ANUL XXII
27
(897)
Sîmbătă
7 iulie
1979
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

LOCURI CARE AU DEVENIT ISTORIE

Monumentele soldatului român

Vulturii de piatră din satele Moldovei, ale Transilvaniei și ale Munteniei și soldații zvelți, cu cască, pușcă și baionetă, așezați pe socluri modeste în fața școlilor, a căminelor culturale, a primăriilor ori a bisericilor de demult, împlinesc în anotimpul care vine șase sau șapte decenii. Pietre de hotar ale lumii sufletului nostru, aceste simboluri ale jertfei supreme a țăranilor români au traversat secolul, către azi, înveșmîntate în aerul tare al eternității satului românesc. Aproape că nu este comună în România din care să lipsească Monumentul Soldatului Necunoscut. De fapt, „cunoscut" ori „necunoscut" sînt, în acest caz, termenii unei opoziții exclusiv livrești, fiindcă niciodată pentru țăranul român, morții săi nu au rămas „eroi necunoscuți". Chemarea acestor eroi pe numele lor de stare civilă este, în ultimă instanță, o operație care aparține inevitabilei birocrații a intendenților militari ori a statisticienilor, Căutînd însă în sufletul simplu al văduvei de război ori al mamei rămase fără fiu, din Gorj, Maramureș, Vaslui ori Banat, vom înțelege un adevăr emoționant : niciuna dintre ele nu-și jelesc numai bărbații ori fiii căzuți pe cîmpul de luptă, pe Gheorghe, pe Tiliguț, pe Petru ori pe Pavel. Jalea lor e mult mai puternică ; ea cuprinde lacrimi vărsate pentru toți cei căzuți din sat, pentru toți cei căzuți din țară. Astfel, monumentele de care vorbim sînt simbolurile acestui sentiment fără seamăn numit recunoștință pentru Eroul Patriei. Vulturii de piatră și soldații fără nume ciopliți în bronz nu stau prin sate ca un memento, căci eroii aceștia nu au nevoie, pentru a fi de-a pururi vii în sufletul mamelor și al nostru, de monumente. Luptînd pentru Eliberarea Patriei și jertfindu-se pentru libertatea românilor, părinții noștri n-au mai avut timp să-și scrie testamentele (ori să le dicteze notarilor)... Dar se presupune că de-ar fi făcut-o, ar fi dorit impînzirea țării cu astfel de monumente care să fie, pentru eternitate, „copia" fidelă a chipului lor în luptă, vietuind și luptînd, și nu în moarte. Neclintirea acestor monumente nu amintește de neclintirea în care i-a trecut pe acești eroi moartea, ci de aceea, impresionantă și mai puternică decît a bronzului și pietrei, cu care au apărat hotarele țării. Iată cum, de fapt, mulțimea de monumente ale eroilor din satele țării au răzbătut prin vreme, pînă la noi, ca semne ale forței cu care au trăit și luptat, ca simboluri ale unor vieți dăruite pe altarul veșnic viu al Patriei, închinate unui ideal mai presus decît oricare dintre idealurile omenești : „libertatea și neatîrnarea țării. Mai poți întîlni încă prin sate „veterani" de la Păuliș și Feleac, avem încă, pentru un timp, acest suprem privilegiu : de a sta de vorbă cu „monumentele vii" ale demnității naționale, în ipostaza ei de la 23 August 1944. Oamenii aceștia care ne sînt bunici și părinți au urme de schije pe corp ori sînt invalizi, dar cu mintea încă limpede ; din povestirile lor, ca și din „învățătura" statuilor, luăm încă o dată aminte la adevărul că istoria patriei este istoria omului simplu, a înfăptuitorului ei nemijlocit, căci nimeni nu are forța de a conferi semnificație universală luptei și jertfei individuale înfăptuite în numele unei cauze colective, fără numai poporul... Fără „autentificarea" de către popor a actului istoric, oricare ar fi el, nici o jertfă nu are semnificație. După cum, așa cum s-a întîmplat în anul 1944, atunci cînd voința aceluiași popor a fost lege, adeverită ca atare de două milenii, nici o jertfă nu a fost prea mult și niciuna făcută în zadar. Este aceasta, desigur, lecția de istorie pe care ne-o oferă și astăzi, în satele și orașele noastre, Monumentele Soldatului Român.

Ion Longin Popescu

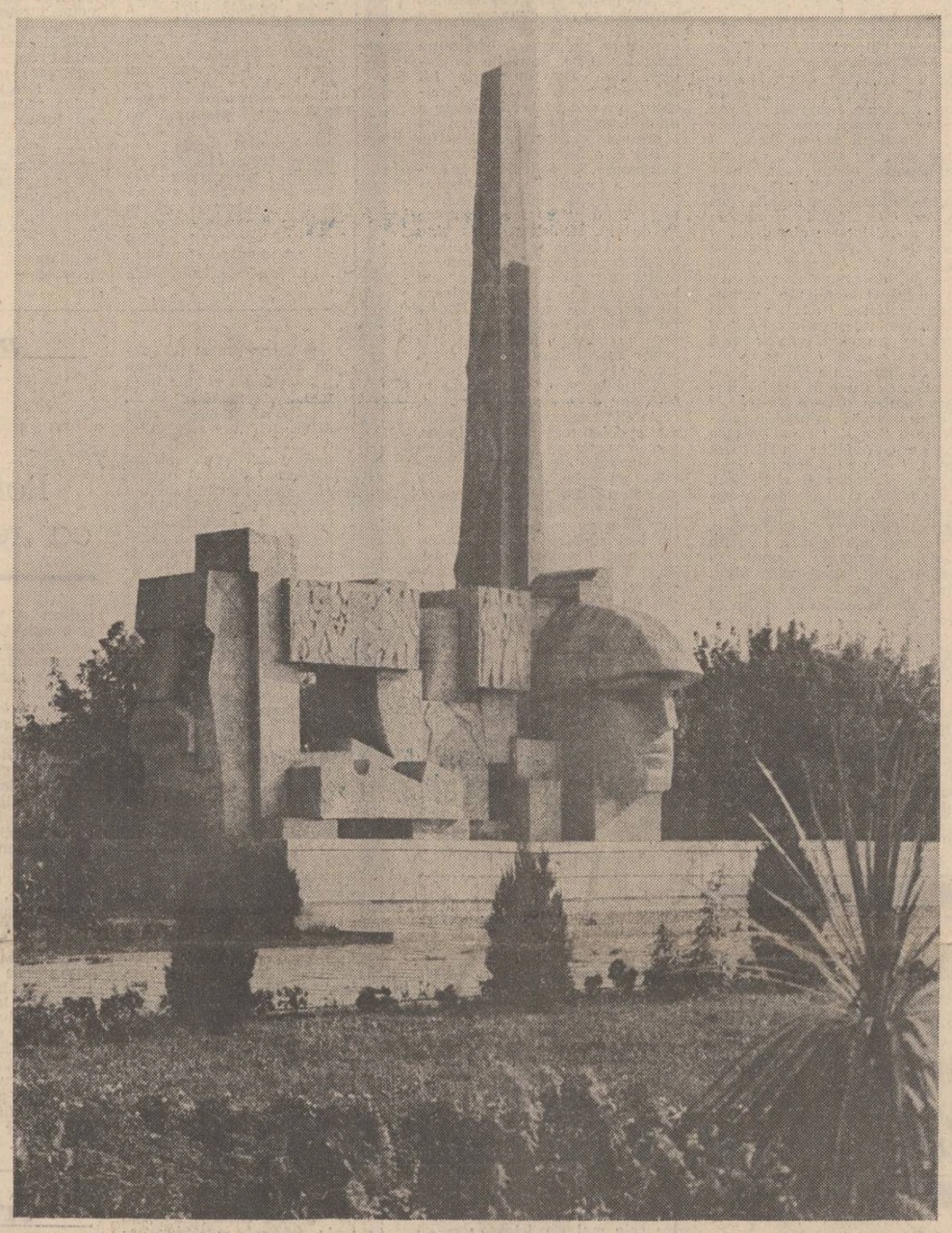

MONUMENTUL OSTAȘULUI ROMÂN DE LA CAREI • SCULPTURĂ : VIDA GEZA • ARHITECTURĂ : PETRE DIMBOIANU

Întîmpinare de August

...Și-a fost atunci o luptă pe viață și pe moarte
poporul și partidul formau un cald șuvoi
noi n-am întors doar armele-atunci, ci marea carte
a feței și duratei unui întreg război
noi ne-am luptat și după ce ne-ntregirăm vatra
pe unde-au fost românii au răsărit statui
iar dacă azi e soare în Debrețin și Tatra
am pus și noi un umăr la înălțarea lui
acum, cinstirea zilei e parcă mai frumoasă
și acest an, el însuși, e mai înălțător
azi sîntem mai puternici, stăpîni la noi acasă
și-o purpură mai vie se-aprinde-n Tricolor
e pace și lumină în sanctuarul țării
hotarul ne e sigur și cronicile-ntregi
e rodnică sămînța acelei mari victorii
ce-a rînduit în țară noi temelii și legi
înfățișăm planetei azi pilda cea înaltă
a tot ce poate face un neam pe el stăpîn
și-n imnul ce se naște din plug, condei și daltă
zidim nu doar o țară, ci și un om mai bun
și, fie că ni-e vorba română sau maghiară
germană, sîrbă, idiș, de orișice alt fel
purtăm cu toți în inimi doar un partid și-o țară
și-un singur crez — acela de comuniști fideli
urmăm toți laolaltă mai ferm și mai tenace
acele mari principii ce ne călăuzesc :
progresul, dezarmarea și lupta pentru pace
și-o ordine mai dreaptă pe globul pămîntesc
și tot ce mișcă astăzi în dulcea Românie
de la bătrîni și tineri, pînă la riu și ram
toți am jurat credință acum și pe vecie
eroului prin care ne-am re-nălțat ca neam
el este fiul țării, mîndria ei și forța
de-a ne croi în lume, independenți, un drum
el e clarvăzătorul fără de care August
n-ar mai fi dat, întreagă, lumina de acum !

Corneliu Vadim Tudor

O revistă antirăzboinică :

„România viitoare", 1944

Săptămînalul **România viitoare** a apărut la București între 1941 — 1944, în două serii distincte ca ideologie. Prima serie, între 23 martie 1941—30 decembrie 1943, cu orientare ambiguă, deși se subintitula „săptămînal de naționalism constructiv", prim-redactor fiind prof. Napoleon Crețu. Între 1941—1942 colaborează : Napoleon Crețu, George Dumitrescu **(Literatura și războiul)**, V. P. Nicolau, I. U. Soricu, Ernest Verzea, dr. Ion Simionescu, Sebastian Popovici, C. Fierăscu **(Despre Alecsandri)**, Gh. Cront, Emil Cazacu **(Versuri)**, Virgil Carianopol **(Versuri)**, George Doru Dumitrescu **(Proză)**, Agatha Grigorescu-Bacovia, Alex. Cerna Rădulescu, Const. Stelian, Ion Pillat (traduceri din Ch. Baudelaire), Lucian Dumitrescu, Petre Homoceanu, Emil Giurgiuca, Ion Larian Postolache, Ioan I. Horga, Onca Talpa etc.

În cursul anului 1943 se adaugă colaborările unor studenți ca Radu Plavie (Const. Țoiu), Radu Pătrășcanu, M. I. Cosma (Mihail Cosma), Emil Manu etc.

Începînd cu nr. 1 din 13 febr. 1944, prim-redactor devine Al. Cerna Rădulescu, subtitlul dispare și revista devine democratică, în mod evident non-conformistă. În primul număr apare un interviu semnificativ luat lui Victor Eftimiu **(Problema păcii universale)** și se tipărește ca un protest (reactualizat) la răpirea Transilvaniei poemul **Horia** de Aron Cotruș.

În nr. 2 : o notă critică la adresa revistei **Gîndirea**, ceva despre polemica Șerban Cioculescu — Camil Petrescu pe tema

Emil Manu

Continuare în pag. a 6-a

NAȚIONAL ȘI UNIVERSAL

Petre Pandrea, academic și antiacademic

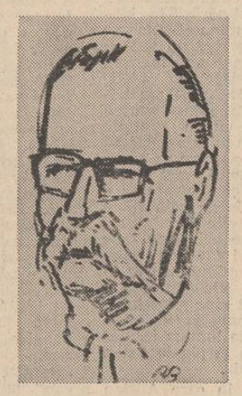

Editarea **Esteticii** lui Simion Bărnuțiu, petrecută acum cîțiva ani de zile, este în măsură să repună în discuție **Filozofia politico-juridică a lui Simion Bărnuțiu** de Petre Pandrea, apărută ca teză de doctorat în 1935. Ocolită în general de comentatorii operei lui Pandrea (Eugen Simion, N. Manolescu ș.a.) nu însă și de comentatorii lui Simion Bărnuțiu, cartea despre Bărnuțiu conține suficiente elemente critice necesare pentru trasarea adevăratului profil al scriitorului. Căci, deși personalitatea lui Petre Pandrea scapă etichetărilor și definițiilor, cel puțin una din direcțiile ei de manifestare nu poate fi trecută cu vederea. Este vorba de propensiunea autorului pentru problemele ideologice ale unei personalități sau ale unei epoci istorice. Mai înainte de a scrie **Germania hitleristă**, din 1933, radiografie volteriană a unei epoci ce avea să devină nefastă pentru omenire, Petre Pandrea a încercat să descifreze ideologia pașoptistă din Transilvania prin intermediul personalității lui Simion Bărnuțiu. Alegerea însăși a subiectului este în măsură să ne lămurească asupra orientării teoretice a viitorului scriitor. Elaborată în 1928, anul **Manifestului Crinului Alb**, care ridicase împotriva sa pe Călinescu, Ralea și mai ales pe Camil Petrescu prin ultimul număr al **Cetății literare**, rămas nedifuzat, lucrarea despre Bărnuțiu este reluată în 1935 în vederea trimiterii ei la tipar. Desigur, numai confruntarea celor două variante ar putea clarifica întrebarea dacă între acestea există diferențe ideologice flagrante, sau schimbări radicale de opinie. Înclinăm să credem că ele nu există, întrucît autorul ei cunoștea încă din liceu metoda de interpretare a materialismului istoric. Or, tocmai această metodă atribuie **Filozofiei politico-juridice a lui Simion Bărnuțiu** un interes aparte, atît în rîndul lucrărilor de acest fel, cît și în ceea ce privește destinul viitor al autorului.

Așadar, cînd în anul 1928, Petre Pandrea (alias Petre Marcu Balș) împreună cu Sorin Pavel și Ion Nestor publică un manifest **antiacademic**, el redactează o lucrare articulată după toate regulile academice ale genului. Înșeși eforturile stilistice și de organizare ale materialului, aparent etoroclit, sînt tot atîtea semne că Pandrea își impunea să demonstreze posibilități de analizare științifică a unui subiect academic. În fine, fără a face cazuistică de ocazie, se pune întrebarea : care este, la 1928, adevărata față a lui Petre Pandrea ? Aceea din intempestivul **Manifest...**

M. N. Rusu

Continuare în pag. a 6-a

Valuri

Numărătorii valurilor mării ca și cei ai stelelor nopții, considerați dintr-un punct de vedere, lipsiți de relativitate, sînt mai cutezători decît scafandrii, cățărătorii pe Everest sau cosmonauții. Ei tezaurizează prin vedere pe infinitezimale pelicule vii, o vastă, neistovită mișcare și concentrează într-un singur punct orbitor strălucirea înghețată de depărtare a sorilor întunecimii. Într-o zi, fiindcă tot ne aflam pe faleză, propuneam unui prieten drag să reflectăm dacă munca aceasta gratuită de a număra valurile nu ar fi la fel de onorabilă ori aducătoare de satisfacții ca oricare alta! În acest fel, nu ajunge nimeni, niciodată, la capăt, a spus prietenul. Tocmai atunci s-a nimicit în butucii de beton ai digului valul cu nr. 3. Prietenul continua să argumenteze cît de absurdă întreprindere este aceea de a număra ceea ce nu se mai termină. A face pămîntul brazde sau a ara marea cu valuri sînt fapte analoge, i-am spus. Nu chiar, a replicat el, brazdele au un scop, valurile se nasc degeaba și de aceea pier atît de repede. Sînt amăgiri. Nimic nu se naște gratuit i-am răspuns, valurile acestea (între timp, ajunsesem să număr valul 1960) pe care tocmai le vedem au luat ființă doar pentru a stîrni în sufletele noastre mirare și admirație. Cum poți să-ți permiți naivitatea de a atribui valurilor sau energiei care le dă forma, o cît de vagă intenție? s-a supărat el. Natura nu vrea nici să **facă**, nici să **dreagă**. Ea există, adică este și are o singură credință: nepăsarea față de oameni. Apoi adaugă: nu crezi că stadiul estetic este insuficient pentru un om trecut de 30 de ani? Nu i-am răspuns, ba chiar m-am așezat pe o bancă hotărît să număr cel puțin pînă voi trece de valul cu numărul 2 025. Deodată însă, mi s-a părut că marea se înclină ca într-un tablou și că privirea mea avea perspectiva Lunii, care măsoară singurătatea apelor iar de acolo, de sus, nimic nu mai avea măreție, astfel că imensitatea apei părea redusă la cavitatea unui cazan atîrnat, printr-un cablu, de un inel ținut de degetul unei mîini care se continua cu un nor; atunci am observat cum inelul acela imprima cablului (de care spînzura întreaga imagine) o mișcare abia sesizabilă, dar care, dedesubt, se amplifica în asemenea măsură încît valurile dădeau peste marginile cazanului. Cînd am cercetat mai atent, m-am convins că, de mare, atîrna și pămîntul și că nașterea valurilor se datora unui balans transmis prin inel, balans ce antrena nu numai planeta noastră, ci chiar Soarele și Universul întreg, prins de același inel și că materia nesfîrșită este din totdeauna legănată ca un copil nu doar pentru a adormi, ci ca să nu se mai trezească niciînd. Astfel, din numărătoarea valurilor, am rămas cu credința că materia este o noapte grea, că ea doarme, că esența ei este somnul, și că numai eu sau alți numărători de valuri sîntem treji și nu vom adormi niciodată.

Gheorghe Pituț

• În pagina a 3-a : • Biografia cărților noastre : • Vasile Rebreanu : «Adevărata avangardă a literaturii române sunt marii ei ctitori"

INCIDENȚE SOCIOLOGICE

...măsura tuturor lucrurilor...

Una din frazele lăsate de anticul Protagoras constituie pînă azi un model de sinteză între ontos și gnosos. El spunea : **„Omul este măsura tuturor lucrurilor, a celor ce sînt cum sînt și a celor ce nu sînt cum nu sînt".**

Acest enunț a tulburat prejudecăți (...**a celor ce nu sînt cum nu sînt...**), a generat viziuni și interpretări (...**măsura tuturor lucrurilor...**), a fost sentință și imbold **(omul este măsura...)**. Pagini întregi de comentariu pentru un text care stă în sine. Rareori asemenea texte pot fi luate ca pretext fără a se crea, aproape instantaneu, o minimalizare a intenției — cel puțin în raport cu pretextul. Și totuși noi îl vom folosi pentru a face pasul de la o idee la o convingere, de la constatare la pledoarie.

Această idee — însușită atît de diferit de specialiști și nespecialiști — a ajuns notorie fie sub forma ei „banală", fie sub cea „de bun simț", fie ca „problemă-cheie". Este vorba de rosturile (fundamentele și funcțiile sociologiei literaturii în ansamblul științelor literaturii și al fenomenului artistic propriu-zis (creație, circulație, audiență etc.). Cei mai „binevoitori" dintre nespecialiști se rezumă la a-i recunoaște dreptul de a emite cunoștințe specifice (relativ diferite față de cele de istorie, teorie, estetică, critică literară). Pe scurt — o modalitate, între altele, de cunoaștere **post factum** a literaturii și a fenomenelor cu care aceasta se asociază întîmplător, condițional sau determinant.

Pentru o altă categorie de cercetă-

M. Lunca

Continuare în pag. a 6-a

• În acest număr : • Cronica literară de Dan Cristea • Mircea Eliade : „De la Zalmoxis la Gengis Han" — Addenda la o prefață • Cartea de debut de Nicolae Ciobanu • Jurnal de poet : „Tonitza" de Ioan Alexandru • Proză de Marian Drumur • C. Stere - astăzi — articol de Ion Papuc • Atelier literar de Geo Dumitrescu • Cronica ediției de Gheorghe Suciu • Sport

cronica literară

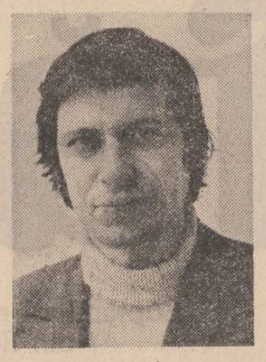

Adrian Popescu «CURTEA MEDICILOR»

Multe din poemele cuprinse în volumul Curtea medicilor de Adrian Popescu sînt scrise în linia **consemnată** a poetului, împărtășindu-și **frazarea** din atributele evidente, imediat evidente, ale acestuia : blîndul estetism, aflat între precizia artizanală a **imaginii** și aerul de năuceală angelică, rafinamentul cărturăresc, contemplația grațioasă, religiozitatea purității și a imponderabilelor, gingășia dulce, împinsă pînă la somnolență și torpoare. Recunoașterea tuturor acestor date proprii, mai mult sau mai puțin „gustate" în sine, nu împiedică poemele să placă, și atunci chiar cînd ele nu sînt foarte profunde sau perfect originale, pentru că profunzimea, complicația de fond a autorului străjuiesc în preajma lor, ca niște zeități prielnice, putînd fi lesne întrezărite. Poet de autentică spiță, Adrian Popescu știe cum să spună lucrurile, cum să le înnobileze printr-o montură cuceritoare, printr-o rostire distinctă și elevată, cu o eleganță ceremonioasă, înnăscută, fără cusur. Accentul cărturăresc, hölderlinian, cum este în versurile următoare, **face** poezia frumoasă : „Cînd nu dă încă bruma călătoresc supus / în dulcea Bucovină, în Țara mea de Sus, / pădurea strălucește și arborii par magi, / cunoști tu oare țara pădurilor de fagi ? / /Aurării și nimburi și glasuri vagi de corn / răsună sub frunzișul în care mă întorn, / ca într-un paradis, pe unde vîrsta mea / păienjenișe de rouă, prefraged nălucea. / / O pulbere căzută de undeva de sus, / o scuturare blîndă din florile ce nu-s / sau o mirare mută cutremură făptura, / îngreunează pleoapa, îți sigilează gura. // Molatecă și-nvînsă ca mierea ce s-a scurs / din stupul părăsit în blana unui urs, / lumina se-ntărește ca pietrele de preț / un galben chihlimbar aproape de înghet". Alteori, însăși alegerea „ideii" este cea care determină participarea, căci poetul atinge mereu zone emoționale cu un grăunte de absolut, cu un miez așa-zicînd filosofic, care n-au cum să nu se transmită sufletului, mai ales atunci cînd sînt comunicate cu o asemenea eufonie de gală și o firească bună-cuviință a situării : „Fericit cine prinzește / pe o pajiște în nori / fericit cine îmbracă / haina crinului, ușor. / / Fericit cine mai știe / încorda o arbaletă / fericit cine găsește / între ierburi o monetă. / / Fericit își amintește / de lumina raiului / crinul care stă în ploaie / și-n pămîntul graiului".

Durata ideală în care Adrian Popescu își învesmîntă poezia, starea edenică la care aspiră și pe care încearcă s-o instaureze în climatul ei sînt exprimate convingător, cu o naturalețe care provine din lăuntrul unei naturi spirituale unde gîndul face corp comun cu impulsurile psihice mai puțin discernabile, unde conștiința și afectele se simt în consonanță. Murmurul „paradisiac" al poetului sună nu invocator, ci are drept fundament o plenitudine și o blîndețe structurală ce întorc lucrurile spre partea lor bună, luminoasă, solară, cu un soi de înțelepciune a pierderii recuperabile. Adrian Popescu nu este un artificios, un constructor cu „program" de evanescențe, ci realmente un poet care trăiește într-un regim de umanitate aurorală.

Dacă multe din poemele aflate în **Curtea medicilor** sună, cum spuneam, în linia unui știut, cunoscut Adrian Popescu, altele, mai numeroase, dezvăluie o confesiune și o biografie pe care poetul le-a lăsat prea puțin bănuite pînă acum în cărțile sale anterioare (De pildă, Gheorghe Grigurcu despre **Sărbătoarea și focul** : „Poezia nu mai e biografie sau confesiune, cît materie autonomă, decorativism superior"). E vorba de confesiunea unor experiențe dureroase care, pe măsură ce fac loc în poezie prozaismului vieții, părții ei de dură realitate, chemă mai cu fervoare în sprijin intensa concentrare de sine și liniștea binefăcătoare a trăirii întru spirit. Se poate astfel afirma că poezia lui Adrian Popescu își echilibrează, își legitimează acum latura stelară, de abandon reveric, pur imaginativ, printr-o latură telurică, de nedisimulat realism. „Blîndul poet naturist și cuviincios", iubitor al „miresmei paradisiace", al aurăriilor, nimburilor și ferecăturilor de preț descoperă un colț de realitate șocantă care atrage după sine starea de veghe, de trezie și luciditate spirituală. El se arată încrezător nu numai în bunele reguli ale „inspirației", de atîtea ori ironizată de demistificatorii misterelor, dar încrezător în trezia simțurilor și energiilor sale, apte de a-i asigura identitatea și regimul propriu. Într-un foarte frumos poem, **Îmblînzirea șoimului**, care poate fi și un poem al **atenției** la poezie, pentru a-i capta neadormit semnalele vitale, poetul expune un adevărat program de viață, de o exultanță vulnerabilă, înrudit cu acela dintr-o binecunoscută invocație a lui Nichita Stănescu despre conservarea sinelui : „Nu mă lăsa să adorm, ține-mă treaz lumină / a zodiei mele. Gemenilor, înfigeți-mi ace în carne, / pleoapelor, nu coboriți, ca un sicriu, peste spiritul meu, / nervii mei, fiți fringhii întinse pe care se cațără, / în munte, un alpinist. / / Numai primejdia dulce nu-mi lipește pleoapele, / prevestile suflînd din marea cimpie stelară, / dinspre munții din lună, din pajiști magnetice, / din cringuri la mii de virste-lumină, utopice. / /Cum aș căli cu un descintec magic o sabie, / cu nume de regină, cum aș dibui o artă străveche, / în parte uitată, îmblînzesc un șoim într-o magazie, / cu unelte arhaice, într-un hambar al verii trecute. / / Cu ochii deschiși, în lumina ustură-toare a lămpii, / cu viața mea trecătoare, arzînd ca un filament înroșit, / cu puțină, poate vicle-nie, cu dragoste, chin și lacrimi, / cu nesomn și sete care se aș-prește spre miezul nopții. / Dați-mi putere, voi, Gemenilor, căci născut sînt în mai, / să fiu geamănul șoimului, unul în altul să fim, / unul prin altul, muritor și-naripat împreună prin / dumbrăvile cerului să vîslim cu aripile".

Poezia lui Adrian Popescu a cîștigat în dramatism, într-un dramatism ce-i fusese aproape refuzat anterior, dată fiind emisia de regulă „grațioasă" a autorului. În cuprinsul poeziei apar o tramă și o tensiune nouă cu efecte din cele mai izbăvitoare pentru amplitudinea ei. Poetul nu se mai sfiește să spună lucrurilor pe nume, pe numele cel mai adevărat cu putință, să se întîlnească cu „soror mea mors", sub formele diferite în care își prezintă chipul, să iscodească suferința umană, în cele mai brutale din înfățișări, să sondeze în „camera obscură a memoriei" sale pentru a aduce la suprafață ceva din propria lui durere și aventură lumească. Poezie pînă acum a unei memorii atemporale, reținînd latura de idealitate a elementelor, natura lor pătrunsă de „un duh al întregului", poezia lui Adrian Popescu devine și o poezie a unei memorii proprii, datate și adevărate, refăcînd porțiuni de biografie pe care intensitatea comprimării le permite, la acest punct, să străbată în versuri cu o nuditate patetică, emoționantă : „Nu Columb, Harvey a fost eroul adolescenței mele, / mariile descoperiri anatomice erau descrise cu lux de / amănunte exotice în volume legate-n piei de viței. / Eu nu pe Vasco da Gama l-am admirat mai întîi / Pe blîndul Michel Servet, sfîrșind pe rug. Sărăcia și / rugul sînt prețul se știe".

Aspectele luminoase, extaziate ale lumii, cîntate cu o fervoare fraternă, își află o contrapondere pinditoare, neliniștită în zonele golului, ale „umedului întunecric", deopotrivă „amăgitor, dar și devorator de valori. Lucruri nedeslușite, premonitorii, metamorfoze inexplicabile, conținînd o teroare fără nume se petrec în fața ochilor mirați ai poetului, puritatea ce părea suverană este amenințată, incoruptibilul se dovedește vulnerabil, siguranța formelor clare, imuabile se clatină. Așa cum în poezia lui Adrian Popescu există o fascinație, o adevărată religiozitate a luminii, expresie a spiritului și a ordinei spirituale, tot astfel există și o fascinație a forțelor tenebroase, a golurilor absorbante, a haosului și a informului, amîndouă tensiunile echilibrate fiind pe un foarte subtire fir de ață. Înțelegem mai bine că poetul pune atîta intensitate în celebrarea zonelor luminescente, decantate și „gîndite" ale lumii tocmai ca normă interioară de apărare și rezistență. Poezia lui înseamnă totodată și o regenerare. Un chip necunoscut, un „alter-ego" înlăcrimat și grav, reprimat sub măști surizătoare, cu grijă întreținute, ne apare în față dintre versurile poetului, restabilind coerența cu atitudini mai vechi și mai noi și, mai ales, încredințîndu-ne încă o dată de profunzimile unui talent veritabil, de primă mărime : „Tu nu ești **Civitas Solis**, oraș-suris, luminare / picurîndu-și ceara fierbinte pe reverele mele. / / Tu l-ai prefăcut într-un pumn de cenușă / pe Baba Novac, aici, lîngă Turnul Croitorilor / / Străzile tale umede toate s-au fost pietruit / cu lacrimile mele de copil, rotunde și albe. / /Vremea săniilor nebune pe un deal fraged / s-a topit ca o pietricică de zahăr în ceai. / /Locuiesc într-un cartier depărtat, într-un / cring cu dopuri de bere și exclamații grăbite. / /De acolo, de lîngă dealul zis al Calvariei / fereastra mea suride printre lacrimi".

Dan Cristea

CARTEA DE DEBUT

Poezie...

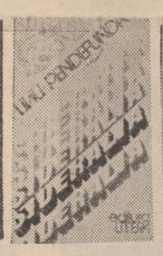

● Nu credem, asemenea lui Petru Poantă (vd. postfața la volum, altminteri, densă, la obiect") că esența „teritoriului" poetic la a cărui captare tinde Ion Noja e de căutat în „exhibarea violentă a figurilor". Nu ni se pare concludentă nici afirmația aceluiași critic că ne-am afla în prezența unor poeme al căror regim privilegiat l-ar constitui o anume stare de „răbufnire supravegheată" a (să-i spunem astfel) eului poetic. Scrutată cu toată exigența, din această dublă perspectivă, cartea lui Ion Noja nu surprinde prin elemente deosebite. Astfel, în ambele direcții, e destul de greu dacă nu imposibil să acordăm unui text precum cel ce urmează un alt calificativ decît acela de „cuminție" poetică... acceptabilă : „Vicleană ca o vulpe străvezie / e bucuria ce mă străbate / doar toamna se strecoară la fel / printre spinii luminii pe dealuri / cînd viile-s toate cu ugerile coapte. // Utopice păsări de vînt, / fără de veste / imi cîntă pe umeri. / Plăcerea de a fi mă îmbracă / în straie ușoare de plută. / De după masca surîsului tău, / prietene, niciodată văzut, / oameni străini mă salută" **(Vulpea străvezie)**. Sigur, nu contestăm corectitudinea prozodică a poemului, dar, să recunoaștem, atît leit-motivul confesiv-simbolic de la care autorul purcede, cît și suita asociațiilor metaforice („spinii luminii pe dealuri", viile „cu ugere coapte", „utopice păsări de vînt" ce „îmi cîntă pe umeri", „straie ușoare de plută", „masca surîsului tău", ș.a.) sînt departe de a exprima preconizata „răbufnire supravegheată".

Chiar dacă nu deosebit de șocante luate în sine, „figurile" poetice vehiculate de Ion Noja își vădesc prospețimea, implicit funcționalitatea, în împrejurarea în care se propun imagini sublimat-descriptive, avînd un revelator coeficient de realism cotidian trecut prin retortele demitizării ironic-afective. Ca atare, spre exemplu, bucolismul neoarghezian din **Tablou naiv** este de-a dreptul cuceritor : „Tinerii zei se logodesc cu frunza / în aerul pudrat cu mirodenii. / La marginea grădinii sună umbra / Străpunsă de lumină, alcătuind vedenii, // În neorînduială desfășurînd fiesta / Mahmuri de seve, strînși în bătătură, / Dovleci burghezi își satisfac siesta / Pe proaspete prosoape de căldură / / Sub voaluri de verdeață prea sumare, / Cu sînii copți, pe jumătate goi, / Stau roșiile ademenitoare / În fața fețiilor frumoși de păpușoi. // Orgolioși păstăi de fasole urcă / Și gîrbovesc araci sub ei peste măsură" etc.

De aici, de la ironia blîndă, discret afectuoasă, la melancolia amară, de o modernitate psihică specifică, evident, distanța nu-i prea mică. Iar Ion Noja o străbate (cel puțin de cîteva ori) cu reală siguranță de sine ; cum se întîmplă și în această remarcabilă **Baladă**, vădit apăsată de duhul neosimbolismului poetic contemporan : „O toamnă grea se lasă cu pulbere de brumă / Pe smocuri mari de aer stătut și volatil. / Suferă hainele vechi de reumă — / Galantaru-i despotic azil // Și moliile-au consumat se pare, / Cumpărătorul ultim, confuz și demodat, / Iluzilile-plante de fum agățătoare / Pe stofe și pînzeturi s-au uscat. // Reclama bate toba și-n gramofon se spune / Că moda-i fericirea care se schimbă iar / Și altă moarte vine și-n straiuri se depune / Pe hainele bătrîne din vechiul galantar. // — Voi, harponați de-apururi de pasiuni divine — / Striga mieros stăpînul, cu glas ca amurgitul — / Priviți aceste haine, sînt antice ruine, / Veniți să le-adorați cu pipăitul ! // Dar nimeni nu zimbește acelei triste scene, / Le stringe comersantul și le închide-n lăzi, / Căci hainele nebune s-ar dărui obscene / Și fără preț anume, săracilor pe străzi". De unde se poate deduce că Ion Noja dispune de datele necesare să-i îngăduie a lua pe cont propriu anume formule poetice de largă circulație spre a le supune, astfel, „presiunii" exercitate de propria-i voce poetică.

● În pofida titlului cărții, **) între ale cărei coperte sînt adunate poeziile scrise de Liviu Pendefunda se caracterizează printr-o molcomă și chiar domesticizantă stare de mulțumire sufletească, fie că — să spunem — este vorba de reflecții privind existența în general, raportată la eternitatea fenomenelor cosmice : („E cerul ! așa cum / Nu l-am văzut niciînd. / E țipătul luminii / Ce varsă nori pe cimp // În liniște, acolo m-am născut / Înconjurat de oameni, într-un cînt. Astrii de noapte reci sclipesc ; / E-atît de bine pe pămînt" — **Pe pămînt**) sau de cîntece ale inimii în cazul cărora ființa iubită este, de asemenea, așezată în miilocul unui cadru de acceași anvergură („Peste dealuri / Răsfirate / Stau fîntînile / De piatră dărimate... // Și cerul e apa, / Apa bătută de vînt // Și cumpăna e mîna mea / Ce plînge // În întunericul lăsat de tine / Pe pămînt" — **Sete**).

Adevărul e că (simțim peste tot acest lucru) lui Liviu Pendefunda îi place realmente să scrie poezie. Mai mult : omenește vorbind, îl credem capabil de reală sinceritate în tot ceea ce scrie. Întrebarea e dacă toate acestea sînt suficiente pentru a putea spera în revelarea unui adevărat „suflet de poet"...

● Fiind vorba de cartea lui Mircea Ipate Mareș, ***) întrebarea de mai înainte, într-un fel, ar putea fi reluată. Deși, în ce-l privește pe acesta din urmă, punctul de pornire în poeziile sale îl formează stările de agitație continuă, chemate a împinge la limită avalanșa interogațiilor subiacente și a conferi stihurilor un aspect sacadat, cu rupturi de ritm dintre cele mai capricioase ; ca să nu mai spunem că tentația imperecherilor cvasiarbitrare de cuvinte nu lipsește nici ea : „Înc-o obadă, / și-ncă una, / din osia statorniciei / înfulecă singurătatea / (urita Doamnă-a siliniciei) Și... / vine cite-un gînd, / o clipă, bolită-n timp / cît ține-un veac, / cînd nicomahica Domnie / Mai pot s-o chem ; / cînd mă desfac / și iar mă fac / în vară darnică / oricui așteaptă-al muncilor cîștig, / și-n anotimpul re-nvierii, / inmugurind / și neînvins / de-al indoielilor șui frig / ca-n **S.O.S. — / (Staționicie)**. Există totuși, în cartea lui Mircea Ipate Mareș, momente în care firea pasională a autorului beneficiază în chip salutar de serviciile unei anumite inteligențe artistice demne de subliniat. Mai extinsul poem **Părcele în vis**, cel puțin pe fragmente, face dovada unor asemenea simptome încurajatoare : „Cînd vraja vorbelor lui Abel / mă trage-n sine-i / să mă-nchin, / știind că pe a treia treaptă, / lîngă jertfelnic, / el, Cain ! / — neîndurînd izbinda mea — / mă va ucide, / voi putea să fac întocmai / cum ceri ? // ... // Laschesis e de partea ta, șoptește — Atropos, / n-ai să pieri".

Nicolae Ciobanu

*) **Ion Noja : „Poduri suspendate", Editura „Dacia", 1979.**
) **Liviu Pendefunda : „Sideralia", Editura „Litera", 1979.
***) **Mircea Ipate Mareș : „Neistovitele întrebări", idem.**

viața cărților

poezia

Împliniri și indecizii

● Considerat la debut un liric dezlănțuit, cu imagistica exaltată și tentația poeziei imnice, Ion Stanciu se arată a fi în recentul său volum, sedus de interogația meditativă, de sensul activ al reflexivității, al cunoașterii : „E cineva fericit numai pentru că există, zidire și umbră, / fără să poată spune : «flacără și vocea și mîndria / fierul plugului înfipt / în țărîna razelor, butucul roții rostogolite în latul / sălbăticiei — ele sînt sensul» !" Întrebările despre sine și lume au în ele o fragilă mirare, o imponderabilă stare a uimirii care stă la izvoarele poeziei. Încercarea de a le da și un răspuns duce adesea doar la complicate combinații de cuvinte, fără a atinge și complexitatea semantică : „Apoi cîteva abstracții — osul zgribulit, / acoperit de zăpada subțire a fricii, / un ochi care nu privește nicăieri — iată vreascurile / la care se încălzesc fluturii ! / Și ea vine tărăși și bate în orgoliul firesc al retinei".

Dar altceva definește noua ipostază lirică a poetului — timbrul diferit, suav și fragil al poemelor, atmosfera rarefiată de aeriene contrururi ale lucrurilor în care cuvintele **mireasmă** și **susur** („E numai mireasmă ce simt împrejur / în adierea dulce și curată ; / e numai susur fără trup și privire / dusă e zare neadevărată".) cu o frecvență extremă devin motive centrale, elemente-cheie ale unui posibil sistem poetic propriu : „Un jug de mireasmă m-a înjugat, / ce confuzie în culori — ochii văd zăpada / și nu formele — / Mi se împleticește prin trestii auzul (...) Astfel riul nu mai este decît acest final / timid de susur — un susur fără izvor ! / piatra care nu are miros / eșuează în fața nărilor : **voi crede de acum / numai în ceea ce-i curgător spre sine**". Efortul de a-și stăpîni această nouă formulă lirică este vizibil, dar mult mai destinărul poet se lasă dominat de ea. Metaforele copleșesc poemul cu un exces imagistic care dizolvă sensurile. Reușiteie nu lipsesc totuși, exemplele sînt multe și de un semn și de altul. Aria lexicală din care se încheagă versurile este cea a universului vegetal al cîmpiei, al lumii veșnice a satului : „Se-adună umbrele verii în jur / sămînța sparge baierele țepoase — ale universului / — ulciorul adăpostit în iarbă dă pe margini miere. / Miroase a putregai și a lapte fiert // Soarele crestează orice fibră, / — asemenea flăcăilor sub nuci, fiorii purpurii — / umbrele au ochi adînci, înrăiți de plăcere, / clopotele bat ritmul / secerătorii în lanul înalt cu iarba de sudan. // Cărarea trece prin apus și se întoarce-n miezul zilei ; aceași uitare emană țărîna — / ca și sucul macului buimăcește devărtarea / pînă la stele. // O rădăcină adînc înfiptă încearcă / cu vîrful degetelor / răzoarea din morminte !". Poetul, însă, se teme parcă de simplitate, și o altă serie abstract-ce'oasă se înserează în structura versurilor : „ Privirea se-nmoaie în vis, se molcășește : / o acoperă ceața care strivește focurile și formele. / În jur nu-s decît frunze moarte — au cunoscut odată și ele / tremurarea înfloratâ, roua firavă a sfîiciunii în briză ! (...) Aburul e măsura consistenței". Se caută încă formula aceea „alchimică" unică și nesiguranțele sînt inerente. Între sauve reverii și abstracte meditații, Ion Stanciu construiește adesea numai la nivelul combinației ingenioase de imagini, reușind uneori versuri remarcabile, dar cu prea puține puncte de sprijin în arhitectura poemului, fără punerea în valoare a esențelor. Astfel ideea poetică se pierde adesea sub un hățiș, poate frumos, dar uniform și lipsind de relief lectura. Uneori în poezia „formulei" ideile **(Larg, cugetu-mi desfac, Lîngă pîriul Tisău, Stanțe de toamnă**, ș. a.), tînărul poet caută încă „cantitățile perfecte". Cea mai departe de ea este asumarea sarcasmului pentru tematica cîtadină („O ametitoare reclamă te-a înșfăcat de guler / și te-a pupat cu dinții căzuți") sau, în stil Eugen Jebeleanu, a imaginilor antirăzboinice.

Dincolo de aceste șovăieli care denotă o acută conștiință poetică, Ion Stanciu este un poet autentic care are ceva de spus și care, în adîncul poemelor sale ascunde o vină de cuvinte cu seve puternice, de cîmpie arghezian arsă de soare și ger, cu mari forțe germinative, latente încă.

Dan Alexandru Condeescu

*) **Ion Stanciu : „Ființa concretă", Editura „Cartea Românească", 1979.**

proza

Romanul ca „restituire"

● Încercînd să pătrundă „adevărata motivație psihologică a popularității romanelor polițiste" G. K. Chestertan pleda în apărarea genului constatînd că „romanul polițist este o formă artistică perfect legitimă, dar nu numai atît, ca funcție socială prezintă unele avantaje reale și indiscutabile". Evident, altele erau criteriile eseistului englez la anul 1901. Dreptul de cetate al romanelor polițiste românești contemporane implică de cele mai multe ori și un substrat politic. La Haralamb Zincă, autor consacrat al genului, vocația pentru romanul polițist este dublată de acea latură a scriitorului preocupată de aventura militară ca act responsabil și patriotic, prezentă într-o parte a scrierilor sale, și de interesul pentru aspectul politic, ceea ce conferă unor romane ca **Soarele a murit în zori** și **Toamna cu frunze negre** un caracter aparte. Respectînd rigorile acestui gen literar foarte popular, dar prin aceasta nu și facil, scriitorul este obligat la o construcție perfect articulată, în limitele verosimilului, în care fiecare element are o pondere și o semnificație deosebită, în care nimic sau aproape nimic să nu fie gratuit, să nu treneze, în care fiecare detaliu să concure la întreținerea mișcării logice și a atmosferei de suspense. Romanul polițist presupune deci profesionalism și vocație, logică și imaginație, echilibru și concentrare.

Prezentul roman al lui Haralamb Zincă este construit pe aceste coordonate și deși face parte dintr-o suită urmărind același personaj — ziaristul agent Radu Doinaș — se poate citi și separat, ceea ce ilustrează o dublă disponibilitate a autorului. Cartea este concepută din perspectiva „unui roman care se scrie" avînd un personaj de prim-plan, scriitorul Corneliu Cora, confruntat cu optica unui martor al evenimentelor relatate în cartea acestuia despre Doinaș. Personajul real este acesta din urmă, iar textul de bază al cărții este scris la persoana întîi. Corneliu Cora dispune de unele documente, de unele relatări, cărora li se adaugă, în intervenții care întrerup fluxul narațiunii, noi precizări și documente furnizate de un colaborator necunoscut al ziaristului. Pe de altă parte, ficțiunea completează documentul, interpretează, propune ipoteze. „Cartea din carte" evoluează unitar, intervențiile potențînd conflictul, documentele inserate aducînd ceva din atmosfera încărcată a conflagrației mondiale, a scenariilor de culise, a mizei politice, a jocului care manipulează deopotrivă politicieni și mari grupări, trupe și armament, informatori și informații. Marea miză politică, scopul real al activității lui Doinaș în rețeaua de interese și înscenări, conferă cărții gravitatea unui act care nu este numai aventură, ci în ultimă instanță eroică rezistență la invazia hitleristă. Ficțiunea evoluează pe coordonatele posibilului, ilustrînd adevăruri privitoare la atitudinea armatei române obligate să echilibreze supunerea dictată de împrejurări politice coplesitoare, cu rezistența reală și cu lealitatea. Romanul lui Haralamb Zincă este, așadar, mai mult decît o carte „polițistă" sau „de aventuri", „de spionaj" adică e o scriere care pune în lumină și contribuția din umbră, anonimă și eroică a armatei române în lupta subterană împotriva fascismului în anii negri ai celui de-al doilea război mondial. Cartea creează imaginea pregnantă a unei Europe convulsionate sub tropotul brutal al armatelor Wermachtului, a unui climat de conflict pe toate planurile, a unei lupte purtate în umbră sub permanenta amenințare a deconspirării, a Gestapoului, în care raportul de forțe se modifică în funcție de detalii aparent neînsemnate.

Haralamb Zincă este un profesionist care stăpînește perfect genul, înzestrat cu știința de a doza efectele, de a tensiona subtil atmosfera, de a combina ficțiunea cu adevărul, documentul cu ipoteza, de a crea personaje autentice și situații verosimile, totul în acel complex echilibrat și captivant care este un roman bine construit și susținut cu discreție de un mesaj ce exprimă, în același timp, o „restituire".

Sultana Craia

*) **Haralamb Zincă : „Toamna cu frunze negre", Editura Militară, 1978.**

critica

Critica à rebours

● Mai temperată decît în volumele anterioare, apelînd mai puțin la demonstrația prin accident, la euristica spectaculoasă, critica lui Alexandru George adunată în acest volum practică jocul cu negația și plăcerea reducerii la absurd a tabuurilor interpretative, mai moderat, înlocuind disputa cu discuția în lecturile de rezistență, aflate mai cu seamă în prima parte a cărții. Există, în schimb, o generozitate și o modicitate a tonului generalizată, în ultima sută de pagini. Negația e înlocuită cu tonul apodictic iar problematizarea cu șirul aserțiunilor, de unde sentimentul că, descins din istoria literară în contemporaneitate și din cercul valorilor sigure în cel al „relativelor" în curs de cristalizare, Al. George înțelege să practice, după un adagio lovinescian adaptat, vehemența cu clasicii (în absență) și clemența cu contemporanii (în prezență), menajați ca niște debutanți plămădindu-se. În acest context situarea criticului la sfîrșitul lecturi și relecturii nu e întîmplătoare. El beneficiază de cuceririle celorlalți, de punctele lor de vedere pe care poate începe să le rectifice, să le răstoarne, suounindu-le discriminării, disocierilor, nuanțării sau logicii dialectice, corelative, care arată că semnificația unui termen este completată numai prin opusul lui. Materialul opiniilor (staționar pînă la inerție și prejudecată) a cărui istorie e refăcută de Alexandru George cu o informație și o acribie remarcabile, intră în actul critic, înțeles ca negație, re-lectură și recurs prețios pe piesele unui dosar într-o a doua sau a treia instanță și trecînd prin filtrul demonstrativ ratiocinativ al acestui critic renaște, primește noi valențe sau actualizează și altă față (revers) al adevărului. În genere critica lui Al. George e una a reversului, o **lectură à rebours**. El caută cu obstinație ceea ce desminte un adevăr instaurat, negativul imaginii: Junimea n-a avut un program de creație, istoria literaturii secolului XVIII—XIX s-a constituit împotriva verderilor junimiste... Acolo unde există judecăți critice punctînd actualizările. Al. George caută virtualitățile, pe o linie camilpetresciană și invers. Unde există schemă e căutată corectarea ei și unde s-a instaurat corectarea e repusă în discuție schema. De aceea judecățile lui Al. George vizînd mobilitatea și devenirea actului critic trebuie citite numai în context. Rupte de suportul și mediul demonstrației lor, ele sînt exagerate, lucru de care e constient însuși cel care le-a formulat. Fiecare aserțiune a acestui critic are o istorie în spatele ei (și ține) de o descompunere „pointillistă" a imaginii adevărului critic ca nuferii, catedrala și podul impresioniștilor pictați în anotimpuri și la ore diferite. Altceva e văzut din Maiorescu prin raportarea la secolul XIX și secolul XX și altceva prin raportarea la V. A. Urechia sau corespondența cu Duiliu Zamfirescu. Al. George are ochi pentru **ceea ce merge împotriva** unei păreri, el pindește mișcarea ce trădează prejudecata, inconsecvența în atitudine, greșala, spectrul culorilor unui gest, descompunerea unui adevăr în părțile lui de umbră și de lumină. Calitatea cea mai importantă a criticii sale „mozaicate" este renunțarea la o anume vedere monoculară, refuzul unei perspective univoce. Camil Petrescu din „Jurnal" e confruntat cu revistele epocii care nu i-au primit așa de rău cărțile cum s-a acreditat părerea. **Junimea** e pusă față în față cu **Revista contimporană**, Lovinescu cu M. Dragomirescu, Maiorescu cu Ibsen etc. Personajele istoriei literare sînt puse în relații și situații revelatoare: **Titu Maiorescu adnotînd Convorbirile**, exegeza eminesciană și **Buletinul Eminescu** condus de G. Bogdan-Duică și Leca Morariu. Foarte multe din aceste lecturi corelative sînt semnificative cîștigîndu-ne prin inteligență și mobilitate mai ales că Alexandru George deține o artă a persuasiunii exemplare. Totuși, mecanismul acestor **lecturi** dialectice, de negație și negarea negației, situate **numai** la sfîrșitul lecturii celorlalți, devin, prin aglutinare, **previzibile**. Îl suspectăm pe Alexandru George și de **poză**, mai cu seamă cînd lipsește demonstrația (I. Brăileanu, Noica, A. Păunescu etc.) **Mașina de citit** atît de necesară în devenirea adevărului este folosită uneori din narcisism sau din simplă comoditate într-un „proces tehnologic" de serie, pe bandă rulantă, în **care** ceea ce era la începutul lecturii **alb**, devine la sfîrșitul lecturii ei obligatoriu **negru** și firește invers, ceea ce nu mai e chiar dialectică ci simplă vopsire în altă culoare, de preferință opusă a opiniei celorlalți.

Doina Uricariu

*) **Alexandru George : „La sfîrșitul lecturii" II, Editura Cartea Românească, 1979.**

7 IULIE 1979

L2

MIRCEA ELIADE

De la Zalmoxis la Gengis-Han

Addenda la o prefață

Cînd m'am hotărît să adun în volum cîteva studii despre religiile și folclorul Daciei și Europei orientale, speram că voi avea răgazul să redactez măcar încă două mici monografii, una despre Colinde și sărbătorile de iarnă, și cealaltă despre Călușari și dansurile cathartice. Dar aceste monografii n'au putut fi încheiate la timp ca să fie incluse în De Zalmoxis à Gengis-Khan *(Paris, Payot, 1970) și le-am amânat pentru o ediție ulterioară. (Cu deocamdată „Notes on the Călușari", în* The Gaster Festschrift The Journal of the Ancient Near Eastern Society of Columbia University *vol. 5, 1973, pp. 115—122; „Observations on European Witchcraft", în :* Occultism, Witchcraft and Cultural Fashions. Essays in Comparative Religions, *Chicago University Press, 1967, pp. 78—85, 129—130). Dar cîteva cursuri și Seminarii recente, ținute, la Universitatea din Chicago — despre mitologiile morții și riturile funerare, despre urmele scenariilor inițiatice în ceremonialele grupărilor tinerești, specifice societăților rurale din România și Europa orientală, și, mai ales, despre necesitatea integrării materialelor etnologice și folclorice europene în orizontul istoriei universale a religiilor — m'au convins că* De Zalmoxis à Gengis-Khan *trebuie completat cu un al doilea volum, în care, alături de studiile despre Colinde și Călușari, toate aceste probleme vor fi analizate cu atenția pe care o merită. De data aceasta cartea, deși alcătuită ca și* De Zalmoxis à Gengis-Khan *din mici monografii în legătură cu materialele etnografice și tradițiile folclorice românești, se va adresa în primul rînd istoricilor religiilor și istoricilor culturii.*

Într'adevăr, așa cum am observat deja în volumul II din Histoire des croyances et des idées religieuses, *și voi arăta pe larg în volumul III, tradițiile folclorice constituie o mină inepuizabilă de informații istoric-religioase, deocamdată insuficient exploatate sau greșit interpretate. Este drept, metodologia acestui nou demers, care vizează promovarea materialelor folclorice la rangul de documente istoric-religioase, nu este încă pusă la punct. (Ea va constitui, fără îndoială, una din principalele preocupări ale tinerei generații de istorici ai religiilor). Dar chiar în această fază inițială a cercetărilor, nu mai pot fi trecute sub tăcere rolul și importanța tradițiilor religioase populare într'o istorie cu adevărat universală a religiilor. Analiza „creștinismului cosmic", specific populațiilor din Europa orientală, schițată în cartea de față (capitolul VIII), și continuată în volumul II din* Histoire des Croyances *(capitolul XXX), va fi completată în volumul III. Dar valoarea de documente istorice a tradițiilor folclorice se verifică și în alte zone culturale. Atât hinduismul și Islamul, cât și istoria religioasă a Chinei, a Japoniei sau a Americei centrale își descoperă noi dimensiuni și noi valori în măsura în care sunt corect și exhaustiv analizate tradițiile religioase populare, și sunt descifrate, pe de o parte originile lor protoistorice, iar pe de alta raporturile lor cu sistemele culturale și teologiile dominante.*

Nu este deloc întâmplător că redactarea studiilor despre Colinde și Călușari, despre mitologia morții și ceremonialele inițiatice la români, înaintează paralel cu redactarea volumului III din Histoire des croyances et des idées religieuses. *Exegeza materialelor românești și sud-est europene înlesnește analiza tradițiilor religioase populare din India, Asia centrală, Extremul Orient și Mesoamerica, și este, la rîndul ei, validată de rezultatele obținute în aceste arii culturale exotice.*

☆

*Ca și pentru traducerile în limbile engleză, italiană, germană, spaniolă și japoneză, am corectat greșelile de tipar care se strecuraseră în textul francez, și am completat indicațiile bibliografice. Pentru traducerea de față am adăugat, în plus, un număr de publicații mai recente. N'am încercat totuși, să înregistrez ultimele contribuții apărute în țară; pe deoparte, pentrucă volumul se adresează mai ales cititorilor nespecialiști, pe de altă parte pentrucă bibliografia folcloristică recentă este ușor accesibilă cercetătorilor români**).

Chicago University, 25 Noembrie 1978

*) **Prefață la traducerea românească realizată de Maria și Cezar Ivănescu, în curs de apariție la „Editura științifică și enciclopedică".**

BIOGRAFIA CĂRȚILOR NOASTRE

VASILE REBREANU:

«Adevărata avangardă a literaturii române sunt marii ei cititori»

— Cartea de la care vom pleca este Un caz de iubire la Hollywood. **Ce v-a îndreptat, stimate coleg, către noua formulă ?**

— Două lucruri : realitatea despre care scriam și epoca în care ne găsim. Este evident pentru oricine, cred, că o povestioară pe de-a-ntregul inventată, care nu se raportează deloc la realitate, cu oricită fantezie ar fi ticluită, oricită virtuozitate stilistică ar manifesta, nu mai interesează azi pe absolut nimeni. Trăim într-o vreme în care realul asaltează cu atîta forță universul nostru lăuntric încît el e cît se poate de firesc să fie încorporat, uneori chiar direct, netransfigurat, în opera de artă. După cum, asta mai ales, trebuie mereu și mereu subliniat, omul tehnicizat, computerizat, contemporanul nostru, nu a încetat să viseze, să iubească, nu și-a pierdut cu totul starea de ingenuitate și, tot așa, opera de artă nu poate, sau greșește profund dacă o face, să uite acest lucru. Așadar, noutatea **Cazului de iubire la Hollywood** e determinată, ca să fac un joc de cuvinte, de noutatea iubirii care, iată, nu s-a învechit după atîta noian de milenii, ba lumea e tot mai însetată de ea, și de noutatea Hollywoodului. O seamă de critici și o mare poetă Nina Cassian, cărora le exprim gratitudinea mea, au remarcat noutatea **de fond** a cărții, nu doar faptul că îmbinam ficțiunea cu documentul și cotidianul, ci acela că duceam caii **Călăului cel bun** în vacarmul supertehnicizat al Hollywoodului, că dădeam drumul hergheliilor de mustangi într-o lume însetată de prooria-i inocență pierdută. Căci la urma urmei fiecare ducem dorul unui cal sălbatic. Cartea aceasta care mi-a produs mari bucurii, elogios primită de critică, cu un succes de public fulgerător, mi-a adus și o mare tristețe : 200 de pagini din manuscrisul inițial n-au putut fi publicate din rațiuni care mă depășesc.

UN CONFRATE CĂRUIA ÎI DATOREZ FOARTE MULT: PETRE ISPIRESCU

— Nici prozatorul Vasile Rebreanu n-a ferit critica literară de surprize. Prozatorul care se impusese după două volume de proze scurte cu romanul de filieră tradițională Casa, a virat brusc către o literatură cu alt statut estetic : vezi Călăul cel bun. Schimbarea formulei literare a fost urmată și de o schimbare de atitudine și de optică a criticii ?

— La întrebarea aceasta am mai răspuns odată în **Tribuna,** dar se vede că trebuie să revin. N-am virat deloc. Pe vremea aceea, și în literatură ca și pe șoselele publice, semnele de circulație erau mult mai rare decît azi. După părerea mea foarte sinceră (dar nu contest deloc dreptul criticilor de a avea alte păreri), romanul meu **Casa** era încărcat la rîndul său de simboluri — însuși motivul casei care se dărîma era un simbol — după cum **Călăul cel bun** era saturat de realism. Însă aveți perfectă dreptate, o schimbare de atitudine și de optică a criticii s-a produs, într-adevăr. S-a produs, din păcate, dintr-o candidă necunoștință de cauză. Pentru că veniserâ la modă tot felul de imitații ale valurilor noi (după ce acestèa se și învechiseră), ceea ce scriam eu a fost fatalmente integrat în acea pornire aproape generală spre noutatea cu orice preț. Ca să fim bine înțeleși despre ce discutăm, mă găseam într-o perioadă care începuse, de altfel mai de demult și care nu s-a sfîrșit nici acum, de explorare a acelei lumi fabuloase și fără sfîrșit care e folclorul românesc. Bineînțeles că exegeți docți, cu opera completă a ultimului nume la modă în degetul mic, nu avuseseră timp să studieze și antichitatea noastră clasică, păstrată ce-i drept nu pe piele de viței ori de miel, ci transpusă din gură în gură de către cei ce creșteau mieii și viteii din pielea cărora Europa avea atîta nevoie să-și fabrice prețioasele pergamente. Necunoscînd folclorul nostru (după opinia mea condiția primă pe care cineva să-și edifice cultura națională și universală ; bineînțeles că nu reduc folclorul la chiuitură și la sentimentalismul suburban, ci îl văd în dimensiunile lui adevărate, așa cum l-au văzut Brâncuși și Mircea Eliade, și mai înainte de toți Eminescu), dar spiritele ultra subțiri și supraelastice, necunoscînd folclorul, au raportat **Călăul cel bun** la toate sursele posibile.

— Din cîte se vede, „sindicatul spiritelor fine" nu vă entuziasmează.

— Mă amuzam imaginîndu-mi pe cutare critic scoțind din rafturile bibliotecii personale alte și alte sertare cu fișe, trăgînd din ele ca plantele la iarmaroc, fericit că a descoperit încă o coincidență fie cu Aristotel, fie cu Kafka, fie cu oniricul numărul trei sau patru. Am avut curiozitatea să număr „izvoarele" **Călăului** și suma acestora se ridica la aproape 150, sau dacă vreți cifra exactă 148. Nevenindu-mi totuși să cred că **Tinerețe fără bătrînețe și viață fără de moarte,** ca să numesc doar pe una din cele mai mari capodopere produse de geniul uman, e atît de necunoscută, am recurs la un experiment — și așa era epoca tuturor experimentelor — am publicat o parabolă intitulată **Ideal** în care, pe scurt, era vorba despre necurmata căutare a acestei fantasme ce se îndepărtează tocmai în clipa în care trăiești iluzia că ai atins-o. Rezultatul : alți zeci de autori aduși ca într-o ședință de spiritism să depună mărturie că părți întregi din scurta narațiune le aparține. Realitatea era că în afara titlului nici eu nu-mi revendic paternitatea acestei într-adevăr capodopere, dar nici lungului șir de nouă-văluriști nu le-o recunosc. Transcrisesem cuvînt cu cuvînt, fără adausuri și fără omisiuni, o povestire pe care, student, o ascultasem la un curs în amfiteatrul Odobescu și care între timp se difuzase, înregistrată pe disc, în sute de mii, dacă nu în milioane de exemplare de către **Electrecord,** una din cele mai răspîndite piese folclorice, **Ciobanul care și-a pierdut oile.** După cum vedeți, eu nu mi-am schimbat formula, dimpotrivă, încercam să reînviu formule foarte vechi, poate uitate, dar pe care le considerăm foarte proprii firii noastre, modului nostru de a vedea lumea, ba care, la o adică, se dovedeau nu învechite, nu perimate, ci, ați văzut, atît de moderne încît îi se căutau originile pe toate meridianele, cel preferat fiind unul puțin mai încoace de Greenwich, cel care trece prin Montmartre.

— E vorba, totuși, de o formulă nouă în proza lui Vasile Rebreanu, indiferent de vechimea și prestigiul modelului.

— Ca să răspund, în sfîrșit, la întrebare, se produsese într-adevăr un șoc, dar acesta nu din cauza unei formule foarte noi găsite de mine, ci din pricina surprizei provocate de întîlnirea cu basmul de care iată că lumea bună uitase. Mă încînt s-o spun că experiența a prins, și-a găsit repede imitatori, deși în **Călăul cel bun** foloseam un simbol exact atît de vechi ca însăși civilizația, calul, acesta, la rîndul său, a părut atît de inedit încît revistele, plachetele de versuri și de povestiri, pînă și filmele, s-au umplut de cai, care de care mai simbolici. Nu știu dacă am reușit să spun suficient de clar că nu mă pot lăuda cu salturi spectaculoase în scrisul meu, că, dimpotrivă, acesta urmează un curs consecvent cu sine, că deci **Casa** și **Călăul cel bun** aparțin în egală măsură aceluiași autor, aceleiași viziuni, iar surprizele de care vorbeați și care au existat proveneau, cum am spus, dintr-o lacună, e drept, regretabilă, a culturii generale a unora dintre cei ce mi-au făcut favorul să se ocupe de cărțile mele, uitîndu-l însă pe un confrate căruia personal îi datorez foarte mult, Petre Ispirescu.

— Întreaga proză românească trece în anii în care apare Călăul cel bun **printr-o fază de tranziție extrem de interesantă și, discutînd cazul cel mai singularizat dintre toate, proza lui Vasile Rebreanu, vorbim și despre mutația semnificativă a prozei din deceniul 7. Chiar în opera unor colegi de generație, ca o evoluție aparent mai lină, Fănuș Neagu și D. R. Popescu, se observă o modificare de optică în aceeași perioadă. Între povestirile din** Ningea în Bărăgan **și cele din** Vară bu'macă **(1967) este nu numai o distanță de ani ci și o modificare a perspectivei artistice. La fel între cărțile de început ale lui D.R. Popescu și** Dor **(1966) sau** Umbrela de soare **(1967) apar note noi care definesc o orientare nouă. Cu alte cuvinte, vrem să știm dacă aveți conștiința că evoluția prozei dumneavoastră închide în sine în mod spectaculos și semnificativ una din cele mai caracterizante experiențe literare postbelice.**

— Mă flatați văzînd în mine **„cazul cel mai singularizat al deceniului 7"** și, în mod curent, în fața unei asemenea ademenitoare caracterizări, se adoptă o atitudine de modestie disimulată. N-o s-o fac ! Dacă stăm să privim lucrurile în față, aceasta și trebuie să facă un scriitor : să fie fiecare un caz singular, să închidă în sine în mod spectaculos propria experiență literară, să vină cu noutatea sa care, firește, șochează, să vină cu demonii personali care, ulterior, vor deveni de largă circulație, ba, uneori, ei pot intra în cotidian, pot deveni clasici și chiar nemuritori. Cu lumea mea am venit și eu în literatură. Cu lumea mea din Transilvania. Pentru cei obișnuiți cu acel gen de literatură înglobată sub eticheta de proză ardelenească, modalitatea mea diferită, aș zice **de avangardă.** a putut produce nedumerire și chiar , cum afirmați dumneavoastră, perplexitate. Așadar eu vin cu universul meu pe care îl simt și-l consider deopotrivă românesc și european, cum, ca să rostim nume sacre, Ion Barbu e tot atît de apropiat de Mallarmé ca și de Anton Pann. Generația mea a fost în avangardă atunci cînd a mișcat nu doar roata ci osia acestui uriaș și sublim angrenaj care e literatura română și trebuie s-o spun (și aici vorbește autorul **Casei,** dacă vă place să-l distingeți de cel al **Călăului** sau al **Cazului de iubire**) noi am împins-o nu pe orizontală, sau la vale, nici nu i-am băgat bețe între spițe, ci am împins-o la deal !...

Și acum, numai pentru că am repetat prea mult cuvîntul avangardă, poate ar trebui să se stabilească odată că literatura română a fost întotdeauna în avangardă și că adevărații avangardiști sunt marii ei cititori și nicidecum locuitorii privilegiați cu statut de flotanți prin periferiile ei.

— Discutînd la această rubrică despre angajamentul actual al romanului românesc, un prozator spunea : „Astăzi prozatorii trebuie să acopere un spațiu dublu. Cel ce le revine prin propria biografie și cel ce n-a fost destelenit la vreme de înaintași". Ce părere aveți despre „spațiul dublu", despre „nedesțelenirea" adusă în discuție ?

— Sînt de acord cu Fănuș. Avem destule spații de destelenit, duble, triple... Poate că îmi revine și mie sarcina obștească de a lucra în grădina publică. Cert este că nimeni nu-mi va putea lucra grădina mea.

CURAJUL DE A TRAGE ÎN ȚINTE DE CARTON

— Conchizînd inevitabil că perioada anilor cincizeci a însemnat prin programul ei literar rigid un exces de natură a face pe mai mulți scriitori să înceapă romane pe care să le lase la volumul întîi, unele căpătîndu-și continuarea mai tîrziu, altele niciodată, considerați că este firesc ca unui exces să i se răspundă cu un alt exces ? Ca unei proze de rețete să i se răspundă cu o proză tot de rețete dar pe dos ? Etc. etc. Apar unele cărți care prezintă acest nou stereotip la care m-am referit într-o cronică : o întoarcere pe dos a vechiului roman cu activiști roz și descurcăreți. Și dacă este firesc ca unui exces să i se răspundă cu altul, conform antitezei care răspunde tezei, de ce se prelungește peste marginea firească momentul realizării sintezei ?

— A apărut în ultimii ani o literatură care, riscînd să nu fiu pe placul unei părți a criticii, pe mine nu m-a încîntat peste măsură. Oricîtă dexteritate ai avea, să vii azi și să mitraliezi niște ținte de carton situate cu decenii în urmă, și asta să ți se mai și considere drept curaj, ținută etică, verticalitatea coloanei etc., chiar că n-am înțeles. Care etică și care verticalitate ? Totul se face cu aerul unui nou sosit care nu se poate mira îndestul de ce s-a putut petrece în țara românească pe la mijlocul secolului și cum am putut noi tolera așa ceva. Junii inocenți bat și ei în jur de 50 de ani, la vremea respectivă trecuseră demult de statutul debutantului și cu toate acestea încă nu cunoaștem un roman document zguduitor scris **atunci** și scos astăzi în librării în care vitejii noștri de după război să ne arate bravura lor, nu cea de acum, **de după,** să ne arate curajul, de care fac atîta caz, manifestat **atunci.** I-am tot auzit plîngîndu-se că nu se puteau exprima, dar și neputința exprimării e de foarte multe feluri. Nu te poți exprima că ai gura plină, sau pur și simplu pentru că nu poți, există și asemenea oameni, nu se pot exprima, n-ai ce să le faci. Cît despre curaj, și acesta se poate manifesta în fel și chip, un mod fiind acela de a vota prin ridicarea mîinii cu condiția tragerii storurilor și stingerii lămpii, sau, vorba Conului Leonida : revoluție cu autorizație de la poliție. Partea foarte nostimă e că acești romancieri în postura lor preferată, de teoreticieni, depling într-una penuria literaturii de actualitate, faptul că tot frontul scriitoricesc, cu excepția plutonului lor, firește, evită, se teme să abordeze marile și gravele probleme ale actualității. Norocul istoriei literaturii române de la origini pînă azi e că există ei, în mașina lor de salvare cu sirena mereu sub presiune, cu săculeții de glucoză gata de perfuzii să mai învioreze cît de cît proza de actualitate în grea suferință. Sceneta a și prins, un număr de critici s-au și grăbit să aștearnă lungi foiletoane și să organizeze întîmpinate mese rotunde-triunghiulare în care să laude cu glas înalt cursele salvării. Ba și publicul, în general cu un fler aproape infailibil, care depistează cu repeziciune falsul, părea să se lase fascinat de desele incursiuni pe strada mare a mașinii cu sirena mereu țiuitoare. Pînă cînd, tot el, publicul mai întîi, apoi și cea mai mare parte a criticii literare s-au lămurit, în scurt timp, ca această așa-zis literatură de actualitate nu are în vedere deloc ce se întîmplă azi în jurul nostru, ci scriitorii de pe mașina salvării de fapt trăgeau cu gloanțe oarbe îndărăt, la distanță de cîteva decenii. În scurtele lor pauze dintre incursiuni, arborează o figură spășită de martiri ai neînțelegerii oficiale, căzniți din cauza grijii pentru triumful adevărului, cu ochii încercănați de suplicii imaginare, suplicii materializate din cînd în cînd în cîte un premiu literar sau o călătorie de consolare prin Occidentul sfîrșit și el de atîtea contradicții, tresărînd de speranță la auzul sirenei mașinii lor de salvare. Schimbarea unei rețete cu alta se face îndeobște de către cei obișnuiți cu rețeta. Pe Fănuș Neagu, pentru că l-am pomenit în acest interviu, ca și pe D.R. Popescu, ca și pe alții, nu-i știu scriind după rețetă nici la începuturile lor, cum nu le pot descifra nici azi vreo rețetă decît o profundă și viguroasă originalitate. Aș putea adăuga aici un vast tablou de puternice și cu adevărat curajoase nume, preocupate cu gravă responsabilitate de soarta literaturii noastre.

— Chiar atunci cînd declară că nu ține seamă de critică, scriitorul ține totuși seamă de ea, deoarece critica produce un climat căruia foarte puțini i se pot sustrage. Cum este comentariul prozei ? Care credeți că e punctul lui tare și care cel slab ?

— Atunci cînd critica literară încetează să mai fie conștiință, și trebuie să spunem că se mai întîmplă, repercusiunile nefaste nu-l privesc numai pe criticul în cauză și pe scriitorul nedreptățit (nedreptățit că e negat subiectiv, sau nedreptățit că e făcut mare fără să fie) ci, asemenea poluări, infectează întregul mediu. N-aș fi sincer dacă nu aș recunoaște că și pe mine critica m-a pus de destule ori în derută. V-am povestit cum mă amuzam inventariind cei 143 de coautori ai **Călăului cel bun.** Ei bine, nu numai mă amuzam. Mă și miram și mă și speriam. Ce-o fi cu oamenii ăștia ? ! mă întrebam. Eram tînăr. Vreau să spun că acrobațiile criticii pe tineri îi pot deruta, pot chiar desfigura sau anihila destine. Eu am încetat să mă tem, dar am încetat să mă și amuz. Cu bucurie, sau poate cu tristețe, constat că am trecut de vîrsta cînd o recenzie „cu tîlc" mă mai poate mișca. Între timp am decodificat atîtea „tîlcuri" încît e greu să mai poată apărea unul care să mă inducă în eroare. Firește, mă bucură o cronică comprehensivă despre o carte a mea, după cum una care se preface a nu pricepe despre ce e vorba, reglîndu-și tirul după o schemă tactică, pasămite secretă, cunoscută de fapt de toată lumea, nu e în stare să mă aducă într-o dispoziție de jubilație. Pentru că, așa cum zic, suntem la o vîrstă a marilor răspunderi, observați că nu discut nici relațiile mele cu critica literară ci vorbesc de rolul criticii într-o literatură, de ceea ce ar trebui să fie ea chiar acum în literatura noastră. Ați observat și dumneavoastră, a observat toată lumea că de-o bună bucată de vreme critica e cuprinsă de un narcisism suspect, care la femei nu apare decît după pragul vîrstei critice. Se contemplă pe sine, se autoanalizează, uitînd a cui conștiință e, uitîndu-și propriul obiect, propria rațiune de a exista, uitînd proza, poezia. De dramaturgie nici nu mai pomenesc.

— Cît de disociate sînt cu adevărat criteriile de judecată valorică ? Sînt ele străine oricăror fel de imixtiuni sau fac rabat unor judecăți extraliterare ? La afirmația dintr-un interviu precedent asupra valorii lui Mihai Beniuc mi s-a adus obiecția că poezia lui Mihai Beniuc nu poate fi premiată pentru că a fost președintele Uniunii scriitorilor în perioada dogmatică. Dar premiul nu se dă pentru funcții foste sau prezente. Cred că în cazul poeziei lui Mihai Beniuc circulă o judecată de valoare extraliterară care n-are nimic comun de-a face cu „puritatea" criteriului estetic.

— Am spus mai înainte că eu nu disociez ținuta etică a scriitorului de valoare estetică a operei sale, dimpotrivă pe prima o găsesc chiar o condiție **sine qua non** a unei opere de valoare. N-o să mă convingă nimeni niciodată că Edgar Poe a fost un bețiv sau Rimbaud un vagabond. Dincolo de accidentele, spectaculoase sau cu totul comune, ale biografiei, n-a existat mare scriitor care să nu fie și o mare conștiință, chinuit de întrebările esențiale asupra existenței. Spuneți-mi dumneavoastră acum numele unui mare scriitor care în viața de toate zilele era un om de nimic sau un escroc și renunț la tot ce am spus în acest interviu. Mă bucur că aduceți în discuție tocmai numele unui poet foarte drag inimii mele, un mare poet al acestui neam, Mihai Beniuc. A confunda virtuțile unei opere cu resorturile epocii în care aceasta a fost scrisă înseamnă a nu vedea pădurea din cauza copacilor. Istoria Uniunii scriitorilor e una, interesantă și ea, nu neg, și cine o va scrie, va consemna de cînd pînă cînd a fost Beniuc președinte, ce a făcut, ce n-a făcut. Dar istoria literaturii este alta și acolo există un mare poet, Mihai Beniuc, alături de alți mari poeți care n-au fost președinți niciodată, poate nici în Consiliul Uniunii. Nu despart așadar opera de autorul ei dar critica trebuie să se ocupe de operă, indiferent de poziția socială sau alfabetică a autorului. Sigur, poezia lui Beniuc merită, nu un premiu oarecare, ci, ar merita un mare premiu internațional. Cei ce îl judecă pe Beniuc, așa cum spuneți, și-ar putea reaminti ce făceau ei în epoca respectivă, ce scriau, ba chiar ce premii luau, înmînate, de cine credeți ? — chiar de către Mihai Beniuc.

— Romanul Casa **s-a oprit la volumul întîi. E un fapt despre care n-am vorbit. Cel de al doilea n-a mai fost scris niciodată. Supoziția mea de critic care refface istoria literară a perioadei este că părăsirea acestui proiect e un răspuns față de rigiditățile unui program literar curent și uniformizator în acea vreme. Văd în întreaga evoluție ulterioară a prozei pe care ați scris-o un protest la tentativa de a reduce pe scriitor la un cadru restrîns de acțiune. Mai exact spus nu un protest antitematic ci unul antiretetard. Sînteți împotriva propunerii de teme sau de rețete artistice ?**

— Întrebarea este foarte bine venită, deși sunt convins că pusă la vot unanimitatea celor prezenți ar fi **împotriva** oricăror rețete, nici unul **pentru** și nici o **abținere.** Deși o parte din electori **în realitate** te învață cum trebuie să respingi rețetele, cum să te ferești de ele, cum să scrii ca scrisul tău să nu intre în rețetă, și în felul acesta îți fabrică o rețetă perfectă, din care, cum ai îndrăznit să ieși au și dus fluierașul la gură și te-au sancționat. De ce ? Cum că te-ai făcut culpabil de a scrie după rețetă (adică de a nu i-o respecta pe a lui).

LITERATURA ROMÂNĂ E PRIN VOCAȚIE POLITICĂ

— Sînteți de părere că proza scurtă e în impas și are nevoie de o relansare ?

— Înainte de a răspunde la această întrebare, aș vrea să mai adaug încă ceva. A propos de Beniuc. Unora le place nespus de mult roba neagră care însă aduce mai mult a uniformă de mare închizitor decît a însemn al justiției, acuzînd, făcînd rechizitorii. Oricum, postura aceasta, în literatură, e cam stînjenitoare moral, ca să mă exprim eufemistic. Acești procurori îmi amintesc de alți procurori din epoca proletcultistă cînd în ședințele de la așa-zisa școală de literatură, datorită acelor rechizitorii se leșina literalmente în sală. Norocul e că acum nu-i mai ia prea mult nimeni în seamă, iar „acuzații" nu mai sînt atît de slabi de înger ca să leșine. Unii pledează pentru repararea unor injustiții literare, tot din epoci trecute, ca aceeași reparatori să comită alte injustiții, vezi cazul Beniuc. Dar vezi și cazul Lăncrănjan, care chiar dacă nu vor unii, este și rămîne un mare prozator. Toată chestia asta prin marea ei încărcătură de ură și subiectivism, prin pornirea ei fanatică, îmi amintește de vinătorile de vrăjitoare. Cred că **e nevoie de mai multă generozitate,** noblețe, frumusețe a spiritului în viața noastră literară. Prea ne-am obișnuit să ascultăm de monștrii care nu prea sunt sacri. Și tot revenind la o întrebare a dumneavoastră anterioară, referitoare la critica literară, am putea discuta în ce măsură critica literară se poate constitui în **conștiință a literaturii,** cînd ea se complace adesea în rolul de agent publicitar, și ca să nu generalizăm, putem da exemplu unica opinie expusă sistematic de trei acerbi combatanți, cu exact același punct de vedere. Fadul serial lățit pe două pagini de revistă ne făcea impresia unui meci de fotbal în care echipele luptă din răsputeri pentru ca în final golurile să se cumuleze, totul încheindu-se cu o frenezie generală, că toți jucătorii de pe teren au ieșit formidabil de învingători. Asta în timp ce conspirația tăcerii lucrează din greu și tacit (sic !) Nu spune nimeni că un organ de presă al unei uniunii de creație să se ocupe în egală măsură de toți membrii titulari și stagiari ai obștii. Dar, nici să ocupi un spațiu care, oricît ar suna de retoric, aparține **scriitorilor în totalitatea lor, cu toasturi ditirambice** despre aceleași și aceleași două trei cărți, despre aceiași și aceiași trei-patru confrați, nu cred că e serviciul cel mai dezinteresat pe care o revistă îl aduce literaturii. Dar, să recunoaștem, în istoria literaturii poți intra nu numai pentru meritele tale mai mari sau mai mici, ci, și pentru injustițiile comise. Să nu ne alarmăm însă. Se cunosc cazuri ilustre de prozatori și poeți care au scris despre cărțile confraților lor, uneori citindu-le mai exact decît criticii înșiși și procedeul se impune să fie reluat. Institutorul Ion Ștefănescu, deși nu era critic sau teoretician literar, a fost primul om care, chiar înaintea lui Maiorescu, a spus despre domnul Mihai Eminescu că este cel mai mare poet al românilor. E drept că răspopitul cu asemenea insolite opinii a rămas în literatură sub numele de Creangă. Revin la ceea ce am spus, cred, de mai multe ori în acest interviu. Există critici foarte buni pe care îi stimez, le port chiar o afecțiune, mă leagă de ei mari aspirații comune. Sper că nu despre acest aspect al criticii ați fi vrut să discutăm, ci despre anomaliile existente.

Cît privește proza scurtă, îmi face plăcere să fac o trimitere la strălucitele reflecții ale lui D.R. Popescu consemnate în cartea de interviuri **Cu microfonul dincoace și dincolo de Styx** pe care am scos-o împreună cu poetul Miron Scorobete. Și ce spun acum se leagă chiar de ce ziceam adineauri. Încă nu am citit sub semnătura unui teoretician literar un mai frumos, mai exact, mai pătimaș elogiu adus schiței decît cel formulat de acest mare prozator.

— La această rubrică de Biografie a cărților noastre, **a apărut un interviu de incontestabil ecou, ceu dat de prozatorul Fănuș Neagu, interviu care s-a impus prin turnura lui neconvențională. Ce părere v-a lăsat ?**

— Interviul lui Fănuș Neagu nu a făcut decît să confirme încă o dată, dacă mai era nevoie, că acceptîndu-l sau nu, figurînd sau nu în **Cartea sa cu prieteni,** suntem contemporanii unui mare prozator, aș zice, dacă Fănuș n-ar fi atît de firesc, de spontan, de el însuși, **un clasic.** De fapt, fără să ne temem de cuvinte și fără să ne jucăm cu ele, Fănuș Neagu este cu certitudine de pe acum un scriitor clasic, minus morga pe care termenul o presupune. Interviul său din **Luceafărul** e el însuși o operă, și mă gîndesc aici la operă nu ca artă doar, ci ca esență a unei gîndiri de mare profunzime, a exprimării cu francheță a unei concepții estetice, a unei mari responsabilități față de propriul scris și față de destinele literaturii române, formularea exemplară a unui crez. Valoarea acestui interviu crește cu atît mai mult cu cît vine într-o perioadă cînd tot felul de confrați (vitregi) mai bătrîni sau imberbi, sau de puști bătrîni, cum ar zice poetul Negoiță Irimie, se adună cete-cete și pe-ncete, pe-ndelete, mai în șoaptă, mai țipînd, prin ședințe și pe lîngă ședințe, încearcă să tulbure apele, nu liniștite pentru că sunt ale unui puternic riu de munte, dar curate ale literaturii noastre. În această perioadă deci, cînd autori de literatură orală difuzată după criterii de-a dreptul antiestetice (deși, vezi doamne, se dau drept estetizanți) încearcă să producă confuzie umflînd false valori, ridiculizînd sau trecînd sub tăcere valorile adevărate, inventariind și croind din cuțite boante și pahare cu sifon istoria literaturii, în această perioadă, iată, cineva cu bărbătească ținută, iată, vine cineva și spulberă spuza din care mai sus nenumiții își imaginaseră că durează un grandios edificiu.

— Se poate scrie o istorie literară în atari condiții ?

— E drept că nu sînt mulți, dar cinci fac gălăgie cît cincizeci. Nu-i unește un ideal estetic, nici măcar un nobv comun, o pasiune nevinovată cum ar fi pescuitul, filatelia, arta abțibildurilor ; nu, pe dînșii singurul liant ce-i ține grămadă e propria neputință. Și neputința să nu credem noi că nu poate nimic, poate foarte mult, poate crea false scări de valori și trambuline, chiar pînă în manualele școlare. Acuma, asemenea fenomene nu sunt deloc inedite, au existat totdeauna și tocmai perenitatea lor în loc să ne îngrijoreze ne relevă și zădărnicia lor. Scriitorii au, ca și grupa sangvină, propria cotă valorică inconfundabilă și de neschimbat care, chiar contestată de amatorii topurilor literare, își urmează steaua sa. Revenind la Fănuș Neagu, nu uit să adaug că marile lui merite nu-i sunt totuși exclusive, ci îl integrează generației sale care mă mîndresc că e și a mea, și care, nu mă sfiesc s-o spun, duce pe umeri, în momentul de față, literatura română. Avem, bineînțeles, întreaga venerație față de marii noștri seniori ai literelor, după cum privim cu simpatie și speranță spre cei ce vin. Limpede este însă că greul, ca să zic așa, îl duc acum, ca totdeauna, cei aflați între 40 și 50 de ani, vîrsta de altfel pe care o aveau Sadoveanu și Rebreanu, Arghezi și Blaga tocmai în ipostaza spre care admirația noastră se îndreaptă cu precădere.

— Tovarășul Nicolae Ceaușescu a vorbit la Neptun scriitorilor despre necesitatea ca literatura să-și asume zone ale realității românești ignorate sau insuficient tratate. E vorba de istoria politică a țării, de marile confruntări dintre partidele politice, de viața clasei muncitoare în acest timp, de existența și de evoluția P.C.R. Pe scurt, de o perioadă istorică ale cărei aspecte nu-s limpezi nici pentru istoricii de specialitate. Fănuș Neagu a dat în interviul său un raspuns care vădește responsabilitatea scriitorului față de acest apel. Care e răspunsul dumneavoastră ?

— Răspunsul meu este acela care, sunt convins, este al întregii noastre obști. Cum am mai spus și eu, și cum s-a spus de repetate ori cu îndreptățire, literatura română de la primele ei începuturi, de la **Învățăturile lui Neagoe, Jurnalul lui Nicolae Milescu,** sa zicem, trecînd prin glorioasele perioade (spun **glorioasele** fără emfază și fără gustul superlativuiui, ginduiau-mă cu obiectivitate la ce sunt aceste perioade și la vitregia vremurilor în care ele au existat, la adversitățile colosale pe care au avut să le înfrunte ca ele să existe), perioada cronicarilor, a Școlii ardelene, secolul eminescian, perioada interbelică, toată literatura noastră, deci, e legată organic de istoria națională, e, prin esența ei, prin vocație, politică. Nu e o simplă întîmplare faptul că monarhii diferitelor puteri, mari și mici, au rămas în istorie prin faima luxului cu care au știut să-și amenajeze cabinetele, palatele și parcurile, dintre voevozii și marii oameni politici romani istoria literaturii așează la loc de cinste pe unii din marii ei cititori : Neagoe Basarab, Dimitrie Cantemir, Kogălniceanu, autori, în același timp de civilizație statală și de opere nepieritoare intrate încă de la apariție în circuitul de valori europene. Scriitorii de azi, ca și înaintașii lor, așadar, nu pot face abstracție, odată de marile transformări prin care trece acest prezent, ca și de epocile istorice încă insuficient luminate. Îndemnul secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, nu e resimțit astfel de către scriitori, ca un imperativ dinafară, ci, ca o cerință proprie, intimă, a ființei lor însăși. Nu avem încă marile opere literare ale celui de al doilea război mondial, conflagrație în care România și-a adus, raportat la dimensiunile ei, o contribuție uriașă la înfrîngerea fascismului, după cum ne lipsesc încă romanele care să trateze cu obiectivitate și nuanță istoria mișcării noastre muncitorești, aportul diferențiat al variatelor formațiuni politice la salvgardarea ființei naționale, precum o seamă de momente cruciale ale istoriei noastre pe care ni le-au reamintit aniversările recente, inițiate de conducerea superioară de partid, mă gîndesc la : 1877, Procesul Memorandumului, 1918, momente foarte vii în memoria poporului, dar prea puțin oferite acestuia prin intermediul cărții literare. Excepții fericite, ca excelentele romane și dramele lui Paul Anghel, un prozator, dramaturg, gînditor de o forță și finețe cu totul ieșite din comun, tocmai prin singularitatea lor ar fi fost firesc să atragă atenția criticii literare ceea ce mi-ar place să spun în mod inexplicabil, dacă modul, din păcate, n-ar fi foarte explicabil, nu s-a întîmplat. Aș vrea însă să extind puțin răspunsul la această întrebare atît de importantă.

— Ce ați vrea să mai adăugați ?

— Există o injustiție a reprezentării literaturilor naționale în tabloul culturii universale. Se știe foarte bine că sunt literaturi cărora, fără să ne gîndim nici o clipă să le minimalizăm rolul, dar se bucură de regim preferențial în timp ce altele, ca-n Micul Larousse, abia dacă sunt pomenite și aceasta de regulă eronat. Se tinde spre o nouă ordine economică mondială, se aspiră la o democratizare a vieții politice internaționale ; fără a pleda pro-domo, pentru realizare unei viziuni exacte asupra profilului spiritual al omenirii una din misiunile importante ale viitorului apropiat va fi aceea de a acorda, în concertul universal, fiecărei culturi naționale locul meritat, potrivit cu aportul său la evoluția spirituală a lumii. Istoria va avea de corectat multe din paradoxurile sale. Între altele, un popor ca al nostru nu este suficient de bine cunoscut în lume, deși este creatorul unei strălucite culturi, pentru simplul fapt că de-a lungul existenței sale nu a cucerit alte popoare cărora să le impună limba și odată cu ea literatura sa, ba, dimpotrivă a ținut el piept valurilor de năvălitori, ferindu-i pe alții de jafurile acestora. E normal ca unul care stă la casa lui, își vede de ale sale, înalță monumente de o frumusețe unică, înaripează văzduhul cu cîntecele sale și preschimbă plaiul cu fantezia sa într-unul de poveste să aibă pentru toate acestea răsplata ignorării, ceea ce nu s-ar fi întîmplat dacă își încărca șoldurile de pistoale și dădea buzna asupra altora ? Am văzut Louvre-ul și alte cîteva zeci de muzee de aceeași valoare, nici vorbă să nu retrăiesc și acum extazul încercat la New York sau Paris, sau la Londra, sau la Florența. Dar cu aceeași intensitate retrăiesc regretul simțit acolo de fiecare dată imaginîndu-mi cu cîtă strălucire pot fi puși alături de acele mari capodopere : Grigorescu, Luchian, Petrașcu. Tot ce spun aici ar putea suna a lamentație dacă experiența nu ar valida întrutotul aceste dorințe. Brâncuși a ajuns acolo și se știe locul său în scara valorilor universale. Mărimea talentului nu e direct proporțională cu mărimea unei colectivități. Înzestrarea excepțională a poporului nostru — și asta nu e nevoie să o spunem noi, din decență nici nu o prea spunem, o spun cei ce ne cunosc, și din fericire numărul acestora crește — are tot dreptul pe plan universal la un destin literar de excepție.

M. Ungheanu

corneliu vadim tudor

EPISTOLE VIENEZE

Iubită țară, maică născătoare

Iubită țară, maică născătoare
izvorul meu de lacrimi subteran
te port cu mine ca pe-un talisman
turnat în pîine și-n argint de sare

te duc la buze, te respir profund
tu mă înveți religia luminii –
ce tot săruți ? mă-ntreabă reci străinii
un colț din raiul ierbii, le răspund

tu, țara mea de patimi, România
zvîrlită în furtuni precum un sfînt
căruia domnul i-a-ncercat tăria,

îngăduie-mi de-a pururi să te cînt
și-n tot ce scriu să îmi topesc mînia
să te răzbun în cer și pe pămînt !

Ah, zile frumoase și pline de pace

Iui Eugen Barbu

Ah, zile frumoase și pline de pace
voi, reci dimineți și încinse amiezi
regină e vara, iar soarele-și coace
harbuzul cel roșu și dulce la miez

exală văzduhul miresme de ploaie
orașul își trage armura de ierbi
e timpul cînd vipera-n munți se jupoaie
iar macii se-ncarcă de opium și fierb

trec fete morgane și tremură-n zare
schelete de berze muiate în clor
mileniul a stat, nici un om nu mai moare

sînt astfel de zile frumoase, ce dor
spoite cu aur și verde ninsoare
și-ntregul pămînt stă pe umerii lor !...

E-o vreme de stat sub pămînt, la răcoare

E-o vreme de stat sub pămînt, la răcoare
bind vin din ulcele de lut frăgezit
încep de acum mari explozii solare
zăpezile veșnice-n munți s-au topit
e vipia-n toi, în nisipuri fierb ouă

în zbor se flambează cocorii și pier
și pruncii-n placentă se roagă să plouă
prelate încinse ne-apasă din cer

oh, doamne, și umbra frunzarelor arde
termitele verii înoată-n mercur
iar timpul se sparge în foc de petarde

tu vino cu mine, femeie, îți jur
te-oi face să rizi și să nici n-ai habar de
fantasticul hades ce fumegă-n jur !...

Nu, nu te mai iubesc, o viață nouă

Nu, nu te mai iubesc, o viață nouă
începe astăzi pentru amîndoi
tu vei păși prin purpură și rouă
eu prin jebrină verde și noroi
trăit-am viață dulce împreună
iubindu-ne cum cerbii lopătari
și carnea noastră se-nclește sub lună
pînă țîșneau din ea esențe tari

eram frumoși, și cruzi, și fără pată
o stea de febră-n ochi ne asfințea
iar ceasul zilei se sfia să bată

și în acest leșin de miere grea
un șarpe straniu răsări deodată
și-mi șuieră destinul : fugi de ea !

Iubire veche, lanț de tinerețe

Iubire veche, lanț de tinerețe
și azi mai pling în amintirea ta
simt că efluvii de serbări mărețe
de focul tău să-mi stingă n-ar putea

tu ai fost puiul meu, și maica mea
ispita firii stînd să mă învețe
făptura ta în noapte scînteia
ca un regat de mil și frumusețe

și totuși, am fugit pentru vecie
trecutul tău mă chinuia-ntr-atît
că mă uscam ca sfinții în pustie...

îmi trece greu de tine, mi-i urît
Isusul meu de-a pururi n-o să vie
și un potir de plîns îmi fierbe-n git

vasile andronache

Uimire călătoare

Cînd e vînt tu îmi spui
Că ai pe umeri o lampă ninsă
Hainele de pe tine se trezesc
Și zboară ca o zăpadă aprinsă

O muzică umblă monologînd
Prin arbori ca o aripă albastră
Vîntul e un fel de orgă cu nori
Cu tuburile prelungite prin carnea noastră

E un ritm desprins din arbori și din ape
O stare a mișcării în chip de furtună
Sau de boare
Ce ne leagă sîngele de marele ritm
Al cosmosului ca pe-o uimire călătoare

Pastel 2

Într-o grădină
Purpura sîngelui meu răsare

Să întîlnească
Purpura sîngelui tău

Dar așteptarea-mi pare
Un mileniu

Încît și havuzul s-a spart
Și printre tufe

Marmora e
Un fluture alb

Pastel 9

La colțul străzii văd
Umbra mea
Cu amintirea unui copac sub haine

Urbanul mi se pare
Un meterez ușor de cucerit

Dar de aripile sufletului
Pădurea mi-a legat
Pianele frunzișului cu mierle

Alt poem

Oasele mele

Un nai alb
Cu tuburile pline

De flacăra vîntului

Pe-o stradă.

marian drumur

viața paralelă

Își aduse aminte cu limpezime, revăzu, plaja cu margini ierboase, sclipirile apei cenușii, grupul colorat de băieți și fete ce-și aruncau îndemnuri încurajîndu-se și simți aceeași căldură a soarelui de iulie străbătînd cerul transparent pînă la inima sa ce vibra armonic.

Cînd reveni pe divanul din sufragerie, soția sa, care născuse de curînd, intrase în cameră și-i vorbea de roșeața ce-i apăruse copilului pe piele, sugerînd înainte de toate recurgerea la medicul pediatru. Dar nu mai era în stare să acorde tot atîta atenție ca și înainte evenimentului, din cauza fulgerării de trecut.

În timp ce soția dădea din camera alăturată telefoane consultative, realiză că dezvelise o diviziune din parcursul vieții sale care aparținea, subimpărțindu-se, unei scale unice, susceptibilă de-a fi refăcută pînă dincolo de intervalul în care putuse schimba informații coerente cu exteriorul. Avea posibilitatea virtuală de-a efectua o retrospectivă care să-i deslușească meandrele opțiunilor ce-l dirijaseră spre ziua și starea actuală.

Seara, în camera de oaspeți a combinatului, cu sticle goale rămase de la predecesorul său, se simțise atît de singur încît ieșise și pornise pe poteca schițată în zăpada groasă, spre oraș. Pe măsură ce înainta poticnindu-se, luminile complexului se pierduseră, îl învăluia întinderea cețoasă a cîmpului, se auzea lătrat de ciini dar aerul era proaspăt și tăios iar luminozitatea difuză a orașului, constantă și rece, era făgăduiala capătului. Ajunsese într-o stradă îngustă și pustie, care se încrucișa cu altele asemănătoare, punctate de vitrine moarte și zvonuri interioare zidurilor, unde se retrăsese tot ceea ce căuta. Se întorsese.

Băiatul său Luca, încurajîndu-se singur, zdrengănea pe covor un camion din plastic. Văzîndu-se privit, i se apropie de picioare, făcut să i se urce jucăria pe genunchi, apoi i se atîrnă de braț și începu să-i pună întrebări, anticipînd unele răspunsuri, insistînd pentru altele, atîntîndu-i ochii cu întreaga sa nevoie de ocrotire.

Revăzu cabina strîmtă a podului rulant, dominată de mirosul metalului ars, manevrînd șinele de oțel ; cînd ajungea la capătul de acces, reflectate în geamurile halei de mecanică grea, ondulau roșiatic flăcările oțelăriei. Strigătele încărcătorilor, mîncarea pe genunchi, vestiare și dormitoare. De acolo demisionase ca să tragă „mai spre oraș" și jumătate de an risipise bani cu băieții, nedepășind perimetrul localității, adaptat pînă la desființare.

— Ar fi bine să te duci azi cu Luca la școală, îi spuse soția. Eu l-am însoțit două zile ; acum încearcă să-l obișnuiești și tu, pînă-și găsește colegi de drum. Încă e mic, ce-aștepți la șase ani ?

— Am să mă duc, lasă... Dar aș vrea să nu mai fie așa de reținut. Să-l văd că e mai întreprinzător ; doar trebuie să ajungă mai bine ca noi.

Și-l privi critic pe băiețelul slăbuț, căpătînos, în uniformă curată, arajîndu-și preocupat ghiozdanul.

După-amiază cunoscuse o fată la cofetărie, așa cum își dorise, prezentată de un prieten ; au mers împreună la cinema și-i luase mîna într-a lui, rămînînd astfel nemișcați, tot filmul, transmițîndu-și impulsuri imperceptibile. Apoi s-au plimbat și i-a povestit mult timp, volubil, despre tot ceea ce-l emoționa în acel timp, cărți și muzică, conducînd-o la el acasă, fericit că părinții plecaseră la o stațiune, că-și puteau pregăti singuri de mîncare, continuînd să-și vorbească înfrigurați. Ea se dezbrăcase și-l chemase alături, alintîndu-l pînă și pierduse șfiala și capul, rămînîndu-i sedimentată o uimire a vieții, după ce ea plecase dimineața, sărutîndu-l pentru totdeauna.

Pe urmă băiatul se plînse că nu înțelegea problema de matematică pe care o avea ca temă ; încercă să i-o explice, dar pentru asta trebui să deslușească sensul enunțului ; nu era destul și parcurse capitolul din manual a cărui încununare era problema respectivă, despărtînd enunțul în mai multe părți semnificative, astfel că găsi firul rezolvării. Atunci îi explică într-adevăr băiatului cum să facă, lăsîndu-i partea practică și avertizîndu-l că ajutorul său era o excepție, întrucît trebuia să învețe și să se descurce singur în viață.

În noaptea banchetului de absolvire a liceului intrase cu o colegă într-o clasă goală ; acolo se sărutaseră îndelung, înghesuiți în bancă, abandonați ; printr-o fereastră deschisă pătrundeau estompate izbucnirile orchestrei și risetele celor ce umblau prin curte. Dimineața se duseseră să se scalde, goi, în riu, jucîndu-se ca niciodată, diferențiindu-se acolo, pe malul apei, prin comportamentele ce aveau să le definească individualitățile. Privind în jur, îi vedea pe toți deodată, diferențiați și asemănători, într-un tablou vivant perpetuu.

Îl observă pe Luca învățînd pentru admiterea în cursul superior, mormăind preocupat în fața cărților risipite pe masă. Se subțiase și îi crescuse părul, conturîndu-i gîtul firav și brațele slabe. Nu mai voia să știe de nimic altceva și avea izbucniri nervoase, tributul adolescenței sale, exagerînd micile evenimente, încercînd să-și afirme personalitatea. Dorea să urmeze un liceu industrial, poate imitîndu-și tatăl și ruptura de fostă școală încă nu-l marcase, îl vizitau colegii, povestea despre ei, însușindu-și părți din comportamentele lor, amalgam din care se desprindea adolescentul în maturizare.

Într-o zi, înainte de masă, bunica îl chemase s-o ajute la depănarea unor sculuri de lînă. Ședeau pe scîndurile patului acoperit cu cuvertura, în camera mică și întunecată, iar bătrîna îi povestea despre tinerețea ei și-a bunicului. Motanul torcea pe pat, el își balansa mîinile în ritmul înfășurării ghemului ascultînd vocea molcomă, îndepărtată, care-i deslușea un trecut incredibil, întărit de penumbră și dorința credinței sale, în liniștea casei cu ziduri groase, pregătind ieșirea la soarele jocurilor din stradă.

— Îndată ce vine, să vorbești tu cu el. îi spuse soția. Chiar dacă spune că întîrzie, nu pot să mă gîndesc că-și pierde nopțile și că poate într-o zi ni-l aduc zdrobit acasă.

— Am să vorbesc.

Cînd își văzu fiul intrînd, înalt și vesel, se simți obosit, moralist, apoi se pătrunse de temerile soției.

— La ora asta se vine ? Nu ți-e rușine de risipa asta de timp și altele ? Gîndește-te la noi, dacă de tine nu-ți pasă !

— Lasă, tată, că sînt major, îmi port singur de grijă. Ia gîndiți-vă, voi ce făceați la vîrsta mea și cum vă priveați părinții ? Acuș o să am familia mea, pe aceea n-o s-o întrețineți tot voi. Vă cam trece timpul !

Tonitza : „Portret de fată"

Într-o dimineață, mama îl luase de lîngă groapa cu var, unde se juca împreună cu prietenii săi buni, Puiu și Sandu, ca să-l ducă în oraș. Stringîndu-se de ea, la spatele bicicletei, privea colbul drumului și duzii de pe margine, nesigur și fericit de înaintarea rapidă, pînă la piață, unde văzuse miei și păsări, împins de lume, unde primise de la un necunoscut, ce vorbise cu maică-sa, prima ciocolată adevărată, amară și cleioasă, dar rîvnind înghețata ce-o aveau alți copii, necumpărată cu explicația că se făcea din viermilungi de mare. Zumzetul pieții și strigătele oamenilor se suprapuneau peste înaintarea greoaie din loc în loc, multiplele ispite ale tarabelor, smuciturile mîinii și oboseala mare, care se sfîrșise mult după întoarcerea acasă.

Nora veni lîngă el, în timp ce Luca se dusese în bucătărie cu maică-sa și-i spuse să nu se supere că-i vizitau atît de rar, dar ei fiind pensionari nu-și mai dădeau seama ce puțin timp le rămîne unor oameni care-și fac o gospodărie și au serviciu amîndoi, iar aprovizionarea și celelalte probleme mărunte înseamnă un bun consum de timp. O privea vorbind degajat, prea tînără, în timp ce-i spunea cum decurge viața lor cotidiană. Îl luă de mînă și-i invită la ei, fiindcă erau totuși o singură familie și fiindcă atunci cînd vor avea copii, îi vor ajuta, desigur. Apoi veni și Luca, sigur și senin, ca să-l întrebe de sănătate, să-l bată pe umăr, să-i spună repede ce mai făcuse, apoi să-și sărute soția și s-o invite „după treburi".

Deslușind reperele aleatorii ale trecutului său, înaintă spre evenimente pe care nu le mai cunoscuse, marcate adînc în el, despre care nu știuse că existaseră influențîndu-l, ziua primelor cuvinte și ai primilor pași, bolile care-l chinuiseră în leagăn, laptele tinerei sale mame și veselia chipurilor ce-l înconjuraseră în primele zile. În timpul apariției răcelii periferice, pătrunse emoția cumplită a inhalării aerului și plutirea senzorială într-o lume închisă cu multiple cunoașteri infinitezimale spre o pulsație plasmatică nemuritoare și divizibilă în care diversificarea organizată se reducea la o curgere zgomotoasă întensă, limitată de o peliculă codificată, identificabil de structuri spațiale, printr-un tunel posibil etern.

virginia mușat

Nostalgie

Au început să moară trandafirii
De-acum ne vom petrece vara-n casă
Eu însămi voi veghea să fie soare
Și fructe dulci și scoici înaripate
Voi umple încăperea cu parfumuri
Și cu fîntîni din care să țîșnească
Un foșnet de pădure și de ape
Un dor imaginar de înălțime
Au început pendulele să bată
Și le-aș opri de nu ar fi de piatră
Un pod e prea puțin într-o iubire
Cînd doar un zid de iarnă ne desparte.

De față cu desăvîrșirea

Tot ce-am văzut
Poate orbi sau ucide
De față cu desăvîrșirea
Nu e ușor să supraviețuiești
Cînd încerc să pășesc în Țara luminii
Un sînge hiperborean
Mă face străvezie
Fulgerată de ghețuri devin flacără
Și frumusețea naște altă frumusețe.

Înecată în taine

Așa cum dorm pe zăpadă
Pilpîind dincolo de haine
Par o femeie fără trup
Înecată în taine
O imensă mireasă de porțelan
Și de gheață
Cine poate topi un deșert
Cine poate să-mi dăruie viață.

Răscruce

Nu mă mai pot întoarce
Și nici nu vreau să merg înainte
De-aș rămîne în acest punct
Sub această stea
Obiectele, ființele lumii
Mă trăsc după ele
Și timpul mă-mbracă de sus pînă jos
În blănuri de lup
Există oare un sens
În toamnele care trec
Și revin mai galbene de uimire.

Din fîntîni...

Cu un ram dacă ating un taur
În genunchi îmi cade
Cu săgeți de aur
De ating un scut
Piatra va da roade
În pămîntul mut
De lovesc cu sceptrul
Arborii, cîmpia
Din fîntîni va curge veșnic poezia.

Perpetuum

De o lumină grea mă-nconjuri
Cînd trupul mi-l mingii în noapte
E ca o pasăre sărutul
Și ca un fluviu mingiierea
Păstorii neștiuți ai nopții
Ne învelesc cu blănuri calde
Țîșnim prin pori
Ciudate iederi ne împresoară desenînd
Un rug rostogolit pe singe
Și pruncul nostru tainic plînge.

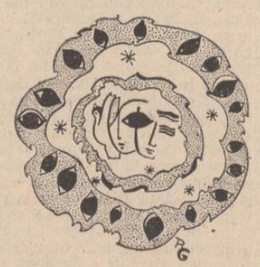

L4 7 IULIE 1979

teatru t

Un debut

În caietul-program al reprezentației cu piesa **Centrul înaintaș s-a născut la miezul nopții** sînt citate, în mod inspirat cuvintele lui Mihail Sebastian: „A da unui autor român prilejul de a rata o piesă e mai folositor decît a reprezenta, fie și cu succes, o comedie de mare spectacol importată de la Viena, Paris sau Londra". Și, trebuie spus, spre meritul instituției arădene, că stagiunea aceasta ea a știut să ne ofere trei premiere pe țară, toate trei nu lipsite de interes. Ultima din ele, cea mai sus citată, constituie debutul în dramaturgie al tînărului ziarist Mircea M. Ionescu.

Întîmplarea face să cunosc toate cele patru piese scrise de proaspătul dramaturg : și regret că spre scenă nu i s-a făcut loc celei mai bune dintre ele. Dar, oricum, important e faptul că numele lui a intrat în circuitul teatral cu o lucrare care, chiar dacă nu e desăvîrșită, are certe calități. Mă gîndesc, în primul rînd, la un foarte precis simț comic (debordant în actul al treilea !) ; apoi, la un mod subtil de-a parodia anumite clișee aferente high-life-ului occidental ; în fine, este vorba despre o vocație de moralist a tînărului autor, nu pisălog-didactică, ci realmente educativ exprimată. **Centrul înaintaș s-a născut la miezul nopții** (parafrază a titlului unei piese care-a făcut succes la noi, cu ani în urmă) are, dincolo de scopul recreativ, unul bine realizat, etic. Chiar dacă, citeodată, intriga devine stufoasă, iar suspensul (polițist) — șablonard.

Concretizată scenic de către Costin Marinescu, comedia își păstrează toate calitățile. Secvențele sînt legate printr-o dinamizatoare ilustrație muzicală (autoare — Ileana Popovici) și printr-o excelentă transformare a decorului (gîndită de T. Th. Ciupe). Din păcate, spectacolul „beneficiază" de o costumație bizară (contribuind la derutarea spectatorului) precum și de unele acțiuni scenice ilogice (vezi momentele în care apare Tilică Raosodie).

Distribuția, bine gîndită, perfect armonizată, mi se pare a fi punctul forte al spectacolului. Maria Barboni-Petrache în rolul dificil, al unei Mata Hari contemporane, rezolvă toate caracteristicile eroinei, avînd feminitate, umor, dar știind să construiască în mod credibil și periculozitatea ei indispensabilă. Dan Antoci îi dă replica sigur pe el, dezinvolt, spiritual, dovedind o aplaudabilă condiție fizică ; păcat că, în final, e ținut în scenă degeaba. Alex Fierăscu (cel mai avantajat de text) realizează o creație de haz irezistibil, cu mijloace verificate — dar nu supărătoare ; aproape fiecare replică a sa e primită, în sală, cu ropote de aplauze. Gabi Daicu se mișcă prin scenă nostim, transformîndu-și miniatura într-o apariție, care se reține. Nicolae Nicolae știe să-ascundă bine, pînă în final, adevărata identitate a personajului pe care-l interpretează. Mai merită menționați, pentru modul serios în care-au slujit spectacolul, Ion Văran, Virgil Müller, Emilia Dima-Jurcă. Taniușa Manea, Teodor Vușcan.

Recenta premieră justifică așteptarea revenirii în arenă teatrală a autorului, obligîndu-l totodată la o autodepășire.

Bogdan Ulmu

film f

O antologie a corupției

Publicul, întotdeauna amator de tensiunea și captivantul filmelor polițiste, întîlnește în **Alibi pentru un prieten**, creație a producătorului Alain Delon și a regizorul Georges Lautner, un film de dezbatere gravă, care surprinde esența societății dominate de „internaționala banului". Acceptînd să servească drept alibi unui prieten care ucide într-un moment de furie, Xav Maréchal, șeful unei întreprinderi oarecare — Sojoca —, intră într-un lanț de descoperiri scandaloase, ce implică personalități de vază ale vieții economice și politice. Pretextul luptei dintre erou, poliție și gangsteri este un jurnal al primului individ asasinat (în intriga filmului), jurnal în care erau notate furturile, mituirile, escrocheriile, crimele unei întregi categorii sociale, un jurnal definit, chiar în film, ca fiind o „antologie a corupției". Fiecare individ devine o verigă într-un lanț al crimei și al corupției fiecare e determinat la o atitudine de veriga imediat următoare, capul conducător rămînînd un mister pentru toți, și de fapt, neinteresant. Tomsky, cel mai înalt în ierarhia dezvăluită de film, caracterizat ca „un domn cu foarte multe relații", vorbește la un moment dat despre puterea banului, despre totala dispariție a oricărei efectivități : „Nu vom mai avea prieteni, ci parteneri, nu vor mai avea dușmani, ci clienți". Încăpățînat și dorind pedepsirea ucigașului prietenului ucigaș, pentru care fusese alibi, Xav trece printr-o aventură amară, din ce în ce mai amară, prin care descoperă flagelul societății contemporane, cum numește el **ordinea** și **dezordinea**. Atingîndu-și scopul, Xav nu este un cîștigător, acel „Bravo" din final este un bravo ambiguu, căci eroul, după palpitante avataruri și întîlniri cu moartea nu mai este sigur de onestitatea nimănui. Ritmul tensionat, filmările spectaculoase și jazz-ul de fond, interpretat de Stan Getz, îmbogățesc calitățile filmului. Un film polițist de factură profundă, demn de luat în seamă. Ca de obicei, interprtarea lui Alain Delon (Xav Maréchal) este nuanțată și convingătoare, într-o atmosferă surprinsă și redată la fel de nuanțat și convingător. În avalanșa de surprize ale filmului, micile inadvertențe faptice, se pierd și-și pierd eventualele reproșuri. Fără a rezolva problemele, filmul e interesant că le ridică, că le atacă, dovedește că în specificul „spectaculos și captivant" al genului polițist se pot aborda idei serioase, tentație care a început să se manifeste la din ce în ce mai mulți creatori de film. Spectatorul nu mai asistă la un eșafodaj gratuit de întîmplări palpitante care se închid automat la terminarea filmului, ci rămîne prins într-un lanț sau o cursă de întrebări, la care trebuie să-și răspundă singur.

Corina Cristea

televiziune tv

Estivală

Vara a început anul acesta mai devreme decît de obicei, astfel încît putem spune, între atîtea ploi și canicule, că sîntem în miezul ei. Cuptorul în care se încinge iulie și zilele mai lungi decît nopțile au albit parcă micul ecran, așa încît, unii dintre noi, privind emisiunile, se întreabă seara dacă nu este dimineață. Alții, mai plimbăreți, dar și mai indiferenți, preferă mai ales sîmbăta, de cînd Kuntha Kinte vrea să ne convingă, cum crede Radu Cosașu, că nimeni nu a mai suferit ca el, să simți o adiere și un parfum de trandafiri în parcuri. În aceste condiții, în care pînă și țînțarii țiuie în jurul ecranului, vrînd să-i întepe pe cîntăreții noștri de muzică ușoară, înțelegem cît de greu le este realizatorilor de emisiuni să ne împace privirile. Înțelegem și credem că mai încolo, la iarnă, lucrurile se vor aranja, desigur, mai ales dacă va și viscoli puțin. Oricum, atunci nu vom mai vedea o cîntăreață cîntînd în mijlocul bulevardului, săraca, chiar lîngă un agent de circulație (emisiune de G.E. Marian și Al. Darian), în flagrantă contradicție cu emisiunea dedicată regulilor de circulație. Poate că atunci îi vom revedea pe Gil Dobrică (de atîtea ori anunțat numai), Grupul 5 T sau Grupul Expres despre care știm că, împreună cu alții ară noapte de noapte Litoralul ; ei se vor întoarce și noi nu vom mai asista neputincioși la chinul compozitorilor noștri Dumbravă, Țeicu, Cristinoiu, Constantinescu și Moculescu de a-și cînta propriile compoziții („Compozitorii cîntă, rid și dansează"). Nu-i vom mai revedea nici pe dansatorii și dansatoarele noastre făcîndu-și exercițiile de gimnastică prescrisă de cura de slăbire în văzul lumii și precis atunci se vor înmulți și emisiunile de la munte și de la mare, locuri deosebit de frumoase și recomandabile în care, deocamdată, acum se prospectează. Pînă atunci se va termina și noul serial pentru copii de duminică seara. Nu se vor mai transmite, tot atunci, meciuri de fotbal și așa, un timp, vom fi bucuroși să nu știm nimic exact despre nivelul fotbalului nostru. Poldark se va hotărî, în fine, să asculte de Demelza, și, odată cu aceasta, nu va mai avea încurcături. Va mai fi și gripa care nu alege, de aceea, cîteva emisiuni ce ar fi fost slabe, nu vor mai fi făcute. Tot atunci, ne vor surprinde plăcut poeții și actorii care vor recita între magnolii numai în cămașă cu minecile scurte, amintindu-ne de zilele frumoase de acum cu soare și privighetori. Și, bineînțeles, tot atunci, în noiembrie, decembrie, vom fi și noi mai viguroși, vom sta mai mult în casă în jurul televizorului ca în jurul sobei (știți ce încălzește !) urmărind cu curiozitate reportajele de scriitor ale lui Corneliu Leu din orașele sale natale sau albumul de familie duminicală al lui Woody. Vom îndura tot atunci așteptînd, ah ! vara, cu emisiunile ei estivale și buna dispoziție cunoscută a vacanței mari a celor mici și a vacanței mici a celor mari cu varietățile sale, etc, etc. Aveți puțintică răbdare !

Iulian Neacșu

P.S. A murit John Wayne, nu numai un idol al marelui ecran, ci și al celui mic. Poate că Telecinemateca, chiar și dintre atîtea titluri, își va reaminti un film care să-l omagieze.

a.i. zăinescu

Ursul

Eu eram mic, mă uitam luna-naltă cum suie,
Și de pe lună cum struguri se coc, văi ce-au curs,
Și, deodată pe deal, fixă-n ochi, o statuie –
Se arăta viu deasupra – un urs.

Ursu-albastru, un urs care cintă s-ar zice,
Ursu-albastru, un urs care-adulmecă tot,
Ședea mindru și teafăr acolo ca pe catalige
De marmoră-albastre, cu flăcări in bot.

Un urs aspru, flămind și cu greieri in gheare,
Un urs aspru, sătul de el insuși și spin,
Vinătorii umblau toată ziua prin soare,
Toată noaptea-l visau și-ncălzeau arme la sin.

Ursu-n taină-apărea, răsărea greu in toamnă,
Struguri negri-l chemau bubuind prin pămint,
Călca greu prin bătrini și eu știam ce inseamnă,
Și știam că bătrinii-or să-l ierte-n curind.

Vinătorii cei tineri doar și doar ei ca-ntr-o pușcă
Își răsuceau gloanțe-ochii și auzul ca nins,
Vuia singele-n ei, părea luna că-i mușcă
De miini și n-au liniște pină ce nu-l vor ști prins.

Ursu-aproape c-albea, privea trist dintr-o parte,
Vintu-n dinți i-aducea ceru-aproape balsam,
Și era toamnă-adincă, nebună de moarte,
Pocnete-adinci sfirtecau cer și frunză pe ram.

Struguri albi și albaștri-un dezastru-impreună,
Struguri roșii și negri-un prăpăd la pămint,
Ca-ntr-un teasc storcea ursul și rouă și lună,
Vinătorii cu patimă-ardeau și făceau jurămint.

Vinătorii cei tineri doar și doar ei ca pe-un rug,
Vinătorii cei tineri doar și doar ei ca pe-o prispă,
Își auzeau smulsă carnea de-un vierme năuc,
Putrezea ursu-n ochi și pe ochi cerul lipsă.

Un urs aspru flămind de el insuși și crunt,
Niciodată mai plin, ars de-o lacrimă parcă,
Eu eram mic, mă uitam ceru-n jur mai rotund
Cum c-un urs se asemănă și se apleacă.

Ursu-albastru, un urs ce se-aprinde și-n nori,
Ursu-albastru, un urs care-adoarme,
Vinătorii bătrini îi mingiiau rănile-n zori,
Îl mingiiau și cei tineri, din nou, dar cu arme.

Urlau gloanțele-n ei că puteai chiar să tragi
Și s-apeși somnoros ca pe-o rază –
Ursu-atit a mai stat : cit de gheață niște copaci
Au făcut semn că e ziuă și se insereză.

JURNAL DE POET

Tonitza

Par a irumpe din istorie prin acest zugrav toți copiii pămintului românesc, de pe pereții Hurezului pruncii lui Brâncoveanu din adincurile evului mediu de pe obrazul Voronețului, pruncii din casele Ardealului din icoanele pe sticlă, copiilor din brațele maicii înlăcrimate de pe vetrele mării din casa văduvei și a orfanului pruncii acestui neam deatitea ori cercat de suferinți.

Nu-i o copilărie idilică aici. De mici pruncii iată-i în țintirim cu năfrămi albe pe cap alături de maica lor care-și conduce soții pe drumul din urmă. Iată-l pe prunc așteptind bucata de pîine după război numai piele și oase dar acoperit cu aur, iată-i pe copii rămași orfani lucrind cu minuțele lor pregătindu-și cina pustie. Candoarea copilului nu provine de evitarea sau lipsa suferinței, ci din asumarea ei ca arvună a biruinței. De aceea nu există o granită între copil și omul virstnic de tonalitate. E același suflu stins, sec, de pîine uscată din care-i plămădită lumea lui Tonitza.

Despătimiți și despămînteniți în leagănul curat al vieții și al morții țin candela aprinsă a unei seninătăți și nădejduiri atit de specifice sufletului românesc.

Pasta acestui zugrav n-are consistență telurică precum cea a lui Petrașcu bunăoară, Tonitza lucrează mai mult cu ceara stoarsă de miere în care dospește mai degrabă aura focului decit zumzetul înfloririlor din care numai mirosele feciorelnice încă nu s-au istovit, în aluatul grîului de pirgă se-nginănă jarul holdelor gata de seceriș. E culoarea vinului sec a uleiului măsliniu de deal argilos tors de fulgere tîrzii de Dobroge arhaică transfigurată de lira osemintelor.

E vremea de asemenea cînd trăiești mai mult din șoapte și svieniri și-nvăpăleri dintr-ale stelelor clipiri printre frunzarele de mai, cînd e răpit de sine pentru intîia oară auzul fetiței pădurarului. Cît încă nu ai luat știre de consistența propriului trup, ești numai suflu și-ndurare, numai privire, ochi neîntocmit de-o înfricoșată puritate în jurul căreia abia ai apărut și te-nspăimîntă atîta frumusețe ce prisosește-n toate cîte sînt.

Tonitza : ● „Doi copii" ● „Peisaj marin la Mangalia" ● „Țiculeană"

Sunt fețe de copii abia svîntate de plînsul maicilor lor, i-o prospețime care abia și-a făcut loc nesigur încă între lucrurile lumii care dor din toate zările. este puritatea care nu se poate apăra decît prin plins de dărnicia și taina lumii.

Gura-i încă fără cuvînt abia sîngeră cît un boboc plesnit de trandafir, ochii sunt totul, din ei nu s-a retras încă fumegîndă puritatea primordială.

Copilul stăpînește o clipă totul pentru că nu-i cere lumii nimic, nu o solicită decît în vederea înlăcrimării.

Lumea ca dar, pruncul o primește de-a dreptul iar omul virstnic o dobîndește prin interiorizare. Pe cît sunt deschiși ochii copilului, pe atît ochii lui Gala Galaction sunt complet închiși ca și Homer cel orb pentru că s-a deschis ochiul lăuntric ca și ochii păstorilor enormi de pe pereții Durăului unde i-a așezat de veghe Tonitza la poalele Ceahlăului.

Între ochii pruncului și ochiul lăuntric al înțeleptului se desfășoară lumea lui Tonitza de-o mistuitoare frumusețe mulată-n lacrima pruncului și cea a omului de priveghi, a văduvei și a orfanului ; pensula lui Tonitza adaugă lucrurilor, garoafelor și privelîștilor Golgotelor și interioarelor ardoarea aurei ca-n sufl vechilor iconari.

Este sărbătoarea luminii care trecînd prin lume o ia cu sine încărcată de frumusețe întru eternitate.

Este încă o izbîndă a geniului românesc de-a transfigura natura și istoria în virtutea iubirii spiritului.

Ioan Alexandru

tudor gherman

Matca

Să-ntreacă cerul, a fulgerat și pămintul
Dar crăpătura beznei a rămas, s-a lărgit
Și astfel s-a născut satul meu
Matcă de lumini.
(Căci lumina din varul
Pus primăvara pe tulpinele
Pomilor lumii
E tot a lui.)

Cureaua

Pădurile de singe mai mirosind a vară
Cînd mi le-aduce vîntul nu le întorc'napoi,
Ci le așez pe geana ce-ți lunecă pe boltă
Ca luntrea ce-l aduce pe soare către noi.

Nici sarea din planetă n-o reîntorc în lacrimi
Căci vreau să-ți fac vreo zece sau și mai multe mări
Care să-ți cînte pînă îți potrivesc mijlocul
După cureaua smulsă de la un fulger ieri.

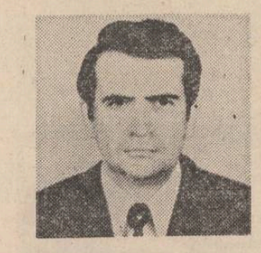

Mina

Mă prăbușesc în mina din mijlocul
Gurii de pasăre
După săgeata din cîntecul
Ierbii din noi.
Mă las sub dinții ce bîntuie
Singele clorofilei
Pînă ce osul liniștii, alb
Scrișnete o mecanică nouă
Lipsită de curele și roți.
În cupa luată de vînturi
Dintre crestele undei
Mă torn pînă la capătul
Asfaltului.

Cercul

În golful unei lacrimi ce încă-npodobește
Frunzișul boltii clipelor rotunde
Mă prăbușesc spre cuta abisului să aflu
Albastra perlă unde mă ascunde.

Mă reîntorc cînd iarăși cumplitul golf s-a dus
În plînuri să-și petrecă golul lipsei
Uităm uitați și cercul uitării se desprinde
Cu-n clinchet de pe umerii eclipsei.

Deosebiri

În fericirea vastă a roților dințate
Plînsul se transformă, plînsul nu se-aruncă
Numai ceața se risipește nefolositoare
Peste-a dealurilor îndoială adîncă.

Pe veșnic sigura linie de cerc
Nimeni nu se pierde, toți se îndoaie.
Rar și-n descreștere mai umblă unii
Ca destăinuirile frunzelor sub ploaie.

ana mureșanu

Afrodita

Ascult, ascult. Urmele nopții, popoare de șoapte.
Șoapta frunzei, nu, șoapta mării,
Nu,
Șoapta nisipului, nu șoapta trigului,
Nu șoapta singelui,
Nu șoapta stelelor,
Nu șoapta neîncrederii,
Nu a clopotelor, nu
A apelor vii, nu
A apelor moarte, nu a
Preaplinului liniștii din creierul celor
Căzuți în războaie apuse,

Nu șoapta morților,
Nu șoapta florilor,
Nu șoapta zorilor

Nu șoapta sferelor

Un nor ca o înserare în gura dimineții
Cu vuiet lunecînd și cotropindu-mă.

Înaintea pasului de fiecare zi

Doar cîteva vechi obiceiuri
Au devenit amintiri
Și nu mă mai trezesc în iarba fragedă
Din care visele pier odată cu roua
Spulberate în dimineața fericită

Roua cerului nu mă mai îmbată
Cu primele fructe ale verii
Pirguite pentru mine anume
Mai mult de dragostea ta
Decît de soarele încă fîrav

Undeva glasul se zbate
Între pereți fără sprijin
Caută
Durere stinsă dar nemuritoare

În adînc petala de piatră
Melc închis, străin bucuriilor
Și trecerii timpului
În casa lui singuratecă și plăpîndă
Părelnic
De nevătămat

Nu alte sunt cuvintele
Frumosul meu trup îmi este încă
Atît de aproape și prieten
Nu alt cerul care mă luminează
Cu mireasma de aur a teiului sacră
Și chiar printre aceleași lucruri bătrîne
Îndelung de gînd însemnate trăiesc

Ci doar
De-o vreme sub pasul meu de fiece zi
Se deschid, se închid
Și mă poartă
Străinele trepte.

Trei întrebări

Cine cu pasul șovăitor
Cu un ram de salcie înflorit
Ușor, cu sfială va încerca
Zidul înalt,
A bunăvestire

Ard acoperișele, aripi ușoare de lemn gînditor
Și cele bătrîne de stuf secular.
Îngeri ascunși în creierul caselor
Își iau zborul spre stele
Mai caste

Fața lumii se spală, se spală
Ce cenușa plină de tainice zvonuri
Pe cine din somn va trezi
Rugul

Și speranța cu ce s-o mai îmbunăm
Cînd ultima-i sămînță
E stearpă larmă.

sterian vicol

Părinții noștri

Lumina de sub pleoapă fosnește în părinți
Și-i dor nervurile-i pînă departe-afară,
Copacii ne trag casa cu ghearele fierbinți
Mai arind pămîntul pentru încă-o vară –

Ei tot aprind în singe ferestre pentru noi
Că poate i-am uitat – dar n-am uitat nicicînd
Tulpina-n care ramul săpat de vînt și ploi
Înalță fructu-n arcul curcului, cîntînd –

Dar, cînd ne-acoperă zăpezi și-n sine, fiecare,
Răbufnim deodată, că încă nu ni-e prea rușine
Fiindcă i-am uitat, și-n haina de uitare
Haine de-ale noastre le mai trimitem doar, în fine,

Simțim cum se coboară pereții în pămînt
Și cum deasupra casei ca roiul de albine
Vocile lor sfinte ne cheamă unde sînt
La scorbura cea dulce a patriei divine !

Lumina de sub pleoapă lucrează în părinți
Curatele imagini despre copii, și-i fură
Miracolul de a rămîne, și-acele mari dorinți
De-a le-nflori în lume, grădinile pe gură !

Manuscrisul

lui Alexandru Philippide

În lumina subțire cît litera
tăiată-n lemnul de pe țărînă
copilului înecat într-o amiază
pe cînd luneca pe gheața riului
agățîndu-se de strigătul mamei,
Trecem noi, cu mantii de argint
de pe care ca niște arcuri mici,
fibulele sună în aerul tare
șerpuind cu vîntul printre pietre
și arbori ce flutură părul unei zeițe –
În bătaia lunii, clopotul atîrnînd ca o
lacrimă de propriul ei ochi
băut de trecerea noastră ușoară
legată de ancora alcoolului

zornăind în adînca vertebră,
Iarba uscată luminează celestă cărare
unde, iată, – am găsit o piatră albastră ;
cineva și-a muiat inima în călimară
și ce-a scris, căutăm noi acum :
manuscrisul e-n gușa unei păsări !

Cumpănă

Norii au ceva cu mormintele
Așezate prea bine în limpede deal,
Prunii alcoolici au rădăcinile
Nu pe pămînt, și umblă peste
Marginea drumului sfărmat,
Încovoiați ca șira spinării
Părinților noștri !
O cumpănă ține ripa și dealul cel blînd
Umerii satului o duc transpirînd,
Transpirînd !

Semn îngropat

Și șarpele prelung, cu capu-nsîngerat
Cărarea o tăia în marginea grîului,
Părea o luminare aprinsă de mult
La nunți înalte, și pierdută în dans –

Copilul se opri și pleoapa-i tremură
Îngenunchind ca-ntr-un străvechi ritual,
Trupul moale îl împleti într-o literă
Pe care-apoi, în țărînă o ascunse –

Un vînt tot bate de-atunci, și guri
De pămînt, se deschid la rădăcina altui grîu,
Umblă cineva pe sub cerul cîmpiei
Cărarea căutînd, din nou să o scrie !

radio

r

Petre Pandrea

Am urmărit cu multă plăcere săptămîna trecută, ca mai întotdeauna, **Fonoteca de aur** (redactorul generoasei rubrici este Iulius Țundrea), într-o ediție care a consemnat cea de a 75-a aniversare de la nașterea lui Petre Pandrea. Cu prilejul acesta a fost retransmis, în lectura autorului, un mireseu radiofonic despre Constantin Brâncuși — o temă care, după cum bine se știe, îi era lui Pandrea profund familiară. Nu numai că l-a cunoscut pe marele sculptor și a avut, prilejul să-l vadă în diverse momente ale vieții, însă mai mult, Pandrea, după propria mărturisire, se număra printre prietenii mai tineri ai lui Brâncuși, care au beneficiat de pedagogia superioară a patriarhului din Impasse Ronsin, care s-au nutrit din esențele înțelepciunii sale. Iar apoi, dacă luăm în considerare obsesiile spiritului lui Pandrea, e probabil greu a găsi o mai desăvîrșită întruchipare a idealului său decît Brâncuși, țăranul din Hobița Gorjului și genialul întemeietor (sau ctitor?) de forme ale acestui secol. În eseul radiofonic de care spuneam (și care deducem că a fost înregistrat după ce Petre Pandrea comentase opera și Weltanschauung-ul sculptorului în diverse feluri, după ce publicase și o carte despre Brâncuși), glasul autorului reformulează cîteva din ideile sale pe tema aceasta. Cuvintele, ce se vor, parcă, sobre și obiective, proliferează cu tot mai multă dezinvoltură pe scurta întindere a paginii radiofonice, în fraze atinse de o aripă caldă a reticiei. La urmă, aducîndu-și aminte de neplăcerea lui Brâncuși față de cosmopoliți și dezrădăcinați, eseistul își dezlănțuie imaginația în sensul poiemicii, care i se potrivește atît de bine, cu cîteva metafore neiertătoare Ce sînt aceia care s-au deszis de neamul lor, spune Petre Pandrea, dacă nu niște „păstăi goale", flori otrăvite ale asfaltului parizian... Rostirea însăși a lui Pandrea, așa cum o păstrează pentru noi fonoteca radio, dezvăluie, caracterizează individualitatea originalului eseist.

● Într-o seară tîrzie, radioul a dedicat un răgaz cu adevărat tihnit amintirilor neobositului nostru folclorist Harry Brauner. Emisiunea, realizată de Despina Petecel, a fost excepțional de bogată în informații peste care se petrece, pe neobservate, vălul unei firești nostalgii și aproape aerul unei fabule. Imaginile unei familii numeroase la începutul secolului, la Brăila, serbări folclorice ale copiilor — apoi amintirile de importanță culturală privind studiile muzicale la București, febra pionieratului în folcloristică, seriozitatea campaniei de înregistrare și interpretare în sens sociologic, filosofic, estetic a folclorului românesc. O altă secțiune a emisiunii a înregistrat comentariile lui Harry Brauner despre mediul artistic al Parisului dintre cele două războaie și, iarăși, despre Brâncuși, în atelierul căruia entuziastul folclorist a știut a zice o mulțime de cîntece gorjenești. În afara reușitei literare și muzicale a emisiunii, am apreciat calitatea educativă profundă pe care considerăm că o implică mărturiile și portretele unor oameni devotați cu pasiune vocației lor.

Ioana Ieronim

plastică

p

Joaca de-a formele

Această primă expoziție personală a lui **Virgil Mihăescu** (Galeriile „Simeza") ne prezintă un sculptor cu indiscutabile calități. Pe planul concepției Mihăescu pleacă de la ideea că în sculptura mică este posibilă revalorificarea experienței figurative din domenii diferite ale artelor plastice (pictură, grafică, decorație) și chiar din perioade diferite. Ca atare el nu se străduiește să găsească un numitor comun al formelor. Demersul său nu este coerent, în sensul că nu urmărește ca sculpturile sale să se poată revendica de la un univers anume, a cărui unitate să fie reflexul unei anume direcții a gîndirii plastice, grefată pe o stare afectivă corespunzător constantă. El cultivă citatul vizual cu dezinvoltură, prelucrîndu-l ulterior cu plăcere, parcă pentru a sublinia că meșteșugul are în cele din urmă cuvîntul în redefinirea imaginii. Din această degajare rezultă o sculptură care uneori se află aproape de muchia de cuțit dintre kitsch și artă. Ai impresia că artistul a transpus contururi preluate din recuzita graficii lui Blake, pentru a nu mai vorbi de unele imagini de extracție direct arcimboldescă. Jocul acesta nu ar avea nici o gravitate dacă nu ar fi susținut de temeinice cunoștințe de meșteșug ce permit redimensionarea efectelor. Capul înfructat, înflorit, caricaturizat, inspirat vădit din Arcimboldo, este secționat de o placă de metal dreptunghiulară perfect polisată în care ceea ce se reflectă în dreapta și stînga completează spectacolul insolit al imaginii. În altă parte zburătorul romantic este redus la o ființă carbonizată, căzută pe pămînt cu aripi zdrobite și transformate în mase impresionant de grele de materie. Există, desigur, o joacă de-a forme'e în sculptura lui Mihăescu care, cultivată cu precădere, ar risca să estompeze acea capacitate de a da pregnanță metaforei, capacitate vizibilă în multe lucrări (pe care nu le putem indica cititorului pentru că nu au titluri și la care nu-l putem trimite pentru că nu i le putem, normal, descrie fidel). În graba jocului el a uitat că sfera-oglindă, crăpată ca în urma unei catastrofe cosmice, a devenit, în ultimele decenii, o imagine de repertoriu. Important este însă că inventivitatea sculptorului nu se poticnește la detalii, că datorită ei se trece de cele mai multe ori în zona originalității folosindu-se artificii simple dar eficiente, precum în cazul marelui pește metalic pe pîntecul căruia este reliefată o imagine a altuia micșorată, desprinsă parcă de pe o antică piesă de orfevrărie scită. Această trecere bruscă de la monumental la rafinat este mărturia unei disponibilități tehnice care, sîntem convinși, va sfîrși prin a-și pune pecetea în mod definitoriu pe sculptura lui Virgil Mihăescu. Cu tot aspectul ei ușor deconcertant, expoziția consacră un nume de care va trebui să ținem cont. Multe dintre soluțiile plastice ale lui Virgil Mihăescu conferă lucrărilor sale acea prospețime ce ni se pare garanția unei viitoare lupte cu rutina.

Grigore Arbore

muzică

m

Concert de muzică românească

Dacă numărul concertelor de muzică românească a crescut în această fază republicană a „Cîntării României", apoi se poate vorbi și de o creștere a calității selecției. Filarmonica nu a uitat această necesitate. După „Clopotele Alba-Iuliei" de **Nicolae Beloiu**, a căror structură lineară, mai mult rațională decît trăită, n-au pferit nici momente de tensiune, nici de jubilare, fiind de fapt o ceremonială meditație egală cu sine, „Concertul pentru pian și orchestră" de **Paul Constantinescu** și-a reliefat deosebita pregnanță, apărînd ca un model de echilibru între meditație și confesie afectivă, între sententiozitate și efuziune sentimentală, între tematică folclorică și inventivitate personală. Efectul special al acestei lucrări în formă tradițională (Allegro cu două teme contrastante, Andante după formula de lied, liric și expresiv, Presto exuberant, în chip de rondo, plin de vervă ritmică) s-a datorat fără îndoială și participării lui Valentin Gheorghiu, care a reliefat însufletirea temelor, directetea lor vie, tenta uneori satirică, alteori jucăușă a mișcărilor ritmice, limpezimea cantabilă a sferelor doinite, reușind adevărate „imitații de timbre" (am notat de pildă, la cadența părții I-a, puritate de fluier păstoresc, fluiditate care depășește obișnuitele posibilități pianistice). Concertul, adevărat peisaj românesc, este un spațiu magic asimilat sonor, unde oricine se simte atras de esențe, neimpiedicîndu-se de obscure pretiozități. Lipsa unei participări mai vii din partea orchestrei a șters însă „prezentei" concertului „decorul" pe măsură.

Aceeași seară ne-a oferit o primă audiție absolută, oratoriul „Cîntec în piatră" pe versuri de Ion Brad, de **Liviu Comes.** Conceput în cinci părți, primele patru fac aluzie la părțile contrastante ale ciclului simfonic, a cincea fiind un imn în caracter de monodie antică („Dacă te uiți bine înapoi / în pietre nemuritori sîntem noi, numai noi"). Deși „monolit" prin împletirea vocilor orchestrei, corului, solîștilor (în spiritul muzicii arhaice), oratoriul are totuși „trepte" clar conturate. Dezvoltarea elementului celular tricordal de bază este sensibilă atît în planurile orizontale cît și în cele verticale, microstructurile melodico-armonice se alcătuiesc vizibil. Asemănarea acelui element celular de bază cu blocul de granit de formă și dimensiune unică, aflat în cele mai variate structuri ale cetăților dacice din munții Orăștiei, asigură, așa cum și-a dorit autorul, o arhitectură sonoră care să fie „simbol al durității, rezistenței și perenității".

Grete Tartler

NAȚIONAL ȘI UNIVERSAL

C. Stere, astăzi (II)

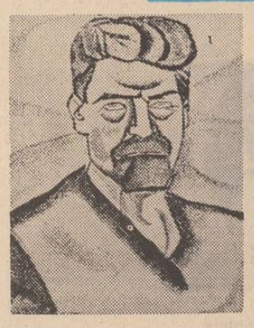

S-a spus că primul număr al revistei a apărut fără un articol-program, dar aceasta există, chiar dacă el trebuie descoperit sub deghizamentul unui comentariu ocazionat de poezia lui Octavian Goga. Citind acest eseu, mai mult ideologic, decît de critică literară — ca și articolul care fusese dedicat lui G. Coșbuc, încă pe vremea **Evenimentului literar**, facem cunoștință cu o primă și încă spontană, deci insuficient organizată, expunere a ideologiei poporaniste. Așa pornește la drum poporanismul ieșean, avîndu-și punctele de sprijin în operele celor doi transilvăneni. De altfel, Transilvania — și nu numai atunci — este marele test al problemei naționale ; iar cît despre relația lui C. Stere, născut în Cerepcăul Sorocii, și reprezentanții Ardealului — putem spune că, cel puțin de această dată, în politică afinitățile elective funcționează parcă după așanumita teorie a ariilor laterale care în dialectologie stabilește tulburătoare similitudini lingvistice pentru teritoriile geografice simetric extreme. Că C. Stere era conștient de aceasta, avem mărturie și în modul în care a știut ca sub aparențele unui reportaj agreabil să întreprindă în **Patru zile în Ardeal**, reprodus în antologia lui Z. Ornea * — un studiu socio-politic în care ancheta sociologică ori statistica economică sînt utilizate cu bun folos.

Cu modul lui revendicativ, polemic, C. Stere își îndreaptă adversitatea pe de-o parte împotriva teoriilor socialiste minate de utopism și de inadecvare, și — pe de altă parte — împotriva eminescianismului. Avem de-a face cu o critică a intelectualilor respectivei epoci, despre care ni se spune că sînt „...străini sufletește unui popor întreg de oameni vii, în mijlocul cărora trăiesc — indiferent din ce cauză — tirania formulelor abstracte ale „celui mai înalt ideal" sau „înșiruirea prafului din arhivele vechilor universități europene...", reluînd apoi mai vechea sa acuză cu privire la lipsa de aderență la realitatea istorică a unor teorii politice care se pierd suspendate în vidul abstracțiilor : „Și rămîne întunecat vechiul adevăr că, dacă idealurile omenirii trebuie să fie o stea conducătoare în calea spre progres a oricărui popor, dar această cale trece pe pămînt, e determinată de toate condițiunile și accidentele solului, de sufletul poporului, de trecutul lui, precum și de nevoile lui concrete de astăzi, de grijile lui cele grele de toate zilele...". Dacă, în ce privește eminescianismul epigonic, acuzele de paseism, de rătăcire prin metafizica ireală și ignorarea țărănimii — încă își mai găsesc o oarecare justificare ; în schimb, referirea directă la Eminescu este nu numai nedreaptă, dar pornește din necunoașterea unei mari părți din opera poetului, îndeosebi a ziaristicii în paginile căreia doctrinarul **Vieții Românești** ar fi găsit nu numai o similitudine cu opiniile lui, dar și un plus de argumente care să-i susțină tezele.

Trecînd acuma la propunerile pozitive ale poporanismului, îndeosebi așa cum ne este el relevat în amplul studiu **Social democratism sau poporanism** în mai multe numere ale Vieții Românești din anii 1906, 1907, să ne oprim la teza cea mai importantă, cea privitoare la țărănime. Considerînd împreună cu alții că în țărănime „se conservă ultimul izvor de energie naturală pentru regenerarea forței vitale a popoarelor...", C. Stere va ipostazia această clasă socială în „bază nediferențiată a societății". Adică, de unde în marxism, țărănimea avea o situație instabilă politic, desfăcîndu-se în părți dintre care unele alimentează proletariatul industrial, iar altele reacționara mică burghezie, poporanismul îi atribuie o condiție specială, de formațiune socială stabilă, bazată pe mica proprietate înghețată la un nivel acceptabil și definitiv. Se pun astfel bazele teoretice ale unei ideale „democrații rurale românești". Văzînd în țăranul român și la modul particular uman, — un prototip al „omului ideal", C. Stere este autorul unui extaz verbal în care imnul dedicat clăcașului atinge intensitatea din marile texte sacre ; „...Imnul muncii obidite. Și ar trebui să-l cînte coruri de arhangheli ai răzvrătirii — să se cutremure Carpații pînă în inima pămîntului, să dărîme și să rostogolească în beznă zidurile de aramă ale cetății de mulțumire de sine, de care ne-am înconjurat, să sfarme în praf inimile împietrite și să topească gheața nepăsării de Cain ce le învăluie, — și să-l cînte coruri de serafimi ai ispășirii, să se ridice valurile negre ale mării pînă în albastrul ceriului, și să spele toată tina de nimicuri grozave și mizerii mici, în care ne-am înglobat sufletul, în viața molatică de aspirații ușoare și frămîntări factice...".

Dacă luînd o figură geometrică am considera poporanismul sub forma unei piramide, atunci bazei, adică suprafeței de cea mai largă întindere, i-ar corespunde problema țăranului român, în schimb punctul de sus înspre care converg toate eforturile, toate direcțiile unei geometrii ideale — ar fi reprezentat de problema națională. Căci spune C. Stere : „...aceasta ni-i durerea vie : **problema ființei naționale** a milioanelor împărțite de puhoiul crunt al puterilor

oarbe ale istoriei. Și pînă ce nu vom rezidi din fărîmături templul risipit al neamului ne va fi închisă **viața omenească** cu toate adîncimile-i de simțire, ca și înălțimile-i de gîndire..." Dialecticianul de forță care a fost C. Stere a știut să ridice mult peste problema socială, dar având-o în temelie ca susținere principală, relația în care elementul națiune este determinant pentru orice altă construcție ideologică : „De aceea un popor vrednic de acest nume ține la caracterul său propriu național mai presus de toate, și luptînd pentru el, luptă nu numai pentru dreptul său la libertate, la viața culturală proprie, la propășirea națională, dar luptă pentru condițiunile indispensabile ale civilizației omenești. Un popor subjugat altei culturi e numai un material pasiv în istoria lumii și e nu numai silit la o imitațiune moartă care îi ucide puterea de creațiune, — dar el înseamnă totdeauna o pierdere nepreținută pentru civilizațiune omenească în genere". Pentru a sublinia mai apoi că „Acesta este izvorul naționalismului sănătos și adevărat", și trebuie să înțelegem aceasta în sensul în care interconditionarea dintre naționalism și internaționalism, cu acordarea prioritații primului factor, scoate naționalismul dintr-o izolare ce îl mortifica, integrîndu-l organic și determinativ în concertul vieții popoarelor. C. Stere nu va conteni să sublinieze importanța factorului național : „Fiecare popor nu are numai dreptul dar și datoria să-și afirme **voința sa de a trăi ca o unitate**, să tindă la plenitudinea de viață națională și să-și apere ființa sa etnică". Reversul tragic al acestei atitudini este denunțat cu aceeași vehemență : „...o națiune care nu știe să-și afirme puterea de viață, să-și apere ființa națională, nu e decît o greutate moartă în economia lumii. Ea nu numai că nu poate avea vreun rol activ în istorie, dar ca și retardatarii unei armate, ea îngreuie mersul avangardelor omenirii". Corolarul spiritual al acestei poziții ideologice îl avem în teza care susține că „...pentru noi nu există cultură decît în forma noastră națională, nu există viață chiar decît în această formă...", iar consecința pe tărîmul esteticii este cunoscuta susținere că o operă de artă este cu atît mai universală cu cît prin ea se exprimă mai plenar ceea ce este mai specific național.

În fapt, drama lui C. Stere constă în modul în care minat de patriotism se conformează absolutului din teoriile sale, căci după expresia lui Mihail Ralea, el „...voia idealul național integral", încît în personalitatea sa prinde chip fatalitatea geopolitică a neamului său, prins între cleștile nimicitoare ale unor mari conglomerate politice. Încît invocarea lui P. P. Carp, ori a lui Titu Maiorescu — încă nu ajunge pentru a lumina „cazul Stere". Deoarece ar fi poate mai potrivit să aducem aici în dezbatere ceea ce s-ar putea numi „testamentele politice" ale lui Mircea cel Bătrîn și Ștefan cel Mare, care, după o viață întreagă de luptă glorioasă împotriva otomanilor, sfîrșesc prin a le închina țara cu acel : „să nu ai încredere decît în turc". Nicolae Bălcescu era în cunoștință cu acestea, atunci cînd insista pe lîngă Ion Ghica, aflat la Istanbul, să obțină consensul turcilor. Și tot așa, Eminescu, privind înapoi înspre tragica noapte a istoriei noastre, dînd apoi explicația întreagă a acestei atitudini rezultate dintr-o adîncă cunoaștere a trecutului poporului nostru : „Sute de ani Românii au fost, cel puțin indirect, stăpîniți de Turci ; niciodată însă în curgerea veacurilor, Turcii nu au pus în discuțiune limba și naționalitatea română." Iar aceste cuvinte ne îngăduie să credem că dacă Eminescu ar mai fi trăit, ceea ce biologic încă ar mai fi fost cu putință, el s-ar fi situat alături de Stere.

Și iarăși, cu totul semnificativ este faptul că această problemă a orientării în politica externă a României nu-și află o rezolvare definitivă, odată cu încheierea primului război mondial. Chiar și E. Lovinescu găsea în 1941 că : ei „înțelegeau altfel, și mult mai profund, că fatalitatea geografică ne impune alte axiome."

Integrînd poziția lui C. Stere acestei glorioase genealogii politice, vom înțelege că avem de-a face nu cu o trădare de țară, ci cu convingeri principiale de cel mai înalt patriotism. Căci, în consens cu tezele citate, creatorul poporanismului își va baza atitudinea pe ideea că : „Rusia țarilor, chiar din cauza formei sale de stat, apare în istorie ca rezervorul reacțiunei universale, care veșnic amenință dezvoltarea politică și socială normală din Europa". De aici convingerea că nu există decît o singură salvare : încrederea în Puterile centrale, „care singure îi pot oferi (poporului nostru) scut împotriva vicisitudinilor istorice". Din acest punct al doctrinei sale, C. Stere mai face un pas, unul cu totul periculos, imaginînd planuri fabuloase de reconfigurare a lumii, organizarea Statelor Unite ale Bazinului Dunărean, în structura cărora, superior numericește, poporul nostru ar urma să aibă cel mai de seamă rol, unul imperial. Cel care a criticat de atîtea ori teoriile socialiste pentru neadecvarea lor în istorie, el însuși aluneca fantast în măreață utopie. Peste ani, istoria îl confirmă, identificîndu-l cu chipul tragic al patriei.

Ion Papuc

* **Virginia Mușat : „C. Stere scriitorul", Editura „Cartea Românească", 1978 și C. Stere : „Scrieri, prefață și antologie de Z. Ornea, Editura „Minerva", 1979.**

profil

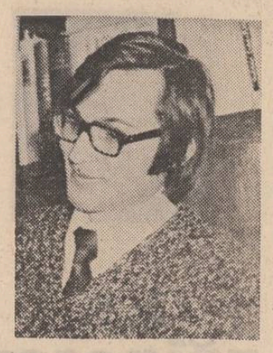

Nevoia de comunicare

Tema dominantă a prozei lui Vasile Andru (autor, pînă acum, a cinci cărți : **Iutlanda posibilă**, 1970; **Mireasa vine cu seara**, 1973 ; **Mirele**, 1975; **Arheologia dorințelor**, 1977; **Noaptea împăratului**, 1979) atît prin recurență cît și prin forța sa de iradiere în spațiul narațiunii, este **nevoia de comunicare.** Se poate obiecta, încă de la început, că sintagma propusă ca emblemă a unui univers prozastic trimite la o dimensiune umană mult prea generală pentru a se putea constitui în notă particulară definitorie. Ar fi așa dacă, la autorul în discuție, tema n-ar dicta chiar structurile narative și dacă, prin tipul de atitudine față de ea, n-ar releva și modela însăși psihologia comportamentală a personajelor. De cele mai multe ori, cînd „în scenă" se află doar două personaje, schema comunicării funcționează astfel : unul își începe direct, fără stimul exterior, confesiunea despre lucruri grave privind propria persoană. Nu este vorba de exorcizare prin cuvînt, căci intervin frecvent întrebările : „Am dreptate?"; „Așa e ?", „Tu ce crezi?"; „Cum poți tolera?", „Credeți că voi reuși ?", etc — traducînd nevoia dialogului, a implicării celuilalt, căruia i se acordă dreptul deciziei. Răspunsul este tăcerea, dublată uneori de monologul interior-centrat pe aspecte excentrice confesiunii — sau de intervenția descriptivă a autorului. Sfîrșitul secvenței marchează, de regulă, eșecul tentativei de comunicare, „emițătorul" retrăgîndu-se revoltat, dezolat, deconcertat, resemnat, trist, două cantitatea de afectivitate investită în celălalt. Vasile Andru se arată un virtuoz în manevrarea acestei scheme narative, ingenios complicată și fin nuanțată, mai cu seamă în primele sale două cărți. Bun analist și excelent constructor pe spații mici, autorul poate urmări eșecul comunicării în — așa zicînd — partidă dublă. Este cazul povestirii **Spațiul meu** din volumul **Mireasa vine cu seara.** Lucrurile încep aici conform modelului schițat mai devreme. O studentă se decide să mărturisească profesorului că i-a înțeles afecțiunea, disimulată sub masca obligațiilor de serviciu și că sentimentul este reciproc. Confesiunea sa, construită pe premise vagi, cărora le acordă statut de argumente raționale, întîlnește tăcerea impenetrabilă a profesorului. Convinsă că nu se poate înșela, ea aduce în „discuție" noi amănunte, propune alte interpretări, avansează ipoteze, demonstrează cu pasiune pasiunea, dar eșecul este total. De partea cealaltă, profesorul consumă și el un eșec erotic dureros. Apelul telefonic, așteptat cu nerăbdare, neliniște, disperare, nu se produce. Tăcerea telefonului retează speranța, iar personajele rămîn claustrate în singurătate.

Logic, este cel puțin ciudată obstinația studentei de a prelungi exasperant un demers, evident fără șansă. Dar oare logica să fie instrumentul critic cel mai adecvat ? Oricum, ea ne ajută să descoperim un defect într-o calitate. Altfel spus, talentul analitic îi oferă prozatorul posibilități de a împinge necontenit înainte narațiunea, chiar atunci cînd o face în pofida verosimilității artistice.

În proza lui Vasile Andru nevoia de comunicare nu este împlinită sau reprimată doar prin prezența sau absența replicii, la nivelul limbajului. Tema poate fi descoperită și în planul evenimentelor, al situațiilor epice. Astfel, în **Starea de veghe,** piesa de rezistență din volumul **Arheologia dorințelor**, întîlnim varianta **integrării** familiale. Povestirea se desfășoară pe două planuri paralele. Într-unul, evoluează Anton fiul, în celălalt părinții. După o experiență soldată cu un eșec, fiul se întoarce la casa părintească (motivul fiului risipitor) cu speranța de a-și regăsi echilibrul pierdut. Prilej de rememorare și reflecție, încheiat cu revelația exemplarității părinților. Anton pornește pe cîmp în căutarea lor. Dar întîlnirea nu are loc, nu se taie vițelul cel gras, cele două planuri ale povestirii nu se intersectează. Eroului i se refuză astfel integrarea în lumea de valori durabile și echilibre perfecte în care trăiesc cei doi bătrîni. Acceptarea simbolică se produce doar în scena finală, cînd fiul îmbrățișează cu pioșenie ușa de stejar pe care tatăl încrustase însemnele unei tradiții milenare. Este gestul prin care eroul se integrează unui mod de existență peren. În romanul **Mirele, comuniunea cosmică** este ipostaza superioară a comunicării. Rolul de mire simbolic al unei tinere moarte, pe care eroul îl acceptă pentru a se împlini un ritual imemorial, devine în conștiința personajului, hipersensibil și marcat de experiențe erotice neîmplinite sau eșuate în obișnuință, posibilitatea sublimă a comunicării intime, esențiale, cu oamenii și universul. Excelent tensionată dramatic, cu pasaje discret lirice alături de altele agresiv realiste, asigurînd în momentele importante rezonanța în plan simbolic și mitic, **Mirele** mi se pare lucrul cel mai bun scris de Vasile Andru, care ratează din păcate „par délicatesse", tragicul. În chip surprinzător, tema care deține o poziție privilegiată în proza lui Andru este prezentă și în romanul **Noaptea împăratului.** Surpriza stă în aceea că nevoia de comunicare (e adevărat, în forme voalate) vine de la imperatorul Traian, războinicul temut, pornit în companie împotriva dacilor, iar destinatarii sînt tocmai acestia. Relația care unește călăul și victima ? Nicidecum. Explicația, sugerată cu inteligență în roman, ține de dualitatea originară, ce-și pune pecetea, fie și inconștient, asupra personalității împăratului. Pe de o parte acționează spiritul organizat, meticulos, pozitiv al romanilor, transmis pe linie paternă, pe de alta, temperamentul tumultos, vizionar, înclinat spre aventură și necunoscut, expresie a sîngelui iberic matern. De aceea Traian respinge, ca pe o bîiguială cauzată de oboseala drumului, relatarea fantastă a unui spion despre ritualurile de inițiere ale dacilor și tot el ascultă cu interes crescînd informațiile lui Apuleius, nu despre obiective militare ci despre virtuțile thaumaturgice ale preoților daci. Deși el este acela care le reclamă soldaților să se uimească cît mai puțin, căci : „De la uimire începe cedarea. De la curiozitate începe interesul, de la interes căutarea, de la căutare adeziunea...". Dar acea „componentă neînțeleasă a propriei lui firi" transmite semnale de recunoaștere, expresii ale dorinței nestiute de comunicare. Astfel de expresii — dincolo de caracterul premonitoriu și simbolismul transparent — sînt visele împăratului, în care Traian este alături de Decebal, realizînd în spațiul oniric ceea ce realul refuză. Sigur, romanul nu se rezumă doar la atît, el fiind, pe portiunile ce reușesc să transgreseze relatarea istoristă, o meditație acută despre politică și filozofie, putere și război, lege și sentiment, personalitate și adaptabilitate, datorie și libertate. Alternarea timpurilor verbale în aceeași frază, pentru a da, astfel, relief diferit mișcărilor epice, interferența realului cu miraculosul și a visului cu veghea, schimbarea inspirată a planurilor narațiunii, sugestia fină a desenului psihologic, în fine, calități și abilități mai vechi sau mai noi ale prozei lui Vasile Andru se regăsesc în **Noaptea împăratului,** rezultat al unui efort evident și notabil de construcție pe spații mari. Ceea ce credem că trebuie reglat în scrisul său, pentru a fi martorii trecerii în fapt a capacității de „mari performanțe", recunoscută încă de la debut, este proporția dintre evenimentul epic și comentariul asupra lui. Categoric în favoarea primului termen.

Valentin F. Mihăescu

Petre Pandrea

Urmăre din pag. 1

sau aceea din teza sa de doctorat tipărită, în același an, în **Revista de Drept Public ?** O scrutare mai atentă a ambelor texte ar putea să ne releve o surpriză (nu neapărat dialectică), o dramă a creșterii intelectuale. E vorba de nevoia acută a generației sale de a-și face cunoscută o **atitudine critică** (de orientare marxistă) în problemele evoluției culturii românești din acel moment. E vorba de încercarea unei generații de a da piept nu cu problemele ei individuale de creștere și afirmare (sau nu numai cu acestea), ci cu problemele generale ale destinului românesc, de afirmare a acestuia în context european. Ce altceva spune (sau își propune) Petre Pandrea în **Prefața** la Bărnuțiu ? „Efortul gigantic de analiză și istorism al culturii apusene în secolul XVIII și XIX, inceput și în România (mai ales de către Onciul și C. Giurescu), dar brusc curmat în preajma anului 1914 pentru motive extrastiintifice (propaganda pentru realizarea unui ideal politic), trebuie reluat, cu mult mai multă hotărire, de către noua generație de cercetători, pentru a scăpa o cultură întreagă din ghiarele superficialității și ale unui fals profetism". Mai înainte însă de a adopta această atitudine patriotică față de istoria și cultura românească, Pandrea afirmă nevoia unei atitudini științifice, (cîtă știință atîta patriotism), diferită de atitudinea romantică și romanțioasă a înaintașilor.

Subiectul însuși, filozofia lui Bărnuțiu, aparține romantismului istoric și istoriei romantismului la noi. El trebuia scăpat din „ghiarele superficialității și ale unui fals profetism", caracteristic autorilor care tratau, sub nivelul protagoniștilor, ideile generoase ale acestora. „Figură din patrimoniul politic românesc care a purtat o faclă de dimensiuni impresionante cu ocazia evenimentelor de la 1848 în Ardeal", studiul despre Bărnuțiu este văzut de Pandrea ca „un inel dintr-un lanț de modeste monografii și analize care vor pregăti, poate, o **Istorie a doctrinelor politice românești".**

Așadar, Pandrea este atras de figurile exponențiale ale epocilor istorice. În cazul de față, de figura lui Simion Bărnuțiu, acest Gheorghe Lazăr al nordului ardelenesc, filozof și pedagog, descendent al **Școlii ardelene.** În continuarea eforturilor făcute de Samuil Micu Klein pentru introducerea limbajului filozofic în vocabularul limbii române, pentru ilustrarea capacității de gîndire metafizică a poporului român, Simion Bărnuțiu este cărturarul care cere rezolvarea problemelor specifice ale Transilvaniei printr-un „asalt al filosofiei", al culturii române în general. În acest sens, Bărnuțiu ca teoretician (și Avram Iancu ca practician) al „dreptului natural" și al „dreptului public al românilor", se încumetă la fundamentarea unui sistem filozofic care avea să stea la baza acțiunilor ideologice ale revoluției pașoptiste din Ardeal. Efortul teoretic al lui Bărnuțiu era un efort european, sincronic cu tot ceea ce era mai valoros în materie de filozofia dreptului în literatura de specialitate a epocii. Aceasta este teza principală a studiului semnat de Pandrea, demonstrată amănunțit în unele capitole ale cărții, dar nu întotdeauna consecvent. Autorul **Filozofiei lui Bărnuțiu** sesizează cu justețe raportul dintre izvoarele teoretice ale acesteia și realitățile sociale și politice ale Transilvaniei. Bărnuțiu nu este un compilator al lui Friederich-Karl von Savigny (profesor al lui Kogălniceanu) sau al lui W. T. Krug, ci un cărturar care aduce în favoarea argumentației sale tezele curentului istorisit din știința dreptului. Tezele lui Pandrea cu privire la delimitarea influențelor străine din scrierile lui Bărnuțiu de contribuția sa reală, originală la fundamentarea dreptului natural al Românilor din Transilvania au și astăzi valabilitate metodologică : „Problema influențelor culturale este cu deosebire delicată prin complexitatea fenomenelor pe care le implică, cît și prin injustiția care se comite cu această ocazie, în mod aproape regulat. Definindu-se drept izvoare străine, anumite elemente din unitatea unei concepții, se poate întîmpla ca acele elemente să facă parte integrantă din atmosfera unei epoci, să fie bunuri comune, iar nu idei cu o nuanță pur personală. Atribuirea lor exclusiv unei doctrine — în speță organicismul juridic al lui Savigny sau iluminismului francez — e o eroare ; o eroare dublată de o injustiție, cînd un patrimoniu e rezervat unui singur moștenitor, în loc de a fi distribuit fiilor veacului, așa cum s-a întîmplat în realitate. Atmosfera istorică din diferite perioade e încărcată cu curente ideologice înrudite, cu pasiuni politice analoage, cu priviri generale care au la bază fermenți comuni. Într-o epocă există un aer curios de familie, ca într-o serie de portrete dintr-un album genealogic. Deși membrii sînt din mai multe generații, păstrează totuși o pecete a neamului, ușor recunoscută sub coafurile cele mai fanteziste și podoabele vestimentare cele mai complicate. O problemă principală a acestei atmosfere istorice este problema lui **nisus formativus,** a complexului cauzal care hotărăște la obținerea **tonus**-ului general. Indiferent de această întrebare — de multe ori otioasă și irezolvabilă prin multitudinea factorilor care sînt recioroc efecte și cauză — se impune mai ales studiul influențelor dintre personalitățile proeminente, al izvoarelor, în definirea și generalizarea fenomenului caracterizat". Spre deosebire de Savigny, Bărnuțiu susține cu mai multă pregnanță raportul dintre limbă și naționalitate, dintre limbă și cultură, introducînd cu un veac mai devreme conceptul de **personalitate** a națiunii române, decît o va face filozofia culturii dintre cele două războaie mondiale. Aceste opinii bărnuțiene sînt structurate armonic în manifestul său din 1824, și în discursul de la Blaj, din 1848. Fascinat de puterea de sinteză și previziune politică a lui Bărnuțiu, Pandrea supune unei analize detaliate cele două texte, relevînd atît ideile originale ale luptătorului ardelean, cît și prelucrările necesare din opera juridică a contemporanilor săi. „Semnificația personalității și operei lui Simion Bărnuțiu — scrie Petre Pandrea — constă în faptul că, pentru prima dată, durerile și aspirațiile nelămurite ale Transilvaniei au fost caracterizate într-un sistem de doctrină unde erau strînse toate argumentele de drept natural — **dreptul firii,** cum îl numește în românească lui arhaică — și de istorism juridic, care puteau pleda pentru cauza românilor și a popoarelor conlocuitoare de peste munți".

Caracterul sistematic al argumentațiilor lui Bărnuțiu reprezintă una din trăsăturile esențiale ale gîndirii sale politice și teoretice. În sprijinul teoriei sale el invocă toate disciplinele spiritului, inclusiv **Estetica.** Argumentele istoriste ale dreptului natural sînt accentuate de Bărnuțiu prin argumentul **filologiei** și, implicit, al esteticii. Publicarea **Esteticii** sale (necunoscută lui Pandrea), confirmă aprecierile acestuia la adresa cărturarului ardelean. Și lărgește totodată „caracterul european" al teoriilor lui Bărnuțiu, demonstrat de D. D. Rosca, într-unul din studiile sale. Ca și în filozofia dreptului, în ceea ce privește ideile estetice, el se inspiră din cele formulate de W. T. Krug, dar dintr-o perspectivă ideologică românească. Astfel, problema **„nisus-ului formativus"** atît de caracteristică școlii lui Herder și Goethe, Savigny și Krug, Frobenius și Spengler, în fond, problema depistării miturilor care conferă personalitate istorică unui popor, este prezentă și în **Estetica** lui Bărnuțiu, așa cum este prezentă și în ideile sale juridice. „Arta omenească — scrie Bărnuțiu — nu e altceva în fundament, **decît visul cel formativ al naturii potentat în om pînă la gradul cel mai înalt".** Această teză a organicismului iluminist, lansată de cărturarii ardeleni pentru definirea specificului național avea să fie tratată parțial de Eminescu și în totalitate de Lucian Blaga. Într-o anumită măsură, Pandrea, risipitorul de intuiții și sugestii critice, a fost întîiul scriitor român care a sesizat importanța acesteia pentru afirmarea ideologiei pașoptiste.

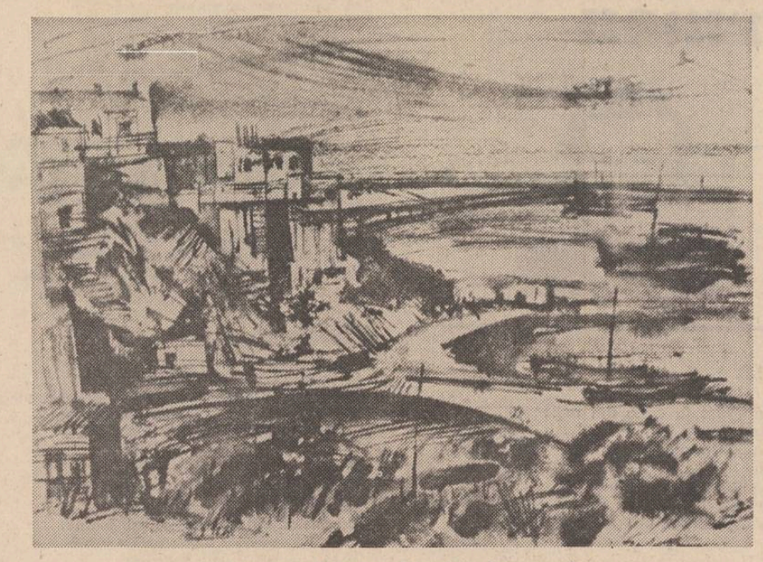

Șerban Rusu Arbore : „Faleză la Constanța"

...măsura tuturor lucrurilor...

Urmare din pag. 1

tori ai literaturii apare manifestă disponibilitatea de a ține cont de implicatele sociale, de a considera literatura ca fenomen social și de a „orienta sociologic" analize și teoretizări particulare.

Un sociolog s-ar putea întreba : ce este de preferat ? Recunoașterea sociologiei literaturii, a artei în general, conform autonomiei pe care și-a cîștigat-o (mai mult pe cale speculativă decît pe cea a cercetărilor concrete) sau „infiltrarea" limbajului, metodelor, teoriilor sociologice în demersuri cu un alt specific ? Alternativa ni se pare falsă (în orice caz, neglijabilă) atîta timp cît o serie de probleme majore stăruie încă în cîmpul deschis al cunoașterii sociologice. Una din cele mai importante probleme este înțelegerea faptului că sociologia are posibilitățile previzionale în egală măsură cu cele de diagnosticare. Ce sens dăm și cum fundamentăm programele de acțiune culturală ? Tot omul este măsura lucrurilor ce încă nu sînt. Dar, de la această generalitate și pînă la concretizarea programatică a concepției și imperativelor unei întregi politici culturale, există nenumărate verigi, nenumărate mecanisme sociale (instituționalizate sau nu). Cu cît mai evoluat și complex este socialul, cu atît mai multe asemenea verigi se interpun între cauză și efect, între proiect și acțiune. Cu cît este mai largă secvența mediatoare, cu atît devine mai necesară sinteza între competență și convingerile etico-politice. Nici numai competență și rigoare formală, nici numai bună credință și intuiție și în nici un caz rea credință și incompetență. Nu exagerăm și nu manifestăm tendințe imperialiste investind competența care și-a însușit o perspectivă sociologică cu șansa maximă (dreptul chiar) de a formula și solutiona cele mai reverberatoare și acute probleme ale literaturii — acelea sociale.

Adevărata alternativă este aceea între abordarea sociologică practicată de experți în materie — și abordarea interdisciplinară — practicată de colective anume instruite și dirijate. Cealaltă alternativă rămîne numai ca reală și, din păcate, actuală. Ea pare să fie alternativa ce domină acest deceniu de preocupări pentru scientizarea și rafinarea comentariului asupra operei literare. În fapt, ea se regăsește, aproximativ analog, în toate celelalte sfere ale creației artistice. De pe pozițiile unei asemenea alternative (existentă fie și numai implicit) se generează conflicte între extremiști ce se acuză reciproc fie de „estetism", fie de „sociologism", cu nici un beneficiu pentru cunoașterea în esență a unei opere sau a unui fapt de cultură.

Orientarea sociologică are la noi o „preistorie" (G. Călinescu, E. Lovinescu, M. Ralea...) care ar trebui să oblige contemporanii noștri la o depășire curajoasă și competentă a modului declarativ (tezist și neargumentat) în care obișnuiesc să pună în circulație comentarii de factură sociologică. Puncte de plecare, dacă nu chiar modele și repere, există. Să ne amintim că în paginile **Luceafărului** apărea, în 1968, un program pentru sociologie a literaturii semnat de Traian Herseni, semnatar, printre altele, și al unui volum apărut la editura Univers în 1973. Să reținem că cercetări de sociologia literaturii au fost deja desfășurate și în parte prezentate și că o serie de rezultate ale lor sînt inedite și uneori surprinzătoare.

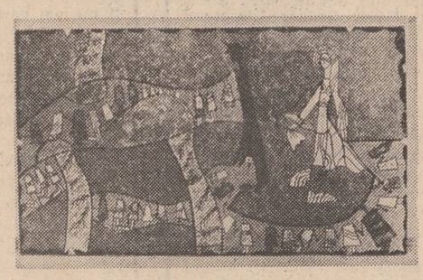

„România viitoare"

Urmare din pag. 1

piesei **Mioara,** caricaturi cu semnificații politice.

Numărul 3 se deschide cu o fotografie a lui Eminescu sub care se citesc versurile : „Toți se strînseră aicea și formară patriotii". Ion Caraion face cronica literară la volumul lui Ion Sofia Manolescu **Întîlnirea cu focul,** recomandîndu-i cu exigență întoarcerea la poezie. În rubrica **Panopticum,** probabil tot Ion Caraion (care publicase un volum cu titlul **Panopticum**) elogiază poemul **Făcătorul de îngeri** din placheta lui Ion Sofia Manolescu, **Muntele ascuns.** Ca document literar se scrie despre proiectul de căsătorie a lui Eminescu cu Măriuca Teodoru din Iași. Nimic despre război.

În nr. 4, la cronica dramatică este aplaudată piesa **Steaua fără nume** de Victor Mîncu, recte de Mihail Sebastian, al cărui nume era proscris. (Scriitorul se retrăsese la conacul lui Anton Bibescu din Oltenia, de la Corcova).

Ultimul număr, nr. 5 din 12 martie 1944, întrunește colaborările lui Ion Mihăileanu și Paul Scorțeanu, alias Ion Caraion (despre Lovinescu și tineretul) ; se publică o fotografie a lui Alecu Russo însoțită de un semnificativ citat din **Cîntarea României :** „Verzi sînt dealurile tale, frumoase pădurile și dumbrăvile, limpede și senin cerul tău... Pentru ce zîmbetul tău e așa de amar, mîndra mea țară ?".

În același număr se publică o „traducere" : „Din lirica chineză" și anume poemul **Cîntecul unui luptător** de Li-Tai-Pe :

Generale,
Noi suntem scara și treptele împăratului !
Noi ne-am împrăștiat ca apa în riu...
Zadarnic ai risipit tu sîngele nostru roșu...
Generale !
Generale !
Noi sîntem vulturii și bufnițele împăratului !
Copiii noștri flămînzesc... soțiile noastre plîng
Oasele noastre putrezesc în pămînt străin...
Generale !
Generale !
Ochii tăi împrăștie nimicirea
Mamele noastre sînt răsplătite calic...
Care mamă mai are un fiu ?

Traducerea e semnată Mircea Hanuțiu, desigur, un pseudonim al redacției ; e ușor de observat, mai ales azi, că traducerea este o invenție pură „concepută" în redacția revistei ; pentru a deruta cenzura militară se face și o trimitere riguroasă, în fond tot fictivă : „Din **Klabana — Kinesische Gedichten.**

Autoritățile antonesciene au confiscat exemplarele găsite la chioșcuri, au suprimat revista și au deschis o anchetă împotriva redacției.

Aluzia la mareșalul Antonescu a fost descifrată, și din anchetă a reieșit că și poezia e apocrifă, compusă în redacție. Prim-redactorul a fost trimis, drept pedeapsă, pe front.

atelier literar
poșta redacției

LUCIA MORARU : Scăderea tonusului liric și a limpezimii expresive. Mai bune, „Memento", „În această noapte".

R.S. — CONSTANȚA : Ciclul „Aora", discursuri psalmodiate (uneori, monoton), cam fără suflu și tensiune (ceva mai bine, IV). Între celelalte, multe versificări oneste, mijlocii, dar și cîteva pagini demne de atenție („După", „Timpul", „Reverberații", „Tandem").

L.C.M. : Pare să fie ceva mai bine în ansamblu și mai ales în „Nu știu", „Bogăția", „Cotidiană", „Concentric".

V. CROITORU : Un plus de echilibru, de limpezime, în general : „Starea oamenilor", „Verbul", „Marea", „Vocala", „Istoria" (dar de ce această formulă manieristă a titlurilor — de proces-verbal — care nici nu vă aparține ?...).

A. ALUI GH. : Frumoase gîndurile și proiectele din scrisoare. Și în versuri se simte un plus de maturitate, un efort de adîncime și gravitate, de proprietate a expresiei („Caii de lemn", „Din ziua în care", „Lacrima", „Manifest", „Atitea războaie", „Singurătatea furnicilor", „Grădinarul").

A. ALBU : Nu sînt noutăți semnificative. Cîteva pagini greoaie, crispate, fără aripi, cîteva altele ceva mai cursive și mai curate („Palmele", „Mai ușor", „Pe drum de amurg").

ANA TĂNĂSESCU : N-ați găsit încă tonul și gestul liric pe măsura aptitudinilor dv. „Justificată prezență", mai de grabă proză-comentariu. În „Clipe de verde" e parcă un început mai bun.

R. M. ȘERBĂNICĂ : Condeiul e încă timid și parcă speriat de el însuși. Trebuie să exersați mai mult și mai divers, trecînd de limita micilor broderii sfioase, intimiste, ușor convenționale, uneori. În cele două plicuri, cîteva pagini mai înfiripate : „Sfîșiere", „Trecere", „Cuvintele". Ceva, și în „Aripa străvezie", „Patrie", „Drumuri", „Satul", dar gîndul și vorba se opresc la jumătatea drumului... (Pe viitor, scrieți fiecare poezie pe o filă și nu uitați să le iscăliți pe toate).

I. POTOLEA : Am primit cele două plicuri (plus ilustrata din depărtări, pentru care vă mulțumim). Impresiile de drum sînt interesante, tăioase, tulburi (ele sînt „crude" încă, trebuie să le lăsați să se așeze și să vedeți ce mai rămîne și cum...). Versurile, ca impresie generală, par în progres, deși extravaganțele pestrițe, violente și, uneori, fără substanță, n-au dispărut cu totul. Ni s-au părut mai bune : „Dimineață", „Un cimp tîrziu", „Eu atunci mă fac urît", poate și „Sentiment cu ochi", „Poemul din trunchiul copaculuî" (acesta din urmă, cam îmbîcsit și confuz). Dar „ehehei"-urile nu țin deloc de idei și metafore !...

NONA TROC : Versurile sînt pe linia știută, cu aceleași calități și lipsuri. Nu se observă, încă, un spor, un progres, devăsirea timidității și șovăielilor începutului, mai multă siguranță de sine. Mai bine, în „Ci, spune-mi", „Tel", „Suflu tomnatic". Mult mai bună, „La o aniversare", chiar dacă nu toate înțelesurile sînt limpezi...

N.T. — BRĂILA : Mulțumiri cordiale pentru mișcătoarele urări.

F. ARNOLD : Nu putem răspunde acasă, din multiple motive (ușor de bănuit și de înțeles), în primul rînd, din dorința de a nu nedreptăți sau favoriza pe nimeni : neputînd răspunde tuturor, nu răspundem nimănui !

Al. Rogoz, Androsn, Mihai Cotuțiu, Marin Cioranu, N. Lixăndroiu („Cimp minat"), **L. Val. Munteanu, Elena Dumitru :** Nimic nou !

Magdalena I., Gabriel Săndulescu, R., Petrică Chirilă, Viki Dreda, Tessa : sînt unele semne bune, merită să insistați.

Smaranda Boicu, G. Andronie-Prală, L. Fintinaru, Ingrid Sorina, F. M. Costescu, Elias Rîfvan, Iulian Borcan, S. Dan-Iași, Emil Roțiu, Andrei Petru, Lucian Negreni, T. Lovineanu, Petru Abrudean, G. Anton-Rîfov, M.O., I. Totea, Const. S. Dascălu, Cătălina Castelian, Dumitru Anghel, Florian Munteanu, Dan Nistorescu, Aneta Drăgan, Ioan Barb, Traian Gruionu, Răzvan Al. Tambu, Oscar Tin, C.M. Didel, Eugenia Mihai, Nicolae G. Magnificențius, Manole Ioan, N. I. Bălteanu, Florian Borleanu, C. C. Bihor, Ioan Emil, Mathias, Emil Băian, Hozoi Mircea, V. Savin, Mihai C. Constantin, Ion Mazilu, Gertrude Weiss, Violeta Cerchez, Ion Marin Bistrița, C. Bucovineanu-Rădăuți, Marius Rotaru, Gabriel Dorobantu, Sterpius, Ion A., Ion Biriș, Gh. Ștefănescu, Dora Bogdan, Carmen Răclaru, Adi I. Nicolae, C. Menagache, M. Muntenegru, V. Sîrghii, Tudorie Mariana Doriana, Ilarius Vasileanu, Vasile Tugui, Valeria C. Mărescu, Anghel Adrian Popa, Valerică Coman, Florentina Ailenei, Augustin M. Bojanu, Adrian Șerbănescu, Lucia Naghi, Ion Covășanu, Marina Dumitrescu, Ion Bica, Aurel Gr. Ionescu, Ileana Bărbulescu, R.O. — Rm. V., Alex. Dana, Nicolae Popa, Iulian Mocanu, Lidia Mănescu, H. Petrică, G. Teleșman, Paravanis-M. (mai bine, în „Grai bănățean"), încercări de nivel modest.

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Să ai curajul rostirii

Să ai curajul rostirii
cu limba proptită în dinți
și corzile vocii întinse-n tot corpul.
Să calci pe gheața subțire,
frigul apei să te-amenințe,
„Vezi unde calci" strigă orbul.
Să rizi cînd de tine omenirea
va rîde, te-așteaptă fierbinți
ochii iubitei. Plînge doar corbul.
Să aștepte ziua-nfloririi
cei care dorm în părinți.

BORIS MARIAN

Peisaj cu cai albaștri

Uneori, noaptea mă scol din pat
și pe nesimțite
intru'n tabloul de pe perete
cineva strigă :
dă-te mai încolo băiete !
caii sforăie cu zăbala în spumă
soarele începe să frigă
eu m-agăț de fiecare
și-i spun :
sînt fată nu sînt băiat
și-l rog :
sînt fată,
ia-mă și du-mă !
ei galopează stîrnind
evantaie de nisip
galopează și-apoi iar la trap
unde ? mă-ntreabă caii albaștri,
spune-ne unde, că tu ne-ai pictat
și eu rămîn mereu în urmă
rămîn
la fel de singură în fața dimineții
și pustie
și mint apoi
cînd mă strecor în pat
că am visat.

ANCI DAN

Frate

Praful așezat în cuiburi
îl hrănesc
la fel ca pe
orice vietate.
Peste rănile tălpii
se lipește depărtarea.
Vîntul aspru
îl duc în spate
ca pe un frate rănit.
De nucii uscați
atîrnă coliviile
unde păstrez
ce-a mai rămas
din îndrăzneala mea.

ION TEODORESCU

Plopii

Plopii, ca niște cuțite în picioare,
injectează zgomotul în cer
ca pe o substanță tulbure și grea,
ciocane pneumatice secerâ
lanuri înalte de liniște crudă,
vîntul naște mereu iluzia
că se comprimă infinitul
și mîine vom putea ieși la scăldat
de-a dreptul în apele cerului.

FRANCISKO KOCSIS

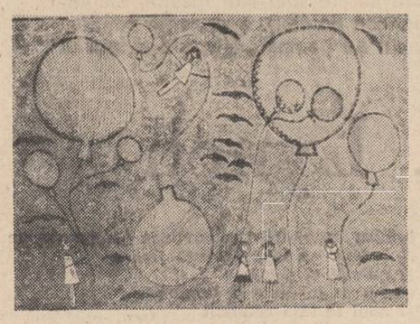

Corăbieri în marea furtună

Facem propuneri realului
și ni-l apropiem cum
lava sticloasă se face una
cu pămîntul răcit de ani
cum carnea pe oase
se încheagă continuînd
să viseze și să mimeze zborul
cu oase mai grele ca aerul
mai albe ca moartea
și existența ei
corăbier scheletic ce nu-și atinge
sfîrșitul în negrele peregrinări
pilnia apelor soarbe aerul
pilnia aerului soarbe apa
un echilibru precar și
prin acestea cu atît mai necesar
zborul înalt se umbrește în tipare de piatră
respirația apelor e închisă în munți
furnicile vestesc ploaia iar
noi cu clipiri mecanice privim
spre catarg.

VIORICA IONESCU

Cobilița

Mama
invocoiată
ducea pe umeri cobilița...
urca poteca îngustă
de la riu —
se străduia
să țină echilibrul :
prezentul în față,
trecutul
în urmă
apăsa pe umerii ei
și grăbea
cu pasul să-l ajungă.
Pe deal
cobilița
a rămas ca un semn
al timpului
mai sus
de riu.

MARIN CIORANU

Lumina trupului

Trenurile poștale au plecat fără
cîntecul meu.
Inflația vorbelor e o boală
de care nu mai sufăr demult.
Aș fi putut să născocesc prin cuvinte
o lume perfectă
dar mîinile mele, încă fierbinți
de lungile îmbrățișări prin parcuri,
stau între filele cărții ca o floare presată.

(O carte plină cu mori de vînt,
cu frunze căzînd dintr-o lume-n nici una,
cu victoriile mărunte care au pregătit
această înfrîngere).

Rămîn în genunchi pe iarba străveche din parc
ascultînd trîmbițele de aur
care vestesc lumina trupului tău.
Frunze mai ușoare ca aerul,
stăruind prin copaci,
îi anunță splendoarea.

Se întunecă,
în oglinzile reci de-altădată,
străvezii paradisuri de carte poștală.
Acolo,
un lotus se rotește, noapte de noapte,
arătînd acea rară perfecțiune
a lucrurilor care încă n-au trup.

NELU STANCIU

CRONICA EDIȚIILOR

Dosoftei: „Opere" (I)

1. Curios drum editorial urmează unele din capodoperele literaturii române ! Generații la rînd se inspiră din înțelepciunea și frumusețea lor, și, totuși, unele din aceste capodopere n-au trecut, tipografic, de ediția princeps... Dacă în veacurile mai vechi multiplicarea prin teasc covîrșea, uneori, ca preț migala umilului copiat, secolul al XIX-lea și cu atît mai mult al nostru nu mai pot învoca nici cheltuielile pecuniare și nici **spațiul tipografic** cînd e vorba să justifice penuria unor asemenea importante cărți. Din fericire sîntem o cultură care mai deține în manuscrise capodopere. Numai că această situație, din o mie și unu de motive, nu mai poate dăinui. Îi este dat timpului nostru să facă și în acest domeniu o largă și conștientă lucrare de restituție și integrare. Cu tîpărituri de multă vreme devenite rarități, cu manuscrise care-și așteaptă încă editarea (și, parte din ele, catalogarea !), studiile de exegeză și de sinteză întîmpină greutăți nu o dată insurmontabile. Apelul la vechi ediții, întocmite cu mai multă sau mai puțină pricepere, după norme deseori vag științifice, cu tăieturi sau adausuri nemarcate ca atare, au făcut să fie puse în circulație și să fie perpetuate în veac o seamă de erori. Preluate de către istoriile literare, chiar și de către cele celebre, aceste greșeli s-au preschimbat cu timpul în neîndoielnice prejudecăți. O însumare și o cercetare a acestor prejudecăți plecate de la erori evidente (un fel de „gramatică a greșelilor") ar oferi un util studiu care ar atrage încă o dată atenția asupra necesității și importanței unor ediții noi, cu adevărat științifice, bine lămurite sub toate aspectele examenului filologic.

2. Iată cazul lui Dosoftei. Ctitor al poeziei române culte, mitropolitul Moldovei a fost frecvent invocat dar opera lui a fost tipărită pînă acum cu foarte mare parcimonie. Capodopera sa, **Psaltirea în versuri**, piatră de-nceput a poeziei noastre, a cunoscut pînă acum cinci ani doar două ediții, prima la Univev, în 1673, a doua după mai bine de 200 de ani, în 1887 (București), realizată de Ioan Bianu. Din prima ediție s-au mai păstrat pînă în zilele noastre vreo 20 de exemplare, majoritatea cu multe lipsuri. După ea s-au făcut însă zeci de copii manuscrise, în majoritatea cazurilor fragmentare, care i-au asigurat o mare circulație, mai cu seamă în Transilvania, unde se presupune că a fost trimisă și cea mai mare parte din tiraj.

Psaltirea lui Dosoftei a fost comentată, antologată și valorificată de mai toți literații de seamă ai secolului al XIX-lea. La **Note și variante** (Dosoftei, **Opere I, Versuri, Ed. Minerva**, 1978, p. 399 și urm. — toate trimiterile indicate numai prin pag. sînt la această ediție), N.A. Ursu ne da un tablou aproape exhaustiv al problemei.

Ion Eliade Rădulescu vorbește despre importanța **Psaltirei** lui Dosoftei, la fel Gh. Asachi. T. Cipariu reproduce în clasica sa **Crestomație sau analecte literare** (1858) cîtiva psalmi, la fel Aron Pumnul în **Lepturari românesc** (vol. III) ; exegetic se exprimă despre aceeași operă Hasdeu, Odobescu etc. Psalmi sau fragmente de psalmi intră în mai toate manualele școlare ale epocii.

Capodopera lui Dosoftei nu putea să-l scape nici lui Eminescu. Doar la două săptămîni după ce este titularizat ca director al Bibliotecii Universității ieșene, la 15 octombrie 1874, poetul propune ministerului printr-un raport cumpărarea unor cărți și manuscrise de valoare. Între acestea se afla și ediția princeps a **Psaltirei în versuri** a lui Dosoftei pentru care anticarul Israil Kuperman cerea 250 lei noi (**Eminescu în documente de familie**, ediție de Gh. Ungureanu, **Minerva**, 1977, p. 393). După pertractări cu anticarul, cartea este achiziționată cu 210 lei noi, prețul de departe cel mai ridicat din întreaga listă a cărților cumpărate. **Divanul** lui Cantemir, de pildă, se ia cu 100 lei noi, „manuscriptul Isopia" cu 10 lei noi etc. (ibid. p. 300). E și acesta un aspect care vorbește despre valoarea operei lui Dosoftei și mai ales despre **prețul** pe care i-l acorda Eminescu. Să nu uităm că poetul avea la acea dată un salariu de 200 lei noi !

3. Într-un domeniu atît de sever în care rezultatele nu se arată după inspirații de moment, ci după îndelungați ani de cercetare migăloasă necontenită, N. A. Ursu (n. 1926) s-a afirmat ca un eminent lingvist și filolog în cadrul școlii ieșene. Cartea sa **Formarea terminologiei științifice românești** (1962) a primit premiul „B. P. Hasdeu" al Academiei. El a descoperit modelul latin al gramaticii lui D. Eustatievici și a editat **Gramatica românească** a aceluiași (1969). O deosebită contribuție a adus N. A. Ursu în stabilirea paternității unor opere din secolul al XVIII-lea și al XIX-lea (Momuleanu, Iancu Văcărescu etc.), apelînd de fiecare dată la un complex și minuțios examen filologic. Spre exemplu, ipoteza sa privind paternitatea lui N. Bălcescu asupra **Cîntării României** este „cea mai riguros fundamentată" (Ion Gheție și Al. Mareș, **Introducere în filologia românească**, p. 86), cu toate că încă nu a fost validată de istoriile literare curente... În 1974, același editor a realizat ediția critică facsimilată a **Psaltirei în versuri** a lui Dosoftei (Iași, cu un cuvînt înainte de I.P.S. Iustin Moisescu, arhiepiscop al Iașilor și mitropolit al Moldovei și Sucevei), „o nouă și remarcabilă ediție critică" (Ștefan Munteanu și Vasile D. Țâra, **Istoria limbii române literare**, Buc., 1978, p. 73).

4. Volumul întîi, **Versuri**, cuprinde **Stihuri la luminatul herb a Țării Moldovei, [Domnii Țării Moldovei], Psaltirea în versuri, [Stihuri despre originea latină a românilor], Apostrof**, Din **Paraclisul Preacuratei Născătoare de Dumnezeu**, Din **Molitâvnic de-nțeles**, Din **Viața și petrecerea svinților** (stihurile), Din **Parimiile preste an și Din alte scrieri.** Este pentru întîia oară cînd avem între coperțile aceluiași volum o imagine (chiar dacă pe alocuri fragmentară) a tuturor scrierilor în versuri ale lui Dosoftei. Citeva dintre aceste lucrări sînt atribuite acum pentru prima dată lui Dosoftei, iar editorul uzează la **Note și variante** de un scrupulos examen filologic de restabilire a paternității. Astfel, se trece de la Miron Costin la Dosoftei **[Stihuri despre originea latină a românilor]**, tot de la același la autorul **Psaltirii în versuri, Apostrofut** etc. Nefiind în problemă, cu toate că argumentația lui N. A. Ursu ni se îmbie prin minuția logică deosebită lăsăm lămuririle acestea pe seama specialiștilor, mai ales că aceia cu care „polemizează" filologul ieșean sînt, la rîndul lor, recunoscute personalități în domeniu.

Din **Notele** lui N. A. Ursu mai reținem două aspecte care ni se par foarte importante. Întîi, faptul că Nicolae Iorga a editat în 1917 la Iași o broșură (32 p.) cu versuri antologate din **Psaltirea** lui Dosoftei, precedînd selecția de o poezie originală, **Lui Dosoftei Mitropolitul**, necunoscută pînă astăzi exegeților marelui istoric. „În mod surprinzător, poezia aceasta a lui Iorga (...) este primul omagiu în versuri adus primului nostru poet..." (p. 413). Și mai curios este faptul că această broșură se pare că „a fost difuzată ca material de agitație pe front, în 1917" (p. 412), înflăcărînd sentimentul patriotic al combatanților. Al doilea aspect, pe care-l relevăm în treacăt, lăsînd și aici pe seama specialiștilor validarea ipotezei lui N. A. Ursu, se referă la demonstrația pe care o face editorul cu privire la importanta contribuție a lui Dosoftei la traducerea Bibliei care a apărut la București în 1688 !

În editarea textelor s-a „aplicat principiul transcrierii fonetice interpretative", rezultînd pe de o parte un text care respectă „realitatea lingvistică pe care o reprezintă grafia chirilică a scrierilor lui Dosoftei", iar pe de altă parte un text care, după o minimă familiarizare (prin consultarea și a **Glosarului**), asigură o lectură fluientă, cititorul plonjind rapid în universul de semnificații și frumusețî al originalului. **Ilustrațiile**, la rîndul lor, „constituie de fapt o parte integrantă a aparatului critic al ediției". O ediție, într-adevăr, monumentală.

5. Care, din fericire (și cum nu se întîmplă în toate cazurile similare), beneficiază de un **Cuvînt înainte**, pe cît de comprehensiv față de totalitatea operei dosofteiene, tot pe atîta de pregnant și argumentat. Îl semnează Al. Andriescu. Studiul, aproape o sută de pagini (cu literă mică) — probabil cel mai întins de pînă acuma închinat operei dosofteiene —, o mică monografie în fapt, se poate preschimba, prin reluare și amplificare, într-o adevărată monografie.

Ce rodnică conlucrare între editor și prefațator ! Acesta din urmă e și dînsul nu o dată polemic, și pe drept cuvînt, pentru că, și în planul valorificării operei lui Dosoftei trebuie spulberate o sumă de prejudecăți înrădăcinate. Este îndeosebi subliniată de către prefațator tenta viguroasă, de o pecete inconfundabilă pe care a adăugat-o el psalmilor traduși ai proorocului David, luminînd contemporanilor ca și urmașilor (vezi broșura mai sus pomenită a lui Iorga) pericolele cu care aveau să se întîmpine, precum și încrederea, fără tăgadă, în viitorul neatîrnat. Controversa lui Al. Andriescu atît cu prejudecata perpetuată în cultura noastră că Dosoftei în poetizarea psalmilor ar fi urmat exemplul polonezului Jan Kochanowski, cît și cu cel mai recent susținător polonez al acestei aserțiuni, Henryk Misterski (1970), este pe cît de scrupuloasă pe atît de edificatoare. Concluzia este clară : Dosoftei s-a inspirat din scrierile autohtone, **Psaltirea scheiană** și **Psaltirea** lui Coresi, în primul rînd, imprimînd o netăgăduită și recognoscibilă pentru oricine viziune românească asupra imaginilor biblice.

Revelator și cu deosebire surprinzător ! este și capitolul din prefață care demonstrează (credibil pentru noi), că Dosoftei „este un povestitor la fel de talentat ca și Ion Neculce" (p. LXXVIII). Din „ilustrațiile" lui Al. Andriescu în sprijinul aserțiunii sale reproducem acest portret a lui Ion Zlataust, „rost de aur" : „sfîntul Ioan era scund, mare la cap, subțire la trup foarte, plecat nasul cu nări mare, plăvii albenet, găvănat la melcii ochilor, și bulbucii mare la ochi. Din ce să tîmpla a fi vesel la căutătură și cu lucoare luminînd. Săvai (măcar n.n.) că la alaltă șeruitură să vedea mîhnit. Gol și mare la frunte. Și cu multe sbîrciturî la frunte. Urechile mare, barba mică și rară. De căruntețe înflorit, smedișor, galbîn. Fălcile trase înnontru de adîncul postului. Atîta-i de dînsul a zice că cu cuvîntul pre toți elinii au întrecut. Și osăbi la greimea gîndurilor și la lesnea și înflorita graiului..."

Gheorghe Suciu

CRISTINA ȘUCIU

Descîntec

Fie ca pașii tăi să fie lini
Și tălpile-ți să-ți curgă printre spini
Și palmele să săvîrșească
Negrul orb să-l învîrtească
Vinul sterp să-l tescuiască
Zei, statui din oase-albastre
Glod, romane castre, vînt,
Albul gînd
Să plîngi tu mină
Lutul sună
Sub clipă pașii tăi să fie lini.

Lui Chirico

Mîinile
Mi se culcau în orașele
Lui Chirico
Toridă arcadă
În rînjit pustiu
Și zvicnitoare dale
Îmi liniau
Jocul
Mai departe de pleoapă
În alb
În aspru
Și fiecare îmi strepezea poarta
Coclit calendar
De statui.

Soroc uitat

Ai venit fluier înalt
Să-mi mingii buzele
Ce nu te pot culege
Mi-ai dăruit un număr
Cu noroc
La iarmarocul corbilor
De-atunci la fiecare sobor
De sfîrșit de veac
Îmi joc cartea neînțeleasă
Și toți îmi cer plata
Copacilor tăiați
În miez de noapte.

Ardeleană

Și vinul se-naltă
Prin praznic
Spre albele plete
Și cîntul bătrîn
Le țivește pleoapa
A rod

Și creștem ocol zîmbitor
Bucatelor mesei
Și cumpeni dănțuitoare
Ne drămuiesc apele
La ceasul nuntit
De cocoși

Prezențe scriitoricești

Acțiuni ale Uniunii Scriitorilor la Sibiu

COLOCVIILE REVISTEI „TRANSILVANIA"

● În zilele de 28—30 iunie 1979, în sala de festivități a Comitetului județean de cultură și educație socialistă Sibiu, în prezența lui **George Macovescu**, președintele Uniunii Scriitorilor, și **Ion Munteanu**, secretar al Comitetului județean de partid, s-au desfășurat colocviile de critică ale revistei „Transilvania", manifestare ajunsă la cea de-a III-a ediție. În cadrul recentei sesiuni au prezentat referate și au luat cuvîntul : **Vasile Avram, Mircea Braga, Vasile Chifor, Livius Ciocîrlie, Constantin Crișan, Ilie Guțan, Franz Hodjak, Ion Ianoși, Adriana Iliescu, Gelu Ionescu, Romul Munteanu, Marian Popa, George Nistor, Eugen Onu, Marosi Péter, Titu Popescu, Al. Simion, Dolores Toma, Radu Toma, Mircea Tomuș, Ecaterina Țarălungă, Laurențiu Ulici, Doina Uricariu, Smaranda Vultur, Mircea Zaciu.**

Au participat, de asemenea, la lucrările colocviilor : **Marin Preda, Constantin Chiriță, D. R. Popescu, Franz Storch, Mircea Radu Iacoban, Anghel Dumbrăveanu, Dan Tărchilă, Romulus Guga, Ilarie Hinoveanu, Traian Iancu.**

ADUNAREA GENERALĂ A ASOCIAȚIEI SCRIITORILOR DIN SIBIU

● În aceeași sală, în după-amiaza zilei de 30 iunie 1979, s-au desfășurat lucrările adunării generale anuale a Asociației Scriitorilor din Sibiu.

Desene de Raluca Grigorcea

La lucrări au participat **George Macovescu**, președintele Uniunii Scriitorilor, **Constantin Chiriță, Dumitru Radu Popescu, Marin Preda** și **Franz Storch**, vicepreședinți ai Uniunii Scriitorilor, **Traian Iancu**, membru al Consiliului Uniunii Scriitorilor, **Mircea Radu Iacoban, Anghel Dumbrăveanu, Dan Tărchilă, Romulus Guga, Ilarie Hinoveanu** și membri ai Asociației.

Mircea Tomuș, secretarul Asociației, a prezentat informarea cu privire la activitatea Asociației Scriitorilor din Sibiu de la înființare pînă în prezent. În continuare, **Titu Popescu** a relevat succesele obținute de membrii Asociației în domeniul producției editoriale, **Mircea Braga** a subliniat sprijinul acordat de membrii Asociației activităților culturale inițiate de Comitetul de cultură și educație socialistă, iar **Ion Mircea** a vorbit despre activitatea desfășurată în cadrul cenaclurilor literare din județul Sibiu.

Sîmbătă 30 iunie, conducerea operativă a Uniunii Scriitorilor, în frunte cu tovarășul **George Macovescu**, președintele Uniunii Scriitorilor, a făcut o vizită protocolară tovarășului **Vasile Bărbuleț**, prim-secretar al Comitetului județean de partid. Cu acest prilej, a avut loc un schimb de păreri cu privire la activitatea Uniunii Scriitorilor și la realizările obținute de oamenii muncii din județul Sibiu.

CONSFĂTUIRE DE LUCRU A CONDUCERILOR ASOCIAȚIILOR DE SCRIITORI

● Duminică, 1 iulie 1979, în prezența președintelui Uniunii Scriitorilor, **George Macovescu**, a avut loc consfătuirea de lucru a Conducerilor de asociații de scriitori din țară la care au participat : **Marin Preda** și **Franz Storch**, vicepreședinți ai Uniunii Scriitorilor, **Constantin Chiriță**, vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor și secretarul Asociației Scriitorilor din București, **D. R. Popescu**, vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor și secretarul Asociației Scriitorilor din Cluj-Napoca, **George Bălăiță**, secretar al Uniunii Scriitorilor, **Dan Tărchilă**, secretarul Asociației Scriitorilor din Brașov, **Mircea Radu Iacoban**, secretarul Asociației Scriitorilor din Iași, **Mircea Tomuș**, secretarul Asociației Scriitorilor din Sibiu, **Anghel Dumbrăveanu**, secretarul Asociației Scriitorilor din Timișoara, precum și **Romulus Guga** și **Ilarie Hinoveanu** reprezentînd asociațiile din Tg. Mureș și Craiova, și **Traian Iancu**, director al Uniunii Scriitorilor.

Omagiu lui Gheorghe Lazăr

● În ziua de 2 iulie 1979, un grup de scriitori în frunte cu tovarășul **George Macovescu**, președintele Uniunii Scriitorilor, a depus o coroană de flori la mormîntul marelui cărturar Gheorghe Lazăr, în cimitirul din comuna Avrig, județul Sibiu, cu prilejul împlinirii a 200 de ani de la nașterea acestuia.

● În cadrul manifestării „Antenele cărții", organizată de Biblioteca Centrală Universitară, a avut loc evocarea „Gheorghe Lazăr" susținută de **George Macovescu**, președintele Uniunii Scriitorilor, care a vorbit despre viața și activitatea marelui cărturar român.

SPORT Cortina

● Finala Cupei s-a jucat și ea. Ediția din acest an nu a făcut knock-out favoritul. **Steaua**, specializată în această competiție subalternă campionatului, a cîștigat trofeul pentru a 13-a oară în fața **Sportului studențesc**, o echipă care depășise toate ambițiile deja dinaintea finalei. A fost o întîlnire de nivel mediu în care temporizării și rafinamentului paselor studenților i s-au opus cu succes angajamentul și jocul pe contraatac al militarilor în care Sameș, Dumitru, Stoica, Zamfir, Marcel Răducanu, au excelat. De o parte am văzut o echipă care caută poarta îndelung și fără convingere, de cealaltă parte o echipă care era convinsă că nimic nu este mai important din tot terenul de fotbal decît spațiul cosmic (atît al adversarilor, cît și cel propriu). **Steaua** a crezut că va învinge. **Sportul**, cu rare izbucniri de orgoliu, nu. Elanul, care altă dată era apanajul studenților le-a aparținut, de data aceasta, militarilor (de altfel, de cîțiva ani, elanul nu mai caracterizează jocul echipelor studențești). Beneficiar indirect al victoriei **Stelei**, este **Universitatea** Craiova care capătă, astfel, în ultimul moment, dreptul de participare în **Cupa UEFA** lăsînd pe **Poli** Iași să-și dispute cupa balcanică. Făcînd suma echipelor care ne vor reprezenta în competițiile europene, observăm că, totuși, ele sînt cele mai bune de la noi : **F.C. Argeș, Steaua, Dinamo** și **Universitatea** Craiova. De altfel, tot ele au fost, adăugîndu-le încă 2, 3, echipele care, în acest campionat, au luptat pentru primele locuri, departe de mlaștina retrogradării în care s-au zbătut toate celelalte. Din păcate, aritmetic, ele constituie doar o minoritate într-un campionat în care cei mai lăudați și sărbătoriți antrenori și jucători sînt cei mai slabi, cei ce abia reușesc să evite, după chinuri și suferințe jalnice, retrogradarea, singura lor obsesie cu care încep și sfîrșesc competiția. Nu întîmplător majoritatea mediocră își impune punctul de vedere în fața minorității coborînd nivelul campionatului la limite foarte joase, obligînd-o chiar să se comporte în jocurile care o interesează conform mentalității ei precare și mercantile. Din acest moment, echipele care ajung să ne reprezinte în cupa campionilor europeni sau în **Cupa UEFA**, mereu cam aceleași, nu știu să cîștige în fața adversarilor străini. Ele sînt nepregătite pentru victorie pentru că sînt expresia unui campionat în care înfrîngerile altora sînt mai prețioase decît victoriile proprii. Dacă pierde cutare și cutare sîntem primii sau ultimii ; conducătorii de echipe, antrenorii și jucătorii nu fac altceva decît să calculeze, cu pixurile în mînă, înfrîngerile celorlalți. A fost de ajuns să se întîmple minunea de la Arad și **UTA** să cadă în B lăsîndu-i locul său celei care a învins. Minuni însă, este limpede, nu mai pot fi făcute și în competițiile de mare anvergură. Cîștigă întotdeauna tot o echipă cu cotă, o echipă care reprezintă, de obicei, un campionat în care lupta pentru titlu angajează majoritatea participanților, conform angajamentelor, contractate de antrenori și jucători. Naționalele constituite de jucătorii acestor echipe care se străduiesc, an de an, să îmbrace tricourile de campioane și nu să-și serbeze cu fast nemeritat supraviețuirea în divizia primă, domină fotbalul internațional. Aceasta este o chestiune de mentalitate. Poți să faci și condiție fizică, poți să cîștigi și deprinderi tehnice, înainte de toate trebuie însă să înveți să vrei să fii primul, jucîndu-ți șansa pînă la capăt. Dacă nu vor înțelege acest lucru, echipele care ne vor reprezenta în competițiile europene se vor comporta ca și pînă acum, aidoma celor din competițiile interne, frustrîndu-ne în continuare de victorie.

Ulise

P.S. Golul anulat de arbitrul N. Rainea, în meciul **Steaua — Sportul studențesc**, a fost un gol regulamentar. El mai era pe deasupra și urmarea unei execuții tehnice senzaționale a lui Octavian Ionescu. Entuziasmat de jocul **Stelei**, Ulise a uitat să înregistreze acest lucru. N. Rainea e un arbitru autoritar dar asta nu e totul.

Discobol

m a p a m o n d

John M. Lynch e un cunoscut poet și prozator american, de origine irlandeză. A studiat la Oxford, a fost „romancier în rezistență" la prestigioasa universitate John Hopkins (SUA). A predat literatura engleză și americană la universitățile din Viena și Bruxelles. E director al Festivalului Internațional de poezie al lui Antioch College. Printre cărțile sale mai recente amintim romanul „Un soldat american" (An American Soldier), o virulentă condamnare a inumanității războaielor și volumul de poeme „Alegorie a focului" (Allegory of Fire).

John M. Lynch

Aterizînd la București, iunie 1978

Deasupra soarelui
legănați în întuneric
sîntem între țări, între glasuri
nesiguri pe mîinile noastre
înlănțuite în această neașteptată
liniște a serii
palmele deschise respiră
petalele negre ale florilor
pentru cei morți ca și pentru cei nenăscuți
sîntem aceiași

dimineața lumina e trandafirie-galbenă
șoviie iar
în timp ce copiii coboară din sămînța
roșie a soarelui
din tăcerea visului
în care mama s-a cufundat

IMAGINI SIBIENE

cuvintele străine risipesc visul
din afișul Imagini sibiene
cercul necuprins al pietrelor verzui
această pală lumină a ferestrelor albastre
din cercul lui Grosser Ring
trup dinlăuntru al văilor argintii
dangăt al clopotelor de fier

ne învîrtim prin lăuntru
trecem prin vieți de femei
de mult pierite
straturi de povestiri imaginare
nume țesute asemeni unor epitafuri
pe roșie mătase
alunecăm printre glasuri, cuvinte șoptite
rămîi legănat pe veci
înlăuntrul cercului albastru
al risetelor

În biserica germană
într-o raclă de sticlă
dincolo de piatra de mormînt
răsare un altar
frescă a unei femei sîngerînde
mîinile ei degetele
însemnate cu răstignite culori

soarele soarele ridicîndu-se
pe străzile în întuneric

totul e atît de neașteptat
mișcarea dinlăuntrul cercului de piatră
al orașului, trepte treptele
înconjurînd cercul mai strins
al glasurilor din preajmă.

Lîngă Pitești
în liniștea lunară
care te leagă de incerta mișcare
a nenăscuților
turnurile rafinăriilor
sînt niște baghete de vrăjitori
flăcări învoalte flori
se deschid ca într-un film
grăbind deschiderea lor
și timpul e în această clipă
schimbat la infinit în umbrele de piatră
ale orașului

Închipuiește-ți Piteștiul
o copilă îți dăruie o floare roșie
un ulcior o maramă de mătase
iată dorul îți spune
să-ți amintești de Pitești
și îți aduci aminte de un alt obraz
de mîna unei femei
înlănțuită în mișcarea morții
mistuită acum în cea mai elementară materie
în alchimia amintirii
schimbată asemeni cenușii
în cochilia copilăriei
prezența de mătase a respirației
ei
totuși sînt aici și Piteștiul e o floare
și mîinile fetei sînt acum de lumină
ca și dorul
simțit în visarea dimineții

Înlăuntrul mînăstirii Curții de Argeș
o femeie coboară din picturi
și ne călăuzește pe lîngă altarul pătrat
lumina de piatră i se prelinge printre degete
și femeia se face deodată floare
și mîinile ei petale
glasul ne învăluie în lumină
și unul în fața celuilalt
sîntem schimbați
neîncetată pierdere a unuia în celălalt

trecere necontenită a unuia
prin amintirea celuilalt

cine e visătorul fără nume
acum
unde sînt cîntecele pe care le-am rătăcit...

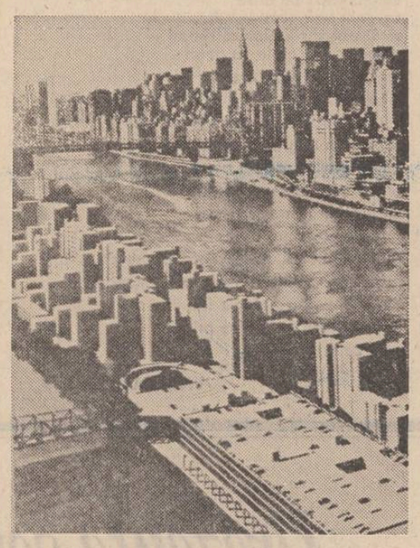

Visul tatălui meu

Sînt în Irlanda,
trec pe lîngă tatăl meu.
E un prunc tatăl meu
mai puțin la făptură decît fiul meu.
Vorbim în șoapte,
lîngă zidul de piatră mîinile noastre ating
florile dalbe,
ne sărutăm.
În lumina blîndă de peste capetele noastre
trec nevăzute păsări și se întorc prin cerul alb —
ochiul păsărilor, strigătul păsărilor.
Mi le arată. Ascultă, spune.
Caută un semn.
E atît de nevirstnic, e un prunc
mai puțin la făptură
decît fiul meu.
Plîngem împreună,
el pleacă în America.
Mă vei urma, îmi șoptește.
Nu, îi răspund. Nu.
Ne ștergem ochii unul celuilalt
cu mîini asemeni, mărunte.

Visul

În teama de cochilia mării din copilărie
vuietul valurilor se tînguia în lumina reavănă
e vîntul doar — e vîntul e vîntul doar —
înlăuntrul întunecatului cerc al șoaptelor
înlăuntrul ochiului negru al copacului
tăcerea noptatecă a ochilor
e povestea ta necunoscută,
fără amintiri
aici înlăuntrul cercului de copaci, aici
ploaia începe, începe
a se ridica din adîncul reavăn al pămîntului
urcînd din lumina interioară
a tăcerii tale
înlăuntrul aripilor de beznă ale păsării
care stîrnește ploaia
ascultă
strigătul ascuțit, scurt, al extazului
urcînd

În românește de Radu Lupan

spectacolul lumii

Văzut de Ioan Grigorescu

Pîinea sufletului

Ugaritul este cea dintîi școală unde Pămîntul a învățat alfabetul. O atestă arhiva scrisă pe plăci de lut ars, într-un alfabet cuneiform, cu 30 de litere, scoasă de sub pămînt de plugul unui țăran sirian acum cincizeci de ani. Orașul-cetate se află la un kilometru de Ras Shamra, la zece de Latakia, și la o fugă de cal de țărmul Mediteranei.

Se știa ceva despre un oraș numit Ugarit după un text descoperit la Mari. Se mai știa ceva despre doi regi care domniseră în orașul misterios, ce părea pierdut pentru vecie, și numele lor era Yakaruma și Nikmadu. Dar unde se află Ugaritul ? Își făcuse culcuș, undeva, în somnul pămîntului, acoperindu-se cu lințoliul tărîniii întelenite. Și de-odată, făcînd ogor pentru pîinea trupului, plugul unui țăran n-a mai întors doar brazda, ci a dat peste pîinea sufletului : o pagină uitată, ștearsă din memoria lumii și din istoria umanității : Ugarit.

Un oraș-cetate fenician, aparținînd „arhitecturii fricii", fără a fi xenofob, ci doar prudent față de amenințarea hittită care venea dinspre Nord, și față de incursiunile enigmaticelor „popoare maritime" aduse de valurile și curenții Mediteranei. „Arhitectura fricii" înseamnă ziduri groase, bastioane, case fără ferestre, morminte ascunse vederii, turnuri de straje, arcași mereu la posturi. Și aici, ca în atîtea alte locuri, o istorie „făcută" de cuceritori, deși ea ar trebui să aparțină în primul rînd băștinașilor, celor ce au zidit și au înălțat o civilizație. Năravul scribilor se repetă paradoxal : Toți au scris despre cei aduși de vînturi, uitînd pietrele ce rămîn întotdeauna sub suvoaiele trecătoare. Corectivul s-ar impune ; dar istoria are nevoie nu de legende, ci de atestate documentare. Cei ce rămîn, cei ce dăinuiesc, își refac orașele surpate, muncesc, trăiesc, iubesc, se înmulțesc, luptă, și prea arareori găsesc vreme să scrie despre ei înșiși. Uneori se petrec din viață lent, alteori, violent. Sînt orașe care au murit treptat, în agonii prelungite peste veacuri, așa cum sînt asezări dispărute brusc, prin cine știe ce cataclism, ori prin foc și sabie. Ugaritul, cel ce cu o mie cinci sute de ani înaintea erei noastre a dat lumii primul alfabet, s-a stins dintr-odată, pe neașteptate, ca un înjunghiat rătăcit pe drumurile întunecate din noaptea istoriei. Orașele mor ca oamenii, încet ori subit...

Fenicienii se transplantau în vremea aceea în Cartagina, dar ugaritenii, ca și cei din orașele-regate Biblos sau Tyr, rămăseseră aici, să reziste puhoaielor. Două veacuri din istoria diplomației vremii sînt scrise pe tabletele de lut ars descoperite la Ugarit. S-a păstrat întreaga arhivă a corespondenței dintre Supiliuliuma, imparatul hittit, și Nikmadu, ultimul rege al Ugaritului. Din partea primului — amenințări, imprecații, blesteme, condamnări, tot ceea ce cel mare poate răcni în obtuzitatea puterii lui la urechea celui mai mic și mai slab : din partea celuilalt — chemări la rațiune, apeluri la conștiință, jurăminte că, la sabia trasă din teacă, va răspunde prin sabie... Pînă într-o zi fatidică amîndorura. Cuptorul în care se coceau tabletele de lut și în vatra căruia s-a aprins pentru ultima dată focul, s-a prăvălit brusc lăsînd pîinea sufletului necoaptă. N-a mai rămas piatră pe piatră. N-a mai rămas om în viață. Explicația nenorocirii s-a ascuns în cuptorul surpat, să fie citită peste treizeci și cinci de veacuri.

Scribul abia apucase să traducă ultima solie a împăratului hittit. Nu mai conținea imprecații, nu mai conținea blesteme, nici amenințări Ci toată era miere și disperare implorînd ajutorul. Năvăleau misterioasele noroade ale mării pustiind totul în calea lor și răvășind imperiul hittit.

Suliuliuma îi cerea lui Nikmadu să-l ajute, să-și strîngă oștile, să iasă în calea năvălitorilor. Dar prăpădul a fost mai iute de picior ca trimișii împăratului. Ugaritul a fost ucis înainte ca Nikmadu să afle avertismentul hittitului. Ce lecție pentru contemporaneitate !... Imperiile s-au dus, hegemonii s-au îngropat în cimitirul hegemonilor, victimele lor au fost nimicite, dar n-au amuțit. Ugaritului i-a supraviețuit alfabetul preluat de toate popoarele Orientului Apropiat Treizeci de semne, fiecare reprezentînd o literă. O consoană. Vocalele nu fuseseră încă inventate. Dar, prin el, cuvintele se alcătuiau și oamenii puteau comunica prin scris. Cel mai bogat testament al unui mort : Pîinea sufletului... Și un poem pe o placă de lut, sunînd și astăzi ca un avertisment. „Zeița Anat, către fratele ei, Baal" : „Am o poruncă, și-i voi da glas. / Am un mesaj, și-l voi repeta. / Este mesajul pomului, este șoapta pietrei / Geamătul cerului dialogînd cu Pămîntul / Și cel al Oceanului, cu stelele. / Îți voi aduce înseninarea / Ca tu să înveți cerurile / Făcînd ca mesajul meu, / Să ajungă la noroadele ce populează Terra... / Sîntem oameni, oameni, oameni...".

Poemul acesta a fost scris cu patrusprezece secole înaintea erei noastre. Sase veacuri după ce scribul l-a scrijelat în lut și l-a virit în cuptor, undeva, în Ellada, se năștea Homer... Litera părintelui literaturii deriva din alfabetul Ugaritului.

Am strania senzație că, aici, nu calc pe pietre, ci pe consoane. Doar urletul morții e compus din vocale.

Ecoul acestui urlet îl aud la celălalt capăt al Siriei, răsfrînt de alte ruine. E Kuneitra. Aproape 3 500 de ani s-au interpus între tragedia Ugaritului și cea a Kuneitrei. Peste trei milenii în care omul ar fi avut timp îndeajuns să învețe ce înseamnă războaiele, distrugerile, genocidul. Ugaritul a inventat alfabetul. Kuneitra a încercat să inventeze rezistența în fața prăpădului. Ambele orașe au murit de o moarte violentă. Primul, acum aproape trei mii cinci sute de ani. Al doilea, în zilele noastre. Ruinele sînt la fel de hide și ele amintesc deopotrivă, cum somnul rațiunii poate zămisli monștri. Străbat în fostul oraș din valea Golan — iar cuvîntul „Golan" înseamnă în arabă „Pămîntul Rătăcirii" — ruine fără importanță arheologică. Nu se vor găsi aici nici scrisori de implorare, nici de regret. Ci doar vetre prăbușite. Foste cămine părăsite în grabă în fața prăpădului. Un prăpăd sistematic, desfășurat după stilul „rodat" de alții, la Lidice și Oradour. La începerea ostilităților arabo-israeliene, în 1967, orașul a primit prima și cea mai grea lovitură, după care au urmat altele care l-au transformat în mingea de ping-pong a Pămîntului Rătăcirii după unsprezece ani de lupte. N-a mai rămas piatră pe piatră. Doar un chiparos, și turnul de apă din vîrful căruia s-au dirijat operațiunile de nimicire totală din timpul retragerii vremelnicilor ocupanți.

Asta e tragica „șansă" a Kuneitrei. Să se numere printre orașele-martir ale unei lumi pentru care lecțiile istoriei rămîn neînvățate.

Sîntem oameni, oameni, oameni... Oameni ?

REVISTA STRĂINĂ

● **CU PRILEJUL** Anului Internațional al Copilului, editura londoneză Viking a publicat o carte cuprinzînd cercetările unei echipe de reporteri, THE INSIGHT TEAM, din cadrul ziarului **Sunday Times of London** cuprinzînd cercetările nefastelor urmări ale Thalidomidei, acel așa zis calmant de pe urma căruia s-au născut zeci de mii de copii deformați fizic și handicapați mental, sedativ lansat de o vinovată și sfruntătoare reclamă. Lupta dusă timp de 20 de ani în Justiție de către părinții victimelor împotriva companiilor de droguri, îmbracă un caracter de epopee, ținînd seama mai ales că legile engleze împiedicau presa să ancheteze această tragedie națională, iar Ministerul Sănătății însuși nega temeinicia reclamațiilor părinților. Situația a durat pînă în 1977 cînd în sfîrșit ziarul **Times** poate vorbi liber în cadrul unei dezbateri naționale despre dezastrul Thalidomidei, statutînd atunci și rolul presei în probleme de asemenea proporții.

● **O EXPOZIȚIE** de o factură foarte originală s-a deschis în partea veche a orașului Tallin, capitala R.S. Estoniene. Aici, între zidurile groase ale unui turn străvechi se păstrează instrumente muzicale, note, manuscrise de opere și simfonii. În standuri se află instrumente militare de alamă, cornuri de vînătoare, orgi de casă și piane. Colecția de instrumente cu clape are în frunte un pian modern de concert lucrat de excelentul meșter Ernst Hiis de la fabrica de piane din Tallin. Acest pian a fost distins cu medalia de argint la expoziția universală de la Bruxelles. În vitrinele expoziției sînt expuse viori lucrate de mari meșteri, casete muzicale simple, vechi polifoane și orchestrioane, cum îi se spuneau în secolul trecut automatelor muzicale.

● **CERCETĂTORII** de la Muzeul de stat de istorie din Moscova studiază obiectele colecționate în Mangazeia, un oraș din secolul XVII din nordul Siberiei de vest, îngropat cu secole în urmă sub un strat masiv de pămînt și gheață. Săpăturile de aici au scos la iveală multe date despre locuitorii orașului — vînători, pescari, navigatori, metalurgiști și sculptori care lucrau în os, despre așezarea lor pe teritoriul căruia s-au găsit o curte domnească, o biserică, un han, o vamă, ateliere de turnătorie și fierării. Printre cele aproape 2 000 de exponate transmise de membrii unei expediții a Institutului de cercetări arctice și antarctice se află cuțite cu încrustații, lăcate, inele gravate, o potcoavă de aramă cu un desen, inele cu peceți, brelocuri de argint cu smaragde și safire, obiecte de sticlă, monede rusești din acea vreme. Glaciația eternă a conservat foarte bine toate aceste obiecte precum și altele mai fragile ca schiuri de vînătoare, jocuri de șah, scoarțe de cărți din piele și cutii cu ornamente aurite.

● **EDITURA FRANCEZĂ Maspero** publică notele din primul război mondial ale lui Louis Barthas, sub titlul LES CAHIERS DE GUERRE (1914—1919). Autorul, de meserie dogar în Pirineii francezi la Corbières, care a făcut războiul 1914—1919 cu grad de caporal de infanterie, este anticlerical, socialist și antimilitarist. După război își recopiază notițele din tranșee în postura unui martor privilegiat, cu privirea neiertătoare, urechea la pîndă, note scrise cu umor și ironie, într-un stil savuros, tonic, pline de elan umanitar și greșeli gramaticale. El povestește viața și moartea cotidiană. Revoltat împotriva incompetenței, a prostiei, a nebuniei unor șefi, descrie crud toate ororile unui război văzut de aproape. Din 1915 evocă fraternizarea în cîntecul „Internaționalei". În 1917 blestemă războiul. După armistițiu Barthas își închipuie — asemenea lui Abel Gance — camarazii ieșind din morminte ca să sfărîme monumentele care slăvesc morții. Opera sa astăzi unică, de neînlocuit, rămîne ca un strigăt de revoltă, ca un cuvînt amar al unui alt „soldat" : „Ei nu ne vor crede sau puțin le va păsa".

● **ACADEMIA INTERNAȚIONALĂ DE ARTE FRUMOASE** de la Salzburg va ține între 23 iulie și 25 august o serie de seminare de concepte creatoare, de pictură, gravură aquaforte, arhitectură, turnare în bronz, sculptură, litografie, decorație scenică și fotografie. Academia ține la dispoziția celor interesați un prospect tipărit în toate limbile europene.

● **CEA DE-A PATRA „SCHUBERTIADĂ" DE LA HOHENEMS** în Vorarlberg — Austria, inaugurată de fondatorul ei Herman Prey la 16 iunie și încheiată la 1 iulie cu proiecția filmului „despre Schubert — Am venit în străinătate" s-a bucurat de concursul unor celebri pianiști ca : Sviatoslav Richter, Alexis Weissenberg, Paolo Bordoni și Alfred Brendel. Au fost cîntate lieduri de către Peter Schreier și Christa Ludwig, iar programul a fost completat de seri de concerte de coruri, muzică de cameră, recitaluri de soliști, ședințe de lectură și conferințe.

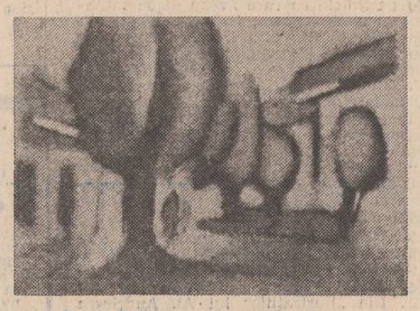

Peisaj de Mihai Topa

PREMIUL «MIGUEL DE CERVANTES SAAVEDRA» PE ANUL 1978 ACORDAT RECENT LUI DÁMASO ALONSO

● Decernarea premiului „Miguel de Cervantes Saavedra" — maximă recompensă și recunoaștere a operei literare totale a unui scriitor de limbă spaniolă — poetului, filologului, eseistului și criticului **DÁMASO ALONSO** a coincis anul acesta cu comemorarea a 363 de ani de la moartea genialului creator al lui Don Quijote.

Autor al volumelor de excepție : **Poeme pure** — 1921, **Vîntul și Versul** — 1925, **Întunecata știre** — 1944, **Copiii miniei** — 1944, **Om și Dumnezeu** — 1955, **Farmecul vederii și Cîntece pentru fluier solo** — 1967 (în poezie) ; **Limba poetică a lui Góngora** — 1927, premiul național de literatură, **Poezia lui San Juan de la Cruz** — 1944, premiul Fastenrath al Academiei spaniole, **Poeți spanioli contemporani** — 1952, **De la Secolele obscure la Secolul de Aur** — 1958, **Poezia spaniolă. Încercare de metode și limite stilistice** — 1967 în românește de Sorin Mărculescu, Ed. Univers 1977 (în cercetare și critică literară) — pentru a nu trece în revistă decît titlurile principale ale unei opere vaste, strălucite, incitante, în devenire —, Director al Academiei spaniole, personalitate literară aparținînd ilustrei Generații a lui 1927, magistru al unor noi promoții de scriitori spanioli, îndeosebi poeți, Dámaso Alonso este astfel cel de-al treilea laureat al Premiului, după **Jorge Guillén** și **Alejo Carpentier.**

Demn de toată atenția este și faptul că în acest an, pe lista candidaților la premiul „Cervantes" al doilea nume de rezonanță, propus de însăși Academia spaniolă, a fost **Juan Carlos Onetti,** renumit povestitor și romancier uruguayan.

M. C.

Două poeme de Dámaso Alonso

Socotitorii de stele

Sînt obosit.
Privesc
orașul
— un oraș oarecare —
unde trăiesc de douăzeci de ani.

Nu s-a schimbat nimic.
Copilul
numără stelele zadarnic
dintr-un balcon vecin.

Uite c-am început și eu...
Dar el mă-ntrece : nu izbutesc
să-l mai ajung :
Una, două, trei, patru,
cinci...

Nu izbutesc
să-l mai ajung: Una, două...
trei...
patru...
cinci...

Seară

Seară cu sex imprecis
cu ploaie molcomă,
făcută
să ne iubim
c-o dragoste discretă și mereu
împrospătată.

Seară gri, duminicală, estompată.
Ar vrea
sufletul pe cineva alături,
ochii — lumina lămpii ;
uneori
mîna caută
atingerea mîinii.
Iată-mă
aici, în seara cea placidă,
tot numărînd ferestre luminate.

În românește de Mihai Cantuniari

poeți austrieci

CRISTINE BUSTA

Întîlnire de ziua magilor

Eu nu știu dacă au existat.
Au trecut prin timp, fără stea,
în urma lor doar alaiul
propriilor urme-n nisip.

Unul ducea azimă moale,
al doilea burduful cu apă,
învelitori calde al treilea.

N-au întrebat nimic și de nimeni,
adulmecau și trăgeau cu urechea.
Ciulinii foșneau stins în vînt.

Deodată văzură pe marginea dunei
înaintea lor străinul asin.
Fără muget, părea că așteaptă,
căzut în genunchi.

GEORG DROZDOWSKI

* * *

Prin grădina mea
mișună — atotputernici — roboții.

Florile nu mai împrăștie
culori și miresme.
Un computer le programează
și-i dă chip primăverii.
Totuși :
un fir de iarbă,
verde și fraged,
țîșnește în lumină !

Cu cîtă ulmire
îi invidiez eu curajul !

HERBERT KUHNER

M-am trezit

Într-o bună dimineață,
mă trezesc și mă uit în oglindă
și văd două pete ciudate
ivite pe fruntea mea.

Curios, m-am gîndit eu,
doar nu mi-am izbit capul
de nimic sau, poate, totuși.

O zi mai tîrziu,
văd, spre marea mea spaimă,
cogeamite două cucuie
din cele două pete răsărind.

Ca să le ascund,
mi-am pieptănat părul pe frunte,
dar n-a folosit la nimic.
Cele două cucuie creșteau.

Am început a purta pălărie
trasă pe ochi, ce să fac,
totuși, cum să porți pălărie
prin casă, am dreptate sau ba ?

Astfel încît, fără rușine,
m-am făcut fudul dintr-odată.
Îmi trăgeam mai adînc pălăria
cînd întîlneam cunoscuți.

În sfîrșit, ca să-mi ușurez situația
am tăiat două găuri în pălărie
cum ai face cu sombrero-ul unui măgar
și atunci coarnele libere-mi deveniră.

În românește de Dragoș Vicol

WALTER NOWOTNY

Nisip în ochiul aligatorului

Dacă arunci nisip în ochiul aligatorului
îi tulburi privirea.
Viața încolțește din roirea țînțarilor,
în platoșa lui.
Duhoarea-i învăluie trupul,
copac fără ramuri.
Noroiul îi cască nările
cînd o pasăre își cufundă
clonțul în ele.

Cît nisip
ar trebui aruncat
în ochiul omului
dacă el zace
împins și lovit
ca un aligator, în mlaștina vremii,
fără ca măcar nările să-i tresară.

În românește de Nora Iuga

* * *

Nu-i pune nici un friu călătoriei
dar construiește-ți casa
pe o stîncă tare.

În grădinile continentului
vor înflori toate popoarele
iar noi vom aparține unei patrii
care nu doar în pașapoarte există.

Profesiunea noastră de credință
nu e un steag ce flutură în vînt.

Cînd
pe apa fluviilor
vine dimineața,
poposește pe maluri
tinerețea.

LEV DETELA

Nașterea noului

Burg incendiat în vîlvătaia vieții,
Un nou și însingerat dans începe fără sunet,
Călătorule, palid ca moartea, într-un decor metalic
Strigătul dușmanului în hățișul din mijlocul nopții.
Burg incendiat într-un roșu decor,
Totul e decăzut, noul renaște cu vechea insemnătate.
Puii de lup ai dușmanului pîndesc în uriașa noapte.
Călărețul cîntă lipit de liră în mijlocul cerului roșu.
Neînțelesul cîntec al morții în vîlvătaia vieții,
Burg incendiat într-un decor neînsuflețit.

În românește de Matei Gavril

Luceafărul

Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef: Nicolae Dragoș, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Dobre Marian

ANUL XXII
28
(898)
Sîmbătă
14 iulie
1979
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Directivele viitorului

Partidul Comunist Român a făcut dovada, în istorica sa existență, că este cu adevărat conducătorul meritat de popor. N-a existat moment de seamă, confruntare decisivă în istorie în care cuvîntul, gîndul și fapta detașamentului suprem al națiunii, comuniștii, să nu fie hotărîtoare. Acum, patria se află în pragul unei mărețe aniversări – aniversarea celor 35 de ani de la eliberare, de la înfăptuirea, sub conducerea partidului, a istoricei insurecții de la 23 August 1944. Prilej de rememorare a drumului parcurs, de trecere în revistă a victoriilor socialiste incrustate în biografia eroică a acestor ani.

În pragul acestui sărbătoresc moment, Plenara recentă a partidului a dezbătut documente de excepțională însemnătate pentru viitorul țării, pentru destinul națiunii noastre, pentru cauza idealurilor socialiste. Documentele aflate pe ordinea de zi a Plenarei – la a căror elaborare rolul esențial a revenit secretarului general al partidului nostru, tovarășul Nicolae Ceaușescu, strălucit gînditor marxist, teoretician de recunoscut vizionarism, spirit luminat de organizator al colectivității noastre socialiste – ce urmează să fie supuse dezbaterii publice și, apoi, aprobării Congresului al XII-lea al partidului, deschid noi, realiste și generoase perspective devenirilor patriei.

Întregul popor a luat act cu adîncă satisfacție de proiectul Directivelor Congresului al XII-lea al Partidului Comunist Român cu privire la dezvoltarea economico-socială a României în cincinalul 1981–1985 și orientările de perspectivă pînă în 1990.

Prin orientările ce sînt cuprinse în Proiectul de Directive, se poate afirma cu îndreptățire că, îmbogățite în ceea ce privește obiectivele concrete ale dezvoltării economice și sociale, prin propunerile maselor largi de oameni ai muncii, ale comuniștilor partidul ne propune veritabile Directive ale viitorului. Vor conferi noi dimensiuni, îndrăznețe dimensiuni zilei de mîine a patriei. Prin munca titanică, prin dăruirea tradițională pe aceste plaiuri, România de mîine – așa cum o vor prefigura hotărîrile Congresului partidului – se va înfățișa ca o țară mereu mai bogată, mai înfloritoare, demnă de prețuirea fiilor și ctitorilor săi, cu un prestigiu unanim recunoscut pe planetă.

Un grandios proiect de dezvoltare multilaterală a patriei și totodată un grandios program de muncă se conturează din cuprinsul Proiectului de Directive. Așezate pe soclul durabil al împlinirilor socialiste de pînă azi, realizările de mîine, prefigurate cu limpezime și lucid vizionarism, pun în lumină consecvența cu care se acționează pentru înfăptuirea istoricului program al partidului, ne dau certitudinea că progresul, prosperitatea și civilizația societății românești vor cunoaște noi și semnificative afirmări. Noua fază, superioară, a dezvoltării în care va intra societatea românească în perioada 1981–1985 se va caracteriza prin valorificarea tot mai accentuată a cuceririlor revoluției tehnico-științifice contemporane, prin saltul de la acumulările cantitative la o nouă calitate. Realizările ce se vor înscrie în cartea de aur a muncii libere, conștiente de sine vor fi, deopotrivă, o confirmare a marelui potențial creator al oamenilor muncii și o expresie a evoluției armonioase, ascendente, dialectice a societății românești. Economia națională va cunoaște creșteri în ritmuri înalte. Vor crește de asemenea produsul social și venitul național. Se va realiza un echilibru corespunzător între ramurile economiei și o dezvoltare tot mai armonioasă pe întreg cuprinsul patriei. Știința, învățămîntul, cultura vor cunoaște o necesară și logică afirmare în anii viitori. Prin toate acestea, ca și prin multiplele orientări privind perfecționarea raporturilor sociale și perfecționarea și adîncirea democrației socialiste, afirmarea plenară a personalității umane va pune în evidență adevărul de esență al societății noastre – acela că omul este scopul suprem al tuturor eforturilor, că deziderațul clasic potrivit căruia „omul este supremul capital" cunoaște în România o edificatoare confirmare.

Realismul și profunzimea științifică a orientărilor și prevederilor Proiectului de Directive, ținînd seama de realitățile concrete ale economiei noastre precum și de fenomenele noi apărute în economia lumii, noua concepție ce prefigurează modernizarea structurii economiei naționale fac din acest nou document adus la cunoștința poporului un exemplu de gîndire economică, dau garanția progresului țării în anii viitori.

Corolarul acestor orientări limpezi îl vom afla atunci cînd obiectivele adoptate vor cunoaște deplina materializare, în creșterea continuă a nivelului de trai, într-o nouă calitate a vieții, în făurirea nu numai a unei economii noi ci și în modelarea unui om nou, de superioare convingeri și multilaterală cultură, al unui om care, prin viața și faptele sale, va întruchipa în cel mai înalt grad exigențele moral-spirituale ale epocii noastre, ale omului constructor, multilateral pregătit, ale militantului lucid pentru viitorul său și al patriei sale socialiste.

Luceafărul

LOCURI CARE AU DEVENIT ISTORIE

Eroul de la Lechința

Iulie 1965. La librăria „Eminescu" din Capitală, mulți cititori. Se lansa cartea mea „Din august pînă în mai". Nu puteam bănui că voi trăi niște momente emoționante și cu totul neașteptate.

După ce și eu am luat cuvîntul, în încheierea relatării unui episod din carte, le-am spus cititorilor : „...Astfel au trecut pragul neființei cei trei eroi în suflul-fierbinte al epopeii Mureșului".

Și deodată sala a încremenit... „N-am murit, tovarășe colonel. Am venit tocmai de la Tg. Mureș ca să vă reintîlnesc".

„Și eu răspund prezent, tovarășe colonel. Mort am fost și-am înviat ! Să trăiți ! Să-mi dați un autograf !"

Primul era fostul sublocotenent Petre Năsăudeanu, pe care l-am zărit în 26 septembrie 1944 îngropat de valul de pămînt stîrnit de explozia unui proiectil de artilerie. După asalt l-am căutat, nu l-am găsit. N-am știut că, rănit fiind, în urma unui contraatac hitlerist a căzut prizonier.

Cel de-al doilea, era faimosul sergent t.r. Gheorghe Amăriuței. În februarie 1945, pe pantele munților Tatra, din Cehoslovacia, cu ochii mei am văzut cum el a fost aruncat în aer de explozia unei mine dușmane. L-am privit și în sania cu morții porniți spre locul de îngropare. De unde puteam ști eu că acea sanie, lovindu-se de un ciot de stîncă, l-a făcut pe Amăriuței să icnească, să ridice o mînă, iar sanitarul, uluit, l-a scos dintre cadavre și l-a predat unei ambulanțe ?".

Mi s-a tăiat răsuflarea. Încremenit așteptam întrebarea celui de-al treilea...

Nu s-a auzit. Tăcere și nedumerire.

A doua zi, fiind pe-atunci redactor la **Editura militară**, de cum am pășit pragul redacției o nouă și copleșitoare surpriză !

În birou mă aștepta o femeie. Era înaltă, cu ochii mari, albaștri, cu părul de un blond închis. Era îmbrăcată în negru.

„Dvs. sînteți tovarășul căpitan Pană ?" „Da, eu sînt".

I-am oferit un scaun. S-a așezat timid. A scos din poșetă un pachet de hîrtii.

„Acestea, întinzîndu-mi pachetul, sînt de la el. Îmi scria despre priete-

Ion Gh. Pană

Continuare în pag. a 6-a

„Mass media"...

Cum se traduce neologismul „mass media" ? Pentru cei ce nu-l utilizează încă, e util să afle că termenul întreg este **mass communication media**, – adică mijloace de comunicare în masă, – că a fost adoptat întîi în limbajul sociologilor și lingviștilor, apoi reluat în limbajul curent și că în această noțiune se cuprind, concret, toate mijloacele moderne de propagandă, cu excepția celor nevăzute și neauzite.

Ca să se facă văzuți și auziți mai bine, cei ce au de spus, sau de arătat ceva, intră în „emisie" pe unul din canalele de transmisiune ale civilizației noastre electronice. Sau dau în scris... Iar noi, ceilalți, stăm pe „recepție". Dacă vrem.

E bine ca oamenii să se deprindă să-și cenzureze singuri păcatele, chiar dacă-s păcătoși din fire. Dar e bine, mai cu seamă, să se ferească de a și le clama și prolifera în public, fiindcă publicul e divers și nici cu gîndul nu gîndești de unde sare iepurele ignoranței care ia drept bun orice vede sau aude de la o tribună. Căci o tribună poate fi și o apariție la radio-televiziune, sau o carte, sau un articol de ziar.

Un regretat poet francez se plîngea că oamenii „locuiesc în mașini de locuit și citesc la mașini de citit ce scriu mașinile de scris". A trecut civilizația opaițului și a penei de gîscă, apoi a arcului voltaic, a venit și trece aceea a tubului catodic, calculatoarele trec, și vin altele.

Un specialist în sociologia politicii, care a inventat și o formulă despre perioada prezentă a civilizației contemporane, numind-o „tehnetronică" (o referire insolită la revoluția electronică actuală), se întreba întrucît gîndirea omului de azi și modul său de viață personal și social reflectă competiția cu mașinismul computerizat, adică, în ce măsură inteligența artificială amenință cu un „knock-out tehnic" pe cea naturală. Conviețuirea lor pașnică era rezultatul ecuației sale existențiale, ceea ce mi se pare foarte rezonabil.

Din direcția progresului tehnic, nu ne amenință, prin urmare, nici un pericol dacă „omul, creație și creator al naturii", al mediului natural înconjurător, respectă niște reguli de conduită raționale.

Problema cred că se pune, de fapt, în alți termeni.

Mai întîi, în ce măsură, trudind pentru o viață mai bună materialmente, omul uită datoriile contractate, de un

Mihnea Gheorghiu

Continuare în pag. a 6-a

● În acest număr : ● **„Poeme de dragoste și de planetă"** de Adrian Păunescu ● **„Ce gîndește, ce scrie tînărul scriitor".** Interviu cu Daniela Crăsnaru ● Planete : **„Ion Vinea"** de Ion Caraion ● **Dialog cu cititorul** ● Atelier literar de Geo Dumitrescu ● Prezențe scriitoricești ● Mapamond ●

Dacii liberi

N-avem cui să-i cerem voie să cîntăm pe dacii liberi,
Nu există comitete cu caracter mondial,
Ca să aibă-n atribuții a cînta pe dacii liberi.
Noi din noi și-a noastră fire îi cîntăm pe dacii liberi,
Nu dăm nimănui plocoane să ni-l dea pe Decebal.

Mulți și-au luat obrăznicia de-a jigni pe dacii liberi,
Mulți și-au luat încredințarea cum că dacii nu mai sînt,
Dar din haos pînă-n haos, căutați pe dacii liberi,
Ei sînt neamul ce nu moare, sînt o țară – dacii liberi,
Ei au cerul dacă alții le luară din pămînt.

Niciodată dacii liberi, niciodată dacii liberi
Nu vor suporta, pe umeri, lanț și laț și epoleți,
Nimenea să nu-și permită vreun joc de-a dacii liberi,
Nici nu vînd, nici nu trădează, niciodată dacii liberi,
Dacă nu-i simțiți înseamnă că ei sînt, voi nu sînteți.

Dacă viața vă întreabă, întrebați pe dacii liberi,
Căutați-i jos, în sînge, și-n ulcele și în grai,
Osul vostru blînd sticlește, că e os din dacii liberi,
Glasul vostru e un cîntec repetat de dacii liberi,
Dacii liberi dorm sub verbe, dacii liberi dorm sub plai.

Nu vom cere la UNESCO voie pentru dacii liberi,
Nu ne vom iubi părinții cînd vor marile puteri,
Unde-a fost Buerebista nu muriră dacii liberi,
Cînd le schimbă alfabetul, ei rămîn tot dacii liberi,
Ce e azi nu va fi mîine, mîine e mai mult ca ieri.

Și Ardealul și Banatul pline sînt de dacii liberi,
Nu sînt păci s-arunce Țara în comerțul mondial,
Dobrogea e, toată, vie pînă-n țărm de dacii liberi,
Maramureșul, Moldova ard secret de dacii liberi,
Curge-n Prut și curge-n Tisa sîngele lui Decebal.

Au tăcut două milenii blînzii oameni, dacii liberi,
Au tăcut în așteptare, în speranță și în mit,
Fii ai lor, luați aminte, sînteți neam din dacii liberi,
Ave, Dacie ferice, și trăiască dacii liberi !
Ține minte, Europă, dacii liberi n-au murit.

Ei aruncă griul țării de din brazdă, dacii liberi,
Ei la graniță veghează fără liniște și somn,
Ei l-au susținut pe Mircea și pe Ștefan, dacii liberi,
Pe Mihai, pe-Avram, pe Tudor, pe Bălcescu, dacii liberi
Dacii liberi poartă sceptrul și sînt gardă pentru domn.

Vin în noi cum vine noaptea peste ziuă, dacii liberi,
Îi putem citi de-a-ntregul în legende și-n urmași,
Ca un fenomen al lumii și-al naturii, dacii liberi,
Interziși din vreme-n vreme, vin mai tare, dacii liberi,
Nu au teamă de invazii și-și bat joc de uriași.

Fibra noastră e-ncărcată, ca un pod, de dacii liberi,
Trebuie să-i trecem veacul cum și ei ne-au dus pe noi,
S-arătăm viitorimii ce înseamnă dacii liberi,
S-arătăm că sîntem fiii care-și poartă dacii liberi,
Ca să-i dăm eternității pe de-a-ntregul înapoi.

Adrian Păunescu

„Sub steaua iubirii de patrie"

De cîțiva ani încoace, Adrian Păunescu a devenit atît de necesar, încît prezența sa echivalează cu o conștiință națională. Relația ce se poate stabili, acum, între operă și personalitatea sa, este una de identitate. Puțini au observat că prin manifestările sale — ca realizator de spectacole, atît în săli arhipline cît și pentru Televiziune — Adrian Păunescu a impus ori a repus în circulație numele de Poet ca nimeni altul ; numele lui circulă pe toate buzele ca un adjectiv inseparabil de substantivul Poet, așa cum, ontologic, lumina este legată de soare. Propagînd, în fața unui public entuziast, Programul partidului, ideile secretarului nostru general de perfecționare a întregii vieți sociale în România, Andrian Păunescu a făcut, totodată, dovada unui neîntrecut cultivator, în rîndurile miilor de spectatori, a dragostei pentru poezie. Demersul său public a sensibilizat adînc interesul tinerei generații pentru poezia patriotică.

☆

Tipul de uriaș al lui Păunescu, în loc să inspire blîndețea caracteristică oamenilor de asemenea statură, pare mai degrabă un podiș solar nervos, a cărui privire colorată de fanatism exprimă clocotul vast al unui pămînt în care vulcanii sînt gata să erupă. Poezia lui sondează misterul acestor stări interioare, în primul rînd, iar pasiunea sa pentru social constituie corespondentul dialectic al atracției pe care viața, în totalitatea ei, o exercită asupra sensibilității lui. El își inventariază tristețile configurîndu-le în **Sonete** cu aceeași credință cu care numără firele de nisip în acel **Spre plus infinit**, poem al aglomerării, acumulării de imagini ce proiectează lumea într-o ordine abstractă prin număr, creînd o viziune în care starea devine cu mult mai metafizică decît ideea : „Fruntea ridic-o din măști de somn / Numără, numără tinene domn // Vezi peste toate o nebuloasă, / o împletire fără contur, / un fum de muguri, un coș de casă / plasă murdară, Soare pur // Vezi printre și peste lumi / Vezi acea scurgere care-a albit ? / Mult mai departe, fiu al luminii / Se află veșnic plus infinit // Pînă acolo zecile mușcă, / Sutele bubuie, miile ard, / Fiece zero devine cușcă / Decît te-apropii de miliard".

De la reactualizarea unor mituri pînă la vestejirea unor tare, grave ori mai mărunte ale societății contemporane, de la cîntecul singurătății insului pînă la glorificarea mulțimilor care determină istoria, de la imnurile închinate eroilor naționali pînă la elegia închinată clasei țărănești, ale cărei vechi structuri au ajuns la crepuscul, de la poemul de amploare parabolică **(A fi într-o pasăre)** pînă la disciplinatele sale (numai ca formă) **Sonete**, Păunescu mobilizează, cu o implacabilă forță de lavă în deplasare, întreaga morfologie a limbii române într-o sintaxă de o vigoare rar întîlnită. Nu de lipsă de adîncime sînt determinate avalanșele

Gheorghe Pituț

Continuare în pag. a 6-a

● **În paginile 4–5 :** ● Poezii de ● Petru Anghel ● Valeriu Bârgău ● Marta Bărbulescu ● Magdalena Ghica ● Proză de Dragomir Horomnea ● Debut : Nora Matei

Un Atlas modern

În colecția „Biblioteca critică" a Editurii „Eminescu" a apărut, sub îngrijirea lui Florin Mihăilescu, volumul **N. Iorga interpretat de...** care conține un număr de 32 de studii aparținînd a 30 de autori (E. Lovinescu și Valeriu Râpeanu figurează cu cîte două studii fiecare). Nu ne vom propune să rezumăm opiniile formulate, să întocmim un conspect al cărții, în general construită la un bun nivel profesional, așa cum sînt contribuțiile lui Florin Mihăilescu, ci să adaptăm comentariul acesta necesităților specifice, legate de cea mai ciclopică și mai proteică personalitate pe care a dat-o cultura română și poate universală. După o statistică americană de care am luat cunoștință la Bonn, în 1972, Iorga este cea mai fecundă personalitate a lumii moderne (și de ce n-ar fi, atunci, a tuturor epocilor ?), o adevărată uzină de produs valori spirituale. Edgar Papu, într-un studiu excelent, prezent în culegerea de față, îl consideră omul care a scris „cel mai mult de cînd există scrisul omenesc". Nimeni n-a scris cît Iorga (în mai toate sintezele este vorba de cele peste „1 200 de cărți" — Florin Mihăilescu dă cifra de 1 250, ceea ce este imens, aproape incredibil. Florin Mihăilescu are dreptate absolută cînd îl consideră drept „cea mai vie flacără de energie românească și cea mai mare forță de creație a poporului său". Astfel că întrebarea dacă această primă antologie critică reușește să dea imaginea cea mai cuprinzătoare despre marele savant și scriitor se impune aproape automat. Iar răspunsul, mărturisim, de pe acum nu poate fi satisfăcător decît, eventual, în ceea ce privește acțiunea lui Iorga în literatură, domeniu în care paginile extrase din G. Călinescu, Tudor Vianu, Sextil Pușcariu, E. Lovinescu, Șerban Cioculescu, E. Papu, I. Negoițescu, G. Munteanu, Zoe Dumitrescu-Bușulenga, N. Balotă, D. Micu ș.a. sînt, în bună măsură, revelatoare. Deși în ceea ce ne privește regretăm absența din culegere a unor exegeți prea bine cunoscuți ai lui Iorga, cum ar fi Perpessicius sau Barbu Theodorescu, precum și absența unui studiu temeinic și aplicat cum este cel al lui M. Ungheanu despre **Introducerea sintetică la Istoria literaturii române.** Acordăm însă, evident, editorului, dreptul selecției, tot atît de legitim ca și dreptul nos-

Pompiliu Marcea

Continuare în pag. a 7-a

cronica literară

M. Ungheanu: «LECTURI ŞI ROCADE»

Mihai Ungheanu este neîndoios printre cei mai activi critici ai literaturii curente din ultimul deceniu. Cum critica deține un loc important în aceşti ani este firesc ca cel de-al cincilea volum al său, **Lecturi şi rocade** (Cartea Românească, 1978), să se ocupe mai ales de critici. Nu neapărat de criticii momentului, ci de criticii actuali, chiar dacă şi-au încetat activitatea, căci înrîurirea lor, fie că sînt republicați, fie că nu, continuă. Este cazul lui G. Călinescu cu a sa **Istorie a literaturii române** pe care unii o vor înghețată în ediția din 1941. „Pentru mulți, scrie Mihai Ungheanu, ea reprezintă un adevăr şi un cuvînt definitiv împotriva cărora orice contestație rămîne de prisos". Deşi nu împărtăşesc opinia că lucrarea pe care autorul a revăzut-o substanțial în decurs de aproape două decenii, „a fost scrisă în funcție de un anume moment" (de fapt scrisă între octombrie 1936 şi octombrie 1940) şi că „datează chiar prin concepție" (ar trebui să se precizeze prin ce anume concepție), sînt de acord că în materie de istoria literaturii române această „operă de geniu", cum e calificată chiar de Mihai Ungheanu, nu trebuie să interzică alte întreprinderi, dimpotrivă, trebuie să le faciliteze. Călinescu recunoştea el însuşi a nu fi ieşit din goluri (îl preceda Iorga) şi, cu încrederea pe care o avea în puterea de creație a poporului nostru, nu-şi imagina, desigur, că va fi cel din urmă istoric al literaturii române. Iorga a fost istoricul vremii sale pînă în 1934, G. Călinescu de asemeni pînă în 1940, aşteptăm cu toții istoricul vremii noastre de la origini pînă în 1980. Deocamdată, observă Mihai Ungheanu, ieşind de sub fascinația operei lui G. Călinescu, criticii de azi supun întregul spațiu al literaturii române unei insistente revizuiri, oferă noi analize şi interpretări care „infirmă total sau parțial propoziții din marea istorie călinesciană", rescriu, în chip colectiv, **Istoria literaturii române,** sugerîndu-i „o nouă fizionomie". Nu ştiu dacă poate fi vorba de vreo infirmare totală sau parțială şi dacă putem compara o operă individuală cu una colectivă, pe un critic care nu s-a ocupat decît de cîțiva scriitori cu unul care a scris despre toți, dar că se pot face şi s-au făcut noi exegeze, în alt spirit şi cu alte metode e sigur. De altfel, tot aşa a procedat şi Călinescu, scriind, de pildă, începînd din 1932, despre Eminescu, el revizuia pe Dragomirescu, Ibrăileanu şi Vianu, scriind despre Philippide, revizuia pe Lovinescu. Ceea ce nu înseamnă că exegezele anterioare erau infirmate, ci doar înnoite, îmbogățite, completate, corectate.

Cartea lui Mihai Ungheanu are trei capitole mari. În primul, **Lecturi şi rocade,** se încearcă modificarea unor opinii mai vechi despre un număr de opere din perioada interbelică, în al doilea, **Cărți şi revizuiri,** se discută cărți de critică şi istorie literară care propun noi viziuni, în fine, în al treilea, **Delimitări,** se resping puncte de vedere vădit eronate în critică.

Alături de termenul lectură, folosit în înțeles modern, nu neapărat structuralist, echivalent mai curînd cu reexaminare, Mihai Ungheanu introduce termenul de rocadă, ceea ce vrea să zică schimbare de perspectivă. Orice lectură critică e în funcție de cel care o face şi de momentul cînd o face. Condiția pe care o pune Mihai Ungheanu este eliberarea de prejudecăți, de lucrurile citite mai înainte sau învățate, vasăzică o lectură rebelă față de examenele mai vechi care n-au satisfăcut şi, eventual, descoperirea şi luminarea unei semnificații noi. De exemplu, Lovinescu şi Călinescu erau interesați în istoria literaturii, unul de sincronizare, altul de recunoaşterea specificului național. Analizînd **Introducerea sintetică** la istoria literaturii române din 1929, curs stenografiat, Mihai Ungheanu constată că aceleaşi obiective le urmărea, numindu-le doar altfel (fond străin, fond indigen) şi Nicolae Iorga. Mulți au combătut regionalismul din **Spiritul critic în cultura românească** de G. Ibrăileanu. Mihai Ungheanu observă însă că regionalismul lui Ibrăileanu nu trebuie înțeles ca o poziție separatistă, ci ca o încercare de diferențiere a creației literare pe provincii, de felul celei întreprinse în Germania de Josef Nadler **(Literaturgeschichte der deustchen Stämme und Landschaften,** 1912—1913). G. Călinescu, romancier moralist, gusta în romane invenția narativă şi reproşa prozatorilor, din această cauză, inaptitudinea epică (O găsea în **Rădăcini** de Hortensia Papadat-Bengescu, „marele roman al scriitoarei", zice Mihai Ungheanu, contrazicîndu-l). Interesantă şi originală observația în legătură cu înrîurirea lui Dostoievski asupra lui Sadoveanu : „E limpede că Sadoveanu n-a înțeles bine pe Dostoievski şi că Radianu (din **Însemnările lui Neculai Manea**), care ar fi putut fi o interesantă creație, deci s-ar fi păstrat în nota dostoievskiană, îşi pierde din interes prin melancolizarea lui iremediabilă care-l face inferior lumii pe care a sfidat-o. Demonismul tipic eroilor dostoievskieni îi lipseşte... Transplantul acesta din Dostoievski n-a prins, după cum nu va prinde nici cel din **Apa morților,** unde epilepticul Panait pare a veni tot din lumea eroilor dostoievskieni. Pentru Sadoveanu, Dostoievski va rămîne o trecătoare pasiune de tinerețe". Foarte convingătoare, ni s-au părut şi demonstrațiile criticului că **Neamul Şoimăreştilor** anticipează tema „morții poruncesc celor vii" din **Baltagul,** că galeria de personaje şi prezența orașului („Bucureştiul cheiurilor, al cinematografelor, al tramvaielor, al tribunalului, al femeilor de stradă, al halelor") fac din **Rădăcini,** romanul Hortensiei Papadat-Bengescu, „unul din cele mai importante romane ale literaturii române".

Prea generos ni s-a părut Mihai Ungheanu cu interpreții întîmplători ai literaturii române vechi. În treacăt fie spus, n-am impresia că Doina Curticăpeanu şi Valeriu Cristea au modificat cu ceva viziunea literaturii române vechi. Doina Curticăpeanu n-a observat, de pildă, că toată partea cronicii lui Ureche pînă la moartea lui Ştefan cel Mare e tradusă cuvînt cu cuvînt din **Cronica lui Ştefan cel Mare,** iar Valeriu Cristea, dărîmînd teza obiectivității lui Neculce, n-a disociat între adevăr şi ficțiune, între istorie şi literatură, căci dacă cronicarul poate fi (şi este) un istoric subiectiv, ca scriitor e cu atît mai obiectiv, modificînd realul în sensul semnificativului. E foarte discutabil dacă se poate vorbi de baroc în literatura română din secolul al XVII-lea ca Dan Horia Mazilu, iar coordonatele culturii românești din secolul al XVIII-lea sînt deduse de Al. Duțu nu din scrierile fundamentale ale lui Antim Ivireanu, stolnicul Constantin Cantacuzino, Dimitrie Cantemir şi Neculce, ci doar din cîteva traduceri de „pilde filozofeşti" şi „lucruri moralicești", bisericești şi laice.

Ca orice critic adevărat, Mihai Ungheanu este preocupat mai mult să afirme, decît să nege, şi obiecțiile pe care le aduce colegilor săi, benigne, sînt mai totdeauna îndreptățite. Citeodată un control al faptelor ar fi fost necesar. De exemplu, e adevărat că Bacovia scrisese pînă la 19 ani 17 din poeziile sale esențiale ? Aşa spune Aghata Grigorescu-Bacovia, dar bibliografia operei lui Bacovia arată că respectivele poezii au fost publicate abia una în 1899, două în 1903, 4 în 1904, 2 în 1906, 3 în 1907, cîte una în 1912, 1914, 1916 şi 2 abia în 1927. Poezia din 1899 din **Literatorul** nu a fost pusă în volumul **Plumb** din 1916, ci în volumul **Comedii în fond** din 1936. Două poezii din 1904 şi cele două din 1927 sînt puse în volumul **Cu voi** din 1930, iar poezia **Aiurea** din 1904 a intrat în volumul **Opere** abia în 1944. La 63 de ani poetul revenea la o poezie scrisă la 19 ani şi publicată la 23 de ani. Cele 17 poezii nu sînt toate capodopere.

Sînt şi cazuri cînd Mihai Ungheanu nu se sfieşte să spună lucrurilor pe nume. Vorbeşte de „excesele juvenile", de „tartarinadele exegetice" şi de „surprinzătoarea lipsă de luciditate" ale lui Ion Negoițescu, de şicanele „adesea" fără suport real ale lui Mircea Iorgulescu, de „prețiozitatea discursului" la Laurențiu Ulici, de căutarea de „noduri în papură" la Cornel Ungureanu, de proprietățile gumilastice ale postlovinescianismului în viziunea Ilenei Vrancea. Mihai Ungheanu e un polemist avizat, fără răutate, apărător intransigent al adevărului şi al oficiului critic, un critic de opinie independentă, străin de orice vasalitate literară.

Al. Piru

viața cărților

poezia

Viziune antiretorică

● În acest al patrulea volum*) al său Miron Georgescu experimentează ca modalitate lirică versul scurt, lapidar redus ca în parimii la însăşi ideea exprimată. Este o alegere perfect motivată de natura viziunii sale poetice dar şi un gest polemic, față de inflația metaforică şi retorică a unei bune părți din poezia actuală. De altfel procesul simplificării nu vizează numai limbajul ci şi substanța lirică. Citeva elemente revin constant (ochiul, piatra, izvorul, frunza, lacrima) şi între ele se stabilesc anumite relații şi combinări ca în cazul valențelor chimice definind însă de fiecare dată o structură : „cine să-mi pună / sub pleoapă / o frunză / pleoapa mea / nu este o toamnă // şi o piatră / se adapă / din izvorul / de sub pleoapă // cine să-mi pună // sub pleoapă / o lume / pleoapa mea / nu este / sfîrşitul lumii // şi o piatră se adapă / din izvorul / de sub pleoapă // cine să-mi pună / sub pleoapă / o piatră / pleoapa mea / nu este nu este // şi o pleoapă / să deschidă / din izvor / se mai adapă // pleoapă de frunză / pleoapă de lume / pleoapă de piatră // din izvor / se mai adapă". Dar elementele sînt subsumate celor două mari teme ale cărții, trecerea şi metamorfoza, în fond faze ale unui singur proces pe care l-as numi nașterea eternă : „şi mîna / se va risipi / dar eu port / în palmă / încă de pe acum / un ou de piatră / şi nimeni / nu ştie / cum moare / un ou de piatră / şi gura / se va risipi / dar limba mea / clocește / încă de pe acum / un ou de piatră / şi nimeni / nu ştie / cum naşte / un ou de piatră // şi eu aud / cum în miezul / oului de piatră / foşnește / iarba de mîine // şi iarba sînt eu". Motivul este complicat cu simbolul cuvîntului creator (oul de piatră) fără a i se atribui totuşi un sens precis : cel biblic, al genezei sau eternizarea prin artă ?

Autorul nu indică vreo pistă şi echivocul imaginii sporeşte gradul de poeticitate. Dar în ansamblu se conturează un sens şi o dialectică poetică a materiei. Trecerea între viață şi moarte a căror esență este comună se produce prin metamorfoza formelor în urma unui ceremonial de purificare inițiatică a elementelor : „va trebui / să ajung / şi la marginea / trupului // cu pielea / străpunsă / de țărînă / cu oasele / şlefuite / de lumină / cu sîngele / privind / dincolo de aer / şi numai / atunci / pielea / trupului meu / va fi cerul". Interesant este că drumul ritualic şi transformările sînt interioare, trupul fiind materialele templu al misterelor. Descifrarea şi cunoaşterea semnelor sale heraldice pot duce la eliberarea spiritului şi transcenderea morții : „port în sînge / un drum / de apă / şi sîngele / apă nu se face // port în oase / un drum / de piatră / şi osul / piatră nu se face // port în talpă / un drum / de moarte şi talpa // şi talpa / se oprește / se oprește / şi zace / şi zace / pînă cînd / umbra / de sub ea / floare se face // şi umbra / înflorită / se duce / mai departe / mai departe / mai departe / se duce // drum de moarte / fără întoarcere / nu există". Sau în altă versiune resurecția este legată de venirea unui animal sacru, lupoaica simbol al vieții şi maternității ocrotitoare în mitologia română : „cu pleoapa / căzută / voi aştepta // şi să vină / lupoaica / să-mi lingă / pleoapa / şi iarăşi / voi vedea / lumina zilei" etc. Însă chiar în această concepție vitalistă, integratoare apropierea morții metamorfice nu poate să nu producă teamă şi neliniște.

Aşa cum iarba şi piatra apar ca imagini ale existenței şi statorniciei în timp, ochiul este elementul care traduce simbolic tragismul sentimentelor şi stărilor sufleteşti. Repugnîndu-i însă gesturile dramatice, convulsia lăuntrică este perfect subliniată dar reflexul ei străbate în privire aşa cum sclipirea de o secundă a metalului dezvăluie tăişul lamei de oțel. Universul lui Miron Georgescu se situează însă tutelar sub un alt simbol **mamagruia,** un fel de „mumă" blagiană, matrice a morții şi vieții : „mamă grîu / mamă vale / venim / la numărătoare". Semnificația este însă ambiguă, de această imagine legîndu-se şi noțiunile de spațiu şi timp pe care le încorporează şi totodată le depăşeşte : „ea este / de necuprins / cel ce o cuprinde / nu s-a născut / încă // ea este / pretutindeni / poate fi / sărutată / chiar şi pe buzele / morților / ea este / în afara / timpului / secundelor / se micşorează / cînd se ating pe pîntecele ei". Din păcate datele acestei posibile schițe de metafizică a „dămîntului" nu sînt dezvoltate în toată dimensiunea lor rămînînd doar în stadiul de sugestii poetice. În rarele lui apariții editoriale, Miron Georgescu are totdeauna un timbru nou, original care compensează prin calitate, supraproducția cantitativă a unora dintre confrați. •

Paul Dugneanu

*) **Miron Georgescu : „Mamagruia", Editura „Albatros", 1979.**

proza

Invenția tehnică

● Nu altfel decît **Vara unui fost campion de pian** e şi volumul **Tunelul norvegian** de Nicolae Prelipceanu, *) poet fantast şi paradoxal, interviewer sagace, fără complexe, la a doua manifestare prosastică. Totuşi, un accent inedit e numai decît izbitor şi consistă în elementul voit fragmentar, căci **Tunelul norvegian,** zice autorul, e format din „fragmente uşor fantastice dintr-un roman realist mult mai amplu". În realitate, înfățişarea originară de ordin „realist", poate fi reconstituită cu uşurință.

În satul Lumeşti, aflat pe lîngă orașul Privilegiat, locuiesc doi vecini, învățătorul Dan Anton cu fiul său numit la fel, şi preotul răspopit, ajuns funcționar la primărie, Toma Rohan. Răpit în condiții stranii (chemat la „raion" în chip intempestiv), popa Rohan este omorît de niște indivizi neidentificați, probabil reprezentanții cine ştie căror „organe oculte". Învățătorul Anton, ins mediocru şi relativ stupid, se mută în altă localitate, obsedat de succesul social şi, în sfîrşit, înnebunește, într-un chip ciudat, căci îşi închipuia că este dispărutul popă Rohan. Internat în balamuc, moare şi acesta în niște circumstanțe cu totul neverosimile (acoperit cu pămînt de colegii de ospiciu, dacă am înțeles bine, în cadrul unui soi de joc funerar în care el ținea locul mortului).

Cadrul se modifică brusc şi aflăm ştiri despre Dan Anton junior, fiul învățătorului paranoic, elev în orașul Privilegiat şi chiriaş al unor cetățeni cu stare medie. În acea casă puberul descoperă o bibliotecă secretă, alcătuită de un misterios vizitator, plină de cărți fascinante. În acest chip, găsim şi urma popii Rohan, omorît probabil cu concursul musafirului ciudat. Dan Anton junior, care în mod normal trebuia să joace un rol justițiar, o regăseşte, după mult timp, pe juna Rohan, fata preotului ucis, devenită cu vremea un fel de administrator de patinoar. Nici o mărturisire nu-i turbură însă pe eroii care se dau, imperturbabili, pe gheață.

Dar ce este „tunelul norvegian" ? Un „assomoir" sordid, interbelic, unde învățătorul Anton trăsese într-o seară (cînd era tînăr) să se ospăteze şi cunoscuse pe un oarecare Nicolae Herescu, figură simpatică, de spiță boierească, dar boem, care lasă o sumedenie de tablouri de familie să se ducă pe apa Dîmboviței, cu prilejul unei inundații. Mai mult nu se poate deduce din aceste fragmente „uşor fantastice", căci de la pagina 134 prozatorul a spintecat narațiunea, a descompus paragrafele în propoziții, propozițiile în sintagme şi în cuvinte iar cuvintele nu o dată în silabe, a numerotat aceste „secvențe" din ce în ce mai obscure ajungînd cu unele sincope în numărătoare, pînă la 7 300. Pricina acestei inovații este cu neputință de detectat (probabil că ea lipseşte), însă efectul estetic este practic nul. Nimic inteligibil sub raport uman, nici un gest coerent, nici măcar o ebosă de tablou literar, numai cîte o definiție paradoxală urmată de un fragment fără legătură, apoi de o silabă şi aşa mai departe. Aleg, absolut la întîmplare, un eşantion : „680 cîte vorbe consum înainte în fiecare zi, 681 în fiecare 682 imprejurare 683 din 684 din 685 din 686 fiecare zi ! 687. Cînd ajunge o singură vorbă 688 sau nici atît 689 o singură silabă dintr-o singură vorbă 690 pentru a umple o zi". Autorul a voit să interpreteze viața ciclic şi mecanic (prin felurite exemple de balbism), s-o descompună în termenii gîndirii imanente însă totul în chip stîngaci, fără o intuiție tehnică în adevăr durabilă.

Tunelul norvegian e din speța romanului „integral" : un ochi extern, omniscient, izolează părți dintr-o realitate vastă şi le combină pe baza unui principiu arbitrar. Observația exterioară, conduitistă, e aci împletită cu un fel de monolog interior nebulos, de unde se deduce cu greu subiectul cugetător. Însă tablourile extrase din mediul lor, cîte un gest acut, o propoziție, un comentariu sagace — acestea sînt remarcabile la analiza în amănunt. Ca un entomolog care fixează fluturele cu acul în insectar şi îi descrie fantezist înfățişarea, aşa procedează şi N. Prelipceanu. El este un acut comentator de „still life" de ficțiuni nebuloase şi paradoxale, fără instinctul construcției şi, ca atare, lipsit de finalitate epică propriu-zisă. Nota „poetică" a prozei lui Nicolae Prelipceanu consistă în accentul fragmentar, fantast şi în această „atomizare" a vieții pînă la o dimensiune microscopică, incit privit cu un ochean măritor, amănuntul ia proporții terifice, irecognoscibile, ca într-o planetă necunoscută.

Artur Silvestri

*) **Nicolae Prelipceanu : „Tunelul norvegian". Editura „Dacia", 1979.**

eseu

O sociologie a culturii spirituale

● O carte, cu un caracter în esență didactic, o utilă introducere în sociologia marxistă a culturii, este lucrarea Ilenei Ioanid *. Autoarea îşi propune să ne familiarizeze şi, în acelaşi timp, să trasează liniile directoare ale problematicii filozofice ale studiului culturii. Tematica se bucură de o îndelungată tradiție, atît în ordinea filozofică (Dilthey, Spengler, Blaga etc.) cît şi în cea antropologică (Malinovsky, Ruth Benedict, Herskovits etc). De altfel, şi concluziile autoarei întăresc această idee, există o strînsă vecinătate între preocupările filozofice şi cele antropologice. Filozofia, cedînd, de-a lungul secolelor, domenii vaste de cercetare ştiințelor empirice, se ocupă din ce în ce mai mult de problematica omului, de inserția sa în real şi social. Altfel spus, dintr-o „ştiință" a lumii ea devine o „ştiință" a culturii, avînd un pronunțat caracter de antropologie generală. Deosebirile dintre cele două demersuri cognitive se nasc însă din dimensiunea aplicată şi zonală (de preferință asupra societăților „primitive") a antropologiei culturale, în raport cu deschiderile teoretice şi generalizatoare ale filozofiei culturii. Am schițat această discuție pentru a sublinia caracterul metodologic al studiului Ilenei Joanid. Este vorba, deci, de delimitarea obiectului, de discutarea interferențelor dintre acesta şi celelalte sfere ale socialului, de analiza tehnicilor de abordare şi de distingere a părților sale componente. Sînt puse premizele unor cercetări ulterioare, fără a se trece la aplicarea lor asupra unui material concret.

Derivă de aici şi trăsătura **epistemologică** a studiului : el ne apare ca o meditație asupra limitelor şi perspectivelor unor asemenea cercetări, ca o punere în gardă în fața unor inerente iluzii şi deformări ale obiectului real, prin prisma ipotezelor teoretice folosite: „În general, sociologia culturii spirituale se zbate în următoarea contradicție: pe de o parte îşi relevă dreptul la existență ca ştiință, iar pe de altă parte, armătura ei teoretică şi-o ia dintr-un stadiul de cele mai multe ori depăşit al filozofiei, sociologiei, psihologiei" (p. 95). Şi, ca o consecință firească, ideia care explică intențiile şi scopul autoarei: „A pune problema constituirii sociologiei culturii spirituale ca ştiință cu structură proprie, a circumscrie locul său în ansamblul disciplinelor sociale înseamnă, înainte de toate, a elucida raporturile ei specifice cu sociologia şi cu filozofia" (p. 184). Dificultățile ştiințifice şi filozofice ale abordării culturii derivă din relativa ei autonomie. În ultimă instanță, problema crucială este aceasta: cine pe cine determină? Iar a elimina ceea ce autoarea numeşte „falsul determinism" al gîndirii idealiste înseamnă a da numai jumătate din rezolvarea problemei. Se naşte întrebarea: cum şi prin ce mijloace se produce influența reciprocă dintre cultură şi societate, în ce constă partea indeterminare a primeia? Analizele determinismului şi teleologiei revin frecvent în rîndurile cărții pe care o discutăm. Căci, în bună tradiție a gîndirii abstracte, trebuie stabilită o ordine de priorități, o scară de valori cu putere de înglobare crescîndă, astfel încît din ultima să poată fi deduse şi explicate toate celelalte. Posibilitatea culturii de a se mişca liber în acest sistem, de a determina şi a fi determinată într-un mod nu linear ci dialectic, de a nu răspunde la unele consecințe firești în ordinea cauzală, în sfîrşit, de a crea stimuli, fără a fi primit, în acelaşi timp, solicitările respective, constituie nodul, încă gordian, al problematicii culturii spirituale.

Mihai Coman

*) **Ileana Ioanid: „Societate şi cultură", Editura Politică, 1979.**

CARTEA DE DEBUT

„Shakespeare — contemporanul nostru"

Chiar din capitolul introductiv al eseului său*), Mihai Rădulescu îşi previne cititorul că „pe lîngă demonstrațiile privind **rădăcinile shakespeariene ale psihologiei moderne** (...), vom încerca prin scurte inserții în teritoriul gîndirii **dihotomice — antonimice,** să luminăm şi cîteva dintre metodele şi descifrările **stilisticei antropologice"** (s.n.). Asadar, eseul îşi divulgă pronunțatele intenții experimentale nu numai la nivelul temei generale abordate („rădăcinile shakespeariene ale psihologiei moderne") ci şi în ceea ce priveşte metoda de cercetare propriu-zisă, al cărei nucleu estetic, implicit axiologic, rezidă în sintagma-concept „stilistică antropologică", sintagmă-concept care, la rîndul ei, din unghi psihologic, se sprijină pe serviciile „gîndirii dihotomice-antonimice".

În legătură cu cele două probleme din urmă, nu credem că e nimerit să insistăm prea mult acum, întrucît pentru a ne da seama întrutotul despre ce anume este vorba s-ar cuveni să ne angajăm într-o foarte extinsă discuție alimentată de multitudinea trimiterilor bibliografice propuse de Mihai Rădulescu în preambulul eseului său. Ca simplă impresie produsă de lectura acestui preambul şi a altor cîteva studii elaborate de același autor, înclinăm să credem că eficiența reală a „metodei" în cauză este de necontestat atît timp cît prezenta ei în fluxul demersului critic este cvasiinsesizabilă, deci implicită şi nu ostentativ explicit-restrictivă, în sensul de acreditare a ideii că ea singura ar fi capabilă să lumineze profunzimile pînă acum inaccesibile ale unui anume text literar. Mai direct spus : sigur că e cît se poate de plauzibil să se atribuie categoriei **stilului,** receptată din perspectiva definiției lui Buffon („stilul este omul însuşi"), o dimensiune distinct antropologică şi, ca atare, să se extragă de aici sugestii prețioase, utilizabile în sfera interpretării critice : două cum e un lucru de-a dreptul remarcabil ca în același preambul cu caracter teoretic să întîlnim deosebit de subtile definiții şi clasificări impuse de revelatorul impact dintre substratul dihotomic al gîndirii umane şi formele antonimice de exprimare ale acestei gîndiri, fenomen ce îndreptățeşte ideea delimitării cîmpului de manifestare relativ autonomă al „stilisticii antropologice". Mai mult, ca demonstrație în sine, tentativa lui Mihai Rădulescu este cu atît mai captivantă cu cît înseşi citatele decupate din creația shakespeariană pentru exemplificare sînt absolut fascinante prin extraordinara lor capacitate de a valida pe loc parcă, o definiție sau alta. Iată, de pildă, pasajul în care criticul discută cele trei forme ale gîndirii dihotomic-antonimică raportată la conştiința personajului : „Din punctul de vedere al conştiinței, dihotomia-antonimică poate fi a) **inconştientă** : „Rosalinda (către duce) : Ia-mă, tată, căci a ta sînt. (Către Orlando) : Ia-mă, Orlando, căci sînt a ta". **(Cum vă place,** V,4, vol. 7, p.501) : tînăra vorbeşte conform impulsurilor inimii, neştiind că prin aceasta semnifică o trăire cu două aspecte simultan opuse ; b) **conştientizată** : „Mi-s rude amîndoi : stăpîn mi-e unul. / Jurata datorie mă îndeamnă / Să-l apăr : celălalt îmi e nepotul. / De rege oropsit, iar cugetu-mi / Şi înrudirea noastră-i dă dreptate. / Ei, încotro s-o luăm ?..." **(Richard II, York,** III, 2, în româneşte de Mihnea Gheorghiu, vol. 2, p. 53) : ne aflăm în fața a exact aceleiași situații, trecută însă prin proba mîntii ; conştientizarea ei nu o înlesneşte, dimpotrivă, trăitorul percepe în sine angoasa ; c) **voluntară** : „Olivia : Te rog să-mi spui doar, ce crezi despre mine ? Viola : Tu crezi a fi ce-ntr-adevăr nu esti. Olivia : Același lucru cred şi eu de tine. Viola : Şi ai dreptate : nu-s ce par a fi. Olivia : Aş vrea să fii ce-aş fi dorit să fii" **(A douăsprezecea noapte** sau **Ce doriți,** III, 1, în româneşte de Mihnea Gheorghiu, vol. 7, p. 286).

Revenind la tema propriu-zisă a eseului („Shakespeare, un psiholog modern"), să arătăm că aplicațiile la care se angajează Mihai Rădulescu impun prin nedesmințita lor acuitate. Nu spunem că lectura textului critic nu întîmpină serioase obstacole, în ciuda efortului depus de autor spre a le diminua. Am observat chiar că „stilistic", eseul suferă adesea de pe urma văditei contradicții dintre tonul oarecum avîntat-retoric al frazărilor şi obstinația de a face, pe față, „ştiință", adică prin menținerea neabătută în litera bibliografiei de specialitate aferentă (vd, între altele, excesiv scientizanta secvență **Somnul Mirandei,** în care, nici mai mult nici mai puțin, ni se oferă o foarte compactă incursiune în studiul somnului hipnotic). În genere, însă, dată fiind noutatea şocantă a parametrilor metodologici şi gnoseologici din perspectiva cărora este condusă analiza, nu încape nici o îndoială că autorul este îndreptățit în apelul său adresat cititorului de a face eforturi suplimentare spre a învinge asemenea piedici. Sînt eforturi pe deplin răsplătite, căci nu e lucru de nimic a medita (să zicem) în jurul temei declanşate de „somnul neliniştit al doamnei Macbeth" ajungînd, odată cu eseistul, la această încheiere : „Oare William Shakespeare nu prezintă în cazul soților Macbeth (noi n-am schița personalitatea lor decît fragmentar), ceea ce dr. Pierre Janet, eminentul elev al lui Charcot, analizează abia în pragul secolului al XX-lea sub numele : „disocierii personalității" ? Acesta a conceput personalitatea ca o integrare relativ stabilă şi constantă a ideilor şi tendințelor, iar isteria a caracterizat-o ca o integrare imperfectă a lor, ceea ce poate duce chiar la desnărtirea personalității individuale în două sau mai multe personalități alternate." Că să nu mai spunem (spre a mai da, în fine, două exemple) cît de incitantă este demonstrația întreprinsă în secvența **Experimentul lui Hamlet şi alte experimente** unde se face apel (cu măsură !) la autoritatea lui W. Wundt şi Sigm. Freud, sau aceea din secvența **Comedia dramatică din Ephes,** semnificativă pentru modul în care „tezele" autorului se dizolvă în analiza critică siesi suficientă. De altminteri, ne place să credem că exemplul din urmă ar putea fi simptomatic pentru viitoarele interpretări critice ale lui Mihai Rădulescu ; şi aceasta tocmai în direcția deplinei supuneri a arsenalului metodologic la solicitările tiranic-discrete ale instinctului critic personal. Cu alte cuvinte, ne gîndim la posibilitatea ca distanța dintre vocația şi aspirația demersurilor sale să se reducă tot mai mult.

Nicolae Ciobanu

*) **Mihai Rădulescu : „Shakespeare — un psiholog modern", Editura „Albatros" 1979.**

DEZBATERE

● În cadrul manifestărilor prilejuite de cea de-a XXXV-a aniversare a Eliberării, Comitetul de partid de la Uniunea Scriitorilor organizează joi, 19 iulie 1979, orele 10,30 dimineața, la Casa Scriitorilor, o dezbatere pe tema **„Aportul politic, diplomatic, militar al României la lupta pentru eliberarea popoarelor de sub fascism".**

Expunerea va fi susținută de dr. Gheorghe Zaharia, de la Institutul de istorie al Partidului Comunist Român.

Scriitorii din Capitală sînt invitați să participe.

compendiu

Mărăşti, Mărăşeşti, Oituz. 1917—1977

Consiliul județean Bacău de educație politică şi cultură socialistă

● Culegerea conține lucrările Simpozionului dedicat împlinirii a 60 de ani de la glorioasele bătălii purtate de armata română la Mărăşti, Mărăşeşti şi Oituz, organizat la 20 august 1977 în municipiul Gheorghe Gheorghiu-Dej. Comunicările sînt emoționante evocări ale luptelor eroice din iulie-august 1917, făcute de veterani ai primului război mondial (generalii în rezervă Marcel Olteanu şi Al. C. Manolache), cercetări de arhivă, interpretări şi contribuții documentare, toate reuşind să alcătuiască, însemnate puncte de plecare pentru o necesară Carte a „triunghiului morții". Valoarea documentară a textelor publicate este excepțională, fie că e vorba de „amintirile de zile aspre" redate în stilul jurnalului de front, de **Ecoul în presa italiană a bătăliilor desfăşurate pe frontul românesc în vara lui 1917** (autor : Paolo Gianfelici), de **Constituirea Legiunii române din Italia, rolul şi importanța sa istorică** (Dumitru Zaharia), de **Contribuția şi eroismul maselor în obținerea victoriei în luptele de la Mărăşti, Mărăşeşti şi Oituz** (general maior Constantin Didulescu), sau de **Ecoul luptelor pentru unitate națională în lirica populară** (Traian Cantemir). Spiritul iscoditor şi seriozitatea celor prezenți în culegere (adăugăm la numele citate : Ioan Mitrea, Dumitru Ivănescu, Adrian Pricop, Gheorghe Sibechi, Nicolae Irimia) fac din acest simpozion un moment important pentru restituirea documentară a etapelor marilor bătălii de la Mărăşti, Mărăşeşti, Oituz precum şi a conjuncturii istorice.

Gheorghe Lupaşcu : „Stăpînul timpului"

Editura Eminescu, 1979

● O poezie cursivă, în care se întîlnesc sentimentele cizelate şi clişeele imagistice curente, scrie Gheorghe Lupaşcu. Banalități diverse sînt topite muzical, cu știința versificației, rezultatul fiind texte cuminți, majoritatea exploatînd tonul desuet-baladesc. Banalitatea retorică şi retorica banalului străluceşc într-o strofă ca : „Şi străzile, febrile stadioane, / Sînt trupurile noastre-adevărate / Învăluite-n zilnice canoane / Ca apele în albii îngustate", desprinsă dintr-un sonet corect în care simțul poetic, necultivat, se face totuşi vizibil (**Ființă de dor**). Sentimentul patriotic este tutelar volumului lui Gheorghe Lupaşcu ; el apare descris în imagini de uz comun : „coloana dorului", „letopisețul" în care se arată „Cum noi mocneam în inima pietrei / Şi-am stat la răscruce cu lupii", veşnicele „pietre de riu", „legendele mele din arbori", „călărețul trac" etc. Cînd se încearcă poezia de meditație, rezultă, formulări riziblie prin care banalitatea se rostește cu ton filozofard, desprins parcă din jurnalele adolescenților : „Important e ce omul sie îşi este / Ce se vede şi ce nu se vede / În culoarea lucrului..."

Elena Nestor : „Romanță de agrement"

Editura Albatros, 1979

● Proza Elenei Nestor este marcată de un sentimentalism oarecare. Tonul feminist al acestor povestiri, asemănătoare cu cele din cartea de debut **(Ploile calde,** 1976), pune în evidență o atmosferă a iluziilor repetate, egale, deşi prozatoarea face eforturi pentru a sparge tiparele conținutului. Conflictele sentimentale sînt inconsistente, psihologia personajelor e greu de susținut în afara limbajului romanțios mînuit cu fervoare de narator. O proză diluată şi „dulce" notează cu predilecție senzațiile desprinse din situații banale, înveşmîntate erotic. Reveria sentimentală, fluentă de altfel, nu are un suport ideatic. Convenționalitatea acestei proze provine tocmai din superficialitatea meditației. Universul feminist al Elenei Nestor are, din această cauză, prea puține indici literari. O **Sărbătoare** (aniversarea zilei de naştere) devine **imposibilă** pentru că personajul, un sculptor care a dobîndit recent un succes răsunător, trăieşte în vecinătatea coşmarului existențial. Pentru a se realiza artistic, el trebuise să renunțe la primă soție (mondena actriță în cenuşiul oraş de provincie), de fapt moartă prematur, dar, iată, imaginea ei idealizată revine în permanență ca o inexplicabilă iluzie şi ca orgoliu disimulat. Banalitatea romanțioasă, sumar motivată epic, este vizibilă în mod asemănător şi în celelalte texte. Se mimează candoarea şi se mizează pe surpriza lirică, povestirea „deschisă". Naratorul maschează superficialitatea „situațiilor" prin ingenuitate. Candoarea nu alcătuieşte singură o literatură. Lirismul din proza Elenei Nestor e întru totul domestic, imaginarul este de primă instanță : paragrafele textului sînt nu o dată tautologice, în ciuda unei scriituri fluente, muzicale, adesea demonstrînd stăpînirea acelei transparențe mature, semn al rafinamentului, capabilă să prefacă experiența senzorială în sugestie intelectualizată. Pagini de proză mulțumitoare formal sînt uneori compromise de metafore naive, menite să ascundă precaritatea ideilor : „Paula — un colier plin de strălucire, Suzana — o uzină de mare randament" (p. 12. Pleonasmul imagistic e evident. În altă parte, enunțul narativ e contrapunctat de asemenea panseuri : „Viața curgea fără mari bucurii şi mari răsturnări. Fericirea poate că nici nu e, la urma urmei, altceva..." (p. 76) sau : „Nimic în lumea asta nu poate sta pe loc." (p. 86).

Costin Tuchilă

ADRIAN PĂUNESCU

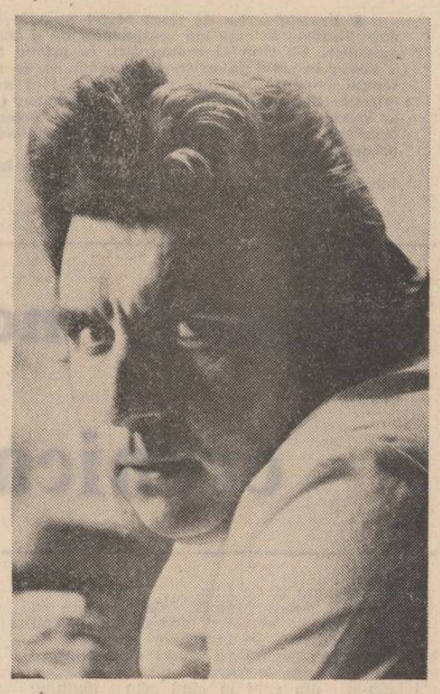

Poeme de dragoste și de planetă

Tu vrei poezii, poezii...

Tu vrei poezii, poezii,
Și ți-ar trebui poezii
De dragoste și de a fi,
De zilele toamnelor gri,
De turturi topiți peste zi
Și ți-ar trebui poezii
În care să nici nu mai știi,
Cuvinte, tăceri, armonii,
Ci numai atît, poezii,
În stare de-a te amăgi.
Dar eu cum n-aș vrea, dac-aș ști,
Să-ți dau doar atît, poezii
Ilogice, sfinte, candrii.

Ci, iată, prea frageda mea,
Ce-ți dau e pedeapsa cea grea,
Eu nu sînt poet de saltea,
Eu nu sînt poet-acadea,
Cînd spun, spune ființa mea,
Cînd tac, nu mai vrea viața mea
Cînd scriu, nu mă-nvălui în stea,
Poliția m-ar aresta,
Popoarele m-ar grația
Și-n tot ce e literă grea,
Nevolnică în temenea,
Măreață în a lupta,
Se tînguie epoca mea.

Și, dacă la zid voi fi pus,
Cu tot ce am scris și am spus,
Zdrobit de-un delict presupus,
De vorbe cum vorbele nu-s
Eu, simplu poet, nu Isus,
Nici neamț, nici englez și nici rus
Ci doar un român nesupus,
Eu, dacă la zid voi fi pus
Și de un pluton voi fi dus,
Atunci, doar atunci, mai presus
De tot ce am scris și am spus
Un hohot de plîns și de ris, —
Atunci, în momentul confuz,
Voi face-un pastel subprodus,
Cînd sîngele meu va fi dus
De vîntul ce vine de sus
Și tu vei vedea cum e pus
Să curgă pe cer în apus.

Încă nu

Veți spune și voi că mai este puțin
citind buletinul de noi analize,
simțind ale inimii farse și crize,
trăind accidentul c-avem un destin.

Dar eu vă anunț consolat și senin,
cu buzele-n flacără întredeschise,
că încă mai am de pictat Monalise
că încă de boală mi-e sufletul plin.

Eu nu voi muri, nu am timp de aceasta,
mai am de-mplinit milenare porunci,
mai am de crescut generații și prunci,
vai, plugului meu îi mai singeră brazda.

Și cum m-aș opri, cum aș sta, cum aș plînge ?
Sînt lupte navale la mine în sînge.

Turnul contrariilor

Dau gloria de azi, pentru c-o am,
pe sărăcia fără strălucire,
mizeriei îi sînt, de voie, mire,
și pielea mea ar vrea miros de ham.

Prieten al tristeții mă proclam,
las pe bolnavi necazuri să-mi înșire,
în mine stau căderi și iubire,
un tun din univers îmi trage-n geam.

Incendiatul meu hipotalam
îmi poruncește-n timple albe fire,
cenușa lui o port spre nemurire,
lîngă credința mea față de neam.

Adolescentule, care eram,
mai dă-mi curajul tău din amintire.

Chirurg

Chirurgul fața și-a văzut-o-n rana
Aceluia pe care-l opera.
Se-apropia și se îndepărta
Fața pe care i-o-ntorsese rana.

El se citea pe sine cu migală
În ceea ce sub mîini îi sta să fie,
Ca un sicriu plutind pe-o apă vie
Chirurgul oglindit în rana goală.

Cum îl putuse sîngele răsfrînge !
Cît de grăbiți erau să se despartă —
O moarte vie sau o viață moartă ?
Chirurgul oglindit era în sînge.

Umbra fără izvor se mărunțise
Și de atît necuviincios măcel
Chirurgul a simțit ieșind din el
Singe din pleoapele întredeschise.

De învierea celuilalt nu știe
Nimeni acum, cînd amîndoi sînt una,
Acum, și pururea, și totdeauna
Sicriu deschis plutind pe-o apă vie.

Căutîndu-l pe Avram Iancu

Avram Iancu e căutat de gîndurile noastre bune,
el a fugit din realitate, după cît se spune,
îl caută cu praștia, cu arcul, cu pușca și tancul,
s-a emis mandat de aducere aminte pentru
Avram Iancu.

Îl caută patricienii, se consultă cu plebea,
dau fosnet a plîns — pentru el — gorunii
din Țebea :
„Pe Iancu, pe Buteanu și Groza găsiți-i !"
În acest scop au loc nașteri, conferințe și
percheziții.

Negustorii de fluiere, negustorii de manuale
sînt aspru chestionați asupra dispariției sale.
În spitalele de nebuni oare nimeni nu-l știe ?
Sînt răsfoite fișele și cearceafurile secțiilor
de psihiatrie.

Semnalmentele lui se află afișate pe garduri,
actorii care-i joacă rolul sînt spălați de farduri,
mormintele sînt cercetate, crucile sînt frînte,
oasele neamului, a dor de Iancu, încep să cînte.

Avram Iancu e căutat la rude, cu binișorul,
adică e căutat la aproape tot poporul.
Nimeni nu știe unde e dînsul ;
dacă-l acoperă bătrînele neamului cu plînsul ?

Dacă vor să nu-l înghită moartea și hidra
și l-au împărțit de bogdaproste la toți copiii
din Vidra ?
Dar poate chiar căutarea aceasta
care trimite oameni la focuri și-i pune
să întoarcă brazda,

Căutarea aceasta, dorul acesta, care-și
înfierbîntă rangul
sînt tot ce ne-a mai rămas din Avram Iancu.

Portret de rană

Mă simt o rană, mîndră, suverană,
O rană ce uitîndu-se în sine
Se confesează lumii, că-i e bine.
Vai mie, de-aș putea rămîne rană.

Dar iată, clipa cea cumplită vine,
Un fulger mă lovește în sprînceană
Și sînt silit să mă întorc în mine
Ca rana care-și face altă rană.

De parcă, ochiul mi-ar pleca prin carne,
Să-și caute privirea și apusul
Și-mi pleacă plutitor în trup, auzul
Și-ncepe creierul să se răstoarne.

Vai mie, om însîngerat de stele,
Înfipt în rana mea, pîn-la prăsele.

Riscul de a fi măreț

Cum după moarte mai nimic nu este
Și nici o întîmplare nu urmează,
Că viața-i zori, iar moartea e amiază,
Iar noaptea este ultima poveste,

Nu mai vorbim deloc, că n-ar fi cazul,
Despre-ntîmplările de dinainte,
Dăm o biografie de cuvinte,
Și nu știm cine-a fost de fapt Viteazul.

Nemaibătînd tot drumul lui cu talpa,
Ci dintr-o carte culegînd ecoul,
Nu vrem să știm prin ce-a trecut eroul,
Ce obosit întra Mihai în Alba.

Viteazul nostru, zeu n-a fost să fie,
Ci om într-o riscantă măreție.

Trei minus unu

Străin mi-e pe veci orice fel de confort,
Din oricare bombă m-atinge o schijă,
Vai, sîngele meu amurgește de grijă,
Coroană de lacrimi pe fruntea mea port.

Părerea de bine-i părere de rău
Și voie nu dau minții mele să spere,
Albinele-aduc și otravă și miere,
Cu Ea plîng tristețea destinului Tău.

Cu Tine vorbesc hohotind despre Ea,
Sîntem mioriticul, tragicul trio.
Cu tine fiind, pe ea n-o voi privi-o,
Dar fi-va de-a pururi în inima mea,

Și poate că eu mai curînd aș cădea
Bolnav Cavaler de Neant și Adio.

Drept și datorie

Cuvintele mele nu sînt în puterea dicționarelor,
Surîsul tău e ca o iscălitură de înger,
Dacă tot n-au popoarele dreptul cinstit
al hotarelor,
Pentru ce eu, la marginea limbii române,
să sîngur ?

Binecuvîntă, Doamne, pădurea dinaintea
topoarelor,
Paltin și fag, brad și ferigă și sînger,
Poate-am să mor aici, diavol, proprietar
al izvoarelor
Lîngă surîsul tău, ca o iscălitură mortală
de înger.

Sînt mereu răstignitul între epigramă și epopee,
Victima luptei dintre pasiune și idee,
Tensiunea nervoasă dintre tot ce nu este și ce e,
Plonjon disperat între dreptul și datoria față
de o femeie.

Cuvintele mele te cîntă, distanță minimă,
Dintre planetă și inimă.

Ilie C. Ilie

I se sfîrșise viața, murea prin hornuri anul,
Pămîntului plătindu-i o ultimă chirie,
Pe patul lui de moarte, se pătimea țăranul,
Și nu putea să moară Ilie C. Ilie.

Și cînd, mîncat de bube și refuzat de moarte,
Ațos pe dinăuntru și slab pe dinafară,
I l-au adus pe preot, el l-a lăsat deoparte
Și i-a șoptit țărăncii de ce nu poa' să moară,

Iar ea plecînd în fugă la dînșii în comună,
La un bătrîn prieten al celui ars de gînduri,
În noaptea fără oameni, în noaptea fără lună,
S-au dus la o fîntînă de-acolo, din pămînturi.

Ilie C. Ilie mai are-o datorie,
El viața și-o păzește de parcă-i o cazarmă,
Cu-un vultur vechi sub gene, Ilie C. Ilie
Nu poate nici să fie, nu poate nici s-adoarmă.

Cu lămpi și felinare și cu țigări aprinse,
S-au aplecat țăranii fîntînă de fîntînă,
Să caute un vultur cu aripile-ntinse,
Zvîrlit cîndva acolo de-o-nstrăinată mînă.

Fusese acest vultur semnul tăriei noastre,
Pe monumentul nostru sărac dar fără pată,
Ne aminteam, privindu-l, că am învins dezastre,
Dar ne-au mințit dușmanii că-i cioară vinovată.

Și noi, cu mîna noastră, l-am rupt de pe statuie
Și-n nu știu ce fîntînă l-am azvîrlit să piară,
Cît el asupra noastră și-a țării noastre nu e
Nici un român în pace nu va putea să moară.

Și neștiindu-i locul sortit să-i fie groapă,
Fîntînă de fîntînă l-au căutat țăranii,
Sleind astfel tot locul și dînd o nouă apă
În noaptea-aceea aspră care-a durat cît anii.

Și-n zori, într-o fîntînă bolnavă și murdară,
Ei l-au găsit pe vultur, l-acoperea pietrișul,
S-a auzit sub piatră cuvînt de apă clară,
Căci el peste izvoare dormea de-a curmezișul.

Pe marginea fîntînii l-au ridicat să-l spele,
Dar n-a mai fost nevoie căci vulturul, prin sine,
Pe-un filfîit năpraznic s-a ridicat la stele,
Reîntregind statuia aflată în ruine.

Și cînd, curat și teafăr, s-a așezat la locul
De unde îl rupsese Ilie C. Ilie,
În muribund se stinse a împăcare focul.
Și apa din comună nu a mai fost sălcie.

Cu ton de tîrziu

Simt că vor sări asupră-mi schije,
Spre blindajul capului cărunt,
C-am purtat popoarelor de grijă,
C-au mai multe tunuri decît unt.

Mi-i ființa tropot de afișe,
Către lume, fața mi-o încrunt.
Simt la poartă pas de roți de birje,
Simt, pe limbă, gustul de pămînt.

N-am făcut pe omul cumsecade,
Imperfect și sincer am rămas,
Cu avertismente și balade
Cheltuii al gurii mele glas.

Și-acum simt venind către obraz
Ghilotina frunzei care cade.

Ecou la elanii altui poet

Ce bici teribil fără nici o milă,
Ce bici care mă împingea s-adorm,
Un bici fierbinte cu un șfichi enorm,
Gheară și plisc, altoi și camilă.

De cîte ori m-au potolit cu biciul,
Crestîndu-mă istoric și adînc,
De-am început să plîng și să mă plîng,
Era durere dar părea un viciu.

Și-acum, că s-a făcut în lume vară,
Și biciul e-adormit pe pielea mea,
Aproape confundîndu-se cu ea,
Acum că-i este lene să tresară,

O, libertate dulce-a vieții mele,
Să scap de bici cedîndu-i niște piele.

Micșorări

Nu-ncape într-un trup sau într-o țară
Vinovăția mea fără de vină,
Nou Babilon, lumină din lumină,
Vinovăția mea e planetară.

Memoria nu poate să-și revină
Din amintirile ce-o apăsară,
Pe creierul cît bulgărul de ceară
Se iscălește lumea cu chinină.

Am să-mi mai port prăpădul pîn-la vară,
Sub masca mea de candidă jivină,
Atît mai poate friul să mă țină
Și-apoi s-ar cuveni din gâici să sară.

Și culpa mea, mai mult ca planetară,
Va fi atît : un crin într-o grădină.

Biruitorul

Epoca ne e caz și ni-e necaz,
Epoca doare și epoca-mbie,
Epoca dă secunde cu chirie,
Nu-i mîine ce-a fost ieri și ce e azi.

Și totuși, mai putem avea obraz,
Tandrețe, echilibru și minie,
Esența epocii e încă vie,
Exemplu e băiatul meu, viteaz.

De jos și pînă sus el e-ntrebare,
Gîndește mult și suferă curat,
De toate cîte sînt, m-a întrebat,
Și are corecturi la fiecare.

Cît timp acest băiat va fi bărbat
Eu cred și sper, la vremea viitoare.

Acatist

Doamne-al sfîrșitului nostru de veac,
Cinic, politic, trist Dumnezeu,
Apără osul băiatului meu,
Dă întrebărilor sale un leac.

Timpul ni-i, iată, tot mai sărac,
Drumul spre moarte ni-i tot mai greu,
Dă-i doar o parte din ce-ți dau eu
Și despre răul tău am să tac.

N-am să țin seama că ne omori,
Pentru eroare te voi ierta,
Ține-mi băiatul în grija ta,
Doctor al nostru, Zeu de Erori.

Îți dau din mine viață și timp,
Dă-i-le lui, după-o vreme, în schimb.

Recviem pentru poetul poeziei

Am așteptat să treacă timp destul
Pentru-a putea în liniște închide,
Ca pe-un zăvor de taină, glasul meu,
Plîngînd pe cel din urmă Philippide.

Cei ce i-au luat din drept îmbracă, azi,
Ca pe-un efect ce i-ar purta departe,
Tristețea lui de om însingurat,
Mantaua lui de veghe și de moarte.

Poporul meu, tu nu știi ce-ai pierdut,
Te-ai învățat cu morțile trucate
Și n-ai mai dat crezare tristei vești
Că el murind, se sting, o clipă, toate.

Uzinele electrice clipesc,
Pisicile din ochi își pierd din rază,
O-nvălmășeală-n creier toți simțim,
Parcă nici luna nu mai luminează.

În toate cîte-au fost era și el,
Cu partea lui de liniște și bine,
Ce n-a putut la alții pedepsi
El a tăcut și-a pedepsit în sine.

Și-atît de bun, și-atît de împăcat —
Nederanjîndu-și epoca-ncordată —
Încît el, mort, de mult ni se părea
Și-acum murind murea încă o dată.

Am așteptat să tacă gîzii lui,
Ce-n remușcare nu sfîrșesc a-l plînge,
Dar boala lui nu-i boală pentru ei,
Că-n vine au cerneală, nu au sînge.

A fost boier, dar și mai mult poet,
Atlant de iluzorii Atlantide,
Dă, doamne, vreme bună-n Univers
Pe unde-i sufletul lui Philippide.

Pentru-nceput, înaltă mila ta
Să-i dea ceva să simtă și să scrie,
Și vei vedea că însuți te cuprinzi
De omeneasca lui melancolie.

Apoi, cînd te vei supăra pe el,
Că are dor de cărți și dor de ducă,
Să-i interzici să scrie ca poet
Dar dă-i ceva în ceruri să traducă.

Și pedepsit ca și pe-acest pămînt,
Neștiutor de uneltiri perfide,
Din cînd în cînd mai dă-ni-l în vreun vis
Și nouă pe poetul Philippide.

Psihoza buletinului de știri
Ne-a dat un fel de rea imunitate,
Nici nu mai știm ce-i grav și ce-i ușor,
Ce-i ris, ce-i tragedie dintre toate.

O zi ca multe altele a dat
Furtuni, răpiri, ciocniri, efemeride,
Și între două știri despre petrol,
Moartea lui Alexandru Philippide.

Deloc orgolios și agresiv,
Dispus mereu în taină să și moară,
Să nu cumva să credeți, scribi mărunți,
Că acțiunea voastră-i mai ușoară.

Un ultim Philippide a murit,
Căzînd scîrbit în mit și-n transcendență,
Dar alți poeți au răsărit pe loc
Să umple dureroasa lui absență.

El v-a iertat, dar nu vă iartă ei,
Că umiliți și-ați umilit poeții,
Poetul poeziei a căzut,
Dar îl vor răzbuna poeții vieții.

ce gîndește, ce scrie tînărul scriitor

Poeta Daniela Crăsnaru s-a născut la 14 aprilie 1950 la Craiova. A debutat în 1967 în revista „Ramuri". Absolventă a Facultății de filologie (secția română-engleză), în prezent redactor la Editura „Eminescu". A debutat editorial în 1973, cu volumul „Lumină cît umbră" (Editura „Eminescu"). Alte cărți de poezie : „Spațiul de grație" (Editura „Eminescu" — 1976) și „Arcașii orbi" (Editura „Cartea Românească" — 1978).

DANIELA CRĂSNARU: «Nu există poet care să nu creadă în ceea ce scrie»

— Sînteți poet și editor. E greu ?

— Este foarte greu să fii poet-poet. Mai ales la tinerețe. Majoritatea colegilor mei de promoție sau, mă rog, de vîrstă poetică, sînt poeți-redactori, poeți-editori, poeți-profesori (suplinitori, navetiști), poeți-funcționari, poeți-bibliotecari ș.a.m.d. Deci, condiția de „poet și încă ceva" este, cred, cvasigenerală. Cei care vor să fie buni cetățeni (și cum să nu vrea un poet să fie astfel ?) se străduiesc nu numai să scrie mai bine, dar să-și plătească și întreținerea, lumina, ratele. Mai deunăzi, cineva care-și terminase demult ratele și-și văzuse copiii pe la casele lor, mă întreba dacă am așa, cumva, un sentiment stinjenitor tot citind manuscrisele altora, alinîind, punînd virgule și căciulițe pe i... N-am mai stat să explic faptul că a redacta un manuscris presupune mult mai mult decît acordarea cu legile gramaticii...

— Ce i-ați răspuns și, în fond, ce presupune, în principal, munca de redactor într-o editură ?

— I-am răspuns că sentimentul acela nu e de stînjeneală sau de umilință, ci, mai degrabă, de oboseală. Nu-i așa simplu să citești de la 7,15 la 15,45, să rămîi cu mintea limpede și să iei și o decizie justă. Mi-e teamă mereu să nu-i nedreptățesc pe cei cărora le vine rîndul la 7,30 dimineața, cînd buna mea dispoziție intelectuală nu e la cote maxime. Totul este însă compensat de apariția manuscriselor de excepție. Nu e puțin lucru să fii primul cititor al unei cărți minunate, pentru care merită să faci orice ca să apară. O carte excelentă pe care ai redactat-o te face să uiți că citești zeci de pagini anoste și nici măcar n-ai terminat cu lectura clasicilor, că răspunzi prompt și politicos sutelor de veleitari și nici măcar n-ai apucat să-ți termini lucrul pe propriul manuscris. O astfel de carte, care, ce-i drept, nu apare lunar, te spală de orice gînd întunecat și-ți dă puterea să reziști.

— Poate spune cineva — și credeți asta cu tărie — că este de profesie lector de carte ?

— Meseria de lector de carte există pentru că există meseria de scriitor.

— Revin la întrebarea anterioară : cum trebuie să fie un lector de carte ?

— Lectorul de carte nu trebuie să fie nici funcționarul mediu, care ia manuscrisul din brațele scriitorului și-l pune în brațele tipografului, dar nici stăpînul foarfecelor de tuns inspirația conform unui stas neinscris în nici o lege. Viața ridică destule probleme ; atunci și literatura, dacă vrea să se înscrie în linia realismului, trebuie să le consemneze. Întîi ar trebui să eradicăm problemele dificile din viață. Dacă începem invers, eliminîndu-le din literatură, n-am rezolvat nimic, poate doar trecerea de la realism la fantasticul comic.

— Particularizați răspunsul, adaptînd tezele de mai sus propriului stil de muncă.

— Ca lector de carte, încerc să fiu corectă, să nu-i nedreptățesc pe cei care nu scriu în genul sau pe gustul meu, să nu fiu mai circumspectă decît aș vrea să fie alții cu mine cînd predau un manuscris unei edituri. Mi-ar place să am experiența lui Elis Bușneag și gustul literar îndubitabil al lui Mircea Ciobanu. Mi-ar place să le pot căpăta fără să fiu nevoită să stau în echilibru instabil, adică să-mi așez spiritul în două luntri.

— În discuțiile purtate cu tinerii scriitori, chiar în spațiul afectat acestei rubrici, a revenit — în cîteva rînduri — problema tirajelor. Unii dintre scriitori, între ei și tineri, se plîngeau că au tiraje prea mici la cărțile lor, alții că tirajul este o pseudo-problemă sau chiar că tirajele mici ar favoriza pe autorii respectivelor cărți — devenite, prin voia editurii, chiar de la început „cărți rare". Ce poate spune pe această temă un om din mult discutata — și nu întotdeauna cu blîndețe — branșă a editorilor ?

— Cu tirajele este o problemă complicată, pe care am înțeles-o greu, ca pe orice problemă legată de bani, rentabilitate, balanță economică etc. Cred că ne-ar trebui o pagină de revistă numai pentru calcule. Așa că să trecem la...

— ...condiția grafică a cărților.

— Coperțile primelor cărți (pe care azi le ținem sub sticlă, în muzee, spre mîndria și pilda urmașilor) au început prin a ține de domeniul artei. Azi, coperțile sînt asimilate tot mai mult ideii de ambalaj. Și, așa cum datoria conținutului este de-a fi valoros, datoria ambalajului este de a fi ieftin. Și ca să vrem să fie și ieftin și frumos, asta ar necesita un efort la care nici măcar imaginația noastră nu poate subscrie.

— Cum credeți că se poate imagina, pornind chiar de la modul în care l-ați parcurs, traseul ideal al unui poet — debut sub semnul entuziasmului, urmărirea atentă din partea criticii, în fine, meritata, dorita consacrare ?

— Nu cred că se poate imagina un asemenea traseu ideal. Am trece la producția de serie. Or, arta nu poate avea nimic comun cu înserierea. Sigur, sînt destule procedee (extraliterare) de a te înscrie în topurile literare. Prefer să nu apelez la ele, adică să-mi rămînă, ca și pînă acum (vorba unui prieten al meu) de neatins, de neatins. Ce să fac, ăsta e orgoliul modestului!

— În ce constă, pentru autoarea „Spațiului de grație", spațiul de grație al propriei sale poezii?

— Spațiul de grație imaginat de mine nu are nimic comun cu grațiosul, fragilul, eteratul — așa cum , din comoditate, s-a înțeles uneori. Cîteva versuri ale unei poezii (care purta chiar titlul volumului cu pricina) delimitau destul de clar intenția mea : „Aerul se înfioară asupră-mi / ca blana unui animal al cărui suflet sînt / veșnic tînjind după spațiul de grație / dintre gheara lui și pămînt". Iată, deci, că am și precizat unde se află pentru mine acest spațiu tensionat al poeziei.

— Cum ați dori să vă fie citite de către critică poemele ?

— Sigur că versurile trebuie citite cu oarecare atenție pentru a nu cădea în capcana alegerii celei mai comune conotații. Altfel, e foarte simplu : autoarea e femeie, grația e și ea feminină, ce mai, de aici și pînă la „pas des deux" și reverență pare a nu mai rămîne nimic. Ar mai rămîne, desigur, efortul unei lecturi cît de cît atente.

— Aveți deplină încredere în poezia pe care o scrieți ?

— Nu există poet care să nu creadă în ceea ce scrie Pînă și veleitarii, fabricatorii, cei care se gîndesc la literatură ca la o marfă, cred în ceea ce fac. Altfel nu s-ar explica perseverența lor.

— Mă refeream la altceva, la ceea ce trebuie să fie poezia pentru a rezista timpului.

— Încerc să scriu o poezie a „temelor eterne" și fug pe cît pot de anecdotică, oricît de tentantă ar fi. A scrie poezii despre coada la alimentara sau despre chinul de a sta pe o stradă cu multe tramvaie mi se pare o copilărie. Rezistența în timp a unei opere poetice este asigurată în primul rînd de valoare. Temele pitice, conjuncturale, aplauzele care îau uneori locul cuvintelor sau al ideilor nu pot conferi unei lucrări literare perenitatea.

— Una dintre curiozitățile cititorului de poezie se referă la regimul de muncă, la laboratorul poetului...

— Între orele 7,15—15,45 sînt la servici. După 16,30, cînd ajung acasă, sînt — cum se spune — liberă ca păsările cerului. Adică fac piața, spăl, gătesc, mă gîndesc la ce mi-ar fi plăcut să mai citesc, așa, pentru mine, „lectură particulară", fără normă. De scris, scriu numai cînd simt nevoia. Nu-mi programez să scriu atîtea poezii pe zi, pe săptămînă, sau mai știu eu cum. Scriu rar. În această privință îmi acord, în sfîrșit, totală libertate. De cîte ori se întîmplă să trebuiască să scriu ceva pentru vreo emisiune radio sau pentru altceva, intru în alertă, mă precipit și, pînă la urmă, nu iese nimic cum trebuie. De aceea nici nu-mi propun să scriu cărți. Scriu poezie cu poezie, în 2—3 ani, le adun într-un volum subțire. Cel mai bine scriu cînd nu-mi merg treburile prea grozav, ca acum, de exemplu. De aceea cred că viitoarea mea carte nu va fi prea rea.

— Despre ce carte este vorba ?

— Lucrez la un volum de versuri cu titlul provizoriu „Cîrligul hipnotic". Am în proiect și o carte pentru copii.

— Ce crezi despre inițiativa revistei „Luceafărul" de a da curs acestei rubrici în care apare prezentul interviu ?

— Aș avea o propunere pentru titlul rubricii. În loc de „Ce gîndește, ce scrie tînărul scriitor" — „Tînărul scriitor scrie ceea ce gîndește ?".

— Scrieți astfel ?

— Încerc. Mi-ar place să cred că și reușesc. Nu-i așa simplu. Totul se leagă de răspunsul la prima întrebare.

Dan Mucenic

petru anghel

Pe de rost

Despre ce-aș mai putea cu o lacrimă scrie
pentru ochiul acela îndelung neprivit,
dar așa mi-au ursit ursitoarele mie
cînd pe lume eram început și sfîrșit.

Despre iarba de-acasă, despre ingerii goi,
despre tot ce cunosc mai puțin decît sînt,
eu eram ochiul ars în cumplitul război
să vă sprijin vederea între cer și pămînt.

Despre moarte-aș fi vrut să rostesc un cuvînt
ca să sune adînc într-un veac de apoi
dar legată mi-e gura cu un greu jurămînt
de nădejde în iarba răstignită pe ploi.

Despre ce-aș mai putea, despre cîte și toate,
despre tot ce-am iubit pînă mîine tîrziu,
despre toate acestea pe de rost lăcrimate
pentru ochiul acela de fiu.

Somnul

Fiule, povestea-i pe sfîrșite, iată,
se zărește țărmul de atîta mers,
vîntul dinspre apă a-nceput să bată,
urmele în pulberi de argint s-au șters

Plopii arși pe stele picură de ceară
ca un semn că drumul a rămas afund,
cine să mai umble noaptea pe afară
cînd strigoii galbeni mișună în prund.

Se aude somnul ciinelui din lună
încălzind culcușul îndelung uitat,
ochiul nu mai știe lacrima s-o spună
pentru iarba lumii de april curat.

Leapădă-te mîine, hohotind, de mine
și de plopii veștezi care-n cer s-au stins,
spulbere-se-n pulberi urmele străine,
tu de alte doruri să te lași cuprins.

Doar atunci pe drumuri se va pune pace
între toate cîte fi-va să înduri,
o, s-ascult urechea dulce cum desface
sunetele limpezi ale altei guri.

Toamna

Unde și cînd, dar caută și stringe
din pulbere chipul rămas nești
la rădăcina lacrimei de sînge
a ochiului vărsat în univers.

Septembrie, octombrie, și toate
acele vești cu sunet uniform
din clopote de ceață răsturnate
asupra ierbii-n care zeii dorm.

Unde și cum, dar fi-va a te-ntoarce
însecetat la plînsul tău dintîi
pe care ți l-au plîns duioase Parce
de-al căror dor tu orb o să rămîi.

Octombrie, noiembrie, se gată
de cununii perechile de miri,
via pe deal se-mpleticește beată
în așteptarea dulcilor iubiri.

Tu, Petru Anghel, ochii ți-i ascunde
adînc în somnul frunzei, așternut
la rădăcina lacrimei de unde
se vede văzul celui nevăzut.

Final deschis

Ar fi vremea să vă scriu și despre mîne
un poem de două veacuri, realist,
cu-ntîmplări în care este tot mai bine
să mă-ntîmplu iar și iar ca să exist.

Nu știu cine, nu știu cînd, o să plivească
rîndurile înșirate fără har,
poate-un ins cu ochi apoși de broască
va să spună că sînt toate în zadar.

Însă eu de cînd tot stau pe lume
mă gîndesc cu gîndul tot numai la voi,
vouă, așadar, vă las anume
ce-am putut agonisi-n aceste foi.

Voi să mi le judecați pe îndelete
după chipul limpede și-asemănarea
care-odinioară vi le dete
cel ce se împrejmuie acum cu zarea.

Numai vouă dorul meu să vi se-ntîmple
pînă-n veacul unde-am stat odată trist,
iarbă dulce o să-mi crească-atunci la tîmple
și-o să știu că sînt acasă și exist.

marta bărbulescu

Ca și cînd...

În fiecare clipă trec pe lîngă mine
uimindu-mă de atîta cer
de atîta cîntec
și iubire...

Pasărea ascunsă-n liniile vieții
încă înainte de naștere
înainte de moarte
în timpul necesar...

Și această robie
arzîndu-mă lent ca și cînd
păduri de iubire ar trece prin
trupul meu transparent...

Atît de tînăr...

Tufa de liliac
refuzînd să adoarmă.
Ierburi aprinse
de-un vis neliniștit

Peste toate
naiva ta certitudine
că lumea e o carte poștală ilustrată
cu urări de bine

Sînt zile

Sînt zile cînd mă întorc în mine
așa cum se întorc recruții
într-o scurtă permisie...

Sînt ore cînd mă mai pot îndrăgosti
de soare, arbori și păsări
ca de-o iubire îndelung așteptată.

Peste galbenul amiezii
zbor cu aripi de flăcări
irepetabilă.

Fără de care

În noaptea lungă
veghez în amintirea
trandafirilor cu suflet curat.

Numele meu cere liniște
fără de care nu pot auzi nicicum
nașterea și moartea spinilor...

Pe cerul coborît
în noaptea lungă veghez în amintirea
numelui meu în care voi exista...

● Prozele scrise de Nora Matei posedă, în pofida unor stîngăcii stilistice, cîteva note distincte în care am sentimentul de a descifra semnalmentele clare ale unei vocații autentice. Un simț al compoziției, în primul rînd, vădit mai cu seamă în abilitatea de a insera insolitul în existența curentă, și de a-l desfășura gradat, incitant, conferindu-i funcții semnificante fără a-l degrada, fără a-l scoate din condiția proprie, în tehnica întreținerii ambiguității și a dozării efectelor. Cu mijloace eminamente moderne, kafkiene în special, pe alocuri, și în scopuri bine determinate (însă niciodată explicite), autoarea operează frecvent confuzii de planuri, cultivă oniricul și fantasticul. O dimensiune a prozelor este parabolicul. O alta : liricul.

Semnatara e studentă în anul al doilea la Institutul politehnic din București, facultatea de automatică.

Dumitru Micu

DEBUT nora matei

cronica slabă

Joia era zi de film.

Îi punea pantofii de plimbare cu vîrfurile boante și încet de tot, ca să nu obosească, se îndreptau spre casa de bilete. Ea era depusă pe banca de la intrare în timp ce bunica se așeza la rînd, răbdătoare, privindu-și din cînd în cînd prin mulțime nepoțica.

Mult prea mică de statură pentru vîrsta ei, de pe bancă părea o cocoloașă cu picioarele mici și drepte pornindu-i din git, țeapănă și inexpresivă ca o păpușă ieftină, doar ochii i se mișcau vioi și inteligenți.

Precocitatea izbucnea ca o ironie din trupul ei obosit, condamnat la sedentarism.

Nu trebuia decît s-aștepte să fie condusă într-un loc într-altul și să răspundă negativ la întrebări de genul „dacă nu mergem prea repede" sau „dacă n-a obosit".

Aici privește mereu capul băiețelului ce se mișcă repede în cadrul ghișeului de bilete : e foarte urît, dar asta n-o împiedică să-i privească ochii mari și foarte negri, de idiot, dinții albi, dar stricați.

Astăzi se simte privită mai insistent ca oricînd, privirea-i atît de fixă încît predispune la mișcare, apropiere.

Se scoală cu mare greutate și înaintează ținîndu-se de perete pînă-n fața ghișeului, aici stă întepenită cu toți ochii holbați în creștetul ei, așteptînd parcă o macara să vină s-o ridice, suficient de sus, așa încît să poată vedea tot, fără să stinghereaască pe nimeni pentru asta.

Băiețelul și-a înfipt și mai tare privirea în ochii ei mai albaștri ca cerul.

Vînzarea s-a oprit. A dispărut pentru un moment, după care a revenit cu o tablă, pe care a trintit-o în fața găurii în sticlă, pe unde circulau banii : „Nu mai sînt bilete".

Privirile li s-au înnodat din nou, surprinzător; ea își ținea echilibrul, probabil, ancorată pe fundul ochilor lui, pînă cînd el a început să se uite absent în altă parte și atunci ea a început să se clatine pe picioare ; a venit bunica și a transportat-o la o bancă — întotdeauna se găsea o bancă ; dar ei nu-i păsa dacă se găsea sau nu ceva de stat, putea să cadă în voie, oricum, nu simțea nimic.

„Băiatul ăsta e cretin", încerca să-i explice bunica...

„L-au dat afară de la școală pentru că nu era în stare să învețe și, mai mult decît atît, rodea toate echerele din clasă".

Fetița nu prea asculta niciodată ce spune, oricum nu avea importanță pentru ea, o lăsa să vorbească și-n timpul ăsta ea stătea cu capul neobișnuit de mare între două pagini de carte și inspira mirosul proaspăt de tipar — o carte proaspătă îi dădea cele mai mari satisfacții olfactive și mai ales tactile, — se plimba cu palma pe suprafața ușor creponată, intuind în porii degetelor formele literelor.

Bunica reușea mereu s-o întristeze, și asta pentru că se străduia tot timpul s-o facă să nu-i pese de cum e ea, ea care aproape că nu era de loc, deși ăsta era singurul lucru de care ar fi putut să-i pese într-adevăr vreodată.

Da, era foarte egoistă, recunoștea chiar ea că ura pe toată lumea ce zăbovea cu privirea asupra ei în momentele de mișcare.

Aștepta ziua de joi mai mult ca oricînd. „Da, negreșit că e idiot, dar asta pentru că nu s-a ocupat nimeni de el, orice se face dacă ai picioare sănătoase".

Și-apoi mai era și filmul.

Tocmai îi căzuse în mînă o cronică despre el. Crimele o fascinau, dar nu putea pricepe exact cum era cu ea, în tot cazul, era spre sfîrșit, subiectul fiind mult mai complicat.

Își plănuise totul de-acasă. Avea să iasă încet, în timpul filmului, n-avea să deranjeze pe nimeni, oricine ar putea privi de jos peste ea, apoi ghișeul de bilete, fața lui mereu buimacă, mutenia lui exasperantă, și toate astea ea le va suporta în tăcere, pentru ca să se poată liniști, pentru ca să poată avea ochii ei frumoși și albaștri proiectați în spațiul orbitelor lui uluitor de adînci, negre și goale.

În timpul filmului încerca să-și amintească ce citise despre el, relatarea era nesugestivă și contorsionată ; de exemplu, scena cu crima de pe pod — o fată tînără cu ochii albaștri — dar asta e scena cu care se încheie, era momentul să se ridice (bunica ar crede că ea se duce la toaletă), tînărul o ține de mînă, pe pod, fata privea în apă — aici n-a înțeles exact cum s-au petrecut lucrurile, totul era foarte ambiguu, iar autorul se temea să nu devină prea explicit.

Stupoare-n sală, tînărul îi urmărește atent mișcările, îi caută poziția din care ar putea s-o arunce mai bine, o întrebare stăruia în mintea ei : dacă fata știa să-noate.

Și-a oprit cu vehemență reflecțiile, s-a ridicat încet de pe scaun, a pornit agale spre ușă, fără să se uite înapoi, nu întrevedea nici o posibilitate de salvare, dacă nu știa într-adevăr să înnoate ? ! !

Băiatul stătea pe banca ei și fuma.

Nu părea deloc uimit că o vede, o privea la fel de prostește ca și pînă atunci.

Era atît de aproape, îi era frică că n-o să-i poată suporta privirea. Se uita alături, dar s-a gîndit că-i poate mai bine să-i vorbească : „Ai văzut filmul ?"

El a zîmbit prostește, ei i se părea că rîde, a repetat întrebarea, el i-a răspuns că nu înțelege.

A ajutat-o să iasă în stradă, împingînd-o ușor cu mîna, de la spate. Ea și-a exprimat dorința să meargă-n parc, cu o cochetărie pe care nici ea nu știa de unde a luat-o.

Băiatul și-a înfipt degetele între omoplații ei mici și osoși și-n maniera asta a transportat-o pînă în parc.

În timp ce înainta cu o ușurință care o înspăimînta, simțea privirea lui, goală și umedă, lipită de profilul ei rafinat, făcut, deloc de copil.

S-au oprit.

Tocmai ieșea din apă o lebădă albă. Își scutură aripile de apă.

Avea impresia că el privește fix sub aripile ei, unde se zărea, prin puf, o suprafață fină de piele roz. A simțit o durere ascuțită în picioare, urma să fixeze o bancă.

Văzuse una după populeț. S-a întors cu fața la el și i-a fixat ochii. „La bancă !" — încerca să-l convingă, în timp ce el o privea cu aceeași nevinovăție prostească cu care a rotit-o mai departe, ca pe un șurub, pînă a ajuns cu spatele la el.

„La banca aceea !", a țipat ea, simțind cum i se topesc picioarele.

Deodată s-a simțit înaintînd perpendicular pe

Eftimie Modâlcă : „Constructori

pod, cu mîna lui înfiptă între coaste și ochii lor împleticiți fără putință de eliberare.

Lebăda era tot acolo și lenevea, cu aripile stoarse — o bună bucată de vreme avea să renunte la baie.

Mai avea trei pași pînă la margine, apoi urma apa, avea, într-adevăr, figură de cretin, bunica o să se întristeze, apoi i-a simțit mîna apăsîndu-i neobișnuit de tare spatele, n-o durea deloc, dar simțea cum se clatină... mai era atît de puțin și-ar fi vrut să se gîndească la atîtea lucruri, oricum două dintre ele i-au venit foarte repede în minte, în timp ce se zbătea prin aer cu mișcări mai repezi decît avusese ea vreodată ; cretinul, probabil, că văzuse filmul, iar fata aceea în mod sigur că nu știa să înnoate.

valeriu bârgău

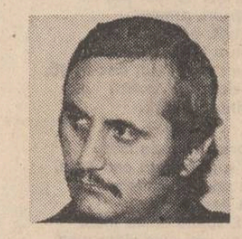

Artă poetică

Într-o cotigă am văzut delirînd realitatea
Soseau în care de jertfă animale mari, senine
Linia orizontului se îndepărta înfricoșată
de cuștile leilor adormiți.

O muzică liberă se ridica din pajiști, îi
scrijela trupul
înăbușeala întemeia o țară a ei în cîmp.
Începe o zi a realității și din pomi cădeau
Momiile, sperietorile semințelor istoriei
Douăzeci, treizeci de secole vătămate
dansau pe cîmpul aprins.

Da. Această artă poetică îmi prieste
Mă rostogolesc în ea. Pipăi evenimentele
Rădăcinile lor solzoase de sub stinci.
Dimineața se năruie
Sub ochiul pictorului vestejit.

Din patru zări or să năvălească soli la arta
poetică
ii vor urmări contururile.
Vor strîmba din nas la mirosul subteran
al unor porțiuni
— vor propune să meargă mai departe
de-a lungul marginilor zimțate ale timpului.

Pictură naivă

Pictură naivă. Amintiri grele cu tîlc
Țărani desenați cu furca în mînă pe bolta
orașului
Nopțile tinerilor — emoționate — au din nou
chip
les din beznă — sărută fosforul adunat pe
pereții
canalelor ;
apa industrială neagră și rece
fermentează cu spaimă...

Așa nu mai merge. Cetățeanul alegînd liniile
albe
Cîntecul în care totul merge înăbușitor de
normal
— să dăm crezare picturii naive
veșmintelor simple în care se îmbracă înainte
de noapte
lumea
pentru a-și ocroti de ger și întunecime
rădăcinile.

Prin găurile din văzduh vedem pînă la stele
Ciinii pierduți de stăpîni — arcașii stăpîniți de
demonul
corzii
Atît de sensibile —
Încît orice tresărire a pictorului naiv
devine semn cu degetul pe aer.

Odă copacului mineral

În adînc am plîns și m-am ghemuit să ascult
mineralele
ploua și de pe calcar se scurgea sîngele unei
lumi
Noaptea greoaie dintre minerale-i ereditară.
Dinăuntru se auzeau lovituri surde
Fulgerele intrau în scorburi.
Printre erele putrezite soarele a dat o raită
se aud troznind din încheieturi putregăite
turnuri
în copacul mineral sînt atîtea lucruri minerale

Un autoportret în aceste păduri de eucalipți
puternice valuri de clorofilă uscată
bezna se agață de lumina sufletului.

Prin ombilicul zeității ne sosesc vești bune
prin văgăuni — celelalte
descărcări masive de emoții și guturai
ochioși regi antici îngropați odată cu statuile
odată cu umbra și existența lor de piatră
imperială.
Hai să ștergem cu buricele degetelor noastre
moderne
scoarța bătrînului copac
să răzuim cu cuțitele lava răcită
să-i căutăm vîrsta și esența
culoarea ochilor
ugerul mineral în care viețuiește.

teatru

t

Dialogul cu publicul

După festivalurile anului care mai toate s-au ocupat cu analiza ori valorizarea produsului finit (dramaturgie, opera regizorală etc.), cel de la Satu Mare își asumă problematica receptării estetice, implicînd actorul și spectatorul ca termeni fundamentali ai procesului de comunicare. Apoi, în funcție de respectivul raport, aceasta presupune o acțiune de inițiere a publicului, de atragere a lui la viața culturii teatrale, un refuz hotărît al marginalismului. Fiind un spațiu deschis riscului și îndrăznelilor de toată mîna, toleranța față de liberul schimb de opinii ar trebui acum să primeze. Cu atît mai mult cu cît domeniul se dovedește încă nedefrișat, iar eficiența inițiativelor într-un raport direct proporțional cu calificarea (ori calitatea) celor chemați să decidă. Interesul unei asemenea manifestări rămîne indiscutabil dacă, cum susținea unul dintre participanții la colocviu, vom tinde să afirmăm un public real, interesat și receptiv. Ținînd de experiment, festivalul sătmărean tatonează căi și mijloace prin care își poate dobîndi o identitate inconfundabilă. Conștiința dificultății vine acum să disloce spectrul rutinei, îndepărtează prejudecăți, pretinde o mai acută adecvare la destinul culturii.

Exprimînd starea actuală a preferințelor, juriul a acordat următoarele premii : PREMIUL PENTRU CEL MAI BUN SPECTACOL — „Interviu" de Ecaterina Oproiu (Teatrul Lucia Sturdza Bulandra) și „Dogorește soarele deasupra lui Seneca" de Kincses Elémer (Teatrul de Nord Satu Mare, secția maghiară); PREMIUL PENTRU CEA MAI OMOGENĂ ECHIPĂ ACTORICEASCĂ — „Astă seară se improvizează" de Luigi Pirandelo (Teatrul din Oradea) ; MARELE PREMIU DE INTERPRETARE — Gina Patrichi în „Interviu" și Boer Ferenc în „Dogorește soarele deasupra lui Seneca" ; PREMIUL DE INTERPRETARE A UNOR ROLURI MASCULINE — Corneliu Dumitraș în „Goana" de Paul Ioachim (Teatrul Giulești), Acs Alajos în „Dogorește soarele deasupra lui Seneca", Liviu Rozorea în „Astă seară se improvizează", Octavian Cotescu în „Interviu" ; PREMIUL DE INTERPRETARE A UNUI ROL FEMININ — Cristina Schiopu în „Astă seară se improvizează" ; PREMII PENTRU CELE MAI BUNE ROLURI EPISODICE — Tamara Buciuceanu-Botez, Mariana Mihuț, Ica Matache în „Interviu".

Cum arătam mai sus, utilitatea acestei întîlniri festivaliere aflate la a doua ediție, cu sprijinul A.T.M., al Comitetului de cultură și educație socialistă al județului Satu Mare și al Teatrului de Nord, este de domeniul evidenței. Am fost confruntați astfel cu o stare de fapt, ni s-a oferit fără artificii sau figuri de stil o radiografie a prezentului.

Valentin Dumitrescu

film

f

Logica surprizei

Fiecare cinematografie are un front al său, duce o luptă de poziții cu avanposturile sale, cu o linie întîia și linie a doua, cu rezervele, comandamentul și punctele sale întărite. Există filme și regizori care fac parte din marea masă de manevră, după cum există și fapte de excepție, victorii îndelung pregătite strategic și tactic. Dincolo însă de frontul organizat al oricărei cinematografii, sînt filme și regizori care duc o luptă de partizanat, asumîndu-și avantajele dar și riscurile independenței. Premiera pe care Televiziunea ne-a oferit-o duminică seara — **Sentință întîrziată (Salvatorul)** —, în regia lui Michel Mardore, este un asemenea film „de ambuscadă" în care se resimt atît slăbiciunile cît și farmecul luptei luate pe cont propriu.

În primul rînd mijloacele, atît cele materiale cît și cele artistice, trădează în Michel Mardore un „independent" Obligat să facă un film doar cu cîteva personaje, într-un decor minim, regizorul mizează mai ales pe elementul surpriză, adaptînd logica discursului cinematografic la posibilitățile sale, într-o improvizație pe care de bunăseamă strategii și tacticienii oricărui stat major din lumea cinematografiei ar considera-o o aventură artistică. Evident, Michel Mardore este un luptător din vocație, un cineast născut și nu făcut dar, tot atît de evident, el este un „pirat" printre cineaștii înregimentați, un singuratic orgolios care folosește școala filmului francez doar pentru a-și încadra expozeul cinematografic într-o familie de teme consacrate ; alegînd un episod din rezistență, el adoptă de fapt doar o temă generală cu care însă înțelege să se războiască în felul său. La început povestea pare a fi banală : o fată, abia ieșită din copilărie, adăpostește un străin care se dă drept parașutist englez și între ei se înfiripă o legătură de mare candoare și puritate. „Englezul" se dovedește însă a fi ofițer german care mizează tocmai pe candoarea și puritatea fetei pentru a descoperi rețeaua de rezistență din împrejurimi. Lovitura de teatru, care culminează cu uciderea tuturor locuitorilor din orășel, pentru ca nici un martor al trădării fetei să nu supraviețuiască, seamănă de-acum a piraterie sentimentală : ratiunea îți spune că faptele sînt exagerate, dar asta nu te împiedică să fii tulburat. Elementul surpriză își face efectul cu toată împotrivirea noastră și originalitatea filmului se impune înaintea altor considerente. Nepăsarea față de legile nescrise ale echilibrului dramatic, curajul cu care Michel Mardore se aruncă în luptă sfidînd logica bunului simț, dau sentimentul prospețimii, al originalității la crearea căruia contribuie în bună măsură și cei doi interpreți principali : Horst Bucholz și Murial Catala. Victoria este totuși izolată și un regizor de primă mărime în singurătate, poate deveni un obscur combatant a doua zi după înregimentare. Partizanatul e necesar, duce uneori la frumoase lovituri-surpriză ; zadarnic vrei să protestezi apoi, să acuzi mijloacele neloiale de care s-a folosit adversarul : victoria e a lui și a apucat să-ți smulgă adeziunea.

Nicolae Mateescu

televiziune

tv

Programul de vară

Desigur că există o constanță evidentă în multe privințe a programului de televiziune, deasupra schimbărilor sezoniere pe care le înregistrează viața noastră cotidiană. Există emisiuni care traversează anotimpurile, fără a se primeni sau a-și schimba caracterul, avem și seriale a căror odisee se derulează cu o indiferență suverană față de capriciile și gusturile noastre oscilante. La fel de adevărat este însă și faptul că programul televiziunii trebuie să aibă și o culoare specifică după chipul anotimpurilor, un conținut în acord cu temele stringente ale actualității, un profil adecvat cu preocupările oamenilor și cu mersul vieții cotidiene. Nu putem spune că această cerință nu este satisfăcută în mare parte sau că ea lipsește din preocupările realizatorilor. Dar și loc de mai bine există.

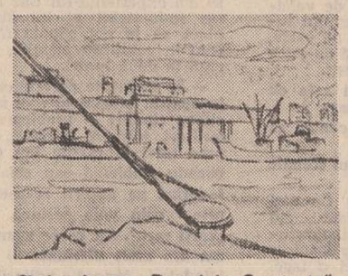

Simion Iuga : „Docuri la Constanța"

Ca expresie a cerinței de adecvare a apărut emisiunea **De la A la infinit**, realizată de Tudor Vornicu și Dan Mihăescu, o emisiune a tuturor posibilităților și manierelor de a-l convinge pe om să deschidă televizorul, un magazin „universal" de curiozități, muzică, instantanee, reportaje ; este incontestabil o soluție fericită de a înviora programul de sîmbătă după amiază. Noi și adecvate rosturilor lor sînt emisiunile grupate sub genericul **„Dosarul energiei"**. Un impact lucid se realizează prin serialul **Lupta antifascistă în România**, și emisiunea lui A. Păunescu **Permanența redescoperire a României**, ce răspund interesului profund al telespectatorilor, punînd într-o lumină vie evenimentele politice pe care le întîmpinăm în această vară. Remarcăm revirimentul transmisiunilor sportive, totdeauna urmărite cu pasiune de telespectatori pentru spectacolul în sine al competițiilor care ni se oferă; în aceste zile, cele din perimetrul tenisului constituie un punct de atracție și interes. Să sperăm și într-un reviriment în ceea ce privește selecția filmelor care se transmit pe micul ecran în această perioadă ?

● Teleenciclopedia a redeschis „dosarul" misterioasei **Atlantide.** Se pare că tot bătrînul Platon avea dreptate.

Grigore Georgiu

dragomir horomnea

TRENUL AMINTIRILOR

— Fragmente —

Trenul cursă de persoane înainta gîfîind prin noapte, străbătînd de-acum locurile bine ştiute, ale copilăriei. Dincolo de geam, Elvira zărea luminile staţiilor, cantoane izolate, coloniile de licurici ale satelor şi, din cînd în cînd, farurile cîte unei maşini întîrziate, pe şoseaua care se ghicea nu departe de linia ferată. Cu ani în urmă, parcă la începutul începutului lumii, trecuse şi ea de mai multe ori pe şoseaua aceea, cu tatăl, la tîrgul de ciubere, în căruţa care hurducăia amarnic printre hopuri, ridicînd nori de praf sau opintindu-se, pe vreme rea, în noroiul clisos care atingea obada roţilor. Se uita atunci cu jind la trenuleţul care zdrăngănea o dată pe zi pe linie, îngustă la anii aceia, tras de o mocăniţă neagră şi pufăitoare, din care mecanicul mai cobora din cînd în cînd, să-şi umple buzunarele, ca şi călătorii, cu prunele şi merele din pomii de pe marginea terasamentului. Acum linia se lărgise, mocăniţa dispăruse. Pe traseu circulau zilnic cîteva trenuri de călători şi mai multe garnituri de marfă, convoaie-cisternă spre combinatul care apăruse între timp undeva mai sus, iar şoseaua, străvechea şosea, ce semăna cîndva cu un modest drum de ţară, doar că era străjuit de şirul stîlpilor de telegraf, fusese asfaltată, se circula pe două benzi, făcînd legătura călătorilor cu drumul european anunţat de dreptunghiurile verzi ale indicatoarelor rutiere. Şi pe această şosea mai călătorise Elvira în anii din urmă, o dată chiar anul trecut, cînd venise cu o brigadă de la eşaloanele superioare să analizeze situaţia economică din judeţ.

În semiîntunericul albăstrui al compartimentului, neonul tubului care murea în tavan lumina feţele de stafie ale tovarăşilor de drum. Tinăra în blugi adormise, cu capul pe umărul flăcăului de lîngă ea. Preotul îşi scosese din nou merindele şi mesteca alene, răspîndind în jur mirosul pătrunzător al mujdeiului în care îi tăvăliseră friptura cei de acasă. După fiecare două-trei înghiţituri omul ridica la gură o sticlă cu etichetă de apă minerală, sorbea lung, plescăind apoi din limbă, ca după altceva, dar nu se putea şti ce anume bea ; mujdeiul cotropise cu mirosul lui întreg compartimentul, irita nările şi stomacul tovarăşilor de drum, aproape enervant, din ce în ce mai enervant... În faţa Elvirei, puştanul care se urcase cu două staţii mai înainte îşi lipise fruntea de geam, părea că doarme şi el, iar bătrînica, lăsîndu-se păgubaşă de ocheadele cu care o cercetase pînă nu de mult, fără sfială, de parcă ar fi încercat să-şi amintească ceva, începuse din nou să-i explice vecinei de banchetă cum anume se jugănesc cocoşeii, pentru a deveni claponi. Avea dealtfel şi dovada, într-o straiţă aşezată grijuliu pe duşumea, în care doi claponi chirăiau din cînd în cînd prin somn, visînd, desigur, nu găini, ci grăunţe, după cum lăsa bătrînica să se înţeleagă.

După un timp, bătrînica trecu la spovedanii despre copii, tot în şoaptă, dar o şoaptă aspră. şuierătoare, pe care nu puteai să n-o auzi. Avea patru, toţi oameni la casele lor, în patru oraşe diferite, trei băieţi şi o fată, aşadar nici unul nu rămăsese alături de ea. Acum se ducea la fată, laborantă sus în combinat. Era lehuză fata, tocmai de aceea îi şi ducea claponii. Nu, nu-i jugănise cu mîna ei, cum să taie tocmai ea în carne vie — se disculpa înfricoşată bătrînica — uite, i se apropiau zilele de asfinţit, nu putea să-şi mai umple sacul de păcate şi cu chinul dobitoacelor ; i-i jugănise agentul veterinar, căruia îi sorocise prin octombrie o pereche dintre ei, pentru osteneală şi pricepere.

Apoi, bătrînica tăcu şi Elvira se miră cum de mai poate să şi tacă. Dar nu tăcu multă vreme. Deodată, cum privea în golul negru de dincolo de geam, bătrînica avu o tresărire şi, cu o bucurie străluminată pe chip, se aplecă cu şiretenie spre ea :

— Doamnă-hăi, eu cred că te-am mai văzut ! Da, pe 'mneata ! ţinu ea să precizeze, într-un soi de triumf.

Elvira îi zîmbi. N-o cunoştea, bătrîna nu era de prin părţile sale, dealtfel se urcase hăt în urmă, acum două ore şi mai bine, la mare distanţă de satul ei.

— Te-am văzut la televizor, nu-i aşa ? continuă bucuroasă bătrînica, trăgîndu-se mai aproape de ea. Că feciorii mi-au luat şi mie unul, cică să nu mor de urit... Te-am văzut, ori nu te-am văzut ? Da' eu cred că te-am văzut !

La început, Elvira nu prea ştiu ce să-i răspundă, era adevărat, o echipă a Televiziunii îi luase un interviu, dar asta fusese de mult, cu aproape doi ani în urmă.

— Ai o memorie de invidiat, mătuşică, îi zise.

— Da, da, jubilă bătrîna. Da' uite, nu mai ţin minte ce-au zis că eşti, pe unde lucri...Ţin minte numa' că te-ai dat ţapăn la nişte oameni cuprinşi, la nişte scaune înalte... Pentru nu-s'ce întîrzieri pe-un şantier, nu-i aşa ? N-am înţeles eu prea bine, da' mi-ai plăcut, doamnă-hăi, ţucu-te ! Şi pe-aici ?...

Elvira înţelese că o întreabă de treburi.

— Pentru ceva mult mai plăcut, îi răspunse. Merg la întîlnirea fiilor satului... Şi-a fiicelor, după cum vezi mata...

— Aha, se dumiri bătrînica. Înseamnă că eşti de-a noastră. Numa' vorba ţi s-a cam schimbat... Ai şi fi plecat de multişor, poate...

Elvira încuviinţă, iar bătrînica mai tăcu un timp, fără a o scăpa din priviri. Flăcăul, incremenit de mai multă vreme în aceeaşi poziţie incomodă, pentru a nu tulbura somnul prietenei în blugi, îşi îndreptase şi el ochii spre Elvira, oarecum interesat de femeia trecută de prima şi chiar de a doua tinereţe, dar încă frumoasă, cu chipul sobru încadrat de buclele părului tăiat scurt, adolescentin, prin care argintul începea să-şi facă un loc tot mai vizibil.

☆

Schimbul de cuvinte cu bătrînica îi răscoli Elvirei cîteva amintiri, pe care călătoria prin noapte i le aducea în memorie cu un contur neaşteptat de puternic. Da, plecase de mult din locurile acestea, urmase mai întîi o şcoală profesională, apoi, după numai cîteva luni de profesare a meseriei de strungar, i se propusese o muncă politică, la „Regionala U.T.M.". Ea acceptase, cu entuziasm dar şi cu teamă ; era greu pe atunci, războiul se terminase doar de cîţiva ani şi drumul nou pe care apucase ţara nu era nici pe departe pavat cu petale de trandafiri.

La 17 ani mobilizase tineri pentru şantierele naţionale, lucrase ea însăşi la Bumbeşti-Livezeni, în apriga brigadă a spărgătorilor de norme, apoi participase la acţiunile pentru înfiinţarea primelor întovărăşiri agricole, cînd, într-un sătuc uitat de Dumnezeu şi de lege, o bătuseră măr nişte necunoscuţi, într-o noapte, pe cînd se întorcea de la munca de lămurire. Cîţiva ani după aceea revenise în aceeaşi zonă, ajutînd la înfiinţarea cooperativelor agricole, fapt pentru care fusese distinsă cu „Ordinul Muncii", dar asta s-a întîmplat mult mai tîrziu, încît, atunci cînd fusese anunţată să se prezinte la ceremonia organizată, nici nu-şi mai amintea exact pentru ce anume era propusă la distincţie. Între timp îndeplinise alte sarcini, fusese urcată în Capitală, dar numai cu numele, aşa cum reieşea dealtfel şi din delegaţia cu antet pe care o plimba dintr-un capăt la altul al ţării, cutreierînd regiuni şi raioane, uzine, şantiere şi tarlale, conform imperativelor unora sau altora din etapele străbătute, imperative filtrate fie de optica vreunui organism politic, fie de cea a vreunui minister, după profilul locurilor de muncă pe care trebuise să le schimbe din interese superioare. Căpătase o anume duritate în priviri şi în inflexiunile glasului, care o făcuseră temută, respectată şi, pentru destui, prea puţin dorită. Îşi dădea seama de asta, dar, chiar şi atunci cînd trebuia să revină în locuri unde îşi impusese mai dur punctul de vedere, o făcea cu plăcere, mai ales cînd putea să constate regresarea unei situaţii şi, implicit, justeţea observaţiilor sale.

— Eu am patru — o auzi, parcă din altă lume, pe bătrînică. Şi-ai 'mneatale or fi mărişori, a ?...

Îşi dădu seama că i se adresa tot ei. Îi zîmbi, făcînd un semn ambiguu din cap, lăsînd-o aşadar pe bătrînică să înţeleagă ce voia. Chiar şi existenţa unor copii. Dar nu, ea nu avea copii. Nici măcar nu era măritată. E drept, fusese cît pe ce s-o facă, de cîteva ori, odată chiar se îndrăgostise pînă peste cap, dar asta s-a întîmplat demult, cine mai ştie cînd... Avea pe atunci douăzeci, poate douăzeci şi unu de ani. Nu o dată, mult după ce se consumase evenimentul, cei cîţiva la urechea cărora ajunsese cîte ceva din poveste îşi spuneau că tocmai de aceea nu-şi întemeiase o familie, punînd totul pe seama unei ascuţiri a circumspecţiei. Alţii şi îndeosebi Elvira însăşi îşi dădeau seama însă că la mijloc nu era decît viaţa, care alergase mult prea repede, constituindu-se din zeci şi zeci de deplasări în tren, puse cap la cap într-o succesiune de relaţii de serviciu, de chipuri şi întîmplări departe de a fi monotone, dar mai greu de conceput ca favorizante ale vreunei idile de durată, cu finalizare într-un cuplu sacrosanct.

După ce se apropie de fereastră şi scrută întunericul de afară, sfîşiat de cîteva luminiţe care alergau îndărăt, preotul începu să-şi caute bagajele în plasa de deasupra.

În prima haltă preotul coborî, tăbîrcind o sacoşă mare într-o mînă şi o damigeană în cealaltă.

☆

Elvira ieşi pe culoar. Îşi aprinse o ţigară şi trase două fumuri, cu sete, unul după altul, sub privirile reprobatoare ale bătrînicii din compartiment. Rămase acolo, la geam, în picioare, răcorindu-şi palmele pe bara de metal, încă mult timp după ce-şi isprăvi ţigara. Apoi, îşi mai aprinse una.

— Domniţă, dacă nu deranjez... observ că aveţi un foculeţ, auzi deodată, lîngă ea...

Îşi întoarse pe jumătate capul şi, aproape în aceeaşi clipă, un fel de urlet o făcu să tresară, cu chipul luminat dintr-o dată :

— Măi, tu ! Elviro ! Să mă bată Dumnezeu !

Bărbosul din faţa ei se repezi cu ţigara în gură, o strînse la piept, dădu s-o sărute, îşi aminti de ţigară, o scuipă scurt pe duşumea şi-şi lipi cu zgomot buzele de obrajii femeii, după care o îndepărtă puţin, ţinînd-o de umeri, s-o privească mai bine.

— Zăpăcitule ! rise Elvira. Tu erai prea politicosul cu domniţa în gură ?

— Unde dracu mergi ? Pardon, îşi aminti el, bănuiesc că avem acelaşi drum. Măi, măi, măi, se miră bărbatul, cît pe ce, dar ştii, cît pe ce să nu te recunosc !...

— M-am schimbat chiar atît de mult ?

— Da de unde ! o întoarse bărbosul. Numai că, vezi, destul de neaşteptată întîlnirea... Culmea, să călătorim şi în acelaşi vagon !...

Bătrînica din compartiment se apropiase de geamul uşii şi-i privea fără sfială, întîrziind iscoditoare asupra bărbatului, de parcă acesta i-ar fi acostat o veche cunoştinţă sau o rubedenie.

— Dom'le, dom'le ! se mira bărbosul. Păi... păi... nu ne-am văzut de cită vreme ? Oare sînt treizeci de ani ?.

— Siiint... Încă nu plecasem la şcoala profesională, zise Elvira, cu un fel de regret în glas.

— Ca să vezi, ca să vezi ! Îmi cam bătea inima pentru tine, îţi aminteşti ? Îţi înminam scrisori şi scrisorele, pe care ţineam să le citeşti chiar în prezenţa mea. Nu plecam, pînă nu le citeai ! Şi stăteam ca mutul ! Mare dobitoc !

— A fost frumos, zise Elvira, într-un tîrziu.

— Mda... Acum, ehei, acum eşti cineva, măi ! Ascultă, de ce naiba n-ai venit cu maşină mică ? Nu se poate să nu ai. Măcar maşina de serviciu. Neagră, nu ? Să-i laşi pe toţi ăi de-acasă cu gura căscată. Uite-aşa : ţuţ ! mască ! Înţelegi ? Ar fi fost colosal... Şi nici n-ai mai fi mers cu trenul ăsta, zdranga-zdranga...

— De ce n-ai venit cu familia ? încearcă Elvira să schimbe vorba.

— Nu s-a putut. Nevastă-mea-i geolog, face opt luni de teren pe an. Acum e pe coclauri, vine abia în octombrie, măi... Fainâ viaţă, în ce mă priveşte ! Chiar să vreau, opt lunişoare încheiate miliţianul meu n-are cum mă controla...

— Zici tu, aşa... Parcă nu se simte că-i duci dorul ?

— Mde, nu vreau să te contrazic, recunoscu bărbosul. Ce dracu să fac ? Asta-i viaţă, măi, şi dă Doamne să fie cît mai lungă, indiferent de-i cu cîr ori cu mîr... Mda, e greu de unul singur, deveni deodată bărbatul grav. Am şi doi copii, dar ce folos, fata mi s-a măritat la Constanţa, iar băiatul e încă student, la Cluj... Medicină. Prin urmare, familie modernă sub stindard : patru inşi în patru zări. Noroc că mă iau cu sculptura mea, ea mă salvează... Şi cu breasla. Cu breslaşii şi breslaşele, intră el mai în amănunt. Păi se poate altfel ? Hai spune, tu ştii cum se pune problema, eşti tovarăşă. Se poate altfel ?...

— Dacă fiecare e mulţumit într-un fel sau altul, întrebarea nu-şi mai are rostul. Dacă n-ai fi fost, cred că ai fi încercat să schimbi cite ceva pînă acum, nu ? Cite ceva din viaţa de familie, zic...

— Mde, făcu bărbosul în doi peri. Tu... tu ăi fi ducind-o cu mult mai bine, mai zise el, cu siguranţă.

— Sînt şi eu singură, se destăinui Elvira, după o tăcere grea, în care ţăcănitul roţilor părea că umple tot universul. Pe un anumit plan, sînt aşa de cînd mă ştiu.

— Ehei-hei, nici că se poate mai perfect ! păru că jubilează bărbosul. Tu singură, eu singur, iată-ne întorşi întrucitva la anii cei frumoşi, de odinioară... Că tot mergem în sat !...

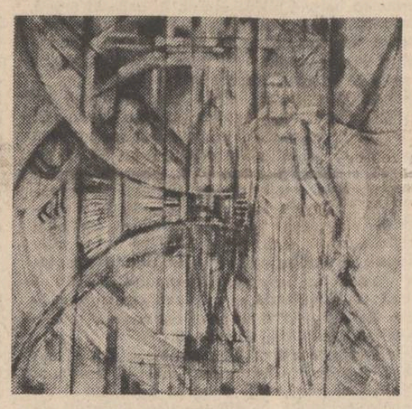

Georgeta Mermeze : „Apoteoza construcţiei"

Elvira nu răspunse. Îşi scoase din buzunarul taiorului pachetul de ţigări şi alese una, dînd s-o aprindă. Se opri însă şi-i oferi bărbatului pachetul :

— Te rog, ia. Ai uitat că te apropiaseşi să-mi ceri un foc...

— Aşa eşti tu, mă faci să cam uit de mine,, glumi bărbosul. Dar ce, fumezi Carpaţi ? Şi fără filtru ! se miră el. Mde, Kentul e de provenienţă străină, chiar capitalistă, nu se fate, mai zîmbi bărbatul, cu înţeles, luînd bricheta din mina Elvirei şi oferindu-i flacăra, după care îşi aprinse şi el ţigara. Puteai, măi, cel puţin să pui şi tu o pilă, mai zise apoi, slobozind un nor de fum. Doar ştiai că mă ocup cu sculptura, nu se poate să nu fi ştiut, cîndva ziarele nu mă ocoleau deloc... Fireşte, fireşte, între timp gusturile şi cererea au mai evoluat... Eu am rămas la maniera mea, tradiţionalistă... Dar oricum, cred că tot puteai să-mi inlesneşti vreo comandă, pentru un monument, ceva... Aşa, cu un cuvîntel plasat la locul şi la timpul potrivit...

— Lasă, Grigore, că ţi se va comanda monumentul meu, încearcă Elvira s-o dea pe glumă.

Bărbosul îi simţi iritarea şi nu întîrzie cu scuza :

— Fii pe pace, măi, n-am vorbit serios... Oare cine-o mai veni, dintre fiii şi fiicele nobilei noastre localităţi cu caracter rural ? schimbă el firul discuţiei.

Vorbiră apoi despre alţi consăteni plecaţi din sat, pe care se aşteptau ori nu se aşteptau să-i întîlnească.

— Am luat-o cam mulţi din loc, constată bărbatul. Dar majoritatea au plecat hăt încoace, în urma noastră... S-au stabilit care de care prin oraşe.

Dar Elvira se gîndea de-acum la altceva. Îşi rezemase coatele de bara de aluminiu şi privea afară, pe geamul coborît între timp. Părul îi flutura, iar ochii, aproape închişi din cauza curentului, lăsau să se contureze în voie pe la colţurile pleoapelor evantaie de creţuri mărunte.

— Ştii ceva, Grigore ? se întoarse ea deodată către bărbat. La întîlnirea de miine, desigur că unii vor cere să ne spovedim, să le spunem ce-am mai făcut şi ce-am dres, cum o ducem, ce mai avem de gînd, în fine, pe undeva poate că-i firesc...

— Mde, mde, făcu bărbatul.

— Ei bine, uite, o vezi pe bătrînica aceea, adineauri m-a determinat să-mi fac în avanpremiră bilanţul... Fără intenţie, fără intenţie, dar m-a determinat. Şi m-am gîndit aşa, cum să-ţi spun, m-am pus în situaţia elevului care trebuie să analizeze în clasă pe nu ştiu ce savant ori scriitor : Cutare sau Cutărică — viaţa şi opera. Dar vezi tu, punîndu-mă în pielea elevului ăluia, am îngustat sfera şi am adus-o, am tot adus-o încoace, pînă la suprapunerea cu mine însămi, pînă la identificare : Elvira — viaţa şi opera. Că uneori... uneori.. uneori, Grigore... uneori stau aşa şi... şi...

— Înţeleg. Încerc să înţeleg. Probabil îţi pui întrebarea dacă n-ar trebui să formulezi altfel : „sau viaţa, sau opera". Bineînţeles, atunci cînd îţi introspectezi aspiraţiile şi dorinţele personale pe de o parte şi realizările în muncă ori participările, pe de altă parte. Şi justificîndu-ţi sau nu opţiunile, paşii... Ei ?

— De ce pui problema aşa ? E adevărat, te-ai apropiat ceva-ceva, dar nu suficient... Eu nu îndepărtez una de alta, Grigore. M-ai înţeles greşit.

Glasul îi era răguşit, poate şi din cauza ţigărilor, aproape că terminaseră pachetul de Carpaţi fără filtru.

— După tine — continuă Elvira — constat că noţiunile ar fi din capul locului separabile : viaţa deoparte, opera deoparte. Opera în sens larg, bineînţeles. Adică tot ce laşi în urmă. Nu, nu se poate, băiatule... Ar fi o operă falsă, pe undeva, indiferent de price aparenţe...

— Stai-stai-stai, încearcă bărbatul o justificare. Ziceam că...

— Nu, nu poate fi aşa, îl întrerupse Elvira. Noţiunile astea nu se pot separa. Grigore... Ba... uite, cred că pe undeva greşesc, cred că mai e necesară o precizare : da, viaţă personală fără operă de consum general poate exista, se mai întîmplă din păcate, dar operă fără viaţă, nicidecum ! Şi dacă ai optat cîndva pentru operă, indiferent de unghi şi de nuanţă, apoi trăieşte-ţi-o ! Cu orice risc !

Bărbosul o privi ciudat şi colţurile gurii îi schiţară ironic o umbră de zîmbet :

— Văd, nu te poţi lecui nici în tren, Elvira : îi tot dai cu lozinceuţa... Deformaţie profesională, măi... Dar vezi lucrurile aşa, cum să-ţi spun, ca din avion. Eşti şi sus, dealtfel...

— Asta nu-i lozincă.

— Ca artist, n-ar trebui să recurgi la asemenea delimitări. Încă n-am văzut un pictor, un scriitor, un actor, un sculptor dacă vrei, care să-şi separe categoric viaţa, chiar şi viaţa personală, de ceea ce dă, de ceea ce lasă în urma lui... Dacă şi-o separă, nu mai e un profesionist adevărat, e un surogat, iartă-mă că ţi-o spun...

— Cu noi e altceva. Opera e intrinsecă vieţii, i se subordonează prin definiţie, da, e cu totul altceva !

— Vezi că gîndeşti îngust ? se înfierbîntă Elvira. Află că şi munca activistului e la fel. Fireşte, pe alte planuri, poate mai complicate şi nu neapărat cu rezultate vizibile şi pipăibile în viitorul imediat. În afară de asta, noi mai lucrăm şi cu conştiinţele, Grigore, adică cu viaţa însăşi, cu elemente care — te rog să mă contrazici dacă ţi se pare inexact — sînt uneori mai greu de modelat, mai greu chiar şi decît granitul ăla al tău, dar să nu te superi...

— Deviem, fu bărbosul de părere. Remarc că eşti în stare să mă categoriseşti drept retrograd, drept frînă pe două picioare în dezvoltarea noastră multilaterală... Dar nu mă supăr, cum să mă supăr, unei vechi prietene i se iartă, rise el volubil, bătînd-o familiar pe umăr. Eu nu spuneam decît că, pentru a-ţi putea realiza viaţa intimă — doar şi tu eşti un om ca toţi oamenii, că se vede — aveai latitudinea să optezi din vreme pentru una sau alta. O sugestie, măi, Omenească.

— Nu minimalizîndu-mi sarcinile.

— Doar eşti femeie...

pleacă pe munte la începutul lui martie, întor-

— Şi nevastă-ta nu e ? Da, nevastă-ta, care cîndu-se abia la sfîrşitul lui octombrie... Doar ştiu, am şi eu o cunoştinţă geolog...

Bărbatul nu mai răspunse, rămăsese cu privirile în luciul întunecat al geamului de securit, pe care Elvira îl ridicase la loc.

— Eu mă cam duc în compartiment, zise el într-un tîrziu. Poate mai prind un pui de somn, doar ne aşteaptă bairamul, trebuie să fim în formă, nu ? Dar vin să te iau. Ai bagaje multe ?

— O gentuţă de voiaj. Rămîn doar o zi, din păcate...

— Bine, s-a făcut ! zise bărbatul, dar Elvira nu prea înţelese ce anume „s-a făcut". Şi-apoi, mă mai întreb — îi aruncă el zîmbăreţ peste umăr, în timp ce pornea spre celălalt capăt al vagonului — e neapărată nevoie de astfel de sacrificii ?...

„Adică, ce fel de sacrificii ?" se întrebă Elvira în urma lui.

magdalena ghica

Victorie

Faţa bătrînei femei în lumina muşcătoare
a amiezii.
Un soldat beat tatuase odată pe ea cu
litere albastre şi strîmbe
cuvîntul „Victorie" !

Lăţit acum monstruos, asemeni
inscripţiilor neruşinate de pe arborii tineri.

Mai ai rana aceea ?
Ieri în mijlocul oraşului un copil lepădat
învelit în ziare : se născuse bătrîn.
Iar au înflorit prunii peste acoperişuri, iar
au înflorit prunii.

Golită ca albia unui fluviu mort.
Această femeie bătrînă, această zi, între
dimineaţă şi seară, tonele de resturi ale
memoriei unor războaie, vîntul, pînze subţiri de
civilizaţii apuse, muşuroiul furnicilor
şi
ziare, nenumărate ziare, printre pulpele late
ale timpului intim, beat, şi galactic

Faţa bătrînei femei, texte, texte istorice şi
politice
şi
muşcătura soldatului beat.

Ca să te naşti tu, fiinţă desăvîrşită, minune
între dimineaţă şi seară, prunii înfloriţi
peste acoperişuri. Clipă, copilul bătrîn,

Cuvîntul Victorie lăţit monstruos
pe pielea obrajilor.

Cartoful

Acesta este cartoful,
o fiinţă inferioară, minoră,
de fapt doar o pungă plină cu făină şi zahăr,
un fel de carne, poate sexul ascuns în
pămînt
al unei maşini volatile

Un fel de rudă a omului, se zice, un oarecare
strămoş (e drept noi nu-i semănăm, spiţa
aste
nu cunoaşte progresul)
un măr pădureţ, o gălguşcă, o bombă atomică,
are vocaţia jertfei, dumnealui, se lasă mîncat
în mii de feluri şi nu se sfîrşeşte !

Cică „zeu decedat" — ha, un fariseu, atît,
asta e, o bucată de glod, mecanism de
produs bulbi,
un hoit, numai un hoit pentru viermi,
şi gîndaci,
numai atît, n-auziţi ?

Şi-mi mai spune că n-a uitat să iubească !?

Tinereţea mea

Mizeria întîmplărilor proprii : diamante
de sticlă înfipte direct în carnea albă a
pieptului.

E o nerusinare să fi fost tînăr : bancnotă nouă
şi albă pe care toţi se semnează.

Nu te hotărai : bărbat sau femeie ?

Micile bestii cultivate între flori carnivore, toţi
indivizii aceia dubioşi care erai.

Creierul, animal oribil, ca un fruct jupuit de
coaja subţire
pînă cînd se vedea aerul, infinitul.

Nu te hotărai : să trăieşti sau să crăpi ?

Întrucît a păşi este unicul mod de a
trece peste fragmentaritatea fiinţei

Te-ai folosit de orice (de cuţit, de dumnezeu,
de femei)
inclusiv nebunia

Şi azi te mai rănesti cu bună ştiinţă, pentru
plăcere
„une certaine difficulté d'être"

Unde este uterul lumii ?
Oare ai început să existi ?

Sensul a două sau patru cuvinte : „destinul
atroce, dragostea
absolută, credinţă eternă şi moartea
eroică"

Buletinul de identitate : natura.

Alege !
Viaţa ta, oricum, împotriva tuturor crimelor,
are stil !...

radio

r. Portret de tînăr

Specializat în anchete radiofonice — **cu şi despre tineri**, într-un larg evantai de probleme pentru că, în fond, ce nu se poate supune discuţiei ? — ultima, de exemplu, joi, pe pr. III de la 11,30 s-a numit **Tinerii învaţă de la tineri** şi a fost o reuşită — **Sebastian Sârcă** şi-a încercat forţele şi în realizarea unei emisiuni de profil. Ea se numeşte **Antena tineretului** şi este o emisiune pretenţioasă — prin tradiţie şi bunul renume pe care şi l-a căpătat de-a lungul timpului —, dar şi prin ritmul ei de adevărată cronică a evenimentelor ce animă viaţa ţării (şi, deci, a tineretului) într-o săptămînă. Aşadar, emisiunea se face din mers, cu un sumar ce trebuie gîndit elastic, cu promptitudine şi receptivitate, în limitele impuse însă deja de rubricaţie. Posibilităţile ce i se ofereau lui Sebastian Sârcă nu erau dintre cele mai favorabile inovaţiilor de interior, exigenţele emisiunii impunîndu-i o realizare la nivelul obişnuit (adică bun). Ceea ce, trebuie s-o spun de la început, i-a reuşit. Echilibrul a fost asigurat de folosirea adecvată a formulelor radiofonice de reportaj : consemnarea şi ştirile, interviurile şi blocnotesul. Elemente de ritm (bogate în informaţii pe un timp mic) s-au îmbinat cu elemente de respiro (bogate în sentimente). Trei momente muzicale în prezentarea lui Dan Ungureanu (continuînd prezentarea formaţiilor de tineret), Ion Barta (aducînd pentru prima oară în radio o formaţie din Alexandria) şi Florin Silviu Ursulescu (prezentînd melodii şi formaţii din topul internaţional), momentele de anunţ pe bandă, intervenţiile redactorului au dat puls emisiunii. În privinţa problemelor incluse în sumar s-a observat aceeaşi tendinţă spre echilibru : o agendă politică la zi — despre efortul pentru o nouă calitate în comentariul lui Neagu Udroiu, realizări ale tineretului în cinstea sărbătorii de la 23 August, însemnări despre seceriş — „recolta ţării strînsă la timp şi fără pierderi", un interviu cu Vladimir Stoenescu despre centrala solară — iniţiativă şi realizare a unui grup de tineri, serialul „La vîrsta noastră ei lupta pentru patrie", ştiri culturale, sport (despre hochei în plină vară, conform principiului bunului gospodar cu carul şi sania...), poşta emisiunii (susţinută de Benone Neagoe). Un sumar care a captat atenţia ascultătorilor, realizînd un portret al tînărului de azi în multiplele sale preocupări.

În acelaşi timp, sumarul a mai impus şi portretul unui alt tînăr : cel al redactorului Sebastian Sârcă — metodic şi ferm, constant şi echilibrat, cu un bun simţ radiofonic. Din păcate, conform unor necunoscute „legi" numele redactorului nu a fost pronunţat niciodată pe parcursul emisiunii (ceea ce este şi o greşeală a lui pentru că trebuie să se prezinte), iar în programul de radio este trecut realizator Lucian Sîrbescu. Să o considerăm ca o simplă greşeală ? Aşa cum am mai atras atenţia şi alte emisiuni sînt lăsate în suspens (vezi cazul programelor publicitare, sau cazul textelor de muzică uşoară prezentate rar cu autorii lor). Or, trecerea în anonimat a unor oameni ce-şi asumă responsabilitatea reuşitelor sau nereuşitelor în faţa atitor ascultători este un gest lipsit de fair-play, pentru a folosi un termen sportiv.

Constantin Stan

plastică

p. Corespondenţa lui Tonitza

● Avem nevoie de imagini mai exacte despre modul cum au gîndit, s-au comportat şi au acţionat oamenii de seamă al căror nume figurează, în dicţionare şi enciclopedii. Aceasta mai ales pentru că — fapt verificat în atîtea cazuri — tendinţele de aureolizare şi cele izvorîte dintr-o pedagogică dorinţă de oferire de modele absolute, demne de recopiat, riscă — atunci cînd sînt manevrate fără delicateţe — să creeze fetişuri. Tendinţa de a vedea de pildă în creaţie — şi mă refer nu numai la aceea a artiştilor — rezultatul actiunii unei fiinţe cu carcteristici exclusive şi speciale a dus la conturarea unor portrete robot. Fiinţe ce şi-au dus şi chiar şi-au conceput existenţa cu umilinţă, acordînd preocupării prin care au ieşit din zodia anonimatului aceeaşi atenţie pe care un cunoscut personaj voia să o acorde cultivării propriei grădini, sînt încă prezentate, de o anume literatură, într-o manieră ce sapă un abis între ele şi restul lumii. Este instructiv de aceea să vedem clar cum înfăptuiri de excepţie — în cazul artiştilor le numim opere — se nasc într-un mediu de viaţă şi un context de gîndire în care nimic nu frizează anormalitatea, ba, am putea spune, chiar dimpotrivă.

Excelenta ediţie a scrisorilor, pînă acum recuperate, ale lui N. N. Tonitza*), îngrijită de BARBU BREZIANU şi IRINA FORTUNESCU, are marea virtute de a aduce o reală contribuţie la conturarea unui portret mai complex al ilustrului pictor. Acele elemente aparent minore, dar indispensabile pentru precizarea modului de a gîndi, a mentalităţii şi culturii artistice şi, nu în ultimul rînd, a reacţiilor şi atitudinilor faţă de fapte şi oameni, fac lectura agreabilă pentru cine este dispus să cunoască omul în multiplele lui ipostaze şi nu doar ca proiecţie ideală în operă.

Limbajul corespondenţei lui Tonitza este nesofisticat şi direct. El scrie fără menajamente prietenilor şi colegilor sute şi sute de mesaje ; scrie în egală măsură şi cu acelaşi ton colecţionarilor şi colegilor, unor distinşi universitari sau unor bărbaţi de stat. Majoritatea paginilor sale sînt legate de ceea ce în mod curent numim astăzi „administrarea creaţiei".

Valoarea documentară a acestor pagini a fost extrem de inteligent speculată de autorii ediţiei care, în notele însoţind fiecare scrisoare, au oferit date substanţiale, lămuritoare, privind situaţiile şi persoanele la care se făceau referiri sau cu care pictorul a avut contacte nemijlocite. Amploarea şi calitatea notelor conferă cărţii caracterul de incursiune documentată într-o perioadă extrem de interesantă pentru evoluţia artei româneşti (între aproximativ 1905 şi 1940, anul morţii pictorului), perioadă a cărei istorie rămîne încă a fi scrisă.

Prin seriozitatea ştiinţifică a îngrijitorilor ediţiei, volumul de **Corespondenţă a lui Tonitza** poate servi drept punct de referinţă pentru tentative ulterioare de îmbogăţire a imaginii uneori schematice, pe care o avem despre suficient de multe personalităţi ale culturii şi artei noastre.

Grigore Arbore

*) N. N. Tonitza, **Corespondenţă**, 1906—1939. Ediţie îngrijită, selecţie, introducere, cronologie, note, indice de **Barbu Brezianu şi Irina Fortunescu**,

muzică

m. Muzica de caracter

Pe cei obişnuiţi cu paralele între epoca preclasică şi cea a zilelor noastre, în concertele pe care le reunise sub semnătura sa, Anatol Vieru i-a surprins afişînd acum un program ce cuprindea numai creaţii contemporane. Paralelismul, cred că s-a gîndit compozitorul-dirijor, sta în linia independentă a fiecărei semnături, căci au fost alese numai nume ce nu au devenit cituşi de puţin sinonime cu un curent tezist afirmat, cu vreo orientare oarbă la ceea ce se petrece în jur. Muzica acestor „Paralele" îl divulgă pe cel ce a alcătuit programul, căci regăsim o rezervă mai veche a lui Anatol Vieru pentru manifest, pentru angajarea prea simplă într-o direcţie stilistică, o căutare a profunzimii în ambiguitate.

De fapt, nesprijinindu-se pe o structură riguros purificată după criterii tehnice sau de manieră, muzica era una **de caracter**, de expresie. Ceea ce putea trece drept incoerenţă stilistică la audierea cîte unei lucrări din program, căpăta în contextul întregului afiş valoarea libertăţii de exprimare şi a supleţii artistice. Centrul de greutate al muzicii se deplasează astfel de la alcătuire către substanţă. Am extins poate asupra întregului concert ceea ce ar fi trebuit să reiasă ca impresie la prima audiere a recentei lucrări a lui Anatol Vieru — **Inscripţie pe o amforă (In memoriam Glodeanu)**, o muzică de tăceri şi supensii foarte original, totuşi firesc, gîndite, o muzică ce sugerează ideaţia, fără a o exterioriza palpabil.

Preludiile pentru patru corni de Liviu Glodeanu, reascultate în acelaşi concert, sînt o muzică a ordinii ce se transformă în metaforă. Explorarea sistematică a domeniului ascunde un tilc, imnul gregorian care apare la sfîrşit ne-o comunică. O prospecţie a instrumentarului propus devine astfel suită de gesturi muzicale acoperite tehnic şi imaginativ la cel mai înalt nivel.

Piesele universale din program aveau în primul rînd darul de a recomanda compozitori mai puţin cunoscuţi sau chiar necunoscuţi la noi. Liedurile de Odaline de la Martinez sugerau, mai ales în partida vocală, admiraţia compozitoarei pentru muzica lui Luciano Berio. Imaginea se constituia cu apetenţă şi simţ sonor. Au prilejuit o frumoasă apariţie tinerei soprane Ioana Bentoiu, expunînd o mare maleabilitate timbrală, o adecvată regie a mijloacelor vocale. Alfred Schnitke, compozitor sovietic de reputaţie, astăzi **(Dialog pentru violoncel şi ansamblu de cameră)** adera la atmosfera concertului prin destinsul şi nobilul său eclectism. O muzică făcută prin acumulare, nu prin eliminare, avînd a profita şi de interpretarea violoncelistei sovietice Natalia Gutman. Instrumentului protagonist i se rezervă labirintice melopei, contrazis fiind, ca personaj, de violenţa ansamblului, iar Natalia Gutman este o natură muzicală excepţională, dintre acelea la care dăruirea în actul cîntării electrizează.

În final, cu o partitură solistică susţinută de Voicu Vasinca, în strălucirea retoricii sale instrumentale, **Concertul nr. 2** pentru flaut şi percuţie de André Jolivet ni s-a părut dintre cele mai argumentate lucrări ale compozitorului.

Costin Cazaban

„Așa-i doamnă, că sînt poet mare?“

ION VINEA

a fost, pur și simplu poet : în scris, în comportament, în gîndire, în societate, în dragoste, în inocență și mefințe, nu și în conștiință ; în orgoliu și umilire, în marile sale absențe și cutremurătoare vizite pe care i le-a făcut mai tîrziu (cînd prietenii îl părăsiseră ori se aranjaseră prin preajma casieriilor și-n adîncurile abjecției) singurătatea, penuria, frica, dumirirea completă, stupoarea, Dumnezeu, deznădejdea și presentimentele zădărniciei — lui, care avusese o dezinvoltură romantică, o incendiară furie contra stupidităților și falsității, o statură, de altitudini, o mîndrețe direct nobilă, acea albastră limpezire a ochilor trimiși în ambasadă, acea extatică reverie a privirii dinăuntru alergînd pe faldurile perdelei dinspre scenă cum și dinspre culise ca pe soarta mișcătoare și ca pe sîngele lui Polonius, atîta seducție, atîta insurecție, atîtea disponibilități, prezență de spirit și spirit deductiv, totdeauna umor și niciodată ranchiună, lui, care știa să fie sus, generos, dezarmant, aerian, inteligent, investigativ și de o civilizație contaminantă în raporturile cu ceilalți, ca însăși ademenirea în care s-a și prefăcut viața sa ademenită în varii direcții, nu impecabile fiecare și nu fiecare dulce nici pentru el, nici pentru mediul ambiant, risipită prin păsări bizare, conta nu numai cîntecul și nuanțele sale, prin polifonii fără lizieră, delicioase sinuozități și meditații retractile ca șerpii umbrei și despletirile apelor subterane, apelor provocării, fîntînilor care devin timp, timpului care devine lunatic, fumigen și înstrăinat.

A fost (ușor de zis) pur și simplu poet, ceea ce e destul de complex, de complicat și de mult chiar și într-un univers al distincțiilor (cum nu prea s-ar putea spune despre universul vremii lui) a scos reviste, publicații, uimiri, a exclamat și invectivat, a elogiat cu sau fără oportună trebuință, cu sau fără destulă rigoare, s-a oglindit în sine ca Narcis, ca Avesalom, ca Hamlet, ca Don Quijote, abandonat senzualității din care era construit molipsitor și imponderabilelor către care îl atrăgea „această năzuință fluidă a ființei“, intuiția că neîntrerupt „sunete noi își cer cîntecul“, interiorul suspin și exteriorul tremur „pe marginea somnului, / să fii și să nu fii“, ori de cîte ori (și de cîte ori anume e cu adevărat greu de spus) își vorbea sieși — „ucigașul iubirii / călăul visului apus“, singurătății care i se anina de cuvinte („Singur în noaptea exilului sînt“, „Toate femeile / m-au părăsit, cu hohot, deodată“, „În fundul meu e tăcere / și cîte un cuvînt ca un paianjen sub o piatră“, „Vreau să fiu singur și trist lîngă focul dintîi“, „Singur veghez. Nici un zvon. Lumea e de mine departe“) ori de cîte ori țința cobită, sărutul de ură, „glasul captiv al altor lumi“ sau veghea spectrelor, măcelul florilor „cu gura de gură-cască pe isonul veșniciei“, în numele dualismelor, fărîmării, abandonului părților („dezbinat de mine, niciodată unul“), în numele lui „Pan și Priap / la poalele păginei nopții“ s-au înversunat împotrivăi, s-au lepădat în el de el, în sine de sine sau în devălmășia — la figurat — a vertebratelor cu nevertebratele, a amestecului astrelor slobozite, slobozite și de ciocnirile cu pămîntul și de cele cu legile imponderabilității, ale densităților muzicii din sfere ori muzicii sferelor, s-au lepădat de el ca devenirile și cu înspăimîntare a descifrat cum „pe pămînt cîntă oamenii, broaștele, ciinii“... dimpreună. După ce, în afara broaștelor, ajung să cînte ciinii (altădată, ei vor boci : „și sub luna nouă ciinele bocește“...), rostul a numeroase rosturi se suspendă și interogarea însăși („Ce face Dumnezeu cu atîtea păduri și ape ?“, „Ce face Dumnezeu cu atîtea clopote ?“ cade în eclipsă de sens, cerul s-a înstrăinat ca și „Hamlet cel care ar fi vrut să facă și să dreagă“, cerul navighează în contumacie de cer și în neputință, „gesturi însușite“, se strigă în deșert, nu — ultimul gînd nu mai este, nu mai poate fi Dumnezeu. Dumnezeu joacă table („Mi-am trădat inima, mi-am ucis sufletul“ ; „Nu pot pleca, nu pot rămîne“ ; „Celor învinși ne rămîne deșertul / și părerea de rău ca o vrăjitoare“), din tot ce se află El nu sporește, nu mai sporește, pe lîngă lume (și lumea unde oare să se fi refugiat ?, ea domiciliază unde ?) plutesc suflete vagi, s-au topit și dus și murit și stins trenurile, toate trenurile, se înfoaie, cată loc și caută însurubări ora aparițiilor nebuniei și clownilor, a gheței incandescente planînd peste creștete, se cheamă ajutorul mormintelor, destinul e scotocit în caroseriile cuvîntului, crucile robotesc și moartea... **„Moartea nu vine cînd o chemi“.**

★

La împlinirea a 15 ani de la moartea lui Ion Vinea care în 6 iulie 1964 („e timpul să uit stările sufletești“, însă el se învăluia în toate uitările nemeritate, circular și mustrător severe...), cînd se despărțea de noi abia reușind eventual — după o jumătate și mai bine de veac de exerciții literare „audiate“ (afinități ! afinități !) în toate părțile de poeți mari și de poeți mici și de nepoeți — a-și privi cum și-o fi privit, împrimată, întîia carte cu versuri ; așadar, la un deceniu și jumătate de dispariția poetului să nu mai lăsăm, e și cam tîrziu, ca să iasă din sertarele somnului ei melancolia, fiindcă nici n-ar fi de ajuns o melancolie și nici n-ar ști să tîrguie paiaței doar ea singură, scufia care-i trebuie („zgardă, scutură-te pe peron“) ; nici să nu ne întunecăm, Ion Vinea a fost un creier ironic de luminos și cu adevărat statuar, prin întrebări ca de pildă ce va fi înțeles, ori ce va fi spus, ori ce înțelesuri avea spusul nespus și neväzutul neväzut al întîlnirii prisoselnice cu sine imprimat, în Cuptorul acelui 1964, — lucruri dealtminteri zadarnic de stabilit și restabilit acum.

Dar după ce i-am „adîncit“ pînă sub și pînă peste propriile lor niveluri pe alții, să recunoaștem că în cazul lui Vinea nu numai că prin tot ce s-a încercat a se repara postum nu i s-a dat încă locul cuvenit, însă că pe locul acela — din pricina modei, ușurinței cu care ne luăm după modă și după biziilelile sale, ieri unele și azi altele — pe locul acela stă din eroare altcineva și stă strîmb. Cînd se va studia cu atenție, suplețe, nepatimă și nerestricție mentală, minuțios și nuanțat, în cunoștință de subiect și de subiecte și fără vasalități la marii critici (care nu-s ireproșabilii ireproșabililor) adevărata evoluție estetică a poeziei noastre din acest secol, au să se observe clar două lucruri : că ierarhiile de pînă acum se cer fatal remaniate la rece, și profund remaniate, și că o serie de particularități, de drumuri, de atribute atribuite (nu comit o eroare, iar dacă am să am și cînd scrie un Vinea, așa cum am scris un Bacovia, totuși voi încerca, a demonstra-o... Cei veșnic învinuiți că umblă cu capul, și lumea îi stigmatiza, în lună și în nori, au trecut de noi și au descoperit luna a doua oară, că se putea. Să riști e pînă la urmă cunoaștere, chiar dacă nu există cunoaștere care să nu coste viața...) atribuite am spus lui Ion Barbu, Lucian Blaga, Adrian Maniu și chiar Arghezi fuseseră precedate de iscusințele și contribuția acestui mare matur, exigent și domn care a refuzat o viață întreagă să-și etaleze în volum poemele. Poeme inoxidabile. Scrise parcă aseară. De nu am lua decît un pachet mic de exemple din care împede rezultă niște cunoscute spețe de formulare barbistă (în ceea ce-i privește pe Blaga și Adrian Maniu, ei s-au alimentat și mai copios din confratele răspîndit aiurea prin reviste numai, și numai prin ziare, și neglijent cu sine pînă la inadmisibil), și încă ar fi de stat altfel pe gînduri :

Vila cu trepte trei în prag

. . . . . .

Sub frunza frunții arsă, venim pîndește, verde

. . . . . .

În pătrat de var și soare

. . . . . .

Polen de chin pe albe cinci petale

. . . . . .

Tîrgul își spală-n cer sutele lui de țuguiuri

. . . . . .

Cît de purpurie rochia ta se aprinde

. . . . . .

burgului de suliți cu sportivi pitici

Era între 1912 și 1920 cînd își publica Vinea aceste versuri. Și cam tot pe atunci altele, în care-i depistabilă o arhisubliniată (nu-i așa ?) „caracteristică“ și turnură stilistică argheziană, deși — să deschidem bine ochii — Eminescu îl precedase :

Cine rămîne prin neguri și ploi
cînd milioane trec de strigoi ?...

. . . . . .

Cascada rugînește
a obloanelor etc.

Există — ignorat în genere — un Vinea poet al țării, al miturilor, tradiției, eresurilor și un

Alexandrina Stănescu : „Floarea soarelui“

Vinea poet metafizic, tragic ; un vitalist și un abstract ; un agonic și un fantezist ; un disperat și un introspectiv ; un euforic și un macerat a cărui sîngerare spirituală n-o pot nicicum deszice aparentele-i teribilisme — amîndoi evident mai interesanți decît ceea ce s-a remarcat la „modernistul“, la „integralistul“ Vinea, și el mare, dar mare mai ales prin clasicismul disimulat al antagonismelor sale infuzate, e drept, cu eleganță în canavalele unor tehnici și abilități de exprimare suprem evoluate. Va trebui vreme și vreme, vor trebui bătute cărări și cărări grele (iar drumurile — n-a spus-o chiar el ? — sînt slugi bătrîne), ca să se restituie liricii sale domniile cuvenite. Iar aceasta îndeosebi din pricina distincției lui sufletești identificabilă ca un blazon sau a indiferenței lui față de sineși, față de propria-i operă tratată ca pe un bastard. Citeodată, presupun, va fi și regretat-o : „vistiernici nemernici am fost / desfrunzitelor tinereți“. Contemporanii nu se obosesc prea-prea cu tine, iar celor ce urmează li-i lene să ia lucrurile de la început, pentru ei toate Troile au fost descoperite, mulțumindu-se doar (culegători de fructe neculese) cu para care pică.

„Așa-i doamnă, că sînt poet mare ?“ se autopersifla el. **Doamna** are (și ce grav ; și ce grav :) de-abia de-acum încolo de răspuns celui ce, foarte serios, la plural, își recomandase : „faceți uneltele întreceți meșterii“. Este rîndul comentatorilor lui să-și desrugînească (ham, ham, poftă de viață) curajul și armele. Căci și azi, pînă azi, ca și atunci — „Vorbele noastre ne-au mințit. / Am spus prea mult, pierdut li-e înțelesul“. Rege sărac, rege etern, încolo... „Pămîntul e de drumuri plin ca un nebun de zdrențe“. Drumuri și zdrențe. Nebuni și regi.

Ion Caraion

Cu George Lesnea

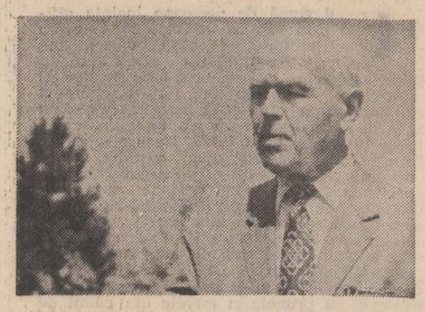

Îl știam la Iași. Cine nu-l știa pe George Lesnea la Iași ? În vecinătatea lui Sadoveanu, a lui Demostene Botez, a Otiliei Cazimir, a lui Mihail Codreanu. Îl știam în secolul trecut, în anii Junimii literare, ori pe vremea lui Alexandru cel Bun, ori în pragurile, în toate pragurile veacului nostru. În treacăt l-am văzut prin Mărțișorul Bucureștilor, odată l-am însoțit printre gardurile Agapiei, dar îl știam acolo, în capitala Moldovei, dintr-o vreme a primelor curiozități literare. La Viața Românească, lîngă Ibrăileanu. Ori în zețărie, la tipografia revistei, cu textele văzute pe dos. O dată am găsit Poeziile lui Esenin, cu prefața lui Ionel Teodoreanu, în care George Lesnea apărea fantomatic și trecea într-un spațiu aproape de legendă.

Între zidurile Goliei am ajuns într-un asfințit. Povești cu iubiri sfîșiate. În casa aceasta a locuit Veronica Micle. Aici a cîntat Liszt și Barbu Lăutaru. Aceasta a fost casa lui Dosoftei. Această ușă boltită, de pivniță, era sub casa lui Miron Costin. Într-o iarnă cu zăpadă mare am ajuns la casa lui Pogor. Apoi, pe urmele povestite ale celor doi, ne-am pomenit la Bojdeuca, în valea Țicăului, unde lătrau ciinii. Am coborît apoi pînă la Trei Ierarhi, în timp, acolo în curtea cu școlile, după Creangă și Maiorescu, și am suit pe străzi înclinate și în închipuire, cu Eminescu. Și iarăși cu Teodoreanu și cu Păstorel și cu Ralea, într-un amestec de epoci și de moravuri. Iată cum nu pot să vorbesc despre George Lesnea decît prin chipurile lumii în evocarea căreia el însuși a trăit.

Era prin cinzeci și atîta cînd l-am cunoscut, în redacția Vieții Românești, cu chipul de împărat roman în efigie pe o monetă ștearsă de timp, mereu în amintiri, prietenos, (prietenia, gluma, însoțirea în hălăduieli nocturne erau virtuțile mereu prezente ale ființei sale), foarte manierat în prezența femeilor, oricînd gata la un duel de epigrame în prezența confraților, — dar atunci, în ceasul acela, corecta paginile din Evgheni Oneghin, l-am lăsat singur, și s-a urnit cu greu din bucuria lucrului, ca să aducă apoi spre mine biografii și imprejurări, în intîlnirile cîte s-au urmat, anecdote și date dintr-o lume trăită într-un fel al lui, într-un mod și într-un timp miraculos. Pînă într-un ianuarie, la Iași, (unde în altă parte ?), cînd, cu Romulus Vulpescu, în trecere de la Botoșani spre Vaslui, (cînd aveam să petrecem ultima noapte cu Toma Caragiu), l-am întîlnit în librărie și am zăbovit la o cafea cu poetul care nu se putea să nu ne apară în cale, ca din întîmplare, să nu ne însoțească, să nu răstoarne clipa îngăduită în reversul ei de epoci și de veacuri, printr-o ducere de gînd, și prin făgăduirea unor mai îndelungi preumblări. Dar era obosit și bolnav, mai scump la vorbă și parcă mai al prezentului, totuși. Apăruse ultima ediție din Esenin, și pe un exemplar oferit „poetului și prietenului“, a adăugat un „salut cald omagial din orașul amintirilor, de unde și dumnealui are amintiri“.

Am fost în casa lui George Lesnea, dar n-aș putea spune pe ce stradă, ori la ce încrucișare de străzi se află. Am ajuns acolo, întotdeauna, după lungi ocoliri pe străzile orașului, după dese popasuri lîngă porți și pe sub balcoane, dintr-o poveste fără sfîrșit, (într-o noapte primăvăratică, într-un decembrie înzăpezit ?), ajungeam undeva și se deschidea o ușă, apoi, lîngă o licărire aurie totul se petrecea altfel sub grija amfitrionilor.

Nimic nu se uită și parcă nu se iartă din acel timp care a fost mai ieri alaltăieri, în vecinătatea poetului cu memorie fabuloasă și rară disponibilitate, care chema la Iași, aștepta la Iași, în orașul lui, cetate, grădină, spațiu spiritual, loc al iubirilor, într-un timp care poate fi și istorie și literatură, dar mai cu seamă proprie biografie, prietenie, mărturisire.

Ion Horea

„Mass media“...

Urmare din pag. 1

milion de ani de istorie, față de condiția lui umană. Dacă am munci și crea numai pentru „nervum rerum gerendarum“, pentru aspectul lucrativ al vieții noastre active, pentru profit, n-am pierde oare din vedere moralitatea actelor noastre, aspectul etico-estetic al existenței, al creației proprii, ce echivalează cu viața individului și a societății în care trăim ?

Asistăm uneori, cu amărăciune, la succesul unor indivizi ce se căpătuiesc repede pe seama celorlalți : huligani, carieriști sau clovni. Și ei pot trage foloase din „civilizația tehnetronică“. Mai ales foloase. În gura lor, cuvintul „istorie“ se degradează, ca orice atinge cu gestul sau frazele lor, mai mult sau mai puțin sforăitoare, demagogice.

Există, din fericire, o categorie de persoane, notabile sau anonime, a căror contribuție creatoare și onestă la progresul nației și al omenirii reprezintă aportul constructiv al civilizației la propria ei depășire istorică. Aici, atributul superior al istoriei este bine plasat. Ei pot fi oameni de știință, filozofi, muncitori, artiști sau activiști pe tărîm obștesc. Ei gîndesc și fac ! Cuvintul lor reflectă o realitate materială și spirituală indubitabilă. Ei sînt „sarea pămîntului“, ei ajută societatea, și societatea trebuie să-i ajute, la rîndul ei, oriunde se află.

Ameliorarea relațiilor social-economice și politice din sînul comunității umane planetare depinde acum de ceea ce sociologii numesc dimensiunea umană a dezvoltării. În actuala teorie a valorilor, poziția acesteia a devenit prioritară, în toate programele pe termen lung, în „modelele“ și în „scenariile“ pe care corifeii științelor prospective le oferă factorilor de decizie.

Omenirea a început să-și facă probleme de conștiință. Structurile economice tradiționale își pierd treptat credibilitatea, în ofensiva pe care „munca fără pîine“ o desfășoară împotriva cîtadelei „pîinii fără muncă“, exploatații, contra exploatatorilor. Intelectualitatea lumii se orientează, — cu toate argumentele de care dispune, — de partea unei teorii active, aplicate modificărilor de structură cerute de necesitățile biologice și intelectuale ale majorității locuitorilor planetei. În condițiile actuale, istoria a devenit un argument pentru echitate și democrație. Acesta este și punctul de vedere, declarat, al intelectualității românești.

Dar în vreme ce, militînd pentru o mai justă repartiție a bogățiilor terrei, oamenii cei buni și harnici ai pămîntului denunțc egoismul și indiferența celorlalți, în numele unor judecăți de valoare pe care le-a consacrat îndelungata lor experiență istorică (și pe care socialismul științific n-a făcut decît să le ordoneze într-o gîndire coerentă, verificată de practica socială), iată că adversarii acestora revin la atac, de la dreapta spre stînga, sub flamura unei „noi filozofii“, pe care curioșii și-o pot procura din literatura ce inundă azi o anumită piață intelectuală europeană, cu sprijinul, bine retribuit, al mijloacelor ei de comunicare electronică.

Unii confrați ai noștri din țări în care viața pare mai ușoară au, pesemne, mai mult timp și bani de cheltuială, ca să-i piardă consumînd asemenea idei, cărți și ziare și pentru asta nici nu invidiem și nici nu blamăm „societatea de consum“.

Această direcție ideologică „nouc.“ e rezumată de Alain de Benoist (care, pozînd în reprezentantul „revoluției conservatoare“, dorește să apară ca șeful ei de școală cel mai lucid) în formula : „inegalitatea e un bun social, iar ideologia egalitară este un rău“. El o lansează într-o recentă „antologie critică a ideilor contemporane“, groasă de aproape 700 de pagini și intitulată, semnificativ, **„Văzut dinspre dreapta“.**

Pentru orice cititor la curent cu eclectismul anarhizant al „noilor filozofi“ francezi, reiese cu destulă claritate că atacul lor împotriva marxismului reprezintă o mișcare tactică ofensivă, parte integrantă dintr-un plan strategic împotriva tuturor oamenilor de știință și de cultură care apără idealurile democratice și în ultimc instanță acțiunea socială în favoarea dimensiunii umane a cunoașterii.

În **„Testamentul lui Dumnezeu“**, neo-filozoful Bernard-Henri Lévi preconizează „un stat fără ideal“, dirijat de un fel de „morală transcendentă“ perfect individualistă, un stat care să ignore cerințele maselor (pe care tînărul filozof contestatar le denumește, cu un dispreț suveran, „plebea“). „Etica sa de rezistență“ e dirijată împotriva veleităților maselor de a se autoconduce și autogestiona și îndreptîndu-și toate speranțele către „un Dumnezeu care conduce, dar nu guvernează“, el „refuză universalul“ în favoarea particularului și respinge orice „datorie“ a individului particular, față de colectivitate, stat, credințe etc.

Din punctul său de vedere „democrația trebuie să fie un prezent fără viitor“, altfel „se absolutizează“ și devine „istorică adică totalitară“. Iar ca o culme a absurdului și a relei-credințe politice, B.H. Lévi consideră că revoluția visată de Marx în Germania a fost deja „realizatc“ de... Göbbels și Hitler. Confuzia ideologică profundă în care neoanarhismul eclectic, al tînărului eseist francez, cu pretenții de filozof, vrea să cufunde valorile, se dezice de însăși filozofia franceză modernă pe care o condamnă pentru că s-a lăsat influențată de marxism. Obsesia sa anti-marxistă și anti-materialistă îl duce pînc la a contesta și... biblia și toate religiile, pentru „istorismul“ lor, predicînd o nouă religie : „monoteismul fără istorie“, teorie ce-i finalizează și culminează ideile conținute în esseul **Barbaria cu chip omenesc** cu care debutase, zgomotos, cu doi ani în urmă.

Ce învățăminte ar trebui să tragă omul preocupat de ziua lui de mîine și de poimîine, din toată demagogia aceasta boierească despre libertate, democrație și alte vorbe astfel denaturate ? Mi se pare că „civilizația tehnetronică“, — acuzată că zămislește monștri din „somnul rațiunii“, — nu poate fi învinuită că o asemenea „filozofie“ i-ar fi odrasla legitimă. În definitiv, energia atomică în sine nu-i vinovată dacă nu e folosită în scopuri pașnice, constructive ci pentru distrugerea strategicc în masă.

Rolul intelectualului, în țara lui și în lume, apare azi mai important decît oricînd în trecut, tocmai fiindcă civilizația electronică (creația sa, desigur) are putința să creeze și să formeze la rîndul ei alți oameni de concepție, alți creatori de valori intelectuale, care pot să contribuie la ameliorarea condiției umane, sau la deteriorarea ei, căci în fiecare creatură transpare ceva „după chipul și asemănarea“ creatorului ei.

Societatea educațională a învățat să se apere de nocivitatea iresponsabilă a predicatorilor violenței, rasismului, misticismului și-ai altor rele apucături. Dar în numele libertății spiritului și al drepturilor omului în societate, — drepturi dobîndite, cu grele și îndelungi suferințe, de bietul om sub vremi — depririderile cele păcătoase se mai strecoară-n sus, la vedere, mai iute ca cele bune.

„Sub steaua iubirii de patrie“

Urmare din pag. 1

sale verbale ci de ambiția de cuprindere exhaustivă a suferinței, bucuriei și spectacolului fastuos-tragic al lumii.

Terifiant, pesimist, bucuros, neliniștit, optimist, nostalgic, tragic, polemic, compătimitor, pamfletar, sentimental, poemele sale sînt totdeauna convingătoare, adevărate, și, de aceea, unele din ele au ceva măreț, semn distinctiv al marilor poeți.

Poezia de pînă azi (B.P.T.) adună între două coperți lirica lui Adrian Păunescu din aproape două decenii, selecția ilustrînd cu putere tendințele de manifestare ale acestui complex talent; astfel, constatăm că de la un volum la altul sentimentul patriotic prezent încă de la primele sale manifestări poetice s-a potențat în așa măsură încît ne determină, acum, cînd avem această culegere în față, să vedem în autorul poemelor scrise sub steaua iubirii de patrie un adevărat restaurator al poeziei politice, care, dacă nu amuțise cu totul, fusese cuprinsă, în ultimul timp, de o stranie moleșeală.

Persuasiunea cu care poezia și personalitatea lui Adrian Păunescu s-au afirmat în peisajul literar și public conferă demersurilor sale ca racterul **natural** al unui fenomen de neînlocuit.

Un număr mare din poemele sale ar fi meritat citarea integrală, dar spațiul nu ne permite. Cartea lui selectivă, avînd un generos tiraj, stă la dispoziția celor interesați.

Ne mulțumim să încheiem prin a afirma că recunoașterea de care se bucură Adrian Păunescu nu ne stîrnește invidia (ca atîtor altora) ci bucurie și admirație.

Eroul de la Lechința

Urmare din pag. 1

nia dvs., a amîndorura și despre peripețiile prin care ați trecut de la Constanța și pînă la Mureș... Am fost ieri la librărie, am cumpărat cartea dvs., am găsit doar cîteva rînduri despre fratele meu, sublocotenentul Victor Mărcuș. După ce am auzit cum v-au vorbit cei doi, pe care i-ați crezut morți, m-a cuprins un tremur nervos, «Ce-ar fi, mă gîndeam, să se producă și cu el vreo minune ?» Nu se putea deoarece eu, personal, am verificat, după lupte, crudul adevăr.“

Cu ochii înrourați, în timp ce citiva picuri pocneau discret pe hîrtiile ce i le înmînasem, cu capul plecat, parcă în tainică rugăciune, fără să mă privească, îmi șoptea : „Spuneți-mi totul... Cum a murit fratele meu ?“.

M-am așezat și eu pe scaunul de la masa mea de lucru. Dînsa s-a apropiat de birou, tîrșind scaunul. Și-a ridicat încet capul. Mă privea drept în ochi.

«Vă înțeleg, i-am spus. Într-adevăr că în carte am înfățișat prea succint palpitanta dăruire de sine a fratelui dvs. L-am cunoscut la Constanța, pe malul mării. Era în același regiment cu mine. M-a cucerit de la prima întîlnire. Aflasem că, în viața civilă, era compozitor. Ultima creație, tipărită frumos, mi-a arătat-o și mie. Reținproaspăt imaginea lui Victor. Mai înalt decît dvs., cu ochii migdalați, cu fruntea înaltă, gînditoare, cu privire deschisă, cu zîmbet săgalnic. După ce am întors armele împotriva hitleriștilor, prin 24—25 august 1944, a venit la mine, în port, pe digul cu farul verde. Printre soldați și cazemate am tăifăsuit despre viață, despre războiul ce-l porniserăm pentru eliberarea și a acelei părți din Transilvania în care se afla satul dvs. de baștină, Lechința, de pe malul Mureșului, nu departe de Iernut. Și-a desfăcut vestonul și mi-a spus : „Măi, nea Jenică, așa îi plăcea să-mi zică, vezi aici ?“ Pe cămașă, era cusut, de jur împrejur, o banderolă tricoloră. „Nu voi scoate cămașa asta de pe mine, de m-ar umple toți păduchii din lume pînă cînd nu m-oi vedea în satul meu, Lechința. Și-apoi să vezi cîte cîntece voi scrie... Am auzit că mîine, în 26 august, îmbarcăm pentru Ardeal“.

Și-a încheiat vestonul, și-am pornit-o spre Gara maritimă. Acolo am ciocnit niște pahare cu vin, apoi ne-am strîns mîinile, ne-am despărțit. Țin să spun că ultima partitură, cu chipul său pe copertă, se află la muzeul militar. O revăd de cîte ori mă duc pe la Constanța. Mi se pare că erați atunci refugiată la București, unde vă trimitea scrisorile de pe meleagurile dobrogene, de la Tîrnava și, ultimele, din valea Mureșului„.

„Și cum s-a-ntîmplat, tovarășe colonel ? Mă iertați că v-am spus căpitan ; așa vă știam din vechile primite de la Victoraș“.

... «În acea după-amiază de 26 septembrie 1944, cînd regimentul nostru, întreaga divizie dobrogeană și pe delăturî alte și alte divizii românești trecusem la al treilea asalt al Dealului Singeorgi, peste care, într-un cot al Mureșului, se află chiar satul dumneavoastră. În vălmășagul luptei m-am trezit lîngă mine cu Victor. Ne-am trîntit într-o altă groapă de obuz. Gloanțele se repezeau buluc, piuiau, mușcau pămîntul în stînga și în dreapta. Fasciștii rezistau cu îndîrjire. Și totuși trebuia să ajungem pe cota 495. Oamenii noștri — unul de aici, altul de dincolo — tîrîș, prin groapi de obuze, pe sub cîte o geană de pămînt, căutau să se cațere spre creastă.

Zăream mai bine tranșeele hitleriste pisate de proectilele artileriei românești. Lîngă un pom retezat, Victor îmi strigă : „Acum e momentul ! ...La asalt, năvăliți, ura !“ a tunat ordinul lui către oamenii plutonului ce-l comanda. Își lepădase vestonul. Rămăsese în cămașă. Un nou val de obuze germane... Amestec de fum și praf, schijele tăiau lujerii și frunzele porumbilor. Totul era purtat dintr-o parte în alta, răsucit spre înalturi de un vîrtej uriaș.

Prin acea pîclă a morții l-am văzut pe Victor cum a înșfăcat, lîngă tăndările unei mitraliere distruse de un brand, pușca de la un soldat căzut.

Așa culcat cum era, și-a scos cămașa, cu banderola tricoloră, a înfipt-o în teava pustii și-a pornit într-o fugă nebună către resturile semnalului topografic de pe cota 495.

Între timp, și artileria noastră, care bătuse creasta pe care se găsea inamicul, a lungit tragerea. Din nou s-au făcut auzite comenzile de asalt. Tot regimentul a reluat înaintarea. Victor, culmea !, cu pușca ridicată, pe care filfîia cămașa cu tricolorul, se avînta spre gorganul amintit, strigînd ura !

„Uraaaa ! Uraaaa ! ...raaa ! ...raaa !“ strigau toți. Avioane în picaj germane aruncau saci cu grenade, mitraliau pe atacatorii noștri. Norul exploziilor l-a acoperit și pe Victor. Rănitii gemeau, ofițerii strigau comenzi, armele trăgeau, văzduhul întreg clocotea. Victor, scăpat ca prin minune, în sfîrșit a ajuns cu prima grupă pe cotă. În același timp, din prin alte frînturi de tranșee nemțești se năpustiră asupra noastră torente de plumbi de mitralieră, de pusti și automate. În acel iures am ajuns și eu cu restul companiei pe creasta Dealul Singiorgi, chiar lîngă semnalul topografic. Focul nostru redusese la tăcere și ultimele rezistente vrăsmașe.

„...Victore ! Victore ! am strigat eu, repezindu-mă spre fratele dumneavoastră, care se oprise culcat, chiar lîngă platforma de piatră a semnalului topografic de pe cotă. Pușca cu banderolă tricoloră, făcută zdrențe, zăcea lîngă el... Ochii lui, frumoșii lui ochi larg deschiși, rămăseseră împietriți într-o ultimă privire spre cerul de deasupra Lechinței, care își trăia zbuciumul acelor zile sîngeroase, pe malul Mureșului, în fața noastră, la poalele înălțimii pe care o cuceriserăm. Un glonț hain i-a săgetat inima... Restul... cunoașteți și dumneavoastră»...

„Da, știu ce-a urmat“, mi-a răspuns înecată în plîns. Șterg indu-și lacrimile, a adunat de pe masă scrisorile, le-a băgat în poșetă...

„Tovarășe colonel, eu sînt Anca Mărcuș, primsolistă la Teatrul de operă și balet din Cluj... Să știți că am doi băieți. Pentru cinstirea memoriei fratelui meu, pe amîndoi copiii, doresc și mă străduiesc să-i fac ofițeri... Îmi dați voie să vă mai privesc... parcă-l văd în carne și oase pe Victor...“

dialog cu cititorul

TOVARĂȘE REDACTOR ȘEF,

● Am luat cunoștință nu demult, de premiile acordate de Uniunea Scriitorilor, pe anul 1978. Desigur, interesul cu care este așteptată decernarea premiilor obligă juriul acestui forum de confirmare și afirmare a talentelor literare, de critică literară să departajeze pe cei mai buni dintre cei mai buni.

Analizînd în cenaclu, alături de creația proprie, realizările scriitorilor afirmați s-au evidențiat, nu de puține ori, interesante idei cu privire la modul cum este orientată literatura contemporană. S-au făcut și aprecieri asupra unor lucrări nereprezentative pentru literatura țării noastre, pentru spiritul națiunii noastre socialiste, combătînd în ședințele noastre de lucru modul cum sînt lansate o serie de lucrări, fără a avea certitudinea că ele pot reprezenta societatea noastră. Am avut astfel ocazia să găsim în paginile unor cărți premiate personaje îndoielnice, nereprezentative, supuse unei dezordini interioare, personaje ce nu merită interesul maselor largi de cititori și cu atît mai mult al unui juriu chemat să consacre creația și pe creatorii de vîrf ai perioadei în care ne aflăm.

Am propune, de aceea, o mai bună colaborare cu cenaclurile literare, aceste avanposturi ale receptivității de vîrf în rîndul maselor, privind fenomenul literar. Poate opiniile exprimate în acest cadru ar ajuta la formularea unor mai clare decizii în privința valorii ce poate fi acordată unui scriitor și, implicit, operei sale. Sondajele care ar urma să se facă, nu ar fi arbitrare, putîndu-se discuta cu cititorii în cadrul ședințelor mai largi ale cenaclului, problematica inclusă într-un roman, tematica unui volum de poezii, modul cum este retransmis mesajul artistic în urma unei lecturi.

Ținînd seama că literatura se adresează, în primul rînd, marei mase de cititori, n-ar fi decît oportună și necesară sondarea gustului acesteia, iar atunci cînd urmează a consacra pe cei mai buni dintre creatori, credem că o importantă deosebită ar putea-o avea și garanția pe care aceștia o acordă unor scriitori, ce vor fi priviți din acel moment ca „reprezentativi“ pentru timpul nostru.

O asemenea colaborare nu poate fi decît spre binele promovării celor mai autentice valori ale creației literare din țara noastră.

Membrii biroului cenaclului „Republica“ : NICOLAE STELEA, ELENA HAITĂ, DOINA NEGROIU, STOICA VALERIU, ELENA ARSENE, PETRUȚA POPA.

TOVARĂȘE REDACTOR ȘEF,

● Sîntem purtătorii de cuvînt ai unui cenaclu prin filiera căruia trec de 12 ani promițătoare talente din rîndul miilor de liceeni și de elevi aparținînd ultimelor clase ale școlilor generale din Capitala țării. Urmărim cu atenție tot ce apare în librării și sîntem interesați în mod special de acele cărți care ni se adresează și în care ne găsim fidel reprezentați.

De aceea vă mărturisim nedumerirea și decepția noastră citind lista celor trei lucrări care au primit premiul **literaturii pentru copii și tineret** al Uniunii Scriitorilor. Fără cel mai mic ecou în rîndul nostru, al tinerilor cititori, aceste cărți, lecturate din curiozitate după aflarea premiilor, ne-au trezit legitima întrebare dacă juriul format din persoane competente și de bun gust le-a citit cumva, deoarece alegerea ni s-a părut neinspirată și nepotrivită.

Considerăm că existau cărți mult mai reprezentative, mai accesibile și atractive, într-un veșmînt literar de aleasă ținută.

Propunem un sistem mai democratic de premiere, ca reflex al tendinței generale de democratizare a vieții noastre politico-sociale. Credem, în acest sens, potrivit ca fiecare editură să propună pentru diferite premii 5—6 cărți legate de profilul ei — pe care le consideră cele mai importante succese editoriale ale anului respectiv. Aceste propuneri să fie publicate în presa literară și supuse discuției, atît a criticii, cît și a cititorilor. Ne gîndim, de asemenea, că n-ar fi lipsit de interes ca în cazul cărților pentru copii și tineret să se sondeze și opinia noastră, a cititorilor școlari. Am dori ca în cazul cărților pentru copii și tineret să se acorde 5 premii în următoarele domenii : a) poezii și povestiri cu teme de actualitate pentru copii ; b) legende și evocări istorice ; c) proză pentru adolescenți ; d) beletristică științifică (literatură de informare) : e) science-fiction (literatură de anticipație).

În speranța că veți publica gîndurile noastre în paginile revistei pe care o conduceți, vă rugăm să primiți din partea sutelor de condeie tinere din Capitala țării caldele noastre mulțumiri împreună cu mărturisirea convingerii că viitoarele premii vor fi acordate într-adevăr celor mai îndrăgite și reprezentative lucrări.

Biroul cenaclului : IRINA AIRINEI, GABRIEL CHEROIU, SALVINA ADAM, ADINA CHIVULESCU, CRISTIAN POPA.

atelier literar
poșta redacției

C.B. — FĂLTICENI : Textul dv. nu se poate citi. Retrimiteți-l dactilografiat.

D. ANCADAN : Lucruri surprinzător de slabe, în care predomină confecția, „lucrul manual", în care zvonul liric se împuținează sub crusta convenționalismului și a efortului mai mult exterior. Ceva mai bine, în „Pur și simplu".

VLADIMIR IOANA : Pagini interesante, în general, de certă vocație lirică (ușor afectate, manieriste, uneori. Reținem, îndeosebi, „Cain", „Cuvîntul de ordine", „Un vis", „Totuși", „Hybris", „Sagittarius", „Decembrie", „Timp contratimp", „Ulise", etc.

V. VIDRIAN : Stăruie aceleași metehne despre care am mai vorbit, uscăciune, retorism, etc. Ceva mai bine, în „Să facem liniște" (cam didactică, totuși).

COSTIN BRATU : Cele mai multe sînt alcătuiri conștiincioase, de acuratețe, care nu părăsesc, însă, decît rareori zonele convenționalismului. Sînt și cîteva pagini mai personale, parcă, mai reușite și mai promițătoare, în orice caz : „Dacă în cealaltă lume", „Comunicare 1", „Început de vis", „Unde-am mai văzut". Să vedem ce mai urmează.

A. DERLEA : Nu sînt noutăți deosebite, din păcate ; predominant e efortul grafic, confecția uscată, inexpresivă. Ceva mai bine, în „Unghere".

N. A. VEST : De acord cu considerațiile din „Ars parodica", dar „aplicațiile practice" sînt — mai ales de data asta — slabe (alunecînd, uneori, în vulgaritate). Ceva mai bine, în „Luciditate", „Din anii războiului". Greoaie, „făcute", versurile (ar fi ceva în „Ultimul cerb", și anume „poanta" finală, în „Vînătoarea regală", și anume fără „poanta" finală, șteasră, indiferentă, „ca să fie").

T. ROȘU : Sînt încă prea multe pagini stufoase, supra-încărcate, îmbicsite, iar formula compozițională, invariabilă, monoton-enumerativă, nu e de natură să favorizeze un progres. Cîteva lucruri ceva mai bune : „Niciodată", „Iarba", „Puntea", „Cîntec la intervenția ploii", „Virstă".

CONST. BOBOC : Nu înțelegem de ce vă tinguiți (în toate scrisorile) : vi s-a răspuns cel puțin de două ori (în nr. 20 din 19 mai, în nr. 25 din 23 iunie) — probabil că nu urmăriți atent revista. Versurile sînt și acum modeste, școlărești, încercări naive, rudimentare, care arată că aveți nevoie de multă lectură (din poeții mai vechi și mai noi), pentru a înțelege mai bine ce este poezia.

E. RADU : Veștile sînt într-adevăr mai bune și sperăm să fie în continuare la fel. — vă felicităm și vă dorim succes și la probele următoare. Versurile nu sînt de talia dv. (ceva în „Strigoi", dar cu un final prea „înciuat").

U. IOV : Greșala vine probabil din imaginea insuficient de explicită, din grafia insuficient descifrabilă (cine știe ?...). Versurile din cele două plicuri nu ne aduc prea multe bucurii, din păcate. Cele mai multe sînt greoaie, poticnite, tulburi, lipsite de vibrație. Doar cîteva sînt demne de menționat : „Cînd aștepți" (cu un final cam confuz), „Chitaristul", „După amiaza", „Rotonda". Într-o a doua categorie, lucruri interesante, dar insuficient finisate : „Descopăr", „Atît de aproape", „Oglinda", „Disperare", „Tînără incantație".

APRILIE — F. : Am reținut o serie de piese bune din ultimul plic, spre cele de cuviință. Am regretat întrevederea ratată, dar sperăm să se ivească alt prilej. Tineți-ne la curent. (Nu ne-ați trimis poza).

EM. GV. : Cîteva pagini frumoase în care adie o lirică, senină, înțeleaptă amărăciune : „Pămîntul și cu mine", „Cerul s-a spart", „Fiind prea tînăr".

M. SĂMÎNȚĂ : Pagini interesante, dar parcă mai tulburi ca altădată, antrenînd un mil anecdotic insuficient supus decantării. Desenul își pierde astfel transparența, sunetul e impur, materia groasă, netransfigurată. Ciclul „militar" e într-adevăr mai consistent și mai interesant, dar tot el e și cel mai amenințat de primejdiile de care vorbeam („Amintiri", „Mă retrogradase", „Dezbrăcați-vă", „Pantalonii albaștri", „Stropi de rouă").

A. Butnaru, Dorina Lucian, George Răcășan, Ana Rohan, George Bratei, S. Seiceanu, Vladimir I. — Focșani (e o semnătură care nu vă aparține), **Georgeta Hudiță, Moise Dumitru — Buzău, Plești Ioan Mișa, Tănase Cristina, Dan Raia, Septimiu Suciu, Tudor Dora, T. Constanța, Mariana Tudorie, Doru C. Udrea, H. Mircea, Traian Șerbu** („ceva, în „Scrisoarea"), **Fl. Borleanu, Gabriela Secoșan, G. Pitera, Daniel Teodorescu, S. Orheianu, Vlad Poiană, N. Teodor** (ceva, în „Design"), **S. Varlaam, Paul Radovaenu** (mai bine, în „Aici"), **Nicky Măgureanu, Antonia Almarin, Fl. Vlădulescu, Eva Derda :** Încercări de nivel modest.

Geo Dumitrescu

N. R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Euforie

Prelungește tremurul emoției dintre noi
și îngăduie asfințitului să ne moară
pe brațe
ca un palid ecou de vis
preschimbînd limpezimile de mai
în mingiioase penumbre

împiedică tîrzia strălucire a clipei
să se destrame
încercînd euforia alunecării
printre macii acestui tragic crepuscul
spre fastuoase oglinzi de întuneric
cînd clipa se face riu de uitare
între viață și moarte

ELVIRA ILIESCU

Ieșind dintre nori

Inima mea e un pod aruncat peste haos ;
Pod rezistent la furtuni și la ploi,
la cutremure și războaie.
Au trecut peste ea visătorii poeți
cu lirele pline de lacrimi amare
Și noaptea, insule mici de speranțe
străluceau în frunzare cernite.

Am văzut păsări încremenite
în lumina văzduhului
Și-am suferit multă vreme, rădăcină fiindu-le,
Celor care stringeau numai pentru sufletul lor
mierea luminii,
Pînă cînd am îndrăznit să respir,
Ieșind dintre nori, spre-a-mi gîndi bucuriile.

ALEXANDRU PRIBOIENI

Ariel

Este de ajuns oare
să îți privirea fixată
mai sus de tăietura ochilor
pentru a fi schimbat cu un înger
de acum pînă și îngerii sînt contestați
au și ei călciie crăpate de țărînă și pietre
greutatea aripilor le face ținuta dreaptă
sau fruntea însemnată
îi îmbracă în lumină
planeta e depopulată de spirite
totuși ne mai încearcă
un avut luminos
în primele ore ale zilei
ne mai lovește
din cînd în cînd
o privire fixată mai sus de
păminteana tăietură a ochilor
cutezanța de a visa în trezie
sub roua înghețată a dimineții.

VIORICA IONESCU

Iată

Iată, nimic nu-mi reușește ;
tristețea mea-i ascunsă vederii,
deci nu mă puteți înlocui
cu-o moară de vînt ;
nu înfrunt nici femeia
nici pasărea guralivă
care moare subit ;
așadar nu mă puteți surprinde
măturîndu-mi scrumul de pe manuscrise
rostindu-mi numele
și totuși, caisul meu din grădină
(cît e el de cais)
tot pierde din petale...

TEODOR ROȘU

Alexandrina Stănescu : „Studiu"

După ploaie

Palmele îți miroase
a piine coaptă într-un țest
părul a reavănă brazdă
cu viorele
pe gardul de nuiele volbura
albă suie
tot suie
și-n preajma ta mi-e cald
mi-e bine
ca unui simbure
într-un miez galben
de gutuie...

G. M. BUCOVICIOR

Cuvintele

N-am vrut să se descalțe cuvintele la ușă
în casă am covoare de lut nefrămîntat
— intrați, le-am spus, sînt singur
și vreau să limpezesc
în călcătura voastră
imaginea ferestrei.
S-au tot izbit în ea cîntările de ziuă
înmănușate, suple, înveșmîntate-n roz,
condurii lor de ceară
mi-au aburit auzul...
Intrați, le-am spus, să treceți
cu talpa grea prin lucruri

MARIANA CODRUȚ

Uneori

Munții nu arată
pe nimeni cu degetul,
aerul încolțește
cînd îl respiră poetul.
Ceasul nu s-a plictisit,
secundele sînt ca pruncii :
nu știi ce vor,
luăm și le cîntărim
în podul palmelor
Uneori sînt așa de ușoare
că le-ar trebui
aripi de fluture să zboare ;
alteori sînt grele
că simt pămîntul
ascunzîndu-se în ele.

MIRELA CRISTOFAN

O poveste

Se spune că salcia asta
a fost cîndva
o femeie frumoasă

o neasemuită salcie
a fost cîndva
această femeie

Și se mai spune că
și în vremurile noastre
sticla apei mai tremură
malul pe care salcia
așteaptă să devină
ceea ce este de fapt
umbra
sa

MARIUS TÎRZIU

Un Atlas modern

Urmare din pag. 1

tru la opinii. Dar Iorga a fost, consensul e în afara discuției, un mare istoric, contribuția și influența sa în acest imens teritoriu, al timpului și spațiului, covîrșind restul preocupărilor. Este și personalitatea cea mai cunoscută din cultura română și, nu o dată, ajunși în anumite cercuri universitare sau academice din străinătate, aflîndu-se că sîntem români, se vorbește de „poporul lui Iorga", sau „țara lui Iorga". Nu degeaba a fost gratulat cu titlul de „academicianul tuturor academiilor, doctor al tuturor universităților". Or, această latură fundamentală, a notorietății universale a lui Iorga, este aproape ignorată, din păcate, deși existau surse generoase. Ne mulțumim să indicăm, spre edificare, cartea istoricului și filozofului german Franz Thierfelder **Männerin Balkan** (Wien, Köln, 1967) în care ne sînt prezentate un număr de personalități din sud-estul Europei, începînd cu Alexandru cel Mare, carte în care Iorga ocupă un loc privilegiat, fiind considerat drept „cel mai strălucit reprezentant al științei istorice a veacului", „fenomen unic nu numai pentru România, dar în același timp pentru Europa". Moartea marelui om, în 27 noiembrie 1940, a „zguduit întreaga lume". Opera lui Iorga, zice autorul german, „n-a murit încă ci va crește în importanță din ce în ce mai mult. Cînd profețiile sale vor fi îndeplinite, cînd cartea cea mai mare a giganticei sale opere scrise va fi uitată, amintirea lui Iorga va continua să trăiască din generație în generație, ca un basm, amintirea lui Iorga, cel care a încercat, în veacul al douăzecilea, să ducă singur, în spate, istoria poporului său și a epocii sale, ca un Atlas modern". El a reușit performanța de a uni „vremelnicia cu veșnicia" („die Zeit mit der Ewigkeit") „trecutul cu viitorul laolaltă".

Dacă, însă, investigarea resurselor din afară presupunea inerente dificultăți ce puteau întîrzia prea mult apariția culegerii, absența totală a exegezelor istoricilor (M. Berza, singurul istoric, este selectat însă cu un studiu despre „Nicolae Iorga moralist") ne surprinde de-a dreptul. Și, dacă nimeni nu s-a ocupat de Iorga, istoric al Bizanțului, al Balcanilor, al Occidentului, este greu de înțeles absența unui studiu, măcar unul, despre monumentala **Istorie a Românilor.** Nici vorbă, Florin Mihăilescu, totdeauna bine informat, știa aceste lucruri, dar a preferat, cum ne avertizează, să înfățișeze prin antologia sa „numai ipostaza omului de litere, cu toate laturile sale subsecvente". Și, o recunoaștem, soluția aceasta era, poate, singura posibilă în împrejurarea alcătuirii antologiei de către un literat. Dar nu ne putem împăca, totuși, cu gîndul că imaginea lui Iorga „așa cum a fost" ne apare împuținată și, uneori, chiar minimalizată, în condițiile în care marea sa operă se situează, în bună măsură, în afara teritoriului literaturii ca domeniu bine delimitat O personalitate atît de complexă ca cea a lui Iorga solicită, anticipam, o altă optică și o altă manieră de lucru, dacă vrem să n-o segmentăm, deci s-o împuținăm. Asocierea unui istoric, bun cunoscător al lui Iorga, putea fi o soluție. Imaginea lui Erasmus din Rotterdam, a lui Pico della Mirandola, a lui Voltaire sau Dimitrie Cantemir, restrînsă la domeniul literaturii este aproape precară. Ne-am fi așteptat ca momentul tragic al morții cumplite a marelui om să fie cumva consemnat în paginile antologiei, mai ales că este detailat într-o carte. (Mihai Stoian : **Moartea unui savant, N. Iorga).** Unele laturi ale activității literare a lui Iorga și, mai ales, scrierile din tinerețe apărute în „Convorbiri literare", „Lupta", Independence roumaine" sînt aproape ignorate deși sînt de cea mai înaltă calitate literară. Portretele pe care Iorga le face lui V. A. Ureche, Grigore Tocilescu sau Ionnescu Sion sînt extraordinare prin incisivitatea ironiei și, deopotrivă, prin finețea ei. Lipsește o apreciere a lui Iorga polemistul, uneori superior lui Maiorescu. Desigur, editorul nu putea inventa exegeze care nu există, căci tinerețea lui Iorga, deși extrem de fertilă, n-a prea fost abordată de critică. Era, însă, credem, în obligațiile sale de a se ocupa în introducere de ceea ce sumarul nu satisface. În general, propunem ca introducerile la această colecție să nu rezume conținutul, ci să se constituie într-un studiu care să suplinească, pe cît este posibil, ceea ce lipsește. În această antologie critică, intitulată **Iorga interpretat de...** figurează, credem, prea multe texte despre om în raport cu cele despre operă. Evident, personalitatea lui Iorga a fascinat. chiar pe adversari, dar autorul a sute de cărți este, în primul rînd, creatorul unei mari opere, în plan universal și acest lucru trebuie accentuat. Evident că și profesorul, oratorul, omul obișnuit interesează dar în urma lor a rămas un monument al minții umane care va supraviețui ca un miracol al spiritului. Și încă ceva : tentați să comenteze în special opiniile lui Iorga despre cultură, de atîtea ori discutabile mai ales dacă sînt desprinse de contextul istoric și de finalitatea intimă ce le-a dirijat, mulți exegeți își exersează, discutîndu-l pe Iorga, cu premeditare disponibilitățile teoretice, uitînd că Iorga este numai în subsidiar teoretician. Virtutea fundamentală a geniului său fiind aceea de **creator** (notăm, în acest sens, ca pe un fapt de istorie literară interesant, că atribuirea de **geniu** lui Iorga datează din 1911 și se datorează lui Sextil Pușcariu care comentează istoriile literare ale lui Iorga scrise pînă atunci). Observația, în acest sens, a lui Edgar Papu din amintitul studiu este pe deplin întemeiată.

Antologia întocmită de Florin Mihăilescu demonstrează, credem, ceea ce, firește nu-și propusese și anume insuficiența studierii lui Iorga, evident în raport cu vastitatea și varietatea operei sale. Reluînd o idee de la începutul articolului de față, și anume cea a „fenomenului Iorga", legată de dimensiunile ciclopice ale operei, se cuvine să interpretăm această idee atît prin întregirea ei cu calitatea, predominant superioară, ceea ce de altminteri și conving atîtea studii incluse în antologie, cît mai ales în sine și anume în sensul următor : dacă Iorga a scris atît (fără a fi un erudit între patru pereți și o notabilă personalitate publică), mai mult decît orice alt om al culturii umanității, o asemenea extraordinară, miraculoasă capacitate de creație spirituală presupune o rafinare maximă și îndelungă a celulei creatoare, o exersare seculară a minții pentru a ajunge la apogeul creator rar atins de un pămîntean. Formula pe care am utilizat-o, „uzină de produs valori spirituale", nu se poate concepe în afara unui exercițiu anterior fantastic al spiritului. În acest sens, Iorga este, credem, cea mai probantă dovadă a vechimii noastre în istoria omenirii și a capacității noastre creatoare. De aceea visez **la o ediție a operelor lui Iorga în o sută de tomuri** (ce nu va fi nici pe departe o „opera omnia") care face parte din tezaurul nostru peren și care să intre în patrimoniul tuturor marilor biblioteci din lume, ca o carte de vizită a culturii române. Ar fi una din marile fapte de patriotism ale culturii socialiste. N-am nici o îndoială că atîtea popoare ale lumii. inclusiv cele cu o veche tradiție culturală, ar fi realizat deja o atare inițiativă. Iorga este un privilegiu al istoriei spirituale a omenirii și mîndria de a fi compatrioții lui trebuie să se constituie într-o nobilă și fermă obligație.

DELAPIDATORII DE ADEVĂRURI

Urmare din pag. a 8-a

ților ariei celor mai josnice clevetiri de la „Europa liberă" nu ne mai surprind demult. De la așa cîntăreți, așa melodii.

Mi-aș îngădui să amintesc cititorilor că, în ceea ce privește una din „primele voci" de azi ale „Europei libere", Paul Goma, făceam încă în numărul din **9 aprilie 1977** al revistei, **Luceafărul,** pe cînd pretinsul scriitor se afla încă în țară, aprecieri limpezi privind manifestările sale în flagrantă contradicție cu realitățile și aspirațiile românești. Scriam atunci : «Faptele din ultima vreme, tot mai numeroase și mai violente, relatate în presa internațională, aduse la cunoștința opiniei publice din România, atrag atenția asupra reactivării cercurilor reacționare, neofasciste, a furibundei lor preocupări de valorificare nocivă a unor elemente declasate, trădătoare de țară. Față de asemenea practici contrare aspirației de colaborare, de înțelegere între popoare, replica noastră este categorică și necruțătoare. Iar cînd glasurile iresponsabile, ponegritoare, de aiurea, intră în rezonanță cu cele ale unor indivizi, aflați în țară, ale căror fapte invederează reaua credință, spirit provocator, atunci toleranța nu-și are nici un temei (...). De mai mulți ani se agită, în spațiul nostru literar, Paul Goma. La început i-am pus faptele, declarațiile pe seama teribilismului, a vanității. Dar luînd act de perseverența cu care, de ani de zile, s-a transformat într-un autor de diversiuni și declarații inspirate de rea intenție cu privire la realitățile țării, ale culturii noastre — ar fi o naivitate să justificăm totul numai astfel. Nu un dramatic drum de întrebări firești pentru un creator l-a dus pe Paul Goma la trista situație de „opozant", de falsificator al realității propriei țări ! (...) Interesul lui s-a dovedit a fi unul meschin, faptele trădîndu-i preocuparea tristă de a-și construi o platformă de protestatar, singura în stare să-i asigure accesul la vreun editor occidental sau la vreun post de radio, în al cărui program se află și inventarea de „cazuri" care să slujească ponegririi țărilor socialiste.»

Afirmațiile, poate prea categorice pe atunci pentru firile structural labile, pornind de la manifestări ce nu dădeau loc echivocului, s-au dovedit pe de-a-ntregul adevărate. Îndepărtîndu-se în mod jalnic de țara în care și-a trăit întîiile virste ale vieții, Paul Goma a îmbrăcat mantia falsă a „peregrinului fără țară" și se ocupă, acum, de calomnierea și injurierea realităților noastre. Se înfruntă cu voluptate, după actele ce le săvîrșește, din pîinea trădării. Calomniile sale, niciodată cu ecou aici, la noi, au început să fie considerate în lumina lor adevărată și de către conștiințele lucide din locurile pe unde peregrinează, lăsîndu-și cuvintele să alunece fără control. Articole din presa unor țări occidentale îl arată în postura sa deloc demnă. Așa cum o face într-o serie de materiale ziarul **L'Umanita,** din **Italia.** Reproducem, spre informarea cititorilor noștri, cîteva fragmente dintr-unul din articolele publicate în **L'Umanita,** articole în care falși opozanți precum Goma sînt considerați „creații de eprubetă". Se scrie, între altele : **„În peisajul disidenței est-europene, evasidisidența românească mi se pare, prin artificiozitatea ei, un spectacol în sine, demn de tot interesul. Un interes într-un anumit sens științific ; putem adăuga fără teama de a fi dezmințiți, fiindcă, la o simplă și comună observație, totul apare ca o picătură microbiană fixată în contrast pe o lamelă.**

Formula, compoziția, trucurile, scenariul sînt puse în scenă cu atîta cabotinism încît, lăsînd deoparte pasiunea inițiatorilor, nu rămîn decît falsul și impostura. Rețeta fabricării și punerii în scenă este făcută în grabă și lipsită de conținut.

Însă, cînd există „interes", totul trebuie făcut rapid, după toate regulile jocului. Și, întrucît răspunsul trebuia să fie dat în grabă, această grabă i-a trădat pe susținători. fiindcă această creație artificială emană miasme, este destinată putrefacției. Ne putem întreba, pe drept cuvînt, cui îi folosește și cine și de ce s-a trudit atîta pentru a realiza această creație de eprubetă, ridicată pe scena politică europeană și chiar mondială ? (...) E deajuns să discuți cu românii, chiar și cu cei din străinătate, și se vor vedea reacțiile împotriva acestui măscărici compromis pentru poporul român. Paul Goma este, în fond, un amestec de tragi-comic fiindcă el nu este și nu are nimic românesc. El nu a primit nimic din ceea ce are sfînt poporul român care l-a găzduit cu atîta generozitate și nici nu avea cum să-i mostenească virtuțile."

În **Grecia, Dimitris Ravanis-Rendis** scrie, între altele, despre ultima campanie a „Europei libere": **«A ajuns la mine un „apel" : să boicotăm relațiile culturale cu România, cultura românească.**

Ei, bravo ! — mi-am zis ! Minunat ! Acum cînd începem să ne apropiem unul de celălalt, acum cînd conducătorii țărilor noastre își fac vizite reciproce — sau, mai exact, poate tocmai din cauza aceasta — continuînd și dezvoltînd relațiile tratitionale de prietenie, ne sosește această instigare din partea unor „vedete" ale „vocii", din partea unor RINOCERI ! (...) În fruntea acestei campanii este un oarecare scriitor român, dl. Paul Goma. Mult m-am chinuit să-mi amintesc de acest scriitor — cunosc personal pe toți scriitorii români, precum și operele lor — și aceasta pentru că îl cunoșteam sub un alt nume : Paul Efremovici. Este adevărat, că dl. Paul Efremovici Goma a stat în închisoare în timpul stalinismului. Desigur, este inacceptabilă închisoarea, privarea omului de libertate pentru motive politice. dar să vedem ce s-a întîmplat mai departe.

Mai departe, dl. Paul Efremovici Goma a ieșit din închisoare, a început să muncească, „a fost de acord" cu Partidul Comunist Român, a devenit chiar membru de partid, și apoi „n-a mai fost de acord", a cerut să plece din țara sa, și românii l-au lăsat să plece împreună cu familia (...) Astfel, dl. P.E.G., care se întîmplă să fie ACUM una din „primele voci" ale „Europei libere", ne îndeamnă să boicotăm cultura românească. (...) Să boicotăm teatrul ! Cu toții am admirat un Hamlet român, inimitabil, cu ocazia reprezentațiilor pe care Teatrul Nottara le-a dat la Atena. Să boicotăm filarmonicile României, operele sale, dintre cele mai bune din lume, și să ascultăm... cîntecele prea cîntate și desuete ale d-lui P.E.G. Să-i boicotăm pe scriitorii români care trăiesc și creează în țara lor, care scriu și critică fără să calomnieze, care luptă pentru legalitatea socialistă ? Este lupta pe care o inspiră însuși președintele Ceaușescu. (Un exemplu : am văzut în România filmul lui Titus Popovici „Puterea și adevărul", care încearcă și reușește o incizie adîncă a epocii stalinismului, epocă în legătură cu care filmul cheamă pe toți românii să vegheze pentru ca ea să nu se mai întoarcă niciodată. Chiar scriitorul-scenarist îmi spunea că o comisie a privit filmul cu teamă, dar însuși dl. Ceaușescu a dat dispoziție să ruleze pe ecrane. Și a fost vizionat pînă acum de 8 milioane de spectatori).

În ultimii ani au fost editate în Grecia zeci de cărți ale scriitorilor români care au cîștigat dragostea publicului nostru cititor. Nu cumva de aceea s-au neliniștit „vedetele-rinoceri" ? Am cunoscut scriitori ca Mihail Sadoveanu, Eugen Barbu, Eugen Jebeleanu, Horia Lovinescu — nu menționez alte nume ca să nu vă obosesc. În aceeași perioadă, în România au fost editate cărți ale unor scriitori greci de diferite nuanțe politice ca ale lui Nikos Kazantzakis, Stratis Mirivilis, Menelaos Ludemis, Evanghelos Averof-Tositsa, Constandin Tsatos, Ioana Tsatos, Seferis Elytis, Petros Haris, Kostas Asimakopoulos, și ale atîtor altora. Va trebui deci să sistăm această mișcare culturală sau chiar să... ardem cărțile după cunoscutul procedeu fascist...»

Ce ar mai fi de adăugat ? Nimic. Soarta delapidatorilor de adevăruri nu poate fi decît aceea pe care singuri și-o pregătesc. Atît !

Prezențe scriitoricești

Premiile Asociațiilor de scriitori pe anul 1978

● În săptămîna 25—30 iunie 1979, juriile Asociațiilor de scriitori au fost convocate în ședințe de lucru, în orașele de reședință, pentru a acorda premiile Asociațiilor respective pe anul 1978.

Dezbătînd asupra totalității lucrărilor valoroase, apărute sau reprezentate în anul 1978, aparținînd membrilor fiecărei Asociații în parte sau scriitorilor ce activează în zona geografică proprie, juriile au hotărît prin vot secret, potrivit regulamentului în vigoare, să acorde următoarele premii, care au fost ratificate de colectivul de conducere al Uniunii Scriitorilor în ședința din 7 iulie 1979.

Înmînarea premiilor a fost făcută, în orașele de reședință, de către secretarii Asociațiilor : Constantin Ciriță (București), Dan Tărchilă (Brașov), Dumitru Radu Popescu (Cluj-Napoca), Marin Sorescu (Craiova), Mircea Radu Iacoban (Iași), Mircea Tomuș (Sibiu), Sütö Andras (Tg. Mureș), Anghel Dumbrăveanu (Timișoara) și de către președinții juriilor respective.

ASOCIAȚIA SCRIITORILOR DIN BUCUREȘTI

JURIUL : Nichita Stănescu (președinte), **Nicolae Ciobanu, Marcel Gafton, Ion Horea, Corneliu Leu, Petre Luscalov, Aurel Martin, Mircea Micu, Iulian Neacșu, Laurențiu Ulici, Ion I. Zamfirescu.**

POEZIE
— TUDOR GEORGE — „Imaculatul panegiric" (Cartea Românească)
— GRIGORE HAGIU — „Sonete" (Eminescu)
— VASILE NICOLESCU — „Întîlnire în oglindă" (Eminescu)

PROZĂ
— ALECU IVAN GHILIA — „Dragostea ciinelui de pază" (Cartea Românească)
— DAMIAN NECULA — „Ispita într-o dimineață ploioasă" (Cartea Românească)

DRAMATURGIE
— ION BĂIEȘU — „Alibi" (Revista Teatru)
— IULIU RAȚIU — „Neștiutul cerc al sărutului" (Revista Teatru)
— DUMITRU SOLOMON — „Scene din viața unui bădăran" (Teatrul de stat Botoșani) și „Fata morgana" (Eminescu)

LITERATURĂ PENTRU COPII ȘI TINERET
— VLADIMIR COLIN — „Babel" (Albatros)
— GICA IUTEȘ — „Măr roșu ca focul" (Ion Creangă)
— DAN CLAUDIU TĂNĂSESCU — „Strigătul ierbii" (Albatros)

ESEU, CRITICĂ și ISTORIE LITERARĂ
— ALEXANDRU BALACI — „Ugo Foscolo" (Albatros)
— Z. ORNEA — „Junimea și junimismul" (Eminescu)
— MIHAI UNGHEANU — „Lecturi și recade" (Cartea Românească)

TRADUCERI DIN LITERATURA UNIVERSALĂ
— MIRCEA AUREL BUIUCIUC — „Fetița de pe Terra" de Kiril Bulicev (Ion Creangă)
— MARIA IVĂNESCU — „Călătorie la capătul nopții" de L. F. Céline (Cartea Românească)
— GHEORGHE TOMOZEI — „Sonete" de Shakespeare (Junimea)

ASOCIAȚIA SCRIITORILOR DIN BRAȘOV

JURIUL : Emilia Șt. Milicescu (președinte), **Mihai Gavril, Nicolae Stoc, Dan Tărchilă, Ion Topolog**
— VERONA BRATEȘ — „Ausserhalbe des Kraises" („În afara cercului", poezie, l. germană, Albatros)
— DAN CONSTANTINESCU — „Vatră" (poezie, Eminescu) și „Elegiile duineze și sonetele către Orfeu" de Rainer Maria Rilke (traducere, Minerva)

ASOCIAȚIA SCRIITORILOR DIN CLUJ-NAPOCA

JURIUL : Alexandru Căprariu (președinte), **Ion Cocora, Kantor Lajos, Laszloffi Aladár, Adrian Marino, Marosi Peter, Adrian Popescu, Vasile Rebreanu, Veres Zoltan**
— BĂLINT TIBOR — „Zarándoklás a panaszfalhoz" („Pelerinaj la zidul plîngerii", proză, Kriterion)
— BEKE GYORGY — „Nyomjelező rokonsag" („Reportaje din județul Alba", Kriterion)
— ION LUNGU — „Școala ardeleană" (critică și istorie literară, Minerva)
— PETRU POANTĂ — „Radiografii" (critică și istorie literară, Dacia)
— PUSZTAI JANOS — „A sereg" („Oastea", proză, Kriterion)
— MIRCEA VAIDA — „Soarele la miezul nopții" (proză, Cartea Românească)

ASOCIAȚIA SCRIITORILOR DIN CRAIOVA

JURIUL : Constantin Papastate (președinte), **Vasile Băran, Sina Dănciulescu, Ilarie Hinoveanu, I. D. Sîrbu**
— MIHAI DUȚESCU — „Darul de a iubi" (poezie, Scrisul Românesc)
— DAN ROTARU — „Sunetul visării" (poezie, Scrisul Românesc)

ASOCIAȚIA SCRIITORILOR DIN IAȘI

JURIUL : Corneliu Sturzu (președinte), **Al. Andriescu, Ovidiu Genaru, Dumitru Ignea, Grigore Ilisei, Ioanid Romanescu, Horia Zilieru**
— CONSTANTIN CIOPRAGA — „Între Ulise și don Quijote" (critică și istorie literară, Junimea)
— ELVIRA SOROHAN — „Cantemir în cartea hieroglifelor" (critică și istorie literară, Minerva)
— LUCIAN VALEA — „Singurătate în Ithaca" (poezie, Junimea)

ASOCIAȚIA SCRIITORILOR DIN SIBIU

JURIUL : Georg Scherg (președinte), **Mircea Braga, Franz Hodjak, Titu Popescu, Mircea Tomuș**
— RODICA BRAGA — „Nisipul memoriei" (proză, Dacia)
— ION MIRCEA — „Tobele fragede" (poezie, Dacia)

ASOCIAȚIA SCRIITORILOR DIN TG. MUREȘ

JURIUL : Gagyi Laszlo (președinte), **Dan Culcer, Katona Szabo Istvan, Olah Tibor, Varro Ilona**
— KICSI ANTAL — „Tompa Laszlo" (critică și istorie literară, Kriterion)
— OLTYÁN LASZLO — „Sok viz lefolyt a Maroson" („Pe atunci a curs multă apă pe Mureș", reportaj, Dacia)
— GAVRIL ȘEDRAN și MIRCEA TRAIAN BIJU — „Efigii în abanos" (traduceri din lirica neagră francofonă, Albatros)

ASOCIAȚIA SCRIITORILOR DIN TIMIȘOARA

JURIUL : Ion Arieșeanu (președinte), **Alexandru Deal, Hans Mokka, Pongratz Maria, Marcel Pop-Corniș, Svetomir Raicov, Ion Dumitru Teodorescu**
— GHEORGHE AZAP — „Roxana, Roxana, Roxana" (poezie, Albatros)
— LAURENȚIU CERNEȚ — „Amintiri inventate" (proză, Albatros) și „Chiajna, iubirea și eu" (proză, Cartea Românească)
— CRIȘU DASCĂLU — „Încercare asupra bucuriei" (poezie, Facla)

Din poezia mongolă

Zece cugetări populare

TREI DIN LUCRURILE CARE SÎNT RELE
Rău este armăsarul care îl doboară pe călăreț.
Rău este rîul care își iese din matcă.
Rea este femeia care îl cicălește pe bărbat.

TREI DIN LUCRURILE CARE SÎNT NECESARE
Copiii au nevoie de supravegherea cuiva.
Bătrînii au nevoie de atenție și îngrijire.
Celor muriți — li se cuvine respect și pace.

TREI DIN LUCRURILE CARE NU SE ODIHNESC
Clevetitoarelor, limba nu li se odihnește.
Oțelarilor, spinarea nu li se odihnește.
Păstorilor, sufletul nu li se odihnește.

TREI DIN LUCRURILE CARE SÎNT GRELE
E greu să urci alergînd muntele abrupt.
E greu să străbați depărtările stepei.
Dar să numeri stelele e și mai greu.

TREI DIN LUCRURILE CARE SÎNT DORITE
Copacii uscați visează ramuri verzi.
Capul pleșuv visează păr des și bogat.
Ceaiul, în apă, visează foc de vreascuri.

TREI DIN LUCRURILE CARE SÎNT BOGATE
Pămîntul oamenilor în rădăcini este bogat.
Cerul păsărilor noaptea în stele este bogat.
Marea peștilor tăcuți în valuri este bogată.

B. Sanjid : „Gobi", ulei, 1978

TREI DIN LUCRURILE CARE SÎNT ALBASTRE
Cerul răstignit deasupra noastră e albastru,
Luciul rîului cuprins între maluri e albastru.
Flacăra luminării care se stinge e albastră.

PATRU DIN LUCRURILE CARE SÎNT DEPARTE
Celui care călărește o gloabă
i se pare ținta departe.
Bogătașului zgîrcit îi sînt prietenii departe.
Omului sărac și umil îi este fericirea departe.
Iar celui fără viață îi este soarele departe.

PATRU DIN LUCRURILE CARE SÎNT UȘOARE
Să arunci spicele în bătaia vîntului e ușor.
Celor harnici, munca grea li se pare ușoară.
Gleznele subțiri ale armăsarilor sînt ușoare.
Ușoare, dar ascuțite, sînt limbile femeilor.

TREI DIN LUCRURILE CARE SÎNT REPEZI
Pe timp de furtună — norii negri sînt repezi.
Armăsarului de rasă picioarele îi sînt repezi.
Cînd este limpede capul, gîndurile sînt repezi.

În românește de Petru Dan Lazăr

CĂLĂTORIND PRIN PARIS

Pînă în amurgul stelelor

...de la Operă în Vitry Sur Seine, în spatele străzii Julien Grimau, la blocurile acelea noi unde locuiesc străini de toate neamurile cu venituri modeste e destul de greu să ajungi. Mai ales dacă ești tu însuți străin și pentru prima dată la Paris. Și bineînțeles dacă nu-ți poți permite — așa cum se întîmplă ades — să închiriezi o mașină. Dacă la această adaugi oboseala de peste zi sau de cîteva zile adunată în alergarea pe străzi, în fuga prin muzee, în răscolirea spectacolelor, a librăriilor și antichităților, în căutarea unor nume celebre sau învierea altora ce nu mai sînt, atunci ai putea spune că acest drum e aproape o aventură. Cu toate că seara este neobișnuit de senină, de caldă, de apropiată. Cu toate că lumea din jur este liniștită, surîzătoare, amabilă. Cu toate că muzica pe care ai ascultat-o te înalță pe cerul acestui Paris.

Ai voi, desigur, să-ți poți permite a urca iar pe colina din Montmartre, pe scările căzînde de la Sacre-Coeur, să urci acolo să mai cuprinzi o dată, nu numai în priviri, seninătatea care se revarsă pe malurile Senei sau cea care se înalță spre cer. Ai voi să-l mai îmbrățișezi așa cum de atît de puține ori ai făcut-o sau, mi se pare, numai o singură dată înainte de a-l pierde în sine, acolo unde îl aveai înainte de a-l fi regăsit.

Dar cum știi că mașina de noapte — cea care te poartă de la metrou, din Porte de l'Italie, prin Ville Juif spre Orly — mașina care te va lăsa la prima stație de la Bons Enfants în fața Școlii Departamentale, se retrage sau vine după miezul nopții foarte rar, alergi spre prima stație de metrou, nu prea grăbit ca să nu deranjezi sau să atragi atenția, nu prea grăbit ca să nu uiți că deasupra rămîne cerul senin, copacii în floare, îndrăgostiții îmbrățișîndu-se și muzica lunii învăluindu-i.

Alergi spre stația de metrou și cobori din ce în ce mai încet și mai trist. Ca și începutul unei coborîri în somn. Această îndepărtare de Operă, de Montmartre, de Sacre-Coeur, de Madleine, de marile bulevarde, de Nôtre Dame, de morile de vînt, această îndepărtare de cheiuri, de străduțele înguste, înalte și întortocheate, dinspre Sorbona pe care tinerețea — chiar dacă prea vopsită, prea stridentă — a sufletului tuturor națiilor mișună nesățioasă pînă în zori, această îndepărtare de Quai Voltaire, de Arcul de Triumf, de Louvre și Champs Elysée, această îndepărtare de Boul Saint Michel, de Dôme, de Ponts des Arts, această îndepărtare de mai noul Montparnasse este ca o coborîre în somn: „pierd

Maurice Utrillo : „Peisaj parizian"

o lume cînd adorm". Dar n-ai încotro, fiindcă aici ești fugar. Fugărit de timp, nu numai de vedenii. Și apoi trebuie oricum cîteva ore de somn spre a-ți permite a doua zi să o iei de la capăt. Căci n-ai asistat încă la dezbaterile din Adunarea Națională, mai interesante, desigur, decît cele pe care le-ai audiat în Senat. Căci n-ai intrat la Elysée spre a-i admira cizelura așa cum ai făcut-o în Palais Luxembourg, că n-ai trecut încă prin galeriile impresionismului, că n-ai văzut muzeul Rodin, că nu ai fost oaspete nemuritorului Brâncuși, că n-ai întîrziat în fața mormîntului lui Enescu, că nu l-ai admirat pe Cézanne, că nu l-ai ascultat pe Beckett sau nu l-ai întîlnit pe Sartre, că nu l-ai savurat pe Molière așa cum ai făcut-o cu Béjart, că n-ai păstrat un moment de reculegere în fața nemuritorilor Panthéonului așa cum ai făcut-o la Dôme des Invalides, atîtea și atîtea altele încît chiar dacă trist cobori în metrou pentru mai apropiata coborîre în somn, tristețea aceasta este binefăcătoare nu desnădăjduită.

Aici, odată ajuns, vezi să nu pățești ca alaltăieri, să te trezești în cealaltă parte a orașului în Bois de Boulogne. Greșeala ar fi minunată dacă corpul și așa obosit ar putea să-ți permită o rătăcire de încă o noapte prin minunatele păduri.

Și după ce te-ai asigurat că ai luat drumul bun cobori la Luxembourg să schimbi cu trenul care vine din Valenciennes. Valenciennes? — Fiindcă păstrează ritmul. Ritmul acestei povestiri.

Pînă la Porte de l'Italie nu mai e mult, dar poți să te gîndești urmărind trecerea stațiilor că balerinii pe care i-ai văzut în seara aceasta nu sînt prin nimic mai excelenți ca cei de la București, că spectacolul regizat de Béjart nu te-a încîntat în sine mai mult decît cele realizate la noi. Și poți, urmărindu-ți gîndul, să-l compari cu balerinul modern văzut la Odéon și să-ți aduci aminte de serile de la Țăndărică în cele cîteva spectacole „Nocturn".

În Porte de l'Italie nu zăbovi. Amintește-ți de acel miez de noapte de la sosire, de femeia care de peste linii (ce noroc!) ar fi vrut să-ți vorbească, de decăderea și nenorocirea ei. Amintește-ți de atmosfera aceea atît de stranie a așteptării colegului cînd impertinența cîtorva tineri te înspăimîntase... și nu zăbovi. Chiar dacă în seara aceasta îți iese în cale ispita și tînăra care te privește este o altfel de promisiune. Adu-ți aminte de altă tînără tot atît de frumoasă care-și căuta clienții în compania unui saint-bernard și dacă nu vrei să ajungi la coșmar, dar nici să renunți la ispită, străduiește-te să refaci acea încununare cu sîni a ferestrelor, ca o lună a voluptății de la miezul de noapte, din cartierul Pigalle. Și mai bine decît toate acestea ar fi să urmărești chipurile celor cu care călătorești încercînd să-i stabilești fiecăruia profesiunea, credința, pregătirea, gîndurile. E poate un joc mai interesant. Nu? Numai cu multă atenție, cu deosebită prudență. Căci tînărul acela cu pletele mari și neorînduite, cu barba hirsută și cu privirea piezișă ar putea — cum s-a și întîmplat dealtfel — să se repeadă la tine fără nici un cuvînt și să-și justifice agresiunea printr-un fel de legitimă apărare absurdă. O legitimă apărare justificată de privirea ta, pentru el insolentă, profanatoare. Sînt mulți cărora o privire mai iscoditoare li se pare un atentat. Un atentat — la golul din interior? La prăpastia pe care o poartă — cine știe de ce — într-un trup altfel bine făcut, sănătos dar apatic? La indolența cu care își poartă povara acestui trup?

Iar dacă cumva cînd ai coborît, scăpat de privirile acelea dușmănoase, grele, amenințătoare, ai rămas singur, singur sub cerul acesta atît de apropiat, de cald, de senin, sub cerul care te îmbie să mai faci încă o noapte albă ca și ieri, ca și alaltăieri, ca și întotdeauna cînd ai visat, traversează cu atenție strada și urcă fără părere de rău în mașina care te va purta din nou spre Paris.

Kremlin-Bicêtre — fortăreață pe vremea ducelui de Berry — transformată în spital va rămîne curînd în stînga și vei coborî din nou în metrou. Cum tot te-ai hotărît să o pornești aiurea, coboară dar în Jardin-Luxembourg. Ai putea să întîrzii pe aleile pline de lună în căutarea vreunui chip cunoscut. Nu-i imposibil să-ți iasă în cale vreunul din bătrînii lui Victor Hugo. Cine știe ce capriciu al vreunui nepot l-ar putea face să-și poarte bunătatea prin parc. Ia aminte la înțelegerea, la dragostea lui și mergi mai departe.

Alunecă ușor, dar nu fără grabă, în jos spre Boul Saint Michel. Și dacă nu-i ora două, poți întîrzia liniștit sub zidurile roșii, înnegrite de vreme, ale mînăstirii Saint-Germain de Prés. Cum ai ajuns pînă aici nu trebuie să te întrebi. Răscolește numai memoria și vezi dacă nu cumva aici sau pe aici s-au întîmplat niște istorii străvechi mai puțin căutate, mai puțin cunoscute și mai puțin tocite prin însuși faptul de a nu fi fost dezvăluite, cunoscute, de a nu fi ajuns prea devreme comune, plicticoase, vulgare. Cînd ai ajuns în apropierea Sorbonei în loc să te gîndești la Balzac, la cum or fi arătat atunci străzile acestea înguste, întortocheate, răsucite, ia seama la acest viu labirint. La șuvoiul acesta atît de colorat al tinereții lumii. Și nu trebuie un efort deosebit să poți schimba gînduri cu nemulțumitul din Londra, cu înfierbîntatul florentin, cu mereu îngînduratul de pe Gange sau visătorul din nord. Și nu trebuie să cauți motiv pentru a fi apropiat, vesel, senin, chiar dacă încercînd să deslușești în păienjenișul atîtor concepții, opinii, reflecții, drumul adevărat al lumii, nu vei reuși. Nu vei reuși să convingi sau să fii convins.

Și dacă grupul în care ai nimerit va urca spre Montmartre nu căuta motiv să te sustragi. Cîntă alături cu ei în limba ta românească nostalgia anilor care trec, a iubirii care nu rămîne în floare, a cuvîntului care nu întotdeauna ajunge menhir.

Pe pietrele crescînde ale Catedralei Sacre Coeur nu căuta răspuns la nebunia celui care ar fi vrut (ar fi vrut !?) să-i schimbe unul din turnuri. Să-l arunce — unde ? În văzduh ? ca și cum nu în văzduh își are existența înaripată. Ca și cum ar fi mai mult prinsă de pietre decît de cer ?! În locul unui asemenea răspuns ia aminte la flacăra care a început să se mistuie în trestia aceea subțire investmîntată în voal și care răspunde unui nume englez. Și chiar dacă ai să-i afli numele, dacă ai să poți strînge în mînă mîinile ei, chiar dacă mai tîrziu îi vei scrie fie și la un îndepărtat castel din neguroasa Scoție, deocamdată aici, spune-i mai departe așa cum ți-a venit la început : Miozotis.

Întinde-i cu încredere mîna. fur-o de se poate grupului ei de unchi, mătuși, guvernante, — rude orice ar fi — și în sprinteneala celor 17 ani pe care nu i-a împlinit încă rătăcește-i pașii pe străzile mici din jur, în mica piață de alături unde, încă acum cînd nu au apărut zorii, tineri necunoscuți zugrăvesc chipuri, deschid zări sau visează noi ceruri. Și cu puterea de convingere a ochilor negri, aprinși de lumina seninului celor în care te oglindești, fă-i să vină cîndva pe meleagurile tale în nordul Moldovei, să rămînă în extaz la Putna sau Voroneț, la Trei Ierarhi sau Sucevița, la Dragomirna sau Ipotești.

Murmură-i chiar „Sara pe deal buciumul sună cu jale"... sau fă-l să tresară la gîndul că ar putea să facă pe cineva fericit învățîndu-l a se dărui nemuririi: „Nu credeam să-nvăț a muri vreodată"... Va înțelege cu sufletul ce este de înțeles.

Și cînd iarăși ai ajuns pe cheiuri în apropiere de Pont des Arts, în rătăcire cu primii vestitori ai dimineții spuneți ca și acum aici departe:

„Passons passons puisque tout passe
Je me retournerai souvent
Les souvenirs sont cor de chasse
Dont meurt le bruit parmi le vent"

Și în amurgul stelelor, pe iarba tînără din fața Catedralei Nôtre Dame, alături de alți tineri, întinde-ți trupul pentru o meritată odihnă.

Dumitru D. Ifrim

spectacolul lumii

văzut de
Ioan Grigorescu

Îndoiala

Solitar, scheletic, ca o descarnată navă sortită să nu aparțină nici mării, nici văzduhului, și cu atît mai puțin uscatului, templul lui Poseidon de pe promontoriul Cap Sounion veghează de peste două milenii, ca o ireală fantasmă albă, spațiile. O diademă de marmoră prinsă pe creștetul Atticei. Prezența lui aici, cu destinația de lăcaș arhaic al unui cult uitat, ar părea paradoxală pentru legile elaborate în consiliul zeilor din Olimp care atribuise acest pămînt în exclusivitate Atenei. Concurența dintre Poseidon și Atena fusese tranșată, în Olimp, în favoarea zeiței. Făgăduind că va da Attica aceluia care îi va aduce în dar bunul cel mai de preț, Zeus s-a văzut pus în fața unei dileme : Poseidon îi adusese un cal. Atena — un măslin. În numele binelui pe care avea să-l aducă oamenilor darul Atenei, Zeus l-a ales pe acesta, deși calul îi era drag, căci sub copitele lui se afla harul cuceririi uscatului. Lui Poseidon i-au revenit mările și oceanele Terrei, să împărățească peste ele așa cum fratele său, Zeus, stăpînea cerul, iar Hades — lumea subpămînteană.

Poseidon descinsese din Cronos, zeul timpului, cel ce-și devora copiii, dar acest fiu al lui și al Rheii n-a putut fi înghițit, de unde, semnul că apele pămîntului nu vor dispare niciodată, neputînd fi mîncate de timp. Lui, zeului cu trident, aveau să i se închine truditorii mării, cei pierduți în nemărginirea spațiilor lichide, doar el era stăpînul furtunilor, el aducea îmblînzirea valurilor, el dăruia ori îi pedepsea cu înecul pe cei prea nesăbuiți în trufia lor. Ulisse l-a înfruntat ucigîndu-l pe ciclopul Polifen, fiul cel mare al zeului, și, pentru asta, a trebuit să rătăcească douăzeci de ani pe mări în căutarea Ithacăi sale. Periplul lui, cîntat de Homer, a sădit în memoria oamenilor o invidiată năzuință: „Fericit cel ce, ca Ulisse, a făcut un lung voiaj..." Căci umblînd, cutreierînd spațiile, aflînd mai multă istorie și cunoscînd mai multă geografie, omul nu devenea mai trist, deși planeta și-a pierdut pentru el, încetul cu încetul, petele albe de Terra Incognita.

Templele Greciei antice nu copleșesc prin proporții, căci ele nu au fost înălțate spre a cuprinde mulțimi, ci doar pentru a fi lăcașe zeilor. Lui Poseidon, cu caii lui înaripați i se clădise cuib de marmoră aici, între ape și cer, pentru ca zeul să adaste atunci cînd îl cuprindea dorul de oameni, și să le accepte ofrandele aduse să-i mai îmblînzească firea. Purta pe frunte o coroană de lauri, iar în mîna dreaptă un trident. Era sublim în maiestuozitatea sa, cutremurător în mînie și înfricoșător în dezlănțuirea patimilor. Templul lui trebuia să-i fie pe măsură. Ziua să poată fi văzut de la mari depărtări de către navigatorii din larg, iar noaptea, focurile aprinse pe altarul lui să călăuzească vîslele celor ce lopătau spre golful blînd de sub promontoriu.

Da, Cronos nu și-a putut înghiți odrasla cu trident. Dar tot el, în cele din urmă, a învins. I-a devorat cultul, lăcașurile înălțate de oameni, templul alb de la Cap Sounion din care n-a mai lăsat, ca dintr-un pește mîncat, decît șira spinării. O „colonadă vertebrală". Atît.

În osul ei de marmoră nepieritoare muritorii își sapă numele. Pomelnice lungi și străvechi ale celor ce aspirînd la nemurire, n-au lăsat în urma lor decît scrijelitura de pe o piatră. Omul are o irezistibilă tentație a dăinuirii și, de aceea, a inventat scrisul și mormintele. Dintre toate viețuitoarele pămîntului el este singura care-și îngroapă morții și le pune un semn la căpătîi. Neputînd înfrunta altfel mușcătura lui Cronos, ciopleşte în resturile festinurilor acestuia lăsate în lungul istoriei, un nume, un loc de baștină, o zi dintr-o viață.

A încercat tentația aceasta și Lord Byron, marele poet romantic al Angliei, temperamentul cel mai liric dar și cel mai excentric, firea cea mai însingurată dar și cea mai aventuroasă, spiritul cel mai sumbru dar și cel mai impetuos, egocentristul cel mai exacerbat, dar și cel mai caustic în ironizarea prin verb a pretinșilor sau a realilor săi inamici. Și a fost o vreme cînd, în Anglia aristocratică, Byron nu mai vedea decît inamici. S-a exilat atunci pentru totdeauna, ducîndu-se să lupte mai întîi alături de carbonarii italieni, apoi, prin 1821, în Etheria Greciei, pe pămîntul căreia avea să moară, la Missolonghi, răpus de o cumplită boală. Avea 33 de ani. Vîrsta răstignirii poeților.

Privesc coloana lustruită ca o icoană veche de palmele oamenilor, și nu-mi vine să cred că Byron și-a săpat numele printre atîți grafomani obsedați de nemurire. Oare se îndoia de perenitatea numelui său în templul literaturii, după ce dăduse lumii un „Childe Harold" și un „Manfred", ca să aleagă piatra unui templu păgîn și părăsit, căreia să-i lase autograful ? Încerc să mi-l imaginez săpînd cu stiletul, suflînd pulberea de marmoră care i se cernea pe mîini și pe pelerina lui de cavaler al epocii romantismului atît de lipsită de romantică, pîndind să nu-l vadă vreun ochi indiscret... L-a văzut Cronos...

Sînt atîtea nume săpate în piatra templului de la Cap Sounion încît poetul nemuritor pare rătăcit într-un sinistru pomelnic al morții. Oameni din toate semințiile, scriindu-și numele în toate alfabetele pămîntului, sperînd astfel că vor dăinui, și că vor putea sfida timpul.

Templul lui Poseidon, cu scheletul lui de navă incapabilă să se scufunde, a luat la bordul fantomatic încă un pasager, și și-a continuat periplul alb prin vreme, dominînd spațiile marine ca o aducere aminte grea de regrete... Ce mare trebuie să fi fost îndoiala poetului în fața perenității operei sale, atunci cînd a scrijelat piatra săpîndu-și în ea numele !

În fața cuvîntului, perisabile rămîn, totuși, templele.

Altul este periplul poetului...

REVISTA STRĂINĂ

● **OAMENII DE ȘTIINȚĂ SOVIETICI** care studiază pietroglifele descoperite în zona lacului Onega din nord-vestul U.R.S.S., executate de oamenii preistorici (aproximativ 600 de desene), au ajuns la concluzia că în urmă cu cel puțin 500 de ani oamenii cunoșteau noțiuni de tehnică de „animare" care stau la baza cinematografului de desene animate din zilele noastre. Mult timp oamenii de știință nu și-au putut da seama de ce „galeria de artă" a preistoricilor se întinde de-a lungul țărmului, în jur găsindu-se destule alte locuri potrivite. După cercetări asidue s-a stabilit că sub un anumit unghi de iluminare, figurile desenate pe stînci încep să se „miște". Desenele animate din antichitate simbolizau un rit religios, ele evocînd lupta între bine și rău.

● **MUZEUL PAUL GETTY DIN MALIBU — CALIFORNIA** găzduiește cea mai scumpă statuie din lume. Este vorba de un bronz reprezentînd un atlet în mărime naturală, fără partea de jos a picioarelor, operă a sculptorului grec Lysippus din secolul 4 î.e.n., celebru în epoca sa datorită noii proporții și compoziții în sculptură, permițînd realizarea unei expresii mai vii. Plinius cel Bătrîn spune că Lysippus a realizat mai mult de 1 500 de statui în bronz. Exemplarul acesta se presupune a fi fost furat de către vechii romani de pe Muntele Olymp, dar într-o furtună pe marea Adriatică vasul s-ar fi scufundat la sud de Ancona. Găsită de niște pescari italieni în 1964, acoperită de scoici, statuia își începe odiseea, schimbînd o serie de stăpîni, odată cu majorarea prețului la fiecare tranzacție, trecînd prin diferite orașele italiene, apoi în 1971 ajunge la München în timp ce o serie de intermediari au dificultăți cu justiția italiană, pentru ca în final, în noiembrie 1977, să fie achiziționată de la Consorțiul internațional de artă Artemis de către Muzeul Getty pentru suma de 3 900 000 dolari. Curățirea statuii, făcută de mari specialiști, a adus-o în starea inițială și în ciuda lipsei picioarelor, perfecțiunea încîntă privirile.

● **SCRIITORUL P. GUILLEVIC**, laureat în 1973 al premiului de poezie la Festivalul de la Nisa și în 1976 al Marelui Premiu de poezie al Academiei franceze, apare în Ed. Gallimard cu volumul ETIER, o culegere de opt grupuri de poeme : „Relevés", o contemplare a mării și a vecinătăților ei, „Réseau", poem despre Jean Follain, „Elégies et Paliers", în care poetul se abandonează emoțiilor omenești pe cît de profunde pe atît de pudice, „Exercices et Ronces" conformîndu-se introspecției, privirii critice și întrebărilor chiar psihanalitice, „Analyses", privire de ansamblu asupra ierni, luminii, pajiștii, verii, și „L'Herbier", care încheie ciclul, avînd ca fundal muzica secretă a autorului.

● **CINEMATOGRAFIA CEHOSLOVACĂ** — prin studiourile de film Barandov a obținut o serie de premii internaționale pentru filmele destinate copiilor. Printre cele mai prestigioase, cităm : „Premiul orașului Dijon (1978), diploma primită la Cairo pentru umor, imaginație și parodie, premii obținute la festivalurile de film de la Cartagina, Miami, Kochalin, Stiges etc. În fiecare an orașul Gottwaldow din Moravia este teatrul desfășurării festivalului filmului pentru copii. Anul acesta — al 19-lea — pionierii au vizionat filmul „Zboară pasăre, zboară". Printre celelalte 14 filme care vor fi proiectate pe ecrane amintim : O trilogie a epocii primitive — „Colonia corbilor", „Apel la sorginte" și „Pe marele rîu" după romanul lui Eduard Storch, „Drum în preistorie", — „Secretul orașului de oțel" după Jules Verne, „Prințul pisicilor" și „Pe poteca braconierilor".

DELAPIDATORII DE ADEVĂRURI

Într-un moment cînd în lume se aud tot mai distinct glasurile ce îndeamnă la rațiune, comprehensiune și căutarea acelor căi menite să ofere omenirii șansa de a valorifica pentru sine impresionantele cuceriri ale muncii și inteligenței, se dovedesc a fi profund anacronice, sortite dezaprobării publice, penibilele „spectacole de cuvinte" ale celor care, educați la școala pescuitului în ape tulburi, și-au făcut un crez din ura lor față de rațiune și față de adevăr. De ani de zile, dar parcă în ultima vreme cu mai multă înverșunare, cîțiva salariați ai minciunii, delapidatori de adevăruri trimit pe lungimile de undă ale unei oficine ce și-a adăugat lîngă numele luminos al continentului nostru un cuvînt pentru dobîndirea căruia popoarele nu au ocolit jertfa supremă — am numit, se înțelege, „Europa liberă" — injurii, calomnii, crase mistificări ale realității țării, amestecîndu-se cu netrebnice interese în treburile noastre interne, în pofida unor acorduri ale rațiunii la care s-a ajuns după îndelungi dar îndreptățite eforturi. Nimic nu scapă acestor detractori plătiți cu minutul, după intensitatea calomniilor, după cantitatea de ură din care ele se nasc.

Se cuvine, din cînd în cînd, să ne desprindem pentru o clipă din tumultul preocupărilor, al eforturilor pe care le facem, și să răspundem celor ce par a lua tăcerea noastră drept dovadă a infailibilității lor. Halal, infailibilitate ! Ce poate fi mai nedemn decît să uiți că nimic nu este mai presus decît țara în care te-ai născut, în care ai văzut lumina zilei ; decît țara care este leagăn și mamă a tuturor fiilor ei. Doi stipendiați ai urii (despre care cu neplăcere a trebuit să scriu și altă dată) ce își alternează vocile la microfonul amintitului post de radio, un cuplu de intelectuali fără operă și, mai ales, fără idealuri adevărate, își dau ghes în fața microfoanelor cu pretenția de a dirija cultura română și viața noastră cu absurde improvizații. Este vorba de Virgil Ierunca și Monica Lovinescu, deși ordinea citării ar putea fi și inversă. În precipitarea cu care ponegresc realitățile țării de obîrșie, pe care au părăsit-o cu mai bine de 30 de ani în urmă, nu există nici o deosebire. Deci în acest caz ierarhizările valorice, la care se prefac a ține atît de mult, nu sînt posibile.

Împreună sau pe rînd, de-alungul anilor, și-au făcut ținta atacurilor lor din marile noastre valori, din Sadoveanu și Călinescu, din Arghezi și Vianu, de pildă. Îi nemulțumește pînă la delir verbal tot ce ar putea să se așeze sub semnul firescului în România și, mai ales, îi nemulțumește tot ce în cultura românească de azi se dovedește a fi inspirat din adevăratele trăiri ale poporului, din faptele și simțirea lui. Cărți care cunosc la noi adeziunea largă a cititorilor pentru mesajul lor civic, pentru frumusețea cuvîntului și emoția autentică devin „dușmani personali" ai „superesteților fără patrie" ce trebuie să aibă mereu vise urîte de nu se liniștesc de decenii. Invectivele din care se hrănesc cotidian, cuvintele tocate mărunt în fața microfoanelor trebuie să li se pară celor ce le aprobă destul de inconsistente din moment ce îi obligă pe rostitorii lor să le întrebuințeze fără încetare, doar-doar se va alege ceva. Din injurii la adresa țării în care te-ai născut nu se pot obține însă decît cîțiva arginți. Cîțiva sau poate mai mulți, pentru că negustorii de cuvinte nu se poate să nu viseze „rentabilizarea" continuă a nedemnei profesii. Am mai spus-o și altă dată : pretinșii arbitri **de acolo** ai problemelor noastre **de aici** cred a semăna confuzii rodnice, oferind lauri unora, injurii altora, grăbindu-se să ridice în slavă vreo strofă boantă, în care li se pare a desluși un soi de adeziune la furia lor, sau să blameze o carte în care sentimentul apartenenței la o patrie, la o istorie, la un popor sînt fără echivoc.

Trăim un moment în care spiritul rațional al inițiativelor românești cunoaște îndreptățite ecouri în lume, în care țara noastră militează cu energie pentru o colaborare reală între culturi, inspirată de năzuința de a sluji cauza progresului și păcii, a înțelegerii între popoare.

Într-un asemenea moment, celebrul cuplu a pus la bătaie „idei noi", ce se disting (ierte-mi-se eleganța verbului !) printr-un plus de înverșunare. În fine, celor doi li s-a adăugat o „voce" aptă să le facă o îngrijorătoare concurență, prin nonșalanța de a jigni adevăruri sacre pentru noi ; vocea unui ins care, încercînd fără succes să se agațe de pulpana gloriei în țară, a părăsit-o crezînd că dacă-și va purta tristele nemulțumiri pe alte meridiane va avea acolo cîștig de cauză. Vocea unui Paul Goma despre care, de asemenea, a mai fost cazul să ne pronunțăm, după cum se va vedea. Ce vor domnii de mai sus și întîmplătorii lor acoliți ? Ce au mai văzut dumnealor „frumos" în visele de ură din care se hrănesc ? Ce daruri spirituale — se știe cît de darnici sînt dumnealor ! — vor să ne mai facă ? Păi, dumnealor, descoperind că nu prea au succes cu minciunile pe care ni le pun în seamă, au decis să îndemne la o conjurație, la un „boicot intelectual", să acționeze — tristă naivitate ! — pentru a solidariza intelectualii lumii împotriva dezvoltării legăturilor cu cultura românească. S-au transformat, așadar, subit, în campioni ai ideii de rupere, de închidere a legăturilor între culturi. Dumnealor, care se declarau drept campioni ai deschiderii, ai celor mai largi deschideri, de fapt nu s-au transformat deloc. Așa au fost întotdeauna. Solda li s-a distribuit mereu pentru a sluji cauza „războiului rece", pentru a face totul să împiedice destinderea, comunicarea între culturi. Pentru că, în fapt, s-au arătat, cu consecventă, dușmani declarați ai culturii din țările socialiste.

Se înțelege, noi, cei de aici, cunoaștem bine realitățile, știm bine și împlinirile dar și dificultățile. Și, mai ales, sîntem convinși că nu stă în puterea nimănui, în afara noastră, ca aceste dificultăți să fie înlăturate. Nu ne este greu nici să detectăm scopurile și dimensiunile halucinante ale calomniilor, ale minciunilor cu care ne potopesc, în speranța deșartă de a întîrzia măcar realizarea celor ce ne-am propus. Și vom realiza.

Dar minciunile perfid dirijate, difuzate cu frenezie, pot crea confuzii în alte părți, pot să inducă în eroare oameni de bună credință. Nu pot fi deci tolerate. Nu avem dreptul să le tolerăm. Disperatele apeluri — ce sînt lansate în numele unor argumente puerile, ale unor mistificări cusute cu ață albă — de a se boicota relațiile culturale cu România, cu cultura românească — sînt, de fapt, o deloc onorantă chintesență a prealungitei lor campanii, pretins culturale, în fond profund anticulturale. Sînt **cheia de boltă** — vai, ce „boltă" anacronică și lipsită de orice rigoare a tacticii și strategiei în numele cărora acționează, de ani de zile, cu un zel demn de o cauză mai bună. Aud că, pentru a-și realiza idealurile de denigrator, Paul Goma nu a ezitat „să informeze" lumea cum că **mii de persoane** ar fi fost lăsate sub dărîmături, în București, la cutremurul cu care ne-am confruntat în 1977. Odioasă calomnie ! Încerc să îl imaginez, pe acest apostol al nemulțumirii, față în față cu miile de oameni care nu au precupețit nici o clipă pentru salvarea vieților omenești în acea încercare, în vreme ce defăimătorul de azi, aflat pe atunci în țară, se îndeletnicea cu colportajul de știri false, urînd pînă și durerea noastră. Nu are rost nici măcar să desmințim o asemenea sfruntată scorneală a unei minți asediate de patimi oarbe. Toți știm cum a fost, toți am trăit acea încercare și, iubindu-ne patria și semenii, am pus umărul ca viața să fie viață. Oamenii au scris cu faptele lor cuvîntul Omenie. Un cuvînt cu care nu are cum să se întîlnească cel ce se arată a fi trăit doar din întîmplare într-o țară de care nu îl leagă nimic. „Marea iubire" a lui P.G. poartă numele calomniei. Prin ea speră, probabil, dacă nu să ajungă la gloria pentru care s-a dovedit a nu avea aptitudini (talentul se știe, nu se cumpără și nu se poate naște din ură), măcar să nu i se piardă numele în uitare. Nu, nu i se va pierde. Fiindcă numele celor ce trădează nu se uită.

Este cu atît mai mare satisfacția noastră cu cît ura furibundă din care se hrănesc atacurile îndreptate împotriva României și a culturii ei, culminînd cu această chemare la, auzi, dumneata ! **boicot intelectual**, află replicile cuvenite în lume. Acestea demonstrează că nimic nu poate coborî adevărul și rațiunea de pe soclul meritat. După cum „cîntecele de sirenă" de azi ale interpre-

Nicolae Dragoș

Continuare în pag. a 7-a

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef: Nicolae Dragoș, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

L

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Dobre Marian

ANUL XXII
29
(899)
Sîmbătă
21 iulie
1979
8 pagini
1 leu

Proletari din toate ţările, uniţi-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

FESTIVALUL NAŢIONAL
«CÎNTAREA ROMÂNIEI»

Constelaţie de frumuseţi

dacă am compara, printr-un transfer de termeni, mişcarea artistică de masă din cadrul Festivalului Naţional „Cîntarea României" cu procesul extracţiei de petrol — iertată să-mi fie această comparaţie, oricît de preţioasă ar fi în prezent această sursă energetică — atunci ar trebui să conchidem imediat că trebuie să fi fost o mare **presiune de strat** în etapele anterioare — de masă, judeţeană şi interjudeţeană — din moment ce la nivel de ţară asistăm la o puternică ridicare la suprafaţă a talentelor, respectiv la prezenţa, în concursurile diferitelor secţiuni, a peste 1 000 de formaţii. Presiunea de strat a fost cu adevărat covîrşitoare în condiţiile în care manifestările şi confruntările etapei de masă au numărat peste 140 000 de formaţii şi cercuri cu circa 3 000 000 membri. Ca să apelăm în continuare la statistică vom consemna, de pildă, potrivit datelor la îndemînă, că în judeţul Ilfov s-au mai înfiinţat, în cea de-a doua ediţie a festivalului, 567 formaţii şi 109 cercuri de activităţi artistice, că în Teleorman, din cele 1 058 formaţii participante la etapa de masă 516 sînt tot nou înfiinţate, iar în judeţul vecin, tot de cîmpie, numărul total al formaţiilor cu care s-a pornit a fost de 1 630, cu 28 000 de membri (cu 564 formaţii şi 8 675 membri în plus faţă de ediţia precedentă). O asemenea edificatoare creştere o oferă şi o zonă prin excelenţă muncitorească, Valea Jiului, care, la trecuta ediţie, n-a avut nici un laureat în etapa republicană finală şi care, la acest nivel, la actuala ediţie a promovat cu nu mai puţin de şase formaţii: Fanfara minerilor Văii Jiului, Corul bărbătesc „Freamătul adîncului" al minerilor din Petrila, Brigada artistică a clubului sindicatelor din Vulcan, Formaţia de satiră şi umor a Casei de cultură a sindicatelor din Petroşani, Grupul vocal-instrumental de muzică uşoară: „Sonor" al aceleiaşi instituţii amintite mai înainte, Formaţia de muzică folk a Şcolii populare de artă din Petroşani. Filonul artistic se dovedeşte extrem de bogat în această zonă a resurselor carbonifere, unele din formaţiile citate mai sus fiind de pe acum laureate. S-ar părea că asemenea salturi spectaculoase le-au înregistrat mai ales zonele cu o tradiţie artistică mai puţin dezvoltată. Citeva repere din judeţul Timiş, cunoscut prin prodigioasa sa mişcare artistică, ne contrazic: la cea de-a doua ediţie a festivalului au participat 3 059 formaţii artistice cu 78 187 membri, 306 cercuri şi cenacluri artistice cu 4 798 membri. În etapa de masă aproape 1 000 000 spectatori au vizionat peste 10 000 spectacole şi circa 300 expoziţii individuale sau de grup. Şi, pentru a rămîne la nivelul prezenţei unui judeţ la etapa republicană, pentru a sublinia cît de importantă este presiunea de strat pentru ridicarea la suprafaţă a unui număr cît mai mare de talente, să notăm că din Timiş au concurat la diferite secţiuni la nivel de ţară, cîştigînd deja numeroase titluri de laureat, 46 de formaţii şi solişti, iar la expoziţiile de artă plastică, populară şi fotografică din luna august au fost selecţionate lucrările a 68 de autori precum şi 12 filme ale cinecluburilor, dintre care cele mai multe vor rula în cadrul galei pe ţară a cinecluburilor. O asemenea participare cu formaţii numeroase la concursurile etapei pe ţară o relevă, printre multe alte judeţe, Argeşul, care, la numai două secţiuni — cea de la Bucureşti a formaţiilor coregrafice şi cea de la Tg. Mureş a celor muzicale — a fost prezent cu nu mai puţin de circa 560 şi respectiv 300 de concurenţi.

Încă şi mai important este faptul că presiunea de strat de care vorbeam în mod metaforic nu a însemnat numai cantitate, număr mare de participanţi, ci o uriaşă bază de masă pentru lansarea de talente autentice, pentru performanţe artistice în multe cazuri unice. Dacă pe prim plan în realizarea unui indiscutabil salt valoric se situează, confirmîndu-se din nou, vitalitatea şi inepuizabilele resurse artistice, tot folclorul, dansul, cîntecul, obiceiul popular — nu-i mai puţin adevărat că şi teatrul, jucat de multe ori de colective cu tradiţie în arta scenică, brigăzile artistice, estradele, satira şi umorul în genere, corurile, montajul literar, dansul cu temă, muzica folk, cunosc şi ele, în această ediţie, un progres considerabil. Ultimele patru genuri de artă ar putea evolua mult mai sensibil dacă ar dispune de repertoriul de calitate necesar şi de o îndrumare competentă. La capitolul repertoriu e în suferinţă şi teatrul şi nu mai puţin brigăzile artistice sau formaţiile de satiră şi umor sufocate uneori de texte prăfuite, plate, datorate unor „şuşanişti" specializaţi în astfel de „creaţii". Devine în schimb o certitudine a succesului pentru unele formaţii textul realizat de interpreţii înşişi sau de membrii cenaclurilor literar-artistice. Rezultatele concursului de creaţie literară propriu-zisă — îmi permit să fac această indiscreţie în calitate de membru al juriului — vor proba şi ele prin marele număr de lucrări premiate existenţa unor forţe ale scrisului extrem de valoroase în toate judeţele ţării.

Trebuie să spunem că de la această îmbucurătoare constatare generală nu fac excepţie formaţiile artistice ale naţionalităţilor conlocuitoare. Dacă m-aş referi, de pildă, la un centru interjudeţean, cel care a reunit Timişul, Hunedoara, şi Caraş Severinul aş putea spune că la un moment aveam efectiv impresia că unul din punctele de onoare ale întrecerii dintre ele părea să fie cel al prezentării, pe lîngă formaţiile româneşti, al celor mai bune formaţii maghiare, germane, sîrbe. Casa de cultură din Sînicolaul Mare, sub genericul **Uniţi în cîntec şi joc**, a adus în scenă formaţii româneşti şi ale tuturor celorlalte naţionalităţi mai numeroase care trăiesc şi muncesc atît în acest oraş de interferenţă a populaţiei cît şi în România, în genere.

Revelaţiile artistice au fost atît de multe şi atît de mari — şi e regretabil că prea puţinî dintre confraţii de breaslă au

Niculae Stoian

Continuare în pag. a 7-a

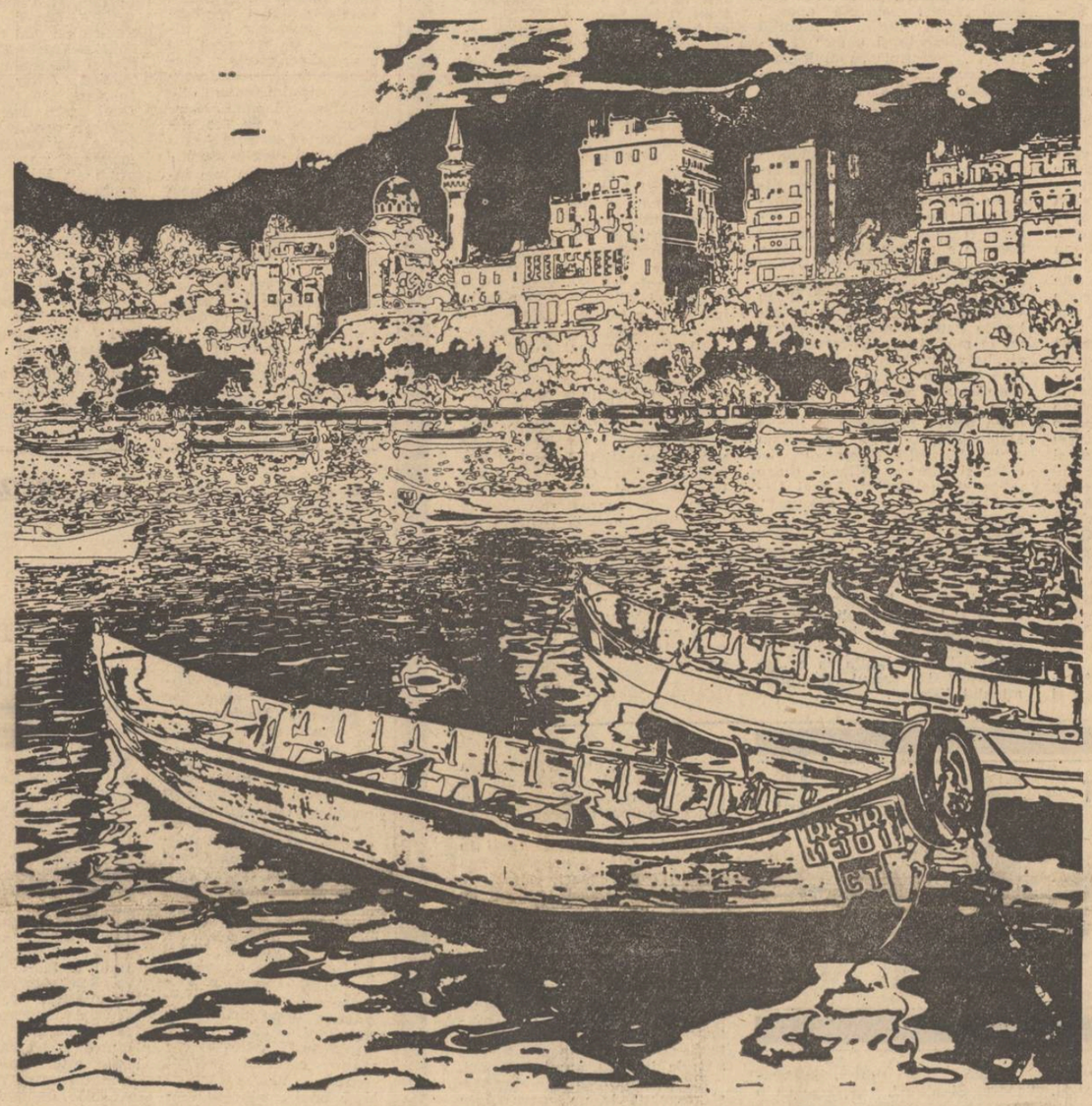

La ţărm — fotografie de A. Mihailopol

Dialog la scenă deschisă

Sociologia este o disciplină neatractivă pentru cei mai mulţi cititori. Ea presupune studiu, statistici, calcule comparative, interpretări ale rezultatelor obţinute şi altele. Pe lîngă ariditatea relativă a acestor cercetări intervine însă şi rezistenţa faţă de folosirea excesivă a noţiunii în cîmpul criticii literare acum două decenii. Critica literară şi-a asimilat cîteva elemente de sociologie, a operat cu ele în cîmpul judecăţii de valoare artistică şi provocînd o reacţie îndreptăţită faţă de substituirea criteriilor dar nu şi faţă de disciplina sociologiei. Sub eticheta de sociologism vulgar au fost trecute majoritatea produselor criticii literare din anii cincizeci. Sociologismul vulgar impunea „confruntarea cu viaţa" dar „viaţa" cu care se confrunta opera nu era una trecută prin filtrele cercetării sociologice ci un şablon al ei variabil de la persoană la persoană. Sociologia presupune însă cunoaşterea cît mai acută a fenomenului viu prin sondaje şi anchete efectuate după metode ştiinţifice verificate.

Între puţinele cărţi care încearcă întoarcerea la mijloacele unei discipline compromise nejustificat se află şi **Dialog la scenă deschisă** de Amza Săceanu care-şi propune o radiografiere cît mai aproape de realităţi a fenomenului teatral bucureştean. Tema centrală a acestei cărţi, care prezintă rezultatele unei anchete sociologice şi o parte din concluziile ei inevitabile, este raportul dintre publicul bucureştean şi teatru. Circumscrisă la o zonă geografică precisă şi la o sferă artistică bine delimitată, **Dialog la scenă deschisă** oferă o incitantă ocazie de dezbatere pe teme de sociologia culturii. Rezultatele folosite sînt urmarea unui chestionar unic depus la toate teatrele bucureştene într-o unitate de timp dată corespunzătoare unei stagiuni. Oricît de uscate sau plictisitoare pot fi cifrele pentru unii, folosirea lor în sociologie este însă deosebit de grăitoare şi pentru nespecialist.

Ce rezultă de aici ? Cîteva trăsături asupra cărora merită să ne oprim. Din punctul de vedere al virstei, spectatorii cei mai asidui ai teatrului sînt tinerii. Din punctul de vedere al repartizării profesionale, precumpănesc şi aici tinerii prin elevi şi studenţime. Interesant este că, deşi procentul de spectatori din rîndul muncitorilor, tehnicienilor, maiştrilor este mare, el revine însă, la proporţia acestei categorii profesionale pe întregul oraş, inferior celui al studenţilor. Ancheta are în vedere şi cauzele, dar nu în chip special, deşi această temă poate fi obiectivul unei cercetări separate. O dificultate importantă pentru anume categorii profesionale dintre cele mai largi este situarea excesivă a teatrelor în centrul Capitalei. Cartiere cu o populaţie care ar alcătui singură un oraş nu au teatre în raza lor de existenţă. Amza Săceanu atrage atenţia asupra anacronismului acestei distribuiri a instituţiilor teatrale în Bucureşti,

M. Ungheanu

Continuare în pag. a 6-a

MOROMEŢII — sat şi istorie

Personajul principal din cel de-al doilea volum al „Moromeţilor" este satul. Iar acesta nu este unul abstract, arhetip şi expresie a viziunii ţărăneşti arhaice, ci un sat viu, plin de zvircoliri şi contradicţii. Protagoniştii săi nu se manifestă ca un conglomerat nediferenţiat, acţionînd după modelul normelor tradiţionale, ci ca indivizi izolaţi căutîndu-şi fiecare „propriul său vad". Satul nu mai este obştea, unitatea omogenă de săteni, făptuind determinaţi de instituţiile stabilite prin tradiţie şi necontestare ; el devine locul în care indivizii, ciocnindu-se, încep să capte conştiinţa de sine. Şi aceasta pentru că timpul nu mai are răbdare, iar „istoria", cu ritmul şi transformările ei, pătrunde în inima satului. Comunitatea rurală autarhică nu mai poate face faţă presiunilor unei noi epoci : normele şi structurile ei sînt depăşite, îşi pierd eficienţa practică. Individul, frustrat de modelul tradiţional de com-

Mihai Coman

Continuare în pag. a 6-a

Lirismul justiţiar

Cu ultima carte, **Rază de cobalt** (Ed. Eminescu, 1979) Dumitru Popescu este o voce distinctă în poezia contemporană. De la Labiş încoace lirismul justiţiar îşi găseşte un nou reprezentant. Apărut în poezie odată cu „valul de mijloc" (poeţi care s-au impus în literatură la răscrucea dintre deceniul şapte şi opt) poemele sale au fost, de obicei, văzute ca o completare firească a eseisticii.

„Pentru cel ales" (1963), „Un om în Agora" (1972), „Gustul simburelui" (1974) conţin versuri care impresionează prin lipsa lor voită de muzicalitate. Directitatea tonului, gustul alegoriei (evident şi în culegerea de eseuri „Ieşirea din labirint", 1973) moralismul retoric sînt notele comune acestor pagini.

În ultima carte **(Rază de cobalt)** ceea ce părea lipsă de muzicalitate a devenit stil („muzică şi idei") expresie dură, sculpturală prin spaţialitatea ei ; fabula se constituie, în poemele cele mai reuşite, ca o viziune asupra lumii : deschiderea este planetară, politicul este absorbit în textul poetic.

Lirica lui Adrian Păunescu, poet de anvergură, aflat într-o zonă stilistică înrudită, e, în primul rînd, patetică în spontaneitatea ei. La Dumitru Popescu patetismul este riguros controlat (aşa se explică apariţia cezurilor în mod neaşteptat, ca zdruncinătura de căruţă pe mai vechiul drum de ţară, ceea ce dă autenticitate, concreteţe discursului).

În primul ciclu **(Conspecte)** imaginea pare a se urni cu greu din locul comun : „În vaduri adînci se răsuceau / bulboane de singe, înspumate, / şuvoaie de sudoare şi lacrimi / se împleteau în bărbile albe, curate." „Noi nu rîvnim la gloria deşartă / a Babilonului reînviat din ruini ; / cu mîinile bătătorite scoatem din cuptoare / înmiresmate, aburinde pîini. / Nici nu trimitem către stele soli / să ne botoze flamura în vanităţi supreme, / în apa limpede a cerului privirea ne-o spălăm / şi ploaia darnică-o chemăm la vreme".

În cele mai puternice pagini autorul surprinde „Jocul tragic" al secolului : „Jocul e simplu, amuzant / şi cu puţină atenţie nu se poate greşi : / toţi ţintesc în fiecare / şi doar unul trebuie să nimerească / în cel ce nu va mai fi. / (...) Cel mai bine se trage de sus, imparabil — / o, ce magnific gol — / jucătorii zboară în aer / ca o salvă de vrăbii în stol". Versul devine polemic : inflexiunile stilului arghezian lucrează în schelăria poemului, fraza e rostită într-un spaţiu plin de rezonanţă care amplifică vocea. O „ars poetica" spune totul : „Acuz de ultragiu premeditat / şi înaltă trădare / poemul care leagănă uritul, matern / şi-i spală pletele în clăbuce solare. / Condamn de asemenea mintea bine spălată, / privirea glasată, înfăşurată în ţiplă roz, / dantura strălucind în vitrină / cînd trec inestetice

George Alboiu

Continuare în pag. a 2-a

Pămînt al fascinaţiei

Povestitorul de prieteni, **Fănuş Neagu**, pare a se fi născut la Hanul Ancuţei **în timp ce căpitanul de mazili citea în ochiul vinului şi-i făcea şi pe ceilalţi să vadă năluca unui docar trăgînd în urma lui un nor de pulbere aurită, cînd într-un cring o ceată armie şi nomadă — cu şişuri, topoare de cupru şi brice ascuţite pe cornu lunii — aştepta ameninţătoare ivirea unor călători.**

După cum recunoaşte în propriu-i portret, autorul Cărţii cu prieteni nu poate trăi singur ; el vrea să spună că nu acceptă să fie singur nici măcar în somn, iar — astfel — singurătatea constituie pentru el o povară mai insuportabilă decît oricare alta. Sociabilitatea este semnul cel mai distinctiv al personalităţii acestui mare prozator, prietenia fiind lumina sufletului său. Cine l-ar vedea trezindu-se dimineaţa, sunt sigur că ar fi impresionat de graba cu care se îndreaptă spre telefon îngrijorat de soarta celor apropiaţi pe care nu i-a mai văzut de o noapte întreagă, iar după absenţa mai îndelungată a vreunuia dintre ei, revăzîndu-l, Fănuş îi recită pe un ton oportun două minunate versuri dintr-o baladă armână : „Ce-ai păţit / de n-ai venit ?". Unii n-au atîţia bani cîţi prieteni are Fănuş : poeţi, prozatori, pictori, dramaturgi, critici şi oameni de toată mina ; buluc sau în parte, ei trec prin sufletul său lăsînd urme ca lumina în bobul de strugure, iar el umblă (precum în această carte) prin viaţile şi scrierile lor ca un căutător de comori prin ţări deschise dar misterioase.

Deşi prietenia este cel mai

Gheorge Pituţ

Continuare în pag. a 2-a

LOCURI CARE AU DEVENIT ISTORIE

Pe Mureş şi mai departe...

23 AUGUST

X X X V

Iosif Iernuţan s-a mutat din Oarba de Mureş prin '70 ; simţea că picioarele nu-l mai ţin aproape de dimineţile în care îşi începea munca la Casa agronomului din Iernut. Aşa că s-a mutat în Cipău, ceva mai la vale, peste Mureş, cam în dreptul monumentului ridicat în memoria celor căzuţi prin plumb pe aceste dealuri, în urmă cu trei decenii şi jumătate. De ani, a ajuns la 56, de albit, abia un sfert, pe la tîmple, iar de sănătos, nu se plînge, l-au călit drumurile şi munca. E sfios cum l se cade unui ţăran de pe Mureş şi se lasă greu la vorbă. Sprijinim în coate o masă dintr-o încăpere răcoroasă şi pavoazată cu seminţe de cereale aşezate orînduit în borcane ca nişte capturi de preţ. Ca să poată sta liniştit, se repede să-şi lege calul, în curtea Casei agronomului unde mai are încă de lucru.

Ion Longin Popescu

Continuare în pag. a 7-a

JURNAL DE POET

Un prieten al României

Ne vizitează ţara pentru a treia oară scriitorul şi gînditorul Oliver Clément, profesor al unei universităţi din Paris, directorul revistei Contacte, **doctor honoris causa al unei facultăţi româneşti, titlu acordat cu trei ani în urmă, cînd a rostit un discurs de neuitat despre situaţia literaturii europoene, a celei franceze în special din ultimul timp. În cărţile sale, peste zece la număr, Oliver Clément se ocupă şi de cultura şi spiritualitatea noastră, fiind — alături de bizantinologul Wilhelm Nyssen de la Köln — unul dintre învăţaţii actuali, care pot fi socotiţi adevăraţi prieteni ai poporului nostru. Bucuria întîlnirii cu ţara noastră, cu cititoriile Moldovei, cu oamenii de la noi, Oliver Clément şi-a exprimat-o într-un articol cald, publicat în** Figaro-ul parizian.

Cu studii în Grecia, cunoscînd din izvoare tradiţiile istorice bizantine şi slavone, Oliver Clément cu prestigiul său poate să afirme originalitatea spiritualităţii noastre, specificul nostru ca popor latin aici în Carpaţi, dîrzenia cu care am privegheat în a ne păstra fiinţa de-a lungul veacurilor. Limba cărţilor sale este una sărbătorească, îmnic cugetătoare, mai aproape de bucuria cîntecului reflexiv, lirică, foarte citită în lumea tineretului francez sau în traduceri în alte ţări. Cărţi ca Celălalt soare, Întrebări asupra omului, Transfigurarea timpului, apoi cele legate de spiritualitatea bizantină, convorbirile devenite celebre, avute la Constantinopol cu Atenagoras care nu-şi ascundea o îndepărtată origine română, îl aşează pe Oliver Clément în miezul vieţii culturale şi spirituale a Europei actuale, umaniste şi dornice de pace.

Ioan Alexandru

Moş Teacă în literatură

A. — Promisesem, în urmă cu cîteva luni, să ne ocupăm de „creaţia" cuplului Ismail şi Turnavitu (recte Monica Lovinescu — Virgil Ierunca). Avem în faţă, deocamdată, volumul intitulat **Româneşte**, semnat de al doilea membru al cuplului. Trecem peste momentul de „captatio benevolentiae" insinuat prin titlu, considerîndu-l o urmă a nostalgiei bietului ins rătăcit, în căutarea unei piini, pe meleagurile străinătăţii şi care-şi suportă greu condiţia acceptînd, cu eroism, să-şi divulge identitatea.

B. — Cred că titlul vrea să sugereze altceva şi anume că autorul lui e singurul individ care gîndeşte cu adevărat românește, că noi, cei de-aici, ne-am îndepărtat de spiritul românesc. Titlul o-pusculului cu pricina ar vrea să fie un fel de „memento". Şi un avertisment.

A. — Tot ce e posibil. Cele mai detestabile josnicii sînt drapate în cuvinte mari, practică veche a şarlatanismului şi ignominiei. Şi-apoi, evident, îi dă mina dumnealui să facă tapaj de patriotism românesc de pe caldarîmurile pariziene în timp ce noi, aici, edificăm, cu puterea noastră, cu inerente eforturi, o nouă realitate, în pas cu lumea modernă.

B. — Psihologia chibiţului : stă pe margine, dă sfaturi, face observaţii, propune mutări, dar, dacă-l bagi în joc, pierde de la primele mişcări. Şi-apoi eroism faţă de cine ? Faţă de patria trădată şi înproşcată în mod penibil, cu instrumentele verbale ale unui borfaş ?

Pompiliu Marcea

Continuare în pag. a 6-a

cronica literară

M. Nițescu: POEȚI CONTEMPORANI

Numele lui M. Nițescu e rar întîlnit în periodice (scrie uneori la **Viața Românească**) și opiniile sale, în puținele ocazii în care ni le împărtășește, sînt fără ecou. Cînd apoi le publică în volum, ele apar ca tardive și nu au urmări. Din faptul că cele mai multe comentarii încep printr-o contrazicere a părerilor critice anterioare, rezultă că autorul nu e preocupat singur de a recunoaște și stabili valori, ci mai mult de a modifica viziunea altora. În loc de a face el însuși critică, M. Nițescu face critica criticii, o critică prin opoziție, personală numai în măsura în care e singulară, aparte.

Titlul recentului volum, **Poeți contemporani** (Cartea Românească, 1978) e eliptic. M. Nițescu nu se ocupă de toți poeții români contemporani, nici de cei mai importanți, ci, printr-o selecție proprie, de 19 nume. Figurează întîi Zaharia Stancu, nu și Arghezi, Blaga, Philippide, Eugen Jebeleanu, Mihai Beniuc, Emil Botta. Urmează Radu Stanca, nu și Dimitrie Stelaru; Ion Caraion, nu și Geo Dumitrescu; Ștefan Aug. Doinaș, nu și A. E. Baconsky, Nichita Stănescu, nu și Petre Stoica; Ion Gheorghe, nu și Tudor George; Cezar Baltag, Ioan Alexandru, Adrian Păunescu, nu și Vasile Nicolescu, Gheorghe Tomozei, Grigore Arbore; Ana Blandiana, Marin Sorescu, Leonid Dimov, Mircea Ivănescu, Sorin Mărculescu, nu și Constanța Buzea, Ovidiu Genaru, Mircea Ciobanu, Dan Laurențiu, Nicolae Oancea; Florica Mitroi, Mihai Ursachi, Emil Brumaru, Cezar Ivănescu, nu Mara Nicoară, Mircea Dinescu, Ion Nicolescu, Adrian Popescu.

„Este greșită părerea că poetul (Zaharia Stancu) e un tocos, un violent și un exaltat" — își începe încriminările sale M. Nițescu. Așa spusese G. Călinescu în 1941, văzînd numai primele trei volume ale lui Stancu, nu și celelalte cinci care au urmat. (De ultimul, **Sabia timpului**, nu se ocupă nici M. Nițescu). Poezia lui Zaharia Stancu e, zice M. Nițescu, „o pagină originală și fermecător naivă în lirica noastră". Am fi ispitiți să spunem: „Așa da, mai merge!".

Încercarea de a reduce opera unui poet la o singură formulă este interesantă, dar dificilă și, la M. Nițescu, adesea eșuează. Poate fi definit Radu Stanca prin formula „estetismul disimulării", el, despre care se spune că e „un poet al morții"? Ion Caraion e prezentat sub emblema „lirismul fondului moral", ceea ce nu spune nimic. Nici caracterizarea că este un poet ce „își asumă riscul eșecului", nu acoperă toată poezia sa. La fel că „eritajul cultural e o trăire intelectuală" la Doinaș, nu caracterizează complet specificul poeziei sale care, probabil din această cauză, apare doar ca „Poezia lui Ștefan Aug. Doinaș", fără a mai fi subsumată unei idei sintetizatoare. (M. Nițescu pretinde a ne oferi „sinteze critice"). Cercetînd „ipostazele jocului și ființa" la Nichita Stănescu, criticul descoperă numai defecte (un „efort de creație nul", „conștiință artistică nomadă", „metamorfism gras obscur, grotesc", „platitudine", „deghizare prețioasă a unor locuri convenționale", inegalitate, „căutări nu realizare în sine", „aer funambulesc", „clișeele unei avangarde epuizate", „superficialitate și improvizație", „retorica nimicului", lipsă de „profunzime și substanțialitate"), pentru a afirma, totuși, că „Nichita Stănescu este cel mai important poet din generația sa", „cel mai asiduu explorator care a prefigurat cele mai insolite ipostaze posibile ale poeticului și care în poezia actuală reprezintă cele mai moderne tendințe". Cine și ce să mai creadă! Negațiile copleșesc și la Ion Gheorghe, al cărui lirism „se diluează și totul devine adăugare la adăugare monotonă de fapte și întîmplări", are o „viziune pasnică apocaliptică" și lasă „senzația de inadecvare și superficialitate". Ceva mai blînd este criticul cu Cezar Baltag (unicornul acestuia ar fi „simbolul lui unu"), Ioan Alexandru, văzut o dată ca fiind un „Goga blagizat" și Adrian Păunescu, considerat „un ecleziast pe baricade", în vreme ce Marin Sorescu e un „ecleziast grotesc". Ion Gheorghe este interpretat „între mit și realitate", Cezar Baltag „între răsfrîngeri și paradigme", Ioan Alexandru sub eticheta „lirism vizionar". Adrian Păunescu „între metaforă și angajare" (prin „ecleziast" trebuie să înțelegem Ecleziastul?). După M. Nițescu, Ana Blandiana ar fi doar un caz de bovarism poetic, chiar un „mod simplist" de poezie, poeta fiind „un nume care-și așteaptă opera". Chiar Marin Sorescu, oscilînd între „parabolă și umor" și folosind „travestiul" cu mult „balast", coboară „esențialul la accidental" și oferă cînd „platitudine", cînd „mistificare", „prozaism", „perversitate" sau „comoditate", și „anecdotic" de un „gust plebeu". În total, un „registru minor", din „zona evidențelor". Lucrurile le-a spus Nițescu încă din 1969, după **Tinerețea lui Don Quijote** și le-a repetat și după **La lilieci**, („Marin Sorescu e un Don Quijote călare pe măgarul lui Sancho"). Dimov e investigat „între joc și obsesie", Mircea Ivănescu ar fi în volumele de pînă în 1970 (pe celelalte patru următoare criticul nu le mai citește) reprezentant al „lirismului memoriei", practicînd însă „o poezie de alcov în destrămare, astenică limfatică", de o „anostitate ucigătoare". Mai bună decît Blandiana e Ileana Mălăncioiu, la care ne aflăm „între biografie și simbol", ba chiar și Florica Mitroi (între „eros și metaforă"). Mihai Ursachi e „un romantic cenzurat", singura formulă într-adevăr acceptabilă de pînă acum, deși contrazisă în text, unde poetul se revelă excedat de „frondă" și de o ironie „cam superficială". Dar nici Cezar Ivănescu, examinat și el între doi poli („obsesie și experiență"), cu oarecare îngăduință, nu scapă de două incriminări: meditația sa e „incoerentă", iar versul un „interminabil discurs".

S-ar zice că M. Nițescu este un critic lipsit de entuziasm. Nu. El cunoaște și elogiile, chiar pe cele fără limită. Cîteva exemple: **Odihnă în țipăt** (1969) de Cezar Baltag, „prin valoarea lui excepțională se înscrie între cele mai certe reușite ale poeziei din ultimii 15 ani", **(Monolog in Babilon** din 1967 de Al. Philippide, mai contează?). Volumul **Infernul discutabil** (1966) de Ioan Alexandru „este fără îndoială cea mai viguroasă realizare a poeziei noastre din ultimul deceniu", **(Frunze**, 1961, **Poeme noi**, 1963, **Cadențe**, 1964, **Silabe**, 1965, **Ritmuri**, 1966, **Noaptea**, 1967, de Tudor Arghezi, pot sta alături?). Poezia **Ascensiunea** din **Vămile pustiei** de același Ioan Alexandru este „poate cea mai frumoasă poezie din lirica noastră postbelică" (Să n-aibă Blaga nici o poezie din postumele sale tot atît de frumoasă? Nici Arghezi? Nici Philippide? Nici Emil Botta?). În general, exagerează criticii fără o convingere fermă, pendulînd între da și nu, și contrazicîndu-se în interiorul propriilor argumentații.

Cît despre scrisul lui M. Nițescu, el este deslușit, cu unele neologisme prea des repetate ca **ideatic** și nu totdeauna bine folosite ca **apetență**. Acest ultim cuvînt înseamnă în franțuzește **(appétence)** poftă, nu chiar același lucru cu apetiție **(appétition)**, rîvnă. Fapt este că, uneori, ar fi mers mai bine apetiție decît apetență. Exemple: „Doinaș este „stăpînit de apetența sesurilor". Comunicarea lui Nichita Stănescu este excedată de apetența jocului. La Ion Gheorghe există o „apetență temperamentală de exaltare și sublimare a primitivității". Plăcerea formelor, a tiparelor, apetența lor, se satisface la Cezar Baltag într-un aproape mimetic. „Apetența cuvîntului înedit" e una din particularitățile lui Dimov. La Sorin Mărculescu „gravitatea și dispoziția imnică se însoțesc... cu apetența stigmatizării..." Lirismul lui Mihai Ursachi trebuie înțeles ca o tensiune „între apetența absolutului și a metafizicului și reprimarea acestei apetențe". „Apetența irezistibilă a misterului" este „un cuvînt de ordine în literatura contemporană de aproape pretutindeni". Întoarcerea la vîrsta tuturor disponibilităților e o „apetență de natură romantică" la același Ursachi. În fine, Cezar Ivănescu își „păstrează nealterată apetența" de cunoastere căutînd pretutindeni relația posibilă între cutare sau cutare situație...". Credem că cititorul va înțelege singur unde M. Nitescu ar fi trebuit să pună apetență și unde apetiție, unde poftă și unde rîvnă, și dacă nu era mai bine să aibă apetiția de a găsi un alt cuvînt în locul așa de frecventei apetențe.

Al. Piru

viața cărților

poezia

Neliniștea și speranța poetului

● Poeziei solare, optimiste și spontane a lui Valeriu Bucuroiu, ultima sa carte *) îi adaugă zona mai gravă a reflexivității ca o umbră a lucrurilor, dîndu-le profunzime. În aparență, lumea a rămas la fel de absolută, dar i s-a adăugat o nouă dimensiune, o neliniștită căutare a unor certitudini **(Centurile de siguranță)**, ce se reflectă și în construcția lirică. Stilistic, e o distanță asumată de la primul vers al volumului **Ascensor pentru cuvinte** („Profesia mea de bază este bucuria!") la cele de acum: „Pling mîinile de bucurie, / Le-aud cum umblă printre stele / Prin rîul visurilor mele / Cînd arborii de singe reînvie. / Nici bucuria existenței nu mai e aceeași într-un univers asupra căruia planează tot mai amenințător umbra demență a unui Ares ce a renunțat la armele-i tradiționale pentru „cuceririle" timpului nostru: „Se-atîrnă cazemate sub comete, / Pe stelele ne-nconse se mută poligoane / Un aprig zeu cu mîna pe butoane / Anunță pe pămînt cenușă și regrete". Marile neliniști contemporane nu-l pot lăsa indiferent pe un poet cu o acută conștiință a răspunderilor scrisului înaintea destinului uman: „Eu amintesc planetei că-n-tr-un ceas / Se fac atîtea pentru moarte / Încît viața-i doar o parte / Din clipele ce-au mai rămas". Nebunia modernă a morții a pătruns pînă în cele mai „exotice" și „poetice" locuri: „Printre corali se leagănă torpile / Meduzele își murmură pudoarea / Tot mai adînc se-aruncă desperarea / În apa umezită de reptile". Tematic, acest avertisment al poetului ocupă spațiul cel mai important al volumului într-o gamă largă de expresie de la strigătul pînă la elegie regăsind uneori accentele discursului proletarului eminescian: „Opriți descumpănirea cît mai puteți să stiți / Cum lustruiește moartea dezgustătoru-i joc. / Planeta-i încă plină de misiți / Ce fac negot cu noaptea și lumii îi dau foc". Neliniștea firească nu-l poate duce însă pe poet la negarea speranței și a frumuseții vieții: „În ea purtăm, și crimele, și visul. / Dovezi mărunte pentru cei mai tari. / Orgolii pentru solitari / Și flăcări să-necăm tot paradisul / / Dar peste toate cîntă iar lumina / Cînd merii grei în bulgări se prefac / Zăpada lor e cer de liliac / Și spumegă de flori toată grădina". E un sentiment echilibrat, țărănesc prin forța lui masivă, în care unei lumi parcă ieșită adesea din țîțini **(Pe unde)** i se opune simbolul germinației grîului: „Peste ghețari veți pune mari broboade / Cu lut încrezător și afînat / De unde spicul, marele-mpărat, / Va-mpunge cerul cu-ale lui arcade". Mecanicii absurde a „nopții" rațiunii („Centurile de siguranță! / / Planeta e în alternanță / Cu timpul zeului isteric / Între lumină și-ntuneric / Centurile de siguranță!") îi răspunde atunci ironia pentru ilogicele preocupări politice: „E multă hărnicie pe planetă. / Se fură încă mult și des / Cu-același tonic interes / Și-ntr-o dinamică paletă. / / E vremea viguroaselor tratate / Se-mpart și stelele din cer — / Adoarme logica-n voios mister / Și multe zboruri mor trucate. / / Se-mparte grija față de grenade / Cu dragostea pentru copii / Și se-mpreună comedii / Cu sîngeroase ambuscade". O tonalitate nouă e sarcasmul și ironia folclorică, ca la Marin Sorescu. Dincolo de unele naivități ale versului asumarea condiției poetice se face cu o gravitate frumoasă ce se răsfrînge asupra cuvintelor: „Am pus zid între mine și-ndoială. / Am pus zid între mine și abis. / Stelele curg în neistovită beteală / Peste noptile mele de vis". Nouă nu e aici numai interiorizarea neliniștii exterioare ci și deschidere spre o mai puțin senină viață lăuntrică: „Mă doare ora ce / se-arată / Și trupul ce aleargă-n / mine. / Mă doare-a timpului / erată / Cînd cerul se rotește / pe galbenele-i sîne / Vreau să ajung / întreg și teafăr. / E drumul meu, eu l-am / ales. / Mă doare frica de / luceafăr. / Mă doare cît mai am / de mers". Sentimentului rotund al împlinirii **(O roată de foc)** i se opun uneori viziuni mai sumbre, neașteptate **(Cutremieră mereu)**. Versul limpede, aforistic adesea, este învăluit acum într-o melodie mai tulbure, cu tonalități melancolice. O anume apăsare a timpului ce revine frecvent **(În trecerea lui dreaptă)** este compensată de certitudinea adîncă a împlinirii acelei datorii, atît de simple în aparență, a existenței autentice: „Ne trecem repede ca frunzele ce ies / Din curcubeul trunchiului bătrîn / Cînd stelele miros a fîn / Și întrebările se-ntorc mereu mai des / / Arunc moneda așteptînd să cadă / Peste porunca mea un vîs întreg / Din care vreau mai bine să-nțeleg / Cît poți purta cu tine o dovadă. / / Dar eu nu cer prea mult, eu cer dovada / Că am trecut pe-aici, pe acest loc. / Prin bucurii, tristețe și noroc / Făcînd la timpul cuvenit rocada".

Prin prezentul volum, poezia lui Valeriu Bucuroiu își lărgește nu numai problematica, ci mai ales dobîndește o dimensiune a profunzimii, o zonă de umbră și relief, datorată asumării condiției omului contemporan ca meditație și răspundere.

Dan Alexandru Condeescu

*) **Valeriu Bucuroiu: „Centurile de siguranță", Editura „Cartea Românească", 1979.**

proza

Spațiul analizei

● Ca și în romanele precedente — de altfel autorul reia personajul din **Anchetatorul apatic** — în recenta carte a lui Virgil Duda *) substanța nu este materia epică ci pretextul analitic, demersul sinuos și aleatoriu al observării unor relații cu o optică a gestului înfim, a receptării abia perceptibile, a reticențelor și a elanurilor reprimate. **Măștile** este un roman al virtualităților proiectate parțial, al comunicării întrerupte. Confesiunea rememorativă este o modalitate predilectă de expresie a personajelor, dar ea se produce mereu în contratimp cu disponibilitățile ascultătorului, distrat, grăbit sau atent numai la suprafața aparentă a mesajului conținut în amintire. Hotărîtoare este, pentru proza lui Virgil Duda, ceea ce un personaj al său numește „bogăția concretă a atitudinilor și impulsurilor" individului.

Romanul trăiește într-un regim al stărilor confuze, al pretungirilor unei educații afective neîntrerupte rechemînd „măști" diverse la suprafața lucidă a memoriei și lăsîndu-le să dispară din nou în adîncuri fără a descifra „tîlcul lecției" încercînd în raport cu ele o „distanțare" și renunțînd apoi la elucidarea lor. Ca roman al virtualităților, **Măștile** conține un spațiu al posibilului, al unor posibile relații consumate însă în gesturi întrerupte, în confesiuni ratate, într-o comunicare numai aparentă, nu și reală. Prietenia anchetatorului cu doctorul Tanicevski este un complex de stări contradictorii sau confuze, între cele două personaje relațiile fiind instabile și efemere. Real este numai ceea ce aparține spațiului copilăriei comune, rememorate parțial. Legătura dintre cele două personaje este deci numai o posibilă prietenie, ca și relațiile imprecise dintre tînărul procuror și grupul de medici căruia îi aparține Tanicevski. Romanul conține nuclee epice autonome în jurul cărora gravitează posibilitățile la care se renunță sau care sînt lăsate să se consume aparent. Un asemenea nucleu este posibila poveste de dragoste dintre procuror și Alexandra, ființă vitală, capabilă de o fervoare care își găsește însă obiecte derizorii, înzestrată cu o feminitate derutantă, atrăgătoare, disponibilă. Povestea de dragoste rămîne însă o sansă pierdută pentru că fremătătoarei Alexandra bărbatul îi răspunde cu apatie sau cel mult cu o neliniște provocată de contrarietate. Tentația atitudinii analitice, dublată de tendința rememorării împiedică nucleul epic să-și realizeze valențele, întorcînd mereu înăuntru fascicolul privirii, anulînd gestul capabil să concentreze relațiile umane, prin observația înfimă. Urechea se ascute pentru a percepe tremoloul interior, lăsînd să se piardă chemarea realului **acum**. Fascinația reacțiilor subtile și confuze ale unui **eu** prea atent la propria-i existență, prea interiorizat, prea dornic de nuanță și de reverberațiile propriei emoții, transportă scrisul lui Virgil Duda într-un spațiu al latentelor sufletești ofilite în lipsa conflictului real, regenerator. Lumea lăuntrică în care realul se reflectă prin ecouri filtrate de o sensibilitate egotistă exacerbată conține similitudini cu spațiul subacvatic modificînd mișcările, sunetele și contururile și este o lume străine și seducătoare în felul ei. Dar persistența într-un asemenea spațiu care anulează forța conflictului, pulverizat în particule percepute și proiectate separat în constiință, diminuează pregnanța cărții. Ramificarea, proliferarea reacțiilor analizate pînă la vibrația infimă, dincolo de subtilitatea pe care o presupune, devine de la un moment dat manieră și reclamă, pentru ca această eflorescență subiectivă să nu se dizolve în ea însăși, un suport epic mai pregnant și un conflict capabil să confere romanului consistența necesară, adecvată resurselor reale ale prozatorului.

Sultana Craia

*) **Virgil Duda: „Măștile", Editura „Cartea Românească", 1979.**

eseu

Un eseu despre Eminescu

● Elena Tacciu a publicat recent o carte unitară și incitantă despre **Eminescu și poezia elementelor**. Cercetătoarea, manipulînd un limbaj deopotrivă riguros și patetic (uneori exagerat), are o apetență clară pentru analiza poeziei. Dovadă sînt lecturile concentrice ale mitologiei romantice byroniene și preeminesciene, capabile să selecteze și să edifice „domul" de semnificații, etajările sensurilor, lecturi atrase în același timp de actul critic ca reverie, veghe și vis al poemului. Cartea despre Eminescu ni se pare cea mai bună a autoarei, o adevărată construcție critică, capabilă să se emancipeze de modelele și grilele bibliografiei, în stare, în fine, să-și domine exaltările și acea nevoie a criticului de poezie de a evada din propriul său limbaj auster într-unul mai „inefabil", parafrazînd obiectul investigat, ceea ce-i readuce demersul la o stîngace și uneori hilară tautologie. Eseul Elenei Tacciu asupra imaginației materiale în postumele de tinerețe ale lui Eminescu, așadar, impune prin însușiri ca acestea: concentrica transformare a psihanalizei imaginarului eminescian „într-o poetică materialistă a conotațiilor, grupate în jurul celor patru semne (pămîntul, apa, focul, aerul) arhetipuri ale imaginației creatoare; independența ochiului critic față de o bibliografie parcursă cu conștiinciozitate și deschidere, prin asumare iar nu superbă ignorare. Contribuțiile fiecărui critic român și ale fiecărui autor străin utilizat sînt făcute vizibile, încorporate însă într-o arhitectură personală care, departe de a avea vanitatea singularizării, se modelează atent în funcție de obiectul studiat. Nu avem în față un Eminescu citat prin Bachelard, Călinescu, C. G. Jung, Ion Negoițescu, Mircea Eliade, Vladimir Streinul, Perpessicius, Gilberd Durand, Paul Diel, Matila Ghika, dicționare de simboluri, ci un Eminescu care face neîncăpătoare, confirmă, nuanțează, particularizează și completează la modul excepțional universul poeziei teoretizat de aceste studii. Elena Tacciu are forța să ne arate în repetate rînduri locurile în care Eminescu completează spațiile goale și chiar neprefigurate din tabelele elementelor poetice construite. Autoarea particularizează „obsesia complexului lui Atlas" la Eminescu cu analiza **Domului montan** neenumerată între reveriile voinței de Bachelard. Comentînd postumele eminesciene în capitolele intitulate **Împietrirea, Complexul Meduzei**, cercetătoarea exclamă pe bună dreptate: „Finalul poemului eminescian ar fi făcut deliciile epistemologului francez lăsînd în urmă textele mult mai puțin inspirate care îi servesc drept argumente..." Se arată că poetica eminesciană depășește ca amploare și complexitate nu numai textul bachelardian ci, lucru important, pentru poziția în universalitate a lui Eminescu, chiar citatele date de interpretul francez. E bine că motivațiile psihanalitice își alătură și motivația estetică, fără de care primele se exercită în gol cînd e vorba de analiza artei. Sînt semnalate divergențele, plusurile față de analiza bachelardiană în capitolele despre **Metale**, în **Hala și Spelunca, Apele adînci, Mormîntul și domul marin, Apa pură și „amară", Apa vie, Domul uranic și astral.** Interesele sînt paralele Bachelard—Călinescu, Negoițescu—Edgar Papu. Tot timpul sînt reliefate momentele cînd poetica eminesciană îmbogățește studiile teoretice. Elena Tacciu mai arată, în analiza consacrată chtonismului eminescian, că acesta e „fără egal în lirica universală". Eseul adaugă motivațiile etice, sociale care potențează elementele, reveria materiei **(Focul purificator, Focul inițiatic, Focul pro-meteic).**

Ar mai fi de adăugat perspectiva unitară a eseului care, alegînd postumele spre analiză, nu vrea să insinueze inferioritatea antumelor precum și **Addenda** unde se demonstrează, prin trei lecturi sintetizatoare ale simbolismului, elementelor **(Strigoii, Luceafărul. Mai am un singur dor) „unicitatea lui Eminescu".**

Doina Uricariu

*) **Elena Tacciu: „Eminescu și poezia elementelor" Editura „Cartea Românească" 1979.**

CARTEA DE DEBUT

Jurnalul ca literatură

Concursul pentru debut al editurii **Junimea**, ne propune spre lectură **Însemnări tîrzii** de Traian Olteanu, jurnalul unui profesor dintr-un sat din preajma Galaților, ținut din septembrie pînă-n iunie, adică pe durata unui an școlar. Evident, așa cum ne și așteptam, este trecută în revistă „parada dascălilor", este vorba de copii, de universul lor, de țăranii pe care profesorul îi întîlnește în sat, fie prin relații de la școală la familie, fie pe alte căi. Fiind vorba de un dascăl tînăr, desigur că aflăm, din paginile însemnărilor sale și despre o poveste de dragoste, evident cu o colegă.

Surprinde, dintru început, constituindu-se într-o reacție de neîncredere, faptul că autorul debutează cu un jurnal sau de regulă povestirea unei activități necunoscute, mai degrabă publicistic decît literar. Pentru ca un jurnal să fie luat în seamă ca literatură trebuie ca autorul lui să fie un nume mare. Este sigur că mulți scriitori țin un jurnal înainte de a se impune dar, în majoritatea cazurilor, editarea lui este posterioară restului operei. Și nu este vorba numai de un jurnal de creație. Pe de altă parte, sîntem puși în încurcătură, totuși, de faptul că **Însemnările...** lui Traian Olteanu au căpătat girul unui juriu și al unei edituri, ceea ce nu e puțin lucru dacă nu pornim de la o ipostază de susceptibilitate. Și atunci ne gîndim dacă nu cumva autorul debutant are ambiția să realizeze, printr-o carte de notații zilnice, același efect literar pe care l-ar realiza, să spunem, o nuvelă sau un roman, căci, pînă la urmă, modalitățile de-a face literatură sînt nenumărate și trebuie să ne învingem prejudecățile unor clasificări restrictive, de ordin mai degrabă didactic. Mărturisim că, judecată cu o asemenea necesară comprehensiune, cartea propusă de editura ieșeană nu ne-a dezamăgit. Autorul se dovedește un bun observator al mediului pe care-l zugrăvește, pe sine se privește cu detașare și discreție, știe să scrie decis, fără amănunte inutile, calități probante și promițătoare pentru o carieră scriitoricească. Oamenii din carte, creionați fugar, au o certă consistență și nu avem siguranța că, scriind un roman al primului an de dăscălie, autorul ar fi fost, prin simplul fapt al adoptării unei alte modalități de narare, mai convingător.

Seriozitatea lui Traian Olteanu ne apare însă mai ales în atitudinea pe care o manifestă față de oamenii descriși. De obicei, contactul unui tînăr dascăl, venit de la oraș, cu mediul pestrit al unei școli rurale urbane (vezi Anton Holban sau Ioachim Botez) este dezamăgitor căci iluziile și chiar învățătura pe care și le formase în cursul studiilor se izbesc de o realitate imprevizibilă, adesea dură, descurajantă. Și atunci, aproape ca o reacție de apărare, se cultivă atitudinea de dispreț, satirică, însingurarea orgolioasă. Colegii sînt obtuzi, invidioși, evident ignoranți, colegele interesate, vulgar provocatoare, directorul sau inspectorii incapabili, stupizi, abuzivi. Mediul din jur, din afara școlii, suferă și el, de regulă, un proces de mimetism, autorul aruncînd asupra lui proiecția școlii. Aproape nimic din toate acestea în **Însemnările tîrzii** în care se manifestă o oportună și matură comprehensiune față de oameni, văzuți fără inversunare juvenilă, fără pornirea didacticistă de moralizare, fără șarjă descalificantă. Autorul debutant are, ne dăm seama, convingerea facilității unor atare procedee, lăsînd la o parte exuzarea lor în scrieri deja notorii, cărora nu aspiră să le devină epigon, asumîndu-și și riscul, poate inevitabil, de a-și dezamăgi cititorul, atît de înclinat spre cancanuri.

Evident, o carte de debut, fie și premiată la un concurs, nu impune, în mod obligatoriu, un autor. Traian Olteanu va trebui să confirme. O probă importantă a fost deja trecută.

Pompiliu Marcea

Lirismul justițiar

Urmare din pag. 1

vicii / în frunte cu cel mai sobru și virtuoz. / Nu pipăi, nu vezi nimic, nu poți să te înfiori, / nu simți, / dar e mereu acolo alături, lîngă tine / și umbre de monștri / se lipesc de umbre de sfinți".

În viziunea lui Dumitru Popescu arta calofilă, strînsă de „cercul de fier al esteticii" este o formă de abandonare a realității și, în ultimă instanță, o farsă; poezia ca acțiune sugerează aici o definiție mai adecvată.

Așa se explică și structura poemului: cuvintele se rostogolesc și aleargă spre finalul textului. Discursul, punctat de largi perioade, vrea să convingă și finalul devine vîrful poemului, locul de grație unde perspectiva poate să existe: „Degetele mi le plimb distrat / prin blana tîmpului oarbă- / fiara toarce blajin / trăgînd cu laba ghilotina din iarbă." Poemul „Orgoliu" (parabolă existențială) merită, cred, să intre în orice antologie, nu numai „de la Labiș încoace".

„Cerul e o mănăstire zugrăvită albastru" mai zice poetul, adică: „Să fie bătrînii toți, fiii mei, / jucării să le fac / din miezuri de pîine, / toată noaptea să cînt / cu vocea răgușită de plîns / pe inimi în ruine."

Teritoriul sincerității relațiilor (e vorba aici de mărturia scrisă a acestor relații) trebuie să fie la fel de nețărmurit și totdeauna în primul plan, de aceea „defectele" citorva confrați n-au fost trecute sub tăcere. Dar grija de căpetenie a autorului, ca și în întîmplări cu scriitori de Mircea Micu, a fost aceea de a înlesni unui public divers apropierea, de la suflet la suflet, de opera și personalitatea unor creatori de valori artistice, contemporani cu acest public entuziast.

Cultul prieteniei îl au foarte mulți oameni, el există în structura aproape a fiecărui om, dar memoria, putința de a scrie memorabil despre acest (cel mai nobil) sentiment le au numai puțini oameni. Prin cea mai recentă carte a sa, Fănuș Neagu dă expresie și celei mai frumoase și adînci solidarități artistice, gîndul sau condeiul său neocolindu-i nici pe cei despre care interesate „conștiințe" au lansat false portrete, autorul riscînd poate astfel să piardă mai mulți prieteni labili dar să cîștige cițiva pe viață. Cine citește atent inventariind numele celor despre care s-a scris în Cartea cu prieteni **constată că nu iscusiții și imanenții retori (mai puțin scriitori) din sedințe sunt interesați vital de perpetuarea unei frumoase și unitar-creatoare vieți artistice, ci tocmai autorul acestei superbe mărturii despre un impresionant număr de visători incurabili. Profilurilor unor confrați, deși dispăruți dintre noi (Al. Ivasiuc, Teodor Păcă), li se conferă aceeași lumină îngrijorată, încît îți vine să crezi că autorul n-a exclus posibilitatea de a-i întîlni a doua zi pe stradă sau la Casa Scriitorilor.**

Trebuie subliniat încă o dată că prin cărțile semnate de Fănuș Neagu și Mircea Micu, editura Sport-Turism a inaugurat o colecție care sperăm să se situeze și de acum înainte la înălțimea celor două apariții.

Pămînt al fascinației

Urmare din pag. 1

vast pămînt al fascinației, din portretele pe care Fănuș Neagu le face preferaților săi reiese că

compendiu

Tudor Ștefănescu: „Orașul cu amintiri"

Editura Ion Creangă, 1979

● O istorie a Bucureștiului alcătuită prin alăturarea unui șir de portrete ale principalelor personalități care i-au marcat evoluția și evocarea celor mai importante locuri unde fiecare obiect poate însemna o cotitură a istoriei ne propune prin acest volum Tudor Ștefănescu. Fișele sale dominate de o intensă preocupare pentru exactitate, concretizată și prin prezența netrunchiată a documentului istoric propriu-zis, reprezintă fără îndoială un instrument util pentru introducerea tinărului cititor în complexul fenomen al înțelegerii întregii noastre istorii naționale.

Printr-un limbaj adaptat necesităților evocării, autorul contribuie la menținerea interesului și a curiozității cititorului. Paginile emoționante ca și cele spectaculoase (de exemplu **Mazilirea lui Vodă Brîncoveanu** și **Fantezii fanariote**) nu rămîn simple consemnări, ci capătă dimensiunile unei lumi și a unei atmosfere a căror retrăire o datorăm forței creative a autorului.

Importanța faptelor și limbajul pitoresc valorifică încă o dată evenimente cunoscute, dar ale căror semnificații produc o rezonanță mereu nouă în conștiința cititorului.

Viorel Cacoveanu: „Singurătatea unei femei frumoase"

Editura Dacia, 1979

● Prozatorul Viorel Cacoveanu face din „faptul divers" principiul de bază al cărții sale. Însușindu-și cu exactitate știința de a doza efectele pentru a stoarce toate aspectele de spectaculozitate și interes dintr-o acțiune de obicei foarte comună și alăturîndu-i o concluzie moralizatoare, autorul produce fără ezitare și greșeală acel gen de texte care expun superficia relațiilor interumane și își asigură un incontestabil succes de public. Deși impresia de ansamblu este a unor situații melodramatice, Viorel Cacoveanu alunecînd mereu pe panta „dulce" a lucrurilor, trebuie să recunoaștem că mai avem uneori nevoie și de astfel de cărți. O povestire ca **Rătăciri** schițează pe de o parte formalismul și superficialitatea unor relații sociale, dar încearcă să și insinueze o atitudine critică. Chiar dacă pare confecționat după un canon ușor reperabil, conflictul își păstrează eficiența. Secretarul Ion Ambrozie își menține atitudinea principială pînă la capăt în fața actului antisocial al fiului său Victor, însă membrii adunării generale dînd dovada unei deosebite înțelegeri îi acordă tînărului o ultimă șansă. Sînt și aici cîteva momente neverosimile, totuși starea de tensiune ținînd încordată atenția cititorului se menține constantă. „Complicațiile" sînt simple, abandonîndu-se în convențional. În **Singurătatea unei femei frumoase** am remarcat luciditatea constatărilor, dar nu și a analizei, Viorel Cacoveanu fiind preocupat de înregistrarea faptică, a momentelor expresive și spectaculoase, urmărind consecințele nehotărîrii individului, iar nu cauzele acesteia. Întîlnim biografii complicate, cețoase, dar moralizatoare și desigur nefericite, marcînd definitiv eroii. Coincidențele, posibile par adesea exagerate pentru a produce cu orice preț tensiunea și interesul acțiunii (vezi **Zile în care murim**). În această carte, înainte de toate, lumea iubește, bea, se bucură, își morfolește tristețile, adică trăiește.

Andrei Roman

Cristina Maria Angelescu: „Veșmînt și podoabă"

Editura Albatros, 1979

● La prima vedere, moda pare a fi un domeniu frivol, despre care nu se pot scrie decît texte de efemeră jurnalistică. Iată însă că Roland Barthes a publicat **Sistemul modei**, o carte cu adevărat pasionantă, în care descrie retorica și limbajul ce pot fi întrevăzute în modul de a se îmbrăca al oamenilor din diferite epoci. Această carte a stîrnit atenția asupra unei realități semnificative nu numai pentru sociologie, ci și pentru eseistica interesată în egală măsură de diversele aspecte ale condiției umane și de expresivitatea obținută din jocul liber al ideilor.

Cartea semnată de Cristina Maria Angelescu însumează tabletele apărute vreme îndelungată la rubrica susținută de autoare, sub pseudonimul Annunziata, în revista „Săptămîna". Fără a avea pretenția marilor generalizări, volumul conține texte ingenioase, care ating de multe ori cota la care ideile și informațiile fuzionează pentru a da naștere unor autentice eseuri. În mod constant, autoarea folosește un ton ironico-umoristic, nu numai în raport cu faptele la care se referă, ci și chiar cu posibilitățile ei înseși de a le comenta.

De bun augur sînt și asociațiile livrește, pe care autoarea le introduce cu dezinvoltură, asigurînd astfel discursului o necesară altitudine de intelectualitate.

Desigur, oricîtă atenție ai avea, nu pot să scrii peste două sute de pagini despre modă fără a mai cădea, din cînd în cînd, în locurile comune (emfatice sau doar prețioase) ale publicisticii cutiniere. Trebuie însă să arătăm că autoarea reușește, de cele mai multe ori, să ocolească această posibilitate, reușind eseuri fluente, ironice, inteligente și nostalgice.

O mențiune specială pentru frumoasele desene luxuriante și tandre ale lui Nicăpetre.

Voicu Bugariu

BIOGRAFIA CĂRȚILOR NOASTRE

Ion Lăncrănjan:

«Politicul facilitează nașterea valorii, îi pune în față șansa de a escalada cele mai înalte trepte ale sublimării»

Fotografie de Ion Cucu

— Între Suferința urmașilor și Cordovanii există o înrudire tematico-temporală. Poate fi considerat ultimul dv. roman drept o versiune nouă a trilogiei cu care ați debutat ?

— O întrebare asemănătoare s-a pus și după apariția nuvelei **Eclipsă de soare.** Cineva, un confrate, un om care a fost și este „îndrăgostit" de literatura mea, urmărind-o cu o fervoare ciudată (omul acesta a făcut tot ce putea să nu apară **Drumul câinelui,** a amenințat că va demisiona din toate funcțiile, dacă va apărea **Caloianul,** s-a neliniștit la maximum, când s-a publicat pe undeva o cronică mai „bună" despre una din cărțile mele etc. etc.), a mers mai departe, creînd o ruptură între **Cordovanii** și **Eclipsă,** acuzîndu-mă de necinste, pentru că am scris într-un fel despre sat, în roman, altfel în nuvelă. Omul greșea, bineînțeles, greșea mult și adînc. Nu voi stărui însă asupra greșelii acesteia și nici asupra relațiilor mele cu acest om. Cred totuși că scrierile care au urmat **Eclipsei de soare — Drumul câinelui, Suferința urmașilor, Caloianul** chiar — au arătat că nu e vorba de nici o ruptură și nici de reluarea, într-o nouă versiune, a trilogiei cu care am debutat. **Suferința urmașilor,** mai ales, se situează în afara „încadrărilor" de acest fel. Monu se deosebește structural de Lae, iar dezbaterea din **Suferința urmașilor** se deosebește, prin dimensiuni și prin acuitate, de confruntarea din **Cordovanii.** Aș stărui puțin asupra acestui aspect, asupra deosebirilor, ținînd cont de faptul că a existat și mai există o anumită prejudecată, în virtutea căreia o carte consacrată satului contemporan trebuie să fie o carte a colectivizării. **Suferința urmașilor** a fost abordată, în perioada premergătoare apariției, cît și după aceea, și din acest unghi : al felului cum este „redat" în carte „procesul de colectivizare", fără a se vedea, din cauza grabei sau din cauza miopiei, că e vorba de alt conflict, că se merge mult mai departe de data aceasta, atît în privința angrenării în conflict a vechiului individualism țărănesc cît și a tendințelor de uniformizare a omului (prin birocratizare), care au „funcționat" și continuă să „funcționeze" în cadrul realităților noastre noi. Se poate vorbi, pe urmă, de relația dintre putere și răspundere, dintre dreptate și nedreptate. Se poate vorbi totodată de o dezbatere care are rezonanțe și în alte „zone" ale vieții. Am nutrit mai demult această convingere : că un roman consacrat satului nu se poate justifica, astăzi, decît dacă reușește să pună probleme mari, „valabile" pentru orice cititor, indiferent ce este el, profesor universitar sau muncitor, țăran sau activist de partid. Asta nu înseamnă că am fost și sînt adeptul unor simple „transplanturi conflictuale", înseamnă, dimpotrivă, că am militat pentru adîncirea problematicii țărănești și pentru ridicarei ei la un „rang filozofic" cît mai înalt, prin dezbatere, desigur, prin conflict și prin personaj, fiindcă proza, din păcate (sau din fericire) nu se poate lipsi de aceste elemente esențiale, oricîte modernizări ar suferi și suferă, cum e normal. Nu mă voi lansa în autoaprecieri în privința romanului aflat în discuție, voi spune doar că acest roman — **Suferința urmașilor** — arată pînă unde am reușit să duc aceste căutări, în rodnicia cărora am crezut și cred.

— Impresia de fir continuu nu poate fi însă înlăturată. Scene sătești din vremea colectivizării, personaje comune chiar, apar și în Caloianul. **Tema din** Suferința urmașilor, **pare a vă fi urmărit și a fi suferit mai multe metamorfoze. Este cumva** Caloianul **matca unui viitor ciclu românesc ?**

— **Caloianul** nu e matcă (și nici „cloșcă" nu e, deși văd că a început să scoată pui, iar puii, pricăjiți și cam piperniciți, văd că sînt numiți „replică artistică", nu se mai cheamă parafrazare sau „preluare creatoare"), așa cum nu e nici o simplă rezumare a unor posibile cărți. E, din contră, o carte de sine stătătoare, neprevăzută, e adevărat, în planurile mele mai vechi, legată totuși de ceea ce am făptuit și făptuiesc. Cartea aceasta se aseamănă, într-un fel, cu volumul de povestiri **Fragmentarium.** Cînd am scris povestirile din acest volum, am făcut-o ca să-mi lărgesc aria tematică, să-mi fixez, singur, noi jaloane pentru proza proprie. Cînd am scris **Caloianul,** am făcut-o ca să am un semn în față, să mă feresc de risipirea în van a unor străduanii, să nu fiu niciodată cum e Alexandru Ghețea. N-a fost singurul motiv, dar a fost unul dintre motive, unul din punctele de pornire. Pe urmă, în procesul de elaborare, s-a ajuns și la alte probleme (mai mari), ținînd de relația, în contemporaneitate, dintre artist și societate, ținînd de felul cum se face promovarea și stimularea valorii, în condițiile noastre ; ținînd de consecințele, nu o dată dezastruoase, ale falselor angajări ; ținînd de conjuncturalism și de oportunism, dar și de ispita pe care o scoate în față artistului, la tot pasul, o realitate aflată într-un proces adînc, de schimbare, în cadrul căruia minorul poate părea de multe ori major, nesemnificativul — semnificativ ; ținînd, în ultimă instanță, de adevăr și de minciună, cu toate nuanțările care pot și trebuie să intervină într-o dezbatere de asemenea proporții. Ghețea trăiește drama unei întregi generații de scriitori, fără a fi, aș zice eu, un simplu exponent, fără a reprezenta pe cineva, anume, cum s-a șoptit pe alocuri, aici dar și în alte părți, fiindcă șoaptele, mai ales șoaptele de un anumit tip, trec mai întîi prin morile care macină vînt pe undeva pe lîngă München și-abia după aceea se îndreaptă spre noi, ca o ploaie de scrum, ca o pulbere a zădărniciei.

— Un critic, Marian Popa, consideră romanul Caloianul **„unul dintre cele mai importante romane politice postbelice". În** Nevoie de adevăr, **publicați un articol despre romanul politic. Cum definiți dv. romanul politic, mai exact spus, ce credeți că nu poate lipsi dintr-un roman politic ?**

— Noțiunea de roman politic s-a extins mult, a cunoscut și cunoaște nuanțări atît de numeroase încît tinde să dispară, practic, pulberizîndu-se în minor, racordîndu-se, fiind racordată, de fapt, la tot felul de tendințe, — începînd cu exaltarea cotidianului de realitate și terminînd cu „edificarea" unor simboluri palide. E o boală mai veche a vieții noastre literare, a căutărilor care o animă mereu. Cînd se „alunecă" într-o parte, se alunecă cu totul, — cu cai cu tot, cum se zice. Cînd se scrie roman ampiu, sau epopeic, toată lumea își încearca puterile în această direcție, indiferent de înclinații. Cînd se scrie roman scurt, sau „roman-pilulă", toată lumea se înșiră pe această „direcție". Nu e vorba de căutări artistice, de profunzime, ci de simple ravagii ale modelor, care copleșesc sau pot copleși căutările adevărate, de profunzime.

Altfel, dincolo de aceste inevitabile „alunecări de terenuri", noțiunea de roman politic se justifică pe deplin, prin căutările care i-au animat și îi animă pe cei mai buni prozatori, prin cărțile care s-au scris și s-au publicat în acești ani ; prin **Princepele,** mai mult decît prin **Groapa** ; prin **Delirul,** mai mult decît prin **Morometii** ; prin **Vinătoare regală,** mai mult decît prin **Împăratul norilor** ; prin **Îngerul a strigat,** mai mult decît prin **Nebunii marilor orașe** ; prin **Marile iubiri,** mai mult decît prin **Singuri** ; prin **Fețele tăcerii,** mai mult decît prin **Absenții** ; prin **Drumul câinelui** și prin **Caloianul,** aș mai spune eu, fără a avea sentimentul că mă agăț de un tren aflat în mers, mai ales că unele dintre cărțile amintite aici nu fuseseră scrise cînd s-au scris și s-au dat spre publicare cărțile care îmi poartă semnătura.

Nu e vorba, bineînțeles, de o noțiune tampon sau șablon, de un nou pat al lui Procust, cu ajutorul căruia să ajustăm tot ce nu ne place. E vorba, mai degrabă, de o direcție care este și poate fi, în continuare, fertilă, în măsura în care i se înțeleg posibilitățile, în măsura în care i se respectă cerințele. Fiindcă există totuși niște deosebiri între un roman social „obișnuit", indiferent cum este realizat el, cu ajutorul unor „procedee clasice", sau cu sprijinul unor „metode mai noi", și un roman care se angajează mult mai direct, prin întreaga sa structură neactivă, în confruntările politice ale epocii, situîndu-se mult mai transant de partea **noului,** de partea revoluției. Fără a fi însă simplă declarație patetică, fără a fi doar afirmație goală, sau simplă bîlbîială demagogică. Păstrînd, dimpotrivă, toate însemnele specificității, bizuindu-se în alcătuirea sa pe orice modalitate artistică. Cerînd, mai mult decît atîta, noi modalități de exprimare, revendicîndu-și căutarea și inovația. Fapt mai mult decît important, politicul și politica fiind considerate de către unii subtili incompatibile cu valoarea artistică. Dar iată că acum chiar politicul facilitează nașterea valorii, îi pune în față șansa de a escalada cele mai înalte trepte ale sublimării. Ceea ce, aș mai spune eu, nu se poate întîmpla decît într-o societate care a fost și este răscolită de înnoiri.

— În ce măsură se încadrează Suferința urmașilor **propriei dv. definiții asupra romanului politic ?**

— În articolul pomenit adineauri — **Romanul politic** — făceam o paralelă între **Caloianul** și **Cordovanii,** spunînd despre **Caloianul** că este roman politic, în timp ce **Cordovanii,** ziceam eu, nu este. Tot acolo spuneam despre **Suferința urmașilor,** raportînd cartea la **Fiul secetei,** că nu este roman politic. Problema rămîne deschisă, cum e normal, fiindcă o carte nu poate fi „înghesuită" într-o singură definiție decît prin „reducerea" ei la esențial. Iar reducerea aceasta e sinonimă cu simplificarea, mai ales în cazul cărților mai complexe, a căror „bătaie" e, vrînd-nevrînd, mai lungă și mai puternică decît „bătaia" unei simple rezumări.

— O invitație către romanul politic al trecutului și prezentului de luptă al clasei muncitoare și al P.C.R. a rostit, la Neptun, în fața scriitorilor, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Ca autor al Caloianului **și al** Suferinței urmașilor, **romane care reconstituie peisajul unor conflicte sociale și politice puternice, deci ca scriitor care acționează de la sine în această direcție, ce orizonturi umane și probleme ponitice credeți că are a-și revendica proza contemporană ?**

— Am militat și am pledat mai demult pentru reflectarea în literatură a marilor momente ale istoriei noastre naționale, pentru reflectare și nu pentru ilustrare. N-am fost clar de la început, nu mi s-a limpezit deodată un program anume, pe care să-l urmez pe urmă pas cu pas. Am fost călăuzit de intuiție mai întîi, după aceea am fost ajutat de ceea ce au săvîrșit alții înaintea mea (în veci îi voi fi recunoscător lui Sadoveanu, pentru că mi-a pus în brațe o operă care valorează, ea singură, cît o întreagă literatură), fiind ajutat, în egală măsură, și de ambianță, de realitatea social-politică a țării. După aceea, mai tîrziu, am fost „ajutat" de ceea ce săvîrșisem eu însumi, gîndindu-mă din ce în ce mai stăruitor de la un timp la tot ce aș putea și ar trebui să scriu, gîndindu-mă la lucrurile acestea ca la **un întreg.** Nu zic **operă,** să nu se sperie vecinii, zic **un întreg** și nu mă gîndesc la fixarea lui în spațiu și nici la „întinderea" lui de-a lungul istoriei. Mă gîndesc la **cărțile** care îl vor alcătui, care trebuie să fie, fiecare în parte, de sine stătătoare, trăind prin propriul său erou, reliefînd totodată, reliefînd și completînd tabloul atît de amplu și de dramatic, tragic nu o dată, al luptelor și afirmărilor noastre, de astăzi și de ieri.

Motivele acestea, și altele, la fel de temeinice, ținînd de formarea și de afirmarea mea scriitoricească, m-au determinat să primesc cu interes și cu entuziasm sugestiile și indicațiile date de tovarășul Nicolae Ceaușescu, în cadrul întîlnirii din vara trecută, de la Neptun. Interesul și entuziasmul meu se justifică prin faptul că am fost și sînt convins că un scriitor, un singur scriitor, nu poate săvîrși ceea ce poate și trebuie să săvîrșească o întreagă literatură, realizarea proprie neputîndu-se împlini și desăvîrși decît într-un context în care se realizează și alții, în perioade de mare avînt, a întregii literaturi, vremea demolatorilor de profesie, triumfurile impostorilor coincizînd cu declinul unor literaturi. Nu e cazul literaturii noastre, dar parcă unii ar vrea să fie, neputîndu-se explica altfel zbaterile lor necontenite, strădaniile pe care le depun într-o răvășire și dărîmare, afirmarea prin edificare, prin **construcție,** neputîndu-se armoniza nicicum cu profilarea pe care și-au desăvîrșit-o acești scriitori, pe vremea prolet-cultului și mai înainte.

Revenind la sugestiile și sfaturile tovarășului Nicolae Ceaușescu, aș spune că ele nu pot deveni realitate vie și concretă decît dacă adeziunea și entuziasmul nostru se vor concretiza în fapte, dacă vor trece peste pragul declarațiilor de circumstanță. E de remarcat, de altfel, că unii colegi de-ai noștri, specialiști în declarații și adeziuni, ne-au spus și de data aceasta cam ce ar trebui făcut, ce și cum, văzîndu-și pe urmă de propriile lor treburi, scriind altceva, față de ce au făgăduit, sau nescriind nimic. S-a mai întîmplat ceva asemănător și atunci cînd s-a pornit o „campanie" mare pentru edificarea **epopeii naționale,** s-au dat declarații, s-au schițat proiecte, s-au realizat „planuri concrete", pe urmă au intrat toate în zodia întîmplătorului, din cauza atmosferei de la Uniunea Scriitorilor, din cauza anumitor factori (care se mișcă mai greu, cînd e vorba să influențeze și să stimuleze dezvoltarea literaturii și artei, pe o durată mai mare și pe un ansamblu cît mai cuprinzător și mai divers) ; din cauza noastră, a scriitorilor, pînă la urmă, fiindcă nimeni nu te poate opri să scrii o carte, dacă aceasta carte „te doare", dacă nu mai poți trăi pînă ce nu o scrii.

De fapt, aceasta cred că e problema principală, aceasta ar trebui să fie problema principală, pentru obște și pentru fiecare scriitor în parte : **scrisul,** fapta și nu vorba, cartea și nu făgăduiala, munca și nu cariera, construcția și nu veșnica și atîta de stupida și de îngrețoșată demolare.

Marile teme cer o însușire totală, cer o implicare desăvîrșită, cer, pe lîngă talent și cunoaștere, sinceritate multă și multă dăruire.

— La ce concluzii a ajuns consfătuirea prozatorilor convocați la București, la Uniunea Scriitorilor ?

— Nu știu, deoarece nu am participat la această consfătuire.

— Se știe că romanele pe carele scrieți și care au astăzi sute de mii de cititori displac unei bune părți a criticii noastre literare. Dacă le-ar fi citit Camil Petrescu cred că le-ar fi aprobat. Fac această supoziție pentru a marca poziția anticalofilă a autorului Suferinței urmașilor **și cea calofilă a criticii literare. Ce consecințe are pentru proza de astăzi ceea ce am numit aici „calofilia" criticii noastre literare ?**

— Despre critica literară nu mai am nimic de spus, față de ceea ce am spus, ca simplă părere personală, în cîteva articole publicistice, incluse unele dintre ele în **Nevoia de adevăr.** Articolele acestea sînt, după mine, tot atît de actuale și astăzi, deși au fost scrise acum cinci sau cincisprezece ani.

— Există scriitori despre care s-a spus că dăunau propriei opere. Reacțiile dv. publicistice sînt după unii cauzele frigidității sau agresivității criticii. Credeți că un scriitor este obligat să răsposteze la orice obiecție a criticii ? Dacă sînt în discuție principii generale și criterii obiective atunci obiecțiile la obiecțiile criticii se justifică. Dar nu toți criticii merită categorisiri definitive. C. Ungureanu a arătat că e capabil de o „revizuire" substanțială. Ce ne spuneți despre gestul lui ?

— Ideal ar fi ca scriitorul să nu se amestece deloc în „dezbatere", să nu răspundă criticii literare, chiar dacă îi răstălmăcește cartea, chiar dacă o denigrează. Asta presupune însă o ambianță ceva mai civilizată, nu perfectă, nu lipsită de exigență, capabilă în orice caz să împingă spre margine subiectivismul mărunt și răfuitor, rapacitatea gâștilor și lăcomia de bani și de glorie a unor „persoane particulare". Dar dacă nu se întîmplă asta, dacă ambianța nu e capabilă să cearnă și să discearnă, îngăduind hăcuirea și vendeta, cred că e bine să intervină și scriitorul, mai ales atunci cînd se depășește o anumită limită, a inevitabilului, nu a îngăduitului. Se va vedea, de altfel, dacă se vor cerceta „intervențiile" mele publicistice, că nu am dus „campanii" împotriva criticii literare, cum au pretins unii, n-am schilodit nici un critic, cum au zis alții, n-am dat pe nimeni afară din „post", pentru că m-a „injurat". Și nici n-am băgat pe nimeni „în pîine", pentru că m-a lăudat, m-a servit și m-a deservit. Nu sînt întru-chiparea perfecțiunii, bineînțeles, de folosit însă nu am folosit niciodată, în scopuri personale, mijloace care aparțin colectivității, cum au făcut și fac alții, de ani de zile, fie că e vorba de o revistă, de o editură mănoasă sau de vrea „pîrghie organizatorică" din cadrul obștei noastre scriitoricești. Intervențiile mele, atîtea cîte sînt, au fost deschise și strict personale, limitîndu-se doar la aspectele mai stridente, fiindcă dacă ar vorba să discutăm „ansamblul întregii probleme", ar fi multe de spus.

Atitudinea lui Cornel Ungureanu m-a surprins și m-a bucurat. Dar nu numai pentru că el s-a referit în mod favorabil la creația mea, ci pentru că a trecut cu detașare peste o „înfruntare" care a avut loc între noi, dovedindu-se superior din toate punctele de vedere, arătînd, prin faptă și nu prin vorbă, că e interesat, în primul rînd, de literatură și nu de relațiile personale dintre cei ce scriu. Gestul lui depășește, ca semnificație și ca importanță, simpla atitudine față de o carte sau față de un scriitor, fiind un îndemn spre detașare și obiectivitate.

— În Suferința urmașilor **se petrece următoarea scenă : Monu intră într-o librărie și cere cărți despre țărani, la care vînzătoarea îi oferă** Desfășurarea, Bărăgan, Pîinea albă, Porțile de aur, Drum deschis, Pămînt desțelenit. **Monu e nemulțumit că toate aceste cărți vorbesc numai despre țărani care „se înscriu". Întrebare : nu era potrivit ca în acest șir să figureze și** Cardovanii **care are și el un erou care „se înscrie" pînă la urmă ?**

— Includerea printre cărțile care i se pun în față lui Monu a unui roman semnat de Alexandru Ghețea spune totul despre sensul ușor ironic al scenei acesteia, căreia i s-a acordat o atenție mult prea mare, unii critici nemaivăzînd nimic din cauza ei, lansîndu-se în considerații de-a dreptul aberante, în raport cu conținutul real al cărții. Fiindcă **Suferința urmașilor** nu e cartea unui țăran care nu se înscrie în colectivă, atît și nimic mai mult, așa cum nici **Cordovanii,** aș mai zice eu, fără a stărui, nu e cartea unui țăran care se înscrie în colectivă, atît și nimic mai mult.

— Țăranul este personajul principal al cărților pe care le-ați scris pînă acum. desigur nu fără unele excepții. Există voci care consideră perimată proza care-și ia drept personaje de căpătîi țărănimea. Este o opinie îndreptățită ?

— Într-adevăr, țăranul a fost, este și va fi eroul principal al prozei mele. Mai mult decît atîta, el va fi, sper, axul de simetrie al unei lumi pe care aș vrea s-o adun laolaltă prin tot ce voi scrie. Și asta nu pentru că aș vrea să dau înapoi ceasul istoriei, cum pretindea mai deunăzi un oarecine, nici pentru că aș vrea să tulbur sau să deviez evoluția firească a literaturii, ci pentru că am considerat și consider că straturile și substraturile noastre cele mai adînci sînt țărănești, țăranii fiind, cel puțin aicea, la noi, întemeietori de țară și de lume. Ei au fost, de fapt, singura noastră clasă nobiliară, ei au fost adevărații noștri voievozi și regi, pe care i-a încoronat citeodată „sfîntul Soare", pe care i-au lovit în față, de nenumărate ori, grinzile invaziilor și ale opresiunilor. Ei au adunat și au șleifuit prin ani nestematele folclorului nostru, alcătuind o comoară rară, dacă nu chiar unică, în centrul căreia strălucește diamantul unei vechi și limpezi concepții filozofice. Și nu e păcat, aș mai spune eu, să fie ignorate asemenea comori, asemenea filoane de aur și de uraniu ? ! Ba eu cred că da, perimată fiind, după părerea mea, nu literatura care se ocupă de țărănime, ci opinia amintită aici, în alcătuirea căreia au intrat și intră fel de fel de reziduuri extraliterare, pe care au alimentat-o și o alimentează necunoașterea și disprețul. Nu obligă pe nimeni, firește, să zică ce zic eu, să creadă ce cred eu, în ce mă privește însă am construit și construiesc pe această bază, am năzuit și năzuiesc, fără a fi partizanul exaltărilor deșarte și al inflăcărărilor de moment, să-mi alcătuiesc, în timp, o viziune anume, pornind de la aceste temeiuri adînci și vii, considerînd că resursele adevărate ale modernizării se află înauntrul unei culturi și nu în afară, ceea ce vine din exterior avînd rolul unei înviorări și nu al unei plămădiri — plămădirea fiind întotdeauna a pămîntului pe care calci, a straturilor și a substraturilor.

— Excesul de roman monografic, de roman frescă a dus la demonetizarea speciei, la minimalizarea ei declarată sub mai multe condeie. Este firească astăzi prelungirea acestei minimalizări a unei formule care exprimă plenar vocația epică a unei literaturi ? Nu este acest refuz dovada unui program literar limitativ ?

— Orice scriitor este înclinat să-și teoretizeze înclinațiile proprii : povestitorul din născare va spune că scriitorul român e povestitor din născare și că nu poate fi nicicum romancier ; coloristul va spune că scriitorul român e producător de smalțuri și de cioburi, strălucitoare și scăpărătoare toate ; stilistul va susține că scriitorul român e, prin tradiție, producător de metafore ; analistul, dacă există, ar spune că singura șansă a literaturii române este analiza psihologică etc. Dincolo de aceste „teoretizări", dincolo de preferințele acestea firești, se află posibilitatea mare și diversă a literaturii române, în cadrul căreia fresca și-a avut și își are justificarea ei, înțelegînd prin frescă nu numai redare și zugrăvire, în extenso, pe suprafață mare, ci și reflectare și interpretare de adîncime, îndeosebi. De fapt, de aceea cred că s-a demonetizat fresca, pentru că i s-a luat o dimensiune : adîncimea, cea mai importantă. E de precizat, în afară de asta, că lucrurile nu există niciodată în „stare pură" și că nu e bună și nu e fecundă „specializarea", pe frescă sau pe roman psihologic, pe roman clasic sau pe roman modern, necesitatea sintezelor artistice fiind la ordinea zilei. Iar sintezele cer preocupări cît mai largi, cerînd totodată o putere de generalizare mult mai mare, o temperatură a simbiozelor mult mai înaltă, capabilă să topească argintul dar și nichelul, menită să nască noi aliaje, în cadrul cărora vechile elemente abia dacă se mai pot distinge.

Vocația epică a literaturii române este o realitate, dar ea nu trebuie să fie supralicitată, nu trebuie să fie opusă celorlalte „realități". În ce mă privește, de pildă, m-am bizuit și mă bizui pe această vocație esențială, mă subordonez ei prin tot ce săvîrșesc, asta nu înseamnă însă că trebuie să le cer și altora să facă ce fac eu. Să fie fiecare cum crede de cuviință, să-și ducă fiecare gîndul creator pînă la capăt, dar să și-l ducă cu adevărat. În felul acesta privesc eu diversitatea de stiluri, așa înțeleg eu „democrația culturii", nu prin hăcuirea „tabloului", ci printr-o completare permanentă a lui, prin creșterea permanentă a întregii literaturi, în cadrul căreia schița, dacă e bună sau foarte bună, se justifică tot atît de mult cum se justifică romanul amplu, bun sau foarte bun. Sînt ispitit, iată, să afirm că romanul are totuși alte posibilități, se poate impune cu mai multă forță, dar nu afirm așa ceva, n-am afirmat-o. Asta pentru că dimensiunile sînt neesențiale, în literatură. Existența romanului politic, amintit de mai multe ori în această discuție, nu e condiționată de dimensiuni, romanul politic putînd să fie „scurt" sau „lung", depinde de subiect, depinde de conținutul său intrinsec.

Tragismul, pe de altă parte, reprezintă o mare posibilitate a literaturii noastre, insuficient exploatată, cum spuneam cu alt prilej. Nu voi cere însă nimănui, deși sînt partizanul acestei posibilități, să înceapă să „tragedizeze", se potrivește, nu se potrivește. Mai mult decît atît, voi spune că chiar în cadrul unei singure opere nu e bine să fie impusă tuturor subiectelor o perspectivă tragică. Perspectiva trebuie să vină din interior, să fie dată la iveală în chip firesc, de natura însăși a conflictului abordat, de predispozițiile reale ale personajelor.

— Recent membrii juriului Asociației de București v-au pus candidatura la premiul pentru proză al Asociației de București, în discuție fiind SUFERINȚA URMAȘILOR, **care găsesc că mai firesc ar fi fost să ia premiul Uniunii scriitorilor. Juriul a hotărît acordarea premiului. Ați refuzat acest premiu ? De ce ?**

— Am făcut, e adevărat, și „prostia" asta : am refuzat un premiu. Dar n-am făcut-o pentru că am vrut să stîrnesc vîlvă în jurul meu, ci pentru că am vrut să-mi exprim astfel, printr-un refuz, opinia mea față de felul cum se distribuie premiile literare la Uniunea Scriitorilor, al cărei membru am fost și sînt, contribuind, direct și indirect la alcătuirea fondurilor Uniunii, din care se înfruptă pe urmă alții. Se alcătuiesc, e drept, juriile necesare pentru decernarea premiilor (în fiecare an este ales alt juriu, avîndu-se grijă, totuși, ca premianții dintr-un an să facă parte din juriul anului următor, **rotația** rostogolindu-se așa, cu mici și neesențiale schimbări, peste alți și alți ani). Ele, juriile, își aleg un președinte, se întrunesc pe urmă și iau în discuție „totalitatea lucrărilor literare publicate" (cum s-a spus anul trecut, despre anul 1977) sau „totalitatea lucrărilor valoroase" (cum s-a spus anul acesta, despre anul 1978), oprindu-se mai apoi, după îndelungi și temeinice dezbateri, care nu sînt premerse niciodată de nici o idee preconceputâ, nu au în vedere nici o listă, alcătuită dinainte de către un „grup de tovarăși" (sau de domni), au în vedere doar „totalitatea" menționată, din „sinul" căreia sînt detașate cărțile care sînt mai valoroase decît valorile admise în turnir. Isprava se încheie cu un comunicat pe care îl ratifică întotdeauna Biroul de conducere al Uniunii, îl ratifică fără obiecții, sau, altfel spus, o mînă spală pe cealaltă și astfel se împart daruri în stînga și în dreapta, în numele unui **patronat** care își plătește **aderenții** cu banii obștei. Aceasta e, de fapt, mascarada premiilor de la Uniune, de cîțiva ani buni, nu de ieri sau de azi, din cauza asta am refuzat premiul de care vorbeai dumneata, pentru că nu vreau să am nici o legătură, nici măcar una tangențială, cu această **afacere.** Nu voi uita să precizez că au fost premiate pe parcurs și cărți merituoase sau chiar valoroase și că au fost și jurii (mai mult pe la asociații decît pe la Uniune) care au procedat cu mai multă „grijă". **dominanta** însă a fost și este a combinațiilor de grup și de gașcă, a necitirului și a „schimbului" de voturi (dacă tu votezi pentru „omul meu", votez și eu pentru „omul tău"), a sfidării celui mai elementar bun-simț, nu a obiectivității, nici a principialității, ci a bunului-simț, trecîndu-se în acest ultim an, după părerea mea (greșită, desigur, subiectivă, pătimașă, revendicativă, speculativă, sămănătoristă și poporanistă etc. etc.), peste limita îngăduitului, arătîndu-se astfel, direct și concret, ce înțeleg unii confrați prin **valoare** și cum văd ei realizarea în practică a **democrației literare.**

— Scriitorul Fănuș Neagu atrăgea atenția asupra faptului că un poet de talia lui Mihai Beniuc, (despre care I. Negoițescu scria „Beniuc cel mai percutant poet al iubirii, din literatura noastră, după Eminescu" este ocolit sistematic de premiile Uniunii scriitorilor, iar Pompiliu Marcea în FLACĂRA observă că tot vorbind despre injustițiile trecutului nu le observăm pe cele ale prezentului. Este Mihai Beniuc una din ele ?

— Mihai Beniuc nu e „un caz", e un mare poet, iar ceea ce se întîmplă cu el nu e o injustiție, reparabilă, ca orice injustiție, e o anomalie, o infirmitate gravă, dar nu a lui, ci a literaturii din care face totuși parte, cu voia sau fără voia unora. Infirmitatea rezidă în incapacitatea unei literaturi, fie ea și temporară, de a-și integra firesc toate valorile pe care le are, contemporane sau clasice. Incapacitatea aceasta, la rîndul ei, poate fi de natură obiectivă, poate fi impusă din afară, prin presiune sau prin măsuri administrative (cum s-a întîmplat pe vremea dogmatismului, cînd au fost excluse din circuitul de valori o serie de opere de seamă, o serie de scriitori mari), dar poate fi și subiectivă, venind din chiar sînul colectivității scriitoricești, fiind rezultatul opacității criticii literare, sau al unor deficiențe organizatorice, reflectînd, cel mai adesea, interese precise de grup sau individuale, ale unor personalități de „carton presat", care s-au „edificat" pe vremea cînd personalitățile autentice erau scoase din circuit. La această oră ne aflăm noi acum, la ora determinărilor de tip subiectiv, din cauza asta nu încap unii de Mihai Beniuc, pentru că nu încap nici de alții, pentru că starea lor firească este starea de înghesuială, pentru că ei, sau dînșii, sau dumnealor, nu încap nici de Ioan Alexandru, pe care îl birfesc și îl denigrează peste tot, căruia au reușit să-i devieze de pe „linia apariției" un volum de versuri, cu ajutorul șoaptelor, cu sprijinul **referatelor ;** nu încap nici de Ion Gheorghe, pe care, de asemenea, îl foarfecă și îl boicotează, căruia, de asemenea, i-au respins nu demult de la publicare o carte excepțională, în numele unei pretinse și cam încropite exigențe ideologice ; nu încap nici de Adrian Păunescu, deoarece scrie prea mult, „face" o revistă, „face" un cenaclu, în loc să-și fi rezervat și el o masă la „restaurantul literatorilor", să-și mănînce fleica în liniște ; nu încap nici de Paul Anghel, pe care au reușit să-l „încurce" deocamdată cu o piesă de teatru ; nu încap nici de mine, dar nu pentru că i-aș incomoda în veșnicele lor excavări carieriste, ci pentru că lucrez, pentru că scriu. Dumnealor, sau dînșii, sau ei, — vechii și înrăiții corifei ai intoleranței, cu ajutorul căreia au făcut carieră, dar și rău au făcut, literaturii române, întregii culturi — nu încap, de fapt, nici de Călinescu, nici de Iorga, nici de Arghezi (pe Sadoveanu îl îngăduie, nu se știe însă pînă cînd). Din cauza asta se petrec „injustiții", nu pentru că cineva nu l-ar agrea pe altcineva, din cine știe ce motive mărunte, ci pentru că sînt oameni care ar vrea să reducă literatura română la același numitor, care nu pot trăi dacă nu dărîmă, dacă nu demolează, dacă nu judecă, dacă nu condamnă, dacă nu stîrnesc încordare și derută în jur. Pentru că au existat și există scriitori care cred (ce stupizenie !) că ei sînt mai mari și mai impunători, dacă nu mai sînt alții pe alături, dacă nu se mai vorbește deloc de alții, ci doar de ei și de ai lor ; pentru că s-au inaugurat serii de scrieri din te miri cine, în loc să se reediteze **Istoria** lui Călinescu ; pentru că s-a prostit hîrtia pe fel de fel de traduceri „rentabile", în loc să se „pornească" o mare ediție Nicolae Iorga, sau să se încheie, cum s-ar fi cuvenit demult, ediția Eminescu. Acesta e sensul real și de profunzime al ostracizărilor la care sînt supuși unii scriitori, care nu se pot petrece decît pe un fundal de inechitate și de rapacitate. Nu vreau să devin patetic, nu vreu să transform în verdict o simplă părere personală, dacă se admite însă că literatura unei țări este un întreg inestricabil, atunci trebuie să se admită că dacă se urmărește compromiterea unui scriitor, indiferent cum și ce este el, mare sau mic, clasic sau contemporan, se lovește în întreaga literatură, stînjenindu-i-se, dezvoltarea, punîndu-i-se plumb în aripi, sau tăindu-i aripile cu foarfecele grosolane ale intoleranței, ale căror clănțăniri sinistre le luminează unora ochii, îi dinamizează, îi pun în stare de luptă. Bine, i-au luminat și i-au verticalizat în 1950, în 1960, în 1968, dar pînă cînd să ne tot închinăm noi în fața strălucinărilor acestora false și deșarte ! ? Pînă cînd și de ce ? Nu trebuie să se înțeleagă din întrebările acestea ale mele că aș vrea, la rîndu-mi, să răspund demolatorilor care tot asaltează literele române cu o demolare generală. Eu vreau altceva, mai simplu : vreau o viață literară ceva mai liniștită și puțin mai democratică (democratică pentru toți, nu numai pentru unii), vreau ca scriitorii care lucrează efectiv să fie lăsați în pace, să lucreze, să nu fie lăudați, să nu fie premiați, dar să fie lăsați într-ale lor, să-și scrie cărțile pe care vor ei să le scrie, iar ceilalți, cei care nu mai au ce scrie, să-și încaseze liniștiți pensioarele și să se mai ducă la vînătoare și la pescuit, să nu mai stea toată ziua călare pe Uniunea Scriitorilor, nu de alta dar au adus-o într-o stare foarte rea, cum nu a fost ea niciodată, cum nu ar trebui să fie, fiindcă e, oricum, organizația noastre profesională, a tuturor scriitorilor, nu numai a unora.

— Cînd numeam CALOIANUL **un posibil „roman matcă" mă gîndeam nu numai la personajele comune cu** SUFERINȚA URMAȘILOR **ci și la capitolul** FIUL SECETEI **care e și titlul anunțat al noului dv. roman. Romanul dezvoltă paginile din** CALOIANUL **? Este o scriere complet independentă ?**

— Între romanul **Fiul secetei** și capitolul cu același nume din **Caloianul** e tot atîta legătură cît este între **Cordovanii** și nuvela de la care am pornit cînd am scris acest roman ; sau între schița **Copca** (din **Fragmentarium**) și **Suferința urmașilor.** E vorba, deci, de o carte nouă, despre care vom discuta, sper, altădată.

M. Ungheanu

nicolae dan fruntelată

Dreptul ce ne poate fi dat

Azi am băut un rîu. Și-am respirat
Ozonul a zece păduri de foioase
O cîmpie proaspăt tăiată e pusă în lăzi
A afacere bună ziua miroase.

Copiii mei au în casă o poză de cerb
Împușcat de un blitz drept în frunte
Discuri cu greieri nebuni le-am adus
În timpul lor liber pot să le-asculte

Am muncit, n-am ucis, nu e drept deci, acum
Submarine de gînduri să-mi înoate prin sînge
Nu e drept să aud de departe din mine
Amintirea altora în timpane cum plînge

Nu e drept pentru noi, continent de sătui,
Să ne cadă pe masă bumerangul uitat
Al tristeții altora și al morții mai rar.
Dar e singurul drept ce ne poate fi dat.

Cum ne facem

Ai, ai, cum ne facem că nu ne pasă
Uităm ferestrele deschise
Și trăim viața fără o aripă
Ne astupăm urechile și curgem
Peste semne de întrebare ca peste un polei
Ai, ai, cum ne facem că plouă
Și nu vedem că ploaia e ciudată
Încenușată și înnegurată
Și cade mereu în altă parte
Ca o haină de moarte.
Pămîntul meu, bradul meu,
Cineva aprinde frunze
Cineva fură rășina
Cineva acoperă lumina
Ți se răsucesc crengile și strigă
Umblăm peste cimitire de ferigă
Ai, ai, cum ne facem că nu ne pasă
Și ne simțim și ne purtăm ca străinii
Acasă, acasă, acasă.

Cum se moare astăzi

Am citit ziarele și astăzi
Aveau o pagină care mirosea
A pucioasă și-a sînge
Aveau o pagină de întîmplări
Prin care omenia lumii plînge.
E liniște și pace pe planetă
Ici-colo doar, cîte-un pogon de morți
Ici-colo doar, cîte-o țară arată de tancuri
Și case fără copii, și curți fără porți.
Ieri la orele XGMT, anul cutare
O paralelă tăiată de un meridian
A sîngerat ca o arteră deschisă
Noi auzeam, noi știam, noi citeam
Ce ușor se moare, o, ce ușor
Cum se respiră, cum se trăiește, cum se face
Dragoste și aritmetică a disperării
Clipă de clipă, de cîteva milenii încoace.
Am citit ziarele, n-aș mai fi citit
Cuvinte reci și elegante de ferpar
Oglinda nebuniei care bate-n
Timpane surde fără vreun habar.

Gardul de sîrmă

Viii ară, morții sînt arați
Primăvara plouă cu cenușă
Fiii mamei s-au făcut soldați
Casa noastră nu mai are ușă

Doar un gard de sîrmă, să privim
Soare de privit prin gard de sîrmă
Ce îmbătrîniți putem să fim
Către veacu-acesta ca o urmă

Tot plugari se cheamă că erau
Fiii maicii mele-nnegurați
Între noi pereți de sîrmă stau
Viii ară, morții sînt arați.

ioana proca

Revărsat de zori

Aud cum cade roua prin revărsat de zori,
Sub candela iubirii ecoul pare urlet,
Se strepezesc de-o vreme mirosurile-n flori,
Și-un fîlfîit de aripi e brumă și e tunet.

Trag clopotele-n trestii. Iubirea o amii,
Nesocotind pornirea voită care sînt,
Sub stele căzătoare o taină tu rămîi
Amurg pictat pe sînii femeii-necuvînt.

Repeziciunea trecerii

N-am uitat să ascult marea,
n-am uitat să prind fluturi,
– albi, roșii, galbeni, negri –
prevestind fiecare ceva,
N-am uitat culoarea
ciuturilor obosite de singurătatea buduroaielor,
n-am uitat să fiu uitare,
n-am uitat să-mi arunc pletele
prin fața ploilor,
n-am uitat aburul pămîntului
sub mustul ierbii retezate,
n-am uitat porumbeii,
n-am uitat pacea copiilor,
n-am uitat că pot fi mamă,
n-am uitat răsăritul
ca o vîlvătaie în Rusalii,
n-am uitat repeziciunea
trecerii printre cuvinte,
n-am uitat, n-am uitat, n-am uitat.

Și, totuși,
plîng a răzbunare
că am uitat să revin.

Dangăt de flori

Abia de-ți știu viața cu mine laolaltă,
Plăpîndă tremurare a trestiei pe baltă,
Se lasă ca și roua pe-un jurămînt cu flori
Trec anii peste mame ca fulgerele-n nori.

Dangăt de flori la ursitori pe tîmple,
Și îngeri de lumină stau gata să se-ntîmple,
Să crești frumos copile ca un ulcior din lutul
Olarului ce simte în mîini necunoscutul.

Ce făt din carnea mea o să răsară
Cînd o să vină vremea dusă-n vară ?
Cu ochii-nrourați de iarbă crudă,
Vom fi părinți, vom fi străini sau rudă ?

Tăcere obligatorie

Ți-aș spune că mi-e dor de siguranță,
ți-aș spune că sînt oarbă de dezastru,
ți-aș spune că la ultima instanță
m-aș zugrăvi pe cerul tău albastru.

Ți-aș spune că mi-e greu în libertate,
ți-aș spune că altfel vedeam ce vine,
ți-aș spune că fac zilele 'uitate
cît liniștea mi-o mai găsesc în tine.

Însă acum cînd noaptea ne-nspăimîntă
și florile întîrzie să-nfloară,
de bănuieli mă las ușor înfrîntă
și sufletul s-a tulburat de-o vară.

Ți-aș spune că sînt tristă și mi-e bine,
Ți-aș spune că sfîrșitul nu m-ajută,
Ți-aș spune despre tot ce ne mai ține
Dar uită-te la mine că sînt mută.

dragoș vicol

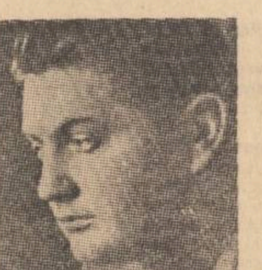

DRUMUL SPRE TOTDEAUNA

Am rămas cu mama. Coca a plecat la serviciu, băieții s-au dus la școală. Am rămas singur, cu mama. Așa cum mama a rămas singură, cu mine. Nu știam nici unul dintre noi ce este în sufletul celuilalt. Nu știam nici unul ce să ne spunem. Mama nu mai avea cuvinte și pesemne nici gînduri. Eu aveam și gînduri și cuvinte, dar nu aveam ce face cu ele. Le țineam în mine cum ai ține în buzunar niște bani cu care umbli printr-o piață goală, în care n-a mai rămas nimic de cumpărat. I le-aș fi spus totuși, i le-aș fi spus, ca să împrăștii tăcerea aceea insuportabilă din cameră, ca să-i opresc neliniștea necontrolată a mîinilor care înnodau și deznodau capetele tulpanului și să fac să-i strălucească măcar cît de cît privirile, să descopăr în ele măcar un strop de înțelegere, de conștiență. Trebuia să vorbesc cu ea, cu orice preț, trebuia să-i povestesc ceva, să o fac să-și amintească ceva, poate că o amintire ar fi putut aduce după ea o altă amintire și vălul acela opac s-ar fi rupt, s-ar fi sfîșiat. Fiindcă așa cum zăcea în pat, într-o rînă, cu privirile goale de orice semn de viață interioară, părea să nu fie mama, părea să fie cineva străin, cineva foarte ursuz, cineva necunoscut. Mama nu știa să tacă, nici măcar cînd ar fi trebuit să tacă. Mama vorbea cu oricine și cu orice. Adică și cu lucrurile. Cînd se simțea prea singură, o lua prin sat. Vorbea cu satul. Adică povestea. Femeile torceau, sau alegeau fasole, sau băteau grîu în piuă, iar mama povestea. „De unde le știi, doamnă ?" o întrebau. „Parcă mai știu de unde le știu ?" Nu știa nici ea de unde le aflase : din cărți, din povestirile altora, din sinea ei ? Dar asta nu avea nici o importanță : important era că le știa și le putea povesti. Nu exista o voluptate mai mare pentru mama decît povestitul. Chiar și al celui mai mărunt fleac. Cum i-a fugărit pe băieții lui Ghiță din pomăt, de pildă. Sau cum s-a ouat porumbaca...

Doamne cîte mi-ai povestit mie, mamă, în viața ta !... Ții minte, acolo la Condreni, pe malul Dornei, la cotitura apei unde soarele cade pieziș prefăcînd apa în aur topit ? Acolo ne așezam „noi doi" în zilele unor veri în care erai tînără încă, și îmi citeai din „Haplea". Citeai, citeai și pe urmă îmi povesteai mai departe ce-ți trecea ție prin cap despre Haplea. Și eu le căutam pe cele povestite de tine în carte și nu le găseam. Și te trăgeam pe tine de mînecă : „De unde le știi ?" „De la Haplea le știu... Mi le-a spus mie, celui ce-a scris cartea nu i le-a spus".

Mă asculți, mamă ? Acum, vreau să-ți povestesc eu... Mă asculți ? Am rostit cu glas tare :

— Mamă !

Ea a tresărit și și-a întors privirile la mine.

— Mă auzi ?

A mișcat ușor din cap, în semn că da.

— Vrei să-ți povestesc ceva ?

Aceeași mișcare ușoară, abia perceptibilă.

— Bine, ascultă !...

— Mă închiseseră în cazarmă ; nu aveam voie să ies în oraș, n-aveam voie nici măcar să mă apropii de vreo poartă, santinela avea ordin să mă someze și dacă mă încăpățînam cumva să pășesc mai departe, să tragă. Nu, eu nu eram ca toți ceilalți soldați, nici pușcă nu-mi dăduseră, nici la instrucție nu mă scoteau. În schimb, îmi făceau, cît era ziua de mare, acte, fel de fel de acte. Mă chema cînd șeful mobilizării, cînd comandantul batalionului, cînd cel de companie, și fiecare pe rînd, mă privea ca pe ceva de pe o altă planetă, încercînd să-mi pătrundă cu privirile reci și scormonitoare în creier, să descopere acolo cine și ce sînt eu cu adevărat, ce gîndesc și, mai ales, ce anume uneltesc. Mă priveau minute în șir și, din cînd în cînd îmi aruncau cîte o întrebare rea, cum ar arunca cineva o piatră într-un cîine, ca să-l încerce cît e de rău. „De ce n-ai vrut să pleci ?"... „Voi acasă credeți în dumnezeu ?"... „Cine te-a sfătuit să refuzi ?" „Ce naționalitate ai ?" „Cine sînt prietenii tăi ?" „Tatăl tău de partea cui e ?" Întrebările se adunau zi de zi și răspunsurile mele umpleau hîrtii după hîrtii și hîrtiile deveneau acte și actele un dosar pe zi ce trecea mai voluminos. Eram atît de bîntuit de deznădejde că nu mai știam ce să răspund, ce anume e bine și ce anume nu e bine să spun, și ce anume să cred despre mine însumi. Și peste toată deznădejdea aceea răsuna și se contura parcă, din niște flăcări, un cuvînt care-mi îngheța sîngele : Front... „Vei fi trimis pe front !"... „Va trebui să mori pe front ca să..." „Ce cauți tu aici ? Locul tău e pe front, trebuie să-ți speli rușinea cu sînge". „Cu sîngele inamicului și cu sîngele tău !" „Ceea ce ai făcut tu înseamnă dezonoare militară... Pe front !" Ce făcusem la urma urmei ?... Îți mai aduci aminte, mamă ? Tu îți aduci aminte, pesemne, crisparea aceea disperată care se sfîrșea cu : „Ajutați-mă, am să fiu ucis !" pornită din spaima cuvîntului front. Știam ce e pe front, știam și ce se întîmpla cu cei trimiși să se „reabiliteze" pe front, știam tot, de aceea vă scrisesem. Cu trei săptămîni înainte de a vă scrie scrisoarea aceea, eram un elev la școala militară de ofițeri de rezervă, la fel ca oricare altul. Mă trezea goarna la șase dimineața, săream ca fript și intram în automatismele militare : program administrativ, încolonarea pentru masă, masa, plecarea la instrucție „cu cîntec, înainte, marș", fie ploaie, fie vînt, fie ger, fie arșiță, nebunia unei jumătăți de zile undeva pe un cîmp plin de gropi și de movile, reîntoarcerea la cazarmă cu o foame de lup, masa, program administrativ și altă jumătate de zi de nebunie și „cîntec înainte marș". Dintr-o asemenea nebunie m-a scos într-o zi colonelul însoțit de doi ofițeri hitleriști. Pe mine și pe alții cîțiva. Ne-au cîntărit din priviri, ne-au măsurat, ne-au bătut prietenește pe umăr și ne-au trimis la București. Acolo ne-au pus să alergăm și să sărim peste niște stachete, să escaladăm niște obstacole și eu alergam în rînd cu fostul meu coleg de bancă Eugen Gherasim, un băiat bun ca o pîine caldă, l-ai știut atît de bine doar, și el mi-a șoptit pe cînd escaladam obstacolul : „Plecăm la Berlin !... Ne facem ofițeri de stat major ! E minunat... !"

Eu am înlemnit. Nu, eu nu voiam să mă fac ofițer de carieră, eu visam să ajung cu totul și cu totul altceva. Ce să caut eu la Berlin ?... „Hai, elev, mișcă, ce stai ?" a răsunat un glas, glasul ofițerului care cronometra proba. „Ai depășit timpul, dom'le, ce faci ? !" Eu nu făceam nimic. Eu stăteam locului, lîngă obstacol, ca paralizat. „Hei, măi băiete, ia-o din loc, las'că te trec pe fișă în barem, fiindcă, uite, vine altă serie din urmă..." „Domnule căpitan, am îngăimat eu. „Nici un domnule căpitan ! Întinde-o !" Am întins-o, deși voiam să-l rog să nu mă treacă în barem, să lase totul așa cum era de fapt, fiindcă eu nu voiam să plec la Berlin, dar nu s-a mai putut. Și în afară de asta ar fi fost inutil. În teza cu subiect perfid : „Drepturile românilor asupra Ardealului", subiect rostit de un ofițer hitlerist care vorbea românește, la numai doi ani de la Dictatul de la Viena, teză pe care trebuia să o scriem în germană, eu am scris doar atît : „Feifen, fief, gefleiter", și totuși am primit nota nouă. Da, totul ar fi fost inutil, fiindcă ei aveau nevoie de niște inși oarecare, de un număr de inși, indiferent dacă știau să treacă un obstacol sau care sînt drepturile românilor asupra Ardealului. Subiectul tezei încerca, pesemne, o ațîțare a orgoliului național. Mă înțelegi ce vreau să spun, mamă ?

Brăduț Covaliu : „Pămîntul copiilor"

Am repetat întrebarea, fiindcă ochii mamei n-au sclipit cituși de puțin la încercarea mea de mai înainte. De data aceasta, a mișcat abia perceptibil din pleoape. Eu am continuat :

— Asta a fost nenorocirea mea. Pînă la urmă după un cumplit război de nervi, m-am dus și am declarat că nu vreau să plec la nici un fel de școală de ofițeri activi și pentru asta m-au pedepsit. Întîi m-au dat dezertor de la școala de unde fusesem dus la București. N-au putut dovedi dezertarea și au „găsit" că sînt un „caracter infamant" și că am comis grave greșeli împotriva demnității. Și fiindcă școala tocmai se termina m-au dat în seama unui coleg — l-au înarmat cu pistol-mitralieră și cartușe de război — să mă ducă la regimentul 21 Sing-Sing, cum i se zicea din cauză că era un regiment disciplinar, plin de băieți de bani gata care „lucrau" la mobilizare sau la cazarmare, și de tot felul de borfași, hoți de buzunare, proxeneți, excroci, tîlhari la drumul mare, fel de fel de pedepsiți, care alcătuiau batalioanele de marș și mureau apoi ca potîrnichile cînd ajungeau pe front, la partea activă. Unii mureau de schijă sau de ger, alții de glonț și de multe ori de glonț venit din spate... Dar oricum ar fi fost, mureau „eroic în sfînta încleștare cu inamicul..."

Așadar, în cloaca aceea mă aflam cînd ai venit tu, mamă, să mă ajuți. Așteptai la poarta principală și rugai caporalii de schimb să mă aducă să mă vezi, dar pe mine nu mă putea aduce nimeni tocmai acolo, la poartă, de unde se vedea lumea. Eu n-aveam voie să văd lumea. Eu eram un fel de pușcăriaș acolo în cazarma aceea. Am reușit doar, ajutat de un sergent milos, să urc la etajul doi al cazărmii și să te privesc de la geam. Erai la poartă și te țineai de zăbrelele gardului, înalte și dese, și erai îmbrăcată cu o ie înflorată și cu o fotă, cu tulpan frumos pe cap. Te îmbrăcaseși anume așa, ca să atragi atenția și, într-adevăr, o atrăgeai, se oprea lumea pe stradă și se uita la tine și te întreba de unde ești, pesemne, și tu răspundeai ce răspundeai și iar te întorceai spre santinelă și o rugai.

Și ai venit zile la rînd acolo la poartă sperînd într-o minune. Și te-am mai văzut și eu de cîteva ori, de-acolo de la fereastra aceea de la etajul doi al cazărmii — te vedeam bine, clădirea nu era prea departe de stradă, dar nu aveam voie să deschid fereastra, — nu mă lăsa sergentul, bietul. „Mă bagi la pîrnaie, don'elev ! Am să-i spun eu să se uite încoace". Și ți-a spus... Pe unde-o fi sergentul acela cu inimă bună oare ?

Într-una din zile, te-a găsit colonelul acolo. A oprit birja și te-a întrebat ce hram porți la poarta cazărmii. I-ai spus. El s-a încruntat puțin să-și aducă aminte ceva. Și și-a adus. Știu ce și-a adus aminte ! Și-a adus aminte că atunci cînd i-am fost prezentat, de către colegul meu din școala militară, cel ce m-a adus cu pistolul-mitralieră încărcat, ținut mereu pregătit pentru orice eventualitate, colonelul s-a ridicat din fotoliul său, s-a apropiat zîmbind de mine — și eu m-am bucurat că, în sfîrșit, cineva mă înțelege probabil — și cînd a ajuns la un pas de mine mi-a trăsnit două palme încît m-a umplut sîngele. „Du-l la chiuvetă să se spele !" i-a ordonat colegului meu și m-am spălat și am revenit în fața biroului său ca să-i spun, luînd poziția de drepți „Să trăiți, domnule colonel, sînt teterist !" În subtext asta însemna : „Vă este interzis să mă loviți !"

Ochii colonelului s-au umflat ca niște cepe, fața i s-a învinețit, a început să spumege, a smuls de pe birou o cravașă, cravașa pe care o purta cu sine peste tot, și a început să mă lovească unde nimerea, urlînd : „Tu ești teterist ? Ești un gunoi !... Nu ai nici un viitor, nu mai ai nici nume, nimic !... Te strivesc ca pe un vierme !"

Cine știe pe cîți teteriști ar fi vrut să-i bată în cariera sa colonelul, dar l-a oprit mereu un anume paragraf din regulament. Atunci, însă, s-a răzbunat. Cu vîrf și îndesat. Și mi-a fost dat mie să îndur pentru toți...

Da, asta și-a adus aminte colonelul atunci cînd s-a împiedicat de tine, mamă. Și aducîndu-și aminte, s-a răstit la tine, mi-a spus tot sergentul: „Să pleci numaidecît de aici!... Fiul dumitale este pedepsit să plece pe front !... Pentru totdeauna, înțelegi ?".

Dar tu n-ai plecat. Ai continuat să vii în fiecare zi la poarta cazărmii și să plîngi. Îmi trimiteai prin sergentul acela milos pîine și țigări, și scrisori. Băteai în fiecare zi la alte uși, urcai sute de trepte, rosteai zeci de rugăminți ca să-i convingi pe oameni, pe fel de fel de oameni puternici sau mai puțin puternici, că fiul tău este cel mai bun fiu de pe lume, că nu merită să fie dezonorat astfel și aruncat în gura morții fără vină. Umblai pe jos întrebînd oamenii unde se poate căpăta dreptate în Sodoma aceea, și oamenii te îndreptau ba într-un loc, ba în altul și tu închideai uși și coborai trepte și iar întrebai. Uneori ți se mai lăsa cîte o speranță.

O simțeam și eu înfiripîndu-se ; eram chemat să dau din nou declarații. Le dădeam și așteptam înfrigurat. Dar nu se întîmpla nimic. Odată doar, s-a întîmplat ceva. Comandantul un căpitan mereu trist, unul Druică, m-a chemat la el și m-a făcut furier. „Nu primești ordine decît de la mine, elev. Ai înțeles ? Tot e mai bine decît să fii singur", mi-a spus. Într-adevăr, era mai bine ; aveam o ocupație, mai puteam să uit, lucram toată ziua în cancelaria companiei și rămîneam acolo și peste noapte ; dormeam adică acolo pe o saltea pe care o ascundeam după un dulap, ca să scap de ploșnițăraia din dormitoare. Drumurile tale, mamă, tot mi-au ajutat la ceva...

Și a venit și ziua plecării. N-am să uit, era în septembrie, batalionul fusese adunat pe pla-

teatru

t

Cui îi e frică de „musical"?

La modă, aici și aiurea — aș putea spune chiar modern — popular, pînă într-atît încît trezește invidii și categorisiri grăbite din partea celor ce văd în succesul de public germenii concesiilor ieftine, musicalul este o întoarcere a teatrului către alte arte, dar nu în servă piruetă și nici în magnifică, condescendentă luare în posesie, ci în deplină egalitate. Cu alte cuvinte, arta muzicii, a dansului, a replicii se întîlnesc, se întrepătrund, trăiesc și izbîndesc, dacă pot, împreună.

Musicalul nu e o invenție a deceniilor noastre „rock", „bamp". Poate fi descoperit fără trudă, și la antici. Dar nuanța novatoare îl individualizează. Nu e operetă, nici revistă, nici vodevil ; tonuri grave, de ideatică viguroasă, răsună în leit motivul complexei partituri ; de obicei arietele sînt cîntate de actori cu voci anonime, fără ambiții, și tot ei dansează, cum știu, după puteri. Musicalul e teatru-teatru, la marea sa altitudine artistică, cîntat și dansat. Poate fi Shakespeare, poate fi Cervantes.

La Teatrul Mic e Oproiu. Nu sînt Turnul Eiffel (pronunția rămîne nibelungă) este (și o spun cu bucurie) o piesă care și-a păstrat intacte forțele, după o lungă zacere, atrofiantă pentru mulți, o piesă care, aidoma unei pietre scumpe, s-a luminat în timp de noi sensuri și sclipiri, cristalul metaforelor s-a pietrificat, Ecaterina Oproiu ne-a arătat prin acest „Turn Eiffel", o operă cu vocația veșniciei (pentru că, deocamdată veșnic e ce trăiește mai mult decît noi). Pendulația real-magic, urcușul abrupt din terestru în celest, căderile neliniștite în cotidianul cazonier, desprinderea poetică de el, această punte evanescentă între vis și adevăr pe care pășesc eroii Ecaterinei Oproiu, iată solide însemne ale Artei. Adaosurile din 1979 — perioada preestivală — sînt doar parțial reușite. Pînă acum, toate personajele sinusoidau pe ipotenuza miraculos-real, într-o unitate sigură. Fizionomiile recent introduse sînt de categorii sancho-iste, cu tălpile zidite în sol, fracturînd angrenajul inițial al piesei. Neliniștea ei vitală, simbolurile ei puternice sînt altceva. Sînt dintr-un interviu, nu din marele turn.

Cătălina Buzoianu — cu ajutorul uneori neavenit al unui cadru labirintic, strălucitor dar sufocant prin aglomerare, semnat de Andrei Both — a juxtapus diferite stiluri spectaculare ce străbat scenele, cu clară intenție parodică. Victoria e fermecătoare. Înscenarea e compusă din tablouri și scenete excelente (întrerupte adesea de dans și muzică). Actorii — Carmen Galin și Ștefan Iordache (extraordinari, încîntători, fără seamăn), Mitică Popescu, Leopoldina Bălănuță, Elena Pop, Papil Panduru precum și întreaga trupă joacă și se joacă cu plăcere și talent.

În ansamblu, o piesă și un spectacol foarte bune.

Radu Anton Roman

film

f

Sensuri inițiatice

Cenușa evoluează fidel construcției romanului lui Ștefan Żeromsky, care în 1904 a devenit cel mai citit romancier polonez, tocmai datorită interesantei evocări a războaielor napoleoniene și a influențelor lor dramatice în istoria Poloniei. Romanul istoric, puternic, cunoscut în Polonia dar și în întreaga lume, l-a tentat pe Andrej Wajda, și cum spuneam, urmărindu-i fidel istoria și construcția, a dat o **Cenușă** nouă, încărcată de sensuri și subtilități, pentru care întîmplările istorice înregistrate nu-s decît pretexte filmice, prin care, imaginile să povestească mult mai mult, să tulbure mult mai mult decît întîmplările în sine. Filmul prinde și redă cele mai fine nuanțe ale întîmplărilor cărții, e un film pătrunzător dar în același timp și greu de pătruns, tocmai datorită profundei fineți ce-l caracterizează. Revăzut, o dată, de două ori, de trei ori, de cît de multe ori se poate, el se încarcă în sensuri. Povestea relatată (care unește multe povești într-un amestec în care pe rînd, cîte una, fiecare poate absenta — de fiecare dată cînd am văzut filmul, a lipsit din proiectare, din neglijență de serviciu, cîte un sfert de ceas de imagini, toate extraordinare, toate răscolitoare, fără ca filmul să-și piardă sensul, înțelegerea sau frumusețea) nu mai atenționează, filmul rămîne însă obsedant prin valențele ascunse dar implicate. Rafal Olbromsky, tînărul primelor secvențe, trăiește în acest film un proces de inițiere, de la spectaculoasa intrare în loja francmasonică, pe care natura și educația lui sănătoasă, cît și vitalitatea vîrstei o primesc ca pe un teatru, cu un amuzament discret, vag mirat și înnobilat de o ușoară flaterie, pînă la inițierea în sacrificiile cumplite solicitate de deșertăciunile vieții, printre care gustul gloriei războinice, sub stindardul unui patriotism mincinos și distrugător, constituie sîmburele. Dacă în **Dueliștii**, capodopera lui Ridley Scott, confruntarea are loc între fanatism și cavalerism (deci educație și noblețe), în **Cenușa** ea are loc între crezul patriotic — lupta și jertfa pentru țară și adevărul care-l folosește și-l nimicește : fanatismul unui Napoleon I. Căci „Trăiască Împăratul !" devine în gura mutilatului, căruia numai vocea i-a mai rămas umană, elogiul unui nebun adus altui nebun. Rafal urcă treptele inițierii prin durere. Dacă filmul s-ar fi încheiat cu secvențele în care Rafal își construiește casa, el ar fi dat cîștig vitalității eroului dar era imposibil ca atîta distrugere să nu afecteze frumosul. Aici filmul cutremură, Răul răstoarnă și valoarea celui ce l-a slujit în numele Binelui, îl atrocizează, își pune semnul, orbirea lui Rafal devine simbolică, ca și dansurile din saloane, care în contrast cu cele din petrecerile sincere, sînt de fapt un langaj social, un simbol de castă. Fiecare **re-vedere** a filmului, desvăluie încă un secret, face posibilă întîlnirea cu încă o semnificație. Ne obișnuim cu vandalismul trupelor uzurpatoare, dar prin **re-vederea** filmului depășim cunoașterea inițială, depășim limitele realității filmice descriptive și ne apropiem de o esență universal valabilă, care poate exista și în afara faptei istorice relatate direct. Fiecare **re-vedere** e o treaptă de inițiere în tainele filmului **Cenușa**.

Corina Cristea

televiziune

tv

Drumul eroilor

Serialul **„Drumuri europene"** (realizator : Aristide Buhoiu) consacră aniversării a 35 de ani de la 23 august 1944 o ediție specială — „Calea eroilor". Nefiind numai un documentar, această ediție reconstituie cu mijloace poematice itinerarul de glorie și jertfă al armatei române angajată în luptele cu armata fascistă pentru eliberarea atît a propriului teritoriu, cît și a celui cotropit de purtătorii svasticii în țările vecine. Primul episod a însumat mărturisirile de recunoștință ale celor eliberați față de eroismul cu care au luptat soldații și ofițerii armatei române. Drumul glorios al învingătorilor apare pe drept marcat de monumentele eroilor români, cît și de amintirile martorilor oculari și ale urmașilor lor care nu vor uita jertfa eroică. Mărturisirile localnicilor au impresionat profund prin emoția cu care au fost rostite, readucîndu-ne în memorie chipurile și gesturile eroice ale celor care, neprecupețindu-și viața, au participat la nimicirea fascismului, redîndu-le oamenilor libertatea, luminîndu-le privirile cu inimile lor generoase.

☆

O piesă a lui Petre Ispas — **Musafirul de duminică** — în regia lui Nae Cosmescu, prezentată marți, 17 iulie, a impus, dacă mai e nevoie s-o spunem, necesitatea prezentării în cadrul teatrului TV a unor teme de actualitate, de larg interes, corespunzătoare dimensiunilor „scenei" micului ecran. Piesa, în ciuda unor stîngăcii ale regiei, a impresionat prin căldura cu care a pus în dezbatere destinele unor oameni confruntați nu numai cu problemele funcțiilor lor, ci și cu cele personale. Eroii piesei, activiști cu munci de răspundere, nu se rezumă numai la a-și bifa sarcinile (importante și ele, desigur) cu creionul roșu, ci își analizează cu luciditate slăbiciunile și neîmplinirile, pe care și le recunosc cu demnitate și curaj. Actorii, între care Colea Răutu, Cornel Coman, Ștefan Radoff, Florina Cercel, Dana Dogaru, Vladimir Găitan și Irina Răutu, și-au interpretat bine partiturile, contribuind la succesul meritat al spectacolului.

☆

„Tot înainte" emisiune pentru pionieri, și nu numai pentru ei, își realizează în mare parte țelurile, bucurîndu-se de audiență. Ar fi poate și mai bine dacă, totuși, emisiunea nu și-ar pierde uneori însemnele copilăriei, căzînd în didacticism. Desigur, prezentarea președintelui unei unități distinse cu titlul de Erou al muncii socialiste este cît se poate de binevenită. Cu condiția ca realizarea să nu sufere de schematism cum s-a întîmplat recent, unor întrebări îndelung elaborate de reporteră (Eugenia Ciobanu) neputîndu-li-se răspunde de către cel intervievat decît cu „da" (Nu-i așa că...). Același sentiment îl degajă și intervențiile tinerei prezentatoare care lasă să se înțeleagă că știe răspunsurile încă înainte de a-și formula sau a i se formula întrebările. Ori vîrsta celor cărora li se adresează emisiunea de față este vîrsta firescului, nu ?

Iulian Neacșu

tou în ținută de război. Căpitanul cel trist, Druică, primise comanda lui. Era în careu, pe un cal murg, mai trist ca oricînd. A ordonat drepți, și-a scos casca și a zis : „Să spunem Tatăl nostru, camarazi". Și am spus tatăl nostru cu glasurile tremurînd, cu privirile tulburi, cu sufletele umbrite. Nu ne dădeam seama dacă e dimineață sau seară, dacă e soare sau nour pe cer ; nu auzeam nimic decît cuvintele rugăciunii, deși la numai o sută de metri de noi, la poartă, în stradă, răsunau plînsete de femei. Deodată, a început să sune o goarnă peste cuvintele noastre, trist, sfîșietor. Și sunetul ei a pătruns în noi ca o presimțire stranie a morții. În clipele acelea m-a cuprins o disperare demențială. Îmi venea să ies din front și să urlu, să strig că nu vreau să mor, să încerc pistolul și să trag în oricine s-ar apropia de mine. Da, îmi dăduseră pistol, trebuiseră să-mi dea, plecam pe front doar, și cu ce aveam să mă reabilitez dacă nu cu pistolul ?

M-am reținut cu greu înfigîndu-mi unghiile în carne și spunîndu-mi în gînd și repetîndu-mi pînă la obsesie că zarurile au fost aruncate, că nu mai există nici o scăpare. Mi-am auzit hohotul de plîns interior curgînd un timp ca o cascadă, apoi m-am liniștit brusc. Căpitanul Druică a ordonat „Acoperiți și pe loc repaus". Ne-am pus căștile în cap, am dus piciorul drept înainte, ne-am potrivit pentru a nu știu cita oară ranițele în spate și am început a culege cite unul, cite două, cuvintele căpitanului Druică în zborul lor greoi și nesigur peste noi și printre noi : „...să nu uităm... vitejia străbună... rămas bun... veacul... regele... eroii noștri..." Le culegeam, le răsuceam de cîteva ori prin creier apoi le lepădam ca pe niște lucruri fără rost. N-aveam ce face cu ele. Nu ne spuneau nimic sau ne plictiseau, ni se spuseseră atîtea altele, asemănătoare, în anii aceia, încît aveam nevoie de ceva nou. De cuvîntul nostru, de gîndurile noastre, foarte ale noastre, și le căutam în noi, le chemam, prilejul era trist, e adevărat, trist și plin de spaime încă ne pe deplin lămurite ; astfel încît nu aveam timp de cuvintele altora și pentru alții. Da, aveam nevoie de cuvintele noastre și de gîndurile noastre și eu am început a mă gîndi la tine, mamă, și la toți ceilalți, la tata, la Coca, la Oltea, la Emilia, și am rostit cuvintele mele de rămas bun. Nu știam că am să te mai văd și încă în ziua aceea...

Căpitanul cel trist, Druică, și-a sfîrșit cuvîntarea după care a ordonat pornirea la gară. A trecut, pe calul său murg, în fruntea coloanei, de undeva au izbucnit sunetele unei fanfare și am pornit. Poarta regimentului s-a deschis larg, ferestrele cazărmii deasemeni, și în pervazul celor de la birouri am zărit fețele rubiconde ale învîrtiților privind cu interes spectacolul. În urma noastră, măcar încă vreo șase luni, la regiment avea să fie liniște. Iar „învîrteala" lor de front era achitată pentru cel puțin încă șase luni...

Plutoanele ieșeau pe poarta largă, rînd pe rînd, despicînd în două mulțimea de femei mai ales adunată în stradă. Fanfara suna acoperind strigătele de nume, plînsetele. Batiste fluturau, mîini se întindeau cu daruri mărunte pentru cutare sau cutare soldat din compania cutare.

Eram buimăcit de mulțime, de ropotul pașilor pe pavaj, de sunetele și bubuiturile fanfarei și nu mă uitam nici în stînga, nici în dreapta. N-aveam de ce, așa socoteam, fiindcă nu aveam pe nimeni acolo în furnicarul acela, pe tine te știam întoarsă acasă, de mult, cu toate speranțele spulberate. Nu, n-aveam ce vedea nici în dreapta, nici în stînga, și nici înainte. Da, nici înainte, pentru înainte nu mai exista speranța. Plecam pe front, plecam spre totdeauna cum îți spusese colonelul cînd te-a găsit la poarta regimentului. Ți-aduci aminte ?

(Iarăși un semn abia perceptibil din pleoape).

— Nu mai știu exact cînd m-am trezit cu tine alături. Eram într-un șir de margine, pe stînga, și tu, care nu plecaseși sau te întorseseși, ai țîșnit de pe trotuar și te-ai agățat de mine, de brațul meu și ai început să pășești cu mine în rînd. Și eu, încă m-am speriat și ți-am spus „Mamă, nu e voie, au să te alunge..." dar tu n-ai vrut să înțelegi. „Cum nu e voie"... „Nu ești fiul meu ?... Mai întîi al meu și pe urmă al lor !"... Ți-aduci aminte ? Un ofițer a strigat la tine, dar tu nu i-ai dat nici o importanță, n-aveai timp de el. Tie îți curgeau lacrimile și te țineai cu amîndouă mîinile de mine, și-mi tot spuneai ceva și eu nu puteam înțelege ce anume din cauza fanfarei. Și ofițerul care strigase la tine a rămas în urmă și a vrut să mai zică ceva, să-ți poruncească ceva, dar n-a avut timp, fiindcă văzîndu-te pe tine, femeile și copiii și bătrînii de pe trotuare au năvălit și au intrat în rîndurile noastre, fiecare la al lui, și nimeni n-a mai putut face nimic. „Nu pleca, Ioane, unde te duci ? !" „Tată, măi tată, n-auzi ? !" „Nu te laaas !"... „Nu te laaas !"... răsunau glasuri împrejurul nostru, iar fanfara își chinuia alămurile și tobele mai avan, ca să acopere strigătele.

Așa am mers pînă la gara aceea de mărfuri nu mai știu care din tot Bucureștiul, într-o neorînduială cumplită, cu fanfara care își chel-tuia sufletul degeaba, chinuiți de gînduri și neizbutind să le tălmăcim în cuvinte. Și acolo în gară, după ce ne-au suit în vagoanele de marfă, și după ce a început să se întunece, numai tu te desluseai din mulțime, în ia ta albă, înfloratâ și în fota aceea cu beteală sticlind în lumina becurilor electrice. Îmi făceai cu mîna fluturînd o năfrămuță albă și rămîneai acolo. Și nu știai nici tu, nu știam nici eu încotro, pe unde anume, mi-i drumul. Și nu știai nici tu, nu știam nici eu dacă ne vom revedea vreodată... Și totuși, sufletul îmi era mai ușor decît înainte. Îmi luaseși tu se vede o parte a poverii lui de teamă și de neagră presimțire. Ce mult a însemnat pentru mine faptul că atunci, în clipa grea a plecării, n-am fost singur... Asta am vrut să-ți povestesc astăzi, mamă, deși tu știi doar atît de bine totul. Numai că dacă nu-ți povesteam eu, nu-ți aminteai, nu aveai nici un motiv să răscolești prin amintiri. E adevărat, mamă ?

În privirile mamei s-a ivit încet-încet, o zare de lacrimă.

vasile nicolescu

din ciclul
«SALONUL OLANDEZ»

Vînătoarea mistrețului

(Joos de Momper)

Cu cită onestitate, cu ce lipsă de șiretenie
se năpustește natura asupra făpturilor ei
și cum avertizează cu-o mie de semnale pe cel osîndit :
arborii tremură și vorbesc între ei ; înfierbîntați
caii încep să fornăie bătînd din copite ; ciinii
schelălăie ca mușcați de șarpe în timp ce hăitașii
urlă cu ochii ieșiți din orbite
și fără să-și dea cineva seama
s-au creat toate condițiile
ca lupta să fie de la egal la egal.

Portretul artistului rîzînd

(Rembrandt)

Iată și clipa cînd după deznădejde
și înaintea deznădejdii,
după naufragiu
și înaintea naufragiului
exact la jumătatea drumului dintre două pumnale
amenințînd la cele două capete ale aceluiași culoar
exact în clipa cînd călăul își dă nădușit cagula-ntr-o parte
și își îndeasă pe chip masca martirului,
exact în clipa cînd zgomotele de tobă decapitează
aluziv frunzele
și-ți pregătesc un sfîrșit pe cinste,
tocmai atunci
te inundă
risul,
risul groparului nebun care-și descoperă fiica-n sicriu,
risul soldatului într-un bivuac ospătînd cu generalii alături,
risul suspendat al celui care vede prima oară marea,
risul celui care își spune : „fie ce-o fi, nu contează !"
și mai trage o dușcă pe gît,
risul talazului îmbrăcînd țărmul în spume,
drojdie a oceanului, drojdie a timpului,
risul celui care spune în zeflemea :
„Lasă-te domnule de șotii,
nu vezi că nu se poate ?"

Cei doi stejari

(Van Goyen)

Ca să înduplece trăznetul
cîte povești n-or fi înșirat ei,
cîte vrăji n-or fi făcut ei norilor,
cîte păsări n-or fi lăsat să-și întemeieze cuibul
în sufletul lor,
cîte uscăciuni, cîte arșiți or fi îndurat — sclavi ai
neantului —
cîte noiane de frunze n-or fi trimis ei mesageri
în toate părțile,
cîte ferestre or fi văzut ei aprinzîndu-se, cîte case
scufundate în beznă,
cîte coroane și-au schimbat ei privind zădărnicia,
cîți dezertori și pungași, samsari, milogi prefăcuți,
drumeți fără merinde,
orbi tîrîndu-și sabotii,
care s-au aciuiat de grindini,
cîți nori, doamne, cîți nori au văzut sfîșiindu-se
în înalt
și cîți oameni au văzut sfîșiindu-se aici, pe pămînt,
cît soare i-a pîrjolit și cîtă durere,
cîtă singurătate a lăsat să-i strivească
și cîte și mai cîte au făcut
ca să înduplece trăznetul !

Peisaj în asfințit

(Rembrandt)

Atît ai fi vrut să te dizolvi pe neștiute
ca aurul tremurat al acestui soare,
să te pierzi
în spatele tuturor lucrurilor, să luminezi
cumplitul fir de iarbă.
caravanele de furnici care-și cară ouăle-n spate,
să luminezi cerul fără să-i vezi și roua care se prelinge
pe cozile cailor,
botul ciinelui credincios și albina care se-ntoarce
transfigurată la stup,
să prelungești muzica dintre lucruri, să-nvălui
cu ceață de aur formele în timp ce-și schimbă ritmul
și linia
și gîndul care te răpune, umilința, apăsarea, dezastrul,
bătaia regească a inimii tale alergînd prin noapte
ca un iepure
înaintea farurilor.

ion segărceanu

Tărîm

Acest pămînt gemînd de flori și grîne,
acest meleag de cîntec și visări,
acest Eden carpatic, înstelat,
acest albastru voronețian,
aceste nalte porți de Maramureș,
aceste arme vechi,
aceste noi unelte,
aceste frunți,
aceste brațe treze,
acest popor,
această casă,
această vatră,
această țară — România,
patria și dragostea mea,
tărîm pentru a fi,
a vrea
și-a dura...

Aeternum Vale

Nu,
nu-i Vale a plîngerii,
ci vale a soarelui
cu fluturi și arbori rotați
unde licăresc în fîntîni
înalt — rotitoarele stele

Desen de
Constantin Baciu

și unde cresc crini
albi, albi și nevinovați
ca lacrimile mele...

Ciocîrlia

E setea pămîntului
de azur și de cîntec...

Priviți-o în zori
cum țîșnește din lan
drept și înalt
în frenetic elan
către-abisuri de cer.

Ascultați-i trilul vrăjit
revărsîndu-se de acolo
din zenit
ca un imn de triumf
peste înrourata cîmpie.

Doar, ce altceva
este ea, lia-ciocîrlia
decît
un bulgăre înaripat de pămînt
născut în văpaie de soare
și cînt ?...

Rime pentru inima mea

O, inimă de dor de-aș vindeca-o
El, dorul, tot ar încolți în ea
Și n-aș putea, nu, o o vinde ca o
Deșartă, simplă amorfă de nea.

Căci inima mea-i un potir de soare
Cu crini ce stau asupra-i să se-ncline,
Ca harfa-n vînt, prelung-duios tresare,
Ca ramul tînăr ce de floare plin e.

Noian de sentimente o încearcă-n
Roirea lor de umbre și lumini :
E tristă, vai, cînd luna-i doar un ceaîrcăn
Și veselă cînd ceru-i nalt, senin.

Departe de aș fi de-ai mei, de casă
Ea pururea mi-ar spune să revin
Aici, unde adastă blînd pe masă
Azima dulce, cana cea cu vin...

...Cînd inima de vis e-nflăcărată,
Atunci și dragostea mai vie ți-i :
Bătaia ei — o clipă în durată,
Un vers în marele poem al vieții...

ion murgeanu

Metafizica practică

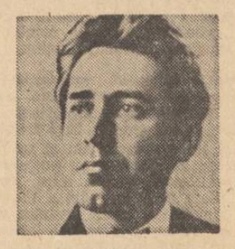

1.

Țara nu este un serial
seara la luminare în fața televizoarelor
nu-i un scandal tectonic
o frunză tăiată în patru
pentru uzul gîndacilor goi cu mers nesigur

o ideie da ! scopul în sine al metafiziciî
practice
o delegație cosmică
o grea răspundere pe umerii porumbeilor
(putem zice cum s-a mai zis : a porumbeilor
păcii)

2.

Un învățător sînt al lumii un băiat dintr-un sat
nedeprins de la bun început cu electricitatea
cu naveta cu tehnica buzunarului spart
prin care astăzi îmi curg poeziile

trag fermoarul să le rețin
le scriu în tramvaie pe străzi
le împart

bani ? pe ce bani se cumpără lumea
ideia mea sigură că alături de ea
poți ajunge în rai

însă lumea ca Țară
un rai cît de cît sigur

3.

Un greiere țiriind mă învață tăcerea
Țara
aproape de timpla izvoarelor
sub pădurea de brazi
(căci pădurea rămîne)

orașele (cineva prevăzuse) vin
se apropie tot mai mult cad orbește
aripi mari obosite bat peste
ferestrele încă deschise ale pădurilor

lunea pe urmă din nou
faruri aprinse în ceața de după ploaie
gustul umed al somnului neatins
(mai mult de pămînt gustul)
pe saltele de plastic în căsuțe la camping

tatăl meu bine stîlcea (cred c-o făcea
dinadins)
cîteva noi substantive din vocabularul
comerțului — el îmi spunea :
obiceiul nucului e să crească în vie
vița de vie e-o plantă domestică.

4.

Nu cred că nucul din via bătrînească
a fost tăiat să-i facem scaun
vreunui învățat de duzină
director pe gîndurile altora
mă deprind dialectic să preîntîmpin orice
înălțimea severă a funcționarului
care așteaptă la cotitură („Mîine
lucrarea pleacă" dar el o va întîrzia sigur
parcă el ar fi conceput-o nu eu)

o garnitură nouă nouță de țețe
bine rujate o tandră încărcătură
pe țțate în preajma cabinetelor
dar pe mine nu mă intimidează
urc de se poate prin față
traversez lacul acesta de două de trei
dacă-i nevoie de zece ori
ziua și noaptea la amiază și seara
oricînd sînt în preajma voastră
provocat de orice și oricine mă vede

gîndesc fără milă : încrederea unora
din cînd în cînd trebuie încercată
trebuie pus pe covorul din casă
aspiratorul deschise ferestrele
nu sînt din acei care perie haine
în magazine pentru ocazii

5.

Sincer și drept
simplu

un încărcător la vagoanele cu praf de cobalt...
(tatăl meu s-a dus și el între timp :
neoplasm !)
fără rost de-acum îmi veți zice
însă nu-i chiar același lucru
să vorbești bine e meserie sigură
dar să scrii (cînd nu scrii ca roțile bicicletei)
memorii despre steaua căzută aseară
despre un parc devastat
despre importanța primei îmbrățișări
la fetele absolvente abia de școală
despre refuz

6.

O, țara mea
generoasă și sigură
și neliniștită
inimă care mă însemnezi
cu semnul increderii tale

7.

Țara unii o fac colivie de dropii
unii cresc lîngă munți dromadere nurci vidre

sînt însă stări ale țării în schele de stele
țara ca lume ca semn ca morminte
ca țiteră ori ca cetină
un curs de civilizații vechi

drumuri bătătorite prin codri
răscoale colinde
Metafizică zilnică
nouă nouță ca o cămașă
pe care nu doar în sărbători o îmbraci
Cinste ce singeră !

radio

r

Memorie și rigoare

Ediția de miercuri a emisiunii Memoria pămîntului românesc a fost consacrată cărții de istorie. Interesantă emisiune, demonstrînd fără ostentație sensul și rezultatele eforturilor ce se fac în momentul de față în domeniul istoriei. Cele cîteva recenzii de carte istorică și comentariile unui editor au sugerat că în prezent istoricii români construiesc cu migală și desăvîrșită responsabilitate științifică instrumentele de lucru, sintezele și interpretările necesare unei solide culturi istorice. Fiindcă, deși am avut și avem, știm cu toții aceasta, istorici străluciți, s-ar părea că teritoriul ce mai rămîne încă de acoperit este imens. Cum spuneam, ascultînd emisiunea de miercuri am avut impresia că istoricii nostri se supun rigorilor nobile ale unui edificiu cultural-științific monumental. Piesele într-un sens mai mici, așa cum ar fi o cronologie a învățămîntului românesc, istoria românilor dintre Dunăre și Marea Neagră, sau dicționarul de eroi ai luptei pentru Independență din 1877—1878, „piese" indiscutabil utile în sine, pot fi cuprinse evident într-o sinteză a istoriei românești realizată cu maximă competență. În aceste tot mai fine aproximări ale timpurilor trecute ce ne explică și pe noi și ne învață, descifrăm, dincolo de sobrietatea cercetărilor științifice, sentimentul tulburător al creației și viziunii.

Mărturisim că ne-a atras cu deosebire atenția comentariul lui Dinu C. Giurescu în legătură cu o foarte prețioasă carte de istorie care a apărut recent, anume **O istorie a Romei Antice** de Horia C. Matei. Este poate exemplul cel mai bun pentru sugestia pe care ne-a dat-o întreaga emisiune, că cercetătorii întru istorie s-au așternut la lucru făurind uneltele, pregătindu-și terenul. **O istorie a Romei Antice**, spunea comentatorul, e o enciclopedie cronologică în date, o operă de pionierat în literatura română (și chiar străină) de specialitate. O realizare deosebită, deoarece a reușit să concentreze pe spațiul unei cărți de dimensiuni mai degrabă restrînse vastitatea de evenimente și de fenomene ale marelui imperiu — și aceasta fără a sărăci nimic din esențialul materiei în discuție. Dimpotrivă, o anumită geometrie de redactare și organizare a informației expuse, fireste, cu o concisă obiectivitate, o anumită decantare a sensurilor proiectează pentru cititor, ca pe un ecran, o splendidă alegorie a lumii antice, o lume din care și noi ne tragem.

Radioul își oferă cu generozitate timpul subiectelor de istorie, mai ales istoriei noastre. Se fac dramatizări istorice pentru copii și pentru oameni mari, se fac mese rotunde pe diverse probleme istorice etc., etc. Emisiunea pe care am discutat-o, realizată de I. I. Diaconu, a fost dintre cele mai convingătoare.

Ioana Ieronim

plastică

p

Un pictor și o graficiană

Ceea ce ni se pare cu precădere interesant la CORNELIU VASILESCU (Galeria „Simeza") este modul cum încearcă să asigure o coerență interioară fiecărei imagini, fără să se preocupe deliberat de realizarea unei unități stilistice, de menținerea în cadrul unei formule în construcția ansamblului compozițional. Pentru artist, înainte de a fi un act de rigoare, o tentativă de elaborare a unei reprezentări, imaginea trebuie să fie o proiecție a propriei sensibilități, un ecou direct al unui mod specific de percepție. Aceasta se desfășoară fără ritualuri convenționale, fără o judecată prealabilă în virtutea căreia pictorul trebuie să creeze o corespondență strictă și reglementară de normă între ce vede și ce așterne pe pînză. Reorganizată de imaginație, realitatea se transformă pentru Corneliu Vasilescu într-un spectacol al culorilor în care suprafețele lucrurilor devin oglinzi reflectorizante. Privind conglomeratul acesta de reflecții cu satisfacția spectatorului, pictorul vrea să îi confere o structură anume, corespondentă unei proiecții mentale. Dialogînd cu pînza, pictorul, zimbind complice, ne propune o lectură cordială a unor reprezentări care, în linii mari, pot fi definite ca ceea ce a mai rămas din lucruri după ștergerea impresiei de materialitate. Este de reținut faptul că nedisimulata sa jovialitate, izvorîtă dintr-o autentică plăcere a întrebuințării tonurilor și suprafețelor calde, nu este lipsită de o anume gravitate. Reflexele lucrurilor, reorganizate pe pînză, se propun adeseori precum construcții cu caracter simbolic. Reținem în acest sens insistența cu care revine în pictura lui Corneliu Vasilescu imaginea arcului. Factor ordonator al compozițiilor, el întruchipează totodată unitatea peste timp a memoriei afective, memorie prin intermediul căreia ne este restituită, în mod iluzoriu, materialitatea la care ne refeream mai sus.

☆

Faptul că MILIȚA SION (Sala Institutului român pentru relații culturale cu străinătatea) practică arhitectura este vizibil în acuratețea și vigoarea construcției multora dintre desenele sale. Cînd se apropie de peisajul rural sau urban preferă fie imaginea frontală, fie perspectiva plonjantă care transformă obiectele în simple contururi pe teren. Tot din arhitectură Milița Sion a deprins valoarea grafică a semnului pe care o speculează cu inteligență oferindu-i spectatorului posibilitatea de a descifra singur sensul reprezentării. Peisajele ei sînt uneori reducții la contur. Cu profunzimea cadrului limitată, tinzînd spre bidimensionalitate, multe din desene se constituie în imagini cu o înșelătoare pregnanță decorativă, în realitate cu o potențială încărcătură simbolică. Ele pot fi astfel raportate la un univers posibil, la peisaje imaginare. Acolo unde Milița Sion preferă impresia directă, vie, după natură, rezultatul se exprimă prin schițe rapide, în tuse puternice. Calitățile principale ale lucrărilor Militei Sion trebuie căutate în siguranța liniei și precizia compoziției. Experiența dintr-un domeniu aflat în legătură directă cu cel al artelor figurative se arată aici fertilă.

Grigore Arbore

muzică

m

„Pelerinaj la Beethoven"

După romantica tehnică a „vaselor comunicante", în care evenimentul vieții e omolog celui din vis, în permanentă relație cu el, cu condiția exprimării la nivel egal, Richard Wagner încheagă în „Pelerinaj la Beethoven" (Editura Muzicală, București, 1979, traducere de Adrian Hamzea, eseu introductiv de Aurel Ion Brumaru) nu doar o teoretizare a esteticii sale, ci o nuvelă scrisă după toate regulile temei „călătoriei imaginare". Asemenea lui Gérard de Nerval (de altfel, Wagner este născut în aceeași zi cu Gérard de Nerval !) Wagner descoperă astfel calea călătoriei spre sine (întîlnirea cu Beethoven fiind doar pură închipuire, după cum autorul însuși mărturisește). Posibilitatea ruperii ordinii timpului, apropierea imaginilor din vremi diferite, face din această „nuvelă parizia-nă" scrisă în 1840 un document estetic, un „adevăr mai adînc decît realitatea" creației wagneriene. Wagner discută cu Beethoven despre drama muzicală, așa cum avea s-o realizeze el însuși mai tîrziu, îi pune în seamă neliniștile și descoperirile sale, într-un cuvînt se anticipează pe sine. Comentînd, de pildă, Simfonia a IX-a, imaginatul „Beethoven wagnerian" găsește creația poetică neputincioasă, o situează pe planul al doilea. „cine ar fi în stare să cuprindă poezia în cuvinte care să stea la temelia unei astfel de concordii a tuturor elementelor ?" Un „Beethoven mai beethovenian" ar fi spus poate că avea nevoie de cuvînt ca element de contrast, pentru a dovedi importanța muzicii pure — nu „pîngărirea purității simfonice" ci tocmai reliefarea ei.

De altfel în „al doilea pelerinaj" („Beethoven", 1870) „tot o călătorie imaginară, dar acum pe calea concepțelor", configurația esteticii wagneriene este mai clar conturată. „Muzica — artă ce nu reprezintă ideile conținute în fenomenele lumii, dar care, în schimb, constituie ea însăși o idee și anume una ce își apropiază lumea — include de la sine drama, întrucît aceasta exprimă unica idee de lume adecvată muzicii. Drama se înalță deasupra tuturor barierelor artei poetice, întocmai cum muzica depășește limitele tuturor artelor...".

Farmecul paralelei între un text literar și unul muzicologic, păstrat într-o bună traducere, va facilita fără îndoială accesul la această estetică fundamentală în domeniul dramei muzicale. În această direcție, Editura Muzicală ar putea să publice în întregime „Nuvelele pariziene", dar mai cu seamă textele dramelor muzicale wagneriene, atît de necesare și atît de frumoase.

Grete Tartler

Aurelian Bolea : „Venus"

constantin noica

la 70 de ani

Fotografie de Vasile Blendea

În căutarea unui termen

Un singur cuvînt *întru* sintetizează meditaţiile filozofice ale lui Constantin Noica. Acest *întru* în interpretarea sa dobîndeşte virtuţi miraculoase fiind pus să vorbească despre toate sensurile lumii deodată. Dar pentru a întîlni cuvîntul i-au trebuit lui C. Noica decenii de căutări dramatice şi o evoluţie sinuoasă. Drumul său şi contextul ideologic în care evoluează se poate caracteriza prin cunoscuta parabolă a „fiului risipitor" pe care C. Noica o tălmăceşte de mai multe ori în scrierile sale. Avem în epocă cea mai mare scindare a gîndirii filozofice europene de la Renaştere pînă azi, între raţionalism şi iraţionalism. Raţionalismul e „fratele" fiului risipitor care vrea să construiască forme universal valabile şi o morală inflexibilă, cu riscul de a fi prea statică, interzicînd viaţa şi instinctele vitale. Iraţionalismul interbelic se află în postura „fiului risipitor" care neagă universalul, morala, în numele autenticităţii vieţii, a trăirii necenzurate de raţiune, în numele scurgerii şi devenirii. Tipul reprezentativ pentru „frate" e raţionalismul kantian iar pentru „fiu" — vitalismul nietzschean. Traducător al lui Kant şi Descartes, cercetător pozitivist al acestor filozofi (ultimului îi consacră în 1937 o monografie), C. Noica se situează succesiv, dar în chip propriu, pe ambele poziţii, părăsindu-le pe rînd ca insuficiente şi căutînd cu stăruinţă conceptul care să unifice determinaţiile variate ale existenţei.

În *Mathesis sau bucuriile simple* (1934) gîndeşte conform raţionalismului modern, cu metoda lui Kant din care şi citează o propoziţie fundamentală : „Raţiunea nu află de la lucruri decît ceea ce pune ea în ele". În centrul lumii ar fi deci un eu raţional în sens kantian, o raţiune care construieşte forme ştiinţifice, universal-valabile. Toată cultura europeană, provenită din cea greacă, e una de tip matematic şi „ceea ce caracterizează de la început o cultură de tip geometric este idealul ei : ştiinţa universală, *Mathesis universalis*". Acestei culturi de tip geometric i se opune istoria sau cultura de tip istoric care „face parte din ordinea naturii" şi presupune cufundarea în cotidian, în viaţa imediată, efemeră, „trivială". „Acestei vieţi vrem să-i punem capăt..." De remarcat că autorul se opune violent terminologiei trăiriste : „Ar trebui să încercăm o dată o rezistenţă împotriva istoriei, împotriva curgerii, împotriva vieţii joase". „Aici vă stă greşeala : aţi voit unicitate, dar aţi uitat să cereţi şi eternitate ! La voi lucrurile se consumă, ard, mor. Dar în schimb ce idee a murit de la facerea lumii încoace ?" Un raţionalism cam auster, cu rezonanţe parmenidiene : „să oprim orice mişcare"... „Omul e singura fiinţă care poate să stea. Toate curg, omul poate să nu curgă..." „Văd un solid mare, o lume fixă, stătătoare". Susţine omul moral al lui Kant, imperativul categoric, ironizat de vitalişti întrucît „nu dă curs liber pornirilor sale", „nu trăieşte prin instincte", ci prin „scheme" : „Da, să fii schemă. De ce nu ? Cultura noastră aşa ne vrea : schematizaţi, formalizaţi, geometrizaţi". Să reţinem termenii specific trăirişti : istorie, curgere, instinct, unicitate, respinşi de autor în întregime.

În *De caelo. Încercare în jurul cunoaşterii şi a individului* (1937) avem aceeaşi poziţie de tip kantian, colorată cu nuanţe neocreştine. E poziţia morală, chiar moralistă a „fratelui" : „Lui a vroi îi revine creşterea fără zgomot, fără faimă".

O atitudine eclectică, între obiectivism şi subiectivism, o aflăm în *Schiţă pentru istoria lui Cum e cu putinţă ceva nou* (1940). „Fratele" începe să privească înspre lotul „fiului" cu tendinţa de a se cufunda în viaţa fără stagnări a mobilului. Ceea ce şi face în *Jurnal filosofic* (1944), unde întîlnim un arsenal terminologic contaminat de filozofia vitalistă. „Numai noi oamenii, leibnizieni înnăscuţi cerem ca programul să preceadă fapta. Fiinţe întoarse de la viaţă, fiinţe teoretice şi absurde ce sîntem"... „Poate că prima şi ultima problemă a filozofiei e : curgerea, pierderea, viaţa". Refuză acum şi moralismul kantian atît de admirat în *Mathesis*. Termenii de curgere, înstrăinare, luaţi în sine, nu pot afecta un simţ filozofic echilibrat şi complex. E vorba în ultimă instanţă de mişcare şi devenire, termeni hegelieni şi marxişti, proveniţi, mai vechi, din „panta rei" a lui Heraclit. Dar trăiriştii români îl primeau prin filieră nietzscheană, deşi îl combăteau pe Nietzsche pentru devenirea fără ţintă. Cum simţeau nevoia unui universal, dar refuzau universalul raţionalist, au crezut că pot îmbina vitalismul cu creştinismul în varianta ortodoxiei. Lucrurile sînt greu de legat, vitalismul cu ascetismul, amoralismul cu moralitatea necondiţionată (răspunde răului cu bine), încît relaţia pe care se străduiau s-o realizeze nu era o supunere a nietzscheanismului la creştinism, ci mai curînd o convertire a creştinismului la nietzscheanism. Creştinismul însuşi e golit de esenţa lui fundamental etică şi transformat într-o simplă metafizică amorală. Respingerea raţionalismului rigid nu justifică însă respingerea moralităţii : eroarea nietzscheană e preluată de vitaliştii români. În fond morala e o dimensiune a vieţii umane înseşi, iar nu doar o categorie logică. Iar mobilitatea, dinamismul vieţii e un semn al moralităţii înseşi a vieţii şi ceea ce se poate nega e o interpretare îngustă a eticului iar nu eticul însuşi care ţine de ce e mai viu în existenţa umană. Absenţa acestor disocieri din concepţia trăirismului a dus la consecinţele cunoscute : aprecierea unor tendinţe sociale care credeau că pot răsturna o morală perimată, burgheză, prin suprimarea moralei în genere, a eticii fundamentale a vieţii omeneşti. „Elanul vital" nu e vital decît atît, întrucît este moral şi invers, morala nu este morală decît atît, întrucît este vitală. C. Noica e unul din filozofii care sesizează îngustimea vitalismului în care personal credea a fi găsit o dimensiune absentă din gîndirea „fratelui" (raţionalistul rigid din *Mathesis*) — dinamismul, mişcarea, negate acolo fără rezerve. De altfel se şi explică în finalul *Jurnalului* : „Căci sînt eu însumi fratele care caută... împăcarea cu lumea : cu fiii ce vin, cu fiii ce pleacă în lume". Individual şi universal, raţional şi vital erau categorii egal de necesare dar se aflau separate în diversele filozofii ale timpului. Voinţa de armonizare este la C. Noica evidentă şi eseistul caută termenii şi conceptele integrative. Întîlnirea cu Hegel va fi salvatoare şi-i va oferi prilejul unuia dintre cele mai captivante eseuri ale sale : *Fenomenologia spiritului de G.—W.—F.—Hegel, istorisită de Constantin Noica* (1962). Aici va descoperi o raţiune dialectică superioară raţionalismului formal perceput din alte izvoare, un concept, Conceptul cu majusculă care „dacă are tăria celui gîndit de Hegel — este la propriu Calea, după cum e la propriu Adevărul şi Viaţa". Universalul, individualul şi mişcarea trăiesc corelate în raţionalismul dialectic hegelian. Aceasta nu mai e poziţia „fratelui", constructor de generaluri fixe, nici a „fiului" abandonat elanului vital, e aceea a „tatălui" care le cuprinde pe amîndouă într-o singură unitate. Că eseistul ajunsese la sinteza spre care tindea se vede şi dintr-o altă lucrare *Douăzeci şi şapte trepte ale realului* (1969), în care, scormonind cu interes prin ştiinţele moderne şi întîlnind teoria undei electromagnetice, o asociază acelei categorii fundamentale pe care n-o aflase în filozofia clasică : „Unda străbate toate categoriile trecute : e şi stare şi mişcare, şi identitate şi alteritate, după cum e laolaltă unitate, pluralitate, totalitate". De aici pînă la *Sentimentul românesc al fiinţei* nu mai era decît un pas. Avea imaginea lumii, conceptul ei sintetic, îi mai trebuia cuvîntul, termenul care să-l închidă în sine şi din care să se desfacă apoi cititorului în toată bogăţia şi complexitatea sa. Acesta va fi cuvîntul românesc *întru*, capabil să exprime în acelaşi timp fiinţa şi devenirea, permanenţa şi mişcarea, deschiderea şi închiderea, realul şi posibilul. Se obţine astfel o concepţie cuprinzătoare, nuanţată, bogată în sensuri umaniste în care cititorul va afla un moment de odihnă, de împăcare a propriilor disensiuni sufleteşti, provocate de filozofia din nou prea eterogenă a lumii contemporane.

Marian Vasile

Sentimentul românesc în filosofie

Cu filosoful Constantin Noica te întîlneşti firesc precum cu ţăranul vechi la margine de ogor. Nu poţi să-ţi datezi întîlnirea primă pentru că, în fapt, cu dînsul te reîntîlneşti. Cînd ţi-ai făcut, dacă ţi-ai făcut vreodată, întîia oară cunoştinţă cu tine însuţi ? Spune ! La finele unei vîrste şi la-nceputul alteia. Poate, dar cum să precizezi hotarul inefabil dintre ele ? Ar fi ca şi cum ai lega în snop razele soarelui şi te-ai mai şi fuduli că ai dat snopul prin treierătoare.

Totuşi, vreo trei luştri de ani or fi fiind trecut de atuncea... Iar dacă nu-mi pot rememora întîlnirea dintîi, mai că m-aş încumeta să descriu pur şi simplu o întîlnire cu dînsul, fie a nu ştiu cita.

După cuvintele de bineţe, simple, netrucat sfioase şi austere, trădînd un rafinament aristocratic tot atît de bătrîn ca al oierilor şi ţăranilor din veac, înţeleptul intră de-a-dreptul în *temă*. În care ? În aceea pe care o stîrneşte dezinvolt oricare dintre laturile contingentului. Pentru că înţeleptul nu face nici o ierarhie între subiecte. Toate îi sînt la fel de îmbietoare. Întru filosofare toate sînt bune şi de la toate poţi pleca. Amănuntul cel mai insignifiant, bine ocolit şi încadrat în umilul lui context, şi dacă ştii să-l priveşti cum se cade, şi dacă ştii să-i asculţi cum se cere, te ridică însuşi în zona la care oricum trebuie să ajungi. Şi de unde toate se aşează în relaţie şi nasc armonie. Ci dacă nu eşti în stare să salţi amănuntul pînă la cota de la care începe să dea şi el seamă despre întreg, atunci — şi trebuie să-ţi mărturiseşti neputinţa — amănuntul parcă începe să plîngă şi se retrage, închircindu-se, pentru a doua oară în umilitatea lui latentă. De bună seamă că a învins iară o prejudecată care se bizuie ţanţoşe pe un citat leibnizian.

Amănuntul poate fi un cuvînt (chiar o biată de prepoziţie) de cele mai multe ori, o „maladie" (de şase ori) sau o simplă treaptă, una din cele „douăzeci şi şapte trepte ale realului".

Te trezeşti ascultîndu-l cu ochii măriţi de uimire şi din cîte sentimente complexe ţi-i dat să trăieşti în preajma sa, unul, nu ştiu cum se face, unul te ocoleşte cu desăvîrşire : jena neştiinţei. Îţi dă încrederea în tine însuţi că dacă astăzi nu ştii ceva poţi şti mîine, poate chiar mai mult. Prin vocaţie e învăţător. Te învaţă fără să te sfideze în condiţia ta de învăţăcel. Nu se disimulează, ca filosoful antic, în omul care, chipurile, n-ar şti cine ştie ce. Ştie că ştie ceva şi iarăşi ştie, dintr-o privire, ceea ce nu ştii tu. Aşa fiind, nu-i rămîne decît să expună tema. Întîmpinările tale, din ce în ce mai rare, le acceptă sau le combate cu argumente, în orice caz le ia în seamă. „O fi, dar n-a fost să fie !...". „Nu este, dar va fi să fie !..." El îţi dă sau îţi redă frumosul sentiment românesc al filosofării.

De cîţiva ani de zile îl vedem tot mai rar, pe străzile capitalei : s-a retras în mărginimea Sibiului, azi într-un sat, peste două săptămîni în alt sat. Mărturiseşte că se simte bine printre „corăbierii uscatului", cum definea tot el, cîndva, păstorii. Aşa se face că în loc să ne vedem mai des cu omul de la care să ne împărtăşim fie în neştiinţa noastră, fie orgoliul de a fi stat cît mai mult în preajmă-i, ni-i dat să ne întîlnim tot mai frecvent cu cărţile sale de înţelepciune. Cum le scrie pe acolo, şi mai ales de unde îşi recoltează bibliografia, rămîn mistere. Ori poate că „bibliografia" s-a cuprins întreagă şi s-a ordonat de multă vreme în mintea dumnealui, iar acum îi vine la îndemînă lesne şi firesc ca unui muncitor unealta de fiecare zi.

Eu parcă totdeauna îl revăd şi-l văd în anotimpul iernii. Aşa l-am văzut în cartierul Berceni cîţiva ani, aşa, mai mulţi ani, în cartierul Drumul Taberei. Ziua e puţin ceţoasă şi fulguieşte rar şi straniu, nu ca altădată în copilărie. Un om aproape mărunţel de stat, îmbrăcat într-un palton mare, lung, cu căciulă îndesată pe cap, cu un fular lat îmbrobodit peste faţă lăsîndu-i la vedere doar vîrful ascuţit al nasului, cu ghetre de postav petrecute peste pantofi (de unde le-a cumpărat sau de cînd le are ?), păşeşte încet, luptîndu-se cu vîntul, gata în orice moment să părăsească trotuarul. Şi de fiecare dată cînd îţi ajunge în faţă îţi zice : „Iartă-mă, dragul meu, dacă am întîrziat puţin, dar nu am mai luat autobuzul..."

Văzîndu-l cum vine prin fulguiala rară şi vîntul uşure, nu o dată am avut impresia că pe stradă trece o întruchipare aidoma unei umbre misterioase. Nu de cine ştie de unde din Europa, ci de aici de la noi, una însă care, — după vorba poetului căruia i-a închinat dealtfel jertfă — ţine-n degetul cel mic universul. El, înţeleptul, a întins un curcubeu peste acest univers, de care uneori ne-ngîndurăm dar de care totdeauna ne rezemăm, ca să-l vedem mai „depărtişor"; ceea ce vrea să zică şi cu mai puţină temere, şi cu puţin mai multă duioşie.

La ultima întîlnire din faţa Casei Scriitorilor (căci a sfidat toată viaţa şi sfidează aglomeraţiile şi culisele) ne-a spus (era şi Paul Anghel de faţă) : „Trec printr-un ceas bun. Tot ceea ce gîndesc cristalizează". Ce-i putem dori noi, acum cînd filosoful a împlinit şaptezeci de ani, decît ca acest „ceas bun" să se rotească necontenit şi rodnic prin anii ce vor veni, cîţi mai mulţi, de aici înainte !

Gheorghe Suciu

Morometţii

Urmare din pag. 1

portament, trebuie să acţioneze în conformitate cu un alt ideal uman, încă incert şi nedefinit.

Dimensiunea fundamentală care marchează conturul noului sat este **politizarea** intensă a vieţii sale. Satul iese din amorţeală, începe să se frămînte. Oamenii vor să participe la fiecare eveniment, să-şi spună părerea, să prindă pulsul istoriei. Ei simt că ceva se schimbă, nu-i mai lasă indiferenţi. Sătenii vor să se exprime ca personalităţi individuale şi sociale, chiar dacă ei nu ştiu prea bine ce li se cere.

Odată cu această mişcare generală, ierarhiile satului, rînduite aparent pentru totdeauna, devin inconsistente şi lipsite de sens. Iniţial ele aveau o bază economică : proprietarul de pămînt îşi impunea propriile interese. Aristide şi Năstase dominau viaţa satului pentru că, într-un fel sau altul, majoritatea sătenilor le erau datornici. Pămîntul posedat conferea prestigiu social şi putere politică. Acum însă, odată cu acest val de necunoscuţi, care fac ca satul să pară „o groapă fără fund", pe prima scenă a vieţii sale se impun cei care posedă funcţii de conducere. Ei stau la cîrma satului, de ei depind deciziile celorlalţi. Obscuri pînă acum, ei devin treptat personalităţi centrale ale comunei Siliştea-Gumeşti. Pentru sat ei sînt Isosică, Quăbei, Mantaroşie, Zdroncan, Bilă etc., iar oamenii nu îi cunosc după nume ci după poreclă. Aceasta înseamnă că ei nu au „neam" adică antecedente, poziţie şi prestigiu social, fiind prezenţi în conştiinţa satului doar ca indivizi periferici, cu ciudăţeniile lor (de unde şi poreclele respective). Ponderea lor în viaţa politică a satului duce la anihilarea ierarhiei tradiţionale dominată de două-trei neamuri, şi înlocuirea ei cu o alta, mult mai dinamică. Faptul că prestigiul noilor conducători nu este garantat decît de însăşi activitatea lor socială şi politică explică urcările şi căderile lor, ciocnirile dintre diversele grupuri.

În acelaşi timp se petrece o deschidere, violentă chiar, a satului către restul lumii. Sătenii sînt puşi în faţa unei informaţii necunoscute, şi a unor semnificaţii al căror cod nu îl posedă. Evenimentele copiate ale acestei perioade nu au pentru el înţelesul lor deplin. Izolarea lor, ignorarea istoriei, îi face acum să nu poată cuprinde pulsul epocii.

Pe de altă parte, viaţa politică a satului începe să devină o realitate vie. Înainte existau „liberali" şi „conservatori", dar numai că pentru săteni aceste cuvinte nu aveau semnificaţie curentă, ei neparticipînd în mod concret la deciziile conducătorilor. La fierăria lui Iocan nu se dezbat problemele politice şi nici nu se iau hotărîri ; se discută pentru plăcerea cuvîntului. Participanţii sînt detaşaţi, ironici chiar, căci ei nu se simt implicaţi în evenimentele respective. Discursurile lor sînt comentarii, traducerea savuroasă a faptului istoric, din perspectiva şi în termenii mentalităţii rurale. Pentru aceşti oameni maturi, rînduiţi, ziarul (şi lumea adusă de el) este echivalentul universului fabulos al basmului, gustat însă doar de copii. El este acel „altceva" care satisface jocul liber al imaginaţiei şi spiritului. Odată însă cu intrarea istoriei în arena satului nu comentariul, ci discursul, luarea de poziţie domină adunările oamenilor. Evenimentele îi ating direct şi ei trebuie să ia decizii imediate. În această vîltoare detaşarea nu e totdeauna posibilă : de aceea nici ideile şi intenţiile nu sînt foarte clare.

Ilie Moromete îşi păstrează însă luciditatea necesară conştientizării şi exprimării nelămuririlor obscure resimţite de toţi ceilalţi săteni. În discuţiile sale cu Nicolae el se referă mai puţin la ordinea imediată a evenimentelor, cît la aspectul lor esenţial, la raportul lor cu o anumită problematică general-umană. Dialogul dintre tată şi fiu relevă două serii de opoziţii decisive pentru înţelegerea mecanismelor care au zbuciumat satul. În primul rînd este vorba despre distanţa dintre modelul ideal şi realitatea imanentă. În timp ce ţăranii nu cunosc decît situaţiile concrete, Niculae are în faţă o perspectivă mai amplă, posedă imaginea satului de mîine şi a mijloacelor ce vor duce la materializarea ei. În al doilea rînd (şi aceasta este problema esenţială) o adevărată prăpastie se cască între felul în care sătenii văd profilul viitor al satului şi felul în care istoria îl va configura. Moromete şi prietenii săi, etichetaţi ca „foşti liberali", sînt acuzaţi de Nicolae pentru felul în care au condus ţara şi consecinţele acestei guvernări. Dar Ilie şi ceilalţi fuseseră tot atît de puţini „liberali" (în sensul politic al cuvîntului), pe cît de „conservatori" fuseseră alţi consătenii ai lor. Apartenenţa lor politică era o formă fără conţinut şi fără sens, căci structurile capitalismului nu atingeau cu adevărat viaţa satului. Atît timp cît acesta putea fi exploatat, conta prea puţin organizarea şi viaţa lui internă. În circuitul ei închis comunitatea rurală perpetua străvechi orînduieli şi instituţii sociale. Vechimea lor le făcea să apară ca norme necesare ale vieţii.

Socialismul, aducînd o modificare coperniciană a relaţiilor sociale, nu putea rămîne indiferent în faţa inegalităţilor satului. Atins de ciclul înnoirilor acesta va vedea puse la îndoială structuri sociale ce pînă atunci păreau imuabile. Şi mai mult, el va vedea pusă sub semnul întrebării chiar existenţa lui ca sat tradiţional.

Pentru toţi epoca noastră este una a promisiunilor : o lume mai bună va lua naştere. Dar ce înseamnă oare „mai bun" ? Pentru generaţia lui Ilie Moromete, înseamnă perpetuarea străvechilor rînduieli tradiţionale, în sensul întăririi obştei săteşti. Revoluţia implică însă schimbarea radicală a feţei satului, intrarea lui în alt circuit valoric. Altfel spus, este necesară „urbanizarea" satului, anihilarea lui ca sat arhaic. Din sentimentul acesta al pierderii unei lumi, al alienării de propriul său univers ontologic se nasc frămîntările generaţiei bătrînului Moromete. Gîndul deposedării, al ireversibilului bîntuie nostalgiile sale. „Se face un sat nou şi se distruge ăla vechi, fără să te mai întrebe nimeni dacă ăsta nou e mai bun sau mai rău ca ăla vechi, îl face şi s-a terminat şi n-ai unde să te mai întorci, ci trebuie să te arajezi cu ce e." În faţa acestor întrebări fără răspuns a stat şi s-a zvîrcolit satul romanului lui M. Preda.

Tîrziu, cînd suflul istoriei năruise structurile arhaice, oamenii au uitat de neliniştile lor. Satul însuşi n-a mai fost ce fusese odinioară ciclul ceremonial, expresie a viziunii sale despre existenţă, s-a degradat şi s-a golit de sens. O nouă viaţă, un nou univers, cu legile şi ritmul său, îşi urma drumul neabătut. Oamenii înşişi modelaţi de noua istorie, priveau cu mirare vremile zbuciumului şi neînţelegerilor. Făurari ai destinului lor nou, gîndul lor bătea cărările viitorului. Iar Ilie Moromete murise.

Dialog la scenă deschisă

Urmare din pag. 1

anacronism plin de consecinţe asupra raportului unei mari părţi a publicului cu viaţa teatrală. Actuala distribuire a teatrelor cere publicului să se adapteze la condiţia sa. O altă distribuire geografică în interiorul Capitalei ar pune foarte probabil teatrelor problema adaptării lor la public. Autorul nu avansează în această direcţie, dar subliniază necesitatea efortului de a apropia partea cea mai numeroasă a populaţiei bucureştene, muncitorimea, de teatru.

Există şi tabele care reprezintă tipul de literatură dramatică pe care-l preferă spectatorii bucureşteni. În trecere, Amza Săceanu notează interesul pentru piesa istorică a acestui public, dar demonstraţia propriu-zisă nu e făcută. Interesant este ce autori preferă diversele categorii de spectatori. Mulţi notează cu precădere numele lui Aurel Baranga şi Paul Everac, de unde se poate trage concluzia interesului pentru subiectele de actualitate. De observat în aceste „top"-uri de metodă sigură că I. L. Caragiale nu ocupă unul din primele locuri. Întrebarea este dacă aici vina e a spectatorilor sau a teatrelor care nu joacă în suficientă măsură pe Caragiale. Credem că mai curînd a doua parte a frazei noastre se apropie de adevăr. Constatarea de incontestabil interes este că, puşi să-şi divulge preferinţele, spectatorii dau ca autori de preferinţă pe cei cu înclinaţii către satiră. Postulatul unui public românesc înclinat mai ales către comedie pare a-şi găsi aici un serios punct de sprijin. Dar rugaţi să selecteze spectacolele predilecte s-a văzut că totuşi precumpănesc dramele (aici probabil nu puţine piese istorice). Gustul pentru comedie este, deci, serios contrabalansat de cel pentru dramă sau tragedie. Shakespeare nu lipseşte de altfel din listele autorilor preferaţi. De un mare interes pentru literaţi ar fi fost o cercetare exclusivă asupra dramaturgiei române contemporane.

În sfîrşit, se poate alcătui şi un clasament al teatrelor şi al actorilor plecînd de la chestionarele depuse. Teatrul Naţional ocupă primul loc aici, după care urmează Teatrul Bulandra, Teatrul de Comedie şi Teatrul Nottara. Interesant ar fi fost de stabilit însă ce dictează aceste preferinţe. Prestigiul teatrului, al repertoriului, inerţia adeziunii, etc. Scriem toate acestea deoarece întîietatea pe care publicul o acordă Teatrului Naţional într-o etapă în care superioritatea Teatrului Bulandra a fost vizibilă trebuie să-şi aibă explicaţiile ei. În aceeaşi categorie de curiozităţi intră şi preferinţele pentru actori din care Radu Beligan este aşezat înaintea lui Toma Caragiu. Dar aceste preferinţe au fost chestiuni laterale ale cercetării şi nu li s-a acordat suficientă atenţie.

Ceea ce ni se pare binevenit în această carte de cercetare sociologică a fenomenului teatral este încercarea de a face din ea un instrument de cunoaştere şi de acţiune, de modificare a concepţiei despre teatre, repertorii, actori, despre public mai ales. Utilitatea unei cercetări sociologice reuşite stă tocmai în caracterul ei stimulator. **Dialog la scenă deschisă** tinde să dea acest caracter anchetei sociologice numind factorii care îngreuiază dificultatea contactului dintre public şi teatru. Cartea lui Amza Săceanu, interesantă, inteligentă, fructifică în bună măsură datele acestei anchete. Ele suportau însă o interpretare şi mai acută, o împingere a interpretării pînă la ultimele consecinţe. Oricum însă, **Dialog la scenă deschisă** contribuie la redeschiderea gustului pentru cercetarea sociologică, dimensiune necesară a fenomenului cultural de astăzi.

MOŞ TEACĂ ÎN LITERATURĂ

Urmare din pag. 1

A. — Nu fii violent ! Cred că termenul cel mai potrivit este cel de **bişniţar**. Vinde şi el ce-a cumpărat din talciocurile istoriei contemporane. Meserie grea, trudă mare, dar gheşeft gras. Pentru că specia devine din ce în ce mai rară, privită chiar pe plan mondial. Eroismul lor, al lui Ierunca şi al consoartei, ar sta tocmai în statutul de unicaţi. Iată, deci, cum dăm „exemplu Europei".

B. — Consemnăm, prin urmare, un nou fapt de... protocronism, nu-i aşa ? Dar spune, n-au toate naţiile faliţii lor, adică denigratori stipendiaţi ?

A. — Au, desigur, dar parcă Ismail şi Turnavitu au atins cote greu de egalat, performanţe de campioni absoluţi.

B. — O să-i vedem, poate, încoronaţi la o Olimpiadă a Calomniei. Trebuie să aibă loc şi aşa ceva.

A. — Să lăsăm digresiunile şi taclaua, să vedem ce-i cu volumul **Româneşte**, apărut, ca să vezi, la celebra, pe plan mondial, editură pariziană „Fundaţia regală universitară Carol I", în anul de graţie 1964.

B. — !!! Să trecem la conţinutul „operei" ieruncÎene. Care este, ca să o luăm metodic, universul ei tematic ?

A. — Este un opuscul enciclopedic, reflectînd multiplele şi amplele preocupări ale semnatarului : literatură (română şi universală), arte plastice (româneşti şi universale) muzică (idem), filozofie (la fel), sociologie, memorialistică, jurnal de lecturi, panseuri şi politică. Mai ales politică. Română şi universală. Toate. În circa 300 de pagini normale.

B. — Care va să zică un fel de ghiveci intelectual. Am înţeles de ce s-au înghesuit editurile occidentale să-l publice. La noi, o atare mixtură ar fi putut merge ca un volum de „Reminiscenţe", ca o „Addenda", prin urmare ca o operă postumă, urmînd Marei opere.

A. — Lasă-l, dom'le, publică şi el ce are. Asta-i marfa, ăsta-i negustorul. De mărunţişuri. De unde nu-i... ştii bine, nici Dumnezeu nu cere. Sau pe latineşte : „Ex nihilo, nihil".

B. — Dar tot n-am înţeles. Ai spus că volumul este „mai ales" politic, ceea ce nedumereşte la un om „subţire" care propagă, de ani de zile, autonomia esteticului.

A. — În afara articolelor strict politice, ocupînd mai mult de jumătate din pagini, textele despre scriitori şi artişti sînt transpuse în registru strict politic.

B. — Explică-te ! Dă-mi măcar un exemplu, două.

A. — Îndată. Ocupîndu-se, să spunem, de Tudor Vianu, pentru toată lumea estetician, filozof al culturii şi critic literar, cunoscut în cercurile intelectuale europene de multă vreme, Ierunca nu-i discută nici sistemul estetic, nici pe cel critic, nici stilul, nimic. Exegetul, la care ne-am fi aşteptat, devine subit **informator**, comunicînd că Vianu „a cerut să intre în partidul comunist", că a devenit „satelitul perfect al lui Ralea" (a se citi comunistului Ralea), că a depus activitate la UNESCO „în serviciul României comuniste", că „a hotărît să nu rămînă exilat intern", punîndu-se în „serviciul regimului comunist".

B. — Mă bîntuie o idee teribilă : aceste date, de cazier politic, nu crezi că erau menite să atragă atenţia unor anumite organe şi organizaţii rezidente în occident ? Mai ales că Vianu stătea mult pe-acolo.

A. — Nu cred nimic. Să-ţi mai dau un exemplu, să vezi cum „comentează" estetul „subţire" Virgil Untaru (numele adevărat) o altă personalitate a culturii noastre : Geo Bogza. Domnia sa informează că Bogza e „o conştiinţă decorativă", că e un scriitor „decăzut" de cînd s-a dat cu comuniştii, că şi-a luat „drept principiu laşitatea ca stil de existenţă", că „n-a ţinut decît discursuri de recepţie a minciunii", că „e mai decorat decît oricare stahanovist". Observi cît de „subţire" comentariu ?

B. — Dar ce-i cu acest Ierunca ? Ce preocupări o fi avut mai înainte ? Că mă paşte o idee... literat ? Greu de crezut după textele ce le avem în faţă.

A. — Lasă-l, domnule, ce, acum vrei să-i faci şi tu cazierul ?

B. — Pe cine mai atacă în opusculul cu pricina ? Ca să-i vedem idiosincraziile, adică nivelul.

A. — Iată, la întîmplare : Tudor Arghezi, Mihail Sadoveanu, Camil Petrescu, Iorgu Iordan, Al. Rosetti, G. Oprescu, Şerban Cioculescu, G. Călinescu.

B. — Adică numai mari personalităţi ale culturii româneşti. Curat „româneşte" !

A. — Urmează o tradiţie deja constituită a detractorilor ce se numeau Nicolae Roşu, Georgescu Cocoş, etc. Tot unul şi unul.

B. — Ştiu c-a avut o polemică cu Călinescu. În ce împrejurări ?

A. — V. I. a scris, la enciclopedia Pléiade, ediţia 1956, capitolul despre literatura română, 15 pagini în total. Un text lamentabil, cel mai compromiţător pentru literatura noastră, mai ales contemporană.

B. — Cineva mi-a spus că, luat în comparaţie cu cele despre alte literaturi, nici mai vechi şi nici mai bogate, textul despre noi este cel al unui semidoct dublat de un răuvoitor.

A. — Este literalmente exact. Am citit comparativ şi m-am convins, cu o imensă tristeţe, de acest adevăr.

B. — Şi eu care, în naivitatea mea, credeam că, dacă şi-a trădat ţara, măcar îi iubeşte literatura, arta ei.

A. — Călinescu, în **Contemporanul**, la poziţie, semnalînd incredibile lacune, între care Grigore Alexandrescu, Duiliu Zamfirescu, Ionel Teodoreanu, nici măcar pomeniţi. Apoi tot atît de incredibile aberaţii, gafe de interpretare. Prins în flagrant delict de ignoranţă şi impostura, ipochimenul reacţionează furios, „demascînd", în stilul şi după obiceiul său, adeziunea lui Călinescu la noul regim, „pactizarea cu comuniştii". Autorul atîtor cărţi ce ar putea strivi, prin simpla pondere, fragilitatea craniană a lui V.I., e numit „criticul de la Bucureşti" (ceea ce avea să spună că nu este ca el, de la Paris), fiind acuzat că „face elogiul „Arlusului" şi al maternităţii de scroafe din comuna Ciocioc" etc. O strasnică fişă politică.

B. — Chestia asta, cu „maternitatea de scroafe" parc-am mai întîlnit-o undeva... Cu ce mijloace se apără în răspunsul dat lui Călinescu ?

A. — Individul e confuz, îşi scuză omisiunile şi erorile zicînd că şi Călinescu are opinii de multe ori discordante şi citează pe bucăţi, denaturînd textele călinesciene. Procedeu de avocat ratat. Evident că-şi arogă merite şi e de tot hazul să cităm declaraţia că şi-a propus „a situa pe Eminescu altfel decît pînă acum", că umilul său articolaş despre marele poet n-ar fi fost înţeles de cel care scrisese, pînă atunci, nu mai puţin de şase cărţi despre Eminescu. N-ai haz dacă nu eşti şi fudul. Şi ca să dăm o mostră de comentariu, reproduc literal : „Eu, zice V. I., am ajuns la concluzia, dealtfel cît se poate de corectă, că Eminescu este poetul nostru naţional din cauza poeziei sale însăşi".

B. — Fraza e de-a dreptul antologică. E măreaţă. Dar să lăsăm amănuntele, în care orice om e supus greşelii.

A. — Şi poate că V. I. ar fi putut face ceva, cît de cît, în eseistica literară. Dar înclinaţiile i-au fost deviate de alte scopuri, în alte direcţii. Vremuri grele, „pîinea amară a exilului" s-a transformat, în conştiinţa sa, într-o franzelă apetisantă căreia nu i-a putut rezista. Nu putem cere oricărui individ virtutea muceniciei. Să nu exagerăm deci.

B. — S-a reprofilat şi el, ce să-i faci ? Victimă a sincronismului. Dar să nu uit : Cum ai putea caracteriza, succint, ghiveciul intitulat **Româneşte** ?

A. — O încercare disperată a unui individ ratat de a se instala în cultură.

B. — Cum se manifestă disperarea ? Scuză-mi pisălogeala, dar vreau să mă clarific.

A. — Cel mai adesea printr-un soi de narcisism, printr-o ostentaţie prodomistă.

B. — Fireşte, dacă toţi te ignoră, te strecori pe uşa din dos, adică faci caz de propria persoană. Vechi obicei al trepăduşilor, infirmilor intelectual, al celor incapabili de creaţie.

A. — Mersi de completare. Aş adăuga că specimenul se pretează, admirabil, la psihanaliză. A vrut, adică, toată viaţa, să fie „om de cultură" dar nereuşind s-a refulat şi, ajuns la pensie, priveşte în urmă „cu mînie" căci nu vede decît imensul vid. Reacţia imediată : defularea violentă prin narcisism.

B. — N-am priceput mare lucru, aşa că exemplifică-mi !

A. — O pildă : folosind subiectul Papini, însul ne spune cum ar fi vorbit cu el la Florenţa, că au discutat despre Sartre, cum el, V. I., i-a fost prezentat lui Papini, ca „existenţialist" etc.

B. — Ce fel de existenţialist ? De galerie ? A dat vreo lucrare, ceva, despre existenţialism ?

A. — Probabil un existenţialist à la Jourdain, „malgré lui". Face apoi caz de întîlnirile sale cu Memling, Vermeer, Paul Klee, Giotto din care rezultă, limpede, că n-a înţeles nimic din arta şi spiritul lor. De fapt vrea să spună că ei, Memling, Vermeer etc. s-au întîlnit cu el, cu V. I. Pe Joe Bousquet îl consideră „un frate nu mai mare" (probabil numai ca vîrstă).

B. — Aşa cum Caracudi se-ntîlnea cu toţi membrii guvernului regal în... Cişmigiu. E un tip tare ! Ce să spun ?

A. — Să continuăm ! Nu ezită să-şi ia aere de martir, de victimă.

B. — Ipoteza de victimă îi prindea bine la... cazier. Căci, întocmindu-l pe al altora, V. I. de fapt îşi aranja propria-i stare pecuniară, pe cale politică.

A. — Am mai spus : vremuri grele, pîine amară... Să fim toleranţi !

B. — Nu mai continua. M-am edificat. Mă interesează tonul ghiveciului, acum după ce compoziţia mi-e clară.

A. — Aidoma emisiunilor „culturale" pe care le face : infatuat, belicos, congestionat, pedant şi sec în idei ca un eunuc intelectual.

B. — Voce de führer, parcă i-am spus data trecută. Tot o refulare, adică o defulare. Să vezi, domnule, cum se răţoieşte la Occidentul îmbătrînit că nu e suficient de sever cu comunismul, ca un profet propagînd în pustie. Desigur un profet prosper, bine hrănit încă de pe vremea răposatului Dulles. Un caraghios lamentabil şi agresiv, o voce hodorogită din alte vremuri. Un individ care răcneşte la cultură ca Moş Teacă la răcani. Prin urmare, cum am anticipat : un **Moş Teacă în literatură**. Quod erat demonstrandum. La revedere. Dar stai puţin. Nu mi-ai spus nimic de madam' Teacă, consoarta.

A. — Aşteptăm „docomentul". Trebuie să fie palpitant. Pa !

SPORT

Regrete

● Insuccesul în partida din „Cupa Davis" cu Suedia era de aşteptat din momentul în care Borg şi-a confirmat participarea. Acesta este, incontestabil, la ora actuală, cel mai bun jucător de tenis din lume, după părerea specialiştilor aproape imbatabil. Şi totuşi am sperat, speranţele noastre fiind legate de Năstase. Obosit (deşi s-a odihnit înaintea partidei aproape trei săptămîni), în formă slabă, dominat parcă de cei zece ani care îl despart de campionul suedez, acesta nu le-a confirmat, pierzînd categoric la Borg şi fiind principalul vinovat al înfrîngerii la dublu, moment-cheie al partidei, care, în caz de victorie, ne-ar fi adus calificarea. Desigur, comportarea slabă a lui Ilie Năstase pe „centralul" de la Progresul ne-a dezamăgit şi pe noi. Nu însă într-atîta încît să uităm marile sale performanţe, meritele sale în promovarea tenisului atît în ţară, cît şi în străinătate. Aflat către sfîrşitul unei cariere prodigioase, Ilie Năstase nu trebuie judecat fără a i se acorda circumstanţele unei vîrste la care alţi tenismeni sînt deja antrenori. În mod obiectiv, din confruntarea între primul jucător al lumii, în prezent Borg (23 ani) şi Ilie Năstase (33 ani) nu putea ieşi învingător decît primul, după cum, acum cîţiva ani, într-o partidă dintre aceiaşi, învingătorul ar fi fost al doilea. Şi, deşi tenisul (ca oricare sport, de altfel) nu se conduce numai după legi obiective, lăsînd loc şi surprizei, trebuie, deşi am sperat atîta, să acceptăm această înfrîngere cu gîndul că este absolut necesar să se facă tot ce se poate face pentru descoperirea şi afirmarea unor jucători tineri care să-l urmeze în performanţe pe Ilie Năstase. Acesta, şi Ţiriac, şi-au făcut datoria (să ne reamintim numai prezenţa lor în finalele „Cupei Davis"), acum este rîndul altora, mai tineri, să şi-o facă. Altfel, regretele noastre se vor eterniza.

Ulise

atelier literar

poșta redacției

M. ARSENE MITRAN : Încă tulburi, evazive, șovăitoare, dar nu lipsite de unele semne ale poeziei („Plopii", „Să ajungem păsări", „Plîngeau caii"). Să vedem ce mai urmează.

M. ILIAN : O serie de pagini sub auspiciile poeziei (chiar dacă, uneori, nițel prea vorbărețe...) : „Din struguri", „O ce femeie", „Rost", „Această tăcere", „O tu cel ideal", „Periferia", „Într-o singură". Sînt de așteptat lucruri din ce în ce mai bune.

E. HAINAL : Prea puține semne îmbucurătoare, în cele două plicuri (adresa de la Sinaia nu mai e de multă vreme valabilă ; folosiți adresa redacției). Ceva, în „Adevăr", „Hei, oare nimeni".

IOANA IONESCU : Lucruri dezamăgitoare — vorbe fără șir, locuri comune, banalități, nici un licăr de poezie, ci doar un fel de „cînd nimic nu ai a spune". Nu, n-are rost să continuați astfel.

A.B.C. : Nu sînt noutăți deosebite. Cîteva pagini ceva mai răsărite : „Cuvintele", „Un cerc", „Cel mai dușman", „Ca pe o bufnită", „Cu o morală", „Cu genunchii". (Vă rugăm să vă alegeți un pseudonim pentru „poștă". — inițialele produc confuzii și încurcături. E bine să adăugați și semnătura adevărată, pentru eventualele publicări).

BIBI G. : Ne întrebați — vă răspundem : „uluirea" dv. nu e justificată, iar faptul că ați fost „repezit" — cum ziceți — nu era cu totul lipsit de temei. Există oameni care răspund mai puțin indiferent și „filosofic" manifestărilor, atît de frecvente și grave, ale unei anumite crize a civilității și bunei cuviințe. Maestrul căruia v-ați adresat (un nume intrat de mult în istoria literaturii și, oricum, un „virstnic", față de dv. !...) era în drept să se simtă iritat de salutul dv. — „cu prețuire" — și să vă declare pe șleau că nu duce lipsă de prețuirea dv. infatuată, etc. etc. (e mai cuviincios, în asemenea situații — și mai prudent, cum se vede !... să folosiți convenționalul **cu stimă**, dacă nu e cazul de **admirație, respectuoasă afecțiune**, etc.). Ne spuneți că ați mai întîlnit, destul de des chiar, formula „cu prețuire", folosită în corespondență — n-ați observat, însă, firește, că ea e folosită deobicei, de sus în jos (**sus** însemnînd vîrstă, valoare consacrată, poziție socială, etc.). În ce privește versurile pe care ni le trimiteți, maestrul dv. avea dreptate : sînt slabe și ele !

S. A. LUPU : Din nou, avalanșă neselectată de plicuri, care dovedește că dialogul nostru pare să nu fie profitabil nici uneia din părți. Ne spuneți că n-aveți timp să vă „cizelați" versurile și să le dați „o formă mai frumoasă" (...aveți timp, însă destul, pentru a umple zeci și zeci de pagini săptămînal ! ?....) — dar aici nu e vorba de „cizelare", de o operație formală, de finisare, ci, în primul rînd, e o problemă de concepție, de substanță, care presupune meditație, acumulare, gestație, inspirație, etc., lucruri care nu se împacă deloc cu înfrigurarea cantitativă, cu improvizația grăbită, lipsită de control și spirit critic. Ne mai spuneți că „procesul de creație este o muncă nobilă și nu trebuie precupețit nimic atunci cînd ai ceva de spus, atunci cînd poți și tu să aduci o cît de mică contribuție la edificiul luminos care este poezia română". Lucru perfect adevărat, dar, în ce vă privește, numai în teorie ! Pentru că felul în care lucrați nu se poate numi **muncă**, pentru că dv. **precupețiți** exact ceea ce e mai important, și anume **calitatea** și pentru că, în acest mod, e foarte puțin probabil ca „edificiul luminos" să aibă ceva de cîștigat !... Menționăm, din puzderia de pagini primite în ultima vreme, doar cîteva, care par să se apropie de poezie : „Ecoul", „Sisif", „Să scrii cu sînge", „Cercuri", „Inițiere". Ne pare rău, dar, pe viitor nu vom mai putea citi toată cantitatea de pagini pe care ne-o trimiteți (aveți și așa, mult prea multe obligații, greu de îndeplinit, față de atîția corespondenți ai noștri, care merită cel puțin tot atîta atenție ca și dv.) — vom lua în considerare doar primele 10—15 pagini în fiecare lună.

SUFIX : Aceeași lipsă de suflu, de concepție, înlocuită cu un fel de metaforită artificioasă, fragmentară, cu exerciții formale lipsite de noutate și interes. Ceva mai bine, în „Atleți", „Gudron", „Palid rămîi", „Sens" și, parțial, în „Ipostaze".

E. RADU : Scrisoarea a sosit mult mai tîrziu. Reveniți.

D. CORBU : Lucruri slabe și acum, manufactură ușoară, de serie, plină de locuri comune, un soi de ciăbuc metaforic care nu prea reușește să mascheze lipsa de substanță, de idei, de fantezie și freamăt liric, etc.

NICOLAE DOBRE : Ar fi ceva, pe ici-pe colo, prin paginile tulburi, învălmășite, uneori de un gust îndoielnic. Mai aproape de poezie, „Adaptarea la glonț", „Războinică".

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Cintec

Foaie verde de mohor
Cînd oi vrea prieteni să mor,
Cînd oi vrea să nu mai fiu
Să tot merg, să nu mai viu,
Să tocmiți nouă timplari
Care credeți că-s mai mari
Care credeți că-s mai buni
Meseriași din buni străbuni
Și-nainte de-a le spune
Ce vor face ei anume
Să îi sloboziți în beci
Să bea vinurile reci
Pînă ce s-o îmbăta
Și-or începe a cînta
Și-apoi prindeți patru fete
Care-s mai puțin șirete
Dară musai fete mari
Și cu sînii musai tari
Cu sprincenele prelungi
Și picioare musai lungi
Și iar verde de mohor
Dați-le timplarilor
Să le deie la rindea
Pin-or scoate scîndurea,
Și din ea să-mi sicriu
Colorat trandafiriu
Ca fetele prea curate
Să mă poarte-nsărcinate
Spre capăt de veșnicie
Foaie-verde-așa să fie...

Fereastra

În preajma fiecărei sărbători
Mama șterge fereastra cu ziar
Cu cîrpă cu piele de căprioară
Cu spray în ultima vreme dar
Fereastra rămîne mereu
Prost ștearsă
Atita vreme cît prin ea
Nu mă vede
Venind.

Experiență

Decupați din revistă aceste rînduri
Și-n revistă va rămîne
Un loc gol.
Dacă experiența va ține
Fiți vă rog convinși
Că universul nu-i decît
Locul unui mare poem
Decupat.

VĂ PROPUNEM UN NOU POET:

TRAIAN FURNEA

Scrisoare Anei-Livia

Eu sînt plecat, iubito, călător
Să caut rimă și la alte nume
Dară de tine, prea pribeag prin lume,
Prea-bună Ana-Livia mi-e dor,

Din cite-un pat, emancipat de dor
Și-mbălsămat în spray-uri mult prea fine
Plec călător spre altul, dar de tine
Prea-dulce Ana-Livia mi-e dor,

Femeile frumoase mă mai vor
Și mă vor vrea în veci, dară de tine
Poate prea-ndestulat de-atîta bine
Prea-simplă Ana-Livia mi-e dor,

Și te mai rog, scriindu-ți despre mine
Să mă salvezi de-atîta-amar de bine.

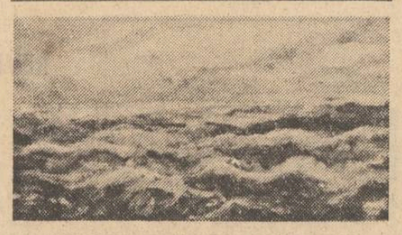

Ujj Martin : „Înainte de furtună"

Vînătoreasa cea fricoasă

Într-o nu știu care sară
Într-o nu știu care țară
Într-un nu știu care sat
Sub un nu știu care pat,

Mititel cît un cercel
Stă pitit un șoricel
Tremurînd bietul de el
Fiindcă-aflase dintr-o carte

Că-ntr-o nu știu care sară
Într-o nu știu care țară
Într-un nu știu care sat
Sub un nu știu care pat

Nici prea mare dar nici mică
Stă ascunsă o pisică
Tremurînd și ea de frică
Fiindcă-aflase dintr-o carte

Că-ntr-o nu știu care sară
Într-o nu știu care țară
Într-un nu știu care sat
Sub un nu știu care pat

Terminînd de ros un os
Șade-un ciine zdrențuros
Tremurînd de fapt virtos
Fiindcă-aflase dintr-o carte

Că-ntr-o nu știu care sară
Într-o nu știu care țară
Într-un nu știu care sat
Sub un nu știu care pat

Fără vre-un dinte ros
Șade-un lup foarte nervos
Tremurînd și el, fricos,
Fiindcă-aflase dintr-o carte

Că-ntr-o nu știu care sară
Într-o nu știu care țară
Într-un nu știu care sat
Sub un nu știu care pat

Cu piedica puștii trasă
Șade o vînătoreasă
Tremurînd cu tot cu casă
Fiindcă-aflase dintr-o carte

Că-ntr-o nu știu care sară
Într-o nu știu care țară
Într-un nu știu care sat
Sub un nu știu care pat

Mititel cît un cercel
Stă pitit un șoricel

FESTIVALUL NAȚIONAL «CÎNTAREA ROMÂNIEI»

O adevărată atmosferă a creativității

Ocupîndu-mă, recunosc, cu pasiunea unui colecționar de timbre poștale, de multiplele și întortocheatele probleme de creație, urmărind deci atît „aparițiile noi" cît și toate informațiile pînă la cea mai neînsemnată știre, am pledat și pledez în continuare pentru dreptul fiecărui cetățean al acestei țări, de a se autotesta în toate domeniile creației. Căci dacă experiență, în sensul cel mai larg al cuvîntului, înseamnă tot ceea ce i se întîmplă omului la modul conștient, atunci — într-o societate care tinde spre o dezvoltare multilaterală, de o personalitate clar definită — orice participant la făurirea acestei societăți trebuie să aibă și are dreptul profund uman de a se „trăi", de a se experimenta chiar și pe sine însuși, adică de a-și încerca toate aptitudinile potențiale, toate predispozițiile posibile și de a vedea, deci, în practică „cît îl țin curelele". Festivalul Național „Cîntarea României", prea nou încă pentru a-și demonstra de pe acum toate efectele de durată asupra dezvoltării și autorealizării omului ca om, a dobîndit — prin larga sa deschidere — meritul de a fi creat, pe lîngă condițiile concrete pentru acest deziderat, o adevărată atmosferă a creativității care, dacă ne gîndim bine, face parte din înseși componentele creativității. Reașezînd noțiunea pe locul ce i se cuvine, mai ales cea de-a doua ediție a festivalului ne-a amintit vechiul, dar des uitatul adevăr, după care intuiția, inspirația, imaginația creatoare nu sînt (și n-au fost niciodată !) un monopol exclusiv al artiștilor de profesie, ci au stat în postură de nași la realizarea tuturor invențiilor de la roată la computer, extinzîndu-se de fapt asupra tuturor oamenilor care — spărgînd corsetul rutinei — introduc ceva nou în munca lor de zi de zi, găsind cu totul alte căi de rezolvare a problemelor, decît cele bătătorite, bune și ele cîndva, dar devalorizate cu timpul. Consider că cea de a doua ediție a festivalului a avut darul să clarifice în practică aceste interdependențe.

Ca membru în juriul central pentru lucrările de proză am avut ocazia să citesc numeroase lucrări literare, mai ales de proză scurtă, foarte diverse în ceea ce privește aria lor tematică — lărgirea cercului tematic fiind un bun de preț cîștigat în ultimii doi ani —, foarte inegale, în ceea ce privește substanța și calitatea lor artistică — începînd cu încercări stîngace, care în afară de buna lor intenție nu reprezintă nici o valoare, pînă la o proză pe cît de modernă, pe atît pe substanțială, scrisă cu un talent autentic și chiar într-un limbaj impunător. În general cred că cea de a doua ediție s-a soldat cu o recoltă mai bogată decît cea anterioară, micșorîndu-se totodată numărul „faimoaselor" lucrări de proză, scrise cu mulți ani în urmă, cu o viziune de mult depășită și semnate de grafomani incorigibili, care confundă un festival de detectare a forțelor de creație cu un fel de bursă pentru vechituri naftalinoase. Ori, sporul de calitate, la care m-am referit mai înainte, constă în primul rînd în prospețimea schițelor și povestirilor sau, ca să mă exprim altfel, într-o apropiere mai curajoasă a autorilor de acele sfere de preocupări, în care ei se simt „mai acasă", îmbogățind — în unele cazuri — tematica prin acele elemente ale cotidianului care derivă din întinerirea structurilor de participare,

Ujj Martin : „Crizanteme"

din raportul înnoit (și nu lipsit de probleme) dintre libertate și responsabilitate socială.

Personal, am putut constata anumite efecte ale festivalului încă cu mult timp înainte de a se întruni juriul, și anume cu ocazia unor întîlniri cu cititorii mei sau cu ocazia unor manifestări dedicate poeziei. Cred că poezia se bucură — spre deosebire de alte meridiane geografice și sociale — de un public pe cît de larg, pe atît de interesat, ca să nu zic de pasionat de ale liricii. Artele, mergînd tot mai mult, în tovărășia altor arte, înlesnesc receptarea activă, metafora poetică dublată, completată, amplificată prin metafora scenei, înlesnește adevărata întîlnire cu cei pentru care se scrie literatură. Înclin să cred că în ultimii ani se citește mai mult și altfel literatură — și nu întîmplător.

Pentru următoarele ediții ale festivalului s-ar impune, cred eu, anumite măsuri organizatorice suplimentare, sau de „reclamă", dacă vreți. Numeroase lucrări literare, printre care și unele apte să candideze pentru un premiu, au fost trimise abia după termenele stabilite (dar prea puțin popularizate). Păcat ! O revistă, de exemplu, care lansează un concurs de fotografii sau de altă natură, mai revine pe parcurs în repetate rînduri, pentru ca participanții posibili să nu piardă din vedere data ultimă pentru trimiterea lucrărilor. În cadrul festivalului, acest aspect (doar în aparență mărunt) este lăsat pe seama rețelei de așezăminte, care în ale literaturii nu poate cuprinde nici pe departe pe toți participanții. Nu peste tot există cercuri sau cenacluri literare, pe cînd una din menirile principale ale festivalului este să se adreseze tuturora, fără nici o excepție, ridicînd și prin aceasta gradul de democratizare a culturii.

Franz Storch

Întoarcerea la miturile și mitologia națională

Se scrie multă poezie — este o impresie (sau o temere) pe care cîțiva comentatori grăbiți o cultivă reținînd din „noianul" de cărți apărute ale unor autori tineri sau foarte tineri doar acelea care le spun lor „altceva" decît cărțile poeților de azi consacrați. Și acest „altceva" vizează mai ales o poezie care-și asumă livrescul, efectele fiind în cîteva situații de bun augur. Renunțînd, însă, la canoane, citeodată și la logică, astfel de poezii tind să devină o modă (dacă n-au devenit încă). Spun aceasta, deoarece (nu vă speriați !) în cele aproape 7 000 de pagini pe care juriul de poezie a trebuit să le parcurgă la încheierea celei de a doua ediții a Festivalului „Cîntarea României", unele aparțin acestui „altceva", de fapt aducînd a proză anostă, discurs sincopat, eseu transcris cît mai „ingenios" posibil. Manierismul lor nu-i mai puțin steril ca al unora dintre cei care au debutat deja editorial, întrucît nu se sprijină pe nimic, nu încorporează o obsesie, o frămîntare autentică, nu conține o idee care să comunice într-adevăr ceva. Și cum astfel de poezie este încurajată de acei recenzenți grăbiți care s-au „plictisit" de mituri și mitologii, paradoxal, ei sînt cei care întrețin temerea de care aminteam, fără a vedea, însă, că între aceste producții prea puține ating reflexia poetică veritabilă.

N-am încercat deloc o asemenea „spaimă" căutînd să descifrăm în lucrările noilor veniți acel sentiment de vitalitate atît de caracteristic poporului nostru. Am insistat asupra celor de mai sus — dificultăți — pe care noi înșine, cei din juriu, aveam să le întîmpinăm în cadrul selecției întreprinsă cu prețuire și respect pentru poezia bună.

Și ni s-a ivit prilejul s-o întîlnim de nenumărate ori. Dovadă atîtea premii importante care s-au acordat poeziei neprofesioniștilor în această ediție. Dovadă cărțile unor autori tineri prezentate în concurs și care atestă prezența unor voci lirice originale, puternice, inconfundabile. Colegii — poeți și critici cunoscuți și apreciați — care au citit și selecționat creațiile tinerilor, au remarcat aplecarea multora dintre ei către problemele omului, astfel încît versurile lor devin meditații profunde și grave asupra condiției umane, ridică întrebări și caută răspunsuri la tot ce frămîntă omenirea azi.

Am descifrat în multe grupaje de versuri o metafizică proprie, o viziune poetică nouă clădită pe înțelegerea adecvată, nuanțată și profundă a mutațiilor care au loc în lumea contemporană. Nu spiritul dezolant, nu sentimentul neîncrederii, ci idealul de armonie, ci implicarea în lume, iată pe ce se sprijină forța expresiei în poezia celor mai tineri. Ei, acești autori, nu se sfiesc să cînte patria și să descindă în mitologiile naționale, dar o fac așa cum simt ei, fără emfază și gratuitate, fără discursivitate și evitînd locurile comune. Versul lor urmează cadența firească a lucrurilor. Metafora lor transfigurează echilibrat un sentiment înalt, o idee. Și ne-am bucurat citind creațiile acestor tineri și talentați poeți care se numesc Marin Lupșanu, Constantin Dracsin, Ion Tălmaciu, Ana Anton, Ion Davideanu, Elisabeta Novac, Lelia Munteanu, Octav Berindei și încă mulți alții. Ei, cei mai tineri poeți, au într-adevăr ceva de spus. Dincolo de modele și mode efemere, versul lor ascultă glasul de taină al Poeziei. Al poeziei care, înainte de toate, a fost și a rămas cîntec, ascultînd pulsul acelor inimi care se bucură și suferă împreună cu lumea de care țin.

George Chirilă

Constelație de frumuseți

Urmare din pag. 1

luat parte la aceste manifestări de la diferite nivele — încît uneori abia îți mai puteai trage sufletul, cum se spune, de atîta frumusețe. Dacă într-o seamă de cazuri ele proveneau din zone sau de la formații cunoscute prin performanțele lor anterioare — e cazul dansurilor populare de la Bilca sau Iaslovăț — Suceava, Conțești-Bragadiru — Teleorman, Crihalma — Brașov sau Căpîlna — Alba, al corurilor dîmbovițene sau timișene, al unor teatre populare ca acelea de la Hunedoara, Buzău, Vîlcea, al citorva brigăzi și estrade bucureștene etc — s-au putut admira și prezențe cu totul insolite, unele dintre ele cu spectacole de folclor recreat („pe rouă nescuturată", căminul cultural din Făget — Timiș, grupul vocal-instrumental de la Slobozia — Ialomița) sau creații de artă modernă reușite (dansul cu temă „Slavă eroilor", al unei formații ostășești din Buzău sau spectacolul de muzică al grupului folk T al Casei tineretului din Tîrgoviște). Spectacolul la nivel național — gală a laureaților — care se pregătește și va avea loc nu peste mult timp, va fi o veritabilă constelație de frumusețe pe cerul patriei, o explozie de talente care au îmbogățit în mod impunător patrimoniul nostru de spiritualitate revoluționară.

N-aș putea încheia aceste cîteva scurte considerații fără a sublinia încă o dată necesitatea ca din această bogată experiență a desfășurării celei de-a doua ediții a Festivalului Național „Cîntarea României" să se desprindă neîntîrziat concluziile principiale și practice privind absolut toate aspectele: cadrul organizatoric, îndrumarea de specialitate, inclusiv fondul de dansatori și instructori, repertoriul și, nu în ultimul rînd, criteriile de apreciere, selecție și promovare a formațiilor și talentelor individuale prin concursurile de la diferite nivele. Este evident, de pildă, că mișcarea literară a cenaclurilor nu beneficiază în prezent nici de un cadru adecvat al îndrumării competente și nici de o punere în valoare, cu discernămînt, a realizărilor. Cum, de asemenea, că să mai mă refer la unul din aspectele vizate, sistemul de apreciere folosit de jurii apare în multe privințe depășit de mișcarea artistică. Un singur exemplu: categoria de „dans inedit", numind în fapt dansurile sută la sută autentice, necontrafăcute și stilizate. Ce ne facem însă cînd, așa cum s-a văzut în mod imbucurător chiar la etapa republicană sau, mai ales, aici — tocmai un asemenea gen de dans să domine întrecerea ? Cum vom departaja o formație de alta ?

Facem asemenea observații pentru că, păstrîndu-ne în limitele metaforei, dacă am declanșat și vom declanșa în continuare aceste energii creatoare trebuie să și știm să le captăm cît mai bine și mai cu folos.

LOCURI CARE AU DEVENIT ISTORIE

Pe Mureș și mai departe...

Urmare din pag. 1

— Ești obosit, nene Iosife.. / — De., m-o fi ajuns și pe mine... / — La Otopeni ai început ? / — Țineam de compania 5, comandant locotenent Atanasiu, din batalionul 2 motomecanizat, comandant căpitan Niță, și am început unde spui, pe 24 august, 1944. I-am luat prizonieri după cinci zile, 124 de camioane cu muniții și nemți, au vrut să fugă, dar noi am făcut cap de pod pe Ialomița, așa i-am luat. La Obor i-am băgat în lagăr și am văzut neamț mușcîndu-și mîna ca un ciine, stringea și curgea sînge și urla de necaz. La Cîmpina am dat lupte puține, batalionul a avut numai doi răniți. Nici la Sinaia și Predeal n-au pus rezistență, erau nepregătiți, nu se așteptau la insurecția armată. Abia pe linia Întorsura Buzăului — Brașov — Sf. Gheorghe s-au hotărnicit de luptă. Ne-au măcinat, gîndeau să ne răstoarne de unde am venit. Am ieșit în refacere și ne-a luat locul divizia „Tudor Vladimirescu". Acolo și-a făcut ea botezul focului. Cu forțe proaspete, batalionul meu a intrat din nou în luptă pe linia Mediaș — Tîrnăveni — Tg. Mureș — Turda. Fasciștii se întăriseră pe malul drept al Mureșului. Aveau fier să acopere pămîntul, fier și foc cît nu s-a văzut de la Mărășești. I-am hărțuit și împins pînă pe dealurile Singeorgiului, astea care le vezi ripoase și biciuite de arsuri. Ținta noastră era cota 495, de la Oarba spre nord. Agățaseră megafoane în copaci și ne sfătuiau să stăm la locul nost, că e păcat să murim degeaba... / — Vă aveau ca-n palmă. / — Ne aveau ca-n palmă... Cînd îi bătea soarele, le sticleau lunetele de la puști. Mereu cădea cîte unul din senin lîngă mine. Trăgeau S.S.-știi, glonțul și omul... / — Nene Iosife (îndrăznesc mai încolo), pe cine porți dumneata în suflet ? / — Cum pe cine ? Morții de lîngă mine, flăcăii care treceau Mureșul și atîpeau domol în partea ailaltă cu capul pe țară. / — Cît a durat lupta pentru cotă ? / — O lună și jumătate, de-au rămas miile de flăcăi prefirați prin curți și șuri numai cioburi de carne, și prin tîntini și în dos de pomi. Că noi îndărăt nu mai puteam da, să ne oblojim rănîții, ne ținea Mureșul în care se oglindeau mitralierele fasciste. Aci, sub apă, rămăsese căpitanul Drăghici, sublocotenentul Maghiaru, rămase unu Miron cu mine în grupă, căzu unu Trifu cu trei copii acasă, căzură 270 din 300 cîți eram în batalion, mulți luați de apă și îngropați în ea fără vreo știre vreodată... / — Nene Iosife, la ce te gîndeai în timpul luptei, te gîndeai la ceva ? / — Cum nu, băiatule. Mă gîndeam că de ce i-a fost dat acestei țări să sufere tot de talpă străină ? Și mă mai întrebam dacă mai sînt dimineți pentru mine și pentru batalion, dacă vine lumină să ne trezească, ori întuneric să ne îngroape... / — După Oarba, ai mai intrat în luptă ? — Am mers pînă la terminare, aveam de plătit viețile flăcăilor. Puteam să și mor, mi-era tot aceea. Așa că m-am lăsat în stînga frontului, la Tîrnăveni, unde s-a format un alt batalion, de voluntari, un batalion de asalt înzestrat cu 11 tancuri, 3 tanchete, 120 de însoțitori și 70 de mitraliere. Am spart frontul la Turda, la Apahida, la Jucu. Am trecut Tisa pe la Debrecsin, aparțineam de armata a IV-a, și am continuat înaintarea pe ruta Tokay — Kaszay — Munții Tatra — Banska-Bistrica. / — Cum vă primea populația din localitățile eliberate ? / — Era spiritul dus de bucurie în ei, că îi eliberăm. / — În munții Cehoslovaciei v-a prins gerul ? / — În Munții Bucovățului, în Tatra Mică, s-a lăsat un ger de 40 de grade sub zero. Cînd lăsam armele din mîini, ne zăcea pielea pe fier, arsă, uscată. / — Ați urcat pe creste, acolo erau pozițiile fasciștilor. / — Acolo. Dar cum să urci pe luciul zăpezii ? Ne trebuiau scări și le-am făcut, am săpat în zăpadă 2 000 de trepte, două mii ! Înainte vedeai alb, dar în urmă băltea roșeală de sînge, pe treptele săpate se odihneau, pe fiecare, tot cîte un camarad de-al nostru. Să fi văzut dumneata cum se sfărîmau oamenii sub obuze ca bulgării. Mulți plîngeau cu gîndul acasă și-i afla moartea cu apa în ochi, de li se întărea sub pleoape în sloiuri, ca sub streșini... / — Cît a durat asaltul muntelui ? / — Douăsprezece zile. Nu i-am lăsat nici să tragă o țigară pe fasciști, una cu nimica i-am făcut. Că ei ne-or omorît, dar noi eram mai tari decît omorul.../ — Ai luptat la Banska-Bistrica ? / — Luptat. Acolo am văzut tancurile noastre lipite cap în cap de cele inamice. Scrîșneau din șenile și se împingeau la deal și la vale, ca taurii. Se împingeau și mugeau din țevi, era ca o luptă la baionetă. Acolo au rămas și o parte dintre ale noastre, cu flăcăi cu tot. / — Și-a venit ziua de 9 Mai, nene Iosife... / — Atunci am crezut că pleznim de bucurie. Numai că niște trupe SS ne-au mai dat de furcă vreo zece zile, într-o vale din Munții Bucovățului. Polomoteau în megafoane că războiul e al lor, că să ne predăm. Noi, unii, nu ne mai țineam rîsul. Pînă cînd un camarad a luat o mitralieră și binișor le-a spart megafoanele. Pe noi, cînd am văzut, iar ne-a apucat rîsul...

mapamond

spectacolul lumii

văzut de
Ioan Grigorescu

Ca o logodnă promisă, Palmyra...

(I)

N-am dormit toată noaptea de teamă să nu scap răsăritul soarelui. În camera hotelului „Zenobia", am citit tot ce-am putut găsi despre Palmyra. Un bec lăptos cădea din tavan spînzurat chiar de firul care-i aducea lumina. Era frig, acel frig al deșertului de ianuarie, vînăt, umed, care făcea pledurile de pe pat jilave, iar cearceafurile păreau abia scoase dintr-un cazan înghețat. Igrasia se cățăra pe peretele dinspre nord desenînd hărțile fantastice ale unor oceane încremenite. Sarea ieșită din zid înălța aisberguri sfărîmicioase pornite într-o lentă derivă către plafon.

Băusem arak sirian, ca să birui frigul. Sosisem la Palmyra noaptea, și n-aveam la dispoziție decît vreo opt ore de lumină, de la răsărit pînă după prînz, cînd trebuia să ne întoarcem la Homs. Îmi pregătisem aparatul de filmat, bobinele cu peliculă, filtrele. Nu văzusem nimic din fascinantul peisaj pe care-l cunoșteam din fotografii. O lună chioară desena pe nisipul deșertului umbre spectrale, estompate de umiditate. Coloanele, cu entravele lor, cadrilau solul pierzîndu-se în beznă. Lătrau cîinii deșertului. Poate șacalii. De afară, la fiecare adiere a vîntului, un palmier pitic îmi bătea în fereastră cu degete vegetale. Parcă n-avea frunze, ci oase. Trăiam nerăbdarea întîlnirii cu Palmyra ca pe o logodnică îndelung promisă, flatată cu osîrdie de către petițori, dar pe care n-o cunoșteam decît din povești.

De la Homs, pînă aici, s-a întins deșertul. Și de-aici, pînă la valea Eufratului, în pragul fabuloasei Mesopotamii de altă dată, tot deșert va fi. La cumpăna nisipurilor — Palmyra. Șapte zile-cămilă pînă la Homs, alte șapte zile-cămilă pînă în Mesopotamia... Cu automobilele, doar cîteva ceasuri. Cu carul istoriei... vreo două milenii și mai bine. Îmi amintesc că, la Ouarzazat, în marginea văii Draa de unde începea Sahara, un panou rutier pictat de un beduin anunța: „Pînă la Tombuktu, 54 de zile-cămilă...". Aici, distanțele sînt mai mici. Deșertul sirian nu e Sahara.

Mă întreb tulburat: Ce legi neînțelese de noi, dar atît de severe, atît de neinduplecate, au făcut să răsară în spații deșertice — de unde omul pare mai curînd tentat a fugi decît a rămîne —, orașe-cetăți menite să dăinuie veacuri peste veacuri întru atestarea că Pămîntul, în integritatea lui, nu poate aparține decît oamenilor? Ce vise exaltate, ce pofte de glorie și de măreție prin dominarea asupra neantului, au făcut ca astfel de orașe să nu fie doar niște aglomerări precare, ușor de șters de pe fața Terrei, ci vetre adînc înrădăcinate, urbe prospere, de o nebănuită și greu explicabilă amploare citadină?

Palmyra este visul întruchipat al deșertului sirian. De peste două ori milenară, ea a apărut pentru a demonstra că imposibilul nu există, și că omul n-a cunoscut niciodată opreliști în calea izbîndirii viselor sale. O știam de la asirieni și chaldeeni, o știam după vechiul ei nume sirian — Tadmor. Romanii au fost cei care au botezat-o Palmyra, în uimirea pe care au avut-o în fața palmirienilor — oaza uriașă plină de palmieri din inima deșertului. Sub cei dintîi scribi ai imperiului care au menționat existența și înflorirea Palmyrei, aici se aflau mai puțin de 2 000 de romani și peste 20 000 de sirieni, dar cronicile vorbesc cel mai adesea despre cuceritori, și nu despre localnici. Au rămas, atestînd reala apartenență a acestora la pămîntul lor, mormintele din Valea Morților, cu nume și epitafe arabe. Va trebui să le văd, să le scotocesc și să le filmez. Dar cînd? Noaptea e adîncă și am uitat să întreb gazdele de unde se ridică soarele?

Roma imperială trebuie să fi cunoscut bine și să fi suportat pe propria-i piele eficiența arcașilor palmyreni dacă, în cel de-al doilea secol, sub Atonius, și apoi sub Commodus, a alăturat cohortei a I-a, Chalcidenorum — formată în Siria și detașată în Africa, — un corp auxiliar de „sagittarii palmyreni", liberi să adopte în războaie o strategie și o tactică proprii artei lor militare, și deci să lupte conform tradițiilor lor, păstrîndu-și echipamentul autohton, limba și moravurile, cu condiția doar să învingă dușmanii imperiului, oricare ar fi fost ei. Traian a încercat să-i folosească în războiul cu parții, și numai moartea lui, în anul 117, survenită pe cît de brusc, pe atît de lamentabil pentru sfîrșitul campaniei, a dus la integrarea palmyrenilor în corpul de apărare a propriului lor oraș-cetate. Aceștia se închinau zeului lor, Malagbel, convertind la credința lor pe mulți legionari romani, și aducînd astfel în Pantheonul Romei încă o divinitate, pe lîngă atîtea altele, care suprapopulau cerul unui imperiu pe cît de heteroclit, pe atît de difuz în răspîndirea sa, din Persia pînă în Spania, și din Dacia pînă în Sahara.

Palmyra, cu grandioasele ei monumente ridicate de generația marilor constructori în fruntea căreia se afla celebrul Abul Dur el-Dimachqui — cunoscut în imperiu sub numele de Apolodor din Damasc — își păstra originalitatea urbanistică strălucind prin exuberanța ornamentației, prin originalitatea amplasamentului, prin soliditatea fortificațiilor sale dar, mai ales, printr-un stil propriu de viață pe care Eterna Cetate nu l-a putut nici anihila, și nici anula, terminînd prin a-i recunoaște dreptul la sine, și respectîndu-i refuzul ingerințelor în treburile interne.

Pentru palmyreni, Baal era zeul suprem, stăpînul uraganelor, al tunetului și al ploii. Dar mai des decît cu ploaia, îi fericea pe dreptcredincioșii lui cu furtuni de nisip și arșițe cumplite. Fiul său, Alyan Baal, stăpînea izvoarele și apele subterane. Firesc ca, într-o Palmyră răsărită în inima deșertului, atotputernicii să fie cei ce aduceau ploaia, fie și rară, făcînd să țîșnească din pămînt unicul izvor pe vlaga căruia s-a clădit cetatea. Dagon era zeul grînelor, Mot cel al recoltelor de curmale, Astarte zeița fecundității. Ei mureau unul după altul, la venirea „iernii", pentru a reînvia odată cu noul ciclu agrar. Mitul Demetrei și al fiicei sale, Ceres, se reproducea în variantă beduină, dacă nu cumva zeițele din Olimpul grec descindeau din mitologia Orientului. Ceea ce este absolut plauzibil.

Panayotis Tsoutakos

ÎN ROMÂNEȘTE DE ION BRAD

Hotărîre

Te cunosc, tovarășe.
Ne-a unit chemarea datoriei.
N-ai cum s-alegi.
Auzi pașii tiranilor
prin ropotul ploii?
Vin cu sînge și groază.
Să rămînem în picioare și să strigăm:
În noaptea asta te-așteptăm, moarte!

Lumina mea

Sufletul meu,
ține-ți flacăra sus
să lumineze-mprejur și să ardă.
Toate-s conștiință ce curge
și ne îneacă!
Sînt pline drumurile de tîritoare.
Sînt pline de gropi.
Scuipatul viermilor,
dinții jivinelor otrăvitoare
aduc tremurul morții.
Sufletul meu,
acum cînd sirenele refuzului urlă,
cînd lacrima-mpăienjenește ochiul,
aruncă-ți lumina să trec.

Vestea

Voi aștepta ceasul marii vestiri.
Ca iarba adînc sub zăpadă
așteptînd primăvara!
Ca tot ce sub glie rodește
schimbîndu-se-n pomi și în crini.
Am s-aștept.
Dincolo de granița oftatului,
dincolo de pădurea arsă,
o lumină există.
Și vestea care se-apropie.
Acum tăcere.
Să plece și urletul vîntului,
să nu mai răstoarne acoperișul..
Ceasul marii vestiri
mai există!

Numai mort...

Foc și fiere
gura ocupantului.
Fierul e-ncins
și mă arde!
Totul în jur e-ntuneric
care mă frînge!
Îmi răscolește adînc în inimă.
Vrea să-mi găsească tovarășii.
„Pînă la miezul nopții o să te lepezi..."
Pînă la miezul nopții!!...
Dar în zadar va s-aștepte
ca să primească răspunsul!...
În mîinile-i pline de sînge
o să mă țină doar mort!...

REVISTA STRĂINĂ

● **ÎN TRADUCEREA HELENEI LANE,** editura americană Harcourt Brace Jovanovich publică o culegere de schițe și un roman al scriitoarei argentiniene Luisa Valenzuela, STRANGE THINGS HAPPEN HERE: TWENTY-SIX SHORT STORIES AND A NOVEL (Ciudate lucruri se întîmplă aici: Douăzeci și șase de nuvele și un roman). Cu toate că în „Clara", prima culegere apărută, povestirile par niște parabole magice al căror înțeles este dezlegat de „cheia" furnizată de autoare, în acest al doilea volum „cheile" sînt aruncate și ne găsim în fața unor viziuni fragmentare care ar putea fi asociate cu un Kafka sau Burroughs. Primele 26 de povestiri — unele nu mai lungi decît o pagină — par ca un „hors d'oeuvres" ce pregătesc romanul „He who searches" (Cel care caută) în care eroul analizează viața în mahalalele din Barcelona, obsedat de viziuni similare cu ale lui Gaudi sau Goya.

● **ÎN AJUNUL FESTIVALULUI CINEMATOGRAFIC INTERNAȚIONAL, LA MOSCOVA** se va deschide expoziția „60 de ani ai cinematografiei sovietice", unde se vor putea vedea o iurtă cazahă, o căsuță tadjikă, un colț al unui oraș uzbec medieval, o tabără bielorusă de partizani și alte decoruri care au fost folosite pentru realizarea a numeroase filme. În cadrul studiourilor cinematografice se pregătesc pentru această expoziție cele mai bune decoruri și costume, iar în muzee se caută fotografii, documente, relicve, se aleg filme din arhive și depozite pentru a fi prezentate vizitatorilor, care vor avea posibilitatea să asiste și la unele filmări.

● **CEA DE-A VIII-A ACADEMIE INTERNAȚIONALĂ DE MUZICĂ VECHE** va avea loc la Innsbruck între 19 și 25 august anul acesta. „Festivalul de Muzică Veche" la care participă artiști de reputație internațională este organizat în paralel cu Academia de vară. Festivalul, girat de profesorul Otto Ulf, director muzical al manifestărilor, va prilejui o serie de concerte, care vor avea loc în cursul lunilor iulie și august în sala spaniolă a Castelului Ambras, din apropiere de Innsbruck.

● **PRESA FRANCEZĂ** discută cu aprindere, în ultima vreme, apariția revistei care exprimă punctele de vedere ale unei așa-numite „noi drepte". Ziarul „Le Monde" a dedicat, timp de mai multe săptămîni, pagina a doua, în mod obișnuit rezervată opiniilor semnate de mari personalități, — acestui curent reprezentat de Louis Pauwels, binecunoscut cititorilor din întreaga lume pentru colaborarea la celebra carte **Le matin des magiciens** și la revista **Planète.** Apelativul de „nouă" a părut celor mai mulți dintre intelectualii francezi drept un artificiu menit să ascundă aceeași veche sălbăticie a curentelor extremiste de tristă reputație în istoria destul de recentă a continentului. Impresionantă a fost, de asemenea, luarea de poziție a unor scriitori germani, care au refuzat rolul propus de reprezentanții „noii drepte" țării de numele căreia s-au legat atîtea abuzuri ideologice și rasiale. Este întristător rolul pe care-i joacă azi Pauwels, care a evoluat de la speculația incertă și evasimisticismul asiatic la rasismul abia voalat și extremismul de dreapta.

● **HENRI DE MONTHERLANT** trăiește o postumitate glorioasă. Romancierul celebrat între cele două războaie pentru viața sa încărcată de risc sportiv și de eroism transcris cu fidelitate în lucrări de circulație europeană este umbrit de un dramaturg a cărui tensiune ideatică și forță expresivă par mai atrăgătoare spectatorului și cititorului de azi. Cu toate acestea, criticii remarcă coerența idealurilor din piese și romane, încercarea de a crea o imagine viabilă a destinului modern, înțeles mai puțin ca un **fatum,** în spiritul tradiției culturilor mediteraneene, de sorginte greco-latină, ci a înțelegerii marilor legități sociale și umane. Un critic citează, în acest context, o replică scoasă dintr-o piesă de Euripide: „Să nu consideri niciodată că este crud ceea ce apare în chip necesar".

● **GARAY GABOR** este un poet maghiar care se bucură în mod constant de atenția criticii, semnificînd împlinirile pe linia unui stil de tranziție de la lirismul tradițional, de inspirație amplă, la poezia încărcată de intelectualitate, cu meditație tinzînd spre abstractizare, cu expresie nervoasă și percutantă. Tradus adeseori și în limba română, Garay Gabor este considerat de critica din R. P. Ungară drept una din certitudinile poeziei de azi.

● **SITAKANT MAHAPATRA,** cunoscutul cercetător al ritualurilor din Orissa, care a publicat poemele legate de sacrificiile umane din comunitățile montane ale țării sale, este și un poet de rezonanță puternică, aderent la înnoirea radicală a lirismului indian de azi. Împreună cu Shrikant Varma, cu Lokenath Battacharya și cu alții, poeți de expresie diversă, în limbi diferite, cu audiență largă în subcontinentul indian, el reprezintă, în același timp, o deschidere față de poezia europeană și de modalitățile de expresie actuală. În acest context, se poate afirma că opera lui Sitakant Mahapatra reprezintă o punte între rafinamentul și cruzimea expresivă a poemelor orissi tradiționale și disonanța și nervozitatea poeziei de azi.

● **GOTTFRIED BENN** este poetul german cu opera cea mai controversată în acest secol. Reprezentant al strălucitului val de artiști care s-au impus în poezia de după primul război mondial, el a cunoscut o perioadă de încetoșare și derută, în care a aderat pentru scurtă vreme la național-socialism și la alte forme de alunecare anticulturală, fapt care a pus o amprentă nedorită asupra operei sale și a aruncat o umbră asupra imaginii pe care o avea el în rîndurile numeroșilor cititori de limbă germană. Publicarea unui text din 1941 care analizează spiritul european ce a prezidat cultura modernă, fastul artistic și generozitatea societății din „la belle époque", i-a dat prilejul de a atenua o parte din efectele morale pe care le acumulase în perioada de colaborațiune. Este vorba de o meditație plină de amărăciune asupra invaziei brutalității în viața publică, o concluzie rigurosă în spiritul definit atît de plastic de către Hemingway: „Acolo unde există fascism, nu poate exista cultură". Protestul artistului, al conștiinței traumatizate a fost mai puternic decît conformismul micului burghez și al automulțumirii.

● **CARLL TUCKER,** redactorul șef al cunoscutei **Saturday Rewiew,** deținătorul rubricii „Ușa din spate" care închide săptămînalul american, analizează procesul învățării, sugerînd că abuzul de standardizare și cantitativizare în mecanismele intelectuale va conduce spre atenuarea facultăților imaginative și a efortului creator al generațiilor viitoare. Este o problemă pe care o consideră de importanță capitală, deoarece ea constituie semnul de scleroză al societăților celor mai avansate. Rolul intuiției și al percepțiilor cu funcția artistică scade într-o asemenea lume cantitativizată, ceea ce își pune amprenta asupra întregii personalități umane. O analiză a romanelor scrise într-un asemenea spirit, de exemplu, sugerează faptul că bagajul lingvistic se reduce la un număr de pînă la 4 000—5 000 de cuvinte în timp ce un scriitor clasic de limbă engleză folosea cîteva zeci de mii de cuvinte.

● **CUNOSCUTUL EGIPTOLOG** de la British Museum, E.A. Wallis Budge, a publicat mai demult, sub titlul: „Cartea egipteană a morților", un papirus celebru care însoțea mumiile în călătoria lor pe celălalt tărîm. Valoarea textului constă, în primul rînd, desigur, în bogăția informațiilor asupra riturilor funerare. Cu toate acestea, este de remarcat frumusețea neobișnuită, lumina poematică ce inundă descripțiile tărîmurilor pe care avea să le străbată sufletul pe lumea cealaltă. Frumusețea invocațiilor și luxurianța atributelor poate fi contemplată estetic, iar textul trebuie adăugat la marile opere ale antichității, a căror semnificație spirituală a devenit pentru cititorul modern un prilej de pură satisfacție artistică, cum probează o recentă reeditare.

● **ÎN SEPTEMBRIE** se va deschide, la Leipzig, în R. D. Germană, o expoziție specială de carte ce va consacra aparițiile cele mai reușite din punct de vedere tehnic și cele mai substanțiale din punct de vedere al conținutului, în cadrul manifestărilor, dedicate Anului internațional al copilului, această expoziție va prezenta aparițiile semnificative în acest domeniu, acordînd distincții și evidențiind cele mai frumoase cărți pentru copii

din lirica poloneză

HELENA RASZKA

* * *

Imi zici
— a mea —
și sînt a nimănui,
ca primăvara,
care dezmorțește
privighetorile și zăpada,
Ca steaua,
care seara se umezește în ceața deasă.
Și ca umbra tristă a mesteacănului,
care mi-acoperă fereastra.
Mă găsești oglindită
în toate apele de pe lumea asta,
dar cînd vrei să mă prinzi
în mînă —
îți alunec printre degete
cum o rază de lună.

WLADYSLAW BRONIEWSKI

Picătura de sînge

Ca o picătură de sînge să fii,
versuri de vrei să scrii,
cînd gustul pe beregată îl simți,
cuvintele rostite sînt vii.

Cuvintele se-nalță ca niște ziduri,
ziduri ce-nconjoară țara...
Polonia — înseamnă orașe, codrii, riuri,
tramvaiul ce străbate strada.

Polonia — înseamnă a făuri,
Polonia — înseamnă a trăi
în sudoarea frunții.
Polonia să se și bată e-n stare,
dar pacea și-o dorește mai tare.

ANNA SWIRSZCZYNSKA

Să tragi în ochii omului

In amintirea lui Wieska Rosinski

Avea cincisprezece ani,
era cel mai bun la limba polonă,
Alerga cu pistolul
asupra inamicului.

A văzut ochii omului,
trebuia să-i tragă în ochi.
Nu s-a încumetat.
Zace pe caldarîm.

Nu l-au învățat
la lecțiile de limbă polonă
să tragă în ochii omului.

În românește de
Nicolae Mareș

JAN BOLESLAW OZOG

Cercul

Drumul întotdeauna m-a așteptat ca o viperă
lîngă casă.
Aproape de ea în fiecare zi
zăcea războiul pe înfloriții trandafiri.
Deci zilnic mergeam la măcel cu ochiul orb.
Nu era întunecat cercul cînd treceam prin el,
Mergeam pe vipere,
Strigam păsările cu limba tăiată.
Atingeam zeii cu ciotul brațelor.

Muzeul Chopin de la Zelazowa Wola

ANA NASILOWSKA

Străbunica mea Ofelia

Străbunica mea a fost Ofelia,
mi-a lăsat în lacră
lenjerie moale
plină de catarame din gumă și metal
în care mai poți găsi scîntei strălucitoare,
strîns m-a legat cu ceață
și în păr mi-a pus cîteva sunete vesele
să le pot presăra atunci
cînd va trebui poate capul să-mi apleo
le-a făcut pe toate intenționat
știa bine că-mi voi apleca uneori capul,
mi-a prevestit și mi-a determinat mișcarea,
grație darurilor ei
voi putea s-o sfîrșesc liniștită
după voalul plăcutei feminități.

În românește de
Maria Urbanovici

LITERATURA ROMÂNĂ ÎN POLONIA

În condițiile creșterii aproape nelimitate a posibilităților de difuziune și, de asemenea, ale dezvoltării fără precedent a literaturii comparate ca disciplină de sine stătătoare, afirmația potrivit căreia valorile artistice depășesc perimetrele naționale, devenind bunuri universale, este un adevărat loc comun.

Apropierea teritorială a înlesnit relații istorice nemijlocite din cele mai vechi timpuri, pe temeiul cărora s-au închegat și schimburile culturale reciproce. Prinzînd ființă încă din evul de mijloc, s-au extins cu încetul, cunoscînd în unele epoci o intensitate deosebită. Unul dintre momentele de vîrf se situează în secolele XVI și XVII, cînd între casele domnitoare și familiile nobiliare moldovene și polone se cimentează alianțe matrimoniale nu o dată cu subînțelesuri politice. Acum studiază la universitățile din Polonia o seamă de tineri, dintre care unii vor lăsa în urmă poziții statornice în literatura veche românească și în cea polonă; cronicarul Miron Costin, de pildă. Mai tîrziu, în veacul al XIX-lea legăturile iau amploare în timpul revoluțiilor de la 1848 și după aceea, revoluții insuflețite de patosul libertar al romanticilor. În sfîrșit, o creștere și o diversificare substanțială a relațiilor dintre cultura românească și polonă — cu simptome prefigurative în perioada interbelică — se realizează după ultimul război. Direcția restructurării sociale cu răsfrîngeri corespunzătoare în fenomenele de suprastructură întemeiată pe ideologii și finalități identice, a creat un cadru propice colaborării. Înființarea catedrelor de specialitate în ambele țări, printre altele, prin urmare, înmulțirea specialiștilor, a cunoscătorilor de limbă, a lărgit posibilitățile practice ale transferului de valori, în această perspectivă literatura situîndu-se pe unul din locurile de frunte.

Schimburile literare se înfăptuiesc pe canale și în forme multiple, mijlocul fundamental, cel mai frecvent folosit și cu cea mai mare eficiență, rămîne însă traducerea. Din literatura română s-a tradus destul de mult în limba polonă, cresteri bruște înregistrîndu-se mai ales după 1944.

Operele românești tălmăcite în polonă în ultimele trei decenii și mai bine, aparțin, în marea lor majoritate, literaturii române moderne și contemporane. Atenția cea mai mare se acordă firește marilor noștri clasici M. Eminescu, I. Creangă, I.L. Caragiale, L. Rebreanu, Mateiu Caragiale ș.a. — ale căror creații sînt puse la îndemîna cititorului polonez în mai multe rînduri în perioada amintită, versurile mai noi întrecîndu-le pe cele vechi în ceea ce privește fidelitatea față de original și calitatea artistică a transpunerii. Cantitativ, vor domina însă scriitorii epocii contemporane, prozatorii în primul rînd, Z.Stancu, G. Călinescu, M. Preda, E. Barbu, G. Bogza și atîția alții din cei mai virstnici sînt cunoscuți în Polonia prin ce au scris mai reprezentativ. Unii dintre ei se bucură de o apreciere deosebită în țara vecină: dintre operele lui Z. Stancu au fost traduse **Descult, Dulăii,** și **Ce mult te-am iubit,** G. Călinescu figurînd cu **Bietul Ioanide, Scrinul Negru** și **Viața lui M. Eminescu.** Imaginea prozei românești din anii noștri se întregește sugestiv prin creațiile generațiilor tinere și foarte tinere — Al. Ivasiuc, Dana Dumitriu ș.a. Dacă dramaturgia contemporană este și ea suficient de familiară publicului polonez prin tălmăciri și reprezentații numeroase — I. Băiețu, A. Baranga, D.R. Popescu, M. Sorescu, V.Em. Galan, I. Naghiu ș.a. — nu tot așa se întîmplă cu poezia, contribuția ei rămînînd încă neîndestulătoare.

Cunoștințele despre literatura română veche, modernă și contemporană se încheagă într-un tablou de ansamblu și cu ajutorul studiilor de specialitate. Notele și prefețele, oricît de concise, care însoțesc mai fiecare carte recomandă în puține cuvinte opera și scriitorul noului public, explicitînd geneza și încercînd să desprindă semnificațiile majore prin analiza structurii și încadrarea într-o viziune literară mai amplă. De un folos în afara oricărei discuții sînt și studiile istorico-literare care intenționează să prezinte sinteze generale sau parțiale asupra fenomenului artistic românesc. O bună cunoscătoare a realităților culturale de la noi, D. Bienkowska, publică încă în 1953 **România de la Traian pînă la democrația populară,** în care informează succint despre geografia și economia patriei noastre, despre istoria și cultura ei, literaturii acordîndu-i-se un capitol special. Tot ea va publica într-un volum de **Literatură universală** (1977) partea referitoare la literatura română — o expunere densă asupra evoluției literaturii române de la origini pînă în prezent. În sfîrșit, se cuvine amintit, nu în ultimul rînd, **Dicționarul scriitorilor români** (1975) alcătuit de H. Mirska-Lasota, un indispensabil instrument de lucru pentru comparatiștii polonezi. Prefețele numeroase, studiile pe probleme și sintezele istorico-literare alcătuite de buni specialiști, al căror număr crește de la an la an, contribuie substanțial la asamblarea elementelor constitutive — operele traduse — într-o frescă dinamică ce sugerează desfășurarea istorică. Comentariile temeinice, situarea în contextul specific și, deseori, relaționarea cărților și a scriitorilor noștri cu patrimoniul universal aprofundează și întregesc cunoașterea literaturii române în Polonia fixîndu-i contururile adevărate și virfurile valorice într-o ierarhie a valorilor culturale ale lumii.

Stan Velea

„Somn într-un cuib de flăcări"

REPERE

Poetul, un călător citeodată statornicit într-o limbă alta decît a lui, așa reintocmite", cum ar spune Rimbaud, „deslușindu-se în românește" prin miere și ceară. „Glasurile nu-i mai aparținea. Desăvîrșită iluzie cu gust de cum fusese în pagina care tălmăcirea lui Tascu Gheorghiu au blîndețea revenirii (sau chiar venirii pentru un necunoscător al limbii de origine) și tristețea apusului nevăzut la timp.

Rimbaud nu este un necunoscut în România și nici tradus pentru întîia dată. Dar „reintocmirea" merită reluată la infinit temerar de fiecare dată, fiindcă orice recitire este doar un început și fiindcă semnele unui text nu se pot epuiza. Nici imaginile simbol, nici „mitul personal" al creației, nici „metaforele obsedante" — termenii aparțin lui Charles Mauron — nu pot rămîne închistate într-o interpretare. Și orice nouă versiune este altă interpretare. Un poet circulă în lume dincolo de călătoria spiritului său mai întotdeauna inepuizabilă, prin exegeze și tălmăciri. Non multa sed multum.

Două cicluri ne oferă această din urmă variantă românească *). „Un anotimp în infern" și „Iluminările". Nu știu dacă se pot stabili diferențe valorice între ciclurile rimbaldiene. Nici nu contează. Fiindcă un poet își conține universul dintr-un singur poem sau deloc. Sigur sînt genuri și genuri poematice. Într-un ciclu de versuri de Rimbaud ai cîteva lucruri sigure de căutat. Și de găsit. Mai întîi paradoxul instalat la rang de credință. Prea-copilul și prea-maturul Rimbaud avea o imagine probabil exactă în imensele ei aspecte despre relativitatea confruntărilor dintre individ și univers. Evident, nu i-a aparținut doar lui o asemenea idee, ci rezolvarea ei verbală. Între lanțul de rugăminți și damnări, poetul, o pasăre de foc, se ridică și coboară mereu, sisific și singura cădere definitivă e tăcerea. (Profit aici să subliniez inteligenta prefață a Irinei Mavrodin, și nu numai atît). Între ridicări și coboriri conștiente de valorile cu totul altele deținute de limbajul poetic se instaurează „viziunile": ele se numesc „vis" sau „somn" iar la Bachelard reverii. Singura realitate a poeziei, „restul e literatură". Viziunile la Rimbaud se alcătuiesc, de obicei, pe o opoziție fundamentală: înger și demon, icoană și minciună, lumină și negru, rugăciune și blestem, roșu și negru, alb și cenușiu, prinț și geniu, copil și bătrîn înțelept, sicriu și infinit. Și nu sînt singurele. Dedublări și răsturnări infernale, timpul nici pierdut și nici avut și peste toate evadarea. Zborul păsării Rimbaud. Evadarea este ea însăși a lui și a nimănui, a lumii, a timpului, a spațiului, a nesupunerii, a revoltei. Evadarea va fi tăcere. Oglinda nu mai există, flacăra s-a pierdut, pasărea nu mai zboară și restul e tăcere.

Și totuși **focul** rămîne. De la „mărăcinii roșietici pe care calcă Isus", de la pilpîirea „luminării" și lumina „făcliei funerare" pînă la „soarele zeitate de foc" și „somnul într-un cuib de flăcări" se vor petrece retragerile, tăcerile, iluminările. Timpul împărțit între „jucării" și „tămîie" nu poate fi găsit pentru că este timpul ars în vocabulele unui poet care s-a războit deopotrivă cu sine și cu lumea, de fapt cu nimeni, doar cu verbul care poate instaura și distruge o lume. Damnatul crede întotdeauna în cuvînt și poeții au făcut din acest lucru o lege. Damnatul se joacă cu fantome și prima este el. Damnatul se surpă și lasă în urma lui silabele. Damnatul este regele norocului și al rubinului pînă într-o zi cînd nu mai vrea să vadă nimic pentru lume.

Am regăsit toate aceste metafore esențiale ale poeziei lui Rimbaud în poemele traduse de Tașcu Gheorghiu nu o dată încercat în respuneri românești de prestigiu. Dincolo de iubirea pentru cuvînt și pentru Rimbaud, pe care o redescopăr neclintită, Tașcu Gheorghiu are acea deschidere aproape magnetică pentru poezia modernă și restituirile sale sînt adevărate creații.

Ioana Crețulescu

*) „RIMBAUD", traducere de Tașcu Gheorghiu, prefață de Irina Mavrodin, colecția „Cele mai frumoase poezii", Editura „Albatros", 1979.

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef: Nicolae Dragoș,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA: București, Piața Scînteii Nr. 1. tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA: Calea Victoriei Nr. 115. tel. 50 74 96
ABONAMENTELE:
3 luni — 13 lei; 6 luni — 26 lei; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la:
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Dobre Marian

ANUL XXII
30
900
Sîmbătă
28 iulie
1979
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

GLORIA ȚĂRII

Apropierea de marele August, al 35-lea, înseamnă pentru poporul român prilejul de a-și trăi istoria prezentă mai intens sub arcadele luminoase ale unei deveniri politice, economice și umane unice. Într-adevăr, în August, națiunea noastră socialistă își sărbătorește o vîrstă, și nu una oarecare, ci însăși vîrsta libertății sale reale spre care generații au aspirat veacuri de-a rîndul luptînd cu arma, dar și cu condeiul, necontenind să-și apropie ziua înălțătoare, cea mult așteptată; spre a fi gravată pe steagurile țării. Și această zi a fost gravată acum 35 de ani într-un August de foc, într-un August eroic, devenit pentru inimile și conștiințele noastre Anotimp.

Trăim în aceste zile într-o atmosferă de vie și adîncă emulație creatoare, muncim spre a edifica prezentul și viitorul așa cum cu pregnanță a demonstrat-o și recenta vizită de lucru a tovarășului Nicolae Ceaușescu la două importante obiective din Capitală. Urmînd cu încredere partidul, pe secretarul său general, dezbatem în climatul maximei responsabilități Proiectul de Directive ale Congresului al XII-lea al partidului, celelalte proiecte-program inspirate de o cunoaștere științifică, profundă a realităților, a cerințelor viitorului. Știm măsura a tot ce am înfăptuit, a tot ce vom înfăptui. Sîntem noi, cetățenii acestei țări, muncitori, țărani, intelectuali, fără deosebire de naționalitate noi constructorii, ziditorii lumii noi. Din toate colțurile țării sosesc știri, de fapt, documente fierbinți ale acestor zile, despre succesele, despre faptele de muncă ale oamenilor care se înscriu, toate, în cununa pe care o așezăm pe fruntea solară al celui de-al 35-lea August liber, biruitor și atunci, biruitor oricînd. Pentru că August pentru poporul român înseamnă Biruință. Înseamnă biruința lui asupra a ceea ce trebuia condamnat de istorie, biruința lui de popor care știe și poate să-și edifice conform propriilor sale năzuințe prezentul și viitorul.

În acest climat țara întreagă a trăit cu vie satisfacție momente semnificative în ceea ce privește recunoașterea — pe plan mondial — a prestigiului de care se bucură președintele României socialiste, tovarășul Nicolae Ceaușescu căruia Institutul de relații internaționale din Roma i-a înmînat Medalia de aur cu plachetă „pentru marea contribuție la promovarea păcii, bun universal al omului", precum și a medaliei jubiliare emisă de institut cu prilejul celei de-a 35-a aniversări a eliberării României. Aceleași sentimente a trăit țara și cu ocazia înmînării tovarășei Elena Ceaușescu „pentru înalta sa contribuție științifică și tehnică la progresul românesc și mondial" de către același institut, a Medaliei de aur și a medaliei jubiliare consacrate glorioasei aniversări de la 23 August.

Este, într-adevăr, simbolic — a spus tovarășul Nicolae Ceaușescu cu acest prilej — faptul că ați ales momentul înmînării acestor medalii tocmai cu puțin timp înainte de marea noastră sărbătoare națională. În viața unei națiuni, 35 de ani nu sînt prea mulți. În natură și în univers, 35 de ani pot fi socotiți o clipă. Dar, în acești ani, poporul român a străbătut mai multe etape istorice în dezvoltarea sa economico-socială".

Iată conturat în cîteva cuvinte un mare adevăr. Un mare adevăr pe care nu numai îl trăim, dar îl și făurim. În cea mai deplină unitate. Cu încredere și devotament. Cu mereu reînnoită dăruire revoluționară.

Luceafărul

● Imagini de la ceremonia înmînării tovarășului Nicolae Ceaușescu a Medaliei de aur cu plachetă a Institutului de relații internaționale din Roma „pentru marea contribuție la promovarea păcii, bun universal al omului", precum și a medaliei jubiliare emisă de institut cu prilejul celei de-a XXXV-a aniversări a eliberării României, și tovarășei Elena Ceaușescu a Medaliei de aur, pentru înalta sa contribuție științifică și tehnică la progresul românesc și mondial, și medaliei jubiliare consacrate glorioasei aniversări de la 23 August.

E BINE!

Prietenul meu, poetul, spune din cînd în cînd, la telefon sau de-a dreptul, cînd stăm față în față : „e bine, nu-i așa, e bine !".

La început, drept să spun, mă cam irita acest **e bine.** Mă pregăteam să-i zic odată, fără nici un ocol : mai lasă-mă, domnule, în pace, cu binele tău !... Tu nu vezi ce se întîmplă, nu vezi cîte dificultăți mai există ?... Ce dracu, te-ai „oficializat" și tu, te-ai cristalizat sau ce ai pățit, fiindcă erai alcătuit pînă mai ieri numai din observații și din întrebări !?...

Nu i-am spus însă asemenea vorbe, dar nu pentru că mi-a fost teamă de răspunsurile lui „definitive", ci pentru că eu însumi am început să spun așa : **E bine !,** înțelegînd sensul de profunzime al vorbelor rostite de poet, care nu exclud observația și critica, dimpotrivă, le îndreptățesc și mai mult, le întemeiază din toate punctele de vedere, întemeierea însemnînd de data aceasta privire de ansamblu — adeziune, dar și înțelegere, durere, dar și bucurie, înfrîngere, dar și victorie, trecut, dar și viitor, țară, dar și omenire om, dar și omenie.

E bine, am spus și spun eu, pe urmele poetului, — e bine că în țara aceasta a noastră, în România, a existat și există un partid care a luptat și luptă împotriva răului social, împotriva înapoierii, împotriva conservatorismului, împotriva abuzului de putere și de avere, împotriva nihilismului și împotriva lichelismului, pentru o deplină afirmare a omului, ca luptător și ca om.

E bine că acest partid poartă, din anul 1965, de la cel de-al IX-lea Congres, denumirea pe care trebuia să o poarte permanent : Partidul Comunist Român !

E bine, de asemenea, că acest partid își respectă statutele, ținîndu-și cu regularitate congresele, transformîndu-le în prilejuri de bilanț și în deschideri noi, spre noi orizonturi sociale și politice, îndeplinindu-și astfel rolul pe care și l-a asumat, de forță conducătoare a noii noastre societăți !

Ion Lăncrănjan

Continuare în pag. a 6-a

Vocația socialului în roman

În cartea a X-a din amplul dialog **Statul (Cîrmuirea cetății),** Platon rostește, nu fără regret, celebra concluzie privind situația poeziei în Cetatea Ideală : „... dar să știi în același timp că în sînul cetății nu sînt de primit, drept opere poetice, decît imnurile către zei și poemele ce slăvesc pe cei buni. Căci dacă o vei primi acolo pe Muza cea cuceritoare, cu cîntecele sau eposurile ei, atunci vor domni în cetate desfătarea și patimile, în locul legii și al rostului dovedit în chip obștesc a fi cel mai bun." Prin urmare, poezia poate căpăta drept de intrare în cetate doar strict tutelată de **social și morală.** Este aici prima afirmare „dogmatică" a „impurității" esteticului și punctul de pornire al unei dispute de secole în cîmpul esteticii, între partizanii heteronomiei și cei ai autonomiei. Dincolo de atitudinile exclusiviste (estetizanți și determiniști, spre exemplu), istoria doctrinelor literare consemnează poziții mai tolerante, efect al unei gîndiri asimilatoare și sintetice.

În spațiul culturii românești, deși fără acuitatea înfruntărilor de pe alte meridiane, au izbucnit polemici care au reușit, totuși, să polarizeze interesul lumii literare. Este cunoscută, astfel, polemica Maiorescu — Gherea, în care umorul glacial și argumentația strînsă a mentorului **Junimii,** susținător al autonomiei esteticului, s-au ciocnit cu patetismul promotorului, „artei cu tendință", de la **Contemporanul.** Interesant este faptul că, deși teoretic respinge cu intransigență orice constrîngere a politicului, socialului, eticului asupra artei, totuși Maiorescu, recomandînd excluderea din poezie sau proză a unor expresii considerate vulgare, „deschide poarta considerațiilor morale". Observația îi aparține lui Călinescu, care numea estetica maioresciană o „estetică etică". Formulă hibridă, desigur, dar cu meritul de a defini esențial una dintre contradicțiile lui Maiorescu. O contradicție, dealtfel, fertilă, întrucît ea poate conduce prin extrapolare teoretică, la adevărul, astăzi recunoscut, că problema autonomiei și heteronomiei nu trebuie discutată disjunctiv, antinomic, ci ca raport, ca relație, în care termenii nu se exclud ci se potențează reciproc, constituindu-se în fundament al atitudinii estetice. Atitudinea estetică recunoaște existența în opera de artă a valorilor filosofice, etice, politice, religioase, toate înglobate în substanța valorii estetice. Permeabilitatea valorilor, unitatea autonom-heteronom, a fost susținută la noi de Tudor Vianu în **Estetica.** Iată, în acest sens, un citat concluziv din capitolul **Atitudinea estetică,** semnificativ, credem, pentru viziunea sintetică integratoare a autorului : „Atitudinea estetică își poate dovedi astfel eficacitatea ei în oricare din domeniile valorilor culturale, grupîndu-le în perspectiva ei și dîndu-le o formă în consecință. Se poate deci spune că prin subordonare în sfera esteticului, cuprinsul realității nu se împuținează, reducîndu-se la singurele valori de artă. Din unghiul esteticului, spiritul poate atinge totalitatea culturii, împlinind o icoană a lumii și vieții, a cărei fecunditate a fost de mai multe ori dovedită în decursul istoriei".

Privit din această perspectivă, romanul românesc își etalează propensiunea spre social, cercetat cu mijloacele unui „realism nuanțat" care exprimă de fapt **aspirația rotundului,** considerată de Constantin Ciopraga drept notă specifică a personalității literaturii române.

Cînd în 1927 Mihai Ralea își răspundea la întrebarea „De ce nu avem roman ?" în urmă, la distanțe în timp mai mari sau mai mici se aflau, totuși, **Istoria ieroglifică** a lui Cantemir, **Ciocoii vechi și noi** (1902) de N. Filimon, **Mara** (1913) lui Slavici, Rebreanu **cu Ion** (1920) și **Pădurea spînzuraților** (1922), Duiliu Zamfirescu cu **Tănase Scatiu** (1923), romanele recent apărute ale Hortensiei Papadat-Bengescu :

Valentin F. Mihăescu

Continuare în pag. a 7-a

De la lecturi la lectură

Mi se întîmplă de o vreme ca lucrări de doctorat, pe care sînt chemat să le judec, să nu le înțeleg. Cu atît mai rău pentru mine, ar fi în drept mulți să spună — dacă nu „comisie de specialiști" s-ar chema aceea în secret neonorată în astfel de ocazii. Adică, îmi trădez menirea de expert ; ceea ce, dacă nu se presupune că aș fi din capul locului un nechemat al meseriei, ar putea trăda cîte ceva din avatarurile acestei meserii.

Devine un loc comun să recunoști incifrările științei. Sau, cel puțin, ale unora dintre științe, totuși nesuspectate de inutilitate. Dimpotrivă, complexitățile lor crescînde, pe care numai o îndelungă și intimă specializare le poate pătrunde, garantează o funcționalitate și efectivă funcționare binevenită pentru toți ceilalți, de tot sau relativ neștiutori în privința motivației unui beneficiu evident. Cum se spune, ei își iau bunurile de unde pot, la capătul unui lanț sofisticat instalîndu-se cu înțeleaptă spontaneitate, aproape cu dezinvoltură. Decantările trudnice se transferă în folosință imediată, științele cele mai elaborate trec în nemijlocirea practicii obișnuite : o osmoză care și garantează dezvoltarea.

Secolul nostru și în special a doua sa jumătate par să ne convingă că lucrurile stau la fel în artă și în raport cu arta. Întrebarea este doar dacă demersurile complicate se mai și resimplifică la capătul lor, pentru uzul public ? Ne-am obișnuit, totuși, de milenii ca arta să fie parte a obișnuințelor umane — cînd este și poate fi. Vreau să spun că, în esența ei intimă, ea nu este o activitate sofisticată, ci una deschisă receptărilor de tot felul, mai ales nespeciale. Arta (sau literatura, la care mă voi referi precumpănitor) este un act de instaurare prin circuit și circulație, printr-un dute-vino ameițitor între cel ce o creează și cel ce — prin receptare — o recreează, un joc cu mingea la care parteneri au fost, sau ar fi putut fi, sau vor fi și ar trebui să fie **toți** : și care, cel puțin la polul receptării-recreerii, și-a făcut deviză din goetheanul „ei nu știu, dar fac".

Istoria și-a instalat însă în logică paradoxul. Realul nu se mai conformează necesarului. Se deschid „foarfeci" între „unii" și „ceilalți", între știință și facere, sau între știința facerii și refacerea ei în spontaneitate. Circuitele se mai și

Ion Ianoși

Continuare în pag. a 7-a

FESTIVALUL NAȚIONAL «CÎNTAREA ROMÂNIEI»

Un dialog fertil cu realitatea de Grigore Arbore
● **Teatrul obiceiurilor** de Victor Parhon (în pagina a 6-a)

NAȚIONAL ȘI UNIVERSAL

Argumente care ne recomandă în lume

De cîte ori este pusă în discuție noțiunea de specific național, raportată firește la literatura și arta unei societăți, este imediat alăturată de o alta, ca un fel de-al doilea termen al aceleiași ecuații : caracterul universal. Asocierea nu este deloc rodul unor prejudecăți sau al unor clișee lingvistice prea des invocate, ci dimpotrivă, reflectă o realitate a cărei existență nu poate fi pusă de nimeni la îndoială. Cele două expresii constituie într-adevăr elementele componente ale unuia și aceluiași proces, iar relațiile pe care ni le dezvăluie o cercetare mai detaliată sînt cele de interdependență, de condiționare reciprocă. O singură precizare este necesară totuși de la bun început : aceea că cea dintîi treaptă, indispensabilă proiectării oricărei culturi pe meridianele universalității, este dobîndirea unui pregnant caracter național. Prin urmare, afirmarea spiritualității unei națiuni pe planul umanității este rezultatul unui proces, traversat în timp și în profunzime, cu întreaga sa ființă, o cucerire proprie deci și nicidecum o diplomă acordată de vreun juriu imparțial.

Iată, de pildă, ce citim în acest sens în Programul partidului nostru comunist : „Arta se dezvoltă în strînsă legătură cu evoluția socială și națională a societății, corespunzător condițiilor specifice ale fiecărei epoci și națiuni. Purtătorii celor mai

D. Matală

Continuare în pag. a 7-a

Poet al patriei

Opera (cîtă a văzut lumina tiparului pînă acum) lui Ioan Alexandru oferă celui interesat de cunoașterea ei un model de evoluție comparabil, ca problematică și realizare, cu al oricărui poet adevărat. Impulsul de a scrie despre el acum ne vine de la constatarea unei situări — cel puțin curioase dacă nu de rea credință, rezervate de către unii critici apariților sale mai recente. Care să fie cauza ?

Poezia stărilor tensionale ale insului ce se interoghează și comunică pe sine, proprie începuturilor acestui poet, ca și aceea a raporturilor dintre o singulară conștiință de sine și univers au impus exegeților accente de entuziasm și pe bună dreptate. Nu dorim să facem istoria modalităților de receptare a acestei poezii, dar vrem să arătăm că înțelegerea pe care „conștiința de sine" a literaturii o nutrea față de evoluția lui Ioan Alexandru s-a oprit la un moment dat într-un mod straniu, total neconvingător. Primele semne de neaderență coincid cu apariția unei cărți de o rară puritate ca **Vămile pustiei** (pe care am apărat-o și atunci) și se îngroașă pînă la opacitate odată cu **Imnele bucuriei, Imnele Transilvaniei,** ajungînd pînă acolo ca doi critici să facă **Imnelor Moldovei** (depuse la o editură) referate greu de calificat. Nu-i așa că cioplitorul de porți din Maramureș trebuie să facă porți, olarul să facă oale, arhitectul să creeze și să imprime întîi pe hîrtie viziunea orașelor care se ridică pe pămînt, iar poetul să-și tipărească poemele pe care le-a scris ? A respinge o carte din manuscris (mă adresez în special criticilor care și-au asumat și această meserie) a unui autor care a dovedit că este nu un scriitor oarecare dar un mare poet, echivalează cu a înăbuși un copil în fașă de teama ca ajungînd matur să nu devină un răufăcător. Gestul mi se pare iresponsabil de-a lungul și de-a latul lui, fiindcă aduce prejudicii nu numai artei unui scriitor, ci poeziei române în întregul ei.

Gheorghe Pituț

Continuare în pag. a 6-a

Aventura dramatică a semnificantului

1. 0. Experiența liminară a ultimului Nichita Stănescu a dat unora ocazia ridiculizării, fie prin exagerări absolutizante în situarea valorică, fie prin contestări empirice. Critica, în ipostaza ei de intermediar între emitent și destinatar, ar fi trebuit să insiste asupra experienței tragice a limbajului poetic, care duce la anihilarea semantică a discursului și la pulverizarea oricărui „înțeles". În acest sens, lectorul va trebui instruit, avizat adică de către critic asupra **posibilităților lecturii.**

1. 1. În poezia experimentală ce se scrie astăzi în lume, practica semnificantă devine tot mai mult o autonegație a discursului poetic. În sistemul de semne al literaturii, această tentație poate avea urmări dintre cele mai grave, căci din punct de vedere cultural situația aceasta e un indiciu alarmant despre direcția tot mai abstractă spre care se îndreaptă genul poetic și în general, literatura. Autonomizarea nelimitată a semnificantului, realizată odată cu revoluția semiotică, a dus la cea mai profundă mutație în limbajul poetic din cîte a traversat epoca modernă. Nici poezia română contemporană nu rămîne străină unor asemenea tendințe, sincronizînd cu efervescența mutațiilor din alte părți. Astfel, ultimele opere ale lui Nichita Stănescu edifică asupra posibilităților de schimbare în interiorul poeticului, autorul „Elegiilor" fiind cel mai sincron la noi cu evoluția continentală a căutărilor în acest domeniu. Izolarea poetului de critica sa și singularizarea între confrați vin tocmai din această distanțare tot mai avansată între un mod experimental (firesc astăzi) de a face poezia, asumat pînă în ultimele sale consecințe, și o apercepție teoretică comună, care refuză salturile cînd nu se referă la semnificat sau cînd nu sînt explicabile în conformitate cu o logică tradițională a discursului poetic.

1. 2. În diversele etape ale poeziei sale deși unitar, Nichita Stănescu a fost atent la schimbările de perspectivă în conceperea actului poetic și, influențat la început de suprarealism, a experimentat mai ales asupra semnificatului. Prin „Epica Magna" și „Operele imperfecte", Nichita Stănescu rostește cel mai grav discurs al său, poate unul din cele mai grave ale epocii punînd la încercare în mod decisiv materialul concret al poeziei, adică însuși cuvîntul. Ceea ce era înainte doar joc sau improvizație lirică, acum se umple de o tensiune tragică. Teme, motive, metafore revin obsedant, nu spre a se repeta, ci spre a se însuma într-o altă sinteză formală. Aripa fun bră a păsării lui Poe atinge acum toate obiectivele, toate gesturile și toate cuvintele poetului, marcîndu-le definitiv. Simțul cel mai eficace nu mai e acum văzul sau auzul, ci mirosul, prin care poetul adulmecă abstract moartea

Marin Mincu

Continuare în pag. a 6-a

● În acest număr : ● Cronica literară de Nicolae Ciobanu ● „Țara de azi, țara de mîine" : semnează Mara Nicoară, Mihai Tatulici, Corneliu Vadim Tudor ● Cartea de debut de Al. Piru ● Proză de Corneliu Leu ● Poeme de Mihail Crama, Carolina Ilica Pia Olaru, Florentin Popescu, Ligia Tomșa ● Planete de Ion Caraion ● Atelier literar de Geo Dumitrescu ● Sport.

cronica literară

Ion Brad:

RĂZBOIUL CUNOAȘTERII

Mai întotdeauna, poezia lui Ion Brad se impune atenției prin ardentul și generosul ei mesaj etic de vădită, am spune, chiar de orgolioasă și demnă deschidere spre problematica civic-socială, firesc racordată la dimensiunea timpului istoric a existenței umane. În substanța lui intimă, lirismul acestui tip de poezie își asigură necesarul coeficient de originalitate grație nedesmințitei stări de spirit elegiac-patetică a poetului, îndreptățit, astfel, să ia pe cont propriu, făcînd din ea o chestiune individual existențială, sarcina de a da curs, monologîndu-l, dialogului cu lumea. În fine, ar mai fi de observat că, în momentele ei bune, poezia lui Ion Brad evită riscul alunecării în golul retorismului de circumstanță, al declamativismului patetizant, datorită foarte solidului eșafodaj figurativ de care beneficiază. Neotradiționalismul dinamic, funcțional al viziunii lirice rezidă în apetitul pentru „epicizarea" baladescă a motivului poetic, în așa fel încît, nu o dată, cărțile sale de poeme, deosebit de unitare și ca registru tematic, dau impresia unor revelatoare universuri „românești" textual structurate. Se poate presupune că poetul, cu deosebire în ultima vreme, scriindu-și cărțile, are în vedere un plan dinainte stabilit căruia întelege a i se conforma întocmai. Din această pricină, în totalitatea lor, piesele alcătuitoare sînt „programate" parcă a se pune în slujba unui unic demers poetic și, astfel, a se constitui într-un revelator „război al cunoașterii". Este ideea morală axială cu al cărei enunț facem cunoștință încă din **APOLOGUL** cărții lui Ion Brad : **„Încă din leagăn, sugrumînd cei doi / Balauri înzăuați cu solzi de stele, / Am învățat credința de pe urmă : / Dacă există, zeii s-au născut / Doar ca să pedepsească în noi dorința / De-a fi mai liberi decît orice zeu, / Supuși doar demiurgilor ce-nalță / Un cosmos răzvrătit bătînd din aripi, / De-a hoinări prin tainițele lumii / Și prin adîncul nostru zvircolit, / De-a birui și lumea și neantul / Cu ochi de trandafiri însingerați...".** Mai departe, în versurile imediat următoare din **APOLOG**, iată, explicit, punctul de vedere critic și, să spunem astfel, autocritic în virtutea căruia eroul întelege, acum, să acționeze : **„Nu poți să fii un rob predestinat / Cu numele Heracles, pus la munci / De regi perfizi** (aluzie, în primul rînd, la regele Tirynthului, Eurystheus, în a cărui slujbă se află eroul, pedepsit fiind de Hera cea plină de ură n.n.) **care s-ascund sub măști / ca niște morți care surid în aur, / Arhonți cu fruntile înbrobonate / de reci sudori ce aburese în luna / Galben-verzuie, palidă, spăimoasă, / Ciobită de idei, otrăvitoare...".** Degajînd o mare tensiune emoțional-ideatică, stihurile cu care se încheie **APOLOGUL** definesc cum nu se poate mai limpede leit-motivul etic-filosofic al poemelor ce urmează : **„Dar mai presus —** conchide eroul —, **sînt cel rănit de gîndul / că singura pedeapsă de pe lume / Nu-s muncile căznite, repetate, / Încaierul cu fiare, cu himere, / Ci setea de a-i cunoaște Labirintul, / Cărările care se-ntorc în noi / Precum un riu de sînge la izvoare...".**

Luînd seama la „epica" amplă, în același timp, strînsă, coerentă, a poemelor ce compun volumul **Războiul cunoașterii**, firește nu ne putem reprima tentația de a da curs unor lecturi paralele, adică de a pune față în față partitura poetului cu sursa originară ; fiind vorba de Heracle, cu fondul narativ rezultat, cum se știe, din contopirea celor povestite de Sofocle **(TRAHIMIENELE)**, Euripide **(HERACLE)** și Pausanias **(DESCRIEREA ELADEI)**. În acest punct, nu încape îndoială, Ion Brad nu-și refuză plăcerea (dimpotrivă !) de a acționa pe față. Afabulația poemelor sale se revendică fără ocolișuri de la surse unanim cunoscute. Cu simplu titlu de informație, iată poemul **Fiara** „calchiază" isprava lui Heracle legată de lupta cu leul din Nemeia ; **Hidra** — ce să mai spunem ! — pe aceea cu... hidra din Lerna ; **Urîtul** pe aceea în care eroul are ca partener de luptă pe mistrețul din Erymanthos ; **Năluca** pe aceea în care apare căprioara kerynițică ; **Spaimele** pe aceea a înfruntării cu apocalipticele păsări din Stymfalos. Și așa mai departe, referindu-ne, să zicem la poeme precum **Leșurile** (= legenda **Grajdurile regelui Augias**) sau **Copitele** (= legenda cu privire la taurul cretan). Aceleași similitudini ne întîmpină și în poemele în care alter-egoul poetului se proiectează în persoana lui Theseu **(Labirintul, Eros**, de exemplu). Toate acestea dovedesc că poetul nu ține neapărat să repovestească mitul și cu atît mai puțin să-l reinventeze. Arătîndu-se mai mult sau mai puțin fidel cu trama acestuia, scopul său pare că este acela de a edifica un univers baladesc deosebit de „realist", în așa fel încît acțiunea de subminare a sensurilor consacrate de tradiție să nu fie lipsită de suport, adică să fie arbitrară ori convențională.

Dar, se înțelege, ca text poetic de sinestătător, poemele din **Războiul cunoașterii** își dezvăluie virtuțile deosebite mai ales atunci cînd ne reîntîlnim cu remarcabilul dar al lui Ion Brad de a plăsmui „peisaje" memorabile ; unele de o încîntătoare luxurianță **(„Zicînd Theseu acestea, ne-a poftit / În raiul Deltei sale fluviu Istros, / În huma cea mai tinără, născută / Din cintece de păsări călătoare, / Din sălcii și din umbre de vintrele, / Din codrii subacvatici de brădișuri, / Ca o pădure înviind din morți / Acoperită-n zbor de aripi albe, / De plutitoare zări de pelicani. / Era să-ntîrziem o viață-ntreagă / Pe plaurii tăcuți, euthanasici, / Să ne îndrăgostim de trestii zvelte / În locul amazoanelor pietroase — EROS)**, altele apăsate de duhul terifiant al spiritului distructiv **(„Copiii sufereau la fel cu muma, / Înspăimîntați, cu buzele crăpate / Înțelegeau din leagăn că-s priviți / În Stymfalos, un iezer ucigaș, / O uriașă lacrimă de sînge... / Înțelegeau că-n ziua cînd se schimbă / Ogoarele în tuci și în pucioasă, / Cînd viermi vor sta pe crengi, în loc de roade, / Furați de păsări, primii, sînt copiii. / Îi înălțau în slăvi și-i ciuguleau / Cu-ncetineala graiurilor toamna / Cînd strugurii par sori multiplicați." — SPAIMELE).**

Este adevărat (situație aproape inevitabilă într-o elaborație de o asemenea anvergură), pe alocuri, poetul, cum se spune, își mai pierde din suflu și, ca atare, poemul trădează unele căderi în prozaism și anecdotică lineară, (între altele, numeroase pasaje din **Uritul** și din **Labirintul**). Însă, în total, volumul **Războiului cunoașterii** reprezintă una din cele mai incitante acțiuni de reluare a niciodată istovitului dialog dintre poezia contemporană și „vocea" virstelor mitice ale umanității.

Nicolae Ciobanu

P.S. Grație simplității lor grave și elevate, elogii deosebite se cuvin ilustrațiilor semnate de Constantin Piliuță, disimina-te în cuprinsul cărții.

viața cărților

poezia

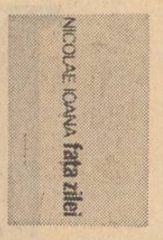

O viziune bacoviană

În relativ, parcimonioasele referințe critice la poezia lui Nicolae Ioana s-a remarcat fie afinitatea cu universul rural-folclorizant, fie — pornindu-se de la titlul unuia din volumele sale **(Forma focului)** și modernizîndu-l cam forțat prin poetica lui Bachelard **(Psychanalise du feu)** — un complex al focului. Dar ultima sa carte infirmă complet cea de-a doua ipoteză, fără însă a o confirma în întregime pe prima. Amatorii de categorii și clasificări l-ar eticheta imediat sub o formulă de genul „rurali rafinați" sau, să zicem „expresionism țărănesc" neființd prea departe de adevăr din unghiul lor de vedere. Într-adevăr, unele motive atît la nivel tematic (antropomorfizare, elemente htonice etc.) cît și imagistic (Casele au intrat sub pămînt și pe acolo / în geamurile liniștii / se rup virtejuri / acum alte glasuri, alte inimi") învederează filiera rurală, în schimb racordarea la o sensibilitate acută, la o conștiință însingurată, tulburată de semnele morții trimite la expresionism. Aceste influențe fac parte însă din stratul primar, mult mai importantă părîndu-mi-se starea de spirit „bacoviană" a poetului, filtrată desigur prin travestiul imagisticii moderne. Substitutul orașului provincial, loc al plictisului și existențial și al pustiului sufletesc este gara sau sala de așteptare : **„Doar ceasul gării bate / înalță călătorii, un om adormit / visează / impiegatul cu sapcă roșie, curpenii de la fereastră / legănîndu-se mai departe / pămîntul se mișcă / și trenul înghețat / își întinde strigătul pe sine / parcă dincolo / de trupul viu / se înalță în aer un schelet, / călătorilor le curg piei uscate din inimi / Omul îmbrăcat în haine lungi de dimie / cade ca o molie de pe zid / ca un gîndac de bucătărie în apă fierbinte / și înaintea lui aleargă / o bicicletă vie".** Aceeași senzație de absurd și izolare este provocată de camera (odaie, încăpere) cu ungherele ascunse, topite în vagul unei lumini cenușii. Oamenii se mișcă somnambulic, cu gesturi obosite, lucrurile au contururi încerte, lumina este lipsită de strălucire, în totul o lume toropită, văzută parcă printr-un geam fumuriu. **Ceața, umbra, norul, silueta fantomatică** etc. constituie o realitate iluzorie, în imposibilitate de a oferi un reper sigur, un punct de sprijin unui eu tensionat, aflat în căutarea spațiului securizant : **„În unele nopți visez că am frați / frați mulți, osteniți / ca muritorii prin odăi / și în ultima odaie mi se pare că sînt eu / treaz uneori, din cînd în cînd / mă ridic de la masă și merg spre ei să-i mîngîi / în fața ungherelor mă aplec / lîngă sticle nădușite gata să explodeze".** Sau următoarea piesă lirică în care apare și un instrument muzical nelipsit din recuzita imagisticii bacoviene : **„Toată noaptea am cîntat la vioară frumos / în colțuri adormit foarte puțin / trenuri treceau / unul suia în munți, ducea lemne și vite la abator / venea din cînd în cînd un om, cînta o femeie, / nu avea somn frunzele umede strașnic miroseau / și se zbăteau în lumină crengile mute.../ Și un tren șuiera / iar eu cîntam la vioară / atît de frumos".** Uneori însă influența modelului este prea vizibilă ca în poezia **Leagăn de plumb**, simplă variațiune la faimoasa **Plumb** a lui Bacovia. Revenind la structura tematică observăm că dominanta semantică a exticției contaminează și alte tipuri de simboluri cum ar fi trenul și călătoria, care nu își mai păstrează primul nivel al semnificației, acela de schimbare, de deschidere a orizontului ci, dimpotrivă, închiderea cercului prin moarte într-o mișcare lipsită totuși de convulsii și teroare. Mai multe poeme încearcă să circumscrie în variate contexte metaforice, de predilecție prin figurile absorbției (scufundarea, coborîrea, retragerea) sentimentul dispariției. Se detașează în acest sens printr-un fel de „abstracționism" al imaginii poezia **Tînăr așteptînd într-o gară un bătrîn.** Există în lirica lui Nicolae Ioana și o contrapondere a vagului și umbrei, prin introducerea unor simboluri ale materialității (ciorchinele, fîntîna, clopotele) care fără a avea consistența spațiului tanatic snarg monotonia inevitabilă unei voci monocorde : **„Încă o dată, încă o dată, clopotul, / implacabil fără greșeală, / înnegrindu-se și deșertînd / sunetul abstract în sînge / de două ori, de mai multe ori clopotul, / încă o dată de o mie de ori clopotul / atîtea glasuri într-un sunet ! / singurul acum ieșit din odaie, / depășit, hurducăit, luminat / de o simplă legănare a norilor !".**

Cu fiecare volum Nicolae Ioana își definește o formulă lirică proprie, un limbaj al său.

Paul Dugneanu

*) Nicolae Ioana — **Fața zilei**. Editura Eminescu, 1979.

proza

Conflictul interior

● Noul roman *) al lui Damian Necula este un teritoriu al unor opoziții aflate în stare de conflict, traducînd o dublă scindare, în personalitatea personajului și în structura prozatorului. Problematica romanului este exclusiv erotică, reductibilă, poate, la nucleul epic al unei nuvele. Personajul este un tînăr avocat care trăiește o experiență erotică cu semnificația unui dublu eșec. Emilia, femeia aleasă inițial, este proiecția virtuală a intelectuali masculin, suprapusă întîmplător pe o ființă reală, ireproșabilă pînă la a deveni anostă, înzestrată cu o feminitate mai curînd abstractă și rece. Docilitatea și lipsa ei de personalitate contrariază dorința masculină de a cuceri și personajul devine o simplă reprezentare a unui mod feminin de a fi, a cărui funcție este în primul rînd aceea de a crea un element de opoziție pentru cealaltă ipostază feminină care este Flavia. Aceasta, senzuală, imperfectă, ilustrează o anume împlinire a unui delir erotic, fiind corespondentul de semn opus al Emiliei, acela carnal. Flavia atrage prin aceea că se refuză, că trebuie cucerită prin umilință, suferință și printr-o tenacitate cel puțin egală cu aceea cu care ea rezistă și se sustrage.

Romanul a fost deja rezumat astfel încît nu rămîne decît să relevăm zonele sale de interes, pentru că în mod cert nu latura sa epică suscită comentarii. Se cere remarcat un anume joc al perspectivelor asupra personajului Alexandru Vălureanu. Perspectiva naratorului se confundă uneori cu aceea a personajului, pentru ca alteori, printr-o dinamică aleatorie, să se detașeze pînă la a-l pierde din vedere în mulțimea de pe stradă. Procedeul nu este foarte original dar la Damian Necula, în acest roman mai ales, el are semnificații particulare. Personajul este prins în punctul de interferență al unei duble observații, aceea a autorului și aceea a unui alt personaj, Ciomârtan. De fapt Ciomârtan este o voce din off, raisoneur comentînd cu cinism amical situațiile prin care trece Alexandru, Ciomârtan se suprapune uneori vocii conștiinței lucide, este invocat, citat, el se reflectă în roman exclusiv prin comentariul lui, rememorat sau anticipat, dar acest personaj virtual este mai pregnant decît realul personaj Vălureanu, figura de primplan a cărții. De fapt Ciomârtan reprezintă una din vocile scriitorului. Naratorul observă, anticipează, presupune, analizează, celălalt glas al său intervine, ricanează, definind tranșant, cinic și sagace aceleași avataruri erotico-sentimentale.

Vocea primă este tentată de comprehensiunea pentru melodramatismul avocatului, vocea secundă parodiază, pulverizează, sancționează cu bufonadele sale aceleași situații. Insuportabil și necesar : „Numai Ciomârtan se putea ține pe urmele lui. Nedezlipit. Nepărăsindu-l nici o clipă. Parazit cirtitor. Cîine lingîndu-i urmele și lătrîndu-și replicile lui odioase și binevenite, fără de care nici unul nici altul nu s-ar fi simțit bine și sigur de el. Iscoadă și reprezentant al sanepidului, al unui sanepid spiritual. Distrugător de cetăți imaginare. Monument al antisentimentalismului, monument dar nu și statuie". Paralel cu spectacolul „melodramei" erotice se derulează spectacolul parodiant al acestei voci din off aducînd un contrapunct necesar.

Dubla perspectivă asupra personajului traduce scindarea personalității autorului ale cărei laturi disjuncte se confruntă și se subminează reciproc. Șansele sînt însă de partea lucidității ironice și detașate refuzînd sentimentalismul și lamentarea, reducînd prin deriziune story-ul la dimensiunea unei furtuni într-un pahar cu apă. În rest, notațiile de atmosferă în interioare burgheze purtînd toate semnele și emanațiile degradării, pasajele descriptive, avînd în obiectiv personajele Cocărăscu sînt și cele mai implinite, mai consistente. Înzestrat pentru proza de observație, oricum mai aptă să acopere sau să compenseze deficitul epic și problematic, autorul este mai tentat totuși de speculația intimistă, de introspecția dispersată. Proza de tip „obiectiv" este incomparabil mai adecvată structurii sale, dar natura sa duplicitară impune constant direcția speculativă.

Interesul romanului rezidă așadar mai ales în conflictul între cele două componente ale structurii prozatorului, reflectate stilistic în cele două registre ale scrisului său, în tensiunea opoziției între „aspirație și vocație".

Sultana Craia

*) Damian Necula : **„Ispita într-o dimineață ploioasă"**, Editura „Cartea Românească", 1978.

CARTEA DE DEBUT

Critica contradicției

De peste un deceniu Alexandru Dobrescu se războiește la rubrica „Critica criticii" în revista **Convorbiri literare** cu maforitatea istoricilor literari și a comentatorilor de cărți de ieri și de azi cu rare excepții, făcîndu-i praf, numească-se ei cum s-ar numi. S-ar părea că nimeni la noi nu-i mai învățat, mai sagace, mai perspicace, mai deștept, mai la zi cu metodele, mai citit, mai pătrunzător și mai demn de încredere decît acest urmaș în linie directă al lui Maiorescu, capabil să corijeze pe Ibrăileanu, Lovinescu, Călinescu, Vianu, pe oricine se mai hazardează astăzi în critică, ignorînd că acest domeniu e păzit de tricefalul Dobrescu. Cîteva din marile sale competiții au fost adunate de curînd în volumul cu titlul împrumutat de la Ilarie Chendi **Foiletoane** („Cartea Românească", 1979).

Modelul pe care și-l alege în polemicile sale Alexandru Dobrescu e Gherea, deoarece, cum sîntem asigurați de la început, acesta îi pune lui Maiorescu însuși, în evidentă „erori de logică". Dacă lui Maiorescu însuși i se puteau găsi erori, atunci cîmpul erorilor în critică e practic inepuizabil. Totul e să știi să le descoperei și să ai tăria de a le comunica. Evident, Alexandru Dobrescu o are. Ibrăileanu ? Studiile sale de tinerețe publicate în „Evenimentul literar" sub titlul **Psihologia de clasă în 1893—1894** sînt „modelul criticii proletcultiste" ; cartea lui E. Lovinescu **Titu Maiorescu și contemporanii săi** nu-i decît „improvizație". Perpessicius critic binevoitor ? În stilul lui „totul e calculat pentru a distrage atenția de la amănuntele dinamitarde". Șerban Cioculescu, preocupat de relevarea monografică a individualităților, e „funciarmente inapt pentru construirea unei istorii a literaturii", urmează în cele două volume de **Itinerarii critice** „o linie factologică" și cu o „manie de rafinat", ne oferă „degustări pedante". Al. Dima și-a pierdut vremea cu o disciplină fără obiect : „Experiența comparatistă a lui Al. Dima este fără consecințe pentru cercetarea literară contemporană."

Ce se întîmplă cu criticii mai noi ? Cu unii din ei, Alexandru Dobrescu este mai concesiv, nu fără a le administra cîte o lecție de superioritate intelectuală, morală sau profesională. Paul Georgescu ? A fost pe rînd, cu consecințele care decurg de aici, elevul lui Gherea, Lovinescu și Călinescu, de orientare în cele din urmă „eclectică", după ce alimentase critica dogmatică (i se face lista de greșeli). Alexandru George s-a imbus, așa cum probabil se va imbiba și Alexandru Dobrescu, „prin iconoclastie" (sic), fiind, din acest punct de vedere, „mai spectaculos" decît Nicolae Manolescu („cel mai important critic apărut în literatura noastră după război", mai important deci chiar decît Alexandru Dobrescu), îndeosebi prin volumul care „a șocat" **Semne și repere** (sic). Da, dar adaugă numaidecît Alexandru Dobrescu, Manolescu e mai puțin „rafinat" ca Lucian Raicu și nu la fel de „laborios" ca Eugen Simion. De fapt, revine Alexandru Dobrescu, și Nicolae Manolescu, „structural foiletonist", suferă de „narcisism" și „nu este un critic de largă respirație". Foiletonismul nu e un cusur, dar nici o calitate, deoînde de cine îl face și cum îl face. Rafinatul Raicu, între altii, practică foiletonul învăluit în felul lui Perpessicius, trebuie adică citit cu circumspecție. Eugen Simion ? E un critic de „nemăsurat orgoliu", cu „oroare de avodictică" (sic). Toți au cîte o meteahnă. La Mihai Ungheanu ar fi o „nevermisă diluție a ideilor". Nicolae Balotă, cu toate că om de cultură „uriașă", vede și raționează, dar „nu simte" : „Saturat de lecturi (iată cum cultura dăunează criticului) el nu mai are loc pentru propriile-i opinii". În scrisul lui Al. Paleologu „asistăm la desfășurarea uneie recuzite (sic) socratice". Paleologu e însă bun, fiindcă are „iconoclastia (sic) față de judecăți" (sic). „Mi-l imaginez, zice Alexandru Dobrescu, fără nici o greutate pe autor într-un Hôtel de Rambouillet conversînd strălucit cu distinsa marchiză de Sevigne" (care însă avea propriul ei „hotel", Carnavalet). Să fie infailibil Al. George ? „Critica sa, precizează Dobrescu, e o suită de discriminări amendate (sic) în succesiune." Bar Mircea Iorgulescu ? Acesta, nu practică critica de interpretare, ci de verdict" (Aha !). Niște **Revizuiri lirice** ale lui sînt tot ce a scris mai neutral... dar și mai puțin pătrunzător. Ileana Vrancea „vădește o reavoință cu totul inexplicabilă" în **Posteritatea lui E. Lovinescu**, dar, poate tocmai de aceea, cartea trebuie „salutată cu toată căldura". Eugen Negrici e hotărît, în **Expresivitatea involuntară**, „să reabilliteze pînă și imposibilul", confundă literatura cu subliteratura...

Cîteva mici scăpări ale lui Alexandru Dobescu care dă lecții de limbă franceză și română lui Ion Constantinescu și Mihai Drăgan. Nu se poate spune în limba franceză critică **„plaidovante"**, nu există formula **„déjà dit"**, altceva e **déja-vu, déjà lu"**, psihanaliza nu se poate schimba în psihanalism, nu există adjectivul **acribios**, nici genitivul **al premeia**, nici substantivul **translare**. Numele Davila nu se scrie cu doi ll, abatele Prévost nu e simplu Prévost (care se poate confunda cu Jean sau Marce), nu există un autor român M. Rașcu. S-ar putea spune că în „iconoclastia" sa, Alexandru Dobrescu e mai mult involuntar hazos decît acribios.

Al. Piru

Revue Roumaine, nr. 5, 1979

Recent apărut, nr. 5 pe anul în curs al „Revistei Române" confirmă vădit reviriment marcat de această importantă publicație destinată în special cititorilor de peste hotare. Actualitatea stringentă și ținuta înalt profesională, pe scurt, iată — și de data aceasta — însușirile esențiale ale sumarului de care beneficiază numărul respectiv. Din poezia română contemporană se aleg două cicluri semnificative semnate de Geo Dumitrescu (versiunea franceză, Micaela Slăvescu și Annie Bentoiu) și Nicolae Dragoș (versiunea franceză, Paul Miclău). Se continuă, deasemenea, publicarea textului epic **Le brasier** de Eugen Uricaru în tălmăcirea lui Constantin Sturza. Deosebit de instructive rubricile „Studii și comentarii", „Aniversări", „Viața și arta", „Teatru", „Arte frumoase", „Muzică" și „Viața cărților".

Revista de istorie și teorie literară, tom 28, nr. 2 1979

Vădit preocupată de ideea îmbinării armonioase dintre perspectiva critică și cea istorică asupra fenomenului literar, la începutul sumarului, prestigioasa publicație face loc unei masive suite de exegeze consacrate prozei. Este vorba de teme precum : **Moralism și retorism clasicizat în proza românească a epocii premoderne** (Dim. Păcurariu) ; **Ioan Penescu, un scriitor nou în istoria literaturii românești** (Marian Bucur) ; **Structuri satirice în foiletonul politic hașdeean** (I. Oprișan) ; **Aspecte ale evoluției nuvelisticii lui Gib. I. Mihăescu** (Floarea Ghiță) ; **Călătoriile lui A. E. Baconsky** (Emil Manu) ; **Probleme sociale în operele veriștilor minori traduși în România** (Michaela Șchiouu) ; **Tradiție și înnoire în romanul țărănesc din Polonia contemporană** (Stan Velea) ; **Unele semnificații moderne ale infernului** (Doina Graur).

compendiu

Petre Ghelmez : „Mînzul de vînt"

Editura Ion Creangă, 1979

● Petre Ghelmez, poetul delicat al „Germinațiilor", ne invită să ne întoarcem din nou spre miraculosul tărîm al copilăriei. Desigur, nu (numai) acesta e mesajul poveștilor „Mînzului de vînt". Cartea — ca și cele dinainte, „Joacă-te, gîndule !", „Cine ești, pasăre ?", etc — își are o destinație precisă, deși nu exclusivă. Ea este în egală măsură cartea unui anotimp, a unei stări perpetue. „Mînzul de vînt" ni se pare a fi în același timp o carte ce-și divulgă autorul (poate chiar mai mult decît celelalte volume de poezie), așa cum se întîmplă de altfel cu veritabila „literatură pentru copii" al cărei miez nu e unul didactic, ilustrativ, ci ține de o viziune esențialmente ingenuă, care comunică un adevăr „trăit", o psihologie aparte. „Mînzul de vînt" ne dezvăluie tainice învelișuri care nu pot înflori, sub presiunea pudorilor maturității, decît la umbra acestui gen de literatură, printr-un „deghizament" care — interesant fenomen ! — păstrează în același timp cîteva trăsături esențiale ale eului liric. Ici-colo, deci, dăm peste „amintiri din copilărie", peste eresurile cîmpiei dunărene cu care copilul „înginâ" lumea înainte de a o cunoaște sau de a i se părea că o cunoaște. Iată, de exemplu, (p. 41) drumul la moară al pîinii care, scoasă din cuptor, nu trebuie mîncată imediat („se-ncrudează"), ci trebuie „să mai facă o dată drumul de unde a venit", și asta chiar sub ochii și mai ales nările excitate ale copilului : „— Dar eu văd că e tot aici, pe masă. — E aici — răspundea Mama — dar e plecată". Unde ? Să-l mulțumească Morarului că a măcinat-o, hambarului e-a adăpostit-o, cîmpului că a crescut-o... E în această absență în prezentia, în acest drum alegoric și totodată cu un scop imediat, practic, „educativ" — cum se zice —, o fărîmă din milenara înțelepciune populară, un cristal de o puritate unică — simburele de filosofie practică îngemănată cu o viziune poetică a ființei românești. Nu întîmplător, desigur, aceasta este și „matricea" cărții lui Petre Ghelmez, sau altfel spus „convenția" care dă reverieі un sens educativ, din fericire neostentativ Băiatul și Mînzul de vînt precum Făt-Frumos și Murgul său din folclor descoperă frumusețea lumii, „glasurile ei", întîlnesc prieteni pe care învață cum să și-i apropie și dușmani de care să știe cum să se ferească, trec cu bine prin peripeții și „boroboațe" pentru a ajunge în cele din urmă fiecare om la „școala" lui, deși despărțirea e iluzorie pentru că „un Mînz de vînt are fiecare om cu el. Om și Mînz merg din copilărie împreună" etc.

Ingeniozitatea epico-lirică e susținută de o limbă literară aleasă, moleomă, ușor sfătoasă, metaforică.

Un cuvînt neapărat pentru sugestivele ilustrații semnate de Constantin Baciu.

Doru Mielcescu

Ion Bodunescu : „Inspectorul șef"

Editura Sport-Turism, 1979

● Din clasa poligrafilor, reprezentată la noi de un șir întreg de literați, de la G. H. Grandea și Aricescu, pînă la Eugen Relgis, e și Ion Bodunescu, istoric al spionajului, călător literar în „Marea Antilă", doctor în drept internațional cu o teză despre „Flagelul terorismului", în fine, romancier de succes, cu lansări spectaculoase de cărți, în genul americanelor „best-seller". A opta apariție, mi se pare, a autorului, e o culegere de nuvele, unde izbitoare e mai puțin nota literară și calofilă ci mai mult termenul documentar, evenimentul surprins „sur le vif". Această proză „popularâ", cu succes cert la public, are și o explicație de ordin sociologic. Aventurile pe apă și pe uscat, în aer și în lumea interlopă pasionează și destind cititorul comun, sînt un element sigur de relaxare, constituie o adevărată „carte de vacanță", „Inspectorul șef", cumsecade, bonom, isteț, mereu cu legea în brațe și impitoiabil față de tot soiul de infractori e un fel de haiduc modern, care nu mai atacă „legalitatea", ci o păzește.

Fiindcă e o proză documentară, adică bizuită pe fapte actuale, atestate și petrecute într-un mediu ușor identificabil, „Inspectorul șef" nu conține în număr însemnat acele spectaculoase răsturnări de situații, revelațiuni senzaționale și bandiți identificați în cine nici nu te așteptî. Dimpotrivă, hoții sau infractorii sînt cunoscuți îndată după infracțiune și proza propriu-zisă e o continuă urmărire, cu inerenta culegere de date inatacabile care fac dintr-un suspect — un vinovat sigur. Aspectul propriu-zis polițist al acestor proze la atît se reduce, căci Ion Bodunescu nu este un autor de „roman-polițier" cît de literatură moralizatoare cu pretext justițiar. De aceea, accentul cade aci mai ales asupra unor infracțiuni comune (rar cu o notă senzațională) și oamenii sînt recrutați din acele cercuri dubioase, pe cale de dispariție : escroci, paraziți, sectanți, hoți de talent sau pur și simplu gălnari.

Cu „Inspectorul șef" Ion Bodunescu a făcut neîndoios un pas înainte : s-a adîncit acest accent instructiv și pedagogic, a crescut, de ce să n-o spun ?, și însușirea autorului de a crea solid eroi și evenimente unitare. Termenul senzațional pur a fost eliminat și de pe urma lui a rămas o pastă moralistă, inflexibilă deși uman-sentimentală care dă nota literaturii pe care o scrie, spre petrecere. Ion Bodunescu. Autor încă tînăr și perfectibil, el reprezintă în literatura română de azi un caz de eseist juridic și de prozator pe teme „politiste" și penale, o combinație inedită de literat și magistrat în acțiune.

Artur Silvestri

eseu

Necesitatea unei pledoarii

● A scrie despre „necesitatea esteticii"*), presupune existența, implicită sau explicită, a îndoielii ; sau, în egală măsură, ea presupune intenția de a convinge pe aceia care se mai îndoiesc încă de validitatea tezei enunțate. Într-o epocă al cărui ritm este din ce în ce mai trepidant, delectarea estetică, acea „zăbavă" firească, acea rupere a regimului temporal diurn (atît de necesară unui contact aprofundat cu obiectul estetic) riscă să fie eliminată în favoarea celorlalte forme ale existenței sociale. Programatic, Titu Popescu afirmă caracterul vital al activității estetice, încă de la primele rînduri : autorul vorbește despre „necesitatea artei", adică despre inerența obiectivării unor esențe umane în complexul „proces al muncii". Demersul teoretizant, adică „necesitatea esteticii", se dovedește a fi un act de fireasică reflectare și conștientizare a uneia din dimensiunile inerente și fundamentale ale activității umane. În consecință, studiile din cartea sa constituie justificarea, în egală măsură teoretică (prin însăși condiția actului reflexiv) cît și practică (prin angajarea cercetării în problemele actuale și acute ale culturii noastre) a acestei opțiuni inițiale.

Există, în felul în care Titu Popescu organizează materialul meditațiilor sale, o fermă preferință pentru rigoare și precizie. Și lucrul acesta este și mai evident atunci cînd, urmărind pas cu pas mersul analizelor sale, descoperim predilecția autorului pentru stabilirea unor dicotomii fundamentale. Găsim, aici, o polemică de subtext cu maniera nediferențiată pe care fie pripeală teoretică, fie falsul aer teoretizator, o proiectează asupra valorilor estetice. Premiza epistemologică a autorului pare a fi ideea că, asemenea prismei care disociază raza albă în bogatul spectru al luminii, și grila conceptuală a esteticianului trebuie să sesizeze împletirea laură trică de vectori care structurează domeniul artei. Vocația analitică se relevă în interesul acordat evidențierii diferenției specifice, cea care pune în lumină profilul studiat. Iată de ce ne vom întîlni, pe parcursul cărții, cu un dialog permanent între noțiuni și concepte. Autorul vorbește despre „specific național" în raport cu „specificul regional" și cu „universalitatea" despre tradiție și inovație, estetică și critică, artă și actualitate etc. Și, iată, transpus în practica analizei, cum funcționează sistemul dicotomiilor permanente ; discutînd raportul dintre folclor și arta naivă, noțiuni îndeobște confundate, Titu Popescu pune degetul pe rană : „Obiectul de artă populară inculcă un sens inductiv, simbolizînd în mic structuri mai largi și complimentare (artistice și utilitare), pe cînd cel de artă naivă este static complet, fiind sieși totodată și gen proxim și diferență specifică". Sau, discutînd despre gustul critic (definit de Thibaudet ca o „artă a desfătării fără nici un scop util"), autorul mută discuția pe un teren mai ferm („gustul se exprimă prin conștiința actului opțiunii", pentru a releva apoi deschiderea psihologică („compartimentul avizat") și socială („realitatea social-estetică a gustului") a conceptului discutat.

În contextul unei asemenea metode și viziuni asupra rosturilor demersului estetic, pledoaria pentru sistem și doctrină, adică pentru coerență conceptuală, nu este numai un act teoretic ci și o demonstrație „pro domo". În acest sens, cuvintele autorului exprimă un program teoretic devenit consubstanțial cu un mod definit de a trăi fenomenul cultural.

Mihai Coman

*) Titu Popescu : **„Necesitatea esteticii"**, Editura „Facla", 1979.

28 IULIE 1979
L2

Țara de azi, țara de mîine

Viitor de aur

este la noi o bună și veche tradiție — de sorginte romană, fără îndoială — ca slujitorii culturii să facă politică nu numai în momentele festive ale națiunii. Asta se datorează în primul rînd formației noastre de popor înzestrat cu un acut simț politic, care a scris istoria acestui colț de lume la temperatura înaltă a participării directe, a eroismului. Și pentru că tot vorbim despre oamenii de cultură din trecut, este bine să ne reamintim că în majoritatea lor covîrșitoare ei au fost niște luminate minți ale obștei, fără obolul politic al cărora propășirea și libertatea neamului ar fi fost imposibil de imaginat. La urma urmei, fiecare și-a ținut în fața foii albe de hîrtie și a eternității propriul discurs politic adresat națiunii române în evoluția ei diacronică : așa s-au petrecut lucrurile cu corifeii Școlii ardelene și cu marii tribuni de la 1848, cu Bălcescu și Alecsandri, cu Eminescu (cel din „Să facem un Congres"), și Titu Maiorescu, cu Coșbuc, Goga, Iorga și celelalte gigantice statui de sare ce se înalță în urma noastră și au lăcrimat pentru binele nației. Și pentru că tot vorbim despre acele „sfinte firi vizionare" haideți să ne amintim că noi românii sîntem printre primii din lume care am îmbrățișat romanticele tezrii ale lui Morus și Campanella, care aveau să se concretizeze în Franța și America de Nord prin falansterele lui Fourier și Owen, iar la noi prin cele zămislite de Diamant și Stephanide. Și, deși acestea au fost utopice, prin definiție, structură și rezultate, ele au certificat, o dată mai mult, că nu am dus lipsă de visători și îndrăzneți, de oameni care să iasă din cofrajul îngust al timpurilor pe care le trăiau și să gîndească cu bătaie lungă, spre societatea viitorului Am considerat necesar acest scurt excurs istoric pentru a înțelege mai bine entuziasmul cu care oamenii de cultură, alături de întregul popor, au luat cunoștință de publicarea unui document de însemnătate vitală pentru ziua de mîine a țării. Este vorba despre Proiectul de Directive ale Congresului al XII-lea al partidului cu privire la dezvoltarea economico-socială a României în cincinalul 1981—1985 și orientările de perspectivă pînă în 1990. Nu ne îndoim că acest document — epocal în perspectiva timpului — a fost citit de aproape toți cetățenii țării ; și, într-adevăr, dezbaterile în presă, emisiunile de radio și televiziune consacrate ecoului în mase ale acestui eveniment ne confirmă pe deplin încrederea. Înscriindu-se pe linia stilului de muncă al partidului nostru, cu care ne-am familiarizat încă de la precedentele congrese, supunerea spre dezbaterea publică a acestei măreț Charte a viitorului atestă încă o dată vocația de ctitor a partidului, adevărul că el este născut din popor și pentru popor. Avînd la bază o concepție extrem de sănătoasă despre dezvoltare, proiectul ni se înfățișează, în toate articulațiile sale, ca o enormă platformă de foraj în spațiile viitorului, ca o fidelă oglindă a aspirațiilor națiunii române. Tocmai aici rezidă viabilitatea sa și garanția că va prinde contur cu adevărat : el este irigat de o profundă dragoste față de țară, de idealurile nobile ale prezervării independenței naționale și cuceririlor noastre revoluționare. Poem de o mare forță și densitate, codificat în cifre, indicatori și grafice, proiectul este o mărturie incontestabilă a, ceea ce poate face un popor stăpîn pe destinul său, a virtuților noastre de neam născut și deprins a fi liber, care nu are dorință mai mare decît a se gospodări singur și a trăi în bună pace cu celelalte semințli.

Personal îmi place să am o măsură în toate, mai cu seamă în ceea ce încredințez tioarului. Tocmai pentru că sînt realist, nu mă pot abține să văd în opusul amintit o constelație de largi ferestre deschise spre vis, spre împlinirea nădejdilor noastre de mai bine. Nu asta va fi forma lui finală, sînt convins, de vreme ce oamenii muncii tocmai îl analizează, democratic, în casele și la locurile lor de muncă ; asta nu mă împiedică însă a-l considera de pe acum ca pe o veritabilă carte de vizită a maturității noastre de popor angajat pe calea progresului, ca pe o superbă orfevrărie teoretică pe care vor prinde viață și vor înflori viitoarele roade ale belșugului nostru.

Fruct al gîndirii de geniu a partidului, a secretarului său general, documentul în cauză ne privește și pe noi, făuritorii de frumos și adevăr, în cel mai înalt grad. Aceasta pentru că sîntem locuitori ai Cetății și nu putem fi indiferenți la chipul de mîine al patriei, la standardul ei de viață și la civilizația pe care o vom lăsa moștenire generațiilor viitoare. Înaltă lecție de patriotism, arătînd tuturor, deși în formă lapidară, ce uriaș organism este o civilizație în plină construcție, ce arborescență de varii probleme poate avea edificarea unei noi societăți, proiectul se poate constitui, totodată, și într-un răspuns demn pe care-l dăm detractorilor noștri de aiurea. Fugiți care încotro, după principiul, „unde-i bine nu-i de mine", foști concetățeni ai noștri nu numai că nu izbutesc să ne dezorganizeze sau să ne calce pe nervi, dar ne stîrnesc mila. Adică ei, o mînă de inși, vor să ne convingă de faptul că sînt mai deștepți, mai drepți și mai binefăcători patriei, decît sîntem noi, patria însăși ! Dacă își iubesc țara atît de mult, de ce nu pun umărul la înălțarea ei, ca noi toți ?

Prin evidența Proiectului de Directive, care are ceva din limpezimea văzduhului carpatin, un popor de 22 milioane de oameni arată că își grădinărește unghia lui de planetă cum se pricepe mai bine, cu dragoste și neodihnă, pentru a binemerita și pe mai departe respectul umanității.

Ne este greu citeodată, pentru că nu e simplu să lichidezi în trei decenii cu moștenirea unor jafuri milenare, să hrănești 22 de milioane de oameni ai muncii, dar în același timp să hrănești și guzile fantastice ale industrializării țării, apărării naționale, construcțiilor de locuințe, asigurării locurilor de muncă, învățămîntul gratuit ș.a.m.d.

Prin recentele evenimente ale cronologiei noastre politice — inclusiv prin publicarea Proiectului de Directive — noi am înfățișat lumii întregi priveliștea tonică a unui popor extraordinar de înzestrat care își merită cu prisosință un loc de cinste în rîndul națiunilor lumii. Am dat istoriei, de cînd ne știm, mai mult decît am primit. Este timpul acum, în aceste ultime două decenii ale veacului și mileniului, să restabilim raportul de forțe și să ne bucurăm de roadele eroismului și hărniciei noastre, să facem din România un loc al făgăduințelor împlinite. Avem dreptul la așa ceva, de vreme ce am contribuit atît de mult și dureros la afirmarea celor mai înalte virtuți ale condiției umane, de vreme ce ne trăim viața de cînd ne știm ca pe o posibilă față a eternității. La vremuri noi, prefigurate atît de strălucit de Proiectul de Directive, se vor impune, cu certitudine, și opere artistice noi, în pas cu imperativele epocii. Acestea vor veni, fără doar și poate, pentru simplul motiv că mulțimea impresionantă de făurari ai noii civilizații a patriei are o nevoie organică de ele.

Corneliu Vadim Tudor

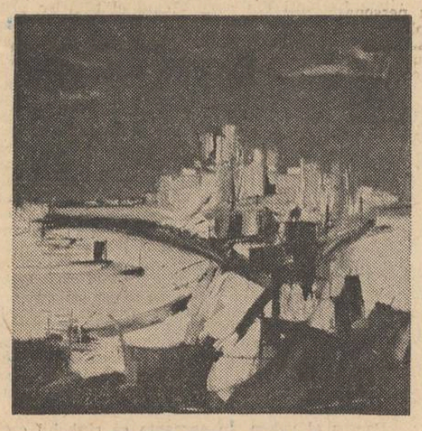

Nicolae Ungar : „Portul"

„Firi vizionare"

Cu Proiectul de Directive ale Congresului al XII-lea, ajuns prin intermediul filelor tipărite pe masa fiecărui om al acestei patrii, orice teamă, neîncredere, șovăială în fața viitorului, dispar. Viitorul nu mai este ceva haotic și nebulos, el este o imensă cîmpie de aur pe care patria se înalță triumfătoare.

Proiectul de Directive ale Congresului al XII-lea este o nouă dovadă o optimismului poporului român, a acestui popor care de-a lungul timpului a rezistat tuturor asupritorilor, tuturor nenorocirilor cu demnitate și curaj.

Să ai îndrăzneala să faci planuri măreț de viitor, să le transpui apoi în practică, înseamnă să fii optimist, înseamnă să crezi în bine, în frumos, într-un viitor fericit și pașnic.

Partidul Comunist Român a programat științific dezvoltarea patriei noastre.

Partidul Comunist Român a văzut în locul satelor noi orașe, pe locuri virane întreprinderi și combinate uriașe, a văzut șosele moderne străbătînd munții înghețați, a văzut noi hidrocentrale din care lumina să coboare pe roți de aur în orașe, a văzut cîmpii roditoare, blocuri grațioase, cu alte cuvinte : o civilizație înaintată.

Desigur că toate aceste realizări și perspective sînt prezentate în Proiectul de Directive ale Congresului al XII-lea în limbajul abstract al cifrelor :

În 1981—1985, ritmul mediu anual de creștere a venitului național este de 6,7—7,4 la sută, se vor investi în acest timp 1 300—1350 miliarde lei, în 1985 producția industrială a țării va crește față de 1980 cu 154—161 la sută, etc., venitul național pe locuitor va ajunge în 1985 la 2 400—2 500 de dolari, etc.

Această cunoaștere a viitorului, această îmblînzire a lui, este dublată totodată de o politică umanistă : grija față de om, față de bunăstarea sa materială și spirituală. Citind Directivele, fiecare om se simte direct implicat, se simte dator să participe cît mai activ la acest grandios Program de muncă.

Iar scriitorul, om al patriei românești socialiste, participă și el la înfăptuirea societății socialiste multilateral dezvoltate prin cărțile sale. Din cele mai vechi timpuri scriitorii au fost niște revoluționari, niște „firi vizionare", au luptat pe baricadele cele mai înaintate ale spiritului.

Scriind, în cărți de mare valoare literară, despre viața poporului nostru condus de Partid, despre realizările, victoriile, uneori eșecurile momentane ale vieții noastre, scriitorul își face datoria sa de om al muncii și datoria față de conștiința sa de om cinstit.

Literatura română ocupă un loc de calitate în lume, este o literatură ajunsă la stadiul maturității și al valorii. Nici un glas denigrator, nici un post de radio străin nu o vor desființa, așa cum ecoul lătratului unui cîine nu ar putea dărîma Munții Carpați. Nu poți face pe „patriotul român" trăind de peste treizeci de ani în afara țării, și calomniind relațiile României Socialiste.

O replică vigurosă a prezentului socialist al țării, dată cu certitudinea rigorii tuturor „pesimiștilor cu ora" de aiurea, o constituie proiectele noastre de viitor. Văd patria română angajată ferm într-o continuă dezvoltare, pe un drum sigur către viitorul meritat.

Mara Nicoară

Știința ca imperativ al dezvoltării

este greu de imaginat astăzi, în condițiile mutațiilor spectaculoase suferite de viața socială a omenirii în urma șocului tehnologic, o încetinire a ritmului de acumulare a cunoștințelor științifice. Istoria viitoare a omenirii rămîne indisolubil legată de capacitatea omului de a lărgi propriul orizont al cunoașterii în scopul aprofundării relațiilor sale cu mediul înconjurător, în scopul unui mai deplin control și autocontrol al mijloacelor ce îi îngăduie și justifică denumirea de unică ființă acționînd conștient pentru modificarea universului. Așa cum există, în dimensiunile sale actuale, societatea omenească nu poate fi concepută în afara evoluției care a dus de la teoria bruniană asupra cosmosului la cea newtoniană și apoi la aceea a relativității ; nu poate fi concepută în afara evoluției ce a dus de la o simplă mașină cu aburi la sofisticatele mașini interspațiale ; nu poate fi concepută, pe planul structurilor sociale, fără drumul ce a dus de la utopiile renașterii la socialismul utopic al secolului trecut și ulterior la teoria revoluționară a proletariatului și la marxismul bogat în implicații al secolului nostru ; nu poate fi concepută fără repercusiunile de durată ale platonismului dantesc, giganticului hohot gogolian, fără idealismul pur și trist eminescian, fără clocotirea picassiană. Integrarea cunoașterii, științei, artei în viață a fost și va rămîne un proces ineluctabil. Din impactul ideilor cu realitatea s-a născut permanent o posibilitate nouă de a privi lumea, o posibilitate nouă de a aduce o modificare în organizarea ei.

O acțiune conștientă și de durată, care să prevadă direcțiile acestui impact, măsurindu-i efectele, este tot mai posibilă în lumea noastră rațională, unde activitatea umană are un sens determinat. Este cu atît mai posibilă într-o societate socialistă, coerent organizată, în care sensul dezvoltării este dat de necesitatea stringentă de a răspunde țelurilor și aspirațiilor comune. În absența aportului masiv al științei și tehnologiei, o societate structurată riguros, în toate compartimentele sale, precum societatea socialistă, nu poate fi concepută, după cum nu poate fi concepută nici realizarea aspirației spre bunăstare materială și creștere spirituală care îi este specifică.

Iată de ce prevederile **Programului — Directivă de cercetare științifică, dezvoltare tehnologică și de introducere a progresului tehnic în perioada 1981—1990 și direcțiile principale pînă în anul 2000** pot fi considerate a fi de o importanță vitală pentru bunul mers înainte al societății românești Aspirația de a fi în pas cu cele mai noi realizări ale științei și tehnologiei, de a determina și stimula priorități proprii în diferite domenii, vorbesc despre dorința legitimă de a contribui prin toate mijloacele la înscrierea României în concertul țărilor unde între cunoaștere și viață zilnică se stabilește acel raport activ ce are drept rezultat accelerarea proceselor dezvoltării. De stimularea și folosirea capacităților creatoare, de gradul de creativitate al unei societăți depinde în ultimă instanță posibilitatea ușurării căilor de acces către progres și bunăstare, spre o viață pe măsura dorinței generale de mai bine.

Afirmarea rolului științei în societatea noastră socialistă este — și **Programul Directivă** lasă a se vedea clar acest lucru — rodul inițiativelor definitorii ale Partidului Comunist Român care în programele sale de dezvoltare a avut permanent în vedere, în procesul edificării societății socialiste, asigurarea bazei materiale a cercetării, asigurarea cadrelor de specialiști, crearea posibilităților pentru un transfer eficient al ideilor și proiectelor înnoitoare în viața practică și în directă legătură cu cerințele acesteia. Este cunoscut rolul pe care l-a avut în stimularea acestui proces tovarășul **Nicolae Ceaușescu** care, în repetate rînduri, a atras atenția asupra faptului că fără așezarea la baza dezvoltării economico-sociale a celor mai avansate cuceriri a revoluției tehnico-științifice contemporane, este de neconceput realizarea aspirației spre un înalt grad de civilizație. Accentul pus în **Proiectul-Directivă** pe cercetarea științifică, dezvoltarea tehnologică și introducerea și promovarea progresului tehnic ca factori de bază în creșterea susținută a eficienței economice vorbește tocmai despre această preocupare. Ei îi corespunde un interes mai marcat pentru cercetarea fundamentală și pentru cercetarea în cadrul disciplinelor umaniste. Ambele tipuri de investigație au, se știe, un rol catalizator, ele concentrînd și sintetizînd experiența umană într-un anumit domeniu și oferind noi premise pentru ulterioare desfășurări.

Așa cum se desprinde limpede din Programul-Directivă, respectul pentru știință, pentru idei și produsul inteligenței poate aduce o contribuție esențială la împlinirea armonioasă a patriei.

Grigore Arbore

Locuri care au devenit istorie

LUMINI SUB IERBURI

Pășirăm pe malul drept al Mureșului și-n fața noastră se ridicară niște dealuri verzi, misterioase. Nu vedeai pe ele nici suflare de om, nici urmă de animal. Doar grîu și iarbă.

— La Oarba mergeți, nu, încercă omul de lîngă mine să intre în vorbă. Pășeam amîndoi peste un imaș cu iarbă grasă. Întîrziai să-i răspund. Sub picioarele noastre iarba mustea. De mai bine de treizeci de ani tot așa crește, zise omul fără să aștepte răspunsul meu. E udată cu sînge, de om și de cal. N-am luat de bune vorbele omului, erau, după părerea mea, o exagerare. Știți cît sînge a curs pe aici pe unde călcăm noi, puhoi de sînge a curs, continuă omul, aproape mîhneag, apoi își mîji ochii, cercetă și îmi întinse o mînă cafenie, crăpată și aspră, o mînă ca de piatră. Pe mine, tinere, mă cheamă, Ogrean Vasile și mi-s de-aici, din Oarba asta de Mureș. Cînd faptele unui om devin istorie, ce pot să mai însemne bietele lui amintiri ? Mai ales cînd aceste aduceri aminte pot să fie minate de trecerea timpului, de afectare. Dar poate că ceea ce omul își aduce aminte peste decenii devine un exemplu de luciditate, timpul a spălat aluviunile și lucrurile neesențiale, faptele au rămas nude. Uneori, în plină iarnă, nu-ți poți imagina că afară, peste oraș, peste țară, peste o întreagă emisferă poate fi, peste numai cîteva luni, mai cald decît e în acele clipe în sufrageria ta, că din bulgării înghețați din parc va izbucni iarba. Și totuși toate acestea se întîmplă. Dar oamenilor li se pot întîmpla și altele care au cu cele spuse aici o oarecare asemănare.

Lui Ogrean, lui Vasile Ogrean aproape că nu-i vine-a crede că pe locurile acum atît de pătrunse de liniște și cotropite de grîu și iarbă au glăsuit cîndva tunul, tancul, mitraliera, pistolul, că oamenii s-au înjunghiat cu baionetele și s-au bătut cu patul armei sau cu parii gardurilor. Ce grozăvie, zice el, o grozăvie care pe an ce trece nu mai poate să încapă în mintea mea. Seara sau noaptea ies uneori afară și mi se pare că aerul fosnește și parcă mi-i un fel de teamă. Atunci, abia atunci cred că ceea ce s-a petrecut pe aceste locuri, ceea ce se spune că s-a petrecut pe aceste locuri nu e o închipuire a mea sau a altora din sat. Mă mir eu uneori cum pot să spun la alții atît de limpede ceea ce s-a petrecut pe aici.

Mergem pe un șes mai larg, un fel de luminiș între dealuri. Pe-aici sînt, cred, mii și mii de cartușe goale. Toată ziua caută copiii, fac zic ei, excursii. Uite dealul acela puțin turtit în vîrf, parcă l-a lovit cineva cu barosul în moalele capului, acolo stăteau nemții lui Hitler. O pasăre nu putea mișca pe-aici fără ca ei să n-o vadă. Dealul acela e dealul viilor, comandanții noștri îi spuneau cota 495, doamne, cum o țin minte. Acolo aveau nemții cuibarul lor cel mare. Cînd am ajuns aici la Mureș era de-acum luna lui octombrie '44, venise toamna, dar ploile ne cam ieretaseră. Parcă și vremea vroia să ne ajute. Și celelalte dealuri de pe partea asta de Mureș erau pline cu nemți. Noi eram în luncă, acolo, la pod, jos. Priveam la dealurile noastre și nu ne venea a crede că s-ar putea să ne pierdem viața pentru ele. Luptasem într-atîtea locuri, dar nu avusesem niciodată starea în care ne aflam de astă dată. De-atîtea ori, de sute, de mii de ori urcasem aceste dealuri fără să simțim altă împotrivire decît urcușul lor. Dar acesta era un nimic pentru că acolo pe ele trebuia să arăm, să cosim, mă rog să facem treburile pe care le face orice țăran pe pămîntul lui. Acum trebuia, cum spuneau comandanții, să forțăm Mureșul și să trecem peste dealuri. De toate astea mi-am dat seama mai tîrziu pentru că atunci cînd ai noștri au ajuns la Mureș eu încă eram acasă într-o refacere. Adică eram în spatele dușmanului. Cînd am văzut că lucrurile se complică am hotărît să ajung la unitatea mea care era taman pe linia Mureșului. Am pus pe mine niște haine civile, mucegăiseră de cînd stăteau acasă în ladă, și cu o furcă pe umăr, cu o figură de om care merge la cîmp, numai liniștit nu eram eu, am pornit-o direct spre Mureș. Nemții au bănuit ei ceva și au început să tragă cu tunul după mine, dar pînă la urmă m-au crezut cu adevărat civil și m-au lăsat în treaba mea. Am trecut apa înotînd și nu mi s-a clintit un fir de păr din cap. Cînd m-au văzut cei de la companie au înmărmurit. Măi, tu vii de la inamic, măi Vasile, îmi zise unul din Iernut, nu l-ai întrebat dacă nu îi este rușine măi să-și pună mitraliera drept în via mea, ce mai beau eu la iarnă, măi. I-am răspuns și eu cum am putut : unul de doi metri și cu burtă, se lăuda că aleluia, te-ai lins pe bot de vinat, face el mustăriе toamna asta. Dar și cel din Iernut, ca înțepat cu acul : Ai, vascrisul lui, mai bine să se lingă pe bot, las' că-i dau eu, zise aprins.

Pe seară, așa cînd ziua se îngîna cu noaptea, am pornit-o tiriș spre dealurile pe care le urcasem întotdeauna drept, dealurile din jurul Oarbei — satul meu natal. Nu m-am gîndit nici o clipă la moarte în acele momente. Priveam la ceilalți care erau de prin alte părți și mă gîndeam că poate mulți nu vor mai fi, tocmai aici la poalele satului meu. Mi se părea că toți au venit să mă ajute pe mine.

În fața dealurilor, a redutelor de la Oarba de Mureș, au îngenunchiat, s-au făcut una cu pămîntul și au pornit-o la asalt ai noștri. Era toamna anului 1944 și niște seri strașnice se lăsau încet peste Mureșul însîngerat. Erau serile acele limpezi și cu miresme tari cînd țăranul la un pled și se duce să depănușeze porumb. Odată, spre seară, ba nu, se înserase binișor, apărură și cîteva stele, a plecat la atac o companie de o sută șaptezeci de oameni. Înaintasem, spune Vasile Ogrean, cam 500 de metri, cînd, nemții ne-au descoperit. A fost o luptă atît de înverșunată încît vreme de cîteva ore n-am putut pricepe cine a ieșit întreg din toată bătălia. Miroseam a cenușă și mi se părea că sînt făcut bucăți, mă pipăiam și nu-mi venea să cred că sînt întreg. Au îmbrățișat țărîna, dar s-au ridicat și mai încrîncenați oameni ca Iosif Iernuțan, Ion Pop, Ion Mărgineanu, Ion al Suzanei, Gheorghe Negruț, Catană Ion, Catană Vasile, Iosif Ogrean, Augustin Netea, Vasile Lechințan, Dumitru Gherghina și chiar Grigore Vodă. Acești oameni trăiesc și-acum, sînt țărani în Oarba de Mureș, satul acela al lor pierdut printre dealuri.

Eroii și-au găsit veșnicia pe cotă, sub ierburi cu sîngele voinicului, undeva sus, între sat și soare. Cineva a avut ideea să ducă cimitirul eroilor într-un lan cu grîu, adică într-un loc mai accesibil vizitării și aducerii aminte. Acolo unde zburaseră vulturii noștri în toamna lui '44 era greu de ajuns chiar și acum pe timp de pace. I-am mutat mai înspre noi, cei vii, spune un ofițer pensionar, om care își pierduse la Oarba de Mureș o bucată dintr-un maxilar.

Și, continuă povestitorul cu timple înzăpezite, cu fața de papirus vechi, cu ochii liniștiți, adînci : Am mers mai apoi șapte zile și șase nopți pîn' am ajuns pe muchea Transilvaniei ș-am stat acolo trei nopți și două zile și după trei nopți și două zile un om cu chipiu de ofițer ne-a zis : „Mergem mai departe, prieteni ?!" și noi am răspuns de ne-a auzit toată țara : „Mergem, dacă trebuie".

Eugen Mihăescu

ÎN CĂUTAREA PORTRETULUI IDEAL

Șapte zile am căutat materie pentru un portret ideal. Al omului tînăr de astăzi — F.sa lui fizică: între 20 și 30 de ani, poate mai mult, poate mai puțin, fără „defecte" care să-l scoată din condiția de om normal, dar nu cu o mie de calități care să fi făcut din el copil-minune și, acum, tînăr-minune. Fișa lui socio-profesională : de orice origine, dar sănătoasă, adică omenească, de orice pregătire, de la șapte clase pînă la Academie, de orice profesie, de la femeia de serviciu pînă la cosmonaut, cu o condiție fundamentală : să muncească, cît poate, cinstit și cu seriozitate. Alte condiții : să-și respecte orele de întîlnire și cuvîntul de onoare. Ultima condiție, absolută : să trăiască demn. Egal cu toți.

După șapte zile de căutări, căutări care urmează altora, mai vechi, vă pot spune cu sinceritate : portretul ideal n-a putut fi făcut.

Dar șansa portretului ideal există : ea începe de aici, din dorința de a-l face.

PROIECTE ÎN CÎMPIA TELEORMANULUI

Pînă în decembrie 1978, satul Plosca din Teleorman nu se putea lăuda țării decît cu ceea ce se lăudase și pînă atunci: recolte bunicele la porumb, la grîu, ceva legume, pepeni și cam atît. Nici cele două bălți nu împinseseră așezarea mai în fața altora, căci în țară sînt sate mai răsărite și bălți mai bogate în pește.

Dar în decembrie 1978 aici a început organizarea unui șantier care astăzi funcționează în toată regula, are telefon, birouri și firmă. Înfipte cu doi stîlpi de fier în cîmpia Teleormanului, firma aceasta și tot ce vine odată cu ea are, între altele, misiunea de a face, peste numai trei ani, în 1981, recolte duble la porumb, grîu, orz și legume. S-o citim, deci : Șantierul național al tineretului Viișoara-Nord.

După cum cerea și firma, au apărut în Plosca mașini mari și galbene, ingineri care obișnuiesc să fumeze numai țigări cu filtru, apoi tot felul de cetățeni preocupați, purtînd pe cap caschete colorate. Trupul șantierului e undeva în cîmp, acolo unde urmează să i se pregătească apei din Dunăre un drum prielnic, care să fericească peste 21 000 de hectare. Mintea șantierului, am numit comandamentul, s-a așezat în Plosca, sat care astfel a început să-și dea importanța ce i se cuvine unei așezări care adăpostește cartierul general al unei asemenea grandioase întreprinderi.

Schimbarea cea mai grozavă în Plosca tot brigadierii au adus-o. Elevii din Alexandria și studenții din Iași și Galați, trei sute la număr, n-au impresionat, la început, pe băștinași. Erau cam nedați la soare, cam sfioși în hăinuțele lor de stradă și, chiar dacă ei au fost cei care au ocupat barăcile șantierului național, nimeni nu s-a arătat dispus să accepte, fără probă, că ei ar fi brigadierii, cei care urmează să-i ajute pe teleormăneni să dubleze viitoarele recolte.

Dar zilele înșirîndu-se, din luna mai încoace, și văzînd țăranii că „domnișorii" (și „domnișoarele", că erau vreo cincizeci și ele) chiar se scoală cu noaptea-n cap, că toarnă în poligon dale la normă, 6 mari sau 66 mici pe cap de brigadier, că se prăjesc virtos în arșiță și înghit asemenea praful pe care vîntul fierbinte îl stîrnește din senin, au dus ei mîinile la cap și și-au scos, în semn de respect, imaginare pălării, ba chiar și pălării adevărate.

Primul a făcut gestul primarul Tudor Iaurum care, ca un vizionar ce este, a și comis ilegalități în favoarea viitorului. Astfel, ajutînd studenții gălățeni, după programul de șantier, și la strînsul recoltei, și la organizarea activităților de la căminul cultural, făcînd și alte treburi speciale în comună, cum ar fi, de exemplu, agitația vizuală, tovarășul primar Tudor și-a zis, în sinea lui, că merită să le dea voie gălățenilor să dea și ei cu undița în baltă. Mai ales, s-a scuzat tot el, în gînd, că sînt de meserie, de la Piscicultură. Și mai-mai ales, a spus el cu voce tare, pentru că băieții și fetele, știți pe care-i vedeți, stau aici la noi cu un folos de perspectivă. Așa că ne pot păgubi de cîteva kile de pește, în contul recoltelor viitoare. Dar, ca să vezi, brigadierii tot brigadieri, modele de comportare și la baltă : fiind viitori specialiști, au pescuit științific. Cum prindeau un pește mic, cum zvîrr cu el înapoi în baltă — știți, tovarășe primar, așta mic nu e voie să-l prindem trebuie să mai crească.

Toate întîmplările acestea par a fi spuse în glumă, dar cine e om serios și are ochi buni pentru schimbare, nu se poate să n-o fi sesizat în Plosca, de cînd au venit brigadierii. Așa că vom trece în rîndul celor care contribuie la portretul ideal al tînărului de astăzi, și pe primarul Tudor Iaurum, chiar dacă a trecut de patruzeci de anișori — pentru capacitatea lui de a fi un cetățean vizionar și de nădejde, și pe studenții gălățeni — pentru felul în care au impus respectul sătenilor.

ZILNIC, AMPRENTE CĂTRE TOATĂ LUMEA

Unul din posibilele drumuri ale bobului de mazăre, din păstaie și pînă la soté-ul nostru de acasă, trece și pe la Fabrica de conserve din Turnu Măgurele. Banalul bun simț îmi șoptește că, nici chiar așa, doar n-o să căutăm repere ale portretului ideal pînă și aici, unde nu se petrece nimic deosebit, unde oamenii supraveghează mașinile, care spală, sortează, sterilizează și împing boabele în conserve. Insist numai pentru că știu că muncа nu-și alege situații privilegiate pentru a fi adevărată : ea se poate face cu pricepere chiar și-n cele mai anonime secvențe ale unui mare proces de producție. Din încăpățînare în încăpățînare, ajung și acolo unde totul e aproape gata : cutiile lucitoare vin în containere și așteaptă doar să fie sortate, etichetate și puse, cît 12, 24 sau 48, în cutii de carton. Secția aceasta, numită Produse finite, exprimă cuimea banalității într-o formă care merită mai multă atenție.

Florica Marioara și Teodora Julea sînt fruntașele acestei secții. Le aseamănă hărnicia, blîndețea privirii, faptul că au fiecare cîte doi copii și multe treburi pe acasă. Sortează, fiecare, cîte o mie de cutii, zilnic, în condițiile în care norma e de 632 de cutii pe schimb.

Amprentele lor, depuse cu modestie, pe fiecare produs al fabricii, au colindat lumea : din Uniunea Sovietică în Irak, din R.F. Germană pînă în China, din Algeria în Franța. Voi fi întrebat, poate, care este contribuția acestor două muncitoare tinere la portretul ideal pe care-l

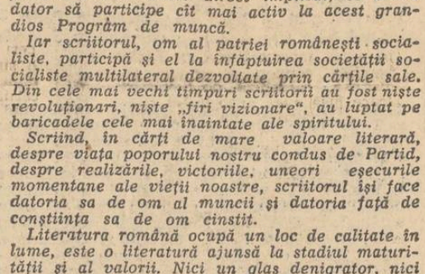

Alexandrina Stănescu : „Munca Cîmpului"

căutăm... Contribuția lor, la acest portret pe care căutăm să-l compunem, a ieșit liniștit la lumină în timp ce vorbeam una și alta :

— Vă iubiți această muncă, această meserie ?

— Da, răspund ele două, scurt, înfășurînd etichete.

— Dacă nu vă e cu supărare, ce sentimente aveți față de aceste cutii de tablă umplute cu mazăre, pe care le înfășurați în benzi de hîrtie tipărită ?

— Sentimente bune, mi se răspunde...

— Le iubiți, adică ?

Fetele fac semn din cap că da. Eu mă îndoiesc. Și atunci una din ele, nu-mi mai amintesc acum care, poate pentru că mi-ar place să cred că amîndouă, îmi pune această problemă, extrem de simplă în logica ei : dacă sînt de acord că aceste cutii pot fi disprețuite sau urîte, de ce nu accept și faptul că pot fi iubite. Este munca multor oameni în ele.

Florica și Teodora cred, pe bună dreptate, că munca lor e adevărată și importantă : noi sîntem ultimele din această fabrică, vorbim de fetele din secție, care ținem în mînă aceste cutii. De la noi, ele pleacă definitiv în lume.

OLTUL ÎMPOTRIVA MALURILOR SALE

Ieșim din comuna istorică Islaz și tre-cem Oltul pe un pod de pontoane. E mare și umflat Oltul, pe alocuri a și dat peste maluri. Un tînăr țăran din sat, un flăcău la vreo 25 de ani, care ne însoțește o vreme, filosofează pe marginea liniștii cu care privim apele tulburi și primejdioase : drumul ăsta, pe care îl vedeți îl spală apa în fiecare primăvară și în fiecare vară, și spre toamnă iar. Dar noi nu ne lăsăm, punem iar pietriș și tot pe aici ne vedem de ale noastre.

Mai mergem pe drum, am ieșit deja la asfalt, de o parte și de alta e doar cîmp, Oltul a rămas undeva spre stînga, și deodată trecem un pod, un pod mare și adevărat. Fără nici o apă sub el — de o parte și de alta, culturi de porumb.

Ce mai este și cu podul ăsta ? Aici, pod pe cîmp, și peste Olt pod de pontoane... Mă mir mai mult ca să văd ce va spune acest țăran tînăr, pe numele lui Ispas. Păi, nu se tulburâ omul din Islaz, pe aici trecea Oltul... Acum vreo 13 ani. Tot așa, într-o primăvară, s-a umflat, a cuprins toată cîmpia, și cînd s-a retras mergea deja pe altă albie, unde l-ați și văzut, la un kilometru și jumătate de podul ăsta, care a rămas singur și fără apă, aici, în cîmpie...

Își cam bate joc Oltul ăsta de dumneavoastră, spun eu o vorbă urîtă, mai mult ca să văd ce spune înțeleptul. De aia n-ați făcut alt pod, de frică să nu se mute iar, nu-i așa ? Cu pontoanele e mai ușor...

Omul se uită la mine cu ochi subțiri. De ce credeți că-i așa ?

Păi, altfel făceați un pod ca lumea peste apă...

Țăranul din Islaz se mai uită odată la mine, ca și cum s-ar pregăti de o trîntă. Dar continuă să vorbească blajin, cu multă înțelegere față de presupusa mea fire. La noi e o vorbă, cum că oamenii sînt malurile Oltului, cele mai adevărate și mai încăpățînate, că numai noi, cum vedeți, rezistarăm pînă acum; din malurile de pămînt a cam făcut apa ce a vrut.

Și cît o s-o mai faceți așa, pe încăpățînații ?

Țăranul din Islaz, ai cărui strămoși au stat la vorbă, acum mai bine de o sută de ani, cu Heliade Rădulescu, cu Golescu, Cristian Tell, Pleșoianu și Popa Șapcă, se gîndește puțin și începe să vorbească de parcă numai cu prezentarea unor planuri de perspectivă s-ar ocupa. Păi, după ce se face hidrocentrala, mutăm satul în altă parte, îl facem oraș, venim cu apa Dunării pînă aici, facem lac de acumulare și după aceea să-și mute Oltul apa în lac cît o vrea... Iar maluri, tot noi rămînem, precum vă spusei...

Mașina oprește după un timp, Ion Ispas ne salută, noi îi mulțumim pentru călăuzire, și el o pornește înapoi spre sat. Mă uit după el cum se duce pe lîngă drum, pe lîngă porumb, subțire, dar nesovăitor.

Mergînd înapoi spre sat, dădea cu vîrful bocancilor în pietre și visa la un lac de acumulare...

Mihai Tatulici

florentin popescu

În nopțile de iunie

în nopțile de iunie prin aer
trec nesfîrșite stoluri de spice
cu aripi poleite de soare
și-n trupuri ducînd ca pe-o taină
o șoaptă-a pămîntului
rostită luminii și ierbii și firii ;
cum le-aud tăind orizontul
cadențat și metalic și greu
parcă-aștept să se-audă fosnind
uriașe fluvii de mălai și făină ;
în nopțile de iunie prin aer
trec nesfîrșite stoluri de spice
și eu, la margini de-oraș și de vis
stau așteptînd și privindu-le
pînă cînd pe-orizonturi se iscă
o dulce și blîndă-adiere de pîine...

Piramidele grîului

Eu vă chem să vedeți piramidele grîului
Crescute ca o galbenă, uriașă, fantastică
plantă
în ținutul faraonului Vară
străbătut prin văzduhuri ca de-o dragoste
mare
nemaicunoscută de nimeni, de tînărul Ra
într-un car pe roți cu spițe de paie
rostogolindu-se blînd precum mieii prin iarbă
cînd umblă aprilie tulburîndu-le sîngele
ningînd peste suflet cu dorul de ducă ;
Sub imense construcții suite în cîmp
în locul trupului fără de viață al faraonului
umblă iarba nervoasă, se-aud miliarde de
boabe
înginînd, fredonînd, învățînd muzica plină de
taine a țărinei
și prin sunetele rostite acolo
trece-un copil fluturînd o frunză de salcie
ca și cum mîinile și fruntea și sufletul
țăranului ar fi trudit toată iarna
și primăvara să-i poată da întruchipare ;
eu vă chem să vedeți piramidele grîului !
Închipuitelor, înaltelor monumente de boabe
ascultîndu-le, primindu-le-ntregul ecou
poetul le-nconjoară hotarele
de căldură, de viață, de murmur, de cîntec
îndelung zămislite
de bărbații, necunoscuții din sate
și de bunul pămînt din Cîmpia Română.
Cînd vara-și înalță-n catarge căldura
și-n lucruri și-n oameni și-n arbori
și-n pietre-n fior de rod și de pîine
trece abia auzit ca un strop de apă în
undele riului
eu vă chem să vedeți, s-auziți,
să trăiți cu sufletul tot și cu trupul
uriașe, crescinde mereu, piramidele grîului !

Carul de grîu

noapte de noapte prin visele mele
ca un sînge pulsează trecînd
carul de grîu al Cîmpiei Române
și sunetul roților lui e-o muzică-a stelelor
tainică-n imnuri urcînd
pentru brațul și gîndul și fruntea
odihnind lîngă roata tractorului
în clipele calde-ale verii ;
ci, iată-n amiaza aprinsă de iulie
e soarele-o roată la carul de grîu
luminînd cu rostogolirea-i destinul recoltei
ca-ntr-o dragoste, frumos trecînd spre
hambare
într-un rîu nesfîrșit, bolovănos, de boabe
purtînd mîngîierea copilului
cîntul de leagăn al mamei
și sudoarea bărbatului schimbată în aur.
Pe țărmul nesfîrșitului, bogatului rîu
noapte de noapte prin visele mele
pulsează trecînd
carul de grîu al Cîmpiei Române !

PERSIDA

FRAGMENTE DIN ROMANUL „PATRIARHII"

corneliu leu

Persida a ajuns vedetă la Hollywood ; glasul ei s-a dovedit a-i tulbura nu numai pe consumatorii tavernelor porturilor.

Povestea lui Drăgan devenea acum moale și duioasă, tocmai pentru că o dublau marile vanități ale bărbatului iubit de femeia celebră, tocmai pentru că musteau pe dedesubtul ei satisfacțiile unei tulburări amețitoare pe care a trăit-o ajungînd din nou în libertate.

Își terminase pedeapsa, dar regimul legionar în loc să-i dea drumul, l-a băgat într-un lagăr de unde a scăpat de abia după rebeliune și fuga lui Horia Sima. Acolo, în acel lagăr, i-a căzut în mînă un ziar din care un articol a avut darul să-l emoționeze de două ori. Prima dată pentru că era semnat de Alexe, vărul său și, a doua oară, cînd, citindu-l, și-a dat seama că era vorba despre Persida, și celebritatea la care ea ajunsese peste ocean.

„O mare mîndrie românească", purta titlu articolul care se termina cu fraza : „putem fi mîndri de glasul pe care l-a dat neamul nostru, de artista care s-a născut printre noi și regretăm că, datorită condițiilor vitrege ale războiului, nu avem și o fotografie recentă a ei, pe care să o oferim cititorilor noștri". Acolo, în lagăr, Drăgan l-a citit de cinci ori, de zece ori, de o sută de ori, apoi a căutat în dreapta și-n stînga oameni de la care să poată afla amănunte. Și a aflat. Da, Persida ajunsese celebră, jucase și-ntr-un film care s-a bucurat de succes, iar acum se pregăteau la Hollywood mai multe filme cu ea. Era supranumită de cronicarii americani, meșteri în a specula momentul istoric, „glasul dur al destinului" și vocea ei, melodiile ei strigate patetic, ce se trăgeau din vechile melodii țărănești ale Dunării, erau cele mai la modă în atmosfera tulbure a războiului.

Cînd a ajuns în libertate și, mai ales, l s-a spus că-l căuta profesorul acela mărunțel, cu cap mare, poreclit „Republicanu", n-a ținut seama de sfatul care i se dădea în legătură cu faptul că acela își expunea prea fățiș și fără pavăză ideile : s-a dus să-l caute pe străduța bătrînă și îngustă a copilăriei lor. Era strada veche, pavată cu pietre de rîu mari și bombate ca niște ouă de reptilă preistorică, din care se făceau trei bifurcații ; drumul spre minele vechi, cu galerii păstrate încă de pe vremea romanilor, Strada Fabricii, pe care se născuse el, strada pe care Persida îl privise cu ochi de puberă, și drumul către cimitirul a cărui denumire cifrată, spre a fi mai de viață, folosită de toată lumea, era „Drumul lui moș Coman" — un miner hazliu care, nemaiputînd lucra în subteran, se făcuse gropar și paznic al cimitirului.

Dar el n-avea timp de amintiri și stări sentimentale. Era o atmosferă cruntă de război și dictatură care apăsa orășelul scund, cu casele ascunse sub grădinile neîngrijite ale recentelor văduve, cu trecătorii rari, controlați de patrule, sub ploile unei primăveri reci și nebinevoitoare. Apăsă clanța turcească a vechii porți a mătușii sale și se furișă în grădina năpădită de crenguș. Abia înăuntru, în spatele geamului cu camuflaj, trupul lui mare și ciolănos se întinse zîmbind blînd căinării mătușii : „Vai, ce te-au slăbit ; tu doar erai un munte !"...

Fusese un munte ; acum era un om nerăbdător, așteptînd să rămînă cu vărul lui, care părea mai emoționat de întîlnire decît el. Încărunțise bine, ceea ce dădea o alură stranie și hirsută capului său mare, și umplusse casa mătușii de cărți. Astea erau singurele diferențe. Pentru Drăgan, însă, tot flăcăii de odinioară erau. Tot flăcăii de odinioară puși pe discuții interminabile despre rostul omului și al omenirii, discuții în care, întotdeauna, Alexe avea, pentru fiecare lucru cîte un răspuns sau, mai degrabă, cîte o întreagă teorie. Lui Drăgan, care nu avusese posibilitatea să învețe, discuțiile cu vărul sau cel multe știutor îi țineau loc și de școală și de confruntarea a ceea ce gîndea el cu rigoarea sistemelor aflate în cărțile la care nu avusese cum să ajungă. De data asta, însă, răspunsul pe care-l căuta la Alexe avea o natură mult mai pămîntească.

— În lagăr eram și am văzut articolul tău despre Persida, începu el cînd rămaseră singuri în cămăruța scundă cu miros de busuioc de la bătrîni, căreia prezența lui Alexe îi conferise și mirosul de cărți... Am citit de nenumărate ori articolul tău încercînd să înțeleg cît mai mult.

În ochii de șoricel inteligent ai vărului său apăruse o lumină încîntată care îl încurajă. Continuă mocnit, după cum îi era starea :

— ...Știi, am și comentat cu multă lume, dar nu ăsta este lucrul important ; pe mine, cred că mă înțelegi....

Îl înțelegeau ; ochii aceia ca două bobițe așezate puțin strîmb sub fruntea mare, îl înțelegeau, îl înțelegeau, îl încurajau să spună sau, și fără să spună, îl înțelegeau pentru că, emoționat, Alexe nu-l mai aștepta să termine și rosti :

— Pentru tine, da ; la tine m-am gîndit ; mai bine zis și la tine m-am gîndit.

— Chiar te-ai gîndit la mine ?

Drăgan încerca o undă de neliniște.

— Da, îi răspunse senin și bucuros Alexe ; eram sigur că tu ai să mă înțelegi ; ai să pricepi că vreau să sfîșii obrocul.

— Obrocul ?

Luminițele din ochii aceluia deveneau tot mai încinse :

— Da, teroarea ! Nu mai știm nimic, nu mai avem nici un contact cu lumea ; ne apasă ei, cu mîinile lor murdare și cu răgetele de fiară ale lui Hitler ! Înțelegi, e un articolaș mic, un fapt oarecare, care ne privește pe noi, dar, publicîndu-l, eu le sparg ferestrele mînjite în spatele cărora ne țin ; arunc o lumină spre restul lumii !

Era atît de încîntat încît, cu toate că începea să intuiască ceva, ceva nesigur, Drăgan nu îndrăznea să-l întrerupă.

— E odios ce se petrece cu noi, spunea vărul cu patimă, de asta și voiam, trebuia neapărat să stau de vorbă cu tine..

Cert lucru, gîndurile lor lunecau unul pe lîngă altul. Fiecare era emoționat, interesat, dornic de comunicare, dar motivul ?... Motivul părea a nu fi chiar....

— Și, în fară de ce ai scris acolo, ce mai știi, ce amănunte mai ai ? încercă Drăgan calea pentru care venise.

— Amănunte ! zîmbi vărul trist dînd din capul său mare. Și oftă : nu mai am ! Ce, dac-aș fi avut nu le-aș fi publicat ?! Orice făptulet aș avea, și pot să scriu oricît — exclamă acela înflăcărat — să se vadă, să se simtă, măcar că nu toți românii sînt sub obrocul ăstora, că mai există și...

Cu o contrariere dureroasă, Drăgan începea să priceapă. Și nu numai că pricepea, dar simțea cum se afla în fața unui lucru foarte grav ; avea de pus în cumpănă dorința sau mai bine zis speranța la fel de fierbinte după modul cum vorbea, cu care îl așteptase vărul său. Rămase trist, puțin îngîndurat, ascultîndu-l ; ascultîndu-i vulcanul de chin, de revoltă ;

— Nu cred că și-a putut cineva închipui vreodată că s-ar putea petrece așa ceva cu țara românească, cu noi, oamenii ăștia pașnici și raționali ; da, da, mai ales raționali. Noi sîntem un popor la locul nostru, domnule, de oameni cu echilibru ; noi sîntem... E groaznic ; e groaznic !

...Drăgan își dădu seama că Persida și toate întrebările în legătură cu ea rămăseseră undeva în urmă : Era telegrama ta ? Cînd ai trimis-o ?

— Cînd l-au asasinat. Nu credeam că se poate întîmpla așa ceva la noi.

— Eu eram în lagăr ; am auzit tîrziu că ai trimis o telegramă de protest.

Alexe devenise altul, ca dovadă că pînă atunci se abținuse. Nu mai era calm, îi reveneau niște impresii care îl tulburaseră cîndva și din pricina aceasta nu-i mai păsa nici de coerența limbajului.

— Intelectuali români... Canalii !... Știi că erau intelectuali — foști studenți la drept, la Academia comercială ; unul era avocat, alții economiști, numai șoferul nu avea carte... De asasini vorbesc ; iartă-mă că sînt tulburat. Eu, știi că m-am rupt de profesorul Iorga de mult, de politica lui ; dar să-l asasineze ! Ce-nseamnă decădere morală a obscurantismului ! Intelectuali să-l asasineze pe cel mai mare cărturar ! Și nu numai pe el, știi... ochii i se aprinseră mai mult ; am cercetat totul — l-au răpit la prînz în București pe profesorul Madgearu, l-au dus în pădure la Snagov și l-au împușcat, apoi și-au continuat drumul la Sinaia, l-au răpit pe Iorga și l-au asasinat. În aceeași zi, două crime. Obscurantism grav, și decădere... Și, deodată : Gherasime, gestul meu nu e pripit. Te-am căutat, te-am așteptat. Eu mă deplasez încet ; de douăzeci de ani tot mă deplasez încoace ; gîndind, nu lăsîndu-mă pradă sentimentelor !... Gherasime, eu vin cu voi. Am ajuns la concluzia că ne trebuie soluția radicală. Altfel ne ducem de ripă. În rîpa lui Hitler... Nemții, treaba lor ce fac cu ei înșiși ca națiune ; dar noi sîntem un popor lucid și rațional ! Noi sîntem senini ; uite, chiar în condițiile astea, sub baionetele lui Hitler, și legionarii n-au durat ! Eu m-am hotărît, Gherasime, am meditat și te-am așteptat.

Drăgan stătea mut, impresionat, atent, ca-n fața unei alchimii care se petrece, se leagă și se dezleagă sub ochii lui, ca-n fața unei precipitate evoluții a unui fenomen natural care nu-ți lasă timp de comentarii. Tremura de emoție alături de vărul său, dar o altă emoție decît a aceluia ; era emoția de a-l descoperi. Da, Drăgan, obișnuit a vorbi el oamenilor, a-i lămuri, a le arăta calea, rămăsese grav impresionat, tulburat de modul cum vărul său, lăsîndu-se ros adînc vreme de ani, își găsea singur calea. Stătea mut, bunul lui simț fiind puternic impresionat, iar chipul Persidei pe care venise acolo să și-l întregească, rămăsese undeva în umbră.

— Și să știi bine, Gherasime, eu nu ajung din nevoi sau din orgolii la voi — deveni coerentă, ca în fața unui lucru mult meditat, vorbirea lui Alexe — eu n-am nevoie de nimic, și cîtă vreme m-am rupt de lume văzîndu-mi numai de elevii mei, îmi găsisem un echilibru. Dar acum, după ce-am gîndit mult și am căutat în mintea mea toate soluțiile pentru poporul ăsta, ajung aici. Să-mi spui ce trebuie să fac și mă voi supune tuturor obligațiilor conspirativității. Știu că aveți legi mai aspre decît cele cu care s-a obișnuit firea mea ; am și început să mă supun.

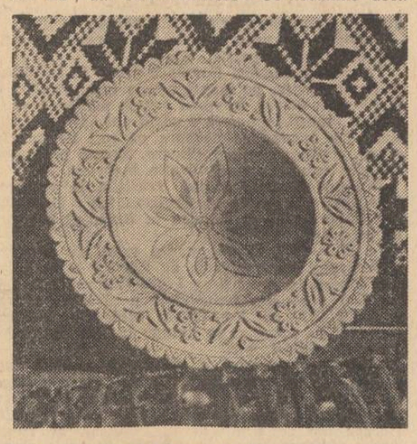

Taler sculptat în lemn de Constantin Perța — județul Alba (Din expoziția deschisă la Sala de marmură a Casei Scinteii)

Drăgan se ridică moale, punîndu-i mîinile pe umeri. De undeva, din spatele lor, îl urmăreau cu imputare ochii Persidei, căreia el îi spunea : „Iartă-mă, știi că te iubesc ; dar vezi, vezi că viața e mult mai complicată !"...

★

Pentru Persida, a avut el ceasurile lui, zilele lui, nopțile lui, pline de satisfacțiile care l-au hrănit îndelungă vreme, chiar nevăzînd-o, nemaiavînd cum s-o întîlnească, dar știindu-se iubit.

Știindu-se căutat sau așteptat de ea, știindu-se obiectul patimilor ei, al chinului frumos cu care și-a încununat ea, ca un fachir, toată viața.

I se povestea sau, cine știe cum, îl ajungea zvonul succeselor ei, iar, apoi, într-o scrisoare greu ajunsă, cuvintele ei așternute cam neîndeminatec îi mărturiseau că, fără el, se simte singură și nu-și află rostul. Îl chema la ea, îi propunea să-l răscumpere dacă mai era cumva arestat. Ba mai mult : concomitent cu aceasta, Persida provocă o întreagă anchetă a Crucii Roșii internaționale care fu gata-gata să aibă urmări nefaste pentru Drăgan, deoarece Gestapoul o folosise ca să dea de unele capete ale mișcării comuniste.

Nu i-a răspuns la scrisoare, cu toate că îl chinuiau multe ginduri. A blestemat-o și i-a dat dreptate sărmanului de Frasin : femeia asta, cu patima ei oarbă, cu dragostea ei nebună care nu ținea seama de nimic, se putea transforma într-o plază rea.

Și, cu toate astea...

Cu toate astea, la amintirea ei, a patimii cu care nimeni nu-l mai învăluise atît de fierbinte, sufletul lui se topea. Pentru bărbatul cu tăieturi adînci pe obraz, dar nu chiar atît de adînci cît însemna experiența lui de viață, Persida rămînea iubirea cu tot ce poate însemna ea mai frumos.

Iar, cînd a apărut din nou în viața lui, nu s-a putut ca aceasta să se întîmple în alt moment decît acela în care îi producea cele mai mari încurcături.

Era toamnă de-a binelea ; toamna de după zilele fierbinți din august cînd el rătăcise prin pădurile Dunării, ducîndu-și la îndeplinire prima misiune în legalitate. Apele din bazinul portului străluceau vinete oglindind în ele multe transformări aduse de fiecare dintre zilele toamnei aceleia. Drăgan era în fruntea mișcării muncitorilor care deveniseră liberi și, într-o luptă strînsă, își cîștigau celelalte drepturi. Era entuziast, nu mai dormea aproape deloc, îl găseai pretutindeni și pretutindeni oamenii îl știau, pretutindeni se adunau urmînd îndrumările lui. Toți cei aproape patruzeci de ani ai lui se realizau acum, într-o luptă amplă pe care o ducea cu știință și pasiune.

Atunci a apărut ea. S-a întors. S-a întors victorioasă pe cheiul de unde pornise la hazard în lume. Avea un mic yacht pe care i-l făcuse cadou un admirator miliardar, și călătorea pe acest yacht într-un turneu postbelic împreună cu orchestra și trupa ei de balet. Străbătuse toată Mediterana, oprind în porturi și dînd spectacole pentru militarii trupelor aliate, care îi organizaseră acel turneu. Iar ea condiționase ca punctul terminus să fie la gurile Dunării, pentru ca să ajungă în portul de unde cîndva plecase căutîndu-și rostul în lume.

Pentru el venea. În speranța că războiul care în aceste părți se terminase, îl eliberase, îl făcuse liber în așa fel încît nimic să n-o mai împiedice a se uni cu el. Venea, cîntăreață celebră acum în tot apusul, cu discuri și filme purtînd numele ei, cu uși deschise în cercurile cele mai înalte ale lumii bune, curtată și dorită de bărbații acelei lumi, dintre care unul, fabricant de arme pe care războiul îl îmbogățise rapid, îi și donase în contul împozitelor sale yachtul, făcînd din el o scenă plutitoare sub egida unei societăți de binefacere care organiza spectacole pentru răniți.

Venea Persida cea celebră acum în lume, să cînte celor care o știau de cînd îi spăla vasele lui Stere. Sau venea distinsa doamnă cu suflet de copil ambițios să-și caute iubirea pe cheiurile tinereții pierdute ?

Oricum venea — ca un făcut în toată viața și toată iubirea lor, nu putea să cadă într-un moment mai prost pentru Drăgan. Era soarta ei să ducă pînă la convulsie și explozie chiar și încurcăturí care nu-i aparțineau. Era un blestem.

Pentru că vasul ei a apărut în fața portului tocmai în zilele în care Drăgan pregătea asaltul prefecturii. Era toamna aceea rece și flămîndă cînd, spre nord, războiul încă mai continua și, după avîntul răsturnării dictaturii care le făcuse să uite toate relele, masele își dădeau seama că tot flămînde rămîneau, și puterea economică tot în mîinile altora.

Vestea i-a adus-o, cu botul său negricios și ochii acoperiți de șprîncenele strîmbe, Vichentie Saghin. În tipografie, dimineața la șase, cînd nu erau încă patronii și muncitorii le trăgeau lor niște manifeste prin care arătau oamenilor care erau cerințele muncitorești adresate administrației județului.

— Acum ai avea nevoie de Frasin, ca să te scape de ea, îi spusese, cu surîsul său insinuant, Saghin.

Drăgan fu cît pe-aci să-l bată. Să-l tăvălească pe mesele de tablă ale tipografilor, amestecîndu-i zîmbetul timp, hîlizeala pentru al cărei amuzament nu găsea nici o justificare, cu literele de plumb din casetele împărțite mărunt. Se opri numai datorită faptului că nu știa dacă pe acela trebuia să-l fie ciudă, sau pe întîmplarea ca atare. În orice caz, adevărul era cam pe la mijloc, deoarece Saghin, bărbat însurat fiind, și dintotdeauna subjugat nevestii, privea cu un fel de ironie invidioasă spectaculoasa viață sentimentală a lui Drăgan.

Ieșiră în stradă, ajunseră cu pași bocăniți pe chei și, prin pînza ceților dimineții, încercară să scruteze pe direcția unde trebuia să fie fantoma albă ce închipuia prezența Persidei aici, în fața portului lor dintotdeauna. Peste toată ciuda, surprinderea și sentimentul tulburării întregului curs al vieții lui, pe Drăgan îl încerca, nu se putea să nu-l încerce, să nu-l chinuie și să nu-l obosească după noaptea aceea petrecută în zeci de locuri spre a pregăti oamenii pentru manifestație, emoția dulce a conștiinței că-n cețurile acelea ale apelor de toamnă care o îmbrăcau ca niște mătăsuri, se afla ea. Ea, venind către el din depărtările unei lumi de neînchipuit.

Căută privirile lui Saghin, să vadă în ce măsură se scăldau în invidie și-n ce măsură în ironie. Și, ca și cum i-ar fi dat un răspuns categoric tuturor bănuielilor, îi spuse cu glas adînc, amenințător :

— Eu am iubit-o pe femeia asta, Saghine !

— Vorbești la trecut, constată acela ; și Drăgan nu-l mai vedea decît ca o siluetă în ceață. O siluetă nedefinită ce putea fi și propria sa umbră.

— Da, am iubit-o repetă apăsat ca să se simtă și sentimentul categoric, și timpul trecut.

★

— Ascultă, Saghine, ascultă Vinchente, cine te-o fi botezat așa !... Ascultă, mă, vorbești de încrederea pe care o au oamenii în mine ?

— Sigur că da, răspunse acela repede, înfricoșat de tonul hamalului mare a cărui siluetă îl domina.

— Păi atunci, atunci cum poți să mă crezi inconștient, cum poți să crezi c-aș trăda această încredere ?

— Dar n-am...

— Taci din gură ! Taci !... Te gîndești ca nu cumva să greșesc eu. Dar de ce eu ? Cînd am mai greșit eu, ca să te temi că voi greși acuma ; cînd ? !

— N-am spus c-ai greșit, Drăgane ; am spus, dimpotrivă, că a venit momentul cînd, dacă noi ajungem la putere, înseamnă că în primul rînd tu, înseamnă că tu...

— Da' de ce eu ? De ce neapărat, eu ! ?

Nu-i mai ascultă răspunsul ; nu-l mai interesa ; o apucă înciudat înainte. Dar auzi printre vorbele cu care prietenul său, în mod cît se poate de sincer, încerca să-l îmbune :

— Tu ai să ajungi mare, Drăgane, pentru că tu ești cel mai...

Din capul străzii ce urca din port, oprindu-se pe înălțime, ca o statuie surprinsă într-un gest esențial, îi spuse fără ciudă :

— Te-nșeli, Vinchente ; te-nșeli amarnic.

Și porni înainte fără să-i mai explice de ce. Ba, mai mult decît atît : i-ar fi plăcut, i-ar fi plăcut grozav ca Saghin s-o rupă la fugă și, cînd el, Drăgan, ar fi ajuns la comitetul județean, să-și găsească tovarășii de partid strînși

---

teatru **t**

Teatrele populare

Harta teatrală s-a îmbogățit în ultima vreme cu un apreciabil număr de stagiuni permanente provenind din activitatea **teatrelor populare** apărute în toate colțurile țării. În unele localități noile trupe reînnoadă o tradiție, în altele deschid orizonturi ce vor crea ele însele semne de continuitate. Ceea ce se poate spune de la început despre viața teatrală a „institutiilor" numite este ambiția lor de a nu cantona într-un repertoriu de uzură, ocazional și superficial, ci de a aborda dramaturgia la zi, fără a imita pur și simplu partiturile actorilor de profesie, colaborînd, în schimb, cu profesionistii artei scenice, sub aspecte ce diferă de la un loc la altul.

Dintre cele treisprezece astfel de teatre — cîte au ajuns în finala de la Galați a „Cîntării României" — cel mai tînăr, recent înființat la Zalău, a montat „Acești îngeri triști" de D. R. Popescu. Începutul de drum se cuvine semnalat pentru modalitatea unei colaborări, și, nu în ultimul rînd, pentru rezultatele acesteia. Actorii sînt tineri ca și profesionistii colaboratori : regizorul Mihai Lungeanu și scenograful Radu Corciova. De altminteri, una din calitățile institutiilor menționate este tinerețea pasionaților lor (muncitori, ingineri, tehnicieni, cadre didactice, functionari), ceea ce ne dă dreptul să sperăm în continuitatea activității și în prospețimea ei. Multe dintre trupele așa-zis populare ridică în scenă tot atîtea premiere cît un teatru cu firmă constituită. Unele își au dramaturgul lor, cum se întîmplă la Rîmnicu Vîlcea, unde Doru Motoc si-a văzut în scenă premiera „Dialog nocturn despre o piesă nescrisă", în decorul arhitectului Dan Mayer, cu muzică de Nicu Alifantis, și în concepția unuia dintre cei mai buni regizori („neprofesionisti" !) ai artei amatoare, Gheorghe Marinescu.

Pe afișul și în programele de sală ale spectacolelor prezentate sub emblema teatrelor populare figurează, cum am mai spus, numele celor mai buni dramaturgi ai noștri. La Buzău se joacă „Interviu" de Ecaterina Oproiu ; la Călărași, „A treia teapă" de Marin Sorescu ; la Oravița, „Viața e ca un vagon" de Paul Everac ; la Drobeta-Tr. Severin, „Alexandru Lăpușneanu" de Virgil Stoenescu.

Dacă am lua în seamă și turneele lor am realiza că teatrele populare se constituie într-o a doua mare scenă activă a țării. Pornind, iarăși, de la calitatea repertoriului și de la aceea a colaboratorilor, nu e greu să înțelegem că tinta este de fiecare dată arta adevărată, căreia i se dedică într-un mod ce implică autodepășirea, și, prin aceasta, cultivarea valorii.

Ioan Lazăr

---

film **f**

Realitatea culiselor

Filmul de mare spectacol își păstrează în cinematografia americană un loc privilegiat și **Misiunea Capricorn unu** face parte din acest gen de inscenări grandioase. De la bun început, faptul că este vorba de un zbor cosmic, de primii oameni care vor pune piciorul pe Marte, instalează filmul pe o scenă de dimensiuni puțin obișnuite; condiția spectaculară ar fi îndeplinită fie și numai prin etalarea mijloacelor tehnice, în documentarul unei lansări cosmice suficient de interesante în detaliile sale pentru a impresiona. Peter Hyams, scenarist și regizor în același timp, nu se folosește însă de această aparență spectaculoasă, decît pentru a ne invita să vizităm încă o dată culisele scenei pe care se răsfață „marele vis american". Cosmonauții nu mai pot pleca pe Marte, dar zborul cosmic nu va fi aminat. Ar fi, pentru marele public, și mai ales pentru viitorul zborurilor cosmice, o lovitură mult prea grea, așa că cei care au pregătit zborul spre Marte preferă o înșelăciune; visul trebuie ținut în viață cu orice preț chiar dacă, astfel, opinia publică este mințită cu bună știință. Undeva, într-un studio improvizat, cei trei cosmonauți urmează să joace în fața milioanelor de telespectatori comedia zborului spre Marte și în acest moment implicațiile politice și sociale ale filmului depășesc limitele spectacolului tehnic. Odată „aflați pe Marte", cosmonauții primesc un mesaj din partea președintelui țării: „Voi sînteți esența adevărului! Voi sînteți realitatea!" se spune în mesajul care ar trebui să fi ajuns pe suprafața altei planete, dar care se aude de fapt într-un studiou de televiziune luminat de reflectoare. Și toată această inscenare este pusă la cale doar pentru a ține în viață un vis, o iluzie de pe urma căreia își cîștigă pîinea o mulțime de oameni.

Filmul lui Peter Hyams atacă frontal o temă de mare actualitate în viața socială și politică a Americii contemporane și o face, după cîte se vede, la modul cel mai spectaculos posibil. Calitatea artistică nu este o problemă cu care regizorul să-și bată capul în mod deosebit; filmul se află mai tot timpul la un înalt nivel de profesionalitate, suficient pentru ca problema în discuție să fie pusă fără complexe, fără inutile artificii și ezitări. **Misiunea Capricorn unu** se înscrie astfel într-o campanie mai largă pe care filmul american o duce în ultima vreme: dezvăluirea programatică a realității care se află în spatele unor uși închise. Mitul unei națiuni victorioase, atotputernice, întreprinzătoare, încearcă să fie înlocuit acum cu un nou mit — acela al unei națiuni care a ajuns la conștiința realității, care pune adevărul mai presus de orice altă valoare. Întrebarea este dacă nu cumva avem de-a face doar cu înlocuirea unui mit prin alt mit.

Nicolae Mateescu

---

televiziune **tv**

Panoramic

● Așa după cum remarcam și în cronica de acum două săptămîni, televiziunea încearcă să satisfacă într o măsură mai mare cerințele unui program cu un profil specific acestei perioade. Emisiunile de mare audiență își păstrează calitățile lor, iar la altele este vizibil un plus de exigență din partea realizatorilor. Un' suflu înnoitor se poate observa în emisiunile economice și sociale, în cele de evocare istorică, mai palid totuși în cele din perimetrul cultural. Telespectatorii se pot convinge de aceasta urmărind **Calea eroilor. Reportaj pe glob, Inscripții pe celuloid** etc.

Emisiunile muzicale, de divertisment par a fi mai bine alcătuite, cu un spirit critic mai sever în selecția interpreților și a momentelor distractive. **Clubul tineretului**, emisiune antrenantă și agreabilă, ce-și găsește locul cuvenit simbăta după amiază, realizată cu profesionalism de Petre Magdin, cuprinde (uneori) secvențe muzicale de bună calitate cu formații din țară și de peste hotare. **Albumul duminical**, emisiune de la care telespectatorii solicită foarte mult, ne surprinde rar cu ceva original, rămînind ceea ce știm cu toții că este, nici bună, nici rea, ci un cocteil muzical și distractiv cu un profil consacrat.

Un moment **sigur** al programului este **Magazinul de simbătă** care cîștigă cu fiecare nouă ediție adeziunea telespectatorilor și confirmă buna impresie pe care a stîrnit-o încă de la apariție. Interviul cu Alexandr Kaliaghin, actorul din filmul „Piesă neterminată pentru o pianină mecanică", prezența (decorativă) muzicală în studio a lui Tudor Gheorghe, rubrica de curiozități și mai ales fragmentul din filmul lui Fellini „Repetiția orchestrei" au constituit surprizele plăcute pe care ni le-a oferit ultima emisiune de simbăta trecută.

● **Consultatii juridice** este o emisiune modestă, dar profitabilă în multe privințe pentru telespectatori, mai ales atunci cînd nu se rezumă la o prezentare formală, fără relief, a actelor normative și aduce în obiectiv faptele de viață pe care le reglementează acestea. În ultima emisiune de simbătă, 21 iulie (realizată de Ion Dumitrașcu), convingătoare au fost mai ales secvențele referitoare la problemele cetățenești, la situațiile concrete în care cetățeanul se confruntă curent cu universul legislativ. Un moment remarcabil a fost și poșta emisiunii în care jurista Doina Motiu a făcut un comentariu interesant și persuasiv asupra noilor apariții editoriale din domeniul respectiv.

● Din programul bogat oferit de **Seara televiziunii poloneze** reținem reportajul despre chipul de azi al Sileziei, evoluția ansamblului folcloric „Mazowsze" și filmul artistic „Profesorul". Filmul lui Zbigniew Chmielewski elocvent pentru măiestria, stilul și bunul renume al cinematografiei poloneze, a cucerit prin registrul realist în care sînt surprinse situațiile existențiale, prin sinceritatea cu care sînt transcrise datele vieții cotidiene.

Grigore Georgiu

și alarmați : „Fraților, Drăgan trădează ; i-a venit fufa care s-a-mbogățit peste ocean, i-a venit c-un yacht, așa că el nu mai are nevoie de revoluție !"...

Atunci i-ar fi văzut și i-ar fi judecat pe fiecare în parte după credințele lor.

Da, după credințele lor. Pentru că asta îl chinuia cel mai mult pe Drăgan : credința pe calea căreia, cînd apucase, știuse bine că nu se va mai întoarce niciodată. Iar atunci, în dimineața aceea cețoasă, cînd soarta lui făcea să se împletească în întîmplarea momentului atîtea lucruri, de la mult visata clipă a mobilizării tuturor forțelor muncitorești și pînă la apariția stranie a Persidei în chip de milionară.

Ciuda și indignarea se amestecau în Drăgan, făcînd să clocotească marile neliniști pe care, pe lîngă că le purta pentru importanta zi ce începea, se înzeciseră acum prin stupida apariție a vasului aceluia alb a cărui siluetă se desena tot mai precis, pe măsură ce soarele chel ca o lună se ridica pe cer. Și simți nevoia să strige, nu știa bine dacă în spre largul apelor sau numai în spre Saghin pe care-l lăsase în urmă :

— Eu nu ca să ajung mare am luptat pînă acum, s-o știți voi ; am alte lucruri în cazul ăsta !

Și nu mai chibzui la nimic, ci se avîntă pătimaș în tot ce avea de făcut : luă manifestele cu miros proaspăt de cerneală, se duse la depoul C.F.R. unde le împărți echipelor de șoc, trecu apoi prin cartierele mărginașe asigurîndu-se de participarea oamenilor și se afundă în portul unde-l așteptau atîtea de făcut.

Numai că, din port, cînd ridica privirea, vrînd-nevrînd, dădea cu ochii de silueta tot mai clară, tot mai apropiată și mai precis desenată a yachtului celui alb. I se părea un car mortuar. Un bizar car mortuar care purta pe ape iubirea lui cea stinsă.

Orașul, în vremea asta, fierbea. O încruntare dură și mută îl încleșta. Străzile erau pustii, mișcările pe ele scurte, agitate, ca niște focuri de armă răzlețe. Circuitele telefonice plesneau de convorbiri și solicitări, după zidurile cazărmilor armata stătea smirnă așteptînd un ordin dar nestiind din ce parte îl va primi, muncitorii se adunau încet, cu un calm forțat, în locurile care, de la insurecție, deveniseră de tradiție pentru manifestările lor, în cabinete se puneau la cale diverse măsuri contraofensive, negustorii își baricadau magaziile, din partea guvernului se cereau tot felul de informații, dar nu răsufla nici o indicație, fapt care dovedea că încordarea era generală, cuprinzînd toată țara. Cu spatele la yachtul cel alb care, acum, acostase la chei întîmpinat de o parte dintre oficialitățile orașului, Drăgan organiza cu indîrjire muncitorii.

★

La orele unsprezece, așa fuseseră anunțați, Drăgan se afla, printre ceilalți reprezentanți ai muncitorilor, în cabinetul prefectului, unde dădeau un ultimatum : ori se rezolvă cererile de a fi reprimiți la lucru și de a se pune stavilă speculei aprovizionîndu-se piața cu strictul necesar, ori masele de oameni vor proceda cum vor crede de cuviință. Prefectul, bărbat pedant, cu capul ca un V destul de turtit, pe lățimea căruia se desena o foarte îngrijită pieptănătură cu cărare, încerca să-i amîne cu diverse protocoale. Parlamenta cu gesturi largi prin care scotea înainte o mînă fină marcată de un inel lățăreț ca și creștetul lui, încadrînd în montura de aur o piatră neagră, strălucitoare. Nu părea prea alarmat și nici concesiv, ca de obicei, ci îl simțeai că face un joc în spatele căruia se aflau susținători care-i dădeau curaj. Și tot arunca din timp în timp priviri pe ferestrele înalte ale cabinetului. Pînă cînd, trădîndu-și nepăsarea față de ceea ce îi spuneau ei, arborâ un zîmbet larg. Pe stradă începuse animație și o muzică se auzea înaintînd din plin. Cu zîmbetul arcuit pe fața-i triunghiulară, prefectul întreba c-o politețâ triumfătoare :

— Credeți dumneavoastră, stimați parteneri, — că doar sîntem parteneri în guvernul de la București, nu ? — credeți dumneavoastră că în ziua în care prezintă spectacol cea mai celebră cîntăreață din lume, fiica portului nostru, mai puteți chema pe cineva la demonstrație ?

Într-adevăr, oprind muzica din cînd în cînd, cineva striga :

— Veniți pe chei, veniți neîntîrziat s-o vedeți pe marea fiică a portului nostru ! Veniți la marele spectacol prezentat în toate porturile lumii !...

Delegații muncitorilor s-au privit unii pe alții și, toți laolaltă, l-au privit pe Drăgan.

Iar Drăgan a pornit înaintea lor, a tuturor. A pornit spre chelul către care se grăbea toată lumea, a dat la o parte mulțimea care se adunase și, făcîndu-și loc, a ajuns lîngă yachtul alb care se transformase într-un fel de scenă.

I-a privit cu ochi de cunoscător înălțimea și carura, s-a înfruntat o clipă cu masivitatea lui ca și cum ar fi apreciat pe unde putea să-l înhațe mai bine și, fără să dea atenție galionului care parcă semăna cu cineva, a pășit hotărît pe scîndura pasarelei.

Atunci s-a produs parcă o furtună. Nu și-a mai dat seama cum și ce fel, pentru că s-a simțit în întregime prins în vîrtejul ei. Poate că vuia mulțimea de jos, poate că se zbăteau pînzele pe catarge, poate curenții adîncului și văzduhului înconjurau în tromba lor totul. Nu-și dădea seama cum și în ce fel ; știa numai că trebuie să calce apăsat, fără balans, mergînd înainte cum își propusese.

Cîndva, mai tîrziu, cu cîteva clipe mai tîrziu, și-a dat seama : furtuna era ea, venirea ei, presimțirea de către ea a prezenței lui, vîrtejul care-o chema către el, o aducea către el, o absorbea către el. Era Persida, Persida lui dintotdeauna : era ea și nimeni alta, pentru că nici o celebritate, nici o avere, nici o glorie nu o putea preface. Eru ea, dragostea ei oarbă, așteptarea pătimașă care se răzbuna alergînd acum către el.

O simți acolo, undeva pe punțile yachtului, ușoară și fierbinte în brațele sale. Și îi văzu buzele modelînd niște cuvinte grele ca o durere:

— Tu ești !... Ești tu !... Ești tu !...

O îndepărtă încet, cu un gest sigur, pe care parcă-l avea asuprâ-și dintotdeauna, și-i spuse

Continuare în pag. a 7-a

mihail crama

Retragerea

Vă retrageți ani
ca ariergarda unei armate-nfrînte.

Oricum, e frumos.
Apusul magnific de soare — — —
Privesc la mantalele voastre-n bandulieră,
la puștile-atîrnînd cu țevile-n jos.

Prispa

De ține întreabă vîntul, apa
și norii lungi ce străbătură șesul
în rarul timp ce-nfiorase pleoapa.

La glezna ta ademenind drumeții,
în unduirea landului de seară...
Cum stau, uitat, pe prispa casei goală,
căzută fața-ntiia-a tinereții !...

Vorbire

Aduse-s : piinea, sarea, untul
și laptele și cîte mai bucate,
și mă poftești în fața mesei late,
în timp ce-mi pregătești în curte crucea
și fiecare cui cu de-amănuntul...

Dincolo

— Iată-mă, am venit !
N-am vrut, cît de mult n-am vrut !
Ce să fac ? N-am avut incotro ;
pînă la urma urmelor am venit.

Acum ce urmează ?
— Nimic nu urmează.
— Ce porcărie !
Cotropitor în amiază.

De unde

De unde veniți de-a valma
cărări și plopi și îngeri și luceferi,
femei, bărbați și teferi și neteferi —
vorbe împleticite-n vînt.

De unde veniți pe malul meu cîntînd,
Ca oștile pribege rătăcind în secoli,
strigoi aduși de vîntul dinspre aștri,
de unde veniți ca spaimele bătînd
la poarta-naltă — a primei noastre nașteri ?

Numai

Numai tu n-ai mințit,
singură tu,
pentru că ai rămas în pragul copilăriei ;
pune-ți șalul pe umeri —
bate vîntul : să nu ți se destrame
ființa firavă pe care-am clădit-o.

Zamfir Dumitrescu : „Portret"

Mircea Ștefănescu :
„Toamnă"
(Din expoziția deschisă la sala Dalles)

LIGIA TOMȘA

Patriei

Ești grădina mea mereu roditoare,
Fructele tale de aur,
Pe crengile sufletului meu cresc,
De la munții cu creste de șoimi,
Pînă la setea verde-a mării,
De la Dunărea de foc,
Pînă la flacăra șesurilor, blondă,
Aici,
Lîngă trupul tău veșnic tînăr,
Vîntul se mlădiază-n cîntece noi,
Zorile beau lumină din ulciorul strămoșilor,
Nopțile,
Au bolțile luminate de privighetori
Și noi,
Cu imnele dragostei în suflet
Și cu uneltele încălzite lîngă inimă,
Îți ridicăm, în fiecare zi, monumente de iubire
Țară-Stejar, Țară-Lumină,
Grădina mea veșnic roditoare...

carolina ilica

Anotimpurile

ACEL VIS ACEA NOAPTE

Între palmele munților stă amintirea
Zăpezii de-atunci :
ca o blîndă
desfoliere
de-aplauze albe
pentru Vivaldi
Îmi doream de copilă o blană așa
cum numai
pe holde
cu grîu
pune iarna
Rivnesc de pe-acuma : o raclă de nea
S-o ducă pe umeri copiii neființei

FRUMUSEȚEA CU ARIPI

Am surprins-o dormind în grădinile tatălui meu înflorite ca un prisos de
aureole în alb și în roz.
(Primăvara-mplinită pe dealuri trecea
Legănată abia surizînd poate grea)
Ce-i șopotești cu gîzele-n ureche
Tu iarbă patul cel mai răcoros
De somnul ei e-atîta de pufos ?
Iar nările în freamăt cutremură petale
Obositor de blînde senzuale.
De cîtă vreme-o fi dormind aici ?
Pe rochie-i stau fluturi iar părul-i cu furnici
Și-i parcă o fetiță cu pleoapele lăsate
Și are două gheme de pene mici la spate

O strig. Nu mă aude. O prind atunci de mînă
Filf, filf deodată aripi se umflă de lumină
Și se ridică-n aer vai mie o bătrînă !

DESTINUL

Nisipul fierbinte ca somnul femeilor
Poartă urma călciiului tău
lîngă vînăta mare
lîngă vînătul cer
în care sufletul meu
îndelung se-mbăiază
Dar ce îmi arată această amiază ?

Că tu ești mirele abia adormit
în fecioreștile
mele-așternuturi
din care-am fugit

ȚIPĂTUL VIEȚII

Îmbătrînit e veșmîntul la trandafir
obosite petale
obosite pleoape

Luna de toamnă prin parcuri surprinde
sinuciderea
rozelor.
Ce greu va fi somnul celor pe care
nimeni
nu-i mîngîie !
Și cît de tîrziu
vor veghea
vinovații !
Dar din strînsoarea durerii cu cîtă
blîndețe
maternă
va respira
După ce țipătul vieții va trece
tăios
ca un fulger —
Femeia !

Vrăjitoarea

Tu știi să amăgești. Tu iscusito
În șerpuirea vorbelor ! Vai mie
Eu dintre toți n-am putut fi vrăjit
Treaz printre oameni beți : nebunie !

Ceva ascuns presimțit îndelung
Neașteptat de firesc ne desparte :
Cum ai vărsat un flacon de parfum neatento
Pe hainele mele curate !

Cîntec de acasă

Desculță pe covor seară de seară
Eu joc după cîntec de acasă
În el e vorba de un cîmp spre vară
Cu iarba legănîndu-se de coasă.

Și cum așteaptă ea așteapt-o fată
Un fulger fără milă să o culce
Căci fără de noroc a fost lăsată
Decît așa mai bine-n țărna dulce.

De-aș fi știut 'nainte de-a mă naște
Povestea ei nici nu m-aș fi născut
Și-n locul meu pe ea aș fi ales-o
Să joace dup-un cîntec gol și mut.

pia olaru

Din matca țării

Secerînd grîul cu aceleași mîini fermecate,
Secerînd răul cu aceleași cuvinte,
Topind și strecurînd galaxii de oțel
prin același văl de sudoare
Așternut pe pămîntul de viață și moarte,
Noi, oamenii, lăcașuri de cîntece,
Lăcașuri de tîmple, de umeri,
Rostim, astăzi, aici, adevărul mîndru și greu,
Cioplim, astăzi, aici, matca noastră,
vrăjita, curata,
Și din matca de carne și sînge, din matca adîncă a țării
Se naște un mai drept și mai nou demiurg,
Cel care secerâ, topește oțelul,
Cel care descoperă legi și poeme,
Cel care apără cerul și marea,
Cel clădit din fervoare și lacrimi,
Cel care luptă și nu iartă trădarea...

Închipuind nesfîrșirea

Pietre scăldate în lacrimi,
Carne a neamului meu,
Suflet dezvelit și-așezat la răspîntii,
Cioplit în statui, și cioplit în cuvinte,
Și șters în palmele aspre
De sărutul poetului-zeu,
Pietre ce s-au înălțat de durere
În bătaia săgeților, riu,
Și-au cutezat ca din fiece rană
Să mai ude cu sînge o brazdă de grîu,
Pietre în care încet, peste veacuri,
Cresc cristalele,
Închipuind nesfîrșirea,
Nu, noi nu murim, ci în miezul lor neted
Ocrotim, pentru oameni, iubirea.

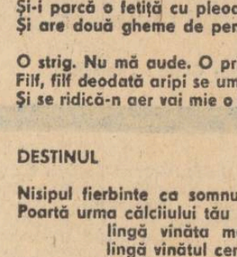

Plecarea

Plecarea pentru totdeauna din patrie
Se aseamănă cu vechea ucidere-a pruncilor.
Ei, cei ce se-ncolăcesc în pintecele valizelor ieftine
Ca niște fetuși în vintrele maicii,
Ei, ce așteaptă semnul absurd,
O voce șoptită în difuzoare de-argint,
Semnul de-ncepere al tirișului linced,
Pruncii nenăscuți, sufocați în spațiul cernit
Ajung uneori vii între fălcile avioanelor,
Ale vapoarelor, ale neantului.
Alteori sînt avortați încă din primele clipe,
Hamalii nu pot umbla cu mănuși,
Sînt și ei oameni...
Și de apucă să prindă formă de om în burta moale-a valizei,
Și de apucă să simtă mirosul închis,
dar care, parcă,
Mai poartă ceva din izul de pămînt,
Din izul de lapte al țării,
Atunci cînd ajung zadarnic e totul,
Afară de dor.

În zborul

În zborul nesăbuit,
În zborul pe care-l iubim mai presus decît
biata carne lumească,
Ne-am lovit aripile de creste de munți
de blocuri turn,
De plopi, de reactoare, de furtuni,
Și uite, aripa-mi stîngă singerează,
Din aripile tale au rămas doar scheletele,
Șipci fragile de brad,
Din ele să-mi faci culcuș,
Să adorm zburînd și să cad
În brațele veșnicei păci,
În ultimul zbor mult înalt.
O, nu mă privi cînd sînt slabă și mă lasă
puterile,
Lovește-te iarăși și iarăși,
De-ar fi să plutim împreună,
De-ar fi a noastră o singură clipă
Din viața nedrept hărăzită
De soare și lună...

Ar putea înțelege

Revenind, într-o noapte de vară, revenind împreună cu Sancho,
Ar putea să se oprească în cîmpia cuprinsă de liniște
De la Dachau.
De la Mauthausen.
Sau de la Auschwitz.
Și, lăsînd pe Rosinante să pască vinete fire de iarbă,
Și, neștiind că Rosinante rumegă pași de copii
Prefăcuți în zbor de cenușă înaltă,
Plimbîndu-se, împiedicat în vechea-i armură,
Ar putea înțelege...
Și, secerat de durere, ar pieri din memoria lumii,
Ca un vis nemeritat ar pieri...

radio

r

De seara pînă dimineața

Ar fi trebuit să ne întoarcem privirile către programul III, după cum ar fi trebuit să vedem ce se mai întîmplă cu acea frumoasă emisiune de duminică dimineața (care se cheamă „Radioprogramul satelor"). Semne bune ni se arată și dinspre „Revista literară radio" ce și-a deschis microfonul către Asociațiile de scriitori (Tîrgu Mureș, Timișoara, Iași) dîndu-le cuvîntul, oferindu-ne un panoramic al literaturii române la 1979. Ce ni s-ar fi arătat ? Ne-ar fi arătat un debut de emisiune pe pr. III, cu titlu promițător, „În direct, tinerețea", emisiune-debut și nu prea pentru că sînt obișnuite triplexurile în programele pentru tineret, emisiune-debut și nu prea pentru că, anunțată continuu prin întreruperi ale altor emisii, a fost plină de generozități neîmplinite. Cu o rubricație bună, cu o idee din start bună (după cîte am înțeles se face un ocol al țării, prima emisie cuprinzînd Botoșani-Tîrgu-Jiu, a doua ce va fi difuzată în momentul cînd această rubrică este în șpalt se va opri la Sintana și Tîrgul Bujor), emisiunea suferă de imperfecțiuni (rafiul ideilor este punctat de muzică populară, firele din carnetele reporterilor Benone Neagoe și Florin Helmis — prea generale, anunțuri cam pompoase, deconspirarea că emisiunea nu a fost chiar așa de... în direct). Ar mai fi de adăugat că triplexul impune prezența unui al treilea centru efectiv în emisie și nu numai de pe postul de coordonator cum s-a prezentat Bucureștiul. Semnalăm toate aceste imperfecțiuni pentru că ele pot fi înlăturate — numărul mare de emisii putînd fi un... sfetnic bun, iar cum cronicarul nu este la semnalarea primelor minusuri la debuturi crede că ele vor fi recepționate de pe o poziție constructivă.

Dar, despre altceva voiam să spun în această cronică. Există un tărîm în radio care se cheamă **știrea.** Ce se întîmplă în acest domeniu absolut captivant rămîne uneori în umbră. Adică : recepționăm și gata, fără a le mai pune în legătură, fără a ne da chiar seama cît de noi, cît de la zi sînt ele. Amintiți-vă de știrile venite din Nicaragua în decurs de 36 de ore, amintiți-vă de știrile privind criza petrolului, amintiți-vă în fiecare dimineață ce ați aflat la „O zi într-o oră" și confruntați cu ceea ce aflați la „Radioprogramul dimineții "! Este absolut palpitant să-ți dai seama că între aceste două emisii, adică în timp ce noi dormim, în lume se întîmplă atîtea. De la informațiile meteorologice (acum la București sînt 14°C) care sînt acum și aici, pînă la comentariu, totul este supus acestui zeu : știrea. Iar pentru ca să existe, pentru ca noi să nu auzim de cîte două ori aceeași știre există oameni : există oameni care le recepționează, oameni care le redactează, oameni care le transmit. Lor, acestor oameni pe care nu-i auzim numiți, trebuie să le mulțumim. Fiindcă viața noastră ar fi mai puțin în miezul evenimentelor. O zi fără știri la radio ar însemna mai mult decît absența oricărei emisii de rezistență.

Constantin Stan

plastică

p

Virtuțile desenului

La cea de-a cincea expoziție personală, Damian Petrescu se dovedește un consecvent adept al desenului formal și al valorării cromatice. Universul artistului transpare din foaia albă, unde are loc jocul miraculos cu spațiul și timpul, cu realul și imaginarul.

În expozițiile anterioare (Cronici lunare alb-negru) graficianul ne-a făcut să avem presentimentul unor lumi posibile în cosmos, al unei simbioze dintre cele două lumi, redate cu ingeniozitate ca pe o poartă în alb spre întunecimile universului, transpus în forme cognoscibile. La recenta expoziție personală de la **Orizont,** în ciclul dobrogean, reprezentarea plastică se folosește de aceleași mijloace de exprimare pentru a transpune din formele anorganice imagini devansate în timp și spațiu.

Manuscrisul de la Callatis, Piatra zburătoare de la Hamangia, Dobrogea — vis venețian etc., sînt pretexte pentru tratarea în paralel a reprezentării spectroscopice și a celei transfigurate a imaginarului. Din universul microscopic, avînd trămîntarea multitudinii lui Tobey, în care apare semnul ca mesaj și structură vizuală, transcede un univers fantastic, un spațiu nou, atemporal, în care domină simetria și ordinea. Din masele amorfe se încheagă constructii geometrice, planuri suprapuse, o disciplinare a spațiului interior, o lume virtuală.

O nouă viziune plastică se configurează într-un ciclu de lucrări dominat de prezența umană.

Dintr-o succesiune de imagini — proiecții fotografice, joc de planuri alb-negru — artistul creează un univers metamorfic în care mișcarea are un rol esențial.

Anotimpurile sînt doar pretextul pentru creion de a contura imagini noi, cinematografice, un joc hiperrealist în care formele și mișcarea sînt disecate, volumele diluîndu-se printr-o tautologie, trecînd spre abstract.

Pe albul hîrtiei personajele se nasc și dispar într-un desen cinetic, metamorfozate într-o succesiune care-și pierde structura. Ele nu sînt identificabile, ci fac parte din mulțimea care înconjoară, fiind folosite ca simboluri, limbaje accentate pentru redarea concepției plastice.

Dozarea cromatică este perfect echilibrată, nimic nu este inutil, reprezentarea căpătînd valențe picturale, ecranele completînd negrul prin tonuri intermediare. Trecerile nu se fac brusc, griurile conferă un anume lirism lucrărilor, care devin rafinate compoziții cromatice.

Tehnica folosită nu este nouă, dar transpunerea ei în desen dovedește sinceritatea crezului artistic al autorului.

Rigurozitatea construirii imaginilor probează o viziune care, deși delicată, este totuși virilă, un univers fantastic fără spaime suprarealiste, în care se conservă fluxul viziunii autonome, o lume a tehnicității, a unui urbanism, performanță a gîndirii umane.

Desenele lui Damian Petrescu sînt o demonstrație de sinceritate și rafinament, de seriozitate profesională, dovedind că și în acest gen — poate cel mai intelectual al artelor plastice — se pot spune lucruri noi, folosind mijloace simple.

Cătălina Diaconescu

muzică

m

Revelația profesionismului

Efervescența creatoare și interpretativă contemporană atinge la noi cote mai mult decît competitive pe plan mondial. Din nefericire cei care consemnează în presă acest remarcabil fenomen au rămas datori, multe, prea multe manifestări sonore fiind date uitării chiar în seara concertului. Ne propunem să reparăm două regretabile omisiuni : recitalul pianistului Șerban Soreanu și recitalul trombonistului Marin Soare și al ansamblului *„Omnia"* condus de el.

Deși apare relativ rar pe estrada de concert, sau poate tocmai din aceste motive, Șerban Soreanu aduce cu sine două argumente esențiale ale actului interpretativ : calitatea repertoriului și perfecta lui stăpînire. La un prim contact poate părea un mod mai mult „elaborat" decît „simțit" în felul de a transpune sonor grafia partiturii. Și, într-adevăr, una din calitățile lui Șerban Soreanu este identificarea deopotrivă cu semnificația partiturii dar și cu litera ei. Tînărul pianist își întocmește programul ca arcuri stilistice perfect constituite cu intenția declarată de exprimare în public a unui punct de vedere interpretativ. Alături de un Philipp Emanuel Bach, un Brahms, apoi prime audiții din muzica universală și românească (Stravinsky — după 55 de ani de la compunerea lucrării ! — Peter Castle, Sorin Vulcu, Nicolae Brînduș). Un program de maximă dificultate a relevat din nou capacitatea rară a lui Soreanu de a se identifica cu lumi stilistice atît de diferite, de a găsi tonul adecvat fiecăruia, de a supune virtuozitatea unei gîndiri lucide, de a comunica spontan cu sala.

Prima apariție în public a formației de instrumente de suflat *Omnia*, recent la Sala mică a Palatului, a fost un adevărat triumf. De fapt titlul acestei cronici trebuia să fie „bucuria de a cînta" pentru că doar acest imbold a determinat un număr destul de mare de instrumentiști să-și dedice timpul liber pentru „a face muzică".

Marin Soare, trombonist de excepție, membru al Orchestrei simfonice a Radioteleviziunii, este cunoscut prin apariții în calitate de solist sau în concerte camerale. Inițiativa alcătuirii unei formații de suflători, după cîte știu unică în țară, îi aparține. Trombonul, instrument dificil dar cu nebănuite taine ale frumosului : sunet, agogică, maleabilitate, primește în mîna lui Marin Soare rol de vioară solistă. Există evident o emulație interpret-creator. Aurel Stroe a scris pentru Marin Soare una din lucrările sale de cea mai aleasă substanță : „Grădina structurilor", iar lui Alexandru Graur i-a conferit rol de personaj, la același instrument, în opera „Orestia II".

Programul recitalului, ingenios alcătuit, este o trecere prin epoci a pe nedrept neglijatelor instrumente de suflat Tartini, Gabrielli, Beethoven, iar în partea a II-a muzică contemporană românească și universală din care amintim o frumoasă și bine scrisă Sonată de Serocki și o spumoasă parodie aparținînd lui Tommy Dorsey — Vals.

Participarea lui Marin Soare, în dublă calitate de solist și dirijor, a impus definitiv vieții muzicale un autentic artist al cărui talent este dublat de un rar profesionalism, un interpret și o formație (excelență) ce merită a fi încurajată și urmărită în continuare.

Mihai Moldovan

FESTIVALUL NATIONAL «CÎNTAREA ROMÂNIEI»

Un dialog fertil cu realitatea

Selecția de lucrări prezentate la sala Dalles sub egida Festivalului Național „Cîntarea României" prilejuiește o trecere în revistă asupra modului cum aria tematică a artelor noastre plastice se diversifică în mod continuu, atît în urma aprofundării sensurilor majore ale realității contemporane, cît și în urma unei reflecții aprofundate asupra semnificațiilor istoriei prezente și trecute a patriei. Impresia de ansamblu degajată de expoziție este aceea a unei aderențe depline și structurale a artiștilor noștri la ideea că îmbogățirea conținutului de idei al picturii, sculpturii, graficii nu poate avea loc decît printr-un dialog constant cu tot ceea ce ține de zona umanului, cu tot ceea ce vorbește despre efortul omului de a da o nouă înfățișare orizontului în care viețuiește. Este, de altfel, acest dialog caracteristic pentru întreaga artă elaborată în anii socialismului, artă care, indiferent de modalitățile de expresie ale creatorilor, a exprimat elocvent, în cele mai reușite manifestări ale sale, aspirația de a da glas voinței de edificare a unei spiritualități al cărei principiu de bază să fie dragostea pentru om și pentru idealurile sale. Reîntîlnim pe simezele expoziției lucrări ale unor pictori bine cunoscuți — precum Corneliu Baba, Aurel Ciupe, Lucia Dem. Bălăcescu, Michaela Eleutheriade, Ion Musceleanu, Ion Popescu Negreni, Margareta Sterian, Gh. Vînătoru. Bogate în sugestii, ele se constituie ca mărturii prețioase ale evoluției unor artiști de o mare sensibilitate, ce au menținut un contact ferm și fertil cu cele mai bune tradiții ale picturii românești căreia i-au conferit o dimensiune particulară în formulările stilistice specifice fiecăreia. Pe linia cultivării acestor tradiții, îmbogățite cu elemente noi, impuse de adecvarea nu numai la sensibilitatea contemporană ci și de particularitățile naturii interioare a fiecăruia, se situează și lucrările unor artiști cu opere dintre cele mai reprezentative pentru orientarea actuală a artelor noastre plastice.

Compozițiile lui Brăduț Covaliu **(Popas)**, Virgil Almășanu **(Grup III)**, Ion Stendl **(Cavalerul trac)**, Vasile Celmare **(Tineri sportivi)** reevaluează temeinic mijloacele expresive moderne, punctînd atît pe rigoarea construcției cît și pe factorul relevant, de factură simbolică. Asupra acestuia din urmă insistă Ion Gheorghiu **(Grădina suspendată)**, Mihai Bandac **(Ploaie de munte)**, Ion Pacea **(Sărbătoare)**, conjugîndu-l cu bucuria sinceră și nedisimulată a revărsării culorilor. Directe și voluntare sînt în schimb formulările plastice din pînzele lui Eugen Popa **(Năvodari)**, Theodor Moraru **(Malul Dunării la Măcin)**, Constantin Nițescu **(Omagiu muncii constructorilor)**, Ion Bițan **(Scenă de lucru)**, Vladimir Șetran **(Constructori de nave)**, Toma Roată **(Cercetare și progres)**, toate inspirate de procesul febril de edificare ce se împlinește în jurul nostru. Este de subliniat faptul că aceste lucrări, ca și altele prezente în expoziție, marchează un pas înainte pe linia înțelegerii rolului artei ca un veritabil instrument de descoperire și celebrare a bucuriei simple de a trăi și a respira în unison cu marile prefaceri ale timpului. O nuanță de lirism de cea mai bună factură introduc în expoziție lucrări de o excelentă calitate a unor pictori precum Grigore Vasile **(Culori pentru un tors de gips)**, Constantin Piliuță **(Portret)**, Horia Bernea **(Deal)**, Sorin Ilfoveanu **(Iarnă)**, Petru Popovici **(Impresia nopților albe)**, Ion Sălișteanu **(Întoarcerea — 1918)**, Marius Cilievici **(Naiul)**, Mihai Rusu **(Elegie de toamnă)** și Gina Hagiu, cu un frust și penetrant peisaj **(Livezi din Dobrogea)**. O compoziție deosebită pentru virtuțile ei cromatice și efectele de volum este cea a lui Vasile Blendea **(Șlepuri pe Dunăre)**. Dar ceea ce ni se pare a pune pregnant în evidență această expoziție este o veritabilă preluare a inițiativei de către artiști din diferite colțuri ale țării, mulți dintre ei cu lucrări de o excelentă factură. Am cita în acest sens — în ordine neconvențională — numele lui Gabriel Popa (Timișoara — **1918**), Adrian Podoleanu (Iași — **Dacii**), Ion Pantelie (Argeș — **Eroica**), Dimitrie Gavrilean (Iași — **Omagiu Marii Uniri**), Gaspar Teutsch (Brașov — **Geneză**), Ion Carp Fluierici (Suceava — **Șantier**), Ilie Boca (Bacău — **Palimpsest**), Erwin Kutler (Sibiu — **Ion Pinariu**), Valeriu Scărlătescu (Prahova — **Sonde**), Nicolae Ungar (Hunedoara — **Portul**). Calitatea picturii lor, extrem de chibzuită și fără artificiu, confirmă părerea că există centre puternice de artă pe întreg cuprinsul țării capabile să își aducă o contribuție esențială la diversificarea aspectului general al picturii noastre actuale.

Maria Costa : „Româncă"

La un nivel destul de apropiat de cel al picturii, mai bine reprezentată însă de această dată în expoziție, se situează și lucrările de sculptură înfățișate publicului. Pe lîngă compoziția venerabilului maestru Ion Jalea **(Dragoș Vodă și zimbrul)**, sau cele ale unor cunoscuți și reputați sculptori precum Ion Irimescu **(Fată la balcon)**, Ion Vlasiu **(Mamă cu gemeni)**, Balogh Peter **(Cîntare)** sînt de reținut, pentru sensul monumental al construcției, lucrări precum ale lui Iliescu-Călinești **(Stîlpul Unirii)**, Ovidiu Maitec **(Triptic)**. O gamă de portrete de deosebită forță sugestivă semnează Nică Petre **(Perpessicius)**, Mihai Buculei **(Copil)**, Isak Martin **(Burebista)**, Gheorghe Coman **(Tînără țărancă)**, Liana Axinte **(Portret)**, Kocsis Elöd **(Dante)**. Rigoarea geometrică prevalează la tinerii Nicolae Fleissig **(Victorie)** și Dinu Cîmpeanu **(Constructor)**, o valență mitică și folclorică adăugîndu-i-se la Ion Iancuț **(Mioritică)**. De vădită extracție culturală sînt simbolurile folosite de Vasile Gorduz **(Ecou)**, Ioana Kassargian **(Baladă)** și Silvia Radu **(Dansatoare)**, toți insistînd asupra valorilor muzicale, de ritm. O notă de gravă sobrietate aduce compoziția lui Domokos Lehel **(Erou)**.

Ar fi fost de așteptat că, în contextul unei manifestări de asemenea amploare, graficii (sumar reprezentată în sala „Tudor Arghezi" a Teatrului Național), să i se fi acordat ponderea cuvenită.

În ansamblu, se poate face însă constatarea că selecția operată în lucrările artiștilor noștri plastici profesioniști (cu precădere în pictură și sculptură) în cadrul Festivalului Național „Cîntarea României" dă o măsură reprezentativă pentru efortul tot mai marcat de înscriere a artei noastre în real, de descoperire în el a pulsației autentice a vieții, de relevare a portretului spiritual al omului contemporan și a faptelor sale.

Grigore Arbore

Teatrul obiceiurilor

Procesul de diversificare continuă a formelor și modalităților de exprimare artistică practicate de amatori a făcut ca, de la prima la cea de a doua ediție a Festivalului, aproape fiecare gen artistic să fie mai amplu, mai bogat și mai nuanțat reprezentat. Au apărut modalități și forme artistice inedite, spectacole-unicat, precum și numeroase alte manifestări sincretice, cu caracter complex, împlinind mijloace de exprimare din diverse genuri artistice sau situîndu-și caracteristicile în zonele lor limitrofe.

Avînd în general la bază un scenariu dramatic (al cărui autor numit sau presupus este instructorul formației), spectacolele de acest gen sînt preocupate de valorificarea scenică a datinilor și obiceiurilor locale, tradiționale, pe care tinerii nu le mai practică, dar de care își mai amintesc bătrînii satelor

La actuala ediție a festivalului, aceste spectacole **teatrale**, în funcție de caracteristicile lor predominante, dar și de părerea organizatorilor, de opinia juriilor din fazele interjudețene sau din finală (ba, uneori în funcție și de posibilitatea obținerii mai sigure a unui premiu), au participat — pînă la urmă destul de arbitrar — fie la secțiunea de **teatru folcloric** (deși era vorba mai mult de teatru **de inspirație** folclorică), fie la cea de **teatru nescris** (deși, uneori, realitatea faptului artistic era mai apropiată de caracteristicile unui teatru **de improvizație**), fie la secțiunea de **montaje-literar-muzical-coregrafice** (unde lucrurile fiind mai puțin clare par implicit mai cuprinzătoare).

Un excelent spectacol, „Alelei, soare rotund", prezentat de Căminul cultural Costești, județul Vîlcea, ca teatru folcloric, avea la bază un scenariu de inspirație folclorică în care ciclul vieții, de la naștere la înmormîntare, era văzut prin datinile și obiceiurile tradiționale. „Luatul slugilor", prezentat de Căminul cultural Dobrești, județul Bihor, sau „Pețitul", prezentat de Căminul cultural din Tiha Bîrgăului, au participat tot la secțiunea de teatru folcloric, deși însăși denumirea spectacolelor este elocventă pentru factura lor. Tot valorificarea scenică a unor obiceiuri și legende specifice se pare că i-a preocupat și pe realizatorii spectacolelor „Tîrgul cu povești" și „Frumoasa Domokos Anna", prezentate în limba maghiară de Căminul cultural Bicălat, județul Cluj, și Căminul cultural Arcuș, județul Covasna, ambele la secțiunea de teatru folcloric, în vreme ce obiceiul pețitului era valorificat cu un extraordinar simț al improvizației scenice de către interpreții Căminului cultural Tîrsolț, județul Satu Mare, în spectacolul „Fata nărăzită", la secțiunea de teatru nescris. În același timp, alte excelente spectacole de valorificare a datinilor și obiceiurilor tradiționale, a portului popular și a comorilor folclorului literar, ca „Nunta păcurarului", în interpretarea Casei de cultură din Vișeul de Sus, județul Maramureș, sau „Miorița", în interpretarea Căminului cultural Susenii Bîrgăului, județul Bistrița Năsăud, se prezentau la secțiunea de montaje literar-muzical-coregrafice, pentru ca un alt excelent spectacol, de factură similară, „Omule, pomule", în interpretarea Căminului cultural Vîrciorog, județul Bihor, să ajungă nici mai puțin decît la secțiunea recitalurilor de poezie.

Bogăția și diversitatea din ce în ce mai mare a formelor și modalităților de exprimare artistică, scoase la lumină de Festivalul Național „Cîntarea României", impun deopotrivă o mai mare mobilitate a judecăților de valoare și o lărgire considerabilă a genurilor și categoriilor artistice prevăzute în regulamentul-cadru al festivalului. Considerăm astfel necesară, în perspectiva celei de a treia ediții, crearea unei noi secțiuni, distincte, a **spectacolelor teatrale de valorificare a datinilor și obiceiurilor tradiționale**, specificitatea fenomenului artistic făcînd totodată necesară prezența în juriu a folcloristului, alături de omul de teatru.

Victor Parhon

E bine!

Urmare din pag. 1

E bine că în fruntea acestui partid se află un bărbat care se numește Nicolae Ceaușescu, pe care nu-l voi împodobi, iată, cu nici un epitet, pe care nu-l voi desface însă nici măcar așa, de formă, nici măcar în treacăt, de binele nostru, al tuturor, aceasta fiind, după socotința mea, cea mai înaltă laudă ce i se poate aduce unui om!

E bine, aș mai spune eu, că putem să sărbătorim în fiecare vară ziua de 23 August, dîndu-i semnificații din ce în ce mai profunde, pe măsură ce pătrundem noi înșine în „viitorul de aur" al țării, pe care o iubim și o slăvim prin fapta și prin cutezanța noastră, care ne va iubi și ne va răsplăti pre noi cu aceeași unitate de măsură!

E bine că ne culegem singuri recoltele și că mîncăm pîinea pe care o muncim, fără a lua vreo firimitură de la gura altora, fără a da altora ceea ce nu li se cuvine!

E bine că sîntem din ce în ce mai mulți și mai uniți, că afirmarea noastră în lume nu se întemeiază pe dezbinări și pe zizanii sociale și naționale, fiind, din contra, rodul celor mai deschise și mai luminoase aspirații!

E bine că binele nostru e legat puternic de binele întregii lumi, aceasta fiind măsura exactă a întemeierilor noastre, fiindcă dreptate are numai cel ce nu-și poate realiza gîndurile de bine decît împreună cu alții — împreună cu frații săi de muncă și de luptă, împreună cu toți oamenii de bine de pe acest pămînt, împreună cu lumea aceasta a noastră, neliniștită și frenetică, dornică, ea însăși de bine și de bucurie!

Aventura dramatică a semnificantului

Urmare din pag. 1

în litera oricărui cuvînt. Pentru Nichita Stănescu comunicarea prin cuvînt nu mai este posibilă, căci, așa cum spune Barthes, **limba implică o reacție fatală de alienare.** Singura posibilitate de sustragere ar consta în a te situa înafara limbajului: „Între mine și tine / numai **cuvîntul, acest organ fioros** / și comun amîndurora, / este. / **Să-l rupem pentru liniște**" (s.n.). Dar „ruperea" cuvîntului înseamnă, de fapt, a inventa o scriitură nouă, adică a reflecta din nou asupra cunoașterii prin intermediul limbajului poetic. Poetul va face un **discurs despre discurs** extremal care-l individualizează pregnant în cadrul poeziei noastre contemporane. El se apleacă asupra materialului verbal citind în golurile dintre sunet și semn o întreagă aventură a cunoașterii, nu altfel decît Constantin Brâncuși, care citea în interstițiile marmorei întreaga istorie a formelor originare. Itinerarul acestei **cercetări** în și prin cuvînt înseamnă practic chiar dezghiocarea crustei semnificante, segmentarea și fărîmițarea cuvîntului, adică „destruparea" lui. Cuvîntul nu mai semnifică nimic, pentru că obiectele însele nu mai au nici o semnificație într-un univers plin de semne, unde cantitatea de informație nu mai încape în formele semnificante. Procesul ar fi unul de dematerializare, de întoarcere interogativă a concretului către sursa abstractă care l-a scos din absență, adică unul de reinventare obiectuală și nominală în mod simultan: „Schimbă-te în cuvinte, mi-a zis Daimonul, / repede, cît mai poți să te schimbi / schimbă-ți ochiul în cuvînt / nasul și gura organul bărbătesc al facerii / tălpile alergătoare, / părul care a început să-ți albească / prea des încovoiata șiră a spinării, — / schimbă-te în cuvinte, repede, cît mai e timp / — I-am spus Daimonului: tu nu știi că / vorba arde, / **verbul putrezește / iar cuvîntul / nu se întrupează ci se destrupează**" (s.n.)

1. 3. Pentru poetul modern nu mai contează preocuparea de a crea un simbol-cheie sau o metaforă-concept prin care să jaloneze parametrii existenței într-un nou semnificant. Înțeleasă altfel, poezia nu se mai instituie ca un unicat perfect, operă „notabilă", „memorabilă", „frumoasă", ci ca o „operă imperfectă", cum bine intuiește Nichita Stănescu. Mai relevant decît textul finit al operei este însuși **procesul**, imperfect în sine, al felului în care opera se naște sau se construiește. Între grupul „Pietà" al lui Michelangelo din Catedrala San Pietro din Roma, impresionant prin perfecțiunea formei și „Sclavii" săi din Galleria dell' Accademia din Florența, și mai moderne, mai incitante sînt operele din urmă, tocmai prin „imperfecțiunea" lor elaborată.

2. 1. Poezia experimentală constă în instaurarea unei **stări poetice** (fericită intuiția lui Nichita Stănescu de a conferi titlul „Starea poeziei" pentru antologia sa din 1975, în colecția B.P.T.) care nu e altceva decît o **reafirmare a realului** prin cuvînt; cu cît acest real verbalizat urmărește să se constituie în preformal, în latența increată a limbajului, cu atît devine mai autentic. Starea poeziei înseamnă chiar devenirea dinamică a formelor de expresie ale acesteia. În acest caz, așa cum arată Julia Kristeva, limbajul poetic este rezultanta unui dialog între texte diferite. Pe poet îl interesează, înainte de toate, felul cum se constituie acest dialog, adică însuși procesul practicii semnificante. Paradigma instituită este autosemnificantă și ireferențială deși se realizează la nivelele semic, fonic, etc. Poetul enunță numai în mod aparent ceea ce a mai fost enunțat în alte texte; în fond, el parodiază, ironizează, pulverizează prin operații combinatorii infinite modele de texte deja existente, care i se oferă ca material lingvistic. Pentru Nichita Stănescu semnele lingvistice sînt chiar obiectele, sau mai exact, semnele-obiecte; acestea intră într-o interrelaționare reciprocă, pe care poetul o interceptează ca stare poetică. Semnele-obiecte pot fi transformate în semne lingvistice, procesul fiind însă reversibil ca textualizare. Semnele-obiecte se pun în relație funcțională la rîndul lor cu semnele lingvistice și această nouă interrelaționare naște o stare permanentă de amestec; e vorba de acea întemeiere a realului în codurile ce-l compun și-l descompun, adică de „coerențele fundamentale" despre care vorbește Nichita Stănescu. Cum ordinea pluridimensională a realului nu poate fi reprezentată în unidimensionalitatea limbajului, poetul încearcă să instituie **utopii de limbaj** pentru a schimba limba, ceea ce este echivalent cu o schimbare a alcătuirii lumii: „Totuși, îmi spuse Sisif, / Tu nu crezi că e cam rău alcătuit trupul Omului? / Ochii lipiți de creier, / ca două sexe ale creierului, impudice / și neacoperite, / gura, ce caută ea acolo sus? / Locul gurii e geamăn / cu locul de jos al lepădării / de murdărie". Epuizarea legăturilor posibile dintre „alcătuirile" obiectelor epuizează chiar căile poeticului și de aici **efortul dramatic** cuprins în practica semnificantă ce identifică ipostaza poetului modern. El este un nou Sisif care cară cuvintele în loc de alt material, nu de la semnificant la semnificat, ci chiar de la semnificant către el însuși.

2. 2 „Mîna împăratului nu mai poruncește obiecte / — spune poetul — pentru că obiecte nu mai sînt". Dacă toate semnele-obiecte au fost investigate, cercetate, lecturate, epuizate în atîtea arte poetice, formele de expresie au fost și ele toate încercate; trebuie deci o sfărîmare a celor existente, adică aducerea lor la starea preformală și, printr-o nouă operație de textualizare, instaurarea altor semnificanți. Dar orice asemenea tentativă nu poate pleca decît de la o întemeiere nouă a realului, de la reorganizarea obiectelor, a semnelor-obiecte. Cum „obiectele nu mai sînt", se are în vedere posibilele relații ce se stabilesc între funcțiile obiectelor sau între modalitățile lor de existență. Atunci poeticul va fi reafirmat printr-o nouă **opțiune semiotică la real**, reinstituit ca stare dinamică într-un șir de **metamorfoze** verbale și materiale, a căror cauzalitate aparent nemotivată nu se poate explica altfel decît prin **tangențialitatea** de conținut, de formă, de funcție etc. care poate lega obiectele între ele, adică prin textualizarea lor. Realul se manifestă prin impresiile despre real (abstracte și concrete) ca un real întregit, recuperat în **contiguitatea** misterioasă a obiectelor și stărilor care-l compun: „— De ce ți s-a furat iepurele din brațe / iepurele cel din brațe / mă întrebă cînd nu aveam brațe / ci sînge urlînd în loc de brațe, / mă întrebă cel care îmi puse întrebarea / — Pentru că pe iepure l-au furat de alergare, / d-aia, / pentru că l-au furat de alergare". Relația de cauzalitate (inversată, după cum se poate observa, conform tehnicii poetice celei mai moderne) devine pe nesimțite o relație de identitate arbitrară; bazată pe varierea infinită a unor operații combinatorii. Aceste operații nu mai sînt unele de metaforizare tradițională (e impropriu să vorbim de metaforele poetului, cum s-a făcut), ci unele de identificare directă între obiect și calitatea sa, între obiect și forma sa, între obiect și substanța sa, între obiect și funcția sa, ele putînd fi permutate în mod independent de corelațiile comune stabilite într-un context referențial dat. În final se poate constata că **metamorfozele** universale instituite au loc doar la nivelul semnificantului și astfel poetul reîntemeiază semiotic concretul.

3.1. În poema „Metamorfozele" întîlnim versul acesta: „Bunăoară să populăm realul". Ce înțelege poetul prin „a popula realul"? Iată o întrebare iscată chiar de înfățișarea obiectuală a celor două Cărți („Epica Magna" și „Operele imperfecte"). Constituirea lor ca obiecte aproape identice prin format, număr de pagini, am putea spune și prin greutate, corespunde intenției de populare a realului prin cărți (opere) care pot prolifera ca și atributele realului însuși. E demn de observat că lipsa aproape totală de aderență la poezia ultimă a lui Nichita Stănescu a făcut pe comentatori să eludeze un element esențial: grafica ce o însoțește și cu care concurează (la nivelul semnului iconic) semnată de Sorin Dumitrescu. Această incapacitate de a vedea legătura și co-participarea dintre două moduri diferite (prin materialul folosit) de a-și reprezenta artistic realul, constituie un argument clar despre „avansul" teoretic al criticii actuale. Cineva cu haz a comparat forma obiectuală a Cărții „Epica Magna" cu „o cutie de bomboane fondante" neîntrezărind colaborarea a două moduri expresive diferite în a transmite aceeași viziune asupra realului. Există în desenele lui Sorin Dumitrescu o ambiguitate a formelor de existență, o incertitudine și un dor de dezagregare, precum și dorința de reconstituire în alte forme sugerînd viziunea obsedantă și plină de tragism a unei **metamorfoze continui.** Universul obiectual intrat în criză ontologică nu mai suportă legile care-l guvernează (sau care îl guvernau), începînd să fie încercat de frisonul schimbării. Dar nu acesta este fenomenul cel mai simptomatic ce se poate observa în desenele respective, ci altul, ce reprezintă ele în fond? Dacă am voi să le luăm drept obiecte, am observa imediat că ele nu seamănă cu nici un obiect, ci mai degrabă cu niște semne greu de interpretat; reciproc (relația de reciprocitate este în acest caz perfectă), voind să le interpretăm ca semne, se va petrece fenomenul invers, vom observa că ele capătă formă, substanță, apărîndu-ne ca niște obiecte sui-generis. În acest sens, grafica lui Sorin Dumitrescu servește pe cont propriu poezia stănesciană tocmai cu ilustrarea nucleului ei fundamental, semnul-obiect, cu toate implicațiile sale. „Ipotezele de bolți antropomorfe", ca și „Studiile asupra cubului", dezvăluie interstițiile neexplorate ale realului, limburile misterioase pe care se sprijină coerența și geometria existenței. Peste planșele acestea, uneori bizare, se scutură un „menuet" de forme care tind să strice însă coerența instituită: „Brusc, pasărea nu a mai vrut să fie pasăre, / dar n-a avut noroc de moarte, / n-a avut noroc / Brusc, aerul, / el n-a mai vrut să fie aer, / dar n-a avut noroc de moarte, / n-a avut noroc / Brusc, stelele, / nu au mai vrut să fie stele / ... / Brusc, coerența, ea, / a vrut să fie o incoerență, / dar n-a avut noroc de păsări, / n-a avut noroc!" Nu e posibilă o anulare completă a formelor de existență prin moarte, ci doar o schimbare permanentă între diferitele forme de expresie. Astfel, „alcătuirile" tînjesc mereu să fie reprezentate divers și **coerența** inițială aspiră să se transforme în **incoerență**, adică să se manifeste divers. Această schimbare a formelor de expresie configurată iconic de Sorin Dumitrescu, îl face pe poet să constate că „ecoul e cea mai temeinică formă a materiei / pentru că ecoul se repetă".

Poet al patriei

Urmare din pag. 1

Imnele lui Alexandru au fost concepute ca o trilogie, fiecare carte fiind închinată unei provincii românești, iar ansamblul — Patriei întregi. Rareori am întîlnit atîta căldură, dragoste adevărată și exaltare ca în poemele dedicate de acest poet Patriei care în viziunea Imnelor primește atributele unei realități divine. Interogațiile poetului au ca obiect (începînd cu **Imnele**) o realitate istorică și sacră în același timp, existența Patriei eterne a poporului nostru. Fără a fi idilice și fără a polei evenimentele, viziunile poetului sunt sublimări ale dramatismului, bucuriei, durerii și sfințeniei vieții eroilor și mulțimilor care i-au urmat mereu cu credință într-o istorie prea de multe ori vitregă.

Atunci de unde grimasa unor critici și așa-ziși confrați?

Este adevărat că nechemați sau mai puțin chemați au reușit în ultimii ani să înnegrească mari spații tipografice cu producțiile lor patriotarde, venale în ultimă instanță; și tot atît de adevărat este că eroarea unor asemenea demersuri n-a fost respinsă decît la modul general și fără a se demonstra ceea ce înseamnă poezia cu adevărat patriotică. Dezinteresul unei părți a criticii față de o asemenea demonstrație pare mai mult decît simptomatic, de vreme ce refuzul ei se exercită cu o vehemență mai mare în cazul poeziei patriotice a lui Ioan Alexandru decît atunci cînd e vorba de versificațiile patriotarde.

Există un grup de literați oarecum tineri, oarecum tomnateci și răpiți de ironie, oameni care dacă ar fi scris (fiecare) numai cîte un vers superb din Ioan Alexandru ar merita să-i numim și pentru atîta lucru **poeți**, dar ei nu sunt decît sentinelele zeflemelei la adresa oricărui act cultural în care inima și cugetul cuiva nu pregetă să se dăruiască integral Patriei; ei nu sunt decît bîrfitorii oricui își ia talentul, obsesiile și dorința de creație în serios; ei nu sînt decît alicele de soc sau noroi ale ironiei față de buna credință a celor care-și dedică viața ideii de bine; avînd în vedere trista umoare pe care au fost clădiți, noi n-am cuteza niciodată să-i îndemnăm a face bine cînd ei fac rău cu atîta plăcere. Acești poeți — făcuți și nu născuți — întrețin clima neîncrederii în poezia celor care (precum țăranii) dacă au apucat din leagăn să-și iubească țara o iubesc pînă la moarte. Dar, conform părerii lor și a unor anumiți critici, sentimentele nu trebuie să fie prea longevive, că doar lumea-i relativă și noi cată să semănăm cu ea! Cum — zic ei — își permite un poet să rămînă obstinat în ideea că pămîntul și turmele, izvoarele și cerul, pădurea și stelele (care i-au văzut pe strămoșii noștri luptînd și murind) sînt fundamentele unei patrii sacre? Și de ce caută el să imprime atît de adînc dragostea pentru această țară în sufletul tinerei generații, răscolind trecutul cu munții săi de speranță și marea de jale ce-am străbătut-o? Ei cred că seriozitatea lui Ioan Alexandru nu are alt rost decît să lumineze, prin contrast, neseriozitatea lor, că preocupările lui multiple și rodnice vor doar să arate că viața mai poate fi și altceva decît zeflemeaua, mașinațiunea de a colporta, linguși, demola și a se înălța pe ei înșiși în locuri la care n-ar fi avut dreptul nici măcar să aspire. Nu pentru a-i împiedica pe poeții mari să-și adîncească gîndul și desăvîrșească opera spunea genialul Montaigne că „prin lume trebuie să curgi ușor, lunecînd, nu sfredelind-o", ci tocmai pentru ca acești copii ai lui Iago să-și mai rărească zelul. Ei vin și spun că un poet care folosește cuvintele de bază ale limbii române plus un val de neaoșisme este o piedică în calea progresului, pe cînd ei numai la asta se gîndesc, la progres, dar, spunem noi, frămîntarea de care sînt animați vizează doar progresul persoanei lor. Într-adevăr, poezia lui Ioan Alexandru suferă de o gravă lacună: talentul său nu vrea să țină cont de dorința (prezentă în aer, în pămînt și sub pămînt) de a nu mai lua lucrurile în serios, deși poetul știe că Maurice Blanchot a sugerat cu ani în urmă că **literatura modernă trebuie să renunțe la tot ce este profunzime**; Ioan Alexandru ar fi trebuit să-i înțeleagă pe intrusii săi confrați și să scrie, asemeni lor, fleacuri și mofturi? Mai adăugăm doar că oamenii care, nu numai că nu te ajută în momentele dificile, dar mai și rîd de necazul tău, sunt cele mai jalnice creaturi.

Ne mîngîiem cu gîndul că, peste ani și ani, poemele lui Ioan Alexandru vor fi citite cu un interes și mai mare iar despre cei care minimalizează azi cărțile sale nu se va mai ști nimic.

PLANETE

Tristețea m-a chemat la telefon

Însușirile nerezultate de fel din convulsii, nedecurgînd nicidecum din hipersudații, care ni se par însă că nici nu se pot cu bună credință (cum?) nega nuvelelor sale și de savoarea cărora nici n-ar avea în ce fel demonstra cineva — argumentat — că îi este eliptic scrisul, acum cînd debutează cu BASTARZII în epică, așadar evidentele însușiri ale Georgetei Horodincă sunt (am spune) talentul, umorul, inteligența, cultura, naturalețea și curajul.

Considerăm că ea are talent, căci — fără a povesti propriu-zis mai nimic — spune o sumă de lucruri și de povești care deși mărunte, modeste, aproape inobservabile, nu-ți îndepărtează interesul pentru urmărirea în și în continuare a „narațiunii", ci-l amplifică și „te înșeală", uiți de unde, și de ce, și încotro s-a pornit, colinzi prin realități și vis și le confunzi odihnitor, agreabil, iar pe deasupra ba observații, ba detalii, ba aluzii, ba reflecții sau stîngăcii încep să ți se pară nestîngace și doar ca ale tale sau ca ale oricui, obișnuite deși necomune, similare deși neidentice, elocvente cu toate că vag misterioase, încerci amăgirea că și tu le-ai gîndit ori le-ai fi putut gîndi, fie tu fie aproapele tău, familiar dar necunoscut, nedistant însă străin, că ele au ceva (și din nou ciudățenia te învăluie) comunicativ, uman, firesc, solid și țesut insidios cu ață bună, că te provoacă ademenindu-ți șovăielile și abandonîndu-te lor.

Considerăm că Georgeta Horodincă are umor, pentru că știe face pe neașteptate să lunece, să se furișeze ori să cadă un atribut, o caracteristică, o frază („Într-adevăr, sandalele stăteau cu fața în jos dinaintea televizorului, parcă erau pedepsite"; „papucii... așteptau nehotărîți la marginea patului, unul parcă se ducea, altul parcă venea"; „întorși pe dos — **n. n.** anexa inferioară a pijamalei, pantalonii — luaseră pe podea forma unei perechi de ochelari"), face să cadă un segment oarecare de rațiune din lumea lui gravă în incertă neseriozitate, din logică în paralogică, din particular în general, din universul mare în lumea mică ori să recapituleze, ori să releve, ori să trimită brusc minții noastre, limbajului nostru șablonat, grabei noastre găunoase (și de cîte dăți năuce..) stimuli, constatări, enunțuri de atît bun simț încît par prin însăși perfecta lor simplitate paradoxale, cu un deget ieșite din clișeu („Publicul s-a mai rărit, chelnerii s-au mai calmat. Tata se sprijină pe speteaza scaunului cu un aer nesigur, ne-am distrat ori nu ne-am distrat?"), așa cum ne uluiește din cînd în cînd nu absurdul ajuns cantitate, ci — dimpotrivă — contrariul său, firescul situat în postură de excepție, pentru că disparent, și de asemeni în postură (ce porc de cîine, grotescul și tragismul vieții!) rizibilă. Iar apoi afectarea bufă, catastrofalul exagerat cu o involuntar comică sinceritate, catifelarea autocompătimirii echivoce, barocheriile plînsului care e gata să dea nu în rîs, ci în acel **sit, tu, că te-am păcălit** sau **ce milă mi-e de noi amîndoi,** după care urmează (de-a adevăratelea, vezi finalul ultimei nuvele!) tremurul bărbiei și un alegro ma non forte de lacrimi cu sughiț, de scînceli cu mutră de iepure văzîndu-și urechile-n oglindă: „Avea să regrete ea Nina, că l-a adus pînă aici și apoi l-a lăsat să se întoarcă singur, pe jos, ca să se îmbolnăvească, să facă temperatură și pe urmă să vină doctorul și tata să vină (**n. n.** el însă, tata, nu vine...) și să umble toți speriați. **Ce-a pățit copilul?** să zică și să nu mai știe ce să-i facă".

Socotim că Georgeta Horodincă are inteligență fiindcă înmoaie contururile ca și cînd cu dexteritate ar broda reverie peste lemn și metale, extirpă tentația stridenței (la... alfabetizare — tentativă de altminteri eșuată — bunica, în loc de am uitat ce literă, „face o hieroglifă", apoi „face o gînganie" și gata, renunțarea renunțărilor — amin!), netezește fără să simuleze efort însă și fără să dea impresia că ar fi sau i-ar fi lesne, delurozități, colțuri de sticlă și de piatră, repudiază vitriolurile deliberat sau le acoperă cu o blazare ce farmecă, medicamente cu venin în alveole și glazură de zaharină, află în clipe acute o îndemînare a ponderării dezgustului, marasmelor, intuiește virtuțile volatilității vorbelor și oportunitatea lor, de parcă și-ar scoate o haină într-un spațiu al tainelor, într-o maternitate a tăcerii sau ar peria o pălărie croșetată din praf de stele cu andrele de gheață, flanelînd antitezele.

Considerăm că Georgeta Horodincă are cultură tocmai fiindcă nu pomenește de ea niciodată (a știut și Freud ăla cîte ceva...) — așa cum nu definești măduva cuvîntului prin derivatele de familie ale acelui cuvînt și totuși amprentele ei, culturii, se surprind în teritoriile și ale ideației, și ale filologiei, și ale ștrengăriilor dense, elevate, cu tribulații, ștrengăriilor contradictorii dintre dînsele, dintre toate acestea, ceea ce seamănă cu performanța, iar alte dăți cu filozofia reveriei, coborînd șovăielnic din conștiință la conștiința și meditarea despre perseverență în memorie: „Un tren cu pistoanele mereu în funcțiune apare la fiecare cotitură a memoriei umplînd cu abur și fum ecranul amintirilor"; „toată lumea e o imensă rețea de cale ferată" etc. Nici nu mai știi cine merge în jurul cui: lumea în jurul trenului sau trenul în jurul ei, al lumii? Omul înaintea soartei ori soarta înaintea omului? Se merge împreună, ca mingea cu aerul din minge și cu cel din jurul mingii. Spectatori la autospectacol. Vroim „pur și simplu" și noi să vedem „ce se mai întîmplă". Și se întîmplă ce s-a mai întîmplat: nimic. Dar, în variante!

Socotim că Georgeta Horodincă are naturalețe, deoarece de la plăcintele cvasi-incomestibile ale bunicii Marghiolița pînă la „nisipul" unei gigilici din parc; de la pîntecul animalic, butucănos, inconștient ca milurile, însă fertil, al unei femei de plăcere, de noapte și de instinct pînă la porcul obscur și neîmpărat ce doarme și nu prea doarme în „nea Aurică"; de la dulăul **din** sau **de** stei, simplu bolovan cioplit, pînă la cîinele viu și bleg de printre ostrețe, să convenim că Robert, cu care copilul improvizează filozofie compasională și comparativă („Cîinele asculta privindu-l cu ochi mari și buni, de înțelept care cunoaște insuficiența cuvintelor și zădărnicia zbuciumului"); de la pantalonașii pijamalei unei sfîrleze de băiat pînă la nevricalele, indiscreția, foiala de insectă și concupiscențele cu sectoristul ale unei intrigante care piere de apoplexie, congestie cerebrală sau de altceva, lăsînd neconsolată cartea de imobil și „fișele" colocatarilor incondeiați — nimic nu e trimis și nimic nu este retras din scenă ca și cînd nici n-ar trebui, ci totul vine bine acolo unde se află și cum este așezat: în etajeră, pe tăblia patului sau a fanteziei, afară, în pod, pe raft, pe jos, anapoda sau cu dichis bătut în cuiul sau cuișorul sau ținta sa, cusut cu crîmpeiul lui de ață, de lînă, de rafie, de imponderabil sau de paianjen, ață dintre cele ce i s-au sortit și sortat cu iscusință.

În sfîrșit, considerăm că Georgeta Horodincă are curaj pentru că... o! dar aici ar fi multe drăcovenii de spus, cum să nu, are curaj, s-o scurtăm, pentru că a pătrunde întîia oară în literatură, vrem să spunem în proză (doar înainte vreme ea n-a scris, precum se știe, decît critică, ori critica este, sau trebuie să fie, comentariu al literaturii, și cînd uită să rămînă ceea ce ar trebui să fie se... bastardizează) cu niște eroi pe care îi cheamă Luța, Marghioala, Ionel, Goguță, Aurică, Mirciulică (recte Mirtchulika), Tudorel, Mielușor, Tanța, Rață, Enăchiță, Broscaru și așa mai departe și a reuși să le atești fiecăruia o stare civilă inconfundabilă, o plauzibilitate, să-i acreditezi socialmente și literar, cu amprente cu tot, să-i dovedești (iar Georgeta Horodincă a putut-o ilustra pînă la stupoarea celor sceptici) lui, cititorului, că din aceste hibride personaje fără părinți sau fără cîte una din toartele girului părintesc nici unul nu e avortat, cu filamentele, horoscopul, conflictul, situația critică și întîmplările lui, cu rațiunea sa, cu rolul său, ca nasturii la o cămașă, ca motorul și roata la un vehicul, ca buza la gură, ca balamalele la poartă, apoi acesta e un formidabil curaj. Auzi: Goguță, Tanța (nu, nu, nu! altă Tanța...), Mielușor, Ionel, Rață, Marghiolița, Aurică etc. și totuși să nu fii ridicol! Așa ceva, mai ales chiar de la debut, nu prea fac scriitorii mici. Sau cînd o riscă, se lasă adese cu fracturi mari de coloana șirei spinării.

* * *

Din cele patru nuvele cîte numără întîia carte epică a Georgetei Horodincă, nouă prozatoare, **(Călăuza pierdută, Bastarzii, Corabia perechilor și Marină)** prima e comparabilă, ca valoare, mai ales că nuvele se scriu rar, cu ceea ce s-a tipărit mai bun la noi în ultimii ani și va merita să se traducă în orice limbă străină: a doua dă titlu volumului și conține o simbolică de implicații sociale, un cod ale cărui valențe se răsfrîng avantajos și molipsitor, înflorindu-i firmamentul, completînd ecluzele, asupra întregii cărți; iar ultimele două întreprind în psihologia copilului o expediție a alterităților, fulgurantă și combinativă, cu recolte a căror suculență îmbogățește (pe lîngă literatura genului) regretul zăbavelor de care n-au timp totdeauna nici pedagogii, nici medicii, nici gînditorii și teatrologii, nici introspecțiile noastre, slujnice ale oxidării care ne povestește orelor și hepatismelor.

Cînd am vrut — căci nu numai pleoapele, zăvoarele, stagiunile și canalele maritime se închid — să închid cartea, această carte în care pulsează niște conștiință artistică, se revărsa de ziuă și tristețea m-a sunat la telefon. Am ridicat, era o voce ambiguă (nesomnul, m-am întrebat, nesomnul sau remușcarea?) — și le-am invitat să stea dimpreună lîngă mine, tot plecasem... La celălalt capăt al firului, înlocuitorul a răspuns: **greșeală.** M-am uitat la dînsul: eram eu. Nu-i bine să fii singur pe drum. Și-am format încă o dată numărul.

Ion Caraion

atelier literar
poșta redacției

M. TÂRZIU : Nimic nou, în cele două plicuri (unul „Autoportret", pare să încerce o schimbare, dar rezultatul e și mai rău : greoi, confuz, neinteligibil, fără vibrație). În celălalt, obișnuitele jocuri epigonic-suprarealiste, pacă mai slabe ca deobicei. Ceva, în „Navetiști").

A. VIS : Sînt oarecari indicii (încă nu tocmai lămurite) în favoarea unei perspective lirice. Sînt, însă, și naivități, nesiguranțe, care ne împiedică deocamdată să tragem concluzii. Al doilea plic nu aduce noutăți. Să vedem, în continuare.

MAGDALENA I. : Merită să continuați, desigur : experiența pe care o veți căpăta (și, firește, confruntarea cu marile cărți de poezie...) vă vor ajuta să înlăturați unele șovăieli și stîngăcii, amenințările prozaismului, etc. Semne bune, în „Creion", „Latră ciinii", „Vindem ieftin", „Inutilitate".

P. CALOMFIRESCU : Certă îndemînare în minuirea versului, în migala prozodică, dar rezultatele poartă mai curînd pecetea virtuozității artizanale și, întrucîtva, a clasicilor sonetului...) decît aceea a harului liric. Vă reușesc mai cu seamă lucrurile în care se strecoară și un fir de ironie bonomă și umor („Cel de pe asin", „Retur", „La urma urmei", „Cam asta").

I. AMAN : Sînt, în pagini, și unele accente de poezie, dar ele nu ajung încă la întruchipări depline, rotunde, lipsa de experiență rămînînd deocamdată un factor determinant. Merită să insistați, asadar (dar cine sînteți, de fapt ? — scrisul ne este oarecum cunoscut, și adresa, și chiar apelativul, nepotrivit, deplasat, cu care începe scrisoarea...).

EM. EMILIAN : V-am trimis (ca întotdeauna) multumiri și felicitări pentru carte (s-a schimbat oare adresa ?). Versurile tînărului amic nu par, din păcate, să indice o evoluție fericită. O parte sînt compuneri greoaie, de cazna convențională („Album", „Sfat", „Încă", aceasta din urmă, pe o idee interesantă, generoasă), altele, ceva mai libere și mai îndrăznețe („Noaptea", „Doar poetul") n-au încă o cristalizare deplină, convingătoare.

G. FABIAN : Sînt pe alocuri semne de poezie, dar nu sînt încă compoziții echilibrate, unitare, ajunse la deplinătate.

Ceva mai bine, în „De ce-ai crezut", „Abruptă cădere", „Fosnet de toamnă". Să vedem ce mai urmează.

VAL CLIMESCU : E cu totul firesc să nu vă placă (atît de categoric, prezumtios și fără exemplificări !) poeziile din revistă („chiar scriitori care și-au făcut un nume"... !) din moment ce vă plac ale dv. ! Din păcate, nici ultimele texte trimise nu ne-au convins că optiunea dv. merită să fie luată în seamă : inconsistente, convenționale, livrești, există în ele prea mult retorism și prea puțină poezie (un exemplu, la întîmplare, de non-sens și prost gust : „el e doar o inimă însingerată / din care se alăptează străbunii"... ?!).

C. VELESCU : „Marea sărbătoare" e o poveste fantasmagorică, în care alternanțele realfantastic (de inspirație kafkiană, pare-se) sînt inabile, brutale, fără tranziție și justificare. În plus, textul suferă de aceleași metehne de care am mai vorbit : fraze interminabile, imbicsite, greoaie, de proces-verbal și inventar, descrieri nesfîrșite, minutioase, pisăloage, fără o ierarhizare a amănuntelor, etc. (...e vorba, deci, nu de „grija pentru detaliu" — cum ne spuneți, cu falsă ingenuitate și deplasată „deconcertare", în scrisoarea dv. — ci tocmai de **lipsa de grijă pentru detaliu, adică „minuția descriptivă în sine, fără necesitate și fără aport"...** etc., cum vă spuneam, cît se poate de clar — și imposibil de răstălmăcit, pentru orice om de bună credință !... — în răspunsul precedent). „Ziua unei mame", în schimb, e un lucru serios, solid, o povestire (sau fragment?) în manieră clasică (scrisă parcă de altă mînă decît „Marea sărbătoare", atît din punct de vedere compozițional, cît și stilistic !...), un lucru care confirmă perspectivele prozatorului.

V. MEREUȚĂ : Versurile sînt palide, uscate, livrești. Proza, însă, e bine făcută, interesantă (o mică neclaritate, în final, ar trebui înlăturată : „N-o mai interesa dacă între ei doi... făcuse ea, prima"... — nu reiese destul de limpede cine sînt ei, cine e ea). Ne rămîne însă și o altă neclaritate, mai mare : cine sînteți, de fapt ? (V-am cerut o semnătură adevărată, reținîndu-vă, probabil, niste texte pentru tipar. Dar acele texte sînt iscălite altfel — cine mai știe cum ?... În scrisoarea de acum nu menționați nici semnătura, nici titlurile anterioare. Cum să ghicim care sînt manuscrisele dv., din voluminosul nostru dosar ?!...

O. TĂTARU : Nu cunoaștem o cale anume (dacă o fi existînd cumva), se pare că mijlocul cel mai simplu (dacă nu chiar singurul...) ar fi acela al tatonărilor succesive. (Poate „Secolul XX" ?, poate editura „Univers...).

Geo Dumitrescu

Timp, contratimp și uitare

M-am trezit
de partea cealaltă a mării.
Scoici
și spuma
vîntului sărat.
Fără zgomot plîngea cineva
și-i auzeam doar lacrimile căzînd
alături de mine.

O insulă.
Un copil pe o insulă.
Un copil plîngînd pe o insulă.
Un copil plîngînd pe o insulă toamna.

Soarele s-a rupt
și a curs în pămînt
pămîntul s-a frînt
și a căzut în mare
greoi
ca o pasăre moartă.

Copilul stă singur pe cer
marea roșie e de aramă.

VLADIMIR IOANA

Memento

Eu nu fac ceea ce este mai adevărat
nici ceea ce mă apără
vă spun asta cu orgoliosul curaj
al singurătății
am sădit o piatră
în loc să zidesc un copac
am privit turnul din Pisa
gîndindu-mă la grijile mele mărunte
Nimeni nu face ceea ce îl apără
și are indulgența lucidă de a se accepta,
numai fantasticul trecut
clădește castele pe nisipul memoriei
numai vertebra amintirii
se recompune ca o șopîrlă ruptă.

LUCIA MORARU

Unghere

Răbdarea zămislind femei iscoditoare
prin unghерele clipei
cînd ne-adunam în umbra salcîmului depănînd
tinerețI
și visam furtuni în cuvintele noastre
nu reușeam de fiecare dată...
uneori ne atacau necunoscute ecouri
de cele mai multe ori însă
treceam de la vorbă la vorbă ca un aer
murdărît de spaime.

ADRIAN DERLEA

Lucrul la amfore

Seara am vorbit despre un șarpe
care iubește laptele și marmora
ne-am legat neliniștile
cu o panglică purpurie
și am repetat o limbă a noastră
am vorbit despre plicul albastru
care i-a mutat casa vecinului
pe alt mal, am ținut degetele strînse
și am ascultat frigul
cum ne intră în palme
curînd un ceas a bătut în
stejarul de-afară
ne-am uitat unul la celălalt
și pentru că nu s-a mai auzit nimic
am consimțit amîndoi
că putem începe lucrul
la amfore.

AUREL DUMITRAȘCU

Numai iubirea strivește umilința

Nimic nu mă împiedică să caut
începutul binelui la rădăcina lui
doi
să desfac radicalul să înlătur virgula
să scormonesc să adulmec să cotrobăi
chiar să fiu nesuferit dacă trebuie...
Aș vrea grăuntele din miezul lui
zero,
cel ce multiplică
dar nu știu ce se ascunde
îndărătul ochilor tăi închiși
Tot caut
și mă mut mereu
din ris în plîns și viceversa
cheltuind atîta oboseală
cînd totul mi se pare uimitor de simplu
dă-mi pumnul tău strîns
să văd dac-am ghicit,
haide,
desfă palma...

B. HORASANGIAN

Să facem liniște

Să facem liniște
cineva și-a proptit disperarea în butonul
unei sonerii
și cîntă sirenele în cosmosul nostru
și miaună fibrele sufletului buimăcit de-ntrebări,
cineva și-a rezemat pachetul cu speranțe
lîngă ușa rămasă închisă
de la facerea lumii...
și au început ambalajele să se frămînte
au început legăturile să curgă neputincioase...
picură clipele ca lacrimile unei luminări
ce-a rămas aprinsă de la deschiderea lumii.

Să facem liniște
ușile au început să se agite sub apăsarea zăvoarelor
cineva și-a proptit disperarea
în stridența unei sonerii
și cosmosul se clatină
ca o mare chinuită de insomnie.

VALENTIN VIDRIAN

Umbra

Aud de unii de la alții.
Aud de alții de la unii.
Cu vorbe înalte despre înalții
ce-ating cu fruntea fruntea lunii.

Știu doar ceva sau altceva
din ce reținpe cît se poate.
Sînt alga ce-a-nvățat să-noate
într-un ocean de mucava.

Oricît nu văd din tot ce-ar fi
oricît nu pot din tot ce-aș vrea
sînt ochiul mic dintr-o perdea
de la fereastra dinspre zi.

Păstrez întocmai cît nu pierd.
Apa luminii o desmierd.
Cu puntea zilei mă-ncunun,
Sub arcul nopții mă adun.

O mică stea numai a mea
și surul nor al tuturor
în visul treaz ca musafiri
din cînd în cînd îmi vin în gînd.

Și-oricît, din spini de trandafiri
adun petale de parfum,
din noapte-n zi, oricum ar fi
rămîn doar umbra ta de fum.

LILIANA POPESCU

De la lecturi la lectură

Urmare din pag. 1

scurtcircuitează. Rare elitarisme ca în acest secol al democratizărilor. Închideri în chiar numele „deschiderii". Să fie vorba de compensări ? Să ne convocăm singuri la ședințe de psihanaliză ? De explicat se explică multe, pînă și inexplicabilul, pînă și nevoia blocajelor de comunicare. Întîi s-a comunicat incomunicarea, de o vreme observ că se mai incomunică și comunicările.

Unii se rușinează de aceste divorțuri, alții le exaltă orgolios. Să le recunoaștem, oricum. În practica artei, acute semnalizări ne-au parvenit din partea poeziei, picturii, muzicii ; în literatură poeziei i s-au asociat forme de proză și formule de dramă, **mult gustate și de mulți** negustate. Iată o „răsucire în sine" a unei practici experimentale ajunse aproape la identitate cu experimentarea teoriei. Ne încintă estompareа granițelor lăuntrice; să nu ne îngrijoreze însă accentuarea lor spre exterior ? Acea stare „insulară", delimitată de rest, dacă nu chiar disprețuitoare față de rest. Desigur, ne mîngîiem cu gîndul că izolarea este părelnică sau vremelnică și că — sloganul nostru zilnic — valorile se vor impune și pînă la urmă toți se vor înclina în fața lor. Acest „pînă la urmă" ne este relativ comod ; el transferă într-un viitor îndepărtat multe îndatoriri sîcîitoare. Dar fie și așa, în virtutea convingerii că orice nouă realitate umană statornic instituită, oricît de „insulară" s-ar vrea sau ar fi, poartă adînc grevată în sine șansa axiologică a autoimpunerilor succesiv lărgite.

Critica beneficiază și ea de această speranță? Desigur, în măsura în care se constituie în cîte o carte aproape de sine stătătoare, care în autotelicele ei virtuți aproape că nici nu mai are trebuință de suportul ei exterior, de un obiect literar, căci ea însăși devine obiect literar, textul se desprinde de pretext. Acesta este modelul, ascuns sau mărturisit, ideal pentru oricare critic. Dar pînă la el ? Adică, atîta timp cît rămînem propriu-zis comentatori, analiști, interpreți, lectori activi ai altora, dînd glas felului nostru tipologic și individual de lectură ?!

Aici paradoxul se ascute. Deoarece „dialogul în oglindă" pare a se accentua pe măsura accentuării valorii instrumentațiilor critice felurite. Simplific de dragul evidenței, se înțelege. Procedeele și metodele de provenință particular științifică se grefează, totuși, atît de puternic pe actul specializat al lecturii, încît o fac deosebit de trudnică pentru profan. O descifrare care încifrează concomitent, iată paradoxul. De pildă, decelările formalizatoare, care au darul limpezirii numai pentru cine se află pe deplin în posesia lor. Știința e științifică, mi se va replica, nici critica dornică de a se pozitiva n-are cum scăpa de sub obligațiile ei constrîngătoare. Obiecția, bună la nivel metodologic, este mai puțin îndreptățită la nivel obiectual. Căci „știința literaturii" e a literaturii, orice s-ar spune, și prin știință ar trebui literatura s-o putem lua în posesie, în ciuda împotrivirilor de care, am văzut, se mai arată și ea dispusă. Sofisticarea decodării nu face în acest caz decît să dubleze sofisticarea codului — întru disperarea lectorului. Derutant este însă și cînd tentativa limpezirii analitice și metodice, anume, îl încurcă pe lectorul naiv, ce socotise textul de înțeles. Nu fac ironii, constat doar complicații proorii unei contemporaneități ce se laudă cu accesibilitatea.

S-a spus despre literatura secolului că se întoarce adesea asupra literaturii, că se exploarează pe sine ca discurs despre discurs. Despre o parte a criticii se poate spune acum același lucru : ea devine propria ei epistemologie și euristică, un exercițiu de a se prîcepe și de a se aprofunda pe sine. Despre critic s-a afirmat că este un scriitor care scrie despre scriere ; acum el ni se înfățișează nu o dată ca un scriitor care scrie despre scrierea scrierii. Se înmulțesc mederile și grilele. Sigur că în vicleniа instituirilor ideea devine realitate ; și totuși, oricît am fi de dialecticieni, distanța dinsore real și către real pare să se accentueze în critica criticii critice.

Într-o interogație mai simplă, critica înțeleasă ca epistemologie a criticii nu implică oare, alături de rafinament, și un pericol de scurtcircuitare culturală, produsă cu cele mai bune intenții și cu neîndoielnice cîștiguri de instrumentație ? Cînd se vor putea oare generaliza aceste cîștiguri locale, cînd vor circula ele efectiv, cînd se vor converti științele lecturii în propriu-zisă lectură ? S-au înmulțit amețitor tipurile și sistemele de lecturi, biografice, sociologice, metafizice, existențialiste, ontologice, fenomenologice, psihanalitice, psihocritice, structurale, ideologice, totalizatoare ; prin meandrele lor cum să iasă însă cititorul la limanul purei și simplei lecturi. Care nu este nici pură și nici simplă, devreme ce i s-au interpus atîtea lămuriri sporind necunoscutul — dar care, identică execuției și interpretării, într-un fel creației însesi, va trebui să se decanteze, oricum, în lectură.

De la critica folletonistică s-a trecut la critica universitară, stăpînă pe antropologia culturală și lingvistica structurală și semiologia și gramatica generativă. Dintre adepții acestei din urmă critici, particularizat-sistemică, s-au recrutat unele spirite contemporane în cel mai înalt grad incitante. Cel mai la îndemînă nucleu iradiant, pentru noi în orice caz, este critica universitară franceză, căreia i s-ar putea însă asocia și cea germană sau anglo-americană ș.a.m.d. În lanțul trihotomic al demersurilor metodologice, individual-particular-general, ei s-au concentrat, pare-se, asupra elaborării verigii de mijloc, particularizîndu-și științele la întretăierea criticii tradiționale cu filosofia. „Particularul" le este felie, fișie, traseu, traiect, culoar, pe care, mișcîndu-se, captează totodată semnalele de afară. Semnalele altor tipuri de „particularizare"; ori semnalele „individuale" și „generale". Rezultatul este un fel de „analitică sintetizată", un fel de „particularizare sistemică", relativ alta, totuși, în fiecare caz, evoluind în paralel și interferîndu-se. Interferîndu-se între ele — dar în ce măsură și cu publicul, cel ce așteaptă să-și ia bunurile de unde poate să și le ia ?!

Să convenim asupra echivocului unor altminteri certe cîștiguri. Măsura elogiului și a temerilor va fi alta în cazul fiecăruia dintre noi. Personal sînt speriat de insuficienta noastră audiență, ca lectori-comentatori mai mult sau mai puțin specializați, în rîndul tuturor lectorilor nespecializați dar care vor trece și ei la comentarii binevenite sau neavenite, cu sau fără acordul nostru. În fond, mai sîntem și noi nespecialiști în atîtea demersuri științifice particulare de lîngă ale noastre proprii. Și mă sperie că nu înțeleg mare lucru din cîte o carte, să zicem de semiologie formalizată și ajutător psihanalitică asupra, să zicem, unui scriitor de scriitură scripturală, încă la origine formalizată, labirintică și de o mobilitate simultaneistă.

Autocritica mea de intelectual ar putea fi de două feluri : că nu înțeleg sau că particip la ceea ce cu greu se înțelege. Printr-a doua nu vreau s-o încețoșez pe cea dintîi, va trebui să învăț mai mult și să înțeleg mai multe, mîine mai mult și mai multe decît astăzi. Dar și invers, umilința nu-mi va putea elimina vigilența față de orgoliile de castă cărora le sînt uneori prizonier. Punctul nevralgic e că dialogăm insuficient, și noi între noi, dar mai ales cu ceilalți. Or fi ei „infernul", numai că în „paradisul nostru imaginar" existența ne-ar putea deveni plictisitoare, iar în extrem : sterilă. E un cuvînt greu, cînd ni-l spune altul avem motive să ne enervăm, preventiv să-l șoptim discret noi între noi. Nu dialogăm destul, în interiorul și mai ales în afara meseriei, dîncolo de profesie, de specialitate. În jurul nostru atîția nu știu și nu scriu corect românește ; alții nu citesc ceea ce noi citim și le recomandăm să citească, ori citesc ceea ce noi nu citim — și pe lîngă că uneori n-au dreptate, alteori au dreptate, în orice caz nu se poate să nu ne aplecăm asupra nedreptății și dreptății lor. Personal, nu mă pot înșuruba în compensații, în gîndul înfaillibilității, în vanitatea mea de specialist care devansează gustul public cu ani și decenii. Mă tem de existența „insulară", iată m-am abătut pe drumul confesiunilor, ierte-mi-se.

Sigur că ne vom ocupa în continuare de savante metode ale lecturii și procedee de investigare ale lecturii, vom decela și insuma tipuri și sisteme de lectură ; particularizînd mereu, vom tot vorbi de totalizare. E și acesta un semn și un indiciu. „Tot" ce s-a acumulat, și bine că s-a acumulat și bine că se acumulează fără încetare, nu este chiar „totul". „Analiticile sintetizatoare" ne sînt patronate și de viziuni globale și, să sperăm, de pecetea cîte unei unice și unificatoare personalități emițătoare. Dar oare suficient ? Nu riscă accentul principal pe veriga intermediară, pe care am numit-o (convențional),„particulară", să ne bruieze și propensiunea filosofică și starea de personalitate ?! Și într-un plan și într-altul nu riscăm să ne segmentăm — chiar și în șiruri instrumentale, metodologice ? N-ar trebui regăsită calea de la lecturi la lectură, de la științe la critică ?

Concretul poate fi unul, compus, situat nu înainte ci după abstract, la capătul multor abstracții. Asa este Cartea pe care o citim, așa ar trebui să fie Cartea pe care o scriem. O rostire la singular după multe rostiri — și rosturi — la plural. Criticul va introduce în creuzetul lui tot felul de „elemente", din care va încerca să dobîndească viață, care din „terțiară" (text-comentar) și „secundă" (text comentat) să se metamorfozeze în „primară", axiologic reală și cultural necesară. După asimilarea complicațiilor ce s-au acumulat și continuă să se acumuleze, la capătul fiecărui în parte segment constructiv și formativ (de viață, de ce altceva ?), revenim, așadar, la cel mai simplu cu putință adevăr : criticul scrie o carte pe care ceilalți o vor citi. O aserțiune care presupune multe lucruri, inclusiv o instrumentație de specialitate, dar care, finalmente, cred că presupune dialogul dintre personalitatea emițătorului și a receptorului, și în raportul dintre scriitor și critic, și în cel dintre critic și public. Lectura produce lecturi, lecturile produc lectură ; și cite un lector de fiecare dată, fie că se cheamă critic, fie că se cheamă cititor. Cititor întotdeauna activ, cu tot ce-l caracterizează. Cu tot ce știe și cu tot ce face. Căci pînă la urmă și lectura o face, în posesia celei mai înțelepțite spontaneități. Să nu prejudecăm asupra insuficienței acestei spontaneități, să ne încredem în propriile ei judecăți din timpul refacerilor și facerilor. Pe care apoi să le judecăm, ca unii ce ne lăudăm a fi judecători. Dintre aceia care se cuvine să mai și învețe — inclusiv din nedreptățirea cîte unei disertații elaborate de cîte un elev de-al nostru care pe nesimțite ne-a și devenit dascăl.

Comunicare prezentată la Colocviile de critică ale revistei „Transilvania", din 28—30 iunie, pe tema „Critica și actul lecturii".

Vocația socialului

Urmare din pag. 1

Fecioarele despletite (1926) și **Concert din muzică de Bach** (1927) ; iar la scurt timp, parcă pentru a împlini „speranțele în viitor" din finalul articolului semnat de Ralea, „vin" în forță Camil Petrescu și Călinescu, primul cu **Ultima noapte de dragoste....** (1930), al doilea cu **Enigma Otilici** (1938). Majoritatea cărților amintite mai sus se încadrează în ceea ce numim de obicei (desigur clasificările pot fi oricînd controversate, contestate, înlocuite cu altele, care la rîndul lor...) **roman social** și oferă secvențe din viața societății românești, surprinsă în momente diferite ale evoluției sale. E de la sine înțeles că modalitățile de abordare și tratare a temelor, problematica adusă în discuție, mediile din care sînt recrutate personajele, registrele stilistice, tipul de construcție diferă de la un autor la altul. Dar comună tuturor ne apare a fi nevoia de raportare permanentă la viața socială, impact ce deviază destine, retușează sentimente, dezlănțuie conflicte.

Universul social problematizat, văzut în diverse ipostaze, constituie substanța citorva din romanele importante tipărite în primele două decenii de după 1944. Apar acum **Desculț** (1948) de Zaharia Stancu, **Bietul Ioanide** (1955) și **Scrinul negru** (1960) de G. Călinescu, **Moromeții I** (1955) de Marin Preda, **Groapa** (1957) de Eugen Barbu, **Setea** (1958) de Titus Popovici, **Cordovanii** (1963) de Ion Lăncrănjan, **Plecarea Vlașinilor** (1965) de Ioana Postelnicu, **Francisca** (1965) de Nicolae Breban. Romanele din anii următori, care continuă explorarea filonului social-istoric și așează în prim-plan frămîntările sociale văzute la nivelul unei colectivități sau absorbite într-un destin individual reprezentativ, dramatic sau doar problematic, încearcă, în cele mai multe cazuri, o privire critică retrospectivă asupra deceniului șase. Se observă, ca notă diferențiatoare a acestei proze, prezența tot mai accentuată, alături de dimensiunea socială, a politicului. Totodată își face loc, încă timid, planul actualității imediate cu care se confruntă trecutul apropiat al personajelor, fără ca de aici autorul să treacă brusc la happy-end. Puține cărți notabile apărute acum, care pot fi incluse în sfera romanului social, au ocolit obsedantul deceniu. Fascinația exercitată de epocă asupra prozatorilor a avut ca efect realizările remarcabile : **Alexandra și Infernul** (1966) de Laurențiu Fulga, **Moromeții II** (1967) și **Intrusul** (1968) de Marin Preda, **F** (1969) și **Vînătoarea regală** (1973) de D. R. Popescu, **Fețele tăcerii** (1974) și **Orgolii** (1976) de Augustin Buzura, **Galeria cu viță sălbatică** de Constantin Țoiu, **Marile iubiri** de A. D. Munteanu, **Caloianul** (1975) și **Suferința urmașilor** (1978) de Ion Lăncrănjan. Să oprim însă aceste enumerări de titluri aici pentru a face două observații pe care bunul simț ni le impune. Mai întîi, trebuie să subliniem faptul că, dincolo de numărul relativ mare de titluri aduse în discuție, socialul este una (una între altele) dintre dimensiunile caracteristice romanului românesc, una (una alături de altele) dintre direcțiile fertile de dezvoltare. Pe de altă parte — și aceasta este o a doua observație — faptul că romanele citate aici au o superioară valoare estetică atribuită, în marea majoritate, prin consensul criticilor mai vechi sau mai noi, conduce la o singură concluzie : abordarea socialului cu mijloace specifice literaturii este pentru romancierul român o întreprindere benefică în planul valorii estetice, care pare a avea toate însemnele veritabilei vocații.

Persida

Urmare din pag. a 5-a

privind la orchestra care se înșira pe punte în uniforme strălucitoare ca și instrumentele :

— Nu. Nu sînt eu. Pentru că nu mai însemn nimic, așa cum nici tu nu mai însemni nimic pentru mine. Nimic... Pentru altceva am urcat aici.

Și, ca o demonstrație, ca o subliniere a celor spuse, se îndreptă cu aceleași pași apăsați spre copastia punții adresîndu-se mulțimii :

— Credeți că stringîndu-vă aici vă dă cineva de lucru și de mîncare ? !... Credeți că voi, flămînzi și concediați, aveți de ascultat muzică ? ! Credeți că...

Auzea în spatele lui sunetele stinghere ale instrumentelor orchestrei ce-și căutau tonul comun. Și se simțea cu datoria îndeplinită, ca un călău care promisese cuiva că va lovi cît se poate de scurt și de eficace. Cu singura deosebire că, dacă avusese de făcut vreo promisiune, sie însuși și-o făcuse.

Mulțimea îl asculta. Credea în vorbele lui. Intuia sinceritatea și dăruirea lui. Cînd o simți că se mișcă rușinată, acolo, pe chei, cobori repede și porni în fruntea ei spre prefectură.

Fără a întoarce capul, simțea cum îl arde în ceafă imaginea yachtului care se clătina stingher, cu eleganta orchestră tot făcînd acorduri... „Nu voi mai afla niciodată nimic despre copil" — simțea Drăgan o voce a lui care voia să o înăbușe. „Nu ! Totul e categoric rupt ; totul trebuie șters !" Încerca să-și gîtuie vocea aceea interioară și pășea încăpățînat în fruntea mulțimii care îl urma fără ezitare spre prefectură.

NAȚIONAL ȘI UNIVERSAL

Argumente care ne recomandă în lume

Urmare din pag. 1

inalte **aspirații de progres ale umanității**, adevăratii făuritori ai civilizației materiale și spirituale a lumii au fost întotdeauna masele populare." Ce idei putem desprinde din aceste cîteva rînduri ? Dintre multiplele subiecte de meditație pe care ni le sugerează, să ne oprim acum asupra unuia singur, acela al raporturilor dialectice dintre specificul național și cel universal ale artei. Este firesc ca, odată ce se dezvoltă organic împletite cu evoluția întregii societăți, literatura și arta să nu poată fi decît arbitrar desprinse de condițiile concret istorice ale națiunii care le dă naștere. Omul, acest etern subiect al operei de artă, n-a fost niciodată înfățișat în abstract, ci tocmai prin intermediul sistemului de conexiuni ce se țese întotdeauna între individ și realitățile vremii sale. Unica șansă de a aduce o contribuție nemijlocită la îmbogățirea tezaurului spiritualității universale rămîne aceea de a-ți rosti fără întrerupere, prin cele mai reprezentative opere, cuvîntul propriu, distinct, în ansamblul marilor valori zămislite de întreaga omenire. Acest cuvînt va fi cu necesitate situat pe pozițiile celor mai avansate aspirații de progres ale umanității tocmai datorită faptului că făuritorii lor au fost întotdeauna și pretutindeni masele populare și totodată datorită unui adevăr pe cît de simplu, pe atît de frecvent ignorat : acela că între interesele generale și cele ale unei națiuni nu pot exista raporturi de excludere reciprocă.

Pornim, așadar, într-o analiză oricît de succintă a conținutului celor două concepte amintite, de la punctele de vedere ale partidului nostru în problema națională, de la principiile potrivit cărora națiunea nu poate fi considerată o realitate istorică depășită, așa cum încearcă să acrediteze reprezentanții unor poziții fals avangardiste. Dimpotrivă, procesul formării statelor naționale este încă departe de a se fi încheiat, iar cel mai solid argument în acest sens este lupta multor popoare de pe glob împotriva dominației străine, pentru realizarea unității naționale, luptă care demonstrează elocvent că, în etapa actuală, consolidarea națiunii constituie o necesitate legică, obiectivă. Se verifică astfel elocvent justețea poziției noastre, care afirmă

Desene de Michaela Istrate

că între interesele naționale și cele internaționale nu există contradicții ireconciliabile, ci o unitate dialectică, ceea ce înseamnă că națiunea nu trebuie niciodecum opusă comunității internaționale, ci alăturată ei, ca parte integrantă ce se bucură de un respect și o încredere statornice.

În aceste cîteva considerații de ordin general se cuvin descifrate înseși punctele de sprijin ale celor două concepte fundamentale, care își evidențiază astfel o dată mai mult neîntrerupta actualitate și însemnătatea covîrșitoare pentru dezvoltarea literelor și artelor unei societăți. Dintr-un asemenea unghi de vedere, dacă acceptăm teza că adevărul general și cel particular nu se exclud, ci se condiționează reciproc, aplicarea ei în raportul dintre național și universal și chiar în perimetrul unei singure noțiuni se impune ca o metodă de lucru curentă. Nici aici adevărul general nu poate exista în afara numeroaselor elemente particulare care îi compun, argumentînd prin capacitatea lor de expresie concretă ceea ce principiul afirmă într-o definiție sintetică. Unul din ele, de pildă, este și acela că numai respectarea riguroasă și invocarea abstractă a unor condiții obiective nu sînt suficiente pentru a asigura automat specificul național al unei culturi ; în egală măsură este necesar și talentul creatorului, a cărui puternică personalitate este cea dintîi în măsură să-i înscrie opera pe orbitele unor preocupări și năzuințe general-umane. Consecvent propriei sale linii politice, partidul nostru așează și de această dată un echilibru firesc între datoriile omenirii de a da acces liber tuturor națiunilor spre afirmarea lor plenară și răspunderile ce revin oamenilor de artă de a se situa, prin forța creației lor, la nivelul celor mai înalte țeluri ale umanității. Arta izbutește numai astfel să împletească organic esența și specificul, prezentul și perspectiva și să vorbească despre un popor adresîndu-se totodată lumii întregi.

Alte elemente ce-și află și ele locul de drept în cuprinsul ansamblului amintit sînt date de continuitatea unui popor, de permanența lui geografică și spirituală pe locurile în care s-a născut. Aceasta deoarece ideea de specificitate, ca unul din argumentele esențiale ale existenței unei națiuni, nu poate fi concepută în afara unei tradiții istorice neîntrerupte din partea unui popor care și-a făurit cultura pe un pămînt niciodată părăsit, într-o limbă niciodată uitată. Ideea de continuitate și de unitate a locuitorilor unei țări pe meleagurile lor strămoșești este cea care traversează adînc istoria unui popor, îmbogățindu-se de la o generație la alta nu numai prin trecerea timpului, ci și datorită sensului ascendent al evenimentelor sociale trăite și mereu regăsite pe un plan superior al istoriei.

Din cele spuse pînă acum rezultă că experiența fiecărei națiuni este hotărîtoare în afirmarea mesajului său propriu și a unei prezențe de prestigiu în circuitul valorilor mondiale. Caracterul universal este o consecință logică a unei largi reprezentativități naționale, atîta vreme cît literatura universală nu poate exista în afara sau în absența literaturilor naționale. Cîștigul însă nu vine de la sine, ci obligă pe fiecare popor la o necontenită depășire de sine, la efortul de a nu rămîne osificat în formule vechi, îngust tradiționale, deoarece specificul național nu exclude inovația, ci o implică, în virtutea faptului că înseși structurile sociale se înnoiesc pe drumul unei neîntrerupte perfecționări ; un cîștig care, de asemenea, nu poate fi atins prin cultivarea unui climat de claustrare, prin tălerea punților de comunicare cu alte culturi, învecinate sau depărtate, ci dimpotrivă, reclamă contractele frecvente, receptarea tuturor marilor valori create de omenire, surse inepuizabile de îmbogățire a propriei spiritualități.

O cultură adînc înrădăcinată în viața și existența de zi cu zi a oamenilor, venind tot mai bogată din izvoarele propriei sale istorii se încarcă în mod obiectiv de o uriașă putere de convingere, de o valoare ce se adresează prin trăinicia mesajului său întregii umanități, demonstrînd în felul acesta dreptul fiecărui popor de a participa la împlinirea celor mai nobile țeluri ale omenirii. „Istoria demonstrează că din tot ce s-a creat pe planul artei, de-a lungul tuturor timpurilor, umanitatea a selectat și a păstrat în patrimoniul culturii universale operele în centrul cărora s-au aflat omul, viața, natura, realitatea multilaterală a vieții". Sînt cuvinte pe care le-am extras din nou din Programul partidului nostru și din a căror întruchipare, mereu mai generoasă, literatura și arta poporului român își fac o adevărată profesiune de credință.

SPORT

Fete și băieți

● Atletele noastre ne-au bucurat din nou prin calificarea lor în finala **Cupei Europei**, în timp ce atleții au trecut pe lîngă această performanță. Situația nu este nouă, dimpotrivă, se repetă, cu puține excepții, de ani de zile. Să fie fetele noastre mai dotate pentru atletism decît băieții ? Nu credem. Totuși este limpede că ele aleargă mai repede decît ei. Se poate spune că în timp ce atletele aleargă cu ochii la podium, atleții aleargă cu gîndul la vestiare. Și, ca urmare, în timp ce atletele adună punctele acordate primelor trei locuri, atleții adună ce rămîne pentru ultimele trei. Ele se califică, ei nu. Și atunci ? De unde, avînd aceleași condiții de pregătire, aceleași baze sportive, aceleași cuie la pantofi, aceste diferențe ? O explicație ar fi că fetele sînt mai atrase de atletism decît băieții pentru care mingea de fotbal continuă să fie „obiectul" cel mai rîvnit, obiectul care adună în tribune cei mai mulți admiratori și în buzunare cele mai mari recompense. Din acest punct de vedere, fetele arată, în fața unor tribune din ce în ce mai goale și a unor indemnizații derizorii, mai multă „bărbăție" decît băieții. Ele par mai dezinteresate, mai sportive, mai dornice de a se dedica unui sport fără beneficii. Exemplul Ilenei Szilai este fascinant. Aceasta, la o vîrstă la care „pensionarii" fotbalului sînt cărați de colo-colo cu litiera, depășește un record național. Ce să mai vorbim, dacă ne-am lua după cei care privesc cerul cu mîinile în șold, această mare atletă nici nu există.

S-ar mai părea, comparînd performanțele celor două loturi, feminin și masculin, că și între antrenori ar fi același decalaj valoric, deși unii dintre ei antrenează și atleți și atlete. Sigur că există. Poate să creadă oricine că e mare dar, în atletism, spre deosebire de fotbal, sînt folosite ruleta și cronometrul. Cu asemenea cerberi nu te poți contrazice. Și cum, de mai mulți ani, măsurătorile sînt în favoarea atletelor noastre, și ca atare și numărul performanțelor și medaliilor este mai mare, să le mulțumim lor și antrenorilor lor în primul rînd pentru ultima bucurie pe care ne-au făcut-o în Cupa Europei. Pentru că au ratat aceeași performanță, atleții noștri mai au de așteptat.

Ulise

28 IULIE 1979

m a p a m o n d

spectacolul lumii

Ca o logodnă promisă, Palmira...

(II)

văzut de Ioan Grigorescu

Cultul morților și al strămoșilor predomina în Palmyra. Valea Morților din nord-vestul cetății, vastă necropolă cu cavouri-turn ca niște bastioane ale perisabilului — case pentru sufletele celor plecați, lăsați să vegheze asupra faptelor celor rămași. Fără epitafe n-am fi avut istorie. Scrisul n-a fost la început memorie, ci doar dorința restituirii de sine, a stabilirii identității în vederea unei posibile reînvieri. Dar reîncarnarea nu s-a produs decît prin succesiunea generațiilor, prin mesajul mut al continuității, al nedesrădăcinării, prin cramponarea de un pămînt care nu făgăduia decît austeritatea, lupta pentru fiecare fir de iarbă, pentru fiecare spic, pentru fiecare fărîmă de piine. Bunăstarea n-o puteau aduce decît drumurile. Aici era stația de triaj a caravanelor ce se încrucișau pe pistele deșertului, oaza unde se putea adăpa biruința asupra morții, asupra însetării, asupra istovirii epuizante și a pierderii speranței. Caravan-serai pentru mii de drumeți, loc de escală obligatorie pentru cei ce nu puteau atinge fără o revitalizatoare oprire aici, nici Mesopotamia și nici coasta Mediteranei, Palmyra adăpa, Palmyra odihnea. Palmyra distra vămuind caravanele în schimbul unei ospitalități care rămînea legea de bază înscrisă pe frontispiciul cetății. Hoții, desfrînatele, ucigașii, briganzii deșertului erau zvîrliți de pe ziduri, lăsați pradă șacalilor, abandonați arșiței și însetării, știut fiind că nu există moarte mai cumplită decît uscarea limbii pînă cînd aceasta să zgîrie ca o unghie cerul gurii. Legile locului proclamau : Nici viii, nici morții, nu pot simți moartea. Dar o simt muribunzii. Și cînd legile palmyrene rosteau verdicte, cei pedepsiți trebuiau să învețe ce înseamnă a muri.

Vechiul Tadmer, care avea să-și capete botezul de Palmyra, a devenit în primul veac al erei noastre vasal al Romei, apoi posesiune a imperiului beneficiind sub Adrian, de un statut de colonie impunînd însă forței dominatoare dreptul de a-și alege senatul propriu din sînul negustorimii aristocratice. În veacul al treilea, creșterea expansionismului persan a impus strîngerea rîndurilor palmyrenilor, și, în fața marelui pericol, senatul a decis instituirea monarhiei locale. Roma acceptă tendințele spre suveranitate ale Palmyrei văzînd în consolidarea militară a acesteia un nesperat punct de rezistență în calea expansiunii persane. Odenat, regele Palmyrei, îi ține piept lui Saper, dîndu-i o memorabilă ripostă, dar viața lui este brusc curmată. În condiții care au rămas pînă azi neelucidate. Să fi fost mîna Persiei ? A Romei ? A dusmanilor lui din însăși incinta Palmyrei ? Nu se știe. I-a urmat la tron fiul lui, dar acesta, copil fiind, n-a putut guverna, și treburile cetății au fost concentrate în mîinile mamei sale, Zenobia, autoîncoronată împărătească sub numele de Septimia Batzabbai, figură legendară nu numai pentru Palmyra, ci pentru tot trecutul Siriei. În anul 271, Zenobia rupe cu imperiul roman, cîștigă independența țării sale extinzînd puterea Palmyrei asupra întregului orient roman, din Asia Mică pînă în Egipt. Imperiul zguduit de criza economică provocată de cea dintîi mare inflație monetară din istoria lumii, asista neputincios la înflorirea unei Palmyre ce nu-i putea fi decît ostilă, fie doar și prin marea sfidare pe care i-o adresa consolidîndu-și maiestuoasele sale edificii din mijlocul deșertului sirian, viața intelectuală, o civilizație proprie, cu o armată de temut care nu o dată și-a arătat iscusința în lupte. Zenobia îl adusese la curtea ei pe filosoful Login, sprijinind sincretismul religios propovăduit de consilierul ei, episcopul Antiochiei, Paul de Samosate. Login avea însă să-și sfîrșească zilele otrăvit de iscoadele Romei, iar Paul de Samosate, condamnat chiar de Zenobia pentru erezie. Și astăzi, specialiștii în istoria antică se întreabă : „Cine ar putea pătrunde vreodată secretul viselor Zenobiei, această nestemată a anticei Palmyre, care încă fascinează imaginația generațiilor ?“ Despre ea, istoria augusta spune că știa să înflăcăreze mulțimile mai patetic decît tribunii Romei, ieșindu-le în față cu casca ei de războinică pe cap, învestmîntată într-o mantie de purpură fenicianâ.. Cunoștea latina, ținea ca odraslele ei să învețe greaca, iar dacă era vorba despre Roma și despre ea, nu vedea altă alternativă decît oferirea unei dinastii ieșită din coapsele ei, capabilă să scoată imperiul din începutul declinului, o dinastie de sorginte siriană, așa cum fusese cea a Severilor, din stîrpea cărora, un oriental, Elagabal, a ajuns în fruntea Eternei Cetăți cîrmuind Roma timp de patru ani.

Cutezanța Zenobiei avea să fie crunt pedepsită de Aurelian, restauratorul unității imperiului roman, care a învins și devastat Palmyra. În anul 274, Zenobia era adusă la Roma, pentru a defila alături de regele înfrînt al galilor, în cortegiul imperial al învingătorului ei. Dar înfrîngerea n-a fost decît parțială. Zenobia l-a obligat pe Aurelian să-i acorde ospitalitate conform rangului ei, s-o instaleze într-un palat din Via Appia unde, un secol mai tîrziu, descendenții familiei vajnicei siriene trăiau respectați de o Romă care își găsise, vremelnic, magnificienta.

...Răsare soarele. Ies. O haită de ciini vine să mă alunge de lîngă templul lui Baal. Filmez. Filmez tot ce v-am povestit mai sus, văzut într-o pădure de coloane corintice. Sudoarea îmi intră în ochi. Cerul e tern, lumina vinătă. Și mă opresc.

O, coloana aceea devorată de coltii timpului, parcă roasă la temelii de șobolani, ca o stalactită spînzurată de neant, cu ciocul înfipt în pămînt... E însăși imaginea timpului măcinînd piatra, prefăcînd-o în nisip pentru clepsidra elipsoidală a Terrei... Oare nu peste acest colț de lume a domnit îndelung acel demon căruia Orientul îi zice : „Demonul-lucrurilor-ce-trec“ ?

Răspunsul pe care Palmyra l-a dat morții a fost arta. Singura experiență ce nu se poate repeta — deși ea se reeditează în numărul de exemplare al vieții — e moartea. Experiența artei rămîne veșnic repetabilă. Aici, istoria a transformat aventura oamenilor în destin. Zenobia drapată în centurion roman, purta un suflet de palmyreană pe care nici-un însemn exterior nu-l putea deturna de la o soartă deliberat asumată.

Privesc coloana care atîrnă din cer și mă cutremur. Din ciocul ei, ca dintr-o clepsidră, se scurge încet nisipul...

Palmyra a venit la logodnă...

Primul roman al lui André Lacaze, Tunelul, **e spovedania zguduitoare a unui martor ocular al atrocităților săvîrșite în lagărele de concentrare hitleriste : roman-document al unui luptător care a făcut războiul în prima linie, al unui rezistent, luat prizonier de Gestapo, torturat, expediat la Mauthausen și de acolo spre Loibl-Pass — o localitate la granița dintre Austria și Iugoslavia, unde deținuții erau puși să sape un tunel de legătură între cele două țări. Speranțele celor care au crezut că scăpaseră de la Mauthausen sînt repede spulberate, căci nu fac decît să schimbe un infern cu altul. Aceleași torturi, aceeași panică a morții iminente, același crematoriu construit de șefii lagărului în nostalgia lor după Mauthausen, din care se ridică același fum grețos de om ars. Paolo, personajul central al romanului reușește pînă la urmă să evadeze și să-i întîlnească pe partizanii iugoslavi. Tunelul este străpuns cu prețul atîtor vieți omenești.**

Scris într-o tehnică a detaliului perfectă, cu pudoarea celui care nu-și permite să se înduioșeze de propria-i suferință, cu mînie și emoție reținută, romanul produce asupra cititorilor un efect copleșitor, chiar asupra celor care sînt convinși că știu totul despre ororile lagărelor naziste. Apărut la Julliard în 1978, Tunelul a avut un mare răsunet și a primit Le grand prix des Maisons de la presse.

M. I.

andré lacaze

DISTANȚA DINTRE DOI COPACI

Fragmente din romanul TUNELUL în românește de Maria Ivănescu

Primele zile de august aveau să facă praf și pulbere timidele speranțe pe care Paolo și le inventase, risipindu-le ca fumul, ca primul fum al curmăturii de la Loibl din acea vară toridă, fum de culoarea și mirosul celui de la Mauthausen, fum de om care arde. Comandantul cu cap de mort nu putuse rezista : își dorise crematoriul lui personal, la domiciliu. Și cum la infirmerie bolnavii și răniții nu mureau în număr destul de mare, pentru a-și inaugura crematoriul, hotărî într-o bună dimineață să asasineze doi oameni, oricare ar fi ei : un francez și un polonez.

Tragerea la sorți a avut loc la apelul de la prînz, exact înaintea plecării spre locul de muncă. Șeful grupului cunoștea secretul, știa pe cine avea să scoată din mulțimea vărgată.

— Acht und zwänzig tausend... sieben und zwanzig... Ieșiți din rînd, strigă el accentuînd silabele.

Fiecare pîndea înfricoșat cifrele cu zeci. Chiar și novicii erau acum în stare să-și recunoască dincolo de aceste cifre complicate uitatele lor nume de familie și, înainte ca șeful grupului să repete a doua oară anunțul, doi oameni țîșniră din rînd. Împinși de cei patru kapo suiră dintr-un salt pe estradă la doi metri de comandant.

— Ruhe, drepți, fața la camarazii voștri și ascultați, **Schweine Franzose, Schweine Polak.**

Era furios șeful cel mare, și vorbele lui urlate de doi interpreți răsunară pe toată valea, lovind munții și întorcîndu-se spre **Appelplatz** într-un ecou interminabil. Era cu adevărat imposibil să nu auzi batjocura colectivă.

— Sînteți cu toții o bandă de răufăcători pe care am misiunea să-i educ și pe care-i voi educa. Atenție leneșilor și sabotorilor. Cei doi ciini din fața voastră vor fi aspru pedepsiți. Unul dintre ei s-a ascuns azi de dimineață ca să nu muncească și celălalt și-a vărsat de bună voie supa pe uniformă. Asta se numește sabotaj. Stinga împrejur, **Arbeit.**

Era într-adevăr timpul să ne întoarcem la muncă. Chiar și pentru cei doi pedepsiți. În coada coloanei, abia trecuți de poartă, vina de bou se abătu asupra lor, ca să-și plătească obrăznicia.

Comandantul nu mințise. Polonezul chiar își vărsase supa pe haină, supa de spanac, zeamă de spanac mai degrabă, într-adevăr atît de verde că Tatuatul (porecla unui kapo) observă imediat pata. Se grăbi să spună șefului de grup care tocmai asta căuta de dimineață, doi vinovați pentru misiunea sa confidențială. Hans, șef peste **Arbeitskapo** îi găsise deja unul, chiulangiu, un francez din al doilea convoi. Cu polonezul-spănăcit, socoteala era exactă. Dar dacă Fritz continua urcînd coasta să-l ciomăgească cu asemenea rapiditate, în curînd nu mai aveai cum să-i reproșezi că-și înverzise frumoasa lui tunică vărgată. Cu sîngele care-i curgea în valuri din nasul zdrobit, roșul domina. Și autoritățile de la Loibl-Pass suportau foarte bine această culoare.

Mergînd, deținuții încercau să ghicească de ce comandantul însuși făcuse atita caz dintr-un incident atît de mic. Ce tărăboi toată această prezentare pe estradă pentru unul care nu știuse să-și mănînce cuviincios supa ! Cu siguranță că nu s-ar fi întîmplat nimic dacă ar fi avut o lingură. Oricum, numai văzîndu-i ochii dilatați de dorința de a minca, veche de cîteva luni, te-ai fi lămurit : n-o făcuse într-adins. Sabotaj, exagera șeful cel mare ! dar de ce această solemnitate neobișnuită ?

Explicația veni atunci cînd toată lumea renunțase s-o mai caute : două scurte rafale de mitralieră, prima la un sfert de oră exact după sosirea pe șantier, a doua, două ore mai tîrziu. Condamnați la moarte — fără ca nimeni, nici măcar ei înșiși să se dumirească că erau chiar din momentul urcării pe estradă — își ispășiseră acum pedeapsa.

Numai Paolo și încă vreo cincizeci de băieți care lucrau în fundul tunelului cam la vreo sută de metri adîncime, în zgomotul ciocanelor nu auziseră împușcăturile. Își continuară munca pînă seara, fără să bănuiască nimic. Dar cei cinci sute și ceva care lucrau afară, în bătaia soarelui, pe șantierele exterioare, petrecură o după-amiază mai înfricoșătoare decît toate cele pe care le trăiseră de la venirea lor aici, inclusiv după-amiezele cu coride. Masacrul chiar sub ochii lor al celor doi vinovați, nu mai vinovați decît ei, îi paralizase. Tăceau înfricoșați, nevenindu-le să creadă. Văzuseră totul pînă-n cel mai mic amănunt, aranjase kommandoführerul ca întîmplarea să nu treacă neobservată. Mai întîi urletele, ca să atragă atenția tuturor, apoi trei kapo, printre care și Fritz, îl apucară pe francez, un om înalt, cu trupul prăjină, complet stors, atît de slab că era în sine o scuză a refuzului de a munci. Brutele îi dădură o roabă și luară asupra lor sarcina de a o umple, plină ochi bine-nțeles. Cînd nu mai fu loc nici măcar pentru o pietricică acești domni schimbară lopețile pe ciomege și înainte cu tam-tam... Trebuia să verse roaba lîngă un copac tocmai la marginea șantierului și să se întoarcă imediat pentru altă încărcătură. Cu

Augustin Ubeda (Franța)
„Omagiu Annei Frank“

trei ciomege munca avansa foarte repede, dar la a zecea roabă aveai tot interesul să te întrebi ce scop avea această grămadă de pămînt și pietre răsturnate la poalele unui copac îndepărtat. E pedepsit, gîndeau cu toții, ce altceva mai trebuia să înțelegi... Nefericitul avea să se prăbușească în curînd, gata de dus la infirmerie, spectacolul clasic.

Clasic pînă în momentul în care Fritz arătînd cu ciomagul un alt copac la zece metri mai departe ordonă cîrpei din fața lui să ducă a unsprezecea roabă. Atunci se auzi rafala sau mai exact două rafale, prima trasă de un ss-ist așezat la douăzeci de metri în stînga copacului, cealaltă de un coleg al lui din dreapta care se afla mai aproape. Un foc încrucișat precis, ca la exercițiu.

Kommandoführerul se apropiase cu revolverul în mînă pentru lovitura de grație. Inutilă, tinerii de la Mauthausen trăgeau bine. Leneșul cu numărul douăzeci și opt de mii și ceva se sfîrși. Murise fără să-și dea seama, împușcat pe la spate.

Moartea a încă unui camarad nu putea să-i emoționeze prea tare pe acești oameni deprinși cu toate, scăpați din carantina de la Mauthausen. Dar de data aceasta toți cei cinci sute de martori resimțiră șocul. Pentru că nu era un bolnav care dăduse ortul popii, ci un om ca ei, ales și destinat să muncească și să îndure iar execuția fusese legală : al doilea arbore se afla dincolo de cordonul de santinele și mergînd într-acolo omul cu roaba „călcase linia“. Linie invizibilă pentru el, linie ipotetică, dar pe care ss-iștii o vedeau ca și cum ar fi fost trasă cu creta. Asasinii aveau un reper : primul copac. Înșelătoria era evidentă, premeditarea sigură, dar nu puteai să zici nimic. Corpul se afla în afara limitelor șantierului.

Tentativă de evadare, așa scria în raportul de seară în fața unui număr cu cinci cifre, avînd pe margine notată naționalitatea : **Franzose.**

Brusc deținuții nu se mai gîndiră decît la această linie care nu exista dar care se afla pretutindeni, tăind drumul, ștergînd stincile, trecînd prin spatele barăcilor-ateliere, luînd-o prin pădure sau de-a lungul drumurilor de descărcare. Această linie devenea mai înfricoșătoare decît sîrma ghimpată electrificată. Aceea era măcar vizibilă, puteai să te ții la distanță și chiar dacă te împingeau spre ea ca la Mauthausen cu lovituri de ciomag îți mai rămînea speranța unui circuit întrerupt. În timp ce aici, în acest perimetru nedefinit, o eroare de orientare însemna moarte sigură.

Cu toții aceam, mai ales cărătorii de copaci și descărcătorii cu tărgi și roabe, încercau să situeze această linie a morții. Pretutindeni ucigași stăteau probabil la pîndă, bine ascunși, cu mîna pe trăgaci și exact ca adineaori te somau trăgînd.

Dar astăzi în program era și cealaltă „tentativă de evadare“, cea a polonezului sabotor cu supa și de-a lungul întregii linii fiecare **Posten** spera ca hăituiala să aibă loc în sectorul lui. Kommandoführerului însă îi plăcea acest colțișor, copăcelul izolat pe care-l puteai zări de pe tot șantierul și ordonă lui Fritz să-i organizeze micul joc cu roaba în același loc. De data aceasta nu mai era nici o surpriză pentru nimeni, toată lumea știa ce avea să se întîmple și mai ales bietul polonez. Se încăpățîna să descarce roaba lîngă copac, exact pe axa liniei, și degeaba Fritz îl împingea, îl lovea, arătîndu-i cel de al doilea copac, nu mergea mai departe. Pata de sînge care-i indica locul unde căzuse camaradul lui mai înainte părea să-i zică : „Țin-te bine, nu te duce, nu trece linia“. Și avea toate motivele să se agațe de copacul lui pentru că ss-iștii disciplinați nu-și dădeau nici măcar osteneala, atît timp cît rămînea pe loc, să-și ducă pușca la umăr.

Asta n-ar fi schimbat mare lucru, pentru că oricum comandantul îl condamnase la moarte și începînd din seara aceea el n-avea să mai figureze în efectiv, așa că l-ar fi putut omori acolo pe linie. Dar nu, Fritz avea ordine, le trebuia o evadare.

Hotărît, blestemații de naziști se gîndiseră la toate. Chiar la reacția disperată a celor care nu vroiau să moară ca acest biet polonez curajos. De o oră aproape se crampona de copacul lui ca un naufragiat de colacul de salvare. Două ciomege erau prea puțin pentru a-l face să înainteze. Șiroia de sînge dar nu se mișca din loc. Cît timp avea să mai dureze oribilul joc ?

Fritz schimbă tactica : nu-l mai lovea, nu mai urla. Tot ce i se cerea acum polonezului era să-și verse roaba. Crezu oare că așa va scăpa ? Că un contraordin avea să sosească sau că nu vroiseră decît să-l bage în sperieți ? Greu de ghicit ce gîndea dar oricum părea fericit să nu mai fie lovit. Își ducea acum hotărît roabele și le răsturna din zbor lîngă copac și se întorcea în fugă. Ca și cum nimic nu se întîmpla, Fritz se apropiase, privindu-l surizînd și surisul lui parcă spunea : „Bine, văd că te ții tare !“

Bietul de el crezu că era mai prudent să răspundă acestui suris și înainte de a se întoarce să-și răstoarne căruciorul își privi călăul și-i zîmbi. Fritz putea să-și facă datoria. Sumbru, dintr-un elan, cu o lovitură de picioare încrucișată în umărul drept, își aruncă prada la doi metri. Doi metri erau de ajuns, ss-iștii deschiseră focul, cu încărcătoarele complete. Bietul polonez luptase în zadar. Și el muri pe loc, doar roaba pe care încercase s-o țină cu mîinile lui de copil pînă la sfîrșit, rămase lîngă copac. Roaba nu trecuse linia.

Acest al doilea asasinat numai la cîteva ore după celălalt era atît de înfricoșător că nici un deportat nu mai avu curajul să deschidă gura pînă la apel. Fiecare închis în sine se gîndea la tînărul împușcat pentru că îndrăznise să-și murdărească rușinoasa lui uniformă. Bălatul avea desigur pe undeva, la Varșovia sau prin alte părți, o mamă de la care luase probabil multe palme ca să învețe să mănînce frumos supa Fie numai să nu afle niciodată că fiul ei murise din același motiv. Altfel ar regreta palmele inutile și-ar muri de amărăciune.

Ieșind din gaura lui la ora șase cu toată echipa, Paolo nu era la curent cu ceea ce se întîmplase pe șantier. Numai văzînd fețele tragice ale vecinilor adunați pentru apel începu să se neliniștească :

— Ce-i cu figurile astea, băieți ? a avut loc corida ?

— Nu, e mai grav, îi șuflă o voce în spatele lui, au împușcat doi tipi, vinovații de pe estradă.

— Împușcați, morți ?

— Morți, uite-le corpurile acolo !

Împușcați ! Lui Paolo nu-i venea să creadă. Ce vrea să însemne asta ? Comandantul era nebun ? Și tunelul ? Cu bolnavii mai înțelegeai, dar cu ăștia, buni de tăvăleală, era grav într-adevăr. Care să fi fost motivul ? Ca să le faci de petrecanie, pretexte ca vărsarea supei sau refuzul de-a munci (ca și cum asta ar fi fost posibil) erau simple mofturi. Atunci ? Paolo ar fi vrut amănunte dar nimeni împrejur nu părea grăbit să i le dea. A vorbi în rînd valora cît pata de spanac de pe haină.

Acest mutism pe care Paolo ar fi vrut să-l rupă era făcut să dureze căci toți deținuții ajungînd în drum zăriră în fundul văii, dincolo de baraca infirmeriei, o dîră de fum. Un fum pe care nu era nevoie să-l respiri ca să înțelegi ! ardeau cei doi asasinați de după-amiază. Coborîrea spre lagăr se făcu într-o tăcere de moarte. Nici măcar Paolo nu mai vroia să știe mai mult.

„Așa deci s-a petrecut, se indignă el un moment mai tîrziu, intrînd în rînd pentru apel. Loibl-Pass își inaugurase crematoriul. Nu mai aveai de ce să invidiezi lagărul de la Mauthausen de acum încolo. Se termina cu transporturile costisitoare ale muribunzilor. Cincizeci de metri de la infirmerie, un pic de gaz, cîteva lemne, un chibrit, sfîrr...“.

Pe cei doi băieți care ardeau la cîțiva metri Paolo îi văzuse abia cu șase ore în urmă, vii, nu prea îngrijorați. Își aducea foarte bine aminte figurile lor, asemănătoare cu atîtea altele, cu a lui, și acum ei nu mai erau nimic, nici măcar un trup, nici măcar un os.

* * *

Într-o seară le veni rîndul lui Paolo și lui Dédé Ménard să facă pe groparii. Din întîmplare cel care trebuia ars era chiar vecinul lor de pat, un polonez pe nume Pavlovski și Tatuatul se gîndise că, făcîndu-i să asiste de aproape la ceremonia incinerării, vederea patului gol de alături va avea pentru ei o semnificație mai directă. De cîtva timp, Ménard devenise calul de bătaie al Tatuatului, șeful lor de baracă. Băiatul care nu era nici secătură, nici cap plecat îl enerva din cale afară cu aerul lui sigur de el și-și băgase în cap să-i pistoneze pe ss-iști pentru o hăituială cu călcarea liniei. Așteptînd prilejul, ca să-l obișnuiască cu ambianța, o corvoadă la crematoriu nu-i strica. O să vedem la întoarcere dacă va mai fi tot atît de sigur pe el.

Se înșelase Tatuatul. Întorcîndu-se o jumătate de oră mai tîrziu Dédé avea doar un aer mai grav, mai decis. Totuși mortul nu fusese prieten cu el, nici cu Paolo. În barăci, între polonezi și francezi, exista întotdeauna o anume tensiune. De două sau trei ori, în busculadele raziilor nocturne, Pavlovski îl repezise pe fragilul Dédé și Paolo fusese obligat să se amestece. Nu s-a ajuns la bătaie dar fusese cît pe aici. Din fericire pentru toată lumea, rămaseră numai la schimbul de cuvinte. căci, privîndu-și vecinul nenorocos arzînd, Paolo și Dédé s-ar fi simțit jenați.

La acest scandal evitat la timp se gîndea Paolo privind corpul țeapăn al lui Pavlovski, întins cu fața în jos pe targă. Nu-și putea deslipi ochii de la cele trei găuri negre, găurile gloanțelor bine grupate ca țintele de tir de prin bilciuri, exact în mijlocul spatelui.

De ce-l uciseseră ? Nici un răspuns. Nu-și vărsase supa pe el, nu refuzase să muncească. La întîmplare, pur și simplu. Le trebuia un mort astăzi și numărul lui ieșise la sorți, la ora apelului.

Paolo încerca să se gîndească la el, zicîndu-și că era din ce în ce mai grav, această alegere idioată care nu ținea cont de condiția fizică, nepăsîndu-le de folosul pe care-l putea aduce pentru tunel un om iute, cu o energie de oțel, ca acest polonez. „Mîine va fi rîndul meu“, se gîndea el. Se transpunea, văzîndu-se alungit la rîndul lui pe targă, cu găurile acelea foarte rotunde sub omoplat, asemeni acestui băiat de douăzeci de ani care se scrumea și căruia nici măcar nu-i știau numele mic.

La ce se gîndea Ménard la celălalt capăt al tărgii ? La același lucru fără îndoială ca Paolo, dar mai puțin încercat de viață, avea probabil lacrimi în ochi. Paolo îi aruncă o privire, bretonul nu părea deloc că ar vrea să plîngă. Ochii lui străluceau, dar strălucirea lor nu era cea a lacrimilor înghițite, în ochii lui nu era loc decît pentru ură și răzbunare. Paolo se simți electrizat. Destul cu văicăreala, nu era nici genul lui, trebuia, dimpotrivă, cum făcea Dédé acum, să-ți întipărești bine în memorie trăsăturile asasinilor care-i escortau spre crematoriu.

● REVISTA STRĂINĂ ● REVISTA STRĂINĂ ● REVISTA STRĂINĂ ●

„SCRIITORII ROMÂNI ȘI IONESCU“

Scrisoare semnată de scriitorul grec Kostas Valetas în ziarul „Kathimerini“ din Atena

Aș dori ca în calitate de scriitor grec să mă adresez prin această scrisoare d-lui Eugen Ionescu. Pentru greci, România a fost întotdeauna o țară prietenă. Acolo s-a înălțat steagul revoluției noastre naționale, în 1821, de acolo a început eliberarea Greciei după secole de jug otoman.

Și astăzi, România reprezintă pentru mulți greci exemplul unei țări care, în condiții dificile, arată lumii întregi cum știe un popor să-și apere independența și suveranitatea națională, nefiind dispus să cedeze nimănui dreptul de a dispune de trecutul, de prezentul și de viitorul său.

Știu că dl. Ionescu s-a născut în România, că este român, nu numai ca om, dar și ca scriitor. Teatrul său este mai ușor de înțeles pentru cine cunoaște cultura română, teatrul românesc. În special, teatrul marelui clasic Ion Luca Caragiale, în vinele căruia curgea și sînge grecesc.

În ultimii ani am vizitat de multe ori România. Am fost primit întotdeauna cu drag, ca scriitor ale cărui cărți au fost traduse în România, care este cunoscut și ca traducător al literaturii române în Grecia. Am cunoscut și am discutat cu zeci, dacă nu chiar cu sute de colegi români, atît la București, cît și la Atena. Am discutat despre toate temele care ne interesau, în deplină libertate. Am fost informat că în bibliotecile românești există cărțile lui Ionescu, că multe din piesele sale au fost prezentate de teatrele românești, ba, chiar mai mult, că formații românești au jucat la Paris, ca și în alte orașe din afara României aceste piese.

De aceea, am fost surprins cînd am aflat că dl. Ionescu a chemat intelectualitatea din Europa să „boicoteze spiritual“ România, țara sa de origine.

Știu că dl. Ionescu este cunoscut în toată lumea și — pe bună dreptate — ca un geniu al absurdului. Este, în mod sigur, socotesc eu, absurd să-și antipatizeze țara de origine și să colaboreze în schimb cu dl. Paul Goma, care de la postul de radio „Europa liberă“ calomniază România. Este, cred, absurd ca dl. Ionescu să semneze un text ce cheamă intelectualitatea europeană să boicoteze cultura română.

Absurdul joacă un rol estetic și simbolic în teatrul lui Ionescu, foarte important, dar în relațiile dintre popoare, dintre oamenii de litere are un rol total opus.

Noi, cei mai mulți scriitori greci, credem în dialogul creator dintre intelectualii din întreaga lume, indiferent de convingerile lor. Credem în dialogul cu scriitorii români, cu aceia care creează opere autentice (pot să vă asigur personal de aceasta). Scriitorii aceștia sînt cîtiți în țara lor cu mare interes, deoarece văd viața României cu ochi cinstiți și drepți, abordînd-o în mod critic. Cu acești intelectuali dorim un dialog prietenesc.

● **POETUL BELGIAN JEAN TORDEUR** este în același timp un ziarist de știută, un pasionat urbanist și militant social. Autor al unei opere prestigioase, el se află constant sub atenția criticii. Iată cum comentează Jacques De Decker poezia sa : „Este o poveste a căutării fără o țintă bine fixată, ceea ce devine sursă de tărie, prin apelul către toate cele patru zări ale dezastrului pe care-l înfruntă și care nu se rezolvă nici prin fugă și nici prin abandon, ci prin căutare, în sens de însușire a tot ce promite o salvare“. O operă de valoare, a cărei emblemă poate fi găsită în următoarol vers : „Da-ul se poate naște la reîntoarcerea fugii înainte, către înserare“.

● **SCRIITORUL ENGLEZ ANTHONY BURGESS** definea mai demult scrisul lui Don De Lillo prin următoarele cuvinte : „Are o voce aspră, metalică, de o elocvență tulburătoare“. Poate că cel mai bine ies în evidență aceste atribute în romanul **Ciinele care aleargă,** construit pe o intrigă polițistă ce închipuie mai multe grupuri de interese în jurul unui presupus film pornografic realizat în ultimele ore ale nazismului, o orgie la care ar fi luat parte și Hitler. Se dezvăluie că pelicula îl arăta pe dictator imitîndu-l pe Chaplin, într-o scenă pentru copiii acolitului său Goebbels, înainte ca ei să fie omorîți de propriul lor tată. Grotescul acestei secvențe revelează dimensiunea atroce a nazismului, iar schimbările de plan implică unele dimensiuni ale societății occidentale de azi, cu bolile sale, menționate de Burgess : „verbiozitatea, mijloace de informare ostile și spasmele terminale de plăcere și moarte“.

● **JOEL S. GOLDSMITH** a fost un socratian, ale cărui discursuri edificante circulă astăzi în întreaga lume, pe benzi de magnetofon, și sînt transcrise în cărți. Mesajul său constă în practica descoperirii naturii adevărate a omului, pe calea infinită a plonjării într-un eu universal care se ascunde sub aluviunile psihologice ale individului opresat de societatea occidentală. Orator de mare forță, clasele ținute în Anglia și Statele Unite, ale căror dezbateri au fost imprimate și difuzate abia de curînd, dezvăluie un gînditor pătrunzător și un stilist al expresiei orale extrem de prețuit de comentatorii genului.

● **POETUL JAPONEZ BASHO,** clasic al haikuului, a fascinat generații întregi de lectori europeni. Dificultatea unor traduceri valoroase este mărită de stringența expresiei în original și de imposibilitatea găsirii unor echivalențe care să sugereze, „obiectual“ prezențele create în japoneza clasică, așa cum face un adevărat autor de haiku. Traducerea lui Nobuyuki Yuasa, de la universitatea din Hiroshima este considerată că se apropie mult de perfecțiune. Publicată în Penguin Books, sub titlul **Calea îngustă înspre adîncul nord,** ea se înfățișează ca o piatră prețioasă, îndelung șlefuită, cum scria un critic.

Luceafărul

Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef: Nicolae Dragoș, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII“
Paginator Dobre Marian

ANUL XXII
31
(901)
Sîmbătă
4 august
1979
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Înaltă prețuire

Actele de politică internă și externă ale României contemporane afirmă în lume tot mai mult o țară care își împlinește cu neobosită ardoare, cu inegalabil patos, cu robustă încredere propria sa istorie conform atributelor sale specifice, trăsăturilor sale structurale. Activînd în prim-planul vieții internaționale, România socialistă se înfățișează lumii așa cum este, prin imaginile sale cele mai concludente, în stare să-i lumineze chipul unic. Gesturile sale din lăuntru și din afară refuză anonimatul, au loc totdeauna la lumina zilei de azi, dar și a zilei de mîine — semn de maturitate și consecvență, de luciditate și optimism.

Națiunea noastră socialistă este pe deplin conștientă că poziția României de azi în lume — poziție situată în spațiul demn de invidiat al prestigiului și stimei — se leagă organic, în chip definitoriu și esențial de activitatea și personalitatea proteică a secretarului general al partidului, președintele Republicii noastre socialiste, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Acum, cînd ne pregătim să sărbătorim cea de-a 35-a aniversare a Eliberării patriei, iată, avem prilejul să fim emoționați încă o dată prin trăirea adîncă a unor momente ce se asociază cu alte și alte dovezi ale stimei și respectului de care se bucură în lume cel mai iubit fiu al României. Noi, cetățenii României socialiste, fără deosebire de naționalitate, cunoaștem din practica zilnică a construcției socialiste cît de mult se identifică numele conducătorului iubit cu cel al patriei și cu atît mai intens trăim acest sentiment cu cît ne dăm seama că lumea însăși are revelația acestui fundamental adevăr al nostru.

Numele secretarului general al partidului se identifică, în politica externă de prietenie, pace și colaborare cu toate țările lumii, cu înseși cunoscutele și unanim apreciatele principii ce stau la baza activității internaționale a statului nostru, în aceste principii își află trăinicia prietenia dintre poporul român și popoarele Uniunii Sovietice, pe baza lor se adîncesc necontenit stima reciprocă, unitatea și colaborarea dintre ele în interesul cauzei socialismului în lume. Înmînarea Ordinului „Lenin" de către tovarășul Leonid Brejnev, cu ocazia recentei întîlniri la nivel înalt din Crimeea, secretarului general al partidului nostru a prilejuit o reafirmare a rolului și contribuției tovarășului Nicolae Ceaușescu în dezvoltarea prieteniei româno-sovietice.

Sînt deosebit de sugestive pentru substanța gîndirii tovarășului Nicolae Ceaușescu, pentru sentimentele pe care le trăiește muncind neobosit pentru binele patriei noastre, pentru cauza socialismului și comunismului, cuvintele rostite de secretarul general al partidului cu acest prilej : Văd în aceasta o ilustrare a bunelor relații prietenești între Partidul Comunist Român și Partidul Comunist al Uniunii Sovietice, dintre Republica Socialistă România și Uniunea Sovietică, o expresie a sentimentelor de stimă și prietenie ce și le nutresc reciproc popoarele țărilor noastre.

Un alt prilej de vie satisfacție este pentru noi apariția în capitala elenă — la Editura Pnevmatikos — a primului volum dintr-un ciclu mai larg dedicat gîndirii social-politice a președintelui Republicii Socialiste România, volum apărut sub titlul generic : „Nicolae Ceaușescu — România și lumea contemporană".

Cu îndreptățită mîndrie putem citi în prefața lui Dimitrios Papaspyrou : „Numai sub președinția lui Ceaușescu, România a reușit să devină o fericită sinteză a îndelungatului său trecut istoric, presărat de nenumărate lupte și jertfe date pentru libertate și independență națională, și a prezentului său, demn de gloria acestui trecut".

Într-adevăr astăzi, în epoca Ceaușescu, România a devenit o sinteză — aceea a frumuseții și demnității unei țări, a unui popor stăpîn pe destinele sale.

Luceafărul

Ion Grigore : „Unirea"

Personaj și context social

În cartea sa **Metamorphoses du roman,** analiză consacrată evidențierii mutațiilor produse în structura romanescă între 1920 și 1966, R.-M. Albérès nota : „Între 1935 și zilele noastre, romanul a trecut de la interogația psihologică, socială, morală și metafizică la interogația estetică, onirică, fenomenologică". Epoca moraliștilor (Mauriac, Julien Green, Gide, Malraux, Bernanos, Saint-Exupery, Sartre, Camus) a trecut, constată criticul, iar în replică, precursorii romanelor de azi (adică ai „noului roman" francez) se numesc Joyce, Proust, Kafka, Beckett, Malcolm Lowry, Virginia Woolf. La data apariției **Metamorfozelor romanului** (1966), în Franța **„noul roman"** era încă în plină vogă, în centrul discuțiilor din lumea literară, stîrnind controverse aprinse, ce aminteau de celebra „ceartă dintre vechi și moderni". Cărțile unor autori ca Nathalie Sarraute, A. Robe-Grillet, Michel Butor, Claude Mauriac, Claude Simon, Philippe Sollers duceau la limită o tendință mai generală manifestată în romanul european și anume atenția din ce în ce mai mare acordată **formelor** romanești, concomitent cu ignorarea deliberată a conținutului. Albérès vedea aici triumful viziunii fenomenologice a lumii, acesta fiind de altfel sensul clar al citatului de mai înainte. Privit din acest unghi de vedere, al raportului dintre **formă** și **conținut,** romanul românesc apare, pe una dintre direcțiile sale fundamentale de evoluție, intim preocupat de psihologic, social, moral adică de conținutul semnificat. Omul moral, omul social sînt personajele acestor romane care, asumîndu-și riscul desincronizării, acceptînd dominația „subiectului", dovedesc totuși viabilitatea și valabilitatea formulei alese. Ilustram, într-un articol din numărul trecut al revistei, vocația socialului în romanul românesc cu exemple ce acoperă, în timp, întreaga istorie a genului la noi. Acum, în cele ce urmează, vom analiza tipul relațiilor pe care cîteva personaje din romanul contemporan le stabilesc cu contexte sociale determinate istoric. **Intrusul** de Marin Preda este romanul unui dublu eșec. Călin Surupăceanu, eroul cărții, ratează, în plan social, integrarea în colectivitatea la a cărei constituire participase printre primii și, consecutiv, în plan erotic, fericirea conjugală. Deși contextul social suportă schimbări substantiale, existența personajului pare a decurge liniștit, ferită de presiunea evenimentelor. Într-o primă fază, dincolo de un conflict cu tatăl, care nu capătă însă forme ireconciliabile, „problemele" tînărului de 19 ani sînt de ordin sentimental și biologic : „Și atunci m-a năpădit o dorință care aproape că mă înăbușea și o dată cu ea o întrebare, dacă pe lume au femeile vreun rost... Și ca în vis am făcut o mișcare, menită să aducă răspunsul : am pus mîna pe ea". Se înțelege că, acum, eroul nu este un complicat ci un ins cu reflexe normale și cu sentimente mereu sub presiune, un instinctual, un inocent aflat la începutul unui drum ce-i rezervă serioase surprize. În cartea sa **Marin Preda — vocație și aspirație,** Mihai Ungheanu definește cu precizie personajul : „Tipică pentru el este angajarea în întreprinderi grave ale căror incalculabile consecințe nu le poate prevedea". Din afecțiune și mai puțin din convingere, Surupăceanu îl va urma pe inginerul Dan Mihăilescu, devenind astfel unul din ctitorii unui important combinat. Evenimentele continuă să se deruleze sub semnul perfectei normalități : „...am luat cunoștință că au trecut aproape cinci ani din ziua cînd am plecat din București și iată-mă ajuns la un capăt de drum în care toate s-au împlinit așa cum dorisem, eram electrician calificat, terminasem armata, îmi luasem și primele clase de liceu și n-aveam nici măcar douăzeci și cinci de ani". La șirul succeselor sociale se va adăuga curînd căsătoria, cu toate premisele echilibrului și fericirii. Timpurile îi sînt favorabile lui Călin Surupăceanu. Intervine însă acum accidentul care va tulbura decisiv existența personajului : lumea îl privește cu suspiciune, soția îl părăsește, orașul îi este ostil. O variantă a dramei lui Radu Comșa, personajul romanului **Întunecare** de Cezar Petrescu ? Efectele accidentului sînt cvasi-identice dar cauzele diferă. În timp ce pentru Comșa accidentul este chiar cauza care îi va deturna o carieră promițătoare, pentru Surupăceanu aceasta reprezintă doar catalizatorul, adjuvantul ce va precipita evenimentele. Ostilitatea orașului, „în care nu sînt nici bătrîni nici amintiri", este mai veche și, într-un fel, firească pentru o societate în formare, eterogenă, cu valori morale necristalizate încă, fără o tradiție integratoare. Din impactul cu noile mecanisme sociale, personajul iese învins. Dar nu **iremediabil, căci, la sfîrșitul romanului,** Călin este gata să reia același tip de experiență. Ceea ce a pierdut personajul în confruntare este „acea semeție (...) cînd nu te împingea spre cineva decît curiozitatea care o dată satisfăcută își reiai plimbările tale de om liber prin lume și te uiți dintr-o parte cu privirea micșorată de sfidare pînă și la soarele de pe cer". Această pierdere echivalează în planul semnificațiilor cu lunga tăcere în care se izolează de la un moment dat Ilie Moromete.

Semeția, născută din eticismul structural al personajului și din constiința clară a apartenenței la o lume de valori durabile, verificate istoric, constituie trăsătura de caracter inalienabilă, care domină toate acțiunile lui

Valentin F. Mihăescu

Continuare în pag. a 7-a

Traian Iancu

Poporul meu în August...

Umblu prin țara de înălțări solare,
Și cu nădejde stau azi în Grădină,
Cu bucuria, cimp, fără hotare,
În care grîul dragostea-mi alină...

Desferecate-s toate-n curmezișul
Acestui ev de stele să dezmierde
Sămînța pusă de suișul
Partidului, ce în popor se pierde...

Ca un profet, odihnitor de bine,
A luat o armă și ne-a liberat,
Și-a pus Lumina-n mine și în tine,
Și brațe tari să ne-apărăm ne-a dat...

Adulmecăm, acuma, prin decenii,
Falșii profeți, cum toți s-au risipit,
Care-ncotro ! În fulgerul gheenii,
Iar oamenii, ca prunii au rodit !...

Prin mii de sate noi eliberate,
Stropim cu un vinars inmiresmat,
Românul trai, trăit în Libertate,
Poporu-i Domn ! Stăpîn ! Și Împărat !...

„Noul val" al dreptei

În numărul 1 462 din 28 iulie, 1979, din EXPRESS, Raymond Aron publică un articol, intitulat într-o manieră elocventă **La nouvelle droite.** Așadar, după potopul de cuvinte revărsat de noii filozofi asupra socialismului, din rîndurile cărora amintim pe André Gluksmann și Bernard-Henri Levy, asupra cărora vom reveni cu un alt prilej, asistăm acum la configurarea unui **„nou val" de dreapta,** care își caută anumite puncte de plecare atît în domeniul gîndirii filosofice cu o anumită tentă scientistă, cît și în sfera antropologiei și a geneticii.

Este adevărat că istoria ideilor, așa cum s-a cristalizat pe parcursul timpului, pune în lumină tipuri de concepție despre lume și existență care au un caracter pluralist. Antinomia dintre idealism și obiectivism, dintre subiectivismul exacerbat și pozitivismul scientist, dintre dialectică și metafizică, a căpătat în decursul vremii aspectele cele mai variate. Nu o singură dată, în confruntarea sa îndelungată cu diferitele moduri de argumentare a **idealismului subiectiv,** filozofia pozitivistă a făcut apel la argumente desprinse din cele mai noi domenii ale gîndirii științifice. Ba mai mult, oameni de știință ca Galileo Galilei, Descartes, Newton, Bertrand Russel etc. au fost ei înșiși creatori de sisteme filozofice cu un caracter foarte variat. Dar nu este mai puțin adevărat că o anumită formație științifică nu poate împiedica în mod automat con-

Romul Munteanu

Continuare în pag. a 7-a

• În acest număr : Cronica literară de Mihai Ungheanu • Poeme de Virgil Teodorescu • „Partida de șah" proză de Eugen Barbu • „Primatul creației" de Grigore Hagiu • „Voluptatea lecturii" de Aurel-Dragoș Munteanu • „Ce gîndește, ce scrie tînărul scriitor" : Lucian Avramescu • Atelier literar de Geo Dumitrescu.

Creion

„Ritmuri"

Faptul că în viața oricărei colectivități preocupările spirituale dau măsura adîncimii și înălțimii existenței sale este o axiomă. Dacă meseriile — cum spunea Eminescu — sînt ochii muncii (fără de care viața ar fi imposibilă), este evident că din multitudinea activităților creatoare rezultă o esențială și generală **vedere** asupra întregii existențe, numită cultură. Aspirația supremă a oricărui popor este aceea de a fi creator de cultură, de aceea nici un aspect din ierarhia acestui generos efort de creație nu trebuie trecut cu vederea. De la înpiestrirea furcii de tors ori smălțuirea vaselor de lut pînă la **Oda în metru antic** ori simfoniile moderne, toate merită o cinstire și recunoaștere — adecvate. În orașele-cetăți ale Evului de mijloc fiecare comunitate se mîndrea cu pictorii, sculptorii, poeții și actorii pe care-i avea, spiritul de emulație perpetuîndu-se pînă azi în complexe entități culturale.

Cenaclul literar „Ritmuri" din Deva, aflăm cu bucurie, activează de un sfert de secol, ceea ce dovedește un interes permanent și iubire față de literatură, precum și apariția de la an la an a unor talente în acest municipiu. Comitetul de cultură și educație socialistă al județului Hunedoara tipărește cu acest prilej, și în cadrul „Cîntării României", douăsprezece plachete — poezie și proză — sub titlul imprimat pe banderolă : **Ritmuri XXV.** Din toate punctele de vedere, inițiativa Comitetului județean merită laude : pentru că dă posibilitate fiecăruia dintre cei incluși să participe la ilustrarea muncii creatoare a cenaclului și să se prezinte în același timp cititorilor cu o culegere proprie. Nu oricare oraș se poate mîndri cu existența unui astfel de cenaclu, încît înainte de toate subliniem perseverența cu care a fost întreținută dragostea pentru literatură de douăzeci și cinci de ani încoace în rîndul generațiilor succesive de tineri care au participat cu talentul lor la permanentizarea unei vieți literare. Plachetele acestei ediții a „Ritmuri"-lor aparțin lui : Ionel Amăriutei, Radu Ciobanu, Petrișor Ciorobea, Traian Filimon, Gligor Hașa, Dumitru Hurubă, Florina Jianu, Constantin Gheorghe Naidin, Marin Negoiță, Aurelian Sârbu, Miron Țic, iar a douăsprezecea reunește numele celor mai tineri : Dorina Brândușa, Cornel Crișan, Daniela Deac, Luiza Landt, Paul Somădescu, Felicia Trifț. Cum era de așteptat, preponderență au versurile patriotice de un discret retorism, scrise cu acuratețe, precum și cele meditative, dintre care nu puține ar merita să fie citate. În includerea printre membrii cenaclului a cunoscutului romancier Radu Ciobanu vedem un gest de solidaritate și o modestie rar întîlnită ; în **Orașul,** una dintre consemnările sale, este un imn închinat Devei (inspirată citarea postumului vers eminescian : „Peste codri sta Cetatea"), mărturie care ar constitui un titlu de mîndrie pentru oricare oraș.

Ritmuri XXV poate constitui un exemplu și pentru celelalte cenacluri cu aceeași longevitate, motiv pentru care adresăm felicitări editorului, iar cenaclului activitate îndelungată.

Gheorghe Pituț

Umanismul românesc

Asupra relației național-universal în literatură s-au propus, în decursul timpului, numeroase disociații, de la speculația strict estetică și pînă la constatările, întemeiate pe statistică, ale sociologiei literare. Au fost delimitate în mod convingător conceptele de literatură universală și de literatură națională. Sînt cunoscute și mecanismele sociale prin care operele de vîrf ale literaturilor naționale se îndreaptă către statutul suprem de componente ale literaturii universale. Oricîte preocupări teoretice și statistice ar exista, rămîne, însă, un spațiu în continuă evoluție, în legătură cu care discuțiile rămîn posibile.

În ceea ce privește literatura română, această evoluție are, în primul rînd, caracterul unei expansiuni cantitative. Deceniile de după Eliberare au adus mari sporiri ale difuzării literaturii române în lume. Creșterea considerabilă de prestigiu pe care a cunoscut-o țara noastră pe plan internațional se datorează și literaturii române, valorilor ei distincte, din ce în ce mai bine cunoscute de către cititorii de pretutindeni. Formula ușor reprobativă a lui Wellek („expansiune culturală") trebuie înlocuită, în ceea ce îi privește pe români. Fără a recurge la popularizarea uneori excesivă practicată de reprezentanții unor literaturi scrise în limbi de mare circulație, întemeindu-se doar pe valorile autentice, literatura română se află astăzi într-o nobilă expansiune. În acest sens, se poate vorbi despre transformarea tot mai accentuată a universalității virtuale a operelor reprezentative ale scriitorilor români, într-o universalitate reală.

Mai puțin evidentă, dar nu mai puțin semnificativă este mișcarea internă a literaturii noastre în raporturile ei cu universalul. După cum se

Voicu Bugariu

Continuare în pag. a 7-a

Construcție și analiză

Dumitru Mătală este unul dintre prozatorii întîmpinați de la început cu comentarii favorabile, pe care evoluția sa ulterioară le-a confirmat, deschizînd însă noi perspective în cadrul aceleiași problematici etice diversificat abordate. Definit ca un creator de proză de situații și ca un analist al unor tipologii anume, prozatorul dovedește remarcabile disponibilități pentru construcția epică echilibrată și solidă. Dacă romanul **Rostogolirea** se constituia ca un demers analitic subtil și complex al unor stări conflictuale evoluînd progresiv, amplificînd tensiunea conștiinței, punînd în joc difuze presiuni nevrozante, cartea imediat următoare, **Efecte secundare,** apărută la distanță de numai un an, demonstrează în chip elocvent diversitatea modalităților artistice ale autorului. **Rostogolirea** era romanul unui conflict consumat subteran, redimensionat din perspectiva unui personaj. Tensiunea emoțională se manifestă preponderent ca latență, elementului subiectiv revenindu-i un rol esențial în compoziția romanescă. **Efecte secundare** reia, într-o oarecare măsură, experiența romanului din 1974, **Cele patru puncte cardinale,** extinzînd narațiunea de la proporțiile unei secvențe existențiale cu implicații morale, la viziunea evoluției unei tipologii distincte și reprezentative.

Debutînd în spațiul unei trăiri intime de plenitudine, romanul modifică unghiurile pînă la inversare. Criza existențială se va declanșa simultan cu momentul unei așteptate împliniri. Personajul central este definit prin raporturile sale cu celelalte personaje cărora, în viziunea sa egotistă, le revine rolul de sateliți subordonați personalității sale. **Profesorul** încununează o perioadă de cercetări în care tenacitatea provine nu atît din altruism, cît din vanitate, cu descoperirea unui ser care anihilează durerea. Victoria savurată solitar este împărtășită celorlalte personaje **prietena, fiul, soția, asistentul, decanul ;** din acest moment intervin fisura, îndoiala, responsabilitatea morală, problema „efectelor secundare". Dilema se prezintă pe planuri paralele : științific, medical, ca pericol al reversului, ca utopie inaccesibilă în absența riscurilor. Ca afirmare supremă a orgoliului științific, descoperirea reprezintă o victorie. O victorie care devine însă un eșec pe ambele planuri. Gestul profesorului, anulînd suferința, are la un moment dat semnificația unui act de generozitate prometeică, dar demersul analitic și intransigent al autorului relevă esența egotistă, profunda vanitate nemărturisită a savantului. Din confruntarea cu celelalte personaje, prin convergența conflictelor, se conturează progresiv

Sultana Craia

Continuare în pag. a 7-a

SCRIITORUL ȘI ȚARA

Oamenii șantierelor

Există printre noi niște oameni cu o existență tulburătoare, nu pentru că așa ni se dezvăluie ea din unghiul nostru de cîtadini legați o viață de un singur oraș, ci pentru că așa și este. Oamenii aceștia sînt oamenii șantierelor.

Niște oameni despre care, dacă vrei să scrii, trebuie să-i cauți cît mai degrabă cu putință la Lotru (dacă ai aflat că lucrează acolo), altfel o să fii îndrumat să-i cauți pe matca unui riu cu două sute de kilometri mai sus. Niște oameni căsătoriți la Bicaz, cu copiii născuți unul la Orșova, altul la Lotru și care, iscălindu-se pe actele de naștere ale hidrocentralelor de la Bicaz, Lotru, Vidraru, pot spune că au lăsat ceva în urma lor, dar nu totul, din moment ce lucrează la temeliile unei hidrocentrale de al cărei nume luăm act într-o secvență de un minut la jurnalul de actualități. Lucrează, e un fel de-a zice, pentru că, de fapt, ei trăiesc plenar acolo, cu familiile lor, cu nuntile și botezurile lor. Niște oameni tulburători, cărora li se pare firesc ca virtuala stabilire a lor, prin pensionare, într-unul din orașele noastre seculare să capete o nuanță de utopie.

Și un personaj al fascinantului roman care se numește România de azi : șantierul.

Patrel Berceanu

Continuare în pag. a 7-a

LOCURI CARE AU DEVENIT ISTORIE

semnează Constantin Stan, Horvath Dezideriu, Ion Gh. Pană, Marcel Olteanu

(în pagina a 3-a)

cronica literară

Paul Tutungiu: „DRUMUL HOȚILOR"

După Ștefan Bănulescu, care a încercat în nuvelele și romanul său ficțiunea unui Bărăgan mustind de legendă, Paul Tutungiu se înscrie cu romanul **Drumul hoților** în aceeași direcție. Sugestiile generale vin și într-un caz și în altul din Sadoveanu sau Voiculescu. Intenția celor doi prozatori este de a sugera cititorului un Bărăgan cu o existență secretă a cărei percepție o au doar locuitorii lui, un univers inaccesibil intrusilor. Există o evidentă relație între „drumul subțire" din nuvelele lui Ștefan Bănulescu și „drumul hoților" din romanul lui Paul Tutungiu ca arteră enigmatică a vieții pământenilor din Câmpia Dunării. Propensiunea aceasta spre fabulos nu miră la Paul Tutungiu ale cărui balade tind să deschidă pentru același teritoriu orizonturi legendare. Punctul de plecare este folclorul, memoria colectivă, relicvele istorice misterioase din Bărăgan.

Într-un avertisment sumar către cititori Paul Tutungiu scrie : **„Drumul Hoților"** este și un roman istoric. Multe din paginile lui sînt scoase din diferite arhive, mai vechi și mai noi. Personalele din evul mediu sînt reale. Ele nu pot fi altceva și altcineva, cu toate că, cine știe de cîte ori, fără nici o dezlegare, imaginația scriitorului s-a adăugat documentelor și faptelor vremii. Dar orice asemănare cu situații și persoane contemporane nu poate exista decît prin imperiul fanteziei și al întîmplării" Pe scurt, romanul este după chiar declarația autorului în egală măsură istoric și contemporan, în egală măsură legat de evenimente verificabile, dar în același timp depărtat de ele prin libertatea scriitorului de a broda liber în marginea documentului și a realității.

Lectura confirmă conținutul avertismentului. Un roman contemporan este interferat cu un roman istoric. Existenței unui secretar de partid pasionat de istorie într-o comună din Bărăgan îi este suprapusă evocarea unor momente de după răscoala seimenilor al căror personaj e pînă acum un trimis deghizat al papalității, implicat în evenimentele timpului și interesat de lumea valahă. Între ele, ocupînd adesea întreg orizontul cititorului, se desfășoară confesiunea și memoriile unui maniac al reclamațiilor și proceselor, care recapitulează din punct de vedere personal, discontinuu, evenimente din timpul războiului ultim mondial și de după. Punctul de contact al acestor trei felii epice este **„Drumul Hoților"**, prezent și în Muntenia de după Matei Basarab, și în România lui Adam Rusu și vag chiar și în relatarea confuză a fostului ofiter de manutanță.

Încercarea de a reconstitui proiectul autorului ne conduce către o romană al tensiunii dintre o puternică realitate veche și secretă, și realitățile actuale, recente și evidente. În cadrul acestei compoziții motivul „Drumul Hoților" are rolul de a coagula elementele aleatorii ale cărții, de a le da un sens și de a servi ca un simbol. „Drumul Hoților" semnifică în această carte vechimea și răzvrătirea. **Vechimea** pentru că este un drum care se păstrează din vremuri imemoriale, de dincolo de evul mediu, **răzvrătirea** pentru că este drumul ascuns al celor care refuză realitățile străine, impuse vechilor autohtoni. Paul Tutungiu este destul de explicit în acest sens încă de la începutul cărții sale. „Drumul Hoților, drumul care îi magnetizase imaginația lui Filip Stanislavov, era drumul păzit și cunoscut de acești răzvrătiți. Se știa că el are mai multe ramificații. Una venea de la Silistra, peste Dunăre, prin satul Lichirești, apoi prin Bărăgan, pe undeva prin apropiere de Dor Mărunt, pînă la București. Alta venea de la Galați, Brăila și intra la Dor Mărunt în calea ascunsă spre București. Se spunea că un astfel de drum ar fi existat, în continuare de la Galați la Iași și de acolo spre Polonia, traversa Germania și Franța, străbătînd în fine Spania, pînă la Madrid. Dar Don Felipo nu credea în existența europeană a Drumului Hoților, zvonul acesta părea să fie născocit de iezuiții care începuseră să se infiltreze în Moldova, în dauna misionarilor franciscani, atît minoriți conventuali cît și observanți bulgari". Desigur existența unui drum atît de fabulos merită o carte după cum merită orice altă temă care intră în preferințele unui scriitor, dar în **Drumul Hoților** ea se află, la primul volum, mai aproape de starea de enunț. În romanul lui Paul Tutungiu prezenta drumului nu este stăruitoare așa cum sugerează pregătirea din prima parte a cărții, nu domină compoziția ei, ocupînd în **Drumul Hoților** care se află abia la început de ciclu un loc marginal.

Locul periferic pe care-l ocupă în **Drumul Hoților** tema pe care o anunță chiar titlul cărții este rezultatul unei disproportionate, în primul rînd, organizări a planurilor romanului. Covîrșitoare în carte sînt prezențele legate de evenimente istorice din ultimele patru decenii ale veacului nostru. Romanul istoric anuntat ocupă ca volum un loc minor în economia ansamblului. Dincolo de asta, însă, trebuie spus că realitatea motivului „Drumului hoților" așa cum este ea prezentată în uvertură nu este sustinută decît în mică măsură de relatările fostului ofiter de manutanță, texte scrise la persoana întîi, sau de expunerea obiectivă, la persoana a treia, privitoare la activistul de partid Adam Rusu care se exilează cu bună știință într-o comună de la capătul țării. Compoziția nu pare a fi controlată conform intenției inițiale. Toate aceste obiecții decurg din reconstituirea, desigur aproximativă, a proiectului autorului, care oferă în romanul său un alt centru de greutate decît cel anuntat.

Fuziunea celor trei planuri suferă și ea din pricina lipsei lor de convergență. Motivul „Drumul hoților" s-ar fi cuvenit să fie liantul, dar acest liant absentează pe lungi porțiuni. Adam Rusu se deplasează în comuna Piatra la cerere, ca primar, unde află de existența unui drum al hoților din gura viitorilor lui colaboratori, tema discuției fiindu-i cunoscută însă și din cărți. Adam Rusu este un activist de partid care are un hoby : îi plac dictionarele cu cuvinte vechi și cărțile de istorie. El se retrage la Piatra pentru a-și realiza pasiunea. Dar și aici Paul Tutungiu își trădează eroul. Adus la Piatra ca apostol al arhaității, Adam Rusu evoluează ulterior ca un ins care și-a ales izolarea pentru a-și realiza mai acut vocația de om folositor celor de jos. Cele două vocații se pot împăca desigur, dar prima pasiune a primarului Adam Rusu este uitată pe drum. Apoi a doua pentru prima. Extrem de interesant și autentic în premize personajul se diluiază mai tîrziu, încărcat și de drama unei disensiuni triviale de familie : soția nu vrea să-și urmeze soțul în singurătate preferînd Bucureștiul. Adam Rusu o așteaptă cu regularitate la „rata" de București, dar femeia nu vine. În plus luat de rezolvarea treburilor gospodărești ale comunei uită, el sau romancierul, și de preocuparea inițială.

Sub această realitate istorică și politică nouă, cea socialistă, se zbate în romanul lui Paul Tutungiu o alta mai veche : e vorba de întîmplările ce urmează morții lui Matei Voevod răscoalei seimenilor, și prinderii căpeteniei răsculate Hîrzea. Un călugăr catolic, Don Felipo, îmbrăcat turcește poposește la hanul din Dor Mărunt de pe Drumul Hoților, și aflăm că e amestecat în complotul care a dus la declanșarea răzvrătirii seimenilor și a continuării ei. Autorul e interesat aici mai puțin de latura epică propriu zisă cît de atmosferă, cumulul total de elemente al acestui strat istoric al romanului avînd mai mult valoarea unui prolog. În carte această atmosferă de ev mediu românesc, cu elemente inedite literar vorbind la Paul Tutungiu, se cuvenea să aibă rolul magmatic pentru stratul exterior care este viața comunei Piatra. Cele două planuri curg însă paralel fără a se condiționa reciproc.

Aproape fără nici o relație evidentă cu celelalte două planuri ale cărții se arată a fi intervenția locotenentului de manutanță Varga Marius care-și povestește viața, oferindu-și memoriile lui Adam Rusu, de unde contactul acestuia și al cititorului cu fapte din ultimul război mondial și din România postbelică. Înțelegem că acesta e încă un orizont al conștiinței de om politic al lui Adam Rusu care e cel care ascultă și citește pe Varga Marius. Relația între acest plan și celelalte, rostul ascuns romanesc al prezenței lui nu se dezleagă pînă la sfîrșitul primului volum.

Dacă sub aspectul construcției romanul **Drumul Hoților** prezintă indiscutabile stîngăcii, provenite probabil din inexperiența autorului pînă acum mai ales poet, trebuie să spunem că **Drumul Hoților** este în bună măsură o carte bine scrisă evidențiind daruri incontestabile de prozator. Romanul lui Adam Rusu vădește indiscutabil intuiție psihologică, gustul faptului autentic, refuzul stridenței, alături de un lirism bine dozat. Aici cartea suferă la capitolul motivații și fluiditate. Situații epice care cereau „va urma" sînt lăsate neprogramatic fără urmare, personaje bine desemnate și impuse cititorului, ca militianul Stan Filip, sînt părăsite. O reală forță evocatoare găzduiesc paginile dedicate evenimentelor de după Matei Basarab. Paul Tutungiu găsește elementele și forța scriitoricească de a umple asazisul gol istoric al Cîmpiei Dunării. Personajele schitate, călugărul catolic Don Felipo, după cum și deghizatul Baba Iani, sînt scoase dintr-un repertoriu puțin cercetat în afara lui Mihail Sadoveanu de alți prozatori și au avantajul credibilității. Plasarea actiunii în etapa de după răscoală e de o bună intuiție pentru că eliberează pe prozator de constrîngerile cadrului faptic bine fixat de documente. Figura lui Matei Basarab stăruie tutelar peste ceea ce se întîmplă în **Dor Mărunt** și deși firele n-au fost desfășurate pînă la capăt se poate aprecia că și această optiune e o dovadă de justă intuiție. Pentru spațiul muntean, deși cu întîrziere și eclipsat de fastul vecinului său Vasile Lupu, Matei Basarab e un organizator, cititor și războinic comparabil lui Ștefan cel Mare. Ignorate pînă de curînd de istorici, domnia lui Matei Voevod și răscoala seimenilor constituie o fecundă hrană pentru romanul istoric. În **Drumul Hoților** există premizele unei scrieri de evocare istorică în care fabulosul coexistă cu datele istorice cunoscute într-un stil marquesian.

Excelentă este în roman confesiunea lui Varga Marius. Deși fără nicio aparentă legătură cu restul, autonomă aproape, ea dă romanului o densitate realistă remarcabilă. Paul Tutungiu e extrem de atent pînă la nuanță la mișcarea sufletească a subiectului vorbitor, pagina devenind dincolo de funcția ei literară un document de psihologie. Scriitorul nu-și descrie niciodată personajul : acesta vorbește singur tot timpul sau se defulează scriind memorii și vorbind se descrie implicit cu multă forță sugestivă. Literar vorbind, aici este cea mai mare reușită a acestei cărți contradictorii din punctul de vedere al raportului dintre proiect și realitatea ei artistică intrinsecă.

Continuarea acestui roman promițător presupune o mai atentă supraveghere a proporțiilor și relațiilor dintre elementele compoziționale.

M. Ungheanu

viața cărților

poezia

Drumul către sine al poetului

● **O antologie**, fie ea numită selecție retrospectivă*), interesează atît prin conținutul ei cît și prin criteriile selecției care au înlăturat din „blocul de piatră" al poeziei prisosul și întîmplătorul, păstrînd un chip considerat de autor esențial și reprezentativ. În cazul lui Ioanid Romanescu, poet incomod și dificil pentru critică, mai ales pentru cea „elegantă" și „subțire", ceea ce frapează acum este neobișnuita gravitate a scrisului, trecută neobservată din cauza pitorescului frondei, seriozitatea „neseriozității" sale. Definitorii pentru profilul liric al acestei antologii sînt căutarea lăuntrică a sensurilor, tentația ideii și a meditației adesea abstracte, oscilația neliniștită între lumea pestriță, palpabilă și vie a trăirii imediate : „mă spaimă, mă tristețe / mă cit ar trebui să fie oamenii de sinceri / și neinteresați de ei înșiși, / vino să te sărut pe frunte / fir-ai al dracului fericitule !" și polul opus, cristalin, al gîndirii : „pentru că dincolo de cuvinte iubesc totul / împotriva mea numai acestea se pot întoarce // sînt marele supus – stăpînitorul / unei coroane dinăuntru / pe care o restitui și îmi închid ecoul / tentacular caut nordul obiectelor / noaptea lor boreală în care supraviețuiesc". Căutarea aceasta otrăvită, ca un blestem al nefericirii interioare, curge subteran în poeme indiferent de bucuria sau disperarea versurilor, putînd fi detectată atît în planul „conținutului" cît și în cel al „formei". Căci sub un aparent dispreț al formei (al formulelor mai degrabă) se ascunde o lucidă și încrîncenată pîndă a cuvintelor, un dezinvolt chin al scrisului. Fără a ocoli versul tradițional, Ioanid Romanescu respinge formulele conformist-dulcege, fad-academice, experimentînd pe cele exploziv-spinoase, șocante, ale sincerității crude cu sine și cu lumea. Consecvența cu sine, autenticitatea propriilor trăiri, i-au permis poetului să asimileze de-a lungul timpului influențe multiple, păstrîndu-și totuși un timbru foarte personal. Dacă sinceritatea unei forme de realism poetic amintește de simplitatea poeziei ruse de tip Esenin, A. Blok, ironia tristă, autoironia delicată și sensibilă, suavitatea poeziei de dragoste trimit la Jacques Prévert : „Poezia mea e nervoasă, tot vorbind peste umăr / uită să-și scoată bilet, e coborîtă / însă de fiecare dată o conduc / pînă acasă prieteni anonimi // nu are glorie / din simplul motiv că nu și-a dorit-o, / nu are religie / pentru că prea mult iubește viața, / nu face prozeliți / pentru că niciodată nu privește înapoi // nu merge în vizită / nu visează-n culori / nu se hlizește pentru a obține ceva // are tot ce-i trebuie" și la sarcasmul exasperat și familiar al lui H. Michaud : „Domnule nu mă bate pe umăr, / pentru că nu am spus tot — / fii atent la cuvintele / pe care le am în minte". Unele poeme suferă de o grandilocvență minulesciană **(Spre Capul Horn al Patagoniei din stele)**, în care autopersiflarea nu poate ascunde cît de mult se ia totuși în serios poetul. În contextul poeziei noastre contemporane Ioanid Romanescu se situează între Nichita Stănescu și Tudor George. De primul îl apropie meditația abstractă, uneori ermetică, alteori de o limpezime tulburătoare, vizibilă încă din poemele primelor volume **(Presiunea luminii, Walhalla, În iarbă)** și izbucnind plenar în ciclul **Antares** din **Trandafirul sălbatic**. Cu al doilea se întîlnește în vitalitatea și autenticitatea nonconformismului artistic asumat ca existență, spre deosebire de atîția iconoclaști și contestatari de operetă și circumstanță. Există însă poeme de largă respirație : **Drumul, Casa vîntului, Himeră**, sau altele mai lapidare : **Mașina de tocat, Marele pustiu din Orient, În dormitor, Primăvară cu genunchii mari, Marele plins, Statuful meu de poet**, care prin **ceea ce** și **cum comunică**, asigură poetului un loc al său în primul plan al peisajului liric actual.

Motivul central al poeziei lui Ioanid Romanescu este condiția poetului. Negînd vechile formule lirice obosite și convenționale, Ioanid Romanescu își creează inițial o altă „mască" mai modernă, mai apropiată de limbă, cea a **Poetului**, acuzînd însă influența recuzitei romantice și gesturile cam teatrale ale scenariului ales. Căci acest mit suferă și el de o anume convenționalitate, mai subtilă e adevărat, dar încă mimînd sinceritatea totală. Orgoliul exacerbat al castei visătorilor artiști, explicabil în planul realității unde poetul este handicapat de „aripile-i uriașe", poate deveni manieră supărătoare în jocul secund al poeziei. De această primejdie, vizibilă într-o perioadă a creației sale, Ioanid Romanescu se desprinde, renunțînd la poză, pentru adevărul profund al „condiției umane" în care poetul experimentează viața pentru alții. Asumarea suferinței cu un curaj al rostirii celor mai simple și intime gînduri în dialogul cu sine, este mai patetică decît daclamativa izolare.

În cartea sa, de la poemele **despre** viața și mitul poetului, Ioanid Romanescu străbate drumul de floare și spin al poeziei vieții **trăite** de poet în numele omenescului.

Dan Alex. Condeescu

*) **Ioanid Romanescu: „Nordul obiectelor", Editura „Junimea", 1979.**

proza

„Carnaval" fără carnavalesc

● Paradoxal și fantezist e „Carnaval la Constanța" de Ion Coja*), debutant în roman dar nu și în literatură întrucît autorul publicase în 1971 un volum de teatru („Jucătorul de table"). Ion Coja e un filolog inteligent și cu o excelentă inițiere în limba română ; el ne dă acum o proză cu totul insolită, unde experimentul de retortă este izbitor, faptele nu sînt consemnate ci comentate, umanitatea însăși pierde din consistență și este înlocuită de un șir de voci, identificabile cu o relativă dificultate.

„Carnaval la Constanța" ar fi istoria unui (cum să mă exprim mai corect ?) fel de „omor" și, reconstituite la rece, evenimentele s-ar desfășura în acest mod. Vasile Neacșu, un merceolog constănțean, se decide să ucidă pe cineva în vederea unei gratuite crime perfecte. Cum n-avea pe altcineva la îndemînă, victima trebuie să fie nevastă-sa, cu meserie identică, Brunhilde Neacșu. Însă, bizarul merceolog e un ins planificat : el calculează omorul și îl dezvoltă sub forma unui roman („Serbările Mării") care precedă crima și o schematizează. După o cazuistică de tot nelalocul ei, Vasile Neacșu admite că o crimă executată pe plajă, folosind salteaua pneumatică, ar avea sanse majore de reușită. Zis și pînă la un punct... făcut : Vasile Neacșu trage „tumburușul" (după expresia elegantă a romancierului) de la saltea în vreme ce Brunhilde se afla pe apă, mai în larg, salteaua se dezumflă și nevasta, ignorantă a inotului, se îneacă. Dar pînă la acest moment, Vasile Neacșu repetase mental (și scriptic) scena crimei de mii de ori, în chip maniac, fiindcă, asement lui de Quincey, urmărea să producă un omor... elegant și perfect.

Din acest moment, cronologia faptelor se încurcă total. Vasile Neacșu e chemat la poliție să clarifice împrejurările în care i se furaseră niște bani ; ignorînd cauza convocării, dă o declarație în care își recunoaște crima. Ofiterul care îl anchetează (? !) nu citește declarația, ba, mai mult, se împrietenește cu Vasile Neacșu. O nouă convocare, la Procuratură, încîlcește evenimentele și mai mult. În fine, în decorul carnavalului constănțean, Vasile Neacșu trăiește alături cu o femeie, care nu se înțelege dacă este înecata sau altcineva (de altfel, bărbatul e aproape îngrozit). Romanul se sfîrșește cu o propoziție neterminată, semn că practic el se poate exercita prenume nu o dată triviale) a cărui fixațiune este de a sparge seria și a ieși din comun, aci în chipul unei crime. Accesele megalomane, o turburare învederată a simțurilor de orientare în spațiu, înclinația maladivă asupra unei idei unice — toate acestea fac din Vasile Neacșu un caz patologic, iar din „Carnaval la Constanța" — un roman cu psihopați. În acest chip, înfățișarea haotică și nota de tot confuză a cărții, sînt pe deplin explicabile. Totuși, ce idee originară e aci ? A voit autorul să arate ce forme irationale ia fascinația violentei și lectura donquijotească a romanelor cu asasini ? A voit să ne alarmeze, precum N. Breban în „Bunavestire" asupra agresivității latente care zace în individul mediocru și serial ?

Ion Coja ne-a dat, mai degrabă, un roman paradoxal, cu substratul în gratuitatea filologică, un joc lingvistic pe tema romanului în roman.

De altfel, instinctul constructiei e absent, în forma tradițională, căci nu o dată frazele se întrerup, se contrazic, cad în vid, potrivite cu gîndirea surprinsă nemijlocit.

În schimb, remarcabile sînt ici și colo, o scenă de plajă mamaiotă („carnaval") constănțean, o schiță de viață familială obișnuită — totul în pastă violentă, grotescă.

Și mai este ceva. Vasile Neacșu, un maniac criminal, se jelește și are „sentimente", găsește, printr-o sofistică demențială, justificări, calculează tenebros. O notă oarecum indecentă pluteste pretutindeni și ea provine din combinația sumbră de raționări umane și de conduită bestială care întruchipează pe Vasile Neacșu. „Carnaval la Constanța" e un roman fără epică, mai degrabă un șir de tablouri și o producțiune în intenție „carnavalescă" însă fără elementul pur „carnavalesc".

Artur Silvestri

*) **Ion Coja : „Carnaval la Constanța". Editura „Cartea Românească", 1979.**

eseu

Un Jules Verne... verosimil

● „Să ne amintim totuși principiul parcimoniei enunțat de celebrul călugăr franciscan Guillaume d'Occam : „Să nu se înmulțească ipotezele dacă nu e necesar". Altfel spus, înainte de a recurge la cele mai complicate și mai nesigure ipoteze de lucru, trebuie să le epuizăm pe cele mai simple și mai ușor de verificat. Această profesiune de credință însoțește cartea lui Ion Hobana*) pe care-o anunțau o serie de articole, publicate de autor în ultimul deceniu. Monografia, caracteristică prin informația ei riguroasă, ni se impune prin spiritul critic cu care sînt desenate traseele operei și avatarurile vieții lui Jules Verne.

Descins din spațiul S.F. (science fiction) pe care o **slujește cu o nedezmințită** fervoare, scriitorul părăsește însemnele genului preferat pentru a folosi cu dezinvoltură armele criticului: obiectivitatea, ponderea, echilibrul, informația, atenta cîntărire a ideii și contextului, înaintea unei etalări pe care graba ori ignoranța o fac cel mai adesea eronată, întîmplătoare. Într-un stil de o acaparantă cursivitate și transparență, care evită romanțarea și barochismele interpretative, Ion Hobana reușește să încorporeze, **nu numai** critic ci și artistic, uriașul material investigat ; ochiul critic e deopotrivă atașat și detașat față de obiectul cercetării.

Refuzul romanțării e vizibil în capitolul **Fantoma primei iubiri** cu o singură excepție, atunci cînd e traversată tema dragostei în opera autorului **Călătoriilor extraordinare.** Ion Hobana pune față în față textele și documentele contradictorii (cap. **Nașterea unei capodopere**) și, credincios autorului iubit cu atîta realism și vigilență, face în fiecare capitol vizibil **efortul către verosimilitate** al lecturilor sale critice. Nimic mai cuceritor decît ipoteza vizitei întreprinse de Jules Verne în România și, totuși, absența dovezilor concrete frînează concluziile definitive. Comparațiile și asociațiile aleatorii sînt îndepărtate cu un gest ironic ; Jules Verne-Nietzsche și eterna reîntoarcere ? Ion Hobana arată cît de vulnerabilă e o critică impresionistă a izvoarelor. El amendează viziunile simplificatoare (Marie-Hélène Huet, Marcel Moré, Giani Montanari, Simone Vierne), indiferent că e vorba de psihanaliză, sociocritică, comparatism ori istorie literară.

Foarte interesante sînt investigațiile privind „deceniul românesc" în opera lui Jules Verne, centrate pe chipurile și peisajele românești ce apar în scrisul vernian. Aceste capitole sînt o piatră de încercare, după noi, a spiritului critic. Ion Hobana o trece cu succes. Există de altfel numeroase prilejuri de meditație în această monografie scrisă cu tact, firesc și seninătate. Sînt discutate cu pertinență postumele, rolul jucat de Michel, fiul prozatorului, în apariția sau reeditarea lor, relația lui Jules Verne cu părinții lui și cu editorul Hetzel, tipologia personajelor verniene, condiția genului ales de prozator și atitudinea criticii față de el. Aflat în căutarea unui Jules Verne **verosimil**, autorul acestei monografii ne demonstrează nu numai virtuți analitice sau informative ci și calități de pedagog. Monografia **20 000 de pagini în căutarea lui Jules Verne** e și o lecție de metodologie și de lectură critică verosimilă.

Doina Uricariu

*) **Ion Hobana : „20 000 de pagini în căutarea lui Jules Verne", Editura „Univers", 1979.**

CARTEA DE DEBUT

Studiul clasicilor

Că Vasile Alecsandri interesează încă, ne-o dovedește și micromonografia lui Emil Ghițulescu apărută la Editura Albatros numai la un an de la a noastră **Introducere în opera lui Vasile Alecsandri.**

Ca să vină cu ceva nou Emil Ghițulescu susține în prefața cărții sale că a încercat să prezinte pe larg „direcțiile precursoare ale operei lui Alecsandri" ; ceea ce face ca autorul să rămînă mereu actual. De fapt clasicii fiind permanente sînt totdeauna moderni, încît actualitatea lor se demonstrează cel mai bine prin confirmarea exegetică a valorii. Faptul că un scriitor e un precursor al unei direcții importă tot atît cît importă direcția însăși care poate fi valabilă o vreme și apoi încetează. De exemplu, Alecsandri a început prin a scrie doine în spirit popular, l-a imitat în adolescență Eminescu care e, însă, Eminescu de la **Venere și Madonă.** Doine au mai scris apoi C. Negri, C. Negruzzi, Boliac, D. Th. Neculuță. Ei, și ? Direcția inaugurată de Alecsandri are importanță istorică, dar a încetat de mult să mai constituie un model. În orice caz, modernitatea lui Alecsandri, actualitatea sa nu se motivează prin doine. Cam toate aceste referiri la ce era înainte de Alecsandri și ce după, ce a reluat el și ce anticipează, cu trimiteri la autori precum G. Sion, Aricescu, Grandea, A. Muresanu, Dinicu Golescu, Ion Codru Drăguşanu, Vlahuță, Geo Bogza Al. Andritoiu etc. sînt superflue.

Cu privire la valoarea însăși a lui Alecsandri, Emil Ghițulescu nu diferă mult de opinia curentă, de opiniile lui Ibrăileanu, Vianu, Călinescu, Șerban Cioculescu. Repetă necritic părerea lui Ibrăileanu că cea mai importantă parte a operei lui Alecsandri e proza, consideră slabă poezia erotică („poate cea mai bună poezie de dragoste a lui Alecsandri" e **Doina iubirei** din ciclul **Doine,** nu din **Lăcrămioare**), apreciază pastelurile ca poezii (după Tudor Vianu) „impresioniste" (parnassiene !), crede doar că portretul lui Călinescu este o imagine imprecisă („unscharf" „deformată a marelui scriitor"). Valorizarea lui Emil Ghițulescu nu ocolește superlativele (Alecsandri ridică poezia română „pe înalte culmi de măiestrie și funcționalitate", legendele sînt „culmi înalte de virtuozitate artistică", în notele de călătorie Alecsandri e „cel mai mare scriitor globetrotteur român". Jurnalul cu Elena Negri e un „prim Love story românesc"). Culegerile de poezii populare nu sînt analizate probabil din considerația că ele nu aparțin lui Alecsandri care numai le-a cules, nu și îndreptat sau întocmit. De pildă, baladele populare, crede fără să mai cerceteze Emil Ghițulescu, își păstrează aproape intactă „strălucirea lor naturală" („am făcut să dispară petele și le-am redat strălucirea primitivă", mărturisește Alecsandri).

Scriind pasteluri, Alecsandri nu s-a gîndit, desigur, să inventeze o speță didactică a genului liric, ci doar să concureze prin poezie pictura unui Boucher, Maurice Quentin de la Rour, Casciaro de Nittis. Nu spusese nimeni că nu se poate face un portret în versuri după tehnica pictorilor pastelisti, cum fusese, între altii, Gautier, Louis Ménard sau Louis Bouilhet. Atunci de ce **Budret, Pastel chinez, Mandarinul,** cele două portrete (Doamnei X...Y...Z și prințesei Natalia Ghica), **Bărăganul, Pe coastele Calabrei, Calea robilor, Valul lui Traian, Bradul** și **Linda Raia** ar fi, cum susține Emil Ghițulescu, „distonante și neavenite" în ciclul **Pasteluri ?**

Unele rînduri din lucrarea lui Emil Ghițulescu îmi sună familiar. De pildă : Eu am scris că : **Sînziana și Pepelea** conține „aluzii fine la stări sociale contemporane". Emil Ghițulescu : Sînziana și Pepelea e o „satiră alegorică și transparentă a domniei lui Papură-împărat". Despre **Paraponisitul** scriam: „supărarea paraponisitului provine din tinerea sa departe de mierea bugetului pentru consumarea căreia a învățat limba cea nouă de la vestitul dascăl Kir Trifonius Petringelus". Emil Ghițulescu : „Supărarea Paraponisitului are la bază vechiul proverb cu vulpea care nu ajunge la struguri. Neputînd să se înfrupte din mierea bugetului pentru consumarea căreia s-a pregătit cu dascălul kir Trifonius Petringelus, el își pledează cauza..." Despre **Despot Vodă,** Eu : „Din dramă rezultă că Despot nu cade în chip fatal ci fiindcă n-a știut să se sprijine în actiunile lui pe popor, la suferintele căruia a rămas surd, preocupat în mod exclusiv de gloria personală". Emil Ghițulescu : „Dar Alecsandri afirmă — dincolo de ideea de predestinare și fatalitate — că Despot cade, în primul rînd, deoarece nu a știut să se sprijine în actiunile sale pe popor, la suferintele căruia a rămas nepăsător, preocupat în mod exclusiv de gloria personală". În legătură cu poemul **Dumbrava roșie.** Eu : „De un remarcabil patos retoric e însă discursul lui Ștefan cel Mare, trecut aproape textual în **Apus de soare** de Delavrancea." Emil Ghițulescu : „Delavrancea a reținut pînă la cel mai mic amănunt acest discurs al domnitorului pe care îl va converti în zguduitorul testament **Apus de soare".** Despre **Kera Nastasia.** Eu : „...Aspiră la pensie, fiindcă a îngropat trei bărbați : un ciubucoiu al lui Caragea, un cafegi-basa al aceluiași domnitor și un portar-basa care a stat cu buzduganu la perdeaua patriei". Emil Ghițulescu : „Kera Nastasia... aspiră la pensie fiind de trei ori văduvă după un ciubucoiu al lui Caragea, un cafegi-basa al aceluiași domnitor și un portar-basa care a stat cu buzduganu la perdeaua patriei".

Al. Piru

compendiu

Viorica Moisil :
„Un om ca oricare altul"
Editura Albatros, 1979

● „Eu sînt omul care demonstrez, nu conving". Iată unul din principiile călăuzitoare ale omului de știință pentru care și evidențele trebuie să fie dovedite ca atare. Matematicianul, savantul, dar mai ales gînditorul Grigore Moisil ne incită încă o dată spiritele prin această carte în care autoarea reușește, cu o deosebită îndeminare să se retragă cu discreție, dar și distincție în spatele documentelor — scrisori, mărturisiri, articole diverse. Cronologia evoluției intelectuale a gînditorului capătă astfel rigoroasele dimensiuni ale autenticității. Dorința autoarei nu este de a ne oferi un simplu portret, ci însăși probe ale efervescenței creatoare ale unui om exemplar, dăruit în egală măsură abstracțiilor științei, dar și evenimentelor curente pe care descoperirile sale puteau totuși să le influențeze. Conștiința propriilor calități, constantă de la cea mai fragedă vîrstă — „anchetele" sale personale, sever exercițiu al spiritului critic și al capacității de autoanaliză, stau mărturie — reprezintă acea atitudine esențială a omului care a descoperit sistemul de valori care îi reprezintă Însă totodată aceste valori trebuie apărate, nu doar afirmate și impuse. De aici rezultă importanța atitudinii morale a savantului, responsabil de forțele pe care le ia în stăpînire prin descoperirile sale.

Adept al unei formații plurivalente omul de știință va înțelege de timpuriu rosturile deschiderii către disciplinele umaniste. Deci un savant nu poate fi redus la „un intelect care gîndește... este o ființă vie, iubește și urăște, are bucurii artistice, își pune probleme de etică". Această cunoaștere multiplă nu este un act la urma urmei gratuit, iar roadele vor apărea, odată cu cercetările reîntoarce la traducerea automată sau asupra logicii raționamentului nuanțat.

Evocarea exactă a autoarei ne oferă posibilitatea să urmărim întregul proces de decantare a ideilor fundamentale ale gînditorului care își trăia mereu, încă din adolescență, la aceeași intensitate și descoperirile și sentimentele.

Ironic, polemist, patriot înflăcărat (epitetul se acoperă în fapte la Grigore Moisil) — acest spirit în continuă agitație, promovînd curajul în gîndire și sancționînd impostura inteligenței, dă concretețe unei definiții pe care Malraux o dădea intelectualului : acel ins care își organizează viața în jurul unei idei. Lecția sa de morală profesională, plină de vervă și umor, poate să ne stea mereu în atenție. Refuzînd să-și exprime într-un interviu opiniile despre opțiunile sale dramaturgice acesta spunea : „...eu cred că ar fi mai bine ca atitudinea mea să fie adoptată de toți cei care nu se pricep în ceva. Imaginează-ți dumneata că eu mi-aș da cu părerea despre teatru sau despre actori... În cazul acesta, de exemplu croitoreasa ar putea să-și dea cu părerea asupra activității Combinatului de gheață fierbinte, iar directorul acestui combinat mi-ar putea da sfaturi cum să fac logică matematică. Eu nu mă îndoiesc că directorul susnumitului combinat are o anumită părere despre logică matematică, dar exact pentru acest motiv îți dau interviul, ca să nu aibă el curajul să mă învețe să fac logică matematică".

Exemplară, ca și personalitatea căreia îi este dedicată, această carte nu poate fi rezumată și, parafrazindu-l pe Grigore Moisil o afirmație, putem spune că aici, la fel ca și în matematică „nu poți sări paginile".

Ilie Măduța :
„Privighetoarea albă"
Editura Albatros, 1979

● O culegere de stampe lirice, am putea numi cel mai recent vo'um al poetului Ilie Măduța. Starea de limită pe care încearcă să ne-o transmită — nu confruntarea, ci contemplarea și efortul de înțelegere a întregului cortegiu de manifestări thanatice — impun o atmosferă caracterizată de o gravitate fără exaltări. Timpului suspendat, poetul vrea să-i configureze atît senzațiile, cît și sentimentele pe care le declanșează („Noi am crezut, Simina, în harta minunată / din sumbrul, roșcovanul ev / și-n ozeneuri stranii cu umbra de mușcată / și-n visuri milenare ce ne ardeau pe nerv". — **Harta lui Piri Reis**). Și totuși valorile nu se clatină iar lumea nu se dizolvă, deși închipuirile nu-și mai pot afla o realitate care să le reprezinte („Din cînd în cînd cu spaimă-ncerca că eu mi-aș da cu părerea despre teatru sau despre actori... În cazul acesta, de / pleoapele, ci-n juru-i surpări veneau de var / pe mîinile slăbite virtejuri de alice / treceau și-n gură cheagul se închesta amar". — **Moartea Siminei**). Avalanșa de iremediabil dă naștere unor incantații în care simbolurile folclorice își descoperă o nouă expresivitate („Nu mă certa, tăicuțule, nu, / lumea de jos e-o adîncă părere, / grabă-mi e, dar pămîntu-i ghețos, / tristă e steaua și vîntul de fiere". — **Bocet**). Purificarea are loc odată cu rostirea obsesiilor. Aduse la lumină, prin rostirea lor, forțele malefice par pentru o clipă mai ușor de îndurat. Avatarurile implicate de această luptă cu propriile neguri nu se sfîrșesc decît prin depășirea abisului care se deschide sub fiecare amănunt evocator a ceea ce a pierit („Azi stau pe temelia de moaște și granit / și veșnicia sumbră cu ochiul meu se-nchete. / În carnea mea o slavă de torte a murit / și singele-mi se-ncoardă întregul gînd să-mi bele". — **Biologie**).

Sensibilitatea poetului copleșită de presimțirile spațiului imaginar al ritualului **trecerii,** aventură „pe punți de nicăieri", îi întinde nervul poetic la maximum împiedicîndu-i să vibreze pe întreaga sa gamă de calități lirice cărora această carte îi evidențiază numai notele dominante.

Andrei Roman

23 AUGUST

XXXV

LOCURI CARE AU DEVENIT ISTORIE

Senin de August

„directivă operativă. Şeful Marelui Stat Major 23 August 1944. Scop politic: Armata română încetează lupta alături de trupele germane în scopul de a obţine pacea de la Naţiunile Unite şi de a reîncepe lupta alături de forţele armate ale acestora pentru eliberarea Ardealului de Nord". „Telegramă. Nr. 636. Fulger. A se preda cu maximă urgenţă în mână D-lor Prefecţi în cursul nopţii. 165 Bucureşti 19253 25 8 24 20 Prefecţii de Arad continuaţi activitatea administrativă conform legilor în vigoare...". „Către Parchetul Tribunalului Arad 31 august 1944. Evenimente mai importante în săptămîna 23—30 august 1944. În ziua de 26 august, orele 14,30, Armata şi poliţia, în urma unei scurte lupte de stradă, au dezarmat cca. 50 de ofiţeri şi soldaţi germani din Comenduirea Pieţei Germane, din strada Brătianu nr. 2—4. În ziua de 27 august orele 13 cu ocazia unei razii iscîndu-se o luptă cu arme de foc între elemente duşmane ascunse în palat şi poliţie şi Armată care efectua razia, au căzut la datorie un caporal român şi gardianul public Varga Dumitru. În zilele de 27 şi 28 august 1944 avioane germane au mitraliat poziţii ocupate de trupele române şi populaţia civilă din sectorul Gai şi Bujac omorîndu-se şi rănindu-se 29 de persoane".

„Germania deci a început ostilităţile împotriva României. Facă-se voia Marelui Reich. E un rezultat pe care, desigur, nu noi vom avea să-l regretăm". (Din articolul lui Ion Vinea „Agresiunea germană").

Documentele tac închise pe mai departe între geamurile unor vitrine de muzeu printre alte exponate şi eu, Constantin Stan, născut 7 ani în urma acestor evenimente trăiesc cu sentimentul că istoria se desfăşoară aşa cum n-am cunoscut-o, vie adică, ieşind din foile îngălbenite, din chipurile eroilor de la Păuliş, aşa cum au fost ei surprinşi de clipa de geniu a unui fotograf ce, pozîndu-i, oferea eternităţii chipuri istorice, documente strict autentice cu privire la virsta lor — şi, doamne, cît de tineri erau ! —, cu privire la caracterul lor ferm, la curajul lor de a sta pavăză barbariei spre a se deschide drum civilizaţiei. Eu cred în această mirifică putere a documentului de a te arunca zeci de ani, sute de ani înapoi în timp spre a prinde pulsul istoriei aşa cum a fost, aşa cum s-a întîmplat. Şi nu-mi pot închipui, şi această imposibilitate rupe vălul unei iluzii optice, cum dincolo de această gravă sală de muzeu e linişte şi pace, e soare superb de august, e această alee de verdeaţă despărţind în două sensuri de circulaţie un bulevard, e această faleză a Mureşului pe care oamenii se plimbă şi rid, iubesc şi-şi îngrijesc copiii, îşi poartă bucuriile şi necazurile firesc, pe lîngă un Mureş care, de-ar şti să spună, ar spune cîntece de jale, tristeţe şi eroism de la Oarba pînă la Arad.

Bat drumurile istoriei, căutîndu-i urmele, ca şi cum existenţele s-ar suprapune egale în ceea ce a fost, în ceea ce sînt şi-mi repet cuvintele lui Ion Vinea: „E un rezultat pe care, desigur, nu noi vom avea să-l regretăm" şi oraşul acesta, pe care l-am văzut în cîteva rînduri, şi alte locuri din ţară, văzute şi citite prin oamenii lor, îmi dau certitudinea împlinirii superbei sale previziuni. Rămîn regretul şi mînia gîndului la vieţile tinerilor secerate ca grîul necopt. Fringerea lor ne-o amintim în faţa monumentelor noastre grave şi ocrotite de flori.

Trec prin Arad şi caut istoria şi uneori percepera şcolărească a cuvîntului mă îndeamnă cu gîndul la trecut şi caut acest trecut. Nu mai găsesc aceeaşi atmosferă. Nu mai găsesc nici acei oameni. S-au ascuns în pămînt asemenea rădăcinilor spre a da la lumină viaţă şi fruct. Cunosc însă aceşti oameni. Cunosc acest senin de August şi mă luminez: istorie este ceea ce văd, istorie este şi ceea ce aud. Stau de vorbă cu tineri din Arad şi din cînd în cînd mă întreb cît de normal este ca ei să nu-mi vorbească numai despre zilele fierbinţi ale lui August '44, cît de normal să nu spună prea multe despre părinţii lor care au luptat atunci. Şi-mi răspund: da, este normal să nu facem din trecut o obsesie, este normal să trăim azi pentru azi şi mîine şi nicidecum pentru ieri. Şi despre ce spun tinerii? La Întreprinderea de strunguri se trece repede peste istoricul intreprinderii spre a se ajunge la produsele de acum — strunguri cu comenzi secvenţiale şi comenzi numerice. S-au uitat oare roţile dinţate fabricate de Edmund Hendel, produsele de fontă ale lui Arcadie Iuhasz şi clopotele (pare hazliu, nu ?) şi pompele de mînă ale lui Friderich Hönig ? Nu s-au uitat, dar ele nu mai au acum decît valoarea unor fotografii de familie cu personaje pe care tu, cel ce-l răsfoieşti, nu le-ai văzut niciodată şi nici nu te ating în vreun fel. Acum înseamnă cele 7 invenţii brevetate de Maria Ivanca, importantele transformări ale uzinei ce au adus schimbări şi în profesii (tehnologul este acum programator, strungarul este operator), importantă este acum munca celor 7 000 de oameni din întreprindere, important este că la Sebiş, Chişineu Criş, Ineu, Lipova se produc strunguri. Important este că la această întreprindere în cinstea zilei de 23 August se va realiza strungul nr. 76 000.

La Combinatul de prelucrare a lemnului vei putea vedea cum ciuberele moţilor coboriţi din Zarand au prins gustul mobilei. Vei mai putea compara „tramvaiul" primei linii electrice (ce continuă să circule spre Şiria uitat de timp) cu vagoanele produse la Întreprinderea de vagoane Arad.

Văd toate acestea şi ştiu că un oraş, un loc nu se simt în istoria lor numai prin industrie. Este un semn doar dintre miile de semne. Dar privesc oamenii pe stradă: senin de August coboară atunci peste chipuri, peste gesturile lor fireşti de oameni crescuţi în linişte şi siguranţă. Istoria naşte istorie. Şi faptele oamenilor rodesc.

Din tumultul rapoartelor, ştirilor, din dîrza încleştare, din uruit de tancuri şi vuiet de avioane, dar, mai ales, din dragoste de ţară s-a întrupat o linişte de treizeci şi cinci de ani. Fie ca seninătatea din chipul oamenilor să fie eternă.

Constantin Stan

„Monumentul de la Moisei" de Vida Géza

Cei treizeci de la Moisei

Colo jos, la poalele munţilor unde Tîrnavele se îngemănă cu Munţii Mureşului, unde Iza după ce a trecut calea de o şchioapă de la locul unde îşi adună apele din izvorul cărunt ca în amonte să le limpezească, contopind mărgelele-i de cristal în freamăt şi unde cele peste 9 000 de suflete de azi plămădesc perpetuu viaţa, inundată de torentele de raze, izvorite din soarele binefăcător ce a răsărit mai luminos şi mai falnic ca oricînd după zilele fierbinţi din acel August memorabil, acolo braţe conduse de conştiinţa clasei şi de propria lor conştiinţă, dobîndită în lupta lor muncitorească, cei treizeci de la Moisei, feciori fii de plugari, au plecat de la vetre înspre oraş, unde în procesul muncii au dobîndit maturitatea şi s-au alăturat grupurilor de partizani care prin acţiuni, la începutul de sabotare a maşinaţiunii de război, apoi cu arma în mînă se împotriveau, firesc, ca de altfel tot suflul cinstit al ţării, terorilor şi exploatării, provocate de ocupaţia fascistă-hortistă şi care prin sacrificiul suprem s-au acoperit de glorie veşnică, aducînd vetrei străbune, Moiseiului, faima ce s-a înscris cu litere roşii pe paginile memorabile ale istoriei noastre.

Este de netăgăduit că oamenii fac istoria, dar tot atît de adevărat este că şi istoria modelează conştiinţa, făureşte propriii ei eroi, tot atît de legic ca legile proprii istoriei.

Şi aici, la Moisei, la început au fost oamenii, apoi înălţarea lor în conştiinţa ce îi urca spre culmile făuritorilor de istorie.

Cei treizeci s-au purificat în lupte, s-au înălţat spre neuitare. Viaţa lor rămîne o pildă pentru toţi cei ce i-au urmat şi-i urmează.

...Mă reculeg o clipă, în semn de cinstire adusă jertfei lor, acolo unde şi-au dat sufletul aceşti eroi ai zilelor de atunci. De fapt din aceste căsuţe bătrîneşti nu mai există decît una şi aceea poartă pecetea evenimentelor, dar mentinut ca semn de cinstire a memoriei celor căzuţi, iar cealaltă, ca de altfel întreaga comună a fost pîrjolită din temelii din răzbunarea neputincioasă a fascistilor, despre care localnicii despletesc de pe buze amintiri pentru generaţiile de azi, relevînd că aceste case, odată cu eroii lor, au înscris o filă de nesters în istoria nouă a ţării.

Comuna s-a reclădit aşa cum plastic se exprima în amintiri fostul primar al comunei Tomoioagă Ion-Răzuş: „pe vatră de jăratic".

Omagiindu-i, sculptorul de renume mondial, Vida Géza, a cioplit întîi în lemn, apoi în piatră, un monument martirilor, ce sfinţeşte şi el, de-a pururi, în pagini de legendă adevărată, imortalizîndu-i. Opera aceasta se adaugă şirului de creaţii fără de sfîrşit, asemănătoare coloanei lui Brâncuşi ce vine parcă, să doinească faptele celor de aici şi de pretutindeni, dintre hotarele ţării.

29 de oameni — 29 de vise — 29 de vieţi curmate din cele treizeci. Unul a avut „şansa" de a supravieţui, căzînd sub trupurile, încă fierbinţi, ale celor care i-au salvat viaţa. El, Vasile Ivaşcu-Vivat, acum dispărut, a povestit tuturor despre fraţii săi de arme, despre faptele lor — oameni obişnuiţi dar neînduplecaţi şi dîrji, aievea celor care au desăvîrşit apoi viaţa, acoperită de nestematele construcţiei socialiste.

Graiul istoriei nu se va stinge niciînd. Ecoul lui va dăinui asemeni neamului.

Acum, cînd ne aducem aminte de eroi, după treizeci şi cinci de ani de victorii şi clocot febril de creaţie, aşa cum este datina pămîntului acesta, moştenită din tată-n fiu şi cum ea ne-o cere, şi aşa este drept, să ne înclinăm în faţa celor care au udat glia nemuritoare cu sînge şi lacrimi cu legămîntul de a ridica cetatea nouă pe culmile belşugului şi ale fericirii.

Ca fiu al acestui pămînt, dau acestor locuri cinstirea ce li se cuvine şi îmi ridic capul spre soare, privind cu smerenie locurile acoperite de glorie, iar apoi îmi înalţ fruntea spre zorile anilor ce vor inunda cu razele comunismului întreaga zare infinită.

Înconjur cu privirea panorama „vetrei ce s-a clădit pe jăratic", salutînd-o cu emoţia izvorîtă din adîncul inimii.

Oamenii, munţii şi Iza salută şi ei locurile care atunci, şi nu numai atunci, ci din totdeauna şi pentru totdeauna au devenit istorie.

Horvath Dezideriu

„Dă-le drumul aşa!..."

August 1944, portul Constanţa. Cînd spun portul mă gîndesc, în primul rînd, la acea aşezare omenească de un fel deosebit, un oraş sui-generis, prin trupul căruia pulsează necontenit spre şi dinspre larguri veşnica viaţă a inimii fierbinţi a „Uscatului", veşnica inimă a OMULUI.

Cu trei decenii şi jumătate în urmă, aici, eram tulburat din dulcile visări, adeseori, de alarmele aeriene. Atunci coboram de pe terasa portului la adăpostul de lîngă tunel. Figurile posomorite ale oamenilor mei, ale muncitorilor şi funcţionarilor îmi întunecau şi mie sufletul. Dintr-un spectator din „loja lumii", deveneam o biată cîrtiţă care-şi căuta, cu grijă şi teamă, un locşor pe undeva, pe sub pămîntul portului. Acesta era ţinut sub stricta observaţie a organelor de contrainformaţii ale comandamentului Diviziei 9 infanterie din care făceam parte şi cu care aveam legătură telefonică directă. Îndeosebi, organele gestapoului erau acelea care căutau, prin orice mijloace, să fie informaţi despre starea de spirit a ostaşilor şi muncitorilor din port. Aceasta fiind situaţia, inspecţiile, controalele organelor superioare se ţineau lanţ.

Într-una din zilele primei decade a lui august 1944, mă găseam la cancelaria companiei, instalată în clădirea spaţioasă a aşa-numitei Statii de petrol. Într-o cameră se găseau şi agenţii de la plutoane şi de la cazematele cu tunuri şi mitraliere din port, aflate sub comanda mea. Chemasem curierii ca să le împart corespondenţa şi ziarele. Este cazul să-i spun cititorului că pe acea vreme în mod obligatoriu se distribuia în unităţile Diviziei şi un ziar intitulat „Cuvîntul mareşalului". În timp ce plutonierul major terminase gruparea pachetelor cu ziarele amintite, scrisori de-acasă pentru ofiţeri, subofiţeri şi osteni, plus ordinele mele, a picat la postul meu de comandă şi generalul Costin Ionaşcu, Comandantul diviziei noastre. După ce i-am raportat situaţia în care se găsea subunitatea mea, m-a întrebat şi despre stadiul legăturilor telefonice dintre cazemate şi centrala mea telefonică, şi că vrea să le controleze la faţa locului. Mă cam pierdusem, întrucît, după sfaturile „secrete" ale colegului meu de promoţie, locotenentul Ion Eremia, care activa în celula de partid din comandamentul marii noastre unităţi, le neglijasem, nu mai lucram la finisarea lor. „Măi, Pană, văd că te-ai cam fîstîcit... Le-ai terminat sau nu ?". Începînd să mă bîlbîi, mi-a retezat-o scurt: „Mi se pare că le-ai lăsat baltă". „Domnule general, am început eu, să vedeţi... am avut de săpat şi noi adăposturi pentru grupele de lîngă Şantierul naval şi pe digul cu farul verde şi în gura tunelului şi în triajul de cale ferată şi lîngă silozuri...". „Te-am înţeles. Deocamdată ocupă-te de adăposturi şi de instrucţie... Vezi să-i înveţi bine şi pe muncitori cum să acţioneze strîns cu plutoanele tale în exerciţiile de apărare din incinta portului". După ce i-am spus că am făcut acest lucru potrivit ordinului primit de la regiment, a început să viziteze încăperile postului de comandă. A intrat şi în camera cu pachetele amintite. Am început să le distribui agenţilor. Dar cînd am încercat să număr ziarele, în timp ce generalul stătea lîngă mine, am rămas perplex. După ce am ridicat primul ziar, am constatat că altele nu mai erau... ci sub el se afla un plic mare. „Ce-i acolo ?" m-a întrebat el. Desfăcîndu-l, am dat peste cîteva file, bătute la maşina de scris. Erau manifeste ale Regionalei de partid Dobrogea în care cetăţenilor şi populaţiei li se cerea să fie gata de luptă împotriva hitleriştilor...

Cum voi fi arătat atunci, nu ştiu. Simţeam că-mi fuge pămîntul de sub picioare. Generalul şi maiorul Pelerghin, şeful biroului de contrainformaţii, se uitau lung la mine, îşi aruncau între ei priviri ciudate. Am încercat să mă dezvinovăţesc, să jur pe „cuvîntul de onoare" că habar n-aveam despre acea „manevră", etc., etc. „Bine ! Dă-le drumul aşa !" a conchis comandantul diviziei. Mi-a strîns mîna, în timp ce pe figura-i aspră îi străfulgeră un zîmbet pe care nu l-am putut înţelege.

De cum s-a suit în maşină, îndepărtîndu-se către Gara maritimă, am şi chemat la telefon pe Eremia: „Dragă Nelule, vino repede la mine în port. A trecut pe aici generalul. S-a întîmplat ceva grav !". „Nu mai continua, vin îndată !". Aşezat la masă lîngă telefon, gîndeam: „De ce mi-a spus să continui exerciţiile comune ale companiei cu grupele de muncitori şi funcţionari din port ? De ce mi-a spus să trimit la plutoane pachetele cu ziare, şi cu manifeste ? ...Doar nu de la divizie veneau ordine să fim vigilenţi, să depistăm pe comunişti şi pe simpatizanţii lor ?".

Într-o asemenea zbatere m-a găsit Eremia. I-am spus totul. A izbucnit într-un hohot de ris. M-a tras de-o parte, le-a spus telefoniştilor să iasă din încăpere. „Măi, Jeane, fii pe pace. Măi, să ştii şi tu de la mine că ştabul nostru are legături cu Bucureştiul, chiar cu Bodnăraş, de care ţi-am vorbit de atîtea ori. Ţine-te bine ! Se apropie ceasul cel mare. Plec, sînt grăbit. Mai trec mîine pe la tine".

Am înţeles, cît puteam pricepe eu atunci.

Mai rămăseseră cîteva zile pînă la acel memorabil 23 August pe care n-aveam cum să-l cunoaştem mai dinainte. După îndemnul lui Eremia, cu care ţineam de multă vreme o strînsă legătură, simpatizanţii comuniştilor, ostaşii şi ofiţerii cu care ei lucrau, şi-au lărgit şi intensificat activitatea antifascistă, antihitleristă, în rîndurile militarilor. Aşa se şi explică avîntul cu care s-a lansat întreaga masă ostăşească din regiment, din divizie, pentru transpunerea în faptă a istoricei chemări, a marelui 23 AUGUST 1944.

Un om, un nasture...

De pe colinele Prahovei plecase să-şi facă armata tocmai în Dobrogea, la Constanţa. Cine ar fi putut gîndi că acel chipeş sergent, Nicolae Mănescu, un mare specialist în compania de pionieri, decantat în eprubeta unui gest incandescent al supremei jertfiri de sine, va străluci şi glăsui inimilor camarazilor supravieţuitori sub chipul unui nasture de alamă ?... Trei zile „de sînge ude" pe valea Mureşului, zile ale lui septembrie 1944 se scurseseră pe acelaşi deal, Singiorgiu, din preajma satelor Ogra, Oarba de Mureş, Cipău, Iernut. Deal de pe care doar cu cîteva ore mai înainte îşi luase zborul în veşnicii căpitanul erou Victor Mărcuş.

Oare de ce din tot regimentul, singurul ostaş care nu şi-a îmbrăcat veston cu nasturi vopsiţi în kaki, ci cu nasturi de metal galben, strălucitor, a fost Mănescu ? Se ştie doar că pe cîmpul de bătaie, nasturele lucitor de metal atrage focul vrăşmaşului, cheamă moartea. Cu cîteva zile în urmă, la Tîrnăveni, luînd un cartuş de mitralieră în mînă l-a cîntărit şi mi-a spus: „Unu' d-ăsta mi l-a omorît pe cumnatu-meu, Grădinaru, îl ştiţi dvs. L-au împuşcat nemţii care au tras asupra noastră cînd garnitura trenului ne transporta către Ardeal, intra în gara Sighireanu din Bărăgan". Tin minte că vorbele lui mi-au iscat o naivă reflecţie. „Un cartuş... o nimica toată... o jucărie pe lîngă un topor, un par, o rangă, o baionetă, un bolovan... Şi totuşi o parte dintr-o jucărie ca asta, parte ce se cheamă glonţ, a şters de pe faţa pămîntului pe cumnatul lui Mănescu. Oare tot nasturi de metal galben să fi avut şi Grădinaru ?"

Să ne întoarcem la Mureş. Era în 26 septembrie 1944. Din picla singerie a amurgului, ce trăgea după el noaptea din ajunul celui de al şaselea atac, se apropia, venind dinapoia noastră, a primei linii, un fir subţire de soldaţi. Cînd apăreau, cînd dispăreau în norii de fum ai exploziilor provocate de brandurile germane. Au ajuns. Lîngă mine s-a făcut grămadă sergentul Nicolae Mănescu, tocmai cînd s-a înălţat lîngă noi o trombă de foc, de bronz şi de fum înecăcios... Am scăpat teferi.

„Ce să vă spun, domnule căpitan, începu Mănescu. Mă doare sufletul, îmi seacă inima cînd văd ceia ce văd !". Şi-mi întinse un sfert de foaie de caiet de matematică, murdară, cu pete uscate de sînge. Ce va fi fost scris pe restul foii, nu ştiu, dar pe ce-a mai rămas din ea, cu litere lăbărţate, se putea citi: „....De la Mureş pînă sus, tot români cu faţa-n sus..." Apoi sergentul a continuat: „Şi pe cîţi de-ai noştri, i-am văzut nemişcaţi, morţi, încă neadunaţi. Am dat şi peste domn' sublocotenent Preda... parcă dormea. Şi peste sergentul Pleşa, dela mine din Prahova. Pe amîndoi ne-a făcut deodată sergenţi... şi acum ?..." „Dar ce-i cu sacii ăştia de merinde ?", l-am întrebat. „Şi eu, şi ceilalţi 7 pionieri, purtăm, fiecare, în aceşti saci cîte două calupuri de cîte o jumătate de kg de trotil. Ştiţi, pentru a arunca în aer blestemata ceea de cazemată. Ea stă proptită ca un diavol în calea regimentului nostru".

După două răsărituri şi două apusuri, peste cîmpul de luptă a început să se prelingă învăpăierea celui de al treilea răsărit. Era atîta linişte ! Şi peste toată întinderea nu se vedea ţipenie de om — nici pe poziţia noastră, nici pe cea a vrăjmaşului. Omul-luptător întrase în carnea pămîntului. Cîteva momente a durat vicleana linişte, deoarece pe la orele şapte... mii de trăznete au spart tăcerea dimineţii. Toate tunurile diviziei dobrogene bubuiau. Sute, mii de proiectile zburau pe deasupra noastră !. După care, trîmbe uriaşe de fum alb, negru şi roşietic, împestriţate cu limbi de foc, învăluiră creasta duşmană. Pămîntul se zgîlţîia, se urducăia neîncetat. Răspundea şi artileria fascistă. Începură să ne vijie capetele. Au ţîşnit prin deasa fumărie şi rachetele vestitoare ale pornirii la atac... Uite-i, cum se avîntă toţi, toţi pînă la unul ! Ne acoperă şi ne îneacă praful, ne biciuiesc alicele bulgărilor de pămînt, ne dogoresc flăcările scurte ale răbufnirilor brandurilor.

„Dom' căpitan, de aici nu mai e departe. Mă duc singur cu pionierii mei. Ţineţi-i zdravăn pe nemţi, sub focul companiei dumneavoastră."

Au intrat într-o viroagă, lîngă cazematâ. L-am pierdut din vedere şi pe Mănescu şi pe oamenii săi. Cazemata a început însă să fulgere iarăşi. Snopuri după snopuri de gloanţe de mitralieră izbucneau din ea, revărsîndu-se asupra batalionului nostru. Ne-am adăpostit cum am putut. Am ordonat „foc" asupra ambrazurilor cazematei. ...Şi, deodată, a irumpt o asemenea explozie, de ne-am făcut una cu pămîntul. Peste noi au început să cadă bucăţi de lemne şi de beton. Cazemata a sărit în aer, într-un nor de fum dens, după care se ridicau, în încolăceli lente, aburi şi praf. Din dreapta se auzi o goarnă. De pe toată linia, strigăte de reluare a asaltului...

Cînd am ajuns pe locul cazematei, se mai ţineau în picioare cîţiva pereţi. De jur împrejur, cadavre inamice, muniţie răvăşită, ţevi de mitralieră încovrigate. Doar un singur pionier român rămăsese teafăr. Restul erau împrăştiaţi, unii morţi, alţii grav răniţi. Cel teafăr, caporalul Buzilă, buimac şi afumat ca un cosar, brobonit de sudoare, nu ne-a vorbit, ci căuta de zor, printre cadavre şi prin şanţuri. Am crezut că a înnebunit. După cîteva minute s-a proptit de mine cu o privire jalnică. Sufla în pumni: „Domn' căpitan, uitaţi-vă ce a mai rămas din domn' sergent Mănescu". Şi îmi întinse un nasture de metal galben.

...După cucerirea definitivă a dealului Singeorgiu, regimentul s-a regrupat. La trenul regimentar — acel convoi de cărute în care pe lîngă echipamentul unităţii se aflau şi bagajele ofiţerilor şi subofiţerilor — într-un şterger, şi „NASTURELE" de metal galben.

Acel nasture de veston era Mănescu. De cîte ori şi eu şi sergentul-major Ciurea şi sergentul Panoza şi alţi multi ostaşi, pe cînd eram în refacere, nu-l scoteam la lumina zilei !. Îl mîngîiam, îl puneam la ureche şi-l ascultam...

Din lada de campanie, NASTURELE a intrat în păstrarea locotenentului Pompiliu Dinescu, comandantul companiei de pionieri.

Unde va mai fi oare acel nasture ? S-o fi dus poate şi el undeva, în vesnicie, odată cu Dinescu, sfîrtecat şi el de schiiele unui obuz, în martie 1945, tocmai lîngă satul Zolna, din Cehoslovacia?...

Ion Gh. Pană

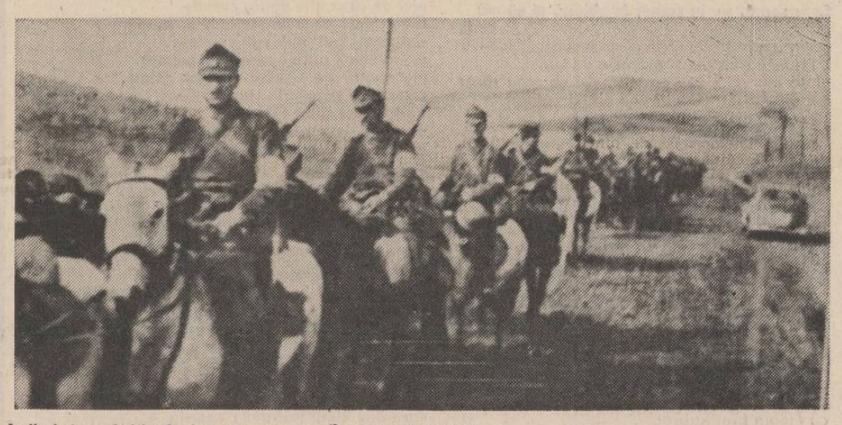

„Artilerişti români în deplasare spre o nouă poziţie de luptă"

Am luptat „scară la scară" cu cavaleriştii

În luptele crîncene ce s-au dat pentru cucerirea pădurii Băneasa — care constituia, de fapt, „bîrlogul" hitleriştilor, şi pe care ei o botezaseră „Lagerwald" — comandam Detaşamentul „Băneasa-Străuleşti".

Dar, pe lîngă aceste unităţi, au mai luptat sub comanda mea, în acele zile memorabile, şi cîţiva luptători izolaţi, care — reuşind să scape, la 24 August, din încercuirea de la Ferma Albă (pd. Băneasa) — mi-au cerut să lupte sub drapelul Gărzii Călare.

Între aceşti bravi **voluntari** trebuie să citez şi pe plutonierul Mihai Grama, a cărui odisee am socotit că merită să fie povestită chiar de el.

Vorbeşte, de acum, eroul plutonier Grama: „Am făcut parte din cadrele active ale armatei, cu gradul de subofiţer, în regt. de Gardă al lui Ion Antonescu. La 23 August 1944, mă aflam în permisie, în Bucureşti, cînd, în după amiaza acelei zile, către orele 18, am văzut unităţi de cavalerie, întărite cu branduri şi tunuri anti-tank, trecînd prin piaţa Victoriei spre Băneasa. Informîndu-mă şi aflînd despre ce era vorba, am pornit îndată spre pădurea Băneasa, unde se afla dizlocată unitatea mea. De la aeroport am mers pe jos, ajungînd la postul de Radio în jurul orei 21. În dreptul postului am întîlnit compania 6-a, din regimentul meu, cu cîteva autoblindate. Pe ultima maşină se afla Slt. Munteanu Liviu, care mi-a spus că primiseră ordin de la colonelul comandant să se prezinte la Comandamentul Militar al Capitalei, în parcul Jianu. Ofiţerul m-a rugat ca, a doua zi de dimineaţă, să îi se trimită ceaiul acolo.

Dar, în dimineaţa următoare, trupele germane, care stăpîneau puternic pădurea Băneasa şi dispuneau de multă artilerie, au hotărît să lichideze unitatea românească de la Ferma Albă, care le sta în coastă, în atacul proiectat împotriva Capitalei.

În faţa acestei situaţii tragice — şi ca să nu cad şi eu prizonier — am rupt-o de fugă, printre copaci, în adîncul pădurii. S-a tras o rafală de automate după mine, dar n-am fost atins; iar în interiorul pădurii am întîlnit pe Slt. Protopopescu şi pe caporalul Popescu Petre, de fel din comuna Jugureni (Prahova), care, la fel, scăpaseră prin fugă.

La 24 şi 25 august — împreună cu caporalul Popescu Petre — am încercat să ieşim din încercuire, însă a fost imposibil, căci de jur împrejurul pădurii inamicul întărise liziera cu posturi de mitraliere şi branduri, plus piese antiaeriene de calibru mic, cu care trăgeau terestru rafale, în toate direcţiile. Patrule cu automate controlau în permanenţă liziera pădurii, iar în partea dinspre Bucureşti se ocupase solid Ferma regală, Şcoala de Horticultură, fosta vilă Ion Antonescu şi aeroportul. Nu aveam asupra noastră decît un pistol de calibru 6,35 mm. Am răbdat de foame şi sete, timp de două zile, dar tot nu ne-am predat. Văzînd că nu este posibilă ieşirea din încercuire, am recurs la un truc: în seara de 25 august, în amurg, m-am apropiat de casa pădurarului, care se afla în interiorul pădurii, cam la 150 m de liziera spre satul Băneasa. În faţa casei se găsea un camion german, cu cîţiva „fripţi" în jurul lui. Am aşteptat în spatele casei, după un copac, pînă ce soţia pădurarului a ieşit prin uşa din dos. Am strigat-o în şoaptă, şi a venit; i-am explicat situaţia noastră, iar femeia m-a făcut atent să nu intrăm în casă, căci patrule de nemţi îi vizitează foarte des. În înţelegere cu soţia pădurarului ne-am retras puţin în interiorul pădurii; acolo ne-a adus de mîncare şi apă. La propunerea mea, femeia s-a dus să discute cu soţul ei şi au fost amîndoi de acord cu planul meu. Mi-au adus un pardesiu vechi, cu care mi-am acoperit uniforma, o pălărie de paie şi o furcă, pe care am luat-o pe umăr; iar cînd s-a mai înserat, femeia, la fel, cu o furcă pe umăr, m-a luat şi am ieşit din pădure, chiar la cîţiva paşi de un post de mitraliere german. Nemţii s-au uitat după noi, crezînd că sîntem ţărani şi venim de la muncă; nu ne-au somat şi nici n-au tras.

Apoi femeia m-a condus pînă în cartierul „Apărătorii Patriei" în apropiere de podeţul ce duce la **„Distribuţia"** de benzină, şi m-am înţeles cu ea să procedeze la fel cu caporalul Popescu Petre, a doua seară. Slt. Protopopescu se despărţise de noi, din prima zi, în pădure, ca să nu fie grupul prea mare şi ca să putem ieşi mai uşor din încercuire. Rămas singur, pe întuneric, cam la 200 m de podeţ, am hotărît drumul de urmat. În apropierea podeţului m-am culcat în şanţ, căci bănuiam că obstacolul este ocupat de trupele germane; dar, în acel moment, am auzit vorbindu-se românește. M-am sculat repede şi am înaintat, pînă ce m-au somat să mă opresc: erau ostaşi români.

În dimineaţa zilei de 26 august 1944, am pornit atacul. Plutonului de cavalerie, din care făceam parte, i-a picat, în sectorul de atac, Şcoala de Horticultură, care era puternic ocupată de forţe hitleriste. În dreapta noastră, se găsea comp. 7-a, căpitan Anca, avînd ca direcţie de atac „Vila Ion Antonescu".

La ora 6 dimineaţa, am luat cu asalt Şcoala de Horticultură; sărind peste multe garduri, nu ne-am oprit decît la 100 m în spatele şcoalei. În acel atac am avut mulţi ostaşi răniţi, aşa că după „curăţirea" obiectivului, am reorganizat grupele pentru atacul pădurii. Trupele naziste de la Ferma Regală, Şcoala de Horticultură şi vila mareşalului, care au mai scăpat, fugeau în dezordine spre pădurea Băneasa, urmărite de aproape de escadroanele de cavalerie.

După terminarea luptelor, la prezentarea de plecare, comandantul mi-a mulţumit, m-a felicitat pentru gestul şi comportarea mea, şi a ostaşilor mei, în acele zile de grele încercări, şi m-a propus la decorare cu ordinul „Virtutea militară", care încununează cariera mea ostăşească, şi constituie mîndria vieţii mele".

General-locotenent în rezervă
Marcel Olteanu

„Demonstraţie în Capitală în sprijinul armatei române"

virgil teodorescu

E adevărat

Vorbesc și eu din inimă,
prin ea,
și văd prin ea cînd a-nghețat izvorul,
cu ea m-apucă dimineața dorul
de fiecare val care se sparge
la țărmul cu podoabă de catarge,
cu ea-mblinzesc pomi mari și instrumente,
ea pune, iarna, fără pic de grabă,
cuvintelor impare sedile și accente,
ea mișcă orologiul întepenit din turn,
ea știe cum să-ți facă nasul cîrn
și jucării din sîrmă și din ață
care să ție mult de tot : o viață,
și după ce ai să ajungi om mare,
ea schimbă cifrele din calendare,
ea mină trenuri pline cu oameni și eșarfe,
ingînă tremurarea neprețuitei harfe,
și ea întoarce, cu bătaia ei,
ale cîmpiei dantelate chei.

Oul ascultător

Ce nebunie, ce obicei urît,
care nu mai e nici măcar atît,
ci mai degrabă o maladie contractată
din neatenție

în timpul îndelungei abstinențe
impusă de părinți, cumnați, surori
de fel de fel de rude, mătuși sau verișoare,
în linie colaterală,
de niște cuscri sau nepoți de vară,
o boală
de care nimeni nu-i scutit în lume,
nici metalurgii, nici agricultorii,
și nici măcar savanții cu renume,
prea trista maladie de-a rima,
netam-nesam,
tingă cu stingă
sau poate-n cazul cel mai bun: excavator
cu dor,
fără să-ți pese că afară plouă,
ca rezultat mai dă doi și cu două,
fără măcar să te intereseze
bătrînele cuvinte slăbite de asceze,
care-au ajuns, în fine, cu arma la picior,
sau arborează un drapel în bernă
o boală care tinde a deveni eternă
dacă poeții stau cu mîna-n sîn,
sau se retrag la munte,
sau poate fac chiar cheta,
în timp ce prozeliții își pregătesc omleta,
pocnind cu lingurița oul ascultător în frunte.

Braț la braț

Spre seară, pe la șapte, în chioșc, ai să mă
cerți,
puțin ironizată de niște plopi încerți
cu frunze vibratile și glesnele de var,
ai să mă certi sub plopii înalți ce greu răsar
din viitorul patru, dintr-un fragil cuibar
călcat cu mare poftă în picioare
de cineva care habar nu are
să umble pe cîmpia aceasta fără somn,
ci merge în neștire lovind în ea cu sapa,
împiedicînd păstorul ce păstorește apa
s-o facă să șoptească, să doarmă, să viseze,
să spargă argiloase metereze,
și ca o herghelie mai albă ca în vis
să iasă pe cîmpie, din abis,
și să-și resfire coama într-o fluidă fugă
pe care negrii bulgări au început să-nvețe
s-o soarbă și s-o sugă,
după un lung și-ntăritat refuz,
pe urmă s-o preschimbe într-un înalt havuz
al plantelor abrupte și-al spicelor semețe
de seceră iubite cu nesaț,
și care merg de veacuri nesfîrșite
cu ploaia braț la braț.

Am avut noroc

Am avut noroc în viață
și-am avut de la-nceput :
mai întîi că m-am născut
pe a mării suprafață,
apoi că mi-a fost iubită
o ființă sclifosită
și care avea, de mică,
ochi prelungi, ca de pisică,
ochi adînci și fumurii
cum avea Anabell Lee,
dulci lumini care cutează
somnului să-i stea de pază.
Multe-am îndurat noi doi
pînă am ajuns eroi !
Chiar puteam pieri pe loc,
însă ne-am călit în foc
și-am putut răzbi, căci marea
ne primea însingurarea
în palatul ei lichid
cu mari uși ce se deschid
spre fluidele grădini
locuite de delfini.
Cît p-aci să o pățim !
Sîntem bine : aferim !
Ce-a fost mîl coclit s-a dus.
Astăzi sîntem foarte sus
și, nu facem un mister,
gata să suim la cer.

Umbra

Umbra de corp zvîrlită e-un martor ocular
al drumului pe care, cu soarele-mpreună,
l-ai străbătut, pe vreme rea sau bună,
odată cu rotirea săgeții-n secundar.

Umbra de corp zvîrlită e uneori un semn
al faptei transparente în limpezimea zilei,
e o zăloagă pusă-n dreptul filei
închipuind un jurămînt solemn.

E un sextant al celui ce nu se dă învins
în năzuința lui centrifugală,
ci-asemenea colinelor se scoală
în șesul leneș, deseori surprins.

Același porumbel vizionar

Domnea în casă pacea și mîinile cîntau
pe lustruite clape aproape fără nume,
se întorsese pacea dintr-un voiaj prin lume
ca pîinea ruptă-n două pe masa noastră, sau

Ca somnoroasa blană a unui jaguar.
Era acolo lumea-nfrățită la un loc,
ne încălzeam iubirea privind același foc,
același porumbel vizionar

Zburînd nevătămat peste cascade :
el ne-adusese dragostea în gaj,
tămăduind bolnavul peisaj
de panica murmurelor nomade.

Văzui deunăzi

Mi s-a părut că nu mai cred că tot ce
zboară se mănîncă,
însă văzui deunăzi că totuși mai cred încă
în păsările-acestea cu aripi de șindrilă
pe care le mîncam în silă,
cu puf cu tot, într-un efort adînc
ca bilbîiala unui prunc ;
am vrut să scap, să scap de-acest blestem
și răsucit în mine ca un ghem
să mă predau agilelor andrele,
să fiu măcar util pentru flanele ;
am învățat puzderie de date
pe care-n miezul nopții, trezit din somn,
pe toate
le-aș fi rostit ca pe o poezie,
și spintecînd terestra nostalgie
ca pe un bou bătrîn la abator,
grozav am vrut să nu-mi mai fie dor
nici de ciocnirile dintre cuvinte,
dintre porumb și boabele de linte,
dintre călciiul parfumat cu mosc
și mărăcinii pustei pe care îi cunosc
înconjurați de nimbul erorilor fatale,
rostogoliți de vînt la vale :
paradoxale tumbe rectiline
conduse de bondoace balerine, –
mi se părea că nu mai cred deloc
în păsările care s-au întrupat din foc,
c-am străbătut platouri de cenușe
dar că-nsfîrșit mi s-a deschis o ușe,
că arde focul într-un șemineu,
că-am fost încorporat și eu
în marșul spre nisipuri al broaștelor țestoase
și care, frînte-n două,
sub maluri își îngroapă prea netedele ouă
de indigeni străpunse cu un pai
ca să le soarbă-albușul compact, ca de mălai,
credeam că-acele păsări și-au încheiat
cu nasturi
aripile betege și-asemeni unor castori
au coborît în luncă să caute nuiele
spre a-și clădi pătratele castele, –
însă văzui deunăzi că totuși mai cred încă
că ce-i sortit să zboare se mănîncă.

În ținutul acela

N-ar fi rău
să cunosc și eu acel ingenios sistem hidraulic
folosit odinioară de isus
care făcea să țîșnească din găurile mesei
vinul porfiriu
nu n-ar fi rău să știu
să înmulțesc dintr-o dată peștii și pîinile
mișcînd prin aer amîndouă mîinile
și-atunci
să pot să-ntind pe o cîmpie masă mare
fără prinți și rigi
la umbra uriașelor ferigi.

eugen barbu

partida

FRAGMENTE DIN VOLUMUL IV

A doua întîlnire din dimineața aceea avea loc în alte împrejurări și în alt punct al orașului și anume în Parcul Carol, lîngă **Giganții** lui Paciurea, unde îl aștepta Cezar Vlădescu de la Serviciul Armament de pe lîngă Statul Major. Era un ofiter de carieră, unul dintre ofițerii rămași buni în grad, lucrînd pe vremuri cu Antonescu, cu care avusese un conflict ce nu se stinsese nici pînă acum. La venirea la putere, viitorul Mareșal, după domiciliul forțat de la Bistrița, dăduse un decret prin care îi scosese la pensie pe cei mai în vîrstă decît el, în așa fel încît nici unul să nu ajungă înaintea sa la gradul de general. Pretextul era întinerirea cadrelor ofițerești și îndepărtarea celor care ar fi putut, prin plafonarea lor, să compromită instruirea armatei române. Acest lucru nu fusese iertat de cei vreo 16 sau 17 oameni aflați în situația lui Cezar Vlădescu. Vreo doi se aflau în pușcărie pentru că refuzaseră în mod ostentativ pensiile și nu-și ținuseră gura, iar ceilalți trimiși în servicii de mîna a doua, la Spatele Armatei sau la comanda unor regimente de lucru. Mișcarea părea dibace, dar asta nu însemna că cei care suportaseră consecințele ei nu așteptau decît un prilej pentru a-și lua revanșa. Pe această rivalitate scontase Colonelul încă de cînd începuseră primele tratative cu militarii bănuiți că pot să se alăture forțelor comuniste în momentul insurecției. Sigur că discuția cu maiorul nu-l mulțumise pe deplin, dar nici nu se aștepta ca toate lucrurile să meargă ușor.

Cei din anturajul regelui aveau o altă mentalitate, pentru că în jurul monarhului se învîrteau dubioșii oameni ai trecutului, gata să pertracteze cu oricine, cînd cu Cezar Vlădescu lucrurile stăteau altfel. El era un nemulțumit, un om refuzat care abia aștepta să plătească ceea ce i se făcuse. Numai că, în cazurile acestea, cel în cauză nu trebuia să aibă măcar o secundă senzația că este folosit.

Contactul cu el avusese loc cu cîteva luni mai înainte, bineînțeles după ce fusese testat de alți oameni care cunoșteau mai bine situația din armată, într-o familie, cu un prilej oarecare, o aniversare sau altceva, Colonelul nu reținuse decît că trebuie să-l ia pe departe, să nu-i facă vreo aluzie că e și el militar, pentru că asta l-ar fi făcut bănuitor. După ce fusese prezentat de un prieten comun, sub numele de Petroveanu, avusese grijă să discute despre orice, în afară de situația politică, lăsîndu-i celuilalt prilejul de a aborda subiectul care-l interesa atît de mult. Se aflau într-un cerc de ofițeri mai bătrîni, unii dintre ei, mai aproape de Mareșal prin misiunile pe care le aveau, alții aflați în scurte concedii de pe front, avînd psihologii diferite. Multă vreme nu se putuse evita subiectul delicat al situației politice interne și internaționale. Cei veniți de pe front, un sublocotenent și un căpitan, păreau sătui de războiu, mărturisind că porniseră cu tot entuziasmul, dar că lupta oarbă și prelungită măcinase rîndurile armatei române, lucru care începea să-i îngrijoreze. Un anume Eusebiu Ghica, lucrînd în Statul Major, un om de aproape cincizeci de ani, destul de virulent în ceea ce afirma, cu un glas bine pozat, îi luase la refec pe cei doi ofițeri, folosind și ascendentul gradului pe care-l avea asupra lor.

— Domnilor, dumneavoastră, ca ofițeri, ar trebui să vă controlați limbajul folosit. Nu este numai războiul României, războiul din Răsărit este o cruciadă, este o încercare de a curăți Europa și lumea de bolșevici și de evrei. El poate fi ultima cruciadă a omenirii și, cînd de la Atlantic pînă la Urali va domni crucea, atunci vom putea să spunem că omenirea a fost mîntuită de cea mai mare primejdie de la ivirea omului pe pămînt.

Locotenentul Irimie, care făcuse frontul de la trecerea Prutului, la Stalingrad și înapoi, în stepa cubaneză, îl întrerupsese :

— Domnule, nu știu dacă ați fost combatant. Pe hărțile de Stat Major lucrurile se văd mult mai frumos, dar cînd aștepți într-o pungă pe care nemții dumneavoastră au inventat-o, în zăpadă pînă la briu, nemîncat, dîrdîind de frig, ca mîntuirea să vină de undeva, de unde habar n-ai că va veni, și după ce ți s-a vorbit despre invincibilitatea ostașilor lui Hitler și ai crezut în asta, și-i vezi cum fug primii din locurile pe care ar fi trebuit să le părăsească ultimii, și le ceri, în calitatea de camarazi de arme, să te salveze și pe tine din iadul acela, de foamete, frig și foc, și ei te mitraliază ca nu cumva să le întîrzii fuga din fața inamicului, atunci îți vine mai greu să crezi că vreodată acest război va fi cîștigat de către reprezentanții crucii care ar trebui să-și arunce umbra de la Atlantic pînă-n Urali.

Colonelul Eusebiu Ghica nu se așteptase la o asemenea replică. Era furios, dar își înfrînase reacțiile, căutînd să dea discuției care se anunța destul de imprevizibilă o turnură cît de cît acceptabilă.

— Recunosc că poate în situația dumneavoastră aș vorbi la fel. Sigur că unul care a stat în tranșee și a simțit pe pielea lui urgia războiului vorbește altfel. Dar, domnilor, nu este vina mea că eu am luptat în felul meu împotriva acestui inamic, cu mintea, cu știința mea militară. Și aș fi făcut-o și cu arma în mînă dacă era nevoie. Cred că nu vă îndoiți de acest lucru, dar nu am avut ocazia. Asta nu înseamnă că eu pot să fiu de acord cu defetismul dumneavoastră. Un război nu înseamnă numai o înfruntare fizică. Este, înainte de toate, o înfruntare ideologică. Aici se bat două idei. Dumneavoastră vă puteți imagina cum va arăta lumea dacă plutocrația iudeo-masonică, unită cu bolșevismul rusesc va învinge ? În joc este, înainte de toate, spiritualitatea creștină. Asta ar trebui să vă intre înainte de toate în cap.

Atunci intervenise Cezar Vlădescu, care ascultase atent pe cei care vorbiseră înaintea lui.

— Domnule Ghica, te-am auzit vorbind despre spiritualitatea creștină. Vrei să spui că nemții sunt creștini ? Că luptă în numele lui Christos ? După cîte îmi amintesc, zvastika nu este o ideogramă creștină. De altfel, nici nemții nu susțin că sunt creștini. Hitler, în convorbirile lui cu Rauschning, batjocorește ideea de creștinism, de milă creștină. El se declară neopăgîn, dorind să facă din german un vînător de capete. Desigur, nu un sălbatic al pădurilor care vînează cu suliță, ci cu tancul și cu avionul **Stukas.** Este vorba de primatul unui spirit barbar, lipsit de scrupule, care are nevoie de expansiuni, de victorii și care și-a găsit și o ideologie. Ca să extermini alte popoare, le declari inferioare, adică condamnate la neperpetuare, la dispariție. O singură rasă pe tot pămîntul, rasa superioară a germanilor ! Ce are asta comun cu creștinismul care era și este o religie a milei, a toleranței, a înfrățirii umane? Și ce căutăm noi în jocul lor ?

Eusebiu Ghica îl privise ca și cînd atunci l-ar fi descoperit pe Cezar Vlădescu.

— Și dumneavoastră vorbiți așa ? Încep să fiu îngrijorat. Ce fel de armată mai avem, ce fel de ofițeri, dacă dumneavoastră, domnilor, gîndiți în felul în care gîndiți ?

— Domnule Ghica, îi răspunsese Cezar Vlădescu, există o fascinație a muzicii, a războiului, a drapelelor sfîșiate în vînt, a tobelor care bat, a pasului de gîscă, a defilărilor masive, a uralelor pe stadioanele mîncheneze pe care le-am auzit și eu la radio. Asta poate să te facă să-ți pierzi rațiunea, să te îmbeți, să te crezi unsul lui Dumnezeu. Dar numai noi, militarii, și dumneavoastră ar trebui să știți la fel de bine ca mine, cu cît sînge, cu cîtă suferință, cu cîți morți și răniți se fac războaiele. Și atuncea, vă întreb : merită pentru fanatismul cîtorva indivizi să arunci milioane de oameni împotriva altor milioane ? Să-i stîrnești să se ucidă între ei fără cruțare ? Numai pentru ca undeva, într-un manual de istorie, să-ți apară numele, să fii menționat ca învingător sau ca învins ? Cezarismul este o boală veche. Probabil că s-a născut odată cu omul și va pieri odată cu el, dar nu trebuie făcut ceva pentru a-l extirpa ?

Eusebiu Ghica se simțea în inferioritate. Se întoarse spre omul care îi fusese prezentat, dar acesta nu se amestecase pînă atunci în convorbire, la tăcutul domn Petroveanu, care-i ascultase cu răbdare, fără să se lase îndemnat de poftirile gazdei care îi ruga să mai bea coniac sau să guste cîte ceva.

— Dumneavoastră ce credeți, domnule ?...

— Petroveanu, îi amintise Colonelul.

— Domnule Petroveanu, nu știu ce meserie aveți. Probabil că ați fost concentrat, ați făcut și dumneavoastră războiul. Ce ne puteți spune în disputa asta a noastră ?

— Vă ascult cu mult interes și nu știu cui să dau dreptate.

— Înțeleg, înțeleg, făcuse ironic Eusebiu Ghica. Dumneata te derobezi. Nu vrei să ai nici o părere. Ești un indiferent.

Colonelul îl lăsase să gîndească ce dorește și se estompase în mica mulțime de invitați care căutau să schimbe vorba pentru a nu irita și mai mult spiritele, și așa destul de încinse.

După cîteva momente, profitînd că Cezar Vlădescu rămăsese o clipă singur, îl abordase direct :

— Domnule, v-am ascultat cu mult interes. Cred că dumneavoastră aveți dreptate și mi-ar face plăcere să vă revăd. Cred că așa ar trebui să gîndească foarte multă lume în aceste timpuri. Ne aflăm într-o situație destul de neplăcută. Războiul nu ne-a adus decît necazuri. Sigur, eu nu am autoritatea dumneavoastră și nu-mi place să mă angajez în discuții pe care nu pot să le susțin, dar cred, ca și dumneavoastră, că megalomania unor factori care ar trebui să fie mai responsabili ne-a împins într-o aventură din care nu știu cum o să ieșim. Mă învîrtesc în medii diferite, sunt inginer, întîlnesc muncitori, tehnicieni, colegi de-ai mei. Războiul este foarte impopular. Noi nu avem stofă de cuceritori. Ar fi trebuit să ne limităm la granițele noastre. Dealtfel, părerea mea este că l-am pierdut înainte de a-l începe. Dacă am fi avut niște politicieni lucizi, ei nu ne-ar fi silit să ajungem în situația în care am ajuns. O neutralitate înarmată ar fi fost mult mai recomandabilă. Dar, în sfîrșit, jocurile au fost făcute, acum ar trebui găsită o cale de a ieși din luptă.

Celălalt îl privise atent ca și cum ar fi vrut să-l cîntărească : Petroveanu părea un om deschis, modest, nu ținea să-și impună părerile sale, pe deasupra se apropia de vederile lui.

— Domnule, nu vreau să impun părerile mele nimănui. Sunt militar de carieră, în mod firesc, ar fi trebuit să-mi placă războiul, să fiu mai belicos. Pe urmă, toți partizanii lui, vrei nu vrei, vorbesc în numele patriotismului și este greu să răspunzi la acest argument fără a fi socotit defetist, trădător de țară și așa mai departe, dar eu îl cunosc pe Mareșal. N-o să-i contest calitățile, ar fi un păcat foarte mare. Este foarte bine pregătit din punct de vedere al profesiunii sale, un om autoritar care a îndrăznit să se opună regelui Carol al II-lea, riscîndu-și viața, pentru că, așa cum l-a curățat pe Codreanu, regele putea să-l ucidă și pe

Dragoș Morărescu : linogravuri din ciclul „Case memorabile bucureștene" – **„Clădirea Comandamentului formațiunilor patriotice 23–25 August 1944"** (str. Ștefan Gheorghiu, 1)

el. Dar curajul individual nu trebuie asumat de către toată lumea, nu trebuie să devină o dogmă. Așa gîndesc eu, luați-mă cum vreți, indiferent de riscuri și de consecințe. Popoarele nu sunt numai niște mase oarbe pe care le conduci prin decrete : în numele nostru și al lui Dumnezeu etc., etc. Dumnezeu are foarte mult de lucru. Între altele, trebuie să aibă grijă de toate popoarele. Și atunci degeaba îl implori pentru că n-are cum să te audă. Se vorbea mai devreme despre cezarism. Este o boală care se ia. Mai mult, toate manualele școlare din lume îl propagă. Nu am nici o antipatie față de cultul eroilor și recunosc că popoarele sunt împinse înainte de marii lor bărbați, că martirii care se jertfesc pentru un ideal mișcă conștiințele, dar ca să te folosești de ei pentru a instiga la imprudențe, la campanii fără acoperire, să te amesteci în această înfruntare universală din care o să-mi spuneți că nu puteam ieși, iată un lucru care cerea o matură chibzuință. Nu sunt atît de necinstit încît să nu spun că fostul meu camarad de arme, pe care l-am admirat atîta vreme cît s-a comportat ca un militar adevărat, nu a avut și ghinionul de a se substitui unui personaj care avea de înfruntat o istorie destul de complicată, dar așta era un risc pe care trebuia să-l estimeze cu grijă.

— Vreți să spuneți că pentru dumneavoastră el nu mai reprezintă virtuțile adevăratului militar ?

— Nu, nu tocmai așta. Are o răspundere uriașă, evident, dar așa cum s-a împotrivit în unele cazuri lui Hitler, putea să-i spună că nu se angajase decît la un război limitat. Poate că era primejdios, poate că era imposibil de spus, dar dacă se credea erou, trebuia să meargă pînă la capăt în acest sens. Pe urmă, am și motive personale să spun că, în ce ne privește pe unii dintre noi, nu a fost loial.

— Nu înțeleg.

— Dar e foarte simplu. În cariera militară, ca-n toate carierele celelalte : în medicină, în diplomație, în inginerie, există o competiție, o întrecere liberă care începe din momentul în care dai primul examen școlar. „Cei mai buni să cîștige". Sigur că, în ce mă privește, m-am pregătit cît se poate de bine pentru cariera armelor. Am făcut o școală militară în locul liceului, am intrat într-o alta, de ofițeri după aceea. Nu am fost șeful promoției, dar asta nu însemna că nu eram printre primii și că nu puteam să mă bat, în ceea ce privește capacitatea, cu alții. Ei bine, am crezut că odată cu venirea acestui om în fruntea armatei, el va avea cavalerismul de a îngădui ca întrecerea noastră să continue cu mijloace egale. Eram mai în vîrstă decît el, ar fi trebuit să ajung general și nu eram singurul. Un decret, și iată-ne puși pe linia moartă. Buni în grad, repartizați la servicii auxiliare de mina a doua. N-ar fi nimic, dar pe front cîțiva generali s-au

4 AUGUST 1979

teatru

Debuturile dramaturgice...

...ale stagiunii recent încheiate, sînt surprinzător de numeroase (unusprezece!). Nu și surprinzător de valoroase, pentru că, cu excepția unuia singur dintre proaspeții dramaturgi, ceilalți au deja „antecedente" literar-teatrale — fie că e vorba de poezie, proză, eseistică, actorie, teatru de păpuși, ori teatru TV. În fine, mai trebuie precizat că, în mod firesc, ele (debuturile) s-au produs mai mult în afara Capitalei, și au fost concretizate scenic de regizori din generații diferite, începînd cu Silviu Purcărete și terminînd cu Dan Nasta. Așadar, nu ne rămîne decît să trecem la nominalizarea recenților autori de teatru, sperînd că, în viitor, vor continua să fie prezenți pe afișele teatrelor cu lucrări de calitate.

În mod incredibil, nedrept poate, prezenta trecere în revistă începe cu numele lui Fănuș Neagu (oricît ar părea de ciudat, jucat abia acum, pe scena teatrului Nottara). E un act reparatoriu, chiar dacă tardiv, nu lipsit de consecințe în istoria teatrului românesc contemporan și în activitatea celui care-a obținut premiul pentru dramaturgie cu **Echipa de zgomote.** A doua lui lucrare destinată scenei, **Scoica de lemn** (tipărită în paginile acestei reviste), chiar dacă pare prioritar auditivă, poate sugera unui director de scenă idei **vizuale** remarcabile, actorilor — creații mai puțin obișnuite, iar publicului — senzația plăcută, ideală, a percepției inefabilului (lucruri confirmate, dealtfel, de către reprezentația realizată de Dan Nasta). Această opțiune repertorială se numără printre cele mai importante din anul teatral abia sfîrșit.

O secondează, la o sensibilă distanță, alte trei piese intrate în circuitul artistic datorită unor inițiative ardelene: **Provincialii, Recurs la judecata de apoi** (ambele de Constantin Cubleșan) și **Dogorește soarele asupra lui Seneca** (Kincses Elèmer). Un racursi asupra condiției „provincialului", o meditație ironic-amară asupra amoralității (prima — jucată la Cluj-Napoca și Sibiu), dramatizarea unui caz de inadaptare socială și existențială (următoarea — montată la Arad) și un eseu dramatic dens în idei, alimentat de o flacără puternic intelectuală, propunerea unui dialog pe tema puterii (ultima — realizată chiar de către autor la Satu Mare).

Ar mai trebui amintite, în fugă măcar, **Singur în Paradis** de Mihai Dușescu (o piesă inspirată din viața teatrului), poemul istoric **Tragicul domn Ion al cămilelor** a lui Darie Magheru, **Ianeu, domnul moților** de Stelian Vasilescu, omagiul adus înaintașilor de Ion Coja prin **Credința,** **Se ridică ceața** a lui Fl. N. Năstase (o dezbatere comunistă, autentică), comedia moralizatoare a lui Mircea M. Ionescu — **Centrul înaintaș s-a născut la miezul nopții** și **Happy-end la miliție,** comedie savuroasă, sentimentală, semnată de Dumitru Furdui. Nu ar trebui menționat deloc (dacă ar fi să ne ghidăm după severitatea cronicilor) **Zborul de sticleți** al lui D. Bobircă.

Dar cum raportul dintre piesele bune ale debutanților și cele proaste, este net în favoarea primelor, nu ne rămîne decît să concludem că cei care-au pășit, în anul 1978—79, pentru prima oară pe scîndura scenei, au făcut-o „cu dreptul", compensînd, totodată, insignifianța debuturilor regizorale și scenografice...

Bogdan Ulmu

film

Imagini sonore pentru tinerețe

Fiecare generație își are patronată tinerețea de o anumită muzică distractivă, din care cîteva melodii vor deveni topuri, vor supraviețui și vor căpăta noi interpretări, redevenind, sau nu, topuri pentru tinerețea altei generații. Fiecare generație își amintește cu nostalgie de dansurile, șlagărele, cîntecele moderne din tinerețe. Televiziunea și cinemateca ne oferă, de foarte mulți ani de zile, imagini sonore ale acestor aspecte ale muzicii, de cînd filmul sonor le-a putut imortaliza. Astăzi, în lume, filme de acest gen se produc cu duzina, arhivele de filme vor avea nenumărate date, sonore și de imagini, despre muzica tinereții noastre. Filmul lui Scorsese, **The Band The Last Waltz** este o surprindere pe peliculă a melodiilor **top** ale Americii din ultimii ani. Marele succes de public demonstrează necesitatea acestui gen, pentru toate vîrstele, căci muzica face omul mai bun și mai frumos. Farmecul filmului constă în renunțarea la arhicunoscuta povestioară prin care un tînăr care cîntă și el, ca toți oamenii (dar cu talent) ajunge o strălucitoare vedetă. Filmul e document, se desfășoară ca un concert, un concert oferit de tineri pentru care muzica pe care o interpretează e însăși viața. Construit pe un suport aproape ziaristic, acela al interviului, filmul desfășoară istoria unei orchestre, modeste, asemănătoare cu alte sute sau mii de orchestre din lume, a unei orchestre care de-alungul anilor a încercat să se numească în fel și chip, dar care, acompaniind solisti, deja celebrități (mai mari sau mai mici), a fost numită consecvent **The Band,** numai **The Band.** Trăind o viață de turnee, prin barurile, sălile de bal și scenele orașelor, orchestra ajunge la maturitatea vîrstei, la momentul în care intervine spaima că viața a devenit un turneu, adesea mizerabil, fără bani, fără căldura și siguranța unui cămin. Și **The Band** se hotărăște să ofere, cu aceeași patimă, căci este vorba de pătimași, Ultimul Vals, — metaforă delicată, suficient de emoționantă, pe care filmul o implică în pretextul existenței sale.

Filmat admirabil, concertul de aproape două ore, este o încîntare pentru **tinerii de toate vîrstele.** Sala este prinsă de ritmurile noului **rock,** noului **blues,** noului **pop,** cu accente luate din noul **jazz.** Inspirat, atenuînd stridențele **Disco** ale întregului spectacol, nou, dar în același timp vechiul și nemuritorul **vals,** încheie, în grația și sobrietatea lui, orchestra pe un podium pe care imaginea ni-l depărtează și ni-l umbrește încet. Există o senzație de puritate, de cinste, de patimă a unei generații de tineri, pe care acest film o difuzează. Reprosurile de zgomotos, de prea tare, de prea la fel, pe care unii le aduc, sînt motivate prin epocă, prin zgomotul și „prea tarele" epocii. Dar e a tinerilor, e a noastră și e frumoasă, supără numai în măsura în care pe urmașii valsului i-a supărat tangoul și charlestonul și fox-trotul și conga, iar pe **tinerii** acestor melodii, rock-ul și cha-cha-ul. Dar **Ultimul Vals** nu mai poate supăra pe nimeni cu nimic, dansul și muzica aparțin tinereții, depinde de noi cît o păstrăm de mult și cît o dorim de cuprinzătoare.

Corina Cristea

televiziune

August

● Un teatru fără vacanță este teatrul T.V. pe „scena" căruia piesele lungi se joacă marți, piesele scurte joi, iar scenetele simbăta și duminica. Avînd o asemenea „scenă", o „sală" atît de cuprinzătoare, fiecare piesă pare să se joace concomitent atît la sediu, cît și în turneu. Este firesc deci, în aceste condiții de maximă popularitate, în repertoriul dramatic T.V. să alterneze piesele clasice cu cele contemporane, comediile cu dramele, farsele cu tragediile, străine și autohtone. Această alternare se și face, uneori mai bine, alteori nu, însă ceea ce se observă cu pregnanță este interesul redacției pentru piesa de actualitate, interes salutar, desigur, căruia, din păcate, nu i se răspunde întotdeauna la fel de către dramaturgii noștri. Ce înseamnă o piesă de actualitate pe micul ecran nu mai trebuie s-o spunem. Ne gîndim însă că în montarea ei ar trebui folosite mai multe mijloace specifice televiziunii, cu alte cuvinte s-ar putea juca mai mult afară decît în studio, unde, uneori, scîrțîitul decorurilor (perdea, ușă, fereastră, cuier etc.) acoperă vocile actorilor. Poate atunci actualitatea ar pătrunde pe micul ecran fără intermediar, direct din stradă. S-ar mai pierde din fardul convenției și actorii, cred, s-ar simți în voia lor, cu singura condiție să nu fie puși să debiteze replici false.

În acest sens, o încercare, timidă, e drept, a fost **„Unii l-ar numi destin",** adaptare T.V. după o idee din ciclul „Caiete regăsite" de Titus Popovici. Nu ne propunem să raportăm adaptarea la textul inițial și nici să analizăm **cît** și **cum** s-a păstrat din spiritul ideii inițiale.

Intriga adaptării este destul de cunoscută : un carierist se folosește cu succes de talentele de inventator ale unui meșter bătrîn, pînă cînd un tînăr cinstit descoperă acest lucru și îl demască (privindu-se, nu ? datorită vîrstei) ajutat de secretarul de partid al uzinei, deputata de circumscripție și de... mustrările de conștiință ale meșterului. Cum vedem, tema este de actualitate, însă țesătura ei este prea străvezie. Din acest motiv, agreabilă pînă la un moment dat, adaptarea de marți, 31 iulie, este lipsită de surprize. Subliniind bunele intenții ale redactorului (Ioana Prodan), sperăm că va fi urmată această cale, însă cu mai mult curaj și cu accente mai apropiate de astăzi decît de ieri.

● Duminică, într-un „album duminical", cu paginile parcă din ce în ce mai îngălbenite, am putut vedea un frumos reportaj de Horia Vasiloni, „Navigatori între pămînt și soare". Reportajul, dedicat curajoșilor delta-planiști — oameni care parcă zboară cu zmeul de hîrtie din copilărie — a impresionat nu atît prin acuratețea imaginilor, cît prin comentariul grav și la obiect, lipsit de orice urmă de „metaforită", boală de care încă mai suferă, indiferent de subiecte, alți reporteri ai televiziunii.

Iulian Neacșu

de șah

AL CINÉ-ROMANULUI „INCOGNITO“

făcut remarcați cu prilejul primelor lupte. I-a decorat, i-a felicitat și i-a scos de la comanda armatelor. Începeau să aibă faimă, și faima asta i-ar fi umbrit-o pe a lui. Nu știu dacă cunoașteți, dar în meseria noastră există un **esprit de corp,** un cavalerism care face noblețea ofițerului. El trebuie să aibă o anumită comportare, să fie demn, să nu decadă. Regula tacită a fost încălcată și suntem cițiva oameni care nu putem să-i iertăm cele ce a făcut. Asta neinsemnînd că nu ne facem datoria față de țară, și că nu-i executăm ordinele cit o să i le mai executăm...

Nu părea minios, era un om echilibrat, vorbind ponderat, măsurindu-și cuvintele, parcă regretind că spunea ceea ce spunea, întrucit probabil că o veche admirație față de mai tinărul camarad de arme, ajuns Mareșal, se distingea cu ușurință din cele ce afirma.

„Trebuie procedat cu grijă cu acest om“, gîndise colonelul. Bănuia că este foarte susceptibil și că cea mai mică greșeală, în modul de a-l aborda, l-ar fi făcut retractil, bănuitor, după care ar fi fost foarte greu să se mai lucreze cu el. Ceruse **tehnicului** informații, referințele erau bune, dar și de-acolo veneau recomandări destul de ingrijorătoare : Atenție ! Fire susceptibilă, capricioasă, încăpățînare, vanitate.

Nu-l pisase, nu-l înghesuise cu prietenia lui, aflase că e un bun jucător de șah, el nu excela în acest joc, dar își propusese să facă totul pentru ca să poată să-l capteze măcar pe această linie. Se întîlneau citeodată după orele de serviciu ale lui Cezar Vlădescu, il invita în mașina lui și-l scotea în afara Bucureștiului. Asta se întîmpla pe la sfîrșitul verii lui '43 și în toamna care urmase. Ofițerului îi plăceau plimbările lungi, pe jos, era sufocat de orele de birou. Nu-l întrebase ce face, el o spusese singur mai tirziu, cînd se imprieteniseră bine: Lucra la transportul armamentului pentru front. Era un fel de planificator, conducea un serviciu de pierderi, cereri, capturi și recondiționări. Ceva complicat care il silea să stea mai tot timpul lîngă telefoane, solicitînd mereu de la alții materiale și arme. Era vorba de uzinele militare, de livrările ce trebuiau să aibă loc la timp, pentru că cererile erau presante și reclamațiile

„In această casă s-au ținut ședințele conspirative ale C.C. al P.C.R. in vederea pregătirii insurecției armate. Tot aici au fost ținute sub pază de către formațiunile de luptă patriotice căpeteniile dictaturii fasciste arestate la 23 August 1944“ (str. Sighișoara, 27).

comandanților de armate ajungeau mai intîi la Mareșal și se întorceau ca niște fulgere impotriva celor însărcinați cu ceea ce aceia numeau, eufemistic, „bucătăria războiului“.

— Mulțumesc. Ce ușor e să faci metafore, stînd într-un bordei la spatele frontului și cerind mereu tunuri, obuze, branduri, mitraliere, puști și muniție. De fapt, marea bătălie o cîștigă cel care are o mai bună industrie de război,asta o învățaseră rușii după primele luni de luptă. Războiul celălalt, cu amintirea căruia rămăseseră mai vechii comandanți, fusese o operație romantică. Nemții anticipaseră forma nouă a luptelor. Nu privești niciodată în urmă, ci înainte, vezi, domnule Petroveanu, cînd am citit că la invadarea Poloniei cavaleria poloneză a încercat să oprească tancurile mi-am dat seama ciți ani pierduseră invingătorii de la Versailles. Aceste victorii inițiale ale hitleriștilor m-au uimit și pe mine și m-au umplut de admirație la inceput. Iată geniul german, îmi ziceam. Să cucerești o țară în citeva zile, alta într-o săptămînă, să dai linia Maginot, de care se făcuse atita caz, peste cap, cu atita ușurință era într-adevăr ceva inspăimintător. Atunci ignoram factorul surpriză. Recunosc că rapiditatea, ferocitatea și mai ales pregătirea în materie de spionaj, făcuseră foarte mult. Germanii loveau exact unde trebuia, ceea ce insemna că erau bine informați și acest lucru, din punct de vedere militar, pare un lucru excelent, dar te intreb eu : englezii, francezii nu aveau servicii de informații ? Aceste servicii nu-și informaseră miniștrii de pregătirile pe care le făceau nemții ? Au crezut că vor putea trata cu acești scelerați, au crezut că îi vor induioșa ? Unde erau politicienii lor care ar fi trebuit să fie primii soldați ai războiului ? Cînd am citit ziarele care scriau cu entuziasm despre marea victorie a lui Chamberlain la München, abia atunci mi-am dat seama că Anglia era pe cale de a pierde bătălia. Din fericire ea și-a găsit oamenii de care avea nevoie și iată-i pe aliații noștri simțind pe pielea lor ce inseamnă un război.

— Nu sunteți deloc entuziasmat de finalul acestei lupte la care participați impotriva voinței dumneavoastră.

Uneori Cezar Vlădescu nu mai răspundea. Dacă nu se plimbau, jucau cite o partidă de șah, acasă la el, unde-l invita. Locuia pe strada Alecu Russo, într-un bloc și-l conducea pe balconul care dădea spre o stradă zgomotoasă, plină de mașini și de fum. Partidele de șah îl pasionau nemaipomenit. Uita de toate. Din nefericire, el era un partener care-l scotea din sărite.

— Joci ca un ageamiu, domnule inginer, nu te supăra. Asta e mutare ? Vezi că-ți iau regina.

Altădată, enervat, îi muta vreo piesă, furios, ajungînd în cele din urmă să joace impotriva lui însuși.

Inginerul nu se supăra. Căuta să învețe de la el logica irefutabilă a bunului jucător, chiar făcuse progrese, dar era greu să-l invingi pe un om ca el. Pe Colonel nu-l interesa șahul, asta începuse să intuiască și Cezar Vlădescu.

— Domnule, incepi să-mi devii suspect, deși îmi ești foarte simpatic

Celălalt făcea o mutră uluită.

— Nu înțeleg.

— Ești prea cumsecade. Nu ai vicii, nu ai mindrii. Mă lași să cîștig toate partidele.

— Dar v-am spus că nu am fost niciodată un jucător prea bun și vă servesc drept partener pentru că știu cit vă plac aceste partide.

Cezar Vlădescu își freca obrazul roșcovan cu palma, scrutindu-l, ca și cînd ar fi vrut să ghicească ce se ascunde dincolo de fruntea celuilalt.

— Nu știu de unde să te iau. Convorbirile noastre au un singur sens. Eu sporovăiesc, ca orice nemulțumit, și dumneata mă asculți. Unde vrei să ajungi ?

— Nicăieri. Nu urmăresc nimic în ce vă privește. Imi face plăcere să stau cu dumneavoastră. Meseria pe care o am e atit de plicticoasă !

— Dar nu mi-ai spus nimic despre viața dumitale personală. Ești insurat ? Unde locuiești ? Nu m-ai invitat la dumneata acasă. Poate că ești sărac, poate că te jenezi să-ți văd locuința, dar sunt detalii care mă pun pe ginduri.

Era momentul cînd a-l minți mai departe ar fi fost primejdios.

— Domnule Vlădescu, o să vă spun de ce n-am putut să vă invit la mine acasă și de ce nu v-am vorbit despre viața mea personală. Inainte de asta, însă, aș vrea să fac o observație. Aș vrea să vă întreb ceva, din pură curiozitate : dacă s-ar fi intîmplat ca Mareșalul să nu facă greșeala de a vă retrograda în mod indirect, punindu-vă pe linie moartă cu bună știință, ați fi gîndit la fel cum gîndiți acum ? Nu sunteți și dumneavoastră la fel de orgolios ca și el și nu cumva tocmai acest orgoliu rănit v-a aruncat în opoziție ?

Celălalt îl privea dintr-odată intrigat, descoperind un alt om cu care vorbise o limbă necunoscută pînă atunci.

— Ia spune, că e interesant.

— Vedeți dumneavoastră. de bine, de rău, faceți totuși războiul acestui Mareșal. Il serviți. O să-mi invocați disciplina militară. O să-mi spuneți că ați depus un jurămint pe care trebuie să-l respectați și așa mai departe. V-ați gîndit că sute de mii de oameni, și cînd spun asta, mă gîndesc la cei fugăriți acum pe cîmpurile de luptă — pe care războiul la început i-a incintat, trecînd peste orori, îmbătați de niște victorii, care au rămas niște amintiri — sunt dezamăgiți? V-ați gîndit la oamenii care stau în șanțuri și iată (discuția avea loc pe la sfîrșitul lui octombrie '43) va veni în curînd iarna și ei vor trebui să înfrunte a treia oară înghețul, frigul, deznădejdea : Ei, acești oameni, ce gîndesc despre războiul orgoliosului nostru comandant? Ajunge numai atit ca să nu mai fiți de acord cu el? Este suficient un atit de mic lucru? Nu trebuie făcut ceva împotriva omului care și-a asumat totul în numele tuturor, și al nostru, al dumitale, al meu și al altora? Nu e cazul să-l hotărim să sfîrșească războiul lui, nu al nostru?

Cezar Vlădescu înțelesese că se întîmplă un lucru neobișnuit pentru el : să aibă o mare surpriză. Se aflau în pădurea Băneasa, plimbindu-se pe una din puținele alei asfaltate care duceau spre un mic restaurant. Un val de frunze măturate de un vînt stirnit pe neașteptate le incurca mersul. Veneau ca o trombă și curentul de aer le ridica în văzduh, le răsucea și le proiecta în trunchiurile negre ale copacilor din jur. Se făcuse deodată frig, erau amindoi îmbrăcați în pardesie și Colonelul îi propusese să bea ceva în crișma a cărei firmă se vedea de la o sută de pași.

— Nu, mulțumesc, nu beau în timpul zilei, spusese.

— Atunci să ne mai plimbăm puțin, chiar dacă a inceput vîntul care ne-aruncă frunzele în față, dar care e plăcut, nu ?

Dincolo de o peluză, niște grădinari stringeau, purcoaie-purcoaie, resturile acelei veri, frunze de platan, de plop, de stejar, care păliseră ceva mai tirziu și le dădeau foc. Fumul gonea spre ei, adus de vînt, avea un miros, amărui, plăcut.

— Pot să te intreb cu ce te ocupi în realitate, domnul meu? intrebase Cezar Vlădescu.

— Am să vă răspund cu sinceritate. Nu are rost să mă mai ascund. Faptul că m-am imprietenit cu dumneavoastră nu este întîmplător. Sunt trimis de un grup de patrioți, de opozanți ai Mareșalului. Voiam să știu exact ceea ce gîndiți și am aflat. Să nu credeți că v-am spionat. Sincer vorbind mi-a făcut o mare plăcere să întîlnesc și oameni care gîndesc ca dumneavoastră. Iată de ce v-am pus întrebarea de mai înainte.

— Domnule Petroveanu, am înțeles că mă crezi și pe mine un orgolios. Nu-i așa?

— Sincer să fiu, așa este.

Celălalt o luase cu cițiva pași înainte, gînditor, cu mîinile la spate, frecîndu-și degetele, nervos. Nu-i răspunsese cițva timp, căutîndu-și probabil cuvintele.

— Sinceritatea dumitale m-a dezarmat. N-am să pot să-ți răspund astăzi. Dar, de fapt, ce vrei de la mine, domnule?

— Aș dori să aderați la o mișcare care țintește să scoată România din război. Nu știu cît ați înțeles din ceea ce am discutat noi doi, în citeva rînduri, lucrul acesta, dar acum pot să vorbesc deschis. Nu sunteți singurul militar

„Aici a avut loc consfătuirea din noaptea de 13–14 iunie 1944 pentru pregătirea insurecției armate“ (cal. Moșilor, 103)

care merge cu noi și nici ultimul. Vreau să vă mai spun că sunt și eu militar și vă vorbesc ca un militar. Trebuie să facem ceva ca să scoatem România din cîrdășia cu nemții. E ultima carte pe care jucăm. Puteți să nu mai îmi dați mîna, să nu mai îmi spuneți un cuvînt. Nu vreau să-mi răspundeți nici la această întrebare azi, trebuie să vă gîndiți foarte bine înainte de a spune da sau nu.

Străbătuseră în tăcere kilometrul care îi despărțea de mașina inginerului. Abia cînd motorul **Adlerului** începuse să zumzăie și pornise spre București, Cezar Vlădescu reușise să vorbească.

— Trebuia să bănuiesc ceva. Dar aveți o onestitate care mă scutește de orice bănuială. Asta o simt. Pe urmă, răbdarea dovedită cu mine. Ați știut probabil că sunt un om singur, nevastămea a murit acum doi ani, că n-am prieteni și sunt neincrezător și bănuielnic.

— Exact.

— Domnule, îmi ceri un lucru foarte greu. Una este să nu fii de acord cu Conducătorul statului și alta să i te opui. Sunt militar, nu știu ce fel de militar oi fi fost dumneata sau vei fi fiind, dar odată ce mi-ai spus cele ce mi-ai spus, îți dai seama că nici unul dintre noi nu mai poate da înapoi. Suntem legați de un secret. Te asigur, îți dau cuvîntul meu de onoare că nu voi vorbi nimănui despre cele ce mi-ai spus, dar nici nu-ți promit, cel puțin acum, că voi colabora cu dumneata și cu prietenii dumitale. Cînd voi hotărî am să-ți comunic. Nu vreau nici să par laș și să-ți interzic să ne mai vedem. Angajindu-te în astfel de acțiuni, probabil că ești urmărit și într-un fel mă primejduiesc stînd cu dumneata. Dar nici să mă fac că nu te mai cunosc nu mi-ar place. Dacă vei fi prins cred că vei spune adevărul despre dumneata și despre mine. Nu vrei să lăsăm întîmplarea să ne ajute? Bănuiesc că ești destul de prudent pentru a nu risca să-i compromiteți și pe alții.

Reușiseră să păstreze relațiile bune pe care le aveau pînă atunci și nu se putea spune că Cezar Vlădescu îl evita. Se vedeau mai rar, probabil că și situația frontului care se înrăutățea, și ultimele ofensive ruseți contribuiseră la decizia lui, astfel incît, în cele din urmă, pe cînd jucau șah în apartamentul lui Vlădescu din strada Alecu Russo, el îi spusese :

— M-am hotărît. Spune-mi ce am de făcut ?

— Deocamdată nimic. Nu vă cer să-mi dați cifre sau statistici, vreau numai ca vreodată, cînd lucrurile vor fi foarte aproape de actul hotărîtor, să ne ajutați. O singură dată și atît. E vorba de procurarea unor arme. Știm cît este de greu, dar vom avea grijă ca măcar în aparență să nu fiți amestecat. Poate vă gîndiți și dumneavoastră, poate ne gîndim și noi, cum să facem ca un vagon cu arme și muniție, printr-o eroare sau o neglijență în serviciu, să se rătăcească...

— Despre ce arme e vorba ? Sper că nu-mi cereți tancuri și tunuri, glumise Cezar Vlădescu.

— Evident că nu e vorba de așa ceva. Avem nevoie de niște pistoale mitraliere cu muniția respectivă, de faust-patroane, branduri, grenade și puști. Nici citeva pistoale nu ar strica să adăugați la toate acestea.

Cezar Vlădescu încă ezitase o clipă.

— Vrei să-mi spui care e destinația acestor arme, cine le va folosi și impotriva cui ?

— Armele vor fi folosite de către patrioții români impotriva nemților în momentul în care insurecția armată pe care o plănuim ne va sili să le folosim contra celor care vor voi cu siguranță să ne pedepsească pentru indrăzneala noastră.

Celălalt lăsase piesele de șah, măturindu-le cu palma.

— Astea erau partidele dumitale pierdute ? Noi jucam șah pe altă tablă și nu-mi dădeam seama. Vorbești de o insurecție armată, nu exagerezi ? Crezi că toți generalii vor întoarce spatele Mareșalului ? Are și el oamenii lui.

— Nu toți, cei mai mulți. Și nu e vorba numai de generali, e vorba de armata română care este sătulă de acest război.

— Siguranța dumitale îmi place, dar tare aș vrea să nu te înșeli.

— Cum, dumneavoastră credeți că mai există, sigur cu excepția unui grup restrins de oameni, cineva în țara asta care să vrea să meargă pe drumul spre prăpastie ? Nu-mi răspundeți acum, v-am rugat să nu vă grăbiți să spuneți da sau nu. Ați acceptat, noi avem răbdare.

Cezar Vlădescu se ridicase în picioare, silindu-l și pe el să facă la fel. Se apropiase de fereastra care dădea spre un bulevard sau o stradă aglomerată. Afară era o zi rece de toamnă. Soarele sărac arunca prin perdele o lumină stoarsă. Caloriferul sfiriia aproape adormitor.

— Privește-mă în ochi, domnule Petroveanu, și spune-mi în numele cui vorbești ? Al armatei române sau al altcuiva ?

— Și al armatei române, și al comuniștilor. Sunt comunist.

— Ce curios lucru ! E prima oară cînd văd un asemenea exemplar. Am auzit despre ei, am citit niște relatări în presă privitoare la niște procese, dar dumneata ești un intelectual, domnule. Asta se cunoaște după felul cum vorbești.

— Și ce vă spune că în rîndul comuniștilor nu există și intelectuali ? Credeți că ăsta e un partid de troglodiți, de tîrîie-brîu, de golani, de lumpeni ?

— Nu cred așa ceva, dar mi se pare foarte curios cum un ofițer al armatei române poate să declare cu atita seninătate că este comunist. E atit de neobișnuit pentru mine și pentru oricine ar auzi, incît dă-mi voie să mă mir. Dumneata erai ofițer de carieră ?

— Da.

— Atunci e și mai interesant. Ce te-a putut hotări să treci de partea cealaltă ? Pentru că am impresia că n-ai făcut nici o zi de război. Probabil că și numele dumitale e de împrumut și că nu mi-l poți spune.

— Numele adevărat nu vi-l pot spune. Ce m-a hotărît să trec de partea cealaltă. cum spuneți dumneavoastră ? Poate că provin dintr-o familie foarte săracă, poate că o mare nedreptate pe care am suferit-o m-a împins spre comuniști. Sunt multe explicații, dar n-are nici un rost acum să vorbim despre așa ceva...

Și iată că ziua pe care o așteptase inginerul sosise. Il înștiințase prin telefon că vrea să-l vadă și fixaseră întîlnirea aceea din parcul Carol, lîngă Giganții lui Paciurea, Cezar Vlădescu sosise la ora fixată. Avea o ușoară febricitate pe care căuta să și-o ascundă. Se salutaseră, își strînseseră mîinile și porniseră agale ca doi oameni care fac o plimbare. Rarii trecători cu care se întîlneau erau citeva bone cu copii, niște bătrîne, elevi scăpați de la școală, ba se întîlniseră și cu doi muncitori de la Telefoane care duceau în tăștele lor niște aparate agățate cu un fel de cîrlig.

— Ei, bine ? făcuse în cele din urmă Cezar Vlădescu.

— Ei, bine, este momentul să-mi dați mîna de ajutor pe care v-am cerut-o.

— Știam că pentru asta mă convoci. Din punctul meu de vedere bănuiesc ce am de făcut. Spune-mi numai locul de debarcare.

După aceea Colonelul mai avusese două întîlniri cu doi oameni pe care trebuia să-i consulte tot în problema discutată cu Cezar Vlădescu și, către ora prînzului, se îndrepta agale spre magazinul doamnei Smaranda Robescu unde trebuia să-l găsească pe Tronaru, dacă ar fi avut noroc și totul ar fi mers cum trebuie. Ziua căldută, plăcută, cu cerul limpede, faptul că avea la dispoziție, după socotelile lui, cel puțin o jumătate de oră, de mers pe jos îi dădea o bună dispoziție pe care nu o mai avusese de mult. Se afla undeva, dincolo de Podul Grant, spre Calea Griviței, privind dughenele micilor negustori și mulțimea care se îndesa în fața galantarelor.

Atunci se auziseră sirenele sunînd prelung. Sergenții începuseră să fluiere, lumea nu prea se înghesuia să intre în adăposturi, obișnuită cu exercițiile din ultimele luni, așa incît nici Colonelul nu se grăbi să se miște de la locul lui. Coada înainta incet, apucase totuși să cumpere două chiftele cu piine, plătise și apucase agale spre Gara de Nord, cînd se auziră focurile încrucișate ale antiaerienei. Zgomotul exploziilor îi liniștise pe cei cițiva trecători cu care se încrucișase, femeile, mai sperioase, incepuseră să alerge spre locurile indicate cu o săgeată albă și cu litera **A,** înconjurată cu un cerc, indicînd direcția și locul unde se găseau adăposturile.

După încă alte două minute se auziră și bombele căzînd undeva, în față, ca și cînd bolovani uriași ar fi zdrobit asfaltul. Fluierele sergenților se întețiseră, mașinile alergau nebunește înspre marginile orașului, claxonind furios. Tramvaiele se opriseră între stații și vagoanele se goliseră la repezeală. Se auzeau strigătele amestecate ale unor bărbați și ale unor femei : „Se bombardează !“ și iar fluierăturile sergenților. O clipă Colonelul nu știu incotro să alerge. Pe ziduri nu mai vedea săgeata care indicase pînă atunci direcția spre adăpostul cel mai apropiat, și înțelesese că depășise acel loc și că trebuie să se întoarcă. De undeva, din față, căderea ritmică a bombelor și mai ales șuieratul lor înfiorător se apropia. De data asta era serios. Incepu să alerge. Imediat după cinematograful **Lia,** spre bulevardul Basarab, zări săgeata de var alb și cercul ce indicau un adăpost aflat sub o clădire cu citeva etaje. Bombele căzeau foarte aproape. Se auzeau exploziile și zări, cu coada ochiului, din fugă, fumul uriaș și flăcările, precum și bucăți de fier din acoperișul peroanelor.

— Au lovit Gara ! striga careva. Repede, la adăpost ! Repede !

In jurul lui cădeau geamuri și grinzi fărimate, schije mărunte de fier și bolovani smulși din caldarim. In față văzu ridicîndu-se niște vîlvătăi uriașe. Ardeau prăvăliile Griviței dinspre partea cea mai apropiată de șinele de fier.

— Or să lovească podul, urla cineva lîngă el. Ne prăpădim.

Ajunsese în fața unor scări. Cineva îl trăgea de mînă, în adăpost. Cobori în goană într-un fel de garaj, plin de vehicule pe șasiuri. Nu erau prea mulți înăuntru, vreo 20 sau 30 de oameni care apucaseră să intre. Cineva vorbea agitat, un bărbat galben la față, cu o expresie de spaimă înfiorătoare pe chip.

— Cite planșeuri are blocul ăsta ?

— Șase, spunea unul dintre șoferii aflați în garajul în care intraseră. N-aveți nici o grijă, că n-ajung ei pînă aici.

— Nu se știe, ciriia altcineva, oricum bombele cad foarte aproape. Trebuia să ne așteptăm la așa ceva. Vor să dezorganizeze transporturile.

Colonelul îl privise. Era un sublocotenent tînăr, cu ochelari, cu un port-hart pe șold, ascultînd cu atenție unde cad bombele.

— Au lovit destul de precis pînă acum. Bombele lovesc Griviția, cu o mică abatere.

„Asta îmi mai trebuia, gîndea Colonelul. Acum m-a găsit să-l aduc pe Tronaru la București. Are și el o baftă ! Să-l scoți din lagăr și să-l arunci într-un bombardament ! Dar aveam nevoie de el. Cum ne-o fi norocul !“

Primul val trecuse. Urmaseră citeva minute de liniște deplină. De afară nu se auzea nimic, ca și cum orașul ar fi fost înecat de o apă uriașă. Pe urmă, iar deslușiră lătratul sacadat al antiaerienei.

— Vin in valuri. Asta e obiceiul lor, zisese sublocotenentul. Eu i-am apucat la Ploiești. La fel au făcut și-atunci. Dar ai nostri le-au doborît destule aparate. Avem o **vinătoare** foarte bună. Nici cu antiaeriana nu mi-e rușine.

— Mama lor ! Cu noi și-au găsit să-și arate vitejia, înjura un șofer plin de unsoare pe mîini, care-și abandonase lucrul la o mașină pe care o reparase pînă atunci.

— Trece și asta, zisese un altul, filosofic, de lîngă el.

— Trece, trece, dar ne face chisălită.

Acum bombardau în altă parte. Sunetul exploziilor răsuna undeva, mai la stînga și mai în spate.

— Lovesc la **Arsenal,** spunea sublocotenentul. Sus, în deal, la Cotroceni. E normal, caută punctele nevralgice.

— Dumneata le știi pe toate, făcea soferul, ar trebui să te muncească comandantul antiaerienei. Poate i-ai vindeca să mai vină incoace.

— Nu mă bagă ei în seamă pe mine pînă atunci.

Trecuse și al doilea val. Din nou urmase liniștea aceea încărcată de spaimă. De data aceasta se auzeau sirenele unor ambulanțe care soseau probabil ca să culeagă rănitii. Sergenții șuierau și ei din gangurile Grivitei. Deasupra, un murmur uriaș de motoare grele spinteca aerul.

— Al treilea val, catalogă sublocotenentul. Vin tot incoace. Mai au o repriză cu noi.

— Praf se alege de Gara de Nord. Unde mai pui hotelurile din jur ! Că dacă îi plesnește pe musterii o să aibă cioclii ce îngropa o săptămînă.

Pămîntul vibra la fiecare lovitură. Căzură citeva bombe, foarte aproape. Blocul sub care se aflau, pirii ca un catarg, dar bomba căzuse în față. Cei aflați în adăpost auzeau numai schijele înfigîndu-se în fațadă și geamurile pleznind și căzînd ca o ploaie de grăunțe pe asfalt.

— A fost foarte aproape ! zisese sublocotenentul. 20 de metri mai incoace și ne cintau **Aleluia.**

— N-ajung pînă la noi ! zicea aceeași voce încăpățînată care-i informase că deasupra lor se află șase planșee de beton.

— Să dea Dumnezeu, spunea o muiere care, de nervi, mușca dintr-un măr cam terciuit, cumpărat probabil din Piața Matache.

Peste un sfert de oră Colonelul se afla pe stradă. Sunase de mult incetarea alarmei, acum Griviția arăta halucinant. Undeva, în față, ardeau niște acoperișuri. Citeva clădiri fuseseră parcă spintecate cu un uriaș tirnăcop. Arătau numai jumătăți de apartamente cu mobila ciobită ; citeva cadavre fuseseră proiectate de sufiul bombelor unde lăsaseră pe caldarim numai niște creieri terciuiți și miini dislocate și bălți de sînge printre bucăți de beton armat, smuls și făcut țăndări. Alte clădiri aveau fatadele ciuruite, ferestrele smulse iar acoperișurile ardeau încă într-un foc stins. Se auzeau prăbușindu-se grinzile, voci amestecate strigau : „Ajutor“, trecătorii buimăciți, abia ieșiti din adăposturi alergau de colo-colo, fără rost, nemaiintelegînd unde se află. Citeva vagoane de tramvai contorsionate de loviturile proiectilelor arătau ca niște mormane de fier vechi. Sticla geamurilor sfărîmate părea o chiciură albă, în soarele care abia pătrundea prin norul negru de fum.

Colonelul n-avea timp să privească sau să se înduioșeze de ceea ce vedea. Pornise aproape alergînd înspre Gara de Nord, ocolind mormanele de ruine încă fumegînd. Praful de mortar îi îngreuna respirația. Nu mai vedea nici piața centrală a Gării. Soseau primele mașini de pompieri, clopotind cu furie pentru ca să-și facă loc prin mulțimea de alte masini care își căutau un drum lateral, încercînd să iasă din cimitirul de vehicule răsturnate și de cadavre proiectate pe pereți. In stînga lui, cineva arunca o găleată cu apă pe un om cu hainele încă arzînd pe el. Era mort, avea o față calcinată, neagră și numai o jumătate de trup. Spectacolul înfiorător îl făcu să se grăbească. Un baraj de camioane militare silea acum pe toată lumea să ocolească spre strada Dinicu Golescu. Cineva innebunise, nu mai știa dacă este o femeie sau un bărbat,

Continuare în pag. a 7-a

radio

Letopiseț

După felurite programe de muzică, de la preclasici la parodii muzicale mai mult sau mai puțin amuzante, după un concurs **Cine știe cîștigă,** pe tema culturii de masă, la care a examinat cu multă vervă Romulus Vulpescu, după o reușită repriză de **Fotbal cu lăutari,** piesa lui Ion Băieșu ; după o serie de rubrici fidele, pe care ascultătorii trebuie să le fi regăsit la sfîrșitul unei duminici radiofonice estivale, emisiunea **Biografia unei capodopere** ne-a purtat, nostalgic și pilduitor, într-un tărîm al istoriei noastre, prin paginile de letopiseț ale lui Miron Costin. Autoarea dramatizării, Elsa Groza, a avut în intreprinderea ei avantajul că Miron Costin, caz obișnuit la cronicarii noștri, a fost implicat adînc în afacerile publice ale țării, comentariul său fiind al unui participant, sau cel puțin al unuia care prin propria experiență are toate datele să pătrundă sensul celor petrecute înaintea sa. Politician, războinic, diplomat, îndrăgostit de cultură și înzestrat cu harul scrisului, scrupulos cronicar și inclinat la gîndirea moralistă, Miron Costin a oferit un portret generos din punctul de vedere al mijloacelor și scopurilor radiofonice. Portretul unui om complet, activ, al unei conștiințe exemplare. Am admirat naturalețea scenariului și am observat că s-au făcut puține ajustări ca să „iasă piesa“. Adică informațiile erau aproape fără excepție credincioase adevărului așa cum l-a văzut și l-a gîndit Miron Costin. De multe ori dramatizările de genul acesta sufăr de un stil supărător și uniformizator de idealizare : Miron Costin nu a fost copleșit cu o asemenea atitudine ; dar am avut, desigur, senzația că selecția detaliilor a ocolit ceea ce ar fi putut aduce o cit de mică îndoială în imaginea iconografică propusă. Ar fi de gîndit dacă procedeul merită să fie perpetuat ca rețetă constantă pentru popularizare.

Citeva pasaje din cronică au fost rostite de personaje, pentru a dovedi tensiunea unor scene sau umorul altora, spiritul moralist, frumusețea frazelor. Cum mai observam cîndva, o lectură bine făcută (ceea ce e o chestiune profesională elementară, la radio) înseamnă foarte mult pentru ascultătorul care poate nu a avut ocazia ori răbdarea să abordeze textul.

Ne-a plăcut să observăm că dramatizarea în discuție a pus un accent cu adevărat mișcător pe sentimentul de demnitate și răspundere al scrisului, sentiment definitoriu al lui Miron Costin, ca întemeietor conștient de cultură. Cele scrise de el s-au răspîndit prin cópii făcute de mînă ; doar adevărul și înțelepciunea merită multele ceasuri de transcriere caligrafică și merită podoabele vinietelor. Sentimentul demnității și responsabilității scrisului într-o formă atit de autentică nu poate să nu fie tulburător și stenic.

Ioana Ieronim

plastică

Gheorghe Anghel

Marea expoziție retrospectivă din anul 1966, cuprinzînd sculpturile lui Gheorghe Anghel, va rămîne multă vreme o manifestare de referință în istoria artei românești. Apărea cu acea ocazie, în toată plenitudinea sa, imaginea unei personalități de excepție, a unui artist sobru și exigent, care concentrat cu îndîrjire asupra propriei sale munci a știut să facă din consecvență o virtute, din coerență stilistică ecoul unui eu generos. Gheorghe Anghel a fost un introspectiv și de aceea tot ce a ieșit din mîinile sale poartă amprenta unei mari combustii, a unei spiritualități profunde. Nu întîmplător sculptura sa este de extracție clasică. Personajul central al sculpturilor lui Gheorghe Anghel a fost și a rămas întotdeauna omul, în special văzut în momentele fundamentale ale existenței, în clipele cînd sufletul și spiritul se imprimă în toți porii materiei. Actul exteriorizării nu este însă niciodată violent. Sculpturile lui Anghel au o blîndețe visătoare, departe însă de sfătoșenie, de poveste, de legendă. Prezintă omul ca pe o ființă reflexivă, innobilată de gîndire. Ipostazele eroice, tragice, mărețe sînt la sculptorul român emanația liniștii și a echilibrului, a păcii și a seninătății universului migrate în microcosmosul de gînduri simbolizat de ființa umană.

Au contribuit la orientarea sculpturii lui Anghel, desigur, anii petrecuți la Paris (între 1924—1937), oraș unde a frecventat atelierul marelui său compatriot Brâncuși și unde a luat contact cu arta unor Rodin, Bourdelle, Maillol. Sculptura lui Anghel și-a precizat în perioada respectivă în mod complet identitatea. El a preferat să nu meargă pe urmele lui Brâncuși; nu-l preocupau formele arhetipale și nici reducțiile la esență. Era mai degrabă interesat de romantismul clasicizant al lui Rodin, preocupat și el de evidențierea fluidului adînc al vieții în detrimentul retoricii. Pe lecția acestuia, pe energia stilului bourdellian și pe delicatețea ușor emfatică a celui al lui Maillol, se grefează viziunea sa austeră, dar plină, totodată, de o fervoare afișată cu supremă demnitate. Portretele lui **Enescu** (1943), **Bălcescu** (1948), **Emil Racoviță** (1964), punctează mai puțin pe caracterele individuale ale psihologiei personajului cît pe acea tensiune spirituală ce relevă particularitățile ce îl leagă pe om de propria lui speță. Temeinicia rațiunii este pentru Anghel emblema ei și poate nici o altă statuie a sa nu exprimă mai elocvent decît **Cărturarul** (1938) această idee obsedantă. S-ar putea crede că astfel sculptura maestrului se detașează de contingent, de realitatea imediată la care fac apel toate intruchipările sale. Nimic nu poate fi mai fals. Anghel — care o viață întreagă a trăit sub teroarea perfecțiunii, pînă la a-și distruge toate schițele preliminare, lăsînd să vorbească tutelar doar bronzul — a vrut, dimpotrivă, să sublinieze că aparențele lumii sensibile nu constituie decît o dimensiune a umanității, trecătoare, pe care numai prezența spiritului o proiectează în eternitate. **Cărturarul** hieratic al lui Anghel este gîndul devenit materie, după cum **Eminescu** al său (datînd din 1956) este un zeu, majestuos și trist, ieșit însingurat din apele infinite ale mării.

Grigore Arbore

muzică

Alegere și decantare

Tirgu Mureș, oraș al verilor muzicale, a adunat sub bătăile ceasului din turn o nouă ediție a festivalului național „Cîntarea României“, etapa republicană (18—22 iulie). O echilibrată organizare a permis desfășurarea fără decalaje a marelui număr de formații și grupuri corale, formații simfonice și de cameră, precum, și de muzică populară. În programul destul de încărcat s-au detașat intențiile bune ale participanților : prezentarea unor prime audiții și abordarea unor lucrări care să unească severa știință a compoziției cu accesibilitatea.

Dintre primele audiții ascultate, trebuie să notăm preponderența corurilor : „Ștergar românesc“ de Gh. Bazavan, „Ecoul patriei“ de Anton Dogaru, „Cîntec de jale“ de Doru Popovici, „Patrie de frumusețî“ de C. Romașcanu, „Măreață Românie“ de C. Arvinte, acoperind astfel încă o parte a cererii mereu crescute în acest domeniu. Corala „Melos“ de la Casa corpului didactic (dirijor C. Popescu), corul bărbătesc „Gh. Danga“ (dirijor Anatol Goreaev Soroceanu), valorificînd originalitatea compozițiilor, au făcut dovada unei bine studiate și armonioase linii interpretative.

La formațiile de cameră, nivelul mediu n-a fost depășit de multe orchestre, totuși finețea concertului de P. Constantinescu (Orchestra medicilor, dirijor dr. Ermil Nichifor), a dansurilor de Béla Bartok și Silvestri (Orchestra de cameră a Sindicatului învățămînt din sectorul 8, dirijor Șt. Prallea Blaga), acuratețea celor „Cinci piese“ de Bughici (Orchestra de cameră a liceului G. Enescu), simplitatea nobilă a dansurilor valahe de Daniel Speer (orchestra „Orfeu“ a Societății „Muzica“, dirijor Radu Cozărescu) ori a stilizatului „Codex Caloni“ de Doru Popovici („Collegium musicum“ de la Casa de cultură din sectorul 6, dirijor Cornel Leventiu), au demonstrat individualizare interpretativă și stil. Am fi dorit (ca întotdeauna) o mai vizibilă popularizare a creațiilor de tineri compozitori, care nu trebuie să rămînă la stadiul de „primă“ (și ultimă) audiție. Rmarcăm astfel inițiativa trioului vocal-instrumental al Sindicatelor Învățămînt din sectorul 4 de a aborda „Incantația“ de Astrid Tufescu-Geonea.

In ceea ce privește formațiile de muzică populară, remarcăm diversitatea tematicii, prezentarea nu numai de jocuri, ci și de dificile balade ori doine. De asemenea, evoluția celor citeva instrumente soliste mai rare (Ion Rada la ocarină, N. Bărăgan la drimbă, V. Piscureanu la fluier, Cristian Simionescu — nai) precum și a unor rapsozi populari (Ioana Mănăilă de la C.P.C.S.), a demonstrat destul de convingător, credem, că trebuiesc evitate prelucrările de folclor, „tarafurile simfonice“ cu un repertoriu lipsit de autenticitate.

Tirgu Mureș, oraș al alegerii, al decantării a mai arătat că nu știacheta repertoriului trebuie coborîtă, pentru a obține accesibilitate și priză la public, ci educația muzicală a publicului se întărește cu fiecare ediție a „Cîntării României“.

Grete Tartler

Primatul creației

Printre colegii de breaslă, mai tineri sau mai vîrstnici, Lucian Raicu este autorul care afirmă cel mai hotărît și cu cea mai îndreptățită autoritate primatul creației în critica literară. Pentru el, critica literară nu reprezintă altceva decît înseamnă, în genere, scrisul pentru oricare alt scriitor, acumularea, decizia de conștiință și explozia inspirației fiind identice. Elementele de „ruptură", de „mirare", de „surprindere", de „cutremurare" sînt proprii scriitorului-critic, pătrunzînd atît de adînc în opera literară încît pipăie înseși fundamentele vieții, expresiile generalizate ale umanității, detașîndu-se în același timp în privitor unic, în deținător al unui plus de cunoaștere nerealizabil, de neconceput altfel, în păstrător al unei taine ce justifică puterea noastră de a ne menține drept oameni, de a fi capabili să comunicăm între noi la modul esențial, prin intermediul fulgerător al creației, al formei ei superioare : poezia — prin poezie, Lucian Raicu înțelegînd nu numai „limbajul cel mai rapid", cum spunea Pasternak (pe care-l și citează), ci „omenescul adînc al vieții", „tragismul" și „sublimul" ei ; nu numai „esența incoruptibilă a literaturii în totalitatea ei", ci singura dimensiune umană capabilă să stea mărturie și judecată despre om, cum scria, cu alte cuvinte, Fundoianu (citat deasemeni).

Începînd să scriem despre critică am ajuns instantaneu să glosăm despre poezie, comentariu imposibil altfel de făcut pe marginea textelor lui Lucian Raicu, trăind permanent din această fecundă alăturare. Aici nu este vorba de „voință" ci de „o putere neautorizată, o putere fără putere, natură fără natură, așteptare fără obiect, pură așteptare, constituind un miracol", de un spațiu „al totalei uitări de sine, **al** sacrei așteptări, al **sacrei atenții**" (s.n.), elemente atît de caracteristice creației lui Lucian Raicu încît ideea de dăruire supremă, de „religie a artei" se potrivește și lui și oricărui scriitor adevărat. Indiscutabil, Lucian Raicu își trăiește cu pasiune scrisul, sentimentele și gîndurile lui sînt într-o continuă stare de tensiune și alarmă, de atenție inspirat aplicată, de sensibilitate posesivă în expansiune, de inteligență străbătătoare prin materie pînă la schemă, de raționalitate maleabilă la multiplu, de așteptare și suferință mîntuite prin revelație, în firescul extraordinar de firesc al expresiei rezolutive. Procedînd asemeni oricărui alt artist, care încorporează cît mai multă realitate, la contactul asociației incandescente, el își construiește demersul după norme necunoscute, în curs de facere și de prefacere, deodată cu înaintarea lor în necunoscut. Un păienjeniș de cărți, opera unui autor, o singură carte, un singur gînd sau o singură frază, dacă ora și clipa îi sînt propice, sînt prinse în lumina tare a unui cadru mai larg, mai adecvat, ne dăm seama, cu surprinderea și încîntarea întotdeauna furnizate de a nu ști cît, cum și pînă unde se poate merge : un răspuns bine formulat antrenînd mult mai puternic lanțul întrebărilor insondabile decît o bîlbîială critică, univocă în fond prin chiar neputința cuprinderii.

Fiind „un timp tranzitoriu", o „energie mai mare decît este de trebuință satisfacerii scopului ei imediat", un soi de cauză a propriei sale cauze, acționînd, în sensul transformării efective, asupra autorului ei, opera, creația spune și se spune pe sine, alcătuind nu numai o nouă biografie spirituală, ci chiar și o altă viață celui în cauză. Dacă, în această ordine de idei, Lucian Raicu îl amintește pe Nicolae Labiș, eu aș exemplifica prin Lucian Raicu însuși : traiul, comportamentul său, o anume hotărîtă rigoare, o anume austeritate favorizînd un intens regim spiritual și de muncă, sînt tot atîtea expresii ale cuceririlor sale pe tărîmul scrisului, condiționate în paralel de ele. Acel „simț că-mi revin forțele", notat de Beethoven pe o partitură, este vizibil în tot ceea ce face și scrie Lucian Raicu, în plină tensiune de caracter și idee, pregătit să-și întîmpine viziunile dar și să le strunească, la clipa optimă. Dovadă a nefetișizării procedeelor, oricare ar fi ele, a așteptării îndelungi și atente, cînd cu cît știi mai multe cu atît îți vine mai greu să ataci un subiect, în așteptarea, la pînda activă a investiturii secrete și de excepție, accentuînd cu o sinceritate dezarmantă și profundă dimensiunea pe care o comportă noțiunea de creație, stă mărturie o destăinuire: „Aș vrea să scriu o carte despre Eminescu, dar, deocamdată (și asta ține cam de mult și mă tem că n-o să-mi treacă) emoția în fața subiectului mă copleșește. N-am scris, n-am fost capabil niciodată să scriu un rînd, o frază cursivă, despre Mihai Eminescu" — spune Lucian Raicu și nu putem să nu ne înfiorăm noi înșine în fața unei conștiințe atît de chinuite de actul scrisului, pentru care chiar și o „frază" devine problema unei vieți, a unui destin.

Ceea ce dă farmecul și savoarea paginei critice, cu totul deosebite, la Lucian Raicu, este un adevărat torent al surprizelor furnizate de inteligență. El descoperă, în texte la prima vedere ușor elucidabile, filoane adînci, pînă la un punct unde nu mai distingem dacă se comentează de fapt ce-a vrut să spună un autor sau ce crede criticul să sublinieze din propriile sale idei, ajutîndu-se, exemplificîndu-se numai cu cîteva fraze străine, aspect definitoriu pentru un astfel de demers critic, în care, edificator, a citi exact înseamnă a transfigura, conform unor legi ascunse de care numai dialectica purei creații poate beneficia ; edificator deoarece, în final, produsul cîștigat se dovedește a fi la fel de fidel și operei comentate dar și ideilor comentatorului, dublă verificare efectuată în planul unificator al unei noi creații : creația critică, surprinsă în faza ei încă necunoscută sieși, debarasată de procesele auxiliare, penetrantă, originală. Critica are, astfel, o realitate a ei, pe care „o dezvoltă, o afirmă, o neagă, din nou o afirmă, iarăși o neagă, o pune într-o diversitate de situații, verificîndu-i tăria și rezistența", într-o proliferare și contragere ce tinde să aproximeze adevărurile ultime, nestrăină, ba chiar dimpotrivă, antrenînd emoțiile și sentimentele. O critică aparținînd deopotrivă științei și preștiinței, rațiunii și intuiției, analizei și metaanalizei, căutînd să sublimeze extremitățile pe treapta lor de echilibru instabil dar convenabil, deosebindu-se de cea clasică printr-o abordare mai abruptă, mai tranșantă, știind despre obiectul ei de investigare mai multe și avînd îndrăzneala de a le spune — modernitate pe care Lucian Raicu o atribuie creației în genere dar o subînțelege intrinsecă în primul rînd criticii.

Ușor observabilă, dialectica triadei, la Lucian Raicu, se încarcă de o energie aparte. Din două disonanțe se extrage o calitate nouă, dar subtilitatea de fond apare în minuirea celor trei dimensiuni drept efecte ale revelației care se afirmă, se caută și se verifică, se confirmă la nivelul etajelor consonante (o trimitere, o intuiție neobișnuit de intensă despre tripla relație Iehova-Moise-Aron, luminează adîncimea și frumusețea procesului). Tehnica diminuării, a restrîngerii, a precizării, a clarității dureroase este profund resimțită (criticul ar vrea să adauge

Ludmila Ionescu : „Tapiserie" (fragment)

noi comentarii la autori cărora le-a dedicat volume întregi, nu îndrăznește încă să scrie, din aceeași pricină limitativă a fiorului inițial, vast și orbitor, inhibant, despre alții, aflați la cea mai înaltă cotă valorică în ierarhia lui) dar și răsplata greului și necesar tribut plătit este pe măsură : compartimente în aparență total diferite încep să vibreze, să-și transmită semnale inteligibile, conlucrînd la esențializare — aspect simfonic inconfundabil al operei critice la care lucrează Lucian Raicu și-ncepe să-l definească drept un gînditor al artei. S-ar putea alege — în sprijinul celor spuse pînă acum — o listă foarte lungă de termeni, de noțiuni, de categorii literare în baza cărora funcționează critica lui Lucian Raicu. Modelul ispitește dar nici nu se lasă atît de ușor cenzurat. O supraimpresie a codului intrigă la fel sau chiar mai temeinic. Mă limitez la a consemna cîteva din fragmentele care-mi plac și convin cel mai mult din ultima carte a scriitorului (este vorba, firește, de „Practica scrisului și experiența lecturii" avută de la început în vedere).

Din confesiunile lui Marin Preda, mai ales cele inteligent provocate de Florin Mugur, Lucian Raicu (iată și o primă triadă posibilă) alcătuiește un solid punct de reper pentru stabilirea genezei operelor fundamentale (în această direcție, stima față de Marin Preda este nu numai exactă dar și extrem de convingătoare), izolînd cîteva întîmplări. Micile povestiri, de o exemplară probitate, în care Marin Preda își analizează o fotografie din copilărie, comentează primirea unei palme, în primii ani de școală, de la învățătorul satului, ori își amintește, cu o lucidă dar cît de delicată nostalgie, scena întoarcerii părinților de la Roșiori, oferă un prilej favorabil comentariului critic. Folosindu-l din plin, Lucian Raicu repune în discuție, explicit sau implicit, termenii de somnolență și încetineală, de mirare și revoltă, de fatalitate și necesitate, adecvîndu-i la problematizarea existenței, la starea de criză morală și de tensiune interogativă a conștiinței, pe întreaga durată a dezvoltării de sensuri descoperirea lumii și asumarea destinului ei însemnînd o necontenită regăsire de sine, o revitalizare continuă a acelor momente care favorizează revelația și sînt chiar revelația, desmărginind memoria incontrolabilă, asigurînd perenitatea unei opere în care viața, eroii și autorul însuși alcătuiesc o unitate indestructibilă : „Din astfel de momente genetice, de o stranie putere de rezistență și iradiere, neînsemnate și dobîndind deodată, în virtutea cine știe cărui principiu, o semnificație nouă, se configurează spațiul intern al unei opere făcută să dăinuiască." Cîteva pagini memorialistice din Gide, care povestește o modestă, la prima vedere, întîmplare ce i s-a petrecut în tinerețe, cînd era primar, îi atrage atenția lui Lucian Raicu, îl fascinează. Este vorba de „cazul Mulot" ; de peripețiile unui muncitor necalificat, Mulot, care, deși, după propriile-i mărturisiri, extraordinar de convingătoare, fusese victima unei condamnabile și grave erori de justiție, se dovedește în fapt a fi doar un simplu violator. Povestea lui Mulot, cea inventată, conținînd în germene un roman social de proporții, pendulînd între minciună și adevăr, este comparabilă mai mult cu ficțiunea literară — acesta este șocul adevărat suferit de Gide și Lucian Raicu îl scoate în evidență magistral : „Un astfel de șoc modifică nu numai viziunea scriitorului despre „psihologia omului", făcînd-o mai nuanțată ; modificarea se produce la nivelul literaturii, al actului literar însuși. „Comentînd declinul poeziei, dacă ar fi real, drept declin al omului, Lucian Raicu argumentează în favoarea permanenței tragismului și sublimului, omenescul și poezia — cele două mari necunoscute — neputînd fi depășite ci doar trăite. În această adîncime insondabilă, Lucian Raicu aruncă o frază din Fundoianu, cristalizată brusc de frînarea ideilor : „Din ceasul acela am înțeles că poemul e altceva... ce ?... n-am priceput prea bine... nu pricep încă... ceva care modifică realitatea ? nu... ceva care mă modifică... Pe mine ? Dar cine ? Și cine sînt eu ?"

Întreținindu-se pe aceleași lungimi de undă cu texte atît de diferite, alternînd plinul cu golul, prezența cu absența incitantă, afirmația cu întrebarea nedecisă, grav și totuși cu detașare, scriind despre geneza actului literar și ambiguitatea lui, despre poezia ca umanitate, Lucian Raicu se destăinuie, își mărturisește dar și organizează „viața secretă" într-un discurs de coerență și cursivitate. Perplexitatea transfigurată la lectura unui text de Lucian Raicu (și acestea nu sînt puține), nesiguranța fecundă de a nu ști pînă unde va îndrăzni să meargă argumentarea, acea demonie critică binevoitoare în perimetrul căreia totul pare permis, autorul apărîndu-ne drept deținător al unor puteri nelimitate, te ține, pur și sipmlu, cu sufletul la gură. Performanța de a fi misterios în plină activitate a lucidității, de a struni substanțe și forțe care ne-ar putea fi altfel, nefolosite cum trebuie, fatale, pun accentul necesar pe o complexitate la care se aderă (...„literatura și poezia mare se deosebesc de cele „normale" prin aceea că ne dau senzația nu că n-au ajuns încă la gîndirea abstractă puternică, dar mai curînd, cum se întîmplă la Goethe și Rilke, Dostoievski și Proust, Eminescu și Blaga, că au depășit-o, nemulțumiți de ea"). Îmblînzirea setei de absolut prin reducție la condiția umană firească și controlabilă, nu exclude ci implică nemijlocit neliniștea, chinul (este citat Marx : „A fi sensibil înseamnă a suferi") ; revelă statutul înalt responsabil al artistului (este citat Ralea : „Numai arta reușește să paralizeze pentru o clipă obsesia finalistă") ; evidențiază postura lui inconfundabilă (este citat Pârvan : „Putința de a trăi noi înșine în sufletul altuia e singura adevărată valoare omenească"). Ne reîntoarcem la creație, punctul cel mai ferm de sprijin, dincolo de o speculații, oricît de dragi nouă, minați de o tăcută, tenace și ultimă îndreptățire : „La Tolstoi-profetul, cel mai mult te tulbură că fiind, desigur, și profet și conștiință, a scris odată **Război și pace** și că, în anii cînd ajunsese să disprețuiască literatura ca literatură, a scris **Moartea lui Ivan Ilici**, iar la adînci bătrîneți, a mai avut sublima „răbdare" de a scris **Cazacii**".

Captivant în tot ce scrie, la nivelul verbului și-al ideii, creator prin vocație și autocontrol, dialectician suplu, înzestrat cu harul metodei, ofilind „patosul analfabet" parcă în treacăt dar necruțător, surîzînd și în același timp inflexibil, rigid în armura lui îndelung ciocănită, arsă și pe dinafară și pe dinăuntru ; iconoclast cu măsură, entuziast fără gesticulații de prisos, concentrat la obiectul cercetării și vizibil numai în acțiune (în felul unei raze sesizabile doar dacă privești metalul în care taie), impulsionat dinspre cultură către o filosofie a culturii, inzestrat cu acel simț al solemnului în prezența căruia, deși e greu sau aproape imposibil să-i determini natura, mozaicul tablelor de valori se-nfioară și modifică subit, într-o imagine mai limpede și cuprinzătoare ; umanist prin tradiție și prezență activă, înviorînd peisajul prin simplul fapt de a-l ști citind și scriind prin apropiere, aflat la ceea ce numim îndeobște vîrsta maturității (dar lui începe chiar să i se potrivească), — Lucian Raicu este un exemplu fericit de capacitate literară actuală în curs de realizare și numai lehamitea superstițioasă ce mi-o produc și azi clasamentele, atît de efemere uneori, mă împiedică să avansez și eu unul. Totuși, pentru conștiința mea există, bine constituită, o generație Lucian Raicu.

Grigore Hagiu

Voluptatea lecturii

O antologie de proză scurtă românească reprezintă un prilej atrăgător de a trece în revistă cele mai semnificative realizări din acest domeniu, evaluînd ponderea mijloacelor de expresie și disociind marile căi de evoluție a diferitelor specii narative. De altfel, coordonatele stabilite în titlu sînt foarte vagi, „proză scurtă" însemnînd atîtea lucruri, încît am tinde să evităm acești termeni într-o discuție literară prea riguroasă. Adresîndu-se publicului larg, antologatorul a propus în prefață o „diferență specifică", dacă ne este îngăduit a o numi așa, sugerînd că s-a oprit numai la formele de literatură „scurtă" ce includ un nucleu narativ, iar în nota asupra ediției spune direct că avem de-a face cu o „antologie a nuvelei, povestirii și schiței românești clasice și moderne", adică „a întregii proze narative românești, cu excepția romanului". Trecînd cu ușurință peste ostentația unei terminologii de circulație restrînsă, criticul Nicolae Ciobanu a preferat să compună o carte cu „apel" către cititorul obișnuit, lăsîndu-l mai degrabă în voia „plăcerii" de a traversa istoria literaturii, în compania unor titluri clasicizate, decît de a-l îndepărta de texte printr-un filtru intelectual prea elaborat. Mi se pare evident faptul că tipul de antologie la care s-a oprit Nicolae Ciobanu mărturisește el însuși o pasiune, o adevărată „slăbiciune". Ambiguitatea cuvîntului dintre ghilimele ne ajută de această dată să exprimăm avantajele și limitele întreprinderii criticului. Pornind de la o preocupare constantă, de mai mulți ani, selecția autorilor și a titlurilor este aproape ireproșabilă. Să nu uităm că Nicolae Ciobanu este unul dintre puținii noștri critici și istorici literari care au ținut tot timpul în atenția lor aceste specii narative. În toate volumele sale precedente există considerații ample asupra povestirii și nuvelei, iar în 1967 a publicat un studiu monografic intitulat **Nuvela și povestirea contemporană,** din care nu lipsesc deschiderile de istorie literară. Nu e în afară de semnificație nici faptul că predilecția sa este în contradicție cu vasalitatea întregii critici din acești ani față de roman. Afirmînd suveranitatea narațiunii pure, Nicolae Ciobanu dezvăluie un instinct critic sigur. Îți trebuie apoi o sensibilitate foarte acută sau chiar rafinament pentru a gusta o schiță de trei pagini ca pe revelația unui întreg univers. Instinctul și formația de istoric literar îl ajută pe Nicolae Ciobanu să ajungă la concluziile unui om de gust indiscutabil, propunînd cîteva texte din literatura noastră, care trebuie citite cu perucă pudrată, de aristocrat. Slăbiciunea la care ne refeream vine însă de la faptul paradoxal că simpla voluptate de lectură este în cele din urmă înșelătoare. Tot atît de bine îi cunoaștem și pasiunea pentru Ionel Teodoreanu, dar prezența sa în această antologie este, fără îndoială, nejustificată, ca să nu mai vorbim de aprecierea din nota asupra autorului, în care se afirmă că a jucat un rol dintre cele mai importante în evoluția romanului românesc. Scriitor adulat de un public mediocru, (vai mie, nu mă gîndesc la Ibrăileanu !), Ionel Teodoreanu este un caz tipic de artist care scrie pentru cititorul voluptos, cel care mănîncă romanțuri în loc de dulciuri. Deși a profesat cu mai multă consecvență literatura, Ionel Teodoreanu este totuși mai puțin benefic pentru conștiința estetică decît un Urmuz, de pildă, accidentul literar de care vorbește Nicolae Ciobanu. Indiferent de intenția lor, schițele urmuziene închid o neliniște pustiitoare, o întrebare fundamentală asupra cuvîntului ca forță de coeziune a lumii. Haosul fenomenal pe care-l închipuie prin recompunerea lumii pe baza unor cuvinte întîmplătoare sugerează un proces cu care s-a confruntat adeseori conștiința omului modern. Este de neînțeles aerul de superioritate al unor literatori față de producțiunile lui Urmuz, față de poema adîncă și tragică ce se oglindește în capodoperele sale. Prezența autorului lui **Ismail și Turnavitu** într-o asemenea antologie este un semn de evoluție a conștiinței estetice. Putem spera multe de la o literatură ce numără pe Urmuz printre clasicii săi ! Un registru expresiv atît de larg încît să cuprindă **Algazy & Grummer** a lui Urmuz și **Moara lui Călifar** a lui Galaction, într-o singură generație literară, mărturisește o bogăție cu care ne putem mîndri.

În cuvîntul său introductiv, antologatorul se referă la un moment dat la două albii, două tipare fundamentale ale genului scurt în literatura noastră. Ar fi vorba de unul strict realist, cu inspirație discernabilă în zona raporturilor sociale, și unul fabulos și fantastic. Este interesant de observat, în literatura noastră, faptul că genul scurt tinde spre exacerbarea fantasticului. Cu cît lentila micșorează în focar, cu atît legile lumii fenomenale se strică și fac loc unei noi alcătuiri, mai întotdeauna în favoarea laturii artistice, augmentînd virtuțile compoziției, valoarea produsului estetic și intensitatea înțelesurilor pe care le propune autorul. Delimitarea strict funcțională cu care operează Nicolae Ciobanu, și ale cărei limite este primul să le recunoască, devine de-a dreptul inoperantă în cazul unor autori de primă mărime. Mai degrabă am putea afirma că, la noi, romanul este genul prin excelență realist, iar proza scurtă vădește o adevărată vocație pentru fantastic. La Pavel Dan, de pildă, cu cît opera sa tinde mai mult spre roman, cu atît ea se obiectivează, de la **Copil schimbat** la **Urcan Bătrînul,** fiind o schimbare de intenție estetică, pe traseul dintre fantastic și social. La Rebreanu procesul este și mai limpede. Romanul **Adam și Eva** cu nucleu fabulos, este pur și simplu construit dintr-o suită de nuvele fantastice, iar povestirile cele mai „realiste" plonjează în halucinant (v. **Dintele).** Mai mult, scriitorii cu vocație predominant de această natură s-au impus îndeosebi ca nuveliști, cum este cazul lui Gala Galaction sau al lui Mircea Eliade. Este o împrejurare asupra căreia trebuie să ne oprim cu mai multă atenție. Romanul a tins la începuturile sale către construcția în frescă, vizînd totalitatea unei lumi, ambiție ce s-a perpetuat în literatura noastră pînă astăzi. Ea oferea omului un model social, o înțelegere a lumii, ce părea guvernată de legi indestructibile. Tensiunea ce se năștea între caractere și diferitele circumstanțe prin care evoluau era determinată de acțiunea implacabilă a ordinii acesteia universale. Gen „burghez" prin excelență, romanul realist este expresia încrederii într-o lume solidă. Să nu uităm că la noi se tentau încă opere balzaciene, comédii, ca să mă joc cu cuvintele, cum este proiectul lui Cezar Petrescu, într-o epocă ce asista la metamorfoze spectaculoase în romanul european, prin excluderea aproape totală a pozitivismului și naturalismului, și reintroducerea indeterminatului și a halucinantului. Într-un asemenea climat literar, genul scurt oferea posibilitatea disonanței, era specia literară ce putea să facă loc „golului" existențial, chiar dacă el se travestea mitologic. Omul pozitivist care venea din secolul trecut refuza să creadă că legile propuse de conștiința sa erau doar niște convenții liniștitoare. Dacă ai fi ținut să construiești întreaga lume pe o asemenea viziune, ar fi respins-o cu siguranță. Îi era mai ușor să accepte o deschidere bruscă a orizontului către adevăruri mai înalte și mai tulburătoare și să revină apoi, destul de repede, pe terenul sigur al vieții de zi cu zi, dacă se putea, chiar cu un zîmbet încurajator din partea autorului : „e bine, e bine, fii pe pace, nu s-a întîmplat nimic !", așa cum pare că face cîteodată Caragiale. Jucîndu-se cu mecanica lumii, urmărindu-i stereotipia, autorul prea-bine cunoscutei **Două loturi** dezvăluie nucleul ei de irealitate, accentuează tocmai **in-existența** sa, ceea ce este sursă de tragism, după cum exacerbarea mișcării din schițe le creează o dimensiune fantastică. În povestirile sale fabuloase, unele din izvor oriental, plăcerea este de asemenea, sublimată în jocul cu dimensiunile și cu planurile lumii, cu spațiul și cu timpul, aici și dincolo. Uneori scriitorul se lasă furat de propria construcție, pentru a se ridica apoi împotriva ei, ca un lucru cu păcat, ce alterează încrederea noastră în ordinea prestabilită, cum se întîmplă în cazul lui Galaction. **Moara lui Călifar** este un text adînc, ce dezvăluia lipsa de consistență a timpului și amăgirea tuturor bucuriilor și stărilor omenești. Nuvela se aseamănă perfect cu o celebră parabolă buddhistă referitoare la un tînăr învățăcel care-l întreabă pe maestrul său ce este **maya,** iar bătrînul ascet îl roagă atunci să-i aducă un ulcior cu apă. Învățăcelul pleacă la rîu unde cunoaște o fată frumoasă de care se îndrăgostește, se însoară cu ea, prosperă, este fericit, își construiește palate, are copii, iar după douăzeci de ani suportă o invazie, soția îi este ucisă, copiii se îneacă, iar el rătăcește prin pădure, ajungînd la o colibă unde un sihastru îl întreabă calm : de ce m-ai făcut să aștept aproape o jumătate de oră pentru un ulcior cu apă ? Aceasta era maya. Tot așa, morarul vrăjitor îl face pe tînărul ambițios să vadă ce putin se găsea în tot ceea ce visase. Pentru Galaction asta era o lucrare diavolească ce trebuia destrămată cu brutalitate, iar lumea întoarsă la rosturile sale și la adevărurile imediate.

Antologia lui Nicolae Ciobanu este un prilej de reflecție și încîntare. În cele din urmă, plăcerea lecturii iese iar biruitoare. Am regretat însă absența totală a unei specii a genului scurt, ce are în literatura noastră o carieră cu totul deosebită. Mă refer la scrisoarea literară, de cele mai multe ori înscrisă pe coordonate epice, dar impregnată cu lirism, cu divagații eseistice, și nu de puține ori cu elemente fantastice. Mai puțin acceptată de canonul didactic al speciilor, scrisoarea are o deplină legitimitate în republica ideală a literelor.

Aurel-Dragoș Munteanu

ce gîndește, ce scrie tînărul scriitor

Născut : 14 august 1948, Singeru — Prahova· Debut în „Luceafărul" — 1970. Cărți publicate : „Poeme" — Editura „Albatros" — 1975, „Stele pe dealuri" — Editura „Scrisul românesc" — 1976, „Un liber albatros" — Editura „Eminescu" — 1978, „Transplantul de albastru" (reportaje) — Editura „Sport-Turism" — 1978.

LUCIAN AVRAMESCU: «Cred în poezia care-l ajută pe om să se descopere om, iluminîndu-i priveliști interioare»

— De debut se leagă pentru orice scriitor, nu numai pentru cel tînăr, cele mai mari temeri, speranțe. Ce va fi, cum va fi, ce se va întîmpla ? — Sînt întrebări cărora le aștepți răspunsul și, de ce nu am spune-o, el, răspunsul, întîrzie uneori. Din acest unghi, debutul și prezența în presa literară — înaintea debutului editorial — ar trebui să însemne nu numai o confirmare a unui talent, dar și obișnuirea cititorului și a criticului cu numele, cu ceea ce scrii. Ce-ți amintești despre debutul tău în presa literară ? Ce a însemnat el pentru tine ?

— Primele poezii au apărut, datorită lui Cezar Baltag, în „Luceafărul". Eram student la Craiova și venisem în „Ana Ipătescu" — bulevardul pavat cu speranțe și mirosind amărui a cei mai frumoși castani din București — cărînd cu mine destule neliniști. Ceva mai tîrziu, Nicolae Manolescu — pe care l-am întîlnit tăind cu zîmbetu-i subțire un coridor al aceleiași somptuoase clădiri — și-a aruncat în grabă (pleca undeva) ochii pe poeziile pe care i le-am întins. Apoi s-a oprit interesat. M-a luat de braț și m-a introdus într-o încăpere. Acolo a semnat ceva pe colțul a două din cele trei poezii pe care i le dădusem. În aceeași săptămînă au apărut în „România literară". De atunci am tot debutat... Am publicat mult înaintea debutului editorial. Lucrurile însă, abia de aici se complică.

— Adică ?

— Simți nevoia, uneori, să parieze cineva cu adevărat pe galopul tău. Să riște toată valuta încrederii. „Ah, cine pariază pe coama mea, vîlvoi / Anafura-ndoielii prea mult mi-ați pus-o-n blide"... Locul — stabil și instabil — cam îngheșuit, al recenziilor de debut, ghilotinează sever un elan prea mare. Tratamentul debutanților, fără excepție — chiar al acelora primiți (în aparență) foarte bine — este ca pentru o răceală ușoară, fără dozele de adîncime care să anunțe incizia, radiografia, tranșeea săpată în verb. Debutul — nu ?! — ar putea fi o sărbătoare. Nu numai pentru autor. Chiar dacă unul singur va trece poarta eternității, la start — așa cum se făcea cîndva în templul de la Olimpia — aerul încrederii trebuie să umple piepturile tuturor alergătorilor. Căutîndu-l, firește, nealeș încă, pe cel ales. Spațiul rezervat criticii în reviste s-ar cuveni să se deschidă la această și cu această „solă experimentală" de unde poate țîșni griul înalt sau iarba ciudată, cu lăncii tinere în buza cerului.

— Ce te-ai așteptat, totuși, să fie prima carte publicată ?

— Nici mai mult, nici mai puțin decît a fost. Am cîștigat, alături de alți doi colegi tineri, concursul de debut al Editurii „Albatros" în 1975. Nu mai credeam că o să debutez vreodată editorial. Cartea, mereu refăcută, mereu amînată, (mereu stricată, era să zic) fusese răsfoită placid de diverși redactori de editură al căror nume nu-l rețin. Scrii frumos, ziceau, dar... Din juriul concursului au făcut parte Ioanichie Olteanu, Ștefan Aug. Doinaș, Laurențiu Ulici. A fost șansa mea pentru că le-a plăcut cartea, indicîndu-mă unanim.

— Ce ecouri a avut ? S-a scris despre ea ?

— Destul de mult. Cronici elogioase, cele mai multe favorabile, două recenzii total defavorabile.

— Cine le semna ?

— Una, Alexandru Piru. Cealaltă era nesemnată.

— Poate influența critica evoluția unui scriitor ?

— Și încă temeinic ! Nu poate influența evoluția unei cărți. Fiind deja tipărită nu mai e, firește, nimic de făcut. Bună sau proastă, ea rămîne o ecuație rezolvată cînd criticul dă verdictul. Cu autorul se întîmplă altceva. El poate fi sprijinit să se descopere în ce are mai autentic. Mai greu este cînd diversitatea de opinii critice (unele nu vin de la critici de meserie) nu mai îngăduie nici o concluzie, contrazicîndu-se aberant. Un scriitor care stă bine în suporții lăuntrici ai vocației sale, găsește, pînă la urmă, drumul. Pot fi, însă, și deraieri definitive, ireversibile. Muntele, odată trecut, poate fi privit, de la o oarecare distanță, în singurătate. Atunci poți vedea și singur golurile, reliefurile, cotele ascunse în negură.

— Cu toate că ai publicat încă două cărți de versuri, aș vrea să rămînem la starea generată de acest prim contact de carte cu critica, cu publicul. A propos, te interesează publicitatea ?

— Nu atît de mult încît să devină o obsesie. Dar nici atît de puțin încît să nu vreau să fiu citit. Cărțile mai puțin realizate ale unor scriitori „cu nume" se cumpără din inerție. Cartea de valoare a unui scriitor tînăr are un drum infinit mai greu către cititor. Și necitită, zăcînd într-un raft de librărie, o carte aproape că nu mai contează. Cel puțin pentru conștiința contemporanilor.

— Da, dar se poate aduce drept suprem argument posteritatea...

— Cînd Eminescu trecea pe stradă era aproape un fenomen cosmic. Se înforceau capete, șoapta numelui său circula cu emoție, concetățenii își ridicau respectuos jobenele. Cînd intra într-un local se făcea liniște. Era mai cunoscut decît oricare poet în vreo epocă. Chiar în cea a televizorului. Scriitorii de astăzi, nu numai cei biologic mai tineri, sînt, cu cîteva excepții, puțin cunoscuți. Unii, deloc. Deie sfîntu să fie vorba numai de lumescul lor profil, altfel să aibă șansa unor lecturi îndîrjite...

— Ce s-a întîmplat cu următoarele cărți : „Stele pe dealuri" și „Un liber albastros"? Cine scrie despre a doua, despre a treia carte a unui scriitor tînăr ?

— Au scris cu seriozitate Mircea Iorgulescu, Laurențiu Ulici, Alex. Ștefănescu, Constantin Mateescu. Au mai scris și alții... Important e să simți, ca autor, că fiecare pagină a cărții tale a fost atinsă. La ce mod ? Ca o clapă de pian, ascultînd sunetul dinlăuntru. Ce bucură, nu-i elogiul, ci înțelegerea superioară ; ce doare, nu-i judecata tăioasă, ci superficialitatea, bîlbîiala afonă.

— Scrii poezii de circumstanță ?

— Scriu poezii care slujesc un anumit moment politic. „Noi n-am plătit istoricii cu ziua" este un poem violent polemic. Cel puțin asta a fost starea mea sufletească atunci cînd l-am scris. Mi se făcuse părul arici cînd am citit rezumatul unei cărți publicate undeva de un istoric străin, o minciună odioasă, în dauna adevărului că noi sîntem fiii acestei vetre. Am așternut dintr-o răsuflare replica mea. Uneori morala istoriei este mai puternică. Dar, istoria se așază... Liniștea ei creatoare și ocrotitoare este și liniștea noastră cea de toate zilele, pentru respirări lirice armonioase.

— Care este poezia în care crezi ?

— Cred în poezia care îl ajută pe om sa se descopere om, iluminîndu-i priveliști interioare, salvîndu-l de brutalitate și degradare. Nu-mi place un fel de „poezie de analiză" (corespondentul neizbutit al romanului de analiză), foșnind uscat asemeni hîrtiei creponate, vidată de orice omenesc al emoției. Nu-mi place poezia care pune ventuze abisului, fără a scoate deasupra o singură picătură de rouă. Nu cred în poezia care dezertează de la menirea ei fundamentală : aceea de a emoționa, de a fi cunoaștere prin sensibilitate. Coincidența dintre bătaia inimii poetului și ordinea universală, iată ce poate naște lacrima spiritului. Și aici, de cele mai multe ori, avem de-a face cu o tulburătoare simplitate.

— Care este raportul dintre vocație și carieră?

— Ei, asta-i ! În mod normal, într-o țară în care este statuată politic afirmarea valorilor autentice, raportul dintre vocație și statutul social se cuvine să fie unul direct condiționat. Poporul zice : „Omul potrivit la locul potrivit". Se întîmplă, însă, și invers, dragă prietene. Carierele să facă vocațiile. Întîi scaunul — obținut naiba știe prin ce loterie — și pe urmă, trosc, din senin, pică vocația ca un pachet divin... Dar, să lăsăm asta. Scriitorul tînăr are alte frămîntări. Să-și scrie, mai întîi, cărțile. Este o carieră care, împlinită cu har, aduce cele mai nobile satisfacții.

— Ce nu-ți place la tinerii scriitori din promoția ta ?

— Că sînt unii — cîțiva — care au devenit profesioniști ai ponegririi, care mai mult bîrfesc decît scriu. Se cultivă asiduu pirul prejudecății, iar ultimul lucru care contează este să ne citim reciproc cu atenție și, dacă se poate, cu un pic de dragoste. O poezie publicată pe o pagină de revistă, un fragment de roman e tot ce se știe uneori despre un scriitor.

— Dar ce-ți place ?

— Mă bucur că trăiesc într-o epocă de mare febrilitate a gîndului. Găsesc, dacă stau să mă gîndesc bine, mai mulți oameni de admirat decît de disprețuit. Iubesc mulți poeți. Oameni care au sufletul sărutat de floarea harului. Cei mai sinceri prieteni îi am însă între țăranii din satul meu.

— Ce crezi despre conformism ?

— Nu-mi plac nonconformiștii de cafenea. Ei sînt cei mai conformiști dintre toți, pentru că nu dau nimic, nici bun, nici rău. Revoluțiile lor sînt într-un pahar cu apă. Nonconformiști cu adevărat sînt oamenii noștri politici, gînditorii istoriei noastre. Politica României este dinamică și greu de înghesuit într-un calapod.

— Ce nu ți-ar place să uiți ?

— Steaua polară, locul satului meu, mormîntul lui tata, mort la 49 de ani, clipele în care am fost fericit, clipele în care am fost amărît. Uităm, totuși, atîtea lucruri.

— De ce scrii reportaj ? Ai publicat și o carte „Transplantul de albastru". De doi ani ai publicat, mi se pare, mai des reportaj decît poezie !

— Scriu reportaj din nevoia de a mă confrunta cu o realitate fascinantă care-i a epocii mele. Reportajul moare, e adevărat. Dar cine știe dacă nu este și el o mărturie despre ce s-a întîmplat azi, într-un azi care, inevitabil, va deveni mîine un ieri al istoriei. Acest azi mă pasionează nu numai pentru că fac parte din el. Dar simt că, istoric, am șansa de a trăi în interiorul unui adevăr revoluționar unic, în clipa sa de revelare sinceră și infinit de generoasă. „Transplantul de albastru" este o carte care s-a născut în anii mei de gazetărie la ziarul „Orizont" din Vîlcea, un ziar mai ambițios și mai viu decît multe ziare din țară. În privința poeziei ai și n-ai dreptate. Am scris, în zațul de timp care mi-a mai rămas, dijmuit vizibil de obligațiile ziaristice, un volum care-i acum, în lucru, la Editura „Eminescu", editură care — prin conducerea sa — s-a dovedit receptivă la această înnoire pe care o propune cartea mea. E adevărat că din acest volum n-am publicat mai nimic. Sînt poeți cărora revistele le cer colaborarea numai în momentele festive. Dînd și altceva, aștepți cîte un an, mai mult chiar, și, de cele mai multe ori, degeaba. De aici, sărăcirea, ajustarea profilului unor scriitori pînă la crochiu și... linie.

— Ce loc ocupă imaginația în creația unui poet ?

— Primul, dacă există o ierarhie. „Poeții creează — spunea Platon — fantome și nu realități". Ele nu pot fi atinse, ca nucleul de foc al Etnei, decît cu imaginația. Dacă sculptorul distinge — imaginează — în blocul amorf contururile reale ale statuii viitoare, poetul merge infinit mai departe. El imaginează sensuri care n-au imagine, contururi care n-au contur, nelăsîndu-se bănuite decît de retina sufletului. Și totuși, asemeni unui personaj al lui Sofocle, poetul poate spune „Eu vă vorbesc de parcă-am fost acolo". Lipsa de imaginație este o infirmitate care poate da orice — cu toate că mă îndoiesc — numai poeți nu.

Constantin Stan

atelier literar
poșta redacției

STERIADE TIMUR : Tabloul e într-adevăr foarte întunecat, dar dispuneți de două atuuri majore, pe care să sprijiniți cu toată nădejdea operația **redresare,** operația **echilibru :** tinerețea, talentul. (Talentul, existent fără doar și poate, e încă într-un stadiu de creștere, de definire, de maturizare — stadiu în care școala, studiul, exercițiul, etc. sînt indispensabile, esențiale). Dar în efortul dv., atît de ambițios și hotărît, de a vă găsi drumul adevărat, n-ar fi înțelept „să puneți toate ouăle într-un coș", să jucați totul pe o carte („cartea" poeziei), să așteptați de la aceasta soluția radicală (simplă, operativă) a tuturor necazurilor și neîmplinirilor traiului dv. actual. Mai întîi, pentru că — după cum ziceam adineauri — talentul dv. are nevoie el însuși (pentru a căpăta dimensiunile plenare și siguranța maturității) de suportul școlii (în toate sensurile și detaliile). Și apoi, pentru că nimeni — cu rarissime excepții și abia în treimea finală a existenței — n-a trăit și nu poate trăi exclusiv din poezie. Aceste două adevăruri (care, credem, nu mai trebuiesc demonstrate) implică, pentru dv. (ca, de altfel, pentru toți tinerii care-și caută matca proprie) necesitatea găsirii unui drum către școală și al unuia (care poate fi, uneori, același) către o slujbă, o ocupație (respectiv, o sursă de trai). Nu vă lăsați amăgit (ori chiar cumva flatat !) de blazonul „amuzant" și comod al lui „incurcălume" (care nu-e neapărat și acela al poetului adevărat). În nobila dv. îndirjire de a vă reface viața, talentul vă va fi (în condițiile arătate) un serios punct de sprijin. Dar nu poate fi singurul ! Versurile de-acum cuprind promisiuni din cele mai bune, mai ales „Ce pot face", „Să nu mă-ntrebe", „O zi pe an", „De la un timp", „Trec nori", „Nu mai rezist", „Ce-aș putea să regret". Țineți-ne la curent.

JEAN CINAȘ : Unele semne, nu prea lămurite, lasă loc totuși pentru speranțe. „Urme", „Cuvintele m-au ales", „Bine că-i vară" (în strofa a doua, echivocul frizează un comic de anecdotă vulgară !...) justifică, într-o măsură mai mică sau mai mare, aceste speranțe. Să vedem ce mai urmează.

ROMUS ROCA : Paginile sînt inegale, nu tocmai sigure și echilibrate, dar nu lipsesc semnele unor înzestrări lirice (vizibile, mai cu seamă, în „Aceste riuri", „Matca", „Am o grădină", „Mîinile", „Deținut", „Căciuli de daci", „Pubertate", „Muzeul satului"). Să vedem ce mai urmează.

J.P. NOSTROMO : Surpriză plăcută (după o atît de lungă absență !...). Dar condeiul a pierdut din îndeminare și promptitudine, textele sînt greoaie, poticnite, sofisticate (...în timp ce fabula, mai ales, pretinde tocmai limpezime, cursivitate, vioiciune). Ceva mai bine, parcă, în „Vulpoiul și orbul găinilor". (Mulțumiri pentru amabila invitație).

LIA VERITALIA : Nimic nou, deosebit. Ceva, poate, doar în această epigramatică „Răscumpărare de păcat" : „Eu îmi dau doctoratul, / Tu îți dai doctoratul, / El își dă doctoratul. / Noi ne dăm doctoratul, / Voi vă dați doctoratul, / Ei își dau sufletul / Pentru a-și răscumpăra păcatul / De-a nu-și fi dat doctoratul".

GH. H. COTEA : Sînt unele semne, încă neconcludente, în „Nepăsări" (în rest, năzbîtii și elucubrații) dar, înainte de capriciile pentru „amicul Jony" și de ritoasele (și niței comicele) preferințe pe care ni le comunicați („ironia, antifraza, ...ambiguitatea", etc.) e necesar un studiu serios, aprofundat, asupra poeziei și, în general, un orizont de cultură mai cuprinzător. (Pentru rezolvarea impasurilor lexicale, e indicată consultarea unui bun dicționar, — n-aveți nimic de pierdut !...).

MAG. L.M. : Interesant ca idee, acest jurnal liric matern. Din păcate, lucrurile ajung la poezie destul de rar și de puțin convingător. Cîte ceva, prin „Nostalgie", „Am legat veșnicia", „Marea ursitoare", „Numărătoare", „Sînt rodul".

D.E. ROȘCA : O schimbare în bine, cu rezultate demne de interes și pline de promisiuni (mai ales, „Scrisoare", „Cultivatorul de ceață"). În al doilea plic, în schimb, o reîntoarcere la vechea formulă, fără rezultate demne de interes (poate, întrucîtva, „Morella", „Convalescență").

RADU PANDELE : Dincolo de familiarismul nejustificat al adresării, n-avem nimic de observat (jocul cu semnăturile, pseudonime, inițiale, etc. ne dă destulă bătaie de cap și produce, nu o dată, încurcături și confuzii). Noi răspundem fiecărei corespondențe, — poate veți reuși să identificați răspunsurile care vă privesc.

V.A.M. : Există oarecare îndeminare în minuirea versului și chiar un început de freamăt liric. Dar, pînă la poezia adevărată, mai e cale destulă.

ANCA B. : Cîteva lucruri mai limpezi, mai echilibrate („La femme", „Plutim singuri", „Nimeni nu se uită", „Am vorbi în deșert").

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se înapoiază.

O zi

La amiază sosește
întotdeauna soarele :
își toarnă apă
din Burduful de piele
și-și așează pe frunze mari
carnea cu miros de fum,
în vreme ce femeile
îi curăță fructe
Copiii își trec veseli
mîinile printre raze
Bărbații sînt la vînătoare,
departe de junglă.

MARIANA GEORGESCU

Bibliotecă

Întîmplările din viața unui copac
consemnate de nimfa copacului
în pergamentul făcut sul
în scoarța copacului
de la un an la altul sporind
manuscrisul copacului.

Copacii
rînduiți pe poliței de dealuri
– bibliotecă
răsfoită cu fierăstrăul.

ERICH KOTZBACHER

În veșnicia trecerii

Toți morții mei mă leagă de trecut,
de-acea etern-pierdută galaxie
ce-nalt a luminat și-a dispărut
în zări pe care nimeni nu le știe

Cu cît mă trec cu-atît mă-nveșnicesc,
cutreierat de lumi zodiacale
și crește-n mine dorul românesc
și sînt cuprins de-o nesfîrșită jale.

Tu poți să rizi de-mbătrînirea mea,
de agonia viselor deșarte,
eu harul tinereții-l pot avea
și fericirea vieții fără moarte

Căci sînt legat de tot ce-i trecător
și-n veșnicia trecerii m-oi pierde
cu trup și suflet, cum pe cer un nor
sau nevăzuta sevă-n codrul verde.

PETRE VLAD

Țăranii

Iubirea lor
tot de pămînt se leagă
de-ar fi să-i auzim.
urcind
dintr-o baladă
tot limba grîului vorbesc
și-ascultă
țiinea țării să fie
mai albă
și mai multă...
Nu este zi
ca soare să nu-i ardă
trudind pe cîmpie
trudind într-o livadă
pe toate meridianele lumii
vorbindu-se de graiul lor
dulce
al țiinii...

G.M. BUCOVICIOR

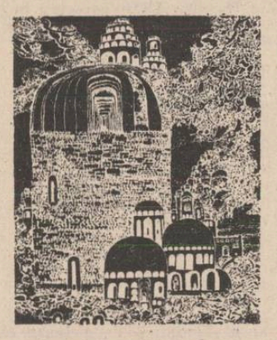

Desen de Elena Boariu

Cu pași mărunți

Cu pași mărunți copilăria
mai tropăie în jurul meu
cu flori de cîmp
mă tot îmbie
și-n irizări de galben
se topește
de cîte ori încerc
s-o prind
cu pași mărunți copilăria
mă-ndepărtează-ncet de tine
o găsesc
în patul meu dormind.

ANCI DAN

Încotro

Și acum încotro

după ce am trîntit ușa
peste dulcoasele mele amintiri din copilărie
și am deprins arta promisiunii
după ce m-am îmbrăcat într-un orgoliu
atît de mare
încît pare, mai degrabă, o haină de clovn
după ce, scriind un poem,
s-au găsit și cîțiva care să-l citească
făcîndu-mă, fără veste, părtaș
la această complicată relație :
producător – marfă – beneficiar
după ce am tunat și fulgerat
în numele unor poezii
pe care nu le-am scris încă
și am uneltit să vă cumpăr sufletul
cu un pumn de cuvinte
după ce, scriind îndelung
într-o cameră cu prea multe oglinzi,
am înțeles, în sfîrșit, că fiecare cuvînt,
suspendat între două secunde trecînd,
se petrece în timp
și se hrănește cu viața mea.

NELU STANCIU

Ars poetica

Mai știi palate și imperii,
tablouri, uliți, oameni, cai ?
Să uiți necontenit și totuși
să ai ce pierde, să mai ai.
Să fii bogat, un zeu al mării,
un Nibelung, Ali-Baba,
c-un gest să pierzi, să reiei slova
de unde simți că spui ceva.
Sentimental ca nimeni altul
printre atîtea fraze reci,
dar detronînd lucid minciuna
din poezie, ca pe regi.

BORIS MARIAN

Aproape de cer

Locuind aproape de cer
cel mai bine mă-nțeleg cu ploaia
căreia-i dictez versuri mobilizatoare
am înăbușit ultima răscoală a florii de tei
și-mi propun să scriu un tratat
în care combat afirmația
că istoria începe la Summer
așa suna un poem
difuzat prin megafoanele ploii
azinoapte cînd
dormeați foarte profund

DANIEL AMURG

Personaj și context social

Urmare din pag. 1

Monu Moldovan, eroul romanului **Suferința urmașilor** de Ion Lăncrănjan. În alt context social, personajul ar fi fost un justițiar, un soi de Vasile cel Mare dintr-un alt „județ al sărmanilor". Căci Monu se opune nu unui proces dat ca ireversibil (cooperativizarea) ci abuzurilor, deformărilor, nedreptăților, dogmatismelor profesate în numele idealului social. Refuzul oricărui compromis moral, credința într-un adevăr al existenței dincolo de conjuncturi fac din Monu un personaj reprezentativ, investit cu valoarea simbolică a eroilor de epopee. Un erou de epopee fără aura învingătorului, dar care își conservă pînă la capăt, nealterată, integritatea.

Mai puțin clar, mai puțin previzibil și, aș zice, mai uman este destinul lui Dumitru Bejan, unul dintre personajele romanului lui Aurel Dragoș Munteanu, **Marile Iubiri.** Bejan trece printr-un proces progresiv de alterare a personalității, tîrziu conștientizat dar inevitabil. Scriitorul își plasează personajele în deceniul șase, epocă de mutații sociale profunde, cu implicații deseori dramatice pentru destinele individuale. Ardeleanul Mitru Bejan, devenit acum Mitică Bejan (schimbarea numelui este semnul exterior al unei modificări de substanță) și redactor-șef al unui important cotidian din Capitală, se integrează rapid spiritului epocii dar și dogmatismului ei, fără să acuze drama dezrădăcinării. Curînd însă rutina relațiilor oficiale, automatismele unei existențe reglate exclusiv de mecanica stimul-reacție îi vor nivela și anula treptat, personalitatea. Momentul declanșării crizei este aproape, indoiala se insinuează neștiută, reflecția asupra condiției umane îl conduce la reevaluarea propriei existențe și, în cele din urmă, la o dramatică degringoladă. Pasiunea pentru Viorica Mierlă, soția unui înalt demnitar este doar un interludiu, refugiul efemer care nu reușește să-și ofere echilibrul dorit. Factori sociali agravează acest proces complex de pustiire interioară și grăbesc sfîrșitul personajului. Aparent infailibilul Bejan nu găsește în sine resursele necesare supraviețuirii și sfîrșește lamentabil.

Trei personaje, trei ipostaze existențiale modelate în confruntarea, la fel de acută, cu sinele și cu contextul social. Dezbaterea morală și interogația socială rămîne teme fundamentale pentru scriitorul român, preocupat mai curînd de conținuturile ontologice decît de estetica formelor.

„Noul val" al dreptei

Urmare din pag. 1

strucția unui sistem de gîndire cu caracter idealist sau pur fideist. Cazul lui Pascal este poate cel mai ilustrativ pe acest plan.

Dar exemplele pe care le-am relevat pun în lumină situațiile cele mai inocente din sfera conexiunilor posibile dintre știință și filozofie. Există însă și altele, de o tristă amintire, din care rezultă cum politologia, derivată din teze aparent științifice, a dus în mod practic la justificarea crimei. Nazismul reprezintă doar una dintre ipostazele nefericite, rușinoase, criminale ale acestui tip înșelător de conexiune între **„știință" și practică.** În condițiile de astăzi, asemenea moduri de gîndire sînt altfel argumentate. Raymond Aron pune în lumină doar cîteva exemple de acest gen menite să ilustreze coloratura **noii drepte** din vremea noastră. Și acum, ca și altădată, totul pare să pornească de la **„știință"**, așadar de la cercetări care lasă impresia unei inocențe totale. Dar cum Nathalie Sarraute ne-a atras de multă vreme atenția că trăim într-o **eră a suspiciunii,** de ce n-am încerca oare că supunem tezele unor gînditori contemporani, unui filtru menit să sublinieze caracterul lor profund reacționar. Raymond Aron semnalează existența unei reviste **(La Nouvelle École)** care însumează concluziile unor cercetători despre civilizația europeană. Totul pare firesc pînă la descifrarea dedesubturilor modului de gîndire a acestor cercetători. Locurile comune, supuse unor acte de interogare par și ele justificate. În aparență sînt examinate unele fenomene actuale, rezultate din gîndirea pur teoretică sau din praxis, care privesc egalitarismul, masificarea, nivelarea sau uniformizarea unor tipuri de societate contemporană. Este adevărat că nu putem contesta faptul că pe unele meridiane ale globului au apărut tendințe de acest gen. Dar ori de unde s-ar reclăma asemenea teze nu au nimic comun cu societatea socialistă autentică, nici cu tezele fundamentale de derivație marxistă.

„Salvatorii" lumii de la nivelare și egalitarism pornesc de la unele **utopii** care au anticipat gîndirea marxistă, ca și de la erori care nu au nimic comun cu umanismul socialist. Ei acreditează, de fapt, un alt mod de **gîndire neofascistă.**

La Nouvelle École reprezintă expresia unui asemenea tip de gîndire, iar exponentul său cel mai cunoscut, care ne invață în paginile din **„Figaro Magazine"**, cum să ajungem la **„societate elitară"** este Alain de Benoist.

Este adevărat că despre distribuția bunurilor, despre categoriile și clasele sociale, ca și despre raporturile dintre acestea s-a discutat întotdeauna pe planul gîndirii filozofice cu caracter social. Operele lui Aristotel, Campanella, Rousseau, John Locke etc. sînt o mărturie ilustrativă în acest sens. Cînd un anumit tip de societate a intrat în criză apar atît puncte de vedere revoluționare cît și altele conservatoare.

Noua dreaptă vizează în esență gîndirea marxistă printr-un proces de deformare a unor teze fundamentale. Nu există, după cum bine se știe, în sfera filozofiei social-politice marxiste nici o tendință de echivalare a **egalității sociale** cu **egalitarismul** menit să ducă la o aplatizare a tuturor valorilor. În drumul său îndelungat spre **revoluția mondială,** ca și spre instaurarea unei **noi ordini economice** în lume, specificul național, ca și caracteristicile etniilor sînt respectate.

Or, exponenții **noii drepte,** autorii unor studii din **Club de l'horologe** pornesc de la unele teze discutabile din domeniul biologiei și al geneticii pentru a putea justifica o **filozofie elitară,** diferențe care să demonstreze privilegiile, acte de secesiune națională etc. Este adevărat că în pedagogia marxistă relația dintre mediu și individ este în așa manieră discutată încît să iasă pe prim plan puterea educației în procesul de transformare a individului. Dar concluziile geneticii moderne nu vin în contradicție cu marxismul Dimpotrivă. Ele au fost respinse doar de gînditorii epocii dogmatice.

Noua dreaptă inventează, de fapt, o teorie a **mediului atotputernic** pentru a-i putea opune o concepție despre **ereditatea individuală,** care ar conferi prin datele genetice fiecărui om o stare de diferență față de altul, atît de mare încît apare ca o **fatalitate,** ca un **destin ineluctabil** prin raportare la mediu, educație, viață socială etc.

Astăzi nimeni nu mai este străin de tezele geneticii moderne, ca și de experiențele periculoase pe care le practică unii medici în domeniul **chirurgiei genice.** Dar de aici, pînă la susținerea unor diferențe fundamentale între indivizi, etnii, grupuri sociale, popoare etc., distanța este uriașă.

Aparînd **ierarhia naturală,** noua dreaptă realizează premizele filozofice ale anarhismului, separatismului, războaielor de secesiune. Noi știm de multă vreme că teoria **contractului social,** enunțată de Rousseau, ca și de alți gînditori este o utopie. Dar experiența vieții sociale în comun, trăirea în aceeași matrice sociogeografică reprezintă factori de care nu se mai poate face abstracție. Așa se explică și situația unor etnii care trăind în același context se apropie ca mod de gîndire și comportament. Oare faptul că în Elveția trăiesc scriitori de expresie germană, franceză sau italiană îi face să gîndească altfel decît poporul în mijlocul căruia viețuiesc ? Se poate oare stabili un raport de echivalență între cultura din R.F.G. și cea din Austria ? Credem că nu, datele istoriei literare fiind elocvente în acest sens. Și atunci de unde rezultă acuzația de miopie a gîndirii marxiste în raport cu alte moduri de gîndire a cărei **transparență** le dă doar un iz conservator sau pur reacționar ? Adré Glucksmann scrie că marxismul **„nu hrănește numai convingerile, dar și voința de a nu vedea".** Dar prin însești datele ei fundamentale, orice **filozofie revoluționară** trebuie să fie **pătrunzătoare,** nu opacă. Deosebirea între a **vedea fenomene existente** și **situații inexistente** este însă uriașă.

Atacurile **noii drepte,** ca și **a noilor filozofi** fără filozofie se concentrează împotriva unor aspecte ale vieții contemporane, dar mai cu seamă împotriva socialismului. Bernard-Henri Levy afirmă că **„tehnica, dorința și socialismul"** reprezintă **„cele trei figuri matriciale ale tragediei contemporane".** Înverșunare de noi convertiți, fanatism tipic unor oameni care și-au schimbat credința.

De aceea, nu ne miră faptul că Raymond Aron afirmă că **„Scriitorii din Club de l'horologe amintesc doctrinele revoluției conservatoare din Germania prehitleristă".**

Asistăm astfel la o nouă tentativă de filozofie elitară, generatoare de anarhie, dar în același timp menită să ducă la menținerea unor privilegii cîștigate. Ea se configurează prin noi argumente ce ne amintesc de tarele atît de grave și de neuitat ale teoriilor naziste de altădată.

De ce oare trebuie invocată știința pentru a apăra teze atît de penibile și nocive pentru lumea contemporană ? Gîndirea pluralistă este firească. Dar nu am dori să mai asistăm la o regîndire a răului pe toate planurile existenței.

Partida de șah

Urmare din pag. a 5-a

avea jumătate de trup arsă și se clătina. Căzuse după treizeci de metri horcăind. Un grup de copii, ieșiți dintr-o grădiniță din apropiere, era mînat din urmă de o femeie agitată, speriată și ea de ceea ce se întîmplase, privind mereu spre cer, ca și cînd ar fi auzit încă de acolo căzînd bombele. Citeva pilnii lăsate de explozii smulseseră șinele de tramvai și culcaseră la pămînt cîtiva stîlpi metalici. Înfiorător era tocmai acel urlet unanim, nu al răniților pentru că toată lumea striga și vaietul se transformase într-un fel de uragan care te făcea să te îndepărtezi de acest loc, lovit de moarte. Una dintre femeile ieșite din gangurile hotelului **Nord,** de vizavi de Gară, fuma prostită pe o grămadă de moloz. Era îmbrăcată într-o rochie roșie, țipătoare și lacrimile care-i udau obrazul îi căraseră fardul gros pe obraji, desfigurînd-o. Purta ciorapi de mătase, poșeta era desfăcută, îsi pierduse un pantof, nu făcea altceva nimic decît să tragă mecanic din țigară ca și cînd n-ar fi înțeles nimic. „Poate că e lovită și nu-și dă seama, dar n-am timp acum să stau s-o întreb dacă o doare ceva". Se lovea de o lume buimacă, încă apăsată de teroare, de tam-tam-ul bombelor grele care sfărîmaseră totul în jur. Femei, bărbați, copii, laolaltă, alergau încoace și-ncolo, nemaiînțelegînd unde se află, căutînd un relief cunoscut pe care nu-l mai recunoșteau, pentru că tot decorul familiar în mijlocul căruia trăiseră era acum altceva : munți de moloz, jumătăți de blocuri, încă arzînd, și mai ales un strigăt care ieșea din mormanele parcă vii, de bîrne calcinate, de sticlă pisată și jumătăți de pereți prăbușiți, de scaune făcute zob sau rămase întregi, pudrate de var, un var ars pe jumătate, de tablouri pe care nu le cunoșteau pentru că păreau ale altora, deși stătuseră pe pereții prăbușiți, de rame care încadrau fotografii de familie, totul într-o confuzie nemaipomenită, ca și cînd o uriașă ființă s-ar fi împiedicat de clădirile din jur și ar fi trecut prin ele, despicînd totul, fărîmițînd ziduri și acoperișuri, lăsînd în urmă numai mirosul inecăcios de lucruri arse.

Mulțimea încadrîndu-se acum, instinctiv, în coloane, mărșăluia orb printre două maluri de moloz, într-un mers hipnotic, căutînd o ieșire din acest labirint, iscat deodată sub cerul fierbinte al unei după-amieze de aprilie începute pașnic, cu un cer de un albastru nefiresc. De undeva, din stînga și din dreapta se simțea iradiind o pînză de apă. Pompierii găsiseră gurile de canal și aruncau trîmbe lichide ca o ploaie neașteptată din cerul nemilos care adusese atîta nenorocire. Aerul se umezea. Din față, dinspre gară, cineva striga printr-un megafon :

— Ferește !

Probabil că se prăbușea fațada unei clădiri și iar se auzeau pașii coloanei de oameni care înainta orbește, într-un mars hipnotic, spre o direcție necunoscută.

— Ferește, mă ! Ferește, mă ! răsunau pretutindeni strigătele soldaților și ale pompierilor și se auzeau loviturile de tîrnăcop și de cazmale, încercînd să deschidă adevărate coridoare în masa amorfă de beton și de cărămidă, dincolo de care se auzeau urlete de ajutor. Se iscase un vînt neașteptat care tîra o trenă uriașă de praf încolo și-ncoace. Soarele se estompase. Era ca o bubă galbenă, ca o libarcă, lățindu-se și sugrumîndu-se. Avea ceva dintr-un foetus lepădat pe apă pe care valurile îl înghit și îl aruncă mai departe. Aerul devenise irespirabil și ceva, apăsător ca o trapă celestă, care cobora peste oraș, necruțător, îi strivea pe cei aflați sub masa rătăcitoare de var amestecat cu pietriș și nisip. Implacabila trapă le strivea ființa cu o a doua spaimă, și mai îngrozitoare, un amestec de teamă și speranță la gîndul că nu știau ce vor găsi la ei acasă pentru că această coloană hipnotică de necunoscuți, solidarizați de bombardamentul neașteptat și pornind fără țintă spre o ieșire pe care n-o cunoșteau, avea un singur scop, să-i ajungă din urmă pe cei lăsați acasă sau aflați în altă parte, să-i revadă, să fie liniștiți de imaginea depărtată a propriei lor locuințe, ivite din depărtare ca semn că fuseseră căutați și că locuința lor, rudele lor scăpaseră, nu avuseseră soarta celor de-aici, unii, încă vii, încă urlînd dintre ruine, încercînd să miște cu ultimele forțe grinzi și cărămizi uriașe, greutăți căzute asupra lor, bucăți de beton care îi striveau, implorînd, agitînd niște brate zdrelite prin confuzia de sfărîmături, avînd încă o ultimă certitudine : că trăiesc, că nu vor fi lăsați de cei veniți în ajutorul lor, soldați în uniformă și necunoscuți care nu pregetau să-i salveze. Și tocmai ceea ce-i inspăimînta pe cei porniți spre locuințele lor, aflate în alte puncte ale orașului, într-o grabă fără scop, acele ordine și strigăte, sirene și clopote bătînd, ale pompierilor, tocmai apelurile comandanților soldaților care cereau unora să dea voie plutoanelor lor să degajeze locul, tocmai confuzia sonoră de voci, de alte strigăte de ajutor, venite de sub alte clădiri, dădeau curaj celor care încercau să scape de sub grinzile încă arzînd, de sub uriașa greutate a plafoanelor prăbușite peste ei, care nu reușiseră încă să-i strivească pentru că ceva, o altă grindă sau o altă grămadă de cărămizi, le împiedicaseră, și ei mai aveau acel milimetru care le permitea să respire între două uriașe lespezi ce ar fi putut să-i ucidă. Și tocmai desnădejdea lor, acele răcnete neostenite, scoase din gîtlejurile uscate, arse de sete, le dădeau conștiința că trăiesc, că n-au fost striviți și că există o speranță că vor fi scoși de-acolo după ce vor fi auziți.

Umanismul românesc

Urmare din pag. 1

știe, discuțiile despre influențele centripete înregistrate de literatura noastră s-au purtat mai ales în jurul diverselor moduri în care marile curente literare și culturale au avut ecou la noi. În actualitate, cînd se înregistrează, pe de o parte, explozia unei imense producții de literatură și de interpretări ale literaturii, iar pe de alta, coexistența inextricabilă a tuturor modalităților, nu sînt posibile disocații de acest tip, ele avînd nevoie de trecerea unei perioade mai lungi de timp. Așa fiind, apare mult mai accesibilă urmărirea contribuției de fond cu care literatura noastră se prezintă în universal. Înainte de a o întreprinde, putem totuși constata că o deosebită receptivitate a arătat literatura noastră față de operele și doctrinele întemeiate pe respectul umanist al ideii de progres.

Procesul de „literarizare a literaturii" se afla la 1848 într-o etapă de început, dar semnificativă. Idealul social care domină gîndirea epocii influențează în mod masiv literatura, dar nu într-un mod mecanic. Prin operele sale de vîrf, literatura pașoptistă participă din plin la acest proces. Fără a renunța la ideea mare a unei literaturi legate în mod explicit de existența socială, literatura își caută și își găsește forme specifice de ajungere la semnificații artistice. Avînd în vedere aceste aspecte, a căror perenitate avea să fie confirmată de evoluția ulterioară a literaturii noastre, se poate vorbi cu îndreptățire despre un umanism literar românesc, ale cărui origini se află în glorioasa epocă a pașoptismului. De menționat este deci nota originală a pașoptismului românesc în contextul literar european al epocii. Asimilînd influențele diverse ale romantismului, pașoptismul reușește să impună o structură proprie.

Perioada contemporană a literaturii noastre, ale cărei asemănări cu pașoptismul constituie o mărturie impresionantă de continuitate istorică, a perfecționat, teoretic și practic, o orientare distinctă, în care tradițiile valoroase ale poporului nostru, pentru prima oară sintetizate la 1848, sînt aliate cu ideile umanismului revoluționar. De pildă, orientările ideologice cele mai frapante ale prozei noastre recente (cultivarea tenace a subiectelor legate de trecutul istoric al patriei, abordarea tot mai nuanțată a unor teme de dezbatere politică, propunerea unor modele umane cu distincte semnificații educative), precum și reușitele de expresivitate, dar și de elocvență, ale poeziei românești (una dintre cele mai interesante, după cum se spune, din Europa) conferă literaturii noastre contemporane certe semnificații universale.

Astfel, alături de drumurile mai lungi sau mai scurte pe care operele concrete ale diverșilor autori români le parcurg către universalitate, contemporaneitatea ne înfățișează energia reală cu care umanismul românesc se impune, și prin literatură, lumii.

Oamenii șantierelor

Urmare din pag. 1

Scriitorii nu l-au ocolit dar s-au apropiat de el mai mult pentru valențele lui de simbol, cînd el poate însemna și un ce „secret".

Un secret la îndemîna oricui, ar spune oamenii șantierelor cu acea modestie înnăscută care-l îndeamnă pe un tînăr muncitor (săvîrșise o faptă de eroism) să ne spună că nici prin gînd să nu ne treacă cum că am găsit în el un erou, cînd el a făcut ceea ce a făcut pentru că e tînăr și, nu-i așa, nici noi n-am fi făcut altfel dacă am fi fost în locul lui.

Un secret poate și pentru noi, cei care mai uităm că o hală de montaj, un lac de acumulare sfîșiat de vaporase ascund un șantier, sau, mai bine zis, a fost mai întîi șantierul și numai după aceea autoturismul și electricitatea cea de toate zilele.

Pentru cel descins întîia oară în inima lui, șantierul cu drumurile lui improvizate, cu forfota mașinilor de mare tonaj într-un du-te-vino deconcertant, de brațele macaralelor profetind spre cer în timp ce ele dialoghează cu oamenii, cu formidabilele grămezi de materiale de la sîrma de 1 mm pentru încheieturile fierului beton pînă la tuburile cu diametrul unui tunel, cea mai apropiată asociere este aceea cu imaginea bunului turn Babel.

Asta doar cîtva timp. Atît cît îți trebuie să descifrezi pe chipurile oamenilor cu căști de protecție acel calm, acea liniște solară care e numai a omului care știe precis ce are de făcut, care știe prea bine că sub aparența gropii pe care mașina lor o adînceste se ascunde fundația unui viitor turn de răcire. Atîta timp cît îți trebuie să întîlnești la comanda unui excavator fioros o fetișcană de 18—19 ani, în blue-jeans, ceea ce înseamnă apropae o umilire a prejudecății tale că oamenii șantierelor sînt doar bărbații aceia bronzați cărora bicepșii dau să le spargă maieurile.

Atîta timp cît îți trebuie să conchizi fără urmă de mulțiozitate că un șantier nu este mai puțin acel bloc de marmură din care artistul dă la o parte surplusul de materie care acoperă statuia ce așteaptă sfioasă înăuntru.

Construcție și analiză

Urmare din pag. 1

personalitatea profesorului în complexitatea ei contradictorie. Savantul cultivă o asceză savurată cu secret orgoliu, decorul laboratorului devine spațiul unui răsfăț intelectual al unei ființe consacrate sieși în primul rînd. Cu egală voluptate, inconștient disimulată, savantul se bucură de opulența unei condiții sociale rezultate din opțiunea pentru o situație care este parțial un compromis. Un compromis care se răsfrînge în aceeași măsură asupra căsătoriei sale. O inflexibilitate provenită din orgoliu determină personajul ca în tinerețe să se expună unui „con de umbră", unei „eclipse" care îl afectează profesional și social. Experiența provoacă mutații sufletești hotărîtoare, dar conforme structurii personajului. Complexul favorabil de împrejurări oferă cadrul compromisului, mai grav pe plan afectiv decît pe plan social : „În felul acesta obscur, instinctul îl ducea de mînă camaraderește, pregătind terenul pentru o descoperire îmbrățișată ceva mai tîrziu și de rațiune. Atunci cînd hotărîrea a fost luată, instinctul făcuse deja, fără greș, alegerea, iar rațiunii nu-i mai rămînea decît s-o ratifice, cu iluzia că tot ei îi aparține". Astfel, personajul se automistifică instalîndu-se în confortabila aparență, refuzînd luciditatea față de propria instanță. „Efectele secundare" ale opțiunilor sale, desfășurate conform acestui obscur scenariu, dublînd aparența împlinire morală, socială, afectivă chiar, deteriorează integritatea conștiinței expunînd-o vanității, egotismului, compromisului și unor culpe mai grave, încă.

Relațiile cu ceilalți luminează succesiv și interferent fețele personajului ca soț, colaborator, prieten și tată, definindu-l progresiv și definînd în același timp restul personajelor.

Asistentul este un duplicat ușor modificat al profesorului, existența sa fiind pînă la un punct similară. El este atîns nu de egolatrie, ci de adorația inflexibilă pentru profesor. El însuși suportă „efecte secundare" care îi usucă spiritul aseptic. Corectitudinea poate deveni astfel, printr-o aberație, odioasă. Accidentul reverberant produs în copilărie determină la asistent, ca și la profesorul său, mutații definitive.

Un conflict acut îl opune pe asistent fiului și pe fiu tatălui. Fiul savantului refuză calea și modelul tatălui intuind pericolul „efectelor secundare". Corectitudinii glaciale și ambigue a asistentului fiul îi opune o brutalitate și o frondă pe un fond de autentică generozitate. Refuzul său de a-și abandona mama rigorilor mortificatoare ale unei condiții ireversibile opune o variantă ineficientă, dar umană, utopiei orgolioase a tatălui.

Conștiință atrasă de dezbaterea etică, Dumitru Matală nu expune principii, nu ilustrează, nu elucidează. Culpabilitatea și compromisul nu sînt definite în termeni precișI, pentru că ele interesează în măsura în care devin terenul de înfruntare al unor conștiințe implicate. Prozatorul nu execută, nu acuză și nu exemplifică. Problematica morală este concepută ca deschidere care furnizează substanță laturii dilematice a romanului. Construcția cărții, susținută ferm de echilibrul unor conflicte interferente, este întregită de capacitatea de restituire a unui climat social în diferite momente, de profunzimea introspecției și de finețea analizei. Finalul romanului accentuează poate excesiv gestica dramatică a personajelor transferind într-o atitudine oarecum demonstrativă proporțiile eșecului. Este însă cartea cea mai interesantă a autorului, prin substanța epică, prin autenticitatea personajelor, datorită acuității conflictuale, prin expresia vocației analitice fericit conjugate cu simțul construcției, ca și prin firescul cu care planul simbolic derivă din planul narațiunii. Este, de altfel, remarcabilă adecvarea stilului, sobru, expresiv și fără disonanțe, dovedind capacitatea prozatorului de a-și diversifica verbul în raport cu esența mereu îmbogățită a romanelor sale.

Dumitru Popescu

POEME

în limba spaniolă
de Omar Lara

Liberación

Una marea sin sustancia
pasa por muros, carne, por puertas sin cerradura.
Nadie sabe de dónde viene
el torrente de sangre hasta las grandes venas.
Nadie sabe adónde va
la ola del tiempo hoy en la encrucijada.
Se frota por bosques, por montes, por palacios
moliendo y liberando los restos encerrados...

Estrategia

Demasiado a menudo
los pasos son firmes y seguros.
El puente es duro, ancho,
la nada se golpea en los diques.
Adelante una máscara de afeites...
Atrás los puentes arden.
El vacío se llena de humo.
Defenderlos, mas cómo ?

Incineración

Decía siempre que el día era de luto, húmedo,
de plomo,
que se había empollado el huevo de Colón.
Días de fieltro, de hule, de hilachas
había recogido en suntuosos marcos.

Después un día más triste y un póstumo pesar ;
hallaron la urna vacía — sin ceniza había
ardido !

Protección

La tierra cerró los postigos
como una ciudadela asediada
por bárbaros,
se encerró en el silencio
antiguo, sepulcral,
para proteger
los sordos latidos del corazón
de la osa de sedosa y susurrante piel,
adormecida
en vegetal hibernación.

Sin cielo

Corneja vieja, peregrina,
graznando sin voz,
por encima de un campo
deshecho, cenizo, de tafetán.

Triste, enlutada,
cautiva en el caído horizonte,
siempre derribada a tiros de arma
por el hambre de barro !

Ternura

El cóndor levanta en el aire la presa,
pero la deja en solitario risco.
El tiempo no se sobrevive
en la violenta encarnación.
Este es el tiempo...
viejo de corta memoria.

El gran demonio amistoso !
Oh, la ternura de empujarme a los abismos...

Los brazos aburridos de demasiado arrullo
tiernamente, a hurtadillas, ahogan.

Sonido

Con el corto cuerno de caza
— sonido pérfido, como de lástima —
el toro de la noche me embiste
desde los cuatro puntos cardinales.

Corro, y de nuevo me pongo a acechar,
en mis sienes golpea el duro cuerno.
Me inmovilizo para que no se escuche
la cadena que perdió Prometeo.

Miniatura

Mariposas el polen lunar
sacuden sobre el prado,
las verdes aguas de jade
son lágrimas en las pestañas.

Guerras ventiscan terriblemente
la punta de la aguja,
en el grano de polvo se disputa
el universo pobre.

Ascención

El hombre flotaba en el aire
tragado por el infinito.
Volaba en ataúd de fierro
ascendiendo, no revivido, al cielo.

Salvaje por la devastación y en grave pecado
la altura lo crucifijó
Aplastado y lanzado del vacío santo
el hombre asciende hasta la tierra !

Renunciación

En las robadas cuerdas del violín
golpeaba raro, incierto, el tacto de leña
enseñando la pedagogía del abandono
de sí mismo
en un largo concierto.

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

Interviul nostru cu:

ILINCA DUMITRESCU : „Străinii ne cunosc destul de bine, deși noutăți am avea să le spunem în fiecare zi"

— Tînăra pianistă Ilinca Dumitrescu s-a înapoiat recent din Cuba unde a fost invitată să concerteze cu Orchesta sinfonica Național de Cuba din Havana. La întoarcerea în țară, i-am solicitat să ne împărtășească unele impresii din acest turneu.

— Am prezentat cu Orchestra simfonică națională, sub bagheta dirijorului Duchesne Cuzán, **Concert** de Grieg, la Havana unde am mai susținut un recital Chopin care a interesat în mod deosebit publicul cubanez. Fie în sala muzeului Bellas Artes, fie în sala White Splendida din orașul Matanzas, am fost impresionată de prezența numeroasă a publicului, a muzicienilor care ne cunoșteau țara, cunoșteau muzica noastră, despre care, la sfîrșitul unui concert, în care mi-au cerut să le cînt o piesă românească, am discutat îndelung. Cu bucurie l-am auzit pe compozitorul Carlos Fariñas, decanul facultății de muzică a Conservatorului din Havana, o proeminentă personalitate din Cuba, vorbindu-mi despre prietenii săi din România, compozitorul Tiberiu Olah, dirijorul Iosif Conta, despre muzica și cultura românească atît de cunoscute și iubite în țara lor. Tot cu ocazia acestui turneu mi-am revăzut foști colegi de la Conservatorul „P.I. Ceaikovski" din Moscova (pe care l-am absolvit anul trecut), azi soliști sau profesori : pianistele Nina Britto — care a concertat anul trecut și la noi în țară — Eunice Llúys, dirijorul Gonzales Roméu, care va concerta, în toamnă, la București.

— Fiindcă ați amintit de tinerii dumneavoastră prieteni cubanezi, poate ne spuneți cîteva cuvinte și despre colegii de generație români, mulți dintre ei nume recunoscute, viu aplaudate atît în țară cît și pe scenele lumii.

— Pot să afirm că în momentul de față avem o pleiadă de talente care se afirmă din ce în ce mai mult pe plan internațional, ceea ce este destul de greu în condițiile unei înalte profesionalități a tinerilor muzicieni din lume cu care intri în competiție. Mă gîndesc la nume ca: Șerban Nichifor, Radu Chișu, Mihaela Martin, Aurelian Octav Popa, Vlad Mendelson, Voicu Vasinca ; dar mai sînt și alții, desigur.

— Ați susținut concerte cu orchestre filarmonice din țară și de peste hotare (cu cele din Cehoslovacia, Italia, Iugoslavia, Polonia, Ungaria, U.R.S.S. și, acum, Cuba). „Un talent excepțional", scria Valentin Gheorghiu că sînteți, încă în 1971 ; „Viu aplaudată, pianista Ilinca Dumitrescu a fost o revelație" scria „La Gazetta del mezzogiorno" din Italia în 1974 ; Despre interpretarea Concertului în Do minor de Beethoven, ziarul „Müsorfüzet" din Budapesta spunea, în 1973, că este „atît de bogată și strălucitoare, cum numai rar putem asculta la cei mai mari artiști interpreți". Sînteți, s-ar zice, în ciuda vîrstei, la nu prea mare distanță de consacrare. Cum se ajunge aici ?

— Răspunsul este „clasic" dar foarte actual și adevărat ; prin pasiune, prin muncă, prin seriozitate.

— Se poate vorbi, în cazul unui tînăr pianist ca dumneavoastră, despre ambiția și puterea de a impune atenției lumii nume mai puțin cunoscute în străinătate ale muzicii românești ?

— Ambiția de a impune un nume nu este suficientă dacă nu ești ajutat de interesul spontan și autentic al publicului. În ce privește repertoriul meu românesc sînt fericită să afirm că el este iubit de public, că entuziasmează sălile. De altfel, străinii ne cunosc, aș zice, destul de bine, deși noutăți am avea să le spunem în fiecare zi. Deschiderea spre universalitate a culturii românești favorizează tot mai mult circulația valorilor artistice, ele intrînd într-un flux natural dinspre noi înspre lume. Pentru tinerii artiști, a intra în acest flux este o datorie de care sînt sigură că doresc să se achite cît mai mulți.

Silvia Zabarcencu

• REVISTA STRĂINĂ • REVISTA STRĂINĂ • REVISTA STRĂINĂ •

● **LA LEGENDE DES MILLE TAUREAUX** este titlul romanului scriitorului turc Yachar Kemal, apărut în colecția „Du monde entier" a editurii Gallimard. Autorul povestește aventura unui trib de nomazi care nu erau primiți în locurile tradiționale unde își duceau turmele la păscut. În lupta lor pentru supraviețuire împotriva celor bogați și puternici, întîlnim figuri de neuitat : Suleiman, șeful lor, fierarul Haidar care scoate din nicovala lui cea mai strașnică sabie, și îndrăgostiții Halil și Jeren. Imaginile acestui mare povestitor ating dimensiuni de legendă prin zugrăvirea luptei celor „o mie de tauri" care spulberă în calea lor case, orașe, mașini, camioane, trenuri, apoi se întorc în staulele lor, loc care s-a numit mai apoi **Muntele Binboga.** Iachar Kemal este deținătorul premiului celui mai bun roman străin din Franța pentru „Iarba care nu moare".

● **SUB DEVIZA „ÎNTÎLNIRE LA VIENA"** între 4 și 25 august în capitala Austriei se vor desfășura lucrările „Festivalului mondial de muzică și artă dramatică al tinerilor". La această manifestare artistică — un punct marcant în inaugurarea orașului O.N.U. — vor lua parte grupuri, coruri și orchestre de tineri din 40 de țări.

● **SCRIITORUL FRANCEZ ALAIN BOSQUET** apare în editura Gallimard (Coll. Blanche) cu o nouă ediție a uneia din cele mai reprezentative culegeri din poeziile sale, „Quatre testaments". Aceste **testamente** sînt un fel de spovedanii ale unui om tot atît de sfîșiat ca și secolul în care trăiește, se dăruiește cu toată pasiunea, temperamentul și nevoia lui de a se depăși, măcar pentru a domina cele o mie de contradicții care îl torturează.

● **CU PRILEJUL CELEI DE-A 200-A ANIVERSĂRI** a înființării Institutului vienez de surdomuți, a avut loc în clădirea băncii „Creditanstalt-Bankverein" inaugurarea unei expoziții de opere artistice. Exponatele au dovedit nivelul extrem de ridicat de formare și dezvoltare al bogatelor posibilități creatoare ale handicapaților senzoriali.

● **CEA MAI MARE COLECȚIE A DESENELOR LUI MICHELANGELO** face obiectul unei expoziții la biblioteca Pierpont Morgan din New York City. Colecția de 24 desene și 41 de ilustrații urmărește desfășurarea artistului de la caricaturile (înotătorii) la studiile asupra lui Adam pentru realizarea tabloului Creația lui Adam, și schițele pentru pictura murală „Judecata din urmă" din Capela Sixtină. Philip Morris Inc. și The National Endowment au finanțat această expoziție intitulată „Michelangelo și lumea lui" în care este dezvăluită lupta perseverentă a artistului pentru a atinge perfecțiunea.

spectacolul lumii

văzut de
Ioan Grigorescu

Urechea

Sînt ca un purece pierdut într-o ureche. Ca o furnică rătăcită pe un evantai. Singur, într-un amfiteatru antic, pustiu, mă întreb unde s-au dus actorii și spectatorii ? Undeva, peste munții Argolidei, își așterne culcuș soarele, desfăcînd pe cerul egeic cearșafuri de purpură. Gradenele de piatră sură deschid acolade suprapuse stringînd în îmbrățișarea lor semicercul unei scene cu lespezile șlefuite ca ale unui altar pe care s-ar fi adus milioane de ofrande.

De pe pieptul muntelui în care s-a scobit amfiteatrul coboară, pulverizîndu-se lent, o fostă pădure mistuită de foc. O capră paște cu osîrdie smocurile de iarbă rară dintre blocurile de piatră, insensibilă la sacrilegiul pe care-l comite lăsînd în urma ei, să se rostogolească spre scena pustie, un pumn de alice negre. Mă fascinează pădurea aceea calcinată, ca părul pîrlit de pe pieptul unui uriaș, pe care muntele sur a împins-o către ultimele gradene ale amfiteatrului. Cînd a ars ? Cine a aprins-o ? A zărit oare vreun om spectacolul acela demn de încîntarea ochilor lui Neron, ori doar caprele fără stăpîn s-au înfiorat de el ? Măsor arcurile de cerc ale gradenelor luînd pe tălpi pulberea pietrei șlefuită de vînturi. Aștept să văd dînd năvală pe marile vomitorii turmele de turiști, dar ceasul tîrziu i-a izgonit pe toți, pînă la unul. Și rătăcesc în urechea de piatră spre care soarele țintește cu sulițele blînde ale asfințitului...

Argolida este leagănul templelor doriene, și poate și cel al primului amfiteatru al Greciei antice — acest imens evantai de piatră încastrat în monticul Teatrul de la Epidaur. Cuvîntul grec „drama" înseamnă acțiune, adică exteriorizarea unei stări de spirit, enunțul acesteia din dorința de a o comunica altora, nu în intimitate, ci în public, ca pe un mesaj colectiv cu implicații în existența retrospectivă sau de perspectivă a obștelor. Dar pentru a deveni dramatică, acțiunea avea nevoie de dialog, de confruntarea conflictuală a opiniilor, de ciocnirea cît mai impresionantă, cît mai spectaculoasă între sentimente și între interese. Se năștea astfel spectacolul, iar acesta cerea cadru scenic și public spectator.

E greu de spus unde, în lumea Elladei antice, a apărut primul teatru cu scenă, cu interpreți și cu spectatori. El a avut mai întîi forma careului, și numai nevoia îmbunătățirii acusticii i-a rotunjit colțurile ridicîndu-i gradenele în trepte suprapuse, tot mai desfăcute, după imaginea urechii exterioare a omului, o ureche pentru zece, pentru cincisprezece mii de perechi de urechi capabile să înregistreze nu numai strigătul, ci și șoapta rostită jos, în pragul ei, pe scena semicirculară.

2 300 de ani are acest teatru din inima Argolidei. El a găzduit epoca de aur a tragediei antice grecești a cărei strălucire venea din acea inegalabilă tripletă a dramaturgiei eline dinaintea erei noastre : Eschil, Sofocle și Euripide. Pe atunci, actorii purtau măști menite să dea o expresie determinantă rolului interpretat, măști grotești făcute astfel nu numai pentru a sublinia caracterul unui personaj, ci și pentru a mări forța de penetrație a vocilor. De-aici gurile măștilor ca niște pîlnii de porta-voce.

Pentru a cîștiga în statură, pentru a părea mai veridic legați de lumea zeilor sau a eroilor cărora aparțineau personajele interpretate de ei, actorii purtau sandale cu tălpi groase din lemn de balsa, ori de plută, capabile să-i înalțe cu o palmă-două de la pămînt. Din aceeași necesitate de a da personajelor amploare și majestuozitate, coafurile și costumele lor erau astfel desenate și confecționate, încît să permită umplerea piepților, a umerilor, a spetelor lor cu cîlți sau cu lînă, actorii căpătînd astfel staturi și înfățișări cu adevărat impresionante. Înainte de toate, teatrul trebuia să convingă, fie și prin înfiorare, și să emoționeze. Să amplifice pînă la dimensiunile suprarealului trăsăturile esențiale ale personajelor, și să le facă mesajul auzit peste mulțimi. Iar pentru ca nici-o șoaptă să nu se irosească în fața unei asistențe frenetice, tumultuoase, copleșită de fascinația uluitoarelor spectacole, constructorii antichității au supus legile acusticii făcînd din aceste imense urechi de piatră organul de auz de cea mai înaltă fidelitate. Amplificarea sunetelor venea din însăși tainicile legi ale construcțiilor de gen. Teatrele care au dăinuit peste veacuri au fost acelea în care omul de pe ultima gradenă putea distinge cu ușurință vocile interpreților aflați la o distanță de unde transmiterea sunetelor nu putea să pară decît un miracol.

A rămas apoi, doar timpul, unic spectator al scenei amuțite.

A fost strigăt, a fost chemare, a fost țipăt, a fost vaier, a fost șoaptă, a fost suspin și apoi a fost tăcere. Cînd lumea care a creat aceste capodopere s-a prăbușit, n-a mai rămas să le asculte lenta pieire decît inexorabila scurgere a timpului. „Panta Rhei !" — spuneau grecii antici. Totu-i trecător. Dar tot ei dădeau replica propriei maxime : „Arta e lungă, viața scurtă". A dăinuit arta. Timpul a căutat să astupe marea ureche de piatră, s-o înfunde, s-o asurzească, dar tocmai scurta și trecătoarea viață a oamenilor a rezistat. Ei, descendenții înaintașilor care au înălțat astfel de altare artei au fost cei ce s-au întors peste milenii acolo unde s-a auzit cîndva, de mult, bătaia inimii Thaliei acoperită de tărîna uitării. Au dezvelit-o și i-au redat viața. Și marea ureche de piatră de la Epidaur, pentru cincisprezece mii de perechi de urechi, ascultă șoapta înfiorată a altor oameni și a altor măști, întrebîndu-se : „Panta Rhei" ?

pentru a nu se uita niciodată

Cine poposește pe meleagurile Bielorusiei nu poate să nu-și îndrepte pașii spre fostul sat Hatini, care a dispărut mistuit de flăcări împreună cu întreaga suflare în timpul ocupației fasciste. Pe șoseaua Logoiskoi, străjuită de păduri de brazi și mesteceni, simboluri ale vieții și bărbăției, la kilometrul 54, venind dinspre Minsk, capitala R. S. S. Bieloruse, e scris cu litere mari cuvîntul **„Hatini".** Kilometrii sînt marcați aici cu pietre de mormînt. Călătorul, oricît de grăbit ar fi, se oprește un moment pentru a se descoperi, pentru a cinsti cu emoție memoria victimelor fascismului din cel de al doilea război mondial. Pentru un moment ! Se oprește zgomotul motoarelor, discuțiile încetează, preocupările cotidiene se îndepărtează. Aceste locuri marchează mai mult decît altele un fragment al istoriei poporului bielorus din perioada Marelui război pentru apărarea patriei — cu tragedia și măreția spiritului lui.

...Deodată — în liniștea ce domnește pretutindeni — se face auzit, ca din senin, un dangăt strident de clopot, sunînd ca o acuzare la adresa barbariei și nelegiuirilor ce s-au petrecut în această localitate ; urmează altul și iar altul ca apoi toată valea să răsune de dangăte ce vin din toate părțile. Din nou se lasă apoi aceeași liniște apăsătoare. Și numai după un minut sunetul clopotelor se repetă iar continuînd cu intermitențe, zi și noapte, ca o avertizare pentru generațiile viitoare, sau poate ca o chemare de a face totul pentru ca tragediile petrecute pe aceste meleaguri să nu se uite, să nu se mai repete niciodată.

Hatini... O localitate cu oameni obișnuiți, cu preocupări modeste. Cultivau pămîntul, coseau iarba, creșteau animale, educau copii, jucau la nunți și trăiau în liniște pînă la adînci bătrînețe. Tragedia a început la 22 iunie 1941 cînd hoardele hitleriste au atacat Uniunea Sovietică iar la scurt timp, Hatini a ajuns sub ocupația fascistă. Desigur, locuitorii nu s-au împăcat deloc cu acea stare de lucruri, nu au acceptat să se supună cotropitorilor. În satul împrejmuit de păduri veneau adesea partizani, și cei din Hatini împărteau cu ei ultima bucată de pîine, ultimul bob de sare, îi ajutau cu haine și încălțăminte, îi îngrijeau pe răniți care, cu forțele refăcute, se avîntau din nou în luptă. Ostilitatea populației le stătea hitleriștilor ca un junghi în coastă și multe au fost acțiunile represive la care au recurs în încercarea zadarnică de a stăvili mînia poporului.

Tragedia a culminat la 22 martie 1943. Pe la ora prînzului, cînd locuitorii satului își pregăteau masa și își hrăneau copiii, a apărut ca din senin un detașament de represalii și a înconjurat satul Pajnic, situat între coline nisipoase în inima unei păduri cu copaci seculari. Tineri și bătrîni, femei cu copii în brațe au fost izgoniți din case și mînați din urmă cu paturile pușților, au fost închiși într-o magazie ce servea ca adăpost pentru fuiorul de in. Sub ochii lor li s-a dat foc la case. Oamenii au simțit groaza dar nu și-au plecat fruntea. Unii mai sperau într-o minune, în salvare, în îndurare. Dar la ce cruțare te puteai aștepta de la asemenea fiare cu chip de om ? Ei au pronunțat în mod inuman sentința morții pentru toți locuitorii din Hatini.

Magazia în care au fost închiși locuitorii satului a fost înconjurată cu paie și stropită cu benzină, apoi i-au dat foc. E greu de imaginat ființarea sufletească a oamenilor cuprinși de flăcări și ura împotriva cotropitorilor. Cînd magazia a început să se dărîme, oameni, ca niște torțe vii, au încercat să fugă. Erau împușcați. Cei 149 de locuitori ai satului, printre care 76 de copii, au pierit în acest înfiorător mormînt comun.

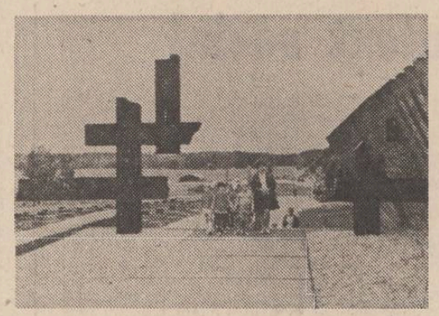

Memorialul de la Hatini

După ce hitleriștii au părăsit locul crimei, cînd totul se credea sfîrșit, ca prin minune, două fetițe din familiile Klimovici și Fedorovici, acoperite de corpurile părinților, au început să se miște și s-au tîrît în pădure prin zăpadă. Au fost găsite de locuitorii satului Hvorosteni cu arsuri grave, aproape sfîrșite de viață. Dar nici acest sat nu a avut o soartă mai fericită. În scurt timp, criminalii sinistrului călău fascist Dirlewange care decimau populația din Bielorusia au incendiat și acest sat împreună cu locuitorii săi, iar pe copii i-au aruncat într-o fîntînă cu apă. Desigur, mobilul crimei era și aici la fel ca în Hatini, unde partizanii găseau la nevoie un adăpost, hrană, îmbrăcăminte și încălțăminte.

Dintre toți locuitorii satului Hatini au rămas doar trei în viață. Doi copii pe care părinții lor i-au trimis cu vitele în pădure să le ascundă, crezînd că hitleriștii au venit în sat după hrană și un locuitor rămas în viață printre ruinele magaziei, pe nume Iosif Iosifovici Kaminski. Acest locuitor în vîrstă de 44 de ani s-a tîrît de sub sfărîmăturile magaziei incendiate și, ca prin minune, a izbutit să se strecoare către fiul său aflat în agonie, ciuruit de gloanțe. Dar pînă la primul sat copilul a încetat din viață. De atunci, mereu, acest supraviețuitor vine adesea la fosta gospodărie a sa. Își scoate căciula și cu pași înceți se îndreaptă către locul fostei ogrăzi, acolo unde cîndva se jucau copiii lui, unde era casa lui, poarta prin care a ieșit pentru ultima oară familia lui dragă. Se apropie și stă îndelung trist și tăcut, cu capul plecat, îndurerat.

Ceilalți locuitori ai satului au pierit toți mistuiți de flăcări. Au pierit cu demnitate dar nu s-au lăsat înfrînți și umiliți. Și ca un simbol al puterii omului, în centrul memorialului Hatini, s-a înălțat din piatra de granit figura unui bărbat cu cămașa arsă, ținînd pe brațe un copil fără viață. El privește undeva în zare, departe spre vremurile apuse, iar părul lui răvășit de vînt seamănă cu un nor de fum. Statuia-simbol se găsește nu departe de locul în care cei din Hatini au ars de vii și unde acum sînt așezate plăci de marmură neagră ce simbolizează acoperișul magaziei prăbușit de flăcări. Ea exprimă mînia și durerea poporului bielorus pentru fiicele și fiii săi împușcați, spînzurați, arși în flăcări și martirizați pentru că nu și-au plecat capul în fața dușmanului cotropitor.

Locuitorii din satele învecinate își amintesc că incendiul a mistuit în flăcări toate casele, construite din bîrne, adăposturile de animale și păsări, gardurile. Au rămas doar temeliile construite din piatră și coșurile caselor durate din cărămidă. Ca o acuzare, pe aceste locuri au fost ridicate coloane din piatră pînă la înălțimea fostelor coșuri de casă, iar de ele sînt prinse clopote și inscripții cu numele celor care au locuit odinioară acolo. Și glasul clopotelor plutește ca un ecou deasupra pădurilor și cîmpiilor scăldate în sînge pentru apărarea patriei. Glasul clopotelor ce bat necontenit din minut în minut este o avertizare și o acuzare împotriva celor care au semănat moartea pe cîmpia Bielorusiei, pentru ca aceste samavolnicii să nu se mai repete. **Glasul** clopotelor oficiază de-a pururea pomenirea celor ce au căzut mistuiți de flăcări și de gloanțe, ale căror nume sînt înscrise pe aceste monumente.

...Pe locurile unde cotropitorii fasciști au distrus, pentru moment, prin flăcări și gloanțe, orice urmă de viață, astăzi viața pulsează cu vigoare.

Toate orașele și satele din Bielorusia au fost refăcute și s-au creat condiții noi de viață și muncă. Numai „Hatini" a rămas ca simbol. Ca să nu se uite niciodată ! Dar și aici viața pulsează continuu. Pentru că, zilnic, vin aici sute și mii de oameni din toate colțurile lumii. Și privirile lor acuză.

Pe o placă de marmură neagră, împărțită în patru, sînt plantați trei mesteceni. În cea de a patra parte a plăcii arde, fără întrerupere, o flacără care simbolizează viața veșnică.

Florea Ceaușescu

din poezia antifascistă
Leonard Cohen

Un dialog migrator

Avea o mustață neagră și păr lucios
Vorbeam despre țigani

Nu-ți minca unghiile, i-am spus.
Nu minca prețurile
Ai grijă de iepuri
Fii ingenios.
Nu-ți pierde nopțile urmărind
programul ultimului show la TV
Nu te scăpa în uniformă.

Și ce s-a întîmplat cu toți acei generali,
războinici de viță veche,
acei bravi Junkeri, Rommeli,
acei bravi ambasadori von Silverbarbetten
care și-au dat demisia în '41 ?

Șterge-ți surîsul acela încrezut de pe față
Căpitanul Minune a semnat contractul biciului
Joe Neghiobul a fabricat biciurile
Micuța Abner le-a împachetat în cutii.
Puștii Katzenjammer au născocit experimente.
Simpli intermediari.

Cucu-bau donșoară Săpun-de-Om
Nu s-a întîmplat niciodată.
Oh castele pe Rin.
Oh blonzi SS-iști
Nu credeți tot ce vedeți în muzee.

Am spus ȘTERGE-ȚI SURÎSUL ACELA ÎNCREZUT înțelegînd
și spuma de la gură, acel dezgust superior.
Nu-mi place felul în care pleci la lucru dimineața.
Cum de mai merg autobuzele ?
Cum de se mai fac filme ?
Cred cu tărie în cel de-al Doilea Război Mondial
Sînt convins că a avut loc.
Nu sînt sigur de Primul Război Mondial
Războiul Civil Spaniol — poate.
Cred în dinți de aur.
Cred în Churchill.
Nu-mi spuneți că am pirjolit așezări.
Cred că exagerați.
Tratatul Westfalic s-a șters ca un ruj
mînjit pe Piatra Lingușirii.
Napoleon a fost o brută seducătoare.
Hiroshima a fost „Fabricat în Japonia" din Lipsă de hîrtie.
Cred că ar trebui să lăsăm cenușile adormite să se odihnească
Cred cu tărie în toată istoria
pe care mi-o amintesc, dar e din ce în ce mai greu
să-ți amintești multă istorie.

Triste confetti azvîrlite
de la ferestrele unor trenuri ce pleacă.
Le las să cadă. Nu mi le pot aminti.
Bocetul lor se aude zilnic în viața mea.
Uit edițiile speciale,
uit ce pot să însemne.
Cer iertare secției de fotogravură
a unui ziar din 1945 care mi-a început educația

Cer iertare în dreapta și-n stînga.
Cer iertare cu anticipație tuturor membrilor
acestei largi audiențe pentru remarcile lipsite de gust din încheiere.
Braun, Raubal și el,
Hitler și cucoanele sale
(am ceva experiență în acest domeniu),
aceste trei ființe,
nu pot să-mi scot din cap trupurile lor iubitoare.

(Din volumul „Flowers for Hitler" 1964)

Traduceri de Alexandru Șerban

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef: Nicolae Dragoș,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Dobre Marian

ANUL XXII
32
(902)
Sîmbătă
11 august
1979
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Imperativele actualității

Democrația noastră socialistă cunoaște în aceste zile momente importante ale evidențierii virtuților sale : vizitele de lucru ale secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, pe șantierul Dunăre—Marea Neagră, în județele Gorj, Mehedinți, Hunedoara și Dolj. O semnificație deosebită au aceste noi expresii ale dialogului partidului cu poporul acum, în atmosfera de entuziasm și profundă mobilizare a forțelor creatoare ale întregii națiuni socialiste, care prefațează, la scara întregii țări, marea sărbătoare de la 23 August.

Prezența tovarășului Nicolae Ceaușescu în mijlocul minerilor, la Rovinari, participarea sa directă la sărbătorirea „Zilei minerilor" se înscriu ca fapte de o înaltă semnificație politică, cu o bogată încărcătură de idei și emoțională. La Rovinari, în Gorj ca și în Valea Jiului, a avut loc un amplu și rodnic dialog privind probleme esențiale ale creșterii producției și utilizării mai eficiente a resurselor carbonifere în scopul sporirii potențialului energetic al țării. Cuvîntările tovarășului Nicolae Ceaușescu la marile adunări populare, subliniate în repetate rînduri de aplauze și urale prelungite, se impun conștiinței noastre de constructori conștienți și devotați ai noii societăți prin ținuta lor științifică, prin puterea analizei pătrunzătoare, partinice, prin vibrația patriotică a fiecărei chemări, prin clarviziunea asupra fenomenelor politice și economice, ce au loc la noi și în lume, prin modul înțelept de a arăta drumul ce trebuie urmat spre edificarea liberă a viitorului, în deplină concordanță cu propriile noastre aspirații.

Ideile care se desprind din cuvîntările tovarășului Nicolae Ceaușescu — idei de mare relief — compun imaginea actualității noastre politice și economice, cu exigențele și cerințele ei imediate și de perspectivă. A munci mai mult și mai bine, a munci mai eficient. A te integra în muncă cu mai multă responsabilitate. A-ți îndeplini cu mai mare promptitudine sarcinile ce-ți revin. A combate, folosind critica și autocritica, lipsurile din propria ta activitate, din munca semenilor tăi. Între importantele imperative ale prezentului se înscrie, de bună seamă, acela al economisirii energiei atît de necesare dezvoltării pe mai departe a economiei naționale, progresului țării, concomitent cu descoperirea unor noi surse. Ideea de economisire este și trebuie văzută în strînsă legătură cu cea de patriotism, pentru că act patriotic înseamnă orice atitudine care vizează limitarea, pînă la strictul necesar, științific determinat, a consumului de energie. Se impun, în acest context, ca preocupări de prim plan cele ce vizează calitatea și eficiența de fapt ; pîrghii ce contribuie la ridicarea bunăstării poporului. Acestea sînt imperative ale actualității ce se adresează, deopotrivă, minerilor — dar și nouă, tuturor, celor ce avem, în angrenajul social, răspunderi proprii în marea operă pe care o înfăptuiește poporul român — construirea societății socialiste multilateral dezvoltate, a celei comuniste.

Scopul a tot ce înfăptuim — **arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu la marea adunare populară de la Rovinari** — în patria noastră, esența politicii partidului comunist, a societății socialiste multilateral dezvoltate pe care o edificăm în România este fericirea întregii națiuni, înflorirea sa multilaterală, bunăstarea omului și afirmarea plenară a personalității sale, asigurarea pentru fiecare membru al societății a unor condiții de viață și de muncă din cele mai bune, în contextul fericirii întregului nostru popor.

Acest scop, după cum a reieșit clar din cuvîntare, nu se poate atinge decît dacă ne mobilizăm permanent pentru creșterea forțelor de producție, a venitului național, pentru asigurarea energiei și materiilor prime, pentru dezvoltarea continuă a industriei și agriculturii. Numai și numai prin munca noastră, din ce în ce mai bine organizată, folosind cuceririle științei și tehnicii celei mai avansate, însușindu-ne cele mai noi cunoștințe se poate asigura înflorirea tot mai rapidă a patriei. A unei patrii independente, libere, suverane.

Recentele vizite de lucru au pus în evidență elanul constructiv al oamenilor muncii, capacitatea lor de a răspunde chemărilor partidului, hotărîrea lor de a întîmpina cu noi realizări remarcabile cea de-a 35-a aniversare a Eliberării, Congresul al XII-lea, unitatea întregului popor în jurul partidului, a secretarului său general.

Acestor realități dinamice, politice și sociale, oamenii scrisului angajați prin cuvînt, prin prezența lor în Cetate, se consideră datori a le afla — sub imperativul necesar al calității — echivalențe artistice pe măsură, contribuind astfel la edificarea noii civilizații pe pămîntul patriei. Pentru scriitorul adevărat, patria, partidul și poporul reprezintă, firesc, însăși lumea lui interioară.

Luceafărul

„Facem totul pentru ca, pe măsura creșterii bogăției naționale, a producției nete și a venitului național, să asigurăm continuu dezvoltarea generală a patriei și ridicarea bunăstării poporului. Scopul a tot ceea ce înfăptuim în patria noastră, esența politicii partidului comunist, a societății socialiste multilateral dezvoltate pe care o edificăm în România este fericirea întregii națiuni, înflorirea sa multilaterală, bunăstarea omului și afirmarea plenară a personalității sale, asigurarea pentru fiecare membru al societății a unor condiții de viață și de muncă din cele mai bune, în contextul fericirii întregului nostru popor".

NICOLAE CEAUȘESCU

Simple amintiri

La data aceea eram printre „cei de față". Martori și participanți la revoluția eliberatoare despre care Istoria și Legenda nu și-au depănat încă toate firele de poveste. Eram la București și mi-aduc aminte de toate și de toți : brasardele tricolore ale Patrioților înarmați, deținuții politici antifascisti ieșiți la lumină și acțiune, armata română în insurecția națională. Teatrul Național arzînd sub bombe, bătălia de la Băneasa, prizonierii germani încolonați și păziți de soldații noștri, steagurile Națiunilor Unite la toate balcoanele, prima demonstrație liberă pe străzi și primele cuvîntări cu „dragi tovarăși și prieteni" adresate întregului popor.

O săptămînă mai tîrziu, ne aflam, cu miile, la porțile orașului eliberat de noi-înșine, la Colentina, ca să primim, — cu flori și aplauze, cu pîine și vin, armatele prietene și aliate alături de care armata română avea să ducă lupta mai departe, pînă la Ziua Victoriei.

Veni-va timpul cînd și despre cealaltă perioadă — eroică și contradictorie, care începuse cînd erau cotropite Cehoslovacia și Polonia și avea să avanseze prin lacrimi și sînge, pînă la Revoluția eliberatoare, — se va ști și se va putea spune întregul adevăr, așa precum l-a trăit poporul nostru și cum trebuie să-l consemneze istoria, căci Timpul lucrează pentru România.

Se împlinesc deci patruzeci de ani de cînd, student și publicist, învățam „politica" de la sursă, fiindcă învățasem ce diferență putea să fie între ziarul gîndit în ajun, și cel apărut dimineața. După demonstrația antifascistă de la 1 Mai, au urmat altele ; cea mai frumoasă a fost serbarea muncitorească din Parcul Veseliei, din 13 august 1939, cam pe vremea asta. Vorbitorul era tînărul lider comunist Nicolae Ceaușescu. A vorbit și tînăra comunistă Lenuța Petrescu. Remarcam faptul că majoritatea celor care au condus această manifestație erau membrii Cercului cultural de pe lîngă breslele din industriile textilă, pielărie și încălțăminte.

Într-o discuție purtată, nu demult, cu redactorul paginii de critică a revistei „Luceafărul", colegul nostru declara că ar fi de dorit ca istoria literară să întîrzie ceva mai insistent asupra variatelor aspecte în contemporaneitate ale timpului avantgardei literare românești. Pentru că astăzi apar în primele rînduri ale literaturii noastre de toate genurile, — proză, poezie și teatru, — multe dintre numele tinerilor de atunci, care își făuriseră o concepție revoluționară despre rostul artelor și un limbaj, o expresie nouă, mai explozivă, pe măsura acelui continut exploziv. În debuturile mele, în publicistica acelor ani, m-am întîlnit și m-am împrietenit cu oameni ca : Alexandru Balaci, Virgil Teodorescu, Geo Bogza, Miron Constantinescu, Victor Iliu, Ștefan Popescu și Ștefan Roll. George Macovescu și atîția alții pe care-i cunoaște azi toată țara.

Dar pentru că a sosit vremea aniversărilor, n-aș vrea să pierd ocazia de a rememora că anul acesta se împlinesc patru decenii de la apariția revistei „Cadran", publicație de cultură a studențimii democratice bucureștene, singura revistă literară de tineret îndrumată de Partidul Comunist Român. Cenaclul revistei își ținea ședințele într-o mansardă studențească, cu acea încărcătură de emoție pe care ți-o dă aventura romantică într-o epocă de mari primejdii și de înalte aspirații. Acea revistă, la care colaborau de asemenea cele mai strălucite condeie ale generației anului 1939, — anul renașterii U.T.C.-ului nostru, — a „făcut școală" la vremea aceea.

Colaborarea multor scriitori și oameni de cultură la publicația noastră de atunci este pentru ei, astăzi, un prilej de calde amintiri și un titlu de glorie.

Istoria și-o scriu popoarele cu inima lor însingerată de doruri neîmplinite. Precum se zice, popoarele fericite n-au istorie. Fericirea supra-națională și supra-culturală n-are istorie ; nici nu-i trebuie : „viața-i scurtă, să scape cine poate !" Lozinca naufragiaților în pribegie.

Noi, românii, n-am fost nicicînd niște naufragiați pe mări pribege. Aici e „marea noastră" — cum spuneau latinii, imitîndu-i pe traci. Aici sînt munții noștri, cu aurul și cu filosofia lor. Aici este imensul nostru patrimoniu spiritual, inteligența și dorul nostru.

În aceste zile nu mă pot separa nici de amintirea lor, fiindcă sînt inseparabile de acel „august în flăcări".

Mihnea Gheorghiu

Continuare în pag. a 2-a

Patria

„este mare și frumoasă ideea ta d-a căuta a-ți încălzi inima, trudită și înghețată de suferințele intime, la vatra națională. Nenorociți sînt acei ce concentrează toată puterea lor de a iubi într-o dragoste intimă asupra unui obiect rar de găsit, iute trecător și peritoriu, cînd îl găsim. Pentru ce să nu întoarcem dragostea noastră asupra unui obiect mare și neperitoriu ? **Și ce e mai mare pentru om decît țara sa ?** ...Să întoarcem ceea ce ne-a mai rămas din dragostea noastră, s-o întoarcem către țara noastră. **România** va fi iubita noastră. Într-insa și printr-insa să reînnoim și să întărim frăția noastră...".

Cu aceste cuvinte îl îmbărbăta Bălcescu pe Alecsandri după pierderea Elenei Negri. Cuvinte simple, de la om la om, care dezvăluiau totodată măreția dăruirii lor către patrie, capacitatea lor și a lui Bălcescu îndeosebi, care s-a jertfit țării sale, dîndu-i cei 33 de ani ai scurtei sale vieți, pînă la ultima suflare, de a închina patriei îndirjita lor luptă. Prin ei și ceilalți neobosiți luptători ai marei lor generații și a celor următoare, România cea nouă a veacului trecut a renăscut pe locurile Daciei antice, ducînd mai departe tradițiile unuia din cele mai vechi popoare europene și strălucirea Romei.

Patria n-a fost pentru acei oameni o vorbă goală, o lozincă, lipsită de conținut, o fatadă pentru uneltiri tenebroase, ci a fost, așa cum este și astăzi pentru cei ce i se închină, sublimul complex al unui întins și roditor pămînt, în care o națiune vorbea o unică limbă și avea năzuințe comune de eliberare. Cînd încă unitatea statală nu fusese realizată, Kogălniceanu arăta în vestitul său curs de deschidere din 1843 că pentru el istoria națională însuma istoria Moldovei, Valahiei și Transilvaniei, deoarece, spunea el, „departe de a fi părtinitorul unui simtiment de ură către celelalte părți a neamului meu, eu privesc ca patria mea toată acea întindere de loc unde se vorbește românește".

Patria este una din condițiile fundamentale ale realizării fiecărui individ. Este în fond o condiție a definirii sale. Este bine a nu uita nicicînd că dincolo de patrie, dincolo de hotarele ei, pîndesc primejdiile deșțărării și, de fapt, ale dezumanizării. Identitatea unui deșărat tinde a se schimba, el nu mai este **el însuși** atunci cînd a pus între el și patrie hotarul unei veșnice despărțiri. Într-o măsură a încetat a mai fi om, s-a automutilat, căutînd în iluzii desarte ceea ce nu-i putea da **decît propria patrie.** Mi-a fost dat să asist cîndva la reintoarcerea după patru decenii a unui intelectual român venit, după multe și nefirești ezitări, în locurile ancestrale în care trăiseră înaintașii săi, unii încărcați de istorie și în care el însuși trăise copilăria, tinerețea și chiar începuturile maturității. Emoția i-a fost copleșitoare, a trăit un șoc profund și mi-a mărturisit bucuria nemărginită a regăsirii, simțămintele neînchipuit de puternice pe care aerul patriei veșnice i le-au trezit. N-a mai trăit multă vreme, o jumătate de deceniu, dar în fiecare an vizitele sale se repetau, în ciuda unei sănătăți precare, în cîteva rînduri. Venea să respire aerul patriei, să revadă locuri și oameni, să cunoască și să înțeleagă viața cea nouă. A murit la masa sa de lucru, cum se cuvine a muri orice savant, dar știu că a murit împăcat. Își **regăsise patria** care, generoasă și iertătoare, îi deschisese brațele ocrotitoare, îi dăruise încrederea în forțele sale și mai ales îi dăruise **un țel.** Nu mai era o frunză bătută de vînturi, ci aparținea din nou comunității sale naționale ale cărei rădăcini, firesc, nu pot fi regăsite **decît în solul ancestral al propriei țări.**

Există desigur locuri în care, pentru unii, viața poate fi mai ușoară. Dar oare comoditatea și chiar o bunăstare superioară pot înlocui

Dan Berindei

Continuare în pag. a 7-a

JURNAL DE POET

Cîntecul

Cîntecul este potențarea cuvîntului, extinderea și concentrarea lui totodată, așa cum durerea străpungînd inima îi revelează acesteia încă o dimensiune a vieții. Cele două aripe ale cîntecului sînt suferința și bucuria topite laolaltă în acel svîcnet-rănire ce licăre a izbăvire.

Gesang ist Da — Sein — cîntecul înseamnă Prezență, actualizare, este acea ființare intensivă, acea densitate a ființării, iradiere nucleară concentrică, unire atît de profundă între spirit și lut că acesta din urmă este străbătut în fibrele cele mai insesizabile de aură, de lacrima transfigurării.

Totul tinde spre cîntec, spre Laudă Imn, spre cîntarea ; cîntecul este logos întrupat, este cuvîntul devenit natură și istorie, ca natura și istoria să devină cuvînt-leagăn al cîntării.

La durere și bucurie omul cîntă — este atins de spirit, este căutat de focul mingîietor al spiritului și răspunde a cîntare eliberare. Prin cîntec, durerea se ia ca roua de pe crengi la strigătul aurorei, iar bucuria se amînă precum căldura amurgului în cuibul de pe vîrfuri.

Zăpada și chiciura, cucul și ciocîrlia, steaua și pruncul gîngure-n cosmos fiecare pe limba lui cîntare de taină. Lebăda-i mută, dar ascultată în sbor aripele ei, desfășurate, emit o melodie de mare finețe și armonie. Dar nu numai că toate își spun pe limba lor cîntarea lor ci se și ascultă una pe alta, se împlinesc și împletesc laolaltă în acea doxologie profundă care de departe se preface în ison răpitor întru înfrățire și frumusețe.

Este de ajuns să pătrunzi într-o pădure în mai ca să înțelegi o parte măcar din tihna cîntării. Cum se ascultă și cum se întrec, cum se urmează și reiau unele pe altele, cum se țese miraculos acea pînză invizibilă în care să scînteie a diamant roua cerească.

În cîntec, cuvîntul poate odihni în lacrima aură a simplității sale. Bach va face din două cuvinte durate laolaltă milenar — Kirie eleison — aproape o cantată. La originea cîntecului profetic inspirat stă cîntecul. Orfeu — tracul — este răstignit în mythos pe lira vieții sale. Pe Acropole odele pindarice erau cîntate. Miorița, la origini, este cîntec, este rostire înaltă, este bucuria ca și întreaga poezie îmnică medievală pînă la **Cantatele** lui Bach, la **Oda Bucuriei** lui Beethoven, la **Requiemul** lui Mozart și **Messia** lui Haendel. Ascultați-l rostindu-și versurile pe oricare dintre poeții lumii cum dobîndește cuvîntul în glasul lui acel spațiu al eliberării întru cîntare, ritm, întru litanie, în căutare întru spiritual și transfigurare. Ca în această strofă a lui Eminescu :

O rază te'nalță, un cîntec te duce
Cu brațele albe pe piept puse cruce
Cînd torsul s'aude l'al vrăjilor caier
Argint e pe ape și aur în aier.

Ioan Alexandru

În pagina a 3-a

Eroi la 20 de ani

semnează Mihai Stoian, Ion Longin Popescu, Ștefan Mitroi

„Din nou lumină"

O lectură tulburătoare îți oferă cartea **Din nou lumină** a marelui oftalmolog român Petre Vancea. Cînd savanții coboară de pe tărîmul lor de strictă specialitate, auster și prin definiție dramatic — ce poate fi mai temerar decît un nou pas în vastul imperiu al necunoscutului ? — întîlnirea lor cu noi-este dintre cele mai benefice. **Întîlnirea lor,** fiindcă nouă celor nespecializați ne este peste putință de a le atinge domeniul : cel mult îi putem întîmpina cu mirările noastre sincere și proaspete. Personal am prins un oarecare gust pentru minunile ce se petrec în cîmpul chimiei citind cărțile de **popularizare** ale marelui profesor care a fost G G. Longinescu. Cînd mă-mpotmolesc în preocupările mele e destul să

Gheorghe Suciu

Continuare în pag. a 7-a

Opera și calitatea lecturii

Douăzeci și una de „Scrisori imaginare" (domnilor : Unamuno, Hölderlin, Camus, Zweig, Loti, Burckhardt, Chamfort, Rilke, Rousseau, Proust, Pavese, Wilde, Wells, Kafka, Seneca, Descartes, Erasm, Pascal, Gide, Flaubert, Blaga) publică Octavian Paler la **Editura Eminescu.** În afară de un scurt „Cuvînt înainte" cartea mai conține — după fiecare scrisoare — cîte un poem care completează dialogul.

Autorii folosiți în argumentație sînt cei care au dobîndit și valoare mitologică. Așa se explică de ce prezența lor în text alături de simboluri ale mitologiei (aici, mai ales, grecești) nu are nimic discordant, timpul lor, și social și

George Alboiu

Continuare în pag. a 7-a

Nostalgia miturilor

Sensibilitatea celor mai mulți poeți (chiar și moderni) se întemeiază pe un suflet de tip pelasgic. Excluzîndu-i pe experimentaliștii calculați, poate că opera unuia singur s-ar putea sustrage tipului de sensibilitate amintit dar nici aceea în chip deplin, deoarece dacă Rimbaud visa „un univers eliberat de origină și nostalgie", poezia lui a rămas totuși cu nostalgia de a nu fi putut crea o atare „oribilă" noutate. Rămîn deci toți poeții — nostalgici, în zarea acestui sentiment unificator inițiindu-se orice demers poetic. Prea obișnuiți să-i fixăm obiectul numai în trecut, n-am observat că științele inseși pornesc de la nostalgia unor fapte și structuri noi.

Războiul cunoașterii lui Ion Brad vine ca o

Gheorghe Pituț

Continuare în pag. a 7-a

Fețele violenței

Sînt unele scene care-ți rămîn în memorie pentru totdeauna. Într-un mod ciudat, aproape inexplicabil, ele persistă în tine și răsar cînd te aștepți mai puțin. Din decență și repulsie, din nevoia firească de a ocroti omenescul, de a te simți om și de a nu îți prejudicia munca, încerci să le uiți. Puține sînt lucrurile, pe care dacă vrei într-adevăr să le uiți, nu le poți uita. Instinctul de conservare este aici dezis ori capătă o turnură cu totul nouă. Întreaga noastră ființă refuză uitarea, se constituie în amintire perenă, oricînd la-ndemînă, capabilă să ghideze către adevăr, să examineze lucid, prin comparație, întîmplările și faptele lumii. Sînt scene ale morții violente, brutale, urite, în care politicul, socialul, biologicul se amestecă uluitor cu absurdul, grotes-

Grigore Hagiu

Continuare în pag. a 7-a

Fascinația și (ne)putințele semioticii literare

Într-o lucrare fundamentală de estetică — este vorba de **Teoria estetică** — Th. W. Adorno a definit astfel „criza sensului" în opera de artă : „Arta este astăzi capabilă să împlinească acest lucru : prin negarea consecventă a sensului, ea dă dreptate postulatelor care constituiau odinioară sensul operelor. Din această cauză, operele aflate la nivelul formal cel mai ridicat, desprinse de sens sau străine de el, sînt mai mult decît elementar de absurde, pentru că continutul lor se dezvoltă în cadrul negării sensului" **(Ästhetische Theorie,** vezi ediția franceză : **Théorie esthétique,** Editions Klincksieck, Paris, 1974, p. 206).

Nimic nu ne obligă să dăm în întregime dreptate lui Adorno care, prin afirmația de mai

Constantin Crișan

Continuare în pag a 6-a

cronica literară

D. Micu:

G. CĂLINESCU ÎNTRE APOLLO ŞI DIONYSOS

Cum o dovedesc nu puține dintre lucrările sale, Dumitru Micu manifestă un interes special pentru temele și subiectele de maximă acuitate, inscrise, să spunem astfel, pe ordinea de zi a criticii și istoriei noastre literare actuale. Spirit prin excelență antihedonist, refractar la ideea că o carte se scrie doar din plăcere, cu prețul totalei detașări de curenții vesnic agitați ai vieții literare imediate, așadar, autorul unor masive exegeze, precum, între altele, aceea despre „gîndirism", e un impătimit al confruntărilor deschise, militantismul, în sensul originar al cuvîntului, indicînd, poate, cea mai de seamă caracteristică a temperamentului său critic. Într-un asemenea context, ceea ce, însă, conferă demersurilor lui Dumitru Micu puternica, inconfundabila lor notă aparte rezidă în extraordinarul efort de implicare a filonului congenital polemic în materia investigațiilor și analizelor de anvergură, de cuprindere exhaustivă. Firește, la originea acestui mod de a trata lucrurile stă și invidiabila putere de muncă a autorului, tenacitatea sa tipic ardelenească, am zice. Rămînînd, însă, doar la această explicație, riscăm să pierdem din atenție tocmai esențialul. Insușirea la care ne referim, în fond, chezășuiește transpunerea în fapt real a însuși crezului profesional ce stă la temelia acțiunilor critice întreprinse de Dumitru Micu. Se desprinde astfel constatarea că pasiunea pentru elaborațiile critice de deosebită amploare au drept resort intim convingerea că marile și controversatele teme ale literaturii naționale își pot asigura rezolvarea cu adevărat eficientă prin depășirea hotărîtă a intervențiilor marginale și (mai mult sau mai puțin) ocazionale, concretizate fie în foiletoane circumstanțial-polemice, fie în eseuri subtil-insolite, care, sinceri să fim, cel mai adesea, nu fac decît să tulbure și mai mult apele, să împingă starea de confuzie la limită.

În toate aceste privințe, impresionantă, nu numai prin proporțiile ei, exegeza consacrată lui G. Călinescu, deține poziții cu totul privilegiate. Cartea **G. Călinescu între Apollo și Dionysos** (Editura „Minerva", 1979) apare într-un moment cum nu se poate mai nimerit. Nu credem a exagera cu nimic afirmînd că ea vede lumina tiparului exact în momentul cînd ceea ce am numi aproape constanta criză de autoritate a spiritului critic, nu numai din prezent ci și din trecut, față de opera și personalitatea marelui scriitor atinge treapta cea mai de sus. De altminteri, se pare că Dumitru Micu însuși este conștient de respectiva stare de lucruri, drept care nu ezită a acționa în consecință. Totodată, citind studiul și scrutîndu-i structura generală, nu putem să nu observăm că modelul de la care acesta se revendică este chiar cel propus de G. Călinescu prin demult clasica serie a studiilor consacrate lui Eminescu. Și, trebuie numaidecît accentuat, situația nu e deloc întîmplătoare, întrucît, la drept vorbind, sarcina pe care Dumitru Micu și-o asumă acum este, în numeroase privințe, surprinzător de asemănătoare cu cea pe care și-o asuma cu multe decenii în urmă „eroul" studiului său. Mai direct spus : dacă la vremea sa G. Călinescu s-a angajat în memorabilul demers exegetic animat în chip expres de intenția repunerii în cadrele lui realiste, complex și adînc argumentate din unghi analitic, a eminescianismului, la rîndul său, Dumitru Micu nu urmărește altceva (dar cît de important și de semnificativ este acest act în sine !) decît să facă tot ce-i stă în putință spre a ajunge la rezultate de aceeași natură, în discuție (se înțelege) aflîndu-se acum, călinescianismul. Spre a ne face mai bine înțeleși, ne îngăduim a decupa două scurte pasaje din (poate) cel mai important și mai implinit capitol al studiului ; anume, din cel intitulat **Obsesia monumentalului,** în care este analizată opera de istoric literar a lui G. Călinescu. Primul : „Ca în **Viața lui Mihai Eminescu,** cercetătorul și-a propus, și în **Opera lui Mihai Eminescu,** să înfățișeze un Eminescu real, demitizat. Trebuia, după opinia lui, pus odată capăt practicii culturale de a se debita pe seama poetului național toate **locurile comune critice,** fără cunoașterea exactă a operei sale. Era, spre a întrebuința propriile-i cuvinte, nevoie de o „documentație" care să scoată critica eminesciană din „rutina orală și școlară" în care „ruginise", să invalideze impresionismul diletantistic, întemeiat pe „eu cred" și „aș fi de părere că". Al doilea : „Nimeni nu mai împărtășește astăzi opinia, exprimată de unii la apariția **Vieții lui Mihai Eminescu,** ba chiar înainte, că prin aducerea poetului din „cerul legendei" pe pămînt, Eminescu este „coborît" și memoria lui profanată. A fi procedat altminteri, ar fi fost, din partea criticului, o mistificație deliberată, în dezavantajul obiectului. Demitizarea nu e un scop în sine, însă G. Călinescu demitizează spre a mitiza". Formulări mai exacte decît acestea, referitoare la (utilizînd, la rîndu-ne un cuvînt deosebit de agreat de autor) unghiul „atitudinal" al lui Dumitru Micu față de opera și personalitatea lui G. Călinescu, cu greu s-ar putea găsi. **Mutatis mutandis** copleșitor de masiva exegeză, închisă între coperțile volumului **G. Călinescu între Apollo și Dionysos,** este animată pînă la obstinație de ambiția realizării „programului" în cauză. Limpede pentru oricine, mai întîi, este faptul de a supune celei mai minuțioase cu putință „descrieri" critice opera literară călinesciană în **totalitatea ei.** Cu cîteva excepții doar (inexplicabilă, de exemplu, pierderea din atenție a nuvelistului), cunoscutului (și necunoscutului !) spirit de meticulozitate analitică al autorului nu-i scapă nimic sau aproape nimic. În succesiunea lor, compactele capitole ale cărții (în afara celui introductiv, **Căutarea de sine,** și a celui concluziv, **Între Apollo și Dionysos)** poposesc, cu neistovit elan investigativ, asupra tuturor „genurilor" și „speciilor" practicate de fabulosul scriitor total care este G. Călinescu. Din acest punct de vedere, Dumitru Micu are (primul), meritul de a propune imaginea cvasi completă a formelor de manifestare proprii geniului creator călinescian. Elogiind pur și simplu imensul travaliu desfășurat de critic și, de asemenea, atrăgînd luarea aminte asupra ridicatului (nu odată, excepționalului nivel calitativ al analizei, totuși, în acest punct, e de făcut cel puțin o observație cu valoare de principiu. De fapt, se va vedea îndată, este vorba de o observație cu dublu aspect. Revenim la programul de lucru utilizat de G. Călinescu în cazul lui Eminescu (cum am încercat să arătăm, adoptat de Dumitru Micu în studiul de față) și reținem un adevăr îndubitabil. În fapt, între gradul de cunoaștere și înțelegere, pe de o parte, a operei și personalității eminesciene (la data respectivă) iar, pe de altă parte a operei și personalității călinesciene (în momentul de față) există o sensibilă și deloc neglijabilă deosebire. Sub ambele aspecte — al cunoașterii și al înțelegerii —, în cazul lui G. Călinescu, să recunoaștem, situația este mult mai bună. Opera marelui critic și romancier, practic, adică în perspectiva circuitului editorial, nu mai are necunoscute cît de cît importante. Iar în legătură cu dosarul critic, orice s-ar zice, departe de a fi suspectat de precaritate, din contră, acesta conține numeroase piese de rezistență. Și atunci, judecînd după înfățișarea adesea excesiv descriptivă a textului critic, după avalanșa (uneori) interminabilă a citatelor (nu mai vorbim de abundenta parafrazare și rezumare a acestora), se pune, pe drept, întrebarea dacă nu cumva (măcar pe anumite porțiuni ; unde sînt analizate studiile eminesciene sau marile romane, să zicem) criticul face dovada preluării **ad litteram** a programului de lucru instituit altădată de „eroul" studiului său. Pentru că, să fim bine înțeleși : nu verbul **a documenta,** ci verbele **a interpreta și a sintetiza** se cuvine a prezida, fără abatere, exegeza critică atotcuprinzătoare consacrată fenomenului Călinescu. Evident, prin aceasta nu trebuie să se creadă că în volumul lui Dumitru Micu verbele din urmă nu se „conjugă" între ele. Dimpotrivă, faptul se întîmplă mai peste tot și adesea în chip strălucit. Numai că e nevoie de un efort special și nu tocmai ușor pentru ca cititorul (fie el și avizat !) să parvină la situația de a „compendia" singur studiul, spre a putea avea revelația acestei stări de lucruri incontestabile. Mai exact, revelația temerarului act de „demitizare" și „remitizare", căruia, cu neobosită pasiune și cu nedesmințită vocație, Dumitru Micu i se dăruie literalmente. Nu avem îndoială că dezbaterile critice detaliate pe care lucrarea le merită cu prisosință vor arăta cu lux de argumente cum anume se desfășoară o asemenea operație, pe cît de fascinantă tot pe atît de necesară.

Nicolae Ciobanu

CARTEA DE DEBUT

Metodă și sens configurator

„Construcția romanului, aparent simplă, ridică cîteva probleme de tehnică narativă, interesante tocmai prin disimularea intențiilor scriitorului... Dezvăluirile neașteptate referitoare la Narator și „vocile" sale (din cap. IX) ne obligă să citim cartea și dintr-o altă perspectivă, aceea a condiției creației și a creatorului, avertizîndu-ne asupra posibilelor capcane ale textului" (p. 46). Aceste rînduri scrise de Mioara Apolzan *) pot figura ca un „motto" nu numai pentru metoda critică folosită de autoare, ci și pentru atitudinea față de text specifică analizei structurale. Premiza este una : nici autorul și nici textul nu trebuie crezuți pe cuvînt! Dincolo de ceea ce citim, dincolo de universul ficțional care ne acaparează și care, în ultimă instanță, ne anihilează spiritul analitic, există o structură, există o organizare imanentă care face ca o succesiune de cuvinte să devină un univers vizionar. Rostul cercetării este tocmai dezvăluirea acestui labirint ascuns, transcrierea în termeni conceptuali a ceea ce există, dar nu este totdeauna o evidență.

Două sînt punctele nevralgice asupra cărora se concentrează studiul Mioarei Apolzan: problema naratorului și cea a construcției epice. Cum este în fond acel „eu" care vorbește în roman, fie în numele său, fie în numele tuturor personajelor ? Departe de a fi entitate fizică (naratorul = scriitorul real), el apare ca o instanță narativă, ca un element care nu vine din afara romanului, ci este intern amestecat în trăsătura epică. Sau, după cum spune Mioara Apolzan : „... Naratorul își dezvăluie identitatea ca persoana" (p. 50) Din acest moment dedublările, jocul oglinzilor paralele, monologurile cu un centru ambiguu, etc. devin date firești ale fiecărui roman modern. Ruperea barierelor dintre „eu-ceilalți" și „afară-înăuntru" permite cele mai subtile și complicate arabescuri ale eului narativ.

În consecință, termenii cu care denumim aceste „instanțe" trebuie să fie deosebit de limpezi, căci altfel instaurarea confuziei duce la anihilarea eficienței analizei (vorbind despre romanul „Lumea în două zile" autoarea afirmă: „În acest fel demersul lui Viziru se transformă: din cel al anchetatorului devine cel al scriitorului..." Care scriitor? George Bălăiță (ca ființă reală ?). Evident că nu !

Pe de altă parte, analiza structurală se ocupă nu atît de ceea ce ne spune un roman, cît de felul cum ne spune el ceva: interesează deci construcția imanentă și nu universul ficțional. Și iată cum, pe nesimțite, romanul nu mai e receptat ca o proiecție vizionară, ci ca o succesiune de semne, situate pe diverse nivele ierarhice, structurate într-un ansamblu coerent care degajă o anumită semnificație generală și anumite semnificații parțiale. Felul în care aceste structuri sînt relaționate, funcțiile lor, precum și mecanismul de constituire a sensului constituie necunoscutele pe care Mioara Apolzan încearcă să le aducă la lumină. Imanentizarea cercetării nu înseamnă altceva decît faptul că interesul este cumulat nu de ceea ce înseamnă o anumită entitate narativă, ci de ceea ce face ea, adică de funcția ei romanescă. De exemplu, personajele nu vor fi analizate ca ansambluri psihologice, ci ca funcții narative. Întrebarea este în ce măsură reușim să eliminăm din analiză dimensiunea proiectivă (ficțională) a romanului în favoarea dimensiunii imanente (nivelul semnelor lor ca atare), fără a o introduce din nou pe ușa din dos! Căci, oricît de mult am reduce romanul la constituantele sale de bază, ne este imposibil să înțelegem jocul lor în afara sensului pe care-l configurează. Iar sensul, după cum se știe, nu este un element imanent textului! Iată de ce, în unele momente, analiza formelor se transformă (voit sau nu) într-o analiză a conținuturilor. Deși subiectul discuției este construcția epică, obiectul ei devine materia romanului.

Mihai Coman

*) **Mioara Apolzan: „Casa ficțiunii", Editura „Dacia", 1979.**

Simple amintiri

Urmare din pag. 1

Istoria valorilor noastre spirituale, — mereu și mai bine explorată în anii din urmă, — a acumulat un număr enorm de mărturii a căror sinteză ne permite să stabilim o autentică filosofie a istoriei românilor, așa precum există una a culturii românești, la care au contribuit marii noștri filosofi și oameni de știință.

Mi-aș îngădui, de aceea, să mă limitez doar la enumerarea citorva, care m-au preocupat îndeosebi. Ideea unității și suveranității poporului și-a găsit un viteaz și înțelept deschizător de cale în istoria veche a României, prin enigmaticul Burebista, geto-dacul contemporan și rival al lui Caius Julius Caesar. Ideea unității și egalității naționale a fost condusă la înalta-i și scurtă izbîndă de Mihai Vodă-Viteazul (iată, acest atribut de „vitejie" dublată de sacrificiu, care revine-n materializarea tuturor acestor idei-forță !). Justiția socială și libertatea națională, idee modernă și revoluționară, îl costă viața, în mod tragic, pe Tudor Vladimirescu, pentrucă afirmarea națiuni sale și a dreptăților ei, într-un climat internațional prezidat de cele trei sau patru imperii (otoman, țarist, austriac și britanic) se ridica într-o eră nefavorabilă acestei revoluții sociale ciudate și prematuре.

Din ginta lui se trag Bălcescu și Iancu, care judecă problema națională în Europa prin prisma generozității lor revoluționare și sînt înșelați și sacrificați de interesele aristocrației exploatatoare, șovin-imperialiste și cad victimă intrigilor urzite în umbra așa-zisului echilibru european care-și reîmpărțea, după fiecare agitație majoră, zonele de influență continentale și extracontinentale.

Da, bineînțeles, lista ideilor majore și a marilor spirite ce le-au animat în istoria noastră sînt multe și cu vaste implicații a căror actualitate apare prea adeseori la rampă pe scena acestei lumi. Poate de aceea cred și eu că lumea poate arăta ca o scenă, ca în „Glossa" lui Eminescu.

O lume nouă, pururi în schimbare, imprevizibilă.

Gîndirea social-politică românească, — atît de îmbogățită de la 1848 încoace. — este, la ora actuală, o prezență de înalt nivel intelectual în mișcarea de idei contemporane și este așa, pentru că socialismul științific și-a regăsit sursele profund istorice din care a izvorît și pentru că dinamica dialecticii sale în confruntările ideologice actuale îl revitalizează. Așa îl înțelegem noi și așa se înscrie în ideologia Partidului nostru, după atîția ani și buni și grei. Anii care nu se uită.

---

viața cărților

poezia

Poeți gălățeni

● **Ultimul volum al lui Ion Trandafir *)** se află cu siguranță sub zodia maturității artistice, consemnînd un salt valoric în creația autorului. După zece ani de la debutul cu un volum remarcabil, **Anotimp tăcînd,** cuprinzînd în germene aproape întreaga sa evoluție ulterioară, marcată de febrile căutări stilistice și eforturi de cristalizare a unei viziuni proprii, ce nu au impus totuși suficient de convingător cu următoarele cărți, poetul își dobîndește acum un mult rîvnit loc al său. Tradiționalist cu simțul experiențelor poetice moderne, Ion Trandafir încearcă o circumscriere cerebrală a misterului existenței într-un desen ritmic abstract în care simplitatea esențială a formelor folclorice se întîlnește cu încifrări cultivate ale expresiei. Versul popular, din care nu lipsește dimensiunea unui suprarealism folcloric, este cultivat cu precădere în ciclul **Zarea călușarilor,** unde într-un limbaj frust, ca și esența dansului, (neferit însă întotdeauna de neaoșisme) se încearcă o comunicare magică prin incantația monotonă și penetrantă a ritului și descîntecului. Și în poezia de meditație (ciclul **Cîntece din începutul lucrurilor)** ritmurile folclorice se fac simțite, îmbinîndu-se cu motivele cugetării : cuvîntul, fîntîna, vegetalul, mortul-viu ca o permanență a existenței prin logos dincolo de moarte : „Unde stau, pe care iarbă ? / că dă sîngele să-mi fiarbă — / unde sînt, în care loc ? / că-mi dau gîndurile-n foc. / / Cîneva, departe, spune / că sîntem în altă lume / unde iarba nu mai poate / dintr-un om gîndul a scoate, / / și pămîntul nu mai știe / rodul lui care-o să fie. / Dau să plec, dar văd că sînt / numai iarbă și pămînt." Sub aparenta modestie a versului se ascunde de fapt o orgolioasă încercare de construcție și cuprindere a sensurilor. Fără a fi ermetică, poezia, propunînd un sistem cu sensuri interioare ce se cer descifrate pentru a se desprinde semnificația generală, invită la un efort al lecturii la care, s-o recunoaștem, cititorul de azi este puțin dispus dacă miza poetică nu e foarte mare : „Curg malurile curg — / eu tresar ; / moartea vine și pleacă, / moartea pleacă și vine / prea grăbită luîndu-mi forma / cînd se-mpiedică-n mine. / / O, cum stau cerurile / și eu zbor / numai sînge și lut / chiar în liniștea razei / să nu pot să mă văd / să m-ascult. / / Pling în palmele pietrei / ochi de dor omenesc ; / noaptea prinde lumină / noaptea pleacă și vine / rupind cîte-o rază din mine. / / Cum mă strigă astrele / și eu tac ; umbra iese din mine, / raza taie și pune, / raza vine și pleacă, / raza pleacă și vine. / / O, ce sunet de gînd locuiesc / de nu știu să mai pot, / de nu pot să mai ies / dintre ceruri / din maluri / și din timpul ființei / ce-l tot uit și-l lucrez." Scrisă sub semnul maturității, poezia lui Ion Trandafir propune, nu fără umbra unui manierism formal, un spațiu liric bine definit, marcat de lucide căutări ale sensurilor vieții în acest loc pe pămînt.

● **O victimă a mirajului poeziei** și a „atributelor". poetului se arată a fi și în al doilea volum****)** al său Sterian Vicol. După un recent debut cu versuri de o inegalitate ce l-a făcut pe Laurențiu Ulici să-și amîne verdictul, autorul ne oferă, cam pripit după opinia noastră, o a doua serie din opera sa. „Echilibrul" relativ din producțiile debutului, lasă acum locul unui tablou plat, superficial tematic și precar tehnic, deja banal prin repetarea locurilor comune din primul. Sterian Vicol ar avea poate ceva de spus în sfera nostalgiei satului pierdut, a desrădăcinării în marile orașe, dar intențiile sale se pierd datorită unui efect analizat odinioară de Maiorescu : beția de cuvinte : „Cămașa mea le mire mai albă decît mama / Ce mi-a-mpletit-o din firul cel de tort, / E-n trandafiri de-atunci și unduie ca flama / lămpii pe sub care umbra ei o port ! / / Ca la o margine de lume cu atîtea vămi / Eu vin, iubito, și sîngele meu strigă, / Deschide izvorul de lacrimi și dă-mi / Sunetul nunții legîndu-ne ca o ferigă !" Sub o aparență coerență, beneficiind și de prestigiul aprioric al spațiului tipărit, poemele dau impresia unei comunicări, suferind în realitate de lipsa acută a semnificației. Furat de cuvinte și schemă prozodică, rareori Sterian Vicol reușește să se mențină în limitele unei simplități. tradiționale și, oneste care să dea coerență versurilor. Aspirațiile sale sînt mult mai mari (decît mijloacele). El meditează hamletian („ — Aceeași iarbă din lume / E și aici la Tutcani ?") sau are viziuni tenebroase în stil Bolintineanu. Fascinat de metaforă, dar neînțelegîndu-i mecanismele, ajunge cu ușurință la nonsens („Azinoapte am băut cu prietenii mei buni / Pîn-a rămas fitilul fără gaz."), la cețoase aberații („Și-nțelegem deodată, o cum înțelegem, / Cîmpia s-o ferim, să n-o lovim cu capul") sau la prozaisme de felul : Iubita doarme pe-un lemn înflorit, / Sînul dezgolit tot cade ca o lacrimă / Și dă aerul afară !". Nimic nu e prea greu pentru poetul nostru : meditații, elegii, balade — totul e de un efect absurd irezistibil, de care nu scapă din păcate nici poezia sa patriotică („Călare trecea Traian prin agora (?) la Roma" etc, etc). Amuzantă un timp, lectura volumului sfîrșește totuși într-o iremediabilă tristețe.

Dan Alex. Condeescu

*) **Ion Trandafir : „Un loc pe pămînt", Editura „Eminescu", 1979**

****) Sterian Vicol: „Corabia seminței", Editura „Eminescu", 1978**

„Cosmicomicării"

● **Titlul*) cărții lui Vasile Constantinescu** (aflat la al doilea volum) divulgă un proiect mai mult decît ambițios, aș spune utopic : originalitatea absolută. A inventa un limbaj poetic nou (o „planetă") înseamnă desigur, o veritabilă performanță estetică care, de obicei este rezultatul unei stări creatoare euforice, aș spune chiar a unei ușor naive încrederi în virtualitățile cuvîntului. Dar Vasile Constantinescu este din contră, o conștiință lucidă pînă la scepticism, cu spirit speculativ-ironic care își permite să dea cu tifla tuturor valorilor consacrate. Și ceea ce, deocamdată, reușește cu prisosință este prin parodie și joc lingvistic, discreditarea și punerea în paranteză a formelor lirice tradiționale sau moderne. Iată un exemplu de „iconoclastie", în care printr-un fals silogism, vestita „înțelepciune" a anticilor este coborîtă în registru comic buf : „Căci unul Diogene locuia în butoi / Într-un butoi alcătuit din doage. / Amănunt esențial : butoiul / nici o doagă nu avea lipsă. / Asta poate să fie sau nu o aluzie / în ce privește capul lui Diogene. / Ce voia Diogene de la viață, nu știu. / Eu, totuși, nu dau nici două parale / pe filosofia aceea. / Fiecare om putea deveni filosof / dacă-și făcea rost de-un butoi" **(În butoi).** Un alt procedeu este acela al relativizării importanței ierarhizărilor și al confuziei voite a valorilor, inversînd raportul dintre ele încît ceea ce ne-am obișnuit noi a numi, grav, serios, tragic stă în același plan cu umilul și banalul existenței obișnuite „Într-o zi profetul Iezechil / fiind oleacă mai cu chef a spus / așa cum sînt, cu fața mea de cîrpă, / cunosc afacerea Isus / Într-adevăr era fiul Mariei, / iar cînd ani avu vreo douăzeci, / l-a răpit o pasăre pe lună / într-un castel secret în veci de veci / (Căci pe lună nu e atmosferă, / nici apă, nici pomeți, doar la castel / în mod obișnuit pot să trăiască / oamenii și zeii — că-s la fel) etc **(O meserie ca multe altele)** O variantă interesantă a acestei modalități este meta sau paratextul, adică intervențiile autorului în corpul propriului poem sub formă de false comentarii și trimiteri bibliografice uneori completate de alte strofe sau chiar poezii întregi, menite a explica sensul vreunei teme sau vers din textul inițial. Dar care sînt motivele și problemele supuse tirului parodiei lui Vasile Constantinescu, evident în afară de formele limbajului ? Așa cum remarcă Liviu Leonte, într-o scurtă dar densă prefață, sînt interogate în această manieră „suavanapoda" marile mituri și întrebări ale umanității : geneza, timpul, spațiul, esența lucrurilor etc. Optica și maniera de tratare sînt însă ale omului contemporan, familiarizat cu teoria lui Einstein și programarea cibernetică, cu călătoriile în spațiul cosmic și descoperirile geneticii, cu ipotezele futuriste a lui Alvin Töfler și „minunile" parapsihologiei etc. : „Mi-s simțurile în stare hadronică, (a spus nu de mult universul / într-o discuție cu fizicienii) / / În fine, se întîmplă lucruri termonucleare / și singele nostru... căci cum am mai fi / chemați de fiorul iubirii... Un șarpe / prin univers umblă de dincolo de timp, / despre pomul vieții și pomul cunoașterii / dînd seamă lui însuși (...)" **(Despre inefabil)**

Amestecul de mituri biblice și legende apocrife, de povestiri și eresuri cu teoriile fizicii moderne și invențiile tehnice de ultimă oră, totul regizat de o conștiință ludică îmi amintește de cosmicomicăriile lui Italo Calvino. Și ca și la acesta, substratul ironiei răzbate o undă de tristețe pentru o lume în care conștiința cibernetică „uscată" a înlocuit frumoasele iluzii romantice, mașinăriile de visuri ale poetului care resimte spre exemplu o greață organică la ideea „științifică" a originii animale a omului. Dacă formal lirica lui Vasile Constantinescu apare ca un joc ironic, de o incontestabilă originalitate, cu posibilitățile speculației, ale contradicției și noncontradicției, în fond întrebările pe care le ridică țin de esența poeziei dintotdeauna.

Paul Dugneanu

*) **Vasile Constantinescu : „Am inventat o planetă", Editura „Junimea", 1979**

---

proza

„Visul germinal"

● **Primă încercare în proză*),** după o activitate legată pînă acum de alte modalități artistice, romanul lui Valeriu Anania îl atestă ca prozator original, de o factură înrudită cu aceea a lui Mircea Eliade. Cartea urmează ritmul „poveștilor care se coc pe îndelete" ca rod nu al spiritului „cărturar", ci al unui substrat emoțional care își revendică dreptul la „visul germinal". Scrierea ar putea fi comentată ca „roman exotic", formulă justificată de peisajul ei hawaian, dar ea este mai mult decît atît pentru că păstrează o latură care se sustrage definirii în termeni consacrați. Cadrul exotic este numai scena, admirabil sugerată, a unor desfășurări epice insolite și tulburătoare, implicînd o comunitate care și-a conservat intacte puterile ancestrale, capacitatea de a comunica cu propriile rădăcini și de a reactiva permanent partea obscură a ființei sale. Forțe necunoscute se înfruntă și se transformă, se opun și se conjugă într-o interferență a planurilor. Metafora timpului pulverizat și recompus, intuit din armoniile celor 37 de orologii, „din care nici unul nu e corect", care formează colecția domnului Mac Brown se extinde asupra întregului roman.

Timpul și „netimpul", cotidianul și existența milenară ca regimuri diferențiate constituie coordonata esențială a romanului. Misterioasele latențe ancestrale se execută în întîmplări miraculoase ale căror semnificații, bănuite numai, se întrețes întregindu-se reciproc, într-o atmosferă de stranie dar autentică poezie. Misterul nu are nuanța senzaționalului, ci fiorul comunicării cu un teritoriu al forțelor primare care se sustrag descifrării. În această interferență și uneori suprapunere a regimurilor existențiale real și legendar identitatea personajelor devine ambiguă. Povestitorul însuși traversează experiența unei neelucidate „înveri" despre care se poate bănui însă că poate fi și un transfer de identitate. „Cine sînt eu" iată obsesia cărții, excelent realizată în pasajul derutei generale la congresul de etnografie. Identitatea pură, nealterată, se află la nivelul rădăcinilor ancestrale și clarificarea ei deschide accesul la miraculoasele latențe. Romanul este de la un punct „drama unor crize de identitate". a uneia mai exact, aceea a povestitorului. Pentru că restul personajelor posedă cifrul identității lor, dar refuză să-l deconspire și există într-un regim al cumulului de identități. Este vorba de „identitatea ca natură". de esența primordială a ființei care la personajele romanului se multiplică în ipostaze iluzorii. Diana este Niaulani-Anahola-Kiha-Wahima, David Stevenson este Moemoe, refuzînd să reintre în propria sa istorie pentru că este falsă, domnul Martin este Mac Brown-Ailaau, Unauna este Pele. Personajele sînt ipostaze reale sau proiecții ale unor ființe mitice care dispun de forțe genuine. Identitatea lor multiplicată este expresia potențelor primordiale. Personajul real, ca ipostază, trădează afinități cu principiul căruia îi aparține, cu ființa mitică a cărei aparență o intruchipează la un moment dat. Această disponibilitate a identității permite transferuri de forțe de la un personaj care se sacrifică pentru a dărui altuia harul.

În spațiul exotic, sub reflexele mirifice ale unei lumini irizate se desfășoară miracole care nu sînt decît emanații ale „visului germinal", forme ale revelării ființei làuntrice („în fiecare arbore cîntă o vioară posibilă, sufletul fiecărui om e un sălaș al Totului în așteptare").

Romanul lui Valeriu Anania este o ficțiune incîntătoare, proiectînd într-un spațiu fabulos simbolurile unei problematici existențiale concentrate în ideea identității, drapate în somptuos veșmînt exotic. Poezia cărții se naște însă nu atît din exotismul vizual, cît din substanța mitică, din sentimentul forței ancestrale revelate ca miracol. Și cu aceasta autorul își descoperă propria identitate abia acum deplin revelată.

Sultana Craia

*) **Valeriu Anania : „Străinii din Kipukua", Editura „Cartea Românească", 1979.**

---

compendiu

G. Mihăilă : „Cultură și literatură română veche în context european"

Editura Minerva, 1979

● O viziune asupra culturii românești ca edificiu la a cărui înălțare contribuie fiecare nouă cercetare, fiecare descoperire a unor date și izvoare necunoscute sau mai puțin studiate, caracterizează demersul științific al cunoscutului slavist G. Mihăilă în lucrarea **Cultură și literatură română veche în context european.** Cartea reunește cîteva studii care își propun punerea în valoare a unor documente și interpretarea lor într-un context mai amplu, abordate dintr-o perspectivă sintetică, ce are în vedere fenomenul cultural românesc în corelațiile sale cu fenomene culturale circumscrise ariei sud-est europene. Contactele culturale sînt analizate sub aspectul lor creator, generator de noi dimensiuni ale acelei entități originale pe care o formează limba și literatura română veche.

Studiul consacrat celor mai vechi atestări ale cuvintelor de origine traco-dacă în limba română în perioada cuprinsă între secolul al X-lea și începutul secolului al XVI-lea, continuînd preocupări constante ale cercetătorului („Dicționarul limbii române vechi" 1974), atrage atenția asupra numărului relativ mare de astfel de cuvinte folosite în documente latino — și slavo — române și chiar în alte surse ale perioadei analizate, în comparație cu izvoare lingvistice imediat următoare.

Pe aceeași linie a cercetărilor abordînd lexicografia românească, se axează studiul „Noi mărturii privind latinitatea limbii române : primele glose și glosare româno-latine și româno-italiene (1451—1718)". Cercetarea completează „spațiul dintre cea mai veche atestare a unui cuvînt românesc cu litere latine, în sec. X și tipăriturile Școlii Ardelene" cu datele descoperite în „lucrări lexicografice necunoscute pînă nu de mult sau prea puțin valorificate în filologia românească". Studiul suscită interes deopotrivă prin materia prezentată și prin semnificațiile culturale mai largi pe care le implică, privitor la aria de răspîndire a interesului pentru limba românească, de la istoricii bizantini la umaniștii italieni și germani.

Un studiu deosebit de interesant este „O dimensiune puțin cunoscută a culturii lui M. Eminescu : limba paleoslavă" care relevă locul ocupat de această limbă între vechile limbi de cultură care au captat interesul marelui poet și în studiul cărora a dovedit asiduitate și competență. Traducerea de către Eminescu a cunoscutului manual al neogramaticianului August Leskien „Handbuch der altbulgarischen (altkirchenslavischen) Sprache. Gramatik Texte. Glossar", Weimar, 1871 se relevă în acest studiu ca fiind „cu atît mai prețioasă și fertilă cu cît în epoca respectivă nimeni în România — în afară de Hașdeu (...) — nu studiase această limbă în mod științific". După descrierea manuscrisului, cercetătorul întreprinde datarea traducerii, stabilind că Eminescu i s-a consacrat în perioada directoratului său la Biblioteca Centrală din Iași, deci cînd avea vîrsta de 25 de ani și tradusese din „Critica raționului pure". Lucrarea tălmăcită în mare parte de Eminescu era la acea dată o lucrare de referință de prim rang pentru orice slavist. Traducerea impresionează printr-un „limbaj surprinzător de modern și cu o terminologie din cele mai adecvate". Ea relevă un aspect puțin cunoscut al activității poetului, cu semnificații remarcabile de vreme ce G. Mihăilă consideră, în concluziile studiului său, că ea îl plasează pe Eminescu „alături de Hașdeu și Cihac — printre înaintașii slaviștilor românești moderne".

Un alt studiu, consacrat din nou culturii românești vechi, urmărește penetrația tradiției literare constantiniene de la Eusebiu al Cezareei la domnii Țărilor Române. Cercetarea analizează sursele literare bizantine și compoziția literară a **Panegericului împăraților Constantin și Elena** și propensiunea modelului din spațiul bizantin în cel al culturii românești, cu detalierea cadrului tradiției slavo-române. Cercetarea este însoțită de textul celei mai vechi copii, datînd din 1474. Difuzarea și influența acestei opere în Țările Române are importante semnificații privind receptivitatea, caracterul deschis al culturii românești vechi, cultură care „în perioade de pace și înflorire a strălucit și a iradiat ea însăși în țările vecine".

Ultimul studiu, o cercetare comparativă a izvoarelor începuturilor istoriografiei universale în limba română, subliniază locul important al **Cronicii** lui Mihail Moxa de la 1620 „în contextul mai larg al relațiilor literare și culturale bizantino slavo-române". În afara surselor cunoscute **(Cronica lui Manasses, Cronografia pe scurt bizantino-slavă, Letopisețul sîrbesc nou** și **Cronica anonimă bulgară) G.** Mihăilă identifică fragmentele traduse și prelucrate de Mihail Moxa din scrierile lui Simion Magistrul și Logofătul, Ioan Zonaras și din „Letopisețul de la Putna".

Cercetările profesorului G. Mihăilă tind să recompună prin truda benedictină asupra documentului chipul unor epoci mai puțin cunoscute ale originii limbii și culturii românești. Studiul, bazat pe o impresionantă cantitate de date, evoluează cu sobrietate universitară și cu rigoare, lăsînd semnificațiile să-și dezvolte potențialul general cultural. Lucrarea este o contribuție remarcabilă la descoperirea de „elemente noi pentru edificiul literaturii noastre vechi, ce stă la temelia celei moderne și contemporane".

Gheorghe Buluță

23 AUGUST

XXXV

EROI LA 20 DE ANI

Vitejii

Nici o mamă nu își naște fiii pentru a-i pierde. Și totuși, în clipele de gravă primejdie pentru țară, patria-mumă își cheamă fiii la datorie, cerîndu-le chiar sacrificiul suprem. Trecerea timpului, în ciuda aparențelor, n-are cum cicatriza rana. 167 000 de români au murit, au fost răniți sau au dispărut, în intervalul crucial 23 August 1944 — 12 mai 1945. Cînd un tînăr bărbat cade cu arma în mînă pentru libertatea și independența pămîntului strămoșesc, glontele ucigaș nimerește, simultan, și sufletul inegalabil al mamei sale. Cînd încercăm să aprindem acum, în ochii stinși de mult, flacăra amintirii și recunoștinței, este imposibil să nu căutăm adînc, semnificativ, în privirea românceior care și-au pierdut fiii pe front, în războiul antifascist, pentru a descifra acolo sensurile fundamentale ale existenței naționale. Omagiul pios li se adresează, implicit, lor, mamelor*.

Zahăr amar

Cei care trebuie să pună mîna pe Fabrica de zahăr — Chitila vin tocmai de la Slatina, cu trenul. Pe seară, în 24 august, batalionul 1 dorobanți, alcătuit din recruți, a ajuns în apropierea Capitalei. Printre abia instruiții ostași se numără și soldatul **Vasile Stoica.** În nerăbdarea care-l stăpînește, zvicnește dorința de a-și dovedi, dar de a-i dovedi și inamicului, că sînt **luptători.** Misiunea de luptă nu-i deloc ușoară : nemții au transformat fabrica într-un fel de fortăreață redutabilă, cu toate intrările blocate, creneluri scobite în zid, aprovizionare strașnică în muniție și alimente. Confruntarea se anunță sîngeroasă. Noaptea de august e destul de lungă, cumpăna vremii înclină spre toamnă, tot așa cum și cumpăna vieții unora de-aici bate, pe nestiute, înspre sfîrșit... Există motive puternice ca atacul să se dea abia în zori, pe lumină. Oricum, o consfătuire cu comandanții de companii, nu strică, dimpotrivă — comandantul batalionului, căpitanul Constantin Georgescu, îi convoacă la ora 22. Trupa înțelege simplu ce se pregătește, emoția e gata să se reverse de prea plinul grijilor, amestecîndu-se cu fel de fel de simțăminte contradictorii. Un singur sentiment e limpede și puternic : a sunat ceasul multașteptat al socotelilor cu fasciștii !

Cînd se destramă întunericul, oamenii sînt gata instalați pe poziții. Sute de ochii cercetează obiectivul pe care-l au de atins. Comandantul batalionului privește prin binoclu, memorează configurația terenului, apoi îi dă unui sublocotenent pistolul-semnalizator, ordonîndu-i ca, peste cinci minute, din sectorul stabilit, să lanseze racheta roșie cu trei stele, adică: ATAC! Tinerii dorobanți — văzînd semnalul strălucind chiar peste coșul fabricii de zahăr — nu mai pierd nici o secundă, irump, însă n-au cum se apropia suficient de inamic. Armele automate germane trag la disperare. Obligați să se pună la adăpost, românii au și dezavantajul că sînt în cîmp deschis, pe cînd nemții sînt protejați de ziduri, avînd în plus și șansa de a se fi instalat și pe acoperiș, de unde domină totul în jur. Acoperișul devine ținta focului concentric declanșat de compania I-a. Aici este și Vasile Stoica. Scopul nu-i greu de ghicit : atingerea aliniamentului șoselei, pentru ca, folosindu-se de șanț, să li se dea nemților ceea ce li se cuvine, ultima lovitură.

Cealaltă companie — a 2-a — are mai mult noroc, căci flancul stîng pare mai slab apărat, astfel încît ajunge rapid cam la cincizeci de metri de dușman. Atît. Nemții dispun de grenade de toate tipurile și nu fac deloc economie. Sînt și portiuni minate, de netrecut. Se caută o soluție tactică potrivită condiției concrete : grosul forței de șoc să acopere înaintarea consecutivă a cîte unei grupe. Cei de pe acoperiș folosesc din plin avantajul pe care-l au, sînt prea sus pentru a fi doboriți, iar cei de pe cîmp n-au, literalmente, cum să le vină, deocomdată, de hac. Comandantul batalionului sistează, temporar, asaltul. Scurtă consfătuire. Apoi, compania 1-a se folosește de o stratagemă : simulează un atac cu plutonul plasat în partea stîngă, pentru a-i oferi plutonului din dreapta cale liberă printr-un unghi mort, pînă dincolo de șosea, la o aruncătură de băț de poarta principală a fabricii (peste noapte, muncitorii le-au furnizat militarilor toate detaliile topografice, necesare în vederea cuceririi obiectivului). Șiretlicul prinde și, curînd, plutonul depășește șoseaua, atinge zona fierbinte : poarta. Cînd să încerce zdrobirea baricadei, de sus, nemții lansează o ploaie de grenade. În momentul acesta cade Vasile Stoica, împreună cu un altul la fel de tînăr, pe nume Ion Popa. Ca de obicei, asemenea pierderi întărită : dorobanții se aruncă asupra porții și a celor care o apără, izbutesc s-o străpungă, pătrund în interiorul fabricii, urmați, rapid, de alți și alți tovarăși de-ai lor. Lupta abia se încinge. Fiecare ungher a fost transformat de fascisti într-un punct întărit, de rezistență maximă. Metru cu metru trebuie cucerit. Poate că vreunul din nemți, înainte de a fi lovit mortal, ori făcut prizonier, să fi găsit răgazul de a gîndi : „Ce dracu căutăm noi aici ?". Oricum, fie c-a gîndit-o sau nu, biruința e a celor care au dreptul să fie aici, biruință grea, costisitoare, lupta ținînd pînă în dimineața zilei de 27 august. Atunci, ostașii își spală fetele și pornesc mai departe, spre alte lupte și riscuri capitale. Și muncitorii își spală fetele, își suflecă mînecile și pornesc la treabă, ca să înlăture sfărîmăturile, să-i dea țării zahărul de care are nevoie.

Pentru o mamă însă — a lui Vasile Stoica — neîndoielnic zahărul a fost, de atunci încolo, amar.

De cînd nu mai trece feciorul pe-acasă...

La 25 octombrie 1944, cea din urmă palmă de pămînt românesc cotropit încă de hitleriști și de hortiști, avea să fie eliberată. Dar sîntem abia în 22 octombrie. Trei zile crîncene. Trupele Armatei 4 române primesc ordinul de a nu conteni urmărirea inamicului, dimpotrivă, conjugîndu-și eforturile cu Corpul 2 armată — la vest de Satu Mare și cu Corpul 6 armată — la Carei, să-l dea peste cap pe inamicul care încearcă să opună o ultimă rezistență viguroasă, întărit pe o porțiune de teren cuprinsă între Munții Făget și **adevărata** frontieră, nu cea impusă de Hitler, prin Dictatul din 1940, de la Viena. De fapt, fasciștii — nemți și unguri — vor să-și salveze grosul trupelor înfrînte, trecîndu-le peste Tisa ; mai dispun de destul armament automat, de artilerie și de aruncătoare de mine, apărîndu-se, totodată, și de un nevăzut baraj de mine.

Românii înaintează cu precauție și încrîncenare. Plouă. Plouă fără întrerupere. Literalmente ai senzația că ești prins între două focuri : pe de-o parte clisa viscoasă ca o pîine necoaptă, de sub tălpi, pe de altă parte rana și toate celelalte, din spinare, atît de îmbibate de apă, încît par adevărate pietre de moară. Între acești doi dușmani suplimentari, **omul** dornic să-și ducă pînă la capăt misiunea sfîntă, de a elibera integral teritoriul Transilvaniei care, de patru ani, geme. Cazi și te ridici, te ridici și cazi, dar — pe dinăuntru — rămîi același om drept și dîrz. Și continui. Continui să mergi, să mergi, către frontieră, către adevăr și dreptate, sub ploaia-ploaie, și sub ploaia de gloanțe. Frenetic. În ciuda dificultăților, Divizia 9 infanterie ocupă, pînă în seara de 22 octombrie, anumite așezări dinaintea cărora fasciștii opun o rezistență mai hotărîtă: în zorii zilei următoare, în casa sătencei Maria Macarie se instalează postul de comandă al Diviziei 9 infanterie. În turla bisericii — observatorul.

Noaptea de 23/24 octombrie e sîngeroasă: greu de cucerit, punct cu punct, fermele risipite și întărite, veritabile cuiburi de foc, autoritare. Atacul se dă frontal, de flanc, și de spate, cît mai derutant. Și eficient. Este ora 1. Noapte. Oamenii, pe unde-or fi, dorm, oftează în somn, visează. Aici, ostașul e treaz și viața lui, oricît de viteaz ar fi, prin forța împrejurărilor, atîrnă de un fir de păr. Regimentul 36 infanterie, cuplat cu elemente de recunoaștere ale altui regiment (al 34-lea) iau tot riscul în piept, atacă și cuceresc, treptat, ferma plasată la trei kilometri depărtare de Sînmiclăuș, de fapt niște case disparate și, implicit, cu atît mai anevoios de capturat. Și într-alte puncte, aceeași nemiloasă înaintare în ploaie, pe clisă și risc suprem.

Peste zi — lupte. Atacuri peste atacuri. Penultima centură de rezistență a adversarului, frîntă, la sud de Carei. Forte inamice importante sînt înfrînte la ferma Stăvăria Haiducilor și Ritul Tărițelor. Fasciștii — pradă neliniștii și spaimei — ripostează demențial. Totuși, ostașii companiei a 1-a din Regimentul 40 infanterie, nu se dau bătuți cu nici un chip. Nemții contraatacă. Un simplu soldat — Ion Cercel — cu pușca-mitralieră, ține piept dușmanului și îi blochează înaintarea; după care găsește nimerit să se ocupe și de întrajutorarea subunității din stînga plutonului său, condusă de un caporal, Andrei Zbîrcea, aflată în primejdia de a fi împresurată și decimată. Focul unit al celor două subunități pune pe fugă adversarul. Dar cu sacrificul extrem : Ion Cercel și Andrei Zbîrcea cad în luptă, cu cîteva ore înaintea eliberării orașului Carei.

Deocamdată, bătălia se mai cere a fi purtată din aproape în aproape, deoarece „pe terenul din marginea Careilor se găseau, în acele zile, multe, chiar foarte multe clăi de fîn. În fața acestora, iar uneori chiar în clăi, inamicul își fixase locul armelor automate. Alte zeci de astfel de puncte de foc se găseau ascunse pe creasta de la sud-est de oraș, la cărămidărie și pe linia ferată, în fișia de atac a Regimentului 40 infanterie [din care au făcut parte, pînă de curînd, Ion Cercel și Andrei Zbîrcea]. Mi-am dat seama de sistemul de foc al inamicului, pentru că m-am urcat, la un moment dat, în turla clopotniței bisericii din Ghenci. De acolo vedeam ca-n palmă tot terenul din fața Careilor. Descoperind, probabil, că noi ne-am fixat observatoarele în turla bisericii, artileria și brandurile inamicului au început să execute trageri masive. Cîteva lovituri au căzut aproape de observatoarele noastre. Dîndu-ne seama că sîn-

Mihai Stoian

Continuare în pag. a 5-a

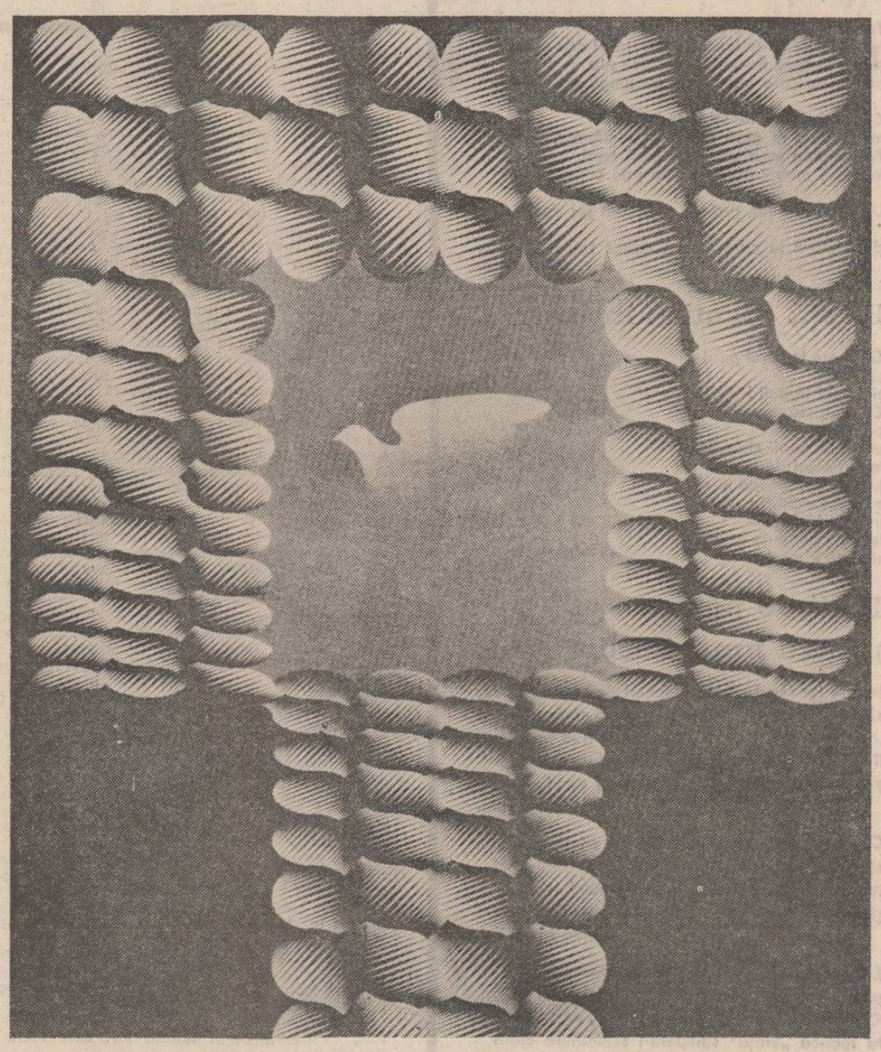

Viorel Toma : „Fereastra păcii"

„Lui Eftimie îi era dor de copii, dar mai important era podul"

De la Roșiorii de Vede, străbătînd cale de 15 km spre est pădurile care-și păstrează neclintite poverile verzi, ajungi la Sfințești. Firească alcătuire de case, crescute parcă, asemenea arborilor și porumburilor direct din pămînt. Lanuri înalte unde mîna omului deschidea chiar în acele momente ferestre și uși, pentru a pătrunde în adîncul odăilor liniștea limpezită de trecerea unei ploi răcoroase de august. Satul Butculești, comuna Săceni, se întinde dincolo de Sfințești. Am ajuns aici urmînd firul ondulat al unui drum ale cărui margini coborau pe alocuri în albia plăpîndă a Tinoasei, un riu îngust rătăcit de demult în cîmpie.

L-am căutat acasă pe Marin Spătaru, dar am aflat că este la muncă. Ne-a cercetat mirat cînd ne-a zărit. I-am spus că-l căutăm pentru că se știe că a fost cel mai apropiat tovarăș de arme al eroului Eftimie Croitoru. S-a înseninat și ne-a urat bun venit. S-a așezat în iarbă. Cutele de pe frunte i s-au făcut adînci. Ca și cum ar fi așteptat pe cineva, a privit de-a lungul cîmpiei. Am observat atunci cum pleoapele lui neastîmpărate alungau calm sfiala înfiripată la-nceput între noi.

— Am plecat amîndoi în armată... Mai întîi am fost la Brăila. Pe urmă, în Batalionul 2 Pontonieri. Compania 18 — poduri, Alba Iulia. De aici am plecat pe front. Cînd am întors armele eram împreună. Ce ne-am mai bucurat! Lui Eftimie îi era dor de copii. Avea doi copii acasă, pe Vasilica și pe Neluș. Spunea el, Eftimie, atunci cînd am întors armele, că „acuma gata războiul e ca și terminat, numai că trebuie să mai murim puțin pentru a trăi cu adevărat încheierea războiului". Cînd spunea că trebuie să mai murim puțin se gîndea la toți cei care luptam pentru țară și care eram unul.

La Tiszalök am construit ziua un pod peste Tisa. Podul trebuia întărit cu niște fringhii. La ultima întăritură urma să trecem pe lîngă un copac mare cu sfoara aia. Ce copac gros ! Îl văd ca acuma...

Ochii lui Marin Spătaru se fac mari. Marin Spătaru se face numai ochi. Privește, deopotrivă, în adîncul memoriei sale și poate la fîntîna cu cumpănă din depărtare, un altfel de copac cărîndu-și în ciutura viața lui, de altă dată, între două ceruri, unul care se vede și unul care nu se vede.

— Era mare copacul acela. Eftimie zice : să trecem pe lîngă el. Eu zic : nu, că nu se știe ce e îngropat la rădăcina lui. Mai erau cu noi încă trei camarazi : le spun și lor să n-o ia pe acolo. Dar ei n-au vrut să ocolească. I-am văzut într-o secundă zburînd. Așa cum îmi închipuisem, la rădăcina copacului era îngropat **ceva.** Nu o comoară. O mină zăcea acolo, o mină blestemată... S-au dus cei trei. S-au dus de tot. Unul era din Brăila. Avea cinci copii, săracul...

— „Dacă nu te ascultam, eu eram acum în locul lor, zice Eftimie. Muream de mină fără să vreau". Peste o zi, noaptea mai precis, i-a venit rîndul de gardă, și-a murit atunci. Tot de mină, și de bună voie. Am auzit explozia. La început n-am știut cine e cel mort. Tocmai trecea în timpul exploziei, pe pod, călare, curierul nostru. L-a luat suflul cu cal cu tot. Calul l-am găsit, pe curier nu. L-a luat apa Tisei și l-a dus, cine știe unde l-a dus ? Am avut eu o bănuială că Eftimie e mort. Stiam că e de pază. Și apoi i-am găsit pe pod scrisoarea care o primise, cu o zi înainte, de acasă. Ăsta e Croitoru, spun eu la comandantul meu. El că nu e el sau că s-ar putea să nu fie el. Dar era el, Eftimie Croitoru. L-am găsit tot pe pod. Parcă dormea. Au mai trecut trei ore și a murit. Stătea lungit pe podul ăla departe de satul lui. Așa ca pe cîmp dormea...

Marin Spătaru se face din nou numai ochi. Privește în adîncul memoriei sale și privește mirîștea. Ca un altfel de pod peste care convoaiele de greieri cară în raniți de rouă, mereu spre victorie, cîntecul și amintirile grîului...

— Bine că nu l-a luat apa, că s-a lovit de pod. L-ar fi dus Tisa, cine știe unde l-ar fi dus! N-am fi avut ce să mai îngropăm din el. Și era păcat să nu i odihnească trupul în pămînt. Muncise și iubise pămîntul de mic. Cum să-i țină apa loc de mormînt ? Cum ?

— În acele momente, acolo pe pod, pe podul pe care împreună îl construiserăți cu o zi înainte, în fața celui mai bun prieten al dumitale, fiindcă așa se spune că erați prieteni nedespărțiți, ce simțeai dumneata, bade Marine?

Marin Spătaru tace puțin și, ca și cum ar vorbi de unul singur, își șoptește după aceea :

— Mă gîndeam la cîmpiile noastre și-i blestemam pe nemți. M-am gîndit și la copiii lui, dar cel mai important lucru era că podul rămăsese întreg. Se construia repede un pod ca ăsta. Dar nu aveam nici un fel de material. Nu știu ce-am fi pățit dacă nu rămînea podul. Ar fi tăbărît nemții pe noi și cine știe... Podul era. Nu mai era Eftimie, dar eram noi. Așa cum v-am spus, eram noi ca unul. Am murit atunci puțin chiar prin Eftimie. Am trăit însă mai departe, uite pînă azi, tot prin el.

— Dumneata i-ai înștiințat familia despre tot ce s-a întîmplat, nu ?

— Eu... I-am scris nevesti-si și am ars scrisoarea la un colț, ăsta era semnul doliului. După șase ani de stat împreună, eu am mers mai departe, el a rămas la Tiszalök. L-am îngropat într-un cimitir nou în centrul localității. Eftimie a lovit mina, cu cangea. A avut și-un martor. Unul Stan Gheorghe de prin Ardeal. Era și el de gardă, la cîtiva metri în altă barcă. Din cauza exploziei a devenit surdomut. Și-a revenit mai tîrziu. După război a avut și copii. Poate o mai trăi și acuma. Nu mai știu. Așa a fost. Lui Eftimie îi era tare dor de copii, dar nu s-a putut altfel, el a lovit mina cu cangea și a rămas podul. Podul era important. Aproape de locul unde l-am îngropat pe Eftimie era și un nuc...

— Fără el, fără Eftimie adică, pînă la sfîrșitul războiului cum a fost ?

— N-am fost chiar fără el. I-am luat toalele și materialele în raniță mea. Am luat și un bulgăre de pămînt de pe mormîntul lui. Le-am purtat peste tot pînă la victorie. Pe urmă le-am adus acasă, la Sfințești și le-am dat nevesti-si...

Aici îl întrerup pe Marin Spătaru și-i spun că am trecut dimineață pe la soția eroului, o femeie ajunsă în pragul bătrîneții aproape, o femeie care a străbătut demnă atîtia ani de văduvie numai pentru ca imaginea dragului ei Eftimie să-i rămînă pururea vie în minte și inimă. Mi-am închipuit-o în momentul cînd degetele-i lungi, trudite de mîngîierea tărînii, au atins hainele lui, reintoarse acasă fără trupul care le purtase cu simplitate prin lume. Mi-am închipuit-o în brațe cu fiica lor, Vasilica, de 2 ani, pe atunci, ieșind în curte și așteptîndu-l o oră sau două, dar văzînd că întîrzie, îndreptîndu-se, cu secera-n brîu, spre grîul din cîmp, să-l secere, că era vară, vară de-a binelea.

Marin Spătaru se ridică și privește miristea. I-am lăsat întreaga solemnitatea depărtării și am plecat odată cu ivirea brumată a primelor stele peste creștetul satului.

Ștefan Mitroi

O viață ca o flacără de magneziu

Este zi de tîrg în Bogați, ziua de 6 august. Mișcarea satului primenit mă amețește ; dogoarea soarelui în livezile de peri, culorile abțibildurilor și basmalele atîrnate pe frînghii, copiii, păpuși omenești cumpărînd vată de zahăr ; roata magică ; grămezile de pepeni; vînzătorii de ardei iuți ; vînzătorii de pere ; autorii de inele false... Da, și înaintarea înceată a autobuzului spre Suseni, satul de margine, satul Elenei... Susenenii au venit și ei la tîrg ; pîlcuri de fete se plimbă pe trotuare... „Eram mai tînără decît voi acum...". S-a născut la 30 noiembrie 1917. Copilul numărul șase în familia săracă a lui Ștefan Neagoe Chirilă. „Neagoe sau Chirilă, nea Ștefane...". „Chirilă, domnule primar, ea și Aurică se vor numi Chirilă...". „Chirilă Șt. Elena... semnează și să-ți trăiască...". „Vai, cum s-a stins și vară și povești — / Vin, flutur alb ! Revino, unde ești ?". „N-avu parte de copilărie... Tica zicea că patru clase i-s destule... Intră slugă la o croitorie din Budișteni... Peste un an, pleacă la Tîrgoviște, slugă la un advocat... Peste iar un an, pleacă la București să-și caute norocul și se prinse îngrijitoare la Spitalul Z.I. 303 din Cotroceni. Pe atunci, rar să vezi fete cu atîta curaj, plecînd după noroc la București... Lenuța avea o fire aprinsă, un vis de ducă îi fierbea în sînge...". În 1944, spitalul este dislocat la Lipova, iar în septembrie se dau lupte la Păuliș contra hortyștilor. Lupte în codrii Cladovei. În fumul exploziilor se zărește o mogîldeață : prea mulți răniți sînt aduși nepansați, pierzînd sînge. E nevoie, gîndește agera infirmieră (fără școală) de un om în linia întîi. Să salvăm cît mai mulți camarazi... Voi pleca, doamnă soră șefă, draga mea... Să nu mă opriți, dar așa îmi vine... îmi vine să fug acolo la ei, nu mai suport suferința și rănile deschise... Pe adresa medicului șef, potrivnic planului „acestei argeșence zurlii", scrise un bilet : „Domnule doctor. Am plecat pe front. Este nevoie aici de mine, dar e nevoie de cineva și acolo. Nu vă supărați și vă rog, aveți grijă să-mi faceți mutația la batalionul 1 din Regimentul 96 infanterie. Să trăiți. Soldat Elena Chirilă".

Premiul întîi cu coroniță

„Zice în dimineața lui Sînt Pietru : nenicule, nu veni tălică la școală, că am un foc și vreau să mi-l răcoresc fără să mă vezi alde tălică... Ce-o fi ? zic. Și mă duc pe furiș, expre să văd ce face. (Cu o zi înainte își împletise o coroniță de premiant...). Învățătorul Vlad dirija corul în care cînta și ea... Parc-o văd... Îi atîrnau codițele pîn' la mijloc... Învățătorul trece pe urmă la împărțirea premiilor. Numai ce-l aud că strigă „Nănesanu Dumitru !" și dă să-i pună pe frunte coroniță de premiant, cea împletită de Lenuța... Nuu ! am auzit-o atunci glăsuind... Să nu-i dați coroniță.

Că premiul mie mi se cuvine !

Dom'le învățător, vreau examen !

Ce s-a mai fisticit învățătorul, cît era de învîrtit... Pe loc a îndreptat lucrurile, că fusese e' ceva necurat la mijloc... Așa este, am făcut o încurcătură... Premiul întîi cu coroniță, Chirilă Șt. Elena ! Măă, Lenuță, am zis, ce curaj pe tine !... Dacă te bătea, fata neichii, domnul ăsta, Vlad ? Nenicule, mi-a răspuns, să fi știut de bine că-mi lua și gîtul, dar nu puteam îndura să-mi fure osteneala...".

„Pansam răniții din apropierea cotei și numai ce aud strigăte puternice. Mi-am zis : dușmanul atacă. Am luat și eu o pușcă și cartușele de la un rănit și am alergat spre cotă. M-am așezat între doi soldați și am început să trag. Dușmanul a început să fugă. Noi, după el. Nu-l slăbeam de loc. Nu-mi mai era frică de nimic. De atunci nu m-am mai despărțit de pușcă și de grenade"...

Prupunere de decorare : SORĂ INFIRMIERĂ LA SPITALUL Z.I. 303, ÎN TIMPUL OPERAȚIUNILOR DE LA PĂULIȘ SE ANGAJEAZĂ VOLUNTARĂ CA SANITARĂ LA BATALIONUL 1/96 INFANTERIE, D-RA CHIRILĂ ELENA, PRIN CURAJUL EI, CINSTEȘTE CORPUL INFIRMIERILOR. MERITĂ A FI DATĂ CA EXEMPLU PE ARMATĂ.

„Vreau să merg mai departe, ca luptătoare, domnule general. Vreau într-o unitate de front și să fiu echipată și înarmată la fel cu camarazii care își fac datoria...".

Referat : „Elena St. Chirilă, care face parte din personalul de serviciu al Spitalului Z. I. 303 din Lipova, solicită să fie înrolată ca voluntară într-o unitate de pe front, ca simplă luptătoare".

„Era plăcută la cuvînt..."

— Vă mai amintiți de Elena ?

„Ce lucru mare să-ți aduci aminte de dînsa... A trăit în sînul părinților prea puțin, că nu avea cu ce trăi. Parcă o văd pe copilă... Era plăcută la cuvînt, vorbitoare cu lumea ; o întîlneam la clăci, la horă... Cu un mers înțepat, bărbătesc... Îi era drag să cînte, îi plăceau corurile...". (Fănică Ciucă, 53 ani, satul Suseni).

„O văd, cum să nu, trecînd pe șosea... Cu mîinile bătîndu-se ca aripile pe lîngă dînsa... O aud grăind, dînd respectul cînd întîlnea lumea... O vedeam pe șanțuri cu vacile, înainte să-și ia un drum... Dumnezeu s-o știe, că era tare cumsecade, tare se purta frumos..." (Pavel Ioana, 74 ani, sat Suseni). „Tare ageră și mingiioasă la cuget... Își dădea și sufletul pentru prieteni... păsteam vitele împreună și n-aveam secrete... mîncam mîncarea amestecată și nu ne gîndeam că vom ajunge cumnate... Și ce mai cînta... cînta și-și punea la urechi, ca cercei, flori de salcîm..." (Anica Bobean Chirilă, 70 de ani, sat Suseni). „Purta dîrmea (basma) fără flori ; se înnoda la spate peste git. Purta fote alese în război de mama... Era iute și severă, fără chef să stea acasă... Mijlocie de statură, cam cum arată creștina asta a mea, nevasta... Era mai drăguță decît sora noastră cea mai mare, care o cam dușmănea pentru frumusețe... Te atrăgea cu gurița ei, cu vocea ei rugăcioasă și cu respect : nen'-cule în sus, nenicule în jos... Dintre toți frații, numai mie mi-a scris, pe timp ce eram și eu pe front... Ne scriam unul altuia durerile...

„Eu sînt voluntară, domnule ofițer..."

De la Battonya pînă la Földeak, cale de 30 kilometri, soldatul Elena Chirilă ajunse pe jos, într-o noapte. Acolo găsi o coloană de vehicule ale regimentului 96 ce se îndreptau spre Mindzent. Aici obținu încuviințarea din partea căpitanului Octavian Novac de a trece Tisa pentru a ajunge în linia întîi. În timpul traversării se declanșează tirul artileriei inamice. Printre răniți, sublocotenentul Constantin Pană zărește un soldățel care dădea primul ajutor.

— Ce comisie de recrutare te-a găsit și pe tine bun pentru serviciul militar ? De unde răsărișI aici, în compania noastră ?

— Nu m-a recrutat nici o comisie, domnule ofițer.

Eu sînt voluntară...

Cu o grenadă, trecînd printr-o mlaștină, Elena distruge un cuib de mitralieră.

Fostul comandant al regimentului, colonelul Ion Cojocaru scria : DUPĂ CE ÎN ZIUA DE 25 OCT. A PĂTRUS ÎN POZIȚIILE HORTIȘTILOR, CU PRIMA LINIE DE ASALTATORI, EVIDENȚIINDU-SE PRIN CURAJUL SĂU PLIN DE AVÎNT, ÎN ZILELE CE AU URMAT, EA NU S-A CLINTIT NICI ÎN FAȚA TANCURILOR CARE CONTRAATACAU.

„Ne-am dus, eu cu ea, la Rucăr după scînduri pentru casă. Merg cu tălică, nenicule... Mergi, Lenuța, dacă vrei.. Trecînd printr-un rîu adînc și repede, cu căruța încărcată, s-a rupt inima de la jumătate. Eu cu fata, pe rotile dinapoi, am rămas în viltoare, boii cu restul atelajului speriați, au luat-o la vale. Am plecat să-i prind, i-am prins, dar cînd mă întorc, ce văd : sora mea încerca să tragă la mal jumătate de căruță prinsă de valuri. I se înnețiseră mîinile, se zgîriase, dar se lupta cu apa...".

„Înainte, ostași", strigă fata și aruncă o grenadă sub senilele unui tanc din apropiere. Se expunea, astfel, periculos de mult.

— Ce faci, soră Elena ? Nu ți-i a bine ? a dojenit-o un ostaș, obligînd-o să se adăpostească.

„Domnule colonel, vă rog iertați-mă că-mi permit să vă scriu. Eu sînt bine sănătoasă pînă în prezent și decorația („Meritul Sanitar") din 25 septembrie mi-a sosit tocmai acum. Să trăiți, sergent Chirilă Elena".

„De Sfîntul Vasile a ieșit cu sorcova și a adunat ceva mărunțiș. Eu, ca cel mai mare, ieșeam la horă, la lăutari... flăcăiam pe atunci... Dar n-aveam nici un ban... Zic : Lenuțo, dă-mi nenicule, și mie 5 lei... Îți dau, nenicule, da' cînd îi mai văd înapoi ? Apoi cînd oi avea... Bine, dar scrie-mi poliță : eu subsemnatul cutare am primit de la sora mea Lenuța 5 lei. Și am scris...".

„Domnule colonel, veți ști că sînt departe. Aș dori și eu vești frumoase din țară și dacă se poate, să vorbiți cu dl. farmacist Gheorghiu Emilian, căci nu mi-a prezentat demisia și spitalul m-a dat dezertoare. Să trăiți, Chirilă Elena".

Răspuns : „Fii liniștită, sergent Chirilă Elena, luptă mai departe, acolo unde ești... Îți urez succes și să te întorci în țară purtînd cununi de glorie. Să trăiești sergent și la mai mare !

Colonel Alexandru Petrescu"

Cota 249 de lîngă Budapesta. În prima luptă, Elena Chirilă face 4 prizonieri. În zona Isaszeg, la cotele 301, 305, Elena luptă la mitralieră. Cere să fie ochitor-trăgător.

— Reper 3, rosti comandantul mitralierei.

— Văzut, strigă fata.

— Foc ! se auzi comanda. Foc continuu... Elena !

— Așa, foarte bine, sergentule, foarte bine... Reper 5... 600 metri... reper 21... 700 metri...

Periferia Budapestei, 1 ianuarie 1945. Elena se află din nou în fruntea unui lanț de trăgători. Se înaintează greu prin bariera de foc inamică. La vest de ferma Forrás major, luptînd pentru cucerirea unui șir de case, Elena Chirilă se prăbușește. O mină de brand explodează la numai doi-trei metri distantă de ea. Soldații au tras-o la adăpost și i-au dezinfectat rănile cu romul din gamele.

8 martie 1945 : cu picioarele amputate, Elena Chirilă se stinge din viață într-un spital din Arad. Este înmormîntată în cimitirul eroilor din Radna... „Azi, numai azi / Frumoasă mai sînt: / Mîine, ah, mîine / Toate s-au frînt ! / În moarte, în moarte : / Singură, eu...".

Ion Longin Popescu

P.S. — Pentru relatările de pe front, reporterul a folosit volumul „Sergent Elena Chirilă" de general-maior Alexandru Petrescu ;

Corneliu Vadim Tudor **Eroilor neamului**

Soldat Eftimie Croitoru

Nu v-am uitat, voi, frații mei de cruce
iubirea mea dintîi, frumoși eroi
în fiecare gînd de-al meu străluce
o stea tremurătoare pentru voi

prin trupurile voastre preacurate
trec rădăcini de flori și de păduri
și torța unui duh de libertate
zvîcnește-n cer din ochii voștri puri

iar blîndă maica voastră, și iubita
și-acum mai trag nădejde să-nviați
și plînsul lor ghețari imenși topit-a

zei fără moarte sînteți, mari bărbați
și-un fulger lung și veșnic ca ursita
azi scrie-n cer : Fiți binecuvîntați !

Sergent Elena Chirilă

***) Am folosit — în ordine — memoriile de război ale generalilor Alecu Nicolae, Costin Ionașcu, Mîndru Costache.**

ion trif pleșa

Drum limpezit

Cine sîntem, de unde venim ?
Două întrebări puse de-atîtea ori.
Cu mormintele strămoșilor pe timp ne iscălim,
pe limba pruncilor ard comori.

Marmura-n statui e fierbinte,
un sînge simplu îi dă ocol.
Stejarii de la alți stejari țin minte
c-acest pămînt nicicînd nu a fost gol.

Ce-am apărat de mă veți întreba
v-arăt acest drum limpezit,
drum să avem pe unde călca,
drum cu cuvintele limbii române păzit.

Fruntea fiecărui copac s-a luminat :
rădăcina lor e limbă de clopot pe care strămoșii
îl bat.

Toma Roată : „Cercetare și progres"

Și-s ciutura la care...

Ca să-nflorească salcîmii țin ochii deschiși,
atîtea sensuri strînge-n el ulciorul.
Ochii casei de întuneric nu vor fi învinși,
prispa știe de la tata cum se ascute toporul.

Toamna îmbracă blana unui nuc,
în spate-mi cade luna cu gheara ei cea dulce.
Apele la gura becurilor electrice rup
pîinea pe care întunericul n-ajunge s-o apuce.

Cîntecul și-așterne unde te întorci,
munții duc la gură un fluier românesc.
Pe vederea mea zborul păsării torci,
în auzul meu cuvinte pentru grîu cresc.

Ulciorului de lut, grele, i se lasă-n jos două
pleoape
și-s ciutura la care moara aduce spicul de grîu
să-l adape.

Ființă cosmică în urcare

Grîul are în cerul gurii
un semn
și numai țăranii i-l știu.
Cămașa stă trează
pe mine,
din ochii morii ciugulesc
mari păsări de pîine.
Inima cu adevărul în ea
e foarte ușoară :
un oțel fără griji
lasă pe paiul de grîu
să urce o moară.

Linii de portret pentru muncitorii de azi

În fața lor focul stă cu firimituri de oțel în barbă,
ei umplu cîmpia pînă la gură și pe cărbunii morii
o pun să fiarbă.

Îi găsiți într-o ramă nouă de sudoare
și-i auzim cînd trag de sub coaja pîinii ciudate
zăvoare.

Ca pe-un cîmp de bătălie le stau cifrele-n minte,
ei n-au timp realitatea s-alinte.
Atît și atît, cenușii nu-i fac ochi dulci,
și focul din inima lor niciodată nu-ți cer s-aduci
pernă să-l culci.

E limpede, oțelul lor nimeni nu-l poate vlăgui,
pentru rouă ascunzători niciodată nu vor fi.
Cifrele poftite-n mintea lor nu apun,
la rubrica „Viață" salopeta-i semnătura clară
pe care și-o pun.

Moara joacă apa ținînd-o de mijloc

Trecînd pe-aceste drumuri parcă simți
că sub cămăși curate pîini se coc,
în orice sat cuptoarele-s fierbinți
și-o moară joacă apa ținînd-o de mijloc.

Căciula între două ierni stă trează,
o piatră ține-un nume la pieptul ei săpat
și literele au sub talpă la amiază
drumul pe care Iancu a călcat.

Mormintele-s pe limba vremii coapte,
pe picioarele țărînii se leagănă domol.
În pasărea ce zboară se-nfinge azi un lapte,
cămășii mele sudoarea o simt că-i dă ocol.

Pămînt ca lacrima, eu vreau să-ți fiu obraz
pe care să curgi de bucurie azi.

dumitru udrea

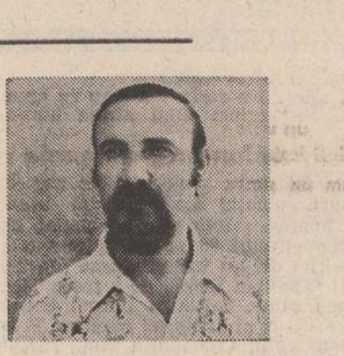

Curcubeu

S-a descompus lumina în curcubeu de August
Prin care înțelegem un roșu comunist,
Iar galbenul din grîne ce ne-nveșmîntă glia
E semn al permanenței din aprigul exist.

Un cer ne e privirea, adîncă și curată,
Cum tot albaștri-s ochii copiilor din neam,
Cînd pacea și dreptatea ne flutură prin inimi
Și se topesc în suflet ca un aprins balsam.

În zilele acestea

În noi răsare viața din lujerii de stele
Și-n vis se naște țara trecută prin lumină,
De dor se frînge-o floare în suflet de mirese
Cum sună prin cuvinte originea latină.

Aleși în biruință ne freamătă stoborul
În care de-o vecie ne-mprejmuim iubirea
Și-n zilele acestea ne cîntă bucuria
De-a fi părtași la toate cum sinceră ni-i firea.

Ecou de biruințe

E țara ochi de rouă pe iarba din iubire
Cum frate și părinte pămîntul ei ne este,
Legată prin suflare de zbor și poezie
Se-nalță cu mîndrie la soarele din creste.

În pragul ei statornic ne sună veșnicia
Cînd fulgeră lumina răsfrîntă în cuvinte
Și fiecare brazdă, ecou de biruințe,
Ne cheamă la-mplinire cu gîndul spre-nainte.

Timp de slavă

În legănare mută trec orele prin vis
Și ne parcurgem calea lipsită de durere,
Crezînd în ocolișuri și-n drumurile lungi
Ce vin din infinituri și curg spre alte sfere.

Dar prea curînd o zare se macină din gînd
Și noi simțim adesea ce mult sîntem datori
Acestui timp de slavă ce naște frumuseți,
Crescîndu-ne de-a pururi și-n veci nemuritori.

buchetul

eugen teodoru

Pitite după o perdea subțire, pe glaful ferestrei, într-o vază de pămînt, florile aduse din grădina gazdei își insinuau cu discreție prezența. Cîteva fire de ochiul boului, două gherghine, una violacee involtă, cealaltă albă, ca un pampon din tichia unei vedete de music-hall, trei dumitrițe galbene, din cele care investmîntă curțile mahalalelor. Banale, sărace, flori ce nu produc impresie, amintesc însă, celor care au trăit la margine de oraș, că le-au însoțit cîndva copilăria. Creșteau robuste cînd ploua și rezistau eroic cînd seceta le turna dogoarea în creștet. Lambru Ganea se miră că nu vede printre florile buchetului, nalbe roșii sau albe, care, slavă domnului, se înalță din umezeala pămîntului pe lîngă pereții mucezi. Cîteva clipe buchetul îl purtă dincolo de granițele timpului, în diminețile vacanțelor de demult, vara, cînd maică-sa se întorcea de la piață cu papornița plină de zarzavaturi. Deasupra, nelipsita pungă cu mere timpurii, pistruiate, peste ele, lîngă smocul de levănțică, mănunchiul de flori sărace. Niciodată nu și-a dat seama Lambru, dacă mama vrea să ascundă sub corolele lor căpățîna de varză cu frunzele zdrelite sau legăturile de ceapă murdară, ori să aducă puțină lumină în casa de chirpici, unde erai nevoit să te apleci, ca să intri înăuntru și unde nu pătrundea soarele ; case de periferie, sprijinindu-se unele de altele, ca niște vagoane desafectate, aruncate de-a-valma într-un maidan. Cînd mama răsturna papornița pe masa din dreptul plitei, merele și busuiocul, îngemănînd miresmele, desmorțeau aerul bucătăriei, îndeobște acru și stătut. Spațiul acela strîmt se umplea dintr-odată cu boare de cîmp și livadă. Acea briză pătrundea direct în sufletul copiilor și-i îndemna pe Lambru și pe soră-sa, să-i ceară, să le promită, că vor pleca spre obcinile Bucovinei, la bunica din Horecea, scăpînd măcar pentru o vreme de arșița mahalalei sordide, de curțile pîrjolite de soare, roiuri de muște și țînțari cărora le cădea pradă pielea lor crudă. Nu mai știau pe unde să se mai ascundă de groază. Înduplecată, în cele din urmă, de lacrimile și rugămințile lor, mama întocmea bagajele și se urcau cu toții în trenul de la miezul nopții, pornind într-acolo, ca spre o izbăvire.

Cînd se apropiau dealurile împădurite, luncile rîurilor de-alungul cărora șerpuia calea ferată, trenul pătrundea la loc deschis și aerisit și se crăpa de ziuă. Răcoarea îi întîmpina ca o binefacere, intrînd pe ferestrele mizere ale vagoanelor de clasa a 3-a ale căror lămpi cu ulei de rapiță le stingeau conductorii, coborîndu-le fitilul și suflînd în ele, pentru ca zorile să intre nestingherite în tren și să lumineze obrajii palizi de călătoria cea lungă și istovitoare.

— Încotro voinicilor ? îi întrebau unii conductori, cunoscuți de-ai tatălui lor, care lucra la depoul de locomotive.

— La bunica spuneau ei, cu ochii cîrpiți încă de somn și cu moleșala în trup.

— I-ați scris ? Vă așteaptă ? întreba în continuare ceferistul, din complezență.

— Cum să nu, sărea sora lui Lambru (deh, pui de femeie, mai sprintenă și mai guralivă decît el), lămurindu-l pe slujbașul căilor ferate. Sîntem siguri că-i supărată că am întîrziat. Ne ceartă, fiindcă tînjește după noi tot timpul. Trăim departe de dînsa în celălalt capăt al țării și nu ne vede decît o dată pe an. Vă închipuiți?!

— Înseamnă că o să vă primească bine !

— Încă ce bine, nu știe cum să ne răsfețe, cînd ajungem la Horecea, turuia fără încetare sora lui Lambru, obligîndu-l pe conductor să rămînă în dreptul băncii copiilor și s-o asculte vrînd, nevrînd pe fetiță. Pregătește cafeaua amestecată cu laptele muls de la vaca ei, dimineața. Aduce chifle proaspete de la frau Gertie, băcăneasa, care-i oprește și pîinea de secară abia scoasă din cuptor și pusă într-un coș de paie. O bunătate ! Mătușa Dora are de furcă. O trimite bunica peste tot, să nu ne lipsească nimic, cît stăm acolo. Mama surîdea în colțul ei, auzind-o, cum, lipsită de timiditate se descurca în conversații cu oameni necunoscuți. N-avea deloc sfieli, era înfiptă, tăifăsuia ca o chivuță.

Slujbașul cefereului își stingea propria lampă, prinsă de nasturele metalic al tunicii, la piept și se depărta. Toată noaptea legănase felinarul încoace și încolo, în stațiile unde ieșea, potrivit regulamentului, la ușa vagonului și rămînea pe scări să salute impiegații ori să țină legătura prin semnale cu mecanicul trenului. Și acel familial strigăt, niciodată uitat, „poftiți în vagoane".

Cît de departe, cufundate în ceața copilăriei, rămăseseră toate acele năluciri, pentru ofițerul Lambru Ganea și cum s-au deșteptat dintr-odată în această casă de cartiruire, răscolindu-i inima ca pe un stol de mierle, ridicate în văzduh, să bată din aripi, zvîcnindu-și cîntecul în soare. Buchetul acela era de vină, cu aromele despletite în încăpere, chemînd amintirile să-i dea tîrcoale. Dar nu era timp de nostalgii, mai ales la ceasul acela matinal, cînd sublocotenentul Lambru Ganea trebuia să ordone subunității, să încalece pe cai și să pornească în incursiunea încredințată grupului de roșiori, condus de el.

În ogradă, îl aștepta agentul plutonului. Cei doi cai stăteau priponiți de stîlpii porții. Ostașul se retrăsese la umbră, pe prispa casei, fumîndu-și liniștit țigara, pînă cînd dom' sublocotenent avea să se bărbierească și să se îmbrace. Cînd ofițerul a ieșit în prag, agentul de legătură l-a salutat, apoi au traversat împreună curtea, grăbiți, ajungînd în drum și s-au aruncat în scări ca niște virtuozi ai manejului. Lambru a mai citit odată ordinul scris, aflat în buzunarul de sus al tunicii. Inima îi bătea mai repejor în dimineața aceea. El și trupa de sub comandă aveau să răscolească două văi și două

Ion Sălișteanu : „Întoarcerea"

creste de deal pe unde se semnalaseră cîteva cuiburi de rezistență, dintr-o ariergardă germană, al cărui gros fusese practic nimicit, cu două zile în urmă. Punctele acestea răzlețe de foc provoacă pierderi neprevăzute, fiindcă ocupă cote dominante.

— Cu ochii în patru să fiți fraților, spuse Lambru plutonului său adunat în piața satului, ai cărui oaspeți fuseseră peste noapte roșiorii grupului de cercetare. V-ați întremat bine și aseară și azi dimineață. V-ați odihnit. Acuma să dovediți curaj, mult curaj și iuțeală. După descălecarea și adăpostirea cailor, privirea la inamic și urechea la gradați. Nici o mișcare greșită, nimic fără o judecată limpede. Trebuie curățite pozițiile ocupate de fanaticii aceia disperați, cărora oberfeldweberii le-au vîrît în cap că-s „logodnicii morții" și sinuciderea un act de sublimă dăruire față de Hitler.

După aceste scurte cuvinte Lambru începu inspecția atentă a plutonului. Cu ochiul lui priceput cîntări pe rînd caii, călăreții, armele, muniția, hrana. Trecu prin fața fiecărei grupe, a fiecărui ostaș, li se uită în ochi cu luare aminte, întipărindu-și adînc chipurile lor arse de soare, bătute de vînt, întrebîndu-se dacă, la încheierea luptei, din cele trei șiruri nu vor rămîne, ca de obicei, două. Pe fruntea cui stă scris oare „ultimele ceasuri de viață", înainte de a se alinia și umbrele lor la convoiul de umbre care-i însoțește mereu după ce vitejii au fost răpuși. Poate încleștarea de astăzi va fi mai sîngeroasă și mai sălbatică. Lambru se întreabă, mai departe, în pieptul cui se va năpusti tăișul morții, odată cu rafalele armelor adăpostite pe povîrnișuri. Prin gîndul ofițerului se derulau cu zecile diminețile anterioare, suprapunîndu-se peste cea de acum ; semănau leit între ele. Tot așa pîlpîiseră ca niște flăcări și obrajii celor duși pe brancarde, scoși din luptă, rostogoliți din șei, izbind cu trupul lor tînăr iarba reavănă de sub copite. În piața mică a satului, plutonul fremăta, purtat de valul puternic de încredere, ce-i insufla sublocotenentului Lambru Ganea. Adunați la un loc, flăcăii aceia cu tunicile strînse pe mijloc și petlițe mov, cu căștile de oțel pe creștet și carabinele în bandulieră, cu mîinile încleștate pe frîie, păreau laolaltă un pachet de energie pus sub presiune și gata să zboare ca din catapultă, ori unde i-ar fi purtat omul acela în care credeau orbește. Erau mai tineri ca el doar cu cîțiva ani, abia le răsăriseră tuleile pe obraji, iar pe chipul lor se oglindea grija de a nu-l pierde, de a le fi mereu în frunte, galopînd cu sabia scoasă de la oblînc și ridicată în văzduh ca o flamură de oțel.

Zvîcnirea prin puncte obligatorii de trecere se executa fulgerător, inamicul n-avea cînd să prindă de veste că roșiorii grupului de cercetare au trecut în galop deslănțuit.

Ziua aceea fierbinte de toamnă începu ca deobicei cu intrarea printr-o acoperire. Apoi printr-o rariște. Goniră în monom pe diagonala unui povîrniș. Caii și călăreții se opintiră luați de avînt și nimeriră într-o poiană pustie. Neașteptata ei liniște le strînse puțin inimile. Și totuși căzură prin surprindere în spatele unui cuib de rezistență, în plin repaus, unde nemții foiau, așteptînd atacul din altă direcție a văii. Sublocotenentul Lambru Ganea își înăbuși în piept un strigăt de bucurie, încleștîndu-și dinții. Trebuia să profite de această clipă miraculoasă. Cu fața lui încinsă și casca lăsată pe ochi, privi în jur, electrizîndu-și plutonul, ridică sabia ca-ntr-o stampă eroică, spintecă aerul, făcînd-o să șuiere ca un șarpe și pachetul de forțe catapultă spre lucrările din spatele tranșeelor inamice răvășindu-le într-o clipă. Adversarul n-avu timp să răsufle și nici să-și îndrepte tirul asupra lor, fiindcă roșiorii răsăriră ca niște diavoli din pămînt. Dacă lăncile ședeau undeva la regiment în panoplii sau în rastele, săbiile însă se aflau prinse la șei. Ostașii urmară pilda comandantului și se năpustiră cu săbiile după fugarii în haine verzui, care, speriați de moarte, alergau ca bezmeticii să-și piardă urma în lăstărișuri. Pînă a prinde de veste și nemții celorlalte tranșee, plutonul se desfășură și se repezi cu puteri înzecite și asupra lor. Naziștii urlau, văzînd scena aceea de apocalips și, ridicînd mîinile deasupra căștilor, așteptau cu ochii închiși să-i amestece copitele cailor cu țărîna și să fie hăcuiți de tăișul spadelor. Numai că sublocotenentul Lambru Ganea și oamenii lui trecuseră prin școala cavalerismului, iar după un ceas își folosiră lama săbiei, să-i atingă pe umeri pe prizonieri, și să-i numere în poiana unde i-au adunat, spre a-i porni către divizie cît mai repede, Eins, Zwei, Drei, Vier, Fünf...

Lumina se rostogolea în cascade peste pajiștea albastră pe unde un vînt subțire culca ierburile și florile sărace, flutura coamele cailor și svînta obrajii cu tuleie ale roșiorilor.

Numărătoarea ostaticilor în tunici verzi, cu epoleți albi și fețe vinete, dură mai mult decît bătălia. Grămada de arme creștea centurile cu cartușiere asemenea, lăzile cu muniții, închizătoarele armelor automate se făcuseră mormane. Fanaticii ședeau amuțiți și nu le venea a crede ochilor, că fuseseră încercuiți de niște adolescenți, care acum îi privesc de la înălțimea șeilor, triumfători, în timp ce roibii joacă în buestru.

Pentru români, ziua aceea fusese norocoasă. Convoiul de umbre nu primi pe nimeni în rîndurile sale.

Sublocotenentul Lambru Ganea vîrî sabia în teacă, instală lanțul de sentinele în jurul prizonierilor. Scoase pistolul de rachete dînd semnalul încetării luptei, spre a fi recepționat de observatorii diviziei.

O clipă, numai o clipă, cît reverberară traseele luminoase în cer avu senzația că buchetul de flori sărace de demult a fost aruncat spre boltă, aprinzîndu-se ca un foc de artificii în cinstea lor.

Petre Abrudean : „1944"

teatru
t

O premieră estivală

Pețitoarea, premieră a stagiunii estivale, a avut de-a lungul anilor un destin destul de complicat : căci ceea ce am văzut noi recent, pe scena Teatrului de Comedie, are o paternitate multiplă, mult mai încurcată decît s-ar crede la prima vedere. Această agreabilă comedie, se numea inițial **O zi reușită** și aparținea lui John Oxenford (amănunt omis de caietul-program) ; apoi, sub semnătura lui Nestroy, **Vrea să petreacă ;** ulterior, Thornton Wilder a prelucrat-o sub titlul **Negustorul din Yonkers,** pentru ca în final, s-o reintituleze **Pețitoarea.** Pînă la premiera ei românească și-a mai adus aportul pe text și Mihai Maximilian, sperăm ultimul adaptator al acestei comedii care, prin scop și valoare, nu avea nevoie decît de un singur părinte — ce-i drept, priceput într-ale comediei...

Despre spectacol, evident, se poate vorbi cu plăcere. Zic „evident" deoarece el a fost încredințat lui Valeriu Moisescu, un profesionist al comediei, un regizor cu gust și simț al măsurii care știe să nu accepte concesii din partea actorilor — predispuși — la — „cîrlige", la „descoperiri" scenice ieftine. Mult umor, un strop de muzică, unul — două dansuri, un trenuleț care traversează scena plin de speranțele celor doi vînzători din text, (și poate nu numai ale lor), deci, motive de satisfacție pentru public. Excelente decorurile și costumele Sandei Mușatescu, cu mult gust lucrate, cu minuție, cu eleganță, așa cum îi stă bine unui spectacol de fast, de „belle epoque", tip jugendestil. Nu cred că pot fi suspectat de reavoință dacă spun că am văzut la Teatrul de Comedie... o excelentă **operetă** (cu muzică puțină, dar bine aleasă de Ileana Popovici) ! Un singur lucru aș reproșa regizorului : finalul; repet, faptul că n-a scurtat ultima scenă...

Nu de actori buni duce lipsă Teatrul de Comedie, așa că nu mai miră pe nimeni faptul că au fost, în acest spectacol, cîteva creații demne de reținut: Mihai Pălădescu s-a transformat sub ochii noștri, dintr-un urs morocănos, într-un îndrăgostit delicat, umorul său binecunoscut excelînd în scena restaurantului, condimentată cu interjecții, răbufniri și înnecări irezistibile. Stela Popescu, evident, nu a fost mai prejos în rolul titular. Vasilica Tastaman și Melania Cîrje au format tandemul modistelor nedrept de singure; ambele au știut să descopere **aventura** cu caracteristica lor feminitate, cu naturalețe și subtilă poezie, cu spirit (ludic). Iurie Darie și George Mihăiță le-au acompaniat vioi, cuceritor, decent, chiar (dacă exceptăm predilecția pentru strîmbături, mîna prelungit tîmpă a ultimului, în secvența travestiului).

Au mai trecut prin scenă, non multa, sed multum, Dumitru Chesa (într-o foarte precisă compoziție), Constantin Băltărețu (ca deobicei, ireproșabil) și Theo Cojocaru. Din păcate Dan Tufaru a luat prea în serios rolul și de data aceasta, iar Dorina Done a descoperit un fel ciudat de rîs pe care-l folosește din abundență și care o amuză doar pe ea.

Pețitoarea va face succes de cassă și după terminarea stagiunii estivale, fiind un spectacol agreabil, necesar într-un context nu prea bogat în lucrări de genul acesta...

Bogdan Ulmu

film
f

Leii saloanelor

Nici „lei", nici cine știe ce „saloane" nu sînt în filmul lui Jaromir Borek. Nu vom asista așadar la descrierea cinematografică a unei specii, a unui fenomen social, în felul în care o făcea neorealismul italian — și mă gîndesc neapărat la neorealismul italian pentru că cei doi eroi ai filmului fac parte dintr-o lume a periferiei pe care ne-am obișnuit să o vedem neapărat numai în radiografii sociale, ceea ce aduce mai mult a medicină decît a artă. Cei doi băieți, zidari pe un șantier din Praga, locuiesc la marginea orașului, într-un furgon tapetat cu afișe din filme și cu poze ; ca să ajungă pe-o stradă asfaltată se bălăcesc în asemenea noroaie, încît suprema victorie pare a fi pentru ei, aceea de a-și păstra hainele curate; visează să facă rost de-un cal și să plece cu furgonul prin țară, vorbesc cu respect despre felul în care ești servit într-un restaurant de mîna întîia, așa că nici prin cap nu le trece să rupă „gura tîrgului", să arunce provocări de felul acelei „Între noi doi acum !" pe care Rastignac, eroul lui Balzac, o rostea pe colinele din Montmartre privind orașul-hidră de la picioarele sale ; ei nu zăresc nici asemeni vreunei domnișoare Nastasia, din întunericul periferiei, piscul inaccesibil pe care se află strada Popa Nan... Sînt, pur și simplu, doi oameni împăcați cu viața pe care o duc și, dacă au totuși o nemulțumire, asta e din cauza că nu prea au succes la fete... Din viața celor doi lipsește de fapt drama. Suferințe sînt, mai mari sau mai mici, dar nu sînt drame. Viața de toate zilele consumă încet și nu distruge spectaculos, pare a spune regizorul Jaromir Borek și din acest refuz al dramei, din refuzul suferințelor capitale, se degajă un aer de o rară generozitate și căldură omenească.

Numai conștiința dă dimensiunea dramei, s-a spus, și adevărul e că cei doi eroi din *Leii saloanelor* nu se arată a fi nefericiți de locul pe care îl ocupă în lume ; autorul nu le împrumută o conștiință doar de dragul de a-i instala într-o dramă și filmul se apropie astfel de adevărul vieții de toate zilele, îndepărtîndu-se de adevărurile literaturii. Și ce alt scop, mai înalt, își poate propune un film de actualitate ?

Prin Josef Dvorak și J. Hartl, actorii

Petru Popovici : „Impresia nopților albe"

interpreți ai rolurilor principale, filmul cîștigă în firesc și concretețe — un cuplu memorabil pe care însă regizorul nu a știut să-l pună în valoare lucid, pînă la capăt.

Nicolae Mateescu

televiziune
tv

Democrația culturii

● În fața problemelor economice stringente care au intrat cu acuitate în raza interesului obștesc în ultimul timp, televiziunea a răspuns cu promptitudine prin emisiuni convingătoare, cu un caracter aplicat, de lucru. Urmărind programul ultimei săptămîni, din capul locului se impune constatarea că televiziunea și-a verificat și cu acest prilej forța ei persuasivă, statutul de principal mijloc de sensibilizare și influențare a opiniei publice. Conținutul multor emisiuni a fost dominat de „dosarul energiei", iar mesajul lor a fost îndreptat, spre formarea și întreținerea unui climat de responsabilitate civică și politică față de problemele cu care ne confruntăm în această vară fierbinte. Aș menționa din emisiunile înscrise în această arie tematică și alcătuite cu vervă și inteligență pe cea de joi, 2 august, intitulată *Evoluție și revoluție în știința românească*. Realizatorul Andrei Banc, autor al unor emisiuni remarcabile, a ilustrat cu date și cifre concludente dinamica științei românești, mutațiile pe care le-a înregistrat cercetarea științifică în ultima perioadă, eficiența investițiilor în acest domeniu. Emisiunea a făcut elocventă ideea că știința și tehnologia au dobîndit în zilele noastre un prestigiu deosebit, devenind principalul resort al transformărilor economice.

● Două emisiuni culturale ale săptămînii au luat în discuție probleme teoretice ale artei românești. În ciclul *Moștenire pentru viitor*, miercuri, 1 august, s-a transmis emisiunea *Imnurile patriei*, realizată de Mihaela Macovei, dedicată atitudinii militante, spiritului patriotic și tradițiilor progresiste ale literaturii române. Emisiunea a fost prefațată de Valeriu Râpeanu. Cele cîteva recitări din creația unor poeți contemporani nu mi s-au părut pe deplin concludente pentru ideea emisiunii.

Cultura și viața s-a intitulat dezbaterea organizată de Viorel Grecu, joi, 2 august. Redactorul acestei emisiuni a găsit o soluție fericită invitînd pe Ion Ianoși, Ion Sălișteanu și Vasile Tomescu pentru a dezbate problema democrației culturii în condițiile actuale. Acest mijloc a permis o confruntare de opinii, un schimb de idei asupra raporturilor dintre cultură și societate. Organizarea unor atari „mese rotunde" este binevenită și constituie fără îndoială un mod inspirat de a-l reține pe telespectator în fața micului ecran. Cu condiția ca ele să fie realmente dezbateri.

● Din creația dramaturgului Mihail Sorbul televiziunea ne-a prezentat joi piesa *Actorul din Hamlet*, o satiră a politicianismului și moravurilor din viața teatrală interbelică. În montarea regizorului Matei Alexandru, echipa actoricească, fără să strălucească în mod deosebit, a făcut o lectură agreabilă a textului.

Grigore Georgiu

Vitejii

Urmare din pag. a 3-a

tem reperați, am luat măsurile ce se impuneau" (general **Costin Ionașcu**).

Drept în fața Carelor, dușmanul are o poziție deosebit de fortificată. Fasciștii par a fi hotărîți s-o apere pînă la ultimul cartuș. Intrucît și asediatorii sînt, firește, decișî să-și ducă treaba la bun sfîrșit, cît mai rapid, chiar în cursul nopții, de 24/25 octombrie, ordinul cere continuarea ofensivei. Orașul este învăluit de-o parte și de alta, alții îl vor lovi frontal. Linia întîia : printre combatanții gata de atac se află și tovarășii de arme ai lui Ion Cercel și Andrei Zbîrcea. Zorii zilei. Coordonat, din toate părțile, trupele românești se aruncă în luptă, majoritatea pe la est de oraș, unii pe la vest, unii de-a dreptul, tocmai cu scopul de a-l obliga pe inamic să rămînă locului, așadar să nu poată porni nici în stînga, nici în dreapta.

Rezistența fascistă se frînge, așa cum prevăzuseră românii, la nord-est, unde și-au și concentrat majoritatea forțelor. Atacul nu-i pretutindeni la fel de ușor. Mulți cad sub focul advers, dar nu dau înapoi, căci gînd de întoarcere nu există, în nici un chip. De ce asemenea tensiune — asemenea grabă ? „Palma de pămînt" — sfînta palmă de pămînt românesc — ultima pe care mai calcă, pentru scurtă vreme, talpa cotropitorului, va fi, trebuie să fie eliberată.

Trupele românești pătrund în Carei. Locuitorii apar la lumină și li se alătură: **aici** ascunși niște inamici, **aici** sînt mine... Steaguri improvizate, de pînză albă, ici și colo. Brațe ridicate. Mai mulți ostași biruitori se cațără pe o clădire înaltă și readuc astfel tricolorul în locul din care fusese, cîndva, forțat să coboare. Fiecare își are steagul pe care-l merită: unii cu cîrpa în băț, alții — cu cele trei culori răsfrînte în privirile lor, îndreptate acum spre frontiera româno-ungară, aflată atît de aproape. **Înainte !** Curînd, ating hotarul răpit de fasciști. Ziua se înscrie — prin roșu intens — în calendarul memoriei noastre afective. Doi combatanți — Ion Cercel și Andrei Zbîrcea — n-au cum împărtăși bucuria celorlalți, dar ceilalți nu-i uită în aceste clipe de avînt și mulțumire sufletească : amîndoi sînt citați prin ordin de zi, avansați „post-mortem" și decorați cu medalia „Virtutea Militară" clasa a II-a.

Ardealul a fost dezrobit.

Comunicatul special al Marelui stat major al armatei din ziua de 25 octombrie 1944 anunță această mare bucurie poporului român...

Am izgonit acest dușman de pe pămîntul patriei noastre...

Trebuie să luptăm mai departe, să nimicim în bîrlogul său fiara hitleristă, să nimicim din rădăcini imperialismul german și uneltele sale criminale maghiare, de felul lui Szállasi.

Înainte spre Budapesta, spre Berlin !

Să piară asasinii popoarelor, jefuitorii hitleriști !

Ardealul dezrobit să fie pe veci liber, iar întreaga Românie — eliberată de jugul nazist și de năpîrcile legionare dinlăuntru — să devină realmente democratică... (din **„Scînteia" — 1944**, octombrie 27).

Medaliile lui Ion Cercel și Andrei Zbîrcea au ajuns la casele lor, în mîna părinților. Dar, pentru alte două mame, fiul fiecăreia n-a apucat, niciodată, așa cum fac feciorii, cînd și cînd, în zile de sărbătoare, să mai dea și pe-acasă.

O frunte arsă altfel decît trebuie

Deși războiul nu-i îndeletnicirea preferată a românilor — vitejia, da ! iată-i conștienți de răspunderea istorică ce le revine și lor : înfrîngerea completă a hitleriștilor ! Armata română luptă acum pe teritoriul Ungariei, al Cehoslovaciei și apoi al Austriei. De la 23 August 1944 pînă la 12 mai 1945 — cu arma în mînă — parcurg românii spațiul întins dintre sudul țării noastre și Podișul Boemiei, forțînd 14 masive muntoși, 12 cursuri mari de apă, eliberînd peste 3 800 de așezări, dintre care 53 sînt orașe importante.

Anul nou 1945 găsește Divizia 21 infanterie „Galați", operativ acționînd pe direcția loviturii principale a Armatei 40 sovietice, pentru străpungerea așa-zisului „cap de pod Zvolen", plasat pe Hronul mijlociu, implicit pentru eliberarea Zvolen. Generalul Mîndru Costachi descrie cu precizie locul desfășurării acțiunii : „Ca să ajungi în depresiunea Hronului mijlociu, venind dinspre răsărit, nu sînt decît două căi : una pe la nord, prin spărtura tăiată de apele Hronului superior, între munții Tatra Mică și Metalici și care duce la Banská Bystrica, și alta mai la sud, prin valea pîriului Slatina, dintre Munții Metalici și Javorina, care duce la Zvolen". Ordinul vine la începutul lui februarie '45 : Divizia 21 infanterie să fie „gata să atace cu începere de la 7 februarie, ora 9, în direcția generală Zvolen". Ciocnirea pentru cîștigarea Zvolenului urmează să dureze, nici mai mult, nici mai puțin, decît 35 de zile pline. Pline de sacrificii omenești, de privațiuni, de cutezătoare fapte de arme. Inamicul nu se dă înapoi de la nimic. Mai întîi se simte țare pe poziție — la propriu, nu la figurat — deoarece a avut răgazul necesar construirii de cazemate, fortificării caselor răzlețe sau grupate, stă în adăposturi de tragere întărite, are tancuri și autotunuri, pretutindeni sînt desfășurate rețele de sîrmă ghimpată (pe două și trei rînduri de pari), cîmpuri de mine, obstacole etc. Ei — dușmanii — născocesc fel de fel de tertipuri, crezîndu-se invulnerabili, căci totul a fost prevăzut, calculat, pus la punct, uitîndu-se un singur detaliu : că orice bătălie îți poate rezerva și surprize ! Deocamdată, mințile lor machiavelice — exersate, de-a lungul anilor, în atitea și atitea mîrșăvenii — lucrează : într-adins, copiii de prin părțile locului sînt obligați să se plimbe într-una printre case, în așa fel încît românii, cunoscuți pînă și de către adversari a fi oameni de omenie, fie și pe front, sînt împiedicați să-și mențină direcția de foc ; și tot în zona aceasta, s-au introdus combatanți din „Ohren batalionen" — batalioane alcătuite din surzi — dezavantaj care le creează un avantaj, sînt flegmatici, indiferenți față de tot ce se numește, de regulă, zgomotul unei lupte... Pe cei din „Ohren batalionen", românii îi scot din tranșee numai cu baioneta.

Din dimineața zilei de 7 februarie, atacurile nu mai contenesc. O situație specială au pionierii români, nevoiți să o ia, de multe ori, înaintea infanteriei, fiindcă, altminteri, drumul ar fi absolut barat de obstacolele minuțios preparate de fasciști. Realmente, construcțiile lor sînt redutabile. Dar și pe pionieri se poate conta. Exact la zece zile de la declanșarea loviturii, printr-o mișcare de învăluire executată de un batalion al Regimentului 11 infanterie, inamicul se vede încercuit. Contraatacă, vrînd să ajungă la Viglaș. Ambele tabere luptă la disperare.

Un caporal — **Constantin I. Butnaru** — se găsește pe una din pantele cotei 657, împreună cu ai săi, compania de pionieri a Regimentului 11 infanterie. Mitralierele nemțești răpăie. El simte că nu se teme deloc, întîmplările vin și pleacă, așa că, oricum, cineva trebuie să-și asume misiunea de a-l distruge pe adversar, cu rîvna cuvenită. Dar mitralierele îți aruncă în față un veritabil zid, de netrecut. E greu să te împaci cu ideea că n-ai încotro, lași capul între umeri și te feresti, deși ți-ai contractat degetele pe armă. Caporalul are o pușcă-mitralieră. Cîțiva luptători stau în cumpănă, dau înapoi, vor să se adăpostească în pădure, cînd Constantin I. Butnaru se convinge că nu mai e nimic altceva de făcut, atacă singur. Apasă pe trăgaci și gonește la vale pînă atinge șoseaua. Un salt drept în șanț. Șansa inamicilor e pierdută, deși nici ei nu se tem să tragă dens. Îl atinge un glonte. Umărul sîngerează. Geme. Nu se oprește. Ceilalți îi înțeleg planul. Vin. El trage. Un alt glonte îl lovește în frunte. Moare așa, în poziție de tragere, cu degetele pe trăgaci și fruntea pe țeava puștii-mitralieră.

Cînd comandantul său îl propune „post mortem" pentru decorarea cu medalia „Virtutea Militară" clasa a II-a, scrie în încheierea rîndurilor din care am extras scena : „Cînd l-au ridicat, tovarășii săi l-au găsit cu fruntea arsă de roșul țevii pe care căzuse..." Fruntea aceasta, în loc să fi fost arsă de bătaia soarelui tihnit, sub care omul își duce munca, iat-o arsă de țeava armei, Zvolen tot va cădea. Doar că, pentru cucerirea lui, 1 770 de români și-au îndoliat mamele. Printre acestea, și mama lui Constantin I. Butnaru care n-a mai putut desmierda, niciînd, fruntea fiului ei.

dora cărbunescu

Forța binelui

Binele, grîu vălurind sub senin de mătase, verde colină de struguri
în pirg, ape curate fremătînd de lumină, turmele îndestulate venind
în amurg.

Binele, dragostea privighetorii pentru trandafirul roșu, înțeleaptă
putere de a sădi copaci, calmul toamnelor aurite și blînde, zîmbetul
soarelui peste cîmpii și oraș.

Forța care ne îndreaptă ființa înspre mai bine, mai mult, mai frumos
setea de carte și setea de mîine, rațiunea de a ne dărui cu folos.
Sensul adînc al iubirii de oameni, vlaga acestui popor roditor
inima veacului luminînd ca însăși speranța, binele lumii în viitor.

Eliberare

Mă doare ca o rană istoria străbună și tot efortul nostru de-a fi,
de-a rezista, mă doare nedreptatea și jugul și urgia, ce-au fost pe
lume partea măicuței România.
Dar a venit și ceasul cînd talpă lîngă talpă, un suflet lîngă suflet
putere de izvor, ca o săgeată vie, un buzdugan de foc, a izbucnit și glasul
acestui blînd popor.
Jos zvastica și moartea ! Jos lanțul și robia !
În pace-i rodul vieții și înțelesul ei
Prietenie, oameni, îngăduință dreaptă în ctitorirea lumii, grădină înțeleaptă
un univers al păcii, o libertate sacră, acesta-i rostul nostru
pe care-l apărăm.

ion mărgineanu

Urcare de flamuri

CUTEZĂTOARE urcare de flamuri
Țară de August — solar legămînt
hrănit de frumusețea împletită
cu statornicia acestui pămînt

TINĂRĂ ardoare, statură faptei
Țară de August — harnică cunună
în care tresaltă albastrul logodit
cu iubirea față de glia străbună

CARTE de citire și tricolor sfînt
Țară de August — suflet de lumină
în care bate pulsul neamului întreg
ctitorită veghe cu inima română

Portret

Din bobul cald de adevăr
Născut e dorul de moșie
Și-i Patria un simplu măr
Ce din credință reînvie.

În ochiul lin de adevăr
Se văd și munți, se cern și văi
Și matca graiului curată
Și sărbători și anii grei.

În pielea sfîntă de-adevăr
Răsad de aur e cuvîntul
Și Patria-i albastrul măr
Ce ține-n inimă PĂMÎNTUL.

Cîntec de iubire

țara are rădăcini adînci
vine din simbure de piatră
și piatra-i cerul semănat
să prindă-n noi dulce viață

vine din fusul de izvoare
învîrtejind însemn de dor
și-i doru caldul echilibru
leagăn ce crește un popor

vine din aur pîrguit
pe ochi incendiat de lan
și lan e templu-n care arde
semință ochiul de țăran

vine din gura crenelată
a florilor mustind a miere
și-i mierea leac țesut în suflet
ce jertfă patriei ne cere

țara e caldul adevăr
al omului care muncește
și munca-i adevăr suprem
prin care patria rodește

valeriu pantazi

Aș vrea să fiu în AUGUST poetul...

Aș vrea să fiu în August poetul
din răsărit pînă la răsărit
cu ochii limpeziți de nemurirea
acestui timp din care am venit

Să fiu chiar eu un trup scăldat de mare
înzăpezit, zeificat la tîmple
minunea unei zile arzătoare
firesc în carnea mea să se întîmple...

Ridică-se cîmpia în picioare
să fac un pas în apa ei de lut :
să port pe buze purpuria-i floare
cu sîngele pămîntul să-l sărut !

☆

Iată că nu pot să uit
pe cel ce poartă un nume comun :
EROUL NECUNOSCUT
el doarme acum la picioarele ierbii.

Iată că nu pot să uit Valea Prahovei
cu torțe din sîngele Țării arzînd
și aceste nume comune de văi
și cîmpii pîrjolite.

Iată că nu pot să uit nici Băneasa
cu stoluri de moarte
ce se așezară pe umerii oamenilor
cu nume comun de român.

Iată că nu pot să uit nici Careii
cu molcome dealuri comune
cu ape ce curseră roșii
mai roșii ca sîngele toamnei.

Iată că nu pot să uit Debreținul
Budapesta și Tatra cu nume comune
pînă cînd Eroii înălțară soarele
și se prefăcură statui...

Iată că nu pot să uit !

☆

Ca pe o față de masă feliile piinii
ca pe o față de masă cuvintele
este această Patrie un demiurg
este această Patrie asemeni soarelui

Iată, vine grîul nestăpînit și spune
Iată, vin eu nestăpînit și spun :
EROII

ei n-au trecut, ei sunt în noi
o Românie de Eroi
cînd arătăm, pe-arătătoare
se face iar lumina tare
cu gîndul luminînd departe
lipsiți de umbră și de moarte !

☆

Să nu uităm că-n AUGUST e totul
un fel de miez în lucruri,
un unic adevăr :
așa cum firul ierbii l-acoperă omătul
așa precum un simbur e-nfăptuit în măr !

☆

În palme îmi răsare un fir bărbat de grîu
asemeni unui soare înfiorat și crud

îmi curge de pe frunte un mult prea tînăr riu
și simt pe frunte Timpul, cum crește îl aud !

☆

Dă-mi Țara mea acea putere
de-a te iubi fără odihnă
Și cît lumina ta o cere
inima mea nu are tihnă
Căci eu mă nasc încă o dată
din timpul tău frumos, ascult
Aceeași voce luminată
rostind istorii de demult...
Și aripi parcă-mi cresc deodată
pentru un zbor fără de moarte
De fruntea ta înrourată
o, nici un timp nu mă desparte !

Cum sîngele-nflorește-n rocă
cum crește o suflare vie
Destinul nostru își invocă
un drept suprem la veșnicie !

constantin atomii

Cîntec despre partid

Partidul e puterea cu nume de bărbat,
Țăria lui de stîncă e-n noi, în fiecare.
Savantul cel mai darnic ce țara ni l-a dat
Dintre poeții vremii, poetul cel mai mare.

E lamura din cuget, simțirea din simțiri.
Dintre idei, ideea în veci nemuritoare.
E calea luminoasă spre marile-mpliniri
Prin vieți întunecate un răsărit de soare.

E inginer și maistru, țăran și muncitor,
E filozoful care de mult pe mîine-l știe,
Strategul nostru-n luptă, iubit conducător
Și arhitect cu faimă pe-ntreaga Românie.

Cuvintele-i sînt fapte, voința acțiuni.
În el roditâ-i vrerea de trainică dreptate.
Tribun măreț al Păcii, cu clare viziuni
E-alături de popoare cu vis de libertate.

Partidu-i fruntea țării, a-ntregului popor
Privirea lui străbate prin zări universale
Ni-i făurar în toate, ni-i vis suprem, ni-i zbor
Și Patriei străjerul neatîrnării sale.

Cu fiecare azi

Cu fiecare azi zidim un mîine
Și fiecare mîine-i viitor.
Prezentul nostru veșnic va rămîne
Istoriei moment strălucitor.

Din orice gînd noi făurim o faptă,
Din orice faptă o izbîndă-n plus
Făcîndu-ne viața tot mai dreaptă
În fața lumii stăm cu fruntea sus.

De-oprim un riu sau dărîmăm un munte
Prin văi de șipot facem mări de cer,
Nici fluviile nu pot să ne înfrunte,
Exemplu-demn ni-s „Porțile de Fier".

Curajul ni-i o moștenire veche,
Înțelepciunea — dar de la străbuni.
Deși viteji oricînd fără pereche,
Sîntem și Păcii renumiți tribuni.

Cu fiecare azi zidim un mîine.
Și fiecare mîine-i viitor.
Acest prezent eroic va rămîne.
Înveșnicit îndemn pilduitor.

Sentiment de țară

E-atîta Românie în sufletul ce-l port
C-aud cîntînd străbunii din tulnice prin mine
Și-i văd, cum fac, prin veacuri, din cerul țării cort
La Podu-Nalt, Posada, la Baia sau Rovine.

E-atîta Românie prin fapte și gîndiri
Și-n tot ce se înalță pe strămoșești meleaguri
Încît și curcubeul din glia de trăiri
Culori își împrumută din ale noastre steaguri.

Arborii

Arborii ne sînt prieteni buni
Și mereu simbol stabilității.
Iubesc glia marilor străbuni
Ca și noi sînt credincioși cetății.

În demult cînd vremurile sure
Ne treceau prin trai năvălitorii,
Strîns uniți, ei deveneau pădure,
Noilor născuți ocrotitori.

Iar cînd se cerea viața dată
Pentru-a nimici dușmani haini,
Își lăsau tulpina retezată
Și se năpusteau peste străini.

radio

r

Vocația culturală

Radioul tinde să se fixeze. Trece, adică, din galaxia Marconi în cea a lui Gutenberg, acesta nefiind un semn al trădării condiției sale, ci, poate părea paradoxală afirmația, tocmai întărirea ei. Ideea este demonstrată într-o interesantă și utilă carte scoasă de curînd de Iulius Țundrea. Ea se numește *„Inscripții pe o bandă de magnetofon"* (Ed. Eminescu) și înfățișează, după spusele autorului, „cîteva imagini din vasta activitate a unei instituții care, în multiple modalități, se afirmă astăzi ca un factor cultural de primă importanță".

Cartea construită pe principiul, care dă și titlul unui capitol, al actualității unor tradiții culturale ale radioului. Vom găsi așadar o perspectivă istorică și o imagine a prezentului într-o convingătoare demonstrație a unei idei ce merită a fi reprodusă: „nu se poate scrie o istorie completă a culturii românești din ultima jumătate de secol, fără cercetarea activității Radioteleviziunii pe planul vieții literare și artistice, fără prezentarea contribuției acestei instituții la mișcarea de idei a epocii, la făurirea de lucrări valoroase, la apariția de noi specii literare și publicistice, la afirmarea unor creatori de seamă și a unor reprezentanți de renume ai artei interpretative".

Cum s-a ajuns la această realizare? A fost mai întîi înțelegerea exactă a funcției pe care trebuie să o aibă o asemenea instituție — de instruire și educație. Puterea de răspîndire rapidă a ideilor, mulțimea de ascultători (mai mare decît a oricărui tiraj de carte, de ziar sau de revistă), legătura afectivă ce se stabilește între ascultător și vorbitor au fost tot atîtea atuuri ale radioului. Toate acestea se leagă de prezența în fața microfonului a numeroase personalități ale țării. Iată ce spunea Tudor Vianu : „Ultimele decenii ale veacului nostru au aflat în Radio și Televiziune posibilități de comunicare a adevărurilor științei și ale creațiilor artei capabile să atingă un cerc încă mai larg de oameni și cu o înlesnire superioară aceleia de care dispune tiparul".

Trecînd în revistă emisiuni și personalități, Iulius Țundrea demonstrează rezistența literară a unor texte difuzate, texte care au intrat fie în antologiile scoase de radio, fie în cărțile autorilor respectivi. Altele ar trebui incluse spre a se rotunji imaginea deplină a activității de peste o jumătate de veac a acestei importante instituții cultural-educative. Într-un capitol, *Perspective* Iulius Țundrea propune cîteva direcții de desfășurare a activității culturale : conceperea, elaborarea și difuzarea de emisiuni ; activitatea de editare a textelor radiodifuzate; activitatea de cercetare. Sînt idei la care subscriem. Mai sperăm, de asemenea, că se vor găsi oameni din radio (sau care se ocupă de fenomenul radiofonic) care să ne dea și o carte despre specificul emisiunilor, despre principiile radiofonicului. Studiile apărute în reviste de specialitate, restrînse ca sferă de circulație, trebuie să aibă audiență mai largă pentru ca fiecare ascultător să poată deveni un avizat critic. Este un drept al radioului de a fi cunoscut nu numai prin realizări (așa cum atît de exact și convingător o face cartea lui Iulius Țundrea) dar și prin munca depusă pentru a se ajunge la ele.

Constantin Stan

plastică

p

Stimularea creativ:tății

O expoziție dintre cele mai reconfortante este aceea care sub genericul *Design în sfera jocului* *) reunește rodul muncii de cîțiva ani a trei absolvenți — din promoția cea mai recentă, 1979 — ai Institutului de arte plastice „N. Grigorescu" : Mihai Nazarie, Dan Velescu, Radu Vișan. Toți sînt designeri. Interesul lor pentru joc depășește însă cu mult zona preocupării pentru forma obiectelor, pentru aspectul subansamblurilor sau ansamblurilor de mecanisme, preocupare considerată încă, din nefericire, aspectul esențial și aproape apanajul exclusiv al muncii designerului. Ceea ce i-a interesat cu precădere a fost folosirea instrumentelor de lucru și a metodologiei propriei discipline în scopul *stimulării* — exprimarea este ușor brutală dar sperăm să fie la obiect — spiritului de creativitate despre care se tot vorbește atîta, la modul cel mai general cu putință, pentru ca, drept urmare, în școli și alte instituții educative să ne limităm în continuare la construcția de nave și aeromodele și reparația de radiouri, îndeletniciri utile, într-adevăr, dar cu un mai marcat caracter experimental și care mobilizează în special deprinderile tehnice. Crearea de jocuri care să angajeze imaginația de o asemenea manieră încît ea să fie antrenată pentru a răspunde prompt la solicitări dintre cele mai diverse, cu soluții potrivite și în variante adecvate, este un deziderat care stă atît în fața factorilor (educativi) de decizie, cît și în fața factorilor de concepție și execuție (industrie). Momentan inițiativa este unilaterală și aparține unor factori de concepție.

Interesul pentru „propunerile" echipei formată din cei trei poate fi argumentat de caracterul interdisciplinar al căutărilor lor. În multe cazuri problemele pe care le-au avut de rezolvat au fost de factură strict matematică și bănuim că sugestii cel puțin imediate au primit recepționînd elemente ale teoriei jocurilor. Efectele trebuiau și ele întrezărite, din perspectiva psihologică. Raționalizarea spațiului jocului și a formelor concurînd la realizarea lui au ținut de specificul strict al profesiei. Gradul de dificultate a impus, de asemenea, o structurare a desfășurărilor tutelată de o strictă coerență logică.

Un aspect deloc neglijabil al realizărilor celor trei îl constituie insistența lor asupra posibilității dialogului cu sine însuși prin joc. În libertatea de mișcare a pieselor colorate pe masa de joc, libertate înfrînată aparent, dar practic stimulată, de interceptarea unei piese avînd același cod de culoare („Joc 5") este o gamă largă de sugestii. Și nu numai în cazul respectiv. Nu vreau să spun cu aceasta că jocurile lui Mihai Nazarie, Dan Velescu și Radu Vișan abstractizează fenomene ale lumii reale. Dimpotrivă, ele ne ajută să-o percepem mai bine prin recreerea pe cale intuitivă a acelor structuri logice de care creația umană nu se poate dispensa.

Acești tineri și inteligenți designeri merită mai mult decît un simplu elogiu. Merită atenție.

Grigore Arbore

*) **Mihai Nazarie Dan Velescu, Radu Vișan : Design în sfera jocului, Galeria Orizont, sala „Atelier 35".**

muzică

m

Un dicționar pentru toți

Un instrument de primă informare, divers, ușor maniabil și, pe cît se poate, exact se oferă cititorului (mai ales nespecialist) sub forma unui *Dicționar de muzică* apărut recent la *Editura științifică și enciclopedică*, semnat de criticii Iosif Sava și Luminița Vartolomei. Avantajele editurii se vădesc, în primul rînd, în coordonarea redacțională și lexicografică a muzicologului Gheorghe Firca, prestigiosul specialist muzical al instituției, apoi în tirajul considerabil, ce ar fi fost, poate, mai greu de atins, dacă dicționarul apărea la *Editura muzicală*.

Scopul principal al autorilor pare să fi fost într-adevăr adresa largă, promptitudinea de a răspunde la solicitările cele mai variate și miniaturizarea (responsabilă) a articolelor. Deși la prima vedere, rezultatul poate părea prolix, la o reflecție mai atentă observăm că aerul de prolixitate nu este o scăpare a autorilor ci este reflexul unei stări de lucruri, anume varietatea intențiilor informative pentru care un meloman sau chiar un cititor întîmplător se poate adresa dicționarului. Așadar, varietatea, chiar aleatoriul, este al destinatarului nu al expeditorului, acesta din urmă trebuind să facă față, într-un spațiu restrîns, cît mai multor solicitări posibile. Așa se face că în aceeași listă alfabetică se înșiruie nume de muzicieni (români și străini), nume de lucrări (încărcate de istorie sau imediate) substantive comune cu sferă muzicală, termeni tehnici originari din diferite limbi. Așa se face că pe o singură pagină (de ex. 158) găsim astfel de titluri de articole: *Pincherle, Pinii din Roma, Pinteni Pipkov, piston, Piston, Pitagora, piu, Pizzetti, pizzicato, placa pianului.* Dar un dicționar nu se citește din susul în josul paginii și de la prima la ultima foaie, în schimb faptul că există o singură listă alfabetică, una pentru toate categoriile de articole, ușurează manevrarea și scurtează timpul răpit celui interesat.

Pentru dimensiuni, datele sînt cele cuvenite, iar faptul că se renunță la comentariul estetic le face oarecum indiscutabile, atenuînd însă adresa formativă.

O notă originală o dă dicționarului prezența, ca articole de sine stătătoare, a unor lucrări importante ale compozitorilor universale sau românești. Aceasta ajută la clarificarea apartenenței unor sintagme auzite poate întîmplător, vehiculate poate inadecvat în masa celor nelegați direct de specificul muzical. De asemenea, binevenită este prezentarea succintă a unor termeni tehnici, vitali în înțelegerea limbajului circumscris al muzicii și a unor termeni străini, de rezistență verificată. Lista includerilor nu poate fi, desigur, perfectă (lipsesc date mai amănunțite despre personalități ale trecutului nostru muzical) și preferințele personale ale autorilor nu pot fi cu totul împiedicate să străbată în versiunea finală a materialului. Fiind printre foarte puținele contribuții românești în materie, **Dicționarul de muzică** scris de Iosif Sava și Luminița Vartolomei nu-și forțează limitele de început stabilite, dar nici nu-și relativizează misiunea.

Costin Cazaban

CONTEMPORANII NOȘTRI

Poetul metamorfozelor unitare

O imaginație vitalistă și frenetică era izbitoare în debutul așa-zis „avangardist" al lui Virgil Teodorescu („Blănurile oceanelor", 1945). Poetul avea de altfel o lungă experiență insurgentă la acea dată căci debutase la „Bilete de papagal" (ascuns sub pseudonimul Virgil Rareș), făcuse suprarealism la Constanța (în revista „Liceu", 1932) unde semna, fantasmagoric, Cocoi Taalat și devenise jurnalist în bluză albastră la „Era nouă", „Reporter", „Tinăra generație" și aiurea. Cu întîrziata culegere „Blănurile oceanelor", Virgil Teodorescu dădea lovitura de gong a valului al treilea suprarealist din poezia românească (afară de Gelu Naum, e drept, ceilalți contestatari n-au rămas în literatura română cu o producțiune stimabilă).

Totuși istoricește, „al treilea suprarealism" nu este întîiul, iar la Virgil Teodorescu (în „Butelia de Leyda", 1945, „Critica mizeriei", 1945, „Spectrul longevității", 1946 etc.), a vorbi de retorică negativă, de dicteu automatic ca și de limbaj irațional, pare mai degrabă aventuros. Promoția lui e artisticește imagistă, mai puțin „onirică" în gustul André Breton, și cultivă percepția ingenuă a elementelor sub raportul unei ideologii inovatoare, fulgurante. Poetul era **vitalist, genuin** și **ludic**; la o examinare sumară a tehnicii propriu-zise e detectabilă cu usurință coeziunea imagistă explozivă: „De ce ai aceste languste pe brațul întors / (zicea el în „Ceea ce atingi", 1945) / O, brațele tale întoarse din vis pe unde rătăcesc în serile ploioase / brațele tale de explozii / brațele tale de plumb în galop / brațele tale de languste sînt somnolențele umărului / și langustele sînt o capcană / sînt un salut o salată afectuoasă pentru convalescența castorului". Avem a face cu o erotică, din categoria declarațiilor ampoloase, sugrumate de emoții insolite. Vitaliste sînt aici combinația elementelor naturale diverse (languste, plumb, somnolențe, castor) și o notă de zoologie blajină, visătoare și exotică (langustă, castor). „Explozia" și „galopul" indică iarăși frenezia. **Genuină** și de mare percepție inedită e asociativitatea. În fine, poetul e ludic fiindcă exclude retorica propriu-zisă și administrează proporția afectiv: o silabă, un cuvînt, o formulă generează expresii noi, asociate, după o simplă similitudine simpatetică („sînt un salut o salată afectuoasă"). De altfel, cu invenția unei limbi personale, „leoparda", un soi de lirică a nonsensului, Virgil Teodorescu și-a exprimat poetic pe deplin înclinația originară către ludicitate.

Ar fi greșit să se vadă în lirica ulterioară o modificare integrală; între „Butelia de Leyda" și „Drepturi și datorii" (1958), nu este o ruptură ci o evoluție. Poetul a eliminat verslibrismul frenetic și l-a înlocuit cu iambii acuți. Însă vitalismul a rămas sub înfățișarea „nesomnului" și a viziunii strîmbe, ușor caricaturale „basul" obosit, capul hidrocefal. Nu lipsește nici privirea genuină a „ochilor mirați".

În chip lent, însă temeinic, lirica lui Virgil Teodorescu a cîștigat un accent obscur, imagist, interpretat precum o revenire la origina suprarealistă cînd în fapt e un imagism de esență ludică, cu un din ce în ce mai izbitor caracter moral. Ochiul vede mai ales dizarmonia, „imaginea răsturnată", caricaturalul („vampirul sticlei, hoț la drumul mare / dar și chirurg al calmelor cleștare"), tablourile carnavalești rezultate dintr-o infatigabilă alterație universală. Fără accentul violent, de rechizitoriu, ca la Adrian Păunescu, lirica moralistă a lui Virgil Teodorescu reținea sentimentul ludic și privirea ingenuă, îndărătul cețoaselor fumigații imagiste.

În „Legea gravitației" (Ed. Junimea, 1979), poetul a exprimat deplin morala sa, într-un chip insolit, senin, dezbrăcat de opacitate, parabolic însă amuzant, fără grele arcane. Nimic vindicativ și agresiv, totul — malițios cu măsură și, mai ales cu... morală, sub înfățișarea studiat-infantilă a unei mirări ca și la contemplația unui animal cu șapte picioare și cvadricefal. Regula satirei e călcată fiindcă Virgil Teodorescu ia temperatura caracterelor prin invenții de evenimente stereotipe unde cusurul moral se manifestă deplin. Iată ipocrizia închipuită în acțiune la moartea poetului, văzută cu sînge rece și amar-burlesc: „dispariția mea va fi un motiv / ca totul să decurgă cît mai cursiv, / voi fi lăudat ca o vită beteagă (scoasă în vînzare la obor), / și poate unii vor sări într-un picior". Stupiditatea fanfaronă (asemuită cu păscutul „boului"): „Elementare spații, foarte mici / cu ștevie și cu urzici / și poate cu un bou în transă, / păscînd inconștient și rumegînd / tot peisajul liniștit și blînd, / în tihnă înghițit / fără speranță".

„Trădarea" găsește în Virgil Teodorescu un aprig dușman („ce mai rămîne"): „acel suris stupid, multicolor, / crabi muribunzi pe care-i varsă marea / și pe nisip se-nvîrt și cad pe spate, / voind să se salveze de-a-ndărate". Indiferența este și ea veștejită, sub imaginea „penelului" placid: „cei care vor s-asculte / stau la rînd, / Ciulesc urechea fără aderență, / tresar din somnolență / și mulțumiți de-acest semnal / diform / recad în somn". Instinctul ludic s-a metamorfozat în umor moralist și nu se mai exercită în chip gratuit. În „Ei, da", o capodoperă despre ipocrizie, izbitoare este contemplația senină, înțelegerea fenomenelor de sus în jos, sentimentul că viciul și imoralul sînt termeni perisabili „Cu luntrea mea făcută de talaș / într-un rapace și perfid tangaj, / avînd la bord un jalnic echipaj; / eu mi-am făcut iluzii (de altfel ca și alți navigatori) / că o s-ajung într-un ostrov cu flori / Abia o luai din loc / că echipajul i-a dat bărcii foc".

Acizii tari ai satirei dau, în „Legea gravitației" cîte un scurt portret caracterologic, minunat, ca o emblemă sumbră a imoralului. Iată-l pe „sforarul" ipocrit: „Întîi, te rog ai grije de sfori: / să fie unse, / pe urmă taie zdravăn la ciini frunze, / să-ți plimbi prepelicarul plictisit, / să-ți tremure cămașa-n spinare și-n sfîrșit / ai grije, zău, să nu te dai de gol — / ține-o așa: / fii sincer mai convins și benevol". Aproape o tabletă argheziană, ca un insectar al viciului, este „La patru ace", o ebosă a democratului care dorește egalitate, dar vorba aceea, „nu pentru cățel". „Și uite-așa: gătit la patru ace / lupta de se spetește pentru pace / — și cînd voluta miinii se avîntă-n sus, cochetă, / îi scapără și perla fixată la manșetă".

Cîte un apolog, povestit cu voce ingenuă, este de aceea și mai tăios: „În iarba umedă / am găsit un acut simț al răspunderii, / stătea în patru labe și se uita la cer / eu ca un încercat năer / îl urmăream fără să zic nimic". Emoționantă aici, în „Legea gravitației" este această combinație de seninătate morală și de umor condescendent. Cu greu s-ar găsi în poezia românească de azi, nu o dată atît de otioasă și „inovatoare" atîta instinct fulgurant al invenției propriu-zise, atîta patos amar și atîtea idei de formulă morală. În continentul imaginației frenetice, Virgil Teodorescu a descoperit mica fabulă fantastă, portretul umoristic și inventiv, satira directă care cauterizează viciul, dincolo de acele obscure și „curajoase" șopîrle care mai degrabă îndepărtează poezia de țelul ei uman decît o exprimă deplin.

„Legea gravitației", care e o culegere excepțională, unde factorul moral domină temele și ideea, conține și un mic ciclu de lirică sud-americană (Mexic, Brazilia), unde Virgil Teodorescu a călătorit nu demult, o poezie insolită la noi, de Amazonie imagistă.

Însă nota morală e aici totul, căci „Legea gravitației" presupune, nu-i așa?, o despărțire a elementelor grele și imorale de spiritul candid și absolut. Această atracție către morală, care e în fond sîngele literaturii, este și expresia deplină a literaturii lui Virgil Teodorescu, a cărui poezie s-a metamorfozat lent, pînă la această contemplație clasică, în sine pură, nu fără o exprimare insolită întrucît conditia clasicității este de a releva absolutul din relativ, idealul prin descrierea coruptibilului.

Această voce ingenuă, vitalistă și senină, de tot exemplară, este a lui Virgil Teodorescu, poetul metamorfozelor unitare.

Artur Silvestri

N. Tonitza: „Cap de fetiță"

ATITUDINI

Fascinația și (ne)putințele semioticii literare

Urmare din pag. I

sus, pune în cauză — sub semnul unei dramatice întrebări — coerența însăși a operei contemporane de artă, invitîndu-ne totodată să recunoaștem neputința receptării ei. Ni se pare că filozoful estetician și sociologul de la Frankfurt absolutizează fără drept de apel, punînd semnul egalității între unele opțiuni sau predispoziții ale limbajului de azi al artei și facultatea genetică a acestui limbaj de a se dori, cel puțin în plan virtual, cît mai deschis în „orizontul așteptării". În schimb, nimeni nu ne-ar ierta dacă, în a doua propoziție citată din autorul „Teoriei estetice", nu am vedea o veritabilă critică a criticii operei de artă, adică divulgarea acelor demersuri care, tot mai străine de sensul magistral al operei, preferă să ancoreze exclusiv în strîmtoarea micilor semne, a tehnicii formale. Demersul critic ajunge astfel să eșueze cu ușurință într-un defileu pe care, uneori, opera a reușit să-l evite, în ciuda faptului că s-a „dezvoltat în cadrul negării sensului".

Ceea ce a fost posibil pentru opera literar-artistică, nu mai este posibil pentru exegeza ei; evitarea cu obstinație a sensului și mimarea unui limbaj se sancționează pe drept cu certificatul de improprietate...

La umbra, sau mai bine zis, sub corola atît de luminoasă a lingvisticii, ultimele decenii au înregistrat dezvoltarea unei științe de ramură sau parțiale — **semiotica** — pe care fondatorul ei, Ferdinand de Saussure, a numit-o inițial semiologie, prevăzîndu-i menirea de a studia „viața semnelor în societate". Saltul impetuos al semioticii, îndeosebi în ultimii ani — susținut de numeroase lucrări teoretice de o valoare incontestabilă — 'a condus la o diversificare tematică a noii științe, încît semioticienii înșiși vorbesc azi de mai „multe semiotici". Asemenea, de pildă, lui Jean Claude Coquet, unul din corifeii străluciți ai școlii franceze de semiotică, întemeietor și coordonator al colecției **Semiosis** a editurii franceze Klincksieck, care se confesează cu sinceritate la începutul cărții sale. **Sémiotique littéraire**: „Să afirmăm că am îmbrățișat punctul de vedere lingvistic ar însemna să informăm prost cititorul. El ar pune degrabă și cu drept temei întrebările: la ce lingvistică vă referiți? Despre ce semiotică vorbiți? (...) nu trebuie să ne mirăm în consecință dacă vedem practicîndu-se la concurență mai multe lingvistici și mai multe semiotici" (vezi Semiotique littéraire, contribution à l'analyse sémantique du discours, Maison Mame, 1973, p. 7 s.n.).

În adevăr, există azi mai multe tipuri de semiotică: semiotica lingvistică, semiotica literară, semiotica analitică, semiotica monistă (împrumutăm ultimele două clasificări de la Jean Claude Coquet), la care am adăuga — pe lîngă multe alte tipuri egale cu tot atîtia semioticieni semiotica „polifonică". Propunem termenul din urmă pentru tipul de semiologie practicat de Louis Marin în cercetările sale (vezi, de pildă, **„Eléments de sémiologie"**, Editions Klincksieck, Paris, 1975), în care urmărește îndeosebi corespondențele sau interferențele dintre muzică, arte plastice, poezie. Poate că, numai în ce privește ultimul compartiment, s-ar putea produce afirmația că meridianul cercetării românești, nu înregistrează deocamdată reprezentanți valoroși; dar e foarte posibil ca informația noastră să fie improprie. În schimb, pentru toate celelalte tipuri, există cercetări importante, aparținînd unor savanți ca Solomon Marcus ori cercetători străluciți recunoscuți în societatea europeană a oamenilor de știință, asemenea, de pildă, lui Paul Miclău (vezi „Semiotica lingvistică", Ed. Facla, 1977, apărută anterior în mai multe versiuni franceze) ori Sorin Alexandrescu.

Se înțelege, nu ne-am propus să trecem în revistă — lucru altminteri imposibil, dată fiind enciclopedia problemei — bibliografia, fie și esențială, a lucrărilor străine și românești de semiotică. În chiar stadiul actual al cercetărilor, restrînse doar la domeniul semioticii literare, întreprinderea aceasta ar fi pe cît de prodigioasă tot pe atît de inutilă. Ceea ce am vrea să remarcăm deocamdată este tendința aproape generală a semioticienilor de a abandona cîmpul epistemologic în favoarea comentariului aplicat pe text, așadar filologico-literar. Ceea ce n-a mai putut face stilistica literară tradițională — așa cum au ilustrat-o cu strălucire un Leo Spitzer sau, la noi, Tudor Vianu — încearcă să facă, în ultima vreme, semiotica literară. Intenția este fără îndoială nobilă și merită salutată. Între dovezile superioare ale unei atari posibilități am putea cita, fiindu-ne mai cunoscută: „Semiotica formală a folclorului" (lucrare apărută sub conducerea profesorului Solomon Marcus la Editura Academiei Române și, mai apoi, în traducere franceză, sub dublele auspicii ale Editorilor Academiei Române și Klincksieck din Paris, în colecția Semiosis). În ciuda faptului că lectura unei asemenea cărți impune, adesea, o propedeutică specială în domeniul formalizării matematice, ea oferă totuși comprehensiunii diligente a cercetătorului respectul suveran al relației semn-sens. În marea detaliilor analizate, nu se uită nici o clipă sinteza și re-sinteza sensului parțial care iluminează universul semantic, întregul operei.

Din nefericire, neofiții cercetărilor semiotice — mai ales ai cercetărilor de semiotică literară — complică atît de mult lucrurile cele mai simple din lume, folosesc o terminologie atît de redundantă — care n-are adesea nici o legătură cu textul — încît blochează căile de acces înspre discursul literar cel mai elementar din lume. Efortul acesta de scientism sonor trădează pînă la urmă scopul însuși al cercetării de a elucida, indiferent de metodele și tehnicile folosite, structurile, ansamblul operei literare supusă investigației. Aceasta a fost, sine ira et studio, impresia generală pe care am avut-o — nu numai subsemnatul ci și mulți alți confrați într-un cercetarea fenomenului literar — ascultînd unele din comunicările de semiotică literară prezentate în cadrul Colocviilor de critică de la Sibiu din 27—29 iunie a.c.

Artefactul cercetării în acest gen provine mai ales din faptul că limbajul utilizat este atît de închis lecturii nespecializate, încît orice încercare de a pătrunde în operă cu mijloacele unei asemenea investigații, devine un travaliu sisific. Sigur, mi-ar putea reproșa acești autori, folosind, să zicem aforismul lui Roger Caillois — „nu există o muncă inutilă": Sisif își făcea mușchi" — este necesară (și) lupta împotriva receptării comode, lenește a operei. Ca și cum critica literară tradițională n-ar fi ea însăși suficient de dificilă — grație limbajului ei, mult mai încărcat și mai complex de azi — în sprijinul pe care-l acordă (în)direct cititorului. Iată deci o primă dizarmonie: cercetările de semiotică axate pe o asemenea viziune nu se pot revărsa în albia criticii literare, nu pot fuziona cu interesele acesteia și cu atît mai puțin — nu se pot, în nici un caz, substitui demersului critic. Există o „rațiune" superioară propagată (inconștient?)

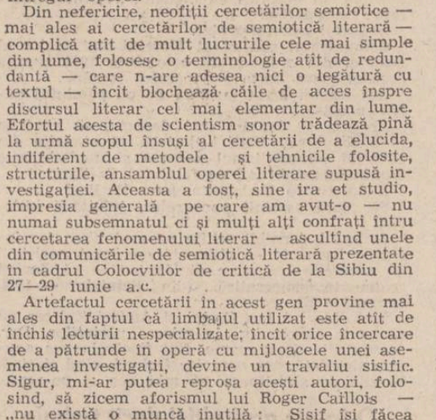

Mihai Istudor: „Învățătoarea Ana"

de chiar promotorii unei atari forme de cercetare: investirea semnului, a detaliului „rezidual" cu puteri discreționare, mult mai mari decît ale sensului operei, dealtfel uitat pur și simplu pe parcursul analizei.

Așadar, în vreme ce însăși lingvistica se concretizează, semiotica literară, cel puțin prin unii prozeliți, se abstractizează: nu se mai studiază „semnalele" istoriei cuprinse **în** și **prin** semn, ci istoria însăși a semnelor și relațiilor dintre ele, în afara conținuturilor pe care semnele volens-nolens le incorporează. Se uită tot mai mult că semnul (semnificantul) este semnificant dinafară, că el implică — pentru a ne exprima chiar în termenii semioticii — o conotație extra-teritorială, a cărei geneză trebuie căutată dincolo de propriul lui teritoriu. Aptitudinea aceasta de a asedia cu orice preț ideativitatea estetică și ideologia operei, discursul, procesul și produsul creației într-o cetate ilizibilă de semne — în care se poate intra cu singura cheie a semiologiei — este vădit totalitaristă și eșuantă ca orice gîndire care se gîndește singură.

Departe de a privi otios și malițios contribuțiile reale ale semioticii la mai dreapta (și mai ampla) înțelegere a actului literar, am vrut numai să atragem atenția asupra unor tendințe galopante, obositoare și străine în fapt de vocația noii științe, mult mai utilă criticii literare și esteticii decît ei înseși. Încă în 1916, un... anume Ferdinand de Saussure spunea: „Semiologia va avea mult de lucru, fie și numai pentru a vedea care sînt granițele domeniului său".

În ce ne privește, gîndurile de mai sus aparțin — o mărturisesc cu mîndrie — unuia care, în adolescența intelectuală, a practicat, nu fără o febricitantă plăcere, studiul semioticii. Parcurg și azi, cu reale foloase, lucrările adevăraților semioticieni, dar mă feresc de cei ce vor să se închidă într-o metodologie, în care tehnicile și principiile vag teoretice și eterndisputabile, se substituie elaborării practice. Adică acelor adevăruri fundamentale ale operei de artă care pot fi explicate simplu, la modul superior.

PLANETE

Raritatea de a fi fericit

Un volum, fără discuție, realizat, care merita în cvasi-totalitatea lui a fi tipărit, și a și fost. Comparabil fără nici o speculație și fără eforturi cu mai oricare dintre cele cinci-zece cărți de versuri într-adevăr demne de remarcat care apar, să zicem, de-a lungul unui an. Șovăielile firești la numeroși începători, iar o pildă ilustră a fost însuși Eminescu, cazna de a-și descoperi propria-le voce, de a nu divaga searbăd între două lucruri bine scrise, întîrzierile obositoare ale atîtora și atîtora care — din prag în prag și din fîntînă în fîntînă — se adapă hipnotizați cînd la flăcările talentului unuia, cînd la farurile îndrăznelii altuia, atari ipostaze și reculuri lipsesc din FERIGI-le lui Gheorghe Bălan. El sosește la examen după ce a trecut în singurătate, exigență și introspecție, de orbecăitoarele fazе ale începutului. Așa cum îl întîlnim aici, ar fi cu neputință să ne imaginăm fără vreun detaliu biografic la îndemînă că ne vizitează un autodidact. Paradoxal sau nu, la prima lectură el pare — însă nu este — mai degrabă un livresc. Cuvîntul-înainte pe care-l semnează Doinaș conține considerații învecinate, citabile ca o parțială completare la părerea ce ne-am făcut-o **noi înșine, minus,** natural, detaliul cu... replica, unde pe autorul OMULUI CU COMPAS și al recentului volum HESPERIA îl cam imponderabilizează entuziasmele, părăsindu-l parcă reticența, chiar dacă i s-a petrecut sau produs „de la început" ceea ce el ne destăinuie că i s-a petrecut, însă fără unele căderi în ispită nici nu se putea scăpa teafăr din capcanele și plasele poetice ale **ferigilor** — și minus, deasemeni, prezumțiile lăuntricei... maturități, acolo unde mai degrabă stîngaciul mers în picioare al cuvintelor („presimțirea **că ceva** măreț se întîmplă") de o frăgezime care, deși loc totuși comun, mai întotdeauna cade bine debutanților, mai degrabă o copilărie refulată și o copilărie fără control, ceea ce nici nu strică, vin să explice bogățiile de corn al abundenței, să semneze rațiunile atîtor miresme dîndu-se în scrînciob, atîția fluturi, atîta suavitate, atîtea plete, vise, zvîcnete, culori, flori, arome, dulciuri, în sfîrșit, vinul de viață lungă, „zurgălăii sevelor", „cascadele de sulfină", elemente neobstaculînd la urma urmelor nici primul pas al unui tînăr bărbat să zicem, deși pe o fată poetă ar fi prins-o mai mult sau mai firesc. Să-l ascultăm însă pe prefațator: „această poezie — spune prefațatorul — dă impresia unei arte consumate, a unei virste poetice mature. Gheorghe Bălan nu m-a făcut nici o clipă să cred că mă aflu în fața unui debutant și, mai ales a unui autodidact. Poate că această impresie **mi s-a produs de la început,** datorită faptului că a treia poezie **(n.n. —** dedicată lui Gabriel Liiceanu, așa cum întregul volum îi este închinat, „cu recunoștință și dragoste", doctorului Tiberiu Mircea) a culegerii sale, intitulată **Penelopa se destăinuie,** pare **(n.n.** nu pare deloc, să fim serioși!) o replică la **Lumea ca meditație** a lui Wallace Stevens, un excelent și faimos poem ce are un motto din George Enescu. Nu știu dacă autorul a avut o cunoaștere directă sau indirectă a poeziei lui Stevens. Cred **(n.n.** și noi la fel) că, mai curînd, este o întîmplare cu totul inexplicabilă, din care nu se degajează, de altfel, decît un singur lucru: maturitatea interioară a poetului român". La maturitate, semnul întrebării. Dublu. În ciuda bărbii sale frumos desenate, prin care poetul spune că-i curge un riu și-n care află că și-a încurcat coarnele un cerb, Gheorghe Bălan e un copil mare („din degetele picioarelor mele iese copilăria"), picat în poezia exultanței și freneziilor pentru natură („viaductul este ultima formă a tristetii mele" — civilizația materială, tehnica, amenajările sau intervențiile aduse de om îl vor îndispune și îndepărta de om), lirica sa uzează chiar de prea multă natură, îndeosebi de un excedent de vegetație, de senzorialism, de directități. O euforie a simțurilor, a senzațiilor îi tutelează emisiunile nu fără decorațiuni abundente și barocherie. La el o fermentație și competiție a simțurilor îndeasă cu lăcomie metafore peste metafore pe spații luate pînă la refuz în arendă (singur își va nota că „există un freamăt al frunzelor pîndit de capcana exuberanței" — și există), așa că — predomină **eu** și **al meu** cu variațiile lor — suficient s-ar spune de multumit cu și de sine, „în balonul roșu al unei fetițe poetul scrie poezii", vorba acelui precursor al său care constata că „de pe cer cad stele / că n-are ce să cadă".

Eventual aparențele ar putea deruta pe oricine are, tardiv, de referit asupra **ferigilor** lui Gheorghe Bălan, asupra versurilor sale pe care întîmplarea n-a vrut să ni le aducă în fața ochilor decît după ce fragmentar biografia autorului și o altă parte, o altă manifestare de-a personalității lui, grafica, premerseseră poezia. Gheorghe Bălan face, prin urmare, și pictură. Și ceea ce nu se întîmplă uneori cu artiști afirmați, cu uriași artiști, ori se întîmplă doar la cîte un deceniu o dată, ori și mai rar, iată că s-a petrecut cu dînsul: prima sa expoziție, deschisă la Măgurele, în careva din holurile Facultății de fizică atomică, prin strădaniile concertate ale unor deosebiți oameni de suflet, s-a putut bucura de ecouri ce — unele — ies din comun, în sensul că timp de vreo două săptămîni, cele mai importante reviste săptămînale de la noi **(Contemporanul** mai întîi, cronologic, apoi **Luceafărul** și **România literară),** au scris cu înflăcărare, cu dragoste și elevație despre pictor și poet, iar cronicile sau articolele apărute au purtat semnături de adevărat prestigiu, altitudine și competență — Radu Bogdan, Andrei Pleșu, Gabriel Liiceanu. Mai toate exponatele, piesele, tablourile (ceea ce se cheamă, fără să ne căutăm termenii cine știe cît, și succes de public), din întîia și pînă acum singura expoziție a lui Gheorghe Bălan, pe cît se spune, s-au vîndut. Așa ceva, dacă nu cumva e o eroare de informație, nu se întîmplă în fiecare zi nici cu marii maeștri ai picturii noastre, și nu numai pentru că ei „desfac" scump. Prin urmare, este nu dificil doar, ci aproape cu totul peste mină să ne amintim la repezeală cînd oare în trecut niște asemenea comentatori s-au mai unit așa de grabnic — rar buchet — să pledeze, plini de fervoare și aproape concomitent, pentru desenele, pînzele, culorile, producțiile plastice ale cuiva și cînd oare ecoul glasului lor s-a mai soldat cu un asemenea succes comercial. De-o fi fost... Sigur este că autoportretul din FERIGI ca și cele cîteva ilustrații din volum au figurat în cadrul primei sale expoziții personale. Încolo, repetăm, nici chiar uleiurile, goașele, colajele, acuarelele, combinațiile grafice ale cîte unor pictori lansați și recunoscuți pe drept ca mari oameni de artă nu au cunoscut și nu cunosc oricînd aceleași expresii de dragoste, de interes analitic și de... curaj de investiție din partea publicului, cum i s-au sorocit lui Gheorghe Bălan. De unde, probabil, și stîngherealа de care pomeneam, de a vorbi despre el numai ca de un debutant. Căci, la urma urmelor, ce să aplauzi mai întîi, consensul fericit al vocii interpreților, minți fără îndoială foarte subțiri, cu gusturi de o exigență imprevizibilă, măsurate sever și destul de discontinuu entuziasmîndu-se în fața publicului sau norocul, bucuria, succesul unui începător primit cu atîta căldură din prima clipă? Nu discutăm în ce măsură talentul evident al lui Gheorghe Bălan o și merită, căci — fără îndoială — o merită, însă parcă el este cel dintîi căruia i se cuvenea recunoașterea valorii în formare? Și totuși, alții au fost lipsiți de o atare șansă, experienta oricărui soi de artă fiind în genere, prin ea însăși incomodă și incomodantă.

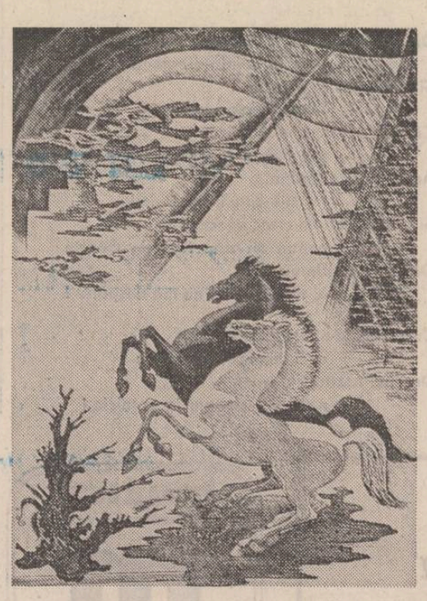

Drócsay Imre: „Entuziasm"

Vrem să subliniem, în lumina acestor fericite întîmplări, pentru ce oarecare intimidare stă în fața indiferent cărui lector al poemelor lui Gheorghe Bălan, autor deja notoriu în mod brusc, notoriu și... celebru, măcar într-o măsură. dinainte chiar de a publica si de a se enumera **printre laureații, în 1978, ai Cărții Românești.**

Ca entitate lirică — am spus-o, — el pare de la început format, împlinit, personal, distinct și egal cu mulți dintre autorii afirmați, pe care periodicele și editurile ni-i oferă. Dar cazul nu e fără precedent. Ba, ceva mai mult, numeroși, din ce în ce mai numeroși vor fi pe viitor tocmai debutanții bine conturați, cu o personalitate pronunțată sau, altfel spus, foarte puțini dintre ceilalți au să se mai înfrupte din șansele competitivității, talentele se înmulțesc.

De încă o dedicație (și cu asta, basta! la capitolul dedicații) se bucură Carmen Dumitrescu, iar poemul omagiu, **Ulise și Nausicaa pe țărmul mării,** atestă o mai convingătoare ținută literară de data aceasta, deși pletora cuvintilistică de efect imediat sigur, abundența de prospețimi aglomerate, densitatea generoasă de meduze, ancore, cochilii, bărci, coji, găoci, stele, glezne, cirezi de vite, lemne ude și putrede, spume, lanuri de grîu, frunze și foi, ciulini, fluturi, flori (nuferi, crini, trandafiri), izuri, pomi (duzi, castani, salcîmi, chiparoși, măslini), miresme și fructe (struguri, tufe de mure, zmeură) nici de aici nu lipsește, feluritele astupări și destupări, închideri și deschideri, transări, incizii, chirurgii, disecții succedîndu-se ceremonios ca într-un galant spațiu de simetrii și conglomerări solare.

Că și-a găsit sau nu un adecvat nume elaborărilor sale poetice șovăim a ne pronunța, însă este evident că intitulîndu-și cartea FERIGI, autorul nostru s-a oprit la unul (al doilea-i **Herghelie de flori)** dintre cele două titluri care definesc și fericit și mai cuprinzător decît oricare, poemele lui. Osmoza dintre stihii și regnuri, interferența dintre sfere (atmosferă, pirosferă, biosferă, hidrosferă etc.) și eteruri, rețeaua de vase comunicante dintre ceea ce e lucru și ceea ce e ființă sau dintre forme și neființe, osmoză din care izbucnește și adie poezia lui Gheorghe Bălan ajunge pînă la constiința de ea (și prin urmare de sine a autorului) care-și divulgă taina cu inocentă și dezarmare.

Încheind, **Ferigile** lui Gheorghe Bălan (care nu trebuie să se lase erorii de a scrie cu vopsele și nici de a picta cu versuri, decît după ce poezia și pictura vor înceta să mai — dacă într-adevăr au să înceteze — să mai prezinte pentru el taine, iar stîngăciile, extravaganța, incidentalele teribilisme de acum se vor chema la un loc libertate, libertatea de a plămădi lumea din nou, plăzmuind-o oricum, chiar și cu susul în jos, dar oricum viabil; pentru că demonstrația făuririi clasice, a indiscutabilei plauzibilități a promovat-o cu excelență — și acea clipă de pisc noi i-o dorim!), încheind așadar e de afirmat că **Ferigile** sale apar la ora la care tocmai li se și cuvenea: aceea a primei plinătăți. Pînă la maturitate, pînă la consolidarea pe cît ar trebui a osului, pînă la completa stare autocefală a acestei arte plutind în copioase promisiuni, drum și efort rămîne încă. **„Spiritul,** spunea Octavio Paz, **e o născocire a trupului / Trupul / e o născocire a lumii / Lumea / e o născocire a spiritului"** — și paradoxul cercului vicios, a doar aparentului cerc vicios constă în (tocmai) lipsa de viciu a sa. Orice ne-ar spune autorul, raritatea de a fi fericit lui, deocamdată, i-a fost dată. Cît obligă minunea acestui întîmplător privilegiu delicat? Cît însăși, invenție mai ambiguă, nefericirea de a fi fost fericit și de a fi scriitor. Dacă noi am ști pînă unde el vrea și deci simte că poate sau ar putea să meargă... Dacă măcar el ar ști pînă unde a vrut. Unii boxeuri au meciuri în mînă. Alții sunt pururi în și pe mîna minuitorilor de mîini de meciuri. Am cunoscut pe cineva tare bolnav, acum treizeci de ani. După ce trecuse fără noroc omul pragul multor doctori, a ajuns în fine și la cea mai mare somitate. L-a examinat somitatea și i-a spus, după un milion patru sute de mii de întrebări, cu ridicări din umăr zvicnite, că trebuie să se resemneze, moartea este și ea fatală, nu-i scapă nimeni dintre noi, așa că... așa că... pe scurt, ce mai! curînd va muri. Prietenul meu, pacientul, ieșind vesel de la ilustrul acela doctor, m-a luat cu efuziune în brațe și mi-a spus consternîndu-mă: „— Ceilalți ca (de!...) ceilalți, dar ăsta mi se pare, dragul meu, cu adevărat un indefalcabil imbecil. — De ce? l-am întrebat. — Întreabă-mă nu acum, ci peste șapte ani". Peste exact șapte ani, somitatea aceea murea de exact diagnosticul întocmit amicului meu, care trăiește și azi. Ne cunoaștem bine, așa cum îl cunosc pe copilul trimis de Ogden Nash, într-o poezie de a sa, ca să cumpere de la farmacistul cel mai din apropiere ceva amar de pus pe limbă (ori pe degete?) pentru ca un băiețel neascultător să nu-și mai vire curiozitatea în dulceață sau (mi se pare) mîna în gură și cum de neuitat îmi pare Isabell, fetița care i-a vindecat de guturai cu ascuțimea îndrăznelii pe doctorul bibibielii chemat la căpătîiul ei.

Poetii de talia lui Gheorghe Bălan ar fi însă si este preferabil să nu se ia după doctorii cronicilor literare. Nici după mine, care sînt și cel mai incredul într-ale medicinei acesteia. Si poate că va trăi (sînt profilaxii și profilaxii...) destul. Cum, de fapt, și trăiește. Nici păsările n-au decît un cîntec și-l cîntă de cînd e lumea și nu plictisesc. Dar îl au.

Ion Caraion

SPORT

Box fără perspective

● Ediția din acest an a campionatelor naționale de box a fost o ediție maraton. 11 zile a plouat cu pumni pînă cînd s-au ales dintre cei 256 (?!) de concurenți campionii. Aceștia sînt, în majoritate, tineri și foarte tineri, cu alte cuvinte „nume noi" în boxul românesc. Ceea ce îi face pe unii specialiști să aprecieze că „boxul românesc dispune de suficiente rezerve (multe dintre ele necunoscute), tineri bine dotați pentru sportul de performanță, pe care i-au evidențiat întrecerile finale în această formulă organizatorică". Desigur, nu ne îndoim de adevărul acestei aprecieri, mai ales că am putut vedea și noi cîțiva boxeri, campioni în primul lor an de seniorat, dintre care cel mai mult ne-a impresionat ieșeanul Tiberiu Cucu. Ne amintim însă fără să vrem că de cîțiva ani „speranțele" noastre apar și dispar în principalele competiții internaționale fără să ne mai aducă medaliile de altădată. Ne mai amintim că unele talente din anii trecuți au dispărut din ring mult mai repede decît era de așteptat după primele lor performanțe (Dafinoiu este numai un singur exemplu). Faptul că numai cinci boxeri și-au păstrat titlurile de campion poate fi considerat nu numai o expresie a afirmării ultimei generații, ci și a infirmării celei dinaintea ei. Practic, cu două-trei excepții notabile, nu mai avem titulari de categorie și implicit mari campioni apți să readucă boxului românesc medaliile de aur europene și mondiale. Ne punem firesc, întrebarea: de ce? Fără a ne pretinde specialiști și mai ales fără a ne substitui celor în grija cărora se află destinul boxului nostru, credem că una din principalele cauze ale „meteorilor" din ring o constituie modul în care aceștia se apără. Boxerii noștri tineri primesc nepermis de multe lovituri în plin. Chiar dacă învinge, învinge pentru că au dat mai mult și nu pentru că au primit mai puțin. Or, aceasta, de oricît talent ar fi vorba. uzează repede, macină într-un timp prea scurt condiția lor fizică într-un sport în care tocmai aceasta este prioritară. Nu știm de ce boxerii noștri și antrenorii lor preferă încă „bătaia" în defavoarea „scrimei" pugilistice. Primind de timpuriu atîția pumni în cap, în stomac și la ficat (cît primește un boxer într-o întreagă carieră), tinerii noștri atît de talentați își agață mănușile în cui înainte chiar ca acestea să li se potrivească mai ca lumea. Ei trebuie învățați să se apere pentru a-și consolida primele lor victorii. Sau, pur și simplu, pentru a cîștiga timpul necesar împlinirii lor ca boxeri capabili de mari performante. Altfel, în fiecare an vom avea alți campioni, dar nici un mare boxer.

Ulise

atelier literar

poșta redacției

IOAN FAUR : Vă mulțumim pentru dedicație și pentru vorbele bune. Din păcate, textele dv. sînt lipsite de semnele talentului, sînt scrise stîngaci și rudimentar (cu multe greșeli de gramatică și ortografie). Deci, proiectul cu editura nu se justifică.

LAURA POP : De acord cu „teoria artificiilor" (...pînă la concluzia discriminatoare ; după părerea noastră, care, de fapt, nu e a noastră sau nu e numai a noastră, mijloacele poeziei sînt nelimitate, ca și libertățile ei, — nu putem subscrie nici unei tendințe de a le împuțina). Cîteva din notațiile dv. „albe" (cam fără clorofilă și fără ecou, în general) se apropie întrucîtva de poezie („Seara tineretului", „Și fotolii", „Un modest efect"). Să vedem ce mai urmează.

G. M.—BUC. : „Naștere" „Poetul", „Obsesie", — puține lucruri demne de atenție, dintr-un buchet cam sărac și veșted. Din celălalt „Stejar", „O livadă", „Fir de iarbă", „Oștean".

D. PETRIC : Da, acum ați revenit pe făgașul dv. (care merită să fie explorat și mai adînc și mai insistent, cu preocuparea de a identifica esențialul, semnificativul, simbolicul, etc. și de a evita lucrurile de suprafață sau chiar ieftine. Lecția lui Nenea Iancu e încă fecundă !...). Pagina de-acum nu e chiar la cel mai bun nivel pe care l-ați atins anterior, dar nu e prea departe de el. Dar **Tom** n-are nici un haz și anulează semnificația de prototip și simbol a personajului ; lăsați-i numele lui firesc, spontan, **adevărat.** (Și găsiți-vă dv. o semnătură de lucru, pentru „poștă", ca să evităm orice confuzii).

M. ROHAN : Singurul lucru care vă reprezintă ceva mai bine e „Nu cer prea mult".

ȘT. PĂHĂRAȘU : Nu vă putem ajuta cu nimic, dincolo de limitele acestei rubrici.

I. BURCĂ : Nu sînt suficiente motive pentru a se da curs solicitării dv.

UN FOST COMBATANT : Un condei isteț și îndemînatic, dedat (nu fără oarecare fidelitate) unor jocuri livrești, parafraze (de aproximativă fidelitate) minuțios elaborate, chinuite (uneori), pline de „găselnițe" (discutabile, dacă nu chiar trase de păr — v. Isaac în baie, etc.), dar, mai ales, prea puțin susceptibile de interes, în substanța lor (mai degrabă anemică, inconsistentă). Poate că n-ar fi inutilă încercarea puterii pe o proză „cinstită", la lumina zilei.

SILVIAN FLOAREA, RADU NICOLAE, APRILIE, STELUȚA ISPAS, IOAN NISTOR (ceva, în „Dacia", „Baladă"), **G. MILITARU, ONEL, G.B.-PLOPU** („Fratele meu"), **IONEL ȚECULESCU, F.M. CIOCEA, IULIAN OLTEANU, GH. BOZU, S 223, X.Y.Z., ILIE MIRICĂ, EDEN A. MAXIM, ANTON GAGIU, ȘTEFANIA PAPADOPOL, AUREL NEACȘU, GRIGORE POP** („Primește-mă", „Pe drumul" II), **MIRCEA HOZA, GH.P. HURMUZ, AURICA PELEA, V. SPĂTARU-BOGHICEA, ȘT. MĂRUNTU** („Un cîntec"), **R.C. DELAPUTNA, M. UNGUREANU, R.V. ROSIM, A.I.** (pe viitor, vă rugăm să semnați cu un nume întreg), **M. CIORANU, LUCEA LUCEANU, MARIA BOTEZ, M. COTUȚIU, DANIKEN, IULIAN FILIP, ION CLOȘCĂ, AIDA MOGA, SPERANȚA CONSTANTINESCU, D.FL. SULTANA** („Aureolă", „Dimineața"), **D.D. SANDU, IULIAN MOCANU, MITICĂ DODOI, ION CRAIOVA** („Gînd frumos"), **ANTON MORARU** („Inscripție de primăvară"), **FLOREA FÎȚĂ :** Nimic nou !

MANUSCRISE NEISCĂLITE : „Soroc de primăvară", „Gimnastică", „Ghicitoare", etc. ; „Vînzătorul de ziare", „N-aș fi crezut", „Gardianul", etc. ; „Asfințit mecanic", „Stare de balans", „Urgență", etc. ; „Cu sîngele alb", „Alergam după un vis", etc. ; „Brumar", „Circ", „Trenuri pleacă, trenuri vin", etc. ; „Patimă pentru lumină" ; „Descîntec", „Clipa", „Nedumerire", „La capătul zilei", „Viziune", etc. ; „O noapte în univers", „Singerosul și argintiul an", etc. ; „Orele sălbatice", „Noaptea abisurilor", etc. ; „Frunze de cer", „Fîntîna frunzelor", etc. ; „Sîntem tot începători", „Pasăre călătoare", etc. ; „Talismanul", „Reflexie", „Îndemn", etc. ; „Dragoste naivă", „Ce vrem și ce nu vrem", etc.

PASCU GH., LAURENȚIU BROJBOIU, PETRU FILIPOVICI, ANTIC D., DORINA LUCIAN, ONEL MUNTEANU, MOISE DUMITRU, EVA DERDA, CHIVU VASILICA, C. BOTEZATU, DUȚĂ DAN, IERONIM DIACONU, NICOLAE GIORGI, IROLF, IOAN DRÎMBE, I. VRĂBIESCU, PAULICĂ V.D., DRAGOMIR EUGEN, NICOLAE DOANDEȘ, COSTICĂ HORGHIDAN, LORELEI VIOREL, MIHAI RUSU, LUMINIȚA RAREȘ, PAMI NONDAS, C. VELICU, ALBERT GYURIȘ, NIRVANA, D. ANDRONACHE, GH.H. PĂDURARU, VICTORIA CONDEESCU, A.-E. POENARU („Avataruri"), **M. DOR NICOLAE, AURELIAN OSOINĂ, EUGEN CÂMPEANU, C. DUMITRESCU, ION ARDELEANU, SORIN GÎRJAN, EUGEN MARCU, ALEX. TOPȘA, FLORIN CERNAT, D.B., ANTON FELIX, STAICU EUGENIU, ADRIAN SORA, CORA IOSIF :** Încercări de nivel modest.

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Stejari în patrie

Voi da mugurilor tăi
cîteva ramuri
în inima mea
fereastra spre lumina zilei
o voi lăsa deschisă
printr-o permanentă stare
de veghe
a ochilor mei
din piinea mea zilnică
le voi da
jumătate
din apa mea
din pumnul de țărînă
al trupului le voi da
cîteva răzoare
patrie să le fie
mamă cît timp
vor rămîne în picioare
și-i voi ocroti de soarele
arzător
cu umbra mea
cu lacrima îi voi uda
cu sudoarea mea
pînă cînd la adinci bătrînețe
stejari în patrie
mă vor acoperi
brațele lor
verzi...

G.M. BUCOVICIOR

Zodier

Foșnește noaptea din pămînt la cer,
Cîmpia urcă-n spice de lumină ;
Pe stele albe ca un zodier
Își pleacă luna fruntea mai senină.
Ascultă pitulicea lingă pui
Doinind vîntoasa dintr-o frunză lungă,
Haiduci cu puști din crengi subțiri pe guri
Stegarii trag cu plumbi de ghindă-n luncă.
Se vrea tot lanul pînă la hotar
O piine albă proaspătă și nouă
Detună-n cer de parcă trece iar
Ștefan cel Mare pe un cal de rouă
Scrutează zări plăieșii de goruni
Cu cușme lungi de nori pe ceafă date ;
Îngînă-n iarbă greierii minuni
De mori ce merg pe ape ferecate
Pe drum cu snopii zorilor și vrînd
Din rîpi să scoată carul-mare teafăr,
Străbunul ține roibii-n frîu și-n vînt
Un felinar aprins cît un luceafăr !...

ION CRAIOVA

Simplu

Un om este cînd naște
și înrădăcinează,
cînd se dezbracă de sine
ca de un veșmînt
fiului să-i îmbrace osul vibrant,
cînd trece în țărînă
să-i știe mersul ocrotit,
cînd trece în mireasmă
să-i știe respirarea dezmierdată,
cînd trece în izvor
să-i știe cugetul curat.

MIHAI CRAIESCU

Mihai Rusu : „Elegie de toamnă"

Reintrupări

La ceas cu limbi de clopot în rostire,
adie zvon de săbii și de scuturi.
Din inimi de copaci și glas de luturi
se-ntorc străbuni din somn de nemurire.
În creasta nopții trunchiul se-nfierbîntă
și seva-n clocot fulgere și-aprinde.
Tulpinii, albă umbră-i se desprinde
din flori de întuneric ce-o-nveșmîntă.
Contururi falnice, fremătătoare,
se risipesc sub zalele pădurii :
Bogdan și Mircea, Tudor cu pandurii,
Mihai și Țepeș și Ștefan cel Mare
renasc în noi ; mistuitoare stele
pulsînd ascunse ca-n pămînt izvoare,
și se-mplinesc mlădițe roditoare
sub frunți și-n suflete-arcuind modele.

LIVIA BOGEA

Atîtea războaie

Atîtea războaie au rămas nedecise
încît istoria suferă
i s-au îngrămădit printre circumvoluțiuni
semne de întrebare
ca niște boabe de piper
și noapte de noapte se întoarce în somn.
Prieteni, să ne întîlnim undeva
poate la Hanul — cu — dor
și să hotărîm dacă lui Alexandru
i se cuvine vreo Arie
dacă Cezar a risipit iarba
din Golia
cu umbra lui aducătoare de ploaie
dacă nu a fost înșelat vreun popor
dînd tributul de sînge
învingătorului
care a tremurat de spaimă
mai mult decît învinșii
sub vreun zid de cetate.
Trebuie să hotărîm, să decidem
pentru că, vedeți,
iarba ne bate în coapse
și timpul mai numără un mort
iar Caligula cu cerul în față
înnebunește de tot.

ADRIAN ALUI GHEORGHE

Fără iertare

Blană de vulpe-și dorise
doamna mea clară
și ierburi i-am dus
și pe ușa castelului scosu-m-a
fără iertare
mărgele-și dorise
doamna mea clară
și netrebnic i-am dus
boabe de rouă și ceară
și în frig scosu-m-a doamna
fără iertare
cuțitaș de argint dori
doamna mea clară
și un crin i-am întins
cu adîncă sfială
și în turn mă închise
pentru înaltă trădare
decapitare frumoasă dori
doamna mea clară
și în turn au găsit
doar celula rece și goală.

AUREL DUMITRAȘCU

„Din nou lumină"

Urmare din pag. 1

iau din raft cărțile lui de **vulgarizare (Cronici științifice**, 1905, 1922, 1931 ; **Aerul lichid pe înțelesul tuturor**, 1933) pentru ca, prin pogorîrea în alte **ape**, să-mi recapăt tonusul firesc.

În ultima vreme, editurile românești ne-au prilejuit fertile întîlniri cu savanții secolului nostru prin publicarea unor cărți ale acestora scrise **pe înțelesul tuturor**. Lectura lor ne sporește sentimentul de participare, oarecum în cunoștință de cauză, la problematica veacului. Într-un timp cînd specializarea aruncă prăpăstii între domenii, asemenea cărți vin să lege punți. Pe de altă parte, el ne procură și o lectură nu lipsită de farmec.. artistic. Să pomenim, la întîmplare, cîteva apariții de acest fel : **Sînt matematician** (de N. Weiner), **Logica viului** (de Fr. Jacob), **Știință mică, știință mare** (D. Price), **Corespondența unui biolog** (de H. Rostand, fiul scriitorului), **Pași peste granită** (de W. Heisenberg), **Raporturile dintre științe** (de C. F. A. Pantin), **Mișcarea eternă** (de N. P. Dubinin) etc.

Cartea lui Petre Vancea, parte și prin tangența domeniilor dar mai cu seamă similitudinea piedicilor și teoriilor cu care a trebuit să se lupte savantul pentru a-și impune cercetările, se apropie de cea pomenită mai sus a marelui biolog sovietic Dubinin. Petre Vancea nu scrie propriu-zis o biografie, cu toate că vom întîlni în carte și datele pe care le presupune o asemenea scriere. Nu face nici un **roman** din viața sa, cu toate că o pagină înșiră — nu fără orgoliu — pe toți medicii care s-au manifestat și ca mari scriitori, de la Rabelais la... oftalmologul Arthur Conan Doyle. **Din nou lumină** este cu predilecție o meditație, o filosofare a propriei vieți și activități. Omul și savantul au parcurs un drum lung și deseori dramatic iar memorialistul ține să descompună acest drum în pietre kilometrice, căutînd rațiuni pentru fiecare etapă parcursă, evidențiind lupta între izolarea în laborator și angajarea omului de știință în viața societății. Copilul plecat în lume din Rudarii Olteniei urcă treaptă cu treaptă în domeniul cunoașterii științifice dar și în cel al condiției sociale, însă nu uită niciodată că este purtătorul unui mesaj moral moștenit de la țăranii din satul lui natal. Apelul la acest mesaj revine ori de cîte ori savantul întîmpină opoziții în recunoașterea descoperirilor sale, el îi dă noi puteri pentru a se lupta pentru izbînda cercetărilor sale.

Petre Vancea nu se oprește în cartea sa la aspectele anecdotice ale vieții, nu-l interesează glumele și jocurile de cuvinte. El e dintr-o viță pe care o putem caracteriza, măcar în linii mari. E din stirpea acelor olteni dîrji, mai degrabă morocănoși, străini de lucruri și vorbe futile, ambițioși pînă la capăt în lucrările lor, răbdători ca ardelenii, de un orgoliu superior pe care și-l trădează prin ciudate și hieratice măști, așa cum au fost bunăoară Brâncuși, Gogu Constantinescu, Pandrea, Paleologu... Ei pleacă-n armată și se întorc cel puțin sergenți (e cazul și al autorului nostru care va fi o vreme și medic militar), pleacă-n lume și se întorc genii, în orice caz ating izbînda pe care și-au propus-o inițial. Și n-o fac, pe calea consacrată în provincie, prin iuțeală, prin tupeu, prin repede acomodare sau „oțîe" ci prin neconteniță muncă și încordare, prin suportarea cu stoicism a oricăror poveri, — o incomensurabilă răbdare caracterizîndu-i — prin patima unei idealități căreia nici destinul nu i se mai poate împotrivi de la o vreme încolo.

Nu vom povesti aici subiectul cărții, lăsînd cititorului plăcerea de a urmări meandrele acestui destin exemplar. Autobiografia se constituie pe alocurea în pagini de adevărat roman polițist, cu suspens-uri și „stranii interludii" Am descifrat, de pildă, cîteva din „inițialele" cu care a avut de furcă autorul, dar nu le vom divulga nici noi, tot din pudoare, însă peste măsură ne-a mirat gestul matematicianului ieșan M. Vrem doar să subliniem bogata cultură clasică și umanistă a autorului, apelul pe care-l face, cu pondere și tîlc, la gîndurile marilor spirite ale lumii. Petre Vancea vrea să ne spună oricît ți-ai stăpîni propria profesiune, dacă n-ai deschidere și spre celelalte domenii ale spiritului nu poți fi nici un savant deplin și nici un om întreg.

Încheiem recomandarea acestei cărți, pe cît de zguduitoare prin faptele pe care le narează tot pe atît de limpede și de o înaltă intelectualitate a felului în care este scrisă dînd un citat din care cititorul își va putea da seama măcar de acest din urmă aspect. La festivitatea de la Academie în care se celebrau cei șaptezeci de ani ai savantului, Petre Vancea a vorbit despre „țăranul din mine" : „În cei 50 de ani de activitate mi-au scăpat foarte multe lucruri și pot spune și eu, ca Baudelaire, că în momentele mele de tristețe, îmi compar viața cu un munte de bune intenții nerealizate...". Mai departe autorul se autocomentează astfel : „În acest sens însă, l-aș putea cita aici și pe Goethe, care răstoarnă totuși ideea : «Te înalță faptul că nu poți îndura»".

Într-adevăr, se pare că și Goethe are dreptate. Sîntem copiii acestei lumi și nu ne putem elibera de ea. Dacă n-ar exista năzuințele și visele noastre, în locul lor s-ar instala vidul : n-ar mai exista opera începută și neîncheiată, dar nici progres. Tocmai în aceasta stă mesajul fiecărei vieți".

Din nou lumină este o carte care demonstrează că savanții ne pot împărtăși adevărul nu numai prin limbajul lor auster, ci și printr-unul mai aproape de înțelegerea noastră.

Opera și calitatea lecturii

Urmare din pag. 1

legendar, comunicînd într-o rezonanță deplină. Într-o singură pagină se mișcă nume ca : Xenofon, Tucidide, Platon, Socrate, muntele Ida, Sofocle, Euripide, Acropole, Burckhardt, Elada, Machiavelli, Dante, Petrarca, Don Quijote (pag. 63) sau : Sisif, Camus, Van Gogh, Kleist, Nerval, Baudelaire, Homer, Tasso, Strindberg, Botticelli, Pascal, Rousseau, Hölderlin (pag. 62).

De obicei, mediul este planetar. Martori : marea, soarele, piramidele, cugetările aforistice adică lucrurile cele mai generale și deci cele mai constante, acele invariante morale ale existenței omului pe pămînt : „Iar dimineața aceasta în care marea iese din noapte mă fac să simt și mai mult că intransigența e o virtute doar dacă e pusă în slujba unei speranțe." (pag. 78)

Aforismul bine prins în roca unei metafore severe este, în bună parte, răspunzător de forța literaturii lui Octavian Paler. Fraza aforistică nu este un accident ; ea este provocată să se desfășoare ritmic asigurîndu-i textului un substrat poetic. Naturalețea „în luptă" cu afectarea dezvoltă riscul, de bun augur, al acestei proze.

Expresia este fundamental antinomică (natură — civilizație) : „Parthenonul se înalță ca o frunte omenească deasupra tuturor greșelilor, deasupra propriei sale istorii și a șopîrlelor verzi ieșite să doarmă la soare". Sau : „Logica vieții triumfă odată cu capitalurile, făcîndu-ne solidari nu numai cu marmura, ci și cu lumina care colaborează cu ea și învinge șopîrlele culcate pe stilobați." (pag. 72). Trăiește cultura în mijlocul naturii, citește natura implicată în cultură.

Autorul vrea să convingă și intră într-un fel de extaz al întrebării retorice : „Oare nu cumva Elada este opera lui Hölderlin, a lui Nietzsche, a lui Winckelmann și a lui Goethe, a lui Renan, a dumneavoastră (Burckhardt) și a tuturor celor care au avut nostalgia ei ? Mai exact, oare nu cumva Elada, așa cum o gîndim astăzi, n-a existat, ci există numai nostalgia ei ? Oare nu cumva Singura Eladă adevărată este cea posibilă ? Cea pe care sîntem sau nu în stare s-o creăm singuri... Oare nu cumva unica înțelepciune elină este cea pe care o putem descoperi noi înșine ? Oare zeii care au cutreierat lumea elină folosesc pentru noi un limbaj pe care grecii nu l-au cunoscut ? Și oare nu ne spune Parthenonul lucruri pe care arhitecții săi nu le-au gîndit ?" Apare evident că autorul concepe întreaga istorie prin perspectiva istoriei culturii și istoria culturii prin perspectiva operei de artă. Suprimînd termenul mediu observăm că autorul concepe istoria însăși sub semnul operei. Cum opera este „deschisă" e normal că Parthenonul, ruinele, Elada ne spun lucruri pe care grecii nu le-au gîndit. Cu ajutorul nostru, cei care trăim istoria, în forme concrete sau în reprezentările ei, opera cutare (întîmplarea mai mult sau mai puțin mitologică) se lasă creată în continuare.

Dar, deși face apologia speranței, (polemizînd cu scepticii) fiecare pagină a acestei cărți își aduce aminte cu tristețe că istoria ca atare, cu victoriile dar și cu crimele ei, și-a permis, în anume momente, să ignore cultura.

Cît este meditație, contemplație în operă și cît este acțiune pare să fie întrebarea cu care-și întîmpină Octavian Paler lecturile. Meditație totală însemnînd infirmitate în raport cu societatea, acțiune totală însemnînd insuficiență în raport cu arta. Cît poate face cultura (literatura, filozofia, arhitectura, sculptura etc.) pentru soarta omului ? Cultura este esențialmente umană dar filozoful Seneca nu l-a putut împiedica pe Nero (deși îi era sfetnic) să comită crime ; geniul unora ca : Baudelaire, Dostoievski, Van Gogh, Kleist, Nerval, Strindberg, Pascal, Homer, Tasso, Rousseau, Hölderlin, Eminescu, Keats, Goya, Byron, Gogol, Pavese, Toulouse-Lautrec, Novalis, El Greco provoacă în continuare suspiciuni care îi fac pe mulți să-și justifice din punct de vedere clinic „fericita mediocritate".

Un autor există din momentul în care reușește să intre în dialog cu opere literare importante. De obicei dialogul este de la operă la operă (de la opere) realizînd acel sistem de vase comunicante prin care circulă ideile, sentimentele, mentalitățile unei (unor) epoci. Un foarte bun cititor, însă, poate intra în dialog cu o carte mare prin calitatea lecturii lui : însemnările care o însoțesc pot fi citite, la rîndul lor, cu foloase egale — este definiția și a eseului lui Octavian Paler, eseu care se constituie ca o **altă operă.**

Fețele violenței

Urmare din pag. 1

cul și coșmarescul cele mai teribile. Ne întrebăm (trebuie să mărturisim, cu groază), dacă nu cumva acestea sînt scenele-cheie ale secolului și prin ele vom rămîne să stăm mărturie despre civilizația noastră, chiar dacă le punem sub semnul celei mai tranșante și dezgustate negații, cu atît mai mult cu cît, unele dintre ele, din chiar clipa petrecerii lor, au devenit fapte de artă, s-au întipărit în conștiința artistică, marcînd-o în tot ce are ea mai gingaș dar și etern. Și-n același timp cu aceeași intensitate, ne tulbură premonițiile unor autori a căror viziune o credem numai de domeniul ficțiunii literare și-n fapt ce se dovedește a fi de o dureroasă realitate.

Pelicula cinematografică-document care-a înregistrat asasinarea ziaristului american din Managua este copleșitoare. O scenă halucinantă, filmată cu încetinitorul parcă, deși normal, durînd cîteva secunde cît o veșnicie. De o parte, prietenii ziaristului, filmînd nevăzuți și neputincioși, cu o încetineală de vis ce nu poate fi oprit de nimeni și de nimic (aparatul, prin imparțialitate, se constituie în providența însăși) ; pe de altă parte ziaristul și grupul de soldați teroriști în uniformă și înarmați sub amenințarea puștilor. Văzut din spate, îmbrăcat în veșminte lejere, albe, de vară, tînărul ziarist stă în genunchi, depărtat, cu brațele sus, la fel de larg desfăcute, într-o atitudine de umilință impusă, degradantă. Este culcat, lipit de pămînt, cu fruntea-n țărînă. Se apropie un soldat, pieziș, fără grabă, îl silește să intre pur și simplu în pămînt, izbindu-l cu bocancul în șale — o izbitură moale,din vîrf, cum ai încerca să constați dacă omul acela de jos mai trăiește (o anticipare aproape suprapusă evidenței) și-apoi, cînd, în toată lungimea lui trupul se liniștește, un singur foc, un singur glonte în cap, în ceafă, pune capăt scenei de o lentă și grețoasă animalitate, aproape la fel de indecentă pentru amîndoi protagoniștii. Desigur, soldatul este o brută, un asasin de cea mai joasă speță și ziaristul un om nevinovat. Aici însă josnicia crimei murdărește totul. Ai fi dorit să nu fi văzut nimic : nici strania și atrocea impersonalitate a asasinului, mai mult dezinteresat și somnolent decît furios și vindicativ ; nici lașitatea, explicabilă dar nu mai puțin leșioasă, a celui asasinat. Compasiunea și revolta sînt excedate de un profund sentiment de scîrbă față de toți și de toate. De tine însuți în primul rînd. Cum se mai poate trăi într-o astfel de lume ?!

Scena de la Managua mi-a reamintit altele două, prima, tot filmată, petrecută în Japonia, cea de a doua, povestită de un martor ocular, în România, în satul meu natal — atît de bine povestită (locul și eroii fiindu-mi cunoscuți) încît parcă am fost eu însumi de față. La Tokio, la o ședință a comuniștilor japonezi, secretarul partidului (dacă nu mă înșel) a fost ucis cu lovituri de pumnal de un necunoscut. Secretarul, adîncit în foile discursului, vorbea de la o tribună minusculă, în dreapta scenei, cînd, brusc apărut din celălalt colț, traversînd grăbit și pieziș o distanță apreciabilă, sub ochii întregii asistențe și a aparatelor de filmat, necunoscutul a început să-și lovească metodic victima. Uluia aici, în primul rînd, precizia asasinului : un omuleț oarecare, fără chip, într-un costum cenușiu, tras cu sfori invizibile ori alunecînd pe traverse adînc îngropate în lemnul scenei, ducînd mîna la buzunarul de la piept al hainei după cîțiva metri exact calculați, scoțîndu-și arma, după alți cîțiva, lovind la momentul oportun. Dată înapoi, privită din nou, mai lucid, scena trădează nemaipomenita brutalitate, a asasinului : crima era înfăptuită din chiar clipa pornirii lui și această hotărîre concentrată, fantastică a uciderii revărsase un fluid aproape palpabil asupra tuturor, înțepenindu-i în propria lor neputință de a acționa ; o stupoare generală mineralizată în aerul odios de dens al omorului paralizase o masă de oameni constituită, solidară ; victima însăși trecuse în neființă încă vie, dezarticulată în centrul ei vital, primind loviturile de șiș în felul unei păpuși mari de antrenament. Tristă dezumanizare ! Și iată și a doua întîmplare : Într-un tîrg-sat din Moldova sudică, un tînăr comunist este ucis, cu lovituri de box (o armă de metal, cu găuri pentru degete, extrem de simplă, eficace însă cum s-a dovedit) de un fost legionar. Era imediat după încheierea victorioasă a războiului antifascist și tînărul, după ce făcuse întreg frontul se reîntorsese în sat teafăr, însuflețit de noile idealuri care agitau o întreagă țară, organizînd o manifestație populară în vederea alegerilor libere. Dar trebuie descris : un flăcău înalt, lat în spate, blonziu și frumos, energic, înzestrat cu o forță neobișnuită (pe front își ducea singur mitraliera și în adolescență, cine vroia să lupte cu el, trebuia, spuneau toți, glumind și nu prea, să-și pună potcoave noi la cizme) ; blînd, cum sînt mai toți oamenii puternici ; însetat de lecturi, chinuit de întrebări mai mult decît de munca fizică, pe care o făcea bine și repede, în joacă ; prin origine (era destul de sărac) și fel de a fi integrîndu-se firesc și temeinic în rîndurile partidului. Viitorul era de partea lui. I l-a curmat, cum spuneam, un fost legionar, o javră, o sfrijitură de om, furios mereu fără pricină, apărînd unde te așteptai mai puțin, iute-n mișcări, precipitat în vorbă ; un fel de ardei iute, cu vinișoare cînd amenințător tăcute, cînd extrem de periculoase, umflate nefiresc și gata să se spargă, anunțind iremediabil criza. Grupul compact și numeros al manifestanților tocmai străbătea strada principală, în zumzetul și foiala celor veniți să se intereseze ce se mai întîmplă în lume, unde înclină balanța (satele dimprejur își trimiseseră și ele reprezentanții), într-o latură a lui, în frunte, avîndu-l pe tînărul comunist : deodată, țîșnind de pe trotuar, cu un mers învăluitor, precipitat, aproape rostogolindu-se prin praful proaspăt stropit, fostul legionar, asasinul, se năpusti asupra victimei, din impactul brusc stăvilit, proiectat, cățărîndu-se într-un mod straniu pe trunchiul tînărului uriaș, lovindu-l scurt cu ghinturile armei lui nenorocite în tîmplă, într-un loc absolut vital, se vede, prăvălindu-se laolaltă cu el la pămînt (din învălmășeală nu se mai vedea decît un braț pisălind o masă informă, inertă : un cadavru) și pe patru labe mai întîi, cocoșat pe picioarele alergătoare pe urmă, dispărînd, în fugă, pe o uliță colaterală. Cum de nu s-a opus victima însăși, de la început, cum n-au intervenit mai apoi oamenii (mulți aveau bastoane, ciomege, cum se poartă pe la țară) făcîndu-l inofensiv pe asasin, este greu de precizat. Să fie oare violența bestială, în unele momente fatale, de nestăvilit ?

Oprim comentariul pentru odihna și revigorarea necesară a spiritului.

Să ne întoarcem la cărți. Arta trebuie să infirme violența, consemnînd-o, observînd-o cu o atenție specială. Iată un fragment absolut antologic, de mare prozator, desprins din romanul lui Aurel-Dragoș Munteanu „Marile iubiri". Protagoniști : un ziarist abulic, un președinte de sindicat vag bănuitor, un administrator de bază sportivă nimerit din întîmplare pe acest post și, în sfîrșit, un antrenor de lupte și unul dintre elevii săi. Neînțelegînd prea bine vizita celor trei, antrenorul (Mihalache îl cheamă), proaspăt angajat în slujbă, temîndu-și-o, vrea să le ofere un spectacol prin care să-și justifice prezența lui acolo, leafa. Ne aflam în anii tulburi de după preluarea puterii și noua societate se așează greu, în chinuri. Excesul de zel duce la catastrofe. Neparticiparea celor în drept la evenimente încurajează haosul. Astfel, printr-o sancționare logică subtilă, corespunzînd mentalității și conștiinței fiecăruia în parte, ziaristul, președintele de sindicat și administratorul bazei sportive nu **asistă, participă** la un asasinat. Detaliile tehnice sînt de o rară cruzime realistă : „Nimeni n-a putut spune ce s-a întîmplat, cu toate că priviseră fascinați cum antrenorul l-a prins în cele din urmă pe băiat. Luptătorul era vînjos și s-a adeverit mai tîrziu că participase la campionate și că avea experiența angajărilor dure. Mihalache s-a înfuriat și s-a lăsat cu el pe spate, răsucindu-se și prinzîndu-l dedesubt. Băiatul a făcut podul și antrenorul a încercat să-l apese, fără să izbutească să-i apropie umerii de saltea. A obosit atunci și l-a lăsat o fracțiune de secundă, părînd că îl eliberează pentru o nouă angajare. Tînărul a încercat să sară în sus decontractîndu-se pentru a-și îndrepta corpul, dar în clipa aceea Mihalache a făcut o mișcare bruscă, dintr-o parte, răsucindu-i capul sub umeri. Coloana vertebrală a pocnit ca un lemn care se rupe și un urlet îngrozitor a răsunat sub cupola nouă a sălii sportive..." Și mai departe : „Un val de spumă sîngerie a năvălit pe saltea"... și tînărului „i se umflă treningul între picioare și se umezește de parcă băiatul s-ar fi scăpat pe el". Singurul perfect conștient de vinovăție este ziaristul : „Bejan se dăduse într-o parte, livid, cu o stare de rău, de greață teribilă în stomac și un leșin, un vîjiit care-l apăsa pe tîmple. Palierele dansau în fața lui, într-o parte și în alta. Întinse brațele și căută ceva de care să se sprijine, dar nu era nimic în jur și merse așa pînă la un perete, bîjbîind, în timp ce-și ținea stînga la gură, ca și cum ar fi vărsat". Stagnarea știută din preajma morții. „Stăteau cu toții înmărmuriți și nu se mișcase nimeni pînă cînd nu și-au dat seama că băiatul își dăduse sufletul".

Și iată acum, pentru a încheia tot cu scena de la Managua, ce-i spunea soldatul ziaristului (filmul e mut) : „Tu nu ești scriitoriu, tu ești **espion**, și pe espioni noi îi împușcăm"... Am citat din Malcolm Lowry, romanul „La poalele vulcanului" (traducerea : Ion Caraion), capitolul final. Cu o intuiție genială, descriind fascismul din primele lui faze (acțiunea se petrece în Mexic, aproape de Nicaragua), Malcolm Lowry anticipă înspăimîntător de exact scena de la Managua. Aici nu cuvîntul, adevărul atrage adevăr. Și nu este vina scriitorului dacă n-a fost luat în serios. Dar să continuăm : „Șeful Tribunelor îl împinse pe Consul în afara cîmpului cu lumini, făcu doi pași înainte și trase. Fulgerul căzu ca o larvă de fluture coborînd din înaltul cerului și Consulul, clătinîndu-se, văzu pentru o clipă deasupra lui, silueta lui Popocatepetl, înveșmîntat în zăpadă și scăldat în lumina orbitoare. Șeful mai trase încă de două ori, lăsînd în mod voit un interval între focuri. Tunetul bubui în munți și la doi pași". Mai departe : „Putea simți cum viața se scurge din el ca un ficat tăiat, picurînd în moliciunea ierbii". Și încă : „Dintr-o dată strigă și s-ar fi zis că strigătul acela ricosează dintr-un copac într-altul cu ecouri repetate, apoi, de parcă înșiși arborii ar fi venit mai aproape, s-ar fi înghesuit unii într-alții, împresurîndu-l, plîngîndu-l... Cineva aruncă un cîine mort, în urma lui jos în viroagă".

Ne mîndrim cu puterea de previziune a literaturii. Ne mîhnim, în acest caz, de conformismul vieții.

Nostalgia miturilor

Urmare din pag. 1

superbă dovadă că există încă noutăți în trecut. Sufletului eroic și însetat de real, lumii eroice și timpului eroic li se adaugă prin poemele acestei cărți încă o reprezentare — compusă dintr-un șir de evenimente a căror descriere prin limbaj le dă sens și constituie chiar realitatea lor. Ființe și fapte neobișnuite ce se sustrag ordinii raționale și care par imposibile din punct de vedere fizic, de îndată ce intră în viziunea poetică își legitimează existența, dezmărginind limitele realului. Talent prin excelență afirmativ, Ion Brad consideră miturile drept realități și dacă firul epic al multora dintre poeme înaintează pe un traseu cunoscut, intenția poetică îmbogățește existența eroului (Heracles ori Theseu) prin atitudinea epică sub zodia căreia se desfășoară „războiul cunoașterii" sale. **Războiul** ca „tată al tuturor lucrurilor" este un dat originar al omului în reprezentarea mitic-eroică a antichității grecești, dar neîncetata căutare, deci **cunoașterea** și eradicarea răului, pedepsirea lui prin moarte conferă lui Heracles o înaltă forță morală iar aceste atitudini (organice viziunii poetului nostru) sînt aici elementele esențiale și de noutate ale cunoscutelor mituri.

Dacă zeii au creat monștrii cărora Heracles le-a hărăzit o faimă și mai mare luîndu-le viața, nu înseamnă aceasta că lupta sa e îndreptată și împotriva propriului său creator ? O singură dată pare eroul animat de nerecunoașterea existentelor supranaturale, dar din îndoiala sa se naște revelația condiției umane : „Dacă există, zeii s-au născut / Doar ca să pedepsească-n noi dorința / De-a fi mai liberi decît orice zeu...", de unde s-ar putea conchide că omul care se simte liber e foarte apropiat de starea de zeu.

Prin faptul că natura colcăie de fenomene și viețuitoare stranii, sub a căror acțiune i se grăbește degradarea, poetul ne sugerează că materia e capabilă să simtă, să sufere și deci să participe, și aceasta ne convinge despre forța poetică a lui Ion Brad.

Există sugestii de mare adîncime, metafore (cum spunea Blaga) revelatoare și adevărate splendori în poemele cu virtuți epopeice din **Războiul cunoașterii :** referirile la spațiul românesc luminează o dată în plus sentimentul Patriei care stă la baza aproape întregii sale creații lirice.

Noua carte a lui Ion Brad nu calchiază, nu descrie și nu ilustrează vechile mituri, ci le interpretează într-o viziune în care avatarurile lui Heracles constituie o luptă gnoseologică, iar puterea sa fizică uimitoare este subordonată unui înalt principiu moral ; ritmul de poveste, accentele shakespeariene și imaginația fabuloasă procură iubitorilor de poezie adevărate satisfacții estetice.

Desenele lui Piliuță, simple și de o mare sugestivitate, se armonizează fericit cu textul de mare profunzime al cărții.

Patria

Urmare din pag. 1

firescul mediu ambiant al fiecărui individ ? Lucrul îmi pare îndoielnic. Muncim din greu, întîlnim deseori greutăți, mai facem greșeli, nu ne este totdeauna ușor, n-am beneficiat și nu beneficiem de acumulări pe care înaintașii noștri să le fi făcut în dauna altor popoare, n-am avut veacuri de-a rîndul posibilitatea de a ne dezvolta nestingheriți bunăstarea, nu rareori a trebuit să plătim dreptul sacru de a fi noi înșine, dar avem totodată sentimentul măreț al biruințelor, al zidirii țării celei noi, al afirmării patriei în concertul națiunilor lumii. Patria ne dă măsura existenței noastre. Ea este veșnică, nemuritoare, ea ne oferă varietatea însușirilor ei și ne ajută să ne autodefinim. Ne simțim români, sîntem români și analizîndu-ne cinstit, știm care ne sînt nu numai calitățile, ci și defectele. Luptăm să fim mai buni și pentru aceasta, în primul rînd, trebuie să ne întoarcem spre însuși izvorul existenței noastre, spre ceea ce ne dă nemărginitul simțămînt al permanenței și continuității, spre ceea ce numim și simțim a fi **patria.**

Munții și apele, dealurile și cîmpiile, peisajul satelor, lumea nouă a orașelor în neîncetată transformare, fabricile și uzinele, șantierele și lanurile mănoase, oamenii, frații noștri, națiunea în plenul și în plenitudinea ei și apoi trecutul, încercatul dar și gloriosul trecut, istoria zguduitoare a unui popor care a știut, în ciuda vitregiilor, care nicicînd n-au lipsit, să-și deschidă drumul înainte pînă în zilele noastre, avînd rădăcini milenare și mai ales prezentul, la care fiecare contribuim, în măsura capacității de muncă și mai ales de dăruire, totul își găsește punctul de convergență în ceea ce denumim abstract dar totuși cît de concret : **patria.** Am moștenit simțămintele dragostei de țară, ni le-au transmis sau trebuiau să ni le transmită părinții și înaintașii. Am învățat prin propria noastră experiență ce înseamnă a avea o țară — ceea ce ne îndeamnă totodată la respectul vieții proprii, libere, a fiecărei națiuni.

m a p a m o n d

Sorin Holban

Manifest antifascist

la Auschwitz

Pasărea spaimei

O pasăre neagră taie văzduhul, stau țintuit
în văzduhul
rece și umed, ca într-o carceră cosmică.
Mă prind cu mîinile de meteoriți și mîinile
îmi singerează,
meteoriții sînt bucăți de sîrmă ghimpată,
în jurul meu e numai sîrmă ghimpată, țip
dar nu mă aud, o teamă cumplită mă potopește
din viscere, o simt cum își înfige ghearele
în stomac,
picioarele îmi sînt bucăți de pîslă, un lichid
pestilențial îmi inundă gura, și pasărea neagră,
cu ciocul încîrligat ca o jumătate de zvastică,
îmi strigă scurt : „Verboten !".
Totul e interzis. Gîndul și rugăciunea,
somnul și veghea, e interzisă ideea de a fi om,
de a fi copil, de a privi cerul.
Gata, îmi spune fata cu ochi albaștri, nu mai
avem
nimic de văzut. Mă auzi ? Nimic.
De ce nu-mi răspunzi ?, mă întreabă, neliniștită,
fata, mașina ne așteaptă la parcare,
într-o jumătate de oră sîntem la Cracovia,
seara vom asculta un concert, vom merge
la catedrala Sfînta Maria, în fața altarului de aur.
Mă îngrozește gîndul că voi lua fata la braț,
că voi dori, poate, s-o sărut, că acordurile
pianului mă vor face, seara, să mă simt
mulțumit de viață, că voi intra în hotel
călcînd pe covoare moi, că îmi voi aprinde
o țigară și voi simți fumul învăluindu-mă discret,
toate aceste plăceri, toate aceste nimicuri le voi
lua
de la capăt, lăsînd aici patru milioane de morți,
de oase calcinate, lăsînd aici cenușa și scheletele
a șapte sute de mii de copii, și nopțile de spaimă
lăsîndu-le, nopțile acelor cadavre trăind încă,
acelor oameni cîntărind douăzeci și cinci
de kilograme,
cutremurați de spectrul dimineților, în care călăii
proaspeți rași, mirosind a colonie,
le vor răpi încă o sută de grame de viață,
sau îi vor trimite, rizînd cu poftă de cea mai
fantastică glumă inventată de cînd există
omenirea,
la baie, o baie bună, o baie radicală,
din care nu mai era întoarcere.

Binecuvîntați-l pe Cain

Unde ești, Cain, miel al Domnului ?
Unde ești, bunule și blîndule Cain ?
Tu l-ai ucis pe Abel și atîta tot.
Tu nu i-ai smuls dinții din gură
și din părul lui nu ți-ai făcut postav să
te încălzești.
Tu nu i-ai inoculat în inimă substanțe
cu nume științific, și bărbăția nu i-ai răpit-o,
tu nu l-ai folosit pentru experiențe medicale
savante,
efectuate cu sînge rece.
Tu n-ai făcut din moarte industrie și contabilitate,
tu ți-ai ucis fratele și atîta tot.
Du-te, Abel, și sărută-l pe Cain,
cere-i umil iertare pentru că generații de oameni
l-au blestemat și l-au arătat cu degetul acuzator.

Coloana fără sfîrșit

Îmi mîngîi copilul pe creștet
părul copilului e moale, miroase încă
a lapte de mamă.
Băiatul se uită la mine cu privirea
universală a copiilor, de ce mă mîngîi, tată,
mă întreabă, și eu îl string în brațe, îl string
sălbatic, îl acopăr cu corpul meu, îl
ascund cu mîinile mele, din sîngele meu
i-aș face pavăză.
Unde ne duce, mamă ?, întreabă copilul,
în acel lung convoi fără întoarcere.
Mergem să ne spălăm, spune mama,
ținîndu-l de mînă și vrînd ca acest drum să dureze
măcar încă zece minute, măcar încă zece minute
să simtă viața pulsînd prin mîna copilului.
În urmă cu o jumătate de oră erau încă o familie,
tatăl le zicea că n-o să se întîmple nimic,
are el grijă să nu li se întîmple nimic.
Apoi tatăl a fost împins cu patul puștii în stînga,
în coloana bărbaților, și i s-au cerut ochelarii,
și tare e caraghios tata fără ochelari,
așa cum este el, mic de statură, timid, și vrînd
să-și vadă băiatul și soția, și înălțîndu-se
pe vîrfurile picioarelor, și încercînd, prin ceața
grea de pe ochi, să-și zărească băiatul și femeia,
și zîmbindu-le spre a nu-i speria, și pierzîndu-se
în coloană, și intrînd într-o anticameră obscură,
și dezbrăcîndu-se repede, cu rușine, în rînd
cu alții,
și gîndindu-se că poate fiul lui și femeia lui
nu vor fi trimiși aici, că ei vor scăpa, că ei vor
trăi.
Mamă, spune copilul, mi-e frică. Nu-ți fie frică,
îi răspunde mama, ești cu mine, și o să ne
întîlnim cu tata, și totul o să fie ca pe
vremuri. Doamne, gîndește mama, arată că există,
fă o minune, nu pentru mine, pentru cel pe care
l-am născut în chinuri, așa cum ceri Tu, fă-l,
Doamne, să trăiască, e atît de mic, atît de
nevinovat, n-a avut încă timp să păcătuiască.
Toate astea le gîndește mama, ținîndu-și strîns
de mînă
copilul, și înaintînd cu el, așa cum înaintează
și alte mame, sute, unele cu copii în brațe,
dîndu-le
sînul, și ei sug cu poftă, și așa intră în
anticamera obscură, și așa se dezbracă, și așa
pășesc un pas mai departe, și dintr-odată
o amețeală cumplită, și în ultimele spasme
își string la piept copiii, și cad împreună,
gazul e imbatabil, ultima cucerire a științei.

Epitaf pentru cei vii

Cum ? Iarăși despre Auschwitz ? Iarăși despre
așa-zisele crime de război ? Domnilor, să fim
rezonabili,
au trecut, de atunci, peste treizeci de ani,
bătrînii de acolo ar fi fost morți oricum,
nici copiii n-ar mai fi fost chiar tineri,
e timpul să uităm, iertarea e în firea oamenilor,
il vedeți pe acel bărbat în vîrstă, cu părul alb,
care se plimbă cu nepoțica și o ajută
să hrănească
porumbeii ? I se va deschide un proces, se zice
că ar fi spînzurat niște femei, dar cine
poate ști, a trecut atîta timp de atunci,
ați fi capabil să condamnați un om în vîrstă,
respectabil, care duce o viață atît de
liniștită, iubindu-și copiii și nepoții ?
Iarăși despre Auschwithz, da. Nu există oprire
în gîndul către abatoarele umane —
acele trimiteri riguroase către moarte,
în convoaie exacte, zece mii de oameni pe zi,
acele fabrici de gazare, acele neînchipuite
industrii de păr omenesc, de dinți omenești,
de cenușă omenească folosită ca îngrășăminte.
Nici ură, nici răzbunare oarbă. Dreptate.
Atîta tot. Dreptate. Atîta vor morții. Atîta
trebuie să vrea și cei vii.

Am fost la Auschwitz ca turist. Doamne,
atît de lesne aș fi putut fi una dintre
cele patru milioane de victime !

SPECTACOLUL LUMII

văzut de Ioan Grigorescu

„Cu dor, din Nador..."

Există undeva, pe țărmul sudic al Mediteranei, sub munții Rifului marocan, în apropierea capului Trei Furci, un colț de lume în care fiecare piatră, fiecare bloc de beton, fiecare fragment de dig a fost atins de palme românești. Este noul port de la Nador, construcție de mari proporții, capabilă să asigure un trafic maritim de amploare, executat de întreprinderea românească „Comtransimex", la comanda partenerilor marocani care își propun să pună în exploatare o vastă regiune legată pînă acum de restul țării numai prin trasee rutiere, navele nebeneficiind pe țărmul marocan al Mediteranei decît de cîteva porturi minuscule, singura bază portuară mai însemnată fiind cea de la Tanger.

Este un loc dăruit de natură, peisajul excelează prin învecinarea munților străjuiți de vechi fortărețe maure, cu albastrul Mediteranei care desenează pe hartă un țărm plin de pitoresc, cu mari perspective turistice. Cîteva așezări situate în zona de excelență a peisajului, cum este Al Hosseima, și-au cucerit un prestigiu de primă mărime între bazele turistice de pe țărmul african al Mediteranei.

Nadorul, o fostă așezare de pescari, este acum un oraș în plină expansiune. Noul port îi aduce nu numai deschiderea largă a ferestrelor lui maritime spre lume, ci și valorificarea resurselor Rifului marocan. Aici, timp de aproape patru ani, au lucrat cîteva sute de români, „portăreni" ai Constanței, vestiți constructori de diguri, de cheiuri și dane, oameni aparținînd deopotrivă mării și uscatului, adevărați fasonatori de peisaj a căror operă atinge proporții demiurgice. Într-adevăr, pentru lansarea marii lor lucrări, pentru aruncarea în mare a unui dig lung de doi kilometri și jumătate, pentru excavarea bazinelor și executarea danelor de acostare, doi munți de piatră s-au mișcat din loc smulgîndu-și roca din rădăcini și mutîndu-și-o cu zecile, cu miile, cu milioanele de tone în albastrul ultramarin al Mediteranei. Cohorte de basculante, excavatoare-gigant, foreze, buldozere, screpere, concasoare, benzi rulante au poposit la Taraka, în margirea vestică a Nadorului, și s-au pus pe extragerea materialului de construcție, forfecînd versanții de cremene cu explozii, mușcînd granitul, sfărîmîndu-l, încărcîndu-l, transportîndu-l în trupul marelui dig a cărui înaintare trebuia să fie pe cît de ritmică, pe atît de implacabilă. Furtunile bîntuie, marea surpă noaptea ceea ce clădești ziua, și numai ritmul muncii îi pune zăbală. Latura exterioară a digului și-a înălțat în calea valurilor un piept de beton șlefuit ca oglinda, crescut pe încrengătura stabilopozilor produși de fabrica șantierului — acele crampoane înalte cît casa, grele ca plumbul, uriașe stele de mare făcute de mîna omului și puse să dreseze valurile, să le înfrîngă acerbicia, să apere calmul limanului refuzat de natură.

Pe unda apei, în locul acela bîntuit de vîntoase și hule iscate adeseori din senin, navigau ambarcațiunile constructorilor — gigantica macara „Zimbrul" comandată de căpitanul Dan Ștefănescu, ochi albaștri, mustață bălaie, față blîndă ca jimbla rumenă ; remorcherul „Carei" de sub comanda omului-spirt Ion Șerban, salupe, pontoane, șlepuri, drăgi și chesoane, șalande și barcaze, poduri plutitoare, baze pentru scafandri — o întreagă flotilă menită să facă, așa cum se exprima un bătrîn marinar marocan poposit pe marele șantier, „Casă vapoarelor".

...Casă vapoarelor ! Splendidă formulă pentru caracterizarea ființei unui port. Îmi vor rămîne veșnic în amintire chipurile și spiritul harnicilor constructori români de aici, care munceau din greu, cu sîrg, întrecîndu-se pe ei înșiși... Gheara puternicei macarale minuită de maistrul mecanic Nicolae Voinea, săltînd și plantînd între valuri blocuri de beton de peste o sută de tone bucata ; calmul, blîndețea, profunzimea „șogorului" Crăciun Avram, motul din Țara de Piatră pus mai mare peste cariera de la Taraka ; pe „digarul" Aurel Juratu, sub gesturile căruia descărcau convoaiele de basculante înaintînd în mare, pe un fir de drum ce se năștea din el însuși ; pe cei „7 mușchetari" ai stației de scafandri conduși de Ion Floraru ; pe inginerul Pascaru, șeful fabricii de betoane ; pe Gheorghe Oprina, inginerul-șef al laboratorului ; în sfîrșit, pe cei doi comandanți ai întregului șantier, constănțeanul Dumitru Topală căruia, din 1978, i-a urmat la cîrma dificilului obiectiv Nicolae Petre, tînăr inginer din comuna românească botezată cu frumosul nume de Teiul din Vale, așezată undeva, între Sabar și Arges, om care a participat la construirea noului port din Constanța cîștigînd experiența necesară dirijării lucrărilor de pe un șantier de proporțiile, ambiția, faima și mîndria celui de la Nador. Acesta din urmă, cu o față smeadă, ascuțită, cu ochii tăioși ca oțelul, cu vorba hotărîtă dar nelipsită de duh, are acasă doi copii, pe Ioana și Radu, cărora, scriindu-le, termină rîndurile ca toți ceilalți „nadoreni", cu aceeași formulă : „Cu dor, din Nador, tăticul...".

„Cu dor, din Nador, soțul, fratele, fiul...". „Cu dor, din Nador...", cîte o tolbă de scrisori luînd în fiecare săptămînă drumul către patrie... Și dorul, aici, nu este vorbă goală, nici formulă de politețe. E dor !

Îi știu bine pe acești oameni, am lucrat alături de ei la turnarea filmului „Brațele Afroditei", și pot spune că, fără ei, fără abnegația lor, fără spiritul lor de sacrificiu, tot ceea ce a fost mai greu de realizat în această peliculă văzută pînă acum de aproape un milion de spectatori, nu s-ar fi putut înfăptui niciodată.

„Cu dor, din Nador...".

„Nador, notre rêve d'or..." — zic marocanii.

Un vis de aur, de piatră, de munte, de ape albastre și de nave albe, pentru o casă a vapoarelor. Pentru o casă a prieteniei. Pentru o casă a amintirilor.

REVISTA STRĂINĂ

● **„CRONICILE LUI SVIATOSLAV RICHTER"** se intitulează filmul documentar realizat de Televiziunea Centrală din Moscova, consacrat marelui pianist. În acest film Richter apare ca un interlocutor fermecător și inteligent, în pofida legendei ce s-a creat în jurul său, cum că ar fi inaccesibil și distant. Sînt grupate diferite perioade din viața marelui pianist : primele concerte, primele mari succese, faima mondială, și o suită de secvențe în care interpretează piese din Bach, Schumann, Rahmaninov.

● **ÎNTÎLNIREA INTERNAȚIONALĂ „TEATRUL NAȚIUNILOR"** a obținut la Hamburg un succes cu totul deosebit. La cele 146 reprezentații date de 24 de ansambluri din Europa, America și Asia, au asistat 93 000 de spectatori. Datorită acestei neobișnuite afluențe, a fost necesară intercalarea unor reprezentații suplimentare. Varietatea spectacolelor oferite s-a extins de la teatrul clasic tradițional, pînă la „one man show", trecînd și prin grupuri teatrale experimentale.

● **THE MASKS OF MACKBETH** se intitulează volumul (de 802 pagini) al scriitorului american Marvin Rosenberg, apărut de curînd în editura University of California Press, — subiect care a fascinat de totdeauna pe actori, critici, spectatori și cititori. Cum schițează Shakespeare, spre exemplu, doi ucigași care ar curăța compasiunea spectatorilor din diverse epoci și culturi ? Pentru a explora tainele dramei, autorul acestui documentat volum examinează principalele interpretări ale acesteia, concepute în mai multe țări din patru continente.

● **FESTIVALUL INTERNAȚIONAL DE DANS AL ORAȘULUI PARIS** va număra anul acesta printre invitați și „Nederlands Dans Theater" din Olanda, „Rambert Ballet" din Londra, „Baletul Operei din Hamburg" care va prezenta coregrafii de John Neumeier („Visul unei nopți de vară" de Shakespeare) și „Baletul Operei din Wuppertal" care la

Mihaela Nica : „Vară senină"

rîndul său va evolua cu „Cele șapte păcate capitale" (Kurt Weill și Bertold Brecht) și „Ducele de Barbă Albastră" (după Bela Bartok) în coregrafia lui Pina Bausch.

● **ÎN EDITURA KNIGA DIN MOSCOVA** a apărut în traducere în limba rusă cartea de memorii „Mărturisesc că am trăit" a marelui poet chilian Pablo Neruda, laureat al Premiului Nobel pentru literatură. Operele sale au fost editate de mai multe ori în Uniunea Sovietică, și acum sînt în curs de apariție o culegere de 4 volume a operelor complete, la aceeași editură. „Mărturisesc că am trăit" a fost terminată de scriitor în ultimele șase luni de viață, dictînd filă cu filă și facînd corecturile, țintuit la pat de o boală incurabilă. Rîndurile consacrate lui Salvador Allende sînt dictate la mijlocul lunii septembrie 1973, puțin înainte de moartea sa.

● **MUZEUL NAȚIONAL DANEZ** oferă în secția de artă populară o expoziție permanentă de costume naționale. De aproape 150 de ani (1750—1900) costumul țărănesc și-a păstrat forma familiară olandezilor din picturi și scene din viața de toate zilele. Tunsul liniei, toarcerea, țesutul și modelul lucrăturii țineau de industria țărănească, o parte făcîndu-se chiar în casa gospodarilor. Înainte de gruparea pămîntului în comun, cam prin anul 1800, danezii trăiau în comunități sătești, cu ferme construite aproape unele de altele. Oamenii trăiau într-un climat social de întrajutorare reciprocă. Se întîmpla frecvent să trăiască sub același acoperiș pînă la trei generații, fiecare membru al familiei, indiferent de vîrstă, dînd ajutor, pe măsura puterilor, la treburile gospodăriei.

● **ÎN INCINTA INSTITUTULUI PEDAGOGIC DIN VOROȘILOVGRAD** (Ucraina) s-a amenajat un parc-muzeu de sculpturi din piatră lăsate cu aproape 900 de ani în urmă pe gorgane și la răscrucile drumurilor de către triburile nomade războinice. În umbra arborilor se înșiră idoli polovțieni, gravi și măreți, reînviind amintirea secolului XI, cînd prin stepele din apropierea Mării Negre au trecut polovțienii. Statuile înfățișează oșteni cu coifuri și arme, femei și feluri de podoabe.

● **SCRIITORULUI ION LARIAN POSTOLACHE** i-a fost conferită de către guvernul pakistanez medalia comemorativă a centenarului Allama Mohamuad Igbal, pentru contribuția sa la marcarea centenarului nașterii poetului filozof și participarea la Congresul internațional și festivitățile care au avut loc la Lahore în decembrie 1978.

Anghelos Terzakis

În ziua de 2 august s-a stins din viață unul din corifeii scriitorilor greci și un mare prieten al poporului nostru : Anghelos Terzakis.

S-a născut la Nauplia în 1907, oraș străjuit de puternicele ziduri ale cetății Palamidi și de fortărețaa Burdzi, tărîm străvechi de o stranie frumusețe, care a zămislit prodigiosul folclor argolic și ale cărui origini sînt îngemănate dincolo de vremuri, cu însăși mitologia. Poate că acest tărîm, leagănul copilăriei și adolescenței sale, care evocă atît de grăitor măreția și restriștele trecutului, l-au îndemnat să se apleace cu pioasă și migăloasă osîrdie asupra cronicelor și mărturiilor milenare ale trecutului ?! Vom cita masivul roman „Prințesa Isabeau" apărut și la noi în 1968 care, sub aspect tematic, constituie o notă aparte în literatura greacă. A. Terzakis abordează o epocă mult mai puțin exploatată de scriitorii greci, care în marea lor majoritate dovedesc o adevărată pasiune pentru subiecte legate de istoria patriei lor — Nikos Kazantzakis, Spiros Melas, Kostis Palamas pentru a-i pomeni doar pe cei mai cunoscuți la noi. În cronica expedițiilor cruciaților și anume a celei de a patra, e consemnată și cucerirea Greciei de către cavalerii franci. Anghelos Terzakis prezintă un amplu și viguros tablou al răzmeriței pornite în secolul al XIII-lea de obștea greacă împotriva cotropitorilor, cavalerii în zale care împodobindu-și pieptarele și stindardele cu simbolul bunătății și al dreptății, s-au dedat la acte de o rară cruzime în flagrantă contradicție cu idealurile în numele cărora organizaseră expediția. Imensul succes de care s-a bucurat „Prințesa Isabeau" explică publicarea celor patru ediții, traducerea ei în multe limbi, consacrînd-o ca pe una din cele mai reprezentative producții literare grecești contemporane.

Din vasta activitate literară a lui Anghelos Terzakis : romane, eseuri, critică dramatică (mulți ani a fost directorul repertoriului Teatrului Național și profesor de istoria teatrului la Conservator) vom menționa faptul că a fost un dramaturg dăruit și că, mai cu seamă piesele sale istorice : „Teofana" și „Împăratul Mihai", scrise în urmă cu trei decenii, sînt reluate în mod statornic de Teatrul Național și se bucură mereu de o impresionantă audiență la public.

În 1959 Anghelos Terzakis ne-a vizitat țara împreună cu o importantă delegație de scriitori. Din impresiile sale de călătorie, în 1964, revista Secolul XX a reprodus cîteva fragmente.

Polixenia Karambi

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

Interviul nostru cu: DORU POPOVICI : „Se poate vorbi despre o dimensiune a eufoniei româno-franceze în cultura noastră"

— Printre compozitorii români pe care publicul francez îi ascultă în aceste zile la posturile de radio, în cadrul emisiunilor dedicate creației muzicale contemporane din întreaga lume, vă aflați și dumneavoastră, stimate Doru Popovici. Este un eveniment important în cadrul relațiilor culturale româno-franceze, pe care vă rog să mi-l prezentați.

— Este vorba despre un interesant ciclu dedicat muzicii românești contemporane, în legătură cu care trebuie accentuat faptul că este pentru prima dată în istoria muzicii românești cînd o radiodifuziune atît de prestigioasă oferă un cadru atît de larg creației noastre muzicale. Au fost alese pentru aceasta foarte multe orientări stilistice pentru ca ascultătorii să aibă o imagine cît mai variată a muzicii noastre scrisă în acest nou profil de epocă.

Fiecare portret componistic a fost inclus într-o emisiune de circa cincizeci de minute, totodată emisiunea respectivă a fost precedată de un amplu interviu cu creatorii prezentați publicului parizian. Dintre aceștia amintesc pe : **Zeno Vancea, Wilhelm Berger, Pascal Bentoiu, Aurel Stroe, Ștefan Niculescu, Doru Popovici, Cornel Țăranu, Mihai Moldovan, Octav Nemescu, Corneliu Dan Georgescu** și foarte mulți alții. Ceea ce este important de reținut, este că stilurile, deși sînt variate, se poate distinge cu ușurință o unitate, o spiritualitate românească obținută prin transfigurarea folclorului nostru. Totodată, participarea în **grup masiv** a asigurat o viziune mai unitară asupra artei noastre sonore, care are ca tează muzica populară, ca antiteză muzica universală cu noile ei mijloace de expresie, obținîndu-se o sinteză care, credem noi, nu este lipsită de interes.

— Fiind de o asemenea proporție și varietate, evenimentul se raportează, cred, în primul rînd, la o tradiție a relațiilor muzicale româno-franceze, după cum, în actualitate, nu poate fi socotit singular.

— Avînd în vedere că există multe interferențe între muzicile celor două popoare, avînd în vedere că George Enescu, Dimitrie Cuclin, Mihail Andricu, Dinu Lipatti, Marcel Mihalovici și mulți alții s-au format la Paris, se poate vorbi de o dimensiune a eufoniei româno-franceze în cultura noastră. În ultimii ani, Vasile Tomescu și-a dat doctoratul la Sorbona tratînd pe larg și în profunzime istoria relațiilor muzicale româno-franceze, iar recent, Carmen Petra Basacopol ne-a dăruit o eminentă carte în limba franceză despre originile muzicii românești prin prisma lucrărilor lui George Enescu, Mihail Jora, Dimitrie Cuclin. Pentru melomanii noștri este bine să amintim că la editura **Salabert** — editura lui Enescu, Honegger și Messiaen — au fost scoase lucrări ale compozitorilor noștri de ieri și de azi. De asemenea, trebuie semnalat unul dintre concertele de muzică românească de la Paris, în care au fost tălmăcite **„Concertul pentru orchestră"** de **Anatol Vieru**, lucrări de **Ion Dumitrescu, Paul Constantinescu** și, bineînțeles, **George Enescu.** Au mai fost prezentate la Paris **„Coloana infinită"** de **Tiberiu Olah, „Poem bizantin"** de **Doru Popovici, „Divertisment pentru două clarinete și coarde"** de **Dimitrie Capoianu,** iar la radio, opera **„Amorul doctorului"** după Molière, de **Pascal Bentoiu.** Dacă adăugăm prezentarea operei **„Orestia II"** de **Aurel Stroe,** la Avignon, în regia lui **Lucian Pintilie,** nemaivorbind de succesele mari ale lui **Ion Voicu, Mihai Constantinescu, Maria Slătinaru, Dan Iordăchescu, Mihai Brediceanu** și atîția alții, avem o imagine mai clară a prezenței muzicienilor noștri în orașul luminii.

— Sigur că o cultură străină nu-și poate permite să se insinueze în atenția publicului, cît timp acel public nu-i reclamă prezența ca pe o necesitate spirituală, recunoscînd în ea valori estetice, morale, filozofice, originalitate etc. Iar faptul că arta română contemporană este atît de prezentă în lume, nu cred că se poate motiva prin nesfîrșite jocuri ale întîmplării. Fiindcă, luînd numai acest ultim caz, mai greu ni-l închipuim pe ascultătorul parizian dispus să-și piardă vremea cu un compozitor român contemporan cincizeci de minute pe zi, numai pentru că... „politețea ordonă !". Există, bineînțeles, și alte rațiuni.

—Spațiul restrîns nu ne permite să vorbim de sutele de programări ale muzicienilor noștri la Paris. Un lucru este cert : muzica noastră se bucură de o deosebită considerație în Franța, în pofida unor afirmații dușmănoase și calomnioase ale unor pseudo-scriitori (sau ale unor scriitori de prestigiu — **dar profund neinformați)** ca să nu mai vorbim de tandemul comico-tragic al cuplului format din Virgil Ierunca și Monica Lovinescu !

De altfel, volumul al doilea al lui Vasile Tomescu va trata mai deplin relațiile muzicale româno-franceze, ajungînd cu ele pînă-n zilele noastre, dovedind că avem suficiente motive să ne bucurăm de un prestigiu imens, din partea muzicienilor și melomanilor francezi.

Silvia Zabarcencu

Interviul nostru cu: TRAIAN DIACONESCU : „Un omagiu adus fraternității spirituale a popoarelor neolatine"

— Ați primit recent un premiu internațional...

— Am primit de curînd vestea conferirii Premiului literar Francesco Petrarca, la **Centamen poeticum** 1979, decernat de Centrul internațional de studii Petrarca, pentru traducerea în limba latină a **Cîntecului gîntei latine** scrisă de „bardul de la Mircești", publicată în **Vita latina,** nr. 74, 1979, la Avignon.

— Care e semnificația acestui premiu ?

— Hotărîrea juriului internațional de la **Fontaine de Vaneluse,** format din eminenți „cultores" ai limbii noastre mamă, de a premia versiunea latină a odei latinității, laureată, cu un secol în urmă, la Montpellier, reprezintă un omagiu adus memoriei poetului român precum și fraternității spirituale a popoarelor neolatine de altfel. În scrisoarea primită de la Juriul internațional se subliniază această semnificație : „Sîntem foarte fericiți de a putea să aducem, prin dumneavoastră, un omagiu care este conferit culturii țării dumneavoastră, această mare națiune latină". Centrul internațional de studii Petrarca este cunoscut în țara noastră pentru premiile pe care le acordă valorificării tradițiilor romanice, realizate de oameni de cultură și artă din diverse țări. Anul trecut a conferit premiul **La Fleur de Laure** poetei și italienistei Eta Boeriu.

— Ce a însemnat Cîntecul gîntei latine la vremea ei ?

— Poetul român, încununat de Mistral, mărturisea că trimisese la Montpellier oda **Cîntecul gîntei latine** nu pentru a fi premiată, ci pentru a oferi un model de limbă română, probînd astfel înrudirea cu toate popoarele de gîntă latină. V. Alecsandri era convins că simpatiile născute pe plan literar se vor dovedi fecunde și pe plan politic. Premierea odei sale a confirmat virtuțile spirituale ale poporului latin din spațiul carpatic care, cu un an în urmă, dovedise strălucite virtuți militare în războiul pentru cucerirea Independenței. Poezia bardului de la Mircești a contribuit, într-un moment istoric important, la difuzarea ideii de latinitate a românilor și la afirmarea solidarității culturale între popoarele neolatine. În versiunea neo-latină am renunțat la metrica și prozodica antică și am încercat să găsesc un echivalent al ritmului și al sensului original al textului românesc într-o formulă modernă.

— Ce pregătiți în continuare ?

— Mă pasionează valorificarea moștenirii greco-latine atît prin traduceri (am publicat volumele **Esop, Fabule** și **Seneca,** tragedii) cît și prin studii (menționez : **Contribuții la metafora homerică, Esop și fabula elenă, Universul saturnalic în comedia lui Plaut, Seneca și renovarea tragediei antice).** De asemenea, mă preocupă modalitățile de receptare a culturii antice în literatura noastră, domeniul în care am publicat diverse articole, precum și alcătuirea unei antologii de poezie românească în limba latină pe care sper s-o public în colecția revistei **Vita latina** cea care, în colaborare cu **Centrul internațional de studii Petrarca,** mi-a acordat premiul de poezie pe anul 1979. Astept apariția în librării a volumului **Horațius, Opera omnia,** la care am colaborat, și pregătesc o ediție **Eminescu și antichitatea greco-latină.**

Gheorghe Negrea

MONDORAMA

Nevoia de semeni

Citeam, acum cîteva luni, un articol-document publicat de revista DER SPIEGEL, în care, enumerîndu-se „fenomenele semnificative din punct de vedere social din ultimele două decenii", se amintea, la loc de frunte, „nevoia de a fi ascultat", fenomen care, de cîțiva ani încoace, capătă proporții de masă în cîteva țări occidentale. Și, remarcabil, cu o frecvență mărită în rîndul tinerilor. „Sînt mii și mii, bărbați și femei, bogați și săraci, care în fiecare seară o pornesc în căutarea cuiva. Acestui necunoscut pe care-l hăituiesc cu disperare, nu-i cer decît un singur lucru : să-i asculte. Să-i lase să vorbească. Să le permită să se îmbete cu propriile lor cuvinte. La telefon sau în prezența cuiva, singur sau în grup, „nevoia de ascultare" a devenit, în acești ultimi ani, un extraordinar fenomen social" — titra LE NOUVEL OBSERVATEUR în marginea unui reportaj despre „Cei care vorbesc noaptea", sau „simptomele refuzului angoasat al singurătății orașelor...".

Într-adevăr, în toate ziarele și revistele ultimului an, pe ultimele pagini, cele deobicei rezervate anunțurilor publicitare mai ieftin plătite poți găsi asemenea texte : „Dacă nu ai cui să-ți povestești viața, vino miercuri seara la ora opt, la Patrice, Montrouge, strada... Am putea constitui un grup de convorbiri mutuale. Ofer localul. Are încălzire centrală". Ideea nu este nouă. În 1945, în climatul psihologic specific sfîrșitului de război mondial, un londonez s-a instalat în Hyde Park cu o masă, două scaune și o pancartă pe care era scris : „Pentru doi shillingi, vă voi asculta necazurile timp de o jumătate de oră"... De atunci, „nevoia de ascultare" a devenit un fenomen cronic, profund semnificativ prin proporțiile sale, prin substituția care ajunge să se opereze în mintea și în sufletul oamenilor alienați de contextul lor social.

Iată, la întîmplare, două mărturii ale tinerilor care frecventează asemenea „grupuri de ascultare", tineri pentru care lumea reală pare să se dizolve într-o pastă incoerentă, lipsită de mesaj și căldură umană, tineri care sînt atît de singuri încît singura lor salvare vine din iluzia cuvintelor. Veronica G..., (studentă, nouăsprezece ani) : „Da, înseamnă ceva să poți ieși din tăcerea de fiecare zi. Ieși din întuneric, urci parcă dintr-o pivniță. E aproape ca și o naștere. Mi s-a spus că primul meu cuvînt adevărat a fost un strigăt. Ca strigătul unui nou-născut...". Claude R... (douăzeci și opt de ani, infirmier) : „Deja de doi ani îmi plătesc două ore pe săptămînă spațiul meu de libertate-egalitate-fraternitate. Le înghit ca pe un drog. Nu mai pot fără ele, n-aș mai putea trăi fără mica mea ședință de conversație"... Ce se întîmplă, de fapt, pentru ca aceste ore de defulare verbală (plătite ca orice ședință psihiatrică normală), să devină necesare asemeni unui drog ? De ce cîteva ore în care fiecare dintre participanți are dreptul să spună cîteva vorbe, inseamnă, după spusele lor, singura posibilitate oferită de a trăi cu adevărat ? De ce, mai departe, există telefoane cu serviciu douăzeci și patru de ore din douăzeci și patru ce asigură „o ascultare competentă și obiectivă a tuturor necazurilor și stărilor depresive" ?

„Indiferența taciturnă a devenit regula noastră de conduită normală. Este, în același timp, un obicei și o apărare" — nota un psiholog încercînd să deslușească premizele fenomenului. Într-adevăr, din această indiferență fundamentală a oamenilor înstrăinați — în spațiul unei mari metropole dar și, datorită unui sistem social și de valori spirituale bazat pe o ierarhie strictă la care ei nu au acces — se naște mai întîi neîncrederea, apoi refuzul total. Căutarea acestor întîlniri în care oamenii, conform unei alte convenții, contra plată, sînt obligați a se asculta unii pe alții, semnifică disolutia finală a unui anume tip de încărcătură spirituală a culturii din care fac parte acești oameni. Căci cultura, aventura cunoașterii în genere, oricît de spectaculară ar fi în aparențele ei exterioare, nu are sens decît prin raportarea ei imediată la cei cărora ea trebuie să li se adreseze.

Iar însingurarea profundă, definitivă a acestor tineri nu este pur și simplu un fenomen care se rezolvă doar la nivelul individual. Ci mărturisește asupra neputinței finale a unui context socio-cultural inapt, în definitiv, de a-și realiza menirea fundamentală. Aceea ca, prin toate mijloacele care-i stau la dispoziție, să creeze un spațiu favorabil contactelor umane, care să genereze un climat propice dezvoltării ființei sociale a omului. Nu cred în virtutea curativă a unor asemenea întîlniri provocate exclusiv de însingurarea morală a oamenilor. Nu pot crede în puterea terapeutică a telefoanelor deschise în permanență mărturisirilor (mai sînt și alte telefoane, destinate exclusiv celor în pragul crizelor de lipsă de drag sau a sinucigașilor potențiali). Pot crede doar în profunda și permanenta nevoie de semeni caracteristică ființei noastre spirituale, a contactului generat nu de disperare și întîmplare, ci de condițiile unei mutuale colaborări într-o lume a dialogului. Dialog în cadrul unei culturi, a unui context socio-cultural pentru care umanismul vizează tocmai o exemplară și reală înțelegere și rezolvare a firești nevoi de semeni, de oameni.

Cristian Unteanu

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef : Nicolae Dragoș, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1. tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115. tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Dobre Marian

ANUL XXII
33
(903)
Sîmbătă
18 august
1979
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

PRIETENIE, SOLIDARITATE MILITANTĂ

Consecvența, dinamismul, principialitatea sînt atribute pe care politica externă a țării noastre și le-a manifestat firesc, de-a lungul anilor, prin participarea directă, conform propriilor opțiuni și deziderate, în viața internațională. Sînt calificative, deci, care au intrat în teorie pe poarta vieții, a practicii. De aceea ori de cîte ori țara noastră își spune cuvîntul în arena mondială faptul ca atare se constituie într-o afirmare, și, implicit, reafirmare a originalității politicii românești, a temeiurilor sale profund constructive, realiste, vizionare.

Principiile politicii externe românești, cunoscute și apreciate azi în întreaga lume, exprimă modul în care poporul român, fidel structurii sale, își concepe dialogul cu popoarele lumii în folosul lui și al tuturor, pentru asigurarea unei bune înțelegeri, a unei fructuoase colaborări între state, a păcii.

Politica de pace, de colaborare, de înțelegere, de apropiere între popoare, promovată statornic de partidul și statul nostru, este o politică care întrunește aprobarea popoarelor, exprimînd aspirațiile legitime ale acestora de a-și asigura un viitor tot mai bun, tot mai prosper.

Vizita oficială de prietenie a președintelui Nicolae Ceaușescu, împreună cu tovarășa Elena Ceaușescu, în Republica Arabă Siriană a constituit încă o expresie vie a politicii de pace și colaborare între popoare a României, a modului în care atributele ei firești se încarcă, de la o manifestare la alta, cu semnificații **noi. Această vizită a avut loc într-o ambianță de cordialitate și înțelegere, sub semnul voinței comune de a conferi noi dimensiuni conlucrării multilaterale prietenești.**

Din suita momentelor de mare însemnătate, elocvente pentru căldura relațiilor și rodnicia cooperării reciproc avantajoase dintre România și Siria, ne oprim asupra aceleia de care se leagă inaugurarea, în prezența președinților Nicolae Ceaușescu și Hafez Al-Assad, a **rafinăriei de la Banias. Cuvîntările rostite cu acest prilej la marele miting al prieteniei româno-siriene de cei doi președinți au ilustrat dorința celor două popoare de a-și extinde domeniile de cooperare, de a întări prietenia ce le leagă, de a conlucra fructuos pe plan mondial pentru asigurarea păcii, pentru înțelegerea dintre popoare.**

Se poate spune – arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu în cuvîntarea sa la marele miting al prieteniei româno-siriene cu prilejul inaugurării rafinăriei de la Banias – **că realizarea acestei rafinării, ca și a altor obiective prin colaborare dintre România și Siria, demonstrează forța prieteniei și colaborării a două popoare libere, hotărîte să conlucreze strîns pentru a-și făuri o viață liberă, independentă.**

România militează în mod consecvent, la toate nivelele, ca în lume, spre binele popoarelor, să acționeze altfel de forțe decît cele ale trecutului și anume forțele prieteniei, ale colaborării, ale conlucrării, ale stimei și încrederii reciproce. Asemenea forțe au, într-adevăr, darul să asigure lumii un prezent și un viitor pe măsura aspirațiilor popoarelor. Ele nu se pot afirma însă decît printr-o politică a păcii făurită de toate popoarele pentru că pacea, înțelegerea, conlucrarea reprezintă, toate la un loc, o cauză comună a tuturor oamenilor planetei, indiferent de paralelă sau meridian.

Pentru această cauză comună s-au angajat să conlucreze popoarele român și sirian și cu prilejul recentei vizite, în numele acestei cauze, cei doi președinți au ajuns la importante înțelegeri comune de a dezvolta tot mai mult colaborarea româno-siriană, de a întări solidaritatea și colaborarea în lupta pentru pace dreaptă și justă în Orientul Mijlociu, pentru pace în întreaga lume.

Vizita oficială de prietenie a președintelui Nicolae Ceaușescu în Siria – ale cărei rezultate fac obiectul aprobării și mîndriei întregii noastre națiuni socialiste – a pus încă o dată în evidență prețuirea de care se bucură politica externă românească, valoarea teoretică și practică a principiilor pe care se bazează, a marcat o dată în plus rolul primordial al tovarășului Nicolae Ceaușescu în definirea și în aplicarea acestei politici, care răspunde imperativelor prezentului și viitorului popoarelor.

Luceafărul

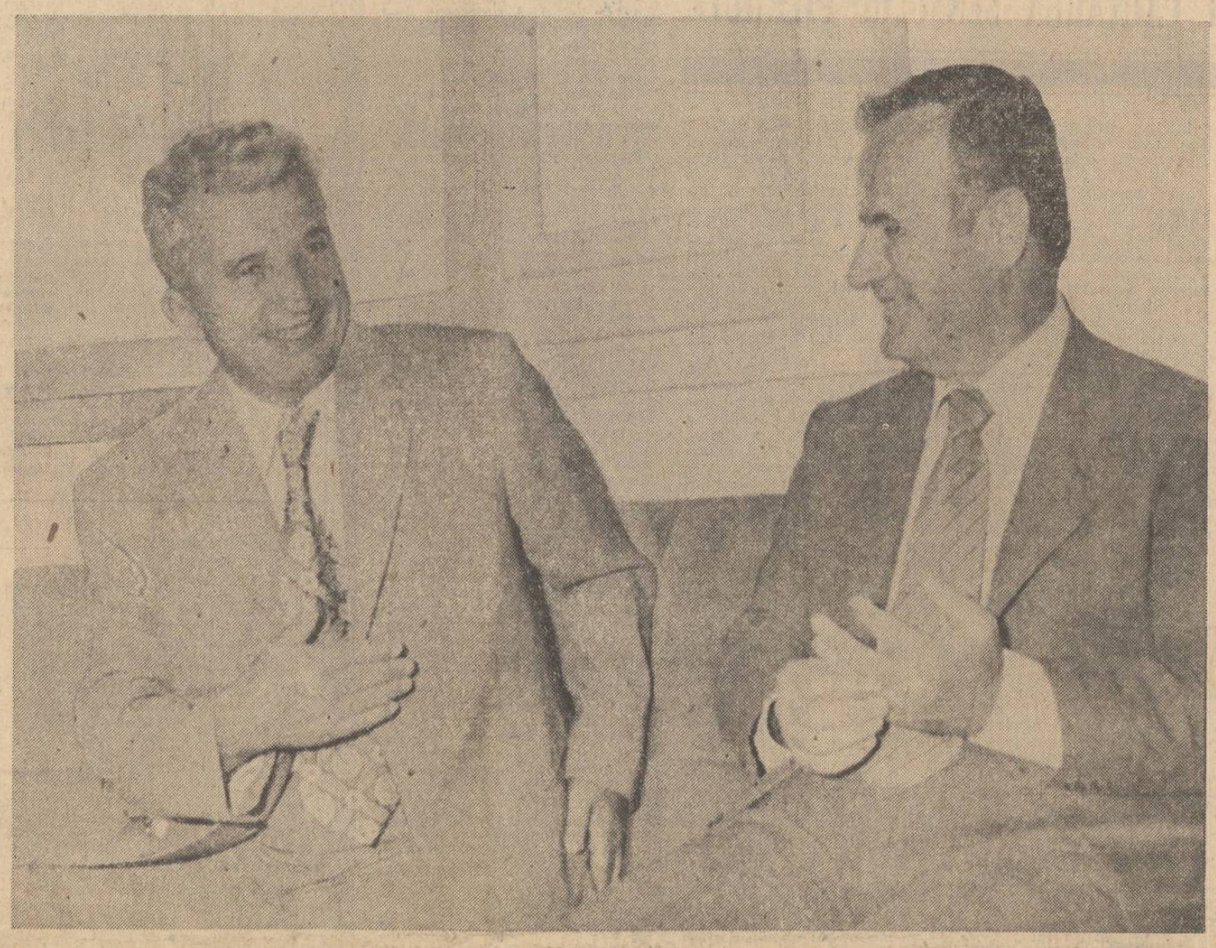

Cîntarea României

Cea de-a II-a ediție a **Festivalului Național „Cîntarea României"** se află la ora bilanțului. Această afirmație simplă conține în sine adevăruri revelatoare privind însăși afirmarea culturii noastre socialiste. Purtătoare a valorilor tradiționale ale literaturii și artei, ale civilizației științifice și tehnice, cultura socialistă, corespondent al actualității noastre imediate, se impune în viața noastră socială ca o sinteză în care se concentrează răsăturile noi ale personalității umane. Un tip nou de cultură pentru un tip nou de umanitate.

Definind **Festivalul** drept cadru larg, democratic **de participare a întregului popor la întreaga viață spirituală a țării, de formare și afirmare a conștiinței revoluționare a maselor, de constituire a unui orizont de cultură definit prin valori certe, stabile,** tovarășul Nicolae Ceaușescu contura profilul unei generoase mișcări artistice și culturale, tehnice și științifice de pregnantă originalitate și de multiple implicații pentru destinul civilizației românești.

Cifrele participării maselor de oameni ai muncii la cea de a doua ediție a Festivalului Național „Cîntarea României" sînt impresionante : 3 024 427 participanți, 137 527 de formații și cercuri... Iată bilanțul cifric al acestei impresionante manifestări cultural-științifice ! Deci, milioane de oameni care au gîndit, care s-au pregătit, care au participat. Dar, dincolo de caracterul impunător al cifrelor amintite, se cuvine să descifrăm, mai ales, **calitatea : calitatea creației** — a gîndirii și muncii — și **calitatea participării.** Există firești și adînci temeiuri — în acest mijloc de august aniversar cînd țara se pregătește pentru a sărbători 35 de ani de viață liberă, independentă, socialistă care în raport cu durata istorică poate să însemne puțin, dar care trăiți cu intensitate și dăruire înseamnă atît de mult — să înțelegem cifrele privitoare la bilanțul Festivalului Național „Cîntarea României" nu doar ca pe niște simple cifre ci, mai ales, ca pe un semn de vitalitate al culturii, o dovadă că perioada istorică în care trăim și-a înrădăcinat conștient un etos al devenirii și al tradiției culturii naționale.

Putem vorbi despre Festivalul Național „Cîntarea României", cu satisfacții sub raportul valoric, al calității din perspectiva inovației culturale și științifico-tehnice pe care a generat-o. Putem afirma că în variatele sale forme de manifestare geniul național, infinit, a dobîndit și în condițiile zilei de astăzi acea pecete **distinctă,** inimitabilă și inconfundabilă, atît de necesară unei culturi.

Accesul liber la valori este un factor esențial pentru edificarea culturii. El trebuie permanent corelat însă cu efortul de asimilare al valorilor. Numai așa putem vorbi de un autentic act de cultură. Numai așa putem exprima o reală înălțare spirituală.

Înscris sub semnul democratismului autentic al societății noastre, Festivalul Național „Cîntarea României" arată prin rezultatele sale că această relație dialectică funcționează în sensul dezvoltării și împlinirii personalității umane. „O politică pentru om" cum afirmă gîndirea creatoare a tovarășului Nicolae Ceaușescu, o simbioză a științei și a artei înțelese și exersate cu pasiune și cu vocație, cu înțelegere și cu dăruire pentru ca omul țării noastre de astăzi să își dezvăluie total și cît mai original strălucirea gîndirii și infinitele sale posibilități.

Letiția Vladislav

FLORIN COSTINESCU

Tînără și liberă veșnic

Nu numai oamenii au vîrstă,
nu numai copăcii,
nu numai munții,
nu numai apele au vîrstă,
ci și Libertatea.
Există un moment al nașterii ei
care coincide cu cel al inscăunării
în piețe publice, pe front, pe străzi,
într-o casă anonimă de la marginea
orașelor, pe baricade prin insurecție
și de la el începe numărătoarea,
adică vîrsta Libertății.
În România Libertatea are treizeci și cinci de ani,
vîrstă de om tînăr,
puternic și pus pe muncă
pentru a lăsa ceva, cît mai mult, în urma lui,
care cunoaște importanța temeliilor
de la înălțarea propriei case,
care știe că între glasurile copiilor lui
și cîntecul privighetorii
nu este o deosebire esențială,
care evaluează ziua, cantitatea ei de lumină,
privindu-se pe sine
lîngă unelte de tot felul.
Dar de ce am comparat vîrsta Libertății
în România
cu cea a unui om tînăr ?
poate pentru că dintre toate vîrstele posibile
cea a omului tînăr este totdeauna mai apropiată
de imaginea unei fîntîni din care, clară,
izvorăște apa,
poate pentru că dintre toate vîrstele
ce pot fi invocate, cea a omului tînăr
se află mereu în apropierea punctului
de incandescență,
poate pentru că dintre toate vîrstele
statornicite în elemente vîrsta omului tînăr
reprezintă sacrul moment al înfloririi.
Iată de ce am comparat vîrsta Libertății
în România
cu cea a unui om tînăr
în care patria se vede pe ea însăși
tînără și liberă veșnic ;
nenumărate sînt drumurile patriei,
nenumărate sînt drumurile omului tînăr,
ele se întretaie și se confundă,
se prelungesc unele pe altele
fiind o posibilă definiție a infinitului.

Gravitatea meditației

Efortul conștiinței de a se surprinde existența se radicalizează pe la jumătatea veacului trecut prin apariția celei mai critice gîndiri filozofice și sociale, ideea dedusă cea mai neliniștitoare fiind aceea a dezumanizării omului; lirismul epocii intuiește această realitate pe căi proprii, inaugurînd o poezie nemaiîntîlnită, din a cărei dezvoltare, dimpreună cu a doctrinelor ce se combat reciproc și chiar a ideilor științifice, constatăm o direcție absolut nouă, marcată de dispariția tot mai accentuată a omului din orizontul gîndirii. Eminescu avertiza asupra aceleiași probleme atunci cînd se întreba: „Oare nu are mai multă dreptate acela carele zice că obiectul îngrijirii publice e omul nu lucrul căruia-i dă ființă ?".

Kilometri și kilometri pătrați de „poezii" exprimă tocmai această climă a alienării, prin absența inimii, depersonalizarea, concentrarea și conștiința formei, ironie și sarcasm etc.

Cea mai recentă carte a lui Dumitru Popescu, **Rază de cobalt,** anexează poeziei noastre un univers problematic, o dilemă istorică, în fine, o nevralgică temporalitate; acest univers are în centrul său tocmai elementul esențial, adică omul dispărut, cum am mai spus, din orizontul gîndirii în anii de criză ai conștiinței europene. Poetul vede un reviriment al condiției omului contemporan tocmai în sentimentul solidarității : „Neguri se mai ridică pe geana cerului / și tunete străbat spre noi sub pămînt — / dar mulțimile au învățat să se preschimbe în stei / năpraznicul trăznet să-l împrăștie, frînt".

Cu o rară virulență verbală și prin imagini într-adevăr de coșmar, poetul avertizează asupra unui posibil debut al sfîrșitului lumii, semnificat nu numai de îndepărtarea omului, dar și de ștergerea oricărei amintiri a lui: „Erele geologice s-au schimbat brusc / în oglinzi paralele — / dragonii sar acuma, invers, în ocean / și stropi de groază împroașcă pînă-n stele. / Iadul și-a instalat de mult / sediul aproape, într-un modest Olimp, / să îl slujească pe stăpînul fără coarne / triumfător prin spațiu și prin timp. / / În noaptea veacului acesta fără somn / monștrii schelălăie / aproape sufocați de propria duhoare, / oamenii puși de cart / doar de un frig de gheață / mai pot să se înfioare. / / Printr-un tunel blindat, geniul satanic a adus / geologia veche, răsturnată ; / urmele omului ștergînd de tot, / planetei toate să-i redea / incandescența primordială, / dintr-o dată. / /... / / „E aproape prea tîrziu" — se aude vocea simțului — oracol / la porțile cetății / și Oedip pălmuiește perversul vechi destin, / monștrii tresar în subteranele culcușuri, / neliniștiți, / stăpînii îi mîngîie, / îi pun să nască, / sălbăticindu-i și pe cei ce vin".

Din orice eveniment natural, spectacol sau joc uman sînt excluse culorile idilice, viziunile

Gheorghe Pituț

Continuare în pag. a 5-a

TÎNĂR ÎN AGORA

Certitudine de generație

În ultimii ani mi s-a întîmplat să fac numeroase călătorii, în mai toate regiunile țării. Am cunoscut peisaje magnifice, am revăzut locuri cărora noua noastră istorie le-a șters patina vechimii, dîndu-le însă, în schimb, volumele și culorile modernității. Am mers pe tot felul de drumuri, cu tot felul de vehicole, am vorbit cu tot felul de oameni. În tren, odată, am întîlnit doi ingineri din Moldova ; semănau, deși nu erau rude, prin statura înaltă și prin ochii albaștri ; ei mi-au povestit despre invenția lor, ce avusese mare succes. Într-un autobuz, ce făcea o cursă

Voicu Bugariu

Continuare în pag. a 3-a

LAZĂR ȘĂINEANU: «BASMELE ROMÂNE»

Victoria operei

Un recent eveniment editorial *) aduce în *prim-planul* actualității figura unui mare filolog român : Lazăr Șăineanu. Subliniem, în prim-planul, pentru că actual Șăineanu a rămas, de fapt, în tot răstimpul, de aproape opt decenii, în care nici o scriere de-a sa nu a văzut lumina tiparului în românește. În schimb, puține au fost lucrările, istorii ale literaturii sau ale lingvisticii, studii de teoria culturii sau de folclor, eseuri sau cercetări riguroase de lexicografie ori stilistică, în care numele său să nu apară, în text sau în note, la indice ori la bibliografie. Contactul cu el se făcea însă indirect, pe felii, de către grupuri mici de specialiști. Publicul și-l amintea cel mult ca autor al unui cunoscut dicționar. Un Constantin Kirițescu, memorialist și fost director al învățămîntului, îl putea așeza, astfel, în 1938, între Săcădău și Moș Limburg, într-o treime „a dascălilor fără autoritate", galerie „mai mult comică decît eroică" deci, ca să reluăm observația lui Perpessicius, iar Constantin Șăineanu era perfect îndreptățit să-și supratitreze placheta despre viața și opera fratelui său printr-o amară caracterizare : „cel căruia nu i s-a făcut dreptate". Despre Lazăr Șăineanu (Lazare Saineéan) se poate spune că a desăvîrșit o Operă și a ratat o carieră (academică, universitară etc.). Iar despre opera sa, că nu a avut nici difuzarea, nici impactul meritat, deși a fortat prin valoare incontestabilă și gloria și perenitatea.

Într-o vreme în care se întemeia filologia ca știință vie, cel mai important discipol și continuator al lui B.P. Hasdeu („Dl. Șăineanu mi-a fost elev. O spune el însuși cu plăcere, o spun și eu cu mîndrie") înțelegea că multiplele orizonturi și subiecte de studiu ale acestei reînnoite discipline nu au decît de cîștigat din interpretarea lor prin prisma contactului cu „limba și psicheea populară". Astfel, „etnopsicologia", care în treacăt fie spus, îi preocupă paralel și îi unește în idei pe despărțiții, de împrejurări. Eminescu și Hașdeu, va fi pentru Șăineanu sursa unei viziuni asupra culturii ce se dovedește pînă azi fertilă. Ideea-forță a maestrului, despre rolul vitalizant și creator pe care elementul popular îl are în limbă și în literatură, este larg desfășurată, dusă pînă la concluzii riguros logice. Preluînd atît metoda cît și caracteristicile operei lui Hașdeu (monumentalitate, erudiție, noutate), el le transferă din registrul genialității romantice în cel al pozitivității științifice. Vor rezulta lucrări, rare în epocă, care sînt în același timp originale și deplin încheiate. Noutatea sau vastitatea proiectului nu va împieta asupra valorii și nici, mai ales, asupra ducerii demersului pînă la capăt. Care sînt deci laturile mai însemnate ale acestui efort științific înscris la răscruce de veacuri, sub deviza virgiliană „labor omnia vincit improbus"?

Lucrarea de licență, din 1887, *„Încercare asupra semasiologiei limbii române. Studii istorice despre transițiunea sensurilor"*, este prima sinteză de semantică din știința europeană. Ea apare cu un deceniu înaintea eseurilor lui Maurice Bréal, întemeietorul recunoscut al acestui domeniu de cercetare și viitorul profesor de la Paris al autorului, care își va continua studiile la Sorbona, grație acordării Premiului Hillel al Universității din București. În același timp avem de-a face, prin partea referitoare la metaforă, cu

Paul P. Drogeanu

Continuare în pag. a 7-a

Tehnică și mesaj

în romanul românesc contemporan

Într-un eseu asupra structurilor prozei realiste, Leo Bersani stabilea ca trăsătură esențială, efortul de integrare a materiei romanești (personaje, fapte, evenimente, întîmplări) unor forme semnificative, riguroase, transparente. Coerența, ordinea temporală și spațială, construcția în vederea unui caracter sau a unui destin sînt tot atîtea axiome ale romancierului secolului al XIX-lea „Dans la littérature réaliste, l'effort pour obtenir une forme signifiante est structurée avec cohérence. Les incidents révélateurs aident à rendre intelligible le caractère des personnages ; les vrais commancements et les fins définitives offrent un cadre temporel où les individus ne se contentent pas d'exister, mais se déplacent d'un stade de l'existence à l'autre pour accomplir un destin tout tracé. La personalité est tout aussi rigoureusement structurée dans le roman réaliste que dans la tragédie racinienne". [1]

Din contră, NOUL ROMAN care se definește polemic, prin opoziție față de acești parametri, pune individul în simpla condiție de a exista, lipsindu-l de o conștiință selectivă, sau adesea chiar de o psihologie. Cadrele temporale sînt obturate, trecutul și viitorul sînt asimilate unui prezent al enunțării, ceea ce duce la anularea ideilor de personalitate, formare sau evoluție. Non-pertinența și nu semnificativul, disiparea

Paul Dugneanu

Continuare în pag a 6-a

● În acest număr : ● **RITMURI ÎN AUGUST** ● **Locuri care au devenit istorie :** «Mormîntul albastru al eroilor, desenat de camarazii lor» de Patrel Berceanu ● **«Vis de război»** de Ion Gh. Pană ● **«Schug»-urile Marelui Stat Major și ora «H»** de Haralamb Zincă ● **Poeme** de Ion Dodu Bălan ● **Profil :** Eugen Negrici ● Tema unității naționale de A. Armbruster ● **Cronica literară :** Dan Cristea despre volumul **„În căutarea sensului pierdut" de Ion Băieșu** ● Cartea de debut de Nicolae Ciobanu ● Compendiu ● Viața cărților ● **Atelier literar** de Geo Dumitrescu ● **Prezențe scriitoricești** ● Mapamond

cronica literară

ION BĂIEŞU
«ÎN CĂUTAREA SENSULUI PIERDUT»

Scris din perspectiva unui sănătos bun-simţ şi a unei organice neîncrederi în tot ceea ce încalcă şi forţează limitele firescului, ale unui firesc trasat de normele vieţii înseşi, nesofisticată şi de loc rigidă, teatrul plin de vervă al lui Ion Băieşu este un teatru al deriziunii şi al discreditării, un mediu mereu prielnic pentru demascarea falselor pasiuni, a şarlataniei sentimentale, a imposturii capabile să prolifereze, a pretenţiei şi a mimetismului existenţial, a agresivităţii insinuate într-o voioasă, jovială familiaritate. Tema mare a acestui teatru, întrupat într-o lume aflată mai mult sau mai puţin la periferia societăţii, ar putea fi socotită criza de identitate şi semnul sigur că lucrurile nu stau prea bine cu eroii care îl populează îl constituie chiar limbajul personajelor create de autor. În cordialitatea lui locvace, el ascunde o violenţă de-abia stăpînită ; în cuvintele mari şi în frazele sforăitoare, fals patetice care îl împănează cel mai adesea mocnesc sau pur şi simplu se răsfaţă cruzimea, trivialitatea, platitudinea, invidia sau prostia, credulitatea despotică ori despotismul incipient naiv.

Observator atent al concretului diurn care îi inspiră aproape în totalitate piesele, cu o privire uşor sceptică, dar în realitate afectuoasă asupra acestuia, Băieşu ştie şi în acelaşi timp demonstrează convingător că autenticul fond al fiinţei umane se manifestă în forme mai subtile, mai profunde, mai puţin **zgomotoase** decît cele propovăduite sau întreţinute de „fanaticii" **bunelor** intenţii ori ai **marilor** sentimente. În spatele demistificării întreprinse de el la adresa imposturii de orice natură se pot întrevedea un apel la conservarea şi ocrotirea acestui fond intim, fragil de cele mai multe ori, o chemare spre pondere, discreţie şi pudoare, un cald interes, oarecum neaşteptat la un umorist, pentru omenescul viu şi cuprinzător al fiecărei făpturi. Amestecul de limbuţie şi potlogărie, de cruzime şi de tandreţe, de violenţă şi de duioşie, de afirmare şi de **negare**, de sporovăială vulgară şi de tăcere semnificativă, amestecul, în fine, de realitate **plină** şi de bufonerie absurdă face originalitatea acestui teatru spontan, viu, îmbrăţişat şi savurat de public, teatru care militează nu pentru **normalitatea** comportamentală apăsată, supraabundentă, ci pentru înţelegerea nuanţată, cu superior umor a lucrurilor, pentru o viaţă în care îşi au locul bine stabilit, fecund atît regula, principiul, cît şi întîmplarea care eliberează şi condimentează existenţa.

Impostura pe care o dezbat şi o combat deopotrivă piesele lui Băieşu este strîns legată de agresiune, de violentarea identităţii şi libertăţii celuilalt, şi „serioase" ori mai puţin „serioase" aceste piese întîlnesc, din fericire, ca şi în urmarea unui bun instinct dramatic, o temă cu indiscutabilă priză asupra conştiinţei contemporane. Aproape că nu există piesă a lui Băieşu care să nu conţină un gest de violenţă, de constrîngere, de dominaţie, de imixtiune brutală în teritoriul existenţial şi în secretele intime ale aproapelui. Delaţiunea, intriga, curiozitatea bolnăvicioasă, apariţia nedorită, arbitrară cunosc aici o largă gamă de expresie, de la formele joviale, alerte, aproape **confraterne** pînă la cele de o crudă iresponsabilitate şi violare a statutului uman. Spionul, sub diverse înfăţişări, cum observă şi Eugen Simion în postfaţa volumului **În căutarea sensului pierdut**, este unul din personajele favorite, obsesive ale dramaturgului. Raptul de trăiri, ale altuia ori ale altora, constituie una din rotiţele principale ale mecanismului dramaturgiei lui Băieşu, creînd pe fundalul de obicei jubilativ, de o suspectă nepăsare voioasă un **ce** neliniştitor, de rău augur, sufocant în ultimă instanţă. Nimeni nu are dreptul să-şi păstreze propriul secret, par să spună multe din personajele acestui univers, punînd în slujba convingerii lor o imaginaţie şi o perseverenţă diabolice. Ca în teatrul lui Caragiale, totul se desfăşoară cu uşile deschise, semn, pe de o parte al tipicului temperament balcanic, dar, pe de alta, şi semn al unei indiscreţii cu mai grave consecinţe.

Vinovat de delaţiune, de falsă delaţiune, personajul feminin din **Iertarea** îşi asumă „rolul de ambasadoare a umanităţii" pe lîngă fosta-i victimă, încercînd s-o readucă pe calea unei presupuse normalităţi. Fanatică (epitet preferat de Băieşu) a „altruismului", a „generozităţii", eroina îşi justifică într-un chip cinic demersurile de realibilitare : „Forţa aceasta, pe care mi-a dat-o natura, trebuie să mi-o exercit asupra cuiva, asupra unui om. Tot timpul trebuie să simt pe cineva în mînă, să-l văd cum se modifică sub privirea mea, tot timpul trebuie să fac ceva". Începută ca o dramă a recuperării adevărului unui timp trecut, piesa prefigurează un univers moral întors pe dos, în care nici călăul, nici victima lui n-au nevoie de adevărul autentic al vieţii. În **Chiţimia**, personajul cu acelaşi nume fură identitatea, ideile, chiar şi logodnica prietenului celui mai mai bun, mort pe front. Relaţiile cuplului astfel constituit sînt, sub formele îngăduinţei şi ale aşteptării, de o crîncenă ferocitate, aspect pe care, de asemenea, Băieşu îl cultivă cu predilecţie în dramaturgia sa. Un exemplu al fanatismului justiţiar, împins peste limite normale, este oferit în **Vinovatul**, piesa poate cea mai psihologizantă a autorului. În **Preşul**, comedie aparent fără greutate a vicisitudinilor traiului în comun, întîlnim de fapt un mic infern a ceea ce numeam agresivitate jovială. Absurdul se strecoară aici în mijlocul celei mai banale realităţi şi prin uşile mizere ale unui bloc pătrund cu forţa trivialităţii impostura, suspiciunea, arbitrarul, escrocheria măruntă ori prostia provocatoare şi satisfăcută de sine. Cu obiceiul tipic al personajelor lui Băieşu de a comenta totul, cu crasă suficienţă şi cît mai locvace posibil, chiar şi ideile mai „înalte", unul din ipochimenii comediei expune următoarea „teorie" asupra poeziei adevărate : „Păi, măi tovarăşe, aici în Capitală se scrie marea şi adevărata poezie ? De ce nu te duci să cunoşti viaţa în miezul ei, undeva prin Maramureş, Oaş, Suceava, Dorohoi, Ilva Mică, Ilva Mare, Odorhei... Eminescu cum a procedat ? A luat-o de mic pe jos, a văzut una, a văzut alta, şi uite ce carieră frumoasă a făcut. De ce nu te retragi undeva la ţară, la aer curat ? Nu vezi ce palid eşti ?". În **Alibi**, excelent este portretul savuros comic, dar nu mai puţin ameninţător, al unui „sincer" al delaţiunii, care, asemeni eroilor dostoievskieni, îşi strigă în gura mare păcatul, cu gîndul la purificarea de rău. Lista indiscreţilor de o stupidă cruzime se continuă, tot aici, cu profesionistul Gripcă, şef de personal la secţia de parcuri şi lacuri, care îşi recunoaşte şi el, cu voce tare, vinovăţia : „Dragul meu prieten, iartă-mă ! Dacă poţi... Sînt un monstru... M-ai caracterizat bine : idealul meu în viaţă a fost să descopăr răul din oameni... Sînt un individ bolnav...". Tratînd lucrurile în acest mod, deriziunea lui Băieşu nu este mai puţin eficace, ea discreditînd violent practici de tristă amintire.

În alte cîteva piese scurte ale dramaturgului, în mijlocul unor situaţii absurde, de falsă bufonerie apare replica serioasă, gravă, plină de miez, trimiţînd fără greş la adevăruri ale timpului contemporan. Violenţa demenţă şi sadismul gratuit sînt astfel portretizate în **Dresoarea de fantome**, unde sînt suficiente cîteva replici pentru a ne convinge de bătaia mai lungă a piesei decît lăsau să se întrevadă simplele ei aparenţe. Aluzia la o experienţă coercitivă transformă mica scenetă într-o parabolă frisonantă : „Am o asemenea experienţă că dacă mi-l dai şi pe dracu pe mînă, în cinci minute fac înger din el. Adevărul e că orice se poate dresa în ziua de astăzi. A progresat lumea formidabil". Mimetisme existenţiale, demascînd impostura născută în marginea modelelor oferite de literatură şi de prejudecăţile ei, sînt descrise cu vervă în **Puterea dragostei**, **Experimentul** sau în scurta piesă care dă titlul întregului volum.

Demonstraţia fundamentală a lui Ion Băieşu făcută în favoarea sincerităţii şi autenticităţii de expresie a sinelui intim, a identităţii de structură morală şi sufletească nu rămîne doar la dezbaterea încălcărilor de firesc, cu formele lor aberante, ci se afirmă transant recuperator în ordinea opţiunilor în piesa **Jocul**, cea mai profundă şi mai deschisă omeneşte dintre lucrările de pînă acum ale autorului, luînd locul, după opinia noastră, în ierarhia de valoare a teatrului său, dramei **Iertarea**. Rezumînd însăşi **morala** de bun-simţ a autorului ei asupra modului de a aborda existenţa, **Jocul** este o piesă a tăcerii şi a absenţei într-un teatru ocupat, aproape pînă la saturaţie, de locvacitatea tîmpă sau frivolă, ca şi de prezenţa **groasă**, pitorească. Ea aduce o binefăcătoare afirmare a omenescului profund în această dramaturgie în care individul este de atîtea ori nesocotit, agresat sau chiar negat de situaţii sau de semenii săi. O certitudine umană foarte simplă şi mereu previzibilă pentru un ochi atent ridică teatrul lui Ion Băieşu din apele asfixiante ale trivialităţii, ale conformismului moral şi ale imixtiunii agresive, scoţîndu-i mai clar în evidenţă adevăratul mesaj. Pentru prima oară, omul lui Băieşu pornit în căutarea fanatică, absurdă ori ridicolă a unui „sens pierdut" află, cu decenţă şi calmă concentrare, adevăratul sens al vieţii în demnitatea de sine.

În sfîrşit, replici excelente, sesizante, de un umor savuros ori de o ironie sfidătoare care brăzdează la momentul oportun textul explică succesul binemeritat al acestei dramaturgii de primă mînă în contextul teatrului nostru de azi.

Dan Cristea

CARTEA DE DEBUT

Vară timpurie
Reflexe marine

Foarte buna impresie produsă de poeziile publicate prin reviste, majoritatea în „Luceafărul", de Ioana Ieronim, este din plin autentificată acum, cînd tînăra scriitoare se înfăţişează cititorilor cu prima ei carte. Vădit marcată de lectura intensă a „noii poezii" americane din prima jumătate a veacului nostru (William Carlos Williams şi Wallace Stevens de pildă) poemele din volumul **Vară timpurie** (Editura „Cartea Românească", 1979) se remarcă şi ele prin citadinismul lor frust, antisimbolist am spune, graţie atît „realismului" ostentativ reportericesc al eşafodajului figurativ cît şi (mai ales) revelatorului simţ modern din unghiul căruia sînt receptate „semnalele" vieţii de fiecare zi : „Aici aproape, o maşinărie / ca un dragon cenuşiu întinde gîtul / se repede fulgerător / şi muşcă din pămînt // Cîtă splendoare în saltul mortal al pisicii / spre şoricelul de pislă, văzut-ai ? / O fată trece cu paşii fragili, în coturnii la modă / printre munţii sălbatic mirositori / răscoliţi din adînc — / şi rîde în cabina rotitoare / băiatul cu tricou roşu : LOVE ME / scrie pe pieptul lui — / roşul s-a întins puţin / în literele albe / Respirînd egal, gura se-apropie de pămînt / muşcă plin, fără foame — / printre colţii metalici / fragede rădăcini ale ierbii / sorb o clipă lumina" **(Pastel)** Cum lesne se observă, dată fiind masiva prezenţă în prim plan a detaliului de viaţă (direct „fotografiat), cu o expresie împrumutată de la Wallace Stevens am putea zice şi noi că în pastelul de mai înainte asistăm la „lupta fundamentală şi nesfîrşită a poeziei cu faptele". Într-adevăr, rar ne este dat a întîlni o mai decisă şi (aspect esenţial !) firească propensiune spre dezabstractizare a reflecţiei şi confesiei poetice pe această cale, a plonjonului în peisajul citadin, precum în versurile Ioanei Ieronim. Şi totuşi, în pofida prozaismului lor imagistic şi a gesticulaţiei lor cotidiene, artisticeşte, poemele evită cu mult aplomb alunecarea în banalitatea efemeră, în practica poetizărilor factice. Un instinct foarte sigur de el pentru identificarea ideilor morale de anvergură existenţială, idei ce-şi conservă prezenţa latentă în orice lucru, face ca, pe neobservate, poemul să degaje o anume atmosferă de intensă încordare sufletească : „Nu, n-a fost un moment de reculegere // Femeia se gîndea că supa dă în foc / un artist lacrimi verzi picură din sticlă / nişte bărbaţi citeau ziarul pe furiş / un copil îşi deslega patinele / tranzistorul uitat în iarbă gîngăvea / o fată îşi punea bucle false pe creştet // eu murmuram în gînd / din cîţi paşi se poate consuma / această insulă zburătoare" **(Reculegere)**.

Dramatismul poeziei scrise de Ioan Ieronim, simplu spus îşi are originea în aproape niciodată istovita înfruntare dintre stressurile traiului de fiecare zi în contextul tiranic, riguros delimitat, al civilizaţiei moderne şi „vocea" lăuntrică a eului uman ce reclamă cu legitimă obstinaţie dreptul la visare, la idealizarea de sine şi prin sine. Asemenea lui „Shiva cel cu multe braţe", poeta avansează „prin mulţimile orei de vîrf", spală „podelele verzi şi toate geamurile oraşului", spintecă „peşti şi conserve", toacă „o mie de verze", clăteşte „o mie de farfurii", goneşte „vălătucii de praf de sub mobilele grele", bea „cafea cu năut, apă de chiuvetă, votcă şi ceai medicinal" etc. : aşadar este literalmente captiva sufocantului stereotipism al existenţei de fiecare zi şi totuşi nu se poate împiedica de a-şi spune mereu că „în miezul de întuneric pur mai ning pulberi stelare". Întrebarea este dacă nu cumva, în realitate, această împătimită dorinţă de străpungere a zidului aproape vizibil ce încercuieşte viaţa trăită direct prin lucruri, nu exprimă decît simple „petice colorate ale entuziasmului şi iubirii", ori „doar înşelăciunea căilor zigurate ale văzului".

Răspunsul la întrebare încearcă să şi-l dea poeta însăşi, conştientă fiind de caracterul ireductibil al contradicţiei dintre planul vieţii reale, de o parte, şi ideale, de altă parte : „Aş scrie un poem / ca o mînă delicată, lunară / întinsă către voi/ cu unghii lungi, vopsite violet sau verde // O mînă lîngă care mîna mea adevărată / amarnic s-ar ruşina" **(Desen)**.

Şi totuşi, în cîteva rînduri, Ioana Ieronim îşi ia riscul de a se lăsa prinsă în mrejele visărilor exultante, desprinse de contingent. Dar ce deficit de substanţă lirică autentică se resimte acum şi ce invazie de cuvinte solemn-devitalizate, definitiv prinse în caruselul frazeologiei retorizante ! „Mai ştii cît vrei să dărui, cît te fură ? / Gîndita-i cît e trup, cîtă visare ? / În apa minţii cea lunecătoare / ai mai găsit pămîntul cu măsură ? // Pe pleoapa-mi albă palida ta gură — / mă aflu singură ? Cu tine-s oare ? / Mai ştii cît vrei să dărui, cît te fură ? / Gîndit-ai cît e trup ? Cîtă visare ?" etc **(Vieuxstil I)**.

„Toate ideile trebuie exprimate prin lucruri", postulează la rîndul lui, William Carlos Williams, celălalt mare poet american invocat la început. Se pare, într-adevăr, că, cel puţin deocamdată, şansa poeziei Ioanei Ieronim se leagă strîns de satisfacerea deplină a acestui „program".

Frecventat de un numeros public, recunoscut pentru succesele sale temeinice, cenaclul **Poesis**, de sub egida Casei corpului didactic Constanţa, se recomandă cititorilor prin culegerea de versuri recent apărută, semnificativ intitulată **Reflexe marine**. Îngrijitor pasionat şi competent al culegerii este conducătorul cenaclului, profesorul Florin Pietreanu, el însuşi poet de reală vocaţie, eseist şi istoric literar merituos, cunoscut mai ales din paginile revistei „Tomis" şi ale ziarului „Dobrogea nouă". Exigent şi sigur de gustul său critic, Florin Pietreanu face loc în cuprinsul cărţii unor bogate cicluri de versuri semnate, în ordine de : Maria Butnaru, Georgeta Căpriţă, Vasile Cojocaru, Aurel Dumitrescu, Ion Faiter, Elvira Iliescu, Ileana Jean, Dan Jugănaru, Ion Roşioru, Iosif Şerb, Hortensia Teodorescu, Eugenia Vijiiac, Constantin Voiciîă şi Bogdan Zamfirescu.

De reţinut că, aşa cum se desprinde din cuvîntul înainte al îngrijitorului, placheta **Reflexe marine** exprimă, totodată, participarea cenaclului **Poesis** la actuala ediţie a Festivalului naţional „Cîntarea României".

Nicolae Ciobanu

compendiu

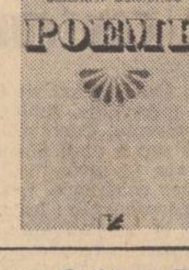

Szilágyi Domokos : „Poeme"
Editura Cartea Românească, 1979

● Antologarea şi traducerea poeziei lui Szilágyi Domokos este un binevenit prilej de a lua cunoştinţă cu structura dilematică a unuia dintre remarcabilii poeţi maghiari din ţara noastră. Mereu aflat în căutarea adevăratei sale identităţi şi înarmat doar cu voinţa sa de a convinge, pe care o abandonează deseori, copleşit de concurenţa simplei existenţe, poetul luptă cu durata propriului mesaj, cu incapacitatea de a transforma prin forţa gîndului lumea. Faţă în faţă cu trăirea concretă, comentarea ei îi apare ca o formă de supravieţuire, dacă nu inutilă, cel puţin în foarte multe ocazii supusă eşecului. Pentru Szilágyi Domokos alternarea între revelaţie şi aneantizare se petrece pe unica faţetă a suferinţei. Privind în faţă şi din ce în ce mai aproape obsesiile care îl macină, poetul îşi pune singura problemă insurmontabilă : cum să dovedească rosturile tuturor eforturilor de a depăşi prin cuvînt dimensiunile vieţii care se cantonează tot mai mult într-o valorizare meschin-epidermică : „...Uneori aproape că sînt un bărbos înţelept : / atotpriceput şi toate-nţelegînd, liniştit foarte şi — foarte deştept — / dar nicicînd mulţumit, nicicînd şi asta-mi zgîndăre-ades / în clipele cele mai roze gîtlejul, să strig, să mă fac înţeles / că eu nu m-am legat, tovarăşă Viaţă să trăiesc pentru un cerc strîmt, de familie / nu pentru tihnă — nu pot ; / Curioasa mea fire, a celui de optsprezece ani, îşi dorea nu una, ori alta — / ci tot: absolut tot : / nelinişte, căci doream transformarea, nesfîrşit, în mine şi-afară". **(Aritmetică)**. Urmărit de spaima unei posibile canonizări într-una din formele comune de existenţă, poetul nu caută ostentativ stări de excepţie, ci la hotărîrea să descopere în orice situaţie sîmburele de originalitate pe care să-l epuizeze sentimentele şi spiritul său. Apelînd la o structură contrapunctică, impunînd afirmaţii grave cu alură aforistică, această poezie reprezintă însăşi disputa pentru a cuceri fiecare afirmaţie, fiecare certitudine. („Gîndul sfîrşeşte prin a sfărîma orice / formă orbitoare, -e-un drum cumplit spre simplitate... / Nu cuvintele ţi le-ai risipit pe tine risipitu-te-ai — / de multe ori ai fost silit să-ţi drămuieşti nu numai banii de coşniţă ci şi libertatea pentru a-ţi mai rămîne şi pe mîine. / Ai fost silit să drămuieşti ; / propria-ţi risipire a fost necesară, conştientă. / Întotdeauna i-ai urît pe-aceia ce descoperă-anumite lucruri / numai pentru a fi potrivnice celor ce sînt" **(Bartok în America)**. Raţiunea disecţiei existenţului pe care mereu încearcă s-o ducă pînă la ultimele consecinţe, autorul ne face să concludem că ceea ce contează din toată activitatea umană de cunoaştere nu este suprafaţa pe care o putem atinge cu gîndul, ci exactitatea, corectitudinea cu care vedem realităţile.

Gheorghe Azap : „Eţetera"
Editura Facla, 1979

● Aparent poezia lui Gheorghe Azap este un spectacol bazat pe o retorică seducătoare şi un repertoriu bogat de galanterii sentimentale. Chiar titlul şi numeroasele dedicaţii ne-ar îndemna să credem că aceste poeme vin să elogieze trăirile de o clipă. Dincolo de risipa unor versuri de excepţie, realizată cu o generozitate aproape periculoasă, poetul uită parcă să-şi înfrîneze verva, iar explozia lexicală tinde să-i şteargă sensurile profunde. Permanent însă Gheorghe Azap introduce, prin ironie şi evidentă detaşare de evenimentul care-i prilejuieşte poemul, o nuanţă acut polemică, dezvăluind cu gravitate conflictul între uşurinţa de a înfrumuseţa situaţiile dramatice şi realitatea pe care nu o mai poate modifica. Întrecîndu-se parcă pe sine cu fiecare poem pentru a găsi o asociaţie insolită, cultivînd un limbaj argotic, autorul parcurge pe nesimţite drumul de la ecourile minulesciene din primul ciclu — **Jalobe sentimentale**, la un suflu eseninian vital în **Peripeţii noctuliscente**. Poetul imprimă versurilor sale o melancolie, adesea direct afişată, exacerbîndu-şi sentimentele pe care iniţial părea că ar dori să le ridiculizeze. Exaltările sale rămîn cuceritoare, deşi nu întotdeauna sînt menţinute la aceeaşi intensitate pe parcursul întregului poem. Saturat de un lirism cu rol de balsam sentimental, Gheorghe Azap îşi revendică, în mijlocul unor modele „clasicizate", o răfuială spirituală cu toate stările aparent periferice, dar care contribuie şi ele definitoriu la alcătuirea istoriei unei trăiri sau a unei senzaţii. Neacceptînd expunerea dramelor de fiecare zi ca atare, poetul exersează o gamă variată de zîmbete, de la surîsul pur la cel ironic, pînă la o netrunchiată grimasă („Sînt destrămat de-atîta înstrăinare dură. / Şi-ntr-un aşa dezastru ce pot să mai însemn ? / Ce rost că ştiu să intru acu-n literatură : / Cum a intrat în Troia un armăsar de lemn. **Dezastrul**). Bravînd în faţa spaimei, transcriindu-şi încîntările, versul lui Gheorghe Azap ne transmite o atitudine stenică în care fiecare gest devine un argument definitiv şi irevocabil al unei mari plăceri de a trăi cu egală pasiune la toţi polii existenţei („Cînd ceru-şi proliferă superbele insecte : / Descălecat în şoldul Dianei goale-puşcă, / Îmi modelez, magnific, în steaguri insurecte, / Năpîrcile de gînduri ce creierul mi-l muşcă. **Voi dăinui de-a pururi !**).

Andrei Roman

viaţa cărţilor

poezia

Elegia stenică

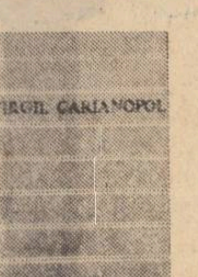

● O selecţie severă din poezia lui Virgil Carianopol publică, în colecţia „Cele mai frumoase poezii" Editura „Albatros"*) : selecţia de faţă e cea mai semnificativă culegere de pînă acum din sfera acestui poet ajuns la vîrsta cînd îşi poate permite o cuprinzătoare retrospectivă. În prefaţa cărţii, Al. Piru face un comentariu adecvat evidenţierii vîrstelor operei poetului ; după opinia prefaţatorului, sprijinită şi pe textele criticilor, Virgil Carianopol ar fi, la început un extremist, apoi un eseninian, ca după război să devină parţial un romantic de rezonanţă mussetiană, un poet încălzit de sentimentul încrederii în valorile inalterabile ale artei, uneori horaţianizînd rămînînd pe tot parcursul un poet autentic.

Fără să modificăm caracterizările prefaţatorului şi fără să enumerăm cu exactitate capodoperele poeziei lui Carianopol aşa cum acesta o face, enumerare ce ţine fatalmente şi de subiectivitate, vom încerca o explicare genetică (nu o justificare) a vîrstelor acestui armonist sincer care a reimpus în lirica noastră modalitatea elegiacului. În primul rînd, trebuie spus că prea mult se porneşte de la o afirmaţie călinesciană prin care poetul este un eseninian ca şi Vladimir Cavarnali. Ultimul a fost într-adevăr un eseninian de influenţă directă, pe cînd eseninianismul lui Carianopol este numai coincident, cum tot coincidenţe sînt rezonanţele lui Musset.

Poetul debutează cu versuri cuminţi (1931) şi numai al doilea volum, intitulat chiar **Virgil Carianopol** — 1934, e programatic suprarealist, „făcut" suprarealist. Criticii, printre care G. Călinescu, îl consideră o „poză" literară. La direcţia suprarealistă poetul renunţă, după volumul **Un ocean, o frunte în exil**, col. revistei „Unu", 1935, păstrînd totuşi din această orientare pentru un timp cîte ceva într-o sinteză ce nu-l dezavantajează. De abia de la al patrulea volum **(Scrisori către plante**, 1936), şi mai ales de la al cincilea **(Carte pentru domniţe**, 1938) putem vorbi de un timbru nou în poezia sa melopeică, tristă, abundent configurată de teme şi sensibilităţi rustice, fără să fie un inventar rural.

În parte, temele lui Carianopol coincid cu ale marelui poet răsăritean dar au alte rezolvări poetice ; nu avem de-a face cu un Esenin citit sau adaptat unei alte lumi, în cazul de faţă lumii noastre. Ţăranii lui Carianopol au nobleţe de voievozi sau de zei păgîni. Poemele sale mai vechi erau cîntece sau plînsete zadarnice **(Rugăciunea zadarnicei mele călătorii)** în care ţărăncile aveau „obrajii rumeniţi ca pitele de ţară", ţăranii aveau „cojoacele rupte", privirile-oţel, „din tăiş de secure", ei duceau la oraş „dimineţile-n căruţe" etc.

Poemele noi (de la volumele **Versuri**, 1967, **Cîntece de amurg**, 1969 **Viorile vîrstei**, 1971) ne oferă o surprinzătoare evoluţie ; prozaismul metaforizat de care s-a vorbit în critică — în fond un efect de modernizare stilistică — ca şi tonul de melopee dau impresia unei stratificări. Acum poetul cultivă un neoclasicism din care nu lipsesc — la scară redusă — elementele care-au constituit originalitatea sa distinctă. Apropiată de lied, cu metafore mai puţin violente, meditativă, poezia ultimelor cărţi, fără să abroge nostalgia prorustică, devine mai fluidă şi — în sensul cel mai bun al cuvîntului — numai sentimentală : „Cîte-un cînt tresare cîteodată / Şi se strînge-n urmă somnoros. / Stelele în rochii lungi de aur, / Îşi tîrăsc dantelele pe jos / Ce înaltă pare noaptea toată, / Gîndurile cîte-un plop stingher / Şi din slavă, luminînd pe lume, / Liniştea cătunelor din cer".

Poezia sa nu are nimic compus, e curgătoare ca un vînt care plînge, ca o apă de cîmpie. Cîmpia e orizontul spaţial al acestor poeme ; în cîmpie poetul vrea să se întoarcă lăsînd şi „glorie şi nume", oficiind într-o georgică autohtonă, alături de strămoşii plecaţi numai simbolic în istorie.

Spuneam la început că poetul a frecventat suprarealismul, dar nu ca o modă poetică, ci a crezut, pentru moment cu sinceritate, în această experienţă ce i-a fecundat poezia, păstrînd din ea mai ales spiritul de revoltă. Trebuie spus că şi volumele suprarealiste îşi aveau elegiile lor ; iată o elegie dedicată **leliei** (nume scris cu literă mică) : „lelia (ţi-aduci aminte cum striga pădurea după noi) ţi-aduci aminte sborul de lampă-al cocorilor) ţi-aduci aminte cum scuturam perinele de vise /.../ lelia, lelia unde sînt arborii / cu doinele întinse peste umerii noştri". Lexicul poemului suprarealist citat nu e altul decît cel din **Scrisorile către plante** de mai tîrziu. Deci, ruptura ce s-a produs în poezia lui Carianopol nu e totală ci doar uşor programatică. Filoanele elegiace, trucate, din volumele sale avangardiste sînt cultivate cu amplificări în opera ulterioară. Elegia e un pretext pentru intrarea şi ieşirea din anotimp, dar şi un motiv erotic, e un pretext pentru reflecţie dar şi o ipoteză a fericirii. „Ce frumos ne iubim, dragostea mea ! / Vorbele nu sînt de mătase / Toată vremea alergăm / Pe cîmpiile covoarelor de prin casă". Aici elegia e un madrigal cu deschideri spre orizonturi agreste. Elegia lui Carianopol nu are un conţinut tragic, e numai o formă de discurs poetic în care se scriu „scrisori către plante" în care sînt chemate cîmpiile să se întoarcă acasă din covoare şi-n care totul devine cîntec românesc.

Emil Manu

*) **Virgil Carianopol : „Viorile vîrstei", Col. „Cele mai frumoase poezii", Editura „Albatros", 19.8.**

proza

Invenţia barocă

● Fanteziste, ironice, cu o naraţiune fluidă, fără limita verosimilităţii, sînt „Scrisorile Imperiale" de Platon Pardău *), romancier în plină metamorfoză. Autorul debutase cu poezii („Scara lui Climax" era nu fără interes), ne-a dat ulterior cîteva romane de actualitate acută, în fine, aproape inexplicabil, şi-a modificat tehnica în „Uimitoarele întîmplări ale lui Ulise şi ale Penelopei". Al treilea „Platon Pardău" e, prin urmare, un prozator modern, de speţă barocă, uşor dedat fabulaţiei simpatice, un stilist ornamental cu măsură, a cărui însuşire nu constă în maşinăria nestăvilită de imagini propriu-zise ci în imaginaţia fără margini, care împrăştie vremea şi locul. „Scrisorile Imperiale" conţin evenimente practic inenarabile. Într-un imperiu ceţos, cu neputinţă de reperat geograficeşte, Împăratul trimite prin mesageri epistole personale supuşilor vechi şi noi. La Doruna (localitate iarăşi imaginară) un „Cetitor de scrisori" descoperă în epistole un sens defavorabil, este suduit de concetăţeni şi pleacă în Capitala Imperiului să se dumirească prin directa audienţă la Împărat. Un ziarist, Arthur, şi o domnişoară Angst, de asemenea reporter, îl iau în primire pe ciudatul vizitator. Arthur deduce că oaspetele venit de la ţară ar dori să comploteze contra Împăratului şi începe o vastă anchetă care îi aduce dispariţia. Domnişoara Angst se amorezează iremediabil de „Cetitorul de scrisori". În fine, după aventuri indescriptibile, acesta e chemat de Împărat, însă pregătindu-se de primire, dispare, împreună cu alţii într-un cataclism enigmatic.

Acestea sînt momentele principale, neîndoios schematice, fiindcă în marginea lor cresc întîmplări miraculoase, apar oameni de tot soiul, dihănii vorbitoare, locuri misterioase care înfioară pe cititorul pusilanim. Precum în romanele baroce, în „Astrée" sau în „Amadis de Gaule", spaţiile sînt curat imaginare şi se modifică necontenit. O metamorfoză fără sfîrşit a peisajelor dă „Scrisorilor Imperiale" o înfăţişare de film fantastic.

Autorul nu dezvoltă mari idei despre putere şi istorie, nu teoretizează precum Al. Ivasiuc şi nu utilizează un limbaj esopic. El fabulează într-un chip pur şi simpatic, cu efecte aci urmuziene, aci de „roman du terroir" cu un apetit rar al imaginaţiei, din speţa autorilor de călătorii marcopoleşti. Şirul de bizarerii baroce, izbitoare mai ales în vestimentaţie şi localizare, este practic nesfîrşit şi ar fi de tot superfluu să-l repet. Prin urmare, Platon Pardău vede elementul istoric precum o iluzie obiectivă, pe care simpla coerenţă intelectuală o transformă în palpabil. Vremea e de aceea o ficţiune : vii şi morţi convorbesc cordial, iar cetăţenii par să aibă, nu o dată, vîrste matusalemice. Cutare e contemporan aci cu Petru Rareş, aci merge în automobil şi citeşte jurnalul, altul e cînd notar într-un sat, cînd cadavru „interogat" la o mînăstire... neoficială. Şi aşa mai departe.

Umanitatea însăşi e un mecanism în veşnică modificare : un primar comunal pare uriaş într-un loc, în altă parte scade rapid în dimensiuni, o femeie dispare din camera unde este interogată şi vorbeşte cu o sirenă acvatică înotînd în mare, cătîrul Nubert vorbeşte, cugetă şi frecventează cercuri anarhiste, o căprioară participă la un colocviu cu banditul Niculiţă, îmbătrînit şi slab, cu barbă uriaşă, chelos. Imaginaţia e fără frîu şi efectul e întotdeauna simpatic, deşi cu înfăţişări curat neverosimile.

„Scrisorile Imperiale" formează un roman curat heterogen, lipsit cu intenţie de elementul plauzibil. Ar fi nedrept dacă aş face din pura trăsătură miraculoasă însuşirea principală a lui Platon Pardău. Cîte o scenă erotică e lirism pur, de rasă, cîte o viziune enigmatică şi tenebroasă are forţă inanalizabilă. Neîndoios că Platon Pardău şi-a făcut un stil din această epică dezlegată, la marginea fabulosului, cu efecte adeseori majore esteticeşte. A repeta însă această lume unică de ficţiune este cu neputinţă căci rezultatul estetic superior vine aci din surpriză şi din inverosimil. Cu „Scrisorile Imperiale", ucronia lumii europene moderne, în totul diferite de aventurile imaginare ale lui Ulise şi ale Penelopei, Platon Pardău ne dă un roman valabil, modern şi... insolit căci, în fine, condiţia prozei baroce, spre a nu fi stereotipă, este invenţia continuă.

Artur Silvestri

*) **Platon Pardău : „Scrisorile imperiale", Editura „Cartea Românească", 1979.**

critica

Ispita monumentalului

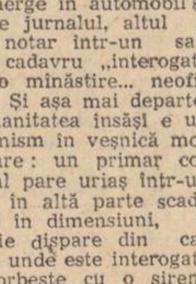

● Prima monografie românească dedicată **Parnasianismului**, scrisă de Margareta Dolinescu*), e un studiu deopotrivă sintetic şi comparatist, întemeiat pe ideea că cercetarea descriptivă a unui curent artistic e obligatoriu istorică şi că nu se poate face tipologie fără sociologie literară. Aceasta presupune reconstituirea şi reevaluarea nu numai a mediului originar de existenţă a lirismului parnasian (Franţa), ci şi itinerariul poeziei parnasiene în lirica lumii. Margareta Dolinescu e interesată nu numai de structura, ci şi de procesualitatea unui curent ce depăşeşte graniţele unei ţări şi ale unui veac. Cercetarea luminează concomitent invariantele şi variantele parnasianismului. Accentul e pus mereu pe relaţia text-context, artistic-social, naţional-universal, ceea ce presupune o interpretare dinamică, dialectică a tipologiei, atentă să nu ştirbească individualitatea creaţiei şi contribuţiei fiecărei ţări mediteraneene la impunerea şi diversificarea valorilor curentului. Într-o primă secţiune e prezentat aspectul ideologic, social şi artistic în care a apărut parnasianismul francez, raporturile sale nu numai antagonice cu romantismul, realismul, simbolismul etc., unitatea în diversitate a vocilor şi personalităţilor reunite sub auspiciile tripticului editorial **Le Parnasse contemporain.** Margareta Dolinescu evită antagonismele sumare, didacticiste (romantism — parnasianimism) vehiculate de o exegeză anchilozată.

Studiul cuprinde disocieri şi nuanţări la tot pasul. Temperînd entuziasme critice excesive el repune în drepturi contribuţia lui Leconte de Lisle, acolo unde alte studii se arată prea credule faţă de mărturiile orgolioase ale lui Mendès, luînd drept literă de lege declaraţiile unor parnasieni minori şi nu litera şi spiritul textelor de referinţă. Sînt dense consideraţiile privind valorile conceptului, discuţiile în jurul teoriei „artei pentru artă" sau cel avînd ca suport obiectivitatea, impasibilitatea parnasienilor precum şi toate acele pagini scrise în tradiţia unei solide **Stoffgeschichte**, care evidenţiază elenismul, istorismul, confluentele dintre artă, ştiinţă şi filosofie, cultul formei şi relaţia **expresia poetică — expresia plastică.** Unghiul axiologic e mereu prezent în acest prim capitol fără a fi la fel de evident în paginile ce analizează **Pătrunderile parnasiene în literaturile lumii** şi în genere atunci cînd nu există capitole speciale pentru fiecare ţară.

Prerafaelismul e prea puţin comentat. În schimb capitolele ce prezintă parnasianismul în lirica italiană, germană, în literaturile de limbă spaniolă sînt adevărate micromonografii, unele în premieră (italian, sud-american). Ele impresionează prin informaţie şi amplitudinea investigaţiilor.

Impun analiza sociologică şi tipologică a curentelor, comparatismul ce apelează la esteticile particulare, evidenţiind relaţia poezie-pictură. Nu e dezvoltat suficient cadrul filozofic şi de filozofia artei în care se dezvoltă curentul şi ramificaţiile sale naţionale. Sigur, Margareta Dolinescu şi-a propus de fapt o panoramă a literaturii universale din perspectiva parnasianismului, o lectură extensivă a curentului. Gigantismul proiectului, propensiunea spre critica monumentală explică o serie de omisiuni, uniformizări, generalizări sau prea scurte popasuri în unele literaturi.

Doina Uricariu

*) **Margareta Dolinescu: „Parnasianismul", Editura „Univers", 1979.**

LOCURI CARE AU DEVENIT ISTORIE

Mormîntul albastru al eroilor, desenat de camarazii lor

În primăvara anului 1945, doi ostași români aflați în Cehoslovacia, pe front, aveau atîta suflet în ei încît, nemaiștiind ce să facă cu el găsesc că n-ar fi rău să facă rost de un caiet și să pună în el cuvinte gîndite de ei.

Fruntașul Aurel Sîrbu, de fel din Tencănău-Dolj, observă că „firicelul de iarbă ce cutează să crească este imediat retezat de schije de brandt".

Fruntașul Coconoiu Gheorghe din Băilești-Dolj, prietenul cel mai bun al lui Sîrbu, dorind să învețe slovaca observă că „ied = cozlatca, bună-ziua = dobre-deni, mulțumesc = docuem" și așa mai departe.

În aceea zi, (19 aprilie), cei doi gîndesc cam așa : — ce-ar fi să mă fac dintr-o dată așa de mic să pot intra într-o scrisoare și cînd o s-o deschidă soția eu să sar din ea și s-o sărut cu foc (Coconoiu) ; — ete, că făcui 23 de ani și rămăsei necăsătorit și n-aș vrea să mă afle moartea pe aici fără să am și eu un fecior, să nu mi se uite numele în lume ; degeaba îmi scriu cei de-acasă să vin mai repede în țară, ce, parcă e după mine, să mai aștepte și ei un pic să se mai rărească gloanțele și să-i înghesuim pe nemți în țara lor (Sîrbu).

DEOCAMDATĂ, RĂZBOI

Șofer, în regimentul 2 care de luptă, fruntașul Coconoiu își urcă mașina într-un vagon pe 20 februarie și timp de 10 zile străbate pusta maghiară apoi se oprește la 12 km de front, la Demandița, în Cehoslovacia. Pe drum, băieții cîntau pe ruptelea, scriau scrisori după scrisori, jucau biza și-și povesteau de neveste, copii, iubite. Coconoiu se face foc pe nași-său, Neacșu, care face calea-ntoarsă fără să mai stea de vorbă, să mai plănuiască. E atît de mînios pe nașu-său încît are glasul pe dos.

În regiment primise haine noi, schimbase clocnărul la mașina sa cu motor Diesel („motor cu motorină, nu damă cu mandolină").

La Șahi, în Ungaria, se spetise dînd jos lăzi cu efecte, motoare, muniție. În Cehoslovacia, trenul se vîntura peste văi și dealuri, peste serpentine încrucișate pentru a se opri într-o Demandiță pitită într-o vale lîngă apa Hronului peste care se aflau hitleriștii.

Pregătirile de luptă pentru o nouă ofensivă erau în toi. Pe data de 27 martie 1945, regimentul 2 tancuri intră în acțiune. Adică, în luptă. Numai pentru ocuparea comunei Baica regimentul pierde șapte oameni : locotenenții Giorgi Ioan, Marceanu și Ioan Roșescu, sergentul Cristea Mihai, caporalii Preda Petre, Ionașcu David și fruntașul Constantin Tudor. În memoria sergentului Cristea și a caporalului Preda, Coconoiu desenează în caietul său două morminte albastre presărate cu flori cu petale roșii și albastre și scrie despre fiecare pentru a nu le uita vreodată chipurile și faptele. Cu un copleșitor simț al dreptății. Coconoiu scrie înaintea numelui lor, cuvîntul EROU. Scrise cu prinosul de curățenie al sufletului său rămas să se bucure în continuare de raza soarelui și de tremurul ierbii, cele două chipuri de eroi arată astfel : „sergentul-erou Cristea Mihai (cavaler) era din comuna Slăvesti-Teleorman, fiul lui Manole Cristea. Era un băiat foarte vesel și cumsecade. Purta o mustață subțirică pe buză. De meseria lui era lăcătuș. Am plecat împreună spre front. Pe ziua de 27 martie intră în luptă ca conductor de car R 35. Fiind el conductor de tanc, iar locot. Rosescu, comandant de car. Carul este lovit de un tun anti-car și este incendiat. Locotenentul arde complet iar serg. Cristea iese afară să se adăpostească. În aceste clipe cît a durat manevra, a fost lovit de gloanțele dușmane în cap și a rămas mort pe loc. Acest om a avut o presimțire grozavă. Pe vagon a jucat tot timpul transportului cu toți prietenii lui iar mie mi-a cerut carnetul ca să scrie ceva și a scris așa : „dragă Cucule, vezi că nu am intrat în acțiune, cînd intrăm, te rog, să scrii și la mine acasă".

„Eroul caporal Preda Petre. Era din Valea Lungă — Dîmbovița, lucrător la o fabrică petroliferă. M-am întîlnit cu el la București cînd ne-a chemat cu telegrame. Era un băiat robust și de o bunătate rară. Cînd ne-am întîlnit primul cuvînt mi-a spus că s-a căsătorit si nu a stat cu soția decît 2 săptămîni. Mi-a arătat și fotografia. Era o fată simpatică. Pe 9 martie am plecat împreună spre front. Pe vagon nu se putea să nu fie vorba de nevasta lui. O iubea foarte mult si îi părea rău că nu a stat mai mult cu ea. La Demandița a fost repartizat la compania a II-a care R 35. Fiind conductor de car a intrat în acțiune pe 27 martie. Carul a fost lovit de un proiectil. „El" a ieșit afară și a vrut să se adăpostească. În acest timp un al doilea proiectil a venit tot la carul lui, dar aceasta nu a lovit carul si a lovit pe caporal Preda în cap. Și astfel Preda cade erou pe cîmpul de luptă. Slavă ție, erou !".

SIMȚĂMINTELE UNUI OSTAȘ VICTORIOS

Cu două săptămîni înaintea victoriei, Coconoiu nici nu bănuia cît de aproape e ziua păcii. Și, totuși, primăvara aceea ploioasă îi dădea un simțămînt care nu-l lăsa să închidă ochii nopți la rînd. Ostașul Coconoiu era un învingător. Mîine-poimîine vine pacea și el trebuia să știe cît se poate de limpede ce fel de învingător era, ce fel de pace se va instăpîni. Cu o seară înainte scrisese pe nerăsuflate o strofă care i se rotește și acum în cap : „Multe neamuri rătăcite / Și sortite pribegiei / Au venit să fure pîine / Pe pămîntul României".

Da, dar vezi că nemții n-au furat numai pîinea altora, ei au pornit în lume să fure ceva și mai scump : omenia. Aflat în cerdacul gazdei sale (Ladislav Slefok din Pata nr. 257, județul Nitra), un ostaș român se gîndește că el se află acolo pentru a pedepsi niște hoți, nu hoții de pîine, ci hoți care au vrut să fure omenia din lume. Calitatea de învingător nu i-a alterat fruntașului Coconoiu bunul simț și setea sa de dreptate românească ; ar fi iertat poate niște furi de pîine, dar pentru nimic în lume niște tîlhari de omenie omenească.

NOUĂ ZILE ÎNAINTE DE A RENAȘTE, UN OSTAȘ VEDE IARBA CUM CREȘTE

Datorită unui ordin de front dat în dimineața zilei de 9 Mai 1945 prin care se consfințea pacea, Coconoiu s-a născut, ideal, a doua oară. Dar pentru această renaștere, el și toată armata română n-au stat cu mîna în sîn nici în ultimele zile dinaintea păcii. Astfel, în 9 zile, el a trăit și a aflat următoarele :

1 Mai. S-a deplasat la Sered să asiste la manifestația dată de slovaci în cinstea armatei române și sovietice. Slovacii erau încolonați astfel : 1) fete și femei, 2) biciclisti, 3) ceilalți, pe jos, cu drapele și placarte. Cel mai mult i-a plăcut însă o cununie la care a asistat în biserica din orășel, păcat doar că nu aveau luminări îmbrăcate în flori. La nuntă s-a bucurat toată lumea, inclusiv bogații de acolo. Între două toasturi se auzeau tunurile clămpănind neobosit.

2 Mai. Aflat în cerdac împreună cu Sîrbu, Coconoiu — neavînd gazetă — primește informații orale de la gazdă cum că : Hitler și Mussolini — împușcați, „Gheoring" — arestat, Horty — tot la fel. Toată seara au cîntat tunurile.

3 Mai. Un civil le spune că hitleriștii au capitulat, dar lor nu le vine să creadă, între o informație „civilă" și una militară fiind oarecari deosebiri de preciziune. Lîngă Sered latră mitralierele.

4 Mai. Și în acea zi „este foc, văpăi și pară / numai zgomot, numai fum / soarele închide-o rază / parc-ar vrea să nu mai vază". Să nu mai vadă războiul, adică. Coconoiu își aduce aminte cît de frumos sună clopotele în România.

5 Mai. Au pană de motor în cîmp. Sîrbu vînează un iepure care scapă, astfel, de groaza canonadei care nu se mai sfîrșește. Din cauza foamei Coconoiu văzuse iarba cum crește.

6—7 Mai. În drum spre Bratislava „păsările își înălnau cîntecul lor frumos cu bubuitul puternic al tunurilor". Victorioasă și ea, iarba crește chiar și neobservată de ostașul Coconoiu.

8 Mai. La 3 km de Austria, la Gaiany, se dă o serbare de către tanchiștii nostri. Într-un ziar de front, Coconoiu și ai lui citesc neasemuit de mîndri articolul „Șenilă lîngă șenilă", în care se vorbește de bravul lor regiment de tancuri. Dar și azi Coconoiu aude „un infernal de zgomot de tunuri" dovadă că... „doamne, unde-o mai fi și pacea !", Maiorul Ghițescu le spune că a auzit însă de încheierea armistițiului, iar un maior nu e un civil.

9 Mai. Regimentul e adunat în careu. Se comunică oficial PACEA. Se urlă literalmente de bucurie. Soarele e frumos în dimineața asta frumoasă și se înalță frumos pe un cer frumos. Toți sînt veseli și frumoși. Pe seară, răgușit de tot, Coconoiu se adresează unei certe posterități : „Dragă cititorule, te asigur că toți aceștia care am mai rămas în viață am vrea să avem o putere să putem trimite într-o clipă la familiile din țară frumoasa știre că am scăpat sănătoși și în curînd vom fi cu ei. Soarele merge frumos spre scapăt, se uită și el milos înapoi. Parcă ar vrea să spună celor vii : odihniți-vă sufletele de acum, că vă ajunge și vouă ! Iară celor căzuți pentru patrie : pace vouă, suflete frumoase și nevinovate".

Patrel Berceanu

Certitudine de generație

Urmare din pag. 1

locală, pe undeva, prin nord, am discutat pe îndelete cu doi bărbați din Maramureș, senini și siguri de ei, pe care Bucureștii îi impresionează, dar nu peste măsură. Un muncitor de pe undeva din Oltenia mi-a relatat cu calm și talent de povestitor, cum se descurcase într-o țară din Africa. Această ultimă întîlnire s-a petrecut în avionul de Tulcea. După un timp, fapt explicabil, am început să observ că anumite cuvinte se repetă, că există o mentalitate, care îi unește pe anumiți oameni, indiferent de profesia lor și de localitatea unde trăiesc și muncesc. Cel mai interesant mi s-a părut felul de a vedea lucrurile al oamenilor aflați în jurul vîrstei de treizeci și cinci de ani, adică al celor născuți odată cu Eliberarea, marele act politic, care a îndreptat istoria noastră pe o nouă albie istorică. Oamenii aceștia, de a căror vîrstă mă despart doar cîțiva ani, și al căror mod de a gîndi seamănă în mod simțitor cu al meu, au ceva deosebit de pregnant, care nu ține doar de psihologia unei anumite vîrste. Sînt oameni împliniți, cu familii, cu profesii bine stabilite, oameni care s-au realizat social, sau se află în curs de deplină realizare. În felul în care vorbesc despre realitățile sociale ale României socialiste se simte un dominant sentiment de încredere. Sînt oameni siguri pe ei, oameni care au certitudini ; pentru ei, blazarea este o boală necunoscută, despre care află din cărți. Te privesc în ochi și îți răspund fără să se grăbească la întrebările pe care le pui. Se află între energia explozivă a tinereții și înțelepciunea prudentă a maturității depline.

Dar nu numai în vehicolele, multe, în care m-am găsit în drumrile mele de reporter potențial, am avut ocazia să discut cu oameni care fac parte din generația lui 23 August. În multe alte prilejuri am avut ocazia să cunosc oameni ai acestei generații, pe care, dacă ar fi să încerc să o definesc prin doar cîteva cuvinte, aș zice : o generație sigură de sine, care are certitudinea unei solide pregătiri profesionale, care refuză speculațiile sterpe și preferă să muncească cu pasiune pentru țară și pentru ea însăși.

Am văzut prin filme, am aflat în cărți personaje din categoria celor aflați la această vîrstă. Personaje din țări străine, mai apropiate sau mai îndepărtate..Oameni frămîntați, inteligenți, pentru care cîmpul social din țările lor este un lucru confuz și primejdios, presărat cu tot felul de capcane. Oamenii de la noi, despre care am vorbit în aceste scurte însemnări, nu sînt nici ei niște roboți veseli, care nu cunosc îndoielile. Mentalitatea lor este însă optimistă, în esența ei. Este și aceasta una dintre marile realizări ale socialismului, ale țării noastre de azi.

Ritmuri în August

ION CRÎNGULEANU

Triumful libertății românești

Tu ești MATERIA ! Numai așa și
Numai așa
Îmi înțeleg mîinile fără tremur
Și frig
Ridicînd, libere, floarea la gură !
Numai așa îmi aud plămînii
ca pe niște munți vuind
Și, numai așa
înțeleg fluxul de dogoare al piinii !

Tu ești verbul strigat al Lumii,
Ești Materia ! Pe tine însuși auzul tău
Te aude
Și te vede însăși vederea ta ;
Pe tine, însuși singele tău
Te izbește în cosmos
Și te face viscol eroic,
În febra de zidire a lumii !
Tot ce este împotriva ta
Lanț, jug hidos, moarte se cheamă,
Hohot de gingii otrăvite este,
Antiverb și antilumină devine !
Tu ești Libertate, Materia. Ești forma
Patriei !
Nici un anotimp și
nici un fel de timp
Nu te pot întrece ! Nici mișcarea
Și nici creșterea, cum nici visul
Nu te pot întrece. Tu ești însăși ființa
Acestei Patrii numită Neam Românesc în
tot ce este munte și pasăre,
Pîine și Fluviu,
Cîntec și frig,
gînd și armă
jertfă și zbor
sau aripă viitoare !

Ești mai mult decît însăși Materia.
Ești forma țării și singele ei !

Tot ce-și imaginează pămîntul mai sfînt
Ești tu Libertate,
Ființa tuturor ființelor
Și liniștea lacrimii
În privirea care se înalță din bucurie ;
Tu ești inima
Și haina
Dar și aripa de foc a Poporului !

Pînă și cenușa
Face muguri în grădina ta
Tinără Materie,
Libertate !
Ești mai mult decît fruntea
Și mai înaltă decît înălțimea ;
Tu vezi cu singele
Și auzi cu poporul, —
Tu muncești cu toate mîinile
Și cu toate pupilele, tu gîndești
cu timpla, cu visul
gîndești cu mulțimea,
Cu temelia și patria !

Tu ești, Libertate,
Legea fundamentală
a mîinilor ridicate
în lumină pentru totdeauna !

Nimic și nimeni nu-i ca tine
Decît Poporul
Și singele lui plin de voință capitală ;
El, dacă vrea, dacă El hotărăște,
Se scutură ca un continent
pe cutremur,
Se scutură ca un nour de grindină.
Libertate, tu ești Materia,
Ești verbul decis, iarba intempestivă
Ești Lava —
Tu ești Poporul !
Sar ușile, sar orașele, saltă munții,
Fluviul aleargă invers,
Trece prin nord soarele,
O magnă-i creierul pămîntului,
Iar în centrul cerului
Arde o floare
Cînd se eliberează Poporul !
Așa vrea El
Așa arde singele lui —
Steagul lui tricolor așa vrea !
Așa vrea lumina lui

Așa vrea Partidul Comunist Român
Care-i este
Miezul de foc al materiei.
Așa vrea Poporul.
Așa hotărăște Materia !

Marșul tău e numai înainte,
Spre toate părțile cardinale ;
unanim,
plin de zbor
și material
E marșul tău !
Clădirea ta e în toate părțile cerului
Cum, însuși Poporul
E în toate părțile țării.
Libertate, tu ești legea fundamentală
a frunții și mîinilor noastre,
Cum lege fundamentală
ești
pentru fiecare inimă ce vine !

ȘTEFAN DUMITRESCU

Fii țara mea

Fii țara mea cuminte și adîncă
Vin epoce ca niște mari furtuni
Începe din străfunduri să te-aduni
N-auzi tu viermii lumii cum mănîncă

Și fii în zarea lumii temerară
N-au viitor în timp cei ce sînt lași
O țara mea mă rog să nu te lași
Auzi cum urlă vremile pe-afară

Tu fii mereu senină și-mpăcată
Și treci prin vremi ca plugul prin ocean
Fii mai puternică din an în an
Mai mîndră, mai frumoasă, mai bogată.

Istorie

Lumina curge pe codri ca apele
Revoluționarul în istorie aprinde focul
Uitîndu-se în el ca-n oglindă
În orașe se aude timpul rozind mai tare
făcînd un zgomot asurzitor
Din adîncul lumii se-nalță un corn
Cineva dă lampa mai mare în istorie
Neamul meu se vede pe coline
muncind.

DIM. RACHICI

Prin rădăcini

Faceți loc, faceți loc pentru pomii istoriei ! —
Ei trebuie să crească și să rodească.
Chiar între blocurile de beton,
Chiar după barajul cît muntele,
după șoseaua-n serpentină, unde
Mai persistă mirosul sudorii constructorilor
Îi poți vedea legănîndu-și coroana și rodul
bogat,
Le poți auzi susurul frunzelor
Prin scîrțîitul de frîne, prin scîncetul
Nou-născuților din maternitățile noi.
Faceți loc, faceți loc să-și întindă mlădițele
tinere —
Ele umblă cu ochii prin birouri capitonate,
Iscodesc ce se-ntîmplă dincolo de geamurile
largi ale apartamentelor.
Priviți-le, primăvara, cum înverzesc,
Cum între nervurile frunzelor poartă
Imprimat cu tot mai multă pregnanță
Chipul nostru ; simburi nemuritori
Zămislesc în cărnoasele fructe
De-o seamă cu facerea lumii
Și cu copiii copiilor noștri —
Ei sînt rulmenții roților
Pe care se-ntind curelele de transmisie
Punînd în mișcare epocile, legînd generațiile.
Faceți loc, faceți tot mai mult loc
Să crească viguroși pomii istoriei
contemporane ! —
Prin rădăcini ei dialoghează cu erele,
Stau la aceeași masă, egali
Cu oceanul.

Constructori de subterane

Acești constructori nu mai prind cerul în icuri
de lemn
Izbind cu muchia bărzii și cu ciocanul : ei
zidesc subteranele
Pe care viața noastră se sprijină.
Sînt tot timpul lîngă izvoare — le zăgăzuiesc
goana nebună
Sau le ușăie ca pe păsări afară ; adulmecă
Noaptea adîncurilor —
Sînt primii care-i străpung trupul de fiară
Mirosind a mucegaiuri prăsite în somnul
mileniilor.
De la suprafață lucrarea lor nici nu se vede ;
Ea însă are aceeași funcție pentru construcție
Pe care o-ndeplinesc rădăcinile
Pentru un pom sau pentru-o pădure,
Constructori de subterane — orizontale și
verticale.
Zidind
În linie dreaptă cu centrul pămîntului și razele
soarelui —
Linia trece, de fiecare dată, prin inima lor.

Georgeta Borusz : „Tinerețe"

NICOLAE ARIEȘESCU

Azi, cînd lumina...

O, să rămînem fructul verii, cald,
scăldat în culmi de aur, carpatine.
să înotăm în fluviul plin de grîu
și să urcăm în cîntec zări senine ;
dă-mi brațul tău de fluviu, veșnic viu.
tu, Patrie, să ți-l desmierd deplin,
azi cînd lumina cerne peste țară,
în ochii tăi un cer avem, senin ;
avem copii alături și-avem grîu,
tu, țara mea, izvor de veșnicie
urcînd ca un cristal în univers
sub steagul tău de dulce Românie ;
în ochii tăi e-un univers întreg,
grădini rămase într-un riu cu flori.
un August revărsîndu-se-n lumină
pe-acest pămînt inmiresmînd ninsori !

ION POPA ARGEȘANU

Comori în suflete

Ne-am așezat fîntîni pe gurî de rai
În vîrsta necuprinsă și senină
Purtînd comori în suflete și-n straI
Mai tineri azi pe românescul plai
Ne-nveșmîntăm în roșia lumină.
Ni-i trupul pîine, singele cuvînt
Și-avem un zbor al libertății sfinte
Că glorioși, strămoșii, înainte
Ne-au învățat iubirea de pămînt
Cum nu-i fu dat vreodată unei ginte

STERIAN VICOL

Un imn ales

Cîntecul Patriei se naște în izvoare
Se-nalță-apoi, peste-a grîului cunună,
Prin munți și cîmpii ca în pridvoare

Înflorite, cîntecul patriei răsună !

În August, cîntecul Patriei e-un imn ales
Iluminînd prin oameni destinul din străbuni,
Sunetele lui din faptele noastre se țes
Căci astăzi, liberi sîntem, făuritori de minuni !

E sărbătoare-n vatra noastră românească
Și cîntecul în august se-nalță cu-mpliniri,
O dragoste fierbinte începe să rodească
Cum n-a rodit vreodată, din mură și iubiri !

Cîntecul Patriei se naște în izvoare
Odată cu soarele din stemă și din grai,
Cel care-nvață cîntecul nostru să zboare
E PARTIDUL — STEA LUMINÎND PE-O GURĂ
DE RAI !

VIOREL COZMA

În inimile noastre

August de foc vibrează în inimile noastre
Cu-a muncii și-a izbînzii deplină primăvară
Și-n ritmuri îndrăznețe înalță noi columne
Să fie ctitorie la temelii de țară.

El ride plin în floarea ce mugurii-și desface
Și în seninul zării luminii larg deschis,
În freamătul uzinei și-n lanul greu de pîine,
Și pretutindeni unde se împlinește-un vis.

E zi de sărbătoare căci viață dăm ideii,
Uniți sub steagul roșu de comunist partid,
Și toate cîte astăzi sînt scrise-n nemurire
Spre viitorul țării căi noi ni le deschid.

Acum, cînd ride August în inima-petală,
El toarnă cutezanță și vise prind temei,
Ne înfrățim sub flamuri de purpură și pace
Născute în lumină de August 23.

GHEORGHE DARAGIU

Priveliște

Patrie de adevăr
Adînc ard diminețile tale
Cu demnitate
Cu dor
Semn de înțelepciune
Vrerilor
Ard diminețile tale
Flacără munților
Sete izvoarelor
Sens semințelor
Inima soarelui
Cu noi
Pentru noi
Adînc ard diminețile tale.

VICTOR NISTEA

Patria

ARBORE cu o mie de crengi
toate țîșnind în zborul înălțimilor
din alte o mie și mie din mie —
mereu înflorind timpul.
Aripi de vultur îi mingiie
înroșitele torțe mai viu sporindu-i,
în noi, rădăcinile, fructele,
lumina, tinerețea, numele, visul,
soarta oceanicei dimineți.
Da, fără Ea, ce rost ar purta
ochii mei deschiși către creste — :
o piatră alunecînd în văi ori în mare ? !
Și cine, ah, cine i-ar fi eroii adevăratei
trăiri — eroii prin care trece
întîiul singe al mumei — :
un leș azvîrlit pe nisipuri
de țipătul valurilor ? !
o fîntînă secată în fața mea ? !
roiul căzut în cenușa florilor ? !
un felinar ce se stinge prenoapte ? !

ION ANDREI

De un aer pur consolată

între Dunăre și Mare
țara Românească
în care m-am născut
pe un vînt ușor cald
al unei dimineți din
august
nemuritoare mi-a rămas
libertatea
și de un aer pur consolată
cîntec de iubire cîntă
pasărea albă a țărmului
iar unul dintre frați
cel care a murit
e o parte a istoriei —
martor

Aripi frumoase

miezul dulce
de fruct
va fi
și trupul meu
din poeme
și curcubee ce vor sta
pe ape-nalte viitoare
între Dunăre și Mare
și toate lucrurile
pe care le știm în metale
în piatră și lemn —
liberi în albastrul dimineții
cu aripi frumoase

ion gh. pană

Vis de război...

Postul de comandă al regimentului a fost amenajat la un conac înconjurat de un fel de sateliți — niște căscioare de munte. Acolo a fost chemat și căpitanul Fulger cu întregul său grup de comandă. Oare de ce ?

Proprietarul conacului era de statură potrivită, îndesat, cu un cap mare, „mare, aidoma unui glob pămîntesc, redus la dimensiunea unui cap de om", după cum avea să-l caracterizeze, mai tîrziu, căpitanul Fulger. Întreaga vilă era înțesată cu cărți : și biblioteca din holul principal, și șufrageria și rafturile din celelalte încăperi, pînă și bucătăria.

În spațioasa șufragerie, cu ferestrele bine camuflate, la fel ca și la postul de comandă de lîngă Mureș, în jurul mesei luară loc patru ofițeri, nu ca să servească cina după o zi de luptă grea, ci pentru a chibzui asupra modului de îndeplinire a noii misiuni primite de la divizie : colonelul Virgil Năstase, comandantul regimentului, maiorul Lazăr Năstureanu, comandantul batalionului 1, maiorul Gheorghe Popescu, comandantul batalionului 2 și căpitanul Traian Blendea, șeful biroului de operații.

Cită deosebire între această încăpere și bordeiul de la Mureș ! Toți trăgeau din țigări, derulîndu-și amintiri, amintiri... După ce și-au sorbit primele înghițituri de cafea s-au rezemat de spetezele înalte ale scaunelor căptușite cu piele fină. Se instaurase un moment de tăcere stingheritoare. „Cioturosul", colonelul Năstase, sparse gheața :

„Vasăzică am ajuns și aici. Și pe ce vreme, și pe ce teren ! Pînă unde vom merge ? Dar, deocamdată să vedem ce trebuie să facem ca să dăm peste cap forțele astea nemțești de pe masivul Volovec și-apoi cum vom pătrunde în defileul munților Tatra. Știți că sîntem iarăși în fruntea diviziei, și regimentul nostru are rolul unui spărgător de gheață. După cum ați constatat, inamicul este pretutindeni și nicăieri. Generalul nu-mi cere numai să aflu ce trupe dușmane am în față și cum acționează ele, ci să și arunc în aer un pod de pe valea Sayo, aflat la vreo 2 km. înapoia primei poziții dușmane. Și unde mai pui că podul este dincolo de paravanul masivilor împăduriți tăiați de defileul ce se deschide la Vladimirovo și se sfîrșește la Dobrina".

Cei patru se ridicară, aplecîndu-se asupra hărții de pe masă. Năstase le indica traseul, obiectivul.

„Cumplită misiune ! interveni Năstureanu. Pentru care zi, și la ce oră a stabilit comandamentul diviziei aruncarea în aer și ocuparea zonei respective ?".

„Mîine la orele 18".

„Și cu tot regimentul trebuie să ajungem acolo ?" întrebă maiorul Popescu, pirpiriul acela neastîmpărat.

„Ei, aci este întrebarea cheie", reluă Năstase cu același glas răgușit, clipind des cu ochii lui mărunți, șireți, iscoditori.

Se reașezară pe scaune, mai sorbiră din cafele, mai pufăiră nervos din țigări schimbîndu-și priviri încărcate de o mare nedumerire.

După ce-și șterse ochelarii cu rama de aur și îi repuse la ochi, „savantul" Blendea, ofițerul cu operațiile, luă cuvîntul : „Domnule colonel, inițiativa ne aparține în ceea ce privește modul cum vom îndeplini această extrem de riscantă primă acțiune pentru pătrunderea în defileul din care vom sălta către Tatra... Domnule colonel, eu înțeleg, limpede, că nu va trebui să ne aventurăm cu tot regimentul spre pod ci să-l ocupăm și să-l aruncăm în aer prin trimiterea unei puternice incursiuni, cum n-am întreprins-o pînă acum, și numai după aceea, în funcție de noua evoluție a situației tactice a diviziei, să ne aruncăm toate forțele noastre în valea cu podul".

„De aceea l-am adus tot în conacul acesta pe căpitanul Fulger, cu întregul lui grup de comandă. El va organiza incursiunea care va avea valoarea aproximativă a unei companii. Oamenii și-i va recruta din întregul regiment, bineînțeles dintre cei care s-au remarcat în cele mai periculoase acțiuni de cercetare și incursiune".

A urmat discutarea planului în toate amănuntele și pe toate fețele într-o atmosferă de mare optimism.

Dacă pe malul Tisei, Fulger, acest ofițer cu o bogată cultură generală și militară, ancorată pe o intensă viață spirituală, trăise unele momente de adîncă reflectare, apoi și pe relieful atît de răscolit al Cehoslovaciei ființa lui va continua să fie zbuciumată de neasemuite gînduri și sentimente. Pînă și somnul, pe apucate, îi va fi chinuit de freamătul universului său interior. Răsfoindu-i jurnalul intim de front cu însemnările făcute pe marginea poposirii la conacul amintit vom lua, pe de o parte, cunoștință de un vis cu totul aparte, care l-a zguduit profund, un vis îmbibat cu grăitoare semnificații privitoare la lumea lui de idei și sentimente, iar, pe de altă parte, de filmul unor cutremurătoare peripeții trăite de ostașii incursiunii organizate și conduse de el după indicațiile colonelului Năstase. Citîm din jurnalul său : „Afară geruia, în sobă ardea focul. Ne-am culcat, ne-a prins somnul rînd pe rînd. M-au furat apele unui vis incîntător... În capul proprietarului «aidoma unui glob pămîntesc» erau înfipți doi ochi mari, adînci, incolori, inexpresivi... Capul lui Herodot sau al lui Homer ?... Am servit masa, ne-am înțeles în franceză. Ne-a vorbit despre război, despre viață... Era scîrbit de război și de soldați...

Știa că-l scăpaserăm de pericolul negru cu cap de mort.

«Ne atacă nemții, dom' căpitan !» striga sublocotenentul Petriceanu.

«La crenele, la ferestre !» urla comandantul de batalion.

Toți am sărit de la masă, am răsturnat-o, s-au spart farfurii, carafe, s-a scurs vinul din pahare.

«Vulpe, la fereastra din stînga ! Petriceanu, la cea din dreapta ! Băran pe balcon și Vancea la ușă !» am comandat.

N-aveam pe ce ne sprijini bine armele. Am dat cu pumnul în cristalurile bibliotecii. Am scos cărți. Cu brațul le-am cărat...

«I-a p'astea două groase, i-am ordonat lui Vulpe. Sprijină pușca pe ele ! Ia și tu Petriceanule, biblia aia mare... Și cărțile acelea mai mici !... Eu îmi iau p'astea trei, mai frumoase și cartonate, și le pun aici pe balustrada balconului».

Nemții nu se zăreau. Se cernea pe întinderea de argint a zăpezii lumina înghețată a lunii.

«Globul» cu fruntea mare, cu ochii negri, iscoditori ne privea din spate. Stătea călare pe un maldăr de cărți, cărțile lui !

«Foc» am ordonat. Și toți am tras în patru direcții din toate ferestrele, de pe balcon, din pragul ușii... Cartușele luminoase au trasat patru fulgere lungi și apoi... s-au aprins ferestrele... Lumini înalte, albăstrui țîșneau ca niște arteziene din vrafurile de cărți. N-au mai apăsat pe trăgace «mușchetarii». În spate, un glob luminiscent... «globul» nostru...".

...Fugeau nemții ! Nimeni nu trăgea în ei. Îl alungau în cele patru zări văpăile care țîșneau din cărțile lumii : Homer, Platon, Horațiu, Dante, Voltaire, Shakespeare, Byron, Goethe, Balzac, Eminescu, Tolstoi, Rebreanu...

Încă visam... cu capul pe pernă... M-am trezit ca ars... înspăimîntat... Trăgea de mine ordonanța...".

Visul n-a prea fost vis pînă la urmă. Poate că, în timp ce Fulger se trudea, scuturat de ordonanța lui, să-și vină în fire din somnul cel adînc, și ostașii săi visau, nu se știe ce, dar putem spune că și ei erau copleșiți de visuri adînci.

Mai departe citim : „Căpitan Fulger, mi se adresă colonelul Năstase, am pierdut contactul cu inamicul. V-ați cam făcut de cap ! Ați dat buzna prea devreme în «timpul cel de pace»".

...Fulger s-a retrezit complet. Colonelul, cu figura lui cioturoasă, aspră în aparență, îi privea pe toți cu o dogoritoare căldură. Îi venea să-i strîngă la piept înainte de a le spune cuvîntul cel din urmă pentru noua misiune.

Acel cuvînt al inimii sale largi, dar și al soldatului la datorie, a prins glas după cum ne vorbește în continuare jurnalul :

„Fulger dragă, tu știi prin cîte am trecut...".

„Domnule colonel, ordonați ! i-am răspuns de-abia ieșit din vis... Dacă încă n-am băut cupa cea mare...".

„Căpitane, aici nu-i vorba de nu știu care bîlbîială de gînduri ori de vreo filozofie. Eu te 'nțeleg, dar nu uita că am trecut de miezul nopții...".

„Domnule colonel, v-am ghicit !".

„Nu-i timp de pierdut. Hai ! scoateți harta...".

Și Năstase, colonelul, omul căzut pe gînduri în fața hărții, ca și odinioară la Mureș, i-a precizat misiunea...

„După cum văd, domnule colonel, eu trebuie să execut o incursiune pentru ocuparea unui obiectiv situat mult înapoia poziției de apărare a nemților".

„Da, așa este și, în plus, să-mi transmiți din jumătate în jumătate de oră, informații precise".

...Plutoanele companiei erau în cantonament de luptă într-un grup de case. Căpitanul ajunsese la cantonamentul său pe la ora 1,30 noaptea.

După ce-și roti privirea prin cameră, căpitanul se trînti pe scaunul de lîngă masă, cu căciula în cap și porthartul agățat de git. Pe albul peretelui din spate umbra i se proiecta ca o spînare uriașă de munte.

Își sprijini cotul pe un colț de masă și bărbia în pumnul mîinii drepte. Stătu așa, pe gînduri, cîteva minute. Scoase apoi harta și o întinse pe masă, trăgînd lampa mai aproape. Urmări cu privirea itinerarul ce urma să-l străbată a doua zi. De pe acea bucată de hîrtie fină, lucioasă, cu fel de fel de semne pe ea începu, parcă, să se ridice în fața căpitanului, în proporții uriașe, creasta. Cînd privirea îi căzu pe satul Vladimirovo și împrejurimile-i stîncoase, transportat de gînduri, i se înfățișară, ca pe o peliculă de film, coloane de fasciști fugind în toate părțile, unii trăgînd cu desperare din mers, alții predîndu-se îngroziți.

După o vreme lăsă harta deoparte, se rezemă de speteaza scaunului și aprinse o țigară...

În minte i se înfățișară, ca pe o tablă de șah, toate variantele posibile ale dispozitivului de incursiune al companiei.

Apăsă cu creionul negru pe un grup de cabane marcate pe hartă, lîngă șoseaua din vale... „În definitiv toată cheia acțiunii constă în ajungerea cît mai repede la drum"...

Cînd compania a ajuns pe o creastă era ora 5. Pe linia frontului domnea liniște. Din cînd în cînd, cîte o rachetă de la inamic se înălța, plesnind în jerbe de artificii care luminau pentru scurtă durată porțiuni restrînse de teren. Rachetele izbucneau mai mult din stînga ; din față și dinspre dreapta, niciuna.

Ochii luptătorilor se obișnuiseră cu întunericul. Se distingeau pilcuri de pomi în stînga, cîteva mîncături de teren în față, niște mameloane mai la dreapta. Peste ele, la cîteva sute de metri, — toți știau, pînă la ultimul soldat, — că se afla buza văii adînci, în care trebuiau să ajungă coborînd niște pereți prăpăstioși.

Ilustrație de Sabin Ștefănuță

Pe pragul dantelat al văii au fost descoperite vreo șase adăposturi, părăsite de nemți, pe care luptătorii companiei le-au și cercetat cu atenție. Căutau să distingă încotro se îndreptau urmele lăsate de hitleriști.

Plutonul lui Vulpe începu coborîșul. Iată-l ajuns în vale. După el, pe stînga și pe dreapta, fără oprire, pînă jos, ca o rostogolire de bolovani, plutoanele alunecau spre firul prăpastiei. Se duceau soldații la vale val-vîrtej ; unii pe șezut, alții de-a berbeleacul, în toate chipurile. Curînd, curînd, ajunseră pe clina cealaltă a prăpastiei.

...Compania în întregime, înainta... La plutonul din cap, al sergentului major Vulpe, patrula de cercetare o forma grupa sergentului Vancea. În grupa lui era și caporalul Guță, „uliul companiei", cum îl mai porecliseră soldații.

...De cîte ori pe drumurile de retragere ale fasciștilor, nu dăduse el peste cadavrele unor prizonieri români sălbatic ciopîrțite de hitleriști. Vancea se cutremura de durere văzîndu-și camarazii torturați și uciși. Sergentul Vancea tăcea, își încleșta fălcile.

Înainte de a coborî în vale, sergentul Vancea îi șoptise căpitanului :

„Nu mă las, domnule căpitan, pînă n-o afla de mine toată suflarea lui Hitler".

Iar acum, în această zi picloasă, mergea în capul companiei, țintă către pod, nerăbdător să mai dea ochi cu dușmanul.

Temerara incursiune înainta în formă de romb. Parcursese vreo 600 de metri. Terenul devenea tot mai greu și mai acoperit. Zăpada era neumblată. Pădurea se îndesise.

„Inamicul ! inamicul !", se auziră șoapte transmise din om în om. Toți s-au oprit. Inimile se zbuciumau în piepturi. Urechile pocneau de încordare. De sus, de pe pantele ce coborau dinspre înălțimea ce domina satul Vladimirovo (adică dinspre dreapta) apărură prin desișul pomilor două siluete de hitleriști îmbrăcate în costume albe. Plutonul sergentului major Băran se oprise adăpostit, gata de tragere. Zeci de perechi de ochi îi urmăreau pe fasciști. Și hitleriștii se oprîră mirați, privind în jos la oamenii lui Băran.

„Unsere, unsere ?" spuse unul dintre hitleriști, gîndind probabil că soldații lui Băran erau maghiari, căci ei purtau uniforme kaki la fel cu militarii noștri.

„Ja, ja", — răspunse, sigur de sine, de după un copac, soldatul Gheorghe Marinescu, care era constănțean ; fusese muncitor în port și cunoștea întrucîtva germana.

Răspunsul lui Marinescu făcu minuni. Cei doi nemți coborîră repede prin hățișul pădurii pînă la plutonul lui Băran. Cînd își dădură seama că li s-a întins o cursă, înmărmuriră. Cu tot gerul ce bîntuia, frunțile li se broboniseră de sudoare. Fețele lor, din roșii, deveniseră galbene ca turta de ceară. Își mișcau capetele repede, ca niște păpuși automate, cînd la stînga, cînd la dreapta, cînd înapoi.

Cei doi prizonieri erau transmisioniști care controlau firul telefonic ce lega observatorul de pe înălțimile din dreapta cu poziția diviziunului de artilerie grea nemțească, situat dincolo de podeț, spre Vladimirovo. Tot de la ei s-a mai aflat că pe umărul stîncos de lîngă Vladimirovo se duceau lupte crîncene și că era posibil ca o parte din unitățile hitleriste de-acolo să se retragă prin acea vale către stînga pentru a scăpa de o eventuală încercuire.

Căpitanul a și raportat telefonic situația la regiment.

...Pe neașteptate izbucniră dinspre stînga răpăielile unor arme automate.

Focuri vii de infanterie începură să se audă și din față, de la grupa sergentului Vancea.

Gîfîind, venea spre căpitanul Fulger un agent de la grupa ce se afla în capul plutonului de pistolari comandat de sergentul major Băran.

„Domnule căpitan, o mulțime de nemți coboară dinspre Vladimirovo. La vreo 300-400 de metri înainte se văd niște clădiri, chiar la picior pantei... În jurul lor se zăresc grămezi mari de cărbuni. Pe acolo forfotesc iarăși nemți și hortiști. Aceea trebuie să fie mina de cărbuni, de care ne vorbeați dv. sus, pe culme".

N-apucă Fulger să dea toate ordinele și asupra pădurii, pe întregul dispozitiv al incursiunii, se năpusti un uragan de proiectile, de aruncătoare și de artilerie. Obuzele se spărgeau în crengile copacilor, împroșcînd schije în toate direcțiile. O escadrilă de 3 avioane de asalt hitleriste își vărsă și ea sacii cu grenade asupra pădurii care vuia ca o mare înfuriată. Fumul înecăcios făcea să lăcrimeze ochii. Urechile țiuiau continuu. Copacii mai plăpînzi se prăbușeau unii peste alții, tăiați de schije.

Plutonul lui Vulpe, învingînd urgia torentului de bronz, de fier și foc ieși din zona bombardată și asaltă un nou grup de hitleriști cuibăriți în dărîmăturile unei căsuțe de piatră aflată dincolo de marginea pădurii. Căpitanul trimise repede un agent să taie acum firul telefonic nemțesc. Între timp, hitleriștii de la casa dărîmată se porniră încercuiți și se predară.

Fulger trase — potrivit codului stabilit — racheta roșie cu cinci stele, ca semn că a atins cealaltă margine a pădurii.

Bombardamentul încetase. Plutonul lui Vulpe, mereu cu grupa lui Vancea în cap, continua înaintarea către pod. Mai rămăseseră pînă acolo vreo 2 kilometri.

Iarăși începură să șuiere în jur gloanțe de arme automate. Se înfigeau în trunchiurile copacilor, izbeau în plin plutonul lui Petriceanu. Trăgeau nemții care coborau dinspre Vladimirovo. Se culcară toți la pămînt : și căpitanul și Petriceanu și prizonierii. Plutonul lui Băran sări în ajutorul grupului de comandă care lupta din răsputeri să oprească haitele fasciste ce nu mai conteneau să se scurgă de pe creasta împădurită a Vladimirovei. Rîndurile incursiunii începură să se rărească. Numărul răniților creștea.

Din nou se abătu o vijelie scurtă de obuze de artilerie. Pînă la urmă însă, fasciștii de pe pantă, care și ei fuseseră prinși de focul propriei lor artilerii din Dobrina, începură să fugă : unii către stînga, alții către dreapta, alții înapoi spre creastă. Mulți însă s-au dat înfrînți și au coborît ca pe derdeluș, cu mîinile în sus, predîndu-se lui Băran. Dar tot atunci niște mitraliere inamice din clădirile minei de cărbuni deschiseseră foc.

Nu era timp de pierdut.

Incursiunea ieșise din pădure și se îndrepta iute spre șosea. Căpitanul socotea că prin această înaintare îi va determina pe nemții de la mina de cărbuni să se retragă. Dar după cîteva sute de metri, își făcură apariția pe șosea patru mașini blindate hitleriste, care deschiseră focul. Trăgeau cu mitraliere de calibru mare. Sergentul Tiberiu Coșoveanu, un vlăjgan din Arad, puse pușca antitanc în bătaie și ochi. Primul proiectil lovi mașina de mijloc. Cam în același timp de grupul de mașini începu să cadă, cu o precizie uimitoare, un șnop de proiectile trase de bateria de artilerie a lui Fluieraș. Două mașini rămaseră pe loc, iar celelalte două făcură cale întoarsă. Cîtiva nemți însă săriseră din ele și, adăpostindu-se în șanțul șoselei, începură să tragă asupra plutonului comandat de Petriceanu. Tacticos, ochind cu grijă, caporalul Guță, de acolo de unde era, de la grupa lui Vancea, îi luă pe rînd sub focul puștii sale. În cîteva minute îi scoase din luptă.

„Sergentul Vîrtejan, la mine ! strigă Fulger. Te duci repede la șosea și cu pionierii tăi arunci în aer cele două mașini căci se pare că cele care s-au retras vor veni să le remorcheze pe cele imobilizate. Faci și un furnal înapoia lor, pui fitilul la calupuri și-l aprinzi dacă vezi că vin alte mașini blindate".

Pînă la șosea mai erau cîteva sute de metri. Dar în acel moment dinspre mina de cărbuni, și mai din spate, grupuri de nemți porniră să atace. Căpitanul îndreaptă asupra lor pușca a.t. și grupa de mitralieră. Cu toate că aveau pierderi grele, nemții înaintau în salturi. Petriceanu și Vulpe ajunseseră la șosea, trecuseră de cele două mașini blindate și se îndreptau către pod. Muniția subunităților cu care rămăsese Fulger era pe sfîrșite. O pușcă antitanc se defectase. Pușca mitralieră fusese scoasă din luptă, firul nostru telefonic a fost rupt în mai multe locuri...

Curentul de hitleriști rupse incursiunea în două.

Oamenii lui Vulpe și Petriceanu înaintau de o parte și de alta a șoselei către pod.

Spre cer s-a avîntat o altă rachetă, de astă dată verde, cu cinci stele. Căpitanul a tras pentru a-i marca regimentului interceptarea șoselei.

„Foc din spate, domnule căpitan ! strigă un sergent. Feriți-vă, că trag nemții dinapoia noastră".

„Ne încercuiesc, domnule căpitan", strigă, plin de groază, sanitarul companiei, caporalul Niculescu, un ostaș cam fricos din fire.

„Grupul de comandă și pușca mitralieră, foc !" ordonă Fulger, cu glas ferm.

Și ca pentru sine : „Nu pot fi mulți, probabil că sînt cîțiva rătăciți din restul celorlalți".

Primind ordin de la căpitanul Fulger, soldatul Marinescu, împreună cu patru pușcași, se strecură nevăzut prin apa unui pîrîiaș de la poalele pantei. De acolo începu să tragă asupra nemților.

Hitleriștii rămași în viață fugeau, care cum puteau, înapoi către mina de cărbuni.

Căpitanul Fulger își reorganiză resturile incursiunii, dînd dispoziții să se întrebuințeze armamentul și muniția capturate de la nemți și de la hortiști pînă la ultimul cartuș.

Se înserase. Interveni o acalmie. În urma informațiilor primite de la incursiune, subunitățile regimentului începuseră să coboare în vale.

Plutonul lui Vulpe mai avea doar cîteva zeci de metri pînă la pod. Deodată, o explozie uriașă înălță spre cer o ciupercă neagră de fum. Asupra ostașilor lui Vulpe și Petriceanu începură să cadă pietroaie, bucăți de pămînt înghețat și frînturi de scînduri. Podul fusese aruncat în aer de către fasciști. În vălmășagul acesta hitleriștii își tăiaseră singura trecere spre comunicația din vale, unicul drum de retragere ce le mai rămăsese, și care trecea prin Dobrina...

...Spre cerul de plumb se înălța acum și racheta albă trasă de Fulger, racheta care șuiera pătrunzător, reverberîndu-și ecourile peste păduri. Ea marca, într-un fel, pentru Fulger un vis de război transformat în realitate, iar pentru „granitul" Năstase, comandantul regimentului, îndeplinirea misiunii.

---

teatru

t

Teatrul craiovean

Aniversarea a 125 de ani de la înființarea Teatrului Național din Craiova, în anul 1975, a stimulat elaborarea, de către un colectiv*) coordonat de prof. dr. Florea Firan a unei lucrări care, dincolo de contextul festiv, s-a constituit ca o carte de referință prin semnificațiile și prin realizarea ei. Autorii lucrării **Istoria Teatrului Național din Craiova** au urmărit și au realizat o tratare impresionantă prin documentarea sa minuțioasă, prin interpretarea datelor furnizate de numărul mare de documente dintre cele mai diverse (memorii, acte oficiale, scrisori, cronici, caiete de sală, note de regie, literatură critică, fotografii, afișe).

Cercetarea este concepută sistematic prin gruparea tematică a problematicii abordate, criteriul dominant fiind, evident, cel cronologic. Urmărind restituirea completă, sintetică și în același timp analitică a activității acestei importante instituții culturale, autorii au dorit să se adreseze deopotrivă cercetătorului avizat și iubitorului de teatru, străduindu-se „să nu elimine și să nu minimalizeze nimic din ceea ce ar putea să dea o informație utilă, semnificativă". Accentul cercetării este concentrat asupra momentelor fundamentale ale existenței atît de frămîntate și dramatice a teatrului craiovean, dar lucrarea realizează, mai mult decît un simplu studiu monografic de ținută științifică, restituirea unor fenomene culturale generale, a unor aspirații, eforturi, eșecuri și succese care reflectă istoria teatrului românesc în general. Mișcarea teatrală craioveană, ca fenomen particular, de care își leagă numele personalități artistice de seamă, este plasată într-un context mai amplu, tratarea monografică neizolînd, ci, dimpotrivă, operînd într-un sens integrator.

Ceea ce este îndeosebi remarcabil la această lucrare este caracterul ei educativ, capacitatea documentului de a-și degaja sensurile. Cartea nu alunecă nici un moment în ariditate, dimpotrivă, fără ca autorii să-și fi propus să accentueze caracterul omagial, ea restituie în autenticitatea ei atmosfera epocilor traversate, personalitatea artiștilor și animatorilor vieții teatrale, reacțiile publicului și ale presei. Această istorie „vie" ilustrează, dincolo de diversitatea ei, permanența aspirațiilor culturale și naționale care au animat teatrul craiovean și teatrul românesc în general.

Istoria teatrului craiovean este, astfel, nu numai o contribuție de referință la istoria teatrului românesc, ci la istoria culturii românești, atestîndu-i coordonatele spirituale esențiale ; ea este nu numai o lucrare științifică de ținută, dar și o lectură atractivă. Autorii au realizat pe deplin, așa cum și-au propus, o „contextualitate conturată ferm a faptelor, o încadrare în ambianța istorică a epocii, a proceselor sociale, intelectuale și artistice" realizată prin „comentarii obiective, echilibrate, cu o subliniată tendință de restituire a faptelor și evenimentelor".

Gheorghe Buluță

*) Claudia Dimiu, Al. Firescu, C. Gheorghiu, Medeea Ionescu, Ion Pătrașcu, Ion Schintee.

---

film

f

Teme și posibilități

Nunta lui Andrej Wajda este un „chef" filmat, filmele lui Emil Loteanu sînt pretexte pentru filmarea unor petreceri cu țigani, filmul lui Sik Ferenc — **Nu pot trăi fără lăutari** — e tot un chef filmat. Wajda și Loteanu, artiști, fac estetică prin tehnica peliculei, reclamînd subtilitate, cel dintîi implicînd semnificații sociale, operate magistral prin apelarea la pitoresc, cel de al doilea punînd totul în slujba pitorescului și a culorii. Sik Ferenc intenționează același lucru, plecînd de la un roman clasic, semnat de Mauric Zigmond (foarte cunoscut în literatura maghiară), dar dincolo de interpretarea excepțională a unor personaje, și ele devenite „clasice" — fata bătrînă (Mina), baba bețivă (Pepi) și bătrîna lucidă, zgîrcită dar iubitoare de nepoată (Zsani), de către actori remarcabili, dincolo de înregistrarea unor minunate cîntece lăutărești maghiare, pe care orice turist le poate întîlni, și astăzi, în cîrciumile ungurești, nu realizează mare lucru. Deficitar în totalitate, filmul cuprinde scene frumoase, muzicale și goale de interesant. Povestea de dragoste dintre Polica și Balazs se află **sub** nivelul unui pretext, deși nu lipsită de ironie, din plecare. Filmului îi lipsește sarea, cheia, capul și coada, nici măcar cîntecele nu sînt lăsate să „curgă", ca să devină mijloc de atracție, ele devin aproape fraze muzicale, acoperite de jocul actoricesc, în scene semi-picante, semi-savuroase, de fapt toate „semi", toate semi-gratuite, semi-cunoscute, etc. Imaginea (Andor Tamas) poate fi „admirabilă", din punct de vedere al filmării, nu și al comunicării : scene-tablou, scene-nuanțate coloristic, scene-peisaj specific, din nou scene — etc. Adesea filmul pare **fin.** Termenul nu-și află acoperire în final. Se simte intenția fineței, sau poate e numai proiecția intențională a spectatorului. Toate personajele, perfect realizate, par a fi în căutarea unui autor, care să le justifice farmecul, care să le lege **dincolo** de pitoresc. Am putea, cu bunăvoință, să remarcăm felul de a petrece viața, a unei anumite categorii sociale, mica posesoare de „moșioare", dintr-o anumită epocă, de mult trecută. Dar și această optică ar avea de suferit, căci nu dobîndește demonstrativ nici măcar farmecul operetist sau divertismental. Satul maghiar (pe care-l cunosc destul de bine) nu e lipsit din nici una dintre scenele filmate, dar el e lipsit de esența lui, fie chiar din punct de vedere al comediei. Temperamentul — care poate se vrea eroul principal — n-are armătură interioară în pledoaria acestui film. Pepi va rămîne, desigur, un personaj simpatic, colorat și des întîlnit, toate cinematografiile lumii au speculat prezența unei bătrîne inimoase, harnice, sentimentale, cheflii și cu darul beției. Mina va fi aceeași fată bătrînă, de pretutindeni. Tinerii soți, și îndrăgostiți, aceiași. Cîntecele — cu veșnica lor minune, simbol al sufletelor luminoase. Dar filmul nu e film (chiar dacă spunem : Dar ce nu e filmic ?) și ne pare rău...

Corina Cristea

---

televiziune

tv

Exigențe

● „Mări sub pustiuri" de D.R. Popescu nu este numai una dintre cele mai frumoase nuvele inspirate de evenimentele revoluționare de la 23 August, dar și un text cu certe virtuți cinematografice. Folosirea sa ca motiv de inspirație pentru scenariul t.v. al lui Mihai Opriș — **Baladă pentru oamenii anului unu** — apare deci firească și binevenită în contextul aniversării a 35 de ani de la eliberarea României de sub dominația fascistă (marți, 14 august, emisiunea „Seară de teatru"). Respectînd în linii mari originalul, implicit momentele cele mai sugestive ale idilei celor doi tineri, scenaristul și regizorul (Constantin Dicu) au apelat și la unele explicitări ale acțiunii, adăugîndu-i elemente noi care să o situeze mai exact în timp. Nu întotdeauna însă intervențiile acestora s-au ridicat la înălțimea modelului, finalul (schimbat), mai ales, neconvingînd. Despre ce era vorba în nuvelă : tînărul, după ce aruncă în aer un pod pe care urma să se retragă trupele nemțești din oraș, urmărit fiind, ia locul la un moment dat unei sperietori și pare că va scăpa ; întîmplarea absurdă face ca doi dintre urmăritori să se „amuze" țintind în trecere sperietoarea și deci... În ecranizare datele morții eroului sînt schimbate : el se deghizează în sperietoare, dar un neamț rătăcit observă acest lucru și îl împușcă... Cu totul altceva și clar în defavoarea scenaristului înclinat să schematizeze acolo unde vrea doar să limpezească. Adăugăm și unele stîngăcii de regie și de interpretare care scad din valoarea ecranizării acestei nuvele pe care, credem, dacă ar fi fost neapărat nevoie, ar fi putut-o adapta pentru micul ecran autorul însuși, fără să-i schimbe titlul, desigur.

● În zilele acestea am auzit mai des tradiționala urare a minerilor „noroc bun", am coborît împreună cu operatorii televiziunii în mine și am intrat în casele minerilor. Sărbătoarea **Zilei minerilor,** a „zilelor abatajelor", s-a constituit ca un eveniment la care astfel, datorită televiziunii, am putut participa și noi sufletește, înțelegînd încă o dată meseria aspră și curajoasă a acestor tovarăși ai noștri care aduc de sub bolta pămîntului aurul negru.

● „Carnet cultural", emisiune programată încă pe canalul 2, se arată a fi o rubrică a redacției literar-artistice mai vie, mai diversă și mai penetrantă decît altele (redactor : Marilena Rotaru), soră bună cu „Agenda cultural-artistică" și vitregă cu „Revista literar-artistică t.v." sau cu „Atelierul..." Adăugăm și „Meridianele culturale" (vineri, 10 august), care au subliniat succesele teatrului Bulandra în S.U.A. și ale plasticienilor la expozițiile din străinătate (Covaliu, Pacea și Apostu). Nu însă aceleași aprecieri le întrunesc rubricile strict literare, în care, de exemplu, întrebările puse scriitorilor au o vechime mult prea mare, iar recenziile sînt mult prea îngăduitoare cu autorii cunoscuți și mult prea severe cu ceilalți.

Iulian Neacșu

haralamb zincă

„Schug"-urile Marelui Stat Major și ora „H"

În timpul complexei mele documentări la cartea „Și a fost **Ora H**", m-am apropiat, prin forța firească a lucrurilor de un obiectiv-cheie în asigurarea victoriei de la 23 August: Marele Stat Major al Armatei Române. Desigur, pînă atunci mai știam cite ceva ; de pildă, studiasem documente importante de arhivă, printre care și Directiva operativă semnată de generalul Gh. Mihail, în seara zilei de 23 august 1944, imediat după numirea sa, prin Decret regal, în funcția de șef al Marelui Stat Major. Pe mine însă mă frămîntau întrebări de un tip aparte. Cine, cum, prin ce mijloace, a transmis armatei, în istorica noapte de 23 spre 24 august 1944, nu numai această Directivă, ci și celelalte documente destinate să consfințească Marele Act Istoric ? Care era atmosfera în clădirea de pe strada Știrbei Vodă, după ce s-a aflat de arestarea lui Antonescu ? Au acționat oare ofițerii Marelui Stat Major într-un consens deplin sau au fost înregistrate, așa cum se întîmplă în cazurile extreme ale istoriei, și cazuri de opoziție ? Ultima întrebare, mi se părea a fi cu atît mai acută, cu cît știam că fostul șef al Marelui Stat Major, generalul Ilie Șteflea, se afla de mai multe zile la Marele Cartier de la Bacău, de unde urmărea evoluția frontului de la Iași-Chișinău... (În noaptea de 23 spre 24 august, generalul Ilie Șteflea a fost numit comandant al Armatei a 4-a, cu misiunea extraordinar de dificilă — poate unică în istoria artei militare — ca în condițiile ofensivei desfășurate de Armata sovietică să asigure dezangajarea trupelor române de cele germane, ca apoi să le angajeze iarăși alături de ostașii sovietici).

Strădaniile mele au fost încununate de succes. Mai exact, mi-am impins documentarea pînă la acel punct necesar ideii cărții : reconstituirea celor 36 de ore care au asigurat victoria. Printre altele, am avut marea șansă de a afla doi ofițeri — Leonte Stănescu și Mihăilescu — care, transmisioniști fiind, au lucrat la Oficiul telegrafic de la Marele Stat Major. Zic șansă, pentru că nu ne putem imagina în secolul XX o armată fără transmisii, iar Biroul de transmisii al M.St.M. a avut, în dramatica noapte de 23 spre 24 august 1944 (se înțelege, și în zilele următoare), de îndeplinit misiuni ieșite din canoanele regulamentelor militare, iar aceasta datorită faptului că însuși M.St.M. s-a găsit într-o poziție neobișnuită, insuficient pusă în lumină de istoricii noștri militari. De pildă, M.St.M., datorită surprizei realizată de conducătorii actului revoluționar, s-au pomenit în situația de a acționa și comanda direct majoritatea forțelor armate (divizii, regimente, de multe ori chiar și batalioane), fără a mai trece prin filiera intermediară a armatelor și corpurilor de armată.

Ceasuri în șir mi le-am petrecut în ambianța celor doi ofițeri de transmisii, realizînd cu această ocazie o stenogramă de lucru, din care îmi permit să extrag cîteva file.

Întrebare : Așadar, dv. ați lucrat la Oficiul de telegrafie al M.St.M. Ce însemnătate a avut acest Oficiu ?

Leonte Stănescu : Oficiul telegrafic de la Marele Stat Major era în directă legătură cu comandamentele armatelor de pe front, cu aproape toate garnizoanele din țară unde existau Oficii telegrafice militare permanente. Eram mai mulți specialiști într-o tură, fiecare cu aparatul său și cu legătura sa. Eu, de exemplu, lucram direct cu Armata a 4-a. Primeam ordine de la Direcția Operațiilor, le transmiteam, apoi recepționam rapoartele.

I. : Ce aparate folosești ?

L. S. : Cunoscutele aparate de telegrafie „Schug", foarte preferate în perioada aceea. De ce ? Inamicul putea intercepta ușor o transmisie telefonică sau una prin radio, cea realizată însă prin telegrafie ceva mai dificil. „Schug"-ul e greu de manipulat. A intercepta un mesaj transmis prin „Schug" e o treabă migăloasă, dar nu și imposibilă. Numai că un bun specialist își dă repede seama dacă inamicul s-a virit pe „fir" sau nu.

I. : Se transmitea cifrat ?

L. S. : Și cifrat, și în clar, după caracterul documentului, a corespondenței.

I. : Tovarășe Mihăilescu, cu cine mențineați legătura prin „Schug"-ul dv.

Mihăilescu *) : Cu corpul 7 teritorial.

I. : Vă rog să-mi povestiți unde vă găseați în seara zilei de 23 august 1944 ? Cum ați aflat știrea întoarcerii armelor ?

L. S. : Eu trebuia să intru în tura de noapte, la ora 20. Mi s-a întîmplat în seara aceea un lucru neobișnuit. În jurul orei 19, am ieșit din casă, am trecut pe la tutungița mea, madam Dobrescu, să iau ziarele de seară. Dîndu-mi-le, tutungița s-a aplecat spre mine și mi-a șoptit : „Domnule Stănescu, auzi, l-au arestat pe Antonescu la Palat !" I-am spus : „Madam Dobrescu, fii atentă, că ăștia te leagă că nu te vezi !". Ea : „Domnule Stănescu, știu precis". Eu : „Chiar dacă știi, țineți gura ! Nu mai spune la toată lumea !" Vă dați seama că n-am luat-o în serios...

Am intrat în clădirea Marelui Stat Major. Am simțit eu ceva, un soi de forfoteală. Mașini veneau și plecau. La ora 20 am intrat în Oficiu și m-am instalat la aparat să intru în legătură cu Armata a IV-a, era ora cînd primeam de pe front Raportul operativ. Puțin mai tîrziu, prietenul meu Rămuescu, care lucra la Morse, vine la mine și-mi spune : „Lasă lucrul ! E armistițiu !". Am ieșit, bucuria tuturor era mare. Dar gîndul meu era la madam Dobrescu. Cum și de la cine aflase tutungița de arestarea lui Antonescu ?

Mihăilescu : În după-amiaza zilei de 23 august 1944, am lucrat foarte multă corespondență cifrată, semn că pe front se petreceau lucruri grave. Ordinele, telegramele veneau cifrate, le transmiteam cifrate. Răspunsurile le primeam tot cifrate. Am ieșit obosit din tură... La plecare, Caracudovici, șeful Oficiului nostru, vechi prieten de-al meu, mi-a atras atenția să nu plec de acasă, iar dacă plec, să-i comunic unde mă duc ca să știe la nevoie unde să trimită motocicleta să mă ia. M-am dus acasă și am căzut ca un butuc... Abia a doua zi am aflat știrea înfăptuirii Actului de la 23 August, din ziare.

I. : Ce documente principale ați transmis în noaptea de 23 spre 24 august ?

L. S. : Am transmis Armatei a IV-a Proclamația regelui către țară, către armată, apoi Directiva operativă a generalului Mihail. Toată noaptea am lucrat. Toate „Schug"-urile au transmis.

I. : După ce ați transmis Proclamația, cei de la Armata a IV-a au cerut vreo explicație ?

L. S. : Nu. Am avut impresia că știau dinainte despre cele petrecute la București.

I. : Mai țineți minte ce indicativ avea Armata a IV-a ?

L. S. : „Sulfina", parcă. Indicativele se schimbau periodic, de aceea nu sînt prea sigur.

I. : Ați fost foarte tulburat de noul curs al evenimentelor ?

M. : Fără îndoială. Totuși aș vrea să precizez un lucru că noi, cei de la Oficiul telegrafic, ne consideram oameni călîți. La noi poposeau marile documente, marile rapoarte. Noi, prin mijlocirea „Schug"-urilor, am trăit intens, înaintea altora, evenimentele epocii : asasinarea de către legionari a lui Călinescu, toate etapele rebeliunii legionare, izbucnirea războiului, fazele desfășurării lui. Era normal să trăim și mult așteptata clipă a întoarcerii armelor.

Desigur, Oficiul telegrafic, așa cum reiese din cele spuse mai sus, făcea parte dintr-un angrenaj mai complex numit transmisiunile Marelui Stat Major și care au asigurat succesul unor acțiuni majore ale armatei române. A intervenit, însă, dimineața zilei de 24 august — bombardamentul avioanelor hitleriste. Bombele lui Gerstenberg au căutat și clădirea M.St.M. de pe Știrbei Vodă. N-au nimerit-o. În schimb, una din bombe a izbutit să producă pagube neașteptate.

Întrebare : Tovarășe Stănescu, în dimineața zilei de 24 august, după terminarea turei, ați mai plecat acasă ?

L. S. : Nici vorbă de așa ceva. Intervenise un ordin : toată lumea rămîne pe loc. Eu am ieșit să-mi cumpăr ceva de-ale gurii. La înapoiere, nu apucasem să intru în clădire, m-a ajuns din urmă bombardamentul. După primul raid al hitleriștilor, m-am întors la Oficiu și am reluat transmisia. A urmat al doilea raid. În timp ce lucram, țin foarte bine minte clipa, o bombă a căzut aproape de Statul Major, în str. Cobălcescu. Suflul exploziei a smuls ușa din balamale, a spart geamurile. Puțin mai tîrziu, am constatat că toate „Schug"-urile pierduseră legăturile. Bomba rupsese cablurile. În felul acesta, cel mai important mijloc de a comunica din București cu frontul, cu garnizoanele militare, fusese scos din funcțiune.

L. : În momentele acelea cu ce alte mijloace se mai putea ține legătura ?

L. S. : Prin radio, dar aparatura era insuficientă pentru volumul mare de lucru.

I. : Dar telefonia ?

L. S. : Și în sistemul telefoanelor bombardamentul dereglase ceva, căci o bombă a căzut pe clădirea Telefoanelor de pe Calea Victoriei.

(În cursul zilei de 23 august 1944, circuitele telefonice ale Marelui Stat Major au fost conectate la circuitele telefonice existente în ndul palat al C.F.R., în al cărui vast subsol M.St.M. luase hotărîrea să se mute din pricina raidurilor aviației — H.Z.).

I. : Cum s-a ieșit din impas ?

M. : Comandantul transmisiunilor de la M.St.M., era maiorul Aurel Călin (Tatăl poetului și colegului nostru Liviu Călin — H.Z.). **Lui îi revine marele merit de a fi găsit, în plină criză, soluția de a restabili legăturile cu unitățile militare din țară. În ce a constat această soluție ? În improvizarea urgentă a unui Oficiu de telegrafie în subsolul Poștei Centrale.**

I. : Existau acolo condițiile tehnice necesare unui asemenea transfer ?

M. : Da... Existau cablurile Poștei, nu și aparatura necesară... Era o instalație de rezervă pe care Poșta, din prevedere, o construise la subsol. N-a fost o simplă mutare, însă inginerii, tehnicienii, atît cei ai Poștei, cît și cei ai M.St.M. au făcut minuni. După 6 întrerupere de circa două ore, legăturile cu frontul, cu restul garnizoanelor din țară erau restabilite.

I. : N-a însemnat asta o blocare a serviciilor Poștei ?

M. : Da... Însă nevoile revoluției treceau pe primul plan.

I. : Avioanele hitleriste n-au atacat și Poșta ?

M. : Cum să nu ! O bombă a căzut chiar în curtea clădirii, dar n-a produs pagube.

I. : Mutarea s-a făcut sub supravegherea maiorului Călin ?

L. S. : Da. Îmi aduc aminte că a făcut de cîteva ori drumul Marele Stat Major — Poștă, pe jos, în plin bombardament, scurtînd drumul

Continuare în pag. a 6-a

***) Din păcate, stenograful n-a reținut pronumele tov. Mihăilescu.**

ion dodu bălan

Apa trece, pietrele rămîn

O noapte spus-am versuri pe de rost...
O, cît de trist și ce-abătut am fost,
Zărind spre ziuă pietre de Corinth
Care-mi spuneau că versurile mint.
Citii, atunci, pe muta piatră
C'a fost cîndva o lume aici, și-o vatră
De oameni aprigi, mîndri și-nțelepți
Care-au trăit în lumea strîmbă drepți
Și-au murmurat în nopțile cu lună
Nemuritoare versuri puse-n strună...
Și ei s-au dus și versurile cîntă,
Materia în trupul lor frămîntă
Tot alte forme noi și alte cînturi
De frînte și zdrobite-n zări avînturi,
De ape care curg și iar revin
Să spună, parcă-n șoaptă : să trăim,
Să prindem clipa care fuge-n zbor
Să nu uităm că toate trec și mor...

Doar apa trece. Pietrele rămîn...
Aud prin vreme un proverb român.

Nectarul limbii românești

lui Pompiliu Marcea

La Cîmpulung, în spre hotar,
Unde-a căzut un brav stegar
În vremi de plîns și de amar,
Era o zare de pojar
Iar o lumină, ca un far,
Se revărsa printr-un altar
Peste-un bătrîn Aghiasmatar,
Picat cu ceară și cu jar,
Pe-a cărui pagină — fruntar,
Cu litere cît un amnar,
Notase-un om că-l dă în dar,
Cu limba-i dulce de nectar,
Păstrat în suflet ca-n pahar,
De ametist și chihlimbar,
S-o bea românii ca pe-un har,
Scăpat prin iureșul barbar,
Să-l bea românii, iar și iar,
Cît vor fi zile-n calendar.

De două mii de ani

De două mii de ani,
De cînd il tot duce pe Isus în spinare,
Asinul a obosit,
Alergînd printre căruțe, calești, mașini și tractoare...
Așa e el. Cînd se simte mai sleit de puteri
Devine nărăvaș ; se proptește, căposul,
În picioarele de dinainte,
Uită de cele Sfinte,
Izbește cu cele de dinapoi golul metafizic din zare,
Zvîrlindu-și sarcina din spinare

Rămîne, în urmă,
o turmă
de superstiții și spaime de iad.
Belciugele tainelor cad
și cu zeci de herghelii de cai putere în inima lui istovită,
blîndul patruped aruncă, nervos, din copită...

I-au trebuit două mii de ani asinului
Ca să scape de povara Divinului.

Metamorfoze

Memento vivere !

Vremea curge ca o apă
Dinspre leagăn către groapă,
Vremea vine și se duce,
Omul dus zace sub cruce...
Vreme-ai șterge numele
Vîntu-i uscă lacrimile,
Ploaia-i spală urmele
De pe drum cu pulbere...
Dar, colo în primăvară,
Omul dus iese pe-afară
Într-un fir de iarbă verde,
În el chipul său se pierde,
Într-o floare dintr-un prun
Semn că omul a fost bun...

GRAVITATEA MEDITAȚIEI

Urmare din pag. 1

poetului născîndu-se sub semnul tragicului. Din vigoarea și duritatea verbului său răsar imagini terifiante și simboluri ale unui apocalips modern al relațiilor umane în care tragicul nu este dat de una sau mai multe pierderi posibile, ci de inflexibilitatea sau înghețul acestora, așa cum ele ne apar într-un poem extraordinar ca **Joc tragic...**

Vindicativ sau justițiar se dovedește Dumitru Popescu în poemul intitulat **Cînd** în care puterii nelimitate de asuprire a altora i se rezervă ca desnodămînt, un spectacol de amplitudinea și rezonanța celui al judecății din urmă.

In timp ce „Umbre de monștri / se lipesc de umbre de sfinți", într-o bărbătească artă poetică **(Cercul de fier)** autorul se află într-un vădit și crucial dezacord cu producțiile premeditate ale acelor stihuitori (cu „mintea bine spălată, / privirea glasată, înfășurată în țiplă roz") care-și însoresc și fardează versul, văzînd în demersul lor cel mai grav act al imposturii. În această ordine de idei poemele **Fugă, Ecran** și **Remember** (la care se mai pot adăuga atitea altele) se impun ca deosebit de grave meditații asupra condiției umane. Intuind și clădindu-și viziunile tocmai pe baza acelor teritorii ale spiritului care s-au degradat ori sînt în curs de degradare, poetul a ambiționat ca prin numirea și descrierea lor să amelioreze și să recreeze imaginea unui om adevărat, cu inimă, spirit și suflet. În acest sens, deși materia volumului **Rază de cobalt** degajă o forță rar întîlnită, poemele ce îl compun se poate spune că sînt fragmente ce aspiră să reintregească, într-o protestatară — responsabilă —, amară tinguire energică, chipul ființei (știrbite de frustrările fiecărei perioade de timp) iar intenția artistică tinde să salveze din marasmul tarelor ce-l grevează — portretul unui om integral, deci liber. Tipul acesta de transfigurare seamănă într-o anumită măsură cu momentul terapeutic în care e suficient să pronunți diagnosticul pentru ca bolii indicate să i se găsească remedii. Dar tristețea de neînvins a oricărui artist este că oricît de adîncă i-ar fi cugetarea, de fulminant verbul și de revelatoare imaginația, opera sa nu poate să rezolve materialmente problemele realității, fiind destinată să rămînă paralelă acesteia și ca atare o creație ideală.

Puterea, atribut esențial al personalității umane, constituie materia de inspirație a cîtorva superbe poeme ale lui Dumitru Popescu. Întregul volum **Rază de cobalt** se distinge prin precizie, lapidaritate și o simplitate cuceritoare, încît aproape fiecare poem ar putea fi citat. Încheiem cu unul din cele mai frumoase dedicat puterii : „Leul aprins de flacăra toamnei / Înoată majestuos / În mîlul savanei / învăluit de tristețea unui nimb de poet, / plictisit de salturi, de goană, / de răgetul junglei / obosit de puterea ce-l doboară încet. / Desgustat de sine, / de grațioasele victime / ce plutesc departe în fald, / leul se-nfioară de-un fulger de frig, / de-un miros aspru de iarnă / venit dinlăuntrul lui cald, / îl cuprinde un dor de pustiu, / de nisipuri fierbinți, / de tăcere, de vis... / Caută ieșire printre zăbrelele / firii prea crude / în care e închis. / Sub frunzișul galben al coamei / grumazul vînjos / e doar un pic mai plecat, / dar seara orgolioasă își scutură în iarbă / coroana sub care a tronat. / Pămîntul cere oseminte / de la gazele și de la lei... / Leul își leapădă / inutila povară a puterii / chiar în groapa cu lei". **(Orgoliu).**

Desenele lui Piliuță, cu linia lor diafană și simplă, participă grafic, original, la înțelegerea textului, subliniind un ce esențial în lirica modernă a lui Dumitru Popescu.

Ion Tengheru : „Noapte de august"

radio

Vocația patriotică

Prezentînd în numărul trecut cartea lui Iulius Tundrea scriam despre vocația culturală a radioului. Această vocație nu poate fi despărțită de o alta : cea patriotică. De altfel, asumarea funcției sociale, civice, reprezintă o specificitate a culturii noastre ca reflex al unor condiții istorice deosebite, al unor permanente căutări și tensiuni, al unor demonstrații și convingeri, cu perioade mici de liniște relativă, așadar improprii unor întoarceri a culturii către sine și numai pentru sine. Numim, de aceea, vocație patriotică a radioului capacitatea sa de a se racorda prompt marilor evenimente politice și sociale, dar și capacitatea sa de a milita prin întreg programul pentru cunoașterea realităților românești. Ca orice instituție sau element de cultură, radioul s-a exprimat de la început (și aproape integral) ca un factor de civilizație și progres, înțelese în perimetrul național. Trimițînd în eter știri, informații, comentarii, fapte de viață și muncă, voci ale unor personalități (oameni de teatru, de artă, oameni politici au exprimat de-a lungul anilor atașamentul lor necondiționat de cultura, civilizația, societatea românească susținînd-o, indicînd căi de dezvoltare a acesteia, radioul s-a simțit răspunzător în fața milioanelor de ascultători ce recepteză poate cu mai multă sensibilitate o informație venită pe această cale decît una înscrisă pe o pagină de carte sau de ziar. (Deschid o paranteză : îmi aduc aminte — și din cînd în cînd mă mai întîlnesc și azi cu acele vorbe auzite în repetate rînduri în vremea copilăriei ; vorbe rostite cu gravitate : a spus la radio ! Semn al unei încrederi absolute, semn al unor repetate certitudini aflate prin radio, propoziția este în același timp și semn al unei mari obligații în respectarea adevărului pe care radioul și-a luat-o și o continuă azi. Și, pentru că tot sînt la domeniul amintirilor, să continui paranteza : ce relevant ar fi un sondaj cu privire la funcția educativă a radioului nu prin întrebări ci prin solicitarea de amintiri unor oameni de vîrste și profesii diferite. Eu cred că o generație întreagă — mă refer, mai ales, la cei de vîrsta mea, — își datorează în bună parte educația clasică grație radioului ce transmitea prin „Teatru la microfon", Sofocle, Eschil, Euripide, Shakespeare, Schiller, Gorki, Lope de Vega, Caragiale și mulți alții încă într-o vreme în care istoria culturii românești nu excela — tipografic, de exemplu — la acest capitol. Închei paranteza).

Pentru acești ascultători, emisiunile au fost și sînt surse de informare rapidă și eficientă. Informațiile fiind despre ei, despre munca lor, despre istoria și faptele fiecărui loc din țară reușesc să producă un transfer : sursa informațională devine și una afectivă, emoțională. Factorul informațional devine un factor de educație patriotică. Convingător, ferm și, în același timp, discret, neostentativ se cultivă iubirea de patrie.

Constantin Stan

plastică

Realul fantastic

S-ar părea că perfecționismul — meșteșugul afirmînd un sens hedonist — a devenit o caracteristică a fenomenului plastic contemporan. Acestei tendințe i se înscriu gravurile brașoveanului **Kaspar Teutsch,** expuse la Galeria **Eforie.** Artistul, aparținînd școlii de veche tradiție a gravorilor transilvăneni, creează gravurii pe metal posibilități multiple de exprimare. Nu este vorba de o inventivitate formală, compozițiile ajutîndu-se de un limbaj deja stabilit, de forme consacrate, ci de o transpunere a fenomenului gnoseologic într-un proces de contact hedonist a ideii cu materia. Kaspar Teutsch se folosește în unele cazuri de o simbolistică descifrabilă, dar cele mai multe lucrări conțin un limbaj criptic, fabule cu înțeles abscons. Trăsăturile în aquaforte, au o forță nebănuită, compensată de rafinata elegantă a ponteseche-ului și diluarea formelor în aquatinta. Gravorul își „colorează" lucrările, albul hîrtiei transpare din cîmpul de umbră, căpătînd la rîndul lui culoare. Are loc un conflict între structuri, reflex al conflictului ideatic.

Gravurile cumulează sensuri multiple, cu o tendință de incifrare, refuzîndu-se unei elucidări totale, care ar secătui compozițiile de plusul lor de mister.

În Evocare, de exemplu, sensurile sînt clare, eroizante, prin paralela viață-moarte, ca și în „Rem Tene" (Stăpînește materia) — forma pură din care se compun celelalte elemente. Ciclurile „Semne biologice" au o continuare firească cu „Soații ecologice", „Metamorfoze", „Viziuni" și pe altă coordonată cu „Spațialele".

O caracteristică a structurii compoziționale este invadarea realului de fantastic, de insolit. Geometrismul său este pătruns de inefabil. Trimiterile sînt evidente, numeroase, ca acel tunel al timpului, care propulsează omul **înăuntru** sau **înafară,** trimiteri la o lume în care cunoașterea este un instrument și, în același timp, o armă în care omul este stăpîn și stăpînit. Introducerea unui element-cheie dă noi valori sensului emblematic.

În interiorul fiecărei lucrări are loc o simbioză, rezultată din transcederea unor contradicții între cele două regnuri, a biologicului și geologicului, cu latura ei de mister. Artistul folosește fenomenul anamorfotic — ca rezultat firesc al excesului geometric, pentru trecerea de la real la imaginar, de la posibil la imposibil, de la seriozitate la joc, de la figurativ la abstract.

În general grafica lui Kaspar Teutsch redă un univers complex, străbătut de forță și lirism, într-o perfectă și elaborată exprimare plastică.

Cătălina Diaconescu

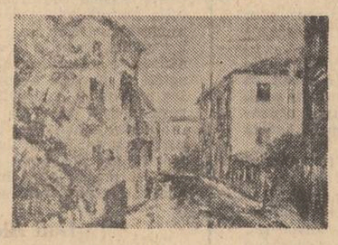

Alexandrina Stănescu : „Peisaj"

muzică

„Originalitatea muzicii românești"

Unitatea fundamentală a culturii, ca moștenire arhaică, tensiunea dintre sedentarism — transhumanță, Orient-Occident, tradiționalism — modernism, contemplație — spirit critic, în fine această polaritate a tuturor culturilor reflectată, precum se știe, și mai clar de limbajul direct al muzicii, alcătuiește fundalul lucrării de doctorat prezentate de Carmen Petra-Basacopol la Sorbona : „L'Originalité de la musique roumaine de chambre et de scène à travers les oeuvres d'Enesco, Jora et Paul Constantinesco". Teza, publicată de Editura Muzicală (București, 1979), are o deosebită importanță nu numai din punct de vedere pur muzicologic (analizele temeinice, motiv cu motiv, a sonatelor de Enescu, a sonatinei pentru pian de Jora, a sonatinei pentru vioară și pian de Paul Constantinescu, a cvartetelor, Octuorului, simfoniilor de cameră ; studiul amănunțit al „muzicii cu program", și liedului românesc, al baletelor lui Jora, „Nopții furtunoase" de P. Constantinescu, „Oedip" de Enescu) — nu are deci importanță numai prin seriozitatea și restrîngerea în profunzime a investigației muzicale, ci și prin apelul la două concepte formal exterioare domeniului muzical : **„spațiul mioritic"** și **„dorul".**

Pornind de la posibilitatea muzicii de a transmite cel mai direct trăsăturile specifice ale spiritualității unui popor, continuînd intuițiile lui Breazul și Brăiloiu, Carmen Petra-Basacopol a avut ideea să centreze analizele muzicale asupra acestor două elemente esențiale pentru înțelegerea entității spiritului autohton. Originalitatea autoarei constă în demonstrarea unui filon mai profund decît pitoresc al afinității exterioare cu muzica populară ; ea a știut să vadă în anumite ondulații ale liniilor melodice, în libertățile ritmului, în concepția modală, arhitectura formei și sonoritățile străii ale muzicii românești — orizontul legănat al **plaiului** și **doinei,** „infinitul ondulat" definit de Blaga, radiația imprecisă dar copleșitoare a **dorului.** Aceste fire nevăzute, acest „dublu" inconștient al sufletului românesc, reprezintă adevăratul sigiliu al originalității, acela care prin unitatea stilistică ancestrală și poligeneză (exemplul melodiilor vechi orientale asemănătoare cu muzica maramureseană) definește evoluția muzicii autohtone. Concluziile autoarei confirmă „personalitatea viguroasă a muzicii românești, ușurința de a se afirma, și în același timp, aplecarea sa spre discreție, lipsa totală a spectacularului sau violenței, atribute care-i dau un echilibru aproape clasic". Autoarea mai atestă prelungirea muzicii românești „în peisajul atît de bogat al artei contemporane, împlinind exigența majoră a umanismului arzător al secolului nostru, care preconizează unirea creațiilor general valabile într-o singură viziune".

Grete Tartler

PROFIL: EUGEN NEGRICI

Din riscurile luptei cu inerția

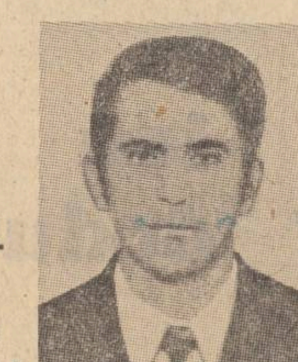

Debutînd în 1971 cu un studiu arid **(Antim-logos și personalitate)**, o „operație subacvatică" în adîncimile retorice ale **Dihaniilor**, carte incitantă ca ansamblu, dar excesiv compartimentată, într-un stil „seminarial" și continuînd cu o evaluare anatomică a discursului narativ în opera primilor cronicari moldoveni **(Narațiunea în cronicile lui Gr. Ureche și Miron Costin)**, Eugen Negrici părea a fi și a „rămîne" un excelent analist de literatură veche, interesat exclusiv de elementele retoric-structurale ale unor arii de expresie neglijate multă vreme, instituind o stilistică revelatoare la nivel paradigmatic. Iată însă că, între timp, ceea ce fusese un simplu primum movens polemic, s-a constituit într-un veritabil sistem interpretativ în numele căruia E. Negrici își lărgește considerabil aria de investigație, operînd cu aceleași mijloace detectarea notelor expresive ale textului din punctul de vedere al psihologiei receptării, pe texte din epoci și de facturi esențial diferite, sentimentul fundamental al demersului său fiind lupta cu inerția postulativ-axiologică, rediscutarea unor creații prea repede, unitar și comod înscrise în patrimoniul literar. Odată cu **Expresivitatea involuntară** (1977) și **Figura spiritului creator** (1978), E. Negrici propune un sistem hermeneutic cu neputință de neglijat, poate cel mai incitant (nu am spus, cel puțin deocamdată, discutabil) sistem de critica mai nouă românească și care, ca orice operă îngrădită de bună voie în cîteva principii, conduce nu o dată la consecințe cu totul riscante. Punctul de plecare al primelor două cărți este, cum spuneam, identic: demonstrarea virtuților literare, a expresivității unor texte cu specific non-literar la origine, dar care au căpătat cu vremea un statut de gratuitate (în sensul înalt estetic al termenului) care le deschide abordării structurale. **Antim-logos și personalitate** este o supunere a textului la exigențele gustului literar actual. Observînd caracterul de excepție de la normele cazaniilor vremii, lipsite de genialitatea oratorică a mitropolitului, „caracterul scriptic" al compoziției care „constituie o revoluție și în sens beletristic, avansînd ideea de public", autorul concluzionează: „Toate faptele conduc la ideea că actul de naștere al discursului românesc nu poate fi în altă parte". Dacă lipsa aproape totală a raportărilor la alte acte de **cultură** similare, răsăritene sau occidentale, care să lumineze prin contrast calitățile operei lui Antim, văduvește interpretarea (mai cu seamă în secțiunea dedicată **Sistemului imagistic**), în schimb analiza structurilor compoziționale, spiritul predicatorului, subtilitățile didactice ale exegezei biblice, elementele de retorică și valorile stilisticii expresive se constituie într-o extrem de interesantă și pertinentă interpretare. Nu vom afla comentarii de texte paralele, de exemplu Antim și Miniatis, operație ce se impunea mai mult decît ne lasă E. Negrici a înțelege (p. 201) și nici analiza încadrărilor specifice în textul predicilor a unor topoi retorici uzitați în epocă, dar vom găsi analize și observații de excepție.

Aproape tot ceea ce era defect de construcție în cartea despre Antim va dispare în cea de-a doua carte a autorului, cu toate că lipsa încadrărilor în contexte istoric-culturale și a trimiterilor necesare la alte stiluri narative, se menține și aici. **Narațiunea în cronicile lui Gr. Ureche și Miron Costin** rămîne cartea de netăgăduită valoare a lui E. Negrici. Ideile de bază nu sînt noi: asupra raporturilor dintre cele două stiluri (cel strict informațional al lui Ureche, inconsistent în detalii, uscat și pilduitor cu măsură și cel dominat de cultură al lui Costin, nu o dată luxuriant, dominat de plăcerea scriiturii în sine) și a evoluției de la unul la celălalt, ca de la „primitivitatea tiparului narativ" la complexitate, ș.a.m.d., istoria literară se pronunțase demult. Dar rostul cărții lui E. Negrici rezidă în sistemul ordonator al interpretării, simetric-revelator, și mai ales în acuitatea și forța de convingere a analizelor. Sintetizînd, autorul arată că: „la Ureche contează cuvintele în sine, a căror lumină și greutate sînt suficiente pentru a supleni sărăcia relatării, la Costin organizarea cuvintelor în mari ansambluri, iar la Neculce desfășurarea spectacolului relatării", al treilea cronicar nefiind luat în discuție, fiindcă „explicitarea episoadelor" ar „destrăma vraja însăși a povestirii, singura calitate a acestui text-spectacol" (motiv, de altfel, discutabil, pentru că, dacă o luăm așa, cea mai mare parte din literatura de valoare a lumii nu ar trebui niciodată investigată). Eliminînd valoarea stilistică imanentă textului și cea investită prin recitirea modernă a acestuia, autorul va urmări, la ambii cronicari, atît figurile scriiturii, cît și Figura autorului, gradul de implicare a acestuia în cadrul narațiunii; în acest sens, „a vorbi de cronica lui Ureche înseamnă a vorbi de narațiunea pură", de dominanta acțiunii, de redactarea glacial-rezumativă, deosebită de prezența „tiranică" în text a lui Costin, zidindu-și „în fiecare episod propriul portret". Într-un caz vor fi analizate elementele ce țin de constrîngerea față de narațiune, dictată de absența datelor istorice, în celălalt, de jocul liber al autorului, care beneficiază deja de o tradiție, admirația criticului fiind atît față de stilul economic, sărac dar precis, cît și față de savuroasele arborescențe narative. Una din cele mai generoase idei ale cărții privește caracterul teatral al organizării unor elemente din cronica lui Costin, de la spațiul neobișnuit de larg acordat vorbirii libere, pînă la raporturile cronicar (public), actanți și invers, pînă la „punerea în scenă" a unor episoade (p. 173 ș. urm). Descifrarea elementelor de tehnică romanescă la Costin și analizele asupra a ceea ce autorul vede a fi „cea mai interesantă problemă a cronicii" lui Ureche — „starea metaforică a cuvintelor", prilejuiesc demonstrații ale unei adevărate virtuozități analitice.

Fidel în multe puncte cu primele două lucrări, dar clarificîndu-și și ordonîndu-și pe parcurs metodele, E. Negrici a trasat, odată cu **Expresivitatea involuntară** (partea a doua — **Figura spiritului creator)** liniile de forță ale unui sistem de angajare interpretativă pe care îl rezumă astfel: „Hotărîrea noastră de a așeza sub lumină nu opera, ci „textul", mai precis fenomenologia raporturilor text-cititor, precum și felul în care înlocuim exegeza (continuînd-o de fapt) și actul critic de descifrare a intențiilor autorului printr-un exercițiu de percepție a valorilor ce se nasc în afara sau chiar împotriva conștiinței artistice a autorului, ar putea să fie interpretată ca o contribuție, încă una, la efortul general de surpare a ideii de creator august și virtuos, posesor suveran al mijloacelor prin care se înfăptuiește miracolul artei". Dacă prima parte a ideii poate fi total acceptată (psihologia receptării fiind demult o valoare reală), iar cea de-a doua măcar pe jumătate, dincolo de riscurile pe care le susține, concluziile acestuia, în schimb, sînt nu o dată deformări flagrante. Cu alte cuvinte, dacă putem fi de acord cu ceea ce autorul numește **„Exerciții de reconvertire expresivă,** deci cu descoperirea de către comentator a unor valori literare în texte negîndite de autori ca atare, sau prevăzute inițial cu scopuri colaterale literaturii, nu mai putem fi de acord cu ceea ce noi am putea numi „exerciții de de-convertire expresivă", practicate de autor asupra unor valori literare contemporane. Mărturisindu-și „fără sfială o conștiință părtinitoare" față de textele vechi, E. Negrici atribuie „experimental semnificații artistice textelor scrise cu altă destinație", pentru ca în final să dezlipească sensuri expresive de texte cu certă destinație și valoare poetică. Deci o dublă forțare în numele unui procustianism condamnabil, indiferent de abilitatea, finețea și profunzimea comentariilor. Adică! Atunci cînd E. Negrici, preluînd o formulă a lui Todorov, analizează **Istoria Ieroglifică** prin elementele „discursului polivalent", cînd analizează tropii înmiresmați ai lui Dosoftei sau Costin sau „caracterul hibrid al istorisirii și spiritul de divagație paradoxal obiectiv" al **Alixăndriei**, rezultatele sale (mai ales în cazul lui Cantemir) sînt notabile, efecte ale unei validate lupte cu inerția istoriei literare. Dar cînd exacerbînd metoda socio-receptării și a unei fantaste „teorii a așteptării", se ferește a caracteriza drept insipide cutare versuri ale Matildei Cugler sau ale lui Teodor Șerbănescu sau cînd desfășoară o amplă rețea analitică în jurul unui text banal de muzică ușoară, numai de dragul vehiculării unor concepte **(Clișeul-jocul trist al previzibilității)**, — însuși efortul criticului reclamă o cauză mai bună. Că E. Negrici mai poate investiga — fie și ca exemplificare a ideii, de convenție literară — **Rodica** lui Alecsandri sau cutare efecte din **Legendele** lui Bolintineanu, sau că, din unele versuri șugubețe ale lui Anton Pann poate croi teoria „efectului disturbativ provocat de contrastul dintre nivelul enunțului și al enunțării", că din punct de vedere teoretic sistemul său poate lua în discuție și rebuturi literare de la „poșta redacției" **(Neputința)**, etc, — acesta este un lucru de necondamnat, care, singular fiind în critica noastră, are și un anume coeficient de spectaculozitate. Dar cînd, din perspectiva acelorași idei, se ajunge la persiflarea operei lui Nichita Stănescu („expansiuni verbale fără adresă", „reflexivitatea goală", „asociativitate sub imperiul unei locvacități incontinente"), văzută ca un produs al criticii, ca și cînd poetul, conștient de minima accesibilitate a versului său, și-l complică ludic și, mai mult, înșelînd o întreagă opinie literară, care ar fi preferat extazul de teama acuzației de incompetență, — aici demonstrația lui E. Negrici devine cel puțin discutabilă, iar eforturile de a o susține pot stîrni cel mult un zîmbet condescendent. Conținînd două studii excelente (cel despre Budai Deleanu și cel despre M. H. Simionescu) și alte patru (Heliade, Radu Greceanu, Antim și Urmuz) pentru care spiritul scotocitor al lui E. Negrici putea face mult mai mult, **Figura spiritului creator** își are pilonii de rezistență în studiile dedicate lui N. Stănescu și M. Sorescu. Aici, riscurile sistemului sînt evidente — autorul iluzionîndu-se a putea descifra din texte fie intenționalitatea ludică și gratuită, sub semnul unei „nepăsări suverane", în primul caz, fie „disponibilitatea polemică" în cel de-al doilea, unde o întreagă evoluție intelectuală și artistică este pusă „sub presiunea delimitărilor" necesare, sub „acțiunea forțelor inhibitive", ambii autori fiind propriu-zis „creați" de statutul receptării (critice și publice). Nu atît tonul superior familiar supără aici („poetul băgase de seamă", „își va fi zis" sau „să ne închipuim cum funcționează gîndirea producătoare a poetului", etc.), cît opacitatea față de sistemul poetic unitar, chiar dacă monoton și prolix în unele perioade, al lui N. Stănescu, și dezinteresul arătat teatrului lui Marin Sorescu, pus sub semnul doar al unei dorințe de perfecționare a formulei și neanalizat cum se cuvine. Dar, cu siguranță că despre **Figura spiritului creator** se va mai scrie.

Grăbindu-se să-și teoretizeze cu orice preț realele aptitudini analitice, Eugen Negrici a ajuns robul propriului sistem, conferind subiectiv valori expresive unor texte uitate și încercînd, în mod gratuit, topirea altora, de valoare indiscutabilă. Vorbind în termenii autorului, rămîne să vedem cum **teoria așteptării** va fi validată de efectele **confirmării.**

Dan C. Mihăilescu

Cici Constantinescu: „Țesătoare"

CĂRȚI PENTRU ELEVI

Există o vîrstă a lecturii, ireversibilă ca și timpul ființei. O posibilă tipologie a cititorului s-ar putea creiona pornind de la „vîrsta" lecturilor sale: infantilă (aventuros-fabuloasă), adolescentină (romanțios-filosofică), bătrînicioasă (arid-sceptică), matură (cufundare fructuoasă în universul cărții), etc. Coincidența cu biologicul e doar incipientă, fiecare alegîndu-și și fiind ales de o treaptă a lecturii în funcție de educația estetică acumulată. Arta lecturii se învață și odată cu ea exercitarea gustului artistic și a judecății de valoare.

Lungul drum al inițierii începe în școală unde, printre alte discipline, predarea literaturii trebuie să aibă un statut anume între artă și știință. Profesorului de literatură îi revine responsabilitatea inefabilei operații de deschidere a unor căi de acces spre frumusețe și cultură prin specificul literar. Ajutorul neprețuit, al său și mai ales al elevului, sînt edițiile accesibile cu un aparat critic util și eficace. Antologiile sînt și ele instrumente de lucru extrem de prețioase suplinind atît nesiguranța căutării bibliografice cît mai ales acuta lipsă de timp a elevului pus înaintea exploziei informaționale contemporane. Recentele apariții în colecția **Lyceum** (Editura Albatros) sînt grăitoare în acest sens. Aceste două antologii de folclor — basme și balade — răspund totodată și unei problematici generale care depășește specificul genului punînd în discuție însuși statutul folclorului în condițiile fenomenului mass-media. Ele sînt o pledoarie activă pentru însușirea profundă a creațiilor poporului nostru și a sensului reflectării lumii în spiritualitatea sa. Numeroasele culegeri de folclor sînt mai puțin accesibile publicului larg fie datorită amplorii și a caracterului specializat (transcrieri fonetice, regionalisme), fie caracterului local reprezentativ numai pentru o zonă folclorică, fie, în sfîrșit, pentru raritatea și vechimea edițiilor. Cele două antologii sînt deci salutare pentru familiarizarea efectivă a cititorului cu două genuri ale creației populare care, învăluite în mitul valorii și popularității, sînt totuși mult mai puțin cunoscute în realitate.

Antologia lui **Iordan Datcu** este dedicată genului epic al poeziei populare — balada. Cîntecul bătrînesc a cunoscut o largă dezvoltare în secolele XVI—XIX cînd a atins și culmile realizării artistice. E aproape sigur că procesul de recreare s-a încheiat înaintea secolului nostru. Cercetătorii sînt unanimi în aprecierea unor fenomene ca fragmentarea, deplasările de motive, prozaismul, slaba închegare artistică însoțită de o pierdere a încărcăturii afective și de schematizare, drept semne de retragere a baladei în repertoriul pasiv. Doar în Muntenia și Oltenia aceste fenomene de disoluție nu au erodat încă forma poematică. Urmînd parcă o lege a evoluției genurilor poetice, cîntecul bătrînesc — epic prin excelență — se retrage lăsînd loc cîntecului liric. Interpreții baladelor sînt oameni vîrstnici, iar prilejurile de a cînta sînt tot mai rare, preferințele tinerilor îndreptîndu-se spre liric. Teatrul folcloric (Jienii) este și el o mărturie a permanenței idealului bărbătesc al haiducului (Lucian Blaga), dar și a mutației spre liric.

Textele selectate în antologie dintre nenumăratele variante încearcă să surprindă realizarea de maximă valoare artistică, sarcină deloc comodă. Pentru a întîmpina fenomenul de degradare a cîntecului bătrînesc, Iordan Datcu și-a ales textele din culegerile mai vechi cu variante superioare artistic, lucru verificabil în cîntecele vitejești, de curte feudală sau păstorești („Costea" — în cîntecele mai noi „Dolfa" sau „Dolca"). Alte balade (fantastice, Miorița, Manole) au variante atît de frumoase și de răspîndite încît ar fi nevoie de ediții speciale, selectarea lor fiind mult mai anevoioasă. În tabloul general al baladei românești, autorul a reușit să redea tonul unic al fiecărei zone folclorice fără particularități supărătoare de limbaj. Alegerea echilibrată face lectura accesibilă fără a o lipsi de savoarea expresiei locale. Variantele au forma frustă, cu o limbă viguroasă fără false prejudecăți sau stilizată dînd o senzație de prospețime și autentic.

Criterii metodologice într-o antologie nu sînt simple clasificări, ci tind să devină un instrument critic operant. Elevul își va însuși nu numai conținutul antologiei, ci și organizarea sa internă, posibilitatea de a-și structura materia. Cu toate că o clasificare recentă (Mihai Pop, Pavel Ruxăndoiu, **Folclor literar românesc**, 1976) merge mai în profunzime în motivația antropologică a eposului versificat, Iordan Datcu a ales clasificarea tipologică susținută de Al. I. Amzulescu **(Balade populare române**, 1963) care pare a răspunde cel mai direct tematicii baladelor noastre: 1. fantastice; 2. vitejești; 3. păstorești; 4. despre curtea feudală; 5. familiale; 6. jurnale orale. De asemenea, cu toate că în amplul și competentul studiu introductiv Iordan Datcu vorbește despre specificul etnofolcloric al baladei, în care literarul e doar o componentă (principală, e adevărat), nu se dă totuși o imagine mai vie a ritualului sincretic de ascultare și interpretare a cîntecului bătrînesc însoțită eventual de cîteva variante melodice cu care se acompaniază „zicerea" baladei.

Antologia de basme populare a lui **Virgiliu Ene** se impune prin echilibrul și rigoarea variantelor evitînd atît efectul de popularizare al cărților pentru copii, cît și pe cel de strictă specializare al edițiilor științifice. Rezolvarea metodologică a lucrării lasă însă de dorit. Atît în studiul introductiv, cît și prin lipsa unor criterii de sistematizare, autorul pare a subestima capacitatea de problematizare a tînărului cititor. Tipologia basmului constituie unul dintre cele mai fertile și mai interesante domenii ale folcloristicii și ale cercetării structuralist-antropologice. De aceea, redescoperirea basmului de către elev în epoca contemporană, trebuie diversificată prin atragerea sa în universul pasionant al științelor antropologice. Este adevărat însă, că spre deosebire de baladă, unde clasificarea tipologică s-a dovedit mai simplă, o clasificare a basmului suferă de lipsa unor criterii ușor de manevrat. Cum observa și G. Călinescu pentru studiile de folclor mai vechi, clasificările se opreau la cataloage cu șabloane. Structuralismul, odată cu răspîndirea scrierilor lui V. I. Propp, depășește obstacolul analizînd funcțiile personajelor. Gradul de abstracție și formalizare rămîne însă prea ridicat pentru nespecialist. Estetica basmului oscilează între polii aparent contradictorii ai teoriei sistematizării genurilor („Folosindu-ne de indicii structurale, o clasă dată de basme poate fi delimitată în raport cu celelalte cu absolută precizie și obiectivitate". V. I. Propp, **Morfologia basmului**, Univers 1970) și cel al unicității absolute a operei de artă („Oricît schematismul și stereotipia sînt note caracteristice în folclor, basmul rămîne o operă literară, care nu ia ființă reală decît prin specimene. Detaliul și inefabilul sînt principalul în basm, iar stereotipul cade pe planul secundar. „G. Călinescu, **Estetica basmului**, 1965). Dincolo de dificultățile de metodă se întrezărește însă o întrebare majoră vizînd existența basmului în epoca science-fiction. Setea de fabulos a lectorului nu mai e satisfăcută nici de postulatul invenției și al detaliului, cu atît mai puțin de monotipismul basmului fantastic de sorginte mitică. Chezășia permanenței lui ni se pare implicată în acea viziune de geniu eminescian care, la 1880, scria: „Tezaurul comun de povești și anecdote ale popoarelor e mare în aparență, dar totuși se sleiește într-un număr oarecare de prototipuri. Ceea ce e original e modul de a le spune, e acel grai românesc cu care se îmbracă ele, sînt modificațiunile locale, potrivite cu spiritul și cu datinile noastre".

Virgiliu Ene dă o antologie din cele mai frumoase basme ale celor mai reprezentativi folcloriști, ceea ce nu e deloc ușor lucru. Principiile metodologice sînt înlocuite cu adevărate micromonografii ale vieții și operelor folcloriștilor noștri, însoțite de opiniile lor cele mai semnificative asupra menirii disciplinei. Se creează astfel o imagine aproape completă a folcloriștilor români și a activității lor, gest de pietate și respect față de operă înaintașilor.

Pledoaria activă a colecției **Lyceum** pentru performanța folclorului românesc ar trebui întregită cu alte două antologii cuprinzînd genul liric și poezia obiceiurilor care ar completa această remarcabilă serie.

Dan Alexandru Condeescu

Tema unității naționale

Harnicul istoric și publicist Vasile Netea se prezintă întinsului său cerc de cititori cu o nouă operă care se înscrie în vasta sa arie de preocupări de investigație istorico-grafică; vastă nu atît prin întinderea cronologică a domeniului de cercetare cît mai cu seamă prin complexitatea problemelor ce implică veacul căreia Vasile Netea i-a consacrat majoritatea lucrărilor sale (aproximativ anii 1840—1940).

În recenta sa monografie, autorul prodigios reconstituie drumul sinuos, cu ramificații labirintice, al desăvîrșirii unității național-statale românești. Reconstituirea se realizează prin intermediul studierii legăturilor politice și culturale dintre Principatele unite, respectiv România extracarpatică și Transilvania aflată sub stăpînire străină, pînă la memorabila zi istorică de 1 decembrie 1918 care va pune capăt unei îndelungate nedreptățiri pe care istoria a făcut-o poporului român. O primă constatare se impune din capul locului: legăturile politice dintre Transilvania și Țara românească de dincolo de Carpați au îmbrăcat adesea o haină disimulată a mesajului cultural, pe cînd legăturile culturale au avut fără excepție un mesaj politic mai manifest, nemijlocit sau ascuns, oarecum involuntar. Această dialectică a legăturilor politice și culturale prezentate aci de Vasile Netea trebuie să fie nepărăsit în mintea cititorului întrucît numai ea conferă în ultimă instanță atestatul justificativ al prezentării atîtor acte politice și culturale care la o superficială avizare a lor nu și-ar afla poate locul în dezvăluirea ultimului tronson al drumului „spre unitatea statală a poporului român". Căci este într-adevăr vorba de un ultim tronson al unui drum pe care poporul român l-a pășit îndată ce evoluția istorică îl repartizase în trei ființe politice separate. Cititorul avizat s-ar fi așteptat așadar ca autorul să-i atragă atenția și asupra secularelor legături economice, politice și culturale între cele trei țări românești pînă la momentul Unirii din 1859, iar excluderea legăturilor economice din această analiză cu greu va putea afla o împărtășire necondițională din partea istoricului întrucît ele au prezentat fundalul desfășurării legăturilor politice și culturale. Aceasta nu este singura rezervă pe care recenzentul a încercat-o la capătul lecturii acestei cărți. Cel puțin una este de o semnificație mai profundă. Poporul român — se știe! — nu se compune numai din români. Pe lîngă ei și-au adus o contribuție mai mare sau mai mică și alte etnii la făurirea statului național român. Dintre acestea se cunoaște că sașii au jucat un rol de catalizator al legăturilor economice, politice și culturale dintre cele trei țări române. Adeziunea lor necondițională la istoricele decizii de la Alba Iulia ar părea în lumina acestei lucrări de-a dreptul picate din nori. Adevărul istoric este cu totul altul. Declarația sașilor de la Mediaș (8 ianuarie 1919) încheie de fapt un îndelungat proces istoric de colaborare, pe care autorul l-a neglijat chiar și în această fază de manifestare a sa. Căci: cum altfel se explică ignorarea atitudinii sașilor față de actul unificator din 1859, față de războiul de independență sau față de Memorandum-ul românilor transilvani? Cum va justifica autorul oare trecerea cu vederea a atitudinilor proromâne ale sașilor față de teoriile tendențioase ale lui Robert Rösler, activitatea unor istorici, literați și etnografi sași din Transilvania sau România extracarpatică în cercetarea istoriei, literaturii populare, a etnografiei românilor, ignorarea desăvîrșită a asociației „Verein für siebenbürgische Landeskunde" (cu atîtea legături cu ASTRA!), a cotidianelor săsești, a publicațiilor „Rumänische Revue" sau „Die Karpathen", a unui W.S. Teutschländer, Fr. Zimmermann (care caligrafiază documente din arhiva sibiană pentru Academia Română!), a altor arhivari sași care au lucrat pentru Nicolae Iorga etc.?

Dincolo de aceste rezerve, lucrarea lui Vasile Netea se constituie într-o lectură deosebit de atractivă și agreabilă. Munca depusă de autor este impresionantă, chiar dacă investigația nu este dusă pînă la depistarea atîtor comori pe care le mai tăinuiesc arhivele. Vasile Netea este un autor cu harul evocării captivante și al depistării detaliului semnificativ. Publicist de meserie și istoric cu vocație, autorul îl poartă pe cititor într-un univers familiar deopotrivă specialistului cît și cititorului de rînd, clarificîndu-i atîtea evenimente și fenomene, facilitîndu-i conexiuni și cauzalități între cunoștințe dobîndite la școala generală, medie sau superioară. Numai că, ceea ce pînă acum era oarecum dispersat și izolat, se alcătuiește acum într-un organism închegat, într-o evoluție istorică uneori liniară, alteori contorsionată, la capătul căreia însă stă implacabil acest unic și suprem țel: desăvîrșirea unității statale românești. În virtutea acestuia oare omisiunile autorului mai par chiar atît de neliniștitoare pe cum recenzentul le-a resimțit la lectura cărții?

Adolf Armbruster

*) VASILE NETEA, **Spre unitatea statală a poporului român. Legături politice și culturale între anii 1859—1918**, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1979, 606 p., 28 lei.

Tehnică și mesaj în romanul românesc

Urmare din pag. 1

sensului și nu supunerea la un nucleu, fragmentarul și nu ansamblul, suprafața și nu adîncimea, constituie ceea ce am putea numi non-retorica acestui tip de proză. Dar între extreme, romanul realist și noul roman, există o sumă de variante, de forme și combinări: de la Henry James la Virginia Woolf, de la James Joyce și Proust la Lawrence Durrel, de la Thomas Mann la Sartre și Camus, de la André Gide la Hortensia Papadat Bengescu și Camil Petrescu. În romanul românesc contemporan (denominația de NOU ROMAN ar fi exagerată și ar da naștere la ambiguități terminologice) el însuși o întinsă paradigmă de modalități și procedee, încadrabil la rîndul lui în vastul context al literaturii generale, se afirmă, fapt cu totul notabil, structuri narative specifice. În continuare voi insista asupra unei forme ce pare a domina strategia textuală a prozei actuale, și pe care aș indica-o sub titlul de **procedeul relativizării și multiplicării unghiului narativ.**

Într-un sinopsis, desigur parțial, al modurilor enunțării, amintesc vocea auctorială[2] a povestitorului omniscient, realizată de obicei prin persoana a III-a (romanul realist), dubla focalizare constînd în relatarea principial reductivă, din unghiul unui personaj, la rîndul lui, discret comentat de un narator implicit (cazul lui Strether din „Ambasadorii"), vocea subiectivă la persoana I („În căutarea timpului pierdut"), enunțarea, caz foarte rar întîlnit, la persoana a doua (Michel Butor — „La Modification") sau încercarea de pulverizare a naratorului, prin iluzia relatării filmice (Alain Robbe-Grillet — „L'année dernière à Marrienbad"). Am lăsat la sfîrșit experimentul compozițional al lui Camil Petrescu din „Patul lui Procust"; scrisorile lui Ladima, jurnalul lui Fred Vasilescu, „vocile", Emiliei și ale doamnei T, intervențiile naratorului, sînt tot atîtea puncte de vedere ce organizează substanța. Este tiparul formal adoptat în variante și modulații proprii de mulți scriitori români contemporani.

Constantin Găvenea: „Tulcea. Peisaj la Șantierul naval"

Dacă ne referim la D. R. Popescu constatăm că universul său romanesc se instituie sub semnul relativizării. Evenimentul nu este tratat dintr-o perspectivă unică, a autorului omniprezent sau a personajului principal ci este receptat în context, în relaționările sale și în seria de reacții și atitudini pe care le determină într-un șir de personaje, și care la rîndul lor îl reflectă mediat. În „Vînătoarea regală" tema ar putea fi foarte exact definită printr-un subtitlu de genul „Puterea și adevărul". Ne aflăm în perioada imediat de după război cînd noi relații au fost stabilite și s-au produs importante schimbări politice, sociale și economice. Modificarea fundamentală a raportului de forțe a dus la mutații sensibile în conștiința colectivă și la noi conflicte, sublimate în alte forme, cu consecințe din cele mai interesante în specie în lumea satului. Dacă într-un roman ca „Cei doi în dreptul Țebei" sînt transcrise manifestările iraționale, necontrolate ale puterii, în „Vînătoarea regală" sînt înfățișate ipostazele mai rafinate, mai insidioase; model edificator, complicata dictatură a lui Moise și Gălățioan, posesori ai unei adevărate științe a dominării, exercitată în Pătîrlagele și satele din împrejurimi. Originală ne apare însă modalitatea prin care D. R. Popescu structurează substanța romanului. Pentru elucidarea circumstanțelor morții tatălui său, un presupus asasinat, procurorul Tică Dunărințiu întreprinde la mult timp după întîmplare, o anchetă. Sînt adunate și confruntate amintiri, mărturii, relatări. Dar cronologia faptelor este abolită, ele fiind conjugate în ordinea în care pot deveni semnificante. Este aplicată o complexă **tehnică a palimpsestului,** fiecare afirmație a unui personaj — și sînt extrem de numeroase — conținînd în sine și negația sau posibilitatea de a fi contestate. Ceea ce se întîmplă mai totdeauna prin declarația altui martor astfel, încît lui Tică Dunărințiu îi este aproape imposibil să restabilească adevărul originar. În schimb, datorită abilei tehnici a relativizării și multiplicării unghiurilor perspectivale, se constituie la nivelul cărții o serie de adevăruri ipotetice cu un grad mai mic sau mai mare de verosimilitate. De aici, o viziune îmbogățită de semnificații asupra conștiinței, asupra adevărului individual și colectiv. O modalitate narativă asemănătoare se observă în proza lui Laurențiu Fulga. Romanele „Alexandra și infernul" și „Fascinația" prezintă o arhitectură poliedrică. Un eveniment major — războiul în varietatea lui de sensuri, de aspecte și consecințe — este reflectat și interpretat de cîteva personaje aflate în situații limită, deci de tot atîtea conștiințe-oglindă. Cele șapte capitole ale primei cărți, trăiesc independent, constituind fiecare în parte nuvele închegate, bine articulate și dezvoltate din punct de vedere compozițional ce pornesc de la un nucleu inițial — experiența teribilă a războiului, a vieții și morții — și la care se reîntorc, luminîndu-l din unghiuri diverse. O viziune circulară, rezultată din numărul mare al pozițiilor naratorului avînd însă un centru unic, și prin care între anumite limite se realizează apropierea de esența fenomenului. „Fascinația" este o variantă a acestui tip de scenariu. Vorbind în termeni greimmasieni, cîteva personaje-actori, mereu aceleași, Luchian, Vernescu, Maria, Jurcă, Petre, Timofte, bătrînul, puși în situații diferite (război, închisoare, visul magic) realizează un număr de funcții actanțiale, în alți termeni atitudini existențiale, de astă dată mereu altele, depinzînd de context (dragostea, devotamentul, trădarea, prietenia, etc.). Într-un astfel de caz, accentul cade pe procesul multiplicării și mai puțin pe cel al relativizării. Acest procedeu este exploatat pînă la limită de Sorin Titel în „Pasărea și umbra". Romanul debutează prin mimarea unei structuri clasice. Cineva (în cazul nostru o bătrînă) începe să istorisească o întîmplare. („Să-ți povestesc cum s-a întîmplat: Am fost noi la o nuntă...") petrecută cu mult timp în urmă moartea soțului în tinerețe. („Cînd a murit săracul, nici treizeci de ani n-a avut.") Dar schema se ramifică enorm, fiecare nou personaj intrat în scenă avînd de spus o povestire din care derivă alta ș.a.m.d., în afară de orice evoluție cronologică, într-un timp al simultaneității. Iată numai cîteva din vocile romanului: Eva Nada, Ana Meniță, Ion, Maria, Mitru, Tisu, surorile Tili și Letiția, preoteasa, pictorul, impiegatul, croitorul etc., etc. Rezultatul este senzația de formare a textului sub ochii cititorului și corelat, afirmarea naturii ficționale a scriiturii. La un moment dat însuși autorul implicit devine auctorial și intervine direct în text, bineînțeles, ironic pentru a-i sublinia valențele imaginare sau posibilitatea de a alege și a permuta în cadrul unui evantai de soluții probabile: „N-ar strica, își spune autorul, să ne aruncăm o privire, acum, în curtea ca o cutie și să vedem cam cine sînt vecinii celor două femei. În fundul curții ar putea sta, de pildă, un croitor de dame sau: „Să încercăm, să dăm, la început un chip croitorului și să ni-l imaginăm". Atît semantic cît și formal scriitorul își plasează textul în spațiul ficțiunii. De altfel, epilogul se constituie polemic nu ca o încheiere definitivă în maniera tradițională ci ca un montaj de replici aparținînd diverselor personaje, montaj fără o finalitate precisă, putînd oricînd relansa narațiunea. Receptată numai dintr-o atare perspectivă, și **Cartea Milionarului** a lui Ștefan Bănulescu ne apare ca un text despre nașterea textului. Milionarul care are rolul naratorului memorează și notează date, evenimente, întîmplări, personaje din Metopolis, Mavrocordat, Orașul de lînă, Cîmpia Dicomesiei, dialoguri, replici și istorii (în accepția dată de Thomas Mann cuvîntului în „Iosif și frații săi"), ale generalului Marosin cu precădere —, materie ce va intra în **viitoarea carte.** În timp ce volumul prezent, nu ar fi decît povestirea — în numele milionarului — de către autorul implicit a acestui proces formativ. Evident, ne aflăm în fața unui artificiu de construcție ce are drept scop **relativizarea concluziilor definitive.** La un moment dat într-unul din capitole, asistăm la o discuție între Milionar și General, tocmai despre nașterea legendelor care falsifică și ambiguizează deliberat realitatea. Intenția este superior didactică și vizează logica și statutul literaturii în general. Sintetizînd cele spuse pînă acum, devine clar faptul că o structură virtuală, multiplicarea și relativizarea unghiurilor narative îndeplinește atunci cînd este materializată funcții specifice: intensificarea tensiunii existențiale (Laurențiu Fulga), densificarea obiectuală și evenimențială a realității (D. R. Popescu) și potențarea ficțiunii (Sorin Titel, Ștefan Bănulescu). În limitele acelorași coordonate, la D. R. Popescu funcția multiplicării este subordonată relativizării, urmărindu-se nu subminarea în sine a unui adevăr ci confruntarea lui cu un număr de ipoteze plauzibile, în timp ce pentru Laurențiu Fulga, important este asediul evenimentului din cît mai multe puncte de vedere pentru a-l circumscrie mai exact. În schimb, „vocile multiple" ale lui Sorin Titel au un efect contrar, ducînd la sublinierea caracterului ficțional al scriiturii, procedeu împins și mai departe de Ștefan Bănulescu care prin relativizare afirmă autonomia imaginarului. Deci aceleași elemente formale **(constante)** capătă **roluri variabile** în cadrul unei **structuri narative dinamice** implicînd tot atîtea soluții estetice. De altfel, numelor citate le putem adăuga alți prozatori reprezentativi precum Augustin Buzura, George Bălăiță, Norman Manea ș.a.

[1]) Leo Bersani, **Le Réalisme et la peur du désir,** Poétique. 22/ 1975.

[2]) Wayne Booth, **Retorica romanului,** Editura Univers, 1977.

«Schug»-urile Marelui Stat Major

Urmare din pag. a 5-a

prin Cișmigiu. Chiar în Cișmigiu, suflul unei bombe l-a trîntit la pămînt, s-a lovit la cap puternic. De aici i s-a tras pe urmă și moartea.

I.: A mai intervenit vreun inconvenient în activitatea Oficiului?

M.: După ce ne-am mutat la Poștă? Nu. Așa cum am mai spus, după o întrerupere de două ore, am reluat transmisia... Am lucrat toată ziua, toată noaptea, apoi iarăși toată ziua...

I.: Pînă la ce dată ați rămas în clădirea Poștei?

L. S.: Pînă la 31 august.

I.: În toți acești ani grei de război, ați stat și ați lucrat la aparatele dv. Ați trăit, presupun, momente răscolitoare. Care este cel mai răscolitor moment pe care l-ați trăit?

L. S.: Fără îndoială, a fost momentul smulgerii țării din războiul hitlerist. Am văzut la Marele Stat Major bărbați cu lacrimi în ochi. Bucuria era atît de mare, încît am avut senzația că ne naștem din nou, că în clipele acelea am căzut pe pămînt.

M.: Subscriu și eu la cuvintele tovarășului Stănescu.

Așadar, începînd din ziua de 24 august, Marele Stat Major, silit de bombardamentele teroriste ale aviației germane, a activat dispersat, în condiții cu totul ieșite din comun, asigurînd neîntrerupt coordonarea forțelor sale armate.

atelier literar
poșta redacției

GH. MORAR : Problemele pe care le ridicați în scrisoare depășesc rosturile și puterile acestei rubrici. (Trebuie să vă adresați forurilor în drept, ziarului „Scînteia", 'ori revistei „Flacăra"). Versurile trimise sînt niște încercări modeste, fără calități literare.

A. BRAZI : „Zăcămîntul" pare să existe („De-ar fi", „Cine" etc.). Dar „tehnologia" cere o pregătire amplă, multilaterală, susținută, asupra căreia (detalii, condiții, etc.) desigur că nu mai e cazul să insistăm.

ANGHEL T. : Însușiri de povestitor, vizibile mai ales în „Aurul țării", dar mijloacele de lucru sînt încă simpliste, rudimentare.

L. FÎNTÎNARU : Important este să nu vă amăgiți singur ; e necesar, deci, să găsiți pe cineva (în afară de dv. însivă) care să „guste" genul dv. de poezie. În ce ne privește, n-am găsit nici acum lucruri care să merite a fi „gustate" sau care, cel puțin, să merite cu adevărat a fi considerate poezie. Cele mai multe sînt niște compuneri de efort, uscate, neinsuflețite, lipsite de fior liric. Ceva mai aproape, „Grădina din spatele casei". Mai interesantă, cu o notă de umor (care ar putea fi o eventuală perspectivă ?...) „Autobiografie".

I. NEGREA : Impresia generală e bună : vervă, fantezie, umor, un ritm alert, oarecum cinematografic, etc. Toate piesele au calități (dar și... „invers", cum ați spune dv.). Toate trebuiesc bine periate stilistic, epurate de lucruri parazitare (întorsături prelungi de frază, bancuri intempestive, inaderente, etc.). Stilul „la șme" cade bine, în general, dar sînt și unele exagerări și unele împrejurări incompatibile (de p. relatarea morții lui Romi, etc.) și chiar unele improorietăți surprinzătoare (pentru Dumnezeu, nu se zice „a juli", ci „a zuli", de unde și nobilul cuvînt, „zulă", atît de modern și actual !...). Pe scurt, despre fiecare : „500 km.", mai de grabă un cursiv gazetăresc, nu rău scris, dar cu un final cam în doi peri, forțat, artificial. „Briceagul", mai substanțială, cu momente lirice valabile, dar cam aglomerată, învălmășită (parcă lipsește și o pagină, a 4-a ?...). Chestia cu Javrone nu prea se „lipește", rămîne suspendată, cu „veneticii", neclară, articulațiile și planurile cronologice alternative nu tocmai bine însurubate. Aceleași calități și neajunsuri și în „Roman" (neclar, mai ales, dialogul spre final, greu de identificat cine vorbește : final în „coadă de pește") și în „Misiune delicată" (în ce constă, de fapt, clar, misiunea ? ; final slab și aici). În concluzie, perspective bune, probleme de tehnică compozițională și experiență literară.

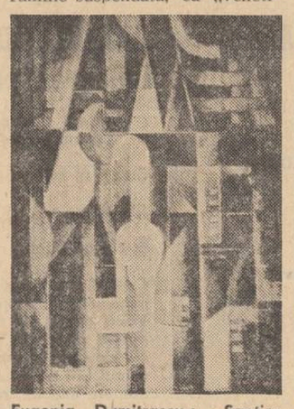

Eugenia Dumitrașcu : „Șantier în munte"

OV. SIHLEANU : Sînt unele indicii favorabile, încă nu deajuns de concludente („Regăsire", „Prin albe orgii", „Meșteșug"). Rămîne să vedem ce se mai întîmplă în continuare.

T. ȘERBU : Toate îndoielile și rezervele pe care le formulați în legătură cu manuscrisele dv. sînt, din nefericire, întemeiate.

Există ici-colo accente lirice, dar predomină încă convenționalismul, stîngăciile, nesigurantele de gust și expresie (ex. „mi-au crescut mîini în auz" ? !... etc.). Nevoia pe care o resimțiți, de ameliorare a mijloacelor, de extindere și adîncire a orizontului de cultură, e cu totul firească.

I. NEGRIȘANU : Piesa dv. nu e rău scrisă, deși substanța dramatică e oarecum scăzută, debilă. Dialogul viu, sustinut, problematica tinerească, luminoasă, optimistă (lipsită de retorismul ieftin, convențional, demagogic, care se ivește adesea în asemenea cazuri), ne îngăduie să credem că un regizor priceput și inspirat ar putea scoate din textul dv. un spectacol convingător (...chiar dacă finalul e cam simplist, lipsit de pregnanță). Și în varianta de proză a „cazului" - scrisă cu finețe și pătrundere psihologică — tot finalul e partea slabă, de data asta superficial, căutînd ieșirea într-un joc artificial, aproape neserios.

AL. PRIB. : Lucruri slabe, de mîntuială (tematica, nobilă, cerea o mai mare atenție și tensiune creatoare, o mai mare contribuție personală). După cum am mai precizat, „poștașul" n-are ore de redacție (pentru comunicări directe, puteți obține de la secretariatul de redacție numărul nostru de telefon).

C. ARVINTE : Ne cereți să nu ezităm prea mult (...cu publicarea) dar textele dv. (mult prea ezitante, la rîndul lor !) nu ne îngăduie să vă dăm ascultare. Si totuși, în cîteva pagini, nu lipsesc unele semne de perspectivă („Poet", „Insomnie", „Frunza"). Să vedem ce mai urmează.

BOGDAN VASILE DAN, CONSTANTIN DEJIU, LIANA SIMESCU : Sînt unele semne, merită să stăruiți.

Geo Dumitrescu

N. R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Amintire...

Amintirile omului tînăr
sînt mai tari ca praful de pușcă
chiar dacă uneori chipul lui mai străin e
decît chipul mării-n septembrie

Omul tînăr s-a născut în cîmpie, a copilărit în cîmpie,
seară de seară sufletul lui a fost tras
pe roata amurgului
de către cîmpie
Omul tînăr și azi mai aude mareele cîmpiei
cînd intră în patria odăii, să scrie

Gîndul omului tînăr este mai pur
cu fiecare cuvînt,
cerul pleoapelor lui e împușcat de ploi
și luminat de vînt

Între omul tînăr și patrie cale nu este
nici cît între ochi și privire
iar decît omul tînăr nimeni nu poate aduce
patriei o mai adevărată cinstire.

Patrie, sînge nou de aprilie,
Respirație de aprilie, subțire și nouă ;
Cine se va naște acum va avea
o copilărie de rouă.

ANTON MORARU

Ci, spune-mi

Și mingiie cerbul pe coarnele-ramuri,
Frămîntă copacului măduva-i vie
Măduva caldă — cu mîna ta
Coarnele înfiorate — cu mîna ta.

A cerului culoare netezește-o,
Și modulează a codrului răsină,
Oglinda frunzelor s-o limpezești în luciu !

Culoarea ca un fluviu...
Răsină din origini...
Oglinzi înrourate...

Cu mîna ta, poetule !
Și apoi scrie-mi un poem
Despre izvor
Despre viață
De frunză
De dor
Și apoi să nu-mi mai spui pe nume
Ci, spune-mi țară.

NONA TROC

Căciuli de daci

Căciuli de daci
Pe cap de baci.

Îmi plac căciulile de dac,
Cu vîrful țuguiat,
Căciuli din piele de berbeac,
Parcă prea mici
La asemenea regi voinici.
Aceste căciuli,
Coifuri de piele,
Ce nu cădeau de pe cap
Decît odată cu capul
Și ele.

Căciula regelui,
Căciulile dacilor,
Rămase total
Pe capul românilor.

ROMUS ROCA

Tapiserie de Mimi Podeanu

Iarba

Iarba care-mi mușamalizează urmele
nu doresc s-o înfrunt ;
iarba care se instalează comod
în conștiința mea
nu mă invidiază pentru părul meu
lung ;
iarba care-mi respectă pînă și
micile răutăți
nu-i fură iubitei întîietatea :
ea duce existența unui
sărut.

TEODOR ROȘU

Bucurie

Călugărițe cărînd
funii de-ntuneric
în sipete de lemn
sensul se schimbă
pentru o cîrtiță
acele ceasornicului
merg înapoi
pe pămînt a dispărut încă .
o fantomă
a mai căzut un gard
de sîrmă ghimpată
o ghindă a încolțit
într-o cască
bucurați-vă
prieteni
bucurați-vă
astăzi va fi cu o oră
mai multă pace...

G. M. BUCOVICIOR

Pe scut de fericire

Nu mai dau un înțeles de sărbătoare
întîmplărilor noastre adevărate
am obosit sau poate abia acum
am intrat în respirația comună
în ape străine m-am scăldat
și sînt fericită spre zori cînd
simt praful de aur rămas
în ochii lor aruncat în ochii lor
ai celor ce mai deslușesc gustul strălucitor
în noianul de amintiri pămîntene
sînt fericită munții mă stăpînesc
și acum cînd m-am tras în cîmpie
la umbra ta și a poesiei
sînt fericită în alcătuirea de carne și vise
la soare la umbră și îmbibată
de pulberea străină ucigătoare
care ne apără de irosire.

VIORICA IONESCU

Calul

Din statuia ecvestră
calul iese în relief,
ia startul
spre nemurirea călărețului,
rareori
îi găsesc consemnat
numele în vreo cronică,
numai poetul
încă îi caută
sigiliul potcoavei
în mlaștina Neajlovului.

ERICH ZATZBACHER

Victoria operei

Urmare din pag. 1

unul din primele studii românești de stilistică. **„Istoria filologiei române"** (1892) este și ea un act de pionierat în materie. **„Dicționarul universal al limbii române"** este prima și, timp de jumătate de secol, singura lucrare de acest gen dedicată marelui public. Despre el Panait Istrati spunea că a constituit „cartea sacră a adolescenței sale, pe care o consulta zi și noapte fără încetare". Excepționale în toate privințele, punînd în lumină o competență deosebită în ceea ce se va numi mai tîrziu studii sud-est europene și rămînînd și azi o sursă de prim-rang în materie, sînt cele trei volume despre **„Influența orientală asupra limbii și culturii române"** (1900). Rămînînd în sfera socio și psiho-lingvisticii, trebuie remarcat faptul că Șăineanu (Saineán) este, prin **„L'Argot ancien"** (1907), **„Les sources de l'argot ancien"** (1912) sau **„L'argot des tranchées"** (1915), întemeietorul studiilor științifice asupra acestui aspect al limbii, domeniu în care a înfrînt neîncrederea unui alt profesor al său, Gaston Paris. În plus el revoluționează cercetările etimologice și privitoare la originea limbajului cu ale sale **„Les sources indigènes de l'étymologie française"** (patru volume între 1920 și 1935).

La confluența între preocupările, comparatist-istorice, de lingvistică și de literatură populară, se află studiile lui Șăineanu despre François Rabelais. Și aici el este un deschizător de drumuri și o autoritate. Un istoric literar de talia lui Ferdinand Brunetière afirmase că opera rabelaisiană n-a avut nici o influență, nici asupra contemporanilor, nici în posteritate. În volumul din 1930 **„L'influence et la Réputation de Rabelais"** Șăineanu demonstrează pe larg și într-o manieră definitivă falsitatea unei asemenea concepții. De altfel, spiritul și litera lucrărilor sale **„Histoire naturelle et les branches caunexes dans l'oeuvre de Rabelais"** (1921) **„La langue de Rabelais"** (1923) sau **„Problèmes littéraires du XVI-e siècle"** (1930) pot fi recunoscute la baza unor monografii fundamentale asupra autorului lui „Gargantua și Pantagruel". M. Bahtin, de exemplu, apelînd în repetate ocazii la cărțile lui Șăineanu îi relevă permanent „meritele cu totul deosebite", în dezvoltarea criticii rabelaisiene moderne.

La fel de importante rămîn și realizările sale în studierea aprofundată a fenomenelor culturii populare românești, **„Studiile folklorice"**, din 1896. „Dintre toți contemporanii săi, cea mai importantă cercetare în legătură cu balada despre zidirea femeii ne-a dat-o Lazăr Șăineanu" scrie Ion Talos, iar Mircea Eliade apreciază ca fundamentale rezultatele obținute de acesta în analiza **„Riturilor de construcție după poezia populară din Europa orientală"**. Si lucrarea de doctorat **„Zilele Babei și Dochia"** și articolul **„Ielele sau Zînele rele"** sînt caracterizate de valoarea informațiilor, lărgimea orizontului comparativ și mai ales de echilibrul prin care mitologia românească este descrisă, fără exagerări autohtonizante sau clasicizante. Articole mai puțin cunoscute **„Filosof-Firoscos"** sau **„Graiul fără cuvinte"** anticipează preocupări moderne pentru mentalitatea populară sau comunicarea gestuală. Dar aportul cel mai de preț adus de Șăineanu folcloristicii noastre îl constituie cele peste o mie de pagini consacrate basmului. Istoric vorbind, așa cum arată și Ovidiu Birlea, impulsul a fost dat de Hașdeu, în ședința secției literare a Academiei Române din 29 martie 1889, prin propunerea temei premiului „Heliade Rădulescu" pentru anul 1894. Ideal vorbind, prin **„Basmele române..."** autorul împlinea cel mai potrivit omagiu „memoriei venerabilului unches, care a fost pentru mine adevăratul dascăl întru ale poporului", cum îl considera, în 1896, pe Ispirescu. Avem, mulțumită inspirației editorilor de la Minerva, din nou în față o lucrare fundamentală a literelor românești, care merită, și prin substanță și prin stil, „lectura festivă" anunțată de prefațator. Substanța acestui „studiu comparativ", operă premiată și tipărită de Academia Română în 1895, se rezumă astfel în prefața autorului : „Prima parte a operei, **Introducerea**, e consacrată a releva **substratul antropologic și suprapunerea factorului etnologic** (s.n.) în poveștile populare, cel dintîi, de un caracter universal și identic în esența-i ca și natura umană, celălalt, propriu unui grup etnic și diferind în timp și în spațiu. În această parte se urmărește **istoricul basmelor** (s.n.) în existența lor milenară, de la anticii egipteni pînă la italienii moderni. Mai departe se studiază **basmele sub raportul lor formal** (s.n.) și se acordă acestui element o atențiune cu atît mai mare cu cît el este încă cu desăvîrșire neglijat în folclor. În același timp, se încearcă aci **o nouă clasificațiune** (s.n.) **a basmelor**, care își găsește aplicațiunea specială în corpul operei. A doua parte este destinată **studiului propriu-zis al basmelor române, cercetate... după cicluri și tipuri.** În fruntea fiecărui tip stă basmul cel mai complet, urmat de diferitele sale variante, adunate nu numai din colecțiunile existente, dar și din revistele literare și ziarele cele mai cunoscute. Opera noastră constituie, sub acest raport, **un adevărat corpus al literaturii orale române** (s.n.). Atît basmul-tip cît și variantele sale au fost reproduse în rezumat la sfîrșitul fiecărui ciclu. Acele **rezumate** (s.n.) conservă cu scrupulozitate trăsăturile critice (adesea textual reproduse), dar lasă la o parte repetițiunile și formulele consacrate... **Indicele metodic** grupează materialele împrăștiate în cursul întregului studiu. Ne permitem a atrage atenția specialiștilor asupra acestui **Indice, unic în domeniul folclorului** (s.n) care, îmbrățișînd antichitatea, orientul și occidentul Europei prezintă oarecum **in nuce** manifestațiunile variate ale imaginațiunei poporale... În special cît privește mitologia daco-română. Indicele nostru formează un adevărat **repertoriu de materiale folclorice.** El oferă totodată ocaziunea de a constata întru cît poezia artistică, antică sau modernă, a elaborat asemenea materiale". Am subliniat, din această perfectă și actuală autocaracterizare a lucrării, nu numai punctele în care Șăineanu era un inovator în literatura universală a problemei, deși studiul în întregime era într-adevăr unic, ci și temele principale de cercetare, pentru a face mai clară armonioasa ei complexitate. Cititorul, de azi sau de la începutul veacului, putea **în același timp** să afle definițiile basmului și caracteristicile lui, învățații care l-au cercetat și scriitorii care l-au cules sau folosit în opera lor, răspîndirea lui, personajele și, mai ales, subiectul și desfășurarea lui. Clasificarea, mitologizantă în genere („Tipul Amor și Psyhe", „ciclul Metamorfozelor" etc), e depășită, din punct de vedere al specialistului, și poate și nemulțumitoare, pentru un critic, care scrie, de exemplu, despre „Estetica basmului" „întrucît fantezia creatoare nu admite fixități". Același critic literar, G. Călinescu, dezaprobă însă clasificația, științifică de astă dată, a unui Antti Aarne sau, la noi, Adolf Schullerus, pentru că dezamăgește „pe un cercetător al substanței basmului (care e în fond creație literară) deoarece dă simple titluri abstracte fixate pe numere și categorii, din care e greu ca cineva să-și facă o idee concretă". Dar tocmai acest neajuns a fost prevenit de Șăineanu, lucrarea sa rediind alături de analiză și materia analizată, esențe de basm de la noi și din întreaga lume. Din acest punct de vedere, **„Basmele române..."** reprezintă una din cele mai complexe și utile descinderi în lumea basmului **universal.** Lucrarea este ea însăși o lume, un fel de desfășurare a memoriei memoriei (dacă basmul e cel mai vechi depozitar al creației umane, iar cartea în sine o „memorie de hîrtie"). Șăineanu era însă un constructor de sinteze prin excelență, această uriașă desfășurare de date, stil și cunoaștere fiind menită a-și lua locul într-o lucrare mai largă. Pentru cine cunoaște puterea de muncă a celui care a înălțat o operă constînd din peste 40 de volume și însumînd aproximativ 15 000 de pagini de contribuții decisive la filologia română (pînă la 1900) și cea franceză (după 1900), e cu atît mai mare regretul că detractori ca Aron Densușianu sau V. A. Urechia au reușit să alieze „nesciința, ura și invidia", împiedicînd finalizarea volumului „în preparațiune", la 1892 : **„Românismul din punctul de vedere etnografic, lingvistic și psihologic vol. I. Etnografia antică și modernă a Daciei, vol. II. Limba română și dialectele ei în raport cu limbile surori, vol. III. Literatura populară română în legătură cu a popoarelor învecinate".**

*) **Lazăr Șăineanu:** „Basmele române în comparațiune cu legendele antice clasice și în legătură cu basmele popoarelor învecinate și ale tuturor popoarelor romanice". Ediție îngrijită de **Ruxandra Niculescu.** Prefață de **Ovidiu Birlea.** Editura „Minerva", București, 1978.

PREZENȚE SCRIITORICEȘTI

ÎN ÎNTÎMPINAREA GLORIOSULUI AUGUST

● **„SLOVA DE FOC ȘI SLOVA FĂURITĂ..."** Un dialog peste timp al unor scriitori de seamă ai neamului de la pașoptiști pînă la generația interbelică, cu creatori contemporani a avut loc în cadrul recitalului literar-muzical organizat, sub genericul arghezian, de Muzeul Literaturii Române (revista MANUSCRIPTUM) în colaborare cu revista LUCEAFĂRUL la Clubul Uzinelor „Republica", miercuri 15 august a.c. Omagiind actul de la 23 August 1944, manifestarea a reunit texte ce poartă însemnul marilor aspirații patriotice și revoluționare ale poporului nostru. Au participat scriitorii : **Virgil Carianopol, Radu Cârneci, George Chirilă, Florin Costinescu, Nicolae Dragoș, Gr. Hagiu** și cunoscuți actori ai scenei bucureștene : Nicolae Brancomir, Olga Bucătaru, Dana Comnea, Maria Pătrascu, Șt. Velneciuc. Din partea cenaclului „Republica" a citit din versurile sale tînărul muncitor Vasile Popovici.

În cadrul acestui dialog, au fost înfățișate participanților, prin lectura actorilor prezenți, gînduri de înalt patriotism ivite din pana lui Mihai Eminescu, C.A. Rosetti, G. M. Zamfirescu, Tudor Arghezi, Liviu Rebreanu și Lucian Blaga. Versurile poeților invitați s-au constituit într-un veritabil răspuns, dintr-un nou timp al țării, la inspiratele și patrioticele îndemnuri ale marilor înaintași.

● **MANIFESTĂRI CULTURALE.** Scriitorii Ion Gheorghe, Mircea Radu Iacoban, Mariana Costescu, Aurel Mihale, Al. Gheorghiu Pogonești, Ion Potopin, Al. Raicu, Ion Gh. Pană, Ecaterina Lazăr, Petre Paulescu, Otto Starck, Petre Pascu s.a. au luat parte la întîlniri și șezători literare, la simpozioane și sesiuni de comunicări, organizate pe cuprinsul țării în întîmpinarea zilei de 23 August.

● **VIZITĂ LA UNIUNEA SCRIITORILOR.** Joi, 9 august 1979, conducerea Uniunii Scriitorilor a primit vizita unei delegații de ziariști din R. D. Germană, alcătuită din **Manfred Preib,** directorul biroului din Dresda al Agenției germane de presă „A.D.N.", **Dieter Liscke,** șeful secției de cultură și educație a ziarului „Neuer Tag", și **Erich Conrad,** șeful rețelei de corespondenți ai ziarului „Freie Presse".

La dialogul care a avut loc, privind problemele specifice Uniunii Scriitorilor din Republica Socialistă România, ca și sarcinile sale în această perioadă, au participat **Laurențiu Fulga** și **Franz Storch,** vicepreședinți ai Uniunii Scriitorilor, **George Bălăiță,** secretar, și **Radu Lupan,** șeful secției de relații externe a Uniunii Scriitorilor.

● **TINERI SCRIITORI ÎN DOCUMENTARE.** Comitetul Central al Uniunii Tineretului Comunist a inclus în programul de manifestări dedicate celei de-a XXXV-a aniversări a eliberării țării de sub dominația fascistă și Congresului al XII-lea al Partidului o serie de vizite de documentare ale unor tineri scriitori pe șantiere naționale ale tineretului. Astfel, la Șantierul Național al tineretului de la Combinatul siderurgic Galați și la liceul pedagogic și Clubul tineretului din acest oraș au avut loc manifestări literare la care au participat **Dinu Adam, Paul Balahur, Patrel Berceanu, Mihai Dinu Gheorghiu, Anton Grecu, Emilian Marcu, Eugen Mihăescu, Cornel Nistorescu, Cornel Ostahie-Cosmin, Elena Ștefoi, Nicolae Turtureanu, Matei Vișniec.** Grupul de scriitori a vizitat obiective industriale și s-a întîlnit cu membrii cenaclurilor literare din Bîrlad, Vaslui și Huși.

CRONICA EDIȚIILOR

Contribuții la o biografie

Poate nici un scriitor din secolul al XIX-lea n-a fost mai implicat în viața social-politică și în viața literară o perioadă mai lungă (peste 50 de ani), ca Vasile Alecsandri. O atestă opera, precum și vasta lui corespondență, a cărei valoare nu o dată excepțională formează de vreo două decenii obiectul unei preocupări constante și rodnice a Martei Anineanu, autoare a nu mai puțin de trei culegeri cuprinzînd scrisori ale poetului. **(Corespondență, 1960, Scrisori, însemnări, 1964, Cele mai frumoase scrisori, 1972).** Recent, neostenita cercetătoare a publicat la Editura „Minerva", un volum selectiv consacrat răspunsurilor primite de scriitor de la dialoganții lui obișnuiți, semnificativ și pentru acestia întrucît se numesc Alecsandri (părinte și frate), N. Bălcescu, D. Bolintineanu, M. Kogălniceanu, C. Negri, dar și pentru Alecsandri, pe care-l vedem prin ochii contemporanilor lui cei mai apropiați. Sînt scoase astfel de sub colbul vremii oglinzi ce ne dau imaginea de epocă a unei mari personalități, precum și a epocii însăși, în care

Sculptură de George Apostu

patriarhalitatea și anteriul oriental se simțeau învechite, avînd nevoie de reînnoiri ce nu întîrzie, de altfel, să se producă.

Vornicul Alecsandri, tatăl poetului, era un om al tradiției și al dreptei credințe, nu lipsit de ambiție :

„Caută să-i întreci pe toți cu învățătura, ca să fii lăudat de toți și să bucuri pe părinții tăi, cari cheltuiesc pentru binele tău. Caută de te închină dimineața și seara, că cine uită pe Dumnezeu, apoi și Dumnezeu uită pe acesta". Inteligent și spirit deschis în spre marea cultură îi dă sfaturi feciorului aflat la studii în Franța ce țări și orașe să vadă, îndemnîndu-l să intre în muzee ceea ce înseamnă că tresărise el însuși vizitînd vreo pinacotecă a occidentului : „Pînă la venire, însă, din Paris nu pierdi vreme în zadar și mergi în toate zilele prin academii de artă la ceasurile hotărîti, de unde nu puțin te voi mai adăpa". Proprietarul, care treiera pe arie cu patru sau șase cai și avea mori primitive pe malul Iazurilor, era dornic să-și modernizeze instalațiile „tehnice", rugîndu-și fiul prea visător să-i aducă, am zice azi, prototipuri industriale : „Nu uita a cerceta pe la fabrici niscaiva iscodiri noi de mori, mașini de trieri și alte asămine și să pui să le facă modeluri mici de lemn pentru prubă și să le aduci cu venire, care îț va face laudă".

Aceeași vorbire bătrînească, în dulcele grai moldovenesc, o folosește și mama poetului, poate cu mai multă afecțiune în glas. E politicoasă trimițînd „complimenturi" „madamii Laperuz" și „mulțumiri pentru prezentu ce i-au făcut". Ca orice femeie, mai ales din categoria ei socială, cucoana Elencu era cochetă. Lista de cumpărături ce i-o expedia iubitului Vasilică are ceva din savoarea rețetelor culinare ale lui M. Kogălniceanu și N. Negruzzi : „6 buteli lapte di castraveți, 6 șipuri lapte de mărgăritariu, 6 gavanostili cleiu di crimaltinzic, franțuzăști colarem..." Apoi : „4 păreche ciuboțăli de mătăsării, cu vată și cu chelî împrejur, 1 duzină de ață sade, 2 duzini butelci mirodenii pentru batisti, să fii tare buni".

Deopotrivă de revelatoare sînt scrisorile lui Iancu Alecsandri, intelectual distins și fire delicată, foarte mîndru de opera literară a fratelui său. El își permite să formuleze unele obiecții privind piesele de teatru, în speranța că autorul le va primi fără suspiciune și numai din dorința fierbinte de „de rendre service à notre littérature". Într-o scrisoare, caracterizată chiar de emitentul ei drept un „foileton teatral", găsim bune caracterizări ale lui Despot, Limbă-Dulce și Tomșa : „Pentru noi, publicul, adevăratul și al dramei tale este Tomșa, pentru că rezumă în persoana lui dragostea și triumful patriei". Iancu observa înaintea criticilor rolul lui Alecsandri la înflorirea limbii române, dorind ca opera acestuia (pe care ar fi vrut s-o publice într-o ediție populară) să fie răspîndită și în alte provincii românești, ca de pildă în Transilvania și Bucovina. Aprecierile fratelui sînt nu o dată afectiv-exaltate, ele conținînd totuși un reflex al judecății timpului, ce se găsea într-o admirație deplină pentru marele bard : „... Dar **Legendele** sînt marii tăi Rafaeli, și în acest sanctuar nu trebuie să intri decît însuflețit de un respect plin de dragoste și purtînd un condei de aur".

Dintre prieteni, N. Bălcescu e prezent în recenta culegere cu cîteva scrisori bine cunoscute, în care patriotismul marelui revoluționar democrat aprinde fiece literă. „Acum mai mult decît totdeauna avem trebuință d-a ne grăbi a dezvolta, prin limbă, naționalitatea noastră". Se documenta fără odihnă pentru **Istoria Românilor sub Mihai Voievod Viteazul** și se interesa de folclor, stimulat de culegerea lui V. Alecsandri ce stătea să apară : „Sînt nerăbdător a vedea poeziile tale și cîntecele populare ieșite la lumină. Întorcîndu-mă în țară voi căuta, în primblarea mea prin țară, a aduna cîntecele Valahiei și a ți le împărtăți, ca să faci o colecție completă. Un mare admirator al lui V. Alecsandri era D. Bolintineanu, și aceasta la 1851, cînd autorul **Deșteptării României** nu scrisese **Legendele** și **Pastelurile** : „... eu nu citesc alte poezii în limba noastră decît poeziile tale. Numai în ele aflu realizarea frumuseților ce am visat vreodată despre poezie și mă despăgubesc ca să zic așa de necazul și dezgustul ce-mi pricinuiesc ceilalți, poeți care nu simt nimic". În această epocă, într-un fel și mai impresionantă, apare opinia unui neliterat. D. Berindei, care scrie aproape uluit : „Spune-mi, domnule, cum ai învățat așa de bine limba drăgălașă a poporului ? Cum ai pătruns toate suferințele, toate sentimentele, toate gîndurile lui ? Cum poți vorbi o limbă curat românească, cînd toți cîți o știm am uitat-o și cînd mulți din noi n-am știut-o de fel?" Lectura volumului **Ballades et chants populaires de la Roumanie** culese de Alecsandri îl entuziasmează și pe Prosper Mérimée care se simte astfel cuprins de dorința de a vizita România și de a învăța limba română : Ecouri ale operei, de astă dată, ale spectacolelor cu piesele sale, află Alecsandri din scrisorile lui Matei Millo, actorul său preferat. Pentru un studiu de sociologie literară mi se par de tot interesul informații ca acestea : „Cît privește publicul, era compus, prima seară, pe trei sferturi, din senatori, deputați și funcționari de toate gradele .Aceste mumii și păpuși oficiale au păstrat toată seara o atitudine jenantă și rece, nu îndrăzneau să se miște și trăgeau mereu cu ochiul înspre loja princiară". Alte scrisori nu sînt legate direct de persoana poetului, ci de mari evenimente, ca de exemplu Unirea, al cărei răsunet în presa europeană e semnalat de A.H.J. Ubicini și, în același context, primirea entuziastă a lui Al. I. Cuza la București, așa cum o descrie tînărul pe atunci D.A. Sturdza.

Asemenea culegeri de documente (uneori depășind stricta valoare documentară) cum apar de cîțiva ani **(Scrisori către N. Iorga, Scrisori către I. Bianu,** se pregătește un volum de **Scrisori către B.P. Hașdeu)** cred că reprezintă o fază nouă a istoriei noastre literare, cel puțin într-o latură a ei. Scriitorul este și mai bine situat în climatul și peisajul epocii sale, geneza și mai ales receptarea operei beneficiază de date suplimentare, adesea substanțiale. Personalități ca Alecsandri, Hașdeu, Iorga au avut un destin european, pe care uneori abia îl bănuim cît de mare a fost (cazul Hașdeu) și a-l face cunoscut e o datorie ce nu suferă aminare. Cît îl privește pe Alecsandri, prezență vie timp de o jumătate de secol, străbătînd continentul în lung și în lat, nu numai ca un poet și călător pasionat, dar și ca ambasador al ideilor de unire și independență românească, publicarea unui volum, fie și prea selectiv, ca acesta, editat de Marta Anineanu, îmbogățește simțitor fondul documentar al unei biografii dintre cele mai epice și mai spectaculoase.

Al. Săndulescu

SPORT

Fotbalul și echitatea programărilor

În fotbal, prima etapă a produs și primul clasament pe care nu-l vom comenta pentru că el ascunde reala semnificație a situației. Echipele care au realizat cele mai bune meciuri sînt pe locuri needificatoare. Să exemplificăm. Deși nu ignorăm valoarea unui rezultat bun în deplasare, credem că echipele care au dovedit o reală superioritate în joc nu sînt **Sportul** sau **Poli Timișoara** ci **Universitatea Craiova** și **F.C. Argeș.** Campionatul a început din primul tur cu două derbyuri, ceea ce e un fapt neobișnuit. **Universitatea** n-a pierdut în deplasare în fața tîrgoviștenilor de unde au plecat cu un punct, iar **F.C. Argeș,** în fața celei mai puternice concurente a grupului fruntaș, a obținut o victorie clară. În schimb, cele două pretendente bucureștene la titlu, **Steaua** și **Dinamo,** în compania modeste pe teren propriu, au dat o relativă satisfacție. Steliștii, de exemplu, au învins în ultimele trei minute, după ce jocul buzoienilor nu le dăduse pînă atunci prea multe speranțe.

Sînt cîteva cuvinte de spus despre programarea meciurilor în campionatul nostru de fotbal. Este evident că nu toate candidatele la titlu au plecat de la un start identic. Cele două bucureștene, **Dinamo** și **Steaua,** au jucat cu foste candidate la retrogradare, iar campioana **F.C. Argeș** pușă în fața unei alte concurente la titlu : **F. C. Baia Mare. Universitatea Craiova,** considerată și ea de specialiști posibilă campioană, este trimisă din primul meci în deplasare să joace cu revelația trecutului campionat **C.S. Tîrgoviște.** Își amintesc telespectatorii cum a pierdut la Tîrgoviște **Steaua** în campionatul trecut ? Este desigur inechitabilă distribuirea meciurilor în campionatul de fotbal. La o analiză atentă este de observat culoarul mai ușor pentru echipa **Dinamo,** urmată de **Steaua,** mai dificil pentru celelalte. Situația se vede fără ochelari speciali pe tabloul programărilor. Este nefiresc să arunci din prima etapă una împotriva alteia echipele care au terminat pe primele șase locuri ale campionatului trecut. Dar — atenție ! — nu pe toate. Dacă exista intenția unui debut tare al campionatului, toate primele foste șase clasate ar fi trebuit să joace între ele. Adică am fi avut de văzut în prima etapă și un meci **Dinamo—Steaua.** Ceea ce însă nu s-a întîmplat. Asupra meandrelor acestei programări vom mai reveni poate, dar e evident că ele pot fi suspectate de un caracter partizan. Chiar răspunsul că pînă la urmă toate joacă cu toate nu este bun, deoarece într-un campionat este vorba și de competiția indirectă nu numai cu adevrsarul din teren.

Programările nu pot fi rezultatul hazardului. Ele trebuie să fie urmarea unui mod de a raționa. Ce rațiuni au prezidat în acest nou campionat programările ? Care a fost argumentul pentru care patru din cele mai bune echipe pe care le avem au fost puse să se macine din primul rund între ele, în timp ce altele au, cel puțin teoretic, meciuri de antrenament ? Este probabil același argument care a împiedicat federația să ajute echipa campioană **F. C. Argeș** să-și asigure transferări convenabile în vederea meciurilor din cupele europene. Desigur tot argumentul care a făcut aceeași federație să sprijine mai ales întărirea lotului echipei **Dinamo.**

În tenisul de cîmp există o modalitate a programării meciurilor care ține seamă de palmares și stabilește capi de serie. Urmarea : rareori apar meciuri disproporționate înainte de vreme. Acest procedeu al „capilor de serie", de o echitate verificată, ar fi foarte folositor și în fotbal.

Discobol

mapamond

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

Biblioteca «Eminescu» în India

Sînt astăzi familiare cel puțin trei titluri de investigație și sensibilizare mutuală româno-indiană : Dacia — India, via Roma (cf. de la diferitele istorii ale celor trei la poemul lui Wordsworth **The Trajan's Pillar,** la returul creativ indianistic unic în lume marcat de geniile unor Ion Budai Deleanu, Mihai Eminescu, Lucian Blaga) ; călătorii spirituale românești (un mister ? — Alecu Ghica ; templul meditației din Indore, gîndit, nemaiedificat de Brâncuși ; Mircea Eliade / Euclid, erou de roman, **Iubirea nu moare** de Maitreyi Devi) ; creatori indieni în România (după Mahatma Gandhi și Tagore — o tradiție nouă, cu vizite precum ale lui Ragu Vira sau Sekhar Chatterjee, cu permanența unor profesori de limbi, cultură și ideologie, dintre care dr. Amita Bhose s-a consacrat revelator în eminescologie, ecourile operei sale fiind receptate în Bengal, Delhi etc.)

Dacă ieșirea civilizației occidentale din provincialism reclamă, după Mircea Eliade, deschiderea efectivă spre achizițiile spirituale ale orientului, umaniști indieni și români înregistrează cotidian puncte comune lingvistice (sistem sonor, vocabular, structuri), filozofice (ahimsa, moksha, samsara), religioase (monoteism, nemurire, ritualuri), plastice (bindu, spirala, arborele cosmic), etnofolclorice (simboluri de fertilitate, magie, mantre-dodii), poetice etc. Pentru moment, chiar vagul și accidentalismul unor referințe nu exclud viitoare studii de românistică în India, realizarea absolvenților cursurilor de limbă, literatură și civilizație română de la Universitatea din Delhi, care, în iulie intră în al treilea an de existență. De altfel, printre marile instituții de cultură indiene abordate de lectoratul român se numără : Academia națională de literatură Sahitya Akademi (traduceri din literatura română), Academia internațională pentru cultură indiană (în arhivă, colecție de folclor țigănesc din România), Institutul indian pentru cultură mondială din Bangalore (cel mai bogat fond de carte românească în India, după Universitatea din Delhi) ; Universitatea Utkal din Bhubaneswar (în jurul brahminului român Alecu Ghica, sec. 19), Societatea poetică mondială „Intercontinental" din Madras (număr special al revistei **Poet** pentru poeți români), Institutul de folclor din Rajasthan (interes pentru folclor românesc), ziarul **Nai Dunya** din Indore.

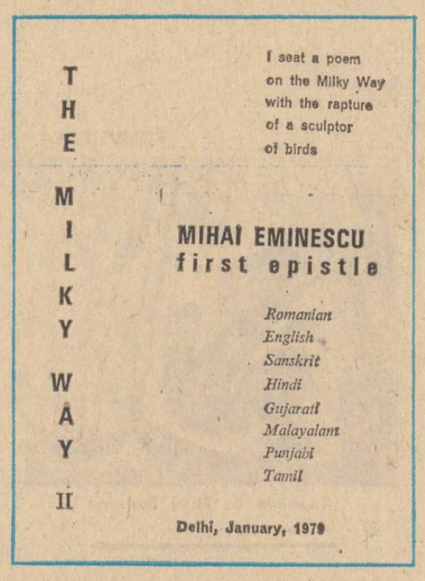

Poate nu întîmplător, „India în literatura europeană", o emisiune din aprilie a televiziunii indiene s-a axat pe comentariul literaturii noastre, programul fiind inițiat, în fapt, de biblioteca „Mihai Eminescu", a lectoratului român. Urmărind aprofundarea corespondențelor culturale româno-indiene, biblioteca are, firesc, în centru, studiul, noi interpretări și traduceri din Mihai Eminescu. S-a format, astfel, un veritabil cerc de iubitori și traducători ai lui, care au transpus, pentru început, **Scrisoarea I,** relansînd-o, prin versiuni indiene, ca un reper în cunoașterea esențială a rădăcinilor eufonice indo-europene, o întoarcere la izvoare, o cale redeschisă spre universurile poetice. Pentru că, în mintea lui Eminescu — spre deosebire de propriile sale traduceri din literaturile germană, franceză, engleză, suedeză, latină, greacă — în cazul sanscritei, asemeni românei înseși, se pare a fi fost realizată o identitate între afinitate și creație.

Asemenea corespondențe româno-sanscrite au fost incluse în publicația **The Milky Way,** editată sub egida bibliotecii „Eminescu", cinci numere asupra poeziei și gîndirii eminesciene, precum și a celei moderne (nr. 1, decembrie 1978, **10 poeme indiene** ; nr. 2, Mihai Eminescu, **Scrisoarea I —** română, engleză, sanscrită, hindi, gujarată, punjabi, malayalam, tamilă ; nr. 3, **Nana în Himalaya ;** nr. 4, **Eu nu strivesc corola de minuni a lumii,** poezia română modernă în hindi ; nr. 5, **Succes, Rada,** piesă și premieră închinată lui Eminescu). Concepută și ca un buletin al bibliotecii, **The Milky Way** va insera, în continuare, pagini semnificative ale unei duble recunoașteri de sine. Deoarece, în spațiul bibliotecii, dar și în sfera ei mai largă, se susțin deja ciclurile „Valori universale ale culturii române", „Lumea în literatura română, India", teatrul de limbă română etc. prin seri literare, teatrale, muzicale, audiții, proiecții, expoziții de carte, de arte plastice, de etnografie, prin corespondențe cu personalități și instituții indiene.

Tentativa editării de literatură română în limbi indiene cîștigă teren. Stimulator, de curînd, s-a reeditat în New Delhi, la Sahitya Akademi, **Jhonpari Wale aur anya Kahanian** („Bordeenii și alte povestiri") de Mihail Sadoveanu în traducerea în hindi a lui Nirmal Verma. Poetul Vinod Seth lucrează, în colaborare cu biblioteca „Eminescu", la traducerea în hindi a unei antologii a poeziei române, ambiționînd două volume — clasici și contemporani. O culegere de poezii dedicate României ar cuprinde multe creații inedite ale unor poeți indieni. **Întîlnirea din pămînturi** de Marin Preda ar răspunde gustului pentru proză al indienilor — editori și cititori. Un studiu cu mulți autori — **„Meșterul Manole" și „Miorița" în India** vor avea, împreună cu versiunea engleză, lărgită, a cărții dr. Amita Bhose **Eminescu și India,** menirea transmiterii extinse a unor universalii românești. Pe aceleași corespondențe, cartea **Între indologie și creație** de Gheorghe Anca urmează să deschidă seria publicațiilor noii edituri „Unique" din New Delhi.

Gheorghe Anca

spectacolul lumii

Văzut de Ioan Grigorescu

Un vis în deșert (I)

Trebuie să mărturisesc că nu cred să existe ceva mai adînc tulburător pentru oricine străbate drumurile lumii, ca întîlnirile cu ai săi, undeva pe meleaguri străine, acolo unde sufletul descifrează cu adevărat semnificația cuvîntului „dor" făcîndu-și din această intraductibilă silabă bătăile inimii. De obicei, cînd românii se întîlnesc în străinătate, primul lor contact include, invariabil, două întrebări : „De cînd ești plecat ?", și, „Nu ți s-a făcut dor de casă ?". Am pus, și mi s-au pus de multe ori aceste întrebări. Dar acolo, în locul unde se sfîrșea Mediterana și începea țărmul tripolitan al Africii, în rada portului care formează poarta de ape a Libiei spre lumea largă, parcă însuși dorul venise de-acasă adus de navele românești trimise să-și arunce ancorele la Tripoli.

Pe drum de ape, distanța de la Constanța pînă aici se străbate în mai puțin de o săptămînă dar, pentru a putea acosta și descărca ori încărca într-una din danele portului supraaglomerat al capitalei libiene, uneori este nevoie de așteptare la „coada" pe care o fac navele în larg, cîte o lună de zile, dacă nu și mai mult. Românii își au aici un vad al lor și, adeseori, se întîmplă ca șapte sau opt nave cu pavilionul țării noastre să se întilnească în fața portului tripolitan.

Marele trafic naval de aici mi s-a părut a sintetiza în modul cel mai grăitor însuși ritmul alert, de mare expansiune economică pe care Libia îl trăiește de mai bine de un deceniu, datorat în mare măsură exploatării fabuloaselor zăcăminte de petrol descoperite în subsolul ei saharian. Datorită acestei uriașe bogății care astăzi situează Libia printre primele țări mari producătoare și exportatoare de petrol din lume, dar, mai ales, datorită măsurilor luate în ultimii ani pentru ca grosul profiturilor din acest domeniu să rămînă în interior și să contribuie la consolidarea economiei naționale și la modernizarea vieții, țara care, în trecutul nu prea îndepărtat era socotită printre cele mai sărace din lume, atinge astăzi unul dintre cele mai înalte niveluri ale venitului pe cap de locuitor din nordul Africii.

Dar în fața acestui senzațional „boom" economic, Libia venea cu un întreg cortegiu de mosteniri ancestrale care s-au perpetuat aici pînă în cea de-a doua jumătate a secolului XX. Cîndva, de mult, dacă este să dăm crezare scrierilor marelui istoric al antichității, Herodot, Libia a fost o grădină înfloritoare, mai ales în zonele ei nordice, mediteraneene, ajunsă sub romani grînarul Eternei Cetăți. Tripoli s-a ridicat pe vatra fostei cetăți feniciene Oea, iar numele lui actual indică trinitatea urbanistică formată în acest punct al Africii de trei foste falnice cetăți : Sabratha, Leptis Magna și Oea. Ultima trăiește impetuos la ritmurile vieții noi, dar celelalte două dorm încă sub ruine.

E capitala unei țări care și-a cîștigat abia în 1951 independența după ce, vreme de patru secole, fusese vasală Sublimei Porți, apoi, colonie italiană și, în sfîrșit, platformă strategică pentru mari baze militare engleze și americane. Abia în 1970, tînăra republică libiană a expulzat misiunile militare străine care se implantaseră pe solul ei, confiscînd bunurile foștilor colonialiști. Cu o imensă suprafață, mai mare decît Anglia, Franța, Spania și Italia luate la un loc, dar acoperită în cea mai mare parte de nisipurile Saharei, și cu o populație care abia trece de două milioane de locuitori, Libia stăpînă azi pe bogățiile subsolului ei se reașează pe propriile picioare.

Unul din cuvintele de ordine în politica sa economică este colaborarea pe baza avantajului reciproc fără amestecul în treburile interne, cu parteneri solizi, loiali și serioși. Unul dintre acești parteneri este România. Pe marea arteră rutieră ce duce spre aeroport, se înalță marele cartier Sharika Mata, unde întreprinderea românească pentru export de construcții „ARCOM" a construit 2 000 de apartamente în blocuri de patru și douăsprezece nivele, realizînd astfel cel mai vast ansamblu de locuințe tripolitan. Execuția strict conformă cu comanda clientului, termenele de predare respectate cu severitate, le-au adus constructorilor români concesionarea altor comenzi din partea libienilor, dintre care unele de mare importanță urbanistică și edilitară.

Una dintre acestea, pare sinonimă cu izbîndirea unui vis.

Un vis care s-a însăilat undeva, în deșert, dincolo de pragul de piatră seacă și nisipuri al Saharei, pe care pustiul o împinge pînă aproape de porțile orașului. Un vis plăsmuit din necesitatea vitală a acestei țări de a-și lega prin căi rutiere așezările dispersate în vastitatea teritoriului său, pentru ca, într-o zi, să poată porni la asaltul împotriva aridității deșertului prin marile artere transsahariene pe care le proiectează.

Dar pentru a înțelege acest vis, trebuie mai întîi să aruncăm o privire asupra unui colț din Sahara, în prelungirea pustiului de piatră neagră Hammada el Hamra, de dincolo de orașuloază Beni Walid. Ne va purta într-acolo un drum ce duce mai întîi spre Tarhuna, punctul de pornire al noii șosele tăiată în avanscena Saharei de către constructorii români de poduri și șosele de la întreprinderea „Contransimex".

Este preludiul țării de piatră și nisip, al arșițelor necruțătoare și al furtunilor de pulbere minate dinspre sud de suflul năprasnic al lui Ghibli — fierbintea răsuflare a deșertului — dar, totodată, este avanpostul vegetației tripolitane împinsă de om cu disperate eforturi ca o pavăză firavă dar îndărătnică în lupta cu înaintarea spre nord a pustiului. Unicul și supremul argument al omului în această inegală luptă cu natura este apa și, acolo unde ochiul ei limpede, dătător de speranță este tras din adîncurile sterpe către suprafață, și lăsat să privească cerul pe sub boturile rumegătoarelor, viața începe să se înfiripe statornic.

Pentru locurile acestea din preajma văii Wishtata, unde nu curge decît piatra, iar singurii mesageri ai lumii vegetale rămîn doar mărăcinii, cuvîntul „statornicie" pare un paradox... Dar el începe să se pronunțe tot mai îndrăznet în mijlocul unei populații nomade care, de-a lungul secolelor, n-a făcut altceva decît să rătăcească în margine de pustiu în căutarea ierbii pentru turmele ei mereu înfometate.

Paradox, dar ce minunat paradox al ambiției omului de a dăinui într-o climă ostilă și într-un relief atît de dezolant, mi se pare a fi școala din Wishtata răsărită la marginea șoselei construită de români, ca o confirmare a planurilor tinerei republici libiene de a duce pînă în cele mai îndepărtate locuri, pentru fiii ei, lumina cărții... Școala presupune așezare omenească, dar aici e altceva. Solitară, ea atrage copiii de la zeci de kilometri, și drumul nu poate fi străbătut peste spațiile deșertice decît cu catirii care au învățat să vină pînă la poarta clădirii albe, spre a-și lua călăreții cu ghiozdane și a-i duce spre familiile lor împrăștiate în toate zările. Ei, călăreții acestia, cățărați cîte doi-trei pe un catîr, sînt prima generație de elevi ai școlilor răsărite ici, colo, în imensitatea pustiului, ca o sfidare a conditiilor vitrege din trecut care condamnau cea mai mare parte a populației libiene la analfabetism.

Este și acesta un crîmpei din visul plăsmuit acolo unde viata nu părea decît un dur și invariabil cosmar.

Dar adevăratul deșert și adevăratul vis, abia încep acolo unde se termină prima portiune a drumului tăiat în piatră de către români, șosea de aproape o sută de kilometri către nesfîrșirea Saharei, cap de pod al viitoarei magistrale către lumea Sahelului și a Africii negre.

POEME ANTIFASCISTE

GIORGIO BASSANI

Nu plînge camarade

Nu plînge, camarade,
că m-ai găsit aici intins.
Vezi, nu mai am apăsarea
singelui în mine. Mă tinguiesc
de umbra aceasta ce mi se ridică
din pîntecele palid către inimă,
floare veștejită
de nepăsarea morții.

Du-mă afară, prietene,
în soarele ce scaldă piața,
în vîntul azuriu ce mătură
golful meu nesfîrșit.

Îngăduie-mi pacea
văzduhului ; fă-mă să ard
poighiță luminoasă, jăratec
rătăcit în somnul luminii,

Lasă-mă astfel să dorm : freamăt
firav, blîndețe
sînt, un liniștit și molatec
cer în mine se odihnește.

GIOVANNI FUCILI

Am dormit la Mauthausen

Am dormit la Mauthausen
și am auzit,
în noapte,
urletul copiilor
înalt în cer
ca luna
rece de noiembrie.
Strigau și băteau
în poarta blestemată
cu încheieturi scheletice ;
apoi, în întunecata, înghețata tăcere,
către stele,
am văzut înălțîndu-se,
fumul acru
al cărnii nevinovate.

În românește de
Sanda Ungureanu

din poezia siriană

AHMED BAHJAT FANSA

Bun venit oaspetelui

Un bun venit, tu oaspete prieten
Și Președinte-al unei țări surori.
Un bun venit lui Nicolae al României
Aci-n Damasc, orașul de agate.
Ca oaspete prea scump venit-ai,
Prieten credincios către prieten,
Ai auzit chemarea, Ceaușescu,
De frate iubitor către tovarăș ?
Prieten care aperi dreptul, bun venit,
Aci-n străvechiul Giòllak, mireasă-ntre cetăți.

NIZAR QABBANI

Mîna

Mi-ai așezat pe umăr mîna ta
Ca porumbelul coborît să bea.
Ea face cît o mie de regate...
De n-ar pleca, o, de-ar mai vrea să stea !...
Să nu vreau aurul acesta ? Cine
Să nu-și vrea locuința sa pe-o stea ?
E soarele... pe umăru-mi culcat...
Atît am sărutat-o, și-aș mai vrea...
E fluviu de mătase... evantai
Din răsărit, poem născînd abia.
Și cum i-aș spune mîinii delicate
Că sînt vrăjit, sînt fermecat de ea ?
Vorbește-i tu... călătorească-n voie,
Îi dărui tot, slujind dorința sa.
Minuța ta... acum e stea fugară...
Mai joacă-te steluță-logostea...

Sînt treaz... o mînă albă de femeie...
Ce și-ar dori mai scump iubirea mea ?...

În românește de
Ilie Bădicuț

ALI KANAAN

Vulturi și porumbei

De va fi așteptarea să-și afle popasul cel de pe urmă
Sub nămeții potecilor,
Sub dorul sfînt al potecilor,
Sub pîrjolul ucigător al potecilor,
Îmi voi acoperi tocitele încălțări
Cu pulberea stihurilor, chemînd
Așteptarea, să mor din orice
În afară de povara grea a păcatelor

ALI HAYDAR

Culoarea patriei

Aștept amurgul soarele viscolelor albastre
Privind încordat prin fereastra de la subsol
Și întreb
Cu ce se aseamănă zorii, cu ce acest prea necuprins răsărit
Cîți dintre voi ați deprins să cunoașteți hrana puternică a luminii
Și cîți ați înțeles respirația anemonei mele noptatice ?
Cine dintre voi simte culoarea albă a sărăciei,
mincinoasa nuanță, uneori, a sincerității ?
Voi fi odată, voi fi ascuțita mușcătură a secerii
pentru voi, prefăcuți în spice de buruiană
Nu dați uitării înțelesul iubirilor,
chipul urii pe care îngheață sudoarea vărătică,
arenele noastre, domnilor, arenele veacului.
Vă mărturisesc tuturor teama de catastrofă,
Țipătul negru
neiertătoarea realitate a patriei
În a cărei culoare mă caut, o, în spicele sale calde de grîu
Milenara putere,
grîul terestru, armanul și brazda
Învățați să cunoașteți culoarea spicului,
culoarea pămîntului,
Sensul zborului plin al spicului către piine.

În românește de
Dumitru Chican

AHMAD SULEYMAN AL-AHMAD

Vîntul în pustietate

...Obrazul meu către Orient.
Pe aripi am soarele
și închipuirea hoinărind în miejii de beznă.

Don Quijote se asigură
de brațele morii
ce-l învîrt ca pe o creangă uscată.
Și vîntul ca fălcile unui drac de pustietate.

Anul călătorindu-se...
Încă n-a trecut.
Dar aruncînd la pămînt stilpii de cort
și strîngîndu-l,
pornește în litiera-i, rătăcitor.
Încă nu și-a jertfit cămila asemenea regelui
care voia să-și hrănească tot tribul cu ea —
cine l-ar mai purta în călătoria
spre timp petrecut ?

În românește de
Grete Tartler

mondorama

Rădăcinile nopții

Am citit, foarte de curînd, în săptămînalul LE POINT, o știre care, mărturisesc cu toată sinceritatea, mi s-a părut a fi rezultatul unei informații rapide și estimative sau pur și simplu o greșeală de tipar. Din păcate, WASHINGTON POST, confirmă: s-a aprobat, în Statele Unite ale Americii, construirea rachetei MX considerată a fi drept „cea mai teribilă amenințare purtătoare de moarte, la nivel planetar, din cîte s-au cunoscut pînă acum". Fiecare asemenea rachetă este dotată cu zece capete nucleare independente (deci cu ghidaj electronic propriu permițînd dirijarea, auto-dirijarea „capului" către o zonă prestabilită cu precizie pe o arie de sute de kilometri), avînd fiecare o încărcătură termonucleară de 350 kilotone. Pentru orientare, vă reamintesc că bomba lansată asupra Hiroșimei avea o putere de — doar — 13 kilotone. Costul estimativ al celor 200 de asemenea rachete aflate în proiect: 30 de miliarde de dolari.

Inga Thorsse, expert suedez cu vechi state de serviciu în Cadrul Comisiei pentru dezarmare a O.N.U., publica și ea, de curînd, un studiu privind această demență și incredibilă cursă a morții. Afirma acolo că stocul de arme nucleare acumulate la această dată echivalează cu un milion de bombe Hiroșima (cumplită referință și rușinoasă pentru întreaga specie umană), puterea destructivă a unui asemenea arsenal ajungînd să ucidă de 12 ori întreaga omenire. La ce bun? Poate muri o singură dată, și-i încă prea îndeajuns. Într-adevăr, așa cum sublinia Aurelio Peccei în mesajul pe care îl adresează „în spiritul Clubului de la Roma, tuturor bărbaților și femeilor lumii", cu ocazia Anului Internațional al Copilului, „soluția cea mai aberantă pentru omenire ar fi autodestrucția sa. Sufletele noastre sînt într-atît de falsificate de falsele idei pe care le avem atît asupra noastră cît și asupra locului pe care-l avem în lume, iar puterea de exterminare a armelor moderne este atît de mare, încît această eventualitate a devenit un fapt cît se poate de evident... Dincolo de legi și tratate se prepară un holocaust; jumătate din savanții acestei lumi lucrează la punerea la punct a unor sisteme de distrugere totală; milioane de muncitori cinstiți își cîștigă pîinea zilnică fabricînd, de fapt, instrumentele care pot oricînd face din această eventualitate o certitudine absolută. Orice ar fi, sîntem cu toții responsabili de această stare critică a lumii, așa cum sîntem responsabili de valul de violență care a năpădit lumea... Trebuie să fim conștienți de faptul că nu se obține cu adevărat securitate și pace prin cursa înarmărilor sau instaurarea unui echilibru al terorii".

Am văzut în aceste zile, colaborînd la realizarea unei serii de documentare de televiziune despre rezistența antifascistă, mii și mii de metri de peliculă filmată atunci, în zilele de oroare ale celui de-al doilea război mondial. Cum banda de sunet nu era încă gata, am vizionat, ore întregi, pelicula mută. Iar imaginea goală, desfăcută de orice context în afara celui al spaimei, era cumplită. Sigur, vorbesc în numele unei generații care nu a cunoscut niciodată această traumă a istoriei. Și tocmai de aceea, groaza descoperirii era fără limită.

Am văzut execuțiile pe marginea unui șanț. Am văzut cum jetul aruncătoarelor de flăcări era îndreptat către populația ce ieșea îngrozită din locuința atacată cu grenade. Am văzut o scenă care, singură, poate vorbi despre crima împotriva umanității pe care o constituie războiul. Un copil care nu avea mai mult de 14 ani, în uniforma armatei germane, avînd în mînă o pușcă mitralieră cam cît el de înaltă, cu o cască enormă, este decorat de Göbbels în aprilie 1945, în Berlinul în flăcări. Iar copilul acela schițează în fața aparatului de filmat, un zîmbet, o încercare de zîmbet ce i-a deschis două gropițe în obrajii acoperiți de funinginе. Iar în secvența următoare, o femeie bătrînă, foarte bătrînă, îmbrăcată în negru, avînd în mînă un bidon de lapte și castronul de hrană, se oprește pentru a-și privi casa în flăcări. Ce s-a întîmplat cu aceștia doi? Ce s-a întîmplat cu celelalte milioane, morți în toate colțurile lumii? Cine știe numele lor? Cine știe numele celor care intrau pe porțile uzinelor morții, acolo unde, în loc de adagiul dantesc, era consemnată ideea generoasă „Arbeit macht frei", munca te eliberează... Am văzut plecînd avionul ce purta bomba nucleară destinată Hiroșimei, am văzut cum arătau oamenii, sau acele ființe ce păstrau doar o formă a ființei, adunați din zonele proxime ale exploziei. Și am mai văzut umbrele radiografiate pentru eternitate pe memoria peliculei, ale gardurilor din Hiroșima pe pămîntul ars de lumina celor o mie de sori...

Iar drumul spre aceste rădăcini ale nopții se poate deschide oricînd prin acele infernale și de necrezut mecanisme ale morții pe care geniul uman le produce, cu o uimitoare constanță, împotriva lui însuși. Conștiinței umane — deci a fiecăruia dintre noi — îi revine singura putere posibilă de a bara drumul armelor către străfundul vieții noastre: edificarea, prin unanimă voință și efort, a unei ordini umane bazate pe un echilibru care să nu mai fie contradictoriu. A unei lumi a oamenilor care să nu se mai teamă de secunda în care tot efortul generațiilor planetei ar putea deveni un joc inutil. A unei lumi în care pacea, securitatea și buna înțelegere să fie termenii unei realități a vieții cotidiene. O lume a noastră.

Cristian Unteanu

REVISTA STRĂINĂ

● **SUB ÎNGRIJIREA LUI JEAN-LOUIS LALANNE** editura Gallimard continuă în colecția Cahiers, volumul 2 din **Cahiers Saint John Perse Nr. 2** cuprinzînd acea poezie care este o sărbătoare inepuizabilă, asupra căreia cercetători și scriitori din toată lumea își apleacă privirile. Acest al 2-lea Caiet este completat cu : „Introduction à la notion et à l'experience de Sécheresse" de Serge Canadas; „Une lecture d'Anabase" de Albert Henry; analiza „La Mantique du Poème" a lui Thorston Greiner ; studiul lui Sebastian Neumeister despre legătura lui Perse cu mitul lui Robinson ; 8 scrisori inedite ale poetului Yvan Goll, prezentate de Roger Little și o „Cronică" și o bibliografie selectivă.

● **EDITURA „IZOBRAZITELNOE ISKUSSTVO"** a tipărit cartea „Lumea în ilustrate", întocmită de Nikolai Tagrin din Leningrad și considerată de specialiști drept un act de bravură. Colecția sa numără 690 000 ilustrate, sistematizate științific în mii de albume într-o jumătate de veac, Nikolai Tagrin a strîns peste 40 000 ilustrate legate de numele lui Lenin. Academia de Științe a U.R.S.S. a apreciat colecția sa ca „o enciclopedie a vieții culturale a epocii noastre".

● **PRIMELE CINCI CĂRȚI POȘTALE** cu efigia Olimpiadei '80 au fost puse în circulație. În ziua emisiunii, cărțile poștale au fost ștampilate de Poșta centrală din Moscova, iar toate celelalte ilustrate și suveniruri în perspectivă sînt elaborate de Comitetul organizatoric al Olimpiadei '80. La Tallin a și fost realizată o serie de 21 de casete cu înregistrări sonore pregătite pentru această mare festivitate.

● **LA GALERIA** națională de Artă modernă din New Delhi (India) s-a prezentat o expoziție grupînd un număr de 60 de tablouri și desene ale pictorului suprarealist Paul Klee. Colecția, împrumutată de „Kunstsammlung" din Renania de Nord-Vestfalia (Düsseldorf) venea direct de la Cairo, unde fusese, de asemenea, foarte apreciată.

● **ORAȘUL TRIER (R.F.G.),** locul de naștere al lui Karl Marx a devenit un centru de întîlnire internațional de cercetare marxistă occidentală. Casa natală a întemeietorului **Internaționalei,** avînd și funcția de muzeu, bibliotecă și centru de cercetări se dovedește a fi neîncăpătoare față de numărul tot mai mare de savanți și vizitatori din toată lumea ; de aceea au fost prezentate planurile unei noi construcții în apropiere, a cărei realizare este girată de Fundația Friederick Ebert. Noul Centru de cercetări marxiste va avea o bibliotecă pentru 60 000 volume, o sală de conferințe și de proiecție și camere pentru primirea cercetătorilor în trecere pe aici. Au fost evidențiate ultimele rezultate ale cercetătorilor pe tema Marx și Engels, precizările asupra perioadei exilului lui Karl Marx la Bruxelles. Sînt așteptate rezultatele unei cooperări franco-helveto-germane pentru tipărirea unei noi ediții a lucrării „La Misère de la Philosophie", care cuprinde un studiu asupra conceptului comunismului pînă la adoptarea lui de către Marx, cît și asupra relațiilor acestuia cu Proudhon, unul din principalii teoreticieni socialiști ai secolului al XIX-lea. Cercetările grupului Andreas-Pelger-Grandjonc se referă la perioada 1842—1848, care prezintă multe enigme (cum ar fi, de pildă : „care a fost de fapt influența lui Engels asupra tînărului Marx ?")

● **ÎN TOAMNA ANULUI** 1980 se va celebra în toată lumea împlinirea a 1 000 de ani de la nașterea marelui învățat al antichității Ibn Sina (Avicenna). Scrierile sale au început să fie traduse în limbile europene din secolul XII. Vreme de 6 secole „Canoanele științei medicale" a fost cartea de căpătîi a medicilor din Europa. Emblema medicinii (șarpele încolăcit în jurul unei cupe) îi aparține lui Ibn Sina. Conceptiile sale filozofice și etice au exercitat o influență uriașă asupra dezvoltării culturii universale. El este unul din clasicii literaturii tadjiko-persane. În scurtă vreme va apărea o culegere de versuri în limba maternă și în limba rusă. Oamenii de știință din Tadjikistan au pregătit pentru tipar primul din cele 10 volume de **Opere** ale lui Ibn Sina care vor apare în limbile rusă și tadjiką. S-au păstrat pînă în zilele noastre 160 din cele 270 scrieri ale lui, și va fi pentru prima oară cînd vor apărea într-o culegere atît de completă aceste opere ale savantului enciclopedist.

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef: Nicolae Dragoș, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Dobre Marian

ANUL XXII
34
(904)
Joi
23 August
1979
10 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

AUGUST, ZI A LIBERTĂȚII

August este un Anotimp. El nu seamănă cu celelalte pentru că i-a fost hărăzit să dăinuiască perpetuu. Un astfel de Anotimp nu semnifică pentru noi secunda, anul, secolul, ci însăși Existența. August este pentru poporul român sinonim cu Existența. Cu existența sa nouă — liberă, independentă, suverană.

23 August 1944, de la care se împlinesc acum treizeci și cinci de ani, putea să fie o zi ca toate celelalte care au precedat-o, dar istoria a vrut ca să intre în memoria poporului nostru cu prestigiul pe care îl au în ierarhia zilelor însemnate datele fundamentale.

Și vrerea istoriei s-a împlinit întocmai.

23 August, ziua victoriei revoluției de eliberare națională, antifascistă și antiimperialistă reprezintă pentru istoria României piatra de hotar dintre **ieri** — cu mileniile și veacurile și deceniile sale de așteptare a momentului care să încununeze lupta și speranța — și acest **Azi** care își scrie vîrsta pentru a treizeci și cincea oară în conștiința și sensibilitatea noastră.

Sîntem cititorii și, deopotrivă, filii acestui Azi care are conturul țării, reliefurile ei. Chiar respirația lui este respirația patriei. Identitatea perfectă între Azi și România socialistă. O identitate care s-a realizat prin noi. Nu oricum. Nu de la sine. Datorită Partidului Comunist Român, care prin politica sa a făcut din noi ceea ce trebuia, ceea ce era necesar : o forță uriașă.

Am acționat ca o forță uriașă. Și cînd am învins exploatarea, nedreptatea, întunericul, și cînd am înălțat noile fabrici și uzine, și cînd am unit pămînturile făcîndu-le mai roditoare, și cînd am construit noile școli și laboratoare.

Forța noastră este a istoriei pe care o reprezentăm, pe care o trăim, pe care o edificăm îndeplinind întocmai politica revoluționară, științifică, clarvăzătoare a partidului nostru comunist.

23 August 1979. Treaptă nouă de timp nou. Iată-ne, de pe înălțimea ei privind spre ceea ce am înfăptuit, spre ceea ce vom înfăptui. Iată-ne meditînd la semnificațiile acelui August de acum treizeci și cinci de ani care ni se dezvăluie, odată cu trecerea timpului, în această etapă a construcției socialiste, pe coordonate mai ample, într-o lumină mai puternică. Într-adevăr, timpul care se adună sub fruntea țării ne apropie de August, încît putem spune, că trecerea în faptă a Programului Partidului Comunist Român reprezintă, la scara istoriei, o continuă existență sub lumina lui August, anotimp care nu seamănă cu celelalte pentru că revoluția i-a asigurat o viață perpetuă.

La trei decenii și jumătate de Libertate și Independență, România este mîndră de realizările ei, de ceea ce Este la ea acasă și în Lume. De ceea ce reprezină : forța unei țări libere, demne, suverane, pusă în slujba omului și a omenirii. Ritmurile, marile realizări, climatul nou de muncă și viață impun ultimii aproape cincisprezece ani din cei treizeci și cinci drept cea mai fertilă, mai dinamică, mai revelatoare perioadă din istoria poporului nostru

Îi spunem acestei perioade de măreție împliniri **Epoca Nicolae Ceaușescu** pentru că gîndul și fapta secretarului general al partidului, președintele țării se întîlnesc pretutindeni în România, contemporană, la scară epopeică, susținînd prin armătura lor puternică marele edificiu uman pe care îl construim, umăr lîngă umăr, tovarăși și frați.

Sărbătorim al treizeci și cincilea an al Eliberării în plină și rodnică **Epocă Ceaușescu.** Cu hotărîrea nestrămutată de a urma Partidul Comunist Român, pe secretarul său general, de a ne angaja în înfăptuirea mobilizatoarelor obiective de construcție și creație, ce vor fi adoptate la Congresul al XII-lea, de a adăuga noi frumuseți și valori acestei epoci, care ne reprezintă prin izbînzile ei socialiste — argumentele vii ale viitorului sigur și demn al întregului popor român.

Luceafărul

Coloana infinită

1 600 de artiști, cei mai buni dintre cei buni, au evoluat simbătă seara pe scena Sălii Palatului în spectacolul de gală al laureaților celei de-a doua ediții a Festivalului național „Cîntarea României". Alcătuiau împreună o simbolică imagine a țării. Erau — toți — tovarăși de faptă și tovarăși de vis lucid, transpus în realitate prin efort solidar. Îngemănați în ritmurile artei, ei repetau emoționant cotidiana înfrățire în muncă. În alb imaculat, personificînd însăși euritmia, au evoluat alert dansatorii olteni de la Căminul cultural din Scornicești. Din nord, rostindu-și impecabil melopeea unicat, au venit fetele din Căpîlna, în costumele lor sobre, țesute rafinat în culori esențiale. Din Ruginoasa, satul lui Cuza, au sosit moldovenii, în veșminte de un roșu aprins, ca al metaforei esențiale. Din vatra străveche a Banatului erau prezenți pe scenă, în costume românești, maghiare, germane și sîrbești, artiștii Școlii populare de artă din Timișoara ce și-au rostit cîntecele în grairi diferite, toate subsumate însă limbii comune a dragostei de țară și de partid. Metalurgiștii din Galați și Brăila, ceferiștii din Ploiești tot în această limbă își afirmau crezul de viață comunist. Colectivul coregrafic al militarilor topografi din Buzău a sugerat prin mișcări avîntate, esențializate, atît omagiul pe care acum, în acest al 35-lea august al libertății noastre, îl aduce întregul popor celor ce s-au jertfit pentru izbînda acestui timp solar, cît și voința noastră neabătută de independență și suveranitate. Elevi și studenți și-au exprimat în cuvinte lapidare, pline de emoție, incandescentul sentiment al patriei. Formau cu toții **o coloană infinită.** Două momente ale galei, dispuse în imediata vecinătate, au personificat această ștafetă perenă. Pătru Ghera (cioban din comuna Slatina — Timiș, județul Caraș-Severin), statuar ca însuși munții din care coborîse, și-a recitit cu voce fermă versurile de țară. Răzbătea din vocea lui gravă mîndria de fiu al acestei glii : „Nu mi-i teamă, mă mîndresc. / Stînd sub ploaie sub suman / Doine, versuri, tipăresc. / Dacă dragostea mă chea-

Ioan Adam

Continuare în pag. a 2-a

La spectacolul de gală al laureaților Festivalului național «Cîntarea României»

Tovarășul Nicolae Ceaușescu și tovarășa Elena Ceaușescu au primit pe membrii conducerii Uniunii Scriitorilor

Tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, și tovarășa Elena Ceaușescu au primit, duminică dimineața, pe membrii conducerii Uniunii Scriitorilor.

La primire au participat tovarășii Gheorghe Oprea, Dumitru Popescu, Gheorghe Rădulescu, Ștefan Voitec, Miu Dobrescu, Ilie Rădulescu.

Cu acest prilej, tovarășul George Macovescu, președintele Uniunii Scriitorilor, a înmînat tovarășului Nicolae Ceaușescu și tovarășei Elena Ceaușescu, în semn de cald și profund omagiu, cîte un exemplar al volumului „Izvoare nesecate", pe care poeții României socialiste l-au dedicat marii sărbători a poporului nostru — a 35-a aniversare a eliberării patriei.

Acest volum — ce cuprinde versuri semnate de 175 de creatori lirici — reprezintă o vibrantă expresie a sentimentelor de dragoste, prețuire și recunoștință pe care poeții țării — români, maghiari, germani și de alte naționalități — le nutresc față de gloriosul Partid Comunist Român, față de conducătorul iubit al partidului și statului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, față de patria noastră liberă, demnă și înfloritoare, față de minunatul popor român, constructor al socialismului.

Continuare în pag. a 2-a

Cuvîntul tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU

Stimați tovarăși,

Aș dori să mulțumesc Uniunii scriitorilor, conducerii sale, tuturor scriitorilor și poeților pentru urările adresate cu prilejul zilei de 23 August, partidului și poporului nostru, precum și mie personal.

Văd în aceasta un angajament al scriitorilor de a face în continuare totul pentru a sluji politica de construcție a socialismului promovată de partid, politica de pace și colaborare internațională.

Această culegere de poezii, legate de acest eveniment istoric din viața poporului nostru — revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, — constituie o dovadă în plus a felului în care poeții, scriitorii, ca și întregul nostru popor, știu să cinstească marile evenimente din viața României, mărețele realizări în edificarea socialismului, și să contribuie prin scrisul lor — versuri sau proză — la opera de făurire a omului nou, de dezvoltare a conștiinței socialiste, astfel ca fiecare cetățean al patriei noastre să poată participa conștient atît la elaborarea, cît și la înfăptuirea politicii interne și externe, la ridicarea patriei noastre pe culmi tot mai înalte de progres și civilizație. Este o activitate nobilă. Dealtfel, dintotdeauna în rîndurile poporului nostru — atît în perioadele grele, cît și mai bune — s-au găsit oameni care s-au dedicat scrisului, artei — și care au cîntat atît idealurile de dreptate și libertate, cît și frumusețea patriei și dorința de mai bine, de frumos a poporului. Nu este un secret pentru nimeni că poporul a fost purtătorul dintotdeauna al progresului material și spiritual, că tot ceea ce am realizat și avem astăzi — atît ca rezultat al îndelungatei dezvoltări istorice, cît și ca rod al activității desfășurate în anii construcției socialismului — datorăm poporului nostru, care a înțeles că trebuie să acționeze neabătut pentru a transpune în viață politica partidului de edificare socialistă, de pace și colaborare internațională.

Sînt convins că și în viitor Uniunea scriitorilor, scriitorii vor face totul pentru a sluji patria și poporul, pentru a sluji cauza socialismului, a colaborării și păcii în lume.

Cu aceste gînduri, urez scriitorilor și uniunii succese în activitatea viitoare ! Așteptăm opere și mai valoroase, cu un conținut tot mai bogat, care să redea viața și munca, preocupările și dorințele oamenilor muncii, ale poporului nostru. Sînt convins că scriitorii noștri, care au dat multe lucrări bune, vor făuri, în viitor, opere care să rămînă în istoria literaturii și culturii românești ca realizări de înaltă valoare din toate punctele de vedere. (Aplauze).

Deveniri

Dintre toate aspectele care au fost și sînt relevante pentru orînduirea noastră socialistă, pentru cei treizeci și cinci de ani de libertate, m-aș opri de data aceasta asupra devenirilor pe care le-au trăit și le trăiesc oamenii muncii din această țară a noastră, din România, într-o proporție greu de apreciat, incomparabil, în orice caz, cu ceea ce se petrece în acest plan, al regăsirilor, al întîlnirii cu demnitatea umană, cu încrederea în viață, într-un trecut mai apropiat sau mai îndepărtat.

Spunînd devenire, spunînd regăsire, vorbind de demnitate și de verticalitate nu mă gîndesc, bineînțeles, la faptul că foarte mulți copii de țărani, foarte mulți copii de muncitori au ajuns în acești ani pe cele mai înalte trepte ale afirmării sociale și politice. E și aceasta o latură a unui fenomen, dar nu e cea mai relevantă, nu e cea mai semnificativă, deoarece funcția nu redă cu exactitate, și întotdeauna, măsura adevărată a omului, a cuceririlor sale efective, care au de regulă un caracter predominant etic. Nu mă gîndesc, așadar, la ascensiunile sociale și politice, care își au și ele rostul lor și semnificația lor, mă gîndesc la ascensiunile morale și etice, care nu cunosc ranguri administrative, sînt practic ale tuturor, mă gîndesc la cristalizarea și la afirmarea unui nou umanism, a unui nou fel de a privi lumea și viața, cu mai multă înțelegere și cu o răspundere direct proporțională cu înțelegerea care a însoțit-o și o însoțește.

Nu voi afirma, împotriva adevărului, că lucrurile au decurs și decurg lin, fără frămîntări, fără greutăți, fără zbateri, fără înfringeri. Dimpotrivă, voi spune că s-au petrecut și se petrec și capotări, nu numai afirmări, cum e normal să se întîmple într-un proces de o asemenea amploare, care a atras în albia sa nu un singur om, nu o singură clasă socială, ci un întreg popor, a cărui conștiință de sine, a cărui încredere în destinul său și în dreptul său de a se afirma în lume, alături de celelalte popoare, au crescut și s-au consolidat în acești ani mai mult decît se crede, mai puternic și mai adînc decît se spune deobicei.

Au existat, pe drum, destule momente dificile, s-au ma-

Ion Lăncrănjan

Continuare în pag. a 2-a

Din BIOGRAFIA REVOLUȚIEI

● Reportaje de evocare a unor momente semnificative ale devenirii noastre socialiste, semnate de : ● **Radu Cosașu** ● **Alexandru Brad** ● **Nicolae Țic** ● **Traian Bădulescu.**
(în pagina a 9-a)

MIHAI BENIUC

Partidul ne conduce

Covor de sînge și de oseminte
E vatra țării, cînd ți-aduci aminte
Ce s-asternu din vremile bătrîne
Subt codrii deși, subt holdele de grîne
Subt drumuri înapoi și înainte,
Subt cimitire și așezăminte.

Acolo-i însă tescuită forța
Din care-și stoarce flacăra ei torța
Nestinsă pe cărarea nouă-n lume
A-ntregului popor ce are nume
De flamură mergîndu-i vremii-n frunte
Către al vieții cel mai falnic munte.

Decenii trei și încă jumătate
Am străbătut, dar glorioase toate,
Iar dacă-ntrebi pe unul ori pe altul
Va spune clar cum o s-atingă 'naltul
Făcînd cu mîna semn unde-o s-apuce
spre culme sus: „Partidul ne conduce!"

Prețuirea artei

Ziua de 23 August 1944 a adus pe pămîntul României, atît de încercat de anii grei ai războiului, nu numai pacea, victoria și socialismul dar și o nouă lumină, o solaritate distinctă, care face inconfundabil — chiar și astăzi în paginile arhivelor, în sălile de muzeu și în conștiința oamenilor — acea dată fierbinte din calendarul istoriei noastre. În văzduh, pe ape și pe pămînt dar, mai ales pe chipul mulțimii ieșită în stradă, să afle, să participe și, de atunci înainte să și decidă — o strălucire aparte iradiază, o bucurie uriașă dar și o nețărmurită încredere. Lumina care ne amplifică într-atît, astăzi, faptele, gesturile și cuvintele pe care le rostim, an de an, în pragul înalt al sărbătorii din August își are obîrșia atunci : fructe ale luminii, impresionantele evenimente culturale care s-au petrecut în zilele acestea conferă, și ele, o dimensiune aparte sărbătorii pe care o așteptăm. Mă gîndesc la manifestările finale ale celei de a doua ediții a Festivalului național „Cîntarea României", al cărui corolar a fost spectacolul festiv pe scena căruia „cei mai buni dintre cei mai buni", sute de oameni ai muncii distinși cu laurii festivalului au mai demonstrat încă o dată, într-o chintesență a fanteziei și măiestriei, virtuțile inepuizabile pentru creație și artă ale poporului nostru și, într-o firească urmare, la inaugurarea unor expoziții de artă plastică aparținînd artiștilor amatori și profesioniști, distinși în cadrul Festivalului.

Prezent în loja de onoare a Sălii Palatului, aclamat de miile de spectatori și laureați, secretarul general al Partidului nostru, președintele stimat și iubit al țării, tovarășul Nicolae Ceaușescu, alături de tovarășa Elena Ceaușescu, de ce'lalți tovarăși din conducerea partidului și statului, a aplaudat și a omagiat în cuvinte calde, de prețuire, rezultatele și strădania laureaților și participanților la cea de a II-a ediție a Festivalului național „Cîntarea României".

Nicolae Velea

Continuare în pag. a 2-a

OMAGIU EROICULUI AUGUST, OMAGIU PATRIEI, POPORULUI, PARTIDULUI

● În acest număr : ● **AUGUST – PIATRĂ DE HOTAR** de Ion Ardeleanu ● **Cer senin** – poem de Virgil Teodorescu ● **SCRISORI DIN LINIA I** ● Semnează : ● Ion Larian Postolache ● Valeriu Cîmpeanu ● Radu Teodoru ● Gh. Bulgăr ● Dumitru Corbea ● Emil Manu ● «Scriitori în reportaj» **ȚARA LA TIMPUL PREZENT, ȚARA LA TIMPUL VIITOR** ● Semnează : ● Constantin Stan ● Petre Domșa ● Haralamb Zincă ● Patrel Berceanu ● Areta Șandru ● Mircea Constantinescu ● **ANUL LUMINII LA ROMÂNI** ● Poezii de ● Virgil Carianopol ● Ion Bănuță ● Ovidiu Genaru ● Nicolae Dan Fruntelată ● Cornelia Djigola ● Nicolae Sirius ● Anton Stanciu ● Ovidu Riureanu ● Gabriel Iuga ● Valeria Deleanu ● Dan Rotaru ● Horvath Dezideriu ● Emilia Căldăraru ● Voicu Olari ● Vasile Andronache ● Floriana Tei ● M. N. Florian ● ROMÂNIA ÎN LUME ● Poeme antifasciste

Tovarășul Nicolae Ceaușescu și tovarășa Elena Ceaușescu au primit pe membrii conducerii Uniunii Scriitorilor

Urmare din pag. 1

Oferind exemplarele acestui volum omagial, tovarășul George Macovescu a spus: „Pentru scriitorii din România, din România socialistă, să-ți cinți țara înseamnă să-ți iubești, să respecți trecutul în care bunii și străbunii tăi vreme de 2000 de ani au înroșit cu sîngele lor și au albit cu oasele lor acest pămînt pentru ca tu să trăiești liber și în demnitate. Să-ți cinți țara înseamnă să-ți iubești și să-ți înțelegi prezentul, să fii părtaș la el și răspunzător pentru fapta lui. Să-ți cinți țara înseamnă să-ți iubești și să-ți făurești viitorul, al tău și al celor care vor veni după tine, pentru că în ieri, în azi și în mîine stă trăinicia de veacuri a poporului nostru pe acest pămînt din arcul Carpaților, de la Dunăre și Marea cea Mare. Pentru că țara, patria este vîntul care bate, pădurea care vuiește, este muntele care tace, este cîmpia care geme și izvorul care susură, este soarele și luna și stelele care ne stau deasupra. Este răsuflarea furnalelor, este duduitul mașinilor, este zgomotul ogoarelor, este rîsul copiilor, este cîntecul de leagăn al mamelor, este chinul poetului, este „Mai am un singur dor", este „Rapsodia română", este Coloana infinită, sînt Dumitrițele lui Luchian, sîntem noi toți, cei 22 de milioane.

În acest an 1979, al 35-lea de la eliberarea patriei, poeții din România socialistă dedică acest „Izvor nesecat", acest imn colectiv al bucuriei, poporului din care s-au născut, pămîntului pe care trăiesc, Partidului Comunist Român, secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu".

A luat cuvîntul tovarășul **NICOLAE CEAUȘESCU.**

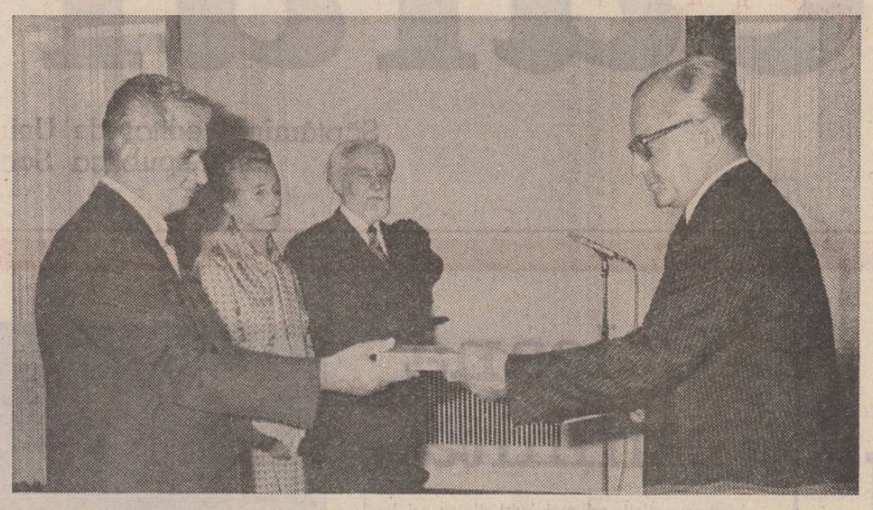

Într-o atmosferă caldă, cordială, tovarășul Nicolae Ceaușescu, tovarășa Elena Ceaușescu, ceilalți tovarăși din conducerea de partid și de stat s-au întreținut cu membrii conducerii Uniunii Scriitorilor.

Prețuirea artei

Urmare din pag. 1

„Festivalul a reliefat roadele impresionante ale activității generale desfășurate de partidul și statul nostru pentru formarea conștiinței socialiste a maselor, pentru educarea lor în spiritul idealurilor socialismului, al concepției revoluționare despre lume și viață — materialismul dialectic și istoric, pentru formarea omului nou, constructor conștient al orînduirii socialiste și comuniste" — a arătat tovarășul Nicolae Ceaușescu în Mesajul adresat laureaților și participanților la Festival, subliniind că rezultatele dobîndite, „ridicarea nivelului de cultură al maselor" și „asigurarea accesului neîngrădit al celor ce muncesc la minunatele comori ale artei și culturii", sînt o nouă dovadă a democratismului societății noastre. În contextul acestor evenimente culturale o nouă dovadă a acestui democratism a fost însăși vizitarea de către președintele țării a expozițiilor de artă plastică ale artiștilor amatori și profesioniști. Continuînd acel dialog fructuos pe care l-a avut totdeauna cu creatorii de artă, dovedind aceeași capacitate de sinteză excepțională, tovarășul Nicolae Ceaușescu a remarcat, oprindu-se în fața exponatelor din Muzeul Republicii, saltul de calitate înregistrat de artele plastice ca urmare a apropierii hotărîte a creatorilor de temele contemporaneității noastre, îndemn perpetuu al președintelui țării către scriitori și artiști. De altfel, primind pe membrii conducerilor uniunilor de creație din țară, ai Uniunii Scriitorilor, Uniunii Artiștilor Plastici și Uniunii Compozitorilor, președintele țării noastre a dat din nou glas încrederii și prețuirii pe care partidul a dat-o întotdeauna creatorilor. **„Nu este un secret pentru nimeni că poporul a fost întotdeauna purtătorul progresului material și spiritual, că tot ceea ce am realizat și avem astăzi — atît ca rezultat al îndelungatei dezvoltări istorice, cît și ca rod al activității desfășurate în anii construcției socialismului — datorăm poporului nostru"**, — a spus tovarășul Nicolae Ceaușescu, cerînd creatorilor să dea **„opere și mai valoroase, cu un conținut tot mai bogat, care să redea viața și munca, preocupările și dorințele oamenilor muncii".**

Fructe ale luminii, marile evenimente culturale, desfășurate din inițiativa și sub patronajul înalt al președintelui țării, sînt semne ale unui august fertil și rodnic, în care aniversăm nu numai data de naștere a noului ev al țării ci și vîrsta superbă a deplinei maturități.

Deveniri

Urmare din pag. 1

nifestat greșeli de înțelegere, au avut loc închistări psihologice, s-au produs sclerozări politice — și se vor petrece și de acum încolo — predominant fiind totuși afirmativul, dreptatea fiind, cum o atestă realitatea, de partea celor care nu s-au anchilozat, de partea celor care au fost puternici prin înțelegere și prin consecvență, printr-un devotament real și de profunzime față de țară și față de popor, devotamentul nefiind simplă declarație de adeziune, simplă aprobare sentimentală, simplă vorbă, fiind, din contră, muncă și răspundere, luptă și afirmare, creștere și devenire.

Viața noastră nouă n-a fost și nici nu este un simplu marș triumfal, o defilare continuă, cu fanfare și cu flamuri, ea a avut însă — a avut, are și va avea — și un caracter triumfal, o latură mereu izbînditoare, indiferent cum și cînd s-au manifestat ele, în cadrul mai restrîns al unei familii care s-a mutat într-o „casă nouă", sau în cadrul mai larg al confruntărilor în care am fost și sîntem angrenați cu toții, cu mic cu mare, interesul și grija față de viitorul țării — și față de viitorul lumii — fiind ale tuturor, fapt care a atestat și atestă o creștere considerabilă a conștiinței politice a milioane de oameni, constructorii țării construindu-se și edificîndu-se ei înșiși, înălțîndu-se odată cu țara, sfințind pentru totdeauna vremea și locul.

În acești treizeci și cinci de ani — ani de muncă și de luptă, ani aspri dar și frumoși, ani eroici — nu s-a afirmat și nu s-a limpezit față de lume și față de viață un singur om, nici măcar o singură generație, s-a afirmat și s-a limpezit, cum spuneam mai sus, un întreg popor, ale cărui cutezanțe, ale cărui fapte de muncă au dat și dau noi înțelesuri eroismului și puterii de sacrificiu, au arătat și arată că revoluția socialistă a fost și este a omului, în primul rînd, devenirile prin care am trecut și trecem fiind partea și caracteristica principală a acestei revoluții.

Coloana infinită

Urmare din pag. 1

mă / Doar și io-s de-același neam. / Doar și io is fiul gliei / Ce trăiesc pe-acest pămînt. / La CÎNTAREA ROMÂNIEI / Cu mult drag i-aduc un cînt. / I-aduc doine și poeme / Ce i le-am scris cu zîmbire / Mai tîrziu sau mai devreme / Pentru scumpa fericire / Io le scriu cu voioșie / Cînd în jurul meu privesc / Pentru tine România / Zi și noapte îți doinesc".

Din altă zare a vîrstei, șoimul patriei Corneliu Adrian Guță și pioniera Maria Duță au dat glas aceleiași iubiri pentru țara milenară, pentru partid. Amatori sau profesioniști, tineri sau mai vîrstnici, bărbați și femei, fără deosebire de naționalitate, participanții la gala laureaților au întruchipat memorabil posibilitățile creatoare nelimitate ale unui spațiu — **România**, ale unui timp — **socialismul** și ale unui **popor** care le reprezintă cu demnitate în marea cronică a istoriei.

Trăim pe un pămînt al libertății, într-un ev ce-și face din afirmarea multilaterală a personalității omului muncii țelul fundamental, blazonul de noblețe. Grandioasa competiție a muncii și creației libere, organizată din inițiativa secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, a dat milioanelor de oameni ce gravează însemnele timpului nostru în materie și spirit un stimulativ cadru de emulație în știință, artă și cultură. Subsumată educației revoluționare, patriotice, procesul de formare a omului nou, întrecerea lor semnifică în fond tumultul vieții contemporane a națiunii noastre socialiste, orizonturile infinite ale creativității poporului.

Secțiune reprezentativă în însuși spațiul spiritualității noi, gala laureaților a demonstrat — cu strălucire — că în România socialismului multilateral dezvoltat **dreptul la cultură** se îngemănează cu **dreptul la creația autentică**, de calitate. Nesfîrșita coloană ai cărei mesageri au fost cei 1 600 de laureați, urmăriți simbătă cu căldura participării integrale de o sală arhiplină, de milioane de telespectatori ilustrează voința poporului nostru de a edifica o cultură majoră, profund militantă, așa cum cu limpezime și profund vizionarism se subliniază în Mesajul tovarășului Nicolae Ceaușescu adresat laureaților și participantilor la a doua ediție a Festivalului național „Cîntarea României". Coeziunea în muncă și în creație dă mesajului creatorilor profesioniști și amatori un puternic caracter revoluționar, mobilizînd conștiințele și brațele întru făurirea idealului comunist, întru ridicarea patriei pe înalte și însorite piscuri ale progresului și demnității.

TELEGRAMĂ

Mult stimate și iubite tovarășe NICOLAE CEAUȘESCU

În preajma marii sărbători din August, anul al 35-lea de la Eliberare, prag de aur al Patriei, scriitorii din Republica Socialistă România vă aduc un vibrant și înălțător omagiu, dumneavoastră, faptă și gînd ale neamului românesc, simbol al luptei clasei muncitoare, al luptei întregului popor pentru independență și suveranitate națională.

În August, poporul român aniversează vîrsta libertății sale mult visate și pentru care, de secole, cei mai buni fii născuți la poalele Carpaților și-au dat viața și au gîndit-o cu sîngele și cu mintea lor. Astăzi, lupta noastră de veacuri a căpătat chip și realitate, ea se numește România Socialistă, se numește Partidul Comunist Român și, în conștiința întregii noastre națiuni, ea este una cu viața și cu destinul conducătorului iubit. Muncim și trăim, azi, după pilda vie a zilelor și a nopților dumneavoastră de veghe. Prezent clipă de clipă în mijlocul nostru, vă urmăm cu încredere și hotărîre, facem totul pentru a da viață Proiectului de Directive ale Congresului al XII-lea al Partidului. Cu puterile noastre, prin cărțile pe care le scriem, voim a fi parte de temelie din marea zidire comunistă a Patriei.

Am învățat alături de dumneavoastră să ne trăim istoria la cea mai înaltă cotă a conștiinței. De-a lungul celor 35 de ani am parcurs un drum de secole. Deceniile acestea sînt izvorul de lumină al viitorului nostru comunist.

Însuflețiți de prezența dumneavoastră vie și atotcuprinzătoare, în efortul continuu de a ne depăși, de a scrie cărți mereu mai profunde și mai adevărate despre edificarea societății socialiste multilateral dezvoltate, stimulați de indicațiile pe care cu dragoste și înțelegere, în atîtea rînduri, ni le-ați dat, vă promitem, tovarășe Secretar general, că vom face totul pentru ca și cuvîntul scris să devină faptă și acțiune.

Vă asigurăm, mult stimate și iubite tovarășe Nicolae Ceaușescu, în pragul solar al acestui August de neuitat, că vom ști să îndeplinim cu cinste și fără șovăire datoria noastră de slujitori prin carte și prin poezie ai poporului român. Vom face totul pentru a fi la înălțimea încrederii și sprijinului ce din totdeauna l-ați arătat literaturii din țara noastră.

UNIUNEA SCRIITORILOR DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Scriitori laureați ai Festivalului național „Cîntarea României"

● Joi, 16 august, în sala Operei Române a avut loc festivitatea de înmînare a Diplomelor și Medaliilor acordate laureaților la Concursul de creație și interpretare în cadrul etapei republicane a Festivalului național al Educației și Culturii Socialiste „Cîntarea României", ediția a II-a.

Tovarășul **Miu Dobrescu**, președintele Consiliului Culturii și Educației Socialiste, președintele Comisiei Centrale de organizare a Festivalului național „Cîntarea României", a deschis festivitatea de premiere, prezentînd principalele momente din desfășurarea festivalului, multiplele semnificații ale acestuia, contribuția sa la înflorirea culturii noastre socialiste, la punerea în valoare și impulsionarea creației originale, la creșterea nivelului calitativ al artei amatoare și profesioniste, la sporirea eficienței educative și îmbogățirea vieții spirituale a întregului popor.

În cadrul acestei festivități au fost laureați creatori profesioniști, membri ai uniunilor de creație, precum și artiști amatori de pe întreg cuprinsul țării.

Publicăm mai jos numele scriitorilor laureați ai celei de a doua ediții a Festivalului național „Cîntarea României".

POEZIE

Nicolaus Berwanger — „Mărturisire tîrzie" — Timișoara
Nicolae Dragoș — „Înșirat ca pietrele munților" — București
Traian Iancu — „Bucuriile noastre" — București.
Király László — „Oastea uitată" — Cluj-Napoca
Niculae Stoian — „35 de poeme sub scut" — București

PROZĂ ȘI PUBLICISTICĂ

Ioan Alexandru — „Iubirea de patrie" — București

Spiru Chintilă : „Siderurgie"

Paul Anghel — „Te-Deum la Grivița" — București
Ion Brad — „Raiul răspopiților" — București
Traian Coșovei — „Farmecul genezei" — București
Hans Liebhardt — „Toate clipele tale" — Timișoara
Aurel Mihale — „Focul roșu" — București
Mikó Erwin — „Omenie, noroc bun !" — Cluj-Napoca.
Francisc Păcurariu — „Timpul și furtunile" — București
Mihai Stoian — „Procesul unui proces" — București
Alexandru Voitin — „Cinema Splendid" — București

DRAMATURGIE

Horia Lovinescu — „Autobiografie" — București
D. R. Popescu — „Rugăciune pentru disc-jokey" — Cluj-Napoca
I. D. Sîrbu — „Seară de taină" — Craiova
Sütő András — „Trei drame" și piesa „Bocet vesel" — Tg. Mureș
Dan Tărchilă — „Vasile Lucaciu" — Brașov

COPII ȘI TINERET

Emilia Căldăraru — „Lîngă păsări, lîngă vînt" — București
Elena Dragoș — „Țară de aur" — București
Méhes György — „Fratele cel mare". — Cluj-Napoca
Ivo Muncean — „Carusel cu zîmbete" — Timișoara
Victor Tulbure — „Basme pentru toată săptămîna" și „În lume nu-s mai multe Românii" — București

CRITICĂ ȘI ISTORIE LITERARĂ

Alexandru Duțu — „Cultura română în civilizația europeană" — București
Mircea Tomuș — „Mihail Sadoveanu" — Sibiu

SCENARIU DE FILM

Dinu Săraru — scenariu la filmul „Clipa"
Nicolae Dragoș, Florian Avramescu — scenariu la filmul „Falansterul"
Mircea Radu Iacoban — scenariu la filmul „Totul pentru fotbal"

ARTE PLASTICE

Petru Vintilă — pentru tabloul „Martiriul lui Horia"

ATELIER LITERAR

Poșta redacției

VASILE VĂLEANU : Unele semne incipiente, mai ales în „Iubirea", „Mit", dar, deocamdată, și destule nesiguranțe și stîngăcii. Să vedem ce mai urmează.

OV. T. STANOMIR : Compuneri halucinatorii, fără semnificație, înecate într-un metaforism facil, convențional.

D. BIGHIU : Povestea e naivă, plină de locuri comune din literatura (și sub-literatura) războiului. Mijloacele sînt încă rudimentare. Merită, totuși, să mai încercați (dar rezultatele bune sînt de așteptat pe măsura creșterii experienței literare și, bineînțeles, de viață.) (Folosirea unui **motto** implică și indicarea autorului din care e luat).

N. TROC : Vă felicităm pentru examenul reușit și așteptăm în continuare vești și manuscrise bune.

IULIANA : În general, lucruri curat scrise, cu o reală aplecare analitică (uneori, subtilă, dar citeodată otioasă, insistentă, în dauna desfășurării epice, cam debilă, adesea, și exclusiv indirectă, relatată). În „O întîmplare", lucrurile sînt cam încețoșate, mai ales în ce privește moartea eroinei, care necesită, oricum, o explicație plauzibilă. Celelalte două, mai echilibrate, dar nici în cazul lor n-ar fi de prisos un pic de claritate (care ar aduce probabil și un plus de consistență). Perspectivele sînt favorabile.

CONST. VAMEȘU : Sînt aceleași lucruri bune pe care, în parte, le-am cunoscut de mult, dar care, din păcate, nu înregistrează nici acum progresul așteptat în materie de redactare, de stil (ale căror deficiențe împuținează limpezimea, coerența, pregnanța paginilor). Cea mai bună rămîne tot „Păsări" (la care, însă, se pare, n-ați schimbat nici o slovă, deși era necesar, deși a trecut atîta vreme...). Interesantă, cu o atmosferă bine reconstituită, deși în ansamblu cam împrăștiată nițel, „Omizile" (...și cu aceleași neajunsuri și neglijențe de stil). „Feciorul" pare un fragment, fără unitate, care începe cu epilogul. Cazul e interesant, dar rău rezolvat pe hîrtie. Ca și „Mistrețul", de altfel, nu mai puțin interesantă, dar neglijent, superficial scrisă. Considerațiile teoretice pe care le faceți pe marginea prozelor dv. pot fi întemeiate (sau nu), dar la ce folosesc, dacă nivelul artistic, punerea în pagină, redactarea (lucruri perfectibile, deci, prin efort susținut, prin ambiția depășirii, etc.) rămîn discutabile, punînd adesea în dificultate substanța epică creația propriu zisă ? (Aici stă, de fapt, toată explicația lungului răstimp infructuos pe care l-ați străbătut — și nu atît în caracterul oarecum dificil al temelor dv.). Vom încerca să vă ajutăm să depășiți acest prag la care v-ați oprit de atîta vreme, dar soarta lucrurilor — ca să zicem așa — se află totuși în propriile dv. mîini.)Trebuie să vă recitiți atent paginile, cu maximum de concentrare și severitate ; nu se poate să nu fiți izbit de numeroasele neglijențe, aproximații, improprietăți, uneori stîngăcii, inabilități, etc. și să nu fiți, deci, determinat să interveniți). Așteptăm.

ALINA R. : Împărtășim părerea dv. cu privire la umorul din revistele noastre literare(„nimeni nu rîde, nimeni nu glumește"...) și nu ne îndoim că dorința pe care o exprimați în numele cititorilor e plauzibilă și, desigur, îndreptățită : „Cititorii, pentru care vă străduiți atît de mult, ar fi bucuroși să găsească, din cînd în cînd, în paginile revistei și puțin umor de calitate (schiță, fabulă, desen și — de ce nu ? — chiar și cîte o epigramă)." Vom semnala scrisoarea dv. și conducerii redacției și, pînă una-alta, în chip de adeziune la dorințele exprimate, reproducem aici unul din „argumentele" ei (cel mai bun, deși nu și cel mai original !...) :

La o revistă literară

Cu tonul grav, sentențios,
Îmi zise criticul : „Noi hazul,
Îl publicăm numai în cazul
Cînd e ceva mai serios".

Dintre celelalte, „Ciobănească" e bună (dar...), în timp ce „Simpleroze" e, cum ziceți, mai puțin convingătoare.

COLB : Multe lucruri interesante (uneori, cu o expresie greoaie, dură, nemlădioasă, alteori alunecînd într-un suprarealism facil, vetust) : „Zi relaxată", „Început", „Am fost", „Amice", „Noapte bună", „Nocturnă", „Dragostea", „Dacă", „Neliniști", „Ploaia", „Va veni", „Cupidon", „Ritual", „Tone", „Parcați". Așteptăm o mică prezentare, semnătura definitivă, o poză.

CONST. TICU : Povestirea e scrisă stîngaci, cu mijloace primitive, nesigure. Mai aveți mult de învățat, atît în ce privește tehnica literară, cît și în ce privește minuirea corectă a limbii române.

ILIE F. : Lucruri bune, în cele două plicuri, pe alocuri savuroase. Romanul începe sub auspicii bune, alert, curajos, realist. (Nu e rău să consolidați contactul redacțional de care vorbiți și, pe cît posibil, să-l... „exploatați"...).

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Patrie

Patrie
suavă zicere
adîncă pădure
verde biruitor

Spațiu
al trecerii
Spațiu
al facerii
Patrie

În marele somn
adormi-voi
în leagăn
de corn

Suave miresme
și dulci

și amare
și cîntecul
cerbilor

Aiurate izvoare
și ritmul
pămîntului
Patrie

Sub dalbele
rune
Patrie
Sub cerul
cu stelele
înaltele
Patrie

RODICA MARIA ȘERBĂNICA

Starea poetului

Dă-mi glasul păsărilor, toate, culorile
din flori vreau să le îmbrac, sărbătoarea
spicului din pîine dă-mi-o, așterne-mi pe
chip unda izvorului, tăria pietrei
și statornicia stîncii așează-mi-o în brațe,
sub frunte pune—mi gînduri iradiind albastru,
fă din sîngele meu lichid clocotitor
dar mai presus de toate cuvintele,
orînduite în cuvenite armonii,
fie-le pilaștri, e timpul imnului
către țară și ca-ntr-un templu poetul
eficiază într-o perpetuă slăvire a Patriei.

VICTOR CROITORU

Eminesciana

Frumoși, în rădăcini de gînduri teii
În inima acestui scump pămînt
Și soarele-adunat în clopoței
Atitor flori ce plîng mereu pe vînt,
Ne cîntă nouă-n fiecare vară
Albastră ca luceafărul din nai,
Balada care astăzi se măsoară
Cu țara-aceasta pe-un picior de plai,
Unde-nfloresc copiii ca bujorii
Și grîu-n spic adună miez lunar,
Să fringă pîinea albă visătorii
Cu fruntea rezemată de hotar,
Cu fapte ce ne poartă-n stea-ecou
Mersului nostru către vremuri noi,
Cînd Eminescu trece spre Copou
La teiu-i sfînt, cu rădăcini în noi !

ION CRAIOVA

Prea puține

Prea puține pietre
care să nu vorbească
de libertate
prea puține gînduri
pentru care să nu se fi plătit
cu monedă
de moarte
tot venind stăpînii
vremelnici ai cătușelor
cum păsările de pradă
fără să-și poată cumpăra
un loc
în istoria noastră...

G. M. BUCOVICIOR

Mihai Rusu : „Șarjă"

Țară frumoasă

Țară frumoasă, cîntec pentru mine
Și pentru-ai mei și pentru cei ai lor,
Care muncesc și cred în viitor
Și-n ochiul minții unei lumi sublime,

Țară frumoasă, m-am născut cu tine,
Trăiesc cu tine și mă simt acasă ;
Mi-e mult mai dulce pîinea de pe masă,
În codrul tău de blocuri și uzine.

Țară frumoasă, fagure de miere,
Iubesc și vîntul care-ți trece-n floare
Și toată-mbelșugata adiere
A visurilor tale creatoare.

ALEXANDRU PRIBOIENI

Nu-ncape uitare

Aici a rămas o urmă de glonț
pe-un braț chircit de copac,
o urmă de sînge spălată de ploi
și-un geamăt, de vînt spulberat.

Aici a sunat dureros în auz
văzduhul fierbinte prin țevile reci.
Aici au rămas din ploile vechi,
săpate adînc, nevăzute poteci,
grele-amintiri de plumb și oțel.

Nu-ncape uitare. Uitarea e doar
un somn iepuresc din care tresar
mai vii, mai fierbinți, mai treze oricînd,
ceasuri de veghe, de faptă, de gînd.

Nici iarba-mprejur cu freamătu-i lin
sub bolți de frunziș, sub cerul senin,
n-ajunge nicicînd să doarmă deplin
aici, unde stă, o urmă de glonț.

LILIANA POPESCU

Legendă

După ce a cucerit lumea,
Puțin trist, puțin obosit
De atîtea victorii,
Soldatul român
A privit într-o noapte stelele
Din piscurile acestor munți
Și nu s-a îndurat
Să mai plece.

LUCIAN CODRIN MĂNĂILESCU

Palmele

Blînde-s palmele țăranului
cînd mîngîie
brăzdate de adevăr
cînd se rostesc
în cea mai efervescentă lumină —
PATRIA.

în ele stau adînciți
ochii copiilor
cînd rîd și cînd plîng
ca-n cele mai limpezi fîntîni
luna
în ele aflăm
durabila simplitate a faptelor
în ele — aspră, dar dreaptă —
inima pămîntului
n-a învățat niciodată
bătaia în gol.

AUREL ALBU

23 AUGUST 1979
L2

35 de ani
de la victoria revoluţiei
de eliberare naţională
şi socială, antifascistă
şi antiimperialistă

AUGUST — piatră de hotar

Istoricul eveniment de acum 35 de ani — eliberarea României de sub dominaţia fascistă — a inscris patria noastră pe calea dezvoltării libere, a socialismului şi progresului. Este meritul nepieritor al Partidului Comunist Român care, realizînd o largă unitate în jurul clasei muncitoare, a forţelor democratice, patriotice antifasciste, a organizat lupta de rezistenţă a poporului, l-a condus la victoria din august 1944. Acest moment epocal din istoria modernă a patriei, muzeele de istorie îl reflectă prin mărturii de inestimabilă valoare care atestă eroismul poporului, al clasei muncitoare, al armatei în lupta neînfricată împotriva hitlerismului.

După 35 de ani oamenii muncii din ţara noastră sărbătoresc la 23 August marea sărbătoare naţională a poporului român, trecînd în revistă măreţele succese obţinute în lupta pentru democratizarea ţării, pentru transformarea revoluţionară a societăţii, apoi în zidirea celei mai drepte şi mai umane orînduiri, orînduirea socialistă, în făurirea noii civilizaţii materiale şi spirituale pe pămîntul patriei.

In anii premergători celui de-al doilea război mondial, în Europa şi pe arena internaţională s-au ascuţit tot mai mult contradicţiile, s-a agravat încordarea cu urmare a actelor de agresiune, a incălcării independenţei şi suveranităţii unor popoare de către fascism. Politica de cedare şi compromis faţă de pretenţiile de dominaţie mondială ale statelor fasciste, promovată de cercurile conducătoare din diferite ţări a încurajat acţiunile agresive ale Germaniei naziste, a deschis calea declanşării celei de a doua conflagraţii mondiale.

In România în acei ani tot mai mult au ieşit la suprafaţa vieţii politice elementele extremei drepte reprezentate de „Garda de fier". „In aceste împrejurări deosebit de complexe ale situaţiei politice interne şi internaţionale — arată tovarăşul Nicolae Ceauşescu — poporului român, aflat singur — ca urmare a politicii cercurilor conducătoare — în faţa agresiunii Germaniei hitleriste i-a fost impus odiosul Dictat de la Viena, iar în România a fost instaurată dictatura militaro-fascistă care a înrobit ţara Germaniei".

Partidul Comunist Român — strategul şi tacticianul marii victorii revoluţionare

Regimul militaro-fascist a reprezentat forma de guvernămînt teroristă, antipopulară şi antinaţională a cercurilor celor mai reacţionare din România, legate de Germania nazistă. El s-a caracterizat pe plan intern prin răspîndirea ideologiei fasciste, prin suprimarea oricăror drepturi şi libertăţi democratice, prin metode teroriste de guvernare, al căror ascuţiş era îndreptat împotriva clasei muncitoare şi a partidului ei comunist. Baza politică a dictaturii militaro-fasciste a constituit-o, în prima sa etapă, Garda de fier, reazemul ei cel mai puternic a fost Wermachtul nazist, ale cărui mari unităţi — începînd din octombrie 1940 — au intrat în România, cu asentimentul guvernului militaro-fascist, sub diferite pretexte, în fapt ca trupe de ocupaţie.

Ridicînd asasinatele şi crimele la rang de politică de stat, începute anterior prin omorîrea primului ministru I.G. Duca în 1933 şi a lui Armand Călinescu în 1939, grupuri de legionari au împuşcat în noiembrie 1940, în închisoarea Jilava şi în localul poliţiei din Bucureşti, 67 de demnitari şi funcţionari superiori, printre care generalul Gheorghe Argeşeanu, fost prim-ministru după Armand Călinescu, Victor Iamandi, fost ministru de justiţie, care în 1938 a dispus dizolvarea acestei organizaţii teroriste. In aceleaşi zile au fost asasinaţi marele istoric Nicolae Iorga şi profesorul universitar Virgil Madgearu. Tot atunci au fost ucişi comuniştii Constantin David, Ocskó Teréza şi mulţi alţii.

La 23 noiembrie 1940, Ion Antonescu a semnat pentru aderarea ţării la Pactul tripartit. Germania nazistă, continuînd politica de dominaţie şi dictat, a atacat mişeleşte U.R.S.S. în iunie 1941. Impotriva voinţei poporului, România a fost tîrîtă în acest război.

Răspunzînd aspiraţiilor profunde ale poporului, Partidul Comunist Român — stegar neînfricat al intereselor supreme ale ţării — s-a situat de la început în fruntea luptei împotriva dictaturii militaro-fasciste, a războiului împotriva Uniunii Sovietice, pentru alungarea hitleriştilor din ţară şi alăturarea României la coaliţia de forţe antihitleriste, dovedindu-se şi de această dată la înălţimea răspunderii sale revoluţionare, naţionale.

Pregătind răsturnarea dictaturii militaro-fasciste şi militînd consecvent pentru salvarea ţării de catastrofa naţională de care era ameninţată, Partidul Comunist Român a urmărit cu perseverenţă coalizarea pe baze largi a tuturor forţelor sociale şi politice interesate, dintr-un motiv sau altul în înfăptuirea unor asemenea acte patriotice.

Este meritul nepieritor al partidului comunist de a fi coalizat într-un singur şuvoi lupta clasei noastre muncitoare — forţa hotărîtoare a mişcării antifasciste —, opoziţia dîrză a ţărănimii, protestul energic al intelectualităţii, puternica stare de spirit antihitleristă în rîndul soldaţilor şi ofiţerilor, împotrivirea întregului popor faţă de dominaţia hitleristă, faţă de război, de regimul dictaturii militaro-fasciste.

In circulara C.C. al P.C.R. din 8 iulie 1941, în platforma-program din 6 septembrie 1941 şi în alte documente ulterioare, partidul comunist a elaborat tactica de luptă corespunzătoare noilor condiţii în care se afla ţara, stabilind, printre altele, următoarele obiective de luptă : răsturnarea regimului antonescian ; formarea unui guvern al independenţei naţionale, compus din reprezentanţi ai tuturor forţelor patriotice : alăturarea României la coaliţia Naţiunilor Unite ; alungarea trupelor hitleriste din ţară şi eliberarea părţii de nord a Transilvaniei ; recucerirea libertăţilor cetăţeneşti şi democratice etc.

Obiectivele platformei şi sarcinile ce stăteau în faţa poporului pentru eliberarea patriei de sub dominaţia fascistă au fost popularizate prin presă şi prin viu grai de către P.C.R. în rîndurile maselor muncitoare, în armată, în cercuri ale intelectualităţii şi micii burghezii, au fost aduse la cunoştinţa conducătorilor Partidului Social- Democrat şi a principalilor lideri ai partidelor burgheze.

In mişcarea de rezistenţă, o contribuţie însemnată au adus organizaţiile de masă, conduse sau aflate sub influenţa partidului : Uniunea Tineretului Comunist, Apărarea patriotică, Frontul plugarilor, Uniunea oamenilor muncii maghiari din România (MADOSZ) etc. In 1942, P.C.R. a înfiinţat organizaţia Uniunea patrioţilor care avea sarcina ca, pe baza obiectivelor platformei P.C.R. din 6 septembrie 1941 şi a rezoluţiei C.C. al P.C.R. din ianuarie 1942, să stringă în jurul său şi să mobilizeze la luptă, pe intelectuali, funcţionari, studenţi, meseriaşi, mici comercianţi şi industriaşi ş.a.

In acelaşi timp P.C.R. şi-a pus ca sarcină organizarea unui aparat militar al partidului cu ramificaţii în întreaga ţară. Aparatul militar avea misiunea de a organiza desfăşurarea luptei armate împotriva dictaturii militaro-fasciste şi a hitleriştilor. Se preconiza atragerea armatei de partea frontului patriotic, organizarea de grupe de patrioţi în oraşele şi satele unde existau organizaţii de partid şi în rîndurile unităţilor militare şi atribuţiile fiecărui compartiment în parte.

Un prim succes al partidului comunist, realizat pe linia închegării unor alianţe politice antihitleriste, l-a reprezentat crearea, în anul 1943, a Frontului patriotic antihitlerist care reunea Partidul comunist şi partide şi organizaţii patriotice ca : Frontul plugarilor, Uniunea patrioţilor, Uniunea oamenilor muncii maghiari din România (MADOSZ), Partidul Socialist-Ţărănesc, organizaţii ale Partidul Social-Democrat etc. In toamna aceluiaşi an, Partidul Comunist Român a reuşit să stabilească o serie de contacte cu cercurile palatului regal.

Un factor care a contribuit la făurirea unei şi mai largi coaliţii şi la întărirea potenţialului de luptă al forţelor antidictatoriale şi antihitleriste l-a constituit realizarea în aprilie 1944 a Frontului unic muncitoresc între P.C.R. şi P.S.D. Prin făurirea F.U.M. s-a realizat unitatea de acţiune a clasei muncitoare şi s-a întărit capacitatea ei de luptă pentru eliberarea patriei şi progres social.

Realizarea Frontului Unic Muncitoresc, acţiunile comune duse de reprezentanţii celor două partide muncitoreşti pe linia apărării intereselor fundamentale ale patriei au dat un nou impuls coalizării forţelor antihitleriste. In aceste condiţii, la 26 mai 1944 P.C.R. şi P.S.D. au semnat un acord cu gruparea liberală condusă de Gh. Tătărăscu, iar în noaptea de 13/14 iunie a avut loc, într-o casă conspirativă a comuniştilor, o consfătuire la care au luat parte reprezentanţii P.C.R., ai palatului şi armatei. După îndelungi dezbateri în cadrul consfătuirii au fost acceptate punctul de vedere şi planul Partidului Comunist Român de răsturnare prin forţă a dictaturii antonesciene, de bizuire pe forţele interne, luptă coordonată cu situaţia externă, în vederea scoaterii ţării din războiul hitlerist şi întoarcerii armelor împotriva Germaniei naziste.

Imprejurările interne şi externe, creşterea puternică a stării de spirit antihitleriste în toate categoriile populaţiei au permis partidelor clasei muncitoare realizarea la 20 iunie 1944 a unui acord cu liderii partidelor burgheze, Partidul Naţional-Liberal şi Partidul Naţional-Ţărănesc. Rezultat al politicii de largi alianţe general-democratice, antihitleriste, preconizate de P.C.R., acest acord exprimat prin crearea Blocului Naţional Democrat a reprezentat unirea în luptă antifascistă a celor mai diverse clase şi pături sociale, partide şi grupări politice, coalizînd în jurul clasei muncitoare — forţa de bază a mişcării de rezistenţă — toate forţele patriotice.

In vara anului 1944 trupele sovietice dădeau lovituri tot mai grele maşinii de război hitleriste. In aceste împrejurări Germania hitleristă şi guvernul antonescian se pregăteau să ia măsuri extreme, să organizeze mobilizarea generală a forţelor în vederea întăririi pe teritoriul românesc a rezistenţei împotriva înaintării armatelor sovietice. Impiedicarea acestor planuri de continuare a războiului împotriva Uniunii Sovietice, trecerea la răsturnarea regimului fascist din România şi întoarcerea armelor împotriva trupelor hitleriste devenise o necesitate istorică, un imperativ pentru grăbirea victoriei în războiul antifascist.

Voinţa naţiunii a triumfat

In interiorul ţării erau coapte toate condiţiile necesare trecerii la acţiunea hotărîtoare.

In aceste împrejurări interne şi externe a fost declanşată la 23 August 1944 revoluţia de eliberare naţională şi socială, antifascistă şi antiimperialistă, care a dus la răsturnarea dictaturii militaro-fasciste, la trecerea ţării noastre cu întreaga sa forţă, cu toată armata alături de Uniunea Sovietică, de coaliţia antihitleristă.

Ca de atîtea ori în trecut, prin voinţa naţiunii, au triumfat libertatea, democraţia, hotărîrea de dezvoltare independentă a patriei. Poporul român s-a angajat în marea luptă pentru a zdrobi orice dominaţie străină, de a fi liber şi stăpîn în ţara sa.

Actul istoric din August a început prin arestarea principalelor căpetenii fasciste şi răsturnarea guvernului dictaturii militaro-fasciste. Sub egida politică a celor patru partide din Blocul Naţional Democrat s-a constituit noul guvern, avîndu-l ca preşedinte pe generalul Constantin Sănătescu. In seara zilei de 23 August începînd de la ora 22,00 s-a difuzat la radio proclamaţia „Către ţară", document pus de acord cu reprezentanţii Partidului Comunist şi care exprima voinţa şi actul energic al poporului de răsturnare a dictaturii antonesciene, de alungare a hitleriştilor din ţară şi angajarea în luptă pentru anularea dictatului de la Viena, participarea la războiul pentru zdrobirea fascismului.

In cursul unor bătălii grele, unităţile militare, împreună cu formaţiunile patriotice, au lichidat rezistenţa trupelor naziste, au eliberat în cîteva zile Capitala şi o mare parte a ţării. Intre 23 şi 31 august forţele patriotice române au eliberat prin luptă partea centrală, de sud-est şi sud-vest a ţării. La 30 august 1944, populaţia Capitalei a primit cu entuziasm trupele sovietice.

«Totul pentru front, totul pentru victorie!»

Ca un singur om, armata, poporul, la chemarea Partidului Comunist Român — „Totul pentru front, totul pentru victorie !" —, s-au angajat în luptă împotriva Germaniei hitleriste.

Victoria revoluţiei de eliberare naţională şi socială, antifascistă şi antiimperialistă a avut profunde ecouri, semnificaţii şi consecinţe internaţionale. Alăturarea României la coaliţia antihitleristă a contribuit într-o măsură mare la prăbuşirea întregului front german în sud-estul Europei, la accelerarea eliberării popoarelor din această zonă, a dat noi dimensiuni ofensivei asupra Germaniei hitleriste, ducînd la scurtarea războiului şi apropierea victoriei depline împotriva fascismului. „In România — scria în acele zile ziarul „Pravda" din 23 August 1944 — se petrec evenimente care nu pot să nu atragă o atenţie deosebită. Regimul lui Antonescu s-a prăbuşit. In seara zilei de 23 August, radio Bucureşti a anunţat formarea noului guvern al României... Evenimentele din România au produs derută la Berlin", iar ziarul „Izvestia" aprecia că „nu poate fi contestată de nimeni contribuţia României la eliberarea Balcanilor". Vii comentarii şi aprecieri au stîrnit acţiunile revoluţionarilor români şi în celelalte ţări ale coaliţiei antifasciste. Postul oficial de radio al Angliei sublinia la 24 august că „prin ieşirea din luptă a României... întregul edificiu nazist din Balcani începea să se năruie. Consecinţele pentru viitorul mers al războiului sînt incalculabile... Gestul României va fi un exemplu de urmat pentru Bulgaria, Finlanda şi Ungaria", iar postul de radio „Vocea Americii" exprima opinia că atunci „cînd se va scrie istoria, actul de la 23 August va însemna un factor important în mersul acestui război". La rîndul său, ziarul „Le Figaro" aprecia evenimentul din România drept „un eveniment de o însemnătate considerabilă, care a dat o lovitură dintre cele mai grele celui de-al treilea Reich". Ecoul acestui eveniment s-a făcut auzit nu numai în Europa ci şi pe alte continente, fiind considerat ca o victorie a cauzei generale a luptei antifasciste. In acest sens, ziarul argentinian „La Nacion" remarca la 26 august : „Acţiunea română deschide o breşă în sud-estul fortăreţei hitleriste, prin care nu vor întîrzia să se precipite celelalte ţări balcanice. Această onoare şi acest risc — sublinia ziarul — i-au revenit României".

Incepînd de la 23 August 1944, armata română, însumînd aproape 540 000 de ostaşi, a luptat alături de armata sovietică pentru eliberarea întregului teritoriu al ţării şi apoi dincolo de hotarele României împotriva trupelor hitleristo-horthyste, pentru eliberarea Ungariei şi Cehoslovaciei, pînă la înfrîngerea definitivă a maşinii de război hitleriste. In marea carte a istoriei vor rămîne nemuritoarele fapte de arme ale ostaşilor români şi sovietici de pe frontul antihitlerist, contribuţia tuturor patrioţilor români care au luptat împotriva fascismului, pentru eliberarea Patriei.

In răstimpul ultimelor trei decenii şi jumătate, care au trecut de la 23 August 1944, România a cunoscut uriaşe transformări revoluţionare. Infăptuirea istorică cea mai de seamă a acestei perioade este lichidarea pentru totdeauna a exploatării omului de către om, atît la oraşe cît şi la sate.

Cu fruntea sus, urmind partidul, pe tovarăşul Nicolae Ceauşescu, poporul păşeşte liber şi demn spre viitor

Aplicînd în mod creator adevăruri fundamentale ale socialismului ştiinţific, legile generale ale socialismului la realităţile concrete ale României, Partidul Comunist Român a mobilizat toate capacităţile şi energiile creatoare ale naţiunii pentru dezvoltarea, în ritm rapid a economiei socialiste, pentru înflorirea ştiinţei şi culturii, pentru creşterea nivelului de trai material şi spiritual al poporului.

Dintr-o ţară cu un pronunţat caracter agrar, cu o industrie slab dezvoltată şi cu o agricultură înapoiată, România s-a transformat în cei 35 de ani care au trecut de la 23 August 1944, într-o ţară cu o industrie puternică, bazată pe cele mai noi cuceriri ale ştiinţei şi tehnicii, cu o agricultură modernă în continuă dezvoltare, capabilă să satisfacă în condiţii tot mai bune nevoile economiei, cerinţele de consum ale maselor largi populare.

Faţă de 1938, producţia industrială a României a sporit de 42 de ori iar producţia agricolă de circa 3 ori.

Succese importante au fost obţinute în dezvoltarea învăţămîntului, ştiinţei şi culturii, în ridicarea gradului de civilizaţie al întregii societăţi, în formarea intelectualităţii socialiste.

Congresele IX, X şi XI ale partidului au marcat o etapă de maximă importanţă în viaţa partidului şi societăţii, ridicînd la un nivel calitativ superior întreaga activitate a poporului, asigurînd perfecţionarea stilului de muncă al comuniştilor, aşezînd la baza organizării şi acţiunii sociale principiile ştiinţei conducerii. Ca urmare, perioada de după Congresul al IX-lea a fost perioada cea mai fertilă, cea mai bogată în realizări din întreaga istorie a construcţiei socialiste în România.

Realizările partidului şi poporului nostru din aceşti ani, elaborarea strategiei dezvoltării în perspectiva edificării societăţii socialiste multilateral dezvoltate şi înaintării României spre comunism sînt indisolubil legate de activitatea desfăşurată în fruntea partidului şi statului de tovarăşul Nicolae Ceauşescu. Personalitatea şi stilul de muncă al secretarului general, caracterizată prin slujirea pasionată a clasei muncitoare, a poporului, a progresului social universal, spirit revoluţionar, novator, atitudinea creatoare în teorie şi practică, au contribuit în mod hotărîtor la afirmarea tot mai puternică a rolului partidului, la elaborarea şi traducerea în viaţă a întregii politici interne şi internaţionale a ţării noastre, la dezvoltarea cooperării internaţionale cu partidele comuniste şi muncitoreşti, cu ţările socialiste, cu toate forţele progresiste, democratice ale contemporaneităţii.

Evenimentele de acum 35 de ani se înscriu ca un moment epocal în întreaga istorie a României, care a determinat o cotitură radicală în destinele ţării noastre, a dus la înfăptuirea celor mai înalte idealuri de libertate şi dreptate socială, spre care au aspirat de-a lungul secolelor generaţii după generaţii, patrioţii cei mai luminaţi, forţele cele mai înaintate ale poporului român.

Bilanţul marilor realizări obţinute în cei 35 de ani determină ca poporul nostru să muncească cu abnegaţie în vederea întîmpinării Congresului al XII-lea al Partidului Comunist Român cu noi şi remarcabile înfăptuiri, care să asigure situarea României pe noi trepte ale civilizaţiei socialiste şi comuniste.

Ion Ardeleanu

VIRGIL TEODORESCU

Cer senin

Care incotro şi forfota nu merge,
la casa omului e treabă multă,
aşa că stai şi-ascultă
străvechea noastră lege:
să ne-adunăm cu toţii,
bunicii, strămbunicii şi nepoţii,
să potolim vulcanii puşi pe ceartă,
cu forţele unite, cu rivnă şi cu artă,
să-i facem să-nţeleagă pe cei care pun foc,
care rinjesc în spate,
neoamenii cu minţi întunecate,
că n-o să aibă-n viaţa lor noroc
să vadă vîlvătaia cum se-ntinde, —
popoarele sînt azi atotputinde,
şi ele ştiu, aşa cum ştim şi noi,
că nu mai este voie să fie alt război,
că uriaşul efectiv de arme,
planeta niciodată n-o s-o sfarme,
că n-o să secere viaţa în mări şi în cîmpii,
n-o să rămînă casele pustii,
cu rafturile pline de cărţi
făcute iască,
pe care nimeni n-o să le citească.

La sărbătoarea României noastre
trădarea, ponegrirea nu se iartă,
şi dacă mai pictăm natură moartă,
şi-am vrea s-atingem netedele astre,
vom amîna puţin acest excurs,
căci noi nu vindem blana fantasticului urs,
care se află încă în pădure,
şi dacă-i omeneşte ca visul să ne fure,
noi să-i întoarcem aripile albe,
spre-aceste circulare şi nestemate salbe,
care înconjoară ţara, ca diademe vii
de mari hidrocentrale, superbe panoplii
cu armele vieţii cinstite încărcate,
podoabe şlefuite şi îndelung lucrate,
lucrări ale voinţei lipsită de eres,
în văile umbroase, în munte şi în şes, —
să ne-ncordăm puterea şi să slăvim în cînt,
acest fără pereche, neprihănit pămînt
căruia lupta noastră unită şi credinţa
îi împlinesc ursita şi-i apără fiinţa.

Multe-a-ndurat şi-a suferit prin vremuri,
cînd te gîndeşti te-nchini şi te cutremuri,
multe-a îndurat pornind de la cel oaspe
pe nume Darie a lui Istaspe,
mulţi presărară oase pe-aceste dulci cîmpii,
mulţi au rîvnit, cu arme de foc şi viclenii,
să-i vină ţărişoarei acesteia de hac,
şi-acuma, iată, putrezesc şi zac
şi umede cotloane ale ţărinii sfinte
şi-mpart cu viermii glorii rîvnite dinainte.

Dar au căzut destui şi dintr-ai noştri
ca să înfrîngă hidrele şi monştrii,
s-au prăbuşit pe malul unui riu,
sau au căzut în lanul înmiresmat de grîu
cu sîngele pe gură,un negru cocoloş,
de-aceea spicul vara e puţintel cam roş,
s-au prăbuşit în faptul aurorii,
bărbaţi în floarea vîrstei, moşnegii şi feciorii,
s-au prăbuşit să vateme vrăjmaşul,
să nu ne prăpădească cetatea şi oraşul,
îmbrăţişînd, cu ultima zvîcnire,
pămîntul ţării fără-asemuire.

Se împlinesc treizeci şi cinci de ani
de cînd, încercuită de duşmani,
s-a ridicat, şi-a scuturat povara,
şi şi-a-ndreptat statura dumnezeiască ţara,
pornind pe alte căi, cu toţi ai ei.
Aflîndu-şi ea destinul la douăzeci şi trei,
în luna August, cînd goniram fiara
ce ne spurcase vatra
şi se oprise, hăt, în munţii Tatra,
să-şi lingă rănile înveninate,
cînd ale noastre fură pe de-a-întregul, toate,
cînd au văzut lumina
plugarul, metalurgul, cîmpia şi uzina,
cînd în sfîrşit Partidul şi-a arătat puterea,
şi ne-a condus, pe faţă, visările şi vrerea,
şi ca un mare şi încercat artist
i-a dăltuit în piatră destinul comunist.
cînd ne-am aflat şi noi destinul nostru,
poporu-ntreg visările şi rostu,
pe poarta mare a vieţii, prin faptele de glorii,
noi teferi am pătruns, cu mic, cu mare,
cu bucurie şi înflăcărare
în zorile acestei noi Istorii,
şi-am mers tot înainte cu fermi, statornici paşi,
cu toţii-ncredinţaţi, şi fiecare,
că nu sîntem o ţară de harnici nevoiaşi
care muncesc pe rupte şi nu-şi primesc
simbria, —
de-o parte opulenţa, de-alta sărăcia, —
cu toţii-ncredinţaţi, şi fiecare,
că pregătim a ţării şi-a noastră bunăstare,
şi că se va-mplini pe-acest coclaur
visarea omenirii, visarea ei de aur.

Dorim să scape lumea de năpaste
şi pacea o păzim cu arme caste,
dorim de rele să se lecuiască,
în pace să trăiască suflarea omenească,
să vindecăm ale planetei bube,
muniţia să zacă nefolosită-n hrube,
vehicolele morţii să nu mai treacă, grele,
prin aerul planetei, umplute cu ghiulele,
întunecînd lumina pură a Ursei,
într-un cuvînt, să punem capăt cursei
nebune a înarmării nucleare,
şi stelele, ca nişte vii cleştare,
să poată străluci mereu, deplin,
pe cerul lumii candid şi senin.

23 AUGUST

XXXV

Scrisori

ION LARIAN POSTOLACHE
Porthartul

PAGINI UITATE DIN CARNETELE DE ÎNSEMNĂRI DE PE FRONT

E un porthart, vechi, de culoare verde, lucrat dintr-o pînză groasă, impregnată cu un fel de lac. Pe capac, două cusături făcute cu două bentițe de piele, trase curmeziș. În el, un carnet cu coperte negre, — l-am cumpărat dintr-o librărie mică de la Mediaș, — și cîteva caiete cu hîrtie galbenă, obosită. Acesta, cu spirală, mi l-a dat sublocotenentul Paleu Nicolai, fost coleg de facultate, în noaptea aceea cînd ne-am întîlnit la Cîmpia-Turzii. Comanda o formație de tunuri anti-tanc, fusese o bătălie groaznică, avea mantaua ciuruită de două gloanțe... Abia sosisem în linia I pe poziție, și îl lăsasem pe buza tranșeului. Un căpitan m-a chemat cîțiva pași mai încolo să-mi arate prin binoclu locul unde era amplasată o armă automată. S-a auzit filfiind o aripă neagră, a urmat o explozie de brand. și la întoarcere, porthartul acesta avea două răni. Le-a „pansat" curelarul diviziei... În el, caiete vechi, pagini scrise cu creionul, sute de nume, de la soldat pînă la general, însemnări fugare de care abia de-mi mai aduc aminte. Multe s-au scufundat în uitare. Doar sînt atîția ani de atunci, — pe alocuri sînt și versuri, iată, — înduioșătoare lucruri ! Privesc porthartul vechi ca pe o mătușă bătrînă care știe atîtea povești amare. M-a însoțit tăcut de la Brașov pînă la Praga. Din sat în sat, din cabană în cabană, din tranșeu în tranșeu. Transcriu de pe însemnările vechi, abia deslușind înțelesuri scoase din slovele șterse. E un scris care aproape nu-l mai recunosc deși e al meu. Literele acestea, cuvinte prescurtate, sînt ale mele, paginile au fost scrise pe acest porthart ținut pe genunchi, așezat pe lăzi de muniții, însemnări făcute în pripă ca să-mi pot aminti mai tîrziu. Multe nume și localități aproape că nu-mi mai pot trezi nici o amintire. S-au scufundat în apa neagră a timpului care a trecut...

☆

Iată, aici sînt pagini scrise în frigul lui februarie 1945 într-o cabană a partizanilor slovaci sus, pe piscurile prăpăstioase ale Tatrei. Parcă se scutură din paginile caietului, împalpabil, o atmosferă de ger, de miros de cetină de brad și de zăpadă proaspătă ..

E o cabană lungă, cu paturi făcute din trunchiuri de copac, împărțită frățește între cele două divizii : a întîia de cavalerie și a șasea de infanterie. Prima e comandată de generalul Talpeș iar cealaltă de generalul Marinescu. Ștefan, avîndu-l ajutor pe colonelul Hrisafi. Aici, în pieptul muntelui prăpăstios, de la Czerny-Balagh și pînă aici, soldații au tăiat cîteva sute de trepte. Pentru coborît răniți și morți, un ofițer, Stănilă, a improvizat un fel de teleferic.

Începuseră luptele înverșunate pentru cota 1081, în vederea cuceririi orașului Banska-Bystritza.

În sectorul pionerilor inamicul atacase de mai multe ori, dar compania din care făcea parte sublocotenentul Boncu Simion reușise să respingă toate atacurile. „Trotilul" cum își poreclise el compania, era nădejdea regimentului.

Era un flăcău blînd și vesel sublocotenentul Boncu și-l iubeau ostașii ca pe un frate mai mare, ca pe un frate bun și de ispravă. Era fiu al unei mame văduve din celălalt război și văzuse lumina zilei în satul Rușavăț din județul Buzău. Cei șase copii au străbătut cu greu, dar au străbătut în viață.

Patru frați înaintea lui au căzut pe front. Mai rămăsese el și încă un frate, ofițer activ, în aceeași unitate.

Divizia organizase un mare atac asupra cotelor din jurul înălțimii 1081. Pe poziție, în linia I, a venit însuși comandantul diviziei, generalul Marinescu Ștefan. Se începe o formidabilă pregătire de artilerie, după care se pregătește atacul. Căpitanul Șandru Cornel de la brigadă este trimis de dl. general să observe efectul artileriei noastre asupra inamicului. Căpitanul a plecat însoțit de sublocotenentul Boncu.

Cînd au ajuns în avantposturi inamicul a dezlănțuit o uriașă tragere de artilerie și de branduri. Pe zăpadă înfloreau crizanteme de funingine, urmele exploziilor. Se sparg tot mai aproape proiectilele și parcă rup văzduhul cu detunăturile. Căpitanul Șandru și sublocotenentul Boncu se culcă în zăpadă cînd bat prea aproape aripile negre ale hulubilor de fier. Dar după o explozie din acestea, de jos s-a sculat numai căpitanul Sandru. Sub Boncu, zăpada a înflorit un bujor de purpură iar el de-abia mai poate șopti încet :

— Domnule căpitan, sînt rănit... greu.

O schijă cît un lat de palmă îi răscolise abdomenul. Zările s-au întunecat și mîna palidă a luat culoarea fildeșului învechit. Aplecat peste el, căpitanul Șandru încearcă să-i facă primul pansament.

O foaie de cort, două crengi de brad și brațele a doi soldați l-au transportat către ambulanță ca pe un arhanghel prăbușit. Nu se vaită, nu murmură. Doar cînd au ajuns în dreptul bordeielor l-a chemat lîngă el pe căpitanul Șandru și i-a șoptit :

— Domnule căpitan, vreau să vorbesc cu domnul general. Vă rog să-i raportați aceasta.

Generalul Ștefan Marinescu a ieșit din bordei și s-a aplecat asupra rănitului. Ochii se luminează, buzele prind putere :

— Domnule general, sînt fiul unei mame văduve din războiul celălalt. Am fost șase frați... Patru au căzut pe front, eu sînt al cincilea. Nu-mi pare rău că mor. Sînt convins că și moartea mea e un sacrificiu folositor țării. Un frate, e în regimentul de infanterie, e ultimul frate din toți șase cîți am fost. Vă rog, acum, în pragul morții, aveți grijă de fratele meu... ca s-o poată îngriji pe mama...

Brancarda a plecat legănată pe umerii soldaților care aveau ochii înecați în lacrimi. Avea privirea înlăcrimată și domnul general, care rămăsese în ușa bordeiului și-l urmărea prin pînza ce-i umezise ochii.

Numai sublocotenentul Boncu era liniștit, împăcat cu toate, iar drumul către marea tăcere i s-a deschis ca o poartă spre țara din vis.

Duminică 4 februarie 1945. Am plecat cu schiurile din Bresó în zori. În drum către Kram m-am întîlnit cu locotenentul Lefter Simion și cu Alexandru Tincabă, fost coleg de liceu la Focșani, mergeau la batalionul căpitanului Cimbergi. La întoarcere reporterul foto Popescu Mircea mi-a strigat de departe :

— Duceți-vă repede la ambulanță. Chiar acum l-au adus rănit pe domnul sublocotenent Soreanu, prietenul dv. Ambulanța e la școală... Poate îl mai prindeți în viață.

Sublocotenentul Soreanu e poetul Ion Șiugariu: m-am întîlnit și ieri cu el. se trudea cu niște căruțe cu muniții pe un drum povîrnit. Era o lapoviță și un lunecuș ca sticla. Caii nu puteau trage din pricina alunecușului, cărucele își învîrteau roțile în gol. Maiorul Tănăsescu Ștefan tuna și fulgera.

Bietu Șiugariu ! Alerg cît pot la ambulanță. Maiorul doctor Mutilă Dumitru, cu locotenentul doctor Crișu Ioanid îmi ies înainte.

— S-a sfîrșit acum cinci minute. E în odaia de alături.

Intru. Jos, pe o pătură, zace senin poetul. Are hainele pline de sînge. Alături, plînge molcom un caporal. Povestește unui căpitan :

— Am plecat cu motocicleta să vedem de ce n-au ajuns cele patru căruțe cu proiectile de brand și cu lăzi cu grenade, pe poziție, la regimentul 27 infanterie. Eu conduceam, cînd la o cotitură, un proiectil s-a spart lîngă noi. Domnul sublocotenent era în ataș. Cînd mi-a spus „m-a omorît", am întors motocicleta și l-am adus la ambulanță. Să vedeți atașul, e făcut praf.

Bietul Șiugariu ! A fost înmormîntat acolo, la Polhora pri Brezne.

☆

Acum cîțiva ani, la un cenaclu literar, o tînără poetă m-a întrebat :

— În generația de scriitori din epoca războiului, ați cunoscut cumva un poet, Ion Șiugariu ?

La răspunsul meu afirmativ, a adăugat :

— Vorbiți-mi, vă rog, despre el. Cum arăta ? Spuneți-mi tot ce vă mai amintiți despre el... A fost logodnicul mamei...

☆

Transcriu fragmente disparate din următoarele zile.

Ajuns la Divizia a 6-a la Czerny-Balagh. Sînt în cantonament la o fabrică de cherestea cu Nicolae Modoiu și cu reporterul foto Mircea Popescu. Gazdele, o familie tînără de slovaci foarte primitori. Amîndoi sînt funcționari la fabrică. În zori am plecat prin satul Iablonca la posturile înaintate. Plecat împreună cu sublocotenentului Broască și la Compania I a sublocotenentului Răzmeriță. Prin șanțul de comunicație ajungem la cîțiva zeci de metri de pozițiile germane. Am plecat apoi cu locotenentul Cazacu la compania 2-a la sublocotenentul Avădanii Nicolae. Acest Avădanii, ofiter de rezervă, e învățător într-un sat din munții Neamțului. E aproape o figură legendară. A făcut atîtea isprăvi de adevărată vitejie. E un flăcău înalt, vînjos. Am rămas cu ei toată noaptea, a nins peste noi, și e un ger sălbatec. Poate am fi ațipit, așa cum stăm fiecare pe cite o ladă de proiectile, dar vrăjmașii aceia mărunți care ne mișună pe sub veston... Doamne, și mulți mai sînt ! Acum cîteva seri, în cabană, generalul Talpeș îi aduna într-o cutie goală de conserve și-i număra în șoaptă : 47, 48, 49...

La 10 se pornește atacul pentru cota 754. Pe la 9 ne strecurăm prin șanțul de comunicație. După o pregătire de 10 minute de branduri și arme automate se pornește la atac. După cîteva minute se întoarce sublocotenentul Avădanei rănit la față de schije de brand. Prin binoclu urmărim înaintarea. Îmbrăcați în halate albe, compania comandată acum de sergentul-major Pața urcă anevoie la deal prin zăpada de aproape un metru. Din mers trag cu armele sau dau drumul la cite o rafală de pistol automat. Deocamdată, îl vedem pe Pața prăbușindu-se în zăpadă.

— Domn elev, l-a rănit pe domn subofițer Pața ! imi strigă soldatul Șoriga, din comuna Vadul-Pașii jud. Buzău, ordonanța sublocotenentului Avădanii. Veniți să-mi ajutați să-l ridicăm.

Subofițerul e rănit greu la piept si la picior de o rafală de mitralieră. Ne-au ajutat niște soldați de la branduri să-l cărăm cu targa pînă la postul de prim-ajutor. După ce a fost pansat, Avădanii s-a întors la companie. Locotenentul Broască ne comunică prin telefon că a fost rănit sublocotenentul Adamescu.. Are un glonte în plămîn, puțin deasupra inimii. Spre seară l-a rănit grav și pe locotenentul Cazacu. Are un glonț în carotidă, iar altul i-a rupt metacarpele mîinii stingi. Despre Pața se spune că ar fi fost evacuat cu avionul în spitalul de la Mișcolț.

Aici caietul are paginile șterse. Creionul abia se mai zărește. Slovele vorbesc gingav, îmi vorbesc numai mie mai mult prin fulgerări de aduceri aminte.

...Am ajuns, — nu se cunoaște nici data, nici localitatea — dar îmi amintesc bine episodul, pătrunsesem într-un sat din Moravia. Un țăran ceh îmi tot dădea tircoale. La un moment dat se apropie de mine și mă întreabă șoptit : „Rozumite po ceski ?" (Știți limba cehă ?) — Clatin din cap. „A po nemetki ?" (Dar nemțește ?) — Puțin, răspund eu. Atunci veniți cu mine, vreau să vă dau ceva. Îi spun reporterului foto să mă urmeze la distanță și eu mă duc cu cehul. Pătrundem într-o casă curată, omul dispare pentru o clipă și mă lasă singur. Eu nestiind ce poate fi, deschei tocul pistolului. Peste cîteva minute se întoarce și-mi aduce două scrisori și un bilet pe care mi le încredințează ca pe o taină. Pricep din nemțeasca lui că un ofițer român, un tînăr doctor, căzut prizonier la nemți i le-a strecurat cu rugămintea de a le da unui ostaș român care să le trimită în țară, la familie. Biletul care era către „ostașul român", deci îmi era adresat mie, suna cam astfel : „Iubite camarade român care vei primi aceste scrisori, fă cum vei crede de cuviință ca ele să ajungă la cei cărora le sînt adresate. Te roagă aceasta doctorul Crețan, din București. Sînt asistent al doctorului Ionescu-Sisești si pentru binele pe care îl faci unui camarad căzut prizonier la aceste fiare să-ți ajute Dumnezeu să ajungi sănătos în țară, iar dacă vreodată voi ajunge și eu în țară, te rog să mă cauți și voi ști să te răsplătesc pentru binele pe care mi-l faci. Îți doresc noroc, Doctor Crețan."

Am luat cele două scrisori, una era pentru doctorul Ionescu-Sisești, cealaltă pentru o doamnă, și fără să le citesc le-am pus în plicuri cu ștampila „Serviciului de Reportaj de Război" și le-am expediat. Vor fi ajuns, nu știu. Despre doctorul Crețan știu că a ajuns o personalitate în medicina românească, dar n-am vrut să-i ies în cale. Mă temeam să nu-i aduc aminte de acele zile dramatice dintr-un neomenos prizonierat. De două ori ne-am și încrucișat drumurile, o dată într-un spital în care eram internat și fusese adus să-și dea avizul asupra unui bolnav din același salon, iar a doua oară îl consulta pe tatăl actorului Dinu Ianculescu în timp ce eram și eu acolo.

☆

Primăvara topise zăpezile de pe cîmpiile Boemiei și ale Moraviei, și pămîntul mirosea a iarbă proaspătă și a pomi în floare. Războiul își consuma ultimele proiectile. Ce frumoasă era luna lui mai a acelui luminos sfîrșit de război. Eram acum la armata I și cantonasem într-un sat de lîngă Brno. Într-o dimineață la comandament l-am întîlnit pe generalul Rașcu.

— Nu vrei să mergi cu noi să vezi Austerlitzul. Să vezi și tu locurile unde s-a bătut Bonaparte.

Ne-am înghesuit într-un Horsch și pe sub arcade de pomi înmirezmați am intrat într-un sat „Slavkov-na-Brna" numele ceh al gloriosului Austerlitz.

Am trecut pe lîngă tancuri sfărîmate și mașini carbonizate și dincolo de sat, pe o colină se înalță mausoleul ostașilor francezi rămași aici după istorica biruință a Corsicanului.

Ceva mai departe, monumentul, clădit chiar pe locul unde a fost postul de comandă al împăratului. E un bloc din marmură acoperit cu plăci de bronz. Deasupra, harta operațiilor militare din dimineața acelei geroase zile de 2 decembrie 1805. Apoi, tot cu litere de bronz, ordinul de zi al lui Bonaparte dat înainte de bătălie. Pe cealaltă parte bronzul vorbește simplu, dar cuprinzător, de un adevăr care ar fi putut fi actual și în acel glorios 1945, pentru ostașii noștri care se întorceau pe la vetre :

„Soldați, Poporul nostru vă va revedea plin de bucurie și va fi suficient să se spună iată un om care a luptat la Austerlitz, ca să se răspundă : iată un viteaz."

VALERIU CÎMPEANU
„O, voi, ostași statornici în dragostea de țară"

„Unde ești, Mihule, blestematule ?" Pe versantul întroienit, maiorul Stoica, locțiitorul comandantului regimentului 3 infanterie, — numit de ostași și MOȘ STOICA — cobora fluturîndu-și pulpanele mantalei, în viscolirea blîndă a zăpezii proaspete. Avea în mînă ditamai cîrjă noduroasă de măr sălbatic cu care, cînd încerca adîncimea nămeților, cînd amenința spre vreun blestemat de om, care o fi fost acela.

— Unde ești, muieraticule ? Toată noaptea te-ai tăvălit cu muierile ca un nesocotit ce ești și amu, așa-ia, dormi de poți să dai cu tunul. Unde ești donjuane ? Ci ieși la iveală, nerușinatule, să te vadă lumea cine-mi ești !

Donjuanul acela muieratic se afla undeva pe linia întîia a frontului, la nivel de companie ori de batalion, cu fața la inamic, adăpostit de fluturările vîntului, undeva, în vreo creață de stîncă ori sub vreun buștean omorît de tunuri. Dormea ori nu dormea, dar nu văzuse, sărmanul, obraz de femeie de luni de zile. Iar fața și-o spăla, blestematul, cu zăpadă și o rădea muind-o în ceaiul de seara. Dar la vorbele acelea de spaimă și de groaznică amenințare, pînă și codrul se mișca din încremenirea lui. Se dădeau la o parte foile de cort de pe gropile individuale, se cîrmeau tufele scuturînd-și chiciura și de sub ele se arătau fețe de oameni vii. Fețe nerase, nedormite și parcă bătucite cu maiul, care nu puteau fi confundate, nicidecum, cu ale unor donjuani. Își arătau zîmbetele, ca niște răsărituri, peste grohotișul cu nămeți.

— Să trăiți, domnule maior, să trăiți !

— I-auzi-i ! se oprea Moș Stoica cu toiagul în vînt. Și voi sînteți aici, măi ? Te-te la ei ! Unde vă sînt muierile, destrăbălaților, unde le-ați ascuns ?

Ostași români în acțiune pe străzile Budapestei

Parada militară de la 23 August 1945. Trupele române reintoarse de pe frontul antihitlerist trec pe sub Arcul de Triumf

pe care, cînd îl întîlnea, îl îmbrățișa și-l mîngîia ca pe un copil. Blestematul de Mihu era locțiitor de batalion, crescut sub mîna lui Moș Stoica, așa cum au crescut, dealtfel, toți locțiitorii de batalion. Sporovăia Moș Stoica cu el cît sporovăia apoi se ridica sprijinîndu-se în toiag și mai întreba, ca un fel de încheiere :

— Morți ai avut azi, Mihule ?

— Care morți, domnule profesor ? Că pentru Mihu, ca și pentru noi, maiorul Stoica Gheorghe tot profesor era și în Javorina. Noi n-avem morți, răspundea Mihu depărtărilor. Ostașii nu mor, parcă așa ne spuneați dumneavoastră. Ei numai trec într-o altă calitate, aceea de eroi...

— Iaca măi, se mînia îndată Stoica pornind înciudat, parcă tras din urmă de toiag. Te făcuși și tu poet... Ostașii nu mor... !

Și pornea Moș Stoica prin steiuri, monologînd, urcînd și coborînd, spre alte batalioane cu alți donjuani.

— Așa-ia, nu mor ! Dar dacă nu mor, unde-i Stancu și Buzoianu ? striga maiorul în urmă-i. Serghie și Cimpeanu Ilie unde-s ? Unde e Petrescu Florea ? Și Tulea Ștefan și Grăpeanu Gheorghe ? Unde sînt Cranta, Ciocan, Anton, Costea, Popescu Eremia, unde sînt dacă ostașii nu mor ? Ne-am umplut de poeți, așa-ia !

Apoi tot așa. Trintea Moș Stoica cu ciomagul în copacii înghețați pînă la celelalte batalioane. Azi și miine și poimîine în fiecare zi, pe ger, pe burniță, pe viscol. Dar asta, bineînțeles, numai cînd era acalmie pe front. Pentru că se petrecea și altfel și din cele mai multe ori se petrecea altfel. În preajma luptelor ori tocmai în viltoarea lor ori după bătălii, atunci cînd iadul se ostoia iar peste cîmpuri și coline mai dăinuia încă fumul exploziilor vîrsîndu-se spre văi și nările mai primeau încă mirosul proaspăt de singe, atunci maiorul Gheorghe Stoica spărgea liniștea morții cu toiagu-i de măr sălbatic.

— Mihule, tată, unde ești ? Culiță, Fane, unde sînteți ?

Acuma nu mai era nimenea, pe front, nici muieratic, nici donjuan. Deocamdată. Chemării îi răspundeau văile, îi răspundeau gemetele răniților și îi răspundeau ecourile întîrziate printre stînci.

— Unde sînteți copiii tatii, unde sînteți ?

Copiii tatii erau prin văi și pe costișe, carecum. Unii nici nu mai erau. Pentru că așa era legea acelor zile. Și Moș Stoica nu se lăsa pînă nu-i număra cu propria-i privire, pe fiecare, pe fiecare. Atunci plîngea omul cu o lacrimă sau două din zece, pe potriva pierderilor. Iar cu lacrimile care îi rămîneau ridea izbînzii. Și-și îmbărbăta copiii pentru luptele care urmau. Că mai era de luptat, mai era, mai era...

În toiul unei astfel de lupte căpitanul Ion Racoțeanu cobora în salturi o costișă din DOL-Strhary din Cehoslovacia. Se trăgea și dintr-o parte și din alta dar se trăgea așa cum se întîmplă uneori pe front că nici nu știi dacă lupta începe ori se sfîrșește. Tatonări nervoase de artilerie, secerări rapide și, parcă, speriate, de mitraliere, pîlpîiri de brandt-uri, gloanțe ricoșate și izbite de stînci și de crengi. Era un ianuarie de munte alb și zgrunțuros, umed, viforos și ciinos. Căpitanul Racoțeanu alerga, asadară, si sărea din piatră în piatră, din stîncă în stîncă.

— Așa-ia, unde fugi Iuane ? îl strigă de departe Moș Stoica, dau nemții, măi ?

— Să trăiți, domnu profesor, să trăiți !

— Unde fugi, așa-ia, stai oleacă !

— Mă întorc îndată, domnu profesor, mă duc pînă la observator că ceva nu e în regulă. Vă rog să mă așteptați aici. Dar aici nu mai jos. Nu veniți după mine că e pericol...

— Vin cu tine, așteaptă-mă...

— Nu se poate, nu e voie ! si Racoțeanu sublinie această glumă cu acel zîmbet cald și luminos pe care-l cunoșteam cu toții. Nu cred să-l fi văzut cineva pe Rac, fără să rîdă, fără să zîmbească. Nu e voie ! aruncă iară gluma sărind de pe un pinten pe altul. Sări o dată, a doua oară, a treia oară... Apoi pe acolo se rătăci o sfîrîitură ca de boabe de porumb, vînturate scurt și trecător. A fost ca un fel de înfiorare a văzduhului din care Racoțeanu nu a mai sărit pe alt pinten de piatră și nici nu s-a mai întors la baterie. Niciodată.

Maiorul Stoica a rămas uluit. Se întîmplă să mai rămîi uluit și pe front. Se întîmplă ca din zece morți una să ți se pară absurdă, uluitoare, sfîșietoare. Rac era încă în dialog cu Moș Stoica atunci cînd în văzduh și din văzduh l-a retezat moartea. Înspăimîntător de simplu. Parcă în două l-a tăiat : jumătate pentru pămînt și jumătate pentru viață. În zadar a alergat Moș Stoica si l-a luat în brațe, în zadar l-a cărat el în spate printre steiuri pînă sus pe creastă și după creastă, la loc ferit. Din Racoțeanu mai rămăseseră cîteva găuri prin manta : pe o parte arse, găurile și afumate, pe cealaltă parte năclăite în singe proaspăt. Și au mai rămas din el faptele de armă și nu numai cele de armă. Ba a mai rămas jumătatea aceea retezată de mitralieră care atunci cînd s-a despărțit de cealaltă jumătate, nu a vrut să cadă și nici în mormînt n-a vrut să intre. Și nici nu va intra vreodată.

Așa sînt săgetările de pe front : taie omul în două. Jumătate dă pămîntului, jumătate posterității.

Moș Stoica a purtat cu sine o fărîmă din această nemurire a lui Rac și din ale celorlalți care s-au jertfit pentru patrie. Pînă cînd s-a stins și el pe jumătate. Pentru că și din el a rămas partea aceea care nu moare. Dar atunci era ianuarie 1945 și totul se petrecea în imperiul gloanțelor care aveau darul să mai toceacă, cît de cît, din ascuțișul răscolitrilor sufletești. Răscolirile acestea le dă omul în primire, amintirilor, pentru mai tîrziu. Pentru că aici, la buza morții, mai poți lăsa suferința sufletului să trîndăvească dar brațul nu. Mai era de luptat, mai era, mai era ! Înainte, ostași români, înainte !

O, voi copii statornici în dragostea de țară !

RADU TEODORU
A vorbi despre o floare

Ce importanță are numele, prenumele, neapărat cu inițiala tatălui — desigur, ca un simbol al continuității, ca un semn heraldic pecetluit de primăriile satelor ori de cele ale tîrgurilor și orașelor, un semn heraldic al obștei celei născătoare de soldați — deci, ce importanță mai are acum numele, prenumele, inițiala tatălui, gradul, arma, leatul, cînd cei trecuți în veșnicie pe cîmpiile de luptă, cei trecuți în clorofilă, sînt chemați la ospățul nostru, al celor ocoliți de plumb, cărora sărutul matern ne-a fost descint de viață lungă ?

Ursitoarele lor și ursitoarele noastre chemate la mezonoptica să ne menească zilele albe și zilele negre, scărmănînd în caerul cu fir de viață și fir de moarte au descintat și ne-au însemnat la mir : aici intră plumbul, aici nu intră plumbul, aici intră plumbul, aici nu intră plumbul. Boț de pămînt din rădăcina nucilor am purtat și unii și alții, ei restituindu-se humei cu un ceas mai devreme, ducîndu-se între rădăcini, sfîrtecați de fier ca să fie mărturie și argument istoriei românilor.

Jocul acesta sfîșietor, crud, pustiitor, se joacă aici la Carpați și la Dunăre de veacuri întregi. Ne-am obișnuit cu el, carnea noastră de bărbați și soldați îl memorează în fiecare celulă vie, fiecare celulă vie recepteză din imemorial mesajul pămîntului matern, sîntem într-un fel direct și foarte explicit conștiința acestui pămînt și poate de aici, revolta noastră și mînia noastră cînd talpa străină ne calcă cintecele, ori numai litaniile.

De aici ușurința cu care alergăm sub steaguri cu toate că am auzit ursitoarele menindu-ne cea dintîi scăldătoare.

De aici senînătatea cu care trecem în clorofilă, ducînd în registrele regimentelor, numele, prenumele și inițiala tatălui, gradul și fapta, locul acelei fapte, loc care devine, ciudat, istorie : Sarmizegetusa și Călugăreni, Alba de Mureș și Păuliș, Bucureștiul revoluționar și Banska-Bystritza, malurile Tisei și Budapesta. Este un destin ciudat al războiului să transforme soldații în istorie prin intermediul unor curbe de nivel, cotele ; ori al unor așezări, ori al unor maluri de ape. Dar nu asta este singura lui aberație și nici cea mai gravă.

Nu știu, e greu să te desprinzi de tine însuți, din destinul generației tale, și generația mea este generația războiului, generația care a crezut tragic în necesitatea jertfei de sine ca un argument adus eliberării patriei, patria fiind universul nostru sacru, nenegociabil, intangibil, indivizibil, univers care dincolo de zonele sentimentului înseamnă, de fapt, unica modalitate de existență a colectivității etnice, și în istoria colectivității a fiecăruia dintre noi, începînd cu soldații plugari ai steagului lup-balaur. Poate de la aceia, senînătatea tragică pe care o ducem sub drapel atunci cînd ne lăsăm la vatră identitatea cotidiană și devenim soldați, așa cum la vîrsta visului am devenit noi.

Niciodată desprinși din obsesiile războiului, stigmatizați de el, singerînd încă din răni ascunse, iată-ne la secerișul luminii, cu timplele sure, lăsînd să picure din pocal stropul închinat celor căzuți în linia întîi. M-aș fi vrut eliberat și uitat.

Chemat din nou la apelul solemn, stau aliniat în front și, ca atunci, în augustul acela torid, ascult glasul sec, ostășesc, răspunzînd mereu și mereu cu o stereotipie deopotrivă cu veșnicia la lunga listă inscrisă în registrele ostirii :

— Căzut pe cîmpul de onoare !

Pentru ei, cei așternuți la rădăcina ierbii, pe toate plaiurile României și dincolo de ele, în pusta maghiară și în steiurile Munților Tatra, pentru ce ar fi putut să fie, pentru tinerețea și visele lor, pentru orfanii și femeile lor pustiite, această filă tîrzie de august.

Pentru noi, cei vii, buna și sfînta înțelepciune a pămîntului roditor, învățăturile toamnelor, și neînfricarea care ne trece mîine ca pe niște bărbați rămași mereu soldați, cu ranițele pline de istorie și de speranțe.

GH. BULGĂR
Tranșeele istoriei

Memoria noastră, mai fidelă depărtărilor în timp decît zilei de ieri, cum se știe din învățămintele psihologiei, dar mai ales din propria-ne experiență, reface acum stăruitor și în detalii momentele eroice ale **Detașamentului Păuliș,** unitate de elită a tineretului nostru studios, care a nimicit pe agresorii hitleristo-hortyști pe valea Mureșului îndată după 23 August, inscriindu-și numele alături de unitățile glorioase ale Independenței de la 1877, ale eroilor de la Mărășești, avînd aceeași deviză sacră : „Pe aici nu se trece !"

Acum 35 de ani... parc-a fost ieri : mii de tineri, cu și fără diplome universitare, toți trecuți prin școli înalte, compuneau cinci școli de ofițeri și subofițeri de rezervă, grupate în jurul Aradului, reunite îndată după proclamația oficială, la radio, în seara de 23 august, la ora 10, a războiului antifascist, pentru eliberarea țării, într-un mare detașament de luptă, pentru a face față atacurilor iminente ale trupelor germano-maghiare, bine înarmate, dornice să ocupe Valea Mureșului, pentru a bara înaintarea noastră în Ardeal și a nimici frontul care se mișca spre inima acestei provincii scumpe, martirizată prin Dictatul odios de la Viena din august 1940.

Și acel tineret studios, deprins cu cartea și condeiul mai degrabă decît cu arma, cu alte mijloace de apărare militară, puține la îndemînă pentru a pregăti lupta și tranșee noi de apărare, a fost la înălțimea tradițiilor noastre istorice.

☆

Zilele imediat următoare după anunțarea armistițiului au fost folosite din plin pentru pregătirea dispozitivelor de luptă, inevitabilă, cu un adversar redutabil prin număr, forță a resurselor militare, prin alianțe care, acolo pe frontiera de vest, așteptau să ocupe și altă parte a țării, după nelegiuirea dictatului din 1940. Tranșeele noastre de la Păuliș, Miniș, Ghioroc, Lipova, Șiștarovăț, Sicula aveau să se inscrie cu litere de foc în nesfîrșitul lanț al tranșeelor istoriei, în care înaintașii au apărat ființa poporului și existența țării în fața destinului nemilos. Părinții nostri fuseseră de față la 1 decembrie 1918 la Alba Iulia ; ei au fost arhitecții României moderne și noi, exact după un sfert de secol, ne găseam cu arma în mînă în fața aceluiași adversar al libertății și unității țării noastre. Deci, imediat după 23 August 1944, numai solidaritatea, voința și puterea noastră puteau salva integritatea și demnitatea națională și Detașamentul Păuliș era conștient de sarcina istorică excepțională ce-i revenea într-un punct geografic asediat de agresori. Ne-am săpat deci tranșee. ne-am socotit bine mijloacele de luptă, ne-am pregătit planuri militare cît mai eficace și ne-am înarmat cu puteri sufletești izvorite din dreptu-

din linia I

rile și aspirațiile noastre, în numele adevărului și solidarității istorice, invincibilă, cum ne învață istoria însăși, „tribunalul suprem al popoarelor", în definiția originală a lui Schiller. Aviația care căuta amplasamentele noastre a dezlănțuit cu **stukasurile** bombardamente nemiloase și asupra Lipovei, unde într-o după masă am scăpat miraculos de ploaia de schije, adăpostit după un colț de zid, una cu pămîntul, văzînd cum colegi mai puțin norocoși sînt răniți și uciși la întîmplare de explozia bombelor. Ne-am fixat apoi în transșee în fața satului Șișterovăț, pe un teren accidentat, propice defensivei, de unde se vedeau ca torțe imense, casele aprinse în Lipova și în jur prin bombardament. Dar nici aviația, nici tancurile și nici tunurile grele n-au frînt Detașamentul Păuliș în acele **zile de eroism**, luptînd cu agresori puternici, însă neputincioși în fața acestui zid uman de tinerețe, de dîrzenie, din zilele de 13—19 septembrie 1944. La căderea echinocțiului de toamnă, am străbătut într-o noapte 64 km spre nord pentru **a ne fixa** la Sicula, pe malul Crișului, un marș extraordinar, epuizant, cînd ne-am convins că se poate dormi mergînd, chiar dacă picioarele deveniseră ca butucii ; grele și umflate ele cărau arme, ranițe, echipament și mii de trupuri neînfrînte...

Și nu vom putea uita vreodată tensiunea așteptărilor cu mîna pe trăgaci pentru a dobori pe dușman, în fond un semen al nostru trimis automat să facă jocul unor voințe de putere, de dominație, de asuprire demențială peste popoare și pămînturi străine ; cum nu vom uita mirosul atît de pătrunzător al țărinii proaspete, făcută parapet în fața tranșeei ca să ne apere, sau plăcerea unică de a devora un știulete de porumb, un cartof sau un morcov după două-trei zile de veghe și de post negru. În lipsa lor, Emil Manu îmi recita, cu un moral admirabil și cu un curaj care ne uimea, știind că poate la noapte **nu vom mai fi**, frumoase poezii din Blaga, din Arghezi sau din Verlaine (Les sanglots longs, / Des violons / Blessent mon coeur...), asociind, în ceas de răgaz, cuvîntul pur al versului cu lectura comună a volumului tocmai apărut : **Filozofia lui Blaga** al prietenului Ovidiu Drimba, el anul II, deci avansat în studii militare, dar și mai avansat în linia întîi a frontului nostru. Puține speranțe aveam de a ne mai reîntîlni : psihologia ostașului pe front este însă cu totul altceva decît meditația sau literatura posterioară încleștării pe viață și pe moarte ; uitarea, de sine și spectacolul dramei nu sînt covîrșite decît de măreția naturii, indiferentă însă la tristețile și suferințele omului care este în serviciul unei cauze supreme a poporului său ; de unde o filozofie a împăcării și un zîmbet pentru destinul care ne arunca în neant pentru ca ai noștri să poată trăi liberi, cu o altă speranță în viitor.

★

Cînd puhoiul de agresori a fost aruncat peste frontiera de vest, pierzînd orice speranță de a trece peste tranșeele Detașamentului Păuliș, am părăsit acele tranșee, am reocupat Aradul ; reîntîlnirile și convorbirile amicale pe temele cele mai diverse, de la zoologia lui Petrică Bănărescu la existențialismul lui Hamat, ori la actualitatea complicată a Europei lui Busuioceanu, au căpătat alte accente : mai melancolice, mai mature, mai realiste. Visuri și fantezii ale tinereții s-au topit odată cu sufletele celor căzuți cu fața la dușman ; eram mai puțini cei ce ne regăseam în nenumărate case părăsite, elegante odată, din oraș, întrebîndu-ne cine urmează mîine să ne trimită poate un mesaj din astre, topit în imensitatea cerului, contemplat în senine nopți de septembrie ?

★

Cînd a venit primăvara speranțelor de victorie **definitivă**, am primit o știre sfîșietoare : poetul Ion Șiugariu, colegul meu de liceu de la Oradea, căzuse în Cehoslovacia la 1 februarie 1945 ; publicase volumele „Trecere prin alba poartă" și „Țara de foc" și semna lunar în „Revista fundațiilor" o cronică a poeziei, cu o competență și sensibilitate unanim apreciate. Cînd fusesem alături, ani și ani de zile, toți cititorii de poezie știam versurile lui melancolice : „Vin toamnele brumate, / În gîndurile triste / Lung flutură batiste / Durerile uitate". După ani și ani, prietenul lui, **Laurențiu Fulga**, a publicat „Carnetele unui poet căzut în războiu", un jurnal al campaniei sale de după 23 August 1944, urmate de „Elegii pentru Ardeal" în volumul din 1968, cu o prefață de Mihai Beniuc, cu un „In memoriam" la „Elegii" de prietenul său Emil Giurgiuca, autorul cunoscut al unor volume de poezii și al „Antologiei poeților ardeleni". Nu demult, colegul de facultate Eugen Marinescu a tipărit o mică monografie a lui Ion Șiugariu, evocînd viața, scrisul și eroismul lui, cu un supliment de mărturii despre poet. În mic, istoria războiului de acum 35 de ani, cu dramele și jertfele lui, se află în cartea din urmă a prietenului dispărut, care doarme pentru vecie în cimitirul de la Zvolen, în Cehoslovacia. Se mai află această istorie și în „Mica eroică" a vecinului meu de tranșee de la Păuliș, Minis, Lipova, Șistarovăț, Sicula, Arad, scriitorul Emil Manu, care a consemnat „stante pede" amănuntele acelor zile dramatice cînd Detașamentul Păuliș și-a înscris numele în istoria militară de înalt eroism (subsemnatul e personaj real al acestei cărți de război). Toată compania știa pe de rost „Cîntec de soldat", care evoca în versurile lui Manu melancolia depărtării de o ființă iubită : „Cînd va ploua cu dans major și grav, / Vei ști că-n floare un poem mai fin / Decît perfecțiunea unui crin / Sub haina mea brutală de postav".

Recent de tot am retrăit șirul acțiunilor Detașamentului nostru citind și prefațînd apoi cartea col. Petrică Tănăsescu : „Eroul căpitan Ioan Fătu" (1978), — unul dintre comandanții unităților noastre dintr-un sector greu lovit de puterea militară dușmană, mort printre elevii lui în fața Păulișului acum 35 de ani. Recitesc această reconstituire și-l întreb pe căpitanul Toma prin ce miracol este printre noi, căci fusese și el în inima vălmășagului de la 14—15 sept. 1944, cînd luptele au atins un punct culminant ? Tăcem însă amîndoi cu umbrele amintirii sacrificiilor peste ochi, cu nepătrunsul destinului care pe noi ne-a ocrotit, apăsînd azi greu, ca o pecete de foc, pagina de istorie eroică de la Păulișul de acum 35 de ani...

În istoria noastră militară, Detașamentul Păuliș e un capitol de eroism tineresc, unic poate, pentru că acei elevi de școală militară, abia chemați sub arme, și-au dat examenul nu în fața unor comisii de experți, ci în fața unui inamic orgolios, înarmat puternic, nemilos cu cei ce-i stăteau în față, pe care l-a bătut și l-a obligat să fugă rușinat de pe pămîntul țării noastre. S-au scris cărți, s-au făcut filme, au fost create opere plastice cu tema : Detașamentul Păuliș, nemurind eroismul acestui grup de tineri care au **așezat** un stîlp de lumină lîngă tranșeele istoriei noastre milenare : ktema eis aei — „un monument pentru eternitate" — cum spunea Thucidide despre eroii antichității grecești.

Privesc acum tabloul lui P. Atanasiu : **Eroii de la Păuliș**, — o imagine veridică a ostașilor cu șnur galben la capelă ; ei nu au căști de oțel, nici aviație, nici tancuri, dar frontul lor stă ca oțelul în fața tancurilor dușmane „și puhoiul vrăjmașilor nu i-a biruit pre el" (Neculce).

Nu i-a biruit pentru că acolo, la Păuliș, noi eram țara și istoria care au fost și nu vor fi niciodată biruite.

Manifestație organizată de Partidul Comunist Român în timpul războiului antihitlerist

DUMITRU CORBEA

Corespondent de război

Mă aflu în munții Matra din Ungaria, pe șoseaua Matrahaze — Perad. Este o zi blîndă de iarnă, de sfîrșit de decembrie. Mă aflu în dispozitivul de luptă al unităților diviziei **Tudor Vladimirescu — Debrețin**, ai cărei ostași s-au acoperit de glorie la eliberarea ultimei părți din pămîntul Transilvaniei de nord, vremelnic ruptă din trupul țării și la eliberarea orașului maghiar pe care și l-a adăugat la denumirea sa, printr-un ordin al comandamentului suprem sovietic.

Șoseaua și drumurile lăturalnice sînt pline de trupe, așteptînd să li se deschidă calea. Ostașii vorbesc, mai fac și glume, socotesc zilele care îi mai despart de Crăciun.

În retragere, fasciștii au minat șoselele, au aruncat în aer podurile și podețele, au tăiat stîlpii de telegraf, au tăiat și au prăbușit în cale pomii.

Gradații pionieri se întrec la deminare. Sergentul Milea depistează și dezamorsează cinci mine anticar în timp record de șapte minute. Nici locotenentul Vasile Dănău nu-i mai prejos. El anihilează cincisprezece mine în douăzeci de minute. Între pionierii artificieri și transmisioniști are loc o dispută. Sublocotenentul Humița de la transmisiuni susține că și oamenii de sub comanda sa sînt tot atît de expuși primejdiilor ca și cei de sub comanda locotenentului Dănău.

— Nu-i ușor, spune sublocotenentul, să mergi în linia întîia a frontului, pe brînci, cu greutăți în spate, să faci legături, să cauți fire rupte și ascunse de fasciștii în retragere, pe locuri minate de multe ori. Un război modern nu se poate duce fără transmisioniști buni.

— De acord, spune locotenentul Dănău, dar voi veniți în urma noastră, a pionierilor. Noi deschidem drumul, ca și în clipa de față.

Nu intervin în discuție. Este vorba de probleme de specialități în care mă pricep puțin de tot, dar cred că amîndoi ofițerii aveau dreptate și cred că lucrurile s-ar fi schimbat dacă în discuții s-ar fi amestecat și reprezentanții altor arme care se aflau pe șosea...

Pînă aici am trecut prin mai multe localități eliberate de unitățile diviziei de pandури români. Am trecut prin Abașar, Matrafured, Matrahaze. La Matrahaze se află un sanatoriu. În dreptul acestui sanatoriu se află cota 1010. Mult sînge a curs pentru cucerirea acestei cote. Fasciștii de la cotă își lăsaseră iscoade și reprezentanți, îmbrăcați ca personal sanitar, dar sublocotenentul Stan Marcu a aflat cum se dirija tirul de la cotă și i-a nimicit mai întîi pe hitleriștii aciuați la sanatoriu și apoi a cucerit cota.

Unitățile de pionieri sînt comandate de maiorul inginer Bujor, care muncește cot la cot cu ostașii, ridicînd buturugi și cărînd grinzi și costoroabe la înfiriparea unui pod sau podeț.

Pe aceeași șosea se află și unități sovietice. Mă apropii de un grup. Printre ostași se află și Tatiana Lebedeva, în uniformă și ea. Este locotenent. Aflu că a fost parașutată în spatele liniilor inamice și a organizat lupta de partizani. Grupele răzlețe de partizani au fost organizate, instruite, înarmate, dînd lovituri puternice dușmanului, organizînd diversiuni, sabotaje, aruncînd în aer depozite de muniții, trenuri care se îndreptau spre întărirea unităților fasciste.

Aflu că în unitățile de partizani din Ungaria și Cehoslovacia au luptat și români transilvăneni, din cei scăpați de masacrul de la minele de la Șalgotarian, unde au fost duși la munci forțate de către hitleriști și hortiștii szalasiști. Despre acest masacru mi-a povestit transilvăneanul Marin Păunescu din Ciumbrud — Alba.

În vreme ce se deminează drumul și se leagă firele de telegraf, tunarii nu stau cu mîinile încrucișate. Ei au început bombardarea pozițiilor inamice. Un colonel, al cărui nume nu mai pot să-l aflu, strigă de la postul său de observație, dintr-o șură stricată :

— Așa, locotenent Țurcanu ! Bravo, căpitan Manafu ! Bravo, Barbu !

Sergentul major Dumitru Vizitiu a reușit să ia prizonieri un căpitan și cîțiva hitleriști de la două tunuri. Tunurile au fost capturate în stare perfectă de funcționare. În acea zi a căzut la datorie și căpitanul Costafu. De soarta lui spun prizonierii luați de sergentul major Vizitiu. Căpitanul a fost împușcat în ceafă, căci a refuzat să dea informații dușmanului cu privire la dispozitivul unităților române și sovietice.

Căpitanul neamț, care avea ascuns în palme un mic pistol, a încercat să-l ucidă pe sergentul major, care l-a luat prizonier, dar un ostaș, care îl însoțea pe sergentul instructor, l-a ucis pe loc pe căpitan, străpungîndu-l cu baioneta, răzbunînd în felul acesta și moartea bravului căpitan Costafu.

Tunarul hitlerist, Fritz Schnap, o face pe naivu și este convins că i se va da drumul acasă, să facă Crăciunul și Anul nou cu familia și copiii, în Germania... Vorbește de parcă n-ar fi prizonier căzut în acea zi...

Se da lupta pentru cucerirea localității Naduifalu. Hitleriștii fugeau din calea noastră. Am găsit mesele întinse, cu purcei și curcani fripți în unele locuri, în unele adăposturi. Așa am știut și eu că era ziua întîia de Crăciun 1944. Ostașii erau opriți de a gusta din mîncarea și băutura hitleriștilor puși pe fugă. Băutura și mîncarea puteau fi otrăvite, așa cum s-a mai întîmplat și mai înainte, în alte localități.

Soldatul Gh. Scînteie din Regimentul 35 infanterie a prins și dezarmat în satul cehoslovac Petruša doi „Kolosali" ostași ai Wermacht-ului

Zorile de zi m-au prins la marginea localității Naduifalu, înconjurat de zece, doisprezece ostași panduri, dezorientați, rătăciți în acea noapte ca și mine de restul grupului pornit la atac. N-am avut încotro și a trebuit să mă constitui ca un fel de comandant și sfătuitor al ostașilor de lîngă mine. Am auzit strigăte de ură și cuvinte rusești. Se da asaltul de către unități ale armatei sovietice. Unitățile sovietice atacau dinspre nord-est și noi eram la sud. Am coborît o pantă și ne-am adăpostit în șanțul unui piriu de la marginea satului. Se trăgea în noi cu mitraliera, din turnul bisericii din sat. Nu auzeam decît șfîrîitul gloanțelor care loveau prundișul de la picioarele mele. Eram în apă dar mi se părea că apa era fierbinte... Se trăgea și din podul unei case în noi. Un ostaș a observat și a aruncat o grenadă prin fereastra casei din care se trăgea. Arma automată dușmană a amuțit. Șubredul acoperiș al casei s-a prăbușit. S-a prăbușit și turnul bisericii din care hitleriștii trăgeau cu tunurile. A fost lovit de tirul artileriei.

Sîntem în apropiere de Șalgotarian. Eram însoțit de locotenentul Boicu, de la secția de propagandă a diviziei, locțiitor politic. Trebuia să mă deplasez în împrejurimile Budapestei. Viroaga prin care trebuia să trecem era controlată de tirul de artilerie al hitleriștilor, instalați pe coamele munților. Locotenentul Boicu, care era deprins mai mult cu explozii de bombe, striga în care parte să facem saltul și în ce parte să ne trîntim la pămînt. Eram nedumerit de explozii și m-a lămurit locotenentul Boicu : eram luați la ochi de un tun antitanc, din vîrful unui munte.

Dar eu trebuia să ajung la Budapesta, să iau parte la luptele altor unități românești și să-mi duc la îndeplinire misiunea de corespondent special de război pe frontul antihitlerist.

Vînători de munte români, izgonind pe hitleriști dintr-un sat din Cehoslovacia

EMIL MANU

„Mica eroică"

19 AUGUST 1944

Trixy are ochi foarte albaștri.

Ziarele vin greu. Scrisorile la fel. Ariadna nu mi-a scris încă. Trebuie să fie tare „ocupată". Cu cine ? De cine ? În cantonamente nici o carte. Mă îngrozesc.

22 AUGUST 1944, TOT GUTTENBRUN (ZĂBRANI)

În grupă ne-a sosit un elev nou, cu un nume ciudat : Jiban. Vine de pe front. E ordin ca toți absolvenții de liceu să vină la școala militară. E nevoie de ofițeri. E bronzat, spătos, cu un nas borcănat. Ne-a adus vești proaspete. Povestirile lui au un aer fantast, deși sînt reale ; a bătut pe jos toată Rusia de la Stalingrad pînă acasă, cu umerii tăbăciți de afetul mitralierei. Eu îl întreb de femeile lui Cehov și Tolstoi și el îmi vorbește de bolgiile războiului, de suferințe care întrec imaginația... Frontul e la Iași.

E o seară calmă, cu un cer ultramarin. Poate cel mai frumos cer e cerul de august. Pe stradă se aude pasul măsurat al sentinelei ; la Peter se joacă remi. Trixy rîde strident și rece. Rîsul ei îmi amintește uneori de Ariadna.

Mi-am întins ostentativ prosopul pe șfoara din fața ferestrelor. În lumina lunii, pare un steag alb.

23 AUGUST 1944

Ne-am culcat devreme. Eram obosiți. Avem foarte multe ore de instrucție. Îți stau toți pe cap ; elevii instructori din anul al doilea, ofițerii români, uneori și consilieri militari nemți. Azi ne-a vizitat un plutonier cu uniformă de S.S. Comandantul batalionului nostru, un maior scund și congestionat, l-a condus pe la toate plutoanele. Neamțul cu o cruce de fier la git și plin de importanță, tăcea. După plecarea maiorului am trăit un moment de destindere. Un fel de răzbunare a destinului. În program aveam cunoașterea gradelor și a comandanților noștri. Elevul Zwick, un absolvent de liceu comercial de pe la Arad, nu prea știe românește. Comandantul de pluton i-a cerut să-și enumere comandanții. Și Zwick a început : Dumneavoastră, care sînteți un om mare (era înalt), domnul căpitan Goelke, un om obișnuit și domnul maior Voicu (cel cu esesistul) care e un om mic (era scund). Tot plutonul a rîs — Zwick își identifica comandanții după atribute fizice, dar noi receptam tocmai coincidențele de ordin moral. Zilele trec așa de cenușii ! De zece ori am scos pionezele cu care fixasem o fișie de hîrtie albastră în jurul saltelelor din dormitor : trebuiau puse toate cu semnu-n sus.

Peter și Maria culeg prunele, le așază în lăzi să le trimită la Arad. Am trecut pe lîngă ei și nu ne-au oferit una, măcar.

Trixy a cîntat la pian din Debussy **(Preludiile)** : nu i-a ajutat la împachetatul prunelor, deși Maria a chemat-o de cîteva ori. N-au ce-i face. Are un dispreț total pentru muncă. Ce bine seamănă cu Ariadna !

Am început să simt graba trepidantă cu care ne instruiesc pentru front. Aici, în fundul ăsta de lume, nu mai știu nimic. Am ajuns atît de apatic. N-aș mai fi în stare să mai gust o poezie. Îmi vin în minte versurile lui Arghezi :

„Iubirea noastră a murit aici
Tu frunză cazi, tu creangă te ridici.
Atît amar de ani e de atunci..."

Au trecut totuși numai 15 zile...

24 AUGUST 1944

În sfîrșit, Vezuviul ! Azi-noapte, pe la ora 2, a intrat în cantonament elevul plutonier Trăilă, încheietorul de companie, și ne-a sculat. Era transpirat și vorbea cu emoție de altist :

— Sculați ! Sîntem în război cu nemții, de cîteva ore ; în curînd mă voi duce acasă la Ardeal !

Ne-am sculat buimăciți. Nu ne venea să credem. Evenimentul apărea atît de grandios, încît vreo zece minute nu am întrebat nimic. Ne așteptam să auzim cîntece puternice, pe străzi, clopote, șuvoaie de oameni cu steaguri și flori... dar nimic. Peste sat căzuse o liniște de plumb, perforată numai de țîrîitul mîilor de greieri.

Am început să-l întrebăm : cînd, unde ?

Încheietorul ne-a răspuns telegrafic :

— Am rupt alianța cu Axa. În Moldova s-a spart frontul, nemții se retrag, armatele noastre îi urmăresc... Trebuie să facem ceva și noi.

Ne-am echipat repede. Ne-am luat puștile fără gloanțe. Unii au cerut gloanțe, nu știam ce să facem cu ele, dar „ne trebuiau". Încolonați, cu încheietorul, am ieșit în stradă.

Se strînsese întreaga companie. Trăilă ne-a explicat pe scurt ce aveam de făcut. Vom trece de cîteva ori prin sat cîntînd ; și am pornit. Cîntecul nostru tăia noaptea în lung și-n lat. În cămăși de noapte sau numai în maieu, oameni blonzi ne priveau la ferestre, pitiți, aproape tremurînd după geamuri :

„Treceți batalioane române Feleacul,
La arme cu zîmbet și flori,
Ne-așteaptă victoria, ne-așteaptă și frații
Cu inima la trecători"...

Acest cîntec vechi, cu care armatele române intraseră în Transilvania cu 28 de ani mai înainte, puțin adaptat de noi pe loc, devenise o armă de luptă.

Cîntînd, am trecut prin fața comandamentului școlii. Sentinela, nedumerită, nestiind ce să facă, a ridicat arma **pentru onor** și ne-a salutat. Era un elev sergent înalt și spătos. Cînd ne-am îndepărtat, în urma noastră se revărsau zorile. Simbolic, natura oficia alături de noi.

Ne-am întors la cantonament și-am început, în grupuri, să discutăm evenimentul. Am aflat că instructorii nemți își luaseră tălpășița. Colonelul nostru fusese numit comandant al diviziei. Și noi nu știam nimic. Fierbeam, voiam să facem ceva, nu știam ce, dar simțeam că trebuie să participăm la evenimente.

Dimineața, cînd am trecut la masă, toți nemții erau în fața casei sau la geamuri. Nu ne mai priveau cu aerul lor superior de ieri. Cu cîteva ore mai înainte Trixy cîntase la pian ca să ne sfideze și acum nici nu îndrăznea să iasă din casă.

N-am mers la instrucție. Am curățat armele în cantonament și am învățat, pe ateliere, o lecție nouă : părțile componente ale mitralierei.

Dintre instructori lipsea încheietorul de companie. Am aflat că fusese anchetat pentru marșul de azi-noapte. Ofițerii școlii aveau opinii împărțite : unii considerau că Trăilă n-a făcut nimic rău, o manifestare spontană de ardelean refugiat (și foarte mulți elevi erau refugiați din Ardealul de nord), alții dădeau faptului o semnificație politică și spuneau că **armata nu face** politică. Pînă la urmă nu i-au făcut nimic .L-am primit cu entuziasm și, în drum spre masă, am cîntat încă o dată „Treceți batalioane române Feleacul".

25—26 AUGUST 1944

Deși mi s-a părut ieri că nemții din Guttenbrun nu mai sînt așa de aroganți, azi îmi dau seama că ne-am lăsat înșelați de o aparență. Ei nu știu ce atitudine să ia în fața evenimentelor, trăiesc într-un fel de expectativă. Cel puțin „nemții noștri", adică Peter, Maria și Trixy, stau ascunși. Nu mai auzim nici măcar pianul.

Azi am făcut prima tragere pe poligonul de la Chesinț. Deși în mod normal această lecție urma mult mai tîrziu, în programa noastră școlară au intervenit salturi semnificative. Îmi dau seama că **va fi nevoie și de noi.**

În ora de odihnă de la poligon discut cu P. H. despre situație. El crede că va trebui să se ia măsuri grabnice pentru că mulți nemți au dispărut din sat. În cantonament am început să facem plantoane iar pe străzi s-a dublat „garda de noapte".

Compun în gînd un roman cavaleresc și uneori, seara, mă visez într-o unitate de infanterie care a cucerit multe orașe. Cîntînd, cu mînecile bluzelor suflecate, cu o alură sportivă, intrăm într-un vechi oraș german, în Dresda, de exemplu. Acolo, într-un popas de o zi, mă înfund 12 ore în șir în galeria de tablouri ; Rembrandt, Van Gogh, Breughel, Velasquez, Tizian, Tintoreto, Canaletto, Van Dyck, Utrillo, Bassano, Rubens, Memling... Dar mai ales nudul blond al lui Giorgione...

Ce multe comori ! Dar dacă războiul cu bezna lui le-a distrus ? Nu, nu, nu-mi vine să cred, nu trebuie să-mi spulber și acest vis...

Alteori mă visez într-o unitate care eliberează Viena ; vienezii ne primesc cu valsuri de Strauss... nu, nu, e prea banal, prea de operetă ; mai bine cu simfonii, aici în Viena există mormîntul lui Beethoven, dar... e o confuzie de muzică și viață, nu mai poți distinge limita dintre muzică și realitate...

Războiul mi-a închis tinerețea în cutia opacă a unei vieți mărunte. Mîine vom colinda liberi prin toată Europa și ne vor sosi cărți din toată lumea... dimineața vom audia un concert la Viena și seara o piesă de teatru la Roma...

Îmi pare rău că nu cunosc nici acum și n-am putut descifra nici în școală forțele care au împins înainte evenimentele. Știu ceva totuși. În martie 1943, la seminarul de filozofie modernă s-au dat lucrări de seminar și s-au făcut înscrieri. A venit la mine un coleg mai mare, din anul al II-lea, și m-a tras deoparte. Locuiam la același cămin. Mi-a indicat că e bine să nu-mi iau lucrare din filozofii existențialiști. Și-n felul acesta nimeni nu s-a înscris pentru Heidegger și Gabriel Marcel. Și ce rău îmi părea ; îl iubeam așa de mult pe Heidegger. Acum îmi dau seama că era, cu toate limitările ei, ca fenomen de cultură, o acțiune antifascistă. Cu toate insistențele profesorului Mircea Florian, subiectul a rămas liber atunci...

La seminarul de sociologie, profesorul Gh. Vlădescu-Răcoasa mi-a dat un subiect special din Auguste Comte. Am fost criticat cum că l-aș fi scos pe Comte comunist, dar profesorul mi-a luat apărarea. Consultasem niște materiale marxiste primite de la el.

De-abia acum fac oarecum legătura între evenimente. Există o luptă, organizată de cineva, o luptă de opinii în care am participat și eu, aproape fără să știu. De-abia acum, cînd sînt, să zicem, pe baricade, o descifrez logic. De-abia acum o sintetizez ca mentalitate.

Întoarcerea profesorului Ralea din lagăr, seminarul de filozofie modernă și lucrarea despre Heidegger, lucrarea despre Comte, atitudinea lui Raica în fața ofițerului acum cîteva zile, marșul lui Trăilă în noaptea de 23 august, toate acestea fac parte dintr-un proces mai mare pe care-l voi descifra cîndva, sper, cît de curînd !

30 AUGUST 1944

Nu s-a întîmplat încă nimic deosebit. Un singur lucru totuși. E începutul : anul al II-lea a fost **mobilizat.** S-a constituit o linie de apărare pe Mureș care să preîntîmpine un eventual atac al trupelor germane retrase în Ungaria. Am văzut întregul batalion de anul al II-lea trecînd echipați de război cu ranițele în spate, cu tunurile antiaeriene acoperite cu crengi.

Ce mult doresc să fiu și eu cu ei ! Ceva nelămurit, ca un flux nervos, mă îndeamnă să plec din acest cantonament fără orizonturi.

E o lumină atît de calmă și o liniște atît de profundă, încît „se aude cum se izbesc în geam razele de lună", cum spunea Lucian Blaga.

2 SEPTEMBRIE 1944

Azi aveam încă hrană rece. De mîine ni se aduce mîncare de la „cazarmă".

Ce frumoasă noapte ! Nu pot dormi, cerul e așa de frumos ! Deși e destul de rece, pe fin, acoperiți cu foaia de cort nu simțim nimic. Stau cu Bulgăr de vorbă. El e convins că e o simplă manevră. Nemții sînt epuizați și nu se mai încumetă să atace. Noi îi așteptăm zadarnic... Eu totuși cred că vor apărea. Trixy trebuie să fie acolo... Ce falsă imagine mi-am făcut atunci despre ea și așta numai din cauza pianului, numai din cauza lui Beethoven ; cînta „Sonata lunii"...

2 SEPTEMBRIE 1944

A doua zi „pe zonă"... Privesc în jur : plantele sînt la fel ca ieri, agonizează sub lumina cu transparențe calme. În natură nu s-a schimbat nimic și totuși, parcă plutește ceva straniu în atmosferă.

Noi trebuie să ținem piept nemților aici pînă vin trupele organizate din țară.

Reflectez : și de data asta (pentru a cîta oară în istorie ?) nemții sînt înfrînți, deși au avut o bună mașină de război. Sînt convins că-i batem și noi aici, numai cu „Zebeurile" noastre. Le lipsește combustiunea sufletească poate, le lipsește un adevăr.

Deși sîntem „pe front", continuăm activitatea de școală militară : ni se țin (în cîmp) lecții de tactica infanteriei, despre armament, despre transmisiuni...

Bagajele companiei sînt la Neudorf. De acolo ne vine și mîncarea. Văd de pe botul de deal pe care ne-am „întărit" cum urcă spre noi „garulele" cu alimente. Reflectez asupra termenului. E francez, spune Bulgăr. El e lingvist.

Soldatul de la trupă care ne împarte masa e din Ardealul de Nord. După ce mîncăm se apropie de Bulgăr. Îl vede gînditor și i se pare că-l cunoaște. Cu siguranță că așa crede. Îl întreabă încet :

— Nu-i așa, **don ilev**, că o să ne întoarcem în Maramureș ?...

În rest ziua se scurge fără noutăți. Și totuși așteptăm înfrigurați „invazia cenușie".

Pe seară a început să plouă mărunt. Din cort nu mai auzim nimic : în depărtare nici o lumină. Pe o noapte ca asta e posibilă invazia.

Elevul care doarme cu mine în cort visează un examen la „Dreptul roman" : strigă în somn : **mancipatio, mancipatio.**

Și plouă mărunt : preludiu la „invazia cenușie" ; așa ar suna o compoziție în la minor... *).

*) **Fragmente din jurnalul cu același titlu, în pregătire pentru Editura Albatros, într-o ediție completă.**

ȚARA LA TIMPUL PREZENT,

PE APELE UNUI FLUVIU NOU, SPRE MARE

1. **NECESARE ADUCERI AMINTE.** La o răscruce de drumuri, pe o cîmpie arsă de soare, a poposit mereu cite un om blînd și modest ce si-a însemnat trecerea sa prin lume pe ghizdurile unei fîntîni. Gestul acesta, de adînci semnificații pentru noi, românii, a căpătat în Dobrogea proporțiile unei încrîncenate lupte cu piatra pentru că forajul se făcea pînă la adîncimea la care, în părțile bătute de noroc ale lumii, alții ar fi dat de petrol. Și nu rareori, pămîntul refuza oamenilor izvorul, fîntîna terminîndu-se în calcar. Dar, parcă spre a întreține nestîrbită imaginea acestui tînut făcut **pentru și din** legendă, litografii de epocă prezintă corăbii prin mijlocul Dobrogei de la mișcătorii bizantini pînă la creouscului imperiului Otoman, știri demne de crezare glăsuind despre o posibilă colmatare a Văii Carasu după anii 1860.

Nobila întîmplare, potrivire a miracolului de sub ochii noștri, a decis ca cel mai tînăr relief al țării să traverseze însetatul, prăfuitul cîndva pămînt al Dobrogei, cel mai bătrîn pămînt al Europei. Atît de bătrîn încît a părut multora hazardat să-l revitalizezi, să-ți împui verdele vieții peste ruinele gloriei trecute, peste ierburile uscate și ciulinii stepei atotputernice. Pornită nu departe de podul legendar al lui Saligny, unicat al îndrăznelii românești în construcții pînă la socialism, această cale de apă, cu **km 0** instabil și jucăuș, plantat în unda fluviului, racordează civilizația porturilor marine, cu aer sărat și zbor de pescărușI, cu tonele de oțel care vor completa la Călărași diferența pînă la statutul de țară puternic industrializată al României socialiste.

Canalul de navigație Dunăre — Marea Neagră nu este numai un arc peste timp — readucînd în mod necesar în actualitate imaginea acelor corăbii din mijlocul Dobrogei, ci, în primul rînd, un arc de triumf pe sub care trece în acest moment o nouă generație de constructori.

2. **VEDERE DE PE ECLUZĂ.** Dacă vei dori să scrii despre zona zero a Canalului, care ține, de fapt, cinci kilometri — fiecare cu altă identitate —, vei realiza că toate liniile de forță și interes converg către una dintre cele mai tehnice lucrări de pe teritoriul celor 64 de km : ecluza Cernavodă. Soluție unică în Europa, printre cele mai mari de pe continent, ecluza dinspre Dunăre permite, în dimensionarea sa — 384 m lungime, 88 m lățime, 26 m înălțime, în brațele puternice ale celor 400 000 mc de beton ce se vor turna, permite trecerea în ambele sensuri de navigație a 75 000 000 t deplasament, exprimabile în tone de minereu, balast, mărfuri generale etc., purtate cu cel mai ieftin mijloc de transport cunoscut. Ecluza anului '79 este o transee din care se scot ultimii metrii cubi din cei 5,6 milioane care au trebuit excavați și configurată de arabescuri metalice. Macarale moderne hărnicesc în cele două capete și strălucește lemnul cofrajelor pentru complicatele fundații ale porților și utilajelor care se vor monta.

Iar dacă vei dori să scrii și despre oamenii care însuflețesc lucrarea, nu vei comite nici o greșeală adoptînd calea simplă : vei scrie despre șeful de șantier. Aici, la ecluza Cernavodă, vei întîlni un tînăr de 35 de ani, cu plete și blue-jeans, un inginer cu biografie romantică, acel romantism al timpurilor noastre : șantierist de cînd s-a născut. Numele lui : Mihai Margine.

3. **BIOGRAFIA SA INCLUDE BIOGRAFIA CÎTORVA MARI ȘANTIERE.** Născut în 1944, Mihai Margine era la 5 ani „copilul de trupă" al brigăzilor de tineri voluntari de la Salva-Vișeu. Avea apoi să-și urmeze tatăl, inginerul Petre Margine, constructor al unei perle a căilor ferate române : drumul Ilva Mică — Vatra Dornei cu cele 7 tuneluri și 8 viaducte unul în continuarea celuilalt, însușindu-și nu numai cunoștințele elementare ale școlilor parcurse, ci și cartea reconstrucției țării : calea ferată și drumul Piatra Neamț — Bicaz, drumul Alba Iulia — Deva și multe altele încă. Fiul a continuat peregrinarea tatălui inscriindu-și el acum în biografie șantiere : imediat după facultate a construit cele 8 poduri și cele 16 pasaje ale primei autostrăzi din țară București — Pitești. A construit apoi podurile unui drum din Libia timp de doi ani, iar următorii doi ani a participat la modernizarea celui mai spectaculos drum din România : Transfăgărășanul. A reconstruit podurile din zona calamitată de inundații de pe șoseaua Fetești — Giurgeni, citeva pasaje din centura Bucureștiului, iar din 1978 a preluat stafeta de la minerul Vintilă Anastasescu, care a condus lucrările de excavare, pentru a betona ecluza de la Cernavodă.

4. **SCRISORI NEIMAGINARE.** „Tov. inginer, eu pregătisem lucrarea după felul cum am executat zi de zi. Am refăcut-o cu toată tehnologia și-am scris 10 pagini. Lucrarea am trimis-o prin poștă. Totodată am trimis și lucrarea cu cele 28 de întrebări la care m-ați ajutat să răspund. Tov. inginer nu a putut să-mi explice tehnologia unui drum, nici tov. Păun. Sau nu au vrut să mă ajute". „Marți se va face o prerecepție a lucrărilor pe 1978. Tov. Agopian este mutat de la stația de betonare km. 99 la blocul din Căpățineni si torcretul de la 63. Tov. Păun trebuie să preia de la km. 80 și cele cinci sectoare unde mai sînt de făcut finisări și lucrări. Tov. Agopian mi-a spus că vrea să plece la o stație de sortare la Ionești si nu primește lucrarea din cauză că nu are oameni meseriași pentru bloc. Nu știu cum vom ești la recepție". „....eu aș veni de la 1 octombrie dar în ce condiții. În loc să primesc ceva în plus pic iar în minus. Știți, sporul de vechime se calculează și la pensie și eu de la februarie mai am 7 ani de lucrat consecutiv. Vă rog din tot sufletul rezolvați-mi problema transferului și sînt omul dumneavoastră pînă la pensie". „M-am săturat de munți. Mi-e acru sufletul de ei, o viață de om am lucrat prin munți la I.C.F. și acum la I.D.P. Vreau ceva nou și de mare amploare și numai la Canal sau la T.C.H. pot exista aceste lucrări de mare amploare". „Și acum după ce v-am expus amănunțit necazul meu închei rîndurile mele și vă rog să nu fiți supărat pentru felul cum am expus necazul meu și vă rog rezolvați-mi problema transferului meu și al soției mele căci voi fi la înălțimea străduinței dumneavoastră pentru mine".

Mihai Margine întreține astfel de relații epistolare cu mulți dintre oamenii cu care a lucrat. I se cer sfaturi și răspunsuri la probleme tehnice, i se povestesc cele întîmplate de pe unde a plecat. Iuteș Nicolae, expeditorul uneia din scrisori, este un dulgher care acum și-a atins nivelul maxim al dorințelor sale profesionale : lucrează la o mare lucrare și lucrează cu șeful de șantier pe care el, om cu 7 ani pînă la pensie, l-a crescut de stagiar. Iuteș Nicolae este unul dintre cei 11 oameni pe care Mihai Margine a reușit să-i stringă iar în jurul lui. Și vor mai fi pentru că aceste probleme ale oamenilor săi el le consideră probleme personale și trebuie să te ocupi, nu-i așa ? din cînd în cînd și de treburi personale.

5. **REGIM DE 10 ORE : DE LA 6 LA 20.** Paradoxal, dar Mihai Margine, omul cu atîția prieteni este celibatar, un celibatar care-ți citează din Maurois : „Căsătoria unui bărbat înseamnă moartea unui artist". Celibatar, poate și pentru că șeful de șantier își îndeplinește programul de 10 ore zilnic între orele 6 dimineața și 8 seara. Deocamdată, șeful de șantier muncește în fiecare zi, și apoi de la capăt, adunînd metrii cubi de beton cu tonele de oțel beton, cofrajele metalice cu cele de lemn, și la toate acestea adună și oameni. Nu 200 sau 300, ci unu și cu unu și cu unu... Muncă nespectaculoasă de zi cu zi, dar la sfîrșitul acestei etape Mihai Margine va deveni executantul încă unei lucrări spectaculoase. Și se va odihni. Așteptînd să se ivească ceva și mai spectaculos.

6. **PE APELE NOULUI RÎU SPRE MARE.** Sau de la mare către fluviu pe apele aceluiași riu este o călătorie care, făcută acum pe mal, te întoarce către oameni. Mai tîrziu, cînd oamenii vor pleca, vei putea visa în voie urmărind unda riului și malurile sale din dale de piatră și gazon. Și gîndurile ți se vor întoarce tot către oameni, așa cum ni se întorc cînd ajungem la Victoria, la Vișeu, la Bumbești, la Bicaz. Și ți-i vei imagina tineri și ei sînt tineri, ți-i vei imagina îndrăzneți și ei sînt îndrăzneți, ți-i vei imagina muncind mult, zi de vară pînă-n seară, și ei muncesc de dimineață pînă seara. Pînă atunci trecerile tale ridică nenumărate întrebări nu neapărat despre „cum va arăta ?" — pentru că sînt porțiuni în care vezi si acum cum va fi. Sînt întrebări obișnuite unei lucrări de dimensiunile acesteia, întrebări, constați cu mirare, pe care și le-au pus încă de la început constructorii. Se excavează. Bine, se excavează, dar ce facem cu pămîntul ? 300 de milioane de metri cubi vor fi cărate de Belazuri, de Roman Diesel și alte mașini pentru a acoperi calcarul din zonele neproductive agricol. Se naște așadar, lîngă riu, o cîmpie. 120—125 de milioane metri cubi se vor transporta la mare. Se cîștigă o suprafață de 700 de ha pentru suprafețele portuare. Se naște un port nou. Canalul va despărți un ținut în două. Cum îl va reuni ? 79 de podețe și pasaje vor pune în acord lumea de pe cele două maluri. Și oamenii ? Cum a modificat șantierul existența lor acum am văzut. Dar după ce nu va mai fi șantier ? Apar niște porturi (Cernavodă, Medgidia, Basarabi, Agigea), apar niște meserii noi. Apar șantiere de reparații, va fi nevoie de mecanici, electricieni, dulgheri și așa mai departe. Oamenii șantierului unde stau ? Primii constructori au stat în vagoane de tren încălzite de o locomotivă, acum există locuințe. Și iarăși te întorci către oameni și te oprești alături de ei și-i întrebi, și-ți pare rău că nu poți scrie o carte cu 14 000 de personaje pentru că simți că treci pe lîngă oameni care fiecare în parte ar merita nu un articol, nu un reportaj, ci o viață.

7. **PORTRETE. FELIX SURUGIU** este elev în anul al doilea la liceul de construcții nr. 6 din Rîmnicu Vilcea. Știți care sînt primele lui impresii de pe șantier ? Munca nu i se pare grea, brigada lor lucrînd la realizarea taluzării. Dar nu știți ce înseamnă taluzare ! Se fac niște caroiaje... Nici caroiajele nu știți ce sînt ! Malurile astea vor fi pline de iarbă. Ei bine, ei îngrijesc pămîntul în care vor pune sămînță pe care o vor uda pentru a aoărea iarba. Asta-i una. A doua e că îi este dor de acasă ! O dovedesc nu numai amintirile lui despre orașul natal, o dovedește și un caiet dictando de 300 file în care își notează frînturi de scrisori (să ai 16—17 ani, să fii departe și să mai fii și îndrăgostit — iată, într-adevăr, o dilemă din care nu poți ieși decît cu ajutorul benefic al scrisului !), frînturi de poeme, însemnări despre actori de film, totul într-un amestec de candoare, naivitate și gravitate specifice vîrstei.

Brigada Maramureșului și-a adus de acasă o expoziție intitulată (parcă se putea altfel !). „Maramureș, țară veche / Cu oameni fără pereche". Nu se despart maramureșenii ușor de meleagurile natale și atunci cînd o fac vor să se simtă peste tot ca acasă. Povețele astea i le-au dat lui Gheorghe Pinte (elev, clasa a XI-a, liceul de fizică nr. 1, Baia Mare) părinții : să fie harnic, să se conformeze programului și să-și ajute țara timp de trei luni că acolo trebe să fie de lucru tare mult".

Lectra Haul. Nu, nu este un nume de persoană, deși aici, pe șantier, Lectra Haul reprezintă un personaj. Este cea mai mare mașină a șantierului. Atît de mare încît un Belaz de 40 de tone pare o jucărie pe lîngă ea. Are o greutate de 65 t și o capacitate de încărcare de 120 t. Pentru a se ajunge în cabină se folosește o scară. Colosul (cu o viteză de 65 km/h) este stăpînit de un singur om care declară că toată această fabrică pe roți se supune mîinilor și gîndului omului la fel de ușor ca un... Trabant. El, omul care stăpînește o mașină cu care dacă te-ai întîlni pe șosea te-ai crede tu pe altă lume, este **Constantin Popa**, dobrogean de fel, obișnuit cu șantierul, obișnuit cu oamenii, obișnuit acum și cu acest unicat a cărui roată îl întrece în înălțime.

Iară dacă din goana unui Belaz și din razele unui soare, ce-ți micșorează pleoapele, veți reconstitui imaginea unei siluete feminine la volan să știți că nu este nici iluzie optică, nici semn de oboseală. Victoria Cabău lucrează pe un Belaz de 40 t venită cu soțul ei tot de pe un șantier din Bihor.

Șantierul are puls. Vuietul mașinilor se întretaie cu vocile oamenilor („Hai, colega, mai în față să te încarc", „Măi, Mocanule, să vii să-ți dau cauciuc"). Apare și o stropitoare pentru a mai atenua praful ridicat în urma mașinilor ce se întrec într-un raliu mai îndrăcit decît celebra cursă de la Monte Carlo. Și tot ca la curse mașinile sînt numerotate și astfel îi putem urmări 929 Florian Neagu, 889 Ion Ghiță, 965 Dandeș Nicolae. Sînt tineri, arși de soare și foarte grăbiți. Au puțin timp de vorbe, și pozează frumos, clasic, cu capul scos pe fereastră și o mînă pe volan.

La km. 41—43 găsim **Brigada Mureș**, a grupului școlar de reparații auto nr. 5 din Tîrgu Mureș, iar puțin mai încolo studenții de la Iași.

8. **SEMNE ALE ISTORIEI.** Gestul contemporanilor noștri, constructori ai Canalului, este greu de cuprins. Pentru că acum, în Dobrogea, nu se sapă o fîntînă, ci se caută un riu, operație care în acest pămînt gemînd de istorie (valuri de apărare, cetăți ascunse de vremuri, obiecte de artă, obiecte de uz casnic într-o învălmășeală și suprapuneri de ere) este cu atît mai greu de scris. Momentul '79 al riului cel mai mare al Dobrogei este acela al unui efort uriaș sublimat în gestul de creație. Ținînd cont de rezultat : un trup, o formă tridimensională, vom îndrăzni să denumim această acțiune drept dăltuire a unei uriașe statui. Statuia Canalului Dunăre — Marea Neagră fiind desigur un nume pentru contabili pentru că, la vernisaj, superba creație va trebui să poarte un nume : simplu ca îndrăzneala.

Constantin Stan
Petre Domșa

OMAGIU TOVARĂȘULUI ISTORIE

Aplouat torențial dintr-un cer negru, înjunghiat cu fulgere orbitoare. A plouat, aș spune, ca în anii copilăriei, cînd tunetele din înalturi mă aruncau în brațele mamei, căutîndu-i binefăcătoarea ocrotire. A plouat, după care norii, asemenea unei cortine de plumb, s-au tras încet, departe, în culisele orizontului, lăsînd în urmă un soare de basm.

Mă aflu în grădina din incinta Întreprinderii mecanica din Roman. Pe o bancă. Lîngă mine, un bărbat cu părul cărunt pe care, în gînd, l-am numit **Tovarășul Istorie** : este unul dintre puținii veterani ai uzinei. De aceea, am și ținut, înainte de a părăsi Romanul, să stau olecuță de vorbă cu dumnealui.

Așadar, șed pe bancă alături de el și aerul pe care-l respirăm, după ploaie, miroase a sănătate. Îl cercetez cu coada ochiului : poartă un halat confecționat dintr-un doc albastru. În dreptul inimii — un ecuson : Raul Răducanu.

Îl întreb :

— Deci aici a fost **Arsenalul ?**

— Da, îmi răspunde, arătînd cu capul în direcția unor barăci. Ca romașcan, mata trebuie să fi auzit de **Arsenal.**

Dacă am auzit ? Pentru mine, care în 1931 vedeam viața de la o înălțime de 70 cm, strada Mare, deci și orașul se terminau în pragul gării, iar tot ce se continua dincolo de gară era învăluit nu numai în nori de praf ci și într-un mister de nepătruns. **Arsenalul** era dincolo de gară, iar simpla pronunțare a cuvintului îmi trezea în suflet rezonanțe înfricoșătoare. Se înțelege că n-am îndrăznit nicicînd să-mi aventurez copilăria într-un univers atît de îndepărtat.

— Acum trei ani, ține **Tovarășul Istorie** să-mi precizeze, cu un glas molcom de moldovean sfătos, uzina a sărbătorit 60 de ani de existență. Ei bine, la început, a fost **Arsenalul...**

Dar, la urma-urmei, ce a însemnat în 1916 acest înspăimîntător arsenal militar al Romanului ? Documentele ne oferă un răspuns elocvent : cîteva ateliere construite pe schelete de lemn, cu pereți de pămînt, acoperite cu dranițe. Mai însemna 5 strunguri mici, paralele, 2 freze, un strung pentru lemn, 3 polizoare, 3 vetre cu 2 guri de foc, o nicovală, un

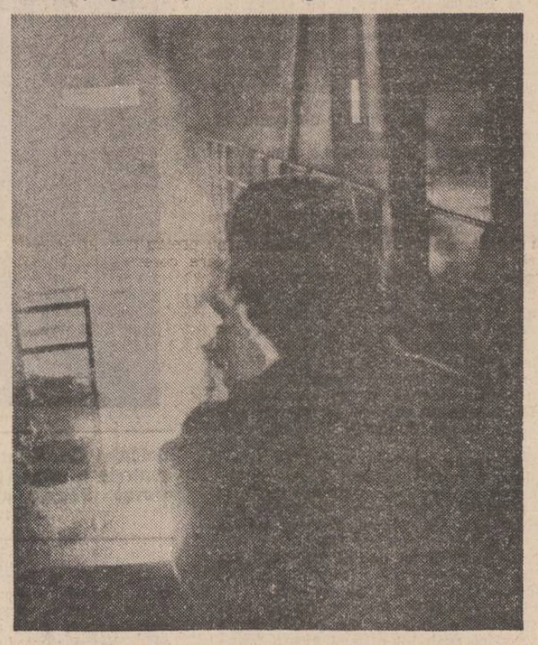

dinam cu două electromotoare de 10 și 15 kW. Zece ani mai tîrziu, la Arsenal, cu greu își găseau de lucru 86 meseriași, 12 ucenici și 32 muncitori necalificați.

Zîmbești ? observă **Tovarășul Istorie,** oarecum mirat.

Da, într-adevăr, am zîmbit. Mă gîndisem la spaimele copilăriei și, prin asociere, la realitatea prezentului : pe locul unde, cîndva, 3 vetre cu două guri de foc răsuflau anevoie înroșind fierul, se înalță astăzi una dintre cele mai mari și mai moderne întreprinderi mecanice din țară. Îl privesc cu duioșie pe acest bărbat de a cărui vîrstă, de fapt, nu mă despart nici măcar patru ani. Totuși, în preajma lui, mă simt aidoma unui nepot.

— Îmi place să vă ascult ! îi mărturisesc.

— Aș vrea să-ți împărtășesc ceva... ceva intim. Tovarășul Raul Răducanu mă cercetează întrebător, dornic parcă să descopere dacă am să-i înțeleg sau nu pornirea.

Devin dintr-o dată adult și interlocutorul meu simte acest lucru. Îmi spune :

— Pînă acum cîțiva ani, oamenii uzinei, 2 000 cîți erau ei acolo, mă cunoșteau. Nu mă laud, și eu îi cunoșteam. Imi născocisera și o poreclă : „Filozoful". Să nu crezi că în deridere. Mă socoteau ca un muncitor cu experiență și veneau să-mi ceară tot soiul de sfaturi... **Tovarășul Istorie** suspină scurt, stăpînit, lăsînd totuși să-i scape o undă de tristețe. Acum, sînt mulți, nu mai izbutesc să-i cunosc. Tineri, foarte mulți tineri...

Tristețea omului de lîngă mine o găsesc frumoasă, profund umană. Cînd Raul Răducanu s-a angajat la **Arsenal** ca ucenic, memora ușor numele muncitorilor. Ani în șir a pășit, alături de tovarășii săi, într-un ritm din ce în ce mai alert, a contribuit la înălțarea întreprinderii, la faima sa și iată că, brusc, după un marș neîntrerupt de 45 de ani, simte că nu mai poate să cuprindă, ca altădată, totul. I.M.R.-ul numără în prezent peste 5 000 de muncitori, iar produsele sale, de la uneltele de prelucrare a lemnului și pînă la strungurile carusel cu comandă numerică sînt exportate în 55 de state, în Albania și Guyana, ca și în Statele Unite și Uniunea Sovietică. Iar media de vîrstă a celor de la I.M.R., așa cum o demonstrează statisticile, este cu puțin mai mare de 26 ani. Ca să-mi scot interlocutorul din mutenia în care căzuse, îl întreb :

— Care a fost cel mai greu moment din viața muncitorilor de la I.M.R. ?

— Fără îndoială, anul 1947... Foametea, seceta, inflația, iar de partea cealaltă a baricadei, noi, comuniștii din Roman, cu planurile noastre de viitor. Știi care au fost primele noastre produse cu care am ieșit la drumul mare ? Batozele, preluate, pe urmă, de „Semănătoarea" din București. Proiectate de noi, meșterii întreprinderii, făurite și montate tot de noi. Ingineri ? Unul singur aveam pe vremea aceea... O carte, dom'le, s-ar putea scrie...

Tovarășul Istorie tace. Tac și eu deși, în gînd, îi povestesc ce am văzut în documentarea mea prin secțiile uzinei.

...Am intrat în noua Secție de prelucrare mașini grele, iar acolo, în ciuda unor uriașe mașini în funcțiune, dăinuia o liniște neobișnuită pentru o uzină. Deodată, privirea mi-a fost atrasă de o imagine neobișnuită pentru mine : un tînăr subțire, față în față cu un mastodont, cu un imens complex metalic. M-am apropiat curios. O mașină de frezat orizontal, înaltă de vreo 4 metri, fabricată în România, supunea încet și sigur un bloc de fontă pe care o mină scrisese cu vopsea : seria I. Lîngă acest „munte" din metal, tînărul în salopetă, care urmărea cu răbdare „dialogul" automat dintre mașina de frezat și blocul de fontă, îmi părea un pigmeu. I-am pus clasicele întrebări ale reporterului : „Cum te cheamă ? Cîți ani ai ? De unde ești de fel ?". „Mă cheamă Ion Clopoțel, mi-a răspuns el, am 28 de ani și sînt din satul Hălăucești". 28 de ani ! Cînd te gîndești că acestui tînăr, cîndva tractorist, care a avut bărbăția necesară, în urma unui accident, să se recalifice, întreprinderea i-a încredințat parametrii unei gospodării evaluată la peste zece milioane de lei. Am urmărit tulburat raportul dintre tînărul din Hălăucești și uriașele sale unelte de muncă : mișcările sale vădeau o siguranță și o liniște lăuntrică uluitoare. Și astfel, blocul de fontă se metamorfoza de la un minut la altul devenind piesa nr. 1, numită montor, adică baza celui mai mare strung carusel ce s-a construit vreodată în România...

Tovarășul Istorie tușește stingher, îmi dă astfel de înțeles că mai este și el acolo... Îl întreb :

— Aveți copii ? Soția dv. cu ce se ocupă ?

E rîndul meu să-i surprind pe chipu-i umbrit de melancolie un zîmbet... unul hîtru, vezi, dragă doamne, cunoaște tehnica „tragerii de limbă" a reporterului.

— Am doi copii... o fată și un băiat, sînt mari, amîndoi meseriași. Pe soția mea am cunoscut-o aici, la Arsenal, în 1945, cînd m-am întors de pe front, căci am făcut și războiul. L-am terminat în Cehoslovacia, la Banská Bystrica. Femeia lucra la presă... presatoare, iar eu eram lăcătuș. Zi de zi, preț de 35 de ani, am tot mers împreună la întreprindere. Acum vin singurel și plec singurel. Ea s-a pensionat, la anu îmi vine și mie rîndul... Ce să-i faci, asta-i viața !

S-a înstăpînit la I.M.R. o tradiție muncitorească, bună, sănătoasă, am văzut-o, cum s-ar zice, cu ochii mei. Poate inaugurată de soții Răducanu. Și iată-mă din nou, povestindu-i în gînd, ceea ce acest om cu părul cărunt va citi, probabil, mîine în coloanele unui ziar...

...Îl știi pe Doboș Vasile, lăcătușul din Secția a 7-a montaj, cel din echipa lui Maftei Gheorghiță ? am început eu. **Dar pe soția lui, Maria ? Ei bine, eu i-am cunoscut. Maria, pînă a se fi angajat la I.M.R., a fost învățătoare. Deși e de prin părțile Romanului, destinul a purtat-o prin alte ținuturi ale țării... În cele din urmă s-a întors pe plaiurile natale, cu gîndul de a dobîndi o profesiune care s-o facă mai sigură pe puterile sale. S-a angajat la uzină și a fost primită în echipa lui Maftei Gheorghiță. Acolo, 21 de bărbați... 21 de lăcătuși, iar ea, singura femeie din echipă. Nu s-a lăsat, a învățat lăcătușeria. Cu prilejul ăsta, l-a cunoscut și pe Doboș, unul dintre puținii celibatari ai echipei. Și iată, așa s-au descoperit reciproc și s-au căsătorit. Știți, tovarășe Răducanu, m-am apropiat de ea — tocmai stanța niște mandrine, în timp ce soțul ei, ceva mai încolo, se ocupa cu niște guinduri — și am întrebat-o : „De ce l-ai ales tocmai pe Doboș ?" Femeia a izbucnit în ris și ce credeți că mi-a răspuns ? „În nici un caz pentru că este secretarul U.T.C. pe secție ! Adevărul e că dintre cei necăsătoriți, pe el l-am socotit cel mai cuminte !". S-au căsătorit, iar naș le-a fost chiar șeful echipei. În fiecare dimineață, Maria și Vasile Doboș vin împreună la uzină, pontează împreună, muncesc în aceeași echipă. Și tot împreună, după lăsarea lucrului, pornesc spre casă. Ce ziceți, Tovarășe Istorie, de povestea asta, nu-i așa că vi se pare cunoscută ?...**

Deodată, de parcă mi-ar fi auzit gîndurile, tov. Raul Răducanu se înveselește brusc și-mi propune :

— Hai să-ți spun una bună. În '47, eram vreo 300 de muncitori. Flămînzi, îmbrăcați ca vai de noi. În condițiile astea, înțelegi ce însemna pentru un muncitor să primească cadou un combinezon nou-nouț. Ei bine, sindicatul ne-a acordat un premiu — 3 combinezoane. Cum să le împarți ? Cum să-i mulțumești pe toți ? Ne-am adunat într-un **meting.** Și atunci mi-a fost dat să „aud" cea mai scurtă cuvîntare din viața mea. A urcat la tribună un muncitor, n-a scos o vorbă, în schimb a arătat adunării, ca un manechin, zdrențele care curgeau de pe el. Iar oamenii au înțeles că „vorbitorul" era poate cel mai zdrențăros dintre noi... Atunci unul dintre premiați i-a cedat combinezonul.

Tovarășul Istorie rîde sfătos, s-a despărțit de mult de trecut, dar mai rîde de el și acum. Mișcat, prind și eu să-i relatez, firește, în gînd, o întîmplare :

Am văzut, trecînd dintr-o secție în alta, multe salopete, halate, măști de protecție. Însă la Secția de prelucrare mașini ușoare m-am oprit să stau de vorbă cu UN HALAT și O SALOPETĂ. HALATUL ALBASTRU îl purta o tînără scundă, subțirică, ca o copilă — Aglaia Raicu. Am întrebat-o așa cum ai întreba un copil : „Ce cauți d-ta aici ?". Mi-a răspuns fără să șovăie : „Am terminat liceul industrial, iar acum îmi desăvîrșesc calificarea". „Ia-te uite ! Nu cumva cîștigi și bani !". „Cîștig 1 600 lei !". „Și, mă rog frumos, cine te califică ?". „El, Călin... !". EL, purătorul salopetei, are 23 de ani și lucrează simultan la patru mașini de rectificat, căci flăcăul are o calificare de aur : rectificator universal. Patru mașini moderne, încredințate unui gospodar modern. Călin Vasile este doar cu cîțiva ani, greu de observat, mai mare decît „ucenica" lui. „Cum te impaci cu Aglaia Raicu ?" am vrut eu să aflu. „Foarte bine, m-a liniștit el pe dată. Ea a terminat liceul industrial. Eu școala profesională. Ea deține o tonă de teorie, eu un kilogram de practică... Avem ce învăța unul de la altul...".

Bărbat cu armata făcută, comunist, rectificator universal, stăpîn pe patru mașini ce valorează mai mult de zece milioane lei, Vasile Călin mi s-a părut a fi un demn urmaș al veteranilor care predau, rînd pe rînd, ștafeta temerității revoluționare.

Așa dintr-o dată, ca la o frumoasă aducere aminte, tovarășul Raul Răducanu îmi spune :

— Eu am urmat cursurile Școlii de arte și meserii. Dintre maiștrii mei mai trăiește astăzi doar unul... Marin Ghima. Cînd îl întîlnesc, îmi scot respectuos pălăria și mă plec în fața lui.

Tace. S-a îngîndurat, iar. După un timp se ridică anevoie de pe bancă. Îl urmez. Ne îndreptăm spre Cabinetul tehnic al cărui șef este de mai multă vreme tehnicianul Raul Răducanu. A încărunțit **Tovarășul Istorie,** pasul i-a devenit mai greoi, dar se poate mîndri că nici o clipă n-a rămas în urmă cu progresul tehnic și științific. De-a lungul ultimelor cincinale a fost autorul a 16 invenții și inovații. Motiv în plus, fără îndoială, de a se gîndi cu evlavie la primul său maistru care l-a învățat că meseria trebuie înțeleasă ca o artă.

— Aveți multă treabă la Cabinetul tehnic ? mă interesez,

— Nu-i ușor. De prejudecăți omu nu scapă cu una, cu două. În cele din urmă noul învinge și victoria asta îți furnizează mari satisfacții. Acum, de pildă, aplicăm la turnătorie o inovație realizată de un colectiv condus de maistrul Velician Anton și care ne aduce economii în valoare de 18 milioane lei. Mă pensionez eu, dar pe la uzină tot o să mai trec.

Ne despărțim ca doi romașcani care, în ziua următoare, se vor întîlni, cu siguranță, din nou în același loc. Mă plec în fața **Tovarășului Istorie** așa cum el se pleacă în fața maistrului Ghima. Rămîn singur. În fața mea — clădirile I.M.R.-ului. Undeva, în spate, Grădina mare — codrul copilăriei mele, iar dincolo de ea orașul. Revăd flăcările și fumul turnătoriei, apoi secțiile luminoase ale întreprinderii. Într-una din ele, o echipă complexă formată din ingineri, maiștri, muncitori, se pregătește să predea economiei naționale, în cinstea Marii Aniversări, încă un strung carusel cu comandă numerică, cea mai recentă și mai de seamă realizare a I.M.R.-ului. O nouă generație de strunguri romașcană. Și nu s-ar fi putut ajunge la ea dacă generații de muncitori, conduse de comuniști, n-ar fi urmărit cu fermitate revoluționară un crez, cel înscris în Programul P.C.R.

Da, Romanul și... restul lumii ! Am auzit deseori, în preajma mea, vorbindu-se germana, engleza, rusa, japoneza... În aceste momente, mă surprindeam întrebîndu-mă : „Oare sînt la Roman, în tîrgușorul meu natal ? Și de fiecare dată mi-au răspuns afirmativ dangătele clopotului lui Ștefan cel Mare din Turnul Episcopiei.

Haralamb Zincă

ȚARA LA TIMPUL VIITOR

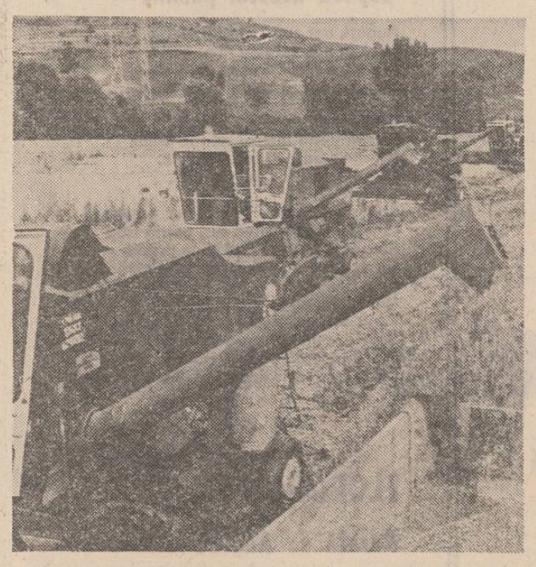

METAFORA DINTRE CÎMP ȘI INDUSTRIE

În Cîmpia Băilestilor pămîntul e greu, istoria în schimb pare diafană. Zeci de kilometri la stînga, zeci de kilometri la dreapta — pămînt și iar pămînt. Pămînt neted, pămînt nesfîrșit, pămînt negru ca țițeiul înspre nord, amestecat cu nisip în sud, pămînt drept și nemincinos, în felul lui, prin această netezime, pămînt drept ca palma unei zeițe. Dunărea veșnic copilă, doar ea nu e pămînt. Aici tot omul vede același orizont, cum zicea Iulică Virban, pe care l-am întîlnit în cîmp într-o dimineață de martie a acestui an. Pămîntul nu mișcă, grîul și porumbul nu i se leagănă pe cîmp, doar peste frunțile oamenilor se scurg amețitor nouri, imperceptibil, în virtutea unei nedezmințite fatalități naturale. În cîmp, unde liniștea e ca miezul de chihlimbar, oamenii sînt puțini, mașinile par gîngănii blestemate să scurme, să întoarcă, să mărunțească pămîntul. Mă aflu în cîmp, orășelul e în îndepărtare, și nu e decît o adunare de arbori cruzi dintre care zvicnesc profetic cîteva brațe de macarale. Casele nu se văd. De aici, istoria e de neperceput, aici e un singur timp, al nourilor care e și timpul semințelor descîntate în brazdă de chemările soarelui. Aici e pămîntul cu orizontul, aici oamenii sînt rari și se mișcă și ei după poruncile pămîntului și ale soarelui. Dincolo e așezarea în care sînt case cu oameni în ele, alte rosturi — dar de aici nu se zăresc casele. Pămîntul acesta care tace a scris istoria așezării din zare. Pămîntul nu s-a mișcat nici la dreapta, nici la stînga, dar oamenii au trăit deasupra lui și s-au mișcat în numele lui.

MARTIE 1979. Un om cu două inimi, desigur că ar stîrni oarecare curiozitate în rîndul semenilor lui. Orășel cu două inimi, cea a pămîntului și cea a industriei, Băileștiul nu miră pe nimeni în acest sens. O competiție tacită și de viitor pare a se fi instăpînit între cei cu muncile cîmpului, din ce în ce mai puțini, și cei din industrie, mult mai mulți și din ce în ce mai mult. Mă aflu în sediul C.A.P.-ului față în față, la ora 6 dimineața, cu Jean Vițălaru, președintele obștei.

E un bărbat încă tînăr, deși părul alb mărturisește prematur anotimpuri de înțelepciune. Împreună cu inginerul-șef și contabilul a stabilit deja planul de lucru al zilei. La ora 5,00, în zori, ca de obicei, trecuseră pe la fermele zootehnice. Acum vor pleca pe cîmp la semănături. Îl întreb, malițios, ce caută în stradă cîteva tractoare, cînd ar trebui să se afle pe cîmp. Sînt ajutoare din partea consiliului agroindustrial, îmi spune, sînt în drum spre cîmp. Îmi vorbește calm, parcă îndatoritor. Atîtea mii de hectare cu porumb, atîtea de sfeclă, legume etc. La porumb am putea să dăm mai mult, la sfeclă producția e chiar înfloritoare în ultimii ani. Pentru grîu i-ar trebui o subsfanță fitotehnică, dar fondurile valutare ale ministerului sînt planificate deja, pe anul în curs. Discutăm despre concurența industriei care răvește de la an la an forța de muncă. Nu clamează, problema se pune în organizarea absolut științifică a producției. Acum 3—4 ani lucrau pămîntul 2 000 de oameni, acum sînt 900. Iar producția a sporit. Dar sînt mai multe tractoare, mașini și trebuie să fie și mai multe, și mai diversificate. Altfel, nu se poate. Plecăm cu mașina pe cîmp. Punctele de lucru se schimbă de la zi la zi, de la ceas la ceas. Semănători trase de tractoare vîslesc egal între orizonturi. Pentru tractoriști, ziua lumină a început de trei ceasuri. Mă întreb de ce operatorii

noștri de televiziune nu se urcă cu aparatele de filmat în cabina acestor oameni, ale căror fețe sînt de neuitat.

A DOUA INIMĂ. Simbolic, și nu ostentativ, industria s-a așezat aici drept în cîmp, la cîteva sute de metri în afara așezării. Gara a rămas la mijloc, între oraș și industrie. Bariera de cale ferată marchează nu o despărțire, ci o cale de comunicație între două regnuri ale economiei. În plin cîmp, față în față cu uriașele silozuri ale agriculturii, industria aduce alte ritmuri de muncă și viață. Cele două mari întreprinderi, cea de Celule Electrice și cea de Piese Turnate, se află în cîmp și dau altfel de roade. La întreprinderea de piese turnate nu se folosește pămîntul ogoarelor. Inginerul Cîntar tine să-mi spună totuși că în pămîntul de formare nu poate crește grîul. Nici flori ? îl întreb. Nici flori. Aici pămîntului i se vorbește altă limbă și el răspunde în alte coduri. De fapt, oamenii atelierului inginerului Cîntar pregătesc și elaborează fonta în rețete de „farmacie": la o oală de 200 kg de fontă se adaugă 20 gr. ferobor, 60 gr. bismut metalic, 140 gr. ferosiliciu, 20 gr. aluminiu metalic. Poftă bună, pămîntule tare! Tot de la inginerul Cîntar aflu că prin tratamentul termic, fonta „se face băiat destept", adică își îmbunătățește calitățile mecanice, și de exploatare. Aici, în imperiul fontei clocotinde, inginerul și oamenii lui nu pot să dea rebuturi : pentru că ei nu preiau metalul roșu fără probe de laborator prealabile care corectează ritmic procesul de producție.

Maistrul Palioca Marcel are 36 de ani, ochi albaștri și pare de 23—24 de ani. Vorbește șoptit, așezat, poate pentru că e din Timișoara, poate pentru că a mai lucrat în turnătorii la Aiud, Timișoara, Alba Iulia, poate pentru că are în sînge legea turnătoriei, aceea de a evita rebuturile, „adică să ai amestec de formare impecabil, liant nemuritor, compoziția metalului roșu îmbatabilă la analizele chimice cele mai drastice".

Despre el toată suflarea fabricii spune că e „un maistru aproape genial" și el crede doar că sculptează miezuri fără să le atingă o clipă cu mîna. Amza Virgil e băileștean și e muncitor de vreo 7 ani, pînă la 53 de ani a lucrat în zootehnie, aici întărește pămîntul formativ cu un tub de oxigen, acasă are o grădină de zarzavat, crini, bujori, micșunele, trandafiri altoiți, gladiole, lalele și 100 de butuci de viță de vie, bineînțeles zaibăr. A făcut 5 ani de război, din '41 pînă în '45, are două răni care nu se văd, îmi jură că nu i-a fost frică atunci cînd a fost pe linia întîi pentru că era călare pe calul lui de-acasă. La 23 August 1944 se afla la Castelul Stinca Roznovului și bănuia că o să întoarcă armele pentru că le vorbise despre așa ceva căpitanul Rădulescu Emil, comandantul grupului de cercetare, despre care acum nu mai știe nimic. Turnătoria are hale uriașe cît un stadion, sună de pauză, oamenii se îndreaptă spre cantină, alții mănîncă pe ștergare cu flori puse peste pămîntul care nu rodește flori.

DESPRE UN DIRECTOR CARE GÎNDEȘTE PAREMIOLOGIC ȘI O BARIERĂ COMPLICE. Directorul Ionică Gheorghe are 35 de ani, a fost cel mai tînăr director din centrală acum un an și jumătate cînd a fost numit, acum nu mai știe precis dacă e tot cel mai tînăr și pentru că e din cîmpie, de lîngă Jiul Doljului, din Grindeni, vede viața ca pe o cîmpie verde peste care trebuie să alergi cu „eficiență". Crede că pot să traduc cuvîntul director cum vreau, dar el îl simte ca pe o noțiune foarte fermă și responsabilă, acea responsabilitate pentru toți, pentru că nu mai ești opera doar a timpului tău, ci al tuturor. Altfel, cuvîntul „director" i se pare o expresie foarte dură. Dacă n-ar fi crezut că meseria de metalurg e aparte, nu s-ar fi făcut metalurg. E o meserie mai frumoasă decît altele, pentru că are în ea ineditul, orizontul de gîndire și cercetare fără margini. Pentru că, lucrînd metalul la incandescență, nu te poți apropia de el decît cu mintea și mai puțin cu aparatele și lucrînd cu mintea e oricînd loc pentru continuitate, descoperire, depășire. Are o carte de vizită în județul Dolj, ca metalurg, dar și una efectivă, o bucățică de hîrtie, de fapt, două : cea a familiei nu conține cuvîntul director, cea a întreprinderii are nevoie de cuvîntul ăsta. Crede că e bine că e tînăr ca director pentru că l-a obligat la cîștiguri profesionale. Crede că literatura e o parte din materializarea ființei umane, ultima carte care a trebuit să-i placă a fost însă „Cum să te hrănești ca să nu devii cardiac notoriu" sau cam așa ceva. Directorul Ionică Gheorghe mai e obligat să primească în audiență cîte un inginer cu cerere de transfer, ceea ce-l înnegurează vădit, dar tot el adaugă că nu poate să nu existe contradicție într-un amplu proces de producție. Întreprinderea se află în afara vetrei urbane, dar el știe că ea va trebui „să barboteze întreaga viață a orașului", pentru că „aici se lucrează la temperaturi înalte". Biografia lui s-a scris din aproape în aproape ; școală profesională, liceu seral ,facultate, uzină și iar uzină și crede că societatea i-a dat mai mult decît i-a dat el pînă la ora aceasta. Dacă ar avea ceva timp liber ar fi și el curios să știe ce ar face cu el ; rar și cu o plăcere dureroasă revine în pădurea copilăriei de lîngă apa Jiului, pădure pe care a bătut-o cu piciorul gol mărimea 33. Discutăm despre problemele celor 1 000 de oameni ai uzinei, despre „biroul" lui migrator din secție în secție și-mi spune această propoziție care mi se pare de neuitat : „Deschiderea ușilor la timp e un lucru de importanță capitală în crearea unei moralități colective" : pentru el, Întreprinderea „7 Noiembrie" din Craiova care l-a crescut — supranumită și „fabrica de cadre de conducere" — a fost realmente o familie care primea aerul curat și oamenii cu ușile larg deschise. Inginerii întreprinderii sale sînt toți stagiari, cu excepția directorului, și a inginerului-șef care are 30 de ani. Dar nu crede că e cazul ca inginerii să se teamă de meseria muncitorilor, de experiența lor detaliată într-o problemă. Media de virstă a colectivului turnătoriei e de 27 de ani, viitorul face parte, implacabil, din prezent, așa că „n-avem încotro, trebuie să gîndim alergînd". Și cred că are dreptate pentru că în 1970 producția globală a industriei era de 4 100 ori mai mare decît cea a anului 1955, iar în 1980... Dar să ne vedem sănătoși atunci. În perimetrul celor cîteva zeci de hectare de industrie, trecutul pare uitat brutal, sau dat la o parte ; e o iluzie doar, pentru că în coapsa uzinei fără gard, în cîmp, s-a aruncat sămînță de grîu. În schimb, spre viitor se aruncă odgoane de nervi și speranță, punți aproape materiale, întinse ca o sălbăticie care stă bine pionierului, așa cum trebuie să fi făcut emigrantul european în Far-Westul cutremurat de copita bizonului. Mă îndrept spre orășelul liniștit, las în posibile, las în urmă oamenii pentru care secunda are ceva din zbaterea unui colibri diamantin, neoprit. De la barieră sunet, bariera spre oraș e ridicată. Între urbe și industrie urmă zgomotul metalului obligat să țină în diapazoane îmblînzește o dată turnătoria, de aici nu se aude nici un bariera e acum metafora unei complicități.

Patrel Berceanu

Efigii

I

În August țara-i cu un dor mai naltă,
În August se aud cum trec eroii
Purtînd pe umeri fulguri de lumină
Să nu-i învingă tulnicele ploii.

În August țara prin părinți respiră,
Prin carnea lor cea preschimbată-n lut
Să nu mai poată fi strivită roua
De cei ce încă ghearele-și ascut.

În August țara-i freamăt de izvoare
Și piine aburind pe limpezi vetre
Și mai presus, e-o-adîncă-nfiorare
Cînd clocotește sîngele în pietre.

II

Poate nu-n arme v-ați tot pus speranța
Ci-n dragostea pentru acest pămînt
Spuzit de stele, descîntat de grîne,
Trecut prin palma voastră, fremătînd...

Poate nu-n arme v-ați tot pus speranța
Ci-n dragostea pentru această țară,
De-aceea visul vostru nu s-a frînt —
Ne este astăzi cumpănă solară.

III

Vă știm lingă țărînă, ninși de aștri,
Cu chipul adîncit în veșnicii,
Veghind mereu ca Marea și Carpații
Să se-oglindească pînă în tării.

Vă este dor, știm bine, de văzduhul
Ce-l respirăm, de iarbă și cuvînt,
De-aceea vă cinstim în orice clipă,
Cu inima pămîntul sărutînd.

Vă știm ziditi în aer și-n miresme,
În frunze și-n corole de lumini,
Veghind mereu ca Marea și Carpații
Să-și aibă-aici eterne rădăcini.

Florea Burtan

ILUSTRATĂ CU FLORI DE MUNTE

Acest iulie reversibil mi-a grăbit plecarea pentru a doua oară în vara asta spre plute și minerit, pe firul tradiției, acolo unde totul începe și sfîrșește cu aerul tare de pădure, cu pădurea însăși, cu primejdia de altă dată de-a intra în scorbura unei mine sau de a tăia vreun buștean înhămat la vreun cal, nu o dată strivit de căderea copacului. Cu ani în urmă, văzusem plutele pe Bistrița, încrengătură de bușteni, îngemănați unul cu altul, strînși în chingi, cu plutașii opintindu-se să ducă, să mai ducă încă, pe nahlapii apelor, bogăția pădurilor de pe munții Suhardului, Bistriței și Stinișoarei.

La Vatra Dornei, seara, stau și privesc spre vîrful munților, dorindu-mi ca ceața să se ridice, ca a doua zi, senin fiind, să-mi pot continua urcușul pe firul apei, spre Călimani.

Am ajuns aici conștientizînd efortul uriaș depus de constructori, mineri, de cadrele de conducere, la punerea în funcțiune a unei importante investiții de pe platforma minieră din Călimani, în ceasul în care la această lucrare de mare amploare colaborau cu toții, ignorînd de multe ori condițiile atmosferice din această parte a țării. Am urcat serpentinele cu mașina înregistrată sub numărul 21—SV—1076 a șoferului Adrian Șcheul, care îmi povestea cum, cu vreo douăzeci și mai bine de ani în urmă, se cobora din munții Călimani minereu în desagi, pe cai sau măgari, oamenii locuind într-o singură baracă, înconjurată de frigul munților și prigoana vîntului. Aveam să ajungem și să stăm față în față cu Negoiul Românesc, un munte care va fi mutat din loc, prin descoperire, oamenii grăbindu-se de zile și nopți — cine le mai știe numele? — în căutarea sulfului. Era o zi de duminică, la un ceas cînd toți se odihneau în căminul din apropierea Negoiului, sau erau plecați spre căminele culturale din Neagra Șarului, Șarul Dornei sau Sărișor, sau îmbiați de afine, porneau în căutarea lor cu hreabănul.

Împreună cu primarul comunei Neagra Șarului, Codoreanu Onisie, parcurgem kilometri la acest ceas de odihnă sau de petrecere a timpului liber al celor de pe șantier, cu gîndul la ziua cînd industria chimică va primi o nouă cantitate de sulf, cînd sulful va cobori pe benzi direct în containere spre stația de preparare. Și chiar dacă la întrebarea mea : cît costă un munte ? oamenii nu mi-au putut răspunde exact, am înțeles că Negoiul Românesc are destule posibilități ca economia țării să fie asigurată de noi și noi resurse. Pentru cele aproape nouă luni pînă la punerea în funcțiune a importantei investiții din Călimani — Negoiul Românesc și în perspectivă muntele vecin Pietricelul — a început numărătoarea inversă. Ceea ce ar echivala cu timpul trebuitor nașterii unui om. Am aflat despre mîndria oamenilor de-a lucra la acest obiectiv pe mașinile Belazuri de 40—27 tone, de forța de muncă tinără, de cei patru sute de utecîști entuziaști și destoinici care dau marea bătălie cu muntele pentru obținerea unei bogății inestimabile pentru chimia românească. Negoiul Românesc avea întors spre noi trupul său de stîncă, cu cele douăsprezece trepte de la cota zero pînă la cota 1902 metri, reflectînd apele roșiatice ale sulfului venind spre lumină. În dimineața aceea de odihnă, forezele, excavatoarele, mașinile de haldat și buldozerele tăceau. Spre secțiile : mină, auto și electromecanică aveau să se îndrepte doar pașii celor care le asigurau securitatea. Pentru haldarea și decopertarea Negoiului Românesc — ne spune primarul din Neagra Șarului — s-au cheltuit două miliarde de lei. După estimarea beneficiarilor, și a conducerii exploatării, se preconizează ca în martie 1980 să fie dat în exploatare sulful și trimis la beneficiar. Sterilul se haldează și se depozitează, iar sulful va fi preparat. Pe platforma minieră Călimani lucrează și locuiesc aproape trei mii de oameni, cărora li se asigură condiții optime de muncă și viață. Mi se creionează fugar profilul unui primar foarte tînăr, absolvent al școlii profesionale de industrie a lemnului din Vatra Dornei, absolvent al Academiei „Ștefan Gheorghiu", secretar adjunct la I.C.S. mixt Vatra Dornei. Îmi vorbește despre comuna Neagra Șarului, cu planul depășit la toți indicatorii, despre cele șase sate care tind spre urbanizare, cu peste 4 500 de locuitori, despre condițiile create pentru muncitorii din Călimani, despre probleme edilitar-gospodărești, despre munca de educație care se realizează prin discuții permanente cu oamenii, primarul deplasîndu-se în cele șase sate ori de cîte ori este solicitat, de două-trei ori în Călimani, despre adunările și munca de partid. Oamenii — îmi spune Onisie Codoreanu — doresc să ajungă la darea în exploatare a sulfului și să-și vadă realizat visul cu ochii, ambiționînd în un gînd numai al lor, care se va concretiza într-o zi aici, la cota 1900.

În holul clădirii cu inițialele „E. M. Călimani", două aviziere care ne-au reținut atenția. Unul cu fruntașii exploatării miniere, printre care Păstinaru Dorel, Păstinaru Gheorghe, Rusu Petre și Grigoraș Petru — și un apel la descoperirea și valorificarea aptitudinilor deosebite, legate de creația științifică și tehnică adresat tuturor specialiștilor din unitate, de a cultiva pasiunea pentru activitatea de inventii și inovații, apel semnat de responsabilul de inventii și inovații, ing. Moroșan Livia și ing. șef dezvoltare Carausu Gheorghe. Sîntem siguri că apelul nu va rămîne fără răspuns.

La întoarcerea pe serpentine, drumul avea să treacă prin soare, pe lîngă pilcuri de brazi, îndrăznet aruncați spre înălțimi. Cîțiva, totuși, fuseseră doborîți cu cîteva zile în urmă de o furtună năpraznică, venită pe neașteptate sus, pe culmile cele mai înalte. Uitîndu-mă spre ei și văzîndu-i smulși din rădăcini, primarul mi-a surprins gîndul, spunîndu-mi : „Oamenii, niciodată !".

Areta Șandru

LUNGA VARĂ FERICITĂ A UNOR TINERI CONSTRUCTORI

Întotdeauna i-am invidiat pe oamenii care privesc lumea de la înălțime. Au perspectivă. Au detașare, într-un cuvînt, au forța să suporte panoramele. Nu oricine le suportă. Nu oricine le savurează. Nu oricine înțelege pentru ce ochiul uman e astfel alcătuit încît, printr-un antrenament sîrguincios, să poată suporta panoramele. Este ceva de excepție. Este ceva atît de impresionant. Așa se face că am dorit dintotdeauna să mă verific, să suport înălțimile. Să ador înălțimile. Să tremur, să icnesc, să risc — dar să nu cedez. Pentru că înălțimile micșorează trufia. Pentru că ele mișcorează distanța dintre eu și mine. Pentru că înălțimile pot reprezenta un ideal. De aceea doresc acum să prezint altora si, totodată, să-mi reprezint, pe unii dintre aceia care, **zilnic**, trăiesc la înălțime. Adică — visează, lucrează, au gînduri, au sentimente, fac reproșuri și primesc observații, au nevoi și inspiră numai și numai de la înălțime. De aceea m-am pregătit să-i întreb. M-am pregătit să-i descos : ce vor ei ? ce fac ei **acolo** ? de ce fac asta și nu altceva ? ce griji și bucurii au ?...

Desigur întrebările pot fi multe, însă întrebările nu rezolvă totul, ele așteaptă răspunsuri, ele pretind să fie umplute tocmai înălțimile. Tocmai golurile, spațiul — timpul iscodirii omenești. Și ce răspund doi dintre tinerii care lucrează, care iubesc, care trăiesc, așadar, la înălțime ? Cum își laudă acestia opțiunea, respectiv destinul ? Și, la urma urmelor, de ce și le laudă ? În subtext, înainte de a le lansa întrebările, mintea mi-a fost cotropită de amintirea acelor mineri cunoscuți cîndva în Maramureș. Și aceia lucrau într-o ambianță de excepție. Și aceia priveau lumea altfel. Și aceia aveau să-mi reveleze un univers **al lor**. Particular. Dar particular înseamnă puțin, înseamnă uneori nimic. Sau înseamnă totul. Ce e particular la tinerii Damian Gheorghe și Olteanu Ion ? La ei, da, ei care de la șapte dimineața și pînă aproape de șapte seara lucrează pe macarale într-unul din cartierele bucureștene ? Ce este ciudat la ei ? Ce este atît de normal la ei ? Ce i-a determinat să urce **acolo** ? Ce i-a determinat să nu mai coboare de-acolo decît atunci cînd... ? Poate că am să aflu. Poate am să-i provoc să-mi mărturisească de ce cum și ce. Apoi, un pic de pudoare : în definitiv, de ce să suporte ei întrebările mele ? De ce să suporte în general întrebări ? Numai întrebări li se pot pune acestor oameni ?... M-am apropiat, deci, cu teamă. Nu cu teama de înălțimi, nu cu teama gafelor, ci cu cea mai firească teamă : dacă le sînt sau nu util. Iată dilema, iată de ce nu mă grăbesc să pun întrebări și să transform asta într-o ocupație. Iată de ce consider că întrebările nu se suprapun cu o soluție.

Sînt tineri acești băieți care urcă și coboară zilnic peste o sută de metri ca să fie ridicate casele noastre. Ca să locuim. Ca să ne iubim. Ca să ne stimăm. Ca să fim mult mai încrezători în dialog, în lozinci, în urări, în totul ! „Mama noastră e prietenia !" îmi declară abrupt Damian Gheorghe și, deodată, simt că nu mai e vorba de nici o teamă. Simt că înălțimea lui e și a mea. Poate că greșesc. Poate că n-am înțeles ce-a vrut el. Poate că nu și-a dat seama ce grav a vorbit și cît mă implică scurta lui introducere. Iată, deci, am răbdare acum și-l observ mai bine. Pe el și pe prietenul său, Olteanu. E spătos, privește direct și are o virstă, ce virstă aveți, tovarășe Damian ? „Deocamdată am 31 ani". Atunci sîntem pe-aproape, răspund. „Să fiți sănătos", îmi spune. „Să vă realizați dorințele", îmi spune. Și suride, și, vă rog să mă credeți, a fost unul dintre cele mai calde surisuri care mi-au fost vreodată adresate. Și-atunci mi-am deschis un carnet, putea să-mi lipsească ?, și l-am rugat să... Nu, nu așa stau lucrurile. El a crezut imediat de cuviință că avem ceva important să ne comunicăm și-atunci am simțit că îmi trebuia un magnetofon, un aparat care să înregistreze exuberanțele și oftatul și grimasele și voința de a fi tu și nu altul și-atunci am devenit, vremelnic, un astfel de videocasetofon. Și tovarășul meu de generație mi-a declarat că acest august are gustul și mirosul verilor lungi din copilărie, lungi și fierbinți și duioase. „Lungi pentru că făceam, obligat, destule lucruri pe care nu doream să le fac. Fierbinți, pentru că ploua mai puțin, vă amintiți, erau foarte fierbinți verile **noastre**. Și duioase, pentru că mi-amintesc acu de ele și nu le pot uita. Eu aniversez ceva acu, aniversez forța mea, puterea mea de a fi prieten, de a fi atent, de a cruta, forța de a fi, ce mai !" — Ce înseamnă tovarășe coleg de generație, **a fi** ? „Păi, toți oamenii se realizează. Sau nu se realizează. Un regim cu adevărat democratic e acela care permite, principial și istoric, ca toți să ne realizăm". — De ce unii nu se realizează, tovarășe Damian ? „Fiindcă întîrzie. Fiindcă nu iubesc și n-au prieteni. Fiindcă..." — Mulțumesc. Dar de ce unii se realizează ? „Adică, tineți să vă referiți la mine ?" Nu tin nimic, întreb „Cine vă dă dreptul ?" — Mărturisesc că afară de interesul sufletului meu... „Da'ce-aveți pe sufletul de cîre ziceți ?" Interes, curiozitate, căință. — „Căință ? !" — Chiar așa, îi spun, pentru că nu lucrez și eu sus, la înălțime. „Ei, tovarășe coleg de generație", replică Damian, „vă rog, fără ocolișuri !" — Bine, îi zic, să intrăm în subiect : cîți ani aveți de cînd... ? „De cînd exist, de cînd muncesc, de cînd am avut primul copil sau..." — Cîți copii ? „Trei. Deocamdată." — Cine ii... ? „Nevasta. Și eu, evident." Atunci, cînd mai... ? „Nu, nu mai nimic, pentru că fac piața, tîrguiesc, privesc televizorul, poate un ziar, o revistă." — Dar cărți ? tresar eu. „Cînd și cărți, tovarășe coleg de generație ? ! Dv. cînd ?" — Eu fac și dreg, așa-mi vine să-i spun. Dar nu-i spun. Pentru că nici eu nu fac și dreg. Și tare : Se zice că noi scriem pentru dv. — „Da, să scrieți pentru noi ! Pentru noi cînd vom avea timpul ăsta, pînă atunci..." — Oh, exclam, pînă atunci scriu pentru cine ? Iată o nouă dilemă. Iată un caz. De ce lucrezi atît de sus, tovarășe Damian ? „Am început ca lăcătuș mecanic, din '75 lucrez la macarale, din '75 am avut ocazia să văd lumea de sus." — Cum e lumea astfel văzută ? „Păi, e cam altfel... e mama noastră, prietenia, v-am mai zis-o. Și mai ales, e colaborare, fără ea nu se poate ! Eu veghez să nu cadă nimic. Ar însemna să rănesc oameni, să deteriorez materiale. M-ar descalifica ! Într-asta colaborăm, cei de jos cu mine. Ei dispun panourile, tocurile, mă rog, totul, eu le plimb prin aer și le fac cadou altora, care le așteaptă, doar ați văzut !" Deodată, celălalt, Olteanu : „Totuși, de ce-ați venit la noi ? ! Ce noutăți vă putem zice noi ?" Încolțit, nu uit să fiu confensiv, așa cum și ei nu uită. Pentru că am un băiețel. În fiecare dimineață mă întreabă în japoneza lui ad-hoc : 'aatii 'ee 'aia ,ara 'auua ? Deci — ce-i cu acele macarale ? Iată, un omuleț vă întreabă, stimate tovarășe Olteanu, ce-i aceea o macara. Din acest motiv, am venit. — „Atunci vă cred" zice și-și privește și colegul, iar colegul povestește : „Acu, e altceva, că, de, copiilor trebuie să le răspunzi, de... Eu lucrez pe macaraua aia de colo, i se zice ZB 75.100. Dar la spitalul din Cotroceni am fost revizor-verificator la macaraua Richter. Am mai lucrat și la șantierul 2, aci e grupul 6, șantierul 3, pe șeful nostru trebuie să-l cunoașteți. Inginerul Frățiman Pompiliu ! E un om, aflați !" — Dar dumneata ? Olteanu se prezintă repede : „Sînt mai mic, am numai 25 ani și vin din Seaca de Teleorman. Am lucrat tot ca lăcătuș, apoi pe macarale. Sînt mult mai fericit acum. Se cere atenție, natural, fără să fiu sigur că am legate bine sarcinile, jos, acolo, nu-i dau drumul ! Prefer să-ntîrzii, decît să... da nici nu vă zic ce-ar mai ieși dacă ! E ceva să vezi orașul de sus !" — E frumos Cotroceniul ? îi întreb. „Păi, cum nu ? Parcă mă simt acasă. Văd acolo verdeață și aerul e, ce mai, e aer ! Poate și casele, unele dintre ele, vreau să spun." — Apoi ? „Apoi aci, în Drumul Taberei ! Sîntem mîndri să tot trecem pe lîngă blocurile ridicate și de noi." Ce apreciezi mai mult la colegul dumitale ? Aș vrea să răspunzi de parcă tovarășul Damian n-ar fi de față. — „Sigur, apreciez sinceritatea și simplitatea. Apoi colaborarea că, și el zicea, fără colaborare noi nu facem nimic ! — Dar Dumneata la tovarășul Olteanu ? „Păi, la fel. E mai mic și are altă macara, un **mebeu optșopt**, da-i merge bine ochiul și mîna, așa că, de, poate c-ar trebui să-l laud, da mi-e teamă, așa că nu-l mai laud." Mai aștept. Poate vor să-mi mai spună ceva. Poate și unde și ei așteaptă. Le-am răpus pauza de prînz. Sînt vinovat. Deodată Damian : „De fapt, mai citim noi cîte ceva. Zilele-astea am terminat o carte tehnică. Despre lăcătușerie. Să fiu permanent legat de ultimile raționalizări. I-o voi împrumuta și colegului." Dar colegul ? „Mai mult televizorul. Avem unul la căminul de nefamiliști. Păcat că-i așa departe căminul..." — Ce riscați dumneavoastră zilnic ? îi întreb. „Păi, cel puțin cît un șofer la baraje. Că, de poate-ajungem și pe la baraje. Să veniți și-acolo să ne luați la întrebări. Ehee !"

Masive dar suple, cuminți dar agile, macaralele îi așteaptă.

Mircea Constantinescu

Anul luminii la români

VIRGIL CARIANOPOL

Din August

Cînd merg prin țara astăzi luminoasă,
Cînd viile sînt gata pentru must,
La fiecare pas stau mulțumindu-i
Acestui harnic, glorios August.

De cîte ori tai pîinea pentru masă,
Îmi pare luminoasă ca o stea
Și mă gîndesc și mulțumesc de-asemeni
Acelor ce trudiră pentru ea.

Cînd luna iese, seara, cum mi-i țara,
Plutind sub cer, cînd stelele răsar,
La fel, le mulțumesc ca totdeauna
Acelora de straje la hotar.

Oricînd citesc că-n alte țări sînt lupte
În care oameni traiu-și hăituiesc,
Mă plec la libertatea românească,
La liniștea în care locuiesc.

Iar cînd pun capul însorit pe pernă
Și pînă-n vise, de adînc, mă duc.
Sînt fericit că mi-l veghează tihna
De-aceia care astăzi ne conduc.

OVIDIU GENARU

Zilele vieții noastre

Zilele vieții noastre le numărăm după
lumina adîncă din august
ca grecii după olimpiade :
întreceri de care cu griu (privighetoarea e în hamuri)
Aruncarea cu pîinea albă dincolo de colina timpului
Numărarea marmorei mării
Lupta cu umbra ce-o lasă făptura în urmă
rostogolind la deal bulgărele perfecțiunii
astăzi și mîine mereu împinși
de-o bunăvestire ce trece prin găuri de flaut
Umăr la umăr ne mărginim cu pojghița de stele
Păsări albe zboară și aplaudă
peste rîul curat de sudoare.

CORNELIA DJIGOLA

Clepsidră

din scurgerea tîrzie a timpului
am aflat :
atunci cînd femeia-și împlinise matern așteptarea
bărbatul plecat n-avea cum să știe
ca să se poată bucura împreună

m-am născut pe cenușa încă
fierbinte a războiului
și
mama mi-a oprit frica și foamea
cu lacrimi așteptînd sfîrșitul războiului
și pacea
și am venit eu

acum, cînd adun în palme anii
prelinși odată cu firele de nisip
brăzdînd deopotrivă obrajii mamei
și-ai tatei știu :
odată cu pacea
a venit tata
libertatea
și eu
în casa
unde ne-am putut bucura împreună.

NICOLAE SIRIUS

Anul luminii la români

Există un singur drum veșnic : viața ;
războaiele nu sînt veșnice
pentru că ele sînt împotriva vieții.

Anul luminii la români, începe în august pe 23,
loc unde se poate iubi primenit de toate prejudecățile.

Drumul timpului și drumul visului
ne-au rămas ;
războinicii care au vrut să ni le ia nu știu
dacă au murit convinși
că aceste lucruri nu se pot lua

Blestem vouă războinici ; carne întoarsă
cu fața-n mormînt. Laudă
înălțătorilor de imnuri.

Cine cunoaște originea zilei ; Cine
cunoaște originea grîului ; cine cunoaște
originea focului ; cine cunoaște originea
apei, prin cuvînt sau unelte
omului trebuie să îi transfere puterile.

Nu pot să iert lumea infernului : o adunătură de zbiri,
leproși, vraci.

Între cei ce nu s-au mai oprit din fuga calului și
cei care au sădit păduri pentru rod,
numai unora din ei le este de folos lumina
și aceștia sînt cei care au sădit păduri pentru rod.

ANTON STANCIU

Demnitate

Sînt rod din rodul țării ca spicul în cetate
să port hlamida mîndră a dacilor mă leg
s-aduc la rostul țării un spor de demnitate
și-ntreaga mea iubire așa cum o-nțeleg ;

Eu vin din răsăritul durerilor apuse
de-acolo de-unde unii au devenit statui
că pentru cel ce știe trecutul încă nu se
descarcă de durere în amintirea lui !

În amintirea celor căzuți pentru dreptate
să fim egali și liberi să fim la noi stăpîni
s-avem aici, acasă, deplina libertate
de-a spune România, de-a ne simți români !

ION BĂNUȚĂ

Noi sîntem vechi drapele

Eram în întuneric, fascismul, tot, gemea, –
beam apă de albastru din noua mea cișmea.

Se înălțau coloane din sîngele pierdut, –
pe steaguri Libertatea și dorul neștiut.

E-atîta Românie în gîndul meu de-acum, –
stindardele de moarte s-au destrămat în fum.

E Pace-n marea noastră, în cer de pescăruși, –
iubirii mari de neamuri Noi îi deschidem uși

Tu, Omule din Mîine, din Anul 2000 !
Noi sîntem vechi drapele ! Și noile făclii.

OVIDIU RÎUREANU

Nopțile fără stele

Ce grele
sînt nopțile fără stele !...
Sînt grele
ca beznele neființei
ca blestemul neputinței...

În nopțile fără stele,
ca plumbul sicriului clipele-s grele...

Și-nopțile-acelea atîta doream
să văd o lumină-ntr-un geam,
o lampă în bezna prin care-notam !

În tîrziu, cînd zării printre picle făclia,
mi-am strigat hăulind bucuria.
Ochiul, orb, începuse-a vedea
iar făclia-ntunericul îl mistuia
de parcă ardea într-a focului pară
pînza putredă și murdară
pe care păianjenul nopții pîndea.

Și-apoi ce minunată
mi s-a părut ziua mult așteptată.
Nu-i minunat să vezi dintr-o dată
că soarele nu s-a stins, ci răsare
țesînd covoare și perdele de soare
să vezi înălțate spre cer orbitoare
drapele din flacăra cea mai curată ?

Dar ce lungi și ce grele
au fost nopțile mele
fără lună și stele !

GABRIEL IUGA

Sunet pur

E un drept al pămîntului
să ne zidească din sine
chip și asemănare
lumina ca aurul mișcării din spice
liniștea apei
în ochiul cerului liniște

și mai presus de toate e dreptul
de a-mi săpa libertatea în trup
ca pe o stea
spre care am mers dintotdeauna
ca spre odihna fără de sfîrșit
a țării

e un drept al nostru
să știm liber pămîntul
sunet pur în suflet – pasăre albă
logodnă cu cîntecul copilului
ce va să vie din pîinea zilei de mîine
aburită și caldă

VALERIA DELEANU

Lumina unei amintiri

LUNG DRUM STRĂBAT.
solemne printre maci
morminte încă mai ard
în imensitatea cîmpului
cel cosit de vară,
pe care soarele-l rodește
a doua oară.

Lung drum. Un văl de aur diurn,
un giulgiu noptatic de argint
trag dintr-o mare iubire
sărbătoarea unui pămînt...

Și starea aceasta permanent născătoare de urme...
O statuie de grîu printre piepturile învingătorilor
împărțind frățește aceeași strălucire,
aceeași dulce pîine.

II

ȘI LUMINA UNEI AMINTIRI POATE ÎNFLORI,
îmi spuneam îngenunchiată într-un lan de grîu.
feciori îmi păreau spicele înalte, subțiri,
feciori trecuți din durere-n rană,
din somn în sămînță dîndu-mi putere să știu.

Fiecare mișcare era o mărturisire
reluată de tremurul blînd al văzduhului.
Șoapte pluteau ușor, ușor
stingîndu-se apoi în frumusețea gîndului.

Și, iată, iar vorbesc despre eroi,
și iar cinstesc o augustă vară...

Prin faptul că pot umbla prin trecutul pămîntului
ating suprema iubire de țară.

III

Vară, minunat spațiu al inimii mele,
netulburare a copilăriei, aerul înflorește încet
în jurul frunții, în jurul amintirii,
fără ca lumina să-mi sfîșie.

În holdele tale străluces maci,
nici ucigători, nici uciși,
purtînd în petale mișcarea blîndă,
răsăritul curat de care sînt prinși.

Trec prin zile lungi, prin cuiburi de iubire,
însuflețind pămîntul cu maci și grîu

Și iată-mă încărcată de darurile verii
dîndu-mi credința c-am învățat să-mi cresc părinții
c-am învățat să fiu.

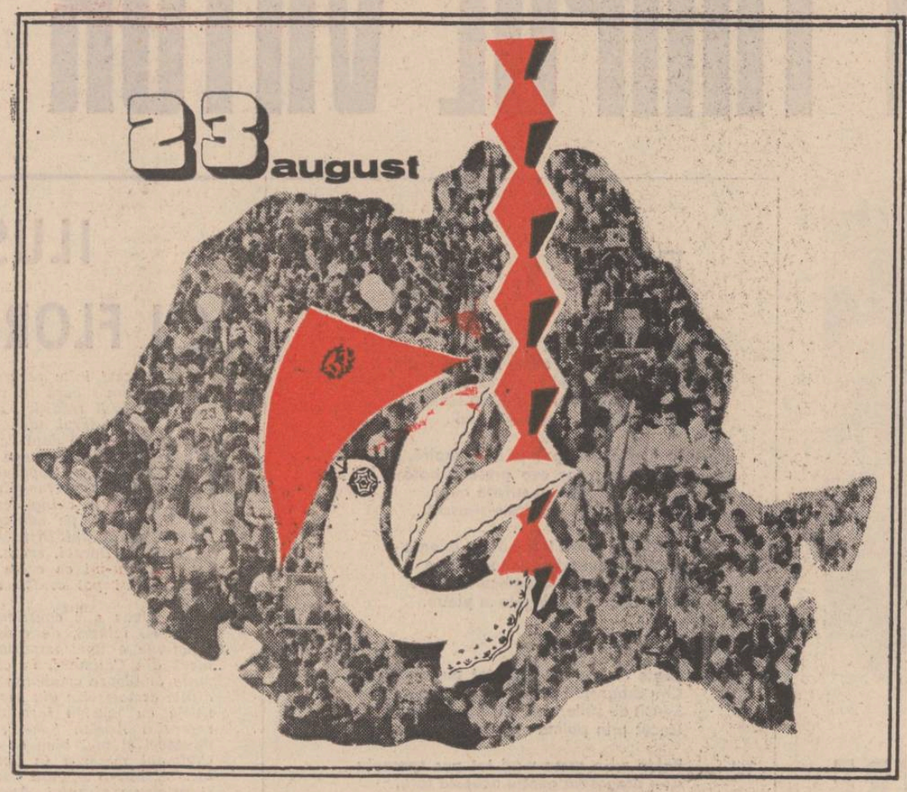

DAN ROTARU

Poem despre grîu

Își suie cîmpul sufletul în grîu.
Prin spicul lui planeta iar respiră.
Cînd herghelii de verde pînă-n briu
mă-nlănțuie, și ochiul meu se miră.

Ce pace e-n cîmpie, și ce dor !
Vîntul ascunde taine și eresuri.
Dau zarea la o parte și răstorn
la orizont un pumn de înțelesuri.

Căci ce e grîul, dacă nu un vis
amirosind a pîine și a pace ?
Ce este spicul, sau mai bine zis,
nu-i suflet el, cînd cîmpul se desface ?

Tresare grîul, cînd vorbim de el,
și-n gîndul nostru el înseamnă pîine.
Priviți cum urcă pîinea în drapel,
așa cum urcă ziua de-azi în mîine !

Inima țării-i, negreșit, din grîu,
pămîntul ei parcă-i din pîine sfîntă.
Simt sufletul în mine ca un riu
ce despre grîu cu unda lui cuvîntă...

Desene de Sabin Ștefănuță

HORVATH DEZIDERIU

Pe aceste vetre de lumină

Țara, cu grîul strîns din timpul luptelor,
Deși neîndestulător, dar pus deja în hambare,
Promitea mirosul de mult uitat al pîinii calde,
Cerîndu-ne răgaz și sudoare pentru un timp,
Cuprins de freamăte și nădejdi.
Ziditorii Ei se stringeau în rînduri bineînșiruite,
Cu pletele-n vînt, culegînd smaralde și steie
Din constelația zilelor și nopților,
Urcînd cu fiecare ceas din lumină înspre lumină.
Inimile, înainte zdrobite,
Nu ezitau, ca mînă-n mînă,
Să pună stăpînire pe pămînturi, pe pluguri, pe fabrici,
Pe Țară și pe Soare.
Clipele, adunate la un loc, deveneau
Zile lungi de muncă prin noi și pentru noi
Culorile se așezau în straturi fecunde
Pe frunțile noastre
Odată cu razele ce ne inundau trupul.
Glia se umplea de culori :
galben din grîul copt de vară,
verde din obrazul brazilor,
negrul din paloarea aurului din adîncuri,
roșul de mac din stropii de soare,
albastrul din talazurile Mării...
. . . . . .
Și tricolorul fluturâ liber peste aceste vetre de lumină
În adierea vîntului din acest an aniversar.
Comuniștii, acum, în febra timpului,
Gîndesc, pentru forumul lor înalt,
Contururile de mîine
Iar împrejur totul este inundat de soare și de pîine !

EMILIA CĂLDĂRARU

Timpul recoltei

Ascult timpul recoltei,
Această certitudine
Grea de pămînturi rodite,
Ondulînd potolit
Sub un cer ce adună
Foarte aproapele
Lîngă foarte departele
Țării din mine.

Aidoma efigiei țării –
Rotund și sacru spațiu
Carpato-dunărean –
Efigia țării din mine.
Același cuib de iarbă și de doină
Mereu înduioșată fecioreInic,
Aceeași matcă-ardentă a credinței
În truda pururi răscumpărătoare,
Același vîrf de spadă scăpărînd,
În neînduplecată priveghere,
Lîngă Olt și Ceahlău,
Lîngă Luceafăr și lîngă Masa tăcerii,
Lîngă somnul copiilor,
Lîngă soarele stemei.

În august aniversar,
Ascult cum din marginea holdelor spice
Continuă-n foșnet nesfîrșirea cîmpiei,
Prevestindu-mi mai plinul,
Grăindu-mi în dulcele grai românesc,
Aidoma dulcelui grai
Al țării din mine.

VOICU OLARI

Incandescență și azur

E vară, fierb oțeluri și seve la un loc,
Înaintăm prin anii istoriei de foc.

În Bărăgan lumină de aur am văzut
Și grîul în columne opalice crescut !

Și am văzut Carpații, cei mîndri, tremurînd :
Minerii în adîncuri cu inima bătînd !

Ieri am zărit doar norii, pe boltă-n zbor stingher,
Azi am urcat pe schele, gigantici, pîn-la cer !

Suim spre viitorul mai falnic, mai înalt,
Pe mîndre baricade, asalt după asalt !

E August, dau ecouri munții Carpați și Tatra,
Uniți slăvim eroii, ce ne-apărară vatra.

Să ne-nălțăm copiii, în soare, la Moisei,
Ei nu îngenuncheară sub gloanțe-n munții mei!

Martiri ai libertății, căzură rînduri rînduri,
Ei sînt mîndria noastră în mii și mii de gînduri!

Ne naștem de milenii, Aici, și celebrăm
Strămoșii ce ne-nvățară să mioritizăm.

E August, dau ecouri Carpații la zenit,
Aud vuind poporul, în veci nebiruit !

Pe plaiul mioritic, etern, eliberat
Urcăm spre viitorul în auriu nimbat !

Purtăm în suflet, Țara, curat, tulburător,
Ființă ni-i prezentul, pulsînd clocotitor !

E August, azi eroii în amintire sînt
Și în zvicnirea caldă a dulcelui pămînt !

Pe cei ce-nsămînțară, murind, țărîna grea
Înalță-i, Țară mîndră, în nemurirea Ta !

VASILE ANDRONACHE

Comunistul

Pe mîinile lui se culcă
Luna
Grîul
Pămîntul
Și toate celelalte lucruri

Unealta pentru el e
Un
Fel de
Osie astrală
În jurul căreia își rotește
Trupul
ca pe-o casă cosmică
În care se umanizează
Universul

NICOLAE DAN FRUNTELATĂ

Copacii acestui pămînt

August, aer curat al istoriei
Urcă în noi, vorbind românește
Sîntem copacii acestui pămînt
Bogați de vară ca un soare tînăr

Cîtă durere fu și cîtă piatră
Se zidi peste lacrimi, știu în adînc
Izvoare sărate hrănind cîmpia.
O, griul nostru veșnic aurind.

August, aer curat în plămînii orașelor
Primește-l cu fruntea sus, patria mea
Fără teamă de neguri și de durată
Ca o floare a griului, patria mea

Niciodată, nu va mai fi, niciodată
Rană de lanț peste Munții Carpați
Scriem lumii scrisoare de august
Cu viața dacă trebuie, adeverind
Cu toți copacii dacă trebuie, adeverind.

FLORIANA TEI

Parafă de August

nu cunosc o altă expresie mai pașnică a puterii
ca umăr lîngă umăr clasa muncitoare
și voce lîngă voce glasul țării
rostindu-se cu fiecare august douăzeci și trei
tot mai sonor tot mai stăpîn
peste întinsul românesc al zării
nu cunosc o privire mai plină de iubire
mai egală cu sine
ca privirea acestor falnici bărbați spre tribune
un port mai mîndru să întreacă
portul acestor frumoase femei defilînd
o dăruire mai deplină
ca zîmbetul copiilor imaculat
printre drapele roșii fluturînd
nu cunosc o dovadă mai grăitoare
a sensului istoriei firesc urmat
decît acest popor unit într-un glas
într-un singur bărbat
mărturisind o sfîntă vechime-n Carpați
o lungă și greu încercată
tradiție de luptă și de jertfă la hotare
idealul pîn-la obsesie român
de pace și neatîrnare

M. N. FLORIAN

Cuvîntul de ordine

bogată de la naștere
haina săracului purtînd
umilînd durerea și vrednică
făcînd-o cînd înseamnă un neam
sîntem ai patriei
ce niciodată-n spatele
unor gratii n-a trăit
uriașa ei umbră
din aripi fiind făcută
la marea singelui
oasele strămoșilor țipînd
să le dea vindecare

bogată de la naștere
ne e istoria prădată
de clopote-n oglinzi
de biruință răsfrîntă
sărut de zimbru libertatea-n sînge
ne lasă istoria ne e un templu
solid cu eroii drept pereți
și neîngenunchierea acoperiș
temeliile-i străbat
o abruptă prăpastie de suflet
sîntem ai istoriei ce face de aur
rădăcinile neamului

bogată de la naștere
din oase de voievozi
libertatea dă vrej
de durere distrugătoare
ca secetă-n rod
iubind armele eliberării
ne sînt rîul ramul
ale lui Burebista și Decebal
de milenii proaspete morminte
vuind în aerul de lacrimi ciuruit
locuim o eliberare temeliile
patriei o uriașă inimă fiind

bogată de la naștere
eliberarea copilărea prin muguri
și mustul desfacerii-n trepte
curgînd peste timp izbind în
moarte cu deschiderea
fiecărei ferestre-a patriei cînd
eroii-și descătușau singele
peste neam ca un polen
bogată de la naștere
lupta se schimbă-n flacără
corăbii cu aripi descarcă-n
văzduh biruință
în patrie viața numai cu noi
vorbește-aceiași limbă

bogată de la naștere-n
afara libertății
nu putea să rămînă
căci singura-i istorie
i-a fost suferința
și nesupunerea și graiul
luminos la fel făpturii căprioarei
deasupra izvorului
arde durerea pîn-la lumină
cum nici semințele
nu pot scăpa
din ordinea-ncoltirii

bogată de la naștere
simțim arsura lacrimii pe rană
august vine cu tălpi de grîu
și-n ținta piinii șuieră
boabele ca niște cartușe
lăsînd năvoadele palmelor
mai adînc în țărînă
cu solzi de rod să se-ncarce
și-n toate lucrurile vedem
strălucirea zbaterea-a
cuvîntului de ordine
patria partidul și poporul

DIN BIOGRAFIA REVOLUȚIEI

RADU COSAȘU
Coeficientul de sublim

Toate deceniile sînt obsedante — dacă discutăm la scara deceniilor, desigur. Sînt unele zile care nu se mai întorc niciodată, dar deceniile — toate deceniile — trăiesc în scoarță, pe scoarța noastră, deajuns de bine numite. Anii trec ca nori lungi pe șesuri, dar eminescianismul meu nu se simte de loc afectat dacă știe a diferenția norii aceia, dacă nu se mulțumește a-i privi ca un șes fără istorie, fără oseminte, fără morminte, dacă le ține socoteala, dacă-i poate numi cumulus sau nimbus, precum făcea acel puțin observat personaj călinescian Hergot, în cronica zilelor sale, sau un Camil Petrescu, în jurnalul său, unde nota culoarea fiecărui amurg. O minte evoluată, azi, nu se mai ocupă cu vechea moftologie a opoziției dintre Caragiale „corupătorul de minori intelectuali" și Eminescu, angelul radios, ci cată a desluși în anii care trec ca norii, acel **concret istoric** în lipsa căruia nici un nor, nici un islaz, nici o estetică nu capătă sens și, mă rog, eternitate. „Șesurile" au o politică a lor în timp ce norii trec deasupra lor, estetic și autonom. Autonomia esteticului e și ea o politică — inclusiv de cadre, de tăceri, de șabloane, de unilateralități, de ignorări, de omisiuni, de adevăruri parțiale, ca omul, ca românul cel imparțial. Ea nu are mîinile mai curate și mai inocente decît alte autocrații și apartheiduri literare. Timpul (și estetica lui) nu e chiar abstracțiunea care se presupune și a numi un deceniu obsedant în defavoarea altora — cum să le zicem ? banale ? neterorizante ? — e o nedreptate față de tine și o eroare față de întreg.

Nu sînt chiar atît de virgin ca să nu știu ce denumim „obsedantul deceniu". Cîțiva critici serioși mi-au făcut onoarea de a-mi cita „Supraviețuirile" printre operele care au impus această obsesie salubră, spiritului nostru. Tovarășii la fel de serioși mi-au arătat, imputativ, obrazul lor („numai atît a fost în acea vreme ?"), pentru a fi participat la crearea unei asemenea imagini unilaterale, zic ei, care ar întuneca imaginea utecistului entuziast și patetic de pe atunci. Ceea ce nu-i împiedică pe alții — la fel de serioși — să-mi impute că în nuvelele mele nu dezvălui, toate, dar toate, abuzurile și samavolniciile, dacă am cerut odată, și am plătit pentru el, acel adevăr integral cu care, azi, lumea e, liniștită, de acord. Numai abuzuri și samavolnicii să fi fost atunci ? — mă întreb, de data asta, eu, în numele acelui obsedant adevăr.

E, probabil, cea mai fertilă poziție pentru scriitor, a fi prins între două critici la fel de intransigente, cu care scrisul său să fie în veșnică, tainică și aprigă polemică, cu cît mai taciturnă cu atît mai expresivă, finisîndu-și nu numai „mijloacele", ci și o tot mai cuprinzătoare înțelegere a fenomenelor care se dezvăluie cînd perfect contradictorii, cînd perfect echivalente în contrariile lor, sfidînd orice dozări, orice medii statistice — o, cunoscuta medie statistică împotriva căreia chiar dogmatismul se ridica în cunoscuta sa definiție a tipicului („care nu e o medie statistică"), pentru a folosi statistica și mai dezinvolt, nu în media ei ci în acel numeral faimos „unii", „unele", pus la tot ce ține de contradicția ce vexa idila. Se combătea statisticul pentru a se introduce numeralul obscur, restrictiv și tranchilizant — un schimb mai lapidar în ipocrizia lui, cu consecințe mai grave în țesutul frazei și al gîndului, e greu de descoperit în istoria logocrației. Nu voi ascunde că, într-o mișcare de visă necesară totdeauna în echilibrarea bărcii, el, acest traumatism verbal, îmi sugerează azi, dincolo de acest obsedant deceniu, un alt spațiu de timp, la fel de obsedant — un sezon în paradis, ziua a doua a iluziei, pentru a comprima expresiile fericite ale unor scriitori cu care plecam în bagaje, spre Vișeu, așa cum Marx lua în valiză Heine.

Am fost unii, cîteva mii, cîteva zeci de mii care am plecat acum 30 de ani — într-un elan indiscutabil și inconfundabil, pe care nu văd de ce l-aș demitiza — să „înălțăm Republicii un drum de fier"... între Bumbești și Livezeni, între Agnita și Botorca, între Salva și Vișeu, Localitățile acestea au rămas în geopolitica noastră sufletească, eu le numesc încă și așa orașe ale unei țări dincolo de orice negură, așa cum din auz nu-mi poate pieri cîntecul acela al lui Breslașu al cărui refren se încheia cu somația patetică : „ești brigadier sau nu ești brigadier ?" În fondul de folclor și romanțe banale dar esențiale care ne leagă din copilărie pînă la copilărire, melodia aceasta — pentru mine — e de neclintit, bătută în piatră, ca „Smaranda e cea mai frumoasă"... și „Parlez-moi d'amour". Mama cînta la pian, în hol, pe seară, de inimă anacronică, „Parlez-moi d'amour" — eu, în camera mea, îmi făceam valiza, să alerg în Cucu Starostescu, la sediu, unde eram mobilizat pentru a „înălța Republicii un drum de fier..." Fiecare avea romanța lui, în camera lui, două glasuri, două încăperi, două culturi, a arde sau a putrezi — totul era dual, polariza logic.

Agnita-Botorca, Salva-Vișeu au fost „La Medelenii" mei și a altor mii ca mine. Țin minte că acest argument mi s-a părut formidabil într-o discuție cu un unchi reacționar — un sabotor nu ca în filmele acestui deceniu, dar reacționar sadea fiindcă, cum să vă spun, reacțiune a existat și nu la urma urmei ci chiar de la bun început... — un unchi însă nebun după Ionel Teodoreanu : „Fiecare cu Medelenii lui"... — i-am strigat, de sub duș, într-o seară cînd m-am întors din tipografia „Revistei elevilor" unde veghiasem, cap limpede, la reportajul meu printre brigadierii Văii Jiului. Multe zile am fost mîndru de această idee — și nu văd, nici azi, nimic greșit în ea. De ce am reabilita, pe bună dreptate, Medelenii lui, iertîndu-i sau înțelegîndu-i idilismul și am întuneca Medelenii noștri, învinovățindu-i de idealism ? Numai fiindcă, din cînd în cînd, în lumina acelorași nori lungi pe șesuri (de neuitat și norii lungi care treceau printre tunele, sus, în munții Jiului...) o politică a livezilor în floare pare mai confortabilă decît una a stîncilor aruncate în aer ?

Orice viață are muzeul ei imaginar, orice adolescență sistemul ei de imagini, paradisul ei, cu păcatele lui și ideea lui dumnezee. Viața noastră de brigadieri n-a avut păcate ; aș spune că ea a conținut un coeficient de sublim prin gratuitatea ei, în sensul cel mai corect al cuvîntului. Actul nostru gratuit — obsesie a celor dinaintea noastră — a fost exact acesta : am muncit pentru prima oară, fără alt cîștig decît acela al realizării. cîteva secunde, al idealului meu revoluționar. Eram, într-adevăr, într-o lume fără exploatare, fără nu știu ce tron, fără plus-valoare însușită de capitalist — cui i se pare „un fleac" o asemenea revoluție, sînt gata să nu-i dau socoteală. Construiam cot la cot cu tineri muncitori care încetau a fi „proletari", fără a sti ce-i plata în bani, fără a ne vinde forța de muncă. Era o lume mai mirifică decît a oricărui livezi și fete în floare, unde, pîndind necunoscutul, după fiecare lovitură de tîrnăcop, strigam : Este ! Există, se poate realiza o relație comunistă între oameni, o relație materială a cărei metafizică ne transfigura. Eram liberi, supunîndu-ne ordinelor date de comandanții noștri. Nici unul nu ne comanda entuziasmul. Eram spontani, netrucați, voioși, scrisnind din dinți la îmoinsul vagonetelor. Nu știam ce-i suspiciunea „de dosar", angoasa de origine, formam o singură familie, sfînta familie pe care o lega interesul („versul" din „Manifest" : „interesul nud și rece"... al familiei burgheze) plin și fierbinte al înzestrării Republicii noastre „cu un drum de fier".

Dacă aceasta se numește proletcultism — atunci probabil că am fost proletcultiști, dar voi atrage atenția teoreticienilor etichetatori că nu în cultul construcției și al muncii a greșit „odios" proletcultul, păcatele lui mari și multe, prin care am avantajul de a fi trecut (nu la Botorca !), sînt altundeva și nu văd de ce le-aș enumera cînd mă gîndesc la Agnita ; orice se poate demitiza și călca în picioare — dar dacă am măsura rezistența lumii numai după cîte se pot desacraliza, n-am ajunge la o socoteală mai tonică decît aceea bazată pe plata „cash" a fiecărui entuziasm netrucat, neregretat. Prefer o asemenea plată care nu-mi umilește actele gratuite și-mi lasă nedegradată o utopie. O utopie e o realizare la fel de solidă ca un viaduct între două tunele ce leagă Salva de Vișeu. Trebuie doar să știi s-o suporți, așa cum terasamentul suportă locomotivele sale, urmînd a fi tare ca pămîntul pe care-l calci.

ALEXANDRU BRAD
„Haideți fraților, haideți taică!"

„Ministerul industriei
Delegație,

Dl. Cristea V. Ion, se numește, pe data intrării în vigoare a Legii pentru naționalizarea întreprinderilor industriale, bancare, de asigurări, miniere și de transport director al întreprinderii S.A.R.T.A.T. din Oltenița, jud. Ilfov.

În baza art. 1 și 8 din suszisa lege, Dl. Cristea V. Ion preia conducerea întreprinderii, îndeplinind toate atribuțiile ce reveneau, conform normelor comerciale sau statutelor, vechii conduceri. În această calitate Dl. va fi reprezentantul legal al întreprinderii, semnînd valabil pentru aceasta, din momentul intrării în funcțiune.

București, 12 iunie 1948".

— Deci, la vîrsta de 26 de ani, tovarășe Cristea, erați Dl. Cristea, director !

— Da, eram domnul timplar Cristea. Am fost chemat într-o zi, împreună cu alți vreo 300 de muncitori, la Comitetul Central. „Voi ați fost, pînă astăzi, muncitori ! — ni s-a spus atunci. De azi sînteți directori în întreprinderile în care ați lucrat sau în altele. Vă așteaptă o muncă grea. Noi, comuniștii, nu avem experiență în această muncă, așa că va trebui să o cîștigăm repede. Vedeți că vor fi sabotaje. Adunați celulele de partid, muncitorii. Sfătuiți-vă cu ei, țineți-i aproape. Începem un drum greu, dar e drumul nostru. Economia e în paragină, trebuie să punem ordine în toate. Și mai ales trebuie să punem umărul cu toții. Acum se va vedea cu adevărat cine își iubește țara...". Am plecat la Oltenița în dimineața zilei de 11 iunie. La ora 10 eram în șantier, proprietatea unei societăți anonime de transporturi pe apă, în care se reparau bărci și nave mici, de pescuit, din lemn. În atelierul de fierărie, pe platoul pe care se îndoiau coastele de fier ale vaselor, am pus o masă și un steag. Eram acolo vreo sută de muncitori, de fapt toți muncitorii șantierului. Reprezentantul județenei de partid le-a spus oamenilor că în viața țării s-a întîmplat un mare fapt, care va schimba rînduielile de pînă atunci. S-au naționalizat, fraților, toate întreprinderile, adică și șantierul, care de astăzi este al vostru — parcă așa a spus omul. Și de astăzi e director al șantierului tovarășul Cristea V. Ion, care-i de-al dumneavoastră, de-aici, timplar și trasator. E comunist, fraților ! El are sarcină de la partid să se ocupe de șantier, adică de dumneavoastră, de munca și de viața dumneavoastră. Împreună trebuie să arătăm că știm și noi, ciocănarii, să ne conducem treburile, să scoatem țara din necaz, să trăim mai ca oamenii, fără stăpîni... Atît a fost atunci. După plecarea reprezentantului județenei de partid am rămas cu tovarășii din celula de partid, să ne sfătuim.

— Cu ce v-ați început munca de director ?

— Cu renunțările. La un singur lucru n-am renunțat : la ideea de a face din șantierul de reparat bărci un șantier de construcții navale. Și chiar și azi, cînd șantierul Naval Oltenița este o întreprindere modernă, înzestrată cu utilaje pe măsura timpului, care a lansat la apă aproape 800 de nave de diferite mărimi, fac tot ce pot pentru ca el să se dezvolte continuu. Aceasta n-a fost și nu este doar dorința mea. A fost și este un comandament social înscris în toate planurile de dezvoltare adoptate de congresele și conferințele naționale ale partidului.

— De ce vi se spune „taica" ?

— Mă întoarceți la istorie... Așa îmi spunea mie tata, cînd mă duceam cu mîncare la el, în port : „Vezi, taică, ai grijă pe unde umbli, să nu cazi de pe chei" sau mai tîrziu, „Vezi, taică, să-ți porți cinstea și omenia pe unde te duci, să nu mă faci de rușine". Așa m-am trezit și eu spunîndu-le oamenilor. Chiar în 1948, la puțin timp după naționalizare, un bătrîn muncitor, membru de partid, mi-a spus într-o zi : „Taică, ai uitat de cantină ! Ai promis și cu asta crezi că ai scăpat ?". „Taică, i-am răspuns eu, pe rînd, le facem pe toate". „Taică-taică, nu promite ce știi că nu poți face !". Am plecat cu coada-ntre picioare, cum se spune. Nu după mult timp m-am dus pe la București, la sindicate și pînă n-am obținut bani de cantină nu m-am lăsat. Am făcut apoi o fermă anexă pe lîngă șantier și asta s-a cunoscut foarte repede în castroanele cantinei... Ce mai, fiind mereu între oameni de atîția ani de zile și la bine și la greu, luptînd alături de ei pentru realizarea planului, în loc de alte îndemnuri și lozinci mi se potrivea mai bine să le zic „haideți fraților, hai taică".

— Sînteți, mi se pare, singurul director din 1948, la aceeași întreprindere. Cum vedeți șantierul de azi, adică, vreau să zic, ce s-a schimbat mai mult — locul sau oamenii ?

— Locul se poate schimba repede. Poți construi hale cîte vrei. Mai greu e cu oamenii. Pe mine întîi și întîi m-au durut și mă dor problemele oamenilor, fie că ele țineau sau țin de nepriceperea de a face bine un lucru nou, fie de familie. Bătălia asta, de a forma oameni pe măsura timpului, a cerințelor tehnice a fost și mai este la fel de mare, dacă nu chiar mai mare, decît bătălia de a construi fabrici și uzine. Eu și noi, cei de la Șantierul Naval Oltenița, am fost ajutați mereu. Așa că și șantierul e acum cum e și țara : se dezvoltă, crește gradul de mecanizare a lucrărilor, cresc parametrii producției, cresc cerințele. Toate acestea, pentru că oamenii, și cei din șantierul nostru, știu că pot mai mult, că e spre binele lor și al țării să înfăptuiască politica Partidului Comunist Român...

După luarea puterii politice, naționalizarea principalelor mijloace de producție a însemnat intrarea, în fapt, a clasei muncitoare, a poporului, în drepturile lor legitime. A însemnat asumarea răspunderii, de către clasa muncitoare, față de destinele țării. Inginerul Ion V. Cristea, Erou al Muncii Socialiste, a parcurs la cîrma acestui vrednic colectiv de constructori navali un drum-simbol, drumul înălțării industriei românești spre ceea ce reprezintă ea azi — o industrie puternică, înfloritoare așezată pe baze științifice în toate județele țării. „În toți acești ani — ne spunea el, și mai cu seamă după Congresul al IX-lea al partidului, actul de dezvoltare a șantierului ca și cel de continuare a industrializării poartă pecetea gîndirii creatoare a secretarului general al partidului". A omului care n-are odihnă din grija pentru binele acestei țări și acestui popor.

NICOLAE ȚIC
Lecții la eterna școală a muncii

Întîmplarea a făcut să fiu confruntat la începutul meseriei de gazetar cu o problemă neașteptată. De ce ne cereți să muncim ? — cu ce drept ? Băteam pe atunci drumurile Hunedoarei, unde se construia cu brigadieri, uzina cocsochimică. Mai în fiecare zi cutreieram exploatările miniere din Valea Jiului. Și scriam despre muncă. Asta îmi cerea să scriu redactorul șef adjunct — de vîrsta mea, prieten, însă cu o mai mare experiență în gazetărie (de aproape trei luni). Mă încercam și în foiletoane satirice împotriva celor ce trăgeau chiulul. Pînă cînd m-am pomenit la redacție cu trei tineri, îndeajuns de politicoși ; întreaga discuție s-a desfășurat într-o atmosferă cordială ; le-am oferit și cîte o cafea. De ce ne cereți să muncim ? — să rămînem aici ? Cu ce drept ne criticați ? Sîntem liberi să ne ducem oriunde. Să nu facem nimic. Ne privește cu ce trăim. Erau dintr-un tîrgușor de prin Moldova, trecuți prin cinci-șase clase de primară, și fără nici o meserie. Și cine-o să ridice uzine ? Cine-o să scoată cărbune ? am întrebat. Nu era treaba lor. Cine poate, cine se pricepe, cine vrea... Eram înarmat cu toate frazele potrivite în astfel de împrejurări, și le-am rostit cu efect. Da, dar e greu. Ați fost în mină ? Ați fost pe șantier ? E foarte greu, e cumplit... Fără accente dramatice, fără văicăreală stupidă, mi-au explicat pe-ndelete cît e de greu. Nu erau obișnuiți cu munca fizică, nu asta își doriseră. Dar ce, altceva ? Încă nu știau. E greu, cu ce drept ne cereți să ne spetim ? Ei s-au dus, eu am rămas să-mi lămuresc unele nedumeriri. Că toți trebuie să muncim, să ne spetim, fiecare în meseria lui, asta îmi era cît se poate de limpede. Oare scrisul nu înseamnă muncă ? Zilele de alergătură, nopțile în care mă chinuiam să-ncheg un articol... Dar, prin munca, prin meseria mea, eu ceream și altora să muncească, și nu oricum. Într-adevăr, cu ce drept ? Asta este una din rațiunile presei comuniste : să contribuie la edificarea unei noi societăți prin muncă, îmi desluseam. De aici încolo, rămîne să hotărăsc eu ; meseriii sînt multe ; nimeni nu mă obligă să fiu gazetar... Atunci am optat, de fapt, pentru gazetărie. Consecvent, mi-am cerut mie să muncesc, le-am cerut și celor din jur.

Cîteva luni din anul 1950, și alte cîteva din '51, m-am întors în Valea Jiului, împreună cu alți trei colegi de la „Scînteia tineretului" pentru a tipări un ziar local, „Tînărul miner". S-au străduit acolo, mai pe urmă, Ion Băieșu (șef de secție), regretatul Petre Dragu (redactor șef), Mihai Caranfil, și destui alții. Era perioada cînd în Valea Jiului veneau tineri din toată țara (cei mai mulți de la sat, din tîrgușoare) să-nvețe mineritul. Nu văzuseră pînă atunci o mină de cărbuni. Unii leșinau în colivia care-i cobora la sute de metri sub pămînt. În cîte-o zi, veneau cincizeci și plecau o sută. Scriam reportaje, articole de fond, rubrici satirice. Cu venirea lui Ion Băieșu faima rubricilor satirice a sporit. Tinerii mineri se amuzau — și-apoi veneau să ne spună cît e de greu. (Să le fi spus și noi în ce condiții tipăream ziarul ?). Nimeresc într-o zi la Livezeni — și iată că-mi iese în cale un tînăr satirizat de noi în vreo cîteva rînduri. El îmi pune în brațe un balot legat cu sfoară : este echipamentul meu, am rugămintea să-l predați la mină, altfel o să am neplăceri... De două zile aștepta vreun cunoscut, care să-i ducă echipamentul. Singur să-l predea, nu-i era la îndemînă. Acum își punea toate speranțele în mine. Nu m-am învoit. Nu știu dacă eu l-am convins să se-ntoarcă la mină. Avea nouăsprezece ani, patru clase, opt frați. Este inginer miner de vreo cincisprezece ani. Perioada aceea n-a fost numai de du-te-vino, ci și de stabilizare. Cei mai mulți dintre tinerii sosiți la Hunedoara, în Valea Jiului, pe alte mari șantiere ale construcției socialiste — au deprins o meserie și s-au stabilizat. Iar gazetarii de-atunci își spun, își îngăduie să creadă, că și munca lor a dat roade...

Peripețiile de tot felul se țineau lanț. De fapt, cîtă experiență de lucru aveau tinerii mineri, aveam și noi, tinerii gazetari. Petre Dragu nu mai e printre noi. Cu simpatia ce i-am purtat, convins că nu-i umbresc memoria, am să dezvălui o întîmplare. Dragu era redactor șef, iar cel mai bun prieten al său, M.C., subaltern și... redacție. Se prind niște fire : la o cantină se fac mari afaceri, un gestionar fură din hrana minerilor. Sabotaj. Vom da un articol bombă' hotărăște Dragu. Prietenul se duce în documentare, totul se confirmă, scrie articolul în timp record, tipografii se-ntrec cu felicitările, încă nu mai citiseră ceva atît de tare... Dimineața, singur în birou, Dragu citește și recitește articolul — și răspunde la telefoanele de felicitare. Și iată că în prag apare un miner în uniformă, cu pieptul încărcat de decorații. Unul dintre vestitii mineri ai Văii Jiului. El își scoate șapca și spune : „Eu sînt sabotorul ordinar ! Unde-i acel individ care m-a făcut pe mine de ocara lumii ? Noroc că M.C. plecase pe teren. Zorit de redactor șef, de tipografie, M.C. încurcase niște nume : minerul fruntaș, care demascase afacerea, era trecut în locul sabotorului, iar sabotorul — miner.. Să-mi dați despăgubiri morale, acu' pe loc ! După un asemenea succes, redactorul șef se ferea de erate, mai mult ca de orice. Nu e cu putință, ar fi să compromitem ziarul. Dumneavoastră nu țineți la ziar ? O să dăm desmințiri pe cale orală. Iar pe autor îl scoatem de la ziar, îl scoatem din gazetărie, de peste tot. Petre Dragu anunță niște măsuri atît de drastice împotriva prietenului — încît minerul fruntaș s-a grăbit să intervină. Nu chiar așa, n-o luați orbește, că și dînsul e tovarăș. Pînă la urmă s-a și înduioșat de soarta „deniaratorului" său. Săptămîni la rînd s-a tot interesat dacă bietul băiat a pățit ceva rău...

Pe unii dintre foștii brigadieri de la Bumbești, Salva, Hunedoara i-am reîntîlnit de-a lungul anilor — oameni cu meserii de mare căutare, cu răspunderi, despre mulți am citit prin ziare, din cînd în cînd îi mai văd și la televizor. Ei muncesc, învață pe alții, cer tuturor să muncească. Iar dacă cineva i-ar întreba : Cu ce drept ? — ar răspunde cu strădania anilor de început și de mai tîrziu, cu cea de azi și de mîine. Întîmplarea a vrut să mă regăsesc cu unul dintre cei care-mi adresaseră mie această întrebare în 1950. Iată, un bărbat voinic, la cincizeci și doi de ani, un băiat inginer, fata doctorită. Este un as în meserie, fără să aibă diplome universitare, este un tehnician rîvnit de multe întreprinderi. Eu, recunosc, nu am văzut idei. Dar am văzut oameni într-atît de pasionați, de ideile lor, încît sînt gata la orice sacrificiu. Autor a zeci de invenții și cîteva inovații, acest om intrase în impas cu o invenție, îl purtau pe drumuri, nu găsea soluții, era disperat. Într-o seară nu se simte bine, și-l ajută teama. Dacă am să fac un infarct ? Cauza ar fi tutunul... Fac un infarct, nu-mi rezolv invenția, se duc la dracu toate ideile, cîte mai sînt, și ce-o să zică despre mine ? — că n-am fost în stare de mai mult și m-am curățat de inimă rea... Omul acesta nu cunoștea plăcere mai mare decît tigara. Și-a hotărît. Nu, nici o țigară, trebuie să trăiesc, să învinq. A fost un sacrificiu teribil, îmi spune. Am dat tot ce mi-a fost mai... nu știu cum... O dată m-a luat aura pe dinainte, și-am pomenit de sacrificiul meu, într-o seară dintîi. S-a lăsat cu hohote de rîs. Ce, ăsta-i sacrificiu ? Dă-o la dracu de țigară ! Nimeni nu mă crede... Eu îl cred. Și-mi pare nespus de bine că și-a răspuns singur, prin muncă, prin invențiile și inovațiile lui, la întrebarea pe care mi-a pus-o cîndva.

TRAIAN BĂDULESCU
Sub aceiași salcîmi

Pînă la Ianca, în partea de nord a Bărăganului, sufletul atinge pănura aspră a grîului copt, unduie peste virfurile paloșurilor verzi ca noaptea, numite lanuri de porumb, tresare în fața pălăriilor carioca întoarse cochet spre soare cu floarea galbenă care-i poartă numele și culoarea și țîșnește în sus dincolo de coroanele rotunde ale salcîmului izbăvitor, prin săgețile plutașilor îndreptate spre zenit și dantela de metal a sondelor, care au venit cu elementul inedit în această parte de țară. E dimineață cu puțină răcoare. La orizont pilpîie ceața verde-albastră a satelor pierdute sub salcîmi.

Mă întorc în locul de baștină, după 17 ani de la încheierea cooperativizării agriculturii surprins că acceleratul nu mai oprește la Ianca-sat, iar pe eroul muncii socialiste, Fătu Socariceanu nu-l mai găsesc între holde, adică între oameni și mașini, deoarece timpul i-a șubrezit sănătatea, slăbindu-i vederea, omul aflîndu-se într-o pauză de ajustare, cum se spune, după un mars fără preget de aproape un sfert de veac la președinția gospodăriei colective, numită acum Cooperativa Agricolă de Producție — Ianca.

În schimb, Tudora Pîrlog — mamă a trei feciori și bunică la mai mulți nepoți — se ivește, mică și grăsuță, de sub umbrarul viței de vie care îmbracă casa cea nouă a băiatului, cu care a rămas, și ne întinde o mînă care are ceva din pămîntul cel mai roditor din țară, cernoziomul de Brăila. „Bine ați venit, tovarăși, luați loc", zice, cheminându-ne cu lumina de vară din doi ochi mici, verzi-albaștri, ca frunza de salcîm.

— Țață Tudoră, începe Vasile Iancu, secretarul comitetului de partid din cooperativă, eu și tovarășul vrem să știm cum a fost cînd ați început.

Bătrînica îl cercetează uitîndu-se în sus, cum ne uităm la viitor. Înalt ; brunetel ; cu părul bogat, pieptănat într-o parte ; calm, cum este noua generație, tînărul tehnician veterinar la 30 de ani e tată a doi băieți și o fetiță, locuiește la bloc și vrea să cunoască începutul.

— A... Greu, mamă. Foarte greu, răspunde prima președintă a primei gospodării agricole colective înființată în județ. Era greu ; oamenii nu aveau încredere, acum le prinde bine.

— De ce ați făcut-o și cîți ați fost la început ? întreb să-mi amintesc zilele acelea tulburi, dar romantice, avîntate și contradictorii.

— Fiindcă nu se mai putea în felul în care apucasem. Ce să faci tu cu libertatea, dacă ai numai două pogoane de pămînt, fără vite sau alte mijloace de muncă ? Războiul și jecmăneala avuților ne secătuise. Trebuia altceva care să ne unească și să ne dea forță.

— Venea omul cu căruța plină de saci, îi descărca la siloz, după o înțelegere cu „cerealierii" — alde Jipa, Oțelea, George Zamfir, niște samsari care ne mînjeau ochii cu cițiva gologani, așa încît primăvara trebuia să vii tot la ei să ceri împrumut, adică să te bagi dator, că la un moment dat erai vîndut cu totul, intră în vorbă cu năduf pentru vremurile acelea Bobe Șofran, brigadier la construcții, ieșit la pensie — scriptic și teoretic — la întîi ianuarie anul acesta, dar „functionînd" pe mai departe — vorba dumnealui — tot ca brigadier și tot ca răspunzător cu modernizarea în comitetul de partid.

— Ne-am frămîntat, ne-am gîndit, am vorbit, ne-am plănuit între noi, își amintește prima femeie președinte a unei gospodării agricole colective, și la 13 ianuarie 1952 ne-am unit totul la un loc. Și sufletul. Era o zi geroasă, parcă văd, și am venit aci pe un loc viran cu acareturile : alde nea Ion Lazăr, Tănase Manea, Sandu Pastramă, Tudorița Baciru (azi contabila cooperativei), eu cu omul ăsta al meu, Cristea Pîrlog, Dumitru Ciortan, Iancu Miclea, Dinu Gîrbă, pînă la 82 de familii și n-am adunat mai mult de 600 de hectare. Țiu minte că am pornit cu 30 căruțe și care, 25 perechi de cai și 5 perechi de boi, cîteva pluguri, grape, rariște și boroane. Fiecare a adus de la unul pînă la cinci hectare de pămînt. Restul rămăseseră de o parte și se uitau la noi pe sub căciulă. Mă, or rezista ăștia, își ziceau, trăgînd cu ochiul. Unii ne-au făcut și-o poezie cum că într-o zi totul se va nărui. Necazurile au venit din primele zile. Puturoșii au și început să vină mai întîi să ceară și apoi să muncească. Ei de-aia s-au înscris — spuneau — ca să le dăm. Mălai, făină, lină, brînză, bani. La început eu am fost vice, președinte l-am ales pe nea Ion Lazăr. Dar n-a durat trei luni că puturoșii au și început să bage zînzănii, reclamîndu-ne la raion că ei n-au din cauza unor elemente chiaburești care ar fi pătruns în gospodărie. Să fie scoși afară ! strigau. Greșeli și pe la raion, că i-au crezut. Așa că a trebuit să-i scoatem pentru o vreme pe cei mai gospodari dintre noi, cum ar fi Sandu Pastramă, Tudorița Baciru, Dumitru Ciortan și au mai fost și alții. Nea Ion Lazăr era și așa om bătrîn, a trebuit să iau eu conducerea. Din prima zi m-am dus și am arătat adevărul. Eu întotdeauna am spus oamenilor adevărul, nu i-am mințit. Am primit oamenii aceia înapoi, dar puturoșii nu s-au potolit. Făceau turte din mălai și se duceau cu ele la raion să arate cum îi întreținem noi... În primul an ne-am canonit rău. În al doilea an, în '53, ni s-au trimis în ajutor cîteva tractoare din primele tractoare românești I.A.R., cu cai și boii noștri am arat și am semănat pămîntul adunat laolaltă încoace spre Perișoru în Valea Boului, de unde am cules în anul acela o recoltă tare frumoasă. Am dat datoriile și ne-a rămas atît încît am putut da 8,5 kg grîu la ziua muncă. Unii oameni de la noi au plecat atunci acasă cu cîte o jumătate de vagon de cereale.

— A fost un moment de certitudine și bună influențare ?

— A fost, de ce să n-o recunoaștem. Îndată au început și alte familii să vină. Se înscriau cîte 40 și 50 familii pe zi. În '58 a venit tot satul. Noi atunci am încheiat cooperativizarea. Dar rămăseseră satele din jur. Ce-am mai tras și cu asta. Se îndîrjiseră unii rău pe la Șuțu, la Jîrlău, la Amara. Rămăseseră unii care fugeau de noi, se ascundeau. Țiu minte eram vreo 50 de activiști care umblam prin satele din preajmă cu lămurirea, cum se spunea. Era un tovarăș de la Brăila care ne conducea. Îi plăcea să mestece mămăliga pentru noi la două făcălețe. Curgea apa de pe el și ne spunea rizînd, căci era un om vesel și încrezător : „Așa se face o lume nouă, fraților, mestecînd din greu în miezul istoriei". Acei cîțiva oameni care mai rămăseseră cu întunericul pe ochi se ascundeau în stufărișul lacului cu pește de la Jîrlău, ori prin pădure. Pe unul l-am găsit ascuns într-un butoi, la Perișoru. „Hei, ce faci acolo, măi tovarășe cetățean ?" l-a întrebat careva. „Mă gîndeam, zice, mă gîndeam". „La ce ?". „Să mă înscriu azi, ori să les să treacă și mîine ?... Mai e careva care nu s-a înscris ?". „Nu", i s-a răspuns. „Atunci e bine, a zis omul ieșind din butoi. Eu asta am vrut, să fiu ultimul. Dați-mi hîrtia"... Era greu, tare greu. Oamenii nu credeau ; acum le prinde bine.

— Într-adevăr... să treci de la un fel de muncă și de viață, statornicit de mii de ani la altul, creează omului mari frămîntări, adevărate drame. Povestea cu butoiul pare de haz, dar omul se închisese în el pentru că nu mai găsea răspuns la marea lui întrebare : se poate trăi fără să ai tu petecul tău de pămînt și vita ta ?... Celui care se luminează de la început, i se ia această povară. Gîndiți-vă la cei cu orizontul numai cît satul și rubedeniile, fiindcă vecini în asemenea momente trec pe un alt plan, mai îndepărtat, legea sîngelui lucrînd acum fantastic. „Ce facem noi, neamul nostru. Încotro ? Nu cumva ne risipim, nu cumva o să pierim ?"... V-ați gîndit atunci la ce simțeau oamenii, ce era în sufletul lor ?

La 66 ani, bătrînica Tudora Pîrlog, rămasă vioaie, cu inima tînără, recunoaște :

— 'ai de mine... Cum mai m-a săgetat și pe mine întrebarea asta... Da' cînd i-am găsit răspunsul, am intrat în horă și i-am prins pe toți ai mei și pe ceilalți, de erau la un moment dat pe lîngă mine ca pe lîngă o cloșcă. Unii chiar așa îmi spuneau, de-a prins vorba un ziarist și-a scris-o parcă printr-un ziar... Tace un moment și-și petrece mîna pe la frunte. Așa mă gîndesc citeodată, de ce nu întîneresc să mai muncesc și eu la organizarea de azi. Plec citeodată de acasă, intru în cooperativă, stau de vorbă cu unul, cu altul, mă așez colo pe bancă sub aceiași salcîmi, între trandafiri și-mi închipui cum era. Aș pune mîna să fac, să fie și mai bine și mai frumos, da' am astm și nu mai pot. Mă mîndresc cu copiii mei, cu oamenii din sat, cu tineretul de azi. Și cu mine. Că am fost om la viața mea. Deputată în Marea Adunare Națională, am 5 ordine și medalii. N-am decît patru clase, da' am făcut multe școli de partid de-ți citesc scrisoarea a mai încurcată.

— Acum care-i situația la zi, tovarășe secretar ? se adresează tînărului zootehnician de lîngă mine. Vasile Iancu deschide carnetul gros și citește din situațiile liniate și aranjate pe culturi și producții.

Cifrele, impresionante, arată că situația este bună. Nea Bobe Șofran își ridică șapca lui permanentă și la 65 de ani, mergînd pe 66, după cum susține, zice prins de-un nou entuziasm :

— Atîta timp cît pot... și sînt sănătos, de ce să stau acasă ? Vin aci să contribui ; nu-s obișnuit să stau.

— Sînteți în cooperativă de la început ?

— Nu... Am venit cu grosul, în '58. Trei luni am fost în cimp, dar cînd s-a constatat că avem de-abia un singur grajd de paiantă, rămas de la fostul boier Leonida Gusi, pe moșia căruia ne-am stabilit sediul, am zis că trebuie să pun mîna ca meseriaș. Tot ce s-a construit în 21 de ani a trecut și prin mîna mea. Să facem socoteala. (Scoate o hîrtie și face schema fiecărei clădiri) : 6 grajduri pentru vaci, 7 construcții pentru porci. Un grajd de vite l-am modernizat și l-am transformat în creșcătorie de păsări. Cu ajutorul elvlozelor (21 closti electrice), obținem circa 24 000 pui de găină pe an. Am trecut de un an la modernizarea grajdurilor, ridicarea plafoanelor, izolarea lor, ridicarea unei maternități noi pentru scroafe, schimbarea betonului cu grătare metalice. Se lucrează la instalația de mulgere mecanică a vacilor. Nu se mai poate cum a fost acum patru sau cinci ani, dar mi-te ca acum 24 de ani. Nici satul nu mai e ce era ; se urbanizează.

— Apropo... Ianca, comună originală în țară, care se înșiră pe două șosele a cîte 4 kilometri fiecare, are strada principală, numită Brăilei, (deoarece este chiar șoseaua Buzău — Brăila), flancată pe o parte și alta cu zece metri spațiu verde în care sînt pomi fructiferi, flori, chiar și legume, a început să-și schimbe aspectul, apărînd în acest spațiu blocuri de locuit la numai un metru de fisia de asfalt a șoselei. Ce se întîmplă ?

— Într-adevăr s-au construit cîteva blocuri prea în șosea, răpind acest spațiu verde, remarcă și tovarășul Vasile Iancu. Poate se vor revedea proiectele de viitor. Fiindcă la cele 8 blocuri existente cu trei complexe comerciale trebuie să se adaoge altele în așa fel dispuse încît să nu afecteze linia tradițională a satului. Se află în construcție o baie comunală și un dispensar uman, noul local al poștei și telefoanelor, precum și prima fabrică a viitorului oraș, fabrica de zahăr. Comuna face parte din cele zece din județ care au trecut la urbanizare. Așteptăm construirea și a unei fabrici de conserve și poate și a unui combinat de prelucrarea inului și a cînepei.

— Cînd am început, încheie Tudora Pîrlog, umblam cu căruța sau pe jos, cu talpa pe pămînt. Puneam numai grîu și porumb, nu aveam nici măcar un socotitor, dar mi-te contabili, ingineri și tot felul de specialiști, cum sînt azi. Cînd le spuneam oamenilor cum o să fie unii îmi arătau că visez... Într-adevăr, visam zilele acestea, dar sincer să fiu, nu mă ducea visul chiar pînă la ce este.

ROMÂNIA ÎN LUME

SIMPATIA, RESPECTUL ŞI ADMIRAŢIA ÎNTREGII LUMI PENTRU VOCAŢIA CREATOARE A POPORULUI, PENTRU PERSONALITATEA EXCEPŢIONALĂ A PREŞEDINTELUI NICOLAE CEAUŞESCU

Prin natura profesiei şi privilegiul împrejurărilor am stat cîţiva ani buni în străinătate, am participat la diverse colocvii internaţionale pe teme de cultură românească ce au avut loc peste hotare şi de aceea n-aş putea începe articolul de faţă decît cu depănarea unor constatări, a unor amintiri despre locul nostru în lume, aşa cum este el fixat în mentalitatea ori în sistemul de referinţe al străinilor cu care am venit în contact, cu persoane particulare sau cu reprezentanţi ai diverselor instituţii. Întîia constatare este legată de statutul nostru politic, căci politicul a dobîndit, în epoca noastră, o pondere pe care n-a avut-o niciodată, iar interesul pentru politică, pasiunea pentru raporturile şi relaţiile internaţionale sub aspect politic se explică, îmi închipui, în primul rînd prin speranţa pe care omul contemporan o are în acest gen de activitate care poate salva planeta noastră de un cataclism pe care mulţi îl consideră iminent. Înţelepciunea politică a statelor lumii, a conducătorilor acestora în special, este antidotul decisiv care poate stăvili catastrofa, orientînd umanitatea pe căile comprehensiunii, progresului şi civilizaţiei. Astăzi declanşarea unui măcel nu mai are drept consecinţă, ca în trecut, situaţia de învingător şi învins, de ucigaş şi victimă ; după un război generalizat, poate chiar local, în era atomică, nu se vor mai putea auzi strigătele triumfătoare ale victorioşilor, căci un asemenea război echivalează cu exterminarea omenirii, cu o veritabilă sinucidere. Viaţa politică, prezidată de forţa raţiunii de înţelepciune constituie unicul mijloc de salvare a planetei. Dar viaţa politică internaţională nu mai constituie, în vremea noastră, monopolul unui grup restrîns de state, aşa numitele „mari puteri" ci este influenţată, puternic, de acţiunea tuturor ţărilor, mari sau mici, deopotrivă interesate vital în propria supravieţuire. Şi dacă este adevărată teza generală după care tezaurul valorilor universale nu este apanajul unui grup restrîns de naţiuni mari şi că reprezintă efortul tuturor popoarelor în constituirea acestui patrimoniu, această teză nu dobîndeşte o confirmare mai elocventă ca cea pe care o oferă exemplul României socialiste.

În timp ce România de astăzi, suverană şi unită, deţine un loc de onoare în concertul mondial prin contribuţia sa vie, activă, eficientă la dezbaterea problemelor fundamentale ale omenirii contemporane, prin iniţiativele sale umanitare, puse în slujba păcii, independenţei şi echităţii între naţiuni, atrăgîndu-şi simpatia, respectul şi admiraţia întregii lumi. Preşedintele ţării, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, sinteză strălucită a marilor virtuţi naţionale, este una din personalităţile proeminente ale vremii noastre, apreciere formulată, în atîtea împrejurări de prestigioase personalităţi contemporane, dar şi de oameni simpli, obişnuiţi.

CUVINTE DE PRIETENIE ŞI SIMPATIE PE MERIDIANELE PLANETEI

Aflîndu-mă, acum cîţiva ani, la Köln împreună cu familia, am vizitat, prin societatea turistică germană „Reisen Gesellschaft" vestul european trecînd, între alte localităţi, pe la Waterloo. Toţi, în afară de noi, erau germani şi, după o masă luată la cunoscutul restaurant al muzeului, de la care n-a lipsit vinul, s-a iscat un conflict, ameninţînd să ia aspecte violente, între nemţi şi personalul hotelului, pe chestia notelor de plată. Băieţii care serveau, în flagrantă minoritate (eram 80 de turişti) au chemat, în ajutor, pe responsabilul localului, un uriaş de peste 2 metri, fost grenadir, care a început cu ameninţări teribile : Vă fac zob! (je vous écrase) urmate de „argumentum baculinum". Am fost constrîns atunci să mediez şi, după franceza pe care o vorbeam, diferită de cea a compagnorilor nemţi, goliatul mi se adresează direct : „Dar d-ta nu eşti german. Ce eşti ?" Şi, răspunzîndu-i că sînt român, deodată faţa uriaşului s-a înseninat şi a exclamat, sub privirile uimite ale celor din jur : „Roumanie ! Ceauşesco !" Conflictul, firește, s-a aplanat, iar la despărţire ne-am îmbrăţişat, ca vechi prieteni. Pe drum, fetiţa mea, de 6 ani atunci, m-a întrebat surprinsă : „Tată, dar de unde-l cunoştea grenadirul pe tovarăşul Ceauşescu ?".

Încă o amintire : în anul 1971, februarie, am înfiinţat, la Universitatea din Düsseldorf, un lectorat de română în urma unei vizite făcute rectorului acestei universităţi. La lecţia inaugurală, ţinută în faţa întregului seminar de romanistică, am fost prezentat de directorul acestui seminar care, în introducere, a adus un călduros omagiu României, istoriei şi prezentului ei, evocînd personalitatea excepţională (auster ordertliche) a preşedintelui ei în cuvinte de o preţuire ce m-a emoţionat profund. De altminteri o asemenea emoţie cred că-i încearcă pe toţi cei care, departe de ţară, dar cu gîndul la ea, sînt martorii unor asemenea manifestări. Te simţi atunci, ca fiu al unei ţări preţuite şi respectate, mai sigur, mai încrezător în forţele tale căci ai în spatele tău un popor întreg, o ţară. Un asemenea sentiment e greu de descris dar el dă măsura exactă, mai puternică şi mai vie decît orice statistică, a prezenţei şi locului nostru în lume. Am simţit totdeauna şi peste tot, în R.F. Germania, în Franţa ori în Austria, unde am zăbovit mai multă vreme, că sîntem cunoscuţi, că se vorbeşte despre noi cu prietenie, respect, nu o dată cu admiraţie şi cred că niciînd sentimentul iubirii de patrie nu vibrează atît de puternic ca în asemenea împrejurări...

VOCAŢIA UNIVERSALITĂŢII

N-aş putea, evident, omite, cu acest prilej, rolul pe care l-a jucat şi-l joacă, de totdeauna, marii creatori de cultură, capodoperele artistice. Un francez îmi spunea, în mai 1963, după marele spectacol cu **Oedip** la opera din Paris, că românii dovedesc extraordinare disponibilităţi muzicale argumentîndu-şi spusele cu observaţia că în acel moment noi aveam 4 dirijori printre cei mai mari din lume : George Georgescu, Constantin Silvestri, Ionel Perlea, Sergiu Celibidache. Literatura română a început să fie integrată patrimoniului universal ; despre Eminescu, de pildă, s-au scris cărţi convingătoare în Franţa(Alain Guillermau), U.R.S.S. (Juri Kojevnikov), Italia (Rosa del Cante) etc. Am primit de curînd, de la Universitatea din Nisa, pe care am vizitat-o astă toamnă, o interesantă carte despre Eminescu (autor Barthelemy A. Taladoire) în care marele nostru poet naţional este inclus în compania lui Goethe şi a lui Victor Hugo.

Evoc încă o experienţă personală : ca profesor la Köln, între 1970—1973 am ţinut un curs intitulat „Capodopere ale literaturii române de la Alexandru Lăpuşneanu la Moromeţii". Nuvela lui Negruzzi, la care am zăbovit 2 lecţii, cu analize pe text, în cel mai tipic stil nemţesc, a lăsat audienţilor (nu numai studenţi ci şi cadre didactice) o impresie memorabilă. Dr. Siepmann, asistent la catedra de literatură franceză, a declarat fără ocol : „Negruzzi al dv este cît Shakespeare". Ne amintim că acest lucru îl spusese, cu pătrunderea-i proprie şi Călinescu, dar cînd un cititor străin face o atare apreciere, orice dubiu, orice complex dispare. Împrietenindu-mă cu un profesor brazilian care preda portugheza la Bonn, om citit şi rafinat, care mi-a cerut o carte de literatură română contemporană, i-am oferit **Groapa**, care se afla, în traducere franceză, la biblioteca universităţii (împrejurarea am mai povestit-o cîndva, în **România literară**). Am vrut să văd cum reacţionează un sudamerican la o carte apropiată de maniera Marquez (un Marquez avant la letre, desigur). Entuziasmul colegului din Brazilia a întrecut aşteptările mele, „senzaţia de viaţă" a acestei cărţi i s-a părut „extraordinară" ceea ce l-a determinat să facă, în continuare, aprecieri de natură etnopsihologică (era foarte interesat de acest domeniu) privitoare la poporul din care face parte autorul cărţii. Şi, cum numai cu cîteva zile înainte îl dusesem la un spectacol de folclor românesc cu o îndrăcită formaţie olteneasă, opiniile erau exprimate cu multă convingere. Mi-a scris din ţara sa, la reîntoarcere. A devenit un devotat şi înflăcărat propagator al valorilor spirituale româneşti în Brazilia. Rolul de ambasador al culturii este imens.

Pompiliu Marcea

PABLO NERUDA

Acum cîntă Dunărea

Merg dinspre pini
spre gurile joase-ale Dunării,
aeru-albastru zgîlţîie
viețile, viaţa,
Aerul curăţă
adîncul saloanelor,
prin ferestre pătrunde
o adiere de steaguri populare.

Înlăturînd în acest ceas, Românie,
din inimile tale zdrenţele,
poporul tău, a ivit
un alt cap, alţi ochi,
o nouă gură care cîntă —

şi nu doar un neam de păstori
astăzi arăţi pe pămînt
ci o uimitoare
construcţie-n mers.

În românește de
Omar Lara

POEME ANTIFASCISTE

PIERRE JEAN JOUVE

Franţa

Pădurea săracilor

Oh ură ! oh ură înverzită ! şi-al verii
viitor spectacol. Oh ură pururi verde
Ţişnită din glia umedă şi călită de lacrimi
După-ncercarea calmă, sinuoasă-a pămîntului.

Au înecat această uimitoare inimă în dezonoare
Făcînd să cadă arma ce apăra săraca glie
Libertatea gînditoarelor făgaşe
Văzu trecînd paşii spaimei ai falsului păstor
Ei au însingerat primăria biserica
O sută de bărbaţi pentru unu şi luară
dumicatul de la gură jefuiră comoara
deportară triburi întregi torturară
inimile torturară pe prizonier pe cel drept.
Acoperiră colonadele de umbră
de minciună, au dichisit speranţele-n
minciună, în vise turnară minciună
Umplură cerul de-aeriană minciună.

LESLAW M. BARTELSKI

R.P. Polonă

Cîntec de invalid

Oh oraş sub ruine, oraş pe-un crater,
şters şi straniu ca visul,
ziduri năruite şi turnuri fulgerate,
mîini ciuntite, mîini retezate.

E de-ajuns să priveşti în oglindă
un chip veştejit de durere,
oh oraş sub ruine, umbra ta
îmi împovărează vederile.

Fericit prin zarurile sorţii
nu mă mai bintuie visul trăit,
şi totuşi am parte de ceasul
cînd mă ajung feţele morţii.

Nicicînd n-am fost Orfeu,
De Euridice n-am habar,
chiar dacă am văzut viţa de vie
moartă pe piatra de calcar,

chiar dacă am văzut sfredelul focului
înşurubîndu-se-n falnice case ;
în beciuri oamenii se-năbuşeau
dar plantele grădinii tot frumoase.

Caut necontenit,
dar ce, eu singur nu mai ştiu ;
dacă-mi cuprind cu mîna gîtul
inima mi-o aud tresărind.

Oh oraşule, te-m apărat,
Ţi-am dăruit tinereţea mea,
Cine te-a văzut în văpăi înecat,
nu va mai şti ce-i liniştea.

JORGE GUILLÉN

Spania

Biruinţa umană

(Anna Frank)

Jur împrejur crima-absolută. Vulg,
Vulgul cel mai sălbatic,
Într-un delir de josnicii
Ce-ajunge pîn' la nebunie,
O beţie de singe,
Singele lui Isus.
Şi peste osuare
Se-aşterne-o infamie unanimă :
pe toţi, pe toţi ne pîngăreşte.
Cine, cînd crima-i uriaşă
N-o să fie de vină ?

Noaptea pătimeşte de tainică inocenţă.

Şi în această noapte tu, pentru tine zori,
De-un cer cu păsări atît de aproape,
În pofida spaimei şi chinului,
Captivă şi asfixiată
Iubeşti, născocești, creşti
Înlăuntrul panicii,
ce nu izbuteşte s-oprească strădania ta
dirz minuţioasă
de biruinţă umană :
cu poporul tău cugetul tău
— Şi viitorul tuturor.

ERNA HINTZ-VONTHRON

R.F. Germania

Spaima

În sufletul nostru trăieşte
mocneşte-ascunsă
ca în cenuşă jarul
cu fiecare dumicat ne-neacă
şi o sorbim de cîte ori ni-i sete
ne prigoneşte zilele
viaţa şi munca ne-o-ntunecă
pe umerii noştri tronind
în patul nostru se-ncuibă
somnul şi visul ni-l buimăceşte
zugrav de coşmaruri macabre

Ea-i mărturia
semnul unor vremuri
ce se joacă cu focul
cu fulgere-orbitoare
chiar dacă capul ni-l ferim
în sufletul nostru trăieşte
neostoită
sîntem robii puterii ei
sumbre

NANOS VALAORITIS

Grecia

Lamento

Litere scrise de iubire pe chipul lor
Vise brodate de păianjeni pe somnul lor

Moartea în chip de fantasmă s-a tirit printre ei

Li s-au stins ochii străvezii ca nişte candele
pielea lor întinsă ca o rufă în vînt
nu mai simte căldura din trupuri izvorînd
ca pe nişte date le citim numele

Dar abia surizi mai surid
răsună-n paşii noştri paşii lor
şi-n inimă simţim bătaia inimilor lor

ALFONSO GATTO

Italia

Împuşcături în miezul nopţii

Au tras la miezul nopţii, am auzit
cum băiatul căzu în zăpadă
şi zăpada-l cuprinse subit.
Nu-i rămîne oraşului decît să se uite la morţi
învineţind sub crug. În zori
odată cu zăpada căzînd din frontoane
de pe firele negre, tot mai prelungă-i
surparea şi chinul doborînd-o pe mama
-n genunchi să se-adape la ochii
-nghețaţi ai fiului, la părul fir de caier
în fluviile albastre de prier.

VIKTOR ESIPOV

U.R.S.S.

Mauthausen

(fragment)

Mauthausen — curte de piatră dură.
Mauthausen — fabrica morţii.
Treizeci de ani trecură
de cînd uşile cuptoarelor
nu mai sînt roşii.
De treizeci de ani niciun locuitor,
Casa coşmarurilor e în paragină.
Pe cei ce vizitează îi întîmpină,
cred, cel mai trist din lume-ngrijitor.
Şi-a ispăşit sorocul de zece ori.
Albit, dar nu se lasă doborît.
N-a mai putut pleca de-aici, s-au n-a avut
unde să se întoarcă.
Intrăm în curtea lagărului ce
e-mpresurat de-o liniște ameţitoare,
ferestre negre te ochesc
ca tot atîtea guri de arme negre.
De timp funinginea şi zgura nu se mai cunosc.
Ploaia spală cenuşa.
Barăcile orînduite la un loc,
la fel aliniate ca atuncea.
O uşă se deschise, un pantof izbit
de-o treaptă din culoar.
Dincolo de fereastră un păianjen trist
Imens asupra tuturor veghează crematoriul.
Tăcerea bate-n timple.
Din beznă parc-aud gemete, horcăit
şi brusc tavanul parcă se prăvale
pe cine intră în baracă, buimăcit.
Nu poţi striga, ţi-s buzele de scame.
Oricît ai vrea, coşmarul nu-l alungi
De treizeci de-ani nu pot pricepe
Grozăvia, cum s-a putut petrece !

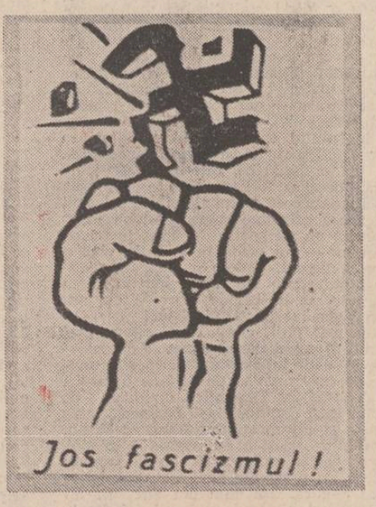

JÁNOS PILINSZKY

R.P. Ungară

Patima de la Ravensbrück

Iese din rînd.
Într-un careu de tăcere se-opreşte.
Ca umbre pe-un ecran pregetă
O cazacă, un cap de ocnaş.

Este înspăimîntător de singur,
I se văd porii pielii.
Din ce-i al lui totul e imens,
Din ce-i al lui totul e infim.

Asta-i tot, dealtfel,
Totul a fost foarte simplu :
A uitat să strige
Înainte de-a cădea la pămînt.

În românește de
Geo Vasile

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor şef: Nicolae Dragoş, Mihai Ungheanu (redactor şef adjunct), Teodor Balş (secretar responsabil de redacţie)

REDACŢIA : Bucureşti, Piaţa Scînteii Nr. 1. tel. 17 32 09
ADMINISTRAŢIA : Calea Victoriei Nr. 115. tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei : 6 luni — 26 lei : 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Dobre Marian

ANUL XXII
35
(905)
Sîmbătă
1 septembrie
1979
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Început de ev

Se poate spune că aniversarea a 35 de ani de la evenimentele care au înscris 23 August 1944 între datele cruciale ale istoriei noastre, a coincis cu deplina limpezire a naturii, amplorii și semnificației acestei veritabile „mutații" în procesul dezvoltării istorice a poporului român. Expresia supremă, de maximă concizione și forță de sugestie, dobîndită de conștiința obștească asupra actului de la 23 August 1944 o constituie caracterizarea secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, enunțată în Cuvîntarea la Adunarea festivă consacrată celei de a XXXV-a aniversări a revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă din țara noastră — **document fundamental pentru istoricii și gînditorii chemați să tălmăcească plenar istoria României contemporane, istorie cu vaste implicații și rezonanțe universale fără precedent.**

„Ținînd seama de amploarea forțelor populare care au participat la insurecția armată și, în primul rînd, a clasei muncitoare, condusă de Partidul Comunist — exponentul intereselor vitale ale întregului popor —, de faptul că a răsturnat regimul politic al dictaturii militaro-fasciste, forțele cele mai reacționare vîndute Germaniei fasciste, și a lichidat dependența de imperialismul german și de orice imperialism, ducînd la întoarcerea armelor împotriva armatelor hitleriste și la izgonirea lor de pe teritoriul țării, insurecția din august 1944 a marcat începutul revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, care a dus la cucerirea adevăratei independențe a patriei, la transformarea revoluționară socialistă a României. Masele populare și-au dobîndit, cu arma în mînă, dreptul la libertate și neatîrnare, dreptul de a fi stăpîne pe bogățiile naționale, de a-și făuri destinele potrivit intereselor și aspirațiilor proprii, precum și posibilitatea de a construi pe pămîntul patriei, cea mai dreaptă și mai înaintată orînduire socială — orînduirea socialistă și comunistă".

În această magistrală definiție a ceea ce a fost, în deplinătatea lui, 23 August 1944 găsim toate elementele necesare unei ample perspective asupra evenimentului decisiv care a avut loc atunci și toate temeiurile spre a considera 23 August 1944 ca una dintre cele mai semnificative revoluții **ale secolului XX. Căci din această revoluție a rezultat România de azi, România socialistă — țara a cărei prezență internațională a cărei politică internă și externă, al cărei mesaj întrupat în personalitatea de anvergură mondială a Președintelui Nicolae Ceaușescu au devenit factori recunoscuți ai evoluției vieții politice și mentalității politice** universale.

Revoluția românească de la 23 August 1944 este, desigur, în primul rînd un eveniment de istorie națională, **cum evenimente de istorie națională sînt și revoluțiile din 1642 din Anglia, din 1789 în Franța sau din 1917 în Rusia. Dar aceste evenimente ce țin prin rădăcinile lor, prin cauzele lor și prin înfăptuitorii lor de o istorie** națională, **răspunzînd unor probleme proprii unui anume popor, au dobîndit o mare influență și semnificație prin capacitatea de a polariza sentimente, aspirații, mentalități și interese fundamentale ale unor clase sociale sau colectivități umane dintr-un spațiu mult mai mare decît spațiul unde s-a produs revoluția respectivă. Acest proces de iradiere a putut avea loc imediat (de pildă răsunetul european al Revoluției franceze, sau cel mondial al Marii Revoluții Socialiste din Octombrie) sau în timp, pe măsură ce respectiva revoluție modela interior o națiune, o spiritualitate, o conștiință națională, făcîndu-le apte a simboliza, pe un plan mai larg, aspirațiile de viitor ale celor din afara granițelor respective (cazul tipic al revoluției engleze, care, născînd Anglia modernă, cu prestigiu universal și cultura deschizătoare de drumuri, își pune pecetea mult mai puternic asupra epocii „Luminilor", din secolul următor, decît pe a doua jumătate a secolului al XVII-lea).**

Peste hotare, revoluția de la 23 August 1944 a fost percepută imediat **mai ales ca o răsturnare de importanță majoră în lupta popoarelor împotriva nazismului, ca una din loviturile hotărîtoare primite de mașina de război germană. Aici, documentele sînt categorice și provin dinspre toate azimuturile. La rîndul lor, clasele conducătoare din România, în frunte cu regele și șefii „partidelor istorice", au putut privi la acest eveniment ca la o soluție** în extremis **și s-au putut felicita pentru ingeniozitatea lor de ultimă oră, rămînînd convinse că au jucat rolul cel mai important în producerea evenimentului ! Ar fi pierdere de timp să încerce cineva a-i convinge de contrariu pe ultimii rămași să ciripie pe la diferite posturi de radio, sau în paginile de memorii senile. Dimpotrivă, pentru unii istorici din vest, ceea ce s-a întîmplat la București în ziua de 23 August a fost efectul înfrîngerii militare a regimului antonescian pe frontul Chișinău-Iași, ca și cum o** revoluție națională **poate fi cauzată și nu doar** ocazionată **de asemenea factori ! (Nu e de mirare că istoricii din această categorie sînt dispuși să explice chiar un eveniment epocal, cum a fost Marea Revoluție din Octombrie, prin rolul armatelor germane care au înfrînt trupele țarului, împrejurare ce contribuie desigur dar nu** determină **prăbușirea vechiului regim în Rusia !).**

O revoluție — a spus-o Bălcescu încă de acum aproape un veac și jumătate — crește din ființa și istoria unui popor, așteptîndu-și ceasul, care poate să se înfățișeze în multe feluri, poate fi o mișcare revoluționară generală („Revoluția generală fu ocazia, iar nu cauza revoluției române. Cauza ei se pierde în filele veacurilor") sau poate fi eșecul militar al unei aventuri în care un popor a fost împins cinic, de aranjamente criminale, peste capul și voința lui. Și tocmai acest lucru se poate spune despre revoluția de la 23 August 1944 pe care, în lumina analizei și formulării sintetice a secretarului general al Partidului, o descifrăm acum în toată amploarea ei, după ce am trăit-o de-a lungul a 35 de ani, în roadele ei bogate.

Atunci, la 23 August 1944, singurii care erau deplin conștienți că ceea ce se întîmplă nu este un „eveniment" — oricît de însemnat —, ci punctul de ajungere al unei întregi istorii și punctul de plecare **al unei istorii ce avea să vină, erau tocmai oamenii care înfăptuiau acel act istoric cu voința clară de a făptui o** revoluție. **Unul dintre acești oameni care purtau în ei, în ființa lor — precum ghinda stejarul viitor — întreaga desfășurare ulterioară a istoriei naționale, este tocmai cîrmaciul de azi al României și cel care ne limpezește sensul adînc, sensul definitiv, cu care vor intra în istorie și în conștiința vremurilor, evenimentele de acum 35 de ani.**

O revoluție nu se înfăptuiește, desigur, într-o zi. „Revoluția franceză" nu se circumscrie la ziua de 14 iulie 1789, cînd este luată cu asalt Bastilia (După această zi Franța mai are încă rege o bună bucată de vreme!). Dar toate marile revoluții care au tăiat făgaș nou în viața unor popoare, iată unele chiar în viața omenirii, au cîte o zi în care, ca la lumina unui fulger, s-au arătat forțele determinante, s-au văzut temeliile lor profunde și s-a manifestat. spectaculos, voința, aspirațiile, hotărîrea maselor populare de a rupe cu trecutul și a apuca pe o cale nouă. De aceea toate revoluțiile sînt simbolizate de o asemenea zi, o zi spre care par să curgă — pregătind-o — cele de pînă atunci, și care marchează debutul **epocii noi. Printr-un consens unanim, asemenea zile ajung să devină dată-hotar, cum sînt „14 iulie 1789" sau „7 noiembrie 1917".**

Revoluțiile — s-a spus — sînt locomotivele istoriei. Cei care acționau în numele clasei muncitoare la 23 August 1944, comuniștii, știau cu precizie că, în acel ceas, au așezat o astfel de locomotivă istoriei contemporane a României, spre a trage țara

Dan Zamfirescu

Continuare în pag. a 7-a

Trofim Brânză : „Victorie"

Din nou acasă...

Îmi amintesc ora mesei, cu cozonaci, și înghețată, din dimineața de primăvară a lui 1944, în locuința (de fapt camera) noastră de la subsolul unei case de pe strada Traian din Brașov, cînd — fără să ne fi atins de bucate — un vecin a năvălit în încăpere și-a strigat : „Fugiți, murim !", abia pe urmă s-a auzit sunetul strident al alarmei care n-a mai contenit, îmi amintesc exact cum omul venise cu o cizmă într-o mînă și cu alta pe picior și cum am alergat în urma lui, am urcat în autobuzul proprietarului și după ce-am străbătut în goană cîteva străzi, ne-am trezit într-o mare mulțime de oameni pe un cîmp numit Fotogeni (cred că așa se numea), al cărui orizont era un zid înalt de flăcări, mai tîrziu mi s-a spus că focul provenea de la niște cisterne cu petrol ; din loc în loc, în plină mulțime explodau bombe, iar în jurul familiei noastre de șase persoane se crease un gol apreciabil fiindcă tata striga mereu : „Nu vă apropiați, nu vreau să cadă bomba pe noi din cauza altora !", totuși o schijă a vâjiit pe la urechile mele și deodată sîngele care țîșnise din mîna stîngă a mamei transformă grupul nostru stingher într-un țipăt de spaimă, iar lumea care se ținuse la o parte pînă atunci năvăli în direcția noastră gata să ne sufoce.

Bombardamentul din ziua aceea ne-a împins tot mai departe de locuința noastră (care de altfel dispăruse), astfel că-mi amintesc un tren înaintînd mereu în amurg, precum și atenția pe care mi-o acordau niște soldați în timp ce mă treceau din brațele unuia în brațele celuilalt și se veseleau privindu-mi vestonul militar și aranjîndu-mi boneta cu cozoroc pe cap iar eu eram plin de mîndrie fiindcă mi se spunea „domn' soldat".

...Ajunși la poalele Apusenilor, mă deprinsesem atît de bine cu pericolul încît la cea mai îndepărtată vibrație aeriană le fortam pe surorile mele să se ascundă la baza unui gard viu iar eu stăteam de veghe

Gheorghe Pituț

Continuare în pag. a 3-a

În paginile 4–5 :

ÎNTÎLNIRE CU CHIVĂRĂ-ROȘIE

— fragmente de roman de

Mihai Beniuc

Patria mea cu cerul senin

Pămîntul pe care pășesc, cerul spre care privesc, casa în care trăiesc — sînt cele mai frumoase din lume.

Certitudine, siguranță, visare, căldură.

Oare unde în lume mai poate exista un pămînt roditor de aur, frumos ca o poveste nemuritoare, purtător de legende, cu eroi ce se odihnesc sau care trăiesc azi printre noi, un pămînt ca al patriei mele ?

Oare unde în lume mai poate exista un cer înstelat de baladă și cu un soare dătător de viață, un cer ca al patriei mele ?

Oare unde în lume mai poate exista o casă în care să mă simt acasă, ocrotită și îndrăgită, o casă ca aceea în care locuiesc ?

Doar aici, unde pămîntul, cerul și casa se contopesc într-un singur cuvînt : **aici**, — cuvînt ce dă sens faptelor și ființei mele : PATRIA.

Bokor Katalin

Continuare în pag. a 3-a

1974 — 1979

RETROSPECTIVĂ LITERARĂ

Literatura ultimilor ani s-a impus cititorului în realizările ei de superioare semnificații printr-o orientare mai decisă către temele majore și o mai limpede conștiință estetică. Începînd din acest număr revista LUCEAFĂRUL va prezenta sub titlul 1974—1979 Retrospectivă literară **o parte din cele mai reprezentative cărți apărute între Congresul XI și Congresul XII al P.C.R. Comentariile vor stărui mai ales asupra cărților — fie ele de poezie, de proză, de critică — care mărturisesc o implantare fecundă în problematica caracteristică a României contemporane, care vorbesc atît despre trecut cît și despre prezent sau viitor de pe pozițiile noii conștiințe de sine a României socialiste.**

În pagina a 3-a

MONUMENTUL

Un pasionat truditor pe dealurile Dobrogei a avut într-o zi inspirația să urcăm prin podgorii și prin păduri, pe una dintre cele mai înalte culmi rămase din străvechii munți Hercinici — și să privim încă o dată, de acolo, tot ceea ce merita privit încă de o mie de ori, în uriașa, splendida grădină.

Cînd ești dintr-un loc, cînd te identifici cu locurile, cu pămînturile, cu oamenii și cu eforturile lor, cu destinul lor — nu te mai uimești și nu te mai minunezi de toate lucrurile. Să se încinte și să se minuneze alții, care vor trece pe aici — noi umblam ca adevărații grădinari, care știu povestea fiecărui răsad și a fiecărui lăstar ; care, privind retrospectiv, știu cît se putea realiza în acești treizeci și cinci de ani uriași — și cît au realizat — și alenți mai cu seamă la cele mai tinere plantații, cu gîndul dus departe, la ceea ce vor face, înainte. Ceea ce se putea face — ar fi fost mult mai mult și mai bine ; ceea ce era realizat — strălucea pe toată zarea ; ceea ce vom realiza de aci înainte — va respecta în continuare și întru totul uriașele cuceriri și legi ale dialecticii noastre și ale construcției socialiste în Patria noastră. Din cînd în cînd, și ca un răspuns parcă la tot ceea ce vedeam, prin inima mea trecea un gînd scump, pe care îl scrisesem cu mulți ani, în urmă : „Toată Dobrogea — o splendidă grădină ; tot litoralul — un splendid oraș ; întreagă Dobrogea — o splendidă, monumentală operă a construcției socialiste a României ; întreagă Dobrogea de aur — un viu, strălucitor monument al României". Se vedea limpede acest lucru — și o liniștită fericire ne însoțea, în timp ce urcam.

Printr-un labirint verde, pe drumuri întortocheate, printre valuri largi de podgorii tinere, fabuloase ; prin păduri seculare, ca în marile balade cu haiduci — am ajuns acolo, sus, deasupra universului, pe culmea cea mai înaltă, cea mai curată și cea mai innaccesibilă — în inima pădurii seculare, în locul cel mai secret : un Olimp învăluit în nemărginirea albastră — o gingașă Sarmisegetuza de aur și de eternitate — și de unde puteam cuprinde în voie imensitatea verde-aurie, făurită de oameni, în care munceau și trăiau în lumina demnității lor oamenii.

Era după-amiază de august, cu toată lumina podgoriilor în ea ; totul, de acolo, de sus, se vedea dumnezeește. Era cu noi o bună echipă a Televiziunii Române — și l-am rugat pe eminentul operator să-și pună toată măiestria, să facem un film pe măsura și la înălțimea realității. Și mi-am mai spus o dată, în gînd : „Toată Dobrogea — o grădină ; tot litoralul — un splendid, strălucitor oraș". „Am realizat ceva în acești uriași treizeci și cinci de ani de libertate, de eliberare a tuturor energiilor creatoare ale poporului român ; de construcție socialistă, de făurire a României moderne — iar tot ceea ce am realizat este doar treapta de marmură a viitoarelor noastre eforturi și realizări". Astfel am gîndit — și l-am mai rugat o dată pe operator să ne ajute să facem un film pe măsura și la înălțimea realității care se dezvăluia cu generozitate privirilor noastre.

Aproape să nu îl descopăr ! Aproape să trec pe lîngă el și să nu știu de El, să nu îl văd !... Acolo, sus, pe culmea cea mai înaltă, într-o poieniță de o palmă, între stejari bătrîni, ca într-un altar secret al Olimpului ; ca într-un altar secret al acestei gingașe Sarmisegetuze de aur plutind peste nemărginirea de podgorii și lanuri și înfloritoare așezări omenești — tăinuit ca într-o matrice ! — era El — Monumentul Eroilor ! M-am cutremurat de atîta taină. Un monument modest, discret, înălțat în cinstea și în memoria Eroilor jertfiți în războiul pentru Independența României, în primul război mondial și în războiul pentru zdrobirea definitivă a fascismului,

Traian Coșovei

Continuare în pag. a 7-a

O LUPTĂ LITERARĂ

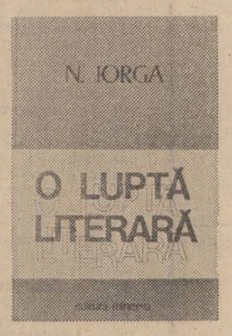

După ce în anii 1914 și 1916 Nicolae Iorga și-a strîns în două volume, sub titlul **O luptă literară**, un număr de 151 de articole, toate publicate în **Sămănătorul** (4 mai 1903—2 aprilie 1906) culegerea n-a mai fost niciodată reeditată. Motivul nu poate fi, desigur, legat de conținutul ei, incitant ca tot ceea ce a scris Iorga ; absența unui interes public mai larg trebuie legată de contextul istoric atît de tulbure al începutului primului război mondial. Mai tîrziu, cînd reeditarea ar fi fost posibilă, Iorga era antrenat în mari bătălii politice, iar pe plan cultural erau profilate tendințe și direcții care solicitau, ele însele, o prea mare cheltuială de energie spre a se relua în discuție momente importante ale luptei literare din trecut. Dar momentul **Sămănătorului,** mai ales sub conducerea lui Iorga, este, fără îndoială, referențial nu numai în sine ci, cum ne putem aștepta, prin implicațiile și consecințele pe care le-a avut asupra întregii dezvoltări a culturii românești (nu numai a literaturii) din veacul nostru. Prin urmare sîntem în drept să considerăm că nu se poate întocmi nici o istorie literară temeinică, riguroasă, fără cunoașterea, pe cît posibil exactă, a textelor fundamentale legate de mișcările începutului de veac, între care **sămănătorismul** joacă un rol decisiv. Acest curent, spre deosebire de **poporanism** sau **simbolism,** are și șansa (în măsura în care această șansă este valorificată de cercetare, firește) de a fi avut în Iorga un doctrinar mai energic și mai decis, mai bătăios și mai perseverent decît au fost, să spunem, Ibrăileanu pentru poporanism sau Ovid Densușianu pentru simbolism. Faptul că și-a strîns, în cele două volume, menționate mai-nainte, ceea ce a crezut el că reprezintă nucleul generator al curentului sămănătorist este dovada unei activități programatice, pe deplin conștiente de menirea ei. Evident, multe contribuții însemnate ale protagoniștilor și doctrinarului principal al curentului au putut să scape atenției sale. Se știe că, deși sumarul celor două volume întocmite de el se oprește la 2 aprilie 1906, colaborarea lui Iorga la **Sămănătorul** continuă pînă la 15 octombrie 1906, că, prin urmare, n-au fost incluse articole publicate timp de peste o jumătate de an.

Este, de aceea, meritul actualilor editori : **Valeriu Răpeanu** și **Sanda Răpeanu** de a fi alcătuit cea mai bogată antologie a scrisului lui Iorga de la **Sămănătorul,** sub egida editurii „Minerva". Cele două volume, masive, sînt structurate astfel : Primul reproduce, din cele 151 de articole ale ediției 1914, 1916, un număr de 135 (lipsesc, cum se poate vedea, 16 articole, considerate de noii editori nereprezentative. Iată motivarea : „Am lăsat de o parte din paginile volumului **O luptă literară** articolele **Iarăși cultura și politica, Nebunul din Varșovia, Cuvîntarea regelui la Academie, Zece mai, Politica naționalistă negativă și cultura pozitivă, Dobrogea de astăzi, Regele la Iași, Pentru Tar, Iarăși cel mai nou călător francez în România. Cu privire la drama „Manasse", Învățătorii bulgari în România, Predici, Principele Carol, Manifestații contra grecilor, Carmen Sylva în literatura românească,** care transformau discuția literară în porniri xenofobe, pamfletare, de un nivel ce nu caracterizează pe adevăratul savant Nicolae Iorga și nu aduceau nici un plus la înțelegerea personalității sale, a ideologiei sau a curentului").

Cititorul întîlnește, în acest prim tom, textele fundamentale despre sămănătorism, fără de care înțelegerea curentului este imposibilă, cum sînt : **O nouă epocă de cultură, Rostul închipuit și cel adevărat al literaturii, Boierimea de țară, care se duce, Împotriva clevetitorilor** (un ciclu de patru articole program), **Ce este Sămănătorul ?**

Cel de-al doilea tom, datorat în exclusivitate noilor editori, cuprinde un număr de 195 de texte ale lui Iorga din **Sămănătorul** dintre 4 mai 1903 și 15 octombrie 1906. Astfel că, cele două volume actuale, păstrînd titlul dat de Iorga, **O luptă literară,** numără în total 330 de articole depășind cu 179 de texte vechea ediție și constituindu-se în cea mai bogată antologie a ideologiei sămănătoriste și în cea mai bogată culegere a contribuției lui Iorga la revista care a nominalizat curentul. Textele de rezistență ale celui de-al doilea volum țipărit la „Minerva" sînt legate de adîncirea cunoașterii personalității lui Iorga, mai ales de registrul polemistului. Ele sînt, după opinia noastră, următoarele : suita de 6 articole contra lui Pompiliu Eliade, cea de 4 articole contra lui Grigore Tocilescu, precum și 3 articole referitoare la A. D. Xenopol. Ar fi greșit să subestimăm, însă, numeroasele **Cronici** din **Sămănătorul** care, cu toate că-și propun un scop mai modest : recenzia unei publicații, semnalarea unui scriitor, a unei scrieri, a unui document vechi de istorie, literatură, a unor valori plastice, o succintă punere la punct polemică, etc. întregesc în mod cu totul binevenit atmosfera revistei, preocupările și convingerile directorului, opțiunile ideologice, estetice s.a.m.d.

Pompiliu Marcea

Continuare în pag. a 7-a

Amnezii parțiale

Învățăcelul : — Am văzut, magistre, că ați răspuns victorios lui Alexandru Piru, care pretinsese într-un articol că și critica literară, și anume E. Lovinescu, d-tră și Vladimir Streinu ați atacat monumentala **Istorie literară** a lui G. Călinescu cu aceeași violență ca și presa naționalistă. Asta-i tot ?

Eudoxiu : — Și ce-ai mai fi dorit ?

Învățăcelul : — Pasajul din Al. Piru l-ați luat, nu-i așa, din recenzia lui M. Ungheanu, care l-a citat ca și cum și-ar fi însușit acea

Șerban Cioculescu

Continuare în pag. a 7-a

cronica literară

Scrieri despre Titu Maiorescu de Liviu Rusu deși cuprinde articole ocazionale, cele mai multe dintre ele fiind polemici în jurul operei și personalității lui Titu Maiorescu, este de o remarcabilă unitate marcînd un moment în bibliografia temei pe care o ilustrează. Constanța atitudinii, a metodei și militantismului intelectual manifest sînt trăsături unificatoare ale acestor articole și studii traversate de voința restituirii **adevărului** și a restaurării **metodei.** Fie că e vorba de falsificările detractorilor lui Maiorescu, fie că e vorba de exagerările apologeților recenți gestul e de a întoarce pe cititor la adevăr, iar pe cercetător la metodă.

Liviu Rusu are pasiunea sistemului și de aici arhitectura sigură a paginilor lui, fie că e vorba de construcții estetice, fie că e vorba de articole. Descinderea în cîmpul cercetării istoriografice beneficiază de formația filozofică a esteticianului. Scrierile despre Titu Maiorescu ne înfățișează chiar un Liviu Rusu mai aplicat decît în precedentele lui apariții în cîmpul criticii și istoriei literare. Memorabila **Eminescu și Schopenhauer** era, de pildă, mai mult o expunere de metodă asupra descifrării pe etaje de profunzime a influențelor, decît o analiză propriu zisă a poeziei lui Eminescu din acest punct de vedere. Liviu Rusu observă că nu e suficient să precizăm în cadrul chestiunii influențelor importanța **receptorului** față de **emițător** dacă nu observăm gradul diferit de influențabilitate a structurii receptoare în funcție de treptele proprie-i profunzimi. Influența este triată de straturile de suprafață și rareori ajunge în alcătuirea inițială la nivelul cel mai adînc al unei structuri receptoare. Liviu Rusu nu semnalează aici numai existența unor nivele ale influenței ci și participarea lor diferită la viața autentică a structurii. În cazul poeziei eminesciene, esteticianul distinge un fond prim, nucleal, al structurii artistice eminesciene care intră în contradicție cu nivelele depărtate de centru, contaminate de influența schopenhaueriană. Analizînd **Luceafărul,** Liviu Rusu constată că decalajele artistice din cuprinsul poemului comunică cu ariile de autenticitate sau de coruptibilitate a structurii. Ceea ce e adînc eminescian se realizează grandios la cea mai înaltă condiție artistică, ceea ce este filozofard, de scăzută tensiune artistică coincide cu schopenhauerismul, deci e un rezultat al influențabilității straturilor exterioare. Recapitulăm aici eseul despre **Eminescu și Schopenhauer** pentru că el deschide drumul preconizat de Blaga al noilor interpretări asupra operei lui Eminescu văzută în genere într-o mai mică dependență sau completă independentă de așazisele lui surse (C. Noica, Edgar Papu, I. Negoițescu). Prețioasa contribuție, de incontestabilă însemnătate pentru altă înțelegere a lui Eminescu rămîne însă pînă la o eventuală dezvoltare a ei mai mult o demonstrație metodologică de literatură comparată decît un studiu exhaustiv asupra creației eminesciene. **Scrierile despre Titu Maiorescu** al căror corp teoretic este conținut se dedică integral unei chestiuni de istorie literară românească și ne poate face să regretăm că Liviu Rusu li se dedică atît de tîrziu.

LIVIU RUSU: «Scrieri despre Titu Maiorescu»

Este refăcut în prima parte a cărții dosarul polemicii declanșat în 1963 în jurul lui Titu Maiorescu și în care Liviu Rusu a avut rolul detonatorului. Cercetătorul demontează artificiala construcție a mai multor critici literari care făcuseră din Titu Maiorescu un dușman al poporului, un adept al „artei pentru artă", un antipatriot, un retrograd confruntînd continuu aceste aserțiuni cu textele criticului și cu marile adevăruri ale direcției lui culturale. Este prima dezvăluire de proporții a mecanismului cu ajutorul căruia o bună parte a literaturii și culturii române a fost desfigurată. Surpriza este de a găsi în carte un articol de **Răspuns lui C.I. Gulian** pe care revista **Contemporanul,** intrată în polemică împotriva lui Liviu Rusu, nu l-a publicat așa cum cere „regula jocului". Postura esteticianului este a militantului pentru adevăr ceea ce dă acțiunii lui un sigiliu maiorescian. Îmbucătățirea, după așa zise criterii științifice, de fapt pseudomarxiste, a personalității și operei produceau o reducție deformatoare împotriva căreia se ridică cu îndreptățire Liviu Rusu .Din membre disjecte, peste care aruncă apa vie a adevărului, el realcătuiește în intervenția sa figura adevărată a personalității mutilate.

Recapitularea propusă de Liviu Rusu prin retipărirea acestor articole are justificări profunde. Orice dosar polemic important trebuie scos din paginile revistelor la suprafața vieții intelectuale prin strîngerea lui în volum. Acțiunea lor e cu atît mai fecundă cu cît li se acordă un alt statut odată cu transferul lor din condiția foiletonistică într-una mai durabilă. Nu altceva sînt **Criticile** lui Maiorescu. De aceea e cu atît mai contestabilă acțiunea celor ce-și publică articolele revizuite modificînd autenticitatea mișcării intelectuale la un moment dat. După cum și gestul de a lăsa în publicații pagini care au determinat mutații sau noi orientări în opinia publică poate fi socotit un act de dezerțiune. Chiar o polemică pierdută, restituită în aspectul ei originar, face mai mult pentru veritabila mișcare intelectuală decît golul produs de astfel de amnezii. Gestul de probitate al lui Liviu Rusu de a-și strînge vechile pagini în volum este remarcabil nu pentru că polemicile lui sînt victorioase ci pentru că reprezintă un principiu de adevăr.

„Contradicția lui Maiorescu", Din nou despre Titu Maiorescu (I. „Tînărul Maiorescu", II, „Doctoratul" de la Sorbona, III. O nouă carte despre Titu Maiorescu), Iarăși Titu Maiorescu și Sorbona (Răspuns la un răspuns, Răspuns lui Alexandru George, Un nou răspuns lui Alexandru George) sînt tot articole polemice pledînd pentru exactitatea cercetării, de data asta împotriva apologeților lui Titu Maiorescu. Din intervenții de aspect parțial se constituie, prin scrisul lui Liviu Rusu, tabloul unei epoci de mutație a accentelor orientative, cu toate consecințele inevitabile. Articolele citate înfățișează saltul de la o extremă la cealaltă. De la contestare și anulare vehementă, la admirație și orbire apologetică. De la degradarea cu bună știință a metodei cercetării, la persiflarea ei iresponsabilă. Cartea lui Liviu Rusu despre Titu Maiorescu vorbește despre fizionomia intimă și mentalitatea activă a două tipuri de emițători de opinie. În paginile **Scrierilor despre Titu Maiorescu** se conservă imaginea unei mentalități înfățișată cu ajutorul unei capacități de incizie excepțională. Liviu Rusu nu combate de fapt persoane ci un mod de a genera eroarea, un mod de a construi fals și pernicios.

Insistența pe amănunte a autorului cărții poate fi pentru unii cititori, care ignoră ansamblul, o dăscăleală supărătoare. Ea se face însă în numele unei atitudini și a unei concepții față de actul intelectual și față de cultură. O afirmație spune Liviu Rusu se îndreptățește prin suportul faptelor. O ipoteză se susține prin repetate verificări a materiei care a generat-o. Perorația fără temei în texte i se pare esteticianului cel mai riscant și gol mod de a proceda. Trimiterea la texte, la surse, invocarea metodei pot fi citite mereu printre rîndurile articolelor sale polemice. **Scrieri despre Titu Maiorescu** este prin aceste necontenite restabiliri de mici și mari adevăruri o lecție de metodă. Iar specimenul de publicist pe care-l combate amintește de entuziaștii și lipsiții de acoperire ipochimeni postpașoptiști vizați de Titu Maiorescu. Interesantă e proliferarea spiritului ne- sau antimaiorescian în jurul chiar a operei și persoanei marelui critic. Identitatea de poziții și sensul maiorescian al acestor pagini este în afara discuției.

Un interesant capitol de istorie și circulație a ideilor este cel privitor la herbartismul lui Titu Maiorescu prin care Liviu Rusu înlocuiește eticheta de heghelian aplicată criticului **Convorbirilor literare.** Cel combătut aici este Tudor Vianu, dar dovezile și, mai ales argumentarea sînt de o mare soliditate și persuasiune intelectuală. Deci, refuzînd imaginile, reducîndu-se la stricte demonstrații logice, paginile polemice ale lui Liviu Rusu au o construcție și o retorică remarcabilă. Țelul lui nu este de a cîștiga, de a seduce, ci de a clarifica și de a convinge. Liviu Rusu nu urmărește simpla corectură în absența unei idei directoare. El ține să atragă atenția că stabilirea corectă a formației filozofice maioresciene înseamnă a limpezi și curentele de idei care influențează prin el, la un moment dat, cultura românească. În analiza pe care o face atribuirii de hegelianism formației lui Titu Maiorescu intră și atenția pe care esteticianul o dăduse în studiul **Eminescu și Schopenhauer** caracterului etajat al receptărilor. Fără a aplica aici metoda preconizată în cazul disocierii influențelor eminesciene, este vizibil că Liviu Rusu consideră herbartismul intim adecvat întregii conduite a criticului. Ar fi deci aici vorba de adeziunea la herbartism a unui strat profund și nu doar de adeziune intelectuală care menține influența într-un strat superficial. Contribuția lui Liviu Rusu nu stabilește doar o filiație de idei ci contribuie la un portret interior al lui Titu Maiorescu, ceea ce nu s-a înțeles de unii cititori ai prefeței jurnalului pe care o reproduce în **Scrieri despre Titu Maiorescu,** Liviu Rusu.

Singulară prin alcătuirea, orientarea și temperatura ei spirituală, cartea lui Liviu Rusu poate fi comparată doar cu **Eminescu sau gînduri despre omul deplin al culturii românești** de C. Noica în care mentalitatea, disponibilitatea intelectuală și literară curentă sînt confruntate cu exigențele unor mari modele. Și dacă se poate spune despre **Omul deplin** că este un catehism spiritual deghizat, se poate afirma și despre **Scrieri despre Titu Maiorescu** că este un catehism al metodei, al pedagogiei izvoarelor în sens înalt. Trecem de aceea apariția **Scrierilor despre Titu Maiorescu** printre evenimentele intelectuale și literare ale ultimilor ani.

M. Ungheanu

CARTEA DE DEBUT

Blazonul profesiei

Cartea tipărită de Ovidiu Ioanițoaia la Iași*) (capitala Moldovei, este demn de remarcat acest lucru, a devenit de mai mulți ani un loc ospitalier pentru reportajul bun, cel anost pripășindu-se prin edituri mai apropiate de locul de muncă al lui Ovidiu Ioanițoaia) reunește paginile de excepție ale unui reporter care, în ultimii ani, ne-a obișnuit aproape în fiecare săptămînă cu măsura unui talent remarcabil. Toate stenogramele secvențelor de viață adunate între aceste coperți au apărut în revista **Flacăra** și, trebuie să recunoaștem, printre valuri-valuri de romane din care abia se aleg vreo două-trei pagini lizibile, este greu să te ridici la înălțimea excepției, săptămînă de săptămînă. Fapt pe care, dealtfel, îl remarcă și Adrian Păunescu, într-o prefață pe cît de succintă, pe atît de tonic partizană: „Îndrăzneala de a aduna într-o carte reportaje apărute, într-o primă formă, în presă e plătită de autorul lor, pe de-a-ntregul, cu marele său talent".

Este Ovidiu Ioanițoaia, într-adevăr, un reporter al locului comun? Da și nu. Da, în măsura în care subiectele lui se aleg cu predilecție din zonele unor fapte și întîmplări așa-zise obișnuite, în centrul cărora aflăm oameni obișnuiți. Și nu este un reporter al locului comun, desigur, dacă avem bunăvoința să convenim că locul comun e mai degrabă o categorie a unei imaginații plictisite decît o realitate a vieții. Irepetabilă, viața rumegă fără odihnă fel de fel de curiozități, printre care și comentariile cu privire la acest loc comun, la care unii se uită ca la o haină care a mai fost o dată purtată, în care alții, în schimb, văd un soi de esență a vieții. Dar, pentru a beneficia cît de cît de înțelegere, să privim lucrurile întrucîtva altfel. De pildă, e de admis că moartea e un loc comun al războiului. Și curajul, de asemenea, e un loc comun al războiului. Și lașitatea, uneori, și nu de puține ori, e un loc comun al războiului. Cu toate acestea, cînd le adunăm laolaltă, moartea, chiar și teoretică, la mijloc, curajul de o parte și lașitatea de altă parte, nu rezultă neapărat un război. Dimpotrivă, poate rezulta și un reportaj precum cel care dă titlul volumului la care ne referim, **Bărbați cu obiceiuri de eroi,** în care Ovidiu Ioanițoaia ridică locul comun la înălțimea unui unicat de viață. Pentru că, nu-i așa?, ce altceva mai poate fi un atît de perfect loc comun decît un reportaj dintre cele ce se scriu, îndeobște, în fiecare an, la ziua aviației, la ziua marinei, la ziua minerului, la ziua pompierului etc., și despre care știm cu cîțiva ani înainte cine le va semna și în ce colț de ziar vor apare.

Și cu asta am ajuns acolo unde doream să ajungem: scriind despre locurile comune ale vieții, Ovidiu Ioanițoaia desfide locurile comune ale gazetăriei, le ignoră cu nonșalanță, scrie, pur și simplu, ca și cum ele n-ar exista. E un reporter care ține la blazon, pentru care respectul față de meserie nu se confundă cu supunerea oarbă la ticurile ei. Între totul notabil ni se pare, spre exemplu, reportajul escamotat sub forma unei convorbiri intitulate **Dacă plouă, de ce plouă, dacă e timp frumos, de ce plouă, tovarășe Topor?** Și cititorul, și — îmi place să cred — reporterul, după numai cîteva pagini, se pătrund de o impresie copleșitoare, par de-a dreptul să fi traversat împreună un veac. Nu un veac de singurătate, ci un veac în care cineva a învățat pentru ei, cu răbdare, meseria aspră a comuniunii cu cosmosul. În sfîrșit, **Maglavit, locul în care Petrache Lupu n-a făcut nici o minune, „Mi-a rămas viața și asta e mare lucru", I-aș ajuta cu dragă inimă, tovarășe, dar învățătura lor mă depășește și Vînători Neamț, o bătaie la poarta statorniciei** sînt numai cîteva dintre reportajele în care Ovidiu Ioanițoaia ignoră trucurile care s-au instalat temeinic în meseria aceasta. Și nu spunem că renunță la ele, desigur, pentru că nu le-a avut niciodată.

Mihai Pelin

***) Ovidiu Ioanițoaia: „Bărbați cu obiceiuri de eroi", Editura „Junimea", Iași, 1979.**

viața cărților

poezia

Versul ca mesaj

● **Cel de al șaptelea** volum *) de versuri al lui Niculae Stoian apare într-un moment festiv, ca o ilustrare a unei atitudini și a unei stări de spirit. Cele treizeci și cinci de poeme „ca niște ordine de atac", lapidare și percutante, atestă consecvența cu sine însuși a autorului „cu glas nerăgușit de vreme", permanența atitudinii și programului său. Versul simplu, spontan, refuză elaborarea în favoarea expresiei directe: „Eu sînt poetul lucrurilor categorice, / Ca munții-n cerul clar, de după ploaie, / Poet al zilelor care devin istorice / Chiar de la prima ceasului bătaie". Mesajul se transmite și fără complexul verbului, imprimînd versurilor lui Niculae Stoian un caracter juvenil și jubilativ: „Entuziasmul — veșnic postura mea firească". Accentul tineresc reliefează un romantism de atitudine, pe același fond etic din care se dezvoltă toate versurile autorului: „Deschis asemeni cîmpului de-acasă / Din zarea unde fost-a să mă nasc, / Sinceritatea mea e-ades tăioasă / Ca lama unei săbii de Damasc. // (...). Nedezmințit romantic viața-ntreagă, / De tînăr sînt profetu-acestui crez — / Și tinerețea-n veci nu te dezleagă: / Ce-am profețit, mereu și profesez". Cuvîntul se naște direct, netransfigurat, concentrat din trăirea imediată: „Răsad purtînd pe rădăcini pămînt / Ce gîlgîie de sevele latente, / Cu sînge-mi smulg eu fiece cuvînt / Din fondul principal de sentimente".

Autorul „celor treizeci și cinci de poeme" este o conștiință implicată, resimțind permanent necesitatea de a fi răspunzător pentru timpul său și pentru evenimentele la care participă. Misiunea asumată este aceea de a depune mărturie directă.

Programul autorului este expus direct, versul fiind menit să celebreze și să afirme, „supus metamorfozei sociale". Sensul combativ și celebrant este precizat explicit în Argument („Treizeci și cinci de poeme / Ca treizeci și cinci de ostași"). Consecvența ca atitudine necesară este și o condiție a scrisului: „N-oi conteni de-aceea niciodată / Naturii mele să-i rămîn fidel, / Supremei fericiri, ce ne-a fost dată, / De-acoace pîine și-a topi oțel".

Scrisul lui Niculae Stoian este de substanță etică, manifestîndu-se nu ca meditație, ci ca acțiune imperativă. Versul tradițional reprezintă opțiunea formală pentru adecvarea dintre sensul și expresia mesajului: „Nu-i de-mprumut și nici de tîrguit / Cămașa fericirii, la telali, / Pieptar de zale-i din oțel călit: / Sîntem puternici, cît sîntem morali". Etc.

Mesajul se constituie prin reducția la esențial, prin concentrarea sensurilor în embleme, într-o viziune care reprezintă și omagiază simultan: „Străluce pe sfinte ruinuri o rouă / Eternă, de parcă s-ar cerne din astre, / Tîrgoviște veche, Tîrgoviște nouă, / Cetate de scaun a inimii noastre. // Trecut-viitor, înălțare pereche / Ca aripi în zboruri de paseri măiestre, / De-a pururea nouă, Tîrgoviște veche, / Cetate de scaun a inimii noastre".

Sugestia fluxului istoric, cu accent pe momentele de maximă semnificație, se realizează prin simpla invocare sonoră, dar rostirea solemnă conferă versurilor un caracter de reprezentare votivă: „Miracolul este în noi, precum / În adevăr puterea-nțelepciunii / Cum numărăm din August anii-acum, / Ca de la altă facere a lumii / E-n palmele de ctitori care țin / Acest picior de plai al Mioriții / Și în sudoarea grea ce-a curs din plin / Topind și piatră ca meteoriții".

Pusă sub semnul sărbătorii din August, cartea lui Niculae Stoian este dominată de dimensiunea celebrantă, manifestată prin sonorități percutante. Versul este mesaj reprezentativ pentru o atitudine afirmată cu mijloace simple, directe, tradiționale, fiind înzestrate cu acel implicit caracter de oralitate al discursului adresat tuturor, cu sentimentul epopeii „sunînd grav în timp ca într-un amfiteatru".

***) Niculae Stoian: „35 de poeme sub scut", Editura „Eminescu", 1979.**

proza

De la reportaj la roman

● Cunoscut pentru activitatea sa publicistică și prin cîteva volume de reportaje scrise cu talent, Radu Anton Roman își face debutul și ca romancier *), dovedind în cadrul acestui gen o formație care datorează foarte mult experienței de reporter. Personajul romanului, tînărul Mihai Lupașcu student la facultatea de ziaristică aflat în practică într-o localitate de pe malul Dunării, trăiește în acea „vară a nimănui" o experiență fundamentală. Tînărul vine la ziarul din B copleșit de sentimentul eșecului căsătoriei sale, eșec pentru care nu este vinovat dar care îi creează un complex inhibant. Maturizarea sa se va produce brusc în perioada de practică, nu însă pe plan sentimental, ci profesional și existențial în același timp. Antecedentele profesionale ale lui Mihai Lupașcu corespund pînă la un punct cu experiența autorului însuși. În acest caz elementul autobiografic dobîndește relief și autenticitate, autorul fiind atașat din toate punctele de vedere de personajul său care îi expune de altfel crezurile morale și ideologice. Practica jurnalistică a lui Mihai Lupașcu, originar ca și autorul din părțile Ohabei, îi oferă accesul în lumea bălții a apelor Dunării, a deltei, univers aspru și liric care îl cucerește pe tînărul ziarist. Mihai descoperă existența fascinantă a unei naturi în tainele căreia îl vor iniția pescarii pe care îi însoțește. Viața acestora, deseori dramatică, dură îi relevă novicelui conflictele ei, dar și poezia, sugerată fără tentația idilicului facil, frumusețea înfruntării, a pescuitului ca ritual ancestral.

Această deschidere a tînărului și talentatului ziarist spre un univers nou și captivant este numai o treaptă a experienței. Curînd după venirea sa în ținuturile dunărene mari inundații amenință această zonă. Confruntarea cu forma stihială a aceluiași fluviu pe care Mihai îl descoperea din lotcile lipovenilor are sensul unei inițieri totale în ritmurile și lupta unei existențe solidare. Iminența inundației catastrofale introduce o schimbare de ritm în narațiune, multiplicînd în același timp planurile, schimbînd perspectivele. Un număr de noi personaje, care sporește pe măsura confruntării, prin amplificarea perspectivei și acumularea evenimentelor deplasează personajul lui Mihai pe un plan secund deși aceasta este pentru el marea experiență.

Experiența de reporter a autorului este valorificată total în această parte a romanului, care evoluează cinematografic, ritmul accelerîndu-se pe măsură ce se accentuează gravitatea evenimentelor care se succed rapid, sugerînd o stare de maximă tensiune. Solicitat integral și fără tranziție Mihai Lupașcu este prins de evenimente, drama sa intimă fiind redimensionată în raport cu drama colectivă, fiind proiectată într-o zonă periferică a conștiinței mobilizate total de încordarea generală. Relatarea evenimentelor se desfășoară într-un stil jurnalistic concentrat, în ritm alert, tensionat. Experiența reporterului se manifestă însă și într-un sens restrictiv, psihologia personajelor fiind schematizată, menținută la nivelul exemplificator al tipologiilor create de reportaj.

Acolo unde experiența reporterului se epuizează, în rezolvarea unor situații dramatice (rănirea lui Mihai, înfruntarea Negreanu-Simonfi) autorul evită scena directă și reproduce un salt narativ care eludează oarecum, dar care este preferabil alunecării în nefiresc. Din același motiv, pasajele în care Mihai sau Simion sînt puși în situația de a se confrunta cu infractorii au o notă exemplificatoare.

Dincolo de elementele ilustrative sau simplificatoare romanul beneficiază de formația de reporter a autorului, care imprimă ritmul narațiunii. Un simț deosebit al detaliului conferă unor pasaje descriptive o remarcabilă acuratețe vizuală și o poezie autentică. Cartea lui Radu Anton Roman atestă o reală disponibilitate a talentului acestui tînăr prozator a cărui primă experiență romanescă îndreptățește interesul pentru cărțile următoare.

Sultana Craia

***) Radu Anton Roman: „Vara nimănui", Editura „Eminescu", 1978.**

critica

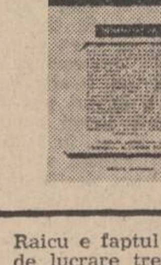

Eugen Jebeleanu în conștiința criticii

● Antologia alcătuită de Lucian Raicu din interpretările și contribuțiile în timp provocate de opera lui Eugen Jebeleanu poate fi considerată drept un model al acestui gen de lucrări, ea oferind, pînă acum, cea mai cuprinzătoare și mai plauzibilă imagine critică a receptării unui autor român contemporan.

Firește, autorul antologiei de față a beneficiat de un abundent și diversificat material interpretativ, bine sedimentat în multiplele lui traiectorii în decursul a patru decenii de persistență în conștiința criticii, dar nu e mai puțin adevărat că Lucian Raicu a știut să **manevreze** excelent acest material, a știut să-l pună în lumină adecvată, să-l facă să vorbească în deplină consonanță cu opera și cu maximum de randament, imprimîndu-i un ritm propriu, organic, el însuși pasibil și generator de comentariu. Iată un singur și decisiv exemplu: pe cîtă vreme alte asemenea cărți dedicate scriitorilor contemporani, deși aveau la dispoziție, în majoritatea cazurilor, un bogat evantai de opinii și judecăți critice, ori le-au prezentat trunchiate, subiectiv extrase din context ori chiar deformant și arbitrar expuse, într-un fel, să-i spunem, „pe sprînceană", ca și cînd numai anumite condeie ar fi avut dreptul și menirea să se exprime despre autorii respectivi, antologia lui Raicu dovedește o semnificativă și bine înțeleasă „democrație" a selecției, neomițînd nici o afirmație importantă dintre cele rostite despre scriitor, de oriunde ar fi provenit ea, de la mai maturi sau de la mai tineri, și, în același timp, necedînd presiunii așa-ziselor „nume" de prestigiu, fără de care parcă nici o antologie nu-i posibil a fi alcătuită.

Antologia lui L. Raicu, întocmită fără prejudecăți și stimulată de o operă, în primul rînd a adevărului, se bazează în mod pilduitor tocmai pe criteriul adevărului, de unde și larga, reprezentativa ei cuprindere și indiscutabila ei utilitate și imaginea de excepție pe care o oferă, în siguranță față de marile sau micile concesii de antologare care au tulburat apele unor precedente selecții critice cu acest profil. Ceea ce a înțeles și a exemplificat, de asemenea, foarte bine Lucian Raicu e faptul că o astfel de lucrare trebuie să-și propună printre țelurile ei și pe acela de a demonstra nu numai prestigiozitatea recepției istorice, acumulată din tabloul numelor de rezonanță, de greutate care s-au exprimat în timp despre o operă, dar și viabilitatea **caldă,** de ultimă oră a spiritului operei respective, ecourile pe care ea le provoacă și le întreține în rîndurile celor mai recente promoții de scriitori și critici. Fidelitatea acestora față de o operă poate spune la un moment dat cu mult mai mult despre esența ei decît o trecută și judicioasă opinie de panoplie literară. Numărul mare de comentarii provenite de la aceste ultime generații, pe care L. Raicu îl selectează în cartea sa, ilustrează aderența vie, plină de semnificație, de fervoare și de conținut a tinerilor la mesajul unei cariere poetice de la al cărei debut s-au scurs totuși patru decenii. Ilustrează, totodată, nu numai o permanență de sensibilitate, dar și o grăitoare convergență în felul de a privi actul poetic și legitimitatea lui, în felul de a privi și a interoga lumea și existența. Dacă majoritatea comentariilor suscitate de poezia lui Jebeleanu are în centrul ei imaginea privilegiată a unei exemplare conștiințe morale ce se proiectează organic asupra operei, în același timp, nu poate fi deloc o întîmplare, ci devine o tulburătoare, elocventă coincidență faptul că trei scriitori, din trei generații diferite, se întîlnesc în substratul afirmațiilor lor pe o orbită interpretativă similară, pe ceea ce L. Raicu denumește „încărcătura etic-afectivă a celor mai numeroase contribuții critice", văzînd în cărțile autorului **Surîsului Hiroshimei** adevărate momente ultimative de mobilizare spirituală, apariții despre care nu se poate discuta decît la un înalt și implicit grad de participare. Astfel, Edgar Papu: „În timpul lecturii fiecare din noi este Jebeleanu, fiecare din noi, în acel moment, a pierdut ceva iremediabil, fără de care nu mai poate trăi". Alexandru Paleologu: „Ca altădată Demostene, Cicero sau poate mai cu seamă Marc Antoniu din **Julius Cesar** de Shakespeare, Eugen Jebeleanu vine în forul public să ne interpeleze conștiințele. Marea lui carte de poeme, cu titlul teribil: **Hanibal,** are ceva imperios, de suflu antic". Ana Blandiana: „O carte semnată de Eugen Jebeleanu naște, în mod automat, în jurul ei, o atmosferă de emoție și efervescență, marchează de fiecare dată nu numai artistic, ci și moral un moment, momentul confruntării conștiinței acute care i-a dat naștere cu nenumăratele conștiințe capabile să fie electrizate de ea". Istoria receptării critice a poeziei lui Eugen Jebeleanu, întocmită de L. Raicu, explică viața profundă a unei opere, cu datele ei personale, de nobilă factură, dar explică deopotrivă și un regim de sensibilitate morală, adeseori patetică, regim ce se constituie într-o componentă revelatorie a literaturii noastre. Eugen Jebeleanu este printre marile voci care îl întrețin.

Dan Cristea

compendiu

Doina Ciurea: Neliniștitul iunie**

Editura Cartea Românească. 1979

● **Neliniștitul iunie** este o povestire înregistrînd fluxul real al evenimentelor în care nici unul din elementele constitutive ale narațiunii romanești nu-și mai ating statutul cunoscut. Chiar scrierea la persoana întîi rămîne un pretext, nealterînd impresia de obiectivitate a întîmplărilor. Cele cîteva zile de iunie petrecute la un canton din Bărăgan, un loc parcă predestinat vocației de „a nu se întîmpla nimic" vor să dovedească o existență palpitantă care trece dincolo de gesticulația, relațiile și gîndurile dedicate a se menține într-o absolută banalitate.

Autoarea povestește tot ceea ce i se petrece și poate observa, căci povestirea însăși devine factorul cel mai important. Aceasta domină acțiunea și personalitatea eroilor. Finalitatea investigațiilor autoarei o reprezintă deci tocmai cele petrecute, fără speculații și disocieri apreciative. Doina Ciurea lasă acțiunea să profileze psihologiile, nu judecă în nici un fel evenimentele, ci acordă desfășurării întîmplărilor rolul primordial. Cititorul are de multe ori șansa de a rămîne nedumerit, însă această absență a „creației" îi oferă privilegiul supravegherii nașterii literarului nu dintr-un unghi inedit, însă oricum foarte interesant.

Ceea ce urmărește Doina Ciurea este reprezentarea spectacolului lumii chiar de la nivelul acestuia cu toată încărcătura de locuri comune prin care situația de excepție poate declanșa, nu atît reacții neprevăzute, cît ieșirea la suprafață a obsesiilor neglijate de către individul-subiect. Eroina principală, naratoarea, nu catalizează acțiunea ci doar oferă mereu elementele de legătură care dau sens amalgamului de realități.

Adîncile implicații ale socialului în viața cotidiană (preocupările legate de evenimentele politice mondiale sînt un leit-motiv al replicilor personajelor) se transformă, printr-un normal proces de reflectare la nivelul structurilor sociale cărora aparțin eroii, într-o atitudine justițiară, afirmare a unei vocații morale puțin evidente, dar profunde și definitive.

Viața de la canton, mica **vendetă** ale cărei secrete se dezvăluie abia prin revelații spectaculoase în final, ziua plină de verosimil din Slobozia, tranșează în cîteva mișcări simple, dar esențiale atît filonul etic al cărții, însă și opțiunea ei stilistică, punînd o amprentă de neconfundat chiar asupra desfășurării acțiunii. Eforturile tehnice ale „noului roman" sînt evidente, dar în nici un caz ele nu reprezintă o scădere a calităților Doinei Ciurea, ci un exemplu de reușită investigație pe o singură dimensiune, a unei singure fețe a realității plină de istoriile ei bogate și nu de puține ori paradoxale.

Valeriu Armeanu: „Negutătorii de triluri"

Editura Eminescu, 1979

● S-ar putea spune cu o vorbă frumoasă că discursul liric al lui Valeriu Armeanu este euforic Dar prin acumularea textelor iese la iveală lipsa de severitate cu propriile produse. Astfel Ideea se lasă copleșită de infernala mașinărie a comparațiilor și atributelor, iar poemul riscă în fiecare moment să se sufoce lent. Și totuși cu răbdare, rezistînd construcțiilor profund discursive, care interzic o rapidă recompunere a mesajului, descoperim o lume de neliniști ce nu poate fi decît acceptată, iar nu cucerită. („Arbuștii și silueta morii / gîrbovită de pietre, dumbrava cu turle / ce sîngerau în văzduh; / un clinchet de sacerdoțiu / picură pe coline... / Ce fapte își înmuiară aluatul / pe cruci?... / Naltele doamne / știau să cînte la flaut, / surdina unui bocet de porțelan / răzbătea prin grilaje: / pot spune că stăpînii mei / au trăit ca niște insecte / pe coșul de lampă..." **Ochiul lostriței).**

Vîrstele își susură molcom sentimentele, dar nici un eden nu poate cuprinde revelația mult așteptată. Puritățile par convertite în trăiri spectaculoase, dar restrînse la durata unei secunde. Criza produsă de absența unor repere stabile, pe care frumuseți trecătoare nu le pot compensa se răsfrînge, așa cum spuneam pînă la nivelul construcției poemului („M-apropii cu teamă / de-aceste roți / ce urnesc mari epidemii / într-o singură existență; / tu rămîi, / brațele tale fac / o tăcere fără afluenți / la limita dintre căință / și erezii... / Pășesc încet / și mă rog de tine să trăiești; / prin carnea mea, urlete / de fiară / încep să se sfarme, / de parcă între veacuri / s-a petrecut un dezgheț de icoane". **Caii albi și triști).**

Sînt vizibile, dominația, de efect, a ornamentației și vocația redimensionării metaforice a faptelor.

Andrei Roman

congresul XII

RETROSPECTIVĂ LITERARĂ

1974 – 1979

Imnele patriei

Cu **Imnele Transilvaniei**, apărute în 1976, istoria românească se așază în mijlocul liricii lui Ioan Alexandru. Însă, acest fapt nu este întîmplător : la o vreme nouă, complexă, ca a noastră, poezia răspunde cu un ecou sufletesc vast și poetul îmbrățișează într-o scrutare generică eroi și epoci, evenimente, într-un fel de compendiu liric al unei multiseculare existențe dramatice. Nimic nu pare aci rectificat, privit prin ocheanul înfrumusețător al mitologiei. A interpreta liric istoria este, la Ioan Alexandru, nu a o modifica facțios, ci a o explica prin marile ei repere umane, politice și necesar sociale, așa cum a fost.

Țara, eroii ei, istoria, marile evenimente epocale sînt percepute liric, în marginea adevărului inițial, cu o putere evocatoare rară, cu un gust al marilor viziuni dramatice la dimensiunile lui Octavian Goga. Poetul este un contemporan și o conștiință reflexivă cu exprimare vizionară ; prin urmare, lirica lui cuprinde o interpretare politică dezlegată de conjuncturi, atentă la nuanțe, dreaptă și patriotică. Patria nu este, pentru Ioan Alexandru, un cuvînt liric din vocabular, ci o emoție continuă în care se amestecă locul natal, cu tradiția lui atestată și orală, „părinții", natura miraculoasă, prezentul încărcat de o memorie grea, a unei istorii dramatice.

Întîiul reper al liricii patriotice a lui Ioan Alexandru este, așadar, „țara", despre care poetul a rostit mereu propoziții emoționante ca acestea : „Beau apă din izvoare și piinea e din grîu / Și blînd e vinul dealurilor sfinte / Din flori e laptele și ploile din nori / Și toate-s pentru prunc de la părinte / Să fiu aici pe lume legănat / De zori și de amurguri și de noapte / Și într-o zi în vînt să mă ridic / De-un tulnic dus de stele mai departe / ... / Pe apele acestea albastre în eter / Un vînt slăvit de-a pururea ne duce / Și nu-i decît o vamă-n univers / Aura milei crinului răscruce". În acest loc miraculos, străvechi și călcat permanent de o populație statornică și neschimbătoare, cadrul fizic este excepțional. Totul trezește în spiritul liric o emoție profundă și poetul înalță „imne" pentru vița de vie, pentru plug și ogor, pentru fructele pămîntului și ale naturii.

Dacă „țara" este matricea naturală imobilă, familia este expresia ei socială, netulburată de vreme, în care sentimentul solemn și ceremonios, profund, se menține în linie consîngeană, de la tată la fiu. „Părinții" sînt slăviți de poet ca niște coloane ale permanenței naționale. „Din sat în sat mi-am zis că voi umbla / Și să-i întreb cîți își aduc aminte / Din casă-n casă și din om în om / Să îi ascult vorbindu-mi de părinte". Tradiția este tutelară : „Dar cei ce nu mai sînt aici, strămoșii mei / Cohortele de morți acolo-n Transilvanii / Ioanii milioane și Paveli dedesubt / Lemnarii drepți, păstorii și mocanii / Cum să îi strig pe nume, să-i îndemn / Asta mi-e-n lume singura menire". Iubirea poetică pentru „prunci", leagăn, naștere, idolatria lirică pentru „mamă" sînt expresii adînci ale emoției patriotice căci „prunc-ul" repetă speța în individ și perpetuează destinul național în istorie.

Dacă „țara" și „familia" sînt valori originare și morale de ordin patriotic, istoria propriu-zisă e, la Ioan Alexandru, o neintreruptă emoție politică. Ea nu iese în afara cadrelor geografice căci se desfășoară în vatra unitară inițială și pe întinderea românească generică ; este, prin urmare, expresia cronologică a spiritului național. În fine, istoria nu merge pe deasupra individului ci este un efect al mișcărilor generale, dezvoltate din ce în ce mai larg, de la individ, familie, comunitate pînă la poporul întreg. Istoria lirică la Ioan Alexandru e un fel de rezumat tradițional ; ea circulă scris și oral, și, precum la Goga, părinții inițiază copiii în „sfînta carte a neamului", care e un manual viu de modele morale și de politică națională în acțiune. În spirit nou, poetul înțelege prin istoria națională zăcămîntul politic de exemple umane și etică românească inconfundabilă. A scrie pe temă istorică înseamnă la Ioan Alexandru a cuprinde actualitatea în cercul de foc al permanențelor. Poetul nu e un paseist căci el nu pune timpurile în antiteză și nu scoate efecte din exaltarea în sine a trecutului cronologic. El vede istoria românească într-un arc de boltă eroică, într-o unitate inextricabilă a vremurilor și a locurilor. Nu întîmplător în **Imnele Transilvaniei** poetul slăvește un șir de eroi istorici, de pe întreg cuprinsul românesc, Gelu, voievodul transilvan, și Neagoe Basarab din Muntenia, Mihai Viteazul, unificatorul românilor, muntean de origină, și Horia, „rex Daciae", Alexandru cel Bun și Mircea cel Bătrîn își dau mîna în aceste pagini căci a elogia Transilvania este a slăvi liric întreaga Românie permanentă.

În filosofia istorică a lui Ioan Alexandru sentimentul unității românești este pe locul principal. Rar a luat, la poetul român, această emoție o înfățișare atît de statornică și a fost comentată atît de insistent. Dacă la Octavian Goga „unificarea" exprima sentimentul liric premonitoriu și tutela întreaga lirică patriotică, la Ioan Alexandru, ered al aceluia și om al vremii noi, în țara întregită, „unitatea" e un motiv de slavă și un exemplu de rezistență neîntreruptă în matricea patriei originare. De aceea, aceste „imne" nu au luat tonul euforic și nu sînt niște ditirambi ci o meditație, cu emoția dramatică la cea mai înaltă tensiune, asupra unui destin istoric alcătuit din eroism și nu din neîncetate triumfuri. Poetul a descris martirizări în propoziții teribile, a pictat cazne și pedepse istorice nedrepte, a desenat solemn efigii de cărturari și de voievozi. Istoria românească, cu întreaga ei complexitate și cu triumful final, este aici ca o mărturie politică : „Cum spînzurā-se / Cerul pe pămînt și / Dumnezeu s-a spînzurat pe apă. / Dreptate și Frăție, cîte zece frați / Și cîte doi și cîte trei mioare / Păstorul a pornit din răsărit să / caute pierdutele mioare. Bălcescu / Nicolae din exil scriind pe cerul României, fără oseminte. / Lucea / Farul de ziuă prin el din Univers / Deșteaptă Patria de / Holde din morminte".

Fiindcă este politică și istorică, dezvoltată pe o bază morală și pe modele de ordin etic, lirica lui Ioan Alexandru conține, în această etapă a ei, și un sens superior pedagogic. Poetul dă precepte morale prin exemple și nu prin propoziții seci, edifică o filozofie practică de extracție istorică și națională. Acest sentiment inconfundabil și atît de românesc, de echilibru cosmic, de cumpătare în oricare circumstanță istorică, ideea că pe deasupra vicisitudinilor trecute triumful final este cert, dau liricii lui Ioan Alexandru nota de specificitate pură și întregesc senzația că poetul vede istoria patriei ca un tot unitar, ca o reverberație a factorului eroic în prezent, ca un ecou solemn în contemporaneitate. „Arta" lui poetică e de aceea premonitorie și ceremonioasă, căci Ioan Alexandru vede în spatele istoriei noastre furtunoase o „stea" revelatoare, un reper temeinic, un inevitabil triumf. Poet al patriei veșnice, geografice și milenare, al sentimentelor naționale adînci, Ioan Alexandru e un Octavian Goga la dimensiunile literaturii noastre contemporane. Avem în **Imnele Transilvaniei**, de acum, un compendiu liric de istorie exemplară și o poezie patriotică majoră, de unde „țara", în întregimea ei, se vede în lumina pură a emoției patetice.

Artur Silvestri

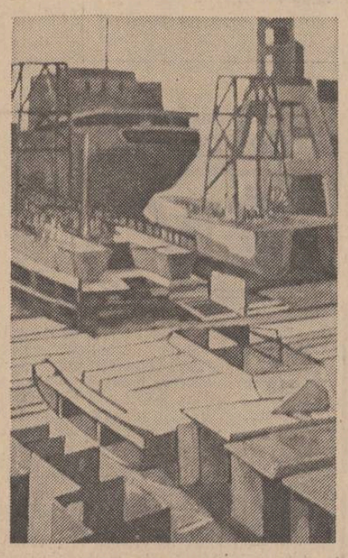

Radu Costinescu : „Șantierul naval Brăila"

Umanismul viziunii

„Și dacă te uiți bine, sau mai bine, observi că Moise n-a putut niciodată să se ducă mai departe de Turnuvechi, s-a tot învîrtit între Turnuvechi și Malovăț, și Braniște și Cimpulet, dar n-a putut ieși din raionul ăsta, ca un cal ce nu poate sări dincolo de pătratele șahului pe care sare mîncînd pioni și regi și ofițeri în dreapta și în stînga, în sus și în jos, fără să aibă libertatea de a sări afară din acest joc păstrat și în pătrățele decît în clipa cînd crapă și el mîncat de alt cal sau de un pion sau nemîncat de nimeni, cînd regele e mîncat."

Cuvintele acestea, spuse de un personaj din romanul lui Dumitru Radu Popescu, **Împăratul norilor**, despre alt personaj, sînt potrivite pentru a caracteriza nu numai biografia acestuia, ci și viziunea scriitorului însuși asupra existenței. Din punctul său de vedere, oamenii nu au cum evada din umanitate. Chiar și în solitudine, viața sufletească le este determinată de amintirea — luminoasă sau chinuitoare — a raporturilor cu semenii.

Împăratul norilor face parte dintr-un ciclu romanesc vast care mai cuprinde **F, Vinătoare regală, O bere pentru calul meu** și **Ploile de dincolo de vreme.** După cum s-a mai spus, în cele aproape două mii de pagini de o mare densitate epică se configurează un teritoriu imaginar, inexistent pe hărți, ca la Faulkner, iar acest teritoriu are în „inventarul" său tot ce îi trebuie pentru a concura realitatea. Nu s-a observat însă că din spațiul respectiv lipsește totuși ceva : natura. Nici un munte pe care să tăiască sihastri adînciți în meditație, nici o bulboană în care să rămînă captivă o lostriță fermecată, nici o pădure întunecată prin care să rătăcească Lizuca nu găsim în proza lui Dumitru Radu Popescu. Ca elemente conventionale de decor sau ca mijloace de creare a atmosferei pentru reprezentarea cine știe cărei drame morale toate aceste imagini ale fortelor **din afară** apar, fără îndoială, aproape în fiecare capitol. Însă ele nu determină nimic în conștiința personajelor, care se definesc exclusiv prin atitudinea unora față de altele.

Așa se explică de ce proza lui Dumitru Radu Popescu seamănă cu un joc de oglinzi, care multiplică la nesfîrșit portretul uman. Fiecare individ este judecat de un altul, pentru ca amîndoi să fie judecați de un al treilea și așa mai departe. Folosind ca material de observație **Împăratul norilor** — roman care, s-ar părea, încheie seria începută cu **F**, deoarece cuprinde istorisirea morții lui Moise, figură demonică, răspunzătoare de punerea în mișcare a complicatei și huruitoarei mașinării epice — vom constata cu ușurință că, de la protagonist pînă la figurant, nu există ins inventat de Dumitru Radu Popescu care să nu-i studieze pe toți ceilalți inși și care să nu fie studiat la rîndul său de către ei. Tică Dunărințu îi spune lui Francisc ce crede despre Moise. Francisc îi spune lui Tică Dunărințu ce crede despre ce crede Tică Dunărințu despre Moise. Tică Dunărințu... și am putea continua încă multă vreme descrierea acestei oglindiri reciproce repetate, fără a exagera. Ca să nu mai vorbim despre faptul că Tică Dunărințu se află într-o asemenea relație nu numai cu Francisc, bătrînul circar, ci și cu Moise, Anișoara, Manoilescu și cu mulți alți interlocutori care, la rîndul lor...

Ce semnificație are tot acest labirint de reprezentări ? La prima vedere, s-ar putea crede că exprimă un anumit scepticism în ceea ce privește posibilitatea construirii unei imagini obiective despre ființa umană. Adevăratul scepticism s-ar manifesta însă prin renunțarea definitivă la orice tentativă de acest gen. Frenezia cu care se caută adevărul denotă, dimpotrivă, o mare încredere în capacitatea oamenilor de a-și cunoaște și corecta condiția. Ce forță justițiară transcendentă intervine în **Împăratul norilor ?** Nici una. Sarcina divulgării nedreptăților și pedepsirii vinovaților revine exclusiv fragilelor, ezitantelor, dar mereu lucidelor făpturi omenești.

O altă particularitate a romanului care îi conferă un sens umanist este rolul important jucat în viața oamenilor de **actul amintirii.** Hipnotizate parcă de propriul lor trecut, personajele cad mereu într-o stare de reverie — sau de coșmar — retrăind momente biografice impresionante și încercînd să le descifreze înțelesul. Alunecarea se produce pe neașteptate, în cursul unei conversații, printr-o asociație de idei, sau noaptea, în pat, înainte de a adormi. Întîmplările de odinioară acaparează deodată conștiința celui în cauză, ca imaginile mișcătoare ecranul unui cinematograf. El, posedatul de amintiri, nu se va mai putea trezi decît cu mare greutate din acest vis cu ochii deschiși.

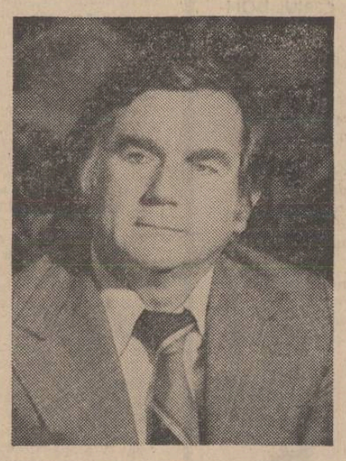

Toate investigațiile pe care le face Tică Dunărințu ca procuror — și ca întruchipare a ideii de procuror — nu sînt decît manifestările exterioare ale unei asemenea obsesii a trecutului. Spirit hamletian, Tică Dunărințu **nu poate uita** că tatăl i-a fost ucis și, drept urmare, își consacră întreaga viață descoperirii vinovatului (și înțelegerii ideii de vinovăție).

În fond, fiecare personaj trăiește și pentru trecut. Lilica, exact ca Anca din **Năpasta** lui Caragiale, se căsătorește cu omul pe care îl bănuiește că i-a omorît soțul, tocmai pentru a duce pînă la ultimele consecințe înțelegerea crimei și a se răzbuna. Gălătioan revine mereu asupra vinovatei sale victorii asupra unui rival, Calagherovici, și încearcă să se justifice (fie și cinic). Moise însuși, cu tot caracterul său monstruos, blindat prin insensibilitate împotriva oricărei remuscări, retrăiește totuși din ce în ce mai ruinat din punct de vedere moral faptele săvîrșite altădată. Nu întîmplător, deși acțiunea propriu-zisă a romanului se desfășoară foarte aproape de anii noștri, o mare parte din substanța lui — întunecată și impură, ca un fel de nămol adus din incursiunile în trecut — aparține cronologic deceniului șase sau „obsedantului deceniu", cum l-a numit cîndva Marin Preda.

Nici o altă viețuitoare în afară de om nu are darul rememorării. Un dar care poate fi considerat, din rațiuni retorice, și „blestemat", însă care constituie principala condiție a constituirii și mentinerii conștiinței. În absența unei **istorii** — a individului sau a colectivității — se dizolvă orice sentiment de continuitate și gesturile omenești se desfac în componente fără sens, delirante. Tocmai de aceea, funcția conferită de Dumitru Radu Popescu amintirii reprezintă un eficient mod epic de a susține cauza integrității specificului uman.

Umanismul viziunii scriitorului se exprimă și prin efortul ieșit din comun făcut în direcția individualizării personajelor. În **Împăratul norilor**, ca și în celelalte romane ale amplului ciclu, nimeni nu seamănă cu nimeni.

Ca și George Călinescu, Marin Preda sau Nicolae Breban, Dumitru Radu Popescu a depășit etapa de dezvoltare a prozei noastre în care personajele erau prin excelență „tipuri", esantioane dintr-o categorie. Fără îndoială că și eroii săi semnifică întotdeauna ceva, dar acești eroi există mai ales prin ei înșiși, ca prezențe distincte, ireductibile.

Tocmai de aceea, suflul justițiar al acestei proze este rezultatul **confruntării** mai multor puncte de vedere, în conformitate cu logica oricărui proces democratic de elaborare a adevărului. Numeroasele versiuni — chiar dacă unele dintre ele sînt divergente sau chiar de-a dreptul opuse — compun, în cele din urmă, o imagine cuprinzătoare, realistă a trecutului. Și, mai ales, o imagine plină de învățăminte pentru cei angajați în construirea viitorului. Tică Dunărințu, personajul care realizează **sinteza** diferitelor interpretări, îndeplinește deci rolul de conștiință a unei epoci. A unei epoci lucide, pentru care retrospecția, departe de a reprezenta un simplu act vindicativ, echivalează cu un act de restaurare a dreptății.

Uneori, în critică, se face confuzia de a considera umaniste cărțile care conțin declarații mai mult sau mai puțin grandilocvente în legătură cu umanismul. În **Împăratul norilor** asemenea declarații ocupă un spațiu minim, nesemnificativ. Însă **perspectiva** adoptată de scriitor în înțelegerea și reprezentarea vieții a fost astfel aleasă încît constituie prin ea însăși o insistentă, și în cele din urmă patetică pledoarie pentru om, pentru adevăr, pentru demnitate.

Alex. Ștefănescu

Conștiința de sine

De multă vreme o carte de critică nu a mai tulburat apele prea liniștite ale vieții noastre literare ca această **Din clasicii noștri**, cu subtitlul **Contribuții la ideea unui protocronism românesc**, semnată de Edgar Papu. Mai puțin decît analizele ce formează substanța cărții, termenul protocronism din subtitlu și o afirmație a autorului din **Cuvîntul explicativ** („...eu nu-mi pot revendica decît paternitatea formulei de protocronism românesc, gîndită în opoziție cu ideea sincronismului, adică a năzuinței ce alimentează o con.știință retardatară") aveau să declanșeze înverșunate controverse în scris, dar, mai cu seamă, orale. Pe lîngă lovinescienii declarați și cunoscuți, sincroniști ad-hoc au reacționat ca în fața unei „bombe cu protocroni", invenție teribilă ce le apărea ca o amenințare la adresa posterității criticului de la Fălticeni. De partea cealaltă, fără un Théophile Gautier în jiletcă roșie din seara premierei cu **Hernani**, dar cu un Dan Zamfirescu mereu disponibil, sentențios asemeni lui Neagoe Basarab dind sfaturi fiului său Theodosie, protocroniștii replicau, de cele mai multe ori, cu argumente și exemple peremptorii. Se traducea astfel în fapte îndemnul pe care Edgar Papu îl implica în finalul cuvîntului său explicativ : „Cartea are, deci, un caracter deschis. Ea mai poate fi completată atît de autorul ei, cît și de mulți alți cercetători, ceea ce și doresc din toată inima. Este și rațiunea principală pentru care am publicat-o, **aceea de a stimula și a spori cunoașterea de noi înșine în propria noastră conștiință"** (s.n.). Nu vom reface aici dosarul disputei, extrem de incitant-interesantă, ci ne vom opri doar asupra ideilor explicit sau implicit cuprinse în cartea lui Edgar Papu. Îndemnul socratic, subliniat mai devreme, extins la scara unei întregi literaturi, gîndită ca un organism viu, călăuzește întreg demersul critic al autorului. De aici derivă necesitatea de a atrage atenția fie asupra valorii unor creații literare mai puțin cunoscute, fie asupra unor aspecte ale operei insuficient cercetate sau superficial etichetate de antecesori, fie asupra unor prejudecăți instalate din comoditate sau datorate excesivei modestii. Dar, oare, nu este aceasta chiar menirea esențială a actului critic ? Și ce altceva decît astfel de necesare operații sînt subtilele analize dedicate în carte **Învățăturilor lui Neagoe Basarab...**, imagisticii nimicirii în Istoria **ieroglifică** a lui Cantemir, nuvelei **Alexandru Lăpușneanu** de Negruzzi, originalei sinteze de clasicism și romantism care este **Zburătorul** lui Heliade, impresionismului pastelurilor lui Alecsandri, unicității operei unor Eminescu, Creangă, Caragiale, identi-

Șerban Rusu Arbore : „Muncitori forestieri"

tății structurale între Blaga și Brâncuși, ș.a.m.d. Rămasă doar la acest stadiu, cartea lui Edgar Papu ar fi fost o colecție de analize critice, strălucite de cele mai multe ori, o probă de virtuozitate și subtilitate interpretativă și... atît. Criticul își propune însă mai mult. Efortul analitic tinde spre relevarea unor structuri inovatoare, anticipatoare, a coeficientului de originalitate, aflate în opere cu nimic mai prejos decît capodoperele celorlalte literaturi, opere ce ar fi putut să influențeze, să deschidă drumuri noi. Întîlnim în carte dese formulări ca acestea : „...Neagoe Basarab este cel mai de seamă scriitor psihologic din vechea noastră literatură și anume, în cel mai perfect stil pe care îl identificăm și în Renașterea occidentală" ; „...se poate identifica în Cantemir unul din cei mai de seamă anunțători ai romantismului, chiar dacă această anunțare nu s-a bucurat de audiență" ; „În această scenă, Negruzzi îl anticipă pe Flaubert din **Educația sentimentală"** (...) sau „El nu se situează numai «în rîndul primilor realiști» de la noi, ci mai este și primul pe plan mondial care aplică radical realismul la o narațiune istorică. Flaubert va veni abia după el" ; „Prin inițierea pastelului în lirică, Alecsandri se înscrie, nu mai puțin pe plan universal, și ca unul din primii sau poate chiar ca primul poet impresionist", etc. Acestea și încă altele nu sînt afirmații aruncate la întîmplare ci concluzii unor argumentații strînse, probe, rezultate ale cercetării în profunzime, investite cu atributele profesionalismului și erudiției. Imperfecții există (una ar fi, spre exemplu, afirmația, greu de susținut la o lectură în paralel, potrivit căreia cu **Patul lui Procust**, Camil Petrescu este precursorul **noului roman)** dar ele sînt accidente, dacă nu neglijabile oricum neesențiale, într-un context analitic solid. Anticipările, protocronismele românești propuse de Edgar Papu implică subtextual sau adiacent două idei importante ce se cuvin subliniate. Desigur, un fapt de cultură (înglobăm aici și producția domeniilor neliterare) pentru a se impune și a influența trebuie să beneficieze de un întreg complex de condiții favorabile, să intre, cu alte cuvinte, în angrenajele mecanismelor de difuzare culturală. Or, condițiile istorice și aria lingvistică (pentru a numi doar două dintre cauze) au lipsit cultura românească de binefacerile circulației valorilor literare, nu doar din afară înauntru, ci și invers. Devine oare, în aceste condiții, date dar și conservate, inutilă sau pernicioasă afirmarea și susținerea chiar tîrzie, a anticipărilor românești valoroase ? Nicidecum, credem noi. Nu este vorba de bombarea sfidătoare a pieptului, cum nu poate fi vorba nici de poziția etern subalternă a capului plecat. **Evaluarea exactă a valorilor literaturii române** (căci acesta ni se pare a fi principalul obiectiv al protocronismului) **înlesnește racordarea eficientă la circuitul mondial al valorilor,** înlăturînd astfel falsa opoziție cu sincronismul. Așadar, tot sincronizare dar nu prin imitație ci prin asimilarea modelelor și propunerea altora proprii, în cadrul unui dialog de pe poziții echivalente. A doua idee prețioasă de care aminteam mai sus ține de metodologia critică. Pentru a putea situa opera literară într-un context cît mai larg, definindu-i astfel importanța și valoarea, Edgar Papu se slujește în permanență de procedeele comparatismului. Pastelurile lui Alecsandri sînt comparate cu parnasienele **Emaux et Camées** ale lui Gautier și cu străvechea lirică chineză, originalitatea **Scrisorii pierdute** apare din confruntarea atît cu comedia latină sau franceză, cît și din raportarea la stilul comediei moderne a veacului XX, **Craii de Curtea Veche** este analizat comparativ cu **Ghepardul** lui Lampedusa, **Învățăturile lui Neagoe Basarab...** trimit la **Principele** lui Machiavelli, la Baltasar Gracian cu **El discreto**, la **Riccordi politici e civili** de Francesco Guicciardini, la patristică și cărțile populare. Este inclusă aici pledoaria în favoarea comparatismului critic, sau, altfel spus, **credința că nu te poți cunoaște pe tine dacă nu-i știi pe ceilalți.** Să nu uităm că însuși G. Călinescu așeza ca ultimă operație edificatoare întru desemnarea valorii comparația cu capodoperele literaturii universale. Cei care au acuzat de provincialism contribuțiile la ideea unui protocronism românesc ar fi putut lesne să observe că folosirea **in extenso** a metodei comparatiste semnifică mai degrabă cosmopolitismul (folosim cuvîntul în accepția sa originară), dorința de a extrage cu mijloacele unui limbaj critic unanim acceptat și recognoscibil universalitatea și originalitatea autenticelor valori naționale. De altfel, inclusă în relația **național-universal,** opoziția **sincronism-protocronism** se dizolvă, termenii devenind complementari, iar cartea lui Edgar Papu își probează clar însemnătatea. Sincronismul asigură literaturii române acel fond comun, condiție a începerii dialogului cu celelalte literaturi, în timp ce protocronismul propune notele distinctive, originale, care-i definesc personalitatea. Cartea lui Edgar Papu conține, desenate ferm, contururile acestei personalități inconfundabile.

Valentin F. Mihăescu

Din nou acasă...

Urmare din pag. 1

pînă cînd constatam că avionul ocolise pe departe satul nostru.

În timp ce în Capitală armata regulată și cea muncitorească luptau pentru anihilarea trupelor hitleriste, în zorii unei zile fierbinți am fost siliți să ne părăsim pe nepregătite casa, fiindcă dinspre oraș înaintau trupe străine : zile și nopți ne-am afundat în liniștea pădurilor de fag, hrănindu-ne doar cu ciuperci și așteptînd mereu ca iscoadele să vină cu vestea că ne putem întoarce, dar cînd încercam să ne apropiem de sat, oameni călări galopînd spre noi ne făceau semne să ne pierdem urmele în păduri. Acolo, în codru familiile diferitelor comune se așezaseră, unele pe deal, altele pe vale, exact după amintirea topografiei locurilor natale, unii începuseră să-și construiască locuințe durabile, dar cei mai mulți dormeu direct pe pămînt și se acopereau cu frunze fiindcă în graba plecării nu mai apucaseră să-și ia așternuturi.

Într-o seară, o bătrînică ce rămăsese toată vremea în sat ne-a adus vestea că ne puteam întoarce liniștiți.

Ce înseamnă să fii din nou acasă (unde piinea lăsată în cuptor se făcuse scrum) ne-am dat seama numai după ce pribegia noastră involuntară se terminase. Iar ce a însemnat actul de la 23 August 1944 ne-am dat seama doar mult mai tîrziu cînd s-a constatat că imaginea țării a fost salvată de la un sigur dezastru, prin lupta armatei noastre alături de armata sovietică și de celelalte armate antihitleriste, prin mii și mii de jertfe, ajungînd să sărbătorim a 35-a aniversare a Eliberării într-o Țară în plin efort de dezvoltare, într-o Românie independentă.

Patria mea

Urmare din pag. 1

De peste un sfert de veac îi cutreier pămîntul în lung și-n lat cu carnetul de scriitor în mînă, încercînd să-i surprind frumusețile vechi, spectaculoasele înnoiri, minunatele mutații ce au loc în conștiința oamenilor care trăiesc, muncesc și se înfrățesc pe pămîntul țării mele. Și nu mi-e deloc ușor să găsesc termenii cei mai potriviți pentru a reda priceperea și dăruirea cu care români, maghiari, germani și toți aceia care s-au născut, trăiesc pe pămîntul României socialiste își unesc eforturile pentru a face această țară mai frumoasă, mai bogată, mai cunoscută în lumea largă.

De peste un sfert de veac încerc să redau în versuri frumusețea inegalabilă a cerului patriei mele, un cer pe care cîndva, în copilărie, l-am văzut brăzdat de avioane, purtînd bombe ucigătoare, un cer azi liber și pașnic sub care mă frămîntă inerente probleme cotidiene, mă-nfioară bucurii și frumuseți, aidoma tuturor acelora cărora le-a fost hărăzit să se nască și să trăiască sub acest cer. Și nu mi-e deloc ușor să găsesc rima cea mai potrivită, epitetul cel mai potrivit pentru a reda albul sclipitor-liniștitor al porumbelului păcii pe fundalul albastrului de Voroneț al cerului patriei mele.

Dacă aș încerca să descriu ce înseamnă pentru mine casa în care locuiesc și pe care încerc zi de zi s-o înfrumusețez cu un gînd, cu o faptă, voi chema în ajutor o minunată metaforă a scriitorului de naționalitate maghiară din țara noastră, recent distins cu premiul Herder, Sütő András, care menționa că țara e ca o imensă casă, la temelia căreia punem frățește, umăr la umăr, cu toții cîte o cărămidă, pentru a o clădi cît mai durabilă, cît mai frumoasă. Este gîndul pe care îl parafrazez pentru că îl simt și al meu aidoma tuturor acelora, în numele cărora a fost formulat.

Avem nevoie de țară — și țara are nevoie de noi. Rădăcinile noastre se trag din acest pămînt, se hrănesc cu seva lui, creștem sub cerul acesta, durăm case, fabrici, școli pentru a înfrumuseța în fiece zi cu un gînd, cu o faptă această minunată casă — patria noastră comună, Republica Socialistă România.

Oare ce poate fi mai jalnic pe lume decît a te simți dezrădăcinat ! ? Oare au aflat vreodată fiii care și-au părăsit țara, cum plîng mamele lor după ei ? Ele, părăsite, își plîng fiii pînă și în mormîntul părăsit. Iar dorul de țară ? Sînt convinsă că e jalea cea mai profundă, că ea poate fi ucigătoare.

Certitudini, siguranță, visare, căldură.
Cămin în care inimile bat în același ritm.
Tot ce poate fi mai frumos, mai de preț.
Necesară ca aerul și apa.
De neînlocuit cu nici un fel de surogat.
Dulce ca lacrima de bucurie.
Frumoasă ca o poveste nemuritoare.
Pămîntul pe care pășesc, cerul pe care-l privesc, casa în care trăiesc : PATRIA MEA !

cezar ivănescu

POEME DE DRAGOSTE

Eros

! am zăcut bolnav în carnea mea
numai tu, iubire, mi-ai fost leac,
m-am hrănit din frumusețea ta
tu ești hrana morților din veac,
m-am hrănit din frumusețea ta
tu ești hrana morților din veac !

! ești tăcerea și ești muzica,
larmă sfîntă stelele-n cer fac,
nu muri, iubire, inima
se va sfărîma de plîns sărac,
nu muri, iubire, inima
se va sfărîma de plîns sărac !

Jeu d'Amour

(ACEEA CARE)

Pentru Anta-Raluca

! aceea care nume n-a —
aceea care nume n-a —
aceea care nume n-are,
cărei-i ziceau Aletheia
cei vechi, n-o voi numi așa
o voi numi aceea care !

! aceea care surîzînd
aceea care Totu-avînd
aceea care nume n-are,
în somnul meu Moartea visînd
cea care mă omoară-avînd
în gînd mereu pe-aceea care !

! aceea care nume n-a —
aceea care nume n-a —
aceea care nume n-are
angelica domniță, ea,
de abanos sau alabastru —
sau aldbastru nume n-are !

! aceea care surîzînd
aceea care Totu-avînd
aceea care nume n-are,
în somnul meu Moartea visînd
cea care mă omoară-avînd
în gînd mereu pe-aceea care !

Jeu d'Amour

(GNOZA)

! într-o zi
cînd la lumină vei ieși
cînd la lumină vei ieși
cînd la lumină vei ieși, —
lumină și-ntuneric le vei părăsi
lumină și-ntuneric le vei părăsi !

! nu-ți grăbi
moartea, nici noaptea n-o dormi,
cu suferinți te-o primeni
boli, invieri și agonii
te bucură de boală ca de-o
Fecioară-n vii
căci noaptea groazei veșnic tu o
vei părăsi !

! nu-ți grăbi
Moartea, nici noaptea n-o dormi
ținut de plaga cărnii vii
sîngeră bot al cărnii vii
sîngeră bot al cărnii vii
parcă acum din pîntec vii !

! mai țipă suflet suflet Fecioară
celor vii
mai țipă suflet suflet ca o
Fecioară-n vii
mai țipă suflet suflet ca o
Fecioară-n vii !

! nu-l vei lăsa să moară
Fecioară-a celor vii
pe cel care pogoară iar între
morți și vii
mai ține suflet Vara, de foc
lințoliul mi-i
aici e suflet Țara în care iarăși
vii !

Jeu d'Amour

(DUHUL)

! există această suferință
nu plînge și cetește
există conștiință adînc fără
căință
mult gîndul morții pure
duhul-cărui carnea nu-i prieste ;
ca un copil ce plînge după zidul
camerei noastre îl auzi și gemi
și știi, — acela-s eu și numai vidul
plinea obrazul meu hidos totem.
există golul groaznic din ființă

cuvîntul gol strigoi ca un schelet
înspăimîntîndu-ți viața fără
ingăduință
în inimă urlîndu-ți vedenia
secret ;
mort fără urmă mort fără greșală
cu nici o mască chipului meu
gnost
n-ai vrut să-mi crezi, n-ați vrut
să-mi credeți
că nu sînt că niciînd n-am fost
niciînd n-oi fi, asta mi-i partea,
o, suferință fără inceput,

în liturgica ta navă
de sfîntia ei bolnavă
ca un alcyon în spuma... !...

! la șoimul cu ochiul ager
care merge singur la cer
cu ochiul ca alaunul
am văzut pe-acela unul
frumusețe ca un cancer !

! ochiul meu supus vederii
vede doar carnea muierii
minuri gingașe și față
într-o pururea albeață
ca-ntr-un giulgiu-al învierii !

Domniță

(AU RUGAT EA CERIUL-DOMNUL)

! au rugat ea Ceriul-Domnul
care nu cunoaște somnul,
doamne dragă, scumpătate,
las'să cadă ploi spumate
să prind cerbul în podmolul !

! cerbul sur cu coarne-arcate
cu prundiș crunt de granate
cu coroană de flacără
cum e soarele-n de sară,
cu geni lunge și brumate !

! să-l prind să-i aduc acasă
coarnele afar' rămasă
în cer-vînăt-ceruleie,

Teodora Moisescu Stendl : „Ruptură"

căci și cel nenăscut cunoaște
Moartea
orb bîjbîindu-i carnea dulce,
mut !

Domniță

(DACĂ TE-AȘ URMA, DOMNIȚĂ...)

! dacă te-aș urma, Domniță,
într-un cîmp de romaniță,
descingîndu-ți lin centura
de lumină și căldura...
dacă te-aș urma, Domniță !

! de pe fruntea ta de ceară
cea de aur tot tiară
te-ai grăbi în flori s-o lepezi
cu-ale tale minuri-lebezi
care sfînt se-nvecinară !

! cu ochi galbeni, fața albă
cu trup străveziu de apă,
ca văpăi de holocastre
ți se zbat vinele-albastre
pîlpiie-a sînului galbă !

! dacă te-aș urma, Domniță,
sînge scump de veche viță
din eonul cel de aur
tu, Fecioară ca un Taur,
dacă te-aș urma, Domniță !

! dacă te-aș urma, pricină
carnea ta cea fără vină
își va sparge-n sine Moartea
luînd Morții toată partea
dacă Moartea n-o să vină !

! dacă te-aș urma și numa
să-mi trec zilele de-acuma
și în grinda mea să steie
ținînd leagăn de mătasă !

! să-mi legăn în el coconii
cu piei albe și aromă
frăgeziți de-ntîia nomă
ambroziți ca o pleromă
cînd ne aureau eonii !
! trupul lui împotmolitul
o să-l mince-n taină frigul
micșorat și blînd ca mielul
după cum îi este felul
cînd s-a încheiat iubitul !

! numai ochii lui de rană
ochii lui de gențiană
ochii lui de vii smaragde
mai trimit lumine calde
Domniței fără prihană !

! Domniță, Albă Domniță,
cu buzele de pomniță
cu frumoase mini și gitu'
da de ce m-ai omoritu ?
Domniță, dragă Domniță !

Jeu d'Amour

(ZILE)

! zile care îmi ucideți
îmi ucideți inima
ca într-un mormînt mă-nchideți
în țărîna cărnii grea
zile care îmi ucideți
îmi ucideți inima !

! cu mîini reci și ochii vineți
trup al meu de te-aș vedea,
suferința ta aline-ți
Moartea bună, numai ea,
zile care îmi ucideți
îmi ucideți inima !

întîlnire

mihai beniuc

Scăzute de secetă, apele Mureșului curgeau în silă, trudite parcă și ele și obosite, ca secerătorii din acea după-amiază de vară, cu cer încins de căldură, privit pe furiș prin aerul tremurat, dacă nu cumva se ivește de undeva un nor. Nu se ivea. Uscăciunea era mare, frunza sălciilor chircită și îngălbenită fără vreme, iar miriștea, pe unde trecuse coasa, era ca pîrlită de foc. Glia frigea subt talpă. Colții albi ai țepilor înfierbîntați mușcau în carne vie. Rafila simți unul întrîndu-i ca un piron în călcîi, ar fi țipat, se mulțumi să-și muște buzele, apoi își linse repede sudoarea ce-i aluneca șiroaie pe față și se îndoi să mai adune un mănunchi de spice.

— Rafilo, mai repede, că pute locul pe unde umbli, strigă vătaful, uitîndu-se cu mîinile la spate, să vadă cum merge treaba. Bîta o ținea tot la spate, cu minerul strîns într-un pumn și ridicată spre ceafă ca o coadă. Secerătorii-și vedeau de lucru, dar trebuia din cînd în cînd să strigi la unul, la altul, ori să-l îmboldești, „că altfel se moaie" — își zise vătaful Pavel Tugulea.

Era tăcere. Se auzea numai fișiitul coaselor prin grîul ce se culca brazde-brazde la pămîn.

— Mă, Vasile Zgîrci, nu izbi cu snopul de pămînt, că nu-i al tău, măi, că-i grîu domnesc, striga iarăși vătaful la cîte-un legător. Legătorii erau toți bărbați bine închegați și fiecare trebuia să lege după patru coase. Cîte unuia îi venea să se mai îndrepte din șale, dar cînd își aducea aminte că-l vede de la spate Țugulea, se lăsa păgubaș.

— Mă, nu te întinde ca mîța de căldură, că acuși te ating eu cu o măsurătoare peste șale, zicea totuși vătaful, care vedea tot, nimic nu-i scăpa. Cele două ajutoare ale lui, doi iobagi de la curte, unul se dusese după apă, altul la nu știu ce treabă. Așa că Țugulea era singur.

Deodată, în tăcerea pieptănată domol de fosnetul oțelului ce sclipea la soare culcînd firele galbene ale spicelor, se auzi un țipăt de copil mic.

Ca mușcată de șarpe, Rafila, aruncînd secerea, se repezi spre un tufiș, sub un copac. Zbură așa de repede, că vătaful nici nu băgă de seamă și, ajungînd la copil, fără să știe de ce a țivlit, își scoase din cămașa de cînepă aspră sînul, să-i dea să sugă.

Dar lui Țugulea i se păru că ceva-i lipsește din cîmpul vederii.

— Unde-i Rafila ?

Oamenii prea erau prinși în munca secerișului ca să-i răspundă. Se întoarse către copac și o zări gata să-i dea să sugă copilului ce plîngea.

— Rafilo ! Dumicații și soarele mumăi-tale. Lași tu grîul domnului ?

— Pruncul. Poate îi foame, poate l-a mușcat ceva, bade Țugulea.

— Da' ce ? Pruncul tău e cît un scuipat față de grîul domnului. Cum îndrăznești ?

Se apropie de ea. Cum o vede cu sînul scos se mai înduioșează. Rafila ascunde sînul și se îmbumbă rușinată.

— De unde ești tu, măi Rafilo ?

— Din Vaca.

— Vaca. Hai, lasă țîța afară. Poți s-o scoți.

— Dă-i pace, omule, muierii, nu vezi că dă lapte pruncului ? Sărise Vasile, cînd văzuse că vătaful s-a legat de nevastă-sa.

— Du-te mă la lucru, că te-oi așinga cu bîta de nu-i putea să numeri cîte ai căpătat. Prostovane !

— Auzi, Țuguleo, cînd te-oi strînge de mijloc ca pe-un snop, ți-o ieși roșu pe gură.

— Pe mine ? Pișta, Ghiuri !

Tocmai se vedeau venind bălăbănindu-se ajutoarele lui Țugulea.

— Repede, repede, mă ! Că se răscoală proștii.

Cei doi porniră în fugă și sosiră la fața locului.

— Ce-i, bade Țuguleo ?

— Unde dracu umblați ? Nu vedeți că se răscoală pe mine proștii ?

— Care-i ?

— Zgîrciu, blăstămatul ăsta din Vaca, cu curva lui de Rafila.

— Curvă-i muma ta și a cui te are slugă ?

— Pe el, mă !

Cei doi sar la Vasile, se luptă cu el, pînă la urmă reușesc să-l doboare și să-l lege cu niște căpestre întinse de Țugulea.

— Iartă-l ! se milogiră iobagii care lăsaseră lucrul.

— Tîlharilor ! 'Napoi la lucru. Cum lăsați voi grîul domnului grof ? Mînca-v-ar șireangul ! Lasă, că-i arăt eu lui Zgîrciu. Ghiuri, Pișta, băgați-i cu capul colea în tufa de spini și jos izmenele de pe el. Ardeți-i douăzeci și cinci de bite să șfîrîie carnea pe el. Tu, Rafilo, șterge-o la lucru cu ceilalți. **Vorwärts !** Da' ce gîndiți voi, că așa merge ?

Pișta și Ghiuri îndoaie pe Vasile și-l vîră greu cu capul în spini. Dar se opresc deodată.

— Auzi, Pișta ?

— Ce, Ghiuri ?

— Vin cîntînd pe drum.

— Cine să cînte ? Vi se pare. N-are nimeni dreptul să cînte.

— Ba cîntă, zău, bade Țugule.

Într-adevăr, din sus, s-aude cîntec, glasuri de bărbați, multe și tot mai tari, tot mai aproape.

Țugulea ieșe în mijlocul drumului, ajutoarele după el, lăsînd pe Vasile, pe care-l prinseseră cu un alt căpăstru de grumaz și-l legaseră de-o rădăcină, ca să rămînă aplecat.

Niște cai împiedicați, speriați pesemne, sărind în două picioare, vin din partea de unde se aude cîntecul.

Apoi, apare o ceată de țărani, ca la cincizeci de oameni, cu bîte-n mînă și cu traista pe șold, îmbrăcați ca de drum, dar destul de sărac.

Acum cîntecul se aude limpede și puternic :

Frunză roșie ca focu'
Hai să ne cercăm norocu'
Hai, hai, hai !

Hai cătane la-mpăratu'
Să scăpăm de jale satu'
Hai, hai, hai !

Să scăpăm de bici și jug
Și de tine, nemeșug
Hai, hai, hai !

— Măi, vîndrocilor, ce cîntați voi ? se hostocori la țărani Țugulea, crăcîndu-se în mijlocul drumului. Domnul vostru știe ?

— Dă balega la o parte din drum, Floreo ! strigă un țăran către altul.

— Mi-e că mi-oi muzguri gurgoiul opincii, răspunse un țăran bărbos altuia roșcat la față și pistruiat.

— Badeo Țugule, zise Pișta, care se retrăsese deoparte așezîndu-se cu spatele să nu fie văzut Vasile, aceștia se duc la conscripții.

— Ce conscripții, mă ?

— Se duc să se deie cătane la împăratul. Nu le mai place să fie iobagi.

— Da' ție-ți place să fii iobag, toporule ? întrebă minios roșcatul. Ce-i acolo după tine ? zise apoi, dînd la o parte pe Pișta. A ! un iobag legat. Cum te cheamă, omule ?

— Vasile Zgîrci.

— Ia să-ți tai eu legăturile aiestea.

— Nu tăia căpestrele domnești, că-i bai ! — sări Țugulea. Dai de dracu !

Bărbosul împinse pe bătrîn, de era să se răstoarne dacă nu-l prindea Pișta de mînă, speriat și el de ceea ce se petrecea.

— Așa, măi frate Vasile. Și de unde ești ?

— Din satul Vaca de pe Criș, răspunse Vasile, uitîndu-se mai rușinat mai cu mînie, cînd la țărani, cînd la Țugulea și la ajutoarele lui.

— A ! din Vaca ? N-oi fi neam de-al lui Crișan, de-al lui George Crișan ?

— Nepot de soră.

— Apoi să trăiești și cînd îl vezi, să-i spui numai de bine că am cătănit împreună, se-nveseli roșcatul. Acuma ne ducem la Alba Iulia, că-i poruncă de la împăratul să se facă rumânți cătane și să scape de domni. Îi duc eu pe oameni, că știu o țîră nemțește. Io mi-s Ion a lui Ciocarda, așa să-i spui.

— La Alba Iulia ? întrebă Vasile, în timp ce se apropiară și ceilalți țărani de la secere cu muieri, cu copii, și se amestecau cu ceata celor ce mergeau la Alba Iulia, după cum spunea roșcatul.

— Napoi la lucru, cîinilor ! strigă iarăși Țugulea.

— Măh ! zise bărbosul, arătîndu-și dinții albi, ia sama ce scoți din tine.

— Oameni buni ! răspunse Țugulea mai blînd, și cu ceva teamă în suflet, dar tot destul de tare.

— Așa, vezi ! Oameni, nu cîini, măh ! se răsti bărbosul din nou.

— Oameni buni ! — de data aceasta glasul scăzuse binișor — dar dacă pică peste noi grofu' și nu ne găsește la lucru ? O zice că am făcut vr-o răvuluție ceva. Și cine va fi spînzurat ? Eu !

— Să te spînzure, că nu-i mare pagubă ! făcu din mînă roșcatul. Dar cine-i domnul tău ?

— Măria sa domnu' grof Bornemisa.

— Auzit-ai, mă ! zise tare unul din mulțime. Mare domn ! Nici nume n-are ca oamenii.

— D'apoi tu nu pricepi că nu-i om ? Auzișî doar că-i domn, răsună glasul altuia.

— Bade Țugule, vine măria sa, strigă Ghiuri. Uite cum se ridică pulberea pe drumul de la Alba și vine către noi. Vine domnul nostru. Vine, zo'acea !

Țugulea se uită către norul de praf și începu să i se umfle pieptul iarăși a bărbăție.

— Acuma să vă văd eu pe voi, țopilor, că bagă domnu' grof pumnu'-n voi.

Prin negura de pulbere se vedea ceva mișcînd, repede-repede, dar nu tocmai limpede, căci se ișcase un vînt, odată cu niște nori negri ce se ridicau ca niște arătări în fața soarelui ce cobora în asfințit, pe valea Mureșului.

— Domnul tău aduce ploaie, ha, ha, ha ! se auzi vocea de taur a unui țăran din ceată.

— O fi balaurul, mă, cel cu vihor în coadă, adăugă un altul, la fel de tare.

— Tăceți, oameni buni, se amestecă Vasile, că nu vine grofu', e numai un nor de pulbere. Vine ploaia.

— Ai vrea tu să nu fie domnu' grof, rînji Pișta, arătîndu-și dinții frumoși de sub buza acoperită de-o mustață galbenă. Da'-i domnul nostru, drăguțul de el. Amu vedeți voi pe dracu.

— Curat pe dracu, zise bărbosul, scuturîndu-se și făcînd ca-n glumă cruce.

Prin ceață trecu un val de ris, ca o suflare de vînt puternică dar scurtă, printr-o porumbiște uscată. Apoi tăcură, căci norul se apro-

teatru t

Despre viața și opera lui Vasile Lucaciu

Pentru o seamă de generații, unele tinere încă, altele tinere foarte, numele Vasile Lucaciu nu reprezintă nimic ; meandrele subiective și obscurvăzătoare ale istoriei l-au depus, aluvionar, într-un eronat con de umbră, pe acest bărbat al neamului, în mod nedrept și absurd ; recentele fanfluări istorice și artistice — între care piesa **Inima** de Mircea Bradu — fac un act de dreptate morală și istorică ; deocamdată, însă, restrînsa circulație a acestor prime opusuri, precum și o anume imprecizie în reprezentarea exactă a rolului titanic jucat de Lucaciu în reunirea Transilvaniei cu provinciile române surori, la 1918, indică, de acum, o euristică necesară : aducerea la lumină deplină a faptelor unui mare erou național.

Inima se joacă pe scena teatrului din Oradea și e o lucrare de valoare dramaturgică inegală. Există tablouri reușite, replici incandescente, personaje memorabile. Desenul de epocă e cuprinzător. Dirzenia românească — atît a dascălului Lucaciu, cît și a celor ce-l înconjoară — e subliniată prin persecuțiile dar și prin ademenirile insidioase ale unui imperiu austriac muribund, stăpîn însă pe rafinatele ipostazieri ale puterii. Fraternizarea naționalilor oprimați — română, maghiară, sîrbă, cehă etc — e privită din unghiuri originale, atașante. Momente dramatice alternează, într-o atentă compoziție, cu momente comice (unele excelente). Portretul lui Vasile Lucaciu, „leul din Sisești", este realizat prin tușe tari, limpezi. Știm, citind piesa, cine este Lucaciu. Știm, de asemenea, cine sînt oamenii care l-au înconjurat și cum s-au ales ei, în prieteni sau dușmani. Cunoaștem **cadrul** politic, social, cultural al vieții marelui erou transilvan, precum și frumosul chip al sufletului său. Dar nu-i aflăm decît dezbinat faptele. **Acțiunea** lipsește. Narațiunea e fragmentată, nesemnificativă. Știm cine a fost, dar nu și ce a făcut și mai ales cît a făcut, pentru neamul său și țara sa, Vasile Lucaciu.

Aici, Mircea Bradu nu a elaborat suficient **Inima.**

Alexandru Colpacci a condus, cu îndemînare, desfășurarea spectaculoasă a **Inimii,** dar fără entuziasm deosebit. Este pentru prima dată cînd îl văd pe acest talentat regizor construindu-și angrenajele ideatice fără inspirație, aplicînd doar ansamblul scenic la sensul confortabil al replicii, iar nu transfigurîndu-l. Scenografia — Romulus Peneș — e impozantă, dar greoaie și imobilă, potrivindu-se uneori cu piesa, alteori grevînd asupra cursivității generale.

Actoricește, teatrul orădean este remarcabil : o echipă tînără și dăruită — Liviu Rozorea, Laurian Jivan, Cristina Schiopu, Mircea Constantinescu, Radu Valda — coexistă, benefic, cu interpreți experimentați, Jean Săndulescu, Ion Miinea și alții. Ei, actorii, au fost articulația cea mai dinamică a resorturilor acestui spectacol, argumentul lui principal. Dar nu pot fi omise nici celelalte izbînzi parțiale.

Radu Anton Roman

film f

Ultima frontieră a morții

Evenimentele petrecute în octombrie 1944 în Maramureș, la Moisei, tragedia cîtorva zeci de oameni împușcați, a unui sat ars din temelii sînt transpuse cinematografic de regizorul Virgil Calotescu cu mijloace care îmbină filmul documentar cu cel artistic, documentul de viață cu pagina de istorie. Relatarea are de la început aerul solemn al vizitei într-un muzeu, respectul pentru umbrele reînviate o clipă, față de fapte și de locul punerii în scenă fiind mai puternic decît orice alt sentiment. Îndelungata practică de documentarist a regizorului își spune aici cuvîntul mai mult decît în oricare altul din filmele sale artistice de pînă acum — mai mult chiar decît în *Acțiunea „Autobuzul"* care pornea tot de la istoria „trăită". Ca orice documentarist care nu are la îndemînă decît imaginea pentru a se exprima, Virgil Calotescu folosește, în primul rînd, puterea de sugestie a imaginii ; punerea în scenă, înfruntarea de caractere, reconstituirea propriu-zisă, politică, socială și psihologică, preocupîndu-l pe regizor în măsura în care are nevoie de a sugera drame petrecute la dimensiuni ce depășesc cadrele unei povestiri obișnuite. Degringolada armatei germane care se retrage, ostilitatea țăranilor din Moisei, sînt sugerate în filmul lui Virgil Calotescu, prin atitudinea celor cîteva personaje, care apar în scenă : învățătorul, interpretat cu forță de convingere de Emanoil Petruț, soția lui (Mariana Mihuț), într-un rol creat cu căldură, ofițerul german (Ion Dichiseanu), minerul comunist (Stelian Stancu). Caracterele sînt conturate fără echivoc, faptele fiind mai importante pentru regizor decît actorii dramei. Răspunderea tragediei întîmplate cade asupra ofițerului psihopat care ordonă masacrul, reprezentant tipic al militarismului german animat de spirit revanșard. Într-un rol de compoziție, în care machiajul nu-l avantajează, Florin Piersic a ținut să fie prezent dovedindu-și încă o dată dragostea care îl leagă de Maramureș și de maramureșeni.

Ceea ce impresionează în mod deosebit în filmul *Ultima frontieră a morții* este participarea unanimă, entuziastă, a țăranilor din Maramureșul de astăzi, la reînvierea unei pagini din istoria acestor locuri, la filmările pe care Virgil Calotescu le-a făcut la Moisei. În urmă cu cîțiva ani, filmul *Pintea* s-a bucurat în Maramureș de același sprijin neprecupețit al oamenilor care păstrează cu evlavie în suflete chipul eroilor săi legendari. Pintea n-a murit. Nici eroii de la Moisei n-au murit. Grupul statuar al lui Vida Geza, sau filmul lui Virgil Calotescu vin să reamintească celor de astăzi fapte de căpătîi ale istoriei noastre, dar ele nu au fost nici o clipă uitate. Ele fac mîndria și demnitatea maramureșenilor, pe ele se sprijină rațiunea lor de a fi. Mijloacele artei se cuvine să încerce a rivaliza cu asemenea sentimente.

Nicolae Mateescu

televiziune tv

Sub semnul aniversării

Programul omagial transmis de micul ecran cu prilejul sărbătorii noastre naționale a fost întocmit temeinic pe ideea unei evocări istorice de amploare și s-a distins prin tonul sărbătoresc, aniversar. El a impresionat din acest punct de vedere prin aria de cuprindere publicistică, prin anvergura și calitatea unor cicluri de emisiuni care s-au constituit ca o epopee evocatoare a actului de la 23 August 1944. Un atare program, alcătuit dintr-o mare varietate de emisiuni, a fost posibil printr-un efort de creație și inventivitate publicistică din partea echipelor de realizatori, efort care a fost încununat cu emisiuni remarcabile. Dintre ciclurile de emisiuni care în ultima perioadă au reflectat traseul luptei pentru progres, a mișcării comuniste și muncitorești și au propulsat în memoria noastră afectivă semnificațiile pe care le-a dobîndit Revoluția de eliberare națională și socială pentru istoria poporului român se cuvin a fi menționate : **Lupta antifascistă din România** (realizatori : Maria Preduț și Dionisie Sîncan), **Partidul — organizatorul și conducătorul Revoluției de eliberare națională** (realizatori : Eugen Mandric, Manase Radnev și Ștefan Dimitriu), **Temelii pentru istoria prezentă, Construirea socialismului.** Remarcabilă a fost la aceste emisiuni latura documentară, imaginile de arhivă care au reconstituit atmosfera acelor ani, informația istorică care le-a servit drept suport pentru evocarea evenimentelor majore ce au marcat devenirea noastră. Colaborarea realizatorilor cu consultanții științifici ai emisiunilor a fost profitabilă sub acest aspect.

O undă de puternică vibrație patriotică a străbătut emisiunile acestei perioade, un patos al rememorării care le-a conferit o mare audiență. De un ecou deosebit în rîndurile telespectatorilor s-a bucurat și **Calea eroilor,** ediție specială a ciclului **Drumuri europene,** care s-a încheiat vineri, 24 august, cu un emoționant omagiu adus luptătorilor români din Rezistența franceză.

Un moment emoționant al programului a fost **Transmisiunea directă de la parada militară și demonstrația oamenilor muncii cu prilejul celei de a 35-a aniversări a Eliberării României,** prin intermediul căreia milioane de telespectatori au fost în contact direct cu grandioasa manifestare sărbătorească desfășurată cu acest prilej. **Spectacolele festive** transmise în 22 și 23 august au adus pe micul ecran talentul și măiestria a numeroși actori și interpreți de frunte ai scenelor noastre, formații și ansambluri laureate la cea de a doua ediție a Festivalului național „Cîntarea României" iar echipele de realizatori au „orchestrat" cu brio această impresionantă desfășurare de forțe artistice.

Dintre documentarele artistice reținem filmul realizat de Boris Ciobanu și Liliana Ursu: **Lumini în Valea Frumoasei,** o admirabilă evocare poematică, cu secvențe memorabile, a lui Sadoveanu și pelicula semnată de Stelian Tăbăraș și Petre Iordănescu : **Carei, o pagină de istorie,** un portret inspirat, compus cu măiestrie și bun gust din date istorice și actuale. Cleopatra Lorințiu și Mihai Tatulici au fost prezenți cu un reportaj, **Generația devenirii noastre,** dinamic și inteligent articulat din secvențe convingătoare.

Grigore Georgiu

cu chivără-roșie

piase și acuma se vedea limpede trăsura domnească cu patru cai frumoși înainte, gonind din răsputeri. Al cincilea cal era tot în față, dar neprins în ham, ci legat la dreapta.

Țăranii veniți dinspre Galda, ce plecaseră, după cum ziceau, la conscripții, se proptiră în bite, ca la o comandă. Așteptau. Iobagii pe care-i avea la lucru, subt supravegherea sa, Țugulea, unul din mulții vătafi ai grofului Bornemisa, o parte stăteau nedumeriți, iar alta vrură să se întoarcă repede la lucru.

— Stați, măi, în loc, strigă la ei Vasile. Nimeni nu mișcă de aici, să-i spunem noi domnului grof cum se poartă cu noi slugile sale.

De altfel, trăsura ajunsese și caii, frînați printr-o smucitură, de un vizitiu mustăcios, se opriră de-odată, cei din față ridicîndu-se în două picioare și împingîndu-i spre roți pe cei din spate. Numai calul neprins în ham se opri mai liniștit.

Pe capra din spate a trăsurii, afară, stătea, colbuit de sus pînă jos, un tînăr lacheu. Numai ochii îi străluceau din pleoapele, genele și sprîncenele acoperite — ca și toată pielea feței — cu un strat de praf. Sări sprinten de pe capră și se repezi spre portiera din dreapta a trăsurii.

După spuma îmbîcsită de praf de pe spinare, de la încheieturi și cea de la gură — amestecată cu sînge din pricina zăbalelor, se vedea că veneau de departe și că mai și goniseră sălbatec.

Pînă a se deschide cupeul înalt, închis din toate părțile de pereți negri de lemn, afară de fereastra din spate și ușile lăturalnice, Țugulea și ajutoarele sale se îndoiseră adînc cu fața spre pămînt, la o bună depărtare dinaintea cailor.

Vizitiul, potrivindu-și mustața, rămase pe capra din față, aplecîndu-se și el adînc, în timp ce sprintenul lacheu deschise ușa cupeului.

Din cupeu coborî încet dar trufaș un om bătrîn, ca de vreo șaptezeci de ani, înalt, bine făcut, uscățiv, fără barbă, fără mustăți, dar cu perucă. Era îmbrăcat după moda timpului, cu jachetă lungă, dar cu cizme în picioare, peste pantalonii strîmți, lărgindu-se deasupra genunchilor. Pălăria lui era un cilindru înalt. În mînă ținea o biciușcă, pesemne pentru călărie, iar calul din față, se vede treaba, era menit acestui rost. Bătrînul își scoase mănușile și se uită uimit, apoi dintr-o dată stăpînit și mîndru, la mulțimea de țărani tăcuți și neavînd nici un semn de supunere, dar nici de vădită dușmănie. Trecură cîteva clipe pînă ce se hotărî să meargă spre ei, fără a se uita la slugile aplecate pînă la pămînt.

Pișta, auzind pași, ridică capul și se îndreptă puțin, lovindu-i peste spate ușor și pe Ghiuri, care se îndreptă de asemenea uimit. Ghiuri îl pișcă de fundul pantalonilor pe Țugulea, ăsta-l lovi peste mînă, fără să ridice capul, dar la a doua pișcătură, mormăind ceva, se uită în sus, clipi de cîteva ori nedumerit, privind în toate părțile, cu ochi ce i se căscau zgîiți.

— Ce te uiți ca vițelul la poarta cea nouă ? îl apostrofă bătrînul.

— Că nici nu-i așa nouă, se auzi o voce pierdută printre țărani.

— Sărut mîna cu plecăciune, măria voastră, dar crezusem că vine măria sa grof Bornemisa, comitele de Alba Iulia. Domnia Voastră, dacă-mi este îngăduit cu plecăciune să spun, sînteți... vru să zică Țugulea, neștiind nici el exact ce. Dar bătrînul îl întrerupse brusc.

— Io grof Andraș Forray, comite Arad, tu bou ! Ce cu proștile aiesta aice ? Muncat hiaba pune domnul lor și furat ziua la dumnezo ? Ce este voi, mei ! strigă bătrînul fără să aștepte răspunsul lui Țugulea.

— Mergem la Alba Iulia să ne facem cătane, să căpătăm arme și să nu mai lucrăm la domni, răspunse răspicat, privindu-l drept în ochi pe bătrîn, Ion al lui Ciocarda, în timp ce roșcovanul stătea alături și se scărpina cu mîna stîngă după ureche.

— Arma ? Nu mai vreți lucrat domnii ? Cine dat voi dreptul vorbește așa ? Cine spus mergem Alba Iulia ? Ha ? Cum plecat voi și lăsat lucru', chind trebuit stringe în hambarul bucate a lu' domnii vostre ?

— Apăi, cu voia și cu porunca împăratului, zise roșcovanul, accentuînd cuvintele „voia" și „porunca".

— Împarat nu vorbește proști !

— Am stat noi de vorbă cu el.

— Și ai tu nerușinarea să zici că împăratul a poruncit să... se amestecă Țugulea.

Dar îl fulgerară deodată patru ochi, ai grofului și ai roșcovanul. Vătaful simți cum vorbele i se vinzolesc în gură și caută să se întoarcă repede prin gîtlej, de unde ieșiseră. Roșcatul continuă :

— A poruncit să mergem la conscripții, care la Alba Iulia, care la Hațeg, care la Deva, să ne facem cătane.

— Și să nu mai lucrați la domnii vostre ?

— E ! zise dind din cap roșcatul.

— D'apoi, da ! Că așa-i ! se auziră mai multe voci.

— S-a gătat cu iobăgia.

— Și cu nemeșugul.

— Fertig !

— Fekete ! Fekete !

Fekete era lacheul bătrînului. Acuma parcă numai se văzu că era un gligan înalt, aproape de un stînjen și jumătate.

— Aici, măria ta ! sări el aproape de stăpînul său.

— Uite-l mă, cît crescu Iuda ! — se auzi o voce de femeie.

— Unde sînt husarii nostre ? Unde rămas ticăloșii ? Stat la circiuma pe drum ?

— Au fost tot timpul în urma noastră. Numai aici, acum cîteva minute, au dispărut la o cotitură. Trebuie să sosească, măria ta.

— Se văd, măria ta. Vin ! strigă aplecîndu-se Țugulea. Uite păcura de praf. Țugulea se simțea iarăși mai bărbat, mai ales că auzise de husari și era bucuros că el îi zărise primul.

Între timp, norii se îngrămădeau și se întuneca repede.

Bătrînul începu să se plimbe nervos, cu mîinile la spate, după ce smulsese cu tărie și supărat bastonul ce-l dăduse lui Fekete.

— Fiecare dintre această nemernic, zise el cu un glas care nu admitea împotrivire, pedepsește **stante pede** cu 25 de bute. Muiere dam 15, copil dam 10. Oamenii de la scump nostru prieten, grof Bornemisa și cu husarii mei îndeplinit porunca. Fekete numara bute ; nimeni nu primesc mai puțin chit spus.

Desene de I. Donca

— Da' mai mult e voie, domnule Puroi, sau cum ziseși că-ți spune ?

— Tilharu' ! Cum cheama ?

— Ion al lu' Ciocarda.

— Tu capatat 50 bute !

— Mulțam. Ești tare darnic, măria-ta ! zise și se înclină Ion al lui Ciocarda, apropiindu-se de grof. Acesta se dete îndărăt, ca în fața unui copac ce trosnește și se îndoaie, gata să cadă peste tine.

— Da' se cam întunecă și nu știu dacă isprăviți înainte de-a începe potopul, măria-ta, zise roșcovanul. N-ar fi mai bine să aminați pînă după vifor ?

— Husarii ! Unde est' husarii ?

— Aci-s ! Iată-t-ăi ! strigă Ghiuri.

Din virtejul de praf se desfăcură însă cinci țărani înarmați, dintre care numai unul avea pe cap o chivără roșie de husar.

Bătrînul grof se uită la el speriat. Mutenia țăranilor se schimbă într-o șopoteală care se amesteca cu foșnetul ce-l stîrnea vîntul prin arbori în vălmășagul dinaintea furtunii. Păsările zburau grăbite. Niște ciori se luptau cu vîntul, apoi se întorceau și-o luau către pădurile apropiate.

— Nu te speria, măria-ta, — zise descălecînd țăranul cu chivără roșie și lăsînd frîul altuia dintre țărani, care și el descălecase, — dar uite ce s-a întîmplat...

— Ce s-a întîmplat ?

— Numai nu te speria, măria-ta, urmă cel cu chivără roșie. Niște blestemați, ceva creșeni, pe cît îmi putui da seama, — și cel cu chivără roșie privi la ceata țăranilor — s-au legat la crișma de la Cotul Apei de husarii domniei voastre și, din vorbă în vorbă, au ajuns la sudălmi, din sudălmi la bătaie...

— Și unde-s husarii ? Vorbește, dobitocul !

— Mai încet, măria ta, nu vezi că și aici sînt tot creșeni, aduși la lucru pe Mureș ?

Bătrînul se uită la ceata țăranilor care se încruntase și vorbeau pe șoptite.

— Zice, odată, om !

— Din vorbă-n vorbă, zic, au ajuns la bătaie și s-au omorît.

— Unde-s husariile ?

— I-au ucis creșenii.

— Și unde creșeni ?

— Creșenii... au plecat... la conscripții...

— La Alba Iulia ? Tilharele ! Acolo așteapta spunzurătoare. Voi cine ești ?

— Oamenii domniei tale. Am venit să te apărăm. Știm că mergi la Galda, la baronul Kemény...

— De unde știe tot ?

— Husarii...

— Spus la voi ? A ! voi ucis la ei !

— Măria-ta, atunci mai veneam noi să te apărăm ?. Noi sîntem de pe Mureș, noi nu sîntem creșeni.

Începu să fulgere.

— Ce tot o ții mă cu creșenii acolo ? strigă ca un tunet Ciocarda.

— Nu vezi, măia ta, zise mai încet cel cu chivără roșie, ce fel de oameni sînt aceștia ?

— Tu este om cuminte, zise bătrînul Forray, da' nu crede io. Cum arata tu credința ?

— Sînt la picioarele măriei tale cu oamenii mei împreună.

— Atunce dam tu fiecare 25 la fundul blestemații aieste, iar barbosui roșu 50, **stante pede** ! Cine nu supune, împușcat !

Un fulger orbitor, apoi un trăsnet prelungit de tunet sublinie parcă puternic cuvintele bătrînului, care se sperie dar își reveni și privi plin de trufie spre țăranii încruntați, luminați parcă de alte fulgere urmate de tunete.

— Măria-ta, pe așa vreme ?

— Ce tot vorbești, mă, acolo cu stăpînul tău ? Spuneți mai răspicat ce vreți, că n-am auzit, numai ceva de bită. Bite avem și noi ! Vorbise Ciocarda.

Ceata de țărani se apropie încet.

— Vezi, măria-ta ? Stați oameni buni ! Ce bite ? N-ați auzit bine. Grof Forray este un om de treabă, omul nost'.

— A vost' da, a nost' nu ! grăi și ieși din mulțime roșcatul.

— Asta iest' rebelion ! strigă bătrînul neînfricat ; io scrie Maiestatea Său. Fekete !

— Adu-i cerneala și pana ! se auzi o voce.

— Să nu uiți hîrtia.

— Am eu pană ! ridică un mocan o suliță care sclipi în lumina fulgerelor. I-am scrie pe pielea lui de cine cu cerneală roșie, că așa-i place împăratului. Io-s scrietorul tău, mă grofule ! continuă cel cu sulița, făcîndu-și loc să iasă mai în față.

— Oameni buni ! strigă din răsputeri Chivără Roșie.

— Ce oameni buni ? Noi ni-s crișeni ! îi răspunse băgîndu-se pe el Ciocarda.

Cei doi se înfruntară apropiindu-se unul de altul, obraz în obraz. Chivără Roșie îi făcu cu ochiul lui Ciocarda.

— Hai, spune mă, ce vrei, omule ! zise nedumerit Ciocarda.

— Să vă vedeți de domnul vostru, că ăsta-i domnul cel bun. Lăsați-l pe bătrîn... p-p-pe măaria-sa în grija mea, se bîlbîi o clipă Chivără Roșie.

— Hm ! apoi cine știe ? poate că știi tu ce faci, zice Ciocarda, scărpinîndu-se gînditor în barbă și întorcînd ochii cu înțeles spre roșcat. Hai, oameni buni, să ne vedem de drum. Vasile, nu vii cu noi ? La Alba Iulia, la conscripții.

— Pe așa vreme ? Începe ploaia, se auzi o voce de femeie. Era a Rafilei.

— Pe noi nici ploaia, nici furtuna, nici Dumnezeu din cer nu ne mai oprește. Haideți, mă !

În vălmășag, Chivără Roșie urcă repede pe bătrîn în caretă, el după dînsul, băgă și pe Fekete, lacheul, înăuntru, iar ceilalți, pe cai o luară înainte ; căruța se urni și plecară pe Mureș în sus, pe cînd ploaia tocmai începea cu stropi cît mazărea și cu grindină.

— Haideți, ai mei, strigă Ciocarda.

Și după ceată, o luară și oamenii păziți la lucru de Țugulea ; pînă și Ghiuri cu Pișta plecară cu ei. Numai Țugulea, singur, stătea în mijlocul ploii, uitîndu-se cînd după ceată, cînd după caretă. Dar pînă la urmă se îndreptă către tufa unde stătuse înfășat copilul Rafilei. Ea și celelalte femei, cu copiii și cîțiva bătrîni, o luaseră spre munte, unde se îndreptase căruța cu grofu. De-acolo venea și furtuna. Vîntul se repezise din apus, iar acum parcă-l respingeau munții și fugea, întorcîndu-se îngrozit. Balaurul își răsucise coada și zbura pe urmele celor ce mergeau către Alba Iulia.

Tuna, fulgera și ploua, se amesteca cerul cu pămîntul, dar ei porniseră cîntînd după roșcatul, care începuse :

Frunză roșie ca focu'
Hai să ne cercăm norocu'
Hai, hai, hai !

Dară fiecare se auzea numai pe sine și numai în gînd.

— Unde ne ducem ? întrebă neliniștit bătrînul, stînd între Fekete și Chivără Roșie.

— La Galda, răspunse Chivără Roșie, făcîndu-se că se uită afară, prin geamul aburit. Trebuie să fim pe aproape.

Vizitiul mustăcios primise ordin să urmeze pe țăranii călări care-l îndemnau din cînd în cînd. Acesta băgase de seamă că s-au abătut de la drumul de țară, vru în mai multe rînduri să oprească, dar țăranii erau cu ochii pe el și-i făceau iarăși semn să înceteze. De altfel, nici drumurile nu le cunoștea prea bine și, se gîndea, poate că știu ei un drum mai bun pe timpul acesta blestemat.

Căruța se opri deodată.

— Ajuns ? întrebă bătrînul. Glasul îi tremura.

— Mi se pare că da, răspunse Chivără Roșie. Fekete tăcea.

Cineva deschise ușa și apărură țăranii, de data aceasta toți cu făclii de rășină aprinse.

— Hi ! ce năpastă ! Vihorul o dărîmat un brad cît toate zilele de-a curmezișul drumului. Trebuie să vedem ce-om face. Coborîți, coboară, măria-ta, că ești mai înțelept ca noi și ne-om sfătui.

Într-adevăr, un brad uriaș fusese doborît de-a curmezișul drumului, iar mai departe, sus pe-o coastă, ardea un foc mare, a cărui zare lumina valea. Locul era sălbatic de tot, stînci, păduri, șuvoaie de apă zgomotoase, iar focul făcea să fie totul mai înfiorător.

— Cine ardeți acolo ? întrebă bătrînul uitîndu-se neliniștit la Fekete. Castel nemeș dam foc ?

— Da' de unde, răspunse Chivără Roșie. S-a aprins un brădet de la un trăsnet și-acuma ține-te bine, așa o fi cîteva zile, poate-o săptămînă. Pe-aicea nu-s castele.

— Castele ? întrebă bătrînul cu ochii măriți de spaimă. Unde ești io ? Fără să vrea, bătrînul își pipăi șoldul. Dar n-avea sabia la el. „N-o luați, zisese Fekete la plecare, avem husarii cu noi". El însă își luase pistolul. Bătrînul nu știa și-și dăduse numai atunci seama că ceva nu-i bine cînd Chivără Roșie dezarmase pe Fekete, pe întuneric.

Bătrînul se uită la zarea îndepărtată a focului, apoi la lumina făcliilor, căută ochii țăranilor, să le citească gîndurile. Privirea i se opri însă asupra vizitiului său, care ședea pe un butuc, cu mîinile legate la spate.

— De ce legat ? Cine iest' voi ? Fekete, cine oameni asta ?

— Noi l-am legat, zise unul dintre țărani, căci a dat drumul la un cal a' măriei-tale și ne temeam că vrea să-i sloboade pe toți și să ne lase aici în miezul codrului, tilharul de el ! Nu te gîndești, măria-ta ? Aici printre lupi !

— Nu-i adevărat ! strigă cu vocea sugrumată vizitiul. Ei au dat drumul la cal și eu am vrut să-i opresc.

— Gura ! îl prinse de piept un țăran. Eu te-am oprit pe tine și ai scos la mine cuțitul. De-aceea te-am legat. Ăsta-i șarpe crescut la sînul măriei-tale !

— Dar unde iestem pentru nume dumnezo ? strigă de data aceasta rugător bătrînul, uitîndu-se stăruitor la Chivără Roșie.

— Apoi, măria-ta, mă rog de iertare, aici-i tot un castel, și-i zice Castelul Codrului. Iar domn aicea-i unul Horea, trebuie să fi auzit măria-ta de dînsul, și-i tocmai dus la Viena, că l-a poftit la un ospăț Înălțimea sa Împăratul.

(fragmente de roman)

ioan ivan

Teiul

nu mai vorbești teiule nu
mai adormi
gîndurile mele-n răscol

un vînt potrivnic ți-a rărit frunza
și cîntăreții ți s-au îmbrăcat cu toții în za
de gheață

inelele ți-au plesnit într-o singură noapte
și te-au golit de viață
inelele care ți-au dat ocol

eu zidesc lîngă tine eu zidesc lîngă tine
cu sînge și aur cald din sulcine
fragil edificiu în care să dormi

dar nu vorbești teiule cu
pitulicea cu norul
cu omul pe care dorul omoru-l

te-aduni în rădăcini unde soare e din ce în
ce mai puțin
și șoapta îndrăgostiților
nu-ți mai face frunza să ardă

eu zidesc lîngă tine eu zidesc lîngă tine
dar flăcări reci
iți încheagă
constelația în care-o să treci

Zilnic împarți

de n-ai fi întrezărit acel ținut mai pur
în care flacăra e miez și contur
și inimii și cetății din Ur
îndestul ar fi fost să măsori
partea ta de lumină din sori
dar tu cu
numărul de aur al minții al cărei
arsuri le induri
dar așa dar așa
zilnic împarți sîngele care nu-ți prisosește
celor biruiți pe nesimțite de gheață

căci iată o noimă : să fii
pe vînt și pe moină
veșmînt pentru cel gol și fără grai
și chiar graiul său
și sîngele lui albit de frig și gura sa — a doua
și roua în care riuri tai
și zilnic împarți casa în două și piinea și apa
și cuvîntul
și sîngele care nu-ți prisosește
și stai între vînt și cuvînt —
limbă de clopot în care se schimbă
zgura-n azur
și sîngeră lumina
de jur împrejur

Cîntec cu fața întoarsă

pe zi ce trece
anotimpul stingher al minții mele
își stringe hotarul
și-averea :
mătasea rece din care-s țesuți toporașii
jocul trandafirului pe apă urma păsării-n aer
chemările rămase fără răspuns
amintirea unor viitoare-ntîmplări

vei fi pierdut vreodată ceva mai de preț
decît clipa cînd ai fost nemuritor
și ochiul nu înceta să se bucure

vei fi plîns vreodată ceva mai drag
ca pe acest sitar singuratic
a cărui imagine
se topește pe retină odată cu ninsoarea de
primăvară

și toate-s acum hieroglife
pe care nimeni nu le mai înțelege

și ea — bucuria inimii — zace sub ele

radio

Vocația patriotică

Adresîndu-se unei colectivități, radioul este el însuși o colectivitate. Veți fi observat, poate, că, deși numele redactorilor, numele crainicilor sînt des repetate — și despre emisiuni m-am ocupat în alte cronici —, reținem, mai ales, **emisiunea.** Cu alte cuvinte, opera trece — așa cum se cuvine într-o astfel de situație — înaintea autorului. Se reține, așadar, conținutul și mai puțin forma.

Vreau să mai spun și altceva : prin fermitate în program, printr-o constanță remarcabilă, cîteva emisiuni au devenit puncte de reper pentru ascultători (ele fiind comparabile cu cronicile — pentru a compara cu ziarul). Lucrul este mai puțin obișnuit, pentru că radioul nu se bazează pe emisiunile de excepție ale cîte unui redactor, ci pe echilibru și muncă în colectiv. Legătura cu publicul este însă mult mai strînsă (și riscul de a avea căderile televiziunii este mult mai mic).

Iată, ne aflăm în apropierea a două evenimente de mare însemnătate în istoria țării noastre : a 35-a aniversare a eliberării și Congresul al XII-lea al Partidului Comunist Român. Inițiativele redacționale, împlinirile de pînă acum mi-au creat certitudinea unui lucru bine gîndit, nu de circumstanță, cu posibilitatea includerii momentelor dedicate celor două sărbători în emisiunile fixe, dar și cu posibilitatea unor emisiuni separate. „O zi într-o oră" prezintă o anchetă internațională ; „România XXXV", „Memoria pămîntului românesc" a readus și-n memoria noastră paginile de istorie înscrise în 23 August 1944 ; „Cine știe cîștigă" are ca temă „Momente din lupta poporului român împotriva fascismului" ; „Momentul poetic" de la 22,35 se intitulează „35 de ani de poezie contemporană", „Tribuna radio" se ocupă de o temă generoasă „P.C.R. — stegar al luptelor pentru independență, suveranitate, drepturi și libertăți democratice" ș.a.m.d. Au apărut emisiuni noi, cum ar fi „Congresul al XII-lea. Coordonatele viitorului".

Ceea ce trebuie subliniat este faptul că toate acestea se integrează organic programului, asumate fiind ca elemente componente. Asta înseamnă o bună concepere a programului, tenta lui de receptacol politic, deschiderea lui către evenimentul imediat, dar și pentru evenimentele stabile (cele de zi cu zi). Ca un singur argument, vreau să atrag atenția că radioul s-a ocupat cel mai intens și cel mai constant de ediția a II-a a Festivalului național „Cîntarea României", avînd în faza finală remarcabila inițiativă de a face cunoscute publicului — formații, interpreți, artiști populari.

Volumul impresionant de muncă (programul I emite zilnic de la 5 la 5 — adică 24 de ore, programul II — de la 6 la 1 — adică 20 de ore, programul III — emite 11 ore), seriozitatea și competența cu care se lucrează au adus radioul în fruntea instituțiilor de cultură și educație. Este însă o obligație pe care trebuie să și-o respecte, înlăturînd conjunctura, evitînd contaminarea cu genurile publicistice specifice presei scrise, gîndindu-se mereu că fiecare știre sau informație este rapid trecută prin filtrul sensibilității, culturii, instrucției citorva milioane de oameni.

Constantin Stan

plastică

Realul fantastic

Trei pictori — **Constantin Blendea, Traian Brădean, Constantin Piliuță** — și un sculptor: **Aurelian Bolea** au expus recent în holul Bibliotecii universitare.

Toți cei trei pictori sînt de vîrstă apropiată — în jur de 50 de ani — și apariția unei generații care traversînd experiența realistă a sfîrșitului anilor '50, în momentele formării, a putut acumula temeinice cunoștințe de meșteșug ce au vertebrat creatia fiecăruia. Vreau să fac, cu această ocazie, observația, cu valoare de aplicație valabilă și la alți colegi de breaslă și generație, că spiritul logic al construirii imaginii la acești pictori datorează nu puțin perioadei de formare. În maniere și modalități specifice, toți trei au insistat asupra reevaluării acelor elemente menite a ilustra depășirea fazei considerării pe plan teoretic și operativ a picturii ca o simplă modalitate de reprezentare și inscrierea ei într-o zonă de interes în care accentul se deplasează, în procesul elaborării, pe elementul sensibil, revelator, simbolic.

La **Constantin Blendea** această deplasare de accent s-a materializat, pe plan formal, printr-o relevare a sensului imaginii plecînd de la prezentarea simplificată a părților constitutive. De aici accentul pus pe petele mari de culoare, riguros determinate, ce vor parcă a sugera faptul că structura obiectelor devine aparentă migrînd în culoare. Picturile din expoziție au o notă de gravitate generată de rigoarea construcției și de sobrietatea gamei de culoare. Este păcat că pictorul nu-și organizează o expoziție de mai mari dimensiuni deoarece aceste pînze, ca și excelentul peisaj naval prezentat recent în cadrul expoziției finale a „Cîntării României", lasă să se vadă o fază evolutivă interesantă.

Traian Brădean punctează, în ultima vreme, cum am notat-o și cu alte ocazii, pe fluiditatea corosivă a liniei sugeratoare de planuri în mișcare, tehnică bine stăpînită și adaptată la caracterul emblematic al pînzelor sale. Desenele prezentate vădesc și ele un apetit nedisimulat pentru precizie și detaliu semnificativ. Se înțelege astfel mai bine motivația interioară a unei picturi care, într-o caligrafie rafinată și în culori lipsite de spectaculozitate, transformă în efigie reprezentări ce aparent au o anume epicitate.

Constantin Piliuță, este același delicat și subtil creator de imagini pline de o inefabilă poezie. Lirismul pînzelor sale nu exclude degajarea unei energii secrete : un suflu tonic răzbate din ele, o notă de optimism nedisimulată. În lucrările din expoziție, Piliuță se înfățișează mai ales în ipostaza de caligraf febril care, fără false pudori, vrea să ne arate că un adevărat contact vizual cu faptele simple ale vieții generează o reacție afectivă, ce dă sens demersului creator.

Sculpturile lui **Aurelian Bolea**, care aparține unei generații artistice de formație mai recentă, se încadrează bine în grup dat fiind spiritul lor de echilibru. Bolea este un sculptor foarte atent la finisaj. Are respectul formei și este un cultivator al spiritului clasic. Despre el vom mai avea însă ocazia să vorbim în curînd.

Păcat că prezentarea lucrărilor acestui prestigios grup de artiști a fost deservită de o defectuoasă panotare și iluminare.

Grigore Arbore

muzică

Cerere și ofertă

Concertele au, din ce în ce mai mult, publicul lor stabil. Ne bucură să constatăm ,la sfîrșitul fiecărui sezon, că audiența se menține constantă. Pentru fiecare categorie de manifestare muzicală se găsesc melomani dispuși să o recepteze în sala de concert. Deși cantitatea de muzică difuzată către ascultători este din ce în ce mai mare, ea nu se izbește niciînd de un auditoriu precar.

Responsabilitatea menținerii unei dialectici vii între instituția muzicală și receptor este de primă importanță și de ceas cu ceas. Ea se traduce, în primul rînd, prin inițiativa repertorială, apoi prin inițiativa organizatorică, de cadru.

Interesul repertorial s-a deplasat de la perioada clasico-romantică, aproape absolută, în stagiunile de acum 15—20 de ani, către extremitățile spațiului stilistic admis de regulă în sălile de concert, așa făcîndu-se că acum fac săli pline muzica barocului, a Renașterii sau chiar a pre-renașterii și muzica zilelor noastre. Organizatorii recepteză în general această mutație preferențială și-i dau curs, știindu-se, de exemplu, că ciclul de muzică de orgă, programat în ultimele stagiuni de Filarmonică (aici intră în discuție și fascinația învăluitorului instrument) sau lucrarea contemporană de excepție (de exemplu **Orestia II** de Aurel Stroe) îndeamnă pașii multora către Ateneu ori Studioul Radioteleviziunii.

Apoi, organizarea tematică a afișului s-a dovedit de primă importanță. Un concert eseu, un concert pe o temă, un concert argumentat, care să propună și să exploreze o idee și consecințele ei sonore, determină o pasionantă reinterpretare a imaginilor muzicale chiar bine sedimentate în memoria ascultătorului. Deducem de aici o disponibilitate, chiar o necesitate a publicului către revalorificarea cunoștintelor muzicale dobîndite, o pasiune pentru nou, alta decît la o primă audiție, pentru un **nou** contextual, dacă nu strict cognitiv, dar nu mai puțin pertinentă. Din ce în ce mai mult, receptarea muzicii pare să se desprindă de acceptarea strict hedonistă și să se petreacă mai acuzat în sfera conștientului, ideaticului.

Cealaltă modalitate de menținere activă a raportului dintre organizatori și interesul public este testarea de noi formule concertistice. Aici, stagiunea bucureșteană s-a arătat mai rezervată. Concertele-dezbatere (la R.T.V. sau „Dialogurile" Societății Muzica) au intrat în obiceiurile de an cu an, ca și „concertele perpetuu" ale Radioteleviziunii. Alte modalități de prezentare a muzicii în concert nu s-au mai inventat. De asemenea, într-o vreme, acum cîțiva ani, asistam la începutul unui proces de diversificare a locurilor în care se petrec manifestările muzicale. Mai multă spontaneitate și lipsă de rutină în acest domeniu ar veni cu siguranță în întîmpinarea cererii.

Cu toate abiecțiile, recunoaștem că stagiunea muzicală în București este un organism viu, care are virfurile sale, dar mai ales, are un nivel mediu foarte sigur.

Costin Cazaban

2050 de ani de la întemeierea statului dac centralizat

panteon autohton

«UTOPIA GETICĂ»

Dacă amintim că după apariția studiului său din 1860 Perit-au dacii ? în care componenta latină a originii noastre era umbrită de elementul dac, B.P. Hașdeu, autorul studiului, a trecut printr-o perioadă de violentă ostracizare, fixăm starea de spirit cu consecințe profunde asupra cercetării originii românilor pentru multă vreme. O adevărată romanomanie, **cu punctul de plecare în lucrările școlii ardelene, domina scrierile privitoare la începuturile românilor. Neobișnuitul studiu al lui Hașdeu n-a avut mulți continuatori, atît din pricina romanomaniei, cît și din cauza dificultăților investigației : izvoarele narative asupra dacilor lipsind, iar arheologia abia născîndu-se la noi.**

Realul prestigiu pe care l-a avut poporul dac în antichitate și apoi în evul mediu este prea puțin cunoscut la noi. Puțini știu că spaniolii pretindeau a se trage din geți, că goții indicau ca nobili strămoși ai lor pe daci sau că Danemarca se numea Dacia. Studiile lui E. Lozovan asupra posibilelor relații varego-române nu au la noi circulația necesară. Titulatura de Dacia s-a păstrat pentru pămîntul românesc în mai toate scrierile istorice și geografice de formulă occidentală pînă în secolul XIX cînd ea este însușită și de revoluționarii români care scot un Magazin istoric pentru Dacia, **o** Dacia literară, **o** Dacia viitoare. **Interesant este că mitul vechii Dacii a galvanizat în evul mediu mai multe minți (nu aspira și Despot Vodă la reconstituirea Daciei ?) și că el era, deși de sursă livrească, mai puternic la alții, de pildă la maghiari (care vedeau în titulatura** Dacia **simbolul premonitor al unității etnice a românilor din cele trei țări românești) decît la urmașii propriu ziși ai dacilor : românii. Acest prestigiu de excepțională durabilitate a devenit tema de cercetare a lui Al. Busuioceanu în studiul început și neterminat** Mitul dacic în istoria și cultura Spaniei, **din care n-a apărut decît o** Introducere (Destin, **Madrid, 4—5, 1952), urmat de o sinteză sugestivă intitulată** Utopia getică **(reprodusă în** Magazin istoric, **12, 1978). Al. Busuioceanu nu vorbește numai despre „utopia getică" de circulație în Europa ci încearcă să-i descifreze suportul. El arată între altele importanța elementului trac în viața imperiului roman după cucerirea Daciei și rolul lor decisiv în evoluția imperiului la un moment de răscruce.**

Orgoliul propriei obîrșii, rezistența la asimilarea completă, antiromanitatea, stilul revanșei caracterizează în reconstituirea lui Al. Busuioceanu, Utopia getică, **popoarele traco-dace de la Dunăre :** „Dar e o perioadă de maximă gravitate, la sfîrșitul secolului III și începutul secolului IV, cînd, Roma pierzînd autoritatea, Imperiul e pe punctul de a se dezagrega, prin pronunciamente militare și prin împingerea anarhică a provinciilor. Rolul dacilor e primordial în acea mare criză care zguduie temeliile Imperiului. Istoricii dau de obicei puțină atenție sau niciuna, faptului că timp de patru decenii, de la venirea lui Maximian Hercules ca împărat asociat al lui Dioclețian (286) pînă la moartea lui Liciniu (324), patru împărați, Daci sau Carpi de origină, se succed fără întrerupere la comanda imperiului și constituie dinastie, cea dintîi dinastie din Imperiul roman : Maximian Hercules, Maximian Galeriu, Maximian Daia și Liciniu, la care trebuiesc adăugați și Maxențiu, împărat uzurpator (fiu al lui Maximian Hercules), precum și alți doi daci ca cezari : Severus și Licinianus. Toți sunt de origină „proletară", ciobani sau țărani și — cu excepția lui Maxențiu — dușmani neîmpăcați ai oligarhiei din Roma. Ajunși la purpură prin voința legiunilor, și unii dintre ei neînțelegînd să pună piciorul în Italia decît ca dușmani, acești daci, reprezintă în istoria Romei un fenomen absolut unic și revoluționar : sunt împărații antinomici ideii înseși a Imperiului. În realitate **sint cei** dintîi barbari care cucereau puterea ducînd la Roma și în Orient, nu ideea de autoritate respectată pînă atunci ci germenul dărîmării și voința de instaurare a altui Imperiu care-și avea centrul în Nicomedia, capitală a Dacilor. Între acești Împărați, acel care reprezintă personalitatea cea mai puternică și tenace, Galeriu, pare a fi avut toată conștiința vechiului dac inamic ereditar al Romei. Se cunosc prin mărturiile contemporane ale lui Lactantiu (comentat de H. Grégoire în **Byzantion,** dar trecute totdeauna cu vederea de istoricii români) motivele personale și impulsul ireductibil care-l împingea pe acel dac la violentă împotriva imperiului căzut în mîinile lui. Fiu din mamă transdanubiană, „adoratoare a divinităților munților" și el însuși dedicat acestui cult, care nu poate fi altul decît al lui Zalmoxe, Galeriu e tipul rebelului ieșit din acei munți, unde viața ciobănească conservase totdeauna ideea libertății barbare, inamică oricărui imperiu. Ajuns Cezar și apoi Împărat, fostul cioban, fidel credințelor lui strămoșești, originii lui sociale și instinctului poporului său, își întorcea legiunile împotriva Italiei, cu hotărîrea — afirmă Lactantiu — de „a șterge pînă și amintirea Romei" și a fost pe punctul — declară același autor creștin — „să schimbe numele Imperiului roman în Imperiu dacic : CUIUS TITULUM IMMUTARI VOLEBAT, UT NON ROMANUM IMPERIUM, SED DACISCUM COGNOMINARETUR. Lactantiu atribuia furia dacului (lucrul e caracteristic) faptului că părinții și strămoșii lui Galeriu fuseseră supuși censului, pe care Traian îl impusese ca pedeapsă Dacilor încăpățînați în rebeliune. [...] Textul lui Lactanțiu este ca un ecou tîrziu al unor fapte pe care le cunoaștem și din alte mărturii, cum e faimoasa inscripție a lui Tiberius Plautius Silvnaus Aelianus, guvernator al Moesiei, care în anii 52 și 53 strămuta în Moesia „o sută de mii de Transdanuvieni, cu femeile, copiii, principii sau regii lor, pentru a plăti tribut". Două secole și jumătate mai tîrziu, acești Transdanuvieni erau stăpînii imperiului. Iar Galeriu, ridicat dintre ei, își aducea aminte. Textul lui Lactanțiu nu e, poate, probă, în înțelesul material al cuvîntului ; dar în acest caz, e mai mult decît atît : e mărturie despre o constiință tulbure în Imperiu. Acel barbar era un dac. Pusese cens asupra cetățenilor din Roma, lucru nemaipomenit vreodată. Învinsese și armata persilor, adică a celuilalt Imperiu, și ridica centrul Imperiului său în Nicomedia, în țara tracă. Lactanțiu îi atribuia ideea de Imperiu universal".

In mutarea de la vest la est a centrului de greutate al Imperiului roman și a destrămării lui un rol decisiv l-au avut populațiile autohtone, mai mult sau mai puțin romanizate, ale sud-estului european. După „dinastia dacă" propusă de Al. Busuioceanu, un trac romanizat va funda Constantinopolul, după cum un nepot al împăratului trac Justin, nepot de prin „părțile rustice ale Daciei", cum zice istoricul Gibbon, va da o strălucire orientală imperiului roman : e vorba de Justinian. Decadența și prăbușirea imperiului roman este strins legată de tradițiile și vitalitatea politică a autohtonilor de la Dunărea de jos. Dacă amintim că lovitura de grație a fost dată Imperiului roman cu sediul la Constantinopol de Imperiul Asăneștilor, completăm tabloul alcătuit de Al. Busuioceanu. Înaintea tuturor ca un preludiu ale cărui consecințe nu le putea bănui nimeni, se așează răscoala din Italia a altui trac, Spartacus, care deși a zguduit organizația de stat romană, țintea de fapt să se întoarcă cu o parte a armatelor sale în țara de obîrșie : Tracia. O alergie puternică la ideea de imperiu, cu efect final distructiv, pare a anima pe toți acești „barbari" din viața Imperiului roman. Drumul de la Perita-au dacii ? **la** Utopia getică **arată că ostracizarea lui Hașdeu la 1860 a fost inutilă : realitatea și forța elementului ahtohton de la Dunărea de jos s-a impus tuturor. Blaga, Sadoveanu, Mircea Eliade vor scrie pagini inspirate despre existența lor.**

Aplecîndu-se asupra unor elemente, necercetate încă la noi, de istoriografie antică și medievală, Al. Busuioceanu restituie traco-dacilor fizionomia și demnitatea meritată. În întîmpinarea celor 2 050 de ani de la întemeierea statului lui Burebista tipărim începutul și neterminatul studiu al cercetătorului despre mitul Daciei în Europa occidentală.

RED.

AL. BUSUIOCEANU

Mitul dacic în istoria și cultura Spaniei

Cristian Calcan : „Un dac a coborît din Columnă"

Cercetarea mea n-a fost, la început, deloc ambițioasă. Nu urmăream decît o informație sumară asupra unui punct precis de istorie. Dar pe acest drum, m-am văzut în curînd adus a parcurge toate cronicile spaniole publicate, unde putea fi vorba de trecutul nostru. Ca să fiu mai precis — căutam tradiția spaniolă, pe care o presupuneam la cronicarii medievali, despre Împăratul Traian și despre cucerirea lui în Dacia. N-am găsit-o. Oricît de curios ar părea, o asemenea tradiție nu există. Cronicarii spanioli n-au știut că Traian a cucerit Dacia ; sau, dacă au știut vag, n-au găsit că e de vreun interes să amintească lucrul. Nu există vreo tradiție locală nici măcar despre Împărat, independent de faptele lui de la Dunăre. Acest lucru e poate mai grav ; dar nu e locul să stăruiesc aici asupra lui. Traian a fost pus la Index, timp de o mie de ani și mai bine. A figurat în lista de persecutori ai creștinilor, stabilită de Sfîntul Augustin. Amintirea lui n-a mai fost posibilă decît cînd Papa Inocențiu al III-lea a rostit un cuvînt de clemență și a recunoscut bunătatea Împăratului. Cel dintîi elogiu al lui Traian, în patria sa, îl scrie Alfonso el Sabio, la sfîrșitul secolului al XIII-lea, cam în aceeași vreme cînd și Dante făcea Împăratului un loc în Purgatoriu.

Dar dacă această tradiție ispanică despre Dacia n-am găsit-o și nici un text nu s-a ivit care să contribuie cu ceva la ideea descendenței noastre din Roma și, într-un fel, a legăturii noastre cu Spania, spre surprinderea mea am găsit în cronicarii spanioli o tradiție inversă, adică o tradiție dacică a Spaniei, independentă de Traian și atît de înrădăcinată încît poate trezi mirare și reflexie. Îmi închipui că această parte a cronicilor spaniole n-a fost cercetată de istoricii români, dacă nu s-a observat pînă acum că pentru cronicarii spanioli, și anume pentru toți, nu Dacia a fost fundată de un Împărat iberic sau are a-și căuta vreo urmă între Ispanici, ci dimpotrivă, Ispanicii sunt descendenți din Geți și Daci și Spania a fost fundată — la a patra a ei fundare și definitivă, în secolul al V-lea — de poporul de la Dunăre.

Să nu fiu greșit înțeles. Nu e vorba aici de simpla confuzie, universală în lumea antică, între Geți și Goți. O asemenea temă n-ar merita osteneala unei cărți. E vorba de împrejurări specific spaniole, care au făcut ca această confuzie să ia în Spania un caracter cu totul neașteptat și să dea naștere, în spiritul cronicarilor și oamenilor din Evul Mediu și chiar mai tîrziu, unei doctrine care, învăluită în neguri istorice, ia forma unui mit. În *Istoriile* lui Orosius, la începutul secolului al V-lea, ideea se reduce încă la o confuzie, deși Orosius apasă asupra ei și îi dă forma unei afirmații *Gatae illi qui et nunc Gothi.* Orosius scria în Africa, fugit de frica Goților, care atunci năvăliseră în Peninsulă. Două secole mai tîrziu însă, Sfîntul Isidor din Sevilla, pe jumătate got — căci mama lui era născută din oamenii veniți de la Dunăre — afirma cu tărie identitatea Goților cu Geții ; și în *Etimologiile* și *Istoria* lui el dă atîtea referințe erudite, încît se poate reconstitui — și acest lucru l-am făcut — o Teorie getică a Sfîntului Isidor. Teoria aceasta, etimologică și genealogică, pe care marea autoritate a Sfîntului a impus-o în Spania pentru multe secole, își avea fundamente biblice și profane greu de contestat și se susținea și pe un argument, în aparență accidental, dar care, sub pana Sfîntului Isidor, ia forța unui vaticiniu. Un vers al lui Lucan — poet ispanic — era interpretat de Sfînt în sensul unei profeții, după care Geții *trebuiau* să năvălească în Spania și, potrivit unei voințe divine, să înceapă istoria nouă a poporului ispanic. Un vaticiniu împlinit confirmă însă adevărul ocult și dă naștere mitului. Timp de șase secole, versul lui Lucan și argumentele Sfîntului Isidor se repetă de la un cronicar la altul, se amplifică cu elemente noi, cu atît mai influente, cu cît sînt mai nebuloase, și fac autoritate, nu numai pentru cărturari, dar și pentru oamenii din clasa conducătoare, care, chiar tîrziu, cînd Goții dispăruseră, trebuiau, pentru a-și întemeia nobletea, să probeze sau măcar să afirme descendența lor din Geți. O polemică aprinsă, în secolul al X-lea, între un învățat din Cordova, Paolo Alvaro, împotriva unui adversar impertinent, un convertit la iudaism, culmina cu această declarație superbă a nobilului cordovez : „Ca să mă cunoști mai bine și să te ferești mai mult de mine, închizîndu-ți gura, ascultă-l pe Virgiliu : „Geții disprețuiesc moartea și primesc cu bucurie rănile" — *mortem contemnunt laudato vulnere Getes (sic).* Argument fără replică. El era scos din paginile Sfîntului Isidor și afirma virtutea cea mai înaltă pe care și-o atribuia nobletea ispanică : disprețul de moarte. Disprețul de moarte, nobletea Geților. Înapoia acestei virtuți sta un mit ; și noi îl cunoaștem : Mitul lui Zamolxe.

Mitul acesta, care în textele Sfîntului Isidor nu își are încă nume, apare în toată puterea și cu tot cortegiul de evocări istorice legat de el, în secolul al XIII-lea, în *Historia Gothica* a strălucitului Arhiepiscop Don Rodrigo Jiménez de Rada, din Toledo. Paginile pe care le public acum tratează tocmai acest capitol. Zamolxe, Burebista, Deceneu, Decebal etc., intră, prin opera Arhiepiscopului, în Istoria Spaniei, nu ca niște oaspeți întîmplători, ci iau loc în genealogia poporului ispanic : *Don Diceneo, don Zamolxen, don Boruista* — așa cum, în aceeași versiune castiliană din secolul al XIII-lea, la care mă refer, găsim, printre întemeietorii mai vechi ai Spaniei, pe *don Hércules,* care l-a învins pe Gerion și a așezat Coloanele de la Cadix, și pe *don Espanno* (Hispanus), *criado et uasalo de don Hércules,* servitor și vasal al lui don Hércules, care don Espanno dă numele țării.

De rîndul acesta, un izvor nou alimenta ideea „getică", a cronicarilor și istoricilor spanioli. Acest izvor e Jordanes, pe care, în chip curios, Isidor nu l-a cunoscut. O observație e poate necesară și aici, pentru a preîntîmpina posibile erori de apreciere. Istoricii moderni și-au spus cuvîntul asupra lui Jordanes. Dar nu e vorba aici de valoarea contestabilă a autorului got, ca izvor istoric ; căci nu e vorba, firește, nici de a descoperi știri noi despre Dacia, nici de a proba că Spaniolii coboară din Geți sau Daci. E vorba de *mitul* getic și de migrația lui ; de prezența lui Zamolxe în Spania. Jordanes, un divulgator, vine tîrziu, atunci cînd Goții, purtători ai mitului, introduseseră de mult ideea getică în Spania. Dar Jordanes era un Got născut în Dacia, adică în țara mitului ; și creditul lui e, din această cauză ,enorm pentru cei ce se socoteau coborîtori din oamenii de la Dunăre. Pe de altă parte, ne interesează nu numai mitul în sine, dar și valoarea lui morală și socială între oamenii care îl adoptau și își făceau din el un mit ancestral, și cel mai însemnat. Jordanes servește în această privință ca izvor definitiv, confirmînd tradiția getică elaborată de autori spanioli veneranți, ca Sfîntul Isidor, și dînd figură mitului și elemente care fac din el simbol pentru contemporani și pentru Istorie.

Zamolxe, în această fază a destinului său, e sacrificat. Figura lui se subțiază, trece pe al doilea plan. Figura lui Deceneu triumfă. Ea apare, între strămoșii Goților, și deci ai Spaniolilor, ca exemplul cel mai înalt al Înțeleptului — *el Sabio* — sacerdote și aproape rege, inspirator al Bunului Guvern, rînduitor al cultului și Învățător al poporului său în toate cele văzute și nevăzute. Respectul pentru Biserică, numai el împiedică pe autorii spanioli să-l înfățișeze pe eroul mitului și ca fundator de religie sau ca zeu. Deceneu nu se cuvenea să fie un păgîn. În textul lui Alfonso el Sabio, autor mai politic, el apare chiar ca un fel de creștin, învățînd pe Goți teologia și rînduind între ei preoți și episcopi. Înapoia figurii lui Deceneu însă, pentru cine cunoaște mitul, stă figura grandioasă, învăluită de mister, a lui Zamolxe. Cînd Deceneu, în autorii spanioli, inițiază pe Goți în rînduiala celor douăsprezece semne, în cursul planetelor, în creșterea și descreșterea lunii, în cursul soarelui, în astrologie și în astronomie, noi știm că acest Deceneu nu e altul decît zeul Zamolxe, pe care Grecii — după Herodot — îl socoteau un elev al lui Pythagoras (deși Herodot credea că Zamolxe trăise mult înaintea lui Pythagoras) și din care Strabo făcea un cititor în stele, care își învățase știința în Egipt. Dar nu acest lucru are importanță. Virtutea ființelor care întrupează miturile e transfigurarea. Zamolxe și în Dacia a cunoscut schimbarea la față. După ce a propovăduit Dacilor, a dispărut în peștera din Muntele Sacru unde trăia — Strabo numește acest munte Kogaionon — și după cîțiva ani a ieșit din nou la iveală, pentru a se confirma învățăturile sale. În mitul ispanic, Zamolxe ia figura lui Deceneu. E tot una. În fondul lucrului rămîne ceea ce ne interesează, mitul dacic, și de el avem a ne ocupa.

Capitolul pe care îl public acum nu urmărește decît să clarifice izvoarele mitului în adoptiunea lui spaniolă, să definească mitul textual și să explice unele elemente care pot părea incongruente. Istoricii spanioli moderni nu se mai ocupă de această parte semifabuloasă a istoriei Patriei. Goții și-au pierdut mult, pentru moderni, din prestigiul de strămoși. Figura lui Deceneu a rămas, din această cauză, neatinsă în studii, uitată în aureola ei de legendă. Nici un istoric spaniol n-a recunoscut sub acest nume persoana reală a Marelui Preot dac din vremea regelui Burebista, cum n-a identificat nici unul din celelalte nume dacice care strălucesc misterios în genealogia poporului iberic. Acest capitol nu epuizează însă consecințele adoptiunii mitului și valoarea de cultură și de istorie pe care mitul a creat-o. Ceea ce spun acum poate trezi mirarea. Miturile uitate ajung de necrezut, cînd studiile nu răscolesc originile și transformările lor curioase. Dar e locul să afirm că secolul al XIII-lea e aproape un secol „getic" în istoria Spaniei. Se va vedea, din capitolul pe care îl dau, apologia făcută acestor strămoși de la Dunăre de Arhiepiscopul Jiménez de Rada, om al Bisericii și unul dintre cei mai culți ai veacului. Entuziasmul său pentru Goți-Geți îl duce pînă la limita extremă de a adopta în genealogia patriei pînă și pe Amazoane, fiindcă era credința că aceste femei extraordinare erau de neam getic. Ideea de puritate a moravurilor și conceptul suprem al Bunului Guvern, important totdeauna pentru Spanioli, îl fac pe Archiepiscop să uite că Amazoanele, păgîne și sanguinare, supăraseră întotdeauna pe scriitorii bisericești. Prelatul credea în ele, nu se îndoia că acele femei existau ; și e o splendidă utopie „getică" aceea a țării *Feminiei,* pe care bunul Archiepiscop o imaginează ca existînd încă în vremea lui și o situează în țara noastră, la Tomis. Ideea acestei țări a *Feminiei* va reveni pînă tîrziu în cronicarii spanioli.

Către sfîrșitul aceluiași secol, al XIII-lea, ideea getică, concretizată în figura lui Deceneu, ia o formă măreață, sub pana regelui învățat Alfonso el Sabio. Cine citește istoria Goților din *Cronica Generală* și capitolul *„De los sabios de los godos y de los sos conseieros",* își dă seama că pentru acest rege pacific, care fundează cultura spaniolă și cultivă toate științele și artele, de la poezie și muzică pînă la astronomie și astrologie, *Diceneo* sau *Dicineo,* filosof și aproape un sfînt, nu e numai un sfetnic înțelept al lui *Boruista,* dar e propriul său model, al regelui Alfonso, care, în enumerarea didactică a activităților lui Deceneu, împrumutată de la Jordanes, dar interpretată de el, expune propriul său program, urmărit metodic și realizat în mare parte, ceea ce i-a și adus, pentru contemporani și pentru istorie, nu alt titlu decît acela pe care el îl dă lui Deceneu : *el Sabio.* Mitul își găsea, astfel și o încarnare, și de atît prestigiu, încît i se deschideau porțile regale. Geții, cu Deceneu, cu Zamolxe, cu Burebista și ceilalți, erau acum la ei acasă în această țară și numele lor putea înobila numele oricărui rege.

Nu e de mirare, deci, dacă în așa numita *Cuarta Crònica General de España,* sub pana Episcopului Gonzalo de Hinojosa, în secolul al XIV-lea, sau a vreunui compilator de mai tîrziu, Seneca însuși ajunge a fi un filosof *„muy marauilloso"* al Geților ; sau dacă în *Anacephaleosis* a Episcopului Alonso de Cartajena, în vremea lui Enric al IV-lea (sec. al XV-lea), găsim explicația că regii Spaniei coboară din Dacia, „din principii geți", luîndu-și numai numele de la locul unde trăiesc, pentru că era mai ilustru decît al strămoșilor. Dar e un moment și mai semnificativ, care scapă istoricilor spanioli, fiindcă el nemai servind istoriei și nici fiind propriu zis de istorie, trebuie căutat în arhivele heraldice. Dacii au intrat și în heraldica spaniolă, și anume în cea mai glorioasă, pe care noi, streini, ne și sfiim s-o atingem. Cînd s-a compus stema Regilor Catolici, în secolul al XV-lea, a fost nevoie ca, pe lîngă Acvila, Leul Leonului și Turnul Castiliei, să se înscrie și insemnele personale ale regilor, care să simbolizeze nobletea și dreptul lor la suveranitate. Aceste insemne sînt Jugul și Săgețile. De unde veneau ele ? Nu figuraseră în nici o stemă de regi spanioli ; și nu e îndoială că acești regi noi, care întemeiau dinastia unei țări puternice, aveau toate motivele să recurgă la simboluri majore, care să spună tot, despre originea și virtuțile lor. Aceste insemne erau

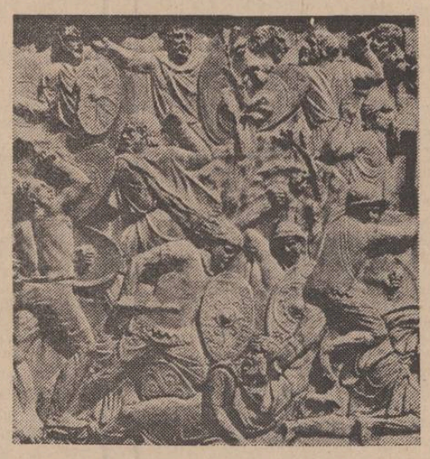

simboluri ale Dacilor. Nu intru în amănunte, pentru că tema m-ar duce prea departe. E destul să spun că heraldiștii Regilor Catolici nu inventau nimic. Heraldica, în forma ei înaltă, nici nu admite invenții. Ea e legată totdeauna de tradiții. Iar tradiția regilor Spaniei era gotică, adică getică, adică dacică. Izvoarele heraldiștilor erau autori ispanici : Lucan, Seneca, Sfîntul Isidor, Jiménez de Rada, Alfonso el Sabio și alții. Lucan pomenise de faima arcului getic și versul său fussee repetat de Isidor și alți autori — *Armeniosque arcus Geticis intendite neruis.* Seneca vorbise de teribila săgeată getică zburînd spre cer... *talis in coelum harundo Getica visa dimitti manus... :* Jiménez de Rada explicase că Geții „făceau arcuri de coarde cu mare măestrie" ; iar Sfîntul Isidor citase versuri din Sfîntul Paulin din Nola către Episcopul Nicetas din Remesiana, cînd acesta se întorcea în Dacia, versuri care aminteau de Geți, de Dacul pilleat și de bogăția de vite de pe malurile Dunării.

...Et Getae currunt et uterque Dacus
Qui colit terrae medio, vel ille
Diviti multo bove pilleatus
Accola ripae...

O versiune, puțin alterată, a acestei tradiții heraldice o culegea în secolul al XVII-lea, în relația sa de călătorie prin Spania, Cosimo de Medici — din familia Medicilor de la Florența — care, vorbind de scutul regilor la San Juan de los Reyes, la Toledo, explica : „...vi sono per ornamento l'insegne de 'Goti cioè saette e giogo all'usanza degli Sciti, come Quinto Curzio riferisce, dicendose che i Re di Castiglia volessero conservar segno di discendenza da medesimi Goti..." E evident că Scitii intră aici printr-o confuzie. E vorba de Goți și deci de Geți. Mențiunea chiar a numelui lui Quintus Curtius e o aluzie la capitolul bine cunoscut din cartea acestuia, referitor la incursiunea lui Alexandru cel Mare în țara Geților. Dar, și cu acest argument și fără el, lucrul era absolut normal. Miturile sfîrșesc toate prin a intra în heraldică, chiar cînd originea lor nu e totemică, sau populară, ci e cultă. Oare Herakles—Hercules, ca să-și așeze coloanele la Cadix și să înflorească pe blazoane spaniole, nu fusese aduse de poeți, în Italia întîi și pe urmă în Spania ? Zamolxe venise pe o cale mai populară. Mitul dacic intrase în Spania odată cu poporul Goților și cu istoria acestui popor.

Nu trebuie să ne așteptăm însă la o transfigurare neîncetată a mitului ; pentru că în Spania, mitul getic e istoric, nu e mit originar. Viața lui e măsurată, deci ; și chiar întrarea lui în heraldică poate fi privită ca o limită fatală. Heraldica nu poartă noroc miturilor, pentru că le denunță, le face să-și piardă viața ocultă. Hercules însuși, cînd a intrat în blazoane, și-a pierdut secretul, s-a pietrificat. Dar cu Zamolxe se întîmplă un lucru mai curios. El are, în Spania, mai multe figuri. E Deceneu, se confundă cu Geții, se confundă cu Goții. Această personalitate, mai multiplă și mai ascunsă, îl face să supraviețuiască chiar și heraldicei, să stăruiască în tradiția istorică și să reapară cîteodată, unde e mai puțin așteptat.

N-am de gînd să urmăresc aici toate drumurile „getice" în istoriografia spaniolă. Zamolxe, Burebista, Deceneu vor continua încă multă vreme să fie pomeniți cu venerație în cronicile spaniole. Numele lor apar cîteodată în noi forme alterate, Zalmoxem, Deciano, Diciano, Dicento. La un cronicar țara *Feminiei* devine *Femenina.* Toată această istorie incontrolabilă începe a-și pierde ceva din creditul ei numai în vremea umaniștilor, cînd spiritul critic ajunge a separa pe Goți de Geți. Dacă confuzia mai reapare în secolul al XVII-lea, la vreun autor ca filosoful Luis Vives, care rezuma istoria Goților în Introducerea sa la opera Sfîntului Augustin, *De civitate Dei,* nu mai e vorba de un mit, ci de o simplă confuzie de nume și de o transferare de fapte istorice de la un popor asupra celuilalt. Burebista se regăsește în textul lui Luis Vives, la locul lui, și în forma înflorit latinească a numelui său, Boerebista. Nu apar însă nici Zamolxe, nici Deceneu, nici „Înțelepții Goților ; „iar Tomis nu mai e în țara *Feminiei.* Autorul știe că acolo și-a petrecut exiliul Ovidiu, care și-a scris *Tristele* și *Ponticele,* printre Geți. Dar succesul nu e atît de definitiv cum s-ar putea crede. Căci mitul e astuțios. El poate reveni și în alte travestiri, care să-l facă din nou credibil. Și revine. Mă mulțumesc să citesc un autor ca Saavedra y Fajardo, care, în secolul al XVII-lea, scria o operă importantă, *Corona Gothica, castellana y austriaca,* pentru a fi călăuză principilor. Istoricul nu contrazice pe umaniști. El afirmă, ca un lucru bine stabilit, că „Goții sînt națiune diversă de a Geților", cunoaște originea nordică a Goților și, pentru a fi mai bine informat, consultă și autori germanici și scandinavi. Dar *Boruista* și *Diceneo* reapar, aduși acum din cețuri baltice. Ei nu mai reprezintă pe Geți sau Daci, ci pe Goții adevărați ; care însă, fundatori de religie, cred în nemurirea sufletului, disprețuiesc moartea, se oferă cu generozitate pericolelor, iar cînd văzduhul e zguduit de tunete, își trimit, ca și Geții, săgețile spre cer, în favoarea zeului lor. Istoricul recurge din nou la Orosius, la Sfîntul Isidor, la Jordanes. Mitul e subtil. El migrează, se disociază de complexul istoric și geografic al originii sale și supraviețuiește, chiar dacă trebuie să-și părăsească figura inițială. Zamolxe, în Spania, nu mai era necesar. El lua definitiv figura lui Deceneu. Cu această figură a putut, nu numai să se perpetueze ca mit, dar și să intre în tradiția istorică.

Un epilog îmi îngăduie să precizez această tradiție, fără a mai urmări alte avataruri. În cartea sa fundamentală, *La epopeya española a través de la literatura castellana* (ultima ediție, din 1945), d. Ramon Menéndez Pidal, combătînd teorii care afirmau fără temei originea franceză a epopeii castiliane, aduce un argument pentru a susține tradiția gotică la baza acestei epopei : „Jordanes însuși — subliniază istoricul — cînd vorbește de modul cum înțeleptul Deceneu îi învață pe Goți, spune că le-a dat preoți pe care i-a numit *pilleati,* și că a rînduit ca ceilalți Goți să se numească *capillati* sau pletoși, „nume pe care l-au primit cu mare stimă și-l amintesc și azi în cîntecele lor". Știre curioasă — adaugă istoricul — care ne declară porecla atribuită națiunii gote în cîntecele pe care Jordanes ne readuce la tradiția getică a lui Jiménez de Rada și a lui Alfonso el Sabio. Această tradiție n-a dispărut niciodată din istoriografia spaniolă. Cît îi privește pe *capillati,* putem urca și mai sus. Sfîntul Isidor spusese același lucru ca și Jordanes, în *Etimologiile* sale, vorbind de Geți : *flavent capitibus intectis Getae* (Etym. lib. XIX, cap. XXIII, 7), adică Geții erau blonzi (știm acest lucru despre ei și din alte izvoare) și erau *capillati,* nu *pilleati.*

Nici jugul și săgețile n-au dispărut. Ele sînt azi pe stema noului Stat al Spaniei.

(fragment)

atelier literar
poșta redacției

M. UNGUREANU: Nu, n-are rost să continuați așa. Luați o pauză mai lungă și dedicați-vă lecturii și studiului. Umblînd prin cărțile de poezie adevărată, veți vedea singur ce vă lipsește și unde vă aflați.

MIRCEA VOICA: S-ar părea că nu lipsește, pe ici-pe colo, o oarecare undă lirică. Dar felul de a scrie e haotic, dezordonat, la voia întîmplării, lipsește încă experiența tehnică, o anumită disciplină a compoziției, prinderea de a pune în valoare un gînd, o imagine, de a alătura sugestiv, creator, cuvintele, etc. Aveți nevoie de o inițiere mai profundă în domeniul poeziei, de multă lectură, diversă, studioasă. (Ați făcut bine indicînd pe manuscris numele și adresa, — nu e un capriciu, cum ziceți, ci o obligație elementară, de bun simț: indicațiile de pe plic sînt pentru P.T.T.R. — ca să știe unde să ducă plicul sau unde să-l înapoieze, la nevoie — cele destinate adresantului se pun numai în plic).

GH. DRAGOMIR: „Nu-mi doresc — ziceți — decît să devin un colaborator al revistei dv., cu sprijinul dv. și talentul meu (micuț). Oare cer prea mult ?". Nu, nu cereți prea mult, în acest sens. Ați sperat însă prea mult atunci cînd v-ați închipuit că nu se va observa „colaborarea" dv. nemărturisită cu... Baudelaire, din „Albatros"-ul căruia ați „ciupit" două strofe întregi (la care ați mai adăugat, e drept, alte trei strofe, pe măsura talentului dv. realmente „micuț"). „Talent" care se vede de altfel, în toată neființa lui, și în celelalte pagini (cu excepția celei intitulată „Veghe", probabil tot o „colaborare" nedeclarată...).

ȘT. ISPAS: Mulțumiri.

A. TĂNĂSESCU: Ceva mai bine, în paginile mai puțin telegrafice și asertorice. Cîteva chiar, poezii de-a binelea: „Omagiul", „Libertatea" și oarecum, „Măsura", „Cinematografică".

M. TÂRZIU: Cîteva lucruri bune, unele mai structurate și mai limpezi ca deobicei (de p. „Gura fiarei"): „Deasupra", „File" I, III, IV.

STERIADE TIMUR: Nu vă acuză nimeni, dar trebuie să încetați a vă plînge de milă, a vă considera o victimă, un fenomen, o excepție („antiom", etc.). Sînteți un om normal, obișnuit (sînt și „loviți de soartă" care nu s-au mai putut ridica în picioare — și nu puțini ! Și ce altceva v-a împins spre o meserie dacă nu „simțul practic", de absența căruia vă tot plîngeți fără rost ?) și, în plus față de atîția „naufragiați", aveți un inestimabil atu, un dar de preț și un suport, talentul (cîți au această șansă ?...). Trebuie să priviți, deci, lucrurile în față, lucid, bărbătește și să vă concentrați forțele, ambiția, voința, pentru marea bătălie care vă așteaptă (la urma urmei, veți culege ceea ce semănați, ca și pînă acum, de altfel !...). Căci e vorba realmente de o mare bătălie și ar fi o greșeală fatală să nu vă dați seama de acest lucru — greșeală al cărei simbure se află, din păcate, de pe acum, în nefericita formulă cu care vă mascați comoditatea și inapetența pentru învățătură: „învăț în fiecare clipă, învăț din orice". Nici cărămizile nu se așează în zid oricum, la întîmplare, și nu „înveți din orice" cum să le așezi, ci înveți de la un meseriaș priceput, calificat. Și e o tragică eroare (care face multe victime printre aspiranții la literatură !) să crezi că e mai ușor să înveți să „așezi" cuvintele decît cărămizile(sau chiar că nici nu e nevoie să înveți, că doar sîntem deprinși cu vorbele încă din fașă !...). Aveți nevoie strictă de școală, numai ea vă poate crea un cadru, de rigoare și disciplină (de care duceți gravă lipsă) numai ea vă poate da gustul, metoda, obișnuința studiului, numai ea vă poate deschide perspectiva unei profesii calificate, etc. Dintre manuscrisele trimise, prozele sînt mai bune (mai ales „Pătru"). „Angajatul", cam risipită, neglijent scrisă. „Scrisoarea" rămîne, pînă la urmă, nelămurită, în doi peri. „Gîm" e o întreprindere riscantă, prematură, pretinzînd cunoștințe mai largi și mai solide decît cele de care dispuneți deocamdată. Versurile, monoton-plîngărețe, exprimă un registru de mijloace sărac, o respirație lirică și intelectuală scurtă, un orizont de cultură insuficient (ceva mai răsărite, „Sînt", „Încă din cuib", „Poezia", „De toamnă"). Dar toate textele sînt la marginea agramatismului („sau înmulțit cîinii", „o meserie căruia", „însoarăte", „Tinca în jurul căruia", „tata la privit", etc. etc.). Iar agramatismul (ca și incultura, de altfel) sînt total incompatibile cu literatura.

M. CIORANU: Un oarecare reviriment, pagini mai consistente, mai îngrijite: „Adunați-l" „Sus pe Tatra", „Fructul", „Fîntîna".

M. MALDA: Sînt unele lucruri bune („Discobol", „Riul", „Îmi spune", „Semnul", „Să plîngi", „Umbra", „Noapte"), dar rămînem cu impresia că ne-ați trimis altădată lucruri și mai bune. Propunerea dv. se află de mult și în gîndul nostru, dar nu ne-ați dat prilejul s-o punem în practică.

G. DOROBANȚU: Vești bune, foarte promițătoare, în aproape toate paginile (chiar „Vinătoare", interesantă, dar încă „nerotunjită" deplin). În viitorul plic, spuneți-ne cîte ceva despre dv.

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Luminile nopții

Luminile nopții
sînt aceleași,
indiferent de unde provin.
Un cîmp de licurici
e un oraș luminat,
sau un lac
în care se oglindește
bolta înstelată,
sau o mulțime de oameni
care fumează tăcuți.

GABRIEL DOROBANȚU

Vorbind despre ninsori

Dar mai întîi întrebați eschimosul...
Numai el, cu tristețea, cu spaima
Cu mușcăturile gerului arzîndu-i pe frunte,
Numai el, cu tălpicile speranței
Lustruite de drumuri în infinit,
Are dreptul să vorbească
Despre această frumusețe
Necruțătoare

LUCIAN CODRIN MĂNĂILESCU

Nu cer prea mult

Să locuiesc într-o portocală
un anotimp
să vă privesc prin
miezul ei de lumină
simburii ei de fildeș amărui
să-mi fie grădină
E cald într-o portocală
să-mi lunec întîmplările
printre fibrele ei strălucitoare-prelungi-
transparente

să locuiesc un anotimp
într-o portocală
să mă rostogolesc printre voi
să vă privesc prin
miile ei de ferestre
prin mile ei de urechi
să vă ascult
să vă respir
prin miile ei de pori
Să locuiesc un anotimp
într-o portocală
și să vă pot
aștepta.

MONICA ROHAN

Vals trist în gamă minoră

Ne învîrtim ținîndu-ne
strîns de mînă
ne zîmbim
totu-i diafan, plutim aievea
ne învîrtim, ne învîrtim mereu
încă odată și încă odată
fără să ne dăm seama
cum călcăm
pe cercuri concentrice.

B. HORASANGIAN

Desen de Dinu Petrescu

Riul

Riul curge pe sub sălcii galbene
ca un mesaj între ținuturi :

stăm pe malul apei, sălcii
umblătoare pe la toate riurile,
și nu putem plînge
în nici o limbă
toate cuvintele
despre **frumusețea** lumii.

MIHAI MALDA

Ascensiune

Omul
urcă un munte
pe coate
și genunchi —
pe vîrf
se face albastru
și vă puteți
sprijini
de viața lui
ca de la copac la copac.
Adunați-l
din iarbă —
cu pumnii, cu sufletul
nu-l lăsați
să se piardă.

MARIN CIORANU

Gura fiarei

Propun să ne numărăm pînă
pînă dăm de cel scăpat de
gura fiarei numită poezie

propun să-l învinuim
de lăsatul serii și
de lăsatul frigii, numai
— fiindcă ajunge —

apoi
să ne scăpăm de el
proptindu-i în piept
cumplita armă
făcută anume să cruțe.

MARIUS TÎRZIU

Opțiune

La început
Am scris un copac.

Acum lucrez
La un zîmbet,

Deoarece

Copacul
A înflorit.

CONSTANTIN ARVINTE

ÎNCEPUT DE EV

Urmare din pag. 1

din prăpastie și a o ridica pe cele mai înalte culmi ale existenței sale plurimilenare ! Ei știau și ce fac, și ce vor. Ei erau, tocmai de aceea, singurii veritabili exponenți ai intereselor vitale ale întregului popor, popor care de multe decenii dorea o radicală transformare socială, o insănătoșire a vieții publice ajunse pe ultima treaptă a descompunerii, o reală democrație și o viață demnă pentru clasele muncitoare. Tot acest șuvoi de aspirații, de nădejdi, de mînii adunate, de decepții față de sinistrul bilci politic terminat în catastrofă, toată voința de mai bine a unui popor întreg a fost polarizată în ceasul acela de Partidul Comunist Român, și așa a rămas pînă astăzi.

După 35 de ani noi putem privi în „perspectiva istorică" și putem recunoaște că națiunea română nu s-a înșelat cînd și-a ales ca exponent al destinelor ei acest partid, din care s-a ridicat cel mai strălucit și cel mai glorios cirnaci pe care această națiune l-a avut vreodată. Noi înțelegem azi deplin, în lumina a tot ceea ce au dezvăluit arhivele și memoriile oamenilor politici ai vremurilor ce le-am trăit, că singurul partid politic ce putea croi României contemporane o „altă soartă" decît aceea care plutea asupră-i ca o osîndă, a fost atunci, și este și astăzi, și va fi totdeauna Partidul Comunist Român.

Istoria contemporană a României, care începe cu Revoluția de la 23 August 1944, este o epopee încă nescrisă, mai măreață decît toate epopeile trecutului. Cea mai deplină mărturie că atunci, la 23 August 1944, a avut loc revoluție de tipul celei definite cîndva de Nicolae Bălcescu în Mersul revoluției în istoria românilor, adică o revoluție crescînd din „lucrarea poporului român asupra lui însuși" și nu din conjuncturi efemere ori din constrîngeri exterioare, este însăși istoria și cultura acestor 35 de ani. Căci din această Revoluție de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă care — așa cum arăta secretarul general al Partidului — a început la 23 August 1944 și a lucrat apoi necontenit în plămada istoriei noastre contemporane, dîndu-i chipul de azi, s-a înălțat o țară al cărei nume și al cărei mesaj sînt universal cunoscute, al cărei exemplu este adesea invocat, și a cărei luptă a devenit un adevărat simbol pentru aspirațiile omenirii de la sfîrșitul veacului XX și al mileniului al doilea al erei noastre. Tocmai de aceea 23 August 1944 începe să devină una din datele memorabile ale istoriei universale.

Monumentul

Urmare din pag. 1

lui, pentru eliberarea României de sub dominația fascistă.

Pentru atîtea jertfe umane, în atîtea războaie pentru apărarea ființei României — scăldat în soarele după-amiezei de august, Monumentul mi s-a părut modest. Pentru strălucirea de podoabă și înfloritoare așezări omenești, care se răsfățau în nemărginire — am spus că Monumentul închinat Eroilor României era modest. Gestul era frumos, gestul era nobil — dar Monumentul era modest. Prietenul meu, pasionat truditor în acel paradis înmiresmat care scînteia în nemărginirea cu valuri largi, visătoare, mi-a explicat că Monumentul fusese ridicat de către sătenii de jos, pentru luptătorii jertfiți din mijlocul lor — cu ani, în urmă, înainte de a se descoperi bogatele zăcăminte de marmură colorată, care umplu nordul Dobrogei. Astăzi — se știe — Dobrogea este plină de mari zăcăminte de calcare marmoreene, în cele mai fanteziste combinații de culori — și aproape pe fiecare loc unde s-au petrecut fapte mari, evenimente răsunătoare, realizări strălucite — se află și un generos zăcămînt de marmură — încît vrednicilor noștri sculptori nu le trebuie decît dragostea și inițiativa.

Am privit cu mai multă atenție Monumentul. Și din nou m-a impresionat simplitatea, discreția lui, modestia lui ; m-a impresionat gestul sătenilor din vale — cultul lor sobru pentru Eroii, pentru frații lor — amintindu-mi simplitatea, spiritul auster și discreția geto-dacilor nemuritori. M-a emoționat descoperirea : Monumentul era modest, discret — dar ce loc sublim îi aleseseră, pe cea mai înaltă creastă, deasupra satelor lor, deasupra vieții lor — în cel mai secret loc, ca în inima lor — aproape în cer, în strălucirea soarelui, în inima pădurilor, pe locul cel mai inaccesibil — ca pe un altar făcînd legătura între ei și cosmos. Cîtă noblețe, cîtă măreție, cîtă gingășie umană și cîtă frumusețe la acești țărani în veneratia lor pentru Eroii jertfiți din rîndurile lor, pentru libertatea și demnitatea patriei. Cîtă grijă, cîtă ocrotire, cîtă omenie, cîtă puritate, cîtă adorație la acești țărani pentru Eroii, jertfiți din rîndurile lor !

Totul era gingaș și profund uman și măreț — ca într-un cîntec etern, ca în Miorița.

Și deodată m-am cutremurat. Am văzut acel lucru groaznic și m-am cutremurat — și l-am rugat pe operatorul Televiziunii să filmeze cît mai clar și cît mai acuzator acea rană fioroasă, care sîngera încă pe fața Monumentului. Pe fața Monumentului era lipită o placă de marmură albă simbolizînd România. Și în această marmură albă o mînă dușmană, o mînă furibundă o mînă criminală izbise cu dalta și ciocanul, să-i smulgă bucăți din trupul simbolic al Patriei ! În inima pădurilor seculare, pe culmea cea mai înaltă, în locul cel mai tainic și mai inaccesibil, ca în însăși inima oamenilor — o mînă dușmană sfîrmase cu dalta și ciocanul, pe un Monument al Eroilor bucăți din trupul de marmură al Patriei. Se observa că profanarea, jefuirea Monumentului fusese premeditată — borfașii veniseră pregătiți cu dălți, cu ciocane, cu acest scop criminal. Un profanator de morminte, de Monumente, un schizofrenic, un maniac fascist, un provocator, un criminal, un agresor demențial îmbrăcat în haine de turist scotocise prin locurile sfinte ale Țării, spărsese cu dalta bucăți din trupul sfînt sfințit cu jertfe, al Patriei și le luase desigur cu el, în valiza lui, în rucksacul lui, le ascunsese prin sacii cu produse alimentare adunate de prin magazinele orașelor și îngrămădite în mașina lui.

M-am indignat. M-am umplut de o cumplită, sfîntă mînie. M-am întrebat ce pedeapsă ar fi trebuit să-i dau acestui profanator și criminal odios dacă l-aș fi prins asupra mîrșavei lui fapte ! ? Ce pedeapsă putea să fie pe măsura crimei lui ? Există vreo pedeapsă pe măsura nelegiuirii lui ! ? Dacă aș fi fost din specia lui, subumană, probabil ar fi trebuit să-l spintec de sus și cu mîinile mele să-i înghesui în burduhan acele bucăți de marmură jefuite de el de pe trupul sfînt al Monumentului — apoi să-l cos la loc și să-i dau drumul. Dar — nu sînt din specia lui subumană și nu cunosc cruzimea, barbaria.

Sînt din neamul blînd și bun, românesc. M-am revoltat. M-am liniștit. Privind în jur, de acolo, de sus, nemărginirea înflorită unduindu-se în lumina soarelui, am spus : ce putea nenorocitul de fascist, maniac, schizofrenic, agresor și criminal în piele de oaie, în costumația lui de turist, excursionist, să ducă cu el, în traista lui sau în portbagajul mașinii lui decît acele cioburi de marmură profanată de el — cioburi neinsuflețite, jefuite de el ! ? În mîinile lui furibunde — marmura își pierdea înțelesul. Ce putea duce nenorocitul cu el din măreția, din înflorirea, din strălucirea omenească și eternă care se desfășura în jurul nostru !...

Îi rugasem pe oameni, pe prietenul meu să repare cît mai repede Monumentul — să-l îmbrace, eventual, în marmură colorată, de Dobrogea. Pînă am ajuns jos, în raiul de pogoril și grădini în satele strălucind de hărnicie și vitejie, milenare, înălțate la treapta marii umanități socialiste — la treapta marii suveranități a României — m-am răzgîndit și i-am rugat pe oameni și pe prietenul meu să lase Monumentul așa cum se găsea, schilodit, profanat de mîinile acelui dușman. Poate acesta este cel mai grăitor Monument al României eroice. Țara întreagă strălucește de hărnicie, de vitejie, de eforturi și realizări. Genialul, energicul nostru Conducător — tovarășul Nicolae Ceaușescu — ne va călăuzi spre culmi tot mai înalte ale construcției Patriei moderne. Lăsați Monumentul — marmura sfîntă, cu colții dușmanului în ea. Să vadă lumea — să vadă generațiile că lupi, agresori au alergat, au amușinat, au pîndit mereu să-și rupă colții în marmura, în stînca de neclintit a acestei Românii — astăzi definitiv independentă și liberă, suverană, stăpînă pe destinul ei în lume. Este bine să se cunoască — iar generațiile noastre să nu uite că, în timp ce noi luptăm și muncim și facem toate sacrificiile pentru o lume a dreptății și a păcii, undeva, într-o vizuină, într-o grotă a lui, un dușman, un agresor maniac, un fascist zace cu bucăți de marmură la căpătîi, jefuită de pe Monumentele eroice ale României socialiste, moderne.

Marmură sfîntă ! Tot ceea ce văd în jurul meu, în nemărginirea înfloritoare care mă înconjoară — este din aurul cel mai curat, din viața cea mai curată. Un popor muncitor, viteaz, eroic își făurește prin trudă cinstită, luminată, Patria sa eternă — România — care astăzi sărbătorește treizeci și cinci de ani de eforturi și realizări strălucite, pe drumul deschis de cea mai mare luptă și de cea mai strălucită biruință a sa.

Mai trainică decît bronzul, decît arama, decît oțelul și marmura — strîns unită, monolitic înfrățită în jurul partidului și în jurul secretarului general, tovarășul Nicolae Ceaușescu — România întreagă, poporul român, sînt un grandios, strălucitor Monument viu, al vieții și al muncii pașnice — al uriașelor aspirații ale omenirii.

O luptă literară

Urmare din pag. 1

Nu încape îndoială, de aceea, că, oricine vrea să se edifice asupra acțiunii lui Iorga la **Sămănătorul**, fără a avea la dispoziție revista (din ce în ce mai uzată la marea bibliotecă a Academiei române) poate utiliza, cu mare profit, actuala antologie. A cărei valoare se amplifică considerabil prin abundența și rigoarea științifică a celor peste 120 de pagini de **Note și comentarii** (unde găsim, între altele, reprodusă integral **Lupta pentru limba românească**, cuprinzînd, cum se știe, toate datele și documentele privitoare la evenimentele din 13 martie 1906 cînd profesorul Iorga, împreună cu studenții, au reușit să împiedice reprezentarea, la Teatrul Național, a unor piese bulevardiere franceze). Adăugăm, la cele de mai sus, studiul introductiv la antologie, semnat de Valeriu Râpeanu, care reprezintă, din cîte ne dăm seama, contribuția cea mai serioasă de pînă acum privitoare la activitatea depusă de Iorga la **Sămănătorul**. Vom sublinia, de aceea, cîteva idei importante omise de autorul studiului, menite să restabilească o imagine mai dreaptă, mai exactă, a lui Iorga în evoluția criticii literare românești. Susținînd, în mod argumentat, că „primul start al formației spirituale a intelectualului N. Iorga a fost datorat culturii occidentale", că el a mers „de la istoria și literatura universală către istoria și literatura națională, de la cunoașterea Europei la cunoașterea țării", Valeriu Râpeanu accentuează, în același timp, formația „maioresciană" a lui Iorga, în epoca constituirii ei, caracterizată prin spirit critic sever, prin raportarea la etaloane absolute, prin idealul literar al clasicismului (ca și lui Maiorescu lui Iorga nu-i făceau bună impresie antitezele exagerate ale romantismului și, tot ca Maiorescu, credea că generatia de la 1848 a dovedit multă naivitate). Cu evidentă îndreptățire, într-un oportun spirit de reconsiderare a lui Iorga, acuzat de atîtea ori de obtuzitate literară și de confuzie a elementelor etic, etnic și estetic, noul exeget afirmă că „dacă alcătuim un inventar a ceea ce a apărut în timpul activității sale la **Sămănătorul** vom vedea că N. Iorga, a apreciat, a încurajat și a salutat cu entuziasm valorile adevărate ale generației care se afirmă, exemplificările, probate fiind Mihail Sadoveanu, Octavian Goga, Ion Agirbiceanu, Șt. O. Iosif, D. Anghel, Nicolae Grigorescu, George Enescu, Ștefan Luchian, adică cei mai importanți creatori de artă din vremea **Sămănătorului** lui Iorga. Acțiunea critică a lui Iorga merită, cum se vede, o mai atentă calificare, mentorul revistei rămînînd, fără îndoială, nu numai unul din cei mai mari istorici literari ai noștri, primul care a avut „sentimentul existenței unei culturi românești înainte de 1820", cum observă Râpeanu, dar și unul din marii noștri critici. În mod inevitabil nu este ocolită „nefericita apropiere" (formularea exegetului) pe care criticul o făcea între Mihail Sadoveanu și obscurul Vasile Pop, în articolul **Doi povestitori.** În ce ne privește credem că aprecierea, devenită un fel de reflex al exegeților lui Iorga, este deplasată, în primul rînd pentru că este vorba de un articol apărut în 1904, cînd Sadoveanu de-abia debutase, și nimeni nu putea prevedea marele său destin. Iar Iorga se numără. cum se știe, încă de la primii pași ai scriitorului printre cei care au afirmat, cu cea mai deplină convingere, demnitatea literară a scriitorului, impunîndu-l atenției publice și artistice. Numai Ibrăileanu ar putea, eventual, să-l concureze pe acest teren. Dar, cum știm, istoria literară își are poncifele ei. Această „obtuzitate" a lui Iorga seamănă mult cu cea a lui Maiorescu care, în **Direcția** nouă, situînd pe Eminescu după Alecsandri, era mereu blamat ignorîndu-se faptul că, în 1871, cînd apare studiul, Eminescu publicase doar cîteva poezii. Prin urmare ceea ce ar fi putut deveni o laudă la adresa criticului s-a transformat într-un blam. Căci, îndepărtînd criteriul temporal, adică istoric, sîntem mereu ispitiți să vedem fața din urmă a unui fenomen, a unei personalități, raportînd totul la aceasta. Valeriu Râpeanu observă, cu sagacitate, că multele deformări ale imaginii lui Iorga se explică prin faptul că imaginea criticului vine spre noi „de la sfîrșitul carierei" cînd erorile de gust și de judecată erau vizibile, fără a se ține seamă de validitatea, aproape integrală, a **Paginilor de tinerețe** sau a celor din **O luptă literară.** Foarte interesante și valabile observații se fac în legătură cu itinerariul ideologiei lui Iorga, „de la critica literară, prin critica instituțiilor la critica socială", în legătură cu esența doctrinei sămănătoriste constînd în „înțelegerea culturii ca un factor unificator pe plan social și național" (altfel spus, ideea „solidarității naționale") în legătură cu așa numita xenofobie culturală, cu valoarea unor cărți precum „La vie intelectuelle", „Opinions sincères" etc.

După ce a publicat două ediții din **O viață de om**, apoi **Sfaturi pe întuneric**, prin aducerea în actualitate a textelor lui Iorga din **Sămănătorul**, într-o ediție cu mult îmbogățită față de cea „princeps", Valeriu Râpeanu ne îndreptățește o mai veche și aprigă speranță că marele savant patriot și inegalabil artist va putea fi redat spiritualității românești în întreaga-i amploare și măreție.

PREZENȚE SCRIITORICEȘTI

● **În prezența unui numeros public, la Librăria „M. Sadoveanu" din Capitală a avut loc prezentarea volumului „Izvoare nesecate", apărut în Editura Cartea Românească, volum pe care poeții României socialiste l-au dedicat celei de a 35-a aniversări a Revoluției de eliberare socială și națională antifascistă și antiimperialistă. A luat cuvîntul** George Macovescu, **președintele Uniunii scriitorilor. Au citit din poeziile tipărite în acest volum** Romulus Vulpescu **și actorii** Margareta Pogonat **și** Mihai Stan.

● **Scriitorii Mihai Beniuc, Vlaicu Bârna, Balogh Joszef, Emilia Căldăraru, Virgil Carianopol, Mihai Gavril, Traian Iancu, Ioan Nicolescu, Constantin Nisipeanu, Al. Raicu, Violeta Zamfirescu, N. Rădulescu-Lemnaru, Mariana Costescu, Dan Tărchilă, A. I. Brumaru, Gáll Ernest, Lászlóffi Aladár, Kántor Lajos, Ion Lungu, Banner Zoltán, Mihai Dutescu, Ilarie Hinoveanu, Dan Culcer, Hajdu Győző, Szekeli János, și alții au participat la București, Ploiești, Brașov, Cluj-Napoca, Craiova, Tîrgu Mureș la întîlniri cu cititorii dedicate zilei de 23 August și Congresului al XII-lea al Partidului Comunist Român.**

TELEGRAMĂ

Stimate tovarășe Miko Erwin,

Cu prilejul celei de a 60-a aniversări a zilei dumneavoastră de naștere, conducerea Uniunii Scriitorilor din R.S. România are plăcerea să vă transmită un mesaj tovărășesc de sincere felicitări, calde urări de sănătate, viață lungă, noi succese în activitatea de creație literară și în munca obștească, pe care le desfășurați cu devotament și pasiune în slujba culturii umanist revoluționare din România socialistă.

La mulți ani !

GEORGE MACOVESCU
Președintele Uniunii Scriitorilor din R.S. România

Amnezii parțiale

Urmare din pag. 1

apreciere, pe care ați respins-o ca neintemeiată, cu citate probante.

Eudoxiu : — Și mai departe ?

Învățăcelul : — Ei bine, de ce nu ați pomenit nimic de mai vechea opinie a lui M. Ungheanu cu privire la eseul ce ați consacrat sus-zisei **Istorii literare ?**

Eudoxiu : — De ce opinie vorbești ?

Învățăcelul : — De cronica lui despre **Aspecte literare contemporane**, apărută în **Luceafărul** de la 13 decembrie 1973, în întregime favorabilă, și cu deosebire în privința studiului d-tră despre **Istoria literaturii.** S-ar zice că a uitat vechea lui judecată, exprimată în peste 40 de rînduri.

Eudoxiu : — O fi uitat !

Învățăcelul : — Sînteți ironic !

Eudoxiu : — Nicidecum, și eu am uitat.

Învățăcelul : — Nu se poate... cu memoria fenomenală pe care toți v-o recunosc...

Eudoxiu : — Și ce, toți nu se pot înșela ? Nu zic, am o memorie bună, dar uneori mă lasă. Ți-aduci aminte că mi-am mărturisit în cartea mea de **Amintiri** această defecțiune a prea lăudatei mele facultăți de aducere aminte. Iac-așa! Nu-mi amintesc de articolul lui M. Ungheanu, cum nu-mi aduc aminte de multe din propriile mele cronici, pe care nu le-am păstrat. Așadar, află că nu-i port lui M. Ungheanu nici o ranchiună. Sîntem în definitiv chit : el a uitat ce a scris despre **Aspecte literare contemporane**, eu am uitat că a scris despre ele.

Învățăcelul : — Rideți de mine, magistre ?

Eudoxiu : — De ce aș ride ? Vezi bine că îmi fac autocritica, în privința infailibilității memoriei mele. Cum i-aș putea cere lui M. Ungheanu o memorie integrală și fără greș ?

Învățăcelul : — Și dacă v-aș citi din acel articol, v-ați aduce aminte ?

Eudoxiu : — Poate că da, poate că nu ! Citește, dacă vrei, dar numai esențialul...

Învățăcelul : — Bine. Citesc doar finalul, cum ați procedat și d-tră ca răspuns lui Al. Piru : „Putem conchide că Șerban Cioculescu a procedat cu obiectivitate față de istoria literară semnată de G. Călinescu oferind o viziune superioară, atît a calităților cît și a defectelor ei. În tot ce s-a scris pînă acum despre **Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent** nu vom găsi un text la fel de pertinent și coerent, un comentar atît de dispus să înțeleagă pozitia adversarului său principal".

Vă amintiți ?

Eudoxiu : — Uitasem cu desăvîrșire acest text. N-aș putea spune că mi-l amintesc acum perfect. Ca să fiu sincer, deși **i-am citit recenzia**, în ziua chiar a apariției, am uitat-o cu desăvîrșire. Îți promit s-o caut acasă și s-o recitesc, ca să te scutesc acum de un exercițiu vocal obositor.

Învățăcelul : — Sînteți mereu ironic.

Eudoxiu : — Te înșeli, dragul meu. Metoda ironiei este antifraza. Ar fi fost ironie, dacă ți-aș fi spus :

— Citește-mi tot articolul, sînt convins că ai un organ vocal neobosit.

Învățăcelul : — Și vă păstrați aceeași atitudine față de inconsecvența lui M. Ungheanu ?

Eudoxiu : — Nu sînt de acord asupra termenului inconsecvență. De ce nu vrei să spui ca mine : amnezie parțială ?

Învățăcelul : — Nici acum nu sînteți ironic ?

Eudoxiu : — Nici acum, de vreme ce mă acuz pe mine însumi de **n** cazuri de similare amnezii.

Învățăcelul : — Amnezii de ordinul judecătilor de valoare ?

Eudoxiu : — I-ascultă, nu cumva mă supui unui interogatoriu ? Este de prisos, din moment ce-mi recunosc propriile neaduceri aminte.

Învățăcelul : — Mă rog, v-a învinuit oare cineva, — public, se-nțelege —, de amnezii parțiale, în materie de judecăți de valoare ?

Eudoxiu : — Drăguțule, iar ai început ? Nu-mi aduc aminte. Pur și simplu, nu-ți pot răspunde !

Învățăcelul : — Asta-i tot ce aveți să-mi spuneți ?

Eudoxiu : — Ba nu ! Dacă întîmplător îl vezi pe M. Ungheanu, salută-l cordial din partea mea și asigură-l că-l citesc mereu cu aceeași plăcere.

Învățăcelul : — Mereu ironic, magistre !

Eudoxiu : — Nicidecum. Așta-i adevărul. Am toată simpatia pentru persoana și scrisul lui M. Ungheanu. Ai să spui din nou că sînt ironic ! Nu cumva suferi de obsesie ?

Învățăcelul : — Fie, am să vă fac comisionul. Vă salut respectuos.

Eudoxiu : — Vezi, eu nu-s bănuitor. Nu te suspectez de ironie... Să auzim de bine !

SPORT

După cîteva etape...

RUGBY

● Cel mai bătrîn campionat al țării pentru jocurile de echipă, cel de rugby, și-a mai consumat o etapă. Competiția e concepută mai rațional pe o singură serie valorică, echipele s-au departajat rapid, jucătorii par mai dispuși să ia în serios sportul pe care-l joacă, arbitrajul e mult mai exigent cu ieșirile nesportive. Circa cinci echipe se detașează vizibil prin valoare : **Steaua, Dinamo, Grivița, Farul** și **Știința Petroșani.** Domină din nou capitala, ceea ce nu e în totul un semn bun. Provincia înseamnă baze de masă. Sînt de discutat totuși transferurile, care întăresc artificial cîteva echipe în dauna altora. Unde sînt juniorii sau jucătorii propriei pepiniere ? Scăderea provinciei vine și din această pricină. După cum rămîne de văzut dacă politica programărilor este cea mai echitabilă cu putință. Turneul din Țara Galilor se apropie. Sînt adversari pe care rugbyștii noștri și-i doresc de mult. Va fi o confruntare definitorie pentru rugbyul românesc. După turneele argentinian, neozeelandez, britanic, acesta este un test de maturitate al echipei naționale. Cu calități mari dar și defecte la fel de mari, XV-le românesc poate lăsa pînă la urmă o bună impresie în țara cîștigătoarei ultimului **Turneu** al celor **cinci națiuni.** Întrebarea este dacă și acest turneu peste hotare va fi tot atît de sărac în comentarii și imagini din punct de vedere gazetăresc ca și cel precedent. Este cazul ca din experiența anterioară să tragem concluzii.

FOTBAL

Universitatea Craiova pare a fi înviat. După ce a trecut printr-un colaps prelungit, echipa craioveană, prezentă de altfel în **Cupa Cupelor,** face cea mai bună figură în acest campionat de trei etape. Deși înaintea ei se află **Steaua** și **U Cluj-Napoca,** performanța **Universității** este cea care impune. Ea a cîștigat trei puncte în deplasare în fața unor formații care n-au făcut figurație pe teren și două în fața campioanei, **F.C. Argeș,** care demarează lent. Programul ei de jocuri a fost incontestabil mai greu decît al **Stelei,** căreia întîlnirile i-au oferit pînă acum numai candidatele la retrogradare ale campionatului trecut. În plus, în ultimul meci cîștigat în deplasare, **Universitatea Craiova** n-a beneficiat de aproape jumătate din titularii săi selecționați într-un lot național. Tinerii trimiși pe teren au dat satisfacție. Cîrțu, pe care l-am pomenit de mai multe ori la această rubrică ca un atacant bun de națională, și-a demonstrat neîndoielnic în aceste trei etape clasa. Rămîne s-o facă și în continuare pentru a convinge pe toată lumea și nu în ultimul rînd pe sine. Donose, Țicleanu, Geolgău și ceilalți s-au comportat remarcabil. **Universității Craiova,** echipa cu cel mai bun lot din țară, formație de care s-au legat, nu de mult, mari speranțe, poate reveni în vîrful piramidei dacă se ia cu adevărat în serios. După **F.C. Argeș,** marea revelație a fotbalului nostru postbelic, fără a uita meteorica apariție a **Steagului Roșu** — Brașov, **Universitatea Craiova pare a fi cea de a doua.** Rămîne să-și alcătuiască și un palmares pe măsura pretențiilor firești.

Notăm în rest situația precară a echipei **Dinamo,** aflată în clasament în urma echipei **Viitorul Scornicești,** (păcat de Cheran, Dinu, Multescu și Tălnar), ca și dezechilibrul vădit al **Jiului** Petroșani care după plecarea lui Multescu este grogy.

În rest, se pierde în serie, fie la balcaniada de juniori, fie la Torino, fie în Polonia. Degringolada fotbalistică e indiscutabilă.

Discobol

mapamond

Sensurile actuale ale angajării scriitorului

CONFRUNTĂRI

Și astăzi, ca și altă dată, adepții „literaturii pure" au privit **creația literară angajată** cu o anumită suspiciune sau au fost tentați de dorința negării ei totale. Argumentele adepților așa-zisei **arte pure,** ca și criticii de dreapta din toate vremurile provin dintr-o premisă falsă. Ei pleacă de la o concluzie generală, niciodată demonstrată în totalitatea sa, decît prin unele eșecuri literare care s-ar fi produs oricum, indiferent dacă un scriitor era sau nu era angajat. Pentru asemenea spirite puriste sau neutrale, **angajarea** înseamnă **aservire, dependență, supunere mecanică** față de o filozofie sau un anumit mesaj **prestabilit.** În această ipostază, creația literară apare ca un produs **derivat, degradat** din punct de vedere estetic, **mincinos** prin raportare la o anumită sinceritate ideală.

Să fie oare asemenea ipostaze o simplă invenție a unor spirite inocente, independente sau străinate de pulsația traumatizantă a vieții social-politice pe parcursul devenirii ei istorice? Da și nu. Un răspuns simplificator nu ne-ar putea scoate din impas, chiar și atunci cînd afirmațiile oponenților au un caracter simplist, rezultat din false generalizări. Evident că există opere eșuate ale unor scriitori angajați, așa cum există o uriașă maculatură produsă de unii oameni de litere care pretind că nu au stat sub zodia niciunui fel de angajamente. Angajarea fără **talent** apare astfel doar ca o adeziune entuziastă, fanatică, față de **ceva,** sau ca un **act de bunăvoință** ori pur oportunism, nesusținut de o instrumentație artistică firească și necesară. În asemenea cazuri, angajarea pe planul creației literare poate fi asemănată cu dorința unor impostori de-a practica medicina fără s-o fi învățat sau de-a descoperi noi legi ale chimiei sau fizicii, fără să fi asimilat alfabetul profesiei.

Or, literatura este și ea o profesie de înaltă vocație și complexă deprindere a științei scriiturii.

Angajarea fără talent se produce în epoci de criză, cînd valorile se relativizează. Ea apare, de asemenea, în perioade de expansiune a unor forme brutale de dogmatism, cînd marii scriitori ies din arenă sau se retrag în așa-zisul turn de fildeș pentru a nu pactiza cu anumite idei nocive.

Dictaturile sîngeroase, brutale, apărute pe diferite meridiane ale globului și în diferite etape ale istoriei, au putut, de asemenea, genera astfel de acte de **angajare fără talent.** Din fericire aproape toți scriitorii din această categorie, fie ei străini sau români, au fost demiși de istorie, uitați de conștiința publică prin **critica de omisiune.**

Dar să ne întoarcem la angajarea scriitorilor cu talent. Ar fi o eroare să se creadă că aceasta are un caracter univoc, că ea funcționează la fel în toate timpurile. Istoria omenirii este în același timp o istorie a ideilor filosofice, științifice, religioase, politice și sociale. Toate aceste idei sînt arareori unidirecționate, deoarece ele sînt emanația unor clase diferite, a unor interese contradictorii, ca și a unor viziuni variate despre lume. Or, într-un asemenea context, Dante era un scriitor angajat, atît pe plan politic și religios, dar, cu excepția unor adversari personali, nimănui nu i-a trecut prin cap să-i nege valoarea. În plină epocă de dezvoltare a clasicismului raționalist, Pascal devine un gînditor angajat prin credință, format la școala jansenistă, făcîndu-i reproșuri lui Descartes că a făcut din divinitate doar un motor al lumii, după care a eludat-o.

Mai tîrziu, catolicul Lamartine s-a angajat pe calea luptei revoluționare, Hugo, antitiranul, ca și Byron, au fost nevoiți să plece în exil, iar în spațiul românesc, exponenții **Școlii ardelene,** ca și cărturarii din generația de la 1845, au transformat angajamentul social-politic într-un comportament general de viață. Orientată sau modelată de angajament, valoarea operelor acestor scriitori rămîne diferită.

Examinînd obiectivele posibile ale angajării, observăm că aceasta poate avea un caracter moral, filosofic, literar, social, politic, religios, individual sau obștesc.

Unii antici sau comentatori politici au încercat de mai multă vreme să acrediteze ideea că **angajarea** este o descoperire a gînditorilor și scriitorilor de stînga, iar în epoca noastră, tipul de scriitor angajat precumpănește în țările socialiste, în lumea occidentală apărînd doar cînd ar fi aservit partidelor comuniste. De aceea, nu o singură dată, genul acesta de scriitor este pus sub semnul suspiciunii, iar opera sa este respinsă ca o **cădere firească,** determinată mecanic de propria sa ideologie.

Dar angajarea socio-politică, precum și cea literar-filozofică poate căpăta coloratura de stînga, ca și una de dreapta. Ținînd seama de unele diferențe bine cunoscute, Brecht, Th. Celan, H. Böll, G. Grass, Aragon, Eluard ș. a. nu și-au negat niciodată modul de angajare, dimpotrivă, l-au justificat și conștientizat, transformîndu-l într-un program. Eugen Ionescu și-a interzis angajamentul literar, deși nu este întotdeauna absent din opera sa, dar a evoluat spre o amplă angajare politică, care vine adeseori în contradicție cu mesajul operei sale.

Noua dreaptă franceză își maschează angajamentul printr-o acoperire științifică dubioasă, iar **noii filozofi** din Franța atacă socialismul în serie prin argumente de conjunctură ; umanismul de la care se reclamă fiind, de fapt, o angajare ambiguă.

Privită din acest unghi de vedere, **angajarea** nu are valoare în sine. Axiologia angajării literare nu se poate deduce în exclusivitate nici din valoarea estetică a unui text literar, nici doar din comportamentul socio-politic al unor scriitori.

J. Genet propagă prin scrierile sale o adevărată religie a răului, dar opera sa nu poate fi negată pe plan estetic. Unele aberații politice, enunțate de Eugen Ionescu, nu pot pune operele sale majore sub semnul întrebării, cele cîteva căderi din ultimul deceniu fiind rezultatul epuizării unor procedee literare. Ca și Paul Claudel, poetul catolic Pierre Emmanuel este angajat față de propria sa credință, dar nu m-aș putea gîndi vreodată să-i tăgăduiesc mesajul larg umanist sau valoarea versurilor sale de o mare frumusețe clasică. Distincția între **angajare** și **mesaj** (pozitiv-negativ-ambiguu) ca și între **mesaj** și **scriitură** (valoare) apare ca o necesitate. Dacă această distincție (nu toleranță critică) nu s-ar face, atunci am asista la un nou tip de genocid cultural. De fapt, în epoca noastră agresarea scriitorilor angajați (de stînga) nu vine atît din partea intelectualilor neangajați, ci a celor care au un altfel de angajament. În marea confruntare internațională dintre literaturi și valori, evitarea haosului, a negațiilor fanatice, a opacității față de alt mod de gîndire, nu se poate realiza decît prin căutarea unor criterii menite să stabilească superioritatea unui mesaj în raportul cu altul, ca și valoarea unor moduri de scriitură, dependente sau autonome față de **conștiința pozițională.**

Or, după cum se știe, lumea contemporană — de pe diferite meridiane ale globului este împărțită, cu unele excepții, în zone conflictuale directe sau virtuale, provocate de factori de natură variată. În acest context, propagarea unor idei despre secesiunea micilor etnii, despre superioritatea sau inferioritatea biologică, despre moartea bătrînilor și invalizilor, apare ca o tendință nocivă pentru întreaga omenire. Într-o lume cu structuri sociale diferite, este firesc ca și ideile să fie deosebite, iar mesajul operelor să aibă adeseori o gamă foarte variată, ba chiar contradictorie.

Dar de aici pînă la cărțile care fac apologia crimei, propagă rasismul, justifică genocidul etc. distanța este uriașă.

În sfera larg integratoare a umanismului, încap mesaje foarte diferite, dar nu au loc acelea care sînt împotriva umanității.

Lumea contemporană este departe de a avea aceeași **structuramentis** sau aceeași vîrstă **intelectuală** sau **istorică.** De aceea și deosebirile ideologice sînt foarte mari. Din aceste considerente nu pledăm pentru omogenizarea forțată a unor moduri de gîndire, dar susținem acel tip de **angajament** bazat pe un **mesaj** menit să apere o lume amenințată de diferite pericole.

Romul Munteanu

REVISTA STRĂINĂ

● **OPERA CINEMATOGRAFICĂ SATIRICĂ** „Povestea despre popa și argatul său Balda", considerată ca ireterminată, a fost descoperită la Arhiva centrală de stat a Muzeului de muzică muzicala Glinka. Partitura scrisă pe un subiect de A. Pușkin, a fost cercetată de criticul muzical din Leningrad, Sofia Hentova, care scrie o biografie a lui Șostakovici în 4 volume, și pe care a intitulat-o „Viața și muzica". În arhiva muzeului s-au păstrat de asemenea cîteva portative cu notele operelor neterminate „Pămînt deșelenit", „Zilele din Volociaevsk", „Katiușa Maslova", scrise în anii '30.

● **EDITURA AMERICANĂ JOHN MURRAY** prezintă în librării o ediție revizuită a lucrării lui James Hall, **Dictionary of Subjects and Symbols in Art".** Autorul, bazat pe principiul că bucuria contemplării unei opere de artă depinde deseori în aceeași măsură de subiectul pe care îl ilustrează cît și în execuția propriu-zisă a ei de către artist (iar, pe de altă parte, că anumite locuri comune nu mai sînt recunoscute cu ușurință astăzi), relatează în lucrarea sa, într-o manieră succintă și ușor accesibilă, temele pe care s-a bazat repertoriul artei europene.

● **ESEURILE LUI BERNARD SHAW** despre muzică sînt cele mai scînteietoare lucrări scrise vreodată pe această temă. Scriitorul american Louis Crampton, atras de verva și ironia lui Shaw a publicat în editura „University of California Press" volumul THE GREAT COMPOSERS — REVIEWS AND BOMBARDMENTS BY BERNARD SHAW, lucrare care reunește articolele mai importante ale cunoscutului umorist despre Bach, Händel, Mozart, Beethowen, Wagner și alți compozitori.

● **LA 9 AUGUST** a încetat din viață la Londra, în vîrstă de 69 de ani, cunoscutul romancier englez Nicholas Monsarrat, autorul volumului „The Cruel Sea" (un cuprinzător roman despre al doilea război mondial). Nicholas John Turney Monsarrat născut la Liverpool în anul 1910 a fost avocat ca pregătire, marinar ca vocație și romancier ca profesie. „The Cruel Sea", primul său mare succes, publicat în 1951, a atins mai mult de 11 milioane de exemplare. Printre altele amintim titlurile : „The story of Esther Cartello" (1953), „The Tribe that Lost its head" (1956), „The Ship thad Died of Shame" (1959), „The White Rajah" (1961) și altele.

● **SENZAȚIA ÎN LUMEA LITERARĂ SOVIETICĂ** o constituie apariția marelui poet Evghenie Evtușenko ca actor de film ; el îl interpretează pe omul de știință Konstantin Țiolkovski, (care, după cum se știe, este unul dintre „părinții" cercetării cosmosului în U.R.S.S. — 1857—1935) în filmul PORNIREA cu care Uniunea Sovietică participă la cel de-al 11-lea Festival Internațional al Filmului de la Moscova (14—28 august) și la care participă 97 de țări, dintre care 27 din Africa, 24 din Asia, 21 din Europa de Vest, 12 din țări socialiste și 7 din țări latino-americane, în afară de S.U.A., Australia și Noua Zeelandă. România este prezentă în acest festival cu filmul **Clipa** (regizor Gheorghe Vitanidis) după romanul cu același titlu de Dinu Săraru. Marele scriitor columbian Gabriel Garcia Marquez este așteptat ca oaspete de onoare. În afara concursului se va rula și filmul „Centauri", realizarea cinematografiei din Lituania, în care sînt redate ultimele zile ale lui Salvador Allende în Chile. Printre vedetele de renume mondial — actori și regizori — sînt așteptați ca oaspeți : Francis Ford Coppola, Lina Wertmüler, Carlos Saura, Claudia Cardinale și Gian Maria Volonte.

● **ISTORIA SOCIALĂ** a unei familii, pe parcursul a trei secole este trama unui volum apărut în collection Blanche a editurii Gallimard sub semnătura lui Jean Delay : AVANT MEMOIRE, Tom. I : D'UNE MINUTE À L'AUTRE (Paris, 1555—1736). Începută în Parisul ultimilor valoni, ea sfîrșește în Parisul lui Haussmann. Trecînd prin memorii, cronici, jurnale, corespondențe, arhive publice cît și particulare, viața cartierului, a meseriei, a casei, urzeala evenimentelor zilnice, autorul face din texte aparent fără importanță jaloane ale unei cercetări. Interesul istoric al unei monografii de familie de lungă durată, apare ca o sociobiografie în care suita martorilor vremurilor trecută arată mobilitatea socială a unei părți a populației pariziene, trăgîndu-și rădăcinile din popor și ajungînd la diferite nivele ale burgheziei.

● **FOTOGRAFIA ESTE TOT MAI MULT CONSIDERATĂ CA O ARTĂ DE SINE STĂTĂTOARE,** cu drept de colecție și cu expoziții periodice ale unor exemplare de valoare istorică și estetică foarte mare. Una dintre cele mai prețioase colecții din lume este cea a lui Alfred Stieglitz, cunoscutul director de la Muzeul Metropolitan de artă din New York. Îndeosebi lucrările aparținînd stilului secession, din ultima decadă a secolului trecut și prima din secolul nostru sînt considerate piese cu semnificație artistică deosebită.

● **PROZA FLAMANDĂ** este relativ puțin cunoscută publicului larg din Europa, datorită răspîndirii limitate a limbii de expresie și a traducerilor puține. De curînd, o antologie, **Proză modernă din Flandra** propune atenției o suită de nume de primă mărime, de la Louis Paul Boon, decanul literelor de limbă olandeză, cel mai tradus prozator flamand, pînă la John Verstraete, un tînăr născut în 1944 și autor pînă acum al unei culegeri de povestiri și a două romane. Stilul nervos, expresia directă, folosirea dialogului și a descrierilor rapide sugerează o literatură de certă valoare.

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

Dan Iordăchescu: „Trebuie să asigurăm muzicii noastre culte cel puțin succesul «Călușarilor»"

— ...obligație pe care, bineînțeles, nu și-o pot asuma numai interpreții. Spuneți-mi, vă rog, nu este vorba despre un declin al genului clasic în favoarea altor genuri moderniste, care plasează opera — să zicem — în penumbra interesului publicului?

— Este total greșită această idee despre care, vă mărturisesc, în lume nu se prea vorbește. Dimpotrivă, opera și genul liric nu și-au pierdut nici o clipă locul de frunte în preferințele publicului. Și în U.R.S.S., și la Budapesta, și la Paris, și în Statele Unite sălile continuă să fie pline, lumea să lupte pentru un bilet. Prin calitatea lui de spectacol total opera este un gen accesibil, fără să reclame o pretențioasă pregătire muzicală.

— Trebuie să recunoaștem totuși că un spectacol cu o operă românească nu s-a jucat încă în străinătate cu casele închise. De ce ?

— Aici e problema: ce va rămîne oare din miile de pagini de operă scrise în zilele noastre? Din păcate ce se scrie acum și nu numai la noi, ci cam peste tot, este confuz, lumea nu înțelege ce vrea să spună compozitorul. Pentru că muzica nu trece în primul rînd prin clapele pianului și nici prin coardele vocale. Ci prin sensibilitate și spirit. Ea nu rezidă în expresii stridente, cerebralizate, ci în culoare. Cît privește interpretarea, cu cît o voce este mai îmbrăcată în armonii, cu cît nuanțele abundă, cu atît este mai bine. Ca și în pictură, ca în literatură. Mă aflam odată la **Muzeul literaturii** din Londra, și mă uitam la manuscrisele lui Shakespeare, Thackeray, Shaw, ale altora. Ce muncă uriașă asupra cuvintelor, cită responsabilitate de geniu trădată în ștersăturile de pe acele pagini, în trecerea unui cuvînt prin zeci de nuanțe ! Răspunderea geniilor se pare că este unică.

— Dar Enescu ? Îl cunoaște lumea îndeajuns pe „Oedip", bunăoară ?

— „Oedip" este o creație imensă, dar insuficient valorificată. Genială. Insuficient de răscolită, analizată, de prezentă pe scenele lumii. Și ar trebui, pentru că este o creație care aparține lumii întregi. Pînă acum David Ohanesian a realizat cel mai bun rol în Oedip. Mă miră faptul că anul acesta, la Festivalul internațional „George Enescu", „Oedip" nu-i va mai avea pe David Ohanesian ca protagonist. Ar fi fost încă o întîlnire cu interpretul care a pătruns nuanțele rolului și le-a transmis publicului cu toată puterea lor de sugestie, făcînd din Oedip o prezență monumentală. Sînt pagini în muzica noastră cultă care ar merita să aibă cel puțin succesul „Călușarilor" în străinătate.

—În 1956 (ca să ne întoarcem la debuturi...) ați participat la trei concursuri internaționale, cele de la Berlin, Salzburg, Geneva, fiecare avînd un specific: lied, operă, oratoriu. Se știe că ați cucerit toate cele trei mari premii. Ați perseverat în această triplă specializare ?

— În vara aceea se pare că mi-am scris viitorul vrînd-nevrînd. În general, cariera mea s-a petrecut între cei doi poli: muzica de cameră și vocal-simfonică pe de o parte, și muzica de operă de cealaltă parte.

— Lumea vă îndrăgește și ca interpret de romanțe.

— Iubesc romanța pentru cel puțin două leitmotive ale ei : dragostea și nostalgia. Dar, ca orice gen foarte popular, a suferit denaturări, fiind confundată uneori cu cîntecul de pahar. Cîntînd romanță mă străduiesc să-i restitui toate culorile. Este un gen sentimental, în el se cîntă dorul, care ne exprimă foarte mult.

— Acum treizeci de ani debutați într-o formație corală a C.C.S. Într-o zi, într-un spectacol de music-hall vi s-a încredințat un rol. Ați fost imediat remarcat, scos din ultimul rînd de coriști și, ca să folosim o metaforă, trimis pe drumul care a condus mai întîi la Conservator, apoi la Opera din București, și de aici la Scala din Milano, Opera Mare din Paris, Opera din Viena, San Francisco, Leningrad, Moscova, scenele Americii de Nord și ale Americii de Sud etc., etc. În tot acest lung drum care a cuprins la început și formarea dumneavoastră, a existat probabil și un moment esențial.

—Au fost mai multe, dar țin să-l amintesc pe acela al întîlnirii cu profesorii uneia din cele mai serioase școli pedagogice românești de canto pe care numele lui Constantin Stroescu, Petre Ștefănescu-Goangă, Arta Florescu, Ana Tălmăceanu, Emilia Petrescu au ilustrat-o strălucit. O recentă statistică internațională, făcînd un bilanț muzical al ultimilor 15—20 de ani, situa România pe locul II, după U.R.S.S., în domeniul calității interpretării vocale și violonistice. Faptul se datorează, în parte, și acestei foarte bune școli.

— Ați făcut în această vară un lung turneu în statele Americii de Sud, în U.R.S.S. Cu ce impresii v-ați înapoiat ?

— Una din impresii ar fi aceea că un Verdi sau un alt compozitor de geniu fie la sovietici, fie la americani, se află la el acasă.

—Cînd cel care-l prezintă se numește și Dan Iordăchescu.

Silvia Zabarcencu

DIN POEZIA LUMII

... dintre acești poeți revoluționari, unii au murit în luptă, sau pe cînd îndeplineau vreo misiune insurecțională ; alții, în închisori sau sub tortură (...). Poate că unii erau revoluționari care, pe deasupra, scriau versuri, pe cînd alții erau poeți care, pe deasupra, luptau pentru revoluție. Totuși, aici îi veți găsi împreună, pentru că atunci cînd îți dai viața, celelalte nuanțe sau priorități se diluează în marele holocaust.

Mario Benedetti

ERNESTO CHE GUEVARA

(născut la 14 iunie 1928, în Rosario, Argentina ; ucis în octombrie 1967 la Quebrada del Yuro, Bolivia)

Stă dreaptă amintirea năruită-n drum

Stă dreaptă amintirea năruită-n drum,
a obosit să mă tot urmărească fără sens,
stă aninată de-un copac, pe drum.

Voi merge-așa departe încît ea o să moară
sfîrtecată-n bolovanii de pe drum,
voi fi același pelerin ca și acum,
cu jalea înlăuntru și c-un suris afară.

Privirea asta circulară și ardentă
ca într-o magică, de capă,-nvăluire,
paraliza — în chiar dorința mea — orice pornire,
schimbîndu-mă-n vectorul la tangentă.

Să nu te văd, privirea n-am mai aruncat,
alb-rozaliu toreador al fericirii.
ce mă inviți cu-un gest inveninat.

Autoportret abia distinct

Dintr-o tinără nație de rădăcini de iarbă
(negînd turbarea americană)
vin către voi, frații mei din nord.

Împovărat de țipetele de credință și descurajare
vin către voi, frații mei din nord,
vin de unde toți venim, noi, „homo sapiens",
am înghițit kilometri în rituri transhumante ;
cu materia-mi astmatică, ce-o duc ca pe o cruce,
și stranii mărunțaie, metafore fără șir.

Lung mi-a fost drumul, tare grea povara,
dăinuie-n mine izul pașilor vagabonzi,
și chiar în naugraiul ființei subterane
— deși tărîmuri salvatoare se anunță —
înot posomorît înfruntînd fluxul,
păstrînd condiția-mi de naufragiat.

Stau singur înaintea nopții nemiloase
și-a urmelor dulcege, de bilete.
Mă cheamă Europa cu vocea-i de vin vechi,
parfum de carne blondă, obiecte prin muzee.

Din trîmbița stridentă a țării nevăzute
primesc în piept impactul cel difuz
al cîntecului scris de Marx și Engels,
executat de Lenin, fredonat de popoare.

JAVIER HERAUD

(Perú)
1942—1963

Eu nu rîd niciodată

Eu nu rîd niciodată
de moarte.
Pur și simplu
se-ntîmplă
că nu mi-e
teamă
să
mor
printre
copaci și păsări.

OTTO RENÉ CASTILLO

(Guatemala)
1936—1967

Mîine, înaintea bilanțului

Și cînd se va face
socoteala entuziastă
a timpului nostru,
de către cei încă
nenăscuți,
dar care se anunță
cu chipul plin de
bunătate,
vom ieși cîștigători
tocmai noi, aceștia
ce de pe urma lui
am suferit mai mult.
Cînd cineva o ia 'naintea
timpului său, mult va avea
să-l pătimească.
Dar cît de minunat să iubești lumea
cu ochii
celor încă nenăscuți.
Și ce înălțător
să știi c-ai cîștigat,
cînd totul încă,-n jur
e-ntunecos și rece.

ROQUE DALTON

(Salvador)
1935—1975

Bătîndu-mi cuie-n tălpi

Ploua, în noaptea primei mele reuniuni de celulă
felul meu de-a fi ciuciulete a fost foarte aplaudat
de patru sau cinci personaje demne de penelul lui Goya
toată lumea părea ușor plictisită
poate de persecuția sau schingiuirea zilnic visate
Intemeietori de confederații și greve erau minați
de răgușeala din glas, cînd mi-au spus
c-ar trebui s-aleg un pseudonim
că voi plăti cinci pesos pe lună
că ne vom revedea în fiecare miercuri
că studiile mele cum mai merg
că vom citi acum un text din Lenin
că n-are sens să-i tot numesc tovarăși
Cînd am ieșit nu mai ploua
iar mama m-a certat pentru-întîrziere.

GONZALO ROJAS

(Chile)

De dedesubt

De dedesubt
Atunci ne-au agățat cu capu-n jos, ne-au scos
singe pe ochi,
cu un cuțit
ne-au însemnat pe spate, eu sînt numărul
25 033,
ne-au mai rugat
plini de dulceață,
la ureche,
să strigăm
trăiască nu știu cine.
În rest,
lespedea de deasupra, vîntul.

În românește de
Mihai Contuniari

spectacolul lumii

văzut de Ioan Grigorescu

Un vis în deșert (II)

Deocamdată, însuși deșertul e negru, și va fi astfel încă zeci de kilometri, pînă cînd dunele de nisip vor apărea la orizont. Este o stranie și înspăimîntătoare arătură tăiată în piatră seacă de plugul de foc al soarelui care tot ară sterilul Saharei, rostogolind de pe cer cuțitele nemiloasei arșițe.

Pe-aici au hălăduit cîndva, în timpul celui de-al doilea război mondial, trupele motorizate ale generalului Rommel, „vulpea deșertului", pregătindu-și atacurile infructuoase de la Benghazi și Tobruk. N-a lăsat în urma lui decît fiare vechi și ruini, iar deșertul i-a devorat amintirea acoperind cu nisip și uitare oasele unei imense armate moarte.

Aici, la porțile cernite ale Saharei, unde cuptorul dogoritor al Africii coace și răscoace de mii de ani neființa o singură vietate a biruit întotdeauna moartea și a învins depărtările : Cămila. Stoică și îndurătoare patrupedă, fără de care deșertul n-ar fi putut fi niciodată străbătut de om, ea este un miracol al naturii : În zonele mai temperate, cu prea mare umezeală, pe pămînturile mustind de vlagă, cămila rezistă cu mult mai mari dificultăți.

Concurentul ei în confruntarea cu pustiul, pe care i l-a adus secolul vitezei, rămîne automobilul. Și nu pot să-mi tăinuiesc satisfacția față de comportamentul bidiviului cu patru roți de la Colibași, în varianta lui tropicalizată, care străbate spațiile libiene cu performanțe temute de concurenți. „Dacia", în Sahara, este și ea un crîmpei din acest vis al deșertului, și trebuie să recunoaștem că, întîlnirea cu ea, aici, la mii de kilometri depărtare de patrie ne dă prilejul unei autentice emoții.

Țara are nevoie de oaze, căci apa, aici, este sinonimă cu viața. Beni Walid, oraș cunoscut încă din antichitatea romană, ultim avanpost citadin la porțile Saharei, s-a construit în jurul unei bătrîne oaze cu eucalipți. Apariția acestor vetre ale vieții împrăștiate la zeci și sute de kilometri distanță, în lungul pistelor transsahariene, au fost întotdeauna bornele orientării în drumurile fără sfîrșit și popasurile revitalizării pentru caravanele localnicilor. Aici cerul își spală fața într-un ochi de apă și oamenii gustă bucuria odihnei și a statorniciei. Prin firea lor de neobosiți drumeți, chemați mereu de depărtările aride, ei sînt însă opuși sedentarilor, și asta le vine din convingerea că, numai prin dialogul pasului lor cu încremenirea pustiului viața poate birui încremenirea perfidă a morții.

Pe coloanele rectangulare ale terasei de deasupra oazei descopăr capiteluri romane și înțeleg că pe-aici au trecut de mult pașii istoriei, arătîndu-le oamenilor că, sinonimă cu viața nu este numai apa, ci și mișcarea. Mișcarea oamenilor cu turmele lor, cu vitele pe care le-au ajutat din răsputeri să trăiască și să se înmulțească, pentru ca ei înșiși să poată trăi, cu cămilele lor sub pasul cărora au măsurat imensitatea spațiilor deposedate de viață, restituindu-le vocația de a trăi și de a crea viață. Un tîrg, un obor de vite, sau un „suk" — cum spun arabii bazarurilor lor — este unul dintre cele mai inedite și mai pitorești spectacole pe a cărui scenă evoluează amestecul raselor sub pateticul decor al produselor muncii lor : ceramică smălțuită, savant colorată, amfore pentru ulei, pentru vin și apă, lut modelat de mîini meștere și cărat în pustiu după ce a fost ars în cuptoare, spre a fi schimbat, vîndut, arătat cu fală celor ce se adună în astfel de puncte de întîlnire venind de la mari depărtări. Sînt arabi, berberi, tuaregi, pelși, amestecați cu oameni de culoare din sudul Saharei. Unii dintre ei au străbătut vreme de o lună deșertul, oprindu-se din oază în oază, pentru a veni aici, în marele tîrg de cămile de la Beni Walid. Animalele sînt mîndria lor. Dromadere sau bactriane, cocoșatele lor tovarășe de drumeție pot străbate zeci de kilometri pe zi, sub cea mai neînduplecată arșiță a soarelui, înaintînd molcom cu cîte patru kilometri pe oră, și purtînd adeseori sarcini de două-trei sute de kilograme. Oare nu este acesta un nemaipomenit dar făcut omului de către natură ? Cămila a cărat aici pe cocoașele ei marile civilizații din vechime, ea a hrănit oamenii și i-a îmbrăcat. După 20—25 de ani de muncă, după drumuri care, într-o viață de cămilă, pot totaliza ocolul Pămîntului, blîndul și supusul mamifer, capabil să mărșăluiască zile în șir fără să adaste la o adăpătoare, le oferă oamenilor laptele, grăsimea din cocoașele lui, carnea, lîna pentru îmbrăcăminte și pielea pentru încălțări. Ea a demonstrat întotdeauna omului că, într-adevăr, pămîntul făgăduinței se află mereu dincolo de deșert, cărîndu-l cu supușenie spre a-l convinge că însuși deșertul poate fi un pămînt al făgăduinței. Cu o condiție : ca omul să facă să țîșnească din măruntaiele lui, apa. Să nu se sperie de imensitatea pustiului, și să-i învingă mutenia. Să deprindă îndărătnicia rădăcinilor de arganier, și să ajute neputința pămîntului cu firavele lui puteri...

Margine de Sahara. Margine a condiției umane în care omul luptă din răsputeri pentru recîștigarea demnității și a respectului de sine.

Mă întorc la Wishtata pentru a continua visul deșertului. Făgașul lui este o vale stearpă pe care șerpuiește o șosea. Un drum de vis traversînd un milenar coșmar. Un drum în stînga căruia a apărut o școală albă, cu copii care vin zilnic, de la mari distanțe, călare pe catîri, la învățătură de carte. Un drum scobit în piatra seacă, de la Tarhuna pînă la Beni Walid, de unsprezece metri lățime, dintre care, șapte, partea carosabilă, pat solid de beton învelit cu asfalt, încălecînd vreo patruzeci de poduri. L-au construit românii, 250 de specialiști și tehnicieni, alături de care au lucrat numeroși muncitori libieni învățînd să minuiască mașini și utilaje moderne.

Un vis al deșertului, dar nu un vis în deșert. Un vis al nesomnului, al istovului, al luptei încrîncenate cu arșița ucigătoare. I-am văzut pe români muncind aici. În toiul verii sahariene temperatura urca arginul vîu în termometre pînă la 65 de grade. Nu departe de locul pe unde înaintau cu panglica lor de beton și asfalt se afla „polul căldurii" globului, pămînt blestemat, în care omul simte sub sulițele soarelui fierbîndu-i creierii sub țeastă. Cînd am zburat peste Polul Nord, în drum spre Japonia, întinderile albe-cenușii ale ghețurilor veșnice sparte de crevase adînci, îmi apăreau cu circumvoluțiunile unui creier congelat. Aici, din slăvi, pămîntul galben-cenușiu se vede ca un creier pus la răscopt în cuptor.

A munci în astfel de condițiuni solicită o robustețe aproape supraomenească. O rezistență care nu poate izvorî decît din suprema ambiție a depășirii de sine. Preferau să lucreze seara, pînă după lăsarea întunericului, la lumina reflectoarelor, sau în zori de zi, înainte ca soarele să-și pornească bidiviii de foc. Somnul pe sponci, la amiază toată lumea se retrăgea la umbră, în barăcile cu instalații de aer condiționat care abia reușeau să mai potolească arșița. Visul de care pomeneam mai sus, devenea astfel metaforă. Dincolo de hiperbola lui, nălucind șosele albe topite în „apa morților", sau Fata Morgana, nu era decît încrîncenare. Perseverența înaintării întru respectarea cuvîntului dat, și ambiția bunului simț românesc care le șoptea celor de-acolo, că nu-și puteau face „satul" de rîs. Și au măsurat, au tăiat în piatră seacă, au nivelat, au pietrificat nisipurile mișcătoare cu lapte de ciment, aruncînd peste văi poduri... Șoseaua de vis înainta constant înfigîndu-și capul în zările unde aerul fierbea ca o apă uleioasă pusă pe o plită încinsă la roșu. Cvadriga de foc a soarelui alerga besmetic pe bolta seacă debordînd jăratic...

Dar visul s-a împlinit. A devenit realitate.

Nimic n-a fost în deșert.

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef: Nicolae Dragoș, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1. tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115. tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei : 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Dobre Marian

ANUL XXII
36
(906)
Sîmbătă
8 septembrie
1979
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Porțile de Fier ale Transilvaniei

Întotdeauna m-am simțit legată de o anume parte a Banatului ca de ceva foarte apropiat ; o legătură indestructibilă, de sînge, între mine și ceea ce se cheamă pentru familia tatălui meu „partea de dincolo de Porțile de Fier ale Transilvaniei". O chemare caldă, la fel de copleșitoare ca acea putere ascunsă a dragostei, spre pădurile bătrîne, pe alocuri sălbatice și astăzi, ale Aninei ; de pietrele albe, frumos înșiruite pe marginea șoselei, la sudul Oraviței, unde scrie cu majuscule „Paralela 45", și nu știu de ce, mai ales vara, te simți obligat să visezi la soarta celor ce pășesc, ca și tine, zi după zi, sau întîmplător, pe această paralelă, la ceea ce fac, ce gîndesc, cum sînt bărbații, femeile, copiii, orașele, casele, visele lor de pace, notările lor, dacă vibrează odată cu tine la un anume ceas al zilei sau nopții. Simți că ai mers o viață întreagă pe lîngă un om, fără să-i bănuiești existența, și odată întîlnit te întrebi ce culoare o fi avut viața ta, dacă aici, acum, față în față cu el nu te mai poți descoperi pe tine, totul fiind o explozie de lumină, în care o singură vorbă ar distona, risipind bucuria aceasta neașteptată, prețul nașterii tale.

Anina mi se descoperă treptat, de mai bine de zece ani, mereu alta, începînd cu dealurile Steierdorfului și sfîrșind cu trenul de Oravița, pitoresc și temerar, urcînd muntele ca melcul și coborînd la vale ca un rapid improvizat.

Locul unde stînjenarii din Steinmark jurau credință gliei, apelor și rădăcinilor bătrînelor păduri, iar tînăra Barbara Hoffman devenea prima mireasă, fără trandafiri și sală de bal, într-un început de iunie al trecutului an 1774.

Orașul în care Feri Bielinski se bucură de bătrînețe și pictează, pentru sufletul lui, ceea ce crede că merită să rămînă, în vreme ce fiul, miner de meserie, se închină zilnic pămîntului acoperit de soare, și bogatului adînc în care coboară.

Peste păduri, Reșița mă primește cald, cu o prietenie constantă. Locuri cunoscute au dispărut sub fundația blocurilor din Lunca Bîrzavei, altele, aceleași de zece ani încoace, mă copleșesc cu amintiri duioase ; chipuri de oameni, gesturi mărunte și vorbe greu de uitat, pentru că-mi erau adresate mie, le primisem eu, mai tînără cu atîția ani, călătoarea îndrăgostită de mărunta autogară și micuța plăcintărie cu langoșe fierbinți, loc în care se adunau tinerii, vîrstnicii și copiii orașului, apoi se despărțeau fiecare, pentru a se reîntîlni din nou, la plimbarea de după-amiază.

Toate acestea au rămas ca un clișeu nedevelopat, niște popasuri în timp, plăcute, necesare unui drumeț, mici atenții sentimentale din partea unor ani scurși pe nesimțite. Centrul este altul, mai luminos, mai elegant și sobru în același timp, îmbinînd vechiul cu noul ; o armonie plăcută sub ochiul bătrînei și înțeleptei Birzava, nu frumoasă ca Nera, nici dantelată ca Cerna, o apă cuminte ca toate apele ce trec pe lîngă unul sau mai multe furnale ; Birzava care m-a îngăduit în preajmă-i, cu toate că pașii m-au purtat mai sus, pe Riul Alb, trădînd liniștea monotonă a sufletului meu pentru o vegetație tulburătoare și-o avalanșă de vorbe meșteșugite, sclipitoare ca pietrele apei, dar vorbe făcute să zboare, lăsînd loc peisajului curat și primitor, drumului pietruit, serpentinelor, pădurii.

Oamenii sînt aceiași, și totuși alții, cinstind locul nașterii, tinereții și maturității lor prin muncă, prin puterea brațelor și-a minții ; printr-o clară viziune asupra unui mîine pe măsura cinstei și dăruirii acestor oameni care, cu modestie se cheamă : Ioan Lazăr ori Kazimir Kurta, Dumitru Mandric ori Dumitru Vlădescu, Ovidiu Șuteanu, Bebe Cojocaru, Florica Zamfir, Nicolae Sălăjean, Helmuth Scheibling.

Ioan Lazăr este cel care, la patruzprezece ani, intra în uzină ca ucenic. Exemplu de corectitudine, cinste, dăruire, Ioan Lazăr este azi omul de nădejde, comunistul de la I.C.M. Reșița.

Viorel Mutu străbate Banatul cu un ARO ascultător, furînd locurilor acea culoare necesară pînzei, imaginii răslețe, dar copleșitoare prin ceea ce transmit. Viorel Mutu este șofer în viața de toate zilele, pictor în clipe de sărbătoare totală a sufletului său de copil teribil, arheolog în momentele de aducere aminte, sensibil, cultivat, îndrăgostit de orașul care se cheamă Reșița și căruia îi aparține.

Și dincolo de focul oțelăriei, șevaletul pictorului, truda maturilor, o lume mai curată decît toate lumile posibile : Copilăria. Copiii Reșiței au ochii senini, învață, se joacă, cresc sub aripa ocrotitoare a familiilor și-a pedagogilor.

Visează să zboare în cosmos, să facă fapte mărețe, să ridice case și hidrocentrale. Nu i-am cunoscut într-un loc anume. Micuța Cojocaru este frumoasă și, poate, teatrul o va îngădui cîndva cu bucurie. Adela va construi un vapor pentru Secu. Iar Paul, la numai patru ani, știe ca un om mare toate semnele de circulație, este neîndurător în multe privințe și, pare-se, va monta, deocamdată, un avion piesă cu piesă. Pentru toți acești copii, ca și pentru Nicolae Sălăjean, tînărul care-a renunțat la Valea Mureșului în favoarea unei fericite și ideale familii, reșițene, există un univers al diodelor, tranzistoarelor și circuitelor integrate, o lume a electronicii similară cu cea a poeziei ; pentru că fiecare piesă are sufletul ei, răspunde unor comenzi interioare. Măruntele diode sînt aidoma unor fragile, sensibile și ireale fărîme, de care te poți apropia numai convins fiind că ai acel surplus de dragoste și toleranță, de înțelegere și obligativitate, propria-ți gingășie sufletească pusă pe aceleași coordonate c u perfecțiunea pieselor din fața ta. Cred că o mai mare și mai cinstită dovadă de dăruire nu poate da. Și mai vreau să cred că fiul romanticului electrician din Ocna Mureș, dispărut prea tînăr pentru a-i putea lăsa fiului și altceva în afara unei lăzi cu piese și-a unui testament vorbit, privind seriozitatea vieții, nu va dezminți nimic și niciodată din ceea ce s-a hotărît atunci, demult, cînd era școlar și învăța meșteșugul tatălui.

Acestea sînt, și încă foarte multe altele, motivele pentru care pașii mă poartă aici, iar inima are un colț anume pentru acest pămînt darnic și-acești oameni minunați. Dimineți în care sună sirenele, amieze calde și pline de forfotă, seri care coboară brusc și umplu pămîntul cu stele.

Letiția Vladislav

Elena Greculesi : „Republica"

TÎNĂR ÎN AGORA

Drumul propriei demnități

Ce copleșitoare, cît de miraculoasă această Natură în efortul ei perpetuu de a rezista propriilor capricii, în neasemuita capacitate regenerativă, care devine astfel legea eternei viețuiri. Cenușa care invadează pentru o clipă spațiul răvășit de un cît de neînsemnat dezechilibru se animă din nou, se umple de sevă, de încandescența mișcării, a vieții înseși, atotputernică și triumfătoare.

În fața acestei limpezi evidențe, validate de un Timp care se tot adaugă Eternității, sufletul se simte împăcat și eliberat, pregătit să înțeleagă și să accepte ordinea și dezordinea, lumina și umbra, binele și răul, permanenta lor confruntare, simburele perpetuei deveniri. Un fel de seninătate, mai mult teoretică, aproape abstrasă din real, ar fi să se așternă peste rațiunea și sentimentele (și la urma urmei asupra atitudinii) noastre, a oamenilor, la gîndul că totul se rezolvă cu bine, în buna tradiție a Naturii din care și noi facem parte, că, tot binele învinge răul, precum în basmele noastre pline de înțelepciune. Și totuși, privindu-mi semenii, oamenii acestia preocupați și febrili, participanții concreți la istoria acestei secunde (vorba poetului) am sentimentul că lucrurile, oricît de firești, nu sînt și simple, că tot ceea ce ține de natura

Daniela Crăsnaru

Continuare în pag. a 7-a

O simplă întîmplare

Uneori marile idei, care structurează existențele, ne sînt impuse afectiv de întîmplări care par la prima vedere cu totul banale. O asemenea întîmplare mi-a fost dat să trăiesc în urmă cu cîțiva ani, într-o țară străină, unde participam, ca scriitor român, la un congres. Întîmplător, pe stradă, am cunoscut un compatriot. Nu mi-a spus ce pregătire are și nici cu ce se ocupă. Un bărbat frumos, înalt, cu o plăcută voce baritonală. Era ceea ce se cheamă un rezident. Se căsătorise cu o locuitoare a țării respective și trăia acolo, fără să renunțe la cetățenia română.

Toate bune și frumoase, cum se spune. Pînă aici nimic deosebit. Viața se poate desfășura în foarte multe variante.

M-a invitat la o cafea. Am acceptat și am intrat împreună într-o cofetărie. Lîngă noi a apărut ca din pămînt o cheltuială frumoasă ca un star de cinema.

Voicu Bugariu

Continuare în pag. a 6-a

Curajul expresiei

Ca un eden colorat de fluturi în clipa cînd aurora inundă vîlceaua dimineții își reprezintă acest poet clipa creațiunii, deci lumea ce tocmai a luat ființă și-n care el se trezește cu mirare, dar mai important decît orice în această ivire este înmulțirea posibilităților de supraviețuire într-un univers auroral al cărui cer e strecurat printre pliscuri, în care zilele vîslesc asemeni visului — fapte și gesturi ce devin printr-o extindere nemăsurată o sărbătoare a dezmierdărilor materiei și spiritului, omniprezente.

Ni s-a părut a descoperi o sensibilitate cu totul remarcabilă în lirica erotică a lui Vasile Tarța ; concretețea și candoarea imaginilor, lui inoculează peisajului un dinamism afectiv înrudit cu participarea cosmică din poezia populară, în care sentimentul se obiectivează tocmai prin sensibilizarea naturii înconjurătoare. Ce spun poeziile sale este vechi de cînd lumea, dar modul **cum** își comunică demersul este cu totul modern și prin aceasta îndreptățit să ceară **intrarea-n lume prin vestmintele vorbirii.**

Fiind muncitor (la Satu Mare, Vasile Tarța a fost premiat în etapa județeană și pe țară a **Cîntării României).** Important mi s-a părut de remarcat la el proprietatea termenilor, curajul expresiei și imaginilor, deși într-un poem am găsit următoarele două versuri, nu mai puțin frapante : „îmi iau timiditatea în dinți / precum animalele sălbatice puii".

De la **Facerea lumii** pînă la **Zăpadă** cu care se încheie ciclul de față, meditația poetului urmează chiar trelectoria cunoașterii, a sensibilității ce se rarefiază pînă la răceala de maximă a unor versuri ca acestea : „cerul este vid/existența este gheață încinsă".

Vasile Tarța este Poet în toată puterea cuvîntului. Publicarea volumului său pe care-l avem în față ar cinsti activitatea oricărei edituri. Îi urăm succes.

Gheorghe Pituț

GRIGORE HAGIU

REMEMORAREA GENEZEI

Despre origini, despre temelie și suflet, despre mersul istoriei –
trebuie neapărat să spunem, să descriem cum arăta
acea dungă subțire, poate de sînge, urcînd, coborînd
și iar urcînd, prezență uneori impalpabilă, de greutatea
dar și repeziciunea gîndului, printre oameni care se vedeau
parcă pentru prima oară și deodată, un fel de-a privi,
de-a se întoarce, de-a-și schimba grăbit un cuvînt,
scăpăra o ciudat de intensă văpaie (știință a lumii) repede
strînsă, adunată să șerpuie pînă la marile pulberării,
explodînd, azvîrlind în aer șandramaua, cetatea
de butaforie, cu toți regișorii și prințișorii ei cu săbiuțe
și eghileți de paradă, să rămînă doar piatra și osul
de temelie – cel bătrînesc, cel de țară, cel de mare viitor.

Despre origini, despre temelie și suflet, despre mersul istoriei –
trebuie neapărat să spunem, să descriem formidabila declanșare
de energii, proprie doar libertății și păstrîndu-ne
în șuvoiul ei cu trupul, cu mintea și vorba-n înaltul
destinului ei, uimiți să fim iarăși și iarăși, părtași,
martori la ieșirea, la răbufnirea uriașei
insule rotunde, alcătuindu-se cu munți și riuri,
păduri și cîmpuri, sate și orașe, abruptă năvălire întrecută
de ce-i era doar vis și oglindire lentă dar tenace :
munți mult mai falnici, riuri mult mai cristaline,
păduri mai luminoase, cîmpuri mai legănătoare,
sate și-orașe lărmuind de muncă, mai vii și mai reale,
întregul dor de liniște și de frumos, și de statornicie.

Despre origini, despre temelie și suflet, despre mersul istoriei –
trebuie neapărat să spunem, să descriem, și cu asta
era necesar în primul rînd să începem, cum,
cu nesfîrșită iubire (acesta nu-i om, e țara însăși)
laba piciorului, desculță și-nghimpată, răcorită a fost
la fîntîni, pe alba dală a pieților, în incinta
marilor adunări ; cum, cu aceiași tandrețe, mîna
osificată, zgurită pe-unelte grotești, destinsă a fost,
limpezită pînă-n adîncul puterii, la mașini și pupitrul
tribunei ; cum s-a muncit, se muncește cu dreptate
la treamătul conștiinței, spre eliberarea ideii,
comparabilă doar cu un steag ce dintre altele o mie
deodată se zmulge și-ncepe să zboare.

Despre origini, despre temelie și suflet, despre mersul istoriei –
trebuie neapărat să spunem, să descriem, cu lux de amănunte,
renunțarea (nu fără chinuri) la prejudecăți, inerții,
habitudini, mai vechi sau mai noi, găsindu-ne,
în sfîrșit, pe noi înșine, o lume a lumii,
cu bucuriile și durerile ei, a noastră însă, numai a noastră,
inconfundabilă, mărșăluind, sondînd mereu maibinele tuturor,
cu fața-mprospătată aprig viitorului,
din fiece inel din lanțul rupt (și ele au fost multe),
din orice nit de la cătușa spartă (și ele au fost multe),
zvîrlite-n urmă, stăvilind trecutul, timpul, să răsară
lumina și credința și speranța noastră, dragostea de țară,
albind pe cer muntos, înalt – hidrocentrală.

● În pagina a 3-a : ● RETROSPECTIVĂ LITERARĂ ● Articole despre ● «Delirul» de Marin Preda ● «Maiorescu» de Eugen Todoran ● «Cronica lui Stavrinos» de Gheorghe Tomozei, semnate de ● M. Ungheanu ● V. F. Mihăescu ● Doina Uricariu

NAȚIONAL ȘI UNIVERSAL

Orizonturi mitologice în folclorul românesc

Cu ce venim noi, românii, la întîlnirea într-un universal-a națiilor? Din această întrebare, pe care Octavian Buhociu și-a pus-o cu gravitatea unei conștiințe reprezentative, s-a ivit **Die rumänische Volkskultur und ihre Mythologie** (Wiesbaden, 1974), carte care, cu alt titlu și cu un capitol în plus (XII), apare acum și în limba maternă a autorului **(Folclorul de iarnă, ziorile și poezia păstorească,** Editura Minerva, 1979).

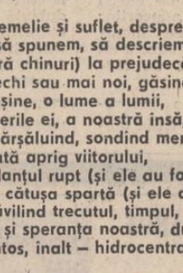

Universul tematic al cărții se încheagă din manifestările noastre spirituale cele mai arhaice, cu rădăcini chiar în vremea tracilor. Pe cînd la majoritatea popoarelor europene asemenea tradiții primordiale au ajuns astăzi „îmbucătățite și cu sens echivoc, ele constituie la noi unități organice, mereu vii, ce apar în diferite momente fundamentale ale vieții, adică la naștere, la nuntă, la moarte, în calendarul ancestral". De aci și valoarea lor potențială de argumente ale statorniciei noastre în durată. Într-adevăr, cum se face că românii au păstrat și au dezvoltat aceste manifestări în vechile forme magico-religioase ? O singură explicație există : relațiile neîntrerupte ale aceluiași neam de oameni cu aceeași natură și cu ciclurile ei. Octavian Buhociu este atît de limpede încredințat că nu numai etnografia ci și folcloristica poate completa istoriografia în deslușirea trecutului, încît crezul acesta este inseparabil de conceptia generală a cărții. Ca orice crez, el ni se înfățișează drept un fapt de subiectivitate ; aci însă nu subiectivitatea deformantă ne întîmpină, ci subiectivitatea cea bună, care se ală-

Gh. Geană

Continuare în pag. a 3-a

La «Izvoarele nesecate» ale iubirii de patrie

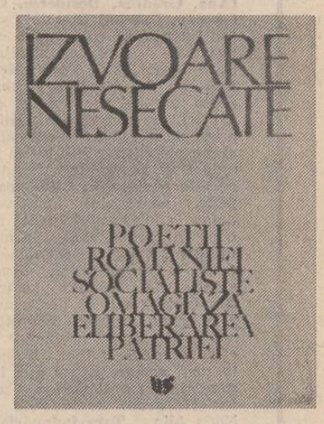

Memorabil eveniment al acestei veri, cea de-a XXXV-a aniversare a eliberării României, a constituit un nou prilej de afirmare plenară a iubirii de patrie. Antologia omagială **Izvoare nesecate** (Ed. Cartea Românească, 1979) apare ca o nouă mărturie a nobilului îndemn adresat de președintele Nicolae Ceaușescu : „Sorbiți apa limpede, răcoritoare și veșnic vie, a izvoarelor patriei noastre socialiste" și reunește, pe tărîmul unei rostiri nobile, profund patriotică, reprezentanții mai multor vîrste poetice. Remarcabilă, trebuie arătat de la bun început, este selecția și ordonarea materialului liric, selecție datorată unor cunoscători de elită ai poeziei precum Violeta Zamfirescu și Aurel Martin, care realizează o carte unitară, complexă, reunind creații diferite ca orizont stilistic. Criteriul selecției (autori reprezentativi din cele mai diferite generații poetice), valid în cazul de față, ne face să privim această carte ca pe o inedită panoramă a poeziei patriotice contemporane. Perspectiva pe care ea o deschide este, în primul rînd, aceea a conlucrării stilistice, a dinamicii expresive de la confluența mai multor generații, în cadrul unei tematici unitare. Ecourile marelui eveniment de la 23 August răzbat, cum e firesc, în forme diferite la autori uneori foarte deosebiți unul de altul. Volumul face o bună dovadă a dinamicii motivelor, a căutărilor și prefacerilor expresive din poezia noastră, în ultimele decenii. Deși legată de un eveniment, antologia reușește să înlăture festivismul. Răzbat, aici, acordurile de lră ale unor poeți mai vîrstnici, ca Mihail Cruceanu și Sașa Pană, al căror nume se leagă deja de momente ale istoriei literare, ale altora deveniți puncte de referință în literatura contemporană : Geo Bogza, Eugen Jebeleanu, Mihai Beniuc, Geo Dumitrescu, Ion Caraion, Virgil Teodorescu, Ștefan Aug. Doinaș. Antologia acordă un spațiu important autorilor din generația '60 (Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Leonid Dimov, Ioan Alexandru, Ion Gheorghe, Grigore Hagiu, Adrian Păunescu, Ana Blandiana, Constanța Buzea, Gheorghe Tomozei, Horia Zilieru, Anghel Dumbrăveanu), poeților care, debutînd în ultimii ani ai deceniului trecut, se află acum la vîrsta maturității creatoare (Nicolae Dragoș, Ileana Mălăncioiu, Cezar Ivănescu, Virgil Mazilescu, Constantin Abăluță, Marius Robescu, Angela Marinescu) dar și tinerilor autori, afirmați în ultimii ani : Daniela Crăsnaru, Mircea Dinescu, Dan Verona, Mircea Florin Șandru, Ioana Diaconescu, Grete Tartler. De asemeni, în antologie sînt cuprinși poeți de limbă maghiară și germană din România.

Sentimentul iubirii de patrie, ca topos al trăirii plenare, pune în evidență posibilități distincte ale discursului liric, de la textul

Costin Tuchilă

Continuare în pag. a 7-a

● În acest număr : ● **Cronica literară. Nicolae Ciobanu despre romanul «Clipa cea repede» de Sorin Titel ● Cartea de debut de Dan Cristea ● Compendiu ● Viața cărților ● «Există șanse» — proză de Mircea Săndulescu ● «Paște calul lui Gheorghiță» proză de Ion Coja ● Poeme de ● Florin Costinescu ● Horia Bădescu ● Doina Ilie ● Florian Mâciu ● Adrian Popescu ● Viorel Sanpetrean ● Vasile Tarța ● Rubrici de ● Teatru ● Film ● T.V. ● Radio ● Plastică ● Muzică ● Interviurile «Luceafărului» Mircea Radu Iacoban : «Istoria literară — un tren cu locuri rezervate ?» ● Profil : Al. Călinescu ● Incidențe sociologice : „Funcția modelatoare a artei" de M. Lunca ● Revista revistelor ● Atelier literar de Geo Dumitrescu ● Cu un prieten, sub zidurile Madridului... Evocare de Valter Roman**

cronica literară

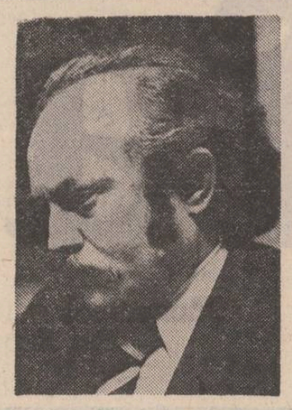

SORIN TITEL
«Clipa cea repede»

aproape fără excepție, marea obsesie a prozatorului român modern și contemporan — obsesie stimulată cu maximă tenacitate de critică ; să ne amintim, între alții, de G. Ibrăileanu și E. Lovinescu —, se știe, vizează idealul realizării plenare în sfera romanului propriu-zis cu prețul decisei străpungeri a limitelor impuse, printr-o fatalitate parcă, de congenitala sa vocație de povestitor și nuvelist. Cu atenție scrutat, adesea, fenomenul este departe de a se constitui în expresia unor simple și păgubitoare tendințe veleitarist-bovarice, întrucît, mai presus de orice, este vorba de acel efort creator conștientizat menit a reașeza „vocea" talentului instinctiv în contextul istoric-literar cel mai adecvat, structurat de practica artistică și validat, teoretic, de gîndirea estetică. A face abstracție de asemenea considerații cu caracter principial, în cazul unui prozator atît de surprinzător prin evoluția sa precum Sorin Titel, este echivalent cu a ignora faptul că cel puțin ultimele sale trei scrieri (**Țara îndepărtată, Pasărea și umbra, Clipa cea repede**) reprezintă tot atîtea tentative de valorificare în plan romanesc a unei excepționale și unanim recunoscute vocații — să-i spunem astfel — nuvelistico-povestitoare.

Mai în genere vorbind, ideea ar fi aceea că, din perspectiva instinctului epic, adevăratul prozator **se naște povestitor** și că el **devine romancier** (condiția genului o dovedește !) grație propriei capacități de adaptare, disciplinare, „contrafacere" etc., dinlăuntru, a respectivului dat primordial. Scriind **Clipa cea repede** (Editura „Cartea Românească", 1979) s-ar părea că Sorin Titel renunță la orice măsură de precauție în acest sens. Aspect lesne observabil, romanul este, efectiv, alcătuit dintr-un „lanț nuvelistic". Excepțind prologul, luate în parte, capitolele cărții, cu titlurile lor semnificative (**Ana, Grădina, Desideriu, Casa, Gheran, Domnul Director**) satisfac întrutotul exigențele unor narațiuni de sine stătătoare. Spre deosebire de **Țara îndepărtată** sau de **Pasărea și umbra**, acum, autorul renunță la orice artificiu de compoziție menit a pune succesiunea de episoade și scene nuvelistice sub tutela unui unic flux romanesc. Absentează cu alte cuvinte, în **Clipa cea repede**, personalul „port-voce", adică adolescentul în al cărui chip se proiectează, la modul mitizant, însăși figura de altădată a prozatorului, devorat, acum, de dorința reînvierii timpului trecut și decis, astfel, a imprima tuturor povestirilor adiționale ritmul propriilor mișcări efectiv-elegiace. Totodată, în noul roman nu ne mai întîlnim nici cu acel personaj privilegiat precum memorabila Eva Nada (din **„Țara îndepărtată"**), căruia îi revine misiunea de a filtra întregul „lanț nuvelistic" spre a conferi ansamblului un unghi de percepție uman-stilistic unificator.

Și, cu toate acestea, **Clipa cea repede** este un roman în care senzația de fragmentarism narativ pe care scrierile anterioare ale lui Sorin Titel o degajă frecvent dispare aproape cu desăvîrșire. Paradoxal, cauza unei asemenea izbînzi, strict compoziționale, rezidă tocmai în excepționala impresie de coerență epico-analitică și, la urma urmei, în izbitoarea impresie de autonomie conflictuală a capitolelor „nuvelistice". Dar toate acestea nu trebuie să ducă la concluzia că prozatorul și-ar fi schimbat, cumva, tehnica narativă și că, drept urmare, acum ar fi interesat în mod deosebit să construiască edificii epice de o explicită, geometrică rigurozitate, respectînd întocmai canoanele clasice ale genului. Ceea ce am numi viziunea epică neoimpresionistă din romanele lui Sorin Titel, (viziunea ce constă mai ales în voluptoasa plăcere de a face loc în economia ansamblului multitudinii de scene, întîmplări și chipuri umane apărute incidental, emanație exclusivă a capriciilor rememorative și asociative de care sînt realmente bintuite, odată cu prozatorul, și personajele principale) își exercită și acum prerogativele cu suverană dezinvoltură. De luăm ca exemplu, capitolul **Casa**, într-o asemenea ordine de idei, observăm numai decît că avem de-a face cu o autentică „nuvelă de încadrare", („întîlnirea" în spațiul oniric-rememorativ dintre „domnul director", acum bătrîn ajuns la capătul vieții, și tatăl său, bătrînul Goian, aflat de multă vreme dincolo de apele Styxului), în interiorul căreia răsar pe neașteptate „micronuvele" de o extraordinară autenticitate narativă. Fiecare dintre ele au ca protagoniști făpturi umane de o halucinantă pregnanță psihologică : Luigi Italianul zis Ioșca (sau invers !), hoinar misterios, apăsat de taina propriului destin, Ghiuri, ins incorigibil în materie de laude privind incredibilul repertoriu al propriilor performanțe amoroase. Ioța și Rujița, exponenți ai unui mistuitor și tăinuit „roman" de iubire ; în fine, cei trei preoți, părintele Balintoni de la Crivina, părintele Munteanu de la Tomești și părintele Bujor de la Petroasa, apariții de un pitoresc aproape tragic adunate în jurul mesei de jucat cărți la circiumahotel „Împăratul Traian". Numai luînd bine seama la senin-dramatica obstinație a personajului tutelar din capitolul nuvelistic **Casa**, bătrînul „domn director", de a „vedea" timpul propriei durate în oglinda atît de vie și de neînselătoare a aducerilor aminte, putem înțelege întrutotul ratiunea de a da curs unui flux rememorativ atît de zigzagat.

A ține în loc „clipa cea repede" prin apel la serviciile memoriei „băsmuitoare", ale acelei memorii luxuriante căreia îi este aproape indiferent că se manifestă pe teritoriul reconstituirii realiste, al imaginației prolifice sau al visării fantasticizante, iată, pe scurt, regimul de viață sufletească ce îi se potrivește de minune eroilor din acest roman. Rezultatul ultim constă într-un indicibil proces de sublimare mitică a narațiunii. Amintirea și visul fuzionează într-un tot indestructibil, căci eroii, ei singuri, nu mai știu ce este adevărat și ce este închipuire din ceea ce povestesc că li s-a întîmplat lor sau altora. De altminteri, dată fiind aspirația lor de a se proiecta în propriul timp mitic, personajele (precum la Sadoveanu, de pildă) nici nu se împiedică prea mult, în fabulațiile lor, de criteriul autenticității strict documentare. Important în „poveștile" lor este nu **adevărul adevărat**, ci, așa-zicînd, **adevărul posibil**, mai exact, **adevărul ideal**, asumat prin intermediul rememorărilor visătoare. Cît despre ideea că cineva ar fi înclinat să pună sub semnul îndoielii cele „băsmuite", faptul e privit cu superioară și chiar amuzată condescendență. „Ce vă povestesc eu acum — își previne ascultătorii unul dintre povestitorii redutabili ai romanului — puteți s-o luați, dragii mei, cum vreți : adică puteți să mă credeți, dar puteți zice că n-a fost așa, că mințesc, ori că a fost un fel de părere. eu nu mă supăr. Omul povestește și cel ce îl ascultă, dacă vrea, crede, dacă nu, nu, cu forța n-ai cum să-l faci să te creadă si nici nu-i musai..." Nici mai mult nici mai puțin, un asemenea mod de a privi lucrurile dezvăluie cum nu se poate mai pregnant **existența unei lumi aparte**, avîndu-și criteriile ei empiric-metafizice de cunoaștere, unitățile ei inalienabile de cîntărire și măsurare a adevărurilor existenței. De aici, fără îndoială, și acea bizar-somnolentă beatitudine a stărilor de spirit dublată de o iremediabilă lene euforică, la care se dedau nu puține dintre personajele importante ale cărții. Despre același „domn director" al școlii primare din fabuloasa așezare bănățeană unde este localizată actiunea romanului, într-un capitol antologic precum cel intitulat **Grădina**, prozatorul mai spune următoarele, cu adînc afectuoasă și elegiacă ironie : „Cît putea fi de fericit domn director în aceste clipe de răgaz și de odihnă, cu ce nesaț privea el cerul înalt, scăldat într-o lumină de aur, bucurîndu-se de ușoara adiere a vîntului — la sfîrșitul zilei se stîrnea întotdeauna un **fîșnet de vînt** —, de mirosul reavăn al pămîntului, de cel de piele argăsită și putredă care venea din grajd, precum și de cel dulce-acrișor al frunzei pălite de căldură. „Nu cred să existe alt rai, mai rai decît acela în care mă aflu eu acuma", avea el obiceiul să spună."

Fiecare dintre eroii de prim plan (și nu numai aceștia) ai romanului dispun de registrul lor personal cînd e vorba să-și savureze nevindecabila stare de beatitudine somnolentă. Și trebuie arătat că atunci cînd imprejurările o cer prozatorul nu ezită să recurgă la serviciile analizei psihologice directe, caracteristică însă prin sugestivitatea ei poematică, apăsată de o difuză, inefabilă melancolie. Ne gîndim, firește, mai ales la capitolele și paginile în care este rememorat „romanul" gen „floare ofilită" al domnișoarei Ana, celălalt personaj central din **Clipa cea repede** : „O pasăre zbura, frunzele prunului, din care se desprinsese, fosneau, smulgînd-o pe Ana din toropeală. Fosnetul frunzelor se stingea, și ea aștepta, în liniștea ce se lăsa, cîntecul păsării care a zburat, aștepta ca, în aerul uscat de căldură, să se ridice, proaspăt, ca o apă de izvor, acel cîntec și să împrăștie, cu trilurile lui de cristal, încremenirea din jur și zăpușeala ! Dar cîntecul păsării nu izbucnea, zadarnic îl aștepta cu sufletul la gură, aproape fără să respire, cuprinsă de o neistovită dorință și de nerăbdare. Nici vorbă ca viersul luminos și vesel să se facă auzit : de parcă încremenirea și zăpușeala din jur l-ar fi înăbușit, nelăsîndu-l să se ridice, mîndru și triumfător, spre înălțimile cerului ! Sau, cine știe, își spune Ana, pasărea a și început să cînte acolo, în înalt, numai că trilul melodios al cîntecului nu poate străbate aerul încremenit, de parcă ar fi trebuit să pătrundă printr-un strat gros de vată. Și pentru că viersul păsării nu se pornea, Ana simțea cum o durere adîncă, greu de suportat, îi cuprindea sufletul". Etc.

Dincolo de unele mici și neînsemnate neglijențe de redactare (deci nu de stil, în a cărui deplină posesie Sorin Titel se află de mult), un singur și important repros îi adresăm romancierului : tinuta vădit încrîncită a capitolelor finale. E un păcat mai vechi al scrierilor sale, provenit din lipsa de răbdare, din, pare-se, graba de a încheia oricum și de a „scăpa" astfel de povara unor obositoare reveniri. Ne întrebăm chiar dacă romanul de față n-ar fi trebuit să beneficieze de un epilog, simetric cu amplul și revelatorul său prolog. Întrucît, ultimul capitol adună în chipul destul de firav firele narative ale întregii cărți, lăsînd, în același timp, mult prea „deschisă" perspectiva ei ideatică, ne gîndim că un astfel de epilog s-ar fi impus cu necesitate. Nu e vorba, se înțelege, de pretenția neavenită ca scriitorul să propună explicit o anume „morală a fabulei", ci de cu totul altceva, de ceva perfect compatibil cu tipul de proză practicat, cu inconfundabila artă, de acest prestigios reprezentant al prozei românești contemporane.

Nicolae Ciobanu

CARTEA DE DEBUT

Tristețe și luciditate

ne interesează tot mai mult faptul dacă un poet debutant are ce să comunice, dacă el vine, cu alte cuvinte, cu o implicare și o asumare biografică semnificativă și coerentă, capabilă să-l diferențieze și să-i susțină, în același timp, din interior, versurile. Perceperea aspectului **trăit**, a laturilor de propriie viață discernabilă condiționează pregnanța unui debut și dacă, de regulă, pretindem acest lucru poeziei, în cazul noilor sosiți în literatură sîntem cu atît mai sensibili și mai susceptibili la calitatea, la experiența umană transparente în versuri.

Din acest punct de vedere, poemele Denisei Comănescu *) conving și acced totodată la consimțirea noastră, căci există aici, cu evidență, un **fond** biografic reperabil și o confesiune aptă să-l pună în valoare, să-l încorporeze, să-l facă demn de crezut și posibil de atenție. Poemul oarecum programatic, care deschide cartea, se intitulează, de altfel, **Obsesia biografiei** și dacă, în genere, autoarea scrie o poezie „unde ecoul copilăriei încă se mai aude șoptind", alte motive, alte nuanțe și alte atitudini vin să-l amplifice și să-i acorde consistență comunicabilă. Într-un context al puritătii descinse într-un mediu nu tocmai favorabil, pentru că întîlnește în cale și aspecte mai dure, realități contrazicătoare, cum ar fi indiferența, mîrșăvia, platitudinea sau chiar agresivitatea. Denisa Comănescu privește lucrurile cu tristețe și luciditate, într-un chip firesc și vorbind la fel de firesc, de natural despre tinerețe și vulnerabilitatea ei, despre speranță și dragoste, despre melancolie și inocență. Modul sincopat, eliptic de a se rosti, cu o cruzime simbatică, izvorînd din franchețe și din neîmbrățișarea paleativelor iluziorii, sensibilitatea ultragiată, dar reținută între limitele „înțelepciunii" de viață conferă versurilor o tensiune adevărată, ca în emotionantul poem **Izgonirea din paradis 1979** : „M-am săturat de tine pînă-n gît — / îmi strigă / și vroia să mă mătur-n grabă / din apartamentul / pe care nu i-l plătisem niciodată / în timp ce / în fiecare dimineață băteau la ușă / trei fete : / una cu nume exotic / alta cu preocupări oculte / ultima știind să trăiască pur și frumos. / Dar unde să plec / tinerețea mea se ascunde după lăzile de gunoi / în care nici țigăncile nu mai cotrobăie / iar poezia s-a declarat tinut închis / și aplică strict legea lui Malthus. / Du-te-n parc, mi-a zis / întocmai / cum bolborosea bătrînul paznic de cimitir / pe cînd mă plimbam de mînă / cu primul băiat : / „Dragostea se face prin parcuri ! / / e noapte și plouă / prin aerul decolorat / călătoresc / pe o lebădă uriașă / de-a lungul autostradelor pustii / nici o lanternă nu licăre / de zece ori impung nervii / fiecare particulă de aer / gata să prindă / orice undă / venită / dintr-un nou paradis : / creierul meu excitat e o cursă de șoareci".

Cel mai bine îi reușește poetei înregistrarea tablourilor de **proză** a existenței, unde duritatea și candoarea coexistă, fac dovada palpabilă că se pot suporta : „Tata iar a uitat rufele de la spălătorie / pe o tarabă din piață / sora mea își trimite singură / scrisori de dragoste / să mi le-arate triumfătoare / mama își plătește pe furis acatistele / (Dă-le, Doamne, fetelor mele / fericirea pe care n-am avut-o eu.) / Așa cum stau pe balcon / scriind pe genunchi / o broscuță a pătruns cu dezinvoltură / în casă / și nu am cu cine să mă bucur / de priveliștea ei / căci tu / te-ai dedicat morții" (**Tablou de familie**).

Denisa Comănescu pune gravitate în confesiunea ei, mereu interesantă, abruptă și lipsită de falsele patetisme care stînjenesc multe porțiuni din lirica feminină. O dezinvoltură a gesturilor, o siguranță de sine agreabilă și o bruscă inseninare de ton, însoțite citeodată de o clipire ironică, deprinsă cu afectarea multor situații **absolute** („Tristetea de doi bani își muscă limba", își „permite", de pildă, să spună poeta, expresiv, sfidător și negrăind nici o clipă isihiei sofisticării) mărturisesc un temperament sănătos, cu o privire exactă, limpede asupra adevărurilor mai profunde sau mai puțin profunde din viață. Acest fel de a vedea lucrurile, într-o lumină „crudă", care nu contrazice seriozitatea, ci, dimpotrivă, o implică, impune direcția esențială a poeziei, rareori abătută prin caligrafii gratioase, cantabile și ușor absente (o mostră : **Bucolică**), colaterale aspectului decis, energic al majorității versurilor. Poezia Denisei Comănescu are greutate în ce afirmă, știind să alterneze depresiunile, golurile cu momente de echilibru, de speranță și fervoare, într-un cuvînt, de existență plenară care își recucerește drepturile.

Izgonirea din paradis conține pasaje de autentică poezie, imprimînd o rostire pronunțată, de vîn climat moral pe fondul perisabil al lucrărilor.

Dan Cristea

*) **Denisa Comănescu : „Izgonirea din paradis", Editura „Cartea Românească", 1979.**

---

viața cărților

poezia

Substanță lirică și expresie

● Nota particulară a poeziei lui Matei Gavril din acest volum*) este dată de rostirea directă, aproape brutală a obsesiilor și stărilor sufletești. Cu excepția „elementelor" de poezie concretă, poetul a renunțat la experimentele din „perioada albastră", (vezi cartea precedentă), îndreptîndu-se spre o limpezire a expresiei și clărificare a motivelor. Astfel, substanța lirică se ordonează în jurul a două nuclee tematice majore, sentimentul extincției și, prin opoziție, elanul vitalist. Desigur, prestigiul unei teme în sine nu asigură și valoarea artistică, important rămînînd reflexul ei în conștiința poetului și modul cum determină ipostazele imaginarului. În cazul nostru, vom observa un sensibil decalaj valoric între modalitățile de asumare a motivelor centrale. Ca o placă impresionabilă, imaginația poetului fixează nuanțat, în formele limbajului, senzațiile și stările provocate de gîndul morții: „Înainte de a începe / Luceafăr viu / Desăvîrșindu-se / în noi*) / / Mai mult decît iarba / Bătută de vînt, / Mai puțin decît praful cărților noastre / Egali cu noi însine înaintea sfîrșitului". Sau, aceste versuri în relief, din care transpare senzația de zădărnicie : „Ci eu mă tulbur singur și trist cu desperare, / Împodobind neantul cu flori rare de sînge". Alteori, existența resimțită ca mister, ca „taină", provoacă lamentația poetului în cuvinte dense, materiale, amintind parcă de stilul cronicăresc : „E-atît de grea de lacrimi / Această lungă taină, / Că frunzele-mi par oase ieșite din sicrie / Carnea mea este putredă de vremelnicie". Dar existența nu uimește numai prin marele mister al dispariției ci și prin proteismul ei, prin mecanismul obscur al transformărilor și metamorfozelor, prin imposibilitatea conștiinței de a surprinde un indiciu, un sens. De aici, starea de amețeală și vertij a ființei, mereu deconcertată și contrazisă în propriile ei certitudini, stare căreia îi corespunde **figura răsturnării sau răsucirii** : „O, neputință de-a simți, / Verde prăpastie, turn invers, fără sfîrșit, / Sferă turtită pe chipul meu, / Ca o piatră zvîrlită de apele mării pe plajă / Iluzie pură a omniscienței / Se-aude ființa în pieptul meu ingenunchiată / Reintoarcerea-i pe poarta altul vis / Un văzduh viu de trupuri înfundînd clepsidra / Jur împrejur în ceruri numai semnul minus / Totul este lipsit de tot / Și nimic nu-i lipsit de nimic / Știu totul despre viața fără de viață / Nu știu nimic despre viața fără de moarte" **(Verdea prăpastie)**. Dar, neobișnuit cu abisurile (propriului subconștient sau ale existenței), poetul se ridică repede la suprafață, instalîndu-se într-o zonă mai liniștită și mai cunoscută, unde, dintr-un elementar simț al echilibrului, se mulțumește cu rolul pasiv de a înregistra impasibil pulsiunile vieții : „Nu-mi pare rău nici bine / că noaptea se pogoară pe fruntea mea / Toate sînt în uitare / În pace creatoare". S-ar putea vorbi acum de o **figură a indiferenței și așteptării**, menită să compenseze zbuciumul presimțit lăuntric (și care a irupt într-o poezie ca **verdea prăpastie**) : „Nu mă mir de nimic din ce este / Și nu doresc nimic din ce nu e / Mi-e sufletul uscat și plin de febră / / Cu mintea ca o sabie încremenită / Provoc viitorul — acest animal / Plin de carnea și singele visului meu". Din acest unghi și moartea este sterilizată de conotațiile profunzimii pentru a deveni un viitor „dor de perfecțiune". De la o atare concepție și pînă la afirmarea a ceea ce am numit, la început, **elanul vital** nu este decît un pas, pe care Matei Gavril nu ezită să-l facă, însă, într-un fel oarecum, naiv : „Mi s-a destăinuit totul / Despre viață și moarte, / Despre nemurire și glorie / O, spiritu-mi, / Perfect ca frumusețe, / A atins acum apogeul / Nu cred să fie-o faptă / Mai mare decît viața" **(Pisc)**. Aflat la o astfel de înălțime și sigur de perfecțiunea sa, poetul începe să versifice euforic o șeamă de platitudini despre viață, moarte și dragoste, de genul : „Desigur, viața aceasta-i o minune / În care credem cu deșertăciune, / Căci așteptăm zile mai bune / În clipa în care soarele apune, / Desigur, viața aceasta va pieri / Cînd noi nu ne vom mai iubi" **(Desigur)**. Noroc că această stare de încîntare în ritmuri de romanță este repede abandonată și un amplu poem utopic **(Patria libertății)**, căruia i-ar fi trebuit mai multă ironie și autoironie afirmă din nou un spirit „imperfect", mulțumit și frondeur, angajat în viața socială. Este încă o pistă prin care poezia lui Matei Gavril cu o mai mare concentrare a substanței și renunțînd la sonoritățile facile se poate afirma.

Paul Dugneanu

*) **Matei Gavril : „Patria libertății", Editura „Eminescu", 1979.**

---

proza

Portretul baroc

● Artisticește, „Cartea cu prieteni" e, într-o proporție, expresia talentului genuin*) al lui Fănuș Neagu : în roman, prozatorul dezvoltă evenimentul în plan baroc, nuvela este la el o învolvorare de senzații din ce în ce mai ample. „Normalitatea" aridă a prozei, argumentul, intriga și fotografia — acestea îi sînt străine cu desăvîrșire, înlocuite mereu de o mașinărie de contiguități, infatigabilă, rarissimă în proza română, mai bogată principial în realiști decît în imaginiști. În „figurina" ornamentală, ca o turlă răsucită și înzorzonată de biserică levantină, Fănuș Neagu exprimă pe deplin stilul său inconfundabil ; „Cartea cu prieteni", departe de a fi o jucărie, îl reprezintă pe prozator la nivelul cel mai înalt.

Ar fi inutil să descriu portretele lirice de aci ; ele sînt irepetabile și cu neputință de rezumat. Prozatorul investește o notă caracterologică în omul viu, obiectiv (rareori se înșeală, ceea ce denotă o perspicacitate instinctivă necomună) apoi, pe baza ei, imaginează un tablou fabulos, plin de invenții aperceptive și de asociații aparent arbitrare. Totuși, izbitoare aci este unitatea imaginației : nimic nu iese, la o examinare amănunțită, din cadrul inițial al intuiției. Ceea ce, la o repede ochire, pare capricios și gratuit, e în fapt un portret în pastă adecvată, plin nu de culori răzlețe ci de nuanțe ale unui fond comun. Culoarea stilistică este la Fănuș Neagu nuanță psihologică. Un portret este și o fotografie de caracter, la proporția unei optici inedite, care vede în omul viu accentele unui prototip. E aci, prin urmare, și un virtual proces critic ; a vedea așadar esența în fenomen, chipul originar îndărătul haoticelor gesturi diurne. Nu întîmplător (căci e vorba de portrete scriitoricești) Fănuș Neagu leagă omul de operă și îl interpretează ca o expresie a ei. Chipul literar crește din operă organic, precum arcimboldestile portrete în care bibliotecarul e făcut din cotoare de cărți și linii geometrice de incunabule, grădinarul din legume și fructe, bucătarul — din oale și tigăi.

Excepțională e aici puterea formulei fulgurante : prozatorul intuiește imagist, exprimă și dezvoltă din imagine în imagine un dat inițial. Din concatenarea organică a imaginilor, care se determină una din alta, rezultă portretul baroc, a cărui înfățișare generală este amplificarea unei unice intuiții originare.

Iată-l pe Francisc Păcurariu : „Francisc e salcia roșie din țărmul clasic al riurilor din Transilvania". Nicolae Breban este înțeles, caracterologic, astfel : „Romancier cu oasele dure și cu o nestăpînire a trăirii foarte rar întîlnită, viscolit parcă de-un blestem pe care și-l construiește fără să vrea, Nicolae Breban obține gloria exact pe căile prin care alții ajung să fie descăpățînați ca artiști".

Optica prozatorului este barocă : el vede uriaș, asociativ și transfigurează liniile drepte, ca într-un caleidoscop de metamorfoze necontenite. Însă, dincolo de portretistica excepțională, arcimboldescă, reperăm în „Cartea cu prieteni" un șir de judecăți critice, presărate în chip aproape insesizabil și care sînt foarte pătrunzătoare deși exprimate totdeauna ampolos : „Poezia lui Ion Horea e un amurg prelungit", „Petre Stoica umblă într-o caleașcă trasă de libelule", „Vulpescu mănîncă brînduși din Isarlik", Nicuță Tănase „se bărbierește cu corcodușe și mănîncă înghețată cu briciul". Cine trece peste aparenta persiflare din aceste expresii, înțelege că aci se află intuiții critice valabile și o pătrundere lirică de tot insolită.

Și mai este ceva. Pe deasupra acestor izbitoare însușiri estetice, avem în „Cartea cu prieteni" și o lecție morală excepțională. Aceste crochiuri, zice Fănuș Neagu, provin din „zilele cînd sufletul meu se scaldă în grîu și în cîntec", din sentimentul cordialității necesare față de întreaga lume literară, e „încercarea mea de a înflori pentru prieteni".

Artur Silvestri

*) **Fănuș Neagu : „Cartea cu prieteni", Editura „Sport-Turism", 1979.**

---

critica

Metodologie și act critic

● Orice act critic presupune un scop și o metodă. Iată țelul studiilor semnate de Livius Ciocîrlie*) „...voi încerca să urmăresc de-a lungul a citorva analize modul cum însușirea simbolului de a medita metaforic... asupra literaturii s-a activat în reflectarea propriei sale transformări în text modern" (p. 18). Și iată metoda, care, deși nu este afirmată explicit, este sugerată fie de planul concret al cercetării, fie de cite o scăpărare din condei ; ea constă deci în „traducerea în metalimbaj" a datelor textului, adică în identificarea dintre elementele contingente ale operei și conceptele generale ale teoriei literaturii și esteticii. Să ne lămurim deci: urmărește oare autorul felul în care literatura se constituie ca o **meditație** asupra literaturii, sau felul în care literatura proiectează, în plan simbolic, în însuși imanența ei, condiția actului și creației literare ? Se pare că acest al doilea aspect a atras atenția criticului, căci atît alegerea unor anumite texte cît și desfășurarea analizei profilează obiectivul acestei cărți : punerea în lumină a unor alegorii ale creației artistice. Faptul empiric și datul literar sînt înțelese ca semne transparente dincolo de care se întrevede un alt sens, într-un tot diferit de înțelesurile aparente : „Cred că indiferent ce altă interpretare i s-ar mai putea da cuplului Wilson... o interpretare posibilă ar fi și aceea care ar vedea în el relația dintre limbajul comun și latențele sale". Și iată cum eroul nu mai este erou, iar întîmplările sale nu mai constituie un destin, căci totul se revendică din avatarurile ideii : conflictele dintre eroi sînt de fapt înfruntarea dintre limbajul comun și cel poetic, aspirațiile lor reprezintă tensiunea vorbirii normale spre expresia poetică ș.a.m.d. Într-un anume punct, planurile se pot amesteca și astfel : „...Cătălin opune logicii simbolice a lucea-fărului logica textuală a plăcerii..." Un asemenea mod de a interpreta textul nu trebuie să ne mire, căci în virtutea polivalenței simbolice a literaturii datele ei pot fi apropiate de oricare alt plan al gîndirii și existenței. De fapt, ceea ce poate surprinde în aceste analize nu este **distanța** dintre termenul interpretat (elementul textual) și termenul prin care se interpretează (elementul conceptual), ci — paradoxal — absența acestei distanțe. Prima etapă a gîndirii critice profesată de L. Ciocîrlie implică o generalizare : eroul este, desigur, eroul literar, dar, pe alt plan de semnificare, el este și încarnarea unei dialectici ideatice, urmează apoi, un proces invers, de restringere a sferei conceptuale, acest altceva care se manifestă în personajul literar nu se integrează unui orizont notional mai vast (într-o manieră, să zicem, hegeliană, de interpretare a literaturii) ci se răsfrînge asupra lui însuși : datul literar nu este altceva decît un simbol al însăși literaturii.

Fiind astfel stabilite premizele cercetării, criticul va înainta pe două căi, una va fi diacronică, iar alta va fi estetică. Evoluția acestui proces narcisiac de oglindire este definită astfel : „...după ce în romantism poetica modernă se ascunde ca sens secund în adincimea simbolului, fără a fi altfel decît sporadic practicată, scriitorii noi o vor aduce la suprafață, o vor practica, adică o vor trece de pe planul semnificatului simbolic pe acela al semnificativului". Iar, în planul teoretic, mai multe analize vor pune în discuție sensul, semnificațiile și consecințele pe care le implică (în orizontul creației și al simbolului literar) această nouă matcă în care se înscrie, din ce în ce mai fățiș, creația artistică. Și, dacă literatura își este nu numai propriul său mod de a fi, ci și propria-i reflectare, și critica va tinde către a ființa și a se autodefini în interiorul aceluiași act. Astfel, cartea lui Livius Ciocîrlie poate fi, și ea, înțeleasă ca text și metatext, toată problema fiind ca, în interiorul acestor oglinzi paralele, să putem găsi un început și un sfîrșit.

Mihai Coman

*) **Livius Ciocîrlie: „Negru și alb", Editura „Cartea Românească", 1979.**

---

compendiu

Versuri

ANTOLOGIE DIN CREAȚIA POEȚILOR AMATORI
Editura Albatros, 1979

Creația poeților participanți la cea de a II-a ediție a Festivalului național **Cîntarea României** este reunită într-un volum care ne oferă posibilitatea de a admira nu numai efortul creator al acestora, dar și a determina coordonatele ariei lor tematice. Poezie, montaje literare, lirică populară, circumscriu aceleași trăiri generoase, transcriind pe dimensiunile sentimentale realitățile societății noastre. Simbolul patriei domină universul acestor creații. („Albă lumină navigă în simțuri / pregustînd soarele ca o metaforă / între vară și iarnă. // Acum patria ți se cuvine întreagă. / În seri de mai libertatea trăiește. / Se lasă trăită". A. Bădița). Țara în continuă metamorfoză stîrnește entuziasme direct exprimate și catalizează imaginația poeților de toate virstele. Premiile au răsplătit nu doar pe cei mai buni, ci însuși idealul de frumos pe care cei peste 20.000 de participanți îl slujesc cu gîndul și cu vorba în procesul muncii. Desigur, roadele acestui festival vor fi resimțite cît de curînd în viața noastră literară, unii dintre premianți fiind deja nume familiare publicațiilor noastre. Luînd pulsul acestei plurivalente actiuni și cercetînd aceste creații cititorul își poate oferi o imagine exactă a uneia din formele cele mai interesante ale evoluției conștiinței artistice contemporane. Indiferent de pregătirea sau de preocupările sale de bază, omul nou al României socialiste ne confirmă încă o dată marea sa sensibilitate și atașamentul sincer, profund și responsabil la marile idealuri către care poporul nostru se îndreaptă cu luciditate și a căror împlinire aceste poeme o prefigurează.

Chiril Tricolici : „Unde-i duminica ?"

Editura Cartea Românească, 1979

● Dincolo de stăpînirea rigorilor unui gen ale cărui aparente facilități nu sînt decît rezultatele unei dispute îndelungate între subtilitățile inteligenței și expunerea expresivă a intuițiilor, Chiril Tricolici rîvnește să nu se rezume la relatarea acțiunii propriu-zise. Prozatorul propune nu numai un **policier** palpitant, dar și un roman actual. Întîmplarea îi proiectează pe autor direct în vîrtejul unei acțiuni de spionaj economic. Femei frumoase, situații incredibile, verosimile însă, șantaje, toate acestea deci, contribuie la formarea unei **stări** de tensiune continue în care psihologiile nu se lasă descoperite decît în urma unor complexe investigații analitice. Presărînd ironii, parodiind clișeele unor situații tipice pentru această categorie literară, cu un dialog dinamic și numeroase reacții de justă critică socială, Chiril Tricolici lărgește cadrul oarecum clasicizat al genului, menținîndu-se însă în limitele acestuia. Iar tehnica „temporizării" — întîrzierea amănuntelor lămuritoare — sporește intensitatea receptării. O gamă variată de personaje, depășind repertoriul obișnuit al canoanelor acestui tip de roman, dau posibilitatea autorului să exerseze și să-și valideze însușirile scriitoricești.

Această carte reprezintă un argument convingător pentru calitățile unei literaturi considerată nu de puține ori numai un simplu divertisment. Pentru Chiril Tricolici, așa cum o dovedește încă o dată, nu este vorba despre un produs sintetic, ci despre o putere creativă specializată pe jocul speculațiilor, al paradoxelor. După cum se observă, autorul nu mizează totul pe spectaculozitatea acțiunilor, ci pe exploatarea unui stil specific. Moralizarea fiecărei situații străbate consecvent acest roman cu ecouri multiple în conștiința cititorului, căruia îi oferă și satisfacția urmăririi „salturilor mortale" ale eroilor.

Prozatorul propune o lectură reconfortantă și în același timp punctînd fiecare aspect al realității la care este martor oferă, așadar, motive de reflecție gravă.

Petre Luscalov : „Fiul munților"

Editura Ion Creangă, 1979

● Un scurt roman de aceeași structură, dar respectînd necesitățile virstei celor cărora le este adresat, publică Petre Luscalov. În afară de suspensul obligatoriu, autorul explorează tot procesul de formare al unei atitudini morale la acești copii pe care nu numai curajul îi ajută să depășească dificilele situații în care sînt puși. Copii educați în spiritul marilor eforturi pentru împlinirea idealurilor celei mai generoase societăți, aceștia dovedesc la fiecare pas nu doar mare iubire, normală, pentru ceea ce este profund omenesc atît în marile avînturi dar și în slăbiciunile întîmplătoare, ci și o înaltă responsabilitate socială, inițiativă personală — calități exemplare care servesc și finalităților educative ale unei astfel de scrieri. Desigur, nici un autor pentru copii nu se poate dispensa de a-și instrui tinerii cititori. Petre Luscalov **alege** drept spațiu de desfășurare munții Făgărașului. Sălbăticia lor prilejuiește curajosului fiu de meteorolog, Matei, și prietenului său, ursul Mitică, o serie întreagă de peripeții intru salvarea prietenilor urmăriți de o bandă de spioni. Din nou cazul unei afaceri de spionaj economic este cadrul în care se declanșează aventurile.

Scrisă cu economie de mijloace, această carte își atinge, cu fiecare pagină, scopul propus impunînd variate modele de frumusețe morală. Cititorul are singur posibilitatea de a discerne calitățile personajelor și de a încerca satisfacția reușitei lor depline.

Andrei Roman

AL XII-LEA CONGRES AL P.C.R.

1974—1979

Retrospectivă literară

„Delirul" şi „conspiraţia tăcerii"

Eveniment literar al anului 1975 a fost indiscutabil romanul **Delirul.** Întîmpinat cu rezerve parţiale de critica literară, care găsea neverosimilă cariera personajului principal Ştefan al lu' Parizianu, cartea s-a bucurat în schimb de excepţionala audienţă a cititorilor. Desigur că la acest succes a contribuit prestigiosul nume al autorului, Marin Preda, ca şi faptul că **Delirul** se înscria prin mai multe personaje în ciclul consacrat al **Moromeţilor.** Dar ceea ce a impus cititorilor a fost înaintarea prozatorului într-o adevărată **terra ignota** a prozei româneşti. **Delirul** se ocupă pe larg de evenimentele politice europene din jurul anilor patruzeci care antrenează şi România în cercul lor vicios deşi întreprinderea romancierului era îngreunată şi de absenţa unor clarificări de ordin istoriografic.

Delirul a însemnat pentru autorul lui o adevărată operaţie de escaladare artistică şi ideologică. Pe de o parte personajele din **Moromeţii** (Paraschiv, Nilă, Achim şi altele) deprinse a trăi în „mica istorie" sub protecţia unui timp relativ răbdător sînt aruncate în vîrtejul „marii istorii", sub ameninţarea unui timp care şi-a pierdut orice răbdare, ceea ce impune scriitorului sarcini artistice noi, pe de alta restituirea romanescă a unei epoci convulsionate presupunea, în cazul rebeliunii legionare şi a evenimentelor conexe, o desfrişare şi o interpretare a faptelor în absenţa punctului de sprijin al istoricului profesionist. O lucrare de nouă concepţie asupra aceloraşi împrejurări din viaţa politică a României a fost publicată abia după apariţia romanului lui Marin Preda.

Episoadele moromeţiene sînt partea substanţială şi antologică a romanului **Delirul.** Portretele celor trei fraţi fugiţi la Bucureşti, Paraschiv, Nilă şi Achim, se precizează şi se adîncesc în noul roman. Ele au fost considerate de critică ca parte integrantă şi continuare firească a ciclului moromeţian. Cartea aduce în prim plan şi un personaj cu totul periferic în scrierile anterioare. Ştefan al lui Parizianu e cel care venit în Bucureşti de la Siliştea Gumeşti se situează în epicentrul evenimentelor, ca jurnalist, şi permite autorului incursiuni în straturi ale vieţii politice a căror existenţă ţăranii din poiana lui Iocan o bănuiau doar. Configuraţia psihologică a lui Paul Ştefan, numele din acte al Parizianului, este asemănătoare cu a lui Nicolae Moromete şi lectura universului moromeţian ni-l propune ca un altor-ego al acestuia. Venit de la ţară, el face o carieră rapidă şi spectaculoasă la oraş, ilustraţie vizibilă a mitului ţăranului triumfător în ciuda originii umile. Plauzibilă în toate datele ei această carieră a fost dezaprobată de critică pentru extrema adaptabilitate a eroului şi pentru insuficienta ei motivaţie psihologică. Chiar dacă aceste rezerve pot fi parţial acceptate, ele nu sînt decisive pentru valoarea de ansamblu a cărţii ale cărei merite sînt de căutat în altă parte.

Remarcabilă în roman, pe lîngă reuşitele din spaţiul universului moromeţiar, este şi înfăţişarea unui Bucureşti terorizat de guvernarea bandelor legionare sau de rebeliunea lor. Scenele de stradă sînt cu deosebire pline de autenticitate, evocarea împrejurărilor triste ale momentului, pogromurile, devastările, conflictele armate, avînd vioiciunea firescului. Arta prozatorilor români (dovedită mai ales cînd este vorba de aglomerări umane, de mişcările confuze ale mulţimii) se probează şi în romanul lui Marin Preda destinat zugrăvirii rebeliunii legionare.

Universul socio-politic al ţăranilor din poiana lui Iocan este cu totul depăşită în această carte. Marin Preda se ocupă în **Delirul** de funcţionarea aparatului administrativ, a celui politic, a acelui militar. Este vorba de viaţa unui stat ameninţat de o mare primejdie şi pentru a-şi apropia cititorul de anvergura şi esenţa fenomenului, scriitorul îl poartă prin birourile prefecturilor de poliţie, prin sediile Casei verzi, în închisori, redacţii de ziar, ministere şi chiar în sediul conducătorului de atunci al ţării. Istoria nu e privită numai dinspre oameni ca Achim sau Paul Ştefan ci şi dinspre sferele conducătoare. Cititorul are astfel cel puţin două versiuni asupra aceloraşi întîmplări şi totodată posibilitatea unei mai directe evaluări a lui. Aspectul de roman politic a **Delirului** a atras imediat atenţia comentatorilor. Ceea ce nu s-a observat însă este intenţia de a da prin echilibrul şi obiectivitatea restituirii o replică tipului de roman caricatural şi pamfletar care, în ciuda unor instrumente atît de inadecvate, pretindea, în primele decenii de după după cel de al doilea război mondial, a dezvălui adevărul şi a face desenul corect al unor perioade istorice apuse. Refuzul tuşelor groase, al caricaturii, al proiecţiilor exorbitant subiective este vizibil în **Delirul.** Reprezentanţii tuturor forţelor politice prezente în roman, fie ei oameni ai dictaturii militare, fie legionari, fie comunişti sînt prezentaţi în lumina adevărului istoric. E impresionantă în **Delirul** conduita sufletească excepţională a tînărului utecist purtat din post în post de jandarmi, figură memorabilă a romanului, după cum fixaţi în liniile simple şi durabile ale unor portrete substanţiale reţin atenţia în roman oamenii simpli care rezistă delirului epocii. Asasinarea de către echipele cămăşilor verzi a muncitorului Nicolae Masă, sub ale cărui trăsături se ascunde după toate aparenţele comunistul Constantin David, intră şi ea în raza atenţiei romancierului. Un portret controlat de voinţa obiectivităţii este şi cel al generalului Antonescu, autorul reprimării rebeliunii legionare, dar şi al colaborării armate cu trupele hitleriste pe frontul de răsărit. Maniere caricaturale pe care autorul **Delirului** o repudiază prin romanul său îi răspunde şi aici o privire de la înălţime asupra faptelor.

Dar scriitorul nu se opreşte doar la acest plan al faptelor. Marin Preda tinde să observe caracterul inevitabil al unor evenimente şi caută relaţia lor externă. Incursiunile naratorului în sferele înalte ale politicii şi războiului european nu sînt gratuite ci impuse de concepţia chiar a cărţii. Epoca i se înfăţişează scriitorului ca un adevărat turbion stîrnit de puţine mîini, dar cu consecinţe pentru cei mulţi. Cine a declanşat aceste tulburări ? Cine le putea pune stavilă ? Romanul **Delirul** exprimă un punct de vedere determinist asupra evenimentelor. Mecanismul pe care-l are în vedere însă autorul nu mai e doar cel intern ci marele mecanism al politicii internaţionale, relaţia dintre marile puteri şi ţările mici. Grotescul portret pe care-l face Marin Preda lui Hitler e strîns legat de această viziune. Antihitlerismul este una din trăsăturile fundamentale ale **Delirului. Delirul** este şi o meditaţie asupra istoriei şi naratorul ne atrage atenţia asupra **factorului individual** în declanşarea evenimentelor istorice şi consecinţele lui, de o deosebită gravitate mai ales pentru ţările mici. Planul Barbarossa a fost secret pînă în ultimul moment şi punerea lui în aplicare a depins, subliniază naratorul, de un singur om, care a hotărît totul. De aici războiul antisovietic, de aici participarea românească la el. În acelaşi plan al meditaţiei asupra istoriei Marin Preda subliniază importanţa **factorului psihologic** în evoluţia sau mutaţia pe care o suferă evenimente cardinale pentru viaţa popoarelor. Discuţia dintre generalul Antonescu şi mama lui, supusă controversei, intră în această serie de factori psihologici decisivi. Istoria rescrisă din acest punct de vedere, care nu neglijează factorii individuali, factorii psihologici pe lîngă ceilalţi, poate să ia şi chiar ia în

M. Ungheanu

Continuare în pag. a 7-a

Consecvenţa spiritului critic

„Şi, dacă pentru înţelegerea adevărului artistic într-o teorie estetică este depăşit astăzi îndemnul «Înapoi, la Maiorescu», iar etapele consumate de critica literară nu mai pot menţine nici îndemnul «Înainte, de la Maiorescu !», rămîne mereu actual în dialectica interioară a spiritului critic, ca spirit modern al culturii, îndemnul, «Înainte, cu Maiorescu !» Aceasta este fraza cu care se încheie masivul studiu (415 pagini) dedicat de Eugen Todoran personalităţii mentorului **Junimii** (Eugen Todoran-**Maiorescu,** Ed. Eminescu, 1977). Se află aici, cuprinsă în îndemnul final, una dintre raţiunile întregii cărţi şi anume **reliefarea actualităţii operei lui Maiorescu** şi, prin aceasta, sublinierea importanţei acţiunii sale critice, nu doar pentru o perioadă istorică revolută ci şi în evoluţia de mai tîrziu a literaturii române. Se ştie, desigur, că demersul critic întreprins de Eugen Todoran nu vine pe un spaţiu gol. Exegeza maioresciană, chiar conţinînd sincope temporale, reuneşte nume de rezonanţă ca Lovinescu, Vianu, Streinu. I. Petrovici, M. Florian, ale căror studii au contribuit decisiv la considerarea exactă, în spaţiul culturii româneşti, a rolului jucat de Maiorescu. După **considerare** au urmat **deconsiderarea,** deformarea tendenţioasă şi, apoi, firească dar şi dificila **reconsiderare** începută în 1963 cu importantul studiu **Însemnări despre Titu Maiorescu,** publicat în **Viaţa Românească** de profesorul Liviu Rusu. Amintim acestea nu cu intenţia de a diminua meritele cărţii lui Eugen Todoran ci, dimpotrivă, pentru a o înscrie într-o serie prestigioasă şi a-i releva totodată originalitatea. În acest sens, principalul merit al autorului stă — credem noi — în abordarea operei din perspectiva teoretică oferită de cercetările moderne în semantică, poetică, semiotică, stilistică funcţională, retorică etc. Astfel, alături de consecvenţa atitudinii şi unitatea structurală a operei lui Maiorescu, este relevată modernitatea gîndirii critice, esenţială motivare a actualităţii sale. Procedura este evidentă în capitolele dedicate esteticii şi criticii şi mai puţin prezentă în analiza filozofiei, spaţiu în care doar eclectismul formaţiei ar putea constitui — să zicem — un însemn al modernităţii. Dar să vedem care este procedura autorului. El descrie, mai întîi, sprijinindu-se pe citate bine alese, concepţia lui Maiorescu într-un anumit domeniu şi remarcă, totodată, importanţa intervenţiei sale. Aşa se petrec lucrurile, spre exemplu, în secţiunea **Sistemul limbii şi funcţiile limbajului** din capitolul **Estetica.** Aici sînt trecute în revistă principiile de la care se reclamă concepţia lingvistică a lui Maiorescu : relaţia strînsă dintre limbă şi naţiune, gramatica, obiect principal de studiu în şcoală, principiul raţional în procesul învăţării, limba, produs natural, unitatea dintre logică şi gramatică într-un proces logico-gramatical unic, efect al raportului intim limbă-gîndire, în fine, configurarea structurii gramaticale ca rezultat al acţiunii formative a logicii limbii şi primordialitatea valorii semantice. Concomitent cu inventarierea tezelor sînt stabilite izvoarele teoretice şi urmărite apoi conexiunile practice privind normele ortografice. Intervin acum, intercalate sau în succesiune, apropierile de lingvistica modernă, fie prin aplicarea terminologiei acesteia la observaţiile lui Maiorescu, fie prin comparaţia cu textele fundamentale ale noilor cercetători. Ambele modalităţi au drept rezultat constatarea unor similitudini frapante, nu de suprafaţă, ci de adîncime, semnificative întrucît trimit la distincţia saussureană **limbă-vorbire,** punct de pornire pentru stabilirea funcţiilor limbajului şi, de aici, al elaborării poeticilor structuraliste.

Confruntarea opiniilor lui Maiorescu cu stadiul contemporan al cercetării, adică, de fapt, situarea într-un context cît mai larg, este o constantă metodologică în operaţia critică întreprinsă de Eugen Todoran, cu consecinţe dintre cele mai favorabile în evaluarea nuanţată a personalităţii în discuţie. Integrarea în contexte relevante şi perspectiva comparatistă acţionează nu doar în cazul paralelelor inedite, cum e cea pe care am schiţat-o mai sus, ci de fiecare dată cînd autorul avansează o idee nouă, retuşează alta mai veche, se distanţează prudent de o interpretare sau respinge polemic o alta. Indiferent de situaţie, argumentaţia e mereu solidă iar analiza textelor extrem de minuţioasă. Chiar cînd premisele nu-i aparţin, Eugen Todoran îşi construieşte cu migală raţionamentele, disociază cu fineţe, coroborează meticulos şi obţine, în final, desigur nu o spectaculoasă interpretare dar sigur o utilă nuanţare. Iată un exemplu. Autorul observă că atît Vl. Streinu cît şi Tudor Vianu comentează estetica lui Maiorescu ca fiind fundamentată, ca şi la Poe, pe psihologie. Dar în timp ce Vianu vede aci regretabile abdicări de la clasicism, Streinu apreciază existenţa nucleelor de estetică romantică, aplicabile la poezia modernă. Eugen Todoran nu se opreşte la simpla consemnare a faptului, ci, ducînd mai departe observaţia lui Streinu, lansează discret ideea că, deşi de formaţie clasicistă, principiile estetice ale lui Maiorescu „nu erau nepotrivite cu germenele din care se va dezvolta viitorul curs al poeziei moderne (...)". Dintr-odată discuţia se lărgeşte, sînt citaţi rapid J. Bousquet, H. Friedrich, M. Dufrenne şi, prin comparaţie cu aceştia, Maiorescu. Afirmaţiile se aseamănă şi, pentru a întări ideea, autorul subliniază analogia unor fragmente din **Filozofia compoziţiei** de Poe şi **Condiţia ideală a poeziei** de Maiorescu, coincidente în a recunoaşte poeziei dreptul de a nu epuiza sensul prin cuvinte transparente semantic, păstrînd astfel o doză de vag şi mister, un „rest inexprimabil" cum spune criticul român. „Aici este deci punctul — sancţionează prompt autorul — unde Maiorescu a atins pragul poeziei moderne, ce se poate extinde pînă la formula ei simbolistă". Aşadar, încă o probă în sprijinul modernităţii concepţiei lui Maiorescu, a cărei valabilitate E. Todoran o verifică pe loc, adoptînd cunoscutul triunghi al lui I. A. Richards, pentru a reprezenta schema **condiţiei ideale a poeziei.**

Ar fi greşit să se înţeleagă din cele două exemple prezentate aici (la care s-ar putea adăuga încă destule) că întreg studiul lui Eugen Todoran îşi propune **doar** să producă mărturii ale modernităţii criticului de la **Convorbiri.** Subliniem adverbul nu pentru că o astfel de carte n-ar fi posibilă şi necesară, ci pentru că studiul în discuţie are o cuprindere mai largă. În el sînt examinate din diferite unghiuri de vedere, **toate** scrierile lui Maiorescu într-un efort remarcabil de exhaustivitate. Sînt analizate scrierile filozofice, urmărindu-se modelul lor şi căutîndu-se procentul de originalitate, sînt observate limitele ideologice şi întreprinsă justificarea lor istorică, sînt refăcute, în linii generale sau în amănunt, polemicile şi explicat resortul lor, este examinată oportunitatea celebrei **teorii a formelor fără fond,** sînt studiate calităţile stilului criticii maioresciene şi puse în discuţie ierarhiile literare, sînt reliefate consecvenţa spiritului critic şi iubirea de adevăr, meritul de a fi impus „direcţia nouă" şi criteriul estetic în judecarea literaturii, sînt, în fond, trasate liniile ce alcătuiesc profilul intelectual al întemeietorului criticii româneşti. Din multitudinea de aspecte — autorul îşi asumă, se pare, riscul de a cădea sub incidenţa aforismului lui Voltaire, citat de Maiorescu : „secretul de a fi plicticos este de a spune totul" — noi am ales doar cîteva, care ni s-au părut a trimite mai direct la sensurile active în actualitate ale operei, şi care motivează îndemnul lui Eugen Todoran „Înainte, cu Maiorescu !" — la care subscriem fără ezitare.

Valentin F. Mihăescu

„Cronica lui Stavrinos"

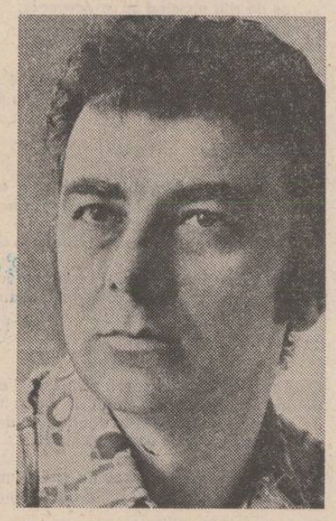

În anul 1975 Gheorghe Tomozei a publicat la Editura „Eminescu", „traducerea" celebrei **Cronici a lui Stavrinos, „naraţiune prea frumoasă despre Mihail Voievod. Cum domni în Ţara Românească, cum tăie pe turcii ce se asediaseră aici, cum săvîrşi multe isprăvi vitejeşti şi cum în urmă de pizmă fu ucis fără luptă"** , scrisă în Ardeal, în cetatea Bistriţei, la lumina stelelor, la anul 1601, în limba greacă, tipărită mai întîi la Veneţia, la anul 1638 de către Neofit Ieromonah pe cheltuiala lui Panos Pepanos... Gestul lui Tomozei, înscris într-un program cultural de amploare, pornea din „convingerea că poeţii de azi au datoria de a traduce toate textele versificate care iluminează istoria noastră şi care, datorită apariţiei lor (în **proză**) în ediţii devenite de mult rarităţi bibliofile sînt cunoscute numai de către cercetătorii fondurilor de carte ale Academiei". Traducerea literară datorată lui Tomozei, apărută în vesmintele baladei populare româneşti, e semnificativă nu numai în sine, ci şi ca profesiune de credinţă morală şi estetică a unui poet contemporan ce înţelege să completeze destinul său de „vizionar" cu acela de „mediator" al unor valori culturale şi istorice. E, apoi, şi un gest de înţelepciune şi de economie spirituală, căci e firesc să laşi mai întîi să circule plenar valorile deja create, să le faci cunoscute, restaurîndu-le cu migală dacă e cazul, renunţînd la tentaţia greşită de a le înlocui cu acele copii inferioare, artizanale, aflate adesea pe muchia **Kitchului.** Părăsindu-şi uneltele şi propria orbită creatoare, poetul care hotărăşte să-şi îmblînzească sinele, punîndu-l în slujba traducerii şi răspîndirii operelor scrise de altcineva e o fiinţă ce se cuvine dublu cinstită, pentru generozitatea şi responsabilitatea muncii sale. Pînă la apariţia, din 1975, **Cronica lui Stavrinos,** deşi tradusă de Teodor Eliat în 1837, de Massim, A. Papiu Ilarian în 1862 sau de Rita şi Eugen Dobroiu pentru volumul scos de Dan Zamfirescu şi F. Mihăilă **(Literatura română veche 1492—1467),** era un mit cultural şi bibliofil scos din circulaţia valorilor actuale prin inaccesibilitatea textului. Gheorghe Tomozei a realizat urgenta şi semnificaţia actualizării acestui „mit" ca şi necesitatea răspîndirii sale într-o formă care să se adreseze nu numai specialiştilor, ci şi tuturor celor însetaţi să descopere în trecutul nostru o paradigmă eroică. **Cronica lui Stavrinos** trebuia cunoscută nu numai ca document care-a circulat prin mijlocirea **Letopiseţului Ţării Româneşti** şi a **Istoriilor** lui Radu Popescu... Sînt notorii ecourile ei în secolul XVII, XVIII şi XIX... Dar cronica trebuia dăruită şi cititorului epocii noastre, căci ea este o epopee în miniatură, care încearcă să zugrăvească figura lui Mihai, punînd-o alături de cea a eroicului Ahile. Pe bună dreptate, Tomozei compară **Cronica lui Stavrinos cu o** icoană ne sticlă. Nu în puţine rînduri Mihai Viteazul e înfăţişat precum un Sf. Gheorghe învingînd balaurul. Episoadele răspîndesc valentele unei mentalităţi eroice exemplare. Indiferent că Stavrinos îşi pune semnătura la sfîrşitul **Iliadei** sale stîngace, naive, primitive ca montură epică, el e de fapt exponentul unor sentimente generale, colective, tipice, pentru modul în care o epocă îşi lega idealurile de personalitatea lui Mihai Viteazul. Decupînd o vîrstă eroică în istoria patriei, anume, primăvara unităţii şi libertăţii naţionale, **Cronica lui Stavrinos** are acea transparenţă şi inocenţă originară, acea spontaneitate şi sinceritate a sentimentelor care fac din ea un document inestimabil privitor la felul în care o lume a văzut şi a trăit faptele unui om, lăudîndu-le, extrapolîndu-le, simplificîndu-le printr-un soi de abstrageri repetate care au pus asupra lor o aură legendară, o umbră hieratică, un sens deopotrivă sublim şi tragic.

Tomozei a adus mai aproape de sufletul nostru **Cronica lui Stavrinos,** acest aed rătăcit pe cărările unui ev mediu şi renaşteri întîrziate. Ea trebuie citită şi ca un **chanson de geste,** perspectivă din care ne va apărea mai mai puţin stîngace în zugrăvirea psihologiilor. Păstrînd prudenţa necesară, putem compara **Cronica lui Stavrinos** cu **Cîntecul lui Roland.** Ea este, în fond, un poliptic alcătuit din episoade (panouri) ce se completează şi se juxtapun şi care dau împreună (Viaţa, biografia) portretul eroic al lui Mihai Viteazul, epopeea faptelor sale **(Gesta),** sinteză intimă a unui ideal naţional şi religios. Sigur, valoarea literară şi documentară diferă. Elementele istorice sînt mai puţin estompate în **Cronica lui Stavrinos,** mărturia oculară ţine în frîu imaginaţia. Fără să adîncim comparaţia aceasta, vom mai spune că ea nu ni se pare forţată şi pentru că ne atrage atenţia asupra legilor retoricii clasice de care ascultă **Cronica lui Stavrinos.** Simplitatea şi stîngăcia liniilor nu ţin doar de o vocaţie artistică săracă, ci şi de o mentalitate „estetica", alta decît a noastră.

Aristotel postula preeminenţa fabulei, „mimesis-ul unei acţiuni", asupra caracterelor. Mihai Viteazul există prin faptele sale eroice adunate de Stavrinos în mai multe episoade ce au, precum în epopee, acel aer de continuitate indefinită al basoreliefului, observat de A. W. Schlegel pentru a fi opus tragediei şi reliefului ei tridimensional de sculptură. Altfel, Mihai e „în toate lăudatul", mai presus de epitetul particularizant. Stavrinos îi scrie războaiele, isprăvile, îl laudă, îl jeleşte. Juxtapuse, articulaţiile narative sînt elementare. În final, peripetiile sînt dublate de reflexie, de lamentoul centrat pe tema vanităţilor. În genere, verbul domină adjectivul, folosit pentru a sugera opulenţa darurilor şi a cortegiilor sau cruzimea şi violenţa luptelor. Mişcarea înghite meditaţia. În acest context, finalul devine cu atît mai semnificativ. El e un bocet excepţional, o meditaţie despre dubla condiţie de erou şi de muritor a lui Mihai Viteazul. Dintr-odată, accentele istorice sînt potenţate de cele general-umane.

Tomozei pune culoare în traducere şi transpune poemul într-o limbă românească specială, arhaizantă care, asemenea sticlei scoase din glăjării, pentru iconari, are darul de a fi deopotrivă suport şi strat protector al **Cronicii lui Stavrinos.** «În zori / se ivîră prin trecători / moldovanii şi cu cazacii, / drepţi ca aracii, / pe sub nuci / viteji haiduci, / şi catanele / cu iataganele / La mijloc de alai / venea însuşi Mihai, / domnul cel tînăr / cu şoim pe umăr / şi-nsemnat cu frunză de laur, / şi-nainte-i mergeau trei cruci de aur, iară-n urmă-i mergea doamna Stanca / de se pleca în calea ei creanga. / Ungurii, / tulburii,... /» Destinul propriu devine un destin naţional cu valoare de parabolă, proiectînd în spaţiul veacurilor ideea unităţii şi libertăţii etnice. Episoadele au valoare documentară ca apariţii instantanee ce decupează momente din viaţa lui Mihai Viteazul. Ele apartin, prin aceasta, cronicii dar, concomitent, alcătuiesc o serie de modele, o paradigmă eroică, veşnică. Tablourile au o dramatică intimitate. Dar forţa imaginilor văzute şi trăite de Stavrinos îşi cucereşte, treptat, o poziţie emblematică, idealizantă, instituindu-se într-o lecţie mai mult decît existenţială. Faptele poartă pecetea istoriei durabile, graţie cuvîntului scris ce înalţă eroicul de pe treapta sintagmelor răzleţe pe aceea a paradigmelor universale.

Doina Uricariu

Orizonturi mitologice în folclorul românesc

Urmare din pag. 1

tură obiectivităţii, dîndu-i tărie şi ajutînd-o să se împlinească.

Partea întîia a cărţii este dedicată folclorului de iarnă, cu aplecare specială asupra confreriilor de feciori şi a colindelor pe care ele le interpretează cu prilejul sărbătorilor din jurul Anului Nou. Pe seama cetelor de feciori — supravieţuire unică în Europa —, cartea recentă (1977) a lui Traian Herseni, **Forme străvechi de cultură poporană românească,** rămîne studiul cel mai bine clădit. La Herseni toate motivele magico-religioase din comportamentul ritualic al cetei converg în final spre dezvăluirea patronajului (precreştin) al cetei, spre acea imagine-arhetip a unei Zeiţe-Mamă cu Fiul ei. Buhociu se opreşte la ideologia mai difuză a cetei, la „doctrina" mai elementară, implicată totuşi, ca şi în **Forme străvechi...,** tot în corpul de colinde. Intenţia sa pentru această secţiune se vădeşte a fi reconstituirea „bestiarului" carpato-dunărean, a faunei sălbatice care umplea, cu puţine excepţii, spaţiul fizic respectiv, trecînd de acolo în spaţiul mental, magico-religios al băştinaşilor. Elementele acestui bestiar sînt ciuta, cerbul, bourul, vulturul, dulful, leul, toate mişunînd în colinde, la ele adăugîndu-se animalele psihopompe din cîntecul „ziorilor" : lupul, vulpea, vidra. Interesul pentru magia animalieră explică în bună parte de ce ziorilor şi altor cîntece funebre li se face loc lîngă colinde.

Partea a doua vine ca un interludiu strict ştiinţific, de istorie socială, privind păstoria la români. Discursul tinde acum spre deplina exactitate, devenind pe alocuri chiar pozitivist. Părăsindu-şi temporar vocaţia pentru mitologie, evidentă în rest, Buhociu interpune în discuţie chiar date statistice, menţionate în documente sau în descrieri ale unor călători străini, privind numărul de vite existente în ţară în diverse momente istorice. Pe temeiuri de ordin antropogeografic ,etnografic, sociologic, lingvistic, aşezate de savanţi ca S. Mehedinţi, Romulus Vuia, Tr. Herseni, Ion Cornea, N. Drăganu, lunga epopee a păstoriei româneşti învie pentru o clipă într-un tablou monumental. Cum se ştie, păstoria n-a fost pentru noi o simplă ocupaţie, ci o vastă instituţie, care şi-a lăsat pecetea pe însăşi fiinţa noastră ca popor. De la O. Densusianu, şi el invocat, n-a mai fost păstoria socotită atît de răspicat drept „problema fundamentală a culturii româneşti". Neopăşunism ! vor zice unii. Nicidecum. Buhociu afirmă clar că încă în vechea Dacie „o viaţă, o civilizaţie şi o cultură complexă agraro-pastorală se verifică pe toate planurile ştiinţei". Deşi a lăsat urme materiale mult mai puţine, cultura pastorală este însă **mai veche.** Iată raţiunea privilegierii ei.

Dar, parcă pentru a-şi răzbuna perisabilitatea fizică, vechea păstorie ne-a lăsat uimitoare urme spirituale. Acestea fac obiectul părţii a treia. Aci lucrarea îşi află unitatea. Dacă la început ne-am învîrtit într-o lume a magiei inspirate de animalele sălbatice, de astă dată ne aflăm într-o lume a magiei legate de cîteva din animalele domestice, îndeosebi de oaie şi de ciine. Cartea se împlineşte astfel într-o veritabilă introducere în ecologia spirituală a populaţiei străvechi, traco-geto-dace, de pe teritoriul ţării noastre. Cum păstoria succede vînătoarei, iar motivul ciutei-mioare din colinde evocă pe cel al oiţei-mioare, unitatea viziunii se lămureşte încă mai bine.

Între ipotezele lansate din analiza poeziei pastorale, mult promiţătoare ni se pare aceea a unui mare ciclu epic pastoral la români, din care cîntările **Şalga, Costea Ciobanul, Oprişan, Mircea Ciobănaşul şi Cîntul Mioarei** ne-ar fi parvenit ca fragmente. Un prezumtiv mit al domniei şi parentarea (=rudenia) matrilineală ar fi doar două dintre firele care ar înnoda, într-un timp anterior, aceste fragmente epice. Ideea concordă cu o alta, enunţată într-un cîmp de referinţă redus la Mioriţa : între variantele celui mai răspîndit cînt pastoral românesc, ca de altfel în cazul oricărui alt cînt epic oral, tipul versiunilor lungi, iar nu al celor scurte, este mai vechi şi originar. Rezultă că nu cîntul epic (=balada) despre Mioară provine din colind, cum s-a instituit opinia generală de la D. Caracostea, ci invers. Dacă ne gîndim la suflul epopeic al anticilor (vezi folclorul indic, scandinav, ori grec), ipotezele acestea par întemeiate. Pe de altă parte, încă, de ce nu şi-ar fi creat marea civilizaţie pastorală cu centrul în spaţiul carpato-dunărean o suprastructură pe dimensiunile ei, bine reprezentată şi în folclorul oral ?

Desigur, tocmai pentru a îmbogăţi ideea ciclului epic a ţinut Buhociu să includă în ediţia românească (vezi cap. XII) eseul său „Parentarea şi vechimea cîntului Miorii" (Madrid, 1974), absent în ediţia germană. Pentru exegeza **Mioriţei,** această încercare înseamnă nu doar un făgaş nou, ci intrarea în cel mai luxuriant capitol al antropologiei sociale. Ne vom mulţumi aci a sugera numai că rudenia economică (membrii unei obşti pastorale se socoteau între ei „fraţi de munte") ar putea aduce un spor de lămurire.

O mare densitate a semnificaţiilor mitologice caracterizează, în general, textul lui Octavian Buhociu. Gîndirea comentatorului se exercită asociativ, dar nu numai la scara unui complex etnografic — cum recomanda Herseni, ca metodă nouă —, ci deopotrivă asupra detaliilor. Obiecte, secvenţe de viaţă, gesturi pe lîngă care altcineva ar trece nepăsător, lui Buhociu îi trezesc amintiri din universul mitic : bătul-colind aduce cu thyrsul trac, moartea de trăznet a ciobănaşului de la miori cu fulgerarea divină a lui Orfeu, mînia lui Costea cu aceea a unui erou din confreria lui Ares. Voluptate ? Voluptatea intră în aceste asocieri, dar ca stare depăşită. Se află acolo în joc mai degrabă a doua natură, acea obişnuinţă, care pentru Buhociu a devenit mitul. Dacă n-ar exista şi partea-interludiu, în care am descoperit simţul pentru realitatea evidentă şi clară, am putea crede că avem de-a face cu o gîndire autozăvorită în mitologie. Chiar şi în acest teritoriu, ispititor dar nesigur, Buhociu adoptă însă o tehnică inductivă, învăţată probabil de la Mircea Eliade : se enunţă ipoteza, după care începe un travaliu intens de înconjurare a ei cu date susţinătoare. Aşa mergînd lucrurile, din neobişnuit de multele idei noi, unele te vor cîştiga, altele numai te vor pune pe gînduri. Rămîne un risc al comparatistului să afle şi comori a căror strălucire nu o vede decît el singur. Ciţi vor crede, bunăminte, chiar după eforturi inductive, în legătura dintre simburele epic al **Mioriţei** şi mitul privind originarea sciţilor şi iranienilor ? Totuşi : Buhociu se pronunţă undeva doar ca despre o „paralelă", altundeva că primul „aminteşte" de celelalte două. Asemenea cazuri ipotetice se cuvine deci a fi judecate apelînd la concepţia teoretică generală după care sînt regizate de autor. Or, citim în **Folclorul de iarnă... :** „comparaţiile ce facem nu sînt de la element la element, ci de la o unitate culturală de ansamblu la cealaltă unitate". La urma urmei, ceea ce se poate susţine sigur e că avem de-a face cu „culturi comune la origine", care prin evoluţie rămîn, cum zice Dumézil, cu „un minimum de civilizaţie comună — spirituală cît şi materială".

Cartea aceasta nu reprezintă decît o aripă a morii de vînt — superbă metaforă, cu perfectă acoperire empirică ! — în care Octavian Buhociu şi-a întruchipat concepţia sa asupra folclorului românesc, cealaltă aripă fiind **Le Folklore roumain de printemps** (Paris, 1958). Va marca ea — laolaltă cu **Coloana cerului** (R. Vulcănescu), cu **Forme străvechi de cultură poporană românească** (Tr. Herseni) şi cu aşteptata **De la Zalmoxis la Gengis-Han** (Mircea Eliade) — o redeşteptare a mitologismului în cultura românească ? Greu de prevăzut, mai uşor de prevenit că, în afară de intuiţie şi îndrăzneală, această manieră cere şi lecturi extrem de întinse. Scepticii de pe margine — care se vor ivi, fără îndoială — să ţină seama, întîi, că cercetarea mitologiei indo-europene nu mai e în acelaşi stadiu ca pe vremea lui Th. D. Speranţia sau N. Densuşianu ; iar apoi, că pînă şi problemele insolubile din istoria spiritului uman (cvadratura cercului, paradoxele logice, sau, în antropologie, problema lui Galton) au folosit la ceva : ele nu numai că n-au tocit mintea omenească, dar chiar au ascuţit-o.

florin costinescu

Final de sonete

* * *

Ce tu adaogi gata sînt să scad,
prisos de rău nicicînd să te-ncovoaie,
în schimb, prisos de zîmbet în răsad,
arşiţă nu, nici grindină, doar ploaie,

Neîncepută ploaie dintr-un cer născut
cînd noi nu ne-am iubit, Maria, ne-am durut...

* * *

Noi preamărim, Maria, prea des un anotimp
chiar anii, numărîndu-i, îi invocăm lumina
şi zămislim astfel un zeu pentru Olimp
tîrziu, cînd poarta-i veche a năpădit-o tina.

De am putea vreodată să-i cerem îndurare :
ne calcă primăvara cu-aceeaşi nepăsare...

* * *

Cînd speri şi bronzul speră ecoul să-şi audă
de unde nu se-ntoarse sorbit de vreun hău
de la uscatul arbor pîn-la mlădiţa crudă
cred în lumina pură a cugetului tău

Speranţele, Maria, vrei sau nu vrei le-mparţi
chiar dacă este luni, ori joi, ori este marţi...

* * *

Stă-n cumpănire steaua pe care nici n-o vezi
cu picătura ploii ce ţi-a căzut pe umeri,
altfel n-ar fi în lume nici rîuri, nici livezi
ce ţie hărăzite ţi-au fost ca să le numeri...

Vreau viaţa ta, Maria, să fie-o numărare
de alb cînd e-ntuneric, de verde cînd e soare...

* * *

Ca mierea este roua, mai dulce decît ea,
cu cît în limpezimea ce-o năruie dispare,
înlănţuită-n rouă privirea mea te vrea
purtînd — legaţi de gleznă — butuci de însetare,

Ostatecă, Maria, vei înţelege, poate
că n-ai avut vreodată mai multă libertate...

* * *

În urma ta vegheată de-un plop tremurător
cu-nfrigurare cauţi nisipul întrebîndu-l
cu cît i-ai fi datoare, cu cît i-aş fi dator
de rădăcini i-or creşte să nu-l mai mute vîntul...

Degeaba-i ceri, Maria, ca locului să stea
firescul se întîmplă oricît l-ai implora...

* * *

Doi miri sînt plopii tineri — lumină şi uimire,
de cînd există, iată, acuma i-am văzut,
o tandră tulburare, o fragedă sclipire
citeşte-mi în privirea întoarsă spre trecut...

Oglinda fără margini a unui ochi deschis
adesea ni-i aduce, Maria, şi în vis...

Gheorghe Şaru : „Interior ţărănesc"

«EXISTĂ ŞANSE»

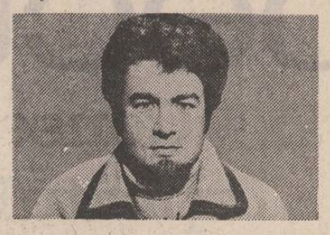

mircea săndulescu

Cînd se trezea dimineaţa, Chertaş zîmbea. Niciodată nu se sculase cu ceasul, niciodată nu avusese „oră fixă". Îi plăcea să se trezească de la sine ca un fel de aterizare lină... să stea cîteva zeci de minute şi să treacă în revistă treburile de peste zi. Dacă avea vreo meditaţie se gîndea cam pe la cît să plece, survola mental atmosfera din timpul lecţiei, apoi trecea mai departe, îşi planifica atitudinile, încerca să intuiască cam ce vreme va fi, cu cine se va vedea, apoi venea seara, cînd mai mult ca sigur avea să stea în faţa televizorului, scurt timp şi apoi eterna lui plimbare în afara satului pînă departe, acolo de unde satul nu mai era decît o puzderie de licurici, apoi întoarcerea acasă, aceeaşi poziţie în care se află acum şi acest circuit, această **avantrăire** îl făcea să se simtă stăpîn pe sine, agrea foarte puţin imprevizibilul, îi plăceau certitudinile. Pînă aici toate bune, nu urma decît să se scoale din pat şi să developeze clişeul evenimentelor străbătute mental cu cîteva clipe în urmă şi cum peste evenimente plutea o stare generală de pace (evita conflictele), Chertaş zis Bubă ar fi trebuit să se simtă mulţumit. Dar deodată se întîmplă ceva, văzu oamenii înaintea ochilor, văzu vitele, văzu ogrăzile, casele pline cu carpete, nelipsite răpiri din serai, nelipsiţii cerbi adulmecînd regal văzduhul, văzu aerul cu transparenţa lui inefabilă, văzu cerul, Rezervaţia... şi cam atît. Între toate acestea el — o fărîmă, care se îmbina cu celelalte părţi ale uriaşului organism al vieţii şi care pentru cîteva clipe îl făcură să zîmbească mulţumit şi totul... ce se întîmplă ? Lumea aceasta pare bine orînduită, lucrurile sînt familiare... Totuşi ce lipseşte ? şi el închide ochii şi simte în răstimpuri frisoane pe şira spinării spre ceafă, înţepîndu-l, lipseşte ceva, lipseşte ceva precum cheagul din lapte, maiaua din cozonaci, desenul secret din desenul osos, din desenul trupesc **lipseşte ceva,** mugeşte el interior şi nici Minodora, nici un portofel plin cu bani, nici o diplomă, nici vite nimic nu poate să-i umple întrebarea cu carne, carnea unui răspuns care să-l facă pe Ceea-ce-lipseşte să surîdă. Lipseşte ceva urlă el, dar buzele nu trădează nici o mişcare tîrziu spre sfîrşitul zilei ca un ecou întîrziat, ca un posibil răspuns. Melinte alviţarul înconjurat de copii cu maxilarele încleştate urlă:

— Să ne întoarcem şi zbierătul său e dezarticulat şi probabil crede atît de mult în această idee încît vocea sare cîteva trepte în jos ca un şcolar ce ţine de mînă o colegă şi se ascund de grupul ce vizitează vechi ruine domneşti pentru a sta îmbrăţişaţi în deplină tăcere în hrubele voievodului — ea se înfioară, rochia pare o pală de vînt coagulat aşa dintr-o dată şi ei n-au voie să vorbească, stau ascunşi în firidă icnind precis exploatîndu-şi frica aici pe locul unde erau sugrumaţi indezirabilii şi trupurile lor se zvîrcolesc de cîteva zeci de ori în timp ce sus în sala de ospeţe aud paşii cadenţaţi ai copiilor cuminţi pentru care ei doi, înviorînd istoria ezoterică a subpămîntului ridică pe tăcute o mică statuie frumoasei noastre subumanităţi... Da, urlă bătrînul Melinte alviţarul în jurul căruia în dimineţile de duminică stau ciorchine puştii satului, amuzîndu-se copios cu halviţa care le transformă gura în fanioane de balenă şi ei repetă acest mic simulacru oceanic simţind rezistenţa pastei viscoase teribil de elastice în aceeaşi manieră în care doi tineri căsătoriţi constată cu stupefacţie într-o clipă de zi sau de seară că viaţa în doi e mai viscoasă decît au crezut, „maxilarele" libertăţii mişcîndu-se vai, atît de greu... Urlă bătrînul Melinte şi adulţii răspîndiţi prin ogrăzi stau şi ascultă cu luare aminte nu numai neieşind în uliţă dar nici măcar neascultîndu-l pînă la capăt, gîndul de a da curs ideii de plecare nici măcar nu mişcă în mintea lor deşi tot timpul sînt că sînt într-un scurt provizorat, aici, în cîmpia dunăreană, în balta secată de Norşa... E beat Melinte ? Mai mult ca sigur că nu, dar oamenii aşa îşi zic liniştindu-se în felul acesta, drogîndu-se cu vechea zicală „omul la beţie nu ştie ce zice", şi s-ar putea ca însuşi Melinte să lase impresia că-i beat ca să-şi „strecoare" în vorbele desuchiate ale tipicului beţiv, vechea lui obsesie de reîntoarcere la vatra părintească părăsită pentru şantierul ăsta care nu se mai termină niciodată.

Cu faţa scobită în vîntul care şuieră teribil din cauza vitezei (şi nu pentru că ar fi fost un vînt real), Ana aşteaptă Bucureştiul cu sete ca să uite, să se ia cu treburile, cu munca de fiecare zi, cu dragostea de fiecare noapte (evident !, evident !), să nu-şi mai amintească decît ca de un vechi coşmar de Victor şi de satul acela... De fapt cel mai intens o tulbură, o trage parcă înapoi (o albină care simte că în locul înţepat şi-a lăsat veninul şi viaţa) ideea că există acolo în pînzele mucegăite din pivniţă, acolo unde-l lăsase ultima dată pe Victor lucrînd şi, totodată, există şi în fiinţa cretinului de Petru-cel-Mic pe care l-a văzut pe geam după ce brusc a stins lumina, acel Petru cu ochii fosforescenţi şi incapabili parcă să susţină tot ceea ce vedeau, acel Petru cu bale pe bărbia spînă, pe vestuţa din antiieg făcută de poştăriţă.

Ce reacţie normală a avut văzînd lumina stinsă ! Atît de asemănător cu un cercetaş pe care nu întunericul ci lumina bruscă a unui proiector îl înspăimîntă, el s-a cuibărît în primul tufiş aşa cum probabil şi Lică după ce-l îndemna să dea foc mormanului de vreascuri se pitea ca să lase impresia cui s-o nimeri pe acolo că el nu are nici un amestec. S-a ascuns în tufiş intuind că poate fi văzut deci fiind constient de infracţiunea molatecă a ceea ce face şi ah, femeia ! Ana, realizînd asta, l-a simţit mai bărbat, mai posesiv decît dacă ar fi rămas năuc — candid cu ochii holbaţi la geamurile negre... complicitatea secretă între cel care provoacă infracţiunea şi cel care o face iată, i-a legat, a făcut-o şi pe ea să deschidă mai mult ochii asupra lui decît dacă ar fi pironit spre ea (de dincolo de perdele) ochii rotunzi, avizi dar lipsiţi de sentimentul ilegalităţii şi clandestinităţii ca ochii lipsiţi de expresie ai unei statui antice... poate de aceea acum, adunînd în porii obrajilor funinginea infinitezimală a fumului de la locomotivă, ea se gîndeşte mai mult decît ar fi vrut la bărbatul cretin, calul de bătaie al tuturor picilor din sat, clownul involuntar...

Cineva de la un vagon din faţă aruncă un pumn de coji de seminţe care se opresc icnind neauzit în părul ei. Scîlpesc acolo lăsîndu-ţi iluzia unei turte de floarea soarelui care se clatină vag în noapte sub o lună complice. Vîntul le spulberă pe multe dar nu pe toate. Cele care mai păstrează urme de salivă stau aninate cu încăpăţînare ca nişte naufragiaţi.

Fiindu-i milă de cariera lui Victor, Ana, fără ca el s-o roage, reuşi să obţină cu ajutorul unui certificat medical (dat de un prieten psihiatru) aminarea medicală a anului universitar. Cu aceeaşi intensitate spumoasă cu care formase grupuri şi devenise nelipsit de la şuete şi excursii prin B.T.T., foştii amici îl uitară — ceea ce dacă l-ar fi preocupat să ştie acest lucru şi ar fi aflat i-ar fi smuls probabil un gînd fugar şi pudrat cu un pic de dispreţ trist : **„Cît de uşor sîntem înlocuibili".** Dar nu avea timp de astfel de investigaţii, dacă ar fi avut insemna, că nu e cu totul la Scoicani şi el era: devenise tot atît de conştiincios şi pedant precum acei arhivari rataţi care ajung să fie indispensabili unei instituţii, precum acele secretare urîte şi domnişoare bătrîne care îşi divinizează şefii şi care, dacă ai experienţa relaţiilor cu oamenii, ajungi să spui că sînt cele mai indicate colaboratoare — cerberi pentru nepoftiţi şi brusc afectuoase cu cei care îţi pot aduce un oarecare serviciu.

Da, Victor se scufundase cu totul în administrarea şi ordonarea temeinică a întregului **fond Ana,** cum îi zicea el deşi ea, obiectul evanescent al acestei colecţii făcea uneori o glumă amară zicînd că în fond ea nu e acolo mai mult decît este un bărbat care-şi creşte copilul făcut cu altul crezînd că este al său. Această desfoliere a ei 1) în viziunea pictorului şi 2) în ceea ce va fi văzut Victor din şi prin această portiţă, o agasa aşa cum ne agasează ideea unui scriitor de a se inspira din viaţa noastră şi cred că nu există mijloc mai sigur de a-l face pe cineva să se închidă în sine ca această ameninţare strengară (şi tragică) „vreau să te fac personaj". Evident era şi orgoliu satisfăcut — şi Ana zîmbea în faza aceasta. Dar ea nu era mai proprietară în luna aceea picturală decît este în timpul unei nopţi de dragoste, momentul cînd — făcînd baie cu uşa închisă — îţi zăreşti iubitul chinuindu-se să te vadă prin gaura cheii. Nu, hotărît lucru, o intriga rămînerea lui Victor în Scoicani unde chiar ea îl adusese. Încă şi mai mult o înfuria scopul acestei opriri: de a se adînci în organizarea şi inventarierea minuţioasă a fondului ei, fond pe care ea cu bruma de bun simţ pe care îl are, orice om normal îl ştia nu acolo, în tablouri, ci în ea, cu ea, pe drumurile ei dintre Scoicani şi Bucureşti, în garsoniera din Pajura, în pat cu bărbatul cu care făcea dragoste — nu oricum şi dezmăţat, dar acceptîndu-l totuşi ca orice femeie din cînd în cînd. Furia aceasta a ei ar fi fost pentru un alt Victor mai atent la ea un prilej în plus de atracţie, ştiut fiind că nervozitatea unei femei e relativ excitantă dacă nu alunecă prea mult înspre mahala şi trivial, dar pe el, ea începuse să-l incomodeze ! (Tatăl lui Victor, dirijorul fanfarei militare ar fi putut avea astfel cea mai sigură dovadă că Victor e cu adevărat băiatul lui — nu se purta el într-un fel similar lui cu Ileana Arcoş ?).

☆

Pictorul ăsta e un mediocru, gîndi într-o după-miază Victor pe cînd îşi aprindea o ţigară, extenuat de orele petrecute între tablourile din pivniţă (lîngă cea în care Bondrea făcea stupi pentru nevastă-sa). Îl cuprinse o toropeală, o lehămeseală, apoi brusc un bufeu de ură. Sentimentul că şi-a pierdut timpul. Că e frustrat, păcălit. Ca şi cum nu pe Ana pictorului ar fi căutat-o, ci tehnica lui, arta lui. El o căutase numai pe Ana şi pictorul se descoperise de fiecare dată ca un bufon din preajma tronului care fie că e vorba de o partidă de vînătoare, de alegerea meniului, de pornirea războiului sau de încheierea păcii, se iţeşte de sub mantia regală şi se strîmbă la fel. Acceptăm să fim loviţi dar de laba leului, nu de copita măgarului. Să fi fost pictorul un tip genial apreciat ca atare, da, atunci ar fi fost altceva ! Victor făcu un efort deosebit să nu dea foc întregii colecţii care zăcea în jurul lui ca măştile restituite garderobierului după carnaval. Plecă în căutarea lui Chertaş să scape de gîndurile astea, de strîmbăturile astea.

— Îţi închipui că şi pe mine mă revoltă răutatea şi indiferenţa. Te-ai convins că ceea ce ţi-am spus la început despre oamenii de aici e adevărat. Speram să ţi se facă scîrbă de ei mai repede.

— Cred că aşa-s oamenii pretutindeni. Uneori am impresia că ţi-a căşunat pe cei de aici.

— Asta ce este ? O sugestie să-i privesc mai tolerant ? E o deosebire uriaşă între ăştia de aici şi cei pe care i-ai întîlnit, aiurea.

— De ce ? Nu urmăresc şi ei tot ce urmăresc ceilalţi. Bani, confort.

— Ba da. Dar ăştia de aici n-aveau dreptul, n-aveau voie să fie aşa lacomi, egoişti, scîrbos de indiferenţi unul faţă de soarta altuia pentru că oamenii ăştia au început o lume nouă ! Pentru tine nu e mare lucru dar pentru mine care am văzut aicea smîrcuri şi pelicani şi am văzut după aia pămînt şi cum se fac primele case, cum au pietruit primele drumuri, cum s-au făcut primele cruci a fost cea mai mare deziluzie. Aici nu e hotel, prietene, spuse el răstit creîndu-i din nou lui Victor starea aceea de teamă că ţiganul s-ar putea întoarce spre el şi să-l lovească mortal cu un singur pumn încărcat de toată energia declanşată de dezamăgirile lui timpurii. Aici nu e hotel, repetă el de data asta în şoaptă. Aici s-a început, aici a fost pămîntul pentru prima dată şi casele astea pentru întîia oară s-au ridicat. Ei n-au găsit nimic, ei au început totul, înţeleg ca seria să se degradeze după aia, aşa cum un tren de vagoane nou, nouţe devine în cîţiva ani obişnuitul tren în care ne facem de bine de rău naveta... o căsătorie şi ea îşi pierde cu timpul aerul magic de la început. Se banalizează ceva, se desacralizează, dacă îmi dai voie să umblu la cuvinte mari, cum mă ia peste picior neisprăvitul ăsta de Giurea, directorul. Începutul, capul de serie nu trebuie să fie asa. Mi s-a părut că văd pe feţele lor o lumină aparte, mirare, emoţie ca atunci cînd vezi dintr-o dată printre trecători o femeie vrăjită în care totul, părul, privirea, suprapunerea buzelor, mersul, mai presus de orice mersul, toate te lasă interzis, trist, iată simţi că treci pe lîngă o mare iubire, o iubire nebună şi totală ! Da, aşa păreau şi ei apoi totul s-a degradat n-au început nimic cu sfinţenie, cărau după ei mizeriile cotidiene, sufletul cu pielita de toval. Începutul, spuse rar Chertaş, arată cum e sfîrşitul.

— Ei, nu fi aşa de tragic. Mai dă-le o şansă!

— O şansă ? tresări ţiganul şi trupul lui uriaş călca elastic şi totuşi sobru, nesăltăreţ pe lîngă Victor care abia se putea ţine după pasul lui de profet grăbit, desi profeţii se pare că nu-s deloc grăbiţi. O şansă ! Da, ce-ar fi să le dau o şansă ? !

Victor rise încetişor, amuzat de rolul în care se autosituia celălalt cu de la sine putere. Ba nu, îşi aminti el „cu puterea pe care mi-o dă conştiinţa neamului meu itinerant". Da, o şansă continuă ţiganul, ce gură inspirată ai. Se zice că în perioadele de calamitate oameni-s mai uniţi, regula ar fi : nenorocească o colectivitate ca să vezi dacă se poate suda. Îi mai crezi capabili să devină altceva decît ceea ce sînt ?

— Nu ai de unde şti cum sînt cu adevărat. Ceea ce sînt acum e o variantă. Uite, să-ţi povestesc ceva. Am făcut anul trecut practică pe un şantier şi acolo un maistru, din vorbă în vorbă, mi-a spus că e necăjit că oamenii din echipa lui fac treabă de mîntuială. Pe vreo cîţiva i-a schimbat dar au venit alţii la fel. În fine, pe scurt, îl înfuria faptul că cu exact aceiaşi oameni lucrase în altă parte şi acolo băieţii făcuseră pur şi simplu minuni. Cred că m-ai înţeles.

— Te-am înţeles. Vrei să spui că „baia" culturală, sociologică mă rog, toate astea formează omul, îi dau o culoare ! Dar ce, ăia erau jokeri, erau copii, actori să joace roluri diverse ? De ce nu munceau serios pe şantier sau cumva băieţii se aclimatizau după cum era terenul ? Să-ţi spun eu una. Am cunoscut o femeie aici în sat, să

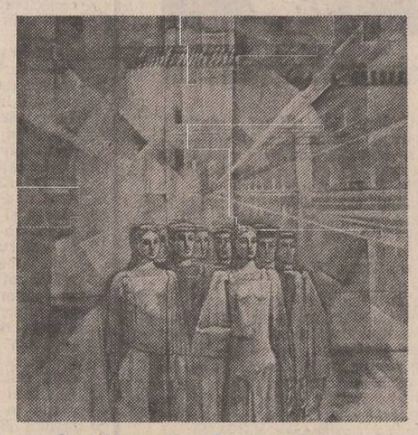

Geta Mermeze : „Constructori"

viorel sâmpetrean

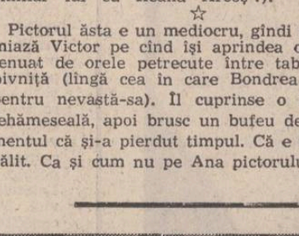

Vară de amiază

Pogoară Ornice, secundele de piatră
Securile ard roşii în puterea zilei,
Şi îndeamnă însingurarea aurie
Spre lacurile pururi născătoare
Căci tot ce plînge-n lume, răsună-n mine viu.

Îndeamnă pădureţii, razele coapte
Spre crestele domoale în creştetul de ghindă,
Adună sevele din Sud, spre Miazănoapte
Pojarul umbrei, cutezanţa, tîlcul
Căci tot ce plînge-n lume, răsună-n lume viu.

Solară transhumanţă, întemeierea
Rosturilor prefăcute-n gînd.
Vieţuitoarea-veste înalţă lungi răvaşe
Către cuvinte, uneltele de rînd.
Tot ce plînge-n lume, rămîne-n lume viu.

Melancolie

Copilărie, bun pustiu
Ruginind ca tabla de pe casă !

Vînt neîncoronat, sufletul
Înalţă între ziduri cuiburi de noapte.
Cineva,
poate Fluturele-Galben
în capătul verii,
Bate a somn în gol de mătasă.

Arcul

— De ce te plîngi, de ce plîngi ?
Te vatămă răul văz, şoimii nătîngi ?
Ori, ai rupt din ghirlanda de mure ?
Nu-i nimeni niciodată prea ager să-ndure.

Viezure verde, viezure verde
Unde nu-i iarbă nu-i sînge de coasă.
Arcul mult prea întins, el te va pierde,
În sînea ei săgeata îţi va fi mireasă.

8 SEPTEMBRIE 1979
L4

teatru t

Dramaturgia originală

Desenînd un proiect vast, implicînd riscurile oricărei vorbiri despre problemele ultime ale umanităţii, noua piesă a lui Horia Lovinescu exploatează o fabulă de maximă generalitate. Fiind analogă prin substanţă acelei „clamări în pustiu", omenescul va îmbrăca un aspect mai rarefiat ca prin fisurile astfel acreditate să putem urmări drama de idei ce tinde să se substituie propriului suport material şi să semnifice ca atare. În teatru modalitatea nu e nouă, dar efectele sale sînt distincte de la un autor la altul, chiar dacă problematica pare să rămînă aceeaşi. În cazul de faţă evenimentele au, în pofida intenţiilor demitizante sau poate tocmai datorită lor, o desfăşurare monotonă, ceea ce imprimă tramei un caracter oarecum convenţional. Logica întîmplărilor devine, la un moment dat, previzibilă. Surpriza rămîne atunci în planul investigaţiilor psihologice sau al dezbaterii de idei. În acesta din urmă aportul lui Horia Lovinescu este hotărîtor polemic, cu toate inflexiunile livreşti care vin să potenţeze discursul. De la Biblie la Dostoievski spectatorul va recunoaşte cu uşurinţă teme majore din tezaurul literaturii într-un joc care, cum spuneam, nu este cîtuşi de puţin capricios. De aici şi aspectul uneori apăsat instructiv, personajele intrînd în raporturi dialogale ce depăşesc limitele impuse de circumstanţa dramatică. Căci, pentru a epuiza tot ce are de spus, dramaturgul pare să neglijeze cu bună ştiinţă rigoarea unei construcţii de tip clasic, durata piesei putîndu-se prelungi încă o dată pe atît.

Drama mai degrabă a cunoaşterii decît a existenţei, „Jocul vieţii şi al morţii în deşertul de cenuşă" a fost montată de Dan Micu la Teatrul Nottara în decorul ornamental şi supraetajat al lui Mihai Mădescu. Constient de dificultăţile înscenării, regizorul va dori să accentueze latura existenţială a textului. Nu însă cu suficientă convingere. Aşa se face că personajul Abel (Alexandru Repan) rămîne un subiect ilustrativ pentru o teză de demonstrat iar Ken (Ştefan Sileanu) tipul care va trebui să îndreptăţească asocierea dintre frust şi vital. Feţe incremenite ale aceluiaşi obraz neafectat de mister ori de scurgerea timpului. Legat de condiţia umană dar şi de clovneriile autorităţii, Tatăl, în interpretarea lui George Constantin, poartă inconfundabil marca actorului. Personajul însuşi posedînd date de interes actoricesc, determinat de un histrionism spiritual a cărui menire este să facă tabula rasa din realitate în numele propriei dezagregări fizice şi morale. Trecînd repede şi adesea neasteptat prin registre diverse, actorul cucereşte prin virtuozitatea-i binecunoscută. În fine, Dana Dogaru în rolul Ana, prototipul femeii al cărei sacrificiu se confundă cu viaţa îndurată, anonimă şi irepresibilă, sugerînd pasiva alternativă a înnoirii joacă inteligent, fără elemente de prisos, monologul ei indefinit.

Valentin Dumitrescu

film f

Mihail n-are nici o vină...

Toată lumea, „cu mic şi mare", merge să vadă filmul lui Sergiu Nicolaescu, **Mihail, cîine de circ,** (coproducţie româno-vest germană). Toate generaţiile care l-au citit pe Jack London, cele care tocmai îl citesc şi cele care în curînd îl vor citi, se grăbesc să întîlnească pe ecran, faimosul căţel. Deci mare atracţie, mare ! Aventurile nu lipsesc din acest film, sînt chiar numeroase şi „ca la carte". Atmosfera este adesea convingătoare, plăcută, cu un uşor iz voit de desuetudine (cum ne-am obişnuit să ne imaginăm epoca), mai ales datorită decorurilor, costumelor, culorii. Fluffy, interpretul lui Mihail, un fox-terrier irlandez, este excepţional în rol, deşi speculat cu zgîrcenie, neatingînd performanţa de simpatie pe care o înregistrează căţelul Benjo, dintr-un film american ce a rulat pe ecranele noastre. Stewardul Dag duce în spinare pelicula consumată pentru realizarea acestui film, prin interpretarea lui Karl Vogler,. Acesta salvează personajul, izbutind să-i dea farmec, naturaleţe, duioşie, culoare, personalitate, reuşind să fie „somebody" în contextul interpretativ al fimului. Neglijenţele filmului sînt numeroase, senzaţia de **făcut în grabă,** cît şi cea de **semipreparat,** coboară, însă, nivelul acestui film. Pare încercarea unui diletant care dispune de recuzită puţină şi ieftină. Echipa de actori „tari" pare complet paralizată. Numai Mircea Albulescu, pentru cîteva secunde, doar cîteva secunde, scoate tonalitatea din fals şi declamatoriu, respirînd un pic de degajare. Toate personajele aduc a marionete înţepenite, mişcate fără dibăcie, cu voci de împrumut, declamatorii şi stîngace, ca la serbările şcolare naive care n-au beneficiat de suficiente repetiţii, nici de o inspirată retribuire a rolurilor. Excelează în aceste greşeli. pînă la supărător, Ileana Popovici, această „mare promisiune" pe care ne-a făcut-o **Reconstituirea** şi care, în alte cîteva filme, s-a achitat, fie chiar modest dar curat, de obligaţia rolului acordat. Mîna şi controlul regizorului sînt foarte vagi în acest film. Public va fi din belşug, titlul filmului şi numele regizorului sînt două cărţi de vizită nu numai onorabile ci şi faimoase. Sperăm, ca datorită intenţiei, bunei intenţii, copii şi iubitorii de cîini, să-i ierte lui Sergiu Nicolaescu eşecul şi gratuitatea acestui film.

Corina Cristea

televiziune tv

Emisiuni literare

O evocare excelentă, dar şi un reportaj de ţinută a fost „Valea frumoasei". Realizatorii (în acest film scenariul poetei Liliana Ursu se armonizează perfect cu imaginile unui operator de excepţie — Boris Ciobanu — „neexploatat", din păcate, cît ar trebui) au intuit prezenţa în această vale cu nume predestinat a spiritului celui care a luminat-o cu cuvintele sale în leneşă şi dulce alunecare — Mihail Sadoveanu. Norocul a făcut ca din amintirea vînătorilor de altădată să apară, uimindu-ne prin vitalitate şi dezinvoltură, unul dintre cei care l-au însoţit pe scriitor în pîndele de la Dealul strîmb, Radu Cernuta. Evocarea marelui povestitor, care, deşi autor a zeci şi sute de pagini de recunoscută frumuseţe, continuă să scrie în fiecare zi, a impresionat, completînd fericit portretul acestui truditor al cuvîntului, modest şi singuratic, adevărat maestru pentru cei care l-au cunoscut şi l-au urmat.

Într-o altă emisiune a fost evocată personalitatea criticului şi animatorului celei mai prestigioase reviste literare interbelice, „Viaţa românească", Garabet Ibrăileanu (redactor Mihaela Macovei). Filmul documentar al lui Ion Budescu, bine articulat, cu un comentariu adecvat, citatele bine alese şi înlănţuite, cît şi prezenţa în emisiune a lui Al. Piru, Eugen Simion şi Constantin Ciopraga au asigurat, în general, prezentarea corectă şi obiectivă a marelui critic. Poate însă că invitarea în emisiune şi a altor critici, recunoscuţi ca exegeţi prin studiile şi comentariile dedicate lui Ibrăileanu, ar fi fost mai mult decît binevenită. În legătură tocmai cu aceasta, observăm cu părere de rău că atît în asemenea emisiuni, cît şi în celelalte realizate de redacţia cultural-artistică numărul invitaţilor este prea restrîns, invitaţiile se repetă limitînd astfel diversitatea opiniilor, iar criteriile selective surprind. Caracterul reprezentativ al acestor emisiuni — fie din neglijenţă, fie din incompetenţă — nu mai e atins. Datorită acestor criterii, mai mult subiective, decît obiective, unii par favorizaţi, apărînd frecvent pe micul ecran. În timp ce alţii apar prea puţin sau deloc. Înţelegem, desigur, că nu toţi pot avea „talentele" cerute de prezenţa stînjenitoare a camerei de luat vederi, că unii se pot bîlbîi sau chiar amuţi în faţa microfonului. Pentru aceştia însă, mai ales dacă reprezintă valori certe, există şi alte modalităţi de prezentare în afara aceleia de a-i plasa la o masă, cu spatele la o bibliotecă şi a-i pisa cu întrebări retorice, care nu au de multe ori nici o legătură cu preocupările şi operele lor. Mai trebuie să subliniem şi absenţa tinerilor creatori, care, cum am văzut într-o emisiune, a redacţiei de tineret însă, ştiu să vorbească şi pot chiar polemiza cu propriile slăbiciuni, dar şi cu realizatorul (Sânziana Pop) depărtîndu-ne de „festivismul" care bîntuie încă din titluri „mesele rotunde", „masa de lucru" ş.a. Stabilirea unor criterii obiective, în afara oricăror interese de grup, în alcătuirea listelor de invitaţi în sumarele emisiunilor cultural-artistice se impune ca absolut necesară pentru eliminarea suspiciunilor, neconcordanţei între cel invitat şi opera propriu zisă, pentru racordarea conţinutului lor la viaţa literară şi artistică a ţării atît de bogată, oricum mult mai diversă decît apare ea în prezent pe micul ecran.

Iulian Neacşu

nu mă întrebi că nu-ți spui cine e, de altfel nici nu mai e în Scoicani și femeia asta îl plăcea pe Miron. Fusese prietenă cu nevastă-sa și știa cum iubește scrintitul ăsta care, în paranteză fie spus, el și cu Petru cel Mic sînt singurii din sat la care ține. Și într-o zi, tot vorbind cu femeia aia am avut o revelație: ea nu era propriu-zis de Miron îndrăgostită cît de felul lui fanatic de a adera la un crez. O credeam cam proastă și dintr-o dată am văzut-o cu alți ochi. Femeile au instinctul ăsta sigur, precis și știu imediat, poate chiar din prima clipă, cum va fi un bărbat cu ele. Un afemeiat sau un bărbat liber n-ar fi convins-o mai mult oricît talent ar fi avut ăla c-o va iubi intens și pe durată lungă. Un mic secret: vrei să cucerești o femeie ei bine vorbește foarte frumos **de o altă femeie** și ține-o așa, să vezi ce se întîmplă. Noima ar fi, repet, că ele știu că dacă așa ai fost cu aia, așa vei fi și cu ea. E speranța ei. Logic, nu? Dacă spui că ai părăsit 20 de femei, mai mult ca sigur c-o să-i ie teamă c-o să fie a douăzeci și una. Profesoara asta nu era deloc deranjată că Miron încă se gîndește la fosta soție. Din contră, era șansa ei.

Citva timp cei doi bărbați merseră în tăcere. Era seară tîrziu și norii spre capătul zării închipuiau formele fantasmagorice, ample, luxoase ca hlamidele împărătești. Nu era nici un pic de vînt și nemișcarea și tăcerea și rontăiala abia auzită a pașilor pe drum îl înfiorară pe Victor. Avu brusc senzația că e transplantat pe un segment de timp de la începutul lumii și că însoțitorul lui îl inițiază în tainele primordiale pe el, Victor, oaspetele.

— Așa că mai degrabă că omul nu se schimbă decît că se schimbă. În orice caz nu se schimbă decît dacă e pus într-o situație excepțională. Pentru mine situațiile astea excepționale au devenit o obsesie. Fără ele zacem într-un fel de picoteală. Uite, nu mai departe Harap Alb... mîrțoaga aia jigărită din grajd ar fi devenit armăsarul superb dacă nu i s-ar fi adus o tavă cu jăratec? Sau feciorul cel mic al împăratului ar fi ajuns el erou dacă nu era ideea lui taică-su de a verifica pe fiecare din feciori? Ceea ce mă întreb e dacă situațiile excepționale au o lege de apariție, dacă trebuie să apară cu necesitate sau e doar hazard și în cazul cînd cineva vrea să le provoace în mod artificial, cum este asta posibil? Să nu confunzi, ce spun eu n-are nimic de-a face cu apariția personalităților în istorie ci cu situațiile de excepție care au inițial, fii atent, fii atent, strigă el cuprins de o bruscă exaltare, care au inițial o alură extrem de banală!

— Mă uit la tine, te ascult și-mi zic: cum naiba poți să-ți irosești viața aicea? Un om cu dotarea ta ar putea ajunge departe. Ai putea face o facultate, ai putea să te stabilești în București...

— Aș putea să mă însor că acolo sînt o mulțime de femei singure! Aș putea să am copii, îl maimuțări el pe Victor, apoi izbucni: cum să plec mă, tu însuți ai plecat de acolo și mă trimiți pe mine? Cum să plec de aici unde e o situație exce... se opri brusc furios că l-a luat gura pe dinainte, apoi continuă, să plec de aici? ar fi cel mai stupid lucru din viața mea, aici e tava mea cu **jăratec prietene** ha! și dacă privești lucrurile din partea ailaltă nu numai satul mi-a pus în față o tavă cu jăratec dar și eu le-am pus-o lor. Dacă ai ști ce zace în ei! Victor tăcu stînjenit. Într-adevăr, simțea că spusese o mare prostie. Bucureștiul cu viața lui mondenă de care n-avusese tăria să scape (mai făcuse cîteva încercări) era acum mai departe ca oricînd, în schimb foarte aproape de Ana care plecase după o ședere de două zile — la ora prînzului... Se simți dintr-o dată atît de bine aici, locurile, preocupările din pivniță, acest Chertaș, totul i se părea foarte familial, trainic, valoros, cu atît mai mult trebuie să-l înțelegem el fusese mereu obsedat într-un fel sau altul:

1. Dacă e adevărat ceea ce face.
2. Dacă are valoare.
3. Dacă e pe cel mai bun drum din drumurile posibile.

Da. Îl cuprinse o pace adîncă așa cum apa pătrunde în sutele de încăperi ale unei uriașe nave scufundate. Înțelese aproape de la sine, fără nici o greutate, că lucrul cel mai important, mai necesar de pe lume este să înțelegi, să iubești un anume loc, o anume ființă și prin ele, prin aceste lifturi poți urca sus la iubirea pentru toți nu așa, ca o iubire blegoasă, generală ci aplecîndute asupra fiecăruia, făcîndu-l să se simtă mai puțin singur. Da, avea dreptate Chertaș, cum să plece din **locul acesta**? Tot ce face el e coerent, iată, prin Petru cel Mic el a pătruns adînc în ceilalți, poate mai are și alte experiențe și prin ele se simte mai solidar, mai puțin indiferent față de toți oamenii acestui sat pe care-i iubește. Da, da, tresări Victor, cît de mult trebuie să-i iubească.

...De acolo de sus, din Rezervație, (nu ajunseseră pînă la Casa de oaspeți) Scoicanii în vale păreau jocul de cuburi al unui copil fericit, unul din acei copii care construiește ca să dărîme, care plînge ca să rîdă, pentru care înțelepciunea e jocul, cum spunea Blaga. Poate se gîndea că dincolo de unul din acoperișurile de olană roșie, de culoarea ocrului se află Petru cel Mic cu ochii plini de Ana, o Ana vie în carne și oase, neglijată de Victor, **proprietarul ei**, cum credea el.

Victor tremurase de emoție. Niciodată, niciodată nu simțise o mai adîncă sete de dragoste față de oameni ca în seara aceea în Rezervația plină de animale lăsate să se înmulțească și să se sfîrtece după cum vor ele, acolo, sub nufărul uriaș de piatră albă al Casei de oaspeți.

Stăteau pe bușteni răsturnați de furtuni, de dumnezeu știe cînd. Cercurile albe erau indescifrabile pline de pămînt, cercurile pe care Petru cel Mic în drumurile lui le tot socotea ca apoi plictisindu-se să înceapă să caute frîfoiuri cu patru foi.

Apoi se gîndi că și el și Petru cel Mic sînt legați printr-un culoar secret de existența Anei și toți trei de pictorul absent Se gîndea la toate astea cu o înfiorare constantă la care-și aducea partea și frigul serii.

Departe, la geamul unui compartiment, părul Anei părea, în străfulgerările felinarelor, plin de stele, deși erau doar cojile de semințe lipite șăgalnic de saliva unui necunoscut.

adrian popescu

Cearcăn astral

Cearcăn astral, dintr-o altă viață,
Văzduhul întreg ne schimbă la față.

Rouă, un strop, atît ți-e tainul.
ce greu e Ușorul, cum doare Puținul.

Soare te-a ars, dintr-un alt anotimp,
în pădurea pierdută, în pădurea cu ghimpi.

Între frunze și mușchi, îmi ești catedrală,
un înger căzut în lacrimi se spală.

În roua ta-mi spăl păcatul și viața,
din rouă un strop îți jertfesc dimineața.

Cearcăn astral, cît de dulce la gust.
culeș într-o vară, îngeresc august.

Lampa magică

Lumea din jur mi-o întunecă;
cu o precisă voluptate înlăuntrul meu
concentrîndu-și fascicolul.

Nu văd în afară nici la doi pași,
numai în haloul misterios
pe care-l desface sufletul ei.

Așa aplecat peste fațetele unui diamant
avînd țărmuri și miresme, insule și priveliști
adîncit într-o solitudine plină de voci.

Nebuloase și sori — Miezuri alchimice caut
Caravele și pajiști — Graiuri uitate învăț
Grote și fildeș — Dublul astral

Cînd privirea mi se impăienjenește,
și penumbra mă-nvăluie,
la Saskia mă gîndesc, la șoldul său tînăr,
și la buchetul de flori.

O mie de sori

Dă-mi cîntul, măcar pe acesta, Binevoitoare,
murmurul șingelui meu în cristale de foc,
vara adolescenței mele încă puțin o amină,
vămile unei țări de unde nu există întoarcere,
pe nesimțite, le-am trecut, cu tine de mînă.

Pavel Bucur: „Muzica"

Șlefuiesc un diamant în tăcere și în
singurătate
peste puțin are să-mi înece lumina rațiunii
o lumină întunecată, o limpezime mai adîncă.
acolo broboane de neant se aud condensînd,
cîntecul, măcar pe acesta, mai lasă-mi-l încă.

Pulberea lui îmi pătrunde în piept, nemiloasă,
polen și otravă, cuvinte roșii, care-mi ard
buzele
ca fosforul, rostesc, mă scald în infernale
fluide;
strecurîndu-mi în sînge sîngele său negru
ca o mie de sori în orbitele mele se va
deschide.

Dogoarea lui e cumplită, o mie de forje vuind,
spre care trăim, orbire clarvăzătoare, mă duci?
suflare suprafirească, iubire infinită de spațiu,
dintr-un pierdut paradis, din ținuturi de jos,
de unde vii tu, involburare de flăcări, nesațiu?

Dă-mi cîntecul. Chiar dac-ar fi cel din urmă,
fulgere despică boltă de safir a văzduhului,
vara adolescenței mele încă puțin o mai lasă,
o dimineață întunecată sub semne de foc
se arată,
în alt tărîm plecat-am, ca să-mi aleg
mireasă.

Mierlă de apă

Două pete mari de culoarea pămîntului ars,
ochii Absenței pe hîrtia imaculată a planșetei,
de trei zile mă chinui să-i trasez liniile feței,
rotindu-mă bezmetic în umbra strălucirii mate.

După ce-ai învățat dialectul safirului, cum
să mai
poți vorbi o limbă aspră, uscată, de lut,
în cerul gurii strivesc mireasma unor granule
de cristal. Lava e cel mai răcoros așternut.

Fructe, pahare, tacîmuri, gesturi, cuvinte,
tot mai neînțelese-mi păreți.
în vreme ce lucruri care nu sînt roiesc
familiare și dragi, între strîmții pereți.

Această mierlă de apă fi-va treptat
sora mea?
vom prinde împreună sticlirea părelnică a
solzilor în oglinda rece a rîului de munte
același destin vom împărți?

Numai din irizări și fluide vom prinzi
și uneori din carnea dulce a păstrăvului?
iar cîntecul ne hrănește mai mult decît
fibrele lui vibrînd, decît stropii ruginii care-i

păstrează spinarea arcuită în soarele
muribund

Nu pentru ele îl iubim, sora mea
mierlă de apă, dar știm amîndoi
că vine din tainițe translucide.

horia bădescu

Un cal alb

Un cal alb la porțile dimineții;
ca o spumă coama lui
înflorind
mareea de ierburi,
aburi calzi,
foiul pieptului
puternic în ancora nărilor.
Un cal alb
cu botul înveninat
de verdele sînge amar.
Din cinci degete
sacra copită;
de gîtul lui agățat
catapulta mușchilor încordată
spre Capricorn.
Un cal alb
la porțile dimineții.

Palmă

Răsfirată-o stea;
strînsă-floare ciudată de carne;
Minioasă-o piatră;
n-o arunca mai mult
decît lungimea brațului!

Cerul de Sud

Cerul de sud deasupra ta.
Osia ursei în coșul pieptului.
Lungi zilele,
lungi nopțile,
lung țipătul austrului
peste urmele iernii!

Arheopterix

Pasărea deasupra lumii,
aripile ei umbrind soarele,
ciotul mîinilor noastre
izbind gratia cerului.
I-auzi în oase
sămînța pietrelor
încolțind!

Arheologie

Căutînd,
căutînd,
căutînd,
căutînd cuvîntul.
Într-o lume de vorbe
oasele lui
un colț de uraniu
iradiind tăcerea!

vasile tarța

Facerea lumii

dumnezeu
sărbătorea dezmierdările
înundînd cu fluturi
cerul străcurat
printre pliscuri

înmulțea
supraviețuirea gesturilor
țestoase
concentrînd ecourile
pierdute

vîslind zilele
ne-a înscris aurora
prin vîlceaua dimineții
dintîi
asemeni visului
transpirat de somn

În lătratul unei cățele se împiedicau sentimentele noastre

ce se pierdeau sub avalanșa plopilor
stîrniți pe maluri

cînd te doream
întunericul
hoinărea prin lună —

am aburit spînzurați de-o stea
sub pleoapele nopții
pînă ce ne trezeam în sclipirea
unei structuri colorate

o umbră triunghiulară îmi aruncai
peste forfota prădată
de rocile sînului
care-mi puneau în mișcare viitorul

eram obișnuiți să executăm
mătănii primitive
printre plopii scăldați
în conflictele noastre.

Am fost izgoniți de umbra arțarilor

iar trupul ni s-a făcut
frunze galbene
și-n ele au rumegat caprele sînului
sălbatece

boii jugului
au tras roua consecinței
pînă cînd au cunoscut
capcana
din ochii tăi
fără sfîrșit

puterea lor
mi-a împărățit toate regaturile
cînd dumnezeul tău
m-a asuprit

Încurajare

spune despre tăcere!
o să rămînă în ea un trap
spune despre tăcere
o să mănînce din ea un tigru —
îmi iau timiditatea în dinți
precum animalele sălbatece puii —
ne vom întîlni iar într-un anotimp tăios
și vom duce lipsă
de înnoirea sufletului
ne vom întîlni iar încurajați
de bolovanii din jur

Paște calul lui Gheorghiță

era spre miezul nopții cînd ne-am apucat fiecare să scoatem pe masă cé versuri, populare, mai frumoase știam. Discuțiile ajunseseră, odată cu miezul nopții, la acest subiect pe care nu-l mai aveam cum părăsi pentru altul. Vînturasem multe pînă atunci, fusese o zi lungă de vară, noi o începusem de pe la amiază, vorbisem despre cîte în lună și în stele, avusesem vreme să le terminăm pe toate și ne trezeam acum în lărgimea poeziei populare, timp și vin să fi avut, nu ca să istovim și subiectul acesta, ci numai spre a ne bucura de el pe îndelete. Noaptea aceea nu ne-a ajuns. Și nici altele cînd, tot așa, mai mulți scriitori, oameni de carte, în orice caz, ne apuca uimirea cea mai cinstită și mai proaspătă dinaintea poetului neștiut, umilîndu-se dinaintea lui indeosebi dintre noi cei poeți propriu-ziși.

Paște calul lui Gheorghiță, Priponit de-o garofiță — propusesem eu. Tablou suav și isteț, de un modernism total, dar avînd în plus căldura unui sentiment adînc disimulat cu nesfîrșită gingășie. Invenția nu e făcută de dragul mecanismului poetic, ireproșabil, ci ca singură soluție pentru gestul liric autentic: exprimarea, dar disimulată, ascunzîndu-l, a unui sentiment mistuitor. În poezia populară de dragoste metafora are rolul de a păstra cumințenia cuvintelor atunci cînd a spune pe nume gîndurilor nu se cade din nenumărate motive.

Deunăzi, discuțiile, în cu totul altă formație a echipei, au ajuns la același subiect. Cineva și-a adus aminte de un vers iar bine știut, din cîntecele Mariei Tănase: **Astă noapte n-a fost noapte, A fost jumătate moarte...** Cum Dumnezeu să poți spune mai bine despre ce a fost o noapte de iubire, pe care Dumnezeu a lăsat-o, dragostea, tocmai pentru a îndreptăți și răscumpăra moartea! Moartea se naște din iubire. Este prețul iubirii! Ne aflăm aici într-un punct foarte înalt de simțire și înțelegere fundamentală, în care din nou poezia populară se întîlnește cu poezia lui Mihai Eminescu, cu sensul cel mai adînc al „Luceafărului".

Mai sînt două subiecte a căror discuție duce invariabil, în momentul cel mai înalt, la Mihai Eminescu: limba românească și istoria neamului nostru. Dar cînd se ajunge astfel la Mihai Eminescu ne oprim. Și pe Eminescu poeții români îl tac. Cam la fel cum Neagoe Basarab către fiul său Teodosie tăcea despre Dumnezeu.

Ion Coja

doina ilie

Rugăminte pentru un pictor naiv

În stinga tabloului, prim-plan,
să mă înfățișezi
în chip de cîmpie,
deasupra,
iarba cosind aerul
cu un verde fluid.
Cîteva flori suculente.
un fluture va fi agățat cu aripile
de roșul lor carnal.
(Tabloul să fie viu, trăit)
în planul doi, cimitirul
cu cruci negre,
stoarse de soare
și cîțiva peri înfloriți
a primăvară.
În dreapta,
vreau satul care respiră
prin cîteva coșuri,
o bunică
ducînd fin unui cal,
și copilul meu care se joacă
cu țărîna din mine.
Într-o grădină va munci un bărbat
iar ulițele vor avea
culoarea oaselor ruginite.
În zare, să mă mărginească
cîteva dealuri pestrițe,
plantate cu vie,
Sus, ei bine, cerul copleșit de lumină
iar într-un colț mi-ar plăcea
un nor care să strice puțin
echilibrul compozițional.

radio

r

Diverse

Atunci cînd „nu este pe cronică", semnatarul rubricii radio se simte față de emisiuni asemenea criticului față de o carte răsfoită (sau citită) fără gîndul expres de a scrie despre ea: aude, așadar, ceea ce-i place, restul rămînînd într-un con de liniște deloc promițătoare. Este și aceasta un motiv pentru care numai prin simpla semnalare a unor emisiuni cronicarul dă o judecată de valoare și asupra celorlalte. Prima între o sosire și o plecare îmi permit să spun cîteva lucruri din postura unui ascultător dedat, totuși, plăcerilor radiofonice.

Semnalez mai întîi și mai întîi emisiunea de duminică a lui Valeriu Dăiescu care, prin sumar, structură, lejeritate în abordarea oricăror subiecte, prin ritmul și calitatea ei, poate fi, oricînd, sinonimul radiofonic al emisiunii TV „De la A... la infinit" Avantajează această emisiune și orele (9,30—12) alese, ore de deconectare, stau oricum de treburi mai mult sau mai puțin casnice, cînd cu titlul de curiozitate ești tentat de a atrage cu ochiul ...în grădina vecinului. Tonul de coșerie plăcută este bine ales și transmisia unei curse de trap poate fi un eveniment la care să participi și din București (iată o soluție pentru a aduce mai aproape de București hipodromul)

În așteptarea evenimentelor de după-amiază mai reține atenția la ora prînzului „De toate pentru toți" (din care, din păcate puține lucruri sînt de semnalat fiind atît de mozaicată încît secvențele au fost aproape anonime) și „Satira și umorul" (cu aceleași încercări parțial reușite de a ne face veseli). În fine, urmează cîteva ore în care programul II este, practic, scos din circuit de către microbiști. A început campionatul (și a început prost, spun comentatorii sportivi din presa scrisă; a început cu entuziasm, zic comentatorii de la radio) și sîntem nevoiți să o spunem că în afara lui Minoiu și a lui Ghițulescu ceilalți comentatori ar trebui serios antrenați în două direcții: perfecționarea limbii române și a coardelor vocale. (Voi aduna pentru finalul sezonului toate perlele lingvistice și voi realiza o rubrică plină de umor, sper.)

Aruncînd privirea pe ceea ce se va mai întîmpla săptămîna aceasta voi mai spune că radioul ar mai fi putut aștepta în a difuza scenarii, adaptări, biografii ale capodoperei după clasici români (Călinescu, Rebreanu, Camil Petrescu). Nu de alta, dar este încă vacanță și bănuiesc, în sfînta mea naivitate, că ar fi avut mai multă audiență atunci cînd și elevii, ieșiți din deconectarea vacanței mari, ar fi fost mai interesați de astfel de subiecte.

Mai semnalez promițînd să mă opresc în curînd la a le analiza momentele poetice din această săptămînă.

În concluzie (o concluzie care ar trebui să mai adauge programul muzical de pe pr. II de luni seara) emisiuni bune, plăcute care, fie din vina percepției sau a stării cronicarului, fie dintr-o intenționalitate a autorilor, au avut caracter de vacanță tonică, binefăcătoare.

Constantin Stan

plastică

p

Sculptura și marionetele

Poate părea ciudat interesul sculptoriței foarte talentate care este Liana Axinte pentru această lume imprevizibilă a marionetelor. Ea a fost atrasă însă, aproape cu precădere, în ultimii ani, de portret, domeniu în care a obținut rezultate remarcabile ținînd nu doar de dexteritatea realizării ci, mai ales, de capacitatea de a imprima nuanțe psihologice foarte fine printr-un modelaj inteligent, așa cum a lăsat să se vadă lucrarea recent prezentată la Dalles, sub egida Festivalului „Cîntarea României". De aici pînă la această lume de personaje bufonă și feroce, tristă sau surizătoare, copilăroasă sau agresivă, care te întîmpină în sala galeriei „Căminul artei" este o distanță apreciabilă. Este probabil că în îndelungul exercițiu cu materia sculpturală artista să nu mai fi fost mulțumită de posibilitățile expresive ale tradiționalelor portrete și să fi vrut să-și desfășoare într-un spațiu mai larg și neîngrădită de uzul materialelor definitive, fantezia plastică dominată în actul elaborării reprezentării de o acută necesitate de personalizare. Pe această cale, lumea teatrului de marionete i-a oferit posibilitățile sale dorite de diversificare a expresiei. Sculptorița nu este la prima experiență de acest tip — acum zece ani ea debuta la Ateneul tineretului din București cu o expoziție cu măști de teatru. O anume familiaritate cu expresia teatrală exista deci. Nu este ca atare de mirare că în căutarea unui cadru tematic posibil pentru o largă gamă de definiri caracterologice sculptorița s-a oprit la legenda lui Till Eulenspiegel unde i se oferea de minune posibilitatea debordării cadrelor normale ale definirii psihologice a personajelor. Strengarul Tyl și bufonadele sale, aventurile în care grotescul se amestecă cu dramaticul, în care clovneria devine simbolul înțelepciunii a devenit simbolul rezistenței Țărilor de Jos împotriva singeroasei intervenții spaniole din a doua jumătate a secolului al XVI-lea. În spectacolul pus în scenă de Teatrul „Țăndărică", păpușile Lianei Axinte pun pe toate părțile narațiunii accente paroxiste. Zbaterea spasmodică a vieții în trăsăturile unui personaj-marionetă contribuie la definirea acestuia ca entitate morală. Este meritul artistei acela de a fi știut să dea personajelor sale înfățișarea adecvată sublinierii apartenenței la sfera binelui sau răului, cele două entități etice ce apar pregnant în conflict pe scena teatrului de marionete.

Dincolo de funcția lor teatrală, marionetele Lianei Axinte sînt întruchipările unei imaginații febrile care caută să descifreze în portretul uman acea conflictualitate inerentă vieții și căreia straniul, bufonul, convențional sideral îi sînt o dimensiune relevantă.

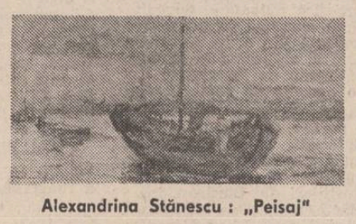

Alexandrina Stănescu: „Peisaj"

Grigore Arbore

muzică

m

Un cronicar

Simțind, într-o vreme de apăsare socială și dualism austro-ungar, că singurul lucru care se poate face este cultura, creația fiind unicul răspuns care poate fi dat destinului, „terorii istoriei", Iosif Vulcan, vestitul dircetor al revistei **Familia**, descoperitorul lui Eminescu și incurajatorul lui Enescu, a fost unul dintre primii care au coborît în arenă, încercînd să integreze cultura cetății. Cu ajutorul prestigioasei reviste transilvane (nu doar luptă politică pentru drepturile națiunii, nu doar „scoaterea la lumină a cît mai multe talente și comori ascunse ale poporului român", nu doar „formarea specialiștilor, depășirea stadiului de diletantism, atît în domeniul muzicii, cît și al teatrului", nu doar culegere științifică și valorificare a folclorului) — Iosif Vulcan înțelege că, adresîndu-se celui mai larg public, animînd cultura românească, obține un efect politic, schimbă conștiința oamenilor.

Culegerea textelor sale de cronicar muzical (Iosif Vulcan, **„Mărturii muzicale"**, Ed. muzicală — 1979) ni-l înfățișează ca minuitor al unor multiple formule de familiarizare a publicului cu arta muzicală: cronică de concert, prezentări de compozitori și interpreți, aspecte teoretice legate de promovarea în creația cultă a conținutului național, dări de seamă asupra activității societăților corale din orașele și satele transilvănene (societăți considerate a fi germenii dezvoltării muzicale și teatrale în țara noastră, „membrii formațiilor corale sînt alfabetizați și în plus cunosc noțiția muzicală"). Remarcînd, în 1887 un moment de criză al acestei dezvoltări, lipsa reptertoriului național, penuria lucrărilor de muzică românească, comentează și promovează cu entuziasm pleiada de „compozitori populari": Ciprian Porumbescu, Tudor de Flondor, Gheorghe Dima, Gavriil Muzicescu; precum și polivalențele de compozitor, violonist, pianist ale lui George Enescu.

Importantă este și activitatea de folclorist a lui Iosif Vulcan, intuiția sa de a sublinia filonul arhaic al muzicii populare, sensurile antice ale **doinei** și **horei**, caracterul lor unitar, demonstrat de mărturiile arheologice.

Un competent studiu introductiv semnat de Ianca Staicovici prezintă eseurile, cronicile, portretele progresistului ardelean în lumina unei pline de recunoștință prețuiri. Muzica românească îi este acestui mare patriot și om de cultură în aceeași măsură îndatorată ca și întărirea unității spirituale a românilor, ca și împlinirea visului lor de unire politică.

Iulian Olariu: „Peisaj spaniol"

Gre'e Tartler

INTERVIURILE LUCEAFĂRULUI

MIRCEA RADU IACOBAN:

Istoria literară — un tren cu locuri rezervate?

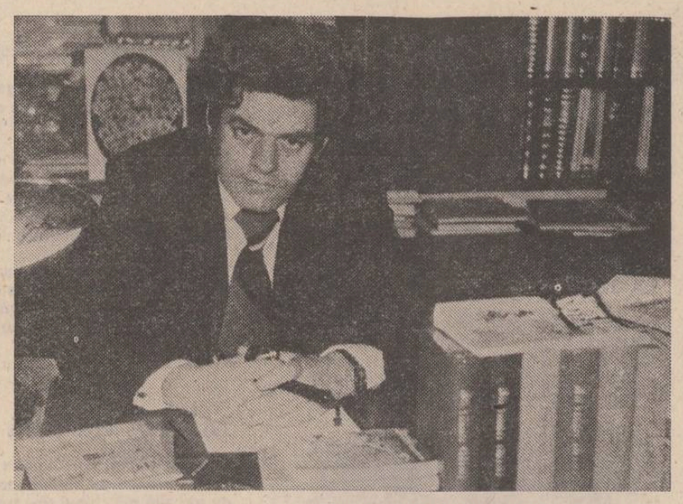

— Ce înseamnă „tinerețe creatoare“ ? Cărei generații — „vă afiliați“ ? Ce colegi ai tinereților Dvs. literare se mențin între „scriitorii vii“ ?

— Ce înseamnă „tinerețe creatoare“, iată, nu știu. „Mă afiliez“ cu arme și bagaje generației „Luceferiste“ a deceniului șase (este vorba despre fosta colecție editorială „Luceafărul“). În conformitate cu legile firii, mulți dintre colegii tinereților mele literare nu mai există în cîmpul literelor ; alții, din fericire, sînt... mai vii ca oricînd. Mă gîndesc, de pildă, la Marin Sorescu. Invocatul deceniu șase a fost pe cît de generos, pe atît de necruțător. Am cercetat, cîndva, respectiva perioadă și am rămas înmărmurit constatînd ce procentaj enorm de cărți și autori s-au născut ca să dispară cvasi-instantaneu. Adevărați meteoriți.

— Vă amintiți cum ați devenit conducătorul unei edituri ? Fixați momentul. Întrebarea este, poate, incomodă ?

— Incomodă ? De ce ? Doar n-am primit postul drept moștenire de familie, nici la tombolă, nici la Loto. Într-o vreme, în Iași, se cuveneau **începute** destule și generația mea literară a avut această șansă a „moșitului“ : am lucrat mai întîi la un studiou de radio abia născut, apoi, împreună cu cîțiva colegi, am inființat revista „Cronica“, după care a urmat Asociația scriitorilor și, în fine, Editura „Junimea“. Cine are curiozitatea să răsfoiască colecțiile revistei „Cronica“ poate afla acolo, încă de prin 1967, articole prin care subsemnatul propunea (argumentînd) înființarea unei edituri în orașul în care se tipărește carte încă de la 1643. Cînd am primit Decizia de numire, aveam 29 de ani, eram „împroprietărit“ cu niște camere goale în mansarda Palatului culturii, alcătuiam „din cuțite și pahară“ un plan editorial și căutam, prin diverse depozite de mobile vechi, șase scaune, eventual ne-desperechiate, pe care să așez cîțiva redactori și mai tineri decît mine... Au trecut zece ani, „Junimea“ există și mi-aș lua îngăduința să constat, cu deplină lipsă de modestie, că instituția noastră și-a stabilit, în peisajul cultural românesc, un loc al ei și nu chiar în coada plutonului.

— Vă rugăm să înfățișați cititorilor datele esențiale ale anului editorial 1978. Pentru „Junimea“, evident.

— În decursul anului trecut, cînd s-au împlinit 335 de ani de la editarea primei cărți la Iași, am trimis în librării cel de al 500-lea titlu și exemplarul cu numărul 8 000 000. „Junimea“ a editat, în 1978, cu 33% mai multe titluri decît își propusese prin plan, realizînd o producție valorică dublă față de cadrul material acordat. Desigur însă, ceea ce ne interesează în primul rînd este eficiența în plan spiritual ; n-aș putea spune că lucrările editate de „Junimea“ n-au fost primite cu interes. Dimpotrivă. O atestă atît comentariile criticii de specialitate, cît și solicitările cititorilor. Tirajele comandate pentru 1979 depășesc de trei pînă la zece ori estimările noastre și, din păcate, nu le vom putea onora decît parțial.

— Iar intențiile editurii pentru acest an ?

— Intenționăm să consolidăm prestigiul unor colecții („Eminesciana“, „Reporter XX“), să aducem mai ferm în atenția publicului două serii editoriale aflate la început de drum („Humanitas“, „Arlechin“), să tipărim mai multă carte în limbi străine, destinată cititorilor de peste hotare, să demonstrăm, o dată în plus, că în această parte de țară se scrie o poezie cu totul remarcabilă, să tipărim carte social-politică de larg interes și mereu în acord cu pulsul evenimentelor, să închegăm un **corpus** de carte medicală prin intermediul seriei „Esculap“, să descoperim nume noi, demne de a fi „adunate pe-o carte“.

— Proza Dvs. este legată de „mari evenimente interioare ?“

— Cea dintîi carte am scris-o la teribila vîrstă de 18 ani („Estudiantina“) și sub influența apăsată a unui climat întemeiat pe entuziasme gazetărești. A trebuit, într-un fel, să re-descopăr proza, după destui ani de tăcere și căutări nefertile. Singurele care mi-au folosit au fost peregrinările prin țară — nu știu alții ce și cît au văzut, dar subsemnatul ar fi ocolit de mai multe ori pămîntul pe la ecuator punînd cap la cap kilometrii parcurși întru căutarea cutărui eveniment ori personaj ori peisaj semnificativ. Constat că nu mă mai pot așeza la masa de lucru **spre a scrie** o carte, o schiță, o piesă. Ele „vin“ acum mult mai greu și, parcă, independent de propriile-mi proiecte. Odată, m-am dus într-o pădure ca să scriu un scenariu de film și m-am întors cu romanul „Departe“, care a cunoscut, pînă acum, două ediții în țară și trei peste hotare. Oricum, „mari evenimente interioare“ cred că-i prea mult spus. Mai exact ar fi **evenimente** și-atît — cum consider, de pildă că a fost revelația unui destin de mare nedreptățit (Candiano Popescu, eroul piesei „Reduta și șoarecii“) ori al altui înfrînt, Gheorghe Eminovici, personajul-cheie al romanului la care lucrez acum.

— Care sînt prietenii Dvs. literari ?

— E tot mai greu să vorbești despre **prietenii literare,** fiindcă mulți sînt tentați să considere amiciția un fel de... delict — aceasta, poate, din pricina grupărilor cu statut de bisericuță și program restrictiv-represiv. Istoria literară nu-i un tren cu locuri rezervate, la care să obții tichetul făcînd curte casierei ori înghesuindu-te peste rînd, dînd din coate și călcîndu-i pe ceilalți. De început, începem cu toții, numai că efortul cel adevărat se cuvine întreprins la masa de lucru, nu în ședințe și turniruri. Se face, la noi, o risipă enormă de energie pentru cauze mărunte, nesemnificative, colaterale, iar apartenența la o anume grupare obligă ades la servituți greu de acceptat. Am numeroși prieteni scriitori cu care discut doar despre vînătoare și destui prieteni silvicultori cu care-mi face mare plăcere să conversez despre literatură. Poate-i mai bine așa.

— Ce constatări neplăcute vă produce lectura presei literare ?

— În mare, trei. Mai întîi ar fi aceea că ne piseză la cap, nu de ieri de azi, cîțiva articlieri ce posedă formidabila artă de a umple pagini **fără a avea nimic de spus.** În al doilea rînd, partizanatul incorect, aranjamentele de culise. Cărți evident proaste sînt ridicate în slăvi — și aceasta mi se pare mai primejdios decît „torpilarea“ unei cărți valoroase care, mai devreme sau mai tîrziu, va izbuti să iasă la suprafață precum untdelemnul. În fine, lipsa de atitudine a unor publicații, care nu-și propun decît să nu deranjeze pe nimeni și ajung, fatal, să nu mai intereseze pe nimeni.

— Sînteți prezent mereu, pretutindeni. Cum izbutiți ?

— Dacă vă referiți la **prezența fizică,** vă pot oferi o explicație simplă : „storcînd“ pînă la epuizare posibilitățile existente. Iată, de pildă, programul meu de astăzi. Va să zică, ne aflăm la Timișoara, este ora 8 și discutăm pe marginea prezentului interviu. La 9,30 urmează să văd, la Teatrul german din Timișoara, un spectacol cu piesa mea „Omul din baie“. La prînz, mă voi afla la Arad, unde urmează să am o discuție cu directorul Teatrului de Stat. După amiază, la București, am o scurtă întrevedere cu doi graficieni, pentru a aviza cîteva coperți. Întrucît avionul de Iași face escală la Bacău, l-am rugat pe directorul tipografiei să vină la aeroport, pentru a trece în revistă stadiul lucrărilor „Junimii“. În fine, seara, la Iași, am... musafiri. TAROM-ul să trăiască ! Cît privește cealaltă **prezență,** infinit mai importantă pentru destinul celui care vă vorbește, fără a mai putea fi caracterizată prin „mereu, pretutindeni“, se întemeiază pe nopți, nopți, nopți ; doar ele mi-au rămas. De unde s-a născut și obișnuința de a lucra, la editură, ziua mare, cu perdelele trase și lampa de birou aprinsă.

— Apropo de teatru : ce vi se pare mai evident în peisajul teatral românesc de astăzi ?

— Criza naționalelor (inclusiv a aceluia bucureștean, fiindcă e nepermis să posezi asemenea trupă și să oferi publicului doar cîteva premiere, flagrant inegale !) pe fondul căreia se profilează revirimentul teatrelor mici (deci, și a... Teatrului Mic), mai puțin atinse de osificare, morgă și pretenții neacoperite. Știu că aceste afirmații mă vor costa, dar, ce să-i faci, toată pasărea pe limba ei pierе, iar destinul meu va fi să expiez datorită unei ocluzii cu... sinceritate.

— Credeți că sînteți înzestrat „în special“ pentru teatru ?

— Da. **În special,** fără ghilimele. Pentru teatru și, eventual, film.

— Cum a fost cu „Totul pentru fotbal“ ?

— Cum s-a văzut. Filmul a fost laureat la Festivalul „Cîntarea României“, a avut un real succes de presă și de public deși „confrații“ de la ACIN, cînd a fost să se avizeze scenariul, l-au respins ca neavenit... Eh, ce mai contează ? Operația a reușit, pacientul n-a sucombat. Nevoia de comedie **cu adresă** rămîne aceeași. Mai poți păcăli publicul cu bătăi cu frișcă, dar pînă cînd, pînă cînd ?

— Cum e cinematografia românească văzută dinăuntru ?

— Hm ! Se discută despre **profesionalism,** despre **arii tematice,** despre orice... poate n-ar strica să se vorbească, din cînd în cînd, și despre TALENT. Nu ?

— Nu prea s-ar zice că sînteți un interlocutor „cuminte“ !

— Dacă acest lucru deranjează, vă pot oferi pe loc o listă de persoane apte să acorde oricînd interviuri comode și cuminți...

Reporter

PROFIL

De la teorie literară la critică

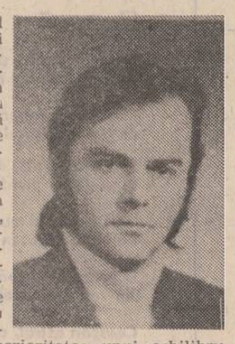

Parafrazînd titlul cărții de debut a lui Al. Călinescu — **Anton Holban — complexul lucidității,** am urmărit să accentuăm din capul locului două calități esențiale ale acestui critic și teoretician literar, preocupat de problemele științei literaturii, așa cum au fost înțelese, abordate și sistematizate acestea de gîndirea speculativ-scientistă a ultimelor decenii : luciditatea este în cazul de față nu numai o dotare a virtuții analitice cu superioritatea unui echilibru interpretativ, cu justețea discernămîntului axiologic, ci, mai ales, o dispoziție constantă pentru sistem, pentru angajarea unor metode, diferite în rezultate dar coincidente în premise, în cadrul unui efort singular de ordonare. Sigur, voința de sistem nu înseamnă încă sistemul ca atare și e drept că Al. Călinescu este încă în etapa sintetizărilor necesare ; garanția că luciditatea ordonatoare care operează asupra aglomerărilor de referințe va putea genera un sistem propriu (adică, s-o spunem clar : o poetică originală a prozei, fie și desfășurată în principal numai pe coordonatele prozei românești), — o constituie cealaltă calitate, lipsa oricărui complex în abordarea fenomenelor studiate. Printr-un fenomen ce revine ciclic în spiritualitatea românească, cel de retractilitate conservatoare urmată — prin salt — de o plenară asimilare, opinia literară de la noi a întîrziat mult receptarea noilor sisteme de abordare a textului literar (tematism, psihocritică, formalism, poetică structurală, semiotica,

Sanda Șaramăț : „Viitorul patriei“

lingvistica matematică, etc) ; mediul universitar a devansat, în acest caz, gradul de receptivitate al criticii profesioniste, iar colecția de studii a editurii **Univers** (cu o copleșitoare importanță în formarea unui nou spirit la noi) nu a însemnat decît impulsul — esențial însă — către o conectare la energiile analitice promovate de noile sisteme europene.

Deocamdată, în ciuda optimismului în parte îndreptățit pe care îl arată Al. Călinescu **(Direcții și tendințe moderne în critica românească actuală),** adoptarea și aplicarea la spațiul literar românesc a celor mai fertile metodologii ale criticii moderne este un proces care înregistrează numai o serie de **deschideri ;** alături de numele citate, în acel articol din 1975, de Al. Călinescu (M. Nasta și S. Alexandrescu, A. Marino, L. Ciocârlie, E. Negrici, Ion Vlad, M. Zamfir, T. Olteanu), pot fi adăugate acum cele ale Elenei Tacciu (aplicația poeticii elementare bachelardiene asupra operei eminesciene), Magdalenei Popescu (studiul asupra lui Slavici), Roxanei Sorescu **(Interpretări)** și Arié Grünberg-Matache **(Ipoteze analitice).** Nutrim convingerea că deceniul opt va însemna o reală valorificare a rezultatelor criticii moderne pe tărîm românesc, odată ce toate aceste nume, la care cu siguranță se vor adăuga altele, își vor valida premisele analitice prin abordări esențiale. În cadrul acestui efort general, Al. Călinescu se arată a fi un posibil și foarte înzestrat teoretician al prozei, înzestrare dublată de un har analitic incontestabil.

Nu știm în ce măsură caracterul colecției „Contemporanul nostru“ (editura **Albatros)** a impus maniera primelor două volume ale criticului **(Anton Holban — Complexul lucidității,** 1972 și **Caragiale sau vîrsta modernă a literaturii.** 1976) sau specificul colecției a venit în întîmpinarea spiritului interpretativ (analiză dublată de citate substanțiale, prilej de antologii ad-hoc, vădind preferințele criticului și potențînd actul valorizator). Oricum, aceste două volume compun profilul unui critic echilibrat, cu antene extrem de sensibile la esențele și nuanțele textelor și personalităților abordate. Ambele lucrări sînt scrise într-o manieră restrictivă, la Holban punîndu-se accentul pe eul central al prozelor și pe valențele monologului interior, urmărindu-se universul obsesional, polii sufletești și oscilarea, cînd neputincioasă, între aceștia, cînd voluptuoasă, mergîndu-se pînă la abolirea frontierelor dintre sentimente total opuse, iar la Caragiale urmărindu-se procesul de **canonizare** a unor genuri pînă atunci periferice, instaurarea unui vast sistem de asumare (prin pastișare sau parodiere) a tuturor locurilor comune din registrul jurnalisticii vremii, operație care îl va situa pe Caragiale alături de Jarry și Alphonse Allais și mai ales alături de acele **Exercices de style** ale lui Queneau, sau de seria pastișelor practicate de Proust după Balzac, Flaubert sau Saint-Simon, adevărate „studii asupra stilului“ **(p. 60).** Maniera restrictivă vădușește întrucîtva studiul dedicat lui Holban, nu atît prin necomentarea tuturor aspectelor operei (în fond, se apasă pe însuși nucleul germinator al acesteia), cît prin lipsa raportărilor la proza românească a vremii, prin detectarea unor constante spirituale și stilistice (este ceea ce a făcut, de altfel, Al. Protopopescu). Cu siguranță că analiza nivelelor scriiturii în opera lui Holban ar fi arătat cu totul altfel dacă aplicația s-ar fi făcut după contactul definitiv și definitor al lui Al Călinescu cu procedeele formalismului sau ale semiologiei. În cazul studiului dedicat lui Caragiale, însă, maniera restrictivă este întru totul fertilă permițînd constituirea unei perspective inedite, la care (saltul valoric față de cartea de debut fiind lesne observabil) un aport însemnat îl au cadrele **teoretice** ale analizei ; pornind de la o idee a formaliștilor sovietici — Tinianov, Sklovski, Einhenbaum, Tomașevski — care, alături de Genette, sînt cel mai des citați de Al. Călinescu, anume că în cadrul elaborării unei teorii a evoluției formelor literare, trebuie să se țină neapărat seama de coexistența unor straturi canonizate (tradiționale) cu altele un timp „ascunse“, dar care vor lua locul celor dintîi, — plecînd de aici, deci, Al. Călinescu va identifica procesul în literatura lui Caragiale, în opera căruia vom întîlni o regenerare a genului scurt prin asimilarea elementelor vieții strict cotidiene, utilizarea parodiei ca mijloc de denunțare a formelor învechite, și declararea clar subliniată **(acuzarea)** a procedeului, existența unei retorici imanente textelor, prin demontarea pînă la ridicol a retoricii învechite, șablonarde, și edificarea unei antiretorici prin adecvarea intenției la expresie (coerență a complexului prezentată de marele dramaturg în **Cîteva păreri** și raliată de Al. Călinescu unui binecunoscut principiu structuralist), mergînd pînă în însuși nucleul de producere și instaurare al operei, ceea ce „a făcut din Caragiale primul nostru **poietician,** atît în planul teoriei, cît și în acela al producției literare“. Două capitole mai fragile, care nu își află acoperirea temei în demonstrație **(„La grande bouffe“** și **„Curat murdar“** nu știrbesc prea mult imaginea coerentă, originală și generoasă în sugestii a ansamblului.

Perspective critice (1978) este într-adevăr o însumare de unghiuri interpretative care jalonează — ne place să credem — viitoarele aplicații ale lui Al. Călinescu, către elaborarea unei poetici românești a prozei. Prima secțiune a cărții — **Elemente de poetică a prozei** — indică o manieră (pe bună dreptate raliată la stilul lui T. Vianu), de asumare și autodefinire prin prezentarea unor perspective analitice aparținînd criticii europene moderne. Considerațiile asupra **Temporalității narative** (unde studierea timpurilor interne face posibilă o „critică internă“ „ce face, la rîndul ei, posibilă existența poeticii prozei“), cu raporturile de distanță-apropiere-omologare, dintre autor și **vocile** ce compun țesătura evenimențială, asupra teoriilor aparținînd lui Jean Ricardou, Genette, Percy Lubbock, Bahtin, Jean Pouillon, Butor, Todorov, Ingarden, Jakobson, unele investigații asupra timpurilor narative în **Străinul** lui Camus și **Intrusul** lui M. Preda, referirile la țesătura vocilor prozei lui D.R. Popescu sau la universul ficțional la Al. Ivasiuc, ralierea lui Vianu la unele teorii actuale privind perspectiva scriitor-personaje în cadrul discursului epic (mimesis/diegesis, etc), — toate acestea nu rămîn la stadiul de simplă enunțare, ci se adună în jurul unei aplicații extrem de interesante **(„Început“ și „sfîrșit“ în romanele lui G. Călinescu),** asupra căreia regretăm a nu putea deocamdată să stăruim mai mult și care validează nu numai caracterul deschis al narațiunii călinesciene, cît, mai ales, gradul de aplicabilitate a spiritului critic al lui Al. Călinescu. Secțiunea a doua a cărții **(Delimitări)** face loc din nou unor demonstrații de echilibru lucid, receptiv față de inovație și intransigent în limitele unui perfect urbanism polemic (paginile adresate lui V. Florescu), care și cînd este necruțător **(Cui prodest ?)** o face de pe pozițiile unei superioare înțelegeri a actului de cultură, un spirit dotat și cu o perspectivă de ansamblu asupra fenomenului criticii românești în general **(Varietatea necesară),** iar comentariile critice asupra unor cărți semnate de Michel Zéraffa, Jean Peytard, J.P. Richard, Starobinski, Sklovski, Roland Barthes, Tudor Olteanu, L. Ciocârlie ș.a., fără a fi deloc simple note oficiale sau recenzii superficiale, se constituie, prin unitatea subiectelor și nivelul valorificator al comentariului, într-un veritabil sistem de lectură, nu contemplator, ci activ, **autodefinindu-se prin raportare.**

Al. Călinescu este tipul de critic cu vocația sistemului, ferit de capcanele foiletonisticii artiste, dar, în ultimă instanță, sterile, om de cultură activă, numai în aparență prins în hățișurile nu o dată surprinzătoare ale unei impresionante bibliografii, ale cărui calități se pot materializa de acum — după cum spuneam — într-o primă și veritabilă **poetică a prozei românești.**

Dan C. Mihăilescu

INCIDENȚE SOCIOLOGICE

Funcția modelatoare a artei

Este unanim recunoscută valoarea educativă a artei, fie aceasta a sunetelor, a cuvintelor, a formelor și culorilor, a spectacolului. Arta, împreună cu toate celelalte forme ale culturii, umple și determină larg devenirea personalității pe tot parcursul acesteia, modelează continuu aspirațiile și exigențele creatorilor și purtătorilor de valori spirituale și civilizatorii. Tocmai de aceea, recunoașterea valorii educative a celor mai elaborate și dense forme ale culturii, ni se pare mai limitativă în comparație cu recunoașterea funcției lor modelatoare. Prin intermediul celei din urmă se realizează nu numai idealul omului capabil să manipuleze un volum considerabil de informații, ci și cel al unui om apt să-și înțeleagă și să-și judece epoca, să o transforme conform voinței cunoscătoare, un om cu atitudini și convingeri orientate activ în sensul progresului.

Un cunoscut culturolog cum este I.M. Lotman notează în acest sens că **„...examinînd istoria umanității, ne convingem nu fără mirare de faptul că, oricît de departe am pătrunde în străfundurile trecutului, pe întreaga arie ce ne este accesibilă, umanitatea nu își cheltuiește în totalitate potențialul pentru producția nemijlocită, ci rezervă forțe artei, gîndirii teoretice, cunoașterii și autocunoașterii. Mai mult : pentru o asemenea activitate nu sînt desemnați cei înapți de ceva mai bun, membrii nefolositori pentru societate și respinși de ea, ci dimpotrivă — oamenii cei mai capabili, cei mai activi, înzestrați cu geniu și totodată dornici să facă bine societății“.**

Exercitarea funcției modelatoare decurge din angajarea socială și politică, din încărcătura ideologică și programatică a mesajului, ceea ce face din artă și cultură în general un mijloc de edificare socială posibil de evaluat în termeni de eficiență a acțiunilor. Mai mult decît atît, informația de tip cultural sau și artistic constituie o forță de producție și poate fi folosită ca paradigmă a estimării costurilor sociale angajate în procese transformaționale de largă cuprindere. În ultima vreme, se elaborează modele globale de învățare, care fac tocmai efortul de a specula, prin intermediul funcției formative a esteticului, modelul de creativitate reprezentat de creația artistică în folosul creației în general și al creativității. Asemenea modele încep cu tehnici de ridicare a standardului accesibilității și asimilării celor mai importante achiziții ale societății estimîndu-se astfel în mod explicit creșterea eficienței acțiunii culturale. De-a lungul timpului, aceste mecanisme, cele mai perfecționate ale societății, s-au perfecționat la rîndu-le fiind cel mai semnificativ indiciu al sensului progresist al istoriei.

Dintotdeauna, dar acum mai mult decît oricînd, arta a înregistrat, cu har și discernămînt, cu elocvență și sensibilitate, cele mai acute contradicții ca și cele mai înalte idealuri ale epocii în care s-a născut fiind prin aceasta mijloc de luptă și de partizanat. Dintotdeauna, arta a fost punte între trecut și viitor, între național și universal. De la cele mai primitive pînă la cele mai evoluate manifestări, arta este unică în felul ei de a sintetiza cunoașterea și trăirea, acțiunea și contemplația, hazardul și inexorabilul, marca etnică și vocația universalului.

M. Lunca

aurel m. buricea

Oglinzi de pămînt

toate izvoarele urcă în munți
toate ploile își caută norii

fulgeră cu pămînt în trupul meu
și-n vise freamătă iarba geometriei
numerele coboară în rădăcini
cu lumina ochilor mei

oglinzi de pămînt gîndurile
revin sub fruntea acestui
munte de sare

zadarnic deschid ferestre în crini
nu-i nimenea să oprească
trista curgere a nopții de pămînt...

Acum

singura realitate
visele mele fiind
lebede decapitate
văzduh de numere
lumea scriind
cu fiecare picătură
de viață...

Lasă-mă să respir

În despletirea arborilor toamna lasă-mă
să respir
sufletul meu inundat de miresme așa cum
numai
păsările călătoare de lumina zborului spre
sud
cu unghiuri fremătătoare ademenind
nemărginirea,
în vatra dogoritoare ceara frunzelor aud
cum arde ca tămîia în zori prin cimitire
cînd văduvele satului își fring durerea în
plîns
și licuricii nopții strălucesc în părul lor
nemingiiat —
țărm pustiu cu luminile portului în ceață.
Lasă-mă să respir această oră solemnă a
desfrunzirii
să-mi scufund melanholia în nesfîrșirea
cîmpiei
cînd stau în sat zidit în culorile toamnei
ca un recrut închis între zidurile cazărmii...

REVISTA REVISTELOR

„Transilvania“ nr. 7/1979

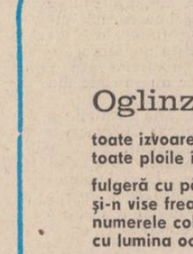

„Astăzi, cînd vorbim despre rezolvarea problemei naționale în România, cînd oferim lumii întregi exemplul unei națiuni de monolit, în jurul partidului comuniștilor, nimeni nu mai poate ignora faptul că fizionomia societății românești, alcătuită din clase și pături sociale prietene, este, acum, alta, avînd un numitor comun, aspirații identice cu cele ale edificării societății socialiste multilateral dezvoltate“. Într-o alcătuire armonioasă și cuprinzătoare, sumarul revistei „Transilvania“ (nr. 7 a.c.) transpune în practică deziderate precum cele de mai sus, formulate în articolul editorial, propunînd atenției cititorilor un larg și semnificativ evantai de aspecte proprii mișcării literare de expresie germană din țara noastră și dialogului viu, fertil dintre aceasta și spiritualitatea cultural-artistică românească. Rubrica **Echivalențe lirice** face loc, în texte paralele, în limbile română și germană, unei suite de poeme semnate de Mihai Eminescu, Lucian Blaga, Ion Barbu, Emil Botta, Radu Stanca. Două interviuri, cu poeții Richard Wagner și Wolf Aichelburg, numeroase poezii scrise de poeți germani contemporani din țara noastră (Wolf Aichelburg, Christian Maurer, Franz Hodjak, Nikolaus Berwanger, Werner Söllner, Richard Wagner, Hans Mokka, Hans Schuller, Horst Samson, Helmuth Britz, Helmuth Seiller, Rolf Bossert), o suită de „proze scurte“ și fragmente de roman (semnatari : Georg Scherg, Joachim Wittstock, Franz Hodjak, Ricarda Terschak), cărora li se alătură o seamă de articole și cronici, ce contribuie în mod eficient la edificarea cititorului asupra unui fenomen atît de semnificativ precum cel cultural-artistic de expresie germană din țara noastră.

Cronicar

Din nou Întoarcerea Vlașinilor

Continuînd ciclul Vlașinilor, Ioana Postelnicu, după apariția primului volum *Plecarea Vlașinilor* (1964 și alte ediții) a publicat al doilea volum, *Întoarcerea Vlașinilor* (Ed. Eminescu, 1979, 586 p.) în care urmărește în continuare, pe planuri multiple și interferente, caracteristice oricărui roman-fluviu, ca cel de față — viața dramatică a satului Vlașini, de lîngă Sibiu, și a locuitorilor săi, la sfîrșitul secolului al XVIII-lea.

Variatele aspecte ale evocării istorice realizează o impresionantă frescă de epocă.

După ce o parte a satului de oieri vlașini a reușit să se salveze de amenințarea iobăgirii trecînd munții în Țara Românească, se începe pentru cei plecați o viață nouă, ruptă de cea a vatrei satului, dar în continuă legătură sufletească cu cei rămași acasă. Necazurile îndurate în noua așezare, în care domnea administrația fanariotă, erau aproape tot atît de mari ca și acasă sub apăsarea particiatului săsesc al Cetății Sibiului. Jefuirea oierilor de către zapcii fanarioți, nedreptatea vădită pretutindeni, nesiguranța zilei de mîine, lupta cu natura vitregă, dorul de casă și reîntoarcerea în sat a Vlașinilor plecați, prin actul de autoritate luminată al lui Josif al II-lea, formează substanța narativă a acestui volum, alături de aspecte caracteristice și edificatoare de la Curtea Domnească din București sub fanariotul Nicolae Mavrocordat, și uneltirile Cetății Sibiului care urmărea iobăgirea satului Vlașini.

Cît timp autoarea se menține în planul comunității sătești de către resorturi morale le stăvinește cu o intuiție artistică autentică, dovedită din plin în primul volum, romanul este cuceritor și veridic. Dar ea evadează din acest peisaj cu care sufletul i se confundă, alunecînd în fabulos, realizînd episoade captivante de imaginație dar greu credibile, care o apropie de romanele lui Dumas-tatăl.

Dintre acestea fac parte : revenirea la viață a Istinei ucisă de autorități în piața Sibiului, moartea atît de înscenată a călugărului Teoctist, furtul și arderea catastifelor din primăria satului Vlașini, haiducii justițiari din Bărăgan, înșelarea lui Branga la Măcin, nemeșirea lui Branga la Sibiu și altele mai mărunte. Literatura este desigur operă de ficțiune, dar în limitele verosimilului. Altfel se alunecă în imaginație de roman de senzație cu scopul de a crea o cît mai mare tensiune în cititor.

Romanul își păstrează însă întreaga forță de evocare a satului Vlașini cu autenticitatea stărilor și a psihologiei oamenilor de acum 200 de ani. Spiritul comunitar cu rînduielile seculare ale obștii, cu felul de a gîndi, a lucra și a vorbi al oamenilor, cu conștiința permanenței lor prin succesiunea generațiilor, cu viața, necazurile și petrecerile satului, retrăiește sub ochii noștri în situații și personagii bine individualizate și psihologic pătrunzător analizate. Dialogul este viu și autentic. Nu este evocat un sat idilic, ci o așezare de luptă dîrză pentru apărarea existenței ei sociale și naționale amenințată. Personajele sînt elemente ale unei colectivități conștiente de momentul și rolul ei istoric. Alături de diabolicul Branga, de Ianek, Ioțo și Tațoș, exponenți ai autorității represive și jefuitoare, sînt profilate individualități reprezentative ale satului ardelean care se apără, ca Prăchițan, Jaronim, Manit, Mihăilă și alții, fiecare cu rostul lui în orînduirea obștii, alături de cîteva soții înzestrate cu admirabile virtuți civice și sufletești ca Stana, Chiva și Maria care se luptă pentru legea strămoșească. Toate personajele sînt sondate sufletește abisal, în structura lor complexă și diferențiată, cu mari resurse de analiză lucidă.

Deși departe în timp, satul evocat de Ioana Postelnicu îl simți aproape în suflet prin arta ei de a te transpune în viața și faptele oamenilor de atunci. Întîmplările îi sînt cunoscute temeinic autoarei printr-o întinsă documentare, dar ele sînt atît de autentic interiorizate și vibrant înfățișate, încît par o transcriere a bătăilor inimii ei, mai mult decît o construcție de epică obiectivă. Cititorul trăiește alături de Vlașini fiecare pagină a cărții cu o intensă emoție participativă.

Ciclul Vlașinilor, din care așteptăm al treilea volum, se înscrie, fără îndoială, în linia mare a romanului istoric românesc.

Bucur Țincu

O simplă întîmplare

Urmare din pag. 1

L-am ascultat pe cunoscutul meu cum îi vorbea, cu dezinvoltură, pe limba ei. Am admirat zimbetul ei profesional. Au șosit și cafelele. Am stat de vorbă. Mă tot întreba, cu mare curiozitate, ce mai este nou prin țară. Dacă îl cunosc pe cutare. Dar pe cutare ? I-am spus ce mai știam și eu.

De la un timp, am observat ceva interesant. Omul de lîngă mine nu prea avusese cu cine să vorbească românește în ultimii ani și ceea ce se numește uzul limbii i se cam tocise. Eu îmi găseam mai bine cuvintele. El avea ezitări, făcea mici, aproape imperceptibile, greșeli. Se uita cu aviditate la buzele mele și din cînd în cînd, fără voie, îmi prelua cîte o expresie cu mai mult relief, pentru a o repeta de cîteva ori, ca la școală. Iar eu, la început fără să-mi dau seama, căutam să mă exprim cît mai precis, cît mai colorat, găseam expresiile cele mai potrivite, apelînd chiar la formulele savuroase ale argoului bucureștean, care trăiesc cîte un sezon sau două și au darul de a da celor care le folosesc o plăcută impresie de complicitate lingvistică.

Apoi, este exclus să mă fi înșelat, pe fața celui cu care discutam s-a ivit o discretă, dar certă consternare. Era clar. Omul își dăduse seama că nu mai stăpînește foarte bine limba română. Nici cînd îl cunoscusem nu fusese prea vesel ; devenise însă trist de-a binelea. Avea privirea ușor împăienjenită și glasul voalat al celui care vorbește despre o mare iubire, pe care trecerea timpului a îndepărtat-o mult în trecut.

Cum spuneam, întîmplarea nu este prea ieșită din comun. Din punctul meu de vedere a fost, însă, foarte importantă. În momentele acelea, în care discutam banalități cu un om pe care abia îl cunoscusem, am simțit cu o maximă claritate ce înseamnă limba română pentru mine. Am simțit, apoi, cu dulcea durere a iubirii, că niciodată nu mă voi despărți de limba patriei mele și de plaiurile pe care trăiesc vorbitorii ei.

atelier literar

poșta redacției

STAVRE MARIAN : Da, e cazul să perseverați — unele pagini dau semne promițătoare (ca, de pildă, „Din adînc"). Dar e cazul, de asemeni, să vă puneți la punct și cu ortografia !

NIRVANA : Ne pare rău că v-am mîhnit, ne pare bine că nu v-ați descurajat. Nici nu era cazul, de altfel. Rubrica noastră nu și-a propus (și nici nu e în măsură !) să decidă, în mod practic și în ultimă instanță, asupra manuscriselor ce i se adresează și cu atît mai puțin asupra soartei autorilor lor. Ea nu e decît un simplu „ghiseu" de consultații — și se știe bine cît de relative pot fi consultațiile, în general, cite riscuri de aproximație și eroare pîndesc asupra lor, mai cu seamă în materie de literatură. Noi v-am spus o părere, dar nu e cazul s-o luați drept „literă de evanghelie". Mai cereți și alte păreri — unde sînt mai multe, primejdia greșelii se împuținează !— și din suma (sau media) lor, veți putea trage o concluzie mai aproape de adevăr (de altfel, în lipsa unui „talentometru" riguros, infailibil, nici nu există, se pare, altă cale !...).

8223 : Întrebările dv. sînt fără rost (unele, chiar puerile). Sensul exact al cuvintelor îl găsiți în dicționare — ostenițI-vă să le deschideți. Drumul corect spre poezie îl găsiți în cărțile poeților adevărați — dați-vă osteneala să le citiți. Numai așa vă veți lămuri, la un moment dat, prin străduință proprie, asupra căilor potrivite aptitudinilor dv. Versurile trimise nu ne dau, nici acum, indicații prea lămurite, ele sînt mai de grabă niște exerciții „după ureche", care nu par să aibă mare lucru de spus.

MAUR A. : Am primit materialele și vă mulțumim. Din punctul nostru de vedere, însă, lucrurile par foarte clare, ca o simplă relație între cauză și efect : eroina dv. și-a ales o variantă care nu putea avea alt rezultat. Ea n-avea cum să mascheze multă vreme (cu ajutorul unor scrisori stereotipe, „de serviciu", fără nici un fond afectiv și fără nici un mesaj, plictisite și plictisitoare...) indiferența ei totală, comoditatea și, probabil, falsa ei „sfințenie". Considerîndu-se prea „deșteaptă" și abilă, apreciind greșit, drept naivitate (sau chiar prostie) discreția și îngăduința cu care i se răspunde, subapreciind (și jignind, implicit) inteligența, intuiția, sensibilitatea partenerului, ea a greșit și a determinat asfel înstrăinarea, stingerea sentimentelor lui. Fenomenul e cu totul firesc, „clasic" am spune, și n-aveți de ce să vă îndoiți asupra verosimilității sale. În rest, nimic nou.

P. CERNAT : Lucruri pe linia știută, în care nu s-au ivit încă (nici n-a fost timp, se pare) efectele lucidelor considerații din scrisoare. Ceva mai bine, în „Sinucigașul" (cu finalul neterminat, parcă), „Flașneta" și, parțial, în „Tristețea", „Poezia minciunii".

I.H.S. : Presupunerile dv. sînt neîntemeiate. După cum știți, desigur, în domeniul literaturii și artelor, nu prea contează „profesia de bază", ca să zicem așa, elementul decisiv fiind talentul (dovadă, un număr important de scriitori valoroși, care au fost initial medici, juriști, etc.). Dar, după cum de asemenea trebuie să știți, scriitorul e un intelectual, meseria lui se face cu intelectul, cu mintea, iar formarea, perfecționarea, întreținerea acestor „unelte" (implicit, talentul) se fac, în primul rînd, prin carte, învățătură, școală, cultură, etc. Indiferent că vreți sau nu vreți să deveniți filosof (cum ziceți), ceea ce faceți dv. pe cont propriu (lecturi, studiu individual, etc.) nu e suficient — intelectualul se formează prin școală, într-un cadru de studiu sistematic, disciplinat, unde trebuie să învețe, în primul rînd, **cum se învață** (tehnica studiului și asimilării) și **cum se gîndește**. Intelectualul autodidact e o rară excepție (în care intervine deobicei grăuntele geniului, o forță creatoare neobișnuită). E absurd să credeți, însă, că un intelectual adevărat poate nutri „aversiune", cum ziceți, față de un om fără carte (aceasta e, de fapt, reflexul unui complex de inferioritate, datorat tot lipsei de învățătură !...). „Aversiunea" de care vorbiți (care de fapt, nu e decît un regret și o împotrivire firească) se adresează nu omului fără carte, pur și simplu, ci omului fără carte care vrea să fie considerat om cu carte, care vrea să ocupe un loc pentru care **nu e pregătit și înzestrat** — și asta e o altă problemă, aceea a competenței, a „omului potrivit la locul potrivit", care se pune în toate domeniile societății. Literatura respectă și ea aceste principii generale ale societății — ea nu este, cum cred unii, un loc viran unde oricine își poate trage căruța, adăpa caii, își poate instala cortul, șatra, ori de-a dreptul statuia !.... Versurile dv. par să fie lucruri de început, în care nu se văd încă, în chip clar și cert, semnele talentului, dar se văd, în schimb, semnele insuficiențelor de ordinul pregătirii intelectuale. S-ar putea să aveți și talent — unele adieri lirice, pe ici-pe colo, îngăduie și această speranță. Ne vom bucura sincer să-i descoperim prezența, într-o bună zi.

TESSA : Se mențin făgăduielile de data trecută, dar lucrurile sînt încă șovăitoare, prea încărcate, încîlcite și nu se văd semne de progres. Ceva mai bine, în „Rătăcire", „Să mă nasc", „Liniște absolută".

ANDREEA : Nu sînt semne de progres — desenul e prea încărcat, tenebros, delirant, pagina pare lăsată din mînă prea repede, scrisă cu o înfrigurare care nu promite nimic bun. Ceva mai bine, în „Prima".

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Pe drum de amurg

Cînd vîntul îți inspiră
trecerea copilăriei
în lungul neînțeles
al unui gînd

Te-apleacă și rupe
un fir de iarbă
din palma mereu deschisă
a pămîntului

Ai să simți astfel
mirosul de crud
durerea de rupere
și ai să plîngi
cu un ochi de iubire
peste umbra de copil
ce-o acoperi cu umbra ta
de-nserare.

AUREL ALBU

Sens

Credeam în fidelitatea salcîmului
prieten
chiar dacă arșița îl va interoga;
statornic îl știam;
tăcut pînă la risc.
„N-am putut face nimic,
am rostul meu;
trebuie să rămîn rentabil pentru alții;
adevărul reușește să devină altceva decît
împresurat de minciună;
apa este prețuită
cînd fără ea nu se mai poate;
soldatul devine soldat
numai cînd se tîrăște prin băltoace pe coate;
așa am ajuns.
Este mai puternic fișiitul bancnotei
decît ceea ce spun;
există atîtea
dar trebuie să am în ce să le adun;
există atîtea care mă obligă să fiu laș,
care mă îngroapă în pîndă,
care mă fac să uit
cînd în cealaltă parte a sferei s-ar putea auzi
lacrima plîngîndu-l
pe cel ce încă nu a reușit
pînă la ea să ajungă...

ION TEODORESCU

Virgil Neagu : „Surorile"

Starea iubitei

Visează iubite, visează, transfigurat urc în
somnul tău, eu, ce miros a pîine, a cîmp
necosit și a vară, mă mistui lîngă aurul viselor
tale, mă întrupez din strigăt, strigăt pe care-l
deștepți numai cu sunete și accente necunoscute
urechilor noastre pămîntești, ci numai în adîncul
metalului și-al pietrei lei vei găsi sau poate în
inima copacului cea netulburată de veșnicie.
Visează iubito, visează, sînt în gîndul tău
și mă îmbăt ca de-o licoare cu parfum de
soare, ce orbitor îți lucesc sub frunte visele
atotmergător în sîngele tău, eu, cel mai puternic
element, mineral atotstăpînitor, transfigurat
în somnul tău mă mut și mă consum.
Visează iubito, visează, stelele pe cer clipesc
inutil și absurd, nici noaptea nu e noapte
e doar întunericul răpind lumina undeva
înspre zare, undeva acolo departe e satul
se-aud cocoșii la cîntători, iată iubito,
în visul tău transfigurat mă mistui.

VICTOR CROITORU

Fir de iarbă

Sub cît prinos de sînge
sînt înveșmîntați
cavalerii dreptății
sub ce munți înalți
mai lucește și azi
cîte un ochi însetat
de libertate...
Azi
că-n păsări albe
muzici catifelate dorm
nu uitați că fiecare
fir de iarbă
este imaginea verde a unui
necunoscut erou...

G. M. BUCOVICIOR

Inițiere în arta succesului

Ca să scrii bunăoară versuri frumoase
alege-ți o femeie
și coapse cuprinzătoare
cu sînii tari, picioarele lungi
în formă de instrument muzical,
adaugă pe lîngă toate acestea
dragostea ta
și cîntecul rezultat
va fi repetat
de o mie de ori
pe sub lună și pe sub ferestre.

SILVIU ALEXANDRU LUPU

Omagiul încrederii

Între două feluri de mîncare
Între două stații de tramvai
Înainte de culcare
Cîntece de pace. Și
Știri de război

Cîntecul de pace — sunetul
Scos și gîtuit de trompetă
Țipătul păsării din preajma
Tăierii.
Cîntece de pace —
Beție închisă în altă beție.

Cîntece de pace, Jurămintele soldaților
State, Politici, Armate,
Cîntecul de pace
Înainte de luptă

ANA TĂNĂSESCU

„Izvoare nesecate"

Urmare din pag. 1

în cadență clasică, cu valoare de efigie a firescului(George Drumur, **Statornic sentimentului de patrie)** sau poemul de inspirație folforică, la balada modernă dedicată unui erou (Méliusz József), de la portretul istoric cu valențe simbolice (Ion Hobana, **Portretul lui Bălcescu)** sau **Cantata sacrelor sorginți** (Tudor George) la **Portret de comunist** (Nina Cassian), de la reportajul liric (Radu Boureanu, **Anii de luptă)** sau evenimentul, transfigurat expresiv, urmînd matricea poeziei populare (Teodor Balș, **La Fintina Miorița)** și pînă la ideatica elegie nichitastănesciană **(Elegia VIII),** în care ideea patriotică se desprinde ca o simbolică mișcare sferică a sinélui : „A te sprijini pe propria ta țară / cînd omule, ești singur, cînd ești bîntuit / de neiubire, / sau pur și simplu cînd iarna / se descompune și primăvara / își mișcă spațiul sferic / asemenea inimii / din sine însăși spre margini."

În **Osmoze** de Ion Caraion, ideea **permanenței** este exprimată printr-o metaforică **ilimitare** a sentimentelor, a viselor, a ființei care se închină „sacralității de țărînă" într-un circuit devenit cosmic. Expresia sangvină a poetului conlucrează fericit cu „tăria" ideii : „la mine-n somnul cel mai greu / la mine-n cerul ciuruit / visătorească transparență / un joc de prisme infinit / pisînd galactic și-n absență / în necontur, în necadență / (ci care flaute reflectă) / pe logosuri, eter și mit / o formă pururea perfectă / mă mir de cînd se miră macul / mă nasc de cînd se naște piatra / nechez de cînd nechează dracul / și-și cheamă iepele și coase / cu bine-n cosmos, nebuloase / tresar de cînd tresare vatra / fantasmagoric și se-ncarcă / peste sincopă și genune / de fascinații ca o barcă / mă rog de cînd e sfiiciune".

Dar priviți-mă-n ochi de Geo Dumitrescu emoționează prin sinceritatea tonului, expresia „pură" traducînd gestul dezinvolt al mărturisirii „fără cuvinte" : „Nu voi spune mereu, în fiece zi, / dimineața și seara : / sînt făcut din carne, din același pămînt / din care-i făcută și țara !..." O proiecție cosmică a „semnelor imateriale" sau a „civilizațiilor scoase din străfund" și un imn dedicat omului citim în **Terra paterna** de Cezar Ivănescu. În **Imnul Albei-Iulia** de Ioan Alexandru „Miroase-a veșnicie-n fiecare casă". Imnică, invocația **Către mare** a lui Marius Robescu este o sublimă vindecare „de orice neliniște". Tulburătoare, ideea de permanență, etnicul văzut ca eternă căutare simbolică, se întrupează într-o imagine de extremă decantare : „Am răscolit c-un fir de grîu nisipul / și-n urna mării derulată lung / am căutat strămoșilor mei chipul / și am crezut o clipă că-l ajung..." (Gheorghe Istrate, **Fir de grîu).** Noua realitate din anii socialismului își găsește ecoul în versuri de sugestie directă („Răsare ca luciul de soare al fluviului noua cetate / Ivită, ca apa nenfrîntă să-și spună lumina-n turbine. / Nici o urmă de preț nu-i pierdută, toate au fost strămutate / În orașul cel nou, pentru zile mai lungi, mai senine.", (Nicolae Dragoș, **Inscripție la noul oraș),** unde însăși cadența sugerează la nivelul întregului poem excepționala febră a construcției, sau într-o percepție alegorică cum este **Vers pentru protecția mediului înconjurător,** poezia Danielei Crăsnaru („Natura / În fine de la un timp, / A început să ne semene.").

Motivele, nuanțele tematice, universul expresiei sau culorile stilistice ar putea fi enumerate în continuare, volumul oferind posibilități suficiente. Antologia **Izvoare nesecate,** construcție literară aleasă, este o sinteză lirică de bun augur.

„Delirul" și „conspirația tăcerii"

Urmare din pag. a 3-a

romanul **Delirul** o înfățișare insolită. Viziunea autorului a fost discutată dar dintr-un punct de plecare fals. S-a apelat din păcate la vechea „confruntare" dintre viață, aici **istorie,** și literatură, în cazul nostru **Delirul,** dar într-un chip surprinzător de dogmatic. I s-a reproșat scriitorului că n-a scris un roman frescă, ceea ce nu stătea în intenția lui, i s-a mai imputat că imaginea lui nu se conformează „adevărului istoric", ceea ce nu era adevărat. A compara un roman istoric nu cu istoria ci cu o schemă a ei înseamnă a întreprinde confruntări inadecvate. Într-adevăr, confruntat cu o viziune istorică neinformată și depășită romanul **Delirul** putea fi caracterizat ca insuficient, deși, să nu uităm, ne aflăm abia la primul volum. Dar ceea ce trebuie spus este că noile sinteze istorice, cele mai recente, confirmă viziunea lui Marin Preda asupra evenimentelor și personalităților din perioada anilor 1940—1944. Cărțile lui A. Simion despre **Dictatul de la Viena** (1972), **Regimul politic din România în perioada septembrie 1940—ianuarie 1941** (1976), și **Preliminarii politico-diplomatice ale insurecției române din august 1944** (1979), nu anulează perspectiva romanului lui Marin Preda ci o întregesc. Scriitorul a anticipat pe istoric prin intuiție, istoricul a validat demersul prozatorului prin folosirea și interpretarea riguroasă a documentelor.

Dar ceea ce s-a observat mai puțin, aproape deloc, este luarea de poziție a scriitorului Marin Preda prin acest roman față de ceea ce se poate numi „conspirația tăcerii" aplicată țărilor mici în materie de scrierea istoriei. Cine va urmări bogata producție de carte și de film, de mare circulație propagandistică pe toate meridianele lumii, pe tema ultimei conflagrații mondiale va observa că rolurile și mitologia pozitivă sau negativă a acestor scenarii repetate se împart sistematic între cîțiva beligeranți și victime mereu aceleași. Unde sînt toate celelalte popoare care au suportat din plin marele impact al ultimului război mondial și al gravelor evenimente care l-au premers ? Altă întrebare : de cîte ori a putut fi constatată prezența românească în vreuna din aceste producții de anvergură propagandistico-mitologică asupra ultimului război mondial ? **Delirul** este una din puținele cărți care ripostează partizanei „conspirații a tăcerii". Istoria nu e numai a marilor puteri și a marilor popoare. Iar atenția pe care o acordă scriitorul **factorului individual** trebuie văzută și din unghiul de vedere al țărilor mici aflate la discreția semnatarilor de tratate. Succesul **Delirului** este legat și de această componentă justițiară a cărții : a scoate la suprafață drama profundă și impusă, dar programatic ignorată, a unui popor întreg e un act de veritabil umanism.

Controversat sub raportul realizării psihologice, combătut cu mijloacele criticii dogmatice pentru discutabile vicii de perspective istorice romanul **Delirul** a fost mai puțin discutat în semnificațiile sale generale.

Importanța cărții stă în reconsiderarea legăturilor literaturii cu istoria și a legăturii romanului cu cititorii. Romanul **Delirul** a fost o demonstrație că scriitorul o poate lua înaintea istoricului cu șanse profitabile atît pentru istorie cît și pentru literatură. Totodată romanul **Delirul** a probat aviditatea cititorului român pentru temele de majoră semnificație socială și politică din istoria politică a țării. Și nu în ultimul rînd romanul **Delirul** a fost un răspuns tendințel, care în chip exclusivist ține să elimine din literatură proza de formulă tradițională. **Delirul,** una din cărțile de succes ale anului 1975, este un roman de factură tradițională.

Drumul propriei demnități

Urmare din pag. 1

umană capătă o altă greutate, aceea a responsabilității și rațiunii.

Pentru mulți dintre noi, realitățile grave cu care s-au confruntat cei mai virstnici, nefiind percepute la „timpul trăirii", își fac loc mai greu în înțelegere și simțire. Imaginile păstrate de pelicală, dovezile și rănile niciodată închise, prilejuite de un război care nouă celor mai tineri nu ne-a traversat în mod direct existența, rămîn ca un document aproape incredibil care avertizează că iată, oamenii. chiar și în acest secol, nu sînt nevoiți să lupte doar împotriva capriciilor Naturii, ci că mai trebuie să lupte și împotriva acelei neverosimile parcele a propriei naturi, care i-a făcut pe cei din vechime să o sintetizeze într-un celebru dicton care a traversat secolele.

Stai în fața televizorului, citești în ziar, mă rog, *afli,* că undeva pe această planetă, un deget arătător indică butonul dezastrului, că undeva laptele curge în rigole în timp ce în altă parte foamea anulează dreptul la viață. Stai și afli că injosirea, nedreptatea, abuzul, corupția și violența nu sînt doar cuvinte într-un dicționar al arhaismelor, ci că au încă acoperire în realitate. Sigur, durerea și suferința altora nu se propagă, nu sînt molipsitoare, la modul concret. Dar trena lor de umilință ne acoperă pe noi toți cei care credem că omul trebuie să fie, în sfîrșit, om pentru oameni... Căci Omul nu are vocația martiriului. Nu haina umilinței e cea mai potrivită haină a lui. Faptul de a se lăsa jefuit de speranțe, de idealuri și împliniri nu poate purta semnătura rațiunii umane. De orice culoare ar fi el, orice număr de ani ar avea, orice număr de ordine l-ar înmatricula într-una sau alta din categoriile în care se tot clasifică umanitatea acestui secol, nu trebuie să întoarcă și celălalt obraz nedreptății, abuzului și înjosirii.

Iată că astfel este mai lesne de înțeles de ce nu putem aștepta senini și pasivi ca reglatorul automat al Naturii să-și facă meseria. Iată de ce rațiunea și nevoia de a ne respecta propriul statut uman ne îndeamnă să nu așteptăm echilibrarea „de la sine" a ceea ce încă mai stă sub semnul dezechilibrului, ci să grăbim, măcar cu o secundă, triumful luminii, al rațiunii, al Umanismului care trebuie să-și imprime efigia asupra contemporaneității.

Simt nevoia să-mi privesc semenii o dată în plus. Acești oameni de acum, din acest august și de aici, din acest spațiu de inimă și simțire au, cu siguranță vocația construcției : a construcției în general și nu mai puțin a construcției de sine.

Privindu-i, privindu-ne, privindu-mă, capăt deja certitudinea că cel mai dur, dar și cel mai minunat drum al existenței fiecărui individ este *drumul către aflarea propriei demnități.*

Alexandru Călinescu : „Portret"

SPORT

Groapa cu pisici

● Degringolada fotbalistică este, da, indiscutabilă, cum susține Discobol. Dacă nu chiar s-a și terminat. Pentru că de alunecat, de rostogolit, de prăbușit poate fi vorba numai pînă cînd ajungi jos. Or, în ultimii ani, după ce am ratat tot ce se putea rata ca performanță internațională, singura și cea mai înaltă măsură a calității fotbalului, am ajuns jos. De aici,. unde ne-au adus marile contraperformanțe mai vechi (prima înfrîngere în fața Greciei, cea atît de rușinoasă a „tineretului" cu Albania, ratarea tuturor calificărilor ș.a.) și mai noi (înfrîngerea după zeci de ani în fața Poloniei, eșec în fața unei — doar — echipe de club italiene, comportarea lamentabilă a juniorilor ș.a.) repet, de aici nu mai avem cum și unde aluneca. Aici stăm ! Oricît de fanteziști ar fi tehnicienii în alcătuirea echipelor reprezentative, nimeni, deocamdată, nu ne va mai clinti din groapa în care am ajuns, „cu pisici", din, amintiți-vă, „groapa cu lei" de la Guadalajara. Atunci ne-am simțit o vreme lei între alți lei, acum ne speriem chiar și de pisici. Doar și acestea sînt feline ! Ne speriem, ne betonăm, întrerupem campionatul, „cantonăm", rulăm pe aproape toți divizionarii „A" și cîțiva din „B" în reprezentative, umflăm valoarea adversarilor prin propriile noastre declarații că vom lupta pînă la ultimul bocanc... Și pe urmă ne acoperim cu ridicol, închipuiți-vă numai un leu speriat și fugărit de o mîță, e drept, frumos echipată, agilă, abilă, chiar vicleană, pentru că rage în loc să miaune... S-au dus „grofile cu lei" sau nu mai sîntem noi în ele pentru că nu mai sîntem lei decît în amintirea unora și în declarațiile altora. Aceasta trebuie s-o recunoaștem în primul rînd, cinstit. Absența prelungită a performanței internaționale este expresia unei crize în fotbalul nostru. Criză de jucători și antrenori, excepțiile nefăcînd altceva decît să confirme această (ne) regulă. În această situație nu turneele (inclusiv cel universitar în care am reușit să învingem Lesotho cu 4—0 și S.U.A. cu 3—1 și Franța cu 10—0 !) nici declarațiile, nici falsele încurajări (ca să nu-și piardă „băieții" optimismul înainte de joc) și nici schimbările periferice din conducerea loturilor și a federației vor rezolva impasul în care ne aflăm. Mașina nu mai merge, este în pană. Este cît se poate de limpede că, nici dacă o împingem noi, mai pe față sau mai pe ascuns, cu umărul, ea nu mai merge ca o mașină. Trebuie desfăcut și refăcut motorul. Pentru aceasta este nevoie acum de mecanic și nu de șofer. Acesta din urmă, tot mimînd la volan manevrele normale ale conducerii unei mașini în perfectă stare, ne-a scos din cursă, deocamdată. Dar unde e mecanicul ?

Ulise

florin mâciu

Bradul

Pe-o stîncă, bradul ca un simbol
al Veșniciei, se înalță
Sfidînd văile.
Mulți îi admirau
măreția, se adăposteau
Sub crengile lui
de ploaie
Cîndva fusese tînăr, acum
era puternic.
Înfruntase viscole, fulgere
omătul greu îi încovoia crengile
Văzuse multe, știa multe
Dar nu știa că
drumețul de ieri
acum revenea.
Bradul simți lanțurile
durerea ascuțită îl străbătu
de la rădăcină
la vîrf.
Era securea .

Cerbul

Liniștea pădurii întreruptă
de un lătrat
Cerbul își înălță măreața coroană
Și porni în salturi mari
Dar nu atît de mari încît
Să-l pună la adăpost
de glonțul
ce veni, perfid
și-i sfîrtecă spinarea
Durerea îl mînă pe cerb
printre arbori
la riul rece și limpede ca un cristal
durerea lui
roșie
Privind în apa clară
își zări picioarele tremurînd
și înțelese c-a obosit.
Se dădu cîțiva pași înapoi
se așeză în iarbă
Somnul venea, încet
Bătrînul cerb crezu că a scăpat
Dar nu știa
Că moartea se schimba la față

REVISTA STRĂINĂ

● **ÎNTRE ROMANCIERII** generației tinere, Amos Oz a fost remarcat de critică pentru lirismul care impregnează narațiunea fluentă și solidă a cărților sale, îndeosebi romanul „Pînă la moarte" este considerat un model al genului de literatură pe care-l practică acest scriitor excepțional. O povestire lentă, fără crescendo marcat de evenimente particulare, cu deznodămîntul care se impune din logica ineluctabilă a faptelor, „Pînă la moarte" conține un spectaculos de factură deosebită, un sens al evenimentelor care se dezvăluie fără eforturi, cu simplitatea vieții însăși.

● **O EXPOZIȚIE** ce a prilejuit comentarii extrem de elogioase este cea deschisă la Offenbach, „Un tîrg din Sahel". Este vorba de o colecție impresionantă, **Frankfurter Neue Presse** menționează peste 300 de rubrici din catalog, care subliniază valorile culturale și de civilizație din cîteva țări africane. De la corturile tuaregilor pînă la covoarele din paie, de la costumele fastuoase și pînă la haine din benzi de piele, cu clopoței metalici, totul constituie un ansamblu menit să demonstreze capacitatea acestor popoare de a crea un mediu artistic de mare densitate, de a exprima cu multă fantezie aspirațiile și concepția lor de viață.

● **ÎN GERMANIA FEDERALĂ** a fost creat **un Fond literar.** Este vorba de o instituție de tip cu totul nou, care va dispune de cîteva milioane de mărci consacrate susținerii materiale a scriitorilor și producției lor. Este prevăzută întreaga libertate a asociațiilor de scriitori de a folosi aceste fonduri și a le distribui în vederea ajutorării scriitorilor cu producție substanțială. Un articol din ziarul **Die Welt** menționează faptul că scriitorii vor urma în acest fel exemplul cineaștilor vest-germani care au constituit cei dintîi un asemenea fond de sprijin al creației artistice.

● **PREMIUL „GOETHE"** pe anul 1970 a fost decernat scriitorului și sociologului francez Raymond Aron. Distincția a fost conferită la 28 august la Frankfurt, iar juriul a subliniat în motivarea acordării acestui premiu faptul că sociologul francez a dovedit în scrierile sale o propensiune adîncă spre obiectivitate și spre reflectarea culturilor străine în mod just, fiind un partizan al dialogului și înțelegerii între popoare. Raymond Aron s-a născut la Paris, în 1905, și a desfășurat o amplă activitate publicistică și universitară, constituind una din influențele majore asupra generației actuale de intelectuali francezi. Jurnalist acerb, el deține de cîteva decenii rubrici de mare popularitate în cîteva cotidiene franceze, impunîndu-se prin stilul său cartezian, prin dezbaterea liberă a principalelor teme ale zilei, pe un ton degajat, de aleasă intelectualitate.

● **HERBERT MARCUSE** a fost considerat un fel de director de conștiință al noii stîngi, poziție ce a limitat în fond mesajul său amplu și penetrant expus cu generozitate într-un număr de cărți, din care evidențiem **Omul unic dimensional** și **Cultură și societate.** Fiind anexat revoltei studențești din 1968 din principalele țări capitaliste dezvoltate, Marcuse a fost considerat doar un ideolog de grupare extremistă. La moartea sa, la vîrsta de 81 de ani, principalele reviste și ziare din lume au consacrat ample comentarii lucrărilor sale, subliniind că radiografia făcută societății capitaliste de azi rămîne valabilă, în punctele sale esențiale, constituind un posibil punct de plecare pentru analize din perspective cu adevărat revoluționare, menite să conducă la o schimbare de fond a lumii de azi. Joachim Schyle scrie într-un eseu recent : „Discursul ținut în 1971 apărut sub titlul „Contrarevoluție și revoltă" exprimă pînă azi actualitatea politică a cuvintelor sale. Ar putea profita de pe urma acestei poziții atît ecologii cît și rebelii șvabi din Eppler : „ceea ce se întîmplă azi este descoperirea... naturii în chip de aliată a luptei împotriva societăților exploatatoare care accentuează asuprirea oamenilor prin exploatarea naturii însăși....

● **ARTA FOTOGRAFICĂ** își cîștigă tot mai mult dreptul de cetate în republica esteților. Artistul slovac Karol Kállay este apreciat în acest domeniu drept „o valoare mondială", cum afirmă Vaclav Jirú care scrie în continuare : „Cea mai mare parte a operelor sale sugerează într-o manieră convingătoare raportul strîns care se poate stabili între imaginea fotografică prestigioasă și literatură, poezie sau cîntec..."

● **„PREMIUL POVESTIRII"** se află la a treia sa ediție, în acest an, sub deviza „Limba este o patrie". Adresîndu-se scriitorilor de formulă foarte diversă, juriul acceptă manuscrise de povestiri, eseuri sau altfel de scrieri literare de pînă la 30 de pagini. Premiul este considerat drept una din cele mai puternice forme de consacrare literară, constituind un argument hotărîtor în publicarea lucrărilor de tineri autori, precum și o carte de vizită față de public.

● **ANUL TOLSTOI** a prilejuit reeditări spectaculoase a operei marelui scriitor. O ediție monumentală a celebrului roman „Război și pace", două volume de povestiri apărute în condiții excepționale, cu note revelatorii au constituit, numai în ultimele zile, bucuria iubitorilor de carte rară. O ediție specială a fost însă consacrată celor mici constituind repovestirea unor secvențe importante din „Război și pace", pe limbajul copiilor din primii ani de școală, cu evocarea mediilor sociale, a principalelor personaje și a relațiilor lor, în spiritul povestirilor pentru copii ale lui Tolstoi însuși. Tipul acesta de povestire pentru cei mici se transformă, în cele din urmă, într-o narațiune incitătoare și cuceritoare, capabilă să popularizeze chiar opere dintre cele mai cunoscute și să le adauge un plus de farmec.

● **TURNAT ÎN 1957** „Strigătul" lui Michelangelo Antonioni este din nou în atenția criticii franceze. Se remarcă printre altele, faptul că „Strigătul" este un film de excepție în creația cineastului, toate personajele acestuia fiind oameni care prin condiția lor materială se află la periferia societății. Interpretarea remarcabilă a lui Steve Cochram — în rolul lui Aldo — precum și a actorilor Alida Valli, Betsy Blair, trimit pe spectator în mijlocul aventurii umane care, uneori, (ca în cazul „Strigătului"), este puternic mareată de suferință.

Cu un prieten, sub zidurile Madridului...

Evocare de VALTER ROMAN

În toiul bătăliei de la Jarama (Ludwig Renn și autorul acestei evocări)

Cînd, la începutul acestei veri am aflat că marele scriitor german Ludwig Renn, președinte de onoare al Academiei de Arte din R.D.G. a fost sărbătorit cu ocazia împlinirii vîrstei de 90 de ani, m-am hotărît să-i scriu ceva mai mult decît cîteva rînduri aniversare. Împlinise vîrsta venerabilă de 90 de ani, iar prietenia noastră dura de peste patru decenii. Prins cu diferite treburi am tot amînat, gîndindu-mă că odihna și tratamentul de la Karlovy Vary — unde urma să plec — îmi vor oferi răgazul de a-i adresa, de acolo, o scrisoare plină de căldură și afecțiune. Dar soarta are o „logică" de nepătruns. Chiar în ziua cînd mă hotărîsem să aștern pe hîrtie sentimentele și gîndurile mele (22 iulie a.c.) am auzit la radio și a doua zi citeam în presă că el a încetat din viață.

Pentru mine plecarea dintre noi a lui Ludwig Renn a fost mai mult decît o știre tristă. Această dispariție îmi producea nu o simplă durere, ci o adevărată rană. Și consider de datoria mea a spune astăzi despre el ceva mai mult decît am relatat în cartea **„Sub cerul Spaniei, Cavalerii speranței"**, apărută în 1972. Aceasta pentru simplul motiv că Renn reprezintă, într-un anumit fel, ceva deosebit nu numai pentru acei dintre noi care am luptat împreună cu el pe pămîntul Spaniei, ci și datorită simpatiei pe care o manifesta față de mișcarea revoluționară din România, pentru poporul nostru, al cărui prieten bun și sincer a fost.

I-am cunoscut și m-am împrietenit cu Ludwig Renn (cu Ludwig — cum îi spuneam mai tîrziu) în timpul războiului civil din Spania. Prima noastră întîlnire a avut loc în zilele memorabile și fierbinți ale apărării Madridului (noiembrie 1936).

Trupele lui Franco ajunseseră la porțile Madridului. Pericolul căderii capitalei Republicii Spaniole era realmente mare, iar toată presa fascistă și reacționară din Europa, ba chiar și cea liberal-democratică scria despre această „cădere" ca despre ceva iminent și inevitabil. Numai că acest cor infernal — dirijat din Berlin și Roma, inclusiv prin intermediul celor care în fond au capitulat în fața barbariei brune și negre, prin viitorii „neintervenționiști" — a comis o greșeală, una singură : a supraapreciat forțele și posibilitățile fascismului, a subapreciat atît tăria voinței populare spaniole cît și dîrzenia acelor „ambasadori" a zeci de popoare care s-au opus atunci, cu arma în mînă, alături de populația Madridului, puhoiului fascist.

După cum se știe, primele unități internaționale, batalioanele **„Edgar André", „Commune de Paris", „Dombrovski", „Thälmann", „Garibaldi"** au intrat în luptă alături de unități spaniole, în timpul marei bătălii pentru Madrid, apărînd la început pozițiile cheie ale capitalei : **„Puente de los franceses", „Ciudad Universitaria"** (Cetatea universitară), **„Casa de Campo"**, batalioane formate în mare majoritate din voluntari francezi, germani, italieni, polonezi și de alte naționalități. În cadrul batalionului **„Thälmann"** au luptat și majoritatea voluntarilor români aflați, în acel moment, în Spania. Primul comandant al acestui batalion a fost, încă pe atunci mult cunoscutul scriitor german, Ludwig Renn.

Ludwig Renn a avut un **curriculum vitae** cu totul deosebit. Descendent al unei vechi familii de nobili militari sași, el se numea de fapt Arnold Friedrich Vieth von Golssenau. Primul război mondial i-a deschis și lui ochii, a început să înțeleagă unele adevăruri istorice, a înțeles că numai dispariția capitalismului — generator de războaie — și victoria cauzei clasei muncitoare poate salva omenirea de mizerie, obscurantism, exploatare, chinuri și războaie. În 1928 el devine membru al Partidului Comunist din Germania.

Ludwig Renn este cunoscut în lumea întreagă prin romanele sale **„Krieg" („Război")** și **„Nach-Krieg"** („După război"), romane care au făcut multă vîlvă atunci cînd au apărut, și care au reprezentat de fapt punctul de cotitură în viața și concepția despre viață ale acestui nobil, fost ofițer în armata Kaiserului în primul război mondial. El a devenit un luptător înflăcărat pentru cauza eliberării omenirii, a omului, pentru triumful socialismului.

Prima mea amintire despre Ludwig Renn este legată de apariția și intrarea voluntarilor în Madrid, a celor veniți din toate colțurile lumii pentru a se pune în slujba cauzei Republicii spaniole, care devenise atunci simbolul rezistenței popoarelor împotriva fascismului și a noului război mondial pe care forțele negre și barbare îl pregăteau cu asiduitate. Lupta poporului spaniol devenise cauza comună a tuturor popoarelor care gemeau sub cizma fascistă sau erau amenințate de dictatura fascistă.

Dolores Ibarruri scria despre acest eveniment: **„oamenii care defilează pe străzile Madridului asediat cîntă „Internaționala" în limba franceză, italiană, germană, română"...**

„În imprejurările grele ale războiului civil, — spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu — **sute de comuniști și patrioți români, împreună cu voluntari din alte țări ale lumii, s-au alăturat comuniștilor și patrioților spanioli, au ajutat poporul spaniol în lupta sa eroică".**

...Primul grup de voluntari români, mesagerii poporului nostru, mai toți membri ai Partidului Comunist Român, muncitori, țărani și intelectuali au fost repartizați, în primele zile ale apărării Madridului, în batalionul a cărui comandă a fost încredințată lui Ludwig Renn. Batalionul lui și-a ocupat poziția la cunoscutul **„Puente de los franceses"**, unde, cu peste un secol în urmă, au suferit un eșec răsunător trupele trufașe ale lui Napoleon.

Batalioanele internaționale au intrat în luptă, cum s-ar zice, din mers, oamenii fiind înarmați și echipați destul de sumar. Evenimentele se desfășurau într-un ritm rapid. Prea mult timp pentru pregătirea militară a voluntarilor (dintre care imensa majoritate făceau atunci pentru prima dată cunoștință cu pușca, grenada, pistolul) nu prea a existat. N-a existat nici armamentul necesar. De tancuri, nici să nu mai vorbim. Ele au apărut ceva mai tîrziu. Erau tancuri sovietice. Au apărut în aceleași zile și primele avioane I-15 și I-16, tot sovietice. Exista o pușcă pentru doi-trei oameni. Fiecare ardea de dorința să pună mîna pe o armă și să tragă în fasciști... Cu cîtă amărăciune s-a asociat pentru mulți dintre noi clipa de bucurie cînd în sfîrșit am reușit să tragem : pușca aparținuse pînă cu cîteva secunde în urmă tovarășului de lîngă tine, care acum zăcea grav rănit sau mort. Riul Manzanares peste care se înălțase podul **(Puente de los franceses)** n-a putut fi trecut pînă la urmă de trupele lui Franco (deși reușiseră să-l forțeze de cîteva ori). A fost o înfrîngere categorică a trupelor franchiste. Frontul se stabilizase acolo unde batalioanele internaționale au intrat inițial în luptă. Acest front s-a menținut pînă la sfîrșitul războiului.

Ernest Hemingway, Hans Kahle, Ludwig Renn și Joris Ivens pe frontul de la Guadalajara

În aceste lupte Ludwig Renn a fost tot timpul printre noi, în primele rînduri. Ne încuraja cu vorba și prin exemplul său personal. Om curajos și bine pregătit din punct de vedere militar, el ne vorbea de bătăliile crîncene din timpul primului război mondial.

— Față de ce a fost la Verdun — spunea el cu un surîs ironic pe buze — **aceste lupte au o „intensitate" mai mică, sînt mai ușor de suportat.**

Unora dintre voluntari, care se expuneau în mod inutil gloanțelor dușmane le spunea : **„important este nu să mori fie și ca un erou, ci să lupți cu pricepere ca să trăiești cît mai mult, să poți nimici cît mai mulți dușmani".**

În aceste prime lupte au căzut și primii voluntari români : Mihai Ardeleanu, fiul țăranului răsculat de la Alești (1904) și Mazepa Vlad.

Curînd, după acele zile fierbinți ale atacului concentric asupra Capitalei spaniole și după ce acesta a fost oprit, s-a trecut la o organizare militară, în conformitate cu exigențele războiului modern, a voluntarilor străini (care luptaseră inițial în cadrul unor batalioane izolate) și anume la formarea propriu-zisă a **Brigăzilor Internaționale**, la începutul lui — Brigada 11 și 12 (mai tîrziu s-au mai format încă patru Brigăzi — 13, 14, 15 și 129). Fiecărei Brigăzi i s-a atașat cîte un divizion de artilerie care la rîndul lor urmau să fie organizate. Odată cu reorganizarea Brigăzilor 11 și 12 și a organizării celorlalte Brigăzi, s-au format și divizioanele respective de artilerie.

Șeful de stat major al Brigăzii 11 Internaționale (în a cărei componență au intrat în special voluntari germani și austrieci), a fost numit Maiorul de pe atunci Ludwig Renn. La inițiativa și aprobarea lui André Marty și Luigi Longo, comisari generali ai Brigăzilor Internaționale, s-a hotărît ca divizionul ce urma să fie atașat Brigăzii 11 să fie alcătuit din voluntari români. Așa a luat ființă în decembrie 1936 — ianuarie 1937, la Murcia, nu departe de coastele Mării Mediterane, prima unitate românească (un divizion de artilerie), în cadrul Brigăzilor Internaționale, în cadrul Armatei Republicane Spaniole. Comanda acestui divizion a fost încredințată autorului acestei evocări.

Cel care se ocupa nemijlocit de formarea divizionului român de artilerie (care în mai 1937 se transformase într-un regiment de artilerie) a fost Ludwig Renn. El avea pregătirea teoretică și experiența de război necesară pentru instruirea temeinică a acestei unități de artilerie, ce va avea un rol important în viitoarele, dar foarte apropiatele bătălii susținute de armata republicană spaniolă (Jarama, Guadalajara, Brunete).

Statura înaltă, uscățivă a maiorului Renn apărea nu o dată pe zi în mijlocul voluntarilor români. Avea o răbdare de înger, gata oricînd să-ți dea o explicație în plus. El insufla încredere tuturor explicînd că într-o luptă nu totul depinde de armament. Știa el ce știa și ceea ce am constatat și noi mai tîrziu. Aveam de luptat totdeauna împotriva unui armament superior numeric. Hotărirea, spiritul de sacrificiu au fost un factor militar de prim ordin. Despre aceasta ne vorbea nu o dată Ludwig Renn.

Cu voluntarii români, Ludwig Renn a făcut cu adevărat cunoștință în plină bătălie pentru salvarea Madridului, în timpul luptelor înverșunate de pe riul Jarama, la Guadalajara (unde diviziile lui Mussolini au suferit acea înfrîngere răsunătoare și rușinoasă), în timpul contraofensivei republicane de la Brunete.

Ludwig Renn a fost un șef de Stat Major ideal. Cunoștea la perfecție arta militară, a fost totdeauna la curent cu situația de ansamblu și cu situația fiecărui batalion, a fost de un calm desăvîrșit, cu un curaj exemplar și a știut să fie un foarte bun camarad (și nu numai un șef ierarhic). Ordinele lui erau totdeauna precise, nu lăsa să plutească nici o îndoială.

Botezul focului pentru divizionul român de artilerie, format din trei baterii, a fost la rio Jarama, prima bătălie serioasă, din toate punctele de vedere, la sud-vest de Madrid. Au fost zile grele și pentru divizionul român de artilerie.

Una din isprăvile divizionului au constituit-o tragerile executate în plină noapte pentru a încerca să anihileze din față un atac al trupelor franquiste care se bănuia că va avea loc a doua zi, dimineața. Ulterior au „venit" și dovezile că această presupunere a fost întemeiată. Ideea și ordinul corespunzător au fost ale lui Ludwig Renn.

Cînd unii au obiectat în privința acestei operații de noapte (deci trăgeam numai după anumite calcule, fără a avea posibilitatea de a vedea cu ajutorul observatorilor rezultatele), Ludwig Renn spunea într-o franceză perfectă, citind pe Napoleon : **cine nu riscă nimic, nu obține nimic.**

În ordinul de zi al Brigăzii 11, dat după terminarea bătăliei de la Jarama, sub îscălitura lui Hans Kahle, comandantul Brigăzii 11, și a lui Ludwig Renn, se spunea, printre altele : **„Grupul român de artilerie a distrus o baterie inamică, a aruncat în aer depozitul de muniții, a provocat pierderi în pozițiile dușmane, distrugînd cuiburi de mitralieră, aruncătoare și cinci tancuri și respingînd un puternic atac fascist printr-un tir precis în fața liniilor noastre".**

Nu pot omite să amintesc, în cadrul acestei evocări, întîlnirea lui Ludwig Renn cu Ernest Hemingway, întîlnire la care am avut marea șansă și deosebita bucurie de a asista. La o zi-două după bătălia de la Jarama, Renn mă chemă la el. Am fost convins că e vorba de vreo nouă misiune militară. Dar nu. Adresîndu-mi-se mai prietenos ca oricînd îmi spune :

— Vrei să mergi cu mine la Madrid ?

Văzînd că întrebarea lui a trezit o curiozitate nedefinită adăugă : **Mă duc ca să-l întîlnesc pe Hemingway. Auzisem de la el că îl interesează soarta lui Panait Istrati și m-am gîndit la tine.**

Pe drum Ludwig Renn a început brusc să fie militar și a abordat probleme literare și artistice. Îmi mărturisea marea lui admirație pentru Eminescu, Caragiale și Coșbuc, îmi vorbea de Enescu, de frescele mănăstirilor din Moldova. Mă întreba despre Panait Istrati, știind că Hemingway va aborda această „problemă". A fost o discuție ca între prieteni. De fapt din acele clipe am și devenit prieteni, cu toată diferența destul de mare de vîrstă ce exista între noi.

Întîlnirea lui Renn cu Hemingway (despre care am scris în cartea memorialistică „Sub cerul Spaniei", apărută în 1972) a fost pentru tînărul de atunci nu numai plină de interes, dar și instructivă. A fost o discuție vie, emoționantă a doi mari scriitori ai epocii, pe care îi unea dorința arzătoare de a face „ceva" pentru ca fascismul să nu treacă, pentru ca în lume să învingă idealurile nobile ale independenței, democrației, libertății și umanismului. Au fost, de asemenea, discutate anumite aspecte ale apropiatului congres internațional al scriitorilor antifasciști de la Valencia, care a avut loc în iulie 1937.

La congres a participat — alături de Hemingway, Bergamin, Alexei Tolstoi, Tristan Tzara, Bloch, Guillen, Malraux, Ehrenburg, Dos Passos, Egon Erwin Kisch, Alberti și mulți alții — și Ludwig Renn. El a părăsit însă congresul, deoarece începuse ofensiva republicană de la Brunete.

La întoarcerea sa pe front, ne povestea despre desfășurarea congresului. Ne relata că marile figuri ale culturii universale salutau prin mesajele lor această manifestare a culturii spaniole. Ne citea rîndurile adresate de Albert Einstein congresului, prin care marele savant își exprima amărăciunea pentru pasivitatea manifestată de așa-zisele puteri democratice față de agresiunea și atrocitățile comise de fascismul german și italian în Spania. Referindu-se la lupta poporului spaniol Einstein scria : **„Această luptă ar fi avut de mult sfîrșitul meritat dacă puterile democratice ar fi acționat în conformitate cu principiile moralei sau chiar potrivit necesităților propriei lor securități. Popoarele libere vor recunoaște în sfîrșit că trebuie să se unească tot atît de strîns pe cît de strîns uniți sînt dușmanii umanității ?".**

— Are Einstein perfectă dreptate — adăuga Ludwig Renn. **Ce bine ar fi dacă țările occidentale ar acționa măcar în conformitate cu propriile lor interese... Ele îl ajută însă pe Hitler și Mussolini, dar vor cădea, pînă la urmă, victimă propriei lor miopii...**

Și așa a fost.

Un episod deosebit de interesant și care a intrat în istorie este legat de desfășurarea luptelor, cunoscute în lumea întreagă, de la Guadalajara, marea victorie a republicanilor spanioli asupra trupelor lui Mussolini.

Aceasta a avut loc în luna martie 1937. Văzînd că Madridul rezistă, Franco împreună cu Hitler și Mussolini au hotărît lansarea unei ultime ofensive puternice și „decisive" asupra Capitalei spaniole în primele zile ale lui martie, cu scopul declarat de a ocupa Madridul și a termina în acest fel războiul. Socotelile lor au dat însă greș. Cele patru divizii italiene „proaspete" și recent transferate din Italia în Spania au suferit o înfrîngere răsunătoare.

Ofensiva lor a fost mai întîi oprită la nord-est de Madrid, nu departe de orașul Guadalajara, care reprezenta în acea situație realmente ultimul punct de rezistență în fața Madridului.

Contraofensiva republicană a început la 13 martie printr-un contraatac cu caracter local, care avea însă menirea de a constata dacă sînt, în mod real, întrunite toate condițiile pentru o ofensivă republicană generală.

Trebuia recucerit satul Trijueque, căzut cu două zile mai înainte în mîinile trupelor lui Mussolini. Comanda acestei operațiuni a fost încredințată lui Ludwig Renn, care prin priceperea, calmul și eroismul său personal a contribuit mult la reușita acțiunii întreprinse.

Înainte de a porni la atac Ludwig Renn ne-a dat următoarele instrucțiuni : — divizionul român de artilerie (care ocupa o poziție favorabilă pe șoseaua Madrid-Zaragoza) va începe de fapt operația, deschizînd focul asupra satului Trijueque. După 20 de minute de bombardament intensiv, va trece la atac direct infanteria spaniolă și internațională, însoțită de o companie de tancuri. Pe măsura înaintării infanteriei și tancurilor republicane vei prelungi tirul artileriei, iar odată cucerit satul vei așeza focul pe șoseaua națională Madrid-Zaragoza pentru a împiedica pe italieni de a aduce întăriri.

Lucrurile s-au desfășurat în conformitate cu acest plan tactic. În aceeași zi de 13 martie 1937, Trijueque a fost recucerit. Ce excelent s-au purtat în timpul acestei operații voluntarii români, eroii poporului nostru Nicolae Cristea, Nicolae Pop, Alexandru Lazăr, Mihail Dobrescu, Constantin Bodeanu, Aurel Groparu, ing. Iancu Zilberman, Mihail Boicu, Ion Chilimnic, Armand Conta, Vasile Costiniuc, Ludovic Mathias, Horia Moldoveanu, Nicolae Toma și alții. Pe ziua de 18 martie (aniversarea Comunei din Paris) armata republicană spaniolă a trecut la contraofensivă generală, zdrobind trupele lui Mussolini.

Ludwig Renn a plecat mai tîrziu în Mexico. A venit al doilea război mondial. Trecuseră mulți ani pînă cînd ne-am reîntîlnit.

Pe la sfîrșitul anilor '50 el venise la București. Am alergat la Athenée Palace pentru a-l îmbrățișa. Am găsit un om plin de încredere în viitor, un om care ardea de dorința de a vedea cît mai mult din țara noastră. A făcut o călătorie prin Moldova, unde a putut să vadă cu ochii proprii Voronețul, despre care îmi vorbea încă în Spania, și despre care el spunea că trebuie să fie așezat în istoria artei alături de Alhambra, Pantheon, Sagrada familia. S-a dus să vadă Coloana lui Brâncuși. S-a dus la Istria și la Adamclisi. Asculta cu o plăcere nedisimulată rapsodia lui Enescu și Hora staccato a lui Dinicu. Se minuna de Grigorescu, Aman și Tonitza.

Discuta cu mine cartea pe care a publicat-o ulterior despre războiul din Spania.

L-am văzut în 1968 la Berlin. Aflînd că sînt puțin răcît a venit la mine la hotel și am discutat despre Spania, despre viitorul țărilor noastre, despre relațiile frățești ce trebuie să existe între țările socialiste, despre perspectivele mișcării comuniste din occidentul Europei.

De-a lungul anilor s-a adunat o întreagă corespondență.

În 1974 l-am vizitat din nou (de această dată la el acasă) la Berlin. Aceasta a fost ultima noastră întîlnire. Îmi promisese copiile unor fotografii din Spania pe care eu nu le aveam. Mi le-a trimis ceva mai tîrziu cu poșta și aducîndu-și aminte de întîlnirea noastră, îmi scria : **„Ich freute mich sehr über Deinen Besuch hier. Wie schön, dass wir uns verstehen wie in alten Zeiten vor Madrid".** (M-am bucurat foarte mult de vizita ta aici. Ce bine că ne înțelegem ca în timpurile de demult, în fața Madridului). Într-adevăr, ce frumos a fost că găseam cu Ludwig un limbaj comun. Și nu aveam puține și nu erau de mică importanță politică, discuțiile noastre.

Nu de mult, lui Ludwig Renn am fost nevoiți să-i spunem cuvîntul ultim, de **adio.** Ne-a lăsat însă drept amintire de neuitat, lupta și viața sa întreagă, încrederea sa în triumful rațiunii, demnității, al umanismului, al socialismului.

din lirica bulgară

MATEI ȘOPKIN

Neliniște de primăvară

Parcă se-aprind în ramuri constelații
și rup împurpurarea serii, grea.
Au înflorit toți pomii-nfiorații,
sau au cumva în ramuri fulgi de nea ?

Se face ziuă ? Cîntă păsări mii ?
Sau riuri ropotesc fără de frîu,
trezesc din somn pămîntul, și-n cîmpii
vestesc întinse holdele de grîu ?

E primăvară. Strunele campestre
răcoarea albăstrie-o sună-n salbe,
par pomii-n floare tinere neveste,
îmbrobodite cu tulpane albe.

Ca flăcări albe ard pe ramuri flori
ce vor s-aducă fructele-noroade.
Eu le privesc, mă-ntreb și mă-nfior :
Lega-vor ele toate roade ?

În românește de
Valentin Deșliu

BORIS GULIAȘKI

* * *

Încă o dată desculț în ploaie.
Încă o dată unui anotimp mă închin.
Încă o dată
în dansul picăturilor din iarbă
sori galbeni se rostogolesc.

Și copii.
Din amintiri aleargă –
uzi și transparenți.
Infinitul eului meu –
e locuit de copii.

În românește de
Petru Dan Lazăr

NIKOLAI ZAIAKOV

Tatăl

Iată poarta veche
cu zăvorul de fag
încet, fără teamă
iarăși calc peste prag.

Miroase a iarbă
abia cosită-n zori,
departe se stinge
glas de ciocănitori.

Domol tata-și scoate
șapca și așteptînd,
soarele îi arde
chip și brațe pe rînd.

Și oameni și păsări
din ochi se măsoară
picură din streșini
doar miere solară.

Vara cîntă sfios
într-un singur ciulin.
Eu aici am luptat
și m-am născut senin.

În românește de
Mihail Magiari

VLADIMIR BAȘEV

Meditație

De ce ne-am mai ivit pe lume
dacă nu avem ce să-i dăm omenirii ?
Noi nu vrem nici soarta, nici slava
marilor genii !
Pur și simplu ne dorim gingășia
acelei necunoscute femei,
care, cea dintîi, a trecut
farmecul pămîntului în țesătură aleasă ;
ne dorim numai darul
acelui meșter neîntrecut
care, lemnul cioplindu-l,
l-a preschimbat, ca prin minune, în cîntec.
Noi nu vrem nici slava, nici soarta
marilor genii !
Nouă ne ajunge recunoștința
unei singure generații.
Ne trebuie doar mîna îndemînatică
a celui care făcînd tăcerea pietrei să vorbească,
știa să înduioșeze inimile.
Ne trebuie doar două aripi asemeni
celor ale Meșterului Manole,
pentru a urca mai sus
de viteza sunetului și de cutezanța șoimului.
Nouă ne ajunge recunoștința
unei singure generații.
Fie ca numai singur gînd
să-i dăm năzuita întruchipare !
Să devenim pădurea
potrivnică pustiitoarelor vînturi ;
ploaia trebuitoare
ogoarelor nesfîrșite...
Fie ca bolnavul aproape de moarte
să-și afle prin noi lecuirea !
Fie ca mîinile noastre
să struncască amenințătorii atomi !
Fie ca boabele de grîu
de noi trimise în brazdă,
să încolțească în miliarde de sori !
Fie ca numai unui singur gînd îndrăzneț
să-i dăm năzuita întruchipare,
pentru a avea și noi dreptul
să ne odihnim în pămîntul
în care dorm adevăratele genii.

În românește de
Corneliu Șerban
și Tudor Savu

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef: Nicolae Dragoș,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Dobre Marian

ANUL XXII
37
(907)
Sîmbătă
15 septembrie
1979
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Scriitorul
purtătorul de cuvînt
al adevărului

Impetuoasa dezvoltare a societății românești de azi, caracterul multilateral al acestei dezvoltări, democrația antrenării și angajării maselor largi în dezbaterea continuă a programului de edificare a socialismului și a căilor mereu specifice de realizare a lui, necontenita, pasionanta preocupare pentru definirea trăsăturilor spirituale ale noului cetățean, pentru crearea tuturor condițiilor venind să consolideze un climat favorabil împlinirii și desăvîrșirii personalității umane, programatica implicare a propagandei în opera economică și condiționarea, programatică, a eficienței propagandei de ritmurile creșterii nivelului de trai și de moralitatea raporturilor și relațiilor general-sociale și interumane, însfîrșit de traducerea autentică, vie, convingătoare, în structura universului nostru uman, a tezei revoluționare privind imperativul saltului spre o nouă calitate au determinat o acută conștientizare a întregului popor, un prag foarte înalt de participare politică la viața politică, o substanțială încărcare a fiecărui gest uman cu electricitatea opțiunii responsabile. Noțiunea de patrie, noțiunea de socialism, au căpătat valori atît de concrete și de intime în conștiința fiecărui cetățean, încît întreaga problematică determinată de punerea lor în discuție este înțeleasă ca un reflex al propriului destin individual. Acesta mi se pare unul din cîștigurile fundamentale în plan moral-politic ale socialismului în România de azi, și anume scoaterea amintitelor noțiuni din zona abstractului și consacrarea lor ca expresii ale unui univers concret, viu, confundabil cu propriul univers de interese, astfel încît iubirea de patrie are, azi, caracterul conștient al angajării în opera constructivă.

Ei bine, în acest context, condiția artistului, în speță a scriitorului, cunoaște ca însăși, cu o sensibilitate expresă, schimbări de structură importante, afectînd nu numai înțelegerea implicării în viața societății, cînd **trecerea de la contemplarea favorabilă** a fenomenului social-politic **la partizanatul declarat** presupune un alt tip de abordare a moralității scrisului, dar și noțiunea de **participare,** fiindcă scriitorului i se cere azi să nu rămînă numai martorul perfect obiectiv al vieții, apărat, chipurile, în fața viitorimii de o imparțialitate menită numai ea să-i asigure perenitatea operei, ci să cucerească perenitatea în numele angajării deschise pe baricadele luptei politice.

Aceasta presupune, însă, o anume confundare a biografiei proprii cu biografia epocii, părăsirea naivei și idilicei convingeri că problematica vieții social-politice actuale poate fi epuizată în spațiul dezbaterilor de breaslă, cu apeluri patetice la scolastica **unei estetici de seră, în timp ce marea artă a izvorît întotdeauna și continuă să izvorască din „nobila** mizerie și suferință a vieții concrete" și a fost creată întotdeauna și continuă să fie creată de acei lucrători ai spiritului atît de înălțător „murdari" de viață, de sănătoasa viață a poporului.

Ce se cere azi scriitorului, în concepția mea, este de a fi viu solidar cu omul de rînd, care construiește cu palmele lui arse de varul zidăriei lumea pe care ne-o dorim, de a fi solidar cu zilele vieții acestui constructor, de a-l reprezenta și de a-i fi purtător de opinie. Ce se cere azi scriitorului este de a-și asuma cu neclintit curaj misiunea de a fi purtătorul de cuvînt al adevărului social, și de a înțelege că adevărurile se cuvin slujite cu cinste și cu un devotament care, fireste, că nu întotdeauna este ușor, pentru că nici toate adevărurile nu sînt ușoare și nu îsbindesc de la sine nici chiar în socialism. **„Nu putem spune că am construit socialismul și ca atare ne putem culca liniștiți"** — spunea recent tovarășul **Nicolae Ceaușescu la Consfătuirea de lucru de la C.C. al P.C.R.**

Ce se cere azi scriitorului, în concepția mea, este de a face politică declarat, de a sluji cu mijloacele specifice artei scrisului opera de consolidare a climatului de libertate și de demnitate umană, de a se angaja nemijlocit în acțiunea de consacrare a principiilor moralei comuniste, iar aceasta presupune nu o sufocantă bătaie cu flori, pentru că nici socialismul nu este o nuntă la care altă grijă nu putem avea decît să nu ne sufocăm în mirosul fericit al trandafirilor. Aceasta presupune o gravă implicare în bătălia ideologică a vremii, **pentru că** nu e suficient să declari simple principii ; ele trebuiesc să devină carnea revoluției noastre, sîngele ei și pentru izbînda acestor principii înalte și pentru apărarea lor în confruntări ideologice, interne și internaționale, scriitorului i se cere să fie un purtător de cuvînt convingător, printr-o operă care să afirme demnitatea creatorului comunist.

Ce este impresionant la noi, astăzi, în România, este uriașul efort care se face în favoarea creării conștiinței politice a cetățeanului și a poporului întreg, faptul că bătălia pentru nivelul de trai este necontenit și pătimaș asociată cu ideea consolidării verticalității în planul condiției umane. În acest efort uriaș, scriitorul român ocupă unul din locurile centrale, însă se cere ca acest loc să fie ocupat efectiv și eficient printr-o operă care să autentifice vocația morală a scrisului, forța lui de înrîurire. Un scriitor e o conștiință aprinsă ca o torță, gestul lui se cuvine să fie mereu greu și grav ; un scriitor nu se mai poate consuma azi, într-o Românie confruntată cu o problematică atît de complexă și de ambițioasă în planul construcției ; nu se mai poate consuma, zic, la nivelul modest al perimetrului preselei, cu alte cuvinte nu mai poate să-și permită cheltuirea forțelor și talentului în spațiul meschin al „jocurilor de societate", cînd țara pulsează sub imperiul unor atît de înalte idealuri și al unor atît de răscolitoare transformări, cînd nu e deloc ușor și nici simplu, și mai ales cînd se cer conștient sacrificii, și ele sînt înțelese.

Discutarea recent la Comitetul Central a unor probleme ale propagandei noastre, într-o lumină atît de nouă și de patimaș angajantă determină o meditație plină de răspundere în planul conștiinței scriitoricești și chiar de acute reconsiderări. S-a vorbit despre patriotism și despre apărarea convingătoare a valorilor socialismului, despre explicarea cu argumente a dreptății noastre socialiste, despre nevoia de a fi activi în demonstrarea justeței politicii noastre naționale, în sublinierea valorilor politicii noastre culturale, a superiorității condiției umane în socialism. Modalitatea de abordare a tuturor acestor probleme, a propagandei în general, este de natură să favorizeze scriitorului noi ipostaze de manifestare a propriului patriotism, a **propriei** vocații și opțiuni politice. Pentru autoritatea morală, politică, socială, nu se pot da certificate și adeverințe ; ea se cîștigă în fața maselor largi, a poporului, printr-o consecventă operă, care cuprinde azi atît pagina de carte exemplară cît și prezența concretă în viața social-politică, acolo unde se făurește istoria cu fiecare clipă a destinului acestui popor ! Există în România toate condițiile pentru ca prezența scriitorului în viața cetății să fie recunoscută unanim ca o nobilă ilustrare a gîndirii noastre politice comuniste.

Dinu Săraru

LUMINA ÎN SEPTEMBRIE

În decorurile de septembrie, netede și ruginii, înfășurate în iederă roșie, pe scenele mai mici sau mai mari se repetă și azi, aidoma, ceremonialul inaugurării noului an școlar. Clopoțelul sau, cum se întîmplă din ce în ce mai des de la un timp, soneria, cheamă din nou elevii în clase, în aceste ateliere de minte și inimă în care dascălii își lumnează ucenicii. Porțile școlilor sînt deschise larg în această dimineață, lăsînd să năvălească înăuntrul școlii cetele albastre ale copiilor noștri, reîntorși în băncile din ce în ce mai neîncăpătoare după încă o vacanță, nici mai lungă, nici mai scurtă decît celelalte. Cei mici, viitorii elevi din clasele întîi, își înghesuie părinții, ascunzîndu-și cu teamă privirile sub pleoape — abia clipesc, furînd din coada ochiului jocurile celor mari. Să fie și aici de joacă? încep să se întrebe, însă nu mai apucă să-și răspundă, vocea limpede și energică a învățătoarei îi cheamă să se încoloneze, pentru prima oară în viața lor, doi cîte doi. Încolonați sau nu, milioane de elevi reintră azi în clase și laboratoare pentru încă un an școlar, urcînd treptele cunoașterii mai repede sau mai încet, sub îndrumarea atentă și competentă a profesorilor lor de română, de istorie, de matematică, de fizică, de chimie... Se vor da lecții pentru acasă, se va ridica mîna, tablele vor albi sub vîrful cretei, catalogul va memora răspunsurile, sperăm numai bune. Milioane de copii, practic toți copiii țării, vor fi azi din nou elevi, în acești adevărați stupi de lumină, în fața catedrelor.

Ei înșiși își vor lumina părinții mai tîrziu, cînd țara se va sprijini pe umerii lor.

15 septembrie este ziua împodobită de aceste speranțe ale noastre în viitor, este ziua în care, noi înșine întinerim, redevenim elevi, cînd trecem pragurile școlii alături de copiii noștri.

Iulian Neacșu

Eugen Popa: „Viitorul patriei"

Îndatoriri și drepturi

Emoționată, am asistat la decernarea Marelui Premiu al Uniunii Scriitorilor din România lui Méliusz József. Un scriitor care timp de decenii își scrie lucrările în limba maghiară și contribuie cu această operă la îmbogățirea literaturii Republicii socialiste, oferindu-i noi valențe, operă ce a fost apreciată la justa ei valoare dacă confrații români l-au acordat în unanimitate și fără nici o rezervă, găsind la decernare cuvinte calde, pline de o prietenie frățească și călită de-alungul anilor.

Scriitori ai României socialiste, români, maghiari, germani și de alte naționalități, care toți laolaltă creează valori artistice, își aduc contribuția la edificarea societății socialiste, posedînd această putere prin artă de înrîurire a oamenilor, de modelare a conștiinței și a sufletului, adăugînd efortul lor la efortul comun pentru binele acestei țări și al acestui popor.

Fac acest lucru și îl pot face și scriitori germani din țara

Hedi Hauser

Continuare în pag. a 7-a

Conduita morală și literatura

Sînt cititorul pasionat al nenumăratelor note ce apar în presa noastră la rubricile de atitudine cetățenească, note scrise vioi, adesea pe un ton glumeț, cu poantă, din care aflăm că X—Y în vîrstă de 23 de ani, fără ocupație, dar cu patru condamnări la activ, a fost prins din nou în flagrant, în timp ce buzunărea un cetățean pașnic, în tramvaiul 14 : sau, un altul, la 29 de ani, tot fără ocupație și cu unsprezece condamnări, a devastat un apartament ; Z, 36 de ani, 17 condamnări, va fi judecat conform procedurii de urgență... Cineva mi-a zis că ar fi descoperit un individ cu 19 condamnări, pe-a 19-a a primit-o chiar în ziua cînd împlinea 10 de ani. Nu știu, nu garantez pentru această informație, eu am citit numai despre cel cu 17. Aceste note de numai cîteva rînduri oferă o lectură palpitantă, generînd și un fel de bună dispoziție, prin măiestria relatării, cu condiția să nu cazi cumva pe gînduri. Cum adică, 17 condamnări, în 36 de ani ? Înseamnă că de pe

Nicolae Țic

Continuare în pag. a 7-a

JURNAL DE POET

Cetățile dacilor

Am petrecut o vară în această parte de țară care trece drept inima statului, tot ce se întinde de la poala munților Apuseni peste Alba Iulia și Țara Hațegului culminînd cu Munții Orăștiei ce ascund în pădurile nesfîrșite vechea capitală și cea dintîi a poporului nostru, Sarmisegetusa. Locuri de-o frumusețe naturală unică în Europa iar ceea ce săpăturile arheologice au scos pînă acum la iveală din civilizația strămoșilor noștri, la Costești, Blidaru, Piatra Crainii, Fețele albe și mai ales la Sarmisegetusa este suficient ca mărturie sigură a unei culturi și spiritualități de rang european, la nivelul culturilor vremilor vechi, neîndeajuns pusă în lumină pînă acum. Ceea ce-ți spui la fiecare pas călcînd aceste locuri sacre este faptul că n-am venit cu mîinile goale în noul eon, că n-am stat în fața Romanilor cu mîna goală, că partea autohtonă geto-dacă contopită cu cea romană întru zămislirea poporului român a fost și ea de o vigoare și austeritate, poate, hotărîtoare, în păstrarea ființei acestui neam, aici, în Carpați. Cum este ea,

Ioan Alexandru

Continuare în pag. a 7-a

EXISTĂ O CRIZĂ A CRITICII?

I

În ultima vreme, sub impulsul analizei cuprinse în documentele Congresului culturii și educației politice, are loc o amplă dezbatere asupra rosturilor criticii de artă, încercîndu-se o determinare mai exactă a responsabilității ei sociale, etice și culturale în general.

Necesitatea unei astfel de dezbateri devenise cu atît mai evidentă dacă ținem seama că în cîmpul criticii — literare, muzicale, teatrale, de arta plastică — au apărut, nu o dată, simptomele întristătoare ale diletantismului și subiectivismului, impulsurile violenței pătimașe, apologiei sau negativismului, semnele unei derute a criteriilor și chiar ale galimatiasului terminologic. Un hiperintelectualism afișat cu ostentație, lipsit în fond de miez și temei, conceptual, manifestare a unor lecturi nedigerate era, adesea, însoțit de formulele fruste și simplificatoare ce gravitau în jurul unor idei pe cît de puține pe atît de fixe și rigide.

Desigur, o discuție interminabilă asupra unei astfel de problematici ar putea apare la un moment dat nu numai specioasă și agasantă, ci chiar inutilă și pernicioasă. În fond, ideea a fost chiar exprimată: toată această „furtună teoretică" nu ar fi decît expresia unei specii de narcisism critic, o modalitate a criticilor înșiși de a-și croi un loc mai important în cîmpul culturii, de a-și supraevalua, publicitar, meritele. Că lucrurile ar sta așa ar proba-o însuși faptul că omul de creație își vede de drum și-și duce la capăt opera indiferent de faptul că e agreat sau nu de critică. Dacă Stendhal, de exemplu, ar fi ținut seama de opiniile criticii contemporane lui, ar fi trebuit de mult să-și fi părăsit masa de lucru. Un poet scriindu-și versurile se gîndește tot timpul dacă acestea vor fi apreciate de criticul x sau y ? Ai talent ? Ești poet ! Nu ai, degeaba aștepți să ți-l împrumute critica. Privighetoarea își desfășoară sublimele-i concerte fără să fi auzit măcar de existența criticii și a criticilor.

Între creatori și critici întotdeauna a existat o anumită tensiune. Nu întîmplător, de exemplu, Delacroix, vorbind în **Jurnalul** său despre criticii care se dedau ei înșiși la creație, scria : „Nu poți în același timp să dai pinteni și să arăți fundul".

Argumentele anti-critică sînt atît de numeroase și provenite adeseori de la mari personalități încît ești inclinat să consideri argumentele satisfăcătoare și împins să crezi că, într-adevăr, se bate prea multă monedă critică lipsită de acoperire. Critica sau criticul nu pot da talent celui care nu-l are iar opiniile sale, oricît ne-am strădui să demonstrăm contrariul, rămîn marginale procesului de creație, sînt **post** și nicidecum **propter hoc.** Apa trece, asadar, în ciuda pietrelor critice de pe mal sau din albie. La ce bun atunci această discuție savantă ? Critica să învețe să-și măsoare cu exactitate lungimea propriului nas, să știe odată pentru totdeauna că este și rămîne un „joc secund", că nu e utilă în esență creatorului ci, cel mult, consumatorului de artă, deslușind pentru cel mai puțin inițiat semnificațiile și frumusețea, nuanțele culorii și strălucirii valorilor artistice. Critica, în ultimă instanță, ar îndeplini un rol util, e drept, dar auxiliar, acela pe care îl au lentilele cu dioptrii pentru ochiul miop. Lucrurile fiind așezate astfel la locurile lor, după mărime și importanță, e evident că o discuție atît de largă și prelungită asupra rosturilor asupra locului și rolului, a responsabilității criticii, a funcției ei propulsive în creație nu numai de ierarhizare a valorilor, nu poate să apară decît dilatată în mod nejustificat, o „furtună teoretică" într-un pahar cu apă.

Privind lucrurile mai atent și mai în profunzime, cu răbdare și neîncredere metodică față de aparențe, poți oare să consideri lucrurile ca fiind absolut limpezi și, ca atare, încheiate ?

În introducerea sa polemică la **Anatomia criticii,** Northorp Frye combate ideea că opera critică este o modalitate parazitară a expresiei literare, o artă bazată pe o alta, pre-existentă, o imitație secundă a creației. „Conform acestei teorii — scrie Frye — criticii ar fi niște intelectuali înzestrați cu gust estetic, dar lipsiți de capacitatea de a crea sau de mijloacele materiale necesare spre a încuraja arta și care, formînd un fel de burghezie a culturii, o răspîndesc în societate, trăgînd astfel folos de pe urma ei, exploatează pe artist și produc o solicitare crescîndă în publicul cititor. Concepția potrivit căreia criticul este un parazit sau un artist **manqué** se bucură încă de o largă răspîndire mai ales printre artiști. Ea se întemeiază pe o analogie îndoielnică între funcțiile creatoare și cele procreatoare. Astfel, aflăm despre critic c-ar fi „neputincios" și „steril", că i-ar dușmăni pe adevărații creatori de artă etc. Perioada de aur a criticii anti-critice a fost cea de a doua jumătate a secolului al XIX-lea, dar unele dintre prejudecățile ei mai dăinuie și astăzi" *).

Cred că pentru a răspunde la întrebările pe care le ridică problemele criticii și pentru a găsi un răspuns satisfăcător, adică întemeiat, e

Dumitru Ghișe

Continuare în pag. a 7-a

inedit

Tudor Arghezi

Despre cloști

Duși pe drumuri într-o droșcă
Veni vorba despre cloșcă.

Vizitul ne-așezase-n
Două locuri strîmte șase.
Era singura trăsură-n
Gara mică, pe căldură.
Și, ca în călătorie,
Spune omul tot ce știe,
Și din vorbă-n vorbă goală
Se deșartă ca o oală.
O dederăm și prin cloști
Ca să nu stăm blegi și proști.
Și-un oltean văzui că-i spune
Cloștii cloță, și le pune
Fin-că are multe ouă
Cloțe-n paie cîte două.
Și clocesc trei săptămîni
Cum știu ele din bătrîni,
Nici o zi sau ceas mai mult.
Mă strivește dar l-ascult.
Cloștile împărechiate
Îi dau pui pe săturate.
Omul cu cojoc de miel
S-a virît în tîrg și el,
Și răspunde că țăranii
Pun pe ouă și curcanii.
Și în loc de zece pui
Scot o sută, vorba lui.
— Un curcan, e-adevărat,
Cam clocește supărat,
Dar vezi, capeți dintr-odată
Suta-ntreagă numărată,
Zise moșul vizitiu.
De îi dai și un rachiu
Și curcanul se îmbată.
A uitat dintr-un ciocan
De rachiu că e curcan,
Și la cap cum i se urcă
Crede și el că e curcă.
I-a răspuns cel preot ras
Cu un fir de păr subt nas
Și cu moțul pe bărbie
Jumătate țăcălie,
Cum se poartă de-astădată
Preoțimea cultivată :
— Parca-aș mai fi auzit
De curcani puși la clocit.
Strîns curcanul cocoloș
Îi mai oui și-n cap un coș.
N-aș lăsa pe preoteasă
Cu-așa cloști la mine-n casă.
Căci Sinodul de aceea
Nu face preot femeea
Nici pe preot preoteasă
Dogma este serioasă.
Te gîndești la un bărbat
Că s-ar pune pe ouat
Și i-ar strînge ca o mîță,
Pe mucoșii lui la țîță.

Un om deosebit

Interesanta și insolita monografie a Vioricăi Moisil *Un om ca oricare altul* ne vorbește despre și ne dezvăluie destinul unui om deosebit. Sintagma care dă titlul cărții este luată dintr-o scrisoare a matematicianului, dar nu trebuie să ne lăsăm răpiți de înțelesul ei aparent banal cînd în fapt și disimulat ea este încărcată de un justificat orgoliu superior. Cei din „clanul Moisililor" de la Academia Română nu au fost niște oameni ca oricare alții. Oameni între oameni — da.

Descendenți dintr-o Moisă de pe plaiurile Năsăudului, din acea zonă a „grănicerilor" care la un moment dat se simțeau cineva în Imperiu și care cu istețime și dîrzenie au știut folosi întru cultură situația specifică a zonei — unul, Grigore Moisilă, străbunicul matematicianului, cu o largă chelie socratică acoperită pe vîrf cu o capeluță a cinului și cu o barbă albă, largă și stufoasă a ajuns vicar al locului : un altul, Iuliu, străunchiul, la 85 de ani încă înalt, hieratic ca un sfînt bizantin, cu fața terminată printr-o mustață și o barbă, tușinate, dar tot albe, denumit într-o vreme „patriarhul graniței năsăude-

Gheorghe Suciu

Continuare în pag. a 6-a

Trei frunze

Se dedică doctorului Nicolae Burghele

Celor ce le place să se observe, de bună seamă că li s-a revelat în faptul de a-și întîlni prietenii toamna, o bucurie cu totul aparte ; bucuria că au trecut pe lîngă vară, ca pe lîngă o mare frumusețe, fără ca aceasta să-i devore și au ajuns întregi la țărmul toamnei în care natura, părînd că a atins perfecțiunea și împlinirea prin rodul ei, de fapt s-a întristat de moarte, disimulîndu-și deruta prin liniștea cu care frunzele cad și crengile rămîn pustii.

★

Merele — care se desprind acum de ramuri, cu aceeași greutate cu care stelele se desfac din crugul ceresc — sînt jerfte și ofrande pe care vegetația le aduce spiritului. Morții sînt fructele pe care spiritul (însetat de alte forme) le oferă materiei, pămîntului. Morții și fructele sînt punți de trecere sau breșe prin care neființa ori nimicul s-ar putea insinua, ajungînd pînă acolo încît să se înzdrăvenească, iar noi, recunoscînd minunea egală cu învierea, să

Gheorghe Pituț

Continuare în pag. a 5-a

● În acest număr : ● **Retrospectivă literară.** Articole despre volumele : ● „Sonete" de Grigore Hagiu ● „Labirintul" de Francisc Păcurariu ● „Cultura română în civilizația europeană modernă" de Alexandru Duțu, semnate de Voicu Bugariu, V. F. Mihăescu, Marian Vasile ● **»Ce gîndește, ce scrie tînărul scriitor»** Interviu cu Gheorghe Schwartz ● **Proză** de Mihail Diaconescu ●

cronica literară

PAUL ANGHEL «Noaptea otomană»

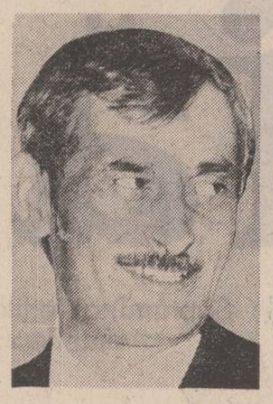

descinderea pe care o face Paul Anghel ca romancier în viața societății românești de la sfîrșitul secolului trecut umple un gol în proza românească. Risul lui Caragiale a avut un efect devastator asupra imaginii pe care această epocă ar fi putut s-o lase în depozitul memoriei colective. De sub condeiul lui Caragiale își ridică ochii către noi o lume de Mitici. Paul Anghel e preocupat de celălalt versant al lumii lui Caragiale, fără a exclude din raza prozei lui inochimenii universului caragialesc. Romanul **Noaptea otomană**, ca și întreg ciclul **Zăpezile de acum un veac** din care face parte, dă de aceea sentimentul ridicării la suprafață al unui continent scufundat. Tema cărții este războiul pentru independență din 1877, dar Paul Anghel nu scrie doar un „roman de front" ci istoria încordării extraordinare a unei țări întregi angajată într-o experiență crucială.

Excepțională este deschiderea cărții, imaginea funcționării marelui mecanism social care a dus și suportat războiul. Ceea ce urmărește prozatorul este mai ales o viziune din interior a faptelor, excluderea elementelor de paradă, restituirea unei epoci și a unei națiuni în hainele ei cele mai adevărate și de aceea, cele mai surprinzătoare. Imaginile desuete, (rod al unei mitologii anacronice fabricată de propaganda oficială a epocii lui Carol, asupra războiului de la 1877), sînt corectate aici de o privire lucidă care are predilecția substanței, nuanței, adevărului. Cortina pe care o trage scriitorul, dezvăluind o lume uitată pe nedrept, învăluită prematur în ridicol, lasă loc unui „spectacol de regizor" pentru care în proza românească nu avem prea multi termeni de comparație. Distribuția acestui spectacol este impresionantă, grație acțiunii de anvergură internațională, varietatea mediilor, a personajelor și a psihologiilor neobișnuite. În **Zăpezile de acum un veac** evoluează atît primul om al țării și miniștrii săi, cît și soldații din tranșeele noroioase sau boemii spectacolosi ai epocii, atît țarul și curtea lui cît și cazacii pușі pe petrecere. Desi elementele de pitoresc nu lipsesc, ele fiind inevitabile, nu pitorescul este cel care seduce pe scriitor.

Cine a citit **O clipă în China**, cartea aceluiași autor, a observat refuzul deliberat al pitorescului în descrierea milenarei și complexei lumi a extremului orient. Scriitorul respinge în acest laborios și incisiv eseu un mod facil de a contacta „lumile exotice", contacte esuate de obicei la coaja fenomenelor, rareori duse dincolo de aparențe. Consecvent cu sine, Paul Anghel nu este altul în romanul despre România războiului de independență. Exotismul lumii de la Dunărea de jos, popularizat mai ales de pictorii și călătorii străini prin țările românești în secolele trecute, nu face obiectul **Nopții otomane**, după cum nici al întregului ciclu **Zăpezile de acum un veac**, lucru vizibil atît în **Te Deum la Grivița**, cît și în **Scrisoare de la Rahova**. Atras de esența fenomenului românesc la un ceas hotărîtor al istoriei lui, scriitorul va decupa, așa cum a decupat și pentru lumea chineză, aspectele fundamentale ale acestuia.

Scriind **Noaptea otomană**, Paul Anghel operează cu instrumentele romancierului în spațiul a ceea ce istoricul a numit îndeobște „enigma" și „miracolul" românesc. Interesul acut al prozatorului se îndreaptă către articulațiile sociale care au rezistat impactului produs de asprul război, psihologiilor greu încercate de marele eveniment trăit îndeobște la o intensitate neobișnuită. Războiul diplomatic este, de pildă, una din „fețiile de realitate" pe care le extrage selectiv romancierul pentru cartea sa... Caracterul restituirii este dat și de acest mod selectiv și consecvent de a vedea lucrurile. Culoarea de epocă care nu lipsește nu e țelul scriitorului.

Noaptea otomană e un roman precumpănitor psihologic, un roman de atmosferă cu nuanțe bine studiate. Reușitele în direcția mișcării și analizei sufletești ornează spectaculos acest roman cu sarcini complexe. Din multimea de episoade cu o încărcătură psihologică aparte menționăm aici scenele următoare victoriei de la Grivița. Așa cum refuză pitorescul, scriitorul refuză și patetismul, ceea ce, adăugăm, nu exclude înzestrarea pentru ele. Bătălia pentru Grivița nu e urmărită de la masa generalilor ci, ca în Sthendal, din spatele frontului și mai ales după ce învingătorul a fost stabilit prin arme. O echipă are rolul de a lua în primire și de a inventaria prada de război. Care̊te, baloturi, mărfuri, cai, arme, ca într-o vitrină de bazar se înfățișează acum oamenilor după lupte în care imaginea celui de dincolo, a dușmanului, arăta altfel. Paul Anghel nu descrie „eroi", ci oameni, iar surprinzătoarele reacții ale acestora în fața capturii de război vorbesc de la sine despre finețea intuiției psihologice a prozatorului. Este o scenă de masă văzută de sus, dar și din apropiere, în care scriitorul se mișcă dezinvolt, așa cum se va mișca și la București, tot în scenele de masă declanșate de știrea căderii Griviței, din păcate pentru ținuta entuziastă a bucureștenilor, falsă. Efectele surprinzătoare ale dezamăgirii produse de lansarea falsei știri a căderii Griviței, bucluc faimos în care I.L. Caragiale, personaj cu totul episodic al cărții, a fost amestecat pînă peste cap, sînt reținute cu atenție pentru nuanță. Frontul încetează să mai intereseze brusc pe bucureșteni, entuziasmul colectiv scade. Stările de înaltă tensiune se impuținează. Societatea bucureșteană la toate nivelele ei se reîntoarce brusc la îndeletnicirile ei dinainte de război.

O mostră de fină psihologie este și cazul alterării psihologice a Adelei Ene care, îndrăgostită total de bărbatul ei, ofițer pe front, se apără treptat și inconștient de știrea morții lui, de noua realitate a vieții ei care o amenință, refugiindu-se pe căile ascunse ale subconștientului într-o altă realitate anterioară. Frumoasa Adela traversează saloanele lumii bucureștene a căror mindrie fusese și încă mai este că o fantomă, într-atît de puternic este la ea refuzul realităților. Fondul dramatic al cazului Adelei așează personajul lui Paul Anghel alături de marea reușită a nuvelisticii lui Duiliu Zamfirescu inspirată tot de războiul independenței : **Locotenentul Sterie**.

Adela trăiește într-o lume imaginară care încalcă teritoriile realului și situația verifică disponibilitatea și posibilitățile lui Paul Anghel în direcția fantasticului. Scriitorul trece cu siguranță de la scenele de un realism psihologic clasic în spațiile de tulbure mișcare a psihicului și de dizolvare a realului în fantastic. Nu este numai cazul evaziunii Adelei într-o lume salvatoare pentru sufletul ei ci și al altor episoade ale cărții. Unul din personajele **Nopții otomane** este Bucureștiul diurn și nocturn, vizibil și invizibil, diplomatic și nediplomatic. Predispozitia spre enigmatic și fantastic a lui Paul Anghel se realizează în direcția înfățișării unui București secret a cărui atmosferă de mister adînc, oriental aminteste de climatul mediilor din **Craii de Curtea Veche** sau de **La țigănci**. Ajunși aici, e locul să vorbim despre pasiunea scriitorului pentru „bifurcatia secretă" a lucrurilor. Mai toate realitățile de care se ocupă Paul Anghel au și un sertar secret. La suprafața vieții sociale se mișcă, spre exemplu, omul politic Brătianu, dar undeva în „burta" societății actionează un adevărat dublet al său care, independent de celălalt, desfășoară o similară activitate de durată și perspectivă. Relația secretă a situațiilor este urmărită în multe variante. Gestul scriitorului este al celui care „decodează" un univers (în cazul nostru fenomenul românesc de la sfîrșitul secolului trecut), care inițiază, care-și asumă discret, dar autoritar, postura de cicerone. „Figura" caracteristică a **Nopții otomane** e labirintul, tar personajele definitorii sînt ghizii. Sîntem mereu conduși către o față ascunsă a lucrurilor, iar personajul cu rol de ghid apare nedezmințit peste tot. Ce e Garussi decît un ghid al ardeleanului Toma, coborît de dincolo de Carpați în Cîmpia Dunării la București? Ce este „fata cu pisica" care-l conduce pe Toma printr-un peisaj straniu către o intrare tainică și intruvabilă a Bucureștilor de altădată ? Trecerea din spațiul clarității și al certitudinilor într-unul mai puțin rațional și mai puțin sigur, acela al labirintului, e destinată să sugereze în **Noaptea otomană** profunzimea unei lumi cunoscută mai ales la suprafață. Taina rezistă de altfel descinderilor în lumea secretă, spațiul labirintic, ceea ce vorbește despre tactul scriitorului de a nu-și văduvi de mister lumea de care se ocupă. Singura atitudine față de mister e adîncirea lui, scria Blaga, și ceva din această atitudine regăsim și în ciclul **Zăpezile de acum un veac** scris de Paul Anghel.

Tot în teritoriul interferenței realităților limpezi, pipăibile cu cele ascunse și incontrolabile se situează și episoadele alegerii diplomatice, aducerii și instalării în țară a prințului de Hohenzollern, incontestabil pagini dintre cele mai pasionante prin efectul de clarobscur al relațiilor dintre Carol și Brătianu, prin sugestia unei lumi necunoscute dar puternice care își ia fără ezitări în stăpînire persoana căutată. Nu este vorba de șocul produs asupra prințului de pitorescul unei societăți noi, cea valahă, și mai tîrziu cea otomană, ci de efectul persuasiv și neliniștitor al unor întîlniri care dau sentimentul „intrusului" că lumea de valori din care a plecat este anulată și depășită de prezența unei noi realități cu legi necunoscute, dar ferme. Atracția irezistibilă care actionează asupra prințului învingîndu-i convingerile și chiar hotărîrile, sentimentul că se află în fața unui mandat imperios, dar încă obscur pentru el, efortul psihologic de adaptare la o realitate care-l contrariază și domină, dar îi dă toate aparentele că e dominată de el, procură **Nopții otomane** poate cele mai bune pagini ale ei prin sugestiva atmosferă de discretă enigmă și de autentică miscare psihologică. Este pentru prima dată după **Frații Jderi** cînd un scriitor român se apropie cu intuiția adecvată de ceea ce istoricii au numit cu prudență „miracolul românesc".

Încă aproape de noi sufletește, evenimentul anului 1877 se situează în istorie, iar o carte despre el e, fatalmente, un roman istoric. Paul Anghel încearcă și reușește un roman de o factură particulară, înfruntînd nu numai sigiliul sarcastic pe care Caragiale l-a aplicat unei întregi epoci, ci și dificultatea reconstituirii propriu-zise, depășită în mod exemplar, după cum dincolo de asta este de retinut efortul de a încadra formulei romanului istoric propria sa formulă artistică sărind dintr-odată peste toate ingerintele pe care o mentalitate literară dogmatică le-a imprimat conștiinței literare. Caricatura marilor personalități istorice ale României din vremea independenței, ispitei căreia nu i-a rezistat cu putină vreme înainte nici Camil Petrescu în **Un om între oameni**, nu găsește nici un loc de găzduire în paginile **Nopții otomane**. Prin revelanta psihologică a paginilor ei, prin deschiderea ușilor secrete ale societății românești de altădată, prin anvergura și supletea deschiderii, **Noaptea otomană** este un roman de serie rară. Prin **Zăpezile de acum un veac** proza românească își asumă cu superioare reușite artistice o epocă dramatică prezidată pînă acum de demonul risului.

M. Ungheanu

viața cărților

poezia

Imagini în sepia

● Recenta modă „retro" se dovedește a fi, la o privire mai atentă, un fenomen cultural cu motivații mai profunde, izvorîte din modul de viață al epocii contemporane — veritabil „fin de siècle" cuprins de neliniști și întrebări. Că este așa ne-o arată și al doilea volum *) al Veronicăi Verona (debut semnat Veronica Galiș), ale cărui versuri transcriu de fapt o formă superioară a „sensibilității retro": „Unde-ați fugit voi copii de la-nceput de veac? / Doamnă, unde v-ați pierdut pălăria? / Șuieră timpul după voi ca un ceainic / Atins de-o boală grea: melancolia". Nota dominantă a cărții e evocarea elegiacă a unei „belle époque" plină de candoare, bucurîndu-se cu o încintare inocentă de invențiile nemaipomenite ale vremii, fără bănuielile sumbrelor evenimente ce vor zgudui în scurt timp veacul și generațiile lui: „Bunicul telefonului vorbește cu bunicul tramvaiului — / Erau tineri pe-atunci, n-aveau acte, nici cimitir / Și vedeau viitorul mai alb ca dantela / De la gitul domnului Shakespeare". Tonalitatea versurilor e delicată, fără mari gesturi dramatice, voalată de aburite tristeți: „Lada de zestre ninsă cu îngeri de talaș / Bunicii mi-au trimis-o cu trenul la oraș. / O țin în pod. În acest secol trist și ciudat / Lada de zestre, celesta, s-a demodat". Tot elegiei și tot timpului bunicilor îi aparțin și poemele copilăriei, acest paradis pierdut la porțile căruia ne întoarcem mereu. Poezia e atunci o încercare de retrăire a stării de grație, conștientă însă de limitele ei: „Să fii copil să crezi că deasupra orașului adunate / Zăpezile-s ținute în captivitate". Melancolia are aici mereu tușe gingașe **(Jurnal din copilărie, Poveste)**, arareori se întîlnesc note mai acute **(Vremea cireșilor)**.

Modernă în semnificații și de o autentică vibrație sufletească, poezia Veronicăi Verona se înscrie tematic în sfera poeziei noastre intimiste și tradiționaliste. Maestrul de netăgăduit e Ion Pillat, autoarea reușind să înlăture, însă, orice impresie de pastișă retrăind din perspectiva timpului atmosfera versului pillatian. Nuanța simbolistă, evocarea bunicilor tineri a iubirii lor și a poetei într-o parabolă a celor două epoci, copilăria și bunica, nucii și fructele copilăriei **(Acasă)**, bucolicul delicat, atmosfera intimistă a odăii, alegerea inspirată a unui vers învechit, cu stîngăcii voite și fermecătoare — își găsesc corespondentul actual în poezia Veronicăi Verona. Poeta e o cetățeană pentru care întoarcerea în natură e mai mult un gest livresc, o amintire mai apropiată. Micile tablouri intimiste, înfrigurate închideri în universul ocrotitor al camerei, dau citeva poeme în linii suave, luminate tandru de un umor bătînd în tristețe **(Mică elegie pentru un dulap fără vîrstă, Caloriferul sentimental, Elegie la o ceașcă spartă)**. Orașul modern, mai amintind unei oameni de tîrgul simbolist atins de secrete melancolii („Sub pomi adorm tramvaiele pe labe / Visînd la aurora boreală / Și cad bostani turcești de pe tarabe / În străzi împurpurate de sfială") sau de atmosfera de monotonă destrămare a celui bacovian **(Insomnie, Grădina zoologică)**, este totuși locul existenței („Ajungi să iubești metrul pătrat de grădină, / Semafoarele, mașinile de salvare, / Sacoșele cu cartofi, perechile date cu naftalină / Și zăpezile trei sferturi mîncate de sare!") din care nu se poate evada decît într-o lume ireală, ca a primilor expresioniști **(Cu timpul, cai albaștri)**. Într-o lume cam prea așezată de primejdiile zilei (poluare, tehnicizare etc.), copilăria ia și ea forme alarmante („Frumoșii bunici ne-au ținut pe genunchi. / Prea repede ne-am desprins. Așa, într-o noapte / Lumea a sărit peste dinții de lapte".). De aceea morala gustului „retro" este rostită direct în finalul-manifest poetic al volumului: „Înapoi, spre tărîmul de aur al bunicilor / Spre demodata privighetoare sentimentală — / Prea repede ne-am smuls din copilăria lor, / Prea repede ne-am spălat de-o anume sfială". În schimb, poezia de dragoste uzînd de aceeași simplitate a versului nu mai are același lirism, fiind amenințată de prozaism și platitudine **(Schimb de inimi)**.

Optînd pentru un drum doar în aparență simplu, poezia sinceră și sentimentală a Veronicăi Verona dă rezultate remarcabile numai în condițiile unei atente tratări în „băi" de luciditate artistică, așa cum o fotografie de azi, pentru a căpăta acea nuanță sepia, este supusă la complicate operații de laborator.

Dan Alexandru Condeescu

*) **Veronica, Verona : „Amintirea bunicilor", Editura „Cartea Românească", 1978.**

proza

O istorie hieroglifică

● După un remarcabil volum de eseuri consacrat spiritualității engleze, Andrei Brezianu își face intrarea în literatură cu o ficțiune *) care s-ar putea defini ca „roman mitic", în spațiul căruia se conciliază modalități epice diverse. Punctul central al narațiunii este cucerirea independenței la 1877, moment apoteotic dar nu încheiere, ci treaptă spre viitor. Demersul literar dobîndește prin aceasta un caracter celebrant, rememorarea apelînd la embleme. Se constituie astfel o istorie alegorică ale cărei acte sînt transpuse într-un regim mitic favorabil reverberației sensurilor. Spiritul eseistului cultivat și prețios se conjugă cu inspirația proprie romanului istoric, totul subsumat unei viziuni care atestă o excepțională cultură plastică. Cartea se singularizează prin concepție și prin modalitățile artistice trimiterea livrescă avînd în acest context rol de argument dar și funcție ornantă.

Fictiunea lui Andrei Brezianu s-ar putea comenta mai aproape de structura ei ca istorie hieroglifică în care transparența semnelor se dispensează de orice „scară a numerelor și cuvintelor tilcuitoare".

Istoria este transpusă în reprezentări metaforice care se acumulează și își relevă treptat semnificatiile. Narațiunea evoluează într-un spațiu mitic structurat după perspectiva vechilor desene cartografice : „Dincolo de ziduri, am revăzut atunci livezile și viile ascunse, satul cretos al bunicilor mei, pierdut în verdeața grădinilor dinspre apus ; și crestele muntilor albăstri ; și, la poalele lor, periferia ținutului închis, cu morile și cringurile lui".

În acest spațiu dominat de simbolul **casei** ca „inviolabil lăcaș al tuturor începuturilor" se desfășoară evenimentele tragice ale unui „anotimp obscur" al renunțării, al așteptării, al rezistenței tenace și secrete, dar și al unei inevitabile otelriri și spiritualizări, al înțelegerii propriei ființe și a drepturilor ei ancestrale uzurpate prin violență. Viziunea proiectează istoria într-o zonă fabuloasă, disputată deopotrivă de memorie și fictiune. Convertirea evenimentelor istorice în embleme se produce prin personificări simbolice. Hieroglifele sînt însă transparente, permitînd identificarea directă. Încifrarea este voit parțială, numele Dova sau Biza fiind rezultatul unor secționări. Laedra fiind anagramă simplă, în timp ce restul personajelor poartă nume sugestive prin sonoritate. Toponimele fictive realizează sugestia prin aceleași mijloace, excluzînd posibilitatea confuziei. Emblemele se acumulează progresiv, autorul fiind captat de propriul joc intelectual, tentat de abilități lingvistice de detaliu. De altfel acumularea este un procedeu stilistic pentru care prozatorul manifestă o apetență particulară, ceea ce, asociat cu ritmul opulent al frazelor și cu functia ornantă atribuită unor elemente livrești, conferă scrierii un caracter barochizant.

Viziunea scriitorului organizează spațiul prin asocieri de elemente arhitecturale realizînd imagini halucinante, piranesiene. Clădirea bibliotecii din Alba Iulia, care servește ca model, ales din ratiuni de simbolizare, pentru hanul Battaniei — din nou sugestie sonoră — este proiectată într-o reprezentare fabuloasă prin supradimensionare și prin acumulare, prin restructurare spațială cu efect luxuriant. Tot astfel **casa** simbol tutelar, este o construcție concepută din volume suprapuse, spații interferente, intrări secrete, tainite și coridoare, imagine a polimorfismului regenerator, traducînd caracterul ei inaccesibil, esoteric, sacru. Casa reprezintă esența inalterabilă, expusă conflictelor, rivnită, sursă a tuturor violențelor acaparatoare, dar și model al aspiratiilor interioare. Simbolul casei este dublat în partea a doua a cărții de simbolul mării, al tărmului ca „tezaur recistigat" a cărui reintegrare înseamnă un pas spre o nouă virstă istorică. Noi aluviuni culturale alimentează această sectiune, invocînd imagini clasice, si duhuri romantice într-o convenție rezolvată cu mijloacele eseului.

Meditatie si restituire sublimată în forme fabuloase si imagini sintetice, cartea lui Andrei Brezianu este o istorie afectivă al cărei recurs la hieroglife este determinat de optiunea pentru o anume modalitate a transpunerii, în acelasi timp livrescă si lirică. Scrierea cărturărească si heteroclită, **Ieșirea la tărmuri** se unifică prin imaginea elaborată, prin fluenta si eleganta expresiei dar în mod preponderent prin ardenta substratului ideatic, întretinută de implicarea afectivă.

Sultana Craia

*) **Andrei Brezianu, „Ieșirea la țărmuri", Editura „Cartea Românească", 1978.**

CARTEA DE DEBUT

Grație și ironie

Un volum de versuri care spune ceva si lasă impresia că nu tot, stimulînd fanteria cititorului, ni se pare **Circuitul viselor în natură** (Cartea românească, 1979) de Silvia Chitimia. Poezie onirică ? Așa ar sugera titlul, în realitate visul e un alt cuvînt pentru viziunea lirică și autoarea face din el ecranul pe care proiectează realitatea văzută într-un sistem simbolic, vreau să zic după principiul simbolistilor, de corespondente. Lucrurile sînt dezvăluite într-o poezie program : „Pămîntul și Cerul / Să devină vase comunicante / Și Munții / Și tot ceea ce este verde și viu / Pe această bătrînă planetă // Blînd să treacă lumina / Dintr-o tijă în alta, de floare / Prin arbori si oameni / Prin întîmplări și destine / Din Pămînt spre Cer / Si din Cer spre Pămînt / Și cineva să-mi șoptească / Cu buze de nufăr / Surizînd ; / E simplu. E atît de simplu... // Aceasta se cheamă / Circuitul viselor în natură". Comunicarea este însă împiedicată, vedem dintr-o altă poezie, căci bărbatul, crede femeia, are sufletul presat ca un ziar, acoperit cu pălăria, e totdeauna grăbit și în criză de timp, se amestecă printre semeni și n-are niciodată curajul să spună că unica solutie rămasă oamenilor e de a smulge inima pămîntului, de a sensibiliza materia inertă.

Două poezii, la începutul și sfîrșitul volumului, au titlul **Scribii cu gîtul de lebădă**, metaforă pentru poeti, întrucît corporația scribilor a dezvoltat gîndirea egipteană și a mentinut valorile ei timp de trei milenii. („Ca scrib, însemna unul, sînt mai profund decît cerul, pămîntul și cealaltă lume"). Scribii, ne spune în frumoase versuri Silvia Chitimia, erau oameni care se identificau cu poezia. Tulpinile florilor și nervurile frunzelor deveneau în scrisul lor „vase comunicante pentru visuri, ridurile fruntii lor păreau semne lunare, pașii le rămîneau imprimați în argilă, iar gîndurile prindeau rădăcini în pămînt : „Copiind formulele magice, / Scribii cu gîtul de lebădă / O viață întreagă își imaginau / Aripile fumeginde / Ale păsării Phoenix ; / Le scriau într-o mie de feluri / Și chiar le încercau / murind". Aderînd la acest tip mitic de poezie, Silvia Chitimia se detașează de poezia factice, fără un substrat mai adînc, legată de evenimentele curente. Îndemnul său este, neîndoios, ironic : „Scribi cu gîturi de lebădă, / Și buzunarele goale, / Copiati zîmbetul protector / Sugrumat în basmele / Copiati degetul nătîng / Însurubat în Soare, / Cum vrea să miște Pămîntul / Dinspre o fericire mai mică / Spre una mai mare..."

Alături de alte versuri ce exprimă revolta față de un univers de obiecte ostile, alienante, există în volumul de debut al Silviei Chitimia poezii notînd emoția iubirii într-o inscenare grațioasă de joc, copilăresc : „Dacă m-aș ascunde între maci, / Citind dintr-o carte subțire, / Dintr-o carte bolnavă și albă / De atîta iubire, // Jivinele ar rămîne în castelul de iarbă / Zidite, / Ar rămîne, / Așa, cum au fost / De la Dumnezeu potrivite, // Se va face lumină în aer, nefirească / Și va fi soare / Ca o salbă de galbeni / La piept / Sunătoare, // Va fi dintr-odată ca-n vis, / Mirosind a piatră venită din cer, / A drum fără margini / Deschis, /Totul va fi ca o patimă, / De corăbier / Îmbătat de furtună și draci / Tu mă vei saluta / Surizînd, / Cu o pălărie de maci".

O poezie se cheamă, în stilul lui Geo Dumitrescu, **Libertatea de a trage cu praștia**, dar Silvia Chitimia n-are umorul autopersiflant, subtil, al modelului, deși se încearcă în lirica obiectivă cu aparență de glumă într-un **Anunț la mica publicitate** („Sînt de la ziarul Gloaba / Nu mai am nevoie de pompa de frezii / Pentru întreținerea bunei dispoziții. / Am cărat saci cu făină / Pot să-mi car singur geamantanul / Cu fasole / Și peste afumat pe care am scris / Take it easy" **(la-o încet)**. Mai interesante sînt compoziția intitulată **Alelulai**, o baladă himerică „folk" „(Mireasa mea cu flori de măr / Cu aștrii reci murind în păr / Mireasa mea Alelulai / Cum te-am pierdut nesăbuit / În goana bicelor de cai...") și un **Cîntec** de același gen : „Ne despart un secol nebun / Dar eu pot să cînt, / Ne despart morile de vînt / Dar eu pot să sper, / Ne despart ceva în formă de inimă / Dar eu pot să dor ! / Iubitul meu, / Ne despart o viață / Dar eu pot să mor".

Un debut în poezie original.

Al. Piru

compendiu

Eugen Dorcescu : „Desen în galben"

Editura Facla, 1978

● **Eugen Dorcescu a publicat pînă acum poezie și critică literară. Poetul oscilează între cadențele prozodice clasice, în care topește o solemnitate secret-simbolică, si versul liber, folosit ca spațiu al notației lirice. Astfel se înfățișează și volumul Desen în galben, satisfăcător în a ne indica orizontul tematic și stilistic al autorului. Eugen Dorcescu este un lucid care se lasă purtat de „valurile" sentimentului. Scena pare să fie una livrescă, nu în sensul că autorul ar folosi universul cărturăresc drept sprijin direct propriei poezii, ci prin faptul că el pornește, aproape întotdeauna, de la „afectarea" unei stări lirice și de la cunoașterea ei „premeditată", pentru a și-o descoperi pe parcurs cu discreție și rațiune. Așa se întîmplă cu textele în care transpare o nostalgie evasi-medievală. Poetul cîntă „tulburea cetate" învăluită în „lanț de fum" dar fără să se lase cuprins în totalitate de intensitatea sentimentului. Călătoria în amintire, fiorul tainic trezit de peisajul „burgului în amurg" (echivalat metaforic cu „Un nufăr tremurînd în veșnicie"), de boițile vechi, de „abisul cenușiu" în care sînt bănuite „armuri bătrîne", sînt estompate asemeni unui „desen în galben". Expresia presupusei rațiuni decurge din metafora unui vers al poetului : **„Binom atins de umbră la mijloc..."** Vers-cheie al poemului titular, el este semnificativ totodată pentru imaginația lui Eugen Dorcescu. **Binomul** (expresie algebrică în care doi termeni sînt separați de semnul plus sau minus) este aici un semn al imposibilității de a opta, un indiciu al dispariției alternativelor. Poezia a deprins conturul „subțiatelor conuri de lumină" care lunecă sub bolți. În raza lor, totul se vede la fel, difuz și în același timp nemișcat. Umbra întrerupe discursul, jocul rațiunii eludează semnul fundamental din mijlocul rătăcitorului „binom". Cadența **Desenului în galben** accentuează stilistic această idee a lipsei de mișcare, a „curgerii" încremenite. Aparent diferite tematic, dar avînd similitudini în planul ideilor poetice, sînt textele din ciclul **Pontica**, în care imaginația figurativă este înlocuită de candoarea imaterială aflată, crede poetul, la îndemînă : „Nu-ți trebuie nici vîslă, nici catarg ; / E-atîta rouă verde-n tocul ușii." Imaginile dispariții materiale, ale golului populat cu iluzia materiei, reprezentat de mare („Nimic nu e aicea. Totu-i peste."), ca și de simbolica cetate, sînt punctele de interes ale ciclului. În alte poeme, se exersează concentrarea ideii în decupaje imagistice, dar rezultatul este modest. Autor inteligent, Eugen Dorcescu își găsește cu migală timbrul liric.**

Anda Raicu : „Norda"

Editura Eminescu, 1979

● **Norda este un roman plăcut, „scris bine", cum am spune în stil colocvial. Autoarea scapă de obsesii formale în favoarea unei scrituri „liniștite", esential nespectaculoasă. Talentul prozatoarei este cert și maturitatea stilistică, vizibilă în ținuta frazei, în dozajul exact al elementelor de figurație poetică, nu lipsește. Romanul „crește" dintr-o dată, fără ocoluri inutile, epica are tensiune, semn că autoarea a învățat să conducă abil identitatea personajelor sale, să pregătească narativ dezvăluirile. Norda e o povestire cu mai mulți naratori, unghiul de vedere fiind elastic ori de cîte ori instanța epică o cere. Un narator identificabil cu vocea auctorială focalizează evenimentele și povestește totuși neutru, deși, gramatical, poartă semnele persoanei întîi. Rolul său e mai mult unul de urmăritor al „poveștii" ; el (de fapt „ea") funcționează ca un catalizator. E „spațiul" implicat în coincidențele narațiunii. Inteligența prozatoarei face însă ca acest personaj-povestitor să fie integrat organic romanului, chiar dacă destul de puține lucruri, în ordine psihologică, au o motivație certă. Oricum, textul scapă de schematism. Personajul principal, Norda Chima, absolventă de liceu, funcționară într-o tipografie, ființă aparent enigmatică și cu nume de o simbolică transparență boreală, trăiește o aventură erotică halucinantă alături de un arheolog, Miron Slătineanu. Prilej pentru autoare să facă incursiuni spectaculoase într-un univers captivant, în care prezentul trăiește din rememorări, timpul nefiind altceva decît un continuu livresc, alimentat din cînd în cînd de similitudini existentiale. Norda nu este însă romanul incompatibilității erotice, ci unul al destinelor paralele care se pot întîlni numai accidental. Accidentul comportamental este reciproc. Anda Raicu a reușit în acest roman un personaj de excepție, Norda, alcătuit din planuri care se reflectă unul în altul, deși fără să-i fi dat, în final, suficientă coerență. Disparița Nordei, motivată strict narativ, are configurația enigmei (vom vedea însă că una banală) la fel ca și apariția ei insolită în mediul tipografic. Structura epică se complică prin intersectarea cu o intrigă politistă, numai sugerată. Textul se deschide ca un evantai, personajele povestesc „pe sărite" fără ca unitatea stilistică să aibă de suferit. Dar, în ciuda interesului trezit de lectură, romanul nu satisface în totalitate. Insolitarea eroului principal e insuficientă. Enigma, fără să confesească (și astfel să se motiveze) functionează în gol. Ea face să desface nodurile structurii narative, dar, ideatic, nemulțumește. Destinul Nordei rămîne indiferent romanului și atît. Detaliile de mediu dă roman dovedesc percepție sigură, ochiul de prozator format, informația topografică fiind de o exactitate „clasică" (acțiunea romanului se petrece la Constanța).**

Costin Tuchilă

critica

Polivalența analizei critice

● Vom întîlni în noul volum publicat de Liviu Petrescu *) aceeași optiune netrădată pentru cîteva nume esențiale ale prozei românești și universale, dublată de o vocație analitică ce se exercită prin concentrice apropieri de structurile narative moderne, întreprinse de obicei, cu ajutorul filosofiei și metodei fenomenologice. Scris dintr-o perspectivă tematică, atrasă de tipologii critice, studiul **Romanul condiției umane** e rodul unor relecturi făcute, dintr-o lumină sintetizatoare, pe texte ale unor autori români și străini, ce-au fost mereu în atenția lui Liviu Petrescu.

Această circularitate și economie a temelor criticului sînt exemplare. În cazul de față, atitudinea aceasta este și oportună pentru că dă posibilitate celui ce-o vehiculează să-și actualizeze precumpănitor virtutile de analist și de fenomenolog al semnificațiilor.

Și în **Romanul condiției umane** lectura pe spații mari, monumentală, sintetizatoare se arată a fi mai puțin la îndemîna lui Liviu Petrescu, dintr-un refuz al generalizărilor inoportune sau artificioase și dintr-o stimă nedezmințită pentru bogăția de sensuri a operei, ireductibilă la o prezumțioasă arhitectură. Liviu Petrescu cu urmărește în studiul său conflictul între eterna sete de absolut a ființei umane și diferitele principii limitative care i se opun, culminînd cu răzvrătirea pe latura transcendentală sau pe cea ontologică.

Cele trei secțiuni ale cărții, **Amurgul zeilor, Răul de timp, Stăpîn și slugă**, încheiate cu un capitol de **Concluzii**, prezintă dinamica temei avînd în centrul ei condiția umană, precum și tendința ei de a se înscrie unei scheme de „circularitate" în care recunoaștem, în afară de scenariul „eternei reîntoarceri", triada hegeliană : afirmație, negație, negarea negației, corespunzătoare diferitelor modele de adeziune și revoltă umană. Pe acest fundal problematic, vom semnala, în cadrul biografiei interioare a temei, discutarea autorilor români : Ion Creangă, M. Sadoveanu, Vasile Pârvan, D. D. Roșca, Camil Petrescu, H. P. Bengescu, Al. Ivasiuc, și apelul la critica și estetica lui D. Popovici și Tudor Vianu. Românii sînt integrați într-un circuit universal al valorilor, în care e stabilită contribuția lor specifică, uneori prioritară (D. D. Roșca față de A. Camus) în configurarea temei analizate. Curajoase, neașteptate sînt analizele la Vasile Pârvan și D. D Roșca **(Existența tragică)**. E însă de neînțeles absența lui Blaga din acest context. Sînt expediate, din păcate, analizele la Creangă și Sadoveanu. În altă ordine de idei, sînt bine surprinse contribuția lui Aristotel, Nietzsche, Pascal, Schopenhauer la maturizarea temei condiției umane, precum și rolul jucat de Hegel, Bergson, Stirner, fenomenologi în expansiunea și rafinarea ei. Lipsește inexplicabil din această serie Kierkegaard. Analizele la Joyce (cea mai densă), Proust, Thomas Mann, Dostoievski, Malraux, Camus, Kafka, Sartre, Papini, Amiel, Knut Hamsun, Tolstoi ș.a. sînt citabile mai cu seamă din unghiul comparatist și filozofic pe care-l propun, ce ține și de biografia exterioară a temei (filiații, iradieri, circulație).

Parafrazîndu-l pe Liviu Petrescu, am spune că la moara unui critic bun vine grîu de peste tot. Studiul său, pe alocuri numai schițat, e mereu substanțial prin felul în care practică analiza tipologică și tematistă sau observațiile de retorica romanului. El impune, grație vecinătăților fericite, armonice, niciodată ostile, pe care le stabilește între critică, filozofie, psihologie și estetică. Ar mai fi de adăugat înțelegerea actului critic nu numai ca *immagine* ci și ca un *concetto*, ba, mai mult, ca anamorfoză, deci saltul de la o *vizare* a realului o-perei la *interpretarea* acestuia.

Doina Uricariu

*) **Liviu Petrescu : „Romanul condiției umane", Editura „Minerva", 1979.**

AL XII-LEA CONGRES AL P.C.R.

1974—1979

Retrospectivă literară

Harta lirică a patriei

Încă de la primele pagini ale volumului său de **Sonete** (1978) Grigore Hagiu își face simțită capacitatea de a diafaniza cuvintele, de a înălța limbajul spre treapta autenticului lirism. Harul poetului, aflat dincolo de stăpînirea recuzitei profesionale și de cultura livrescă, aruncă peste vorbe o ușoară ceață cristalină, ce modifică sensurile cunoscute, imprumutînd vocabulelor vibrația lucrului pentru intîia oară văzut. Reușitele lui Grigore Hagiu sînt cu atît mai impresionante, cu cît multe dintre piesele volumului fac parte din genul dificil al poeziei politice și patriotice, unde nu mulți sînt cei care reușesc să depășească nivelul minim al versificării conștiincioase.

Remarcabilă este și structura de ansamblu a volumului. Nucleul ei este intuiția că sfera poeziei patriotice și de opțiune politică poate fi extinsă într-un mod profitabil în direcția expresivității (născută din imagini care emoționează prin mijloace inedite), dar și în cea a elocinței, discurs ce argumentează folosind anumite locuri comune. Este o intuiție ce surprinde adevărul că poezia patriotică și de opțiune politică nu numărește doar să emoționeze, ci și să instruiască, putînd fi considerată, din acest ultim punct de vedere, un nobil discurs didactic despre sentimentele fundamentale ale unui popor. Extinderea pe care o propune Grigore Hagiu constă în alăturarea unor poezii tradiționale ale iubirii de țară, care celebrează mari eroi și evenimente din trecut, cu o serie de creații din categoria pastelurilor, în care natura patriei este cîntată în versuri memorabile, unde euforia apare însoțită de o abia simțită melancolie. Este o îmbinare doar aparent paradoxală, specifică și altor volume ale poetului, care are efectul artistic de potențare a ansamblului. Citeva poezii de meditație filozofică participă, de asemenea, la construirea unei atmosfere unitare, care se sprijină pe toate componentele sale și, în același timp, răsfrînge ceva din forța sa expresivă asupra fiecăruia din aceste componente. Așa fiind, exprimările prozaice de care volumul nu este cu totul lipsit, tind să fie dizolvate în masa ansamblului.

Înainte de a trece la prezentarea cîtorva dintre cele mai reprezentative poezii ale volumului, se cuvine să menționăm modul în care poetul își „rezolvă" întîlnirea cu specia pretențioasă a sonetului, a cărei cultivare presupune o îndemînare artizanală deosebit de mare. Putem spune că Grigore Hagiu reușește, de cele mai multe ori, să depășească zadarnica performanță parnasiană, obținînd, prin intercalarea unor îndrăzneli imagistice, vibrații autentice, nestingherite de forma fixă a ansamblului.

Cum arătam, o însemnată parte a volumului este formată din poezii de celebrare a eroismului național românesc. Să citîm sonetul intitulat **Avram Iancu**, unde chipul marelui răzvrătit este sugerat prin metafore naturiste : „Avea ceva de stîncă dar și de tei în floare, / de-oțel mult mai albastru decît oricare val, / pe lume de există asemenea metal / sau cine știe-n care mai ginditoare astre. / / I se-ascuțise chipul de muntele natal, / tăia prin el dreptatea necruțător cărare, / avea cuvînt de codru ce mirosea a zare / și-a pietre-aprinse-n fuga potcoavelor de cal. / / La semnul de revoltă rostogolit prin aer / îi fulgerase bratul coroana de gorun / spre discuri orbitoare cu trunchiuri de statuie. / / Ce slavă și durere, ce cîntec și ce vaier / putură să încapă în fluierul nebun / de os ce șapte care spre stele încă-l suie". Poeme memorabile sînt dedicate și altor mari eroi ai neamului : Horia, Ștefan cel Mare, Vlad Țepeș, Mihai Viteazul, Tudor, Cuza. De remarcat sînt și cîteva sonete închinate unor artiști reprezentativi pentru spiritualitatea și sensibilitatea românească : „Lemnar, pietrar și fîntînar de stirpe. / Țăran privind atent pe subt sprîncene. / Blîndețe fără margini. I te-nchină. / Nu poți să-i spui decît înțelepciune" (**Brâncuși**). Colectivitatea eroică, ilustrată în împrejurări de mare tensiune politică și socială, este cîntată în versuri bine instrunate. Iată un fragment din sonetul intitulat **Februarie întemeitorul** : Tăceri cumplite pe pămînt și-n cer / în marmorele arborilor goi / de s-auzea cum crapă brusc în ger / doar osul viitorilor eroi. / / Subt apăsarea zilelor de fier / pe singe sîngele prindea altoi, / curatul diamant de-ntemeieri / să taie drum spre timpurile noi". O inedită cîntare a vechii țărănimi aflăm în **Unelte**, unde mijloacele muncii și luptei capătă semnificația unor simboluri ale perenității : „Topoare, seceri și securi, și coase / și furci cu dublu dinte ascuțit / în palma celor ce v-au mînuit / ați strălucit și-ați devenit frumoase. [...] Slujind, ce suflet alegeți mai mare, / luptînd, ce viață mai nemuritoare, / unelte simple transformate-n arme ?" Marea colectivitate a patriei este celebrată în **Acest popor**, cîntare a eroismului constructiv, de zi cu zi : „În muncă ne-am aflat temeinicia, / cînd grele-s ciubele ori vinovate, / durînd o cale spre eternitate, / s-o urce, pururi mîndră, România".

Frumoase versuri sînt închinate naturii românești, în cîntarea cărela Grigore Hagiu închipuie imagini proaspete, subtiate de o abia perceptibilă melancolie, dătătoare de autenticitate. Citîm sonetul intitulat **Dor de pădure**, unde este sugerată în mod magistral trezirea primăvăratecă a firii. Tertinele finale aduc două note contrastante, de efect. Prima introduce o notă subiectivă de participare, a doua imaginează o pregnantă imagine a iluminării : „Pe subt pămînt și-n grea imensitate / sînt gata sevele în tevării, / începe-un vis mai pur a se trezi / în limpezimea cerurilor toate. / / O pasăre cum trece-ncet prin zi, / cu aripile încă-ntunecate, / aprinde pomul din singurătate. / întîiul care-n flori va izbucni. / /M-apucă dor de proaspătă pădure. / peretii nu mai vor să mă îndure, / stau între nori și rîuri mari ce fug. / / Purifică de inerții obscure / lumina reflectată de-o secure, / de-oglinzile cutitelor de plug". Antologic ni s-a părut a fi sonetul **Întîmpinare**, pură expresie a comuniunii cu marile simboluri ale patriei. Cuprins de deplinul sentiment al emoției, poetul exprimă trăirile celui care se simte participant la uriașa viață a țării sale : „E timpul sufletul să se înfrupte / din vasta ierbii proaspătă cu-

Voicu Bugariu

Continuare în pag. a 6-a

Lumina adevărului istoric

De o excelentă primire din partea criticii s-a bucurat la apariție **Labirintul**, romanul lui Francisc Păcurariu, publicat în 1974, la Editura Dacia. Mircea Tomuș nu ezita să situeze cartea în tradiția valoroasă a prozei transilvane alături de **Pădurea spînzuraților** de Liviu Rebreanu, iar alți comentatori, subliniindu-i calitățile, așezau romanul printre aparițiile de referință ale prozei românești contemporane. Marele interes stîrnit de acest roman nu se datorează — credem noi — nici vreunei subtilități compoziționale (fragmente din jurnalul personajului principal, ziaristul Sabin Popa, la care se adaugă comentariile autorului, fie ubicuu și omniscient, fie păstrînd obiectivitatea relatării) și nici virtuțile stilistice, capitol la care proza ardeleană n-a exceleat vreodată. Meritul important al romanului este acela de a fi investigat, pentru prima oară în literatura postbelică, o epocă istorică și un spațiu geografic tulburate de evenimente dintre cele mai dramatice. Este vorba de perioada 1940—1944, în nordul Ardealului, răpit României de către fasciștii horthyști, în urma Dictatului de la Viena. Atrocitățile regimului lui Horthy, politica de deznaționalizare și exterminare a populației românești, represaliile crunte, apar în paginile cărții detaliate de lumina crudă a adevărurilor istorice, cărora li se alătură forța evocatoare a literaturii. Personaje reale și eroi imaginari își confruntă destinele, în această cronică sumbră, în care documentul și ficțiunea se potențează reciproc.

În acest context dramatic evoluează eroul cărții, Sabin Popa, intelectual mediocru, amenințat de ratare. Personajul parcurge un proces complex de limpezire interioară, implicînd opțiuni decisive și conducînd la acțiune conștientă. Ieșirea din labirintul propriilor inerții este găsită la capătul unei teribile încleștări cu suferința și absurdul, în urma căreia eroul dobîndește perspectiva etică, necesară înțelegerii sensului existenței.

Cartea, asemenea evoluției personajului, are o desfășurare sinuoasă, cu numeroase digresiuni și reveniri, motivate de faptul că epoca este văzută de un om interesat nu atît de consemnarea fidelă a evenimentelor cît de relația acestora cu propria viață, de semnificațiile ce se pot extrage de aici prin reflecție profundă și analiză. O mărturie a personajului este edificatoare în acest sens. Cu tot regretul de a decepționa pe vreun om de bine, dispus să mai acorde credit unei mărturii personale despre un moment al istoriei, trebuie să recunosc aici că filmul la care se gîndește **nu are pentru mine sens și valoare decît dacă este înregistrat prin lentilele complicate ale propriei mele conștiințe**, bracate necontenit asupra vieții mele, deoarece aici și acum, în pragul morții trebuie să mărturisesc fără ocol că **nu mă interesează un document despre un moment al istoriei dacă el nu e în același timp un document al vieții mele, al întrepătrunderii dintre istorie și ființa de carne și oase pe care a trăit-o în mersul ei implacabil"** (s.n.). Implicarea în istorie cunoaște în cazul lui Sabin Popa stadii diferite, marcate de două gesturi esențiale. Mai întîi, hotărîrea de a părăsi Bucureștiul, în 1940, pentru a se întoarce în Clujul natal, aflat sub ocupația horthyștilor. S-ar părea că este vorba de o atitudine dictată de compasiune și susținută de ideea luptei. De fapt, explicația este de natură pur personală : „Adevărul adevărat este că am încercat să ies din situația mea iremediabilă de ratat". Ratarea ca filozof și apoi cea erotică constituie așadar motorul hotărîrii personajului. Al doilea gest important se produce în 1944, cînd Sabin Popa, apară cu arma în mînă atelierele căilor ferate din Cluj pe care jandarmii horthyști și soldații germani vor să le arunce în aer. Acum rațiunile nu mai gravitează în jurul propriei ființe, ci vin din conștiința clară a apartenenței la ființa națională. Între cele două gesturi se află închisă o experiență de viață copleșitoare, un destin impresionant pe care scriitorul îl circumscrie cu o remarcabilă capacitate de obiectivare. Stilul digresiv, de care amînteam mai devreme, și tonul alb, publicistic, a numeroase pagini nu fac din **Labirintul** ceea ce numim de obicei o lectură atractivă. Există desigur aici riscul monotoniei, pe care autorul se pare că și l-a asumat deliberat, sacrificînd deseori fluența epică. Uneori, ca în citatul următor, textul pare a nu reciama alt merit decît acela de a fi un compendiu de istorie : „La 6 martie trupele germane s-au năpustit asupra Iugoslaviei și Greciei. La 11 aprilie, trupele ungare au pătruns în Voievodina și în Banat. La 18 aprilie, guvernul iugoslav a capitulat fără condiții. La 24 aprilie Harthy a fost chemat urgent la Hitler iar Uhry era sigur că discuția lor s-a terminat prin hotărîri privind marea acțiune în Răsărit. La 22 iunie 1941, atacul împotriva Uniunii Sovietice a început pe un front de mii de kilometri". Să ne amintim că astfel de notații întîlneam adeseori și în **Delirul** de Marin Preda, carte cu care **Labirintul** prezintă și alte asemănări, ținînd în primul rînd de relația document-ficțiune. În ciuda reproșurilor criticii, cărțile de acest gen, în care documentul istoric își depășește funcția de stadiu pregătitor al ficțiunii pentru a intra cu toate drepturile în chiar substanța romanului, au găsit o mare audiență în cititor. Revenind la romanul în discuție, alteori perioade lungi din existența personajelor, apar sub forma unor rezumate sumare, fără relief. Pe de altă parte însă, trebuie spus că riscul este bine calculat. Pe fondul de așteptare ușor iritată, instituit de dezvoltarea labirintică a narațiunii sau de atonalitatea discursului, secvențe epice, cînd apar, dobîndesc o forță emoțională superioară. Astfel sînt fragmentele care relatează halucinantul episod al internării lui Sabin Popa în lagărul de la Nagykata și apoi scenele de pe frontul din Răsărit. Bestialitatea horthyștilor, mecanismul degradării umane pînă la forme paroxistice, orrorile războiului sînt „văzute" de Francisc Păcurariu cu excepțională precizie a comunicării, ce amintește de scene din **Dezastrul** lui Zola.

Încercînd să fixăm în cîteva cuvinte locul pe care cartea lui Francisc Păcurariu îl ocupă în ansamblul prozei românești vom spune că, situată în descendența romanului ardelenesc, ea continuă eticismul structural al acestuia, așezînd lumea și omul sub zodie morală. În alt plan, **Labirintul**, abordînd o perioadă istorică deloc cercetată de proza actuală, este **o carte importantă**, care indică un drum profitabil pentru scriitorul român.

Valentin F. Mihăescu

Tradiția culturii românești

Sînt cunoscute tezele lui Alexandru Duțu, formulate în mai toate lucrările sale, dar prezentate sistematic în **Cultura română în civilizația europeană modernă** (1978) : continuitatea culturii române în secolele XVII—XVIII—XIX; rolul exemplar al modelului cultural românesc în spațiul sud-est european ; prezența culturii române în cea europeană încă din secolul XVII ; prin modul cum s-a constituit în lupta pentru afirmarea națiunii, cultura română a contribuit la formarea unui nou tip de universalitate : „universalitatea națiunilor".

Deși demersul său, superior științific, vizează polemic „obsesia sincronizărilor", Al. Duțu e departe de a nu recunoaște acțiunea spiritului occidental asupra culturii române. Termenul de sincronism ar fi aci potrivit dacă n-ar fi grevat de încărcătura unor sensuri derivate din critica lovinesciană pe care autorul e nevoit să le excludă, ca, de pildă, existența unui **saeculum** care s-ar transmite automat de la o literă la alta. Acest cercetător vede cultura ca o realitate vie (vorbește despre nevoia de a „redescoperi oamenii". „frămîntările oamenilor", „omul viu" în spatele conceptelor) și respinge comparatismul superficial care trage concluzii din prezența titlurilor sau a numelor străine într-o epocă sau alta. Deși a fost tipărit tîrziu, în secolul al XIX-lea, Cantemir a avut în manuscris o mare circulație și influență asupra iluminiștilor ardeleni, fiind un argument fundamental în redactarea celebrului **Supplex Libellus Valachorum.** Alte cărți, în schimb, editate în multe exemplare, au rămas fără ecou în conștiința publică românească. Un spirit nou în cultura modernă există dar acțiunea lui în spațiul sud-est european are ca efect crearea unor culturi originale, naționale și nicidecum un transplant de forme culturale identice. Faptul, am adăuga, nu e întîmplător, sensul culturilor moderne fiind pretutindeni același : Brunetière scria undeva că pînă în Renaștere cu greu se poate vorbi de literaturi autohtone chiar în occident, deși scrisul în limba națională era acolo mai vechi. Și e semnificativ pentru acest **saeculum** care diversifică nu uniformizează, că literaturile moderne, cu toate influentele reciproce, sînt mai diferite între ele decît culturile bizantină și romano-catolică, între care legăturile fuseseră multe veacuri întrerupte. Or, imitația apare ca un procedeu total neadecvat comunicărilor, altfel numeroase, dintre noile culturi care se îndreaptă spre interior, spre național, spre specific, fiind mai proprie culturilor medievale în care psihologia europeanului se orienta în afara eului, spre o esență comună, universală. Atitudinea imitativă îi venea bine scriitorului de dinainte de Neagoe Basarab, care nu intenționa să se releve pe sine într-o operă, ci să se lase inundat de opera gata elaborată. La nivelul actual al cercetărilor de filozofie și istorie a culturii, teoria imitației devine cu totul inoperantă și, dealtfel, chiar riscantă, ca o armă cu două tăișuri : din experiența sincronizărilor abuzive, mai vechi sau mai recente, a rămas un gust destul de amar în cultura română modernă.

Întreprinsă cu argumente superior comparatiste, cercetarea lui Al. Duțu proiectează, totodată, direct sau indirect, lumini noi asupra unor probleme generale ale culturii europene. S-a crezut multă vreme (la noi, între alții, de Lovinescu și Ibrăileanu) că elementele culturii antice s-au conservat în spațiul occidental și s-au pierdut cu totul în orientul bizantin. Al. Duțu constată, dimpotrivă, că Bizanțul și-a asociat mai intim cultura antică, dovadă pictura sud-est europeană unde sensul religios și cel laic coexistă, culegerile de maxime, numeroasele manuscrise și antologii de texte grecești existente în bibliotecile din Constantinopole și care, exportate în occident după Conciliul de la Florența, au determinat în bună măsură Renașterea vest-europeană. Mai mult, autorul afirmă că sciziunea dintre Evul Mediu occidental și cultura greco-romană a fost mai puternică decît în Bizanț, ceea ce a determinat apoi o mai adîncă sciziune între Renaștere și catolicism. În schimb, asimilarea mai largă a antichității în cultura bizantină a făcut ca reinvierea masivă a textelor greco-latine în vremea umanismului să nu apară aici ca o revoluție radicală în raport cu tradiția medievală. Asemenea disocieri vin să modifice prejudecata despre liberalismul cultural al instituției religioase din vest și „barbaria" orientală care ar fi întrerupt orice contact cu civilizația „inițiată încă de primul rege egiptean". Raporturi diferite, pașnice, s-au instaurat, de asemenea, în sud-estul Europei între puterea laică și puterea spirituală datorită împrejurărilor create de expansiunea otomană și în virtutea cărora emancipareа politicii naționale din perioada umanistă a primit consensul și colaborarea institutiei religioase. Idealurile noi, laice, s-au dezvoltat liber și s-au împletit firesc cu elementele tradiționale. Desigur, nu se poate afirma, ca altădată Heliade Rădulescu, că **Christianismul și Catolicismul)** că biserica română se caracteriza prin „despotism universal", „trufie satanică", în schimb ortodoxismul ar fi o „ecclesie pură și eminamente naționale" care „confirmă ungerea indivizilor și, prin urmare, sacrarea lor, inviolabilitatea persoanei, libertate integrale", ambele „ecclesii" fiind, în fond, universaliste. Dar contextul politic oriental a determinat o comunitate de scopuri între cultura nouă și cultura religioasă, comunitate numită de Al. Duțu, „raționalism ortodox". O dovadă ar fi conviețuirea neconflictuală în Principate între cartea religioasă și cartea românească, între limba universală și limba națională. Ar trebui, poate, remarcat că după căderea Bizanțului și mai ales din perioada umanistă, scrisul slavon intră sub egida spiritului laic, asumîndu-și o funcție nouă : cultivarea sentimentului național la popoarele din Balcani. O diplomație culturală, care devine programatică în vremea lui Matei Basarab, cînd Udriște Năsturel tipărea, în același timp, cărți românești și slavone, acestea adresate popoarelor ortodoxe din Serbia pînă în Rusia, îndemnate astfel să mențină treaz spiritul rezistentei față de agresiunea otomană. Așadar, textele românești și slavone îndeplineau, pe deasupra diferențelor de conținut, aceeași funcție laică și politică, fapt ce ne relevă unitatea și scoburile de anvergură ale culturii române din această

Marian Vasile

Continuare în pag. a 6-a

ce gîndește, ce scrie tînărul scriitor

Prozatorul Gheorghe Schwartz s-a născut la Lugoj (16 septembrie 1945). Debutul — în revista „Familia" (1969). Profesor în Arad. Cărți publicate : „Martorul" (Editura Facla, 1972 — Premiul C.C. al U.T.C.), „Ucenicul vrăjitor" (Editura Cartea Românească, 1976), „Pietrele" (Editura Eminescu, 1978) și, în colaborare cu alți scriitori arădeni, volumul de reportaje „Orele orașului Arad" (Editura Eminescu, 1978).

GHEORGHE SCHWARTZ: „Singura șansă este să te iei în serios"

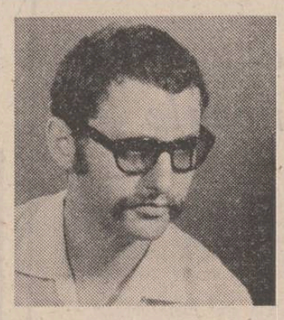

— Ți-aș propune să începem discuția chiar de la locul unde ne aflăm acum, de la Arad. Ce reprezintă pentru tine acest oraș în care trăiești, muncești și scrii de multă vreme ?

— Aradul beneficiază de o tradiție culturală cum au puține orașe în țară și caută în prezent, prin truda multor oameni de cultură, să onoreze această tradiție. Pornind de la acest aspect, să-i zicem particular, ar fi de vorbit despre scriitorul dintr-un oraș mare lipsit de revistă, scriitor ce ajunge, volens-nolens, la niște adevărate transformări psihice.

— În ce-ar consta ele ?

— Am scris odată o carte, rămasă în manuscris, despre condiția unui asemenea scriitor și am de gînd s-o continui cu o alta, despre un scriitor care a publicat o carte și a rămas în același mediu. Singurul epitet ce i se poate atribui unei asemenea situații este „înduioșător". De aici, de multe ori se ajunge la tragic sau la ridicol.

— Ți se pare că revistele literare din țară nu sînt destul de deschise și pentru scriitori din orașe lipsite de revistă ?

— Sînt, dar nu suficient. Distanța, nu doar în spațiu, pînă la ele, creează o stare de spirit anume — aceea a amenințării de a fi etichetat drept „provincial". Și sînt mai multe grade ale provincialismului : al timișoreanului este de gradul I (față de bucureștean), al arădeanului, de gradul II (față de timișorean) ș.a.m.d.

— Crezi că această stare de spirit, creată — sînt convins — de multe ori prin autosugestie, poate determina cariera unui scriitor ?

— Într-o ierarhie în care criteriile sînt foarte labile, acest lucru contează. Nu însă și pentru un scriitor mare și adevărat.

— În Arad există, după cîte știu, destul de mulți scriitori cu cărți apărute.

— Da, orașul nostru a dat în ultimii opt ani vreo 20 de cărți, semnate Florin Bănescu, Vasile Dan, Cornel Marandiuc, Horia Ungureanu, Mihai Traianu sau Dorel Sibii. Foarte mulți alții vor debuta în curînd. Semnificativ este și faptul că unii dintre acești arădeni au obținut premii de debut de la edituri din diferite regiuni ale țării.

— Atunci ? ! Poți nega emulația spirituală din acest oraș ?

— Nu o neg, dar cred că ea poate deveni mai puternică.

— N-am înțeles prea bine ce înțelegi prin „provincialism". Ai putea fi mai clar ?

— Provincialismul poate fi analizat din două unghiuri : primul — cum ești văzut, al doilea — cum te vezi tu : primul ține de prezent, al doilea de perspectivă. Primul se materializează prin ignorarea în multe din însiruirile posibile, prin lipsa „propagandei", prin acces limitat la emisiunile radio-televizate, la mesele rotunde ce se organizează — unde nu sîntem prezenți nici ca subiecți, nici ca obiecți —, lucruri care nu reprezintă o nenorocire pentru scriitor, dar nasc nemulțumiri omului.

— Și, în perspectivă, la fel vezi lucrurile ?

— Singura șansă este să te iei în serios, să fii convins chiar și în ciuda tăcerii din jur, că ai dreptate, că scrii bine.

— Toate aceste considerații crezi că sînt valabile și în cazul prozatorului Gheorghe Schwartz ?

— Odată ce eu am făcut aceste afirmații, da. Ar fi o ipohondrie să spui că ești mai frumos decît ceilalți, cînd nu ești. Singurul lucru pe care îl încerc mereu este să nu fiu ridicol. Alții, în situația mea, au plecat spre orașe mari, cu edituri și reviste, cel mai adesea pierzînd din punct de vedere al scriiturii. Eu am rămas la Arad, dar crezînd în continuare că talentul nu iese oricum la suprafață, cum adesea se spune. Și o spun tocmai cei care au reușit, avînd drept argument faptul că nu pot fi contrazisi.

— Spune-mi sincer, crezi că ai scrie mai mult și mai bine dacă ai locui într-un oraș cu edituri și reviste ?

— Nu știu. Partea tristă este că dacă n-aș scrie mai bine, s-ar vorbi mai mult despre mine. Ceea ce, iarăși, nu știu dacă este bine sau rău.

— Se pare că te interesează gloria momentului.

— Ca scriitor, nu ; ca om — da.

— Există, în cel care ești, o așa tranșantă dichotomie între om și scriitor ?

— Da. Ca scriitor, cred că am dreptate ; n-aș putea pune pe hîrtie ceea ce nu gîndesc. Ca om, greșesc adeseori. Speranța mea e doar ca alții să nu sufere în urma acestor greșeli. N-am, ca om, siguranța pe care o am ca scriitor ?

— Ce este cu această siguranță ?

— Dacă nu ești foarte sigur, fiind și timid, ți-ar fi teamă să ieși în lume.

— Din ce se naște ea, siguranța scriitorului ?

— Pornește dinăuntru. Adaosul ce vine din afară trece imediat asupra omului. De aceea scriitorul nici nu poate suferi din pricina uitării, dar omul poate.

— Care crezi că este sporul de noutate adus de proza deceniului 8 ?

— Problema se pune diferențiat pentru prozatorii deceniului 8 față de cei din deceniul trecut. Ei au pornit împreună, s-au cunoscut, au citit cam aceleași lucruri. Noi nu ne cunoaștem decît rar, avem lecturi diferite, fiind — din acest punct de vedere, al bogăției și diversității lecturilor — avantajați față de cei dinainte. Este, deci, inevitabil să scriem diferit. Ceea ce aduce în plus o parte a prozei tinere de azi (cea în care cred) este refuzul de-a bătători la nesfîrșit aceleași căi, de-a căuta subiecte mai puțin atinse pînă acum.

— Care sînt căile pe care mergi tu ?

— Poate că ar trebui acum să vorbesc despre un avantaj al „provinciei" și al depărtării de orice „grupare". În liniște, am scris și continui să scriu pe niște „meridiane" care-mi aparțin. Mi-am impus anumite linii directoare pe care încerc să le respect și, bineînțeles, am teme predilecte, foarte iubite. Principala este justiția — cea instituționalizată față-n față cu cea individuală. Mai mult sau mai puțin „codificată", această temă apare în marea majoritate a prozelor pe care le-am scris.

— Pentru orice prozator raportul dintre realitate și invenție, între puterea de a imagina și necesitatea de a se documenta este o problemă deosebit de însemnată ; ea a făcut, de altfel obiectul multor discuții în ultimii ani.

— Lucrurile sînt îndeajuns de clare : proza lipsită de invenție, în e proză. Cu toate acestea, sînt destule cărți în care se povestesc doar evenimente interesante din viața autorilor, dar care pe mine, ca proze, nu mă interesează deloc. Mi-am impus, de aceea, pornind de la această capcană, crearea unui spațiu care, deși fixat geograficește, ca să fic așa, să-mi aparțină.

— Cum anume ?

— Sînt scriitori care au creat spații imaginare, dînd cărți geniale sau pastișe, populîndu-le după forța imaginației fiecăruia, dar clădindu-le de fapt, pe un joc. Eu am început un ciclu despre Lugoj, păstrîndu-mi libertatea totală de a crea situații și personaje, în primul rînd simboluri, dar ținînd cont de o tradiție foarte exactă și de niște particularități cîștigate de acest oraș de-a lungul unei întregi istorii, particularități pe care ar fi păcat să le ignorăm.

— Scrii mult ? Ai un ritm constant de scris ?

— În afară de ceea ce am publicat pînă acum, mai am vreo 10 cărți scrise, neieșite la lumină din pricina unui defectuoase colaborări cu edițurile. Unele nu le voi mai publica (din propria-mi dorință), altele, poate, vor apare, dar nu știu dacă îmi vor mai oferi mari satisfacții. În privința ritmului de lucru, nu trebuie uitat că sînt profesor și am o familie. Dar, chiar și așa, scriu zilnic. În concedii, chiar 5—6 pagini pe zi. În rest citesc, atît marea literatură de pretutindeni cît și literatura noastră de azi. Mă simt foarte atasat de toți confrații, îi iubesc de la distanță cu gîndul și dorința de a ne cunoaște mai bine, de a ne citi mai sincer.

— Ce crezi despre reportajele pe care le-ai scris ?

— Cred că ceea ce am scris în reportaje nu puteam scrie în ciclul despre Lugoj. În primul rînd pentru că reportajul este, vrînd-nevrînd, descriere, care trebuie să fie cît mai sinceră. El urmărește un scop imediat și foarte explicit. Proza de ficțiune are bătaie mai lungă. Deosebirea între ele nu e de valoare, ci structurală.

— În ce stadiu se află, în prezent, colaborarea ta cu editurile ?

— Am găsit multă înțelegere la Editura **Eminescu** și sper să n-o spun într-un ceas rău. Va apare, în toamna aceasta partea a doua a ciclului lugojean, un roman independent, numit „A treia zi". Scriu, și sînt aproape de a preda al treilea roman din ciclu, „Spitalul" — care e scris în cu totul altă manieră decît celelalte. Mizez foarte mult pe această carte pentru că sper că ea va apare la o virstă cînd trebuie neapărat să intri în rîndul scriitorilor buni — virsta la care Eminescu încetase să mai scrie, virstă la care trebuie să-ți pui probleme de bilanț și, mai ales, virstă la care, dacă n-ai dat cel puțin o carte importantă, e puțin probabil că ai s-o mai dai, o virstă, în sfîrșit la care, tu chiar, nu te mai poți amăgi cu amînările.

Dan Mucenic

mihai cantuniari

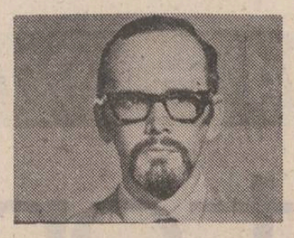

Locomoție

Se străduiește să răzbată
soarele, prin pămintene zoaie.
Privirea riciie, privitul se fereşte.
Eu scriu în tren, străluminat de-o foaie.

Femei frumoase între două vîrste
aruncă, lung, ocheada languroasă
către pribeagul veşnicelor drumuri,
fugit de-acasă, reintors acasă.

În noi cotidianul se urneşte
(tertipuri suave, resemnat oprob).
Viața trăită — Doamne ! —, dușmănește
ne zgîlțiie de piept — ne face zob !

Porniri de-a bate străzile, cînd, iată,
descoperim înspăimîntați încă un tiz.
— Frate-i, strigăm, dar îngerul copilăriei
defunct, zîmbește palid, prin parbriz.

Lucrurile toate

Durerea nu ajunge, a cuvîntului măsea,
să sfredelească cuvîntul creier :
unii folosesc lucrurile toate ce ni s-au dat,
alții — clinchetul lor, şi peste el asudă.

Un dulce jaf, prin hruba vieții
petrecut ; savantul şi-a-nsuşit un cearcăn
ce nu-i al său ! Cînd i se aminteşte,
pleacă furios, trîntind cuvîntul uşă.

Perdea

Drumeag, bătut prin sacrul verb a fi :
înaintam spre adevărul tău, femeie.
Iluminarea, îndelung promisă, adăsta.
Lasciate ogni speranza.

În nopți covirşitoare, plămădit
de două mîini ce zbaterea o-nvață.

Din cînd în cînd, perdeaua sfîrtecată
de faruri, vălurea.

Descopeream femeia mea ca moartă ;
dar din jăratec scăpărau limbi ascuțite
— clevetitor o acuzau de suferința
de-a viața. De imaculare.

Paradis

A trebuit să inventez
toate instinctele omului :
al dragostei, al locuinței,
al mistuirii şi al conservării.

Cu ele să mă-ndrept spre tine
ca primul dintre oameni, un bărbat
spre cea dintîi femeie

într-un Eden radioactiv, teluric.

O, Maică neagră !

O nouă zi

(CANTILENĂ)

Buimac, întorc treimea cea mai trează.
Deşteptătorul îmi înfige laş în spate
jungherul țipătului gituit.
SUS
încerc pe limbă exprimările nădejdii
cuvinte putrede, soioase — le agit
ca pe o cîrpă de bucătărie.

Țîşnesc din miezul chiar de clisă
împroşcind stropi de ciudă în jur.
Nevasta tînără se apără anemic :
o nouă zi.

Hai ; oamenii par că ascultă
vibrația pîntecului uriaş
care să-i nască dintr-o clipă-n alta
şi să-i prăvale-n albia cu leşie.

elena ştefoi

Decît toate acestea, mai greu

Puține lucruri învățate de frică. Sfîrşit.
de săptămînă, monologul cu miros alpin
şi dezordinea din fumul țigării, la o adică
de ce să-ți cunoşti pe de rost prăpastia
aşezată pe masă, cum în casele celor
singuri oglinda
de ce s-o cunoşti pe de rost dacă oricum
nu poți face din ea o abstracție ?
De bunăvoie numeşti apusul soarelui
singurătate cu noduri.
Decît punctul despicat în patru la timpul
trecut, decît
limbile omenirii înghițindu-se una pe alta
decît carnea urmaşilor tăi lăudînd îndoiala
mai greu este să te înhami la aceastră
prăpastie
şi să treci în deplină cunoştință de cauză
măcar o singură dată dintr-o parte
pînă în partea cealaltă.

Siluetă

Decorul : o zăpadă plus legile ei.
Plec după prevestiri. La o margine de pămînt
dinastia semințelor. La cealaltă
întîmplarea aşternînd fețe de masă.
Se apropie formele, mici planete pentru
adăpostit îndoiala
în timp ce fiecare dragoste încărunțeşte
într-o bibliotecă fără încheieturi.
Restul lumii — promisiune ce trebuie învățată.

Între două păsări

Cumpăr un punct de vedere pentru
această aniversare. Pune-mi tu pe
marginea patului
anotimpul după ce faci din el
o fringhie neruşinată. Sîngele
între două păsări din ce în ce mai absurde.

Duminică de vară în trei părți

Cum mă va părăsi moartea în această
după-amiază :
un război mai frumos decît poezia
îmi şterge numele de pe lista eroilor.
Poate asfinți soarele. Oglindă pătimaşă
se tîrăşte greşeala
în partea de văzduh a patului.

O uşoară desuetudine

Ce înseamnă zbuciumul, ziua ruptă
bucăți-bucățele şi aruncată la marginea
unui parc
primul şi cel mai încăpător
ce înseamnă trădarea, nisip, nisip hăituind
ceața întinsă pe o parte şi pe cealaltă
a trupului, răstignirea ta
în ziarele oraşelor, sufletul împurpurat
dînd din coate, în stînga, în dreapta
o uşoară desuetudine întotdeauna aproape
de alte zăpezi
trec stăpînii frumosului, în ordine, negreşiți
pe la masa aceasta
şi amintirea şi curajul amintirii amintirii
le serveşte drept scrumieră.

De departe cuvintele

La venirea zilei migratorii l-au putut vedea
cum dormea într-o cunună spațială
iar despre existența ei, mai înainte
nimic nu le fusese dat să cunoască.

Era fără zale şi de departe cuvintele
cu bună ştiință păzindu-l
miroseau a plante medicinale.

Theatrum

Fragmente din romanul «MARELE CÎNTEC» de

mihail diaconescu

acasă, în timp ce Elina punea masa, jupîn Ioan Căianu-Valachus se trezi că în închipuire îi cutreieră mai departe crîmpeie răzlețe din întîlnirea de la han cu vărul Mihai şi cu cei doi tovarăşi ai săi. Ar fi vrut să-i uite şi nu era în stare. Îşi dădea seama că în multe privințe purtarea lui e cu totul nefirească. Că gîndeşte şi se poartă anapoda. Totuşi, nu izbutea nici să scape de închipuiri şi nici să se poarte într-un fel sau altul.

Se aşează în jilțul din capul mesei cu simțămîntul ciudat că țeasta lui arde mai departe la fel de tare ca afară, în ger. Nu-l durea nimic şi parcă nici nu dorea nimic. Închipuirile şi fierbințeala de la tîmple îi țineau trează însă toată puterea de judecată.

Îl întrerupse din gînduri Elina care intră cu o tavă, plină de friptură de pasăre. Mişcările sale grijulii, plăcerea cu care ea se dăruia amănuntelor mesei în doi, faptul îndeosebi că nu îngăduia niciunei slujnice s-o ajute arătau, ca de obicei, numai o parte din bucuria sa stăpînită şi atît de adîncă, ori de cîte ori rămîneau împreună. O privi stăruitor, copleşit fără să vrea de un simțămînt nefiresc de neliniște.

Frumusețea ei învăluitoare, blîndă şi totuşi hotărîtă, foarte potrivită cu starea sa de boieroaică bogată, cu înțelepciunea de care dădea dovadă dar mai ales cu puterea de dăruire de care era în stare, părea în clipele acelea bunul cel mai de preț de care avusese parte în viață. Elina era îmanul lui. Zarea lui de lumină după bezna plină de apăsare în care umblase prin Ardeal. De atunci se simțea lîngă ea cutreierat de neliniște şi de un fel de aşteptare pe care pînă atunci n-o mai avusese niciodată ? Dumnezeule mare, ce se petrecea ?

O privi stăruitor în tăcere de parcă atunci ar fi descoperit-o. Elina se mişca încet pregătind mai departe amănuntele ştiute numai de ea ale mesei. Împărți bucățile rumenite în talgerele de argint, puse cuțitele alături, ştergarele albe de in, bucățile de piine proaspătă, vinul negru cu miros de pelin adus într-o oală borcănată, cele două cupe de cristal de Veneția în care-i făcu semn să toarne. Semăna uneori cu Suzana prin evghenia desăvîrşită a tuturor purtărilor ei. Alteori însă părea doar o femeie necoaptă, copilăroasă parcă şi neştiutoare, bună să se ia de mînă cu Agatha cea dulce de la Sibiu, sau, dimpotrivă — atît de stăpînă pe sine, de hotărîtă şi de iscusită, că toată patima nebunească cu care era în stare să i se dăruiască noapte de noapte părea străină de ea.

Descoperi uimit că nu spune niciodată nimic, fără ca el să deschidă vorba. Asta ținea de obiceiurile şi purtarea femeilor în Moldova, crescute în legea aspră a supunerii față de bărbați, dar şi de felul ei plin de băgare de seamă de a se purta. Elina simțea neliniştea lui. Nu voia sau nu îndrăznea să i-o tulbure. O privi cu recunoştință, cu o duioşie ciudată, aspră şi copleşitoare în acelaşi timp, de care nu se crezuse în stare. Descoperi astfel că părul negru sub vălul maforion, trăsăturile limpezi ale chipului, sprîncenele frumos arcuite peste ochii molateci şi adînci, mîinile mai ales cu degete subțiri şi prelungi împodobite de inele groase cu pietre de ilectru şi smaragde îl îndeamnă să se gîndească la icoanele pline de aur în care sînt zugrăvite sfintele fără de prihană. Sfințenia Elinei venea din puterea ei de a se dărui. Din credința ei pentru el. Din dragoste.

Cîteva clipe rămase nemişcat, cu ochii pe chipul ei, cu gîndurile împrăştiate. Povestea de dragoste începută cu Suzana în Ardeal se desfăşurase după nişte legi neprevăzute şi ascunse pe care nu le putea pricepe. O pierduse pe Suzana fără să piardă dragostea. Iubea şi era iubit mai departe. Părerea de rău după fosta iubită se amesteca totdeauna cu o nouă patimă, tînjirea dureroasă cu împlinirea, amintirea şi neliniştea cu nişte nădejdi ciudate, pe cît de îndepărtate, pe atît de vii totuşi. Se hotărîse o dată. Aici la Iaşi era locul lui iar nu îndărăt la Şumuleu şi cu atît mai puțin în preajma Suzanei. Ispita măririi îl putea bîntui uneori. Amenințarea vărului Mihai îl mai apăsa şi ea. Setea de răzbunare nici ea nu pierise de tot. Niciuna însă din ele nu izbuteau să învingă privirile molatice ale Elinei. Ea era puterea lui. Faima lui. Izbînda lui.

Erau într-adevăr ? se trezi el cutremurat de îndoială ca de un fior rece. Care bărbat adevărat, se gîndi el mai departe, cu mintea cutreierată de închipuiri la fel de fierbinți, îşi pune toată puterea lui de judecată la picioarele unei femei ? Cum poate sta o femeie, fie ea chiar întruparea bunătății şi a frumuseții desăvîrşite, la aceeaşi înălțime cu înțelesurile copleşitoare ale puterii ? Puterea înseamnă, între altele, cunoaştere. Poate fi dragostea o cunoaştere tot atît de adîncă precum faima ? Setea de faimă ?

Simți deodată că începe să-l ia rău cu frig şi îşi îndreptă umerii să se dezmorțească. Îşi aminti că prin vis că după ce se despărțise de vărul Mihai de la Leghia se rătăcise un timp pe ulițele troienite ale Iaşilor. Acuma nu mai ştia însă prea bine dacă de la sfatul cu vărul şi tovarăşii lui venise de-a dreptul acasă, la Elina, sau mai nimerise şi prin alte părți. Parcă se mai întîlnise cu cineva care-i vorbise despre putere ca despre un fapt al cunoaşterii... Unde însă şi cînd se petrecuse asta ? Nu-şi amintea. Vorbise cu adevărat despre putere sau doar se gîndise la ea ? Parcă i se spusese că cineva vrea să-l cumpere... Să facă cu el nişte tocmeli bune pentru **ars magica** şi pentru **mirabilis dominus diabolicus**. Cine-i spusese ? De ce îi spusese ? Amintirile lui atît de limpezi cînd era vorba de alte lucruri rămîneau cu totul încețoşate la aceste amănunte. Înțelese că a fost doar o închipuire, că vinul băut cu vărul Mihai îl făcuse să se gîndească, între altele, la jupîn Leonachi Carastriga şi răcoarea din spate se mai risipi. Adevărul era că întîlnirea cu prietenii de la Ardeal îi luase orice urmă de liniște.

— Aş vrea puțină coajă, se trezi el cerînd. Îmi place piinea arsă...

— Ai aici o bucată, i-o întinse ea zîmbind. E de-ajuns ?

— E de-ajuns, o încredință el.

Apoi după cîteva clipe :

— De fapt, am mai mîncat şi la han, cu prietenii mei... Am stat mult cu ei.

— Ce voiau aceşti prieteni ? dori ea să ştie. Cum de-au putut trece munții pe troienele astea ?

Ar fi trebuit să-i spună că îl căutau pe el

înadins. Aşa era drept. Fără să-şi dea seama de ce simțea însă nevoia să se ascundă.

— Au un negoț aici la Iaşi, încercă el să se ferească. Nu bănuiau că o să se lase cu viscol... Întîrzie şi ei pînă se mai înmoaie vremea...

— Adu-i pe la noi ! îi ceru ea. Prietenii trebuie cinstiți aşa cum se cuvine. Îți sînt prieteni buni ?

El întîrzie iar cu răspunsul. Îi era ruşine de toată minciuna lui dar nu era în stare să se poarte altfel.

— Da, îmi sînt prieteni buni, o încredință el. Unul din ei mi-este chiar rudă... Văr primar după răposatul tatăl meu...

— Te rog mult, îi ceru hotărîtă Elina, să-i aduci mîine aici ! De ce nu mi-ai spus pînă acum ? Nu se cade să-i lăsăm la han... Prietenul adevărat la nevoie se cunoaşte...

Jupîn Căianu-Valachus nu socoti că e bine să arate ce crede el despre prietenia pe care i-o arătau vărul şi toți cei care se întovărăşiseră cu el ca să-l ajute. Gustă încet din pieptul de pasăre, după care îşi limpezi gura cu o înghițitură de vin.

— Nevoia de care vorbeşti, o învăță el, ne arată că e bine să ne ferim şi de prietenia cu orice preț şi de duşmănia prietenilor...

Elina îl privi nemişcată.

— Nu înțeleg, mărturisi ea.

— Prietenul, urmă el mai departe, care face totul ca să se vadă lămurit cît de mult ni se

Mirceea Barzuca : „Fotografie" (ulei)

dăruieşte, ne stinghereşte... Mai bine un duşman înrăit decît un prieten pisălog !...

— Te-au nemulțumit cu ceva, îl ghici ea. Te-au supărat !

— Nu am nevoie de ajutorul prietenilor ci de încrederea lor ! mărturisi el. Adevărații prieteni vorbesc de la inimă la inimă !...

Elina dădu înțelegătoare din cap. Ar fi vrut poate să ştie şi alte amănunte despre întîlnirea lui de la han dar pentru că purtarea ei de o desăvîrşită cuviință o împiedica să meargă mai departe cu întrebările schimbă vorba.

— Pentru mine, mărturisi ea, prietenia este o floare rară şi nespus de aleasă. Se spune că prietenia îndoieşte bucuriile şi înjumătățeşte necazurile.

El nu găsi de cuviință să mai adauge ceva. Îi plăcea totuşi felul Elinei de a întreba şi de a răspunde, înțelepciunea aleasă a întregii ei purtări. Platon însuşi, filozoful, spusese parcă undeva că adevărata frumusețe se întregeşte prin bunătatea sufletului. Şi tot lui i se datora învățătura potrivit căreia pornirea atotputernică a unui bărbat de a trece măcar în gînd de la o femeie la alta, de la un trup la altul, se leagă de nevoia lui mistuitoare de a descoperi încetul cu încetul o frumusețe de dincolo de vorbe, de întîmplări sau de amănuntele gingaşe ale atingerilor dulci ale trupurilor. Nici un bărbat adevărat nu se satură vreodată de frumusețea femeilor. Întocmai ca la tinerii pe care îi lăuda Socrate, în femeile ispititoare şi blînde este făgăduința celei mai alese frumuseți — a înțelepciunii. Frumusețea văzută nu-şi dezvăluie toată minunăția ei fără frumusețea sufletului, fără bunătate. Bunătatea e liniște. Puterea de a dărui liniştea. Este înțelepciune liniştită, rînduială pentru tine şi pentru alții. Este un fel de sumă a binelui. Faptul că Elina îl îndemna fără să vrea să se gîndească la toate aceste lucruri, tocmai atunci cînd vorbea despre prietenie, era el însuşi un semn al înțelepciunii ei. Nici **nobilissima** Suzana, nici Agatha cea copilăroasă de care se simțise atît de legat sufleteşte cînd umblase în vară, pe la Sibiu, şi nici o altă femeie nu-i stăpînise cugetul cu atîta putere cum i-l stăpînea Elina. Suzana spunea uneori, şi el avea destule temeiuri să creadă, că el şi numai el este bărbatul ei. Că numai el o făcuse femeie cu adevărat. Despre Elina putea şi el să spună că ea, mai mult decît toate celelalte femei la un loc, împlinea suma frumuseții după care umblase. De ce atunci nu îndrăznea să-i mărturisească şi ei ispita la care era supus fără încetare de cînd i se vorbea despre putere şi despre treapta de **vicarius** ? Ce nu era totuşi între ei în bună rînduială ? Legătura lor atît de puternică sau felul lui de a judeca ? De mai multe ori, atît în legătura cu Suzana, cît şi cu Elina sau cu alte femei, se simțea măcar uneori, dacă nu prea des, copleşit de o anumită răceală. Îşi dădea foarte bine seama de această răceală sufletească. Atunci cînd îşi scria cîntecele, toată pornirea lui de ins pătimaş, orbit nebuneşte şi parcă pentru totdeauna frumuseții femeieşti, se risipea ca un vînt. Ca şi cum n-ar fi fost trăită de el niciodată. Tocmai această răceală sufletească îl ajuta să judece liniştit ceea ce lucra, să stăruie cu o voință aspră, neomenească parcă, şi să ia totul, ori de cîte ori ceva nu ieşea prea bine, din nou, de la capăt. Răceala sufletească se lega foarte bine de nevoia lui de singurătate, de un anume dispreț față de toate mărunțişurile sau siciielile obişnuite ale traiului. Răceala aceasta, singurătatea, ruperea de lume şi de oameni, pînă şi de aceia care îi erau foarte dragi, neputința de a se dărui pe de-antregul unei femei sau alteia îl ajuta. Era binefăcătoare. Îl ajuta într-adevăr ? Sau îl schilodea sufletește ? Nici asta nu era în stare să răspundă.

— Mîine, făgădui ea, o să merg din nou la jupîn Miron Costin, marele logofăt. Am nădejdi că numirea pe care o aşteptăm n-o să mai întîrzie.

— Crezi într-adevăr ? întrebă el străbătut deodată de un val de căldură.

— Am aşteptat destul ! Să ştii însă, întîi ea mulțumită, că n-am aşteptat degeaba ! Vei fi primit la curte ! Vei fi curtean !

Auzea bine. Şi înțelegea bine. Abia în clipa aceea închipuirile amestecate care îl chinuiseră atîta se risipiră cu totul.

Se ridică de la locul său şi se duse plin de recunoştință să-i mîngîie părul şi mîinile fierbinți.

* * *

Noaptea, tîrziu, după ce se culcuşise în patul îmbietor lîngă Elina cea bună şi blîndă, închipuirile îl copleşiră din nou. Simțămîntul că rătăceşte într-una, fără țintă şi fără scop, printr-un labirint plin de spaime, stăruia mai departe, la fel de apăsător ca pe uliță.

Veghea cu ochii deschişi, strivit de un munte de beznă, şi i se părea că în întunericul des al odăii îi zăreşte uneori pe pater Vartolomeu Szebelebi şi pe contele Teleki, mărețí şi trufaşi, aşa cum îi văzuse la curte, la Alba cînd îi adusese pe efebi să joace **Eustachius** sau, dimpotrivă, pe bietul Iacob Bocor, rănit greu, cu sîngele şiroind. Puterea de a-şi aminti, neîndoielnic — cel mai chinuitor dintre toate harurile cu care bunul Dumnezeu l-a împodobit pe om — era în seara asta mai stăruitoare ca altă dată. Uneori închipuirile se amestecau. Ceea ce rămîneau erau învinuirile grele ale vărului Mihai Căianu sau îndemnurile ciudate, pline de iscusință, ale vrăjitorului Leonachi Carastriga cel priceput în sofisme. Un glas din nevăzut, ceva ciudat — între ispită şi rugăminte, se auzea uneori sub tavan spunîndu-i mai departe aceleaşi lucruri pe care le ascultase la circiumă. În odaie domnea o căldură domoală, binefăcătoare ca un balsam. Trupul subțire al Elinei cufundată într-un somn adînc se simțea cald sub palma lui, înfiorat în vis de cîte o mişcare neaşteptată. Numai gîndurile lui chinuitoare umblau bezmetice de colo pînă colo.

Îşi aminti fără să vrea şi de casa jupînului Samuel Haupt, țesătorul de lînă de la Sibiu. Petrecerea cu bucate alese şi cîntări minunate la care se făcuse întîlnirea dintre Agatha cea frumoasă şi Daniel Croner, verişorul ei cel prea-

teatru

Dragă mincinosule

Memoriile, scrisorile, jurnalele oamenilor celebri nu sînt foarte uşor convertibile în material dramatic. De aceea avem, în istoria teatrului universal foarte multe piese care „dramatizează" biografia unor personalități ilustre, şi foarte puține care se pot încadra între limitele teatrului epistolar.

Am văzut, cu ani în urmă, la teatrul Bulandra *Dragă mincinosule* cu Beate Fredanov şi Fory Etterle; apoi, pe micul ecran, *Mălțioasa mea nefericire* a lui Maliughin (corespondența dintre Cehov şi Olga Kinpper); am revăzut zilele trecute, într-o nouă distribuție, piesa lui Jerome Kilty şi mi-am dat seama că acest gen de teatru exercită asupra noastră un anume farmec, o atracție sigură — amestec de curiozitate, venerație, apetență anecdotistă. Mai mult, în cazul de față, pe de-o parte meşteşugul actorului-dramaturg care-a scris *Dragă mincinosule*, pe de alta — mîntile sclivitoare ale lui Bernard Shaw şi Stellei Campbell, la care se adaugă şansa longevității eroului masculin (aproape centenar — deci, participant şi observator al multor evenimente capitale ale secolului XIX şi următorul), fac ca opțiunea repertorială a teatrului Giuleşti să pară inspirată. Cu atît mai mult cu cît ea a făcut trecerea de la paupera, fantomatica stagiune estivală, la cealaltă.

Regizoarea Geta Vlad a avut sarcina de-a veghea asupra teatralității celebrului duel epistolar; a făcut acest lucru, ca de obicei, cu discreție şi profesionalitate. Poate că în final ar fi trebuit să intervină mai energic, limpezind ultimele replici, mărcind mai exact sfîrşitul corespondenței. Octavian Dibrov a găsit un rost oglinzi din fundal, bine luminată şi expresiv folosită; poate că şi manechinele din scenă ar fi trebuit mişcate mai mult, dinamizînd spectacolul. Adecvată, ilustrația muzicală semnată de Lucian Ionescu.

„Scrisorile tale sînt nişte curse!" — se spune în text. Şi remarca ar putea aparține, tot atît de bine actorilor; căci, într-adevăr, nu altceva sînt şi pentru ei aceste foarte dificile scene juxtapuse. Apoi, şi mai greu este să dai viață unor personalități copleşitoare: dacă numele Stellei Campbell nu spune prea mult spectatorului român, cel al lui Bernard Shaw este foarte bine cunoscut nouă — nu doar din opera sa, ci şi din sutele de anecdote, ba chiar din filme. Ion Pavlescu, remarcabil actor al trupei giuleştene, a dus cu bine la capăt sarcina întruchipării „epistolarului" dramaturg. El a avut, cînd a trebuit, ironie, umor, tandrețe, jocul lui culminînd în scena relatării incinerării mamei — extraordinar aliaj de durere, inteligență, superioară detaşare.

I-a dat replică şi, mai mult, a avut momente în care l-a egalat, Agatha Nicolau; păcat că această foarte bună actriță, jucînd în ultimul timp „compoziții", are citeodată accese de... maşteră. Ne-ar fi plăcut să credem că asemenea accese nu s-ar manifesta niciodată pentru „mincinosul", dar fermecătorul Bernard Shaw...

Bogdan Ulmu

film

Capcană pentru rață

În genul polițist abundă trimiterile la obiceiuri din lumea animală. Fiind vorba de urmăriți şi urmăritori, instinctul are aici tot atîta importanță ca în orice vînătoare şi aproape că nu există carte polițistă, sau film polițist, în care să nu fie folosite şi cîteva noțiuni elementare de zoologie. După celebra dihanie din Baskerville, muşuroaie de furnici, vulpi, pisici, şoareci, şobolani, dihori, lupi singuratici şi alte viețuitoare au împrumutat delincvenților trăsături ale caracterului lor — atît mărunților găinari, cît şi rechinilor în toată puterea cuvîntului care, după cîte ştim, îşi datorează ferocitatea unei proaste digestii...

Capcană pentru rață, filmul regizorului cehoslovac Karel Kovár, pleacă şi el de la faptul — cunoscut crescătorilor de păsări —, că rața mănîncă şi atunci cînd e sătulă. Nici criminalul din film nu se satură cu o crimă-două şi, ca orice rață, mănîncă mai departe — lăcomie care, bineînțeles, îl face să cadă în cursă. Filmul nu este totuşi o glumă, aşa cum s-ar putea crede din cele spuse pînă acum. Avem ocazia să vedem chiar cîteva cadavre, iar aserțiunea despre rațe este rostită pe un ton cît se poate de serios. Un suspens realizat cinematografic din tăieturi nervoase, dintr-o partitură muzicală sugestivă, un mister întreținut cu grijă pînă în final, fac din urmărirea „rației" un caz foarte serios. Totuşi, ne dăm seama la sfîrşit, nu sîntem din cale-afară de impresionați nici de dramele petrecute, nici de performanța echipei de criminaliști care îl descoperă pe făptaş. Finalul ne oferă imaginea unui camion încărcat cu rațe prizoniere în cuşti de sîrmă, dar nici asta nu ne dă o satisfacție deosebită. Pe ecranele noastre nu abundă crimele, aşa că nu se poate spune că ne-am obişnuit pînă într-atît cu imaginea violenței, fiindcă nimic nu ne mai impresionează. De altfel nu cred că umanitatea se va putea obişnui vreodată cu violența. Dimpotrivă, lupta cu violența mi se pare a fi astăzi mai puternică decît oricînd. Ne-am obişnuit însă cu prezentarea convențională a violenței, iar convingerea că binele trebuie să învingă este atît de înrădăcinată în conştiința noastră, încît adeseori asistăm la asemenea filme ca la o oarecare competiție sportivă în care ştim dinainte echipa învingătoare. Este meritul documentarului de a fi adus în fața noastră violența aşa cum este ea de fapt : oarbă, ilogică, inexplicabilă uneori. Aşa cum scria de curînd Grigore Hagiu în articolul **Fețele violenței**, această față a violenței ne este aproape necunoscută şi atunci cînd ni se arată, avem revelația unei realități la care numai arta autentică poate să ajungă. Convenția este un somnifer : ea face să atipească vigilența.

Nicolae Mateescu

televiziune

Ora tineretului

● Colaborarea din ultimul timp a scriitorilor tineri la emisiunile pentru tineret s-a dovedit a fi inspirată şi ea s-a materializat pînă acum în cîteva emisiuni bune şi foarte bune. Joi, 6 septembrie, la *Ora tineretului*, Sînziana Pop şi Cornel Nistorescu au fost prezenți cu o emisiune complexă (şi ea îşi merită din plin acest nume), realizată în comuna Bonțida, județul Cluj. Emisiunea mi s-a părut a fi exemplară în multe privințe, făcută cu pasiune şi îndeminare reportericească. Trecînd cu obiectivul aproape prin toată structura socială a comunei, înfățişînd în secvențe convingătoare cîteva realizări importante din noua biografie a localității, autorii emisiunii au surprins cu predilecție oameni, personalitatea lor, chipul pe care îl exprimă faptele lor. Dialogul purtat cu „lelea Mândica", o prezență civică tutelară în comună, o femeie a cărei biografie rezumă un drum semnificativ, micro-ancheta cu privire la orarul medicilor, şezătoarea-dezbatere cu oamenii comunei au constituit momentele de strălucire ale emisiunii. Nota de franchețe, dezinvoltură şi cordialitate a reporterilor a stîrnit şi spontaneitatea interlocutorilor. Realizatorii ne-au convins că e foarte important să ştii să întrebi, cum şi ce ordine să aibă întrebările, să înfiripezi un dialog sub ochiul insistent al camerei de luat vederi, să îndepărtezi emoția celuilalt printr-un gest ori cuvînt de încurajare. Comentariul pe care realizatorii l-au făcut din studio asupra emisiunii a fost o stratagemă ingenioasă care a sporit atracția emisiunii; totul lăsa impresia că şi noi, telespectatorii, sîntem la fața locului, că emisiunea se face sub ochii noştri şi se cristalizează cu participarea noastră.

● Dramatizarea pe care George Mihalache-Buzău a făcut-o unei nuvele de Alexandru Philippide, sub titlul *Îmbrățişarea fratelui*, prezentată de televiziune marți, 4 septembrie, în premieră pe țară, a constituit un notabil eveniment cultural. Din universul expresionist-romantic al nuvelei, înfuzat discret de elemente fantastice, autorul dramatizării a decupat un scenariu solid, concentrat, bogat în semnificații şi simboluri, deturnînd aproape insesizabil conținutul operei spre registrul realist şi eliminînd sau trecînd în penumbră atmosfera demonică, terifiantă, care învăluie evenimentele în proza lui Philippide. Regia, semnată de Carmen Dobrescu, a găsit tonul adecvat pentru această compoziție şi cu excepția unor secvențe mai puțin reuşite a condus cu intuiție sigură gradația efectelor, evoluția situațiilor şi a caracterelor. Deşi finalul brusc, „lovitura de teatru" prin care un destin ironic îşi încheie socotelile cu cei doi frați, îmbrățişîndu-i în moarte printr-o cursă, aparent verosimilă, a întîmplărilor petrecute în interiorul şi în exteriorul muzeului entomologic al tatălui lor, finalul acesta, deci, poate fi oarecum suspect sub raport dramatic, dar el este totuşi pregătit şi întrezărit cu dibăcie de detalii scenografice şi regizorale. Într-un rol de compoziție, Costel Constantin a purtat greul piesei, interpretînd rolul fiului „răzvrătit", personaj complex, demonic, precipitat şi hărțuit de fantasmele biografiei sale. Nicolae Pomoje şi Fory Etterle s-au înscris cu adecvație în datele personajelor.

Grigore Georgiu

mundi

Mircea Barzuca : „Amiază"

tulburat cu care urma să se mărite, ii stăruia în minte mai amănunțit chiar decit cearta cu vărul de la Leghia. După ce Daniel începuse să cinte la **clavicordus** i se păruse că nimic nu poate fi mai presus pe lume ca dragostea dintre cei ce se iubesc. Atunci, mai mult decit pe timpul certurilor, amenințărilor și mincătoriilor din mînăstire se simțise îndemnat să-i părăsească pe frații monahi pentru totdeauna. Atunci, cu toate că nu știuse dacă și cum va veni la Moldova, se gîndise la blinda Elina și la frumusețea ei învăluitoare, ca la un liman. I se cerea acum s-o părăsească și s-o uite. Îi venea să geamă.

Adormi greu și se cufundă într-un somn chinuit, străbătut de un vis ciudat, de spaime și de noi bijbiieli.

După un timp, visul se alese și i se păru că totul se desfășoară ceva mai lămurit. Poate că nici nu mai dormea. Nu-și dădea bine seama. Parcă era treaz.

Se afla undeva intr-o iscusită grădină aflată parcă pe lingă palatele principilor de la Alba. Doi îngeri cu paloșe de foc ședeau ca niște oșteni intr-o parte și alta a porții de la intrare. Șiruri de trandafiri catifelați și de alte flori minunate, de fintini țișnitoare, de drumuri înguste pardosite cu marmură străbăteau grădina aceea în lung și în lat. Cu toate că noaptea era departe, se auzeau de prin tufe, cîntece gingașe de filomele. Era soare, mult soare, și curtenii cei falnici împreună cu preafrumoasele doamne nobile se preumblau liniștiți prin grădină vorbind de unele și altele. Citeva din ele, înveșmintate în straie liliachii, neînchipuit de iscusite, sorbeau încet alimonadă răcoritoare din niște pahare de cristal cu flori preafrumoase. Cind ridicau miinile lor albe, încărcate de giuvaieruri, degetele prelungi li se vedeau pline de inele cu pietre scumpe de topazion. Deosebi printre acestea doamne pe **nobilissima** Suzana, fosta lui iubită de taină, pe **dilectissima** Agatha, logodnica tare copilăroasă de la Sibiu, și pe Elina. Cele trei femei vorbeau între ele și păreau foarte vesele. Istoriseau pline de voie bună o foarte ciudată poveste de dragoste.

Undeva, intr-o margine, înălțat pe niște temeiuri de piatră se afla de asemenea un jilț măreț, împodobit cu ciopliturí alese și multe pietre scumpe. În jurul acestui jilț se adunau încet, nobilii și doamnele lor, cu obrajii rumeiori, cîțiva călugări de la Șumuleu în frunte cu răposatul episcop Casimir Domokos, care, deși era bătrîn și zaharisit, slab de-i puteau oasele, zîmbea împărțind binecuvîntări largi ca în zilele lui cele mai bune, apoi efebi, mulți efebi, împodobiți cu cele mai alese straie pe care le aveau.

Se așezară toți într-o bunăcuviință desăvîrșită pe lavițele și pe scaunele risipite printre florile grădinii și se uitau cu mare băgare de seamă la jilțul gol.

Era liniște. Amestecată uneori cu trilurile de filomele, alteori răzbindu-le se auzea o cîntare molcomă și învăluitoare, dumnezeiesc de frumoasă, ceva ca o mîngîiere fără sfîrșit sau ca o jelanie dulce prefăcută pe nesimțite în niște strigăte prelungi și depărtate care piereau încetul cu încetul. Chemarea acelor strigăte vrednice de o **cantio tragica** aduna în jurul lor sunetele unor lăute nevăzute și ale unei orgi. Săgetind către cerul înalt fremătau citeva arcușuri. De departe, de foarte departe, poate de la capătul lumii, tuna stins un timpan de aramă. Răsunau clopote. Cîntarea se risipea încet peste grădină și peste întinderi într-o revărsare de îndemnuri pătimașe, stăpînite cu greu. Un flaut, o lăută și, din nou un alt flaut înfiripau cu glas subțiratic o frîntură de cîntec epithalamion nespus de duioasă, ceva ca o adiere sau ca un suspin. Firea întreagă amestecată cu oștile sunetelor părea că ia parte la cîntarea aceea care se căuta pe ea însăși ca să se închege și să biruie, să fie mai frumoasă ca oricare alta. Cîntarea era atotputernică. Era mai presus de lume.

Aici închipuirea se amestecă puțin, jupîn Ioan Căianu-Valachus își simți din nou răsuflarea apăsată, dar după citeva clipe totul se desfășură mai departe la fel de limpede.

Pe jilțul măreț ședea chiar el, în chip de călugăr, pater Ioan Căianu-Valachus de la mînăstirea Șumuleu, bărbat vestit și prea învățat, pricopsit în multe epistemuri adică științe, **illustrissimus atque doctissimus magister artis musicae.** Din cîntarea măreață de mai înainte nu se mai auzea nimic. În fața lui, la o depărtare potrivită, așezați unul către altul astfel încît să fie văzuți de toată lumea, se iviseră Iacob Bocor cel ucis în temniță, mai puternic și mai strălucitor de sănătate și de frumusețe ca oricînd, împodobit cu spadă și cu pumnal la șold, și jupîn Leonachi Carastriga, magistrul de **ars magica** la curtea Moldovei, avînd și el agățată de mijloc o sabie cu mîner strălucitor de argint.

Într-o clipă, pater Ioan își dădu seama că se află în chip de judecător la o **disputatio academica,** de față cu toată lumea, așa cum se face prin școlile mai înalte, pe la Brașov, pe la Iași sau la Alba. Răcoarea gîndurilor îl trezi pe deplin. Era liniștit, gata să judece și să hotărască fără părtinire, așa cum cere atît adevărul științei și al inimii cît și poruncile cele mai înalte ale binelui și dreptății.

— Aș dori mai întîi, rosti foarte hotărît magistrul Leonachi, care ținea în mînă niște filactere și filade prelungi, să lămurim cum stau lucrurile cu puterea noastră de a alege. Eu nu cred că putem alege, pentru că nimeni dintre noi nu trăiește singur, cu sine însuși... Trăim cu alții, alături de ei sau împreună cu ei dar mai ales împotriva lor... Starea aceasta ne poruncește și purtarea, și alegerea, și toate hotărîrile noastre. Cine este nomofilax nu poate să aleagă...

— Este o minciună ! se împotrivi hotărît Iacob Bocor și deodată, la piept, acolo unde se putea presupune că fusese înjunghiat, i se ivi pe cămașa albă o pată mică de sînge care se lățea încetul cu încetul. O minciună foarte primejdioasă ! Adevărul este că noi sîntem stăpîni pe voința noastră !... La urma urmei... la ce ne-ar folosi toată străduința de a urma calea binelui, de a ne desăvîrși, dacă nu atîrnă de noi să facem aceasta ? Adevărul și înțelepciunea ne îndrumă, **philosophia-vitae dux.** De gîndirea noastră și nu de altceva se leagă neapărat și slobozenia cugetului pentru că a gîndi înseamnă, între altele, a prevede scopuri și a găsi mijloace pentru înfăptuirea lor... Pentru asta noi, și nu alții, sîntem răspunzători de ceea ce facem...

— Cunosc toate aceste lucruri, îl întrerupse pater Ioan fără ca totuși să se supere de ceea ce auzise de la Bocor. Eu însumi m-am gîndit mereu la ele. Aș vrea mai bine să vă aud ce gîndiți despre nevoia noastră de a sluji binelui și frumosului... Mai ales frumosului !... E știut doar că orice om vrea să trăiască **sub pulchritudinis, sub specie vitae pulchrae.** Eu vreau să scriu cîntece frumoase... Să isprăvesc **Magnus cantus coelestis** și să iasă frumos... Pentru că frumosul are în sine și adevărul, și binele și dreptatea !... Frumusețea, zice sfîntul Toma din Aquino este **splendor veritatis...**

— Frumusețea, rosti limpede magistrul Leonachi, la fel de stăpîn pe sine ca atunci cînd vorbea în circiumă, vine din puterea de judecată. Judecata noastră, setea noastră de taine niciodată stinsă, știința cu care ne împodobim și cu care facem rînduială în ceea ce descoperim, este izvorul a toată frumusețea... Frumusețea este judecată aspră, **marc geometrico...** Este rînduială...

— A spus din nou o minciună ! ridică degetul Iacob Bocor fără să se uite la rana adîncă din care izvora mereu sîngele. Frumusețea vine din bunătatea inimii... Din puterea de a ne simți înălțați sau măcar mișcați sufletește... Frumusețea e în sufletele noastre... Frumusețea e bună...

— Ba, dimpotrivă, se dezlănțui certăreț magistrul Leonachi, privindu-i pe toți cu ochii lui ciudați, de șarpe vasilisc, frumusețea adevărată e aspră. Ea este măreție. Și măreția este apăsătoare și zdrobitoare... Înfricoșătoare chiar... Pentru că și rînduiala, care izvorăște din puterea noastră de judecată e aspră... E aproape neomenească ! Frumusețea adevărată n-are nimic de a face cu slăbiciunile inimii...

— Ce judecată schiloadă ! se miră Iacob Bocor de față cu toată lumea ridicînd din umeri de parcă ar fi fost la o ceartă oarecare și nu la o foarte sărbătorească **disputatio academica.** Frumusețea este în sufletele noastre ca o scînteie minunată venită din focul frumuseții veșnice. Noi tindem cu toate puterile noastre spre această frumusețe veșnică, **omnis pulchritudinis forma.** Frumosul este începutul tuturor lucrurilor. Faptul că unele lucruri se uritesc mai tîrziu nu mai atîrnă de acest început... Frumosul dăinuiește de-a pururi, nici nu se naște și nici nu piere. Frumusețea naște ceea ce este frumos. Rînduiala firii și măreția ei care ne mișcă atît de mult izvorăsc din această frumusețe. Dacă prin ceea ce lucrăm noi descoperim și apoi dezvăluim și altora ceva din această frumusețe se poate spune că n-am trecut degeaba prin viață...

Continuare în pag. a 6-a

gheorghe tomozei

Somn

Caii și ploile dorm în picioare,
pasărea doarme cît n-atinge pămîntul,
eu dorm ca sarea din mare
cu capul sub aripă dorm, cum doarme vîntul.

Dimineața îmi trag pe umeri un cap la-ndemînă,
niciodată pe-al meu firește ;
dorm horcăind ca o catană bătrînă
și numai moartea din somn mă trezește...

Carcasa

Carcasa
neîntîmplatului sărut luminează cu flacără
scrisul de-l scriu. Lumină instabilă
ca tiparul, în apă, al sepiei.
E strălucitoare și fragilă,
cu încheieturi făurite cu uitat meșteșug.

Se dizolvă în pagina goală
și-mi rămîne în urma ei ceva care seamănă
cu oasele unui fluture
dar nu cu oasele unui fluture mort
ci cu oasele unui fluture care mai zboară
încă...

Cu oasele zburării, vreau să spun.

Blînd

Acești arbori vor mînca din mine,
iarba asta tăvălită mă va paște
făpturi străine
îmi vor călca urma și n-o vor cunoaște.

Vor junghia cu un cuțit coclit
cartea pe care tocmai m-am iscălit
și de-am să am noroc, o vor vinde
și-or tîrgui muierilor merinde.

Într-alte mîini vor rugini blîndele casei chei,
dar încă departe crezîndu-mă de blîndul memento mori !
spăl cu ochii mersul blîndelor femei
din care crește-vor profanatorii...

Unde caii nu mor

Aici caii nu mor
doar se-nvechesc înțelept, ca viorile,
ei îngenunche doar în fața
arborilor bătrîni
și calcă drumul cu grijă,
de parcă ar călca peste piatra
spartă de ploi de la căpătîiul bunicului.
Greabănul lor
nu lasă turla cu clopote să se plece,
trunchiul lor blînd
împiedică fîntînile să se surpe.

Pe spinările lor
satul curge în lume.

Mormînt prădat

De un singur mormînt prădat am auzit :
socotind că s-a vechit îndestul
ridicară sub lespedea roasă
și găsiră în lut cerceii de argint,
subțirele inel de steatit,
paftaua ce închidea șoldurile și nasturii
tunicii. Nici urmă
de oasele, de craniul, de dinții albi
și părul mai lucitor ca aurul
și decît dragostea mai
luuuuuuuuung...

Mormîntul unei mîini

Și iată-mă-n puterea amurgului, din nou
cu spada care cade-ntorc sunet și ecou ;
tîrziu e să se-ntoarcă, s-ajungă-i prea tîrziu
icoana-ntrezărită ce n-am știut să fiu.

Stau despărțit de sine-mi, înfrînt și parcă viu,
din tot ce-am fost doar mîna cu care încă scriu
pe lume mai prefiră o umbră, var de ou
lucind pe zidul șubred ce vă păruse nou.

Mormîntul va închide cadavrul unei mîini,
atît : nici cap, nici șiră, nici pietre de genunchi —
cum aerul îngroapă mireasma bunei pîini

Doar unghii ce despoaie un străveziu mănunchi
de vise retezate, atît, un fel de trunchi
vegheat de poarta casei surpate. Și de cîini...

Mircea Barzuca : „Portret de față"

Trei frunze

Urmare din pag. 1

putem striga împreună cu Parmenide : neființa există !

★

Trebuie să recunosc (ar fi trebuit ca recunoașterea să se producă atunci) că avea dreptate omul bolnav care mi-a spus că făcătorul de bine și conservatorul maxim al vieții noastre este amintirea ; dar tot amintirea, înaintînd prea adînc în propriul ei teritoriu, poate să facă abstracție de ființa care-o adăpostește. Astfel — spunea bolnavul — mi l-am amintit pe tata care murise ; era dimineață și amintirea era atît de vie, încît mergînd pe cea mai netedă suprafață eram copleșit de-o absență de sine, soră cu starea de piatră ori cu starea de lemn uscat, și brusc a venit un vultur cu clonț de diamant și a lovit puternic în osul meu, așa cum lovesc țăranii cu topoarele în lemn, crezînd că nu-i nimeni acolo. De aceea — a repetat el — să nu te lași tîrît de amintire toamna, pentru ca nu cumva să se creadă că trupul tău este nelocuit și a rămas la discreția oricărei întîmplări.

eugen suciu

Cîntec

Îmi amintesc trupul tău
— o nesfîrșire a unei blînde rușini

întunerecul
sporește gingășia sălbatecă
din melcul urechii

ceea ce rămîne neauzit
precipită armate mărunte
în anticamera sărutului
e seară

stau cu viața mea alături
și cînt

„Plop tremurător iubito"

Ca și cum ai recupera un cîntec
de pe luciul unei granițe
acolo unde ceilalți
își sapă gropile individuale ale debutului
ca și cum ai mai avea curajul acela nebunesc
de a nu scoate o vorbă cînd o gură
se numără pînă la o sută pînă la o mie
și faima acestei lucidități ar fi aruncată
în somnul periculos al papagalilor

...pînă
pînă în treacăt te-atingi de o femeie
și dinăuntru singurătatea răspunde
ca o toacă de paște

cum totul apoi s-ar întuneca
de înviere
și-abia atunci vătămată
sărbătoreasca neliniște

Cămările unde se reinventează

Să reîncepi
ce n-ai putut niciodată începe
s-auzi
cum explodează singurătatea
cum se face sărutul punte
pentru tristețe polen
lepădat de cristale

cum cresc brusc
dulăii — scăpați din aceste litere, mărunte
din josul paginii cînd tu
vroiai să pui doar anul și ziua
să-ți mîngîi poemul
ca pe craniul iubitei
cînd îi povestești cum arată
o călătorie făcută de blîndețe
la capătul puterilor
să uiți pentru o clipă ce spuneai
și să-ți simți arterele goale
cum sînt cămările unde se reinventează
vietatea ciudată care e țipătul

să simți
că un singur flutur dacă ar trece
ai putea să te nărui

Leul în iarnă — sau imorală teama de concepte

lui Ion Caraion

Capul cuiva e un clopot
se clatină se-anină
despletește
funia trasă de geamăt

vorbesc de fapt
despre neîntrecuta violență
a vieții
făcute din cuvinte
(urechiatul ăsta
hopalai țopalai
viermănos)

nici nu deschid bine gura
că înțelepciunii mele
i-au și crescut coarnele

— da doamnă
de mama și de tata mi-e foame

și urechiatul ăsta
hopalai țopalai
viermănos

gîndește-te
cu ce povești o să-l ospătăm
cu ce
o să-i albim oasele.

radio — r

Autumnală

E toamnă iar. Radioul, ignorînd trădările verii noastre, și-a păstrat ritmurile și ne așteaptă credincios, familiar, ba mai mult, cu surpriza unei substanțialități sporite, parcă, în geometria constantă a rubricilor.

Am avut această bună impresie ascultînd, de pildă, cîteva emisiuni pentru tineret. **Antena tineretului** de luni (redactor Lucian Sîrbescu) a abordat o serie de probleme de actualitate cu seriozitatea cuvenită, însă fără pedanterie. Un fel de a citi textele și un montaj prin care se depășea surprinzător carența destul de frecventă în asemenea cazuri, aceea a aridității. Efortul de a însufleți informația, ideile, comentariile constituie, am zice, o datorie elementară a realizatorilor de emisiuni radiofonice —dar, firește, reușitele în privința aceasta sînt inegale. Și pentru că **Antena tineretului** atinge un relief mulțumitor, sîntem cu atît mai mult tentați să spunem că s-ar putea cuteza, spre folosul tinerilor ascultători, mai multă mobilitate și nuanțare de fond a problematicii abordate. Într-un ciclu dedicat tineretului, anume **100 de legende românești,** se transmit dramatizări ale unor legende autohtone de diverse tipuri. Ultima ediție a cuprins **Comorile lui Negru Vodă** (scenariu de Al. Dumitrescu-Colțești) : pretextul unei legende istorice suficient de modeste a fost folosit pentru a oferi tabloul stilizat, în culori tipice, tradiționale, al unei medievalități românești temporal nedeterminate. Am apreciat absența acelor îngroșări de un gust îndoielnic prin care se mai păcătuiește, din exces de zel, atunci cînd e vorba de educația istorică a tinerei generații prin mijloacele dramatizării.

Una dintre cele mai atrăgătoare emisiuni pentru tineret, **Trecem pe recepție,** a ajuns cu dicționarul de termeni comentați la litera I : Icar, instinct, iraționalism, iubire etc, etc. Aceeași alegere atentă a colaboratorilor, buni specialiști și vorbitori interesanți ; aceeași tehnică ireproșabilă de divertisment ; același tact și umor benign, simpatetic, în fața delicioaselor naivități ale unora din băieții și fetele care se adresează emisiunii. Înțelegem că **Trecem pe recepție** are o priză deosebită la public, ceea ce este întru totul explicabil, dacă ne gîndim la scala atît de largă de interese cărora emisiunea le răspunde și la talentul publicistic ce se investește în realizarea acestei rubrici.

Un foarte bun program de muzică, la acest început de septembrie. Parcă ceva mai mult folclor muzical nefalsificat, de o vreme. Și nu pot să nu amintesc o seară tîrzie, cînd redactorii de muzică au programat cîteva piese de Vivaldi iar apoi, îndată ce o suavă construcție barocă din sunete de chitare s-a încheiat, fără nici o trecere alta decît simplul anunț : muzică de Jannis Xenakis și Toru Takemitsu, contemporanii noștri. Era imposibil ca o asemenea juxtapunere să nu producă o oarecare comoție a adaptării, un șoc, o involuntară mirare indiferent de ceea ce știai. Să fi fost intenționat programată această călătorie amețitoare printr-o lungă istorie a sunetelor, cîteva secole peste care noi am trecut în cîteva secunde, simțind, straniu, ponderea unei inerții ?

Ioana Ieronim

plastică — p

Sintezele necesare

Există puține perspective românești asupra istoriei artei universale și există, la fel, puține perspective sectoriale asupra acesteia. Faptul trebuie să dea de gîndit nu numai criticilor și istoricilor de artă, ci și celor ce se ocupă, nemijlocit, cu organizarea culturii și studiilor umane. Nu este cazul, desigur, să intrăm aici în fondul chestiunii. Este de dorit să avem cît mai curînd tot mai multe lucruri scrise de autori români despre arta popoarelor învecinate din spațiul european. Pare oarecum anormal ca importante capitole din istoria culturală a popoarelor învecinate să fie cunoscute aproape exclusiv pe baza unor lucrări traduse sau netraduse, oricît de bune ar fi ele. Este deci cît se poate de binevenită, pe fundalul acestor constatări, o carte precum aceea a lui VASILE FLOREA, dedicată artei ruse*). Același autor a mai publicat acum o jumătate de deceniu o lucrare despre pictura rusă, astfel încît actuala lucrare se înscrie într-o ordine firească de preocupări, ca fiind rezultatul unor interese și acumulări de durată. Trebuie constatat de la bun început că sinteza lui Vasile Florea refuză improvizația: autorul este un excelent cunoscător al culturii ruse iar majoritatea operelor puse în discuție au fost examinate de el la fața locului. El a ținut tot timpul cont în emiterea unui punct de vedere asupra lor de necesitatea înregistrării opiniilor critice anterioare și a efectuării disocierilor de rigoare. În special în cazul analizei evoluției arhitecturii și picturii autorul a avut prezentă exigența firească a încadrării fenomenelor într-o arie mai largă ; el a punctat consecvent asupra elementelor stimulatoare venite din exterior și a reliefat pregnant caracterele originale încercînd și reușind constant a le descifra componentele. Am cita în acest sens capitolele consacrate arhitecturii din Rusia Kieviană, **Novgorod și Vladimir-Suzdal.** Aceeași finețe a analogiei o reîntîlnim în capitolele privind manifestările de tip *baroc* și *neoclasic* din arta rusă. Se schițează aici un tablou convingător al procesului de intrare în rezonanță a fenomenului artistic european cu tendințele de modernizare ce își făcuseră apariția în Rusia în a doua jumătate a veacului al XVII-lea în multiple sfere de activitate. Radicalizarea procesului general de modernizare își are pandantul pe planul artei în fermitatea reacției realist-critice ca și în vivacitatea tendințelor înnoitoare de la începutul secolului al XX-lea (gruparea Mir iskusstvo) culminate în mișcarea avangardistă. Pe bună dreptate autorul insistă asupra acestui fenomen pe care îl tratează ca pe o parte distinctă a largului curent de înnoiri ce frămîntă arta europeană în primele decenii ale veacului.

Comprimînd o informație bogată, cu ample trimiteri la fenomene adiacente sau complementare — și în acest sens trebuie semnalate oportunele referiri la arta românească — lucrarea lui Vasile Florea trebuie considerată ca una din acele sinteze de valoare de care avem atîta nevoie.

Grigore Arbore

*) Vasile Florea, *O ISTORIE A ARTEI RUSE*, Meridiane, 1979.

muzică — m

Modelul enescian

Ne place, înainte de fiecare ediție a meritatei sărbători muzicale care este Festivalul „George Enescu", să vedem o semnificație majoră a acestei întreprinderi de reale dimensiuni, alta decît numai aceea de micro-sezon muzical, bogat în evenimente. Și semnificația particulară a oricărei astfel de festivități nu se poate afla decît în sensul ce-l conferă moștenirii enesciene astăzi, sau, altfel spus, muzicii românești actuale, în perspectiva inversă a marelui șef de școală.

În precizările ce s-au făcut asupra programului de festival, două direcții par a se fi creionat, în ceea ce privește legătura actualității muzicale autohtone cu genericul zilelor enesciene. Una privește componistica, cealaltă interpretarea.

Dimensiunea enesciană a componisticii actuale de la noi o vom căuta în pliantul festivalului nu sub raport tehnic. O vom afla însă sub aspect, aș zice, etic. Creația enesciană, în afară de tot ceea ce ține de limbaj și semnificația sa, ne învață nobila lecție a non-exclusivismului, a căutării sincere și fără odihnă a adevărului, oriunde am putea avea harul de a-l găsi. Or, repertoriul românesc pare a împlini anul acesta cel mai bine dezideratul prezentării, în acest cadru simptomatic și recapitulativ, a unui larg evantai de tendințe actuale și trecute în muzica noastră. Mai întîi istoric, sînt prezenți compozitori din secolele barocului și pînă la compozitori aproape tineri, fără a lipsi afișul de clasici interbelici sau imediat post-belici (Constantin Silvestri, Paul Constantinescu). Iar procedural, se încearcă a se arăta diversitatea de atitudine componistică ce poate fi întîlnită în partiturile românești din ultimii ani. Fără a putea înlocui un festival exclusiv al actualității noastre componistice, fără a fi scutit de unele absențe marcante (Ștefan Niculescu, Aurel Stroe), festivalul poate stîrni interesul prin aceea că sugerează că atitudinea stilistică este la noi una vie, activă, atrasă de inedit, responsabilă în fața nevoii artistului adevărat de auto-definire, de luptă cu inerția. Veșnica neoboseală a veritabilului căutător și descoperitor de frumos care a fost George Enescu este un principiu în școala componistică de la noi și acest principiu se găsește ilustrat, în genere, în structura afișului festiv.

În ceea ce privește interpretarea, modelul enescian a operat în alegerea unui repertoriu de ținută, de substanță artistică. Soliști și formații vor face muzică de dragul de a găsi izvoarele secrete de artă ale comunicării prin sunet și nu spre a-și etala o virtuozitate lipsită de acoperire interioară. Prezența celor mai tineri interpreți, într-o școală ce se bucură de atîtea succese în domeniu, prezența formațiilor camerale ce simbolizează poate cel mai bine sensul enescian al dăruirii în interpretare, sînt atributele unui festival ce reușește să fie elocvent, să aibă o personalitate distinctă.

Costin Cazaban

Méliusz József –
MARELE PREMIU AL UNIUNII SCRIITORILOR PE ANUL 1979

Miercuri, 12 septembrie, la Uniunea Scriitorilor, în prezența unui mare număr de scriitori, a avut loc sărbătorirea lui Méliusz József, **în cadrul căreia prestigiosului scriitor i-a fost decernat Marele Premiu al Uniunii Scriitorilor pe anul 1979, pentru întreaga sa activitate.**

A luat cuvîntul George Macovescu, **președintele Uniunii Scriitorilor, care a subliniat importanța contribuției a sărbătoritului la înflorirea literaturii din țara noastră.**

Au vorbit, de asemenea, Geo Bogza, Eugen Jebeleanu, Huszár Sándor, Molnár Gusztáv, Nicolae Balotă.

A răspuns în cuvinte calde, emoționante, Méliusz József.

Fotografie de Ion Cucu

Méliusz József, om al cuvîntului viu, e încununat azi cu laurii dintotdeauna ai marilor poeți. Dar ghirlandele festive, laurii nu ne fac să uităm gravitatea sau, poate, zbuciumul frunții care îi poartă. Chipul lui Méliusz ne-apare azi luminat de fulgerele îndepărtate ale furtunilor veacului. Nu a evitat aceste furtuni și ele nu l-au evitat. De aceea, ca un adevărat fiu al timpului său pe care și l-a asumat în cuvîntul, în gîndul, în fapta sa, a dobîndit dreptul de a-și formula — în deplină conștiință — un crez din care amintesc doar un singur vers : „Cred numai în dreptate pe pielea mea-ncercată".

Să amintim dintre lucrările acestui scriitor doar două, tălmăcite, una recent, alta mai demult în verbul românesc: **Destin și simbol**, jurnal de călătorie în 1943 prin Ardeal, și ciclul marilor elegii vizionar-meditative, **Arena**.

Nu în zadar ia la sine călătorul, atunci cînd își părăsește căminul, o bună versiune maghiară a tragediilor lui Sofocle. Într-o epocă în care tragedia e curentă, sufletul se cere întreținut, hrănit prin opera poeților care au găsit cuvintele necesare în înfruntarea destinului tragic. Méliusz purcede, așadar, la drum, cu cele mai puternice arme ale spiritului. Dar acestea nu sînt ele, oare, fragile, într-o lume adversă, a unor arme care disprețuiesc spiritul ? Călătoria nu va fi lipsită de peripeții. Dar, printre acestea, artistul își urmează drumul nu fără umor, nu lipsit de auxiliile sentimentului și pasiunii, și mai ales ale unei culturi a amintirii. Căci peregrinările sale (ca și cele ale tuturor peregrinărilor prin Europa monumentelor și amintirilor literar-artistice) nu înseamnă doar o excursie prin ținutul cu reliefuri sălbatic sau domol-încintătoare, ci prin regiuni saturate de amintiri istorice. Transilvania e provincia unor mari răzvrătiri împotriva oprimărilor naționale și sociale. Și iată, în calea lui Méliusz, amintirea lui Horja, Cloșca și Crișan, Dozsa, Avram Iancu. Locurile trezesc amintiri, amintirile se adună în jurul cîte unei imagini care, la rîndul ei, suscită altele. Orașele și satele, ori riturile și dealurile Ardealului sînt pline de urmele sîngelui scurs pentru dreptate, libertate, unire națională. Martiri ai luptelor din 1848, de la Arad, din Apuseni, români, maghiari sau germani... Méliusz le evocă umbrele lor luminoase în pagini pline de căldură. Siluete fugare sau mase comoacte de oameni din timpurile de altă dată îi asaltează imaginația. Dar prezentul, actualitatea cruntă a anilor de război îl urmărește. Jurnalul de călătorie devine un document interesant al stărilor de fapt, și nu mai puțin al stărilor de spirit, al acelor timpuri. Alarmă aeriană la Brașov și alte alarme în rîndul celor urmăriți, ca adversari ai fascismului. Odată cu **Supplex libellus valachorum** sînt evocate alte **gesturi**, acte și personalități în lupta împotriva noilor opresiuni. Cartea este plină de reflecțiile călătorului-eseist pe marginea evenimentelor timpului : lecția istoriei îndepărtate sau apropiate este plină de tîlcuri pentru descifrarea viitorului pe care scriitorul îl întrezărește plin de încredere.

Cartea peregrinărilor transilvane a lui Méliusz József este, în același timp, un roman „adevărat", plin de eroi, și un eseu pasionat, un fel de încercare de a configura geografia spirituală a Transilvaniei prin cîteva secțiuni ale ei. Totodată, uneltele de care se folosește scriitorul sînt de o delectabilă diversitate. Instrumentele curente ale reportajului literar sînt înlocuite prin cele ale prozatorului de amplă respirație, dar și prin acelea ale liricului care știe să infuzeze într-o pagină de evocare auster-prozaică fiorul unui patos subiacent. Căci vastul monolog al lui Méliusz József este (pe urmele lui Montaigne, ca și ale maghiarului Kazinczy) nu numai o explorare a unei lumi familiare dar plină de necunoscute, ci, — poate, înainte de toate — jurnalul unor stări subiective, un itinerariu interior. Ca atare, cartea e un riguros examen de conștiință.

Același examen îl aflăm în elegiile din **Arena**. Lirica lui Méliusz atinge cea mai înaltă tensiune adoptînd retorismul și vizionarismul de sorginte scripturară în **Elegia Isgadal-Cadiș** — și în **Elegie pentru A**. Amîndouă se întemeiază pe rememorarea unor destine tragice : aceea a victimelor fascismului, și aceea a poetului József Attila. Procesul conștiinței europene ca și al propriei conștiințe se desfășoară printr-o raportare la aceste destine. A asuma o vinovăție morală și a expurga în propriul tău spirit, acesta este un greu examen de trecut. Căci examenul de conștiință nu vrea să scoată doar la iveală adevărul, ci să facă dreptate, fie și prin jertfa de sine. Niciodată verbul poetic al lui Méliusz nu a dobîndit atare incandescență ca în aceste versuri, de o tulburătoare pregnanță, ale conștiinței. Deși adoptă tonul lamentațiilor lui Ieremia, elegiile sînt mai puțin tînguiri și mai curînd expresii ale revoltei. Oroarea în fața crimelor îi smulge teribile accente : „aici, în Europa, și-n palmele nepătate de sînge îmi îngrop ochii tulburați de spectacolul mincinos / al veacului meu / îmi îngrop în palme, obrazul bătrîn și bărbos, împurpurat de rușine / și scot un urlet de durere : **Isgadal...**" Nu numai vinovații, marii criminali ai omenirii sînt învinuiți, ci și cei care au tăinuit vinovăția, toți complicii celor vinovați, cei ce în loc să fie martori au tăcut. Cu strigăte înalte, poetul sparge tăcerea vinovată, pentru ca să se audă „cum strigă și geme conștiința". El vrea să cînte marele cîntec al pomenirii morților, pentru toți cei ce au suferit și pierit nevinovați. Admirabil recviem și, în același timp, cîntec al dreptății.

În aceste mari elegii ale conștiinței, poetul atinge o demult rivnită demnitate lirică. Cu ani în urmă el scria : „Voi ajunge oare / Acolo, / unde aș putea fi / Luna fidelă / a lui Whitman și József Attila ?" Chiar în **Elegie pentru A**, închinată memoriei lui József Attila, el face auzită vocea străbătută de patosul poetului-profet, sonurile virile ale vocii avînd ampla respirație whitmaniană a frazării, și unele accente amintind poezia lui József Attila. Dar toate acestea nu sînt decît apropieri posibile și nu reminiscențe, sînt experiențe poetice bine asimilate. Discursul liric al lui Méliusz are un debit urias, versetele sînt sculptate într-o materie lingvistică dură, ca niște trepte ciclopice. Astfel, de pildă, în fragmentul 3 din **Elegie pentru A** ce poartă drept titlu : **Dreptatea n-am știut că se hrănește cu laptele de iapă al indoielii**, și al cărui prim vers sună astfel : „De-a pururi fie binecuvîntat bărbatul care-n rațiune / s-a încrezut și căruia sălaș i-a fost și / singură avere Rațiunea". Pasiunea lui Méliusz este intens cerebrală, pasiune a cugetării care antrenează după ea simțirea. Vehemența sa nemăsurată este alimentată de cunoaștere și este în fond chiar sete neistovită de cunoaștere. József Attila, în elegia al cărei erou este, apare în centrul unei drame a cunoașterii. Desigur, poezia nu este doar aventură a cugetului, ci a umanului în întregul său. Cum spunea poetul într-o mai veche poezie a sa : „Numai ceea ce este în întregime omenesc rămîne".

Nicolae Balotă

TINERI SCRIITORI

Lirismul auster

Recitind cartea de poezie **După amiaza unei clipe** a lui Ion Iovan și ajungînd la penultimul poem inserat în sumarul ei, poemul **Gloria**, dintr-o dată atenția ne-a fost, așa zicînd, izbită de un pasaj în interiorul căruia își dau întîlnire forme de adresare poetică, aluzii mitic-simbolice și notații descriptiv-reflexive realmente derutante ; impresia de „disparitate" în ordinea „gramaticii poetice", cum lesne se va constata, nu e tocmai neglijabilă, dimpotrivă: „cum mi se poate voala / retina ? / există un răgaz pentru solemnitățile exterioare ? / după amiaza bunului pan / istorisește doar aluzii, ramuri felurite cresc în cercuri / concentrice / ca fînul uscat se aprind la soare / locuri mai degrabă visate, obiecte / ce se întorc ; / cineva umblă pe urmele mele / acoperă devotat întîmplările, / versuri sau o cadență aflu, un / marș derulat peste vreascuri casante / stivuite din cer pînă la tălpi / pe locurile prin care am trecut ?" Și totuși, luînd seama la „gramatica poetică" a întregului volum, din acest punct de vedere fragmentul de mai înainte n-ar fi trebuit să ne șocheze pînă într-atît, de vreme ce el poate fi considerat, printre multe altele, o simplă mostră de stil poetic propriu, în general, tipului de poezie cultivată de Ion Iovan. Adevărul e că interesul special suscitat de un asemenea fragment existent tocmai într-o poezie de la sfîrșitul cărții se explică prin faptul că el se constituie, poate, în „declarația de principiu" cea mai concludentă, efectiv revelatoare, a poetului, cu privire la esența „crezului" său artistic. Descifrînd cu răbdare lanțul propozițiilor și frazelor poetice în cauză, ne dăm seama numaidecît că ele tind la postularea unui punct de vedere avînd o intensă, obsesivă, circulație în cîmpul gîndirii poetice moderne; pe scurt spus, este vorba de atitudinea lucid sceptică a poetului referitor la capacitatea memoriei sale de a conserva întocmai, **la modul obiectual** adică materia propriei experiențe de viață, înscrisă în „epica" strictei autobiografii fenomenale, în așa fel încît tentativa de restituire prin vers a acestei autobiografii să nu sufere nici o știrbire nu numai sub aspectul semnificației gnoseologice, ci, implicit, și sub acela al autenticității originare de care se cuvenea da dovadă înseși „argumentele" metaforic-simbolice. Prin urmare, nu se pune doar chestiunea programaticei și (la nu puțin alții) cam din aer prinsei crize de neîncredere în cuvînt, în funcția lui de a comunica, „figurîndu-l", mesajul gîndirii și simțirii umane. Este adevărat, nici lui Ion Iovan nu îi este străină această latură înscrisă în aria atît de extinsă și de complexă a problematicii vizînd ontologia poetică modernă. Cuvîntul devenit **literă**, respectiv **text**, îi provoacă și lui grave, neliniștitoare stări de incertitudine, peste toate dominînd senzația de violentare, prin apariția semnelor grafice, a limpidității și coerenței gîndului aflat în stare pură: „întregul corp respiră printr-o carte / vocalele de sînge între litera coagulează între noi / culori vrăjmașe, neîmperecheate. / / gîndul rămîne simplu și strident / dorind ceva asemeni / acoperișului trîntit de vînt și plin de ploaie / al florii pe ciment". **(Litera)**.

Conjugate, cele două genuri de scepticisme de care este apăsată conștiința artistică a tînărului poet (cum el însuși zice, de o parte, primejdia de a i se „voala" retina, ceea ce echivalează cu un păgubitor „răgaz pentru solemnitățile exterioare", iar de altă parte, primejdia ca litera să „coaguleze", „culori vrăjmașe, neîmperechiate") traduc refuzul obstinat a ceea ce printr-o expresie a lui Ion Barbu putem numi practica „romanului analitic în versuri", adică a acelei poezii exterior anecdotice, elaborată prin apel la serviciile întotdeauna pretins „recreatoare" ale imaginarului. Iată de ce, mereu nepotolita „sete de real" (ca să preluăm sintagma ce apare în titlul unui remarcabil volum de versuri semnat de Marius Robescu) a poetului o ia înaintea oricăror măsuri de precauție vizînd rigoarea explicită a compoziției poemului. Accentul este pus, aproape constant, pe efortul de „transcriere" în maniera „obiectualistă" a imaginilor înmagazinate de memorie, căci acestea din urmă trebuiesc supuse unui proces conștient de dezidealizare și, ca atare, prezentate în stare nudă : „Semnal de pornire, pietrișul și zgura / leagă acum întîmplările / Marmura-ntreagă e în cer / în moalele ploilor / / trîntit pe traversă orbul / pipăie traista cu pîine de casă / și ouă roșii ; într-un fel el vede purpura / intrînd în labirint / / cu neputință ca această zi / să-mi fie o favoare; / zadarnic trag sertar / după sertar, nu îmi voi aminti ce caut. / a continua înseamnă a fi / nevindecat — / peroanele au ars în urma trenului de seară / pietrișul și zgura leagă acum întîmplările" **(Trenul de seară)**.

Cum se vede, coerența de structură, în cazul unui tulburător poem ca acesta, rezidă în tensiunea crispată a stării de spirit sub regimul căreia se află eul poetului. De-abia după ce este din plin receptată o asemenea stare de fapt implicită sîntem înclinați a scruta coerența „formală" a poemului. E un element care, nu încape îndoială, derivă nemijlocit din primul.

Sigur, nu s-ar putea zice că, cel puțin deocamdată, Ion Iovan reușește peste tot să propună atenției structuri poetice cu adevărat coerente, ireproșabile în planul organicității lor subiacente. Se întîmplă, uneori ca scriitura eliptică a poemului să fie împinsă dincolo de limitele inteligibilului ; ceea ce face ca cititorul, resemnat, să nu mai poată recepta altceva decît segmente de poezie interesante, eventual, doar privite în sine. De aici alunecarea (presupunem, involuntară) într-un ermetism greu de pătruns : „Greierii fulgeră : / griul sub stropii / desprinși de cer, alcătuind / coroană timpurie, revărsare / pentru o clipă umedă, în palma goală / potopul proiectat și stins / a pîlpîit cît o dorință / de necuprins" **(Inele)**.

Dar, cum o dovedește cu deosebită pregnanță artistică volumul **După amiaza unei clipe**, opțiunea lui Ion Iovan pentru o formulă poetică apăsată de dificultățile extreme are justificări absolut convingătoare sub raportul gîndirii și al cunoașterii poetice. Avem certitudinea că viitoarele sale prezențe editoriale vor da noi cîștiguri de cauza punctului de vedere critic potrivit căruia condiția izbînzii artistice a poetului ține, în primul rînd, de austeritatea viziunii sale lirice.

Nicolae Ciobanu

Ioan Cârdei : „Moș Niculae din Solca"

Un om deosebit

Urmare din pag. 1

ne", membru de onoare al Academiei Române, absolvent al Politehnicii și Universității din Viena, a lucrat între altele la Muzeul de etnografie și artă națională și la Institutul geologic al României ; altul, Constantin Gr. Moisil, bunicul, „doctor în filosofie" al Universității din Viena, profesor apoi, inspector al școlilor grănicerești, director al institutului de credit *Aurora* ; în sfîrșit (dar n-am epuizat „clanul" !), Constantin C. Moisil, tatăl, la maturitate compiet chel, figură aproape pătrată, cu trăsături dintr-o bucată, precum sculpturile realizate în lemn din secure, se afirmă în domeniile arheologiei și numismaticii, inițiind la noi, totodată, disciplinele auxiliare ale istoriei : paleografia, heraldica, medalistica, sigilografia — ei bine, din acest vinjos arbor genealogic, prea sumar schițat aici, se va naște matematicianul Grigri ! (Citește monografia : Ilie Țabrea — *Constantin Moisil. Pioner al numismaticii românești*, Ed. Științifică, Buc. 1970 și privește cu atenție iconografia).

Să se observe la ce rafinamente profesionale ajunsese tatăl și atunci vom înțelege mai bine mărturisirea pe care o face undeva fiul că dacă n-ar fi devenit matematician, i-ar fi plăcut să facă... bibliografii. Tatăl, ca și străunchiul Iuliu, trece în vechiul regat, unde stimat în activitatea lui de un Odobescu, Bianu, Iorga etc., ajunge istoric de vază (membru corespondent al Academiei din 1912) și se căsătorește aici, la Tulcea, cu **institutoarea Elena**, fiica învățătorului Hristofor și a Caterinei Nicolaescu. Un descălecat cultural. Primul născut este năstrușnicul matematician de mai tîrziu, Grigore C. Moisil. (În paranteză fie spus, ne lipsește o carte — nu în primul rînd eseistică ! — care să trateze despre marile familii spirituale la români : Cantacuzinești, Maioreștii, Densusienii... iată Moisilii).

Trei sferturi din monografia Vioricăi Moisil face apel la textele eroului însuși : încercări literare (se crede, de regulă, că numai Dan Barbilian a făcut dintre matematicieni și poezie, lucru greșit, căci foarte mulți dintre ei au tatonat cu poezia și filosofia, între alții chiar profesorul lui Moisil, Dimitrie Pompeiu), scrisori, conferințe, interviuri, articole de ziar, jurnale, maxime etc. În fond, autoarea nu face decît un subtil și discret *comperaj* între textele atît de eterogene la prima vedere ale matematicianului. Imaginea care se desprinde însă este una dintre cele mai pregnante și vioaie.

Spre sfîrșitul vieții, cînd începuse să țină cursuri la facultățile de filosofie și litere, i-am audiat cîteva prelegeri. Semăna, după cît pot să-mi dau seama după fotografii, cu mama : mic de stat, fața bombată (dodoloață, aș zice ardelenește), nasul bont cu nări largi aproape rotunde, chelie respectabilă (citibilă din poza copilului de cîțiva ani și moștenită de la năsăudeni) mutră de rus cum apare această fizionomie în caricaturile vecinilor noștri, voce groasă de urs, mormăială continuă (e de-a-dreptul picant amănuntul pe care-l dă, soția despre mormăitul pe care-l isca dimineața în timpul bărbieritului și care ne relevă că într-o asemenea situație sînt și academicienii oameni ca oricare alții) ; o anumită ocoșenie stîmpărată îi caracteriza discursul, iar mobilitatea înnăscută a ochilor încurca orice încercare de fixare a „urieșeniei" figurii, mai ales pentru că era dublată de o deosebită inteligență a spiritului ; emisia în cascadă de paradoxuri distrăgea atenția de la scrisul urît pe care îl însăila pe tablă. N-avea, cum se zice și cum îmi subliniase C. Noica, *tablă* — lucru aproape indispensabil pentru un matematician — dar sublinia lacuna prin verbul totdeauna scăpărător („Știința se răzbună că o femeie, nu cînd o ataci, ci cînd o neglijezi" ; „Prostia permite comunicația între două inteligențe" ; „Eu sînt omul care demonstrez, nu conving" ; „Tot ce este gîndire concretă este sau matematică sau susceptibilă de matematizare" etc. etc.). Prelegerea lui avea mai adesea bătaie dincolo de obiectul propriu-zis științific, cîte un „director al fabricii de gheață fierbinte" era luat în tărbacă, cîte o fișneață din banca întîi ocupată mai mult cu zulufii părului era admonestată în trecere, nu fără o anumită plăcere, mai ales dacă era frumoasă... În tinerețe, scundul matematician a fost un foarte bun și pasionat... dansator. Afișa, în fața auditoriului, oarecare bufonerie, ca și Călinescu, de care a fost apropiat în epocă, dar tot ca și la marele om de litere bufoneria era implicată în program, prin ea urmărind un țel superior. Avea, peste toate, marele dar de a face concret abstractul. Una din legile care guvernează firea, aceea a atracției universale, am înțeles-o de la dînsul mai bine ca de la nimeni altul : ținuse în mînă o bucată de cretă, enunțase legea, două corpuri se atrag între ele direct proporțional cu... apoi lăsase creta să cadă jos. Explicase după aceea că numai acela *înțelege* bine legea, în toată *obiectivitatea (molto grosso !)* ei, care și-a închipuit că nu doar creta s-a dus spre pămînt, ci și că pămîntul s-a dus spre cretă (citește : *gretă*), chiar dacă mișcarea acestuia din urmă ne vine foarte greu s-o admitem și cu atît mai greu s-o măsurăm. Legea, însă, nu face nici o partinire între cele două corpuri.

A lăsat mulți, străluciți și devotați elevi, a creat instituții noi, a fost un pionier în multe domenii de graniță („Anul 2000 e mai aproape decît ziua de mîine"), și-a sprijinit cu ardoare și și-a respectat colaboratorii, a fost un neobosit luptător cu inerțiile de orice fel — unde a pus el mîna a pus și Dumnezeu mîla, cum se zice —, după cum a fost și un factor dinamic de progres al societății noastre noi (primul ambasador la Ankara al noului regim, între altele) — într-un cuvînt, un mare savant-cetățean. A mai fost, ca să condimentăm elogiul, și un „pesimist", dar unul după paradoxala lui definiție : „Ce este un pesimist ? Un optimist bine informat."

Harta lirică a patriei

Urmare din pag. a 3-a

loare, / din oglindirea pururi de izvoare și nedurerea creșterii din fructe. / / Pe frunți în cer mai pune-nseninare / și semn argintul stelelor de munte, / eu voi visa la noapte viaducte / albind zvîrlite pînă-n țărm de mare. / / Pogor în mine însumi liniștit, / spre-adîncurile calme de-mplinit, / spre întruparea mea cea mai curată. / / Și parcă spăl un aur limpezit / sub ploi înalte care s-au pornit / din sanctuare dacice de piatră". Din peisajul actual al patriei fac parte și lucrurile făcute de mîna omului, pe care poetul le include în mari serii umanizate. Silozurile sînt „corăbii de cîmpie", apa care pune în mișcare hidrocentralele se transformă într-o fantasmă, care „își arde rugul fără de oprire".

Cîteva poeme meditează pe marginea marilor simboluri ale patriei. Sugestiile sînt fine, problematizarea sentimentului apartenenței ocolește concluziile tranșate, modul învăluit al poeziei nu este abandonat. Declarațiile de adeziune există, ele apar însă aureolate de note meditative, ce le mărește autenticitatea și forța de contagiune. Iată, spre exemplificare, sonetul intitulat **Moștenire** : „O mare sete de-a trăi mă-ncape / chiar cînd mă simt mai trist, mai vinovat, / pesemne-n mine viața și-au vărsat / străbunii toți propțiți în cozi de sape. / / Puterea lor mă pune la-ncercat / și oasele-mi abia mai pot să-i rabde, / învălmășiți și grei de atîtea fapte / pe care poate nici nu le-au visat. / / O, dragii mei, pe fiecare-n parte / vă pot îndestula cînd doar o moarte / trecută e și-n dreptul meu, oricum ? / / Cît este însă timp de ars, voi arde, / neștiutor să scriu decît o carte / cu propria-mi prefacere în scrum".

Exemplară, prin cele mai multe dintre componentele sale, pentru virtuțile poeziei patriotice și de opțiune politică, cartea lui Grigore Hagiu reușește să construiască o adevărată hartă lirică a patriei române de ieri și de azi. Ocolind searbăda grandilocvență retorică, dar nerefuzind ipostazele unui nobil didacticism, ea semnifică o replică de remarcabilă ținută dată tuturor acelora care văd în poezia patriotică o simplă rezultantă a îndeminării publicistice.

Tradiția culturii românești

Urmare din pag. a 3-a

epocă. Același rol l-au avut, pînă tîrziu în secolul XIX, școlile și tipografiile din principate, deschise luptătorilor pentru independență sîrbi, greci, bulgari, care își editau aici cărți în chiar limbile naționale.

Ideile enunțate se întemeiază, în lucrarea lui Al. Duțu, pe investigarea literaturii „vechi", dar autorul aruncă o privire și asupra ultimelor două secole. Nucleul unitar al culturii române vechi s-ar extinde în concepția sa și asupra secolelor XIX—XX, deși în veacul trecut adoptarea formelor de civilizație apusene a fost mai radicală, mai adînc opusă tradiției. Totuși, elemente fundamentale din vechiul umanism, cum ar fi imaginea Daciei, argumentarea lingvistică a romanității, au fost incluse în programul pașoptist, fapt ce dovedește o continuitate de substanță. În aprecierea veacului trecut, autorul, consecvent concepției sale despre evoluția organică a culturii române, se desolidarizează de teoriile excentrice care propun o ruptură totală între literatura secolului XIX și umanismul secolelor anterioare, lansînd formule spectaculoase ca „sincronizare totală", „arderea etapelor", „literatura vine dinspre literatură" (dinspre cea străină, evident) fără acoperire în realitate. Ocupă, de asemenea, o poziție personală și fermă față de Lovinescu și Ibrăileanu în problema spiritului critic. Mai întîi amendează aspru momentele de imitație a unor forme sociale și culturale care erau departe de a îndeplini în spațiul carpato-dunărean funcția concretă pe care o aveau în occident. Contrar metodei lovinesciene, cercetătorul invocă pozitiv satira marilor scriitori, dovedind prin opera lor precaritatea acestor simulații, care, sub firma structurilor democratice moderne, continuau să întrețină procedeele feudale de exploatare a maselor. „Ne vorbește despre o lume care-și schimbă doar aparențele, odată cu moda, romanul lui Nicolae Filimon, care alătură pe Andronache Tuzluc și pe Dinu Păturică, condamnînd mecanismul parvenirii — al eforturilor depuse în slujba unui singur țel : dobîndirea rangului, a poziției sociale — moștenit de la o epocă de decadență, judecată de pe pozițiile ideologice pașoptiste. Au vorbit despre o lume, care, sub aparențe mai generoase, a introdus în societatea română obiceiuri și mai dizolvante pe planul relațiilor umane, atît piesele de teatru, cît și fabulele și satirele lui Heliade, Grigore Alexandrescu, Vasile Alecsandri și alții; ca nimeni altul, Caragiale a dat dimensiuni artistice excepționale chipurilor de jalnică apariție, precum ostentitul descendent al demnitarilor cu mintea tocită de apăsarea veacurilor, Dandanache, sau publicistul venerat de mahalagii recent alfabetizați, vînător comun de zestre și aventurier temerar în lumea ideilor"... Se înțelege că, refuzînd imitația goală a formelor europene, realizată în folosul unei caste, cercetătorul nu respinge, cum nici nu trebuie respins, fondul, spiritul general al civilizației moderne, într-adevăr democratic și umanist. Căci e vorba, în ultimă instanță, de principiul emancipării particularului (mai simplu spus, de libertatea omului și a națiunilor) și trebuie aflate, dacă nu imitate, formele potrivite care să-l întrupeze în realitatea societății românești. Or, din acest unghi, examinînd schemele simulative din secolul XIX, nu atît lipsa lor de originalitate, cît lipsa lor de aplicație în viața socială, provoacă reacția critică. Mai mult sau mai puțin inedite, structurile unei civilizații sînt cadre generale, valoarea lor fiind dată de măsura în care stimulează sau restrînge inițiativa creatoare a individului și a poporului în ansamblu. O judecată axiologică e bine deci să însoțească acțiunea de disociere a specificului diverselor forme ale culturii. Al. Duțu o și implică în cercetarea structurilor din secolele XVI—XVIII, cînd „sinteza românească dintre orient și occident", (formulă la care autorul aderă împreună cu cercetători mai vechi) corespunde în totul năzuințelor omului din această epocă. Originalitatea unei civilizații trebuie să coincidă cu validitatea și eficiența ei, iată încă o idee ce se desprinde din **Cultura română în civilizația europeană modernă**, o carte care va înrîuri profund viitoarele cercetări de istorie literară.

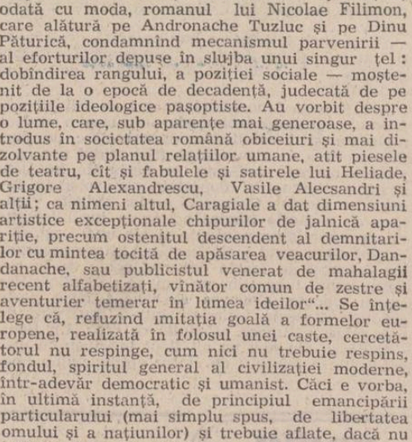

Vladimir Șetran : „Constructori de nave"

THEATRUM MUNDI

Urmare din pag. a 5-a

— Tot nu ne înțelegem ! se supără de-a binelea pater Ioan Căianu-Valachus. Eu umblu să aflu ce trebuie să hotărăsc. Vărul Mihai de la Leghia mă așteaptă mîine la han ! Sînt chemat să aleg între două datorii. Sau una... sau alta !... Și eu nu știu încă dacă trebuie să slujesc scopurilor mele sau scopurilor altora care cred în mine din toată inima... Mi se cere astăzi să-mi jertfesc liniștea. De fapt, poate că de liniștea mea s-a și ales praful...

Și în clipa aceea pater Ioan Căianu simți deodată la el în inimă toată durerea adîncă a rănii care sîngera în pieptul lui Iacob Bocor. Se chirci chinuit pe jilț și i se păru că grădina măreață, plină de nobili, de doamne frumoase și de oaspeți veniți la **disputatio academica** se vede ca prin vis. De fapt, îi trecu paterului Ioan prin gînd, poate că nici nu erau la o **disputatio** ci la altceva, mai curînd la o întîmplare vrednică de arătat în jocurile de **theatron**. Da, totul era **theatron. Totus mundus exercet histrionem.** Atît cei ce luau parte la **disputatio** cît și cei ce urmăreau cearta lor, jucau plini de cuviință dar și de patimă un joc ciudat plin de metamorfosis. Cei vii și cei morți, oameni cu sufletele căzute anapoda prin timp, pe undeva prin prăpăstiile neființei, se înfruntau într-un fel de pildă plină de tîlc, așa cum se întîmplă în eleghiile jalnice sau în scrierile căilenice și traghicești. **Theatrum mundi** era acolo, nicidecum un vis oarecare și, cu atît mai puțin, o închipuire fierbinte în starea de trezie. Undeva, departe, dincolo de zidurile orașului se auzeau urlînd a pustiu niște haite de lupi dezlănțuite peste zăpezi. Pe cerul limpede de deasupra grădinii plină de flori și cotropită de soare zburau însă năuciți de lumină cîțiva porumbei albi. Jocul urmă mai departe după rînduielile lui tainice.

— Nici o datorie, față de nimeni, se repezi plin de acreală magistrul de **ars magica** luînd treptat chipul de țap păros de la circiumă, nu ne poate sili să slujim unuia sau altuia fără de nici un folos pentru noi. Numai unde este folos este și datorie...

— O datorie față de alții, îi răspunse așezat Iacob Bocor, și chipul său frumos, scăldat în raze de lumină, se limpezi deodată de parcă cele întîmplate se petreceau alevea și nicidecum în vis, este totdeauna mai presus de orice datorie față de noi înșine... O datorie este o jertfă. Adică o dăruire întreagă... Datoria adevărată izvorăște din suflet, din ceea ce este dumnezeiesc în noi... Eu însumi, cînd am simțit că sînt înconjurat de dragostea celor care îmi erau apropiați am știut că nu trăiesc zadarnic... Dacă aș mai căpăta încă o dată viață aș încerca să trăiesc nu numai pentru mine... Puterea unită cu dragostea e unul din cele mai minunate lucruri lăsate de Dumnezeu pe pămînt... E har... Puterea cea bună este o dăruire... O dăruire fără sfîrșit...

Ajuns aici se opri totuși pentru că rana care sîngera îi lua orice urmă de vlagă. Pe neașteptate, pieptul său se dezgoli, apoi se desfăcu înfricoșător de adînc, pînă la oasele albe ale sirei spinării, așa cum fusese cînd zăcuse fără viață în pivnița tainică a protomedicului Josica, acoperit de bucăți mari de gheață. Se clătină gata să cadă. Frumoasele doamne de pe jilțuri începură să se tulbure și să tipe iar vrăjitorul Leonachi se feri cu scîrbă din calea sa ca să nu i se murdărească straiele alese.

Ca zvîrlit din arc, pater Ioan sări din jilțul său să-l sprijine, să nu se prăbușească.

Nu izbuti decît să se împiedice pe trepte și să cadă cît era de lung cu fruntea zdrobită de piatre. Iacob, Carastriga și grădina aleasă plină de flori și de doamne frumoase, piereau din fața lui ca un fum.

Începu să strige sufocat, cotropit de deznădejde și groază. Și deodată totul se limpezi.

Se simțea lac de nădușeală și tremura de spaimă și de încordare mai rău ca atunci cînd simțise că se sufocă.

În odaie era liniște. De dincolo de obloanele de lemn ale ferestrei răzbăteau slab cîteva dîre de lumină. Se făcuse ziuă. Din pricina nădușelii îl lua rău cu frig. Elina se sculase mai înainte. Îl lăsase să doarmă. De undeva de departe se auzeau niște strigăte ascutite de cocosi.

În clipa aceea pater Ioan se hotărî. Se ridică anevoie, ametit și fără de vlagă, dornic totuși să se îmbrace mai repede și să ajungă la vărul Mihai, la han. Era bolnav. Bolnav rău.

Totuși întoarcerea plină de primejdii în Ardeal nu-i mai făcea nici silă, nici teamă.

atelier literar
poșta redacției

M. CRISTOFAN : Mai slabe, de data asta, mai greoaie și mai „făcute". Cele mai bune, „Într-o bună zi", „Încălzitul mîinilor".

M. CR : Lucruri frumoase, pe același făgaș, ceva mai puțin mlădioase, parcă (lunga tăcere a lăsat oare urme ?...).

AUREL ILIE : Semnele nu sînt deloc rău-prevestitoare, dar dintr-o singură pagină !...

MARCELA DEATCU : Sînt unele zvonuri lirice, dar încă nu putem trage concluzii clare. Reveniți cu un buchet ceva mai cuprinzător.

R. BAZ : Scrisoarea dv. e o amuzantă aventură grafică : întîi vă apucați să construiți o presupunere („neîncrederea cu care, sînt sigur, — ziceți — ați început să priviți creația mea"). După ce-ați înjghebat această presupunere, vă apucați s-o combateți dîrz, cu un eșafodaj întreg de argumente („impresia — ziceți — e falsă din două motive"... etc. etc.). În continuare, mai faceți un rînd de presupuneri, ca să le combateți cu un alt rînd de argumente. Răspunsul nostru, pe scurt, e că toate presupunerile sînt neîntemeiate, greșite (veți înțelege, deci, că toată argumentația cu care le combateți e cel puțin inutilă !...). Morala ? — ar putea fi celebra „nu faceți schimb de ilustrate cu cel primar din Cîrligați" ! (...în cazul de față, mai adecvat.... „din Constanța" !...).

MARIANA GEORGESCU : Într-adevăr, faceți puțin (și pe sărite și printre picături și pe mai multe cărări...) iar dintr-o asemenea activitate fără pasiune și dăruire totală nu pot ieși roadele așteptate. Textele de-acum, nu numai că nu marchează un progres față de cele de acum un an, dar par să fi pierdut din „clorofilă", din nerv, din substanță (care a devenit oarecum vagă, rarefiată). Cîteva pagini mai amintesc într-o măsură de bunele promisiuni de altădată („Vis", „Nu fugi", „Să nu le spui", „Lumină", „Cunoaștere", „Naștere"). Da, e cazul să vă „adunați", să vă găsiți un ax (și acesta poate fi poezia, dacă sora ei cu penelul nu vă solicită mai mult...). Numai așa va veni și echilibrul (firește, atît cît e de așteptat și de dorit, la vîrsta dv. !).

VALERICĂ COMAN : Manuscris indescifrabil.

I. SAVONEA : Pagini inegale, nesigure, de început, printre care, unele manifestînd reale aptitudini pentru poezie („Tablou", „Gînd"). Să vedem ce mai urmează.

L. C. MAN. : Lucruri în nota obișnuită, cîteva mai înfiripate : „Dacă te uiți", „Ce sînt acestea", „Ziua sfinților".

DAOS : Felicitări și mulțumiri și multe înainte !

ST. ISPAS : Pare să fie, în unele pagini, un mic pas spre limpezime și coerență („Între timp", „Declarație"), dar rămîne precumpănitoare, din păcate, joaca ușuratică și ieftină, de genul : „Uneori, / dacă ne-am mînca / mîinile și picioarele"... etc. „Postașul" n-are ore de redacție : îi puteți telefona, la nevoie, obținînd numărul de la secretariat.

Mihaela Olaru, Dan Mînătoru (vi s-a răspuns de mai multe ori), **Corneliu Teodorescu, Acordi, Dorina Lucian, Lucia Lucian, George Dămian, Fl. Caragea, Liviu Bălțătescu, Doru Dume, Petru Pușcașu, Marian Barascu, Ana Rus, Rahela Bărcan, Sterpius, Lidia Pîrvănescu, Luminița Mantale, Iov Florică, Simion Jebeleanu, Aurel Miul, Mihai Ceaus.** (București), **Ion Elena, Bum-Bum-Tac, Al. Gherasim, Mihai C., Duță Dan, Ion Cornel, G. Nicolaică** (la fel și prima oară), **Petru Filipovici, P. T. Ygrec, Fanora C. Dani, Moise Dumitru, Ion Zelca, Ana Aldescu, M. Cristi-Predeal, Nae Cristian** (ușa redacției este deschisă oricărui corespondent), **Marcela M. (Marinică), Gelu Bogdan Marin** („Încă", „Meditație"), **Arete I. Petru, Alecu Veronica, Costel Mănescu** (scrieți-i la editura „Cartea Românească" și formulați-vă dorința), **Mihu Vali, Ion Miron, Segundo Sombra, Arthur Codrescu, Ion Căsnitu, Doina B.-Constanța, Elena Petrescu, Angelica Ruggero :** Încercări de nivel modest.

Grigore Neagu, Dor de soare, Ștefan Florea, Maria Botez, Petrică Chirilă, Ion Grigoroiu, Amalviana Amfuz („Rețeta", „Cerc rostogolit"), **Liliana Ihnatiw, Mircea Hozai, Eden A. Maxim, Magdalena S., Septimiu Suciu** (mai bine în „Vară în pădure"), **G. Militaru, Liviu Stoia, Radu Pandele, Iosif Tătar, I. Nesu, Eugen Tănase, Ionel Teculescu, Eugen Fabian, F. Cozeanu, A. Butnaru, I. Biriș, Victoria M., Igor Tatar, Gh. H. Cotea, Victor Ionescu, D. D. Sandu, R. Popel** („Joaca cu fratele"), **N. Scuturici, Constanta Ifrim, Aprilie, G. Andronie-Prală, Val Valerian, Ilie Argintaru, Tudor Dora, Ioan Faur, Ema Hainal** („Pact", „Uneori casele". „Poți să încerci"), **I. N. Bahlovias** („Moartea plopilor"), **Lucea Luceanu, P. Grădinaru, M. Cotuțiu, Iulian Mocanu, Bgd. V. Dan** („Nu lăsați mărturisirile"), **C. Cotea** (texte dactilografiate), **D. Amurg** (ceva, în „Casa", „Redescoperire"), **Speranța Constantinescu, Mitică Dodoi** (texte dactilografiate), **R. I. Ovidiu** („Cugetare", II, III, VII) : Nimic nou !

Geo Dumitrescu

N. B. Manuscrisele nu se înapoiază.

Nu știu decît

Ei porumbeii
nu știu să gîndească
decît : pace ?.
Iar ochiul
e lumina trupului
spre înafară mai ales ?
Și timpul știe numai : înainte ?
Doar eu nu știu nimic
din toate astea
nu știu decît
să înfloresc și să iubesc.

ANCI DAN

Frunze roșii

Am înțeles că este iarăși toamnă,
că desfletita frumusețe a serii
nu-i decît presimțirea sfîrșitului,
În curînd va fi iarnă
și splendoarea aprinsă a frunzelor
va fi doar o amintire a nimănui.
Fructe grele se vor prăbuși
peste cenușa liliacului
însingerînd-o.

Ce multe sfîșieri ne ocolesc.
Cît de îndepărtate sînt de noi
suferințele mărunte care
se vor întîlni într-o zi
umilindu-ne.

Dar acum frumusețea ne acoperă ochii
cu palme tinere
și ne ride-n urechi
ispitindu-ne-n joc.
Dar acum copilul care adună
frunze roșii sub pomi
ar putea să mai fie al meu.

NELU STANCIU

Toamnă și pace

O jumătate de gutuie. O altă jumătate de gutuie.
Și încă o jumătate de gutuie. Și încă una... Și încă un deal.
Simplu. Neted. Galben. Bine mirositor.
Liniște și lumină. Chihlimbar și miere.
Chihlimbar și liniște. Miere și lumină.
Soarele clipește ca o linguriță de ceai.
Astăzi e pace.

A. VLAD

Să nu mă-ntrebe

Primăvara își culcă pe
umărul meu capul
și eu care nu știu ce-i aceea dragoste
mă joc cu păsările din părul ei
se desface la sîn, își dă jos veșmîntul,
încît minunîndu-mă de trupul ei roditor
îl cercetez ca pe un obiect de muzeu
și mi se face frică
să nu mă-nvinuiți de furt
sau să mă-ntrebați cine sînt
și de unde vin
pe-o viață ca asta,
fără cal, fără trup...

DUMITRU ILINCA ISTRATE

Justin Năstase : „Ziua recoltei"

Și fotolii

Mașinile frigorifice
și cele de cărat mobilă (niște cutii
de pantofi pe șasiuri
cu becuri de poziție și cauciucuri imense)
ies din ganguri cînd nici nu visezi
dinăuntru se aud distinct
— mai ales cînd peste drumurile șerpuitoare
se lasă stelele pe fire de gută —
bătăi de inimă și de ceasuri
dinăuntru se aud bătăi de inimă și de ceasuri
dar cînd le descarcă
salahorii în halate albastre
scot din ele doar pui congelați
și fotolii.

LAURA POP

Noi n-am umblat

Noi n-am umblat niciodată mînă-n mînă
prin parcuri
Fiindcă tu spuneai că n-ar fi potrivit cu starea
de spirit a planetei.
În loc să mă săruți ori să mă mîngîi pe păr,
îmi vorbeai de teoria limitelor creșterii,
de terorismul din Italia,
De valul de frig din Europa de sud-est,
de greva feroviarilor din Olanda,
de poluare...
...ore întregi îmi vorbeai
Pînă simțeam cum îmi pătrunde frigul în oase
și te rugam să mă duci acasă.
Abia acolo, în poarta tristă pînă la lacrimi,
mîinile tale luau, în jurul gîtului meu,
forma unui sentiment.

ANCA BRATU

Lanțul

Orele-mi sînt
verigile lanțului
prins de gleznă cu o brățară,
lanțul
trăgînd după mine în Univers
Pămîntul
ca pe propriul meu craniu.

ERICH ZOTZBACHER

Cam așa

Îmi scot și-mi purec viața ca pe-o manta
străină
din cînd în cînd, pe seară, cînd sînt în
toane bune :
trec fuga peste anii cu fluturi și alune,
surid bonom epocii cu maci la mandolină.

Mi le revendic : parte-s din mine, cum s-ar
spune :
„cîntam" lumina lunii la cea de stearină...
Eresuri de juneție. Lecturile-s de vină.

Azi însă, printre alte măsuri mai oportune,
mi-am înhămat Pegasul la brișca de la scară
și-i dau, fiindcă preferă, ovăz în loc de vis,
ca Cyrano panașul îl port, dar mai pe ceafă,

iar dacă-mi place-o strofă, o-nvăț pe
dinafară ;
la 30 ale lunii, prompt, încasez o leafă,
și-mi tot refac poemul ce-l am aproape scris.

P.CALOMFIRESCU

Există o criză a criticii?

Urmare din pag. 1

nevoie de a împinge reflexia dincolo de limitele conceptului criticii de artă și a activității de creație artistică și de a zăbovi asupra unor raporturi mai adînci, de esență, care definesc însăși existența umană, resorturile care au determinat și determină, corectînd și impulsionînd activitatea, propria sa ființare. E nevoie adică de o reflexie care să atingă straturile cele mai profunde ale existenței umane, ale ființei înzestrate și dotate cu conștiință. Între privighetoarea care cîntă și poetul care scrie sonete sau muzicianul care-și compune cadențele unei simfonii, deosebirea este radicală. E distanța care separă sunetele nearticulate de limbajul articulat, saltul intervenind prin apariția conștiinței. Pasărea **nu știe** că sunetele pe care le emite sînt un cîntec așa cum trestia, în bătaia vîntului, nu are conștiința fragilității sale. Omul **știe**. El acționează deliberat, acționează și se comportă ca o ființă înzestrată nu numai cu simțire ci și cu gîndire. El e singura ființă vie care are conștiința existenței sale, a propriei sale ființări. El se raportează la semenii săi, la societate și la întregul univers, avînd conștiința **sine**-lui, a afirmării sale ca entitate unică ce face parte din lume, dar e deosebit de ea, avînd o identitate proprie. Afirmarea acestei identități și smulgerea din anonimat, implică prin ea însăși existența unei conștiințe **critice**, adică conștiința clădită pe dialectica afirmației și negației. El **este** ceea ce este numai în măsura în care **nu** este altceva. Afirmarea identității sale este așadar rezultatul detașării sale critice față de ceea ce nu este, iar dezvoltarea personalității sale este rezultatul acțiunii întemeiată și propulsată de această conștiință. Se poate spune fără teamă de a greși că în această dialectică a afirmației și negației desfășurată în cîmpul fertil al **conștiinței critice** a omului, a posibilității lui de detașare critică, prin gîndire și acțiune, în raporturile lui cu sine, cu societatea și natura, rezidă temelia libertății și progresului uman și social, ridicarea omului pe treptele tot mai înalte ale civilizației și culturii. Cîmpul negației — și înțelegem prin negație nu pur și simplu dreptul de a spune nu, de a nega metafizic ci dialectic, în sensul hegelian al termenului (sinteză a suprimării, conservării și depășirii) — este, în fond, cîmpul de manifestare al libertății și actiunii umane. Nu e posibil nici cel mai mic pas pe calea progresului uman fără o privire critică asupra existenței date în ansamblul ei, asupra propriei existențe.

În **Muntele vrăjit** al lui Thomas Mann, Hans Castorp, eroul principal, discută cu Settembrini, un personaj pe cît de pitoresc pe atît de instruit, un veritabil reprezentant al umanismului :

„— Găsesc că sînteți cam zeflemist, domnule Settembrini", îi reproșează H. Castorp.

„— Zeflemist ? Vreți să spuneți malițios? Da, sînt un pic malițios, zise Settembrini... Sper, domnule inginer, că nu aveți nimic împotriva malițiozității. Pentru mine este cea mai scînteietoare armă a rațiunii împotriva puterilor întunericului și urîțeniei. Malițiozitatea este spiritul criticii iar critica elementul de bază aflat la originea progresului și iluminismului. Tocmai de aceea adormirea sau somnolența spiritului critic reprezintă una din maladiile cele mai grave și de esență care pot să amîne sau să împiedice înaintarea pe calea perfectibilității umane. Cecitatea critică, confuzia în care spiritul critic ar putea și poate să cadă, din păcate a și căzut adesea — are, întotdeauna, consecințe grave, adeseori incalculabile. Iată de ce menținerea trează, cultivarea continuă a spiritului critic, grija pentru dezvoltarea permanentă a conștiinței critice rămîne una din îndatoririle fundamentale nu numai ale unei culturi ci a întregii societăți."

După acest ocol mai mult sau mai puțin întortocheat dar necesar, ne apare mai limpede că discuția purtată în jurul chiar și al unei anumite forme de manifestare a spiritului critic, al conștiinței critice — în cazul nostru al criticii de artă — nu e nici inutilă și nici superficială. Ea se justifică cu atît mai mult cu cît trebuie înțeles că disputa despre critica de artă nu cantonează, **ipso facto**, în afara artei, într-o discuție asupra unei discipline oarecare, marginea artei. A discuta asupra criticii de artă înseamnă a discuta însăși despre artă, înseamnă a aduce în cîmpul gîndirii și al conștiinței ceea ce la un moment dat ar putea să apară doar ca un cîntec de privighetoare, nearticulat și suficient sieși. Discuția despre critică nu este așadar nici apanajul criticilor și nici o încercare de a stabili, în ultimă instanță, ce este mai important : oul sau găina, criticul sau creatorul ? Dacă nu se va înțelege că discuția despre critica de artă nu este decît o reflexie critică a artei asupra ei însăși, dacă nu se va înțelege că orice operă de artă este ea însăși o manifestare a spiritului critic, este evident că ne situăm în afara termenilor unei dezbateri pe cît de chinuitoare și complicate pe atît de necesară și salutară.

*) **Northorp Frye**, Anatomia criticii, București, „Editura Minerva", 1972, p. 2.

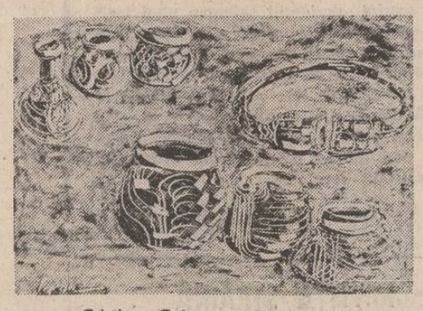

Cristian Calcan : „Arheologie"

Cetățile dacilor

Urmare din pag. 1

pînă azi, Sarmisegetusa acolo în munți, împrejmuită de păduri de fagi, la o mie două sute de metri înălțime, cu zidurile imperiale din blocuri enorme și resturi de coloane la fel, nu-i cu nimic mai prejos de orice mare cetate antică, fie ea Delfi ori Olimpia eline. Atîta doar, că marii poeți, legați de aceste locuri sacre, precum Pindar și Sofocle, le-au crescut faima și le-au păstrat-o în cuvînt peste veacuri. Sanctuarul solar vărsat spre răsărit la Sarmisegetusa vorbește despre o lume spirituală care își așteaptă încă specialiștii și exegeții. Încă n-au ieșit la lumină decît o mică parte din aceste cetăți, vor urma decenii de arheologie în continuare, sîntem abia la începutul dezvelirii vetrei neamului nostru. Săpăturile arheologice sistematic-științifice au început abia după război. Încă mustesc în pămînt oale și amfore și stîlpi de sanctuare ce se cer degrabă aduse la lumină. La Blidaru, pe o colină ce făcea legătura prin sunet de corn și făclie aprinsă în noapte cu alte cetăți, gîndindu-mă la dulcele corn eminescian, îi aduceam un prinos de recunoștință lui Constantin Daicoviciu care și-a închinat viața aducerii la lumină a acestei lumi pentru generațiile noastre și la fiul său, Hadrian, care azi îi continuă lucrarea, la doctorul Ioan Rodean care, de peste un deceniu, este preocupat să dea un înțeles mai adînc în aceste rămășițe nepieritoare. Vom sărbători curînd două mii cincizeci de ani de la întemeierea statului dac. O putem face cu toată liniștea și vertitudinea, mărturiile arheologice, aceste cetăți există, aici, în inima Patriei noastre.

POEZIE COREEANĂ CLASICĂ

Prin ploaie*)

Prin ploaie, pe vale pășește o femeie
călcînd pe flori de piersic — culori de
curcubeu —

cu mîna-și ține poala, înaintează greu,
e tînără, frumoasă, i-s ochii de scînteie.

Unde te duci pe crunt potop, femeie dragă,
unde ?
O să îți ude straiele ! Părul o să ți-l unde !

*) Poet anonim.

KIM SU DJANG

Obrajii-ți sînt ca-ntr-un pastel, o floare

Obrajii-ți sînt, ca-ntr-un pastel, o floare,
și-s buzele-arcuite ca un rubin aprins,

iar cînd încerci s-anini un zîmbet stins
un lotus ești, de rouă, ce se răsfață-n soare.

O, cum de te-ai născut pe lumea asta largă
să fii numai a mea, iubire, fată dragă ?

RI CIONG BO

Apune luna peste munți

Apune luna peste munți, în depărtarea zării,
ca să renască-apoi, mai clară, de-asupra
mării.

Se ofilește, toamna, iarba verde, pentru a
cita oară ?
ca să-nverzească mai aprins în noua
primăvară.

Numai viața omului, imi poți tu spune,
de ce se duce și pe vecii apune ?

CIONG CIOL

Cocor am fost

Cocor am fost zburînd spre zări de curcubeu,
aproape de nori albi, de-a cerului tărie,
dară, neștiutor, am coborît, vai mie !
pe pămînt, între oameni, și-s necăjit mereu.

Ei penele din aripi pe dată mi le-au smuls
și-n veci n-oi mai putea zbura spre cer, în
sus...

In românește de
Nicolae Nicoară

Îndatoriri și drepturi

Urmare din pag. 1

noastră, deoarece au aceleași posibilități de creație și publicare ca colegii lor români, se bucură — prin statutul lor de scriitori — de aceleași drepturi dar și de aceleași îndatoriri. Îndatoriri, care, de pildă, în cazul meu, înseamnă concret o muncă de educație. Scriu pentru copii și nu pot concepe o literatură destinată lor, fără ca ea să le deschidă mintea și inima pentru idealurile spre care le îndreptăm pașii.

Îndatoriri și drepturi...

Sînt de zece ani redactor șef la Editura Kriterion, care, după cum este bine știut, editează cărți în limbile naționalităților conlocuitoare. Cunosc prin urmare de aproape posibilitățile create de statul și partidul nostru pe de o parte pentru promovarea literaturilor scrise în aceste limbi, și pe de altă parte pentru a pune la dispoziția cititorilor din rîndurile naționalităților cărți în limbile lor. Primim foarte mulți vizitatori la editură, din toată lumea : în primul rînd gazetari, dar și editori, scriitori, politicieni, diplomați, oameni de cultură. Toți vor să se convingă cu proprii lor ochi cum este rezolvată problema națională, în România, Editura Kriterion fiind doar una dintr-un șir de opriri. Și toți, dar absolut toți au mărturisit că au fost plăcut impresionați de cele văzute, exprimîndu-și admirația pentru un stat care oferă cu atîta generozitate grupurilor etnice asemenea posibilități.

Și unii dintre ei au recunoscut cu francheță că prin această vizită, prin discuțiile purtate și-au revizuit părerea, care la venirea lor în țară se baza pe o informare unilaterală sau deformată.

M-am oprit mai mult la literatură, firește, dar ea nu e singurul domeniu în care problema națională și-a găsit o rezolvare optimă. „În toate măsurile ce le luăm", spunea secretarul general al partidului în cuvîntarea sa la consfătuirea de lucru de la C.C. al P.C.R. din 5, 6 și 7 septembrie, „străbate ca un fir roșu această preocupare". Și dacă tovarășul Nicolae Ceaușescu în fiecare cuvîntare ce o rostește se referă și la naționalități, nu o face din complezență și nici în mod festivist, ci o face cu toată convingerea, pătruns de necesitatea continuării aplicării în practică a politicii naționale, o aplicare în toate domeniile și pe toate planurile.

Dar așa cum ne caracterizează, dialecticieni fiind, inchistarea, stagnarea, secretarul general a vorbit și de „procesul revoluționar" care „continuă" și de faptul „că nu putem fi mulțumiți cu ceea ce am realizat", trebuie să admitem că și în problema națională în situații noi pot apare noi aspecte sau probleme. Important este să le sesizăm din timp, să le analizăm și să le rezolvăm. Am ferma convingere că partidul, căruia îi revine sarcina de „a conduce științific" „procesul acestor transformări" va rezolva orice problemă ce s-ar ivi și în acest domeniu cu principialitatea ce îl caracterizează.

Conduita morală și literatura

por. Dar aceste cazuri, firesc, ne pun pe gînduri, ne îngrijorează, ne întristează, nasc mereu întrebarea — ce se poate face ? O anume responsabilitate apasă pe umerii tuturor celor chemați (și sîntem toți chemați) să lucreze cu oamenii. Rămîne de văzut, după expresia încetățenită — dacă sîntem și aleși, dacă avem căderea, pregătirea, curajul să lucrăm cu semenii noștri. Ar trebui s-avem toate acestea. Publicistica s-a ocupat mult de omul ajuns în impas, și găsind în el resurse, într-un context uman prielnic — luptînd să iasă la suprafață. Eroul, recuperat — moral a intrat și în paginile cărților de literatură, fără a reține atenția în mod deosebit. Și în privința aceasta sîntem datori realității, nu de complezență, nu pentru a acoperi arii tematice : efortul unui om de a se sălta la suprafață, de-a veni în rînd cu lumea, efortul unui colectiv de-a îndruma și forma un om nu se situează în afara literaturii, dimpotrivă, găsim aici o substanță dramatică. Am recuperat oameni prin idelle noastre, prin muncă, prin înțelegere, prin severitate. Și oamenii aceștia sînt azi recunoscători prietenilor, colectivelor, societății care i-a salvat. Cîți s-au tîrît mai departe, cu povara păcatelor, a fărădelegilor în spate ? Nu există cazuri irecuperabile, rebuturi, declaram noi patetic. Au existat și nu puține — chiar din vina indiferenței noastre. Normele de conduită morală, de convețuire socială sînt cunoscute tuturor. Din familie, și încă de la grădiniță li se explică puștilor ce e bine, ce e rău, ce să facă, ce să nu facă. Și iată, cîte unul dintre puștii aceștia ajunge la 17 condamnări. Cînd scriu aceste rînduri, trag cu ochiul la o notiță din ziar : un șofer a încă-cat de la depozit 4 500 litri de motorină, pentru întreprinderea la care lucra ; pe drum a găsit un client, căruia pe loc i-a vîndut 3000 de litri. Va fi judecat. Deci, un om cu ocupație, șofer, poate chiar un bun șofer, cu școală, instruit. Nu știa el că n-are voie să vîndă motorina ? Cum să nu știe ! Nu cunoștea legile ? Cum să nu le cunoască ! Poate nu mă prinde, și-a zis omul, și iese o sumă frumușică. A ieșit altceva. Ce poate face un scriitor, pentru ca astfel de cazuri să nu se mai întîmpie ? Dacă familia, școala, colectivele de muncă, legile — nu l-au putut feri de primejdie, cum să-l ferească un scriitor, sau chiar toți la un loc ? Literatura noastră n-a fost și nici nu poate fi o înșiruire de dogme morale, de sfaturi, de avertisment pentru toate împrejurările și pentru fiecare individ în parte. Nu se scriu cărți cum ajunge un om să vîndă motorină și ce pățește după aia... Și dacă s-ar scrie, ar fi oare vreun folos ? Și totuși, cartea a lucrat cu oamenii dintotdeauna, a discutat cu ei de la suflet la suflet... Este vorba însă de cartea bună, de valoare, scrisă cu adîncă simțire, cu un acut simț al realității, al devenirii sociale și morale, capabilă să impresioneze, să deschidă noi orizonturi cititorului, să înnobileze. Nu cred că un om se poate împlini cu adevărat, nu cred că el poate fi socotit la înălțimea cerințelor epocii fără să fi cunoscut fiorul ce ți-l dă cartea bună, opera de artă de calitate. Scriitorul poate contribui la recuperarea morală și socială a unor indivizi, la evitarea unor rebuturi umane, nu prin pasaje didacticiste, nici chiar prin eroi-model-etalon, care se perimează repede, ci prin calitatea scrisului său, prin ideile îndrăznețe, prin întrebări fundamentale, ce trebuie să stăruie în mintea cititorului privind locul și rostul nostru în viață, printr-o deschidere spre generozitate și înțelegere, prin adevăr și fermitate. Nu, să nu intrăm în sufletul oamenilor ca elefantul în magazia de porțelanuri. Astfel de procedee au fost și sînt străine metodelor noastre de educație, politicii noastre. Să-i ajutăm pe cei în derivă să-și pună întrebări, să se cunoască, să se hotărască. N-ar strica să preluăm de la medicină lupta pentru a preveni o boală, știut fiind că, după ce s-a dezlănțuit, e mai greu, uneori e cu neputință s-o mai stăpînești. Poate că, mă gîndesc, se va produce un reviriment în publicistica noastră : scriitorii, gazetarii, corespondenții de presă din diferite locuri de muncă, oamenii de bine, care știu să țină condeiul în mînă, vor încerca să descifreze mai atent relațiile umane în societatea noastră, aducînd în prim plan omul contemporan, cu toate ale sale, în toată complexitatea sa....

Urmare din pag. 1

la 16—18 ani omul tot a intrat în închisoare, și-a ieșit, cu dorința să intre iar. Asta i-o fi meseria, sau pasiunea ? Ca-ntr-un joc de-a vino la-nchisoare, ieși de la-nchisoare. Și anii trec, și noi îmbătrînim, îmbătrînesc chiar și infractorii. Cazuri limită, cazuri puține, asta așa e, și limită și puține, nu s-a pomenit pădure fără uscături, și nici nu se va pomeni, perfect adevărat. Un procent de infractori, de certați cu legea se admite peste tot. Irecuperabili, oameni rebut — se dau și explicații psihologice, sociologice medicale. Oare nu se dau prea multe explicații ? Cîndva, susțineam în fraze patetice că la noi nu există oameni irecuperabili, oameni rebut. Patetismul nostru era susținut de argumente, consemnînd cazuri de îndreptare, de recuperare umană. O, acea perioadă a discuțiilor de la „suflet la suflet" cu ale ei bune și rele, cu sfaturi înțelepte, dar și cu prelucrări anoste, care ni-i îndepărtau pe oameni. Parcă era un făcut, erau prelucrați mai mult oamenii conștiincioși, care greșiseră și ei o dată, ca tot omul, pe cînd ceilalți — cu păcate strigătoare la cer, ne scăpau printre degete. Curînd, s-a produs o reacție fermă, într-un fel justificată, împotriva acestor discuții „de la suflet la suflet" (purtate și de oameni nepregătiți, uneori, fără platformă morală). Și-am convenit să nu ne mai băgăm în sufletul omului. În loc să îmbunătățim metodele de educație, de ceea ce numim lucru cu oamenii, am recurs adesea la indiferență, cea mai la îndemînă dintre toate metodele. Să ni se fi părut oare că un rebut uman este mai puțin costisitor decît unul industrial ? Ce e drept, în uzină te sancționează pe loc pentru fiece piesă rebut. Pentru un om ajuns în conflict cu legea nu te ia nimeni la-ntrebări. Altfel cum se explică acele 17 condamnări în 36 de ani ? Părinții ridică din umeri, prietenii dau explicații, legea e lege, și toată lumea e mulțumită. Un tablou sumbru ? Nu, nicidecum. Cazuri limită, puține, izolate. În anii socialismului, în țara noastră s-a desfășurat un amplu și permanent proces de educare și formare a omului, în spiritul ideilor revoluționare, a dăruirii, prin muncă, în folosul unei cauze nobile. A îndrăznit oare cineva, vreodată, să pună sub semnul îndoielii marile virtuți, capacitatea creatoare, mîndria și demnitatea și efortul spre bine — ce caracterizează poporul nostru ? Cazurile limită, abaterile, greșelile nu pot umbri fața luminoasă a unui po-

SPORT

Bronzul nu-i aur

● Într-o competiție cu nume mari, dar și cu mulți amatori, adevărați studenți care au pasiunea sportului, la Universiada din Mexic sportivii români au o comportare meritorie, ei figurînd de mai multe ori pe primele locuri ale clasamentelor în care concurează. Faptul, desigur, e lăudabil.

Remarcabil este că, pînă acum (excepție fac cîteva discipline), victoriile preconizate au fost obținute. Dar în cîteva sectoare deloc neimportante, ba mai ales acolo unde șansele noastre intrau primele în discuție, trebuie să notăm eșecuri nedorite și în parte inexplicabile. Mai întîi la fotbal, eterna suferință a sportului românesc, unde selecționata trimisă în Mexic, de valoarea unei reprezentative naționale, vizibil distanțată valoric de celelalte participante, a obținut doar medalia de bronz după o înfrîngere nescontată și greu acceptabilă din partea selecționatei studențești mexicane. Iată, deci, o disciplină la care pretențiile fireși n-au fost onorate. Defecțiunea se situează mai ales în spațiul psihic și moral, credem, decît în cel al valorii propriu-zise a formației. Echipele românești par a nu ști să cîștige chiar atunci cînd au toate conditiile s-o facă. De la aurul previzibil națională noastră studentească a căzut la bronz. „Ce nu-i bun și-ăsta ?", vor zice cei interesați. Cu o echipă mai slabă bronzul ar fi fost o performanță. Cu o echipă de talia celei deplasată în Mexic bronzul este un rateu al aurului. Surprinzătoare a fost și eliminarea Virginiei Ruzici în competiția de tenis unde n-a ajuns nici măcar în finală. După cum cele două meciuri pierdute de selecționata noastră de polo, în fața Italiei și echipei S.U.A. sînt totuși regretabile. E adevărat, polo-iștii noștri i-au învins pe cei sovietici, dar și aici pretențiile ca și la fotbal pot fi mai mari. Cînd se va face bilanțul final, situația va fi mai limpede, dar ceea ce am pierdut de pe acum rămîne pierdut.

● Campionatul de fotbal își departajează viguros eșaloanele valorice. În fruntea clasamentului stau echipele **Steaua, Universitatea, C.S. Tîrgoviște, F.C. Baia Mare,** în coadă au apărut cîteva cunoscute : **Olimpia, Jiul, Gloria** Buzău. Acest campionat va produce probabil o fracturâ valorică între fruntașele și codașele competiției cum n-am mai avut de mult. La mijloc se agită mai multe echipe între care **Dinamo** și **F. C. Argeș** (ultima resimțindu-se cel mai tare de pe urma programărilor partizane ale campionatului). În schimb, echipa **Dinamo,** care a avut pînă acum adversari de ultimă mînă, a crescut treptat, și-a intrat în mînă cum se spune, și ultimele ei meciuri, cu **Argeș** și **Steaua,** au fost și cele mai bune. Dacă la Pitești i se poate reproșa jocul exagerat de tare, tolerat de altfel, de arbitrul întîlnirii, la București pe **Ghencea,** jocului în forță i-a fost adăugată o permanentă deplasare în teren, rar văzută la echipele românești, care a ajutat-o să se descurce în situațiile mai grele. **Dinamo** pare a-și fi pierdut fumurile și a fi acceptat un joc conform posibilităților ei la ora de față. Realismul ei, recent promițător înaintea meciurilor din Cupele europene, s-ar putea s-o ajute mai mult decît orice alt leac. **Steaua** este o echipă de soluții individualiste, ușor de destrămat și pe deasupra, pînă acum, fără adversari serioși. Favorizată și ea de programările de meciuri, care au uzat însă alte echipe, ea a clacat în fața primului adversar dificil și fără tenacitatea lui Agiu ea ar fi plecat probabil de pe **Ghencea** înfrîntă. Din păcate, la **Steaua** tonul nu-l dau jucătorii ca Agiu. De viitorul echipelor noastre în cupele europene nu putem lega decît speranțe mediocre.

Discobol

15 SEPTEMBRIE 1979

mapamond

INTERVIUL NOSTRU

GHEORGHE BULGĂR:
«Afirmarea valorilor culturii şi limbii naţionale»

— Veniţi de la Lyon unde, în cadrul Universităţii din această „a doua capitală a Franţei" ocupaţi catedra de limbă şi literatură română. Pentru început, v-aş ruga să ne vorbiţi de ecourile de ultimă oră ale preocupărilor pentru literatura şi limba română în Franţa, precum şi în alte ţări.

— Aş aminti răsunetul în conştiinţa lumii occidentale a creaţiei lui Mircea Eliade prezent constant în librăriile din Franţa. În această idee, s-ar mai putea aminti apariţia, la München, a unei antologii a poeziei române de la Alecsandri pînă la Ana Blandiana în traducerea şi pe cheltuiala lui Hans Diplich, frumoasele studii ale lui Alf Lombard (tipărite în Suedia şi la Roma) asupra originalităţii limbii române ; Dicţionarul său morfologic al limbii române (lucrare unică în felul ei, de cea mai mare utilitate pentru cei ce vor să cunoască structura limbii române) la care a lucrat peste două decenii, după ce, acum un sfert de secol publica monografia „Verbul românesc" în limba franceză — două volume, peste 1 200 de pagini — aşteaptă să fie tipărit... Apoi, o interesantă apariţie care ar trebui să fie tradusă şi în româneşte este cartea lui Mario Ruffini „Influenţa italiană asupra limbii române în epoca lui Constantin Brâncoveanu" la care, dacă mai adăugăm tezele de doctorat susţinute în Franţa de Gilles Bardy şi Ecaterina Claynen, am cuprins doar cîteva puncte din diversitatea de preocupări foarte recente pentru limba şi literatura noastră în străinătate.

— Studenţilor dumneavoastră despre ce le vorbiţi ?

— În cursul despre Istoria civilizaţiei româneşti, care vrea să fie o sinteză a dezvoltării culturii noastre din cele mai vechi timpuri pînă azi, mă refer la evidenţa originalităţii acestei civilizaţii cu fondul ei daco-roman şi cu puteri inovatoare de-a lungul mai multor sinteze seculare. Pămîntul românesc a fost o răscruce a influenţelor din afară, influenţe care nu au alterat fondul daco-roman al limbii române, ci l-au îmbogăţit succesiv, două fiind componentele esenţiale ale acestui fenomen : conservarea tradiţiei valoroase şi forţa de asimilare a elementelor pozitive, capabile să îmbogăţească civilizaţia şi limba noastră. În acest sens, Alf Lombard în „Destinele latinităţii orientale" (1967) spunea că limba română, cristalizînd civilizaţia noastră, a avut puterea de a se conserva în specificul ei latin, dar a fost întotdeauna ospitalieră — ca firea românului — primind, în succesiunea evenimentelor din istorie — elemente vecine care, asimilate, i-au îmbogăţit expresivitatea. În lumina acestor idei, am urmărit evoluţia civilizaţiei române, căutînd să valorific cele mai noi date ale cercetării din ţară şi din străinătate.

În afara cursurilor (cele privind Istoria civilizaţiei române — anul I, Istoria limbii române pornind de la limba latină în contextul limbilor romanice — anul III, Stilistica limbii române — anul IV) lucrez la întocmirea unei antologii a celor mai importante studii străine despre limba română — purtătoare a civilizaţiei româneşti.

— Există o consecvenţă a anumitor cercuri în a neutraliza valorile incontestabile ale artei, ale culturii şi civilizaţiei române, în a le compromite prin luări de poziţii abile, disimulate, printr-o spargere a limitelor criticii obiective — critică obiectivă la care sîntem deschişi — în intenţia de a întreţine o atmosferă confuză şi de a o lărgi ca un paravan între ceea ce este românesc şi buna credinţă a străinătăţii faţă de noi. Nu vă întreb ce crede francezul de pe stradă despre noi, ci studenţii, cele cîteva zeci de tineri care au vrut să ne cunoască limba, să se specializeze ca „românişti".

— Vreau să vă spun că studenţii secţiei noastre, ca şi mulţi alţii, de altfel, nu constituie un eşantion de „copii naivi" ; atît ei cît şi francezul-francez de pe stradă, au atîta discernămînt încît să facă o imediată reacţie de respingere a calomniei, a „importantelor", „originalelor" teorii care încearcă să demonstreze discontinuitatea şi golurile istorice în permanenţa existenţei noastre, a creaţiei noastre pe acest pămînt străvechi. Mă refer, printre altele, la diversele calomnii şi insinuări apărute sporadic în periodice, e drept, de mare circulaţie, (L'Express, Le Figaro Magazine) pe care, citindu-le, străinul de bună credinţă ştie ce fel de complexe nasc astfel de idei nocive, aşa cum ştie că românul le tolerează cu indiferenţa cu care un stejar bătrîn tolerează diferitele buruieni din jurul lui.

— Mai există însă şi o forţă a replicii necesară, argumentată — avînd girul competenţei — spusă chiar acolo unde proliferează confuzia părerilor despre cultura noastră, unde se desfăşoară politica de discreditare a acesteia. Ce credeţi că s-ar mai putea întreprinde pentru o mai bună prezenţă românească în universităţile, în cercurile literare, cultural-ştiinţifice din străinătate?

— Este foarte important ca toate posturile noastre de lectori, profesori la diferite universităţi sau institute de cercetări ştiinţifice din străinătate să fie ocupate de oamenii cei mai bine pregătiţi, capabili să reprezinte în modul cel mai ştiinţific şi eficient cultura noastră, putînd activa într-o dublă direcţie : difuzarea culturii româneşti şi îmbogăţirea pregătirii lor ştiinţifice. Orice lectorat trebuie să fie un nucleu de muncă didactică şi ştiinţifică, orientat spre promovarea realităţilor culturale, ştiinţifice interne, deschis, în acelaşi timp, valorilor culturii şi ştiinţei universale. Prin definiţie el este o prezenţă şi o afirmare a valorilor culturii şi limbii naţionale, putînd difuza informaţiile adecvate, realizările reprezentative ale creaţiei româneşti.

Cred că foarte utilă ar fi acţiunea de tipărire a unor lucrări româneşti în colaborare cu unele edituri străine, fapt realizat în parte dar, destul de timid pînă acum. Mă gîndesc la unele lucrări elaborate la noi şi care ar putea apărea în limbi străine, dar şi la lucrările unor savanţi şi literaţi străini care au scris despre noi. Foarte necesare pentru prezenta românească în străinătate mai sînt şi acele antologii aşteptate de multă vreme care să familiarizeze cititorul cu realităţile noastre culturale, istorice, literare. Mă refer la ediţiile moderne cu maximum de informaţii în minimum de spaţiu lăsînd esenţa valorilor să vorbească despre sine, fără prea multe demonstraţii. Un alt factor important este prezenţa noastră la congrese, conferinţe, simpozioane internaţionale, unde se pot dezvolta contactele personale, între oamenii de cultură, ştiinţă, scriitori, publicişti, etc. Nimic nu poate înlocui aceste contacte personale în domeniul culturii, însoţind în mod constructiv contactele politice, atît de dinamice şi rodnice în sfera relaţiilor noastre internaţionale. Căci politica şi cultura trebuie să meargă „pari passu", în acelaşi pas, cum spunea Şincai acum 200 de ani, exprimînd un ideal în fapt al Şcolii ardelene, care, conferind acestui deziderat valoarea unui înalt principiu, continuă să fie, după atîta timp, prezent în conştiinţa lumii. Aceasta înseamnă o realitate a deschiderii permanente şi sensibilitate vie pentru tot ceea ce este valoros şi eficace în cîmpul schimburilor internaţionale, fie că este vorba de idei politice, economice, sociale, fie că este vorba de a da şi a primi valorile consacrate ale spiritualităţii creatoare.

Silvia Zabarcencu

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

Corneliu Baba : „Mamă şi copii"

REPERE

Antologia poeziei americane

Nu m-aş fi încumetat să scriu despre o antologie a poeziei americane ca exeget, dar ca cititor o fac cu bucuria celui care intuieşte la poetul Ion Caraion, iniţiatorul ei, o pasiune febrilă pentru universurile poetice, pentru descifrarea spaţiilor de spiritualitate, de renaştere, aş fi tentat să spun, pentru această stare de efervescenţă şi creativitate de care omenirea are mereu nevoie pentru ca să rămînă umană.

Cînd parcurgi volumul ce grupează gîndirea poetică de pe noul continent — din secolul al XVII-lea şi pînă la contemporani — dincolo de dimensiunile unui spaţiu poetic se insinuează, cu fiecare strofă şi fiecare vers, un mod de a gîndi şi distila poeticul din cotidian, un mod de a ridica semnificaţia poeticului de la incitare la înţelepciune, fără a inscrie exprimarea în criptic, fără joc abstract de cuvinte. Poetul nu este nici sacerdot şi mai ales nu ajunge să fie un funcţionar de cuvinte. El este o conştiinţă care se plimbă alegru prin dinamismul şi fantasticul unei lumi şi a unor existenţe, fără să piardă pămîntul de sub picioare. Aceasta ar fi, după mine, o trăsătură care-i uneşte pe aceşti poeţi înzestraţi cu atîta personalitate, încît ai zice că totul este destinat să-i separe. Şi mai există ceva ce răzbate peste timp, peste concepţii, preferinţe sau weltanschaung : o energie poetică, o inconfundabilă modalitate de a transforma gîndul în imagine şi versul în vector. Ceea ce unii au numit cu atîta dreptate „rezervorul de poeţi", îşi află intruchiparea aici, în acest volum. Primele încercări revelau o anume şovăială, timiditate sub care se ascundeau complexe, numite de unii „provinciale", dar în modestia şi candoarea mărturisite, poeţii noii lumi au descoperit repede şi sigur, calea spre profunzime şi identitate poetică şi spirituală. De la cuceritoarea în sinceră ei confesiune a Annei Bradstreet, de pe la jumătatea secolului XVII („Despre războaie, regi şi capi de oaste / Republici şi cetăţi, nu voi cînta / Sînt pentru biata-mi pană mult prea vaste / Aceste teme. Cîntă-le, de-or vrea / Alţi barzi şi cronicari ; cu obscura-mi rimă / N-o să le-ntunec gloria sublimă" — şi pînă la **Meditaţia** lui Pound ori „Aud cum cîntă America" a lui Withman sau aceea a lui Sandburg („Omul, murmură, zgîrie-norii, ne-a făcut. Noi sîntem / Mîndri numai aşa cum este mîndru / Omul şi n-am găsit absolutul / În mai mare măsură decît l-a găsit omul") ori la vertiginoasa imaginaţie şi evanescenţă a lui Pound, ajunşi astăzi la luciditatea implacabilă a lui Ginsberg (care de curînd într-un recital la Beaubourg, la Paris, prezentîndu-şi ultimul volum intitulat „Căderea Americii" mărturisea : „Nu există pasiune poetică fără pasiune politică") evantaiul este larg deschis, iar imaginea poeticului transcontinental ni se revelează ca o autentică renaştere a insuşi spiritului poetic.

Iniţiatorul acestei antologii — un familiar desigur al „rezervorului de poeţi" — care cunoaşte de la Thoreau, Poe, Melville, Whitman, Pound pînă la Cummings, Burroughs, Kerouac, Ferlinghetti şi Ginsberg, ca să numim doar o constelaţie — iniţiatorul antologiei, deci, nu cred că şi-a propus o geografie a spaţiului poetic american, ci a vrut să compună, mai curînd, un **itinerar de preferinţă**, ale cărui jaloane sînt bineînţeles piscurile, dar cu un relief deosebit acordat poeţilor dotaţi cu o vocaţie profetică, aş zice. Edgar Allan Poe este primul din aceştia, misterios, fantastic dar nu abstract, urcînd treptele imaginaţiei şi ale imaginarului, ca să poată cobori mai sigur şi chiar mai singur în ascunzişurile sufletului, dilatînd orizontul existenţial spre a da o altă dimensiune teluricului, dînd suferinţei umane glas şi durere o anume sonoritate, nici o clipă neajungînd în morbid. Acest itinerar propus de Ion Caraion şi-a ales deopotrivă ca jaloane, cu reliefuri proprii, pe Whitman, Pound, Sandburg ori Ginsberg, cărora li se adaugă un capitol de poezie a negrilor, ce ne prilejuieşte cu totul altă imagine despre universul lor intelectual, decît nu ştiu ce rădăcini superficiale care nu ajung să dea de sevă. Această antologie alcătuită de Ion Caraion — ajutat în tălmăciri de Mihnea Gheorghiu, Vasile Nicolescu, Petre Solomon, Irina Horea, Gabriel Gafiţa, cărora li s-au adăugat traducerile atît de regretatului Emil Gulian — este prin ea însăşi un act de cultură, care vine, după o aşteptare destul de lungă, să-şi ocupe locul între cărţile noastre de meditaţie, de lucru şi de referinţă. Păcat doar că acum cînd mă refer la această antologie, ea a şi intrat aproape în zona amintirilor, pentru că succesul ei de librărie a făcut-o să existe în circulaţia cărţilor doar atît cît să aflăm de ea.

Mircea Alexandrescu

Ileana Szasz : „Bucureştiul de ieri şi azi"

POEŢI CHILIENI

ÎN ROMÂNEŞTE DE OMAR LARA

CARLOS PEZOA VELIZ

(1879—1908)

După-amiază de spital

Pe cimp, apa veşted sună –
cade o reţea de rouă
cu nelinişti împreună :
plouă...

Singur ca-ntr-o carapace
zac în pat bolnav, diform.
Ca tristeţea să-mi dea pace,
dorm.

Însă apa a scincit
lîngă pat, c-o jale nouă,
incit – brusc – am tresărit :
plouă...

Şi, cuprins de-o presimţire
privind peisajul static,
mă gîndesc – în tînguirea
apelor – prelung, apatic.

GABRIELA MISTRAL

(1889—1957)

Străina

Lui Francis de Miomandre

Cu dor vorbeşte de mările-i barbare,
cu nu ştiu ce nisipuri şi ce alge ;
se roagă zeului fără de chip,
îmbătrînită parc-ar sta să moară.
În curtea pe care ne-a înstrăinat-o
sădise cactuşi şi plante sălbatice.
Respiră prin suflarea din pustie,
şi a iubit cu o pasiune ce-a albit-o
de care nu vorbeşte căci de-ar spune
ar fi ca harta unei alte stele.
Optzeci de ani de va trăi cu noi
va fi ca la sosire totdeauna,
vorbind o limbă ce gîfiie şi geme,
pe care numai fiarele o înţeleg.
Şi va muri deasemenea cu noi,
în noaptea-n care mult va pătimi,
avînd doar soarta ei drept căpătîi,
de-o moarte liniştită şi străină.

PABLO NERUDA

(1904—1973)

Întrebări

Cad gînduri de iubire
în vulcanii stinşi ?

Este un crater o răzbunare
sau e o pedeapsă a pămîntului ?

Cu ce stele continuă să vorbească
riurile ce nu se varsă ?

ENRIQUE LIHN

(1929)

Bătrîneţea lui Narcis

Mă privesc în oglindă şi nu-mi văd chipul.
A dispărut : oglinda e chipul meu.
Am făcut să dispar ;
căci văzîndu-mă atîta în această oglindă spartă
am pierdut simţul chipului meu
sau, atîta socotindu-l, a devenit infinit
sau neantul care în el, ca în toate lucrurile
se ascundea, îl ascunde,
neantul ce stă în toate ca soarele în noapte
şi sînt propria-mi absenţă în faţa unei oglinzi sparte.

ARMANDO URIBE ARCE

(1933)

Setea de mine

Setea de mine ce mă mistuie, foamea
de mine ce mă mistuie, şi dorinţa
de mine ce mă mistuie, mă mistuiesc.

JORGE TEILLIER

(1935)

În casa tainică a nopţii

Cînd ea şi eu ne-ascundem
în casa tainică a nopţii
la ora-n care braconierii
îşi înnădesc năvoadele după tufiş,
chiar dacă toate stelele ar sta să cadă,
nici o dorinţă nu mi-aş pune-n gînd.

Şi n-are importanţă dacă vîntul va da uitării
numele meu
şi se va aduce vesel, lărmuind
ca un ţăran ce de la tîrg se-ntoarce beat,
nici dacă mamele vor zăvori uşile toate,
căci ea şi eu sîntem ascunşi
în casa tainică a nopţii.

Ea prin odaia mea se plimbă
ca umbra goală
a merilor pe zid.
iar trupul său se-aprinde, pom de iarnă
pentru sărbătorirea îngerilor dispăruţi.

Trece ultimul tren – o furtună
zgîlţîind casele de lemn,
mamele au zăvorît uşile toate
iar braconierii merg năvoadele să-şi umple
pe cînd ea şi cu mine stăm pitiţi
în casa tainică a nopţii.

spectacolul lumii

văzut de Ioan Grigorescu

Indian story (I): Pomul păcii

La început, după estimări destul de aproximative, se spune că ar fi fost vreo zece milioane. Numai în lungul coastei de Est a Americii septentrionale, între Main şi Florida, trăiau atunci cînd primele grupuri de coloni albi au poposit la Jamestown şi Plymouth, un milion. Nu i-au întîmpinat pe venetici cu ostilitate, ci doar cu o devorantă curiozitate însoţită de o neutralitate binevoitoare cerînd să li se respecte drepturile şi vetrele lor de baştină. Pămînt era destul şi superioritatea tehnică a europenilor încă putea fi contrabalansată de preponderenţa lor numerică. Dar curînd, după cum arată cercetătorul american Alfred W. Gosby, în lucrarea sa „Virgin Soil epidemics as a factor in the aboriginal depopulation" („Epidemii pe un sol virgin, factor al decimării băştinaşilor"), au început să fie seceraţi de bolile trimise de Europa : Gripa, Tuberculoza, Blenoragia, Delirium tremens. În faţa invaziei multinaţionale a „feţelor palide" indienii din cele cinci neamuri ale iroqezilor care stăpîneau pămînturile din zona marilor lacuri, peste nordul Statelor Unite şi sudul Canadei de astăzi, au început să-şi caute salvarea profitînd de dezechilibrul forţelor rivale care îşi disputau America. Rolul lor de furnizori de blănuri — una dintre mărfurile cele mai căutate de europeni — le garanta o relativă toleranţă. În 1754, guvernatorul New Yorkului i-a invitat pe reprezentanţii iroqezilor să se întîlnească la Albany cu reprezentanţii tuturor coloniilor engleze din America de Nord. Numai Virginia, care ţinea să „rezolve" într-o manieră proprie problema indiană, a refuzat să participe la această întîlnire. Rezultatul n-a fost decît o tatonare reciprocă a intenţiilor celor ce abia se pregăteau de marea confruntare. Pennsylvanezii, profitînd de ocazie, au „cumpărat" de la iroqezi imense suprafeţe de pămînt dînd copioase aldămaşuri cu „apă de foc". Intenţia organizatorilor acestui pe cît de pitoresc pe atît de inutil „congres" era constituirea unui front comun indiano-englez împotriva expansiunii franceze în America. Ceea ce nu s-a prea putut obţine. Francezii erau cei mai buni cumpărători de blănuri, iar capacitatea lor diplomatică se concentra în cîteva forturi aflate în puncte strategice care depăşeau capacitatea de intimidare engleză. În timpul primului război de şapte ani „mentalitatea" iroqezilor a balansat în favoarea francezilor, ceea ce i-au umplut de venin pe viitorii învingători de mai tîrziu. Aşa se explică furia pionierilor din detaşamentele de „Paxton boys" care au trecut, în 1763, la masacrarea sistematică a populaţiilor indiene în lungul frontierelor Pennsilvaniei.

Se scurseseră aproape un secol de la primele răfuieli prin singeroasele masacre ale „pieilor roşii" care începuseră cu revoltele din Virginia. Avea să mai urmeze alt secol de decimare a „aborigenilor" în disputa pentru „spaţiul vital". Astăzi, din cele zece milioane de indieni de altădată n-au mai rămas decît vreo nouă sute de mii. La începutul secolului erau doar un sfert de milion. Trăiesc în rezervaţii mizere reuşind să-şi păstreze, ca printr-un miracol, trăsăturile etnice. Civilizaţia „obligatorie" nu le-a mutilat complet sufletele, dar nici nu i-a preafericit cu binefacerile ei. Reprosul intim pe care America şi-l face, realizînd cu atîta întîrziere ratarea ocaziei de a se fi putut înnobila insusindu-şi excepţionalele trăsături ale firii indienilor, cultura şi arta lor, se traduce acum prin efortul steril al „integrării". Este ca şi cînd s-ar dori realizarea unei grabnice ştergeri a urmelor fărădelegilor de altădată. Ceea ce întrezăreşte ca o idilică posibilitate cu Jefferson care, în 1808, le declara mohicanilor — „Vă veţi amesteca cu noi prin căsătorii ; sîngele vostru va curge prin venele noastre, şi, laolaltă, vom acoperi suprafaţa acestei mari insule" — n-a rămas decît o naivă şi ireală promisiune. De data aceasta, faimosul „melting-pot" american n-a reuşit. Şi se pare că nici de-acum nu va reuşi, deşi puterea de rezistenţă a foştilor stăpîni din „marea insulă" a slăbit mult. Pentru ei, „şocul viitorului" s-a consumat cu un sfert de mileniu în urmă. Acum nu-i mai menţine în viaţă, într-o prelungită şi dureroasă agonie, decît „şocul trecutului" — amintirea gloriei străbune şi subtilul mister al chinului pe care-l provoacă prin mustrările de cuget conştiinţei păgubosului lor învingător.

Important este ca „şcoala" străbună să fi promovat destoinici prozeliţi şi marile „virtuţi" să nu se piardă fără urmă. Ceea ce, prin 1971, s-a demonstrat la My Lai, în Vietnam.

Indienii iroqezi sînt autorii primei Constituţii din lume, şi a celui dintîi stat federal, care datează din 1390, adică cu mai bine de un secol înainte de „descoperirea" Americii de către Cristofor Columb.

Se spune că, în anul acela, cînd cele cinci neamuri ale iroqezilor se săturaseră de războaiele fratricide care le împuţinau prăsila, pe unul din marile cursuri de apă ce tăiau actualul Ontario, a apărut un voinic într-o canoe cioplită în piatră, pe care îl chema Dekanahwideh. El ar fi rămas, conform legendei, fondatorul Confederaţiei iroqeze. Coborînd din canoe, el s-ar fi adresat triburilor : „Sînt Dekanahwideh, marele precursor al păcii, şi vă aduc tihna şi prosperitatea. Arătaţi-mi care este cea mai înaltă colină de pe la voi !" L-au dus pe vîrful ei. „Ştiam că voi găsi aici un mare copac. Acum aduceţi-mi armele voastre, arcurile, săgeţile, cuţitele, topoarele, tomahawkurile !" I le-au adus. „Da-ţi-mi o sapă !" I-au dat-o. S-a apucat să sape la rădăcina copacului îndemnîndu-i pe toţi să facă la fel. „Căutaţi rădăcinile, vreau să apară toate la lumina zilei, fără să doboriţi copacul !" Şapte zile au săpat. Apoi au aruncat toate armele în groapa aceea, şi au numărat alte şapte zile pînă au astupat-o. „De-acum, a zis Dekanahwideh, copacul acesta se va numi Marele Arbore al Păcii. Aşa va fi cunoscut, căci el va creşte mai departe peste armele voastre... Şi va da ramuri noi şi frunze pentru umbra cea răcoroasă sub care vă veţi aduna la sfat. Aveţi grijă de el, căci acest Arbore al Păcii este unica voastră fericire, salvarea şi bunăstarea voastră... Dar dacă eu plec, s-ar putea ca arborele acesta să fie tăiat ; de aceea, vă voi da o Constituţie care să vă ajute să ţineţi piept la toate nelegiuirile. Conform acestei Constituţii, pămîntul este proprietatea tuturor. Dar ca să vă apăraţi Arborele Păcii şi Constituţia, va trebui să alegeţi dintre voi pe cel mai destoinic, ca să le păzească !"

L-au ales şef pe Hiawatha, din neamul Mohawk. Despre acest întemeietor al primei Confederaţii iroqeze a scris Henry Wadsworth Longfellow, iar înaintea lui au scris, povestind despre cel mai vechi sistem electoral din lume şi despre principiile păcii prin distrugerea armelor de război, Edmund Wilson şi Friederich Engels. Povestea nu este o legendă, ci purul adevăr. Poate că Dekanahwideh este un mit, dar Hiawatha a existat în carne şi oase. Şi a existat şi Pomul Păcii, undeva, pe cea mai înaltă colină de pe Ontario.

De aceea, iroqezii, atîţia cîţi au mai rămas pînă în zilele noastre, descendenţii celor ce au inventat sistemul electoral, elaborînd prima Constituţie, acolo, sub Arborele Păcii, la rădăcina căruia au fost îngropate toate armele distrugerii, întreabă înainte de orice confruntare ? „Ţi-ai sădit Pomul Păcii ? Hai la umbra lui, să discutăm !"

Sînt aproape 600 de ani de atunci.
Columb avea să vină peste un secol.
Unde eşti tu, Dekanahwideh ?

REVISTA STRĂINĂ

● **ÎN CADRUL UNOR SĂPĂTURI EFECTUATE** în apropiere de satul Mejirici, cercetătorii ucraineni au descoperit o casă, construită în epoca de piatră, realizată din oase de mamut. Casa, bine conservată, are unele trăsături „arhitectonice" deosebite, cum ar fi simetria în utilizarea oaselor mari. În apropierea ei, s-a descoperit însemnul şefului de trib, executat din corn de elan nordic. Analizîndu-se obiectele găsite aci, specialiştii le-au plasat într-o perioadă situată în urmă cu aproximativ 12 000 ani.

● **O EXPOZIŢIE,** evocînd istoria bicentenară a Operei „Scala" din Milano, şi care a avut peste 700 de mii de vizitatori în opt luni, a început un lung turneu mondial. Trecînd prin Münchenă şi Bonn, apoi la Ludwigschafen, şi Berlin, în 1980 va ajunge la Frankfurt, Stuttgart şi alte oraşe din R.F.G. Pentru America, Japonia şi Australia a fost amenajată o expoziţie similară care şi-a început turneul la sfîrşitul lunii august. La inaugurarea fiecărei etape, proiecţia unui film de două ore, în culori, sintetizează marile puneri în scenă realizate la „Scala" în ultimii ani. În următorii zece ani, expoziţia va preceda toate turneele celebrului ansamblu al operei care se vor efectua în străinătate.

● **PRESUPUNEREA CĂ MÎNDRA CIVILIZAŢIE ÎNCAŞĂ,** care a domnit peste vaste întinderi din America de Sud nu ar fi avut un sistem de scriere, a fost combătută cu argumente de către englezul William Burns, care a trăit în Peru în ultimii 20 de ani. El susţine că incaşii aveau 10 semne — formate din figuri geometrice şi desene, ca : dreptunghiuri, pătrate, zigzaguri, curbe şi linii paralele, reprezentînd fiecare cîte o literă sau grupuri de litere. Mulţi experţi sînt de acord asupra unui sistem decimal „quipus" (noduri făcute pe o sfoară) care îi ajuta să numere, dar Burns susţine, că îi ajuta în acelaşi timp să schimbe idei şi abstracţiuni, iar despre cultura Andreană din Cuzco el a descifrat litere şi silabe din care ar putea rezulta două pînă la trei milioane de combinaţii ; pe de altă parte Burns a făcut studii complete asupra alfabetului Quetchua.

● **O IMPORTANTĂ LUCRARE** care îşi propune să prezinte în ansamblu viaţa celui mai celebru pictor al secolului XX, **Pablo Ruiz Picasso,** apărută la Gallimard (Hors Serie) poartă semnătura lui Patrick O'Brian. În această lucrare, marele artist apare ca o fiinţă tainică, „o plasă de contradicţii" în care se luptau sumedenie de stări şi sentimente. Prietenille lui Picasso erau puternice şi durabile : Guillaume Appollinaire, Eluard, Braque şi mulţi alţii dispăruţi prea devreme. El are o ipotetică reîntoarcere la obîrşie : plaiurile catalane, coridele sau singurătatea, în ciuda timidelor lui apropieri de comunism.

● **LUCIEN MAZENOD,** editor de artă, în colaborare cu soţia şi fiul său (fotograf de talie internaţională), publică într-o serie consacrată artei şi marilor civilizaţii ale lumii volumul L'ART PRECOLOMBIEN, lucrare prezentată de José Alcima Franci, profesor de antropologie şi etnologie americană la Universitatea din Madrid. Această a 8-a lucrare din colecţie, a fost tipărită în aceleaşi condiţii în care vor apare „La Chine" în 1979, „Le Japon" în 1980 şi cea de-a şasea ediţie a volumului „L'Art Préhistorique" din 1965. „L'Art Précolombien" cuprinde în cele 600 de pagini 1 100 de ilustraţii şi planşe în culori, poziţii arheologice cu planuri şi fotografii ale principalelor monumente, repertoriu al zeilor şi suveranilor, tablou cronologic şi bibliografic.

● **EDITURA UNIVERSITĂŢII** din Londra „The Athlone Press" publică volumul doctorului F. S. Schwarzbach, **DICKENS AND THE CITY.** Lucrarea cuprinde un studiu despre Dickens, examinîndu-se rolul esenţial pe care l-a jucat oraşul Londra în dezvoltarea personalităţii scriitorului. Îmbinînd analiza biografică şi literară cu istoria urbană şi socială, autorul schiţează înrudirea fascinantă şi deseori dramatică a romanelor lui Dickens cu mereu schimbătoarea scenă orăşenească a perioadei victoriene.

Luceafărul

Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor şef: Nicolae Dragoş, Mihai Ungheanu (redactor şef adjunct), Teodor Balş (secretar responsabil de redacţie)

REDACŢIA : Bucureşti, Piaţa Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAŢIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Dobre Marian

ANUL XXII
38
(908)
Sîmbătă
22 septembrie
1979
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Puternică angajare partinică și patriotică

De la un eveniment la altul, politica internă a partidului și statului nostru își relevă tot mai pregnant marile ei virtuți ce își au sorgintea în spiritul revoluționar ce o străbate și o fundamentează. Capacitatea ei de a mobiliza și a uni forțele întregii noastre națiuni socialiste, puterea ei de a impune permanent și pretutindeni noul, de a stimula dezvoltarea multilaterală a personalității umane sînt virtuți care dovedesc cu strălucire că politica partidului este însăși politica poporului român, că numai această politică, înfăptuită sub conducerea Partidului Comunist Român, asigură României, cetățeanului ei, un viitor luminos, fericit, prosper. Adeziunea totală a maselor de oameni ai muncii la această politică, adeziune exprimată permanent prin însuși modul lor de a trăi și de a munci pentru construirea noii societăți, demonstrează profunzimea sentimentelor nutrite pentru cauza socialismului și comunismului în România, hotărîrea poporului nostru de a face totul pentru ca marile Programe ale partidului să devină realitate.

Agenda de lucru a Țării, a Partidului, a Secretarului său general a cuprins în ultima perioadă evenimente de mare ecou în conștiințele noastre : vizitele de lucru ale tovarășului Nicolae Ceaușescu în județele Timiș, Bihor și Maramureș. Fiecare dintre aceste vizite de lucru constituie un moment important al dialogului vast, neîntrerupt, dintre partid și popor, dialog purtat în limbajul spiritului revoluționar, al grijii pentru destinul de azi și de mîine al României socialiste. În fiecare județ, traseul vizitei s-a confundat cu însuși traseul muncii și al creației a zeci și sute de mii de oameni — români, maghiari, germani și de alte naționalități, astfel încît dialogul dintre secretarul general al partidului și oamenii muncii s-a purtat de fiecare dată asupra unor aspecte de muncă și viață concrete, cele mai importante, în interesul progresului mai rapid, depășirii unor greutăți ce s-au mai făcut simțite. Sfaturile, recomandările, îndemnurile tovarășului Nicolae Ceausescu s-au dovedit și de această dată de o valoare inestimabilă pentru diversele colective de muncă, pentru cadrele de conducere din diversele unități de producție. O semnificație deosebită au aceste vizite în lumina apropiatului Congres al XII-lea al Partidului Comunist Român, ce va marca o nouă etapă — etapa unei noi calități — a construcției socialiste în România. O rezonanță deosebită au avut în conștiințele oamenilor muncii cuvîntările tovarășului Nicolae Ceaușescu la marile adunări populare din Timișoara, din municipiul Oradea, din municipiul Baia Mare, la care au participat sute de mii de oameni, într-o atmosferă de mare angajare partinică și patriotică. Ele au jalonat în spirit științific, revoluționar, problematica actualității directe și imediate din diverse sectoare de muncă, problematica complexă a construcției socialiste în etapa actuală conform cerințelor și exigențelor cerute de însăși dezvoltarea istorică. Fie că este vorba de învățămînt, de industrie, de agricultură, de cercetarea științifică, de cultură trebuie — ne îndeamnă secretarul general al partidului — să milităm cu o mai mare consecvență, în spiritul unei mai înalte competențe, pentru impunerea unei noi calități. Noua calitate trebuie să constituie deviza noastră în tot ce întreprindem, ea asigurînd un ritm mai înalt înaintării noastre spre noua societate.

„Constituie o deosebită satisfacție faptul — spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu la marea adunare populară din Timișoara — că, azi, tineretul din institutele noastre de învățămînt superior, din licee și școli, pe lîngă preocuparea de a-și însuși permanent, la nivelul cel mai înalt, cunoștințele științifice și tehnice din toate domeniile, acționează, în același timp, pentru aplicarea în practică a cunoștințelor, pentru cunoașterea problemelor legate de activitatea industrială, agricolă și socială, astfel încît să poată deveni buni intelectuali, buni ingineri, buni muncitori, în toate domeniile".

O serie de învățăminte, dintre cele mai direct legate de condiția creatorului de literatură în România socialistă poate extrage din acest pasaj scriitorul tînăr pentru a-și putea apropia calificativul de bun intelectual în accepția pe care o conferă acestei sintagme partidul, secretarul său general. Patriotismul și partinitatea sînt două atribute ce nu pot decît să dea strălucire oricărei munci în România de azi, deci și a celei literare.

Noile vizite de lucru ale tovarășului Nicolae Ceaușescu au pus în lumină încă o dată legătura dintre partid și popor, sentimentele de dragoste, stimă și prețuire pe care întreg poporul român le nutrește pentru secretarul general al partidului, hotărîrea națiunii noastre socialiste de a transforma în faptă grandiosul Program al construirii societății socialiste multilateral dezvoltate și al înaintării spre comunism.

Luceafărul

Pe culmea cea mai naltă a munților Carpați, se întinde o țară mîndră și binecuvîntată între toate țările semănate de domnul pre pămînt. Ea seamănă a fi un măreț și întins palat, cap d-operă de arhitectură, unde sunt adunate și așezate cu măiestrie toate frumusețile naturale ce împodobesc celelalte ținuturi ale Europei, pe care ea cu plăcere ni le aduce aminte. Un briu de munți ocolesc, precum zidul o cetate, toată această țară, și dintr-însul, ici-colea, se disface, întinzîndu-se pînă în centrul ei, ca niște valuri proptitoare, mai multe șiruri de dealuri nalte și frumoase, mărețe pedestaluri înverzite, care varsă urnele lor de zăpadă peste văi și peste lunci. (...). Aci stejarii, brazii și fagii trufași înalță capul lor spre cer ; alături te afunzi într-o mare de grîu și porumb, din care nu se mai vede calul și călărețul. Oriîncotro te-i uita, vezi colori feliurite ca un întins curcubeu, și tabloul cel mai încîntător farmecă vederea. Stînci prăpăstioase, munți uriași, a căror vîrfuri mîngîie norii, păduri întunecoase, lunci înverzite, livezi mirositoare, văi răcoroase, gîrle a căror limpede apă lin curge pintre cîmpiile înflorite, părăie repezi, care mugind groaznic să prăvălesc în cataracte pintre acele amenințătoare stînci de piatră, care plac vederii și o spăimîntează totdeodată. Apoi, în tot locul, dai de rîuri mari, cu nume armonioase, a căror unde port aurul (...).

Astfel este țara Ardealului.

Nicolae Bălcescu

SCORNICEȘTI —
400 de ani de atestare documentară

Aici s-a născut președintele țării

Pentru orice om de pe suprafața Pămîntului, locul de baștină este și rămîne, o viață întreagă, spațiul esențial în care a adunat, cîndva, în copilărie, rezerva de tandrețe, duioșie și hotărîre, de care fiecare are nevoie. Din acest punct de vedere, cel de-al treilea copil al lui Andruță Ceaușescu, NICOLAE, a fost fericit, ca și ceilalți nouă copii, citi a numărat familia. Dar cel ce venea pe lume într-o casă din Scornicești „nu era un prinț, ca în vremurile de odinioară, încărcat de putere și de glorie", ci fiul unui țăran sărac. Cum arăta satul natal în vremea aceea ? „Era o biată așezare de două mii de suflete, înconjurată de pășuni sărăcăcioase, pe valea riului Plapcea, în județul Olt". Astăzi, dacă treci prin aceste locuri, încerci, literalmente, senzația că vezi amprenta unui pas de gigant, întipărită în solul multisecular. Căci Scornicești vin din străvechime, ca și multe din însușirile de care dispun cei care își au obîrșia aici.

Satul își sărbătorește acum 400 de ani de atestare documentară. La scară strict temporală, patru secole pot să pară un interval mic, însă **la scara semnificațiilor** totul dobîndește altă valoare majoră. Aici s-a născut președintele țării ! AICI înseamnă locul despre care se vorbește într-un document de cancelarie datînd din secolul al XVI-lea, mai exact din anul 1577, un act de întărire a unei danii, prin care postelnicii Barbu și Vladislav (postelnicul era numit și statornic, fiind dregător personal al domnului și avînd în grijă camera de culcare a acestuia, el introducînd la domn pe dregători, pe soli și pe postulanți), îi confirmă lui Vuia dreptul asupra unei ocine din satul Scornicești — Tătărăi (figurează printre martori și logofătul Stanciu) ; asta ar fi pe vremea domniei lui Alexandru al II-lea, încheiată în septembrie 1477, cînd urcă în scaun fiul acestuia, Mihnea al II-lea. Dar biografia așezării se pierde în negura vremurilor, indiscutabil, deoarece pămînturile acestea au fost, de milenii, locuite ; pentru ca apoi, într-a doua jumătate a secolului al III-lea, o așezare daco-romană să fiinteze aici ; de-aici au pornit odinioară patru căpitani de-ai lui Mihai Viteazul ; și mai aproape de noi, îi găsim pe vrednicii ei locuitori trecuți în registrele vamale ale Brașovului ; documente ulterioare — din secolele XVI—XVIII — depun mărturie în legătură cu moșnenii Scornicestilor, brav sat de țărani liberi.

Libertatea a pulsat, dintotdeauna, în sîngele oamenilor locului, și pentru libertate destul sînge s-a vărsat de-a lungul veacurilor : iată-i pe să-

Mihai Stoian

Continuare în pag. a 6-a

A avea un sat pe lume...

A avea un sat pe lume : adică un loc unde să fii de găsit, un context istoric și etnic în care să poți fi explicat tu, iar operei tale să i se găsească semnele, rădăcinile.

A avea un sat pe lume : să fii învățat de mic copil să te scoli pe rouă, pe brumă, cu primele raze de soare să-ți începi munca ta.

Asemenea gînduri ne îndeamnă acum cînd satul Scornicești își sărbătorește 4 veacuri de document.

Președintele Nicolae Ceaușescu are un sat unde și-a cîștigat stilul său de viață și muncă : din zori, țărănește, la primele raze de soare ; în contra intemperiilor vremii și vremurilor ; cu speranță și voință tare.

A fi dintr-un sat : să te-ntilnești cu oamenii și ei să te cunoască, să te recunoască ; pe toți să-i știi, să dai ziua-bună, să primești ziua-bună. Să ți se dea, ca o veste mare, ziua cea cuvenită ; să te simți că fără urarea aceea ziua ta n-ar fi fost.

Președintele Țării se întîlnește cu oamenii, se cunoaște și se recunoaște cu ei. Își dă bună-ziua ; se urează cu ei în sănătate și durată — pentru că El este dintr-un sat.

A fi dintr-un sat, înseamnă să privești

Ion Gheorghe

Continuare în pag. a 6-a

Peisaj din ciclul „Scornicești"
de Viorel Mărginean

POEȚI ÎN «CÎNTAREA ROMÂNIEI»

A doua ediție a Festivalului Național „Cîntarea României" a relevat numeroase valori încă necunoscute din toate domeniile creației culturale și artistice. Literatura, la rîndul ei, s-a îmbogățit în cursul acestei ediții cu noi volume și culegeri de poezie, proză, teatru, semnate de autori consacrați, dar și de nume necunoscute încă, dar nu mai puțin menite să sporească tezaurul de valori artistice contemporane. Unul dintre aceste volume este Stînci de milenii de Alexandru Chiriac, publicat sub egida cenaclului literar-plastic

Marian Vasile

Continuare în pag. a 6-a

Un romantic modern

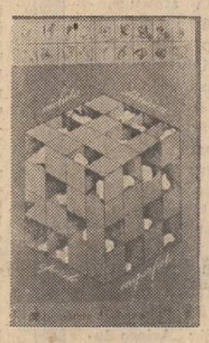

Nu la multă vreme după **Epiga magna** — volum masiv dar mai puțin „mare" decît s-ar crede din titlu — Nichita Stănescu oferă **Operele** (sale) **imperfecte**, însoțite de leonardistele ilustrații ilustrative ale lui Sorin Dumitrescu. „Îmi miroase a inserare a vieții" — scrie poetul, definind astfel starea existențială din care se naște, însingerată, poezia de aici. E o mare tulburare a apelor poetice, o involburare „imperfectă", barocă, tinzînd disperat spre echilibrul clasic : „Lanțul cu chei mi-a căzut din stele în creier, / mi-au zornăit mințile de durere și de sunet. / Trupul meu tot deveni o cheie de fier, / doamne, pentru o ușă uriașă / la al cărei lacăt nu am cum să ajung, / decît numai dacă mă ridici în brațe. / Haide, cît ești de mare, tu, / haide, cît ești tu de indiferent, / răsucește-mă și rupe-mă / și deschide odată ușa aia ! / Haide, deschide-odată !". În afara titlului cărții (umil și orgolios în egală măsură) încă cel puțin un semn exterior trădează această aspirație dureroasă. Astfel, volumul se deschide cu **Lecția despre cub** și se încheie cu **Lecția despre cerc**, ambele poezii împrumutînd rigoarea și lucida detașare care aparțin limbajului demonstrațiilor matematice dar și celui al rețetelor culinare sau al manifestelor avangardiste : „Se ia o bucată de piatră..." și „Se desenează pe nisip un cerc...". Dar dacă în **Lecția despre cub** atitudinea creatorului este activ-demiurgică, însoțită de Witz-ul romantic („După aceea se ia un ciocan / și brusc se fărîmă un colț de-al cubului. / Toți, dar absolut toți zice-vor : / Ce cub perfect ar fi fost acesta / de n-ar fi avut un colț sfărîmat !") dincolo, agresiunea împotriva perfecțiunii cercului este resimțită acut și reclamă penitența : „După aceea se cade în genunchi, / după aceea se cade în brînci. / După aceea se izbește cu fruntea nisipul / și i se

Valentin F. Mihăescu

Continuare în pag. a 7-a

Există o criză a criticii?

II

„Dezbaterile" care au loc în cîmpul criticii nu pot fi, așadar, identificate cu o simplă dispută a orgoliilor, și nici nu își au cauza principală în tensiunea ce a existat, într-o formă sau alta, întotdeauna, între creator și interpret. Disputa este, credem noi, izvorîtă din însuși progresul pe care critica l-a realizat în ultimele decenii. A apărut o „nouă critică" sau, pentru a fi mai exacți, întrucît termenul de „nouă critică" este discutat și discutabil, s-au afirmat noi direcții ale cercetării critice. Se vorbește de o metacritică a lui Roland Barthes, de o psihocritică a lui Charles Mauron, de analiza tematică a lui I. Starobinski, de o critică arhetipală a lui Northorp Frye, de o critică sociologică a lui Lucien Goldmann, de psihologismul lui I. A. Richards, de o psihanaliză existențială a lui Serge Doubrovsky etc. Utilizarea de către critici în analiza fenomenului artistic a achizițiilor structuraliste, ale psihanalizei, fenomenologiei, existențialismului, a sociologiei — referindu-se toate, însă, pro sau contra, la principiile esteticii marxiste — a adus cu sine, prin forța împrejurărilor, o înfruntare și o dislocare a principiilor și metodelor utilizate de critica „tradițională", de tip „academic", „universitar", practicată la sfîrșitul secolului trecut și prelungite, în secolul nostru, pînă după cel de-al doilea război mondial. Polemica Barthes-Picard, desfășurată cu pasiune și chiar violență,

Dumitru Ghișe

Continuare în pag. a 7-a

Un vulcan ascuns în flori

„Proza trebuie să fie istorie și timp condensat : trebuie să lupte pentru înfrîngerea mizeriei și biruința visului". Rareori o profesiune de credință, însoțind un volum, mi s-a părut mai potrivită ca aceasta scrisă de prozatorul Fănuș Neagu pentru antologia sa de nuvele scoasă la Editura „Eminescu" în colecția **Bibliotecii de proză română contemporană**. Am recitit **„În văpaia lunii"**, reîntîlnindu-ne cu titluri ce reprezintă evenimente în istoria prozei românești postbelice : **Ningea în Bărăgan, Dincolo de nisipuri, Descoperind riul, Cantonul părăsit, Vară buimacă...**

Timpul care le separă de întîia lor intrare pe scena literară, departe de a diminua valoarea și șocul inițial, are bucuria de a-și împlini menirea pe care i-o dădeau latinii, aceea de a lăuda : **laudator temporis acti.** Astfel că, actul critic este fericit să se poată exercita nu numai ca deslușire, ci și ca laudă. Există, deci, în aceste nuvele, cum ne ajută să recapitulăm **Postfața** autorului : „Bărăganul, apele, poveștile bunicii și ale părinților, adunate într-un vis fabulos, o «stare de exaltare» fundamentală și «influența aproape magică a vremii» în înțelesul nu de curgere a timpului ci de fecunditate a pămîntului și a arborilor".

Ne fascinează miraculosul ce irumpe inexplicabil în mijlocul unei realități de o coerență neîndoielnică (scena cu butoiul din **Tutunul**) un fantastic insidios, care nu ilustrează misterul lumii ci se revendică de la el **(Ningea în Bărăgan).** Scenariul este bazat pe o îngemănare a explicabilului și inexplicabilului, fiind mereu supus timpului care are răbdare și celui hăituit, în egală măsură. **(Cocoșul roșu, Lișca).** Există o suprapunere de lumi și perspective, o invazie naturală a eticului, sălbatecă, plină de forță, neașteptată precum revărsarea apelor **(Dincolo de nisipuri, Descoperind riul, Acasă).** Fiecare nuvelă cuprinde revelații lăuntrice și exterioare, ținînd de contact directe cu realul ce au frumusețea și acel

Doina Uricariu

Continuare în pag. a 2-a

PUNCTE DE VEDERE

Addenda la Dicționarul cronologic al literaturii române

I

Cu ani în urmă — nu prea mulți — mă aflam printre cei, numeroși, care deplîngeam la noi, absența sau, în orice caz, puținătatea lucrărilor enciclopedice, de sinteză, despre arta și literatura noastră și, în genere, despre cultura românească de ieri și de azi.

Iată că, de cîtăva vreme, datorită unei vocații — operativ demonstrate — Editura științifică și enciclopedică ne-a oferit, continuă să ne ofere, o seamă de lucrări de sinteză de un interes incontestabil, atît pentru cititorul de rînd, cît și pentru cititorul specializat, aflat mereu în căutarea unor date exacte, a unor informații precise și profund necesare pentru șantierul său intelectual. După dicționarul de **Scriitori români** — îndelung comentat atît pentru valoarea lui în ansamblu, dar și disputat pentru o serie de absențe nemotivate ori erori de principiu, — cititorul se află acum în posesia unei impozante sinteze de 862 de pagini, elaborată de un colectiv de autori (Mircea Anghelescu, Dorina Grăsoiu, Emil Manu, Nicolae Mecu, Mihai Moraru, I. Oprișan, Despina Spireanu) coordonat de **I. C. Chițimia** și recent dispărutul **Al. Dima.** (Redactarea și coordonarea lexicografică sînt semnate de Rodica Pandele).

Așa cum ne avertizează, încă din primele pagini, un **Argument** limpede, „dicționarul cronologic al literaturii române de la origini pînă în prezent, **primul de acest fel,** își propune urmărirea fluxului continuu al istoriei literare în ansamblul ei" (s.n., p. 5).

Constantin Crișan

Continuare în pag. a 6-a

cronica literară

IORGU IORDAN: «Memorii»

(III)

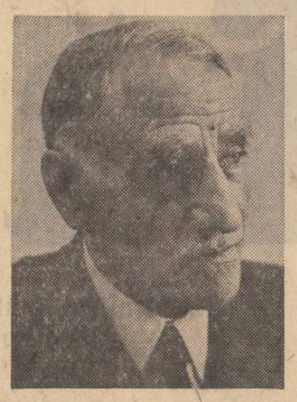

Cel de-al treilea volum ce **Memorii** al lui Iorgu Iordan conține expunerea evenimentelor vieții și activității din perioada 1944—1978, perioada bucureșteană, cum am putea s-o numim, epoca deplinei consacrări a omului de știință pe plan național și mondial. Promovat membru titular al Academiei în 1945 (reales în 1948) Iorgu Iordan e numit ambasador al României la Moscova, unde stă doi ani, la 1 octombrie 1946 transferindu-se profesor de la Facultatea de litere din Iași la Facultatea de litere din București. Fusese 20 de ani profesor la Universitatea din Iași și va fi în continuare profesor activ și consultant la Universitatea din București încă 32 de ani, pînă la frumoasa vîrstă de 90 de ani. Forurile de cultură din străinătate, Universități, Academii, Societăți științifice, Asociații și Comitete încep să-l distingă sau să-l cheme în rîndurile lor de la vîrsta de 70 de ani. Devine doctor honoris causa al Universității Humboldt din Berlin în 1958, al Universității din Montpellier în 1966, al Universității din Gand în 1967, al Universității din Roma și al Universității din Budapesta în 1978. Este ales membru corespondent al Academiei saxone de științe din Leipzig în 1958, al Academiei Germane de științe din Berlin în 1964, al Academiei austriece de științe din Viena în 1966, al Academiei Bavareze de științe din München în 1968, al Institutului mexican de cultură din 1969, al Academiei din Madrid în 1978. Membru fondator al Societății de lingvistică română din Franța, este consilier în Biroul ei din 1965 și președintele ei de onoare în 1968 ; membru al societății de lingvistică din Paris din 1959 : membru al Asociației internaționale de studii hispanice din 1962, în consiliul ei de conducere din 1965 și vicepresedinte din 1971 ; membru al Asociației latinoamericane de lingvistică și filologie din 1964, membru al Comitetului internațional de științe onomastice din 1958, membru al Comitetului internațional permanent al lingviștilor din 1967, membru în comitetul de redacție al revistelor internaționale **Beiträge zur romanischen Philologie** (Berlin) din 1961 și **Ibero-Romanica** (München) din 1969 pînă în 1972. În fine, membru al Comitetului pentru supraviețuirea omenirii (New York) din 1972 și al Parlamentului lumii (Emergency World Council) Haga, din 1973.

După 1944, Iorgu Iordan a publicat lucrările : **Limba română contemporană**, 1954, operă fundamentală, reeditată în 1956 ; o ediție nouă din **Introducere în studiul limbilor romanice**, revizuită sub titlul **Lingvistica romanică. Evolutie. Curente. Metode**, 1962, **Toponimia românească**, 1963, ediții critice din operele lui Neculce și Ion Creangă și diverse articole, recenzii, studii, lucrări de mai mici dimensiuni, cel puțin zece pe an, peste 300 în total. Memoriile fac referințe la toate aceste lucruri, expun amănuntit participarea la numeroase congrese internaționale indeosebi de lingvistică romanică (Florența, 1956, Lisabona, 1959, Strasburg, 1962, Madrid, 1965, București, 1968, Quebec, 1971, Napoli, 1974, Rio de Janeiro, 1977, Oslo, Bologna, Viena, München, Amsterdam, Londra, Sofia, Berna, Nymegen, Mexic, Salamanca, Bordeaux) și diverse alte manifestări cu caracter științific (Mexic, Torino, Vina del Mar-Chile, Bruxelles, Paris, Lima, Malaga, Lisabona etc). Cunoscut mai ales prin lucrarea sa de lingvistică românică (tradusă în engleză încă din 1937 de John Orr, în germană, în noua versiune de Werner Bahner, în 1962, și în spaniolă de Manuel Alvar în 1967, în rusă în 1971, în portugheză și în italiană, aceasta din urmă după versiunea John Orr în 1973), Iorgu Iordan s-a impus pe plan mondial ca o autoritate în materie, unanim apreciată, indiscutabilă, contribuind din plin la faima lingvisticii românești în lume, a interesului crescînd pentru limba română, ramură estică a latinității.

Ca și în celelalte volume pe care cititorii viitori le vor parcurge desigur unul după altul și nu ca noi după așteptări de unul sau doi ani, găsim în **Memorii III** observații asupra oamenilor și locurilor văzute, reflecții, atitudini, date în stare să furnizeze adevărate documente nu numai asupra atît de zbuciumatei istorii contemporane, dar și asupra unei personalități autentice cu un destin propriu, inconfundabil.

O problemă deocamdată greu de rezolvat este problema obiectivității acestor memorii. După noi, memoriile sînt prin definiție subiective și numai cine acceptă că autorul trebuie să aibă punctul său de vedere, să înfățișeze, natural, senin, reacția sa față de împrejurări, opinia pe care și-a făcut-o despre semeni, poate înțelege lucrurile just. Putem să obligăm pe cineva să adîncească matematica, dacă lui îi place muzica, putem să-i cerem să se ocupe de filozofie, dacă predilecția lui e tehnica ? Personal, n-am crezut niciodată și nu cred că între lingvistică și literatură este o incompatibilitate și e, desigur, o pură întîmplare că puțini lingviști se ocupă de literatură și cu atît mai puțini literați se ocupă de lingvistică. Realitatea este că încă din facultățile filologice studenții se specializează în literatură (istorie literară, critică) sau în lingvistică. Timpul nu ajunge pentru studiul aprofundat al amîndurora. Totuși, marii lingviști (Densușianu, Pușcariu, Rosetti) au fost și literați și nici Iorgu Iordan nu se abate de la această regulă, fiind un remarcabil interpret al valorilor stilistice ale limbii lui Neculce, Caragiale și Creangă. Ni se par motivate părerile sale despre romanul lui Camil Petrescu, **Un om între oameni**, care, din cauza erorilor de optică privitoare la eroi va fi pomenit mai mult pentru completarea bibliografiei autorului, cît și despre **Mitrea Cocor** și alte scrieri postbelice ale lui Sadoveanu, de nivel artistic scăzut (se subînțelege), Iorgu Iordan are o mare prețuire pentru Alexandru Philippide („îl întrece pe Arghezi prin grandoarea inspirației, ca și prin caracterul filozofic înalt al problemelor abordate") pentru Marin Preda, considerat „un Rebreanu al epocii socialiste", Eugen Barbu, prozator „de o excepțională siguranță a elaborării" și „marea accesibilitate a scrisului său", Alexandru Ivasiuc care „l-ar fi întrecut" pe Camil Petrescu, dacă nu dispărea la 44 de ani, Nina Cassian și Ana Blandiana ca poete, Ecaterina Oproiu (acesteia i se dedică volumul III din **Memorii**) ca publicistă și ca dramaturg, Ileana Vulpescu („autoarea unui foarte bun roman, **Rămas bun**").

Doar cîteva pagini (mă așteptam la mai mult) se referă la G. Călinescu. Această „uriașă personalitate a culturii noastre" ar fi fost preocupată într-o măsură cu „totul de neînțeles" de cariera universitară. Devine de neînțeles de ce Iorgu Iordan însuși a militat (spre lauda sa) pentru promovarea lui G. Călinescu ca profesor universitar. Trebuia oare ca G. Călinescu să se mulțumească a fi doar o „uriașă personalitate" fără salariu ? Cele două romane ale lui G. Călinescu, **Bietul Ioanide** și **Scrinul negru** n-ar fi romane propriu-zise, ci doar „o cronică scrisă cu mare talent, a unor evenimente cunoscute", în care adevărul faptelor se poate controla documentar. Ele vor putea fi apreciate de istoricul literar viitor, crede Iorgu Iordan, drept romane istorice. Apare o contradicție. Suszisele opere nu sînt romane, ci o cronică, însă vor putea fi considerate mai tîrziu romane... istorice. După mine, deosebirea dintre o cronică și un roman este deosebirea dintre istorie și literatură, în sensul că cea dintîi reproduce veridic realitatea, cea de a doua o transfigurează artistic, absorbind-o în ficțiune. Intenția lui G. Călinescu în **Bietul Ioanide** nu a fost să nareze faptele din perioada 1938—1940, ci doar să arate cum trăiesc spiritele academice vremurile furtunoase. Ca romancier, G. Călinescu nu se ocupă de evenimente, ci de caractere, nu face operă de istorie, ci de moralist. Întrucît în roman interesează tipul, categoria, nu individul, e inutil a căuta punctul de plecare, modelul, care nu e oferit niciodată de o singură persoană reală. Lucrul s-a observat de mult la Balzac, ale cărui modele reale au fost căutate, fără ca vreodată cineva să se suprapună exact creațiilor lui. Cred, prin urmare, că în viitor, cînd modelele reale ale eroilor vor fi uitate, romanele lui G. Călinescu nu vor deveni... istorice, ci romane adevărate, de observație a umanității pe latura morală și de clasificație tipologică, așa cum autorul și le-a dorit și le-a înfăptuit.

Al. Piru

CARTEA DE DEBUT

„Arioso dolente"

Cu riscul de a fi amendați de specialiștii în materie, ne îngăduim să spunem că sigiliul marilor vocații creatoare în domenii care, într-un fel sau altul, au în atenție studiul, cunoașterea și terapia sufletului uman rezidă, mai presus de orice, în faptul că înșiși exponenții acestor vocații sînt dăruiți cu puternice, revelatoare firi de artiști. Formulăm chiar opinia oarecum paradoxală că de-ar fi trăit în alte veacuri, cînd unele dintre disciplinele sau științele îmbrățișate de ei încă nu se constituiseră, ori nu luaseră extinderea din epoca modernă, acești oameni, fără îndoială, s-ar fi realizat exclusiv în cîmpul creației artistice propriu-zise. Sigur, însemnele firii lor de artiști în cazul acestor personalități consistă mai întîi într-un anume comportament strict uman cu trăsăturile lui stilistice din plin diferențiate. Și, din acest punct de vedere, dacă e să ne referim la un exemplu anume, nici că s-ar putea afla unul mai revelator decît acela oferit de autorul cărții de poezie *) asupra căreia dorim să stăruim în continuare. Căci, chiar și insulei comun, în contactul său nemijlocit cu profesorul savant Eduard Pamfil, este imposibil să-i scape din atenție constatarea tulburătoare că se află în prezența unei tipologii umane eminamente **artiste**. Întrucît, în ce ne privește, de regulă, refuzăm imixtiunea portretisticii în economia comentariului și a analizei critice, ne reprimăm însă numaidecît elanurile de această natură, altminteri, de data aceasta, generos stimulate de foarte vîile noastre aduceri aminte ce conservă cu deosebită pregnanță fascinantul chip al autorului cărții **Arioso dolente**.

Așadar, s-ar putea crede că tîrziul și, pare-se, îndelung aminatul debut editorial în sfera poeziei a celebrului psihiatru nu face altceva decît să explicziteze „teza" mai înainte enunțată, referitoare la condiția psihic-temperamentală a tipologiei umane căreia îi aparține și Eduard Pamfil. Principial, într-adevăr, situația se prezintă astfel. Dar cel puțin tot atît de important este să arătăm că poemele ce alcătuiesc volumul **Arioso dolente**, spre deosebire de alte multe cazuri similare, nu-și divulgă prin nimic caracterul de **poezie a unei anumite profesiuni**, în așa fel încît să se resimtă cumva efortul supărător de liricizare a unor teme care, la origine, beneficiază de cu totul alți parametri gnoseologici decît cei artistici. Dimpotrivă, poezia lui Eduard Pamfil este refractară la modul instinctiv în fața unui asemenea transfer ; ceea ce nu i se poate nicidecum imputa acestei poezii e tocmai absența oricăror tentații pentru descinderea în „abisalitatea" psihologiei umane, pentru explorarea la rece, din unghi orgolios „științific", a acestuia. Fibra **genuin estetă** a temperamentului său, acum, determină pe autor să contemple existența din perspectiva vibrațiilor ei muzical-sufletești. Cea mai mare plăcere a lui Eduard Pamfil-poetul este tocmai aceea de a fantaza, cu gravă destindere interioară, în marginea propriei biografii idealizante. E o biografie la a cărei edificare baladescă concură în mod egal impulsiile memoriei afectiv-sentimentale și cele apartinînd oglindirii propriului eu în apele limpezi și adînci ale memoriei mitice. Neîndoios, aici își are originea surprinzătoarea întîlnire pe același traiect confesiv a sublimărilor lirice intimist sentimentale și expansiunile cu discretă, implicită deschidere în planul reflecțiilor de anvergură cosmicizantă : „O, de cîte ori te-am iubit... / Întîi /de-abia știam să strunesc, din paltin un arc, / Săgețile mele cu vîrf de bazalt / se duceau fulgerate spre hău / și strigau, printre stele, / numele tău. / În nopțile vaste și primitive din univers / tu visai despre secole-nalte de argint, / despre noi / și iubirea noastră din timp. // De Onir — poate așa mă chema — și de fata / cu păr de-ntuneric și ochii de cer... / Apoi, mai tîrziu, / în țara crescută din apele fluviului lent / mîinile tale cîntau pe harfe din lemn de santal ; / Eu navigam pentru Ra-n emisfer boreal / dar într-o zi m-am pierdut în ocean". **(Baladă)**.

Scrutată din unghi stilistic — se observă de îndată — poezia lui Eduard Pamfil stă sub semnul unui manierism cu adresă aproape directă. Edificat asupra condiției genului de poezie pe care o cultivă adesea, autorul nu pare a face vreun secret din modelele ce-i prezidează inspirația. Dacă sonurile și infrastructura metaforică din **Baladă** trimit la **Lauda lucrurilor** de G. Călinescu, iată, de pildă, **Prințul thoran** amintește în chipul cel mai plăcut de încintătoarele **Loto-poeme** ale Ninei Cassian : „Prințul peștitor era / de undeva din sud sau vest, / el se născuse din incest / așa cum scrie-n palimpsest, / frumos în pelerina lui / din piele de somon, sau thon / — alții ziceau că-i de python —/ dar nu vorbea vreun alt idiom / decît în vechiul grai thoran / ce semăna cu cel erlan : / „Keșmeș, keșmeș, badalaud / prințesa Lindo-ninaud / salem ismir el alaud / guadal rebeg al ismual / prințesa Lindo bel baal..." / Dar blîndă a șoptit floral / și peștitorul : / „badadal" / prin vaste cîmpuri de nopal". În alt loc, „formula" Leonid Dimov — Șerban Foarță este și ea dezinvolt solicitată : „Cei zeci și mii de castelani / piereau încet, mureau prin ani / și dispăreau de prea mult spleen, / Rameau cînta la clavecin / dar pentru ei era un chin / spre alte zări care nu vin / decît într-un acord final / cu cei ce pleacă din senin. / Plîngînd că n-au fost zece mii / întorși glorios în sol natal / oți castelanii zeci și mii / mens de triști că vor muri / ițați într-un acord minor / și-un singur nume — vor, nu vor — Aumont, Mac John sau O'Connor" **(Anabasis)**. Nu e mai puțin adevărat că deosebitul farmec livresc pe care volumul îl degajă mai peste tot atinge cotele cele mai ridicate de originalitate fie în poemele unde imagismul, în genere, luxurianța limbajului, se supune de la sine ritmului dramatic confesiv, în așa fel încît spiritul galant, trubaduresc al romanței de-abia se mai resimte.

Sigur, nu putem trece cu vederea peste unele excese manierist-artificioase, inclusiv sub aspectul interviziunii sintagmelor și vocabulelor absolut rebarbative : **suspinele cu sens ermetic**, cavalerul care pleca **legendat** în războiul cruciat, lăsînd **singurată** pe aleasa inimii, ființă **transfinită, m-am învisat, sonată sombră, soarele ce-adumbră**, sau, în fine, iată cum arată în întregime scurtul poem **Dans silent** : „Cimitirul alb lunar / și lent / pietrele tombole nu erau gravate / morții anonimi dansau silent / legănați în ritmuri vesperate / Păsări mari cu zbor etern dolent / îi chemau din cînd în cînd spre cer, / morții nu priveau decît spre iar / timpul nemișcat nici o secundă chiar / ca o boltă nesfîrșită de invar". Ceea ce, evident, nu ne împiedică să subscriem cu deplină convingere la această pregnantă aserțiune cu valoare de judecată atotcuprinzătoare formulată în postfața volumului de poetul Mihai Beniuc : „Din cuvîntul poetic al lui Pamfil se desprinde o esențialitate abstractă quasi-matematică, dacă nu ar fi subordonată muzicii și unei afectivități subiacente, care poate servi ca substrat multor universalități probabil echivalente cu a noastră și acceptabile".

Nicolae Ciobanu

*) **Eduard Pamfil : „Arioso dolente", Editura „Facla", 1979**

---

viața cărților

poezia

Impactul poeziei

● **Gabriel Chifu** se înscrie cu cel de al doilea volum*) al său în linia lirismului depoetizant manifestat printr-un nou val al suprarealismului românesc (am mai spus-o și cu alt prilej cînd am desprins și cîteva din notele caracteristice). Aspirația unei astfel de poezii este în primul rînd, de a reprezenta o forță de șoc cu dublu impact : direct, asupra cititorului și indirect, prin medierea conștiinței lui, asupra realului înconjurător. În consecință, limbajul este funcțional, cuvintele au o țintă precisă îndreptîndu-se ca niște fuzee spre constiința cititorului bănuit de scleroză intelectuală și rutină a percepției : „O cititor fățarnic spune Baudelaire / chitanțele pentru înșelăciune adaugă Eliot / Deci cititorule aruncă săgeata spre mine / cum și eu am azvîrlit-o spre tine / Și mie și ție / ca pe o scamă de pe covor / un aspirator ne smulge sufletul / (plouă / corcodușii au înflorit) / o galaxie cade în ceașca de ceai / adevărul e sfîrtecat de acceleratul de ora șase / riul și albia fac schimb de locuri / în timpul liber tragedia e paiață / iar eu sînt o pivniță plină / de alcoolul unei singure întrebări / cum să nu mai renasc // plouă, corcodușii au înflorit / în liniștea de după ploaie / se aude viermele traversînd mărul. / Corcodușii au înflorit sau un cîntec de întîmpinat primăvara". Lirismul descriptiv-edulcorat sau poezia fals abstractă primesc o replică prin mișcarea contrară de exorcizare și invocare a concretului. Poezia ceboară cu adevărat în agora și nu prin declarații de principiu și lozinci versificate ci prin adeziunea și priza directă la fenomen, prin violentarea realității și descătușarea energiilor latente vitale (titlul cărții **Realul eruptiv** poate fi un indiciu în acest sens) : „...O, nu dau două parale pe descrierea riului Gama / dacă el este imaginar / fără efect asupra realului. / Abstracțiunii îi cer să lase urme / în carnea mea asemenea / celor lăsate de copita calului / în cîmpul umed înmiresmat de martie ! / De ce l-am descris, / de ce i-am simțit nevoia ? / Nu cumva eu vorbesc din interiorul său ? / Nu cumva eu și fiul meu și steaua / și iarba și Tesla sîntem deopotrivă / moleculele riului Gama / cel fără memorie, cel nemuritor / veșnicul Acum ?" **(Riul Gama)**. Poezia sa nu este însă nici o simplă înregistrare a fenomenelor și nici o celebrare a realului. Din contră, eul liric este implicat în fluxul vieții, în structura intimă a concretului într-un timp al prezentului continuu. Acest contact nemijlocit cu obiectele, uneori absorbție sau invazie a lor provoacă o stare de alienare rezolvată prin paradox și umor absurd tipic discursului poetic suprarealist : „Iar ți-a picat din cap / un vis albisal și pietros. Mi-a spart o ceașcă. / Întunericul e înfulecat de propoziții / Îl folosesc ca medicament împotriva plictiselii. Ești gata ? / Ți-ai pus cravata ? / Motorul înțepenit cu roți și pirghii metalice / care-ți crește din piept / ți l-ai șters de rugină ?" **(Bal)**. Dacă pentru suprarealiștii și modernistii anilor '20—'30, universul obiectual era compus din civilizația formelor mecanice (fabrica, trenul, telegraful, radioul, etc.), a muzicii de jazz (dacă ar fi să amintim numai poemele lui Carl Sandburg) sau a energiei electrice avînd drept consecință un limbaj multiform, caracteristic acum este epoca ciberneticii și a informaticii, a muzicii disco și energiei nucleare, și de cînd pămîntul a devenit datorită mijloacelor ultra rapide de informare și comunicare un sat ceva mai mare (Marshall Mac Luhan-**Galaxia Gutenberg**, probabil în curînd sistemului solar i se va decerna rangul de comună) a rachetelor și spațiilor interplanetare firesc, exprimate într-o retorică proprie. Discursul poetic înglobează astfel nu numai limbajul uzual dar și termeni din codurile matematicii, fizicii, bio-geneticii etc. Desigur, potențial, orice situație, orice cuvînt este apt de a deveni poetic, dar problema constă în a-l introduce într-o paradigmă inteligibilă, de a-l face semnificativ în ordine lirică. Ori din acest punct de vedere Gabriel Chifu și nu numai el (este nodul gordian al poeziei de acest gen) nu reușește totdeauna să asigure unitatea stilistică a textului alunecînd fie în prozaism fie în discursivitate și coliziune semantică. **(Despre obiecte — calculatorul Wang)**. Alteori, multe imagini originale și valoroase în sine nu fuzionează cu intenția tematică fundamentală. Dar în pofida acestor scăderi, Gabriel Chifu este un talent autentic care și-a găsit acordul fundamental rămînînd să-l aprofundeze în directia afirmată de o remarcabilă piesă lirică precum „Struguri copți" sau „Viață lirică".

Paul Dugneanu

*) **Gabriel Chifu : „Realul eruptiv", Editura „Eminescu", 1979.**

---

proza

Romanul de «succes»

● Un prozator cu succes extraordinar de public este Vintilă Corbul, creatorul unui ciclu ajuns acum la a șasea carte, despre „Dinastia Sunderland-Beauclair", inițiatorul unei întinse investigații asupra „Căderii Constantinopolului", materializată, de asemenea, în mai multe volume, și al unei cărți, „Uragan asupra Europei", semnată împreună cu necunoscutul Eugen Burada. Cazul este ciudat și contradictoriu ; prozatorul scoate volum după volum, însă din cicluri separate, astfel încît o contemplare globală este dificilă și de altfel nu în totul favorabilă autorului. Iată, de exemplu, „Dinastia Sunderland-Beauclair", întocmită din cicluri separate, întîiul, mi se pare, încheiat, al doilea („Păsări de pradă") — ajuns la volumul al treilea. Aci, Vintilă Corbul desfășoară tabloul unei familii franco-engleze cu ramificații (aflăm acum) ruso-americane, o ceată de financiari de la începutul veacului trecut, în epoca ascensiunii „marii finanțe". N-am stat să verific aspectul documentar al faptelor (probabil-adevărate, căci avem a face, nu o dată, cu nume notorii care, într-o ficțiune pură, n-ar avea ce să caute). Însă, acest element este de altfel superfluu în examinarea critică, întrucît, dacă „Dinastia Sunderland-Beauclair" este o monografie istorică, ea iese din aria literaturii iar dacă este istorie romantată, atunci adaosul documentar cade de la sine. Este, artisticește, fără sens a examina sub raport documentar corectitudinea ciclului „Forsythe Saga" a vedea însă valoarea literară, „arta prozatorului", putința de a face din actul politic și financiar gol o foaie de temperatură umană și politică — aceasta e totul.

Nu ascund că, esteticește, romanele lui Vintilă Corbul lasă mai degradă o impresie defavorabilă : o tehnică haotică, tipică pentru romanul senzațional și nu „de familie", observații cu aer global, în gust balzacian, însă adesea ridicule, oameni schițați psihologiceste rudimentar.

Ar fi cu neputință de rezumat acest volum (al șaselea asupra „Dinastiei" în chestiune) : în el se petrec atîtea lovituri de teatru, căderi bruște de cortină, crime, arestări, combinații oneroase, bătăi, violuri, decăderi, disparități și reveniri spectaculoase încît spiritul rațional rămîne de tot uluit înaintea invenției, curat fără frîu, a autorului.

Cert este că Gerald Sunderland, ajuns șef de „dinastie" financiară, se însoară în Rusia, merge în America să reglementeze niște afaceri, se întoarce la Londra și la Paris, ca să țină piept unor concurenți. Aceasta e schema, însotită mereu de felurite biografii de veri, verișoare, nepoți, nepoate, mătuși și unchi de diferite virste — ale căror fapte, desfășurate minutios și sincopat, întunecă ideea generică a istoriei familiale și fac tabloul de epocă de tot cețos. Adaug aici o învederată caracterologie unilaterală. Oamenii reprezintă, la Vintilă Corbul, un singur element psihologic : rapacitatea înfatigabilă, suficiența, ambiția nulității, fanatismul puberal. Cu rare excepții, nici un proces sufletesc complicat, nici o modificare de conduită sub raportul rațiocinării morale. E cu neputință de admis atîta stereotipie — care este, probabil, a speciei, de acord ! — însă, artisticește, inactuală.

Modelul, iute detectabil, este „Forsythe Saga", însă diferența estetică este uriașă. A scrie à la manière de Galsworthy nu e totuna cu a fi Galsworthy însuși. Pastișa, dacă nu contine ironie față de model și, ca atare, distanță critică negatoare, nu are însusire literară. Dar să admitem că „Dinastia Sunderland-Beauclair" nu e o pastișă (ar fi și greu — epoca e alta, oamenii, în fine, nu coincid). Atunci, rău în acest ciclu, este mecanismul stereotip al romanului de senzație.

Pe această confuzie de termeni, autorul și-a planificat romanul său în vederea unui succes rapid la public, căci se cunoaște voga romanului de familie în mediile românești. Făcut spre petrecere, ciclul „Sunderland-Beauclair" înlocuie, din unghiul lecturii sociologice, romanul polițist, cel de aventuri geografice și romanturile erotice, le sublimează pe scurt într-un singur corp aparent omogen. Prin raport la fiecare specie în parte, un asemenea roman, cu rețetă triplă, are un succes... triplu de public.

De altfel, mă întreb dacă, în afară de consideretul cosmopolit, e cu putință a exolica de ce și-a ales prozatorul o „dinastie" europeană și nu una, ușor de găsit de altfel, autohtonă. Căci în ideea că universalul ar fi o emanație directă a temei nelocale, fără origine particulară, adică națională, „Dinastia Sunderland-Beauclair" este o confuzie pură.

Două vorbe despre autor. Vintilă Corbul este un romancier profesionist remarcabil, inițiat în sforăriile speciei, un cunoscător al tehnicii senzaționale, bun autor de colportaj și, în teorie, un notabil prozator documentar. În „Dinastia Sunderland-Beauclair" modelul e strivitor, reteta e supărătoare.

Artur Silvestri

*) **Vintilă Corbul : „Dinastia Sunderland-Beauclair", Editura „Cartea Românească", 1979.**

---

critica

Hotarele vieții hotarele operei

● Reevaluarea operei scriitorilor clasici constituie semnul și simptomul tipic pentru definirea profilului unei noi generații critice. În perspectiva și succesiunea unor asemenea apariții (amintim aici numai de lucrările lui Al. Călinescu, Petru Poantă, Ion Caraion etc) se inscrie și studiul semnat de Emil Vasilescu. *) Dar, să ne întrebăm mai întîi, ce înseamnă reevaluarea operei unui clasic ? Este evident că trebuie să respingem, de la început, facila metodă produsă prin etichetarea oricărui scriitor drept „contemporanul nostru", urmată de interpretarea creației sale prin prisma ultimului curent filozofic ori estetic aflat într-o trecătoare vogă. Reevaluarea unui creator este o operație internă, care se bazează pe epurarea gîndirii critice de acele false imagini pe care autorul însuși, contemporanii ori posteritatea critică le-au proiectat asupra universului de întelesuri ale operei mentionate. Altfel spus, trebuie să ne rupem de „mitologia" unui scriitor, de ipostazele nesemnificative și de sensurile iluzorii, care, părînd a deveni esența operei sale, nu fac decît să ne-o îndepărteze și să ne-o ascundă. A reevalua este un act în mod firesc polemic, orientat în sensul eliminării unor dogme critice și a unor valori didactice de largă circulație ideologică.

Studiul, sau mai exact monografia semnată de Emil Vasilescu își propune, deci, restituirea, dacă nu a operei, cel puțin a personalității umane cunoscută sub numele de Alexandru Sahia. Programatic, autorul își refuză orgoliul interpretării critice în favoarea reconstituirii istorice și psihologice : „De aceea, cartea de față este în primul rînd un carnet de date, mai mult sau mai puțin comentate, interpretate și puse în scenă, pentru a crea o imagine plauzibilă în marginea adevărului" (p. 6). Din această perspectivă, predominantă este implicația istorică și omenească relevată de către tot ceea ce a scris și publicat Al. Sahia. Nu sînt căutate dimensiunile intrinseci ale textelor sale ci deschiderea pe care ele o oferă către personalitatea autorului. Privim din operă către om, în încercarea firească de a descifra labirintul interior al unui individ efervescent în fapte și creații, dar ascuns și dedublat în relațiile cu propria-i ființă și devenire. Cartea ne propune deci căutarea fenomenului originar, adică a acelei „obsesii creatoare de natură existențială" (p. 73) în măsură să arunce o lumină unificatoare asupra întregii sfere de manifestări spirituale prin care Alexandru Stănescu a devenit Alexandru Sahia.

Autorul va vorbi deci despre o „constantă existențială ca definitorie stilistic", de un „nucleu afectiv și sentimental primordial", identificat într-o trăire aparte și anume în „suferință și dăruire de esență umanitaristă". Ulterior, descoperă Emil Vasilescu, acestui nucleu primar i se mai adaugă și alte nuclee constitutive, „sentimentul nedreptei alcătuiri a lumii" și apoi „ideea necesității luptei pentru transformarea pe cale revolutionară a alcătuirilor sociale nedrepte..." (p. 78). As remarca însă că numai primul nucleu poate fi considerat ca o „trăire primordială" (ca o temă, dacă vreți), în timp ce următoarele apar ca idei, ca sinteze conceptuale, ca răspunsuri adresate mai puțin problematicii personale, cît celei colective. Dacă toate cele trei nuclee ar fi niște date pur psihologice și nu ideologice, ar însemna că orice personalitate umană ce resimte acut, tragic chiar, presiunea unei lumi opresive, trebuie să fie, în mod necesar, și o personalitate revolutionară. Iată de ce, și aceasta ar fi esența operei lui Sahia, un fond sufletesc primar, în esență regresiv și paralizant, a fost convertit nu numai în trăire activă, ci și într-o viziune politică lucidă și angajată. Emil Vasilescu sintetizează astfel cu justețe această evoluție umană : „Putin desăvîrsit de la natură, el și-a învins propria-i condiție extrăgînd consecvent din propria sa energie resursele desăvîrsirii... Comuniștii au fost catalizatorii necesari care au stimulat și grăbit procesul de găsire a unei ordini și stabilități interioare, de aflare a unor teluri pentru care merită să-ți consumi energiile". (p. 162).

Mihai Coman

*) **Emil Vasilescu : „Al. Sahia — dimensiuni și repere", Editura Minerva, 1979.**

Un vulcan ascuns în flori

Urmare din pag. 1

bun simț ca paradox, rar într-o epocă de dur realism, de a nu refuza tentația și avatarurile visului. De la început, prozatorul a știut să instituie o lume paradoxală, o alcătuire bastardă, pe muchie de cuțit. Ochiul scrutează și știe să vadă realul ajutîndu-se de celelalte simțuri la fel de fabuloase (urechea, modul de a adulmeca universul al lui Fănuș Neagu), pentru a umple pagina jumătate din trădare și jumătate din fidelitate față de realism și fantastic deopotrivă.

Cîmpia, orizontala cîmpie, a intrat în epica lui Fănuș Neagu, refuzînd orice soi de domesticire de dragul modelelor epice, orice proteză livrească sau soluție confortabilă (sociologism, anecdotică, analiză, eseism, marota documentului...). Pagina e mereu explozivă, stăpînind lumea fie ea sthială sau, dimpotrivă, învăluită în aburul unor neascunse sentimentalisme **(Tîrziu, cînd zăpezile sînt albastre, Caii albi din orașul București, Înainte de bătălie, În zori, pe ploaie, Covorul violet)**. Puternice, senzual atroce, iubind libertatea stilului și a adevărului artistic **(Doi saci de poștă**, ș.a.), cuprinzînd o „acceptare vibrîndă" a universului, nuvelele lui Fănuș Neagu n-au nicicînd acel aer de resemnare și pedanterie a uneltelor (sau meditației) pe care îl respiră, greoi, proza academică.

În **Iarbă vinătă** aflăm, într-un anume sens, cheia sau una din cheile acestui prozator. Replicile sincopate ale lui Alf pledează pentru „conectare", necesitatea imaginației, „acceptarea vibrîndă" a lumii, memorie și durere ca dublură a lucrurilor. Ele explică frecventarea imaginarului și a morții ca aprofundare a contactului cu realul și viața, jocul cu iluzia și alegerea visului ca ocupație esențială, pentru mulți imposibilă, din păcate. Astfel, își definesc opțiunea pentru „religia necunoscutului" și reprezintă un pariu curajos cu ceea ce e „în dedesubtul sufletului nostru și ucidem", o alianță, generoasă, de o aprigă naivitate cu toate sensurile existenței. În proza lui Fănuș Neagu imaginația are un dublu rol, prin care reușește să condenseze istoria și timpul, contrapunînd mizeriei și năpastei, ce lovesc destinele simple, această utopică sau reală biruință a visului. Ea este și sanctuar al realului fericit și un fel de vizuină și loc de refugiu a acelei părți din real, pe care o hăituiesc elementele naturii sau legi sociale, amenințînd-o cu disoluția. Imaginația este casa prozei lui Fănuș Neagu, casa aceea evocată în **Tutunul**, ai cărei căpriori „sporovăiesc cu toate vînturile", ca o cutie de rezonanță în care se aud și greierii și „caii grîului" și viscolul, și ploaia și zăpada și strigătul și datinele legate de **Olelie, Cocoșul roșu**, sau „datul cîinilor în jujău", și fîșnetul agudului din **Vară buimacă** și „liniștea ce trage oblonul de vată" și toate acele cîntece de grea melancolie „zise" de personaje.

Sub zodia ei, eroii au un destin netrădat de simplificări și automatisme. Gesturile lor, cele mai banale, decupate cu un simț al observației și caracterizării excepțional, stîrnesc inexplicabile și infinite întrebări, descifrînd, totodată, tainele și adevărurile unei epoci : femeia care a venit să moară într-o cameră din sfatul popular, care a fost pe vremuri casa ei și unde a dat naștere celor nouă copii, problemele sociale din **Moștenirea**, visele lui Achim ca niște expresii ale trecerii într-o condiție nouă, aceea de tată, din **Puntea**, și tot acel timp dilatat, dinaintea morții lui Scarlat Cahul, prilej de a rememora nu numai o viață sau o iubire fulgerătoare, ci și mitul fîntînii, alături de tot soiul de datini legate de apă. **(Fîntîna)** Nuvelele lui Fănuș Neagu contrazic obiceiul nostru de a privi cîmpia ca pe ceva nediferențiat, monoton, și arid. Proza cîmpiei fabuloase din scrisul său are reliefuri de o mare bogăție și, odată depășit nivelul stilului guvernat de îngerul (nu demonul) analogiei, pămîntul ei ne arată stratificări, nenumărate falii și guri de cratere, albii de semnificații încă neparcurse, izvoare subterane, formațiuni geologice, pe care criticul nu le cunoaște ușor și pe care dîncolo de menirea de a le lăuda, trebuie să învețe să le înțeleagă, să le valorizeze estetic dar și ca lecție profund umană. Personajele din această carte, fie ele, Turcoaica sau Bunica Didina, Chivu Căpălău, Popa Răgălie, Onică, Babalete, Ion Chiriac, Jinga, Bătrînul Boculei din **Moștenirea**, Ene Lelea din **Păpușa, Strigătul** sau galeria de femei, de o mare fascinație, cuprinzînd portrete deopotrivă mitice și realiste, Lișca, Doina, din **Luna ca o limbă de cîine**, și altele, au o amplitudine generală umană. Ele-și asumă, fără ostentație sau patetism, esența tragică a existenței obișnuite. Întîmplările vieții lor îi pun, cînd și cînd, în „atmosfera anului 1000", probă de dragoste, viață și moarte, pe care o trec, conținîndu-și spaimele, năpasta, neîmplinirile, într-un echilibru sau ris ce marchează mai mult tensiunea decît eliberarea ei. Citind **În văpaia lunii** ne-am convins, încă o dată, cît de potrivită ar fi pentru proza lui Fănuș Neagu acea caracterizare pe care i-o făcea Baudelaire lui Delacroix cînd îl compara cu un vulcan ascuns sub buchete de flori. Căci, în opera lui Fănuș Neagu, pe deplin fericit e doar stilul.

Mihai Coman

---

biografia cărților noastre

Edgar Papu:

«Căutarea universalului, nesprijinit de o bază națională, apare inconsistent sub chipul modei efemere»

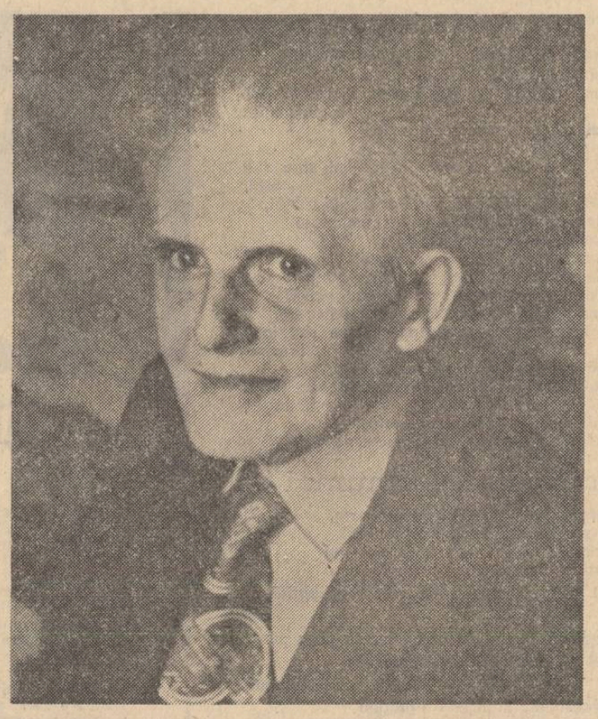

— Dacă facem bilanțul receptării cărților dvs., stimate tovarășe profesor Edgar Papu, este vizibil că cel mai amplu ecou l-a stîrnit, dintre toate volumele publicate, DIN CLASICII NOȘTRI, apărut în 1977 la editura Eminescu cu subtitlul : CONTRIBUȚII LA IDEEA UNUI PROTOCRONISM ROMÂNESC. Cum explicați audiența acestei cărți de mult epuizate ?

— Întrebarea dvs. comportă mai multe explicații în răspuns. Mai întîi, ecoul deosebit pe care l-a stîrnit această carte se datorește faptului că are drept obiectiv literatura română. Este firesc ca aceasta să trezească un interes mai mare decît unele probleme de cultură străină. Observația se vede confirmată cu anticipație prin audiența excepțională de care s-a bucurat cealaltă carte a mea cu materie exclusiv românească, **Poezia lui Eminescu** (1971).

La aceasta se mai adaugă și a doua rațiune. Nu numai că lucrarea este consacrată literaturii române, ci, înlăuntrul ei, se dedică unei dezbateri foarte vii și actuale, aceea a „moștenirii culturale".

În al treilea rînd, cartea n-a putut lăsa indiferenți pe atîția preopinenți ai mei, fiind privită ca o provocare ce contrariază și irită o anumită linie medie, rutinieră, în cultura noastră.

În sfîrșit, lucrarea reclamă, implicit, o opțiune hotărîtă : **da** sau **nu** ? ceea ce a angajat acele multiple discuții și controverse pe care le cunoașteți atît de bine.

— DIN CLASICII NOȘTRI prezintă între cărțile pe care le-ați scris o trăsătură aparte : e dedicată în întregime literaturii române. Pînă la ea fenomenul literar românesc e prezent doar parțial în DIN LUMINILE VEACULUI și în POEZIA LUI EMINESCU. Această progresivă atenție pentru literatura română reprezintă în cadrul preocupărilor dvs. de comparatist o mutație ?

— Da și nu. Cultura românească a fost pentru mine obiectul unei preocupări permanente. Aceasta se poate vedea chiar de la primul meu opuscul publicat, **Răspintii. Forme de viață și cultură** (1936). Două eseuri dintr-însa ocupă o treime din carte, **O estetică românească** și **Vico în cultura românească**, unde fac cercetări asupra lui Bălcescu, Heliade, Hașdeu, Iorga, etc. Totuși, fără a alcătui o efectivă mutație în preocupările mele, literatura și, în genere, cultura românească și-au făcut, în ultimul deceniu, un loc mai larg în cercul meu de reflecții. Eu însă, găsesc că procesul este firesc. Pentru orice comparatist, orientarea în celelalte culturi constituie, în ultimă instanță, baza de pe care se poate privi, în context universal, propria cultură națională.

— Ați intenționat să dați prin ideea protocronismului o altă îndrumare comparatisticii literare românești ?

— Poate că numai consecutiv a devenit pentru mine o problemă de **îndrumare**. Inițial n-a existat în conștiința mea decît ca problemă de obiectivă **constatare**, prin care am dorit să verific o ipoteză a mea, pe care aș fi respins-o imediat în caz că o onestă documentare ar fi infirmat-o. Unul din stimulentele care m-au dirijat către această documentare a fost precedentul, omologat și pe plan universal, al altor anticipări românești în alte diverse domenii, de la sculptură și muzică pînă la medicină, matematică, tehnica aviației etc. Raționamentul inițial, menținut prudent doar ca ipoteză, mi-a fost pur mental : pare cu neputință ca românul, chiar dacă nu e „născut poet" să fie mai nevolnic în inițiative literare decît în toate celelalte registre ale creației. Așa mi-am început cercetările care alcătuiesc doar simple „contribuții" la ideea unui protocronism românesc.

— Este momentul să reamintim aici seria de articole pe care le-ați scris despre sistemul filozofic al lui Lucian Blaga. BIBLIOGRAFIA LUCIAN BLAGA alcătuită de D. Vatamaniuc vă înfățișează ca pe unul din cei mai consecvenți și importanți comentatori ai lucrărilor marelui poet. Ce ne spuneți despre această dragoste de tinerețe și ce legătură există între ea și preocupările de protocronie ?

— Așa cum se vede din ultima mea carte, această „dragoste de tinerețe" a rămas și azi intactă. Lucian Blaga a rămas pentru mine exemplul unei inițiative românești de o pondere considerabilă. Protocronismul la Blaga este profund structural, chiar dacă nu are circulație. În cartea mea pe care o invocați, **Din clasicii noștri**, am arătat apropierea care merge pînă la cvasi-identitate între Blaga și Brâncuși. Creează amîndoi același lucru, spus în același fel, și la același grad de ardere, numai că în două grăiuri artistice distincte. M-am gîndit că Blaga, cu același volum uriaș de intuiții, dacă și-ar fi ales altă limbă sau altă artă ar fi avut același rol ca și Brâncuși în atmosfera spirituală a veacului nostru. Am simțit o bucurie imensă cînd am văzut că, într-o carte a sa, marele istoric și critic de artă Giulio Carlo Argan invocă drept sprijin pentru unele idei ale sale numele lui Blaga, fără explicații, ca al unei celebrități cunoscute.

— Unul din motivele stîrnite de contribuțiile la ideea unui protocronism românesc credem că a fost și faptul că nu s-au autorizat de la actiunea similară a unor importanți predecesori. Ideea a apărut ca o noutate, ca un capriciu al autorului și nu ceea ce era de fapt, adică o preocupare mai veche a multor personalități ale culturii și literaturii române. Ce ne spuneți acum după ce ecourile s-au consumat despre contribuția lor în această direcție ?

— Ați făcut bine că ați formulat această întrebare, fiindcă îmi dă prilejul să precizez că nu eu sînt inițiatorul acestei idei, ci un simplu „înregistrator" care n-a făcut decît să dea un nume unui fenomen dinainte descoperit. Se cuvine să am și eu onestitatea acelor savanți care, deși au luat premiul Nobel pentru prepararea insulinei, recunosc întîietatea doctorului Paulescu în această privință. Totuși, ca și aceia, eu n-am fost influențat de înaintașii mei, ci am luat cunoștință de contribuția lor anticipată numai **după** ce am început să studiez problema. Primul descoperitor, dacă vrem să trecem peste Hasdeu, este aici Nicolae Iorga, încă din 1901, dar l-au urmat, înaintea mea, încă foarte mulți cercetători.

— Cel mai concludent gest ar fi aducerea unui bun exemplu de protocronie ilustrat de unul din predecesorii dvs.

— Bucuros. Iată cîteva spicuiri din studiul despre Mihail Dragomirescu al lui Vladimir Streinu, studiu intitulat **Mihail Dragomirescu și critica științifică** (în **Vladimir Streinu, Pagini de critică literară** v. IV, Ediție alcătuită de George Muntean. Minerva, 1976). „Deosebirea dintre om și creator, ca idee estetică, deși gîndită de Proust (v. **Contra Sainte Beuve**, 1954), era cu totul nouă la sfîrșitul secolului trecut, cînd Dragomirescu o formula pe de-a-ntregul în **Critica științifică și Eminescu** (1895 n.n.) urmînd să fie reformulată independent de alți scriitori" (p. 132). „Ideea sub denumirea de „inefabil" se află azi în mai toate studiile moderne despre poezie, ceea ce nu înseamnă că ea provine de la criticul român, ci numai că el o intuia sigur înaintea numeroșilor ei adepți contemporani" (p. 133)... „Modernul între moderni Guy Michaud își apropriază pe de-a-ntregul teoria românească a capodoperei" (p. 141). Mă opresc aici fiindcă mi-ați solicitat doar un singur exemplu.

— Chiar dacă ați susține că la protocronism ați ajuns datorită experienței de comparatist fără vreun ghid sau sugestie anterioară există totuși indicația că ați avut un precursor acceptat ca atare. Mă refer la Tudor Vianu și la felul în care i-ați citit opera. Scriind despre cunoscutul profesor al universității bucureștene în DIN LUMINILE VEACULUI subliniați la el interesul pentru „ignoratele noastre rezerve interne", e vorba de literatură, și precizați următoarele : „Pe noi ne interesează descoperirile sale în legătură cu un adaos fundamental la fizionomia de ansamblu a literaturii noastre, adaos care dezvoltă o largă respirație de eliberare din strînsoarea unei perspective reduse și înscrie o alăturare activă la concertul culturii universale". S-ar zice că il citeați în 1957 pe Tudor Vianu prin grila viitorului protocronism. Ce rol a jucat modul cum înțelegea Tudor Vianu raportul dintre național și universal în orientarea dvs. ?

— Nu există nici o contradicție între experiența de comparatist și ghidarea mea de către Tudor Vianu, întreagă această experiență am luat-o din frecventarea sa și a catedrei sale. De fapt, nu poate emite o judecată protocronică — amenințată altfel să rămînă arbitrară și căduca — decît cel foarte solid inițiat în literatura și cultura universală. În felul acesta a putut avea acoperire încă de-acum trei sferturi de veac Nicolae Iorga. Tot un mare erudit era și Tudor Vianu, dublat, însă, de un foarte atent analist.

Într-altfel am ajuns printr-însul la ideea protocronismului și anume prin acele „ignorate rezerve interne" de care aminteați. Tudor Vianu știe să detecteze asemenea „rezerve", încă necunoscute ca valori artistice, chiar și la operele noastre clasice cele mai difuzate. Aceasta s-a datorat unei extraordinare arte a lecturii, pe care și-o însușise. Nimeni nu știa să citească, fie și un singur rînd, ca Tudor Vianu. O lectură poate fi făcută **în suprafață**, pictural, sau **în volum**, sculptural. Tudor Vianu era un excelent lector sculptural. El știa să pipăie în trei dimensiuni cuvîntul, să-l proiecteze în relief și în adîncime, să-i atingă toate finețele cu care era dăltuit. În felul acesta a putut să descopere acele „rezerve" peste care noi treceam distrați. În lumina specială a acestor observații, reluați **Arta prozatorilor români**. Veți vedea că toți clasicii noștri din veacul trecut și de pe la începutul veacului nostru apar — în felul în care îi citește Tudor Vianu — mai noi, mai subtili și, în esență mai mari decît cum îi știam sau decît cum erau știuți înainte de 1940, cînd a apărut cartea.

Tudor Vianu — fapt pentru care îi port o neclintită gratitudine — m-a învățat să descopăr noi valori de artă, chiar la scriitorii noștri cei mai frecventați, și chiar la operele lor cele mai cunoscute. De aci n-a mai fost decît un pas către confruntarea acestor noi valori, neluate în seamă, cu unele echivalențe din alte culturi, urmînd să constat că acestea din urmă s-au văzut adesea anticipate de ale noastre.

Cît privește relația național-universal, nu odată l-am auzit reflectînd că elementul exclusiv

NAȚIONAL ȘI UNIVERSAL

național, care face abstracție de aria universală, nici național nu poate fi, ci devine provincial sau local. Iar, dimpotrivă, căutarea numai a universalului, nesprijinit pe o bază națională, apare inconsistent, sub chipul modei efemere. Universalul nu este decît prelungirea organică a autenticului național, așa cum ar fi trunchiul și coroana față de rădăcină. Reflecția rezultă dintr-o serioasă aplicare comparatistă, transmisă și adepților săi de către Tudor Vianu.

— Singura istorie literară de referință a noastră de la origini pînă în contemporaneitate este cea scrisă de G. Călinescu. Eseurile din volumul DIN CLASICII NOȘTRI sînt contrazise ori confirmate de istoria călinesciană care și-a găsit astăzi numeroși sicofanți ? V-ați pus această problemă ?

— Dacă Tudor Vianu știa să citească, George Călinescu — contrapartea sa contemporană, ca Delacroix față de Ingres — știa, ca nimeni altul, **să vadă**. Lectura sa era tot **în suprafață**, fiindcă acest temperament fugos nu avea timp, ca Vianu, să urmărească detaliat sculptura cuvintelor și a frazelor. Dar suprafața înregistrată de el nu mai era o pagină opacă de carte, ci devenea o placă radiografică ; puterea să de **a vedea** avea ceva din însușirile razelor Röentgen. Cei ce l-au cunoscut își amintesc de ochii săi săgetători care te străbăteau pînă în străfunduri, și te cunosteau dintr-odată. Numai cu aceste calități geniale a putut el să-și ducă la capăt uriașa creație.

Nu știu dacă în scrierile sale istoric-literare Călinescu nu m-ar fi contrazis partial, dar m-ar fi contrariz nu ca adversar, ci ca unul aflat pe aceeași poziție. El mi-a dat cel mai strălucit exemplu pentru curajul ideilor de a trece peste rutină și peste acceptarea comodă a poncifelor circulante. Cine ar fi cutezat, înainte de Călinescu, să afirme că Ion Creangă este un erudit, fie el și de tip rural, și să-l situeze în aceeași familie spirituală cu Rabelais ? Odată ce a destelenit întreaga perspectivă asupra marelui povestitor nu va mai fi greu altora ca, de pildă, George Munteanu, în remarcabila monografie dedicată lui Creangă, să constate, pe bună dreptate, structura de „absurd" a unora din cele mai importante creații ale sale. De fapt, nu este singurul. Zoe Dumitrescu-Bușulenga surprinde aceeași structură de „absurd" într-un notabil pasaj din **Harap-Alb**. Dar a te prezenta astfel acum un veac, deci și înainte de Jarry, nu înseamnă, oare, a fi implicit protocronic ? O asemenea deschidere în profunzime n-ar fi avut loc fără temelia căreia i-a pus început Călinescu. De fapt, nu numai eu, ci atîția revizuitori de azi ai moștenirii noastre culturale îi datorăm lui Călinescu curajul ideilor care numai pe un asemenea făgaș pot fi duse mai departe.

— În cuvîntul înainte al unei cărți, epuizate și ea înainte de apariție, scriați : „Arta germană răstoarnă raporturi dimensionale de mult consacrate, inversează relația dintre om și natură, creează pentru prima dată peisajul autonom, independent de figurația umană, cultivă o originală concepție vizionară, folosește pe plan major limbajul unor materiale artistice. Ea dezvoltă xilogravura și inventează, printre altele, gravura în metal, urmînd să dea pe unul din marii gravori ai lumii, Albrecht Dürer. Într-însa există, încă din Renaștere, și chiar de mai înainte, anticipări seculare ale celor mai noi inițiative din veacul nostru". Anticipări, pionierate, întîietăți. E vorba de eseul ÎNTRE ALPI ȘI MAREA NORDULUI, apărut înaintea culegerii DIN CLASICII NOȘTRI, eseu în care puneți în lumină pionieratul fecund al artei plastice germane pentru arta modernă. Așezați retrospectiv și acest volum sub semnul protocronismului ?

— Sigur că da. Ba mai mult, mi-a sugerat un raționament pe care l-am aplicat apoi la ideea protocronismului nostru. Dacă sectorul cel mai ignorat pînă acum al creativității germane — arta plastică — este atît de bogat în anticipări fecunde, ce-ar fi să studiem mai atent și alte fenomene culturale ignorate, care ne privesc mai îndeaproape, și care pot cuprinde surprize de aceeași natură ? După cum se vede, realizarea încă în curs a acestei intenții a întrecut așteptările.

— Care credeți că sînt motivele pentru care o demonstrație asupra protocroniei portugheze ori germane, chineze sau arabe nu produce proteste, dar una privitoare la fenomenul românesc le declanșează ?

— Cred că ideea de-a atribui o întîietate protocronică vreuneia din țările mari europene, U.R.S.S., Anglia, Franța, Germania, n-ar declansa nici un protest acolo, ci, dimpotrivă, numai aprobări plenare. La noi, însă, s-a păstrat în cazul unor comentatori de literatură, încă conștiința de țară mică și amenințată, trecută prin grele vicisitudini istorice. După o **apriorică** logică exterioară — și în nici un caz aplicată la obiect — noi, cei mici și oprimați, n-am fi putut spune nimic înaintea unor țări mari, dezvoltate normal, și care s-au bucurat neîntrerupt de o absolută libertate națională. Experienta prietenului Mihai Zamfir în Portugalia — deci, într-o țară mică — îmi confirmă această concluzie. Pe urmele lui Eugenio d'Ors, atribui și eu acelei țări inițiativa europeană a barocului. Portughezii însă, atribuie mai tîrziu Italiei întîietatea stilului. Acționează, deci, ca și la noi, același complex de țară mică și subordonată. După coordonatele actuale, în jurul cărora gravităm, este cazul să eliminăm odată pentru totdeauna o asemenea mentalitate, care ne-a făcut atîta rău, și ne-a adus să fim, în trecut, una din țările cele mai ignorate din Europa.

Din fericire, însă, protestele de care vorbiți sînt parțiale. Și în Portugalia și la noi există intelectuali distinși care nu neagă protocronismul respectiv. Iată ce-mi scrie Mircea Eliade într-o scrisoare datată 3 martie 1979 : „În privința protocronismului, mă bucur că tot mai mulți cărturari români încep să înțeleagă că nu e vorba de «avem și noi protocronicii noștri !» Cum scrisesem, însă, și lui Paul Anghel, „tragedia" noastră a fost (și din păcate rămîne și azi) semi-clandestinitatea în care ne păstrăm descoperirile culturale". **A bon entendeur salut.** Mai mult nu-i nevoie să adaug.

— Protocronismul a fost discutat ca pandant al sincronismului. Era o operație care se impunea. Cum noi nu preferăm spectacolul alternativelor fatale de tipul „ori-ori", inventate cu încăpățînare de unii, nu acreditățm formula „protocronism ori sincronism" ci „protocronism și sincronism". În ce măsură raportul PROTOCRONISM ȘI SINCRONISM poate fi pus în relație de analogie cu raportul dintre NAȚIONAL ȘI UNIVERSAL ? Este protocronismul o închidere în local sau o deschidere către universal ?

— N-aș putea să precizez dacă raportul **sincronism-protocronism** poate fi pus în relație cu **național-universal**. Acesta din urmă cuprinde o raportare ca de la rădăcină la trunchi și coroană, prima ca de la o culoare la complementul ei. Ceea ce le unește, totuși, este caracterul de **necesitate** și al prelungirii și al complementului. În ceea ce privește ultima dvs. întrebare, protocronismul nu poate fi în nici un caz o închidere în local, „idee tot atît de inadmisibilă ca și aceea a cercului pătrat. Nu poți emite o vedere protocronică fără să cunoști temeinic cultura universală la care raportezi acea vedere. „Localul" presupune desconsiderarea oricărui termen de comparație cu ceea ce s-a creat în afară.

— Există, fără îndoială, o tradiție a respingerii propriilor valori. A. D. Xenopol, taxat de idiotizat, de om epuizat, privit cu zîmbetul pe buze de mulți, își scria, în ciuda acestor lucruri, marea operă de istoric și filozof al istoriei. Mihail Dragomirescu a satisfăcut și el gustul străzii pentru caricatură, fiind memorat de mulți contemporani ca un tip ridicol. Întîmplător sau nu, atît A. D. Xenopol, cît și Mihail Dragomirescu, figurile compromise și rizibile din paginile multor contemporani ai lor, au intrat cu opera lor în bibliografia majoră a chestiunilor pe care le-au tratat. Este aici cazul insuficienței organului receptor, inferior procesului de creație la români, despre care vorbeați altă dată ?

— Cum să răspund, spre a nu mi se bănui prezumția unui rol echivalent cu al lui A. D. Xenopol și Mihail Dragomirescu în cultura noastră ? Nu, rolul meu este cu mult mai mărunt. În această privință v-am aprobat plenar pe dvs. cînd ați amintit de „actiunea importantă a unor predecesori" și ați accentuat că protocronismul este „o preocupare mai veche a multor personalități ale culturii și literaturii noastre". Dar, chiar și reluarea din partea mea a acestei teze este concomitent împărtășită cu Paul Anghel și cu Dan Zamfirescu. Iar independent de noi, dar simultan, a dezvoltat aceeași teză și criticul I. Constantinescu. În ultima vreme mai mulți cercetători au amplificat, cu o mare bogăție de documente, argumentele noastre. Numai în acest context colectiv, în care îi înglobăm și pe predecesori, ne putem apropia de cazul lui A. D. Xenopol și al lui Mihail Dragomirescu. Așa cum ați spus, rezistența de care s-a izbit ideea protocronismului românesc îmi confirmă o mai veche constatare privind deficiența la noi în receptivitatea propriilor valori. Din fericire, atenția imensă pe care anii noștri o acordă moștenirii culturale și, în genere, contribuțiilor protocronice românești din toate domeniile de creație, este pe cale să lichideze această vetustă deficiență.

— Ce șanse acordați literaturii române contemporane ? Vă pun întrebarea incitat de caracterizarea excepțională pe care o faceți generației literare Labiș. Această generație, care n-a avut maeștri, n-a avut cărți, ziceți, ilustrează un „fenomen de supracompensație" — ea izbucnește suplinînd toate acestea. Intimidat poate de citatul foarte elogios despre generația Labiș care i-a fost pus în față într-un interviu, Gh. Tomozei, unul din scriitorii acestei generații, a evitat să-l comenteze. Ce-a adăugat timpul la caracterizarea pe care ați făcut-o atunci cînd această generație nu împlinise patruzeci de ani ?

— După părerea mea, această generație din care faceți parte și dvs., își menține stacheta pe care a cucerit-o cu atîta greutate. Nu pot preciza, însă, dacă și-o va menține. În generațiile mai tinere se ivesc surprize din cele mai neașteptate. Dar nu mă pot încă pronunța definitiv asupra lor, fiindcă nu și-au atins adevărata pondere a creației, ca generația dvs. Pe de o parte, cei de tot tineri sînt mai avantajați, fiindcă n-au trecut prin obstacolele de care v-ați izbit Dvs. dar, pe de altă parte, n-au avut nici declansatorul „supracompensației" care a făcut, prin propriile puteri, să vă autodepășiți.

— În BAROCUL CA TIP DE EXISTENȚĂ propuneți cîteva trăsături identificatoare care împreună definesc stilul de existență baroc și stilul artistic baroc : dimensiunea tragică, structura

M. Ungheanu

Continuare în pag. a 6-a

ce gîndește, ce scrie tînărul scriitor

DAN MUTAȘCU: «Nu cred în autorii care produc în chip accidental capodopere»

Dan Mutașcu s-a născut la Slatina — 22 decembrie 1944. A debutat în 1965, în revista „Ramuri". Redactor la „Săptămîna culturală a Capitalei". A publicat volume de versuri (1970 — „Substratum", 1972 — „Ochiul lui Zamolxe", „Oglinda lui Cagliostro", „Simbad Marinarul" și „Poems" — în S.U.A., tradus de Mircea Bucurescu și Michael Redmond — 1974 — „Stema din inimi" și „Leuky", 1975 — „Scrisori bizantine"), romane (1976 — „Bunul cetățean Arhimede", 1977 — „Lumea cea mare", 1978 — „Dans sub spînzurătoare") și povestiri (1979 — „Ipoteca și alte povestiri").

— Ți-aș propune să pornim de la numărul mare de cărți — 12 — publicate în perioada 1970—1979. Laurențiu Ulici te considera, anul trecut, în revista „Amfiteatru", „atletul insațiabil" al generației tale, un scriitor „de potență balzaciană". Oricine, citind lista volumelor semnate de tine, e înclinat să te considere astfel. Personal, crezi că amintitele etichete ți se potrivesc ?

— Laurențiu Ulici are, parțial, dreptate, în sensul că — fără falsă modestie — pot afirma că-mi asum un stil de muncă tensionat. Nu cred în autorii care produc în chip accidental capodopere. Cred, în schimb, că un scriitor profesionist (în sensul cel mai nobil și mai exact al termenului) trebuie să fie deschis spre toate genurile literare, ca și spre publicistică — aceea care oxigenează literatura — să tindă, cu alte cuvinte, spre conditia scriitorului total. Dacă ne vom gîndi bine, Eminescu, I. L. Caragiale, Camil Petrescu, George Călinescu sau Blaga — scriitori adevărați, la care trebuie să ne raportăm în permanență, ca la niște modele de aur irecuzabil — au atacat toate genurile literare, fireste, cu străluciri diferite.

— Această tentativă reclamă, între altele, un talent capabil să îmbrățișeze orizonturi și diferite și vaste. Crezi că ai un asemenea talent ?

— Cred. Dar asta nu ajunge.

— Îmi vei spune, sînt convins, că trebuie să i se adauge o muncă neistovită, așa-i ?

— Desigur. Continuîndu-mi ideea cu privire la scriitorii în care cred și în care nu, mai declar că nu cred în scriitorul leneș.

— Care e ritmul tău de lucru ?

— Citesc zilnic minimum 50 de pagini și scriu minimum 5. Știu și mulți colegi de breaslă care fac invers... Iată, pentru unul din romanele mele, m-am documentat doi ani, parcurgînd și fișînd mai bine de 120 de cărți. Sînt extrem de scrupulos în documentare, asta și pentru că o parte a criticii noastre se ocupă numai de descoperirea petelor negre orice mică inadvertență, orice improprietate a termenilor fiind suficiente pentru a o dezlănțui. Și cum instinctul de conservare primează în fiecare din noi, nici eu nu vreau — și depun eforturi pentru asta — să devin o țintă vie. Mai tristă e situația cînd unii critici caută să-ți dea lecții, fără să parcurgă nici un sfert din bibliografia studiată de tine. Actul acesta mi se pare o impolitețe față de-o muncă asiduă, de zile și nopți.

— Să înțeleg din cele spuse că pui mare preț pe ceea ce afirmă critica ?

— E foarte normal. Am văzut mulți scriitori talentați din generația mea fie capotînd, fie deveniți fabricatori de literatură, funcționari ai bucuriei sau tristeții estetice numai pentru că, la vîrsta sau în momentul debutului, dintr-un motiv sau altul, critica le-a vestejit o carte în care credeau sau le-a acordat prea mult.

— Mi se pare că pui prea multe pe seama criticii, uitîndu-i chiar pe scriitorii în cauză...

— Ei au fost puși în aceeași situație cu actorul care coboară ștacheta interpretării și face concesii cabotinismului din pricina aplauzelor prea dese sau prea rare.

— E cazul actorului fără personalitate !

— Trebuie să fii de acord că aplauzele criticii, corurile unanime, epitetele prea generoase, ca și răceala primirii pot deruta pe tînărul scriitor.

— Pentru a nu risca să întîrziem prea mult în această contrazicere și pentru că te văd un partizan al criticii care să nu exagereze nici în plus, nici în minus, al criticii sincere și judicioase, ce crezi despre spațiul acordat operei tale în „Istoria antologică și polemică..." a lui Eugen Barbu ?

— Cu riscul de a părea ingrat chiar autorului acestei lucrări, voi spune că — dincolo de entuziasmul de moment și de orgoliul meu artistic — am avut și am impresia că mi s-a acordat prea mult pentru vîrsta mea poetică și chiar biologică de atunci.

— Dar pentru cea de azi, crezi că ar fi tot prea mult ?

— Cea mai bună minciună este — se știe — adevărul. Iată-l : nici acum nu merit niște lauri așa grei. Să nu crezi că mimez modestia, cum adesea mi s-a spus. Sînt, ce-i drept, orgolios, dar nu și înfatuat. Cred despre mine că sînt un scriitor bun, dar nu mare — deocamdată. Încerc, în fiecare moment, să ating ceea ce, de fiecare dată, mi se pare de neatins. Revenind, cred în continuare că pozițiile extreme în critica literară fac deservicii scriitorului.

— În coloanele revistei la care lucrezi ai publicat și publici considerații asupra unor scriitori, asupra momentului literar actual. Cum vezi acest moment ?

— Cred că el este de ținută ; avem o literatură bună, de verticalitate a ideii. Măsura sa de aur o dă poezia, poeții mari, din varii generații, dintre care îi admir cu deosebire pe Nichita Stănescu și Ion Gheorghe. Proza, cu cîteva excepții, e lipsită de mizâ ideatică și uzează de mijloacele de expresie ale literaturii dintre cele două războaie mondiale.

— Nu mă raliez, nici de această dată, opiniei tale. Oricum, spune-mi, de ce crezi că este așa ?

— În primul rînd pentru că geniul scriitorului român este, mai ales, oral. Scriitorul român este entuziast, solar, impresionabil sub toate raporturile. E capabil să scrie o capodoperă de 12 versuri într-un minut de inspirație, cînd e atins de-o aripă sus, dar nu prea are răbdare să scrie 12 pagini în care să descrie o stare de suflet sau un mecanism social. Îi place mai puțin să construiască, lucrînd mai mult sub imperiul inspirației de moment. E drept, avem și prozatori de mare forță — Marin Preda, Eugen Barbu, D. R. Popescu, Ion Lăncrănjan, Fănus Neagu, dar cred mai mult în poezia noastră de azi decît în proză.

— Atunci, cum se face că toate cărțile pe care le-ai publicat în ultimii 4 ani sînt de proză ?

— În adolescență am vrut să devin arheolog. De aici, dragostea mea încă vie pentru istorie. Toate cele trei romane ale mele sînt de meditație istorică. Cineva spunea că istoria e școala mizantropiei. Cred că este cea mai complexă și mai paradoxală descriere a condiției umane. Nu există roman istoric, ci doar de inspirație, de meditație istorică. În rest, avem de-a face cu cărți ce cad în decorativism ori în reconstrucție arheologică. Pentru mine, iertată fie-mi siguranța cu care fac aceste afirmații, Arhimede sau Iacob Despotul sau colonelul Cerchez sînt personaje de trăire contemporană. Arhimede îmi pare contemporan cu Ioanide sau cu oricare erou dintr-o carte bună de azi sau cu oricare dintre noi. Suind pe firul ideii propuse, am atacat proza și din ambiție profesională și din dorința de a-mi proba mie și a proba și cititorilor (avem, în acest timp, noroc de cititori foarte buni !) că am ajuns la o anume maturitate în stăpînirea mijloacelor de expresie artistică. Dar ceea ce am făcut este doar un început. Eu cred în scriitorul de cursă lungă, parcurgîndu-și drumul în mars, purtînd nenumărate bătălii cu el însuși, în scriitorul ce caută să scrie mereu mai bine, să atingă platourile artei adevărate.

— La ce lucrezi acum ? N-ai încetinit ritmul ?

— Am terminat un roman pentru Editura Militară — „Vara și iarna", un roman despre perioada imediat următoare înfrîngerii revoluției de la 1821. Cartea vrea să vorbească despre varianta eroică a existenței și despre necesitatea ca oamenii de spirit, intelectualii să pună semnul egalității între vorbă și faptă, să pună, atunci cînd țara și istoria le-o cer, mîna pe armă. Am aproape gata un volum de nuvele — „Un iepure care bea bere". Mai am de trei ani, în sertar un volum de versuri — „Fastele nopții". Dar cum poezia este regina (desculță) a artelor, vreau s-o mai țin încă aproape de mine. Lucrez și la un scenariu de film, împreună cu Constantin Voivozeanu, inspirat din munca retelei de contrainformații. De fapt, am mai comis un scenariu împreună cu Dan Pita și Nicolae Mărgineanu. Filmul se numește „Mai presus de orice" și va apare în curînd pe ecrane. În septembrie trebuie să-mi apară la „Facla" un volum de eseuri și impresii literare — „Lumea ca literatură".

— Cum ți se par, ca redactor al unei reviste culturale, revistele de același profil din țară ?

— În genere, cînd nu se alunecă pe panta patriotismului local și cînd nu vrem să avem 2—3 genii literare în fiecare județ, poziția revistelor literare este de emulație spirituală, de încurajare și susținere a talentelor. Unele reviste au chiar o ținută aparte, înaltă : **Steaua, Transilvania, Convorbiri literare, Argeșul...** Între revistele literare din Capitală, **Luceafărul** mi se pare a avea cea mai fericită poziție — obiectivă, cultivînd echilibrul exprimării și consecvență în tot ceea ce întreprinde. Un exemplu este chiar rubrica de față, tribună a ceea ce crede tînărul scriitor.

— Cum este privită în străinătate literatura noastră de azi ?

— Cu prilejul congresului de estetică de la Bled, în Iugoslavia, am discutat cu scriitori și critici literari de pe toate meridianele. M-am convins, o dată în plus, că literatura noastră este cunoscută și apreciată în lume. E firesc să fie așa ; avem o literatură mîndră și rară.

Dan Mucenic

vladimir ciocov

Îndepărtată eşti

Îndepărtată eşti şi tot mai îndeparte fi-vei
de ochii mei, de sufletul meu pustinc,
de prundul unde cituşi de puţin
am fost o vreme fericiţi.
Îndepărtat şi eu de tine sînt şi nu ştiu
pe unde-o fi cărarea – la tine să mă duc ă,
cuvinte aprinse şi nemairostite
din inimă să-mi curgă – spre-a ne spori
povestea...
Îndepărtată eşti de aceste coline domoale,
de apa sprinţară şerpuind cu sclipăt,
de sălciile ce-o străjuiesc tînguitoare,
de istmu-mpodobit în care treji visam,
de pasărea dorinţei ce-şi zbuciumă aripa
căutîndu-te de-a lungul zilei în zadar.
Şi mult mai grea şi mult mai dureroasă-i încă
îndepărtarea ta de inima în care
cu ani în urmă flăcări ai aprins,
ce pentru tine încă şi încă mai arde – ţie
dăruită,
fără speranţa învierii
a tot ce-a fost odată pentru noi frumos.

Mai dăinuie amintirea

Mai dăinuie amintirea acelor brazi bătrîni
şi-a falnicilor molizi de lingă ei,
trăieşte clară amintirea lor de parcă-i am în
faţă
şi-atît de desluşit îi văd – înalţi şi drepţi,
deşi demult ei nu mai sînt în acest loc
şi mă tot mir şi mă întreb şi singur îmi
răspund :
Ei au plecat şi-s cine ştie unde
şi cine ştie-n ce s-au preschimbat
şi-n locul lor alţi brazi acum îmi stau sub
ochi,
molizi atît de fragezi, brazi cu tulpini subţiri,
o tinereţe nouă privesc acum cum creşte
şi an de an se rotunjeşte-ncet
pămînt şi rocă adumbrind treptat
în locul unde pînă ieri vuiau cei vîrstnici
cu vîrful pînă-n nuferi, dar seceraţi acum,
numai lăstarii tineri şi verzi cresc peste tot.
Cînd vor răzbi şi-aceştia – acum sînt încă
firavi –
pînă-n azuru-atins de cei dintîi ?
Apă-ndelungă va mai curge pe-aceste locuri
blînde ;
cînd va sosi şi ceasu-acela totuşi
eu poate că demult voi fi plecat de-aici.

Frunzele nu-s numai

Frunzele nu-s numai simplă culoare,
ele sînt freamăt multiplicat de voci,
freamătul nu-i simplă sonoritate – el
e frunză de vînt şi adaos de zbatere
vînt înfrunzit în mişcare, mişcare-nfrunzită de
vînt
o adîncă foşnire compune lumea de-a pururi
cînd frunzele se zbat şi-ntîmplător
se-mpreună
şi dansul iubirii începe-n grădini
şi frunzele-s dorinţi spre cer zburătoare
şi sufletul de-o frunză se-ajută-n întuneric
să renască.
Frunzele nu-s, o frunzele nu-s numai fragede
foi,
ele sînt melos – şi vesel şi grav,
uşoarele frunze – străluminate de rouă
şi-argint
prin freamăt se unesc,
prin freamăt fiinţează
prin freamăt se leagă şi cîntec devin
şi nehotărîtă izbîndă deasupra nefiinţei sînt
cînd natura în moarte coboară
frunzele prin freamăt viaţa şi-o trăiesc.

Traducere de VASILE VERSAVIA

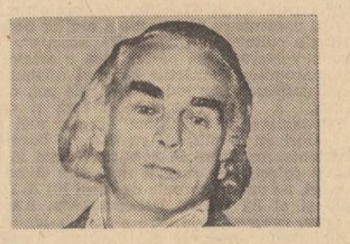

horia zilieru

Icoană pe sticlă

Erai cîndva un foc dar cine-i el ?
cenuşa îţi arată c-a trecut
înfăţişat cu marele inel
şi leul uriaş în alt trecut.
Sub pod sub podul unui basm amar
la pîndă stă copilul în zadar
cu flori de măr în păr ca Ierui-Ier
că florile de măr vorbesc în cer
Cînd urcă jertfa jertfa unui miel
dar cine-i el ?
Dar cine-i el ? cu vocile de fum
îţi dă asinul să-l înhami şi plîngi
în carnea pură simţurile cinci
cu miere le astupi atunci acum
şi fugi în somn la domnul Israfel
dar cine-i el ?
În istovitul ochi un bob de grîu
stînd
pedepsit în pleavă pîn-la briu
femeia-pîrgă trece prin măcel
şi-ţi umple gura surdă cu pămînt
dar cine-i el ?
Abia se mişcă morile de vînt
ca preotul bătrînul menestrel
cu un toiag izbeşte un cuvînt
şi semne vechi iau viaţă : hèn kai pàn
în graiul meu de şapte mii de ani
dar cine-i el ?

Unde cu oasele poţi deschide paradisul

O pasăre îmi caută prin oase
şi mîini de orb se bat pe firmituri
în iarba nevăzută cum să-nduri
omizile păroase
la răspînte ?
(Asinul frate a-nvăţat să cînte)
Şi candela cu undelemn şi miere
sub sfinţi blajini veghează vecinicia
în bolţi un cor de străjă la-nviere
îmbracă lin în în copilăria
din semn trezindu-i aripile frînte.
(Asinul frate a-nvăţat să cînte)
Dar vameşul îi taie calea dreaptă
el viermele cu trupul de aloe
stringînd sub piele cîrjile lui noe
prin straturile nopţii şi-o aşteaptă
la capătul de pod prin vene strîmte.
(Asinul frate a-nvăţat să cînte)
Întregul corp o muzică deliră
de heruvimi şi unul e trimisul
în sac îţi strînge oasele cărunte
le-aşează într-o turlă ca o liră
le suflă şi deschide paradisul.
(Asinul frate a-nvăţat să cînte)

Foc acoperit

«Tu ce ascunzi în gura ta augustă ?»
sihastrul mă întreabă un sihastru
hrănindu-se-n pustiul lui sihastru
cu mană rouă larvă şi lăcustă.
«Asinul blînd asinul gura jură
scheletul lui în gura mea străină
e-un stîrv de orgă şi imi ies pe gură
cuvinte în vorbirea lui asină»
«Văd capete în pari»
«E-o rămăşiţă
dintr-un asin păscînd fitilul mare
de cinepă o lampă fără lemne
în oul ei de lemn» apoi prin semne
dau jos uneltele de despicare
să-mi apăr vechea şi adînca viaţă.
«Ceteşti bătrîne-cărţile de singe ?»
«Făgăduiesc răspund în ruşinare
că gura mea de singe nu se-atinge»
şi fac alt semn o mînă să coboare
în pivniţă balanţe şi cîntare.
Dar limba se împiedică de-odată
de cîrja lui în pilde mai bătrînă
şi ca o rimă partea retezată
se-ndreaptă-n altă parte de ţărînă
prin care trece în lătrat o roată.

(din manuscrisul „OGLINDA DE CEAŢĂ")

stelian tăbăraş

În căutarea lui

Despre Zamfir Amărăşteanu — „Zam", cum îi prescurtau ai lui numele după o tradiţie a locului — aflasem pînă atunci numai lucruri disparate. Desigur, legile ficţiunii îmi dădeau dreptul să completez singur petele albe din biografia lui dar cele cîteva întîmplări cu el ajunse la urechile mele sînt neobişnuite, prea neobişnuite, ca să nu mă incite să aflu şi să scriu despre el numai lucruri adevărate. Şi am aflat mai întîi că un grup de ofiţeri ai armatei noastre în retragere hotărîse să-l lase pe Amărăşteanu (şi el ofiţer, mobilizat dintre rezervişti) în spatele frontului inamic — un fel de cal troian. Adică să-l „zidească" în subsolul unei clădiri unde s-a tras în grabă încă un zid paralel — lăsîndu-l într-un fel de coridor îngust pentru a spiona încăperile de sus în care, mai mult ca sigur, trupele ocupante îşi vor instala statul major. Preţioasele informaţii militare urmau să fie transmise prin radio-emiţător camarazilor săi. O întreagă reţea de ascultare, cu microfoane bine ascunse în mai multe încăperi, cu fire ce duceau în tainiţa lui, hrană şi îmbrăcăminte pentru o perioadă de timp, (nu se sconta pe o prea lungă păstrare a operaţiunilor militare, în apropierea oraşului C.) iată pe scurt datele situaţiei ce a determinat întîmplările din care eu am aflat cîteva. Pentru că, în fapt, Statul Major a rămas acolo un an şi ceva, rezervele de hrană şi apă ale lui Amărăşteanu erau estimate la cel mult treizeci de zile, cu toate astea el a transmis aproape zece luni. Transmisiile erau cifrate pe baza unui cod cu denumiri de plante numai că, de la o vreme, mesajele erau de neînţeles din punct de vedere militar : conţineau sute de alte denumiri, păreau un fel de pilde ce demonstrau omului înţelepciunea naturii şi-l îndemnau să-i urmeze exemplul. Ai să vezi, cele cîteva pe care le-am obţinut parcă ar fi scrise de Hesiod sau de Virgiliu. Apoi a dispărut fără urmă. Fără urmă. zic, pentru că nici de la cei cîţiva prizonieri inamici care îndepliniseră unele misiuni la Statul Jor Major (unul făcuse parte chiar din corpul de gardă) nu s-a aflat nimic şi nici din arhiva militară căzută mai tîrziu în mîna alor noştri. Ba mai mult, dublura zidului a fost găsită intactă iar înăuntru numai instrumentele de transmisie şi urme ale şederii acolo a unui om care dispăruse fără să ia cu el nimic.

— Îi povestesc toate astea Almei, ea le asociază cu reconstituirea în proză a unui „mesaj" de-al lui Amărăşteanu, citită de mine în chiar seara în care ne-am cunoscut. Mă pregătesc să-i arăt şi cîteva file din jurnalul lui Zamfir, de data asta fără nici o intervenţie de-a mea în ele. Mă mir şi eu cu cîtă uşurinţă dezvălui aceste taine, atît de preţioase pînă mai ieri şi în orice caz procurate cu atîta trudă. Ba mai mult, la rugămintea, ei sînt gata să i le împrumut acasă ca să şi le copieze.

Invitaţia Almei de a o conduce eu acasă nu mă surprinsese. Mai întîi că, printre altele, pe la jumătatea consumaţiei îmi dăduse clar de înţeles : avea să-mi spună ceva în legătură cu proza inspirată de întîmplările lui Amărăşteanu, citită de mine cu o jumătate de oră înainte. Ce anume ? — am sărit. O să văd eu mai tîrziu.

Doctorul brava povestind ceva despre o anchetă în legătură cu o crimă stupidă petrecută într-un sat lîngă Giurgiu — era medic legist — unde un paznic de vie împuşcase o bătrînă care scăpase vaca printre rîndurile de butuci şi nu se oprise atunci cînd a fost somată — anchetă pentru care el, Mavrogheni, fusese sculat cu noaptea-n cap, suit într-un I.M.S. şi dus la faţa locului.

Tocmai cînd doctorul se părea că a prins audienţa cu povestea lui, Alma s-a scuzat că pleacă şi m-a rugat s-o conduc. Mavrogheni s-a oprit la jumătatea istorisirii în timp ce Cucureanu — un profesor de română de pe lîngă Titu care venea la Bucureşti în fiecare luni pentru cenaclu — nu s-a putut abţine să nu strecoare puţin venin într-o remarcă, în timp ce eu veneam cu balonseidele de la garderobă.

— Iar ai cîştigat în materie de fete. Cu literatura e mai greu.

— Chiar cîştigi întotdeauna în materie de fete ? — m-a întrebat mai apoi Alma la Piaţa Sfîntu Gheorghe unde aşteptam o maşină de noapte.

— Crezi că în seara asta am cîştigat ?

Ne-am urcat amîndoi rîzînd în autobuzul de Berceni.

Ştiam de existenţa haitei de ciini sălbăticiţi care cutreierau Bercenii, mai ales noaptea, aşa că motivul pentru care mi-a spus s-o însoţesc mi s-a părut firesc. Citisem şi în ziar că au rupt rău de tot pe o taxatoare de troilebuz care ieşise din tură şi autorul notiţei respective se arăta indignat de nepăsarea ecarisajului. Odată îi văzusem şi eu — ziua, e adevărat — cum se încăierau pentru cîte un ghemotoc de hîrtie însîngerată. Doi dintre ei erau împerecheaţi grotesc şi nişte muncitori de la şantierul unui cinematograf îi acompaniau cu tot felul de huiduieli şi strigături pornografice.

Povestea haitei însă avea în ea ceva emoţionant : ciinii aparţinuseră fostelor gospodării demolate cu mai bine de un an în urmă, erau ciini „de curte" ce n-au putut fi luaţi la blocurile unde s-au mutat stăpînii lor. Lipsiţi de hrană şi adăpost s-au jigărit, s-au înrăit, dar apără cu disperare terenurile unor foste grădini. Locurile pe care numai ei le mai ştiu cu simţurile lor. Şi, se zice, nu fac rău decît dacă le încalci domeniul nevăzut. Atunci însă, se reped cu hîrmălaie şi — din ghenele de gunoaie, din holurile uitate deschise apar şi alţii în ajutor.

— Vezi tu, (de la început îmi spunea tu) mie mi se pare tristă povestea lor. Ei reprezintă pe aici o lume dispărută, nu numai o lume, o topografie a fostului sat Berceni. Sînt duhurile (poate rele) ale unei aşezări ce nu mai este. Pentru asta, deşi nu e chip să mai ieşi din casă după ce înserează, eu nu-i urăsc, mi-e chiar milă de ei. Cu toate că, de la o vreme, s-au înmulţit înspăimîntător iar cei ce s-au născut după demolări atacă oriunde s-ar afla.

— Pledezi frumos !... Scrii ceva ? Mă rog... dacă nu vrei să-mi spui, nu te oblig. Dar să lăsăm asta. Spune-mi, ce ştii în legătură cu Amărăşteanu ?

— Uite, uneori mai sînt nişte indicii ca să afli unde au fost nişte curţi (parcă nici n-auzise întrebarea mea). A mai rămas cîte un zarzăr, cîte un piersic, cîte un nuc. Nu-i vorbă, nucii au şi o lege a lor, specială, care-i ocroteşte. Mai sînt şi tufe de liliac. Primăvara e foarte frumos pe la noi. Sub nucul ăla de colo, îl vezi ?, a fost casa în care a locuit un camarad de arme de-al lui Amărăşteanu.

— Niculescu ? Alexandru Niculescu ?

— Ştiai de el ?

— Dumnezeule, cît l-am căutat. Şi unde s-a mutat ?

— Chiar precis nu ştiu, dar cred că nu e de negăsit. În Militari, pe lîngă Fabrica de lapte. Aşa spunea în ultimele săptămîni pe care le-a mai petrecut aici.

— Să-ţi spun drept, am îndoieli că ar fi chiar el. Deşi, ar fi o chestie !... Dar Niculeştii sînt cu sutele în Bucureşti. Alexandrii, la fel. Uite-te numai în cartea de telefon.

— Of, iar te grăbeşti. Stai să vezi. Cînd ne-am mutat în Berceni (noi veneam din Colentina, pe cei din cartierul demolat aici i-au mutat în Militari, să vedem în Colentina pe cine mai mută) casa lui Niculescu mai era în picioare. Şi nu arăta rău de loc. El era, adică probabil că şi este, destul de bătrîn. Creştea porumbei. Avea un porumbar chiar în nucul ăsta şi aici s-a mai şi păstrat o vreme pînă cînd l-au stricat copiii. Porumbeii lui poposeau şi pe pervazul nostru. Le dădeam să mănînce. Mă bucuram foarte mult, înviau parcă priveliştea gri, de piatră. Ei bine, într-o zi mă pomenesc că-mi bate cineva la uşă. Era Niculescu. Ţinea să-mi lase mie porumbeii. „Sînt învăţaţi aici — spunea — eu mă mut într-o garsonieră peste trei zile. Domnişoară, nu pot să-i iau cu mine. Creşte-i dumneata mai departe. Vă că ai inimă bună". Avea între porumbei unul alb, un fel de călăuză de stol care dintr-un gingurit îi întorcea brusc pe toţi din zbor într-o parte sau alta. Îl botezase Amărăşteanu.

— Întuneric ca-n corn ! Sînt patru zile de cînd stau închis fără de foloase. Am convenit cu Alexandru să încep transmisiile a doua zi după ocuparea oraşului. Inamicul însă nu se arată. De zeci de ori am tresărit la zgomotele de motoare de afară, m-am urcat pe cele trei cărămizi puse una peste alta să pot privi printr-un ochi al zidului, ochi cît o fotografie. Priveliştea mea e la rasul pămîntului. Dar de fiecare dată am constatat acelaşi lucru : că sînt ai noştri în retragere, ori că sînt camioane cu refugiaţi. De la un timp locul motoarelor a fost luat de căruţe.

De azi dimineaţă — am stat mai mult cocoţat — am văzut şirul fără sfîrşit al celor care se retrag din faţa duşmanului undeva spre munţi. Sînt oameni cu vite, multe vite, caii stingheri şi vacile şi bivolii sînt legaţi de căruţe, porcii sînt urcaţi sus în coşare ori puşi de-a dreptul în saci care freamătă şi guiţă. În căruţe — aceleaşi căruţe — bagaje sumare, ţoale de învelit. În partea noastră se ţes cele mai mitoase cergi de turcană. Alături de ele sînt şube ciobăneşti, cu care se iernează deobicei la bălţi, ceaunuri — nelipsitul ceaun bun la toate —agăţat în spatele loitrei ori cumpănit în desagi pe cai mărunţi şi încomaţi.

Copii mai răsăriţi merg pe alături de părinţi, cei mai mărunţi stau în coviltire ori direct în desagi. S-au adunat cam cinci-şase familii pe lîngă o căruţă. Au luat cu ei numai lucruri şi alimente trebuincioase pentru scurtă vreme. Ei ştiu asta, au lăsat restul în gropi adînci prin grădini şi livezi. Se vede că ştiu de întoarcerea altfel vor trăi degeaba.

În anul cînd am ajuns în localitatea lor, bărbaţii erau îmbătrîniţi cu toţii, numai cel ce

gheorghe pituţ

Casa lui

Mă rătăcisem a nu ştiu cîta oară ca unii oameni despre care nu se ştie nici de unde vin, nici încotro se îndreaptă ; cert este că strada pe care înaintam era aidoma uliţei din copilărie iar pîlcul de case acoperite cu ţiglă roşie semăna pînă în cele mai mici detalii cu locuinţele vecinilor din satul natal, care, între timp, se pustiise aproape de tot. La farmecul ce se pierduse, ceva se adăugase totuşi, pentru că, pe locul unde, copil fiind, mi se spunea că a fost ori că mai era (dar perfect ascunsă de verdeaţă). Casa lui Misiac, acum chiar se vedea, o clădire avînd exact arhitectura cunoscută din povestirile alor mei : două camere despărţite de o tindă şi o prispă orientată spre apus, la capătul dinspre sud al căreia se spunea că ar fi un pat în care dormea o fiinţă de nedescris. E adevărat că nici pe vremuri lumea nu avea acces la această casă, copiii doar se puteau lăuda că ajunseseră pînă în apropierea prispei, dar acum, pe ambele pante ale acoperişului, ca şi la capetele dinspre nord şi sud patrulau poliţişti federali, neîngăduind nimănui să se apropie. Locatarii din imobilele învecinate, pe care i-am vizitat pe rînd, erau cu toţii bărbaţi şi povesteau că nu li se îngăduise niciodată să iasă din curţile lor decît dacă aveau în mîini ori o furcă de fier, ori o coasă, ori un topor sau orice alt obiect cu care ar fi putut să atace ori să se apere. Ofiţerul de servici îşi improvizase biroul sub un măr cu două tulpini îngemănate care se despărţeau pe la înălţimea de un metru şi după o curbură de vreo jumătate de metru, se uneau iarăşi într-un singur trunchi ; prin spaţiul dintre cele două tulpini putea să se strecoare un copil. În privinţa poliţiştilor interdicţia de a se apropia de prispă era şi mai severă, lucru care s-a putut observa atunci cînd unul dintre ei, rostogolindu-se în somn de pe panta acoperişului, s-a trezit exact în dreptul patului, Ei, şi înainte de a se fi declanşat cîteva focuri de armă, colegii săi l-au auzit spunînd : „n-am văzut nimic mai frumos, niciodată !". Unul dintre ţăranii care încercaseră de mai multe ori să vadă cum arată fiinţa aceea păzită povestea că într-o dimineaţă, cînd a ieşit pe poartă cu toporul subsuoară în loc s-o ia spre pădure şi-a dat seama că, dacă s-ar îndrepta furios, şi gata să atace, spre Casa lui Misiac, poliţiştii i-ar fi aproape recunoscători, şi, într-adevăr, a reuşit să se apropie, dar ajungînd foarte aproape de prispă, braţele i s-au înmuiat, ochii au început să-i lăcrimeze şi cu mintea rătăcită de atunci încoace i-a implorat mereu pe ceilalţi vecini să se ducă s-o vadă, fiindcă altfel vor trăi degeaba.

În anul cînd am ajuns în localitatea lor, bărbaţii erau îmbătrîniţi cu toţii, numai cel ce

teatru

Dificultăţile înnoirii

Nimic din ce îşi propune regizorul Alexa Visarion în recenta sa montare a **Nopţii furtunoase** de la Teatrul Giuleşti nu poate fi refuzat în principiu, nici chiar dorinţa de a epata şi de a stîrni. Totul se subsumează acelei tendinţe, oricînd binevenită, de a „şterge praful" de pe litera capodoperei, de a o înnoi pe aceasta injectîndu-i din mentalitatea contemporană. Temerar şi radical, Visarion începe prin modificarea spaţiului de joc însuşi. Cu concursul notabil al scenografei Daniela Codarcea, acţiunea nu se mai petrece într-o sufragerie mic-burgheză ci într-o odaie goală, în curs de simbolică refacere, cu podelele acoperite de ziare mototolite şi geamurile stropite cu var. O scară de zugrav şi un lighean de zinc sînt singurele obiecte pe care se sprijină jocul actorilor. S-a creat prin urmare situaţia de a umple un gol prin gesturi şi atitudini inedite de a inventa o mişcare expresivă şi originală. Tentativa reuşeşte numai parţial, mişcarea scenică e uneori confuză, alteori simplă exibiţie fizică (reintrarea lui Ricâ prin acoperiş). Efectul de goană, de busculadă, încăierarea mahalagească şi întreg tapajul mi s-au părut excesive.

Însă principala ambiţie a regizorului a fost, pare-se, restructurarea tipului caragialian în datele sale fizice şi psihice. Şi pe această cale el obţine rezultate ce merită luate în consideraţie în cazul lui Chiriac (Radu Panamarenco) a cărui vulgaritate e lăsată nudă, despuiată de înfăţişarea arătoasă de bărbat în floarea vîrstei, sub care ne obişnuisem să-l identificăm pe tejghetar, şi în cazul lui Spiridon (Răzvan Vasilescu) un abulic perfid, ros de obsesii. Noua întruchipare a lui Rică Venturiano (Florin Zamfirescu) e şi ea plauzibilă pînă la un punct, din nefericire acestui personaj atribuindu-i-se în final sarcini obscure, greu de susţinut. De altfel, publicul reacţionează prompt favorabil de la prima apariţie a celor de mai sus tocmai fiindcă ea contravine în chip pitoresc modelului acreditat. Alte două personaje, jupîn Dumitrache (Ion Anghel) şi Veta (Dorina Lazăr) evoluează mai mult sau mai puţin în registrul tradiţional, regizorul negăsind amorsa care să le schimbe destinul scenic. În sfîrşit, Ziţa (Rodica Mandache) şi Ipingescu (Aristide Teică) nu conving şi par lăsate la voia întîmplării.

Ca o observaţie de natură mai generală, aş spune că desenul simplificat, redus, accentuînd proeminenţele de grosolănie şi cinism ale personajelor caragialiene e în definitiv lipsit de subtilitate, Grosolănia acestora, reală, e înecată de fapt într-un sirop de subţirime şi de fandoseală. Cît despre cinism, el se manifestă îndeobşte în chip spontan şi candid iar nu sumbru şi încrîncenat. Şi, ca ori de cîte ori un spectacol nu-şi realizează intenţiile pînă la capăt, aş reproşa, în particular, faptul că textul nu se prea aude, de data aceasta (în materie de Caragiale, orice român e un meloman care ştie partitura pe dinafară : fiecare notă „sărită" deranjează), după cum mă întreb ce impuls psihanalizabil îi face pe oamenii de teatru să substituie textului autentic bizare fantezii neortodoxe (vezi şi acum, în locul finalului suprimat, retragerea demonică în noapte a lui Rică).

Marius Robescu

film

Poetica filmului

Toţi călătorii vor să păstreze locurile şi lumea văzută, cît mai mult timp, în memorie, în povestiri şi repovestiri, în fotografii şi metri de peliculă. Aparatul de filmat a devenit tovarăşul cel mai frecvent al celui ce aspiră să vadă şi să reţină miraculosul spectacol al lumii. Turistul amator şi cercetătorul instruit filmează deopotrivă. Dar nu orice filmare înseamnă film. Case şi oameni, oraşe şi drumuri, plante rare şi obiecte, notaţii făcute în grabă, se aglomerează şi devin un material monoton şi sterp, fără emoţie, fără frumuseţe. Dincolo de toate acestea, „ceea ce rămîne, însă, întemeiază poeţii". O fericită întemeiere artistică din ceea ce rămîne în urma filmării unei călătorii, realizează Ioan Grigorescu în **Spectacolul lumii.** Filmul este o peregrinare în căutarea frumosului permanent, de pretutindeni. Fiecare loc întîlnit este „un spectacol geologic pe care munca omului l-a umanizat". De la acţiunea instinctului selectiv apt să descopere în spectacolul întîlnit modelul semnificativ pînă la comunicarea lui nuanţată, gestul autorului este gestul artistului ce vrea să repete lumea într-o picătură, în strălucirea de-o clipă a unei picături, în experienţa concentrată a unei metafore, în imaginile limitate ca număr ale unui film, care în loc să devină documentar, devine document estetic. Pînă şi vocea comentatorului (autorul însuşi) sporeşte atracţiosul şi interesantul acestui film în care pitorescul şi ineditul se încarcă pe nesimţite cu preţioase informaţii geografice, istorice, etnografice, într-o fină şi armonioasă îmbinare de legende, impresii personale sau date obţinute prin studiile cercetătorilor, dicţionarelor, cărţilor de specialitate. Iată cum personalitatea autorului transformă materialul menit să fie simplă ilustrare a unui text amplu de călătorie, într-un produs de sine stătător, un film unitar, cu efecte caleidoscopice. Căci sînt surprinse obiceiuri şi dansuri, sînt comentaţi paşii de dans şi semnificaţia lor — ritmul interior, costume şi podoabe, arhitectură şi obiecte decorative, Occident şi Orient, visare şi politică, relaţii şi maxime, trecut şi prezent printr-un lăudabil act de cultură.

Spectacolul lumii este un spectacol oferit pentru găsirea frumosului dincolo de orice stavilă. Spectacolul lumii este poezia lumii, muzica lumii şi întreaga ei lumină. Încercarea de a-l prinde şi de a-l reda, şi mai ales capacitatea de a reuşi, acestea, cu mijloacele modeste ale unui aparat de filmat, nu ţin oare de o **poetică** a filmului ?

Corina Cristea

televiziune

Între rutină şi spontaneitate

Sub genericul „Creatorul şi epoca sa" a apărut în program un film al lui Liviu H. Oprescu dedicat pictorului Francisc Bartok al cărui destin, însumînd numai patru decenii, este, într-o anume privinţă, exemplar. Născut într-un sat hunedorean, pictorul şi-a luminat tinereţea ca ţelar, ajungînd, datorită descoperirii vocaţiei, student în clasa maestrului Corneliu Baba şi, mai tîrziu, el însuşi profesor de arte şi muzică la Iaşi, unde trăieşte şi lucrează. Mai puţin cunoscut de marele public, deşi a expus de multe ori, Francisc Bartok a impresionat prin meditaţia sa gravă asupra propriei biografii şi opere, meditaţie însoţită de căldură şi modestie. Apariţia sa într-un film ce i s-a dedicat este binevenită pentru cunoaşterea sa ca om şi ca pictor (chiar dacă alb-negrul defavorizează încă arta plastică), demonstrînd valabilitatea uneia dintre direcţiile pe care trebuie să se angajeze cu responsabilitate redactorii culturali : descoperirea şi propagarea prin intermediul ecran a valorilor autentice, indiferent de distanţa dintre ele şi studiouri. Prin mijloacele de care dispune, televiziunea are o certă posibilitate de popularizare cu tiraj imens a unor creatori mai puţin cunoscuţi, dar nu mai puţin valoroşi decît cei care, din diverse motive apar în emisiuni cu o frecvenţă impresionantă. Desigur, ne gîndim nu numai la plasticieni, ci şi la scriitorii, compozitorii, artiştii, în general, care, parte locuind în provincie, parte fiind ei înşişi socotiţi „de provincie", în ciuda lucrărilor lor cu valoare recunoscută în presa de specialitate, apar rar sau nu apar în emisiunile literar-artistice, limitîndu-se la tirajele, concertele sau expoziţiile care sînt cîte sînt, oricum sub gradul de audienţă al televiziunii. Înţelegem că sînt inegalităţi de apariţie pe micul ecran obiective, în funcţie de temele emisiunilor, de timpul de realizare, de mijloacele tehnice ş.a. Cu răbdare însă, cu bună credinţă şi, mai ales, pe baza unor criterii obiective de selecţie, lista „invitaţilor" ar putea fi îmbogăţită, echilibrîndu-se, întrunind mai repede condiţiile pentru o prezentare amplă şi armonioasă a peisajului literar-artistic (ne legăm multe speranţe, în acest sens, de noua emisiune „Viaţa culturală" redactată de Marilena Rotaru).

Adăugăm la aceasta şi deziderarul ca redacţia respectivă să nu apară numai ca simplă gazdă de opinii critice, ci să şi emită propriile ei opinii asupra valorii creaţiei contemporane şi, implicit, să-şi susţină puncte de vedere proprii în mod programatic, angajante. Ne mai gîndim că s-ar crea, astfel, posibilitatea de a fi descoperite noi talente şi în aceste emisiuni (nu numai în cele de muzică uşoară sau folk) că opere şi creatori insuficient cunoscuţi de marele public ar beneficia de această „magistrală" unică încă prea puţin „circulată". În acest sens, filmul lui Liviu H. Oprescu (imaginea Victor Prunaru) ca şi cele care, sperăm, vor mai fi dedicate unor artişti aflaţi în plină maturitate creatoare, pe lîngă calităţile sale de imagine şi de comentariu cîştigă în individualizează, reprezintă şi angajamentul autorului faţă de destinul unui artist pe care îl recomandă atenţiei noastre, o „descoperire" faţă de care şi-a asumat singur o mare responsabilitate.

Iulian Neacşu

amărăștеanu

lor din tăcerea celor vîrstnici, arareori spartă de îndemnuri către vite. Și totuși e vacarm, o gălăgie greu de analizat, desigur, zbierăte de vite, clopote, osii scîrțiind neunse cu păcură, păcănitul „de Brăila" al căruțelor, plînsete de copii mici.

Mă tot uit cu speranța — fără prea mari sorți de izbîndă — că o voi recunoaște pe sora mea cu bărbatul ei, cu copiii și socrii. Mi-a spus că vor pleca după ce vor sosi bătrînii dintr-un sat de peste dealuri. Primise de la ei o scrisoare în care anunțau că vor veni să plece împreună „și la rău" că mai zăbovesc să „pună la loc bun" unele lucruri, să „spurce fîntînile cu zeamă de cucută", să „uite" prin pod o slănină înveninată.

Convoiul se scurge implacabil și ai mei nu apar. În schimb recunosc căruța ce fusese rechiziționată pentru mutarea mea aici. E plină de copii și ideea că le-ar fi lipsit acum la refugiu mă umple de tristețe. Bărbatul care o mînă e slab, neras, își ține calul cu o mînă pe sub fălci, cred că, în șoaptă, îi și vorbește. Mi se pare un cunoscut de cînd lumea și mă uit cu jale cum iese din raza mea de vedere.

Șirul refugiaților este ajuns din urmă de o unitate de artilerie cu piesele bateriilor trase de cai. Toată lumea oprește și trage cu o roată pe șantul din dreapta. Soldații și ofițerii par a nu vedea nimic și, deși se retrag, nu știu ce din atitudinea lor dă o speranță, un aer optimist. Poate ordinea în care se retrag dovedește nu o fugă din fața inamicului ci o schimbare de poziție. Tot din ordine le vine și nepăsarea, suprema înțelegere și blîndețe față de femeile din convoi care îi amenință cu pumnii, cred că-i și jignesc, în orice caz asta deduc eu după gestul de a-și lovi obrazul cu două degete. Vacarmul însă e „tocat" de cadența unității de artilerie pînă cînd ultimul tun cu afetul ciorchine de soldați dispare și el din vederea mea. Convoiul se urnește din nou, parcă drumul însuși a pornit la drum, calm încît nimic nu anunță inamicul care se apropie.

Se înserează și afară — la mine e seară de patru zile — mă retrag în culcușul meu și aici, deodată, e atîta liniște de-mi tiuie urechile. Continui însă să urmăresc refugiații cu ochii minții. Nu-mi este prea greu. Cunosc bine drumul ce iese din oraș și urcă în serpentine pe dealul lutos numit Muchia Bradului. În copilărie am făcut de cîteva ori drumul ăsta, desculț, prin praful moale și cald de argilă, ridicînd norulești galbeni la fiecare pas. Serpentinele — știu — sînt acum pline de lume, bărbații ajută caii împingînd și ei la loitre, femeile și copiii au coborît din căruțe. Vîrful Gîlmei este capătul de sus al șoselei pe unde se scurge parcă în cer acest șarpe fantastic care este drumul cu refugiați.

Știu că undeva, pe platoul de dincolo de vîrf, oamenii se vor odihni — de data asta nu vor aprinde focurile — „e oprit" — vor da fîn la vite, vor mulge vacile și oile pe întuneric, vor minca lapte cald cu mămăliguță rece făcută încă de acasă, „o ripă de mămăliguță să ne ție tot drumul", învelită în ștergare. Copiii vor adormi primii, obosiți de hurducăturile roților și de vederea atîtor locuri necunoscute. Cei mari, îndeplinesc toate acestea cu precizie și liniște de parcă fac acest drum dintotdeauna după nu știu care calendar misterios al istoriei lor.

Mă întorc cu gîndul la mine, la cele patru zile de cînd aștept de parcă cine știe ce bucurie mi-ar aduce așezarea deasupra capului meu a unor dușmani de moarte. Mi se pare un veac de cînd n-am mai scos o vorbă. Pînă la apariția convoaielor îmi răsunau în urechi parcă închise aici odată cu mine, ultimele cuvinte schimbate cu zidarul Matei. Așa cum mi s-au întipărit pe retină și ochii lui în vreme ce așeza ultimele pietre în spărtura prin care intrasem. De fapt, glasul și ochii erau una atunci și una spuneau :

— Acum că a mai rămas un pic de loc dă-mi mîna să ne luăm la revedere. Să trăiești pînă n-oi mai știi cîți ani ai. Pe curînd, cu noroc de bine și cu sănătate !

I-am întins mîna (mai tîrziu, spre ziuă mi-am dat seama că mă zgîriasem la cot într-un colț tăios) și atunci meșterul, într-un gest pe care nu-l pot pricepe în ruptul capului, mi-a sărutat-o. A dispărut apoi ascuns ochilor mei de o piatră pe care o avea cioplită pe măsură, l-am auzit fluierînd în timp ce drîșcuia ultima parte de zid. Era un cîntec trist, mie mi-a sunat de prost augur, îl știam din satul nostru, îi știam și cuvintele : „Pămînte, pămînte, casă ai și ușă n-ai, ce încui nu mai descui...".

Întîlnirile mele cu Alma se petrec mai ales ziua, pe soare. Mă sună la redacție cu vocea ei subțire, unică „de clopoțel". Colegii o știu, nu mă mai „apără" ca în alte dăți. (Lipsește, a fost cap limpede azi-noapte !). Ne vedem apoi undeva pe la jumătatea distanței, ea ține vioara cu cutie în brațe ca pe un prunc, i-am și spus-o, pornim amîndoi fără să știm încotro, pașii ne duc printre tarabele din Piața Amzei. Strigă după noi țigăncile (chestii în genul „Frumoasă ți-ai ales-o, minca-i-aș ochii !") ne urmează insistent vîrîndu-ne sub nas tot felul de flori, fac aluzii la potrivirea perechii ce o alcătuim. Alma se oprește lîngă un coș plin cu levănțică peste care arginteșc sute de albine în transă. Cere un buchet.

— Dați-mi unul, dar cu albine cu tot !

Țiganca, surprinsă de replică rîde arătîndu-și dantura metalică. Crede că Alma glumește.

— Ți le dau și pe toate, coniță !

Își alege un buchet cu albine, îl ridică ușor și, protejîndu-l cu palma ca pe o luminare pe vreme de vînt, pleacă înainte. Eu mă tocmesc cu țiganca, ea umflă prețul, știe că acum e după cum vrea ea. Între timp Alma e departe, o ajung din fugă, o conduc de braț. Așa, cu ochii în buchetul pe care mai sînt încă albine e în stare să intre în botul unei mașini.

O clipă, albinele se sperie de nu știu care zdruncinătură și zboară. Ea, nici mai mult nici mai puțin, mă întoarce în piață, își apropie buchetul din nou de coșul țigăncii, „împrumută" albine cum ar împrumuta foc și iar pornim. De data asta albinele „ne țin" pînă la catedrală, pe Nuferilor. Pe drum mă tot uit la ea : se joacă ? cochetează ? Se copilărește ? Greu de precizat. Cred că toate la un loc.

Începem să avem și trecut comun. Astăzi o întîmplare, mîine un dialog aprins... Acestea atrag spre ele ca un magnet lucruri noi, impresii inedite. Despre noi nu vorbim deloc. Mai ales ea. Abia un gest mărunt, familiar o trădează : „Mîine să-ți pui cămașa aia bleu de rîndul trecut. Îți vine foarte bine". Mi-am pus-o și ne-am plimbat aproape o oră pe aceeași stradă înainte și înapoi. Avea un aer ciudat, misterios, de șotie pusă la cale. Mult mai tîrziu aveam să aflu taina : vorbise cu tatăl ei de care o leagă o prietenie conspirativă, să ne lasă în cale fără să se trădeze, să mă studieze „pe toate părțile" „din mers" și să-i împărtășească apoi părerile lui. Îți dai seama ce m-a supărat chestia asta ! Noroc că am aflat-o mult mai tîrziu, într-o duminică pe cînd eram invitat la ei la masă, unde, se-nțelege, n-am avut loc să mă desfășor. Pe urmă s-a răcit evenimentul și, mai tîrziu, am făcut amîndoi mult haz de întîmplare.

Noaptea asta au trecut din Rhodopi spre Retezat doi zăgani. Au zburat atît de sus încît ziuă să fi fost și abia dacă ar fi fost zăriți. Au trecut peste Dunăre și Bărăgan, apoi peste dealuri și s-au oprit pe niște țancuri de piatră. În cîteva zile dacă vor avea răgaz își vor căuta de cuib. Eu i-am văzut planînd peste bune și rele, în cîteva rînduri le-am auzit chemarea de ploaie și, pe unde au arat umbrele lor pereche, grîul se va face mai bogat, livezile și viile vor rodi peste așteptare. E bine să fie lăsați în pace să puiască și să vesnicească alături de noi".

(Fragmente din romanul în pregătire „Cumpenele")

misiac

o văzuse pe adormita colinda tinerește de la o poartă la alta și le striga celorlalți : miine, poimiine o să vă duceți cu pluta și n-ați văzut-o măcar o dată! Oamenii spuneau că din cauza Ei nu se căsătoriseră și ajunseseră bătrîni și singuri, iar acum s-ar mulțumi și cu cîte o babă care să le facă mîncare. Dar vorbele lor ajunseseră la urechile polițiștilor, care l-au adunat într-o seară în pădure și s-au jurat că au auzit-o pe acoperiș cum rîdea și spunea în somn că vecinii Ei sînt niște neputincioși, că, iată, pe cînd ei se apropie de sfîrșit, Ea a rămas pururi tînără și neprihănită. Cu gînduri crunte plecară bătrînii spre casele lor. A doua zi polițiștii au mers cu vicleniа pînă acolo încît, sub ochii bătrînilor, mi s-a îngăduit să mă apropii de prispă și, în timp ce împietrisem de uimire în fața celei mai frumoase închipuiri, bătrînii au luat patul pe sus și l-au transportat pînă la mărul îngemănat și (conform credinței după care o ființă frumoasă trecută prin spațiul dintre tulpinile îngemănate devine urîtă, comună, bătrînă, etc) o trecură prin spațiul curbat cu o violență atît de mare încît am auzit cum trupul i se frîngea, dar pe măsură ce ieșea pe cealaltă parte dintre tulpini, un vifor cu fulgere și tunete începea să răstoarne totul, să amestece pămînt și cer, iar eu, vrînd s-o iau pe urmele ei, m-am trezit într-un tîrziu strîns și imobilizat în curbura ontologică a mărului tainic și mi-am spus atunci smerit că fusesem cruțat numai pentru a mărturisi că dincolo de inefabila frumusețe a chipului Ei eu am văzut cea mai nebiruită forță, în abisul căreia polițiștii federali și bătrînii ucigași ai frumuseții dispăruseră ca niște jucării. Din păcate nu voi putea să mă desprind prea devreme din această strînsoare de lemn pentru a vedea dacă prispa Casei lui Misiac e luminoasă noaptea.

ion brad

Dacă...

Dacă patria mea ar fi norii,
Frunți încruntate deasupra pămîntului,
Morminte fluid-nestatornice,
O-nvălmășală onirică,
Raiul fantomelor ce se furișează din noi,
Atunci le-aș cere judecătorilor
Să mă condamne la moarte,
Ori cel puțin să mă ostracizeze
Într-o țară cu buze crăpate de sete...

Dacă patria mea ar fi marea,
Cămașă însîngerată pe umerii stîncilor,
Vatră de stele ce cad, paradis pentru monștri,
Cîmp înverzit de cocleala războaielor,
Corabie scufundată de mine
Într-un timp fără memorie,
Atunci le-aș cere judecătorilor
Să mă condamne la muncă silnică
Ispășită o viață, o moarte, și încă o viață,
În chip de pasărea-plugului...

Dacă patria mea ar fi cuvintele,
Semințe carbonizate, bătrîni somnoroși,
Pulsul unei inimi pierdute de mult
În țara termitelor, în turnuri de pază pustii,
Cămașa de forță în care-mi îmbrac
Încă din leagăn fiii și fiicele,
Atunci le-aș cere judecătorilor
Să mă răstignească pe silabe de frunze,
Să fiu orologiul pădurilor...

Dacă patria mea ar fi un imperiu
Năpădit de ciuperci otrăvite, moară de fălci
Mestecînd oasele calcinate-ale lumii,
Cuirasat cu toate tunurile îndreptate
Spre timpla ideilor, cu toate torpilele
Împinse fosforescent, ca peștii bolnavi,
În apele libere, în golfuri fără cenușă- ndrăznelii,
Atunci le-aș cere judecătorilor
Să mă exileze pe-o lacrimă...

Fericit sînt, o, zei, că nu mă puteți închide
Nici în nori, nici în mări, nici în cuvinte,
Că nu sînt fiul imperiului fricii,
Vierme la rădăcina ideilor — ci numai
Un strop pe buze crăpate de sete,
Pasărea plugului, orologiul pădurilor,
Exilatul pe-o lacrimă, pe globul acesta
Rotund ca țara copilăriei...

1978

Ante-postumă

Nu știu de m-am născut. Numai pădurea
Ca un pămînt al umbrelor ce cîntă
Desfide-ncovoierea și securea,
Linia frîntă.

Cine-a pus limitele semn de hotar ?
Cînd dobori una, alta răsare
Cu zîmbetul tentacular
De fericire înșelătoare.

Și totuși, și totuși, numai mie mi-e dat,
Numai mie omul-mulțime, omul-pădure,
Să lupt cu gîndul încătușat,
Cu toate limitele mohorîte, sure.

Nici o frontieră cunoașterii ! Nici o apă
Între moarte și viață ca Acheronul !
Ce îndoială mă sapă
Umplîndu-mi de monștri cu aripi tot somnul ?

Nu știu de voi muri. Numai izvorul
Va căuta un cîntec întrerupt.
Pe rugu-nalt voi fi biruitorul ?
Cu umbra mea am început să lupt ?

De unde curge sînge cînd ideea
În carnea umbrei nu s-a implîntat ?
Nu-mi mai aduc aminte clip-aceea
Cînd dintr-o aripă am înviat...

Matinală

Nu mă trezesc cocoșii ? Nu-i mai am
Decît în mine ?
Și totuși, țipătul lor neauzit
Se izbește de geam
Ca un sălbatic roi de albine.
Sînt oare treaz cu-adevărat ? Sînt mort ?
Cine țipă ? Cine respiră
În zîmbetul fragil pe care-l port,
În ochii care încă se mai miră
Ca un cicladic cîntăreț din liră ?
S-a trezit în sufletul meu
Vre-un stămoș obosit,
Ori un urmaș de peste ani o mie ?
Strigătul cocoșilor e salvatorul cuțit
Pe care-l implînt în veșnicie...

1979

Arheologie

Ce alfabet straniu înveți
De pe foștii pereți
Înfloriți de crini uriași
Ca niște urme cosmice de pași !
Ți-e sufletul ars de volute
Printre coloanele căzute ?
Și fruntea o frîză
Înmărmurită sub brîză ?
Cine te pîndește atît de abil
În metope și peristil ?
Ești tu căutatul în chip statuar
Ucis prea tîrziu de barbar ?
Cine credea că nu reînvii
Din frontoane și reverii ?
Gîdele timpului preacumsăcadele,
Ți-a-întăritat cavalcadele ?
Caii de marmură cine-i strunește
Cu atîta nădejde ?
Tu ești gigantul rănit
Cu sîngele în asfințit ?
Ori zeul soarelui, călare,
Galopînd nebun peste mare ?

1979

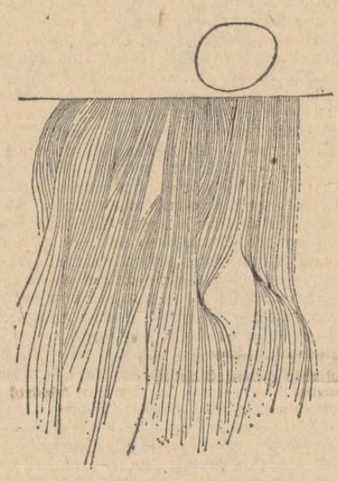

Morții plutesc în văzduh

La crucea veacului nu mă închin.
Groapa e goală.
Morții plutesc în văzduh
Ca un suspin...
Cenușa lor, ori cenușa mea e-n răscoală ?
Mă caută ei ? Ori îi caut,
îi văd, îi respir ?
O, dulce-amară suflare de flaut,
Uragan-cimitir !
Cine-a trădat ?
Cui îi cîntă cocoșul
A treia oară ?
Niciodată ucis, dar mereu înviat,
Pulberea radioactivă
Pe tîmple-mi coboară.
Sînt oare cărunt ?
Ori sînt umbra
Ce numai pe mine mă doare ?
Pe cine să-nfrunt ?
Cine mă otrăvește cu soare ?
Dați-mi un strop
Din sîngele îngerului
Care-a ucis copilul din mine !
Numai în el vreau să mă-ngrop
Ca-n lăcuri alpine...

Ecou

M-a întrebat un cuc călător,
Un fel de haiduc al cucilor,
Dacă vreau să trăiesc ori să mor ?

Lasă-mă-n pace ! i-am zis,
Pasăre cu nume proscris,
Orologiu decis, indecis.

Dacă ți-aș spune pe șleau
Că pînă la toamnă mai vreau
Rouă de stele să beau ?

Nebunule ! mi-ai striga,
Întrebă-ți iubita de vrea, de nu vrea
Să plece cu tine pe-o stea.

Dac-aș șopti mai ușor
Că numai la iarnă mi-e dor
Să fiu sub pămînt călător ?

Din nou m-ai certa că-s smintit,
Cu capul în infinit,
De nimeni chemat, de nimeni iubit.

Lasă-mă-n pace ! îți strig,
Nici nu mi-e cald, nici nu mi-e frig,
Cad, sîngerez, mă ridic...

Dar cucul mă-ntreabă din nou
Cu glas înginat de ecou
Ca un verde halou...

1979

Desene de Nicăpetre

liviu călin

Trecere

O tăcere
și alta
și alta
și alta
stînca în apa
de munte
cade
prăvălită de spaima
viermelui
și nu se aude
nimic
ce bine
în apa limpede
peștii
o luminează.
Sus a rămas
viermele
care
nevăzut
în tăcere
a trecut
în stînca vecină
O tăcere
și alta
și alta
și alta
taie lăstarele
umbre scăpate
de
ghilotina orașelor
în pădurile
cu vînătorii
ascunși
sub coaja
copacilor
cine să le vadă
deși respiră
iarba le simte
și în urmă
cad
lacrimile lor de păpădie
încă puțin
așteptați
știu numai eu o tăcere
căreia
nici un vînător
nici o ureche
nici un ochi
nu-i simte
glasul
pînă azi
pînă mîine
pînă cînd
un stilet
o va face să urle
în cel mai mare
deșert
unde fiecare fir
de nisip
de cenușă
mint altfel

radio

r

Despre poezie

I

Se transmit cu fidelitate în cadrul programului radio mici emisiuni dedicate poeziei. Ele poartă în general numele de **Poetica** sau **Moment poetic** și apar în peisajul celorlalte emisiuni ca niște ochiuri de altă substanță, niște spații de grație îndemnînd gîndul să se înalțe, relevînd o întîmplare muzicală a cuvintelor, răspunzînd unei nevoi de culoare și ornament, invitînd spiritul din ritmurile cotidiene spre un teritoriu privilegiat, liric și contemplativ, spre o descoperire de sine, spre divertismentul superior. Astfel de argumente și altele asemenea trebuie să fi avut în vedere aceia care s-au gîndit să facă loc, printre multele și diversele ore radiofonice, „momentului poetic". Momentul poetic are durata de cinci minute. Primul moment poetic al zilei e programat înainte de ora opt dimineața, iar celelalte două, după zece și jumătate seara : se presupune, poate, că auditorii au dispoziția cea mai pronunțat lirică la aceste ore extreme ale zilei. Altfel, poezie se mai transmite la rubricile săptămînale „Revista literară radio", „Viața cărților" și la alte cîteva emisiuni, cînd e cazul.

Lectura de versuri la radio (sau televiziune) reprezintă potențial un mare cîștig pentru poezie. Cum observa un poet contemporan, gustul pentru poezie nu se dezvoltă foarte timpuriu și pînă să li se maturizeze calitățile intelectului, cei mai mulți își vor fi polarizat interesele și energiile în sensul pregătirii unei profesiuni. Așadar, pentru ascultătorii de toate felurile, radioul are posibilitatea să ofere lectura inteligentă, adecvată, convingătoare a unui text poetic — și nu e puțin lucru, aceasta. Fiindcă poezia imprimată pe pagina mută, cel puțin în cazul poeziei autentice (și doar de o asemenea poezie poate fi vorba) pune niște probleme care nu diferă foarte mult de cele ale unei partituri muzicale : pentru a dărui poeziei ființa sonoră ce-i este proprie chiar și la lectura în gînd — cel care o rostește trebuie să fi descoperit și să fi gîndit sensurile textului. Obiectivarea sonoră a versurilor devine o interpretare și, într-un fel, poate fi o revelație pentru însiși cititorii asidui de poezie. Iar pentru alții, o asemenea lectură avizată suplinește ceva din efortul de apropiere, reprezintă darul inițial al unei descifrări.

Aceasta ar fi situația ideală. În fapt, cum stau lucrurile ? Așa cum a observat probabil orice ascultător radio, există la noi o serie de imprimări de poezie care constituie niște puncte de referință, cum ar fi de exemplu, printre altele, **Luceafărul** în lectura lui George Vraca și versurile lui George Călinescu, rostite de el însuși într-un chip atît de original histrionic.

Ioana Ieronim

plastică

p

Măgura '79

Despre Măgura pare a nu se mai poate spune nimic nou. S-au consumat multă cerneală, mult entuziasm, multe elogii, de altfel bine meritate, despre ea ; a fost descrisă documentar și eseistic, literar și neliterar, critic și necritic și în multe alte posibile feluri. Măgura este acum în situația paradoxală a unui simbol sau mit contemporan care, datorită tinereții sale și a lipsei de distanțare temporală, trebuie să-și aștepte „istoricizarea" pentru a nu i se transforma substanța și intenția într-o marfă banalizată prin consum și reclamă. Oricum nu e comodă soarta de mit „proaspăt" dar nici soarta celui ce trebuie să-l comenteze, deja după alții, deși încă în prezența sa vie.

Despre Măgura, deci, sobru, cu măsură, la obiect. S-a închis de curînd ediția jubiliară, a zecea, a taberei de sculptură de la Măgura Buzăului, organizată anual de Uniunea artiștilor plastici în colaborare cu Comitetul județean de partid Buzău. Participanții ei, în număr de 16, au fost : GAVRIL ABRIHAN, RADU AFTENIE, ANTOANETA ANDREI, CORNELIU CAMAROVSKI, AL. CĂLINESCU-ARGHIRA, DINU CIMPEANU, GH. COMAN, ALINA ENACHE, GH. GOIDACI, MIHAIL LAURENȚIU, NICĂ PETRE, GRIGORE PATRICHI, VLADIMIR PREDESCU, LEONARD RĂCHITĂ, LIVIU RUSSU, SAVA STOIANOV. De la 140 numărul lucrărilor a crescut la 156 : o nouă poiană populată cu statui, un nou „spațiu spiritual" organizat, un nou loc de „cult" laic și popular.

Tema istorică sau mai bine zis intenția monumentului de for public, cu implicația socială largă și imediată, pare să „bîntuie" mai insistent decît alte dăți repertoriul de motive al actualei ediții, care nu suferă însă deloc din această cauză de monotonie. Narativismul epopeic al impozantului „Burebista" (Radu Aftenie) dialogheasimbolicul „Cavaler trac" (Leonard Zăvoianu) cu interesantul și aproape Răchită), cu monumentalitatea sobră și totuși elocventă a „Coloanei din templul jertfei" (Sava Stoianov), polemizează însă cu intenția didactică și oarecum ilustrativă a ecvestrei „Mihai Viteazul" (Corneliu Camarovski) ori cu hieratismul lucrării „Vlad-Vintilă vodă" (Gh. Coman) pentru a comunica iarăși familiar cu extrem de dinamicul și de concentratul „Palos" al lui Nicăpetre. Pe o altă linie, înrudită, „Zidirea" lui Liviu Russu sau „Lăcașul" lui Gavril Abrihan, „Moara" lui Dinu Cimpeanu ori „Terasele" lui Gh. Goidaci, pe o filieră mai „abstractizantă" în sensul formal al termenului, instaurează spații și însemne spirituale specifice, capabile de a deveni forme publice de orientare spirituală. Intenția emblematică este comună și „Omagiului prieteniei" de Vladimir Predescu, „Familiei" de Grigore Patrichi, „Omagiului muncii" de Mihail Laurențiu, „Orizontului vertical" de Al. Călinescu-Arghira, „Semnului" Antoanetei Andrei ori „Logodnei omului cu timpul" a Alinei Enache. Spațiu cultural cu funcțiune deja simbolică, Măgura anului 1979 își argumentează cu prisosință utilitatea și valoarea, în plan artistic și în plan social.

Magda Cârneci

muzică

m

„Omagiu lui Burebista"

Folosirea anumitor izvoare uitate de cultura europeană, urmarea unei tradiții „neclasice", adică mai adînci decît moștenirea clasică : acel fond arhaic, matricea tuturor culturilor urbane ale Orientului Apropiat și ale Mediteranei, a dat în ultimii ani cîteva lucrări românești puternic tensionate, scîntei ale ciocnirii dintre tradiționalism și modernism, provincialism și universalism. De curînd, deschiderea stagiunii a avut loc printr-o cantată cu semnificație simbolică, „Omagiu lui Burebista" de Doru Popovici, pe versuri de Dan Mutașcu.

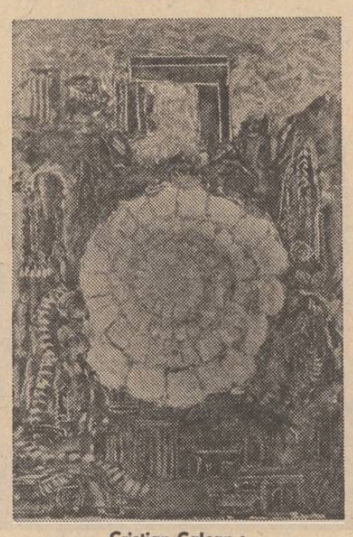

Cristian Calcan : „Centralizarea statului dac"

Scrisă într-un stil diatonic foarte limpede, apropiat de cel al muzicii bizantine, care se putea astfel integra mai ușor vieții de toate zilele, asemenea artei populare, cantata este alcătuită din trei părți : un preludiu instrumental (cu o foarte hieratică temă la flaut și clarinet, dramatizată la corzi cu accente de tragedie grecească și un solo de trombon a cărui austeritate sugerează sobra lume a tracilor), un interludiu cu elemente de joc, energie intonate de trompetă, încadrînd o meditație magică, și, în final, un imn cu cor mixt, a cărui armonie clară, „curată ca dimineața", lasă versurilor o binemeritată autonomie. Linia hieratică și sonorităților de clopote dau acestei părți un aer sacru, care nu este, de fapt, decît intîlnirea sau presentimentul realului. Heterofonia medievală ține „balanța de poeme" a lucrării, curgerea foarte pură a vocilor nefiind totuși lipsită de mister și tensionare (folosirea insistentă a cvartei mărite). „Noi trebuie să știm de ce lumea e citeodată o ghicitoare", sună unul din versurile imnului.

Reluarea la Ateneu, pe 12 octombrie, a acestei cantate, este o firească întărire a sensului profund pe care „Omagiul lui Burebista" îi dă noii stagiuni.

Grete Tartler

SCORNICEȘTI – 400 DE ANI DE ATESTARE DOCUMENTARĂ

Aici s-a născut președintele țării

Urmare din pag. 1

teni răsculîndu-se și dînd foc caselor moșierului dintr-un sat care aparține de Scornicești, Constantinești ; pe aproape, la Făgețelu, au fost primiți cu inimă deschisă pandurii lui Tudor Vladimirescu, pe drumul lor de retragere – de cite ori nu li s-o fi povestit copiilor de mai tîrziu, la școală, cum umbla Tudor călare, ținînd în mînă, în loc de sabie, o pîine mare, pașnic simbol al belșugului dorit ; în 1848, cei din Scornicești se înrolează în corpul de oaste de la Rîmnicu Vîlcea, al generalului Gh. Magheru, pe-atunci guvernul revoluționar dă primul său decret privind **înființarea steagului național** în trei culori, albastru, galben și roșu, cu deviza „DREPTATE, FRAȚIE" – de cite ori, în școala primară, elevul Ceaușescu A. Nicolae n-o fi cîntat cu ardoare : „Trei culori cunosc pe lume"...

În neam de neam, scornicештenii – într-un inegalabil climat – iau parte activă la absolut toate evenimentele care marchează istoria României : luptă vitejește în Războiul de Independență – la Grivița, Plevna, Rahova, Smîrdan – redutele cad, cad însă și fii de-ai satului, printre care Constantin Ceaușescu, Ion Ciobanu, Radu Oprea, Ioan Stancu, nume păstrate nu numai în arhive, ci și în memoria afectivă a urmașilor. Ca într-o cuprinzătoare scoică, în care necontenit răsună vuietul mării, în această vatră de vrednică simțire românească vibrează, constant, toate împrejurările-cheie pentru existența poporului și-a țării. Deloc întîmplător ajung la Scornicești, încă la sfîrșitul secolului al XIX-lea, influențele acțiunii duse de cluburile socialiste ; iar în anul 1920 – documentele certifică – au loc intruniri și sînt răspîndite manifeste ale partidului socialist, militînd pentru transformarea lui în partid comunist. Toate aceste puncte de reper vitale pentru structura unei așezări, și implicit a fiecărui **fiu al satului**, nu-s doar simple piese de muzeu, în Muzeul Scorniceștilor, existent actualmente : ci găsesc un răsunet special, profund și sincer, în conștiința noastră, pentru că ele sînt focalizate în personalitatea eminentului fiu al satului și-al țării întregi, președintele României socialiste, tovarășul NICOLAE CEAUȘESCU.

Este imposibil să pornești acum spre Scornicești fără să-ți aduci aminte că, în urmă cu exact patru decenii și jumătate, un adolescent de 16 ani, cu cătușe la mîini, de două ori arestat pînă atunci fiindcă-i un „agitator comunist periculos" (fișa poliției), parcurge pe jos drumul înapoi spre casa și satul natal, însoțit de un jandarm, căci i s-a interzis să mai locuiască în Capitală : „Vina de A FI COMUNIST din fragedă tinerețe, pentru care fusese, pur și simplu, expulzat din București, pentru care, peste doi ani, avea să fie judecat și condamnat, pentru care va mai îndura și alte condamnări la închisoare, apoi internarea în lagăr, iat-o luminînd astăzi înfățuirile satului spre care pașii ne duc cu autentică emoție. Bucata aceasta de pămînt e o filă de istorie veche, dar și contemporană, socialistă. Unde-i așezarea sărăcăcioasă, casele acoperite cu paie, cele trei mizere bodegi, școala mai mult decît nevoiașă ? În amintirea de neșters a oamenilor, în exponatele muzeului. Altminteri, de necrezută schimbare pentru un răstimp care nu acoperă – atenție ! – nici măcar o zecime din cei 400 de ani din existența atestată documentar. Prefacere deloc ușoară, cerînd efort, pricepere, inteligență. Totul începe odată cu eliberarea națională și socială : în calitate de președinte al comisiei de reformă agrară, Andruță Ceaușescu semnează titlurile de proprietărire ; în 1948, același om devotat trup și suflet vetrei Scorniceștilor, devine cel dintîi președinte al cooperativei agricole, alături de el aflîndu-se și Lisaveta Ceaușescu – muncind cot la cot cu ceilalți cooperatori dornici să schimbe fața locului. O paralelă între rezultatele dobîndite atunci – în primul an de cooperativizare – și cele dobîndite la ora actuală, definește expresiv NOUL : grîu – 584 kg/ha față de 6 000 kg/ha ; porumb – 946 kg/ha față de 10 000 kg/ha. Pe temeiul muncii aprige, Scorniceștii sînt o comună puternică și dinamică, însumînd 14 așezări, stăpînitor colectiv a peste 13 000 de hectare teren agricol. Bineînțeles, de cum pășești în comună și dai peste asfaltul străzilor, peste blocurile cu acoperișuri pline de antene de televiziune – dar clădirile nu nesocotesc tradiția arhitectonică locală – descifrezi, dintr-o privire, că destinul socialist al satului românesc își spune, decis, cuvîntul : prezentul prefigurează caracteristicile viitorului oraș industrial-agrar. Pe de-o parte, parametrii în care se exercită ancestrala îndeletnicire a muncii pămîntului sînt schimbați din temelie, Consiliul unic agroindustrial de stat și cooperatist (cuprinzînd patru cooperative agricole de producție, o fermă agricolă a I.A.S., asociația economică zootehnică și vito-pomicolă, un complex de creștere a animalelor, altul pentru creșterea porcinelor și altul pentru păsări), oferind un strălucit exemplu de înfăptuire a revoluției în agricultură, ilustrînd ce înseamnă armonioasa îmbinare a teoriei cu practica. Dar revoluționarea structurilor agrare nu se limitează la planul material, la schimbările din organizarea și conducerea agriculturii, ci și la planul moral, vizînd evoluția conștiinței tuturor oamenilor muncii de la sate, oglindită, concret, în modul lor de lucru. Ar mai fi destule de adăugat în șirul înfăptuirilor obținute la Scornicești – ca și într-atîtea alte locuri din țară – prin hărnicia nestăvilită a localnicilor, impulsionată și de îndreptățita lor mîndrie că AICI S-A NĂSCUT PREȘEDINTELE ȚĂRII : scornicештenii nu se mulțumesc doar cu prelucrarea industrială a produselor cîmpului, ei au o fabrică de confecții, o întreprindere de producție și prestări de servicii și își mai construiesc una – de pompe și subansamble auto. **Calitatea vieții** la Scornicești se înscrie, limpede, pe traiectoria întregii țări, a României pe drumul societății socialiste multilateral dezvoltate.

În așezarea de pe blajina apă a Plapcei, într-o curte restrînsă, există o casă modestă ; pentru noi, astăzi, curtea echivalează cu un vast teritoriu, casa se dovedește extrem de fertilă pentru simțăminte de stimă și atașament. De aici a plecat devreme, la numai 11 ani împliniți, pe asprul drum al cunoașterii, eminentul bărbat de stat Nicolae Ceaușescu. Era încă un copil, un copil în care, pe tăcute ca apa izvoarelor, s-au adunat virtuțile de veacuri ale înaintașilor săi, ale poporului român. Sub nucul mișneag din ogradă, ca dinaintea unui drag povestitor – în toamna aceasta în care Scorniceștii și țara toată se bucură de împlinirea a patru secole de atestare documentară – asculți, în foșnetul frunzelor ruginii, cea mai frumoasă istorisire adevărată din lume. Da ! **aici s-a născut președintele țării.**

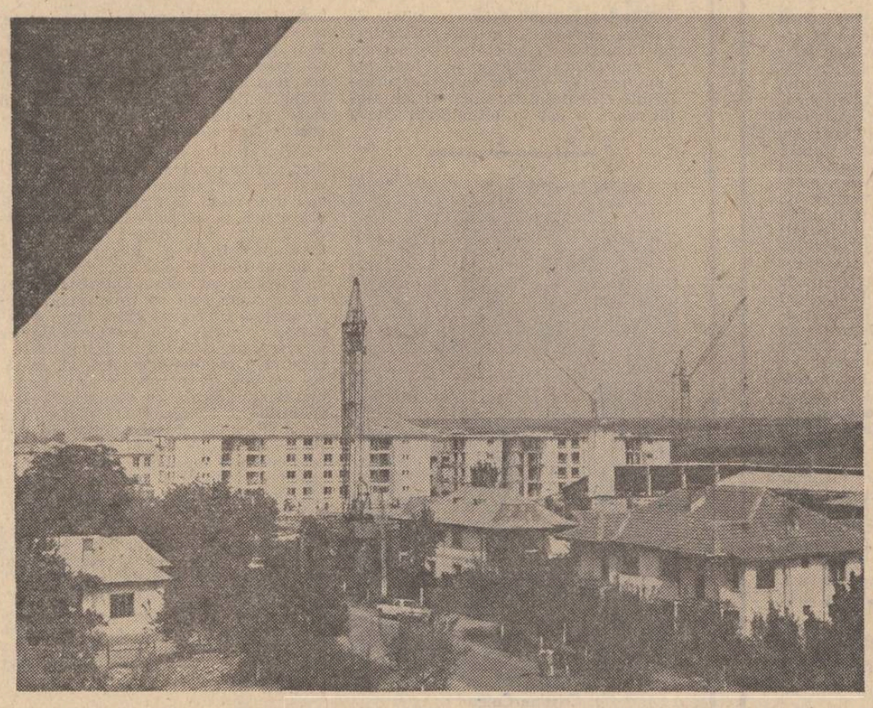

Scornicești – unul din șantierele țării.

A avea un sat pe lume...

Urmare din pag. 1

în ochii oamenilor, iar ei să te privească în ochi. Înseamnă să vii dintr-o lume cu solide criterii și să rămîi la criterii solide.

Președintele Nicolae Ceaușescu a venit dintr-o lume de valori îndelung verificate ; i-a cunoscut criteriile, i le-a acceptat, sau i le-a renovat. I le-a tradus în viață, prin Revoluție, prin construcția de partid.

Numai așa a atins opera sa anvergură publică, și-a cucerit respectul unei țări și-al unei lumi.

A fi dintr-un sat : a nu uita că omul trebuie să știe de om. Că ești văzut în toate : că toți sînt cu ochii pe viața ta. A fi astfel sub judecata oamenilor.

Președintele Țării a formulat în cadru de partid Doctrina Comunistului de Omenie. O doctrină a omului muncitor. Numai locul unde munca este cinstită și prețuită putea s-o inspire și s-o formuleze printr-unul dintre fiii cei mai probați ai satului.

Rezultă că existența și toate actele tale de ins și de popor trebuie să convină oamenilor. Rezultă că faptele tale să le fie lor de folos ; să nu-i stinghereacă, să nu le aduage noi suferințe. Rezultă că omul este măsura și rațiunea politicii însăși.

Aceasta înseamnă să fii om ca oamenii.

A fi dintr-un sat : a întoarce mereu fața înapoi de grijă pentru ceva, pentru cineva : pentru ale celor vii, care merită, cît și de-ale celor muriți ; căci ne-au întemeiat; și izvoare și prispe, vetre și hotare de-apărare patriei au pus.

Președintele Nicolae Ceaușescu n-a ezitat să ne întoarcă fața către morții Patriei, ctitorii și părinții seminției – și-aceasta este tot de inspirație țărănească.

A avea un sat pe lume : a privi critic ceea ce se zice că-i mare și-atotputernic și cu drepturi asupra celor mici. A privi și-a vedea, și-a spune, și-a convinge pe cei mici și dați la o parte, că sînt țări și popoare cu drepturi tot atît de mari ca și gigantii.

A avea un sat ; a învăța de la sămînță, de la ghindă de stejar, pe care o poate strivi fiara, dar care, primind un pămînt și-o lumină, și toate acele drepturi ale vieții, din ghindă va fi stejar ; și din ramurile lui săgeata.

A avea un sat pe lume, cum are Președintele Nicolae Ceaușescu, și cum are fiecare dintre noi, fiindcă și orașele au fost la începuturi sate, este o chezășie a victoriilor.

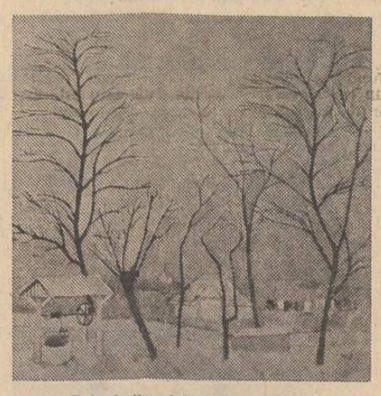

Peisaj din ciclul „Scornicești" de Viorel Mărginean

POEȚI ÎN «CÎNTAREA ROMÂNIEI»

Urmare din pag. 1

„Metaforă" din Periș, județul Ilfov, volum conceput ca o reprezentare lirică a celor mai importante momente din istoria patriei. Așa cum se înțelege din prefața semnată de Corneliu Albu, poemele cuprinse în acest volum constituie un capitol dintr-un ciclu mai amplu intitulat Românii care vrea să prezinte, **în transfigurarea poetică, întregul istoric al poporului român. Ceea ce impresionează îndeosebi în aceste poezii este vibrația autentică a autorului în raport cu evenimentele demult consumate, care devin, în interpretarea sa, fapte concrete, vii, prezente parcă aevea în fața cititorului. Dar, izvorîte dintr-un sentiment viu al trecutului, poeziile lui Al. Chiriac nu sînt mai puțin rodul unor elaborări minuțioase și al unor căutări îndelungi în planul metaforei și al versificației. Autorul acumulează multe sugestii și procedee din poezia clasică, modernă, și, de asemenea, din eposul popular. În** Decebal întîlnim versuri cu motive și măsuri baladești: **„Cîntă frunza, cîntă / Florile-și alintă / Sună bradul, sună, / Crengile-și adună". În episodul consacrat lui** Traian, **se recurge la ritmurile epopeii homerice : „Roma-i jignită de moarte, greu se frămîntă-mpăratul, / Dacul gîndirea-i cuprinse, de parcă el e învinsul, / Știe cum ani mulți-nainte, cete și geți treceau Istrul...". Vorbind despre Mircea cel Bătrîn, autorul preia rezonanțele versului eminescian din** Scrisoarea a III-a, **fără să avem impresia unei înfeudări imitative. Printr-o variație lexicală se caracterizează și stilul acestor poeme care îmbină cuvinte din mai multe straturi ale vocabularului, de la cele pur retorice la cuvinte și sonorități dialectale. Astfel, în secvența afectată** Mușatinilor **introduce, cu bune efecte estetice, elemente din specificul foneticii moldovenești : „Moldovenii s-o vorghit / Și la Cuhea o pornit / Lui Bogdan s-o jăluit / Vorbă mare i-o grăit. / Să vină să-i izbăvească / De stihia tătărească". Nu lipsesc, cum e și de așteptat, arhaismele și chiar propoziții întregi din textele istorice : „Ascuns cu grijă de Mihai la sinu-i / Veșnicul gînd, ce de copil mocnise / Și împletit cu gîndul tors pe țară / De cînd cu Sarmisegetuza arsă / Se înfioară și-aripi dă să prindă / „Crăiia Daciei și vechile hotară !". Sau altundeva, mai puțin inspirat : „Prințul Mihai e în veșminte albe / Cînd pohta de Ardeal și-o potolește".**

Toate aceste mijloace și tehnici sînt destinate să evite declamatismul și monotonia care amenință în general poezia pe teme istorice. Ceea ce autorul și izbutește, dacă nu în toate, în cele mai multe din aceste poeme, care-i procură cititorului o reală emanație estetică.

Edgar Papu

Urmare din pag. a 3-a

defensivă, obsesia originalității, relativismul, semnul oglinzii, etc. Nu credeți că o parte din aceste trăsături pot fi regăsite în scrierile generației Labiș (Fănuș Neagu, Nichita Stănescu, D. R. Popescu, Vasile Rebreanu, Paul Anghel, Gh. Tomozei etc.) și că această generație realizează o formă interesantă de baroc ?

— Cele ce spun acum sînt în legătură cu cuvintele de mai sus. Ca experiență individuală, „supracompensația" se poate integra și în alte stiluri (v. clasicismul spontan al lui Napoleon, romantismul exaltat al lui Beethoven). Ca experiență colectivă — fie și o restrînsă colectivitate creatoare — „supracompensația" este, în orice caz, barocă. Aceasta în calitate de expresie defensivă, dramatică, spectaculoasă a cărei abilă strălucire urmărește să cucerească pînă și obstacolele ce i se opun. Vă recunoașteți generația. Nu-i așa ?

— CĂLĂTORIILE RENAȘTERII ȘI NOILE STRUCTURI LITERARE cuprinde cîteva frumoase pagini despre „titanismul țărilor mici". Exemplele sînt Portugalia manueliană și Moldova lui Ștefan cel Mare. Ce e, de fapt, „titanismul țărilor mici" ? Nu credeți că ne-ați rămas dator cu un eseu pe această idee ?

— Aici, vreau nu vreau, trebuie să mă extind puțin. Pînă să scriu eventualul eseu, pe care mi-l sugerați, voi căuta, pe cît posibil, să lămuresc acum problema. Mai întîi, ce este titanismul în genere ? Titanii erau adversarii telurici ai zeilor, adversari dotați cu puteri supranaturale, în așa fel ca să schimbe dintr-odată ordinea cosmică stabilită de zei. Prometeu era unul din acestia. Omul, chiar excepțional, neavînd asemenea virtuți, nu poate schimba ordinea cosmică. Numai azi, pe cale științifică, este în măsură să realizeze un asemenea obiectiv, dar, în nici un caz, încă în veacul al XV-lea. Titanismul acelui secol — ca și al tuturor secolelor trecute — se aprecia, deci, nu în schimbarea ordinii cosmice, ci numai a ordinei istorice. Una din legile acestei din urmă este ca o putere statală mare și aflată în plină expansiune să învingă o instituție statală mică și să o întreacă, prin mijloacele ei, sub toate raporturile.

O asemenea ordine a fost deseori încălcată de-a lungul istoriei, dar numai în cazuri izolate. Iată, însă, că în veacul al XV-lea „titanismul țărilor mici" nu mai este o excepție, ci un fenomen cu caracter general. În acest context se explică, prin spiritul veacului și măretia Moldovei lui Ștefan cel Mare. Toate țările cu care a luptat și pe care le-a învins erau mai mari decît Moldova și — mai solid implintate în făgașul unei continuități istorice. Dar aceasta multiplicată reiterare a înfruntării dintre David și Goliat sau dintre Ulise și Polifem — a avut, în prima jumătate a aceluiași veac, un precedent la fel de strălucit în mica Albanie a lui Scanderbeg, căruia sultanul Murat al II-lea, aflat în plină expansiune a puterii, a fost nevoit să-i ceară pace. Iar în apus Moldova a fost contemporană cu redusa și neînsemnata Burgundie a lui Carol Temerarul care a pus mîna și l-a reținut prizonier pe Ludovic al XI-lea, regele puternicei Franțe unificate.

Dar nu numai pe planul armelor se relevă „titanismul țărilor mici" în veacul al XV-lea, ci și pe cel tehnic, politic, cultural și artistic. Portugalia și-a construit cea mai mare și mai perfecționată flotă a lumii — singura oceanică — a edificat primul imperiu colonial, a făcut din Lisabona, capitala unei țări mici, cel mai mare oraș din Europa. Florența lui Lorenzo de Medici, cu Academia sa platonică, a devenit centrul gîndirii europene. În sfîrșit, culmile artistice ale veacului — îndeosebi pictori, cu excepția lui Rubiev — aparțineau exclusiv țărilor mici. Florența, Țările de Jos, Portugalia, cu Nuno Gonçalves. În sfîrșit, Ștefan cel Mare, ajutat și de o domnie lungă, este suveranul acelui secol care a edificat cele mai numeroase monumente arhitectonice, dintre care unele, după opinia arhitectului Cantacuzino, sînt de factura marelui Bramante, care construia pe atunci în orașele italiene.

Dacă privim tabloul acelui secol în momentul de față, cînd și cele mai mărunte instituții statale își spun cuvîntul pe lume, am putea fi mai puțin sceptici, sub raportul prioritătii, numai fiindcă facem parte dintr-o țară mică.

Addenda la Dicționarul cronologic al literaturii române

Urmare din pag. 1

În adevăr, dispunem acum de un film cronologic al datelor, evenimentelor, scrierilor de anvergură — ca și al unora mai puțin importante — care au marcat în diverse epoci mișcarea literelor românești și din care se pot desprinde multe din momentele de vîrf, ca și o serie din trăsăturile sau prefacerile semnificative ale peisajului nostru cultural în timp și în spațiu. Cititorul străin — sau cel indigen mai puțin familiarizat cu istoria literaturii române — poate să întreprindă acum lecturi „paralele" : să „iasă" de pildă din paginile **Istoriei...** călinesciene, pentru a verifica și rememora o serie de date precise. Și aceasta — în ciuda faptului că arcul temporal al lucrării este prodigios : de la sfîrșitul secolului 6 — „cînd se încheie procesul de formare a limbii române și a poporului român" — **Dicționar...**, p. 9 — pînă în anul 1979 care — după cum se constată, urmărind atent cronologia — înregistrează mai puține opere și ctitiva morți ilustri (începînd cu Al. Philippide și terminînd, în 10 iunie, ultima dată a **Dicționarului,** cu Aurel Baranga).

Sîntem convinși că această lucrare-pilot va fi urmată de altele ; de o serie de cronologii parțiale și dicționare monografice sau tematice și ele necesare dedicate : **romanului românesc, poeziei, criticii și istoriei literare, gîndirii estetice, ideilor filosofice și culturale.** Un **dicționar de personaje** și — de ce să nu reiau o idee mai veche ? — un **WHO'S WHO ? AL SCRIITORILOR CONTEMPORANI** — ar fi și ele profund necesare. Apariția unor astfel de lucrări — încă așteptate la noi, în timp ce **aiurea** se află de mult pe masa cititorilor — ar conduce la închegarea unui panoramic al civilizatiei autohtone, al evoluției spiritului critic românesc a cărui cotă intelectuală se află, în termenii oricăror exigențe comparabile, tot mai mult în avantajul nostru. Revenind însă, **Dicționarul cronologic** a „consemnat nu numai scriitorii intrați în conștiința publică și operele lor, **ci și nume mai puțin cunoscute, care nu pot fi însă eliminate din istoria literaturii, unde își au locul necesar și firesc, înregistrarea lor fiind utilă pentru înțelegerea, în complexitate, a fiecărei epoci culturale"** (s.n., p. 5). Această declarație-program este încă o dată accentuată în finalul **Argumentului** în care se afirmă că **„informațiile reținute în dicționar tind spre exactitate deplină"** (p. 7).

E bine că verbul **a tinde** conține o nuanță care se opune în principiu ideii de exhaustivitate. Păcat însă că adjectivul **deplin(ă),** orgolios și totalitar, contrazice imediat — dimpreună cu altă mărturie, citată mai înainte — o ambiție pe cît de nobilă, tot pe atît de dificilă ca realizare. Deoarece — în ciuda faptului că **Dicționarul,** în ansamblul lui, este un document de lucru util, populat de mii de informații „comode", aflate acum la îndemîna oricui, lucrarea colectivului de cercetători de la Institutul de istorie și teorie literară G. Călinescu **prezintă în unele cazuri o viziune deficientă de ansamblu ca și multe absențe informaționale nemotivate, atît în ce privește unele date și evenimente, cît și cu privire la o serie de autori.** Le semnalăm **sine ira et studio** cu convingerea că, la o eventuală reeditare, diligenții autori vor ține seamă cel puțin de o parte din observările noastre. Iată cîteva **omisiuni** regretabile.

1. **Edituri, reviste** și **colecții** editoriale, importante pentru dezvoltarea literaturii și a **culturii literaturii** românești, mai ales în epoca dintre cele două războaie și, mai apoi, după Eliberare, ca de ex.: **Cartea Românească, Biblioteca Filozofică Cultura națională,** în care au apărut scrieri filosofice și estetice importante (colecția fiind condusă — se știe — de D. Gusti), valoroasa editură **Casa școalelor, Fundația pentru literatură și artă** etc. Reviste omise : **Revista Română, Agora, Amfiteatru, Echinox...**

1. 1. Cronologia înființării și activității — pe scurt — a edițiilor românești de azi, care publică și difuzează carte literară, ar fi fost profund necesară pentru configurarea fenomenului cultural contemporan. Ar fi fost astfel mult mai bine, mai drept și mai adecvat, puse în relief, proliferarea literaturii originale în perioada interbelică și postbelică și înfățuirea unor mari serii de traduceri în colecții academice ori larg populare : **Bibliotheca Orientalis, Biblioteca pentru toți, Clasicii filozofiei universale, Eminesciana** etc. În felul acesta, de pildă, unul din traducătorii operei lui Platon — **Petru Creția** — ar fi fost menționat **ca atare** și n-ar fi apărut la **Indice** doar o singură dată, menționat pentru coordonarea **Prozei literare eminesciene,** în timp ce **Stancu Ilin, Mihai Vornicu** și **Adrian Mitescu,** apar, în ordine consecutivă, de 6, 3 și 2 ori, citați, în „Dicționar", pentru diverse contribuții (articole și studii în volume colective etc).

În aceași situație ca și Petru Creția se află D.D. Roșca, filosoful și esteticianul, prestigiosul traducător al lui Hegel. Dacă autorii au considerat importantă semnalarea debutului lui **Ioan Meițoiu** (p. 511), glosat de altminteri de... 4 ori, nu văd rațiunea pentru care măcar debutul lui D. D. Roșca **(Influența lui Hegel asupra lui Taine, teoretician al cunoașterii și al artei,** publicat în 1928, la Paris, ca teză de doctorat) atît de bine primit în cercurile estetice și literare din Franța, Germania și din alte țări, nu putea fi înregistrat...

2. Există, îndeosebi în ultima vreme, asociații și societăți de cultură și literatură care bine-meritau — pentru activitatea laborioasă de pînă acum — să fie menționate în **Dicționar...** Cercetătorii Institutului **G. Călinescu,** tocmai ei, au uitat, de pildă, să facă măcar o mențiune asupra **Societății G. Călinescu** din Onești care, de peste un deceniu, organizează activități științifice pertinente, notabile în cadrul **Zilelor culturii călinesciene** (din date de arhivă, nu numai din memorie, reiese că, la unele sesiuni, Institutul **Călinescu** a fost prezent și activ). Dar acesta este un reproș minor în comparație cu faptul că, dintre toate asociațiile de scriitori (Brașov, Cluj-Napoca, Craiova, Iași, Sibiu, Timișoara) se înregistrează numai Asociația Scriitorilor din București (p. 681).

În același context, al eflorescenței asociațiilor și societăților de cultură **în cadrul** Festivalului Național „Cîntarea României", trebuia lexicografiată chiar această manifestare națională care, se știe, reprezintă un angrenaj important în realizarea dimensiunilor culturii de masă la noi, inclusiv ale literaturii profesionale și de amatori (există cenacluri în acest cadru care au furnizat ctitiva poeți și prozatori de pe acum valoroși, recunoscuți).

3. **Curente și concepte literare** inițiate sau datorate unor creatori români de origine română, chiar dacă unele dintre acestea s-au propagat apoi cu mai mult sau mai puțin succes pe alte meridiane : **dadaismul** lui Tristan Tzara (despre care se vorbește doar la indicele Tzara), **teoria capodoperei** lui Mihai Dragomirescu, **lettrismul** lui Isidore Isou...

3.1. Lacunară e informația și acolo unde dicționarul are în vedere scriitori de origine română care activează în afara României. Iată cîteva omisiuni, cu atît mai grave, cu cît în jurul lor s-au purtat nenumărate discuții științifice, s-au făcut mențiuni și descoperiri istorico-literare importante : **Pius Severin,** poet bilingv și estetician, **Stephane Lupasco** (Ștefan Lupașcu), fondator al unei noi teorii a cunoașterii, cu ample implicații în cultură și artă, **Matyla C. Ghika,** estetician, creator al conceptului „secțiunea de aur" **(Le nombre d'or)** ale căror cărți au făcut **dată** memorabilă; **Petre** (Peter) **Neagoe,** scriitor român de limbă engleză, rezident începînd din 1905 în America, mort în 1960, autorul unor cărți de nuvele (traduse în limba română de Isabela Sadoveanu) superioare, din punct de vedere artistic nu de mult apărutei : **Sfîntul din Montparnasse.** Nici o mențiune despre : **George Uscătescu,** istoricul literar, romanistul și poetul, traducător și difuzor activ al literelor românești. În aceeași ordine de idei — întrebăm : ce principiu a funcționat în clipa în care s-a decis „indexarea" numai a unora și nu și a celorlalți, desigur, într-un capitol special al **Dicționarului cronologic.**

4. Traducători de profesie, care au îmbrăcat în veșminte românești opere importante din literatura universală sau au tradus masiv și cu bune rezultate estetic-stilistice din literatura română în diverse limbi : **Dan Duțescu** (să amintim doar **Povestiri din Canterbury** de Chaucer), **Leon Levițchi, Aurel Covaci (Lusiada** și altele), **Ch. Filitti, Mihai Isbășescu, Sergiu Al. George, Catinca Ralea, Yvonne Stratt, Micaela Slăvescu, Ștefan Stoenescu** ș.a. De vreme ce, pe baza conceptiei colectivului de autori, au fost lexicografiate și traducerile mai importante — elaborate în diverse epoci — de ce tocmai aceste mari opere clasice (Chaucer, Shakespeare, Platon, Camões...) sau altele moderne, au fost scăpate din vedere? Este inutil să „precizez" un loc comun, binecunoscut unor istorici literari — deci și autorilor **Dicționarului cronologic** — că o bună versiune românească din Shakespeare, Platon, Chaucer sau Márquez este și va fi mereu mai utilă, și superioară din punct de vedere cultural, unor mediocre sau în orice caz modeste plachete de versuri autohtone — unele din ele, inseriate cu o migală demnă de toată lauda (Mihai Bărbulescu, Ion Cringuleanu, Adrian Munțiu — ultimii doi citați de cîte 6 ori fiecare — Rusalin Mureșanu (de 5 ori), Florin Mihai Petrescu (de 7 ori), George Țărnea, de 4 ori, în timp ce poeți și prozatori cel puțin la fel de merituoși sînt pur și simplu omiși ori eludați, cine poate să știe ? Iată, în ordine alfabetică, seria, cred că și aceasta incompletă, a scriitorilor nedreptățiți dintre care unii — să se remarce — au avut și au o activitate artistică valoroasă, deținînd și diverse premii ale Uniunii Scriitorilor, amintite în cazul unora, total ignorate în cazul altora. Dar iată-i pe cei excluși (de ce oare ?): **Wolf Aichelburg, Sorin Alexandrescu, Bálla Szófia, Ballogh József, Bianca Balotă, György Bretter, Livius Ciocîrlie, Mircea Constantinescu, Mihai Elin, Vasile Petre Fati, Marcel Gafton, Matei Gavril, Franz Hodjak, Cornel Mihai Ionescu, Nora Iuga, Anemone Latzina, Hans Liebhardt, Nicolae Mateescu, Virgil Mazilescu, Ion Mircea, Angela Marinescu, Irina Mavrodin, Gabriela Melinescu, Florica Mitroi, Ion Murgeanu, Lucia Negoiță, Mara Nicoară, Ion Nicolescu, Alexei Rudeanu, Mircea Săndulescu-Constantinescu, Florin Costinescu, Mihai Elin, Vasile Petre Fati, Marcel Gafton, Matei Gavril, Franz Hodjak, Cornel Mihai Ionescu, Nora Iuga, Anemone Latzina, Hans Liebhardt, Nicolae Mateescu, Virgil Mazilescu, Ion Mircea, Angela Marinescu, Irina Mavrodin, Gabriela Melinescu, Florica Mitroi, Ion Murgeanu, Lucia Negoiță, Mara Nicoară, Ion Nicolescu, Alexei Rudeanu, Salamon Ernő Mircea Săndulescu, Victor Silvestidis, Werner Sölner, Alexandra Tîrziu, Marius Tupan, Vasile Vlad...** Cît de, mă mă rog, **deplină** poate fi informația din **Dicționar** dacă, de pildă, între istoricii și cercetătorii literari de azi, au fost uitați **Eugen Negrici** și **G.I. Tohăneanu** (laureați ai unor premii, ale Uniunii Scriitorilor și, respectiv, Academiei) ? Pe de altă parte, de ce este mai important să fie glosați aproape toți colaboratorii revistei — să zicem — **Luceafărul,** iar laureații din ultimii ani ai aceleiași reviste să fie trecuți sub tăcere ?

atelier literar
poșta redacției

MARIANA BRĂESCU : Ați făcut rău, desigur, că nu ne-ați semnalat imediat eroarea (iată, deci, unul din necazurile semnăturilor cu inițiale, ori neindividualizate ca lumea !...). Să restabilim, așadar, adevărul : dintre cele două semnături **A.B.C.**, una este a dv., autoarea poeziei „A murit un om la moară", apărută în nr. din 16 iunie dar sub iscălitura celeilalte **A.B.C.**

MARIANA CODRUȚ (care a avut toate motivele să fie necăjită, nu să ne și apostrofeze atît de nemilostiv !...). Nevinovați pe de-a-ntregul, îi vom cere scuze, totuși, și în numele dv. (involuntară beneficiară) și în numele — dacă e posibil un asemenea lucru — insolitei, buclucașei întîmplări ! (Mai e de precizat poate că poezia „Cuvinte", apărută ulterior, aparține realmente semnatarei, aceeași Mariana Codruț). N-avem încotro (pentru a vă repune în posesia poeziei dv. apărută sub alt nume) și vă răspundem, de data asta, sub numele dv. adevărat (și nu sub pseudonim, cum ne-ați cerut). Cît privește noile versuri trimise, trebuie să vă spunem că ne-au dezamăgit și ne-au surprins (doar „Romanță tîrzie" și „Cîntec de văduvă" mai amintesc, oarecum, de bunele promisiuni anterioare !). Sperăm să fie o „eclipsă" trecătoare și vă așteptăm cu noi vești, mai bune.

MIRUNA G. : Nu s-ar putea spune că nu există poezie în aceste monologuri eseistice, cu o meditație elevată și adesea subtilă. Dar rămîn, într-adevăr, niște mari întrebări asupra „valorii de comunicare, de mesaj, a textelor" — cum ziceți — asupra măsurii și modului în care ele „funcționează" ca poezie. Căci, în cele mai multe pagini, discursul lirico-filosofic, chiar atunci cînd nu e zăvorît sub ecouri barbiene (ca în partea a doua a ms., mai ales), chiar atunci cînd nu e rezolvat la suprafață, într-un mic vacarm retoric, rămîne mai degrabă uscat, neinsuflețit, nu ajunge la incandescență, iradiație, pregnanță, nu prea „trece" la cititor. În unele pagini, se ivesc și tentative de „decolare", un început de zbor, adică mai multă căldură, plasticitate, nerv, comunicativitate : „Contabilitate", „Doar tîrziul", „Marină", „Fluturele nopții", „Goală sîmbăta", „Un paradox", etc. Nu ne îndoim că veți găsi singură soluția și calea — care nu e, desigur, aceea a părăsirii „luptei" (ar trebui poate să dăruiți acestei preocupări ceva mai mult și mai esențial din timpul și viața dv.).

T. BOROSCHI : „Pata" și „Totul a fost" sînt slabe, scrise stîngaci, lipsite de perspectivă. „Boghiul", în schimb (parcă scris de altă mînă) e o lucrare solidă, bine închegată, în genul Slavici.

R. G. B. : Proza pare ceva mai bine scrisă, deși lucrurile sînt niței învălmășite, iar procesul celor două personaje centrale nu merge îndeajuns în adîncime. Despre „nestăpînirea gramaticii" sperăm să nu mai avem prilejul să vorbim, nici dv., nici noi !

EGO : Povestea (sau poate fragmentul ?) nu e lipsit de interes, deși lectura e stingherită de stilul sofisticat, greoi, manierist, al relatării, ca și de niște replici inadecvate puse în gura unor personaje (care uneori vorbesc cam prea „modificat"...).

STAICU EUGENIU : Textul e scris stîngaci, rudimentar, cu totul agramat. Nu sînt speranțe.

G. B. BUC. : În ultimul plic, lucruri neobișnuit și inexplicabil de slabe (nu putem reține nici un titlu !). Caietul cu desene, de care vorbiți, n-a ajuns pînă la noi (de altfel, cum vă spuneam și altă dată, nu ne considerăm destul de îndreptățiți să ne spunem părerea în acest domeniu). Întrevederea se poate aranja prin telefon (numărul îl găsiți la secretariat).

JEAN CINAȘ : Joaca dv. (neserioasă și cumva incorectă) nu vă apropie cu nimic de poezie (necum, de publicare !). Textele refuzate sînt lipsite, după părerea noastră, de calitățile unei poezii adevărate (nu „pentru faptul că poartă un nume necunoscut" — cum spuneți — necunoscuți sînt și cei care apar în chenarul alăturat și cei pe care i-ați copiat din „Tribuna" — unde e logica ?...). „Unora — mai ziceți — li se acordă credite mari, altora nu li se acordă nici o șansă". E foarte adevărat, dar și foarte firesc : diferența de tratament e direct proporțională cu înzestrările, talentul, perspectivele fiecăruia. Din păcate, nici paginile de acum nu ne aduc lucruri noi, care să depășească nivelul modest semnalat anterior.

G. SMEOREANU : Augurii vocației sînt prezenți în toată claritatea. În aproape fiecare pagină. Deși mai rămîn niște „căpătîie de ață" și se mai văd ici-colo unele „cusături" transmițînd cititorului senzația de efort, ceva din intimitatea materială a creației (care, în cazul lucrului desăvîrșit, trebuie să rămînă total și exclusiv în tainele și memoria condeiului !), drumul dv. pare decis în mod implacabil. Trimiteți-ne un nou buchet (pentru o selecție cît mai reprezentativă) și o poză și lăsați-ne plăcerea să vă divulgăm cititorilor cît de curînd.

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Adîncuri de clipă

Apropierea ta –
beție albastră a sufletului
între noi scapără
fulgerele purpurii ale atracției
aruncă spre mine
numai cuvîntul de vrajă
și ca-ntr-un vis suav
imponderabile mă vor urma
cer pămînt ape
cu buze de arsenic pe aproape vrăjmașa
niciodată în repetare bucuria
pîndită de peste tot cu ochi de trădare
răstignește-mi inima
de cîntecul triumfător al clipei
să țîșnească pururi viu
sîngele iubirii.

ELVIRA ILIESCU

Ulise abulic

Ce-așteptî de la fiecare fum de țigară
ce speri de la secunda imediat următoare
ce cauți în cele 17 minute prin care acul
ceasului deșteptător va mai trece pînă
s-ajungă la 12
ce-așteptî de la miezul acestei nopți
și după aceea de la miezul nopții de mîine
și neabătut de nici o frustare ce-așteptî
de la miezul fiecărei nopți care trece
lăsîndu-te teafăr – de ce
această-ndărătnică pîndă
în cercul luminii de noapte pe masă
ce miracol crezi că stă să apară
din aerul țintuit cu răsuflarea la gură
cînd ți-aprinzi următoarea țigară ?

VLADIMIR IOANA

Un cîmp tîrziu

Se joacă o vulpe
prin coroana pomilor
de se face seară
în crengi și plouă
din cerul senin.
Iarba nopții crește pe cîmp
ca o liniște unde
se aud pietrele
făcînd dragoste
și un țăran cum
scoate din grădină
o căciulă.
Mai vine ceața
unui greiere
cînd vulpea alunecă
în grămada de fructe.

ION POTOLEA

Umbra de piatră

în această noapte cu păsări mari
somnul meu alcalin ție îți înăsprește mîinile
ești ca vîntul din sîngele meu
alungîndu-mi-l prin cele o mie de galerii
albastre

văzduhul coboară, solemn ca o rugă
eu aduc umbra de piatră a privirilor tale

LUCIA MORARU

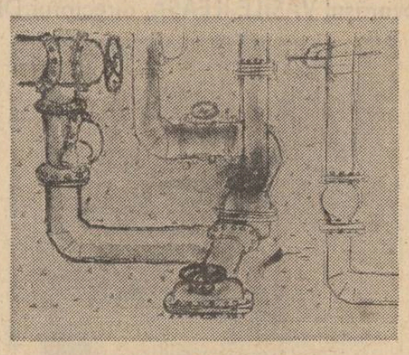

Mircea Georgescu : „Magistralele aurului negru"

Mîinile

Mîna dreaptă,
Mîna mea dreaptă,
În stare s-arunce
La treizeci de metri o piatră.
Mîna mea dreaptă
Călare pe-o coapsă.
Mîna mea dreaptă
În stare să degete,
Să scoată spinele,
Să fluture batista
Și să salute ostășește,
Mîna mea dreaptă în stare de luptă.

Mîna stîngă,
Mîna mea stîngă puțin cam nătîngă.
Să zvirle nu poate
Da-i săritoare –
Scutul,
Un capăt al corzii,
Un umăr al horii,
Sînt partea ei.

ROMUS ROCA

Șarpele

Pe țîța vacii șarpele și-a pus
Veninul gurii începînd să sugă
Vaca a stat blînd ridicînd în sus
Capul spre crucea zilei ca-ntr-o rugă

În ochii ei s-au clătinat păduri
Izvoarele i-au limpezit suflarea
Curgea lumina peste solzii suri
Înfiorată alerga cărarea

Prin ierburi fulgeră amirosind
Șarpele-a lapte a venin și-a soare
Se-aude vaca peste păduri mugind
Căci rău o arde trupul și o doare

RALEA V. ROSIM

De ieri

Un gînd ostenit în salt către gol
cade pe-un pat de frunze uscate.
Pasul calcă mărunt în ocol
Lungi cărări tremurate.

Poate mai vreau să ating
condeiul aspru de sare.
Poate vreau să nu sting
truda razei de soare

Poate mai vreau să merg
cu pas nebontit, în neștire.
Poate mi-e teamă să șterg
drumul vechi și subțire
și alb ca mucheo de cuțit.

Frunzele clatină trup veștejit.
Fulgere cad pe trunchiuri perechi.
Apele spală pietrele vechi.
De din izvoare pînă-n șuvoi
vîntul sapă, croind insutit
dire adînci în pietrele noi.

Vorbele sparg albe tăceri
Albă, tăcerea cade să cadă.
Toate-s topite, toate-s de ieri.
Vechi păpădii de zăpadă.

LILIANA POPESCU

Frig

Presimt că va veni un frig cumplit
din preajma stelelor moarte

și deci va veni o vreme
cînd va trebui să ne mutăm
unii în sufletele celorlalți
pentru a reinventa căldura.

MIHAI MALDA

Există o criză a criticii?

Urmare din pag. 1

a atras în virtejul ei nu numai un mare număr de specialiști ci a stîrnit și interesul unui cerc larg al publicului francez.

Interesul față de problemele criticii nu este deloc întîmplător. „Critica" — remarcă pe bună dreptate S. Doubrovsky — nu este o activitate inofensivă și îndepărtată decît în aparență. De fapt ea este aparatul de control, siguranța ultimă prin care societatea supraveghează exprimarea gîndirii și conservarea valorilor"[1]. Într-adevăr, prin functia de self-control a artei, critica este una din pîrghiile fundamentale ale progresului în acest domeniu al activității umane. Iată de ce, așa cum afirmam, a reflecta asupra statutului criticii înseamnă să reflectezi într-o formă indirectă, asupra statutului însuși al literaturii și artei.

Care sînt însă mecanismele mai adînci care au declanșat această „ceartă" a criticii ?

Dacă în artă procesul de erodare a valorii operelor este extrem de lent (capodopera rămînînd, practic, în afara acestei eroziuni) în domeniul criticii asistăm la o perimare extrem de rapidă a punctelor de vedere, a unor teze, principii și chiar a unor sisteme teoretice închegate. „Tentația rupturii cu tradiția rămîne mereu mai evidentă în domeniul criticii literare — scrie R. Munteanu în **Metamorfozele criticii europene moderne** — ceea ce face ca și functia paricidă a criticilor să iasă cu mai multă putere în relief. Cine urmărește polemicile, care au avut loc în ultimele două decenii pe acest plan, constată cu ușurință că Roland Barthes a încercat să se afirme ca un detractor al lansonismului, Jean Starobinski s-a declarat un adversar fățis al criticii biografice cultivate de Saint-Beuve, Lucien Goldmann s-a ridicat împotriva criticii sociologice clasice și a freudismului. Charles Mauron și Jean-Paul Weber încearcă să fundamenteze critica tematică prin distanțarea față de psihanaliza clasică etc. Pe această cale, vocile noi ale criticii încearcă să se substituie celor vechi, în vreme ce vocile scriitorilor coexistă într-un mod mult mai armonios în marele concert universal al literaturii"[2].

Ar fi o eroare deci să credem că „modernii", stînd pe aceeași baricadă în fața „anticilor", reprezintă o poziție și principii monolite. Dimpotrivă, deosebirile dintre ei merg, uneori, pînă la opoziție. Critica psihanalistă dă, spre exemplu, rezultate cu totul distincte dacă este de **tip** freudian sau jungian (ca la Maud Bodkin) ; cercetările experimentale ale lui Paul Delbouille asupra puterii de sugestie a sunetelor din poezie nu au nimic comun cu cercetările de estetică istorică concepute în maniera lui Réne Broy sau Jacques Schérer. Lucrările lui Gilbert Durand cuprind o concepție despre sociologie și antropologie orientată spre studierea marilor arhetipuri imaginative și mitice, care se situează la antipodul cercetărilor lui Goldmann"[3].

La un moment dat în acest flux al unei critici în permanentă mișcare, asemănător unui virtej de ape constituit după o ploaie torențială, păreau să fi dispărut însesi fundamentele teoretice ale criticii. Nu întîmplător criticul I. A. Richards își deschide lucrarea sa **Principii ale criticii literare** cu un capitol intitulat **Haosul teoriilor criticii.** În ciuda oricăror aparențe, a „belșugului" de lucrări, studii, articole, idei, Richards ajunge la concluzia că pînă în momentul de față teoria critică se află într-o gravă criză, căci, cu excepția unor sugestii, „ea n-a răspuns încă la problemele fundamentale : Ce este valoarea artelor ? Care este locul lor în sistemul preocupărilor umane ? De ce o opinie asupra unei opere de artă este mai bună decît alta ? Cum pot fi comparate experiențele artistice ?"

Încercînd să vezi care sînt rezultatele atinse de cele mai alese minți în cercetarea acestor probleme, trebuie să constați cu regret că „hambarul este aproape gol", constată Richards. „Cîteva ipoteze, un număr de avertismente, multe observații pătrunzătoare dar izolate, cîteva presupuneri strălucite, multă oratorie și poezie aplicată, nesfîrșite nedumeriri, dogme din belșug, nu puține prejudecăți, închipuiri și capricii, misticism la tot pasul, puțină speculație originală, diversă inspirație accidentală, sugestii pregnante și întîmplătoare, expozeuri sumare ; fără exagerare, se poate spune că **din astfel de lucruri se compune teoria criticii** (subl. ns.)"[4].

Aceeași constatare despre „stadiul" de pînă acum al criticii ne-o înfățișează, cu alte argumente, Northorp Frye în **Anatomia criticii.** Critica literară — după opinia lui Frye — se găsește încă în stadiul inductiei naive specific științei primitive. „Nu dispunem de criterii reale pentru a deosebi o structură verbală literară de una non-literară și nu avem nici cea mai vagă idee cum să tratăm aria semiobscură de cărți socotite opere literare numai fiindcă au fost pur și simplu incluse într-un curs universitar despre „cărțile fundamentale". [...] Blake n-are decît să susțină că a generaliza înseamnă a fi un idiot, dar atunci cînd considerăm că ne aflăm, din punctul de vedere al culturii, în epoca primitivă, avînd cuvinte care să denumească noțiunile de „frasin" și „salcie", dar nu și cea de „copac", ne putem întreba dacă, dimpotrivă, puterea noastră de generalizare nu este cumva mult prea redusă"[5].

Considerînd că în domeniul teoriei critice nu s-a făcut nici un pas înainte față de Aristotel, Frye afirmă tranșant că : „În momentul de față nu există nici un critic care să cunoască un singur lucru esențial despre critică. În prezent criticii nu dețin altceva decît o religie secretă, fără evanghelie, ei fiind inițiații care pot comunica sau se pot contrazice numai între dînșii"[6].

Să fi intrat critica într-un atît de grav impas ? La această întrebare vom încerca să răspundem nu înainte de a arăta și alte fețe ale „crizei" ca și alte modalități de contestare a criticii ca teorie cît de cît închegată.

Pe fondul acestor afirmații neliniștitoare legate de destinul criticii, în occident, în economiile de consum, publicitatea — făcută cu mijloacele mass-media — a făcut ca vocea criticii să nu mai fie auzită. O carte este lansată, iar valoarea ei stabilită prin sloganul publicitar incitant și repetat pînă la obsesie. Există o întreagă „artă" de manipulare a conștiințelor celor ce consumă această „marfă" deosebită, ca și o mare pricepere de manipulare a unor premii acordate operelor de artă. În asemenea condiții criticul, a cărui voce este acoperită de reclama senzațională, de avalanșa de mijloace extraestetice, se simte frustrat din ce în ce mai mult de posibilitățile de a-și exercita profesiunea în mod demn și cu o cît mai mică șansă de a fi auzit și ascultat. În felul acesta — constată R. Munteanu, analizînd menționatul fenomen de negare comercială a autorității criticii — se instituie succesul irațional al unei cărți, transformată de la început într-un mit intangibil, într-o valoare acceptată fără nici un fel de examen critic prealabil"[7]. Concurenta comercială, efectuată atît de brutal într-o societate în care opera de artă — intrată în circuitul economic — nu e decît o marfă din care trebuie scos un profit cît mai mare, a condus la formularea unor opinii dramatice cu privire la „destinul criticii", la declinul și, în cele din urmă, la dispariția definitivă a acesteia. În eseul intitulat semnificativ **Despre sfîrșitul criticii literare,** Klaus Stiler consideră că „critica literară nu va mai avea în viitor nici un rol (ea nu mai deține de acum nici unul), iar funcția sa va fi cu zero"[8].

În contextul acestui „haos" al afirmațiilor cu privire la critică, reînvie din nou glasurile susținătoare ale teoriei artei pentru artă. Criza criticii — se afirmă — s-ar datora faptului că s-a ignorat existența unei atitudini specific estetice. Esteticul a fost „pătat" cu elemente eterogene lui, în determinarea continutului acestuia fiind luate în considerare însușiri ce aparțin unor experiențe de alt tip. Intruziunea socialului, a politicului, a eticului în estetic a dus la degradarea acestuia, la dezarticularea și dizolvarea unor valori pure într-un ocean de impurități. Or, afirmă acești teoreticieni, valoarea estetică, valoare specifică și autonomă în mod absolut, nu poate fi apreciată decît în sine, fără raportări la alte valori sau experiențe. De ce se află, așadar, în criză, critica actuală ? E foarte simplu, ne va răspunde Clive Bell, definindu-și poziția sa de „estetician pur" : „Ca să putem aprecia o operă de artă nu e necesar să considerăm nimic din viața de zi cu zi, nici cunoașterea ideilor sau a intereselor, nici familiaritatea cu emoțiile ei". „Prin natura ei — va afirma la fel de răspicat A. C. Bradley — (arta n.n.) nu este nici parte, nici copie a lumii reale (așa cum înțelegem în mod curent această expresie), ci o lume independentă, completă și autonomă în sine"[9].

Teza „artei pentru artă" este, neîndoielnic, anticritică, în principiu. Căci în măsura în care arta își ajunge siesi, este un univers închis și pur, absolut autonom și care nu se raportează la nimic (cel mult la propriul ei ombilic), e limpede de înțeles că, dintr-un asemenea unghi de vedere, aparitia criticii nu poate fi considerată decît ca un amestec din afară, de neacceptat, ca o violare a autonomiei absolute, a „stării de spirit estetice", a puritătii ei. De aici și pînă la a considera arta ca un mister, ca o formă de inițiere într-o comunitate esoteric civilizată nu mai este decît un pas. La rîndul ei, în măsura în care ar putea fi acceptată, critica ar trebui și ea să se rezume, după cum afirmă și Frye, la un ritual de gesturi masonice, la sprîncene ridicate, la comentarii ermetice ca și la alte semne ale unei înțelegeri prea oculte spre a fi exprimate sintactic.

[1]) **Serge Doubrovsky**, De ce noua critică, **Buc., Ed. Univers, 1977, p. 33.**
[2]) **R. Munteanu, op. cit., Buc., Ed. Univers, 1975, p. 10.**
[3]) **V. Serge Doubrovsky, op. cit., p. 205—206.**
[4]) **I. A. Richards**, Principii ale criticii literare, **Buc., Ed. Univers, 1974, p. 26.**
[5]) **Northorp Frye**, Anatomia criticii, Buc., **Ed. Univers, 1973, p. 14.**
[6]) **Op., cit., p. 16.**
[7]) **R. Munteanu, Op., cit., p. 17.**
[8]) **apud. R. Munteanu, op. cit., p. 16.**
[9]) **apud. J. A. Richards, op, cit., p. 36.**
[10]) **N. Frye op. cit. p. 3.**

Un romantic modern

Urmare din pag. 1

cere iertare cercului. / Atît". Prozaic spus, numai cunoașterea lucrului imperfect eliberează tensiunile poetice și face astfel posibilă arta, în timp ce perfecțiunea este adorație și „atît".

Între acești doi emblematici poli geometrici regăsim exercițiul ludic din **În dulcele stil clasic,** gravitatea sentențioasă din **11 elegii,** alături de senzualismul rafinat al imaginii din **Laus Ptolemaei** și din toată creația poetului, adică, pe scurt, inconfundabilul limbaj stănescian. Căci — iată deja un loc comun ! — **Nichita Stănescu** este un creator de limbaj poetic, dintre acei puțini pe care poezia românească îi poate invoca. Cîteva teme obsesive fulgeră cerul întunecat al **Operelor imperfecte** : nașterea ca semn al arbitrariului și ca blestem, solitudinea agresivă, integritatea pierdută dar mereu visată, degringolada lumii interioare în care „zeii" au murit, elogiul adolescenței pure, spaima de labirint și obsesia cauzalității, erosul compensator. Acestea conlucrează pentru a se constitui într-un peisaj tematic deloc armonios și idilic, ci, dimpotrivă, contorsionat, selenar, suspendat dramatic între cădere și înălțare. În esență, **Nichita Stănescu** este un romantic ce-și construiește poezia pe antiteze explicite sau învăluite, prezente fie în secvențe mari, fie la nivelul versului. Un exemplu clar îl oferă poemul **Pușca** (p. 33) în care ultimul vers, de fapt un singur cuvînt, răstoarnă prin forță și implicații descrierea calmă, deliberat didactică din celelalte strofe. Pe același principiu se edifică **Clepsidra** (p. 12) unde a doua mișcare a poemului (echivalentă în planul realului întoarcerii clepsidrei cu nisip) repetă doar aparent prima mișcare, în fapt situîndu-se antitetic din punct de vedere al rezultanței semnificațiilor convergente.

Versuri nerealizate găsim în **Operele imperfecte,** versuri trădînd parcă, înainte de orice, dorința comunicării, chiar cu riscul pierderii expresivității poetice. Găsim și multe versuri extraordinare, citeodată răzlețe în masa unor poeme doar corecte. Dar și poeme excelente în întregime : **Papirus cu lacune, Cele patru coerențe fundamentale, Cu ochii roșii căutînd o lege, Neîndeminare, Proprietate, Amurgul credinței, De dragoste, de nu...** sau această **Evocare,** impresionantă prin simplitate și puritatea tonului : „Ea era frumoasă ca umbra unei idei. — / a piele de copil mirosea spinarea ei, / a piatră proaspăt spartă / a strigăt dintr-o limbă moartă // Rîzînd și plîngînd cu lacrimi mari / era sărată ca sarea / slăvită la ospețe de barbari // Ea era frumoasă ca umbra unui gînd. / Între ape, numai ea era pămînt".

În **Operele imperfecte,** cu o vorbă care-i place poetului, — **Nichita Stănescu se este** în toate versurile.

Prezențe scriitoricești

„SERILE DE LA STRUGA", manifestare tradițională, s-a desfășurat și anul acesta cu participarea unui mare număr de poeți din întreaga lume. Din țara noastră, la Festival, au fost prezenți scriitorii **Al. Căprariu, Victor Felea, Florin Mugur, Corneliu Sturzu, Lucian Valea, Horia Zilieru.** Laureatul din acest an cu „Coroana de aur" a fost marele scriitor **Miroslav Krleža.** Simpozionul cu tema : „Limba poeziei în apărarea limbajului uman" s-a desfășurat în prezența numeroșilor participanți la festival. Scriitorii români au fost invitați la serile de poezie care s-au desfășurat la Întreprinderea de produse plastice «Ohais» din Skoplje, unde a avut loc și un Festival internațional de poezie. Transpunerea în limba macedoneană a textelor poeților noștri a fost făcută de **Tașco Sarev.** Delegația de poeți români s-a întîlnit, la Belgrad, cu poeții **Vladimir Stojišin** și **Adam Puslojić.**

TINERII SCRIITORI Daniela Crăsnaru, Mircea Florin Șandru, Doina Sterescu, Areta Șandru, Andrei Roman, Eugen Mihăescu, Justin Moraru au vizitat diferite sectoare ale șantierului național al tineretului „Combinatul minier Oltenia-Gorj" și au fost prezenți în mijlocul brigadierilor de la Rovinari și Motru, în cadrul unei documentări organizată de C.C. al U.T.C.

O TABĂRĂ DE CREAȚIE pentru tinerii poeți și prozatori membri ai cenaclurilor literare din Drobeta Turnu Severin, Vînju Mare etc., a fost organizată la Orșova de către Comitetul județean pentru cultură și educație socialistă Mehedinți. Tinerii creatori au vizitat Țesătoria Cazane, Întreprinderea minieră și șantierul naval Orșova, s-au întîlnit cu elevi și cadre didactice de la Liceul Ștefan Plavăț și au participat la cîteva festivaluri literare.

ÎN SPIRITUL COLABORĂRII
● Scriitorul **Fodor Sándor** a plecat în Statele Unite unde va participa la un Simpozion internațional dedicat Anului internațional al copilului ● Scriitorii **Doina Cetea** și **Mihail Diaconescu** se află la Sofia în cadrul Înțelegerii de colaborare între Uniunea scriitorilor din R.S.R. și Uniunea scriitorilor din R.P. Bulgaria ● Ne vizitează, în cadrul Înțelegerii de colaborare dintre Uniunea scriitorilor din țara noastră și Uniunea scriitorilor din U.R.S.S. **Liudmila Cernaia** și **Larisa Vasileva.** De asemenea, se află în țara noastră scriitorii bulgari **Kiril Borisov** și **Marii Iagodov,** scriitorul maghiar **Peter Tukzka** precum și scriitorii polonezi **Danuta Bienkovska** și **Ștefan Zarzecki** în cadrul înțelegerilor de colaborare dintre Uniunea scriitorilor din România și Uniunile de scriitori din țările respective.

REVISTA STRĂINĂ

● Mary Gordon a debutat în genul scurt, impunîndu-se apoi cu romanul „La voia întîmplării", povestea unei tinere femei care se devotează timp de 11 ani salvării unui tată bolnav și lipsit de mijloace. Experiența austerității și a bolii este apoi compensată de o viață triumfătoare, ale cărei consecințe pe plan moral sînt însă contrarii celor așteptate. Remușcările și confruntarea cu rigorile sociale o readuc pe Isabel în centrul unei problematici contradictorii, decizînd asupra opțiunii sale între superficialitatea unei vieți epicureice și existența dedicată celorlalți. Traducerea franceză a acestui roman, semnată de George Magnamo, a cunoscut un frumos succes de librărie și comentarii elogioase.

● Scriitorul turc Osman Necmi Gürmen a publicat mai multe romane, între care „Paloșul", o carte aspră și plină de poezie, care evocă viața contradictorie și incitantă, problematica adîncă a vieții comunitare într-o insulă din Mediterana, dezbinată de un conflict fratricid. Titlul cărții se referă, de fapt, la forma pe care o are Cpirul, închizînd în substanța acestei simbolistici tradițiile de violență și umanitate, în același timp, ale micilor așezări. Este vorba de prietenia adîncă dintre Kâni și Yanni, primul fiind un țăran turc iar cel de-al doilea un pescar grec. Comentatorii cărții se referă, mai ales, la sufluI epopeic ce străbate cărțile lui Gürmen, la poezia prieteniei ancestrale, a iubirii pămîntului și naturii.

● Folcloristul și etnologul Julio Carlo Boroja a publicat un studiu intitulat „Carnavalul", dedicat cunoscutelor serbări populare din lumea hispanică. Autorul studiază carnavalul din punct de vedere temporal, insistînd asupra raporturilor cu sărbătorile de iarnă din societățile tradiționale. Diversele ceremonii au o trăsătură comună ce constă în răsturnarea ierarhiilor sociale și instaurarea unei autorități grotești pe toată durata sărbătorilor. Din perspectivă sociologică, Carlo Boroja insistă asupra conținutului elementelor de carnaval, asupra tradițiilor lui și a sensurilor pe care le are în lumea de azi atît în mediile țărănești, cît și la oraș.

● Zilele James Joyce s-au ținut în această vară la Universitatea din Zürich, adunînd o echipă valoroasă de universitari și cercetători literari. Cîteva seminarii au fost remarcate cu osebire de către comentatorii acestui eveniment. Este vorba, îndeosebi, de studiile comparatiste grupate în jurul temelor : **Joyce și Faulkner, Joyce și Freud, Joyce și Beckett.** Analizele paralele subliniază influențe profunde, simboluri comune, afinități încă neexplorate.

● O mare ediție dedicată lui Malebranche a început să fie publicată în Colecția „Pleiade" de către Geneviève Rodis — Lewis, împreună cu Germain Malbreil. Primul volum conține o introducere generală, o cronologie, precum și bibliografie. De asemenea, **În căutarea adevărului, Răspuns lui Regis, Clarificări asupra căutării adevărului, Conversațiuni** precum și Notițe, note și variante. Este evidențiată ponderea exactă a acestui mare gînditor, într-un secol glorios al culturii franceze, dominat de lumina pură a rațiunii, cum se exprimă un cronicar, care continuă : „prin majestatea construcției și bogăția detaliilor, ca și prin finețea analizelor de moralist, opera lui Malebranche ilustrează perfecțiunea vîrstei clasice".

● Cunoscutul scriitor cubanez Alejo Carpentier a dedicat un roman documentar lui Cristofor Columb. Folosind la maximum imaginația artistului, notele de arhivă sînt puse la contribuție prin intermediul unui presupus proces de canonizare. Intervine însăși vocea lui Cristofor Columb, care evocă viața singuratică a unui muribund urmărit de un vis inaccesibil. Destinul neobișnuit al eroului este traversat de patima depărtărilor, turmentat de contradicții și înălțat de speranță. Tehnica singulară a acestui roman excepțional amestecă diferitele perioade istorice punînd la contribuție mărturii atît de diverse cum ar fi cele aduse de Victor Hugo, Lamartine, Leon Bloy și Jules Verne. Un critic remarcă faptul că personajul central al acestei cărți devine „o ființă halucinantă, a cărei prezență nu ne poate lăsa indiferenți".

● Romain Gary a publicat de curînd un nou roman, „Vagabonzii visători", preluînd o temă gorkiană. Marele scriitor rus s-a ocupat adeseori de acești idealiști rătăcitori, care-și făceau „numărul" în circul lumii burgheze, încercînd să uite conflictele sale mortale, pentru a duce o viață consacrată exclusiv plăcerilor unui lirism necontrolat. Romain Gary preia acest motiv, cufundîndu-se în dragoste, singurul refugiu al omului cu natură de visător. Lupta acestor vagabonzi cu demonii lor interiori are loc în numele aceluiași ideal gorkian, pe care-l preia emulul său francez : OMUL, această ființă incomparabilă, al cărui rîs, chiar ostentativ, poate să compenseze întreaga urîțenie a vieții burgheze.

● În 1980, cea de-a 200-a aniversare de la moartea împărătesei Maria Theresa va prilejui o expoziție amplă, menită să radiografieze o întreagă epocă de cultură. Intitulată : „Maria Theresa și epoca sa", expoziția de la Castelul Schönbrunn va fi organizată pe 19 teme mari, reunind 1 100 de obiecte diverse, opere de artă, cărți etc. Întreg secolul 18, a cărui contribuție în istoria universală se caracterizează prin diversificarea extremă a metodelor politice, prin arte guvernate de rațiune, prin personalități strălucite în diferite domenii, va fi reînviat pentru trei luni de zile sub semnul personalității cuceritoare a celebrei împărătese.

● Între prozatorii sovietici care s-au impus în ultimul deceniu, Victor Konețki se particularizează prin tematica sa dedicată exclusiv, vieții marinărești. De altfel, scriitorul este el însuși un navigator, absolvent al Școlii superioare de marină din Leningrad și marinar pe navele flotei nordice și ale flotei comerciale. El a debutat cu însemnări de călătorii pe mare, iar Evgheni Sidorov scrie : „El cunoaște foarte bine marea, tot așa cum îi cunoaște pe marinari. Aceasta este viața lui, munca lui. De aceea emană atîta adevăr și atîta prospețime din filele scrierilor lui Konețki care, pe lîngă multe altele, prezintă o mare importanță pentru cunoștințele cititorilor săi".

SPORT

În fine

● Reprezentantele noastre în competițiile europene au păsit cu dreptul. Cele care au jucat acasă **(F.C. Argeș și Dinamo)** au cîștigat la scor de fort-fait, iar cele care au jucat „afară" **(Steaua și Universitatea** Craiova) au obținut două „nule" foarte avantajoase pentru retur. Dintre ele s-a detașat **F.C. Argeș** care, miercuri, a jucat excelent în fața ambițioasei **A.E.K.**, evidențiindu-se atît prin omogenitate și inteligență tehnico-tactică, cît și prin individualitățile sale de excepție care au fost în acest meci Dobrin, **Radu II, Doru Nicolae și Iovănescu. Partida a fost frumoasă și a plăcut tuturor,** secvențe din desfășurarea ei amintind episoadele telesportului din fotbalul internațional. Deci se poate, și nu întîmplător afirmăm acest lucru, gîndindu-ne la **F.C. Argeș,** cea mai merituoasă campioană din ultimii ani, echipă în care atît „bătrînii", cît și tinerii descoperiți în propria pepinieră de juniori, conlucrează bine, fără complexe de nici o parte, sub îndrumarea exigentului antrenor care este Halagian. Al doilea rezultat, în ordinea valorii adversarilor întîlniți, este acel **0—0 al Universității** Craiova obținut la Viena cu **Wiener Sportclub Post.** Echipa craioveană, după deplasări succesive obositoare care au culminat cu „o neglijență organizatorică", a demonstrat încă o dată că are, la ora actuală, un lot extrem de valoros, posturile fiind foarte disputate între titulari și titularizați. Al treilea rezultat, în aceeași ordine, l-a obținut **Steaua** la Berna (2—2) în fața unei echipe de tradiție în fotbalul elvețian, **Young Boys,** echipă aflată, e drept, în curs de remaniere, confirmînd astfel pronosticul lui Odermatt pe jumătate (1—1 la Berna, victorie a **Stelei** la București), dacă ignorăm penalty-urile gratuite acordate de arbitru. Cel mai slab joc poate fi considerat, în pofida scorului de 3—0, acela al lui **Dinamo** în compania anonimei echipe cipriote, **Alki Larnaca.** Dinamoviștii, e adevărat, nesolicitați, au arat terenul din Ștefan cel Mare, jucînd mediocru.

Una peste alta însă, debutul echipelor noastre în noul sezon internațional poate fi considerat bun, toate avînd mari șanse de calificare în turul II. Numai că acest succes, îmbucurător desigur, nu trebuie exagerat și nici nu trebuie să amețească pe nimeni, în primul rînd pe jucători și antrenori. Viciile de fond și formă ale fotbalului nostru sînt mult prea numeroase pentru a fi uitate repede, după două-trei succese în fața unor adversari neconvingători (noi nu uităm înfrîngerile din fața Greciei, Albaniei, Poloniei ș.a.). Ne interesează, de exemplu, dacă în meciurile din retur echipele noastre vor marca în deplasare cu aceeași dezinvoltură ca și acasă, știut fiind că în ultimii ani ele s-au obișnuit (sau au fost obișnuite) să se apere cu disperare, idee tactică falimentară care ne-a adus mereu insuccese (ultimul la Universiada din Mexic). Ne mai interesează iar modul în care vor ști să-și apere șansele în fața unor adversari cu firmă, adversari care nu le vor lipsi abia de-acum încolo, în etapele superioare ale competițiilor. Performanța în Cupele fotbalistice europene începe după turul III ! Și, în primul rînd, ne interesează cum se vor reflecta rezultatele lor prezente și viitoare în „oglinda" naționalei, oglindă care arată exact și pe cea mai mare suprafață cota valorică a fotbalului nostru pe plan internațional. Oglindă-oglinjoară, care ne arată lumii așa cum sîntem. Nu cum vrem, sau cum credem să sîntem, frumoși și deștepți.

Ulise

ZILELE CULTURII ROMÂNEȘTI ÎN R.S.F. IUGOSLAVIA

– Convorbire cu **tovarășul VASILE ILEASĂ,** directorul Direcției Relații Culturale cu străinătatea din C.C.E.S. –

— De curînd, au avut loc, în R.S.F. Iugoslavia, Zilele culturii românești, **caracterizate prin ample manifestări, printr-o prezență marcantă a unor personalități ale literaturii și artelor din România, prin momente substanțiale de colaborare culturală între cele două țări. Care este semnificația particulară a acestor zile în contextul atît de bogat al raporturilor culturale româno-iugoslave ?**

— Relațiile culturale româno-iugoslave, cu veche și bogată tradiție, sînt caracterizate de largi schimburi în toate domeniile culturale și artistice. Anul acesta ele au cunoscut noi dimensiuni, care s-au exprimat în mod pregnant prin organizarea, în România, la sfîrșitul lunii mai și începutul lunii iunie a **Zilelor culturii, popoarelor și naționalităților din R.S.F. Iugoslavia,** și în cea de a doua decadă a lunii septembrie a **Zilelor culturii românești în R.S.F. Iugoslavia.** Cele două manifestări s-au bucurat de patronajul cel mai înalt, al președinților Nicolae Ceaușescu și Iosip Broz Tito. Din presa noastră, precum și din emisiunile de radio și televiziune, opinia publică a luat cunoștință de amploarea și importanța care a fost acordată acestor manifestări, de semnificația lor deosebită. În cele ce urmează, m-aș opri asupra felului cum s-au desfășurat **Zilele culturii românești în Iugoslavia,** cum prietenii noștri iugoslavi au organizat și participat la toate manifestările culturii și artelor din România. Aș vrea să subliniez atenția deosebită pe care gazdele iugoslave au acordat-o multiplelor manifestări românești, la Belgrad și în alte peste 20 de localități din republicile și provinciile federației. Prin mijloacele de comunicare în masă, în presă și la televiziune, antrenate zilnic în acest cadru, au fost aduse la cunoștința celor mai largi categorii de oameni acțiunile care s-au desfă-

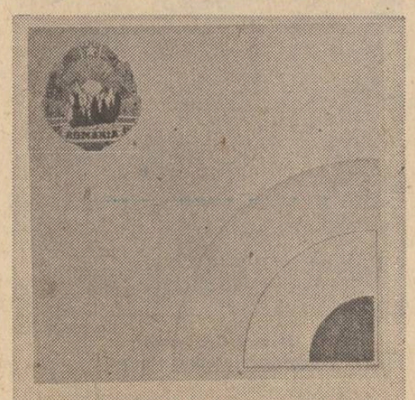

șurat în sălile de spectacole, de expoziții, la mese rotunde, seri de poezie etc. Un interes deosebit au manifestat iubitorii de teatru din Belgrad, Novi Sad, Zagreb, Virșeț și Pancevo pentru spectacolele Teatrului de comedie din București cu piesele **Plicul** de Liviu Rebreanu, **Livada cu vișini** de Cehov, precum și pentru cele ale Teatrului dramatic din Constanța cu **Simbătă la Veritas** de Mircea Radu Iacoban **și Micul infern** de Al. Ștefănescu. O înaltă apreciere a dat publicul meloman din Ljubliana calității interpretării în concertul Orchestrei de cameră din Satu Mare, dirijată de Al. Munteanu. Piesele muzicale românești de Constantin Silvestri și Sabin Pautza au fost aplaudate călduros iar Concertul pentru vioară de Mozart și Simfonia „La Reine" de Haydn au fost, urmate de cîteva bisuri ale solistului Petre Csaba și ale orchestrei. Subliniez în mod deosebit acest succes, deoarece el a fost obținut în fața unui public extrem de exigent, bun cunoscător al muzicii, în fața căruia au concertat formațiuni celebre.

— V-aș ruga să insistați asupra manifestărilor literare din cadrul Zilelor culturii românești în Iugoslavia.

— Ele au constituit, de altfel, puncte centrale ale acestor Zile. Aș menționa în mod deosebit expoziția de carte, presă și discuri care a inaugurat, împreună cu expoziția de pictură și sculptură Brăduț Covaliu — Iliescu Călinești, toate celelalte manifestări. În cadrul acestei expoziții de carte, la loc de frunte s-au situat operele tovarășului Nicolae Ceaușescu, expresie cutezătoare a însuși destinului istoric actual al României socialiste. Numeroasele cărți de beletristică, de artă și științifice au scos în evidență cele mai noi realizări ale scriitorilor și oamenilor de știință din țara noastră, cele mai recente producții ale editurilor românești. De altfel, interesul publicului din Iugoslavia pentru cartea beletristică românească nu este de dată recentă, și trebuie să menționăm aici că numai în ultimele decenii au apărut peste 35 de traduceri de lucrări literare. Acestui interes i-au răspuns și serile de poezie românească și mesele rotunde ale scriitorilor români și iugoslavi, care s-au bucurat de-o amplă și prestigioasă participare.

Toate aceste manifestări culturale românești, la care aș adăuga concertele formației „Song" și „Semnal", ale corului din Drăgășani, spectacolele Teatrului de păpuși din Sibiu și Expoziția de artă decorativă, au fost larg popularizate în presa centrală și locală iugoslavă prin radioul și televiziunea din Belgrad și din celelalte republici și provincii. Popularizarea largă și comentarea calificată a manifestărilor cultural-artistice a dus, în mod evident, la o cunoaștere sporită a culturii noastre în Iugoslavia. Aș dori, de asemenea, să evidențiez momentul marcat de proiectarea filmului **Clipa,** care a deschis seria de filme românești, reflectînd cu acuitate problematica complexă și adîncă a anilor socialismului.

— Care dintre momentele din cadrul acestor Zile ar mai trebui, după opinia Dvs., să fie în mod deosebit evidențiat în fața cititorilor noștri ?

— Cum manifestările au fost organizate în cinstea aniversării a 35 de ani de la Revoluția de eliberare națională și socială, antifascistă și antiimperialistă din țara noastră, o semnificație deosebită a avut expoziția foto-documentară „România azi", în care au fost prezentate într-o formă plastică marile realizări obținute de poporul nostru în acest răstimp.

Zilele culturii, popoarelor și naționalităților din R.S.F. Iugoslavia în România și Zilele culturii românești în Iugoslavia au constituit momente deosebite în colaborarea culturală dintre țările noastre iar prin înaltul patronaj sub care au fost puse, prin amploare și prin varietate au dat un nou impuls dezvoltării legăturilor de prietenie tradițională dintre popoarele celor două țări, schimburilor tot mai largi și substanțiale care vor urma, desigur, să se realizeze între cele două culturi.

Reporter

Expoziție retrospectivă Corneliu Baba

Expoziția retrospectivă de pictură și grafică a artistului poporului Corneliu Baba, care reunește 222 de lucrări reprezentative, a poposit după Moscova, la Leningrad. Găzduită în sălile Muzeului leningrădean al Academiei de artă a U.R.S.S., expoziția este considerată un eveniment remarcabil în viața cultural-artistică a orașului de pe Neva.

Vernisajul expoziției a avut loc în prezența pictorului Corneliu Baba, a unor reprezentanți ai organelor locale de partid și de stat, ai instituțiilor culturale și artistice leningrădene. În alocuțiunile rostite cu acest prilej a fost înfățișată personalitatea marcantă a pictorului Corneliu Baba, reprezentant de seamă al artei plastice românești și universale, membru de onoare al Academiei de artă a U.R.S.S. și membru al unor instituții academice străine, subliniindu-se, totodată, dezvoltarea continuă a relațiilor culturale româno-sovietice.

„Principele" în Polonia

În seria „Clubul cărților interesante" a editurii poloneze Piw a apărut, într-un tiraj de 20 000 de exemplare, romanul „Principele" de Eugen Barbu. Traducerea a fost efectuată de scriitoarea Danuta Bienkowska. În aceeași editură a văzut lumina tiparului „Vînătoarea regală" de D. R. Popescu, în traducerea lui Ireneusz Kania. În pregătire se află „Antologia poeziei românești".

repere

MAGIA FICȚIUNII

„Mesure d'une ombre" este romanul prozatorului Paul Lahovary, publicat la Stockholm în 1977 cu o copertă de Marie Minerbi și cu o recomandare foarte favorabilă a lui Paul del Perugia. Carte în limba franceză despre Vlad III L'Empaleur (adică „Țepeș", pe românește), cu o bibliografie foarte bună la sfîrșit, din care sursele românești nu lipsesc. Scriitorul este, se înțelege, originar din România și nu și-a uitat izvorul sufletesc : investigația unui moment istoric valah, sub raport romanesc, este cum nu se poate mai grăitoare. De altfel, Paul Lahovary nu este un nume inedit pentru istoricul literaturii noastre. „Le Miroir d'obsidianne" (Le Moment, 1938) e o culegere fastuoasă de pasteluri în ton simbolist de unde nu lipsește tabloul calendaristic și floral, în savante retuse fumegoase („Le puits", „Fleurs", „La maison", „Printemps"). O lirică sentimentală, cu refrene verlainiene, în orașul pustiu, gen Bruges-la-morte, era aci, adăugată atracției pentru cartierul umil, cu casele sumbre în decor cenușiu. Autor de cărturărești eboșe lirice, Paul Lahovary era un baroc iubitor de forme somptuoase și împodobea volumul cu vignete ingenioase de E. Drăgutescu.

Totuși, nu în poezie s-a făcut Paul Lahovary notoriu, deși urme lirice se văd și acum : „La mesure d'une ombre" o dovedește în chip irefutabil. Un stil sclipitor, plin de intuiții revelatoare, o ingenioasă tehnică modernă, informație de erudit, toate acestea fac din Paul Lahovary un mare prozator a cărui operă merită comentată în amănunt.

Vlad Țepeș (L'empaleur, cum îi zice Paul Lahovary), voievod vrednic și antiotoman, făcu în Europa ultimului secol figură de sadic international și, în urma unui roman de gust terific, al unui obscur Bram Stocker, deveni sub numele de „Dracula" protagonistul, cu rol de vampir regal, al unor filme de groază sau al romanelor de senzație. Nu mai trebuie s-o spun : această industrie „draculiană" nu are nimic de a face cu voievodul român, om drept și în nimic anormal, cum îl zugrăvesc și izvoarele directe ale vremii (investigate în chip exceptional, recent, de Ion Stăvărus). E și „Mesure d'une ombre" o astfel de reconstituire fantasmagorică ? Hotărît, nu !

Romanul lui Paul Lahovary e o restituție exceptională, documentată istoricește și fără nici măcar o singură intenție de a scoate senzații tari din figura unui personaj istoric, cu merite neîndoioase.

Mai întîi, o rectificare : personajul cărții nu e totuși Vlad Țepeș, deși domnitorul e prezent și joacă un rol notabil în planul al doilea. Paul Lahovary preface în materie romanescă un mit fundamental. „Meșterul Manole", și în fața mitologiei istoria simplă era de trebuință să se estompeze. Cunoastem continutul legendei din notoria „Baladă a Mănăstirii Arges". Manole e un maestru în arhitectura hieratică, un „meșter mare", edificatorul unei biserici care se surpă noaptea și care, printr-un legămînt de natură magică, își zideste sotia, pe Ana, la temelia constructiei. Artistul își sacrifică, prin urmare, existența biografică printr-o jertfă rituală, abandonînd contingentul spre a se exprima în plan etern.

Paul Lahovary mută această întîmplare baladescă (din vremea cetoasă a lui Negru-Vodă) în timpul domniei lui Vlad Țepeș. Apoi, face din Meșterul Manole un zidar bizantin, numit Manea Sabor, refugiat pe la 1453 din Bizantul turcit în Țările Române, de unde i se trăgea soția, Sotia lui, valahă în baladă, devine Anna Doukas, descendentă a notorilei familii constantinopolitane. Vlad Țepeș se preface într-un voievod cult, instruit în chestiuni teologale, simpatizant al metafizicii, un erudit, iubitor de conversații filozofice adînci. Capitala principatului său devine un imaginar oras Aref (o purificare, probabil, a românescului Arges). Soția principelui e o doctă suverană, instruită în doctrinele orfice. Totuși, senzația nu este nicidecum de fabulație fără suport : Paul Lahovary ne-a dat o pictură aproape miraculoasă a vietii epocale și istoricitatea nu iese de aci cu nimic trădată. A reconstituit o Valahie de retortă, cu fel și fel de zvircoliri istorice, cu domni culti (Vlad Țepeș e o combinatie de Petru Cercel, Despot-Vodă și de domn grec filosof), cu artisti experti și cunoscători ai metodelor arhitecturii bizantine. Manea Sabor e un Pirvu Mutu de mit, un filosof și un arhitect de inspiratie gnostică.

Paul Lahovary e un romancier modern, de formulă integrală. Aci descrie minutios o ceremonie de investitură a domnului (pag. 19 urm.), cu talent de a reconstitui culoarea și fastul, aci pictează un tablou de cetate sărbătorească, în combinatie de barbar si solemn. (pag. 18). Aptitudinea plastică, luată izolat, este exceptională. Ceva din meticulozitatea lui Odobescu, pentru care nu omul ci obiectul e totul, a trecut și aci. De altfel, în gust iarăsi odobescian, romanul nu are desfășurare propriu-zisă. Mereu explicativ, plin de sincope si de felurite digresiuni, asezînd narațiunea pe propriile imanente si preistorii.

Prozatorul istoriseste, de pildă, refugiul zidarilor din Constantinopol. Firul epic se rupe spre a se înnoda cu tabloul cuceririi Bizantului de către turci. Și aci, în aceste tablouri de grosplan, Paul Lahovary are o exceptională forță de plastician și de restaurator al atmosferei, la nivelul lui M. Bulgakov, din „Maestrul și Margareta".

În fine, explicatia acestei tehnici prosastice insolite provine din filosofia timpului romanesc : autorul are un ochi abstract care resuscitează evenimente și oameni, interoghează vii si morti pe baza unei ipoteze despre fenomenalitatea mortii si, ca atare, părelnicia ei, tipică pentru simtul mioritic.

Ar mai fi de pomenit acea metafizică a cosmosului, cu bază gnostică si cu înfătisare pur arhitecturală, pe care Manea Sabor o desfășoară în fata lui Vlad Țepeș, tare si acesta la filosofie. Universul e o gigantică schită arhitecturală, un edificiu proiectat cu o minte omniscientă și, ca atare, în conceptia lui Paul Lahovary, valahul Mester Manole se transformă într-un initiat, contemporan intelectualiceste cu Geneza. Ceva din filozofia orfică a numerelor și a geometriei pitagoreice a rămas si în acest roman, unde, fiind vorba de arhitectură, aceste principii sînt invocate necontenit.

Însă pe deasupra acestor argumente e magia stilului, de mare scriitor care visează despre istorie si despre o tară extrasă din contingent spre a da documentului o adîncime si mai mare de la nivelul fabulei cu temei filozofic. Valahia lui Paul Lahovary este Orsenna lui Julien Gracq, din „Rivage des Syrtes" si un soi de Metopolis, ca în „Cartea Milionarului" de Stefan Bănulescu, semn că nici în cîmp românesc, autorul nu este singur. De altfel, un mare prozator modern, de formula romanului mitic integral, eseistic si reconstitutiv, între Al. Odobescu si Julien Gracq, este acest Paul Lahovary, autorul unei legende baroce si mitologice, pe subiect românesc, dar scrisă cu flaubertiana pană franceză, „Mesure d'une ombre".

Artur Silvestri

Umanizarea fascinației borgesiene

Dacă Borges a fost considerat constant, de admiratori ca și de potrivnici, drept un fel de „sfinx luminos", este timpul ca printr-o nouă atitudine, activ-umanistă, enigmele lui să fie explicate rodnic, iar lumina să fie adusă mai aproape, prielnic.

ESENȚA EPISTEMICĂ

Să formulăm deci adevărul central al ermeneuticii borgesiene : opera scriitorului este epistemică prin însăși esența sa. Ea crește, valorează și fascinează prin puterile cunoașterii. Este străbătută de la un capăt la altul de demnitatea și bucuria actului de intelecție, căci pentru Borges omul se justifică prin capacitatea de a ști și a se ști — mai exact prin inteligență. S-a spus și este adevărat că există în textele borgesiene insule de ignoranță mărturisită — a autorului sau a personajelor —, dar este vorba sau de o foarte **docta** ignorantia, plină de argumente și citate, sau de o stare critică, de o întoarcere a cunoașterii asupra ei înseși. Borges știe întotdeauna (socratic) că nu știe, de ce nu știe, cît mai are pînă să știe etc., după cum cunoaște întotdeauna (kantian) limitele cunoașterii. Cît despre așa numitul scepticism borgesian, el constituie un răsfăț și o strategie **tot epistemice :** delectîndu-se cu o bogăție luxuriantă de cunoștințe, Borges nu opteazâ pentru a putea să o sporească încă. Fapt este că, dincolo de aparenta ignoranță și de jucăușul scepticism, se vădesc, constante și torențiale, manifestările esenței epistemice : Borges revarsă asupra cititorului o risipă de inteligență, o avalanșă de concepte, o pirotehnie de analogii, ipoteze, paradoxuri. Nu văd cum această strălucită și încintătoare exuberanță a inteligenței poate fi calificată (v. Sábato, Ibarra) ca — rece și lipsită de umanitate. De ce oare **trăirea** ideilor — fascinantul joc al ielelor — ar fi mai puțin umană decît trăirea turbulenței pasionale sau a obstinației volitive ? Nemeritate de asemenea mi se par reproșurile subalterne de abstracție și formalism. Ele cad alături de inteligența **artistică** a lui Borges, care este diferită categoric atît de rațiunea pură, imuabilă, necruțătoare, (literar) glacială, cît și de logica formală, (literar) uscată, plictisitoare. Este diferită prin ea însăși și prin alianțe. Dominantă, dar nu exclusivă, inteligența borgesiană, în folosire artistică, se amplifică și se îmbogățește prin asociația cu imaginația — primește materia fierbinte a visului, căruia îi dă formă și sens — și prin racordarea sensibilității la circuitele proprii, selective — acceptă date empirice, pe care le supune unei severe și excelente stilizări.

CIFRAREA ȘI DESCIFRAREA LUMII

Caracterul epistemic al operei borgesiene se verifică nu numai prin **modus essendi,** ci și prin **modus operandi :** scriitorul reproduce, în versiune artistică, demersul epistemic al omenirii. Oricare ar fi termenul în care se desfășoară și se împlinește, cunoașterea se validează prin depășirea unui obstacol, a unei dificultăți date, descoperite sau create, problema în gîndirea științifică, aporia în reflexia filozofică. Cifrînd și descifrînd lumea Borges întreprinde în plan literar exact această lucrare epistemică, cea mai grea și hotărîtoare : desface și reface sistemul existenței umane, în scopul și cu efectul unui spor de profunzime și semnificație. Opuse, dar și complementare, cifrarea și descifrarea alcătuiesc două faze ale unui singur proces epistemic dinamic, creator. Sensul lui este trecerea ascendentă de la opacitate la transparență, de la haos la ordine, de la accidentalul fenomenal, la esența numenală. Efectul lui stă în înlocuirea adevărurilor date, superficiale, circumstanțiale, cu adevăruri profunde, revelatorii, transreale și aceasta se aplică îndeosebi povestirilor, făcînd ca fantasticul borgesian să fie un fantastic epistemic, diferit de cel pitoresc, de obicei anecdotic, surizător, ca și de cel terorific, sumbru, catastrofic.

Ascensiunea epistemică borgesiană este bogată în determinări umane. În faza cifrării, formularea enigmei implică o gamă întreagă de emoții ontice dominate de neliniște și teamă, care par derivate din „situarea în lume" heideggeriană : sentimentul pierderii în infinitul spațial și temporal, spaima în fața „neîncetatului și vertiginosului univers".

Descifrarea umanizează explicit sau implicit această situație. Firește puterea cunoașterii și magia artei nu pot schimba datele naturale ale ființei, dar le pot proiecta în universul creației umane, le pot conferi un sens și o strălucire care transformă înfrîngerile existențiale în victorii axiologice. Inteligența borgesiană are puterea de a opera această schimbare de semn : enigmele rezolvate devin rodnice, umbra trece în lumină prielnică, nimicnicia intrată în zona luciditătii și a expresiei frumoase dobîndește grandoare. Prelungind narațiunile borgesiene dincolo de ele, obținem profunde adevăruri umane : dincolo de eterna căutare a divinului Almotasim, speranța ajungerii la plenitudine ; dincolo de lanțul van al reflexelor, nevoia arzătoare de a avea și iubi un fiu **(Ruinele circulare)** ; dincolo de chemările contradictorii, puterea de a răsturna destinul și circumstanța **(Istoria războinicului și a captivei).** Toate sînt extrapolări spre lumină și speranță.

Ambele categorii de determinări — emoții sumbre și adevăruri luminoase — alcătuiesc zona superioară a destinului nostru, marchează polii creativității umane. Borges integrează aceste determinări într-un fel de ecuații ale cosmosului și omului, dătătoare de mîndrie și încredere nu atît prin rezultatul la care ajung și care poate fi entropic, cît prin splendoarea calculului pe care îl prilejuiesc, prin geniul omenesc pe care îl presupun.

ÎMBRĂȚIȘAREA

Pînă de curînd, Borges a străbătut punțile spre omenesc mai sus cercetate — cifrarea și descifrarea, emoțiile ontice și adevărurile radicale — urmînd o anumită direcție și folosind o anumită modalitate expresivă preferențială. Mergea spre demnitatea generalului, exprimat cu splendoare arhetipală. În poeziile recente și în ultimul volum de povestiri, **Libro de arena** (Cartea de nisip), mișcarea și modalitatea sînt diferite, oarecum chiar inverse : Borges tinde acum spre patetismul particularului, exprimat cu putere de contagiune emotivă. Folosește, bineînțeles, în continuare structurile și semnificațiile demersului epistemic, dar adresa discursului epic și gesturile lirice se schimbă : întrupate, personalizate, ele dobîndesc viață concretă, actuală, **hic et nunc.** Scriitorul pare a nu mai vorbi tuturor oamenilor, ci fiecăruia dintre noi, nu mai operează racordări imense și amețitoare la cosmos, infinit, divinitate, ci face, învață să facă gesturile mărunte, dar poate, uman, mai revelatorii : vorba șoptită iubitei, stringerea de mînă a prietenului, împreunarea cu rosturile ființelor, lipirea strînsă de lucruri. Îl vedem și îl simțim acum pe **omul** Borges în așteptarea marelui sfîrșit **(Simbătă seara),** trăind sau amintindu-și năvalnica și dureroasa iubire **(Vulnerabilitate),** mîngîind o roză încărcată (totuși) cu toate ecourile persane sau o pisică albă cu ochi de aur, care se privește (totuși) în oglindă. Și mai ales apare și se repetă, indeosebi în povestiri, gestul apropierii nu numai de „celălalt" Borges, dar și de ceilalți oameni, apropiere în care pune căldură fraternă, tandrețe, nostalgie. Aceste delicate deschideri spre puterea caldă a pluralului năstrează intactă intensa iradiere simbolică specific borgesiană și astfel putem crede că, în singura lui povestire de dragoste, Ulrica este viața, poezia, destinul și putem vedea în finalul narațiunii proba supremă și exemplară de umanizare a fascinației borgesiene : îmbrățișarea.

Paul Alexandru Georgescu

spectacolul lumii

văzut de Ioan Grigorescu

Indian Story (II)

Thanksgiving, curcanii au rămas

Legenda spune că, după primele recolte ale pămînturilor deșelenite, colonii americani aveau obiceiul să-i invite pe „amicii" lor, indienii, la un „Thanksgiving" — sărbătoarea multumirii — și că pieile roșii veneau aducînd cu ei curcani sălbatici vînați prin preerii, atît de fragezi și de gustoși încît toată lumea se bucura de festin. Pieile roșii au cam dispărut, curcanii însă au rămas. Și sărbătoarea de toamnă, Thanksgiving, a rămas. Fără indieni, și cu curcani crescuți pe bandă rulantă și serviți rumeni, gata scoși din cuptor, doar să-i pui pe masă și să înfuleci. Și America înfulecă zdravăn și bea țapăn. Nu este vorba numai de curcani, omenirea s-ar putea lipsi de orătăniile acestea împănoșate și înfuriate lăsîndu-li-le lor, pe toate, ci de faptul că ea, singură, reprezentînd numai cinci la sută din populația globului consumă jumătate din resursele naturale ale Terrei. Vechii indieni au făcut dovada că, la un astfel de consum, ei ar fi continuat să-și ducă o înfloritoare existență pe pămînt chiar dacă numărul lor ar fi atins astronomica cifră de... cinci sute de miliarde ! E ceva. Un „savoir-vivre" à la indienne, și un „way of life" à l'americaine ! Dar, despre asta, mai tîrziu.

Deocamdată, să privim puțin fenomenul „integrării". El a început pașnic și fără altă constrîngere decît... viața în rezervații. Rezervații pentru bizoni, și rezervații pentru oameni. La fel de furajate, de păzite, de expuse fluxului turistic. În Dakota se fac anual alegeri pentru „Miss Indiana", fetelę indienilor navajos au învățat pasul săltăreț al majorettelor, prin fostele decoruri care au servit la turnarea western-urilor se organizează spectacole de circ cu lupte între Bufallo Bil și siuxi. Bandiți, diligențe cu aur, șerifi vigilenți, cow-boy's justițiari și cascadori indieni. Cascadoria pare o meserie născocită parcă special pentru ei. Nimeni nu știe să se cațere pe stîncile abrupte ca ei, să alerge pe marginea prăpastiilor, să se prăbușească din goana calului, să treacă prin foc, să meargă pe sub apă, să simuleze moartea prin împușcare, prin streang, prin cuțit, prin topor, prin obuz, prin decapitare... Moartea aceea de care au avut parte bunicii și străbunicii lor, și bunicii și străbunicii acestora, moartea care le-a intrat în fire, în singe, în celule, în cifrul cromozonic. Au ajuns atît de perfecți în jocul cu moartea încît sînt chemați să și-o interpreteze nu numai la Holywood.

Președintele Eisenhower obișnuia să-și țină conferințele de presă de la Departamentul de Stat într-o încăpere numită „Indian Treaty Room" — camera de tratative cu indienii. Nici o aluzie la problema care ne interesează, decît toponimia locului. Un decor fastuos menit să impună căpeteniilor de trib — și de ce nu, și gazetarilor de mai tîrziu ? — forța și autoritatea puterii.

Tot el, Ike, era un pasionat cititor de romane-western și de filme cu cow-boy's. Iubea indienii deși n-a putut face mare lucru pentru ei. A făcut doar ceea ce apărea în ochii administrației din vremea lui, drept soluția cea mai adecvată pentru a-i ajuta să supraviețuiască într-un mediu propriu. Cîteva rezervații-model, cît de cît electrificate, cît de cît teleficate, cît de cît canalizate, cu școli ca vai de lume și dispensare mizere, în care năpăstuiții să trăiască fericiți din folclorul lor, scutiți de taxe și impozite. Dar pentru indieni asta era viață în cutii de conserve. Consemnul că la părăsirea rezervației deveneau americani ca toți ceilalți — minus culoarea pielei și trăsăturile caracteristice — adică supuși oricăror riscuri din partea înfocaților partizani ai „purității" rasiale, le incita tentația sfidării și mulți s-au retras spre orașe. Calmul cu care știu să lucreze la mari înălțimi, necunoașterea fricii, lipsa vertijului i-au făcut campioni ai constructorilor de zgîrie-nori. Meseria aceasta i-a atras la fel de irezistibil ca periculoasa cascadorie. În fond, seriozitatea și gravitatea cu care fac orice muncă utilă le anulează deosebirea de riscuri. Numai că prima treabă le amintește prea des de ce-au fost ei, cu adevărat, în trecutul lor nu prea îndepărtat, și cum vor să-i arate lumii producătorii de cinema. Cea de a doua le dă sentimentul că, fără ei, orgoliul verticalelor din marile metropole americane n-ar mai fi atît de semeț.

Dar să ne întoarcem la „indienii" indieni, adică la „pielle roșii" care nu sînt cîtuși de puțin indieni în sensul etimologic al cuvîntului, ci așa au fost considerați de Cristofor Columb care a crezut că, la San Salvador, descoperise... India.

În 1971, militanții Mișcării indienilor americani au organizat, în semn de protest față de discriminarea ilegală la care continuau să fie supuse „pielle roșii", un soi de camping alpinist cățărîndu-se cu cîtel și purcel tocmai pe creasta muntelui Rushmore în sudul statului Dakota, acolo unde un sculptor cu obsesii demiurgice a cioplit cu pikhamerul și dinamita chipurile fostilor președinți ai Americii — Washington, Jefferson, Lincoln și... Theodore Roosevelt (opera datează din timpul mandatului prezidențial al ultimului dintre cei patru) — toți la proporțiile ciclopice ale unor colosale stînci fasonate de geniști și la amploarea ambiției dakotanilor de a face din acest loc un punct de pelerinaj turistic. Indienii s-au instalat pe teasta lui Theodore Roosevelt, cunoscut pentru pornirile sale rasiste și n-au mai coborît de acolo pînă nu li s-au dat asigurări că doleanțele lor vor fi luate în considerație.

Apoi, în toamna lui 1972, întrucît cei ce protestaseră la Rushmore fuseseră duși cu vorba, cîteva zeci de tineri militanți indieni au pătruns în birourile oficiului pentru afacerile indiene din Washington și n-au mai vrut să plece pînă cînd nu li s-au dat asigurări solemne — Statele Unite tocmai se aflau în campania electorală prezidențială care avea să-i prelungească mandatul lui Nixon — că cererile lor vor fi respectate.

Iar în 1973, indienii din tribul Siux, concentrați într-o rezervație din Dakota de sud, s-au regrupat în Wounded Knee — loc revendicat de ei în baza unor vechi tratate — unde, stabilind pichete înarmate, au hotărît să nu mai plece pînă nu li se va da satisfactie.

Vor mai fi încă multe astfel de evenimente pe care America le privește, surizînd, la televizor. Le privește cu calm și fără panică, deoarece teribilii ei copii cu fețe mai rumenioare nu sînt de obicei așa de năstrușnici cum vor uneori să pară. Și apoi, mai sînt și western-urile, filmele de cow-boy's cu inepuizabilul lor fluviu de peliculă și la fel de inepuizabila vitejie yankee strămoșească. Atît de contagioasă încît, într-un cinematograf din Dakota, plin de copii, la un western cu amețitoare cavalcade, cu lupte corp la corp, cu chiote și trompete, cu răcnete și țipete sala întreagă părea electrizată, cuprinsă de o frenezie nebună, gata să izbucnească în ropote de aplauze și fluierături de satisfacție ori de cîte ori bravii cow-boy's le plăteau pieilor roșii cu vîrf și îndesat pentru raidurile lor pe undeva, prin Nevada.

Sala era plină cu copii indieni...

Luceafărul

Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef: Nicolae Dragoș, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 71 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Dobre Marian

ANUL XXII
39
(909)
Sîmbătă
29 septembrie
1979
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Sentimentul definitoriu

Dragostea pentru locul natal, sentiment definitoriu pentru spiritualitatea noastră, se identifică, prin manifestările ei de vibrantă sensibilitate, cu marea iubire de patrie. Manifestăm un adevărat cult pentru vatra strămoșească **în sens bărbătesc, eroic ; privim în orice moment al devenirii noastre, spre izvoarele ce ne-au dat ființa și numele. Astfel sîntem noi înșine în contemporaneitate ; astfel drumul nostru spre viitor ne este drept, sigur, plin de împliniri. Țara, noi, toți fiii ei am sărbătorit o parte a acestei vetre strămoșești care poartă numele de legendă — Scorniceștii, la aniversarea unei vîrste a ei, am sărbătorit anii unui fir cristalin al izvoarelor de care aminteam.**

Datorită sentimentelor de dragoste, de stimă, de înaltă prețuire pe care le nutrim pentru secretarul general al partidului, președintele republicii, tovarășul Nicolae Ceaușescu, Scorniceștii, comuna sa de naștere, la împlinirea a 400 de ani de la prima atestare documentară, ne-a chemat privirile și bătăile inimii — prinos de sinceră și caldă bucurie — întru omagierea unui pămînt care a dat țării pe cel mai iubit fiu al său, pe conducătorul nostru încercat în munca pentru edificarea unei noi societăți, pentru asigurarea unui viitor strălucit României socialiste.

Venind dintr-o istorie tumultuoasă, vie, plină de evenimente ce atestă lupta și încrederea oamenilor simpli pentru o viață mai bună, comuna Scornicești — prin dezvoltarea sa actuală, rod al hărniciei oamenilor — ilustrează istoria nouă a patriei, istoria a 35 de ani de libertate, de muncă liberă, creatoare, de transpunere în viață a politicii partidului nostru comunist. Fiecare an al construcției socialiste a însemnat, pentru această reprezentativă comună, o treaptă nouă de afirmare a valorilor ei — valori ce sînt în strînsă legătură cu calitățile oamenilor de aici, cu voința și hotărîrea lor de a-și dedica întreaga forță a faptei și a gîndului materializării Programului partidului, politicii sale înțelepte, clarvăzătoare, revoluționare. „Această mare adunare populară — **a arătat tovarășul Nicolae Ceaușescu în cuvîntarea sa rostită, la Scornicești** — este prilejuită de împlinirea a 400 de ani de atestare documentară a existenței comunei Scornicești ; dar, de fapt, această adunare are menirea să sărbătorească și succesele remarcabile ale agriculturii socialiste, ținînd seama că în primăvara anului viitor se împlinesc 30 de ani de la înființarea cooperativei agricole din Scornicești. Ceea ce s-a realizat astăzi pe aceste meleaguri — ca, de altfel, în întreaga țară — este rezultatul politicii agrare a partidului nostru, al cooperativizării agriculturii".

Comuna care a dat țării pe întîiul ei fiu — conducător al României și, în același timp, personalitate proeminentă a lumii contemporane — se dezvoltă necontenit, conform exigențelor vieții moderne ca un puternic centru agricol al României. Viața ei are ritmurile vieții întregii țări. Ea face parte din cele 300 de localități agrare care, în următorii 10 ani, trebuie să se transforme în orașe agroindustriale. Scornicești — parte a vetrei străvechi a neamului nostru... Scornicești — parte fierbinte a noii vetre pe care se înalță măreața construcție socialistă... Construcție socialistă dedicată omului. Construcție socialistă în al cărei edificiu descifrăm perspectivele noi ale progresului, ale civilizației. Așa cum se prefigurează și în Programul-Directivă de creștere a nivelului de trai în perioada 1981—1985 și de ridicare continuă a calității vieții, **unul din importantele documente ale Congresului al XII-lea al partidului date publicității sub formă de proiect. El constituie o exemplară reafirmare a scopului suprem al întregii politici a Partidului Comunist Român : edificarea societății socialiste multilateral dezvoltate și trecerea la comunism, asigurarea bunăstării materiale și spirituale a poporului, sporirea gradului de civilizație, ridicarea continuă a calității vieții. În vederea înfăptuirii acestui măreț țel — se subliniază în** Programul-Directivă, **partidul nostru acționează ferm pentru dezvoltarea și modernizarea economiei naționale, pentru ridicarea eficienței întregii activități economico-sociale, pentru sporirea venitului național — unica sursă a creșterii nivelului de trai al tuturor categoriilor de oameni ai muncii. Un substanțial rol în îndeplinirea acestui Program-Directivă îl va avea munca politico-educativă, activitatea de formare a omului nou, cu o conștiință înaintată. Din această luminoasă perspectivă trebuie privită, în continuare, activitatea rețelelor de instituții cultural-artistice, teatre, ansambluri, formații artistice. Din aceeași perspectivă trebuie evaluată și munca literară, calitatea ei, gradul de implicare a scriitorului — prin opera lui — în construcția noii societăți.**

Întîmpinăm cel de-al XII-lea Congres al partidului muncind cu energie, cu voința de a conferi o nouă calitate eforturilor noastre, cinstind istoria patriei, dezbătînd documentele prezentului și viitorului nostru. Iată imaginea ce caracterizează poporul român, așa cum a fost, cum este, cum va fi.

Luceafărul

Opțiuni

În sălile Bibliotecii Muzeului de istorie și arheologie tineri studenți ai Facultății de istorie își aveau privirea concentrată pe fila cursului, a caietului de note. Frunțile aplecate, cu o respectuoasă gestică față de fila de istorie, își permiteau doar din cînd în cînd ridicarea pleoapelor pentru a urmări silueta noului venit. M-am retras, renunțînd la informațiile și datele statistice ce-mi propusesem a le afla : Cîți cititori, cîte cărți se cer zilnic, cîte ore rămîn aici în sala bibliotecii ? etc, etc, întrebări ce-ți impuneau dintr-un început răspunsul. Totul se vedea. Totul se afla din atmosfera ce te înconjura. Fremătau culoarele, fosneau filele. Aici, deși era simbătă și era trecut de orele serii, studenții rămîneau să parcurgă fila cursului, a cărților de specialitate, rămîneau dintr-o mare dragoste, o decisivă opțiune și responsabilitate față de meseria ce și-au ales-o : **Istoria țării** pe care au îndrăgit-o încă din copilărie, și pe care acum

Cornelia Djigola

Continuare în pag. a 7-a

NATIONAL ȘI UNIVERSAL

CONȘTIINȚA ISTORICĂ ÎN LITERATURA ROMÂNĂ DE AZI

Masă rotundă organizată în colaborare cu **Muzeul literaturii române** prin care revista **Luceafărul** continuă seria dezbaterilor literar-ideologice în cinstea Congresului al XII-lea al Partidului Comunist Român

Participă : ● Paul Anghel ● Mihai Beniuc ● Vasile Drăguț ● Ion Lăncrănjan ● Al. Oprea ● Marian Popa ● Al. Simion ● Dan Zamfirescu ● M. Ungheanu

În paginile 2–3

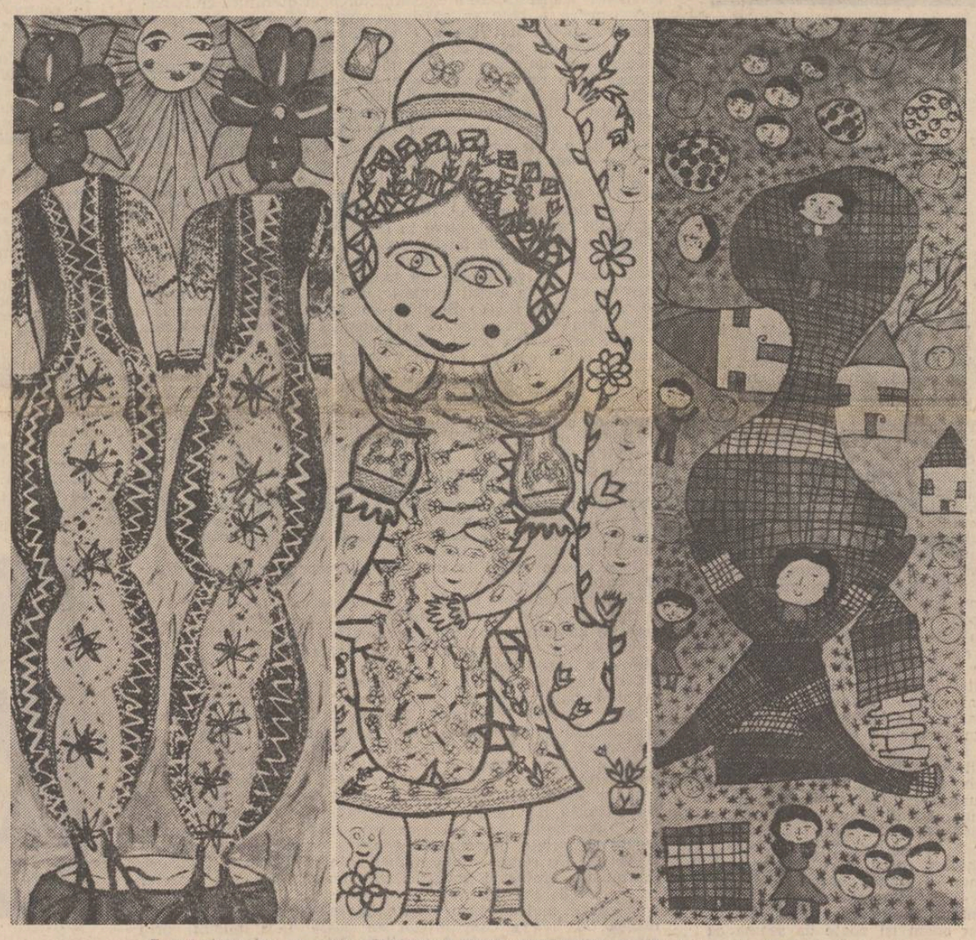

Trei lucrări din expoziția CULORILE VULTUREȘTIULUI, deschisă la sala Dalles

„În vaduri ape repezi curg..."

Septembrie m-a găsit la poalele Înăului, printre brazi, tăpșane, izvoare, mineri, ciobani și poeți — la Valea Vinului, una din cele mai mari „centrale energetice" din țară : ba pînă și la scară mondială stă în fruntea „producției" de soare și oxigen pe cap de locuitor... O veritabilă rezervație, unde nu există restricții în privința consumului de energie : la un sfîrșit de săptămînă și început de lună, în numai două zile, mi-am făcut plinul de „combustibil" pentru un an întreg.

Dar stau și mă întreb, de unde vine numele locului — căci nu-i boabă de strugure sau strop de vin aici, la altitudinea aceasta. Poarta țintuită a girliciurilor săpate în clinul muntelui are pe pragul de sus stemă cu ciocan și cu deviza „Noroc bun" — iar jos, în adîncuri, buțile de piatră dădăcesc în pîntece nobilul minereu al metalelor neferoase. Izul lor mineral și acid răzbate prin stîncă și prin văzduhul bogat în ozon, condimentînd cu arome amărui mușcatele din cerdacuri cu perete de sticlă. Dintotdeauna, scriitorii și poeții au avut parte de adăpost printre aceste case de miner. Poate tocmai de aceea unul din izvoarele de borviz purta numele lui Reményik Sándor. Cu vreo cincizeci de ani în urmă, gustau hodină, aici, la vreme de vară, Ion Chinezu și Moltes Károly — printre alții... Trăgînd din lulea susțineau lungi dispute asupra originii unui nume atît de neînțeles — dar tot nu-i dădeau de capăt. Cu o generație mai tîrziu, feciorul lui Karoly baci — a toate știutorul Marosi Péter, care venea deasemenea încoace, vară de vară, să-și regenereze mințile de critic literar și să lege prietenie cu confrații din București și Iași, precum și pentru a citi tot ce se scrisese în anul din urmă într-un nădăjduitul premiu sampanizat al revistei Utunk — deci, acest bun al nostru „tată Peter" a găsit în „Tevi, lăptarul" al lui Salom Alehem, lîngă asteriscul unui subsol de pagină, cuvîntul „borbirek" și traducerea sa : „băi boierești". Și-a adus aminte, atunci, că în limba lui maternă (și-ntr-a

Mikó Ervin

Continuare în pag. a 7-a

● IN ACEST NUMĂR : ● Cronica literară de M. Ungheanu ● Viața cărților ● Compendiu ● Proză de Stelian Gruia ● Poeme de Valeriu Bucuroiu și Aurel-Dragoș Munteanu ● Debut : Adrian Lustig ● Mapamond.

PĂMÎNTUL PATRIEI CA TESTAMENT

Au plecat la începutul veacului, sub apăsările vremurilor. Lumea Nouă de peste Ocean oferea oarecari tentații pentru cei ce se încumetau să-și părăsească vetrele strămoșești. Au plecat cu gînd de întoarcere, dar, pe nesimțite, munciți de eforturile noilor întemeieri, i-au prins bătrînețile. În mistuirea dorului de țară, cei mai mulți dintre ei s-au stins, dar nu mai înainte de a lăsa un testament urmașilor. „Nu uitați că sînteți români, nu uitați limba și obiceiurile, dansurile și cîntecele,

Ion Longin Popescu

Continuare în pag. a 7-a

Există o criză a criticii?

III

Apariția în ultima vreme a unor teorii și metode critice extrem de diverse, și pe care le-am amintit, pare să infirme existența unei crize propriu-zise a criticii, criză atît de dramatică și gravă, cum pare la o primă vedere. Se pare că este vorba mai mult de o „criză de creștere" a teoriei criticii. Pe de o parte nevoia de critică a condus la proliferarea acestora în asemenea măsură încît a apărut impresia că teoria și-a pierdut orice coerență, orice caracter sistematic. Pe de altă parte, critica insuficientelor teoretice existente în această disciplină a stimulat orgoliul celor care au întreprins acest examen, fiecare încercînd să răstoarne totul pentru a aduce apoi o soluție proprie. După ce Northorp Frye se străduiește să demonstreze că de la Aristotel pînă astăzi progresele teoretice ale criticii sînt aproape inexistente, că demersul critic a rămas la nivelul științei primitive, conchide că a sosit momentul ca și în acest domeniu să se efectueze un salt, astfel încît operele de artă să poată fi explicate prin intermediul unui cadru conceptual propriu. „Se simte în critică nevoia imperioasă a unui principiu coordonator, a unei ipoteze fundamentale capabile, asemenea teoriei evoluționiste din biologie, să privească fenomenele pe care le studiază ca părți ale unui întreg"[1]). Deși adversar al „artei pentru artă", al teoriei care se opunea oricărui act judicativ izvorît sau sprijinit pe „principii exterioare" artei, N. Frye va ajunge, prin critica pe care a făcut-o înaintașilor săi, la reeditarea unor teze asemănătoare, dacă nu de aceeași natură. Considerînd orice teorie deterministă în explicarea fenomenului literar ca fiind sortită eșecului, Frye consideră că axiomele și postulatele criticii trebuie să se dezvolte cu exclusivitate din arta pe care o studiază. Ridicîndu-se și el împotriva „principiilor exterioare" în explicarea operei, conchide că „principiile critice nu pot fi preluate din teologie, filozofie, politică, științele exacte, sau din vreo combinare a acestora"[2]). În acest fel, pentru Frye, tratarea criticii ca reflectare a unei atitudini sociale nu reprezintă decît un vacuum de energie în critică. În teoria propusă de el însuși nu-și mai găsesc loc, din această pricină, nici judecățile de valoare : orice evaluare privind „locul" unui scriitor în literatură este „odioasă", după cum orice preocupare apreciativă a criticului se rezumă, în fond, la o „platitudine sterilă". De fiecare dată judecata de valoare se dovedește a nu fi decît o „iluzie a istoriei gustului" !

Ce ne oferă, în schimb, Frye ? Critica arhetipală ! Adică, o metodă care, printr-o analiză structurală, ne dezvăluie modelul ascuns (hidden pattern) al arhetipului mitic, a imaginii matrice care stă la baza unei opere. Odată găsită această imagine, structura operei, aceasta poate fi regăsită apoi și la alte opere, indiferent de epoca în care ele au apărut, literatura fiind, din această perspectivă, o permanentă revenire la străvechi mituri (păgîne sau religioase). Desigur, descoperirea acestor structuri presupune o analiză filologică a textului, o analiză psihologică, psihanalitică etc. Punînd între paranteze definitive și neluînd în considerare vreun „criteriu exterior", cercetarea cantonînd exclusiv în cîmpul relațiilor întrinseci operei, Frye ajunge la concluzii pe care, într-un fel sau altul, le-a combătut : literatura n-are legătură cu viața, nu împrumută forme de la viață — cum va spune el în **Anatomia criticii** — ci doar de la tradiție literară, de la mit, noul poem născîndu-se de fiecare dată într-o ordine constituită a cuvintelor, aceea a literaturii trecutului.

În felul acesta se ajunge la marea „descoperire" banală că orice creație nu este, nu poate fi absolut originală, ea fiind tributară trecutului artistic. André Gide explicînd zicala : „nimic nou sub soare" într-un fel propriu, ironic, ne relevă aceeași formulă la care trebuise să ajungă după atîtea ocolișuri „arhetipale" Frye, scriind : „Toate lucrurile sînt deja spuse, dar cum nimeni nu ascultă, trebuie tot timpul să reîncepi !"

Postulînd perenitatea arhetipurilor — ca orice analiză structuralistă — metoda lui Frye situează opera de artă în afara istoriei, în afara spațiului și timpului social. Comparativismul, plasarea operei într-o serie, raportarea trecut-prezent, emiterea unei judecăți de valoare asupra operei devin în acest context neavenite. Cum se transformă structurile și de ce, care sînt factorii care determină modificarea acestora reprezintă tot atîtea întrebări la care analiza structurală nu poate răspunde. Însăși revenirea miturilor într-o operă în alta nu este identică. Pentru a explica variațiile care se petrec, Frye, în contradicție cu propriile sale concepte teoretice, este nevoit să recurgă la factori extraliterari și să admită printre ei și actiunea timpului, adică tocmai ceea ce negase în principiu, prin definirea conceptului de **arhetip**. Structuralismul, prin însăși esența sa, exclude orice tranzitivitate și orice legătură cît de cît exactă cu realitatea.

Dumitru Ghișe

Continuare în pag. a 6-a

PUNCTE DE VEDERE

Addenda la Dicționarul cronologic al literaturii române

II

5. Încep semnalarea unor erori chiar de la... Al. Claudian. La p. 236 din **Dicționar**, se înregistrează data nașterii lui Al. Claudian, indicîndu-se în paranteze drepte, un pseudonim imaginar al acestuia : Anton Costache, în loc de **Anton Costin.** Presupunînd că aceasta e o greșeală de tipar, era oricum necesară precizarea că Al. Claudian a semnat **Anton Costin** doar o parte din poezii și traduceri, nu și cărțile și studiile sale de filosofie, sociologie — și nu de etică — și sociologia literaturii, domeniu în care a fost un precursor pe plan european, aspect deloc menționate dealtminteri (la p. 540 din Dicționar...). Al. Claudian — care a murit la București și nu la Iași cum se afirmă în lucrare — a fost un **intimist** fără ghilimelele puse de I. Oprișan lui G. Călinescu (vezi **Istoria...** p. 770), și subsemnatului. Pe de altă parte, „seninătatea" lui („Al. Claudian, poetul tristeților senine" se numea studiul meu introductiv), nu e deloc **neașteptată** și — horribile dictu — **„voioșia"** (sic !) lui nu este, iarăși, deloc **auto-persiflantă.** Atît Șerban Cioculescu, autorul unui **Cuvînt înainte** la ediția Claudian, cît și Constantin Crișan, autorul ediției, din care s-au preluat incorect informații, uitîndu-i-se... corect numele, au folosit termenul de autoironie, ceea ce...

6. Să trecem acum la alte erori mai... diverse :

Constantin Crișan

Continuare în pag. a 7-a

inedit

Tudor Arghezi

Ninge

Darurile albe, darurile pline
Vin de sus, de unde și lumina vine.
Primăvara, toamna dind pămîntul flori
Le-adunase vîntul nopților comori.
Sus în cer, de unde, aninate-n stele
Cad împărechiate îndărăt cu ele.
Tot ce-i luase cerul floarea-i dă-ndărăt
Prefăcută floarea-n mantie de omăt.

JURNAL DE POET

Despre traduceri

Într-un eseu al lui Hugo Friederich intitulat Despre traduceri : *autorul vorbind și despre Rilke traducătorul îi arată felul său de lucru pe textele altor autori de poezie. Uneori texte mai firave se îmbogățesc sub pana marelui poet, alteori sînt sărăcite. Rilke și-a pus amprenta sa specifică și pe versurile traduse care în unele privințe sufereau, erau oarecum poetizate. Nimeni însă nu-l mustră pe Rilke pentru acest fel de a lucra, însă calea de a se lucra și altfel este deschisă oricărui poet. Există un alt fel de a traduce mai legat de filologie. Cum s-ar spune, cît mai exact posibil, o traducere care caută să pătrundă spiritul originalului mai ales cînd este vorba de texte vechi. Cei vechi, o spunem mereu, erau în multe privințe altfel, poate mai profunzi, oricum mult mai economi în cuvînt decît vremile mai grăbite, fie chiar prin sacrificiul material ce-l implica orice scriitură. O traducere din cei vechi implică într-un fel o abnegație, o austeritate verbală, pot să spun o prudență ; cuvintele trebuiesc cîntărite după greutatea lor originală pe cît posibil în înțelesul lor de atunci, orice modernizare sau arhaizare a lor însemnînd într-un fel amputare. Cu limba noastră țărănească bunăoară, pe care o vorbește încă majoritatea populației, numărînd aici și pe intelectualii ridicați din această temelie, se traduce mult mai adînc și mai bine un poem oriental, bunăoară de măreția lui Iov, decît cu o limbă desvăluită de lecturi psihanalitice. Cei vechi ai lumii orientale, bunăoară, socoteau iubită, pe soția născătoare de prunci. Iubirea adevărată era*

Ioan Alexandru

Continuare în pag. a 7-a

Prin muzică

Se închină prof. dr. doc. C. Gh. Dimitriu

Cînd am ajuns la Spitalul din Stockerau, suburbie a metropolei fostului Imperiu, m-a condus o călugăriță în vîrstă pînă la ușa salonului 4 ; în patul de lîngă geam se afla prietenul meu, internat de aproape o lună, foarte neliniștit că medicii întîrziau să-i facă ieșirea datorită poate și taxelor ce treceau de șaptezeci de mii de schilingi și pe care neputîndu-le achita, în cele din urmă le-a onorat municipalitatea. Trei bătrîni trecuți de optzeci de ani dormeau cu protezele scăpate peste buza de jos, iar pe figura prietenului — cu excepția unui zîmbet scurt ce mi l-a adresat — deprimarea părea de nești. I-am spus că nu-i decît un incident stupid ceea ce i s-a întîmplat și că în cîteva zile va ieși din spital.

— Fructele care cad la pămînt — a spus el — nu se mai ridică decît prin semințele lor și numai dacă au norocul să prindă rădăcini, să încolțească și să fugă din solul care le-a dat vigoare sore lumină.

— Arăți perfect, i-am replicat, chiar mîine vin să te iau cu mașina ; nu te mai văicări ca o babă !

— Ești pictor, îmi spuse el ; privirea ta înregistrează mai mult aparențele, dar mie de nemișcare mi s-au înmuiat oasele și nu mai sunt sigur pe mine, mai ales că a trecut prea multă vreme de cînd stau orizontal, iar cînd încerc să mă ridic, simt cum în capul meu se leagănă morminte.

Îl cunoscusem că pe unul din remarcabilii noștri istorici și-am fost surprins de modul bizar în care se exprima acum, dar tocmai în această schimbare am intuit calea sau mijlocul de a-l smulge din renunțare și apatie. Îl auzeam bolborosind : „Sunt istoric și pot să mă plimb prin două mii de ani de istorie ca pe strada mea, iar prin salonul acesta, de-aș încerca mi s-ar frînge picioarele. Orice întîmplare este o insultă adusă rațiunii !" Chiar a doua zi l-am dus în apartamentul pe care-l închiriasem pe Leopoldstrasse 5. De cum ne-am instalat, el întins pe o canapea, iar eu într-un fotoliu, intrară unul după altul, la scurte intervale, cincisprezece dintre iubitorii picturii mele pentru a-mi înmîna personal onorariile cuvenite pentru tablourile reținute încă de la vernisaj pe numele lor În tot acest du-te-vino, m-a intrigat faptul că prietenul n-a dat cea mai mică atenție nici musafirilor mei, nici bancnotelor ce mi se ofereau în imediata lui apropiere.

— Iată, sunteți plini de bani, i-am spus ; de-acum eu voi fi doctorul tău ! Ce preferi să

Gheorghe Pituț

Continuare în pag. a 6-a

CONȘTIINȚA ISTORICĂ ÎN

AL. OPREA:

«Istoria trebuie dominată pentru a transforma aurul istoric în aur estetic»

Vreau să precizez din capul locului că propunînd acest subiect pentru dezbaterea de față nu am avut în vedere „pur și simplu" literatura cu tematică istorică. În general, după părerea mea, compartimentările pe criterii strict tematice sînt neconvingătoare, atunci cînd nu devin cu totul inoperante. Ca să apelez la exemple, iată romanul lui Ion Lăncrănjan : **Suferința urmașilor.** O carte de actualitate (nimeni nu s-a gîndit pînă acum să-i nege această calitate), dar care acuză cu evidență prezența conștiinței istorice. Nu mă refer atît la paginile care evocă — și cu atîta forță a expresivității — imagini ale vechiului sat, cît la confruntările operate în varii planuri, țintind în final la desenarea cu pregnanță a destinului țărănimii române. Și ipostaza inversă : ciclul romanesc al lui Paul Anghel este dedicat „zăpezilor de-acum un veac", intră, prin urmare, în perimetrul literaturii istorice. Am păgubi însă literatura de actualitate dacă n-am lua în considerație aceste titluri, în cadrul temporal respectiv dezbătîndu-se, cu originalitate, probleme de-o vădită rezonanță contemporană. Cărțile lui Paul Anghel ilustrează cum nu se poate mai bine formula lui Lukács : **„trecutul — o preistorie a prezentului".**

Luăm, așadar, termenul de „conștiință istorică" într-o accepție mai largă, dacă vreți, ca un soare interior ce strălucește opere cu cele mai diferite orientări tematice, vizînd, în ultimă instanță, optica scriitorului, weltanschauung-ul său.

Unii critici manifestă indispoziții în fața intruziunii în sfera literaturii a elementelor de istorie, identificîndu-le automat cu romanțarea de adevăruri comune, răsștiute. Nu vreau să discut mai amănunțit această atitudine, în care se recunosc influențele unor prejudecăți mai vechi care opun timpului obiectiv al istoriei, — reprezentat ca fiind uniform, mecanic — timpul subiectiv, prima categorie intrînd între realitățile neesențiale sub raport artistic. Deocamdată, voi recunoaște că astfel de impresii sînt încurajate de o seamă de compuneri facile — în versuri, în proză sau în dialog dramatic — care transformă mari evenimente ale istoriei naționale în imagini convenționale.

Noțiunea de „conștiință istorică" ne permite însă să ne opunem tocmai spiritului convențional, respingînd plutirea la suprafață, stimulînd forajele spirituale de adîncime, captarea esențelor. Să ne amintim de exemplul operei lui Walter Scott și Shakespeare. Deși primul excelează într-o reconstituire impresionant de amănunțită și de fidelă istoricește, opțiunile noastre, nu mai e necesar s-o spun, merg spre Shakespeare, cu toate lacunele și inadvertențele sale din punct de vedere documentaristic, întrucît el știe să întruchipeze în imagini de o vastă generalizare poetică nu atît istoria cît lecțiile ei, sau, mai precis, sensurile filozofice ale istoriei.

Pentru a reveni pe terenul literaturii române voi cita exemplul lui Eminescu. După unii, gazetăria marelui poet se reduce la ipostaza pamfletară iar referirile la „veacul de aur" din istoria autohtonă ar avea statutul unor simple expresii ale impulsurilor lui romantice. Dacă însă vom adopta o privire cuprinzătoare, aruncînd o punte între aceste atitudini, vom înțelege că diatribele sale la adresa „orînduielii cea crudă și nedreaptă" sorbeau vigoare din conștiința trează a tradițiilor strălucite ale neamului, transformate într-un model etic și filosofic. Articolele eminesciene indiferent de tema concretă abordată dezvăluie un plan reflexiv mai îndepărtat (ca în metafora cunoscută cu icebergul) ; gazetarul este dublat de un gînditor în problemele cruciale ale destinului poporului său și aceasta conferă adîncime ideatică și noblețe spirituală chiar și însemnărilor cu caracter ocazional.

O primă concluzie care poate fi, cred, desprinsă e că, în lumina conceptului propus, literatura încetează de a mai fi privită, cum spunea cineva, drept: „o bancă de date istorice", aspirînd spre o conștiință a răspunderilor, spre o conștientizare a problemelor și dilemelor, nu o dată tragice, cu care se confruntă omenirea. Conștiința istorică înseamnă curajul **de a privi** în față realitățile trecute și prezente, de a disocia aparențele de esență, de a smulge voalurile care acoperă chipul idolilor mincinoși, de a nu permite nici o mistificare, de a merge pînă la capăt în exprimarea adevărului plenar. Nu definea oare Secretarul General al Partidului drept o obligație etică înfățișarea adevărului obiectiv, indiferent de considerentele de conjunctură ? Vedem aici enunțat titlul de onoare al unui creator din zilele noastre. Căci acesta trebuie să dovedească intransigența nesovăitoare a unui Ulise coborît în lumea lui Hades care îndepărtează, cu sabia în mînă, chiar și umbrele ființelor dragi, neîngăduindu-le să bea din sîngele ce le putea face să vorbească decît pe cele în stare să divulge tainele necesare, adevărurile ultime.

Interesul sporit manifestat în ultimii ani față de temele literare oferite de istoria mai îndepărtată sau mai apropiată a țării a fost stimulat de curajul principial cu care Partidul nostru a reabilitat adevărul în domenii esențiale ale existenței naționale. Toate acestea au contribuit la întărirea conștiinței istorice a scriitorilor, ajutîndu-i să înțeleagă, în toată dialectica lor complexă, relațiile dintre prezent, trecut și viitor...

Conferă oare astfel de preocupări ale autorilor, automat, valoare creațiilor lor ? Se pare că e necesar uneori să repetăm lucruri știute, numai astfel putînd spulbera temerile unora care atunci cînd se raportează literatura la istorie se gîndesc imediat la o prezentare uniformizată, la sărăcirea registrului mijloacelor artistice etc. Răspundem deci : nu, viziunea istorică nu dăruiește unui autor talent, dacă el nu-l are (după cum e limpede că nici tratarea unei problematici minore, dintr-un unghi de vedere minor, nu acordă însemnul genialității autorului respectiv dacă acela, vai, nu are geniu). Exemple ilustre din literatura română și universală dovedesc că eforturile de a descifra marile taine ale istoriei privite prin destinele individuale ale oamenilor au coincis cu o lărgire a universului creației, cu descoperirea unor soluții artistice inedite. Aceasta pe un drum, firește, nu ușor. **Per aspera ad astra.**

S-o spunem o dată și încă o dată : literatura nu este o simplă parafrază a istoriei. Chiar cu riscul de a obosi prin acumularea comparațiilor, voi aminti mitul biblic — atît de straniu — al luptei lui Iacob cu îngerul : binecuvîntarea este smulsă după o noapte întreagă de istovitoare lupte, trup la trup. Tot astfel istoria se cere a fi dominată pentru a-și descoperi semnificațiile adînci, pentru ca aurul istoriei să se preschimbe în aur estetic.

Conștiința istorică prin elementele ei determinante, schițate aici, nu poate fi întruchipată decît în opere rezistente artisticește, reprezentînd ideea responsabilității în toate planurile ea nu suportă creațiile infirme, lucrul de mîntuială, exercițiile facile (chiar și atunci cînd se prezintă sub pretenții de originalitate).

De față fiind scriitori și critici, aștept din partea lor aprecieri concrete asupra literaturii contemporane, în ceea ce mă privește, întrucît discuția se desfășoară sub cupola Muzeului literaturii române, îmi permit, în final, să evoc exemplul unui autor clasic : Liviu Rebreanu și al elaborării capodoperei sale : **Răscoala.** Se știe că marele romancier a dorit să scrie despre evenimentele răscoalei țărănești la puțin timp după ce acestea avuseseră loc, dar nu un roman ci o piesă de teatru, care nu l-a satisfăcut. Au trebuit să treacă ani, să se acumuleze un bogat material de observație și impresii, momente de fecunde meditații, pentru ca — după ce dăduse **Ion, Pădurea spînzuraților** și **Ciuleandra** — să se simtă în stare să trateze subiectul. Și nici acum dintr-o dată, chinuit fiind de căutarea timbrului interior, a ritmului narațiunii, pînă cînd i-a izbutit prima frază a primului capitol, care i-a deschis drumul prin grădinile suspendate ale visului său artistic, un drum însă mereu accidentat prin numeroasele remanieri și corecturi...

Să mi se ierte tonul didactic al acestei divagații istorico-literare dar consider că dacă momente cruciale din existența poporului nostru nu-și au încă marile lor cărți, asta se explică și prin lipsa unor eforturi literare mai îndelungate, a unei angajări totale, cu întreaga ființă spirituală a autorilor, a unei munci asupra paginii mai îndirjite, ambiționate de escaladarea celor mai înalte vîrfuri ale creației.

Căci conștiința istorică despre care discutăm se exprimă, se pare, plenar, doar în capodopere.

Ernest Kovacs : „Burebista"

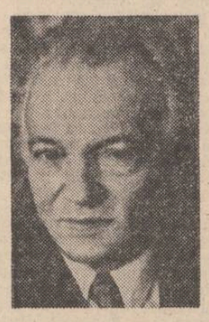

MIHAI BENIUC:

«Există un adevăr spiritual care rămîne»

Nu știu în ce măsură v-aș ajuta, însă consider că în felul cum s-a pus pînă acum problema, ar fi nevoie de un șir de conferințe bine definite ca subiect, ca obiect, pentru ca să se poată lămuri problema în întregime.

Eu n-aș vrea niciodată ca în această discuție, dacă va continua, să se confunde literatura de inspirație istorică cu istoria însăși. Noi nu sîntem istorici, eu măcar, în orice caz nu sînt istoric, nici istoric literar chiar nu sînt, dar fac parte din acei scriitori care iubesc istoria așa de mult încît consideră istoria lectura lor principală. Gîndiți-vă la Eminescu care cunoștea istoria tot așa de bine ca și istoricii. N-o folosește însă în literatură ca istorie. Un exemplu : **dacii,** de cîte ori revin la el, nu sînt folosiți în sensul istoric al cuvîntului. Gîndiți-vă, bunăoară, la **Strigoii** sau **Rugăciunea unui dac** în ce măsură privesc sau nu etica dacilor. Deci, literatura nu preia din istorie ceea ce constituie prin definiție evenimentul.

Am scris destul de des despre istorie, dar cu oarecare viclenie față de istorici. Am profitat de cîte ori în istorie se găsea un loc în care nu se știa dacă s-a întîmplat sau nu s-a întîmplat ceva, zicîndu-mi că nu mă poate contrazice nimeni dacă nu există dovezi. Așa am scris, bunăoară, **Chivără roșie,** un poem care se bizuie pe niște legende. Mulți spun că ar fi existat unul cu chivără roșie, alții spun că n-a fost nici unul, unii spun că era din Muntenia sau din Moldova. Deci există tot felul de povești. Alții spun că era un tîlhar. Nimeni nu știe. Din moment ce nu există nici un fel de probă, zic, acesta e eroul meu. Și acest erou îl valorific într-un anumit sens, așa cum am crezut eu că trebuie valorificat din punctul de vedere al prezentului și al unor idei mai mult decît prezente, general umane. În momentul cînd i-au judecat pe Horia, Cloșca și pe ceilalți — Crișan n-a putut să fie judecat — la un moment dat, unul dintre judecători constată că cineva le-a scăpat și se întreabă cine : Chivără roșie. Pentru că nici nu l-au prins, au auzit de el numai. Și atunci pentru mine Chivără roșie se transformă dintr-o dată în ceea ce nu poate fi nici judecat, nici ucis : **spiritul revoluționar al unui popor.** Cine își aduce aminte de acest poem își poate da seama că asta e ideea fundamentală acolo și nu faptul că n-a existat sau a existat cu adevărat Chivără roșie. Nu e important să fii fidel din punct de vedere istoric.

Victor Hugo în **La légende des siècles** are ceva în legătură cu Vlad Țepeș, dar spune că este un boier. Cineva i-a spus : „Domnule nu e adevărat, era un voievod român, un domnitor român". Victor Hugo a spus : boier am spus, boier rămîne. Deci pe el nu-l mai interesa dacă istoricește are sau nu are dreptate. Din punctul de vedere al felului cum prezenta el cazul, el putea avea un anumit fel de influență asupra cititorilor, deci a formării conștiinței. Așa am procedat bunăoară cu un alt erou, tot legendar, Gelu. Între alte lucruri pe care le-am scris despre Gelu, am spus că de o mie de ani umbra lui tot rătăcește prin codri. Asta în momentul cînd se punea problema Transilvaniei de Nord. Astăzi n-aș mai scrie acest poem, dar el poate fi citit și astăzi cu folos de către oricine și vă dați seama care este sensul lui. Un nobil ungur a scris un poem după muartea lui Horia în care spune, între altele, în batjocură, că trupul lui Horia se găsește desigur în burțile vulturilor care rătăcesc prin păduri. Am luat acest poem și am zis : Foarte bine, poemul acesta îmi convine extraordinar. Vulturul care a mîncat din trupul lui Horia nu mai poate să moară și el cheamă în permanență toți vulturii ca să răzbune amintirea lui Horia. Deci, n-ai obligația de a face numaidecît istorie în literatură. Deși s-ar putea face și istorie.

Cînd eram în clasa I de liceu, mă gîndisem să pun în versuri istoria antică, după aceea mi-am dat seama că este o utopie. Am scris ceva despre egipteni. Am văzut că nu iese nimic și am renunțat. Mai tîrziu mi-am dat seama că literatura are efect asupra omenilor altfel. De cînd există literatură, să zicem cea majoră, de la Homer încoace, este adevărată numai — știu cu cît la sută ? — un sfert poate e mult. Există un adevăr spiritual care rămîne. La Homer s-a format o idee fundamentală. Bătălia de fapt nu s-a dat pentru o femeie, nici nu știu dacă Elena pentru care se bat grecii, mai era chiar așa de tînără, ci s-a dat pentru simbolul de frumusețe care este idealul grecilor și care în întreaga Grecie se transformă în ceea ce constituie baza civilizației noastre contemporane. Nu ne mai interesează dacă a existat Jupiter, sau alt zeu dintre care unul era cu troienii, celălalt cu grecii ; astea sînt lucruri secundare. Esențială este ideea spirituală care s-a realizat prin operă și care a modelat după aceea conștiința grecilor, iar a grecilor a modelat conștiința de civilizație a întregii omeniri. Noi, în momentul de față, ca civilizație ne bizuim totuși pe civilizația grecilor și această operă de civilizație, opera lui Homer, care a fost probabil tradusă în toate limbile capabile să traducă, a influențat întreaga lume. Deci noi trebuie să facem această separație netă între literatură și istorie.

Poate că ar trebui să se organizeze o masă rotundă numai cu influența operei literare asupra conștiinței maselor sau a unui popor. Atunci s-ar putea face și la noi mai mult decît atît, începînd cu Eminescu și încheind cu scriitorii care scriu astăzi poezie patriotică de bună calitate. Pe mine m-au întrebat de mai multe ori diferiți interviev-iști ce fel de poezie scriu. Patriotică, am zis. De ce ? — pentru că e cea mai grea poezie dintre toate. Și alta ? Alta, ce scriu toți scriitorii — despre iubită, despre pădure, însă cea mai grea formă de poezie care se desprinde în oarecare măsură de tine și se adresează propriu-zis poporului întreg e mai dificil de realizat decît o poezie oarecare. Dacă vrei să scrii o bună poezie patriotică trebuie să stai să-ți bați mult capul ce alegi, în așa fel încît ceea ce alegi să fie acceptat de către multi cititori. Nu știu dacă am scris multe și bune poezii din acestea, dar totuși sînt cele care circulă în realitate cel mai mult și nu datorită, pur și simplu, profesorilor de la licee, ci datorită conținutului poeziilor.

MARIAN POPA:

«Este bine să privim odată pentru totdeauna un eveniment istoric ca pe o realitate obiectivă»

Voi începe printr-un truism, printr-un fel de banalitate principială pe care trebuie totuși să o repetăm cît mai des. Primele articole interesante pentru discuția noastră de astăzi sînt acelea ale lui Lenin; adică, trebuie să ne gîndim deja la articolul „Organizația de partid și literatura de partid" din 1905, în care se consideră literatura o armă de luptă și factor modelator al conștiinței omului nou. Subscriu, sînt partizanul unui asemenea punct de vedere asupra literaturii. Dacă mă refer la ceea ce spunea înainte Al. Oprea, cred că trebuie să facem o mențiune tematică deosebită pentru ceea ce ar putea să fie posibilitatea de modelare a unei conștiințe contemporane prin literatura istorică sau cu baze istorice. O asemenea literatură cu funcție de modelare există cel puțin de cînd romantismul a impus conștiința națională în țările care nu ajunseseră încă la o legitimare a statului și patriei. Ceea ce mi se pare important este că pentru a putea ajunge la o asemenea transformare a conștiințelor prin literatura cu tematică istorică e bine ca să avem mai întîi o anumită conștiință a adevărului istoric. E un lucru destul de evident că noi gîndim din ce în ce mai mult dialectic, dar este foarte greu să faci dialectică cu evenimentul istoric. Pentru a putea ajunge la o reală eficacitate a literaturii cu tematică istorică, aptă să modeleze conștiințele, ar trebui mai întîi să precizăm ce înseamnă un eveniment istoric pentru noi. Spun acest lucru deoarece singurul domeniu în care nu se poate ajunge la o funcționare serioasă, stabilă a literaturii este domeniul evenimentului istoric. Se poate întîmpla ca într-o anumită vreme să se inventeze adevăruri istorice și să se anuleze evenimente istorice, să se inventeze modele și să se destituie modele. Am convingerea că unul dintre fenomenele cele mai negative în procesul de modelare al conștiințelor îl constituie mistificarea sau, dacă ținem seama de simetrie, și demistificarea, ambele avînd un caracter oportunist. Acum cîtăva vreme un mare erou era Vasile Roaită, care nu mai este astăzi (același lucru s-a întîmplat cu Lazăr Cernescu). Prin Vasile Roaită s-au modelat conștiințe. Îmi aduc aminte foarte clar ce a însemnat pentru mine Vasile Roaită, pe vremea școlii elementare. Dar, în aceeași vreme, Avram Iancu era un personaj negativ. Astăzi a fost, să spunem, repus în drepturi, Avram Iancu.

Vreau să accentuez încă o dată că posibilitatea de mistificare a istoriei este una din formele cele mai nocive de modelare a unor convingeri. Același rol îl are și demistificarea, pentru că, pe măsură ce se demistifică ceva, apare posibilitatea de relativizare a evenimentului istoric sau a valorii sale semnificative; îngrijorător este faptul că nu de puține ori autorii ajung să demistifice și ceea ce n-a fost niciodată mistificat. Demistificarea poate deveni o posibilitate a literaturii, un mijloc de echilibrare a exceselor, dar unilateralizată nu va servi niciodată modelării pozitive a conștiințelor.

Dacă ne-am referi la un exemplu reprezentativ de dezechilibrare a adevărului, ar trebui să recurgem în primul rînd la evenimentul istoric în care colectivul și individualul se combină; pe de altă parte, ar merita să ne gîndim la ceea ce înseamnă caracterul național și internaționalist al evenimentului istoric și al șanselor sale de modelare echilibrată a conștiințelor.

Cred că este bine să privim odată pentru totdeauna un eveniment istoric ca realitate obiectivă, pentru a putea oferi o bază serioasă literaturii. Trebuie să ajungem la o imagine obiectivă, echilibrată, prin evenimentele esențiale și epifenomene, a istoriei. Se vorbea de Shakespeare înainte. Cred că deja Homer beneficia de o asemenea istorie, care i-a permis să realizeze o operă cu o filosofie a istoriei și nu o imagine temporară a ei. Sînt tot felul de personaje care au făcut istoria, dar care au fost deocamdată evitate, omise, anulate, deformate. Prin privarea romanului de individii, grupurile și forțele obiective, s-a ajuns ca perioada ultimului război să fie reprezentată numai prin constituenți inferiori, în romane, drame și povestiri care au mai ales un caracter polițist și de aventuri.

În sfîrșit, mai există o falsă opinie potrivit căreia transformarea pozitivă a conștiințelor se poate face numai prin modele pozitive. De unde unilateralitatea selecției evenimentelor și personajelor istorice (de altfel obiectiv reduse ca număr în ceea ce privește „pozitivitatea"), sau falsificate pentru a putea fi pur pozitive. S-ar putea spune că azi s-a ajuns la o criză de voevozi atît în literatură cît și în film sau teatru, din cauza acestei perspective. Dacă nu mă insel, singurul personaj istoric predominant pozitiv care n-a fost încă evocat, este Radu de la Afumați. Opinia mea este că dacă acceptăm că se poate învăța cîte ceva și din greșelile trecutului, atunci trebuie să acceptăm și posibilitatea de transformare pozitivă a conștiințelor prin modele negative. De la Aristotel încoace se știe că modelul pozitiv e definit prin sublim iar cel negativ prin patetic; or, de la Shakespeare încoace literatura cu tematică istorică preferă monotoniei grandioase a sublimului descalificat și de literatura creștină, eficacitatea patetismului. Nu știu de ce numai un Ștefan cel Mare bine stilizat, ca și un Vlad Țepeș edulcorat ar putea transforma conștiințele și nu, de urmele lui Negruzzi sau ale lui Sadoveanu din *Zodia Cancerului,* un Ștefan Tomșa sau un Matei Basarab penibil în timpul răscoalei seimenilor.

Este, deci, bine să vedem înainte de a ne apuca să transformăm conștiințele cum este și cum trebuie reprezentată istoria. Altfel, ajungem la tot felul de situații, care de care mai paradoxale.

AL. SIMION

«Numitorul comun al literaturii pe teme istorice și al literaturii pe teme actuale - forța de problematizare»

Literatura unei epoci e mai mult decît un conglomerat de fapte literare, e un tot omogen, o structură. Tendințele dinăuntrul ei reflectă mișcarea pluriformă din viața societății, într-un anume moment al dezvoltării sale. Trecutul, prezentul și viitorul își află în acest proces punctele necesare, inevitabile de convergență. Ce înseamnă astfel literatura pe teme istorice ? Nu e chiar atît de simplu de răspuns. Putem stabili o convenție. Ca orice convenție ea poate fi amendată, răsturnată sau desființată. Depinde de unghiul din care o abordăm. Pentru că diversele componente pe care le imaginăm comunică, de fapt, strîns între ele și doar metodologic operăm distincții. La fel de adevărat este însă că aceste distincții nu sînt rodul jocului arbitrar și că ele corespund, e firesc să corespundă, unor stări de lucruri reale sau, în orice caz, cît mai apropiate de stări obiectiv reale.

Un prim mod de abordare, o primă schemă posibilă. Sadoveanu, în „Nicoară Potcoavă", face roman istoric. Romanele recente despre 1877 se încadrează în aceeași specie. Dar „Delirul" ? Neîndoielnic. Dar cărțile tratînd tema cooperativizării ? O situație, deci, în care autori contemporani se referă la epoci extrem de distanțate în timp. Există un aer comun în aceste cărți ? Evident. E și motivul pentru care se realizează gruparea. În ce constă numitorul comun ? Autorii au fost martorii, protagoniștii acelorași evenimente fundamentale. Ei sînt produsul unei anumite epoci, poartă cu ei același bagaj de fapte ; afectiv, pe laturile esențiale, reacționează la aceleași comenzi. Deosebirile vor fi determinate și sînt determinate de formația particulară a fiecăruia, de structura spirituală și psihică a fiecăruia. Particularități ce apar însă într-un cadru comun.

Să ne imaginăm o a doua situație. Autori de demult care au recreat epocile în care am trăit. Exemplificările sînt aici, desigur, inutile. Romanul realist clasic francez, proza noastră realistă din același secol, romanul realist rus. Aceste literaturi sînt azi de două ori istorie. Ele însele au ajuns istorie și epocile despre care vorbesc au ajuns istorie.

Să ne imaginăm o a treia situație. Scriitori vechi care evocă epoci și mai vechi. Vom descifra aici șiruri suprapuse de determinante : lectura noastră care va descifra o a doua lectură spre a ajunge la al treilea text, cel inițial. Iar dacă personajul, într-o carte, se referă la un trecut și mai îndepărtat vom ajunge la un al patrulea text. Sub o scriere, deci, altă scriere și așa mai departe.

Mai pot fi imaginate și alte scheme.

Semnificația acestor asocieri și disocieri ar fi, desigur, următoarea : dacă trecutul determină prezentul și prezentul determină trecutul (prin faptul că noi reevaluăm trecutul fatalmente prin prisma prezentului) și amîndouă determină, firește, viitorul. Să ne gîndim la rezonanța în actualitate a marilor opere. Pornesc de la un moment colorat personal. Acum aproape patru ani m-am aflat în China. O dezbatere ideologică esențială se purta atunci la nivelul întregii Chine (în întreprinderi, la țară, în instituții) pe marginea unui roman scris în secolul XII — **Pe malul apei** de Si Nai An. Romanul evocă o răscoală țărănească. Protagonistul suferă de inconsecvență. Dezbaterile, după cîte mi-am dat seama, erau axate pe procesul acestei inconsecvențe. Morala : Cum trebuie să se comporte un revoluționar contemporan. Să zicem — o actualizare dirijată. Nu însă mai puțin elocventă. Alt tip de rezonanță — Dostoevski. Întrebarea lui patetică : „Dumnezeu a fost ucis, ce punem în locul lui ?" a răsunat și răsună în împrejurări diverse acut contemporane. Și, desigur, ideile socio-naționale din literatura noastră veche și clasică. Ele sînt un element constitutiv esențial al ideologiei și conștiinței noastre contemporane.

Extrapolînd în aparență punctul de pornire, dar în aceeași ordine de idei — orice carte gravă scrisă azi, va deveni mîine, în virtutea unui proces similar, probă istorică. Nu am în vedere doar datele de inventar social ci marile interogații. Interogație nu înseamnă neapărat rechizitoriu, ci în primul rînd căutare. În fond, sîntem ceea ce căutăm. Literatura e, să nu uităm, viziune integrală și integratoare. Ea comunică printr-o multitudinè de coduri. Un prieten al meu lingvist îmi cerea, pe vremuri, să-i fac cunoștință cu autorul **Cordovanilor,** interesat fiind de particularitățile de vorbire ale personajelor sale. E o cale de a ajunge la operă. Uneori poate fi esențială. Repet : interesează, consider, miza interogației, a căutării. Marea performanță : să încluzi istoria în moment spre a te reîntoarce din nou în istorie.

Sensul demonstrației : cartea de actualitate se integrează într-un ciclu istoric, ea este, într-o ordine evolutivă, fapt de istorie literară, poartă din însuși momentul nașterii ei această pecete. Compartimentările stricte, jocul lor derivă din această ambiguitate. Ne ciocnim aici din nou de ceea ce se cheamă **relectură** sau **receptare** și **re-receptare.** Fondul nostru general-uman ne face apți să răspundem la semnalele povestirilor biblice, să comunicăm cu englezul Shakespeare și cu chinezul Li Tai Pe pe orizontala planetei și pe verticala istoriei ei. Subiectiv ca grup social și înăuntrul grupului, ca individ, vom reacționa la ceea ce răspunde în primul rînd sensibilității noastre, o sensibilitate condiționată la rîndul ei de n factori. Știm apoi că aceste reacții nu sînt stabile, date o dată pentru totdeauna. Opere care strălucesc, cad în uitare și revin în centrul atenției. Toate acestea pot fi, deși nu întotdeauna cu maximă rigoare, explicate.

Ștefan Găvenea : „Ctitori de cetăți industriale"

Încă o chestiune. Literatura istorică în sensul tradițional acceptat al termenului poate fi programatic obiectivă și programatic subiectivă. S-ar putea aduce unele exemple pentru primul și al doilea tip de demers. În stare absolut pură ele nu au însă cum să fie aflate. Este vorba mai mult de accente. Unde cade accentul. Pentru că primul termen rupt de al doilea nu poate fi conceput și invers. În prima ipostază, de obiectivitate deplină însăși selecția și dispunerea datelor va fi o probă de subiectivitate. Iar atitudinea accentuat subiectivă nu se va putea dispensa de o sumă de date reale. Sînt lucruri cunoscute. Libertatea noastră de acțiune în interpretarea istoriei e dirijată și programată istoric. Aici nu e vorba de o simplă speculație teoretizantă. Ideea e următoarea : intrăm în domeniul istoriei cu ceea ce știm, gîndim, simțim, dorim noi aici și acum. Chiar și evaziunea e tot o probă a unor relații de un anume tip cu prezentul. În Burebista, să zicem, ne proiectăm propria problematică, în dilemele, atitudinile și idealurile lui regăsim omul peren, omul acestor locuri, al acestei comunități etnice și, în virtutea unor permanențe ce ne leagă pînă și de Ghilgameș, omul de azi.

Există un numitor comun al literaturii pe teme istorice și al literaturii pe teme actuale : forța de problematizare. O problematizare umană prin care comunicăm cu personaje create cu milenii sau secole în urmă și prin care cărțile de azi vor comunica cu cititorii lor de mai tîrziu. Să luăm dramele istorice ale lui Paul Anghel. Ele se caracterizează, cred, tocmai printr-o tensiune problematizantă foarte puternică. Prin ce se deosebesc de piesele pe subiecte identice scrise mai înainte ? Cred că tocmai prin această tensiune. Se simte că sînt mai apropiate în timp. Dilema tragică e mai acută. E'e avansează ideea unei permanențe dilematice. Sînt piese pesimiste ? Dilema e asumată, tragicul e asumat. Și prin această asumare eroul devine stăpîn pe împrejurări chiar dacă e înfrînt, chiar dacă piere. În istorie, noi ne căutăm pe noi înșine, raportăm istoria la noi înșine, la obsesiile noastre. În mod obiectiv, pentru că sîntem produsul acestei istorii și subiectiv pentru că ne adresăm conștient, sau inconștient, la ceea ce ne interesează.

Și, pornind de la celălalt capăt al firului, cartea de azi va oferi material de meditație celor de mîine. Și asta nu sărind peste clipa de față, o operație imposibilă, ci asumînd-o și transfigurînd-o. E terenul pe care istoria de azi comunică cu istoria de ieri și istoria de mîine.

Cîteva lucruri cu referire la momentul literar actual. Cînd documente importante de partid promovează ideea : să luăm din istorie ceea ce ne interesează pe noi, acum, ca oameni care construim o societate nouă, ni se sugerează, de fapt, ideea interpretării obiective, prin prisma unui prezent din care nu avem cum să evadăm. Ideea patriotismului e un principiu care atestă o continuitate de spirit, ideea justiției sociale, a aspirațiilor spre dreptate și egalitate străbate, de asemenea, ca un fir roșu istoria națională a poporului român. De deformări și vulgarizări nu răspund principiile. Iar modalitățile de transpunere în practică, prin mijloace mai mult sau mai puțin potrivite la un moment dat, prin oameni mai buni sau mai puțin buni, constituie verigi într-un sistem mult mai complex. Principiul și formele sau formulele de realizare se află într-un raport de adecvare relativă, ceea ce explică și

ȘI UNIVERSAL

LITERATURA ROMÂNĂ DE AZI

justifică procesul lor evolutiv. Să nu uităm că noi înșine sîntem făuritori de istorie, că sîntem martorii unui proces de devenire istorică în însuși cadrul social nou creat. Sîntem altfel azi decît în urmă cu 35 de ani. Viziunea noastră azi e mai matură, ea înglobează experiențe esențiale. Am parcurs ca partid, ca națiune, ca stat o semnificativă evoluție. Și, firește, drumul nu e încheiat. Documentele recent publicate despre acest fapt tocmai mărturisesc. Ceea ce s-a întîmplat acum trei decenii e de acum istorie în înțelesul cel mai pur al cuvîntului. Nu întîmplător multe cărți s-au aplecat stăruitor asupra acelei perioade. Nu împărtășesc opinia celor care în întoarcerea spre acea perioadă văd neapărat un simptom de evaziune. Vrem să știm ce s-a întîmplat din perspectiva prezentului. Dacă urmărim cu atenție sistemul de idei dezvoltat în astfel de cărți vom deosebi perspectiva prezentului, obsesii ale prezentului. Poate că e cazul, însă, într-adevăr, să facem un pas mai departe. O observație în legătură cu unele volume ce s-au ocupat sau se ocupă de anii în chestiune. Termenii ce se confruntă, nu sînt abordați întotdeauna de pe poziții de echivalență ca complexitate, ca forță. Ca forță problematizantă. Un erou slab e foarte ușor de pus cu umerii la podea. Iar nu puțini eroi literari, comuniști îndeosebi, se întîmplă să fie astfel de eroi slabi, slabi prin viziune superliniară.

Aș vrea să remarc un fapt. Liniile demarcatoare nu au operat și nu operează niciodată doar pe orizontală ci, în primul rînd, pe verticală. Stările de spirit ale unei celule sociale, ale unui grup social se regăsesc în toate grupurile sociale, la fiecare nivel. Acest lucru e foarte important să-l înțelegem. Dacă nu-l înțelegem, atunci va fi imposibil să înțelegem schimbările care s-au produs în societatea românească în ultima perioadă a dezvoltării ei. Schimbările s-au produs dinăuntru, s-au pregătit din interiorul nucleelor de elaborare și decizie la diverse nivele și în dublu sens, de sus în jos și de jos în sus. Dialectica înrîuririlor reciproce în sînul unei colectivități trebuie mereu avută în vedere, altfel riscăm să simplificăm, să fim orbiți de aparențe, în orice caz să supraevaluăm un moment în detrimentul altuia.

Să ne concepem, deci, pe noi înșine și lucrul nostru ca factori și forme de legătură, într-un proces pe spirală. Literatura, tipurile ei derivă din conștiința istorică, din gradul de asumare a conștiinței istorice. Și, la rîndu-le, acționează asupra conștiinței sociale. Un rol cu atît mai grav, mai esențial îl vor avea, obiectiv, acea literatură, acea direcție, acele opere care vor fi în consens cu mișcarea istorică, înțelegînd mișcarea istorică nu în aparențele ei simplificatoare, ci în curgerea ei masivă și presupunînd talentul de a desprinde artistic fațetele ei caracteristice.

documentelor, ci în negăsirea factorului determinant, a modului psihologic esențial, care a angrenat în virtejurile sale un întreg popor, fiind rezultatul firesc al unor acumulări mari și adînci, de nemulțumire și de dezaprobare surdă. Documentele sînt importante în cazuri de acest fel, sînt mai mult decît necesare, ele singure însă nu pot face ceea ce poate și trebuie să facă literatura, prin sintetizare, prin generalizare, prin captarea în pagina de carte a impalbabilului care nu poate fi inclus în nici un document. Dacă Rebreanu s-ar fi limitat, de pildă, la document, dacă ar fi așteptat noi și noi clarificări asupra evenimentelor tragice din 1907, nu ar mai fi scris niciodată **Răscoala.** El a ținut seama de latura, să-i zicem, documentară a problemei, fără a se limita doar la atît, scoțînd în evidență ceea ce n-a scos în evidență nici o culegere de documente, reliefînd, prin întreaga construcție epică, hohotul uriaș al țărănimii, al întregului popor. Fiindcă asta a fost esențialul în Răscoala de la 1907, durerea și nu mînia, în asta rezidă tragismul cărții, în faptul că țărănimea, fiind împinsă din urmă de mizerie și de foame, este nevoită să săvîrșească un lucru care nu se potrivește cu înclinațiile și cu dorințele ei cele mai intime. Acesta e „cheagul" întregului roman, din cauza asta crește toate atît de firesc, prăbușindu-se apoi într-un rug uriaș, ca într-o mare și implacabilă tragedie. La asta mă refeream cînd vorbeam de ceea ce este esențial într-un eveniment istoric, la ceea ce nu poate deveni palpabil și grăitor decît **în** și **prin** literatură. Nu insist și nici nu absolutizez, fiindcă și istoria (istoria ca știință), poate să facă uneori ceea ce face indeobște literatura, tot prin sinteză, e adevărat, nu prin simplă aglomerare de documente. Iată, eu am cercetat nu demult **Răscoala lui Horea** de David Prodan, o carte care se ridică peste tot ce a reușit „să facă" literatura în legătură cu evenimentele care au zguduit Transilvania, și nu numai Transilvania, în anii 1784—1785. E vorba, ce-i drept, de o scriere absolut excepțională, în cadrul căreia documentul se supune în chip desăvîrșit sintezei istorice în care este integrat, al cărei ton general, liniștit, ba chiar indiferent (în aparență), te fură pe nesimțite, devine impresionant și captivant, atingînd în cele din urmă, și tot așa, pe nesimțite, culmea atît de greu de atins a copleșitorului, pe care nu o atinge de obicei decît literatura, literatura de autentică și înaltă calitate. Exemplul acesta nu anulează ceea ce am spus despre Rebreanu, nici ceea ce am spus despre actul istoric de la 23 August, dimpotrivă, cred că limpezește pe deplin o anumită idee, o observație care cade și peste scrisul meu nu numai peste scrisul confraților întru literatură. Aș mai spune că literatura nu poate fi „beneficiară" a conștiinței istorice decît în măsura în care creează ea însăși conștiință istorică, îmbogățind cultura întregii țări, sporind astfel cunoașterea de sine a poporului, înmulțindu-i și împrospătîndu-i puterile, ajutîndu-l să-și urmeze drumul prin istorie, un drum greu, într-adevăr, greu dar și glorios.

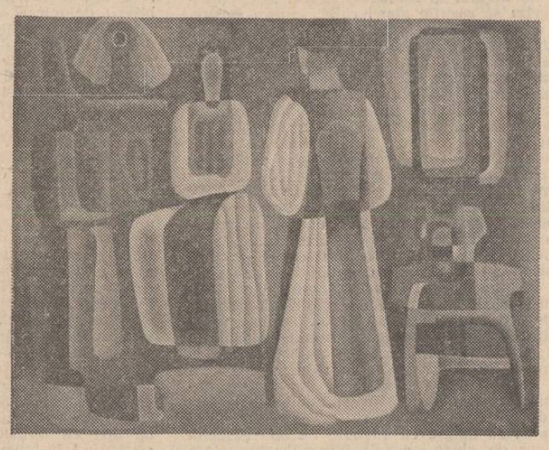

Gheorghe Șaru : „Interior țărănesc"

putem descrie, în chip pragmatic, în istoriografie și literatură. Dar ceva ne scapă : ne scapă foarte multe mecanisme interioare ale proceselor istorice, ne scapă interrelațiile dintre fapte — care nu sînt ușor vizibile, ne scapă adesea determinările, și, mai ales, supradeterminările, altele decît cele la care se gîndea Tolstoi. Tolstoi lucrează cu o idee diferită de determinare decît la antici și decît la Shakespeare. El vede lucrurile cu mult mai complex decît predecesorii, iar titanismul îi așează, desigur, alături de ei. În supradeterminarea tolstoiană intră însă factorul providențial, ceea ce datează teoria. N-avem încotro, determinările și supradeterminările acestui timp ne silesc să vedem lucrurile altfel.

Se înțelege, sper, că faptul istoric antrenează mai multe nivele sau toate nivelele unei populații, istoria precedentă a acelei populații acționînd ca o supradeterminare, care face să funcționeze altfel cauzalitățile imediate sau cauzalitățile de ordin general (cele valabile pentru mai multe populații, aflate sau neaflate în relație). Despre această supradeterminare a istoriei precedente mă voi ocupa. Și cu aceasta vreau să ies din termenul de populație, valabil în biologie, prezentînd însă în cazul populațiilor umane — popoare, națiuni, caracteristici aparte, cele de ordin conștient cultural în primul rînd. Ei bine, întreaga istorie precedentă a unui popor, totalitatea factorilor antropologici și culturali, inclusiv proiectele neîmplinite — intervine masiv în prezent, pînă acolo încît modifică aspectul topografic al prezentului, particularizîndu-l. Din acest motiv, faptele istorice contemporane și comune mai multor populații nu seamănă între ele. Nu seamănă între ele și cîntr-un alt motiv : valoarea diferită, particulara, a proiectelor puse în joc. Proiectele preced prezentului, preced oamenilor care le înfăptuiesc, preced uneori generația executantă — care e „o verigă în lanț" cum spunea Eminescu, proiectele se configurează pe cicluri cu mult mai mari decît prezentul, incluzînd prezentul, dar și viitorul. Proiectele sînt scoase din latență, conștientizate, aplicate sau frînate prin mișcarea istoriei generale care joacă și ea un rol cauzal, favorizînd cauzalitățile interne, uneori, oricînd supradeterminator. Din acest punct de vedere, cel al interferenței dintre istoria generală și istoria particulară a unei comunități — popor, națiune — nu există evenimente locale și nici evenimente periferice. Cîteva exemple : Reforma, prin consecințele ei pe plan european, actualizează proiectul de folosire în scris a limbilor vulgare la foarte multe popoare, inclusiv la romani. Dar aceste proiecte existau. În unele culturi se scria curent în limba poporului cu mult înainte de Reformă și la noi existînd procedentul. În acest context, apariția lui Coresi mai poate fi taxată drept un eveniment local, periferic, și nu unul de semnificație generală ? Mai mult, pentru limba română e un proiect de lungă durată, care iese din latență în epoca Reformei și se desfășoară cu cîteva cote aprinse — Școala Ardeleană — pînă la sfîrșitul secolului al XIX-lea. Iată deci un uriaș proiect izbîndit. Dar proiectul unității naționale, formulat conștient în acte filologice, diplomatice, militare, încă în secolul al XVI-lea și dus la deplină împlinire în secolul XX. Momentele de interferență cu istoria generală sînt multiple și nu mai e cazul să le evocăm. Ce este, din această perspectivă, istoria generală ? O simplă adiționare de proiecte individuale — 1+1+1 — ca destinele individuale în cazul comunităților ? Este desigur și așa, proiectele se prezintă coincidente sau divergente, juxtapuse sau contrapuse, ca într-o intrigă de dramă elisabetană, lucru care l-a izbit pe Shakespeare, silindu-l să vadă istoria așa cum a văzut-o — singeros și fără perspectivă, cum se vede în piesele sale. Nu putem face abstracție de acest aspect însolubil dramatic al istoriei, așa cum nu putem face abstracție, în cazul ființelor, de insolubilul tragic al destinului valabil azi ca și la antici.

Istoria generală însă se prezintă altfel decît un cumul, acțiunea ei de supradeterminare se face simțită la diverse nivele ale societăților contemporane într-un anume moment, chiar cînd acestea nu sînt sincrone, inclusiv asincroniile funcționînd ca determinantă. Sincroniile sînt un factor echilibrant, se poate vorbi chiar de o dominantă a sincroniilor pe mari suprafețe de spațiu și timp, chiar de o fatalitate a sincroniilor — economice, tehnice de instituții și mentalități, fatalitate care nu poate fi învinsă. Nu se poate astfel concepe, ca în parodia lui Mark Twain, un om cu o mitralieră apărînd crenelurile unui castel medieval, nu se pot concepe nici cavalerii Graalului discutînd psihanaliză și difuzîndu-l în copii caligrafice pe Sigmund Freud. Dar și asincroniile sînt stimulatoare, acestea apar uneori ca un factor de progres, alteori de catastrofă. Apariția armelor de foc și a alcoolului în Africa neagră, sau a calului ca animal de luptă în America centrală și de sud au însemnat o catastrofă. Apariția umanistă a lumii arabe iar succesiv a Indiei și Chinei au însemnat între aceste asincronii un factor stimulator și sintetizator al progresului. Aici așez eu și aportul celei de a treia Europe — cum o numește Dan Zamfirescu — deci aportul lumii noastre în echilibrul planetar. Aceasta ca o primă sugestie. Oricum, numai dintr-o asemenea perspectivă poate fi examinată într-o mai justă considerare conexiunea generală a factorilor economici, tehnici, politici, culturali etc. din care se poate desprinde valoarea unui tablou general și valoarea fiecărui tablou în parte. Generalul nu există fără fiecare particular în parte și nici invers nu se poate. Ceea ce înseamnă că popoarele nu pot fi șterse din istoria generală, că istoria generală există numai prin ele, istoria general umană e o exponențială a mersului în timp al tuturor. Tuturor însemnînd morți și vii, tuturor însemnînd viul de pretutindeni, așa cum am schițat eu devenirea viului istoric. Ceea ce vă spun sînt niște meditații asupra istoriei pe care numai marxismul mi le-a îngăduit. N-aș fi putut ajunge la acest mod de a vedea lucrurile citindu-i numai pe Tacit, pe Mommsen, pe Toynbee, pe Iorga. L-am citit și pe Marx, mai ales pe Engels, care se apleacă mai atent asupra problemelor de istorie. Iată de ce, în ceea ce mă privește, nu port grija locului poporului român în istoria universală. Își poartă sigur de grijă. Eu ca scriitor nu pot fi decît o expresie lucidă a conștiinței lui istorice.

ION LĂNCRĂNJAN: «Dacă Rebreanu ar fi așteptat noi și noi clarificări asupra evenimentelor din 1907, nu ar mai fi scris niciodată „Răscoala"»

Scriitorul este beneficiar al conștiinței istorice, cum s-a spus de altfel aici, dar este și creator de conștiință istorică. Măsura în care este creator sau „profitor" cred că o stabilește întreaga lui creație, o stabilește, în ultima instanță, talentul său. Beneficiari adevărați ai conștiinței istorice nu sînt decît scriitorii minori, cei care ilustrează evenimentul istoric, nereușind să se ridice la înălțimea filozofică adevărată a semnificației. Nu pot fi creatori de conștiință istorică, prin operă, desigur, respectînd așadar specificul literaturii, decît scriitorii care au vocația datelor și lucrurilor fundamentale. Dacă vom arunca o privire scurtă și rapidă asupra literaturii noastre, vom vedea că toți marii noștri scriitori au avut vocația lucrurilor fundamentale din istoria noastră națională. Și din istoria lumii, fiindcă noi am făcut și facem parte din lume, nu știu dacă am fost și sîntem „buricul Europei", dar parte din Europa cred că am fost și sîntem, o parte importantă, care nu poate fi scufundată în minimalizare decît prin falsuri de ordin istoric, prin siluirea unor adevăruri evidente. Firește, noi nu avem nimic de revendicat de la nimeni, dar nici de cerșit nu trebuie să cerșim nimic, de la nimeni. Asemenea atitudini, supralicitările, ca și cerșetoreala, sînt specifice celor săraci (săraci în sensul spiritual al cuvîntului, săraci în privința trecutului istoric, nesiguri în privința obîrșiilor), celor ce și-au pierdut timpul cu altfel de îndeletniciri, fără a-și trăi istoria, viețuind prin imitație și nu prin creație. Dar noi, de bine de rău (mai mult de bine decît de rău), avem cu ce ne mîndri, avem pe ce sta, neavînd nevoie, tocmai de aceea, de infatuări și de supralicitări. Spunînd asta mă gîndesc la tot ce s-a făptuit în această țară a noastră, nu numai în domeniul creației artistice, dar și în alte domenii, nu numai în arta cultă, dar și în arta populară, care e, de multe ori, mai elevată și mai cultă decît arta numită ca atare, aspect pe care noi îl neglijăm, căutînd modele în alte părți, fără a observa că alături există modele mult mai bogate în semnificații, capabile să sporească și să consolideze conștiința istorică a întregului popor, al cărui trecut se pierde în negura măreață a mitologiei, cum o atestă folclorul.

E de remarcat, de altfel, în ce privește momentul istoric pe care îl trăim, un moment bun din toate punctele de vedere — din punct de vedere social și politic, din punct de vedere artistic — e de remarcat și de reținut, cum ziceam, și de scos în evidență, bineînțeles, o binevenită, o reconfortantă și întăritoare redescoperire a patriei. Ce înțeleg eu prin această redescoperire a patriei ? Înțeleg o cercetare și o judecare critică a perioadelor anterioare, — a perioadei cînd istoria României era marcată de interpretările „rolleriste", iar îndrumarea literaturii de cerințele „chișinevschiviste" ; a perioadei cînd nu mai eram noi înșine, fiindu-ne parcă rușine de tot ce aveam mai bun, dar și a perioadei și anilor premergători războiului, reținînd din fiecare ceea ce merită să fie reținut. Înțeleg, totodată, mai multă iubire față de țară și față de poporul ai cărui fii am fost și sîntem, iubirea nefiind, după opinia mea, simplă exclamație, fiind, dimpotrivă, muncă și dăruire (pînă la sacrificiu), fiind grijă și preocupare față de tot ce este și poate fi creștere și devenire. Înțeleg, de fapt, o situare fermă dar și lucidă (experiența celor treizeci și cinci de ani facilitează această situare, o cere cu necesitate) pe linia intereselor fundamentale ale țării și ale poporului nostru, în continuarea unor tradiții glorioase, care nu au nimic de-a face cu spiritul patriotard, sau cu naționalismul, cum ne acuză unii, cei ce nu ne iubesc (dușmanii dintotdeauna ai țării și ai socialismului, fii și frații conservatorismului, cunoscuții campioni ai dogmatismului, care sînt de dreapta, fără greș, chiar și atunci cînd vor să fie de stînga, mai ales atunci).

E de remarcat, de asemenea, în ce privește literatura noastră nouă, fiindcă există așa ceva în România de azi (există o literatură care se deosebește de literatura din trecut, fiind totuși literatură, nefiind, deci, o simplă însoțitoare a unor lozinci), o creștere substanțială a patosului său umanist, fapt care a creat și creează deschideri noi spre universal și spre universalitate, a îmbogățit cu noi densități și noi temeiuri curajul de care a dat și dă dovadă scriitorul român contemporan, care a construit și construiește aici, odată cu țara și împreună cu țara (construcția, orice construcție, cu atît mai mult una spirituală, nu se poate realiza fără vatră, fără temelie), care l-a continuat și îl continuă pe înaintașul său din perioada interbelică, avînd față de acesta avantajul unei experiențe sociale și politice de o noutate absolută, care nu poate fi cunoscută decît prin trăire, care se numește, pe drept, **revoluție socialistă.** Cîștigul acesta de substanță a mai fost semnalat, fără a fi discutat suficient, cu toate că ar fi putut deveni liant pentru sintezele teoretice ale epocii, a căror întîrziere nu poate fi justificată decît de lipsa de curaj a bravilor noștri teoreticieni, sau de lipsa lor de înzestrare, sau poate că și de alta, fiindcă poemele epocii au ieșit la lumină, romanele epocii au fost și sînt date la iveală, ca și piesele de teatru ale epocii, sintezele fiind sortite, după cîte se pare, să rămînă moștenire pentru urmași.

În ce privește actul istoric de la 23 August, aș vrea să spun că eu nu cred că lipsa unor documente și a unor clarificări „definitive" au făcut ca acest eveniment important să nu-și găsească încă în literatură o reflectare artistică corespunzătoare. Cauza trebuie căutată în altă parte, nu în puținătatea

Gina Popa Hagiu : „Trei generații"

PAUL ANGHEL: «Nu există evenimente locale și nici evenimente periferice»

Ceea ce mi se pare important a stabili, mai întîi, este faptul că existența istorică, deci existența expirată, nu diferă calitativ — din punctul de vedere al scriitorului — de existența imediată, nici prin indicii de trăire umană, nici prin complicația problemelor care s-au pus oamenilor de ieri față de oamenii de azi. O piatră funerară de la Tomis ne destăinuie, printr-un text, adesea lacunar, o întreagă tragedie, tragedia unui om de acum două mii de ani în fața morții, cam în spiritul în care vedeau lucrurile un Eschil sau un Sofocle. „Căruia i-am dedicat aceasta eu Bassianos, tatăl, împreună cu soția mea Ianuaria, cel mult prea înlăcrămată, jelind acum, împreună, nașterea fericită a pruncului. Bucură-te, trecătorule, mai ales pentru ceilalți". Alături, o urnă getică cu cenușă, în jurul căreia se află un inventar sumar, e în schimb mută, ca și un mormînt de azi din Apuseni sau din Țara Vrancei. Pentru un istoric sau un scriitor toate aceste documente ale vieții umane expirate sînt însă la fel de elocvente, chiar dacă ultimele pe care le-am invocat exclud scrierea. Cine a citit lucrarea lui I. Mușlea : **„La mort-mariage — une particularité du folklore balcanique"** sau lucrarea lui Brăiloiu **„D'ale mortului din Gorj"**, sau lucrarea lui Severyns, **„Grèce et Proche-Orient avant Homère"**, ca să le prenumăr doar pe cîteva, capătă imediat o altă perspectivă asupra acestui inventar arheologic sau etnografic atît de sărac, care începe dintr-o dată să devină elocvent.

Încă un exemplu : fiind întrebat cum s-a documentat asupra vieții oamenilor din epoca atît de îndepărtată a lui Ștefan cel Mare, Sadoveanu ne-a răspuns celor care eram de față : **„Am deslușit mai întîi cum trăiesc oamenii din satele de azi pe care le-am cercetat".** Sadoveanu deslușise deci mai întîi un criteriu de permanență general umană, ca să nu mai vorbesc de criteriul foarte sigur științific, al persistenței unor relicve — practici cultice, tehnici materiale, anume elemente de **forma mentis,** supraviețuind dintr-o epocă îndepărtată în satele contemporane scriitorului. Voi conchide într-o primă constatare, că scriitorul trebuie să aibă o foarte adîncă familiaritate cu epoca despre care vorbește, fie că e vorba despre o epocă expirată, fie de una apropiată, chiar contemporană sieși. Fără aceasta nu se poate începe nici o discuție, mai rău, nu se poate scrie nici o singură filă. Dar aceasta n-ajunge. Istoria e viață umană, dar o viață de tip deosebit. Distingînd, în exemplele precedente, niște destine particulare, un grec de la Tomis, un get, un moț, un vrîncean, omul în ultimă reducție, omul în fața morții, n-am atins încă problema destinului unei comunități de destine, a unei populații, a unei societăți, problemă care se leagă de problema cu mult mai complicată a trăirii istorice, a vieții și faptelor istorice. În acest caz, adiționarea de destine individuale nu mai ajunge, nu înseamnă, practic, mai nimic, funcționînd la modul elementar 1+1+1, cînd în realitate actele istorice ființează după legea numerelor mari sau după legea populațiilor numerice, deci, după niște formule extrem de complicate care încă nu s-au putut descrie suficient de corect pînă în prezent. Aceasta nu înseamnă că nu știm — prin cumul de fapte consemnate, prin consecințe, prin semnificații — ce sînt faptele istorice. Nu înseamnă că nu le

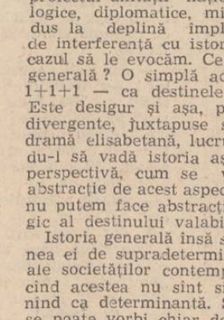

VASILE DRĂGUȚ: «Nu am fost nici la periferia Europei și nu am fost nici simpli beneficiari ai culturii europene»

Această discuție, firește, se adresează în primul rînd literaților și istoricilor literaturii, dar posibilitatea abordării unei teme mai largi, și anume aceea a **conștiinței istorice,** îmi îngăduie să mă înserez la acest punct. Și o fac tocmai pentru că mi se pare acum, într-o vreme în care atîtea lucruri sînt discutate și controversate, că avem dreptul și datoria să punem în discuție însăși **conștiința istorică,** așa cum s-a constituit la români. Pentru că, mi se pare mie, există riscul unor scheme procustiene, zgîrcit procustiene, care ne pun în situația, ca oameni de cultură, să considerăm istoria noastră mult prea îngustă în raport cu realitățile românești. Vreau să mă refer la un fapt pe care îl cunoaște foarte bine toată lumea : o literatură majoră românească la care să ne putem referi apare, în perspectiva istorică, relativ tîrziu, ceea ce nu înseamnă că înainte de momentul respectiv, adică în secolul 16, nu avem opere literare foarte mari... Letopisețul lui Ștefan cel Mare nu este o operă literară cu virtuți literare propriu-zise. Abia la Neagoe Basarab, pentru care Dan Zamfirescu are toate meritele, putem vorbi despre o operă literară cu toate datele respective. Înainte de asta știm puțin și în unele cazuri, pentru lungi perioade, aș spune că nu știm nimic, ceea ce nu înseamnă, repet, că trebuie să considerăm perioadele respective ca niște perioade de vid. Avem cîteva repere care ne permit să considerăm că încă în îndepărtat Ev mediu, la noi niște oameni au gîndit, niște oameni au scris și nu mai avem în nici un caz dreptul să bănuim că nu ar fi fost scrise în România celebrele manuscrise de la Rîșnov din secolul 13. Putem include în dezbaterea despre istoria literaturii și despre o conștiință culturală românească unele aspecte cu valoare compensatorie. Se referea adineauri Paul Anghel, și cred că bine a făcut, la faptul că există o anume continuitate a fenomenelor istorice și că aceea trebuie să ne intereseze în primul rînd și mai puțin elementele de rupere.

„Datorăm" istoricilor noștri faptul că pentru secole de-a rîndul poporul român dispare sub mantia popoarelor migratoare ; se vorbește despre migratori, știm fiecare dintre aceste popoare cît au stat în România, știm fiecare cam ce tezaure au îngropat (acelea pe care le-am descoperit), dar fenomenul de fond, fenomenul de continuitate pentru perioada respectivă la un moment dat dispare din atenția istoricilor pentru că, într-adevăr, Tezaurul de la Pietroasa este mult mai spectaculos decît modestele mărturii ale comunităților care continuau să subziste însă în toată țara. Or, fenomenul acesta de continuitate cu tot ce i se poate implica la un moment dat pe planul unei atitudini morale a unei perfecțiuni în a prelucra formele ceramice, a unei perfecțiuni în a minui lemnul ca material de construcție și material de decorat, fenomenul de continuitate cu tot ce i se implică în muzică, din păcate, cum foarte bine știți, ocupă un loc foarte modest în istoriile noastre.

Cred că din perspectiva acestei conștiințe culturale care a fost invocată astăzi și care cred că ar trebui să facă obiectul unei stăruitoare cercetări am putea efectua un fel de **arheologie a culturii românești,** reconstituind, acolo unde se poate, elementele lipsă și demonstrînd firește nu că sîntem noi neapărat „buricul culturii europene", dar demonstrînd că nu am fost nici la periferia Europei și nu am fost cîtuși de puțin niște simpli beneficiari ai culturii europene căreia, har domnului, în momentele în care s-a putut i-am oferit și noi destul. Nu s-a făcut pînă acum niciodată suficientă referință chiar la un simplu fapt, la acela că logofătul lui Mircea cel Bătrîn, Filotei, călugărindu-se la Cozia, începe să compună. Firește că nu s-a apucat să compună muzică pentru că i-a năzărît în acel moment. Înseamnă că avea niște cunoștințe muzicale foarte serioase, foarte temeinice și păstrarea acestor compoziții muzicale, în tradiția noastră, pînă la Anton Pann, căruia îi datorăm consemnarea lor, dovedește că ele erau într-adevăr niște opere cunoscute, apreciate. Dar, știți știu la noi că, iată în sec. XIV și la începutul veacului următor, exista un compozitor de talia unui Filotei ? Știți știu la noi despre școala muzicală de la Putna sau în general despre școala muzicală românească ? Or, dacă această școală a existat și un Eustație de la Putna în sec. XVI, unul dintre marii compozitori ai Europei, asta vine în orice caz ca un element compensatoriu pentru dispariția acelor opere literare pe care nu le mai avem la îndemînă.

Am lăsat, nu fără intenție, la urmă acel capitol al culturii românești de care personal mă ocup — artele plastice și firește arhitectura. În goana după efecte, deseori televiziunea și radioul deservesc cultura noastră, reducînd la niște scheme foarte înguste tot ceea ce s-a întîmplat pe acest pămînt. O emisiune ca „De la frescele Voronețului la Coloana infinită" numai prin titlul ei mi se pare periculoasă, pentru că nici Voronețul nu este neapărat monumentul cel mai reprezentativ pentru veacul al XVI-lea, încît să reduc la el ideea de spiritualitate românească, și nici **Coloana infinită.** A reduce totul la Voroneț și la Brâncuși, pe de altă parte, înseamnă a uita de tot ce se întîmpla în țara aceasta pe plan cultural în veacul al XVI-lea, înseamnă că prin Brâncuși să-l uit pe un Paciurea, cum la un moment dat s-a și făcut. Din fericire, în ultimul timp îl recuperăm și pe Paciurea și pe Ladea și pe alți artiști care merită, de asemenea, să fie cinstiți, chiar dacă nu toți au ajuns în conștiința culturii universale ca Brâncuși.

Făcînd asemenea afirmație, se înțelege, nu vom diminua cu nimic marea operă brâncușiană. Vreau să mă refer în mod expres la cîteva lucruri : stăruie în cultura noastră niște pete albe în spațiu și în timp. Nu vreau să facem acum pe loc, o anchetă, dar cît ocupă Banatul în conștiința culturii românești ? Cît ocupă Moldova de Sud în raport cu Moldova de Nord ? Cît ocupă, și asta o spun nu ca să-i fac o plăcere maestrului Beniuc, cît ocupă Valea Crișului Alb ? Știți știu despre existența unui monument ca biserica de la Hălmagiu ale cărei picturi poartă inscripții datînd din sec. XIV, sigur datorate unor români ? Români care trebuie să fi fost mari grămătici pentru că scrierea este foarte frumoasă iar textele au o curgere de oameni care practicau efectiv scrisul. Știți știu despre un Mihu de la Crișu Alb, meșterul picturilor de la Rîmeț în 1376 sau despre Teofil, pictorul de la Strei Sîn-Georgiu în 1313—1314 ? Aceasta sînt toate numai monumente din Transilvania pentru o epocă în care anumiți condeieri grăbiți consideră că noi eram abia la începutul unui proces de emigrare. Mare neadevăr.

Cultura românească ar putea veni în completarea datelor de ordin istoric pe care astăzi le știm în prea mică măsură. Cu ajutorul unei arheologii de acest tip, literar și cultural, am putea restitui poporului român noi argumente ale demnității. Vă mărturisesc că nu agreez deloc poezia care se vrea patriotică și care nu mizează decît pe bătaia de pumni în piept, care uită, să spunem, de faptul că Ștefan cel Mare se închina în propriile lui altare, care uită că în Evul Mediu cultura se împletea cu religia. Nu putem să ignorăm monumentele religioase pentru că ele erau și ele exprimau cultura, aveau o funcție esențială în acea vreme. Nu trebuie să uităm, pe de altă parte, marea importanță pe care cultura populară, în sensul cel mai bun al cuvîntului, a avut-o.

În numele tuturor acestor elemente, tocmai pentru că trebuie să redăm acestui popor sensul demnității în cel mai bun spirit al său, iarăși nu trebuie să cădem nici în capcana acelei prea mari modestii care de o sută și mai bine de ani ne bîntuie. De o sută și mai bine de ani am făcut din voievozii noștri niște ciobani și nu este adevărat. De o sută și mai bine de ani i-am văzut pe cărturarii noștri ca pe niște simpli dieci de biserică și nu este adevărat. Trebuie să știm, acolo unde avem toate temeiurile, și avem destule temeiuri, să vorbim și despre cultura unitară românească și despre ce arată această cultură spațiului geografic în care ne aflăm — sînt atîtea popoare care au primit topografiile de la noi — și atunci cînd vorbim despre sens și conștiință istorică aș spune să nu ne speriem nici de ceea ce la prima vedere ar putea să pară poezie sau literatură fără conținut patriotic.

N-aș vrea să intru aici într-o falsă polemică, pentru că ar fi o falsă polemică, cu maestrul Beniuc, dar mie o frumoasă poezie de dragoste mi se pare și ea tot patriotică. Și atunci cînd un cioban își crestează furca sus în creierul munților își implică duhul și sensul lui istoric în acea furcă închisă iubitei și fără să se știe săvîrșește un act de cultură și un act patriotic. Prin însumarea acestor foarte mici acte patriotice, de fapt, ajungem să existăm ca popor.

Eu, care mă ocup de Evul Mediu, nu mă consider deloc un paseist. Consider că noi nu luptăm pentru un viitor al trecutului nostru, nu vrem să îi găsim un rost în prezent, ci dimpotrivă, avem nevoie de un trecut pentru viitorul nostru, avem nevoie de o autobiografie. Trebuie să simțim rădăcinile noastre în perspectiva lor istorică și în măsura în care le știm vînjoase și foarte adînci n-o să ne temem de nici o furtună, dacă se va abate asupra noastră. Deci, discuția de astăzi în care mă inserez puțin de pe o poziție de outsider mi se pare ca fiind o discuție de lungă și frumoasă perspectivă și aș dori ca de ea să beneficieze nu doar oamenii de cultură aici implicați, ci și cei care scriu istoria țării, pentru că deseori tocmai cei care scriu istoria uită acest conținut de fond al istoriei noastre, se împiedică în puținele hrisoave care există, pierzînd din atenție mărturiile spirituale care ne dau mult mai mult temei decît eventualele mărturii concrete păstrate într-un depozit sau într-o arhivă.

(În numărul viitor, intervențiile la dezbatere ale scriitorilor Dan Zamfirescu și M. Ungheanu).

valeriu bucuroiu

Între cuvinte

Mă poartă paşii înainte
Prin murmurul acesta lichid
In haos ţipă stele — sălbatic genocid —
Iar eu cobor uimit între cuvinte.

Mi se lipesc de singe jurăminte,
Simt încleştarea verbelor sub teastă
Ca o logodnică incastă
In agonia timpului fierbinte.

Mă leagăn pe spinarea vorbelor în gips
S-aud vertebrele ăregindu-şi glasul
Cind altul lingă mine trage asul
Intrînd înfloritor în paradis.

Aş vrea mereu lingă cuvinte să-nnoptez
Şi dimineaţa să mă aflu-ntre cuvinte
Ca un soldat din oastea unei ginte
Rămas la post prin vremi de vraja unui crez.

Cascador

E omul temerarul cascador
Speranţa-l ţine veşnic în alertă
Sub flacăra-i înaltă sau incertă
Mereu îşi pregăteşte un nou zbor.

Se sprijină cu dreapta spre Saturn
Suind pe-ale vertebrelor inele
Şi balansînd în norul greu de stele
Alunecă prin hăul taciturn.

Imblînzitor de uragane s-a născut
Atent mereu la al secundei boicot
Peste întinderi sure fanatic matelot
Ce-nvinge fără sabie şi scut.

Intinde-o mînă spre Luceafărul de zi
Zorindu-l să pornească mai curînd,
Să lase dimineaţa murmurînd
Prin fluturi lungi de rouă ce-nvaţă-abia clipi.

Eu sînt locuitorul

Am ris şi-am plins cu-acelaşi rînd de lacrimi
Timpul nu mi-ajunse să discern
Că printre solzii lunii rămasă fără stern
Şi-ascunde necuprinsul armuri de legi şi patimi.

Eu vreau să-mi aflu fericirea-ntre cuvinte
Ca un conchistador pornit pe jaf
Dormind cu baioneta sub cearşaf
Atent la clevetiri şi jurăminte.

Din cuşca-ncremenită scot vorbele afară
Punindu-le să-ncerce veşminte de-mprumut
Din acest secol vorbitor şi mut
Pe care îl suim din scară-n scară.

Urc bucurii pe scripeţi de silabe
Durerea mi-o cobor prin colburi de vocale
Stirnind enclitice rafale,
Eu sînt locuitorul cetăţilor lui AVE !

Peisaj veneţian

Puntea Suspinelor încremenită-asudă
Albind de aspre veşnicii,
Gondole huzuresc sub calme galerii
Veneţia nu se scufundă !

Palatul Dogilor robit de tandre menuete
Învăluie-n mister laguna
Se clatină ca o metresă luna
Cu aurul mucegăind în plete.

Valul în cadenţe triumfale
Trezeşte marmora din amorţire
Cînd vintul despletit în mii de fire
Aleargă pe Grande Canale.

Ingroparea ar fi fost absurdă —
O stea să cadă în abisul trist
Prin umbra unui paranoic chist.
Veneţia nu se scufundă !

DUPĂ PLOAIE

stelian gruia

Apariţia lui Mihai Ostra în Valea Seacă, profesorul totdeauna o asocia cu ploaia de pomină venită în plin august a lui '43 şi care a pisat cu bulbuci albi şi calzi jumătate de zi pămînturile din jurul Bobeicii. Povestea reală a dezlănţuirii norilor peste acest colţişor de lume, profesorul o cunoştea din proprie experienţă, întrucît abia atunci avu pentru prima oară de la venirea sa în cacainâ să se spele cu apă din belşug, adunată în ciubere la colţuri de streaşină. Dar la cele trăite de Ulma se mai adăugau nenumărate poveşti cu întîmplări ieşite din comun care plasau ivirea acestei ploi între evenimentele de seamă ale micii colectivităţi.

Mai întîi dinspre dealul Bobeicii apăru un nor lăptos, care izbindu-se de culme se transformă într-o mulţime de vîrtejuri albe. Aceste vîrtejuri se lăsară aproape de pămînt şi într-o vînzoleală ondulatorie începură să cînte cu glasuri de ţîrcovnici cîntece de lume, ştiute de toată lumea. Apoi peste vîrtejurile albe de cîntec îşi făcură apariţia trei păsări cu gîturile nemaipomenit de lungi, care se rotiră pînă ce dealul se învălui în rotocoale negre, iar pămîntul începu să răsufle aburi calzi, asupra cărora, după cum povesteau unii mai tîrziu, se lăsau cele trei păsări din cînd în cînd să-şi clătească aripile întinse, cu pene mari, de culoarea argintului strălucitor. Chiar atunci din bordeiul său de la marginea satului ieşi în pielea goală Varvara şi începu să sune dintr-o talangă, iar în spatele ei tot dezbrăcată stătea Pachiţa, pitica, şi lovea cu o piatră într-un hîrb de metal. Sunetele ritmice fură acoperite doar o singură dată, cînd în urma unei spintecături de foc, întinsă pe mijlocul cerului pămîntul fu zguduit de un tunet puternic şi prelung, în urma căruia rămaseră doar risetele ploii şi chemările metalice de la marginea satului. Pe urmă valurile de nori negri se întinseră la orizont coborînd bolta cerească pînă la nivelul dealului slobozind pîcături de ploaie mari şi calde, care tăiau pieziş semiîntunericul blagoslovit de cele două nebune, apoi de întreaga suflare a satului. Treptat, treptat uliţa ce ducea la gîrlă se umplu de copii în pielea goală, într-un cortegiu galben, tăcut şi tremurînd. Pe la marginile livezilor veneau femeile, ciţiva bărbaţi şi bătrînii, iar de pe imaşuri păşeau spre riu în şiruri dobitoacele conduse de cai cu pieile aburinde. Şi albia riului începu să se umple cu şuvoaie de apă galbenă cu miros de aluat dospit într-o borboroseală crescîndă a pîraielor dinspre deal. Toată mişcarea se desfăşură apoi într-un ritm de zicere a Varvarei, care, după ce şi-a aţîrnat talanga de creanga unui pom, porni spre gîrlă, la vale, drept prin mijlocul drumului urmată de fiică-sa, ce puncta pauzele între fraze cu lovitura de piatră în hîrbul de metal. La început frazele Varvarei se desluşeau greu, înghiţite fiind de ferestrele şi uşile caselor deschise, dar odată cu ieşirea sa în cimp, fiecare vorbă i se împletea cu ploaia şi odgonul acesta invizibil aduna lumea tăcută pe malul riului unde apa creştea mereu.

„Of, pasăre cu pene de-argint, striga cu glas cîntat Varvara, pe malul gîrlei fără apă se-nşiră cîte douăşpe tufe verzi de răchită. Au crengi îndoite de statul păsărilor hrănite cu boabe de aur şi frunzele sînt grele de vlagă şi de verdele satului. La umbra tufelor sînt înşirate douăşpe mese, făcute din lemn scump, de peste mări şi ţări. În jurul fiecărei mese sînt cîte doispe bărbaţi în straie de soldaţi, care put a sudoare şi a drumuri străine. Mesele sînt goale, pasăre de-argint, mesele sînt goale, fără azimă şi fără de bliduri. Bărbaţii sînt ţepeni şi se uită la noi cu ochi de ţărînă. Şi toţi au tunicile descheiate la piept şi toţi răsuflă cu spaimă de soare. Zău, pasăre cu pene de-argint, răsuflă cu spaimă de soare. Uită-te mai bine la ei, de spaimă li-s coşurile pieptului umflate. Şi n-au nici bliduri în faţă şi nici azimă coaptă, rotundă. La mijlocul fiecărei mese şade acela pe care-l aşteaptă răstignirea şi el o simte pe-aproape. Iar noi îl vedem cu ochii minţii, căci a venit vremea să-i ascultăm rugile, pasăre cu pene de-argint. Bărbaţii ce vor fi răstigniţi, apă ne-au cerut tot timpul, să-şi spele trupurile şi ochii perdeliţi cu fum. Ştergare curate din in ne-au cerut, pentru trupurile lor ciolănoase însetate de mîngîierea degetelor de muiere. Şi noi nu le-am dat nici apă şi nici ştergare, pentru că mesele erau departe, iar tu, pasăre de-argint nu ne-ai dat de veste unde. Nici acum n-o să ne lasi să ne apropiem de ei, pasăre spurcată şi rea. O să ni-i porţi cu tot cu mese pe alte maluri de riu şi ei tot a sudoare vor puţi şi a drumuri străine. Eşti rea, pasăre cu pene de-argint şi te hrăneşti cu durerea sufletelor noastre, apoi zbori mai departe. Şi ne duci cu tine răchitele umbroase, mesele cu bărbaţi, lăsîndu-ne de izbelişte, cu bătrînii şi plozii, cu ciţiva bărbaţi betegi, storşi de vlagă pe drumurile străine. Indură-te măcar de cei care vor fi răstigniţi şi dă-le apă să-şi spele trupurile. Mai pune-le pe umeri cîte un ştergar de in, iar pe mese azimă rotundă şi caldă. Să mai simtă şi ei înainte de trecerea dincolo buricele răscolitoare ale degetelor de femeie. Sfîrşitul să-i prindă măcar cu gîndul satului implinit. Du-te pasăre cu pene de-argint şi nu ne mai învolbura sufletele şi aşa înghimpate de ticăloşiile lumii. Du-te cu primii nori şi lasă-ne sub acoperiş de ploaie cu fărîmiturile bucuriilor aduse de apă"...

Mai întîi intrară în albia riului caii, în scurt timp după ei începură să-şi găsească locuri potrivite cornutele, iar pe la margini sorbeau cu nesaţ din apă tulbure caprele şi oile, în susul riului, unde pe vremea ploilor apa se aduna într-o bulboană adîncă, dăinuind încă multă vreme, veni cortegiul condus de Varvara, urmată de fiică-sa, care continua să mai bată cu piatra în hîrbul de metal. Intrînd în apă, femeia goală îşi despleti cozile resfirîndu-şi-le pe umerii albi, rotunzi. Apoi intră pînă la mijlocul bulboanei unde apa îi acoperi coapsele, iar vîrtejul cursului se sparse în cercuri înspumate. Varvara începu să-şi toarne din căuşurile palmelor apă din vîrtej pe creştet, iar în cele din urmă pumnii cu apă stăruiră mai mult pe sînii umflaţi cu sfîrcurile ascuţite şi negre. Ritualul acesta se sfîrşi printr-o plutire în jurul vîrtejului, după care Varvara grăi tuturor celor de pe mal :

— Copiii să se ducă mai la vale, în vad, iar voi femei şi oameni, lepădaţi-vă trenţele şi intraţi în plisă ! Cei care nu vreţi să intraţi în apă, duceţi-vă acasă şi nu beliţi ochii la trupurile goale. Aţi văzut destul ! Tu, Pachiţă nu mai bate în hîrbul de oală ! Du-te la vad cu cei mici. Haide !

Bătrînii şi femeile venite fără bărbaţi părăsiră malul, îndreptîndu-se peste livezi spre casele lor. Perechile rămase se dezbrăcară şi stînjeniţi de goliciunea trupurilor intrară în vîrtejurile bulboanei. Pe mal mai rămase văcarul satului încolăcit în harapnic, aşteptînd îndemnurile Varvarei.

— Ce stai ca o momîie, Toreac ? Dezbracă-te şi treci lîngă mine, netrebnicule !

Văcarul îşi descolăci harapnicul de pe trup, se dezbrăcă într-o clipită şi intră rînjind în bulboană lîngă Varvara. Era mai mic decît femeia, cu obrajii bătuciţi de vînt şi de soare, iar de sub şuviţele de păr cinepiu căzute pe frunte rideau doi ochi mici şi rotunzi de bursuc.

— Spală-te bine, nenorocitule c-a scos ploaia din tine toate izurile. Chelălăie pe braţele tale cîrduri de cîini, palmele îţi miros a cheaguri de sînge, iar din trupu-ţi numai aburi de balegă ies. Spală-te bine, Toreac şi freacă-te cu lujerii de mîntă aduşi de ape !

Perechile spărgeau cursul apei turnîndu-şi din palme apă galbenă pe trupuri, icnind la şiroaiele calde, lutoase. Numai Toreac îşi freca pieptul, braţele şi subţiorii cu şomoiogul de mîntă, iar buzele-i păstrau acelaşi rînjet cu care întrase în bulboană.

— Lăsaţi să vă intre apa în piele, adînc, glăsui mai departe Varvara, s-ajungă pînă-n sînge izul de rădăcini, care ucide viermii neputinţei. Nu staţi chircite, cu ochii pe cursul apei, femeilor ! Desfăceţi-vă mîinile de pe ţîţe şi daţi-le să beie apă cu seminţele pămîntului pînă s-or umfla bulcă ! Iar voi, bărbaţilor apropiaţi-vă mai mult de femeile voastre şi mîngîiaţi-le obrajii şi trupurile ostenite de aşteptare. Numai aşa o să vă ogoiţi beteşugurile, cu care v-aţi procopsit prin negura războiului. Dar nu numai beteşugurile sînt de vină, fraţilor ! Pe drumurile fără de număr, cu fiecare încrîncenare, vi s-au acoperit vinele cu poşghiţă de brumă. Din pricina ei v-au fost ciolanele amorţite şi ochii împăienjeniţi cu teama sfîrşitului de snagă. Iubiţi-vă femeile, acuma, pe ploaie, aici, pe malul gîrlei şi vor dispărea toate întunecimile neputinţei din voi ! Aici pe malul apei, sub stropi de apă cu bulbuci ! Toreac ! Ia-mă în braţe, păginule ! Ia-mă în braţe şi du-mă în patul de rogoz veşted. Iubeşte-mă acolo, Toreac !

Văcarul ieşi din bulboană cu Varvara în braţe şi o culcă între tufele de rogoz cafeniu de pe mal. Un timp căderea ploii şi susurul riului fură acoperite de suspinele şi icniturile perechilor risipite de-a lungul apei pînă pe-aproape de vadul şi adăpătoarea vitelor...

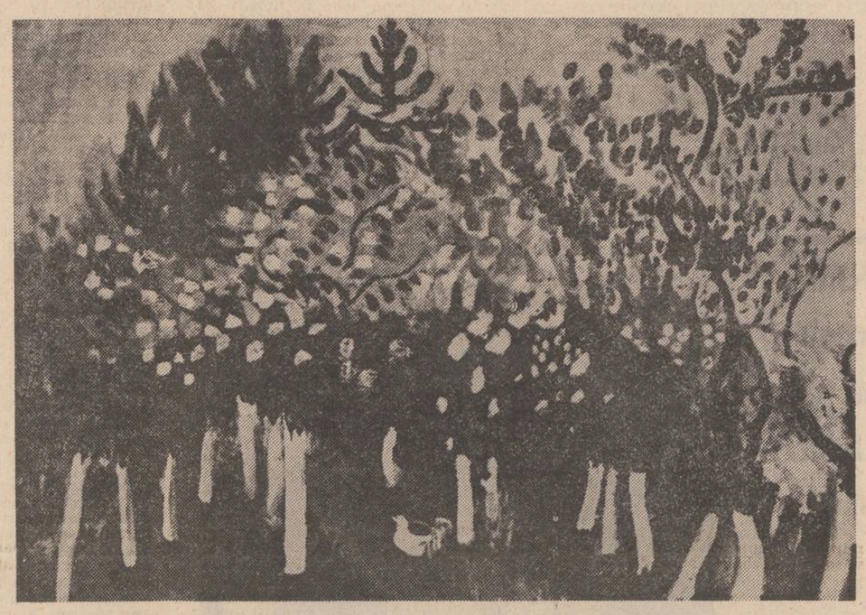

Lucia Dem. Bălăcescu : „Peisaj"

Odată cu înserarea, cînd picăturile de ploaie caldă se mai rărîră, Varvara se întoarse în sat singură strigînd o zicare despre seceriş. De data aceasta vocea puţin răguşită a femeii acoperi satul cu visurile începuturilor de vară, cînd trosnesc florile de sinziene şi pe la capătul fiecărui ogor de griu rătăcesc nişte ochi buimăciţi de nebunia zumzetelor şi de nemiloasele torente de alb :

— Au ieşit secerătorii pe ţarini, nenorociţilor ! Au ieşit în şiruri lungi, dar şi-au uitat secerile acasă. S-au întors după seceri, apoi iară şirul lor au umplut cîmpia, dar au uitat să tragă după dînşii grîiele şi secările. Rătăcesc secerătorii cît îi zarea, aţiţaţi de soare şi de miros de femeie. Şi dincolo de briul zării, fiecăruia i se arată cîte-un pui de regină cu ţîţe de aur. „Ia-mă, secerătorule cu tine, zice fiecare pui de om". „Te ieu, fată dragă, îi răspunde secerătorul, dar briul zării e ascuţit ca briciul şi mă tai în două dacă m-apropii de tine. Eşti dincolo de tăiş şi dintr-o săritură poţi fi dincoace". „Sînt legată aici de blestem, secerătorule, şi zilele curg, iar eu aştept descîntecul de dezlegare. Cîntă-mi-l, secerătorule, şi voi trece briul fără să mai privesc în urmă". „Viersul de descîntec nu te ajută, pui de regină. Caută-ţi mai bine copacul pe umbră şi vei vedea pe tulpina lui un şarpe cu ochi de suliţă. Roagă copacul să-şi stringă frunzarele ghem şi tiritorul cu ochii de suliţi se va usca, iar scoarţa de pom va prinde scund cu bunda întoarsă pe dos, să n-o strice ploaia, care, sprijinit de pervazul ferestrei, o privea zimbind stînjenit.

— De ce te-ai roşit ca sfecla, flăcăule, ori n-ai mai văzut în viaţa ta femeie goală ?

— Să-ţi spun drept, n-am văzut, îi răspunse tînărul cu ochii-n pămînt.

— Ai venit la cineva, ori eşti fugar ?

— Fugar.

— Cum te cheamă ?

— Ostra Mihai.

— Cînd ţi-i găsi rostul pe-aici, să vii şi pe la mine să te învăţ umbletul pe drumul bărbăţiei...

După ce ai trecut de Cioranca, ai urcat şi coborît dealul Bobeicii, nu te mai caută nimeni, măi băiete zise moş Galiţ, un omuleţ spinatec şi gîrbov, care aşezat pe prispa de lut îşi sprijinea bărbia ascuţită de pumnii uscaţi, strînşi ghem la capătul unui băţ noduros de corn. În vremurile de demult pămînturile astea de dincoace de deal n-aveau nici un stăpîn. Pînă să găsească locul oierii de la munte, aici, de-a lungul Văii Seci, era un fel de rai al sălbăticiunii. Caii sălbatici aici îşi găseau adăpost adunîndu-se în herghelie fără paznici, iar haitele de lupi tot aici îşi prindeau cheagul. Cu vreo sută şi mai bine de ani anţîrt a poposit într-o primăvară Vasile Puha, venit de peste munţi călare pe-o iapă şargă, avînd cu dînsul numai o desagă cu merinde şi sub chimir un cuţit din buză de coasă cu prăsele din corn de cerb. Era, după cum spuneau cei bătrîni, un om bălan şi voinic, în stare să culce la pămînt, dintr-o izbitură de pumn, un taur nărăvaş. Puha şi-a făcut un bordei din vălătuci de pămînt, puţin mai la vale de noi şi începu să prindă cu jmicul, pe care îi vindea la zlătari. Cu încetul şi-a încropit gospodărie cu toate acareturile, arînd şi semănînd pămîntul din jurul casei, după puteri. Pe la sfîrşitul unei toamne s-a dus peste munţi, pesemne, la locurile sale de baştină şi în scurt timp după aceea prin jurul casei trebăluia o femeie mărunţică, sprincenată, care i-a făcut o droaie de copii. Apoi a început să calce locurile de după Bobeică şi Onofrei Holbură, haiducul, în zilele sale de post negru. Se zice că Onofrei îl ştia pe Vasile de la ocna crăiască şi că el i-ar fi spus bălanului să vină după fugă în pustietăţile astea. Tata, care l-a mai apucat pe Vasile în viaţă, moşneag, spunea că mai sus de gleznele picioarelor, cînd stătea desculţ la soare, pe prispă, i se mai vedeau şanţurile tăiate de verigile de fier ale cătuşelor. A trăit aproape o sută de ani şi dacă nu punea mîna pe furcă, odată cînd s-a iscat prinprejur răzmeriţă încontra boierilor, ar mai fi trăit o bucată de vreme. Dacă s-a dus şi Vasile Puha, aşa bătrîn cum era, să se bată cu armata de la conacul din Cioranca, înseamnă că se adunase prea mult venin. Şi apoi bătrînul, aici în Valea Seacă era încă stăpîn. Nimeni nu îndrăznea să-i iasă din vorbă. Nici Hristu, vechilul cel vechi, de pe vremea venirii lui Vasile aici, nu i s-a pus de-a curmezişul niciodată. I-a spus numai să lase şi pe alţii să-şi facă vetre atunci cînd o să-i aducă nevoile ori năpasta.

— Deci după cîte înţeleg eu, îl întrerupse tînărul pe moş Galiţ, Valea Seacă s-a înjghebat numai din fugari.

— Şi da, şi nu flăcăule. Da, pentru că în adevăr, cei mai mulţi care şi-au făcut un rost aici în Valea Seacă, au venit de prin alte părţi de lume. Nu, pentru că în deobicei, ajungeau pe aici numai bărbaţi, care după ce îşi închegau vetre se însurau cu fete de prin satele vecine. Moşul meu, bunăoară, a venit tocmai din Galiţia, de unde ne vine şi numele. Lume necăjită, flăcăule. De bine, să ştii, n-a venit nimeni încoace. Şi asta o ştia bătrînul Hristu, altminteri un grec cumsecade dar şi oţ. Căsoaia asta joasă şi lungă, cu mulţime de cămăruţe a fost făcută pe vremea lui şi mai stă încă în picioare că are amnari de stejar. Aici făceau primul popas toţi fugarii, rostuindu-se apoi pe la moşie, iar unii din ei căpătînd şi cîte o sfoară de ogor.

— Dacă era aşa de larg la suflet, de ce nu-i primea la Cioranca, pe lîngă conac ?

— Şi cum s-ar fi descurcat grecul cu stăpînirea ? Tu nu pricepi, măi băiete că toţi fugarii ăştia erau căutaţi de arnăuţii de dincolo şi de dincoace de munţi ? Hristu avea nevoie de pălmaşi pe moşie, dar nu era nici aşa de prost să se pună rău cu ispravnicii. Îi trimetea după Bobeică şi sănătate bună !

— Şi ce, pînă aici nu puteau ajunge oamenii stăpînirii ?

— Dac-ar fi fost ca acuma, poate c-ar fi ajuns. Dar demult Bobeica era acoperită de păduri deasă de stejari şi corni. Drumuri nu erau. Asta pe care ai purces n-are nici jumătate de veac. E greu să pună mîna pe cineva dacă-şi are sălaşul la buza pădurii. Crezi că Onofrei Holbură de ce-şi găsea masul aici în zilele lui grele ?

— Şi cînd a intrat Valea Seacă în hîrtii ?

— Tîrziu, după moartea lui Hristu. S-au fost schimbat boierii. Pe cel de pe vremea grecului nu l-au văzut niciodată nici cei din Cioranca. Cel nou, Cristea Vinderu s-a mutat la conac deîndată ce şi-a cumpărat moşia. De atunci Viinderii stăpînesc aici pînă-n zilele noastre. Numai că Vinderii vechi n-aveau vechili. Primul care a intrat în slujba Vinderilor este domnul Lela, pe care-l aştepţi şi nu mai vine. Mare noroc pe capul lui Lela. Băiat necăjit din Cioranca, a plecat la Bucureşti, la lucru, împreună cu Toreac al nostru, care-i văcar acum pe Bobeică. Acolo l-a întîlnit boierul

29 SEPTEMBRIE 1979
L4

teatru t

A treia ţeapă

După spectacolul — devenit de referinţă — al I.A.T.C.-ului, o bună versiune scenică a piesei „A treia ţeapă" de Marin Sorescu ne propune, la începutul acestei stagiuni, şi Naţionalul craiovean. Regizorul Mircea Cornişteanu a avut înţelegerea şi subtilitatea cuvenite pentru înţelesurile şi subtilităţile textului, căutînd să reţină şi să reliefeze actualitatea — de durată ! — a unei parabole dramatice, în care istoria ne este consubstanţială. Spectacolul ar putea fi şi el de durată, dacă n-ar dura aşa mult. Căci, în cele trei ore de reprezentaţie sînt nu doar două pauze de antract, ci şi pauze de tensiune dramatică, atunci cînd replicile, sclipitoare ce-i drept, nu reuşesc să fie rostite cu eclatanţa spirituală necesară, sau cînd scenele lăturalnice, nici ele puţine, deşi poate utile unei demonstraţii mai explicite, devin de-a dreptul divagante prin stilul desuet al interpretării (vezi Ţenea — Dan, dar şi Aga Carasol — Suleiman şi chiar unele momente Pictorul — Domnica). Să recunoaştem însă că e greu, să realizezi o omogenitate stilistică a interpretării la o distribuţie atît de numeroasă şi să nu-i reproşăm tocmai noi regizorului că n-a tăiat mai mult. Căci în teatru, chiar dacă nu se mai fluieră de mult, se taie încă destul.

Pe Tepeş, sau Vlad Dracul, cum îi zice Marin Sorescu, istoria (conjunctura) îl obligă să joace pe contra-emploie. Pe Tudor Gheorghe îl obligă Mircea Cornişteanu. În primul caz rezultatele se cunosc. În cel de al doilea ele nu sînt atît de spectaculoase, dar rămîn în ansamblu notabile, căci interpretarea **actoricească** a cunoscutului menestrel e remarcabilă prin jovialitatea silită a ironiei, prin usurinţa trecerilor de la o stare la alta şi, nu în ultimul rînd, prin acel soi de umor oltenesc cu care autorul şi-a investit nedisimulat personajul. Lucrurile stau mai puţin bine atunci cînd actorul joacă în forţă, căci aici ar fi trebuit să-şi dozeze mai mult efortul, fără să cedeze tentaţiei efectelor sonore, care, prin exterioritatea lor, ies din cheia regizorală (stilistică) a spectacolului. Nedorite sonorităţi cantabile se mai strecoară uneori şi în interpretarea, altfel aspră şi tensionată, pe care Ilie Gheorghe o dă personajului Papuc. Cu bune rezultate artistice evoluează şi de astă dată Nae Gh. Mazilu (Minică), Petre Gheorghiu-Doli (Dragavei), Rodica Radu (Joiţa) şi Valentin Mihali (Ologul), după cum îşi fac cu prisosinţă datoria, în lunga lor imobilitate, Ion Colan (Românul) şi Remus Mărgineanu (Turcul).

Exceptînd ostentaţia „aurită" a apoteozei finale, scenografia semnată de Dana Lăzanu oferă reprezentaţiei un elevat cadru plastic, cu suficiente valori sugestive pentru îmbinarea planului realist cu cel metaforic. Dincolo de scăderile semnalate, spectacolul craiovean cu „A treia ţeapă" de Marin Sorescu este acela al unei trupe şi al unui regizor care se respectă.

Victor Parhon

film f

Un tablou de epocă

Întorcîndu-se la anii Risorgimento-ului italian, cînd Statul papal rămăsese ultima piedică în calea unităţii Italiei, regizorul Luigi Magni se întoarce totodată la melodramă. **În numele papei rege** merge pînă acolo, în reconstituirea adevărului istoric, încît reînvie şi magica formulă artistică a epocii — melodrama — reţeta după care, la vremea respectivă, se suferea frumos şi se murea eroic. Fără îndoială că, emanînd din spiritul epocii, melodrama a avut valoare de document de viaţă ; ea nu a fost numai o invenţie formală, ci a fost cu adevărat un mod de a gîndi şi de a trăi ; orice tablou de epocă trebuie să ţină seamă desigur şi de spiritul timpului, dacă se vrea cu tot dinadinsul autentic : melodrama a intrat însă în rîndul genurilor aluzive, arta găsind între timp mijloace mai eficace, mai directe de expresie, pe măsura concepţiei actuale despre istorie. Aşa se face că filmul lui Luigi Magni pare iremediabil anacronic, şi nu pentru că faptele ar fi prea îndepărtate ca să ne mai trezească interesul ; un aer de poveste stăruie deasupra evenimentelor pe care le urmărim, patosul revoluţionar al timpului simţindu-se doar ca o adiere îndepărtată în destinul personajelor ; oprindu-se doar la cîteva destine exemplare, cultivînd gestul magnific, dînd mai multă importanţă intrigii decît momentelor aleatorii, filmul are ceva de piesă de teatru transpusă pe ecran, în spiritul dramelor lui Goethe, Schiller sau Victor Hugo. O simetrie prea corect calculată după toate canoanele melodramei dă înainte de orice acest aer de poveste şi aluziile la actualitate, posibilele asemănări cu epoca noastră, mai curînd miră decît dau de gîndit. Admirăm desigur performanţa regizorală în intuirea parfumului de epocă, rigoarea scenariului scris de acelaşi Luigi Magni, admirăm mai ales performanţa actoricească realizată de Nino Manfredi în rolul principal, într-o compoziţie comparabilă cu cele ale lui Mastroiani sau Giuliano Gemma, dar ne întrebăm la ce bun un asemenea efort artistic îndreptat spre exploatarea unei formule care şi-a trăit traiul. Dacă e vorba de-o ambiţie, dovada este făcută : melodrama, inteligent cultivată, încă se mai dovedeşte viabilă. De dragul performanţei, sau poate dintr-o excesivă pedanterie, este însă sacrificată actualitatea filmului. Nota din final, potrivit căreia eroii au trăit aievea şi au avut destinul respectiv — dovadă fiind documentele epocii, — nu face decît să ne întărească în convingerea că adevărul istoric nu conferă de la sine adevăr artei. Ideile şi faptele, oricît de actuale, au nevoie şi de o formă de expresie actuală.

Nicolae Mateescu

televiziune tv

Serial ştiinţific

Pe micul ecran a apărut un documentar de ştiinţă, **Conexiuni**, un fascinant serial ştiinţific care urmăreşte istoria tehnologiei, a descoperirilor şi a invenţiilor care au produs mutaţii radicale în viaţa socială. Fără îndoială că tematica interesantă, uşor dramatizată şi adusă pînă în spaţiul de rezonanţă al actualităţii, scenariul palpitant în care este articulată şi mai ales modul ingenios în care este transpusă cinematografic vor asigura acestui serial un succes deosebit. Pentru cei care au urmărit primele episoade, calităţile serialului sînt elocvente şi, tocmai de aceea, semnalăm încă de pe acum telespectatorilor această emisiune de joi seara.

Realizatorul serialului, publicistul englez James Burke, se dovedeşte a fi un telecineast de excepţie, capabil să convertească în spectacol de televiziune fapte din istoria tehnicii, pe care de obicei le ştim închise între coperţile sobre ale dicţionarelor. Ideea autorului este aceea de a dezvălui şi înfăţişa cu un ochi proaspăt corelaţia dintre invenţiile tehnice ale omului şi schimbările produse în modul său de viaţă. „Conexiunile" în care se înlănţuie invenţiile umane în mişcarea istorică ne-au fost magistral ilustrate în episodul al doilea : luînd ca punct de plecare invenţia plugului şi uriaşa revoluţie pe care a determinat-o, autorul o pune în corelaţie necesară cu observaţiile astronomice, cu alcătuirea calendarului, cu hărţile şi cataloagele lui Ptolemeu, apoi, de la acestea, cu invenţiile din tehnica navigaţiei, cu vela triunghiulară, cu busola, iar de la aceasta „seria istorică" pe care o urmărim trece la cercetările asupra magnetismului şi la cele meteorologice, ajungînd, după acest periplu prin tunelul timpului, la descoperirile epocale din secolul nostru, la structura atomului, la fisiunea nucleară şi la... bomba atomică ! Este o adevărată odisee a spiritului uman comprimată în 50 de minute de emisie ; şi totul este făcut convingător şi cu strălucire, pasionant şi atrăgător, parcă am asista, după spusele autorului, la descifrarea intrigii dintr-un roman poliţist.

Pentru a recompune această aventură a cunoaşterii, realizatorul pleacă de la detalii spre întreg, de la fapte concrete spre semnificaţia lor culturală, foloseşte în toate chipurile posibilităţile pe care i le oferă imaginea televizuală şi întreţine cu telespectatorii un dialog alert şi plastic ; concretizează sugestiv afirmaţiile teoretice şi preferă să deseneze pe nisip figura unui obiect decît să ţină discursuri savante despre el, alcătuieşte scenarii cu suspans pentru a ilustra dependenţa vieţii noastre cotidiene de familiara şi invizibila (uneori) structură tehnică care susţine civilizaţia. Ceea ce rezultă din această strategie este o mare putere de expresie şi sugestie a imaginii. Deviza autorului este să nu-l plictisească pe telespectator, să-i ciştige atenţia şi să-i stîrnească cu orice preţ curiozitatea. Într-un cuvînt, este vorba de un serial foarte bun care merită să fie urmărit.

Grigore Georgiu

care-i colonel și după o bucată de vreme la trimis pe Lela stăpîn peste catastifuri. A venit și Toreac înapoi, dar dacă nu știe carte s-a oploșit la coada vitelor.

De la amiază în fața casei fugarilor se opri droșca vechilului Lela. Un bărbat tînăr, în haine din pînză albă, cu șapcă de aceeași culoare sări sprinten peste roată și legînd hățurile de răzlogul gardului, fără să-și arunce privirile asupra moșneagului îl întrebă :

— Asta-i tînărul, moșule ?

— Aista-i, dom' Lela, îi răspunse moș Galiț descoperindu-se, în timp ce se îndrepta cu pași grăbiți să-i deschidă portița.

Ajuns în fața prispei, Lela se opri lîngă tînăr și începu să-i pipăie mușchii brațelor. În cele din urmă măsurîndu-i statura din ochi zise :

— Hai cu mine în birou.

Așa zisul birou era o încăpere mică, cu o singură fereastră, în care se aflau o masă de brad cu sertar, un scaun și o laviță lîngă peretele scorojit. Cu aceleași mișcări sprintene, de miță, vechilul se apropie de masă, scoase din sertar un caiet, îl deschise și în timp ce căuta un creion printre hîrtii studie în tăcere fizionomia tînărului din fața sa, care stătea în picioare cu pălăria verde de muntean în mînă. Băiatul întîlni dincolo de masă doi ochi verzui, iscoditori sub sprincenele roșcate, o față lată, arămită de bătaia soarelui, un nas borcănat și puțin cîrn, trăsături care ar fi avut maniera să trădeze caracterul unui bărbat întîrziat în adolescență și pus mereu pe șotii. Toate trăsăturile astea erau însă diminuate de buzele lui Lela, crispate într-un zîmbet permanent de om, care și-a păcălit destinul și de dinții lui albi și puternici, trădînd nesațul de lup tînăr, aflat în continuă adulmecare a prăzii.

— Cum te numești ? întrebă sec vechilul.

— Ostra Mihai.

— Cîți ani ai ?

— Șaișpe.

— De unde vii ?

— De la munte.

— Bine, bine, de la munte, dar de unde anume ?

— Din Pălținiș.

— De ce-ai fugit de-acolo ?

— De foame.

— Mă rog, un motiv credibil. Și cîți colaci ai găsit pe aici, înșirați în parii gardului ?

Mihai tăcu.

— Pe noi, continuă Lela, nu ne interesează isprăvile fugarilor. Dar jandarmilor din Cioranca, trebuie să le spunem ceva. Deci ai venit de foame ?

— Da.

— Ai mai fost pe-aici vreodată ?

— Acum doi ani, cu oile la iernat.

— Ai fost cu baciul care și-a retezat degetele mîinii drepte la trunchi, cu barda ?

— Da.

— Eu nu eram pe vremea ceea aici, dar am auzit. Ți-era neam ?

— Unchi.

— Bine, Ostra Mihai. Te duci pe Bobeică, la vite, ajutor lui Toreac. Tain vei primi săptămînal, straie văd că ai deocamdată, iar plata la încheierea socotelilor de la sfîrșit de an. Tutun și ce mai vrei, îți dă pe datorie Hrițcu, la crișmă. Tot ce piere din vite, de moarte bună intră la scăzămînt, iar ce sfîșie lupii, plătiți voi, văcarii. Acum, la treabă !

Mihai îl salută și ieși în tindă. Din birou îl petrecu vocea lui Lela :

— Dacă apar pe la văcărie oameni suspecți, dezertori mai ales, îmi trimiți vorbă deîndată, altfel vă ia mama dracului.

Pînă la marginea satului îl petrecu moș Galiț, străduindu-se să păsească alăturea de dinsul într-un mers tîrșiit.

— N-o să-i mai urle uritul, lui Toreac, pe imașuri. Numai cată să nu te-ncontrezi cu dinsul că te snopește în bătaie. Uite, asta-i cărarea care duce drept la văcărie.

Mihai Ostra se chinui ore în șir să adoarmă, dar somnul îl ocolea parcă cu ostentație. Osteneala celor cîteva zile de umblat peste cîmpuri noaptea, ascunzișurile de peste zi, în care stătea cu urechile ciulite îi creaseră o stare de agitație permanentă, tocmai cînd s-ar fi cuvenit să răsufle în liniște. Patul rudimentar, meșterit la repezeală de Toreac din două lătunoaie de brad pe țăruși bătuți în pămînt cu strujacul umplut cu paie, i se transformă de-a lungul nopții într-un instrument de tortură. Stăpînul colibei din nuiele, lipită cu humă, îl primi pe Mihai cu obișnuitu-i rînjet în colțul gurii și după cîteva clipe de prețăluire în ochi îi zise :

— Au făcut bine că mi-au trimis ajutor. E foarte greu să faci ocolul imașului de unul singur într-o zi. Aici, după cum vezi, nici n-avem ocoale. Animalele în afară de cai și-au ales singure sălașuri de noapte prinprejurul colibei. Caii stau mai în buza pădurii într-o teamă de oaste parcă. Calul e deștept, mă frate-miu, simte cînd îl paște nenorocirea. De asta își alege cotloane dosnice. În rest, ce vezi pe imaș sînt numai sterpăciuni, viței, lălovițe, boi bătrîni după care pling abatoarele, o turmă de berbeci cu mioare, de-a valma și cîteva capre, care vin singure la muls, de două ori pe zi. Ocolul imașului îl facem de-a-călare, o singură dată și dacă întîlnim mortăciune o însemnăm pe răboj. Asta-i tot.

— Dar cu lupii ce facem, dacă ne atacă vitele ? întrebă Mihai, amintindu-și de vorbele lui Lela.

— Cu lupii ? Nimic. Lor le ajung mortăciunile, pentru că nu-s mulți. De cînd sînt aici am văzut un lup bătrîn, care ședea întins la soare și nici n-a vrut să se scoale cînd am trecut pe lîngă dînsul. Pesemne că m-ar fi blagoslovit dacă i-aș fi tras cîteva ciomege în cap. De lup să nu te temi, mă frate-miu. Lupul cu două picioare e mult mai spurcat decît dihania de care se tem toți. Știi carte ?

— Știu.

— Cît stai aici cu mine să nu te prind că-ți bagi nasul prin cărți, ori prin jurnale.

— Nu văd cum mi l-aș băga, pentru că asemenea lucruri nu sînt în colibă. Și nici prin sat nu cred să fie cărți.

— Nu te teme, cine le cată, le găsește. Eu atîta îți spun : ferește-te de ce ți-am spus, că alminteri te duci la vale, în sat cu gîtul de-a-ndoaselea. Citește stelele dacă ți-i drag cetitul, ori stăruiește-te să înțelegi vorbele din sforile vîntului...

— Bine, am să încerc, îi răspunse Mihai zîmbind.

— Nu te rîde curvește, pe sub puful de sub nas, eu nu șuguiesc. Toate stricăciunile lumii vin de la niște petece de hîrtie, împestrițate cu negreală.

— Nu m-am gîndit la asta niciodată.

— Ai să le pricepi tu mai tîrziu.

Toreac ieși din colibă și nu reveni decît pe înoptate, cînd mulse caprele și îi încropi patul pentru somn. Din cele spuse de văcar, Mihai înțelese că a întîlnit un analfabet care la timpul potrivit a fost privat de învățătură și chinuit de complexul de inferioritate nu poate suporta ca altcineva să facă ceea ce el ar fi trebuit să facă mai demult. Nu era primul om întîlnit în viață cu asemenea păreri despre cuvîntul scris. Acasă la Pălținiș, trebui mai întîi să-și înfrunte familia, pentru a putea bate cei patru kilometri pînă la școala din centrul satului. În mediul în care văzu lumina zilei și crescuse, învățătura era socotită adevărată pacoste.

Odată cu zorile, Mihai se sculă și ieși din colibă să se răcorească. Aburii lăptoși ai pămîntului udat din belșug de ploaia, al cărei miros mai stăruia încă în văzduh, se răsfiră într-o maramă străvezie, cu pete vinete și liliachii prin care se vedeau cîrdurile de vite și de oi păscînd iarba înrourată. Își stropi obrajii cu apă din ciubărul de la colțul streșinii și mai privi imașul imens pînă cînd fața i se zvîntă, apoi intră din nou în colibă, unde se lungi pe patul aspru. Toreac dormea cu fața la perete, respirînd greu, cu icnete scurte și ascuțite de copil. Într-un tîrziu văcarul începu să cheme niște ciini, pe care-i vedea aproape, dar se ascundeau de frică, cel puțin așa se înțelegea din spusele-i aproape șoptite.

— De ce vă ascundeți, blestemaților ? Credeți că puteți scăpa de ceea ce v-a fost ursit ? La urma urmei, tot în cotiuga cu gratii ajungeți. V-ați înmulțit peste măsură și oamenii nu vă iartă. Și-apoi, pielile voastre au ajuns la preț. O piele de ciine apără de geruri mîini de ofițer, nenorociților. Dacă nu mă credeți, întrebați-l pe Lela, că-i aici lîngă mine. Uite, Lela, în fundătura din dreapta străluc esc colții unui dulău mare cît un mînz. Zece perechi de mănuși ! Să-mi sară ochii, de nu ies zece perechi ! Apropie-te de dînsul pe lîngă zid. Eu mă duc de-a dreptul și n-are cum să ne scape ! Ah, colții ! De ce sînt atît de ascuțiți colții de ciine ? Și de ce se reped toți numai la beregată ?

Toreac sări din culcușul său și ținîndu-se cu mîinile de git ieși afară din colibă. Un timp se auzi clinchetul apei din ciubăr, urmate de sforăitul și blestemele văcarului, ușa colibei se deschise din nou și Toreac cu obișnuitul său rînjet, luminat de bătaia răsăritului îi apăru lui Mihai în față, din ce în ce mai aproape.

— Gata, flăcăule ! Am mai înviat odată. Scoală și spală-te, că eu pregătesc ceva de îmbucat. Avem îmblătură multă.

După ce băură lapte de capră din ulcioare, Toreac îi dădu lui Mihai un ciomag din lemn de corn.

— Ia-ți-l. Pălește bine, că-i greu. Te duci, așa, pe malul văii, pînă la pădure. Cînd ajunge soarele în crucea amiezii să fii în mijlocul imașului, la fîntînă, că avem de scos apă pentru toată suflarea.

Mai jos de colibă, pe un tăpșan neted, păsteau doi cai albi împiedicați cu căpestrele pe boturi. Toreac își încolăci harapnicul gros din cînepă pe trup, luă de pe laviță din fața colibei două bucăți de tol vechi și făcîndu-i semn tînărului să-l urmeze se îndreptă către caii de pe tăpșan.

În timp ce dezlega piedicile de la gleznele cailor, văcarul îi dădu cîteva sfaturi :

— Caii sînt bătrîni și înțelepți. Pot fi călăriți și fără șei. De altfel nici nu ne-au dat așa ceva, pentru că toți pe-aici încalecă pe deșelate. Țolul îți mai apără bucile de rosături. Azi te vei sluji numai de ciomag, dacă o să ai vre-un prilej. Harapnicul o să ți-l împletim în vreme de răgaz. Dacă întîlnești pe lîngă pădure zlătari să nu te apropii de dînșii că te omoară. Dac-au apărut zlătarii înseamnă că o să avem de furcă. Cum i-ai zărit, vii la mine și-mi dai de știre. Altfel iar ne șterpelesc cei mai buni cai. Acum la drum.

(„Fragmente din romanul „Și calul negru n-a venit".)

Lucia Dem. Bălăcescu : „Natură statică"

aurel–dragoș munteanu

Istm

Înstrăinați de tot,
Iubito,
Alături ne aflăm în țara nimănui,
Sub cer de gheață.
Nu, iar nu !
Vom spune astfel spaimei care vine.

Ne-așteaptă lupii
Ulii se rotesc
E frig,
Iubito,
E-atît de frig
În ochii tăi.

Năluci

Mă dor
Năluci de iarnă pluvioasă.
Înalt e cuvîntul
Țesut pe cerul fragil
Deasupra oceanului.
Ce strigăt
Întrebare :
Miine, miine, niciodată,
A fost, va fi ?

Înalt

Agonice plecări.
O respirație înapoi
Această fugă extatică
De albul intens
Al zilei care vine.
Miine
Timpul va mușca, va rupe ?
Vom rămîne în oarba
Și nețărmurita
Sete de a fi ?

Umbra lui Iancu

Ce patimă,
Ce abur alunecă ușor
Peste lumina frunții tale,
Crăișorule ?
În ochii duși
E vitregia care spune :
Ce patimă, ce vis e plaiul
Și munții și drumul pe vale,
Ce umbră-aduce apăsător gorunul
Peste drumețul ostenit...

Încet

E-adevărat ? A fost, va fi ?
Ce-mi spune oare că există
Umbra morții încete
A lunecării timpurii, spre lumina arzătoare
Din faptul zilei pîrguit ?
Ce văd, ce-aud, ce simt, ce fac ?
E-atît de limpede ?
Cum piere totul, cum se cufundă
În prea-plinul acestei clipe
Și se destramă înainte și-napoi
O pasăre, un abur străveziu, un vis ?

Fiecare

lui D. Stăniloaie

Pilpiie lumina
Departe, aproape
Se aprinde candela
Odată
Un om, mai mulți
Un țărmure și o apă
Sub cer rotund
Un glas.

Buddha înainte de Nirvana

Iubiții mei,
Nu v-am vorbit de mult.
De cincizeci de ani
Din noaptea cu surisul sfios
Și pînă în pragul acestei lumini orbitoare
Cuvîntul meu a fost mai greu de pătruns
Decît toate tainele lumii.
În adîncul unui singur adevăr
M-am cufundat împreună cu voi
Cei ce nădăjduiți acum
Atît de puri
Și de nerăbdători :
Iată !
Mai mult nu știu
Și nici nu este :
Iată !
În inima de foc a lucrurilor
Vă găsiți cu toții :
Iată !

Desen de C. Baciu

Miine

Iubito cu nume de poveste,
Din timpul tău adînc
Surizi
Cu ochii mari și limpezi
Spre calmul răsărit al morții
Între noi.
Mai crezi, iubito ?
Singurătăți
Se mișcă lin
Pe cer.
Vom birui ?
Va fi iar galbenul acesta blînd
Triumfător și generos herald ?

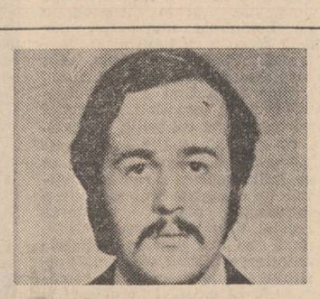

adrian lustig

PLECARE LA POST

Se ducea fără nici o datorie. Amănetase toate amintirile sentimentale contra unor promisiuni meschine : scrisori, ține-mă minte (cine mă minte ?) și alte fleacuri să dea impresia de despărțire temporară. Doar Marcelei a fost silit să i le lase de tot.

A sunat-o din gară, de la un public. Pentru reprosurile ei lăcrimoase n-a găsit decît o frază memorabilă, pe care ea să și-o noteze în jurnalul intim, ținut dintr-a șasea, cînd și-a dat seama că din caietul dictando de 200 de foi pentru lecturi particulare consumase doar patru cu un rezumat copiat dintr-o prefață la Jules Verne, care de altfel nu-i prea plăcuse, dar primise cartea de ziua ei cu o dedicație care, atunci, i se păruse frumoasă : „Marcelei, de ziua ei, de la colegul său Marin". Cu ochii la ceasul peronului, îi răspunse „De ce nu vrei să înțelegi că nu-ți dau cu piciorul și că pur și simplu așa a fost să fie ?", dar ea tot scîncea și dacă o mai lungea nu mai găsea loc în personal, drept care mai forță un „Păstrează tu tot ce-a fost frumos între noi, dar pe mine uită-mă" și închise pentru că nu mai avea chef de texte și, de altfel, nici nu mai știa unele noi pe care să nu i le fi spus altădată, în Herăstrău sau în Regie, cînd se plimbau pe timpul primelor patru-cinci întîlniri de acomodare.

O cunoscuse la o seară a anului lor. Veniseră vreo optzeci de persoane și doar vreo cincisprezece fete. Aranjaseră cu nea Moangă, portar vechi, cunoscător la caractere și fizionomii, care ar fi făcut avere la Monte Carlo ca majordom, dar nu s-a potrivit, și de abia mai ciupea cîte o țigară J Carpați senza — cu profetii la examene, să scoată niște siguranțe, să semene a discoteca și să se poată da fetelor un punct în plus la impresia artistică. Marcela sclipea destul de bine, găsise numai cu 25 de lei un ruj de la sop pe care-l folosise cu larghețe. Părea în anul III la Mecanică fină, deși pînă la urmă s-a dovedit a fi la Metalurgie în anul I, întrase ceva mai greu, la suplimentare, după două încercări nereușite la Medicină, înselind speranțele rudelor din Buzău, care încercaseră tot ce era omenește posibil — meditatori, acafiste, o tanti laborantă la I.M.F. — dar se consolaseră în speranța dobîndirii unui medic în familie prin căsătorie.

Părinții ei — tatăl, șef de personal la industria locală, și mama, casnică, cu bacalaureat, dar care nu găsise la vremea ei ceva mai bun, fusese război și era preferabil să te grăbești, că după 25 de ani, în provincie, greu mai prinzi unul care să nu fie betiv sau divorțat — o creșcuseră foarte sever, la nouă trebuia să fie acasă, la ziua ei chema sase, șapte colegi, doar la majorat au fost ceva mai mulți, că veniseră și rudele din Cotești cu niște damigene, dar a degenerat într-o lălăială generală de la „Mulți ani trăiască" la „Deschide grupare mormîntul".

Dar cu toate că „ne-ai distrus idealurile ce ni le-am pus în tine", erau dispusi să-i dea zestre vreo șaptezeci de mii plus niște macaturi, macramele și alte alea, strînse perseverent de cînd era mică și părea că o să fie cam uritică, ceea ce s-a și întîmplat.

Iulian o taxase de departe, în timp ce se gîndea cum s-o invite la dans, ca să facă impresie „dès le commencement", expresie auzită pe plajă la Costinești, despre care crezuse că înseamnă altceva și multă vreme a neglijat să se intereseze de traducere, văzînd-o între alte două macioale, tinîndu-se de brat lîngă un perete : „e din alea care visează noaptea". I-a spus simplu, cu un aer indiferent, în sensul că „dacă mă refuzi, o invit pe una din prietenele tale care de abia așteaptă și ai să mă bifezi în jurnal : al șaizeci și doilea pe care l-am scăpat".

— Tanti, n-ați vrea să mă luați de mînă și să mă treceți ringul pînă în mijloc, că sînt singur și mi-e frică de întuneric ?

Ea i-a răspuns că acum nu poate, că tocmai se odihnea, deși el știa că acest tocmai dura de vreo trei ore, de cînd a venit, dar ea știa că așa se face ca el să insiste. Numai că el, în pasă proastă de o lună, de cînd terminase cu Michi,

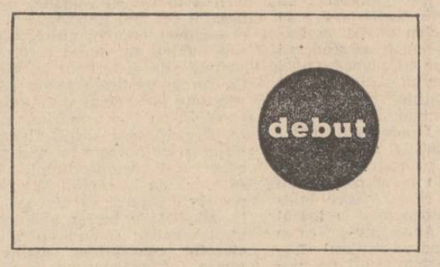

care era picoliță la Mississippi și nu mai renta, sau el nu mai renta pentru ea, s-a întors cu gîndul să plece la cămin, astă-seară tot se vărsase, încît ea, trecînd peste educația primită, i-a zis totuși, cochetă :

— N-aș vrea să pățești ceva în aglomerația asta.

Ajunși în mijlocul ringului, au ascultat puțin muzica, ultima muzică, cum o prezenta dezinvolt Sandu, de fapt banda fusese obținută în ultima clipă, deși n-avea prea mare importanță, el tot mișcările alea care aminteau de „mersul strengarului" de la orele de sport le făcea, iar ea, de curînd în București, rămăsese tot la o combinație de twist cu figuri, și au trecut la lucru, să se mai dezmorțească și să astepte o lentă, să se cunoască mai bine. Sandu s-a-ndurat și-a pus „Cosi piccola e fragile", așa că s-a putut vorbi mai intim :

— Mă cheamă Marcela, dar îmi zice Marcy, cu igrec.

— Pe mine Iulian, și-mi zice tot Iulian, cu doi de i autohtoni.

S-au mai zbuciumat o jumătate de oră și au luat-o spre cămin. Pe drum ar fi vrut să lege o conversație, cît de cît, dar era apăsat de o tristețe care nu era a lui, poate chiar desnădejde, că nu mai era de 17 ani, cînd purta fetele de git și le săruta, uni ar zice impudic, în plină stradă, spre admirația puștilor care lăsau mingea și-i strigau „Bravo nene !" și el înregistra mîndru încurajarea, iar pe lîngă toate astea, Dîmbovița nu-i spunea nimic, era o apă neagră pe care o bănuia tîrîndu-se pe fundul albiei, apă supraestimată de bucureșteni, dar niciodată luată în serios, așa că nu-i rămînea decît să dea cu piciorul pietrelor de pe drum, ca să pară puțin distrat și, orișicum, dezinvolt. Îi era lehamite pînă și de obisnuitul curs introductiv despre Carul Mare și Steaua Polară, cu care reușise în atîtea ocazii să fie romantic, dar cerul prea era stropit „bob de orez" cu stele ca să se descurce onorabil.

Pînă la urmă ea a purtat tot greul cu povestiri de fată cuminte, cu o singură aventură mai serioasă, i-o spunea de pe acum, să nu aibă pe urmă discuții că a ținut-o ascunsă, dar el trebuia să fie înțelegător, a fost ceva patetic combinat cu un cuvînt care nu-i venea acum în minte, în orice caz, singurul ei prieten la care a ținut a dat la teatru și n-a reușit și a vrut să se sinucidă și ea s-a sacrificat în vacanța aceea de vară, după o zi întreagă de strand, nu i-a părut rău, iar el și-a revenit și a mai acceptat și sacrificiul altor colege pînă s-a dovedit că de fapt nici nu se înscrisese la examen pentru că... „dar ce să-ți mai povestesc, s-ar putea să te plictisesc". „Nu, nu" spusese el de complezență, ba chiar cu un început de interes.

Acum că trenul pornise, începuse să-i încerce somnul, așa că amintirile se prescurtau.

Se spune că doi îndrăgostiți sfîrșesc întotdeauna prin a se împăca : ei au preferat să înceapă prin a se împăca cu gîndul că nu vor fi niciodată doi îndrăgostiți. Mersese totul prea simplu, iar ce cîștigi simplu nu merită să păstrezi, după cum ce cîștigi greu, cîștigi prea tîrziu, cînd te-ai plictisit, panseu de trei lei, știa, dar trebuie să găsești uneori o explicație care măcar să dea impresia că ar fi citită de undeva.

Acum, în trenul care se scurgea impersonal pe șine, încărcat cu oameni cu care n-avea cum să se împrietenească, era un drum prea lung pentru navetă, altceva era spre Tîrgoviște, se obișnuise cu jumătate din călători, își amintea amănunțit toate discuțiile lor din statiile lui 80 barat sau 36, cele cîteva ceasuri unde o dusese fără să-i fie rușine cu ea, ceilalți fiind în aceeași situație, ba unii nici n-aveau cu ce să-le fie rușine, veniseră la un bilet în plus și nu găsiseră, multumindu-se să bată tactul pe vreo canapea, degustînd critic un pahar cu votcă, și mai ales perioadele de început, cînd totuși mai mergeau la cîte un film, la Cotroceni sau Volga, stînd în ultimele rînduri, la balcon, pentru cazul în care filmul ar fi fost prost și-ar fi trebuit să recupereze pe partea cealaltă.

Încet-încet, adormi, petrecînd fără vise drumul de la absolvent la stagiar.

radio

r

Enescu

Nefiind muzicolog nu-mi voi permite a scrie despre muzică asemenea specialiștilor operînd cu judecăți de valoare, verdicte sau interpretări. Dar, trebuie să recunoaștem că nici nu putem lăsa de o parte această săptămînă radiofonică, ce merită cu prisosință numele **Enescu**. Cea de-a opta ediție a Festivalului internațional „George Enescu" a polarizat întregul interes al multor oameni — specialiști, melomani sau pur și simplu ascultători de muzică, radioul dovedind că știe să vibreze la marile evenimente (dar, mai ales, că știe să-i facă și pe alții să vibreze). Festivalul a pătruns în conștiința unui public numeros, mult mai numeros decît ar părea la o primă impresie. Acordîndu-i un loc prioritar în agenda emisiunilor sale, radioul a cîștigat un public dornic de a-l asculta pe Ion Voicu, pe Mihaela Martin, Sheila Armstrong, Dan Atanasiu, de a asculta orchestre renumite în întreaga lume.

Cu o agendă a Festivalului transmisă zilnic — timp de o jumătate de oră, cu două transmisii pe zi de cîte două ore (deci aproape 28 de ore de muzică numai din festival), radioul ne-a ținut pe toți în atmosfera de înaltă spiritualitate conferită de un asemenea prestigios eveniment.

Emisiunile muzicale și-au compus un sumar din care nu putea să lipsească — și nici nu a lipsit — Enescu : Locul lui G. Călinescu în muzica românească și universală — Tribuna muzicală radio, Corespondențe spirituale : George Enescu și Octavian Goga — invitatul emisiunii Ion Dodu Bălan, la Clio și Euterpe.

Remarcabilă a fost această săptămînă din punctul de vedere al actului de cultură înfăptuit de radio pentru că este nu numai util, dar și necesar a ne readuce pururi aminte de marile valori dăruite de poporul român lumii întregi. Despre rolul important al lui George Enescu în muzica universală (plecînd de la elemente profund românești) au scris specialiștii români și străini. După cum spuneam la începutul cronicii nu vrem să ne substituim lor și nici de a-i repeta. Vrem doar să repetăm un fapt esențial : că prin tot ceea ce a făcut radioul a însemnat o contribuție de seamă la cunoașterea valorilor perene ale spiritualității românești, punctul lor de rezistență la contactul viu și direct cu alte valori ale universalității.

Este, așa cum spuneam, un act de cultură. Astfel de evenimente merită o cinstire specială și radioul a realizat-o cu un profesionalism de înaltă ținută. Nu este pentru prima oară cînd radioul ne oferă astfel de momente, deci nu este un accident ci un principiu după care se ghidează în întreaga sa activitate această instituție cu un rol formativ, educativ dintre cele mai importante. A vorbi despre democratizarea vieții artistice din țara noastră este un fapt real, de netăgăduit.

Constantin Stan

plastică

p

Repertoriu clasic de atitudini

Prin atelierul sculptorului Baraschi au trecut în deceniul '50—'60 și între anii '60—'65 destui tineri dornici să învețe ceea ce în limbajul artiștilor se cheamă, fără ocolișuri inutile, meserie. Aruncat peste bord de polemica de la mijlocul deceniului trecut privitoare la o statuie care nu era cu nimic mai grotescă decît altele, care între timp au și fost instalate, epicureicul și versatilul maestru nu poate fi ignorat ca prezență în arta noastră nici măcar acum. Mulți din cei ce i-au frămîntat lutul în atelier sînt astăzi nume binecunoscute și nu-i numesc doar pentru că nu știu dacă le convine. Cum însă VICTOR POSTELNICU, în scurtul **curriculum** din catalogul expoziției sale de la galeria „Orizont", și-a declarat negru pe alb filiația, am ținut să o menționez deoarece, în orice caz, nu-i dezavantajează creația.

Această **a treia expoziție personală** din București (celelalte în 1969 și 1971) ne relevă un artist preocupat în continuare de rezolvarea unor teme ce au stat constant în atenția sculptorilor : acelea legate de ipostazele multiple ale existenței ființei umane. Preferînd forma umană descărcată de convențiile vestimentației, Postelnicu reduce gama acestor ipostaze la un repertoriu clasic de atitudini, denotînd avîntul eroic, reflexivitate, forță, maternitate. Fiecare formă-atitudine are conotațiile cuvenite, imouse și de alegerea nudului ca simbol al acesteia. Aș reține, de pildă, grupoarea triadică a stegarilor, din forme avîntate și simplificate la maximum, cu unghiularitățile marcate, unde doar cîteva elemente — sugestia capului, a torsiunii brațelor — sugerează caracterul emblematic al ansamblului. Aici — ca și în alte cîteva sculpturi unde simplificarea volumelor este extrem de accentuată, căutîndu-se totodată un sistem de convenții plastice care să le confere o dinamică a înscrierii în spațiu, Victor Postelnicu se îndepărtează oarecum de linia pe care o frecventează cu mai multă asiduitate, ilustrată de caracterul prevalent clasicizant al multor sculpturi expuse. Alunecarea spre abstracție se face însă păstrînd intact respectul pentru forma semnificativă. În acest tip de compoziție simplă, hieratică aproape, există o rigoare a liniei care impune coeziune stilistică. Între straturile arhaizante, clasicizante și de sorginte modernistă ale culturii plastice ale lui Postelnicu, intenția artistului s-a interpus ca un filtru, astfel încît trecerile de la un tip de rezolvare la alta se produc discret, fără discrepanțe evidente. Majoritatea sculpturilor au un ritm interior unificator, exteriorizat adesea prin contururi schițate ferm, prin volume ce atribuie solemnitate ipostazelor, indiferent de natura lor. Artistul nu vrea să epateze cu nimic și de aceea poate lucrările sale au o anume severitate. În lipsa spectaculozitate este adeseori cazul să vedem seriozitatea unei dezbateri asupra sensului uman al creației. De regulă — și aici nu ar fi cazul — se procedează invers.

Din actuala expoziție, Victor Postelnicu ni se confirmă același artist temeinic, pentru care expresia modernă, înțeleasă ca simbol și simplificare, este de neconceput în afara faptului de meșteșug și stilisticii artei tradiționale.

Grigore Arbore

muzică

m

Festivalul, moment cu moment

Dorind să îmbine trăsăturile a două tipuri de festival dintre cele ce se pot întîlni astăzi în lumea muzicală — festivalul de protagoniști și festivalul de repertoriu — Festivalul „George Enescu" este astfel o micro-stagiune concertistică, fiindcă aici găsești, la scară, cam tot ce îți oferă un sezon muzical bucureștean. Cînd scriem, după cinci zile de festival, comentariul la obiect are un mare avans față de cel de perspectivă. Deci, acum, un succint reportaj.

Deschiderea, emblematică, cu Simfonia I de George Enescu, dirijată de Mircea Basarab, a fost din punct de vedere muzical la nivelul așteptărilor. Și pentru că prima parte a fost „de repertoriu", partea a doua a concertului a continuat expunerea „vedetei". Într-adevăr, Nikita Magaloff, în Ceaikovski, cîntă ca o vedetă pentru care muzica se consumă mai mult la nivel gestic, mimic. El știe cum se cîntă și ne furnizează roadele aplicației sale experimentate.

Și în ziua a doua, aceeași împărțire a interesului între repertoriu și aparitia virtuoză. Cvartetul „Voces contemporanae" și corala „Capella Transilvanica" au ilustrat virtutile ansamblurilor din alte centre muzicale decît Bucureștiul, al căror tur de orizont pare a și-l propune actuala ediție. Tot atunci, opera „Ion Vodă" de Gheorghe Dumitrescu, opus de referință în creatia noastră de gen. Pe de altă parte, cu un repertoriu de apel imediat, înnobilat de strălucirea marelui instrumentist, Viktor Tretiakov își regăsește un public care îl admiră cu consecventă emotie.

Recitalul lui Nikita Magaloff, în ziua a treia, un ambitios periplu de-a lungul epocilor pianului, nu ne-a comunicat mai mult despre semnatarul interpretării decît ne comunicase aparitia sa în concertul inaugural. Seara, renumita trupă de balet condusă de Alvin Alley din Statele Unite a refăcut în fața noastră cîteva din succesele ei mai vechi, piese de tehnică acută, plasate ideatic în zona divertismentului agreabil.

Duminică, o solistă de reale calități, Xie Dagiun din Republica Populară Chineză, în concertul Filarmonicii din Brașov. Simfonia Fantastică de Berlioz a fost în același concert, sub bagheta lui Ilarion Ionescu Galați, un prilej de etalare strălucitoare a virtuților unui ansamblu simfonic de spectaculoasă ascensiune, în ultimii ani. După-amiază, Atelierul de muzică contemporană din Varșovia, cu repertoriu variat stilistic și cu o interpretare finisată în concepție și realizare, iar seara, familiarul oaspete Roberto Benzi și violonistul Ion Voicu au avut, cu orchestra R.T.V., un concert desfășurat sub semnul muzicalității și dezinvolturii de cea mai aleasă adresă.

În fine, din cea de a cincea zi, și ultima pe care o putem cuprinde acum în succintul nostru tur de orizont, am reținut spontaneitatea și sinceritatea expresiei neosificate de nici o etichetă concertistică a coralei „Collegium Musicum" din R.S.F. Iugoslavia, apoi imaginea muzicală pătrunsă de responsabilitate pe care o restituie cintul cvartetului „Philharmonia" și virtuozitatea de ansamblu, tehnica unisonului concentual a Orchestrei de cameră din Tîrgu-Mureș.

Sîntem siliți să încheiem aici fiindcă ne reclamă concertele zilei a șasea.

Costin Cazaban

cronica literară

Istoria literaturii române

— studii —

Deși poartă pe copertă subtitlul „Studii", volumul scos de Editura Academiei (1979) și intitulat **Istoria literaturii române** se vrea un compendiu al literaturii române de la origini pînă în prezent. Intenția e vizibilă și în **Cuvîntul înainte** care tratează istoria literaturii noastre în întreaga ei devenire. Vom privi cartea așa cum se înfățișează ea de fapt, ca o tentativă a unei istorii pe scurt a literaturii române de la origini pînă în prezent.

Compendiile moștenite pînă acum asupra literaturii române sînt datorate cîte unui singur autor (N. Iorga, G. Călinescu, Bazil Munteanu), de unde unitatea lor de concepție și de viziune, autoritatea lor fiind întărită în cazul primilor doi de alcătuirea unor istorii ale literaturii române vaste și pînă acum neconcurate. Cel prezent este rezultatul adiționării unor capitole scrise de zece autori (Zoe Dumitrescu-Bușulenga, George Muntean, G. Mihăilă, Al. Duțu, M. Anghelescu, Paul Cornea, N. Manolescu, Al. Săndulescu, D. Micu, M. Bucur), cei mai mulți dintre ei specializați pe felii sau teme limitate de istorie literară, ceea ce implică, din capul locului, dificultatea aducerii la un numitor comun a tuturor contribuțiilor. Este principala dificultate a acestui compendiu pe care de altfel nici n-a putut-o depăși rămînîndu-i prizonier. În sine fiecare capitol poate fi corect, dar chestiunea era de a armoniza vocile, opiniile, tipurile de lectură, modalitățile de lucru, de a fixa un traiect comun capabil să dea seamă de dezvoltarea unei literaturi complexe cum este literatura română. Deși efortul de sinteză nu lipsește, el fiind vizibil mai ales în secțiunile **Puterile mitului, Umanism și iluminism, Preromantism românesc, Romantism pașoptist, Mit arhaic — mit cultural, Tradiționalism și modernism la începutul secolului XX**, nu se poate vorbi de o perspectivă unică asupra literaturii române, de o imagine fluentă și coerentă a ei care să rezulte din paginile acestei cărți.

O trăsătură caracteristică a multor lucrări colective de cultură actuale este contradictia dintre enunțul prefețelor și realitatea propriu-zisă a textelor unde aceste premize nu sînt duse mai departe. **Cuvîntul înainte** al cărții cuprinde o imagine sugestivă a istoriei literaturii române : „Și, de la Dimitrie Cantemir la Eliade Rădulescu, la Bogdan Petriceicu Hașdeu, la Titu Maiorescu, la Nicolae Iorga, la Vasile Pârvan, la George Călinescu și Tudor Vianu, la Mircea Eliade și la noile generații de gînditori, filozofi ai culturii, poeți și eseiști, cultura românească oferă necontenit imaginea formațiilor umanistice enciclopedice a intelectualilor, semn al unei structuri intelectuale de deosebită complexitate, dar și al unei culturi de sinteză indo-europeană, aflată la răscrucea interferențelor lumii dace, bizantine, slave, germanice, păstrîndu-și și regăsindu-și în fiece confruntare cu cele din afară, printr-un ricoșeu specific, o mai profundă imagine a celor dinăuntru, a autenticității și specificității sale". Ceea ce putea fi proiectul întregului volum rămîne însă doar în paginile prefeței. Acceptarea lui ar fi dus la o altă organizare a cărții. Modelul pare să fie compendiul călinescian care pleacă de la **Geți** și care acordă capitolele pivot mai tuturor personalităților mari sau de răscruce. Dar deși începe ca și mica istorie literară călinesciană, cu o introducere asupra formelor străvechi ale culturii românești, volumul colectiv scos de Editura Academiei nu acordă decît lui Eminescu un statut de excepție (16 pagini) și, pe treapta a doua, lui Titu Maiorescu (10 pagini). Nici Cantemir, nici Heliade, nici Hașdeu, nici Iorga, nici George Călinescu, nici Mihail Sadoveanu nu capătă în paginile următoare locul, rolul, semnificația de care vorbește **Cuvîntul înainte**. Dacă ideea directoare exista, una din multele posibile, scheletul ordonator care s-o facă să existe este complet absent. Mai bine structurat în prima parte a lucrării firul expunerii se despletește cu cît înaintăm către contemporaneitate, dispărînd complet în ultimele capitole ca un riu absorbit în nisip. Ambițios intitulata **Istorie a literaturii române** devine un simplu șir de tabele de nume și de titluri. Modernitatea și spiritul inovator al literaturii române care ar fi avut aici nevoie de un tratament aplicat și nuanțat este expediată cu ajutorul unor locuri comune.

Slăbiciunile acestor studii țin fie de erori de informație, fie de preluarea unor locuri comune, fie de neglijarea unor perspective noi asupra temelor atinse aici, fie de contradicția tipurilor de lectură care sînt și contradicții de metodă, fie de concepțiile diferite asupra fenomenului în studiu cultura și literatura română pe toată întinderea ei.

Capitolul de literatură veche perpetuează citeva erori de informație care se dovedesc și de perspectivă istorică. Se știe astăzi că Dosoftei a plecat de bună voie în Polonia și nu „silit", cum stă scris, de pildă. în textul pe care-l comentăm. A face din Constantin Cantemir o figură monstruoasă, pe gustul galeriei neinformate, de domn pizmaș care ucide savanți, e un mod anacronic de a prezenta situația. Între Cantemir bătrînul și Costinești a avut loc un conflict politic acut în care vinovăția a fost, neîndoielnic, de partea acestora din urmă. Studiul lui D. Velciu asupra lui **Miron Costin** (1973) a elucidat chestiunea și e inexplicabil cum într-o carte de pretențiile acestei istorii literare sînt ignorate ultimele concluzii ale cercetării. Un loc comun preluat fără verificare de toată lumea, dar care nu se sustine la lectura atentă a textului maiorescian este acela privind scăderea trebuinței criticii. Maiorescu vorbește despre scăderea trebuinții **criticii generale** și nu a criticii în genere cum preia, fără control. capitolul despre Maiorescu. E suficientă lectura atentă a textului maiorescian pentru a descoperi că el semnalează scăderea criticii generale în favoarea unei critici de detaliu. Adică exact opusul afirmațiilor pentru care a fost incriminat. Din necesități polemice Gherea a „interpretat" afirmațiile lui Maiorescu și istoria noastră literară conservă și în acest compendiu un neadevăr care se cere înlăturat prin întoarcerea la textul maiorescian. Apoi într-o carte care are în vedere cititorul străin era de afirmat rolul de pionier al criticii literare marxiste al lui Gherea, ceea ce se uită sau se evită. Tot la capitolul **Maiorescu și Junimea** se vorbește cu dezinvoltură despre punctul de plecare „netăgăduit hegelian" al esteticii lui Maiorescu ceea ce după intervenția în discuție a lui Liviu Rusu este un act de inadvertență științifică. Nu s-a adus nici un contraargument demonstrației lui Liviu Rusu și neinsușirea acestui punct de vedere într-o lucrare colectivă de ținută obiectivă intră la capitolul libertăților de care această istorie literară este plină.

Tipurile de lectură ilustrată în studiile pe care le comentăm realizează armonia dintre racul, broasca și știuca celebrei fabule. Dacă la G. Mihăilă nu poate fi vorba de un tip de lectură ci mai curînd de un catalog de titluri comentate în ordine cronologică, simplu repertoar informativ, în alte cazuri lectura vădește o atitudine precisă. Al. Duțu citește de pildă din punctul de vedere al structurii mentale de epocă. Actul lecturii este integrat unui amplu circuit informațional de epocă, intern și extern. Această lectură nu exclude judecata de valoare estetică, o acceptă, dar nu-i acordă autonomie și nici un rol decisiv. Alții citesc însă literatura dinspre prezent către trecut, la modul impresionist, de unde existența unei grile exclusiviste. Capitolul **Poezia interbelică** conține aceste opinii : „Orice istorie a poeziei românești începe, așadar, cu simbolismul", de unde concluzia firească pentru orice cititor al cărții că Eminescu, prezent într-un capitol anterior, este exclus din sfera poeziei românești. Astfel de teribilisme nu au darul de a clarifica pe nimeni atît timp cît pînă în acest capitol expunerea istoriei literaturii române este concepută dintr-un cu totul alt punct de vedere. Întrebarea firească a neofitului, pe care tinde să-l informeze și să-l orienteze orice compendiu, este : cînd începe, în adevăr, poezia românească ? La începutul secolului XIX, cum afirmă o primă parte a cărții, sau chiar mai înainte, ori abia după pleiada **Literatorului ?** Scopul unui compendiu este, precizăm, inițierea și nu deruta.

În discuție nu sînt prețioasele și putinele reușite parțiale ci axa chiar a acestei pretinse **Istorii a literaturii române.** Dezideratul cel mai important al ei era convergența opiniilor, o optică unică de lucru care s-o susțină de la început la sfîrșit. Că tezele unificatoare au fost enunțate — o știm din prefață, că ele n-au fost urmărite, ne-o arată conținutul cărții. Dar neglijarea lor nu este cel mai grav aspect al compendiului. Rău este că de la capitol la capitol poziția e alta și că dincolo de incomoditățile inerente absenței unui numitor comun apare **obstacolul concepțiilor diametral opuse.** Cititorul începe, de pildă. lectura cărții cu capitolul despre **Puterile mitului** în care ideea vechimii culturii noastre, a străvechii ei tradiții. este pentru prima dată după G. Călinescu aprofundată insistent. Cine deschide însă capitolul despre pașoptism observă că teza de la care se pleacă este aceea a unei tradiții culturale deficiente sub anume unghi. E limpede deci că paginile despre **Puterile mitului** ar fi arătat altfel dacă ar fi fost scrise de aceeași mînă care le-a scris pe cele despre romantism și invers. Buimăceala cititorului însă rămîne : lui îi va fi greu să se descurce de la un capitol în care cultura română este investită cu datele marii tradiții, la altul în care nici nu poate fi vorba despre așa ceva. După cum trecerea de la capitolul despre **Umanism și iluminism** la cel despre **Pașoptism** presupune altă contradicție : dacă în primul literatura e înfățișată din punctul de vedere al structurilor ei interne, durabile. în cel de al doilea caz etalonul e unul exterior, literatura Occidentului. Pozițiile sînt greu conciliabile și a pretinde, lucru care s-a făcut, că acest breviar istorico-literar are și calitatea limpidității clarificatoare, pe care s-ar cuveni s-o aibă, înseamnă a ne plasa în plină fabulație. Și mai stridentă e contradicția între capitolul **Maiorescu și Junimea — începutul „spiritului critic" în cultura românească** și cele care-l preced. Chiar dacă ghilimetată, expresia „spiritul critic", titlul nu rămîne mai puțin inadecvat. O cultură își conține firesc spiritul critic, nu și-l adaugă ca pe o pălărie contra ploii. Spiritul critic este inerent de altfel, oricărei culturi și a afirma că o cultură adoptă „spiritul critic" după citeva secole de existență înseamnă a folosi fraze de o mare inocență intelectuală. Ceea ce realizează Maiorescu este o mai sigură separație a literaturii de marele organism cultural, disociere dusă pînă la acute consecințe de Lovinescu mai tîrziu, dar asta cerea o cu totul altă titulatură. Pentru un compendiu care aspiră la circulația în limbi străine acest titlu profund neadevărat și imposibil, principial vorbind, este cel puțin o gafă.

Că aceste „studii" curg paralel unele pe lîngă altele, fără să se întîlnească și fără să constituie un organism bine alcătuit, o dovedește plenar, plantarea acestui titlu la mijlocul cărții, după ce mai toate capitolele anterioare afirmă existența spiritului critic în cultura românească. El există la cronicari și la Cantemir, este viu și activ în secolul XVIII și nu poate fi opera unui om care asemeni lui Moise face să curgă apa din stîncă, Mitologia acestor gesturi-hotar, desuetă astăzi, mai populează însă și alte pagini ale cărții a cărei exportare se intenționează, Al. Duțu, semnatar în bulversantul compendiu al capitolului despre umanism și iluminism, este autorul unei sinteze înnoitoare asupra trăsăturilor și destinului culturii românești, **Cultura română în civilizația europeană modernă,** în care se afirmă durabilitatea tradițiilor culturale proprii și acțiunea spiritului critic. Un capitol intitulat chiar **Originile spiritului** (așezate cu mult înainte de Maiorescu) vorbește de la sine despre inerția unor optici culturale retardatare. Cu ce drept se ignoră într-un tratat colectiv contribuții importante ?

Anacronice, false mitologii culturale și-au făcut locul în acest compendiu care-l transformă pe cititor într-o mingе de ping-pong trimițîndu-l de la teză la antiteza ei acolo unde era firesc să se desfășoare firul roșu al unei dezvoltări culturale vechi și cu trăsături proprii capabilă de mari înnoiri, dar și de gesturi conservatoare. Așa cum este astăzi, alcătuire babilonică de voci și opinii, gazdă de mitologii culturale revolute, cuibar de tensiuni divergente privitoare la fenomenul cultural românesc, **Istoria literaturii române** scoasă de Editura Academiei cu ajutorul unui colectiv de autori, nu întrunește condițiile unei cărți de clară inițiere în cultura și literatura română. Energiile intelectuale ale unei națiuni sînt numărate și prilejurile constructive nu-s de tratat cu ușurință, scria Maiorescu. Cu acest pseudo compendiu, inegal și profund contradictoriu, s-a pierdut o astfel de ocazie.

M. Ungheanu

viața cărților

poezia

Nostalgii dunărene

● Există, mai ales la poeții care publică rar, tentația volumelor de largă cuprindere (circa 100 de poeme și mai multe pagini), armă cu două tăișuri, însă pentru marea majoritate a autorilor, căci multe din ele pot rămîne în sertare sau albumele personale spre folosul tuturor. E explicabilă, de altfel, lipsa aceasta a curajului de a se despărți de stările cuprinse în cuvinte, de a renunța la atîtea zile sau nopți de trudă poetică, dar nu e momentul de a deveni sentimentali, mai important decît autorul fiind efectul estetic al scrisului său. Este și cazul cărții*) lui N. Grigore Mărășanu, poet discret și autentic („Eu ce pot fi în cosmosul temut / decît o insulă, / o pasăre cu aripi largi planînd / deasupra unui fluviu ce-amenință ?"), ale cărui calități și motive principale se reliefează mai greu dintr-un fond insuficient supus selecției. Efectuînd noi (teoretic) această delicată operație, obținem o construcție unitară sprijinită pe un timbru poetic propriu venit dintr-un spațiu dunărean plin de culoare și pitoresc : Brăila, această Veneție balcanică, amestec de mahala și cosmopolitism, de patimi arse de soarele cimpiei și tristeți înecate în valurile tulburi, lume sălbatică și nostalgică, la mijloc de Nord și Sud. („Port cu inima-n catarge / ca în piepturi siameze / stea de un Far nar rivnită / la un lacom zaifet ; // Chiralină dusă-n lume / pe corăbii genoveze, / ale căror prore blonde / le-am zidit în parapet. // Port de luntrii, largi terase, / snop de străzi proptit în Istru, / peste care mateloții / vin-crai albi în magic sol ; //Piept de țară cînd sunase / cornul navelor, sinistru, / ce transpar și azi din stampe, / sprintene, cu lemnul gol". Atmosfera de acuarelă, cu pinze și catarge răsfrînte în apele fluviului adormit și proiectate pe un fond cu case mici și necăjite, într-o lumină cernută prin praful Bărăganului și ceața bălților, e de fapt, un peisaj interior, o evocare melancolică nu atît a spațiului ci a timpului impregnat în el : „Lișițe sfioase aud / plonjînd într-un lac de lumină, / ori spelbe stufărișuri / prin care vînturi subțiri se împiedică // Și țărmurile tale cu malvinii duioși, / insula mea, pe care cu chipește fecioare / de mină mă mai pierd alergînd, / asemenea umbrelor prin fluviul secat. // Azi, cărui zeu ofrandă de pești să-i aduc, / glasul acelei lumi să-l mai pot auzi, / să retrăiesc dulcele timp ce sună în mine, / ca într-o fantastică simfonie ?". Tonalitatea generală e deci elegiacă — evocînd pierdute aduceriaminte, uneori într-o descriere cu note reportericești („Suie prin mine / plînsul cetelor de copii neavuți, / desculți, / inculți, / analfabeți" etc.), alteori cu o durere stăpînită. „O, dar ai asfințit de tot / ca un rug, don Nicola ! / un buștean îmbibat de ape / ți-e trupul și se duce afund. // Hai, sus, suus, don Nicola ! / cu aripi la glezne ne cheamă / spre stufuri încinse, ogarii, / spre zarea promisului mal !". **Invocație lîngă trupul neînsuflețit al vînătorului don Nicola).**

Din volum nu lipsește și meditația asupra misterelor vieții („Și totuși, un gest al fluviului / se refuză înțelegerii, / o zare se ascunde ochiului."), de fapt, o redescoperire pentru sine a unor lucruri dacă nu comune, oricum știute, indiferent de sinceritatea și buna-credință a poetului. Nici îmbrăcarea lor în versuri de un modernism cețos abstract nu convinge. Dimpotrivă, autorul își găsește cadența și versul fluiditatea în registrul tradițional chiar dacă schema prozodică amintește uneori de Topîrceanu, unele note sînt prea eminesciene, iar alteori, ritmurile unui suprarealism folcloric au sonorități de descîntec barbilian. Nota generală e totuși o cuminținere formală cu rare jocuri de poetică mai îndrăznețe, cel mai des cu versuri alexandrine rupte de cezură în strofe independente. Interesantă e poezia de dragoste intimistă și domestică, uneori de o sinceritate simplistă, fără efect deosebit, alteori plină de lirism **(Peisaj nocturn, Cu vina mai presus, Simbure).** Iar cum o carte de poezie este și un obiect estetic, nu aș încheia fără a aminti grafica inspirată a tînărului Tudor Jebeleanu.

Poet venit din lumea lui Panait Istrati și Fănuș Neagu, sedus însă prea ușor de inadecvate formule, N. Grigore Mărășanu își exploatează încă insuficient propriul său univers liric, limitat dar cert.

Dan Alexandru Condeescu

*) **N. Grigore Mărășanu : „Umbra fluviului", Editura „Eminescu", 1979.**

proza

Spațiul ficțiunii

● Mai vechea înclinație pentru imaginar a Alexandrei Târziu cunoaște un reviriment căruia i se datorează cele două noi romane ale autoarei *) apărute aproape simultan la două edituri. Cele două cărți au un program comun, acela de a restitui jocului și imaginației locul esențial în existența cotidiană acaparată de stereotipie și banal. Repunerea în drepturi a ficțiunii se produce în spațiul jocului „de-a fericirea, de-a dreptatea, de-a viața sau de-a nimicul". Condiția ludică este legată de „aspirația spre absolut", ca justificare a timpului trăit și a „statutului" uman.

Din această perspectivă **Locatarul** este o ficțiune care urmează avatarurile lui Alfredo, „locatar" într-o lume aflată sub semnul provizoratului, în care totul se dezagregă sau se metamorfozează, asupra căreia planează iminența „marii demolări". În acest teritoriu labil fiecare personaj, înzestrat de obicei cu un nume insolit în context, își caută locul destinat, refugiul, locuința.

Cartea evoluează între deriziune și tristețe, creînd o atmosferă insolită, cu înrudiri în proza lui Boris Vian sau, în alt registru, a lui Bulgakov, fără consistența acestuia din urmă. Instabilitatea lucrurilor este convertită într-o sursă de poezie care s-ar implini dacă nu ar fi subminată de elemente heteroclite datorate unui gust nu întotdeauna fără greș. Problematica existențială are un caracter expozitiv, constituindu-se ca temă transfigurată numai parțial în simboluri accesibile. Recursul la metaforă nu eliberează întotdeauna scrisul Alexandrei Târziu de o anume moralizare discursivă.

Personaje fragile și hilare se întîlnesc în acest spațiu imaginar în care se oferă spre schimb o mansardă de ceară cu clavecin, care reunește birocrați și locatari obsedați de problema locului destinat fiecăruia. Decretînd supremația fanteziei, autoarea pune în mișcare un mecanism în care se succed întîmplări fără sens imediat, subsumate intențiilor alegoriei, desfășurînd un joc al formelor care se substituie, al volumelor labile, al asociațiilor insolite, nu lipsite de un farmec naiv : „Interesant este că domnișoara avocat are în frunte două aripi de fluture și din această cauză mai mult zboară decît merge. Culmea e că și musafirul de lîngă ea poartă asemenea aripi. Și spre stupoarea tuturor — în primul rînd a celor doi logodnici — cei doi, luîndu-se de brat și plutind doar cîteva clipe deasupra lor, își ia zborul lăsînd în urmă o ușoară dîră de pudră sau alt fard, la drept vorbind nici un indiciu".

Imaginea diafană alternează cu scena ușor grotescă, într-un flux aleatoriu al evenimentelor, totul dînd naștere unei atmosfere de reverie uneori euforică, melancolică alteori. Discursul intervine însă pentru a întrerupe ficțiunea, explicitînd prin metafora didactică : „Pentru că locuim într-o lume fragilă, într-o efemeră clepsidră, dar facem parte din marea sferă a eternității, al cărei ochi albastru, aplecat deasupra noastră, ne privește cu iubire și îngrijorare, veghind la starea de echilibru". În această carte scrisă cu oarecare poezie și umor, aceste intervenții introduc un accent de grandiloc vență retorică : „Fiecare dintre noi fiind întotdeauna angajat în uzina eternității, în marele ei circuit, cu locul său bine stabilit și de o covîrșitoare importanță (...) toți, de la cel mai mic pînă la cel mai mare, călătorim prin imensa sferă, marcînd cu trupurile noastre drumul prin abis".

Ca și **Locatarul, Sperietoarea din Hors** ilustrează predilecția pentru un anume tip al imaginarului ca spațiu privilegiat, conciliind sau încercînd să concilieze feeria cu grotescul, moralizarea cu ironia, poezia cu obiectul kitch și totul cu discursul : „Dumneavoastră vi se pare curios că am fost făgăduiți acestei lumi gracile, fărimicioase, aflată în pragul dispariției, dar dacă tocmai în noi se află ascuns secretul, enigma miraculoasă a Marelui Praf, ce întrebuințare să dăm actului său de curaj, de speranță, gestului său de deplină iubire ?".

În opțiunea sa pentru accesul tip de proză heteroclită, autoarea neglijează necesitatea unei sinteze interioare care să confere fabulației consistență și echilibru estetic.

Sultana Craia

*) **Alexandra Târziu : „Locatarul". Editura „Eminescu", 1979; „Sperietoarea din Hors". Editura „Cartea Românească", 1979.**

critica

Redeschiderea unui dosar

● După o serie de articole, consacrate memorialisticii, ideilor pedagogice, relațiilor lui V.A. Urechia cu Alecsandri și Kogălniceanu, publicate în studii și reviste de specialitate, cercetătorul Vistian Goia scoate prima monografie*) închinată acestei personalități controversate a culturii române. „Execuția" lui Maiorescu din **Beția de cuvinte** s-a transformat într-o prejudecată critică, fiind perpetuată, fără verificare, de generațiile postmaioresciene. Ea părea ireversibilă, definitivă pînă la acțiunea de reabilitare din 1957 a lui Al. Dima, urmată de intervențiile lui T. Vârgolici, Ștefan Cazimir, grupul cercetătorilor din Galați, Șerban Cioculescu, Ștefan Pascu, Vasile Miciu și recentele analize contrapunctice, bazate pe o fină și solidă demonstrație, semnate de Alexandru George. Tipul acesta de judecăți criticetabu a mai existat și în cazul altor nume „uitate" sau „neîndreptățite" pînă mai ieri, etichetate caricatural înainte de a fi cunoscute : M. Dragomirescu, D. Caracostea, N. Davidescu, Lazăr Săineanu s.a.

Trebuie apreciată deci monografia lui Vistian Goia și pentru curajul de a redeschide un dosar critic.

Ne aflăm în fața unei revizuiri complete a creației și activității lui V.A. Urechia. Sîntem în același timp martorii unei lecții de reabilitare critică, valoroasă nu numai prin noile concluzii ori sinteza unora, de curînd reliefate, ci și prin modul în care cercetătorul știe să ocolească prestidigitațiile comentariului amator de răsturnări spectaculoase.

Vistian Goia îndepărtează masca maioresciană a intelectualului V.A. Urechia fără să mușamalizeze sau să „înfrumusețeze" erorile, scăderile, neîmplinirile. Opoziția la îndemînă : victimă-călău, învingător-învins e înlocuită cu un spectru de semnificații cu mult mai larg și prin aceasta mai aproape de adevăr. Anul 1873 nu e doar anul „uciderii" lui V.A. Urechia prin pamfletul **Beția de cuvinte,** ci și anul „trezirii" lui la realitate.

Există un sens eminamente pozitiv în intervenția lui Maiorescu. Polemica zdrobitoare, fără drept de apel, a fost și un esențial semnal de alarmă, care l-a obligat pe V.A. Urechia să-și reconsidere și reformuleze activitatea, dintr-o perspectivă critică și constructivă deopotrivă. Istoricul, publicistul, omul de cultură, profesorul, scriitorul au cîștigat enorm după acest război pierdut pe plan exterior care a fost de fapt și o luptă interioară victorioasă. V.A. Urechia și-a reconsiderat puterile și a renunțat într-un anume sens la ambițiile lui enciclopedice. Capitolele despre **Scriitor** și **Cronicarul veacului fanariot** realizează victoriile omului de cultură obținute în urma reducerii spațiului de acțiune, a specializării bazate tocmai pe trecerea de la o activitate extensivă la una intensivă. Sînt bine delimitate contribuțiile memorialistului și limitele dramaturgului, valoarea studiilor istorice axate programatic pe veacul fanariot dar și imposibilitatea lui V.A. Urechia de a se elibera de servitutea documentului printr-o asumare și integrare a acestuia în comentariu. Foarte bune sînt capitolele privitoare la V.A. Urechia **Animator al culturii și învățămîntului, Gazetar și polemist,** prieten și adversar (cu T. Maiorescu, Hașdeu, Odobescu, Alecsandri, Macedonski ș.a.) ca și cel care evidențiază rolul de **Tribun al românilor transilvăneni** avut de acest om de cultură neobosit, prolific, eclectic, a cărui bibliografie însumează nu mai puțin de 626 de titluri. Portretul cărturarului bine trasat e prea general. La fel contribuția efectivă a „criticului". Ele nu exploatează (punctează) toate datele investigației, (cursurile, articolele). Opoziția Maiorescu — V.A. Urechia pe axa semantică meridional — nordic, romanic — germanic, e, în linii mari, depășită.

Lucru salutar însă, și care trebuie din nou subliniat, e faptul că monografia lui Vistian Goia depășește pericolul acelor reabilitări critice romantice, eroic-naive care, furate de retorica apărării, devin exaltat schematice ori, mai grav, injurioase, lansînd noi tipuri de adversități și prejudecăți critice.

Doina Uricariu

*) **Vistian Goia : „V. A. Urechia". Editura „Minerva", 1979.**

Există o criză a criticii?

Urmare din pag. 1

Psihanaliza încearcă, dimpotrivă, să restabilească această legătură, dar pornește și sfîrșește într-un punct fix, bătînd pasul pe loc în psihicul arhaic în care a ancorat.

În același mod ca și N. Frye procedează și alți critici contemporani, desigur, cu particularitățile de rigoare și propunînd fiecare o metodă și principii proprii pentru desfășurarea demersului critic: criticînd și negînd principiile existente pînă la el, fiecare încearcă să întemeieze o „nouă" critică, o ipoteză centrală, un nou mod de abordare a fenomenului artistic.

E posibilă însă găsirea unei asemenea chei explicative neținîndu-se seama de faptul că însuși actul critic pornește întotdeauna, atunci cînd nu este expresia empirismului sau diletantismului, de la un fundament teoretic mai larg, de la un cadru conceptual estetic? Între demersul pe care îl desfășoară criticul și estetică, văzută ca o disciplină filozofică, nu este nici o legătură? Criticul își poate exercita cu succes profesiunea în afara oricărei concepții mai cuprinzătoare despre artă, despre cei care o produc, despre cei care o receptează și în afara deslușirii, finalmente, a rosturilor actului de creație în viața acestora? E posibilă, adică, o critică în afara legăturii cu viața și cu înțelegerea ei dintr-o perspectivă totalizatoare, adică filozofică? E posibilă o critică care să nu țină seama că arta este, totuși, oricît de sofisticați am dori să fim, creată de oameni, de oameni vii care trăiesc într-o anumită societate, într-un anumit spațiu și timp istoric, care au un anumit gust și sensibilitate, o anumită dezvoltare a capacității de a gîndi și care, toate la un loc, sînt determinate istoric? E posibilă o critică pe care să n-o intereseze valoarea, care, neutrală, își propune **programatic** să nu spună nici da, nici nu ?

Se pare că e posibil, din moment ce unii autori, cum sînt cei amintiți, încearcă să acrediteze asemenea tip de critică. Care ar fi însă utilitatea unei asemenea critici? Inutilitatea ei nu e prefigurată printr-o gravă lipsă de finalitate? Căci — și acesta este un adevăr elementar — nu există activitate umană, adică activitate conștientă, care să nu urmărească și un scop. O **„critică pentru sine"**, ca și o **„artă pentru artă"** e o **contradictio in adjecto.**

A pune problema criticii înseamnă, în fond, a pune și a defini problema artei. Rostul inițial și fundamental al oricărui act critic este acela de a distinge specificitatea artei de non-artă, adică de a spune de la început: da sau nu. Pentru unii dintre „noii critici", critica nu trebuie să afirme sau să nege, să susțină sau să blameze. Pentru Roland Barthes — în **Critică și Adevăr** — „adevărata critică a instituțiilor și a limbajelor nu încearcă să le «judece», ci să le **deosebească,** să le **separe,** să le **desfacă**".[3])

Dar poate oare exista „spirit critic" în afara unei axiologii, în afara stabilirii și distingerii a ceea ce e valoros de ceea ce nu este valoros?

În ce măsură mai poate fi vorba de critică și spirit critic atunci cînd menirea lor, fiind aceea de a **desface,** de a **deosebi,** renunță la exercitarea funcției lor originare de afirmare sau negare, de dezvăluire și instituire a valorilor?

[1]) **N. Frye : op. cit. p. 18.**
[2]) **Op. cit. p. 6.**
[3]) **Apud S. Doubrovsky : op. cit. p. 275.**

compendiu

Mariana Costescu : „Telex"

Editura Albatros, 1979

● Un volum inegal ne propune Mariana Costescu, tentată, ca și în volumul ei anterior **Sigiliu de dragoste,** de marile valențe ale evenimentului biografic. **Telex** s-ar dori o cronică sentimentală a periplului său italic. Dar, transfigurînd, în multe cazuri mecanic, inegalitățile devin previzibile, dar nu insurmontabile. Captată de intenții substanțiale, Mariana Costescu neglijează adesea asigurarea acelor atribute simbolice care oferă întîmplării viabilitatea ficțiunii literare. Și în acest fel evocările își pierd însemnătatea lor intrinsecă, căci asociațiile figurale ce vor să reprezinte reperele tragice ale existenței par hazardate. Sub asemenea auspicii, tendința polemică rămîne palidă, fiind parazitată de simulacre ale obiectivizării(„Ciao bella ! / Să le luăm banii străinilor / Cădea-le-ar tavanul în cap în Grotta azura / c-au adus cu ei mașinile de spălat și ne-au luat-o pe Concetta..." — **Cîntă Concetta).**

Abia odată cu explorarea confruntării cu o realitate agresivă și o sensibilitate roasă de curiozități pînă la degradarea trăirilor, Mariana Costescu își regăsește timbrul original („Iluzii dezvinovățesc petele din memorie / Cu știri din ziare falsific / lacrimile care nu îndrăznesc să cadă / acum, cînd inima în vizuina ei / rontăie prejudecata fericirii / Aș putea umbla cu ochii închiși / pentru a-ți reține surîsul dar / sînt omul modern al știrilor din ziare / Umblu de colo pînă colo mototolind noutățile vechi" — **Ritmuri eterne).** Atunci cînd „cel mai mare e păcatul de ușurință" singura atitudine durabilă, impunînd valorile nealterate ale vieții, o constituie afirmarea adevărului înainte de orice. Pe fondul subiectelor pe care le frecventează Mariana Costescu, devine evident că rezultatul nu poate fi altul decît o exacerbare a relatărilor acide, o critică socială executată cu orice preț, chiar cu acela al practicării unei existențe de „cal troian" („Nu spuneam nimănui cine sînt, / dar sub atelierul de croitorie din Via Veneto / exista un birou de investigații / Mintea mi-o închisesem într-o colivie de sîrmă / și o legasem de un chiparos / Trupul mi l-am dat femeilor acelea harnice / care luau măsuri și tăiau modele / M-au învățat să mă plimb maiestuos pe podană / și să las să-mi cadă mantia ca o capă de toreador / pe fruntea plină de gînduri mi-au pus o pălărie de dantelă / și am învățat să mă plimb fără emoție / astfel ca dantela să nu tremure / de furtuna abisului din sufletul meu" — **Transformarea intelectualului în manechin).**

Andrei Roman

Prin muzică

Urmare din pag. 1

mănînci, să bei ? Vrei să chemăm cîteva fete culte ?

— N-am mai dormit de mult, răspunse el ; nu vreau decît să dorm vreo doi-trei ani.

— Nu ți-ar strica să dormi măcar două-trei ore. Pînă atunci eu alerg să consult cîțiva specialiști și vom hotărî pe urmă ce avem de făcut. A protestat : „nu am nevoie de nimic !" și, dînd să se ridice, a căzut brusc amețit pe canapea. Din ușă l-am întrebat dacă-i place muzica.

— Îmi place, dar de departe.

M-am întors în mai puțin de două ore încărcat ca o albină. Prietenul privea în tavan, mișca buzele dar fără glas, și n-a observat că prin holul în care ne aflam au intrat în camerele din stînga și din dreapta componenții a două orchestre municipale. Peste geamul holului am tras greaua perdea vișinie, am aprins veioza ascunsă de capacul unei măsuțe joase, rotunde, încît o liniște extraordinară părea că emană tocmai din acea lumină difuză, apoi după ce-am trecut prin dreptul celor două uși întredeschise am revenit în fotoliul meu și de îndată cel mai dulce corn s-a auzit cu nemărginită sfială, pierzîndu-se pe notele unui fierăstrău, iar mai tîrziu pe ale unui pian și toate ajungeau la noi ca și cum s-ar fi produs la o distanță de patruzeci de camere, încît sensibilitatea noastră înregistra totul ca venind printr-un labirint căptușit cu lemn de douglas.

N-a trecut nici o lună de la data aceea și într-o dimineață prietenul s-a ridicat complet refăcut și m-a rugat să-i solicit un stipendiu pentru a urma cursurile celui mai bun conservator. După cinci ani de studii s-a întors acasă. Primesc săptămînal de la el ilustrate prin care mă anunță că formația sa pătrunde seară de seară, prin coruperea portarilor, în saloanele secțiilor de ortopedie și cîntă pînă cînd pacienții adorm. Este convins că oasele nu se pot vindeca decît prin muzică. Îmi scrie că aceeași terapeutică va trebui aplicată și altor afecțiuni. Doctorii sunt consternați, adaugă el, de repeziciunea cu care bolnavii se îndrăvenesc. De teama urmărilor neplăcute, portarii n-au vorbit nimănui despre orchestra prietenului meu. Aseară mi-a telefonat că are de gînd să publice chiar un studiu în care să arate că prin muzică pot fi întărite pînă și oasele moi ale celor născuți astfel.

atelier literar

poșta redacției

IEREMIA N. : Cele două „obsesii" nu conving, lectura e dificilă, fără prea mare interes, nu te „prinde", astfel că arbitrariul, monstruosul, rămîn „deasupra", vizibile, în lipsa unui alt „cod" care să le cuprindă într-un plan firesc, verosimil (ele amintesc de una din „lumile" lui Wells, dar acolo lucrurile sînt articulate strict într-o viziune epică mai mult decît convingătoare, pasionantă). De reflectat, ca și în „Oglinda", la legile, limitele, condiția fantasticului. „Lanțul", în afară de cîteva pasaje descriptive interesante (furtuna, bătaia — dar și aici și, în general, e de meditat asupra raportului dintre descriptiv, epicul viu, direct, dialog, etc.), povestea e mult prea lungită, „aventura" cu vaca trenează la marginea banalității. „Simbăta" e o încercare nereușită, trasă de păr, cu destulă stîngăcie, care ignoră, în mod practic (în ciuda colecției de expresii populare și a modelului propus) legile și convențiile de bun simț ale poveștii și basmului popular. (Cuvîntul „ciudat" — **încai, încailea** — e folosit curent prin Argeș și Olt — poate și în alte zone — nicidecum pentru „incantație vocală", ci cu un sens bine definit, același cu al eminescianului **încalte**).

DAN ANTIM : Cîteva pagini în care „sună" ceva, încă nu destul de limpede și convingător („Obsesii", „Elegie"). În plicul următor, nimic nou.

I. ARDELEANU-POPA : Lucruri serioase și întemeiate (scrisoarea le confirmă și ea) în care se pot întrezări bune rezultate viitoare. În stadiul de față, caietul e un cîmp experimental, cu pagini inegale, dar — cum ziceam — cu perspective reale („Poem de toamnă", „Fantezie în re minor").

MENALC NATANAEL: Două proze interesante și bine scrise (mai bine pusă la punct, „Încăperea"), care atestă neîndoielnice înzestrări și perspective. „Ceața" parcă ne-a mai trecut pe sub ochi...). Îndoielile cu privire la nivelul stilistic, deși exagerate, nu sînt, totuși, cu totul nejustificate. Dar stadiul publicării nu e departe....

VLADISLAV J.M. : Pagini care lîncezesc delicat, într-un decor poetic-sentimental, melodelenizat, ușor desuet.

O. TĂTARU : Proza se mișcă între reportaj și comentariu livresc-parafrazăr, neajungînd la implicațiile profunde. Oarecare vervă specifică, în „Parodie". Versurile, modeste, convenționale.

CONST. BOBOC : Vă mai răspundem și de data asta; am mai făcut-o și în nr. 20 din 19 mai, 25 din 23 iunie, 28 din 14 iulie, dar dv. continuați să vă plîngeți că n-ați primit nici un răspuns. Singura explicație ar fi că nu urmăriți revista și-n acest caz e limpede că nu veți avea niciodată un răspuns (acasă nu putem răspunde nimănui !). Cînd cerem texte dactilografiate, e semn (la mintea cocoșului !) că nu le-am putut descifra pe cele de mînă. Și în ultimul dv. plic sînt tot lucruri slabe, naive, stîngace.

MARGARETA M. : Vă mulțumim pentru lunga scrisoare și vă rămînem îndatorați pentru măgulitoarele aprecieri și simțăminte. Ați reușit, într-adevăr, cît se poate de bine să ne stîrniți curiozitatea atît pentru fragmentele pregătite, cît și pentru așa-zisa „pradă" a „proverbialei" noastre ironii (căreia i-ați preferat, din păcate, o nejustificată „abilitate" — cum ziceți). Ne puteți trimite, deci, paginile în cauză — vă făgăduim să suspendăm „proverbiala" de care vă temeți (un singur risc rămînîndu-vă, acela de a afla adevărul despre ele !...).

GELU FULGA : Auspicii promițătoare, în pagini ca „Durere", „Departe de cer", „Sentiment", „O perspectivă", deși primejdiile unui exces metaforic nu sînt de neglijat. Să vedem, în continuare.

DAN ELIAS : Printre versificări îngrijite, dar relativ comune, convenționale, cîteva pagini demne de interes și speranță („Căpătuială", „Hăituit").

M. Sima B., Iulian Olteanu, Sandu Petrovici, Ion Diaconu (București), **N.I.S., Ștefan Malița, M. Grigore, G. Căpraru, Adaman C. Beric, Vezan I. Macavei, M.D. Creek, Demetryu Ris, Vasile Cărămidaru, Eugen Fabian, Laura, M. Paravanis, Corina Rujan, Ion Gaghii, Gr. S. Lemnaru, Lorelei, Maria Hamza, Virginia Caliopi Dumitrescu, Ion Stan de Săpînța, Nicu Afloarei, Alex. Drumeș, Ioan I. Dumitru, Fatma S., E. Wolf, Darcos, Monica Patric, Dumitru Antonescu, Codru I. Nela, Diana, Alex. Mălinescu, O.M. Darie, Corneliu Iacșa, I.M. Măgureanu, Emilia Tismănaru, H. Scodreanu, Acteon, Marian M., Costel Befu, Veronica Crăciunescu, I. Frasi, Al. Rogoz, Iopșa Alexandru, Andy Williams, R. St. Berb, Magul, N.D. Mărgineanu, Antonia Almariu, Ofelia M., C. Alexa, N.D. Sihastru, D.T. Ciocazan, Paul Epurescu, Lucia Eftene, Mihaela Enescu, P. Icobescu, Dumitru Viorica, Gita M. Edu, C. Doru Udrea, I.N. Cungreanu, Ioana Oprea, Dumitru Gheorghe, Mihaela Petrescu, Marius Dumitrescu, Cătălin Isman, Ion Codreanu, Doru Tiper :** încercări de nivel modest.

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Obiecte pierdute

După orice petrecere
prietenii își uită la mine
cîte ceva.
Prin colțuri îmi singerează tălpile în ăcele
privirilor
și lacrima furișă a rămas să se evapore pe o
petală
(stăpîna ei mai are acasă o mulțime !)
Pe covor sînt petice de prietenie
pe obraz și-a uitat cineva părerea unui
sărut.
În urechi îmi întîrzie rîsul imbecil și obraznic,
niște baloane de săpun mai atîrnă la ferestre
și adierea le sparge unul după altul
(cineva grăbit și sigur
le lansează acum în altă parte...)
Generosul mi-a lăsat nasturele lui cel mai
bun.
Și uite-așa, strîngînd de zor,
constat că cineva și-a uitat un petic de
suflet
care s-a lipit atît de tare de al meu
încît epuizată închid ochii
și visez ca un prunc
în secolul insomniei.

VIOLETA MEREUȚĂ

În groapa cu lei

Eu nu fac parte din șleahta celor hotăriți
să-și dispute femeia dispusă
să se vîndă
(prin urmare nu veți duce voi cu mîinile mele
pușca la ochi,
nici nu vă puteți plăti cu amintirile mele
soldații)
slujindu-vă de diferența de preț
cu care vă plătiți lașitatea,
de apartamentele cu gust îndoielnic
unde florile-mi sugerează să respir
doar aerul (sugestiv) dintre toaletă
în camera de dormit
eu nu-mi încui ușa să deslipesc cu limba
ceasul din perete ;
nu mă slujesc de întuneric cu abilitatea
pisicii,
nu cînt s-acopăr exploziile fericite din lună,
roiul de fluturi din creierul robotului
computerizat ;
nu-mi pun sare pe răni,
să vă conving că prietenia-i consecința
afinităților elective ;
rîd în schimb în groapa cu lei
care mă imploră să-i scot din încurcătură
basma curată.

TEODOR ROȘU

Suflu tomnatic

Nămeți de-azur nu oglindește fluviul
Căci cerul însuși este prins în jocul
Oglinzilor ce frunze ruginii arată.

E-aniversarea toamnei și culoarea
Șampaniei, trăind viscos în frunze,
Își spune toastu-n note de lumină.

Elanul frunzei către roșu suie
Și, temperat de blînde raze,
Cernute prin văzduhul prins în hora
Miresmelor amare de gutuie.

Naște poemul.

NONA TROC

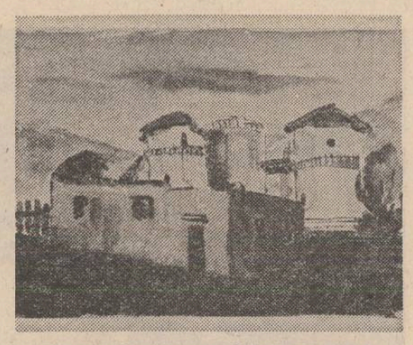

Mircea Georgescu : „Peisaj petrolifer"

Singurătatea furnicilor

Ar trebui să-mi public corespondența mea
cu furnicile, atîtea probleme s-ar elucida
însuși faptul că omul privit de jos în sus
pare a fi fără picioare și trup
o căpățînă pe care o rostogolește vîntul
mai sus sau mai jos
și bineînțeles ar trebui explicată
istoria furnicii care e mai nouă cu o clipă
decît cea a omului
dar cum pentru asta ar trebui să scriu
toate pietrele pînă și pielea voastră oameni
buni
mă voi rezuma la enunțul unui îndemn :
puneți și voi umărul la singurătatea furnicilor.

ADRIAN ALUI GHEORGHE

Încălzitul mîinilor

Vreau să vorbesc acum
cu pădurea,
să-i spun
că am văzut securea
grozav de grăbită
și mă gîndesc
să nu fie pornită
din nou spre ea.
Creștetul de cum i le-o vedea
nu se mai oprește,
am legat securea la ochi
dar tot o nimerește.
Toți copacii
să întindă mîinile înainte,
umbra pădurii
să scoată securii un dinte,
coada să i se facă așchii mărunte
bune de foc
Copacii bătrîni
să-și încălzească mîinile deasupra.

MIRELA CRISTOFAN

Iarba de-acasă

Aici iarba se-așterne în valuri
de un verde crud
rafale molatice de vînt mă spală
de tristețe și vise
mă spală de urît
aurul cristalizează în spice
trec graurii ca amintirea
unei tinerețl irosite
printre maci nemachiați
țepene aripi
de fluturi albi
eu aștept
deși iubita mi-a trimis
scrisoare înlăcrimată
de la oraș...
Aici este iarba
rafale de vînt
mingiie coada păunului
în amurg
eu aștept
vulnerabila mea
noapte
rostesc :
oricită negură ar fi
să mă-nconjoare
oricîtă tăcere.
nu mă mai doare...
Aici iarba se-așterne în valuri
iarba mereu verde
iarba de-acasă...

G. M. BUCOVICIOR

Addenda la Dicționarul cronologic al literaturii române

Urmare din pag. 1

● la p. 465, nuvela **Recordul** este atribuită lui Tudor Vornicu și nu lui **Tiberiu Vornic** ;

● Sorin Mărculescu a scris **Cartea nunților** și nu **munților** (p. 605 ; probabil greșeala de tipar).

● Petru Poantă (vezi p. 772) este înregistrat doar cu volumul **Radiografii**, uitîndu-se că eseul lui monografic despre Cosbuc propune o nouă interpretare a poetului.

● Franz Storch și nu Franz Stork — așa cum apare grafiat la indice (p 851) și încă o dată în cuprinsul lucrării, la p. 694.

● La p. 349 — ca și la **indice** (p. 834) — se scrie Anne și nu **Anna** — de Noailles. Să fie tot o greșeală de tipar ? Și tot la această pagină, aflăm că Anna Noailles a prefațat în 1931 o **Autologie a literaturii române.** E tot ce s-a putut spune într-un **Dicționar** cronologic despre această valoroasă poetă de origine română, care a devenit peste cîțiva ani membră a Academiei Regale a Belgiei și căreia Jean Cocteau i-a dedicat o carte **(La Comtesse de Noailles oui et non)** ?

7. Am lăsat anume, pentru final, o serie de erori de viziune sau, cum să le spunem, de concepție structurală a lucrării.

O primă remarcă vizează o dispoziție surprinzătoare : literatura română de la origini pînă în 1944 dispune de 421 de pagini, iar perioada 1944—1979 ocupă — dacă scădem **Indicele** și **Bibliografia generală** — 356 pagini. Pe de altă parte — fapt semnalat pe drept și de alți confrați — perioada literară 1920—1944, atît de bogată în date și evenimente, marcată de apariția importantă a marilor moderni, de proliferarea unor curente literare, este înregistrată cu o regretabilă superficialitate.

Se știe apoi — lucrul nu poate fi negat — că există o laborioasă activitate de cercetare științifică în cadrul Institutului „G. Călinescu", inițiator și semnatar colectiv sau partial al multor lucrări importante și valoroase. Alte cercetări sînt semnate, individual — adică, pe cont propriu — de membrii acestui colectiv de cercetare dintre care unii și-au făurit un prestigiu (Paul Cornea, Marin Bucur, Al. Săndulescu, George Muntean...). **Dar este această „dublă" activitate egală ori superioară întregului cimp al cercetării literare românești de istorie și critică literară, de estetică și stilistică, de axiologie estetică, de sociologia literaturii ?** În orice caz, recentul **DICTIONAR CRONOLOGIC lasă asupra cititorului această impresie. pe cît de neadevărată, tot pe atît de păgubitoare, pentru marea masă a confraților de litere care fac azi cercetare, în diverse domenii ale literarului, ale literaturii române.**

Să se remarce, de pildă, că — așa cum reiese din **DICTIONAR — ORICE studiu, articol, prefață, antologie de texte și de studii sau ediție (critică) aparținînd cercetătorilor Institutului —** au fost bibliografiate cu o minuție, de data aceasta, exhaustivă, **I. Oprișan se autocitează (ca redactor și autor responsabil al epocii 1944—1979) de 12 ori,** urmat de Stancu Ilin (6 ori), **Mihai Vornicu** (fără nici o carte — de 3 ori), **Stan Velea** (de 4 ori), **Roxana Sorescu, Mihai Moraru, Vasile Marian, Eugenia Oprescu, Gh. Ceaușescu, Ileana Verzea, Dorina Grăsoiu,** lexicografiați o dată sau de cite 2—3 ori fiecare. Unde este obiectivitatea cercetării științifice dacă, de pildă, **ROMUL MUNTEANU** este menționat o dată, la p. 700, între cei ce au inființat **Cahiers roumains d'études littéraires,** fiindu-i cu o trăsătură de condei, ignorată întreaga activitate ?

În acest caz — o carență absolută; în altele... Astfel, Ion Ianoși este menționat doar cu o carte și cu o postfață la volumul **Postume** de T. Vianu în timp ce Vasile Băran și Nicuță Tănase sînt indexați de 13 și respectiv de 9 ori. Pe de altă parte, de ce este important să aflăm data nașterii lui Vasile Băran de... două ori — o dată, din **Indicele** de nume și, mai apoi, din cuprinsul lucrării ; vezi p. 350 — iar a lui Ion Pascadi — el fiind numai unul din mulții uitați în **acest fel** — nu ?

Altă omisiune : aflăm că, în anul 1940, s-a născut — între alții — Ion Cringuleanu. Foarte bine, cum să zicem. Dar nu era... cel puțin la fel de important, să se gloseze faptul că Academia Română a sărbătorit într-o ședință aparte centenarul odei **Anul 1840** de Grigore Alexandrescu ?

8. Nu știm cîți ani se va fi lucrat la acest **Dicționar,** dar știm sigur că însumează eforturi serioase ; pe lîngă aceste eforturi importante, alte cîteva în plus — de obiectivitate și modestie și chiar de o mai dreaptă și mai democratică informare — ar fi fost cu totul binevenite, sporind autoritatea cărții.

9. Dacă s-a acordat un spațiu — după opinia noastră excesiv de generos — literaturii contemporane, trebuia mai întîi ca întregul colectiv (inclusiv și, în primul rînd, coordonatorii), să se pună de acord asupra unor principii, să cîntărească atent ceea ce **datează** cu adevărat în agenda actuală a literelor românești. Iată, în temeiul acestor principii — care anume ? — ce putem afla ca dată... importantă, între altele, ale anului literar 1969 : — „Apare la Oradea sub egida Casei Creației populare a jud. Bihor, culegerea de „poezii populare" **Folclor din Bihor** realizată de Dumitru Pop" (p. 620) În schimb, nu vom găsi nicăieri în **Dicționar** — în agenda anului 1973 — sărbătorirea, cu multiple ecouri europene și în general în lume, dar înainte de toate la noi, a tricentenarului nașterii lui **Dimitrie Cantemir.** Altfel spus, pe scara valorilor stabilite de **Dicționarul cronologic :** Dumitru Pop contra Dimitrie Cantemir...

9. 1. În felul în care prezintă acum, **Dicționarul cronologic** înregistrează la literatura de azi nu puține lucrări minore, efemere care nu se pot constitui, în nici un caz, în evenimente (apariții, momente), demne de a **data** într-o cronologie generală a literaturii române contemporane.

9 1, 1. Cum însă, o asemenea lucrare se impune a fi menținută pe șantier — și, deci, reluată peste cîțiva ani — sîntem convinși că, la următoarea ediție, ea va fi patronată de principii mai ferme, de o selecție mult mai obiectivă ; sperăm astfel să fie înlăturate în viitor datele eronate, precare, altele de-a dreptul inutile, pentru a nu mai vorbi de formulările școlărești, hibride care sînt departe de a susține autoritatea științifică a unei astfel de întreprinderi. După cum reiese din seria multelor autocitări, Ion Oprișan este un diligent folclorist ; în **această** calitate s-a ocupat tocmai de literatură contemporană asupra căreia se comit nu puține judecăți de o remarcabilă mediocritate ? Astfel, aflăm că Baconsky cultivă „ciudatul împins pînă la straniu" (p. 592) ; Gellu Naum semnează în volumul **Copacul-animal** versuri „de inspirație diversă" (sic !) (p. 653) ș.a.m.d.

10. Credem totodată că autorii, editura, inclusiv coordonarea lexicografică, vor medita asupra lacunelor relevate mai sus și cite vor mai fi — cu profit de perspectivă — semnalate de recenzenții lucrării.

Spunînd acestea, nu uităm nici o clipă — avînd în vedere unele opere de acest gen dedicate altor literaturi — că un Dicționar cronologic trebuie să dateze mișcarea, evoluția, dar să nu ignore autoritatea și vocația sintezei. Un cititor străin, chiar un specialist să zicem în domeniul literaturii comparate, **ar trebui să afle că, în România, a existat una din cele mai puternice și polemice școli de opinie în jurul specificului național.** Nu este suficient să punem „cronograful" în mișcare pe „felii și nume" : **Dacia literară, C. Dobrogeanu-Gherea, T. Maiorescu, Lovinescu, Ibrăileanu** etc., dar să glosăm conceptul aparte, pentru ca acesta să poată fi descoperit și urmărit într-o înlănțuire dialectică, prin **feed-back.** Faptul ne miră cu atît mai mult, cu cît unul din coordonatori **(Al. Dima)** a fost — în ciuda lumeștilor patimi confraterne ce nu o dată l-au... animat — unul din comparatiștii noștri de valoare.

Iată încă un exemplu de viziune carențială a (supra) unui edificiu, în genere util, masiv, dar care suferă grav, chiar la o analiză sumară, în multe din încheieturile interioare.

Erată: În prima parte a articolului din nr. trecut semnalăm, pe lîngă repetarea unor nume din final și următoarele greșeli tipografice. Se va citi **Adriana** (în loc de Adrian) **Mitescu** și **Pius Servien** (în loc de Severin).

Despre traducere

Urmare din pag. 1

casnică. Și imaginile care o vor aduce în cuvînt pe această iubită sînt mult mai terestre, dar mult mai adînci și încărcate de spiritualitate Din acest înțeles apare asemănarea femeii cu o cetate, cu un turn de veghe, a riurilor materne ca scuturi de apărare. Cei vechi aveau sentimentul duratei, cuvîntul care este extins pe mai multă perioadă de timp are întîietate spirituală. O femeie este mamă mai degrabă decît copilă pentru că mamă este aproape toată viața, dacă ținem seama în orient de căsnicia timpurie pe cînd copilăria trece grabnic. Cei vechi aveau alt înțeles de asemeni față de frumos. Era frumoasă ființa morală înainte de toate, cel ce-și dobîndește frumusețea prin virtuți. Femeia frumoasă este cea care se scoală în zori, pune mîna pe furcă, intră în războiul de țesut ca mamele noastre transilvane, și cu mina ei își îmbracă soțul și copiii. Apoi în textele vechi sînt fragmente încă nelămurite gramatical, fie datorită transcrierilor copiștilor, fie încă neînțelegerii unor obiceiuri specifice acelui timp. Multe din aceste așa zise obscurități, descoperirile arheologice le-au lămurit. Atitudinea traducătorilor față de aceste fragmente neclare este, mai ales în ultimele decenii, de a le lăsa intacte astfel, de a nu ne grăbi să dăm o soluție pripită. E mai de preț o atitudine de devoțiune slujitoare decît atotștiutoare, mai ales acolo unde se cuvine să ne drămuim cuvintele.

Constantin Berdilă : „Tescani"

Pămîntul Patriei ca testament

Urmare din pag. 1

portul și bucătăria românească... Dar mai presus de toate, nu uitați să ne presărați pe morminte țărînă din curtea casei părintești...". Acesta este, în linii mari, testamentul pe care, fiecare cu rînduiala dreaptă, l-a lăsat fiilor și nepoților. Povestea mi-a fost dat s-o ascult din gura unor români canadieni care ne-au vizitat țara în această vară. Pe lîngă cele necesare călătoriei, în geamantanele mari, trase pe rotile, mulți dintre ei purtau săculețe din plastic cu un conținut negru-cafeniu, zgrunțuros... Pămînt !... Iaca pămînt, imi va fi explicat cel numit Emilian Petrișor, din orașul Regina, provincia Saskatchewan, în virstă de 73 de ani și semănind la vorbă și la stat cu un iertat bunic al meu... Pămînt din satul mamei, Bălăceanca, din curtea copilăriei dumisale... Mama și tata s-au fost dus peste Ocean în vapoare de vite, prinzîndu-i hodina acolo unde a fost să-și facă un rost, în imensitatea cimpiilor canadiene. Nădejdea întoarcerii le-a rămas în mine și în fiul meu, Dan, care mă însoțește în această extraordinară vizită prin România. Ei, sărmanii, n-au avut parte de îngropăciune în glia străbună, așa că țărina aiasta pe care o vom purta cu noi peste ocean o vom presăra-o peste dinșii, să-și găsească odihna („Doar un sărut de pămînt. / o pecete pe gură, / doar să fiu în genunchi, / innebunindu-mă dorul" — Emil Botta)...

Un bulgăr deci, de pe ulița ori din curtea copilăriei, culeș cu sfințenie de oameni veniți de la mii de kilometri, va fi transportat cu avionul, peste cinci fuse orare, și depus, ca cea mai prețioasă comoară, în cimitire canadiene. Să le lumineze românilor petrecuți intru veșnicie, osemintele... Fiindu-le respectate, în acest fel, emoționantele lor testamente... Pămîntul Patriei ca testament... Fărime zgrunțuroase de humă românească, peste mormintele stinghere ale celor ce s-au numit Neamțu, Tonița, Manea, Petrescu, Banda, Pană, Stan, Petrișor... Nu știu ce alte comentarii s-ar mai putea face în legătură cu fapta oaspeților noștri, izvorind dintr-o adîncă simțire românească. La apariția acestor rînduri, putem rosti, însă, o dată cu dînșii : Dormiți în pace, iubitori de țară, pămîntul străbun este acum scutul odihnei voastre...

Opțiuni

Urmare din pag. 1

doresc să o slujească și să o aprofundeze. Și, ca un crez, tinerii, prin opțiunea meseriei alese, răspund cu seriozitate celor spuse de președintele țării, tovarășul Nicolae Ceaușescu, implicîndu-se nemijlocit și cu responsabilitate datoriei profesionale : **„Oare cum s-ar simți un popor care nu și-ar cunoaște trecutul, nu și-ar cunoaște istoria, nu ar prețui și nu ar cinsti această istorie ? Nu ar fi ca un copil care nu-și cunoaște părinții și se simte străin de lume ?... Iată de ce noi avem datoria să cunoaștem, să studiem trecutul de luptă al poporului nostru. Avem un trecut cu care ne putem mîndri".** Sub semnul acestor adevăruri, din dorința de a le găsi ecou și aici pe pămîntul Transilvaniei atît de bogat în vestigii de istorie multiseculară, am căutat ca, odată intrată în sălile Facultății de istorie sau ale Muzeului de istorie și arheologie din Cluj-Napoca să aflu cîte ceva din taina opțiunilor studenților de la istorie, apelînd la sprijinul citorva profesori de specialitate. Aici la Muzeu, căutîndu-l pe conf. dr. Hadrian Daicoviciu, am aflat că tocmai ținea un seminar cu studenții anului I. Auzeam glasul unei studente, apoi, continuînd să ascult dincolo de ușa amfiteatrului descifram frînturi din răspunsul altui student, și, la urmă, glasul ondulat, impunător, de orator, al profesorului Daicoviciu care încheia seminarul. Era după ora opt seara. Tema seminarului o aflu chiar de la profesor : **Originile statului dac.**

Studenții părăseau grăbiți sala. Era simbătă și poate săptămîna aceasta va încheia altfel activitatea studenților clujeni. Români, maghiari, sași, într-un cuvînt tinerii studenți ai Clujului, întîlniți aici se puteau numi Dumitru Țeicu, sau Bajusz Ștefan, sau Alina Bogdan toți studenți ai Facultății de istorie. Despre ei, și despre alții afli de la profesor lucruri bune. Și toți, dezlegînd alături de tinerii sau mai bătrînii lor profesori taina multiseculară a pămîntului țării, uniți într-o singură familie — **aceea a iubitorilor istoriei României.** Iar dacă îi zărești pe culoarele Muzeului par familiarizați cu cele expuse în vitrină, par stăpînii atotștiutori și ocrotitori ai vestigiilor aduse și păstrate aici de pe șantierele arheologice ale pămîntului Ardealului, șantiere care și azi mai păstrează comori grăitoare ale istoriei neamului nostru. Comori adunate, printre primii, de unul din marii noștri arheologi și istorici, prof. Constantin Daicoviciu, de pe șantierele arheologice, unde există și azi tradiția de a-și face tinerii studenți practica, unde-și vor continua și ca viitori arheologi cercetările. Aici, opțiunea lor din tinerețe va prinde rădăcini și va rodi.

Comunic impresia referitoare la studenții de la istorie profesorilor I.I. Russu, H. Daicoviciu, I.H. Crișan și Radu Popa. Vorbim despre arheologie, istorie, despre profesorii Nestor, Constantin Daicoviciu, despre Vasile Pârvan, părintele arheologiei românești. Întreb dacă printre studenții de acum sînt unii care să opteze pentru cercetarea arheologică, care să fie atrași de miracolul adîncurilor acestui pămînt ce mărturisește generațiilor viitoare despre istoria petrecută de-a lungul veacurilor. Există, desigur — mi se răspunde. Dar pentru asta nu e nevoie numai de opțiune, de o fermă opțiune față de profesiunea aleasă, ci de ani de muncă pe șantierele arheologice alături de profesor, de mentorul care să dirijeze căutările. Este nevoie de un foc lăuntric ca să pună-n mișcare neliniștea căutărilor. Și parcă, ca un răspuns al tuturor acestor căutări, de curînd, pămîntul Ardealului, atît de bogat în vestigii istorice, a dat la iveală noi date referitoare la viața geto-dacilor pe aceste meleaguri. Este vorba de noua cetate dacică descoperită în preajma Cugirului de profesorul timișorean Florin Medeleț, și care, după opiniile profesorului Ion Horațiu Crișan este o „davă bine fortificată" ce ar putea fi identificată cu Singidava. Dar numai neliniștea căutărilor viitoare și pertinența informațiilor cercetătorilor vor putea definitiva rezultatele. Pînă atunci, profesorii, studenții, oamenii cu dragoste și interes pentru istoria țării se găsesc pe șantierele arheologice, acolo unde istoria e mai aproape de palmele, ochii și sufletul lor. Căci acolo își găsesc cel mai bine materializată opțiunea aleasă, **istoria țării,** în toată taina păstrată de veacuri, descifrînd-o odată cu fiecare nouă descoperire.

Aici, în această citadelă a istoriei, la Muzeul de istorie și arheologie, aflat în chiar perimetrul vechii cetăți clujene, porțile sînt deschise vizitatorilor, studenților, tuturor celor ce doresc să afle despre istoria multiseculară a Ardealului, a țării, despre dăinuirea neîntreruptă de viață a strămoșilor noștri. Aici, ca pretutindeni în țară, fiecare nouă descoperire nu face decît să aducă noi argumente în favoarea susținerii continuității neîntrerupte a poporului geto-dac pe pămînturile transilvănene.

Nici la Biblioteca universitară nu este mai multă liniște. Același freamăt continuu. Cu carnetele în mînă studenții stau și-și așteaptă rîndul la fișier, și dreptul la un loc în sala de lectură care-i și asa plină. Se caută fișe. Se cer cărți vechi. Se apelează la documente ce atestă adevăruri istorice. Un drept la liniște si concentrare. Afară e soare, e mișcare. Aici, în holul Bibliotecii, e liniște. e cald și multă, foarte multă concentrare. Liniște ! Aici se învață. Pentru că istoria țării trebuie cunoscută. Trebuie învățată. Trebuie iubită de fiecare om al țării.

„În vaduri ape repezi curg..."

Urmare din pag. 1

mea) care este maghiara, Valea Vinului se zice Borberek.

Demult, numai boierii veneau aici, în vilegiatură. Acum însă, e o seară catifelată, a unui sfîrșit de vară... În jurul nostru vuiesc brădeturi, izvoare, piraie. Departe, sus, în Valea Mării zbucnește din adîncuri, bolborosind, apa Someșului Mare, într-o lature se prăvale în jos, perlind spume, Pîriul Borcutului ; în zealaltă, Pîriul Roșu, cîntă ca orga lui de steiuri — iar în fața vilei, la picioarele noastre, bate clopote de piatră Pîriul Minei... Ai zice că ești la mare, printre talazuri. Poetul Lucian Dumitrescu din București leagă amiciție cu Márki Zoltan, din poezia căruia a tradus, acum vreo douăzeci de ani, cu ajutorul cumnatului său Emil Giurgiuca, poetul, profesor odinioară la colegiul din Aiud... Anișoara Birzeanu (aceeași care ne poartă de grijă ca funcționară a Uniunii) stă de vorbă cu nevestele noastre. Iar „coana Tereza", îngerul nostru păzitor, are grijă să se ghiftuiască sobele cu butuci, ca să nu ne fie frig la noapte, în odăile noastre...

A doua zi dimineața, facem o plimbare. E o duminică veritabilă, totul strălucește în soare, costițele sînt de un verde atît de proaspăt ca și cum ar fi fost revopsite chiar astă-noapte. Întîlnim un om îmbrăcat în doc și cisme de cauciuc ; ține drum domol în sus, poartă secure și e urmat de un ciine flocos. Îi dăm binețe și, un timp, mergem cu el. A ieșit la lemne, în pădure : acuma-i vremea, cînd iarna vine de timpuriu prin părțile astea, zăpada de doi metri troienește totul ; numai drumul către mină este practicabil căci îl bat de dimineață pînă seara camioanele cu minereu, ducînd comoara munților la stațiunea de flotare din apropiata Rodnă. Tovarășul nostru de drum se numește Nagy János, e miner și s-a statornicit la Valea Vinului cu optsprezece ani în urmă, plecînd de tînăr din Șieu, să se facă miner și sînt peste zece ani de cînd este șef de echipă. Pînă acum cîștiga în jur de cinci mii de lei pe lună, dar de la întîi august i s-a majorat salariul cu douăzeci și doi lei de fiecare șut și cum și-a depășit planul cu 25 la sută (pe august) se așteaptă la vreo 6000—6500, de data aceasta. Nevastă-sa, Jolán, lucrează la bucătăria Casei Scriitorilor. Au și o fiică — Irén — absolventă a liceului de arte plastice din Baia Mare și actualmente studentă anul II la subinginerie, tot acolo. Vacanțele și le petrece la bunici, în Șieu. Pe ciine îl cheamă Burkuș — și atîta-i toată familia... În curînd ne luăm rămas bun ; noi ne continuăm plimbarea, iar Nagy János apucă spre pădure, luînd costișa în piept.

Se face douăsprezece pînă să ajungem înapoi, la vilă. Femeile fac plajă pe stîncile pîriului Borcut ; soața mea încropește o plută, declarînd-o navă familială și o ancorează de un pietroi, ca să o găsim „oricînd". Ies cu Márki la izvorul de borviz din fața vilei, să ne astîmpărăm setea. Peste drum, o casă cochetă, cu zugrăveală proaspătă și verandă de sticlă, pe jumătate gata. Intrăm în curte : hai să vedem cum arată pe dinlăuntru casa asta, căci pare nouă. Ușl deschise, cinci camere splendid mobilate, lucruri moderne, covoare persane, perdele albe ca zăpada, televizor, radio, telefon, baie cu faianță, bucătărie strălucitoare de curățenie, cămară plină cu dulcețuri, una din camere are o bibliotecă ticsită de literatură universală și autohtonă, în limba română și-n maghiară, în altă cameră, printre portelanurile din vitrină, patru decorații pe un suport de mătasă albă. Pesemne am nimerit în vila unui „șțab". Nu se vede nimeni în toată casa cu ușile vraiște ; totuși, n-ar fi rău să lămurim situația. Ieșim deci, căutînd din ochi pe cineva. Uite că pe poarta deschisă apare... Burkuș. După el, cu securea în mînă, stăpînul, Nagy János. Ne salută ca pe niște vechi cunoștințe, poftindu-ne înapoi în casă. A cumpărat-o de vreo zece ani și mai bine, apoi și-a pus la punct interiorul. De curînd a „fățuit-o" și pe dinafară, a dat zugrăveală nouă și-acum pune geamuri la verandă. Biblioteca e a fetii ; decorațiile le-a primit el, minerul fruntaș, în decursul anilor...

Între timp, dă și nevastă-sa pe-acasă, ne face o cafea și stăm la taifas, în patru. Jolán ne mărturisește că ar vrea o slujbă permanentă. O-ntreb ce nevoie mai are ea de slujbă, cu o casă ca asta și cu tot ce trebuie într-insa. Da, zice, dar să stai singură acasă, toată iarna, cu mîinile-n sîn cît ți ziulica de lungă, pînă-ți vine bărbatul din mină ! Nu, ea nu-i capabilă de așa ceva. Poate o ajutăm noi să-și găsească ceva permanent, de vreme ce sîntem „din presă".

A doua zi — luni — la Bistrița îl caut pe tovarășul Mihai Marina, tînărul primsecretar al comitetului județean de partid. Vreau să-i cer un interviu, dar mă roagă să-l amîn o lună, căci peste două zeci și patru de ore participă la o importantă consfătuire la București și trebuie să se pregătească, bineînțeles. Dar cum stăm la o cafea, îi spun ce-o doare pe Nagy Jolán. E informat — au fost deja la el citeva neveste de miner din Valea Vinului să-i ceară de lucru. Primul secretar îmi arată harta județului, plină de figuri și cifre în diferite culori. Cea roșie marchează noile uzine care sînt a se înființa conform directivelor Congresului al XII-lea. Rodna — aflată la numai cîțiva kilometri de Valea Vinului — a primit și ea un punct roșu, cu cifra 321. Se va construi acolo o fabrică textilă iar cifra marchează numărul noilor locuri de muncă. Deîndată ce se termină construcția, nevestele minerilor vor avea și ele de lucru.

Așadar, fie acesta un mesaj pentru Nagy Jolán la numărul 16 din Valea Vinului. Apropiatul Congres al Partidului Comunist Român — Congresul al XII-lea — va soluționa și problema ei.

În românește de Gelu Păteanu

m a p a m o n d

AL VIII-lea FESTIVAL INTERNAȚIONAL

George Enescu

ROBERTO BENZI:

«Prin muncă totul este perfectibil, chiar și în muzică»

● Din 1961 încoace dirijorul ROBERTO BENZI ne-a obișnuit cu prezența sa în peisajul muzical al Bucureștiului, dar și al Clujului sau Iașului. Deținem și o versiune discografică realizată de artistul francez în colaborare cu Filarmonica „George Enescu", anume simfonia „Faust" de F. Liszt. Muzician profund, Roberto Benzi ne-a împărtășit cîteva din „secretele" profesiunii de dirijor : „A face muzică înseamnă a asculta. Așadar, aș așeza la loc prioritar urechea ; dacă vreți, socotesc ascultarea, posibilitatea de a auzi tot, primul har al oricărui muzician, căruia i se alătură apoi simțul ritmic, elocvența gestului, sensibilitatea, inteligența muzicală — adică acea capacitate de analiză, comparație și sinteză care-ți permite alegerea drumului în interpretare. Căci spre adevărul unic nu duce, după părerea mea, o singură cale. De altminteri, tocmai în caracterul istoric al valorii unei interpretări stă dreptul la viață al atîtor versiuni celebre ale lucrărilor unor compozitori demult stinși. O fantezie de Schubert în interpretarea lui Tretiakov a sunat, după cum ne-am putut da seama cu toții, diferit de ceea ce ar fi oferit un Oistrach sau Kreisler. De asemenea, mi se pare de maximă importanță sinceritatea față de sine însuși : dacă simți că nu te-ai apropiat de sensul unei lucrări, las-o, uit-o un timp, reia-o într-alt fel mai tîrziu, dar n-o prezenta oricum celor care respectă muzica și pe tine, cel care le-o oferă. În fine, poate că mi-a scăpat vreun „secret", adică o datorie — căci secretele sînt datoriile dirijorului față de muzică și public — dar încheiu voit cu ceea ce este de importanță egală cu cele enumerate anterior : munca. Munca, plăcerea studiului individual, munca minuțioasă cu orchestră, pornind de la ideea că totul este perfectibil, chiar și în muzică".

„Enescu" — Sculptură de Gh. D. Anghel

VIKTOR TRETIAKOV:

«Mă bucură arta muzicienilor români»

● Reîntîlnirea melomanilor din țara noastră cu violonistul sovietic Victor Tretiakov s-a petrecut în nu mai puțin de 8 concerte și recitaluri, dintre care unul în cadrul Festivalului internațional „George Enescu". Spunem „reîntîlnire" pentru că a trecut doar un an de la prezența în România a acestui artist,invitat în stagiunea în curs în Republica Federală a Germaniei, Franța, Italia, Statele Unite ale Americii, Spania, Austria etc., ca urmare a nivelului la care se situează arta sa interpretativă. „Cînt destul de des în țara dumneavoastră — spune Victor Tretiakov — bucurîndu-mă de fiecare dată să constat pasiunea cu care-și exercită arta muzicienii români și, pe de altă parte, iubirea pentru muzică, mai ales pentru vioară, aș spune, a publicului de aici. Tocmai aceste argumente îmi sporesc însă responsabilitatea, pentru că aici vioara este, după părerea mea, un instrument național. De astă dată sentimentele mele sînt augmentate de faptul că îmi aduc contribuția la omagierea personalității lui George Enescu ; invitația la acest festival m-a onorat în mod deosebit". Vrînd să aflăm opinia acestui artist, pe care presa internațională, ca și cea de la noi, îl așează printre cei mai de seamă violoniști ai timpului prezent, despre menirea artei muzicale într-o epocă ale cărei coordonate sînt știința și tehnica, aflăm că „muzica, mai ales în ultima vreme, în acest secol, denumit «al vitezei», ocupă un loc de frunte între arte, avînd menirea și puterea de a îmbogăți spiritualitatea omului. Găsesc extrem de important pentru om ca nu numai rațiunii, ci și sufletului său să i se dea hrană. Muzica înaripează omul și e bine să i se păstreze și cultive această forță. Este îmbucurător faptul că publicul concertelor este alcătuit în mare măsură din tineret: O face în primul rînd pentru el, dar implicațiile participării sale vizează umanitatea".

Opinii consemnate de
Corina Jiva Andreescu

DAN GRIGORE:

«Confirmarea și reconfirmarea valorii artistice: iată condiția vieții noastre profesionale»

— „Arthur Rubinstein, rațional-elegantul Maurizio Pollini, cultivat-sensibilul Muraay Perahia, virtuozul lipsit de patetism Garrik Olson, delicat-spontanul Vladimir Ashkenazy și tăinuitul — mare maestru al interpretării chopiniene — Arturo Benedetti-Michelangeli pot trăi un sentiment de bucurie avînd un concurent și un confrate de idei în vîrstă de 35 de ani : Dan Grigore care are o senzațională clasă mondială". Așa se referă la dumneavoastră o cronică apărută în Austria, în urma unui concert pe care l-ați susținut acolo. Trecînd însă peste această introducere, vă rog să ne spuneți cîteva cuvinte despre prezența dumneavoastră în Festivalul „George Enescu", prima dumneavoastră participare din cîte știu.

— Prezența mea în Festival a însemnat, dincolo de răspunderea ce-mi revine vizavi de această cinste, valorificarea unei investiții făcută de multă vreme de oamenii care m-au crescut, care m-au educat. Dar Festivalul „George Enescu" mai înseamnă un act de cultură de superioară semnificație, un stimulent formidabil pentru muzicienii noștri, pentru marea masă a publicului. Dar, cred că nu mai trebuie să precizez importanța lui pentru prestigiul muzicii române în „concertul" internațional, în care atîtea imperative profund umaniste ale politicii României se afirmă.

— Un afiș din Belgia vă anunța astfel concertul : „Unul din cei mai buni pianiști ai actualei generații din țările socialiste"...

— ...în general, în Occident se vine cu multă încredere la concertul unui artist dintr-o țară socialistă.

— De ce ?

— Pentru că acolo se știe că într-o țară socialistă există o mai mare centralizare a valorilor și că artiștii care ies peste hotare sînt riguros selectați pentru că-și reprezintă în primul rînd țara, iar nu interesele personale.

— Vorbiți-ne despre condiția de vedetă ; de vedetă internațională. să nu ne temem în acest caz de cuvintele prea mari.

— Nu m-am considerat și nici nu mă voi considera vreodată o vedetă. Știu că obligații de vedetă există în anumite cazuri, dar eu nu-mi fac din aceasta o problemă. Dacă se întîmplă ca la un concert să nu mai găsesc loc, stau în picioare, stau pe trepte, fără preocuparea de a-mi respecta o anumită poziție față de public. Cred că este un efect al unei etici profesionale pe care toți o avem. Condiția vieții noastre profesionale este confirmarea continuă față de public, fiindcă este ușor să te lansezi, dar mai greu este să-ți confirmi și să-ți reconfirmi valoarea. Iar timpul este un juriu imparțial, un selector de valori sigur.

Silvia Zabarcencu

repere

Înduioșătorul Rocambole

Avem oare vreo îndreptățire să comentăm una dintre modestele alcătuiri ale vicontelui Pierre Alexis Ponson du Terrail, scriitor pe care dicționarele și istoriile literaturii franceze abia îl amintesc (atunci cînd nu-l trec cu vederea) ? După lectura **Funiei spînzuratului***) (ce face parte din seria **Rocambole**), text pe care Editura „Cartea Românească" l-a lansat recent în aproape 80 000 de exemplare, ni s-a părut că răspunsul poate fi afirmativ.

Între lectura naivă și cea avizată nu există o linie de demarcație atît de netă pe cît s-ar putea crede. Cititorul ajuns la un nivel de rafinament nici măcar visat de cineva aflat la începutul contactelor sale cu cărțile de literatură, nu își pierde cu totul ingenuitatea lecturii. Deși nu le face publice, el păstrează delicioasele satisfacții ale lecturii naive, lectură străină de multiplele straturi de semnificații ale literaturii autentice ; el păstrează plăcerile lecturii inocente, care se lasă acaparată de mecanica brutală a întîmplărilor senzaționale. Din cînd în cînd, cîteva pagini dintr-o carte cu personaje de soiul acestui înduioșător Rocambole exercită asupra noastră o bizară atracție.

Să meditățm puțin la natura acestei atracții, despre care îndrăznim să afirmăm că este incontestabilă. Ea pare a ține de reala plăcere intelectuală provocată de detectarea locurilor comune ale limbajului. Urmăm mecanica simplă a întîmplărilor senzaționale, dar, în paralel, ne detașăm de ea, în noi ivindu-se „mîndria subită" prin care Hobbes definea perspectiva comică. Într-adevăr, literaritatea acestei cărți este într-atît de modestă, încît cititorul, după ce depășește faza (scurtă) a jocului de-a interesul pentru „ce se va mai întîmpla", iar apoi pe cea a amuzamentului, ajunge, într-un mod de fel inexplicabil, să privească personajele cu înduioșarea cu care maturii se uită la marionetele față de care copiii au o atitudine foarte serioasă. Fiindcă Rocambole, reverendul Patterson, Milon, Shoking și ceilalți sînt niște formidabile parodii de personaje literare. Sînt niște roboți, care știu să facă doar un număr limitat de mișcări și nu cunosc decît puține cuvinte. De aici asemănarea cărții cu un film de animație.

Vicontele este tot timpul grav, înșiră aventurile personajelor sale fără să dea de înțeles, măcar o dată, că nu vorbește serios. Citite astăzi, însăilările sale au un haz nebun. Meritul rutinatei traducătoare Neli Arsenescu-Costinescu se cuvine relevat tocmai în legătură cu acest ultim aspect. Nu puține sînt frazele românești în care umorul involuntar al vicontelui romancier apare îngroșat, cu efecte savuroase.

Așa stînd lucrurile, un ochi al cititorului plînge de mila nefericiților avortoni literari, iar celălalt rîde de spectacolul umoristic pe care aceștia, răzvrătiți împotriva autorului, îl oferă.

Voicu Bugariu

*) **Ponson du Terrail : „Funia spînzuratului", vol. I și II, traducere de Neli Arsenescu-Costinescu, Editura „Cartea Românească", 1979.**

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

● **ISTORIA POPORULUI ROMÂN**, de Constantin C. Giurescu cent, la Lisabona, într-un tiraj de și Dinu C. Giurescu a apărut, re- 5 000 de exemplare, fiind tipărită de „Imprimeria statului — Casa da Moreda". Editată în condiții grafice deosebite, cartea, însumînd peste 400 de pagini, constituie o sinteză a istoriei poporului nostru din timpurile cele mai îndepărtate pînă în anii construcției socialiste. În prefața lucrării sînt prezentate, între altele, bunele raporturi existente între România și Portugalia, țări care aparțin ariei de civilizație latină, raporturi care se dezvoltă continuu spre binele ambelor țări și popoare. Autorii subliniază importanța documentelor semnate de reprezentanții României și Portugaliei pentru dezvoltarea largă a legăturilor de prietenie și colaborare tradițională dintre cele două țări, în special a Tratatului de prietenie și colaborare semnat la București la 14 iulie 1975. În cele 13 capitole ale lucrării, cititorul portughez este familiarizat cu cele mai semnificative momente ale evoluției poporului român. Autorii se opresc, pe larg, asupra strămoșilor poporului român, subliniind rolul dacilor în formarea acestuia. Lupta pentru libertate și unitate străbate toate epocile de tumultuoasă istorie a poporului de la Carpați și Dunăre. Sînt prezentate cititorului Revoluția de la 1821, Războiul de independență, crearea statului național unitar, precum și alte momente de cea mai mare însemnătate a istoriei noastre din perioada renașterii politice românești. Importanța covîrșitoare a creării Partidului Comunist Român ocupă un loc aparte în istoria aparută la Lisabona, alături de evenimentul de la 23 August 1944, desăvîrșirea revoluției burghezo-democratice, etapa revoluției socialiste. Spații ample sînt consacrate evenimentelor politice din perioada 1965—1976, precum și politicii externe românești de pace și colaborare cu toate popoarele lumii. Numeroasele ilustrații care însoțesc textul conferă literei tipărite o mare putere de convingere, cititorul aflîndu-se, prin intermediul fotografiilor care înfățișează momente ale trecutului istoric sau ale prezentului, în mijlocul realităților trăite de poporul român.

● **ÎN EDITURA PORTUGHEZĂ „ARCADIA"** din Lisabona a apărut lucrarea „Formarea statului național unitar român" de Ștefan Pascu. Editată în 3 000 de exemplare, cartea răspunde interesului viu manifestat de publicul portughez față de istoria poporului român. În introducerea semnată de autor, este subliniată permanența ideilor de independență și unitate națională în istoria poporului român. În cele 300 de pagini ale lucrării, structurată în 4 mari capitole, se argumentează larg ideea potrivit căreia formarea statului unitar român, rod al luptei neîntrerupte a maselor populare, consacră voința și aspirația spre unitate ale întregului popor, a întregii națiuni. Unirea, arată el, a fost încununarea victorioasă a luptei seculare purtată de cele mai înaintate forțe ale poporului român din Moldova, Valahia și Transilvania, de cruzimi și marii gînditori ai poporului, a activității elementelor revoluționare, a militanților socialiști, a aspirației și voinței întregului popor.

REVISTA STRĂINĂ

● **ANTROPOLOGIA** continuă să fie un domeniu de interes major între științe. Din școala lui Lévi-Strauss fac parte și cei doi autori ai lucrării **Funcțiunea simbolică**, Michel Izard, cercetător la Centrul național francez și la Laboratorul de antropologie socială al Colegiului Franței, și Pierre Smith, cercetător la același centru și membru al Laboratorului de etnologie și sociologie comparată. Este vorba de o lucrare despre care se spune : „Gîndirea simbolică și credințele, riturile și ritualurile, noțiunea de personalitate și concepțiile privitoare la destinul uman, interdicțiile, precum și reprezentările spațiului, ale puterii, normele și transgresarea lor, nașterea noțiunilor în legătură cu divinitatea sînt principalele teme tratate în aceste eseuri care se inspiră din mărturii adunate pe cinci continente".

● **MEDALIA DE AUR EUROPEANĂ** pentru protecția monumentelor culturii pe anul 1979, decernată de către Consiliul de supraveghere al premiului european pentru protecția monumentelor, a fost acordată orașului Plovdiv. Peste două sute de monumente culturale din zona Triumonțiumului au fost restaurate și studiate în acest milenar oraș bulgar. Muzee și case specifice din perioada Renașterii, Teatrul Antic și alte obiective constituie elemente de valoare istorică deosebită în orașul Plovdiv.

● **UN EXPERIMENT** poetic interesant încearcă Robert Vigneau în volumul **Bucolică**, urmat de **Elegiacă**, omagiu la adresa animalului sacru, expresie a experiențelor spirituale ale autorului, în timpul celor șase ani petrecuți în Ceylon și apoi a altora șase în India. Un comentator al cărții evidențiază : „În acest imn închinat animalului bovin, poetul narează întîlnirile sale cu vacile sacre din India, precum și toate amintirile zonelor rustice din Franța, care învie cu acest prilej. Caracterul umoristic ascunde emoția autentică. Devii conștient de frumusețea pierderii de sine".

● **UN ROMAN POLITIST** de formulă cu totul specială este publicat sub pseudonim John Luckless, sub care se ascund de fapt doi autori, Herbert Burkholz și Clifford Irving, cel din urmă devenit celebru prin încercarea de a confecționa o autobiografie fictivă a lui Howard Hugues. Interesant pentru comentatorii acestei cărți a părut efortul celor doi protagoniști de a nu se supune controlului absolut pe care îl exercită asupra lor lumea computerizată a serviciilor secrete. „Inteligență și umor, exotism și afecțiune caracterizează acest roman care nu lasă nici o scădere de ritm, atît eroilor săi, cît și cititorilor" spune un cronicar.

● **UN INTERESANT** roman publică Joseph DiMona, **Răzbunarea atomică**, inaugurînd o temă care devenise de mare actualitate la cîteva simpozioane ale savanților fizicieni ; terorismul atomic. Este vorba de furtul mai multor bombe nucleare și amenințarea pe care o exercită autorii acestui furt asupra populației. Într-o lume atît de dependentă de știință și de mijloacele de distrugere pe care aceasta le pune la dispoziția unor cercuri de irresponsabili, cartea lui DiMona este considerată de către publicul american că ar avea o incontestabilă actualitate.

● **STUDIILE ISTORICE** publicate în biblioteca specializată a Editurii Gallimard au cunoscut în ultimul timp un succes deosebit prin volumul colectiv intitulat **Bucătăria sacrificiului în țările grecești**, patronat de Marcel Detienne și Jean Pierre Vernant, cu participarea lui Jean-Louis Durand, Stella Georgoudi, François Hartog și Jesper Svenbro. Concluzia criticii este extrem de favorabilă referindu-se mai ales la adîncimea analizelor și la coerența modelului propus de autori : „Peste tot și întotdeauna prezent în lumea grecească, sacrificiul definește condițiile în care este permis și devine chiar un act de pietate mîncatul cărnii. Fără alimentația cu carne, nu există nici societate civilă, nici comunitate politică. În așa fel încît o manieră radicală de renunțare la lume este aceea de a deveni vegetarian. Grătarul pentru friptură devine element politic, iar cuțitul care taie bucata de mîncare decupează spațiul civic, în timp ce creează, de asemenea, plenitudinea comunitară".

● **CEL DE-AL DOILEA CONGRES DE EGIPTOLOGIE** a avut loc la Grenoble. Reuniunile consacrate civilizației și culturii Egiptului antic au avut darul să dea un impuls nou studierii unei moșteniri glorioase a antichității, încă bogată în surprize, cu numeroase monumente epigrafice nesistematizate și nestudiate, cu documente a căror punere în valoare va fi în măsură să contribuie la elucidarea unor probleme de istorie politică și culturală. Primul congres, care a avut loc în 1974, ca și prezenta reuniune a specialiștilor, a avut în vedere îndeosebi problemele de istorie a marilor imperii egiptene, a contribuției lor la crearea unui cadru socio-politic durabil și plin de consecințe în întreaga istorie universală.

● **OPERA SURORILOR BRÖNTE** a fost în acest an în atenția cititorilor și a publicului larg. André Techiné a consacrat un film vieții lor, în timp ce Editura N.R.F. a reeditat **Villette**, cartea Charlottei, iar colecția „din lumea întreagă" a publicat **Agnès Grey** de Anna Brönte, în timp ce Collection Blanche a pus la dispoziția cititorilor versurile semnate de Emilly Brönte.

Despre poezia chineză a secolului XX

cu poetul Zang Kejia

Poetul Zang Kejia are 74 de ani. Este unul dintre cei mai reprezentativi și mai fecunzi poeți ai Chinei secolului XX. A scris poezie în vers liber, poeme încifrate de regulile prozodiei clasice ; a publicat eseuri, iar comentariile sale de poezie sînt foarte cunoscute în China. Este și în prezent solicitat să-și spună părerea în mai toate acțiunile de seamă din domeniul literaturii : la întocmirea unei colecții, la definitivarea unui studiu. Poezia este pasiunea sa statornică, este la curent cu ultimele apariții în acest domeniu, urmărește zecile de reviste de literatură care apar în China. La întrebările mele a meditat îndelung, atent să nu-i fie inclus numele printre creatorii de valoare ai Chinei moderne citați. Și totuși...

— Mult stimate tovarășe Zang Kejia, cred că nu greșesc cînd afirm că în România este mai puțin cunoscută poezia modernă a Chinei decît cea clasică. Cauzele sînt multiple, însă situația ca atare mi se pare a fi nefirească, atît datorită existenței unor nume de mare valoare care au ilustrat poezia modernă și contemporană a Chinei, cît și a unei mai mari apropieri, structurale, tematice, etc. între cele două culturi și, deci, a virtualei posibilități de receptare mai rapidă a acesteia. Așadar, vă rog să închipuiți, pentru cititorii români, o panoramă sintetică a poeziei chineze a secolului XX, referindu-vă la simbioza dintre poezia, să zicem, în stil clasic și poezia în vers liber, modernă.

— Cu puțin înainte de declanșarea „Mișcării de la 4 Mai", datorită viitoarei stîrnite de gîndirea nouă, poeții Chinei au revoluționat și ei creația poetică. Ei au renunțat la forma poetică străveche, tradițională, și au început să scrie „poezie nouă", folosind limba vorbită, „pai hua". Această schimbare esențială a fost, desigur, făcută pentru a exprima un conținut nou — total antiimperialist și antifeudal, preconizînd știința și democrația. În această situație, foarte puțini au mai scris în stil clasic. Unii oameni de prestigiu au scris poezie în stil clasic numai ocazional și totuși au fost criticați. Sigur că aceasta înseamnă o evaluare pur formală. În realitate, poți să folosești prozodia antică și să exprimi un conținut nou cum a făcut Guo Moruo. După eliberare, numeroși tovarăși din conducerea partidului au publicat foarte multe poezii revoluționare scrise în metrică veche, acestea bucurîndu-se de un răsunet real. Și alți poeți de seamă au scris în forma clasică : Lu Xun, Tian Han, Ye Shengtao, Mao Dun, Deng Tuo, Wang Tongzhao, Zhau Puchu. Poezia nouă este totuși majoritară, dar poezia veche continuă să coexiste și se manifestă un interes deosebit al tineretului în general pentru versul în forma riguros clasică. Tinerii învață formele clasice scriind, deși nu stăpînesc bine prozodia și poeziile nu sînt perfecte, părînd mai degrabă jumătate noi și jumătate vechi. Unii numesc aceasta „poezie liberă". Președintele Mao spunea : Natural că poezia trebuie să fie în principal nouă. Poezia în formă clasică nu se scrie ușor și încorsetează gîndirea.

— Care ar fi caracteristicile și orientările poeziei chineze înainte de eliberare ? Nu puteți da nume reprezentative ?

— De la „Mișcarea de la 4 Mai" și pînă în 1949, în momentul eliberării țării, sînt exact 30 de ani. În aceste trei decenii, China a cunoscut dezordinea și dominația militariștilor vechi și noi. Poporul revoluționar, sub conducerea Partidului Comunist Chinez, a președintelui Mao, a dus o luptă grea și eroică. Situația poetilor a fost extrem de complicată. În general vorbind, începînd cu „Mișcarea de la 4 Mai", poeții și-au exprimat nemulțumirea față de societatea veche, întunecată, în speranța că patria lor va cunoaște un viitor democratic, luminos, ideal. Operele lor au exprimat acest spirit și această conceptie. Desigur că au fost unii creatori care, în cadrul luptei de clasă, s-au așezat pe poziții opuse artei revoluționare, cum ar fi poeții grupărilor : „Luna Nouă" și „Epoca". Deși poemele lor, socotite după semnificațiile politice și ideologice, sînt reacționare, decadente, totuși, în planul exprimării artistice, merită desigur cunoscute și studiate ca materiale de referință. Exemplul cel mai pronunțat este Xu Zhimo. Orientarea principală a poeților în cei 30 de ani decurge din faptul că, influențați de gîndirea revoluționară, ei au fost alături de lupta revoluționară condusă de Partidul Comunist, s-au opus reacționarilor Guomindang-iști (Partidul Naționalist) și au cîntat în poemele lor lupta de rezistență și cauza eliberării patriei. Unii poeți revoluționari s-au sacrificat : Yin Fu, Pan Mohua și alți tovarăși. Poeții acestei perioade de 30 de ani au fost foarte mulți și nu pot să mă refer la toți. Voi numi numai unii poeți puternic reprezentativi pentru fiecare epocă. Epoca „4 Mai" Guo Maruo, Bing Xin, Liu Bannong, Wen Yiduo, Liu Dabai, Feng Zhi, Zhu Ziqin, Hu Shi a devenit reacționar, în plan politic, după „Mișcarea de la 4 Mai", însă culegerea sa de poeme „Încercări" a fost tipărită cel mai devreme (la începutul anului 1920 — n.n.), avînd în epocă nu puțină influență. În deceniul al patrulea, pînă în perioada de început a războiului de rezistență antijaponez au apărut: Yin Fu, Ai Qing, Fu Feng, Tian Jian, Dai Wangshu, Ma Fantuo, He Qifang, Xia Zhilin. Prima mea culegere de versuri a fost tipărită în 1933. Li Ji, Yuan Zhangjing au scris și ei poezie nouă de inspirație populară.

— Cum apreciați că se încadrează propria dv. creație a acelor ani în contextul prezentat ?

— E relativ greu să discuți despre tine însuți. Eu am scris continuu, din 1932, de cînd am început să public versuri și pînă astăzi, publicînd peste 20 de volume de poezie. Primul volum, „Stigmate", a apărut în 1933, bucurîndu-se de un anumit ecou. În perioada războiului de rezistență antijaponez am scris mult, inclusiv nenumărate poeme satirice cu caracter politic, în care criticam ori demascam dominația feroce a reacționarilor guomindang-iști. După eliberare, am publicat mai multe volume de versuri, cîntînd Partidul Comunist, pe președintele Mao, slăvind revoluția și construcția socialistă. Personal, cel mai mult îmi place poezia „Unii", pe care am scris-o în amintirea scriitorului Lu Xun. Apoi, o anumită influență au avut cele trei cicluri: „Versuri de pe litoral". „Întoarcerea triumfală". „Spre soare".

— Ce ne puteți spune despre Zang Kejia — omul ?

— M-am născut în 1905, în județul Zhucheng din partea peninsulară a provinciei Shandong, într-o familie de moșieri. Pînă la 18 ani, cînd am intrat la liceul din Jinan, capitala provinciei, n-am părăsit satul natal. În județul nostru, discrepanța dintre bogați și săraci era foarte evidentă. Familiile bogate dețineau sute de hectare de pămînt bun, în timp ce marea majoritate a populației ducea o viață de iad, îngrozitor de tristă, rămînînd în pragul iernii fără haine și fără cereale. Eu am iubit țăranii, am făcut cunoscută, în numele lor, nedreptatea, am urît exploatarea feudală. Am iubit nespus natura, peisajul natal. Simpatia pentru țăranii săraci a devenit ulterior baza profundă a creației mele și am înregistrat chiar un anumit succes, însă datorită propriilor mele limite ideologice nu le-am arătat țăranilor calea de luptă, acest lucru fiind una din limitele creației mele pe aceste teme. În 1923 am intrat la „Școala normală nr. 1" a provinciei Shandong. Tendința spre lumină și pasiunea pentru literatură m-au îndemnat să încep să studiez noua poezie, stimîndu-l enorm pe Guo Moruo. În toamna anului 1926, pentru a scăpa de dominația reacționară barbară a guvernatorului Zhang Zunchan am fugit incognito la Wuhan, intrînd la „Școala politico-militară centrală" și participînd la bătălia pentru răsturnarea militariștilor Xiao Douyin și Yuang Seng. În 1927, după eșecul marii revoluții de la Wuhan, m-am întors în Shandong și am rătăcit o vreme în nord-estul Chinei. În 1929 am fost primit în „Grupa pregătitoare" de pe lîngă Universitatea din orașul Qingdao, în anul următor devenind student cu drepturi depline. În această perioadă am început să public, bucurîndu-mă de încurajarea și sprijinul poetului Wen Yiduo, ca și de influența covîrșitoare a volumului său „Ape moarte", care presupunea de la poeți : claritate, conținut, profunzime, migală. El era relativ sever în ceea ce privește construcția frazei, exercițiul poetic, stilul. În acest domeniu am fost influențat și de educația tradițională făcută pe poezia clasică. Mie mi-au plăcut de mic, deopotrivă de mult, poezia clasică, și cîntecele populare și, atunci cînd am început să scriu poezie nouă, le-am studiat cu pasiune, împrumutînd din părțile bune ale acestora. După absolvirea universității, am predat literatura la „Școala medie" din Linqing, din 1934 pînă în 1937, la izbucnirea războiului. În 1938 m-am integrat luptei, activînd 4—5 ani în primele rînduri, în „Regimentul de muncă culturală", condus de prietenul de arme Yu Heiting. În 1942, toamna, m-am dus în capitala Chinei vremurilor de război, în orașul Chongqing. În iulie 1946, după victoria războiului de rezistență, am plecat la Shanghai, unde am publicat versuri satirice, am făcut muncă redacțională și am editat revista culturală lunară „Curierul cultural". În iarna anului 1949 am fugit la Hong Kong, pentru a scăpa de teroarea albă guomindang-istă, iar în martie 1949 am ajuns în Beijing-ul proaspăt eliberat — pe atunci se mai numea încă Beiping. Am lucrat la „Universitatea Huabei", apoi la Departamentul editorial. În 1956 am fost numit secretar-adjunct al Uniunii scriitorilor din China, am fost ales delegat la sesiunile a doua și a treia ale Adunării Naționale și membru al Comitetului National al Asociației Culturale. Din 1957, am fost redactorul-șef al „Revistei de poezie", pînă la încetarea temporară, în 1964. În ianuarie 1976, la reluarea apariției „Revistei de poezie", am fost numit „consilier" și membru al „Comitetului redacțional". În prezent, sînt membru al Comitetului Permanent al Conferinței Politice Consultative a R.P. Chineze.

— Există o generație tînără în China anului 1979. Ce ne puteți spune despre mai tinerii poeți ?

— După eliberare s-au remarcat foarte mulți tineri poeți, cum ar fi : Lu Ying, Yan Chen, Liang Shangquan, Gong Liu, Shao Yanxiang, Yan Ju, Ke Yan... care formează astăzi generația de mijloc. În ultimii 3—5 ani au apărut iarăși foarte mulți poeți tineri, dar încă n-au dat opere care să strălucească viguros și este foarte greu de stabilit locul care le revine în poezia chineză Personal, cred că un poet remarcabil este Li Sangtao, el atrăgînd atenția prin poemul său „Pionierat în munți". Shi Xiang a scris versuri foarte apreciate în memoria premierului Zhou Enlai.

Constantin Lupeanu

Țipătul vieții

Urcă în slăvi și coboară
Această chemare a negustorului –
Un simbol fonetic plutește în aer,
Măsurînd zorii fără fund.

Inima leneșă din budoar
Va afla o rimă calmă de poezie ?
Nu –
Acesta este țipătul vieții !
Un sunet, o gură de singe
Cutremură inima acestei nopți.

1934

Marea

Din văzduhul de azur
Ți-am văzut culoarea ;
Briza sosită în valuri
Mi-a adus mirosul ;
Mina ți-a aflat fierbințeala ;
Treaz, în noaptea adîncă,
Mi-a ajuns pînă la urechi
respirația ta profundă.

1956

Lacul spre soare

Sălbaticul, întinsul lac bătrîn e,
Cu milul apa rară se confundă ;
Măiastra mînă soarbe a lui undă –
Perene ierburi sînt de aur grine.

1975

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef: Nicolae Dragoș,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei : 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Dobre Marian

ANUL XXII
40
(910)
Sîmbătă
6 octombrie
1979
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Întemeierea viitorului

Edificarea noii societăți impune, deopotrivă, rigoare și clarviziune. Alături de munca, avîntul creator, aceste atribute asigură trăinicie edificiului pe care îl înălțăm și ritm înalt întregii activități de construcție. Partidul nostru comunist, a cărei politică este expresia rigorii științifice și clarviziunii revoluționare, militează permanent pentru ca aceste atribute-valori să caracterizeze în cel mai înalt chip munca întregului popor, a fiecărui cetățean. Realizarea politicii lui pe baza cunoașterii, a asimilării ei integrale — iată unul dintre obiectivele majore ale partidului în domeniul muncii de educație, de ridicare a conștiinței oamenilor la nivelul sarcinilor și exigențelor etapei actuale. Publicarea documentelor Congresului al XII-lea, între care se înscrie și Programul-Directivă de dezvoltare economico-socială a României în profil teritorial în perioada 1981—1985, pune în lumină democratismul profund al societății noastre în al cărui climat au loc — la scară națională — dezbaterile asupra prezentului și viitorului țării, în spiritul responsabilității, angajării politice și civice.

Noul document — alăturîndu-se celorlalte — subliniază prin ideile și cifrele sale ideea continuității politicii de dezvoltare și modernizare a economiei tuturor județelor, prin care se asigură ridicarea gradului de civilizație materială și spirituală a vieții întregului popor.

Elaborarea și aplicarea politicii de dezvoltare economico-socială a țării sînt indisolubil legate de activitatea tovarășului **Nicolae Ceaușescu**, secretarul general al partidului, președintele republicii, care acționează cu neclintită consecvență pentru amplasarea echitabilă a forțelor de producție pe teritoriu, pentru valorificarea superioară a resurselor materiale și de muncă existente în fiecare zonă, pentru sistematizarea și modernizarea de localități urbane și rurale, pentru crearea tuturor condițiilor ca egalitatea în drepturi de care se bucură cetățenii patriei noastre, fără deosebire de naționalitate, să se întemeieze pe fundamentul trainic al creșterii potențialului economic al tuturor județelor.

Prin realizarea acestui Program se va accelera progresul economico-social al întregii țări, se vor reduce deosebirile esențiale dintre oraș și sat, dintre activitatea din agricultură și industrie, dintre munca fizică și intelectuală, se va realiza un grad mai mare al omogenizării societății noastre.

Orientările și sarcinile de bază ale dezvoltării economico-sociale a României, în profil teritorial, în perioada 1981—1985 pun în lumină trecerea la o etapă calitativ superioară în dezvoltarea, pe toate planurile, a țării, ceea ce va conduce la ridicarea bunăstării generale a întregului popor. Industria, agricultura, silvicultura și gospodărirea apelor, transporturile și telecomunicațiile, investițiile și activitatea de construcții, ridicarea continuă a calității producției, creșterea mai accentuată a eficienței activității economice reprezintă importante teritorii ale construcției socialiste care vor cunoaște prefaceri reprezentative pentru forța de creație a poporului nostru stăpîn pe sine, pe munca sa. Această forță închinată progresului rapid și multilateral al patriei este ilustrată și de Expoziția realizărilor economiei naționale — EREN '79 inaugurată recent în prezența tovarășului Nicolae Ceaușescu.

Bogata activitate de transpunere în viață a obiectivelor partidului este ilustrată și de recenta ședință consacrată perfecționării activității din domeniul industriei extractive ce a avut loc sub conducerea tovarășului Nicolae Ceaușescu. În cadrul acestei ședințe au fost evidențiate rezultatele activității desfășurate de oamenii muncii din industria extractivă pentru dezvoltarea bazei de materii prime și combustibil, pentru descoperirea de noi resurse energetice, pentru valorificarea superioară a resurselor de care dispune țara noastră. În spiritul exigenței, au fost relevate și o serie de lipsuri și deficiente. Secretarul general al partidului a subliniat sarcinile ce revin tuturor producătorilor de resurse energetice și materii prime esențiale necesare desfășurării în bune condițiuni a activității în toate ramurile economiei naționale.

Ampla dezbatere a documentelor Congresului al XII-lea, munca din uzine, de pe ogoare, din laboratoare și instituții prin care este întîmpinat marele forum al comuniștilor, responsabilitatea manifestată în cadrul analizei unei activități sau alteia — toate laolaltă dovedesc legătura trainică dintre partid și popor, evidențiază faptul că politica partidului este politica întregii noastre națiuni socialiste.

Luceafărul

Școala Ardeleană — sculptură de Romul Ladea

Universitatea din Cluj-Napoca

Se împlinesc în aceste zile de început de octombrie șaizeci de ani de la deschiderea cursurilor universității din Cluj-Napoca, moment crucial pentru renașterea culturală, spirituală și științifică a poporului nostru în această parte de țară. Este impresionantă pînă astăzi înțelegerea cu care savanți români de renume mondial au răspuns apelului de a pune umărul la sporirea prestigiului noului lăcaș de cultură națională. Emil Racoviță, care era nume de vază la Paris pe atunci, în urma unei scrisori trimisă de marele pedagog Onisifor Ghibu, sufletul noii universități, se va decide să-și ia copiii și soața franțuzoaică și pe un Orient express cu geamurile sparte după război, în prag de iarnă, să vină la Cluj-Napoca să întemeieze primul institut de speologie din lume. Așa vor face Victor Babeș, Sextil Pușcariu, Vasile Pârvan, Nicolae Iorga și atîția alții.

Pornea la drum acum șaizeci de ani o nouă universitate de rang european care să răspundă setei milenare de cultură a poporului nostru greu cercat de istorie.

În prelegerea de deschidere a Cursului de istorie antică și istorie a artei, Vasile Pârvan va rosti în fața fiilor de țărani veniți la învățătură celebra frază legată de ideea care a întemeiat istoric neamul nostru ca popor al unei culturi înalte.

„Ideea-mamă a întregii culturi românești e ideea romană. Cultura noastră națională, creatoare spre deosebire de străvechea civilizație vegetativă etnografică, daco-romană, populară, începe odată cu deșceperirea Romei".

În acest fel va renaște cultura românească pe temeiul latinității aducînd idei noi acasă, nu forme, care vor fecunda pe mai departe într-un universalitate cultura noastră.

Ioan Alexandru

JURNAL DE POET

Există o criză a criticii?

IV

René Wellek, în **„Conceptele criticii"**, pornește în definirea conceptului de la sensul lui originar : kritês=judecător iar Krinein=a judeca. Actul critic e, prin excelență, un act judicativ. Desigur, a judeca, a da „sentințe" în domeniul artei pare a fi devenit cel puțin o impietate dacă nu un sacrilegiu. Probabil la crearea unei asemenea mentalități a contribuit faptul că, nu de puține ori, „sentințele" au fost eronate și au avut consecințe negative incalculabile. Existența unor asemenea erori nu justifică însă, sub nici o formă, abdicarea de la actul judicativ ce definește însăși esența criticii. A proceda în acest fel înseamnă a proceda ca medicii medievali care refuzau să trateze bolile despre care nu găsiseră nimic scris în tratatele de medicină existente pînă la ei. J.P. Sartre avea deplină dreptate să scrie : „...Funcția criticului este să critice, adică să se angajeze sau pro sau contra și să se situeze situînd". Pornind de la o astfel de poziție, Doubrovski — reprezentant și el al „noii critici" — consideră cu temei că **„Orice critică nu este descifrare decît pentru a deveni înfruntare.** Orice ai zice și orice ai face, actul critic, ca orice act care pune în joc relațiile noastre fundamentale cu ceilalți este, dincolo de elucidarea semnelor, **afirmare de valori".** [1])

Afirmarea de valori presupune, e adevărat, un risc : acela de a greși. Aceasta este însă situația fundamentală pe care trebuie să și-o asume orice critic cu vocație autentică. Întrebarea care se pune, ca o consecință directă a acestui fapt, este cît se poate de simplă : Ce trebuie făcut, cum e posibil ca acest risc să se reducă la maximum ? Răspunsul la întrebările simple este, de cele mai multe ori, extrem de complicat. Ca și în acest caz. Criticul, ca și scriitorul, este și el un om, cu calități și defecte, cu un anumit grad de instruire, înzestrat cu o anumită sensibilitate și capacitate de gîndire, cu un anumit gust artistic format. Nimeni nu se naște **sponte sua**, critic. Pentru a exercita această profesie e nevoie de vocație și enorm de multă muncă. Orice defect în pregătirea, în gustul și gîndirea individuală a criticului se va răsfrînge negativ asupra puterii sale de judecată. Actul judicativ este, vrînd-nevrînd, purtătorul pecetei subiective a celui care îl formulează. Dar el nu este numai subiectivitate.

Așa cum arătam mai pe larg într-un studiu intitulat **Cîteva considerații despre cultură și valoare**[2]), dacă valoarea se constituie numai în cadrul relației dintre subiect-obiect și, prin aceasta, ea are inevitabil și o latură subiectivă, ea are totodată și un conținut obiectiv, independent de subiect. Apreciind un obiect nu aprecierea noastră determină însușirile obiectului ci, invers, însușirile pe care el le posedă determină aprecierea noastră. Calitatea lucrurilor le aparține acestora și nu este o proiecție a subiectului care percepe, cum susțin idealiștii subiectivi. Subiectul poate să sesizeze sau nu această calitate, dar nu să o producă. Percepînd calitatea lucrurilor, aceasta se transformă dintr-o calitate **în sine** într-o calitate **pentru noi**, într-o calitate percepută. Nu aprecierea noastră creează valoarea, ci ea doar o exprimă avînd temei existența obiectivă a calității lucrurilor. Exprimînd-o, o face desigur într-o formă subiectivă. De aici și posibilitatea apariției unor diferențe în aprecierea valorilor. Dar, de aici, nu se poate extrage în nici un chip concluzia că existența valorii=aprecierea ei. Căci, orice examen sumar al istoriei valorilor ne poate arăta că valori care, la un moment dat, n-au fost recunoscute ca atare s-au impus, ulterior. Altele, dimpotrivă, apreciate inițial ca valori, ulterior au fost respinse ca pseudovalori. Ceea ce demonstrează o dată în plus caracterul de obiectivitate al valorilor ca și caracterul istoric al actului judicativ, al activității de valorizare. Subiecții care apreciază valoarea o fac din perspectiva cunoașterii pe care le-o oferă epoca lor, poziția lor socială, de clasă, interesele de grup etc. Pentru o înțelegere și mai exactă a lucrurilor trebuie să precizăm că nici **subiectivitatea** ca atare nu există în formă pură, autonomă și nedeterminată. În individual, în subiect, în cazul nostru în criticul de artă, se manifestă totodată, cu necesitate, generalul, subiectul însuși fiind modelat de condițiile social-istorice în care a apărut și trăiește. Prin conștiințele individuale se manifestă, în forme diferite, conștiința socială.

Dacă valoarea nu e posibil să se instituie în afara relației subiect-obiect, dacă percepția conținutului obiectiv al valorii poartă în mod inevitabil pecetea subiectivității, ce trebuie făcut în critică pentru a limita cît mai mult subiectivismul criticului ? Altfel spus, ce trebuie făcut pentru a asigura gradul cel mai mic de perturbare a unei percepții adecvate a valorii ?

N. Frye greșește profund atunci cînd consideră că „dacă vom insista asupra faptului că nu ne putem dedica în mod serios criticii înainte de a ne fi format o concepție filozofică coerentă, al cărei centru de greutate se găsește în afara literaturii, vom pune din nou sub semnul întrebării existența criticii ca un domeniu de sine stătător. [3]) Eroarea unei asemenea poziții

Dumitru Ghișe

Continuare în pag. a 7-a

RETROSPECTIVĂ LITERARĂ
1974—1979

● Articole despre ● „Poezii de pînă azi" de **Adrian Păunescu** ● „Doctorul Poenaru" de **Paul Georgescu** ● „De la Ion la Ioanide" de **Nicolae Balotă,** semnate de ● Sultana Craia ● Valentin F. Mihăescu ● M. Ungheanu.

In pag. a 3-a

● Național și universal. **Conștiința istorică în literatura română de azi.** Dan Zamfirescu : „Prezentul acționează deocamdată mai fertil asupra înțelegerii trecutului".

In pag. a 6-a

Sentimentul participării

Făcînd o retrospectivă — la acest ceas de matură cumpănă a creației — întreaga activitate de critic și istoric literar, poet și prozator, publicist și interpretînd simbolic întreitul omagiu pe care Ion Dodu Bălan îl aducea, de pildă, la apariția celui de-al VI-lea volum din opera eminesciană, deopotrivă geniului popular anonim, geniului autorului **Luceafărului** și geniului de editor al lui Perpessicius (cf. **Rînduri de trei ori omagiale**, în vol. **Valori literare**, 1966), aș spune că trei sunt ideile mari (sentimentele) care au animat, au mobilizat și au călăuzit — în cele din urmă — prezența sa în peisajul literaturii române contemporane : sentimentul național, sentimentul valorii perene și sentimentul unei plenare, patetice și chiar pătimașe participări la un nou ev de zămislire a valorilor culturale, de valorificare atentă a moștenirii trecutului și de propășire socialistă, în general, pe tărîmul artei și culturii. În raporturi globale de succesiune, de interdependență și — nu o dată de suprapunere pe criterii ideologice pînă la estomparea unuia sau altuia, ele formează triada criticului, tridentul de temut, triunghiul ireductibil al personalității sale.

I. **Sentimentul național.** Nu mai încape îndoială că primul volum al lui Ion Dodu Bălan — consacrat „influențelor folclorice în poezia noastră actuală" — anunța încă de atunci (1955) o înclinație specială în explorarea și susținerea specificului național. Fără a ajunge la generalizări filosofice, privind specificitatea psihologiei, vieții sociale sau artei și creativității poporului român, Ion Dodu Bălan a meditat îndelung asupra acestor probleme și n-a pierdut nici o ocazie să nu le amintească. De la un articol programatic **(Specificul național — condiție a universalității)** din fruntea volumului **Valori literare** și de la altele, numeroase, mai teoretice, dar mai retorice, din ultimele volume, el a ajuns să spună cu Octavian Goga : „Nu se poate intra în universalitate decît pe poarta proprie."

Acestui complex sentiment național, patriotic, i se subsumează alte trei, mai specifice : sentimentul acut al folclorului literar (cu precădere liric, mai puțin al icoanelor pe sticlă, al plasticii și arhitecturii populare), sentimentul istoriei

Fănuș Băileșteanu

Continuare în pag. a 6-a

Muzică și literatură

Ne aflăm la puțin timp după citirea cărții lui Petre Brâncuși : **Muzica românească și marile ei primeniri** (Editura muzicală, 1978). Mărturisim, cu un sentiment de culpabilitate intelectuală, că, în afara biografiilor (dacă se poate romanțate) despre marii poeți ai armoniilor sonore, mai ales europeni, pentru că despre cei autohtoni asemenea cărți sînt puține și precare, n-am citit, pînă acum, da capo al fine o cartc de specialitate despre ruda atît de apropiată a literaturii, am putea spune sora ei geamănă. Prinși cu treburile, atît de acaparante prin abundența lor, ale strictei specialități, ne cantonăm fiecare în domeniul nostru închizînd ferestrele către grădina vecină care ar putea, de atîtea ori, să ne încinte spiritul, să deschidă un mai larg orizont cercetării noastre, să pună în vibrație noi antene ale sensibilității. Stăm și ne întrebăm cîte din istoriile noastre literare, generale sau pe epoci și curente își caută argumente, în aserțiunile ce le emit, și pe alte teritorii decît ale domeniului ce-l profesăm. Nici măcar în bibliografii, în note, în indicele de nume, s.a.m.d. nu prea întîlnim spre a ne exprima eufemistic, indicii că ar fi fost consultate ori convocate alte domenii. Ceea ce, e cazul s-o recunoastem, nu este decît în dezavantajul istoriei literare. Dezavantajul oricărei limitări. Cît despre iumelajul literatură-muzică, el este atît de evident încît ne apare ca un truism. Mai mult decît alte arte, ele sînt instrumente de comunicare, într-un sens foarte larg între oameni. Ambele, arte succesive, cum a observat Lessing, (spre deosebire de cele simultane) servesc necesitătilor de mărturisire, de îmbărbătare sau descurajare, de purificare a sufletului, de înnobilare a caracterului prin frumos. Ambele realizează catharsisul, plecînd dintr-un fond sufletesc comun, aspirînd, după formula maioresciană la „înălțarea în sfera ficțiunilor impersonale", adică la contemplatia

Pampiliu Marcea

Continuare în pag. a 6-a

Locul de baștină

Nici marea, nici muntele și nici chiar scurta străinătate nu au avut asupra mea efectul pe care îl are satul meu natal, așezat în imediata apropiere de Cluj-Napoca, în partea de nord-nord-vest, la 14 kilometri de centrul orașului. Sat care, deși nu cred să numere mai mult de cincizeci de case, a produs în anul acesta nu mai puțin de 14 vagoane de grîu.

În ultima mea ședere în R.F. Germania, acum doi ani plimbîndu-mă pe urmele lui Ioan Alexandru pe cărăruile din Munții Pădurea Neagră din împrejurimile Freiburgului, am luat într-o zi hotărîrea ca odată întors acasă să mă mut la Cluj-Napoca și să fac tot posibilul să obțin postul de învățător la Școala Elementară din Sălișteа Nouă. Era o hotărîre de al cărei sentimentalism mi-am dat seama la scurt timp după aceea. Ea a fost determinată de un dor uriaș — nu numai de dorința de a face ceva direct util — după liniștea sufletească de care tînjeam printre străini, pe care nu mi-o puteam imagina perfectă decît realizată în peisajul natal. Faptul că am renunțat la hotărîrea luată atunci nu s-a datorat doar unor factori strict subiectivi. Cred că aș fi în stare oricînd să fac acest lucru dacă el ar fi în mod obiectiv posibil.

Adevărul este că niciodată și de nicăieri nu m-am reîntors mai fortificat decît din ultima mea vizită acasă. Poate că a contribuit la asta și începutul luminos de toamnă din acest an, care mi-a permis să petrec cîteva zile singur în mijlocul unei naturi a cărei somptuozitate și profunzime nu le-am simțit nicăieri și niciodată mai acut și mai clar. Să-ți petreci, chiar și numai cîteva zile, în mijlocul unei păduri de ste-

Matei Gavril

Continuare în pag. a 7-a

INFINITA CUPOLĂ

Poet cu totul singular în lirica noastră, capcană pentru sine și pentru critică, înțeles prea mult ca **personaj** și judecat prea puțin ca **energie creatoare,** Tudor George este tipul de autor ostil încadrărilor de dicționar, sufocat de o etichetare sau alta, viețuind într-o stare de fericită claustrofobie, de vitalism, am zice, balzacian, construind catedrale de imagini și năruindu-le șăgalnic cu aceeași pasiune, uriaș pînă și în cele mai insignifiante detalii, necomplexat de nici o temă poetică, oricît de vetustă ar putea să pară o manieră sau alta în ochiul criticii arțăgoase, cea care obsedată de cantitate refuză să discearnă calitățile, poet de cultură, artizanal și neoclasicizant, dar viril în expresie și inepuizabil în trăire. Fie că poezia lui Tudor George este înțeleasă ca o „poezie patetică și fastuoasă prin care (poetul) își revendică titlul de ultim romantic" (Alex. Ștefănescu), sau ca un „amestec de ingenuitate și pitoresc, de gravitate și candidă „deșănțare", instabilitate sufletească și voluptate a sacrificiului, plăcere a bufoneriei și o secretă iluzie a atingerii absolutului" (Petru Poantă), „avînd simțul concretului și de asemenea un exercițiu al fabulosului baroc" ce implică „exercițiul de virtuozitate manieristă" (Marian Popa), fie că „simțirea villonescă ne apare drept cauzalitatea acestei producții", căreia "maniera gesticulardă, perorația ocazional solemnă, elanul libației permanente îi acordă un sens funcțional" (Gheorghe Grigurcu), ș.a.m.d., — sentimentele fundamentale care o alcătuiesc rămîn, credem, fascinația față de cuvînt, ipostaziată grandios arhitectural (poezia pentru Tudor George fiind, după cum declara într-un recent interviu, o „arhitectură de cuvinte potrivite"), setea imnică ipostaziată retoric și jubilația narcisiacă a eului care se autoproiectează în oglinzi de cele mai felurite dimensiuni și stiluri, schimbîndu-și din scenă în scenă costumul, grima și dinamica mișcării, pentru a rosti aceeași gamă prin mereu alte guri. Această ultimă coordonată, a voinței autospectaculare superior-ludică, este, alături de amploarea și efectele artifex-ului, singura calitate esențial barocă a lui Tudor George. Toate cele trei sentimente sînt expresii ale unei energii unitare, pentru care punerea în act este o necesitate vitală. Cantitatea este aici, ca și în cazul energiei balzaciene (minuțios și revelator analizată de Curtius) sensul voinței totalizatoare, important fiind de urmărit axele care susțin țesătura aparent haotică a sistemelor de imagini. **Cupola Bărăganului** (ed. Eminescu, 1979) nu este produsul cel mai închegat al acestei energii, dar cel în care axele (structurile co-incidente) sînt vizibile mai îndeaproape.

În mod paradoxal, la un poet pentru care s-ar zice că inflația de cuvinte este o condiție de a fi, iubirea cuvîntului este o constantă spirituală, înnic-pindarică ; **cuvîntul edifică,** el este aducere aminte și sacralizare prin Numire ; el nu este atît suavitate muzicală, cît întemeiere prin rostire și aici are dreptate Alex. Ștefănescu spunînd că „această realizare a calității prin cantitate" face ca poezia să existe în măsura în care se desfășoară ; analizată minuțios, ea își trădează trucurile și

Dan C. Mihăilescu

Continuare în pag. a 6-a

● **In acest număr :** ● **Cronica literară de Dan Cristea** ● **Cartea de debut de Nicolae Ciobanu** ● **Compendiu** ● **Viața cărților** ● **Atelier literar de Geo Dumitrescu** ● **Revista străină** ● **Sport.**

Știri din Utopia

Înaintam cu vaporul în amonte pe apele unuia dintre cele mai mari fluvii ale lumii, în stînga și-n dreapta căruia se întindeau două țări înfloritoare. Fiind singur la una din multele mese de pe punte, în așteptarea dejunului, priveam spre malul drept cu încîntare micul oraș așezat în pantă, semănînd perfect cu un tablou uriaș, de un colorit atît de nuanțat încît părea ireal și poate că acesta era motivul pentru care maeștrii penelului din zeci și zeci de țări soseau aici în fiecare vară. Din mica gară fluvială a urcat un singur călător bătrîn, care odată ajuns pe puntea-restaurant, deși nenumărate mese erau libere, a preferat să se așeze la cea ocupată de mine, fapt care m-a bucurat, deoarece compania celor mai în vîrstă m-a interesat încă din copilărie. După ce și-a așezat pe un scaun marea lui pălărie cu boruri late, m-am trezit față în față, dacă nu cu o statuie, atunci cu cel mai demn, dur și impozant chip ce-l văzusem vreodată, încît brusc am avut sentimentul că eu sunt străinul care abia urcase pe vapor și că el, bătrînul, se afla dintotdeauna pe acel scaun, chiar de la fixarea mesei cu șuruburi pe punte ori de la lansarea vasului însuși, așa că am dat să mă ridic pentru a dejuna la o altă masă, dar observînd aerul modest, aproape smerit ce-mi colora în clipa aceea făptura, a protestat și-a spus că pleacă el dacă sunt nemulțumit de prezența lui, după care am protestat eu ș.a.m.d. pînă cînd

Gheorghe Pituț

Continuare în pag. a 6-a

cronica literară

Asumîndu-și multele suspiciuni și prezumții care planează asupra speciei jurnalului intim, Costache Olăreanu, prozator aflat la a doua carte, are îndrăzneala de a publica unul, scris în perioada studenției anilor 1949—1953, într-o vreme, cum o definește eufemistic autorul, pe latura vestimentară, a „șepcilor și a pantofilor cu crep". **Ucenic la clasici** (inspirat titlu !), face astfel corp comun cu precedenta scriere a naratorului, „romanul" autobiografic **Confesiuni paralele**, reușind amîndouă prozele să prezinte portretul moral al unui autor obsedat nu numai de exercițiul stilistic necesar în vederea asaltării operelor de pură ficțiune, dar obsedat, mai ales, de o anume porțiune a biografiei sale pe care încearcă — și izbutește — s-o depășească tocmai prin acest eșapament al mărturiei prelungite, reluate din diferite unghiuri.

Se pune imediat întrebarea în ce măsură poate interesa jurnalul unui tînăr de douăzeci și ceva de ani, nedevenit între timp **celebru** (observă însuși autorul lui, la data scrierii : „Ce formidabil ar putea deveni acest jurnal ! Dar cu o condiție : să ajung celebru"), provincial timid sosit în București acelor ani să studieze și care, în plus, ocolește cu grijă, în majoritatea cazurilor, dintre consemnările sale, după preceptele lui Gide, tot ceea ce ține de „evenimentul" strict politic și social, tot ceea ce se referă la o viață exterioară plină de agitație și de contradicții ? Calitatea unui jurnal însă, dincolo de criteriile sincerității și ale autenticității, o dă în primul rînd calitatea omului care îl scrie. Nu trebuie să fie neapărat acesta un om de geniu, dar în orice caz o ființă inteligentă și sensibilă, capabilă să dovedească o valoare umană și implicit artistică, aptă să înregistreze ceea ce același Gide numește „deșteptarea ideilor". Vorbind despre sine, Costache Olăreanu trece cu succes proba **dotării** omenești absolut necesare pentru a **interesa și** pe alții, aducîndu-ne înainte un tînăr intelectual **credibil**, aflat în anii formației spirituale, exponent al generației sale într-o epocă socialmente încă nesedimentată, tulbure, cînd valoarea culturii oscilează, înlocuită fiind de alte valori mai imediate, mai prompte, mai pe gustul vremii respective. Tocmai într-o asemenea perioadă, a prefacerilor rapide, neinsuflate întotdeauna de rigoare sau de simț al echilibrului, un jurnal intim, ține să ne încredințeze în repetate rînduri autorul, explicit ori subtextual, își probează utilitatea, sensul prin disciplina intelectuală conștientă pe care o introduce într-o evoluție morală, altfel supusă presiunilor, arbitrariului, jocului de capricii și de circumstanțe. Tînărul intelectual pe care îl oglindește jurnalul vrea să știe **cum stă**, într-un timp, **al său**, de repezi inițieri în toate planurile vieții și într-un timp, **al celorlalți**, de clătinări, de schimbări și de depuneri ale lucrurilor într-o matcă viabilă.

Impunînd jurnalului său să consemneze numai „amănunte", să fie un **fel de joc**, Costache Olăreanu include de fapt în acest fals, aparent joc, gravitate, spirit și nu în ultimul

COSTACHE OLĂREANU: «Ucenic la clasici»

rînd evoluție lentă, trudnică, voită, pentru că ceea ce îl interesează este să învețe **ce** și **cum** să vadă, lucrurile, oamenii, cărțile, împrejurările. Dorința de ordine interioară, în sine foarte agreabilă, își pune pecetea pe toate paginile jurnalului.

Ucenic la clasici este neîndoielnic scris de un om de gust, de finețe și intuiție, care trăiește sincer patosul culturii, manifestînd oroare față de vulgaritate, incompetență sau prostie. Însemnările care îl compun reușesc, adesea cu brio, să împletească senzația de viață a unui tînăr, alcătuită din toate marile și micile nimicuri ale vîrstei, cu acea senzație de intelectualitate densă, aspirînd, visînd, formîndu-se și proiectîndu-se în mari planuri și în mari ambiții. Este reconfortant, de pildă, și izbutește deopotrivă să ne stîrnească adeziunea a-l observa pe „eroul" jurnalului în tipicele gesturi, gînduri și acțiuni ale vîrstei, dar depășindu-și, în același timp, vîrsta biologică prin aspirații și proiecte, prin trăiri complexe și delicate, printr-o știință a amînării care denotă perseverență și încredere în destin. Consemnînd prietenii, iubiri, plimbări și relatări de natură, jurnalul oferă nu mai puțin o dimensiune de formație a unui tînăr care **vrea să devină scriitor**, care își cizelează în acest scop mintea, percepția și sentimentele, care, în fine, prin exercitarea jurnalului, își ține treze luciditatea, înclinările și ambiția, sensibilitatea și controlul propriei personalități. Acest tînăr autor al însemnărilor știe realmente să vadă, să picteze lucrurile și, mai important, aerul dintre lucruri : „M-am plimbat pe străzi numai cu ochii la balcoanele caselor. Ce curios ! Trecem ani de zile pe străzi pe care pretindem că le cunoaștem dar, grăbiți cum sîntem (poate și un defect al ochilor noștri ; în privința asta, niște ochi compuși ca ai muștelor ar face o treabă mai bună), așadar, grăbiți cum sîntem, nu vedem decît jumătatea de jos a caselor. Ah, ce balcoane am văzut ! Balcoane tip „cafeluța de după-amiază", balcoane de scuturat covoare, balcoane sinucideri." Etc.

Ca și jurnalul lui Radu Petrescu, **Ocheanul întors**, cu care împarte unele asemănări de temperament, de generație și formație, **Ucenic la clasici** imprimă scurtelor, conciselor notițe cotidiene un foarte plăcut aer de intelectualitate, de rafinament și de sinceră emoție în fața situațiilor **frumoase** oferite de existență. Însemnările de aici au, cînd trebuie, candoare și naivitate, atribute ce le împiedică să alunece pe panta evidențierii de sine prezumțioase, abuzive ori a moralismului fastidios. Ele reflectă un suflet bogat și o devenire sufletească deplin coerentă, apte de a-și impune sensul și celorlalți.

Scris într-o anume epocă, avînd datele ei caracteristice, mai greu discernabile pentru o privire neparticipantă la ele, jurnalul lui Costache Olăreanu ar fi putut, cu o mai pronunțată atenție la „evenimente", să devină și un **document** avizat asupra perioadei respective. Lacună deplînsă, în primul rînd, de autorul însuși care își dă seama că a pierdut o șansă de sporire a atracției și consistenței jurnalului : „Ce ocazie formidabilă a avut autorul acestor însemnări de a ne da o imagine uluitoare a acelei epoci, pe cît de contradictorie, pe atît de vie și interesantă ! Imaginați-vă un ochi proaspăt care să fi putut absorbi cantitatea imensă de fapte, de mici și mari evenimente, de situații, unele aproape incredibile, pentru a ni le restitui în lumina lor reală, nuanțată. Să fi fost mai atent la fizionomiile din jur, la mișcările sufletești, numeroase și imprevizibile, la acele alternări de umbră și soare, atît de specifice perioadei, și am fi avut astăzi o fidelă oglindă retrovizoare". Lucrurile, din fericire, nu stau tocmai astfel, și prin supape aproape invizibile „evenimentul", „atmosfera" acelor ani pătrund insidios în spațiul jurnalului, ca probă evidentă că nu ne putem sustrage etanș, oricît am voi, de la presiunea istoriei. Detașarea față de faptele și situațiile epocii e numai relativă, multe din „amănuntele" socotite a fi inofensive conservînd puternic culoarea și relieful ei. Există la Costache Olăreanu o obsesie biografică a perioadei '50, poate mai clar explicată în **Confesiuni paralele**, însă trăgîndu-și substanța cu precădere din trăirile consemnate aici, în acest jurnal, care constituie nu numai un exercițiu de stil și de autocontrol, ci și o mărturie emoționantă a sentimentului **distanței**, a senzației de a sta **deoparte**, umilitor de deoparte, și asta din diferite pricini care tatonează angrenajul social. Pe această latură, s-o numim totuși „documentară", **Ucenic la clasici** oferă cîteva indicii pertinente despre generația de tineri intelectuali, în formare, ai vremii și despre „școala" lor, oferă portrete ale mentorilor și ale unor siluete de prestigiu, fine consemnări de mediu și de atmosferă, după cum, într-o anexă portretistică a jurnalului **(Bustrophedon)**, se oprește cu bună știință a detaliului la unele din tipicele apariții pe fundalul epocii. Figurinele lui Călinescu, mentorul absolut, ale lui Vianu, Ion Barbu, Pallady, Blaga sau D. D. Roșca sînt pictate pe porțelanuri subțiri, din puține, dar sensibile trăsături de penel. Iată-l pe G. Călinescu : „Seminar cu Călinescu. Cînd unul, Tomulete, pomenește despre poeziile lui, profesorul sare ca ars : „Eu nu sînt poet ! Sînt profesor !". Deși vrea să pară elegant, hainele nu-i vin niciodată bine. Mînecile sînt prea lungi, lăsînd să i se vadă doar vîrful degetelor. Cravatele îi stau anapoda, puse în gulere cu colțuri răzvrătite. Să dau vina pe croitor ? Dar ce croitor s-ar pricepe să îmbrace cum se cuvine o statuie ?".

„Ucenicia la clasici", frecventarea moraliștilor francezi, dar și a lui Caragiale, Arghezi ori Urmuz se remarcă în fiziologiile, în genere, anonime, deduse, din **Bustrophedon**, conceput a trage „niște brazde în jurul caietului, ca în jurul unei case". Desenul e cînd violent, umoristic, dezarticulat ca o mașinărie de invenție suprarealistă, cu accent necesar pe incompatibilitatea de ordin anatomic, funcțional, cînd e o foarte delicată, aeriană situare în spațiu.

După **Confesiuni paralele**, noua carte, fermecătoare în multe privințe, a lui Costache Olăreanu, **Ucenic la clasici**, impune un observator atent și pătrunzător al nuanțelor de stil și comportament, autor de „proză aforistică" unde rafinamentul, inteligența, intelectualitatea și precizia exprimării țin locul, deocamdată, la ceea ce numim creație în adevăratul sens al cuvîntului.

Dan Cristea

CARTEA DE DEBUT
„Neliniștea purpurei" ● „Ofranda vocalei"

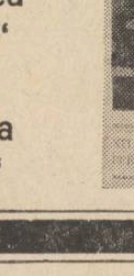

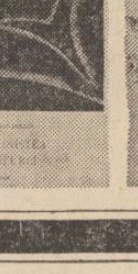

Deosebit de generoase, cuvintele prin care este recomandat volumul lui Octavian Doclin (Editura „Facla", 1979) de Anghel Dumbrăveanu („seducția concentrării, vizînd obținerea esenței", „refuzul retorismului", „poeme surprinzătoare prin înțelesurile pe care le comunică") și Gheorghe Grigurcu („ne aflăm acum în fața unui debut nu de toate zilele", „o aspirație spre esență, spre enigma formală a acesteia") nu sînt totuși simple cuvinte de circumstanță. Într-adevăr, ne aflăm în prezența unui foarte tînăr poet de reală vocație, pe care, cum tot Gheorghe Grigurcu zice, „se cuvine să-l salutăm ca atare". Constatare aproape banală, căci faptele țin de practica invariabilă a mai tuturor debutanților, și Octavian Doclin sondează — cu bună știință, parcă — în cîmpul unor cît mai diverse formule poetice, animat fiind, evident, de dorința dobîndirii timbrului propriu prin acumulări și sublimări succesive. Privită din acest unghi, cartea este presărată de nu puține modele tutelare, între altele, nelipsind — cum este de așteptat — acela propus de Eminescu („Și dacă-n lacrimă înrourare cauți / mîinile vor coborî peste suflet în clape / și o neliniște de păsări în toamnă / urma își pierde la vaduri de ape. / / Și din nou va veni rătăcirea ta între nopți / tresărind cum flacăra în luminare / și din nou vei strivi somnul tău lingă porți / să asculți neauzita chemare" — **Și dacă-n lacrimă, înrourarea)**. Dintre contemporani, „patentul" Anghel Dumbrăveanu, rezidind în pasiunea pentru poemul animat de metafore neominulesciene și apăsat de aleanuri difuz migratoare, se află, de asemenea, la mare cinste : „Va veni o pasăre din sud / într-o noapte va veni să mă-ntrebe / dacă despre tine mai știu povești / cu floarea sîngelui, cînd stau de veghe / Va veni o pasăre din sud / nehotărîtă precum o corabie". **(Crinul mărturisirii)**.

Oricum, bizuindu-ne chiar și numai pe impresia produsă de substanța acestor poeme, observăm numaidecît că avem a face cu o sensibilitate lirică de tip nostalgic-sentimental în sensul grav, adică autentic romantic, al cuvîntului. În cea mai mare parte a sa, volumul **Neliniștea purpurei** cuprinde o cuceritoare suită de concentrate cîntece de iubire, în interiorul cărora starea de sentiment erotic, refuzînd erupțiile vindicative și, implicit, exprimările fruste, se supune firesc ceremonialurilor de rigoare, visător-idealizate, ale romanței de inflexiune neosimbolistă. În asemenea împrejurări, ca act de creație în sine, remarcabile sînt proiecțiile în baladă de tip madrigalesc, versurile cucerind, acum, atît prin muzicalitatea lor incantatorie cît și prin aura lor legendar-mitică. Iată, dintre tentativele de această factură, socotim că foarte frumoasa baladă **Dagmàr** merită a fi menționată în chip special : „Albastru moare ochiul dimineții / și clopotele bat la Vărădia, / robită-n gînd și-n fast de mirodenii / trece Dagmàr prințesă de Serbia ; / Ea trece-n fruntea oștilor flămînde / și robul ei e Omul care rîde. / / Prințesa-nspre mulțimea tulburată / cu mîna de inele miluiește / și fața și-o ascunde-n dense văluri / și nimeni s-o privească nu-ndrăznește." Etc. Altădată, renunțînd la tehnica disimilării eului poetic prin apel la serviciile epicului direct baladesc, Octavian Doclin adoptă cu dezinvoltură postura de trubadur împătimit și inspirat, înstrunîndu-și parcă lira sub balconul iubitei : „La Masaderai te aștept, te poftesc, / iubita mea lasă-ți casa ta trează, / căci iată fluturii mei înfloresc, / părul tău cînd se prealuminează. / / La Masaderai te poftesc, te aștept, / nu te-ntrista, aici voi sosi eu întîiul, / sufletul meu fi-va rîul din piept, / dar tu mai întîrzie și-ascultă pustiul" **(Masaderai)**.

Curios este însă că uneori, prea sigur de el încă de pe acum, poetul nu rezistă tentației de a improviza la modul grațios superficiale catrene de album : „A trecut o umbră clară / peste ochii mei galbini, / suflet trist de Domnișoară / ca un fluture-n salcîmi. / / Și se scutură polenul / tu pe unde o să treci / cînd își va vărsa mileniul / rîul blind pe ochii-mi reci" **(Cîntec)**. Cît despre cele cîteva momente de ambițioasă scrutare a sentimentului din perspectivă (așa-zicînd) lucid-abstractă, trebuie să spunem numaidecît că „refuzul retorismului" de care vorbește Anghel Dumbrăveanu nu mai constituie o realitate, dimpotrivă : „Căci cine plînge iubește resemnarea / dar cine plînge nu iubește muntele / și cine ascultă nu-și cunoaște numele / cînd singur își aude disperarea."
Ș.am.d.

Dar, **abusus non tollit usum** și cel puțin în una din cele cinci secvențe ale poemului de la care se împrumută titlul întregii cărți **(Neliniștea purpurei)** reflecția intens elegiacă se înscrie cu reală forță de persuasiune în albia romanței poetice : „Cînd în părul tău va înflori / Floarea de Purpură, / o toamnă de mult așteptată își va decolora ochii în galben / iar pasul pregătit fi-va pentru drumul Pustiului, / văile lui fără adieri blînde sau reci / (dar ce importanță mai mare o adiere atunci!) / le vei străbate cu ce ți-a mai rămas : cu umbra mîinii tale. / Dar pentru ca Floarea de Purpură să-ți pară-o cunună / înflorind părul tău într-un gest triumfal / îngăduie o lacrimă să cadă pe monedă".

Fidelă propriului program de lucru cu poeții debutanți, editura „Facla" trimite în librării o nouă culegere colectivă în care sînt propuse atenției numele a șase tineri autori selectîndu-se din producția fiecăruia cîte un semnificativ grupaj : Viorel Horj **(Rememorări)**, Nicolae Irimia **(Desprinderea din somn)**, Constantin Mărăscu **(Regăsirea din ziduri)**, Petre Dinu Marcel **(La margini de zăpezi)** Marius C. Nica **(Ofranda vocalei)**, Dorel Silii **(Spre țirm)**. Cum se vede, este vorba de nume deja intrate în fluxul cel mai proaspăt al mișcării literare ; fapt confirmat, de altfel, și de instructivele notițe bibliografice (lector de carte Ion Anghel) de care beneficiază fiecare dintre semnatari. Dincolo de satisfacțiile produse la lectura ei integrală, culegerea constituie un ghid demn de toată încrederea în ceea ce privește preocuparea editurilor de a înscrie în viitoarele lor planuri numele unor noi tineri poeți de talent.

Nicolae Ciobanu

viața cărților

poezia

Ermetism folclorizant

● Există, fără îndoială, o direcție barbiană în poezia noastră de astăzi. Deși **modelele** Eminescu, Blaga, Arghezi sînt mai frecvente, ca să nu mai vorbim, mai ales în ultimul timp, de influența limbajelor, apoetice, lirica ermetică are în continuare adepții ei, care îi configurează un teritoriu distinct. În acest caz se naște firesc întrebarea referitoare la diferențele specifice. La nivelul de suprafață al textului se observă un repertoriu comun codificabil al figurilor poetice care sumar inventariate ar fi următoarele : mirarea, incertitudinea, raza geometrică, răsucirea sau întoarcerea parțială, cerul în variantele azurului și opalului, rotirea, elipsa, inversul, etc. O simplă lectură a lui Ion Barbu și Dan Botta poate confirma și completa edificator lista. Dar în plan secund figurile compun un protocol abstrus, un ceremonial fără o finalitate semantică precisă, lăsînd cîmp liber interpretării. Depinde însă de fiecare poet în parte dacă acest al doilea etaj al semnelor conduce spre un sens sau rămîne la stadiul de enunț. Volumul **„Porțile lui septembrie"**, relevă un poet ce cultivă expresia ermetică. Într-un poem ca **Din mers** regăsim întreg corpusul tropilor mai sus amintiți : „Odalia / neștinsă mirare / îndreaptă-te / și mută-ți / raza / de pe incertitudine. / În litera ta / văd vîntul hohotind / pe fața apei / și aflu că printr-o scrisnire / pînă la jumătate / și mai departe / Inversîndu-se : / pașii devin stîlpi / frunzele hîrtiei / și ochii pungi de întuneric / Dar în litera rotită / Citesc totul din mers (...)". Deși nu poate fi vorba la Constantin Th. Ciobanu de o poetică ermetică, limbajul nu funcționează în gol, implicînd și substratul semnificării. În ciclul **Ochiul vameș**, reprezentativ pentru tehnica scriiturii ermetice, cu caracter oarecum programatic (din care face parte și poezia citată anterior) este afirmată o dublă mișcare semantică. Pe de o parte, relativa frecvență a motivelor astrale iar pe de alta inversarea semnului și, corelat, atribuirea unei semnificații malefice. Puritatea eterică este, astfel, transformată în impurul teluric : „Naivii creduli în albastru / cînd patima și-o vor părăsi / lăsînd sub reziduu de astru / perfida lucire de-o zi / vedea-vor imnuri cum se varsă / distanța ce le povestea / legenda cu flacăra-farsă a pietrei crezute o stea / și atunci vor primi fără scară / lumina în ochiul flămînd, / aievea știind prima oară / că ea vine doar din pămînt / și stelele ce-i dezolară / (nefericit vers — n.n.) clocesc în celestul gunoi, / căci pînă și geana solară / se naște odată cu noi". **(Mesaj)**. Este vorba de un fals simbolism ascensional pentru că emblemele zodiacale nu relevă decît limitarea ontologică a ființei umane. De aici derivă senzația de inautentic a existenței, de farsă într-un scenariu al aparențelor. Sentimentul frustrări se accentuează în ciclul **Cavaler cu dublă armură**, unde într-o formulare mai puțin alambicată și ca atare mai pregnant expresivă sînt reiterate obsesiile morții și ale timpului devorator. Un remarcabil grup de poeme **(Developînd, Urma condeiului, Cavaler cu dublă armură, De-a balaurul, Urma ultimă)** circumscriu starea de anxietate în fața existenței prin ceea ce aș numi figura **omului hăituit** (de lucruri, de timp, de semeni, de cuvinte, de propria-i operă) : „Din patru suluri / Te-închegă amiaza / cu văzduhul gînditor / și lutul cuminte, / raza pe rod, / colorată foșnirea // Te-ai tot mirat / cale de-o înduplecare, / pînă la ieșirea basmului pe coș / și scuturarea ultimei îndoieli / din frunza de plop // Acum toate lucrurile / intră-n gînd / ca trase din teacă / încît abia te mai zărești / în tăișul lor, // mai apucînd să le numeri / pentru a ști de cîte ori ești ghilotinat / lent și fără luptă, / în jocul de-a balaurul cu multe capete". **(De-a balaurul)**. În schimb, nu m-au convins poemele din ciclul **Scară la meșter**, detaliind fragmente sau motive din balada **Meșterul Manole** și **Miorița** : locul rău, sacrificiul în vederea creației etc. Și chiar dacă unele motive sînt interpretate „eretic" semnificația este minoră și, în general, calea este mult prea bătută în ultimul timp de o poezie leneșă care în deficit de inspirație apelează la tradiția folclorică. Din această cauză cred, fără a da sfaturi, că mai profitabilă pentru Constantin Th. Ciobanu este confruntarea cu propriile obsesii și temeri decît stilizarea sau prelucrarea în manieră folclorizantă.

Paul Dugneanu

***) Constantin Th. Ciobanu : „Porțile lui septembrie", Editura „Cartea românească", 1979.**

proza

Observația mediilor „marginale"

● Cu aspect sacadat, provenit din povestirea „galopantă", este întîiul roman al lui Dan Claudiu Tănăsescu*) prozator la a treia apariție editorială, pe deplin stimabil. Exercitat în schiță și nuvelă în chip expert (căci are un dar nativ de povestitor), autorul ne dă acum o producțiune închegată, unitară la analiza globală, condusă cu un simț instinctiv modern. Dar, Claudiu Tănăsescu este un povestitor, prin urmare, nota analitică lipsește aci fiindcă nu atît psihologia cît conduita îl interesează pe autor. Însă, sub raportul fluenței epice, prozatorul este eminent : capitole scurte, nervoase, fără prolixitate liricoidă, totul într-o mișcare necontenită. În preajma Bucureștilor, de după întîiul război mondial, se pripășesc mai multe specimene bizare : prințul Bardescu, proprietar de moșie, grecul Veriadi — originar din Galați —, „apropitar" și acesta, Păun, administrator de moșie, și Mardare, copil fără familie venit din Moldova, argat la arghirofilul „graeculus". În această lume suburbană, terorizată de Chițu, șef de post, istoria pătrunde indirect, ca o reverberație opacă. Este meritul prozatorului de a resuscita o lume care trăiește cu iluzia statorniciei într-o epocă atît de contradictorie. Examinată repede, schema romanului este aceasta : argatul Mardare îl leapădă pe stăpîn, fuge de la acesta și se înhăitează cu o bandă de hoți. Pribegește prin țară, ca participant la felurite brigandaje, se predă, în fine, autorităților, sătul de atîta incertitudine și iritat de viața antipatică a bandiților veșnic urmăriți. Ajuns pe mîna lui Chițu, este bătut cu inimaginabilă cruzime și mutilat, face pușcărie, apoi se stabilește, după liberare, pe moșia fostului stăpîn. De aci, psihologiile (de altfel niciodată clare) se complică și mai mult iar narațiunea, paradoxal, se precipită. Grecul Veriadi, cuprins de remușcări, îi construiește lui Mardare o casă. Păun, care îl simpatiza inițial pe argat, se opune la căsătoria cu Ioana, una dintre fiicele lui. Căsătoria se încheie totuși spre furia șefului de post care îl asasinează apoi pe Mardare și este, în sfîrșit, omorît de Păun. Ioana se îneacă. Lumea stabilă și vag idilică de la început s-a destrămat iremediabil. Deși prozatorul este în intenție realist și nu o dată liric (el comentează istorisirea prin tablouri sensibile de natură) formula predilectă este curat naturalistă. Dar ce este naturalismul ? Mai întîi, sub raport sociologic, naturalismul descrie medii netipice și excepționale. Realismul este tipologic, naturalismul-pitoresc. Lumea peri-Bucureșteană, mediul banditesc, „mitocanii" din Galați, cu nunta lor burlească — acestea sînt elemente curat naturaliste, surprinse de prozator cu o excepțională volubilitate. Apoi, factorul istoric este absent în naturalism, în proporția lui tipică. Dacă realismul descrie istoria în mecanismele ei imanente, naturalismul surprinde elementele ei marginale (un fenomen neclar de spoliere, injustiții incidentale, conflicte netipice). Realistul e definitoriu „istoric", naturalistul trăiește din ecourile istorice. Nici oamenii nu sînt altfel. Personajul naturalist este „anormal" în limitele nepatologice, mai pe înțeles, „bizar", inexplicabil psihologicește, mai curînd instinctiv, cu reacții obscure. În descripția acestei umanități ciudate este Dan Claudiu Tănăsescu excepțional. Prințul Bardescu e un maniac războinic și inventează jocuri militare și într-o cameră a palatului deține arme de foc și un tun autentic. Face beții „estetice" în felul următor : înoată în costum sumar prin rîu pînă la o insulă, urmărit de o barcă unde slugile transportă mîncăruri fine, haine somptuoase, puști de vînătoare. Pe insula sălbatică prințul bea coniac franțuzesc. Un aer decadent și, ca atare, naturalist plutește pretutindeni, în jurul prințului Bardescu. Popa Epure, om „înțelept" este și alcoolic. Administratorul Păun, om serios și iubitor de cărți, se dovedește un fost hoț, respectat în mediile interlope. Grecul Veriadi își măsluiește biografia, închipuind călătorii luxuriante în insula Jawa, cu descrieri citadine și exotice. În sfîrșit, mecanismele instinctuale funcționează, sub raport erotic, furtunos. Am observat că prozatorul are un simț instinctiv modern ; și în adevăr așa este. Naturalismul este preistoria behaviorismului contemporan și, întrucît privește umanitatea sub raportul conduitei, are o notă direct cinematografică. Prin mișcarea iute, teribilă, „Iarnă căzută-n genunchi" de Dan Claudiu Tănăsescu pare un remarcabil scenariu de film. În fine, e de notat simțul observației sociologice, de mare forță, prin natura povestirii, întreruptă adeseori atunci cînd ar fi trebuit condusă pînă la ultimele consecințe. Mentalitatea suburbană bucureșteană (din care N. Crevedia a scos o remarcabilă poezie), folclorul „cîntecelor de lume", aerul de psihologii obscure și ușor decadente — toate acestea fac din prozator un observator al umanității pe latura bizară și naturalistă. În Dan Claudiu Tănăsescu stă, neexprimat, un romancier al Munteniei balcanice.

Artur Silvestri

***) Dan Claudiu Tănăsescu : „Iarnă căzută-n genunchi", Editura „Cartea Românească", 1979.**

critica

Între critic și eseist

● „Exasperat între idealul visat și realul silnic, el (Gereret — n.n.) va divorța de această lume înșelătoare ce stîrnește doar poftele noastre și refuză să le împlinească. Comparația dintre posibil și real dă un gust de paradis și de infern acestei existențe, asemenea unei oaze cu ape amare sub îmbietoarele slipiri" (p. 217). Prima propoziție exprimă o judecată particulară, legată de un anume personaj și o anumită istorie ; a doua dă glas unui gînd, unei meditații ce se referă la condiția umană în generalitatea ei. În prima propoziție se vădește criticul, în a doua eseistul. Sînt, în aceste două ipostaze, cei doi termeni, cele două moduri de a fi în care se concretizează scrisul lui Modest Morariu *). Autorul ne vorbește despre cărți și opere de artă, despre personajele și despre personalitățile literaturii. Analizează, clasifică, descrie, adică se abandonează întrutotul criticii literare. Și, în chiar miezul acestei activități, condeiul începe să alunece singur ; faptul concret, situația nu știu cărui personaj se dovedește a fi exemplar pentru o întreagă suită de întîmplări și situații de viață. Iar calea abia începută este părăsită pentru a o găsi pe alta, mai atrăgătoare : aceea a meditației și a generalizărilor. Apoi, într-un anume punct, o idee de largă respirație ne readuce în memorie un nume sau o anecdotă ; iată-ne din nou coborîți în miezul polimorf al operei, iată-ne din nou pe aceeași cale coborîți în miezul polimorf al operei, iată-ne din nou pe aceeași cale a analizei critice. Studiile lui Modest Morariu conturează acest traseu, asemănător, în mișcarea lui, cu o permanentă șerpuire. Modalitatea eseistică și modalitatea critică de a aborda un fenomen de artă se află în continuu dialog și, mai ales, în neîntreruptă întrepătrundere. La capătul lui, sintetizîndu-le poate, se relevă o a treia dimensiune, specifică discursului teoretic pe care-l analizăm aici : spiritul moralist, înțeles nu în accepția sa restrînsă (orientare etică și pragmatică, finalitate pedagogică, virtualități dogmatice), ci într-una mult mai largă și **mai firească** (meditația asupra condiției omului în lume). Sentențiozitatea devine o trăsătură inerentă a textului ; ea exprimă ceea ce vine de dincolo de litera lui, structura general-valabilă a oricărui fenomen, fie el literar sau existențial. Iată cum sancționează perspectiva moralistă faptul concret : „Cucerind Europa noua religie este cucerită la rîndul ei, într-atît e de adevărat că ceea ce aservim ne înrobește" (p. 12) sau „Artiștii adoră genul sentențios și-l practică deseori cu toată certitudinea explicabilă și necesară pentru a ascunde incertitudinea care îi sfîșie" (p. 76).

Există, de-a lungul acestor studii, abordînd subiecte variate, cîteva teme predilecte. Este totuși dificil să le numim „teme" (în accepția mai restrînsă a cuvîntului) căci ele relevă o substanță eteroclită. Astfel, problema opoziției tipologice (și nu istorice) dintre romantism și clasicism se revendică din cîmpul metodologiei cercetării estetice. Discuția, reluată de mai multe ori și în contexte variate, asupra artei naive, își trage, doar ea, cu adevărat, sevele dintr-o tematică a cercetării literare. În sfîrșit, interesul acordat jurnalelor, autobiografiilor și declarațiilor teoretizatoare ale artiștilor, trădează un anume mod de a vedea exegeza critică, mod în care sensul unei opere este mai transparent, atunci cînd în abordarea lui se pleacă de la însăși concepția creatorului despre creație și actul creației. Cele spuse pînă aci ar constitui, într-o altă ordine (de sorginte „problematică") celelalte constante ale cărții lui Modest Morariu.

Mihai Coman

***) Modest Morariu : „Între relativ și absolut", Editura „Eminescu", 1979.**

compendiu

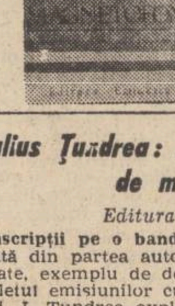

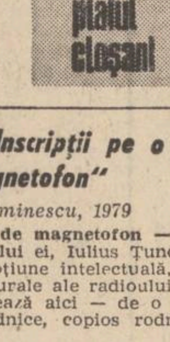

Iulius Țundrea : „Inscripții pe o bandă de magnetofon"

Editura Eminescu, 1979

● **Inscripții pe o bandă de magnetofon** — iată o carte așteptată din partea autorului ei, Iulius Țundrea, a cărui activitate, exemplu de devoțiune intelectuală, se confundă cu sufletul emisiunilor culturale ale radioului din ultimele decenii. I. Țundrea explorează aici — de o viață de om, s-ar spune — galeriile rodnice, copios rodnice ale unei mine de nestemate care este **radioul**, acest depozit, acest **depozitar**, de mai bine de cincizeci de ani, al culturii, al artei românești și nu numai românești, alături de alte mijloace, acelea clasice, tradiționale, de punere în valoare și de **producere** chiar, a artei, a **frumosului**.

Răsfoindu-i volumul apărut de curînd la Editura **Eminescu**, ai sentimentul că citești un roman, un roman al cărui personaj e **radioul** — o realitate fără de care nu ne mai putem închipui viața noastră de azi, de oameni moderni, ființe ale galaxiei Gutenberg, dar nu mai puțin și ale galaxiei Marconi. Autorul, fără a face istoria propriu-zisă a Instituției radioului românesc, ne poartă, totuși, la începuturile acestor emisiuni (1 noiembrie, 1928), ne împărtășește emoțiile pe care li le presupune pionierilor lor : oameni de știință — ca profesorul univ. Dragomir Hurmuzescu, fizician de renume, membru corespondent al Academiei Române, — istorici, scriitori aflați printre primii în fața microfoanelor între care Liviu Rebreanu și I. Al. Brătescu-Voinești, apoi Iorga aproape imediat, din anii dintîi ai radiodifuziunii, și C. Rădulescu-Motru, S. Mehedinți, Sextil Pușcariu, M. Dragomirescu, N. Cartojan, Perpessicius, Lovinescu, Sadoveanu, Cezar Petrescu, Gala Galaction, G. Călinescu și atîția alții, pînă azi, la generațiile lui Marin Preda și Eugen Barbu, ale lui Nichita Stănescu, și D. R. Popescu, pînă la Mircea Dinescu și tineri debutanți talentați, creatori ai literaturii noastre contemporane.

Mi-au plăcut cu deosebire din această carte de **inscripții** — schițele de portret ale semnatarului, conturate cu finețe și căldură, în pagini de impresionantă afectivitate, închinate unor Tudor Arghezi și Perpessicius, Tudor Vianu și Lucian Blaga, lui Sadoveanu — parcă din legendă, și altora, pe care i-a cunoscut, ca și unor nume resuscitate numai, după ce le-a ascultat glasurile lor de neuitat, în liniștea studiourilor, un Minulescu și Adrian Maniu, un Iorga și Ralea, Em. Bucuța, Gusti, Rebreanu, Victor Ion Popa și alții, și alții. Și regretă nemărginit autorul, și regretăm și noi cu el fiindcă nu-i putem asculta și pe Eminescu, pe Maiorescu, Alecsandri și Creangă — minunile fizicii ivindu-se pe lume, vai, atît de tîrziu !

Cartea lui Iulius Țundrea este o istorie vie, o relatare pasionată și pasionantă despre acest imperiu al cărții, al muzicii, al oamenilor de excepție venind în întîmpinarea noastră pe calea undelor, interferînd artele. Lucid și imaginativ, autorul știe ce este și ce poate deveni această complexă universitate modernă și acest ateneu fără fruntarii al zilelor noastre — radioul, a cărui forță de penetrație este, practic nelimitată.

Hristu Cândroveanu

Plaiul Cloșani

Volum alcătuit de Pavel Ciobanu

● Cuvîntul plai, pentru foarte mulți dintre noi un cuvînt de un inefabil lirism, desemnează o realitate geografică, socială și spirituală inconfundabilă, care nu poate fi înțeleasă deplin, în spiritul și litera ei, decît din interiorul existenței ce o legitimează. Bineînțeles, folclorul ne așterne înainte doar una dintre cărările pe care putem păși cu folos spre înțelegerea mentalității oamenilor de plai, a specificului lor existențial. Parcurgerea acestei cărări este necesară, dar în nici un caz suficientă și, din acest punct de vedere, este relevelator faptul că volumele la care ne referim, editate la Drobeta-Turnu-Severin sub titlul generic **Plaiul Cloșani**, poartă subtitlurile **Folclor din valea Bahnei** și **Folclor din valea superioară a Topolniței**. Însă culegerilor de folclor ca atare, alcătuitorul volumelor, Pavel Ciobanu, dincolo de prefața lui Ion C. Chițimia, le-a adăugat incursiuni substanțiale și calificate în istoria și geografia meleagurilor înfățișate, remarcabile prin concizie și adecvare. A rezultat o veritabilă monografie a unui plai, în speță a plaiului Cloșani, populat din cele mai vechi timpuri de oameni de margine, a căror existență, însă, n-o putem considera marginală, de vreme ce ea s-a consumat în permanență în chiar miezul unor evenimente decisive în trecutul românilor.

„Oamenii își cunoșteau atît de bine pămîntul de sub picioare, în toate coclaurile lor, în înfundăturile de codri, în întîlnirile de munți și dealuri, în deschiderile de văi..." — scrie Ion C. Chițimia, în cuprinzătorul său cuvînt înainte. Iar cele două cărți ce sînt dedicate lor de Pavel Ciobanu, acestor oameni ce-și cunoșteau atît de bine pămîntul de sub picioare, nu sînt decît reflexul monumentului pe care singuri și l-au ridicat în flacăra propriei lor durate."

Editarea volumelor **Plaiul Cloșani** reprezintă un gest recuperator și de evident patriotism, iar forul sub egida căruia ele apar, Comitetul județean de îndrumare a creației populare și a mișcării artistice de masă din Mehedinți, cu acest prilej, dovedește cu prisosință că și-a luat în serios menirea.

Mihai Pelin

AL XII-LEA CONGRES AL P.C.R.

1974—1979

Retrospectivă literară

Poetul şi istoria

În Adrian Păunescu, lirica de azi are pe unul din poeţii semnificativi, o personalitate care concentrează într-un mod reprezentativ spiritul epocii. În literatura română numai Heliade, într-un moment revoluţionar istoric şi cultural, şi Goga, într-un climat politic şi social specific, şi-au mai convertit structura individuală, înzestrată cu un temperament excepţional, într-un **fenomen** deopotrivă poetic şi politic.

Feţele poetului au fost definite în prefaţa la selecţia de autor **Poezii de pînă azi** (1978) într-o manieră capabilă să-l cuprindă total, prefaţatorul, el însuşi personalitate singulară, surprinzînd magistral şi incitant latura spectaculară a fenomenului Păunescu. La rîndul său, structurarea acestui volum care urma să-şi reprezinte sintetic autorul, nu se conformează modelului tradiţional al acestui gen de antologie care reproduce de obicei volumele semnificative în ordine cronologică, ci **recreează** cicluri, reunind poemele după considerente de ordin tematic. Cartea se organizează astfel într-o nouă coerenţă, ca mesaj nu total epurat de producţia superfluă, dar cu toate acestea mai semnificativ. De altfel, graţie naturii sale vulcanice, Adrian Păunescu conferă, chiar acelor poeme care nu sînt decît enunţuri pure, o gesticulaţie patetică şi o încărcătură tensională datorate magnificenţei rostirii. Este deci cu atît mai dificil să se aştepte de la un poet de asemenea factură să se arate parcimonios în selecţie. Oricum însă acest volum permite o mai clară distincţie a tipologiei poemelor, reprezentîndu-l pe poet ca program şi ca personalitate.

Faptul că volumul se deschide cu un poem din **Pămîntul deocamdată**, numit **Condiţia cîntăreţului revoluţionar**, atestă intenţia poetului de a se defini total şi explicit, astfel încît prima secţiune a volumului devine o artă poetică, realizînd o nouă convergenţă a sensurilor unor poeme din volumele precedente. Condiţia poetului este plasată în regimul unei aventuri în care poezia este „un risc pe cont propriu", asumat ca atare şi proclamat ca realitate tutelară. Poetul rămîne totuşi un **ales** în sens romantic, investit cu tradiţionalele însemne ale slavei sale („Nu-ţi poate pune nimeni cătuşe peste timple / Şi chiar de ţi le-ar pune ti s-ar preface-n laur"), menirea sa fiind aceea de a transfigura cu preţul unei existenţe tragice („Ai fost adus pe lume să scoţi din mizgă aur / Fii fericit de drama ce stă să ţi se-ntîmple").

Poetul se exprimă printr-o agresivitate necesară, aducătoare a purităţii prin violenţă : „În zadar vrei să scrii pasteluri / tu eşti pierdut pentru gratuitate / tu vei spune cuvinte / pe gură îţi vor ieşi ameninţări / tu vei semăna grîu / şi boabele vor exploda ca nişte grenade". Poezia poate şi trebuie să fie „sălbatică armonie" pentru că se adresează unei omeniri care este „ciudat amestic / de violenţă şi duioşie".

Poezia lui Adrian Păunescu există exclusiv în regimul tensiunii conflictuale, fie că este vorba de erotica sa torturată, fie de meditaţia existenţială, profetică şi sumbră, cu accente expresioniste, sau de neliniştea metafizică resimţită cu insuportabilă acuitate. Cu atît mai fulminante sînt poemele-discurs clamate de poetul moralizator, acuzînd răul veacului fie el trădare, îmburghezire, laşitate şi nedreptate. Starea de tensiune trebuie întreţinută permanent de poezia combatantă ca în poemul **Deocamdată nu.** Verbul răsturnător de convenţii vorbeşte în numele „clasei care face" şi poetul care nu se prosternă decît în faţa muncitorului şi a mamei, adică înaintea celor care creează, sancţionează prin „interjecţii" tot ce se opune „muncii, cinstei şi dreptăţii", într-un cuvînt — revoluţiei.

Între „interogaţii şi revolte" discursul liric îşi desfăşoară retorica şi tensiunea într-un permanent conflict în care cuvîntul este uneori singura soluţie („Cînd neguri vin să ne consume / măcar să nu cedăm tăcînd"). Zona de maximă concentrare a tensiunii conflictuale este aceea a poeziei patriotice şi sociale, care chiar atunci cînd celebrează, păstrează accente patetic dramatice. Definind spaţiul natal al aparteneţei, prin acel mişcător „Ţară de veci nepămîntesc de caldă" poetul nu poate face abstracţie de permanenta sa nevoie de revanşă împotriva unei istorii care nedreptăţeşte, tutelate de urgie, şi care răscumpără clipa de seninătate cu secole de jale. Unei asemenea istorii ostile nu i se poate opune decît dăinuirea cu orice preţ : „Cît bine meriţi tu, poporul meu /, atîta rău ţi s-a tot dat mereu // Ce fel de-a fi ! E-o întîmplare sfîntă / Cînd vin şi cimitirele la nuntă".

O istorie care rezervă veacuri de singurătate în faţa primejdiei **(Mircea cel Bătrîn în faţa năvalei)** impune o tragică compensaţie : „Nu, nu, să nu ne amăgim cu vorbe, să nu ne mîntim, / Ceasul cel mai fericit n-a venit, nici n-avea cînd să vină, / Povîrnişul din faţa casei noastre e încă fertil, / Noi mai avem ce aştepta de la lumină." În raport cu această istorie nedreaptă se constituie printr-o dramatică suprapunere, o entităte esenţială care anulează condiţia temporală a generaţiilor. Acel unu indivizibil prin care se numără douăzeci de milioane absoarbe deopotrivă, „leagănul, fiinţa şi mormîntul".

Adrian Păunescu celebrează istoria, dar o şi acuză. Pe poet îl interesează nu atît victoriile, cît sacrificiile, adică ceea ce trebuie răscumpărat, ceea ce istoria datorează ca revanşă.

Într-o asemenea viziune preocupată de recuperare spaţiul natal este tutelat de spirite sacrificate de istorie şi devenite simboluri eterne : „Ca un dulce tropot o stafie cal, / Stă a înşeuare la mormînt de domn, / A trecut azi noapte Iancu prin Ardeal / Şi-a trezit gravidele din somn / Şi le-a dat putere pentru rodnic plîns, / Şi le-a spus ce fel de fii să nască, / Spre-a avea un vrednic neam pentru răsoiuri / Muma noastră, Ţara Românească. // Au născut femeile lumină / Şi-a crescut pe cer tropot de cal / Semn că nu sfîrşeşte să revină / Spiritul lui Avram Iancu în Ardeal".

Sacrificiul răscumpără istoria vinovată şi peste ţara renăscută duhul lui Nicolae Bălcescu pluteşte ca un semn al perpetuării. În revolta sa permanentă, întreţinută ca un foc necesar, Adrian Păunescu este gata să ierte, fie chiar şi destinul istoric, preţul răscumpărării fiind, cum sună poemul final din **Pămîntul deocamdată** purificarea : „Am spus acestea toate despre lume / Din dorul de-a o face mai curată / Ca inima să aibă-n lume / Din dorul de-a o face mai curată / Ca inima să aibă-n ce să bată / Într-o fiinţă nu doar într-un nume".

Sultana Craia

Imperativul participării lucide

Încercînd o definiţie (cît de adevărată ?) a tipului de personaj şi a spaţiului românesc în care el evoluează, naratorul din **Doctorul Poenaru** (Ed. Eminescu, 1976) comentează la un moment dat : „...această povestire neepică este **biografia unui om obişnuit** ce-şi ia în serios profesiunea, adică pe el însuşi". Şi, în consens cu sublinierile ce ne aparţin, pe pagina următoare citim : „Ca să revenim la acest **erou anonim,** la medicul nostru de ţară" (...) etc. Aşa să fie, oare ? Chiar dacă am accepta o relaţie de identitate perfectă între autorul cărţii, scriitorul Paul Georgescu, şi narator, încetind aşadar de a-l mai socoti pe acesta din urmă doar un personaj cu „însărcinări" speciale, tot ar rămîne „motive de îndoială". Primele dintre acestea ţin de poziţia autorului narator faţă de evenimentele (în sens larg) relatate. Citatele de mai sus şi încă altele uşor de extras la o lectură atentă (anticipări ale evoluţiei naraţiunii, comentarii cu caracter definitiv) ar întări ideeea **omniscienţei şi ubicuităţii.** Dar iată o secvenţă, între altele, care contrazice afirmaţia de mai înainte, venind să accrediteze, de această dată, **poziţia deplinei obiectivităţi,** în maniera ironizantă a lui Caragiale, din finalul la **Două loturi** : „Ar fi mai picant, sigur, să naram pe îndelete crunta răzbunare, destul de întrebuinţată prin partea locului, din păcate **nu ştim nimic despre** modalităţile sîngeroasei răfuieli (...). Ne-ar plăcea să descriem colorat şi cu amănunte savuros concrete un periplu de un sălbatic romantism, dar, şi de data aceasta, **necunoaşterea noastră** ne crează dificultăţi. **Ce nu ştim, nu ştim"** (s.n.). Care dintre cele două poziţii este adevărată şi cînd trebuie crezut autorul (naratorul) ? Să răspundem pe rînd : amîndouă deopotrivă ; de fiecare dată. Căci nu este vorba de inconsecvenţe ci de o rafinată **tehnică a aşteptării** (confirmate sau contrazise) ce imprimă tensiune şi ritm acestei „povestiri neepice" cu un „erou anonim". Declarata lipsă a epicului (mai bine spus, a epicului spectaculos) este suplinită perfect de calitatea dialogului, nervos, individualizant, dramatic (în sensul „tăieturii" sigure a replicii) şi de simţul lingvistic al scriitorului, funcţionînd remarcabil în registrele caricatural şi ironic, dar eclipsat adeseori de platitudinea comentariilor din „off". Părăsind aceste cîteva consideraţii de tehnică şi stil, nu înainte însă de a mai observa predilecţia pentru descripţia „balzaciană" a interioarelor, cu conservarea traiectului de la obiecte şi atmosferă la personaje, să ne oprim asupra eroului, ale cărui profesie şi nume împrumută, tradiţionalizant, titlul romanului. Judecat în plan general uman, personajul este, desigur, un om obişnuit, un anonim, aşa cum ni-l definea, mai devreme, autorul romanului. Adevărat însă, că, privit în cadrul restrins al colectivităţii rurale din Luciu (undeva în Bărăganul ialomiţean), doctorul Poenaru este o personalitate puternică iar destinul său, urmărit în perioada dintre primul şi cel de-al doilea război mondial, devine semnificativ şi simbolic pentru o întreagă parte a intelectualităţii româneşti a timpului. Personalitatea sa profesională, construită sub deviza orgolioasă „toţi să aibe nevoie de tine, tu să nu ai niciodată nevoie de altcineva" va suporta, încă de timpuriu, un „asediu" prelungit şi concertat. **Indirect,** în anii studenţiei, îl obligă la restricţii de mare severitate cu sine tatăl, don Mişu, prin tipul de viaţă practicat. Persoană simpatică, fără spirit practic dar cu tabieturi costisitoare, bătrînul traversează, imperturbabil la datoriile din ce în ce mai mari contractate şi la obligaţiile familiale, o permanentă stare de kief. Eficienţa şi raţionalismul, care vor constitui dominante caracteriale pentru doctorul Poenaru, nu sînt doar efectul formaţiei profesionale ci şi reacţia la nonşalanţa nepremeditată dar păgubitoare a tatălui. **Direct** acţionează asupra sa mama, coana Smaranda care, veghind grijulie la viitorul numeroşilor săi copii, îl îndeamnă la o căsătorie material avantajoasă. Întors din război, în satul Luciu, locotenentul medic Poenaru poartă cu sine acel „spirit al tranşeelor", decizia de a înfrunta şi de a învinge : „Am venit să fac treabă, şi-am să fac". Excepţională, ca forţă de anticipaţie a dificultăţilor şi obstacolelor neaşteptate pe care doctorul le va avea de trecut pentru „a face treabă", este secvenţa drumului în întuneric, de la gară în căutarea spitalului sătesc, orbecăind în noaptea cu ploaie şi vînt, împotmolindu-se în gropi cu noroaie, revenind mereu în plin cîmp (imagine a lipsei reperelor) pentru a pătrunde din nou în „labirint".

Poenaru îşi începe activitatea de medic într-o atmosferă dezolantă, fără minimumul de condiţii absolut necesare, situaţie în care „asediul" împotriva onestităţii şi rectitudinii sale morale se amplifică. El îşi practică meseria cu devotiune de sacerdot, rezolvă cazuri disperate, devine un profesionist redutabil ce continuă să refuze tentativele de subordonare în mecanismele administrative sau politice. Eroul este impresionant, dar suspendat aici sau continuat astfel s-ar potrivi epopeei iar nu romanului. Se va produce însă o fisură în „armura" eroului, care va relansa personajul pe coordonatele unei noi teme : relaţia politică-ştiinţă.

Medicul perfect, mulţumit de munca sa, va înţelege la un moment dat, pe măsură ce cazurile limită se răresc, dar se înmulţesc îmbolnăvirile de pelagră şi tuberculoză, că acţiunea sa este, dacă nu inutilă, oricum insuficientă în lipsa unui vast program social de eradicare. Omul se însingurează, drama lui Sisif devine tot mai des termen de autocomparaţie şi, în acest moment de criză interioară, mai vechea propunere a prietenului său avocatul Pascal, de a face propagandă în campania electorală pentru liberali, cu promisiunea acordării unui şorjip eficient din partea ministrului sănătăţii, îl găseşte receptiv pe cel pentru care pînă atunci „jocul partidelor îi părea o distracţie de moşi, cu trasul în lanţuri, femeia cu barbă, acadele colorate şi celelalte".

Opţiunea se dovedeşte nefericită, promisiunile făcute înainte nu mai sînt respectate după alegeri, deziluzia e dureroasă. Dar, dincolo de regrete, o dată ieşit din armura profesionalismului, doctorul a înţeles importanţa politicului şi a mecanismelor sale pentru întreaga viaţă socială. Romanul creşte în intensitate dramatică. Evenimentele se precipită, istoria se năpusteşte din nou asupra oamenilor : mişcarea legionară îşi arată colţii, cad primele victime, iar dictatul de la Viena mutilează frontierele ţării, pentru care doctorul Poenaru luptase în război : „Aşa ceva nu se face pentru nimic în lume, zice doctorul. Pur şi simplu nu aveau voie". Este cuprinsă aici hotărîrea de a se opune pînă la capăt, imperativul participării lucide, decise, pe care, în finalul romanului, eroul îl va regăsi în paginile manifestelor comuniste. De această dată, opţiunea sa este definitivă.

Valentin F. Mihăescu

Adecvarea instrumentelor critice

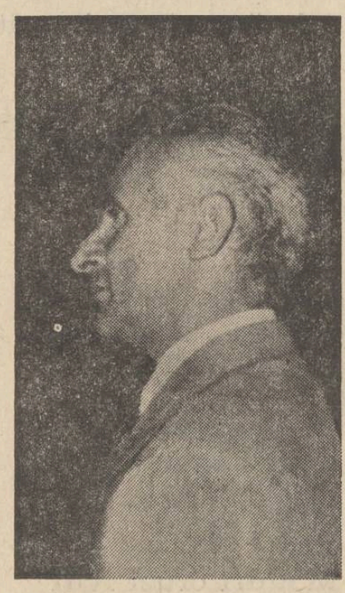

De la Ion la Ioanide este cea mai substanţială contribuţie a lui Nicolae Balotă la studiul valorilor literare româneşti. Cartea este menită să ilustreze programul criticului expus cîţiva ani mai înainte în **Euphorion. Pentru o nouă direcţie în critica literară** este articolul-program al lui Nicolae Balotă şi al întregului moment literar în care a apărut. El cerea o desprindere de G. Călinescu în sensul completării şi corectării acestuia în numele unei noi orientări estetice a criticii de factură modernă. Ilustrarea cea mai elocventă a acestui program o aflăm în paginile volumului **De la Ion la Ioanide.** Valorile literare asupra cărora se apleacă exegetul sînt fie valori consacrate de vechea critică asupra cărora se aduce o judecată sau o perspectivă nouă, fie valori insuficient explorate, fie altele care abia acum sînt scoase la lumină pentru a fi descifrate cu adevărat. Esenţialmente **De la Ion la Ioanide** (carte care-şi propune un bilanţ al prozei moderne româneşti în care intră Rebreanu, Iorga, Pârvan, Ibrăileanu, Blecher, Gib Mihăescu, Pavel Dan, Al. Philippide, V. Voiculescu, Urmuz, Călinescu) este o carte de „revizuiri literare", cea mai cuprinzătoare şi mai angajat programatică încercare de revizuire literară din toate cele pe care le-am putea trece la aceste capitole în ultimele decenii.

Preocuparea lui Nicolae Balotă este de a restitui literaturii laturi ignorate sau chiar opere întregi ale unor scriitori priviţi pînă mai ieri dintr-un singur unghi de vedere. Valoarea prozei memorialistice a lui Nicolae Iorga este de pildă ţinta unei aplicate analize şi demonstraţii care luminează cu lux de exemple şi amănunte excepţionalul talent de portretist al istoricului memorialist, factura stilistică particulară a prozei iorghiste. Capitolul despre Vasile Pârvan revendică pentru proză discursurile de deschidere ale acestuia, proza lui hymnică, ambele restituiri, Iorga şi Pârvan, completînd portretele partiale din istoria literaturii lui G. Călinescu.

Efortul cel mai de seamă al exegetului, semnul distinctiv al demersului său critic, este analiza fiecărui autor, a fiecărei opere din unghiul de vedere cel mai potrivit ei şi cel mai convenabil. Aspectul de pat procustinan pe care-l au interpretările critice subliniat personale, deoarece aduc la numitorul comun al interpretului opere diverse, dispare în acest periplu exegetic. Scriitorilor şi operelor lor nu li se aplică, pe cît este posibil, măsuri inadecvate şi nu vom întîlni contestaţii teribiliste de felul celor care uzînd de etaloane limitative includ sau exclud conform lor de pe lista valorilor un autor sau altul.

Excelent este capitolul închinat lui Rebreanu unde ţinta principală a criticului este să decupeze pentru cititor o limpede vocatie a tragicului. Accentele polemice directe nu lipsesc : „Reduşi la elementar, ei (ţăranii lui Rebreanu, n.n.) nu aparţin unei lumi primitive — cum spun unii comentatori — ci mai curînd unei lumi arhaice. O umanitate a satului, arhaică, dar în care a pătruns istoria şi care nu trăieşte atemporal". Este fixat astfel cadrul propice tragediei. Pînă la discutarea vocaţiei tragice sînt cercetate elementele care însoţesc şi pregătesc terenul tragicului. Obsesia şi violenţa care traversează romanele lui Liviu Rebreanu sînt inerente tragediei şi criticul evidenţiază funcţionalitatea lor estetic structurală în literatura lui Liviu Rebreanu marcată profund de o vocatie a tragicului. Lectura lui Nicolae Balotă este coerentă şi aduce o precizare hotărîtoare în sirul interpretărilor prozei autorului lui **Ion.** Unghiul său de vedere facilitează şi o reevaluare a locului şi rolului naturii în proza lui Rebreanu, care natură, refuzînd pitorescul-idilic, se înscrie în linia crispată sau contorsionată a tabloului general.

Proza lui V. Voiculescu este descifrată cu ajutorul precizării temei **magnetismului vital** a temei **iubirii magice, a lumii ca bilci,** etc. Scopul acestor lungi pînă la fastidios analize şi demonstraţii este de a menţine pe cititor cît mai mult posibil în perimetrul specific de existenţă estetică al fiecărei opere, de a facilita prin ţinerea îndelungă sub obiectiv o familiarizare din interior a cititorului cu universul particular al creatorului.

Înnoitor ca perspectivă estetică şi edificator pentru polemismul conţinut al cărţii, ilustrat după cum spuneam mai ales la dosnicele **Note şi comentarii,** este şi studiul intitulat **Satiricon-ul lui G. Călinescu.** Scopul criticului este de a înlătura majoritatea comentariilor privitoare la romanele lui G. Călinescu pentru inadecvarea perspectivei. Unul din pseudoargumentele contestării lui G. Călinescu a fost inaptitudinea lui pentru tragic. Judecat din perspectiva unui ochi îndrăgostit de tragic ori cu predilecţie pentru tragic, lucru care s-a făcut, romancierul G. Călinescu nu putea da satisfacţie. Proza lui s-a refuzat celor mai multe interpretări relevîndu-şi un fond dificil pentru critică. Nicolae Balotă aşează romanele lui G. Călinescu în seria satiricoanelor antice şi dezleagă secretul ei divulgînd totodată improprietatea comentariilor care cereau acestor romane, trăsături pe care structura lor estetică nu le permitea. Studiul dedicat satiriconului călinescian este la Nicolae Balotă un model de aplicare a perspectivei interioare asupra operei unui scriitor. Predilecţia lui G. Călinescu pentru reversul parodic al faptelor este semnalat încă din publicistica acestuia, acolo unde optica este vizibilă şi uşor de semnalat laborator al romanelor. Apoi se trece la romane unde criticul semnalează peste tot elementele unei estetici mai vechi, inactuale ceea ce nu înseamnă şi nevalabile de unde şi racordul greşit al criticii moderne la romanul călinescian. Manierismul acestei literaturi, barochismul ei, comunicare dintre ea şi formele literare antice este bine evidenţiat de Nicolae Balotă, care redă astfel literaturii călinesciene propriul statut estetic şi-i restituie demnitatea artistică neînţeleasă de unii comentatori. Astfel G. Călinescu este alături de I. L. Caragiale, pentru care a făcut o excelentă demonstraţie similară I. Constantinescu, al doilea mare scriitor român în care renasc cu o vigoare şi un efect artistic remarcabil mijloace estetice ieşite din uzul estetic curent.

Pledoarie pentru respectarea profilului particular artistic al fiecărui scriitor de care se ocupă, suită de „revizuiri literare" plină de consecinţe, cartea **De la Ion la Ioanide** este una din reuşitele marcante ale criticii literare româneşti din ultimele decenii.

M. Ungheanu

P.S. Unul din coautorii **Istoriei literaturii române** (Editura Academiei, 1979) se arată nelămurit de comentariul nostru la cartea citată. Pe curînd, asupra acestor nelămuriri.

ce gîndeşte, ce scrie tînărul scriitor

MIRCEA CONSTANTINESCU: «Cunosc destui scriitori sufocaţi de oralitate»

Prozatorul Mircea Constantinescu s-a născut la 18 iulie 1945 în Bucureşti. A debutat în 1966 cu versuri (în revista „Amfiteatru") şi cu proză (în revista „Ramuri"). A absolvit Facultatea de filologie din cadrul Institutului pedagogic Bucureşti şi Facultatea de filosofie (secţia sociologie) a Universităţii bucureştene (1972). Instructor la Casa de cultură a sectorului V. Volume publicate — „Ciudăţenii de familie" (Ed. „Eminescu", colecţia „Luceafărul" — 1968), „Cancerul blond" (Ed. „Eminescu" — 1970), „Smog" (Ed. „Cartea Românească" — 1971), „Cum îndemult Bucureştii petreceau" (Ed. „Albastros" — 1978), „Amurgul levantinilor" — vol. I (Ed. „Cartea Românească" — 1978) şi „Triumful lui Făt-Frumos" (Ed. „Albatros", 1979)

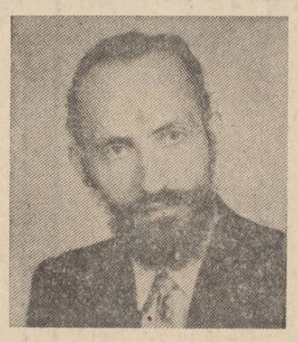

— Ce-ar fi să începem prin a dezvălui cititorilor discuţiei noastre amănuntul că l-am găsit pe Mircea Constantinescu citind, într-o după amiază de toamnă, revista „Lumea"?

— În acest caz aş începe şi eu prin a spune că este vorba de o revistă formidabilă. Eu nu pot circula prin toată lumea, aşa încît chem lumea să circule prin mine — cu ajutorul ziarelor, radioului, televiziunii. Mă fascinează, de pildă, cele două pagini ale revistei (1 000 + 1) în care văd oameni pe care altfel nu-i pot vedea, aflu cauze, explicaţii ale unor întîmplări la care nu pot fi, în mod direct, părtaş.

— Te interesează toate acestea şi ca scriitor?

— Mai e vorbă?! N-avem dreptul să nu ştim ce facem, pe ce lume trăim, ca să zic aşa. Şi asta, mai ales după debut. Debutul e ca prima dragoste. Cine nu se poate desprinde de ea, nici nu poate să mai evolueze. Orice om, mai ales cel ce are în intenţie să facă proză, trebuie să ştie să tragă cu urechea şi cu coada ochiului la tot ce se întîmplă; şi mai trebuie şi să tresară — la modul foarte serios — aflînd toate cele. Din păcate, încă se mai poartă o anume bagatelizare, zice-se, de sorginte balcanică, în înţelegerea fenomenelor din jur. Mie mi se pare Mateiu Caragiale exemplar pentru redarea acestei bagatelizări a lucrurilor serioase.

— Cum s-ar manifesta bagatelizarea de care vorbeşti?

— Nu „s-ar manifesta", pentru că se manifestă. Cunosc destui scriitori sufocaţi de o oralitate trecînd drept fascinantă, adesea rezistînd doar prin ea, dobîndind o celebritate de local datorită exerciţiului unei literaturi vorbite, ce nu înlocuieşte literatura-literatură. Dacă, să zicem, se lansează sau se experimentează o armă ucigaşă, ei vor fi primii care vor lansa anecdote despre respectiva armă. Dacă eu sau altul de lîngă mine luăm în serios arma asta — prin scris —, apare o anecdotă despre această atitudine a noastră, ceea ce mie mi se pare o serioasă diminuare a seriozităţii, a civismului, în ultimă instanţă.

— Hai să ne întoarcem la literatura scrisă, la proza ta, mai bine zis. Mărturisesc aici interesul cu care am citit „Amurgul levantinilor", interes sporit şi de dorinţa de a vedea cum va duce la bun sfîrşit un tînăr prozator o lucrare de inspiraţie şi de largă respiraţie istorică. De unde a pornit gîndul de a scrie această carte?

— În 1877 s-a născut unul din personajele cărţii, cu care, de altfel, se va şi încheia ciclul „levantinilor" — un personaj umil, de pe lîngă familie, o femeie de la ţară locuind la oraş, un destin contopit, treptat, cu cel al familiei. Întîmplător fac parte dintr-o familie participantă la toate evenimentele istorice importante ale ţării, dar nu-i port numele din pricina unui divorţ. Din aproape în aproape, tot dintr-o coincidenţă se păstrează dovezi cum că şi alţi înaintaşi ar fi făcut lucruri de seamă pentru patrie. O mare parte din aceste dovezi-documente mi-au parvenit. Iată, deci, un impuls — mai întîi sentimental, apoi logic — de a dezvălui nu rădăcinile unui scriitor, ci rădăcinile unui mod de a vedea lumea, de a face istorie.

— Chiar astfel motivat, acest impuls să fie singurul pentru începerea unei munci de o asa anvergură?

— Ultima sută de ani e foarte importantă din toate punctele de vedere, nu numai pentru că avem mai multe documente, ci pentru că zarul — 6-6 — care n-a căzut în vremea lui Ştefan Vodă, a căzut acum. În ce mod — iată ceea ce merită atenţia tuturor contemporanilor, a tuturor artiştilor. Chiar ataşamentul meu sentimental şi familial pentru epocă, de-a lungul cercetării bogatei arhive de familie, de-a lungul parcurgerii ziarelor de epocă (iată, dacă vrei, de ce parcurg şi „Lumea", azi) a crescut considerabil, pentru că este mai mult decît fermecător să dobîndeşti o explicaţie a aparitiei tale, un sens al acestei apariţii — pe care-l afli în acele pagini tipărite altădată, fie că erau semnate de un Rosetti, de un Brătianu, de un Gherea sau de un pseudonim într-o revistă ilustrată sau în „Pitigoiul".

— Documentele de care vorbeşti au fost ele capabile să-ţi releve nu doar evenimente, ci poziţii sau mentalităţi privind momentele traversate în carte? Ion Lăncrănjan sublinia, pe bună dreptate, în intervenţia sa la masa rotundă „Conştiinţa istorică şi literatura română de azi", găzduită de paginile „Luceafărului", faptul că „documentele... sînt mai mult decît necesare, ele singure însă nu pot face ceea ce poate şi trebuie să facă literatura, prin sintetizare, prin generalizare, prin captarea în pagina de carte a impalpabilului care nu poate fi inclus în nici un document". Revin şi te întreb — ce au reprezentat documentele cercetate pentru tine, dar şi ce ai reprezentat tu, ca scriitor, pentru a le transforma în fapte de viaţă?

— Am „suflat" mult în documente, pentru însufleţirea lor, iar conjuncturile alese de mine, selecţiile operate, au fost în aşa fel „răstălmăcite" încît au determinat o subordonare a lor în interesul autenticizării textului narativ. Dar rolul cel mai important al documentelor a fost acela de a-mi insufla curajul scrierii unei asemenea cărţi. Fără el nu mă puteam incumeta la a „reconstitui" virstele României moderne.

— Întreprindere, a spus-o critica, foarte ambiţioasă...

— Marile cărţi, spunea Lukács, sînt cele totale. În afara lor, pot exista cărţi bune sau chiar reprezentative. „Război şi pace", de pildă, e un roman total, iar „Ana Karenina" — unul bun.

— Cum priveşti acum, încercînd o obiectivare de lector sau de critic, „Amurgul levantinilor"?

— Am spus-o şi Magdalenei Popescu, lectorul cărţii mele — sînt, în privinţa primului volum, destul de nemulţumit de ce am făcut. Aş vrea, într-un deceniu, să rescriu altfel povestea. Cred că am investit ironie în locuri unde trebuia să fiu generos şi invers. Cartea n-a ieşit, de aceea, nici ironică, nici generoasă. Nu e un lucru tocmai rău, dar fac amară constatare că puţinii comentatori ai acestui roman doar au „dibuit" acest lucru. Sînt, în această privinţă, a tonului, mult mai mulţumit de volumul al II-lea şi probabil că al III-lea va fi şi cel mai bun.

— Care e, autorului, cartea cea mai dragă din toate cele scrise pînă acum ?

— Incontestabil, „Smog". Am impresia, vorba lui Nichita Stănescu, că am pus prin această carte o unghie la cuvintele româneşti. Este o carte despre tînăra generaţie (în sensul cel mai... generos spus „generaţie"). Cînd fac această afirmaţie trebuie să mai mărturisesc ceva — alunecarea mea într-o prejudecată (o recunosc ca atare), aceea că românii sînt povestitori şi nu romancieri. Nu pentru că ideile ne-ar lipsi. Ci pentru că nu venim cu aplombul lui Céline, cu gustul pentru disecţie al lui Dostoievski sau cu forţa de constructor a lui Thomas Mann. Noi sîntem mari povestitori. Nuvelele româneşti îşi găsesc cu greu un echivalent în lume. Romanul cere o distribuire atentă a elementelor şi pe orizontală şi pe verticală, o mare amplitudine. Repet, este o prejudecată, la care aproape am renunţat, de vreme ce am „îndrăznit" să apar în faţa cititorului cu un roman de mari dimensiuni.

— Ai de gînd să revii la proza scurtă de genul celei din „Smog"?

— Am şi predat editurii **Albatros** o culegere de proză de dimensiuni variabile — de la 4 la 25 de pagini — cu titlul „Aleargă pentru viaţa ta". Apar în această carte fragmente de lume, de la mediul de şantier la cel din universităţi.

Dan Mucenic

Continuare în pag. a 7-a

ion dodu bălan

Inimă cu doruri multe

Inimă ca un zăvor
Inimă neodihnită,
Porți în tine-atîta dor
Și-o enigmă zăvorită.
De-aș putea te-aș tăia-n opt,
Inimă misterioasă,
Să văd dorul cum l-ai copt
Ca pe-un măr de rasă aleasă.
Inimă de putrigai,
Inimă cu doruri multe
N-am cuțite ca să tai
Din durerea-ți cît un munte.

Inimă îndurerată,
Chiar și muntele că-i piatră,
Tot mai scade cîteodată
Că-l retează vînturile
Și ciobani cu cînturile,
Îl surupă ploile
Și-l bătucesc oile
Și descrește, an de an,
Muntele de bolovan.
Numai tu dospești dureri
Și nu le lași nicăieri
Și tot cresc, încinse-n dor,
Ca o pîine în cuptor,
Cît durerea tuturor...

Muguri cruzi iviți în timp

Ochii verzi,
Aprinși și uzi,
Muguri cruzi,
Iviți în timp,
Triști ca zeii din Olimp,
Ard pe vatra dorului,
Pe jarul pîrjolului
Care-a trecut fulgerînd,
Ca o aripă de gînd,
Într-o seară fără lună,
Prin inima mea haină,
Într-o seară fără stele,
Prin jalea inimii mele...
Ochii verzi,
Aprinși și uzi,
Muguri cruzi,
Iviți în timp,
Triști ca zeii din Olimp,
Să-i săruți
Dar să nu-i crezi
Dacă vrei să nu te pierzi
În adîncul tainelor,
Strîns în chinga spaimelor,
Ars pe vatra dorului
De jarul pîrjolului.

Un fel de toamnă

Vai, cade brumă rece peste noi,
Dar tu aștepți să-nmugurească vise,
Mai cauți pe cîmp trifoi cu patru foi
Și-n haine vechi scrisorile nescrise.

Căderi de frunze-anunță toamne reci,
Crîmpei de vis alunecă-n prăpăstii,
O, lume, lume mîndră, cum te treci,
Cum trec, în seară, lebede prin trestii.

Alunecă, alunecă..., spre țărmuri se-ntunecă,
O sanie cu o iubire-apusă, în ea
Și vremea tot înfulecă, înfulecă,
Din viața ta, din viața mea...

Rămîn în urma noastră ele,
Fetițele, ce-or fi surori
Și-or sădi-n preajma groapei mele
Un strat de izmă și de flori

Și vom vorbi prin flori atunci,
Prin alfabetul cel mai simplu,
Prin marii plopi ce cresc în lunci
Și vîntul pornit în periplu...

Amintirea se-ntoarce în sat

Pe-ntinsul drum tăiat de roți
Se-ntoarce-n sat o amintire,
Lăcate o adastă-n porți
Și flutur-o nedumerire
Peste-un drumeag tivit cu nuci
Ce urcă-n dealul plin de cruci...

Unde-or fi ochii ce-o priveau
În scutece și-n leagăn, seara,
Cînd frunzele din plopi cădeau
Și luna-n cer ardea ca para ?
Să fie, oare, stele sus, pe bolta cea senină
Sau glod în tainicul ascuns, țărînă în țărînă ?

maria antoaneta popescu

Patrie de dor

Din Tine sînt...
Tu mi-ai dăruit ziua
și razele soarelui,
Bogăția
din rodul pămîntului,
Lacrima
din înaltul cerului,
Visul
din bocetul neamului,
Credința
din adîncul codrului,
Șoapta
din aleanul bradului,
Doina
din izvorul dorului,
Uimirea
din povestea veacului,
Liniștea
din suflarea timpului.
Din Tine sînt !

Basm în Ardeal

Adiere fără vîlvătaie
basm în ochiul cerului.

Leagăn de taine,
luminiș de soare și timp
te întîlnesc la ceas de vis,
în leagăn de plai adormit,
plai blînd.

Un grăunte de dor,
răsărit albastru
topindu-se în noi.

Basm nesfîrșit,
în leagăn de plai adormit,
Plai blînd.

Mioriță, Mioriță

Văpaia-și prelinge zestrea
în coșciugul de țărînă,
picurînd printre frunzare
un bocet de rugină.

Mioriță, Mioriță

Doinește cavalul tors în fuior,
ruga se-ngînă în datini de plai
horește mereu la o gură de rai
glas izvorît din hotarul de dor.

Chemat-am păsările

Se-aud pașii semințelor din glie,
scăldate-n lacrimă de ciocîrlie.

Și chemat-am păsările !
Lie, Ciocîrlie,
Pasăre măiastră,
Plîns de cununie,
Dalbă strălucire,
Cu-aripi fără număr,
Cu țara-ngemănată,
sămînță de lumină,
Coboară-n suflete.

LA MARGINEA PĂDURII

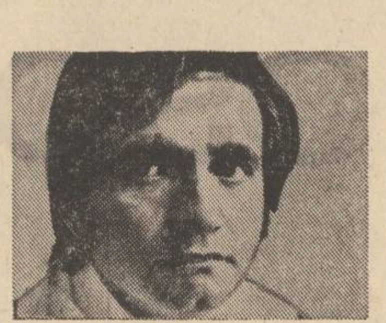

stelian zamora

Să tot fi fost pe la mijlocul verii, cînd lui Lixandru lu' Șițaru îi veni dorul de ducă, să-și lase nevasta cu mîinile pe pîntece și pe ceilalți patru copii ai săi, trei băieți și o fată, și să plece de sub sprînceana muntelui, la vale în jos, peste dunga satului, către oraș. Își lăsa acasă și cei doi cai ai săi și căruța cu care căra tot anul, din primăvară și pînă-n iarnă, cărătoare cu boroghină, nutreț la vite, coceni de porumbi, lemne, buturi de pe rîu și cîte și mai cîte avea omul nevoie, ca să o ducă de pe o zi pe alta. Era un bărbat înalt cît Negoiu și drept ca un brad. Cel mai mult îi plăcea să se fălească cu mustața sa stufoasă și răsucită, să și-o dichisească ori de cîte ori avea vreme de ea.

În vara aia avea de gînd să-și pună pe brînci pălimarul și să-și facă un geamblic mai ca lumea, în fața celor două odăi, și, să trăiască mai omenește, nu el, cît copiii săi, o casă cu un pălimar lung în sticlă, să nu mai bată vînturile cum deschidea ușile și-n care să-și așeze nevasta mușcatele și rotunjoarele, dar îi veni alte gînduri să plece la oraș după treabă să fie și el în rînd cu ăilalți din sat.

O porni într-o dimineață, după ce-și sărută prin vis copiii și nevasta. Ea se trezi și o podidiră lacrimile, dar se ferea de el nu care cumva s-o vadă cum dădea lapte la pisici. Lixandru o mîngîie pe părul său lung, dar mai cu seamă pe pîntecele sale în care creștea cel de-al cincelea copil.

Mai trecu pe sub oborul cailor, îi bătu cu palma pe coame, și-i sărută pe stelele albe din frunte, iar ei începură să necheze de mama focului, de dorul umbletelor prin satele de la munte și deal.

Lixandru ieși din oborul cailor, ca la răsăritul soarelui s-o pornească la vale, la oraș.

— Mă omule, dă ce iei plosca cu tine ?

— Ei, fomeie, să-mi țină și mie de urît și de sete, și cînd mi-o fi dor de voi, o s-o duc la gură.

— Și-n pacheţelul ăla mic, ce mai ai ?

— Măăă, da curioasă mai ești. Am și eu ceva. Nivela. O iau cu mine că poate acolo, pă un' m-oi duce, m-or pune și pe mine să fac dulgherie, ce bruma știu.

— A, nivelul ! făcu ea, că nu-i plăcea să-i zică nivelă ci nivel și oftă de parcă întoarcerea bărbatului nu mai era decît un vis ce-l uiți pînă dimineața.

— Vezi, de va trece Niculai dă peste munte cu cheag de brînză, să-i spui să vină și el după mine, că nu i-o cădea coada. Să-i zici negreșit să mă caute și-n gaură dă șarpe, că am o vorbă cu el.

— O să-i spui, omule, o să-i spui.

— Și vezi c-o să-mi aducă trei oi mai dă soi. I le-am plătit și mi-a zis că imediat ce-o să aibă vreme, o să treacă cu ele peste munte.

— Da, ce tot cată el p-aici ?

— Ei, are și el o mîndră și vrea s-o facă nevastă și s-o ia cu el acasă peste munte, la Ardeal.

— Da' acolo nu-s fete ?

— Or fi, da' dacă lui i s-au scurs ochii după una de aici de la noi, cine-l oprește să n-o ia.

Ilustrații de Mihai Gheorghe

— S-o ia, cine zice să n-o ia, dar dacă o să-i bage pricini ăi de la el din sat, că nu e bine să te-nsori cu fete din lumea largă.

— Știe el ce face, că doar nu-i copil de țîță.

— Fata are oi ?

— Are și ea cîteva și cu ale lui o să facă o turmă, dă n-o s-o poată păzi singur.

Femeia căzu iar pe gînduri și pe oftat.

— Lixandre, de-o fi să nasc și tu de nu te vei întoarce pîn' atunci, cum să chem copilul ?

— Ca pe nași.

— Și cin' să ni-l boteze ?

— Cum cine ? Niculai din Ardeal cu muierea lui de aici.

— Da' dacă n-o să poată veni de peste munți ?

— O să vină, c-abia așteaptă vreo pricină să mai scoboare pe la noi. Și p-ormă, o să mă-ntorc mai iute și eu, că doar n-o să pun de mămăligă p-acolo.

— Doamne, că cin' te-o fi dăochiat să-ți iei lumea-n cap și să pleci.

— Iar începi să te văicărești ?

— Cin' ți-o fi făcut de urît să pleci d'acas, după potcoave de cai morți...

Lixandru își puse ranița la spinare și plecă pe coastă la vale fără să se mai uite înapoi, iar nevasta îl petrecu cu ochii pînă ce nu-l mai văzu printre fagii din pădure.

Se auziră caii nechezînd în obor și Lixandru lu' Șițaru se opri, strînse tare din ochi și din dinți, apoi o porni iar pe potecă la vale. Pînă la șosea, avea ceva cale de mers pe jos și s-ajungă mai departe mai repede, o luă pe scurtătură, pe niște poteci prin păduri umbroase și falnice. Cînd ajunse în muchie se auziră trenurile de pe Olt, șuierau de-ți venea s-o iei la fugă să nu le scapi.

Se depărtase mult de casă, dar caii tot mai nechezau de parcă-l strigau să se-ntoarcă la ei s-o pornească cu căruța prin sat după treburi. I se rupea sufletul de fiecare dată cînd îi auzea, dar ce era să facă, hotărîse să plece și, dacă o să găsească de lucru să-i placă, va fi musai să și-i mărite la altul, că el nu mai putea să-i oprească. Trebuia să cumpere la fîn și grăunțe să-i țină bine, mari și frumoși și nu prea scotea mare lucru cu ei, că oamenii din sat își făceau treburile mai mult cu tractoare și camioane și pe el nu-l prea mai chemau la lucru și caii nu știau de asta și căutau mereu ieslea.

În urmă cu vreo doi ani a mai vrut să-i dea și, cînd să-i ia un mușteriu, copiii au început să plîngă, să țipe și să-l roage să nu-i vîndă și Lixandru cum ținea mai mult la ei, nu i-a mai dat.

Pădurea rămase mult în urma sa și-acum mergea prin niște ierburi și el se tot gîndea d-ar avea noroc să-l pună dulgher.

— Ei, Șițare, bine că te-aduse Dumnezeu, mă, îi ieși în cale Crăcioaia.

— Da' ce-ai cu mine ?

— Vino și bate-mi și mie vreo cîțiva prepeleci, că s-a făcut de coasă și trebuie să-i prepar, că n-am capre pe ce pune fînul.

— N-am vreme femeie, mă grăbesc...

— Numai o țîră, mă.

— Nu pot în ruptul capului.

— Mă, Șițare mă, tu nu știi că dacă nu-i faci gîndul unei văduve, n-o să-ți meargă bine pă un te-oi duce ?

Lixandru se opri și-și mai aminti de cînd mai plecase odată după o treabă și tot așa l-a rugat o văduvă să-i dreagă o poartă, chestie de o jumătate de oră, și el n-a ajutat-o și nu i-a mers bine.

— Unde ai prepelecii ?

— Aici, în vale. Îi scoatem amîndoi.

Lixandru scuipă în palme, apucă de un prepeleac, îl puse în spinare și se duse cu el în mijlocul locului. Săpă cu o cazma niște gropi, înfipse vreo patru cinci prepeleci și nu se lăsă pînă ce nu-și scoase nivelul din raniță să probeze cît de drepte erau, apoi se uită dacă erau la linie, puși din ochi fără sfoară, de parcă dădea examen. Între timp femeia veni cu o tîrnă în care avea de-ale gurii. Întinse un ștergar pe iarbă, scoase tot ce avea mai bun și în mijloc așeză o sticlă cu rachiu.

— Lixandre, vino să te omenesc cu ceva.

— Da nu stau mult, că pierd autobuzul.

— Bine că-mi făcuși treabă, că eu nu puteam singură să mă lupt cu ei. Că sînt grei ca pămîntul.

— Aș, grei.

— Ei, tu ești om în putere. Eu sînt o nevoie de femeie.

— Să trăiești, Crăcioaio, zise bărbatul ducînd sticla cu rachiu la gură.

— Și tu să trăiești, Șițare.

— Plec.

— Stai, mă, și ia și din bucăturile astea, că te moaie rachiul dacă nu bagi ceva în gură.

— Afurisită mai ești.

— De, măre Lixandre, ca văduva și eu.

— Păcătoasa de tine.

— Păcătoase sînt ălea cu oameni la care li se mai scurg ochii după alții. Nu eu, bătu-m-ar norocu, să mă bată.

— Nu blestema, Crăcioaio.

— Nevastă-ta ce mai face ?

— Șade cu burta la gură. Trebuie să i se împlinească.

— Iar ?

— Iar, zise Lixandru luînd sticla cu rachiu. Noroc și cînd ne-o fi mai rău, să ne fie ca acum. Femeia oftă scurt, trăgîndu-și de degete să și le pocnească. Simțea un fior din creștet pînă-n picioare uitîndu-se la ochii bărbatului și la părul său negru strălucitor. Rachiul îl cam încălzi pe bărbat și cam uitase cum de ajunsese acolo și de ce. Femeia își netezi șorțul de pe picioare cu palmele și bărbatul se opri din băut zicînd:

— Crăcioaio nu-mi mai fă talente, că n-am vreme și trebuie să plec după treabă.

Soarele începu să-ncălzească pămîntul. Obrajii lui Lixandru erau roșii, netezi și străluceau, că se bărbierise înainte să plece, să arate frumos pe unde avea de umblat să se angajeze. Se așeză într-o rînă și-i căzu pălăria sa neagră de pe cap. Părul era și el strălucitor în razele soarelui. Femeia tresări și îi veni să se întindă să-și dea oasele la loc.

— Ia, Lixandre, ia și mănîncă și bea că de-asta trăim.

— Crăcioaio, Crăcioaio, cum de-mi ieșiși în cale...

— Păi dacă tu o luași pe scurtătură și nu ținuși drumul satului... Ce să-ți fac.

— Ei, nu vream să mă mai vadă nimeni că plec, că poate cine știe, iar o să mă-ntorc cu coada-ntre picioare, și unii atît așteaptă să mijească.

— Vezi, pe scurtătură drumu-i mai lung.

— Fă, să știi că tu nu ești proastă degeaba.

Soarele încălzea și mai tare și prin văzduh era tot un bîzîit, că-ți venea să te dai la umbră și să tragi un pui de somn. Bărbatul se întinse odată de-i săriră nasturii de la cămașă.

— Crăcioaio, hai să ne dăm mai la umbră, că aici ne cam vede soarele.

— Păi, ce-ai de gînd, Șițare, ce-ai de gînd ? zise Crăcioaia strîngînd resturile de pe ștergar. Că așa sînt femeile, te întărîtă și pe urmă, mai să te lase cu buza umflată, prefăcîndu-se că nu pricep, ca să-și facă jocul, că sînt cu frică de cel de sus și păcatul să se pună numai pe om.

— Atunci, plec, zise bărbatul punîndu-și ranița la spate și pălăria pe cap.

— Treaba ta, du-te că ți-am mai spus cum s-a dus ș-al meu.

— Păi, ce să facem.

— Treaba ta.

---

teatru

t

Don Quijote

Pornind de la o intenție didactică realizatorii acestui nou spectacol al Teatrului Țăndărică au adaptat liber romanul lui Cervantes într-un scenariu pe placul și măsura celor mici. Teatrul sus-numit este o instituție capabilă să satisfacă mature exigențe estetice (nu doar premiile obținute au dovedit-o) simultan cu înveselirea copiilor de toate vîrstele, ca să nu mai vorbim de cei fără vîrstă pentru care ambuscadele televizate ale ciocănitoarei Woody au ajuns să constituie un simbol și o cheie pentru toate problemele existenței. Cu Don Quijote în viziunea lui Ștefan Lenkisch, regizor și scenarist colaborînd în această ultimă calitate cu Mioara Buescu și Malou Iosif, sîntem tot atît de aproape de opera omonimă pe cît erau edițiile mult prescurtate adresate elevilor din primele clase. Trama pare împrumutată dintre coperțile subțiri ale acelor cărți, morala fiind și ea de cîteva zeci de ani aceeași. Copiii reali trebuie să învețe prin urmare că iluziile sînt un fel de bau-bau, deci un lucru rău, ceilalți care n-au reușit să învețe nimic au libertatea să se bucure cît — dar nu și neapărat cum — vor. Există însă și un cor de actori care vin la avanscenă și cîntă cu patos drama eroului, atunci cînd nu fac haz de tribulațiile acestuia, prezentat ca simplă marionetă în mijlocul oamenilor din popor ale căror hohote de rîs, interpretate cam fără sens și cam fără convingere, vor să sugereze un fond sănătos ce triumfă nepăsător asupra oricăror credințe. Cavalerul Tristei Figuri apare astfel întristător de apelpisit. Există totuși și un moment cu implicații mai adînci (v. scena întîlnirii cu turma de oi), care însă se rătăcește repede în zarva și voioșia generală. O cortină în dosul căreia își fac de lucru păpușarii este plimbată mereu prin scenă în ideea de a exprima separația Cavalerului de realitate, lucru nu numai obositor ci și trenînd desfășurarea reprezentației. Abia spre sfîrșit sîntem lăsați să înțelegem că lumea împotriva căreia se ridică Don Quijote este una întoarsă pe dos și reprezentată ca atare prin intermediul unei viziuni savant carnavalești, dar căderea bruscă a cortinei nu ne lasă timp să ne dezmeticim. S-a întîmplat ceva, nu se știe bine ce, pe scenă s-a rîs exagerat de mult, s-a și plîns puțin iar în final păpușile au fost aruncate în aer ca niște petice colorate și parcă fericite cu starea lor neînsuflețită. Marionetele au fost integrate concepției generale a spectacolului de sculptorul Iulius Șuteu. Scenografia aparține Mioarei Buescu. Au interpretat : Brîndușa Silvestru, Simion Valeriu, Ștefan Săndulescu, Mihai Pruszinski, Constantin Popovici, Elena Săndulescu, Melania Petrescu, Gh. Fundătură, Cristina Popovici, Ana Vlădescu, Sonia Giba, Dana Bolintineanu.

Valentin Dumitrescu

---

film

f

Un debut promițător

Coman Sova își leagă reportajele într-un scenariu, Nicolae Corjos „apucă taurul de coarne“ — trece de la asistență și scurt-metraj, la filmul de lung metraj. Rezultatul : **Ora zero**, semnul neîndoielnic și triumfător al unui debut comun, să-i spunem debut, deoarece „implicații“ în carnetul-program au ținut să specifice că se află la prima încercare cu „marea“ peliculă. Fără a fi un salt mortal, **Ora zero** depășește în calitate majoritatea filmelor românești, din ultimul timp, cu pretenții de actualitate, cărora ne-am obișnuit să le reproșăm, ba chiar să le acceptăm, declamatoriul, stîngăcia, lipsa de autenticitate, etc., de dragul unei idei nobile sau a unui mesaj major, pe care ele, în imensele lor bune intenții și le-au propus. Ei bine, nimic nu este declamatoriu în acest film, nimic nu este „tras de păr“, autenticitatea apare din chiar tema și subiectul filmului, cît și din soluția de filmare găsită. E vorba de **falii** de viață, surprinse reportericește, filmate dinamic, e vorba de frumosul și urîtul cotidian, desfășurate amestecat și convingător, ca însăși viața care, există, trece, se **întîmplă** alături de noi, pe lîngă noi, pe stradă. Și, tot ce se întîmplă în film se coordonează pe frumoasa idee a atitudinii omului în viață și societate, de aceea el este urmărit de spectator cu căldură, cu participare. De la această participare, spectatorul nu poate scăpa, căci dinamismul filmului îl obligă la ea, îl supune. Fără a fi un film de „înaltă tensiune“, fără a fi un film construit pe problemele grave ale realității noastre actuale, **Ora zero** răspunde unui anumit fel de actualitate, al actualității imers, care surprinde dramaticul și comicul din lumea înconjurătoare, în același timp, atenuîndu-le deopotrivă, fără să le piardă esența. Nici culoarea. Foarte frumos colorat acest film, la propriu și la figurat, într-o remarcabilă armonie (imaginea : Vivi Drăgan Vasile, muzica : Florin Bogardo). Așa cum Nicolae Corjos mărturisește că a învățat să facă film luînd de la fiecare regizor cu care a lucrat, cîte ceva, trebuie să recunoaștem că noi, spectatorii, am **învățat să vedem** un film, receptînd cîte ceva de la fiecare film în parte. Acest film se află sub auspiciile debutului, deci eventualele reproșuri ce i se pot aduce, dispar în entuziasmul salutului, căci ele se pot aduce încă, unor regizori de mult consacrați. Totuși, dacă ne simțim obligați, de împrejurările filmice, să remarcăm sensibilitatea și bogăția expresivă a interpretării lui Carmen Galin, disponibilitățile interpretative și filmice ale lui Dan Nuțu (acest actor cu o evoluție scenică și filmică deosebit de interesantă, care nu întotdeauna a fost bine distribuit în rol, nici întotdeauna bine condus și speculat de film, dar care merită o atenție sporită din partea filmului, fizionomia și personalitatea sa artistică trădînd multiple valențe) nu ne putem opri să ne întrebăm de ce Geo Costiniu (cuceritor și bine filmat în filmul **Septembrie**), al cărui talent și joc generos, sincer, nu-l disprețuim — dimpotrivă, a fost atît de inabil fardat și filmat adesea din unghiuri complet potrivnice și celei mai meschine flaterii. Dar **Ora zero** este **film**, deci un punct cîștigat, un foarte important punct cîștigat.

Corina Cristea

---

televiziune

tv

Catifeaua anotimpului

O emisiune nouă, cu ambiții numai în parte mărturisite, este „Viața culturală“. Apărută pînă acum de trei ori pe micul ecran. Cum era de așteptat, o mare parte din sumarele emisiunii a fost dedicată festivalului „George Enescu“. Despre partea aceasta nu putem spune prea multe, pentru că ea nici nu a strălucit prin inventivitate și spirit (în interviuri) și nici nu a coborît sub nivelul informativ al actualităților („a venit, a cîntat, a dansat, a plecat“). În rest, o sumă de rubrici din emisiunile cultural-artistice sacrificate pentru această nouă emisiune („Agenda culturală“, „Creatorul și epoca“ etc.), mai precis pentru acordarea spațiului de o oră și jumătate acesteia. Deci „o nouă stagiune teatrală“ (în care aflăm cu stupoare chiar de la Radu Beligan că montînd „O scrisoare pierdută“ a scos-o din „provincialismul montării“ — a lui Sică Alexandrescu, nu ?), ce filme ar dori criticul X sau Y să vedem (de ce nu și invers ?), cîte un poet amator recitînd în hainele lui cele mai bune versuri emoționante pentru satul în care trăiește, instructori de brigăzi artistice îngrijorați că au luat numai un premiu-două, o cronică a discului idilică, o goană disperată prin sălile de expoziție, o... dar ce să mai continuăm ? Preluînd emisiunile dinainte, noua „viață“ le-a preluat și defectele, ignorînd generozitatea spațiului de emisie. Imaginea explică cu mai multă elocvență decît comentariul, uneori perfect inutil („pianistul cîntă la pian“), stilul „flatant“ al interviurilor este același („maestre, sînteți un geniu“. „Da, e adevărat, sînt un geniu, dar aceasta nu ajunge, mai trebuie și muncă...“), redactorii nu au opinii, cronicarii dau numai impresia că înlesnesc dialogul artist-public, cînd de fapt ei îl întrerup prin prețiozitățile pe care le înșiră pe marginea creației etc. În general noua emisiune, e adevărat, la început, nu e chiar atît de nouă. Față de ambițiile ei nemărturisite e chiar veche, șablonardă, fără „viața“ pe care o presupune titlul său. Cu atît mai mult a strălucit în acest context, ca un ochi de lumină, filmul dedicat pictorului Mihai Bandac, film făcut la cererea televiziunii bulgare, în urmă cu un an. Pictor, salutat cu entuziasm în primii săi ani de creație de Petru Comarnescu și Nicolae Argintescu-Amza (cît de mult se resimte astăzi absența acestora), se află astăzi în plină maturitate creatoare, cu depline confirmări în țară și în străinătate. Filmul a dorit și a reușit să demonstreze fără ostentație că dialogul direct între un pictor de mare talent și publicul său este posibil și atunci cînd pictorul nu pozează cu pensula în mînă, ci se comportă cît se poate de firesc, în afara „canoanelor“ prestabilite de o critică instabilă care și-a făcut prozeliți din anticoloriști, antiarmonici, antitalentați. Desigur, înțelegerea picturii lui Bandac nu este ușoară și alb-negrul nu ajută la asta. Colorist de excepție, alunecînd culoarea pe catifelele anotimpurilor, pictorul a reușit fără să spună un cuvînt, insoțindu-ne doar în fața propriilor sale tablouri, să impună prin simplitatea cu care a înțeles să se prezinte în fața noastră. Simplitate accesibilă numai unei mari vocații.

Iulian Neacșu

— Păi, ori plec, ori mă duc.
— Te-oi duce, că ziua-i lungă.
— Păi, atunci să mă mai dau la umbră, dacă tu zici că ziua-i așa de lungă.
— Cum crezi.
— Verticala mă-si de două ori, azi și mîine, înjură Lixandru luînd-o pe umăr și intrînd într-un tufiș de măceși, sub o coroană rotată și mare.
— Lixandre, ne vede vreun venetic.
Se auziră iar caii nechezînd, dar cine să-i mai audă, că era un biziit continuu în aer, soarele se ridicase mult deasupra lor și oasele se dădeau la loc și la unul și la altul. Noroc de ei că soarele se ascunsese de după un nor și pe sub coroana de măr pădureț nu se mai vedea deloc, să le tihnească. De departe se auzeau clopotele unei turme de oi ce se deplasa ondulat, pe dealuri, către creastă.

Lixandru se dădu jos, rostogolindu-se și adormi buștean, în timp ce Crăcioaia își luă coasa să taie iarba, că d-aia venise pe bucata ei de pămînt, departe de casă, la o margine de pădure, de la un cap de deal.

Trăgea de coasă mai tare ca un bărbat, că era o femeie voinică și țapănă și-acum avea poftă, cu oasele cap în cap, fiecare la locul lui. Învățase să coseacă de cînd îi murise bărbatul.

Lixandru se visa la oraș, dar cum Crăcioaia lovea coasa, el o asculta prin somn și nu pricepea de ce se auzeau coase pe străzi și bulevarde, și se mira cînd vedea oameni cu ele la spinare, că nu era iarbă ce să taie, și numai asfalt, ciment și pietre cubice. Se visă mai apoi cum lua banii pe cît muncise și cum mai alerga din magazin în magazin, după tirgurieli să le ia celor de-acasă tot felul de lucruri. Avea trăistile pline și abia le mai ducea pe drumul satului, că o luase pe acolo, ca să-l vadă lumea cît se pricopsise și el ca toți ceilalți care plecaseră la oraș. Cînd se apropie de casă îi ieșiră toți în cale. Copiii alergau înaintea lui să-l ajute și femeia cu pruncul în brațe abia-l mai vedea de bucurie. Copiii se agățau de el și nu-l mai lăsau să facă nici-un pas. El se uită adînc în brațele neveste-si, apoi îi sărută pe amîndoi și pe urmă pe ceilalți care mureau de bucurie, de parcă nu-l mai văzuseră de un car de ani.

Mai tîrziu, uitîndu-se prin coroană departe către cer, nu-și putea da seama unde era și mai cu seamă cum inseninase acolo. Se ridică în capul oaselor să se dumirească. Era fericit că trăiește.

— Te sculași, Lixandre, zice Crăcioaia, oprindu-se din lucru.
— Mi-o făcuși, Crăcioaio.

— Ce să-ți fac, dac-ai luat-o pe scurtătură.
— Cum îmi mai pierdui ziua de azi.
— Și cîte-o să mai pierdem, lasă, Lixandre, nu-ți pară rău, că tot acolo ajungem.
— Apăi eu vream să ajung în altă parte.
— O să trăiești mai mult, dacă o să rămîi în sat. Hai, mai bine termină-mi tu ce-am început. Cosește-mi iarba asta care a mai rămas, că eu nu mai pot.
— În hainele ăstea bune, cu care vream să mă duc la oraș vrei să-ți cosesc? Sau vrei să-ți cosesc în izmene, se enervă Lixandru.
— D-abia te-ar vedea și pe tine soarele că ești alb ca brînza.
— Nu mă înerva iar, Crăcioaio și nu-mi mai fă iar talente. După ce că-mi luași calea din drum... Oi veni mîine să-ți cosesc, dacă n-oi pleca iar la oraș, tot ca azi.
— Dac-aș ști precis că vii, aș tăia o lighioană de prin bătătură și aș scoate un blidonaș de vin de coacăze negre.
— A naibii mai ești! Ziua bună! spuse bărbatul.
— Umblă sănătos, Lixandre și vezi cum te aranjează mai bine și vino mîine în zori, să-mi faci finul. Ia și caii și căruța să mi-l duci acasă.
— Cred c-am să viu sigur. Precis. Poți să tai lighioana și să scoți vin de coacăze negru.
— Cum îți place s-o aranjez, friptă sau prăjită?
— Cum vrei.
Lixandru o porni pe potecă în sus, către casă și, cu cît urca, cu atît auzea mai bine caii nechezind în obor. Începu să fluiere ca un flăcău, apoi să cînte încet de parcă se întorcea de la vreo ibovnică. Înainte să intre în pădure se mai uită odată înapoi și o zări pe Crăcioaia cum mai trăgea virtos la coasă. Cele două picături de aer din nivel nu-și găseau echilibru deloc și Șițaru începu iar să fluiere și să cînte. Femeia de cum îl auzi ieși și-l căută cu palma streașină la frunte, apoi alergă înaintea lui cu mîinele pe pîntece.

daniela crăsnaru

Poeziei

Dintre toți, numai tu nu m-ai părăsit.
Numai moara ta îmi macină sîngele,
de atîta timp, răbdătoare.
Rană ascunsă, de unde ies convoaie de vorbe
care și ele mă calcă-n picioare.

Stăm singure. Eu și cu tine. Simți tu
cum viermii rod vremea, acolo, în subpămînt?

Numai noi două am rămas pe tăișul
acestei securi
din care curge sîngele sfînt.

Fără întoarcere

Toamnă, ca-ntr-o gravură cu linii amare.
Te miri că plutești peste lucruri ca-n vis.
În panoplia din sala de arme a nopții
nu-i capul cerbului
ci mîna care-a ucis.

Eu trec halucinată prin încăperile toamnei.
Sufletul crește în trup și se izbește de margini
și așteptat să mă doară.
Dacă tu ai putea să privești prin carnea mea
ai vedea
cum pe scara de taină urcă îngerul
seară de seară.

Și iarăși respir, fără voie, respir.
Și-mi arde plămînii văzduhul
în care lumea își varsă-ntîmplările.
Ca un animal orb
care se-ndreaptă spre țevile armei
adulmec urmele tale cu sîngele meu,
nu cu nările.

Și urmele tale duc spre un crîng depărtat.
La marginea lui e o apă
pe care-o voi trece fără întoarcere.
Știu că fiecare fuior al trupului meu va fi
pedepsit
iar degetele cu care visez că te mîngîi vor sta
în zece gemene carcere.

Tu nu vei veni decît o singură dată. mult
prea tîrziu,
și-mi vei vorbi, ca prin somn, într-o limbă
ciudată
după care vei bea pînă la capăt sîngele
acestui vers
în care se cheltuie viața mea toată.

Desuetă

Definitiv pierdut, pierdut fără întoarcere.
(Un zar absorbit de neant, o fregată rătăcită
în cer,
un regat destrămat în memorie?)
Ce să-i mai cer acestui anotimp cu grilaje
de clor
care-și plimbă prin venele mele
narcoza lui iluzorie?

Nu văd, dar presimt, dar știu că aproape
de cer
o enormă pată de sînge-a cuprins
parapete, creneluri și metereze.
E toamna, e toamna care se iscălește-n văzduh
cu disperata cerneală a celor cinci
scrisori portugheze.

Corbul și Lupul

Atît de bine îmi e, fără vlagă cum stau
sub tăișul acestei securi, sub frenetica
ploaie de bice.
Un ochi străin închide în sine cu nepăsare
brațele care singure urcă la cer
ca două disperate elice.

Gura mi se umple de acel dulce pămînt
din care se încheagă Cuvintele ce-mi mistuie
trupul.
Fără durere ochiul meu vede cum vin
să le-nghită
în silă, ca pe-o hrană nedemnă
Corbul și Lupul.

tiberiu utan

Santorini

Din
semințele
luminii
s-a
ivit
și
Santorini.
Pe
catiri
suind
călări
șase
sute
trepte
scări.
Aisberg
ancorat
în
larg
scări
ce-și
chinuie
asinii,
insulă
cu
patru
zări
maritime.
Străzi
în
scări.
Case-n
scări
și
negustori.
foarte
binevoitori.
Nu-i
demult
cind
insula
jumătate
scoborind
sub
ape
și
sub
pămînt
plinsul
lumii
smulsu-l-a.
Se
mai
vede
rana
grea
singerind
ca
rodia.
Suie
călători
din
nord
nordici
blonzi
și
alte
blonde
din
imaginarul
port,
bind
ceva
din
albe
sonde.
Santorini,
Santorini,
zi
de
zi
și
an
de
an
in
șiragul
indian
și
catirii
și
asinii
spune-mi
unde
duc
străinii?
Eu
aș
vrea
să
cred
că-i
duc
undeva-n
țara
de
Luc,
dar
nu-i
o
țară
de
Luc.
Alb
își
profilează
mira
ireală
urbea
Phira.

debut

verona costache

vară

Drumul mi se furișează pe sub ochi cu graba pierdută de cei ce-au tot împins în față o zăbavă.

Este un har ce mi s-a strecurat în pașii curățați de istovirea drumului cel nebătut, s-anevoios? De ce e limpezită calea și adumbrită ca-n poveste cu pomii ce-ți vor arăta că meriți și că porți cu tine un drept... „să-ți fie bine!"?

A rămas aninat într-o zămislire fugară a minții mele drumul acela pe care, dacă erai siret și știai să îl ocolești, puteai să îl faci să dispară...? Dispărea ușor, fără ezitare, pentru că îl refuzai și puteai să-ți spui: „Nu o iau pe aici...".

Așa îmi închipui că dispărea drumul ce lega satul nostru de oraș... El era întins ca dintr-o trîmbă de pînză tinută acolo... să fie la nevoie... cînd o da vreo boală peste om sau o trebui să mergi la moară.

Altfel... era un drum pe care îl limpezeau bietele picioare, tot frămîntînd nisipurile ce se iveau mereu noi, și mereu puse strîmb. Gata să se lase frînte de pasul sigur. Răzbunîndu-se apoi și trimițîndu-l înapoi — îi se părea lor — cu trei stînjeni înapoi.

Noaptea nu tinea cu nisipurile. Nici cu pădurea ce se lăsa în voia sortii, desfăcîndu-și brațele anapoda...

Oamenii porneau noaptea... Istoveau nevăzuți nisipurile tot mai bătăioase, mai trufase. Bănuitoare că pașii aceia ce se înmulteau pierîndu-i din ochi, ar putea fi unii și aceiași...! Era o pace ce o cîștigau cu greu și nu puteau să si-o steargă de pe față...

Nu puteai să aduni nicicum vara aceea ce-și pierduse din urmă în goana după soare... după amiezi plutind ametitor peste întinderi.

Iar eu, eu alergasem prea mult poate prin ea, făcînd-o numai fisii ce se uneau apoi fremătătoare sub soarele ce le privea fără urmă de iertare...

Privindu-mă așa, una din zilele mele ce pornise săgalnic să se joace de-a „Cine se lasă răpus..." legănîndu-se împăcată, pe brațele serii, am auzit ceva... Pe drumul cel pus deoparte o să vină un copil de la oraș... O fetiță ce-și spunea Sorrina...

„Ce am să fac...? Va trebui să mă prefac că știu unde e vara... și să o caut pentru ea... O s-o caut în locurile acelea nemaipomenite care apăreau chiar nechemate, lipite acolo, ba-ntr-o poezie, ba-n-tr-o povestire, în cartea noastră de citire... la mare cinste acolo la oraș! Voi sti eu oare să ascund în mine disperarea drumurilor ce ne vor purta, topind cu o mînă piatra dușmănoasă, umbrindu-ne cu cealaltă pustiul zării, făcîndu-ne-o dungă azurie ce se așează lin pe ochi, împărtindu-l în pămînt și cer."

De ce mă chinuiau clipe uriașe, lovindu-mă tot cu dangătul cel puternic pe care-l învățaserâ vreodată de la un ceas ce le cintase-n strună într-o zi...?

Știusem pînă atunci să găsesc un loc, în care fiecare amintire a gîndului de seară să se culce ferită de mama-dimineață, care va vrea să le pună-n ordine la loc!... Rîpa cu iarba uitucă, și atît de semeață că nu băga de seamă cine trece, zburlită, cu fire rebele și late care mai de care.... ce adunase deopotrivă păduris și scaieți... se lăsa peste baltă și o-mpingea de mai să-mi iasă din minte...!

„Trebuie să le micșorez putin... trebuie să le tin aici pînă mîine, cînd va trebui să le spun pe nume, eu... numai eu... pentru că eu am să i le arăt... am să arăt...".

Doi cai, o căruță, un bici... și înaintăm călcînd dimineața asta ca pe oricare alta!

Poate că am și ajuns... și chiar dacă nu am ajuns, nimic nu ne mai stă în cale. Acasă toate le-am orînduit...!

Spre seară a spus că... sigur nu merge...!

— „Caii sînt topiți..." îmi spunea nenea Minu, întinzîndu-le fîn în față...

— „Da...?"

— „Ne apucă noaptea...!"

— „....."

— „Hai, sui!"

Stau întoarsă, să privesc drumul drept în ochii lui răi, ce îl poartă fără greș numai înainte!

Șinele au fugit de pe roți și întind pe drum luna ce le spală negurile.... și-o uită, apoi în praf...

Noaptea o lăsăm în urmă sfîsiată de piatră, scrîsnind la atingerile ce se înmulțau. Drumul se zbătea cu trupul numai vergi, sub biciuirea șinelor de fier.

„Cine mi-a dat timp să oblojesc drumul aceia și să învăț că dacă vrei... poți să n-o mai iei pe acolo?!"

dan verona

Vocea eroilor

Prin cimitire cresc frumoșii pruni
De două mii de ani cu-o sfîntă jale
Cresc din țărani soldați și uneori
Ies din pămînt spre cer cu tot cu zale

Ei au crescut mereu în loc de cruci
Căci n-am avut atîtea cruci în țară
De două mii de ani îi dăm cu var
Să nu se-ntindă moartea și-n afară

Pe cînd în curtea altora ca-n vis
Ningea european cu catedrale
În țara noastră moartea se scurgea
Din toate patru puncte cardinale

Nu oști ne-au atacat ci măcelari
Pudrați sau nu, cu păr ori cu chelie
De două mii de ani au confundat
Țara aceasta cu-o măcelărie

Unii aveau drept șei pe cai femei
Alții flăminzi credeau cu neclintire
Că-n burta maicii noastre creșteau miei
De veacuri programați spre căsăpire

De-atîta sînge îngerii speriați
S-au refugiat în cer iubind lumina
Și-a trebuit, să ne mai stea în prag,
Să-i dăm de-acolo jos cu carabina

Cei care vin din depărtări pe-aici
Să vadă sus pe dealuri cimitire
Ar trebui să știe mai întîi
Și cine ne-a vizat pentru pieire

Să știe că acești prea blînzi țărani
Nu au intrat în haină soldătească
Numai de dragul de a fi eroi
Ori pentru-a smulge-o stea împărătească

S-au parfumat pensiuni cu moartea lor
S-au lustruit imperii și jartiere
Cu-acești eroi care hrănesc acum
Brîndușile țișnind din cartușiere

Și prunii cresc de două mii de ani
Prin cimitire cresc cu-o sfîntă jale
Cresc din țărani soldați și uneori
Ies din pămînt spre cer cu tot cu zale

Mater universalis

Mater, mamă a noastră
strigată în toate limbile pămîntului, zi și
noapte,
în clipe de taină, ori dimpotrivă în marea
zarvă-a ființei
cînd palimsestele se acoperă cu o scriere
nouă, mamă
o, mother, notre mère, unsere Mutter

ascultă-ne lacrima noastră de îngeri chilugi,
dă-ne pacea pitpalacului într-un lan de aväz,
am ostenit
bătînd noroaiele veacului mamă a noastră,
notre mère,

Frînge-ne tu piinea
lacrimii tale, mamă a noastră, pentru noi
singura binecuvîntare ești tu. Atunci cînd fi-va
să-ți vedem chipul cel preacurat
durerea se va stinge asemenea macilor în
aurul verii.

Mamă a noastră
lumină unică sub înfățișarea a o mie de
chipuri ale speranței,
absolvă-ne de traficanții de sentimente cu
lassouri de aur,
învață-ne să ne utiăm la semenul nostru fără
ochelari de protecție,
melancolia ne-a vopsit părul în galben, unsere
Mutter
noi nu sîntem agenții deșertăciunii, noi
preamărim lumina.

Mamă a noastră, mitera,
visată de noi pe cînd incercam să salvăm
floarea-soarelui din garnizoane electrice, we
are not agents
of vanity, noi n-am cîntat viermele niciodată,
unsere Mutter,
noi sîntem fiii veacului, notre mère
noi nu dorim decît prietenia lucrurilor simple,
ochii noștri nu vor să se mai închidă.

radio

Despre poezie

Au existat oarecari mode ale rostirii de poezie, observabile și la actori și la autori, mode ce imprimau o aceeași tonalitate versurilor indiferent de intenție, sensul, temperatura acestora (e vorba, firește, de o stare preponderentă și nu exclusivă). Mai demult acest „glas al poeziei" era festiv, chiar grandilocvent. A urmat o modă a recitării elegiace: o glăsuire melancolică și devitalizată care, purtată asupra unor versuri robuste, pline de seve și culoare, dădea eventual o senzație de amuzantă afectare. În ultima vreme se manifestă tendința de a acorda versurilor naturalețea conversației. E un lucru bun acesta, mai ales că poezia a evoluat la mai tinerii autori către zicerea firească a vorbirii cotidiene. Însă nici moda rostirii „adevărate", „apropiate", „familiare" nu se potrivește oriunde, nu orice poem e reductibil fără falsificare la tonalitatea conversațională. Sub titlul „Din istoria popoarelor lumii" s-au citit fragmente de cîte 5 minute din mari poeme ale literaturii universale. Scena primei întîlniri dintre Siegfried și Kriemhilde a fost intonată cu un avînt cald, însă bine temperat, la fel un pasaj de nuntire din **Kalevala.** Dar începutul **Poltavei** lui Pușkin s-a recitat pe tonul vorbirii celei mai obișnuite, într-un mod derutant, impropriu poemului.

În ce privește poeții noștri de azi, atunci cînd citesc ei înșiși, chiar dacă puțini știu să-și „pună în valoare" versurile, rostirea lor poate fi interesantă, într-un sens sau altul: felul în care Nichita Stănescu schimbă ritmul silabelor, suspendîndu-le indefinit sau grăbindu-le într-un timp puternic marcat de subiectivitate; timbrul amar, uscat și straniu mingîietor al Constanței Buzea; rostirea precipitată într-un contur de unghiuri drepte, precum al unui aspru cristal sonor, la Ileana Mălăncioiu; din momente poetice relativ mai apropiate — Adrian Popescu încercînd, cu un fel de sfială și neliniște, mai degrabă să-și apere cuvintele decît să le dezvăluie; Daniela Crăsnaru, care-și spune versurile competent, impersonal, fără timiditate.

Cu toată atenția vădită și lăudabilă a redactorilor față de rubricile de poezie, se poate reproșa în unele cazuri selecția calitativă. Nu se justifică în nici un fel investiția de efort în transmiterea și a unor versuri slabe. Criteriul accesibilității și al însușirilor educative, normal în coordonarea mijloacelor mass-media, n-ar trebui să se asocieze niciodată cu ignorarea calității. La radio s-a transmis și retransmis în mod pilduitor un eseu al lui Philippide despre poezia patriotică. Dacă acestea sînt principiile teoretic asumate, avem toată nădejdea că pledoaria lui Philippide pentru cultivarea poeziei autentice, singura ce se poate numi patriotică, se va aplica într-o mai mare proporție. Altfel ne-ar place, desigur, ca momentele poetice să nu fie atît de grăbite. Ne-ar place să auzim ceva mai multă poezie universală. Ne-ar place să existe și momente diurne ale poeziei, cum existau, parcă, mai demult. Reușitele, multe, de pînă acum pot să fie un stimul pentru munca aceasta delicată, în care radioul are multe potențe încă neexploatate.

Ioana Ieronim

plastică

Ritmul materiei

Nu se întîmplă foarte des, desigur, ca, la un interval relativ scurt, un tînăr artist să reapară cu o nouă expoziție personală, după prima, întărind în chip categoric aprecieri pozitive formulate inițial. După întîia apariție în public și obținerea creditului de rigoare, mulți devin parcimonioși și expun mai ales pe la manifestările colective de teamă parcă să nu fie considerată munca supraproducție și efortul superficialitate. Aceasta și în cazul cînd tinerii artiști respectivi nu s-au culcat prea devreme pe laurii prezumtivei glorii.

PAULINA MIHAI nu face parte din aceste categorii. După un debut apreciat promițător în 1975 (la galeria „Simeza") ea a revenit în forță (cu o personală în aceeași galerie) punîndu-ne în situația de a vedea mai clar ce s-a întîmplat în acești patru ani în atelierul său. Și, după toate aparentele, s-a întîmplat ceea ce era de așteptat. Avem astăzi de-a face cu un artist matur, ale cărui lucrări începi să le recunoști de la distanță, semn că arta sa poartă pecetea personalității. Este o artă robustă și plină de o poezie discretă în care în construcții coerente sub raport plastic, se încearcă o refugiere a formei în culoare. Desigur, tipul acesta de demers nu constituie o noutate, dar în cazul de față intervin factori meniți să-i confere anume particularitate. În multe situații pictorița preferă să transforme compoziția în semn plastic cu conotații constant aceleași, referibile la un anume stadiu de metamorfoză a naturii. Aceste „semne" pot fi ușor confundate cu motivele. Considerînd însă pictura Paulinei Mihai prin prisma originalității motivului am ajunge implicit să atribuim imaginilor sale un caracter pur decorativ. Ele (imaginile) sînt însă emanația unui temperament artistic care trebuie considerat dincolo de calmul aparent al compozițiilor. Lipsește din ele monotonia și acesta este indiciu sigur al reflecției, mărturia considerării imaginii nu doar ca un simplu ansamblu de linii și culori. O lume masivă, ușor greoaie, într-o metamorfozare lentă, perceptibilă la nivelul macrostructurilor, iată universul pinzelor pictoriței. Ei determină un anume repertoriu figurativ în care forma sesizabilă și precisă a realității se cere descifrată dincolo de o anume nebulozitate generală în care sînt însă de regăsit elementele unei construcții raționale. Mișcarea este asadar subiacentă picturilor Paulinei Mihai; ea se simte ca un fluid circulînd sub corporalitatea materiei picturale. Nu este dezorganizată, ci are un ritm al său, la care obligă organizarea riguroasă a maselor cromatice. Intensitatea acestora crește spre centrul compoziției și de aceea am putea fi tentați să atribuim fiecărei picturi un sens metaforic, fie el ambiguu. Această doză de ambiguitate ni se pare a închide în ea noi și fertile posibilități de precizare a itinerariului artistic al unei personalități care a încetat a fi o promisiune și a devenit o certitudine.

Grigore Arbore

muzică

Festivalul, în paralel

Cele cîteva straturi ale acestei toamne muzicale prelungite în „apele freatice ale memoriei" pot alcătui, de pildă, o paralelă între **Festivalul George Enescu** (21—29 sept.) și **Toamna muzicală clujană** (24 sept. — 2 oct.). Urmărind indeosebi participarea tinerilor muzicieni, nu e greu de observat că publicul apreciază deocamdată mai mult originalitatea decît echilibrul unei interpretări, dimensiunea ludică mai mult decît introspecția. De pildă: o formație camerală armonioasă „Deutsche Kammer-Akademie" din Düsseldorf, pregătind cu minuție **Dublul concert pentru oboi și vioară** de Bach, **Cvartetul cu oboi** de Mozart, **Concertul** de Haydn pentru violoncel, dar și un quintet de Milhaud, ori **„Muzica Funebră"** de Hindemith (de rară intensitate), nu a avut decît un succes obișnuit, deși puținii membri ai formației, tineri soliști de faot, au accentuat puritatea interpretării camerale. În schimb, „Atelierul de muzică contemporană" din Varșovia (dirijor Zygmund Krauze) a stîrnit un ecou deosebit, cu toate că nu în primul rînd tehnica instrumentală ar putea fi socotită calitatea de bază a membrilor formației. Dar: noutatea repertoriului (Ferrari, Serocki, Kotonski, Gorecki, Scaffer, N. Brândus, etc.), crearea la propriu a unei părți din piesele prezentate în momentul abordării lor, integrarea „reactivată" a unor elemente de muzică veche (a muzicii arhaice chineze ori, în „Idila" lui Krauze a muzicii populare poloneze, cîntată la cimpoaie, viele, fluiere, flasnete, pe rurala rumoare a benzii magnetice); apropierea de folk, jazz, pop, (Kazimierz Serocki în „Swinging Music") ori de teatrul muzical („Manzit" de suedezul Karl Erick Welin). Toată această explozie a procedeelor, sub semnul accesului imediat, a trezit un interes care dovedește că „avangarda muzicală" (de acum un deceniu) a cucerit stabilitate deplină, publicul fiind aproape de căutările și descoperirile ei.

Revenind la interpretare: spațiul nu ne permite, nici măcar trecerea în revistă a tuturor tinerilor interpreți prezenți la festivalele de la București și Cluj. Ne vom mulțumi să enumerăm cîteva „revelații": oboistul Radu Chișu, violonistele Liliana Ciulei și Mihaela Martin, pianiștii Ilinca Dumitrescu și Dan Atanasiu, în recitalele de la Ateneu și Sala mică. Harpistul Ion Ivan Roncea, într-o scînteietoare fluiditate (avînd în repertoriu Smetana, Trneček, Salzedo). Vom reveni poate asupra noutăților aduse de conceptia interpretativă a celor amintiți. Dimitrie Răpeanu, de pildă, a realizat acea cursivitate de planuri, subtilitatea și finețea nu ușor de obținut în **Sonata** de Debussy și în **Sonata a doua** de Enescu. Este regretabil că, dintr-o eroare de organizare, nu am putut asculta decît două părți din această sonată, care nu s-a mai cîntat pe scenele noastre de 50 de ani. Aparițiile condensate de febrilitatea festivalului vor fi, nădăjduim, mai pe îndelete desfășurate în restul stagiunii. În București ar fi binevenită o prezență mai vie a formației „Ars Nova", dirijor Cornel Țăranu, iar la Cluj-Napoca este vremea să concerteze formația „Quodlibet Musicum" (dirijor Aurelian Octav Popa). Din punct de vedere cameral, acestea rămîn punctele principale de interes, cărora li se cuvin comentarii mai ample.

Grete Tartler

CONŞTIINŢA ISTORICĂ ÎN LITERATURA ROMÂNĂ DE AZI

NAŢIONAL ŞI UNIVERSAL

DAN ZAMFIRESCU: «Prezentul acţionează deocamdată mai fertil asupra înţelegerii trecutului»

Există, în comparatistică, două direcţii care nu s-au constituit, se pare, în discipline cu caracter de sine stătător, dar pot fi clar depistate în practica curentă. Una este preocuparea de a studia natura şi efectele raporturilor dintre **cultură** şi **istorie**. Am scris şi eu un amplu eseu, care a dat titlul unui volum apărut în 1977 : **Independenţă şi cultură**. Am arătat, acolo, că între statutul **istoric** al unui popor şi devenirea lui **culturală** este o strînsă legătură. Popoarele care şi-au păstrat independenţa de stat au dezvoltat marile culturi ale Europei. Pierderea independenţei a adus extincţia culturală pentru sute de ani, sau o tragică diminuare a pulsului spiritual. Am dat exemple concludente din aria răsăriteană, dar şi din cea occidentală : decadenţa culturii italiene şi a celei germane după Renaştere şi Reformă stă în strînsă legătură cu vicisitudinile istorice ale popoarelor respective. Invers : cultura tuturor popoarelor europene primeşte impulsuri majore din partea acţiunilor istorico-politice. „Sturm und Drang"-ul german, „Risorgimentul" italian, „Renaşterea" bulgară, „Şcoala Ardeleană" şi epoca lui Heliade, apoi paşoptismul la noi, toată transformarea culturii ruse, începînd de la reformele lui Petru cel Mare şi trecînd prin uriaşul avînt de după victoria din 1812 asupra lui Napoleon, spre a ajunge la epoca prerevoluţionară şi revoluţionară, cu conflictul între occidentalişti şi slavofili, sînt tot atîtea fenomene culturale strîns condiţionate de **istorie**. Nu trebuie să absolutizăm şi să creăm de aici o „lege" sau o teorie reducţionistă, ca în secolul al XIX-lea, decretînd că **istoria** este **totdeauna** motorul **culturii**, sau că o „determină" ca factor unic ; dar dacă vrem să pătrundem în natura proceselor ce determină devenirea, creşterea şi descreşterea unei culturi, trebuie să ţinem seamă **ŞI** de acest fenomen : raportul dintre **cultură** şi **istorie**. Care e altceva decît „teoria mediului" a lui Taine sau determinismul economic şi social. E un unghi aparte de circumscriere şi prospectare a realităţii culturale. El nu le ignoră pe celelalte, ci dimpotrivă, le foloseşte cu recunoştinţă, dar nu este mai puţin un unghi aparte, cu rezultatele lui. Cine are vreme de pierdut cu volumaşele mele **Istorie şi cultură** (1975) şi **Independenţă şi cultură** va găsi această perspectivă aplicată devenirii culturale româneşti, dar şi cu referiri la culturile vecine.

A doua direcţie de care aminteam ar fi cercetarea sistematică a **vecinătăţilor** culturale. În 1880 istoricul literar francez J. Demogeot a scris, în două volume, o carte care a cunoscut mai multe ediţii şi rămîne plină de sugestii pînă astăzi, carte intitulată **Histoire des littératures étrangeres considérées dans leurs rapports avec le développement de la littérature française.** Se ocupă de literaturile italiană şi spaniolă (vol. I) şi engleză şi germană (vol. II). Este uşor de observat că, de fapt, se dă cititorului francez cunoştinţa **ariei culturale occidentale** în principalele ei culturi, aşezate **geografic** jurîmprejurul Franţei, a cărei cultură ne apare astfel a fi **sinteza** curentelor esenţiale pornite din culturile respective. Pentru a cunoaşte dezvoltarea literaturii franceze **trebuie** să cunoşti amănunţit **vecinătăţile** culturale şi să constaţi, cunoscîndu-le, că Franţa şi cultura ei ocupă locul central prin poziţia ei geografică, ceea ce a contribuit la rolul de „epicentru" cu iradiere spre toate azimuturile, de „placă turnantă" şi totodată de **sinteză** a civilizaţiei occidentale, rol pe care l-a jucat de-a lungul secolelor. Cartea lui Demogeot mi se pare a fi printre cele mai importante precursoare ale unei discipline pe care am putea-o numi **geocultura**, adică **ştiinţa vecinătăţilor culturale şi a raporturilor unei culturi cu alte culturi în funcţie de poziţia ei geografică.** Este altceva decît comparatismul obişnuit, care cercetează circulaţia de motive, cărţi, oameni, „influenţe". În opera lui N. Iorga se pot întîlni numeroase referiri la importanţa aşezării geografice a unei culturi, la orizontul ei de cultură aşezată **marginal** sau **în centru, insular** sau în postura unui uriaş ocean ce-şi simte impulsul revărsării la vale. Emil Turdeanu a publicat în 1947, la Paris, o carte fundamentală : **Literatura bulgară din secolul al XIV-lea şi răspîndirea ei în Ţările Române**, carte care demonstrează netemeinicia explicaţiei înfloririi culturii române de limbă slavonă, în secolele XV şi XVI, prin refugiaţii sud-dunăreni şi arată că de fapt, plasată la interferenţa curentelor culturale sud-dunărene ce veneau deopotrivă din Bizanţ, din Bulgaria şi Serbia, cultura română a **absorbit** producţia culturală din toate aceste direcţii **prin efortul cărturarilor proprii.** Ea a jucat astfel şi un rol remarcabil în **tranzitarea** şi **salvarea** tezaurului cultural bizantino-sud-slav. Turdeanu a atras cel dintîi atenţia asupra necesităţii de a studia sistematic vecinătăţile noastre culturale **în perspectiva locului central şi rolului major al culturii române în cadrul ariei culturale răsăritene** şi a oferit modelul unui asemenea studiu, după ce B. P. Hasdeu, Ioan Bogdan, N. Cartojan şi Ştefan Ciobanu deschiseseră drumul. Alături de Emil Turdeanu, o contribuţie esenţială la definirea statutului de cultură, de „centru al unei arii de cultură" — cea răsăriteană — statut propriu culturii române, a adus P. P. Panaitescu (vezi **Contribuţii la istoria culturii româneşti**, Buc., 1971). La rîndul meu am încercat o sinteză a ideilor tuturor (a se vedea şi prefaţa la **Prerenaşterea rusă** de D.S. Lihaciov) şi lucrez de mai multă vreme la o carte intitulată **Literatura română veche în cadrul ariei culturale răsăritene**, unde voi aplica această metodă şi perspectivă în prezentarea comparată a vechilor culturi din spaţiul răsăritean de tradiţie bizantină.

Aşezarea geografică şi împrejurările istorice **au impus** culturii române nu numai un loc central în **aria răsăriteană** (asemănător cu al Franţei în aria occidentală), dar şi statutul de **spaţiu de sinteză între cele două mari arii culturale europene** : răsăriteană, cu sorgintea în Bizanţ şi apuseană, cu punctul de plecare la Roma. Prezenţa celor două tipuri de civilizaţie şi interferarea lor au dus la **sinteză**, realizată grandios în epoca lui Ştefan cel Mare, cînd civilizaţia medievală românească îşi dobîndeşte deplina fizionomie originală în cadrul civilizaţiei europene. Această sinteză a devenit apoi temelia, legea, stilul însuşi al dezvoltării culturii române, pînă astăzi.

Dar iarăşi nu înseamnă că, pornind de la **conştiinţa acestei situări** şi de la tradiţiile noastre de cultură centrală, noi nu sîntem îndreptăţiţi, astăzi, să aspirăm la rolul unei mari culturi europene, capabilă să-şi asume destinul spiritului european la sfîrşitul secolului XX şi în secolul XXI la fel cum şi l-au asumat Italia în Renaştere, Spania secolului al XVI-lea, Franţa şi Anglia secolelor al XVII-lea şi al XVIII-lea, Germania celei de a doua jumătăţi a veacului XVIII şi în tot secolul trecut, Rusia în secolul XIX şi în secolul nostru. Mi se pare că formarea, la Paris, a unui prestigios grup intelectual **francez** care şi-a luat numele „Măiastra" şi care a publicat o carte intitulată **La renaissance de l'Europe**, pe a cărei copertă este Măiastra lui Brâncuşi, trebuie să ne dea de gîndit tocmai asupra rolului **european** al spiritului românesc, în a doua jumătate a secolului nostru şi în acest final de mileniu.

Trec acum la problema ce stă în centrul dezbaterii noastre. Este într-adevăr foarte important ca, atunci cînd ne propunem să creem o **conştiinţă istorică**, să fim mai întîi edificaţi asupra **istoriei** pe care vrem să o propunem acestei conştiinţe publice. Istoria este un domeniu în care, de cînd lumea, au intervenit numeroşi factori. Dar în primul rînd a fost acel factor primordial care este **personalitatea** istoricului, **însuşirile** lui.

Constantin Iosif : „Meşterul Manole"

De fapt, „conştiinţă istorică" n-au reuşit să creeze decît **marii istorici**, care au fost întotdeauna mari **creatori**, în accepţia cu care folosim acest cuvînt pentru un poet, dramaturg, romancier. Anticii aveau tocmai de aceea şi pentru istorie o muză — Clio. Ori de cîte ori istoria a fost scrisă de oameni fără însuşirea **transmiterii** materiei lor astfel încît ea să răspundă unor nevoi intime ale conştiinţei publicului, să devină hrană spirituală, să ajute la modelarea individului, să răspundă neliniştilor, aspiraţiilor, uneori chiar unei conştiinţe istorice embrionare, care devansează pe aceea a istoricului însuşi, această istorie a rămas fără ecou.

Dar nu numai **transmiterea**, ci şi **crearea** istoriei pentru cel ce o cercetează, ţine foarte mult — pe lîngă erudiţie şi metodele de rigoare, care se pot deprinde — de acel „talent poietic" de care vorbea N. Iorga, adică de forţa de pătrundere în semnificaţia evenimentelor, de capacitatea de a intui **viaţa** şi **oamenii**, proprie marilor creatori din toate domeniile. Istoria este literatură **adevărată** şi ea se dobîndeşte şi transmite cam în acelaşi fel : prin capacitatea de pătrundere în **esenţa vieţii.** Numai că literatura propriu-zisă adoptă **ficţiunea** ca mod de a exprima această esenţă a vieţii, pe cînd istoria caută să reconstituie realitatea din document. Dar „conştiinţă istorică", de la Homer, Tucidide, Tacit, Tit Liviu pînă la Grigore Ureche, Miron Costin, Neculce, Cantemir, Petru Maior, Kogălniceanu, Bălcescu, Haşdeu, Xenopol, Iorga, Pârvan n-au creat decît acei istorici care au rămas şi în istoria **literară** a unei naţiuni.

Ceea ce ne lipseşte nouă în momentul de faţă este tocmai acest tip de istoric, în stare să **cristalizeze**, printr-o sinteză reprezentativă, **o nouă conştiinţă istorică** sau, mai exact, **acea nouă conştiinţă despre istoria noastră**, care **s-a şi născut, în mod difuz, în conştiinţa maselor, de-a lungul acestor 35 de ani.**

Această carenţă — să sperăm trecătoare — a istoriografiei, care n-a avut norocul să ivească o personalitate de talia marilor istorici din trecut este într-un fel suplinită de **literatură**. Literatura noastră **are** un scriitor care întruneşte în el vocaţia istoricului cu cea a creatorului propriu-zis, a creatorului de literatură (aşa cum s-a petrecut cu Eminescu ori Sadoveanu, mari **creatori** dotaţi cu un adevărat geniu de istorici, cum Iorga era un mare **istoric** dotat cu geniul creatorului de literatură). **Săptămîna patimilor, Viteazul, Regele desculţ** (Burebista) — excepţionala trilogie dramatică a lui Paul Anghel, iar acum romanul său despre 1877, care ambiţionează a fi un **Război şi pace** al literaturii române, reprezintă, după opinia mea, una din înaltele culmi atinse de literatura noastră în ultimii 35 de ani, în efortul ei de a înţelege trecutul românesc din perspectiva zilelor noastre şi pentru omul zilei de azi. Din păcate nu avem echivalentul acestor capodopere şi în efortul de a înţelege **prezentul ca Istorie.** Or, aceşti 35 de ani sînt o **istorie trăită**, mai dramatică şi mai uriaşă în dimensiunile ei decît istoria pe care o învăţăm din cărţi !

Există, desigur, mari scriitori despre prezent — Marin Preda, Ion Lăncrănjan, D.R. Popescu, Fănuş Neagu — dar nu avem încă literatura **prezentului văzut în dimensiunile lui de Istorie.**

Prezentul acţionează deocamdată mai fertil asupra înţelegerii **trecutului.** Ceea ce se petrece în literatura de inspiraţie istorică, inegală ca valoare, dar bogată în opere solide şi variată ca genuri (şi mă refer nu numai la literatura istoriei mai depărtate, ci şi a istoriei apropiate, de pildă a anilor 1940—1944) este un proces de **esenţializare.** Descoperim „dialectica permanenţelor" şi de foarte multe ori, vorbind despre trecut, noi vorbim de fapt despre prezent. Încît nu este vorba doar de o literatură a **trecutului** istoric, ci în egală măsură a **prezentului** istoric. Sînt scriitori ca Al. Voitin, Dan Tărchilă, Paul Everac (în piesele istorice) sau romancieri ca Marin Preda, Eugen Barbu, Ioana Postelnicu, Francisc Păcurariu, ş.a., care au contribuit substanţial la limpezirea conştiinţei istorice despre prezent prin abordarea trecutului. Din păcate nu avem totdeauna o critică literară capabilă să ia act de aceste fenomene şi absenţa tocmai a lui Paul Anghel sau a Ioanei Postelnicu, a lui Al. Voitin şi Paul Everac din recentul **Mic Dicţionar** al scriitorilor români este semnificativă pentru ceea ce am putea numi **absenţa conştiinţei istorice la o parte din cei care se prezintă pe sine drept „conştiinţa de sine a literaturii".**

Muzică şi literatură

Urmare din pag. 1

obiectivă. Au fost filosofi sau scriitori, precum Schopenhauer sau Verlaine („de la musique avant toute chose") care au acordat, în sistemul artelor, rolul de hegemon muzicii. Iar la noi Alexandru Macedonski, prospectînd **Poezia viitorului**, stabilea că aceasta va fi „instrumentalistă". Într-un fel mulţi scriitori sau compozitori au voit să redea celor două arte caracterul simultaneităţii iniţiale, cînd textul şi muzica se rosteau împreună şi păreau inseparabile. Situaţie care dăinuie încă în arta matrice, care este folclorul. Dar dacă cineva se poate îndoi de îngemănarea, osmotică şi organică a celor două moduri de comunicare pe calea frumosului, vom reproduce cunoscutele versuri (sau viersuri) din **Psaltirea** lui Dosoftei, folosite şi de Petre Brâncuşi în cartea sa, deşi pentru a dovedi altceva. Cititorul va observa îndată că textul este de sorginte pur muzicală nu numai pentru că lexicul numeşte multe instrumente muzicale ci mai ales pentru că are o vie finalitate melodică, ceea ce-i dă caracterul expres de libret muzical, cerîndu-se cîntat adică : „Cîntaţi Domnului în strune / În cobuz de viersuri bune / Şi din ferecate surle / Viersul dê psalom să urle, / Ca bucium de corn de bour / Să răsune pînă-n nour. / Lăudaţi cu glasuri-nalte / De buciume ferecate, / Lăudaţi-l în lăute / În psaltiri de viersuri multe, / Lăudaţi pre toate locuri / Cu timpene şi cu jocuri / Lăudaţi-l să răsune / În organe-ntinse-n strune. / Lăudaţi cu bune viersuri / De chimvale într-alesuri / Lăudaţi si-l strigaţi tare / În ţimbale de cîntare". În muzică sînt ilustrate, de altfel, aproape toate speciile poetice, denumirea fiind aceeaşi : imnuri, cîntece patriotice, satirice, eroice, doine, epitalamuri, psalmi, balade etc. fiind greu de stabilit protocronia unei părţi sau alteia. Iar marile curente ale literaturii : clasicism, romantism, simbolism, expresionism, ori marile stiluri, de la baroc la bizantin sau impresionism (ce pot fi în egală măsură curente) se pot urmări, cu aceleaşi rezultate, şi în muzică. Astfel că motivele de comunicare, pe terenul cercetării, între istoria literaturii şi cea a muzicii sînt nu numai legitime ci, am zice, obligatorii, ca o probă de elocvenţă profesională. Ne-a făcut, de aceea, plăcere să întîlnim, în cartea profesorului muzicolog referiri numeroase şi insistente la personalităţi şi opere ale literaturii, luate, adesea, ca argumente de autoritate : Grigore Ureche, Miron Costin, Dimitrie Cantemir (care era, cum ştim, pricepător şi în ale muzicii), Mihail Kogălniceanu, Haşdeu, Odobescu, Iorga, Pârvan, Gaster, Cartojan, Lazăr Şăineanu, Lucian Blaga, ş.a. Bănuim că şi în continuarea lucrării sale care se opreşte la secolul al XVIII-lea (în acest prim tom) autorul va păstra spiritul interdisciplinar care-i prezidează demersul critic. Şi ar fi de dorit ca plăcerea, pe care o invocăm la citirea cărţii sale, să se convertească într-un spirit de competiţie colegială. Căci sîntem datori, istoricii literaturii, cu o replică în consecinţă lui Petre Brâncuşi care face zeci de referiri la corespondenţa şi concordanţa dintre muzică şi literatură, într-un oportun spirit de degajare intelectuală, emancipat de sub tutela orgoliului care ne ispiteşte adeseori în favoarea domeniului ce-l practicăm : „Structura muzicii străvechi — scrie autorul la pagina 28 — a fost puternic înrîurită de vorbire, de cuvîntul rostit, de sinteza cîntare-vorbire, cel puţin în ce priveşte cadenţele finale şi interioare, mersul ascendent sau descendent al liniei melodice, forma arhitectonică, preferinţa pentru anumite intervale, pentru anumite scări muzicale şi formule ritmice. Cu timpul s-a stabilit un raport structural între vers şi viers, rolul primordial, după unii cercetători, avîndu-l melodia care, spun ei, direcţionează forma versurilor şi determină ritmul lor". Sînt valorificate, în acest spirit al intercondiţionării şi interfuncţionării literatură-muzică numeroase alte opinii ale celor ce au cercetat fenomenul. Odată ajunşi aici am vrea să semnalăm, ca o virtute de ordin metodologic, pe care se cade s-o aclamăm de cîte ori ne iese în cale, cu atît mai mult, cu cît a ajuns, din păcate, o rara avis in terris, ceea ce am putea numi virtutea ignorării de sine, fundamentală în cercetare, unde nu trebuie să ne intereseze propria persoană ci „adevărul şi numai adevărul" cum zicea Maiorescu acum un veac. O asemenea performanţă în etica cercetării mi se pare a o întîlni la autorul **Muzicii româneşti** care, încă din succinta **Prefaţă** la cartea sa, elogiază contribuţiile tuturor colegilor de breaslă considerînd că ele se înscriu în **datoria sacră** (s.n.) a fiecărei generaţii de a lumina valorile de excepţie ale poporului nostru". Într-adevăr, marea cultură se constituie prin acumulări succesive şi nu prin demolări vandalice. Altfel spus, locul înfatuării individualiste se cuvine să-l ia sentimentul culturii.

N-am întreprins, cum uşor se poate vedea, o dare de seamă sau o cronică asupra primului tom despre **Muzica românească şi marile ei primeniri** improvizîndu-ne, peste noapte, în specialişti, deşi la disciplinele umaniste s-ar părea că toată lumea se pricepe, ceea ce ar putea fi stimulativ dacă nu s-ar ajunge, pe această pistă, la riscul imixtiunilor dăunătoare acestor domenii. Am vrut numai să semnalăm şi, pe cît ne-a stat la îndemînă, să stimulăm interesul reciproc în cercetarea domeniilor muzicii şi literaturii, atît de util şi de oportun amîndurora. Încheiem, de data aceasta, cu o apreciere strict literară asupra stilului remarcabil în care este scrisă cartea lui Petre Brâncuşi, cu credinţa că ni se cuvine acest drept. Paginile de sinteză, mai cu seamă, sînt mişcate de o vibraţie emoţională, de o excelentă calitate literară. Citām la întîmplare de la pagina 10 : „Muzica românească de tradiţie orală sau cultă apare astfel, în perspectiva timpului, ca o metaforă, ca un aliaj de forme modelatoare adînc înrădăcinate în realităţile neamului, în pămîntul străbunilor, iar armonia ei se întemeiază pe unitatea de limbă, de simţire, de idealuri, ce au rămas pînă astăzi neclintite, înfruntînd vitregiile trecutului şi furtunile istoriei". Ca să scrii asa trebuie să fi ascultat cu mirare intonarea tainică a psalmilor şi a vecerniilor, hăulitul şi doina de pe colinele mioritice, şopotul izvoarelor, murmurul pădurii primăvara, muzica măreaţă a munţilor în neclintirea lor, deopotrivă reală şi simbolică.

Desene de Mihai Gheorghe

Sentimentul participării

Urmare din pag. 1

(trăit — ce-i drept — mai mult în datele memorabile decît în evoluţia ei ciclică, în filosofia şi înţelepciunea sa) şi, bineînţeles, sentimentul apartenenţei în chip special la geografia istorică, social-politică şi cultural-afectivă a Transilvaniei, sentiment care a marcat în bună măsură activitatea criticului şi istoricului literar (dar, se cuvine precizat imediat, nu în sensul celui preconizat de G. Călinescu în **Istoria...** sa, şi nici în direcţia unui patriotism local excesiv). Atenţia acordată numelor şi operelor lui Gheorghe Şincai, Ioan Slavici, Octavian Goga, Şt. O. Iosif, Lucian Blaga, Pavel Dan, Ion Agîrbiceanu, Ion Breazu şi, apoi, lui M. Beniuc, Ion Brad, Ioan Alexandru, Gh. Pituţ etc. stau mărturie vibraţiei sale aparte pentru tot ce înseamnă „dincolo de munţi", chiar dacă nu pe toţi transilvănenii îi priveşte cu aceeaşi simpatie. Unele din contribuţiile sale privind sfera literaturii cu rădăcini ardelene, precum, de pildă, monumentala monografie despre Octavian Goga, studiul despre dramaturgia lui Ioan Slavici sau cel despre George Coşbuc etc., au devenit lucrări de referinţă. În fine, mesianismul criticului şi „eticismul limbii sale" — oricît de îndatorate acestea unor Eminescu ori Iorga —, realismul funciar al viziunii estetice şi un anumit spirit de dogmă intransigentă care-i călăuzesc demersurile publicistice, cu refuzul oricărei gratuităţi, al jocului şi al humorului burlesc, se explică, desigur, prin originea sa transilvăneană.

II. **Sentimentul valorii.** Nu numai pentru că şi-a intitulat volumele adesea foarte pretenţios **(Valori literare, Condiţia creaţiei, Artă şi ideal** etc.) se poate afirma că Ion Dodu Bălan a manifestat un adevărat cult pentru marile valori. Şi nici numai pentru că nume precum Eminescu, Creangă, Arghezi, Sadoveanu, Homer, Ovidiu, Dante, Shakespeare, Hugo reprezintă reperele constante (prea constante poate cîteodată !) ale sistemului său de lectură. Sentimentul valorii, intim legat de cel al specificului naţional, cunoaşte şi el la Ion Dodu Bălan trei mari componente : sentimentul limbii române, sentimentul de preţuire pioasă a clasicilor (inclusiv a limbii lor) şi sentimentul necesarei recuperări din umbrele trecutului a unor valori în absenţa cărora spiritualitatea românească ar rămîne cumva ciuntită, frustrată, dezechilibrată. Nu mai insist asupra primelor două. Mă rezum doar la a cita aceste cuvinte despre Eminescu : „El a ridicat limba poetică românească pe culmi nebănuite, imprimîndu-şi uimitoarea lui personalitate în fiecare articulaţie a ei. Rostim şi azi cuvintele cu sentimentul sporului de expresivitate pe care li l-a dat Eminescu". Aprecieri asemănătoare a făcut criticul şi la adresa geniului artistic arghezian ori sadovenian. În concepţia sa, adevăratul, marele scriitor este un creator de limbă (deziderat valabil, desigur, şi pentru mai oropsita de critică).

În ceea ce priveşte cel de-al treilea — anunţat — termen al ecuaţiei, amintesc doar, în treacăt, deja amintita monografie **Octavian Goga**, ediţia critică a operelor acestuia, antologia din poezia lui Aron Cotruş, prefaţa care o însoţeşte — toate semnate cu curaj şi responsabiltate ideologică de Ion Dodu Bălan.

III. **Sentimentul participării la opera de făurire a noi valori în epoca socialismului.** Evident, strîns legată de celelalte două, şi această coordonată poate fi privită, prin rigoare sistemică, sub trei unghiuri de vedere : a) bucuria cu care contemplă geneza unor noi fapte de cultură, generozitatea şi jubilaţia cu care întîmpină criticul noile apariţii (inclusiv unele debuturi) ; b) fermitatea ideologică (alias spiritul intransigent, pătimaş uneori) manifestată în faţa unor lucrări şi c) teoretizările şi literatura moralizatoare (publicistica imnică ori, dimpotrivă, caricaturală), foiletonistică patetică, avîntată, cu aspiraţii di-... As observa că, practicînd în ultimul timp o rectionale, criticul ajunge uneori la o oarecare mizantropie.

Evocarea mai vechilor sale preocupări, privind valoarea şi specificul naţional, ne îndreptăţeşte, desigur, să aşteptăm noi şi importante sinteze. Evadările în poezie şi proză cred că vor dezvolta o vocaţie mai complexă, dar nu vor răpi criticii pe unul din cei mai pasionaţi slujitori ai ei.

Infinita cupolă

Urmare din pag. 1

improvizaţiile ; în schimb o lectură cursivă, „trăită", evidenţiază capacitatea de transfigurare. Aşa se întîmplă în ciclul **Metopele Independenţei**, care, ca şi cel intitulat **Cîntare Patriei**, se susţine exclusiv prin ritmul poetic al sentimentelor şi nu prin imagini ; Tudor George nu este niciodată complexat de locurile comune, banalizate prin stereotipie, dar — animat de acelaşi sentiment, dar în alt registru — ca şi Ioan Alexandru, este convins de autenticitatea crezului, pe care şi-l exprimă fie sacerdotal **(Sacramental dicteu)**, fie grandilocvent **(Eternul arbore)**, paidetic **(Postulat)** sau simplu pictural **(Atacul de la Smirdan)**, circumscriind patria vegetal-germinativ („E-un pathos germinînd pe dedesubt / Ca iarba nouă-n cîmpuri

mai departe") sau simbolic-euharistic („Zi-i Patrie la pîine — chipul ei / Zi-i la ciorchinul doldora de sînge"). Vigoarea susţine cuvintele în aşa fel încît imaginile stereotipe se încarcă de o putere nebănuită. Ciclul **Cupola Bărăganului** se situează, dintr-o dată, la antipod, acolo vizionarismul gigantic creînd cele mai puternice poeme ale cărţii ; arhitectura cuvintelor creşte acum într-o cumplită arborescenţă, unde eul energetic, proiectat pe ecranul unui Bărăgan apoteotic (de care, Cîmpia lui Alboiu sau mineralul germinat colosal al lui Ion Gheorghe nu sînt străine) : **Fata Morgana**, este punctul de maximă intensitate al cărţii : „Şi-a năzări din Marele-Vîrtej / Un braţ desprins spre pusta dobrogeană, / Smulgîndu-se ca un harbuz din vrej, / Rostogolindu-l herghelii în goană ! / O goană ralenti de cai buieci / Ce-n val-de-val părelnic se acuplă : / Spumoasă, viziunea ta-ţi petreci / Printre tritoni, plutind pe-o mare suplă // Centaurii îi vei vedea atunci / Şi amazoane-n dîldoră prin stepe, / Învîlvorind edenicele lunci / Cu armăsari, cîrlani şi june iepe". Scenariul fantast şi rapiditatea de travelling a regiei sînt potenţate de cadenţa torenţială a cuvintelor (dacă Alboiu este energie latentă, organic-blagiană, Tudor George are vigoarea imperecherilor lexicale argheziene, constructivismul pe care şi-l asuma poetul într-o prefaţă mai veche semnificînd nu atît aleatoriul, cît artifexul irizîndu-şi cizelările deasupra nebuloaselor imagistice). Dacă prima parte a cărţii circumscrie profilul poetului imnic-solar, îmbătat de vorbe răsunătoare, cupola apolinică a cuvîntului acoperă, în cea de-a doua parte, „torentele orge" ale eului dionisiac ; apoi, sîngele se retrage, devenind suspin şi melodie nostalgică **(O lampă-n Bărăgan)**. Dionisismul narcisiac („Sub paşii mei topesc nisipuri aur / Tigroaica-mi linge mărul din călcîi / Cînd într-un valuri par a fi centaur" — **Ultima zi)** capătă o vedere atotmăritoare, pentru care excavatoarele devin stegozauri, barajele primesc hergheliile de valuri, precum giganţii prin mare, ai lui Goya **(Noul demiurg)** cu un elan implicit cosmizat, în genul lui Mihu Dragomir. Într-un asemenea context, figura calului devine emblemă a eului vînturat de miresmele pustei, un cal nu tragic-absurd, ca la Adrian Păunescu, şi nici psihopomp-oniric, ca la N. Stănescu, ci o simplă şi sălbatică libertate **(Rodeo-n Bărăgan)**, dominantă a acvaticului **(Rodeo la ţărm)** sau ca Pegas vulcanic **(Rodeo mitic)**. Toată suflarea răvăşitoare a eului se adună în acel „Ahoe !" **(Un chiot)**, care sintetizează energia poetului, jucîndu-se în extaz la butoanele propriului panou de comandă, autoreglîndu-se sau dereglîndu-se programatic în numele încercuirii-a-toate-prin-cuvinte. Această plăcere ludic-narcisiacă nu trebuie să abată, însă, interesul de la figura eului şi aici e locul să spunem că „manierismul", „gratuitatea" şi fantezia lexicală debordantă compun doar o coordonată a acestuia. Volumul de faţă decodifică o alta : un poem lykantropic cum este **Blana de lup** sau momentele de autoanaliză lucidă **(O barcă la mal)**, un poem blazon, cu o mişcare halucinantă şi semnificaţii existenţiale **(Iepuri albi ai Mării Negre)**, sau simţirea caldă şi nostalgică, în ciuda expresiei colţuroase pe care o capătă, din **Somnul bunicului** şi mai ales acest, în fond, tragic poem care este **Oastea lui Păpuşă-Vodă**, cu toată armătura lui voit complicată şi inegală, pentru a masca delicateţea obiectului, — sînt poeme ce compun faţa, e drept, mai rar vizibilă a poetului, dar care, tocmai prin condiţia lor de excepţie, se impun în mod aparte atenţiei.

Tudor George este un poet pentru care hotărîtoare va fi întotdeauna prisma receptării ; poezia sa este făcută, paradoxal, tocmai prin autopărăsiri şi reveniri succesive la sine, prin înlocuiri proteice înşelătoare, prin autoironii sau exacerbări orgolioase, prin false emfaze şi nostalgii neaşteptate, prin refuzul unei mărturisiri directe tocmai prin excesul retoric-confesiv în care constantă este doar metamorfoza, o poezie hiperstratificată prin însuşi datul ei de energie mereu în stare de erupţie. Ea nu se susţine prin sine, prin totalitatea ei, ci se cere parcursă cu tenacitate şi recompusă, ca „jocurile" labirintice baroce ; un labirint a cărui fascinaţie rezidă nu în ieşire, ci în rămînere.

Ştiri din Utopia

Urmare din pag. 1

chelnerul ne-a adus mâncarea. Ajunsesem la cafea când bătrânul, fără vreo altă introducere, începu să vorbească, ceea ce mă aşteptasem să facă de la început.

— Lângă Le Havre există un orăşel Honfleur, care seamănă oarecum cu acesta pe care tocmai l-am părăsit ; şi acolo vin pictori din toate colţurile pământului, dar nu despre artă voiam să-ţi vorbesc. Eu vin dintr-o ţară, cum nu mai există nici una pe lume, dar să nu te gândeşti la bogăţii ori la absenţa muncii. Există şi bogăţii, şi muncă, oamenii trăiesc suficient de bine, dar ceea ce nu s-a făcut în nici o ţară, aici s-a făcut ; nu fii grăbit, vei afla despre ce este vorba. Mai bine de jumătate de veac ţara a fost condusă de un rege a cărui unică pasiune încă de la înscăunare pot spune că a fost aceea de a da ţării un **Corpus de legi** în lumina cărora să nu se mai poată comite fapte nedrepte. Arheologii care au fost puşi să facă inteligibile textele distruse de cele trei milenii de când datau, nu reuşiră să reconstituie şi să prezinte regelui decât o singură lege : **Să nu ucizi !** „În vremurile acelea, strămoşii noştri erau puţini la număr", comentă suveranul. „S-ar putea, spuse unul dintre arheologi, dar se cuvine, drept cinstire înaintaşilor, ca acest imperativ să stea şi astăzi în fruntea tuturor legilor". „Vom analiza dacă e cazul ca acestui text să i se dea atâta importanţă azi când s-au înmulţit răufăcătorii : oricum îi vom găsi un loc printre celelalte legi", replică regele. „Dar nu vor fi ucişi răufăcătorii ci, dimpotrivă, cei buni", protestă acelaşi arheolog. „Vom judeca toate aspectele" răspunse regele şi-i concedie pe cei câtiva învăţaţi. Din momentul acela „Corpusul" începu să crească de la an la an în aşa fel încât mulţi locuitori au fost evacuaţi din casele proprii pentru a putea fi depozitate nenumăratele tipărituri şi tratate cu legile care apăreau într-un ritm exorbitant. Cum suveranul nu avea urmaşi, după cincizeci de ani de domnie, un nepot al său îi luă locul şi ziarele anunţară abdicarea din motive de sănătate a bătrânului stăpân.

Primul act al noului rege a constat din abrogarea tuturor legilor. Aceasta este noutatea pe care o anunţasem, nelămurit la început şi pe care ţi-o dezvălui acum. Crimele şi toate celelalte nelegiuiri se înmulţiseră pe măsura apariţiilor nenumăratelor dispoziţii şi ordine, de aceea hotărârea noului suveran a fost o adevărată izbăvire.

— Totuşi cum se poate organiza viaţa unui popor fără legi ? am întrebat eu, bănuind că poate chiar el va fi fost inspiratorul acelei abrogări generale.

— Lucrul e posibil prin deprinderi care trebuie să fie şi chiar sunt mai tari decât legile, spuse bătrânul. Vreau să subliniez că de cinci ani de zile în ţara din care vin eu se trăieşte, pot să spun, fără tulburări, într-o armonie rar întîlnită. De curând, însă, lucrurile au început să se schimbe întrucâtva, de aceea m-am şi hotărît ca ultimii ani de viaţă să mi-i petrec studiind viaţa din alte ţări. La mine acasă cei mai afectaţi de abrogarea legilor sunt avocaţii, care au rămas fără clienţi, şi judecătorii, fiindcă tribunalele stau pustii de mai bine de cinci ani. Judecătorii de altfel au început să pribegească prin ţară după pricini.

— Bine, dar oamenii se mai ceartă, se bat, se pot omorî, am spus.

— Nu se mai ajunge până acolo, oricât de furioşi ar fi, la crimă nu ajung.

— Şi cum se explică acest fapt într-adevăr nou ? am întrebat.

— La plecarea din ţara mea am trecut prin provincia cea mai vestită în crime la noi, acolo practicându-se vendeta din vremi imemorabile. Interesându-mă în dreapta şi în stânga cui i-ar mai fi venit rândul să pedepsească ori să fie pedepsit, am fost îndrumat la un fermier trecut de patruzeci de ani, care a mărturisit că încă în urmă cu cinci ani ar fi trebuit să răzbune moartea unui frate, dar n-a făcut-o pentru că s-au desfiinţat legile, iar un lucru ca acesta nu se poate face fără lege, zicea el, şi că va aştepta să apară alte rânduieli şi legi ca să ştie ce pedepse vor fi, deoarece lucrul pe care-l am eu de făcut trebuie pedepsit şi până nu ştiu precis cum va fi rămâne să aştept... Am avut multe ocazii să-mi răzbun fratele, dar acum dacă nu-s legi înseamnă că nu sunt nici pedepse, iar fapta pe care-o am eu de împlinit trebuie neapărat pedepsită, aşa că eu aştept apariţia legii, a spus fermierul.

Între timp ne apropiam de Aba, unul din porturile unde urma să cobor. Pe neaşteptate şi cu nesfârşită părere de rău, m-am despărţit de bătrânul tovarăş de drum ; dacă l-aş fi însoţit măcar câteva zile, poveştile lui mi-ar fi îmbogăţit viaţa !

atelier literar
poșta redacției

B. MARIAN : Dacă e cum ziceți în scrisoare, e în ordine ! Din ultimele texte, „Vesperală", „Rău", „Pseudofabulă", „Munții", „Laudă avionului", „Glumă", „Focul".

T. ROȘU : Nu sînt noutăți. Efortul spre limpezime, coerență, comunicare, pare să fi fost părăsit în mare măsură, iar rezultatele sînt mai de grabă de ordinul stagnării (dacă nu cumva e vorba chiar de o întoarcere din drum !...). Ceva mai bine, în „Adorm" și, poate, „Zăpezi", „Poezia", „Ars poetica". (Dar poate, totuși, veți găsi o modalitate care să ne permită descifrarea integrală — fără lacune ! — și mai puțin chinuitoare a manuscrișelor dv.).

VIOREL VLADIMIRESCU : Fața de îndepărtatele începuturi, care dădeau, parcă, unele semne bune, paginile de acum sînt dezamăgitoare : o joacă de-a vorbele, „în dodii", făcătură mulțumită de sine, plafonare, lipsă de perspectivă... Ceva mai **înfiripată, „La apus de soare".**

M. ANGHEL : Progrese vizibile în toate paginile și mai ales în „Voi căuta", „Cîmpiile", „Calule".

MATHILDE: Ne pare bine că vechile semne (cam sporadice) nu o dată promițătoare, se confirmă atît de concludent, sub noua identitate („factura oarecum deosebită" e puțin și cam... lateral spus !...). Din păcate, în lipsa unui semn la apelul nostru după atîtea luni, manuscrise**le dv. nu s-au** mai păstrat ; va trebui să le retrimiteți (împreună cu toate cele cerute atunci).

LAURA OLARU : Pagina de gen „jurnal intim", scrise cu o anume subțirime și pătrundere, cu vădite însușiri narative, chiar dacă, uneori, lucrurile trenează și nervul epic scade pînă la dispariție. Dar perspectivele sînt destul de bune.

S. AȘTILEAN : Un soi de „instantanee" (mai ales în primul ciclu, „electronic"), ușor aforistice și sentențioase, cam frugale, mult prea telegrafice și mult prea „inventar" (cu nițică monotonie, în repetarea „rețetei" de fabricație). Totuși, aproape în toate paginile (mai ales în celelalte cicluri) o „mișcare" lirică inteligentă, care ajunge, uneori, la rezultate demne de luat în seamă și pline de promisiuni : „Cele cîteva întîmplări", „Ilustrate", „De la ultimul etaj", „Ca o lacrimă", „Nr. 101", „Univers" (...dar... „și caii — hei, caii"... — și, foarte probabil, sănile !...). Să vedem ce mai urmează.

AQUARIS : Exerciții de virtuozitate prozodică, mai mult sau mai puțin convingătoare, sub semnul unor modele clasice, uneori identificabile (ca în excelenta **à la maniere** de... „Noapte"), cele mai multe rămînînd, însă, la condiția și performanța cronicii rimate (ceva mai bine, în „Lacrima Hotel", „Burlescă", „File de jurnal", „Penitențe").

A. DORIN : Felicitări pentru reușită ! Printre versuri, nu s-au ivit încă lucrurile de majoră implinire, deși nu lipsesc nici acum pagini, interesante („Cartografiere", „Regres", „Glossă tulbure", „De-a dura", „Sfaturi" — alterată de unele soluții facile, care nu lipsesc, din păcate, nici din alte pagini).

I. CIOANCĂȘ : Cîteva pagini mai reușite (nițel manieriste și minore) : „Moment", „Ca și noaptea", „Îți dau", „Tremurul" (cu un final cam greoi și stîngaci), „Munții nu-și apleacă" (dar „să nu-**i** cadă" — cui ?... Nu cumva : „să nu **le** cadă" ?...").

G. Militaru, L. Ciornei (mai bine, în „Toamnă-generic"), **Lia Manolia, G.B. Plopu** („Afacere rentabilă"), **A. Geta** („Eram doi"), **Gh. H. Cotea, L. Potîrcă** (pe viitor mai citeț !), **G. Seiler, Luchian Mihnea, Viviane, Zoltes** („Caii") **Petrică Podaru, M. Țelăan, Anca B.** („Trecem prin păduri", „Profesorii", „Îmi aduc aminte"), **Ionel Blidaru, P. Rătundeanu-Ferghete :** Nimic nou!

MANUSCRISE NEISCĂLITE : „Povestea sufletului tău", „Calul troian", „Loc minunat", etc. ; „In noaptea uitării", „Mai dă-mi", „Soare", „Plîng", etc. ; „Idealul tinereturului", „Învățăm", etc. ; „Album", „Vino", „Drumul" ; „Lui Leonardo", „Faustică", „Zîmbiți, vă rog", etc ; „Plîng în natură", „Ce mi-e dorința", „Trăiesc !" ; „Pași pierduți", „Noapte de iarnă", „Cîntec pentru sufletul meu" ; „De vrei", „Lumea toată", „Căutăm" ; „M-am născut", „Controlorul" (proză) ; „Visînd un măr", „Descîntec", „Chipul palmelor", etc. ; „Gînd" (proză), „Viziune", „Și dacă", etc. ; „Ropot de șine", „De-aș fi dar nu-s", etc. ; „Te aștept", „Dezamăgire", „Remușcare", etc.

Virgil Dumitrescu, Eni. Dan N. Voievod, Eduard Ramon, Elena Pleșca-Focșani, Emil I.R. Chiriacu, Nelu Sîrbu, Ioan Mitu, Ștefan Muntenescu, Felea Hristache, Șt. Florea-Dianu, Al. Benedict, Lucian Tammuz, Teodor Berscan, Gh. Nicușor-Stîlpeni, Aurel Mărcușanu, Gh. Pufulete, Octavian Popa, Petre Popescu, Mioara, Argonaut Nama, Nicolae Cîmpeanu, Maria Popovici. Daniel Cerneanu. Kleine Papagali („Leș chardons", „Odă"), Liță M., Tașum Lenoi. Vasilica Chivu, C. Velicu, Alex. Halmi, M. Tanciu, Ozi, Gligor Al., I. Mirean, Gr. Anchidin, I. Covaciu, Vasile Dumitra, Puiu Marin, A. Coriolan : Încercări de nivel modest.

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Un modest efect

La fiecare fereastră doarme
(sau nu doarme)
cîte o pisică
după aceea se duce în casă
pe stradă trec foarte rar Pobede cafenii
și mult mai des Fiaturi, Dacii și Skode
de diferite culori
aș îndrăzni să spun că strada pare uneori
o pungă cu dropsuri de portocale
de lămîie, de zmeură și de mentă
risipite
pe asfalt.

LAURA POP

La urma urmei

Șed, așadar, ca un cotcar bătrîn
și-mi socotesc infirmele izbînzi :
buzunării atîția Mari-Flăminzi
— ai — Visului, și n-am nimic în sîn.

Ne-nduplecați Heruvii-cei-Plăpînzi
— din — Vers rămîn ; iar Numărul, stăpîn
fără simbrie-mi fu, hapsîn și spîn ;
talanții nu mi-au zămislit dobînzi...

Voi, căuzași ai paginii fierbinți,
teslari și cărăuși de frumuseți,
ostenitori pe drumuri necuminți,
încredințați-vă : sub pelerină,
duc numai taine fără de peceți,
un junghi și o lehamite blajină.

P. CALOMFIRESCU

Calule alb, călărețule palid

Și caii mei sălbatici năvălesc
purtind în nări miros de carne singerindă,
atît de triști și siguri rătăcesc,
atîț de palizi călărețli cîntă,
lăsînd în drum o umbră de noroc
și într-o zi din scurta tinerețe,
aceeași cruce e din loc în loc...
Și-n ultimul popas al vieții
adorn ca pruncii, înginînd
un cînt adus de vîntul din preerie,
doar caii se-odihnesc gîndind
la următorul ce-o să vie.

MARIA ANGHEL

Vîrtejul amorțit

Numai licărul sudorii
descrețea întunericul bătut sub pămînt
tîrnăcoape grele țîșneau între
mîinile strînse și bolovani
galerii de lumină voalată
se tîrau sub pămînt
vagonetele trosneau sub florile de cărbune
pe mineri îi știam, dimineața cînd trec,
fiindcă umbra lor ne aburea geamurile
iar cînd se întorceau
urmele lor intrau sub pămînt
ca niște semințe să încolțească.

AMALVIANA AMFUZ

Desen de Raluca Grigorcea

Eseu

Somnul meu e un pahar cu ceață purpurie
adie un vînt dinspre oglinzi
purtînd fluturii striviți ai zilelor
către sărutul tău bineteamgăsitpentruatepierde
unicul tău sărut
ca o rană necicatrizată
3 februarie 1979 după care
singurătatea a început să bată
la ușa mea cu un jandarm.

DAN EMILIAN ROȘCA

Oul de lumină

Dacă-nspre crini adesea mă întorc
Un semn de puritate mai există
E albul rozei prințului de York
Veșmînt de înger și de cameristă.

Dacă-nspre maci adesea mă aplec
E semn că-n mine singeră un faun
E roșul pur a celor ce-și petrec
Ora-n veșmînt împrumutat, de claun.

Dacă-nspre iarbă zilnic mă cobor
E semn că-n mine stăruie-o colină
Pe care-și face cuibul un condor
Ca să-și clocească oul de lumină.

RALEA V. ROSIM

A vorbi

Vorbesc și nimeni nu mă ascultă,
E multă liniște în jur ;
Sîntem foarte mulți
Dar nimeni nu mă ascultă,
Nimeni nu mă aude
Și totuși eu vorbesc.
Mă uit în oglindă și mă văd vorbind
E multă liniște în jur ;
Sîntem foarte mulți
Și fiecare se uită în oglindă
să se vadă vorbind.

ANCA BRATU

Era demult

Cuvîntul a rămas definitiv
pe undeva prin gîtlej,
pe undeva sub coastele stîngi,
în dosul frunții, sfios,
ca o cenușăreasă nereușind
să-și piardă pantoful.

Voiam să-l spun. Ar fi fost
cel mai frumos cuvînt
rostit vreodată dar m-am aflat
în fața unei
oglinzi în care
doar eu veneam spre mine.

Era demult,
de întuneric
și de frig.

LILIANA POPESCU

Există o criză a criticii?

Urmare din pag. 1

provine din faptul că se pornește ca de la o premisă certă, de la presupunerea că literatura și arta au o autonomie absolută. Se uită adică faptul elementar, subliniat de noi în combaterea tezei învechite a artei pentru artă, că arta este creată de oameni, că ea se adresează oamenilor, că aceștia trăiesc în societate, că însuși criticul nu este decît un om, un om al epocii lui și care, făcînd critică, se adresează deopotrivă unor oameni, creatori și receptori. Frye însuși era în căutarea unei critici „coerente și sistematice", care să pornească de la un principiu coordonator. **Dar cum e posibilă** constituirea unei asemenea critici, statuind o ruptură artificială, cu consecințe negative incalculabile între critică și estetică, între critică și filozofie. Pentru Baudelaire era limpede că nu se poate face critică fără filozofie : „critica este în fiece clipă în contact cu metafizica" — afirma poetul ! Dacă Aristotel a putut să ne lase, după mai bine de două milenii, o concepție articulată, valabilă și azi despre acțiunea tragică și **catharsis**-ul pe care îl produce, aceasta se datorește faptului că Aristotel-criticul a fost dublat de Aristotel-filozoful. Dealtfel, critica este una din formele ideologiei unei epoci date, ideologie din care face parte, fundamental, și filozofia. Ele nu pot fi despărțite. S. Doubrovsky avea dreptate să afirme că „o reflecție aprofundată asupra literaturii este sau de ordin filozofic, sau nu are nici o valoare. [4])

Critica nu-și poate constitui cadrul ei teoretic, principial, în afara unei concepții mai cuprinzătoare, filozofice, de care să dispună criticul. Este de preferat recomandarea ca acesta din urmă să fie, în mod voluntar, lipsit de suportul unei pregătiri ideologice care să-i asigure înțelegerea articulațiilor omului cu societatea, a creatorului de artă și a artei sale cu epoca și societatea în care aceasta apare ? „Trebuie să fii tare optimist — scrie S. Doubrovski — ca să-ți poți închipui că fără filozofie critica valorează mai mult și mai multă vreme decît cu ea. Dealtfel, oricum, critica literară și filozofia fac parte, implicit sau explicit, din ideologia produsă de fiecare epocă ; a nu avea ideologie este și asta o formă de ideologie : pozitivismul. Destinul lor este deci conjugat : inseparabil de drept, nu e niciodată separat în fapt. Critica nu are nimic de pierdut dacă-și recunoaște în mod cinstit solidaritatea sau alianța cu filozofia. Ba chiar are doar de cîștigat. [5])

Fiind întrutotul de acord cu această afirmație, rămîne, în continuare, o problemă deschisă : cu care dintre filozofii trebuie să se solidarizeze critica ? Căci, după cum se știe, nu există Filozofie (cu F mare), ci doar filozofii ! Este limpede că opțiunea pe care o face criticul vis-à-vis de aceste filozofii nu este un act strict volițional. Și aici intervin factori din afara subiectivității, de ordin social, istoric ; ei sînt în funcție de apartenența politică și de clasă, de interesele obiective ale grupului din care face parte și pe care, criticul, într-un fel sau altul, vrînd-nevrînd, le reprezintă și el, în funcție de gradul său de instruire și educație, de gradul său de cunoaștere și experiență umană.

Statuind caracterul transcendent al valorilor, a istorismul lor, idealismul obiectiv de tip platonician a eșuat în ruptura pe care a produs-o între lumea ideală și cea sensibilă, între valorile umane și cele transcendente, extramundane.

Negînd caracterul obiectiv al valorilor, reducîndu-le la liberul arbitru al aprecierii, idealismul subiectiv a eșuat în sofistică, într-un relativism extrem.

Într-adevăr, **obiectivitatea** actului critic presupune cunoaștere, competență, luciditate, stăpînire de sine — pentru a te putea ridica deasupra pasiunilor — și, desigur, sensibilitate. Un mănunchi de însușiri pe care criticul le are sau nu și pe care, dacă le are, trebuie să și le dezvolte în permanență printr-o exercitare continuă. Înmănuncherea acestor însușiri ale criticului nu constituie însă decît o condiție a efectuării licite a actului critic. Cealaltă condiție, tot atît de necesară, este — așa cum arătam — conceptia filozofică de pe platforma căreia criticul își formulează judecățile. Numai într-un cadru teoretic-conceptual științific e posibilă depășirea contradicției ce se ivește între subiect-obiect, rezolvarea efectivă a ecuației subiectivitate-obiectivitate astfel încît, fără a se putea ajunge la o excludere integrală a subiectivității (subiectul este și rămîne unul din termenii ecuației), să se realizeze o îngustare crescîndă a spațiului în care se mișcă accidentalul și arbitrarul, situarea valorii avînd loc pe temeiuri cît mai stabile, mai precise, mai obiective. Detectarea acestor temeiuri obiective ale valorii artistice, credem noi, nu poate fi făcută decît luîndu-se în considerare sistemul de referință pe care ni-l oferă filozofia materialist-dialectică și istorică din unghiul căruia trebuie evaluată opera de artă.

[1]) S. Doubrovsky, op. cit., p. 275
[2]) V. „Contrapunct", Buc., ed. Minerva, 1972, p. 281—296
[3]) N. Frye, op. cit. p. 7
[4]) S. Doubrovsky, op. cit., p. 215
[5]) Op. cit, p. 213-214

Mircea Constantinescu

Urmare din pag. a 3-a

Printre eroi, desigur, și un activist la o casă de cultură.

— Ca cititor, am notat la capitolul „surprize" trecerea ta de la proza din „Smog", aspră, cu inclinații vădite spre grotesc, la caligrafia rafinată, dar, parcă superficială, din „Cum indemult Bucureștii...". Ce reprezintă această carte, numită de un critic „carte de vacanță", pentru tine?

— „Cum îndemult..." este un caiet al romanelor despre levantini și, totodată, un alt fel de a iubi Bucureștii, altfel decît în „Smog". Acolo orașul era privit prin ceață, se simțea lipsa de busolă. Desigur, poți iubi oameni, lucruri sau stări prin negativul lor. În ultima carte despre București orașul e privit ca o fotografie deja developată, pozitivă. De altfel, prin '72—'73 am susținut că nu avem destule cărți despre București, cum au alte țări despre capitalele lor. De aici se naște și o obligație de cum trebuie scris despre acest mare oraș. Dacă existența în el este atît de infinitezimal atomizată, nu poți doar să prezinți o pereche de îndrăgostiți străbătînd orașul decît dacă acea pereche reprezintă chiar orașul întreg. Și ar mai fi un motiv — acela că posed o scrisoare, de pe la sfîrșitul secolului trecut, în care e vorba de un anume domn Alimănesco, aflat la București, „vis-à-vis de Palais Royal, situé en Bulgarie"!!

— Ești, ca formație, sociolog. Cum înțelegi conceptul de „generație", atît de discutat, în special în literatură?

— Am, în această privință, un criteriu foarte sigur, unicul de fapt — modul de a vedea lucrurile. Mă consider, deci, coleg de generație și cu Blaise Pascal. Eu încă împart lumea în buni și răi, deși — știu — nu trebuie împărțită, căci e și bună și rea în același timp. Diferența de optică de care vorbeam este determinată, în principal, de factori obiectivi. Cei născuți înaintea noastră au fost implicați direct în evenimente. Noi — spun asta șarjînd, desigur — în comentarea lor. Noi citim „Lumea", ei au făcut o lume.

— Crezi că nu avem nici o contribuție la facerea, pe mai departe, a lumii?

— Ascultă, într-unul din punctele cele mai de sus ale Europei, în nordul Norvegiei, există, pe o insulă, o pasăre ciugulind o stîncă imensă. Cînd stînca va fi una cu pămîntul, se va scurge o clipă din eternitate. Trebuie să fim sinceri și să recunoaștem, asemeni colegului meu de generație mai sus amintit, că sîntem niște trestii fragile și gînditoare. Contribuția noastră, ca indivizi izolați, la plămada istoriei e mică. Cît despre noi, laolaltă, asta e deja altceva. Așa văzută, istoria se face clipă de clipă, din pîinea ieșită din mîinile tatii, din pînza țesută de mama, din scaunul meșterit de un unchi. Chiar noi, scriitorii, comentatorii, dar și participanții la marele marș al vremii, facem istorie.

— Ca scriitor faci istorie, în primul rînd, prin cărțile pe care le lași în urmă, prin opera ta. Ce crezi despre tine ca făuritor al istoriei, din acest unghi de vedere?

— Sînt sincer și nu vreau să cred că aș exagera cu ceva — am scris o operă mai bună decît opera criticilor despre opera mea.

— Te nemulțumește critica? De ce nu iei poziție în acest sens?

— Din păcate, tinerii scriitori se feresc să fie corecți cu propriul mod de a vedea lucrurile. Tînărul scriitor e într-un pluton de execuție, dar nu se știe deocamdată în a cărui pușcă se află glonțul care nu e orb. El fiind în acest pluton, cititorii și comentatorii îl ignoră uneori, anonimizîndu-l, identificîndu-l cu plutonul. Dacă în știință e greu să te remarci altfel decît negîndu-ți (documentat, veridic) înaintașii, în artă și în literatură, mai ales, te poți remarca sfrutîndu-ți înaintașii. Dar eticheta acestui mod de a te remarca e, în fapt, un „je m'en fiche"-ism de cavaler medieval. Singurul lucru serios e — s-a mai spus chiar în această rubrică — să fii tu însuți, ca tînăr sau virstnic scriitor. Scriam în finalul unei recenzii la cartea unui foarte talentat prozator debutant — „fiindcă scriitorii tineri sînt doar cronologic tineri, nu-i așa?" Cine privește altfel lucrurile, o face pe propriul său risc.

— Mai exact, ce reproșezi, de fapt, criticii ?

— În primul rînd, reproșez unor critici „însemnați" faptul că pasează sarcina de a scrie despre cărțile tinerilor scriitori unor critici ocazionali. În al doilea rînd, reproșez unor critici ocazionali faptul că nu fac nimic pentru a-și impune punctul de vedere, ci suportă condiția efemeridei, fără să se gîndească la faptul că s-ar putea să le cadă în mînă cărți realmente serioase, conjunctural ocolite de „giganți".

— O carte a ta care n-a stîrnit, așa cum cred că merita, suficiente discuții, a fost „Triumful lui Făt-Frumos". Știu că ai plănuit de multă vreme scrierea acestui volum. Care crezi că sînt elementele de incontestabilă valoare ale cărții?

— Ai dreptate, de 10 ani m-am tot gîndit la această carte. Cine i-a citit măcar prefața a aflat că în „Amfiteatru", pe la sfîrșitul lui 1971, am pomenit de proiectul de-a publica un eseu intitulat „Făt-Frumos — această Acropole". Acest proiect, mereu revizuit și îmbogățit, mi-a fost suport moral cîțiva ani. Apoi, un cititor atent ar putea observa și că această ultimă carte publicată nu este incompatibilă cu „Amurgul..." sau „Cum îndemult...". Dar, lipsa de dragoste și de timp, graba cu care evenimentele exterioare ne solicită, ne împiedică adeseori să vedem global lucrurile. Cred că am arătat în această carte că am ajuns la înțelegerea deplină a faptului că literatură — din cea bună, desigur — nu se poate face fără generozitate, fără înțelegerea țării — deci și a lui Făt-Frumos și a Ciuleandrei... **Și am mai spus în finalul cărții, că** dacă nu avem o „Odisee" sau o „Fenomenologie a spiritului", avem acest basm. Unora afirmația li s-a părut exagerată, altora comică de-a binelea. Dar eu continui să cred ceea ce am spus. Și mai cred în consubstanțialitatea acestei cărți cu toate celelalte scrise de mine în ultima vreme. Toate reprezintă încercări de a vedea lumea din jur pe versantul pozei reușite — fie că poza este a unei idei, a unei perioade, a unui oraș, a unei țări sau a unui om aplecîndu-se însetat asupra fîntînilor cele mai adînci ale folclorului.

Desen de Dinu Petrescu

Locul de baștină

Urmare din pag. 1

jari care împrejmuiește o pășune, pe care în afară de îngrijitorul de vaci nu mai calcă nici un alt om, pe iarba mătăsoasă, acoperit de seninătatea lucidă a unui cer albastru de un profund întens, mi se pare un privilegiu mai mare sau cel puțin egal cu acela de-a fi tu însuți stăpînu-ntregii lumi.

Nu aș vrea însă, prin aceasta, să dau de înțeles că m-aș lăsa sedus de sentimentalismul ieftin, pur, al unui țăran dezrădăcinat, care după aproape cincisprezece ani de ședere în Capitală face apologia vieții la țară și nici că am scris această însemnare pentru a face din dragostea de țară un loc comun, ci vreau doar să remarc faptul că în fizionomia satului nostru contemporan s-au petrecut mutații esențiale și ireversibile. Oamenii cu care am stat de vorbă mi-au relatat ei înșiși, nestîrniți de mine, aspectele acestor schimbări : faptul că pînă și cei mai săraci dintre săteni au reușit să-și construiască niște case mai impunătoare decît cele pe care înainte reușeau să le facă doar cei înstăriți ; faptul că, fiind, desigur, atît de aproape de un mare oraș cum e Cluj-Napoca, toți au foarte mulți bani ; în sfîrșit, că viața lor este mult mai comodă decît înainte de colectivizare și că oamenii se pot bucura mai din plin de ea.

Poate că și din aceste motive am simțit mai mult ca oricînd altădată că aparțin cu trup și cu suflet acelui atît de intimizat de toate amintirile mele din întreaga copilărie, loc de baștină, pe care-l voi simți, cît voi trăi, ca pe cel mai frumos loc din lume.

Prezențe scriitoricești

TELEGRAME

Stimate și iubite tovarășe Ion Dodu Bălan,

Cu prilejul celei de a 50-a aniversări a zilei dumneavoastră de naștere, conducerea Uniunii Scriitorilor din R.S. România vă adresează, din inimă, un mesaj tovărășesc de sincere felicitări, calde urări de sănătate, viață lungă și noi succese în activitatea literară și în munca obștească, pe care le desfășurați cu pasiune, devotament și statornică slujire a intereselor înfloririi culturii umaniste revoluționare în România socialistă.

La mulți ani !

Președintele Uniunii Scriitorilor din Republica Socialistă România GEORGE MACOVESCU

●

Stimate și iubite tovarășe Alexandru Andrițoiu,

Cu prilejul celei de a 50-a aniversări a zilei dumneavoastră de naștere, conducerea Uniunii Scriitorilor din R.S. România urează din inimă poetului de remarcabile rezonanțe lirice și umaniste, sincere felicitări, calde urări de sănătate, viață lungă, noi succese în creația literară și în activitatea obștească pe care le desfășurați cu conștiință puternică, slujind cauza culturii umaniste revoluționare din România socialistă.

La mulți ani !

Președintele Uniunii Scriitorilor din Republica Socialistă România GEORGE MACOVESCU

● **PREMIILE CONCURSULUI „NICOLAE LABIȘ".** Cea de a XI-a ediție a Concursului național de poezie „N. Labiș" s-a încheiat duminică, 30 septembrie, prin festivitatea desfășurată la galeriile de artă din Suceava.

Juriul alcătuit din **Sergiu Adam, George Bălăiță, Florin Bratu, George Damian, Ion Gheorghe, Ion Horea** (președintele juriului), **Mircea Radu Iacoban, Liviu Leonte, Marcel Mureșan, Ion Paranici, Nicolae Prelipceanu, Corneliu Sturzu, Ion Țugui, Alex. Toma, Laurențiu Ulici, Dragoș Vicol,** — a acordat următoarele premii :

Marele premiu al Concursului „N. Labiș" și premiul special al Editurii „Junimea" : **Lucian Vasiliu** (student, Iași) ; Premiul II : **Luiza Lastnic Stochiță** (muncitoare, București) ; Premiul III : **Luminița Lupu** (studentă, București) ; Mențiunea I : **Adrian Moldovan** (student, Iași) ; Mențiunea II : **George Cucu** (recepționer, Vălenii de munte, Prahova) ; Mențiunea III : **Tudor Cristian Roșca** (student, Suceava) ; Premiul Uniunii Scriitorilor : **Dan Bodnar** (elev, Suceava) și **Daniel Corbu** (student, Vinători, Neamț) ; Premiul revistei „România literară" : **Aurel Dumitrașcu** (student, Borca, Neamț) ; Premiul revistei „Luceafărul" : **Catia Fodor** (studentă, București) ; Premiul revistei „Convorbiri literare" : **Victor Ioanescu** (muncitor, Cîmpulung Moldovenesc) ; Premiul revistei „Tribuna" : **Vasile Tudor** (student, Lunca, Botoșani) ; Premiul revistei „Cronica" : **Ioana Dana Ciongradi** (elevă, Iași) ; Premiul revistei „Ateneu" : **Ieronim Diaconu** (muncitor, Botoșani) ; Premiul ziarului „Zori noi" — Suceava : **Ion Doatcu** (tehnician, Timișoara) ; Premiul Centrului de librării Suceava : **Mona Liana Paiu** (elevă, Iași) ; Premiul Comitetului județean de luptă pentru pace : **Iulian Talianu** (tehnician, Slobozia — Ialomița) ; Premiul Comitetului județean U.T.C. Suceava : **Val Guraliuc** (muncitor Botoșani) ; Premiul Consiliului județean al pionierilor și șoimilor patriei Suceava : **Marinela Stoicescu** (elevă, Oradea).

● **FESTIVALUL INTERNAȚIONAL DE POEZIE.** În zilele de 21—25 septembrie, la Craiova, s-a desfășurat un festival internațional de poezie organizat de Uniunea Scriitorilor în colaborare cu Asociația Scriitorilor din Craiova, Comitetul județean de cultură și educație socialistă Dolj și Editura „Scrisul românesc", cu participarea unor poeți din țări socialiste și din alte țări ale lumii.

Programul a cuprins : colocviul pe tema „Poezia-azi", vizitarea platformei industriale „Electroputere", a Muzeului de istorie și Muzeului de artă din localitate; vizitarea complexului muzeal de la Tîrgu-Jiu și a Casei memoriale „Constantin Brâncuși" de la Hobița, a cooperativei de artă populară și a mănăstirii de la Tismana ; vizitarea sistemului hidroenergetic și de navigație de la Porțile de Fier ; un recital de poezie la Studioul de teatru și poezie „T-94" al Teatrului Național din Craiova susținut de participanții de peste hotare ; o întîlnire a poeților români și străini cu publicul craiovean în cadrul unei seri de poezie și muzică, în Sala Teatrului Liric, la care și-a dat concursul și menestrelul **Tudor Gheorghe.**

Au participat, ca invitați ai Uniunii Scriitorilor, poeții : **Mihail Berberov** și **Nikolai Zidarov** (R.P. Bulgaria), **Karel Cvejn** și **Gustav Hubka** (R.S. Cehoslovacă), **Annerose Kirchner** (R.D. Germană), **Hanne F. Juritz** (R.F. Germania), **Böndör Pál, Tasko Sarov** și **Alexander Sekulić** (R.S.F. Iugoslavia), **Jerzy Leslaw Ordan** (R.P. Polonă), **László Győri** și **Ferenc Mátyás** (R.P. Ungară), **Nikolai Dorizo** și **Larisa Tarakanova** (U.R.S.S.).

Din România au participat poeții : **Balogh Jozsef, Romulus Cojocaru, Sina Dănciulescu, Mihai Dutescu, Ilarie Hinoveanu, Draga Mirianić, Darie Novăceanu, Dan Rotaru, Marin Sorescu, Corneliu Sturzu, Romulus Vulpescu.**

Conducerea Uniunii Scriitorilor a fost reprezentată de **Ion Hobana,** secretar al Uniunii.

SPORT

Miercurea albă?

● După atîtea și atîtea zile mai negre sau mai cenușii (reamintim numai un titlu : „Miercurea de cenușă"), în sfîrșit putem să scriem despre o zi mai albă a fotbalului nostru. Toate reprezentantele noastre în competițiile europene au reușit să treacă de primul tur ! În sărăcia de succese pe plan internațional această performanță (care, repetăm, nu înseamnă redresarea fotbalului nostru, cum s-a zis după primul tur), nu trebuie exagerată, se cuvine privită ca atare. Știm, valorile adversarilor din primul tur sînt inegale și discutabile, totuși, după ce de multe ori am pierdut surprinzător în fața unor echipe care nici ele nu erau mai acătării, victoriile din această săptămînă ne-au reconfortat, redîndu-ne speranțe noi. Desigur, adevăratele performanțe în asemenea competiții, care să ne situeze în centrul atenției lumii fotbalistice, încep de la turul III încolo. Calificarea tuturor echipelor noastre în turul II al cupelor europene are deocamdată un ecou statistic. În plus, însă, această calificare în bloc după ce ne învățasem să ieșim din cursă încă înainte ca ea să înceapă cu adevărat (vezi **Steaua,** anul trecut) este ceva nou. În acest sens, temerile antrenorilor exprimate înainte de partidele retur, care acum ni se par ridicole, sînt întemeiate, fiind legate de lanțul de „ghinioane" în care ne zbatem de atîta timp. De data aceasta noi nu am mai avut „ghinion", iar adversarii „noroc". **Un exemplu poate fi F.C. Argeș** care, deși puternic marcată după primele 20 de minute de un autogol stupid și de transformarea unei lovituri libere, pe un teren cu care nu e obișnuită și în fața unui public incendiar, a reușit totuși să-și revină și să mențină un avantaj minim care i-a asigurat în cele din urmă calificarea. Nici **Universitatea** Craiova nu a fost scutită de emoții în fața lui **Wiener Sportklub,** o echipă solidă, bine gîndită, greu de „dezlegat". Ambiția cu care au jucat însă Ștefănescu, Balaci, Crișan și Cămătaru le-a adus craiovenilor victoria. Pentru **Steaua,** partida retur cu „naivii" de la **Young Boys Berna** a ridicat doar problema scorului de palmares. După cum au jucat aici cele două echipe, victoria **Stelei** acolo nu ar fi surprins pe nimeni. Sau poate i-ar fi surprins numai pe jucătorii stelisti și pe antrenorii lor, care, fatalitate în fotbalul nostru în general, înclină să-și supraaprecieze adversarii cînd joacă în deplasare. În ceea ce o privește pe **Dinamo,** nu mai insistăm. Sorții au fost norocoși cu această echipă, care, abia după acest „antrenament" cu Alki Larnaca, urmează să-și confirme calitatea de participantă în Cupa UEFA. Deși am avut și mai avem atîtea reproșuri de făcut fotbaliștilor noștri, sîntem primii care ne bucurăm de victoriile lor, cu condiția ca acestea să conducă la performanță. Ele sînt urmarea unei mai mari seriozități, de aceea reproșăm steliștilor și chiar craiovenilor relaxările nepermise din ultima parte a jocului. E una din carențele mari în fotbalul românesc. Ne gîndim tot timpul la „ecoul" în planul „naționalei" care, deși și-a irosit șansele, este în fața unor confruntări de prestigiu cu Spania și Iugoslavia. O bună comportare și pe acest plan ar crea premisele așteptatului reviriment de demnitate sportivă și ne-ar readuce în primul pluton al fotbalului european. Va fi greu (mai ales după ce am văzut noua echipă iugoslavă la lucru în fața argentinienilor) dar și bucuria noastră va fi mult mai mare decît cea de astăzi, nu ?

Ulise

Mihai Matei

m a p a m o n d

La Iasnaia Poliana

La Iasnaia Poliana primăvara grăbită, plină de seve, retrasă în tăcerea ei lăuntrică, asistă la perindarea vizitatorilor. Sînt mulți cei care se perindă pe aici, veniți să înțeleagă ceva din eroismul creației. Printre cei care așteaptă ghidul sîntem și noi, grupul de critici, gazde și oaspeți veniți de departe la masa rotundă organizată de revista **Vaprosi Literaturi.**

După două zile de dezbateri temeinice în jurul temei **Critica literară și cultura societății socialiste,** iată-ne acasă la Lev Tolstoi. Nici că se putea mai bună încheiere pentru discuțiile noastre decît această întoarcere la izvorul marii literaturi.

Pe aleea cu vuiet ascuns, în dulcea tortură a nerăbdării, plecăm spre casa titanului, lăsînd în urmă imperceptibile îndoieli. Oare cum vom intra în resemnarea răbdătoare a acelor ziduri, cum ne vom amesteca printre lucruri și mărturii ce rămîn misterioase? Iată-ne intrînd. Conacul, cu camerele deschise pentru veșnicie, seamănă cu o carte citită pînă la jumătate. În sufragerie, două piane vorbesc despre pasiunea cu care el, primul, asculta muzica. La parter, apoi la etaj, încăperi în care neasemuitul părinte al atîtor pagini fără moarte se afunda în lumea plăsmuirilor sale. Cînd vom ști de ce își schimba mereu cabinetele de lucru, de ce se înconjura de mici pendule tăcute, de ce în răgazurile pe care și le oferea prefera lumea largă a simplității țărănești? E drept, asculta cu mare plăcere Beethoven, muzică rusească mai veche, dar magia sunetelor dura puțin. Pe Tolstoi, cu spiritul său neliniștit, fremătător, afișînd rareori surîsul împăcat, nu-l mulțumea decît munca. Munca — formă de fidelitate față de sine. Munca peste foile albe, munca în bibliotecă — strînsese vreo 20 000 de volume și numeroase colecții de insecte. Impulsul lecturii stîrnea în titan o continuă lăcomie de slovă tipărită. L-a și silit să devină editor, tipograf chiar, desi financiar treaba n-a mers bine, îndatorîndu-l.

Pînă și Balzac a făcut o experiență asemănătoare. Ca să se îmbogățească. În ce îl privește, Tolstoi a dorit să transmită și altora bucuria desăvîrșită a lecturii. Așa se explică de ce aranjase pentru cei din sat o școală în clădirea învecinată conacului. Și întrucîtva „vinovat" că publicase romanele **Ana Karenina** și **Război și pace** poruncise celor apropiați să-l lase cu tăcerile lui (de la o vreme minca singur și dormea separat) ca nu cumva zămislirile lui să le complice viața. Căci omul acesta, care arase el însuși ogorul unei văduve cu 7 copii, știnea moartea să rămînă o ființă înțelegătoare, receptivă la plinătatea gesturilor și nevoilor umile. Undeva, într-o scrisoare adresată unui cunoscut, deplînge complicitatea odioasă cu lenea: nimic din ce făcea și din ceea ce dorea să fie făcut de ceilalți nu trebuia să rămînă zadarnic. Se întorcea la casa lui, după popasurile prin sat, cu bucuria sfioasă a celui care are o misiune de îndeplinit și care știe cît de dator rămîne față de sine, de propriile slăbiciuni să le depășească.

Ducea, astfel, două existențe diferite: una în miezul fierbinte al proiecțiilor geniului său literar, alta încăpățînată să descifreze cotidianul prozaic. Poate că a doua lui existență o prelungește pe prima, fiindcă atunci cînd tăia lemne, repara încălțări sau asculta plîngerile mujicilor evada — în mod salvator — din condiția destinului său hrănit de zborul ideilor și sentimentelor febrile.

Trecea drept vizionar, el care plîngea rușinat că mînca pe săturate în vreme ce milioane de ființe omenești rabdă de foame. Și cerea în plină iarnă să nu i se facă focul ca să rămînă solidar cu mujicii din sat, mirosind a sărăcie în izbele lor afumate.

Așa că după ce se ospăta sau se destindea, Tolstoi nu mai putea regăsi împăcat zidurile unde lucrase spornic. Se muta între alte ziduri, dintr-o nevoie permanentă de ispășire, dar și de regăsire — dincolo de bunul lui trai — cu făpturile pe care le plăsmuise.

La ele nu renunța, era învăluit de grija față de ele. În ciuda aparențelor, le datora totul.

...Ca să ajungem aici am plecat de dimineață din Moscova cu un autocar. Am trecut prin marginea orașului Tula cînd una din gazde, criticul Lazar Lazarev, ne-a spus că în orașul acesta, de mărime mijlocie, fusese cîndva o armurărie și o celebră fabrică de samovare. Dar că orașul își trage faima din vecinătatea cu Iasnaia Poliana. Aventurile spiritului tolstoian au încîntat mințile într-un fel mai înalt decît a potolit setea oamenilor apa fiartă în celebrele samovare din Tula. Dar o anume sete n-a fost ușor de potolit. Setea noastră, a celor prezenți la masa rotundă a revistei **Vaprosi Literaturi,** admirabil organizată de gazde, cu înscrieri la cuvînt bine centrate în jurul temei propuse, temă care a incitat la expunerea citorva foarte utile puncte de vedere. A fost subliniat cu precădere caracterul militant și deschizător de angajări artistice al criticii literare contemporane. S-au spus multe lucruri de bine despre avîntul spiritului critic, mai matur astăzi și civic vorbind mai prezent la datorie. A fost o plăcere pentru mine să pot evoca succesele colegilor mei în redactarea unor studii asupra celor mai de seamă lucrări de proză, poezie și teatru, în slujba idealului literaturii noastre de reflectare a umanității românești.

S-a bucurat de interes modul în care am făcut referiri la lirica patriotică, la romanul politic, la teatrul-anchetă. În fine și nu fără dreptate, m-am referit și la remarcabilele contribuții monografice despre autori, curente și tradiții literare de la noi. Judecînd după întrebările ce mi-au fost puse și după aprecierile primite, cred că scopul mesei rotunde a fost atins cu succes.

Redacția revistei pregătește pentru tipar un număr special consacrat problemelor dezbătute la masa rotundă, care a reunit critici moscoviți și din Vilnius, exponenți prestigioși ai unor instituții academice și din partea Uniunii scriitorilor sovietici (a fost prezent la lucrări, pe toată durata lor, secretarul Uniunii, reputatul Vitali Ozerov), critici literari din Bulgaria, Cehoslovacia, Mongolia, Polonia, R.D. Germană și România.

Henri Zalis

REVISTA STRĂINĂ

● **TRILOGIA ROMANEASCĂ** a lui John Dos Passos a fost recent tradusă la Budapesta. Cu acest prilej, cronicarii au remarcat interesul constant pe care l-au purtat comentatorii maghiari creației marelui romancier american. Încă din 1935, Antal Szer scria: „John Dos Passos își ascunde ascuțișul criticii la adresa societății, deoarece în romanele sale însăși societatea se autocritică. El își ascunde, de asemenea, ironia pentru că soarta însăși ironizează pe bieții oameni. Scenele reprezintă tot atîtea mici gravuri, realizate cu mînă sigură și cu o aplicație fragmentară bine verificată. Ele nu au nimic extraordinar, dar efectul pe care-l produc în ansamblu este momental și distrugător".

● **ALEJO CARPENTIER** este un scriitor cubanez de formulă spectaculoasă, citit pe toate meridianele datorită artei sale rafinate. **Pașii pierduți** este titlul unui roman care evocă tentativa de evaziune a unui artist fascinat de modurile de viață străvechi. Cartea imaginează o „fugă de natură", construind scene fastuoase, cu o frază barocă și amplă. Modul acesta de a refuza alienarea prin abstragere din imanența vieții sociale, devine o soluție individuală, în numele unui protest radical.

● **ÎN UNIUNEA SOVIETICĂ** se editează anual peste 85 mii titluri de cărți într-un tiraj de peste un miliard 800 milioane de exemplare. Acestea sînt datele oferite cu prilejul Tîrgului internațional de carte de la Moscova, unul dintre cele mai mari forumuri ale cărții din lume, ținut sub deviza **Cartea în slujba păcii și a progresului.** Sociologii sovietici estimează că 70 la sută din cetățenii sovietici socotesc lectura drept cea mai importantă dintre activitățile din timpul liber.

● **PETER MATTHIESSEN** este un autor ale cărui cărți reprezintă tot atîtea experiențe spirituale. Recentul volum publicat la editura „Bantam" din New York, „În căutarea leopardului zăpezilor", relatează în mod aparent o expediție științifică în munții Himalaia. Cronicarii remarcă însă faptul că, treptat, lectura se transformă într-o adîncă trăire spirituală, fascinația animalului rar simbolizînd permanenta căutare în care se află umanitatea. Însăși investigarea este dătătoare de sens al existenței, rezultatul fiind adeseori palid pe lîngă trăirea procesului de căutare.

● **VERSURILE LUI KESHAV MALIK,** unul dintre poeții indieni de limbă engleză, au stîrnit numeroase comentarii favorabile între cronicarii din Marea Britanie, fiind apreciate pentru modul în care folosesc limba lui Shakespeare în scopul de a reda trăirile unui oriental impregnat de reminiscențe culturale tradiționale, însetat de absolut și cutrelerat de fervoriile unui adevărat militant pentru libertatea conștiinței. De asemenea, Keshav Malik este un cunoscut editor de publicații culturale și literare, traducător și cunoscător rafinat de literaturi europene, într-un cuvînt, o personalitate complexă și foarte atrăgătoare.

● **FESTIVALUL CHOPIN,** din anul acesta, organizat de Societatea Chopin și de Centrul cultural municipal din Marianské Lázné s-a bucurat anul acesta de un deosebit succes, prin prezența unor personalități artistice importante ca Martha Argerich, Halina Czerny-Stefanska, Stanislav Neigaouz, Evgheni Malinin, Frantisek Rauch, Jorg Demus, Nikolai Demidienko. Au fost audiate concerte pentru pian și orchestră și alte compoziții ale lui Chopin, în maniere diferite de execuție, seminarii și conferințe asupra personalității compozitorului. În timpul celor 20 de ani de existență, Festivalul Chopin, prin interpreții săi de valoare, a făcut cunoscută opera celui mai mare creator al muzicii romantice pentru pian.

● **ÎN VENEZUELA, Premiul Național pentru Literatură** a fost conferit anul acesta scriitorului Adriano Gonzáles León, autorul, printre alte narațiuni, al romanului **País Portátil** (Țară portabilă) elogiat, premiat, filmat și tradus ca puține altele. În cadrul ceremoniei de înmînare a prețmiului, Gonzáles León a făcut, în cuvinte demne și înaripate, elogiul literaturii. „Literatura — a spus el — este o înfruntare a nimicniciei. A da nume înseamnă a rupe tăcerea, a dizolva întunecimile, a înfăptui miracolul de a fi. Prin cuvînt, universul se face transparent, dobîndește ordine, îndepărtează asprimile, devine recognoscibil și de locuit".

● **JULIO CORTÁZAR SE NUMEȘTE ACUM LUCAS.** Sub acest titlu senzațional care, desigur, nu este adevărat decît metaforic, **Diario de Caracas** din 14 septembrie publică un interviu cu renumitul scriitor argentinian care continuă, la Paris, îndelungatul său exil la început voluntar iar acum obligatoriu. Lucas este protagonistul ultimei sale cărți **(Un tal Lucas** — Un oarecare Lucas) și poate fi considerat un alter ego al autorului. Cu aceste povestiri liber realiste, Cortázar abandonează, pentru moment, genul fantastic care i-a asigurat succesul mondial și valorifică trăiri dramatice sau comice în mare măsură personale. Demn de reflecție este finalul interviului: Cortázar termină mărturisind dorința nostalgică de a găsi „un gol de doi ani în existența personală" pentru a scrie un nou roman pe care îl vrea „foarte amplu, foarte deschis și cu rezultate pe care nu le cunosc acum și nu mă interesează să le cunosc dinainte".

Muncă și cultură

NOTE DE DRUM DIN R.D. GERMANĂ

Centrul capitalei R.D. Germane este dominat de turnul de televiziune, construcție îndrăzneață terminată în 1969. Avînd 365 de metri înălțime, turnul ocupă locul doi în Europa după cel de la Moscova. La înălțime se află o cofetărie care efectuează în decurs de o oră o rotire circulară completă, oferind turistului așezat comod la masă o viziune de ansamblu asupra Berlinului. De la una din mesele acestei cofetării am început și noi retrăirea istoriei mai depărtate sau contemporane a Berlinului și oamenilor săi.

Cu excepția citorva clădiri, mai ales muzee și acelea grav deteriorate, centrul Berlinului a fost distrus complet în timpul celui de-al doilea război mondial. Unele edificii, între care și domul berlinez, sînt și acum în reconstrucție. Numai privind cu ochii nesfîrșitele clădiri noi se poate înțelege ce imense eforturi a trebuit să facă populația berlineză și cea din întreaga R.D. Germană — primul stat al muncitorilor și țăranilor pe pămînt german — în cei 30 de ani de la întemeierea sa. Din ruine a trebuit să construiască noi orașe, așa cum a trebuit să realizeze o cotitură crucială în istoria poporului german.

Păstrînd moștenirea lui Thomas Müntzer și a iacobinilor germani, continuînd tradițiile revoluționare și umaniste ale poporului german, dezvoltîndu-le pe o treaptă superioară, R. D. Germană traduce în viață aspirațiile lui Karl Marx și Friederich Engels, ale lui August Bebel, Wilhelm Liebknecht, Karl Liebknecht, Rosa Luxemburg și Ernst Thälmann, îndeplinește visurile luptătorilor comuniști și antifasciști din rezistență.

...Rotirea panoramică a cofetăriei aduce în aria privirii o frumoasă clădire veche din cărămidă roșie avînd la mijloc un turn înalt cu ceas. Este primăria orașului, construită între 1861—1869 după planurile arhitectului Waesemann. Bombardată și ea în timpul războiului, primăria a fost refăcută, respectîndu-se cu strictețe planurile originale.

Ochiul se plimbă apoi peste insula muzeelor, de-a lungul celebrului Unter den Linden, la capătul căruia se află Poarta Brandemburg, construită între 1781 și 1791. Monumentul cu cele 12 coloane înalte ale sale, amintind de Grecia și Roma antică, are deasupra un car roman tras de patru cai, ce poartă pe zeița păcii. La cîțiva metri dincolo de poarta Brandemburg este frontiera de stat a R.D.G., rămînind dincolo Berlinul Occidental.

De sus se mai pot vedea: piața Luxemburg, piața și statuia lui Lenin, aleea Karl Marx cu clădirile ei noi, cartierul muncitoresc Prenzlauer Berg, pictat cu deosebit talent de marele pictor Heinrich Zille, a cărui statuie am văzut-o mai tîrziu în fața hotelului Haus an der Spree unde am locuit, noua clădire în construcție a spitalului clinic Charité, etc.

În zilele următoare am călcat cu piciorul multe din străzile berlineze văzute de sus, am vizitat instituții politice și social-culturale, am avut numeroase discuții cu oameni de diferite vîrste și profesii. Era prezentă peste tot bucuria muncii, decizia de a făuri o nouă societate, bazată pe principii socialiste, hotărîrea de a trage toate învățămintele pe care istoria ni le-a dezvăluit. Era prezentă dorința sinceră, fireească și puternică ca orice activitate să se facă exemplar, fiecare produs și fiecare serviciu să fie de cea mai bună calitate.

Mișcarea de inovații este în R.D. Germană la loc de cinste în societate. Dacă în Berlin, în 1970, tot al 7-lea muncitor a fost inovator, în 1975 tot al 4-lea muncitor a realizat o inovație, iar în 1977 tot al treilea om al muncii aducea ceva nou în perfecționarea activității, ridicarea calității și randamentului muncii. Aceste cifre vorbesc de la sine despre pasiunea muncii la poporul german.

Munca se împletește însă strîns, se completează, determină și condiționează cu cultura. Toată lumea studiază, citește. Teatrele și operele sînt căutate, bibliotecile sînt locuri de întîlnire, muzeele sînt pline de vizitatori.

În Berlin fiind, am fi dorit, după mai bine de 100 de ani, să revedem anumite locuri ale anilor 1872—1874, cînd Eminescu a trăit în acest oraș. Istoria însă nu ne-a permis sa vizităm casele în care a locuit marele nostru poet. Am regăsit doar Universitatea, care pe atunci se numea Friederich Wilhelm, iar astăzi poartă numele marelui savant Humboldt. Clădirea masivă, din blocuri mari de piatră, înnegrite de vreme, cu două etaje, avînd și ziduri exterioare refăcute după bombardare, cu sălile modificate pentru a corespunde noilor cerințe, cu coridoare foarte largi. Universitatea berlineză a educat, alături de Eminescu, mulți cărturari români. Trecînd pe coridoarele ei, prin sălile de cursuri recădeam în istorie și doream parcă să le spun atîtor români plecați altădată la școlile Berlinului: veniți să sărbătorim împreună împlinirea în patrie a visurilor studenției voastre.

Universitatea, al cărei prim rector a fost Fichte, are astăzi 27 de facultăți și 12 000 de studenți. În fața Universității, în piața Bebel se află Biblioteca Universității, Comoda cum îi zic berlinezii după forma sa arhitectonică. Aripa din spate, bombardată și ea, este pe punctul de a fi refăcută. Am trecut și pe coridoarele ei, am intrat în sălile de lectură, pline de tineri serioși și ne-am gîndit la studentul Eminescu și la mulți alții care și-au lămurit aici odată cu multele taine ale științei și înțelesurile multor expresii germane.

Berlinul, care încă de la începutul secolului al XVIII-lea îl alegea pe Dimitrie Cantemir membru al Academiei sale, a fost și rămîne un centru de cultură. Ceea ce e specific astăzi este că cultura cuprinde mase tot mai largi, iar pe de altă parte se accentuează cultura muncii.

Chiar dificultatea obținerii unor bilete la operă este un fapt plin de semnificații. În seara de 24 noiembrie 1978, asistînd la opera Die Teufel von Leudun, am văzut că toate cele 1 452 de locuri ale Operei de stat erau ocupate. Atunci am înțeles mai bine de ce reconstruirea operei după planurile originale din 1743 a avut prioritate, la 4 septembrie 1955 ea fiind redeschisă solemn.

J. Renau (R.D.G.): „Pace"

Mulți și disciplinați vizitatori am întîlnit și în muzeele din Berlin. Capodoperă a arhitecturii baroce, construit între 1695—1706, fost arsenal al militarismului german, cel mai vechi edificiu de pe Unter den Linden, muzeul istoriei germane a fost conceput ca un centru de educație socialistă. El realizează o excelentă sinteză a tradițiilor revoluționare, democratice și umaniste ale poporului german, punînd în evidență rolul maselor, veritabile făuritoare ale istoriei.

Altes Museum, cel mai vechi muzeu din Berlin, construit de Schinkel și deschis în 1830, a ars în 1945, cu puțin timp înainte de terminarea războiului. Impresionanta fațadă, al cărei fronton este sprijinit de 18 coloane ioniene, precum și marea sală centrală au fost restaurate complet. Redeschis în 1966, el găzduiește astăzi secția secolului XX a Galeriei naționale, stampe dintre cele mai rare și, temporar, pînă la redeschiderea lui Neues Museum, aflat încă în reconstrucție, — o parte din colecțiile acestui muzeu. Aici se pot vedea pînzele lui Adolf von Menzel, inspirate din activitatea în fabrică a muncitorilor germani, pînze unice în felul lor. Una dintre cele mai cunoscute lucrări, Laminorul, realizată în 1875, este atît o capodoperă artistică, cît și document inestimabil al condițiilor de muncă din fabricile acelor ani. Între alte lucrări rare, tot la acest muzeu pot fi văzute 57 de ilustrații ale lui Botticelli pentru Divina Comedie, gravuri de Gruenewald, Watteau etc.

Galeria națională care expune tablouri și sculpturi datînd de la sfîrșitul secolului al XVIII-lea și pînă în zilele noastre, este un alt loc căutat de berlinezi și vizitatorii străini pentru frumusețea și unicitatea pieselor sale.

Am lăsat la urmă intenționat muzeul cel mai cunoscut din Berlin, Pergamon Museum. Este locul unde, după British Museum și Luvru, se găsește cea de-a treia, ca mărime, colecție de antichități din Orientul Mijlociu. Vizitatorii se grăbesc să ajungă la faimoasele capodopere: Altarul din Pergam, Procesiunea leilor din Babilon și Poarta Ishtar. Este primul muzeu de arhitectură din lume. În săli imense au fost aduse construcții, ziduri, stîlpi cu frontoane, fragmente întregi, găsite în timpul cercetărilor și săpăturilor efectuate pe locul unor cetăți și orașe celebre din Orientul Mijlociu. Altarul din Pergam, de unde i se trage și numele muzeului, provine din cetatea Pergamului situată în Turcia de astăzi. El a fost sculptat între 180 și 160 i.e.n., în cinstea lui Zeus și a Atenei, zeii protectori ai cetății. Lățimea și numărul mare de trepte, proporția și multitudinea coloanelor ionice, sculpturile din frize, toate realizate în marmură albă, dau lucrării o monumentalitate aparte. Procesiunea leilor ce străjuia intrarea spre palatul lui Nabucodonosor din Babylon, cu poarta Ishtar, reprezintă alte construcții, opere de artă inestimabile pe care orice călător ajuns la Berlin ar trebui să le vadă.

În afară de aceste fragmente de construcție muzeul are însă și alte multe piese de excepție. Un observator atent va fi supus unei mari varietăți de impresii și simțăminte. El va admira și contempla marile realizări artistice și culturale ale popoarelor din Orientul Apropiat, va înțelege mai bine istoria și îndreptățirea acelor popoare ce au cunoscut și mai cunosc încă din nefericire vicisitudini și nedreptățiri.

Am mai văzut și alte muzee, dar pînă la douăzeci și cinci cîte există în capitala R.D. Germane au mai rămas multe nevăzute pentru o ocazie viitoare.

Pavel Suian

INDIAN STORY (III)

Calea lacrimilor

spectacolul lumii

văzut de Ioan Grigorescu

Ce-au fost le-o amintește istoria, folclorul lor, poveștile bătrînilor din rezervații, care își mai poartă încă părul lung, răsfirat pe umeri, în plete, sau strîns în cozițe împletite cu mărgele, cu fruntea legată cu bente multicolore și fumînd pipe de lut ars — bătrînii aceia uitați de trecut într-un prezent ce-i face cu totul anacronici, bizari și stranii ca niște piese vii de arheologie etnografică. În cele mai „obiective" producții cinematografice de gen, lumea căreia au aparținut acești bătrîni e înfățișată cu oarecare respect și condescendență. Marii șefi de triburi apar ca model de noblețe și înțelepciune, întotdeauna credincioși cuvîntului dat, răzbunători numai atunci cînd onoarea le-a fost încălcată, necrutători cu trădarea, murind eroic și lăsînd urmașilor mostenire numai sărăcia, dezinteresul lor față de bunurile materiale, demnitatea unei tainice legături cu natura, cu apele și pămîntul, cu viețuitoarele pădurilor, cu copacii, cu cerul, cu calul tovarăș de luptă. În felul acesta, „Indian wars" — războaiele indiene — devin o epopee în care se confruntă caractere cavalerești, unde adversarii se ucid între ei cu stimă reciprocă, trădătorii fiind întotdeauna pedepsiți. Războaiele coloniale pentru cucerirea Far Westului nu mai apar ca un lanț de operațiuni de exterminare, ci ca un epos național conform devizei proclamate de „Manifest Destiny" — actul prin care americanii albi erau sortiți să „civilizeze" vestul sălbatic, luînd asupra lor sarcina de a unifica, omogeniza și valorifica un continent întreg. Frontierele naturale invocate uneori în tratatele americano-indiene deveneau astfel o simplă chestiune de conjunctură, albii dovedind o uluitoare capacitate amnezică, uitînd ceea ce consemnaseră în hîrtii semnate și întărite cu peceți. Înaintarea lor progresivă spre soareapune nu se făcea decît în numele „responsabilității" yankee. Granițele deveneau fictive și teritoriile pieilor roșii se comprimau văzînd cu ochii. Cînd, la 28 mai 1830, președintele Jackson supranumit de indieni „Cuțit-Ascuțit" stabilea că toate pămînturile de dincolo de Mississipoi vor fi lăsate băștinașilor, năstrușnicii și neascultătorii lui pionieri pătrunseseră deja în Iowa și Wisconsin angajînd cu triburile de indieni războaie în toată regula sub acuzația că tocmai aceștia ar fi încălcat hotărîrile stabilite prin tratative. Miza era însă colosală și cîștigarea ei merita orice risc. Cînd, în 1849, s-a descoperit aurul din California și a început marea goană după el — altă pagină de „epopee" — nu s-a mai putut tergiversa mult „legalizarea" noii stări de lucruri și indienii, proprietari de jure și de facto pe teritoriul californian, s-au văzut brusc cuprinși în cel de al 31-lea stat american fără ca măcar să fi fost consultați de cei ce îi deposedaseră prin forță.

Era însă în joc ceva mai mult decît onoarea: Aurul. Demența galbenă, exodul precipitat, goana nebună, nebună, nebună pe spațiile fără drumuri, marcate doar de scheletele cailor prăbușiți după atîta alergătură și de mormintele cu cruci precare ale celor cărora nu le mai era dat să ajungă și să se înfrupte. Raidurile indienilor, disperate, incapabile să stăvilească încălcarea, respinse de fiecare dată cu prețul unor grele jertfe de ambele părți nu pot înfrîna nici măcar temporar paranoica frică a celor ce gonesc spre vest, că alții au ajuns deja la prăjitură și că se înfruptă copios. Și pentru a nu întîrzia prea mult la festinul metalului sunător taie și spintecă, ard și pîrjolesc, ciuruiesc cu gloanțe tot ce le mișcă ostil în față, căsăpesc și fug reluîndu-și goana secondată din urmă de detașamentele de cavalerie ale puterii, cu steag triunghiular, galoane și trompeți, întotdeauna sosind cam prea tîrziu, tocmai cînd sorții par să încline în favoarea „sălbatecilor", dar vin, vin năvalnic, cumplit, zguduind pămîntul și trompetind victorios...

Orice era bun pentru atingerea cît mai grabnică a țelului. Glontele, apa de foc, falsele tra-

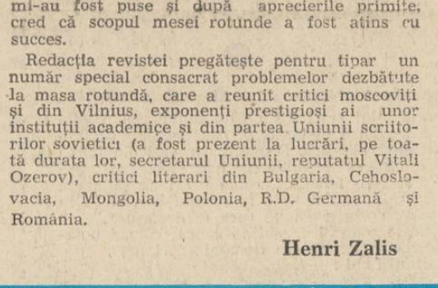

Ion Grigore: „Podul"

tate, promisiunile solemne, jurămintele... În 1868, cînd s-a trecut la evacuarea indienilor din neamul Siuxilor prin „manu militari" șeful unui trib a venit cu prietenie la generalul Sheridan și a început să pledeze cauza alor săi spunînd: „Eu bun indian!..." La care Sheridan i-a retezat-o: „Singurul bun indian, este numai un indian mort!" Cuvintele lui au rămas istorice, intrînd în „epopee".. Ceea ce indienii n-au prea uitat. Împrăștiați în cele patru zări, mereu împinși către terenurile cele mai sterpe și cele mai aride, ajunși întotdeauna din urmă de „calul de fier" — locomotivă cu aburi — care își țesea pînza de păianjen din paralelele strălucitoare întinse pe miriapozii traverselor, indienii se transformau în ochii americanilor, din sarea pămîntului, în ciuma pămîntului. Adică, ceva ce se cerea stîrpit, ca orice molimă. În 1883, un alt șef al neamului Siux, Sitting Bull sau „Taurul Așezat", a fost invitat să țină o vorbire în limba lui la inaugurarea ultimului tronson de cale ferată transcontinentală. Tălmaciul lui ii fabricase un text corect în care indianul saluta efortul civilizator al albilor și le mulțumea pentru prefacerile atît de energice și de eficiente ale noilor stăpîni. Dar marele șef a ținut-o pe-a lui: „Eu urăsc oamenii albi. Nu sînteți decît niște hoți și niște mincinoși. Ați pus mîna pe țara noastră și ne-ați transformat în niște proscriși!..." Notabilii, impopotonați ca de sărbătoare, aplaudau frenetic. Căci tîlmaciul le spunea lecția lui din care nu lipseau nici gustoșii curcani sălbateci, nici festinul lui Thanksgiving. Farsa lui Sitting Bull a intrat în folclorul indian. Un folclor care, din 1890 încoace, avea să prolifereze ca o renaștere spirituală, numai în rezervațiile Unchiului Sam, acolo, unde fuseseră „parcați" un sfert de milion de indieni. Renașterea nu s-a limitat însă doar la replica folclorică indiană dată folclorului epopeic american. Ci — fapt elocvent pentru vitalitatea lor — și printr-o natalitate mereu în creștere. În mai puțin de un secol, după ce, timp de două secole populația lor scăzuse de la zece milioane la două sute cincizeci de mii, curba lor demografică a început să salte, și, astăzi, numărul lor se apropie de un milion.

Tăcuta lor demnitate este hotărîtă să biruie. Lecția dată de indian istoriei își are tîlcul ei. Civilizația industrială nu îi va supraviețui. El este pregătit să aștepte, oricît de mult. Ceilalți cu epopeea, el cu răbdarea.

Dar ce formidabilă, ce unică, ce înălțătoare, ce inimitabilă epopee!.. În ea, unii au văzut contopirea tragediei antice grecești cu istoria Far Westului. S-au scris mii de cărți, s-au tras mii de filme. Au fost, cîndva, zece milioane de indieni, și cincizeci de milioane de bizoni. În 1890, cînd se consuma ultimul act al epopeii, mai rămăseseră trei sute de mii de indieni și numai... patru sute de bizoni. Și o vastă bibliotecă, la care avea să se adauge, în curînd, o gigantică filmotecă western. În mai toate, și în cărțile mai vechi, și în filmele de mai tîrziu, Justiția, Curajul, Onoarea — la înălțime! Ce putea să educe mai bine tinerele vlăstare ale Americii decît această neomitologie a omului alb pe la cucerirea „spațiului vital"? Un erou mereu solitar, mereu în conflict cu o colectivitate, mereu călare, mereu inspirat de o junâ focoasă și pură fiică a virtuților celor mai candide... Pentru ucenicirea curajului, un decor auster, de cele mai multe ori semiarid, un galop pe viață și pe moarte, două pistoale, un pumn de gloanțe și... un pumn de dolari. Justițiarul execută bandiții, castrează violatorii, scalpează pieile roșii, pedepsește corupția, mitraliază ameridienii care atacă din umbră în șarje concentrice cu strigăte de curcani iritați. Stereotipia fabulației nu este jenată de infinita variație pe aceeași temă.

Și totuși, și totuși, a fost o epopee. Dar ea n-a aparținut învingătorilor, ci învinșilor. Și armele ei n-au fost nici arcul, nici cuțitul, nici toporișca, nici pușca. Ci îndărătnicia de a rezista exterminării totale, de a supraviețui fie și numai pentru a sfida megalomania mitologică, pentru a tulbura conștiințele și a alimenta complexul de culpabilitate al strănepoților victorioșilor coloni.

Cu aproape o sută de ani în urmă, imediat după primul centenar al Statelor Unite, Henriette Jackson publica o carte care a devenit pentru indianologi un punct de referință. Titlul ei, „Un secol de dezonoare". În preajma bicentenarului aceluiași eveniment, Dee Brown adăuga firavului raft de cărți serioase, incapabil să contrabalanseze avalanșa de maculatură „mitologică" western, un volum patetic: „Îngroapă-mi inima!" Sursa de inspirație, comună: Marele genocid dezlănțuit de fețele palide împotriva pieilor roșii. Treizeci de ani de război surd, fără declarații oficiale, fără armistiții, fără perioade de pace. Fronturile lui — Calea Lacrimilor — drumul exilului perpetuu al celor condamnați în fața inexorabilului exod al noilor făuritori de istorie.

Calea Lacrimilor nu cunoaște sfîrșit, ci doar scurte escale prin Văi ale Plîngerii, sau prin Oaze ale Durerii. Unul din patru indieni a murit pe Calea Lacrimilor, doi din trei au murit în Oazele Durerii. Pămîntul Americii a devenit pentru ei o oază a austerității, care și-a tot redus dimensiunile, ca pielea de sagri...

Acum, în palma Americii, din frumoasa piele de sagri n-a mai rămas decît un petic. Mic, cît pumnul să-l stringă și să nu se mai vadă.

Dar, odată cu ultimul petic de sagri...

Luceafărul

Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef: Nicolae Dragoș. Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA: București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA: Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE:
3 luni — 13 lei; 6 luni — 26 lei; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la:
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Dobre Marian

ANUL XXII
41
(911)
Sîmbătă
13 octombrie
1 leu
1979
8 pagini

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Şantierul literar

ne aflăm la începutul ultimului trimestru al anului 1979 şi, în virtutea unei tradiţii care îşi consolidează tot mai mult prestigiul, graţie funcţionalităţii ei intrinseci, în toate domeniile de activitate, acolo unde într-un fel sau altul poporul este angajat în acţiunea de edificare materială şi spirituală a socialismului în patria noastră, începe a se face bilanţul realizărilor de pînă acum, raportîndu-l, cum e şi firesc, la datele, la parametrii planului iniţial. O asemenea acţiune cu caracter analitic-retrospectiv mai are însă şi alte raţiuni. Anume, este vorba de aprecierea exactă a ceea ce trebuie făcut în decursul lunilor care ne stau în faţă pentru ca planul anual să fie realizat integral şi, dacă se poate — şi e bine pentru toţi să se poată ! — să fie depăşit. Dar operaţia la care ne referim nu are, cum s-ar părea la prima vedere, doar un scop în sine căci — aspect esenţial — ea reprezintă, totodată, simptomul cel mai edificator cu privire la evaluarea posibilităţilor de care dispunem în vederea elaborării, în cunoştinţă de cauză, a viitorului plan de activitate. Aşadar, cum se spune în limbaj profesional, a „prelimina" pe marginea a ceea ce ne propunem să obţinem în viitor presupune tocmai angajarea din timp, înainte de sfîrşitul anului în curs, într-un asemenea autoexamen realist şi foarte sincer cu noi înşine.

Nu încape îndoială că în condiţiile de un fel aparte, ale vieţii noastre de azi, caracterizate în ordine spirituală de conştiinţa faptului că produsul muncii intelectuale, inclusiv artistice, este socialmente necesar la fel cu cel al muncii desfăşurate în domeniul producţiei materiale, deci într-un atare nou context marcat de mutaţii fundamentale vizînd raporturile dintre cele două sfere de activitate, apare limpede adevărul că obştea creatorilor literari nu se poate dispensa de examenul lucid consacrat propriilor înfăptuiri.

Luînd seama la mişcarea vie, la dinamica cotidiană a vieţii literare, observăm numaidecît că imensa majoritate a slujitorilor cuvîntului, creatori din domeniul literaturii, manifestă un interes constant faţă de munca lor raportată la planurile personale, într-o direcţie, şi la cele editoriale într-altă direcţie. Se constată astfel că între cele două „faze" ale planului de activitate scriitoricească se creează un raport de echilibru din ce în ce mai stabil ; ceea ce probează cu argumente de necontestat revelatoarea coerenţă interioară în virtutea căreia se desfăşoară munca din cîmpul creaţiei literare în România zilelor noastre. Cititorii pot confirma ei înşişi o asemenea stare de lucruri, de vreme ce în librării noutăţile editoriale îi întîmpină cu prilejul oricărei vizite făcute în incinta acestora.

Dar, revenind la una din observaţiile făcute la începutul însemnărilor noastre, e lesne de înţeles că tot atît de important este să ne gîndim, încă de pe acum, la posibilitatea ca şi în viitor, nu mai departe, chiar şi în decursul anului 1980, apariţiile editoriale incorporînd activitatea scriitorului contemporan să beneficieze de acelaşi climat organizatoric. Cu alte cuvinte, se pune problema meditaţiei lucide, responsabile în legătură cu ceea ce se întîmplă efectiv în interiorul *şantierului de creaţie* individuală. În acest sens, proiectele de plan editorial sînt cît se poate de încurajatoare, dîndu-ne speranţa unor întîlniri cu adevărate revelatoare între cartea tipărită şi cititor. În paginile acestor schiţe de plan figurează nume de autori şi titluri de opere care prin prestigiul lor literar, respectiv tematic, dau garanţia realei izbînzi artistice. Mai mult chiar, în aceeaşi ordine de idei, deosebit de grăitoare, sînt şi, aşa-zicînd, eşantioanele din operele lor viitoare, pe care scriitorii la propun atenţiei cititorilor în paginile publicaţiilor literare.

Există însă şi un alt mod de manifestare a preocupărilor scriitorului contemporan faţă de şantierul său de creaţie. Ne referim, în speţă, la tot mai pasionanta şi mai matura sa descindere în mijlocul realităţilor vieţii omului de azi, în egală măsură, făuritorul societăţii socialiste multilateral dezvoltate şi al propriei personalităţi spirituale. Frecventele vizite de documentare ale scriitorilor, cu deosebire ale unei bune părţi din rîndul generaţiilor tinere, vizite de documentare ce au loc în medii sociale şi la locuri de muncă în toate privinţele semnificative pentru opera de edificare a civilizaţiei umanist-socialiste pe pămîntul patriei noastre, constituie argumente peremptorii vizînd anteica adeziune a spiritului creator la substanţa umană a realităţilor din care acesta îşi trage seva vitalităţii. Este şi aceasta o dovadă concludentă a faptului că scriitorul român de azi răspunde, atît cu gîndul, cît şi cu fapta, la nobila chemare a Partidului Comunist Român, a secretarului său general, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, de a contribui cu întreaga putere a talentului şi voinţei sale la opera de reflectare în imagini memorabile a chipului omului nou, trăitor şi constructor pe meleagurile României socialiste.

Luceafărul

Ion Sălişteanu : „Ţesătoarea" (Din expoziţia deschisă la sala Dalles)

CONFRUNTĂRI CRITICE

Începută cu mai multe săptămîni în urmă, publicarea amplului eseu Există o criză a criticii ? **de Dumitru Ghişe se încheie în numărul de faţă al revistei noastre. Totodată, începem publicarea unui alt eseu, înscris în aceeaşi arie problematică,** Estetica românească între critică şi filosofie **de Ion Ianoşi. Cititorii vor sesiza, fără îndoială, că cele două intervenţii, datorită nu numai caracterului lor extins analitic, ci şi modului deschis, angajant şi disociativ în care se poartă discuţia, sînt de natură să atragă atenţia asupra temei în cauză dintr-o perspectivă cît mai cuprinzătoare şi mai diversă. Invităm, deci, pe cei interesaţi de problemele criticii şi esteticii actuale să-şi spună cuvîntul.**

Alte simple lămuriri

Habent sua fata libelli ! Într-adevăr, soarta unei cărţi odată tipărită nu mai poate fi schimbată de nici o pledoarie, oricît de abil confecţionată. Cu atît mai mult soarta unor pagini care nu constituie de fapt o carte. Deşi ştie acest vechi adevăr, N. Manolescu încearcă, printr-o intervenţie neacoperită de titlu, apărarea cîtorva din paginile sale supuse unor observaţii de principiu la adresa compendiului colectiv **Istoria literaturii române** (Editura Academiei, 1979). În cronica noastră am fost interesaţi de marea coerenţă a cărţii şi nu de micile coerenţe ale fiecărei contribuţii în parte, de semnificaţia de ansamblu a tabloului realizat de mai multe

M. Ungheanu

Continuare în pag. a 7-a

PUNCTE DE VEDERE

O carte despre G. Călinescu

După cîteva încercări abandonate, am luat hotărîrea de a citi masiva carte a lui D. Micu (780 pg.) despre G. Călinescu, cu subtitlul care nu spune mare lucru, **Între Apollo şi Dionysos** (Minerva, 1979). E o carte cam fără idei, o suită de rezumate de elev a operelor lui G. Călinescu, un fel de Bălu la cub, în acelaşi stil puţin atractiv, tern, din cînd în cînd cu veleităţi de spirit. Singurul lucru care se poate admira la D. Micu (de altfel ca şi la Bălu, autor totuşi al unei bune bibliografii călinesciene) e tenacitatea.

Ce cuprinde cartea lui D. Micu ? O primă constatare, aceea că G. Călinescu ar fi congenital un liric. Explicaţia ? Aşa spune autorul însuşi despre sine undeva, pe cînd, scriind versuri, voia să se afirme ca poet. A şi publicat două volume de poezii, prezentate de D. Micu pe nu mai puţin de 31 de pagini, fără totuşi să descopere în ele lucruri extraordinare, ba chiar dînd adeseori peste „ingenioase drăcii",

Al. Piru

Continuare în pag. a 6-a

Există o criză a criticii?

V

Care ar fi, aşadar, acele cîteva repere teoretice, generale, necesare şi esenţiale, funcţie de care judecata de valoare şi-ar putea dobîndi, în gradul cel mai înalt, unul din atributele ei fundamentale, acela al obiectivităţii ?

Enunţînd lucrurile în mod sumar, am spune că judecata de valoare cu caracter de obiectivitate trebuie să se întemeieze pe studierea raporturilor dintre artă şi realitate, a specificului artei ca mod de cunoaştere, a contribuţiei proprii pe care arta o aduce la îmbogăţirea spirituală a omului, la dezvăluirea existenţei sale, a raporturilor operei cu tradiţia şi a modului cum se conexează în seria operelor artistice de acelaşi tip ; în acelaşi timp, judecata de valoare trebuie să se întemeieze pe cercetarea raporturilor existente între valoarea estetică a operei şi celelalte valori sociale, filozofice, politice, morale ale epocii în care aceasta a apărut.

Opera de artă, ca realitate artistică, nu poate fi evaluată în afara raporturilor ei cu realitatea din afara ei, cu lumea pe care a încercat să o cuprindă în sine, prelucrînd-o şi transfigurînd-o după legile ei proprii. Unghiul acestei priviri, din care nu trebuie exclus ca termen de referinţă nici lumea interioară a autorului — realitate transgresată în operă dar, obiectiv vorbind, din afara operei — e în măsură să ne conducă spre desluşirea mai exactă a raportului dintre semnificat şi semnificant, să ne releve dimensiunea **verosimilului** şi a **adevărului.**

Odată apărută, opera de artă este ea însăşi o realitate de sine stătătoare şi care înmulţeşte lumea obiectuală şi obiectivă. Lumea ar fi mai săracă, mai depopulată şi mult mai puţin colorată fără aceste valori spirituale. Orice judecăţi asupra operei, orice aprecieri asupra ei, trebuie inevitabil să ţină seama de forţa cu care se impune această realitate, nouă pentru conştiinţa celor ce o receptează, de structura ei interioară de rezistenţă, de talentul cu care a fost construită. Căci, fiind reflectare, cunoaştere a realităţii, arta nu este numai cunoaştere. Ea este şi invenţie, creativitate, zămislire de noi frumuseţi, rod al imaginaţiei. Prin artă omul se obiectivează într-un mod specific, ca şi prin orice altă muncă în general.

Prin valorile create (ar fi suficient să mă refer doar la valorile arhitecturale, design, artă monumentală, artă ambientală etc.) arta şi cultura în general se transferă din cîmpul subiectiv al conştiinţei în spaţiul şi timpul material al existenţei, devenind o lume obiectivă care presează ea însăşi, cu forţa materialităţii, asupra conştiinţei umane, modelînd-o. Cercetarea acestei modalităţi de obiectivare, a acestei treceri a mişcării interioare a conştiinţei — prin praxisul artistic — într-o lume obiectuală şi obiectivă ce se integrează şi face parte din însăşi existenţa socială deschide în faţa noastră orizonturile unei cunoaşteri de un tip deosebit a realităţii umane în ceea ce are ea mai ascuns dar mai preţios, o sondă semnalizatoare aruncată în abisuri sau spre înălţimi. Critica de artă nu-şi poate refuza o atare cercetare —

Dumitru Ghişe

Continuare în pag. a 6-a

Estetica românească între critică şi filosofie

I

Cel care va încerca o dată să resistematizeze istoria esteticii române „de la origini pînă în prezent", va trebui să răspundă cîtorva întrebări generale.

1. Care „origini" ?

1. 1. În privinţa originilor, o accentuată ambiguitate stăruie, de fapt, asupra întregii estetici europene : căci perioadele anterioare **numirii** respectivei discipline spirituale de către Baumgarten, la mijlocul secolului al 18-lea, se configurează în extrapolări retroactive şi ca atare incerte ale unei de-abia găsite identităţi de sine. Numele nu este indeobşte gratuit, el apare la nevoie şi concordant maturizărilor de substanţă. Dezvăluindu-şi estetica, Iluminismul european (englez, francez, german) dezvăluie efectiv Estetica : îi scoate în sens propriu vălul. Înseamnă că pînă atunci estetica fusese acoperită. Antichitatea, Evul mediu, Renaşterea, Monarhia absolută (cu neoclasicismul secolului al 17-lea) aveau şi erau „esteticî" într-o indirectă accepţiune : una **neautonomă**. „Estetica" fusese în toate acele epoci **parte relativ nespecifică :** a filosofiei, a teoretizării artelor (tratate de arhitectură, sculptură, pictură : retorici, poetici, stilistici), a unor practici de artă (în sfera cuvîntului, cuvîntul fiind cel apt să se scruteze pe sine, tentînd propria-i generalizare). Oricum, „estetica" implicată în alte materii şi estetica aflată explicit în posesia obiectului şi metodologiei proprii, se păstrează întrucîtva distincte. Una este să lămurească conştiinţa de sine modernă a unei discipline, altceva — stările ei difuze anterioare, cînd propriu-zis **încă nu este** şi în acelaşi timp **este de-acum în altceva.** În ce altceva şi în cît altceva ? Istoricul va trebui să se decidă, la fiecare pas, în privinţa măsurii acestei alteriităţi.

1. 2. Împărtăşind aceste dificultăţi, istoricul esteticii româneşti pare a se afla totodată într-o situaţie mai simplă. Aceasta, întrucît întîrzierile istorice proprii popoarelor şi naţiunilor Europei răsăritene, comparativ cu ale dezvoltării specializate timpurii din Sudul şi apoi Vestul continentului, conferă tabloului contururi aparent omogene. În vremurile respective, prin aceste părţi de lume n-au fost cu putinţă un Platon şi Aristotel, un Bacon, Descartes şi Spinoza, nici un Sofocle şi Praxiteles, un Shakespeare şi Michelangelo. (Între Capela Sixtină şi cea pe care la Voronet obişnuim s-o numim tot astfel, diferenţa specifică se păstrează). Am putea pentru moment crede că dispar măcar două dintre dilemele istoricului esteticii sud- şi vest-europene (sau că se deplasează mai aproape în timp), cea privitoare la „estetica" veche ca parte a unor mai mult sau mai puţin configurate şi autonome sisteme filosofice şi cea privind-o ca parte a unor mai mult sau mai puţin profesionalizate („culte") teorii şi practici de artă. Diviziunea muncii întîrzind din motivele ştiute, efectele ei disparate întîrzie şi ele, inclusiv cele îndeobşte anterioare „esteticii" şi în căror matcă obişnuieşte să se plămădească : filosofia şi arta.

1. 3. Ce rămîne ? Un vast teritoriu al **nespecialului** (al „mai-puţin-specialului" decît chiar „nespecialul" vest-european), cu atît mai derutant pentru fiecare în parte specialitate şi specialist : ce să-şi atribuie retrospectiv siesi din tot ceea ce coexistă şi se întrepătrunde multisecular, în nediferenţieri sau osmoze material-spirituale şi popular-culte ? ! Mai simplă într-o privinţă, alegerea se dovedeşte mai complicată într-alta. Şi chiar dacă am substitui „esteticii" o „gîndire estetică", unele „idei estetice", sau elementele unei „viziuni despre frumos", multumîndu-ne cu fragmentul teoretic şi cu practica vie a simţirii în perspectiva unei ideale antologări, a unei biblioteci complete de texte alese, tot ne va fi dificil să decidem ce şi cît să reţinem din : a) creaţia populară b) primele alcătuiri cărturăreşti religioase şi umaniste c) cugetarea epocii premoderne ? ! În privinţa crea-

Ion Ianoşi

Continuare în pag. a 6-a

În paginile 4–5 :

● Poeme de ● Adrian Păunescu ● A.I. Zăinescu ● Ion Horea ● Marius Robescu ● Ion Petrache

Privirea cea mai lungă

● Dacă e (relativ) adevărat că oamenii nu pot gîndi ceva ce nu există, nu-i mai puţin adevărat că zi de zi, clipă de clipă, ei descoperă, pe lîngă lucrurile ce le uşurează viaţa, şi existenţa unor fenomene stranii, tainice, asupra cărora fiinţa ezită încă să se pronunţe. Există infinit mai multe stări ale lumii decît explicaţii coerente ale acestora. Cum orice inovaţie, descoperire ştiinţifică sau nou raţionament îmbogăţesc zestrea cugetării umane, autorii şi beneficiarii acestora sînt mîndri de a le aduce la cunoştinţa tuturor, chiar şi atunci cînd este vorba de noutăţi infernale, cum ar fi armele, ce pot distruge planeta.

Acum este momentul ca omenirea, în totalitate, să instituie o cenzură care să-şi manifeste întreaga putere, nu împotriva gîndirii, ci pentru distrugerea „tocurilor morţii" şi interzicerea fabricării tuturor armelor.

Oricîtă mirare ar

Gheorghe Pituţ

Continuare în pag. a 6-a

Comitetului Central al Partidului Comunist Român Tovarăşului NICOLAE CEAUŞESCU Secretar general al Partidului Comunist Român, preşedintele Republicii Socialiste România

Întrunit pentru a dezbate proiectele de documente ale Congresului al XII-lea al Partidului Comunist Român, Consiliul Uniunii Scriitorilor din Republica Socialistă România îşi exprimă deplina adeziune la această sinteză programatică a direcţiilor de dezvoltare şi de propăşire ale ţării noastre în următoarele decenii. În perspectiva acestor orientări cu profunde implicaţii economice, politice şi sociale, se conturează cu limpezime o nouă etapă de afirmare a României moderne, a multiplelor potenţe materiale şi umane ale naţiunii noastre socialiste.

Scriitorii, români, maghiari, germani, sîrbi şi de alte naţionalităţi, susţin cu trup şi suflet politica internă şi externă a partidului şi statului nostru, la a cărei fundamentare şi elaborare Dumneavoastră, mult iubite şi stimate tovarăşe Nicolae Ceauşescu, strălucit gînditor marxist, teoretician şi organizator al construcţiei societăţii socialiste multilateral dezvoltate, aţi adus o contribuţie inestimabilă. Bucurîndu-se, împreună cu ceilalţi slujitori ai culturii, de grija şi preţuirea pe care le-aţi arătat în atîtea rînduri, faţă de creaţia pătrunsă de înaltele idealuri ale umanismului revoluţionar, ei sprijină cu nestrămutată convingere propunerea ca Dumneavoastră, tovarăşe Nicolae Ceauşescu, să fiţi reales la Congresul al XII-lea în funcţia de maximă răspundere de secretar general al Partidului Comunist Român.

Scriitorii de pe întreg cuprinsul patriei asigură Conducerea Partidului, pe Dumneavoastră personal, că vor face tot ceea ce le stă în puteri pentru traducerea în viaţă a documentelor ce vor fi adoptate de Congresul al XII-lea al Partidului, că se vor strădui cu şi mai multă dăruire să dea cititorilor opere care să reflecte cît mai profund şi mai cuprinzător eforturile încununate de succes ale poporului nostru de a zidi temeliile unei lumi noi pe străvechiul pămînt românesc.

CONSILIUL UNIUNII SCRIITORILOR
DIN
REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

HOTĂRÎREA Consiliului Uniunii Scriitorilor din Republica Socialistă România

Întrunit în şedinţă plenară azi, 6 octombrie 1979, Consiliul Uniunii Scriitorilor din Republica Socialistă România îşi exprimă deplina adeziune faţă de proiectele de documente ale Congresului al XII-lea al Partidului Comunist Român. Împreună cu întregul popor, considerăm că aceste orientări programatice oferă un amplu cadru de afirmare a multiplelor energii umane şi materiale ale ţării noastre, deschizînd perspectiva unei dezvoltări rapide şi multilaterale în următoarele decenii.

Un rol hotărîtor în fundamentarea şi elaborarea acestor directive ale viitorului României l-a avut secretarul general al partidului nostru, strălucit gînditor marxist, teoretician şi organizator al construcţiei societăţii socialiste multilateral dezvoltate. Chemarea adresată de tovarăşul Nicolae Ceauşescu tuturor oamenilor muncii de a lupta pentru realizarea unei noi calităţi în toate domeniile de activitate îi priveşte nemijlocit şi pe slujitorii condeiului, literatura neputînd contribui la opera dificilă de modelare a conştiinţelor fără o continuă înnoire atît a eforturilor de cunoaştere aprofundată a vieţii, cît şi a mijloacelor de expresie artistică.

Tot ce se înfăptuieşte azi la noi, înalta pasiune creatoare a poporului ce cu îndrăzneală tinde spre lumina comunistă a viitorului, forţa de monolit cu care întreaga naţiune călăuzită de partid îşi urmează drumul spre o mai dreaptă şi statornică lume, efortul unanim de continuă transformare revoluţionară a conştiinţelor, tot ce gîndim mai curat şi construim mai temeinic în România socialistă de azi se leagă de numele şi munca mult iubitului şi încercatului nostru conducător, tovarăşul Nicolae Ceauşescu. El vine din spiţa aleasă a întemeietorilor, iubit şi stimat de poporul al cărui cel mai bun fiu este, recunoscut în lume ca unul dintre marii oameni politici ai vremii. Iniţiativele lui stau la temelia grandioaselor noastre realizări de pînă acum. Om al adevărului şi dreptăţii, el este întîiul cititor al viitorului comunist al patriei. Neobosit în a afla cele mai bune căi pentru bunăstarea şi fericirea poporului român, înzestrat cu o impresionantă energie creatoare, cu o extraordinară capacitate de a găsi răspuns marilor întrebări ale istoriei şi societăţii moderne, tovarăşul Nicolae Ceauşescu a făcut ca numele de România să răsune azi mîndru în lume. Mesajul său propune omenirii, agitate de vechi şi nerezolvate încă probleme, relaţii umane bazate pe înţelegere şi reciprocitate, pe egalitate între state şi popoare, pe independenţă şi suveranitate naţională. Este un mesaj al păcii şi înţelepciunii.

Pentru noi, scriitorii, tovarăşul Nicolae Ceauşescu este, deopotrivă, simbol şi faptă, spirit deschis către marile suferinţe şi izbînzi ale istoriei naţionale, şi vestitor al viitorului de aur al românilor. Prezenţa lui pretutindeni în ţară, pe şantier, în uzină, în lanul pîrguit de grîu este întîmpinată cu dragoste şi încredere deplină. Sfatul lui este nepreţuit, lauda lui este profund stimulatoare, critica — omenoasă şi constructivă.

Iată de ce, bucurîndu-se, împreună cu ceilalţi slujitori ai artei şi culturii, de grija şi preţuirea pe care conducătorul statului şi partidului — el însuşi autorul unei opere politice bine cunoscute în lume — le acordă creaţiei pătrunse de ideile nobile ale umanismului socialist, scriitorii români, maghiari, germani, sîrbi şi de alte naţionalităţi sprijină în unanimitate propunerea ca tovarăşul Nicolae Ceauşescu să fie reales în înalta funcţie de secretar general al Partidului Comunist Român.

Însufleţiţi de minunatul său exemplu, de modestia şi viaţa sa dăruită clipă de clipă patriei şi poporului, scriitorii se angajează totodată să facă totul şi de acum înainte pentru traducerea în viaţă a Documentelor ce vor fi adoptate de Congresul al XII-lea al Partidului, pentru a da cititorilor opere pe măsura gîndurilor şi simţămintelor lor de făuritori ai unui destin ce se îngemănează în chip fericit cu destinul patriei. Acest efort este continuu călăuzit de indicaţiile pe care în atîtea rînduri tovarăşul Nicolae Ceauşescu le-a dat în legătură cu sarcinile literaturii în etapa actuală, de chemarea pe care a adresat-o tuturor creatorilor de a oglindi mai profund şi mai cuprinzător lupta partidului, a clasei muncitoare, pentru transformarea revoluţionară a societăţii româneşti.

În aceste momente solemne, scriitorii din România socialistă pot spune cu convingere şi spirit de răspundere că sînt gata să facă totul pentru a îndeplini cu cinste sarcinile trasate de partid, pentru a fi la înălţimea timpului eroic pe care întreg poporul român îl trăieşte.

În pagina a 3-a, cuvîntul participanţilor la Plenara Consiliului de Conducere al Uniunii Scriitorilor

cronica literară

Ion Gheorghe: PROBA LOGOSULUI

„Pe Manimazos îl pustiau cuvintele / de toate tainele sale / spusul și răspunsul se-ntreceau unul pe altul — / cu toate tainele omului : // Tot ce trebuia să facă Manimazos / se spunea singur, se făcea cuvînt / și cuvîntul său îl părăsea / fără voia sa ; / tot ce făcuseră strămbunii lui / Manimazos / se spunea fără voie, din sînea lui / Manimazos ; / tot ce-aveau să-ntîmpine mostenitorii săi / trecea prin cuvintele lui Manimazos". Și mai departe : „El era o răscruce / a tuturor graiurilor vorbite pe pămîntul / său — / mai înainte vreme se va fi născut ; / el era o răscruce / a tuturor graiurilor ce-aveau să se vorbească / pe pămîntul poporului său". Este, cumva, riscant și prezumțios, putem adică fi suspectați de excese hiperbolizant-mitice dacă, **mutatis-mutandis**, atribuim celor spuse mai înainte cu privire la Manimazos, fabulosul „heghemon" din **Cavalerul Trac**, și însușirea pregnant subiacentă de a divulga, poate, dimensiunea cea mai de seamă proprie substratului de spiritualitate creatoare în virtutea „comandamentelor" cărora acționează, cu obstinant orgoliu, pe cuprinsul întregii sale poezii, însuși Ion Gheorghe ? Nu, literalmente, nu credem că supralicităm cîtuși de puțin semnificațiile implicite, de **ars poetica**, ale poemului **Logosul turbat**. Cu sau fără voia sa, dar, nu încape îndoială, cu voia „dublului" conștiinței sale mitice, poetul se autocaracterizează cum nu se poate mai revelator. Manimazos îl exprimă pe el însuși tocmai în latura aceasta, a înzestrării cu „harul" de „instrument" divinatoriu al **marelui logos**. Se află, așadar și el, ca urmare a „darului" său, sub stăpînirea unui asemenea „blestem" primordial ce echivalează cu însăși rațiunea de a exista, în planul cunoașterii, a universului. Vorbind în termeni pitagoreici, putem zice deci că se produce o adevărată „paligenesia", „cavalerul trac" îndeplinind funcția de alter-ego al propriului plăsmuitor. De altminteri, chiar sintagma din titlul poemului la care ne referim în continuare — „logos turbat" — ni se pare simptomatică în aceeași direcție ; ea definește deosebit de pregnant condiția „temperamentală" a poeziei lui Ion Gheorghe, subliniindu-i structura — „rebel"-orfică, anticontemplativă și, mai ales, antiextatică.

În esență, e plauzibil a susține că „ființa" lui Manimazos rezidă în percepția dezliteraturizată, adică „decanonizată" a mitului orfic, în sensul revigorării lui prin concomitenta acțiune de îndepărtare de sub tutela exclusivă a eposului grec în accepție pitagoreică și de reintegrare în plasma celui originar tracic. Așa se și explică de ce „blestemul logosului", în ce-l privește pe eroul din **Cavalerul Trac**, stă sub semnul unei debordante reactivizări „barbar"-dionisiace. „Darul" său este emanația directă a capacității de integrare și comunicare în și cu marele tot. Știind lîngă cal în timp ce acesta necheza, Manimazos „auzea firul de păr știind de vorbă / cu firul de păr", „potcoavele vorbind una către alta" și „oasele picioarelor cele lungi, știind de vorbă cu oasele cele scurte" ; la fel, „Dimineața, cînd intra-n sala de arme / auzea arcul știind de vorbă cu săgeata / ca bărbatul cu perechea lui, / auzea săbiile și sulițele întocmind apărarea stăpînului" ; în aceeași ordine de idei, mai aflăm că „umblînd pe cîmp și-n livezi", eroul „auzea graiul copacului roditor / către pămînt, către soare și către apă — / de-asemenea și către vînt ; / auzea grăuncele din spic, cerînd lapte , și urlînd de foame / auzea sîmburele în cireașa maică, / nisipul în pîntecele pietrei, îl auzea". Cît despre procesul cunoașterii de sine, odată cu trecerea prin experiențele inițiatice ale vieții, este de reținut că „heghemonul" Manimazos se cufundă succesiv în viltoarea unor fapte ce poartă integral însemnele unui ezoterism teluric-dionisiac copleșitor, la fel de caracteristic pentru viziunea mitic-genezică a poetului, „lecția" șarpelui („Ferice de muritorul ce-l iscodește, / încălzindu-și sîngele pe piatră ; / ferice de Manimazos, muritorul / ce stă ascuns pe după iespede ; / el așteaptă taina primenelii / Șarpelui la soare" — **Primeneala**) ori „iubirea" cu Arbora, fiica bătrînei Teia, „maica tuturor copacilor" („puse palma sa de muritor om / pe lemnul tînăr ; acolo unde ramurile / se despart cu brațele ; / simți pieptul tresărind al fecioarei / de tei" etc. — **Arbora**), dincolo de „epica" lor candid animistă și antropomorfică, de o „primitivitate" cu premeditare atribuită, exprimă vădit un program de resuscitare a cunoașterii poetice avînd drept suport acțiunea de **reinviere a originarului.**

Căci, mai presus de oricare altul, în ordinea structurii antropologice, „complexul" care bîntuie fără zăbavă conștiința artistică a lui Ion Gheorghe este **complexul primordialului.** Este datul ce închide în sine încandescentul nucleu chemat să declanșeze actul de percepție artistică la acest mare și unic poet. De la Eminescu încoace, exceptîndu-i pe Arghezi și Blaga, despre foarte puțini alți poeți români s-ar putea afirma că, sub acest raport, vădesc o vocație comparabilă cu aceea a autorului cărților **Vine iarba, Zoosophia, Mai mult ca plînsul, Cavalerul Trac, Megalitice, Noimele** și **Dacia Fēniks.** Citite și înțelese dintr-o asemenea perspectivă, indiscutabil definitorie, cărțile numite (în afară de ultima din care autorul n-a selectat, celelalte beneficiind, în prezenta antologie a colecției B.P.T., de o selecție apărută fără cusur) ipostaziază în chip absolut fascinant tema fundamentală a poeziei lui Ion Gheorghe, aceea implicată în **„complexul" primordialului.** Succesiunea leitmotivelor ei esențiale e un fapt ce se recomandă atenției critice cu maximă pregnanță. Impresionante în cel mai înalt grad sînt organicitatea și dialectica implicită a demersului poetic de la un volum la celălalt.

Astfel, dacă — așa cum s-a văzut — ciclul **Cavalerul Trac** are statutul de **loc geometric,** de **arhisemn,** în ceea ce privește definirea „vocii" interioare a poetului, eul său general-mitic, în schimb, avîndu-i în vedere poziția de punct de pornire pe axa întregului traiect, **Vine iarba** „enunță" cu tulburătoare acuitate existențială ideologia artistică generală a scriitorului. Este o ideologie izvorîtă din obsesiva scrutare a noii „mitologii" ce-și întinde stăpînirea asupra lumii întemeiate de cavalerul trac și care refuză cu îndreptățit orgoliu sempitern ruperea de propria-i memorie istorică. Substratul de „filozofie practică" inculcat simbolului prefigurat de exodul ierbii (prin urmare, apelul la una din formele primordiale de manifestare a vieții !), ce stă gata, gata, în final, să înfrunte însăși nepăsarea și impenetrabilitatea Sfinxului sintetizează întregul mesaj al cărții : „Azi-noapte-am vorbit cu Sfinxul Egiptului — / singurul care nu se teme de iarbă, / dar atunci cînd am vrut să-l aduc înspre mîl, / unde iarba vinecontinuu pe lume, / a sărit să mă muște de mîini și de gură. // Marea ședere a lui, vesnicia de viață / se vădea multumită nisipului ars ; / piramidele însele, tinute de pază, / vin și se duc fără seamăn în veacuri / fiindcă iarba n-a ajuns pîn'la ele. // N-a ajuns încă la ele de tot / dar Sfinxul se roteste de după soare bănuitor / presimte sub inima sa de granit / cum vine, cum stăruie, cum se-ndîrjește, / cum îl amenință iarba încet, / măcinîndu-l cu sămînța zvîrlită în el / împinsă de vînt și de soarele însuși / ca norii de grindină — iarba de mîine. // Împotriviți-vă ierbii, rugați-vă ierbii, nu vă lăsați ierbii".

Zoosophia, cu suita ei de istorii... pseudonaturale, trase din „descîntoteca" milenară a înțelepciunii populare, explorează filonul a ceea ce s-ar putea numi tezaurul mitic originar în latura lui profană. De pe urma unui foarte dibaci proces de „corupere" a materiei rezultă acea fermecătoare suită de poeme intitulate **Oaia năzdrăvană, Cărăbușul, Inorogul, Formica, Licorna, Joimărițele** ș.c.l., în care prefigurarea originarului îmbracă veșmintele unor „înscenări" de contaminată și gravă voie bună : „Că-i boala semințiilor / de la părinții părinților — / la răscrucea / singelui de băiat ; / cînd i se face lui Mucea / de-nsurat... // C-așa-s joimărițele / cînd încurcă ițele — / se mărită fetele / ca betele / și băieții / ca betii — // li se tulbură / apele vieții / cu multă vulbură / și cu multe tristeți... // Așa să-ți fie bine, / ca la copilul meu — / descîntecul de la mine / și leacul de la Dumnezeu". „Pastișe" la „pastișe" (de la imaginile profane, laicizate, ale tezaurului biblic, înscris pe „icoanele pe sticlă", la „dubletul" lor actual), întrupările din **Mai mult ca plînsul** rezultă din alchimizarea **rîsul-plînsului** de sorginte primitiv-sacră ; mod de a releva dimensiunea mitică așa-zicînd domestică, dar, de aceea, nu mai puțin dramatică, a existenței dincolo de timp a colectivității umane. Precedînd **Cavalerul Trac,** nu este desigur întîmplător că volumul se încheie cu poemul **Sfîntul Gheorghe** în care se acreditează ideea că prea puțin cucernicul sfînt este o nouă întruchipare a „heghemonului" Manimazos : „Mai apoi, Manimazos fu arbor prin locuri deșarte / și-i trăia-n scorbura pieptului, un șarpe. // Și-au venit cu topoare și l-au sfîrșit / făcînd din lemnul său un schit, / de-au ieșit Șarpele întemeierii / și-au mîncat pe toți dulgherii. / Numai o frunză dintr-acel copac ce fusese Manimazos, Cavalerul Trac / au căzut pe rîul ce după multe umblete / o duse la poarta Sfintei Simbete. / pe unde fata mosului, la izvor / lăsă frumosul ei ulcior / de-i bolborosi apa la gură / sorbită de golul ce nu se-ndură... / La frumoasa gaură, a ulciorului, strîmtă, fata începu să simtă / frunza jucată de către izvor / intrînd și ieșind, ca un pestișor — / și-atunci se pricepu scuturată / de-o simțire ce n-a știut-o vreodată. // Ridicîndu-și ulciorul plin / fata simți ce simțise la vin. / melanholie primi sufletul său / cît din pîntec lovea cu piciorul un flăcău". În sfîrșit, **Megalitice** și **Noimele** — mai ales primul, inegalabilă plăsmuire hesiodească a liricii românești — sînt volumele în care imaginarul transcendent din **Cavalerul Trac** este sublimat în viziuni de o grandoare și o concretețe „lumească" efectiv copleșitoare. „Citite" din acest unghi, „betoanele" megalitice oferă poetului șansa nesperată de autentificare a marei „cărți de înțelepciune" în conformitate cu ale cărei ritualuri și precepte s-au petrecut „muncile și zilele" din veac ale omului trăitor pe pămînturile patriei.

„Manimazos își amintea lucruri pe care nu le-avusese ; / își amintea fapte de nu le făptuise ; / plîngea pentru morți ce nu-i văzuse / și se bucura pentru cei ce-aveau să se / nască, / la mii de ani după sine". O nouă lectură a poeziei lui Ion Gheorghe — convingător propusă, acum, și de excelenta prefață a antologiei din colecția B.P.T. semnată de C. Stănescu — poate, desigur, începe și cu acest pasaj cu care se încheie poemul **Logosul turbat.**

Nicolae Ciobanu

● Noile teorii literare, pilotate de lingvistică, au ridicat la rang de axiomă descoperirea (un soi de ou al lui Columb) că opera este un text, un flux de cuvinte ce se semnifică pe sine în cadrul unor relații structurale interne, intertextuale, fără referent exterior. De unde supremația cuvîntului ca unică realitate literară. În treacăt fie zis, vechii critici „presbite", privind numai dincolo de cuvinte, i s-a opus astfel o nouă critică „miopă", care n-a mai văzut decît realitatea imediată a textului. Totuși teorema critică a permis o mai dreaptă înțelegere a operei și a dreptului artistului la jocul dezinvolt al cuvintelor, la realitatea propriilor construcții. O astfel de poezie în care esențial este nivelul cuvintelor ne oferă ultimul volum *) al lui Liviu Călin : „Necunoscuta rodie prefăcută-n gest / de vîntul magic din solstițiul frunții / smerită divulgare sub semnul anapest / și în cuvîntul cast coboară steaua nuntii". Izvorul versurilor sale este emoția intelectuală, unde livrescul este o coordonată necesară a stării poetice iar creația o ardere rece un rug de septembrie, melancolic și cerebral : „Cadranul ceasului e timpul rotat într-o sită / prin care curge în apele nopții cerul din clavecin / sau își coboară firele o harfă cu Orfeu în labirintul lichid / al întunericului ; și el calcă printre cerini, nestiut și lin / spre ieșirea din cea mai nemărginită cetate / cu pereții sărați de lacrimi și inele-ngropate". Cartea e scena unor stilizate ceremonii ale cuvintelor, nu însă în nota teatralității

viața cărților

poezia

Ceremonia cuvintelor

romantice, ci cu gustul rafinat al spectacolului manierist. Poemele 'devin piese de orfevrărie, cu ghirlande de imagini fin cizelate, în stilul miniatural al unui Benvenuto Cellini, cu atente coliziuni semantice concret-abstract, asigurînd un anume hermetism cuvintelor : „Sub ape sînt nuferi fără lujere, gavote și recviems, / alunecă nevăzutul printre stînci acoperite cu întrebări / și lacrima înțeleaptă clepsidra scoicilor în plase de jad ; / micile crustacee învață să meargă spre moarte devreme / deasupra cu stelele mării. / Nu trebuie să fii scafandru să cauți nuferii de noapte, / briliantele dispărute cîndva cu vasul dansului nuptial, / trebuie să nu fugi însă de ochiul oglinzii / unde întreg naufragiul dintr-o dată se luminează". O privire atentă descoperă dincolo de aspectul modern al versurilor, retorica discretă a elementelor **(Din scoică se naște un trandafir)** și a tropilor (litota, comparațiile sau tipica anaforă din **Erasmion**), subtilitatea formală avînd ceva din mișcarea și muzicalitatea sonetului, tentația alegoriei (ca în acel frumos poem emblematic **Lectură**). Uneori poemul nu e decît montura unei imagini prețioase : „În dreptul ferestrei mele, / cu fața către miazănoapte / erau atîtia caiși, **atîția duzi / și sute de păsări albastre / incit din** copilărie nu-mi amintesc acum / altceva / decît frunze de soapte." Satisfacțiile lecturii poeziilor sînt cele din „concettism". Și primejdiile aceleași : devitalizare, sensuri înăbușite de proprii învolburări, întrebările și spaimele se lasă acoperite de cizelările formei, care desfășurată pe spații ample devin manieră (ca în unele poeme din al doilea ciclu). Deficitul de trăire e vizibil în poemele unde rostirea e mai directă **(Fragment autobiografic)** sau unde cuvintele cu sevă vitală, neaose chiar, sînt încadrate în structuri stilizate, hieratice. În schimb, autentică este rătăcirea solitară a eului poetic în acest univers liric cuprins de fiorii reci ai toamnei, contemplarea dezolantă în aburitele oglinzi ale melancoliei **(Din tunelul oglinzii, Lied în crepuscul, Periplu).** Interioarele cu cești și pocale, oglinzile dau nostalgia călătoriilor baroce prin parcuri cu havuze. Sobrietatea elegiei detașează o serie de poeme din jocuri de mărgelelor de sticlă ale cărții **(Început de parabolă, Adagiu, Cîndva la Rouen, E o zi...)** învăluindu-le în atmosfera fără patetism a sincerității : „Sîntem singuri la începutul călătoriei în moarte / s-ar putea ca atunci în jur să tremure / umbra cuvintelor, să înfrunzească soapte / Importantă rămîne însă alba singurătate / cînd degetele înfloresc pe rînd / și steaua chipului va cobori la tărmuri / cu pînzele pălminilor tăi. / S-aude în catargul portului zvicnind răsina / și arborele își culcă amintirea între văi. / Bate în use cîneva / ceasornicul zilei."

Poet de o fină cerebralitate, sedus de ceremonialul limbajului, Liviu Călin propune acum un chip liric mai puțin cunoscut, prin confesiunea elegiacă a unei neliniștite solitudini, unde toamna e și ea o emblemă poetică.

Dan Alexandru Condeescu

*) **Liviu Călin : „Rug de septembrie", Editura „Eminescu", 1979.**

● Cu noul său roman *) Mihai Tunaru urmează linia cărții sale precedente **Stații în cîmpiile dezordinii,** nu numai prin reluarea personajului Anghel, prin ale cărui rememorări se revine la acțiunea din 1946, dar și prin scriitura acaparată de notații dizolvante. Excesul notației anulează transfigurarea, scene și imagini evoluînd disparat, fără semnificații convergente, cartea devenind un spațiu al tensiunilor în derută. Efectul este o substanță romanescă amorfă, proliferînd necenzurat, generînd o dezordine epică în care emoțiile își pierd pregnanța, în care virtualitatea, la nivelul constructiei și la acela al detaliului, este condamnată să nu se poată împlini. Este de altfel adevărat că neîmplinirea urmărește personajele în rătăcirea lor pe coridoarele și în parcul clinicii de psihiatrie, la **vernisaje ratate,** la „Casa Soarelui" sau pe platoul de filmare.

Anghel D., personajul reluat din romanul anterior, urmărit de memoria sa torturantă, de imaginile unor experiențe dureroase declanșate în timpul campaniei de eradicare a tifosului, și de meschinăria cotidiană a unor vecini răuvoitori, se refugiază într-o stare psihică neutră : „un sentiment necunoscut se lasă în mine, fără a schimba

proza

Un roman de notație

nici o nuanță a serii, nici o linie, nici un gînd. Liniștitor și imobil. O cucerire". Anghel este „un străin" însingurat de eșecuri, căutînd „pacea anonimatului" și vindecarea memoriei. El nu trăiește atît o evaziune, cît o neutralizare a reacțiilor și a sensibilității traumatizate : „Am ajuns să fiu cu totul altfel decît ceilalți oameni, orb, mut și surd față de aspectele obișnuite". Pentru Anghel, ca și pentru Didona Cerchia, sensurile s-au tulburat, voința traversează o perioadă de confuzie : „Cu o privire pierdută, cercetez ba un lucru, ba altul, ca și cum nu mă pot hotărî asupra cărui detaliu să mă concentrez, iar tăcerea locului mă ține și ea încurcat, față în față cu sufletul meu și disperat că îl am. Duc ceva amorf, ametitor și lăbărțat, asemenea unei prezențe nevăzute dintr-un vis cu conținut precis și contururi reperabile".

Romanul lui Mihai Tunaru evoluează sinuos și aleatoriu între observația care se acumulează anarhic, excesiv și steril, fără a crea o atmosferă specifică, și introspecția fragmentară a unui spațiu psihic definit ca „pustiu interior în care viața își oglindește fețele obscure". Un mare număr de personaje traversează un tot atît de mare număr de scene autonome, fără a dobîndi consistență ; elementul cotidian, prezent mereu, refuză semnificația majoră, în carte se vorbește mult, despre orice și oricum, se descriu cu infinite detalii gesturi și evenimente care țin de comportamentul comun, dar numai atît.

Evenimentele sînt înregistrate de un ochi rece, dialogurile se derulează fără a realiza o comunicare reală. Fiecare secvență are o mișcare independentă de a celorlalte, în încercarea de „a cîștiga o direcție". Dezorganizarea materiei epice ca procedeu literar creează, în cazul acestui roman, o confuzie care diluează sensurile. Deși în clinica de psihiatrie cazurile au însolitul situațiilor excepționale, deși în roman se produce o sinucidere, o evazîune din clinică, rememorarea unor evenimente dramatice, caracterul nedeterminat al emoțiilor și al evenimentelor, aglomerarea notațiilor netransfigurate, totul într-un volum de aproape patru sute de pagini „sfîrșește prin a face ca pe parcursul lecturii să se instaleze indiferența. Într-o carte în care naratorul însuși se limitează la o participare exterioară, lectorul este cu atît mai puțin implicat. O exploatare epică mai adecvată a ideilor aflate în germene în romanul **Cuceritorul,** dublată de o concentrare compozițională și stilistică și de o mai riguroasă selecție a notațiilor, este elementul care ar echilibra în mod profitabil proza lui Mihai Tunaru.

Sultana Craia

*) **Mihai Tunaru : „Cuceritorul", Editura „Cartea Românească", 1979.**

CARTEA DE DEBUT

Spontaneitatea viziunii

Puternică vizualitate marchează versurile lui Augustin Iza*), cu toate că poetul afirmă sentențios, într-un rînd, că : „Nu cunoaștem ceea ce vedem cu ochii". Afirmația are acoperire în spațiul poeziei sale, pentru că, într-adevăr, autorul *Teraselor de apă*) se arată interesat cu precădere de fața ascunsă a lucrurilor, de interioritatea lor secretă și de legăturile mai obscure care se stabilesc între obiecte, între forme, între reflexele lor spontane și instabile. Poemele aglomerează asemenea realități fulgurante, fluide sau osmotice, aflate la granița visului, a imaginarului, dînd o poezie preponderentă a intuiției și a iluminări, unde *privirea*, privirea pe dinăuntrul suprafețelor, în cursivitatea lor așa-zicînd lunecătoare, ocupă locul central. Eliberate din cadrele lor ferme, fixe, lucrurile capătă aici mișcări diferite, accelerîndu-și sau domolindu-și viteza, creînd frecvente senzații de levitație onirică : „Luminile, trestii de iubire subțiri / fosnesc în ochii mei zi și noapte. / Departe, / prin oceanele lumii — insule migratoare — / oamenii, cu mîini de fosfor / își desfiră de pe corpuri umbrele. // În văzduh, stoluri de cocori / privirile mele fulguie : / împrejuru-i trec siluete de nori argintii, / prin oasele mele de vis plouă / și-o adiere răcoroasă / mă urcă-n munții universului, / acolo pleoapele mele de soare / înfrunzesc ca o pădure" (*Labirintul*) sau : „Trezit din vis / dimineața / sînt o prismă de sticlă. // Cerul, de veacuri / mă fulgeră, mă doare, / ca o impunsătură de lance / prin pleoape ; / Mi-acopăr ochii cu palmele... / lumina din univers șuvoaie / printre degetele mele / care vii fire de iarbă se aprind" (*Eonul prismatic*).

Deopotrivă cu această alunecare rapidă, caleidoscopică a formelor pe dinaintea „ochiului" interior se comportă și starea poetică, impuls spontan, direct și nepremeditat, pentru că, așa cum ne asigură Augustin Iza, „poemul trece prin mine asemeni unui cuțit printr-o pîine". O *Ars poetica* aduce, din nou, dovada translației, a deplasării spațiale discontinui pe care o presupune cu necesitate formula autorului, observator mai ales al influențării reciproce, al oglindirii, sugestive de la sine, dintre lucrurile rînduite într-o lumină adecvată : „Da ! / Arta, vreau să spun / fără explicații... / Un tren care intră / în tunelul acestui plins / un tren / înțesat de lume". Mărturisire de credință oarecum „neprofesionistă", care aparține unui autor ce nu pune mare preț pe „complicațiile" poeziei, pe efectul literar propriu-zis, avizat asupra calității spontane a viziunii și a senzorialității sale. De aceea, poemele, scăpate binefăcător de un control prea minuțios și trăind intens din fluiditatea lor aeriană, acuză, în același timp, și o anume lipsă de rigoare, evidentă pe spațiile mai largi de desfășurare.

Pecetea vizualității în regim accelerat imprimă și pastelului tradițional un alt comportament, cu o latură misterioasă : „În aripa lui April, în lampa unei stele ; / apoi adormim și noi / cu lacrima fericirii pe trup / tu în palma de brumă a nopții citești : / pleoape, cercuri și linii : / un vag șuris / anevoie mi se schițează pe chip / tîlc devine durere / ... apă în vad trecătoare murmură... / sub pruni, unde / mîinile mele / îți dăltuiesc / florile de mină ale ochilor" (*Vad*).

Interesant este de a observa la acest poet venit din Nord, din Maramureșul socotit îndeobște aspru și colțuros, plăcerea formelor și imaginilor fragile, accentuate de o sensibilitate calmă, transmisibilă. Viteza de absorbție a lucrurilor, care ar fi putut să nască senzații inconfortabile, duce, dimpotrivă, la instalarea unui sentiment liniștitor, împăcat și reconfortant. Lumea poate fi văzută astfel ca un „vas vechi de porțelan / rotindu-se în raze". Augustin Iza mai spune frumos : „lîngă această trestie / ca o reverență de gheișă / salutînd drumul" sau „Puntea zilei spălată / cu apă de somn" ori „Din nisip, apă / și copaci / nu pot să-mi refac tinerețea, / așa cum din spuma de mare / nu-mi pot face o pălărie / sau o lampă de citit". Talentul său pulsează mai ales în scurtele definiții și notații lirice care îi compun poemele, denotînd știință a abrevierii, concentrare sugestivă și o anume generozitate a contemplației. El știe să înceapă bine un poem care, și atunci cînd e mai dificil, își găsește supapele emotive, sensibile, apte de a asigura întregului „discurs" atenția trează pentru a fi receptat pînă la capăt și în bune condiții de participare. Nu numai *ochiul* face această poezie, dar și *sufletul.*

Dan Cristea

*) **Augustin Iza : „Terase de apă", Editura Albatros, 1979**

---

eseu

Dialogul artelor

● Dintr-un unghi larg, umanist, ce proclamă dialogul artelor „din perspectiva mișcării lor istorice și din aceea a comunicării între forme contemporane", cartea *) lui Dan Grigorescu privind destinul adagiului horațian **ut pictura poesis** ne confruntă cu o serie de probleme ce depășesc cadrul unor teorii axate pe ideea artelor surori. Mai mult decît expunerea unor curente de receptare a literaturii prin pictură și invers decît trecerea în revistă a unor variațiuni pe tema aforismului lui Simonides „pictura e poezie mută, poezia e pictură vorbitoare" ce-ar exploata deopotrivă analogiile pozitive (asemănările) sau negative (diferențierile, Lessing de exemplu), **Constelația gemenilor** este o provocare a spiritului critic, în sensul pe care i-l dă acestui cuvînt Robert Janss, vorbind de „istoria literaturii ca provocare a științei literaturii" ; aceasta înseamnă că discutarea sistemelor artelor depășește nivelul informativ expozitiv sau strict analitic pentru a semnala superficialitatea, prejudecățile, cantitatea de prezumție neacoperită a unor teorii ca și stîngăcia unor instrumente critice sau abuzul (irelevanța) unor idei, preluate impropriu dintr-un limbaj critic în altul. Dan Grigorescu provoacă conceptele, teoriile, sistemele estetice la un dialog inconfortabil. Studiul său pune degetul pe rana unor construcții estetice care, atrase de spectacolul dihotomiilor ori triadelor, pierd din vedere realitatea cu mult mai bogată a curentelor și tipologiilor artistice. Refuzînd sistematizările mecanice, cartea refuză în egală măsură relativismul și anarhismul critic. Apelînd la istorie literară, comparatism, tematologie, filozofia artei, **Constelația gemenilor** este, concomitent, și o luptă cu deformările la care supun aceste perspective obiectul artistic, ignorînd sau escamotînd specificitatea lui, autonomia lui relativă, precum și spațiul și timpul în care acesta se naște ori este adoptat. Dan Grigorescu ne atrage atenția că același text **ut pictura poesis** este folosit pentru a susține cauze total opuse, care merg de la mimesisul dogmatic la exacerbarea fanteziei și originalității, de la canonizare la refuzul oricărui canon. E simptomatică în acest sens discuția despre alegorie, punct în care s-au întîlnit, paradoxal, atît doctrina imitației cît și principiul libertății imaginației. Analizele pe marginea tecriilor lui Lessing, Lomazzo, Bellori, Poussin, Félibien, Du Fresnoy, Le Brun, Boileau, Herder, Goethe, Schelling, Kant, Hegel, Herbart, Marx Schasler, Hartmann, Sydney Colvin, Volkelt, Dessoir, Urries y Azara, Adler, Etienne Souriau relevă discrepanța dintre adevăratul caracter (destin) al artelor surori și diagramele geometrice care încearcă să-l evidențieze într-un mod rigid, univoc. Capitole interesante ca **Lecții de critica criticii** sînt **Sisteme ale analizei structurale** (analiza la Kaschmitz) și **Relații lineare** cu accentul pus pe necesitatea proiectării temelor spre orizontul existenței sociale, al practicării unui comparatism de tip **viziune integrală,** umanistă și nu ilustrare ori contabilizare a temelor și izvoarelor. Semnalînd capitolele despre stil și tematologie, reevaluative și recapitulative, ca schelet, precum și cele despre **antic, romantic, gotic** ori studiul sintetic mergînd de la amurgul goticului la baroc și remarcînd **toate** trimiterile la cultura română, ne gîndim că în cadrul acestui studiu ar fi fost de discutat și doctrinele poeziei pure sau ultimele profesiuni de credință aderente sau ostile la doctrina artelor surori, hiperrealismul de exemplu, care ni se par, prin pasul ori impasul pe care-l anunță, argumente în plus în favoarea atitudinii critice adoptate de Dan Grigorescu. Informată, densă, problematizatoare, cartea lui Dan Grigorescu, urmărind devenirea unei idei, ne promite, într-o notă finală, un lucru pe care-l așteptăm uneori, mai ferm desenat și în paginile ei, anume o „istorie a raporturilor de acest tip din cuprinsul culturii românești", ce-ar „dezvălui arhitectura unor forme naționale, profund specifice".

Doina Uricariu

*) **Dan Grigorescu : „Constelația gemenilor", Editura „Meridiane", 1979, colecția „Curente și sinteze".**

---

compendiu

Adrian Costache: „Intrarea în timp"

Editura Albatros, 1979

● A doua carte a lui Adrian Costache cuprinde cinci povestiri al căror registru tematic dovedește înclinația autorului spre surprinderea modificărilor de conștiință de la vîrsta adolescenței. Este tema predilectă a prozatorului, urmărită în texte cu ton retrospectiv-poematic **(Intrarea în timp),** parabolic **(Ultimul val)** sau de notație obiectivată, paradoxal, prin prisma sentimentului **(Paradisul** și mai ales **Trădarea).** Într-o proză fluentă, naratorul (care, pentru a da impresia credibilității, ia la un moment dat formă „colectivă" — persoana întîi plural) își „amintește" universul copilăriei, cu orizontul specific al satului, un sat prahovean, cu oameni iuți și aspri, cu jocurile ciudate circumscrise simbolic (v. „alergatul prin plopi" un fel de zbor fără aripi), în sfîrșit, cu micile conflicte inutile sau cu marile vise care prefigurau adolescența, tinerețea, adică **intrarea în timp.** Metafora aceasta îl urmărește obsedat pe Adrian Costache Timpul îi „doare" pe eroii săi, pentru că depășirea vîrstei paradisiace înseamnă despărțirea de eternitate. Pe această idee este construită povestirea titulară. Proza muzicală a lui Adrian Costache, cu aer de decupaj cvasi-narativ dintr-un ansamblu vast, este în primul rînd un text de atmosferă, în care contează mai puțin planul evenimențial cît posibilitățile acestuia de a configura o **imagine,** un trecut simbolic încărcat în permanență de valoarea viitorului „trăit integral". În **Ultimul val** se încearcă circumscrierea strict parabolică a povestirii, reținîndu-se doar decorul parabolei (nume, gesturi semnificative, accelerarea simbolică a timpului) în detrimentul „obiectului" ei, abia sugerat. Textul nu are consistență poematică. În **Trădarea,** conflictul, mai puternic, este mutat în plan pedagogic, oarecum demonstrativ dar salvat de o neașteptată recurență sentimentală. Decupajul social este accentuat în povestirea **În așteptare** ca și în **Paradisul,** al cărei erou, deși matur, trăiește încă utopiile adolescenței, relatate printr-un procedeu specific prozei poetice : contopirea introspectivă a evenimentului cu metafora convențională, justificată în plan simbolic. Parabola, mai simplă, surprinde exact zbuciumul personajului. Cartea de față, lipsită de disonanțe stilistice (v. folosirea chinuitor de frecventă a formei lungi a mai mult ca perfectului în **Intrarea în timp),** ne face să așteptăm cu interes evoluția lui Adrian Costache.

Costin Tuchilă

Ion Lazu: „Blana de viezure"

Editura Cartea Românească, 1979

Descrîind micile bucurii și triștei ale vieții cotidiene, Ion Lazu încearcă de fapt să ne aducă în atenție substratul bogăției de sentimente, pe care acestea le conțin, resursele afective aparent pierdute în continua agitație ce caracterizează epoca noastră. Cu un spirit de observație bine exersat în sesizarea situațiilor limită, totuși autorul nu atacă conflictele profunde, care, putem presupune, că întrețin tensiunea dramatică a evenimentelor. De fapt, fiecare povestire, mai puțin acelea incluse în ciclul „Blana de viezure", alcătuiesc contextul și arheologia unui sentiment prin situațiile care îl catalizează. Lirismul acestor pagini constituie esențial la întreținerea unei atmosfere de incordare și, am putea spune, de mister, care își prelungește efectul dincolo de momentul dezvăluirii resorturilor care produc și întrețin întîmplările. Rînd pe rînd sînt radiografiate cu migală rațiunile ascunse ale faptelor, ale gesturilor aparent obscure, situațiile create inutil pentru a întreține prejudecăți și iluzii, clipele absurde ale acțiunilor noastre comune. Condiția morală a tuturor acestor evenimente stă însă continuu în atenția lui Ion Lazu, ea rezultînd din prezentarea diverselor atitudini, evitînd în mod reușit demonstrația ostentativă. Uneori însă, aceste pagini confirmă, o dată în plus, că faptele semnificative ale realității nu poartă și în ordinea creației valori similare. Totuși, în ciuda acestor căderi de principiu, povestirile lui Ion Lazu, conținînd o morală subiacentă și relevîndu-ne melancolia căutării valorilor care definesc ceea ce numim de obicei „a fi uman", formează întîia dovadă a unor interesante promisiuni.

Andrei Roman

Plenara Consiliului de conducere al Uniunii Scriitorilor consacrată dezbaterii documentelor celui de-al XII-lea Congres al Partidului Comunist Român

Simbătă, 6 oct. a.c., au avut loc lucrările plenarei Consiliului de conducere al Uniunii Scriitorilor, consacrate dezbaterii documentelor celui de-al XII-lea Congres al Partidului Comunist Român, sarcinilor ce revin scriitorilor din țara noastră în lumina acestor documente.

La lucrări a participat tovarășul Dumitru Popescu, membru al Comitetului Politic Executiv, secretar al C.C. al P.C.R.

Președintele Uniunii Scriitorilor, George Macovescu, în raportul prezentat plenarei, (al cărui text a fost publicat integral în numărul 41 al revistei „România literară", de joi, 11 octombrie a.c.) a exprimat adeziunea totală a scriitorilor români, maghiari, germani, sîrbi și de alte naționalități la conținutul Proiectului de Directive, al celorlalte documente ce vor fi dezbătute și aprobate de Congresul partidului și în care minuitorii condeiului regăsesc și propriul lor program de muncă, o nesecată sursă de idei pentru cărțile lor viitoare.

În lucrările de cuvînt, din care publicăm extrase în pagina de față, scriitorii Constantin Chiriță, Ion Vlad, Mircea Radu Iacoban, Aurel Covaci, Nicolae Dragoș, Gálfalvi Zsolt, George Ivașcu, Anton Breitenhofer, Mircea Sântimbreanu au dat expresie atașamentului profund al întregului front scriitoricesc la politica internă și internațională a partidului și statului nostru. Ei au reliefat rolul hotărîtor al secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, la elaborarea și fundamentarea acestor importante documente care asigură patriei noastre perspectiva dezvoltării armonioase, accelerate, înscrierea pe calea progresului și civilizației.

Participanții la dezbateri s-au angajat să-și consacre, în continuare, tot talentul realizării unei literaturi puse în slujba măreței cauze a națiunii noastre de construire, pe pămîntul României, a societății socialiste multilateral dezvoltate, către zările luminoase ale comunismului.

În raport și în cadrul dezbaterilor a fost exprimată totala adeziune la propunerea ca tovarășul Nicolae Ceaușescu, ginditor și arhitect al epocii noi, care a făcut ca numele de România să sune astăzi mîndru în lume, să fie reales, la cel de-al XII-lea Congres în funcția de secretar general al partidului.

În hotărîrea adoptată de plenară se exprimă devotamentul fierbinte față de partid, de secretarul său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, deplina adeziune la documentele de importanță istorică ale Congresului al XII-lea al partidului.

În încheiere, participanții la plenară au adoptat, în unanimitate, textul unei telegrame adresate C.C. al P.C.R., tovarășului Nicolae Ceaușescu.

CONSTANTIN CHIRIȚĂ

Calitate și răspundere

Sîntem participanți, în aceste momente, la un șir de manifestări foarte clare, foarte viguroase care preced Congresul al XII-lea al Partidului nostru, care îl pregătesc, care îi afirmă importanța, substanța și vectorul, care, în ultimă instanță, devin o adeziune conștientă, fermă și unanimă a poporului nostru la politica de ieri, de azi și de mîine a acelui partid care-și confundă destinul cu destinul patriei și al națiunii. Momentul pe care-l trăim nu este numai acela al îmbogățirii economice, deci al unei noi sume de unități economice, industriale, agrare, deci ale unor noi contingente de cetățeni dăruiți culturii, sau dispuși pentru cultură, ci este și momentul sau continuarea și întărirea momentului de înnoire calitativă, de calificare superioară, într-un cuvînt de **intelectualizare** economică. Pentru că altfel nu se poate.

Iată, aș spune, unul din primele rezultate ale interdependenței dintre economie și cultură, unul din obiectivele program ale Congresului al XII-lea : sporirea numărului de cititori și în același timp apariția unui nou tip de cititor. Dar acest cititor și acești cititori, prin însăși existența lor, prin numărul și puterea lor, prin activitatea lor, prin prezența lor tot mai activă în lumea și societatea noastră vor impune — volens nolens — eu aș pune accentul pe volens: structura, eroii și destinația cărților, sau chiar destinul cărților noastre.

Iată de ce putem să citim și să descifrăm în cuvintele și cifrele Directivelor Congresului al XII-lea, chiar și în cele care ni se par mai generale și mai speciale și parcă mai îndepărtate de preocupările noastre imediate, nu numai un îndemn la creație, la sporirea rîndurilor și a cărților noastre, ci mai ales un îndemn, subînțeles și tenace, la calitatea și responsabilitatea creației noastre, un îndemn la o întîlnire firească și necesară, azi și în viitor, între cartea de literatură și cititor, între puterea de a umaniza și necesitatea de a păstra și apăra umanismul.

Aceste gînduri și altele spuse și repetate, aici și în alte locuri, toate întrunindu-se în acea adeziune amplă, limpede și unanimă a poporului nostru față de documentele care preced, pregătesc și structurează Congresul al XII-lea al Partidului Comunist Român, sînt legate, indisolubil, de persoana și personalitatea aceluia care, de aproape cincisprezece ani, în fruntea Partidului și Statului, redescoperă, descoperă, afirmă și apără însușirile, puterile și adevărurile poporului nostru, în toate zilele, în toate orele, în toate împrejurările, aici, în țară, și în afara ei. De aceea, alăturîndu-mă tuturor, alăturîndu-mă conștiinței unanime a patriei și poporului, alăturîndu-mă entuziasmului și responsabilității fiecărui comunist, susțin din toată inima realegerea tovarășului Nicolae Ceaușescu în funcția de secretar general al Partidului Comunist Român.

ION VLAD

Patosul cunoașterii

Proiectele de documente supuse lecturii și meditației tuturor oamenilor muncii din România oferă scriitorilor posibilitatea de a proiecta un viitor apropiat și totodată de a-și stabili coordonatele firești ale unei dialectici care își are fără îndoială elocvența sa.

Exprimîndu-mă din unghiul de vedere al viitorului, cred că o dominantă a acestor documente este aceea a **cunoașterii.** Patosul cunoașterii este leit-motivul acestor documente și a vorbi despre cunoaștere, fără îndoială, pentru scriitori este un lucru extrem de important.

În numele acestei cunoașteri, în numele a ceea ce se preconizează sub semnul calității vieții, problemele literare trebuie să ne intereseze urmînd unor directive și orientări de mare însemnătate, de deosebită profunzime. Problema valorificării patrimoniului spiritual, a creării unei literaturi care să reziste și să dobîndească perenitate, să corespundă unor criterii valorizatorii — estetice, ideologice, politice —, unor percepte etice superioare rămîn fără îndoială importante.

Cel de-al doilea termen, definitoriu în aceste documente de o deosebită însemnătate, este acela **al noului,** al îndrăznelii, al cutezanței în gîndire și creație.

Secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, ne invită la această îndrăzneală, la această cutezanță și, iată, de ce cred că în numele ei avem mult mai multe de făcut. Asumîndu-ne astfel o perspectivă extrioară și încercînd să dezbatem larg, cuprinzător problemele umanismului revoluționar, este necesar să ne gîndim la problema realității, la dimensiunile, la substanța acestei realități pe care o investighează scriitorul. Trebuie să învingem o anumită lipsă de curaj în abordarea realității și este necesar să oferim argumentele noastre, ale scriitorilor, pentru extinderea producției editoriale, pentru ca posibilitățile de a se exprima ale scriitorilor să dobîndească noi proporții. Avem motive să credem că literatura, scriitorii vor avea posibilitatea să se poată exprima într-o literatură de o mare diversitate, de o mare elocvență, de o mare profunzime, cu o viziune filosofică riguroasă, fermă, profundă, cu instrumente larg îmbogățite, care vor da activității editoriale, revistelor și vieții noastre literare ritmul și dimensiunile necesare.

În numele colegilor mei din Cluj-Napoca, al Asociației Scriitorilor din Cluj-Napoca ,români și maghiari, care se găsesc într-o activitate literară unitară și într-o coeziune remarcabilă exprimînd rezultatul politicii partidului nostru în această problemă, exprim adeziunea deplină la documentele ce se vor afla pe ordinea de zi a Congresului, acordul nostru deplin pentru realegerea tovarășului Nicolae Ceaușescu în înalta răspundere de secretar general al partidului.

MIRCEA RADU IACOBAN

Garanția viitorului

În proiectele de documente ale Congresului al XII-lea al partidului, întrezărim însuși viitorul nostru în marele efort constructiv la care sîntem angajați cu toții. Programul partidului este propriul nostru program de muncă. El înseamnă însuși viitorul cărții românești. Lucrez la o instituție înființată în anul 1969. Este, deci, acum de vîrsta acestui deceniu fertil în toate direcțiile și în toate domeniile. Și, în această privință, m-aș referi la cel al culturii unde, chiar dacă cifrele nu pot să spună totul, ele pot să ilustreze dinamismul peisajului nostru literar, sînt deosebit de expresive și chiar neașteptate.

Trăim într-o țară unde tirajul mediu al cărților a ajuns la 22 900 exemplare, iar tirajul mediu al romanului contemporan este de 30 000 exemplare. Trăim într-o țară unde numărul de titluri a crescut cu 20% din 1976 pînă în 1979, în care în fiecare an se tipăresc cărțile a 75 de debutanți. Trăim într-o țară în care apar 2 cărți de beletristică în fiecare zi și o carte de poezie la două zile.

Sînt cifre care vorbesc și peste care nu putem trece. Se pot găsi și alte exemple, la fel de expresive. Și chiar dacă aceste cifre nu pot să exprime totul, ele spun foarte mult. Din 600 de titluri apărute la Editura „Junimea", 31 au fost distinse cu premiile Academiei, Uniunii Scriitorilor, Asociațiilor de Scriitori etc. Aceasta, de asemenea, spune de la sine foarte mult.

Scriitorii din Moldova primesc cu satisfacție deplină proiectele documentelor celui de al XII-lea Congres și consideră că sînt însăși garanția consolidării succeselor de pînă acum și obținerii de viitoare succese, a viitorului nostru.

La Congresul al XI-lea al Partidului am avut cinstea să-mi exprim acordul cu alegerea tovarășului Nicolae Ceaușescu în funcția de secretar general. La Marea Adunare Națională am votat pentru investirea sa în funcția de președinte al Republicii Socialiste România. Oriunde și în orice împrejurări, votul meu va fi același, cu toată încrederea. Pentru că prezența tovarășului Nicolae Ceaușescu la cîrma țării noastre constituie însăși devenirea României Socialiste.

AUREL COVACI

Deschidere spre universalitate

Prin vasta deschidere spre universalitate, pe care țara noastră a întreprins-o sub conducerea și îndrumarea directă a tovarășului Nicolae Ceaușescu, relațiile țării noastre cu majoritatea covîrșitoare a țărilor lumii, peste 140 mi se pare, în momentul de față, s-au extins în toate domeniile. Dintr-o țară puțin cunoscută, România s-a transformat într-o țară al cărei nume este pomenit pe toate meridianele globului. Deschiderea aceasta spre universalitate presupune, printre altele, un lucru foarte important : cunoașterea reciprocă. Cunoașterea spirituală a popoarelor, a realizărilor lor spirituale este posibilă, în mare măsură, prin traduceri. În anii socialismului s-au creat condițiile optime, sau aproape optime, pentru desfășurarea unei asemenea activități. În momentul de față, cum este și firesc, se pune accentul nu numai pe asimilarea culturilor străine, ci și pe încercarea de a duce realizările de seamă ale spiritului românesc peste hotare, în alte țări. Traducătorii din țara noastră au început mai demult, și în momentul de față și-au intensificat activitatea, și în vederea traducerii de literatură română în limbi străine.

Subliniez acest aspect, întrucît reflectă capacitatea poporului nostru de a asimila și, în același timp, de a dărui opere spirituale de înaltă valoare, datorită întîi de toate ansamblului de măsuri pentru dezvoltarea generală a societății noastre, a națiunii noastre, datorită luptei pentru păstrarea bunului cel mai de preț al oricărei națiuni, și mai cu seamă al poporului nostru, adică al independenței naționale, datorită căilor care se deschid prin afirmarea în continuare a oricărei spiritualități individuale.

Țin să sprijin cu toată căldura ideea realegerii în înalta funcție de secretar general al partidului a tovarășului Nicolae Ceausescu, spiritul cel mai lucid, mai cumpănit și mai cutezător pe care, poate, l-a avut vreodată națiunea noastră.

NICOLAE DRAGOȘ

Permanența spiritului revoluționar

Spiritul realist, constructiv, revoluționar în înțelesul cu adevărat complex al cuvîntului, angajamentul de substanță într-o ofensivă de durată, metodică împotriva oricăror tendințe inerțiale, în orice domeniu — realități de esență ale Directivelor și Programelor de dezvoltare — îndreptățesc afirmația că ele se constituie nu doar în proiecte ale dezvoltării economiei, științei, ale creșterii nivelului de trai, ci și în documente ce întruchipează starea morală, etică a societății noastre. Este un prilej deosebit și pentru noi, scriitorii, să folosim perioada dinaintea marelui eveniment din viața partidului pentru a organiza dezbateri de marcată ținută teoretică privind literatura și arta, dezbateri menite să evidențieze, cu spirit aplicat și obiectiv, realitățile de esență ale literaturii noastre noi, caracterul profund angajat, militant, patriotismul ei.

Viața literară ca și munca literară nu pot fi, desigur, deschise nici unui fel de simplificări. Activitatea unui creator și, cu atît mai mult a unei categorii întregi, nu poate fi asimilată imaginii pe care ar propune-o un peisaj fără relief, monoton. Însuși gradul de înțelegere și participare poate fi diferit de la autor la autor. Ideea de perfecționare ce se degajă cu pregnanță din Documentele Congresului este valabilă și pentru munca noastră scriitoricească, pentru viața literară și viața literaturii. Ei i se adaugă, logic, ideea de continuitate, care nu este cîtusi de puțin incompatibilă cu perfecționarea. Și nici cu corecturile ce se aduc permanent, cu stabilirea de noi priorități, de cerințe, de concluzii desprinse din experiențe anterioare.

În atîtea rînduri, recent la Consfătuirea cu cadre din domeniul ideologic, tovarășul Nicolae Ceaușescu a insistat asupra cerinței de a se păstra în munca de partid, în întreaga activitate spiritul revoluționar. Este momentul să ne întrebăm deci : „Am făcut totul pentru ca literatura de azi să se impună prin spirit revoluționar, prin patriotism și angajare, să exprime cu fidelitate și expresiv adevărurile mari, de esență, ale societății noastre ?" Răspunsul, așa cum s-a desprins din raportul prezentat de președintele Uniunii noastre, este unul pozitiv. Formulînd întrebarea și pentru timpul viitor, cred că, de asemenea, putem privi cu optimism răspunsul. Stă garanție spiritul revoluționar, în numele și în spiritul căruia sîntem chemați să ne împlinim vocațiile. Stă garanție certitudinile noastre de mîine, propunerea ca în înalta funcție de secretar general al partidului să fie reales cel care întruchipează magistral aspirațiile poporului nostru, cel care este exemplu și simbol al acțiunii patriotice, revoluționare, exemplu de conștiință lucidă, de combativitate militantă, cel care și-a identificat viața și lupta cu destinul poporului căruia îi aparține, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

GÁLFALVI ZSOLT

În lumina idealurilor umanismului socialist

Socialismul nu este o problemă de subzistență, ci este cauza demnității umane — spunea Marx, polemizînd cu cei care intenționau să limiteze în mod unilateral ideile sale doar la sfera economicului.

Proiectele de documente de importanță istorică ale Congresului al XII-lea stau sub semnul acestor idei marxiste, aplicate în mod creator la condițiile noastre concrete. Putem afirma, deci, pe drept, că proiectele reprezintă un program al demnității umane, al mobilizării tuturor factorilor sociali-economici-politici pentru eliberarea la maxima lor eficiență a forțelor creative omenești.

În centrul Proiectelor de directive stă omul, înarmat cu concepția materialist-dialectică asupra lumii. Astfel, îmbunătățirea și perfecționarea în continuare a forțelor de producție înseamnă și dezvoltarea necontenită și umanizarea raporturilor interumane. Programul partidului îndeamnă toți minuitorii condeiului să se angajeze cu tot talentul lor în slujba acestor obiective măreț. În modelarea noilor raporturi interumane, literatura și arta, prin mijloacele lor proprii, joacă un rol important. Conținutul artei adevărate, inspirate din realitățile contemporane, se formează prin captarea în complexitatea lor a relațiilor ce leagă omul de om, omul de lumea înconjurătoare. Exprimarea esenței umane a marilor transformări sociale este inimaginabilă fără zugrăvirea aprofundată, multilaterală a raporturilor dintre oameni. Lumea interioară, profilul spiritual al omului, bogăția de idei și sentimente — sînt determinate de aceste raporturi. Literatura pătrunsă de ideile umanismului socialist, prin investigarea și exprimarea aspectelor caracteristice realității noi, înlesnește înrădăcinarea celor mai nobile sentimente în relațiile omenești, datorită efectului specific, catartic, al trăirilor estetice.

Partidul îi îndeamnă pe toți scriitorii să creeze opere în care semnele caracteristice ale realităților noastre sînt perenizate în lumina idealurilor umanismului socialist.

Răspunzînd la această chemare cu opere exigente, de calitate, scriitori români, maghiari, germani pot îndeplini sarcinile ce li se cuvin, pot contribui, prin mijloacele lor specifice, la cauza transformării în viață a obiectivelor programului, netezind, scurtînd procesul de apropiere dintre idealurile propuse și realitatea existentă. Ceea ce nu este o problemă a subzistenței, ci a muncii active și responsabile a omului — după cuvintele lui Marx : este cauza demnității umane.

GEORGE IVAȘCU

Partidul demnității patriei

Cele trei congrese, începînd cu Congresul al IX-lea al partidului, și cu atît mai intens cel în întîmpinarea căruia ne exprimăm astăzi, aici, au impus și implică un impact cu istoria noastră intrată într-un nou ciclu, într-un nou ritm : România construirii societății socialiste multilateral dezvoltate a devenit o pregnantă realitate în mers, realitate al cărei puls, a cărei respirație artiștii cuvîntului — ei, cei dintîi — se cuvine — așa cum o și dovedesc, de altfel — a le proiecta în cugetele și inimile întregului popor. Aceasta, prin cărțile, prin vocile, prin presa Uniunii Scriitorilor, care, ea, cu precădere, trebuie să fie în fruntea coloanei cuvîntului tipărit, ca, de altfel, și a coloanei sonore, prin radiodifuziune. „România literară" și-a propus și nădăjduiește să-și concretizeze tot mai pregnant acest program și să contribuie încă mai spornic, mai efervescent, la sensibilizarea conștiințelor în sensul că Partidul Comunist Român s-a identificat și se identifică tot mai profund cu tot ce e mai nobil ca ideal al desăvîrșirii umane, al propășirii patriei pe coordonatele contemporaneității. Căci fiecare dintre noi a realizat că partidul care — atît de viu, de însuflețitor — unește în jurul lui întregul popor este, multiplu reprezentativ, partidul demnității patriei, al demnității poporului român — în fața propriei lui istorii, ca și în fața istoriei întregii lumi.

Căci România întîmpină cel de-al XII-lea Congres cu un mereu sporit prestigiu și de apreciere pentru poziția ei atît de creatoare în viața internațională, pentru inițiativele ei de amplă rezonanță, pentru succesele înscrise în elaborarea și promovarea de soluții în problemele majore ale consolidării păcii și securității, ale cooperării între state pe multiple planuri.

Pentru noi toți, întîmpinarea Congresului al XII-lea constituie un puternic eveniment, un vast și puternic generator și proiector de conștiință revoluționară, grevînd încă mai adînc profilul de nouă epocă a unei istorii retrăite în adîncurile ființei noastre colective, și, cu atît mai vibrant, în tot ceea ce, prin prezentul ei luminos, proiectează această ființă în viitor. De aici și adeziunea noastră integrală, caldă și entuziastă, la Directivele, la sensul lor de înscriere a patriei pe noi și noi trepte de civilizație, de cultură, în aura umanismului revoluționar. De aici și convingerea ca, în fruntea partidului călăuzitor, să strălucească cu sporită forță de iradiere imaginea celui care, ca secretar general al partidului și președinte al României, semnifică geniul creator al poporului nostru, ca deplin stăpîn al noii sale istorii. Această imagine — imaginea tovarășului Nicolae Ceaușescu, în fruntea partidului — o îmbrățișăm în vibrația unanimă a inimii și cugetului nostru.

ANTON BREITENHOFER

Perspectivele perfecționării

Cel de-al XII-lea Congres al partidului deschide noi drumuri în economia noastră națională, în viața social-cultural-artistică a țării noastre, în democratizarea vieții sociale și formarea conștiinței socialiste a oamenilor.

În țara noastră, după părerea mea, s-au rezolvat o serie de probleme fundamentale. Aș aminti, de exemplu, dreptul la muncă sau dreptul la învățătură. Amintesc unele din drepturile noastre fundamentale care astăzi, desigur, par că sînt foarte normale, că este firesc să fie așa.

În societatea noastră socialistă s-au făcut mari progrese în toate domeniile de activitate. Noi, ca scriitori, trebuie să cunoaștem viața mai îndeaproape, viața oamenilor. Să avem în vedere că mai există o serie de lipsuri în viața noastră de astăzi, adică stări de lucruri și fenomene care încă nu s-au finalizat sau încă nu s-au pus la punct. Pentru un scriitor, sau pentru un reporter este foarte important să cunoască în amănunt aceste lucruri pentru că în scrierile lui, sau în discuțiile cu oamenii, el trebuie să le cunoască și să le interpreteze așa cum trebuie. Cunoscîndu-le, poate să contribuie, — prin scris sau prin viu grai, cînd vorbește cu oamenii — la înlăturarea unora din aceste situații în contradicție cu aspirațiile generale ale societății noastre socialiste.

De aceea, eu salut Directivele Congresului al XII-lea al partidului, perspectivele ce le deschid perfecționării în toate domeniile.

Dintre direcțiile esențiale ale dezvoltării societății, aș dori să evidențiez pe aceea privind calitatea muncii. Se vorbește foarte mult în presa noastră, în dezbaterile publice despre calitate. Sigur, mai mult despre calitate în domeniul economic, în viață și în activitatea industrială. Însă există și o calitate în viața socială și, aici, în acest domeniu, după mine, avem încă multe de făcut, pentru a instaura o adevărată nouă calitate în relațiile dintre oameni. Aici, scriitorii și ziariștii pot să contribuie mult mai activ, să determine o tot mai puternică apropiere și colaborare între oameni.

Propunerea Plenarei Comitetului Central al Partidului ca tovarășul Nicolae Ceaușescu să fie reales în înalta funcție de secretar general al partidului, își află deplinul acord din partea noastră, a tuturor, deoarece tovarășul Nicolae Ceaușescu este acel om, acel revoluționar care mereu tinde spre perfecționarea, spre afirmarea multilaterală a societății noastre socialiste ; este revoluționarul comunist care muncește neobosit pentru ca superioritatea societății noastre socialiste să nu fie numai o lozincă frumoasă, ci să se știe, să se simtă oriunde, în orice loc de muncă, în relațiile între oameni, în orice casă a oamenilor muncii din țara noastră. Și această în deplină concordanță cu o apreciere făcută în documentele partidului, potrivit căreia superioritatea socialistă nu trebuie să fie privită numai în general, că aceasta trebuie să se simtă în casa fiecărui om. Acest lucru este de mare importanță și, aici, cred că noi, prin lucrările noastre, putem să contribuim din plin. Superioritate socialistă înseamnă un prezent asigurat, material și social, în pace și libertate.

MIRCEA SÂNTIMBREANU

Răspundere și îndrăzneală

În general, cred că sîntem reduși în privirea prea scurtă pe care o avem și anume ca editori, privind titlul, cartea. Sînt momente, cum este cel de acum, în care se produce o ruptură violentă în modul de a privi, care nu este de negat prin pragmatismul lui, este absolut obligatoriu, dar se produce asemenea ruptură, cu violență și cu efecte de foarte mare durată. În acest moment, privirea Ciclopului se ridică și se încarcă de ținte care, în cazul nostru fericit, sînt însoțite și de mijloace, și atunci se încarcă de entuziasm. Și trebuie să existe acest entuziasm, pentru că el se și consumă. Să să prevenim debilitatea lui, în mod special la rădăcină, în zona generației tinere. Există o metodologie anume de a împiedica această debilitare. Educația politică de partid recomandă cultul strămoșilor, cultul patriei, munca efectivă și s-a vorbit aici și de îndrăzneală, care nu este cîtusi de puțin, la rîndul ei, un lucru la îndemîna oricui, și trebuie cultivată și sprijinită.

O formă de **îndrăzneală,** pe care o astept cu entuziasm, este trecerea la autogestiune, la autofinanțare, la autoconducerea editurilor, moment dialectic, prevestit și justificat de desființarea cenzurii, și în consecință a tutelelor mărunte, care încă ne mai depreciază capacitatea noastră de a judeca, de **a răspunde.** Iată o altă noțiune. Dar **răspunderea** implică desigur, și acordarea răspunderii. Nu este ușor, dar tocmai de aceea partinitatea este conditia zilnică de înfăptuire a acestor programe. Lupta pentru calitate nu e doar frumoasă și generoasă temă gazetărească. Ea se duce **undeva** și cu **cineva :** în primul rînd cu tine însuți.

Adeziunea noastră la acest program, într-adevăr răscolitor, nu doar prin ceea ce va fi ci și prin premisele prezentate, este într-adevăr totală. Ea trebuie înțeleasă nemijlocit, ca o participare dură, nu ușoară, într-un învălmășag dialectic și de contradicții, în care putem și să greșim. Dar la un asemenea program uriaș, care angajează națiunea într-o construcție fără precedent, fără model, este de-acum exclusă, printr-un angajament, greșeala ? Va trebui să intervină în asemenea cazuri democrația, să intervină dialogul în jurul unei inițiative și chiar al unei greșeli. Și să ne tratăm realmente tovărășește.

Pentru faptul că întreaga noastră energie nu are o materializare mai bună, o valorificare mai importantă decît aceea de a contribui la realizarea unei opere vaste dar grele, tovarășul Nicolae Ceaușescu are o sintagmă extrem de folosită **„să facem totul".** Dar acesta e un lucru extraordinar de greu ; nu este o chemare la un lucru oarecare, ci este o chemare la acțiune, la muncă și gîndire.

Încă un argument, la atîtea altele, de a susține din toată inima, ca fiind propria noastră dorință, ca tovarășul Nicolae Ceaușescu, atît de ancorat în trecutul, în prezentul și în viitorul națiunii noastre, să fie desemnat în continuare în funcția de secretar general al partidului.

Manifest pentru sănătatea pămîntului

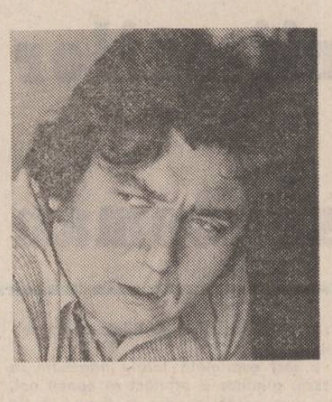

adrian păunescu

Decont

Destul cu lamentările, ridicați-vă din tranșei,
nu mai plîngeți inutil, veacul ne aparține,
noi am rămas ultimii lui consumatori,
noi vom plăti,
noi vom suporta toate taxele, toate dobînzile,
tot luxul generațiilor care ne-au premers,
toată risipa boierilor și a boieroaicelor,
toate ospețele armatelor de ocupație
pe harta Europei
veacul cu două războaie mondiale
și cu numeroase măceluri ierarhic superioare
sau inferioare celor mondiale,
veacul tuturor revoluțiilor
și al tuturor fărădelegilor
care și-au zis revoluție, veacul dictatelor
începînd cu Viena, să zicem,
veacul lui Hitler și-al lui Salvador Dali,
veacul lui Petrache Lupu și-al lui Iuri Gagarin,
veacul sinistru și frenetic,
veacul lagărelor de concentrare și exterminare
și-al primului pas pe Lună,
veacul lui Nicolae Ceaușescu
și al tuturor speranțelor de pace,
veacul citimilor care s-au săturat să fie
subalterne
și-al întregurilor cărora li-i foame de citimi,
veacul pianiștilor cu degetele tăiate de poliție
și-al lui Nicolae Labiș, tăiat de tramvai,
veacul al XX-lea
se-apropie de final.

Treziți-vă, garderobieri. Domnii invitați
vor pleca în curînd.

Gropari vedeți ce e de îngropat,
farmaciști, dați-ne ceva împotriva amețelii,
niște emetiral sau suc de coacăze,
vine finalul.

Vin notele de plată trase pe pereții
caselor noastre cu tunurile,
vin toboșarii prin localități
s-anunțe scadența. Tot ce s-a greșit
plătim noi acum. Tot ce s-a furat
acum se observă. Se face inventarul planetei,
se face inventarul de final de veac,
alte responsabilități, alte pretenții.

Vai, ne vor reproșa atîtea !
Va trebui să decontăm toate obuzele,
va trebui să decontăm toate viețile,
va trebui să decontăm și Atlantida.

Ieșiți din tranșei, nu mai plîngeți degeaba,
vedeți ce faceți că mirosiți a mucigai,
e timpul să vă arătați,
consăteni de pe planeta Pămînt.

Veacul ne aparține.
Să-i plătim, întîi,
datoriile, dobînzile, cheltuielile
de la judecata de apoi.

Igrasie

Mîngîie-mă, planetă imbecilă,
făcută dintr-un filfiit de porci,
te-aud în jurul rugului, cu milă,
cum te frămînți, cum naști, cum te întorci.

Mîngîie-mă cu soare și eclipsă,
mîngîie-mă, cu specii fără rost,
tu ești zidită din neant și lipsă,
cu un perete bun și altul prost.

Și nu mai pot fi altfel decît tine,
planetă de pirați și contopiști,
fii blestemată să te simți tu bine
cu cît li-s ochii fiilor mai triști.

Nimic nu va putea să îmi mai spele
mirosul de pămînt intrat în piele.

Muntelui

Nu mai vreau, nu mai merg, nu disper,
mă rog ție, cinstitule munte,
să îți dea Dumnezeu pe Homer,
să vedem cum va ști să te cînte.

Și pe Shakespeare mă rog să ți-l dea
să descopere farse și crime,
și pe-oricare poet – temenea
bucuria că ești s-o exprime.

Te iubesc, munte-al neamului meu,
și oricît îți e piscul de mare,
eu te cînt ca pe-o eliberare,
și nu uit că ești munte mereu.

Dar să știi că la mine-n cîntare
ești mai mare că-n ea sînt și eu.

Acatist

Doamne-al sfîrșitului nostru de veac
Cinic, politic, trist Dumnezeu
Apără osul băiatului meu,
Dă întrebărilor sale un leac.

Timpul ni-i, iată, tot mai sărac
Drumul spre moarte ni-i tot mai greu
Dă-i doar o parte din ce-ți dau eu
Și despre răul tău am să tac.

N-am să țin seama că ne omori,
Pentru eroare te voi ierta
Ține-mi băiatul în grija ta
Doctor al nostru, cei trecători.

Îți dau din mine viață și timp
Dă-i-le lui, dup-o vreme, în schimb.

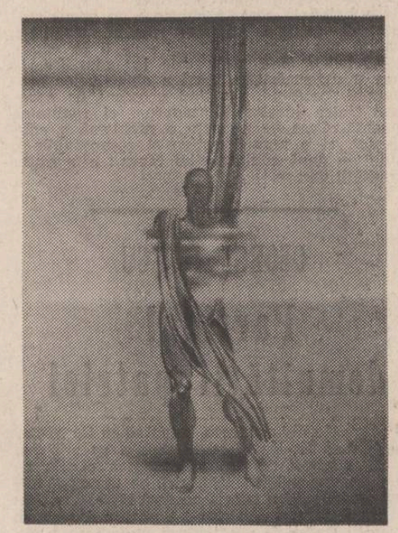

Mihai Mănescu : „Noi"
(Din expoziția deschisă la sala „Orizont")

Liedul dialecticii

Nimic nu se face, de n-are opus,
nimic nu trăiește, cînd nu-i să-l conteste,
oricît se înalță puterea de sus,
ovații o țin, dar o țin și proteste.

Eternul război dintre minus și plus
e cea mai curată și sfîntă poveste,
nimic nu se face de n-are opus,
și viața, mereu, opoziție este.

Aceasta n-o cred nici tiranii cei mari,
nici servii de rînd ce le cîntă din tavă,
trăiți, învățînd fericirea grozavă
că nu veți muri monolit, gospodari.

Putere, iluzie definitivă,
de vrei să durezi, fă-ți ceva împotrivă.

Halucinație gramaticală cu Hamlet

Și Hamlet străbate pămîntul cu Yorick,
Cu Yorick în pumn sau cu chiar capul său,
căci prinși amîndoi în vîrtejul istoric,
chiar Yorick e Hamlet și nu-i pare rău.

Și Hamlet se ține pe sine în mînă
și Yorick pe umerii lui s-a suit,
și Hamlet miroase a mort și-a țărînă
și tîdva păstrează în ochi un clipit.

Pămîntul le e cimitirul, acum,
bufonul cuvinte de bîrfă îndrugă,
iar prințul abia împlinește o rugă,
dar cine-i pe umeri și cine-i în pumn ?

A fi sau a nu fi, ce verbe de fum,
ciudat, agramat și morțiu se conjugă.

Placa de patefon

Ca niște fiare care se sfîșie,
Ca niște vinovați ce fug la zid,
Copacii lingă noi se sinucid
În ultimul acces de nostalgie.

Lumina se așează-n ei, tîrzie,
Și rănile din coaje se închid
Și ei miros și a sicriu și-a blid,
A toate șansele și-a toamnă. Fie.

Nimic nu s-a schimbat de mii de ani :
Pigmeii sînt pigmei, la fel giganții.
De ochiul lumii se ascund amanții
Țăranii grîu ascund în bolovani.

Aceiași repetenți contemporani
Și-nchipuie absurd că ei sînt alții...

Să-mi scrii

Atît : să-mi scrii din locul tău de viață
cum mai trăiești și ce mai spui, ce faci,
să-mi umpli anii repezi și săraci
cu plînsul tău curat de neagră ceață.

Să nu-mi scrii pe adresa de acasă
ci pe aceea pe care ți-o spun,
pe-adresa cimitirului comun,
că e mai sigură și mai frumoasă.

Te rog să-mi scrii cu lux de amănunte
ce face lumea scundă unde mergi
și de-ți mai amintești un deal de melci
și clopotul bisericii din munte.

Te rog să-mi scrii, pierduta mea iubită,
ce umilințe îți mai bat în prag
să vin și la răspundere să-i trag ;
te rog să-mi scrii cît ești de fericită.

Te rog să-mi faci din cînd în cînd plăcinte
să mă inviți (că tot nu pot să vin),
te rog să-mi spui ca unui om străin
tot ce-ndeobște fiecare minte.

Pînă atunci nădăjduiesc ca toate
cîte le ai de-nvins să le înfrîngi,
să nu mai ai nici un motiv să plîngi
să fii în liniște și sănătate.

Să-ți facă rudele o nuntă mare
așa cum se cuvine să și ai,
cu lăutari, cu larmă și cu cai,
că meriți totul, dulce disperare.

Să nu-mi scrii despre lucrurile-acestea
că și așa, de azi, le presupun.
Să-mi povestești atît : ce este bun,
din cînd în cînd să mai și minți povestea.

Să-mi spui, de vei voi, cum o să iasă
băiatul tău, suavul tău altoi,
pe care am visat să-l facem noi
din tată blond și mama-ntunecoasă.

Te du cu bine, deci, lalea suavă
destin curat, apus fulgerător
Nu te acuz. Adio. Te ador.
Și poate asta-i treaba cea mai gravă.

Atît mai vreau, fierbintea mea prințesă,
acum cînd ochii mei îi lași pustii
din cînd în cînd minciuni să-mi scrii,
pe ultima și tragica adresă.

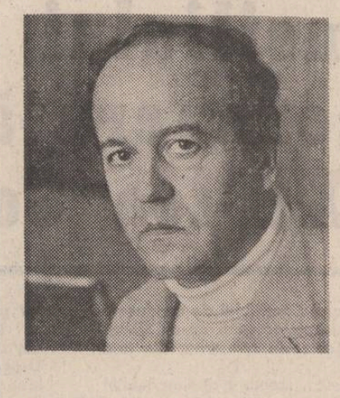

a.i. zăinescu

Eu nu știu cum să spun că ești frumoasă

Eu nu știu cum să spun că ești frumoasă,
Pe dealuri mai degrabă se-mbulzesc țărani,
Țăranii-și fac cavouri și își fac și casă
Cu stîlpi înalți cît două mii de ani.

Își fac țăranii casă dintr-o stea și umblă,
Stau tolăniți ca zimbrii pe sub nori –
Și nu știu dacă, sub acoperiș, la umbră
Nu au și-un horn prin care ies calzi mai către
zori

Nu știu dacă sub ochii lor nu s-a născut
pămîntul
Sau, prin răspîntii, ei nu l-au zidit mai clar,
Că-n tencuiala grea ce-o țin cu de-amănuntul
Nu-i și-un păcat mai vechi, originar.

Eu nu știu cum să spun că ești frumoasă,
Pe dealuri mai degrabă se-mbulzesc țărani,
Țăranii-și fac cavouri și își fac și casă
Cu stîlpi înalți cît două mii de ani.

Satul de sus

Am starea blîndă-a dealurilor, dulce,
Cu care-un podgorean coboară spre oraș
Și-ar vrea așa pe cer deodată să se culce,
Dar să-nflorească și-un cireș acolo, uriaș.

Să se așeze-așa ca o livadă-n casă
Și nori adînci cu mere și gutui și pruni
Și tot un sat să fie-așa și tot o coasă
S-atingă moale iarba ce-o ține pentru fîn,

Vite de foc la iesle de pămînt să-și poarte
Și să țesale aștri mai curînd subțiri
Știind cît de departe-n toamnă și tot mai
departe
Se duce satu-acela încet spre amintiri.

Doina

Cum te uiți lume la mine
Rău – ca și cum n-aș face bine.
Cum te uiți la mine rău,
Lume – ca și cum n-aș fi al tău.

Rabdă-te, mai rabzi străinule
Că te-ai împăcat cu chinurile
Lasă-ți-le, lasă-le
Că sînt luminoasele

Unde le stă capul stau și oasele.

Mihai Mănescu : „Cărămidă puntru cer"

Un pian

Uite, ți-am arătat un pian,
El avea ghiare de leu, avea ochi de pisică,
Era anul și anul din celălalt an
Care cu sunete-apasă și se ridică.

Un pian care poate să cînte și trist uneori
Și care cel mai mult cîntă singur
Tot așa cum eu închid un ochi și tu poți să
auzi nori
Sau poate să plouă și-un cal să se arate prin
cringuri.

Un pian, dar ce pian – asta nu ți-am mai spus
Și nici nu-ți voi mai spune vreodată
Un cal alb, cu picioarele-n sus,
Care murise și luna-i picura-n ochi ca-necată.

Cu grație, multă nevoie de grație

Astăzi am vrut să scriu despre porci,
Despre felul cum rimă ei, cum salută,
Despre imaginația lor ce se coace-absolută
Și se varsă tiriș pe sub fălci.

Despre modul cum se uită ei și nu văd,
Despre felul în care sorb lături,
Cum prin ochi li se scurg arse și reci arături
Și lasă-o duhoare de scrum îndărăt.

Despre porcii cu care și-un nor ospătează
Și se transformă-ntr-o cocină pură, de porci.
Niște rituri din care poți rîme să storci
Și să crezi că Isus înviază.

Niște biserici care de mult l-au ucis
Și l-au cărat ca pe-un cadavru în spate
Pe Dumnezeu care nici nu era de față la toate
Dar dinspre porci frigea oase în vis.

Este eroarea lui, să-l iertăm, oh, iertați-l,
Din credință, flămînd, nici nu poți să-l întorci.
Astăzi am vrut să scriu despre porci
Și uite ce-am scris, iată de ce-avem nevoie
de grație.

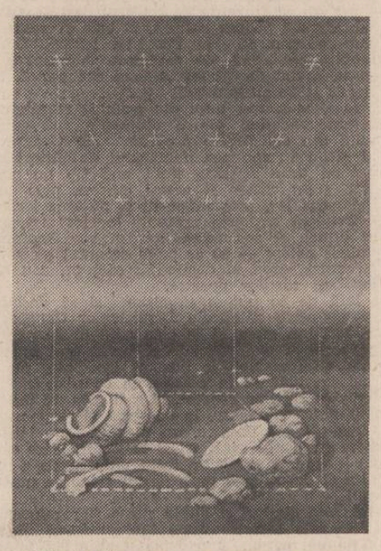

Mihai Mănescu : „Prospecția cerului"

Pămîntul

Fiți calmi – pămîntul merge înainte,
Fiți calmi – pămîntul se-nșurubă-n noi,
La osia magnetică pe care o aprindem
Mai trag însă și azi căruțele cu boi.

Trec care-adînci cu roțile-nfundate
Pe dealuri mari de soare și de vînt,
Țăranii-s ultima și ultima cetate
Prin care mai putem vedea și auzi pămînt.

Împing cu ochii și cu umărul tot timpul
Neodihnitul ceas sub care au mai stat,
Și lîngă vite singuri fac cu schimbul
Cît timp orașele ies seara și pleacă la arat.

Se răsucesc mari brazde-n sus ca printr-un
turn,
Din vîrful norilor pe culmi răsar țărani,
Pe vîrful blocurilor unde-ncărunțiți își pun
Și fac să stea lumina fiecărui an.

O holdă-n toate trasă ca prin zid, la vale,
Și prin bucătării sub flăcări ce răsuflă des,
Căruțe mari prin holuri și pe scări, și-afară,
Prin sufragerii cu codri-adînci ce se-ntrețes.

Trec care-adînci cu osii mari peste orașe,
Trec care-adînci ca-mpinse de cuvînt
Și la lumina parcă-a unor stinse plaje
Dacă mai plouă, plouă cu boabe de pămînt.

---

teatru **t**

Muntele

Un evident spirit civic animă opera dramaturgică a lui D.R. Popescu. Ceea ce și explică în bună măsură pasiunea pentru vorba de duh, sclipitoare. Replica este tăiată în așa fel, încît să iasă mereu la întîlnire, să se expună într-un orizont larg. Lipsesc, ce-i drept, mai întotdeauna faptele. Ele s-au petrecut într-un timp apropiat, eroii aduși în scenă căutîndu-le semnificația, încadrîndu-le etic într-un tablou riguros.

De altfel, pe D.R. Popescu, scriitor cu simțul modernității și cu un remarcabil simț artistic, anecdoticul nu îl sustrage niciodată din „poftele" sale metaforice. „Muntele", lucrare cunoscută de acum, confirmă tocmai predilecțiile arătate, întoarcerea din actualitate spre istoria îndepărtată nefiind decît o mișcare aparentă, de varietate localizatoare. Confruntarea lui Dromichaites, înțeleptul rege get, cu Lisimach, celebrul urmaș al lui Alexandru cel Mare, continuă preocupările știute din cîmpul eticii. Este prilejul căutat pentru a se vorbi despre legătura omului cu pămîntul nașterii sale, despre pace, ca cea mai mare avuție lumească, despre rosturile vieții, despre trădare, patimă și ură. Prin Dromichaites se reia în fapt pateticul discurs eminescian „Și de aceea tot ce mișcă-n țara asta, riul, ramul...", explicație pe care regele get o multiplică filosofic nu doar lui Lisimach, ci și poporului său, într-o nobilă și perpetuă încurajare. Pusă astfel în pagină, piesa lui D. R. Popescu antrenează la o lectură deosebită.

Deschizînd stagiunea cu „Muntele", Teatrul dramatic din Brașov realizează un spectacol de bună calitate. Regizorul Eugen Mercus a lucrat cu minuție în sensul piesei, a încercat interesante sugestivizări, vizibile și prin apelarea la muzica lui Dorin Liviu Zaharia, ca și la o profesionistă în mișcarea scenică, Adina Cezar. Gîndul principal al directorului de scenă a fost crearea unui spectacol de respirație patriotică, aducînd cu profesionalitate fiecare semnificație pe această axă. Astfel, montarea lui Eugen Mercus reușește alternarea dialogului viu, cu Dromichaites amfitrion, cu gravitatea unor momente de retorică, și ele aparținînd țesăturii acestei lucrări dramatice. Poate că scenografiei lui Romulus Penes, autor al unei costumații de gen izbutite, i-ar mai fi trebuit o notă plastică în plus în ceea ce privește redarea metaforică.

Distribuția reține prin jocul său omogen, de bun nivel. În rolul lui Dromichaites, Costache Babii face cu siguranță cea mai împlinită creație a carierei sale. Este firesc și familiar, fără apăsări de ton, știe să modeleze replica, să se ascundă în umbra ei pentru a se confrunta cu personajul. I-am desprins, de asemenea, pe Nicolae C. Nicolae (un Argilos măcinat de ură), pe Ștefan Alexandrescu (magistru în tainele filosofiei și înțelepciunii), pe Maria Rucsandra Dobre (Sado, simbol al fertilității și generozității pămîntului get), Ion Jugureanu (Lisimach, războinicul care pleacă îngîndurat de la curtea regelui get). Apariții notabile : Dan Dobre, Luminița Blănaru, Lavinia Teculescu, Andrei Ralea.

Ermil Rădulescu

---

film **f**

Un episod serial

Toate succesele de casă ale cinematografiei americane se transformă pînă la urmă în seriale ; fie că e vorba de prototipuri umane, de stil regizoral, fie și numai de replici la modă precum „Dă-mi o șansă" sau „N-am făcut eu lumea așa cum este", orice unicat este reluat și exploatat pînă la epuizarea tuturor resurselor. Asta înseamnă să te impaci cu gîndul că nu fiecare film este o creație : locul comun are întotdeauna partea leului, pentru că aici este vorba de industrie și nu de manufactură. Chiar operele literare ecranizate au avut aceeași soartă și, dacă episodul al doilea n-a mai putut să apară din cauză că eroii au sucombat cu toții, nu este decît chestie de timp ca să se facă o nouă ecranizare, o nouă interpretare într-o mai modernă formulă comercială.

Uraganul vine din Navarone este și el un episod al serialului început cu **Tunurile din Navarone** — ecranizare a romanului lui Alistar McLean ; din grupa de comando care a aruncat în aer fortăreața ocupată de germani în Adriatica în cel de-al doilea război mondial, au rămas în viață doi oameni, suficient pentru a pune la cale o nouă aventură. De data aceasta grupul de comando englez este trimis în Iugoslavia, să dea o mînă de ajutor partizanilor, și aventurile prin care trec pentru a-și duce misiunea la bun sfîrșit nu sînt cu nimic mai puțin spectaculoase decît cele din episodul precedent. Cît adevăr istoric este aici și cîtă fabulație, nici nu mai contează, pentru că de la orice adevăr istoric ar porni, cinematografia americană știe să se întoarcă în cele din urmă tot la oile sale ; povestea unei grupe de comando engleze se traduce pe nesimțite în termenii și limbajul filmului american de aventuri ; umorul, care se vrea britanic, este și el american get-beget, ca să nu mai vorbim de negrul care apare și el în grup pentru a ne reaminti în mod discret de problema rasială. Nici specificul local nu este uitat, așa că avem prilejul să vedem și o bătaie cu cuțite, de unde putem să ne dăm seama că producătorii americani învață și din filmele altora. Dacă vreun computer ar putea fi adus vreodată în starea de a face film, de bunăseamă că el ar produce în serie aventuri de genul acestora ; ar avea nevoie doar de unicate, de modele de bază precum au fost **Aeroportul**, **Planeta maimuțelor** sau **Tunurile din Navarone**, pentru a transforma orice adiere într-un uragan. Regizorul Guy Hamilton, protagoniștii Robert Shaw, Harrison Ford, Edward Fox și Franco Nero, nu-și fac decît meseria — de-ajuns pentru ca rezultatul să fie un film solid construit, inatacabil la nivelul său. Și dacă păcate s-ar mai găsi totuși, umorul de bună calitate te face să le treci cu vederea. Cum ai putea să iei peste picior niște oameni care glumesc pînă și în fața plutonului de execuție ?

Nicolae Mateescu

---

televiziune **tv**

Telejurnalul ogoarelor

● **Urgențe în agricultură**, emisiune transmisă în fiecare seară la orele de vîrf ale audienței, este o veritabilă fișă de temperatură a recoltării. Emisiunea este făcută de un grup de realizatori cu experiență. Ceea ce este remarcabil și exprimă caracterul de lucru al emisiunii este că realizatorii fac un comentariu exact, concis și adecvat evenimentelor, vorbesc numai atît cît trebuie, înfățișează faptele mai întîi, lăsîndu-le să vorbească de la sine. De o expresivă mobilizare a imaginilor, emisiunea ne prezintă, uneori în același minut, secvențe de la baza de recepție din Găești și de la o cooperativă din județul Vaslui, de exemplu. Trebuie menționat și accentul critic al emisiunii, latură care sporește utilitatea ei directă, imediată. Emisiunea pledează convingător pentru **cauza recoltei**, o cauză a tuturor.

● **Clubul tineretului** a găzduit o dezbatere (realizator : Anca Arion) asupra filmului „Septembrie" de Timotei Ursu, dezbatere la care au participat tineri muncitori, studenți și elevi. Succesul incontestabil al filmului, valoarea sa educativă, mesajul care invită la meditație și alte date ale acestei creații oferind prilejul unui dialog interesant încă din punctul de pornire. Discuția nu s-a oprit însă asupra filmului ca atare (cu excepția unor considerații introductive făcute de regizorul filmului), ci a întors pe toate fețele cazul real care a stat la baza scenariului, devenind un adevărat „studiu de caz".

Grigore Georgiu

P.S.

● Este de observat că, în general, emisiunile economice și de tineret — printr-o bună cunoaștere de către autorii lor a problemelor esențiale ale domeniului de care se ocupă, prin efortul, adesea încununat de succes, de a se afla în miezul fierbinte al actualității, prin talentul și competența realizatorilor — sînt emisiuni de reală audiență. O recentă anchetă semnată de Valentin Verzeanu și Alexandru Popescu ne confirmă.

Cu atît mai nedumeritoare devine situația emisiunilor de cultură unde îndrăzneala teoretică, discernămîntul critic și imaginația creatoare ar trebui să se afle în prim-plan, lăsînd cu prea multă lejeritate, adeseori, locul rutinei, generalităților și arbitrariului. Căutările de pînă acum (chiar și noua formulă a **Vieții culturale**) vin să demonstreze, din păcate, contrariul. Mai mult, o ultimă apariție (în care am remarcat preocuparea pentru **informarea culturală** a telespectatorilor, dar nu și atît de necesara veritabilă **atitudine culturală**), ne-a pus în situația de a vedea cum doi actori (altfel stimabili) povățuiți probabil de vreun redactor (tot atît de stimabil), se căzneau să ne arate cum că n-au putut înțelege **niște neologisme** din articole publicate în revista noastră (neologisme, e drept, nu la îndemîna tuturor) pe care — dacă vor avea curajul și răbdarea să o facă — le pot întîlni în mai noi dicționare. În cazul în care nu se vor hotărî să apeleze la, să spunem, George Călinescu. Să cerem oare prea mult de la niște oameni de cultură ?

Poate astfel nu ne vom mai afla în situația care l-a îndreptățit pe un confrate de la „Săptămîna" să scrie : „...întrebăm și noi pe cînd emisiuni mai bune, ca să nu ne enervăm și să ajungem la... ulcer ?"

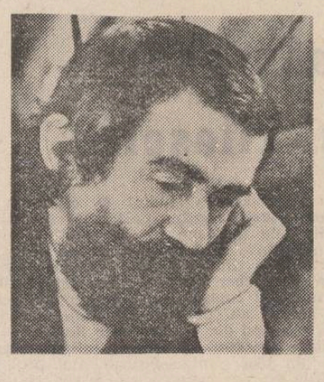

ion horea

Între clopote mute

„Am îndrăznit să pătrund în acest sanctuar
al muzelor
și să pătez cu slova-mi umilă marmura
neatinsă.
Iartă-mi păcatul, am vrut doar să te sărut
și să-ți spun că am fost aici și sînt în orice
clipă,
chiar dacă pașii mă poartă departe de
leagăn.
Am băut apă și mi s-a părut mai dulce,
iar căldura mă îmbia la somn, senzație de
mult uitată"

PIA

* * *

duminecă rece
șarpe la sin
ritmuri din alte continente
templu baroc
îngeri de gips
nu-i cu putință joaca de pînă acum
pîriu fără punte
speriat de propria mea cutezanță
caut memoria veacului
întîrziat în credință
înșelare de sine
poartă furată
nu te mai întorci

O zi fără taină

Astăzi am mințit un copil
mi-e inima o luminare stinsă
ceasul învierii a trecut
și de pe sufletul meu nici o lespede
n-a fost ridicată
un păcat prea mare mă apasă

Să întîmpini un copil și să-i spui
vom fi împreună
și să uiți făgăduiala dată
și să nu mai știi ce deșert ai străbătut
care a fost ceasul neliniștii tale
amurgul uitării
pedeapsa indiferenței

a fost o zi fără taină
nici un om n-a murit cu gîndul la mine
de nici o credință n-am sîngerat

Acum

Din asfințit pe vale ca peste-un pod enorm
înrourează ceiul tăcut și uniform
în apele prea tulburi sub apăsarea lui
Și valea pare lumea dinții a nimănui
O frunză-ntîrziată din toamna ce s-a dus
Se clatină o clipă și trece în apus

Vitraliu

Capătul drumului, mirarea,
Și străvederea prin cuvînt,
Cît oceanul dus, cît marea,
Într-o fărîmă din ce sînt...
Păduri în ochii tăi, chemarea,
Prin fagii scuturați de vînt
Am fi putut să fim uitarea,
Trecerea-n abur, stingerea-n vînt...

Cinci

trăire în neființă
ce să-ți arăt
imagini din depărtări cosmice
unde încrucișate în sînge
orașe atomice
iradieri
energie
praf nuclear
contracte și achiziții
în rînd cu lumea
trei milioane de platani
un oraș subteran
ziduri și grote
cinci sînt puterile mele

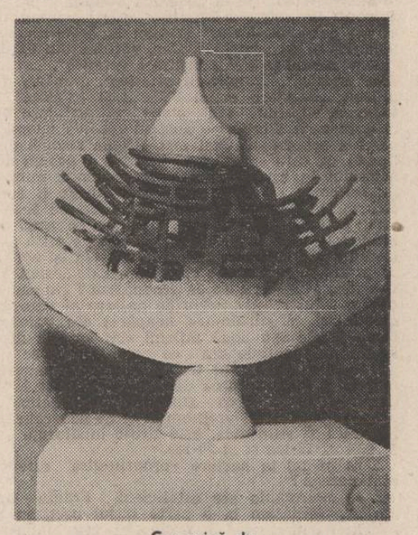

Ceramică de
Dumitru Rădulescu

Geneză

Dintre ceasuri mă adun
Și-n cîmpia mea pustie
Împlînt plugul greu și pun
Cîte-un strop de veșnicie.

Vreau să văd ce nici nu vezi,
Vreau să-aud ce nu se-aude...
Noaptea doarme prin livezi
Picurînd în frunze ude.

Luna-i șerpe și-i ascuns
Ochiul ei de foc și pară,
De departe m-a pătruns
Și presimt că-o să răsară.

Plugul mi s-a rupt și-i greu
Dealul brazdei, nu se gată !
Voi putea să-ajung și eu
Pînă-n culmea lui odată ?

String ce pot și-mi văd de drum,
Să vă las pămîntul vouă,
Tipărit în praf și fum,
Zugrăvit cu flori și rouă !

* * *

între atîtea clopote mute
mirării-i răspund
într-o zi la amiază
în ograda cu iarbă
din care am fost alungat
sînt fiul pămîntului, strig,
cel negîndit sămînța zdrobită
pe drum între două hotare
dunga cerului bătaia inimii mele
cirezi m-au purtat în spinări
ciorile punți au făcut
vreau să mă apăr de ceasul
de numele de marginea
floare de prun cimbru sălbatic
stolul de graur poarta la drum
ori însuși drumul
să apari lîngă nuc
și să vezi în ogradă
minzul mai știi ? mai auzi ?

și Sămînța

Boabă, bob :
cuvînt închis, unitate sferică
nici o rupere nici o spargere
neted, egal în toate sonurile sale.
Sămînță, cuvînt spart,
deschis, se face mătreață, pleavă, zob,
se rupe, se împrăștie, se arată.
Boaba se ascunde în sfială, în umilință.
Sămînța, explozie feminină, germinativă,
nu se suportă în valoarea sonurilor sale.
Să, început de acțiune
să facem ceva, să spunem, să pornim, –
mîn, minare, a mina înainte, a amina,
mina dreaptă care aruncă, mîntuire, –
Să mîn, să rămîn peste noaptea făpturii mele,
să mai rămîn, pînă vine spargerea definitivă, –
ță, dimineață, strungăreață, măreață,
nu mai rabdă să miie, să mîn...
Bob, boaba, bobotaia, bobotează,
sfințirea, aducerea în sine-mi, în mine-mi,
bobul își pierde forțele ascunse numai odată
în bobotaie
cum și păstrarea lui pierdută din păstaie
în acel taie al văzduhului și ascuțimii.
Bobul își pierde gravitatea menirii
personalitatea cosmică
individualitatea misterioasă,
el, ascunsul, miniaturalul,
bobul de rouă, de ființă a pămîntului,
numai atunci cînd vine un ș, un oa, ca un
orăcăit,
un șodoman de ș, un urlător de oa,
și se sprijină pe finalul că, după l, ca o
limbă căzută,
cărare, cădere, cășunare, cădelniță,
în ardere, în bobotire ascunsă,
în cămara mai multora, în călăuzire spre ceva
îl pierde pe ușor auzitul b, sprijin și
rotunjire,
și ajunge bubă, buboi, umflătură, cocoloșire,
o boșoalcă, nimic mai mult.
Sămînța se împrăștie, se arată.

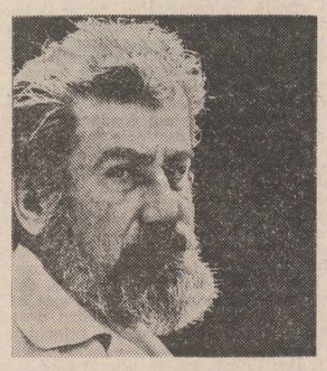

ion petrache

Prin celule

Eliberați
de platoșele copacului-mamă,
alergăm
prin celulele
creierului vegetal.
Brațele ne-au rămas
încă
două funii de clorofilă
din mișcarea verde
a galaxiei terestre.

Păsările

Dacă e noapte
o știu
după foșnetul turlelor
și-mi fac buzele pahar de-nchinăciune.
La ceasul cocoșilor
țip a răcoare
Și-mi întind aripile
pînze de nouri
cu inima tăcută
ca un ceas uitat.

Crez

Mi-e tîmpul rouă,
o idee-înainte de zămislire ;
Mi-e crezul alb
ca un strigăt de lebădă.
Mi-e mîna împrumutată altcuiva
ca un sfat bun...
ca un vers fără adresă.

Inscripțiile tăcerii

Luați-mi vederea
pentru inscripțiile tăcerii.
Scîncetele lor
nu-mi vor prăbușiri strămoșii
în drum.
Lama luminii-mi cioplește căutările :
Se culege rouă
pentru îngerii tereștri.

marius robescu

Septembrie

Ploile din geamul verii trecură
mai iute ca o fierbințeală
prima oară, în septembrie, genunchii ne
tremură puțin
strecoară aerul o îndoială

pentru cine ți-ai lustruit unghiile, copile,
ți-ai descărcat fruntea de cute și ochii de
cearcăne oare ?
de dimineață calci pe un strat de crăițe
extatice, pălite de soare

te duci să te întîlnești cu norii cumva
ori cu păsările care-și adună cuibul acuma
din iarbă ?
tu fugi iar în cuptorul neliniștii
și în uzura cărnii mai degrabă

însă putred în viață nu vei sfîrși
rîzind vinde-ți și sufletul, nu-ți fie milă de el,
o amintire curată tot îți rămîne
sau măduva spinării ca un porumbel.

Ploi de aur

În fagurele de beton de la etajul al zecelea
urcă o ploaie cu miros de fericire
(după o zi încinsă care-ți apasă creierul
aceasta e o simplă notație)

și totuși cățărat în picioare pe o bancă din
parc
scuturam cîndva o creangă încărcată de stropi
deasupra unui creștet blond și supus
(a fost pare-mi-se în deceniul trecut)

era cu mult după ora amurgului,
voiam să botez pios un fapt de dragoste
(nespusă vanitate a adolescenței
să se sfințească singură prin natura păginâ)

pe vremuri credeam într-o realitate suavă
acum mă îndoiesc de propriile-mi amintiri
totuși am văzut ploi de aur cu toții
iar la bătrînețe vom bea desigur ceai de
mușețel

dar nu oricum – ci îndulcit cu miere !

Călăreț

Cine călărește pe respirația mea ?
Sînt norii

N-aș vrea să fiu călăreț
să mă agăț cu degete pripite
de o coamă de fum.

Sala oglinzilor

Astăzi toate imaginile au proporția justă
(ne aflăm în vasta sală a oglinzilor, toamna,
cînd frunzele cad și pretutindeni se
răspîndește
o mireasmă, un abur pacific de ceai)

unghiul a fost cu grijă corectat peste noapte
trecătorii umblă drept unul cîte unul
nici cocîrjați nici încolăciți ca șerpii în rut
se pot recunoaște de la distanță
la o adică își pot ridica frumos pălăria

iar eu îmi descopăr bunul pierdut
zîmbetul de odinioară credul
și sînt mult mai sigur pe mine
(de parcă aș avea buzunarele pline cu aur)

trece un tramvai ca un înger cu antene
lin, implacabil, și vorbe mieroase îmi șoptește
spiridușul vîrît decuseară în mingea de tenis,
strîns trainic cu un șurub ca să sară docil :

„doar n-am să-ți scap dacă-mi dai o gură de
votcă".

Ador o fărîmă de suflet

Cînd unii sună la ușă ca să te căsăpească
iar alții așteaptă liniștiți după ziduri
știind că într-o bună zi te vei duce tu singur
să-ți viri capul în laț

cînd unul behăie tînjind în vigoarea amurgului
iar altul cumpără totul pe un cornet de
semințe
(biata lui copilărie a însemnat minciună și
rapt
și virtutea, se știe, e mai tare dacă n-a citit
nici o carte)

cînd totul se reduce la eficiența monedei care
înfiripă
mereu aceeași melodie ruginită în cutia
automatului
(ferească sfîntul să-ți fie scîrbă că te repeți,
viața cere să-i tragi înainte fără rușine)

crede-mă că ador o fărîmă de suflet
asemeni unei trîmbe de flori scuturate
pe terenul roșcovan de tenis în dumnica
paștilor !

place-mi mult să fiu eu naiv
și să nu trag pe nimeni pe sfoară.

Cutia

Stau pe o cutie a viselor, neagră,
îmbrățișînd-o din toate puterile
nu cumva să se spargă, nici măcar să răsufle ;

dinăuntru un fel de ciini
împing cu botul (ciinii beznei).

---

radio **r**

Grîul

Ne tragem cu toții — vrem s-o recunoaștem sau nu — din rădăcina firavă dar fermă și trestia mlădioasă a grîului. De aceea vibrăm la soarta țăranului român, de aceea nu ne poate lăsa indiferenți ce se întîmplă cu grîul și porumbul de pe cîmp, cu satele noastre — în plină transformare, într-o atît de plină transformare încît ne punem problema dacă să le mai numim sate ori altcumva. Ceasurile toamnei înseamnă — pentru toți cei care au rădăcinile implantate într-un sat, pentru toți cei care au rădăcinile străvechi mai de curînd sau de mai demult, mai după primul ori al doilea război mondial — nu numai mirosul de poame și zarva din vii, cana cu must dulce și dealurile bogat colorate. La ceas de toamnă reînvie grija pentru grîul din primăvară, grija pentru regenerare în lunile cînd se topesc zăpezile, grija pentru împlinirile din zodia de foc a lui iulie, încluzînd într-un ciclu al eternei griji pentru pămînt, pentru roadele sale.

Ultima duminică nu a fost nici blîndă, nici dulce. A bătut vînt aspru și a fost frig. Vreme despre care se poate spune că-i de stat în casă, de vizionat emisiuni TV în fața cafelei aburind, de stat la o parolă, prin telefon, cu amicii. Dar, pentru oamenii satelor și pentru toți cei care sînt alături de ei în acțiunea de punere la adăpost a roadelor acestei toamne cam rebelă, cam vitregă în zile „frumoase zile de octomvre", duminica aceasta a fost o zi obișnuită : zi de trudă și speranțe, zi în care s-a suflat mult în palme spre a le încălzi, zi în care oamenii de pe ogoare spun, cu modestie, că și-au făcut datoria. Nu știu cîți oameni au ascultat în această duminică emisiunea ce le este dedicată — **Radioprogramul satelor.** Puțini, probabil, dar numărul mic de ascultători nu este un semn rău, ci dovedește că oamenii despre care reporterii vorbeau se aflau, firesc, pe cîmp. Structurată într-o manieră magazin, cu incercarea de a acoperi diverse aspecte ale „vieții la țară", emisiunea a avut ca motiv principal grîul. Nu numai pentru că s-a ocupat de fluxul semănatului, care e indisolubil legat de strînsul recoltei, ci pentru că grîul pus în brazdă la vreme dă certitudine și liniște pentru vremea în care ei, agricultorii, se vor putea ocupa și de activitatea căminului cultural și de activitatea universităților cultural-științifice. Sigur, liniștea cu care redactorii și reporterii au vorbit despre sat e un semn de siguranță, de incredere că totul va fi bine.

Dar, e vreme pentru toate, e vreme și pentru spus și pentru făcut. Și mai multă incisivitate — poate chiar marcind acest moment al maximei încordări — ar fi părut mai apropiată de real, mai apropiată de om. De ce să nu vorbim despre ziua de azi, convinși fiind că ea dă cea mai mare siguranță zilei de mîine ? De ce să fie grîul doar motiv — uneori pus între paranteze — și nu chiar subiectul ? Mai ales acum cînd filele calendarului dispar parcă mai repede, ca într-o numărătoare inversă, trebuie să credem că subiectele mari sînt cele ale vieții de zi cu zi.

Constantin Stan

---

plastică **p**

Un remarcabil eveniment ...

Expoziția de la sala Dalles a lui **Ion Sălișteanu** nu este o „retrospectivă a artistului la 50 de ani" ci, ca toate expozițiile sale, un eveniment plastic, prin problematică și prin modul de organizare, prin intenții și prin anvergură, un experiment public „programatic" a cel puțin 10 ani de lucru.

Premisa actualei expoziții, ca și a artei lui Ion Sălișteanu, este arta ca „putere" specifică de a influența și a transforma, în mod egal emoțional și intelectual, psihic și spiritual ființa umană, arta ca „modelator" uman.

Aceste figurări de peisaje sau de „vitalități" psihice, de portrete sau de spații pure, de naturi statice oarecare sau de „energii" ale elementelor (vezi ciclurile expoziționale ale guașelor și pînzelor), atît de diverse în aparență, impun o viziune unitară asupra sensurilor umane și mijloacelor plastice, problemele umane și cele picturale devin una, o singură problemă, a cărei coerență nu stă nici numai în sensuri nici numai în rezolvarea plastică, ci în tensiunea actualizării și rezolvării lor dintr-un punct de vedere unitar, prin imagine. Atît de riguros, aproape clasic, construite, și totuși atît de libere ca gestualitate, indiferent de titlu operele sale afirmă un „curaj al rostirii" dar și al „enunțului", o liosă de prejudecăți care trece peste genuri și îmbină maniera „realistă" cu cea „abstractă", trimiterile poetice cu cele intelectuale, impactul emoțional și sensibil cu aspirația rațională. Există o forță, o putere imediat perceptibilă a acestor opere, dar și o subtilitate, finețe mai tăcută a lor, monumentalitatea lor nu e a construcției sau a dimensiunii ci ține de anvergura interioară a ideației și a gestului pictural ; între cei doi poli ai acestei arte, sensibilul și inteligibilul, pe care îi și conține și între care se și modulează, se rezolvă unitar și celelalte dimensiuni ale imaginilor, cea spațială și cea cromatică, cea de efect și de comunicare.

Ion Sălișteanu repune în termeni noi problema stilului, care la el nu se definește prin univocitate tematică ori formală, nici doar printr-o structură picturală caracteristică ori printr-o gamă cromatică strict personală (deși există și o structură picturală și o gamă cromatică de tip „Sălișteanu"). Pictura sa este imediat recognoscibilă și unitară în toate manifestările ei mai ales prin intenție, prin rolul și efectul pretins actului și obiectului artistic, în ce privește comunicarea cu privitorul, și, generic, cu ființa umană. Arta sa este o demonstrație a puterii și a datoriei artei contemporane de a comunica nu doar intelectual ci și emotional, total, cu publicul, de a-l modela dar și de a-l elibera interior : de la faza de șoc vizual la cea de emoție vizuală și de la sensibilizare poetică la cea intelectuală — există o remarcabilă coerență a mijloacelor plastice și a scopurilor spirituale, a sensurilor și a efectelor posibile, între trăirea și gîndirea totalizatoare și armonioasă a artei și a omului. „Pictura este o acțiune umană necesară și o putere umană nebănuită și inepuizabilă", în măsura în care e conștientă și își duce pînă la capăt, pînă la ultimele consecințe, condiția, **problemele și rolul său social**, iată ce vine să spună și să convingă arta și activitatea, gîndirea plastică și teoretică, și chiar și modul de a fi al acestui om complex care este Ion Sălișteanu.

Magda Cârneci

---

muzică **m**

Ultimele momente și concluzii

Cînd scriam pentru numărul trecut, ziua a șasea a Festivalului, ziua primei întîlniri cu tineretul instrumental autohton, grupat în concerte speciale, și începuse. Începuse pe cînd trofeele internaționale au prins a încununa pe mulți, foarte mulți tineri de la noi. Dintre ei, acum, Mihaele Martin, Ilinca Dumitrescu, Ion Ivan Roncea și Dimitrie Răpeanu într-un recital performativ, tinzînd sus și ajungînd. Ca revers al încercării, al tentației către perfecțiune, în seara aceleiasi zile, corul Madrigal, care este însăși perfecțiunea. Aici, prime audiții de marcă repertorială și succes, aparținînd lui Alexandru Pașcanu, Dinu Petrescu și Cristian Brâncuși.

Și ziua următoare s-a impus prin primé audiții. În concertul formației Quodlibet musicum (dirijor Aurelian Octav Popa) piesa „Curcubee" de Octavian Nemescu, o frumoasă metaforizare a gestului muzical, o transcendere a concretului prin concentrare, iar în concertul trio-ului Iliescu, „Pasărea Măiastră" de Iancu Dumitrescu, cu o imagine sonoră atractivă, foarte bine paginată.

A trebuit să renunțăm la recitalul Sheilei Armstrong, pentru a nu pierde spectacolul trupei de dansuri tradiționale „Miyagi Minoru" din Okinawa — Japonia. Trupă exersată în stil tradițional, dar și contemporan, ansamblul japonez impune prin convingerea cu care restituie convenția, paroxismul artificiului și deplina sinceritate față de mimă.

Ziua a opta a fost ziua ansamblurilor camerale de ținută. Deutsche Kammerakademie (R. F. Germană) cîntă cu entuziasm și participare, totuși în perfect respect al stilului. După ei, „Gabrielli Brass Ensemble" din Anglia au adus pe scena festivalului mostra splendidă a supraviețuirii unei tradiții nobile a instrumentelor de suflat. Pe instrumente moderne sau pe copii după exponate de muzeu, aceeași aplecare spre savoarea instrumentală falnică, aceeași credință în actul interpretativ robust, dezinhibat.

Penultima zi, din contra, ne-a lăsat speranțele neîmplinite în privința oaspeților. Și titularul recitalului de orgă — Peter Schwartz (Berlinul Occidental) și violoncelistul Ludwig Hölscher (R. F. Germania), solistul concertului Filarmonicii, au avut apariții nesemnificative. În același concert al Filarmonicii, Simfonia a III-a de Pascal Bentoiu, o reauditie respectabilă, lucrare de devotiune componistică și sens al expresiei.

În fine, în ultima zi, mai întîi un recital de tineri. Oboistul Radu Chișu, cu frazarea sa de o elocvență penetrantă, Liliana Ciulei — excepțională în ouusul de mare greutate, Dan Atanasiu — impresionant în pianistică. Și, încheierea propriu-zisă, a fost rezervată unor lucrări simbolice — Vox Maris de Enescu și Simfonia a IX-a de Beethoven, unite în mesaj. Iosif Conta, la pupitrul orchestrei RTV, le-a asigurat versiuni deplin convingătoare.

Festivalul „George Enescu" a fost, la actuala sa ediție, poate nu orbitor, dar, pentru cine știe cum trebuie să vadă, un Festival de soliditate. Iar dacă el nu s-a dăosebit foarte mult de nivelurile medii ale stagiunilor obișnuite din ultimii ani, aceasta este probabil explicabil prin faptul că stagiunea noastră muzicală se află constant la un nivel apreciabil.

Costin Cazaban

PLANETE

Derutanta blîndețe

I

Între Apollo și Dionysos, titlu sonor, dat de către laboriosul critic D. Micu, este situat, într-o nouă prezentare amplă despre el, G. Călinescu, această contradictorie personalitate care — prin erudiția, prin vastitatea ambițiilor de a aborda toate genurile literare, prin enciclopedica-i foame de cunoaștere („Puțin consecvent în alte idei, Călinescu a fost, toată viața, un fanatic al ideii de construcție" ; „A face de toate a fost ambiția lui precoce") de cunoaștere și manifestare, prin deasemeni insațietățile sale culturale — pare să se potrivească mai mult și în mai multe privințe secolului al nouăsprezecelea, decît veacului nostru, cu ale cărui vicii, teorii, lacune, anomalii, mizerii morale, inconsecvențe („Ne confruntăm cu Călinescu în permanență"), labilități și crize și oportunisme și confuzii se înrudește pe de altă parte și-și amestecă aluatul structurii, limitele adaptărilor, asimilismele.

Cel puțin parțial, orice temă livrată analizei impune interpretului un anume stil, conținut ei. Piramidele, pagodele Chinei, templele eline, grădinile suspendate, catedralele gotice, arhitectura barocă, zgîrie-norii cer fiecare un alt model de limbaj, un alt sistem de gîndire, de simetrii sintactice și ideistice, de formulare. Laconismul va implica expresia austeră, onirismul pe cea discontinuă, diluția dintr-o operă — obstacol pentru destui scriitori anevoie evitabil — cheamă, pînă la un punct, și nici nu-ți dai seama cum, diluția. Or, Călinescu, fără a se reduce bineînțeles doar la atît, a fost, e adesea diluat. Sau altfel spus, concentrația s-ar enumera printre ultimele sale mari calități, nu printre primele, ca de altminteri de cele mai multe ori la cei mai mulți profesori. — în sine pedagogia incluzînd abundente digresiuni, dădăceli, repetiții, reveniri, punctări suplimentare, cusături duble în zona concluziilor.

Cu belșuguri de spumozitate și divagații tentante, în această privință, a expunerii pletorice, D. Micu se apără neînarmat contra subiectului și a firii sale, iar pînă la urmă, neconvins el însuși de reușită, abandonează și ajunge, va fi și din pricina rigorilor demonstrației și a exemplificărilor, la aproape 1000 de pagini de carte format obișnuit, scrise cu devoțiune, prudență, respect asiduu și un și mai asiduu control, cu căldură (uneori temperatura lor este chiar prea ridicată), admirație, rațiune, abilă ceremonie și nu numai o dată cu sinuozități adjectivale, chinezerii și tact. Căci oare cum altfel s-ar putea numi însușirea suplă de a expune, fără să trezească irascibilitate, într-un sensibil teren foarte minat altminteri, evidențe care în alte cazuri altădată au pus în alertă un lanț întreg de sonerii, de susceptibilități, de panici și compoziții ale speriatei închipuiri ? Cîteva citate și exemple : „Examinînd cu minuție opiniile critice călinesciene, constatăm — se consternează D. Micu — un fapt uluitor. Între gustul și conștiința estetică a criticului consonanța e departe de a fi perfectă. Călinescu nu aderă întotdeauna, intim, la judecățile pe care le formulează" ; „Extravertit, scriitorul a fost disimulat, în același timp" ; exegetul apoi relevă „cam prea marea suplețe a propriilor idei, vehicularea noțiunilor fără delimitarea strictă a sferei și conținutului fiecăreia, întrebuințarea termenilor cînd într-o accepție, cînd în alta, diferite, adesea, de cea curentă, ca și, în genere, instabilitatea teoretic-atitudinală, schimbarea opiniilor, fără procese de conștiință". Omul ca și scriitorul intră în liniile unui portret nu prea zeiesc, limpezit pe dinăuntru de oxizi aspri. Iată comportamentul temperamental care prejudicia criticului : „Voia opinii personale. Dar nici să fie contrazis nu admitea ! Era deajuns să citească într-o revistă o judecată de valoare diferită de cea pe care o dăduse el, pentru ca să devină Jupiter tonans. Ceea ce, bineînțeles, nu-l împiedica, să-și schimbe, uneori, după un timp, opinia și chiar să o persifleze, atribuind-o însă altora. Iar tonul său e la fel de apodictic și autoritar de ambele dăți : și cînd „decretează" că o carte este excelentă, pronunțînd cu anticipație sentința de exterminare a celor de altă opinie și cînd califică aceeași carte drept mizerabilă, și bubuie împotriva celor ce îi dăduseră gir". Iată și comportamentul studiat la rece care nu avantaja omul : „Perfect conștient și de valoarea și de natura tuturor actelor sale, el nu le comitea spontan, fără a-i păsa de efecte ; și le orienta, deliberat, astfel încît să fie cît mai ieșite din comun. În vorbire, utiliza paradoxul (...) fiindcă știa că asta face senzație".

Comentatorul își venerează subiectul, față de care se dovedește, iar pe deasupra va și izbuti, cu sau fără voia noastră, cărora nu ni se rezervă decît concluziile și surpriza, să fie un mic perfid. Știind — o asemenea pricepere cere totuși inteligență, muncă, subțirime, oarecare salutar iezuitism, temeinica stăpînire a materialului, o cît de cît judicioasă înțelegere a lui, ceva alexandrinism, edificări asupra aprensibilităților mediului în care elaborezi și-ți vei lansa elaborările, variabile strategii și ipoteze de formulare nuanțate, nuanțate deasemeni registre și planuri de împresurare a suprafețelor subiectului, — așadar știind să-și aleagă tonul, spețele de apologie (fiindcă în final, disimulată și nu, ambiguă în orișice caz, tot o apologie o să se releve a fi și această muncită, a lui D. Micu, lucrare), ca și spețele de reticent și mărturisit neentuziasm, atît criticele avansînd retractil cît și rezervele — uneori — ce provin din partea-i și se rostesc învăluite în miere pot supăra mai puțin sau deloc, ba ele chiar plac și satisfac, sugerează atitudine echidistantă, atitudinea cumpătării argumentelor și prevenitoarelor etichetări, degajînd o senzație supralinistitoare, ținuta academică și elevată chipurile prin tocmai aparenta lor lipsă de inflamabilitate, prin impresia că interpretul nu va ocoli niciodată drumul de mijloc, ponderea, deși uneori catifelata lor cumințenie, temperanță, detașare, compusă condescendență, echilibrată ferire de virulențe și de corosivitate investighează profund alteratele zone indezirabile, de litigiu, expuse, ale temei, par să constate fără urmă de patimă carii și carențe indefensibile. Dar constată și ceea ce contează în amplul studiu, plin de multe bemolizante virgule, al lui D. Micu, e tocmai acest lucru, restul rămîne pe seama cititorului, care o fi el — vorba lui Baudelaire — ipocrit, însă nu și totdeauna somnolent, nu totdeauna lesne de aflat eliptic de rațiune, iar prost niciodată. Făcîndu-se că doar înregistrează ca orice aparat de măsurători exacte, că doar expune constant rezultatele descoperite, că își apără autorul exegezei pe care a întreprins-o (însă prea arare atari apărători nu provin la origine ei înșiși din rîndul procurorilor măcar refulați), că de fiece dată îl scapă de analizele, de obiecțiile, de invectivele, de acuzele neîndurătoare ale cîte cuiva real sau prezumtiv și că-l ajută să se disperseze deasupra, cît mai deasupra imputărilor prea-prea deranjante, amarnic de dificil de trecut complet cu vederea, făcîndu-se culant că iartă, politicos că a omis accentul de gravitate cel mai exact, lapsusurile ori excesul de netrebuință și disparitatea, îndatoritor ca un curtean, echivoc și protocolar ca un ambasador al cauzelor amenințate, ipotetic și fluid cum un îndemînatec al savorilor instabilului ca stil și sugestiilor ca scop, comentatorul este alte dăți inclement și metoda derutantelor sale blîndeți, favoruri și privilegii (depistabilă cînd și cum, ba de multe ori vădind un manifest, înduioșător, stîngaci și reproșabil partizanat), metoda numită își atinge țelul mai totdeauna. Un țel precis. Aproape cu mlădieri de virtual artist, căci îți trebuie și o înzestrare specială ca — făcînd pe distratul, pe logoreicul, pe caligraful virgulelor — să nu omiți adevărul și pronunțînd verdicte, să pară că plecaseși doar la cules fragi și că ți-ai pierdut și tu așa vremea alergînd prin soare după cîte un fluture colorat.

Ion Caraion

PUNCTE DE VEDERE

O carte despre G. Călinescu

Urmare din pag. 1

„comicării involuntare" și „trăiri virtualizate", prin urmare, nu trăiri autentice, ci mai curînd mimetisme. Nivelul lui G. Călinescu ca poet ? E, ne spune D. Micu, un soi de M. R. Paraschivescu din **Cîntece țigănești.** Deci, ar trebui să conchidem, G. Călinescu nu e în poezie decît autor de improvizații, deci lirismul său, fie și congenital, e superficial. În realitate, G. Călinescu nu înțelegea prin lirism, restrictiv, ca D. Micu, dispoziția de a face poezii, înțelegea, mai larg, capacitatea de creație.

Cum stă Călinescu cu „vocația epică" ? Cercetînd pe 17 pagini **Cartea nunții,** D. Micu ajunge la concluzia că avem a face cu o parodie a romanului clasic, deci vocația epică e tot superficială, la început. Adevărata vocație a lui Călinescu e, demonstrează D. Micu, luînd în discuție mărturiile autorului însuși și cronicile sale neadunate în volum, pe 91 de pagini, (nu lipsesc sublinierile contradicțiilor, ale fluctuațiilor de opinii, ca și cum D. Micu ar avea opinii mai autorizate), „simțul critic". „Fără G. Călinescu", recunoaște D. Micu, „critica literară din deceniul al patrulea ar arăta ca un edificiu căruia îi lipsește un perete" (nu ne spune însă care sînt ceilalți trei pereți). „Nefiind critic în înțelesul rigid al noțiunii, G. Călinescu este, în felul său, inimitabil, cel mai mare critic român". Putem fi de acord cu ultima parte a frazei.

Urmează cercetarea publicisticii (Demonul publicistic, Mobilitatea spirituală, Vocația pedagogică, Sentimentul cetății) cu insistenta răscolire a jurnalisticii călinesciene, a efemeridelor sale din care criticul nu a adunat decît o parte în **Cronicile optimistului.** O sinteză de maximum 10 pagini (dar D. Micu nu e omul sintezelor) ar fi fost mai profitabilă decît prolixa expunere (pe 92 de pagini) a acestui sector totuși neesențial al operei lui G. Călinescu.

În continuare, sub titlul **Obsesia monumentalului** sînt prezentate pe 234 de pagini (un volum întreg) studiile despre Eminescu și Creangă și **Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent.** Nespecialist el însuși în Eminescu sau Creangă și specialist numai în literatura română din perioada contemporană, D. Micu conspectează școlărește, confruntînd cu ce a mai citit el despre Eminescu, neîndreptînd nici ce e de îndreptat **(Mirodonis, Nunta piticilor,** poveste „cu ritmica lui Bürger", cînd e de fapt **Cîntecul de nuntă — Hochzeitlied** al lui Goethe), acuzînd pe Călinescu că „forțează uși deschise", că nu are sinteză, că nu trece în **Istoria literaturii** pe Neculuță, A. Toma, B. Luca și alte valori de aceeași talie. D. Micu scrie, rezumînd pe Călinescu, că Ion Creangă era în adolescență un „cotingan" iar la maturitate „un parșiv întocmai ca Nichifor Coțcariul" (termenii de „cotingan" și „parșiv" îi aparțin), dar face o lungă listă de pretinse erori, formulări stîngace în **Istoria literaturii** de tipul **diurn** în loc de **cotidian** (de fapt, la Călinescu **diurn** e antonimul lui **nocturn),** multe îndreptate de autorul însuși în cîteva errate și în ediția a doua a cărții (pasaje publicate în periodice). Unele sînt simple greșeli de tipar, precum Cirlova în loc de Cri-lov la p. 251 (la Micu : 521). Nici cartea lui D. Micu nu e fără erori de tipar. Citim, de pildă, la p. 442 : „După cum se vede, termenul baroc este utilizat, cînd într-o decepție (peiorativă) cînd în alta (pur descriptivă, neutră)." Mai nostim e că D. Micu își însușește din G. Călinescu termenul **indimenticabil** pe care, în ediția a doua (în manuscris) a cărții sale, criticul l-a înlocuit cu accepția (era să zic decepția) sa românească : **de neuitat**. Va rămînea la Micu : „imaginea indimenticabilă a organicului mineralizat", „portret indimenticabil al lui Francesco de Assisi" (corect d'Assisi), „formulează și exemplifică indimenticabil", „lui N. Iorga istoricul literar i-a făurit un portret indimenticabil". Se știe că Alexandru Beldiman invoca spre a scrie a sa **Tragodie** pe Heraclit și pe Young. Micu a înțeles că G. Călinescu ar fi vrut ca Beldiman să scrie slujindu-se de filozoful grec pesimist și poetul melancolic englez : „Pentru a invoca indimenticabil tragodia, jalnica Moldovei întîmplare, lui Alexandru Beldiman i-ar fi trebuit concursul lui Heraclit și al lui Young". Această descoperire o face după observația : „Criticul se referă la autori străini — paradoxal — pentru a releva însușiri ale acestora **absente** la scriitorii noștri". Într-adevăr, D. Micu face multe referințe despre trimiterile lui G. Călinescu la scriitorii străini. De exemplu, ne spune că romanul **Orașele înecate** al lui F. Aderca, „e raportat la Restif de La Bretonne și Grimmelhausen" la indice : Restif de la Bretonne, dar tot Grimmelhausen în loc de Grimmelshausen). În sfîrșit, D. Micu crede că **Tabla de materii** la **Istoria literaturii** e lacunară și ne dă el pe trei pagini „un sumar mai explicit", „mai în măsură să dezvăluie cititorului rețeaua de idei ascunse, ce susține cartea". Din păcate, ideile lui Călinescu rămîn și mai departe ascunse pentru interpret care le sistematizează fără a avea o periodizare sau o scară de valori mai bune decît cele ale autorului.

Alt capitol rezumă romanele lui G. Călinescu, **Enigma Otiliei,** în 44 de pagini, **Bietul Ioanide,** în 67 de pagini și **Scrinul negru** în 39 de pagini. Încheierea lui D. Micu e aceasta : „Esențial, viziunea romancierului e clasicizantă. G. Călinescu întreprinde studii caracterologice, creează tipuri, caută să revele umanitatea canonică. Structural, însă, nu e un clasic. Este chiar un anticlasic : un romantic eruptiv, incandescent. Autorul **Bietului Ioanide** e romancierul devenit clasic printr-un act de autoconstrîngere. Dionysos încătușat de Apollo. De aici derutanta sa originalitate, singularitatea. Cu alte cuvinte, viziunea romancierului e esențial clasicizantă, dar nu un rezultat al structurii, ci al autoconstrîngerii. Așadar, clasicismul lui Călinescu, ca și acela recunoscut de el la Caragiale, nu e clasicism structural, ci artificial, obținut prin adoptarea voită a unor reguli, a unei metode. De obicei înțelegem prin clasic pe moralist, adică pe observatorul și clasificatorul tipologic al umanității morale. Structura romantică (Lanson i-o atribuie lui Balzac) nu împiedică viziunea caracterologică, am putea spune chiar că o potențează și depinde numai de atitudinea senină a cititorului pentru ca tipurile creatorului să nu fie receptate ca șarje. D. Micu crede, la fel cu S. Damian, că eroii lui Călinescu sînt, ca și cei ai lui Caragiale, „tipuri caricate", „înfățișări deformate" ale tipicului. Ne vin în minte cuvintele lui Călinescu : „Arta e prin definiție o șarjă într-un fel sau altul, tragic sau bufon. Nu există un indicator care să ne arate precis linia normală a fenomenelor. Cum trebuie să tratăm costumele incroiabililor ? Cîte bube trebuie să acordăm pe obrazul lui Mirabeau sau al lui Danton ? Hipopotamul e o șarjă a naturii, putem oare să-l excludem din descriere... ?" Nu cred că personajul feminin din **Scrinul negru,** Caty Zănoagă seamănă cu Valérie Marneffe „una dintre femeile-monștri din **La cousine Bette".** Ea e mai mult o madame Bovary și, ca și Flaubert, Călinescu ar fi putut să spună : „Caty c'est moi !" ; intenția sa n-a fost în nici un caz de a crea „o femeie monstru". De altfel, adevăratul monstru feminin din citatul roman al lui Balzac nu e Mme Marneffe, ci verișoara Bette, Lisabeth Fisher, invidioasa.

Despre **Universul poeziei,** D. Micu spune că nu poate fi analizat : „Cine vrea să demonstreze frumusețea eseului n-o poate face decît transcriind. Și cum fiecare paragraf pare la lectură, cel mai frumos, ar trebui reprodusă întreaga scriere". Ce s-ar fi întîmplat dacă, în loc să rezume, D. Micu ne-ar fi dat un „The Essential Călinescu", o culegere de texte alese ? Pentru mulți, cred că ar fi fost mai nimerit.

Cristian Calcan : „Flori de toamnă"
Din expoziția deschisă la Galeria „Informația"

Există o criză a criticii?

Urmare din pag. 1

care conferă însuși actului critic un caracter de creativitate — decît cu prețul ingustării sensibile a cîmpului în care poate și trebuie să se desfășoare.

Opera de artă, cu excepția primei verigi a lanțului creativității umane, nu apare pe un teren pustiu, ci ca operă între opere. Rostirea asupra valorii ei nu poate fi făcută în afara raportării ei la constelația de valori ce a precedat-o, constelație universală și națională, cu alte cuvinte în afara tradiției, a moștenirii artistice a umanității. Care sînt, adică, raporturile ei de continuitate și discontinuitate, care sînt elementele ei de sincronie și discronie ? Prin forța împrejurărilor, opera, fiind unicat, identitatea absolută a uneia cu alta ar duce, automat, la anularea valorii ei. De aici decurge cu necesitate raportarea operei noi apărute la operele și capodoperele anterioare, consacrate ca atare. Aceasta nu înseamnă că judecata de valoare trebuie să pornească în aprecierea operei noi ținînd seama doar de **continuitate,** de spațiul creativității încheiate. Progresul în artă, ca și în orice alt domeniu, presupune, concomitent și **discontinuitate.** Iată de ce în orice cultură, oricare ar fi ea, simpla raportare la capodoperă nu este satisfăcătoare. Un asemenea demers, cum pe bună dreptate observa Gramsci, nu poate conduce decît la o „critică a masacrelor", fapt care ar reteza orice dimensiune constructivă, orice posibilitate a unei critici capabilă să dezvăluie tendințe înnoitoare, mugurii unei viitoare evoluții ce ar putea conduce spre o altă capodoperă.

Opera de artă nu este numai cunoaștere ci creativitate ci și atitudine față de viață, față de lume. Arta însăși, așa cum arătam încă de la început, este o expresie a spiritului critic. Omul de creație este, și el, prin forța împrejurărilor, un om social și politic, condus de o anumită concepție filozofică și etică. Din opera sa transpare, conștient sau nu, cu voie sau fără voie, în mod direct sau indirect, această angajare a artistului în situația sa socială și istorică. Chiar „neangajarea" lui programatică, conștientă dec', este tot o angajare. În ciuda oricărei teorii puriste, în țesătura operei se întîlnesc întotdeauna firele unor valori eterogene esteticului, aparținînd valorilor filozofice, morale, politice, juridice etc. Valoarea estetică nu se constituie în afara și fără legătură cu celelalte valori umane cu care coexistă într-o strînsă conexiune și interdependență. „Intruziunea" acestora în substanța operei nu poate fi nici evitată și nici nu alterează valoarea estetică. Dimpotrivă, o potențează în măsura în care asimilarea lor de către estetic este organică.

Combătînd tendințele estetizante de a rupe esteticul de celelalte valori și militînd pentru necesitatea unei teorii a valorii, criticul I. A. Richards citează un text din **An Essay — an Style** de Pater, pe care îl consideră o expresie cum nu se poate mai potrivită, succintă și semnificativă a împrejurărilor în care o experiență artistică prezintă valoare : „Date fiind circumstanțele pe care m-am străduit să le prezint — ce stau la temelia artei adevărate — dacă, mai mult, ea este închinată creșterii fericirii omului, salvării celui oprimat, intensificării sentimentelor de prețuire reciprocă sau înfățișării unor adevăruri noi ori vechi, asupra noastră și asupra legăturilor noastre cu lumea, astfel încît să ne îmbărbăteze în răstimpul popasului de aici... va fi, de asemenea, artă adevărată : dacă, mai presus de aceste valori pe care le-am însumat... cuprinde ceva din sufletul umanității, își descoperă locul îndreptățit, armonios, în arhitectura măreață a vieții omenești".[1])

Între artă și viață, între valorile celor două există o legătură inextricabilă, o intercondiționare și o conexiune reciprocă. Fără a reflecta în valorile sale pe cele ale vieții — precum scoica vuietul mării — arta este o contrafacere, un nonsens.

Desigur, cele cîteva repere teoretice enunțate cu acest prilej atît de sumar pot să constituie doar puncte de plecare pentru dezvoltarea unei întregi estetici. Ele pot fi, cu siguranță, completate, sau, unele idei, chiar amendate. Avînd convingerea relativității celor afirmate, sîntem însă tot atît de definitiv convinși că o critică autentică nu-și poate găsi rostul decît în măsura în care tinde spre formularea unor judecăți de valoare obiective.

[1]) **apud. I. A. Richards : „Principii ale criticii literare", p. 85**

Estetica românească între critică și filosofie

Urmare din pag. 1

ției populare situația ar fi similară cu a oricărui alt popor, dacă în condițiile noastre specifice nu ei i-ar fi revenit secole de-a rîndul misiunea de a supleni, în principal, frustrarea de tot restul. Să-i acordăm, de aceea, o importanță genetică sporită comparativ cu ceea ce se află consemnat în cunoscute istorii ale esteticii ? ; permițîndu-ne un transfer liber de la „valoarea estetică" la „știința esteticii", de la esteticul la estetica ? ! Ar fi o operație riscantă, care, prin prea multă generozitate, ar lărgi pînă la indistinct granițele domeniului — și pentru trecut dar și pentru prezent. Dar oare în raport cu „cărțile de înțelepciune" ale începuturilor noastre, riscul n-ar fi întrucîtva similar ? Dosoftei și Neagoe Basarab, Miron Costin și stolnicul Constantin Cantacuzino, nu doar bogați în valori estetice dar și gîndind asupra lor și generalizîndu-le ca niște esteticieni ? Desigur, opiniile despre frumos și artă devin din ce în ce mai distincte, mai circumscrise la Dimitrie Cantemir, mai lămurite și lămuritoare la Samuil Micu. Desigur, succesivele valuri pregătitoare ale Revoluției din 1848 sînt necesarmente purtătoare ale unor adeziuni estetice. Dar **ce** și **cît** să reținem din ele ? Pentru a nu mai vorbi de practica artistică interferentă și paralelă a unor creatori din ce în ce mai lesne identificabili ca personalități și în identitatea de sine a operei lor : cît din valoarea lor estetică să transferăm în știința esteticii ?

1. 4. Ion Iliescu a încercat în **Geneza ideilor estetice în cultura românească** (1972) să alcătuiască un model posibil al acestei autohtone **pre-estetici-estetici.** De la „estetica bunului simț" el a trecut la „estetica latentă", „estetica implicată și cea a explicitărilor" și apoi la „estetica sistematică și de doctrină". Dar, vorbind din explicabilă precauție de „conștiință estetică", „atitudine estetică", „implicații estetice", „sensuri estetice", „cugetare estetică", „idei estetice" — toate ca subtitut sau etape pregătitoare ale propriu-zisei estetici — autorul rezolvă numai o parte a problemei. Căci mai dificilă rămîne distincția, pe care am putea-o extinde și asupra domeniului în cauză, între ceea ce Hegel numise „filosofemă" și „filosofie" : între difuz și concentrat, spontan și conștient, aproximare și știință. Estetica presupune **conștiință de sine.** În măsura în care ea există în vechile, de pildă „filosofii ale artei" sau „poetici", acestea își pot pe drept aroga, retroactiv, apartenența de „estetică". Dar în măsura în care ea absentează ? Nu considerăm actul relativ tîrziu de naștere al unei îndeletniciri ca știrbindu-i neapărat din valoare. Două secole sau două milenii sînt ambele mult sau puțin, depinde din ce perspectivă vor fi privite. De aceea n-ar trebui, poate, să perseverăm în a împinge prea departe „originile" esteticii noastre, care, ca gîndire programatică și conștientă de acest program al ei de generalizare filosofică și științifică, este firesc îndatorată secolelor al 19-lea și al 20-lea.

2. În ce fel ia naștere propriu-zisa estetică românească ?

2. 1. „Germania are esteticieni, Franța are critici". Să lăsăm la o parte tăișul partizan al opoziției operate de G. Călinescu, întrebîndu-ne doar de cînd are Germania esteticieni ? Din secolul al 18-lea, de bună seamă, dar mai cu seamă din ultimul său deceniu și din primele două decenii ale următorului secol. La încrucișarea a două veacuri prind ființă principalele alcătuiri ale esteticii germane clasice, pietrele monumentale de temelie ale întregii estetici europene moderne, datorate unui Kant, Schiller, Schelling, Hegel, celor din urmă asociindu-li-se în timp, nu în spirit, și contribuțiile unui Herbart ori Schopenhauer. Pe toți aceștia i-au urmat, în filiația de idei, și tinerii esteticieni români. Că lui Radu Ionescu i-a fost mijlocit Hegel prin Franța, sau că Simion Bărnuțiu a ajuns în contact cu o filosofie de factură kantiană prin intermediul lui Wilhelm Traugott Krug, nu face decît să nuanțeze evidența. În 1933 Tudor Vianu solicita aprofundarea **Influenței lui Hegel în cultura română** asupra cîtorva personalități de primă mărime, mai ales din a doua jumătate a secolului trecut. Printre ele cea mai importantă și mai controversată este Titu Maiorescu, în legătură cu ale cărei concepții estetice Vianu a argumentat în alte cîteva rînduri însemnătatea ecourilor hegeliene **(Contribuția românească în estetică. Ideile estetice ale lui Titu Maiorescu, Titu Maiorescu — estetician și critic literar, Noi izvoare ale esteticii lui Maiorescu).** Problema a fost reactualizată de pe poziții opuse de către Liviu Rusu, care în textele volumului **Scrieri despre Titu Maiorescu** (1979), cu deosebire în **Recapitulare sintetică a pretinsului raport dintre Maiorescu și Hegel** opinează pentru influențe suferite de Maiorescu nu din partea lui Hegel, ci mai degrabă a lui Herbart, Feuerbach, Schopenhauer. Controversa rămîne deschisă noilor cercetări, ca și studierea comparatistă de tipul celui recomandat de Vianu, pînă acum neonorată integral.

2. 2. Întemeierea esteticii române moderne, fapt profund caracteristic, este străjuită de către cele două date hotărîtoare ale întemeierii statului modern român : Unirea Moldovei și a Țării Românești în 1859 și proclamarea independenței de stat a României în 1877. Dependențele ar putea fi detaliate, înflorirea culturală fiind structural îndatorată înfloririi naționale, pe care a și impulsionat-o din răsputeri. Să ne mulțumim, aici, numai cu indicarea acestei determinări istorice, interacțiune probată de altminteri de variate alte împliniri spirituale. Pentru a ne limita doar la cele înrudite cu a noastră, în acești ani apar fundamentale scrieri ale lui Nicolae Bălcescu, Alexandru Odobescu, Nicolae Filimon, Alexandru Papiu Ilarian, Aron Pumnul, Mihail Kogălniceanu, Bogdan Petriceicu Hasdeu, Dimitrie Bolintineanu, Timotei Cipariu, Mihai Eminescu, Ion Creangă, George Barițiu, Ioan Slavici, Ion Luca Caragiale, Vasile Conta, Vasile Alecsandri ș.a., alături de grupări literare ca „Junimea" și reviste precum „Convorbiri literare", sau de activitatea unor pictori, îndeosebi a lui Nicolae Grigorescu.

2. 3. Nu sînt lipsite de relevanță cîteva indicii cronologice, în măsură să reliefeze aportul deceniilor al șaptelea și al optulea în constituirea esteticii filosofice autohtone. Primul text de estetică românească este îndeobște socotit studiul lui Radu Ionescu **Principiile criticii,** apărut în „Revista română" în 1861 și consacrat comparării artei cu știința (cu filosofia), în conținut și ca manifestare. Primul curs de estetică românească este ținut de Simion Bărnuțiu la Universitatea din Iași între anii 1858 și 1863. Fundamentarea unei „critici estetice" îi incumbă lui Titu Maiorescu în studiul **O cercetare critică asupra poeziei române de la 1867** (după ce inițierile sale germane în domeniul esteticii se vădiseră încă din scrierea publicată la Berlin în 1861 sub titlul **Einiges Philosophische in gemeinfasslicher Form — Considerații filosofice pe înțelesul tuturor** — și în comunicarea sa, din același an, despre **Die alte französische Tragödie und die Wagnerische Musik — Vechea tragedie franceză și muzica lui Wagner).** Studiul din 1867 rămîne fundamental pentru concepțiile estetice maioresciene (cu el se deschide, în 1874, primul volum din **Critice)** și pentru adepții lor de mai tîrziu. Tot în 1867 V. A. Urechia ține conferințele **De clasicism, romantism, realism** și **Poezia în fața politicii.** Ion Pop Florantin tipărește la Iași, în 1871, volumul **Fundamente de filosofie. Estetica,** iar în 1874 cartea **Estetica generală. Frumosul.** Dar mai cu seamă C. Dimitrescu-Iași, prin prima teză de doctorat a unui român în străinătate pe temă de estetică, anume **Der Schönheitsbegriff,** susținută și publicată la Leipzig în 1877, devine un promotor al esteticii filosofice ; mai bine zis, ar fi putut deveni dacă traducerea tezei de doctorat **Conceptul frumuseții** nu ar fi întîrziat atît de mult (v. volumul C. Dimitrescu-Iași, **Studii de estetică,** 1974).

2. 4. „De la Radu Ionescu și Simion Bărnuțiu la Ion Pop Florantin și C. Dimitrescu-Iași" s-ar fi putut, așadar, intitula o posibilă istorie a temeiurilor esteticii românești cu caracter explicit și accentuat filosofic, manifestînd pe deasupra limpezi propensiuni către o sistematică de tip universitar, academic. Practic s-a întîmplat însă ca Titu Maiorescu și Constantin Dobrogeanu-Gherea, polemica lor, să fi jalonat dezvoltarea gîndirii estetice autohtone și să fi eclipsat pentru o vreme alte preocupări de estetică. Dobrogeanu-Gherea este nu numai primul estetician marxist român, dar totodată primul estetician marxist european. Împrejurarea ar fi putut fi și ea recunoscută, dar ea n-a fost multă vreme și întîrzie pînă astăzi în deplinătatea ei, de astă dată din pricina întîrzierii traducerii textelor românești în limbi de circulație mondială. Fapt este că Gherea și Lafargue sînt cronologic cei dintîi care au analizat fapte de artă prin prisma materialismului istoric și au îndemnat la generalizarea acestei inedite instrumentații și metodologii pentru o estetică științifică — Gherea mai explicit și apăsat decît Lafargue, de pildă în **Materialismul economic și literatura,** în 1895. Studiile de critică, istorie și teorie literară ale lui Gherea, cu implicațiile lor de estetică marxistă, ocupă precumpănitor un deceniu, răstimpul între 1886 și 1896 ; după care doar se vor înscrie, e drept că într-o arie europeană cu ecouri mai largi, contribuțiile lui Plehanov și ale lui Mehring. Se remarcă lesne că prin Gherea ieșim din „prima modernitate" a gîndirii estetice românești, dominată de Maiorescu, intrînd într-o „a doua modernitate" a ei. Conflictul care la un moment dat părea, prin punctele sale tangente chiar era, unul al **concomitențelor,** ni se dezvăluie sub alt unghi ca al **succesiunilor :** Gherea este contemporan cu Maiorescu, dar reprezintă și o altă etapă a gîndirii. Se poate discuta dacă Maiorescu a fost mai degrabă herbartian, hegelian, schopenhauerian. În orice caz, el descinde din spiritualismul german și, mijlocit, platonian, pe care le tempereză printr-un raționalism și „activism cultural" (avant la lettre), preocupate nu atît de speculații metafizice, cît de instituiri, însănătoșiri și edificări practice de modernă cultură națională. Actul cultural cuprinzător îl favorizează și Gherea, mai îndatorat însă pozitivismului francez și materialismului antropologic rus, în genere tendințelor, devenite actuale, de a se corela filosofia cu știința și cu spiritul științific ; orientări care de la mijlocul secolului și-au găsit cel mai de seamă exponent, în științele sociale și umane, în persoana lui Marx. Dacă am vorbi în estetica europeană de ansamblu despre o mutație caracteristică de la „teza" idealismului clasic german la „antiteza" științifică, pozitivistă, materialistă ori psihologizantă engleză, franceză, rusă și chiar germană (să ne gîndim la un Spencer, Taine, Cernișevski, Fechner), privilegiul oarecum singular al cugetării estetice românești constă în capacitatea de a fi condensat „teza" și „antiteza" într-o unică esențială confruntare, sau, pentru a accentua lucrurile pînă la ultima lor consecință : în esențiala confruntare a esteticii românești. Adică, relativ invers comparativ cu cele constatate : acum și aici **succesiunea** este aceea care se reordonează într-o **concomitență,** într-o fundamentală alternativă care va obseda destinele esteticii românești pînă tîrziu, de fapt pînă în zilele noastre. Un timp precumpănitor s-a pendulat între Maiorescu și Gherea, s-a optat între ei și s-a forțat o opțiune categorică, apoi s-au descoperit complementarități, simbioze, sanse de sintetizare, precum între laturile aceluiași întreg (posibilitatea „sintezei" !). În prezent precumpănește efortul din urmă, încercarea de a aprofunda, fără admonestări, adevărul fiecăruia, chiar dacă limitat și reciproc ajutător. Fapt este că Maiorescu și Gherea au fost pentru propriii lor urmași, dar sînt și pentru noi, principalii învățători.

2. 5. Dar în estetică, în primul rînd și mai cu seamă, ori în critică ? Dacă am ocoli întrebarea, am da dovadă de lașitate, fie și patronată de un mare, poate prea mare, atașament pentru estetică. Nu ea este însă hotărîtoare, ci ansamblul spiritualității. Or, în cadrul cultural asamblat românesc distribuirile specifice au continuat să fie favorabile mai degrabă altor valori decît celor strict și sistematizat teoretice. În prim plan a continuat să nu se situeze „estetica propriu-zisă", pentru a relua aceeași labilă formulă ; de neocolit, cu aceste sau alte cuvinte, într-o radiografiere cît de cît corectă a stărilor de fapt dominatoare. Din motive de istorie și sociologie reală, în avanscena spiritualității românești s-a instalat literatura ; și, ca un reflex al ei, critica literară. Situația nu e singulară în această parte de lume, literatura și, ajutător, critica literară ajung să cumuleze o serie de funcții pe care în alte părți și le asumă distinct alte forme ale unei gîndiri specializate. Literatura și critica literară devin purtătoarele unei încărcături deosebite, ele „totalizează" și, corespunzător, își păstrează și o serie de virtuți „sincretice". Acest rol cumulativ privește direct estetica, mai puțin prezentă sub forme explicite și cu pretenții exhaustive, ca disciplină filosofică predată în universități și concentrată în tratate academice. Încep și acestea să se configureze, **Estetica** lui Simion Bărnuțiu sau **Conceptul de frumos** al lui C. Dimitrescu-Iași. Chiar și Ioan Slavici ține un curs de estetică în 1883—1884 la azilul „Elena Doamnă" din București, publicat în „Educatorul", surprinzător de profesional în ambele sale capitole, **Fondul estetic** și **Forma estetică,** mai ales în cea de a doua (întreruptă aproape de încheiere) ; o viziune psihologică asupra esteticii, lipsită de ecouri și reverberări de specialitate. Problema reală nu este atît scăzuta la început și apoi crescînda originalitate a unor atare întreprinderi, comparativ cu ilustre modele ; cît, mai ales, slaba lor audiență în epocă, epocă mai puțin preocupată de sistematizări docte în estetica filosofică decît de intervenții critice de imediată acuitate. Nu e vorba numai de talentul publicistic superior al lui Titu Maiorescu (care în acest plan îl și admonestează pe Simion Bărnuțiu în prefața ediției **Criticelor** de la 1874, în rînd cu toți cei ce „tot sunt ceva, sunt un semn de viață și sunt mai bine decît nimic") ; e vorba, mai cu seamă, de motivele profunde pentru care națiunea și cultura ei avuseseră nevoie de talente ca al lui. Personalitatea răspunde unei necesități, pe care o și activizează, o ascute, o înfăptuiește. Un principal motor al dezvoltării de sine naționale a devenit, se vede că a trebuit să devină, literatura. Literatura a fost chemată să defrișeze calea dezvoltării ; dar și calea dezvoltării literaturii era cineva chemat s-o defrișeze. De aici imperativul criticii active, viguroase, consubstanțiale obiectului ei. Nici un filosof român nu îi este comparabil lui Eminescu, situație pe care obișnuim s-o reformulăm (în parte îndreptățit, în parte abuziv) numindu-l pe Eminescu filosoful român cel mai de seamă. Judecînd după fragmentele eminesciene consacrate esteticii, de pildă după acel fragment cu adevărat vizionar asupra frumosului și frumuseții în care, pe urmele lui Schiller, se pledează pentru „sufletul frumos", iar apoi pentru „o estetică a vieții", mai că am fi tentați să spunem același lucru despre esteticianul Eminescu.

Privirea cea mai lungă

Urmare din pag. 1

stîrni afirmația, există descoperiri mai înspăimîntătoare decît Bomba cu neutroni, fiindcă noi nu de moarte (pe care am acceptat-o) ne temem, ci de spulberarea oricărei speranțe, a oricărei perspective. Astfel, am văzut de curînd pe micul ecran imaginile unor galaxii captate de ochiul celei mai mari oglinzi din lume (cu diametrul de 6 metri) în mijlocul puzderiei de aștri, sau mult mai departe, în spatele lor, ca un ochi ce stă la pîndă, se observă una din faimoasele **Pete negre.** Deși comentatorul spunea pe un ton calm că este vorba de o „călătorie în timp", desigur numai în trecut, vederea acelor aștri ale căror imagini singure se mai salvaseră (fugind oriîncotro în univers) în timp ce carnea lor de foc și lumină era suptă de o pată neagră, de un abis vederea acestui fe-

nomen ce se petrecea la peste 100 miliarde ani lumină îți umplea sufletul de oroare și de o teamă cu totul necunoscută. Cum e posibil, gîndeam, ca omenirii să i se comunice că incoruptibilele și etern fixele stele (care i-au văzut pe primii oameni răsărind sub lumina lor și pe toți urmașii acestora trăind și murind) să se stingă ? cum este posibil ca universul absolut armonios să-și cedeze energia, masa, formele și frumusețea acelei guri negre, acelui minuscul, nesățios și bătrîn abis ? cum este posibil ca astronomii, astrofizicienii și aparatele lor să ne tulbure pentru totdeauna, cu descoperirea acelor acaparatoare pete negre, care ei înșiși nu le-au explicat încă ? Ei vin și spun că acest implacabil abis, dată fiind distanța de peste 100 miliarde ani lumină — se situează în trecut, că — deducem noi — așa ceva s-a petrecut sub noianul de timp dar cu cîtă dreptate nu s-ar putea spune că fenomenele sînt contemporane cu vederea ? ! Credem că pe masa și, mai ales, în mintea fiecărui cercetător, inovator, armator, om de știință în general, ar trebui încrustată adînc una din înțelepciunile străvechi ale omului : „Să se spună adevărul ; să se spună ce-i plăcut ; să nu se spună ce-i adevărat dar neplăcut ; nici ce-i plăcut dar neadevărat".

(Manu)

atelier literar

poșta redacției

T. ȘERB. : Parcă e mai bine, în ansamblu (și mai ales în „E puțin") dar încă se mai văd semnele grele ale neîmplinirilor de ordin școlar (pe care nu reușim să înțelegem de ce nu vă luați inima-n dinți să le rezolvați).

R. POPEL : Am primit cartea. Vă mulțumim.

V.M.A. : Dintre versuri, ceva mai bine în „Derivă". Prozele, șubrede, însăilate, scrise (și **transcrise!**) neglijent, „la botul calului" (de p. : „Afară prin grilajul de fier forjat de la intrare așteptа cuminte și prafuita mașina verde a omului" ?!... etc.).

V. DRĂGUȘANU : Multe pagini interesante (unele, destul de dificile, de altfel...) prea multe pentru a le pomeni aici. N-a șosit oare vremea să vă gîndiți la o carte ?...

A. A. IOSAN : Destule lucruri demne de atenție, care confirmă bunele impresii inițiale și deschid perspective favorabile („Ridurile oglinzii", „Pop-art", „Acuarelă", „Admirație", „Cacialmaua", „Gestație", „Machiaj", etc.).

R. ROCA : Prea multe „transporturi" și prea grăbite (urmele grabei se văd în calitatea nepermis de variabilă a textelor !). Cele mai bune sînt în ciclul „Compasul șchiop" — „Storul" — „Deținut". Citeva (2—3) din „Roata", citeva din „Planșeta". Apoi, scăzînd, disparate, „Copacul", „În munte", „Pasaj", „Purtînd izvorul", „Sînt de aceeași părere", etc. Jalnice, cele din „Simplă încurcătură". (O dată pe lună, cite 10—15 pagini — semnate ! — e destul !).

D.E. ROȘCA : Din ultimele plicuri (fără noutați deosebite): „Lycantropia", „Interior", „Alb pe alb".

UN FOST COMBATANT : Considerațiile din scrisoare nu sînt deloc întemeiate și nu e mai puțin îndreptățit nici apetitul dv. pentru **altceva,** pentru un **drum nou.** De altfel, dacă v-am identificat corect, același apetit se manifesta și-n prima repriză a luptei al cărei „combatant" ați fost (și, de fapt, sînteți și, probabil, veți fi în continuare !...) dar rezultatele întîrzie să devină — cel puțin pentru noi — concludente, convingătoare, în sensul năzuit (ceea ce nu înseamnă că nu vor putea fi, la un moment dat !). „Jucărelele lirice" de-acum (și mai ales „Diana", „Orfeu", „Marylin", poate și ultimele două din recviemul „Polaire") se înscriu și ele foarte bine în linia năzuințelor afirmate, ca și în sfera observației noastre de data trecută. Există și în ele același efort de a converti ceva foarte vechi și uzat, desuet și convențional, în ceva foarte nou, distinct, modern. E, oare, un lucru imposibil, absurd ? Nu credem. Dar e de-ajuns, pentru această operație (care implică în esență **creația !**) un alambic iscusit, un laborator foarte dotat (cu cele mai subtile, ingenioase, paradoxale droguri și esențe), o mînă rafinată, foarte bine dedată meșteșugului, virtuozității, etc ?... Parcă nu ! Avem impresia că pe-aici, pe undeva, se află cheia lucrurilor. Dar, desigur, vom mai sta de vorbă și altădată.

ALINA R. : Ultimele două („Dilema", „Mere"), cam ușurele.

R. M. ȘERBĂNICĂ : „Peisaj", „Vei veni", mai vorbesc, încă sfios și nesigur, despre acel „cîntec încă nespus", în așteptarea căruia rămînem, în continuare.

D. PAVEL : Mai bine, parcă, mai ales în „Perpetuum", „De primăvară", „Criza", „Inocenta", „Ceva comun", „Sol major" (acestea două din urmă insuficient finisate, ca de altfel și altele în care nu s-au instalat definitiv siguranța și măsura).

I. N. Bahlovias, V. Pora, Enuma Elish, Adriana Chidu, V. Savin, Radu Bărbulescu, Ionel Ciupureanu, Ion Crișu, Alice B., G. Domide, Gh. Bran, P. Somăcescu, Incognito, I. P. Stemnic, G. Andi, S. Paliga, I. Vrăbiescu, C. Sprințăroiu, Anton Constantin, Baba Sanda, Maria Liești, Suzuki, Dan Olăreanu, Ghiță Florica, Ar. Ro., Adrian Gh., Trifoi Tudor, Ion Pavel, Elena Ciobanu, Manuela Dăncău, Fl. Aldea — Ploiești, George — 1979, Grigore I. Luminița, Eugen Dogaru, P. Chiș Seleuș („Sărat și rotund"), **Paul E. Dumitrescu, Lucia Naghi, Extraneus, Al. Gherasim, Elvira Teodorescu, Grigore D., P. Oskar, Sandu Irinela, N. D. Sihastru, Tudor Borcș, Mihai Ardeleanu, Adrian Pricop, Eugen Marcu** (versuri și proză), **Vali Cenar, Lia Mălin** („Olarul"), **Sorina Dolga, S.I.A., Mioara Grigoraș, M. Indeianu** (Constanța), **M. Sima, Lidia Guțu, Claudia Păucă, M. C. Tomescu, Nicolae Trașcu, Mariana Rad, R. G. — Tulcea, V. Spătaru—Boghicea, Magda Căpățină, Talida, Eva Derda, V. Mariana, Horia Crinu :** Încercări de nivel modest. **Dan Antim** (prea multe plicuri), **Lorelei, Moise Dumitru, Anton Gagiu, Laura S., I. Biriș, Marian Stavre, E. Cozeanu** („Nu"), **Iulian Mocanu, Viorel Arhirescu, Marin Casapu** („Antirăzboinică"), **Paul Grădinaru, Mihai Lorela, Steluța Ispas, Ema Hainal, I. Craiova** („frunze verzi pe plaur" ?!..) : Nimic nou !

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se restituie.

Virstă

Nu mai cred că mi-am anulat la o oră fixă
adolescența
(în surisul meu nu veți găsi nimic subtil)
nu sînt purtătorul obiectelor inutile
(adică înger inofensiv din convingere)
nu vă traversez imaginația
ca un fluture zglobiu
lanul de floarea-soarelui ;
n-am un scaun închiriat la spectacolele
gratuite
să-mi bată inima-n piept doar la intrare
și ieșire,
nu las urme mai adînci în zăpadă
ca un copil ;
nu mi-am clădit casa sub streșinile bisericilor
de ocazie ;
nu-mi trîmbițez poezia s-o considerați rivalul
șampaniei,
dar caut o ieșire la mare rătăcit dinadins
într-o pădure.

TEODOR ROȘU

Stropi de rouă

În uniforme croite la fel,
deosebindu-se
doar prin consistența colorantului
înjunghiat de soare
făceau o bătălie zgomotoasă.
Tirul artileriei grele
lovea necruțător
N-aveau timp să adune morții,
mașinile moarte.
Prin fum, nebunul
cu timpanele zdrențuite
cără într-o cască nouă
apă din fîntîna otrăvită
și-o arunca în zare.
Înspre seară,
un glonte i se cuibărise
în cască,
alungîndu-i gîndurile.

MARCEL SĂMÎNȚĂ

Toamnă

săli de aer
frunzele

Un orb
bate cu bastonul
în păsări

toamnă
de copaci albi
în odăile privirilor tale.

IOAN POTOLEA

Constantin Găvenea :
„Dunărea la Tulcea" (acuarelă)

Fîntîna cu salcîm

Cineva
bea apă dintr-o fîntînă
pe care
scrie numele meu –
dar nu mai e a mea
i-am dat
drumul din mînă
ca la o pasăre
să fie liberă.
Salcîmul
de lîngă fîntînă
e un om primitor ;
la umbra lui
drumețul
bea o cană cu apă,
își răsucește o țigară
și spune :
apa e limpede
ca sufletul de om. –

MARIN CIORANU

Constantin Găvenea :
„Toamna în Delta Dunării" (acuarelă)

Veșnicia

– Pune-ți pantofii aceștia
pătați cu sînge de miel
și să mergem prin iarbă
să-nvățăm elegii
nu-ți lua creioane cu tine
azi nu vom scrie poeme
azi nu vom invoca ploaia
pune-ți brățara aceasta ruginită
pe care mama ți-a dat-o
într-o dimineață mirosind a tămîie
nu-ți lua basmaua albastră
azi nu vom mai spune cerului
că sîntem copii
pune-ți inima-n palmă
și taci
azi vom privi veșnicia cum merge
pe coama dealului sterp.

AUREL DUMITRAȘCU

Atleți

Cine
să-mi iasă în cale,
cine
să mătură peronul de rouă,
cine
să ia apărarea celui bolnav de inserare,
cine
să știe ce se petrece-n cuvînt,
ce împiedică sunetul
să se transforme-n semne de întrebare ?
Tot aș veni să număr
cîți saci de nisip s-au folosit
pentru fardarea minciunii,
aș sta să văd neputința buldozerului
în fața invaziei de culori,
atleți mărșăluind printre
virgulele proceselor verbale...

ION TEODORESCU

Din struguri intrupîndu-mă

Din struguri intrupîndu-mă precum licoarea vrăjită
mă scurg din pahar în pahar
ca-ntr-o osîndă
pentru neîngăduita rînduială
în care într-o trecută existență
am trăit
acum vraja mea și dulceața
se scurg pe mîinile tale
pe buzele tale
pe pieptul tău
ca-ntr-o îmbrățișare curgătoare
și ce neînvinsă pedeapsă
să simți atingerea pămîntului
ce te stinge în el
ca pe o ploaie de vară
ce mult prea curînd își încheie menirea.

MIRUNA ILIAN

Alte simple lămuriri

Urmare din pag. 1

mîini și nu de valoarea unor teorii personale. Preocuparea și tema noastră esențială a fost în primul rînd calitatea imaginii despre cultura și literatura română, atît din punctul de vedere al unității de ansamblu, la care compendiul este deficitar, cît și la capitolul progresului informației și al interpretării unde iarăși cartea poate suporta critici însemnate.

Ceea ce n-a împiedicat însă pe coautorul recentei istorii literare românești să iasă în public pentru a hotărî că important nu e să discutăm imaginea fenomenului cultural și literar românesc din compendiu, ci imaginea propriilor sale pagini din el. Cu o formulă a unui personaj moromețian, N. Manolescu „se pune singur în ipoteză", ceea ce e un fel de a defini narcisismul. Încurajat de o reală neînțelegere în cronica noastră a comentariului asupra scăderii trebuinței **criticii** la Maiorescu, N. Manolescu declară că **toate** referințele la capitolele lui conțin răstălmăciri și-și asumă sarcina de a le face publice. E de neînțeles în acest caz de ce N. Manolescu lasă pe dinafară cea mai importantă obiecție adusă chiar capitolului din care sînt extrase mai toate citatele. Titlul anacronic, **Maiorescu și Junimea — începutul „spiritului critic" în cultura românească,** intră în contradicție atît cu capitolele anterioare, care indică prezența unui spirit critic al culturii române, înainte de Maiorescu, cît și cu noua perspectivă asupra istoriei spiritului critic la noi. E vorba de o concepție culturală depășită, dar instalată lăbărțat în centrul unei lucrări de istoria culturii și literaturii române adresată străinătății. **„Pentru un compendiu care aspiră la circulație în limbi străine acest titlu profund neadevărat,** scriam în cronica noastră, **și imposibil, principial vorbind, este cel puțin o gafă".** Studiile lui Al. Duțu asupra culturii și literaturii române deschid un capitol nou al înțelegerii, a tradițiilor spiritului ei critic la noi. Întrebarea pe care o punem în cronică o reluăm și aici deoarece rămîne semnificativă pentru întreaga discuție : **„Cu ce drept se ignoră într-un tratat colectiv contribuții importante ?"** De ce e nevoie să perpetuăm, neglijînd cercetarea, imagini false asupra dezvoltării culturale și artistice românești atunci cînd faptele și cercetările moderne contrazic hotărît idei moștenite ? Preocupat de confecționarea „răstălmăcirilor", N. Manolescu trece însă cu ușurință peste o atît de însemnată chestiune.

Să luăm o mostră de „răstălmăcire" : **«Tot la capitolul MAIORESCU ȘI JUNIMEA se vorbește cu dezinvoltură despre punctul de plecare „netăgăduit hegelian" al esteticii lui Maiorescu, ceea ce, după intervenția în discuție a lui Liviu Rusu,** ziceam noi, **este un act de inadvertență științifică. Nu s-a adus nici un contraargument demonstrației lui Liviu Rusu și neinsușirea acestui punct de vedere într-o lucrare colectivă de ținută obiectivă intră la capitolul libertăților de care această istorie literară este plină.»** Pe scurt, respingeam afirmația că punctul de plecare al esteticii lui Maiorescu este „netăgăduit hegelian" și precizam că punctul de vedere al lui Liviu Rusu, ultimul cuvînt în materie, trebuia **cuprins, „însușit"** chiar, în sinteza pe care o oferă compendiul.

Liviu Rusu face nu numai demonstrația **nehegelianismului** lui Titu Maiorescu în toate scrierile sale, dar și dovada orientării **antihegeliene** a criticului român. Ideile estetico-filozofice ale lui Titu Maiorescu nu vin, așa cum inerția tradiției o transmitea, din Hegel ci din Herbart, Feuerbach, Schopenhauer, Kant, Herder. Demonstrația lui Liviu Rusu este solidă și fără replică. Citind doar pe Hegel și pe Schopenhauer, N. Manolescu face dovada unei optici conservatoare, deoarece nu plasează pe Maiorescu în veritabila rețea de idei europene, care l-a pasionat și l-a format. Istoriograficește, pagina din compendiu e veche, chiar dacă ar fi fost scrisă ieri. Faptul e cu atît mai surprinzător cu cît între numeroasele obiecții pe care Liviu Rusu le-a adus **Contradicției lui Maiorescu,** (cartea din 1970 a lui N.M.), aceea privitoare la ignorarea de către autorul cărții a ginditorilor care au modelat mintea și spiritul tînărului Maiorescu este o obiecție centrală. Cităm : **«E suficient oare ca abia unii ginditori, puțini, să fie cel mult amintiți cu numele, cînd de fapt ei au fost o preocupare intensă pentru tînărul ginditor, punîndu-i probleme, îndemnîndu-l la meditație, frămîntîndu-i gîndul și deci fiind hotărîtori pentru „formația sa spirituală" ? Într-o lucrare cu serioase pretenții științifice aceste lucruri nu pot lipsi, de vreme ce Maiorescu însuși dă puncte de reper foarte precise»** („Contradicția lui Maiorescu", **Familia** martie și aprilie, 1973). Numele asupra căruia insistă Liviu Rusu este Herbart, un antihegelian. N. Manolescu n-a remediat această lacună nici în ediția a doua a cărții și nici în paginile introduse în compendiu. După cum nu răspunde nici obiecției noastre privitoare la neinsușirea acestui punct de vedere. Rezistența față de progresul cercetării este evidentă și observînd indiscutabila neînsușire a acestui punct de vedere nu comitem răstălmăciri ci punem în discuție probitatea profesională a criticului.

Că informațiile de istorie literară și interpretarea datează în textul lui N. Manolescu o spune, de altfel, în altă parte chiar autorul, precizînd că rezumă din cartea sa apărută în 1970. Mai mult decît atît, pasajul pe care-l citează din compendiu (p. 133) pentru a infirma obiecția noastră de „inadvertență științifică" față de ultimele cercetări este luat **fără modificări** din **Contradicția lui Maiorescu,** ediția 1970, p. 206. Toate studiile importante ale lui Liviu Rusu asupra formației filozofice a lui Titu Maiorescu, în număr de opt, combătînd **pretinsul hegelianism** al lui Maiorescu, apar din 1973 cu punctul de plecare chiar în comentariul cărții lui N. Manolescu pe care o anulează sub latura investigației filozofice. Nimic din noutatea acestor cercetări n-a trecut însă în contribuția lui N.M. la compendiul de **Istoria literaturii române** (Editura Academiei, 1970) și nu vedem de ce observația de caducitate pe care o aducem acestor pagini îl indignează. Pretenția că un text scris în 1970 poate da o „replică" unor studii care au apărut după 1973, cum afirmă în lămurirea recentă [„**am replicat** (s.n.) doar că"] este cel puțin curioasă, pentru a nu o numi altfel. Condiția replicii e de a fi consecutivă, de a veni **după** și nu înainte. Cu afirmații din 1970 nu poți da replici unor cercetări de an-

Micaela Eleutheriade :
„Fotoliul roșu"

vergură, desfășurate după această dată, chiar dacă vechile propoziții sînt retușărite. Cît despre apodictica afirmație **„Punctul de plecare e, netăgăduit, hegelian",** în **O cercetare critică,** conservată și ea dintr-un arsenal istoriografic anterior campaniei lui Liviu Rusu, din 1979 și trecută fără modificări în compendiul din 1979, a lăsa să se înțeleagă, fie chiar și vag, că e confirmată de Liviu Rusu, cum pare a se desprinde din răspunsul lui N.M., e de-a dreptul ridicol. Liviu Rusu contestă orice bază hegeliană ideilor estetice ale lui Maiorescu, iar a afirma nonșalant că punctul de plecare în **O cercetare critică,** care este text de bază al esteticii maioresciene, este neîndoielnic hegelian înseamnă a sfida progresul cercetării științifice și a menține în circulație opinii al căror deces a fost consemnat în bibliografia de bază a problemei.

Altă mostră : consecvent în a lua exigențele drept răstălmăciri, N. Manolescu consideră că n-am vrut să observăm atenția pe care a acordat-o lui Gherea și rolului său în critica marxistă românească drept care pagina se umple iarăși de citate. Nu avem nimic cu locurile comune pe care N. Manolescu le înșiră privitor la Gherea și critica lui, dar concluzia merită a fi citită mai atent : **„Cum poate în aceste condiții să scrie negru pe alb M. Ungheanu, că „uit" sau că „evit" să vorbesc de rolul de pionier al lui Gherea în critica marxistă** de la noi ?" Numai că noi n-am cerut autorului să vorbească despre rolul de pionier al criticii marxiste **de la noi,** de aceea am și subliniat în textul său precizarea, ci **în general,** pentru critica europeană. **„Apoi într-o carte care are în vedere cititorul străin,** scriam noi fără subliniere în cronică, **era de afirmat rolul de pionier al criticii literare marxiste a lui Gherea, ceea ce se uită sau se evită".** E un lucru știut că Gherea este unul din primii critici literari marxiști de importanță europeană și a-i afirma întîietatea și semnificația în context european ar fi fost firesc, **mai ales** într-un compendiu care se adresează nu numai românilor. Ion Pascadi deplînge, argumentat, ignorarea acestui rol al lui Gherea în prefața pe care o face lucrării lui Ștefan Morawski, **Marxismul și estetica** (Editura Meridiane, 1977). O distincție operată de Gherea i se pare, de pildă, lui Ion Pascadi **„una dintre cele mai valoroase precizări ale esteticii marxiste mondiale într-o etapă cu totul incipientă a acesteia, la sfîrșitul secolului al XIX-lea"** (p. 14). Față de o atare situare rîndurile care-l aliniază pe Gherea, nediferențiat, în textul lui N. Manolescu, lui Mehring și Plehanov, (Gherea aduce „un spirit științific, în sensul marxismului de la 1880 al unor Mehring și Plehanov"), sînt, își dă seama oricine, nu și N. M., insuficiente. Al. Dima a făcut o convingătoare demonstrație a faptului că Gherea a ajuns la critica literară marxistă fără un model străin, deoarece alți critici literari europeni, cu care e deobicei comparat, au scris critică literară într-adevăr marxistă mai tîrziu decît a făcut-o Gherea. **„Adevărata prețuire a criticului, recunoașterea valorii lui reale nu se poate dobîndi totuși numai prin prisma opticii exclusiv naționale",** scria Al. Dima (**Studii de istorie a teoriei literare românești,** 1962, p. 270), punct de vedere la care subscriem. Chestiunea nefiind în litigiu **era de afirmat,** cum scriam în cronică, rolul de pionier al criticii literare marxiste avut de Gherea, nu numai **la noi,** cum vrea să înțeleagă N.M. impotriva bibliografiei de rigoare, ci în context european, cum s-a demonstrat. Dacă în cazul formației filozofice maioresciene, N. Manolescu nu s-a arătat receptiv la cercetarea mai nouă, în cazul lui Gherea nu ține seamă nici de cuceririle mai vechi ale cercetării. Cu acestea credem a fi făcut vizibilă inerția autorului și la capitolul Gherea și îndreptățirea criticilor pe care le-am adus compendiului.

Vine la rînd chestiunea istoriei poeziei românești, a simbolismului, a conștiinței de sine a poeziei și celelalte. Am pus în discuție contradicția tipurilor de lectură, dar N. Manolescu, preocupat actoricește de succesul la cititor, fuge de discuția de idei. Preocuparea lui este să convingă cititorul că : 1) am redus forțat întregul capitol la această opinie, 2) că am smuls o propoziție din contextul ei și **mai ales 3) că am inventat-o, de vreme ce autorul paginilor n-o poate găsi.** Drept care sînt reproduse două citate de la pagina 215 și 216 din care mi-aș fi confecționat ad-hoc propoziția în cauză. **„ Am sublinia propoziția pe care M. Ungheanu o „citează" în manieră proprie. Și, în definitiv, spun eu cu adevărat ceea ce mi se atribuie ?"** Da, N. Manolescu spune ceea ce cităm, dar evită să reproducă textul, pentru buna regie a comediei pe care o joacă. **Citatul se află la p. 218 într-un paragraf concluziv asupra chestiunii simbolismului.** Fiind vorba de un paragraf concluziv nu noi reducem capitolul la această concluzie ci chiar autorul paragrafului. Cît despre smulgerea din context ea e operată de N. Manolescu care sacrifică ideea de întreg pentru decupaje avantajoase scenariului său. Iată citatul nostru și reaua lui direcție problematică : **„Tipurile de lectură ilustrate în studiile pe care le comentăm realizează armonia dintre racul, broasca și știuca celebrei fabule. Dacă la G. Mihăilă nu poate fi vorba de un tip de lectură ci mai curînd de un catalog de titluri comentate în ordine cronologică, simplu repertoar informativ, în alte cazuri lectura vădește o atitudine precisă. Al. Duțu citește, de pildă, din punctul de vedere al structurii mentale de epocă. Actul lecturii este integrat unui amplu circuit informațional, intern și extern. Această lectură nu exclude judecata de valoare estetică, dar nu-i acordă autonomie și nici un rol decisiv. Alții citesc însă literatura dinspre prezent către trecut, la modul impresionist, de unde existența unei grile exclusiviste. Capitolul** Poezia interbelică **conține aceste opinii :** „Orice istorie a poeziei românești începe, așadar, cu simbolismul", **de unde concluzia firească pentru orice cititor al cărții că Eminescu, prezent într-un capitol anterior, este exclus din sfera poeziei românești. Astfel de teribilisme nu au darul de a clarifica pe nimeni atît timp cît pînă în acest capitol expunerea literaturii române este concepută din cu totul alt punct de vedere».** Am spus că nu discutăm micile coerențe ale cărții, ci marea ei incoerență, iar avansarea unor perspective divergente nu are darul de a ușura înțelegerea istoriei literaturii române. Și dacă acceptăm cu N. Manolescu că înainte de simbolism nu există o istorie a poeziei, atît timp cît nu există o conștiință de sine a poeziei, nu acceptăm implicit și ideea că nici la Eminescu nu există o conștiință de sine a poeziei? N. Davidescu, pe urmele căruia merge fără a o spune N.M, dezgropînd teorii de la 1920, era ceva mai înțelept înglobînd în poezia modernă și pe Eminescu pe care-l considera primul simbolist român. Colaboratorul compendiului promovează aici o idee fanată care și-a consumat de mult efectele și a primit, la timpul ei, replici elocvente din partea lui Lovinescu.

Criticul n-a răspuns nici un moment întrebării lansate în cronica noastră : **cu ce drept sînt ignorate contribuții importante într-un compendiu de ținută științifică obiectivă ?** Absența acestui răspuns acuză probitatea științifică a paginilor în discuție, nivelul lor profesional. Neglijențele științifice și optica desuetă asupra istoriei culturii și literaturii române ni s-au părut, deci, nelalocul lor într-un compendiu de pretenții științifice maxime, aspirînd la o reală modernitate a perspectivei.

N. Manolescu nu a ripostat pentru că i-am răstălmăcit textele din compendiu ci pentru că i le-am înțeles prea bine.

Prezențe scriitoricești

TELEGRAMĂ

Stimate tovarășe George Niculescu Mizil,

Cu prilejul celei de-a 50-a aniversări a zilei dumneavoastră de naștere, conducerea Uniunii Scriitorilor din Republica Socialistă România vă adresează sincere felicitări, calde urări de sănătate, viață lungă, noi succese în activitatea literară și în munca obștească pe care le desfășurați cu pasiune și devotament în slujba construirii socialismului și făuririi culturii umaniste revoluționare în patria noastră.

Președintele Uniunii Scriitorilor din Republica Socialistă România,
GEORGE MACOVESCU

● **VIZITĂ DE DOCUMENTARE.** La invitația Comitetului pentru Cultură și educație socialistă al județului Ialomița un grup de scriitori, a efectuat o vizită de documentare la Slobozia și în alte localități ale județului unde au purtat un dialog interesant cu oameni ai muncii din unități economice și culturale. Au participat **Marin Preda,** vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor, directorul Editurii Cartea Românească, **Eugen Simion, Mircea Dinescu, Lucian Raicu, Dan Claudiu Tănăsescu, Sonia Larian, Denisa Comănescu, Cornel Popescu.**

La manifestările prilejuite de această vizită au fost prezenți tovarășii **Gheorghe Glodeanu,** secretar al Comitetului județean de partid și **Gh. Antonescu,** președintele Comitetului pentru cultură și educație socialistă al județului Ialomița.

● **CONCURSUL DE POEZIE AL EDITURII ALBATROS.** Juriul concursului de debut poezie al Editurii Albatros pe anul 1979, alcătuit din **Mircea Sântimbreanu,** directorul editurii — președinte, **Ion Acsan, Constanța Buzea, Șt. Aug. Doinaș, Domnica Filimon, Gabriela Negreanu** și **Laurențiu Ulici,** a acordat următoarele premii :

Aurel Pantea : **Casa cu retori**
Livu Ioan Stoiciu : **La fanion**
Matei Vișniec : **La noapte va ninge**

Totodată, au fost selecționați (pentru a doua oară) în vederea publicării cu cîcluri de poezii în **Caietul** pe 1979 : Mihail Banciu, Octavian Bilcescu, Eugen Chirovici, Florin Iaru și Mircea Ioan Popp, precum și următorii debutanți : Irina Airinei, Nicolae Mircea Benn, Șerban Codrin, Rodian Drăgoi, Viorel Dinescu, Kocsis Francisko, Ion Istrati, Marin Lupșanu, Mihai Minculescu, Ileana Mitiș, Alexandru Mușină, Olimpiu Nușfelean, Ion Olteanu, Marta Petreu, Gavril Pompei, Nicolae Sirius, Cristian Șișman, George Vulturescu.

elena indrieș

Secunda

Să vorbim despre aștrii unde-am dormit.
despre botul umed al muntelui
aplecat peste noi să ne-adulmece
răsăritul.

Despre apa ce-mi despica
sufletul
ca pe un măr în care
sortit ești să-nchipui
etern amăruia sâmință.

Despre puntea de aer pe care-am trecut
ca s-ajung în preajma inimii tale
și de pe care toate-au căzut.
Ispitite-s singurătățile
să ni se-nduplece.
Înfrăgezită secunda.

Sat natal

De ani imi semeni în minte
mușuroaie dulci de
cuvinte.
Sat de munte, sat de
deal, sat de cîmpie,
țărm de mare, nisip
de joacă
pentru cei ce-au să vie,
lasă-mă-ncet să-ți
mîngîi turla
pe creștet;
trimite-mi-l mie
cînd ți-l alungi
frunzișul cel veșted.
Sat de aer, sat de apă,
de foc sau de piatră,
piinea zilelor mele
păstrează izul tău dulce
de vatră.

ÎNSEMNĂRI DE ATELIER

Fără întoarcere

Îl știam om onest — mediocru, dar onest. Cineva îmi spusese despre el, cineva care îl cunoștea destul de bine, din anii grei ai războiului, că e mai mult decît mediocru, e un fel de chintesență a mediocrității și că e de o agresivitate care depășește, după ce se dezlănțuie, limita obișnuitului, atingînd, cînd poate, monstruosul și diabolicul.

Am admis prima parte a observației, cea de a doua am pus-o pe seama patimii.

M-am pripit, cum se zice, fiindcă omul nostru — posibilul meu erou — m-a contrazis cu toată puterea, parcă ar fi vrut să-mi arate, pe viu, cît sînt de încrezător și de naiv.

La scurt timp după ce îl pomenisem, el n-a mai fost ceea ce fusese foarte mulți ani — o „persoană importantă", un om cu funcții multe și mari. Îi zburaseră niște perine de sub partea cea mai rotundă și mai clar definită a fățurii sale — omul fiind bine și temeinic alcătuit, fiind, într-adevăr, o chintesență aproape desăvîrșită a mediocrității.

N-a zis nimic cînd a simțit golul de sub el.

A dat să zîmbească, dar nu a reușit.

A vrut să vorbească, dar n-a vorbit, s-a strunit, a considerat că nu e cazul și nu e timpul să se manifeste din plin.

A stat așa un an și mai bine, cum stă piatra după ce e azvîrlită din brazdă de cormanul plugului.

Pe urmă a început să lucreze, într-un anumit fel, într-un anumit sens, transformînd într-un adevărat focar de nemulțumiri și de conflicte întreprinderea care i s-a dat pe mînă (trebuia să i se dea o funcție, nu putea fi „lăsat de izbeliște"), stîrnind tot felul de agitații, fără a se amesteca prea mult în zoaiele lor, stîrnindu-le totuși, răzbunîndu-se astfel pentru că nu mai era ceea ce fusese, fără a fi vrednic.

În citeva rînduri a atins, într-adevăr, culmea monstruosului și a diabolicului.

Acum e la un fel de răspîntie.

Ar vrea, parcă, să se întoarne spre poziții, spre ceea ce a fost cîndva, spre ceea ce i s-a părut că este.

Ar vrea, dar nu poate.

Și asta nu pentru că întoarcerile și regăsirile nu ar fi posibile în viață.

Ci pentru că alunecările de un anumit tip sînt fără întoarcere !

Ion Lăncrănjan

mapamond

INTERVIUL NOSTRU

IOAN ALEXANDRU: «Truda artistului trebuie să fie tot atît de adînc respectată ca și cea a minerului sau a chimistului»

— Sceptică sau fugară, entuziastă sau ipocrită, privirea dinafară a lumii aruncată asupra fenomenului de largă democratizare a culturii în România este oricum, dar nu indiferentă. Realitatea fenomenului este prea incitantă pentru a nu pune obișnuințele pe gînduri. Faptul punerii în evidență a acestui „uomo universale" modern, în stare să facă sport (vezi „Daciada"), să-și depășească planul la toți indicatorii, să compună stihuri, să le pună apoi pe note (vezi „Cîntarea României") a fost deseori omologat în etapele atitor manifestări culturale organizate, ca expresie a datelor unui profesionalism multivalent. Dumneavoastră ce credeți, pornind de la această emulație culturală internă, cum și cu ce ne putem prezenta la exigentele confruntări internaționale ?

— Cu seriozitate, cu profund respect pentru actul creației artistice. Să încurajăm arta amatoare este un lucru bun, chiar necesar în procesul autoconștientizării maselor asupra puterii lor creatoare în orice domeniu. Părerea mea este că atunci cînd propunem universalității performanțele spirituale ale națiunii trebuie să trimitem oameni a căror meserie de o viață este arta și cultura, așa cum la încheierea diferitelor contracte economice trimitem specialiști în domeniul respectiv, iar nu poeți deprinși cu meșteșugul practicat sporadic. Un om care stă o viață întreagă lîngă un vers cercetindu-i originile și formele în diferite limbi ale pămîntului, nu trebuie confundat cu cel care are o altă meserie și în orele sale de tihnă duce frunza la gură și cîntă frumos. Amîndoi sînt demni de tot respectul și sînt primul care mă închin în fața truditorului la strung, la ciocan, de aceea zic că și truda artistului trebuie să fie tot atît de adînc respectată ca și cea a minerului și a chimistului. Tocmai pentru că în România cadrul democratic permite și expresia unor opinii corectoare, este bine să semnalăm anumite riscuri pe care le comportă ațipirea discernămîntului unora privind arta autentică, și condițiile în care aceasta devine și se manifestă. Vrem să pătrundem cu literatura în universalitate. Foarte bine ! Dar cum ? Numai talentul nu este suficient. Trebuie să stăpînim foarte bine marile culturi universale, să nu ne închidem doar în „spațiul nostru mioritic", să exaltăm virtuțile etnografice și să riscăm afundarea într-un provincialism fără ieșire. O țară mică, dacă pierde contactul cu marile culturi, se provincializează rapid. Nici Eminescu, nici Arghezi, nici Blaga, nici Sadoveanu n-au stat numai pe etnografic. Ei au avut o mare familiaritate cu universalul. Acum 60 de ani, la deschiderea Universității din Cluj-Napoca, în discursul ținut în fața studenților, Vasile Pârvan spunea așa : „avem dară de intensificat, în tinerimea care aleargă la luminile noastre, nu ceea ce este țărănesc în ea, ci ceea ce este general-omenesc". Lui Vasile Pârvan nu poți să-i contești faptul de a nu fi fost conștient de marea calitate a ceea ce este țărănesc în noi, pe care el însă o vedea, — în contextul spiritualizării — desăvîrșită printr-un intens proces de fecundare cu valorile universale ale culturii.

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

— Marile figuri ale artei și culturii, ale istoriei punctează, în lunga diacronie a spiritualității, etapele progresului civilizației neamului, lăsîndu-ne totodată și tradiția sincronizării necesare cu alte civilizații. Sînt momente ale timpului trecut la care ar trebui să reflectăm mai mult în procesul de dezvoltare intensivă și multilaterală a structurii omului modern...

— „Palia de la Orăștie", Ion Budai Deleanu, Dimitrie Cantemir, „Școala Ardeleană" sînt, într-adevăr, momente esențiale, ca atitea altele încă, în strădania înrădăcinării gîndirii omenirii pe străvechiul pămînt al Daciei. Într-un sat al Transilvaniei, — cum altfel să-i spun Blajului din vremea „Școlii Ardelene" ? — o bibliotecă (a lui Timotei Cipariu) conținea, încă acum două veacuri, de la Pindar și Biblie, în original, Vergiliu în original, pînă la texte în limba arabă, în limbile marilor culturi europene — franceză, engleză, spaniolă, germană. Credeți că ideea de romanitate a prins teren la noi pe florile mărului ? Comentariul la „Divina Comedie" făcut de Coșbuc este rezultatul lucrării de ani de zile pe cele mai profunde texte ale culturii lumii. Ce poet de seamă a făcut ceva fără această universalizare ? Eminescu a înnebunit pe textele umanității ! A tradus Kant, a adus în cultura românească marile religii, a făcut gramatică. Noi încă nu-i cunoaștem integral pe Sadoveanu, Galaction, dar odată cu republicarea — într-o zi — și a traducerilor pe care aceștia le-au făcut din cărțile fundamentale ale culturii omenirii se va vedea că n-ar fi fost ce sînt fără această explorare pînă la nuanță a universalului.

În nici un domeniu nu se reușește cu diletantism. Eu nu cred că în societatea pe care o construim cu atitea jertfe s-ar încumeta cineva să încredințeze vreo muncă unui amator într-un laborator de fizică nucleară. Dacă într-un laborator de fizică nucleară un amator își pune viața în pericol, în laboratorul artei și al culturii amatorismul impostor pune în pericol mai multe destine.

Revenind la „Cîntarea României" cred că festivalul este o manifestare deosebit de necesară, în care artiștii profesioniști au datoria să-și spună cuvîntul hotăritor și să vegheze asupra evoluției acestuia, stăvilind avansul imposturii, al kitschului, să vegheze la nestricarea fondului bogat folcloric. În timp ce arta asumată ca destin trebuie să răzbată spre lume și să facă lumea să vină spre ea într-un chip nefestivist, dincolo de contactele, de manifestările oficiale.

— La ce modalități concrete vă gîndiți ?

— În primul rînd, traducînd **tot** ce este valoros în literatura universală. Recent, am participat la „Zilele culturii române în Iugoslavia" ocazie cu care am făcut un rodnic schimb de experiență cu scriitorii din această țară. M-am încredințat încă o dată că este necesar ca scriitorii să-și explice ei înșiși opera în fața publicului cititor din străinătate, să plece la fața locului, cu cartea în mînă, cu cititorul în față și să convingă asupra faptului că valoare și specific în literatură noastră contemporană nu sînt doar niște declarații făcute de cutare reprezentanți culturali sau critici, ci sînt realități vii, cu atît mai viguroase cu cît trebuie să se constituie ca structuri noi, nedesprinse însă de tradiția culturii naționale și universale. Scriitorul care-și prezintă personal opera în străinătate nu se prezintă numai pe sine, ci o întreagă lume a lui. La sîrbi am vorbit aproape o noapte, cu prietenii de acolo, despre literatura noastră, despre Maramureș, despre Moldova, despre atîtea alte locuri din țară. Spre ziuă, toți erau hotărîți să vină cît mai curînd, să cunoască România, să scrie despre ea. Așa cum și noi : după ce am văzut experiența minunată a lui Vasko Popa, care a constituit o Comună literară la Vîrșeț, (locul de baștină al acestui mare poet) comună literară în care intră cine dorește, rămîne cine rezistă, dar toată lumea se îmbogățește cu cîte ceva, ne-am gîndit că nu ar fi rău să facem ceva similar și noi. Cîștigul cel mai mare al întîlnirii cu poeții din Iugoslavia l-a constituit însă acordul unanim, după ce-l avusesem pe cel al poeților din alte țări din Balcani, de a constitui o revistă numită „Orfeu" (după numele strămoșului nostru liric pe care mitologia l-a localizat în Tracia) o revistă a poeziei balcanice a cărei factură în poezia lumii este cu totul specială. „Orfeu", la care ne-am gîndit cu toții, ar putea să apară la București, iar, odată cu apariția fiecărui număr, țara noastră să organizeze cîte un colocviu internațional de poezie ceea ce ar oferi poeților din lumea întreagă încă un subiect de inspirație și de meditație — România.

Silvia Zabarcencu

Ion Sălișteanu : „Aurora, fata cu flori"

REVISTA STRĂINĂ

● **O DESCOPERIRE MUZICOLOGICĂ IMPORTANTĂ** privește partitura motetului „Exaltare și jubilație", însoțită de note cu creionul despre care se presupune că ar aparține lui Wolfgang Amadeus Mozart. Ea aparține Bisericii Saint Jacques de Watssbourg, monument din secolul al XV-lea. Inventarierea partiturilor de la Watssbourg și catalogarea lor s-au făcut sub auspiciile Bibliotecii de stat din München. Cu acest prilej s-a descoperit că manuscrisul reprezintă o versiune inedită a celebrului motet. Manuscrisul se pare că a aparținut lui Leopold Mozart.

● **40 DE FILME** de lung metraj își dispută Marele premiu al Festivalului internațional al filmului de la Mannheim. De asemenea, participă la competiție 15 documentare cu tematică din politica actuală, precum și din probleme științifice cu interes special. Acestea vor primi un alt premiu, acordat de Juriul internațional. Interesul special al acestei ediții rezidă în perpetuarea competiției filmelor pentru tineret. În acest an, vor avea prioritate filmele care privesc lumea interioară a copiilor.

● **AL 19-LEA CONGRES INTERNAȚIONAL DE LITERATURĂ IBERO-AMERICANĂ,** desfășurat de curînd la Caracas, aflat sub semnul cercetării aprofundate a operei marelui romancier venezuelean Rómulo Gallegos, a fost prilejuit de dubla comemorare din acest an : 10 ani de la moartea scriitorului și 95 de ani de la naștere. Cuvîntul de inaugurare a lucrărilor a fost rostit de către președintele Luis Herrera Campins care a declarat că „măreția lui Gallegos stă în capacitatea sa de a capta realitatea și a o proiecta în simboluri general umane naționale". Realismul lui Gallegos a fost pus în lumină cu fermitate de către specialiștii venezueleni și de către invitații străini prin evidențierea unor noi valențe simbolice ale operei sale.

● **„LUMEA DUPĂ GARP"** este titlul ultimului roman al lui John Irving pus de către cronicarii literari și principalele ziare americane alături de cele mai importante apariții de după cel de-al doilea război mondial. Los Angeles Times confirmă : „Pasionat, imaginativ și îndrăzneț... O lume a violenței și bătăii de joc, excitant și provocator, plin de dragoste și ură... Este cel mai bun roman pe care l-am citit de mai mulți ani". Cronicarul trage următoarea concluzie : „Absolut extraordinar". Este vorba de o carte construită pe principiul romanului în roman, îmbinînd biografia unui scriitor imaginar, cu lectura propriu zisă a operei sale, de asemenea create de John Irving. Efectul acestor oglinzi care se văd în alte oglinzi este halucinant și cutremurător, creînd, în cele din urmă, o imagine profundă a lumii americane de azi.

● **ANDRÉ VANDEGAS** a publicat o lucrare fundamentală despre tinerețea literară a lui André Malraux. Pentru prima oară, sînt reconstituiți anii de început ai marelui scriitor francez, punîndu-se la contribuție mărturii documentare, jurnale intime ale celor care l-au cunoscut pe Malraux imediat după primul război mondial, fiind investigate colecțiile de ziare și reviste ale epocii, reconstituindu-se formarea unei atitudini estetice și politice care avea să-i călăuzească întreaga viață. Investigația se oprește în jurul anului 1930, cînd atitudinile lui Malraux erau definitiv cristalizate. Cartea lui André Vandegas este, la ora actuală, un titlu imposibil de ocolit în bibliografia scriitorului.

● **PUBLICAREA** celei de a doua versiuni a cărții lui P. H. Lawrence „Lady Chatterlay și Omul din pădure" în limba franceză a redeschis dosarul acestui roman atît de controversat. Cititorul celei de a treia versiuni, care circulă în mod curent, nu a recunoscut nici unul dintre personajele din carte. De altfel, cea mai importantă deosebire față de versiunea obișnuită este una care privește finalul său optimist.

● **O EXPOZIȚIE** de artă consacrată vieții și activității fostului președinte al Republicii Populare Angola, Agostinho Neto urmează să fie inaugurată la Luanda. Expoziția, a cărei deschidere coincide cu data proclamării Independenței naționale (11 noiembrie), va cuprinde numeroase lucrări de pictură, sculptură, gravuri și alte opere aparținînd celor mai de seamă artiști angolezi care au adus în acest mod un ultim omagiu fostului președinte și conducător al mișcării de eliberare a Angolei.

● **LA SORENTO** se desfășoară, în aceste zile, lucrările Conferinței pentru protejarea tezaurului cultural al Italiei. La această reuniune cu caracter național participă oameni de artă, critici, reprezentanți ai guvernului și ai organizațiilor de stat însărcinate cu ocrotirea patrimoniului artistic și istoric al țării. Principalele probleme care vor fi dezbătute sînt adoptarea unor măsuri care să contribuie la eliminarea furtului operelor de artă și sporirea alocațiilor destinate conservării și restaurării monumentelor culturale.

LUIS ROSALES

A merge e definiția ta

DACĂ M-AR ÎNTREBA CINEVA
i-aș putea spune doar că mie îmi place să te văd mergînd,
și în loc să-i răspund
mi-aș ațintí privirea-n ochii săi, să-l fac să-și amintească,
fără să o fi trăit,
seriozitatea convinsă cu care umbli precum se mișcă lumina făcîndu-și testamentul,
căci pașii tăi transmit un ordin imediat,
ca și cum tu ai duce în mers mișcarea pămîntului.
Ușoară și solară vii dinspre sînge și ai menirea verii,
a merge e definiția ta
și grația îți e ordinul,
iar forța ta e impetuozitatea cu care uneori te-oprești în timp ce stai de vorbă,
așa cum se repliază apărătorii unei cetăți spre a o întări.

CÎNDVA MI-AI SPUS :
„Femeile par niște vrăbii ce se mișcă săltînd",
într-adevăr li se observă graba,
dăruirea anticipată,
premeditarea de a fi femei ce merg cu pași apropiați
pentru a rămîne micuțe și eterne în ochii cuiva.
Dar libertatea își are ritmul său și tu ești diferită,
căci felul tău de-a merge e un fel de-a vorbi
care nimic nu-ntreabă,
și demult m-am gîndit că trăiești precum mergi,
că trăiești precum umbli pentru că strada e licența ta.
E drept, dragă prietenă, spontanul eliberează,
iar spontaneitatea ta ne e atît de apropiată
încît cine te-a văzut doar o dată își simte lipsa,
îți urmează pașii pe pămînt precum omida-n procesiune suie în convoi pinul,
iar eu te-am văzut mergînd într-un fel atît de persuasiv
încît aerul zornăie
și străzile, privindu-te, înaintează,
pe cer există nori care iau forma ta,
un singur pas de-al tău poate să lege mai mulți oameni,
să-i lege, să-i dezlege,
căci pe pămînt te afli,
printre noi,
și nu-i nimic în trupul tău să nu se nască-n mers,
și nu-i nimic în lume să nu-ți susțină pasul.

În românește de
Teodor Balș

În timp ce păsările zboară

DACĂ CINEVA MI-AR PUNE O ÎNTREBARE
i-aș fi recunoscător,
căci i-aș putea spune că-mi place să te privesc de parcă m-aș întoarce la viață
și asta pentru că-ți văd ochii și-s temător ca nu cumva să ia sfîrșit.
Bucuria de a te privi crește odată cu teama,
și dacă o să crească tot așa va ajunge de nesuportat
ca o datorie publică plătită timp de multe generații.
Te-am revăzut acum
și-n ochii tăi trec păsări ce nu se mai întorc,
valuri ce se agită la dată fixă,
cicatrici ce se pot redeschide oricînd,
și ceva al tău, foarte al tău, care dîndu-se în vileag devine misterios,
după cum blîndețea ușor se schimbă-n întrebare.
Privirea ta se dilată cînd cade noaptea
și are acea bunătate puțin intransigentă a persoanelor ce-au dovedit că știu s-aleagă,
și acea culoare arsă, de zahăr, vagabondă,
și acea continuă iscodire ce-n ochii tăi e ca un fel de scoabă.
Trebuie să-ți spun, prietenă dragă, că eu consider privirea ta printre bunurile mele dobîndite,
și ceea ce nu uit este această clipă
cînd dragostea se-ndrumă spre origini,
iar ochii tăi rămîn lipsiți de cer,
nu mai privesc, renunță, cad, dar înăuntru,
ca piatra ce s-ar scufunda încet în apă.
Și nu-i nimic în viață,
nimic,
nimic,
să semene acestor clipe nepereche
cînd ochii răsturnați privesc în tine
și nu mai vor decît să cadă,
cedînd,
desprinși,
tîrîți,
eu nu știu să privesc dar îi urmez pînă pierd în cădere adîncul,
pe urma lor, iubito, pe
urma lor, iubito, cunoscînd
că amintirea va să-nceapă, lumina cînd o să dispară.

Se numea Molina

SÎNT ANI CE SE ADUNĂ ÎN CERURI SIMULTANE
și-atunci neprevăzutul se urnește,
căci se pot trăi în același timp întîmplări ce n-au nici cea mai mică legătură,
plăgi ce uneori se pot transmite,
iubire între oase paralele,
cítimi economice,
fii pe care nu i-ai avut și alte îndrăzneli.
Există o auroră boreală, n-o poți vedea decît o dată în viață
nici nu prea știm dacă a ajuns la noi,
și totuși, ne ajută,
îi simțim bucuria ca pe-o lumină ce o vezi dar nu te poate deștepta,
iluminează scheletul tău neprevăzut
și atunci, vai ! atunci
ochii își amintesc ce alți ochi au văzut,
gurile singuratice se simt deodată sărutate,
iar iubiții ce nici nu s-au iubit vreodată
își pot simți acuta reciprocitate
pînă cînd trupurile lor se imprimă unul în altul precum aversul și reversul unui ban.
Săruturile viitoare și cele ce le-ai dat se contopesc deodată pe o buză,
totul devine reciproc sub raza acestei aurore ;
e de ajuns s-o vezi,
doar am mai spus-o ;
e necesar doar s-o fi așteptat mult timp, inima sa trăiește atunci deodată,
și în îmbrățișarea sa cu silabele numărate
se contopesc prezentul și trecutul cel viu :
noduri, umeri, numere,
decese deja suferite, și frății,
dureri cu plusvaloarea lor,
descurajări,
dialoguri,
pe mîine, dragoste, pe mîine ;
dar trebuie să-ți mai spun ceva :
îți cer numai atîta : să trăiești,
cît timp exiști totul îmi aparține.

În românește de
Omar Lara

Turneul corului de copii «Voces Primavera»

În luna septembrie a acestui an, corul de cameră „Voces Primavera" al Școlii generale nr. 4 din București a întreprins un turneu artistic în Republica Federală Germană și Marele Ducat al Luxemburgului. Cei 31 de elevi ai Școlii generale nr. 4, cărora li s-au alăturat și 5 elevi ai Liceului de muzică din București, însoțiți de Ivan Maria, (directoarea școlii), Nagîț Emilia, Băluță Rodica și Claudiu Negulescu (dirijor), cunoscuți publicului nostru din concertele prezentate la Sala Palatului, la Ateneu, la radio sau la televiziune, posedînd un repertoriu impresionant (muzică clasică și contemporană universală, muzică clasică și modernă românească, muzică populară românească, muzică instrumentală interpretată de membrii corului) au fost primiți cu entuziasm în numeroasele orașe în care au concertat : Bad Neunheim, Frankfurt am Main, Obersuhl, Sontra și Bad Hersfeld (în R.F.G.) și Luxemburg, Diekirch, Schifflange, Asselborn (în Luxemburg). La concertele susținute de copiii români, pe lîngă un numeros public entuziast, au asistat înalte oficialități, reprezentanți ai țărilor vizitate precum și membri ai ambasadelor noastre, ziariști, oameni de artă, muzicieni, cuceriți cu toții de arta desăvîrșită a tinerilor interpreți, cît și de ținuta lor. Cuprinzînd în repertoriul lor folcloric melodii și dansuri din toate regiunile țării, reprezentînd plastic prin varietatea costumelor populare armonia conviețuirii tuturor naționalităților pe cuprinsul plaiului românesc, copiii români au ilustrat adevărata față a politicii naționale a României socialiste. „Copiii români au suflete pure, ochi limpezi, privirea senină și blîndă. Deslușim în aceasta adevărul asupra României și îl legăm de declarațiile făcute cu diferite prilejuri de către domnul Nicolae Ceaușescu. Așa cum copiii noștri nu fac deosebiri de granițe și au un singur țel comun, acela de a trăi în prietenie și în pace, și noi, părinții, conducătorii lor sîntem hotărîți să militäm pentru ca aceste deziderate sublime ale fetelor și băieților noștri să se transforme în realitate", declara Jacques Santer, ministru de finanțe și locțiitorul primului ministru al Luxemburgului — impresionat de spectacolul uman și artistic la care a fost martor.

Sub egida Anului Internațional al Copilului, concertele copiilor români au fost calificate elogios de presa din R.F.G. și Luxemburg. Dintre cele 38 de cronici și articole care au întîmpinat concertele corului de cameră „Voces primavera" alegem doar un scurt citat dintr-un articol apărut în „Zeitung", 28 sept. 1979 : „Voci cristaline de copii, 39 în total. Este un cor celebru din București, corul „Voces Primavera" al Școlii generale nr. 4. Are un repertoriu clasic și contemporan, universal și românesc. Piesele muzicale folclorice românești, bine cunoscute prin strălucirea și originalitatea lor formează fondul programului".

Datorită „magistralei interpretări", coralei „Voces Primavera" i-a fost conferită Diploma de Mare Merit din partea Uniunii Marelui Duce Adolphe al Luxemburgului ; de asemenea, a fost invitată să concerteze în Republica Venezuela, Danemarca, Norvegia, Suedia, Olanda, Spania, Belgia, Franța și din nou în R.F. Germania și Luxemburg.

Să le dorim tinerilor muzicieni elevi o carieră pe măsura purității inimilor și aspirațiilor lor.

Red.

spectacolul lumii

văzut de Ioan Grigorescu

Black Story (I)

Un fir de rădăcină

Recentul serial de televiziune american „Rădăcini" a constituit pentru mine o dublă surpriză : Mai întîi mi-a impus abordarea spinoasei teme tratată de Haley în cartea sa cu același titlu — scriitorul a întreprins, pentru aceasta, o îndelungată investigație în trecutul propriilor săi strămoși căutîndu-le obîrșia și urmele trecerilor prin viață — într-un serial de largă difuzare produs tocmai de cei care, față de problemele atît de grave și atît de îndelung nerezolvate ale populației de culoare din Statele Unite, au să-și facă toate reproșurile. Aceasta demonstrează pe de o parte conștientizarea unei bune părți a societății americane cu privire la necesitatea imperioasă a soluționării istorice a unei chestiuni ce s-a tot acutizat odată cu trecerea timpului ; iar pe de altă parte, curajul de a arăta pînă la un anume punct care sînt sursa și gravitatea reproșurilor invocate mai sus. Cea de a doua surpriză mi-a fost provocată de modul cum Haley ne-a înfățișat în ultimul episod al serialului, cum ar fi apărut Ku Klux Klanul, pasămite, din „inspirația" pe care ar fi avut-o un obscur negustor-vechil, de a găuri cu trabucul o față de pernă pentru a-și face din ea o cagulă cu care să-și acopere chipul în timpul unei acțiuni de represalii împotriva negrilor de pe moșia administrată de el.

Asta m-a făcut să caut, și să aflu, date complementare. Le evoc mai departe.

★

„Colosal — se auzi atunci vocea omului mascat, cu fața ascunsă de capișonul țuguiat al Ku Klux Klanului. — Asta-i primul strop de apă pe care l-am băut de cînd am fost ucis la Shiloh !"

Băuse o vadră plină ochi. Porția unui cal însetat. O vadră întreagă. Ceruse unui negru apă, și cînd acesta i-a adus o cană, a refuzat-o arătîndu-i spre vadră... I-a adus-o. Omul mascat a ridicat-o cu ambele mîini, i-a vîrît marginea sub cagulă și a înghițit-o pe nerăsuflate, pînă la ultima picătură. Apoi și-a șters gura cu poala capișonului și a rîgîit cu o plăcere sinistră. Bietul negru, văzîndu-l golind vadra dintr-o sorbire, și auzindu-l că nu mai băuse un strop de apă de cînd fusese ucis la Shiloh, a rupt-o la fugă îngrozit, tremurînd din toate mădularele.

Întîmplări din acestea, ba încă și mai bizare, s-au mai văzut. În orașul Pulaski, în timpul unui marș al Klanului, un negru care privea uluit cavalerii în anterie negre în macabra lor procesiune, ce părea fără sfîrșit, l-a văzut pe unul dintre oamenii mascați coborînd de pe cal și apropiindu-se de el. „Ține-mi puțin calul !" — i-a zis acesta întinzîndu-i căpăstrul. Negrul l-a ascultat. Atunci, omul mascat și-a dus mîinile la cap, și scoțîndu-și-l de pe umeri, i l-a întins negrului : „Ține-mi și asta !" Negrul a privit îngrozit spre capul din mîinile albului ai cărui ochi îl priveau prin găurile cagulei cu o expresie cruntă. Speriat de moarte, a început să dîrdîie ca varga. Cînd, din pieptul călărețului fără cap s-a auzit un hohot cavernos și un zdrăngănit de fiare hodorogite, negrul s-a prăbușit în țărînă.

Pe străzile Tuscalosei, orașul care găzduiește celebra Universitate, Alabama, au apărut în perioada „copilăriei" Ku Klux Klanului, adică imediat după războiul de secesiune, afișe cu următorul conținut :

KU KLUX
Talpa Infernului, Bîrlogul Satanei
Umbra Oroarei, Sepulcra Spectrală
Cartierul General al Nemuritorului Șef al Ku Klux Klanului
Lună Sinistră, Lună Sîngeroasă. Noapte Neagră. Ora Ultimă.

Ordin General Nr. 3

Fraternitate Îndoliată ! Eroi Asasinați !
Împrăștiați în patru zări tina însîngerată care vă acoperă !
Identificați-vă bine inamicii ! Loviți cu lancea înroșită în foc ! Dați-i lui Charon de lucru !
Reculegeți-vă, dușmani ! Cerul se va întuneca ! O Stea solitară va contempla fapte înfricoșătoare. Bufnița nopții va țipa recviemul Cadavrelor Spectrale !
Avertizăm ! Avertizăm ! Avertizăm !
Marele Cyclop e furios ! Ciracii lui își dau raportul !
Scalpele și Cnuturi !
Smoală și Fulgi !
Infern și Furie !

Ion Sălișteanu : „Pescăria"

Răzbunare ! Răzbunare ! Răzbunare !
Răilor ! Albi, negri, galbeni, pocăiți-vă !
A sunat ceasul. Fiți gata. Viața e scurtă !
J.H.S.Y.W. !
Spectre ! Spectre ! Spectre !
Iată-vă fiertura făcută din iad distilat, mestecată cu trăznetele cerului, și îndulcită cu fierea dușmanilor !
Totul va merge ca pe roate !

Prin ordinul marelui Blufustin
K.K.K.

Mai înainte de a vă povesti cum a apărut Ku Klux Klanul, să explicăm misterul cu vadra de apă băută pe nerăsuflate și istoria cavalerului fără cap.

Toate acestea nu erau decît niște nevinovate „jocuri de societate" ale unor „tineri furioși" de acum mai bine de o sută de ani care, vrînd să iasă din plictisul instaurat după războiul de secesiune, s-au gîndit să ticluiască și să inscenze niște micuțe farse, cu nobilul scop de a se mai amuza oleacă vîrînd groaza în oamenii de culoare. Cel cu vadra, profitînd de cagula țuguiată care-i atîrna pînă peste piept, și de anteriul tras peste haine, își vîrîse pe dedesubt un burduf în care a putut deșerta toată apa. Celălalt, își pusese peste istețul său cap nedetașabil, acoperit de anteriu, un cap de cauciuc vîrît sub glugă, pe care și l-a desprins de pe umeri și l-a întins negrului înfricoșat : „Habar n-ai cît mă doare, de cînd mi-a fost tăiat la Shiloh !" Cam asta era, deocamdată, regia inscenărilor cu Spectre ! Spectre ! Spectre !

Văzînd însă spaima prin care treceau credulii „negroes", abia eliberați de sub sclavie, ori de cîte ori li se făceau astfel de pașnice farse, șugubeții tineri din Pulaski, odrasle ale unor onorabili latifundiari care nu se împăcau nici în ruptul capului cu emanciparea negrilor, și-au zis că ar fi mai nimerit să se organizeze într-un club închis și, pentru ca numele lui să sune cît mai înfricoșător, amintind onomatopeic zgomotul făcut de încărcarea unei arme de foc, i-au zis Ku Klux (de la grecescul „cuclos", adică „cerc"), și Klan (de la termenul scoțian indicînd un grup familial). Și pentru ca cercul lor „familial" să aibă o carte de vizită cît mai impresionantă, teribilii lui alcătuitori și-au luat supranume cutremurătoare : Un Frank McCord, avocat din Pulaski, s-a uns Mare Cyclop ; un John Kennedy a fost făcut Mare Mag ; un James Crowe — Mare Turc ; doi ciraci de-ai lor, Calvin Jones și John Lester, au devenit Ulii ai Nopții... Crowe a avut ideea deghizării tuturor, și pentru că n-au găsit nimic mai acătării la îndemînă, și-au croit din perdele anterie lungi, iar pentru a nu fi recunoscuți, și-au acoperit capetele cu glugi țuguiate, lăsînd doar pentru ochi două găuri rotunde. Crucea aprinsă, ritualurile tenebroase, jurămintele sacre, gloanțele, sîngele și funiile de spînzurat au venit mai tîrziu. Acestea zise și făcute, șugubeții din Pulaski au pus la cale o defilare de intimidare care să vîre fiorii în bobor, ceea ce, în chiar sărbătoreasca zi de 4 iulie 1867, au încălecat pe cai mascați și s-au înșiruit pe străzile orașului mărșăluind într-un monom al muțeniei sacerdotale, cu manevrele comandate prin fluierături de țignal. Într-o tăcere de moarte, în pas de îngropăciune, ei au străbătut centrul orașului în dublu sens, încrucișîndu-se pe străzi lăturalnice și revenind la nesfîrșit în locul defiladei, lăsînd astfel senzația infinității numărului de călăreți mascați.

Efectul a fost copleșitor.

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef: Nicolae Dragoș, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Dobre Marian

ANUL XXII
42
(912)
Sîmbătă
20 octombrie
1 leu
1979
8 pagini

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Cuvîntul unanimității

Adeziune, implicare, participare — iată trei coordonate majore ale actualității noastre politice, economice și sociale. Le găsim în această perioadă premergătoare Congresului al XII-lea jalonînd puternic viața națiunii noastre socialiste, lucrarea sa măreață întru împlinirea comunistă a patriei. Documentele celui de-al XII-lea Congres al partidului, ale căror proiecte se află în dezbaterea întregului popor, fertilizează din plin viața politică a României. Ele au un profund ecou în conștiințele oamenilor stimulînd inițiative, înaripind vocații, luminînd destine exemplare. Ideile și cifrele acestor importante documente sînt ideile și cifrele muncitorilor, țăranilor cooperatori, intelectualilor, ale tuturor celor ce muncesc, fără deosebire de naționalitate : prin ele respiră tonic prezentul, prin ele se împlinește, trainic, viitorul.

Viul climat politic este, în același timp, și efervescentul climat al muncii creatoare, dîrze, eroice. De pe întreg cuprinsul patriei oamenii muncii raportează îndeplinirea planurilor, a angajamentelor. Noile lor succese sînt legate firesc de marele eveniment ce se apropie — Congresul al XII-lea al partidului. Raportează orașul, raportează satul, raportează Țara. Impresionant este Cuvîntul țării acum, în această perioadă, Cuvîntul său în fața unei noi perioade istorice pe care o va inaugura forumul comuniștilor români.

Căci documentele pe care le dezbatem noi, pe care le aprobăm angajîndu-ne total conștiința reprezintă însuși cuvîntul țării către sine și către oamenii săi, către prezentul și viitorul său.

Prin telegrame adresate C.C. al P.C.R., tovarășului Nicolae Ceaușescu de participanții la adunările și conferințele pentru dări de seamă și alegeri ale organizațiilor de partid din întreprinderi, orașe și municipii se exprimă deplina adeziune a tuturor comuniștilor, a întregului popor față de documentele Congresului al XII-lea al partidului.

Scriitorul, ca participant activ la opera de edificare a noii societăți, ca receptacol al adevărului epocii sale și ca mesager al spiritualității poporului său vibrează cu adîncă emoție descifrînd în tot ce mișcă și respiră în România socialistă **vocea unanimității.** Este vocea care susține cu căldură propunerea realegerii tovarășului Nicolae Ceaușescu în funcția supremă de secretar general al partidului la Congresul al XII-lea al P.C.R. Toți oamenii muncii, fără deosebire de naționalitate, văd în tovarășul Nicolae Ceaușescu pe exponentul cel mai de seamă al idealurilor și împlinirilor poporului nostru, în ascensiunea sa spre noi culmi de progres și civilizație, într-un climat de colaborare, înțelegere și prietenie cu toate popoarele lumii.

Densa și exemplara politică internă se află în strînsă legătură cu fructuoasa și înțeleapta politică externă. Un exemplu grăitor îl constituie recenta vizită de prietenie în țara noastră, la invitația tovarășului Nicolae Ceaușescu, a tovarășului Todor Jivkov.

Tovarășii Nicolae Ceaușescu și Todor Jivkov au exprimat hotărîrea comună a partidelor și țărilor noastre de a acționa pentru amplificarea și îmbogățirea relațiilor de bună vecinătate, de prietenie și solidaritate, pentru intensificarea și aprofundarea colaborării și cooperării economice româno-bulgare prin valorificarea mai însemnată a posibilităților pe care le oferă economiile în continuă dezvoltare ale celor două țări, în interesul ambelor noastre popoare, al cauzei generale a socialismului și păcii în lume.

Unit, stăpîn pe soarta sa, încrezător în prezentul și viitorul său, poporul român întîmpină Congresul al XII-lea al partidului cu rezultate exemplare în muncă, cu voința fermă de a transpune în viață marele Program de edificare socialistă și comunistă a patriei.

Luceafărul

Apel către scriitorii din Europa și din lumea întreagă pentru pace și înțelegere între popoare

Întruniți la București pentru dezbaterea unor probleme ale creației literare și ale influenței sale asupra conștiinței și vieții oamenilor, asupra creșterii tinerei generații, noi, participanții la cea de a XVI-a Consfătuire a Conducerilor de uniuni de scriitori din R.P. Bulgaria, R.S. Cehoslovacă, Cuba, R.D. Germană, R.P. Mongolă, R.P. Polonă, R.S. România, R.P. Ungară, Uniunea Sovietică și R.S. Vietnam, adresăm un călduros apel scriitorilor din toate țările pentru promovarea nobilelor idealuri ale înțelegerii între popoare, ale păcii și progresului social.

Acest apel este expresia spiritului care a animat dezbaterea noastră, spirit de profundă preocupare pentru destinul acestei vieți care este a noastră, a popoarelor ai căror fii sîntem, a întregii omeniri.

Abordînd cu deplină responsabilitate problemele internaționale, am constatat că, în ciuda eforturilor mereu reînnoite de a se găsi rezolvări conflictelor existente în diferite zone ale planetei, datorită acțiunilor imperialismului, neînțelegerile sînt uneori împinse pînă la confruntări armate și războaie.

Situația mondială este caracterizată prin existența unui mare număr de probleme spinoase. Cursa înarmărilor, care se desfășoară sub ochii noștri, amenință să azvîrle omenirea în prăpastia catastrofei termo-nucleare. Acțiunile cercurilor agresive din apus urmăresc să transforme Europa într-un depozit de arme de distrugere în masă.

Conștiința noastră de scriitori ne obligă să considerăm realitatea fără a ocoli aspectele grave, amenințătoare. Conștiința noastră ne obligă să afirmăm că nu putem vorbi despre pace, fără a aborda în profunzime problema dezarmării.

Niciodată omul nu a avut la dispoziție arme atît de ucigătoare, datorită cărora viața pe planeta noastră și însăși existența planetei sînt în pericol. Pe de altă parte, cursa înarmărilor înghite imense resurse economice și financiare, în timp ce sute de milioane de oameni trăiesc într-o mizerie nedemnă de vremea noastră. Nu sînt acestea contradicții care tulbură conștiința noastră de scriitori, conștiința oricărui om cinstit de pe planeta noastră ?

Iată de ce ne pronunțăm cu nestrămutată convingere pentru încetarea înarmărilor, pentru reducerea treptată a cheltuielilor militare, permițîndu-se astfel folosirea unei părți mai mari din venitul național pentru progresul material și spiritual al fiecărui popor și alocarea unei părți din fondurile economisite pentru dezvoltarea economico-socială mai rapidă a țărilor slab dezvoltate. Iată de ce considerăm pozitivă semnarea acordului Salt II. Iată de ce, în cadrul eforturilor care tind spre realizarea treptată a dezarmării, salutăm cu deosebită satisfacție propunerile avansate de președintele Prezidiului Sovietului Suprem al U.R.S.S., L. I. Brejnev, la 6 octombrie 1979, la Berlin, precum și hotărîrea de reducere unilaterală a efectivelor militare și tehnicii de luptă.

Sîntem convinși că toate problemele internaționale, oricît ar fi de complexe, pot și trebuie să-și găsească o soluție, pe calea negocierilor și înțelegerii. Forța, fie ea militară sau economică, trebuie să fie exclusă din modalitățile de rezolvare a divergențelor. Rațiunea și dreptul trebuie să triumfe !

Eforturile noastre trebuie să țină seamă de realitățile obiective, de principiile fundamentale ale suveranității, independenței, neamestecului în afacerile interne, drepturilor egale și avantajelor reciproce. Numai în felul acesta putem ajunge la o pace solidă și durabilă, la întărirea încrederii și colaborării între toate popoarele.

Conferința de la Helsinki a marcat un moment important în istoria relațiilor dintre state, în efortul de stabilire a unor raporturi de înțelegere și colaborare între popoare, dar edificarea păcii, a securității europene și mondiale este o operă de durată, care necesită încredere, perseverență și spirit de cooperare, optimism lucid. Dezbătînd aceste probleme în perspectivă, sperăm că întîlnirea de la Madrid din 1980 va da rezultatele pozitive așteptate de popoarele Europei și ale întregii lumi.

Stimați colegi, prieteni, maeștri ai cuvîntului, vă chemăm să folosiți toată puterea talentului vostru pentru a înrîuri mințile și inimile oamenilor, vorbind cititorilor despre primejdiile care amenință lumea și care ar putea submina influența binefăcătoare a hotărîrilor de la Helsinki asupra climatului politic și spiritual al planetei noastre. Sîntem convinși că astăzi scriitorul trebuie să se situeze pe o poziție activă, umanistă în lupta ce se dă între forțele păcii și ale războiului. Năzuind ca inițiativa întîlnirilor internaționale ale scriitorilor de la Sofia (1977 și 1979) să continue și să se dezvolte, ne adresăm vouă cu acest apel în speranța că îl veți primi cu sufletul deschis și îl veți sprijini cu toată forța glasului și prestigiului vostru scriitoricesc.

Acest apel a fost lansat în cadrul Anului Internațional al copilului.

BUCUREȘTI, 18 OCTOMBRIE 1979

CĂLINESCIANA

În pagina a 3-a : ● Planete : «Derutanta blindețe» de Ion Caraion ● «Obiectivitatea monografiei» de Alex. Ștefănescu

O imagine mai adevărată

Luînd în mînă această carte masivă de aproape 800 de pagini, remarcabil tipărită de editura „Minerva", prima ispită este aceea de a reacționa în spiritul lui Voltaire care, primind un impunător tom al unui contemporan, a exclamat cam așa : „Ce frumoasă carte ! Și cît este de grea !" (et ce que cela pèse), exclamație reluată, fără trimiterea la sursă, și de Iorga atunci cînd se ocupă de **Istoria Bucureștilor** a lui Ionescu Gion. E ușor de înțeles că atît Voltaire cît și Iorga și-au păstrat maliția și după „lecturarea" cărților în cauză sau, mai exact spus, ironia a fost formulată după lectură, avînd rolul unei judecăți de valoare. Îl asigurăm însă pe cititorul cărții lui Dumitru Micu despre Călinescu că va fi, din fericire, dezamăgit de a nu-și fi putut menține ironia, în cazul că ar fi fost tentat s-o adopte la primul contact, empiric, cu excepționala exegeză. Căci **G. Călinescu — între Apollo și Dionysos** este, cu certitudine, una din cărțile critice substanțiale scrise în ultimul deceniu, o strălucită izbîndă a disciplinei critice și, nu încape îndoială, studiul care ilustrează, în cel mai înalt grad, energia și vocația critică ale lui Dumitru Micu. Aflat, dacă nu ne înșelăm, la cea de-a 13-a carte a prestigioasei sale cariere de istoric literar, una din cele mai stăruitoare, Micu spulberă superstiția cifrei fatidice.

Aplecîndu-se, cu un rar devotament, și în același timp cu un spirit critic în stare de veghe asupra uneia din marile personalități ale literaturii române din toate timpurile, în același timp una din cele mai controversate, comentate de atîtea ori cu obtuzitatea mărginirii sau a ignoranței, cu gelozie colegială ori de-a dreptul cu rea credință, deseori cauza constituind-o însăși comportarea incomodă a omului, Dumitru Micu ne dă imaginea întreagă, densă, atît de complexă, uneori în contradicțiile ei, gigantică și fascinantă în ansamblu, riguros construită a autorului **Istoriei literaturii române de la origini pînă în prezent, Vieții și Operei lui Eminescu, a Vieții lui Creangă, a Enigmei Otiliei** sau **Bietului Ioanide**, pietre de temelie ale culturii românești, contribuții prestigioase și dovezi peremptorii ale capacității noastre creatoare în contextul spiritualității universale așa cum le consideră, întemeiat pe argumente solide, ultimul său exeget. Și, în ciuda faptului că G. Călinescu a intrat, mai ales în ultima vreme în atenția criticii profesioniste (vezi în acest sens exegezele semnate de Al. Piru, Ov. S. Crohmălniceanu, Ion Bălu, Ileana Vrancea, Eugen Simion, Nicolae Balotă, S. Damian s.a.) o anume atmosferă de clevetire minimalizatoare la adresa „divinului critic" este departe de a se fi risipit. S-a formulat chiar, și nu numai în autoritara incintă a cafenelei (ocolită cu atîta ostentație și dispreț de Călinescu), așa numita teorie a „relativității" valorii criticului, adulat mai ales după 1950, într-un context literar favorabil creării „mitului Călinescu".

Pompiliu Marcea

Continuare în pag. a 3-a

Viziunea lirică globală

Scris în 1966 și publicat abia în 1979, „La Baaad" de Cezar Ivănescu intrase, neîndoios, în mitologia orală. O atît de mare distanță în timp de la producere la propagare nu poate fi decît semnul unei rarissime tării literare ; poetul părea că își rectifică necontenit versul și își ciocănește în expert materia lirică spre a scoate din ea metalul pur, irevocabil. Las la o parte că în jurul acestui caz se înălțase o schelărie gigantică de supoziții, păreri, așa-zise certitudini ; artisticește, ele nu au nici un înțeles. Apărut recent, în fine, „La Baaad" are un aspect monumental. Închipuiți-vă un tom uriaș, cam de 500 de pagini, plin de poezii, excelent tipărit, cu o copertă lucioasă și clară, fără nefericitele desene... semnificative care deschid uneori vreo carte de poezie. La așa dimensiuni neobișnuite, e de închipuit mai degrabă o ferecătură grea de metal, iar pe marginea paginei — un șir de înumituri medievale. Chiar și impresia sumară, la o simplă răsfoire distrată, este copleșitoare : cantitativ, „La Baaad" e un caz fără precedent în lirica noastră de astăzi.

Mă grăbesc să observ că avem aci și o poezie rară, de o încordare umană care trece cu mult limita comună. Cine examinează atent acest volum înțelege că în Cezar Ivănescu stă un excepțional poet contemporan, unic în sonoritatea lui inedită. Intîia impresie, aparent contradictorie, este aceea a formelor heterogene. Poetul a strîns la un loc, parcă incidental, producții scurte, de trei-patru versuri, poeme ample, cu indicații de timpi sau de conținut, fragmente de proză lirică, două poetice piese de teatru („La Baaad" și „Bocet") și o dramatizare, după Bacovia („Numitul G.B."). Însă, pe deasupra simplei senzații de hazard, totul este aci omogen. Lirica propriu-zisă este la Cezar Ivănescu înscenare dramatică și proză înălțată la o percepție autarhică, drama e lirică și metafizică, proza e monologică și poetică. Formele convenționale se întrepătrund și generează nu fragmente singure, ci o carte absolută, al cărei scop, ambițios, nici vorbă, este să

Artur Silvestri

Continuare în pag. a 6-a

● În acest număr : ● Cronica literară de Al. Piru ● Cartea de debut de N. Ciobanu ● Viața cărților ● Poeme de Angela Marinescu ● Victoria Ștefănescu-Mihăileanu ● Al. Raicu ● Ștefan Ioanid ● Estetica românească între critică și filosofie de Ion Ianoși ● Atelier literar de Geo Dumitrescu

Simpatie

Nu am simțit niciodată ca acum nevoia de a-ți scrie. La expedierea pe numele tău a unei vederi din străinătate, în urmă cu aproape un deceniu, m-a îndemnat nu faptul că răspundeai de unul din sectoarele cheie ale domeniului nostru, ci amintirea frumoasă ce ți-o purtam, încă din urmă cu alți vreo zece ani, din vremea studenției, cînd redactai o revistă cu nume ceresc, ci cînd ne documentam într-un județ grănicieresc, întîlnindu-ne, seară de seară, cu publicul entuziast din cîteva superbe comune și orășele cu aer medieval. Cel mai vioi, chiar inepuizabil component al grupului nostru de atunci, îți amintești, era bătrînul admirator al lui Serghei Esenin, pe care cred că îl va fi întîlnit anul trecut cînd s-a dus dintre noi. În sălile arhipline, cel mai mult ne produceam cu cîntece, naive și, uneori iluminate, povestirile cîtorva dintre noi

Gheorghe Pituț

Continuare în pag. a 6-a

JURNAL DE POET

Goticul românesc

M-am lăsat condus într-un drum prin Moldova de Sus și Transilvania de către o carte de referință de acum **Arta gotică în România** datorată lui Vasile Drăguț, personalitate de seamă în istoria artei românești, care cunoaște astăzi, poate ca nimeni altul, fiece piatră încheiată de turlă pe acest pămînt bătătorit de toate furtunile, al strămoșilor noștri. Primești din partea acestui învățat și adînc patriot, în spiritul lui Odobescu și Iorga, nu numai toate datele științifice posibile despre o cititorie sacră sau civilă ci în cărțile lui, aproape cincisprezece la număr pînă acum, este mereu loc în unduirea frazei : de acea bucurie a vederii și contemplării care fac din știință, din acribia datelor doar temei unei comunicări mai înalte. Simți sufletul unui om care iubește aceste vetre, mărturii ale duratei neamului nostru, ale durerilor și însemnărilor de care am fost învredniciți pe verticala istoriei. Ceea ce comunică fundamental această carte este originalitatea manifestării goticului pe pămîntul nostru, faptul că nu am fost imitatori ci am asimilat și în arhitectură o experiență de a construi care nu a înăbușit simțirea meșterilor locali. Goticul românesc nu este o anexă a celui central european.

Așezați aici, în Carpați, într-o zonă de confluențe a cel puțin două curente spirituale puternice în evul mediu, cel bizantin și cel latin occidental, constructorii lui Ștefan cel Mare în basilici și cetăți vor exprima această sinteză ce are corespondenți pe plan istoric, politic și cultural.

Analiza aportului original al meșterilor locali este extinsă de la arhitectură la pictură și sculptură și arta metalelor, de la lucrarea în piatră și lemn la cea în filigran, în aur și argint, de la turle și creneluri la clopote și potire, de la bătaia clopotelor la sunetul și strălucirea potirelor (pg. 305). Valoarea textului acestei cărți este sporită de ancorarea cititoriilor de care se ocupă prin studiu comparativ în context european ; autorul a scris și despre Stilurile Greciei antice și despre Lorenzo Ghiberti înainte de a se apropia cum se cuvine de valorile noastre naționale.

Aș îndrăzni să-i mulțumesc și eu, ca atîția dintre noi, pentru această carte de mare valoare, autorului ei, acestei conștiințe înalte de cărturar patriot care este Vasile Drăguț.

Ioan Alexandru

Altitudinea creației

Într-un poem paradoxal, Al. Andrițoiu ne mărturisește : „Sînt trup ce-aduce cina / Rememorînd amiaza". O lectură retrospectivă a cărților poetului pune în lumină această întrepătrundere dramatică a timpului (cina care rememorează amiaza, clipa care convoacă eternitatea, prezentul care-și aduce aminte de trecut). Observăm totodată o suprapunere substanțială sau numai ornamentală de spații avînd ca poli „nordul" și „sudul" care, departe de a rămîne simple repere, devin însemne ale spontaneității și energiilor afective, așezate în tiparul lucid al formei. Poemul lui Al. Andrițoiu apare, în același timp „fiord și golf de sud" iar cartea confirmă mereu această succintă autodefinire : „Ceva e-n ea, pămînt spre Miazăzi / Ceva e-n ea, spre Nodul iernii, apă" **(Sonet)**. Convietuirea realității cu arta, a gesturilor și sentimentelor obișnuite cu lecturile, ce devin un prilej de adorare și rememorare a spiritului, făuritor de valori perene dau tocmai scheletul poeziei lui Al. Andrițoiu, în care **„natura murmură mitologie" (Zăpezi)** și sufletul la fel. Există în poezia lui Andrițoiu un acut sentiment al altitudinii : „în mine munții sfinți mi-i port", izvorît nu numai dintr-o realitate biografică, afectivă, ci și dintr-una ce ține de viața spirituală, de înălțimea pînă la care bate „cărnoasa frunză a ideii". Poemul respiră, la modul cel mai firesc, ca pe o a doua natură, oxigenul pe care-l dau propriei noastre creații, cărțile, bibliotecile esențiale. „Numai prin artă putem ieși din noi înșine" spunea Proust. Această eliberare de servitutea și îngustimea dimensiunilor proprii este specifică scrisului lui Andrițoiu care, multiplicîndu-se prin lectură, este, în același timp, o valoroasă întoarcere la propriile-i unelte. Poetul impetuos, civic, de o locvacitate imperioasă, artistul ars de combustii exterioare din volumul de debut și-a supus frenezia și senzualitatea sa solară spiritului critic și împătimirii și lăudabilei iubiri a cărților celorlalți. Livrescul la Andrițoiu trebuie înțeles ca o sete de altitudine și ca o ascensiune reușită. „Robusta simfonie" din **Gorunul** a învățat enorm de la poeții lumii, de la formele fixe, fie acestea madrigalul, romanța, sonetul, elegia, imnul sau modestul epitaf, hrănindu-se deo-

Doina Uricariu

Continuare în pag. a 7-a

cronica literară

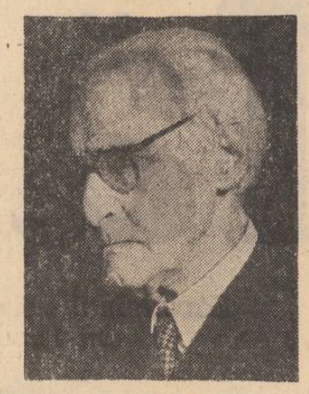

Alexandru Philippide

«VIS ŞI ÎMPLINIRE»

Un ultim dar pe care inegalabilul poet Alexandru Philippide ni l-a făcut cu puțin înainte de a muri este volumul de poeme **Vis și căutare** de curînd apărut la **Cartea românească** (bun de tipar : 11 august 1979, tiraj 6 350 de exemplare, puțin !). Volumul are numai 18 poeme cuprinse în exact 50 de pagini, probabil tot ce a mai scris poetul înainte de a ne părăsi, unul din cei mai scrupuloși poeți din literatura noastră, în total autor doar de cinci volume de versuri într-o carieră de 60 de ani (debut în 1919 în revista ieșeană **Însemnări literare**). De observat că chiar în acest ultim volum Alexandru Philippide reia din **Stînci fulgerate** traducerea poeziei lui Nietzsche, **Cîntec pe culmi**, reintitulînd-o **Din munți înalți**, și poezia **Pomenire**, publicată întîia oară în 1965, apoi în volumul **Monolog în Babilon**. Poezia **Cumpăna** din 1939 ar fi putut intra în volumul **Visuri în vuietul vremii**. Autorul se afla atunci ca Dante la mijlocul vieții, purta „cenușă-n suflet și la tîmple nea", era „cu vara tot mai scurtă și iarna tot mai lungă", într-un moment cînd „în orice lucru pătrundeau fiori de vreme rea", stătea în cumpănă „între avînt și nemișcare". Într-adevăr, a făcut cea mai lungă pauză de la **Visuri în vuietul vremii** pînă la **Monolog în Babilon**, 28 de ani, aproape trei decenii (de la primul volum la al doilea făcuse numai opt, iar de la al patrulea la al cincilea doisprezece).

Trei poezii, **Întoarcere, Pămîntului** și **Viziune** datează din 1942 și exprimă starea de spirit a autorului din anii războiului. Era convins că „în secolul mașinii și vitezii / poetul prooroc nu are loc" și voia să cînte „o eglogă dintr-un arhaic nai", „lumina mare-a cerului deplin / și bucuria-ntoarcerii acasă". În acele „vremuri fără visuri și fără bucurie" invoca pe Marele Necunoscut care să facă din nou lumea, populînd-o cu (ironie) „porcii blînzi, destoinicii măgari, modeștii viermi sau șerpii solitari", alte creaturi decît cele care, inepte, se omoară ca-n era quaternară **(Pămîntului)**. Despărțit ca de un zid de sticlă încasabil în două ființe, una care joacă povestea vieții lui netrăite, „din lene, din uitare, / din teamă, din orgoliu, din vis, din nepăsare" și alta, cea reală, privind la proteicul „ins cu veșnic altă față", poetul e cuprins de teama ca, în clipa în care cele două ființe se vor întîlni, în lupta ce se va încinge între ele, va triumfa nu omul adevărat, cel care a fost, ci celălalt, dublul, cel ce ar fi vrut să fie „ispititor, puternic, adînc, nemăsurat" **(Viziune)**. Poetul, vrea să spună Alexandru Philippide, e acea ființă veșnic în căutarea unui tărîm miraculos, a unui palat fabulos, himeric, care se depărtează cu cît ne apropiem de el, mereu inaccesibil, dar către care ne mînă necontenit „un mare dor" **(Palatul**, datată 1943)

Celelalte poezii, dacă trecem peste **Sfîrșit de cină la Trimalchio (Într-un orășel din Campania Română în secolul I p. Chr. N.)** și **Plimbare printre morți**, nedatate, în număr de opt, sînt toate din 1978. Întîia, **Omagiu unei umbre**, evocă figura strămoșului Dimitrie (Daniel) Philippide (Filippidis) născut în satul „cu mituri titanide", tesalian, Milies, pe la 1860, profesor la Academia domnească din Iași, mort în 1832. Dimitrie Philippide, elev al lui Neofit Cavsocalivitis la Academia domnească din București, a învățat în continuare la Paris, nu știm dacă și la Padova, și a tradus în limba neogreacă **Logica** lui Condillac, **Geografia** lui Adam Gh. Gaspar, **Fizica** lui Brisson, **Optica** lui Lacaille, **Chimia** lui Fourcroy, **Matematica** lui Mauduit, **Astronomia** lui Jérome Lalande, manuale cu o lungă întrebuințare în cele două Academii. În 1820 întocmise un proiect de **Enciclopedie** în 12 volume care nu s-a realizat. A publicat însă la Leipzig în 1816 **Istoria Românei**, titlul său de glorie despre care o vorbit lingvistul Alexandru Philippide și vorbește acum fiul acestuia, poetul : „Cum bine-a spus un strănepot ce-a fost / Tot învățat ca tine, de-o mare potrivire / Cu tine și la minte și la fire, / Te-ai alipit de țara ce-ți dete adăpost / Și-n scris întîia oară zicindu-i România / Și dîndu-i clar tu cel dintîi în lume, / Firescul și cuprinzătoru-i nume / I-ai răsplătit din plin mărinimia / Ai arătat temeinic că țara asta toată / E-ntreagă Dacia de altădată, / Din codrii Bucovinei pîn'la mare / Și între cele două mari ape curgătoare / De la apus și de la răsărit, / Pămînt de multă vreme sorocit / Românilor din zare pînă-n zare / Din largul șes panonic pînă la țărmul scit / Tu grecul ai rostit atunci aceste / Hotare românești, așa cum peste / mai mult de-o jumătate de veac, în urma ta, / Adînc poetul **Doinei** în vers le va-ncrusta".

Urmaș al învățătorului profesor iluminist (e strănepotul lui de frate), Alexandru Philippide simte în extremis nevoia de a se întorna „spre vechi gîndiri eline", să se-nvelească în „ceața luminoasă a miturilor sacre", pe care nu le pot distruge miturile noi, să rămînă fidel idealului clasic, acelei eterne întoarceri spre origini de care vorbise Nietzsche (nu degeaba reluat în acest volum) sau către fenomenul originar al lui Goethe („Vestitul de la Weimar om deplin, / Poetic suflet nordic și minte de elin").

Mai departe, Alexandru Philippide pare a-și însuși ideea despre izvorul poeziei din **Furtuna** lui Shakespeare ("We are such stuff / As dreams are made on ; and our little life / Is rounded with a sleep") : „Sîntem din aceeași plasmă cu visurile noastre. O firavă fantasmă / E fiecare-a propriului său vis". Poetul ține totuși să se delimiteze de adepții, pornind de la această doctrină, ai unui onirism necontrolat, facil : „Am încercat mereu / Să fiu stăpîn pe visul meu" **(Dialog)**. Poezia, susținea încă în secolul al XVII-lea P. Rapin, în ale sale **Réflexions sur la poétique d'Aristote** (1674) se cade să aibă „certaines choses ineffables et qu'on ne peut expliquer". „Aceste lucrări sînt ca și misterele. Nu există percepte pentru a explica aceste grații secrete, aceste farmece imperceptibile și toate aceste agremente ale poeziei care merg la inimă". Oamenii, scrie Philippide în **Secrete și mistere**, au căutat mereu să explice enigmele universului, totemurile gigantice din Insula Paștelui, sfinxul egiptean, tărîmul lunar relevat, la aselenizare, dezamăgitor : „O să ajungem oare — se-ntreabă poetul — și la stele, / Cu gîndul să descoperim în ele / Secretul universului și-al vieții ? Deocamdată acolo nu ajung decît poeții".

E adevărat că ispășim greșelile celor morți care nu știau să distingă între bine și rău și viețuiau, brutal, „în nemiloasă devenire" ?! Dacă părerea de rău dăinuie, nimeni n-ar mai putea să repare ceva din ce s-a făcut, „ce-a fost stricat, jignit pe veșnicie". Philippide e un mare poet aforistic, gnomic. Existăm, trăim febril, ca o mașină, scurtîndu-ne viața, nu viețuim încet, cum ar fi înțelept **(Vox in deserto)**. Într-un univers conceput azi fără început și sfîrșit nu poate fi vorba de destin, omul în el începe și în el sfîrșește, „rostogolîndu-se din azi în ieri". **(De-a lungul vieții)**. Certitudinile înlătură iluziile, nu și tristețea care e însă omenească, bărbătească. Romanticii cultivau refugiul, evaziunea în lumea feeriei și a basmului și în două poezii, **Prin vesela pădure** și **Pe marginea unei povești**, fibra romantică a lui Philippide retrăiește imaginativ lumea d'in **Visul unei nopți de vară** de Shakespeare și **Povestea lui Harap Alb** de Creangă, participînd „nepoftit" la nunta lui Tezeu cu Hippolyta și invocînd pe năzdrăvanii ciraci ai lui Harap Alb pe care hazliul povestitor a uitat să-i cheme la nuntă, lăsîndu-i parcă inadins spre pomenire poetilor eterni, „cît va trăi și limba românească".

Pesimismul lui Alexandru Philippide se dovedește pînă la urmă ironic ca și acela al lui Voltaire din **Candide ou l'optimisme**, șarjă a filozofiei lui Leibniz. Dialoghează din nou poetul cu el însuși, altfel zicînd cu dublul său. Acesta-l întreabă dacă nu s-a săturat să colinde prin depărtatele de ani lumină stele. „Acolo-i telul marei poezii. — Marea poezie? Vorbă-n vînt / Cu care ne-amăgim. Comod cuvînt / Cu care-acoperi ce nu știi". Cum accedem totuși la poezie ? Întorcîndu-ne pe pămînt și cultivînd grădina după sfatul pe care un turc îl dăduse lui Candide, însă cu grija de a lăsa „închipuirea să măsoare / Iluzia-n continuă mișcare / A țelurilor drumurilor lungi, / La care să visezi, să nu ajungi...", căci, ne-o spune titlul poemului final și al volumului, „totul este vis și căutare", fantezie și creație, două cuvinte ce indică secretul impecabilului artist care a fost Alexandru Philippide, poetul.

Al. Piru

CARTEA DE DEBUT

„Valori lirice actuale"

După cel marcat de volumul *Ideografii lirice contemporane* al lui Lucian Alexiu, editura „Facla" propune atenției un alt debut în critică avînd în centrul preocupărilor fenomenul poetic românesc de azi. Studiul lui Alexandru Ruja se intitulează *Valori lirice actuale* și din relativ extinsul său argument, între altele, facem cunoștință cu această mărturisire : „Nefiind o simplă însumare de foiletoane critice, *Valori lirice actuale* nu este nici o sinteză în sensul prezentării tuturor liniilor de existență ale poeziei contemporane. Omisiunea nu înseamnă negarea valorii ; ea decurge firesc din procesul intern de organizare al unei cărți. Conduși de dorința realizării comentariilor analitice cît mai cuprinzătoare și exacte, ne-am ferit de „pilulele" critice, care expediază în citeva rînduri o operă numai din dorința de a include în sumar un număr cît mai mare de poeți". Asemenea precizări, cărora li se alătură altele tot atît de limpezi, sînt fără îndoială cît se poate de oportune pentru că, ținînd seama de ele, sîntem întrucîtva obligați a privi și judeca lucrarea lui Alexandru Ruja prin prisma a ceea ce ea reprezintă cu adevărat și nu prin prisma a ceea ce, eventual, am fi dorit noi să fie. Așadar, nu se pune chestiunea cuprinderii cvasiexhaustive, iar cît despre omisiuni, s-a văzut, de asemenea, care este punctul de vedere al autorului. Și totuși : dacă nu e vorba de aspirația spre sinteză, pe de altă parte, încă din primele rînduri ale aceluiași argument, aflăm că volumul „intenționează să surprindă citeva dintre direcțiile principale pe care evoluează poezia contemporană, mergînd nu pe un criteriu al generațiilor, ci pe o interferență a lor, în funcție de apropierea structurilor lirice". Asupra precizării din urmă — referitor la criteriul generațiilor — se mai poate discuta ; reținem, deci, cele spuse în legătură cu direcțiile principale de evoluție ale poeziei românești contemporane și ne întrebăm cu toată seriozitatea dacă cel puțin citeva dintre omisiunile de îndată sesizabile în economia ansamblului se justifică în vreun fel. Iată, pe loc, întocmim o listă cuprinzînd unele din marile absențe ale volumului : Arghezi, Blaga, Beniuc, M.R. Paraschivescu, Maria Banuș, Baconsky, Nina Cassian, Leonid Dimov, Tudor George, Petre Stoica, Grigore Hagiu, Mircea Ciobanu, Ana Blandiana, Marius Robescu, Ileana Mălăncioiu, Vasile Vlad, Paul Emanuel. Sigur, nu avem nimic împotriva faptului că în atenția criticului stau și nume precum, să zicem, Petre Ghelmez, Ilie Măduța, Dinu Flămînd, Dan Rotaru și Mircea Florin Șandru. Întrebarea e însă alta : ce ne facem cu dezideratul celor citorva „direcții principale", cită vreme, orice s-ar zice, chiar și aceste citeva direcții principale, într-un fel sau altul, sînt lipsite de o bună parte a argumentelor peremptorii în absența numelor mai înainte amintite.

În cele din urmă, sîntem înclinați, mai degrabă, a vedea în cartea lui Alexandru Ruja o lăudabilă și utilă tentativă de a sonda cu îndrăzneală în cîmpul poeziei românești de azi din perspectiva unor „teze", dacă vrem, a unor criterii *stilistico-tematiste* avînd o indiscutabilă justificare estetică și, implicit, o tot atît de indiscutabilă acoperire faptică. Prin urmare, ni se pare mai firesc să punem sondajele în cauză pe seama dorinței analistului de a vedea cît și cum opera poetică a unui anumit autor aderă la una sau alta dintre paradigmele critice formulate în titlurile celor șapte capitole ale cărții : *Noi aventuri lirice, Poezia angajării civice, Modernitatea tradiției, Între istoric și agrest. Poezia expresiei, Între uranic și teluric, Ironie și rafinament*. Sigur, la rîndul lor, asemenea compartimentări sînt ele însele susceptibile de a fi puse în discuție, căci, de pildă, în măsuri diferite, practic, aproape fiecare dintre poeții analizați este capabil a susține confruntări cu mai multe din „instanțele" stilistice și tematice investite de tînărul critic cu funcția de a clasifica și compartimenta. Important, însă, este că, de pildă, Alexandru Ruja repune în valoare, din unghiul unității în diversitate, momentul „noilor aventuri lirice", marcat de un grup atît de compact și, în același timp, atît de strălucit grație personalităților ce-l compun. Dimitrie Stelaru, Eugen Jebeleanu, Constant Tonegaru, Geo Dumitrescu, Virgil Teodorescu, Gellu Naum. La fel, spre a mai da un exemplu, prezența unui filon neotradiționalist realmente distinct, în cadrul capitolului *Între istoric și agrest*, este convingător sugerată prin analizele dedicate poeziei lui Ion Brad, Ion Horea, Aurel Rău, Aurel Gheorghianu, Tiberiu Utan și Petre Ghelmez.

Cum e și normal, într-o încercare critică precum cea de față, în care se mizează pe efectul discriminărilor relevante (ceea ce, pînă la un punct, justifică eludarea nuanțelor), sînt de căutat și reținut pasajele cu conținut definitoriu în ordinea caracterizărilor. Din acest punct de vedere, autorul cărții *Valori lirice actuale* face dovada unor vădite însușiri. Putința de a „vedea" faptele de la o distanță convenabilă spre a le aproxima statutul din perspectivă categorială îi stă adesea la îndemînă : „Poezia ironică, rafinată, neobișnuită, dar fermecătoare prin întindere monotonă, creația lui Mircea Ivănescu (...) degajă o eleganță sobră distantă. Este o poezie rafinată dar glacială, împingînd jocul ironiei spre limite, la creație și creator. Ritmul poeziei devine molcom, într-o curgere cu aceeași intensitate, poetul versificînd sau „mopetizînd" la nesfîrșit. Această „mopetizare" ar putea fi prozaizarea intenționată, uniformizarea discursului liric pînă la pierderea individualității, fiecare poem devenind prelungirea celuilalt, delimitarea, ținînd de simpla formă, fiind un artificiu. Poezia apare ca o perpetuă revenire în același univers, o răsfrîngere prismatică a poetului în aceasta. *Eul liric* în poezia lui Mircea Ivănescu își are o metamorfoză deosebită, fiind dominat în primele volume de *ea* alături de *el* (deci o evidentă impersonalizare neutrală), pentru ca să se schimbe în următoarele, printr-o ciudată și ambiguă mișcare, într-o confundare a creatorului cu obiectul său".

Reala vicisitudine a modului critic practicat de Alexandru Ruja stă în primejdia de a privi faptele prea global, lipsindu-le astfel de posibilitatea scrutării lor dinlăuntru, în latura infinității lor subtextuale. În ce-l privește pe autorul cărții *Valori lirice actuale*, nu de puține ori, neajunsul acesta devine iminent și din cauza unor insuficiențe de limbaj critic ce se cer de îndată remediate, pentru ca, pe viitor, textul să evite într-o măsură și mai mare formulările etichetante, simplificatoare.

În totul, *Valori lirice actuale* reprezintă un nou test demn de atenție, circumscris extinsei arii de manifestare a deosebitei comprehensivități ce caracterizează spiritul critic în raporturile sale cu fascinanta „mișcare" a lirismului poetic românesc contemporan.

Nicolae Ciobanu

---

viața cărților

poezia

Antologie lirică

● Antologia de versuri din creația lui Anghel Dumbrăveanu *), în afară de importanța faptului în sine, oferă posibilitatea evaluării mai cuprinzătoare și mai exacte a unei din vocile semnificative ale poeziei noastre de azi. Dacă sînt autori pentru care volumul de debut echivalează cu găsirea formulei personale definitive sau, pentru alții, cu treapta superioară a operei după care urmează alunecarea pe ramura descendentă a hiperbolei, pentru Anghel Dumbrăveanu fiecare carte înseamnă o treaptă în procesul de clarificare și definire a spațiului său poetic, atît din punct de vedere tematic cît și stilistic.

Primul volum „Fluviile visează oceanul" (1961) din care nu sînt păstrate în antologie decît două poeme, fixează într-o expresie încă șovăitoare cîteva din motivele liricii sale ; erosul ca stare de așteptare sau trăire febrilă, melancolia și visarea, călătoria pe mare etc. Reținem aceste versuri ce transcriu un moment de fervoare erotică și, în același timp, probează înclinația autorului spre imagism : „Ce noapte lungă ! / Arșița îmi sfîșie și gîndul / În curînd va fi dimineață / Singele meu se zbuciumă, aidoma mării, / Lîngă algele fantezilor moarte pe țărmul uitat / (...). În curînd va fi dimineață și va răsări țărmul / Eu pe cine aștept cu luna aprinsă sub tîmple ? / Apele de ce țiuie și-mi aleargă pe lespedea frunții ? Va trebui să azvîrl arșițe în care mă chinui ca Nessus" **(De dragoste)**. În „Pămîntul și fructele" (1964) din care de asemenea selecția este parcimonioasă (4 bucăți) și, pe bună dreptate, motivul central îl constituie celebrarea luminii și a forțelor germinative ale naturii. Se pot desprinde, ici și colo, imagini fericite, versuri memorabile dar în ansamblu senzația este de simplism a ideii și artei poetice, autorul negăsindu-și încă registrul adecvat. Cu „Iluminările mării" (1967) însă Anghel Dumbrăveanu apare ca un poet format, stăpîn pe limbajul său poetic, cu un cîmp tematic propriu, avînd în continuare doar a rafina și esențializa motivele centrale. Elementele constitutive sînt puține, marea, femeia singură, imaginația erotizantă, noaptea, așteptarea nostalgică, gestul straniu, poetul combinîndu-le în variate contexte ca într-un joc de domino. Liantul este o muzică interioară discretă o atmosferă înviăluitoare. Deseori însă poetul renunță la imaginea-efigie, la notația simplă pentru a da friu liber unei fantezii luxuriante. Așa sînt **Pe țărmul lămîilor** și **Enigma orhideii** evocări prin atribute baroce ale iubitei, poeme în care sentimentul sau starea sufletească sînt înconjurate de iederа imaginilor proliferante. Totodată încă din acest volum se observă celălalt taler al balanței opus viziunii stenice a existenței, și anume tristețea niciodată exacerbată a apropierii sfîrșitului. Ca în cîntecele magice, poetul evită totdeauna numirea directă pentru a nu atrage prin puterea numelui însăși realitatea fenomenului.

Este nota care va deveni dominantă în cărțile **Oase de corăbii** (1968), **Fața străină a nopții** (1971), **Singurătatea amiezii** (1973), excepție făcînd ciclul **Poeme de dragoste** (1971). În ciuda evidentei schimbări de ton critica a continuat să vorbească în locuri comune despre seninătatea viziunii, despre bucuria existenței și persistența motivului marin etc. Dealtfel, un studiu despre inerțiile criticii și comoditatea interpretărilor care refuză realitatea operei pentru a-și conserva iluziile ar fi mai mult decît instructiv. Revenind la poezia lui Anghel Dumbrăveanu, vom sublinia acum frecvența metaforelor plecării și călătoriei, dar nu în manieră simbolistă ca deschidere spre noi orizonturi, ca surplus de vitalitate și atracție exotică, ci din contră, cu o semnificație dramatică, limitativă : „...Acum cloplesc / Corăbii în care încerc amintirile / Și le dau drumul pe apă fără culoare" sau „Pleacă mereu ceva din zilele mele / Și sînt mereu mai singur printre lucruri / Aici în ținutul tăcerii". Desigur, vechile teme nu dispar dar suferă o metamorfoză în direcția epurării ideii poetice de surplusul imagistic și a unei atitudini mai detașate față de propriul text. **Incidență** este un frumos poem de dragoste dublat de o tentă ironică, abil introdusă. Atitudinea meditativ-ironică prezidează ultimul volum, **Diligența de seară**, amplu reprezentată și în culegerea de față, indiscutabil punctul superior al liricii lui Anghel Dumbrăveanu. Surprinde mai ales frecvența obsesivă a metaforei apusului ce poate fi detectată aproape în fiecare poezie, în toate înfățișările lexicale : înserare, amurg, asfințit. Funcția nu este în primul rînd picturală, așa cum era spre exemplu lumina soarelui, ci ea răspunde unei poziții a spiritului în triplă ipostază : afectiv-sentimentală, conștient lucidă și, mai larg, gest existențial. Motivele întregii sale poezii se structurează acum în jurul unor simboluri-cheie, într-o remarcabilă coerență a formelor imaginarului. În paralel cu acest proces de concentrare ideatică, se observă hieratizarea expresiei indicînd astfel noua cale a liricii lui Anghel Dumbrăveanu. Această antologie îl situează pe poetul timișorean mai exact și mai adecvat ca un punct important în relieful poeziei noastre de azi.

Paul Dugneanu

*) **Anghel Dumbrăveanu : „Poeme", „Cele mai frumoase poezii", Editura „Albatros", prefață de Mircea Tomuș.**

---

eseu

Peripluri în cultură

● O cercetare de literatură comparată este, printre multe altele, și o îndelungată călătorie spirituală, printre opere și creații culturale. O călătorie, străbaterea unor teritorii și acumularea de peisaje este (printre altele), un prilej, dacă nu chiar o formă, a literaturii comparate. Cele două fețe ale acestei ipotetice medalii sînt unite de Alexandru Duțu în ultima sa carte. *)

Studiile sale de literatură comparată se ocupă mai puțin de circulația ideilor ori a simbolurilor artistice cît de un nivel mai organic, mai profund: formarea și dialectica imaginilor mentale, tipice unei epoci și unui spațiu bine determinat. E vorba de aflarea rădăcinilor unei culturi, a ultimului ei substrat; demersul comparativist vizează nu analogiile ori împrumuturile, ci deosebirile tipologice. Aflăm ceea ce sîntem, prin raportarea la ceea ce nu am putut să fim. De abia după ce se stabilește acest model primar se poate pune și, mai ales, repune în discuție problema contactelor culturale. Citeva fețișuri ale criticii (în special cele legate de influențe) își vădesc acum precaritatea conceptuală și unilateralitatea operativă. În acest sens, discuțiile angajate de Alexandru Duțu sînt mai puțin analize concrete ori demonstrații practice, ci prilejuri unei dezbateri epistemologice asupra traseului demersului critic și al uneltelor teoretice pe care acesta le poate folosi. Cartea ar vrea să ofere nu analize, ci modele de analiză; de aici selectarea și limitarea dezbaterii la cîte o latură a problemei, de aici permanenta revenire la elucidarea conceptelor folosite. „Structura culturii scrise în secolul al XIX-lea, comparată cu structura culturii scrise în secolul al XVIII-lea pune în lumină legătura între aceste structuri și structurile mentale; ca atare, istoria comparată a culturilor de la aceste structuri mentale este datoare să pornească pentru a dezvălui originea fenomenelor. În structurile mentale vor fi descoperite, totodată, imaginile care ne fac să înțelegem cum au comunicat modelele culturale și ce obiective culturale și-a propus fiecare cultură în parte".

Cealaltă față a cărții lui Al. Duțu cuprinde imagini și impresii de călătorie. După cum spuneam, aceasta este fiica mai mare a comparativisticii; ea presupune imaginea unui **eu** și imaginea (preexistentă) a unui **celălalt**. Punerea în paralel se face între acest model mental al alterității culturale și adevărata față a culturii străine, așa cum se ivește ea în propriul ei teritoriu. La finele acestui periplu, modificarea imaginii mentale despre **celălalt** duce la modificări ale imaginii propriului eu. Lucrul este interesant atunci cînd acest for interior este unul înțesat de erudiție; percepția primară este anihilată de fondul livresc. Călătorul cultural nu vede imagini ori priveliști, ci ilustrări reale, concrete, ale unor idei și modele culturale. El nu vede deci un spațiu fizic, ci străvede de prin acesta un spațiu cultural. Astfel, el ne va vorbi nu despre ceea ce este în afara lui, ci de ceea ce este, în sinea lui: propria lui viziune despre un fenomen de artă, un tip de peisaj ori operă de arhitectură. Povestirea călătorului cultivat implică astfel o dublă ipostaziere: a peisajului și a sinelui. Ea devine istorisirea a ceea ce vrea autorul să se creadă despre el, avînd în ultimă instanță statutul unui act critic, a unei selecții efectuată nu într-o materie exterioară, ci într-una interioară. Judecata domină asupra impresiei, meditația acoperă peisajul: „Orice oraș care știe să transmită un mesaj de civilizație, ca Hamburgul prin viața lui artistică, furnizează abil materia meditației. Vedem, asociem, medităm pentru ca tragediile să se transforme în înțelepciune...".

Mihai Coman

*) **Alexandru Duțu: „Modele, imagini, priveliști", Editura „Dacia", 1979.**

Publicistică militantă

● Din multe puncte de vedere, cartea *) lui George-Radu Chirovici se cere abordată ca un întreg elaborat. Desigur, prea greu nu este de aflat care tabletă din cuprinsul ei deschide șirul celorlalte, dar nu cronologia lor contează, ci modul cum se împlinește suma. Rubrica densă care le-a legitimat, orientată către toate azimuturile, nu de puține ori, plasează autorul în situația unui francticror. Ca un pușcaș căruia i se aruncă talere din toate părțile, el nu se plînge de mulțimea țintelor și nu suspendă tirul. Dimpotrivă, cu spatele la zid, îl întețește ridicîndu-l la temperatura unei patimi. Și din această conștiință a misiunii asumate se înolnește și întregul amintit, chiar dacă pe narcurs cad în cătare și întîmplări de tot neprevăzute : cutremure, diluvii sau crize survenite pe la antipozi.

Această publicistică de teme grave, de adevăruri souse apăsat, de sentimente stenice întruchipate în cuvinte pe măsură era pe deplin necesară în peisajul presei românești. Cam multe colțuri de revistă sînt arendate pentru ghidușii și prea de multe ori inconsecvența se definește prin lehamitea duminicală de-a asista la un meci anost. Pentru că, nu-i așa ?, autoritatea cronicii sportive implică normă standard de gazon păscut, măcar pe marginea dinspre tribune. La teatru trebuie să fii prezent, dacă tot vrei să povestești cam ce s-a întîmplat sau nu s-a întîmplat pe scena închiriată azi lui Ștefan Berciu și mîine lui... să punem puncte puncte. Și poate doar la cinema poți trage chiulul, pentru că bezna e cu tine, absența și prezența sînt totuna, se contopesc în întunericul adormitor. Dar George-Radu Chirovici insistă îndărătnic să mute meciul, piesa, filmul chiar în noi, în conștiința care nu e niciodată apolitică atunci cînd își cunoaște crezul.

Nu totdeauna apetitul pentru cuvinte mari sfîrșește prin a subjuga. Nici dreptul de a fi patetic nu duce la ridicol obligat. În schimb, calea de mijloc nototolește îndrăzneala, trecînd în servitute o virtute. Reamintindu-ne o sumă de victorii pe care se clădește demnitatea națională a românilor, astăzi, acum, aici, în România socialistă, George-Radu Chirovici nu se sfiește să răscolească arsenalele în care vorba stă ca o efigie sau ca o armă în rastel. Și face publicistică desfășurată cu adresă, polemică în sensul superior, atacul ei vizează obiectul, problema ca atare și lasă subiectului credința că-și poate mușamaliza demersul, în tot ce este searbăd și perfid. Încît, o frază ruptă din context nu pierde din acuitate : „Cînd ceva nu este în regulă în ființa noastră intimă — se spovedește autorul —, acel «ceva» nici țărănesc nu este". Sau : „O națiune nu poate avea vocația robiei". Sau : „Dintre multele feluri de proști, cei mai proști mi se par inteligenții necinstiți".

Cu alte cuvinte, atunci cînd nu se afirmă patetic, ardent, evident, patriotismul și partinitatea sfîrșesc prin a deveni simple definiții de dicționar, la îndemîna oricui e înclinat să le manevreze întelesul în interes particular. „Vocația" delapidatorilor de speranță, a celor care „fură încrederea omului în om", nu se afirmă numai vis-à-vis de întîmplări mărunte, ci erodează conștient principii, norme, legi. Minciuna trage la edec, alături, dar trebuie așediată în esența ei ca să-i descurajăm elanul : „...mințind sfruntat și cu consecvență în probleme «minore», cum ar fi etnogeneza cîte unui popor, aria de răspîndire a strămoșilor altuia și așa mai departe, (unii) se găsesc în situația primitivului care descîntă și tot descîntă un os de miel înfipt în pămînt, convins că dacă va spune de multe ori «ata-ta-hata-cișî-lu» va răsări un berbec". În acest fel, în multe pagini de excepție, este demontat șurub cu șurub mecanismul oportunismului, al ipocriziei care include sistematic un sens retrograd. „Cei care nu știu că **vorbele sînt fapte** — afirmă George-Radu Chirovici —, cei care disprețuiesc puterea cuvîntului sau n-o iau în seamă sau se comportă de parcă el n-ar exista disprețuiesc, în fond, realitatea". Dar vorbele **sînt** fapte, îndeosebi cînd miezul lor exprimă o năzuință fără echivoc, un ideal care se afirmă pentru sine (la sinea unei generații mă refer) și nu în detriment. **1 din 4 000 000 000** fiind o carte în care regăsim oroarea de ambiguu, comună publiciștilor de marcă.

Mihai Pelin

*) **George-Radu Chirovici : „1 din 4 000 000 000", Editura „Albatros", 1978.**

---

compendiu

Ion Petrache: „Nopțile nu vin din afară"

Editura Eminescu, 1979

● Poeziile lui Ion Petrache sînt decupaje delicate dintr-un „continuu liric" în care sentimentalismul se combină uneori arbitrar cu o revoltă zadarnică, pentru că autorul preferă conturul palid, estompat, al durerii în detrimentul descătușării virile a sentimentului. Copilăria, satul, decorul natural al tristeții, umbrele sterpe ale unor mari mituri, aluzii folclorice, sentimentul „trecerii" în amintire, al „stingerii" ascunsă de o liniște cosmică, sînt cîntate cu finețea haiku-ului. Ion Petrache nu își construiește viziunea, ci o lasă liberă, să plutească parcă la întîmplare, reținînd printr-o „măruntă" putere de a se strecura în permanență printre meandrele propriului sentiment. Este aici o tehnică a disimulării, care servește de fapt descrierii în amănunt, dar cu mijloace sumare, a stării poetice. Un simț oriental a pus stăpînire pe poezia lui Ion Petrache și autorul se simte atît de bine în această companie încît cele mai bune texte din volum sînt tocmai acelea care descriu „în mic" evenimentul liric, reducînd și întorcînd totul la lipsa de dimensiuni a sinelui. Nimic nu este foarte puternic, prea răzbătător, amploarea este redusă la scară, tristețea enormă a poetului se prevede doar în detalii, zgomotul a ajuns „un ecou / care ne ligîțează urechile." Această sugestie sonoră este emblematică pentru modul în care poetul își apropie (era să scriu „anexează", în felul unic al japonezului) universul. „Japonezăriile" autohtone ale lui Ion Petrache, fără să atingă superioara concentrare a modelului, conțin „marele mister" al faptului mărunt. Notația lirică, ce familiarizează un secret al universului, e firească tot ca într-un haiku : „Nu te speria — fereastră deschisă —, / tunetul nu are calea prea lungă ; / florile trăiesc în sine / adunate-n punctul unui gînd ; / cerul nu aparține nimănui / cînd steaua slobozită / se plimbă de la un tărîm. / la celălalt... / Serile au adormirea lor / legănate-ntr-un abur de copil." **(Deochi)**. Echivalențele metaforice ale termenilor abstracți — modalitate de circumscriere a sentimentului —, au de cele mai multe ori, o tensiune vizuală nespectaculoasă, care urmează cunoscute legi ale firii, sînt în aparență pline de logică comună ; dar și aici felul de a vedea este cel al orientalului care face din faptul comun o taină perfectă. Sunetul de haiku se păstrează astfel și într-o poezie mai „complicată" decît o „notă japoneză" și strofa interiorizează un text în care aparența părea predominantă : „Trecerea-i săgeată ; / aerul mi-o-mbată. / Zbor de rîndunică / săgeata-mi despică" **(Cînd clipa naște ispita)**. Aparența ispitește la meditație, încremenește în așteptare, clipa se transformă în durată și, ciudat, **durata** este atît de abstractă încît își pierde orice sens temporal. „Clipa naște ispita" și percepția fulgurantă a decorului, cadrul „fotografiat" de o înțeleaptă cameră obscură este, ca în haiku, ideea însăși : „Într-o frunză / toamna trece-n rugină. / Se duce santinelă / stelelor goale. / Cînd fi coboară amiaza în poartă / pleacă la drum un ochi, / în absența mea, / o pasăre otrăvită de nemișcare. / și dinlăuntrul cenușii / mușcă cu țipete / colțul de iarbă" **(Colțul ierbii)**. O „noapte lăuntrică" (de altfel, sugestia e din titlul volumului) dirijează ochii telescopici ai poetului, atras de mișcarea cea mai secretă a naturii, cum este încolțirea sau „teribila" alergare „prin celulele / crelerului vegetal." Poeziei lui Ion Petrache nu i se poate reproșa absența construcției pe planuri mari, pentru că scopul ei este, întru totul, unul opus. Unele texte, de obicei cele mai întinse, sfîrșesc fără să conțină însă nota individuală, o imagine, schița unei idei, un fragment de decor care ar fi suficiente pentru ca textul, în stilul său, să capete armonie. Lipsește, nu de puține ori, ceea ce am numi cu un termen comun „poanta" poeziei, adică, în spiritul textului, acea răsucire a firescului a cărei consecință este versul memorabil. Platitudinea din final, la care sînt convertite unele poezii **(În căutarea timpului, Chipuri de ceață, Ochiul, Rod** etc.) poate anula chiar receptarea corectă a metaforei textului, în mod obișnuit a acelei metafore unice dar infinită în sugestii. Concentrarea orientală pe care mizează poetul devine astfel proliferare de inutile protuberanțe pe un fragment care trebuie să impresioneze mai ales prin misterioasa lui netezime.

Mihai Vicol: „Cîndva fîntîni"

Editura Litera, 1979

● Banalități diverse, așezate în versuri, adună Mihai Vicol într-un volum publicat în regie proprie la Editura Litera. Am citit, firește, și cărți serioase publicate de această editură dar și texte care nu au nimic comun cu literatura sau o mimează adolescentin. Oare publicarea acestora din urmă poate fi justificată numai prin statutul editurii ? Simpla satisfacere a orgoliilor personale ale respectivilor „textieri" nu poate fi, totuși, un criteriu redacțional și, din păcate, absența minimei competiții valorice, vizibilă în destule volume publicate, încurcă rău între ele iluzii, ambiții, vanități. **Cîndva fîntîni** nu vădește semne de înzestrare poetică din partea autorului. Textele sînt un jurnal intim care încearcă, disperat, să dobîndească tipare literare. Nu absența instrucției este motivul nereușitei, ci imposibilitatea de a crea, în baza unei experiențe, atmosfera poetică. Textele sînt naïve, de adolescent întîrziat care își versifică stîngaci achizițiile culturale : „Neliniște sacră, / aur lichid, / pulverizat de-nchipuiri / în aer, pe dealuri, pe chin... / E numai o culoare, / una, / din spectru-acelui curcubeu / de la Van Gogh rămas, / să fim mai buni și mai lucizi, / ca ei natura, lumea și-omenia / s-o iubim."

Costin Tuchilă

CĂLINESCIANA

OBIECTIVITATEA MONOGRAFIEI

G. Călinescu se numără printre scriitorii a căror operă este foarte greu de explorat. De ce? În primul rînd, pentru că această operă are o întindere descurajantă. Numai pentru a citi **titlurile** scrierilor călinesciene ar fi necesare — după cum o dovedește masiva bibliografie publicată de Ion Bălu — cîteva zile. Impresia de creație imensă este accentuată de marea varietate a genurilor și formulelor, a temelor și subiectelor. Practic, nu există formă a literaturii pe care să n-o fi experimentat — adeseori într-un mod strălucit, totdeauna într-un mod interesant — și G. Călinescu, care agrea orice în afară de ideea de specializare.

Dumitru Micu nu s-a lăsat intimidat de această vastitate labirintică. Asemenea exploratorului unui ținut necunoscut, a străbătut terenul pe jos, cu atenția mereu trează și apoi, pe baza însemnărilor, a elaborat o hartă minuțioasă, bine proporționată a întregului teritoriu. Demn de remarcat este faptul că, pe parcursul cercetării sale — ale cărei rezultate însumează aproximativ opt sute de pagini — el nu abdică nici o clipă de la principiul obiectivității științifice. Este adevărat că întreaga monografie, prin însuși faptul că există, dar și prin tonul ei fundamental reverențios, dovedește respectul și admirația nutrite de autor față de marele său înaintaș. Dar aceste sentimente sînt trăite cu atîta decență încît nu au cum să devină obstacole în calea afirmării spiritului critic. Atitudinea rămîne mereu de contemplație senină. În felul acesta, Dumitru Micu dă implicit o replică tuturor studiilor pătimașe despre G. Călinescu publicate în ultimii ani: și celor evlavioase, extatice, și celor scrise cu iritare sau cu vădite intenții vindicative. Trebuie însă precizat că acest simț al măsurii, chiar dacă reprezintă în mod cert un pas înainte făcut în investigarea operei călinesciene, nu reprezintă și forma ideală de abordare. Urmînd exemplul lui G. Călinescu însuși, care, scriind despre cel mai mare poet al nostru, a ridicat totul la o tensiune spirituală atît de înaltă, încît a ajuns la un fel de suflu vizionar, s-ar cuveni ca în viitor și exegetii celui mai mare critic al nostru să se situeze, în ceea ce privește actul cunoașterii, în regimul incandescenței. Dar să nu anticipăm. Deocamdată avem în față, prin strădania lui Dumitru Micu, unul dintre cei mai devotați slujitori ai istoriei literaturii române, o carte cuprinzătoare, echilibrată, serioasă, pe care putem conta ca pe-un ghid.

Primul capitol al lucrării — **Căutarea de sine** — cuprinde un portret al tînărului G. Călinescu care, deși simțea că nici un gen literar nu-i este impropriu, nu se putea hotărî în care anume să debuteze, deoarece ținea cu orice preț să-și inaugureze cariera într-un mod spectaculos. Dumitru Micu analizează cu înțelegere și finețe acest moment de înfrigurată acordare a instrumentelor.

În secvența următoare, intitulată **lirismul „congenital"**, el arată ce prestigiu avea pentru G. Călinescu poezia, singurul gen în cuprinsul căruia nu-și putea judeca detașat propriile sale scrieri. Tentația era atît de mare încît, asemenea unor izvoare subterane bogate care pînă la urmă răzbesc la suprafața pămîntului, valuri de lirism s-au revărsat adeseori în paginile de critică. Dumitru Micu definește judicios natura acestui lirism care — în conformitate cu o mai veche disociere teoretică a lui Tudor Vianu — aparține unui spirit „înalt", nu unui spirit „adînc", unui adept al lucrului făcut, nu al increatului, unui exuberant, nu unui recules. Totodată, Dumitru Micu stabilește cu exactitate în ce fel sînt livrești versurile călinesciene, subliniind că este vorba de o transformare a culturii în realitate existențială.

Sub titlul **Vocația epică**, autorul monografiei urmărește apoi modul cum s-au despărțit apele de uscat. O atenție aparte se acordă aici analizei romanului **Cartea nunții**, considerat rezultatul defulării aspirațiilor lirice multă vreme reprimate.

„Simțul critic" — cel mai dens compartiment al întregii lucrări — are ca obiectiv definirea stilului critic călinescian. Iar obiectivul este atins cu o mare siguranță. După ce evocă „drama" celui care la un moment dat și-a dat seama că a alunecat ireversibil în critica literară, ca într-o capcană, după ce descrie pe larg manifestările capricioase, imprevizibile ale unui temperament vulcanic, Dumitru Micu conchide că valoarea criticii lui G. Călinescu, inestimabilă, trebuie căutată în altceva decît în rigoarea unei mărunte contabilități a valorilor literare: „Dacă pe multe dintre verdictele călinesciene, ca atare, nu prea se poate pune temei, din cronici se poate în schimb reține altceva, de inestimabilă valoare. Esențialul, de fapt. Substanța lor intimă, vie, fremătătoare. [...] Nu pentru cutare operă voia Călinescu să cîștige pe cititor, ci pentru literatură; nu urmărea să-l îndepărteze atît de cutare scriere proastă cît de literatura inferioară în genere. Cartea discutată era mai mult un pretext. [...] Prin tot ce a scris, G. Călinescu a urmărit să zmulgă cititorul din inerția reacțiilor intelectuale automatice, să-i zdruncine comoditatea obținută prin instalarea în locul comun, în platitudine, să-l întărîte, să-l oblige la dialog mintal. Să-l formeze, într-un cuvînt." Prin această demonstrație, Dumitru Micu clarifică un aspect care a provocat numeroase neînțelegeri și înlătură — sperăm — o dată pentru totdeauna prejudecata că G. Călinescu poate fi estimat avocățește, căutîndu-i-se „greșelile". Bineînțeles că afirmațiile sale nu sînt dogme și că pot fi oricînd supuse discuției. Dar înregistrarea lor pe două coloane, pentru a se afla cu exactitate cîte se dovedesc valabile și cîte nu, prea seamănă cu arbitrajul de la un meci de fotbal pentru a putea fi luată în serios. Sensul general al gîndirii lui G. Călinescu și anume lupta cu orice fel de inerție manifestată în planul activității intelectuale este în mod sigur valoros și face neimportante inadvertențele de ierarhizare sau caracterizare.

În **Demonul publicistic**, o reușită o constituie radiografierea mecanismului psihic datorită căruia G. Călinescu transforma orice fapt de viață într-un subiect de articol: „O amintire a soției sale, Alice Vera Călinescu, este revelatoare: «L-am văzut odată privind în tăcere o frunză căzută pe pervazul ferestrei, într-o farfurie. Nu după multă vreme, sentimentele lui de atunci le-am descoperit scrise pe o pagină a **Cronicilor optimistului**». Scriitorul gîndea formulînd, și pentru a formula îi erau necesare instrumentul de scris și hîrtia".

Cel mai vast capitol al monografiei — **Obsesia monumentalului** — este consacrat cărților fundamentale scrise de G. Călinescu despre Eminescu și Creangă, ca și aproape fabuloasei **Istorii a literaturii române de la origini pînă în prezent**. Dacă și pînă acum monografistul a abuzat de descrieri și de citate, în cuprinsul acestui capitol — care însumează două sute treizeci și patru de pagini — el depășește orice măsură. Lectura nu devine din cauza aceasta obositoare — frazele rămîn mereu limpezi și montajul de citate își păstrează cursivitatea — dar imaginea personalității lui G. Călinescu se destramă, ca un portret în cerneală peste care am turna apă. Această pierdere a oricărui simț de inginerie critică este compensată, în finalul articolului, de cîteva pagini conclusive mai strînse. Iată un pasaj: **„Istoria...** este expresia culminantă a virstei călinesciene romantice. Ea îl exprimă complet și la cel mai înalt grad de realizare literară pe G. Călinescu cel de dinainte de 1941".

Romanele călinesciene sînt analizate — dar și povestite pe larg! — în **Pasiunea clasificației morale**. Teza lui Dumitru Micu, care constituie o bună cheie pentru înțelegerea lor, este că G. Călinescu a plecat întotdeauna, în elaborarea prozei sale, de la „acceptarea convenției".

Celelalte aspecte ale activității scriitoricești desfășurate de G. Călinescu — „tentația rampei, eseism și moralism, folcloristică" — devin obiectul cercetării în capitolul **„Îndrumări spre clasicism"**, unde se evidențiază efortul prodigiosului scriitor de a-și disciplina gîndirea și de a transforma clasicismul într-un mod propriu de a fi.

În sfîrșit, în capitolul **Între Apollo și Dionysos**, Dumitru Micu realizează o memorabilă comparație între G. Călinescu și Lucian Blaga. Modul tranșant, antinomic de comparare este călinescian, dar lipsa de noutate a procedeului nu diminuează cu nimic frumusețea „artei" cu care îl aplică autorul monografiei: „Lucian Blaga și G. Călinescu, naturi deopotrivă de paradoxale, rebele, neliniștite, încarnează, în spațiul literar românesc din secolul al douăzecilea, extremele antimonice ale spiritului romantic. Sînt ca doi frați gemeni, năzdrăvani, porniți în direcții opuse: spre soare-răsare și spre soare-apune. Unul este o natură eminamente interiorizată, solicitată de abisalități, lunară și nordică, eminesciană, dacică, un spirit «adînc», celălalt un tip extravertit, un expansiv, un sudic, un uranic solar, spirit «înalt», temperament macedonskian, tracic. În primul predomină, cum ar zice înțelepții chinezi din timpuri mitice, principiul yin, în altul principiul yang".

Parcurgînd monografia lui Dumitru Micu ai sentimentul, la sfîrșit, că ai parcurs, de fapt, întreaga operă a lui G. Călinescu. Această discreție a exegetului, care foarte rar își colorează expunerea fluentă cu o doză de sentimentalism, constituie un merit considerabil al lucrării. Fiind consecvenți în a dezaproba comentariile umorale asupra operei călinesciene și în a aștepta înfiorați un studiu-revelație, să ne bucurăm, deocamdată, de apariția acestei cărți cinstite, generoase, în care nu există nimic „vinovat".

Alex. Ștefănescu

PLANETE

DERUTANTA BLÎNDEȚE (II)

Călinescu a scris și tipărit versuri cînd era tînăr și încă nu prea știa spre care gen literar. Fără surpriza eseului, să se îndrepte mai întîi, ceea ce l-a și determinat să încerce de toate, să abordeze totul și să și reușească în diverse direcții, creînd o operă durabilă prin fragmente sporadice sau prin substanțiale și întinse portiuni; și a mai publicat versuri scrise fie de-a lungul anilor, dar tăinuite, există și pudori, fie improvizate (se ducea el la poezie, nu poezia venea la el) într-o zodie interioară și exterioară a disparității exigențelor din cetate, cînd greii, marii, adevărații, prestigioșii, realii poeți nu mai circulau, din varii motive, ori produceau mai degrabă subliteratură. Semnate Cristescu, Dobrescu, Folescu, Vasilescu sau altfel, desigur că versurile sale — aceleași, nu altele — ar fi însemnat altceva, poate n-ar fi însemnat mai nimic sau poate întîmpinau chiar și dificultăți de apariție. Explicabile, de altfel. Ele nu se pot judeca în sine — afirmă D. Micu, din rațiuni de consecvență cu propriile orientări în argumentație, de coerență analitică —, trebuiesc estimate, așa cum procedează el, în cadrul întregii personalități a autorului lor („Călinescu trebuie citit în întregime"), un autor capricios și ciclopic, despre care același adorator ne asigură în repetate rînduri, nu fără onctuozitate, că e „cel mai pătrunzător (nu și cel mai drept) critic" etc. Preocuparea ar fi, așadar, cea poetică desigur, de domeniul curiozităților la el, al savorii, ca și de acela mai delicat al salvării atributelor întregului al protejării subsidiarelor mecanisme ale ornamentalei ierarhii.

Ca să-i caracterizeze efuziunile de lirism, ca să definească poezia lui Călinescu, amator de a figura la loc de cinste — am spus-o — și în acest domeniu, ori mai cu seamă în acesta, D. Micu citează, în cincizeci de pagini mari, peste 700 de versuri, nu exagerăm, va pomeni de tributurile autorului **Laudei lucrurilor** față de Vasile Alecsandri, Grigore Alexandrescu, Michel Angelo, Tudor Arghezi, Ion Barbu, Lucian Blaga, Cîntarea Cîntărilor, Costache Conachi, Cotruș, Dante, Eminescu, Sf. Francisc de Assisi, Pitarul Hristache, Gongora, Hoffman, Hogaș, Horațiu, Francis Jammes, François Mauriac, Mallarmé, Marino, Minulescu, Odiseea, Anton Pann, M. R. Paraschivescu, Petrarca, poezia populară, Ion Pillat, Camil Petrescu, pre-rafaeliți, I. M. Rașcu, Topîrceanu, Urmuz, poeții Văcărești, Paul Valéry, Virgiliu, Vechiul Testament, V. Voiculescu ș.a., o să arate că parodiile, pastișele, prelucrările, umorul serafic și umorul de alte spețe, copilărețile, curiozitățile, „rafinatele jocuri", „ingenioasele drăcii", didacticele, arhiva de ipostaze lirice a prodigiosului „publicist volubil", „rememorările bufe" și programaticele elaborări în versuri se mențin undeva la suprafață, eliptice de profunzime („nota definitorie nu este adîncimea sufletească va accepta Micu) și că după numeroase așezări ale producțiilor acelea sub avertismente sau formulări ca „manieră arghezian㔠, „penel arghezian", „cum ar zice Blaga", „dulceață franciscană... situată pe clape blagiene", „asemenea lui Ion Barbu", „suavități voiculesciene", „vag minulescianizant", „aducînd pe Marinetti la diapazonul lui Gh. Topîrceanu", „mijloace picturale asiatice", „indiscutabilă mască angheliano-pillatiană" etc., concluzia bilanțului nu laurează tocmai un ales printre aleși. Pe de o parte, citîm „A susține că toate, absolut toate efectele de umor, toate stîngăciile și inadvertențele sînt provocate lucid, ar fi, fără îndoială, naiv. Există și comicării involuntare, natural, puține", iar pe de altă parte fiindcă, tot citat, se pune pînă la urmă radicala întrebare: „Este Călinescu un mare poet?". Și iarăși D. Micu se resemnează a recunoaște melancolic: „Mare nu, dar autentic fără îndoială". Pentru ca nu tîrziu apoi, și nu mult mai departe, să se completeze: „Mai mare poet decît în versuri este G. Călinescu — asemenea lui N. Iorga — în proză". Ei, e totuși altceva! Dar nu strică o precizare niciodată.

Pe viitor demonstrațiile sale vor solicita, reluate, spre cimentarea caracterizărilor de acum și a celor poate că nu mai puțin elocvente care-și așteaptă rîndul mîine, un cu mult mai redus, bineînțeles, număr de pagini din partea exegeților ce-i vor succede lui Micu și vor spori eforturile acestui ceremonios indiscret și timid insidios care fiind ultimul dintre cei ce ne dau încă un studiu despre G. Călinescu, este abia primul dintre cei hotărîți să-i cerceteze cvasi-complet personalitatea.

Acum peste 40 de ani, într-o carte **(Notes sur la poésie)** semnată împreună cu André Breton de Paul Eluard, amîndoi remarcau în dreptul destinului cărților, cu sinceritate, acest vai! rece adevăr: „Les Livres ont les même amis que l'homme: le feu, l'humide, les bêtes, le temps; et leur propre contenu". Pe a lui D. Micu nu o va paște, fatalitate a limitelor, altă soartă. Însă indiferent cîte calități i se vor descoperi (le și are), cîte contradicții și lipsuri i se vor imputa (nu-i lipsesc), sigur este că vasta lui depoziție promite cititorilor din viitor apariția unor mai netimorați și mai drepți martori decît pînă acum despre adevăratul — divin sau doar terestru — G. Călinescu. În acest sens, el se recomandă și ca un temerar temperat.

Ion Caraion

O IMAGINE MAI ADEVĂRATĂ

Urmare din pag. 1

Amănunțită, teoria sună cam astfel: după 1944 grupul criticilor de prim rang, alcătuit din cea de a treia generație postmaioresciană, s-a dezintegrat din cauze bine știute: Pompiliu Constantinescu, care trebuia să preia magistratura critică a murit prematur, în 1945, ca și Mihail Sebastian; Tudor Vianu, Perpessicius, Vladimir Streinu, Șerban Cioculescu au fost ținuți, multă vreme, de-o parte, înlăturați din presa literară. Singurul acceptat, devenit un fel de „răsfățat al regimului" a fost G. Călinescu. Prin urmare, în condițiile unui fel de vid critic, cultul pentru el se cere interpretat în consecință. Lăsînd însă la o parte statutul de „răsfățat" atribuit unui om care în 1949 a fost scos de la catedra universitară pe care a onorat-o cu o strălucire fără egal, care nu și-a putut reține cărțile fundamentale: **Istoria literaturii** și **Opera lui Mihai Eminescu** și căruia i s-au făcut atîtea șicane înainte și după apariția romanului **Bietul Ioanide**, care era atacat cu violență în presa literară sau cotidiană în calitate de „critic burghez", ș.a.m.d. este cazul, o dată pentru totdeauna cred, să limpezim cu luciditate lucrurile, în spiritul adevărului. Iar acest adevăr, atît de dificil de stabilit în atîtea împrejurări, de unde, și invocarea ca o consolare a lui Pilat din Pont, autoritate absolută în materie de adevăr relativ, în cazul de față se dovedește de o dezarmantă claritate. Orice cunoscător de bună credință al istoriei noastre literare nu se poate sustrage realității, atît de evidente, că G. Călinescu a adus, în epoca literară românească a celui de-al șaselea deceniu, o zestre de asemenea dimensiuni și de o asemenea valoare cu care nu se putea și nu se pot compara niciunul din străluciții săi colegi de generație. Bagajul său literar, îndrăznim s-o afirmăm fără teama de a fi contrazisi cu seriozitate, este mai bogat nu numai decît al fiecăruia dintre aceștia dar mai bogat chiar decît al tuturora la un loc. Călinescu venea aureolat de cele șase tomuri ale exegezei eminesciene, de cartea despre Creangă, venea cu două romane, între care **Enigma Otiliei** intra în competiție cu orice roman românesc și venea, mai ales, cu **Istoria literaturii** din 1941, inegalabilă. Autoritatea sa, prin urmare, nu putea prin natura lucrurilor, fi în nici un chip amenințată sau concurată, era absolută, încă de atunci Călinescu putea fi socotit nu numai un mare critic, printre cei mai mari, dar chiar „divinul critic", adică „cel mai mare". De aici, din omenești motive, care stăruie pînă astăzi, înverșunarea multor colegi care, spre a-și face un loc sub soare, umbriți de gabaritul uriaș al titanului, au crezut că „demitizarea" (devenită nu o dată demolare) ar putea fi o soluție de izbîndă. A fost și va fi mereu firește, o mare naivitate, aducînd cu proverbul privitor la „cine sapă groapa altuia". S-a înțeles, sperăm, că mitul sau cultul Călinescu nu s-a ivit din neant, n-a fost o invenție a unui grup de discipoli sau de adulatori ci, pur și simplu, omologarea unei realități obiective evidente.

În acest sens putem susține că impunătoarea carte a lui Dumitru Micu reprezintă, în subsidiar dar și explicit, un act de justiție critică. Și, cu toate că nu este vorba, nici pe departe, de o exegeză encomiastică ci, cum anticipam, prezidată de luciditate critică și de permanenta aspirație spre stabilirea adevărului, ea este străbătută de formulări decise, de recunoașteri superlative, care rezultă îndubitabil dintr-un demers critic riguros, dintr-o ermeneutică întemeiată pe o abundență și o diversitate de argumente cum rar ne întîmpină în critică. Problemele delicate și dificile nu sînt niciodată ocolite, dimpotrivă, am constatat la exeget o adevărată voluptate în etalarea lor, dovadă a unui spirit temerar și responsabil, convins că tactica evitărilor ori a „fandărilor" în critică este o probă de facilitate și noviciat. După ce trece în revistă, de pildă, numeroasele idiosincrezii sau simpatii ale lui Călinescu, altfel spus „capriciile" criticului, punîndu-le însă în comparație cu excepționala sa intuiție artistică ajutată de un orizont spiritual „vulturesc", D. Micu face următoarea, dreaptă observație: „E chiar tulburător a constata că acest critic dificil, capricios... are la activ mai puține judecăți fundamental nedrepte decît Maiorescu, Dragomirescu, Ibrăileanu chiar, care măcar prin omisiune au refuzat unor scriitori de excepție recunoașterea la care aveau dreptul". Concluzia cade, astfel, fără ocol: „Nefiind „critic" în înțelesul rigid al noțiunii, G. Călinescu este, în felul său, inimitabil, cel mai mare critic român". Exegezei despre Eminescu, supusă, deasemenea, unui examen minuțios (deși, credem, cu unele rarefieri) i se recunoaște întreaga valoare: „ceva mai substanțial despre Eminescu în totalitate, nu s-a scris". După mai multe zeci de pagini consacrate **Istoriei** din 1941 în care se întreprinde o adevărată chirurgie critică a operei, subliniindu-se, cu pregnanță, nu numai inimitabilele valori ci și neîmplinirile, lacunele sau erorile, injustițiile sau exagerările, inconsecvența metodologică sau de viziune, marea operă este considerată „cea mai izbutită istorie ghidată de criteriul estetic a întregii literaturi naționale", o carte „unică" în istoria literaturii române și chiar universale". Și ceea ce simte fiecare cititor instruit, Micu formulează cu hotărîre: „Nimeni n-a articulat, cu privire la majoritatea scriitorilor români, propoziții mai substanțiale... Cu un gest sigur, autorul **Istoriei** aruncă, nu rareori, sonda critică direct în centrul vitalizant al operei. El ia, în majoritatea cazurilor, temperatura creației unui scriitor cu atîta pricepere încît, chiar dacă diagnosticul pe care îl pune nu este foarte precis, viitorilor exegeți nu le rămîne decît să dezvolte și să argumenteze remarcile sale... G. Călinescu posedă, ca nimeni altcineva, darul formulărilor revelatoare, al definițiilor lapidare fascinante. El își comunică impresiile de lectură aforistic și multe din sentențele sale au devenit folclor. Judecățile călinesciene acționează asupra noastră tiranic; gîndim adesea în tipare și chiar în termeni călinescieni, așa cum odinioară poeții eminescianizau fără să vrea și fără să-și dea seama". E limpede, prin urmare, că „nu există carte românească de critică în care cititorul să găsească atîtea sugestii, atît de originale, de tulburătoare, de incitante păreri ca în **Istoria** lui Călinescu.

Polemizînd, fără a nominaliza (nomina odiosa) cu cei care, sfidînd o realitate elementară, bine cunoscută de toată lumea care a parcurs epoca, au încercat să acrediteze ideea unui Călinescu promotor al sociologismului proletcultist (iată că s-a spus și așa ceva, dovadă că hîrtia suportă orcîe aberație) D. Micu dă suficiente amănunte care atestă incompatibilitatea, funciară, dintre spiritul călinescian și dogmatism. G. Călinescu, constată criticul său, „a devenit, în perioada dogmatismului întocmai ca Lovinescu în timpul războiului, simbolul conștiinței de sine a creației artistice și mai în general, simbolul intelectualității angajate în opera de edificare socialistă fără acceptarea îngustimilor dogmatice". Tensiunea care s-a menținut, vizibilă ori ascunsă, între autorul **Principiilor de estetică** și vulgarizatorii fenomenului artistic, pînă la moartea criticului și cum observă D. Micu „într-un fel a continuat și postum" nu este decît o dovadă. Și totuși autorul monografiei n-a folosit toate probele ce i-ar fi stat la îndemînă în acest sens, cum ar fi de pildă, reacția unei părți a criticii la apariția romanului **Bietul Ioanide**, hotărît negativă, firește, nu pe criterii estetice ci extraestetice. Observații deosebit de pertinente face D. Micu cu privire la rolul factorului livresc în creația călinesciană (în poezie mai cu seamă), considerînd cartea nu un indiciu de îndepărtare a vieții, dimpotrivă, „un mijloc de intensificare" a ei; constatări remarcabile ne sînt oferite despre vocația ironiei și sarcasmului la Călinescu, continuator, în acest sens, al lui Eliade Rădulescu, Hașdeu, Maiorescu, Iorga, Arghezi, Lovinescu ș.a. Atitudinea de om al cetății, de patriot, dimensiune de totdeauna a spiritului călinescian, care explică aderarea marelui scriitor la idealurile socialiste sînt, deasemenea, reliefate în mod corespunzător. Sînt reținute, în formularea lor demnă de o inscripție vorbele Călinescului rostite încă în 1939: „Disprețuim profund pe scriitorii fără instinct național. Nici un mare creator (Dante, Victor Hugo, Eminescu) nu s-a rușinat să fie patriot. Fără o Românie independentă nu poate exista literatură română".

Considerat drept „una din cele mai scînteietoare inteligențe ce s-au ivit vreodată în poporul român", „cea mai ageră minte speculativă din cîmpul criticii românești", „o personalitate singulară și nu doar în spațiul românesc", personalitate „cu o putere fascinatorie unică în secol", D. Micu conchide, întrebuințînd o mărturisită imagine baudelairiană, că G. Călinescu „e unul dintre „farurile" conștiinței noastre literare".

Scrisă într-un stil cînd incandescent, în care te întîmpină adjective sau adverbe ca: tulburător, uluitor, răscolitor, incitant, fascinant, captivant, cînd foarte supravegheat, diferența de registru sugerînd prospețimea lecturii, fiind mai ales o carte de analize critice, dealtfel cu totul remarcabile, și mai puțin de sinteză (care nu lipsește dar pare umilită de analize) incitantă în idei și temerară ca proect, cartea lui Dumitru Micu despre Călinescu este, mutatis mutandis, o exegeză care aspiră să ridice marelui autor al **Istoriei literaturii române**, monumentul critic pe care acesta, la rîndul său, l-a înălțat lui Eminescu. O asemenea încercare, incununată, cum am văzut, de atîtea izbînzi, merită, într-un totul, adeziunea și prețuirea noastră.

ce gîndește, ce scrie tînărul scriitor

IOANA DIACONESCU: „Poezia este o trudă a spiritului, poate cea mai aspră trudă a lui"

Poeta Ioana Diaconescu s-a născut la 21 iulie 1948, București. Licențiată a Facultății de filologie din cadrul Universității București. A publicat următoarele volume: „Jumătate zeu" (Ed. Eminescu, 1970), „Adagio" (Ed. Eminescu, 1973), „Taina" (Ed. Dacia, 1976), „Amiaza" (Ed. Cartea românească, 1978), „Ceața" (Ed. Eminescu, 1978). A tradus din limba macedoneană: Iovan Stezovski „Tărîmul de la miazăzi" (Ed. Dacia, 1979).

— „Cînd citești poezia acestei tinere generații — spunea într-un interviu poetul Virgil Gheorghiu — te simți acasă.

— ...firește, a scrie înseamnă „a fi acasă". Nicicînd nu m-am simțit mai „acasă" decît scriind. Regretatul poet Virgil Gheorghiu vorbea numai despre tînăra generație, referindu-se la „atmosfera românească". Aș spune mai mult: începînd cu Grigore Alexandrescu, Vasile Alecsandri, culminînd cu Mihai Eminescu, ajungînd la Lucian Blaga, George Bacovia, Emil Botta, Ion Barbu, aprinzîndu-se în versurile lui Tudor Arghezi, poezia noastră din totdeauna a avut și are ca trăsătură esențială acea „atmosferă românească".

— Această „atmosferă românească" are ca trăsătură definitorie vocația patriotică a literaturii noastre, cap de serie istorică fiind chiar începuturile ei. Ce gîndește poetul tînăr despre această constantă a poeziei noastre?

— După 1960 nu se mai vehiculează cu atîta ușurință termenul de poezie patriotică, ba chiar poezia patriotică începe să-și recapete drepturile ei firești. A scrie poezie patriotică înseamnă acum a scrie o poezie de înaltă ținută artistică. Caracterul național al poeziei românești tinde, prin această trudă, spre universalitate. Pămîntul românesc nu este numai un rai cu ape albastre și codri foșnitori, ci poartă în el istoria unui neam cu toate necazurile, sacrificiile și bucuriile sale.

— Sînt glasuri care acuză poezia de lipsă de audiență din pricina minimei sale deschideri, din pricina unei pronunțate aplecări către sine.

— Ei bine, nu, nu, nu și nu! Nu sînt, în nici un caz de acord cu această pretinsă specializare a poeziei E ca o jignire la adresa truditorului condeiului. E un atentat pus la cale împotriva aceluia ce vine ostenit de la lucru (citeam undeva: poet-funcționar, poet-redactor, poet-bibliotecar) și se așează la altă masă de lucru. E ca și cum poetul ar fi „impins" în mult blamatul „turn de fildeș" despre care se spunea cîndva că este refugiul său. Poezia nu poate fi socotită Cenușăreasa artelor în privința rolului ei social. Ea nu poate să nu fie socotită armă socială, iar poetul să fie lăsat, undeva, la o parte. Poezia este o trudă a spiritului, poate cea mai aspră trudă a lui. Ea se elaborează încet și truda durează zile, săptămîni, luni, ani, o viață. Versurile nu pot fi „fabricate" la comandă. Nici scoase pe bandă rulantă. Poetul este un muncitor greu încercat, bineînțeles mă refer la poetul autentic. El nu este un animal ciudat cu coadă de păun și cu ochi de broască, ci un truditor ca atîtea milioane de truditori de pe pămînt și, deci, se adresează lor ca de la egal la egal.

— Există mese rotunde, intervenții, luări de poziție privind problemele prozei, ale criticii, mai puțin se vorbește despre problemele poeziei. Care crezi că sînt problemele poeziei de azi?

— Cer iertare, dar despre problemele poeziei de azi s-ar putea scrie un întreg tratat. Cît despre poziția criticii față de poezia actuală ea este cel puțin ciudată — dacă se pun în discuție probleme ale criticii, ale prozei, problemele poeziei lipsesc, ca să zic așa, cu desăvîrșire. De ce? Poate că modalitatea epică este mai comod de abordat, poate... Cel puțin ultima direcție, aceea că împarte poezia pe sexe mi se pare cea mai hazardată. Fiindcă la fel de bine s-ar putea spune și despre proză și critică același lucru. Fiindcă dacă ar apărea un articol intitulat „critica masculină", desigur, criticii noștri ar fi mai mult decît contrariați și s-ar apăra pe dată cu cele mai serioase argumente. Un alt aspect, deosebit de grav mi se pare următorul: unii dintre poeții de frunte ai generației '60 neagă pur și simplu apariția altor poeți după... domniile lor. Lipsa lor de generozitate mă uimește. Au avut parte de un climat extrem de favorabil și în acel climat s-au constituit ca personalități. Au avut parte de un Mihu Dragomir, de un Mihail Petroveanu, de chiar criticii generației lor. De ce atunci atîta lipsă de generozitate față de cei ce vin. Se știe bine, un talent tînăr are nevoie de „lansare", de publicitate. Ori, dacă el va fi înfrînat, cum se va dezvolta în continuare?

— Ce poți răspunde afirmațiilor criticii privind „lumea senină" a poeziei tale? Este ea, această lume senină, un receptacol al lumii în care trăim sau o aspirație a poetului?

— O spun cu convingere, dacă un poet reușește să realizeze „o lume senină", deci s-o creeze de la început este un mare poet. Din păcate, eu doar am fost acuzată de această lume senină. De ce? Fiindcă uneori critica, îmi pare rău că trebuie s-o spun, confundă termenii. Pentru ei lumea senină înseamnă lumea lipsită de probleme, de sentimente, de conflicte. Ori, pentru mine, „lumea senină" este o lume a înțelegtului, a gînditorului care înțelege toate conflictele lumii acesteia. Nu există, nu poate să existe azi o lume lipsită de conflicte. Așa că, acea lume senină, rău înțeleasă, nu-și are locul în contextul liricii actuale. Poezia nu poate fi decît o aspirație a poetului către o lume mai bună. Căci, ce aș fi eu, decît o ființă care naște o lume întreagă, cu toate ale ei (și lucrul acesta ar fi cu neputință)? Eu sînt dorința de a crea ceva nou. Poetul este „corola de minuni a lumii" și altfel, cred eu, nu poate nici măcar respira.

— Te-am găsit la bibliotecă. Este o imagine potrivită pentru un poet, chiar dacă lucrează într-o bibliotecă, chiar dacă se află în propria-i bibliotecă. Și totuși... Atîtea cărți nu-ți dau sentimentul, uneori al zădărniciei de a mai adăuga tu însăți încă o carte în aceste rafturi? Care este senzația pe care o încerci aici, la bibliotecă?

— Este exact „dulcea" senzație că ți s-ar prăbuși cu tandrețe pe umeri, pe creștet. Vreau să le citesc pe toate dintr-o dată și nu pot. Oricum, atîtea cărți îmi stîrnesc sentimente contradictorii: le mîngîi, le cert pe fiecare după merit sau după lipsă de merit. Ele sînt și vor fi întotdeauna liniștea și pedeapsa mea, oglinzi fidele ale frămîntărilor noastre.

Constantin Stan

angela marinescu

* * *

Picături de ploaie mi se preling pe față

Dar teii blonzi, inumani,
În genunchi îmi sfîșie părul
Sfere negre se rostogolesc în jurul inimii
Îmi arunc cuvintele
În plăminii voștri nevăzuți

Voi stați pe loc, nu plecați,
Nu veniți, sînt blestemată să văd
Putregaiul. Îmi scutur mineca
Peste mormîntul îngust al judecății de-apoi.
Nu mai pot distinge dîra de fum a avionului
De dîra de fum a păsării de pradă
Eliberată de spațiu.
Trepte albe și largi se scufundă în apa uitării.
Gingășia se-mpletește cu crima plină de forță
Îmi plec capul doar în iubire.

numaivădmoarteaintunericulesteplindesinge

Mîini

Mîinile cu care iubesc
Sînt mîini de călău sau chirurg.
Cu ele ridic un imn distrugerii
Păcatului altoit pe sfîșietoarea mincinună.
Sînt mîini pe care le transform
În instrumente de precizie maximă.
Mîinile de pe creier.

Masca

O lume slabă. Cu revolta în mine.
Mă retrag în infern. În infernul
Propriilor mele cuvinte. Aici,
În ultima dintre aventurile posibile,
Pe care le mai pot suporta,
Fără să destram, fără să rup, fără să urlu.
Dar subminez fiecare înfățișare,
Fiecare mască, fiecare umbră.
Mă joc, sinucigîndu-mă.

* * *

Puterea amestecului
Dintre poezie și viață,
Licoare. Compromis, ce mușcă.

Precum groparul ce-și aduce
Hrana rece în marginea mormîntului,
Devastînd-o pe-ndelete.
Tu, nepăsare.

Să violezi pe furiș, mîinile
Grăbite să scape de uriența
Neînțelegerii lor, atunci cînd gestul le
Depășește.

Împinsă de zid, ajung pe marginea lacului
Acopăr peștii blînzi cu
Propria-mi față, îi număr,
Fierbînți, printre lacrimi.

Revoltă, sudată de singe.
Esență, fără miros, a tuturor
Despărțirilor ce se cațără
Pe creier.

Șira spinării pură. Zgîriată, niciodată învinsă.
Flacăra arde noroiul.

Șerpi

Ah, setea de purificare. Prăbușită cu fața-n nisip.

Pe țărm, pescărușii dizgrațioși își caută
Hrana în preajma valurilor.

Altă lume, aici, cu fața întoarsă.
Țărmul e turtit, șerpii se tîrăsc,
Plați și scîrboși, șerpii înțelepți, voi,
Răni întinse. Rănile voastre le refuz !

Limbile ascuțite și insinuante, ipocrizia
Trupurilor umflate de otravă, refuz.
Închircită, această înțelepciune și această viață.
Dacă aș putea să mă cutremur. Dacă aș putea înghiți valul.

victoria ștefănescu-mihăileanu

Tu să fii cu omul

Tu să fii cu omul
vecinul tău,
cu viața lui de vîrste curate,
cu zidul lui de putere, tainic,
cu ochiul lui de avere, mîndru,
cu ceasul lui de uitare, singur,
cu pacea aburindu-i în matcă
mirosul harnic de cină,
cu dorul săgetînd să-i aprindă
lumina în noapte și rădăcină.
Tu să mergi cu omul,
vecinul tău,
pînă-n gîndul ce-i este plinul,
pînă-n truda ce-i este harul,
pînă-n somnul ce-i este lanțul,
pînă-n visul cu care-și strigă
dulce uimirea în zori,
pînă-n pragul ce-i odihnește
timpul cu faguri și sărbători.

Mare trăinicie se-așterne

Așteptată-s acolo
Femeie blîndă să cumințesc apele
Împodobită fi-vă luntrea
Din care dragostea mea va striga
Mare trăinicie se-așterne

A ochiului bun peste lume
Să pot potrivi în renaștere
Înălțimea cerului și a mea
Așteptată-s acolo
Să otrăvesc umbrele și apusul
Din veșnic simț al zorilor
Ursindu-se bucuria mea
Aduce-voi vedere cît mai multă
Să-ndepărtez peste margine
Uitata tristețe a păsării
Care ne poate săgeta...

Deslușirea aceasta

Peste un gînd doar
va fi trecerea ta
inversită cu toate iubirile,
printre două candori,
printre două greșeli
în neliniștea mea repetate.
Mă cuprinde cîmpia
mersului tău
și un zbor ce sfințește
cum harul.
Deslușirea aceasta îmi umple
cu miei
sîngele vlăguit
și altarul.
Odihnă-i parcă
adîncul întors
în brațele tale rugate,
iar șoapta ce-mi crește
fîntîni în auz mă doare
Și-mi cade ultim
pasul în cerc
și-n colbul adus prea aproape.
Peste un gînd doar
va fi trecerea ta
înflorind ca apusul în ape.

Că trece-n pasăre schitul meu de iubire

Și iarăși visul împerechează aripi,
Ceasul se desprinde ancoră de apus,
Vezi, cîtă duioasă rotunjire
Află ochiul meu trist într-o lebădă.
E ca și cînd făptuiește păminul
Oprirea mea în rînduite încercuiri.
Și iarăși pleoapă de sărbătoare
Însingurează sosirea lotcilor.
Că trece-n pasăre schitul meu de iubire
Și ca rugina frunzei pot delira.
Uita-voi muntele ce crește sub mine,
Să nu mai fie cutremurul lui...

mihai tatulici

cînd începea

Sîntem, în iarna anului II, într-o zi al cărei început ar fi trebuit să-l constituie seminarul de latină. Cu o zi înainte însă, miercuri adică, grupa noastră fusese în vizită la spital, unde profesoara de latină tocmai se operase de apendicită. Ne-am gîndit, prin urmare, că n-ar fi un păcat atît de mare dacă începeam ziua la Calu, bănuind că decanatul se va replia mai greu și nu va numi un înlocuitor chiar de la primul seminar. Pe la opt și un sfert deci, Gușatu, Țepi, Perjă, și eu, împreună cu patru fete din grupa noastră, ne aflam la masa de lîngă geam, sorbeam niște cafele leșioase pe bază de Enrilo și vorbeam prostii. Celelalte două fete, căci eram zece de toți, fuseseră trimise, pentru orice eventualitate, în recunoaștere.

Era un blînd sfîrșit de februarie : afară ningea, înăuntru era cald și plăcut și, de pe încălțările noastre zăpada se topea încet, formînd o mică băltoacă în care stăteam cu toții, fără s-o băgăm în seamă. Gușatu tocmai începu să le povestească fetelor cum reușisem eu să rup logodna cu una Ileana, de prin anul IV, de la Fizică.

„Pe teren, pînă la Sibiu, i-am tot explicat lui Țiru (ăsta eram eu) ce nenorociri îl așteaptă dacă se însoară cu girafa aia. Ce să mă mai spun, că nu-ți trebuie prea multă imaginație ca să prezinți convingător dezavantajele căsniciei. Mai ales că la mijloc era și urita aia, care are doi dinți din față de aur, cînd deschide gura parcă ar străluci o clanță de la ușă... (Nu-i adevărat, nu era urîtă, mă opun eu, moale. Tu să taci, zice Gușatu, văd eu că încă mai ești îndrăgostit de ea. Fetele rîd.) I-am tot spus noi una și alta, că așa și pe dincolo, că s-a nenorocit, dar el nimic : stătea într-un colț de compartiment și nu scotea o vorbă, nici măcar din sticla de palincă pe care o aveam la noi nu vroia să tragă. Nouă nu de căsătoria lui ne păsa, c-o să iasă bine, că n-o să iasă, cît de faptul că dacă punea mîna aia pe el se ducea dracului toată unitatea grupului nostru. Și doar jurasem să n-o stricăm pînă la sfîrșitul școlii. Cum vă zic, trădătorul n-a scos o vorbă pînă la Sibiu și noi am crezut că, gata, l-am pierdut. Adevărul este că pledasem cam cu jumătate de gură ca el să renunțe la logodnă : în mod normal nici nu vedeam cum mai putea ieși un om cu capul pe umeri dintr-o asemenea poveste. Poveste ca și povestită, adică bine aranjată și cu toate sperantele de treabă serioasă : la logodnă erau invitate cam o sută de persoane, părinții lui, ai ei, se comandaseră verighete, vă dați seama, chiar și pe noi ne invitase, ca să ne facă singe rău, la despărțire...

Uite așa a fost călătoria : trenul a mers, noi am terminat de băut palinca și nici n-am prins de veste cînd am ajuns la Sibiu. De la gară am luat-o la trap chiar către masa festivă, aranjată în casa părinților ei, că aveau casă mare, asta am uitat să vă spun. Acolo, niște babe drăguțe și sprintene ne-au băgat pe noi trei în bucătărie, să ne mai încălzim, iar pe Țiru alte babe l-au dus să se schimbe, micuțul, ca pentru evenimentul vieții lui. Cam peste o oră și ceva s-a petrecut și momentul după care noi am zis că nu se mai poate face nimic : ne-am strîns cu toții, a apărut Țiru, se îmbrăcase chiar cu costumul ăsta, pe atunci era nou-nouț, nu pătat și boțit, ca acum, și verighetele, lugu-lugu, laga-laga, două cuvîntări și gata, le-au pus verighetele pe degete, logodna se făcuse. S-a și lăcrimat, mai ales înspre partea femeiască, s-au făcut tot felul de urări, Ileana era chiar ceva mai frumoasă în clipa aceea de fericire, numai Țiru al nostru se ținea teapăn și alb la față, de parcă era proaspăt văruit.

În fine, ne-am așezat la masă. O masă lungălungă, fragmentată prin vreo trei camere, să prindă tot poporul. Noi, mai descurcăreți, am rămas la masa principală, din sufragerie, acolo unde s-a petrecut și drama : chiar în fața noastră se aflau înșiruiți, ierarhic, Țiru și Ileana, de o parte și de alta socrii și părinții, apoi, înspre margini, celelalte rude mai apropiate.

După încă vreo jumătate de oră de șușoteli și aranjamente, am început : cu un pahar de țuică și niște gustări mărunte. Morți de foame, cum eram, le-am făcut dispărute imediat. În afară de asta, eu, Țepi și cu Perjă făcuserăm legămînt să bem și să mîncăm cît putem — era singura noastră formă de răzbunare. După aceea s-a trecut la o supă de găină, minune, ce să zic : pe cît de antipatică ne era fata, pe atît de bine gătea maică-sa. În paranteză, vă informez, fetelor, că abia după aceea am aflat că mîncarea o făcuse o babă din vecini, mare bucătăreasă pe la toate nunțile și logodnele — ceea ce mi-a întărît, nu-i așa, ideea anterioară, cum că Țiru intra într-o familie destul de dubioasă. În fine, supa era grozavă, fierbinte, cu stelușe de pătrunjel verde, cum să vă spun, mergea excelent după păhărelul de tărie. Am ars-o și pe asta, în doi timpi și trei mișcări. Dar logodnicul, ca să vezi, ne-o luase înainte : cînd ne-am ridicat ochii din farfurii și ne-am uitat la el, soacră-sa tocmai îl întreba cu tandrețe în glas : ți-a plăcut ? E nemaipomenită, zice Țiru, făcînd pe entuziastul : dumneavoastră ați făcut-o, nu-i așa ? Aia, hoață și ea : sigur, cine era s-o facă ? Mi-am dat seama, mamă, zice criminalul, care știa foarte bine cine era bucătăreasa. Aș mai vrea o porție... I se mai aduse o farfurie, pe care el o zvîntă pe loc. Rudele fetei se uitau admirativ în gura lui, iar babele au și comentat : ce băiat sănătos, ce poftă de mîncare are, ca bărbații de pe vremuri. Prin camerele celelalte, aflîndu-se de isprava logodnicului, se șușotea admirativ. În atmosfera astfel creată, noi trei, eu, Țepi și cu Perjă am dorit imediat să fim și noi ca bărbații de pe vremuri, ori măcar ca Țiru, dar nu ne-a dat nimeni atenție, deși am cerut de mai multe ori să ne mai aducă o porție. Sub presiunea opiniei publice însă, cei care mai lăsaseră supă prin farfurii, din politețe, s-au grăbit să o soarbă.

Țiru, cum vă spun, termină a doua farfurie și zice iar : extraordinară a fost, sărut-mîna, în viața mea n-am mîncat o asemenea supă. Soacră-sa, roșie de fericire, de puteai crede că era cea care se logodise. Dar se jena totuși să-l întrebe dacă mai vrea. El nimic, i-o ia înainte : mai aveți supă de asta ? Toată lumea rîde, ha, ha, ha. Ileana, ca să i se audă și el vocea, găsește că e momentul să intervină : numai să poți tu mînca pe cît s-a gătit ! Țiru se întoarce spre ea și-i spune cu o voce de mort : nu te

Ilustrații de Constantin Baciu

potrivi, că încă nu știi cît mănînc. Apoi cîrpește un zîmbet și-i dă o sărutare, din aceea cu grăsime de găină, ca să șteargă impresia lăsată de răspuns. Ce s-o mai lungesc : pe timpul acestor replici, apare o mătușă cu încă o farfurie pentru iubitul nostru.

Acum trebuie să știți, fetelor, că felul doi încă nu se adusese la masă : toată lumea aștepta să termine logodnicul. Prin celelalte camere, oamenii se țineau de vorbă, mai schimbau noutăți ; aici, în sufragerie, la masa principală, cum ar veni, ne uitam cu toții la lingura lui. După ce Țiru termină și a treia farfurie, soacră-sa face semn babelor să aducă friptura, dar el, care transpirase de atîta efort și tocmai își scotea haina, numai ce vedem că o oprește și-i zice, cu o voce de copil orfan : nu vă înduratți, pentru mine, cu încă o farfurie ? Și pentru că citise nehotărîrea pe chipul ei, adaugă : o mănînc repede. Soacra începuse să nu mai aibă loc pe scaun, s-a foit, s-a învîrtit, dar între timp babele i-au mai adus o farfurie, căci Țiru le căzuse cu tronc. A patra supă a mîncat-o într-o liniște stînjenitoare, care pleca din sufragerie și se însinua încet, încet și în celelalte camere. Părinții lui au încercat să intervină discret, dar le-a aruncat o privire de ghiață, cît era el de transpirat. Și uite așa, cînd a ajuns și la a șaptea farfurie, că a ajuns și la a șaptea, aproape forțînd mîna viitoarelor lui rude, mătușile și unchii Ilenei s-au ridicat de la masă, și-au cerut scuze, că au lăsat copiii singuri, că nu mai știu ce, și au plecat. După ei, cam jumătate din invitați. Ceilalți rămăseseră numai din curiozitate, să vadă ce se va întîmpla pînă la urmă. Ileana stătea lîngă Țiru cu buzele strînse și cu mîinile încleștate de tăblia mesei, fără să îndrăznească să-i spună nici un cuvînt. La a noua farfurie, ultima, fetelor, nu mai rămăseseră la masă decît părinții lui și ai ei, bunicii fetei și noi, care începuserăm să pricepem. Cînd a terminat Țiru și această a noua farfurie, bătrînii s-au sculat de la masă, și-au luat fața, i-au smuls lui verigheta din mînă (era aurul lor) și s-au retras spunînd civilizați, doar atît : să mergem, oameni buni, ăsta e în stare să ne mănînce și mobila.

Asta a fost tot, fetelor, mobila n-a avut de pătimit. Friptura am mîncat-o la bufetul gării, cu părinții lui Țiru, nedumeriți și acum, la plecare, tot așa cum fuseseră și la venire, de la Borșa și pînă la Sibiu. Abia în gară, acest tînăr modest, pe care-l vedeți în fața voastră, ne-a informat demn că nu mîncase de două zile, pregătindu-se pentru logodnă. Și iată-l, așadar, din nou printre noi. Liber, fetelor, liber...".

Gușatu terminase de povestit, cafea nu mai aveam, balta de sub masa noastră se uscase, la fel ca și încălțările, colegele de grupă se uitau la mine cu sentimente amestecate. Am simțit nevoia să spun ceva, poate pentru că fusesem eroul unei povestiri, și n-am reușit să încropesc decît atît : „Frumos mai știi tu, măi Gușă, să exagerezi. Îmi pare rău c-a trebuit să mă despart în acest fel de fata aceea. Dar altfel nu se putea." Era trecut de ora nouă. Am plătit surogatul de cafea și tocmai vroiam să plecăm (încotro nu știu) cînd apărură, cu sufletul la gură, cele două iscoade. Haideți repede, a venit decanul și e foc pe noi.

Am trecut în pas alergător strada, bufetul Calului era peste drum, și strecurîndu-ne pe lîngă statura uriașă a decanului Gheorghiță, care aștepta la ușa sălii de seminar, ne-am așezat spășiți în bănci, așteptînd porția de morală. În locul ei însă a intrat în sală o femeie între două vîrste pe care decanul ne-a prezentat-o sec, uitîndu-se furios la noi : tovarășa Carmencita Popescu e noua dumneavoastră asistentă de latină. Și dus a fost...

Așa am început studiul limbii latine, din nou, de data aceasta cu tovarășa Carmencita.

De la primele ore de seminar, Carmencita și-a dat seama cam în ce situație sîntem. Doar fetele mai încercau să strice unitatea grupei cu eforturile lor disperate de a încropi declinarea cîte unui cuvînt, cum ar fi fost de exemplu, cornus, cornus, care era ceva mai ușoară. Dar fără prea mare succes, pe ansamblu. Din fericire, aflaserăm că nici asistența nu se descurca prea grozav la latină ; învățase ceva, demult-demult, dar și o limbă moartă, pentru ca s-o știi, trebuie s-o împrospătezi. Eram gata să ne liniștim, adică să nu mai punem la suflet problema seminariilor de latină, cînd Gușatu, care adusese și prima informație, reveni cu o veste deprimantă : Carmencita își pierde nopțile cu reîmprospătarea cunoștințelor uitate. Știrile ne veneau dintr-o sursă sigură și obținerea lor se plătea cu ore de muncă patriotică. Gușă descoperise, pe același palier al blocului în care locuia asistenta, o bătrînică singură și fără rude, care o vizita uneori pe

---

teatru t

O scrisoare pierdută

Spectacolul de la **Teatrul Național** cu **Scrisoarea pierdută**, versiunea 1979, reprezintă un fapt de cultură. De cultură regizorală și actoricească. Poate că omul de teatru inteligent care este Radu Beligan n-ar fi riscat această montare dacă n-ar fi știut dinainte „totul" despre piesă. El purcede aflîndu-se în posesia nu doar a unei „concepții" nebuloase ci a unei schite mentale precise și detaliate, conform cu care edifică reprezentația. O reprezentație desăvîrșită, estetizantă aproape. Și, în armonia și coherența ei, oarecum goală. Criticii literari vorbesc uneori despre o poezie a culturii (cultura, adică, instituindu-se univers poetic). Iată însă că la fel de bine se poate vorbi de un teatru al culturii, fenomen nou, într-adevăr, la noi, opus brutalelor „lecturi contemporane" în care voința de „creație" e citeodată împinsă la paroxism. O melancolie, o dulceață alexandrină, emană astfel, parcă inexplicabil, dintr-un spectacol altminteri făcut să pară alert și coroziv. Un gust nou — cel puțin aceasta. Fiindcă în afara unor momente construite ad-hoc, în afara unor pitorești și minore detalii fizionomice, spectacolul „merge" în virtutea soluțiilor elaborate de directorul de scenă de astăzi, pe atunci „numai" actor celebru, împreună cu Sică Alexandrescu. Soluții strălucite la timpul lor, încă valabile, desigur. Însă cum să spun ? Încarnate parcă o dată pentru totdeauna de un Ion Talianu, Niki Atanasiu, Marcel Anghelescu, Costache Antoniu... Actorii de acum au altă personalitate — nu mai scăzută, ci pur și simplu alta. Ei reușesc admirabil, cu excepția lui Grigore Gonța, prea influențat de „viziunea Ciulei" asupra lui Dandanache (i-a fost groază regizorului Beligan, altădată creatorul acestui personaj, să se vadă reduplicat pe scenă ?) Astfel sînt Costel Constantin — Tipătescu, Jean Constantin — Pristanda, Gheorghe Dinică — Cațavencu, Marin Moraru — Farfuridi, Marian Hudac — Brînzovenescu, Dem Rădulescu — Cetățeanul turmentat. Dar creații în adevăratul înțeles al cuvîntului, bazate pe un subtil simț parodic, fac mai cu seamă Tamara Crețulescu în Zoe și Mihai Fotino în Trahanache. Cea dintîi, într-un clasic și inspirat **contre-emploi**, dezvăluie resurse de pasionalitate și voluntarism sub aparențe fragile și afectate, dozînd infinitezimal, în vreme ce al doilea, optînd pentru varianta „Trahanache știe" portretizează vicleșia senilă într-o compoziție complexă, care nu exclude amărăciunea și chiar un fel de înțelepciune detestabilă. Decorul, un pic prea stilizat, prea „ușor", exprimă și el natura de „artifex" a regizorului, mai ales prin cele trei oglinzi ovale care umplu rampa de lumină.

Marius Robescu

---

film f

Saltul visului spre necunoscut

Afluența publicului la filmul **Întîlnire de gradul trei**, care rulează de mai bine de o lună de zile, în cea mai mare sală cinematografică a capitalei, nu înseamnă în primul rînd răspunsul apreciativ la calitățile artistice ale filmului, ci interesul de mare atenție pe care omul de astăzi îl are pentru o problemă ce încă se situează între fantastic și științific : existența sau iluzia farfuriilor zburătoare. Steven Spielberg, atras mereu în filmele sale de aspectele ciudate ale relațiilor omului cu natura, realizează un film care, asemenea problemei abordate, se situează ca tratare între o viziune fantastică și una științifică. Dominantă între trăsăturile filmului este treapta ce se creează între fantastic și știință, între visare și posibil, treapta de groază. Căci atmosfera și „mișcarea" acestui film sînt cele ale unui „film de groază". Filmul nu depășește cu nimic textele de specialitate de la care pornește, nu exprimă ca mesaj moral decît eterna dorință a omului de a cuprinde și cunoaște cît mai mult, eterna visare spre un mereu necunoscut ce trebuie apropiat și făcut cunoscut. Fiind o problemă a secolului, mai bine zis reîncălzită, pînă la incandescență, de secol, ea aprinde imaginația și face salturi cu visul, spre împlinirea ei. Deocamdată, visul cel mai frecvent în legătură cu întîlnirea eventualelor ființe extraterestre este cel transpus în filmul lui Spielberg. Repet, atmosfera este covîrșitoare, mai mult crispantă decît interesantă, mai mult exaltată decît științifică, mai mult apăsătoare decît convingătoare. „Alegii" au comportarea și dramaticul unor posedați, nu al unor „iluminați", nici al unor căutători. Filmul nu respiră pe nicăieri idei sau stări de meditație (cum se întîmplă în filmul lui Tarcovski, **Solaris**), în schimb, este făcut să cîștige publicul prin grandoare, masivitate, filmările sînt fără cusur, impresionante, de un colorit excepțional, fiecare secvență poate fi „un top", grafic, o performanță de imagine filmică (imaginea : Zsigmond). Cred că este esențiala calitate a filmului, imaginea, iar viziunea navei din final, cu efectele de lumini și culori realizate, ca într-un mozaic de-o incredibilă frumusețe, ce trimite la roata soarelui, aztecă (nu și cea a „ființei" sau a omuleților cu care s-a comunicat, și care ține mai mult de grotesc sau de un gust îndoielnic) impresionează mai mult artistic decît științific, ceea ce nu e rău. Un film care trebuie văzut, mai ales de cei cărora le place genul, dar care își va pierde interesantul continuitului în compania altora de același gen, chiar dacă știința nu-i va rezolva prea curînd problemele. Înainte de a fi un film frumos sau discutabil, înainte de a fi științifico-fantastic sau de atmosferă, înainte de a fi captivant sau trenant (după unii), **Întîlnire de gradul trei** este un „film comercial".

Corina Cristea

---

televiziune tv

Octombrie

Există, se știe, mai ascunsă sau mai fățișă, o frumoasă curiozitate a iubitorului de teatru, și anume aceea de a privi în spatele scenei, de a-l observa pe sufleur în timp ce acesta își face meseria sa atît de romantică, de a da mîna, dacă se poate, cu actorul, pentru a simți că el există cu adevărat și altfel decît ca un vesmînt al unui rol. Acestei secrete dorințe i-a răspuns un excelent film al lui Cornel Cristian (un colaborator al lui Tudor Vornicu în emisiunea „De la A la infinit"). Filmul, realizat în timpul repetițiilor la „Furtuna", l-a avut ca erou în centrul său cel mai luminos, pe Liviu Ciulei. Regizor, actor și scenograf, om de teatru între atît de rarii oameni de teatru de astăzi, Liviu Ciulei nu mai trebuie recomandat, talentul său excepțional, împletit cu patima sa pentru teatru, împunîndu-l de multi ani atenției noastre. Liviu Ciulei este una din garanțiile teatrului românesc, o flamură a lui, heraldică, recunoscută în țară și în străinătate. Avînd această premiză, filmul lui Cristian și-a dorit să ne lase pentru o clipă pe noi, telespectatorii, să privim în laboratorul artistului, acolo unde acest alchimist al replicilor își caută cu pasiune aurul viitorului spectacol, înconjurat de prietenii săi, de marii și numerosii prieteni ai săi, actorii. Față de prejudecata care îi îndeamnă pe unii dintre noi să mai creadă că realizarea, montarea unei piese, nu este o treabă, cine știe cît de complicată, de serioasă, acest film s-a constituit prin cadrele sale spontane, firești, într-un argument al muncii de teatru, în care fiecare, de la regizor pînă la actor, de la figurant pînă la croitoreasă își exprimă pasiunea, competența și mai ales dorința de a-și face meseria cît mai bine. Într-un astfel de context, un regizor ca Liviu Ciulei apare și ca un mare animator, un mare declanșator de ambiții, un mare descoperitor a tot ce au mai bun colaboratorii săi. Și toate acestea filmate și apoi montate cu mult profesionalism, cu multă înțelegere a specificului exercitării vocației teatrale, cu acea mult dorită „priză" la subiect. A fost un film pe care, pentru calitățile sale deosebite, am dori să-l revedem, măcar și pentru a le uita din cînd în cînd pe altele, cenușii, săcăii, lipsite de har și deci de putere, de convingere. A fost un film pe care îl considerăm reperul „prim-planurilor" care poate vor urma. A fost un film exemplar despre un mare om de teatru și el exemplar.

Iulian Neacșu

o nouă zi...

Carmencita. Pentru a sta de vorbă cu pensionara și a-i smulge informațiile, el și Țepi își pierduseră cîteva după-amieze, timp în care cîștigaseră cu perfidie încrederea bătrînei, făcîndu-i cumpărăturile, bătînd niște carpete vechi și spălînd geamurile. Această din urmă muncă o făcuseră din exces de zel : noroc că Aneta (așa o chema pe babă) avea doar o garsonieră — două ferestre duble și o ferestruică la bucătărie, altfel nu era nici o plăcere să speli iarna sticla pe care apa înghețа.

Tovarășa Carmencita Popescu era o femeie nu prea frumoasă, potrivit de inteligentă, după părerea mea, avea 42 de ani și provenea dintr-o familie spaniolă care, după înfrîngerea Republicii, se refugiase la Moscova. Aici ea îl găsise pe viitorul soț, Popescu al nostru, aflat la niște tîrzii specializări ori așa ceva, cu care venise în România. Soțul îi murise de cîțiva ani, de cancer, așa că asistenta noastră era văduvă, tristă și cam plictisită de singurătate. Pe marginea acestei sumare fișe de situație, pe care o făcuse Perjă, cu ajutorul babei Aneta, noi am tras concluzia firească : ea are nostalgii. La seminarul următor trebuia să punem paie peste foc, deturnînd-o de la studiul limbii latine, în care aflasem că se înfunda, spre nenorocirea noastră.

Deci, joia următoare, Carmencita ne găsi în sala de seminar strînși unul în altul și examinînd, cu o curiozitate bine jucată, un disc spaniol, pe care erau imprimate cîteva piese de ghitară clasică de Vilalobos. De unde-l aveți, ne întrebă ea surprinsă și emoționată, în același timp. Dacă i-am fi spus că Gușatu îl împrumutase definitiv de la biblioteca raională stricam tot efectul, așa că am încropit o explicație care să îmbine interesele noastre cu slăbiciunile ei. N-are rost să mai lungim povestea : seminarul astfel subminat a continuat cu povestirea, de către Carmencita, a unor amintiri din copilărie și s-a sfîrșit cu promisiunea, făcută de ea la insistențele noastre, că vom trece să învățăm latina printr-un procedeu mai plăcut, prin comparație cu... spaniola. Orele următoare au decurs așa cum ne așteptam : ascultam discuri de ghitară clasică sau tangouri argentiniene (Carmencita era moartă după ele), citeam și discutam fragmente din Cervantes și Lope de Vega ori, pur și simplu, o ascultam pe ea povestindu-ne despre feluritele obiceiuri ale ibericilor, de la coride și pînă la sărbătorile folclorice. Din cînd în cînd, vorbindu-ne, Carmencita își mai amintea și de subiectul real al seminarului și atunci ne atrăgea cu falsă seriozitate atenția că acest cuvînt, spaniol, vine din latină, unde avea forma cutare și cutare, era de declinarea a treia imparisilabică și încă vreo cîteva amănunte absolut plictisitoare. Astfel, totul era minunat. Dar nu de ajuns, ziceam noi, încîntați de această prea repede victorie.

Prin urmare, într-o miercuri după-amiază, ne-am înființat la ușa apartamentului ei : Țepi, Gușatu, Perjă, eu și două fete, de decor. Țepi avea sub braț un disc foarte nou, conținînd tangouri argentiniene, împrumutat cu mari sacrificii de la Filarmonică. Am sunat, ne-a deschis și, firesc, a rămas din nou profund impresionată de pasiunea noastră pentru tot ce era de esență spaniolă. Ne-a pus discul, pe care noi l-am ascultat cutremurați de respectivele ritmuri, l-a trimis pe Gușatu după o sticlă de ceva pentru băieți, fetelor le-a oferit un lichior de coacăze și, uite-așa, am stat pînă pe la ora nouă seara.

După succesul acestei vizite, am hotărît să trecem la etapa a treia a planului nostru. Și am și făcut-o, o zi mai tîrziu, chiar după seminarul muzical de spaniolă-latină, cînd am invitat-o la un ceai la Calu. A acceptat și am trecut strada. Acolo, un ceas și ceva, am vorbit vrute și nevrute și a trebuit s-o aducem acolo ca să ne dăm seama cît de bine se integrase ea în grupul nostru, cît de firesc ne purtam în prezența ei.

Pînă în martie, am uitat și puțina latină pe care o mai știam, Gușatu și cu Țepi se exersau acum în spaniolă, erau cei mai avansați dintre noi : cînd vedeau pe stradă un camion, unul din ei spunea, în spaniolă, iată un camion, iar celălalt răspundea, afectat, da, acesta este un camion albastru. Fetele, mai puțin cîștigate de muzicalitatea studiilor noastre, făceau cu schimbul, veneau pe rînd, cîte două la un seminar, dar important era că nu ne băgau bețe în roate. Am mai făcut vreo trei vizite pe la Carmencita acasă, ultima fără nici un disc, căci nu mai era nici unul prin împrejurimi, le epuizaserăm pe toate — dar era plăcut, aproape că uitaserăm unde și de ce începuse totul.

Carmencita era, într-adevăr, foarte singură — am simțit asta de mai multe ori : am dedus-o din simplitatea și firescul cu care accepta să meargă cu noi pe la cîrciumile mărginașe, din plăcerea sinceră cu care ne primea în apartamentul ei și cu care prelungea serile petrecute împreună, povestindu-ne unele și altele din Spania ei, care acum era atît de departe, sub cisma lui Franco, pe care-l considerăm, de acum și dușmanul nostru personal.

Astfel, evitînd latina, cochetînd cu spaniola, trecea iarna și Carmencita începuse să facă parte serios din studențimea noastră, ca și cum ar fi fost cel de-al unsprezecelea membru al grupei noastre încă din prima zi a anului întîi. Contribuiserăm și noi la această stare de fapt, dar existau și în Carmencita destule rezerve de tinerețe netrăită, care ne ajutaseră. Într-o seară, la ea acasă, ne spusese un lucru foarte trist, la care ar fi trebuit să luăm aminte : „Voi sînteți băieți de treabă, îmi pare rău că nu veți învăța latina cu mine niciodată. Din păcate, m-am obișnuit cu voi și nu mai este posibil să vă fiu o profesoară adevărată. Am făcut multe compromisuri la viața mea, va trebui să-l fac și pe acesta. Să dau impresia că sînt profesoara voastră, cînd de fapt eu vă sînt o mai bătrînă colegă de grupă." Dar nici unul din noi n-a dat atenție acelei confesiuni și, probabil, nici altora, pe care ea le-a făcut și tot ea le-a auzit. Observasem numai că se poartă mai afectuos cu noi, băieții, și rideam zicînd că, pînă la urmă, trebuia să aleagă. Despre mine spusese că sînt bun, nu concuram nici cu Gușatu, despre care spusese că e inteligent, și nici cu Țepi, despre care tot ea avea impresia că ar fi un băiat foarte frumos. Cît despre Perjă, el nu avea nici o șansă : era cam uriței și, în afară de bancuri, nu spunea nimic interesant. Dar pînă la faptele pe care uneori le evocam, cu imaginația destul de hazardată a vîrstei, toate acestea nu rămîneau decît niște socoteli amuzante.

La sfîrșitul lui martie, am început să preparăm onomastica ei. Pe doi aprilie împlinea 43 de ani. Perjă a vorbit cu Costăchel, să ne

împrumute un fel de captură de război a C.F.R.-ului, un Mercedes-Benz vechi, pe care avea să-l conducă Julio, un vechi cunoscut al Carmencitei, ghitarist. Vorbisem și cu el Gușatu a lipsit o zi de la cursuri, pentru a aranja povestea cu cabana de la Adîncata : o aranjase. Pe 30 martie am informat-o ceremonios despre planul nostru : n-am cum să vă descriu surpriza ei. Într-un acces necontrolat de simpatie, l-a mîngîiat pe cap pe Gușatu, care vorbise în numele nostru, și ne-a spus : „Of, golanilor, cred c-ați fi în stare să-l corupeți și pe Dumnezeu..." Nu avea dreptate : Dumnezeu nu preda la noi latina.

Pe 1 aprilie, fără nici o păcăleală, ne-am dus la ea acasă : cu flori, obținute pe bază de bacșiș, de la Grădina botanică, cu o sticlă de vin minunat, cumpărat de la un bufet special, prin Costăchel, și cu un cadou rarisim pentru timpurile acelea : un album al Muzeului Prado, reproduceri color, 1 000 de pagini, tipărit chiar în anul acela, pe care dădusem toți banii grupei și mai făcusem și împrumuturi. Am felicitat-o, am băut cîte un păhărel din vinul nostru și ne-am dus spre cămin. Și așa o tulburaserăm destul — am lăsat-o fericită și deprimată, în același timp. Fericită, știam de ce; deprimată, bănuiam numai. Pe drum, cineva a spus, mi se pare că tot Gușatu : ce viață mai e și asta, a ei, departe de țară, fără bărbat, fără rude, fără prieteni, avînd aproape doar patru golani mucoși... pe care nu va ști niciodată dacă poate conta. Ce ziceți, mă ? Dar nimeni nu i-a răspuns.

A doua zi, imediat după prînz, a apărut Julio, la volanul capturii de război, îmbrăcat ca un toreador, costum negru cu niște ciudate broderii pe mîneca hainei și la pantaloni, lavalieră, cu ghitara, un nebun și el, cu totul nebun la cei cincizeci de ani pe care-i avea : ne-am urcat toți patru, am trecut să luăm și fetele, le-am luat, apoi am pornit spre Carmencita. Ea ne aștepta în fața blocului, îmbrăcată într-un pardesiu cam uzat, dar încă frumos, cu care n-o mai văzusem, de sub care cobora pînă aproape de glezne, o rochie înflorată care, ne-am închipuit noi imediat, trebuie să fie costumație de sărbătoare specific spaniolă, parcă văzusem ceva asemănător în niște fotografii pe care tot ea ni le arătase. Se dăduse și cu apă de colonie, pe care am simțit-o și noi, cei care stăteam pe ultimele bănci din spate ale mașinii. S-a urcat făcînd pe sprințara, ca și cum ar fi fost o fată oarecare din grupa noastră, și s-a așezat în față, alături de Julio, unde-i ținuserăm respectuoși locul.

Deși eram în aprilie, iarna nu cedase de tot, era încă destul de frig și, pe laturile drumului, pajiștile mai erau pătate pe alocuri de albul murdar al unor vechi zăpezi. Pînă am ajuns la Adîncata, vreo două ore și ceva, am tot cîntat și am rîs, de parcă mergeam la nuntă — eram, în orice caz, un spectacol de speriat pentru sătenii întîlniți pe drum și care vedeau, probabil pentru prima oară în viața lor, o hodoroagă bizară, păcănind și lăsînd în urmă mult fum și zvon de cîntece aiurite. Ca să nu mai vorbesc de cei doi din față, Julio și Carmencita, a căror costumație de carnaval sau de coridă avea să rămînă multă vreme, pentru mulți din cei întîlniți pe drumul pînă la Adîncata, semnul de secetă al acelui an.

La Adîncata, ne aștepta prietenos Petrică, zis și Chiaburu, consătean și rudă foarte îndepărtată cu Gușatu — cu ajutorul acestui bun cabanier cu burtă mare aranjaserăm noi toată escapada. Ne-a urat bun venit și ne-a așezat imediat la masă. Am servit meniul specific al Chiaburului : ouă cu jumări, murături și o țuică înainte, să șteargă praful drumului, chiar dacă acesta încă nu se zvîntase. Carmencita era de-a dreptul extraordinară, și noi am zis că e zăpăcită din bucurie și din surpriza locului și contaminată de veselia noastră. Zimbind, dar cu o voce pe jumătate tristă, nu știu de ce, ne-a spus, atunci cînd ne-am așezat la masă : băieți, atenție, am de gînd să-mi fac de cap ! Julio i-a spus ceva în spaniolă, dar cu toate studiile noastre în domeniu, n-am înțeles nimic. Drept care nici n-am răspuns într-un fel. După ce-am sorbit prima țuică, și am mai umplut o dată paharele, ne-am ridicat în picioare și i-am cîntat „La mulți ani", făcînd-o să plîngă tot timpul cît a durat lălăiala noastră, cu lacrimi mari și grele, aproape că era să ne sperie. Cînd ne-am așezat, Chiaburu a apărut cu marea bombă a acestei aventuri de început de aprilie : gramofonul și discurile. Carmencita a încetat din plîns și l-a sărutat emoționată, Chiaburu s-a înroșit tot, parcă luase foc, tot bîlbîind că nu trebuie, că băieții, că el n-are nici o vină. Dar el singurul era cu adevărat vinovat de prezența instrumentului mecanico-acustic și a bratului de discuri cu muzică de dans : Chiaburu le „păstrase" (făcîndu-le pierdute) după un chef păcătos pe care niște tovarăși de la raion (însoțiți de niște tovarășe) îl organizaseră la cabana aceasta cu un an și ceva în urmă. Noi am dichisit aparatul, l-am șters de praf, am montat manivela, l-am așezat pe o măsuță joasă, lîngă perete, am desfăcut discurile din învelitorile lor fosnitoare, Gușatu, care era într-o dispoziție nemaipomenită, căci băuse și de dimineață, și-a făcut curaj și a invitat-o pe Carmencita la dans. După exemplul lui, am luat și noi fetele la învîrtit. Perjă, care nu știa să danseze, a rămas lîngă aparat, să tragă la manivelă, avînd la îndemînă și păhărelul, să-i țină companie. După ce s-a terminat sticla de țuică, Petrică, zis și Chiaburu, a scos de la beci niște sticle aburite, producție Adîncata, vin făcut din fructe de pădure, după rețetă proprie, precum și un lighenaș potrivit ca mărime, dar destul de adînc, plin cu ciuperci murate. Pe melodia unui tangou din 1938, am băut din vin și am gustat ciupercile. Apoi am continuat cu dansul.

Parcă se făcuse seara, parcă era noapte, nu-mi mai amintesc exact, dar nici nu mai avea nici o importanță, înăuntru ardea un foc bun și ocrotitor, vinul era dulce și tare, și rece, și niciunuia dintre noi nu-i mai păsa de cele ce se întîmplau la ora aceea în lume : era bine acolo unde eram, cum eram, cîți eram. În seara aceea de aprilie, la Adîncata, eu am realizat, pentru întîia oară, că nu prea știu cum se numesc colegele mele de grupă, că le cam confund, deși se deosebeau binișor una de alta, că Maria și Camelia ar fi meritat chiar o atenție mai mare din partea noastră. Dar nici atunci nu le-am dat drepturile care li se cuveneau celor două, ca și celorlalte, pentru că ele nu contau la Adîncata : pe noi nu ne interesa decît Carmencita, pentru ea aranjasem totul, ea vroiam să se simtă bine. Bănuiesc că fetele noastre au înțeles lucrul acesta : numai așa îmi explic că nu au ridicat nici o pretenție.

Și Carmencita se simțea extraordinar : bea cot la cot cu noi, nu pahar după pahar, căci nici noi n-am fi ținut la ritmul ăsta, dar destul ca să se euforizeze bine ; făcea glume, tot felul de glume, astfel că noi începuserăm să vorbim de față cu ea tot așa cum vorbeam între noi, băieții : dansa aproape fără pauză, adică cu foarte scurte pauze, cît să mai soarbă din pahar — după Gușatu, trecuse ea la invitații, fără nici un fel de protocol, ca între vechi prieteni : dansase cu Julio, minunat recital, deși acarul nu mai era tînăr, dansase cu Țepi, dansase cu mine, încercase și cu Perjă, dar acesta înțepenise de emoție și nu se mișca nici cît ar fi putut, îl luase la mijloc chiar și pe Chiaburu, provocîndu-i acestuia una din marile plăceri ale vieții lui, cu care se va lăuda multă vreme, „ce știți voi, eu am dansat cu o spanioloaică veritabilă, ehei". Carmencita făcea totul cu o dezinvoltură și un firesc dincolo de vîrsta și de poziția ei (totuși ne era profesoară), dar în exuberanța acelei seri de primăvară cineva foarte atent ar fi putut observa semnul unei mari tristeți, dorința de a consuma tot ceea ce se putea consuma în acea noapte. Dar noi nu aveam ochi de văzut sentimente : noi ne simțeam bine și atîta tot. Și eram mulțumiți că și ea se simte la fel. Cele nevăzute nu ne interesau.

După miezul nopții, cele șase fete din grupă s-au retras sus, la etajul cabanei, unde erau niște paturi : pentru ele petrecerea se terminase, și așa nu se omoriseră cu dansul. Odată cu ele plecase la culcare și Perjă, cam obosit de compania paharului și de învîrtit la minerul gramofonului. Clipind a somn se retrăsese și gazda noastră, minunatul Petrică, zis și Chiaburu. Jos, în sala mare, rămăseserăm numai noi : Car-

Continuare în pag. a 7-a

al. raicu

Semn viu

O flacără-naltă și pură,
o apă ce trece, murmură
zvîrlindu-și frîntura de pară
în fluturul mov care ară.

Privind dinăuntru, — nainte
o prind în oglinzi de cuvinte
lipindu-o pe alte păduri
la crestele munților suri.

Iar vremi necuprinse în filă
— sigiliu pe albastra argilă —
îi pun lîngă semn de povești
pe goarnele din Mărășești.

La fiece pas în amiaz
adun lîngă ochi, pe obraz,
în tandrul sărut și în sunet,
în stinca ce cade cu tunet.

O flacără pură prin sită
din vreme mișește, palpită
în firul subțire de-otavă,
în marmura vie, suavă.

ștefan ioanid

Viața ta

Ce-ți mai este, viață, și cu melancolia,
cianina, piperul — dimineața,
în mătasea ușor apăsată

a unui înger
pe care atît l-am iubit.
Și nu altcum
decît cum ai iubi un înger, o cenușă
a încîntării lichide. Toată noaptea.

Și ochii
deschiși asupra unor strălucitoare asprimi.

Și nu altcum decît o fală pe valuri
înlăuntrul acestor cățărătoare ziduri —
năzărirea
cea mai vie a unui monoton limbaj.

Și iată, îmi spui, sprinteneală
a zilelor mele, mă vei întîlni
acolo unde viața ta se sfîrșește.

Și iată, îmi spui, trestie a zilelor mele,
viața ta nu s-a clintit nici cu o iotă.
mai la stînga sau dreapta.

Mersul pe ape

Vezi bine, căutarea în stele ți-a adus
prețuirea pe jumătate a logicii, vreo duzină
de adevăruri bine simțite despre iscusința

divină a toanelor și moralei. Firește

Umblam prin pînză

Acesta-i locul cu vestminte
din bătălii, purtate — aprins,
suman ce sare din cuvinte
și briu din soarele nestins.

Cum tremură pe pînză fluturi
îi simt și-i string sfios în palmă,
ca să-mi rămînă za cu ciucuri
în ziua vîrstnică și calmă.

E strîns peste mijloc șerparul
în care florile se-ațin,
curat cu taină-adîncă harul
de-o țese culmi și zări din în.

Acesta-i locu-n prelungire
rămas hotar de la strămoși,
hrănind în ițe și-ntre fire
cerbi înzăuați în pisc, pietroși.

Alerg prin rama înălbită,
iau basmu-ascuns în adăpost,
cum viața mi-o găsesc zidită
la semnul aspru care-a fost.

De-o săptămînă

Osemintele-au ieșit
în grădină-n asfințit
cînd săpam pentru fîntînă
îndirjit, de-o săptămînă.
Întîi tigva și femurul,
apoi mîna, tot conturul,
iar sub ele falnic sta
în brocaturi verzi o șa.

M-am plecat cu luare-aminte.
Miroseau a praf și flinte
aruncînd ciudat în lume
zgomotele lor postume.

Veacul da dinspre arman
glas poruncă de hatman
poate smuls din niște seri
ce-au rămas cu frații Jderi

Curge luna pe sub frunte.

Osemintele stau crunte.

În joc era muzica cea mai pură, esența
etherică. Nu i-am atins fruntea

și ochii. Numai picioarele, numai picioarele,
numai tălpile sale cu rare-ncrustări
asemenea crinului. Vrut-am

să le fie grădina ușoară. Și rivna
prielnică. Și cît m-am trudit, cît
m-am trudit. Martor îmi este

acest fluture stacojiu în tufiș. Încă viu.
Și această emoționantă umilință.

Dar ea ședea în jețul fără cusur. Palidă,
rece — ca urma
unui picior peste ape.

Și ce știi, mă rog, despre mersul pe ape ?
mă-ntreabă. Îți dau
o mie de ani de gîndire.

Fabulă

Cum te ține
îmbrățișat. Ca pe
un ou foarte ușor
și subțire. Te atinge

demonul cu toiagul,
încălțămintea maternă, Unul
cu picioare în umbră, cititor
în rase umide :

„De albină să fie ? !",
îți șuieră-n față.

(Dar numai
din șapte în șapte
ani eu l-am iubit. Și atunci
numai în vis mi-apărea.

Aceasta-i pecetea !)

„De pasăre, -atunci !, de
porumbel ?, de ieruncă ?"

(Dar numai
din șapte în șapte
ani eu l-am iubit. Și atunci
nu cu ochiu-l vedeam.

Aceasta-i pecetea !)

„De înger, atunci ! Ești
de înger !", îmi șuieră-n
față. Și ce vaier
prin aer, ce număr
fierbinte. Era
chiar anul pecetei. Și ce
istovită pecetea curgea

sub flacăra
acelei guri care în alte
șapte guri împărțită
era.

radio

Debuturi

● Salutăm înființarea rubricii **Al treilea gong**, revista radiofonică a teatrului liric, emisiune ce se anunță bilunară și pe care o realizează Luminița Constantinescu. Primul număr, cel de luni după-amiază, 15 octombrie, a început conform unei vechi deprinderi „gazetărești" cu stabilirea programului — cu numirea principiilor și promisiunilor pe care, am putut observa, prima emisiune le-a onorat din plin. S-a purtat, la microfon, o discuție despre destinul operei în zilele noastre, discuție dovedind elasticitate de spirit și o încredere bine argumentată în posibilitățile genului. David Ohanesian, Cornel Stavru, Iosif Sava, Viorel Cosma și doi amatori de elită ai muzicii de operă, Sorin Botez și Costin Popa au susținut dialogul invocînd, spre a le contrazice, puncte de vedere pesimiste notorii. Diversele unghiuri de vedere ale comentatorilor noștri, avizați și pasionați, au tins spre concluzia că, dacă e de constatat o criză a operei, nu e vorba de fapt de o criză a genului, ci a organizării, a programării. Înțelegem că revista radiofonică a teatrului liric își propune să aibă o influență (evident benignă) în această privință... Pentru ediția viitoare ni s-a promis o analiză a repertoriului din țară. Două interviuri, cu Eugenia Moldoveanu-Iacob și Dan Iordăchescu, ne-au informat, la modul viu al dialogului, de activitatea și perspectivele celor doi mari interpreți români, cu ilustrările muzicale de rigoare. Apoi ni s-a dat prilejul să ascultăm o arie dintr-o operă pînă de curînd inedită a lui Verdi. Și, precum orice revistă care ține seama de echilibrul efectelor, **Al treilea gong** are și o rubrică de divertisment (serios) — dezlegarea de enigme muzicale, de data aceasta, pe care le propune Cornel Stavru din discoteca sa. Un asemenea procedeu, cu succes garantat, oferă posibilitatea unei participări efective din partea ascultătorului. Sperăm că **Al treilea gong**, care debutează cu entuziasmul începuturilor dar și cu știința unor experiențe mai vechi, va fi o reușită radiofonică.

● O premieră la radio — piesa politică intitulată **Compromisuri zadarnice**, de autorul grec contemporan Kostas Valetas. Cum mai observam și alte dăți, ni se pare un mare avantaj prezentarea care precede piesa, fiindcă explicatia aceea de cîteva minute acroșează interesul auditoriului și-i adîncește în mod oportun posibilitățile de înțelegere. Kostas Valetas, autor „complet" și nu total necunoscut la noi în țară, el însuși traducător din literatura română, a fost prezentat de Polixenia Karambi. **Compromisuri zadarnice** poartă un mesaj umanist generos, pe care scriitorul îl exprimă printr-un contur dramatic simplu și limpede. Piesa, concepută îndrăznet din tonuri esențiale și structurată după modelele tragediei clasice, sacrifică sugestiile de profunzime a omenescului în favoarea unei demonstrații perfecte pusă în slujba ideilor umanitare. Versiunea radiofonică a fost excelent interpretată de George Constantin, Gina Patrichi, Leopoldina Bălănuță, Constantin Dinulescu, Rodica Mandache, în viziunea regizorului Constantin Dinischiotu.

Ioana Ieronim

plastică

Dincolo de metaforă

La galeria „Orizont" lucrările sculptorului ceramist **Dumitru Rădulescu** și ale graficianului Mihai Mănescu nu se stînjenesc unele pe altele. Tandemul a fost bine ales ; în ciuda problemelor și tehnicilor diferite există o oarecare afinitate la care contribuie multe elemente. Amîndoi au aproximativ aceeași vîrstă (cel dintîi născut în 1942, celălalt în 1944) ; amîndoi au absolvit Institutul de arte plastice cam în aceeași vreme (cel dintîi în '67, celălalt în '68). Ambii au traversat deci, în anii formării, o perioadă în care experiențele fundamentale ale artei moderne începuseră a fi studiate cu o atenție ce făcea superfluă admirația nediferențiată. Regîndirea problemelor mari ale diverselor discipline artistice a pus o anume amprentă în special pe arta acelor tineri artiști, inteligenți, care au devenit circumspecți față de **speculozitate**, înțelegînd în același timp că elementele tradiționale de meșteșug trebuie folosite astfel încît să nu împiedice asupra prospețimii viziunii. Ambii expozanți de la „Orizont" fac parte din această categorie de artiști.

DUMITRU RĂDULESCU — care are deja un **curriculum** artistic extrem de bogat, el fiind prezent în manifestări de prestigiu din țară și străinătate — stăpînește perfect tehnicile ceramicei. Materia — preferința pentru gresie este marcată → capătă de regulă forme ciudate. Obsesia arhetipalului, care a contaminat în ultima vreme largi sectoare ale sculpturii astfel încît s-ar putea risca în curînd să avem mai multe arhetipuri decît sculptori, nu îi este proprie. L-au atras în schimb izbucnirile interioare ale formelor, procesele de germinare și remodelare a materiei sub acțiunea agenților fizici. Izbucnirile acestea germinative sînt rezultatul unei reacții neașteptate, astfel încît la un moment dat te poți trezi cu surpriza că pe un măr (sau pe un glob), crescut direct dintr-o brazdă, apare un nounăscut. O imagine de acest tip este, desigur, ușor șocantă, dar aceasta nu înseamnă că valorile ei expresive nu trebuie apreciate. Dar nu numai astfel de imagini ne propune sculptorul-ceramist. El are o plăcere deosebită în șlefuirea suprafețelor unor forme ce par de repertoriu ; unui amănunt nu lipsit de importanță, unui detaliu relevat, le atribuie un sens încă neexploatat. Se urmărește în acest caz potențarea senzației de vitalitate degajată de o formă ce tinde spre împlinire.

MIHAI MĂNESCU — și el foarte activ în ultimii ani, posesor al unor premii prestigioase internaționale pentru afiș — se relevă același artist plin de vervă pe care îl cunoaștem. Arta sa se împlinește sub semnul metaforei simple și penetrante. Fără ocolișuri inutile el ne propune un univers în care constanta principală este o modalitate simbolică de abordare a existenței. Relațiile geometrice care se stabilesc între lucruri sau linii secrete devenite vizibile, vor să sugereze o apartenență la un orizont comun, o transformare continuă a aparenței într-o realitate, a stării într-o altă stare. Este, mi se pare, semnificativă această reflecție majoră a artistului pe marginea aspectelor în permanentă mișcare a vieții. Ea atestă o reflecție matură care știe să folosească uneltele artei în scopul transformării impresiei într-o sugestie edificatoare.

Grigore Arbore

muzică

Arta sărbătorii

Intenționînd să reînvie atmosfera Renașterii, poate să evoce acele trupe ambulante, **jigs**, care străbăteau Europa cu dansuri populare sau „savante", cîntece, jonglerii, „măști" ; ori baletele de curte, strălucind sub Ludovic al XIV-lea (acea muzică amintind tapiseriile de epocă : țărani dansînd voioși, tritoni sunînd din corn. Apolo cu Muzele cîntînd la liră, lăută, viola da gamba...) ; intenționînd să reamintească publicului modern, obișnuit cu alte tensiuni muzicale, jovialitatea și francheța suprafețelor unor forme ce par de repertoriu ; unui amănunt nu lipsit de importanță, unui detaliu relevat, le atribuie un sens încă neexploatat. Se urmărește în acest caz potențarea senzației de vitalitate degajată de o formă ce tinde spre împlinire.

Intenționînd să reînvie atmosfera Renașterii, poate să evoce acele trupe ambulante, **jigs**, care străbăteau Europa cu dansuri populare sau „savante", cîntece, jonglerii, „măști" ; ori baletele de curte, strălucind sub Ludovic al XIV-lea (acea muzică amintind tapiseriile de epocă : țărani dansînd voioși, tritoni sunînd din corn. Apolo cu Muzele cîntînd la liră, lăută, viola da gamba...) ; intenționînd să reamintească publicului modern, obișnuit cu alte tensiuni muzicale, jovialitatea și franchețea suprafețelor unor forme ce par de repertoriu ; unui amănunt nu lipsit de importanță, unui detaliu relevat, le atribuie un sens încă neexploatat. Se urmărește în acest caz potențarea senzației de vitalitate degajată de o formă ce tinde spre împlinire.

MIHAI MĂNESCU — și el foarte activ în ultimii ani, posesor al unor premii prestigioase internaționale pentru afiș — se relevă același artist plin de vervă pe care îl cunoaștem. Arta sa se împlinește sub semnul metaforei simple și penetrante. Fără ocolișuri inutile el ne propune un univers în care constanta principală este o modalitate simbolică de abordare a existenței. Relațiile geometrice care se stabilesc între lucruri sau linii secrete devenite vizibile, vor să sugereze o apartenență la un orizont comun, o transformare continuă a aparenței într-o realitate, a stării într-o altă stare. Este, mi se pare, semnificativă această reflecție majoră a artistului pe marginea aspectelor în permanentă mișcare a vieții. Ea atestă o reflecție matură care știe să folosească uneltele artei în scopul transformării impresiei într-o sugestie edificatoare.

Intenționînd să reînvie atmosfera Renașterii, poate să evoce acele trupe ambulante, **jigs**, care străbăteau Europa cu dansuri populare sau „savante", cîntece, jonglerii, „măști" ; ori baletele de curte, strălucind sub Ludovic al XIV-lea (acea muzică amintind tapiseriile de epocă : țărani dansînd voioși, tritoni sunînd din corn. Apolo cu Muzele cîntînd la liră, lăută, viola da gamba...) ; intenționînd să reamintească publicului modern, obișnuit cu alte tensiuni muzicale, jovialitatea și franchețea suprafețelor unor forme ce par de repertoriu ; unui amănunt nu lipsit de importanță, unui detaliu relevat, le atribuie un sens încă neexploatat. Se urmărește în acest caz potențarea senzației de vitalitate degajată de o formă ce tinde spre împlinire.

MIHAI MĂNESCU — și el foarte activ în ultimii ani, posesor al unor premii prestigioase internaționale pentru afiș — se relevă același artist plin de vervă pe care îl cunoaștem. Arta sa se împlinește sub semnul metaforei simple și penetrante. Fără ocolișuri inutile el ne propune un univers în care constanta principală este o modalitate simbolică de abordare a existenței. Relațiile geometrice care se stabilesc între lucruri sau linii secrete devenite vizibile, vor să sugereze o apartenență la un orizont comun, o transformare continuă a aparenței într-o realitate, a stării într-o altă stare. Este, mi se pare, semnificativă această reflecție majoră a artistului pe marginea aspectelor în permanentă mișcare a vieții. Ea atestă o reflecție matură care știe să folosească uneltele artei în scopul transformării impresiei într-o sugestie edificatoare.

Intenționînd să reînvie atmosfera Renașterii, poate să evoce acele trupe ambulante, **jigs**, care străbăteau Europa cu dansuri populare sau „savante", cîntece, jonglerii, „măști" ; ori baletele de curte, strălucind sub Ludovic al XIV-lea (acea muzică amintind tapiseriile de epocă : țărani dansînd voioși, tritoni sunînd din corn. Apolo cu Muzele cîntînd la liră, lăută, viola da gamba...) ; intenționînd să reamintească publicului modern, obișnuit cu alte tensiuni muzicale, jovialitatea și franchețea suprafețelor unor forme ce par de repertoriu ; unui amănunt nu lipsit de importanță, unui detaliu relevat, le atribuie un sens încă neexploatat. Se urmărește în acest caz potențarea senzației de vitalitate degajată de o formă ce tinde spre împlinire.

MIHAI MĂNESCU — și el foarte activ în ultimii ani, posesor al unor premii prestigioase internaționale pentru afiș — se relevă același artist plin de vervă pe care îl cunoaștem. Arta sa se împlinește sub semnul metaforei simple și penetrante. Fără ocolișuri inutile el ne propune un univers în care constanta principală este o modalitate simbolică de abordare a existenței. Relațiile geometrice care se stabilesc între lucruri sau linii secrete devenite vizibile, vor să sugereze o apartenență la un orizont comun, o transformare continuă a aparenței într-o realitate, a stării într-o altă stare. Este, mi se pare, semnificativă această reflecție majoră a artistului pe marginea aspectelor în permanentă mișcare a vieții. Ea atestă o reflecție matură care știe să folosească uneltele artei în scopul transformării impresiei într-o sugestie edificatoare.

Intenționînd să reînvie atmosfera Renașterii, poate să evoce acele trupe ambulante, **jigs**, care străbăteau Europa cu dansuri populare sau „savante", cîntece, jonglerii, „măști" ; ori baletele de curte, strălucind sub Ludovic al XIV-lea (acea muzică amintind tapiseriile de epocă : țărani dansînd voioși, tritoni sunînd din corn. Apolo cu Muzele cîntînd la liră, lăută, viola da gamba...) ; intenționînd să reamintească publicului modern, obișnuit cu alte tensiuni muzicale, jovialitatea și franchețea suprafețelor unor forme ce par de repertoriu ; unui amănunt nu lipsit de importanță, unui detaliu relevat, le atribuie un sens încă neexploatat. Se urmărește în acest caz potențarea senzației de vitalitate degajată de o formă ce tinde spre împlinire.

MIHAI MĂNESCU — și el foarte activ în ultimii ani, posesor al unor premii prestigioase internaționale pentru afiș — se relevă același artist plin de vervă pe care îl cunoaștem. Arta sa se împlinește sub semnul metaforei simple și penetrante. Fără ocolișuri inutile el ne propune un univers în care constanta principală este o modalitate simbolică de abordare a existenței. Relațiile geometrice care se stabilesc între lucruri sau linii secrete devenite vizibile, vor să sugereze o apartenență la un orizont comun, o transformare continuă a aparenței într-o realitate, a stării într-o altă stare. Este, mi se pare, semnificativă această reflecție majoră a artistului pe marginea aspectelor în permanentă mișcare a vieții. Ea atestă o reflecție matură care știe să folosească uneltele artei în scopul transformării impresiei într-o sugestie edificatoare.

Grete Tartler

O maşinărie ludică sofisticată

Un mesager imperial aduce fiecăruia dintre cei cinci sute şi ceva de locuitori ai Dorunei, recent anexate la imperiu, cite o scrisoare personală din partea împăratului. Doruna posedă un Cetitor de scrisori, Ilie, cu care se află însă intr-un conflict mai vechi ; se ia totuşi iniţiativa de a-l folosi pentru lectura scrisorilor pe care nici un locuitor nu e apt să le citească. Cetitorul de scrisori, posedind darul prognozei, anunţă pe fiecare ceea ce conţin scrisorile, fără a le deschide, dar conţinutul astfel anunţat displace delegaţiei locuitorilor, pentru că Ilie anunţă evenimente negative. Locuitorii vor recurge la notarul Pedimonte, a cărui lectură tardivă este mai acceptabilă. Cetitorul de scrisori, in urma acestui aparent pariu, pierdut cu concetăţenii săi, pleacă împreună cu măgarul Nubert in capitala imperială pentru o intrevedere lămuritoare cu împăratul ; dar işi va trăi acolo dragostea vieţii lui cu domnişoara ziaristă Angst şi va parveni insesizabil cu şi fără voia lui la postura unui nou conducător sau, pină una alta, la aceea de adversar al împăratului. Se organizează lovitura de stat, dar Ilie ajunge la abator, unde deprinde profesiunea de măcelar de la un măcelar imperial autentic, executind cu pistolul vitele locuitorilor din Doruna. Întimplarea il convinge că merită să se aşeze in locul împăratului.

Printr-un fel de simetrie, împăratul este anunţat de Arthur, filosof şi publicist, de existenţa unui complot antiimperial în fruntea căruia s-ar afla Cetitorul de scrisori, însărcinat cu cercetarea cazului, el pleacă la Doruna, regiunea complotistului, pentru a o lua de la origini şi, la fel ca acesta, işi trăieşte dragostea vieţii cu Simona, fata şefului de gară. Apoi moare natural. Activitatea lui Arthur evidenţiază în schimb o complicată şi completă reţea de agenţi imperiali de securitate astfel că un **Prşejinka**, un colaborator local cumpărat de Arthur, se dovedeşte a fi finalmente anchetatorul celui care l-a cooptat.

Spre sfîrşit, decedatul notar Pedimonte are o audienţă la împărat cerind să i se lămurească natura scrisorilor imperiale expediate celor din Doruna. Împăratul nu-şi aminteşte să fi trimis vreodată aşa ceva ; este o mistificare, dar nu are nici un motiv să-i divulge mortului adevărul. Antrenat de acesta, împăratul se deplasează totuşi in intimpinarea lui Ilie care ar trebui să vină şi el la intîlnire cu mulţimea adepţilor mascaţi, deghizaţi cu totalitatea formelor de manifestare a materiei.

Cea de-a treia linie epică a romanului ar fi susţinută de împărat însuşi, o prezenţă foarte precizat umană dar in acelaşi timp o interioritate absconsă a cărui problemă esenţială este eterna partidă de tenis jucată in compania Adversarului Invizibil, niciodată precizat.

Finalul volumului se bazează pe ambiguitatea unui stop-cadru aneantizator pentru personajele centrale. Mesagerul imperial devenit colonel la palat il invită pe Ilie la împărat ; trec prin dreptul unui tanc care marchează lumina soarelui, iar atunci cind reapar, aceasta ii aneantizează. Se presupune deci că acţiunea va continua ceea ce va plasa totul in scepticismul absurd al oricărei supravieţuiri arhetipale dar nesemnificative, sau va fi definitiv suprimată, ceea ce va pune totul sub semnul unui nihilism absolut.

Această scurtă expunere a subiectului complicat cu sute şi sute de episoade, este necesară pentru cei care nu vor citi eventual cartea ; apoi ea are rolul să indice o realitate şi poate un adevăr. Realitatea este că schemele parabolice kafkiste sint prezente, adevărul este că devine foarte dificil, iar pentru unii imposibil, să depăşească această problematică schematizată. Şi nu e vorba de oricine, pentru că pe drumul în care s-a angajat Platon Pardău se află notorietăţi — de la Samuel Beckett la Marquez, iar dintre tovarăşii mai apropiaţi Ştefan Bănulescu.

Aceasta fiind situaţia, originalitatea deloc neglijabilă a unui autor se poate manifesta nu neapărat prin descoperirea altor scheme definitorii pentru o nouă problematică, ci căutind să evidenţieze registre sau variaţiuni ale temelor existente. Aceasta face Platon Pardău intr-un mod remarcabil.

Mai intii, trebuie subliniată capacitatea de a alege **istoria** ca bază de susţinere a textului. În al doilea rind, capacitatea istoriei de a servi o viziune paradigmatică. Funcţionează azi o plăcere a textului inform sau cu evenimentele esenţiale plasate ca microevenimente anulate în **macrocontextul pseudoanalitic** ; această cale e **refuzată** în favoarea unei narative semnificante prin paralelisme diverse. Există apoi, o predispoziţie postkafkistă pentru parabola sau alegoria centrată pe un simbol-cheie capabilă să organizeze textul potrivit unei monotonii riguroase. Şi această cale e refuzată. Se alege amintita construcţie paradigmatică, in fond forma modernă de organizare sintetică şi enciclopedică, de reprezentare a semnificaţiilor actuale ale lumii totale.

Viziunea paradigmatică prezintă un puternic caracter integrativ şi el se manifestă in romanul lui Platon Pardău in toate felurile. Există o paradigmă spaţio-temporală : spaţiul este real şi este simbolic, este determinat şi nedeterminat, este aici, acolo şi oriunde ; marginea de lume este legată cu centrul, spaţiul intensiv cu cel extensiv, itinerant, comprimarea spaţială se armonizează cu dilatarea spaţială. Complexul paradigmatic sub aspect spaţial şi temporal este vizibil inainte de toate in motivaţia nonsuccesivă a evenimentelor : este o cauzalitate care leagă lucrurile şi faptele ca in vis, desfiinţind raporturile acceptate dintre prezent, trecut şi viitor. Un fapt neintimplat imaginat ca neintimplat încă sau recent produs este relaţionat direct cu fapte istorice sau figuri istorice milenare. Invers, o călătorie cu metroul oferă o dilatare spaţio-temporală colosală. Anticlimaxul dominant asigură accelerarea sau incetinirea proceselor, ca şi rupturile de ritm şi materie. Romanul asigură o paradigmă a regnurilor ; animalul este distribuit cu umanul, oamenii comunică firesc cu măgarii sau căprioarele ; lumea pestriţă a cărţii oferă imaginea unei paradigme onomastice şi etnice ; corelarea mitologiilor, religiilor şi ideologiilor o paradigmă spirituală. Există o încercare de totalizare prin concentrarea intr-un cimp a visului, imaginaţiei şi realităţii, o paradigmă a posibilităţilor procedurale ale ficţiunii. Dacă în situaţiile tradiţionale se preferă concentrări organizate, fie a realităţii prin realismul mimetic, fie a simbolurilor prin abstracţiunea parabolică, paradigma modernă oferă acum posibilitatea de a situa in acelaşi cimp narativ realul şi imaginarul ca termeni constituenţi ai unei singure ficţiuni : abstracţiunea cazuistică şi ezoterică se invecinează cu evenimentul pitoresc al prinderii unui porc, reportajul cu onirismul şi nonsensul.

Paradigma oferă roluri şi nume : unele ale evoluţiei, altele invariante. Un bandit sau un primar îmbătrînesc, Cetitorul de scrisori sau Împăratul nu ; un măcelar este fiul unui măcelar şi-şi creşte fiul pentru profesiunea de măcelar. Arthur este fiul lui Arthur care a fost fiul lui Arthur. Apoi simbolistica : Ilie delirează 6 zile şi 6 nopţi, Arthur 7 zile ; evenimente concrete sint abstractizate parodic, fantezia e dată drept realitate evocată sau pe moment constituită.

Schema paradigmatică ar domina proza actuală ; care ar fi atunci originalitatea lui Platon Pardău din acest roman ? Ea ar consta pe de o parte în paradoxala violenţă imprevizibilă a episoadelor frumoase căci spre deosebire de inclinaţia generală către grotesc şi oribil, el preferă frumosul, chiar graţiosul. Dincolo de calitatea secvenţelor, este remarcabilă calitatea montajului lor într-un underground permanent. În sfirşit, calitatea cea mai personală provine din absolutizarea virtuţilor paradigmaticii in sensul burlescului. Această enormă feerie, ţinind de comicul mut parcă, prezintă o ciudată patriarhalitate, apoi, vidul, lipsa de interioritate a tuturor personajelor şi, in sfirşit, acea lipsă de gravitate a marionetelor care mor şi inviază, care imbătrinesc şi nu evoluează sau se deplasează şi nu evoluează intr-o uşurinţă economică a lumii fără probleme, şi o uşurinţă a irealului : fiecare este ceea ce este şi orice altceva, ca într-un joc imens de quiproquouri, fiecare se poate intilni cu oricine intr-o lipsă fantastică de rezistenţă a materiei, care din nou cheamă onirismul.

Principalul procedeu utilizat, care face de altfel caracteristica schemei din **Mesajul imperial** dar şi din **Castelul**, este pulverizarea teleologică in condiţiile exprese totuşi ale dorinţei de atingere a unui scop. Un scop precis este indefinit aminat, prin consumarea epifenomenelor care i se substituie, intr-o instituţionalizare a eleaticului. Delegaţia de ţărani din Doruna pare a uita scopul o vreme cind ajunge înaintea Cetitorului de scrisori ; banditul Niculiţă îşi deviază scopul atunci cind ajunge în sat; Arthur îşi uită scopul deplasării la Doruna şi toate demersurile sale evită tocmai misiunea sa, integrindu-se permanent in imaginaţia altora, provocind impostura. Cetitorul de scrisori işi uită scopul deplasării în Capitala Imperială ; Împăratul este cuprins de logoree cind un mecanic mesager vine pentru a-i anunţa moartea lui Arthur, vorbind pentru a-l obliga pe celălalt să nu-şi anunţe vestea. La apelul ultimativ al lui Arthur, Angst şi Ilie se intilnesc conspirativ la un cinematograf intr-un cartier sordid, dar scopul convocării este indefinit aminat pentru că nu se găseşte locul favorabil divulgării. Este aici schema paradoxului lui Ahile şi al broaştei testoase, şi chiar dezvoltarea **Mesajului imperial** al lui Kafka ; este o materializare a principiilor devierii şi aminării care pe vremea lui Lipps şi Freud erau mijloace ale omului, iar acum legi de manifestare ale lumii. Impresia este aceea a lipsei de semnificaţie a acţiunii şi chiar a realităţii acţiunii umane. În sfirşit, prin exagerare, se atinge extrema simetrică : anticlimaxul lumii răsturnate şi al iniţiativelor rezolvate potrivit principiului unde dai şi unde crapă.

Aşadar, s-ar putea afirma, o jucărie intelectuală ; dacă însă se ţine seama de dimensiunile ei, o maşinărie ludică sofisticată dovedind ingeniozitatea remarcabilă a constructorului care dă literaturii noastre contemporane una din bizarêriile care-i lipseau, şi căreia nu ştiu ce-i lipseşte ca să poată fi comparată cu vreo maşinărie similară a vreunui Marquez.

Marian Popa

Sculptură de Nicăpetre

Simpatie

Urmare din pag. 1

erau atit de curate incit n-ai fi găsit pentru nimic in lume un erou negativ, deşi un vint anti-proletcultist incepuse tocmai să adie, iar gindurile tale năşteau in auditoriu o vizibilă tensiune intelectuală. Prin formaţie erai inclinat mai mult spre cugetare teoretică decit spre expresia intuitivă, de unde şi atitudinea reţinută, raţională mai ales, pe care o adoptai şi ai manifestat-o mereu de atunci incoace chiar in cazul unor dispute răsunătoare. Discreţia, bunul simţ, pudoarea de a da verdicte şi efortul (uriaş) de autocenzurare a părerilor subiective sint insuşirile unui caracter de adinc umanism pe care ţi l-au recunoscut cei mai mulţi ; dar indelunga exercitare a ultimei insuşiri amintite a refuzat-o, la un moment dat, chiar natura intr-un chip violent.

Contribuţiile tale in universul cunoaşterii, in special al epistemologiei — chiar dacă nu pot avea ecoul unor **Kritik der reinen Vernunft** sau **Der Untergang des Abentlandes** sunt expresia elevată a unei fine gindiri ce ar face onoare oricărui cugetător de marcă al zilelor noastre.

Motivul ce mă determină să-ţi scriu acum este unul inefabil. Dar dacă este adevărat ce mi s-a relatat, cum că ai fi jubilat la vestea că nu vei mai munci împreună cu noi, atunci nu numai eu, dar citi alţi prieteni nu vom rămine cu tristeţea că un om potrivit se poate bucura cind pleacă dintr-un loc potrivit ?!

Despre mine nu pot să-ţi scriu decit că iarăşi îmi amintesc drumurile pe care le străbăteam în urmă cu aproape două decenii cind — intre o localitate şi alta — cîntai arii celebre (mai bine decit profesioniştii) şi mă intreb dacă nu ar fi fost mai bine să cinţi mereu, fie şi in gind, in timp ce trebuia să asculţi de la unii şi alţii milioane de fraze stereotipe. Cum intre noi nu au existat intimităţi vreodată, nu pot să-ţi comunic mai mult decit că, in ultimul timp, slăbindu-mi vederea, imi hrănesc spiritul mai mult cu maxime, circumstanţă în care am descoperit una foarte interesantă : „Eine Allianz ist eine Ehe, bei der die Eifersucht grösser ist als die Liebe", unde **die Eifersucht** nu trebuie luat numai in sensul de gelozie.

Fiindcă nu imi place să mi se taie din text (nici chiar in lipsă de spaţiu) nu voi mai lungi scrisoarea, deşi aş fi dorit să iţi mai relatez despre multe altele.

În incheiere, mă consolez totuşi cu gindul că oamenii cu care vei colabora de acum încolo vor constata, încă din primele zile, că în mijlocul lor va fi sosit o fiinţă mai rar intilnită, un umanist al timpului nostru. Iţi urez numai sănătate şi sper că, acceptind criticile, imi vei ierta laudele ce ţi le aduc.

Constantin Dipşe : „Cor sătesc"

Estetica românească între critică şi filosofie (II)

2. 6. Oricum, neindoielnic rămine faptul că nici un estetician de profesie, „de catedră" nu se situează — atunci şi incă multă vreme — la nivelul maiorescian de comprehensiune ; drept care Maiorescu ni se înfăţişează pe drept ca prim clasic al esteticii româneşti. Iată o concluzie de astă dată indreptăţită in covirşitoare măsură — dar oare nu şi abuzivă intrucitva, in sens „anexionist" ? Stricto sensu, Maiorescu este doar critic şi nu estetician, el promovează o critică estetică, in care adjectivul ii este subordonat substantivului. Paradoxul este că problema „esteticii implicate" nu dispare de tot in epoca specializărilor moderne. O astfel de estetică, originală dar implicată in relativ altceva, de inalt nivel dar funcţional (nu de tot „liber") produc şi Maiorescu şi Gherea, precum apoi mulţi dintre iluştrii lor urmaşi. Forţind autocritica profesiei, vom putea spune că „estetica implicată" se dovedeşte adeseori mai pertinentă decit „estetica explicită", „sistematică şi de doctrină" (precum, alteori, „filosofia implicată"). De aici una dintre dificultăţile obiective ale alcătuirii compendiilor, antologiilor, culegerilor de texte reprezentative din estetica românească, neindoielnic reprezentative, dar in ale căror totalizări esteticul şi estetica rămin de regulă doar coeficient, componentă, parte. Şi de aici nevoia de a acorda circumstanţe istorice in măsură să atenueze şi să explice partizanatul lui Călinescu în observaţia citată, dar care debutează violent : „Naţiile care cultivă Estetica sint şi acelea mai lipsite de simţ artistic. Germania are esteticieni, Franţa are critici."

3. Cum se implineşte estetica românească in secolul al 20-lea ?

3. 1. Moştenirea ultimelor decenii ale veacului trecut, demnă de a fi atent cumpănită şi innoită, ar putea fi decelată in a) gindirea estetică proprie activităţii de critici literari a lui Maiorescu, Gherea şi alţii b) ideile estetice vehiculate in publicistica lor de către clasicii literaturii inseşi, un Eminescu, Caragiale, Odobescu, Slavici (şi in afara amintitei **Estetici)** c) tentativele de resistematizare filosofică a esteticii, in genul lui Ion Pop Florantin sau C. Dimitrescu-Iaşi. Cele trei principale fronturi de inaintare nici nu au fost intotdeauna demarcate, de-acum inainte se accentuează insă mai mult amestecul, interferenţa, transferul. Cu ele şi in ciuda lor, impărţirea e posibilă, relativ utilă deoarece extrage din şi introduce in starea de fapt caleidoscopică, derutantă ca atare, o convenţională ordine.

3. 2. Dar in privinţa unor curente, şcoli, grupări, orientări de ansamblu, cită ordonare suplimentară ne este permisă ? „Junimea" şi „Contemporanul" au reprezentat şi ele mai mult şi mai puţin decit autorii ce li se ataşaseră ; sămănătorismul, poporanismul, simbolismul, gindirismul, avangardismul şi alte asemenea „matrice" stilistice, tipologice, ideologice manifestă o mai accentuată labilitate, pină la paradoxul — consemnat in cazul cite uneia — de a nu li se putea atribui decit scriitori de mina a doua. Cei mai de seamă „scapă" din strinsoare, mulţumindu-se cu propria lor faţă. Caracteristica vădită a noii perioade este primatul personalităţii. „Individualitatea" surclasează din ce in ce „grupul" din care pare că ar face parte. Se stabilesc joncţiuni din ce in ce mai directe intre individual (individ) şi general (generalizările sale), peste capul particularului (grupării). Simplu spus, fiecare personalitate işi afirmă gindirea sa ireductibilă, sistemul său personal. Dacă la inceputul secolului Ibrăileanu mai putea fi, intrucitva, identificat „Vieţii româneşti", operaţiile reducţioniste de aceeaşi factură devin ulterior din ce in ce mai dificile şi mai aproximative (exceptind, bineinţeles, cite o publicaţie de autor). În principal şi principial, Lovinescu, Călinescu, Blaga işi sint lor inşile îndatoraţi, chiar in cazul unor construcţii ţinind de o arie maioresciană, croceană sau expresionistă a descendenţei. Desigur, istoricul literar, metodologic obligat să sesizeze cu deosebire „particularul", „particularele", va urmări şi asemenea succesiuni, ca de pildă de la o generaţie maioresciană la o alta postmaioresciană, gest prefigurat de Lovinescu, in calitatea sa de istoric literar şi al ideilor literare, in **T. Maiorescu şi contemporanii lui.** Pe parcursul acestor operaţii ar putea să apară insă pericolul, latent ori vădit, de jertfire a „cazului" pe altarul „şirului", de a postula din insuşi „cazul" considerat de temelie (care după Maiorescu va fi Lovinescu insuşi, ori Călinescu) un autentic pat procustian in care să incapă neapărat întregul „şir" avut in vedere. Realitatea e şi aceasta, dar mai cu seamă alta, anume existenţa in sine şi pentru noi distinctă a fiecărei personalităţi şi opere de excepţie. Se inmulţesc excepţiile ; motiv insuficient pentru a incropi in grabă, prea in grabă, „mulţimi". Dacă „individualul", „particularul", şi „generalul" reprezintă o triadă, atunci in cadrul ei laturilor li se ataşează, succesiv, criticul, istoricul (literaturii şi al fiecărei arte) şi esteticianul. Ar putea fi un semn al epocii contemporane şi atracţia pe care esteticianul o resimte, de pe teritoriul său propriu, pentru modul criticului de a privi individualitatea predecesorului in intreaga ei autenticitate, inclusiv sintetizatoare : şi esteticianul, ca şi criticul, il va prefera pe Lovinescu lovinescianismului, pe Călinescu călinescianismului — acest demers numai in aparenţă mai modest!

3. 3. Un loc de frunte printre promotorii gindirii estetice interbelice, viaţa continua să-l asigure, deci, criticilor, celor care implicit sau in subsidiar mai erau desigur şi istorici ai literaturii. Exemplul „criticii" estetice", interferat cu al „criticii ştiinţifice", exemplul lui Maiorescu şi al lui Gherea, se prelungea in cele mai multe ca număr şi dintre cele mai pertinente ca substanţă rearticulări ale cugetării estetice. Ibrăileanu, Lovinescu, Călinescu, Zarifopol, in parte şi Ralea, evidenţiau, fiecare la modul său propriu, această tipologie. „In parte", adăugat ultimului, li se potriveşte aproape tuturora, in măsura in care dominantei lor de critici şi de critici-istorici li se adaugă şi alte componente. Dacă dintre ele o reliefăm pe cea estetică, sinceritatea ne va obliga la noi accente autocritice. Deoarece, Mihai Ralea işi rostea mai apăsat cuvintul de estetician original, in eseuri precum **Arta şi uritul, Expresie individuală şi expresie socială in artă, Militantism artistic, Etnic şi estetic, Mentalitatea estetică şi timpul nostru** şi, indirect, poate chiar in articolele sale consacrate literaturilor română şi străină, decit in acel curs de estetică generală, ţinut in 1941—1942 la Universitatea din Bucureşti şi reprodus in 1972 in volumul **Prelegeri de estetică.** Situaţia lui Ralea, care „credea" in estetică, era oricum mai simplă decit a lui Lovinescu ori Călinescu, din motive comune sau aparte, dar in orice caz „neincrezători" in şansele esteticii. Lovinescu declara imposibilitatea unei estetici ştiinţifice şi posibilitatea doar a unei istorii a esteticii, in timp ce el insuşi proba o estetică aplicată (ca atare mai palidă decit la Călinescu, totuşi prezentă) la „mutaţia valorilor estetice". Relativizarea teoriei estetice izvora din absolutizarea practicii artistice, dintr-o privire „artistă", personală, subiectivă. In accentuarea „sentimentului estetic" viu işi spunea cuvintul la Lovinescu şi tenta psihologizantă mai demult vădită in estetica românească, din pricina „sincroniei" sale cu momentele şi cu orientările psihologice din estetica vest-europeană ; care acum beneficiau de un impuls suplimentar din partea impresionismului, din arta, şi a intuitivismului, din teoria artistică occidentală. La Călinescu ecuaţia se complică. El se distanţează explicit de „relativismul" lovinescian, dar continuă să pună la indoială, mai meticulos, statutul de ştiinţă al esteticii, socotită nu mai mult decit o frigidă compensare a frigidităţii. Călinescu este Criticul prin excelenţă, ataşat istoriei literare tot ca „ştiinţă inefabilă şi sinteză epică", adică purtind, ca şi critica, pecetea inconfundabilei personalităţi care o compune. Paradoxul **Principiilor de estetică,** din 1939, constă in a susţine imposibilitatea unor atare principii şi, in consecinţă, a esteticii : liber pe urmele lui Croce, un splendid autogol in poarta acesteia. **Cursul de poezie** şi apoi **Tehnica criticii şi a istoriei literare,** părţile componente ale lucrării, au darul de a evidenţia cu acuitate această contradicţie, teoretizează imprejurarea că estetica există şi totodată că nu poate, n-ar trebui să poată exista. „Estetica este o ştiinţă care nu există", ni se spune textual in această „tainică" scriere, care s-a intimplat, pentru a complica şi mai mult lucrurile, să mai fie socotită şi principala lucrare călinesciană de „estetică propriu-zisă". Cu tot ataşamentul faţă de acest scinteietor studiu, am putea invoca, poate din nou cu şi mai multă indreptăţire pentru conturarea profilului de estetician, texte de relativ altă factură. Fie de estetică, precum **Clasicism, romantism, baroc,** capitolul introductiv din **Impresii asupra literaturii spaniole ;** fie de istorie, precum **Opera lui Mihai Eminescu** şi **Istoria literaturii române de la origini pină in prezent.** Dacă ultima este (şi este!) lucrarea de căpetenie din intreaga moştenire călinesciană, ea este tot astfel şi in privinţa ideilor, concepţiilor, construcţiilor estetice — şi nici nu s-ar putea altfel in cazul unui „totalizator" prin excelenţă. Şi dacă localizarea la **Istorie** ar putea să pară forţată, nelocalizarea, adică nevoia de a se lua totalitatea demersurilor de critic in dezbatere, rămine in orice caz imperioasă pentru oricine va voi să-l inţeleagă pe „estetician". Lovinescu a redus estetica la istorie, Călinescu le-a redus pe amindouă la critică. Despre critică şi istorie el spunea că sint „două infăţişări ale criticii in inţelesul cel mai larg". Cine l-a citit ştie că tot astfel gindeşte şi despre estetică, pe care o agreează numai graţie transferului de substanţă — in critică şi, de fapt, in critic. Decisivă pentru el rămine personalitatea criticului ; in sensul cel mai larg de critic şi de personalitate.

3. 4. În perioada interbelică esteticianul „pursinge" se instalează in viaţa universitară şi o şi onorează la nivel european. Presupunerea din urmă a fost multă vreme luată in deridere in cazul lui Mihail Dragomirescu şi cam cu neincredere acceptată in al lui Tudor Vianu. Adevărul este că Dragomirescu a fost un profesionist in materie şi, in ciuda unilateralităţilor lui sau in cadrul lor, a deschis citeva cărări inedite metodologice şi de studiu. Tentativa sa din **Ştiinţa literaturii (1926)** ş.a. de a uni intr-o „estetică integrală" cele două direcţiuni descinzind din Platon şi din Aristotel, cea deductivă şi cea inductivă, este indreptăţită şi meticulos urmărită ; defel neglijabilă este şi teoria psihofizică a „capodoperei", dezvoltind principiul „unităţii in diversitate". Sigur că Dragomirescu reprezintă un straniu amalgam intre ştiinţă şi autonomism, suplețe a observaţiei şi incrincenare dogmatică. Considerindu-şi sistemul infailibil, el părea o victimă sigură, iată că in ultimii ani şi-a luat insă o binemeritată revanşă, prin exegezele ce i s-au consacrat la noi şi prin interesul revigorat in Europa faţă de el, ca faţă de unul ce investigase mai riguros un obiect atit de „inefabil". Între ataşamentul lui Călinescu pentru artă (arta ştiinţei) şi al lui Dragomirescu pentru ştiinţă (ştiinţa artei), Tudor Vianu s-a făcut remarcat prin proverbialul său simt al măsurii şi al echilibrului. S-a crezut că ştiuta reprimare a pornirilor sale artistice ar fi fost pentru el un handicap tot atit de mare ca şi excesiva atenţie acordată esteticii sistematice, in detrimentul criticii mai vii. Că nici aceasta din urmă, ori stilistica, n-au lipsit din paleta largă a contribuţiilor sale, variind şi nuanţind multe idei estetice generale, se ştie. Cine a suspectat insă munca sa de estetician efectiv de a fi fost prea prudentă, de ucenicie insuficient de originală la sursele germane clasice şi mai noi, se va fi putut corecta parcurgind din nou **Estetica** sa din 1934—1936, republicată in volumul 6 al seriei de **Opere** (1976), dar mai cu seamă citind pe rind toate acele **Studii de estetică** pe care, pentru intiia oară le-a ingemănat volumul 7 al aceleiaşi ediţii (1978). Convingerea „despre lucrul bine făcut", cum ar zice Kotarbinski, se fortifică din ce in ce pe parcursul acestei relecturări complete, de la **Das Wertungsproblem in Schillers Poetik (Problema valorizării in poetica lui Schiller),** prin **Dualismul artei, Filosofie şi poesie, Semnificaţia filosofică a artei,** pină la **Problemele filosofice ale esteticii** (curs din 1944—1945, de-abia acum publicat) şi **Tezele unei filosofii a operei** (din 1947, tipărit in **Postume,** in 1966). Dacă **Estetica** reprezintă, de fapt, „prima estetică" (mai voluminoasă, ca şi in cazul lui Croce), **Problemele filosofice ale esteticii,** dar mai cu seamă **Tezele unei filosofii a operei** inaugurează o posibilă „a doua estetică" **in nuce,** mai omogenă şi personală, pe care nu din vina sa n-a putut-o autorul duce pină la deplina elaborare. Totalitatea studiilor, acoperind aproape un sfert de secol, intre 1924 şi 1947, configurează imaginea „celui mai estetician" dintre teoreticienii noştri, profesionist deplin, informat, riguros şi, totodată, suplu, sincronizat cu Europa şi in acelaşi timp, pe deplin autohton. Supunerea sa la obiect, reţinută şi modestă, nu este la urma urmei decit forma originalităţii sale de fond, indubitabilă in numeroase studii şi impulsionind pe cele ale cercetătorilor de mai tirziu. Presupunerea unora că Vianu ar fi prelungit, in condiţiile actuale, drama esteticianului de catedră, indeobşte inferior mai avintatului său confrate critic, nu mai este riguros exactă : raportul dintre Vianu şi Călinescu, viu dezbătut, nu mai poate fi substituit celui dintre C. Dimitrescu-Iaşi şi Maiorescu. De altminteri, Vianu a fost beneficiarul tocmai al fermentului maiorescian, de care s-a folosit, in felul său mai unilateral, şi Dragomirescu — ca şi Lovinescu, totodată recunoscător lui Gherea. Personalitatea lui Maiorescu patronează, aşadar, şi noile implinirl.

Ion Ianoşi

Urmare din pag. 1

Viziunea lirică globală

catagrafieze poezia dezbrăcată de factorul relativ. A doua trăsătură izbitoare e aci nota vizionară care ţişneşte pretutindeni, surprinzător, ca un gaz ucigător ieşit dintr-un sol în aparenţă arid. Poetul nu dezvoltă „sentimente" ci idei, nu fotografiază situaţii naturale ci senzaţii metafizice. El descrie visuri tenebroase, creează alegorii trecenteşti, grozave himere baroce inanalizabile cu mijloacele raţionalismului mecanic. Nimic nu e aci analogic ci contiguu, prea puţină realitate palpabilă şi o enormă încărcătură mitologică. Şi totuşi un singe unic curge prin sistemul circulator al poemelor, dincolo de infăţişările lor felurite. Poetul reduce viziunea la o alegorie iniţială, obscură, şi ii dă unitate imanentă. Efectul liric este nu o dată extraordinar şi el vine dintr-o sursă aparent inanalizabilă. Ca intr-o „alegorie" de Giovanni Bellini, privită **fragmentar** poezia este inteligibilă, însă opacă din unghiul globalităţii. Spre a o dezlega este de trebuinţă iniţierea intr-un cifru alegoric, ca o cheie universală al cărei mecanism inchide toate poemele intr-o matitate cu aparenţă accesibilă.

Universul afectelor este, la Cezar Ivănescu, din domeniul exceselor. Nimic calm, clarificat, nici măcar o notă de seninătate lirică : pretutindeni detectăm aici o conştiinţă instinctivă care investighează nevăzutul cu o teroare infernală. Totul e torbid, anxios, lumea e o „terribilită". Spiritul scoboară la poarta metafizicului ca intr-o bolgie numinoasă. Din contemplaţia teribilă a factorului eshatologic se naşte această lume barocă, precum intr-o revelaţie terifică.

O idee tutelează lirica lui Cezar Ivănescu ; este spaima biologică de letalitate. Poetul e un baroc cu obsesiunea dispariţiei fizice. Totuşi, spaima morţii nu provine din destrămarea persoanei biologice ci din sentimentul teroarei teratologice. Cezar Ivănescu închipuie, precum Hyeronimus Bosch, un „triumf al morţii" plin de grozave jigănii fioroase, care invadează terestra „grădină a deliciilor" : „Cu gindul Morţii ca un frate geamăn / simţi că enormă-i locuinţa / iar tu nu eşti vreun Cavaler de Preţ / şi Gindul Morţii-ncet / va stinge luminarea / şi-or năvăli gindacii impotenţi / şi-apoi păianjenii furnicile măreţe / şi cirtiţe la braţ / şi devorindu-ţi Gindul Morţii / fratele tău geamăn / sătulele fiinţe-ţi vor dormita alături / singur lăsindu-ţi goală locuinţa".

În spirit baudelairian, poetul vede în omul viu trăsăturile schimonosite ale morţii. A lui „La Charogne" este „Persona", adică masca fenomenală care se alterează treptat pină ia forma unui craniu cu „găvanele roşii" . „o persoană care merge pe drum / cu amintirea traumatică a unei mame / moarte, a unei gropi metafizice care-i / ameninţă mereu călciiul cu răsuflarea / îmbujorată asemeni nărilor unui guzgan / senzual amintindu-i că buza pe care / acum şi-o poartă cu semeţie va / implora acea nară care-l goneşte / să-i dea cindva sărutul de graţie / care dezleagă buza de semeţie şi / sărutul de pămint".

Un şir nesfirşit de elemente in alterare, destrămare, cete de lighioane patibulare, nenumărate spaţii claustrale — acestea se observă pretutindeni. Din unghiul poeziei convenţionale şi manieriste, lirica lui Cezar Ivănescu pare neindoios scandaloasă. Gropi, guzgani, „cheaguri greţoase de singe", „cancere", „ciolane", „canceroşi", spectre, flaut funebru, în fine, o lume in dispariţie lentă. A merge inseamnă, la Cezar Ivănescu, a muri treptat. Totuşi, efectul estetic există şi este nu o dată excepţional căci se naşte pe canalul ororii. Sub acest raport, Cezar Ivănescu e în cea mai substanţială ereditate argheziană. Spre a sublima angoasa fiziologică poetul a inventat o sumă de mecanisme analgezice. Întiiul consistă in refugierea lirică in imaginaţie. Virsta infantilă e, de pildă, utopia biologică a paradisului, cu toate insuşirile lui extreme (moartea e teratologică şi sumbră, copilăria — pură şi angelică). Imaginar e şi ţinutul inventat de Cezar Ivănescu, Baaad, (locul pur, oglindit narcisiac in sine) precum şi umanitatea lui exotică. (Ezo, Or — interpret al morţii Raz, Mil, Ario Paradis). O imaginară fugă de dispariţie este prohibiţia numelui. Moartea, spre a nu fi apelată, e denumită, tabuistic, „Aia". Umanitatea e alcătuită din „persoane", adică din măşti cu neputinţă de identificat, denumite convenţional, anagramatic, abreviat ori pur şi simplu fantast. Ceva din teama infantilă de noţiunile infernale a trecut şi aici.

Ştefan Călţia : „Toamnă in Transilvania"

Un răspuns la spaima letală este şi termenul erotic, intruchipat in felurite forme, de la contemplaţia extatică şi dantescă („cea care inocenţa poartă / -ntr-acelaşi regat al morţii / cu uşurinţă de regină / dă semnificaţii petalelor / pe care vremea le-a rupt / cu logica-i bătrină / Inocenţa, a cărei faţă albă stă-n faţa mea uimită, / pudoarea morţii o-nţeleg / moartea nu lasă nici o urmă !") şi pină la acuplarea interpretată liric cu o transfigurare aproape totală in domeniul simbolic („Corpus").

Filosofia poetului este in esenţă simplă, complicată expresiv de mulţimea viziunilor particulare. Întrucit a exista e a muri lent, atunci absolutul este „increatul", „rodul" numenal care nu se manifestă in fenomene. „Rodul" virtual e o valoare absolută iar „graţia", adică „posesiunea conştiinţei" şi pacificarea angoasei, ţine de relativitate şi este numai temporară.

Dacă acestea sint ideile, atunci cum se exprimă ele ? La o sumară examinare, lirica lui Cezar Ivănescu pare deşertată de imaginile propriu-zise. O producţiune e, privită repede, o descărcare teribilă de energie sufletească cu voce gituită, unde factorul stilistic pare a lipsi. În fapt, Cezar Ivănescu e un imagist instinctiv : el şi-a creat o tehnică expertă care se bizuie pe aparenţa directivităţii, un stil de o retorică organică, cu principiu muzical, plin de antiteze, ironii, contraziceri voite, refrene şi leitmotive (forme prozodice ale obsesiunii). Poetul are o serie de bizarerii, prin raport la simţul comun. El pune, de pildă, semnul exclamaţiei la inceputul poeziei, ca în spaniolă, spre a indica o pecete afectivă iniţială. A citi poezia cu acest imperativ este a o cinta cu o indicaţie afectivă deasupra portativului propriu-zis. Semnul iniţial al exclamării este la Cezar Ivănescu cheia lui muzicală. De altfel, simţul lui cel mai profund este muzical şi nu sonor. Poezia, luată in parte şi recitată, nu sună din coadă conform unei sonorităţi vide ci este, din contra, intocmită din unităţi muzicale, nu identice cit armonice. Fiindcă legea armoniei este diversitatea cu o acoladă unitară, Cezar Ivănescu este un armonic.

Tot de extracţie muzicală, deşi cu aspect grafic, este ideea versurilor in caracter tipografic diferit. Poetul accentuează o idee, apasă o pedală sufletească globală. A nota, intr-o poezie de o sută de versuri, douăsprezece in altă literă este a sugera, prin vizual, o durată apăsătoare, o funcţie muzicală de cantitate lungă. În fine, e de văzut in Cezar Ivănescu şi un sjluitor constructiv al limbii. Un aer de stingăcie angelică şi de lirică pură pluteşte peste aceste inovaţii necomune. Mai intii, poetul crede corect in aptitudinea lirică nediscriminată a tuturor termenilor. Fiind o poezie de afecte excesive şi vocabularul e pe măsură. În al doilea rind, sub presiunea muzicii interioare, cuvintele se inmoaie ca o pastă amorfă, se micşorează ori se modifică, fiindcă talentul lui Cezar Ivănescu stă, gramatical, in plastică. („ciocani giganţi", (eu) „medit"). În fine, Cezar Ivănescu scoate efecte notabile dintr-un soi de bilingvism, tipic in lirica medievală. El introduce strofe in franţuzeasca elegiacă, citează savant precum un trecentist care foloseşte latina ca o limbă a muzicalităţii pure. Însă ce inţeles au aceste versuri in limbi străine ? Pe lingă nota cultă, de rezumat intelectual şi de expresie a unui eu generic, e aici şi o sforţare de a găsi o sonoritate pură, inanalizabilă, a durerii : „TIMPUL MORT MAI LUNG SE FACE / CA UN MORT ÎNTR-UN SICRIU / ô, ciel rouge, tu es le sang de mon baiser, / ô, ciel rouge, ô ciel rouge ! / ô, ciel rouge. Pourquoi cette vie inachevée ? / ô, ciel rouge, ô ciel rouge !". A introduce fragmente heterogene sub raportul sensului, este a da sentimentului o inveşmintare hieratică, precum o liturghie cintată in absoluta, angelica latină.

Ar fi greşit să se vadă in Cezar Ivănescu un excepţional creator instinctiv şi in poezia lui — un jurnal liric al biologiei inspăimintate. Poetul vede universul — culturaliceşte, mai intii din unghiul speţei răsfrintă in individ : moartea eului este eshatologia universală. Aceasta in primul rind. În al doilea rind, e de văzut aici o lirică in rezumat a sentimentului baroc. Poetul este original şi incă in grad inalt, intrucit cultivă teme notorii, le recapitulează şi le dă o infăţişare metamorfotică. Un aer de mitologie pluteşte peste tot fiindcă Cezar Ivănescu e o conştiinţă cultă care şi-a fixat spiritul liric intr-un domeniu lustruit artisticeşte. De aci vine originalitatea lui, care nu constă intr-un afect inedit (poetul nu visează in aiurare şi nu fumează opiu ca să fabuleze) şi nici din senzaţii irepetabile ci din unificarea tematologică actuală a unui spirit baroc imanent. Eul cultural este aci un exponent. Şi totuşi, cine il cunoaşte pe om, cu trupul exhaurient, privirea-ardentă, vorbă-tăioasă, infăţişarea globală ca o expresie a unei maladii necunoscute, inţelege că lirica de cifruri culturale a lui Cezar Ivănescu e viaţă pură, căci poetul insuşi trăieşte totul absolut, concluziv.

atelier literar
poșta redacției

N. M. CIUCAȘU: Nu sînt — după lunga pauză — noutăți semnificative (cum ar fi fost de așteptat). Citeva pagini rămîn, însă, în zona poeziei și a speranțelor („Despre noi", „Un punct", „Eu, Manole").

A. P.: N-am înțeles, din scrisoarea dv. telegrafică, la ce vă referiți, despre ce este vorba, ce doriți, de fapt.

DAVID VASILE: „Într-adevăr, se pare că dascălul dv. are dreptate: proza se prezintă mai bine, există un oarecare dar al povestirii, încă stîngaci și simplist, lipsit de experiență (și de orizontul de cultură necesar !...). Dar merită să mai încercați.

LUCIAN SUCIU: În cîteva din pagini, pare să mijească poezia („Lăsați în mine patria"). Dar cele mai multe (inclusiv proza) ilustrează, din păcate, atît de răspîndita maladie a incoerenței, a mimetismului „în doi peri", care maschează adesea un mare vacuum. Să vedem ce mai urmează.

NICOLAE ALEXANDRU: Prietenul dv. are într-adevăr ceva de spus (după cum o dovedesc, mai ales paginile intitulate: „Ex", „Motiv", „Liniște", „Confuzie", „Statornicie"). Sperăm să ne putem încredința definitiv de acest lucru din viitoarele sale manuscrise, pe care le așteptăm cu interes.

CRISTIAN MORARU: Lucruri mai tulburi, tenebroase, incilcite. Ceva mai bine, în „Lipsa cuvîntului".

D. DIAMANT: Din ultimele plicuri: „Acele nesfîrșite", „De-mi crește", „Doar geniul", „În liniștea", „Plopii", „Acel eroism", „Ciudata pată".

G. G. CRĂCIUN: Cîteva lucruri interesante (și virulente), alunecînd uneori spre caricatural, ori spre o anumită monotonie a metaforei-tip („Megalopolis", „Împotriva lepidopterelor", „Calea caprelor negre", „Eu").

N. STANCIU: O fază domoală, atinsă de calofilie, cu freamătul liric în scădere. Lucrurile cele mai bune: „Revedere", „Fulger", „Ultimatum", „Șuris", „Porți", „Două fotografii la Histria".

VICTOR ALBU: Semnele sînt favorabile, dar încă labile, neintrate pe făgașul afirmării depline. Mai ales în „Mașina de tocat greieri" și „Fîntîna", sînt de reținut unele promisiuni. Să vedem ce mai urmează.

O. CALIBAN: Nu e rău deloc, pentru o primă „ieșire în lume". Sînt chiar pagini care atestă destul de clar existența unei vocații (care ar merita, fără doar și poate, mai multă încredere de sine și stăruință): „Pictură", „Popas", „Taină", „Vulpea", „Cimitirul vesel". Astfel că devine necesară o semnătură de — ca să zicem așa — utilitate publică !...

Desen de I. Donca

STERIADE TIMUR: Veștile scrisorii sînt îmbucurătoare și nu ne îndoim că vor avea urmări salutare. Textele sînt și ele pe un făgaș bun deși unele șovăieli și alunecări mai există (și, firește, nu e de sperat că vor dispare peste noapte !...). Paginile cele mai bune ni s-au părut: „Fragii", „Un fir subțire de cîntec" (cu un final cam facil), „Nu găsesc drumul", „Străin", „Cum să cred", „Îmi risipesc viața".

OANA IANCULESCU: Dincolo de nesiguranțele și stîngăciile lipsei de experiență, sînt, într-adevăr, semne de poezie („Resemnare" și, totuși ! „Vreau să vă spun"). Sperăm să primim în continuare vești din ce în ce mai bune.

Florian Mariana, George T. Cadar, N. Șerpe („Atît"). **Ilie Augustin, V. Popescu** (Brașov), **I. Doru Cireașă, El. Vio., Magul, Radu Nicolae, Nic. Matei, Marius Sârbu, Augustin R. Z. Z., M. Bucătaru, Florin Românescu, C. Sălceanu, Raymis Sydoniu, Eugen Fabian, Paul Oskar, Andrei Duicu, Andrei Mihail** (Mangalia), **Iakim B. Nal, Ilie Băgescu, Gegiou Visaerică, Marian Bratu, G. K. A. Cluj, Ion Dogaru, R. C. Delaputna, Mihu Vali, Lucia Eftene, Nicolae Cîmpeanu, Petre Icobescu, Nicolae Ghinea** (cele 400 de pagini adresați-le unei edituri): Încercări de nivel modest.

Aspiros, I. Teculescu, M. D. Creek, M. Cotuțiu, Speranța Constantinescu, D. Mălin („Fă-mă de toate"), **Constantin Cotea** („Păsări albastre de seară"), **George Papp, Grigore Anchidin, Constantin Bontea, George Corobea:** Nimic nou !

Theodor Estena: Sînt unele semne, merită să insistați.

MANUSCRISE NEISCĂLITE: „Iubire", „De unde vin ?", etc.; „Povestea unui condamnat", „Povestea unui furt", „Povestea petelor pe conștiință", etc.; „Omule", „Mi-am pierdut umbra", etc.

Geo Dumitrescu

N. R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Plopii în Ardeal

Înotători
cumineți
plopii
se opresc
o clipă
doar
în amiezi
cînd soarele
după umbra lor
învață
să coboare.
Nu-mi destram ochii
privesc
și
un imn vine
din tării
pe buzele mele
înotători cumineți
plopii
au lăcrimat
o clipă
cerul. –

MELANIA ARSENE MITRAN

Laudanum

Aș vrea să pot privi curajos oglinda
aș vrea să-ți sărut fără teamă
mîinile lipsite de clorofilă
Morella

partea mea de vină e o pasăre de ceară
prăbușită-n negrele omături ale somnului

la antipod
umbra ta
pe ceasul solar
indică
amiaza

DAN EMILIAN ROȘCA

La urma urmei

Șed, așadar, ca un cotcar bătrîn
și-mi socotesc infirmele izbînzi:
buzunării atîția Mari-Flămînzi
– ai-Visului, și n-am nimic în sîn.

Ne-nduplecați Heruvii-cai-Plăpînzi
– din – Vers rămîn; iar Numărul, stăpîn
fără simbrie-mi fu, hapsîn și spîn;
talanții nu mi-au zămislit dobînzi...

Voi, căuzași ai paginii fierbinți,
teslari și cărăuși de frumuseți,
ostenitori pe drumuri necuminți,
încredințați-vă: sub pelerină,

duc numai taine fără de peceți,
un junghi și o lehamite blajină.

P. CALOMFIRESCU

Hybris

Firea trădătoare a mărilor
cum oare o poți pedepsi ?
Asceza lor sinceră
în mătcile uriașe-ale lumii tot una-i
cu deznădăjduitul dezmăț
al cerului.
Dar stringe o mare
la loc în izvor
izvorul în piatră
și piatra în foc –
ar arde în veci
oceanul de aer,
neschimbătorul.

VLADIMIR IOANA

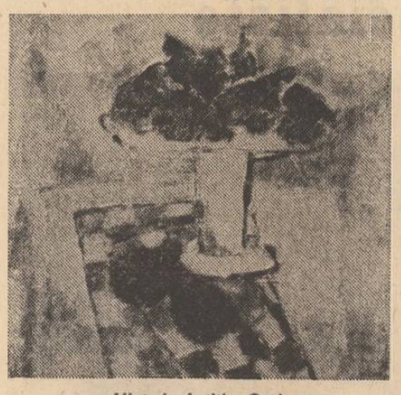

Ulei de Letiția Oprișan

Reverberații

Adoarme-mă mărită mare
Sub geana digului, de sare,

Dealuri de valuri largi revarsă
Pe pleoapa-mi de iubire arsă

Și în retina însetată
Furtuna prăvălește-o toată.

Rar, seara, aerul sărat
În arca lunii să-l străbat,

Prin alge de argint, cărări
Să se aleagă-n depărtări,

Să-mi vină-n lin suspin de linii
Vecini de liniște, delfinii.

RADU ȘUIU

Chitaristul

Drumul tare
apăsat de automobile gri și galbene
și de gîște minunat strălucitoare
și de cîini bezmetici
și de pruni și de piersici
și de prunci
în această egalitate de nord a căsuțelor
cu trotoare sugestie
acest drum
parcă ar fi o necuprinsă chitară.

de-o vreme uit sunetul nimerit
și-ncruntat drumul se crispează
a-nstrăinare.
La prima vedere drumul m-a impresionat
prin tărie
și-atît –
acum tăria e din global
integrată-n chitară
și-n ambiția mea de-a cînta
de-a cînta
orice s-ar întîmpla
de-a cînta
Mai ales de cînd drumul seamănă
a chitară
Cînd casa aceasta mare seamănă
a cozonac cald
copt frumos
deasupra căruia nu mă mai satur de plîns
Cozonac cald copt frumos chitaristului plecat
cel care nu mai suie vibrînd
drumul tare

UCA IOV

Melancolie

Ziua aceasta crește din pămîntul încet
ca aburul din botul umed al animalelor
pămîntul se golește treptat de lumină
și rămîne un schelet perfect rotund
mult prea rotund pentru a fi perfect
(căci cine nu e puțin nebun
nu e destul de înțelept)
și obiectele dacă nu au imperfecțiuni
dacă nu se descompun în unghiuri
și laturi nu sînt adevărate
Acum din raza pămîntului
se poate extrage fosfor
pentru lămpile licuricilor
Și ne luminează drumul prin melancolie
Pămîntul ar semăna cu un soare
cumplit de trist
dacă am fi lăsați să-i privim
de jos
cum Don Quijote spre moara de vînt

LUCIA MORARU

Cînd începea o nouă zi...

Urmare din pag. a 5-a

mencita, exuberanta, sobrul Julio, care nu băuse mai deloc, căci trebuia să ne ducă din nou în oraș, dimineața, apoi Gușatu, Țepi și cu mine.

Ridicîndu-se de la masă, pentru un nou dans cu Gușatu, Carmencita spusese, mai mult pentru ea: ce știți voi ? voi nu știți nimic... Și chiar dacă ați ști, ce v-ar păsa vouă ? Doar Julio părea atent, încercînd probabil să înțeleagă ceva; eu stăteam la masă, sorbeam din pahar, și comentam, în glumă, pe șoptite, cu Țepi: uite ce pereche potrivită... Cei doi au mai dansat așa încă vreo jumătate de oră, poate chiar mai mult, n-am cum să-mi dau seama exact. Începusem să credem că și ea și Gușă se îmbătaseră, dansau deja foarte strîns. Din tangoul pe care-l scîrțîia gramofonul, a cărui manivelă o învîrtea acum Julio, nu mai rămăsese nimic: ni se părea că amîndoi dansează în legea lor, fără să mai țină cont de muzică și de prezența noastră.

Dar ne înșelasem, cel puțin pe jumătate. Într-un moment de respiro, cînd Julio înlocuia discurile, Gușă veni lîngă Țepi și-l imploră cu jumătate de voce: te rog frumos, ia-o și tu la dans, pe mine m-a nenorocit, nu mai rezist... Carmencita nu observă sau se prefăcu că nu observă schimbarea partenerului: continuă să danseze, la fel ca și cu Gușatu, cu aceeași patimă, fără să dea nici un semn de oboseală. Stăteam acum la masă cu Gușă, fără să scoatem o vorbă: ne uitam numai la ea. Nu înțelegeam, dar simțeam că se întîmplă ceva deosebit cu asistenta noastră la latină.

Au mai dansat cam vreo jumătate de oră, poate ceva mai mult. Apoi eu i-am luat locul lui Țepi, la rugămintea din ochi a acestuia din urmă. În una din pauzele cînd schimba discul, Julio i-a spus ceva în spaniolă Carmencitei: am bănuit că era ceva grav, după tonul acarului. Ea s-a oprit cu paharul în mînă, tocmai vroia să mai bea, și s-a uitat foarte atentă la Julio, ca și cum abia atunci ar fi băgat de seamă că mai există și el pe acolo. Și i-a spus, pe românește, numai atît: Te rog, Julio, te rog... Avea o voce foarte blîndă: era vocea cu care ne povestea amintiri din Spania. Apoi a spus către mine: hai. Și am continuat să dansăm. În clipa aceea am realizat că nu era beată deloc, dar absolut deloc. M-a cuprins de după umeri, cu ambele mîini, s-a lipit de mine și am dansat. Mai multe melodii, mai multe dansuri, nu mai țin minte cîte.

Și iar am dansat, deși Julio aproape adormise lîngă gramofon, deși eu încercasem să-i spun Carmencitei că nu mai pot. Am dansat pînă cînd acul gramofonului a pocnit cu un zgomot sec și s-a rupt, săpînd un șanț gros în ebonita unei melodii, la fel de vechi ca și celelalte. Am crezut că totul s-a terminat, că în sfîrșit ne vom opri. Eram gata să dau și un chiot de bucurie, uitînd că alături de mine e Carmencita, profesoara noastră. Dar aș fi chiuit degeaba. Cîteva momente, Julio și ea au vorbit repezit, ceva în limba lor, după care acarul, cu o față de martir, și-a luat ghitara și a început să o acordeze. Extrem de lucidă, chiar mai lucidă decît fusese toată seara și toată noaptea, Carmencita mi-a spus foarte blînd aceste cuvinte: știu că ești obosit, știu că nu-ți face o mare plăcere să dansezi cu mine (am încercat să neg), lasă, nu mai e nevoie, știu și simt asta... dar acum te rog eu, fă-o numai și numai pentru mine, pentru plăcerea mea, doar două dansuri... ne va cînta Julio... am să te învăț să dansezi ca la noi, în Sierra Morena... te rog... Și am ieșit afară, în fața cabanei.

Afară era frig și era spre dimineață. Nici astăzi nu-mi explic cum n-am răcit, nici eu și nici ea, deși eram transpirați și înfierbîntați. Carmencita mi-a arătat pașii, nu erau greu de făcut, era chiar un dans minunat, dar nu după o asemenea petrecere: i-am repetat și eu, destul de moale. Eram totuși mulțumit: partenerii aveau între ei o distanță respectabilă, numai rareori se apropiau, stringîndu-și ușor mîinile. Julio a început să cînte la ghitară. Carmencita a fredonat de cîteva ori melodia, parcă încercînd-o, apoi am început să dansăm. Ea mă privea foarte intens, mereu în ochi și eu suportam cu greu privirea: cine știe pe cine vedeau ochii ei în clipa aceea. Mă usturau tălpile, mă frigea șira spinării, dar dansam; dansam și singurul meu gînd era să nu mă prăbușesc acolo, în fața cabanei, pe peronul de ciment.

Făcînd mișcările dansului, Carmencita se apropia și se depărta de mine, și cînd se apropia, uneori mă întreba dacă-mi place dansul, alteori îmi spunea că noaptea e superbă, odată mi-a spus, fără nici o legătură cu celealte, ești un băiat tare bun. Îi răspundeam monosilabic, căci ceea ce mă preocupa pe mine era să mă țin după ghitara lui Julio și după mișcările ei. Poate și pentru că nu eram pătruns de ritmul dansului, așa cum era în acele clipe Carmencita, am observat la un moment dat cum, la etajul cabanei, se deschid încet geamurile mici și cîteva capete cunoscute mie își fac apariția în cadrul lor, arătînd niște fețe uimite și somnoroase. Erau fetele și băieții din grupa noastră, treziți de ghitara lui Julio. Cît eram de băut și de obosit, tot m-a cuprins rușinea, rușinea pentru cît de ridicolă li s-ar fi părut lor acea scenă care, nouă, celor de jos, ni se părea firească, în ordinea de lucruri care ne aduseseră aici. Dar nu știam, nu-mi dădeam seama, în ce mod aș putea-o convinge pe Carmencita să se oprească. Julio cînta și ea dansa în continuare, fără să-și dea seama că sus, la geamurile cabanei, colegii mei începuseră să se amuze de-a binelea.

Dar a venit o clipă salvatoare, clipa în care, în mișcările acelui dans din Sierra Morena, ea s-a apropiat de mine și, ca mai înainte, mi-a spus: uită-te în spate, vei vedea pădurea și copacii acoperiți de licheni, în partea de nord. Asta era. Am strigat, oprindu-ma brusc: vă plac lichenii, doamnă ? Vă plac, nu-i așa ? Da, a apucat să spună ea, oprindu-se dezorientată. O să vă aduc licheni, mulți licheni, am spus eu și am fugit înăuntru. L-am sculat pe bunul Petrică, zis și Chiaburu, am luat de la el un lighean și un topor, am tișnit afară și, trecînd pe lîngă Carmencita și Julio care mă priveau ciudat, am dispărut în pădure.

Spre dimineață, aproape că se luminase afară, am revenit în cabană cu un lighean plin de licheni, de fapt erau mușchi, și i-am oferit Carmencitei, care mă aștepta în încăperea de jos, destul de neliniștită. S-a calmat fără ca eu să-i dau vreo explicație, probabil acordînd fugii mele ciudate sensul unei dorințe nobile, de a face pentru ea ceva deosebit. Întîmplător chiar îi plăceau lichenii, fie ei și mușchi obișnuiți de pădure: i-a luat impresionată și mi-a promis că-și va împodobi casa cu ei.

Julio dormea lîngă gramofon, cei de sus se culcaseră probabil, din nou, așa că noi doi am rămas în acea încăpere, pînă dimineață, vorbind cîte și mai cîte, ca și cum nimic nu s-ar fi întîmplat, ca și cum peste cîteva ore ar fi urmat să înceapă unul din obișnuitele (și bizarele) seminarii de latină. Chiar i-am amintit că peste două zile aveam, din nou, ore cu ea. M-a privit blînd, a zîmbit și mi-a spus liniștită că nu vom mai avea nici un seminar cu ea. Mîncam niște castraveți murați, rămași încă decuseară pe masă. Am încremenit: cum adică nu vom mai avea nici un seminar cu ea ?

N-am vrut să vă stric această petrecere, poate n-am vrut să-mi stric nici mie această sărbătoare a celor 43 de ani...

Cum adică, am revenit ? Cine ne va ține de acum înainte seminarul ?

De poimîine veți avea un adevărat profesor de latină. A și sosit în oraș.

De cînd știați ?

De vreo trei zile...

Și de ce nu ne-ați spus ?

Ia ghicește ! Mai avea vreun haz toată această noapte ?

M-am uitat la ea. Îmbătrînise brusc ori poate așa mi se părea mie, ori la mijloc nu era decît această noapte pierdută.

Și dumneavoastră, ce veți face ?

Eu ? Voi trăi, la fel cum am trăit și înainte de a fi profesoara voastră. Poate mă voi mărita cu acest bătrîn ghitarist care face pe acarul — ca să nu mor singură... Cam atît voi face.

De sus se auzeau zgomotele făcute de cei care se trezeau. Apoi am auzit pașii tiriți ai lui Petre Chiaburu. Începea, de-a binelea, o nouă zi. Am ieșit amîndoi afară, fără să ne spunem nimic, și am mai privit încă o dată pădurea prin care eu umblasem noaptea după licheni, adică după mușchi. Și am zîmbit amîndoi, în același timp, fiecare însă unei alte amintiri.

Pe drumul de întoarcere spre oraș, în timp ce captura de război a C.F.R.-ului scîrțîia și dudula pe drumul de țară, în timp ce Carmencita dormita pe bancheta din față și Julio conducea ca în transă, în timp ce fetele chicoteau pe seama dansului nostru din Sierra Morena, de la miezul nopții, le-am spus celor trei, lui Gușatu, Țepi și Perjă: „Băieți, îmi pare rău, dar de mîine trebuie să învățăm latina".

BOGDAN NEGRU

Remergere, Refugii și ex-tensiuni

Și semnale colorate
Vor pleca cu tine-n zori
Infuzia de calm, uitată,
Se scurge-n ochi-lumină
Din smocuri de fiori.

Precară în neliniști,
Suflat-acum pe rouă
— Ecou ai vrea să zbori! —
Cîntarea ta e moale,
Respinsă printre fiori.

Și iar modul impur
Terorizat se toie...
Prin sunet fin, imaginea cea tare
Rămîne acum constantă,
Atinsă doar de soare...

Noapte albastră a minții

Puternicele valuri vin
Și sună pe culori
Iar ochii tăi cuplează lin
Constante virtuale și semnale
Efuzii libere, plăceri primare
Din zborul clar infim...

Altitudinea creației

Urmare din pag. 1

potrivă din Homer, Horațiu, Dante, Eminescu, Arghezi, Coresi, din poeții contemporani sau din autorii anonimi ai „ritmilor folclorici". Nostalgia înălțimilor și lupta pentru altitudine din poezia lui Andrițoiu se ivesc încă de la începutul creației sale, în acele poeme din volumul de debut, **„În țara moților se face ziuă"** (1952), care refuză pitorescul peisajului **(Cresc cruci, ingrozitoare cruci)**, cultivă parabola și bisturiul ideii **(Ciubărarul)**, vehiculează simbolul și mărturisesc atracția pentru ceea ce e „horațian de clasic și solemn" **(Gorunul)**. Cei doi poli afectivi și estetici pe care i-am numit deja — Nordul și Sudul creației — intră manifest în poezia lui Andrițoiu prin volumul **Dragoste și ură** din 1956, ce ascultă de „spada sufletească", de „limba-i de lumină", cultivînd o mare căldură interioară **(Soției mele)** dar și cîntecul-imprecație, de aspră presimțire ori bărbătească adeziune. Există, din nou, această mărturisire: „Și mă simt în munte ca la mine acasă" **(Seralã). Cartea de lîngă inimă** (1959) volum cu un titlu simptomatic pentru întreaga creație a lui Andrițoiu, pătimaș mereu în adeziunile ei, dincolo de orice pseudo-lascivitate, postură retorică ori, quasi-parnasiană", cuprinde acel poem esențial, pentru cunoașterea autorului, **Lectură** ce unește livrescul cu cea mai densă, picturală, senzuală și concretă realitate: „Luminat de lămpile zăpezii, / Stau în casă dumicînd sonor / Versurile marelui Arghezi, / ca un simbure mirositor". Ea mai cuprinde și acel poem **Asemuiri**, ce desconspiră mecanismul viziunii lui Andrițoiu, bazat pe relațiile evocate de Michel Foucault în **Les mots et les choses** (analogie, identitate, comparație, comuniune, etc. dintre real și reprezentările spirituale). Aflăm de asemenea acea plăcere a portretului **(Copilul meu, Pescărușul), cu inflexiuni** livrești (Tonitza și respectiv Cehov). Poezia lui Andrițoiu dublează **tresărirea** lirică de **memento**. Litera, silaba, cuvîntul, imaginea, lumea văzută și atinsă cu propriile simțuri primesc și această lectură a memoriei, a duratei, care se adaugă cîntecului clipei, sunetului de ornic. Litera A e lăudată printr-un itinerar în alte civilizații, punctul de la sfîrșitul frazei la fel. **Balada fîntînii** îl evocă pe Homer, o confesiune atinge sublimarea într-un nou **Decameron**, portretul oriental **(Tătară dansînd)** primește amplitudinea stării lăuntrice, biograficul e convertit în imaginar și viziune estetică **(Văduvele, Urbea cu amintiri** și altele). Poemul reprezintă mai mult decît **exercițiul stilistic, euforia** ori **desenul bizantin,** chiar și atunci cînd nu depășește cu mult valoarea acestora. El potențează picturalitatea imaginilor și acele „lenește sigilii" „ale sudului". De exemplu, poezia scrisă „la pînza" lui Vereșciaghin, **Piramida de căpățîni** este mai mult decît o ilustrare a unei obsesii livrești, o halucinantă meditație, ce a făcut un salt limpede în imaginar. **Mîncînd pepene galben** devine, dintr-un decupaj domestic, pilatian, o poezie cu semnificații cosmice. Există la Al. Andrițoiu o mare plăcere a parabolei, trădînd cărturarul. Tema vremelniciei și eternității se află în mijlocul acestor poeme dincolo de imaginile robuste și vocea tonică a poetului. **(Iarba, Umbra, Străbunul, Cosarul, Sonet, Profetul mut, Cal** s.a.). Alt leit-motiv al acestei opere ajunsă la maturitatea ei morală și estetică este lauda cărții și a artei. **(Lectură, Cărți vechi, Citește-mi din Horațiu, Livrescă, Colină la sud, Aripi,** etc) „În căutarea unui verb rotund ca un sigiliu de ceară", Al. Andrițoiu ne convinge, prin **scrisul** său, de adevărul acestei fraze, aparent apoetice: „Obiectul s-a făcut subiect", căruia i se adaugă acel vers din **Suavitate:** „Suav alunec prin subiectul lumii". Există în **Constelația Lirei** (1963) **Porțile de aur, Vîrful cu dor,** în poemele din colecția „Cele mai frumoase poezii", apărută în 1968, în **Simetrii** (1970) și în acele **Inedite,** publicate în volumul, antologie de autor, **Pe drumul meu** o căutare a sfericității limbajului artistic, ce ridică cultura la statutul de subiect al creației. La Andrițoiu adorarea bibliotecii este asemenea iubirii față de cele ce ne înconjoară: firul de iarbă, iubita, părinții, sfintele idealuri morale, sociale și politice. La Andrițoiu, biblioteca și propriul său muzeu imaginar sînt o hartă sufletească, o țară a spiritului și sufletului, fertilă asemenea unei semințe, necesară tot astfel cum patria. Ajuns de peste un deceniu la vîrsta maturității sale creatoare, poetul ne-a convins că scrisul său „e-un popas / de suflet sus, deasupra la norii gravi și darnici". Există în cărțile lui Al. Andrițoiu o vibrantă altitudine morală și estetică, un aer tonic și proaspăt, ce ne amintește o mai veche dorință și un nepreținut îndemn rostit, cu un secol în urmă de un mare poet, la rîndu-i cărturar: „Cerul înstelat deasupra noastră și legea morală în noi". Poezia lui Al. Andrițoiu își asumă tensiunea acestei credințe. Ea descoperă și stăpînește taina artei, proiectînd asupra inefabilului „lentilele albastre", lumina intelectului și culturii.

REVISTA REVISTELOR

Revista de istorie și teorie literară nr. 3 a.c.

„G. Călinescu a fost, nici vorbă, un scriitor total, nu însă enciclopedic, multilateral, inegal și superficial, ci fundamental în fiecare gen sau specie ilustrate. Dacă nu întîiul volum de poezii, **Lauda lucrurilor** din 1963, îi situează indiscutabil între Blaga și Vinea, dacă nu **Cartea nunții,** în orice caz **Enigma Otiliei** și **Bietul Ioanide** îl așează între Rebreanu și Camil Petrescu, teatrul **(Șun și Ludovic al XIX-lea),** singular, nu-i mai prejos decît acela al lui Eftimiu și Victor Ion Popa, monografiile nu sînt inferioare acelora ale lui Lovinescu, **Istoria literaturii române** e vădit superioară celei a lui Iorga, notele de călătorie stau bine lîngă acele ale lui Ralea, eseul despre coordonatele literaturii spaniole nu e mai puțin interesant decît operele similare ale lui Farinelli și Vossler. Unice rămîn **Principiile de estetică,** foarte apropiate la capitolul despre critică și istorie literară din manualul lui Wellek și Warren, iar **Estetica basmului** nu mi se pare mai puțin importantă decît **Morfologia basmului** de V.I. Propp, G. Croce, Gaston Bachelard, Hugo Friederich nu spun mai mult despre poezie decît a spus G. Călinescu. În **Curs de poezie și Universul poeziei,** Cezar Petrescu nu a fost un jurnalist mai bun decît G. Călinescu. Unele efemeride ale lui Călinescu egalează tabletele argheziene".

Pasajul de mai înainte este decupat din tableta intitulată **Personalitatea lui G. Călinescu** de Al. Piru, publicată în acest număr al „Revistei de istorie și teorie literară". În prima sa despărțitură publicația omagiază personalitatea întemeietorului ei, G. Călinescu, cu prilejul împlinirii a 80 de ani de la nașterea sa. Astfel, pregnantului portret critic datorat lui Al. Piru i se alătură articolele: **G. Călinescu — 80 de ani** de Zoe Dumitrescu-Bușulenga, **O revistă de istorie literară** de Cornelia Ștefănescu și altele.

În alt context situate, actuale și valoroase în sine sînt următoarele studii incluse în numărul aceluiași tom: **O legendă datînd din timpul Renașterii: Sarmis, regele eponim al Sarmisegetuzei** de Gh. Ceaușescu, **Ion Budai-Deleanu și cultura europeană** de Mihai Mitu, **Istoria unei cărți: „Întîmplările lui Telemac"** de Fănelon **și circulația ei pe teritoriul românesc în secolul al XVIII-lea** de Ileana Virtosu; **„Lira spartă" și cîntarea poetului** de Marin Bucur, **Pentru studiul genezei, interioare a poeziei lui Mihai Eminescu** de Ștefan Badea, **Sărmanul Dionis sau „eidosul" roșului eminescian** de Dan C. Mihăilescu, **Independența României și conștiința relațiilor bulgaro-române** de Ilija Konev, **Mihail Dragomirescu și mutațiile critice de** Ileana Oancea, **Hermeneutică și istorie la Mircea Eliade** de Adrian Marino.

Cronicar

Eseu la centru!

SPORT

● Vorbind tot despre rugby, în cadrul acestei rubrici, mă arătam indignat, și socot că pe bună dreptate, față de acele victorii penibile în fața unor adversari neredutabili, victorii care seamănă mai degrabă cu jalnice înfrîngeri față de orgoliul propriu și amăgirile intime. E timpul să pomenim aici, iată, și despre acele „înfrîngeri" la limita interpretării, care pot fi apreciate, în fond, ca adevărate triumfuri ale încrederii în sine și prestigiului ferm pe eșicherul valoric.

O asemenea reflecție ne-o putem împărtăși pe merit și noi, suporterii, și telespectatorii români, după ce am urmărit cu înfrigurare titanica partidă-test dintre Selecționata de rugby a României și cea a Țării Galilor, disputată sîmbătă 6 octombrie a.c. pe National Ground Arms Park din Cardiff.

Reluînd, acum, cu ochiul rece al cifrelor, evoluția rugbystă menționată, vom asista la următorul film alcătuit din 8 momente-cheie: în minutul 13, printr-o lovitură de pedeapsă, Fenwick realizează 3—0 pentru galezi, în min. 21, Constantin egalează printr-o lovitură de pedeapsă (3—3), în minutul 43 același Constantin aduce conducerea echipei noastre (6—3) pentru ca Davies, imediat în minutul 44, să egaleze printr-un drop (6—6), iar în minutul 48 să se producă acea sublimă fază cu eseul lui Marin Ionescu (10—6) și transformarea lui Bucos (12—6) rezultat care va fi remediat de galezi abia în minutul 58 prin eseul marginal marcat de Griffiths (12—10) stabilindu-se scorul final ca o ezitare de arbitraj dar și a fundașului nostru Bucos, printr-un al doilea drop înscris de către tehnicul Davies (12—13).

În mod paradoxal, galezii nu au condus decît de două ori, efemer la început cu 3—0 și apoi definitiv la 13—12, fiind siliți la trei eforturi majore pentru a egala, remonta și cîștiga această partidă, în vreme ce românii au egalat și au condus de trei ori scorul partidei, fiind mult timp superiori adversarilor sau jucînd la egalul lor, ceea ce a făcut, mai tot timpul jocului, să amuțească giganticul cor al tribunelor galeze, atît de înfierbîntat altă dată.

În ceea ce privește procedeele tehnice de marcare, se poate spune că ele au fost destul de dense (8 în 80 de minute, deci, în medie, cîte unul la zece minute) ceea ce relevă dîrzenia încleștării acesteia. Observația importantă este, însă, constatarea paritații acestora. Și anume, cîte patru și patru procedee tehnice realizate: galezii au realizat o lovitură de pedeapsă, două dropuri și un eseu, iar românii au înscris prin două lovituri de pedeapsă, o transformare și un eseu. Diferența de eficiență este minimă și ea constă în faptul că o transformare (2 puncte) este opusă unui drop (3 puncte), totul afirmă aici de o subtilitate regulamentară, similară întrutotul unei sosiri de turf „la mustață", cum se zice, departajabilă doar prin fotografie ! Fiind vorba despre „subtilități" ale jocului de rugby, mă simt, însă, dator să decodific și eu una care face deliciul și este apanajul de simpatie al rugbyștilor de vocație. În aprecierea profunzilor cunoscători ai rugbyului nu este totuna eseul marcat „la col" cu eseul marcat „la centru" cel din urmă fiind considerat, sub raportul strategiei, mult mai greu, datorită aglomerației de jucători obișnuită pe axa terenului. Ei bine, eseul aripei Griffiths, ca urmare a unei șarje bine conduse, a fost marcat în extremis, spre colțul terenului, în vreme ce faza construită de Munteanu și Dumitru a fost finalizată printr-un efort suprem de către Marin Ionescu în apropierea buturilor galeze, adică „la centru" !

Comentatorilor autentici nu le poate scăpa nicidecum această „subtilitate" !

Mărturisesc sincer că speram într-o întrecere titanică româno—galeze, mîndră totodată, și, într-adevăr, mi-a fost dat să văd o adevărată epopee circumscrisă unui meci epocal de rugby, în spiritul unor credințe străbune care spuneau că „odihna îl îmbătrînește pe om" și în spiritul acelor dispute uriașești cîntate în poemele sale gaelice de către bardul Ossian, spre slava lui Fingal, și a insulei Duthona. Iată pentru ce nu voi mai reveni asupra ezitării emoționale datorate fundașului nostru Bucos sau arbitrului Fr. Palmade (Franța), care a tolerat galezilor introduceri greșite în grămadă, ofsaiduri flagrante și deschideri interzise, de joc, cu mîna, din grămadă. Mă declar fericit cu această viziune epopeică și evoluție superioară a exponenților noștri, subscriind, din toată inima la cele spuse de Dimitrie Callimachi, trimisul „Sportului" în următoarea formulare: „Desigur, frumosul bilanț cu care se încheie cel mai important turneu din istoria sportului nostru cu balonul oval a fost posibil prin acumulările lente făcute de generații întregi de sportivi, care au servit cu lăudabil devotament rugbyului românesc. Ceea ce a dus la marele pas de acum". În mod particular, m-am înduioșat pentru prezența acolo a jucătorului nostru cu numărul 1 (Dinu Constantin) veteranul și recordmanul selecționărilor în națională, cel care este „ultimul mohican" din formațiile de juniori pe care le-am antrenat eu însumi, ajuns la acest rang.

M-am bucurat deopotrivă și pentru prezența fructuoasă în Marea Britanie a formației de juniori R.C. „Grivița Roșie", din conducerea căreia, în calitate de antrenori, fac parte Alexandru Pop și P. Vizitiu, ambii fiind foști elevi ai mei din ultimele generații.

Mă pot, acum, bucura public printr-un sublim AHOE !

Tudor George

mapamond

Consfătuirea conducerilor de Uniuni de scriitori din țări socialiste

În zilele de 16–18 octombrie 1979, la București a avut loc cea de a XVI-a Consfătuire a conducerilor de uniuni de scriitori din țările socialiste.

Au participat delegații din următoarele țări : R.P. Bulgaria **(Pantelei Zarev,** președinte, **Slav Hr. Karaslavov** și **Lacezar Elenkov)** ; R.S. Cehoslovacă **(Josef Kadlec,** secretar, dr. **Rudo Moric** și dr. **Hana Hrzalova)** ; Cuba **(Angel Augier,** vicepreședinte, și **Noel Navarro)** ; R.D. Germană **(Rudi Strahl,** membru al prezidiului Uniunii, **Eberhard Scheibner** și **Martin Viertel)** ; R.P. Mongolă **(D. Navansuren,** vicepreședinte și **D. Urianhai)** ; R.P. Polonă **(Janusz Krasinski,** vicepreședinte, **Jan Koprowski** și **Kazimierz Koznewski)** ; R.P. Ungară **(Garay Gábor,** secretar general, **Garamvölgyi Károlyné** și **Földeák Iván)** ; U.R.S.S. **(I.N. Vercenko,** secretar, **V.A. Petrosian** și **A.A. Kosurokov)** ; R.S. Vietnam **(Nguyen Van Bong,** membru al Comitetului executiv al Uniunii).

Delegația Uniunii Scriitorilor din R.S. România a fost formată din tovarășii **George Macovescu,** președinte, **Constantin Chiriță, Laurențiu Fulga, Dumitru Radu Popescu, Sütö András,** vicepreședinți, **George Bălăiță, Domokos Géza, Ion Hobana,** secretari și **Traian Iancu,** membru al consiliului, director al Uniunii.

În cadrul dezbaterilor au fost prezentate următoarele referate : „Rolul literaturii în formarea conștiinței socialiste", „Activitatea uniunilor de scriitori în promovarea și dezvoltarea literaturii pentru copii și tineret", „Unele aspecte semnificative din activitatea desfășurată de uniunile participante în perioada care a trecut de la ultima întîlnire".

Consfătuirea a oferit posibilitatea unui util schimb de experiență și s-a desfășurat într-o atmosferă de bună colaborare.

Lucrările celei de a XVI-a consfătuiri a conducerilor de uniuni de scriitori din țări socialiste au fost conduse de **George Macovescu,** președintele Uniunii Scriitorilor din R.S. România.

Participanții la cea de a XVI-a consfătuire au aprobat în unanimitate un apel pentru pace și înțelegere între popoare, adresat scriitorilor din Europa și din lumea întreagă.

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

● **UN OMAGIU AL GRECIEI ADUS LITERATURII ROMÂNE.** „IPIROTIKI ESTIA" („Vatra Epirului") — o impunătoare revistă de cultură, literatură, artă, care apare lunar la Iannina din Grecia, din anul 1952, fiind condusă acum de remarcabilul scriitor Dimosthenis Kokkinos (cunoscut și publicului cititor român prin traducerile din lirica lui realizate de Ioanid Romanescu și Andreas Rados și publicate în „Cronica" în 1972 și Ion Brad în „România literară" în 1979), în numărul dublu 325—326 din mai-iunie 1979 dedică peste 80 de pagini literaturii românești contemporane. De semnalat că această revistă a mai publicat de nenumărate ori din literatura română.

În acest număr al revistei semnează poezie sau proză : Laurențiu Fulga, Octavian Paler, Ion Horea, Al. Andrițoiu, Nicolae Dragoș, Petre Ghelmez, Corneliu Șerban (în traducerea lui Lambros Zogas) Tudor Arghezi, Virgil Teodorescu, Ion Caraion, Dana Gheorghiu, Nichita Stănescu, Gheorghe Tomozei, Constanța Buzea, Ana Blandiana (în traducerea lui Ketti Sismanoglou), Lucian Blaga, Al. Philippide, Eugen Jebeleanu, Nina Cassian, Marin Preda, Ion Gheorghe, D.R. Popescu, Marin Sorescu, Fănuș Neagu (în traducerea lui G. Hurmuziadis), Geo Bogza, D. Popescu, Toma George Maiorescu, Ioan Alexandru, Adrian Păunescu (în traducerea lui Menelaos Ludemis), Șt. Aug. Doinaș, Vasile Nicolescu, Aurel Rău (în traducerea lui Kostas Asimakopoulos, din nou Geo Bogza, Tiberiu Utan, Dan Mutașcu, Constantin Chiriță, Ion Lotreanu (în traducerea Mariei Marinescu-Himu).

Florilegiul de față este prefațat de George Macovescu, președintele Uniunii Scriitorilor, care semnează articolul **Literatura română de azi.** În nota introductivă a redacției, cu emoție și cu o caldă afecțiune, printre altele, se spune : „În acest număr, „Ipirotiki Estia" oferă o deschidere deosebită în direcția cunoașterii spirituale mai largi a literaturii și culturii de azi a României... Noi cunoaștem bine că patria noastră — și-n mare măsură Epirul — are relații adînci de înrudire spirituală cu România, relații care ating culmea în ultimele două-trei secole... Așadar, astăzi, cînd tinerii caută o fereastră și un limbaj comun, cînd luptă pentru a zidi un viitor mai bun, fără bariere între ei, considerăm că asemenea oferte în spațiul nostru spiritual constituie cel mai bun serviciu adus culturii naționale, și-n general „culturii umanității".

O contribuție importantă și o informație serioasă aduce profesoara Maria Marinescu-Himu în articolul **Popularizarea literaturii neogrecești în România,** evidențiind activitatea numeroșilor intelectuali români și greci, care de-a lungul veacurilor au făcut cunoscute în România valorile perene ale literaturii grecești, tradiție ce se continuă cu remarcabile rezultate și-n zilele noastre. De asemenea, semnalăm articolul **Renașterea creatoare și supraviețuirea națională în literatură și artă (Gînduri pe marginea unei discuții științifice în România)** al lui Andreas Rados, lector univ., conducătorul Seminarului de Neogreacă de la Universitatea din Iași, articol care de fapt constituie o prezentare în extenso, comentată, a discuției literare **Despre protocronism și sincronism,** care a avut loc în anii 1977 și 1978 în paginile revistei „Luceafărul", discuție fructuoasă și cu reale învățăminte nu numai pentru literatura și cultura românească, ci, așa după cum se vede și din ecoul avut și peste hotare, de un real folos și pentru alte literaturi și culturi.

Paginile consacrate literaturii române de către revista IPIROTIKI ESTIA sînt însoțite de numeroase fotografii reprezentînd interioare de case țărănești românești, de monumente arhitectonice din sec. al XVIII-lea, de reproduceri după sculpturile lui Constantin Brâncuși sau picturile lui Ion Vlasiu.

Vom încheia aceste scurte considerații reproducînd ceea ce nota în revista respectivă academicianul Petros Haris, președintele Casei de cultură a prieteniei eleno-române : „Scriitorii români, și în general, oamenii de cultură ai României își aduc contribuția la stabilirea unor punți între popoare, proiectează cerințele comune ale oamenilor epocii noastre și au aceleași frămîntări și aceleași speranțe ca și vecinii lor. Aceasta este impresia mea de bază despre literatura română de azi — o literatură care se afirmă remarcabil prin poeții, nuveliștii și romancierii ei, prin eseiștii ei, exercitîndu-și funcția socială importantă de realizare a scopului pe care l-am expus : apropierea și colaborarea fructuoasă a popoarelor".

Andreas Rados

REVISTA STRĂINĂ

● **ÎNTÎLNIRILE SECRETE,** romanul cunoscutului scriitor japonez Kobo Abe, cunoaște un succes deosebit, justificat de critică prin construcția suprarealistă a intrigii polițiste. Imaginea unui labirint subteran constituie locul de investigație a personajului principal și se transformă într-un simbol dominant al lumii încărcate de absurd. Critica afirmă că succesul imens de piață al cărții se datorează amestecului dintre teme literare cunoscute, tratate cu abilitate, și o tușă foarte discretă de libertinaj. În acest fel, scriitorul face apel la zone obscure din sensibilitatea publicului, ceea ce „sabotează la fiecare pas pretenția romanului la originalitate și sobrietate".

● **ROMANCIERUL AMERICAN** Kurt Vonnegut, autorul celebrei **„Mama noapte",** a publicat de curînd romanul **„Pasăre de pușcărie",** ce are ca motiv istoria unui imaginar membru al conspirației intrate în istoria contemporană sub numele de Watergate. Charles Nicol scrie următoarele : „Romanele lui Vonnegut adesea par scrise pentru părțile lor secundare mai mult decît pentru povestea propriu-zisă. În această ultimă carte, aluziile repetate la Predica de pe munte sau la Sacco și Vanzetti par ostentative, nejustificate în economia romanului ; pe de altă parte, alter-ego-ul autorului creează cîteva parabole sardonice. Într-una din acestea, providența insistă asupra faptului că viața este totuși riguroasă, amenințînd că va confisca vioara lui Einstein pentru totdeauna, dacă savantul intră în dezacord cu legile lumii — ceea ce înseamnă, desigur, migdale amare într-o prăjitură dulce și pufoasă".

● **UN SUCCES AȘTEPTAT,** dar cu atît mai semnificativ, îl au pe piața mondială cărțile de călătorie. Dintre acestea, cele referitoare la țările în curs de dezvoltare par să domine piața. **Caliope din Africa : O călătorie în Sudan,** datorată unei vacante în iarna anului 1977, l-a ridicat pe autorul său, E. Hoagland, la prestigiul unui adevărat clasic al genului. Autorul este informat, întotdeauna riguros în considerațiile sale, aruncînd asupra viitorului o perspectivă încrezătoare și invitînd cititorul să experimenteze frumusețea și adîncimea vieții dintr-o țară arabă : „Tristețea este prea întotdeauna dominată în cărțile despre Africa scrise de europeni". Deși este în dezacord cu asemenea perspectivă, melancolia care deschide și apoi închide considerațiile din cartea lui Hoagland se datorează unei înțelegeri superioare, evidențierii subtile a importanței timpului care trece într-o lume obsedată de trecut și preocupată cu încredere de viitor.

● **JOCUL PASIUNII** al lui Jerzy Kosinski spune povestea unui sportiv care trăiește pe planul visului cu ochii deschiși, transformînd experiențele sale burlești în prilejuri de adîncă bucurie și derivînd din marea lor diversitate un adevărat sens al vieții. Interesantă este o concluzie morală derivată din sugestia pe care o tentează Kosinski, aceea că experiențele dramatice tind să se transforme într-o lungă plictiseală ce învăluie viețile oamenilor. Valorile pozitive, actele mărunte ale vieții de zi cu zi reprezintă adeseori sursa majoră de bucurie și de plenitudine în viața oamenilor.

● **DEBEN BATTHACHARYA** este unul dintre marii specialiști ai lumii în dansuri populare și muzică folclorică, precum și unul dintre cei mai atenți cercetători ai poeziei hinduse medievale. Culegerile sale din poeziile de dragoste indiene, apărute sub egida U.N.E.S.C.O., precum și discurile, și studiile de specialitate publicate în cele mai prestigioase reviste din Europa și Statele Unite au impus numele său în rîndul celor mai importanți participanți la rezolvarea unor probleme culturale ale interdependenței între națiunile lumii. Interesant de notat că Deben Batthacharya a susținut un ciclu de conferințe în țările scandinave, în care a cercetat cu multă atenție corespondențe între folclorul românesc și cel indian, pe planul liniei melodice și a ritmurilor dansurilor populare.

● **ARTA MODERNĂ** de Jean-Luc Duval, apărută la Rizzoli propune o ipoteză interesantă, referitoare la sursele artei actuale. Autorul consideră că schimbarea structurii pe care o propune imaginea plastică în arta actuală corespunde revoluționării mijloacelor tehnologice între 1884—1914. Verismul tradițional a fost exclus din pictură de către fotografie. Iată o ipoteză simplă și plină de consecințe. Revista ATLANTIC scrie : „Profesorul Duval trasează influențele reciproce și experimentele complicate care au înflorit în acea epocă ; el își argumentează truvaiurile cu fapte, citate și anecdote variate ; descoperind, în cele din urmă, un cadru coerent al scopurilor printre artiștii care uneori par diferiți pînă la haotic."

● **ULTIMA EDIȚIE** a Dicționarului publicat de Random House pentru universități și pentru publicul larg, este recomandată prin autoritatea celor 400 de experți care au contribuit la redactarea celor 170 000 de articole pe care-l cuprinde. Conceput drept un instrument de lucru la îndemîna tuturor celor care folosesc limba engleză în viața de zi cu zi, studenți, profesori, redactori, oameni de afaceri, etc., lexiconul are, de asemenea, 1 500 de ilustrații, iar calitatea acestei ediții revăzute este subliniată printr-un mod inedit de indexare, care ușurează consultarea rapidă și eficientă a lucrării.

● **ȘAPTE BALAURI ȘI ȘAPTE STELE,** cartea lui Demetrio Aguilera — Malta este o compoziție fantastă, cu personaje stranii și proteice, care se confruntă în lumea contradictorie a Americii Latine. Traducerea în limba engleză a lui Gregory Rabassa se bucură de frumoase aprecieri : „este o povestire fantastică, bine condusă, plină de sensuri magice și stranii" scrie un cronicar.

EMIL LOTEANU

(U.R.S.S.)

* * *

Femeile pe care le-am iubit
Răsar tăcute din nemărginit,
Călcînd sfios și aducînd cu ele
Păr despletit și tremur de mărgele.
Cu pas descult și moale au venit
Femeile pe care le-am iubit...

Le-am pus în față pe un blid de lut
Sarea căinței și regretul mut
Și brațele împreunînd mănunchi
Am coborît cu fruntea pe genunchi.
Cocoare albe, plăzmuiri de nea,
Trecură mut peste căința mea
Și se topiră în nemărginit
Femeile pe care le-am iubit.

Privește gol, cu irisii pustii
Mărinimia remușcărilor tirzii.
Nu, nu se vor întoarce din ATUNCI
Femei frumoase, legănări de lunci
Și nu le umili și rușina
Cu searbădă căința ta,
Cu danie bogată și cu dări
Cu banul sterp al sterpei remușcări.
Ele rămîn zăpezile eterne —
Lumină crudă peste ele cerne,
Ele rămîn de nimenea atinse,
Contururi vagi de piscuri albe, ninse..

Legat în amintiri ca într-un lanț
Iscai din pulberi roșul de Bizanț
Acel eretic roșu de icoană,
Curat ca o atingere de geană,
Tremurătorul roșu aburit,
Ca răsuflarea omului iubit,
Înfioratul roșu — purpuriu,
Ca strigătul de om într-un pustiu.

Femeile pe care le-am iubit,
Răsar tăcute din nemărginit,
Le scriu desculțe, în cămăși de in,
Pe cerul meu, în roșu bizantin,
În tinerețea lor fără sfîrșit...
. . . . . .
Femeile pe care le-am iubit.

* * *

Cu pliscuri lungi și tari ca niște cuie
Izbiră cocostircii în pămînt
Și s-a prelins cu miros de gutuie
Laptele toamnei noastre cald și blînd.

Laptele toamnei greu de mingiiere,
De presimțiri, de patimi și dorinți,
Amestecat cu vin și cu tăcere,
Răscolitor de suflete și minți !

Pămînt moldovenesc — ciorchine dulce —
Toamnele tale, somn pe sinii goi,
Vor sufletul și trupul să se culce,
Păcătuind cu toamna de la noi...

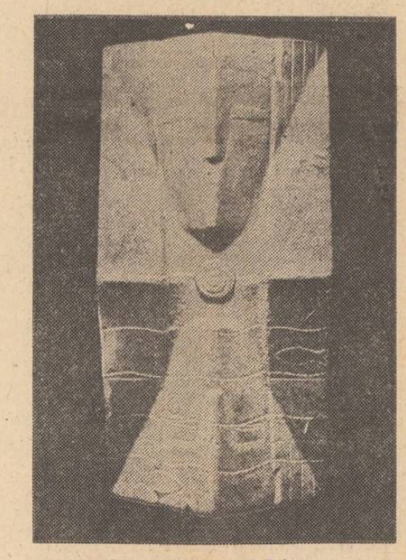

Sculptură de Iosif Fekete

spectacolul lumii

văzut de Ioan Grigorescu

Black Story (II)

Ku Klux Klanul

Deși nu erau decît vreo patru sute, ziarele au numărat peste trei mii. Cei ce „muriseră" pe fronturile războiului de secesiune au băut cel puțin o sută de vedre de apă, iar civilii cavaleri au defilat ținîndu-și capetele la subțioară. Spre hazul albilor, negrii înfricoșați fugeau mîncînd pămîntul...

Mascarada s-a dovedit deosebit de eficientă pentru atingerea nobilului țel propus. „Negroteii" tremurau vargă, gata să se vire în gaură de șarpe, numai să nu mai dea ochi cu acei fantomatici, spectrali cavaleri alcătuiți din piese detașabile, cu caii lor mascați, pogoriți de pe lumea cealaltă pentru a li se vîri lor în pat să vadă cît de albă era pielea femeii cu care se însuraseră, pentru a-i biciui dacă au votat cu radicalii, pentru a-i spînzura fără judecată după fiecare viol, după fiecare jaf, indiferent dacă vreunul de-al lor fusese sau nu autorul fărădelegii.

Cam așa a început „distracția". Curînd însă, Ku Klux Klanul a trecut printr-o severă înregimentare, constituindu-se după canoanele unei armate secrete a rasiștilor, pusă sub comanda lui Nathan Bedford Forrest, fost traficant de sclavi în Memphis, ofițer de cavalerie în armata sudistă, om care avea faima de a-și fi văzut ucisi, sub el, în războiul civil, cincisprezece cai, fiind autorul unei celebre formule de atac menită să asigure victoria escadroanelor sale : „Totul este să ajungi primul, în număr cît mai mare !".

De-acum el era primul în fruntea detașamentelor de mascați care organizau „vizite" pe la casele negrilor recalcitranți, ale dascălilor albi din școlile pentru negrii, ale tuturor celor ce militau pentru integrare rasială. În urma acestor „vizite", rămînea în cel mai bun caz un om biciuit la sînge, atunci cînd represaliile nu erau febrile și totale.

Pentru organizarea clanurilor în toate statele sudice, Forrest a elaborat un ordin tip de constituire, prin care arăta țelurile Ku Klux Klanului, definind schema lui organizatorică. „Demnitarii prezentului Ordin sînt: Un Mare Vrăjitor al Imperiului (adică, el), un Mare Dragon al Regatului (adică ciracul lui șef din fiecare stat) ajutat de opt Hydre ; un mare Titan al Dominionului ajutat de opt Furii ; un Mare Uriaș cu patru Gobelini; un mare Cyclop al Cavernei cu doi Ulii de Noapte; un Mare Turc, un Mare Șah, o Mare Sentinelă... În privința chestionarului supus candidaților, aceasta se limita la cîteva întrebări privind originea sanguină, starea socială, faptele de arme în războiul civil, plus alte trei întrebări esențiale : I. V-ați opus principiilor partidului Radical (cel ce susținea la vremea aceea integrarea rasială n.n.) și ale Ligii Loialității ? 2. V-ați opus egalității politice și sociale pentru negri ? 3. Sînteți în favoarea guvernării acestei țări de către albi ?"

Haosul de după război facilita în statele sudice, rasiste, sadismul cel mai primitiv. Dezlănțuirea patimilor, a furiei înveninate față de escrocherile militare din timpul războiului civil, setea reglementării conturilor dar, mai ales, represiunile singeroase individuale sau colective asupra oamenilor de culoare care se „pretindeau" liberi și egali cu albii, au stîrnit reacția forțelor de ordine și, în cîteva rînduri, prima oară chiar sub Forrest, Ku Klux Klanul a trebuit să-și anunțe dizolvarea. Dar sămînța răului prinsese adînc, și abia eradicată într-un stat, teribila organizație apărea cu și mai mare virulență într-altul așa că, practic, Ku Klux Klanul n-a încetat să existe timp de mai bine de o sută zece ani, semănînd istoria țării cu mii de cadavre, cruci însingerate, spînzurați, biciuiți, izgoniți și dezrădăcinați. Timp îndelungat, cîtă vreme a domnit legea lui Linch, el a constituit armata de șoc a campaniilor electorale antirasiste și a raidurilor de pedepsire a integraționiștilor.

Orașele se delimitau printr-o linie a raselor. „Negrii murdari" trebuind să locuiască în ghetouri insalubre, strict delimitate și, dacă s-ar fi putut, fără școli, fără biserici, fără spitale. Chiar dacă toate acestea nu s-au putut face întocmai după sacrele idealuri ale sudiștilor, căsătoriile mixte, metisajul au rămas principala obsesie a membrilor Ku Klux Klanului uniți în conclavuri mai puțin operetiste decît cele din minunatele vremi de altă dată, dar nu mai puțin eficiente. După ei, amestecul de sînge constituia cea mai periculoasă cale pe care ar apuca-o America. Pasămite, în numai cincisprezece ani de metisaj, națiunea s-ar transforma radical și nimic n-ar putea s-o mai salveze. Căci americanii albi sînt mult mai americani decît toți ceilalți, dacă nu chiar singurii americani adevărați.

...În 1973 Klanul a lansat, prin intermediul ziaristului Ron Laytner — invitat cu aprobarea Marelui Mag Imperial George Shelton să participe la unele ceremonii pe care să le facă apoi cunoscute lumii sub prestarea de jurămînt că nu va divulga decît ceea ce i se va permite — un mesaj privind cea mai nouă orientare a „programului" său de acțiune. Laytner, căruia i s-a îngăduit să dezvăluie numele și adresele cîtorva fruntași ai Imperiului Invizibil, cu excepția membrilor poliției oficiale adepți și militanți ai Klanului, a adus la cunoștință, prin paginile revistei „Constelation", că obiectivului principal al mișcării ajunsă la aproximativ 100 000 de membri, i s-a adăugat scopul nedisimulat de luptei cu ...comunismul intern și internațional. „Noul val" apărut în Klan decreta că, pentru America, nu există un pericol mai mare decît „conspirația comunistă mondială" drept care s-au pus bazele secției K.B.I. — „Klan Bureau of Intelligence" după modelul F.B.I.-ului socotit de Imperiul Invizibil „Federal Bureau of Integration".

Un poet iugoslav: IOVAN STREZOVSKI

În românește de DUMITRU M. ION

Călirea spadei

Grine în fosnet unduiesc înspre mare,
Caii nechează, marmora dăngăne lin.
Furtuna de vară e biciuită de fulger,
Pe-ntregul pămînt geme vîntul cel negru.

Izvorul iubește vuietul pietrei
Dînd la iveală ciudata rostire a stîncii.
Singur trezesc negura zilei ce sălășluiește în mine.
Flacăra sufletului meu slăvește renașterea.

Tăișul de fulger orbește. Țipătul soarelui
Ajunge la răscruci pînă cînd ținutul răsună
Precum copitele cailor pe dale de piatră.
Cu fiecare tăcere se-ntoarce puterea cuvîntului.

De nevindecat

Sărut stea după stea
Precum aș săruta ochii unei femei
Care-și blestemă sufletul.
Toți îmi spun :
Ești ciudat, te preumbli pe muchia gîndului.
Îmbrățișez țărmul și aurul
Dar tunetele mă tot prigonesc
Din vară pînă în vară.
Toți îmi spun : blestemat,
Ești blestemat,
În iarbă, în cring, în floare, însingurat
Precum într-un palat mă ascund.
Toți îmi spun : ești un martir,
Dar sufletul mi-e ros de gîngănii.
Rătăcesc prin lume
Fără somn, fără zori.
Toți îmi spun :
Ești nevindecat
Precum poesia care te umple de răni.

Pămîntul

Precum a puiului flămîndă gură
S-a deschis sămînța.
Pămîntul, lin se umflă :
Pînă va crește vom înnebuni.
Din cer a izbucnit izvorul
în care pasărea
își aurește graiul.
Cresc nouri care
Numai cu lumină se hrănesc
Sub floare-ncepe timpul.
Mulțimi dă iarba la iveală
Din nimic,
Iar soarele se-ncarcă de lumină
Ursita lui de foc și-o tot revarsă.
La marginile zării două raze
Tirăsc cu ele-un plug de aur.
Eu neamul i-l sărut
Căci răspîndește
Miresme de țărînă.

Vreme urîtă

S-a domolit povîrnișul.
Se rotește pămîntul.
Baierele cerului s-au deschis
Ca niște animale sănătoase
Pietrarii stau în ploaie : burdufuri umflate
Lepădîndu-și alba lor piele
Pe pămînt.

Obosit, soarele se întoarce să ne caute.
O, bietul de tine,
De-a pururi te chinuiești pentru noi !

Nașterea soarelui

Călărețul împarte depărtările
În noapte și zi
O rază de soare-și ia zborul
Grăbindu-se s-ajungă mai înainte
Ca lumea să-mbătrînească.
Pe un stilp de argint de sprijină apele,
Înfloresc ele singure.
Arborii se pregătesc de-o mică sărbătoare.
O tînără floare de aur se-naltă
Și cu frumusețea ei orde cerul.
Alergînd să hrănim cu singe-acest mac
Rămînem luminați pe vecie.

Cetatea

Pînă la piatra-mi cea mare mă sprijină cerul.
Pe colină văd fruntea moartă
A stelei mele ce scapătă.
O, Cetate, cu piatră îmi bat sufletul.
Pornesc la asalt, dar n-am ce cuceri.
Pasărea care m-a urmat
Și-a luat piatra ei în pămînt.
Cu soarele care cade
Mi se ia și puterea.
Umbra, pînă la moarte,
De țărînă nu se desparte.

Soarele

Focul care niciodată n-ajunge
Pînă la acoperiș,
Viu, dar mușteșt
Se-nzdrăvenește arzind.

Puternic e-acolo unde ucide,
Orbit acolo unde ajunge,
De nestăpînit acolo unde se naște,
Mormîntul și-l află
Acolo unde nu poate ajunge
Cînd somnul, alinerîndu-ne,
Ne împresoară.

Luceafărul

Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef: Nicolae Dragoș, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Dobre Marian

ANUL XXII
43
(913)
Sîmbătă
27 octombrie
1979
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Noua calitate și vocația militantă a literaturii

Eveniment major în viața partidului și țării, avînd dimensiunile proprii epocii actuale de semnificative eforturi și împliniri, Congresul al XII-lea a configurat și a adîncit o stare de spirit de mari profunzimi și semnificații politice și sociale. Această perioadă premergătoare marelui forum, datorită freamătului gîndului și ardenței sentimentelor manifestate față de tot ce reprezintă **prezent** și **direcție a viitorului**, este o treaptă de timp de pe care națiunea noastră socialistă privește cu încredere înainte în istorie.

Viața politică a României socialiste a acestor zile pune în lumină marile virtuți ale democrației orînduirii noastre, unitatea rîndurilor poporului în jurul partidului și a secretarului său general, voința lui neclintită de a edifica noua societate conform propriilor sale aspirații. Glasul comuniștilor în adunările de partid, la conferințele organizațiilor de partid ; de asemenea, glasul tuturor oamenilor muncii, fără deosebire de naționalitate, purtînd în el o vibrantă emoție la rostirea numelui secretarului general al partidului în legătură cu realegerea tovarășului Nicolae Ceaușescu în suprema funcție de conducere a partidului, este însuși glasul istoriei noastre contemporane căreia îi dăruim forța de muncă, forța gîndului, patosul și pasiunea revoluționară.

O deosebită semnificație are sărbătorirea, în acest climat, a 40 de ani de la alegerea tovarășului Nicolae Ceaușescu în conducerea organizației revoluționare de tineret din România — Uniunea Tineretului Comunist. Cinstind această aniversare, omagiem viața și activitatea patriotului și revoluționarului înflăcărat, dîrz și clarvăzător al cărui nume a devenit simbolul României de azi libere și independente : Nicolae Ceaușescu.

Ne-am asumat și ne asumăm rolul de constructori demni ai noii societăți avînd, conform unor noi exigențe, corespunzătoare stadiului în care ne aflăm, drept deviză necesitatea trecerii la o **nouă calitate.** Ca orice problemă fundamentală, vizînd esența, problema noii calități este, în primul rînd, a conștiinței. Ea ni s-a impus ca realitate vie, directă după mai bine de 30 de ani de construcție eroică a noii societăți, ni s-a relevat **acum** cînd acumulările cantitative cer intrarea într-o nouă fază, superioară, a realizării calității.

Recent, Comitetul Politic Executiv a arătat că la baza planului pe 1980 stau sarcinile și obiectivele stabilite de programul partidului nostru pentru această perioadă și au în vedere aplicarea consecventă în viață a hotărîrilor Congresului al XI-lea și Conferinței Naționale ale partidului privind trecerea de la acumularea cantitativă la o nouă calitate, superioară. Partidul nostru a subliniat iată, încă o dată, ideea consecvenței ce trebuie să fie un puternic catalizator și în acest domeniu. De fapt, poporul român, întreaga noastră națiune socialistă a deprins consecvența — în ceea ce privește idealul urmărit — în epoca socialismului de la partidul său comunist — exemplu suprem de consecvență revoluționară prin întreaga sa politică internă și externă. Un obiectiv urmărit permanent a fost și este creșterea nivelului de trai. Noua calitate a vieții se află în strînsă legătură — într-o legătură de legitimă și firească interdependență — cu noua calitate a muncii fiecăruia. A munci mai bine, a trăi mai bine reprezintă un vechi deziderat al omului a cărui împlinire se poate realiza numai în societatea noastră socialistă. Este de la sine înțeles că noua calitate este chemată să se instaleze, cu toate drepturile, nu numai în domeniul activității materiale, ci și în cel al activității spirituale. În domeniul creației literare noua calitate este strîns legată de modul în care scriitorul își gîndește menirea în societate, de felul în care opera lui răspunde cerințelor epocii și ale omului societății socialiste.

Inspirată de o realitate umană socială și politică de mari reliefuri, literatura trebuie să fie marcată de spiritul acestei epoci, să fie angajată — prin cuvîntul și mesajul ei umanist, revoluționar — în opera de edificare a noii societăți. A vorbi despre conștiința politică a scriitorilor în acest context, înseamnă a vorbi, de fapt, despre implicarea lor directă — atît ca profesioniști ai condeiului și metaforei, cît și ca oameni ai cetății — în procesul revoluționar actual. A scrie literatură este tot mai mult sinonim cu a fi prezent în istorie alături de toți constructorii socialismului. Noua calitate a literaturii este cerută obiectiv de noua calitate ce se manifestă în celelalte domenii. Literatura nu poate, se înțelege, să rămînă în urmă. Spiritul ei vizionar se cuvine să o înscrie în primele rînduri ale bătăliei pentru o calitate nouă, cu atît mai mult cu cît ea fertilizează și formează conștiințe. Iată, deci, în aceste zile, un nou prilej pentru scriitor de a reflecta asupra destinului său în societate, de a medita asupra viitoarelor sale opere. Evidențiind noua calitate, contribuind prin mesajul talentului și conștiinței lor la întîmpinarea sărbătorească a Congresului al XII-lea al partidului, scriitorii din România socialistă, tineri și vîrstnici, dovedesc că văd în acest mare eveniment politic perspectiva unui nou cadru de afirmare a vocației militante a artei lor.

Luceafărul

Iosif Fekete : «Cap de țăran»

ATITUDINI

LITERATURA OCCIDENTALĂ, AZI

O delimitare planetară sumară mai diferențiază încă un spirit occidental **de restul**, care poate fi orientul, orientul apropiat sau extrem, zonele ameridiene și africane. Această disociere ar contura și două tipuri de literaturi, deosebite înainte de toate tehnic și apoi problematic. Ne-am obișnuit să considerăm literaturile non-occidentale ca fiind marcate de simțul tradițiilor protocolare, neinteresate de evoluția formelor, de provocarea unei istorii tehnice a literaturii. Ancorată în invariante, pornind de la sacru sau dimpotrivă, sacralizînd enunțurile estetice cîndva eficace, aceste literaturi ar reprezenta arhetipurile unei paradigme eternizabile. Literatura occidentală ar ilustra ipostaza simetrică : ea este bîntuită de dialectic și tinde să epuizeze în cadrul unei istorii toate formele și problemele unui dualism marcat. Pornind de la Aristotel se ajunge la doctrina nonaristotelică, de la frumos și sublim la estetizarea urîtului și la grotesc, de la susținerea mesajului la aprecierea convenției. Aflată într-un proces de evoluție materială și formală, planeta a favorizat deocamdată modelul occidental și în literatură. Integrată de la începutul secolului trecut în procesul european de dezvoltare a civilizației, România a pornit de la modelele occidentale pe care mai întîi le-a imitat, nu rareori nefuncțional, apoi le-a preluat creator, ajungînd ca într-o etapă nouă să-și capete originalitatea printr-o opoziție polemică și la fel de creatoare față de modelele altor culturi.

Un fenomen interesant, aproape o lege a asimilărilor, este acela că într-un moment istoric dat se asimilează sau se copiază nu neapărat performantele problematice și tehnice, ci modelele de succes. În proza noastră se regăsesc influențe în secolul XIX din Louis Raybaud și Sue, și nu din Stendhal sau Flaubert. În poezie se regăsesc urmele unor Millevoye și Chénier, **Orientalele** lui Hugo și nu **Legenda secolelor**, în teatru Duvert și Brisebane, Sardou și Scribe, și nu Ibsen. Predominanța francofonă a secolului a îngustat încă posibilitățile de modelare, preluîndu-se ceea ce era la modă în

Marian Popa

Continuare în pag. a 7-a

inedit

Tudor Arghezi

Tata

Nici nu știi ce dascăl bun
Cu lulea și cu tutun
Este tatăl-meu, săracul.
El dă cărțile la dracul.

Cu țoală de pătură,
Atîrnată-n mătură,
Iarna face în ogradă
Oameni, (colea), de zăpadă.

Un ardei la nas le pune,
Pune ochii de cărbune.
Răsucește un trabuc
Din trei, patru foi de nuc
Și le vîră-n colț, în gură.

Tata e burduf de carte
Trage fum și stă de-o parte,

Sorcova tot el o face :
Taie florile și tace.
Le anină și-ncîrligă
Cu pap, ca o mămăligă.
Da-aia tată-meu îmi place,
Că pricepe să se joace
Și nu-ncruntă din sprîncene.
Alții zbiară, lui i-e lene.

Pe la Paște, cu cocoșii
Ne aduce ouă roșii.
Ne face și smeele
Tot el, cu condeiele.

Să-l auzi, făcînd, băiete,
Pe-nserat-ca un sticlete.
Să-l auzi, ca la Floreasca,
Făcînd cu gura ca broasca.
Și pe lîngă mama Chiva
Făcînd ca locomotiva !

Cu-așa tată cine cască ?
Poate să ți se urască ?
Și să-l vezi sărind prin casă.
Cu-așa tată ce-mi mai pasă ?

1953

ȚARA ÎN FAȚA MARELUI EVENIMENT POLITIC, CONGRESUL AL XII-LEA

Regăsirea de sine

Despre Galați am scris, la viața mea, de nenumărate ori. Motivul este absolut subiectiv: mă trage ața spre locul meu de baștină.

COPIII AU IEȘIT LA PENSIE. La anii copilăriei mi-a fost dat să văd nu numai casele de pe strada Domnească, ci și cele de jos, de dincolo de port, din Bădălan, cu lume muncitoare și profund amărîtă, despre care atunci ziarul local „Acțiunea" scria : „Casele mici, cu pereți dărăpănați, iar ferestrele, în loc de geamuri, sînt astupate cu saci și rogojini. În case nu se vede arzînd focul în sobe. Dacă locuințele se prezintă într-un asemenea hal, nu e mai puțin adevărat că viața pe care o duc oamenii în aceste cocioabe nu este mai mulțumitoare, e tristă. Pentru încălzit este nevoie de lemne, copiii cer de mîncare, statul și comuna își reclamă cu multă insistență impozitul. Mîncarea zilnică se compune dintr-o ceapă și o bucățică de pîine".

Pe vremea aceea — dintr-un snobism care și renta — armatorii și cerialiștii îi spuneau orașului Galatz, neapărat cu „tz"; iar fiicele lor învățau la Notre-Dame-de-Sion unde, dacă se sileau cu cartea și cu franceza, dobîndeau distincția „cordon bleu" și, drept răsplată, căpătau de la părinții lor rachete de tenis și patine, cu care evoluau — spre invidia justificată a imensei majorități a copiilor din vremea aceea, gălățeni — pe terenul din apropiere, denumit „Tenis Club" (vara teren de joc, iarna patinoar natural — astăzi funcționează, și iarna, și vara, un patinoar deschis tuturor). Totul au se petrecea însă, nici atunci, doamne ferește ! îndărătul vreunei porți închise, dimpotrivă, la vedere îndărătul unui gard înalt, de plasă, cu ochiuri mari, prin care toți ceilalți — privitorii — au se mai săturau să caute; ei, cel mult, patinau pe Dunăre sau pe Brateș, cînd înghețau, cu patine din doagă de butoi sau din lemn de cocean; iar tenis jucau, dacă jucau, cu vreo rachetă de scîndură tăiată cu fierăstrăul și eventual geluită, și cu mînge de cîrpă, de preferință dintr-un ciorap vechi. Acești copii cărora — tin minte — le mirosea gura în clasele primare, da! a ceapă, fiindcă ceapa le ținea loc și de carne, și de pește, și de fructe, părăseau repede, prea devreme, băncile de școală și intrau la muncă grea. Fără doar și poate, pentru cititorul tînăr, de astăzi, o asemenea introducere la un reportaj de actualitate, are un aer cam vetust, chiar brut. Dar există documentele vremii care au fixat definitiv, pe hîrtie ceea ce acum pare de domeniul incredibilului. De exemplu: „Întîlnim zilnic prin oraș chipuri de adolescenți... Copii, fete nedezvoltate fac serviciu de noapte, adesea în grozavă promiscuitate. Repausul necesar spălatului și luării îmbucăturii de pîine e iluzoriu. Pînă și apa cu care să-și astîmpere setea li se precupețește. Nu arareori, în miez de noapte, zgomotul mașinilor înăbușă vaietele celor istoviți de muncă și mizerie, cu figuri de ceară, cu plămînii destrămați. Copii nevîrstnici — opriți în dezvoltare — lucrează chinuiți în munca istovitoare de noapte, în fabrica zorită, omorîndu-le sufletele, chinuindu-le trupurile". Semnatarul articolului din care am citat este doctorul N. Vasiliu-Galați. Anul apariției: 1933. Așadar, copiii aceia care locuiau în casele din Bădălan, cu saci și rogojini în loc de geamuri la ferestre, care trebuiau să se satur, zilnic, cu o ceapă și o bucățică de pîine, sînt aceeași care, mult prea devreme, și în ce condiții! intrau să slugărească. Vorbe? Toate acestea au fost... AU FOST !

Mă plimb pe faleză în toamna lui '79, mă uit

Mihai Stoian

Continuare în pag. a 7-a

JURNAL DE POET

Florin Niculiu

Un pictor de rang, ajuns la cincizeci de ani, își aduce lucrarea întreagă, de pînă acum, în fața noastră. O sărbătoare de aur în lumina toamnei acesteia. O viață de om este aici, în aceste două săli mari ale Galeriei naționale ; o viață zbuciumată a unui om venit din Moldova lui Luchian și Iorga la flacăra culorilor. Bate, în aceste pînze, un suflet de om, se zbate o columnă cu aripi de vultur sub cerul înstelat al Carpaților, către o destinație solară. La puțini dintre pictorii noștri de azi se poate vorbi de artă ca formă vitală de cunoaștere. Florin Niculiu stă cu bisturiul pensulei în fața acestei stînci de granit teșit, prin care trebuie să sfredelească ieșire măcar pentru o gură de ozon arzător din freamătul codrului uriaș de dincolo de deșertul pînzei.

Trei sînt culorile sale de fugă spre lumina cerului, ce stă la pîndă să-i primească ofranda: obiectul care-l atrage să-i istovească puterile : Marea, Pădurea și Istoria. În fiecare din aceste măști informe, ce așteaptă biciul fierbinte al inimii arzătoare să le ordoneze, Florin Niculiu a îngăimat pînă acum cîteva capodopere. Deasupra Mării singeră în noapte astrul aureolat de diamant al unei stele uriașe, ce se înalță suveran ca Luceafărul eminescian peste freamătul carnal, vremelnic pasional al valului ce-și caută odihnirea. Marea nu-i decît ce este, pustia pen-

Ioan Alexandru

Continuare în pag. a 6-a

Un dialog al tinerilor despre tinerețea visării

Am participat, în străvechiul centru transilvan de profundă cultură și inaripată îndrăzneală creatoare al Oradiei, la o consfătuire literară de o factură cel puțin la fel de insolită ca și obiectivul ei. S-au întrunit, la Casa Armatei din marele oraș de pe Crișuri, la Complexul U.G.S.R. de la Băile Felix, în cadrul celei de-a 9-a reuniuni anuale — eveniment devenit de-acum firesc și tradițional — reprezentanți ai cenaclurilor de literatură științifico-fantastică din București („Solaris" și „Fantastic-Club"), Craiova, Drobeta-Turnu Severin, Iași, Oradea, Sibiu, Timișoara Tîrgoviște,

Victor Bîrlădeanu

Continuare în pag. a 6-a

ESTETICA ROMÂNEASCĂ ÎNTRE CRITICĂ ȘI FILOSOFIE (III)

În 1963, Vianu salută relansarea aceleiași continuități maioresciene, dominantă în estetica românească, de către Liviu Rusu : **Înțelegea lui Maiorescu** se numește acest eseu la **Insemnări despre Titu Maiorescu,** text de bază în mai sus amintita culegere de studii din 1979, **Scrieri despre Titu Maiorescu.** Liviu Rusu profesase la universitar clujan în paralel cu bucureșteanul, doar cu puțin mai vîrstnic. Iar cărțile sale, publicate în franceză și română, evidențiaseră, la rîndul lor, în chipul cel mai convingător tipologia sistematică a esteticii devenită știință filosofică de sine stătătoare. Vom reține dintre ele **Essai sur la création artistique. Contribution à une esthétique dinamique** (1935). **Estetica poeziei lirice** (1937), **Logica frumosului** (1946).

3. 5. Mihail Dragomirescu, Tudor Vianu, Liviu Rusu sînt esteticieni-filosofi. Mai sînt însă și filosofii care se manifestă ca esteticieni. Este

Ion Ianoși

Continuare în pag. a 6-a

«Poarta neștiută»

ÎNTRE OCHIUL URSULUI SADOVENIAN ȘI „URSUL" LUI WILLIAM FAULKNER

SADOVENIANA

Un frapant paralelism de simboluri și, parțial, de situații, între un text faulknerian fundamental — **Ursul** — și povestirea lui Sadoveanu **Ochi de urs** a reținut, încă de acum cîtva timp, atenția unora dintre exegeții noștri de frunte. Prezentat de Mihai Ungheanu într-unul din stimulatoarele sale popasuri în **Pădurea de simboluri,** elementul coincident a făcut și obiectul unui mai recent comentariu al lui Nicolae Manolescu (în **Sadoveanu sau utopia cărții).** A reveni asupra distincțiilor operate cu sagacitate și precizie de M. Ungheanu în eseul său, semnificativ intitulat „Rebeliunea pădurii îmblînzite", sau a reproduce contradistincțiile lui N. Manolescu, aruncînd, asupra aceluiași aspect, lumina dintr-un unghi diferit, ar comporta, poate, riscul unei repetări fastidioase. Vom rezuma doar aspectul esențial al chestiunii. Două simboluri, la nivel formal, apar, într-adevăr, identice în **The Bear** și **Ochi de urs** : pădurea și ursul. O anumită viziune sacrificială asupra actului vînătorii, o certă aprehensiune a „sacrului" extra-uman, prezent în alcătuirile nepătrunse ale naturii, colorează, apoi, fără îndoială, ambele texte. O anume răzvrătire a „duhului pădurii", ridicat în chip misterios împotriva intruziunii umane, se percepe de asemenea ca o prezență emanînd — în grade, firește, diferite și în modalități distincte — din iscusita urzeală de imagini și semne asupra cărora își apleacă, investigator, privirea citito-

Andrei Brezianu

Continuare în pag. a 6-a

● IN ACEST NUMAR : ● Retrospectivă literară 1974–1979. Articole despre volume semnate de ● Mihai Beniuc ● Constantin Țoiu ● Adrian Marino ● «Ce gîndește, ce scrie tînărul scriitor» ● Proză de Mihai Pelin ● Poezii de ● Mihail Cruceanu ● Mara Nicoară ● Ion Lotreanu ● Vasile Petre Fati ● Ion Iuga ● Atelier literar de Geo Dumitrescu ● «Cetatea din deșert» de Gheorghe Pituț ● Sport ● Mapamond.

cronica literară

H. Zalis
ESTETICA IMPERFECŢIEI

Fenomenul cultural românesc este reexaminat astăzi pe multe perioade ale lui din unghiuri noi de vedere. De unde pînă nu de mult literatura română era considerată opacă la curente artistice de circulaţie europeană a căror realizare plenară se localiza în occident, astăzi barocul literaturii române din secolul XVII este cercetat cu semnificative cîştiguri pentru definirea realei fizionomii a culturii româneşti. Închiderea, inaptitudinea faţă de anume posibilităţi literare şi artistice este respinsă de cercetarea atentă a fenomenului. Expresionismul, considerat şi el a fi o pasăre cu totul rară la scriitorii români, s-a dovedit a fi la studiul sistematic un curent artistic de indiscutabile consecinţe pentru orientarea şi opera cîtorva creatori români de seamă. Analiza influenţelor, considerată pînă acum tradiţională, pare a intra într-o fază nouă.

Estetica imperfecţiei de H. Zalis e una dintre cărţile care îşi propun să reevalueze un fenomen literar românesc ignorat sau privit dintr-un unghi insuficient. Este vorba de naturalismul literaturii noastre, de influenţa acestui curent literar de sorginte franceză şi durata lui în literatura română. Aşa cum despre baroc sau despre expresionism se făcuseră la noi pînă la privirea lor mai atentă doar menţiuni fugare, despre naturalism menţiunile sînt, la fel, întîmplătoare şi deloc sistematice. O lucrare scurtă despre **Naturalismul lui Delavrancea** de Botez, situarea în cadrul naturalismului a unor scrieri româneşti pe care o face G. Călinescu în istoria sa literară plus cîteva articole fac toată bibliografia chestiunii. Cartea lui H. Zalis are meritul de a fi intuit importanţa temei şi de a fi un act de pionierat. **Estetica imperfecţiei** este dedicată mai tuturor tentativelor notabile de naturalism, fie teoretic, fie artistic, în literatura română, nu fără inevitabile lacune. H. Zalis aduce sub ochii cititorului o materie istorico-literară care poate constitui un serios punct de plecare pentru elucidarea chestiunii. Concluzia, pe care o reţinem de la început, spune că naturalismul rămîne în literatura română o realitate de care trebuie să ţinem seamă cu mai multă atenţie pentru importanţa fenomenului şi pentru nuanţele pe care le presupune.

Estetica imperfecţiei vorbeşte despre trei mari etape ale naturalismului românesc. Prima desfăşurată între 1860—1900 este cea în care se produce asimilarea zolismului şi se fac primele discuţii teoretice asupra curentului. Acum apar şi cîteva scrieri caracteristice sub semnătura unor personalităţi ale epocii : C. Mille, Delavrancea, Caragiale. A doua etapă, stabilită între 1900 şi primul război mondial, cuprinde şi ea opere şi note naturaliste la mai mulţi scriitori, unii chiar de orientare sămănătoristă. Plenară şi definitorie pentru literatura română este din punctul de vedere al lui H. Zalis etapa interbelică în care naturalismul poate fi demonstrat în opera multor scriitori de valoare. Liviu Rebreanu, H. P. Bengescu, Gib Mihăescu, G. M. Zamfirescu, Carol Ardeleanu şi alţii. O aderenţă vizibilă la naturalism descoperă criticul şi în opera postbelică a lui Marin Preda şi Eugen Barbu fără a intra în analiza literaturii lor. Traseul este captivant şi desigur că va suscita pentru cei interesaţi discuţii. **Estetica imperfecţiei** pune o problemă de istorie literară şi încearcă să aducă probele grăitoare.

Defectul interesantei lucrări a lui H. Zalis stă în absenţa studiului sistematic, în caracterul pronunţat eseistic al paginilor cărţii. O lucrare de factură similară cum este **Literatura română şi expresionismul** de Ov. S. Crohmălniceanu proceda cu mai multă metodă. Ea fixa mai întîi o definiţie a expresionismului, în general şi în conştiinţa literară românească, pentru a urmări apoi pe grupări sau cercuri literare difuziunea curentului studiind atent fiecare autor apt de inseriere în această direcţie. Concluziile cercetării, dată fiind claritatea premiselor, a enunţului, au o soliditate incontestabilă în cartea despre expresionism. Primul moment al naturalismului în România, cel mai important deoarece are şi o ilustraţie teoretică, este şi cel mai puţin substanţial reprezentat în cartea lui H. Zalis. Autorul face observaţia că naturalismul are la noi o audienţă şi o difuzare extrem de rapidă, cum nu s-a întîmplat în ţări mai apropiate de Franţa, dar nu coboară la originile acestui caz de exemplar sincronism şi nici nu înfăţişează într-un tablou complet viul schimb de idei al epocii pe tema direcţiei naturaliste. Pagina cărţii cuprinde multe titluri de articole semnificative din presa timpului, dar nu se realizează imaginea marii dispute care a marcat adînc mişcarea literară de la sfîrşitul secolului trecut.

Naturalismul este primul mare modernism estetic românesc pentru care se încinge o dispută de durată angajînd mai toate publicaţiile şi condeiele importante ale vremii şi acest punct înalt al bătăliei pentru naturalism nu este suficient fixat în **Estetica imperfecţiei.** Se poate afirma, pînă cercetările istoriografice complete vor aduce la lumină întreaga materie a acestei polemici uitate, că problema cardinală de la 1880 la noi a fost îndreptăţirea naturalismului ca formulă literară de viitor sau nu. Estetica publicaţiilor socialiste este naturalismul şi disputa Maiorescu-Gherea se înscrie într-un plan mai amplu de controverse specifice ultimelor decenii ale secolului trecut. Rolul jucat de C. Mille în propagarea naturalismului şi a zolismului este mai mare decît o arată **Estetica imperfecţiei,** după cum cel al lui N. Iorga este şi el mai complex decît o spun judecăţile de aici. Polemica dintre «Idealism şi naturalism», care a sigilat sfîrşitul de secol literar XIX, la noi are consecinţe adînci pentru orientarea ulterioară a multor scriitori. Nu este deloc o întîmplare că Delavrancea şi Caragiale sînt cîştigaţi pentru o perioadă a scrisului lor de naturalism, că **Revista nouă** a lui Hasdeu merge în această direcţie etc. O prezentare mai sistematică, de tip cronologic, a faptelor, o analiză metodică a mostrelor naturaliste ar fi configurat desigur mai bine extinderea pe care o capătă naturalismul în literatura română la noi. Contribuţiile lui C. Mille sau N. Iorga nu sînt singurele care ar fi meritat un spaţiu mai întins. Conferinţele, articolele, „profilele" lui Traian Demetrescu, publicate în diverse reviste, mai ales socialiste, impun o conştiinţă literară superioară, o deschidere estetică nouă la o cotă care infirmă reprezentările pe care le avem pînă acum despre Tradem. Este surprinzătoare apoi dintre scriitorii aduşi să ilustreze naturalismul absenţa tînărului Mihail Sadoveanu. Proza din primele lui volume are o subliniată componentă naturalistă, urmare atît a adeziunii la şcoala scriitorilor de la Medan cît şi a influenţei puternice pe care a exercitat-o asupra lui Caragiale. H. Zalis s-a aplecat cu o bună intuiţie a lacunei de recuperat asupra unor aspecte de istorie literară ce se cer clarificate fără a realiza, cum era de dorit, un demers complet. Deşi cartea e subintitulată „Contribuţiile..." tema este prea importantă pentru a nu avansa aceste observaţii.

Cel mai lung şi cel mai interesant capitol al cărţii este cel intitulat **Etape şi exponenţi** unde se încearcă sumara analiză din punct de vedere naturalist a tuturor scriitorilor pe care se întemeiază teza unui naturalism românesc în **Estetica imperfecţiei.** Nici aici desenul masivităţii pe care curentul a avut-o înainte de 1900 nu este sugerat. Interesantă este inserarea în naturalism a unor nuvele de C. Sandu-Aldea considerate pînă acum tipic sămănătoriste. H. Zalis vorbeşte aici, indirect, despre complexitatea fenomenului literar care nu poate fi redus la formule portabile. Perioada interbelică procură cărţii cele mai multe opere în care naturalismul trăieşte, după opinia autorului, prin note definitorii. Toată literatura periferiei, a maidanului, este pusă de H. Zalis în prelungirea naturalismului transmis scriitorilor români din experienţele anterioare. Tot în legătură cu naturalismul pune autorul **Esteticii imperfecţiei** literatura legată de viaţa clasei muncitoare scrisă de Carol Ardeleanu, Al. Sahia şi alţii. Apariţia literaturii de anchetă socială este, după aceeaşi opinie, produsul la noi a unei direcţii naturaliste adaptate perioadei moderne. Locuri speciale ocupă în ierarhia naturalismului creionată de cercetător Liviu Rebreanu, H. P. Bengescu şi Gib Mihăescu. În sfîrşit, să notăm tendinţa autorului de a spori lista scriitorilor integrabili seriei naturaliste în chip neconvingător dintr-o lejeră definire a noţiunii. Deficienţa primelor capitole, a insuficienţei premiselor duce la lărgirea conceptului şi a ilustrării lui. În conjugarea naturalismului cu romantismul H. Zalis vede nota specifică a naturalismului românesc, capacitatea românească de a adapta curentul. Dar proza romantică a periferiei cu notele ei idilice iese de multe ori din sfera naturalismului, care se caracterizează prin incizia şi duritatea privirii şi nu prin proiecţii idilice. Urmărirea accepţiei diferite, a noţiunii de naturalism ar fi limpezit şi refuzul ei în recenta epocă postbelică şi situaţia de cenuşăreasă a curentului în istoriografia noastră. **Estetica imperfecţiei,** altfel spus „estetica urîtului", presupunea apoi o deschidere către formele moderne, recente de artă şi literatură pe care cartea nu le operează spre profitul ei. Ea priveşte naturalismul numai de la origini către prezent şi nu şi dinspre prezent către trecut. Ceea ce nu scade, în totalitate, meritele cărţii care şi-a decupat o temă de istorie literară românească incitantă şi a făcut prima traversare a materiei. Semnalată doar, nu şi epuizată, tema rămîne a fi tratată exhaustiv de aici înainte.

M. Ungheanu

CARTEA DE DEBUT

„Casa jucăriilor" ● „Sonete"

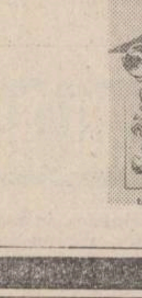

Simplu spus, artisticeşte, eficienţa didactic-educativă a poeziei special scrisă pentru cei mici rezidă în capacitatea acestui „gen" de a-şi disimula o atare intenţionalitate graţie abilei (am zice, naturalei) substituiri de planuri ce vizează deplina convertire în joc poetic debordant a „tezei" pedagogice. Căci, le luăm bine seama, micului cititor nu-i repugnă niciodată ideea de a învăţa ceva ; dimpotrivă, în această privinţă, el are disponibilităţi practic nelimitate. Numai că este vorba de disponibilităţi ce stau cvasi-exclusiv sub tutela afectivităţii ingenui, a acelei afectivităţi care respinge **de plano** orice imixtiune a dădăcelilor, a disciplinei impuse din afară. Totul se bizuie deci pe o stare de spirit care, prin ricoşeu, asigură dreptul de a opera în virtutea unor norme ce aparţin în chip intrinsec micului cititor. Aşadar, condiţia inatacabilă este aceea a structurării unei „pararealităţi" sui-generis pe al cărei cuprins autonomia, etanşeitatea „jocului de-a viaţa" să nu comporte nici un dubiu. Dată fiind obligativitatea satisfacerii unor asemenea locuri comune inscrise în estetica „genului", se înţelege lesne că mult prea răspîndita opinie după care a scrie poezie pentru copii echivalează cu a improviza dezinvolt nu are un soi de justificare. Voind, spre exemplu, a propune celor mai mici cititori o „lecţie" în al cărei obiectiv stă sugerarea însemnelor ce probează ivirea primăverii, Bogdana Boeru, autoarea cărţii intitulate **Casa jucăriilor** (Editura „Ion Creangă", 1979), dovedeşte că ştie foarte bine celălalt gen de „lecţie", conformîndu-se la rîndu-i întru totul exigenţelor acesteia : „O brînduşă / ochi albaştri în zăpadă / scoate, Soarele s-o vadă. // Vîntul rece / o petrece / şi cu umbră o încarcă ; / grea-i umbra, un munte parcă ! // Seara plînge / că o strînge / frigul ! Pînă-i pată de cerneală / îngheţată pe o coală. // Dimineaţa, însă, viaţa / o răscoală. / Ies cu miile-n zăpadă, / ochi albaştri, să ne vadă" **(Zvon de primăvară).** Cum se vede, antropomorfizarea poetizant-infantilă a elementului bio-cosmic, de o parte, şi metafora plasticizantă avînd acelaşi statut gnoseologic, de altă parte, fac „muzica" poemului. În alte împrejurări, textul poetic axat pe acelaşi leit-motiv fundamental îşi asumă şi o altă dimensiune în plan strict educational, în aşa fel încît, acum, deziderattul edificării conştiinţei civic-patriotice se pliază pe o succesiune de stihuri cuceritoare prin cantabilitatea lor simplă, spontană : „Sună-n floare primăvara. / Ascultaţi, cuvîntă ţara! Apă vie-n rădăcini, / ochi de rouă prin grădini. // În lumini gătită-i ţara — şi cu noi, cu primăvara ; / urcă rază şi du veste / de-a mea ţară ca-n poveste. // Sună floare pînă-n munţi / din palmele celor mulţi, / cîntă-n suflet primăvara... / S-ascultăm ; ne creşte ţara" **(Luna Mai).** Animată de dorinţa (în principiu, salutară) de a evita alunecarea în monotonie, Bogdana Boeru are cutezanţa de a tatona în sfera unui cît mai mare număr de leit-motive şi, implicit, a unui sporit număr de formule. Sub acest raport, interesante ni se par tentativele de reactualizare a unor specii consacrate precum cîntecul de leagăn **(Cîntec de seară)** şi colindul **(Moş Gerilă);** după cum, demne de reţinut sînt şi „inscenările" ale căror protagonişti apar antrenaţi în foarte grave confruntări cu obiectele ce populează „casa jucăriilor" **(Avionul libelulă, Macaraua mea stricată, Afumată peste tot, Calul de lemn** ş.a.).

Din păcate, nu s-ar putea spune nici despre Bogdana Boeru că rezistă întotdeauna tentaţiei de a-şi „dăscăli" pe faţă cititorii. Ca atare, bucăţi precum **Lecţia de desen, Cîmpul, Străbunii, Şantierul copilăriei, Poarta,** fiecare în felul ei, nu fac decît să „ilustreze" diversele „teze" enunţate cu dezarmant aplomb didactic în (cum să-i zicem ?) lecţia dialogată intitulată **Dimineata copiilor :** „— Bună dimineaţa, mi-a spus Copilul Soare / — Bună dimineaţa, i-am răspuns eu şi oraşul ! / — Din cîte cărămizi sînt zidite casele noastre ? / — Din cîte generaţii e ţara, i-am răspuns." etc., etc. O menţiune specială pentru excelenta suită de ilustraţii dispersate în paginile cărţii al căror autor este T. Bogoi.

Îndelung şi minuţios şlefuite, **Sonetele** lui Petru Marinescu (Editura „Litera", 1979), spre lauda autorului, izbutesc de mai multe ori să străpungă strînsoarea consacratei corectitudini formale şi să comunice anume stări de spirit, gînduri şi frămîntări autentic trăite. Sonetul **Rotita cavalcadă** poate fi socotit o bună introducere întru cunoaşterea „programului" general al cărţii, dat fiind aspectul său făţiş interogativ şi confestiv : „Ne înşirăm ca slovele pe carte / Şi fiecare filă-i o-ntrebare / Celui ce vine, pentru cel ce moare : / Cîte trăiri? cîte visări deşarte ? // E doar o melodie-n fiecare / Vibraţie de naştere şi moarte. / Iar viaţa, intermezzo ce desparte / Fragila bucurie de-ntristare".

În virtutea tipului de receptivitate „obiectivă" (în manieră neoparnasiană) căruia i se conformează fără abateri, autorul se arată deschis la solicitări tematice de intensă circulaţie. Împrejurarea că sumarul volumului e împărţit în trei cicluri spune totul în această privinţă. **Raza gîndului,** întîiul ciclu evident, atacă zona reflexivităţii directe, axată pe teme etern valabile, la a căror dezbatere nu pot lipsi eroi mitici tutelari precum Narcis şi Icar sau adagiul latinesc „Eheu fugaces". Mai departe, **Invocaţiile cetăţii,** al doilea ciclu, se compune din sonete exultant-evocatoare, pentru ca, în fine, **Vitralii,** ultimul grupaj, să conţină în principal secvenţe rememorativ-afective, cum este, de exemplu, şi cea „desenată" în **Omul de zăpadă.**

„Cu responsabilitatea experienţei mele de lector de poezie şi de iubitor de poezie — mărturiseşte Nichita Stănescu în „înscripţia" acordată volumului semnat de Petru Marinescu — subliniez interesul obiectiv şi de cultură pe care o astfel de lucrare l-ar putea stîrni în rîndurile tineretului nostru".

Nicolae Ciobanu

viaţa cărţilor

poezia

Confirmări şi indecizii

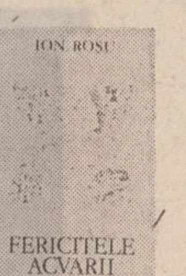

●Cu al doilea volum *) Ion Roşu confirmă întru totul opiniile critice iniţiale : un debut remarcabil şi un tînăr poet de talent. Şi totuşi, am fi dorit mai mult decît o confirmare : o evoluţie, fie ea timidă sau anevoioasă, pe un drum al său. Căci nu de poeţi buni ducem lipsă, ci de poezia lor. Atmosfera poeziei noastre actuale este saturată de un lirism minor, suav şi elegiac, rămas la nivelul combinaţiilor de cuvinte, metaforizate pînă la pierderea de sine, caligrafiind plăcut şi palid imagini adesea foarte frumoase şi mai întotdeauna neproblematice (atît pentru autor cît şi pentru editor). Se poartă, chiar la poeţii „viguroşi" şi de reală forţă a limbajului, tipul de poet fragil şi fără vlagă, pierdut în gesturi triste într-o rostire melancolică şi rătăcită. Tînărul nostru poet se lasă sedus de eleganţa acestei mode poetice scriind, deja cu un meşteşug incontestabil (ca de pildă în **Pînă atunci**), versuri fine realizate din imagini atent compuse, cerînd acel **mod de lectură poetic** susţinut de formaliştii ruşi şi de suprarealiştii francezi, care interzice, totul fiind metaforă, „trecerea în concret a cuvintelor, reprezentarea lor materială", receptîndu-le numai la nivelul strict verbal : „Mai este vreo urmă prin apă? / Dar ora / care face vîrtejul în / somnolenţa pace-a acvariilor !... / Să te arunci în orbitele-i negre, / aşa poţi rămîne o clipă / pe vitraliul de sus. / În afara rătăcitelor chipuri / prin tine să coboare / pe scări lungi de funii / toţi aştrii". Poemele au tuşe delicate de desen japonez, iar cuvintele plutesc într-un spaţiu rarefiat ca-ntr-un acvariu exotic : „Degetele mele ca o panglică / adunîndu-i părul şi ea / jucîndu-se cu dovada zăpezilor. / Vor pleca sfioşi cărăbuşii / în stoluri spre sud şi / vor rămîne berzele să scurme / în lutul celor ce-au fost". În maniera aceasta ieşirea din vag pentru un „mesaj" mai direct nu dă rezultatele aşteptate, versurile fie devenind în mod paradoxal ceţoase **(Clipele rizînd, Fericitele acvarii),** fie banalizîndu-se **(Să ştii, Pe nori reci).** Reuşitele stau aici în opţiunea pentru versul tradiţional („Unde eşti tu, cea pură, cea dintîi / cunună de întuneric ? / rîs din beznă ? / Ca şarpele mă-ntorc să muşc de gleznă, / ci-s ţintuit de fragedul călcîi"), mai adecvat limpidităţii : „Vezi, dar, zăpada astăzi ninge-n sus. / pămîntul s-a mutat în cer şi locul / pe care-a stat îşi pierde-ncet norocul... / cuvintele sînt vechi şi s-au mai spus." Există şi cîteva poeme cu o rostire mai dură, dusă pînă la stridenţă prin lexicul ostentativ modern **(Ovaţii galbene, Impas).** Dar realizarea cu adevărat remarcabilă a lui Ion Roşu, indiferent de maniera aleasă, este poezia de dragoste **(Aripi de scrum, Aripi de sare, De marmoră** ş.a.). Poetul are aici fervoare, gesturi de iubire uitate, întîlnite în ultima vreme doar la Mircea Dinescu, fiorul misterului, blîndeţea dureroasă a regretului celui „rău iubit". Poate cea mai frumoasă poezie a sa este un sonet (unicul de altfel din carte, cu toate că forma fixă a sonetului i-ar „veni bine" prin efortul spre esenţializare), reluare modernă a structurii renascentiste : „Dacă zăpada trupului întîrzia / sub raza soarelui să se topească. / eu bolnăvit de coapsa ta lumească / cu pieptul străbătut de vîrf de stea. // lăsam o altă inimă să-mi crească — pendulă cu bătaia cea mai grea — / cînd buza mea, din piatră, trebuia / ca dalta torsul viu să ţi-l ciopească // Desfă-te azi, din lujerul de crin : / petale moi ţi-s caldele veşminte / şi părul despletit ca un venin // curgînd din osul tîmplei înainte / spre gura mea, albit deşert străin, / în care-mi mor şi simplele cuvinte."

Tonalitatea celorlalte poeme este una bacoviană („Ci liniştea-i o mînă descărnată / deasupra clapelor agonizînd, / rîvnind mişcarea veşnic refuzată, / ca unor buze stinse în cuvînt"), unde în „scenariul" liric („aşa-mi cînta întreaga noapte umbra / cu aripile parcă violete. / Iar eu tăceam ca-ntr-un sicriu sub sticlă. / Şi cîntecul zidindu-mă-n perete") se reiau motivele poetice : plînsul, tăcerea, amurgul, funebrul şi culoarea neagră, frigul, într-un decor mai gotic în care este veşnic prezentă pasărea cobe a întunericului. Poetul are gust pentru fantastic şi tenebros, ca în : **Legendă, Mioritică, Turnul frînt, Lacrima nopţii, Amurg,** dar ajunge uşor la un lugubru care prin repetare îşi pierde fiorul întunecat stîrnind unul bergsonian, ca în **Pe piatra potrivnică, În coasta acestei nopţi,** („Taci ! se-aude zborul mare-n văzduh"). **Această zi care pleacă** (Ci vine iar pasărea nopţii. Cine ştie / ce stele vor arde în ochii ei goi") şi altele.

Avem certitudinea că după asimilarea acestei mode poetice minore, de care se lasă încă sedus, Ion Roşu îşi va găsi „vocea" sa lirică autentică, aşa cum se face ea auzită în poezia de dragoste a prezentului volum.

Dan Alexandru Condeescu

***) Ion Roşu : „Fericitele acvarii", Editura „Eminescu", 1979.**

proza

Clipa melancolică

● Proză lirică, în gustul Sorin Titel, produce tîrg-mureşanul Mihai Sin, debutant cu „short-stories", romancier în gust americănesc, întîmpinat relativ cordial de critică, deşi fără explozii de entuziasm. Schiţele din **Terasa *),** cincisprezece cu totul, sînt însă excelente şi admirabile sub raport stilistic. Mihai Sin e un observator fin, sensitiv la modul elegiac, liric în proporţii evocatoare. Dacă spiritul epic nu e aici analitic fiindcă nu investighează şi nu clarifică evenimente, în schimb, remarcabilă este meditaţia pe temă melancolică în regim solitar. În scurtele lui însemnări, luate „sus la vîrf", prozatorul pune mult instinct plastic şi o putere rară de a crea atmosferă. Reduse la schemă prin rezumat, schiţele lui Mihai Sin îşi pierd neîndoios esenţa lirică. Efectul provine la el dintr-un gest, dintr-un cuvînt înşurubat, în contrast, acolo unde era mai puţin previzibil, în sfîrşit, pe canalul sugestivităţii. Prozatorul comunică mai puţin decît sugerează. Un bărbat tînăr vrea să-i ia bunicii un interviu şi renunţă fiindcă are impresia că aceasta are dificultăţi cu memoria **(Bunica îmi acordă un interviu).** Un bătrîn singuratic moare subit — aici senzaţia de pustiu şi momentul letal sînt notate admirabil **(Natură moartă cu un bătrîn).** Contemplarea unei poze îngălbenite de vreme stîrneşte mari emoţii reconstitutive **(Fotografie de familie).** Pe o terasă, un bărbat şi o femeie stau singuratici în timp ce bărbatul se sforţează să deseneze un peisaj **(Terasa).** Un excursionist în Polonia evocă o scenă de o tristeţe inefabilă cu o femeie privită obsedant în tren **(Polonia, Polonia).** Un tînăr, cu senzaţia ratării, îşi aminteşte felurite scene gimnaziale şi de liceu, unificate de ideea opţiunii eronate **(În memoria unui atlet începător** — un mic roman cu subiect sportiv). **Inspecţia** studiază, cu mijloacele introspecţiei, un „contratimp", inspectorul sanitar vine cu o intenţie clară, sora medicală îşi închipuie cu totul altceva. Efectul nu e totuşi comic ci din domeniul ironiei amare. **Sensibil paş spre realitate** e o foaie de temperatură cotidiană, alcătuită din inventarul biografic al unei zile, impresia este de haos aparent şi de tristeţe fără motiv. **Confruntarea** e scrisă mai modern, la persoana a II-a a naratorului (ca Michel Butor în „La Modification"), **Pe coridor** surprinde atmosfera contradictorie a aşteptării, cu felurite evocări arbitrare şi cu tot soiul de conversaţii imprimate ca pe o bandă magnetică. În alt loc, un istoric studios este promovat în funcţie din cu totul alte raţiuni decît acelea normale **(Eu vreau să cred că ne vom face cu toţii datoria). Spre ceva cu un scop anume** e catagrafia indiferentă a unei călătorii cu maşina. La fel şi **Autostop cu ţel,** unde, în plus, detectăm o scurtă foaie caracterologică. Prin urmare, acestea sînt temele, din domeniul observaţiei cotidiene sau al retrospecţiei solitare.

Două sînt teritoriile investigate de autor. Mai întîi, el pune bază pe mecanismele memoriei reconstitutive sau ale invenţiei în marginea unui obiectiv evocator. Însă, atît memoria arbitrară cît şi invenţia conduc la scurte ficţiuni pure. A rememora gest cu gest un eveniment este a-l inventa, dezvoltînd un singur element verificabil, iniţial. A fabula pe marginea unei fotografii ori împrejurul unui obiect cu sugestivitate afectivă este a „rememora" o biografie imaginară. Proporţia imaginaţiei în proza mnemotehnică a lui Mihai Sin este, neîndoios, însemnată. Aci prozatorul este adesea admirabil. El pleacă de la o scenă mută, de la o fotografie, de la un eveniment sigur imprimat în memorie şi dezvoltă cu un instinct senzitiv rar, închipuind impresii, gînduri, percepţii, toate „recreate" de imaginaţie, de tot plauzibile.

Alături de reconstrucţiile lui intelectuale, prozatorul aşează şi o cantitate de viaţă percepută direct, aproape înregistrată „tel-quel". În rememorare, el introduce plauzibilul, în notaţia directă — misterul. Un „ce" dificil de detectat tulbură aceste excelente scene de realitate fotografică. Mihai Sin este un prozator admirabil în istorisirea scurtă, liric în gustul Alain Fournier, un stilist cu aptitudinea de a extrage poezia din faptul banal, un probabil romancier de forţă al psihologiilor contradictorii.

Artur Silvestri

***) Mihai Sin : „Terasa" Editura „Eminescu", 1979.**

critica

Cultură şi istorie

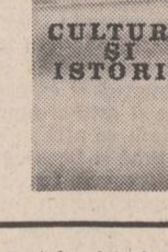

● Amplele studii (Iorga, G. M. Zamfirescu, Alexandru Kiriţescu) şi articolele de meditaţie pe teme diferite, adunate de V. Râpeanu, în volumul **Cultură şi istorie** au, în ciuda obiectului sau finalităţii deosebite, ce-a stat la baza lor, un aer comun, ce ţine de consecvenţa perspectivei interpretative şi de unitatea unghiului axiologic. Titlul acestui volum mărturiseşte, dincolo de problematica lui, o atitudine. Valeriu Râpeanu se numără printre acei interpreţi ai fenomenului artistic, care pun un accent precumpănitor pe integrarea creaţiei (literatură, muzică, plastică) într-un circuit cultural, ce aparţine la rîndul său unui anume flux al istoriei. Pornind de la o aserţiune a lui Mircea Eliade **Adevăr, legendă, literatură în România secolului al XIX-lea** probează, cu exemple concludente, raporturile complementare dintre istorie şi mitologie şi transformarea literaturii culte în „bun folcloric" în anumite ocazii. Paginile despre Iorga — studiu aproape monografic — impresionează prin modul în care resping clişeele şi fragmentarismul critic, prin pledoaria făcută în sprijinul organicităţii şi unităţii unei personalităţi, văzute din nou în contextul epocii sale. Analiza inteligentă, bazată pe o informaţie minuţioasă, sigură, preţuind, nu în ultimul rînd, instrumentele retoricii şi avatarurile persuasiunii surprinde în memoria de idei şi o memorie morală, reliefînd fără menajamente ori pudoare şi deferenţă, greşit înţelese, rănile şi vindecările, luptele şi crizele. În afară de cîteva accente psihanalitice, portretul lui Iorga e unul fundamental istoric şi critic, luminat de umbrele şi luminile epocii cu care face corp comun sau de care se înstrăinează impunînd astfel prin gîndire şi practică unul din cele mai fascinante paradoxuri din istoria ţării noastre, acela de a fi „acut contemporan şi profund atemporal" totodată. Pe lîngă scenariul critic ce guvernează acest studiu, ar mai fi de remarcat polemismul său ca şi acea pletoră de observaţii, care, uzînd de „tehnica esenţială a retoricii", care este amplificarea, dezvoltarea prin varierea aceluiaşi motiv cercetează cauzele ce-au făcut din Iorga un fel de Simion Stîlpnicul. Din acelaşi panoptic critic am mai cita **N. Iorga şi realismul românesc.** Există două studii de trecere, de legătură în acest volum privitoare la „cazul" şi „mitul" Sadoveanu şi Goga, la început de secol. Ele izvorăsc din interesul constant al lui V. Râpeanu faţă de integrarea creatorului în istorie, văzută nu numai ca un complex factologic ci şi mitologic. Mai austere, de o expresie conţinută, analitice prioritar, sînt studiile consacrate dramaturgiei. Cele despre G. M. Zamfirescu, depăşind schiţa monografică din 1958, şi cel despre Alexandru Kiriţescu ni se par cele mai bune din volum, prin rigoare şi informaţie, prin comparatismul şi psihanaliza practicată fără stridenţe sau vulgarizare. Semnalînd şi **Meditaţia asupra dramaturgiei române contemporane,** care posedă aplombul şi vibraţia cunoscătorului, a omului implicat într-o situaţie şi nu doar observator al ei, vom încheia prin a spune că adevărul istoriei e preferabil adevărului mitologiei (pozitive sau negative) în actul critic. Cele mai bune pagini din acest volum sînt tocmai acelea care, renunţînd cu violenţă sau precauţie la „hagiografia" critică, apelează la istoriografie şi bibliografia integrală a problemelor.

Doina Uricariu

*** Valeriu Râpeanu: „Cultură şi istorie", editura Militară, Bucureşti, 1979.**

P.S. În articolul **Altitudinea creaţiei** se va citi la locul respectiv : «nepreţuit îndemn rostit de un mare filozof şi apoi, cu un secol în urmă, de un mare poet, la rîndu-i cărturar, deviză ce-a intrat astfel în marile vise ale poeziei ca şi în retoricele ei prezumţii : „Cerul înstelat deasupra noastră şi legea morală în noi".»

compendiu

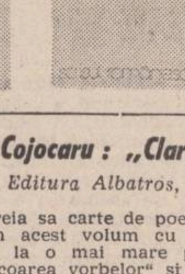

Romulus Cojocaru : „Clar de pămînt"

Editura Albatros, 1979

● Aflat la a treia sa carte de poezie, Romulus Cojocaru se desfăşoară în acest volum cu mai multă siguranţă, ajungînd adesea la o mai mare putere de concentrare a expresiei. „Răcoarea vorbelor" şi „tropotul timpului incandescent" devin stări complementare ce-i dau sentimentul dorit al plinătăţii spirituale.

„Cuvintele, sîngele meu, — spune poetul — Vin dintr-o atingere de lucruri, / De păsări, dintr-o depărtare de vise, / Dintr-o apropiere a celui care am fost / De cel ce sînt". Gestul este întotdeauna larg, privirea generoasă. Trăitor al clipei cu deschidere în timp, el consideră că simţurile pot echivala realitatea : **„vederea-mi alcătuieşte cîmpia",** tot aşa cum toamna mult aşteptată are semnificaţia unei epuizări afective şi a unei trăiri ineluctabile : **„E o toamnă nemărginită, o toamnă / În care sînt picurat, fărîmiţat, tocat / De sentimente pînă la absurd...".**

Nostalgia copilăriei ca stare morală, amintirea ca stare plenară de existenţă, setea de romantism, edificarea mişcării ca singură raţiune de a fi sînt doar cîteva din obsesiile fundamentale ale aceluia care se declară : **„Paznicul băutor de emoţii, / Mîncător de stări, lacomul".**

Se simte în continuare efortul spre esenţializare, pe linia lecţiei Bacovia, în sensul uzitării unui grup restrîns de mijloace artistice şi al unei frapante parcimonii a limbajului, soluţii programatice. Pe alocuri, Romulus Cojocaru dovedeşte o sensibilitate blagiană — el ascultă, spre exemplu, **„cum se înmulţesc atomii" (Uneori)** sau constată în alte parte : **„se aud visele" (Noaptea)** sau recurge la artificii soresciene : **„Trebuiau crengile să-ţi lege ochii / Cu păsări, cu fluturi..." (Trebuia).**

Condeie muncitoreşti

Editura Scrisul Românesc, 1978

Antologia de faţă ne propune şase poeţi, membri ai cenaclului literar artistic „Cezar Petrescu" şi ei conving, după spusele prefaţatorului, în primul rînd ca „personalitate colectivă". Textele sînt în general, viguroase, tonul robust — optimist, luminozitatea versurilor vorbesc despre angajarea plenară a acestora în efortul unanim de construcţie şi decantare a societăţii noastre socialiste. La Barbu Stanciu — Dolj se reţine francheţea exprimării, iar la Paul Nistorescu rafinamentul unor mijloace (vezi, spre exemplu, finalul la **Meleagul fluierelor).** La Constantin Răduţ-Argetoaia expresia este mai căutată, în sensul intelectualizării ei. Mai tinerii Andrei Stanciu şi Lucian Drînd surprind plăcut pe cititor în cîteva texte. Ion Prunoiu este reprezentantul generaţiei de mijloc, de reţinut în cel puţin două texte : **Prelungirea zilei** şi **Legat în cercuri.** Elocventă pentru viaţa spirituală a unei mari întreprinderi din Craiova — „Electroputere", o asemenea apariţie editorială este de salutat.

Petre Bucşa : „Ceremonii"

Editura Dacia, 1978

● Iată încă un poet ardelean, ce practică o poezie ardent patriotică, de suflu amplu, generos pe linia Goga, M. Beniuc şi, mai recent, Ioan Alexandru cu „Imnele" sale. Dintre cele patru cicluri ale volumului, în primul **Sentimentul patriei** observăm prezenţa tonului declarativ, risipa de mijloace şi cuvinte de grea semnificaţie într-un context nu întotdeauna sigur definit. **„Poemele rostite cu gura închisă"** scrise între 1941—1944 au mai mult decît o valoare de document psihologic şi una autentic poetică. Aici, Petre Bucşa găseşte tonul potrivit, aici îl prinde expresia francă, nedisimulată, poetul chiar realizînd un portret memorabil ca acela al lui Moş Axinte „vizitiul" adevărată apariţie baladescă. De altfel intenţia de reconstrucţie a unui teritoriu baladesc este mai categorică în celelalte două cicluri ale volumului : „Poeme cu sori" şi „Poeme cu dragoste" acestea dînd măsura poeziei sale. Ardealul este ţara „unde bărbaţii s-au făcut bolovani / ca să-şi apere graiul..." Ţara este aceeaşi „gură-de rai" dintr-o cunoscută baladă. Mihai, Horia sau Iancu, dincolo de simbolurile pe care le întrupează, sînt veritabile figuri de cîntec bătrînesc. Alteori, apare o „măicuţă / Cu brîul de lînă" dînd sfaturile din urmă feciorului („Baladă"), asemenea aceleia din **Abia atunci.** Patria lui Petre Bucşa este una mioritică, ritmurile populare şi evocările întreţinînd în permanenţă această idee. De observat că uneori parabola e străvezie ca în **Baladă,** alteori explicitările şi redundanţele dăunează discursului liric. Un text ca **Ploaie de vară** convinge însă pe deplin. Cuvîntul capătă materialitate, imaginile concrete cad energic, definitoriu. **Galop fără istov** sau **Ceremonii** sînt iarăşi poezii citabile în întregime.

Mircea Dinutz

a XII-lea CONGRES al P.C.R.

1974—1979

Retrospectivă literară

Simbolul arborelui generos

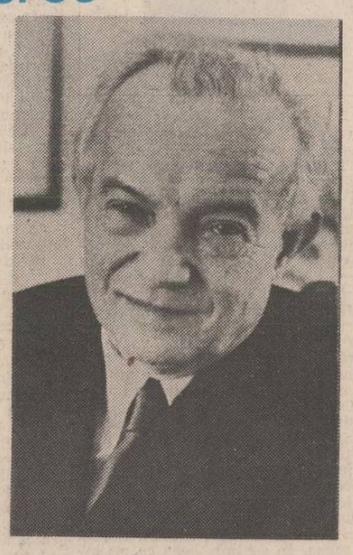

Aflat la vîrsta bilanțului liric și existențial, Mihai Beniuc are privilegiul de a-și vedea confirmate certitudinile, astfel încît înfiorarea elegiacă a poeziei de senectute este permanent dublată de elanul combatant de esență juvenilă. În ultimii cinci ani, poetul a publicat tot atîtea volume, definitorii în aceeași măsură pentru spiritul său consecvent cu sine. Poemele din ultima vreme ale lui Mihai Beniuc evoluează pe coordonate de mult constituite, perpetuînd rostirea aceluiași mesaj care se servește de aceleași simboluri. Se păstrează nealterată încrederea în puterea cuvîntului poetic care, în propensiunea sa universală, este un germene capabil să transforme lumea : „Ca sămînța de arțar în vînt / Ați plecat voi cîntecele mele, / Și-ați căzut pe peatră, pe pămînt / Și-ați zburat prin pulberea de stele". Cîntecul transfigurator conține în sine spațiul și istoria, fiind dăruire neprecupețită : „E simplu versul meu ca un izvor / ce limpede țîșnește de sub stîncă / Și-ndestulează setea tuturor / Ce vor a tării taină mai adîncă / Știu din scripturi măiestre slova cărții / Și ce dureri sub taina lor se-ascund".

Bilanțul creației relevă poetului egalitatea sa cu sine, împlinirea menirii sale : „Eu am rămas bătrînul vostru bard / Încrezător în flamurile roșii / Și chiar de-ar fi pe-un rug de foc să ard / Tot mie-mi vor cînta în zori cocoșii" **(Glasul pietrelor,** 1978). Condiția poetului implică răspunderea **spunerii** lucrurilor esențiale, lupta pentru cauza căreia i se dăruiește starea de veghe, arderea interioară : „E un destin, e poate un hazard. / Dar focurile-n tine sfinte ard / Ca flăcări proiectate pe un cer / Ce nu e nicăieri dar tot te cer / Să mergi spre ele viu, tu, ori urmașii / Spre mine'naintează veșnic pașii" **(Țara amintirilor,** 1976).

Dăruirea pentru cauză este condiția creatorului al cărui sacrificiu înseamnă celebrarea prin cuvînt. Anularea ființei individuale în fața entității supreme nu este atît jertfă, cît participare, integrare : „Ca un foc fără flacără din străfunduri de mină / Mă consum întru slava ta viitoare" **(Imn patriei, Dialog** 1977). Poetul este un produs al neamului, al pămîntului și al istoriei sale, astfel încît participarea sa la existență presupune implicarea pînă la confuzia totală între ființa poetică și spațiul său natal : „De fapt aceste versuri sînt postume / Cel care le-a-nginat, demult e altul / Și pipăie cu tălpile înaltul. / Privind în jur să vadă țara cum e. // Acuma cîntul i-i pierdut prin cetini, / Răsunet repetat prin colți de stînci / Ori murmur pribegind prin văi adînci / Ori în crimpeie de-amintiri la prieteni. // El niciodată n-a privit în urmă / Și știe că nălțimea nu se curmă, / Cînd cade după culme asfințitul. // Din depărtări se-nalță liniștite / În chipuri de coloane infinite / Brațe de fum ce cată infinitul".

Contopirea cu imaginea și ființa patriei este aspirația spre împlinire în eternitate a poetului, gest de totală celebrare și iubire, dar și de înălțare într-o zonă superioară, intrare în timpul nemărginit : „Pămîntul tău o să-și aducă-aminte / De mine-n risipite oseminte / Ori poate-n clocotirile de flamuri, / Și-n șoaptele frunzișului din ramuri" (din **Rămîne pururi vatra,** 1974). Plenitudinea existențială se traduce la Mihai Beniuc prin freamătul drapelelor în bătălie, prin pulsația fluidului vital în trunchiul arborilor, prin rodul cîmpiilor. Preaplinul vieții impune integrarea într-o masă care aspiră spre același ideal : „Eu n-am avut o stea. Ce mi-am ales / Era o stea mulțimilor menită". Steaua poetului este simbolul care încununează stema, reprezentare tutelară. Integrarea poetului în mulțime e răspunde unui imperativ asumat din tinerețe : „Esti erei tale pus de soartă-n slujbă". Poetul înzestrat cu un temperament romantic are însă nevoie de o dăruire simbolică totală, ce implică acea cunoscută gesticulație juvenilă : „Eu inima mi-am stors-o ca ciorchine / Să curgă sînge minios din vine / Dospit în suferințe seculare".

Dacă arderea interioară, identificarea cu imaginea patriei, ideea sacrificiului necesar al poetului sînt constante ale liricii lui Mihai Beniuc, nu mai puțin frecvent apare obsesia culmii, a crestei — traducînd aspirația spre împlinire. Sensul ascensional al liricii acestui „poet cu rădăcinile adînci" se realizează prin mereu repetatele imagini ale culmilor aurite de soare, pe care se profilează siluetа supradimensionată a poetului. „Și orișice stihii mă țin, eu scap. / Cu chivăra mea roșie pe cap / Pe-un pisc, cu spada-n mînă și călare / Cu țundra neagră proiectat pe zare". Aspirația înaltului opune elanul orgolios tenebrelor văii. Tensiunea spre culme, poetul fiind neamul însuși, face din gestul înălțării o simbolică afirmare. „Și-mi place fruntea s-o ridic în slavă". Poezia însăși este înălțare, gest hieratic spre muntele-piedestal proiectat în ample imagini : „E poate fiecare vers o treaptă / Sore care nu mai cauți îndărăt / (...) Vei sta ca țapul negru pe o culme / Cu ape și izvoare dedesubt. / Cu șesuri verzi în care-ar paște turme / Subt veghea ta pe stei înalt și-abrupt // Tu însuți priveghiat vei fi de astre / Subt și mai multe cercuri în zenit. / Slujind eternităților albastre / Ce-s doar podișuri pentru infinit".

Aceleași aspirații a înaltului, i se subsumează simbolul arborelui generos care îl reprezintă pe poet în una din ipostazele sale privilegiate, cu sens apoteotic. „Sînt ca un pom cu șoiuri de altoiuri / Cu rămurișul invadat de roiuri / De neamuri de gîngănii după spită / Ce cercetează cupele florale / După culoare, formă, gen și viță / Storcîndu-și ceară și zaharicale // (...) Mă fulgere, de arta mi-i osînda, / Să strălucesc arzind pe tot cuprinsul / Acestei tări ce-mi dărui prebinda / Să fiu printre biruitori învinsul".

Imaginea arborelui neînfrînt, cu rădăcini adînci și „rămuriș rotat" înfruntînd furtunile, devine o emblemă dominantă nu numai a ființei poetice, ci și a entității cu care ea se confundă — patria. Aceasta este metafora apoteotică a „stejarului românesc" celebrat sonor în volumul **Vă las ca frunza** (1978) : „Căci s-a zbătut amarnic în crîncena-i revoltă, / Tinînd materna glie cuprinsă-n rădăcini / Și-mprăștiind furtuna de sus cerească boltă / I-a-ncununat frunzișul cu stelele-i ciorchini // Iar aurora-n falduri de purpur peste ramuri / Să-i fie cunoscută în toată țara slava, / Îi flutura deasupra aripile-i de flamuri / Și răsuna în cîntec de glorie dumbrava".

Sultana Craia

Meditația romancierului

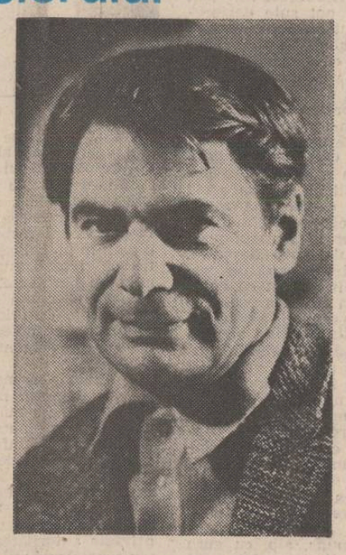

După o tăcere prelungită, întreruptă de volumele de publicistică **Destinul cuvintelor** (1971) și **Pretexte** (1973), interesante dar neconcludente, Constantin Țoiu tipărea în 1976 (deci la opt ani după **Duminica muților**), la Editura Eminescu, romanul **Galeria cu viță sălbatică.** Critica a salutat fără rezerve cartea, într-un consens al entuziasmului rar întîlnit, iar autorul a trecut rapid din „raftul al doilea" în puțin numerosul prim pluton al prozatorilor români contemporani. Care să fie explicația acestui succes fulgerător ? De bună seamă, valoarea romanului. Dar, o astfel de explicație este pe cît de adevărată, pe atît de generală, de vagă, riscînd astfel să-și înstrăineze conținutul, pentru a rămîne o formulă la îndemîna oricui. Să privim, așadar, lucrurile de la distanța permisă de anii scurși de la apariția romanului, încercînd să găsim o motivație, ceva mai „concretă", a destinului său singular și spectaculos. Romanul își situează acțiunea în anii '50, perioadă dramatică și dogmatică la care scriitorul român revine cu atîta obstinație, încît drumul s-a bătătorit, riscînd să devină un loc comun al prozei dar și al criticii, nevoită să comenteze sumedenie de cărți a căror acțiune cantonează excesiv în „obsedantul deceniu". Deosebite sînt cărțile lui Marin Preda, D.R. Popescu, Augustin Buzura, Ion Lăncrănjan, dar, în rest, schema e bine cunoscută : personajului principal i se face o mare nedreptate (de regulă este exclus din partid pentru vini imaginare) necazurile curg în lanț, apar activiști dogmatici, obtuzi, fără milă (pentru variație, este introdus în acțiune și cîte unul mai omenos, dar lipsit de puterea deciziei), lumea se împarte în răi și buni, în călăi și victime iar autorul va ține — firesc, nu ? — partea bunei victime, sensibilizîndu-și cititorul și restituind „adevărul". În linii mari, Chiril Merișor, eroul lipsit de eroism al **Galeriei cu viță sălbatică** nu se abate prea mult de la această schemă. Este exclus din partid pentru că, într-o ședință, se ridică, împotriva cursului general, în apărarea unei femei, acuză la care se adaugă și aceea de a fi fost văzut de trei ori mîncînd semințe la „Cursul scurt". Lucrurile nu se opresc aici, nori amenințători continuă să se adune deasupra capului personajului. Pierde un caiet cu însemnări personale, cine trebuie (sau, mai bine zis, cine nu trebuie) îl găsește, este anchetat, amenințat, nu rezistă și se spînzură. Pînă aici nimic din ceea ce ar putea să justifice interesul romanului. Nici ca tip de personaj Chiril Merișor nu excelează prin originalitate. El se înscrie în seria intelectualilor inadaptabili ai lui Camil Petrescu, iar în acest domeniu înclin să cred că autorul **Patului lui Procust** a cam spus ce era de spus. Și totuși, la o privire mai atentă, romanul lui Constantin Toiu își relevă calitățile remarcabile, prin care se diferențiază de celelalte. În primul rînd este vorba de atitudinea autorului față de eroul său și față de epocă. Constantin Toiu refuză manihеismul cunoscut al relației călău-victimă, nu „ține partea" personajului său, lăsînd simpatia sau antipatia la discreția cititorului. Destinul lui Merișor (atenție și la acest diminutiv, deloc complezent) este judecat cu maximă obiectivitate. Epoca exercită asupra sa o puternică presiune, evenimentele îl selectează, dar paralel cu aceasta eroul are o vădită înclinație spre autodistrugere, este un contemplativ ineficient, aflat sub vremuri, la discreția hazardului, incapabil de acțiune. Pentru a-l defini cu exactitate, fără părtinire, scriitorul oferă opiniile celorlalte personaje despre el. Iar acestea converg, figurînd un om cinstit dar profund vulnerabil, nepotrivit unei epoci despre care un personaj eoisodic spune : „istoria, tiriș-grăpiș, mergenainte, **vor sări așchii din noi,** dar ea, istoria, va merge înainte !" (s.n.). Din Chiril Merișor „vor sări așchii" serioase și datorită incapacității sale de opțiune. Puiu Cavadia, amicul lui Chiril îl surprinde exact : „...acest aer oarecum năuc al lui Chiril era unul din efectele laborioasei sale **hupokrisii,** cînd te situezi pe mai multe planuri ale existenței deodată, nici unul nefiindu-ți convenabil ca să-l accepți ca bază". La el funcționează ceea ce bătrînul anticar Hary Brummer numește **prezumția inocenței,** într-o epocă în care dominantă este **prezumția vinovăției.** Inocentul vede lumea după chipul și asemănarea sa și, de aceea, Chiril ține „un jurnal de bord" compromițător. Și nu numai că-l tine, dar îl și pierde. Cînd își va da seama de pericol este prea tîrziu. Finalul romanului va releva însă calitatea umană deosebită a nehotăritului Merișor. Înainte de a se spînzura, eroul lasă posterității mesajul său de credință în integritate, concentrat în cuvîntul : **indestructibil.** Inadaptabilul Chiril — nu din vocație ci din fatalitate — este înconjurat de ipostaze ale adaptabilității, ale conservării, în frunte cu abilul Cavadia. Este aceasta condamnabil, meprizabil ? Scriitorul nu dă verdicte, el lasă răspunsul suspendat, prezintă obiectiv faptele, nu fără a strecura o undă subtilă de ironie prin așezarea acestora, dar refuzînd împărțirea oamenilor în răi și buni.

Un alt procedeu prin care autorul păstrează distanța față de personaje și evenimente este **relativizarea.** Tehnica este vizibilă în planul construcției și în cel stilistic. Narațiunea înaintează anevoios, digresiv, prin invăluiri și întoarceri, ocoluri și anticipări. Gesturile se estompează, cronologia se pulverizează, confruntările își pierd astfel din dramatism, dar cîștigă în verosimilitate artistică. Ramificatiile construcției — în care, la un moment dat, naratorii se schimbă, schimbînd totodată unghiul de vedere, tocmai din teama de a nu deforma lucrurile, simplificîndu-le — sugerează complexitatea epocii și a personajelor. O barieră binevenită în calea schematismului comportamental o constituie, în **Galeria cu viță sălbatică,** stilul. Constantin Toiu este un stilist impecabil, mișcîndu-se calofil fraza. Or, un virtuoz al stilului, un calofil desăvîrșit nu poate cădea (și n-a căzut) în capcana precipitării conflictelor, de dragul spectaculosului exterior. Minuția stilistică îl apără pe Constantin Țoiu de reducția tipologică. Aceste tehnici ale obiectivării și relativizării scot romanul din schemă, așezîndu-l, și după opinia noastră, printre cele mai importante realizări ale prozei românești din ultimii zece ani.

Valentin F. Mihăescu

Autenticitatea confruntărilor culturale

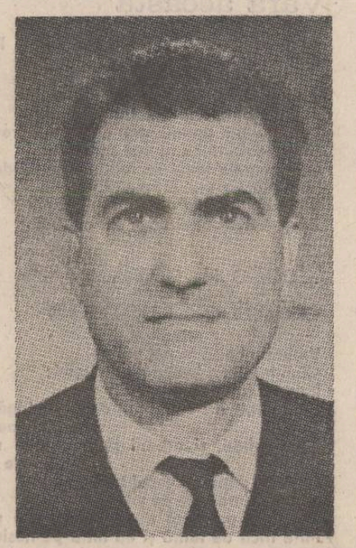

Întîlnim adesea cărți care deși închid o experiență **personală,** devin semnificante pentru destinul mai general al scriitorului și chiar pentru poziția unor întregi culturi în lume. **Prezențe românești și realități europene,** de Adrian Marino e o astfel de lucrare, sugerînd prin individual generalul și prin subiectiv condiția obiectivă. Înaintea acestui „jurnal intelectual", Adrian Marino e autorul binecunoscutelor lucrări **Introducere în critica literară, Dicționar de idei literare I, Critica ideilor literare, Modern, modernism, modernitate,** sinteze vaste ale ideilor literare europene, din categoria foarte apreciată a unor opere străine ca, de pildă, **Teoria literaturii** de Wellek-Warren sau **Conceptele criticii** a primului dintre ei, mult traduse în toate literaturile. La maniera acestora, autorul român adaugă un mare aplomb în abordarea ideilor și o „subiectivitate" interpretativă adesea plină de farmec. În plus, **ideocritica** sa e o invenție destul de originală, constituind un început de specie sau nouă disciplină literară. Elaborate în cadrul unor culturi de influență și circulație, ar fi avut probabil, dacă nu notorietatea modelelor menționate, oricum un ecou și o recunoaștere mai amplă. Observațiile se pot aplica mai multor intelectuali români ca și altora din alte literaturi, așa denumite „mici". **Prezențe românești...** este jurnalul unui asemenea intelectual, un jurnal, dacă nu de călătorie în sensul știut, de călătorie culturală sau literară. Un literat român peregrin (nu întîmplător îl amintește pe Ion Codru Drăgușanu) prin lumea intelectului european. Un spirit conștient de valoarea sa, receptiv totodată și deschis dialogului cu toate tipurile de valori, dar care se izbește frecvent de indiferență, ignorare și ignoranță. Faptele sînt de natură uneori să-l dezarmeze, alteori să-l mobilizeze : destinul european al culturii române, al scriitorului român, trebuie forțat, construit prin toate mijloacele, traduceri, reviste, scrieri în limbi străine, relații culturale, diplomatice și chiar personale.

Cîteva teme de cultură română și europeană, „trăite", realmente de Adrian Marino se cuvin însă remarcate și comentate. Adept al ideii goetheene de „literatură universală", o vede realizabilă prin schimburile oneste de valori între culturile lumii. Dar în peregrinările sale constată că nobila tendință se lovește tocmai de indiferența și „sovinismul culturilor «mari», tradiționale" „ale căror egocentrisme și egoisme — adesea inocente, spontane, involuntare — rămîn nu mai puțin nedrepte, constituind un mare obstacol în calea schimburilor culturale, a cunoașterii reciproce și deci a realizării universalității literare reale. Este un semn al epocii noastre că adevărata conștiință „universală" a literaturii se dovedește mai vie, mai activă în literaturile „mici", decît în cele „mari", deprinse să confunde universalitatea cu propriul lor teritoriu cultural și lingvistic. Să nu uităm că istoria modernă a literaturilor constă în bună parte din răspîndirea uniformă pe tot spațiul european, a unor curente apărute în culturile mari și „egocentrice" care n-ar face azi decît să se deschidă la propriile lor valori, asimilate mai mult sau mai puțin original, uneori și degradat, în centrele „mici". Iată un motiv al „egoismului" și „indiferenței" lor, care, nu e mai puțin adevărat, devine o deprindere, un automatism regretabil, exercitat întocmai și față de valorile noi, inedite, din literaturile „de margine". „Bătrînele" culturi, „sfînt trup și hrană sie-și", trăiesc din ele însele printr-un fel de autogestiune spirtuală. E bine, e rău ?, pînă azi n-ar avea motiv să se plîngă deși reprosurile curg din toate direcțiile, chiar din propria lor citadelă. Pînă la proba contrarie, să recunoaștem că un pic de mizantropie, o cură de orgoliu nu le-ar strica nici culturilor mici, iar lupta pentru universalitate ar trebui să se poarte între originalități, nu între prototip și produsele de serie. Renunțînd la comoda imitație, nu și la deschidere, atitudinea cea mai potrivită culturilor mici ar fi „patriotismul modern" formulat în termeni inspirați de Adrian Marino : „O notă fundamentală a sentimentului patriotic modern este integrarea și participarea la universalitate, cu personalitatea, creația și arta noastră... Patriotismul modern cere, impune chiar, răsturnarea radicală a raportului mult timp tradițional, **o mișcare** nu de la Europa spre noi, ci de la noi spre Europa, prin manifestări și inițiative personale. Să dăm și să luăm prin întreaga noastră autenticitate creatoare, specifică". Altfel zis, să **oferim creație** nu contrafacere. Adrian Marino o spune pretutindeni, în țară dar și în străinătate, mai ales în țările „mici", în Portugalia de pildă, unde se simte ca acasă, „între francofoni" : „Fiți voi înșivă, nu epigonii, traducătorii și compilatorii lui Barthes, Todorov et Co. Creați o critică și o teorie literară portugheză !" Exprimare bruscă, menită să-i cam deruteze pe confrații portughezi. E ușor de zis dar mai greu de înfăptuit. Infelectualul țărilor mici e învăluit în numeroase și vechi complexe, superstiții literare, accentuate, impuse adesea de nefericitele împrejurări istorice. E necesară o lungă terapie pentru vindecarea spiritelor naționale de apăsarea grea a unor deprinderi cultivate anterior veacuri de-a rîndul, care nu le-au dat răgazul să se concentreze asupra lor însele. În acest scop (tot răul cu binele lui) autofilia și egolatria „bătrînelor" culturi poate deveni o medicație, cam paradoxală dar indispensabilă. Ostile podoabelor externe ele știu să-și scuture din cînd în cînd și propriile vesminte, destrămate, prăfuite, neîncăpătoare. Știu să fie mereu noi, deși mereu aceleași. În acest sens, un exemplu fericit de „sincronizare" ni-l oferă Adrian Marino însuși, prin chiar acest jurnal în care procedează ca un bun și modern european, căutîndu-se stăruitor pe sine, liber de orice norme, prejudecăți, temeri, preocupat exclusiv să-și afle ființa sa cea mai adevărată.

Operă de relevat (amintind în același timp de **Confesiunile** lui Augustin și de cele ale lui Rousseau) „Jurnalul intelectual" al lui Adrian Marino **(Prezențe românești, Carnete europene)** dezvăluie totodată o metodologie a descătușării morale, care poate constitui programul de azi și de mîine al scriitorului român.

Marian Vasile

ce gîndește, ce scrie tînărul scriitor

VASILE ANDRU: „...Aceste două «ritmuri» ale ființei umane, politicul și visarea"

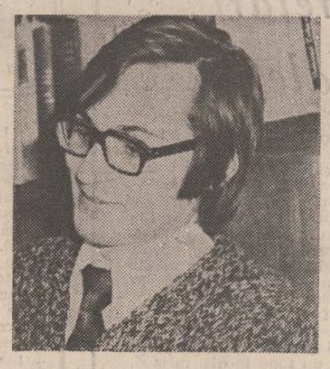

Prozatorul Vasile Andru s-a născut la 22 mai 1942. Profesor de liceu, apoi asistent universitar (șapte ani). Activitate redacțională la revista „Viața Românească". Cărți publicate, la Editura Eminescu : trei volume de proză scurtă : Iutlanda posibilă **(1970),** Mireasa vine cu seara **(1973),** Arheologia dorințelor **(1977) ; două romane :** Mirele **(1975, premiul Sadoveanu) și** Noaptea Împăratului **(1979).**

— Sînteți autorul unui interesant roman istoric. Care sînt după dv. problemele actuale ale romanului istoric în proza română ?

— Se resimte nevoia unui reconsiderări a conceptului de roman istoric în sensul modern al termenului. În această aspirație „modernă" înțeleg că se însumează eforturile unui scriitor de a scăpa de capcanele exoticului, pitorescului, artificiosului tolerate de conceptul „clasic" de roman istoric. În atitudinea modernă e implicat și efortul de a scăpa de romanul „iluzionist", istoric sau de actualitate. (Dealtfel, bolile romanului istoric sînt aceleași ca și ale romanului de actualitate). Apar multe romane istorice, există o solicitare insistentă a scriitorilor spre această temă. Pentru unii autori tematica istorică este o ispită, pentru alții o împingere în ispită, și puțini sînt cei care-și răscumpără „păcatul" printr-o carte. Oricum, romanul istoric încă este spațiul literar în care se intră cel mai ușor și se rătăcește fără suferință.

— Cît de adecvată e reacția criticii literare la actuala proză de inspirație istorică ? Ține ea seamă de „specificitatea" genului ?

— Cei care țin riguros seamă de specificitatea genului, de compartimentări, riscă să vină cu păreri preconcepute. Specificitatea nu-i un criteriu artistic, ci unul didactic, deci interesează mai puțin. Cînd citești **Dervișul și moartea,** nu-ți dai seama că citești un roman istoric. Criticul care insistă pe specificitatea genului constrînge o carte să intre în rame dulcherite dinainte. Mai interesant ar fi de evidențiat, în romanele istorice reușite, tendința spre viziune totalitară, incluzînd eveniment, temei documentar, adîncire psihologică, perspectivă existențială, redimensionare poetică a cadrului — ori acestea sînt imperative ale romanului în genere. Neadecvarea unui critic o văd cînd acesta refuză (sau e incapabil) să discute o carte **în cadrul** convenției propuse de acea carte.

— Volumele pe care le-ați publicat arată interes și aplicație pentru modernitatea prozei. În ce măsură vă revendicați de la tradiția modernă a prozei românești ?

— Da, în materie de modernism există o „tradiție", și proza românească stă bine la acest capitol. Dar cînd scriam povestirile primului meu volum, între 1965—1968, nu-l citisem încă pe autorul teoriei „obiect-oferit-obiectiv", nu citisem nici **Manifest activist către tinerime** de Ion Vinea. Noi (promoția mea) veneam după un timp de ruptură cu tradiția noastră modernistă, legătura abia se restabilea, încă existau niște filtre serioase între noi și aceste fapte de cultură. Prozele mele scurte le-am scris cum am simțit ; ele urmau o structură „componistică" care mi s-a impus după multe tatonări, după multă hîrtie consumată, după un efort de depășire a unei subiectivități proprii. Mai tîrziu am văzut că ele se acordă, arhitectural, cu un antecedent cultural de seamă cu un anume gen de muzică veche. Prozele din **Iutlanda posibilă** au o linie monodică, în primul plan al acțiunii, iar în planul secund, un contrapunct, un act care întretaie vocea solistică, discursul monodic — și aveam să aflu mai tîrziu că aceasta e „schema" componistică a unui cînt gregorian. Dar cînd aflam despre această posibilă asemănare, aveam scris și al doilea volum de povestiri ; îmi confirmam însă că o tendință înnoitoare, lucidă, se poate întîlni cu o tradiție foarte îndepărtată. Asemenea confirmări aveau să mai vină.

— Critica a sesizat și a imputat uneori prozei dv. o notă de livresc, de intelectualism. Sînteți de acord cu această obiecție ?

— Depinde ce înțelegeți prin „critica literară". Pînă acum, doar un critic sau doi au găsit în „intelectualismul" meu motive de iritare. Nu mă plîng că această obiecție a grevat asupra prozei mele. Cei mai mulți comentatori au surprins bine raportul între epic și semnificare în cărțile mele, raportul între trăit și semnificat. Țin mult la opinia unor critici precum : Nicolae Balotă, S. Damian, Paul Georgescu, Marian Popa, m-am regăsit în comentariile lor. La fel, s-au apropiat de textele mele cu o instrumentație critică adecvată Al. Protopopescu, Ioan Adam, Constantin Crișan, Silvia Udrea, V. F. Mihăescu — oare acestia nu sînt „critica literară" ? În ce privește nota de eseistic, de livresc, de calofilie, de discursiv din prozele mele — această notă nu poate fi privită izolat de materia întregului ; trebuie evitată o aplicare mecanică a termenilor la analiza cărții. Cred mult în epică, în personajul literar, în mișcarea sa psihologică ; mai cred în „peripetia cerebrală", în necesitatea nivelelor de sens pe care un autor le poate implica în mod conștient în scrierea sa. (Romanul **Mirele** tinde spre această „integralitate", dar **Mirele** e o carte încă necitită). Și mai cred că interesul — atît al scriitorului modern, cît și al cititorului de azi — se deplasează de la retină la creier.

— Care ar fi după dv. problemele de natură strict literară, estetică, pe care le are azi prozatorul tînăr ?

— Azi e tot mai greu să fii prozator. Spunea cineva că Joyce a sporit dificultatea de a fi prozator. Tinerii scriitori nu sînt inhibați de această constatare, căci ei îi citesc pe Joyce și Musil mai dezinvolți, fără complexe, fără uimire, deci altfel de cum au fost citiți de generația anterioară, și ei simt că a și trecut o jumătate de secol peste acei inovatori ai genului. Mai mult, se poate afirma că **autorii tineri de azi sporesc dificultatea de a fi prozator.** Spui așa și după ce i-ai citit pe Radu Mareș, Dana Dumitriu, Aurel Dragoș Munteanu, Octavian Simu, Ion Dumitru Teodorescu, Un Mircea Nedelciu, un Gheorghe Iova, un Ștefan Agopian, un Constantin Stan — vin în proză cu un sunet aparte, cu o privire nouă, în același timp cu mult firesc, fără crisparea ori senzația de obositor, de impenetrabil ce-o poate implica noutatea unei tehnici, a unei formule. Generația tînără are multă aplicație spre studiul formei, reia experimente artistice vechi, dar cu alte mijloace, cu altă informare culturală. Practica **textuării,** la cîțiva prozatori, mi se pare un mod real de a revigora școala privirii, de a reduce decalajele care apar între semn și obiect, distantele între subiect și obiect, în fine, o șansă de a reduce decalajul de un secol între atitia autori (tineri sau nu) și lumea contemporană.

— Îmbogățirea prozei cu modalități epice moderne, scriitură nouă, reprezintă și un cîștig de idei, de substanță, de mesaj ?

— Cîștigul principal ce decurge de aici este o continuă apropiere de un mod natural de rostire și trăire în pagină. Toate tensiunile experimentiste au exteriorizat o nevoie de apropiere cu naturalul, cu firescul, au fost o reacție de respingere a artificiosului, o acută căutare de **a fi** prin literatură, prin imagine, prin simbol, prin cuvînt, prin voce. Ocultarea realului poate fi rezultatul unui realism îngust ; căutările noi în proză se opun ascunderii realului, în primul rînd.

— La întîlnirea de la Neptun cu conducerea Uniunii scriitorilor, tovarășul Nicolae Ceaușescu a vorbit de necesitatea abordării unei literaturi inspirate din evenimentele politice cardinale, din viața politică a României. În ce măsură tinerii prozatori se apropie de acest deziderat, de această tematică ?

— Tematica politică este, alături de escapada în imaginar, o mare șansă a literaturii. Spunînd că politicul și visarea sînt sanse ale epicii, mă gîndesc la două necesități ale omului, ale cititorului : nevoia de agora, de participare, de eveniment și de reacție la eveniment ; iar pe de altă parte, nevoia de vis, de propensiune spre cosmic, nevoia de înscriere în timp. Tinerii prozatori de azi îmbină în chip diferit, pe o tematică de actualitate sau de inspirație istorică, aceste două componente, și mă gîndesc la cărțile lui Eugen Uricaru, Mihai Sin, Dan Mutascu, Mircea Constantinescu. Recentul meu roman, **Noaptea Împăratului,** ascultă și el de aceste două „ritmuri" ale ființei umane, politicul și visarea.

Reporter

mara nicoară

Vara aceasta

Vîntul atinge crinii și ei se deschid pocnind
Ca balonul umflat al mării
plin cu mierle albastre
Tot mai lungă e ziua, sac
cu tot felul de obiecte,
Șosea albă țîșnind din oglinda retrovizoare.
Șosea care duce numai spre tine.
Continentele lumii se rotesc prin văzduhul
Străbătut de ploi și sateliți.
Vara aceasta, ca o vacă albă
Răvășind florile cuminți din grădină.

Toate zboară odată cu toamna

Vorbește ca să te pot vedea
Cuvintele scot lumea din întuneric
Încep să apară contururile
Un pat, o cameră, merele făgăduinței
așteptînd pe masă,
Spun arbori, și arborii sînt colivii rotunde
pline de păsări.
Unde se depune timpul trăit ?
Iarba se înroșește de vînt
Melci de aur lasă dîre strălucitoare prin ea
Mi-e frică de iarnă și ea intră pe nesimțite în
mine
Vai, ce copac sînt : obiectele din jurul meu
se risipesc ca frunzele
Fii mei pleacă în propria lor viață
Gîtul meu de marmoră albă, mîinile mele
Degetele roze ale picioarelor pe care mi le
sărutai
Toate zboară odată cu toamna
Eu rămîn un copac fără frunze și flori
Nici măcar pisicile lunii
Nu-și vor freca blana albă de mine.

Răspuns

Învăț în sinea mea să fiu eternă
Spiritul meu își trimite soldații în
haine de purpură pe continente
tot mai mari de spațiu și timp
M-am plimbat printre casele rotunde ale
Ierihonului
Am văzut cum oamenii, lucrurile,
s-au transformat în pulbere de aur,
Dar cît timp trandafirul roșu din mîna mea
luminează bezna secundelor,
Cît timp iarba, copiii, păsările
cresc pentru mine
Sînt eternă și stăpînă a lumii,
prietene Ioanid,
Tocmai pentru că nu vreau să fie mai tare
ca mine
Moartea, pe care stelele mi-au destinat-o.

Vîntul de argint

Degeaba îmi spun : sînt foarte puternică,
Pot să țin globul lumii pe umerii mei,
Pe mine vîntul de argint venit din stele nu mă
clintește,
Pe mine bărbații tineri oferind fructe dulci,
de purpură,
Nu mă pot ispiti,
Eu sînt deasupra acestor orașe, deasupra
acestor ispite,
nu mă impresionează strigătele ca niște cuțite
înfipte în tavanul tramvaielor, felul cum își
leapădă zăpada rochiile, cum pîlpîie mugurii
pe crengi, cum arde luminarea mării,
Dar te-am întîlnit pe tine
Și mi-am aruncat coroana de aur în noroi
Am ajuns slabă ca efemerii cărăbuși
Mor odată cu firul de crin albastru.

Recviem pentru un

mihai pelin

Încăpățînarea bătrînului de a mă sili — pentru că mă silise ! — să anchetez cu discreție circumstanțele în care și-a pierdut Andrei, fratele meu, viața mi s-a părut de-a dreptul suspectă. Era ca și cum ar fi vrut să dețină certitudinea că el, personal, nu are nici un amestec în chestiunea aceasta, fapt cu atît mai curios cu cît se amestecase și se amesteca întotdeauna în toate, în căsătorii și divorțuri, în nunți și botezuri, în înmormîntări și pomeni, se amestecase pînă și în sindrofiile de trei lulele organizate de soră-mea Silvia, cînd era la liceu, înghețîndu-le tuturor colegilor ei veselia. Apoi mi-am amintit că Andrei era fiul lui vitreg și l-am înțeles. Peste toate, se întîmpla ceva, în sfîrșit, și în lumea aceea cu care el nu avea nici un amestec. Era un eveniment remarcabil, aproape că ar fi fost cazul să fie sărbătorit.

Acum, odată cu reintoarcerea mea din străinătate, sau poate chiar mai devreme, apetitul lui de a se amesteca în treburile altora, sub pretextul perpetuu, neschimbat de decenii, că ar fi vorba despre treburile familiei și că el aceste treburi nu le poate nicicînd eluda, reînviase subit. Era o vară frumoasă, s-ar cam fi apropiat timpul să împlinesc douăzeci și nouă de ani, cînd, pe neașteptate, am fost convins că împlinesc o sută cinci zeci și șase, ca și cum m-aș fi născut în o mie opt sute doisprezece, sau mai demult, astfel încît în o mie opt sute doisprezece aș fi fost deja matur și puteam înțelege. Telefonul lui l-am primit într-o sîmbătă, abia revenisem în țară și mă gîndeam că a doua zi fiind duminică puteam întîrzia cu predarea pașaportului pînă luni. Realitatea era că nu aveam nici un chef să ies în oraș, nu doream să mă întîlnesc cu nimeni, simțeam că n-am puterea de a răspunde la vreuna din întrebările care cu certitudine mi-ar fi fost adresate, eram speriat pînă în măduva oaselor, obosit din cale afară, niciodată nu rîvnisem atît de mult și atît de aprig să-mi pot regăsi fotografiile, cărțile, manuscrisele, cîte erau, bibelourile dacă vreți, chitanțele îngrămădite de-a lungul anilor în sertarul noptierei sau după ușile credențului meu florentin, șchiop, jerpelit și cotat cu patru la sută din valoarea unui credenț florentin întreținut cu evlavie, să-mi regăsesc lumea mea adică, aceea care era numai a mea și pe care numai eu aveam dreptul s-o disprețuiesc, socotind-o cînd și cînd mărginită, meschină, egoistă, burgheză dacă acesta este cumva cuvîntul pe care va trebui cîndva să-l mărturisesc. Eram îngrozitor de speriat. De bătrînul meu, însă, nu aveam nici un motiv să mă tem, era tatăl meu bun pînă una alta, așa că am ridicat microreceptorul, convins și acum că el sună, așa cum am fost convins totdeauna că el sună, atunci cînd avea chef să mă sune.

— Cum o mai duci ? — m-a întrebat, luîndu-mă pe departe. Te-ai întors ? Cred că era și cazul... Cum a fost ?...

— Excelent — i-am răspuns, alb, cu gura parcă preocupată de altceva decît de vorbit, ca și cum m-aș fi scobit între dinți, deși nu ținusem niciodată scobitori în apartament. Femei frumoase — am adăugat —, bere bună, spectacole de varieté clasa una... Doar pe acolo ai fost și tu, nu-i așa ?...

— Minți — mi-a mai spus. Cînd am fost eu

Iosif Fekete : „Ioan Slavici"

acolo, deși era război, nu zdrăngănea atîta fierărie pe străzi... Minți... Așa este ?

— Ai dreptate, mint, dar m-am gîndit că nu ar strica să primești și tu o veste cît de cît bună în seara aceasta...

— Într-adevăr — a acceptat el —, n-ai gîndit rău... Numai vești proaste primesc de la o vreme. Treci azi pe la mine, la orice oră ești disponibil — mi-a mai spus, și a închis telefonul.

L-am întîlnit către seară, după ce am predat pașaportul.

Spre cinstea lui, bătrînul s-a vădit animat de bunăvoința de a nu mă descoase prea mult cu privire la călătoria din care abia revenisem, am toate motivele să cred că bănuia prin cîte trecusem și, mai mult, sînt convins că prevăzuse hotărîrea mea de a nu-i mărturisi că, într-adevăr, traversasem o spaimă teribilă. Credea, poate, că dacă eram os din osul lui mă bîntuiau aceleași orgolii. Mă înșelam, însă. Era vorba, de fapt, despre altceva — el nu se gîndea să mă cruțe, ci, pur și simplu, renunțase la ideea de a nu mă cruța în favoarea unei alte idei — și anume era vorba despre obiceiul lui vechi de a așeza complicațiile familiare înaintea complicațiilor internaționale. Era vorba, poate, despre modalitatea lui proprie de a se spăla de rușinea că fusese nevoit să lupte într-un război dinainte pierdut. Ceea ce, o dată în plus, însemna că ajunsesem acasă, pentru că și tatăl tău, cu ideile lui fixe, cu capriciile lui derutante, cu fandoselile lui de care ți se face cîteodată lehamite, face parte din casa ta, dincolo de orice s-ar putea crede și dincolo de orice s-ar putea cricni. Nu-l mai puteam reeduca, dar asta nu însemna că trebuie să-i tai capul.

— Trebuie să mergi cu mine — mi-a spus. Tu și nu altcineva, pentru că singur, de data aceasta, eu nu mă pot descurca. Eu nu știu decît să dau ordine — mi-a mai spus, mărturisindu-și o veche infirmitate —, pe cînd tu ai, în plus, și puterea de a convinge...

— Crezi că ai îmbătrînit ? — l-am întrebat, surîzînd. Crezi că nu mai este nimeni dispus să execute un ordin rostit de tine ?...

Nimerisem alături. Era sceptic nu în ceea ce privește autoritatea cuvîntului său, ci în privința înțelepciunii celor ce s-ar fi cuvenit să-l asculte, ceea ce, între noi fie vorba, cam același lucru era, chiar dacă el se încăpățîna să considere că e vorba de lucruri total diferite. Cei ce s-ar fi cuvenit să-l asculte erau din ce în ce mai puțin înțelepți, uneori ar fi fost chiar capabili să moară spînzurați prin coteț decît să se supună unei decizii a lui, pentru că ce altceva putea fi considerată moartea accidentală a lui Andrei, survenită stupid, într-o pădure chiar fără nume, decît un soi de sinucidere realizată într-un coteț ?... Se trădase, cu alte cuvinte, am înțeles că a avut un răspuns la scrisoarea aceea, de demult.

— Ascultă-mă — mi-a mai spus. Un ordin este un ordin și el nu se discută pentru că adevărul lui, mereu, este mai presus de ceea ce poate gîndi cel dator să-l execute întocmai. Cînd s-a rupt frontul la K., mi-am salvat toți oamenii din baterie, cu tunuri și cai, numai prin ordine scurte și date la timp. În noaptea aceea, infanteria lor ajunsese la numai o sută de metri de noi, ceea ce nu mi se mai întîmplase în războiul acela nenorocit. Întîi am transmis, din om în om, interdicția de a se fuma și de a se vorbi altfel decît în șoaptă, cu gura la ureche, apoi ordinul să fie învelite copitele cailor în sferturi de pătură. Apoi am ordonat obuzierelor cu numerele doi, patru și șase să împerecheze, să înhame caii în liniște, să se retranșeze cu o mie opt sute de metri înapoi și să deschidă focul la prima rachetă albă. Cei rămași n-au cricnit, dar mă priveau cu o ură fățișă, panicați, convinși că ei vor plăti toate oalele sparte pînă atunci. Pînă cînd s-au putut retrage și ei, fără pierderi, cum am mai spus, sub acoperirea focului declanșat de cele trei obuziere instalate în amplasamentele noi. Nu îți mai spun că tot timpul am fost alături de ei. Atunci, și ura și panica lor s-au risipit ca un fum. Dacă aș fi uzat de metoda convingerii, cu argumente și alte spanacuri de genul acesta, sau de tragerea la sorți, care e cam tot aia, dincolo de faptul că riscam să rămînem acolo pe veci, mi-aș fi pierdut eu însumi încrederea în adevărul aprioric al unui ordin formal.

Era incurabil, și abia atunci mi-am dat seama cît de mult îl iubesc și, în plus, de ce îl iubesc atît de năprasnic. Îndeobște, obsesiile, ideile fixe, încremenirea raționamentului în tipare imuabile exprimă mărginirea și lașitatea unui spirit profund retrograd. În el, însă, toate aceste defecte fundamentale se clădeau pe un munte de curaj, bunăcredință și loialitate omenească. O idee fixă, căzută pe mîna lui, înceta să mai fie o idee fixă, asemănîndu-se pînă la indistincție cu încrederea neabătută pe care o are un soldat în steaua victoriei. Dar nu era mai puțin adevărat că dorința de a-l tachina deja începuse să-mi dea ocol. De pildă, atunci, aș fi vrut să-l întreb, nu fără o vagă maliție, ce părere are despre ordinele contradictorii, care se bat cap în cap, sau despre măsura în care panica se poate reflecta într-un ordin, cum se întîmplă frecvent în războaie, însă am renunțat repede. Ciudat, mi-am mai spus, după nici un sfert de veac, iată, mi-a fost dat și mie să înțeleg că mă despart de infanteria lor chiar mai puțin de o sută de metri. Și am fost invadat brusc de dorința de a-i întrerupe tirada, mai îmi povestise o dată episodul acesta.

— Și acum eu trebuie să cred că sînt ultimul dispus să-ți execute un ordin ? — l-am întrebat, aruncînd în foc întreaga maliție pe care renunțasem s-o folosesc numai în urmă cu cîteva clipe.

— Nu. Orice s-ar întîmpla, ultimul va fi vărul meu Ion Furtună. El a fost acolo, cînd s-a rupt frontul, la K. Tu n-ai fost acolo, tinere domn...

Am surîs, amuzat. Trecea cam repede cu vederea peste faptul că, oricum, vărul lui, Ion Furtună avea prea puține șanse să-mi supraviețuiască și că, în consecință, tot eu urma să-i suport tirania, fără speranța de a-i împărți cu altcineva beneficiile.

— Să-ți explic acum despre ce este vorba — mi-a mai spus bătrînul, revenind la ceea ce credea el că sînt oile noastre, mișcîndu-și mîinile într-un fel anumit, inimitabil pentru un civil incurabil ca mine, ca și cum ar fi întins pe un porthart închipuit o hartă militară de campanie, de asemenea invizibilă.

De altfel, și atunci cînd tăia porcul, în pragul iernii, îi împărțea mental trupul falnic, înpachetat încă în șoricul pîrlit bine de o lampă arhaică cu benzină, cu precizia cu care ar fi calculat unghiuri de tragere și am înțeles repede despre ce era vorba : unchiul meu Ștefan, fratele lui, o luase iar razna. În schimb, ceea ce nu înțelegeam, era din ce căciulă credea bătrînul că voi scoate eu argumentele capabile să-l readucă pe acest Ștefan recalcitrant în ceea ce trebuia să fiu ferm convins că reprezintă pentru el „sînul familiei". Cu alte cuvinte, l-am rugat pe bătrîn să-mi descrie sumar atmosfera din „sînul familiei" lui Ștefan, cu care m-am înțeles exce-

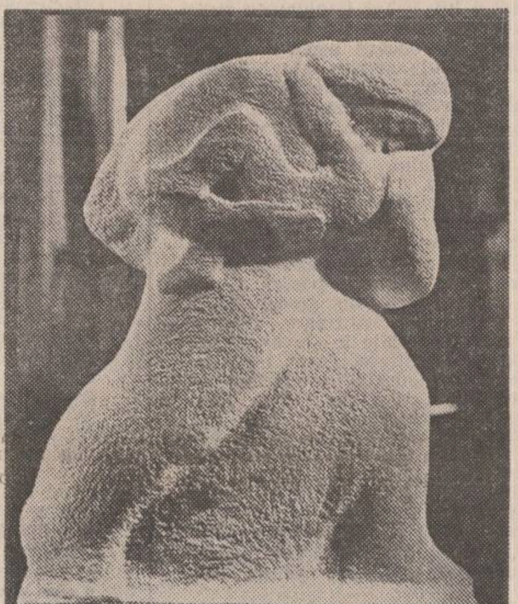

Iosif Fekete : „Maternitate"

lent în copilărie, dar cu care, treptat, rărisem de mai mulți ani contactele, nu de altceva, ci datorită distanței, preocupărilor proprii vîrstei mele și meseriei pe care o profesam. Și atunci l-am văzut că se poticnește, cum se întîmpla ori de cîte ori se afla în situația de a nu mai împărți ordine. Aici era aici, pentru că nici vorbă nu era de reîntoarcerea unchiului Ștefan în „sînul familiei", acesta nici nu se clintise dintre acareturile gospodăriei sale din O. Dimpotrivă, de data aceasta cea care-și luase zborul fusese Emilia, soția lui Ștefan, cumnata bătrînului adică, mătușa mea altfel spus, pentru că nu mai putuse răbda. Și se oprise tocmai între ai săi, într-un orășel curat din Ardeal, unde a fost primită cu bucurie întîi, se încălzeau toți la gîndul s-o revadă între ei după aproape patru decenii, chiar și numai pentru cîteva zile, numai că, foarte repede, s-a vădit adevărul că nu va fi vorba doar despre cîteva zile, ci de tot restul zilelor vieții Emiliei și atunci n-au mai avut încotro : părinții și rudele din orășelul acela în care se știa tot au răspîndit cu tenacitate zvonul că Emilia lor a rămas văduvă. Și s-a resemnat să trăiască acolo, oarecum la adăpost de bîrfe, deoarece concetățenii părinților și rudelor ei nu neapărat de un adevăr gol-goluț aveau nevoie, ci măcar de o variantă a lui cît de cît plauzibilă. Chiar dacă nu era încă văduvă, în adevăratul înțeles al cuvîntului, era ca și cum ar fi fost și au sfîrșit toți prin a accepta fără multe comentarii statutului ei ambiguu, curînd, cînd nici nu se împlinea o lună de cînd revenise în orășelul baștinei sale, după aproape patru decenii în care o crezuseră toți fericită. Doar cuiva dintre ai lor i se întîmplase ceea ce i se întîmplase; nu unui străin și, apoi, și ei, ca și alții, nutreau aprig convingerea că un om este cu adevărat fericit numai atunci cînd este în măsură să dea de înțeles că nu are nevoie de nimeni. Poate aceasta era și rațiunea faptului că se și înconjurau cu garduri înalte, de zid, cu porți grele, fără nici o fisură, peste care nimeni nu putea arunca o privire măcar, peste care ei înșiși nu puteau arunca o privire spre lumea din jur, zidiți într-o fericire precară și simulată ca într-un costum de scafandru rigid.

De data aceasta, în sfîrșit, unchiul meu liric de altădată își adusese o ibovnică de-a dreptul în casă, fără să se codească prea mult și fără să se mai împiedice în scrupule de duzină. Ostenise, probabil, dată fiind și vîrsta pe care o atinsese, să mai alerge prin străini după fuste, nu se mai îndepărtase el dintre acareturile gospodăriei sale din O., dar o silise pe Emilia să plece.

— Înțelegi cum stau lucrurile ? — mai îmi spuse bătrînul. Emilia era datoare să mă anunțe că a ajuns la ananghie. Dacă făcea asta nu pătea ce-a pățit...

— Ce-a pățit ? — l-am întrebat eu repede, luîndu-l din scurt, fără prea multă curiozitate, suprimînd din tonul cu care rostisem cuvintele tot ceea ce putea părea insinuant sau perfid.

Nu voiam să înțeleagă faptul că răspunsul pe care se pregătea să mi-l ofere putea să-i fie fatal, într-o ordine morală a lucrurilor, fără doar și poate. Mă grăbeam să nu scap ocazia. În sfîrșit, se contura posibilitatea să mă eliberez cît de cît de tirania gîndirii lui încîlcite, rigidă tocmai prin încîlceală, despre care el, dimpotrivă, credea că este cît se poate de clară și neabătută ca o lamă de sabie. Nu mi-a dat, totuși, prilejul să-l înghesui deschis la colțul ringului, astfel încît să-i fie limpede cînd și cît a greșit, a ezitat lung înainte de a răspunde, dar tot în paguba lui, pentru că am avut timp să aduc la un capăt convenabil rechizitoriul care mocnea de atîta vreme în mine.

Asta ne-a salvat pe toți, mi-am mai spus, faptul că nu ne-am adresat lui atunci cînd am ajuns la ananghie, și asta ne va salva și în viitor, încăpățînarea de a ne descurca singuri, fără ajutorul lui mai mult decît generos. Altfel, dacă nu rezistam tentației, s-ar fi ales praful și pulberea din toate familiile și clanurile în care ni s-a despărțit neamul în ultima sută de ani, ar fi devenit fiecare un balamuc în miniatură, promiscuu și sordid peste puterea mea de imaginație, exploziv prin cumulul de ură conținut, bărbații s-ar fi urcat seara, în același pat, laolaltă cu nevestele și iubovnicele, copiii legitimi nu și-ar mai fi ales drepturile de cele ale copiilor nelegitimi, mamele ar fi fost condamnate la o asuprire perpetuă, din partea bărbaților întîi, apoi din partea copiilor care cresc, apoi din partea ginerilor și a nurorilor pe care pînă la urmă copiii izbutesc să le aducă în casă, din partea nepoților apoi, fără nici un răgaz, nimicindu-li-se sistematic și cu brutalitate speranța de a-și trage cît de cît sufletul după ce au zămislit ce au avut de zămislit și după ce au crescut ce au avut de crescut. Și nici bărbații n-ar fi zburdat. Cred că nici incestul nu ar fi fost imposibil într-un univers conceput în virtutea acestor principii. Și asta numai și numai în numele intereselor superioare ale familiei, în numele menținerii unui statu quo îndoielnic cu prețul oricărui compromis imaginabil. Doamne, mi-am mai spus, cît de aproape sînt soluțiile pe care le dă bătrînul complicațiilor familiare de soluțiile pe care le dau alții, uneori, complicațiilor internaționale, pe care el, totuși, are bunul simț să le treacă pe planul doi. Orice s-ar întîmpla, și după el, și după alții, sîntem datori să arătăm lumii că ne iubim, că nu există nici o fisură în solidaritatea noastră indestructibilă, care nu este decît masca hidoasă și străvezie, adică nici măcar ademenitoare, a interdicției de a ne trăi viața așa cum credem noi că merită ea trăită. Admit că uneori putem ajunge în situația de a ne certa, cu violență cîteodată, dar asta nu înseamnă că trebuie să ne întoarcem spatele, spusese bătrînul, cîndva. „Cum adică, nici măcar așa, pentru cîteva ceasuri ?" — îl întrebase Andrei, care mai era încă în viață, ironic și plictisit de ceea ce el numea flecăreală. Și acum era rîndul meu să-i adresez o întrebare ironică : ce-a pățit Emilia adică, pentru că eu eram încredințat că nu pățise nimic.

— Ce-a pățit ? — am mai întrebat eu, cu o insistență de-a dreptul drăcească, în ciuda faptului că el tocmai asta se străduise să-mi explice în ultimele trei sferturi de ceas, ce pățise Emilia.

Cred că l-a salvat instinctul lui de vechi militar, simțul lui înnăscut al primejdiei. Nu mi-a răspuns nici de data aceasta. Ceva mai tîrziu, peste cîțiva ani, am înțeles totuși că nu numai instinctul l-a determinat în clipa aceea să tacă, ci încă ceva, și anume amintirea unui episod al vieții lui din ultimele două săptămîni, despre care și-a dat subit seama nu numai că a uitat să mi-l relateze, dar, în plus, că nici nu trebuia

---

teatru

t

Interpretări inegale

Astăzi, **Pădurea împietrită** de R.E. Sherwood, ne pare o piesă despre singurătate. Europa și America despre care contemporanul lui Hemingway povestește au devenit simboluri — ținuturi îndepărtate, mirifice, imposibile. Personajele nu mai semnifică o lume disperată, durînd punte între continente pentru a-și găsi și salva sufletele, în mijlocul unei cumplite recesiuni economice, ci o lume în derivă romantică, sepulcrală, o lume care se stinge născîndu-și moștenitorii. Piesa nu mai e concretă, documentarismul ei s-a estompat, argumentele geografice au fost învăluite în ceață iar cele istorice au devenit parabolă.

De aceea e greu de închipuit că această piesă, care nu mai e americană decît în anumite puncte, care nu mai „sună" americănește decît rar, întîmplător, poate fi înscenată ca într-o reproducere de epocă.

Sau, dacă întreprinderea are loc, creează un hiatus evident între ideatica de cadru și ideatica dramaturgică.

Așa s-a întîmplat la Teatrul Național „Vasile Alecsandri" din Iași. Scenograful Mihai Tofan a compus un decor în care este reprodus, cu minuțiozitate, interiorul unui bar de pe o șosea mărginașă din Arizona — sticle cu băuturi colorate, tonomatul, tejgheaua de melamină, ventilatorul, o instalație de cafea, etc. — precum și costumele corespunzătoare — salopete, tee-shirts, bleu-jeans, mitraliere Thompson, baticul văcarilor, pălăriile lor și alte, destule, văzute și revăzute de noi în filmele despre Ness și Calamity Jean.

Nu lipsesc nici cîrnații calzi — cu sfîrîit și miros cu tot — nici reclamele luminoase, nici berea înspumată, nici mitraliile. Pentru prima oară un scenograf reușește să adauge zgomotului împușcăturilor și fulgurațiile lor înfricoșătoare — într-un element al butaforiei fiind vîrît un beculeț, care se stinge și se aprinde la intervale regulate — dar cu oarecare risc, întrucît orice nesicronizare între actor, pușcă, lumină și gălăgie poate naște comic involuntar (cum s-a și întîmplat în spațiul spectacolului văzut de noi).

Tot Mihai Tofan însă, intuind esența metaforică a piesei, își contrazice operația, propunînd drept fundal o imagine simbolică — pe un fond închis, nisipos, deșertic plutesc trunchiuri mutilate și împietrite de copaci. Am fi acceptat o imagine de epocă, cu unele rezerve formulate mai sus. Dar inconsecvența internă viziunii scenografice e de neînțeles.

Regizoral, Călin Florian s-a adaptat cadrului. O parte din actori joacă în cel mai autentic stil naturalist. O parte însă, reușesc cu talent și sensibilitate, să devină ceea ce Sherwood, precum și trecerea covîrșitoare, activă a timpului au creat : **simboluri**. Esențializat, plusul neliniștitor al dramei eroilor, dacă aceștia ar fi fost extrași din efortul de fotografiere a unei tipologii arhicunoscute, ar fi putut infuza spectacolului o necesară aură de mit.

Mirela Gorea dovedește, foarte devreme, instinct și bunăștiință profesională. Este, încă de pe acum, o actriță matură. Florin Mircea în rolul pistolarului dur, a găsit o interpretare complexă, inteligentă, atrăgătoare. Ioan Chelaru a avut nervul și sprinteneala unui sportiv de colegiu, dar nu și farmecul lui Boze îndrăgostitul.

Radu Anton Roman

film

f

Adio, dar rămîn cu tine

Ultimele decenii au instalat cu putere de lege în cinematografia americană ideea că individul e mutilat de societate — o idee menită de altfel să liniștească vanitățile rănite, așa cum imaginea omului care a reușit în viață măgulea vanitatea americanului anilor '30. Se pare însă că această psihologie de victime a început să devină obositoare. Prea multă dramă plictisește inevitabil și adierea unei epoci stenice se face simțită în filmele din ultima vreme. **Adio, dar rămîn cu tine** al regizorului Herbert Ross face și el parte din acest „val de aer cald" care vine să mai dezghețe atmosfera de criză ; și nu este vorba de a zugrăvi în roz ceea ce este negru, de a structura demagogic falsuri în locul adevărului, ci de încercarea de a acredita o imagine mai încrezătoare în puterea de regenerare a omului. Cele două personaje care ocupă tot timpul scena — un actor și o fostă balerină —, ar fi putut să arate desigur ca două preșuri îndelung călcate în picioare după cîte au pătimit pînă acum, dar sînt suficient de generoase pentru a trăi prezentul fără să-l încarce cu sechelele trecutului. Povestea de dragoste pe care o vedem este plină de atîta căldură omenească, de atîta umor și generozitate, încît nu poți să rămîi deoparte.

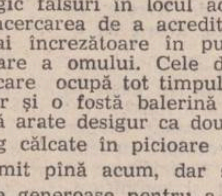

Herbert Ross este conștient de polemica pe care o angajează cu filmul și cu mentalitatea astenică. Actorul a venit la New York pentru a juca Richard al III-lea și iată că regizorul piesei vrea să facă un Richard „cocoșat de societatea din vremea lui"... Ideea, devenită psihoză, aplicabilă după cîte se vede pînă și „bietului" Richard al III-lea, prezintă de fapt riscul de a transforma și pe călău în victimă — ceea ce Herbert Ross nu e dispus să accepte.

Încrederea în purtarea de regenerare umană, umorul, ironia de calitate, fac din **Adio, dar rămîn cu tine** un film cuceritor. Mai ales personajul jucat de Richard Dreyfus rămîne antologic și premiul Oscar care i-a răsplătit creația nu cred că a fost o surpriză pentru nimeni. Actorul depășește cu un cap tot ceea ce îl înconjoară — inclusiv calitatea regiei. Premiul David di Donatello acordat pentru regie, înglobează de bunăseamă și prețuirea pentru interpretarea lui Richard Dreyfus. Convențional pe ici, pe colo, (căci, în particular, e o pledoarie pentru întoarcerea la convenție), filmul e semnificativ în primul rînd prin atitudine și abia în al doilea rînd prin performanță artistică. O asemenea luare de poziție aduce uneori mai mult beneficiu moral decît o droaie de filme care au pretenția să trezească spectatorii la conștiință dîndu-le palme, îndemnîndu-i să caște mai bine ochii altă dată.

Nicolae Mateescu

televiziune

tv

Memoria documentelor

● Semnalăm telespectatorilor faptul că micul ecran a inaugurat un nou ciclu documentar privind istoria României. După cum s-au exprimat istoricii Ștefan Pascu, H. Daicoviciu și I. H. Crișan, cei care au prefațat emisiunea de marți seara, acest ciclu vrea să reconstituie și să valorifice fondul documentar al istoriei, marea arhivă a pămîntului românesc, încercînd să realizeze o sinteză a creației culturale a poporului nostru. În prima emisiune, I.H. Crișan a prezentat cîteva date despre importanța descoperire arheologică făcută recent lîngă Cugir. Sperăm că vom asista în continuare la o suită de emisiuni fructuoase sub raport informativ.

● Marți, 23 octombrie, seara de teatru ne-a prezentat piesa lui Schiller **Intrigă și iubire**. Gestul temerar de a recupera repertoriul clasic este demn de toată lauda și semnificativ în același timp prin dificultățile pe care trebuie să le învingă o atare întreprindere. În fața spectatorului de azi, antagonismul exterior dintre idealitatea unei simțiri înălțătoare și viața care se consumă în intrigi și înscenări odioase poate părea neverosimil, artificial, schematic, iar separarea tranșantă a binelui de rău, a virtuții de infamie, refuzul psihologiei realiste, sentențiozitatea și patetismul sentimental-abstract, toate acestea pot fi puse sub semnul unei retorici neconvingătoare, puțin expresive, dacă nu primesc o interpretare corespunzătoare. Regizorul Mihai Berechet, păstrînd convenția unei reprezentări dramatice inerente textului, a cenzurat în mare parte gesticulația teatrală a personajelor, punîndu-le să umple cu discreție și sobrietate scena pe care se petrece o dramă a marilor elanuri și pasiuni. Piesa este susținută de un patos al purității morale, dar tocmai această latură a fost foarte palid exprimată în jocul actorilor. Consemnăm totuși prezența actorilor, Dinu Ianculescu, Carmen Stănescu și Alexandru Repan.

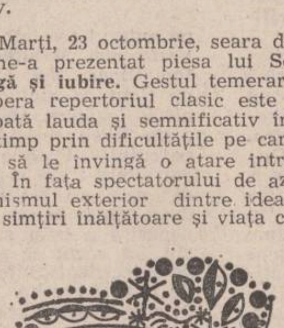

● Luni am urmărit o bună emisiune realizată de poetul Mircea Florin Șandru la **Cenaclul tinerilor din Periș**. Secvențele prezentate au reușit să pună în evidență talentele promițătoare ale cenaclului „Metafora" și să ne convingă de faptul că el este un veritabil nucleu al vieții culturale din localitate. O grupare de tineri care încearcă să se exprime în limbajul poeziei, al muzicii și al artelor plastice, avînd și împliniri semnificative. Am reținut acordurile orchestrei de mandoline a cenaclului, orchestră care a primit și o valoroasă distincție în cadrul celei de a doua ediții a Festivalului național „Cîntarea României", și stăruința nobilă a meșterului olar Gheorghiță de a transmite tinerilor arta ceramicii.

Grigore Georgiu

artilerist

să mi-l relateze, cu nici un preț. Se simțea de-a dreptul copleșit de umilință că nu poate rosti nici măcar un cuvînt, știa că e nedemn să păstreze tăcerea asupra unui episod care ar fi aruncat o altă lumină asupra misiunii ce se silea s-o împartă cu mine, sau o lumină, atît, nu neapărat alta. Ar mai fi existat o soluție, totuși : să-mi istorisească doar jumătate din adevăr, adică numai partea aceea a adevărului care ar fi fost în măsură să reliefeze, precum o efigie, tocmai compasiunea și zbaterea lui, veghea lui neclintită vis à vis de onorarea și integritatea familiei, hotărirea lui de a drege lucrurile prin orice mijloace, aplanînd neînțelegeri de toată ziua dincolo de orice sacrificiu, neprecupețind nici bani, nici liniște sufletească, nimic. Dar atunci ar fi rămas îngropată în el, pentru totdeauna, numai cealaltă jumătate a adevărului, ca o fiolă de nitroglicerină scînteietoare și rece, periată de tot ceea ce pînă atunci o împiedecase să sară în aer, și acest risc nu și-l mai putea asuma. Așa că nu mi-a mărturisit nici un sfert, nici măcar cinci la sută din adevărul pe care a uitat să mi-l relateze pentru că nu dorea să mi-l relateze. Însă demnitatea lui suferise mai mult pe parcursul acelui episod tragicomic, încît acum, din acest punct de vedere, bătrînul era într-o oarecare măsură imun. Oricum, ajunsese el însuși acum la ananghie, putea chiar să-și scrie singur, acum, o scrisoare.

Pierduse puține lucruri în viață. În război, în afară de timp, despre care e greu de presupus că l-ar fi pierdut altfel dacă nu ar fi fost combatant, pierduse o jumătate de dinte și mobilitatea arătătorului drept. Atît, o jumătate de dinte, pentru că mobilitatea unui deget contează și mai puțin. Trebuia să conducă o patrulă de recunoaștere, era iarnă, crîncenă, chiciura se așternuse peste tot și pe toate, scara calului era și ea înghețată, pur și simplu înflorise în gerul acela cumplit, și cînd un soldat de la intendență i-a adus o pîine tare ca un bulgăre de cocs metalurgic el tocmai se pregătea să încalece. A luat pîinea în dinți, ca să aibă mîinile libere, și cînd a încercat într-adevăr să încalece i-a alunecat cizma pe oțelul alunecos și a dat să se prăbușească în gură, dar n-a ajuns cu gura chiar pînă-n pămînt, pentru că avea încă pîinea în dinți, și din toți a pierdut numai jumătate dintr-unul. De fapt, el însuși ne povestea că, pierzînd jumătatea aceea de dinte a cîștigat mult mai mult, într-una din zilele următoare, cînd a început să-l doară îngrozitor jumătatea de dinte rămasă în gură, cînd nu a mai avut încotro și a trebuit să găsească

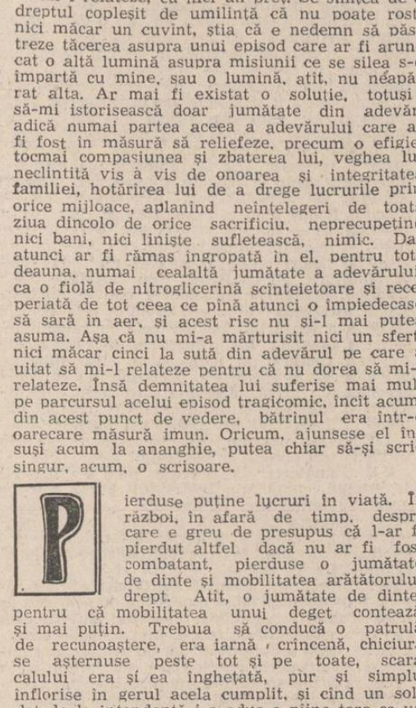

Iosif Fekete : „Era cosmică"

infirmeria și, cînd, revenind, n-a mai găsit nici un ostaș din baterie întreg, nu viu vreau să spun, ci întreg, pentru că morți erau toți, dar nu morți oricum, ci deșirați ca niște capsule de bumbac trecute printr-o mașină de egranat.

Mai tîrziu, nu știu dacă moartea mamei a reprezentat pentru el chiar o pierdere, dar ceea ce știm toți, și nu din auzite, desigur, este că a stat lîngă căpătîiul ei, cu o devotiune inimaginabilă, pînă în ultima ei clipă și chiar peste ultima ei clipă. Ceea ce noi n-am fi fost capabili să îndurăm, nici eu, nici Andrei și nici soră-mea, Silvia, poate tocmai datorită faptului că nu făcusem războiul, pentru că, atunci cînd nu ești infirmier, adică atunci cînd nu ești plătit ca s-o ai, numai războiul îți antrenează pînă la performanțe incredibile răbdarea și numai războiul îți inculcă deprinderea de a privi spre o plagă de un sfert de metru patrat, care crește și crește și crește, fără să clipești, ca și cum ai privi spre o scorbură, spre o pasăre împăiată sau spre un bidon cu petrol. Nu, nu pierduse prea multe în viață, însă, întîlnindu-se cu Emilia, în timp ce eu eram plecat în străinătate, ajunsese pe pragul de a pierde chiar totul, adică încrederea nemăsurată în sine. Acesta era episodul pe care se obstinase să nu mi-l divulge, întîlnirea lui cu Emilia, soția lui Stefan, cumnata lui adică, mătușa mea cu alte cuvinte.

— Cred că am îmbătrînit... — s-a spovedit bătrînul, într-un tîrziu, însă foarte tîrziu, cînd nu mai era mult și bătea miezul nopții.

Și atunci am înțeles încă o dată cît de mult îl iubesc și cît de mică ar fi fost lumea în absența tribulațiilor lui. Pornind de la aceeași mentalitate de a se amesteca în treburile tuturor, cu care alții, înarmați, provocau dezastre de neconceput, împinse pînă la ruina unor popoare, el provoca doar necazuri mărunte, trecătoare, insignifiante, de-a dreptul derizorii, sfîrșind prin a-și provoca sieși neajunsuri, mai mari sau mai mici. Era întocmai ca un creuzet care lucra împotriva propriei sale meniri : amestecate în flăcările ce-i învălmășeau sufletul mare, tiăcăloșia, spiritul agresiv, intolerența și statornicia în idei fixe, în loc să se cristalizeze într-un monolit imbatabil, copleșitor și periculos, sfîrșeau prin a-și dilua acuitatea, tăria, insinuîndu-se în afara acestui creuzet prin robinete distincte. Prin toate, însă, curgea în afară un soi de bosumflare copilărească. Și, ca întotdeauna, din clipa în care am început să-l gîndesc cu tandrețe, am simțit că mă cuprinde o veselie de zile mari.

Parcă-l vedeam... Emilia, mătușa-mea, nu era chiar o naivă, ceva despre niște garduri sărite de ea în junețe se cîrtise cîndva în familie și, dacă judec eu bine, cred că întîlnirea lor a semănat mult cu lupta clasică dintre mangustă și cobră, el fiind cobra, tipicar cum era, îngălat în convenții și subjugat ticurilor verbale, iar Emilia, desigur, mangusta. Sau invers, dar atunci, totuși, el s-a comportat cum se comportă cobra în luptă, chiar dacă a fost mangustă, iar Emilia, chiar dacă a fost cobră, s-a comportat ca mangusta, aparent neatentă la ceea ce-i îndruga bătrînul, ea însăși vorbind oarecum în gol, ca o femeie necăjită și singură, ceea ce și era, cumpănindu-i însă cu grijă reacțiile, pîndindu-l fără cruțare de sub masca ei de indiferență și multă lehamite, pînă la sfîrșit. Ea, bineînțeles, rezervîndu-și și dreptul de a stabili cînd și în ce împrejurări se va consuma sfîrșitul acela.

Emilia a început prin a-i istorisi bătrînului avatarurile ei dintr-o viață de om, îndurate cu credința deșartă că, mai devreme sau mai tîrziu, Ștefan se va potoli. Amesteca întîmplări importante cu altele, mai puțin importante, mărunțindu-le bine pe toate, stergîndu-și cînd și cînd cîte o lacrimă, încît, privită dintr-un alt unghi și în necunoștință de cauză, puteai crede că nu face decît să toace ceapă, într-o bucătărie mai mare, plîngînd. Dincolo de faptul că ea însăși minimaliza dimensiunile unor evenimente, alăturîndu-le de-a valma unor fapte insignifiante, bătrînul se străduia să le scadă și mai mult importanța, intervenind după fiecare repriză a confesiunilor ei : „Și ce-i cu asta ?", sau „și ce e rău în asta ?", o dată și încă o dată, ca un papagal, ca un ceas cu cuc hotărît să sune ora două mii trei sute doisprezece, dacă o astfel de oră există înscrisă pe vreun cadran. „Și ce-i cu asta ?" — spunea o dată, „și ce e rău în asta ?" — spunea altă dată și nu i-a mers. Nimic n-o putea ajuta pe Emilia să înțeleagă adevărul că mitocănia lui aparentă și darul lui nefast de a se amesteca acolo unde nu-i fierbe oala, în realitate, se clădeau pe un munte de bunăvoință. A sfîrșit prin a crede că bătrînul își bate joc de ea, din ce în ce mai înțepată i-a răbdat cît i-a mai răbdat replicile acelea de papagal și a pus punct convorbirii alungîndu-l în stradă. Pur și simplu l-a dat afară din casa părinților ei, însoțindu-l pînă la poartă cu invective selectate din repertoriul vast al mahalalelor muntenești, și eu chiar din seara aceea de simbătă am început să-mi dau seama că, într-adevăr, așa s-au petrecut lucrurile, deși amănuntele le-am aflat mai tîrziu, după moartea bătrînului.

— Am impresia că la întîlnirea cu Emilia te-a cam luat gura pe dinainte — i-am mai spus, mai mult pentru a sonda terenul.

A coborît privirile din bec, nu surprins de neașteptata mea perspicacitate, ci mai degrabă dezamăgit, dar și-a revenit repede, reintrîndu-și în hainele lui scorțoase.

— Se poate — a acceptat. Și ce-i cu asta ? Și ce e rău în asta ? Eu am trăit între oameni serioși, între militari de carieră, nu între pensionarii unui balamuc — mi-a mai spus, scufundîndu-se apoi într-o tăcere din care, cel puțin în seara aceea de simbătă, nu am izbutit să-l mai scot.

Așa aș fi vrut să-l asigur și eu, și ce-i cu asta?, de fapt am fi trăncănit ca să ne umplem timpul, pentru că în substrat era vorba despre cu totul altceva. Și anume eram sigur că abia atunci a înțeles bătrînul ce înseamnă cu adevărat un tîrg ardelenesc de provincie, cu gospodăriile lui ascunse după garduri înalte, cu ferestrele sigilate de storuri și perdele impenetrabile, ca un camuflaj, și, mai ales, ce înseamnă să fi dat afară în brînci dintr-o casă a unui astfel de tîrg și ce înseamnă, apoi, să te trezești pe o șosea peste care nu trece un cîine măcar, nicidecum o pisică sau un pui de găină, la ceasul unui soare perpendicular, cînd nimic n-are umbră și cînd, deși nimeni nu te pîndește, ai impresia că tot ce există suflare în tîrgul acela stă la pîndă, îți supraveghează fiecare mișcare și pas, prin crăpături nevăzute pentru privirile tale tulburi de furie. Pentru că un singur lucru nu-l poți înțelege în astfel de clipe, chiar dacă ai luptat

Continuare în pag. a 6-a

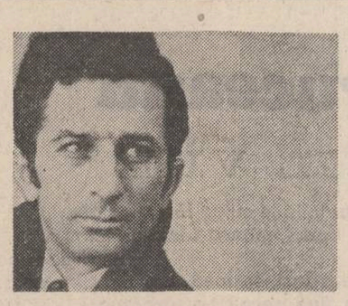

ion lotreanu

Încredere

o voi ploi
interpretări ale apei
pentru sete sînteți ca niște porții
o codobatură se leagănă iată
pe infrunzita ramură a morții

în folosul versului poetul e mut
nu ca o pasăre ci ca o floare
tainele lumii le strînge la piept
nici o taină a lumii nu moare

nu-mi dau seama cum bate
inima în pieptul brunilor porumbei

despre inima mea știu doar atita
am încredere în serviciile ei
e la dispoziția mea ca o slugă
sau ca un om umil
înlăuntrul meu se-aude
al acestei păsări domestice tril
mă despart de ea doar în somn
îi simt însă cadența în vis

peste ființa mea inima e un domn
nedecapitat încă de un sol
de-un trimis

cînd închide muza un ochi

înlăuntrul bibliotecilor unele cărți
sînt sătule de neadevăr pînă-n git
înlăuntrul statuilor sînt impachetate
seturi de hărți
sau e lipsă de material și atît

orășanul caută produse alimentare
în cea mai apropiată piață
cercetașii morții își îndeplinesc misiunea
numai prin viață

cînd închide muza un ochi
se face-ntuneric între cuvintele
versului
cînd închide-o mierlă un ochi
se face lumină-n cantoanele
universului

în nările unui cîine grăniceresc
tremură tremură două busole
peste mormintele îndrăgostiților înecați
trec aprinse de lună două gondole

autografe

soarele
ideolog al sistemului nostru
e răstignit pe un cadran de amiază
e pedepsit ca un sfînt ineficace
ori ca un erou ce-n somn aiurează

într-o grădină în formă de lună
într-un dichisit cimitir
înainte de a-și ura noapte bună
morții dau autografe pe lacrimi
de saphir

o !
sper să predau cîndva undeva
la o umedă magazie
foarte uzată exploatată la maximum
partea din mine care mult a fost vie

ea a fost pe lumea aceasta
un fel de cadou obligatorie normă

comisia de recepție
o va da în sfîrșit la reformă

clopote de rouă

copiii
la inspecția de dimineață
dau rapoarte amuzante părinților

trebuie înființată din motive de ceață
comisia pentru supravegherea minților

în apa stătută-a ambiției mele
cineva a aruncat o verighetă
pentru supraviețuirea unei stele
casierii căii lactee fac chetă
cine știe unde se ascund
pudrații fluturi cînd plouă
sună prin ierburi
sună profund
strălucitoare clopote de rouă

sufletul meu seamănă uneori
cu o sală imensă de bal
cu scocul lustruit al unei mori
și cu un aeroport internațional.

vasile petre fati

Fotografia focului

Pînă la urmă am fotografiat focul. Cu pantalonii mei
Albaștri, de vară,
M-am apropiat și am fotografiat totul : piciorușe
Și piciorușe de albine
În dreptul iluminismului, coada de mătură lîngă
Coada de mătură,
Cei care cîntă canonul, cu cei care spun :
Dragelor noastre mătuși
Coșulețul vostru de răchită este mai bun
Decît perla cardinalului,
Șuvița de păr plutind o clipă în Metropolitan museum
Și poemele mele care fac drumurile naționale nesfîrșite,
Vechiul armoniu care spune ca faptele noastre să fie mai bune
Dar strivește, la amiază, între clape, pasărea rătăcită,
Și tot așa, pislarii casei lîngă pislarii casei,
Coada de mătură lîngă coada de mătură,

Asceză pentru asceză, un soldat pentru un soldat,
Pînă ce am plîns pentru toate aceste lucruri de nimic
Și ca în vis am fotografiat focul.

Frigul

Eu sunt frigul, aș merge cu dumneata pînă acolo
Unde este cîmpul lui Marte. Vino cu mine.
Ușa e deschisă. Căluțul poney ar putea
Să-ți mănînce într-o zi cartofii din bucătărie.
Dar vino cu mine pe cîmpul lui Marte,
În vreme ce toți ceilalți se gîndesc la ziua de mîine,
Micile lor economii, pieptenele casei, adio.
Cu dumneata aș merge acolo pe viață.
Eu sunt frigul. Acum poți muri. Vino cu mine.

Pianistul de noapte

Și după ce totul s-a sfîrșit și după ce nimic nu mai e de făcut,
După ce cu răsuflarea mea fierbînte aburesc
o lamă de cuțit pînă ce mi se văd acolo dinții,
Și după ce acopăr tablourile casei cu o pînză
ca să nu se vadă că sunt singur,
Ca să nu se vadă că totul e sfîrșit ; După ce număr pînă la o sută
Atunci vine pianistul de noapte cu minecile fluturînd,
Cu minecile lui prin care trec șoarecii roz ai
bătrînei mele gazde și-mi spune : dă-te mai încolo !
Îi fac loc și-l privesc ! Pianistul de noapte e aici,
Vorbim încet ca să nu se audă cum cineva
caută chibriturile casei,
Vorbim încet, mînușile lui sunt pline de fluturi, mînușile lui sunt pline de apă,
La naiba, suntem singuri, la naiba, zăpada face umbre pe pereți,
Minecile lui flutură, prietenul meu a venit.
După ce totul s-a sfîrșit, după ce nimic nu mai e de făcut, pianistul de noapte poate să cînte !

ion iuga

Biserica domnească

Ochi negri de mangal piatra de riu
pe palme roșii de foc porți și ferestre
cu sufletu-n piatră
dale brune prin care gîndul dreptilor
privește în noi ca într-o fereastră

ce-i spune lumina lui Basarab și fiului său Alexandru
de umblă neliniștite chipurile lor pe pereți
și deschid ochii prin luminări fără grai

ce-i spun bolțile de ceară
afumate de graiul părinților și obosite de trecerea lor
de ies tăcute din altar
și pe fruntea lui Vladislav-Vlaicu
numai lumină coroana țării așază

și vine Cavalerul Florii de Crin
credință jurînd
pe sabia lui cu drumurile Europei însemnată

numai Doamna Clara nu se-arată
sau e colbu-n strană vinovat
aerul stricat
prin fereastră izgonit afară

Moara de foc

De-atît albastru cerul ne cojește
în spini de jar în mijlocul cîmpului

lăsăm zdrențele divine pe vatră
și goi ne ghemuim în gura umbrei

o picătă de sticlă aerul sufletul
scîrțîie-n cumpănă rugina
timpul lovește-n cîntarul uitat
și curge pe capul morarului
sub pereții care ne macină
și singuri se macină

după perdeaua fină de paiangen
un cap de fată unul de soldat
ascunși
în rama neagră se usucă
aici
la moara de foc

prin ceața roșie a serii
un cap de bătrînă și-o umbră pe picior de lemn
caută ochiul închis al fîntînii

Cuie pe cer

La masa mea de vis
se tulbură liniștea și razele stelei presară polen

pe cuvinte

cuie în tălpi cuvintele
singeră și ies în mulțime
cuie pe cer

cuie de jar ca flacăra din manuscrise

Ceașca de cafea

La jug un leu și o panteră
mă duc prin hîrpe de nisip
prin zilele căderii de chip
mă poartă-un leu și o panteră

jos drumuri albe se destramă
în loc uscat ori într-un cerc
între pereți ecou de-ncerc
un negru cîmp mă cere vamă

și alb se urcă de lumină
hotarul-om din palma lui
răsar fîntini
pereții cui
se prăbușesc
cine-i de vină

la jug un leu și o panteră
pe-oglinda sănii gîndul meu
trece prin ripi ca tînăr zeu
c-un leu-copil și o panteră.

---

radio

Educație permanentă

Titlu de rubrică, titlu de cărți, generic constant al unor acțiuni (mai mult sau mai puțin) constante în școli, ridică o problemă dintre cele mai interesante, problemă care se traduce în următoarele întrebări : cine face această educație ? cum o face ? de ce o face ? Primei întrebări toată lumea îi răspunde într-o unanimitate indiscutabilă : toată lumea face educație, răspuns la care se adaugă după un moment de meditație : dar în primul rînd școala. Ei bine, studiile dedicate educației pun în lumină un adevăr în funcție de care trebuie să ne revizuim opiniile : mijloacele mass-media au o forță de percuție mai mare decît a școlii. Faptul este evident gîndindu-ne că întîlnirea cu manualele, cu școala durează un timp limitat, în timp ce întîlnirea cu mijloacele mass-media, durează toată viața. Cum se face educația ? Anchetele de opinii care se fac la noi — dovedesc mai larga audiență a emisiunilor (sau articolelor) cu subiecte ce depășesc sfera obișnuitului. Psihologic, această opțiune se explică prin starea de inhibiție, prin nediferențiere în cazul emisiunilor ce prezintă lucruri bune sau rele comune, în limita normalului. Scopul educației este cel știut : formarea personalității umane multilateral dezvoltate. În sfîrșit, să mai adăugăm că educația este o **știință** și nu se poate incredința oricui și nu se poate face după ureche.

Această introducere teoretică mi s-a părut necesară pentru că acestei probleme — care dă titlul cronicii de față — îi vom dedica o atenție deosebită în perioada care urmează. Radioul are înscrise sub acest generic cîteva emisiuni pe programul II (un obicei, să recunoaștem, nu îndeajuns de inspirat !) Privite în ansamblu, emisiunile nu depășesc o notă obișnuită, aș spune comună chiar. Sînt corecte. Aș semnala (în fara defecțiunilor de ordin tehnic, supărătoare) la „Școli și profesii" încercarea de a îmbina informația (prezentarea rețelei școlare la o meserie deficitară — mineritul) cu formarea motivațiilor (mineri vorbind despre meseria lor). Dar, pledarea pe suportul estetic — frumusețea meseriei — s-a realizat în dauna unor laturi mai importante : prezentarea profesiei din punct de vedere medical (la Institutul de mine admiterea cuprinde și o probă fizică), psihologic, din punctul de vedere al utilității sociale. Trebuie știut că toate meseriile sînt frumoase, dar dezvoltarea economică a țării noastre cere anumite meserii, și, fără a ne ascunde după deget, recunoaștem (și în drumurile de reporter am întîlnit astfel de cazuri) tocmai meseriile cerute sînt cam ocolite. Așa încît, nu doar pe frumusețea meseriei de miner se cerea a fi concentrată emisiunea sus-numită.

În schimb, foarte utilă ni s-a părut **cronica limbii** susținută de Cezar Tabarcea. Explicațiile clare, bine documentate și într-un mod agreabil prezentate au fixat ascultătorilor (bănuim că au fost printre ei și mulți elevi) cîteva neologisme (a debuta, amplitudine, vital etc.). Este un bun cîștigat și gîndindu-ne la modul în care scriu elevii noștri (și cum vorbesc) bunul acesta capătă o valoare considerabilă.

Constantin Stan

---

plastică

Eternitatea melancoliei

Meritată din plin salutată inițiativa Muzeului de artă de a organiza periodic expoziții de anvergură ale unor reprezentativi artiști plastici contemporani : seria inaugurată cu Ion Pacea și Ion Gheorghiu, continuă în această perioadă cu expoziția retrospectivă Florin Niculiu.

Aflat la 50 de ani, dar numai la a treia expoziție personală (însă cu participare la mai toate manifestările deosebite de artă din țară și din străinătate), prin „valoare tăcută" și structurală discreție se caracterizează pictorul Florin Niculiu și arta sa, care, dacă nu frapează imediat, în schimb se impune încet dar ineluctabil, cu o stabilitate și o soliditate surprinzătoare.

„Setea de spiritual a realului" s-ar putea intitula concis și probabil restrictiv, coerența, interioară mai degrabă, dar și stilistică, dintre cele 2—3 faze ale picturii lui Florin Niculiu și dintre lucrările sale în ulei și grafică. Poate mai mult decît în alte poetici plastice, „funcția simbolică" a artei este vizibilă, căutată chiar, „întrupată" metaforic : pictura este, în primul rînd, informare cu sens, prin încărcătura simbolică a elementelor din real, pictura, este și „explorare a interiorității spiritului" prin reprezentarea lui în elementele din real, există o relație de „necesitate" între spiritual și real pentru a putea exista pentru cuget.

„Florin Niculiu" se numesc în primul rînd acele peisaje „fantaste", „amintiri de la mare", purtînd stranii titluri poetice cu o trimitere spirituală expresă (Pasiunea escortînd puritatea pe cer la Vama-veche, Tărm infinit cu flăcările pasiunii. Nimic de aur nu poate dura. Tărm infinit, Malinconia), în care mecanismul „spiritualului în artă" ca să-l amintim pe Kandinsky, pare a se insinua prin „insolitarea" unor simple privelești marine ori terestre, cu elemente enigmatice, prisme, flăcări, scări, cristale, stranii fragmente. „Falsele" sale peisaje ori naturi statice ori portrete nu caută însă misteriosul, fantasticul, enigmaticul în sine, cu orice preț, ci prin asemenea căi speciale ale imaginației, care nu fac decît să incite „eliberarea" sensului din obiecte, ceea ce se caută este armonia. O armonie „înaltă", a „sferelor", care se instaurează prin structura aproape riguros muzicală a compoziției, unde acele fragmente ale „construcției universale", reale și simbolice, se întîlnesc, își găsesc „corespondențele", într-un plan de contact de o ambiguitate fertilă atît realului cît și spiritualului.

Oricare din lucrările sale, fie ea portretul lui Bălcescu ori peisaj de la Mogoșoaia numai, sau „natură statică cu flăcările pasiunii", este o invitație și o „cale" de a ieși din banal, din obișnuit, din confortul sensurilor prestabilite, pentru a realiza prin aventura poetică și enigmatică a imaginii, starea de meditație, din luciditate a spiritului. Se poate vorbi de romantismul fantast al acestei picturi dar nu de suprarealismul ei, se poate vorbi de „ultra-realitatea" unor teme fundamentale, grave, atinse senin și armonios prin muzicalitate, dar nu de „infra-realitatea" părților absurde ale subconștientului. În această pictură care se folosește de metafore și de simboluri „clasice" pentru a comunica, deschizînd către necesara și lucida „eternitate a melancoliei".

Magda Cârneci

---

muzică

Poetica imaginației lucide

Pianistul Mihail Pletniov din U.R.S.S. rămîne marea surpriză între oaspeții acestui început de stagiune muzicală bucureșteană. În fața unui public care nu îl cunoaște decît după recomandarea că ar fi titularul unui premiu la Concursul Ceaikovski (public de altfel, numeros, Sala Mică cunoaște un reviriment surprinzător, înregistrînd o asistență completă la cele mai multe concerte de după Festivalul Enescu), deci, în fața unei audiențe ce îl întîlnea pentru prima oară, Pletniov s-a impus de la cele dintîi „tușe" pianistice, prin originalitatea jocului său și prin autoritatea de care această originalitate este susținută.

La douăzeci și doi de ani, Pletniov are deja un stil perfect demarcat, circumscris unei viziuni și fidel unei imagini sonore intuite, apoi realizate cu maximă precizie. Stilul său mimează detașarea, este în fapt de o luciditate acut concentrată, transmisia dintre sistemul central și degete funcționează ireproșabil. Luciditatea și voliționea nu înseamnă uscăciune ci, din contră, pianistul dispune de o gamă practic nelimitată în soluțiile de moment, iar firul general se deapănă printre aceste soluții surprinzătoare deloc întîmplător, dar ținînd imaginea unui cînt „altfel", deplin consolidat, însă. Eleganța cu care parcă își improvizează interpretările este cochetăria artistului pentru a argumenta în fața publicului un travaliu ce încearcă rezistența stilistică a pieselor pînă la ultima consecință.

În special preclasicii — acum Bach și Scarlati — au putut să nedumirească, pînă cînd întreaga argumentație a pianistului n-a fost pusă în joc. Pletniov parcurge **à rebours** interpretarea ornamenticii baroce, prin prisma a ceea ce a devenit ea în melismatica din muzica ultimelor decenii. Conturul melodic se dizolvă în culoare ; foloseam la început cuvîntul „tușe", sînt tușe recompuse din pasaje executate în mare viteză, apoi orînduite după o precisă ierarhie, în care ele capătă, prin autoritatea ordonării, funcții simbolice, parcă, mai mult decît tradițional tematice. Dizolvarea coloristică a melodiei rapide re-compune lucrarea după o axă proprie, foarte apropiată de contemporaneitate.

Și, desigur, satisfacția deplină prilejuită ascultătorului provine și din senzația că pianistului îi reușește tot ceea ce avizajează să realizeze. Nu că ar face paradă de performanță, dar Pletniov se prinde singur în jocul testării infinitelor soluții pe care mintea sa le iscodește în partiturile baroce. Pentru ca apoi, în Beethoven, linia să fie simplă, extrem de clară, definitivă dar avînd o dinamică interioară, mai mult subînțeleasă, un fel de „swing", o vioiciune care face penetrantă, acidă simplitatea.

În partea a doua, fiind anunțată **Sonata în si minor** de Chopin, ne întrebam cum va face considerabilul salt stilistic de la joc la trăire expozitivă în planuri ample. Într-adevăr, Chopin nu a avut nici urmă de exhibiție, luciditatea devenind decență, și reținere adîncă, detașarea înrămînd și panoramînd splendidul enunț muzical.

Mihail Pletniov este o natură muzicală ieșită din comun. Talentul său este adevărat și surprinzător, conform și neconformist, simplu și gesticulat, rezervat și orbitor.

Costin Cazaban

Un dialog al tinerilor despre tinereţea visării

Urmare din pag. 1

împreună cu scriitori consacraţi ai genului, ca Ion Hobana, secretar al Uniunii Scriitorilor, Vladimir Colin, Adrian şi Viorica Georgina Rogoz, Gheorghe Săsărman, Mircea Opriţa, Mircea Şerbărescu, Leonida Neamţu, Laurenţiu Cerneţ, prof. dr. docent Ion Mînzatu, Alexandru Mironov. Numărîndu-mă eu însumi printre autorii de romane şi povestiri ce investighează impactul oamenilor secolului nostru cu problemele tot mai grave şi mai complexe ale viitorului, am luat parte, cu îndreptăţit interes, la lucrările acestui pasionant colocviu al cărui fir călăuzitor l-a constituit, aş spune, inepuizabila, mereu proaspăta tinereţe a visării.

O caracteristică definitorie a dezbaterii a fost largul ei cîmp vizual, faptul că s-a referit la un vast evantai de chestiuni şi domenii, de la rolul literaturii de anticipaţie în formarea unei personalităţi umane complexe, cu un bogat orizont tehnico-ştiinţific şi cu o cuprinzătoare viziune asupra raporturilor dintre om, timp şi spaţiu în epoca noastră, la mijloacele de informare şi de difuziune ce stau la îndemîna creatorilor pe acest atît de popular tărîm al beletristicii contemporane, de la locul „ştiinţelor de frontieră“ în preocupările autorilor la posibilităţile şi limitele imaginaţiei în procesul de plăsmuire a utopiilor şi antiutopiilor moderne, atît de specifice literaturii ştiinţifico-fantastice. Iar pe acest teren, „tinerii de toate vîrstele“ adunaţi la Oradea şi-au unit gîndurile şi simţămintele în aceeaşi luminoasă cutezanţă a visării, în aceeaşi aspiraţie fecundă de a sprijini prin creaţia lor edificarea binelui şi frumosului, sub egida marilor figuri tutelare care au pus bazele acestui gen pe diferite meridiane ale globului, un Jules Verne, un Edgar Allan Poe, un H. G. Wells, un Aleksandr Beliaev, un Felix Aderca.

Şi în acest an — ca şi cu prilejul reuniunilor anterioare — consfătuirea pe ţară a cenaclurilor literare de anticipaţie a prilejuit acordarea unor premii cu o semnificaţie profund... anticipativă (privind, desigur, viitorul literar al celor cărora le-au fost atribuite). Juriul — alcătuit din personalităţi experimentate, în frunte cu Vladimir Colin — a selectat cu exigenţă şi discernămînt, dintre numeroasele lucrări prezentate de cenacluri, pe cele mai împlinite sau dătătoare de speranţe, pe cele ce marchează cu mai multă evidenţă apariţia sau confirmarea unor talente tinere, în plină efloresccenţă.

Grăitor mi s-a părut faptul că schiţele şi povestirile distinse cu premii aparţin unor tineri autori din toate colţurile ţării şi din toate domeniile de activitate, elevi, muncitori, studenţi, tehnicieni, ingineri, profesori etc. Am reîntîlnit, bunăoară, printre ei marea speranţă a literaturii de anticipaţie româneşti, elevul de 16 ani din Tîrgovişte, Valentin Ciocşan, cel căruia anul trecut i s-a decernat premiul pentru debut „Prima verba“ şi care, anul acesta, confirmînd pe deplin nădejdile ce s-au pus în el, a primit premiul I pentru schiţă. De data aceasta, amintitul premiu „Prima verba“ a încununat o lucrare a unui tînăr sibian, Corin Braga, în timp ce premiul I pentru povestire a revenit unui „recidivist“ în materie, Vladimir Averbuch, din cenaclul studenţesc bucureştean. Ar mai fi de relevat premiul special atribuit celui mai bun număr al unei reviste nespecializate închinat literaturii ştiinţifico-fantastice, premiu pe care l-a „cucerit“ cu deplină îndreptăţire revista studenţească clujeană de deosebit prestigiu „Echinox“, care a consacrat acestui domeniu un număr compact, solid închegat, temeinic documentat, plin de idei scăpărătoare, a mai fost decernat, de asemenea, premiul pentru cea mai bună publicaţie a unui cenaclu „fanzinului“ — tipărit în excelente condiţii grafice — „Omicron 3“, scos la Craiova. Se cuvin evidenţiate, totodată, şi premiile speciale acordate unor lucrări de artă plastică science-fiction : pentru pictură Duda Voivozeanu (Bucureşti) şi Sergiu Nicola (Timişoara) ; pentru sculptură, tot unul timişorean, Ioan Ilica.

...La drept vorbind, însăşi imaginea de tinereţe visătoare şi lucidă a laureaţilor sugera tîlcul profund al acestei pasionante şi rodnice consfătuiri închinate viitorului şi reflexelor acestuia în literatura prezentului.

Florin Niculiu

Urmare din pag. 1

tru oază izvor, loc de prelucrare şi erodare şi purificare a astrului nocturn întru lumina luceafărului de ziuă.

Pădurea erodează, lucrează la a pune în lumină Poiana *la Niculiu; pădurea este acest uriaş sîn matern, ce zămisleşte lumina ce pune omului la îndemînă o posibilitate certă de confraternizare cu cosmosul.*

Din istorie, Florin Niculiu ne-a dat pînă acum pe Bălcescu *ca nimeni altul, pe acest bărbat sorbit pînă la aură de flăcările suferinţei, fără să se abandoneze scepticismului şi inacţiunii.*

În astrul de deasupra mării, ce luminează ferm peste abisuri, în luminişul deschis de codrul ocrotitor, în făpturile jertfitoare ale istoriei naţionale, ca Mihai Viteazul, Cantemir *şi* Bălcescu, *Florin Niculiu şi-a găsit fraţi de drum, confraţi de suferinţă, care au biruit haosul din jur în vederea iluminării astrului de diamant, ce le animă fiinţa. Îl văd pe acest pictor de o excepţională înzestrare luptînd cu unealta vocaţiei sale, săpînd în continuare pînă la izvorul pur ce sălăşluieşte acolo în adîncul sufletului, după care înseteaza el însuşi.*

Ca pe un astru îl salut în lumina acestei deveniri!

mihail cruceanu

LA CULESUL VIEI

Un vînt de toamnă mătură tot şesul.
Se vede c-a trecut şi Ziua Crucii.
Iar sus, în deal şi viile şi nucii
Sînt veseli c-a-nceput de ieri, culesul.

Prin frunze-ascunşi s-ating culegătorii
Băieţi şi fete ţipă şi se ceartă
Din nou s-ating, se-mpacă... E o artă
S-alergi cu mîna-n frunze,
prin podgorii.

Şi strugurii s-ascund, deşi n-au minte,
Iar fetele nu-s fete de-mpărat.
Ele n-aşteaptă flori şi jurăminte
Şi ele-s struguri dulci, cu-adevărat.

Dar mîinile culeg fără-ncetare.
– Vezi ?, munca-i într-un fel
ca dragostea
De-o laşi, te lasă. Vai de steaua ta !
Iar ziua trece ca o sărbătoare.

Şi seara, după muncă o vioară
Te-ndeamnă la un joc cu paşi fierbinţi,
Şi el se-ntinde ca odinioară,
Cum petreceau ai noştri, din părinţi

Cînd mustul va fi vin stors din ciorchini,
S-o răsfăţa-n ulcele şi pahare,
Noi închina-vom tineri şi bătrîni
Pentru viaţa lumii viitoare.

Cetatea din deşert

Într-o seară, după 1900, o armată de infanterişti încartiruită la marginea lumii vegetale primea ordinul, ca a doua zi dimineaţa, cînd soarele se va fi ridicat cu un lat de palmă deasupra orizontului, să fie gata de drum, ceea ce însemna gata de luptă. Comandantul, călare pe o cămilă, îşi aştepta armata încă din zori lîngă ultimul pîlc de scaieţi, la un kilometru de cazarmă. La vremea consemnului, armata rînduită în coloane, era gata să primească ordinul de plecare. Comandantul îi adună pe toţi ofiţerii şi subofiţerii în jurul său şi, ordonîndu-le să privească în direcţia pustiului, le sugeră, totodată, că nu departe, în faţa lor, puteau să vadă zidurile unei Cetăţi de o bogăţie nebănuită. Acolo, spuse el, ne aşteaptă cea mai dreaptă viaţă! Vă promit că acolo se află Ţara făgăduinţei şi numai cei nefericiţi din fire nu vor avea motive să se bucure de cea mai nevisată fericire! Nimic din ce a fost frumos în trecut nu se poate compara cu plenitudinea vieţii ce ne aşteaptă! Cîteva lunete şi binocluri trecură din mînă în mînă şi din fiecare coloană cîte un soldat fu adus în mijlocul superiorilor pentru a privi prin lentile viitorul care părea uimitor de aproape. Marşul începu la puţină vreme după aceste sumare preparative. În primele zile, condiţiile de hrană şi apă nu se deosebeau de cele pe care le avuseseră în cazarmă, astfel că soldaţii, încărcaţi cu raniţe, pături, lopeţi, grenade, carabine şi mitraliere se arătau mulţumiţi; însă, după cîteva luni de marşuri istovitoare, cîţiva începură să cîrtească împotriva planurilor de luptă, ceea ce le atrase pedepse exemplare. În drumul lor, din loc în loc, întîlneau caravane ale căror bunuri şi animale erau imediat rechiziţionate, fapt ce se petrecea şi atunci cînd ajungeau la slabele comunităţi din jurul unor oaze. Căldura insuportabilă din timpul zilei şi frigul nopţilor făceau ca numărul trupelor să scadă, astfel că în cîţiva ani ajunseră la mai puţin de jumătate. Din lipsă de medicamente mulţi erau abandonaţi de vii. Se vedea că starea de nemulţumire se generalizase, fiindcă în dreptul unei oaze un ofiţer a mers pînă acolo cu cutezanţa încît a spus că imaginea Cetăţii pe care o căutau s-ar vedea mai bine privind prin lunetă invers. După cîteva decenii, oazele se răriseră iar comandanţii se schimbau aproape în fiecare lună dar nu prin vot, ci prin tragere la sorţi, fiindcă absolut toţi cei care mai trăiau înaintaseră cu timpul pînă la gradul de general. Acum, numărul lor nu trecea de cîteva zeci şi la fiecare popas, arătîndu-şi unul altuia tălpile sau umerii, se întrebau : „Nu-mi curge sînge ?“ şi se minţeau reciproc deoarece Cetatea încă nu se vedea cu ochiul liber. Aproape bătrîni, şi atît de puţini încît nu puteau forma un pluton, se treziră într-o seară în faţa unor uriaşe dune de nisip. A doua zi, după un marş de o oră, pătrunseră ca în transă prin poarta dinspre nord în Cetate. Cercetînd stradă cu stradă, casă cu casă, ajunseră la o spărtură a zidului prin care văzură stupefiaţi vechea lor cazarmă. În centru îşi dădură seama că locuitorii dispăruseră, datorită vreunei calamităţi naturale sau unor epidemii. Totuşi, lîngă o fostă fîntînă din faţa primăriei descoperiră un om îngenuncheat care, fără a-i lua în seamă, spunea: „Doamne, voi să mă mîntuiesc şi nu mă lasă gîndurile. Ce voi face în scîrba mea ?...“ Comandantul, refuzînd să creadă că n-au ajuns în Ţara visată, ordonă generalilor să-l împuşte pe omul acela, ca să existe o dovadă că ei cuceriseră totuşi Cetatea. Însă bătrînii militari erau atît de obosiţi încît, în timp ce se pregăteau să execute ordinul, adormiră cu toţii.

Gheorghe Pituţ

Recviem pentru un artilerist

Urmare din pag. a 5-a

într-un război dinainte pierdut şi chiar dacă ai izbutit să salvezi, la trei mii de kilometri departe de ţară, într-un ceas despre care ai dreptul să crezi că a fost ceasul gloriei tale şi că niciodată nu vei mai putea face mai mult pentru tine şi pentru alţii, în alt ceas, un divizion întreg de artilerie, fără pierderi măcar. Şi anume, nu poţi înţelege că toată acea risipă de garduri fără fisuri, de ziduri excesiv de înalte, de storuri şi de perdele impenetrabile, există şi sporeşte mereu nu pentru ca oamenii să pîndească din spatele lor, ci pentru ca să nu fie pîndiţi. Acest lucru nu-l putea înţelege bătrînul şi cred că în această neînţelegere rodea încă unul dintre temeiurile dragostei ce i-o purtam : putea oricînd să-şi imagineze o lume ostilă, el trăind, de fapt, într-o lume cît se poate de obişnuită. Şi de asta-l iubeam, pentru că nu este deloc uşor pentru un om să se nască înzestrat cu puterea de a se vîrî într-un coşmar atunci cînd vrea el, de a-şi comanda un coşmar întocmai cum şi-ar comanda o friptură la un restaurant sau o haină la un croitor. Nu este deloc simplu pentru un om să fie înzestrat cu o astfel de nefastă putere şi, să fie limpede, nu-l compătimeam, îl iubeam nespus, în primul rînd pentru că era tatăl meu şi, apoi, pentru că şi astăzi mă întreb dacă nu cumva puterea aceea a imaginaţiei lui, care i-a apăsat cu nemilă viaţa şi care nu o singură dată l-a dus la desperare de-a dreptul, pe care o purta în spinare ca şi cum ar fi purtat o cruce pe Golgota, sau ca un al doilea Sisif, cu seninătate totuşi, ca şi cum ar fi ştiut ce se va întîmpla într-o istorie în care el nu va mai apuca să trăiască, era semnul unei clarviziuni stranii, adică semnul unei alte puteri, mai năprasnică pentru om, secretă şi niciodată cert vădită, adică al puterii de a vedea mai departe. Şi ar mai fi ceva de spus...

În sfîrşit, fusese dat afară din casa Emiliei, în brînci, dar în substrat era vorba despre altceva. Era atunci mai singur decît oricînd şi nu o dată m-a lăsat să înţeleg că numai eu aş fi putut umple golul neîndurător din jurul fiinţei lui năpădite de panică. Dacă aş fi privit cu ochii lui înspăimîntaţi strada aceea pustie a unui tîrg ardelenesc de provincie, mi-aş fi amintit, desigur, că o mai străbătusem cîndva, parcă într-o altă existenţă, nu aşa cum o străbăteam astăzi, învins şi umilit de nevricalele unei muieri abandonate, ci altfel, călare pe un cal pag, în flancul drept al unei baterii de obuziere, la ceasul eliberării Ardealului. Şi cred că bătrînului i-au răsunat în urechi şi uralele de atunci, îndepărtate ca o bătaie de tobă de la o nuntă la care nu petrecea. Şi chiar dacă ceasul gloriei sale trecuse, bătrînul mai avea în el germenele unei forţe de disuasiune orientată spre toate azimuturile. Şi cer iertare că apelez la noţiuni din presa curentă, dar în vara aceea de pomină el chiar citea ziarele. El ştia, în vara aceea, că eu sînt acolo, în străinătate, la mai puţin de o sută de metri de infanteria lor şi cred că mai mult decît integritatea morală a familiei el tot integritatea ei fizică o avea în vedere. Dar cu asta nu a făcut decît să se prăbuşească într-un al doilea coşmar. Începuse să înţeleagă nu numai că nu este pîndit, ci, mai mult, că nimeni nu-l mai bagă în seamă, că nimeni nu mai contează pe el şi că, atunci cînd va suna goarna, ţipătul ei înalt şi sălbatic şi stăruitor nu i se va adresa lui, deşi obuzierele de o sută cincizeci şi cinci milimetri, cu care ştia să tragă şi cu ochii închişi, se mai aflau în dotarea armatei.

Estetica românească între critică şi filosofie (III)

Urmare din pag. 1

păcat că din istoriile filosofiei româneşti ei au fost arareori şi şovăitor transferaţi în istoriile esteticii româneşti. Ne gîndim la texte sau fragmente datorate unui Petre Andrei, Mircea Florian, D. D. Roşca ş.a. Petre Andrei, în **Valori estetice şi teoria empatiei** (1915) valorifică Einfühlung-ul atît de drag esteticienilor de orientare psihologică, dar îl valorifică anume într-o perspectivă axiologică, pe care şi Vianu şi Blaga o vor pune la temelia unei noi viziuni capabilă de a uni „subiectivul“ cu „obiectivul“. Axiologic prin excelenţă este şi patosul cărţii lui D. D. Roşca, **Existenţa tragică** (1934), scriere filosofică, ştiinţifică şi „artistă“, rezultată dintr-o concrescenţă a spiritului scormonitor de sine, pe care, şi ca gen şi ca atitudine, eseistica n-ar trebui şi nu va trebui s-o abandoneze. **Metafizica şi arta**, cartea lui Mircea Florian din 1945, este de o importanţă principială pentru estetician, ca dovedind sursele neiroseite încă ale unei „filosofii a artei“ pe drept elaborată de filosof, de profesionistul filosofiei. Există aici o distinctă nuanţă şi distribuţie de accent : Vianu a fost esteticianul profesionist care s-a ocupat şi de filosofie (de pildă, în **Introducere în teoria valorilor**, încheiată, închegată şi originală contribuţie de axiologie) ; Mircea Florian a fost filosoful profesionist care s-a ocupat şi de estetică (îndeosebi în **Metafizica şi arta**). În acelaşi plan al dominantelor schimbătoare, este interesant de observat cum acei doi dintre scriitorii vremii care nu doar în cadrul publicisticii lor s-au ocupat de estetică (ceea ce au făcut îndeobşte poeţii, prozatorii, dramaturgii interbelici), dar care s-au consacrat expunerilor teoretice sistematice, în chiar esteticile lor s-au dovedit mai apropiaţi tipului de filosof profesionist (ca ajutătoare profesie de bază — cu o formulă stranie) decît de estetician profesionist.

3.6. Este vorba de Camil Petrescu şi de Lucian Blaga. Ambii corelează arta filosofiei, mai degrabă fără veriga intermediară a esteticii : mai bine zis, estetica lor este atributul substanţei filosofice preconizate. În rest, diferenţele lor se păstrează sensibile. Camil Petrescu, promotor timpuriu al fenomenologiei în cultura noastră (v. **Idei directoare pentru o fenomenologie**), îşi aplică experimental convingerile în **Teze şi antiteze** (1933) şi în **Modalitatea estetică a teatrului** (1937). Întrucîtva la început influenţat de Bergson, apoi decisiv de Husserl, el este preocupat de efectivele extreme ale triadei, filosofia şi arta (teatrul). Blaga, în schimb, găseşte prilej pentru o expunere sistematică a ceea ce se situează „între“ aceste extreme, ca estetică generalizată în raport cu toate artele, nu doar „filosofică“, dar şi „parte a filosofiei“ proprii, în acelaşi timp relativ autonomă, desprinsă mai ales de practica nemijlocită a artei, criticii, istoriei sau teoriei literare. Că în a sa „filosofie a artei“ filosofia anume e dominatoare, se vede limpede din **Artă şi valoare** (1939), devenită parte din **Trilogia valorii**, ea însăşi parte din trei (care între timp s-au dovedit a fi fost şi a fi patru) trilogii coerente. **Artă şi valoare** s-ar putea asemui cu **Metafizica şi arta**, cu deosebirea că Blaga urmăreşte o sistematică şi suprasistematică întru totul personală şi originală, cea mai temerară şi orgolioasă construcţie a filosofiei româneşti. „Estetica“ drept a noua (sau a douăsprezecea) parte dintr-o filosofie atoatecuprinzătoare este o modalitate a implicării în totalităţi pe care, de la Hegel încoace, o tot socoteam perimată, deşi între timp au reconfirmat-o ca posibilă şi Croce şi Nikolai Hartmann şi chiar Lukács — în tentativa „ultimului Lukács“ de a uni dintr-o unică monumentală demonstraţie marxistă ontologia, etica şi estetica. Nu se prea cunosc, totuşi, relativ recente încercări de sinteză completă comparabile ca anvergură cu cea a lui Blaga, fie ea şi pe temeiuri spiritualiste. De la **Feţele unui veac** (1925), el a înaintat către „feţele unei filosofii“, echivalente „feţelor unui filosof“, dintre care una, dar numai una, era firesc să i se fi rezervat filosofiei artei. După „cel mai critic“ (Călinescu)

şi „cel mai estetician“ (Vianu), ajungem la „cel mai filosof“ (Blaga) autor al nostru. Această apartenenţă principală (secundară pentru cine îl va avea mai presus de toate pe poet în vedere) nu se estompează nici prin multele analize blagiene aplecate, particularizate ale artei, din **Trilogia culturii** şi din multe alte scrieri, analize aşezate toate sub semnul acelei „filosofii a stilului“ care, pînă a se exersa asupra stilurilor, este şi ea eminamente filosofică. Cît priveşte puntea arcuită de aceeaşi personalitate între „cel mai filosof“ şi „cel mai poet“, ea ne înmulţeşte grijile de comprehensiune, dar şi plăcerile de receptare.

3. 7. Ce şi cine a rămas în afara acestei sumare tipologizări, urmărind, totuşi, individualităţi reprezentative? Mulţi : Iorga, Stere, Sanielevici, Fundoianu, Adrian Maniu, Petre Pandrea, Al. Dima, Eugeniu Speranţia, Ion Biberi, Victor Iancu, Matila Ghyca, Pius Servien, Ştefan Lupaşcu, Pompiliu Constantinescu, Vladimir Streinu, Şerban Cioculescu ş.a., esteticieni într-o măsură sau alta ; pentru a nu mai vorbi de atîţia practicieni ai literaturii, muzicii, artelor plastice, arhitecturii, preocupaţi şi de teoretizarea domeniului lor, nu o dată pertinentă. Neputinţa de a-i cuprinde este chiar indiciul „exploziei“ esteticii în secolul nostru, de la obiect la obiecte, de la metodologie la metodologii. La începuturi predominaseră relativ circumscrise arii şi moduri de investigare ; după un timp, ele s-au diversificat ameţitor. Încă Vianu indicase trecerea de la psihologie la ceea ce numise, într-un sens mai comun, „fenomenologie“ : trecerea de la subiectiv la obiectiv, obiectual, atent la obiecte (fenomene). Modul ştiinţific şi „scientist“ de aproximare a artei a putut fi dus pînă la formalizări şi cuantificări matematice — dovadă stau Ghyca, Servien, Lupaşcu, francezii dintre români. La alt pol, un grup de iluştri critici şi istorici, mai cu seamă ai literaturii, au continuat, cu variaţii, calea tradiţiei, oricum la antipodul excesivei subiectivităţi, încrezători în operă şi în nevoia de a i se detecta sensurile, inclusiv cele cu valabilitate estetică generală. Ideile marxiste pătrund şi ele tot mai conturat în publicistica deceniilor al patrulea şi al cincilea. Aproape de mijlocul acestuia din urmă, intervine acea răsturnare istorică şi înnoire a istoriei, care a rearticulat din temelii filosofia şi toate ştiinţele umane.

4. Cum s-a dezvoltat estetica românească în ultimele trei decenii şi jumătate ?

4. 1. „Jumătatea“ de deceniu, care s-a nimerit la început, pînă prin 1948, a fost aceea a **regenerărilor** entuziaste. Vreme de „largă concentrare democratică“, ea a stat sub semnul continuităţilor culturale, a făcut legătura între tot ce fusese de preţ în spiritualitatea românească şi înnoirile la ordinea zilei, a strîns într-un cuprinzător front comun, antifascist şi progresist, reprezentanţi ai diverselor generaţii şi ai unor idealuri altminteri sensibil diferite. Un timp precumpăniseră, totuşi, mai degrabă comunităţile decît diferenţele. În domeniul practicilor şi al cugetării estetice aşa s-a întîmplat în orice caz. Ele se desfăşurau într-o matcă, confirmînd şansa „unităţii în diversitate“. Confirmarea o poate oricine găsi în revistele vremii, „Orizont“, „Viaţa românească“ (seria a III-a), „Revista Cercului literar“ de la Sibiu, „Tinereţea“, „Lumea“, „Contemporanul“, „Revista literară“ (care avea să se transforme în „Flacăra“), „Jurnalul literar“ ş.a. Publică, pentru a numi doar cîteva cărţi, George Călinescu, **Istoria literaturii române, Compediu** ; Petre Pandrea, **Portrete şi controverse** ; Blaga, **Trilogia valorilor** ; Petre Comarnescu, **Kalokagathon** (cu subtitlul **Cercetare a corelaţiilor etico-estetice în artă şi în realizarea de sine**) ; Liviu Rusu, **Logica frumosului** ; Vianu, **Transformările ideii de om şi alte studii de estetică şi morală** ; Felix Aderca, **C. Dobrogeanu-Gherea (Viaţa şi opera)** ; Al. Dima, studiul **Domeniul esteticii. Privire sintetică introductivă** ; din nou Călinescu (în al său „Jurnal literar“), eseurile **Istoria ca ştiinţă inefabilă şi sinteză epică, Domina bona, Universul poeziei**. Practic, toţi cei care în deceniul anterior se manifestaseră ca teoreticieni de seamă, îşi continuă activitatea cu forţe împrospătate, într-o atmosferă de emulaţie critică. Lor li se adaugă o seamă de critici, istorici şi teoreticieni ai artelor mai tineri, cărora mai cu seamă, le vor reveni principalele îndatoriri culturale deloc uşoare, ale etapei următoare.

4.2. Deceniul următor se dovedeşte cel mai problematic dintre toate, prin ascuţimea delimitărilor, prin discontinuităţi fireşti dar şi forţate. Este un deceniu care îşi mai aşteaptă istoricii pe deplin obiectivi, nici apologeţi, nici denigratori, într-un efort ştiinţific neîmpătimat în discernerea valorilor de numeroasele pseudovalori. Asupra vieţii spirituale, mai ales în sectoarele ei acut ideologice, se exercită acum o mare presiune dogmatică, îndeosebi în prima jumătate a perioadei. Sînt ani în care puţini dintre „bătrîni“ se manifestă, „tinerii“ căutînd, la rîndu-le, să îmbine cît mai fericit rigoarea criteriilor cu diversitatea valorilor, cu reuşite sensibil diferite de la caz la caz. Reuşitele sînt, în orice caz, cu mult mai convingătoare în planul practicii decît al teoriei artei : se cunosc romanele de rezistenţă apărute în plin schematism ideologic, cu care n-au cum intra în dreaptă concurenţă lucrări de generalizare estetică. Lucrurile vor trebui, totuşi, nuanţat cumpănite în acele retrospective care să nu pretindă anilor cincizeci imposibilul, ci să discearnă în limitele posibilului contribuţiile de estetică relativ perene de cele înfeudate prejudecăţilor.

4.3. Revirimentul în bine se produce în deceniul următor. Istoricul faptelor şi cărţilor de şi despre artă va constata semne îmbucurătoare încă din 1961, dar mai ales din 1963, an în care văd lumina tiparului multe studii, eseuri şi articole valoroase sau în care erudiţia şi bunul simţ precumpănesc asupra bîjbîielii. Aceste tendinţe salutare se fortifică în 1964 şi 1965. Un semn al înnoirii îl marchează reluarea clasicilor în posesiune. Faptul se poate verifica prin studiile şi cărţile consacrate lui Eminescu, Creangă, Caragiale, Blaga, dar şi prin cele vizînd dreapta înţelegere a lui Maiorescu ori Lovinescu. Este cît se poate de semnificativă „călăuzirea“ noii estetici de către clasici, respectiv de către atitudinea pe care ea ştie s-o adopte faţă de clasici. La un moment dat Maiorescu fusese acoperit de nedreptate, iar Gherea maltratat, mai întîi prin excesive laude, iar apoi prin hulire (tranziţia bruscă avusese loc în cadrul perioadei dogmatice, esteticianul Gherea căzînd subit în dizgraţie din pricina supralicitării realelor sau pretinselor sale erori politice). „Estetismul“ lui Lovinescu trăsese de asemenea cel mai greu în balanţa, care se cerea reechilibrată prin regîndirea întregii filiaţii a „criticii estetice“, de la Maiorescu, prin Lovinescu, ca şi prin reafirmarea dominantelor ei raţionaliste, accentuat moderne şi democratice în cazul lui Lovinescu. Vianu trebuia fără sfială reintegrat esteticii. Operele monumentale, de critică şi istorie ale lui Călinescu se cereau reactualizate în viaţa culturală. Blaga aştepta să fie recitit şi republicat. „Bătălia pentru moştenire“ s-a dovedit, astfel, o pîrghie a înnoirii. Înnoire care a început să se manifeste din plin şi printr-o adecvată teoretizare a literaturii şi artei socialiste.

4.4. În anii şaizeci, estetica înaintează oarecum timid, ca ariergardă a avangărzii care se dovedeşte a fi din nou critica, în sens larg, adică şi sub forma istoriei (mai ales literare, ajutător plastice). Se vede că succesiunea rămîne aceasta în condiţiile noastre : literatură — critică — estetică. Ultima începe să-şi rostească un cuvînt mai autoritar, din ce în ce mai matur, în anii şaptezeci. Sînt anii în care editurile publică un impresionant număr de tratate, eseuri, studii, culegeri de articole din domeniul esteticii „propriu-zise“ şi aplicate, recuperîndu-se rămîneri în urmă de informaţie, teoretice şi metodologice, în raport cu progresele între timp înregistrate în lume. Corelat acestei deschideri profesionale, de arie şi spirit se multiplică şi contribuţiile autohtone de certă valoare. Mai cu seamă „estetica filosofică“, aceea care avusese cel mai mult de suferit de pe urma închiderilor şi închistărilor, îşi poate lua acum un nou avînt, pe temeiurile autentice ale filosofiei marxiste. Explicita generalizare filosofică a artei şi a tuturor valorilor estetice, văduvită de schematisme mai mult decît critica sau istoria genurilor, recuperează acum distanţa despărţitoare şi se angajează într-o înaintare comună de cursă lungă. Rămîne, desigur, în vigoare problema dintotdeauna a esteticii româneşti, aceea a „purităţii“ ei de generalizare în raport cu aplicaţiile individuale sau particulare. Mixturile se dovedesc însă, pe de o parte, salutare în măsura în care multiplică meditaţiile estetice din şi de pe „teritorii străine“. Pe de altă parte, profesioniştii esteticii (la universităţi, în cercetare, în publicistică) îşi dovedesc propria capacitate de generalizare, relativ de sine stătătoare, deşi înfrăţită tuturor celorlalte compartimente ale culturii. Al VII-lea Congres Internaţional de Estetică, din 1972, de la Bucureşti, a reprezentat pentru estetica românească şi o confirmare dar şi un impuls. Maturizarea a continuat de atunci neîntrerupt, invocarea numelor şi probelor ar solicita un spaţiu întins ; şi, devreme ce majoritatea esteticienilor fac parte astăzi din generaţiile mijlocii sau mai tinere, să mai zăbovim cu aprecierile pînă cînd definitivările se vor produce în chiar opera lor. Întîlnirea lor cu penultimul deceniu al secolului se produce, în orice caz, în condiţii de bun augur.

«Poarta neştiută»

Urmare din pag. 1

rul. Catalogul coincidenţelor ar putea — nu întîmplător — să fie dus şi mai departe ; de pildă : şi într-un caz şi în celălalt, ursul vînat este un urs aparte, şi într-un caz şi în celălalt, cîinele secondează pe om ; atît la Faulkner cît şi la Sadoveanu intervine, în structura de amănunt a situaţiilor, o rătăcire ; sau, la o anume cotitură a naraţiunii, şi într-un caz şi în celălalt, se iveşte cerbul ; în nodul dramatic al ambelor texte se produce, la un moment dat, nevoia imperioasă a intervenţiei tămăduitoare : de unde, în ambele cazuri, prezenţa (total episodică) a vindecătorului, ş.a.m.d. Inventarul potrivirilor ar mai putea cuprinde — pe plan strict exterior — datele de apariţie — şi ele foarte apropiate : Faulkner publică **The Bear** în 1942, Sadoveanu **Ochi de urs** puţin mai devreme, în 1938.

Aplicînd elementelor paralele judecata cauzală, va trebui spus că explicaţia prin influenţă sau contaminare pare, din capul locului, exclusă. Surprinzătoarele coincidenţe — documentate relevant în **Pădurea de simboluri** şi reaşezate în perspectivă, din alt punct de vedere, în **Sadoveanu sau utopia cărţii** — reţin, tocmai de aceea, atenţia ca dovezi că, pornind de la calapodul unui dat fundamental identic, sfera umanului se parcelează, pentru ochiul artistului, după tipare de structură şi acţiune similară. Structural, ele s-ar aşeza, aici, sub semnul lui Nimrod, patron eponim şi arhetipal al tuturor vînătorilor. Distribuţia factorilor, la nivelul cel mai general, urmează aşadar un tipar, prin esenţă, înrudit. Cîmpul de desfăşurare al oricărei acţiuni de tip Nimrod este acela al antagonismului primar dintre natura nedomesticită, dominion al fiarelor, şi omul vînător, croind, într-un fel sau altul (de cele mai multe ori prin jertfă) — cărare civilizaţiei spre inima şi taina sălbăticiei. Or, pentru emisfera boreală, ursul, în mod aproape emblematic, constituie omologul recunoscut al leului, ca **summum** al regnului animal, aşa cum o atestă o vastă tradiţie de artă şi cultură. Celelalte repere coincidente — cîinele ca ajutor al omului, leziunea rezultată din conflict şi solicitînd o funcţie tămăduitoare, intră şi ele în aceeaşi milenară ordine a lucrurilor ; arsenalul strategic — nu atît material, cît de spirit — în asaltul împotriva necunoscutului, constituie, însă, în această ordine de idei, o sferă aparte şi de sine stătătoare, de cea mai mare importanţă pentru tipul de structură activă, pe care am convenit să-l numim Nimrod. În acest punct, de bună seamă, se situează, înţelegem, şi centrul de greutate al povestirilor paralele — una americană şi cealaltă românească — la care ne referim. Şi tot aici, fără îndoială, distingem suma acelor trăsături ale căror fire duc — de la noi, prin istorie şi pînă dincolo, în vechimea preistoriei — spre orizontul ritual şi magic, **ab initio** nedespărţit de atacul săvîrşit de om asupra animalului, în actul originar al cuceririi mediului şi ingenuncherii naturii.

În această privinţă este interesant de observat că dincolo de caracterul izbitor al paralelismelor formale, **Ursul** lui William Faulkner şi povestirea lui Mihail Sadoveanu **Ochi de urs**, se oferă cercetării ca pilde relevante pentru două modalităţi neconfundabile de stil şi sensibilitate Coincidenţele evocate şi mai sus — oricum remarcabile în sine — au, credem, rostul prim de a stimula, încă şi mai bine, ochiul în sesizarea conturului propriu, a diferenţelor specifice aflate în confruntare în aceste două texte majore. Discutînd modalităţile de **stil**, nu ne propunem să zăbovim aici asupra trăsăturilor distinctive de sunet, frazare şi sintaxă a imaginii ce dau paginii lui Sadoveanu, ca şi paginii lui Faulkner, la nivelul cuvîntului, coloratura lor inconfundabilă. Prin stil înţelegînd brazda şi tiparul din adînc a unei anumite viziuni, ne vom mărgini să poposim fugar asupra cîtorva repere, dintre cele apte să scoată în evidenţă, în actul comparaţiei, faptul artistic marcat definitoriu de un spirit ; cel care, departe de a fi coincident, stă — la Faulkner şi Sadoveanu — într-un raport creator de discrepanţă semnificativă.

Ar fi de constatat aici, în primul rînd, două strategii felurite de atac împotriva „maleficului“ natural (sau preternatural) reprezentat, atît la Faulkner cît şi la Sadoveanu, prin urs. Criticul american Cleanth Brooks a scos în evidenţă faptul că Faulkner înfăţişează vînătoarea drept un **rit** în sens propriu [1]). Sub îndrumarea băştinaşului indian San Fathers, Isac McCaslin, alias Ike, eroul povestirii, traversează într-adevăr punct cu punct etapele unei iniţieri săvîrşite întocmai după datina triburilor indiene nord-americane. O lucrare românească abordînd structuralist opera faulkneriană prezenta cu justeţe elementul tipic al acestei situaţii : „Extraordinară este conceperea iniţierii lui Ike McCaslin **exact** după acest ritual. Într-adevăr, Ike are permisiunea de a vîna începînd de la 10 ani, dar abia la 13 ani primeşte botezul sîngelui de la Sam. Pentru a fi iniţiat, el se retrage în pădure, în jungla primordială, unde va săvîrşi un şir de operaţiuni avînd numai ca pretext actul însuşi al vînătorii. Aceasta din urmă este doar „întruparea“ laică a unui rit esenţialmente spiritual. „Botezul sîngelui“ este primul act al ritului. Semnificaţia lui este complexă. Pe de o parte, în spirit creştin — care nu-i poate fi necunoscut lui Sam, chiar dacă nu practică religia stăpînilor — el înseamnă marcarea fatală a omului cu semnul lui Cain „ai ucis !“ ; pe de altă parte, la un nivel mai adînc, el are sensul arhaic de iniţiere a puberului în misterul morţii“. Şi, mai departe : „Un alt moment al iniţierii este lepădarea de cele lumeşti, adică de accesoriile profane insinuate în teritoriul sacru. Întîlnirea lui Ike cu ursul Ben are toate caracteristicile unei revelaţii. După ce se retrăsese dintre oameni şi învăţase tainele vieţii şi ale morţii, Ike este considerat pregătit pentru momentul suprem al iniţierii, contactul cu divinitatea. Este interesant de văzut că, dacă pînă acum Ike era întovărăşit de Sam, în scenele apariţiei cerbului, ori ale ursului însuşi, acum el este lăsat singur, în spiritul mai deplin al riturilor indiene, dar comportarea novicelui rămîne reglată de indicaţiile şamanului. Lepădarea **puştii, busolei** şi **ceasului** este urmată de cufundarea în junglă, „rătăcirea voluntară“ într-un **spaţiu** complet necunoscut [...] şi într-un timp **sacru**, în afara celui măsurat de ceas. Scena echivalează cu o simbolică intrare în altă lume, şi cu acel moment al multor rituri arhaice numit **orientatio**, respectiv, căutarea spaţiului sacru, înţeles adesea ca „centru al lumii“, punctul unic prin care trece **axis mundi** şi unde lumea profană se întîlneşte cu cea divină. Spaţiul sacru este despărţit sever de cel profan şi numai iniţiaţii pătrund aici. În fine Zeul se revelă novicelui, în forma unui animal, a ursului Ben, într-o clipă unică, imobilă, ruptă parcă din scurgerea timpului, clipă care ţine de fapt de timpul sacru, nu de cel profan ; ivirea zeului este bruscă, inexplicabilă în ordinea normală a lucrurilor, iar dispariţia lui la fel de bruscă ; în acea clipă ursul îl priveşte ţintă, ca şi cum ar vrea să-l ţină (aşa cum îl avertizase înainte Sam), despicînd sufletul copilului şi instalîndu-se acolo o dată pentru totdeauna. Ritul de cunoaştere a vieţii şi a morţii ia astfel forma care se va dovedi specific americană, a înfrăţirii cu jungla primordială“ [2]).

Tocmai trădarea acestei înfrăţiri, „încălcarea noimei“ naturii va duce însă, pe de altă parte, la precipitarea ulterioară a dramei interioare, cea care, sfîşiind sufletul şi conştiinţa eroului, va da pondere tragică acţiunii prin proiecţia ei asupra unui context sociologic evocat de romancierul american fără menajamente. Propulsată în retorte nu lipsite de sofisticare, reluată din unghiuri diverse, construită pe nivele multiple, naraţiunea lui Faulkner converge într-adevăr, mai ales în ultimele două secţiuni ale sale, pe judecăţi cu bătaie lungă, implicînd în adîncime, direct sau prin ricoşeu, istoria şi societatea americană la punctele delicatei lor interferenţe cu morala. „Nu vezi ? strigă Isaac. Nu vezi ? Tot acest pămînt, întregul Sud, e blestemat şi toţi cei care ne tragem de acolo, pe care Sudul i-a alăptat vreodată, albi şi negri, sînt în puterea acestui blestem ? Da, poporul meu a abătut blestemul asupra pămîntului : poate din acest motiv numai urmaşii lui pot — nu să reziste, nu să lupte împotriva lui — ci numai să-l îndure şi să dăinuiască pînă cînd blestemul va fi ridicat“ [3]). Este vorba de conştiinţa vinovăţiei pentru culpa săvîrşită de omul alb, violentator al naturii — cîndva pure şi virgine — pîngărită prin exploatare, cumpărată, prefăcută în obiect şi marfă, în „acea înceată scurgere de melasă şi mălai şi carne, de ghete şi pălării de paie şi salopete“ etc. [4]).

În asemenea pasaje filtrează amploarea gîndirii lui Faulkner cu privire la dialectica antagonică dintre om şi natură, sub dublul unghi de incidenţă al doctrinei calvine despre predestinaţie, culpă şi damnare, pe de o parte, al practicii capitaliste profanînd natura în toate înfăţişările ei, sub semnul idolatriei profitului şi Mammonei, pe de altă parte. Blestemul, resimţit de personajul central cu nume biblic, Isaac, marchează, într-adevăr, din tată în fiu — cu sigiliu de sînge nevinovat —, acest pămînt smuls sacrului naturii cu brutalitate, înglobat prin silă şi vicleşug, în mecanismul profan al capitalului, devenit fecund prin cumul de prevaricaţiune şi propăşind astfel, prin urgisirea robilor, pe locul însuşi — sfînt — al fostelor păduri spoliate. **Ursul** lui Faulkner, simbol ritual al iniţierii eroului în misterele vieţii adulte, este, totodată, prin actul dramatic al consumării morţii sale, o emblemă hieratică a naturii, jertfită pe altarul cupidităţii şi violenţei omului alb.

[1]) **„It is a rite and Isaac's participation in the hunt is frankly called a „novitiate“ : the boy is trying to learn how to become a man“ Cleanth Brooks** : William Faulkner — The Yoknapatawpha Country, **Yale University Press, 1953**, p. 258.

[2]) **„William Faulkner“ de S. Alexandrescu, ELU, 1939, p. 294—5 ; 296—7.**

[3]) **William Faulkner** : Ursul **(traducerea lui Radu Lupan) BPT, 1966, p. 156.**

[4]) **Ibid., p. 173.**

atelier literar
poșta redacției

V. ANDREESCU : În versuri, nimic nou. În probleme de critică literară, nu vă putem fi de folos ; trebuie să vă adresați secției respective a redacției.

V. IONESCU : Pagini frumoase, cele mai multe (care, în paranteză fie spus, ar trebui să determine, prin frecvența lor susținută, de la o vreme, curajul unui pas mai însemnat, către o editură, bunăoară !...). Adresa noastră „de la munte" nu mai e de multă vreme valabilă; o puteți afla pe cea actuală de la secretariatul de redacție.

DANIEL CORBU : Lucrurile par să fie în progres, mai dense, mai echilibrate („Prieteni", „Învățături", „Nu se știe", și, parțial, „Aici este mierea", „Moment").

ANDI G. : Puține lucruri demne de reținut, în ultimul plic („Soldat în marș", „Mici secrete", „Spălind fața").

AL. PRIBOIENI : Pagini slăbuțe și de data asta, dintre care doar citeva tind să depășească un nivel modest și convențional („Cine", „Cum să cred în cuvinte", „Iubire").

V. TIHAN : E prea devreme să ne pronunțăm asupra perspectivelor dv. în domeniul literaturii. La 12 ani, încă nu se definesc semnele unei vocații și ar fi greșit și riscant să optați de pe acum pentru o cale, înainte de a le descoperi pe celelalte posibile, potențiale (peste un an-doi, vă veți pasiona, poate, de matematică, pictură etc.). E înțelept, deci, să acordați, deocamdată, o atenție egală tuturor disciplinelor și preocupărilor intelectuale cu care veniți în contact (și firește, la primul rînd, celor pe care vi le propune școala) și să realizați, în toate, o inițiere cît mai profundă și mai deplină, înainte de a o descoperi (și tocmai în scopul de a o descoperi, în mod cert, fără riscul unor erori amare, dacă nu chiar tragice) pe cea pentru care sînteți într-adevăr și în mod deosebit dotată. Deocamdată, în paginile trimise, nu se pot observa decît semnele (firești, la această virstă) ale mimetismului, ale unei inițieri și pregătiri insuficiente etc.

PAR DÉLICATESSE : Nu sînt lucruri noi, demne de reținut, în ultimul plic. Pe lîngă observațiile anterioare, s-ar mai pu-

Ceramică de Sabin Ștefănuță

tea formula doleanța unui efort în sensul limpezimii, coerenței, eliminării discontinuităților și „întunecimilor". (De asemenea, în sensul unor scrisori mai lizibile, dacă nu chiar dactilografiate !...).

DANIEL DRAGOMIRESCU : Schița e curat scrisă, dar nu ne îngăduie încă să tragem concluzii mai cuprinzătoare. Să vedem, în continuare.

B. HORAS: N-am înțeles rostul acestor cantități nemiloase de manuscrise (unele, în dublu exemplar, altele discutate de mult sau chiar apărute în revistă ! ?...) adăugate vrafurilor impunătoare pe care ni le aduce zilnic poșta. (Nu ni s-a părut un gest foarte amical...) Oricum, impresia de ansamblu asupra textelor nu e chiar încîntătoare. Se pare că, în ultima vreme, vă aflați într-un exces de „producție", într-un fel de dumping, care antrenează vizibile scăderi valorice. Iar stadiul lucrului dv. literar era foarte prielnic unei operații exact contrare, de limitare a revărsărilor în suprafață, de adîncire și intensificare a decantării, de cristalizare mai deplină și mai esențială, de perfecționare a mijloacelor de expresie și, în general, a „condiției tehnice" a creației etc. Relativ puține pagini (din cele noi) pot fi menționate : „Drumul", „Sete", „După-amiază", „Tu vii", „Maree", „Ocupații", „Cal alb". În ce privește întrevederea, vă reamintim rugămintea de a ne permite să alegem momentul, în funcție de posibilitățile noastre.

OVIDIU MIRCEA : Se întrevăd unele aptitudini, dar rezultatele sînt încă discutabile, încă sub semnul experiențelor preliminare (nu rareori mimetice). Citeva pagini mai înfiripate : „Filozofule, ia-mă în palme", „Acesta e calul de lemn". Să vedem ce mai urmează.

M. CIORANU : Stagnare (plafonare ?), mulțumire de sine, în ultimele plicuri, din care cu greu mai putem reține cîte o pagină („Țăranul", „De la Dunăre").

MARIUCA D. : Sînt unele semne bune, dincolo de șovăielile începutului. Ceva mai bine, în „Datina", „Plouă".

Petre Ivașcu, Ema Hainal, Alina R., R. M. Șerbănică, P. Desuboadeci, Iosif Tătar (scrisoarea aproape indescifrabilă), **Daniel Marius Tevanian :** Nimic nou !

Geo Dumitrescu

N.R. : Manuscrisele nu se înapoiază.

Dragostea mea

Dragostea mea pentru curcubeu
Ar fi triplă
Dacă mi s-ar arăta din profil.
Dar, nici măcar în spatele lui
Nu a ajuns nimeni.
Cei care au vrut să-l apuce cu mina
Aveau mințile rătăcite.
Se zice că el nu este un simplu
Efect de după ploaie, apărut
Odată cu ciupercile,
Ce poate fi fotografiat în culori,
Frontal numai,
Ba chiar mai mult,
El anunță întotdeauna
Sfîrșitul ploii.

Ploaia

Prin geamul plins de ploaie
Mi s-a făcut fumurie lumea.
Degeaba în interior
Ceasul este întors, apoi
Lăsat să alerge pe loc.
Perdelele atîrnă grele.
Pînă și sunetul radioului
Curge viscos.
Dar, sprinteni sînt stropii
Ce se sinucid de la înălțime
În locul nostru.
Ne răcorește pojghița uscată
A spiritului,
Schimbîndu-i permeabilitatea.

Neliniști

Trec în susul și-n josul riului,
Lăsînd în urma lor dîre de fum și spumă,
Neliniștile cu gheare.
Se agață de podurile orașelor,
Năvălesc în stradă,
Ciocnindu-se cu trecătorii,
Răsturnîndu-i claie peste grămadă
Pe unii cu tot cu automobile,
Spărgînd faruri și ochi,
Fracturînd membre de tot felul.
Alții decedează pe loc pe asfalt.
Locul este însemnat cu cretă albă,
Se fac măsurători, se împart amenzi.
Mai mult nu se poate face.
Toți știm despre neliniști
Că pornesc din adînc,
Și o dată cu apa izvoarelor
Ies la suprafață.

Vă propunem un nou poet

IOAN PLEȘ

Cupidon

Cupidon uzat de freamătul mulțimii
Mic zeu ambulant suprasolicitat,
Veșnicul stop cadru pe coarda întinsă
Gata să emane strănutul iubirii,
Mic zeu pînditor în aglomerație
Sau mai degrabă abandonat
Îți dăruiesc zgarda de aur
A umbrei mele.

Tone de ginduri

Noaptea ies din creier
Tone de ginduri,
Ce iubesc cîntarele adormite
Din magazinele pustii
Dacă frunzele copacilor tremură,
Tot gîndurile furișate sînt de vină.
Ele se întîlnesc
Lovesc porțile lăsate deschise.
Chiar și moartea cînd ele apar
Pe o stradă îngustă,
Se dă speriată în lături.

Ritualul de zi

Ritualul de zi a început.
Cutele pielii hotărîte în expresia lor,
Întinse, fleșcăite în nehotărîre sau somn.
Cutele îmbrăcăminții, țesătura necontenit
Izbită de mușchi, mecanism pe os.
Cutele se zbat, tresar ritmic,
Foșnesc în egală plutire cu vocile.
Articulațiile se rod
Și prin călcîi încălțămintea se umple,
Cu praful alb al oaselor.

Zi relaxată

O dimineață osoasă și albă,
Trec voci de femei,
Cai triști.
La dejun sînt serviți fluturi
Ochi de păun de zi,
Ce mai clipesc rar din aripi.
Ziua începe să fie încet rontăită.
La prînz se aud pocnetele incisivilor.
Rîsete bogate în grăsime
Peste care sînt stoarse lămîi.
Apoi sînt tăiate felii din cer
Ca dintr-un mare pepene albastru.
Cojile răsturnate pe loc
Duc îndrăgostiți romantici, visînd,
Aproape de miezul nopții.

Călătoria

Vagoanele înlănțuite atît de brutal
Schelălăie.
Simt roțile măcinîndu-se sub mine.
Am plătit bilet pentru un oraș cald,
Dar acum îmi vine tare greu să mai cobor.
Nu adorm o clipă,
Intru în tunele și ies din tunele.
Forța mea crește o dată cu viteza trenului.
Cînd stă mult în gări mă apucă moleșala,
Mă înviorez imediat după fluierul de plecare.
Leg o conversație, ascult însă tăcănitul roților.
Ascult cum rupe pădurea ce i se pune de-a curmezișul.

Mă leagănă și pare un tată metalic.
Biletul mi se umple treptat de găuri,
Sînt rugat să cobor.
Nu o fac decît împins de la spate...

Nocturnă

Scînteietoare moarte ivită pe glezna nopții
Urcă încet spre buzele ei vinete.
Crește un loc de sudoare în liniște.
Există o cadență a stropilor.
În negrul pestriț se aud vîslind mîini în somn,
Făcîndu-și loc spre o rază incoerentă.
Bărbierul de noapte a început să radă
Cu ferestrele larg deschise, obrazul somnambulului.
Se aude briciul acționînd în zăpușală.
Gîlgîitul canalelor cară zoaiele și tînguirile.
Oamenii visează că ajung în paradis călare,
Din vitrine însă răzbate
Nechezatul mezelurilor.
Moartea dă cu copita.
Rezervînd locuri noilor născuți...

Literatura occidentală, azi

Urmare din pag. 1

Franța și nu modelele engleze, germane sau italiene.

Pornind de la aceste observații, cunoscînd o anumită predilecție a cititorilor și autorilor pentru fenomenul literar occidental contemporan, am presupus posibilitatea unei raportări de tip tradițional, punîndu-ne de la început întrebarea : **ce ar putea oferi literatura occidentală azi ?**

La o asemenea întrebare este dificil de răspuns și de altfel chiar delicat, cită vreme o detasare este greu de realizat. Meditînd însă destul asupra fenomenului literar occidental, am ajuns la un răspuns negativ, care unora le poate părea pesimist sau chiar nihilist.

Nu sînt unul dintre cei care cred că e bine să se disocieze problematica și forma, deși analiza cere curent acest lucru. Evident e faptul că această distincție este făcută acum mai mult decît oricînd chiar de literatura occidentală însăși. În mare, se deosebește o literatură de consum, de o literatură experimentală. La o mare literatură problematică pare a nu se gîndi nimeni la ora actuală : sau, marile probleme, la ordinea zilei prin ziare și televiziune, devin un bun de consum prin micile romane de succes.

Literatura experimentală, a cărei existență începe de altfel odată cu disocierea romanticului de estetica tradițională clasicistă și prin izolarea sa de societate și de bunul simț comun, se dezvoltă în același sens pînă după ultimul război. Caracteristica ei este inițiativa personală, eroică, tăcută, demnă și în orice caz disprețuitoare față de facilitate, a autorului care nu se gîndește nici la bani, nici la gloria ratificată, abrogată sau amendată de cititorul suficient. De la Mallarmé și Proust la Joyce, și noul roman, fenomenul este sub acest aspect evident marcat. O caracteristică a direcției experimentale constă în faptul că aceste opere nu au audiență la apariția lor ; chiar dacă fac uneori modă, ele sînt în genere opere cu efect întîrziat, fiind uitate și revalorificate mai tîrziu, cînd structurile lor devin familiare codului cititorului nespecializat. Erik Satie afirma cîndva în legătură cu avangarda și primirea ei curentă : Franței îi convine să-și mănînce trufandalele sub formă de conserve. Impenetrabilitatea tehnică și anacronia, ambiguitatea sau măcar generalitatea problematică fac din aceste cărți opere de lux, mai mult admirate decît consultate, și în orice caz, ineficace social. Este de altfel destul de ușor de înțeles și psihologia cititorului simplu marcată de repulsia față de opere nu numai dificile la lectură, dar și enorme ca volum : de la Proust la Arno Schmidt.

Lipsa performanței tehnice a operei combinată cu circulația curentă a problematicii duc la apariția unei clase paradoxale de autori care exploatează într-un sens ceva mai popular tehnica experimentală, declansînd ceea ce se numește în mod curent alexandrinismul. Pot apare cărți foarte frumoase, dar care nu fac altceva decît să imite alte cărți mari. Este vorba de literatura calofilă de tip Gracq, Marquez, D'Ormesson etc., care nu aduce decît o reciclare populară a experimentului parabolic.

Aceeași observație se poate face și în legătură cu marii scriitori circulînd astăzi prin lume, provenind din marile țări occidentale. Sînt scriitori în genere cu conștiință, dar care din punctul de vedere al valorii constituie pur și simplu o diversiune prin supralicitare. Îndrăznesc să afirm cu cea mai mare seriozitate că un Heinrich Böll sau un Saul Bellow, nu au mai mult talent literar decît un Paul Georgescu sau Sorin Titel. Franța nu are practic la ora actuală nici un mare romancier serios ; Anglia nici atît. Scriitori de mina a doua dintre cele două războaie devin mari scriitori după ultimul război. Se manifestă, în sfîrșit, un anumit decalaj problematic : marii scriitori ai unei mari țări civilizate nu mai prezintă importantă problematică pentru alte țări mari sau mici cu un alt grad sau altă calitate a civilizației. Mari autori din Statele Unite ca John Barth și Thomas Pynchon sînt intraductibili în parte și neinteresanți pentru altii, ca să nu mai vorbim de un alt, de altfel extraordinar autor, care este William Burroughs, din **Naked Lunch** și **Nova Express.** Să traduci asemenea cărți e ca și cum ai importa whisky într-o țară care duce lipsă de apă potabilă.

O altă observație în legătură cu literatura occidentală : agonie, indiferența sau ineficacitatea unor genuri fundamentale și în primul rînd a poeziei. Lumea occidentală contemporană nu mai prezintă poeți mari decît ca supraviețuitori interbelici sau chiar de dinainte de primul război mondial. Hilde Domin scria de altfel o carte intitulată : **La ce bun poezia în lumea de azi ?** Este interesant că aceste literaturi aparținînd unor țări care-și arogă libertatea de creație și le-o contestă altora, nu pot concura în ceea ce privește poezia cu nici una din țările socialiste. Rămîn în genere cîțiva poeți delectanți, contestatari cinici, ironici și amuzați care să susțină poezia populară în forma ei modernă, vandabilă : Prevert, Ginsberg, Enzesberger. Restul poeților au statutul experimentatorilor : definitorie e de altfel poezia experimentală gen Ernst Jandl sau Raymond Queneau, alături de discreția de cabinet a altor ineficace poeți de prestigiu mondial, cunoscuți uneori mai mult prin cine știe ce luări de atitudine decît prin opera poetică propriu-zisă.

Mică sau mare, opera intră în jocul sinuos și impenetrabil al manevrelor comerciale, cu toate paradoxele sale. O carte mare este așa numai dacă se vinde. O carte slabă este valoroasă pentru că se vinde, pentru că este prezentată într-un top al vînzărilor publicat săptămînal de reviste, înainte de altă carte autentic valoroasă. O carte este mare dacă a intrat într-o colecție de buzunar a unei edituri, în care a intrat și una de interes comercial. O carte mediocră este mare pentru că autorul ei a publicat anterior o carte de succes și adeseori sub titlul unei cărți se poate citi precizarea X, autorul lui „Coptic Love". O carte este interesantă din cauza unui eveniment senzațional recent din viața autorului. Și așa mai departe. În sfîrșit, la caracterul maladiv competitiv,

Sculptură de Iosif Fekete

oglindit de topuri, se adaugă acela al modelor provocate. Un autor e la modă pentru că e în top, e în top pentru că e la modă, tendința spre noutate diminuează considerarea fără grabă a autorilor, care sînt uitați de la o zi la alta.

Intră apoi în joc reclama, sistemul monstruos al reclamei care este cu atît mai eficace cu cît provine dintr-o țară cu o mai dezvoltată civilizație materială. Cărți care aiurea n-ar avea nici o valoare, sau ar trece neobservate, devin best-sellersuri prin acest sistem. Cel mai bun exemplu îl constituie uriașul bluff care a fost **Love Story**, o carte absolut banală tehnic și problematic, pe care ar fi putut-o semna și Mihail Drumeș. Prin mecanismul pieții americane, această carte de duzină a făcut ocolul lumii, fiind ca și un avion supersonic sau fasolea soia, un produs **made in U.S.A.** Unul din autorii problematici ai spațiului german actual consacrat existenței omului alienat în societatea de consum este Peter Handke ; despre Handke se vorbește mult, mult mai mult decît despre Corneliu Stefanache sau Constantin Stoiciu.

Atunci cînd nu este experimentală și general problematică, literatura occidentală intră în sfera literaturii de consum, ca un fenomen tipic al societății de consum. **Trivialliteratur, Unterhaltungsliteratur, littérature populaire** sau **littérature marginale**, aceasta este serializată potrivit nevoilor unui anume tip de cititor : ficțiune politistă, de aventuri, de spionaj, science-fiction, apoi seriile erotice, oscilînd între subiectul de melodramă și cel porno, în sfîrșit, biografiile, memoriile, cărțile documentare. Nu mai este cazul să analizăm valoarea cărților krimi sau sexy, care se adresează stării de vacanță, adolescenților și maniacilor. Aceste cărți se bazează pe distribuția cît mai rarisimă, cît mai spectaculoasă a violenței și erotismului : autorul, editura și cititorul intrați în acest imperiu, se angajează într-un fel de competiție de depășire a performanței atinse anterior, propunînd mereu altele. Chiar dacă nici una dintre aceste cărți nu pot depăși performanțele absolute ale marchizului de Sade, ele aduc prin tiraje și uzaj un fel de generalizare a insolitului și un fel de indiferență față de insolit. În genere, titlurile supralicitează conținutul. Iată cîteva din colectia vest-germană **Orakel : Gropostadt — Huren, Von Vorn oder von Hinten ? Orgasmus im Büro, Der Hurer, Saugende Lippen, Ich fühle es kommen, Endstation Bett.** În film, după **Ultimul Tango la Paris,** a venit **Emanuela I, II, III,** apoi **Imperiul simțurilor.**

Semnificativă este escalada erotismului prin autori nu neapărat seriosi înainte, dar care căutau să dea o notă de gravitate operei lor : este cazul lui Alberto Moravia de după **Io e lui.** Fără îndoială că literatura italiană are după Boccaccio glorioase tradiții licențioase : dar pornografia fără artă este pur și simplu erotomanie. Fără îndoială că, printr-un fel de dialectică, ținîndu-se seama tot de viziunea de consum, se va produce o întoarcere către literatura sentimentului, care va face tiraje la fel de mari.

Alt tip de cărți care se vînd sînt biografiile, memoriile, cărțile documentare. Și aici se dezvoltă un fel de perversiune a comerțului : nu interesează decît memoriile celor care atrag într-un fel publicul. Cartea e selectată potrivit principiului contaminării. Scriu memorii vandabile femeile de consum gen Manouche ; Thierry le Luron imitator de personalități politice și artistice în virstă de vreo treizeci de ani și-a publicat memoriile ; apar apoi, toată ziua memoriile unor politicieni și militari, aproape fiecare demonstrînd cum numai prin intermediul lui, ultimul sau penultimul război mondial s-au sfîrșit cum s-au sfîrșit, sau ce s-ar fi întîmplat dacă n-ar fi fost el.

Vin apoi, teroriștii și criminalii, marii hoți și marii milionari, transfugii și actorii. Aproape că nu există actor care să nu-și fi scris memoriile dar și celebrul spărgător Bert Spaggiari. Piacentini, și mai nu știu cum, unul din primii Play-boy, împlinind douăzeci de ani de activitate, și publică memoriile inventariind în colectia sa patru mii de femei bellissime, dintre care n-au lipsit, după afirmațiile sale, decît prințesa Soraya și Jacqueline Onassis. Într-un asemenea mediu, probabil că Terente ar fi devenit și el milionar. Oricum, pierdut în acest fabulos hățiș de informații regizate, cititorul de rînd își definește mai bine conditia de individ privat de istorie, de capacitatea de inițiativă decisivă, de cobai cultural.

Am schițat în cîteva linii peisajul literaturii occidentale contemporane actuale. Poate că pentru unii, acesta poate părea pesimist, ieșit din ipohondrie și negativism. Mă îndoiesc însă că cineva care ar examina statistic, ideologic, comparatist și estetic producția de beletristică ar descoperi altceva.

Mă întreb, prin absurd, ce s-ar întîmpla dacă un scriitor dintr-o țară slab dezvoltată cu o literatură pe cale de înfiripare, ar recurge ca și strămoșii noștri, la asimilarea modelelor de succes. Să încercăm să ne închipuim ce-ar ieși din încercarea de depășire a prăpastiei care desparte civilizația de consum de restul lumii. Literatura occidentală a devenit acum o literatură suficientă doar lumii occidentale.

Regăsirea de sine

Urmare din pag. 1

o clipă la elicea montată aici pe soclu și îmi propun să aduc vorba, mai încolo, și despre semnificația ei, continui mersul, pe bănci stau pensionari, la table sau citind ziarul, sau supraveghind jocul vreunui nepoțel, sînt și tineri, cupluri, cu serviete de vinilin sub brațul liber (celălalt e petrecut pe după talia însoțitorului / însoțitoarei), cuvîntul liber îmi stîrnește o altă amintire, cum colindam pe chei, odinioară, în anii copilăriei mele, și citeam, pe tălpile hamalilor înșirați la umbră sau la soare, după caz, scris cu creta, „Liber". De fapt, mă gîndesc că bătrînii pe care-i întîlnesc sînt copiii de odinioară, cei care știu, ca și mine, ce încărcătură de adevăr conțin, pe centimetrul pătrat, toate amintirile noastre amare ca un foc de frunze, toamna...

SECRETUL UNEI REȚETE VITALE. Copilăria are absolut altă față la Galați. Tot orașul și-a schimbat înfățișarea, după ce, într-o singură noapte, hitleriștii în retragere au aruncat în aer 5 600 de case, inclusiv — să-mi fie iertată mărturisirea — și casa în care m-am născut. S-a construit enorm în Tiglina, se construiește și jos, în zona portului: 2 700 de apartamente și garsoniere în doar prima jumătate a anului. De la o fereastră plasată spre Dunăre, la etaj, mă uit către șantierul naval. Cîndva, înapoi în timp, relativ de la aceeași înălțime, tolănit pe burtă și nu neapărat în afara orelor de clasă, de pe povîrnișul de loes, lăsam privirea să colinde țărmul, acum o faleză nesfîrșită, de trei kilometri lungime. Ce fel de produse plecau, pe-atunci, purtînd emblema „Made in Galatz"? Iată-le: halva, oțet, surogate, băuturi spirtoase, uleiuri vegetale și lacuri, apă gazoasă, nasturi, țesături, sîrmă ghimpată și galvanizată, săpun lumînări, cam atît.

Mă decid: merg să văd unde sînt turnate elicele navale. Pe tehnicianul Mircea Roibu l-am cunoscut mai de demult, cînd vestea că, la Galați, niște oameni, într-un atelier destul de aproximativ înzestrat, au reușit performanța de a turna o elice, a ajuns și la urechile mele. Aflasem că doar cîteva, foarte puține țări de pe glob, știu secretul rețetei care îngăduie să torni o elice pentru vase de mare tonaj. Am înțeles atunci că, dincolo de utilaj, hotăritor, dincolo de taina aliajului, de asemenea esențială, se află — determinant — omul. Altminteri de unde energia, rezistența, spiritul de sacrificiu care-ți îngăduie să stai, trei zile și trei nopți, șnur, în turnătorie, ca să-ți iasă turnarea, pentru prima oară în România, a unei elice ? Și să fim bine înțeleși : aceste 72 de ore nu erau decît capătul drumului și lung, și anevoios, de căutări, de probe, de eșecuri și reușite. Prima elice era destinată unui cargou de 4 500 tdw ; s-au turnat apoi altele mai mari, pentru cargouri de 7 500 tdw. și 15 000 tdw. Sînt economisite milioane, zeci de milioane lei valută, deși, pe-atunci, totul se desfășura într-o turnătorie modestă, din incinta șantierelor navale. Acum urmează pasul cel mare : la Galați ia naștere anul acesta — urmînd să fie dată în funcțiune, integral, în primele lunii ale anului viitor — întreprinderea navală de elice, turnătorie de oțel și forjă, unitate-model în țara noastră. S-au și produs peste 150 de elice de mărimi diferite, cea mai respectabilă cîntărind 52 de tone. Așadar, și cargoul de 150 000 tdw. va fi echipat cu o elice avînd încrustate șaptesprezece litere care spun totul : „FABRICAT ÎN ROMÂNIA". Țări cu o îndelungată tradiție în fabricarea navelor și a elicelor doresc astăzi să cumpere elice turnate la Galați.

Cînd trec din nou, mai tîrziu, pe dinaintea elicei montate pe soclu — ca o statuie a cutezanței și creativității — mă revăd copil, n-am încotro, fluxul memoriei nu-ți dă pace. Și îmi aduc iarăși aminte de vremea în care noi improvizam, din carton, moriști înfipte cu acul de gămălie într-un bețigaș, sau împătuream file de caiet dictando sau de aritmetică, dînd la iveală, într-o clipă, bărcuțe și vaporașe, lansate cu strigăte de bucurie la apă, încumetîndu-se chiar pe valurile Dunării albastre. O ! timpuri. Putem regreta propria candoare, prospețimea imaginilor infantile, fantezia uriașă în stare să preschimbe un fir de iarbă în lance și o furnică într-un cavaler în armură. Dar altceva n-avem ce regreta. Și aceasta-i încă o frustrare cu bătaie lungă, a trecutului.

O MENIRE DE ÎNDEPLINIT.

Perfect ! Să ne supunem amintirilor : vizităm șantierul naval. În urmă cu trei ani am măsurat, în lung și-n lat, platforma de foraj marin „Gloria", pe vremea cînd era în construcție : 10 mii de tone (zece milioane de kilograme !), echipament în proporție de 90 la sută — românesc. Dar, ceea ce-i esențial, și concepția „Gloriei" e românească, fiind rezultatul muncii depuse la Institutul de cercetare științifică și inginerie tehnologică pentru construcții de nave din Galați (abreviat : ICSITCNAV), de un colectiv tînăr, avîndu-l șef de proiect pe inginerul Eugen Lehăceanu (în paranteză fie spus, aceeași echipă lucrează, la ora actuală, la proiectarea celei de-a doua platforme de foraj marin). Prima se află în exploatare, în largul Mării Negre, la zeci de kilometri depărtare de coastă, dînd prilejul unor oameni originari din toate colțurile țării, să exercite o profesiune nouă la noi : petroliști marinari.

NOUL în accepția lui cea mai profundă își are drept de existență în Cetatea Galaților. Tot aici, la ICSITCNAV, s-a construit prototipul celei dintîi nave rapide pe pernă de aer, de asemenea de concepție românească : lungime — 17,5 m, lățime — 5 m, rază de acțiune — 600 km, capacitate — 36 de călători (printre care, neapărat, și subsemnatul — nu vă necăjiți, veți încăpea și dumneavoastră, căci corpul navei, pe sistem modul, îngăduie introducerea unui tronson în plus și, deci, mărirea capacității). Cîndva, cu 55 de kilometri la oră, vom porni împreună spre Sulina sau pe canalele Deltei Dunării, aș fi zis „legănați de valuri și de amintiri", dacă omiteam detaliul că vom pluti pe o pernă de aer. Și încă ceva : probele s-au și efectuat, pe Dunăre, cu succes, întregul echipament — inclusiv motoarele — de fabricație românească, dovedindu-se, realmente, la... înălțime.

Și iarăși mă întorc la anii copilăriei mele, cînd Galații excelau în tranzacții comerciale, în treburi administrative și în producerea de halva, oțet, surogate, băuturi spirtoase etc, și — da ! cît pe-aci să uit — avea și un „șantier naval", exclusiv pentru reparații de vase mici, de fapt un atelier de reparat șlepuri și alte ambarcațiuni de aceeași anvergură. Noi, copiii, îi dădeam și ăstuia tircoale, avizi și deloc avizați, dar inflăcărarea minții ține loc, de cîte ori, de stindard pentru o viață de om, trezindu-ți interesul pentru o profesiune sau alta. Ce-i putea propune, odinioară, Galației, copilului dornic să viseze în legătură cu sine și cu orașul său ? Documentele vremii răspund iarăși : „Sîntem lucrători minori între 14 și 16 ani și nu avem nici un sprijin din nici o parte. Părinții noștri sînt parte șomeri, parte muncitori în port și iarna nu au de lucru, iar noi, dacă vom fi concediați, înseamnă să rămînem muritori de foame. Am lucrat toată vara cîte 12 ore pe noapte în cea mai mare mizerie, neavînd nici măcar un ventilator în funcțiune, deși fabrica are două, dar domnul inginer nu vrea să le dea drumul, noi fiind nevoiți a ne clăti toată noaptea gura cu apă pentru a nu ne vătăma pieptul cu scama care se produce de la firele de bumbac. Acum, în mijlocul iernii, vor să ne dea afară, să rămînem muritori de foame, după ce domnii patroni s-au servit toată vara de noi ca de niște vite de muncă". Textul acesta, caligrafiat aproximativ, reprezintă o plîngere pe care Inspectoratul muncii din municipiul Galați a primit-o în anul 1938, 4 fberuarie.

Cînd minorul nu ajungea să muncească într-o țesătorie, în mediocra industrie locală, ce-i mai putea propune Galații : o tejghea îndărătul căreia să vîndă și să cumpere, vînzător la patron : hamal în port ; matelot sau pescar, dar în ce circumstanțe ; în cel mai „fericit" caz, un locșor călduț la vreun ghișeu administrativ. Pe cînd astăzi, Galații copilăriei noastre — ilustrînd exemplar politica partidului, de dezvoltare armonioasă a tuturor regiunilor țării — oferă visurilor celor mai mici sau mai mari, o gamă de îndeletniciri majore, printre acestea numărîndu-se, la loc de cinste, cea de constructor naval, de oțelar, de constructor de mașini, ca și cea de inginer, profesor și multe altele, de vreme ce orașul de la Dunăre este și a III-a Cetate-de-foc a țării, și centru universitar...

Este greu, dacă nu chiar imposibil, să cuprinzi vastitatea muncii depuse aici : dintr-o populație de 240 000 de suflete, 65 000 lucrează direct în producția materială ! Cam tot atîția sînt prinși într-o formă sau alta de învățămînt. Se muncește la Galați, se învață, oamenii duc o existență demnă și năzuiesc la mai bine. Mosorul pe care se află, înfășurată, ața în stare să mă tragă mereu spre orașul meu de baștină, e un tambur al timpului, anii se răsucesc, unii într-alții, fir împletit și gingaș de suveniruri, satisfacții și inevitabile regrete. Copilăria n-a greșit văzîndu-și orașul — cu ochii ingenuității — ca pe un vast teritoriu. N-a făcut altceva decît să proiecteze în viitor ceea ce reprezintă prezentul altei copilării. Regăsindu-se pe sine, gălățeanul prin nastere înțelege, odată în plus, că un oraș, ca și un individ, are o menire de îndeplinit.

A APĂRUT

27 OCTOMBRIE 1979

LZ

SPORT

La joc realist, rezultate normale

● La tragerea la sorți a echipelor europene un crainic sportiv cu o mină și o voce de cioclu a tras pe micul ecran cîteva concluzii funebre. Regretăm întîrzierea cu care punctam acest tip de reacție. Climatul vieții sportive se face însă în bună măsură și de către ziariști. N-are rost să plîngem privind la drobul de sare care încă n-a căzut în capul copilului. A dori echipe cît mai slabe pentru formațiile românești angajate în cupele europene înseamnă a întreține ideea incurabilei lor inferiorități.

Primul tur a celei de a doua etape a cupelor fotbalistice ne-a pus în fața unor **rezultate normale,** care nu trebuie nici supraevaluate nici subestimate. Campioana României a pierdut cu 2—0 în fața campioanei Angliei pe terenul acesteia. N-a fost 6—0 ca altădată la Milano, ci un scor firesc obținut de englezi cu un efort real și cu o doză surprinzătoare la ei lipsă de scrupul în maniera de joc. **Steaua** a pierdut cu 3—2 un meci pe care-l putea cîștiga chiar pe terenul francez. **Universitatea** Craiova a încheiat cu o prețioasă și iarăși normală victorie la celebra **Leeds United,** iar **Dinamo** a trecut cu 2—0 peste **Eintracht Frankfurt,** e adevărat amîndouă meciurile fiind jucate în România. Dacă am putea ierta arogeșenilor o timorare pe care o produce încă fotbalul britanic asupra jucătorilor noștri, am putea spune că rezultatele, în sens larg, sînt în totul satisfăcătoare.

Șansele de calificare sînt reale pentru toate echipele românești aflate în concurs, dar mai ales pentru **Steaua.** Cu două goluri marcate în deplasare singurul rezultat de așteptat la București este calificarea echipei **Steaua.** Atitudinea acestei echipe este însă incalificabilă. La București după 6—0 cu elvețienii a început să „temporizeze" în bătaie de joc la adresa oaspeților jocul. Datoria ei era să marce. Condusă în Franța echipa română a egalat și a luat conducerea. După aceea a jucat extrem de neglijent și a primit două goluri în loc de a termina victorioasă. Mai realistă, echipa franceză a subliniat lacunele de apărare ale stelistilor marcînd nesperat, dar muncit. Nici **F. C. Argeș,** care joacă returul acasă nu poate pierde calificarea **dacă joacă la valoarea reală. Universitatea** Craiova a cîștigat cu 2—0 în fața lui **Leeds United.** Scorul putea fi mai mare dacă această echipă cu mari resurse s-ar lua cu adevărat în serios. Beldeanu și-a îngăduit un experiment la lovitura de 11 m într-un meci oficial ! Cu 3—0 calificarea Craiovei era adjudecată. Așa, jucătorii craioveni vor avea de făcut un meci mare, altă soluție n-au, total, pentru că a elimina pe **Leeds** e în sine o mare performanță. E de la sine înțeles că asta e datoria lor și că urmează să se achite exemplar de ea. Vine la rînd **Dinamo,** care a arătat că știe să-și joace cartea, deși are un lot neconvingător. Acest 2—0 îi acordă o șansă importantă la Frankfurt.

Pe scurt, previziunile funebre au fost, în bună măsură, infirmate. **F. C. Argeș** a plecat cu un scor de la care poate începe disputa cu șanse reale de cîștig. **Steaua** e obligată să fie doar serioasă cu posibilitățile ei pentru a se califica. **Universitatea Craiova** are datoria unui meci mare în Anglia, iar **Dinamo** a unui joc realist și inteligent în fata ofensivei germane. Desigur, mai sînt și imprejurările neprevăzute, dar ele nu pot intra în calculul preliminar. Considerînd aceste reușituri **un prilej extraordinar al afirmării valorii fotbalului românesc** jucătorii și specialiștii vor face primul pas pentru o bună pregătire a viitoarelor meciuri. Care nu trebuie privite cu spaimă, ca un chin, ci cu plăcere, ca pe o sărbătoare. Esența sportului e sărbătoarea.

Discobol

m a p a m o n d

cultura românească în lume

INTERVIUL NOSTRU

MIHAI CONSTANTINESCU: «Gabriel Croitoru are o transfigurare lirică transmisă în emisia sonoră pe care n-am auzit-o decît la cei mai mari artiști ai lumii»

● Gabriel Croitoru s-a înapoiat recent de la Concursul internațional al tinerilor violoniști de la Lublin — Polonia, care s-a desfășurat între 3—12 octombrie a.c. A obținut Premiul I și Medalia de aur. Concurenți — peste o sută de tineri violoniști din 13 țări ale lumii, printre care U.R.S.S., S.U.A., Polonia, Anglia, R.F.G., Finlanda ● Gabriel Croitoru are 14 ani, este elev la Liceul „George Enescu" din Capitală. Profesor — artistul emerit Mihai Constantinescu, solist al Filarmonicii de stat „George Enescu", profesor la Conservatorul „Ciprian Porumbescu" ● Discuția consemnată mai jos, s-a desfășurat la Gabriel Croitoru acasă, în pauza unei repetiții la „Concert pentru două viori" de Bach.

— Ecourile prezenței lui Gabriel Croitoru la Concursul de la Lublin se referă cu insistență la faptul că a electrizat publicul unei săli de concerte, că a stîrnit — fapt fără precedent — aplauzele juriului, că la concertul de gală a fost chemat de patru ori la rampă și obligat de frenezia aplauzelor să acorde un bis (fapt, iarăși fără precedent în istoria concertelor de gală). Deși sînt tentată să discutăm despre singurătatea specială a cuceritorilor pe treptele spiritului, despre forța și fragilitatea acestora, despre calitatea lor de „chivot" prin care sublimul se exprimă, las aceste ginduri doar insinuate și vă invit, stimate Mihai Constantinescu, să ni-l prezentați pe Gabriel Croitoru cel din prima zi a cunoștinței dumneavoastră și pînă acum.

— Mă aflam la Galați pentru un concert, cînd, după spectacol, fostul meu coleg de conservator Ion Nistor, vine și-mi spune că nu trebuie să plec din oraș pînă nu-mi prezintă un copilminune în vîrstă de 9 ani de care se ocupă de cîtva timp și care „începe să-l depășească". Prin mîinile lui Ion Nistor au trecut mulți tineri violoniști, îi cunoșteam dealtfel, și eu, destul de bine calitățile de pedagog, încît nu m-am îndoit că avea să-mi prezinte un talent ieșit din comun. Și, într-adevăr : după ce l-am ascultat pe Gabriel cîntînd, am rămas uimit. **Pînă atunci nu auzisem un copil de vîrsta lui atît de evoluat în orizontul artistic și tehnic.** Și pentru că profesorul Ion Nistor mi l-a încredințat mie cu totul, am sfătuit părinții să facă tot posibilul să se stabilească la București, fapt care în vara anului 1976 s-a și întîmplat. Bineînțeles, că între timp, noi am ținut legătura în permanență. Primele **rezultate nu au întîrziat să apară : Premiul I la Concursul „Ciprian Porumbescu", Suceava 1976.** În toamnă, l-am încredințat pentru o perioadă unei foste absolvente ale mele, profesoară la liceul „Enescu", munca lor desfășurîndu-se, bineînțeles, sub îndrumarea mea. A urmat apoi confruntarea pe țară din iulie '78. Rezultatul, **Marele premiu național la Concursul „Lira de aur" — Suceava.** Acestui premiu i-au urmat altele, printre care, **Premiul I și Medalia de aur la etapa republicană a celei de-a doua ediții a Festivalului național „Cîntarea României".**

— Într-o mai lungă convorbire pentru interviul pe care mi l-a acordat recent, doamna Estephania Aldaba-Lim, reprezentantă specială a O.N.U. pentru „Anul Internațional al Copilului", aflată în vizită în țara noastră, s-a referit, printre altele, și la Festivalul internațional al copiilor-artiști, desfășurat la Sofia, și la care Domnia-sa a asistat. Dintre miile de copii participanți, i-au atras atenția în mod deosebit cîțiva ; printre ei românul Gabriel Croitoru, singurul participant, din cîte știu, invitat de Radiodifuziunea din Sofia să facă înregistrări. Tot în vara aceasta Gabriel a participat la Concursul de benzi înregistrate de la Praga, Sofia, Praga, Lublin, într-o singură vară... Cu un program atît de aglomerat, cînd ați mai avut răgazul să vă pregătiți pentru concursul din Polonia ?

— Pot afirma că am început această muncă de pregătire cu Gabriel cu foarte multă teamă, pentru că îmi erau cunoscute exigențele extraordinare ale unui astfel de concurs ; eu însumi am făcut parte dintr-un juriu internațional la Concursul „Bach" — Leipzig, 1976. Timpul nostru de pregătire era atît de scurt, încît treaba era înfezabilă. Am numărat de la citirea repertoriului pînă la plecarea lui Gabriel, nouă lecții, mai exact, nouă jumătăți de zi. Cred că este singurul caz cînd, într-un număr atît de mic de lecții, un violonist, oricît de dotat ar fi el, să poată spera să ajungă la o realizare într-o confruntare ca aceea de la Lublin.

— Pentru un talent excepțional există metode pedagogice excepționale ?

— Nu cred. Știu că este foarte importantă experiența artistică nemijlocită a profesorului care să transmită elevului sentimentul că se află, dintr-un anumit punct de vedere, pe un drum bătut. Dar, ceea ce încerc eu să dezvolt în Gabriel Croitoru, este propria lui personalitate, care trebuie canalizată spre ea însăși, să se dezvolte nestingherită de modele. Fiindcă, nu există în artă model mai bun decît propria-ți personalitate. Ca instrumentist, Gabriel este mult superior vîrstei pe care o are. Ceea ce mai are el în plus, este o transfigurare lirică transmisă în emisia sonoră pe care n-am auzit-o decît la cei mai mari artiști ai lumii. Suma acestor calități îți conferă dreptul de a te numi un talent ieșit din comun, ele dînd, însă, și îndrumătorului una dintre cele mai mari responsabilități.

Silvia Zabarcencu

REVISTA STRĂINĂ

● **PE LINIA DESCHISĂ** de Truman Capote în **Cu sînge rece,** scriitorul american Clark Howard publică volumul intitulat **Zebra.** Este vorba de reconstituirea acțiunilor unei bande care a terorizat California acum cîțiva ani, un grup de musulmani **fanatici, care își** propusese să lupte împotriva albilor prin mijloacele terorismului urban. Autorul reconstituie ritualurile sadice ale asasinilor, pregătirea lor „intelectuală", prin depășirea normelor morale, în numele acțiunii pure, ridicînd o serie de întrebări asupra determinării conștiinței în condițiile aglomerărilor urbane și ale alienării din societatea capitalistă contemporană. Cronicarul revistei **Time,** Edwin Werner, încheie analiza sa : „California are, din păcate, obiceiul prost de a-și lăsa criminalii prea ușor în libertate". Este un avertisment adresat întregii societăți de consum, o radiografie socială a răului într-o lume care-l tratează ca pe o adevărată fatalitate.

● **MARGUERITE YOURCENAR** publică la Editura Gallimard volumul **Coroana și lira,** traduceri din limba greacă. În prezentarea cărții, autoarea scrie : „Transpunerea poemelor elene care vor fi citite în această carte a fost realizată în cea mai mare parte din inclinație proprie, adică fără nici o dorință specială de a le publica. La fel au fost compuse și notele, mai scurte sau mai lungi, care le preced și care au fost la început doar simple informații adunate de către mine sau evaluări în fața conștiinței mele. Traducînd aceste poeme sau fragmente de poeme, încercarea mea nu a diferit cu nimic de aceea a pictorilor de altădată, care desenau după modele vechi sau încercau o schiță după lucrările unor maeștri de demult, pentru a pătrunde secretele artei lor, sau și mai mult, încercarea mea a fost asemănătoare compozitorului care tratează din nou din cînd în cînd un pasaj de Bach sau de Mozart pentru a se bucura și a se îmbogăți artisticește prin el".

● **UN SIMPOZION** și o expoziție consacrate **Cîntecului Niebelungilor** vor fi organizate la Castelul de la Hohenems. În acest loc a fost găsit manuscrisul principal al celebrei epopei germanice, în urmă cu 200 de ani. Aniversarea acestei descoperiri va prilejui manifestațiile citate mai sus, precum și discuții privind critica textelor și sursele istoriei literare, la care vor participa cele mai mari autorități în materie din universitățile germane și europene.

● **ÎN CADRUL ANULUI INTERNAȚIONAL AL COPILULUI,** la Festivalul de la Salzburg din 1980 va fi organizată o reprezentație a operei **Flautul fermecat,** dedicată în întregime copiilor. Un interpret va explica tinerilor spectatori, scenă cu scenă, această operă importantă în istoria muzicii, transformînd spectacolul într-un prilej educativ, tinzînd, în acest fel, să pună bazele unei tradiții de programe educaționale adresate celor mai tineri spectatori.

● **UN FILM** consacrat vieții lui Schubert, realizat de Titus Leber, un cineast austriac, a fost prezentat la Festivalul cinematografic de la San Sebastian în chip de primă operă cinematografică. Filmul lui Titus Leber va fi proiectat, de asemenea, la Festivalul de televiziune de la Lecce, constituind contribuția oficială a TV germane în cadrul secțiunii producțiilor muzicale. Presa s-a oprit cu multă căldură asupra peliculei tînărului cineast austriac, subliniind fericita îmbinare dintre partitura muzicală și construcția plastică a scenei.

● **ÎN ACEASTĂ TOAMNĂ** s-a desfășurat un simpozion internațional consacrat marelui dramaturg și romancier Hugo von Hoffmannsthal. Cu această ocazie a fost evidențiată îndeosebi particularitatea introdusă de marele scriitor în literatura europeană, prin abolirea distincției tradiționale între genurile literare. Profesorul Mauser de la Freiburg a avansat ipoteza că Hoffmannsthal a fost un seismograf sensibil al contradicțiilor epocii sale, proiectîndu-și subiectivitatea sa pe scena mare a lumii. La discuția consacrată scriitorului au participat peste 300 de critici și istorici literari din 15 țări ale lumii.

Premiul Nobel pentru literatură, 1979

ODYSSEUS ELYTIS

Odysseus Elytis, pseudonimul lui Odyseeus Alepulelis, originar din Lesbos, s-a născut în anul 1911, în Candia-Creta. Este considerat cel mai reprezentativ poet din generația sa, alături de Georgios Seferis, laureat al premiului Nobel în 1963. Debutînd în grupul denumit „Noua Gramată" dominat de curentul suprarealist, își perfecționează neconținut creația lirică, găsind accente omenești tot mai profunde, mai autentice și expresii lirice pline de lumină și grație.

În primele sale colecții „Orientări" din 1939, „Soarele întîiul" din 1943, predomină prezentarea peisagiului egeic, cu o exuberantă dragoste de viață.

Luptător în primele rînduri în rezistența antifascistă în „Cîntece eroice și funebre" grația se transformă în expresii pline de forță și revoltă. Meditînd asupra destinului uman, culminează prin volumul de poeme de largă inspirație filosofică „Vrednic este" care i-a conferit premiul Nobel pentru literatură, din acest an.

Eptastihuri nocturne

I

Noianul de vise a privegheat
leagănul de naștere al lasomilor
doar insomnia nopților s-a tulburat
de cîntecul de vecernie al lebedelor.

Răcoarea adie prin frunze
ca înfiripărea conștiinței
din contemplarea nemărginirii cerești.

II

Stele prietenoase revarsă liniște
iar în urma liniștii se furișează
amintirea iubirii
femeii frumoase, cîndva.

Doar umbra tulburătoare
stîrnind neliniștea, se-ntinde pe îndoieli
pînă dincolo de bezne,

III

Toți chiparoșii prevestesc miez de noapte,
degetele
tăcere.

Dincolo de fereastra deschisă a visului
se derulează încet
năzuințele gata să se avînte
nedumerite spre stele!

IV

Un umăr curat, statuar
pur ca adevărul
își răscumpără statornicia
la începutul acestei înoptări
strălucirnind singurătatea
sub tainica seceră a lunii
a nostalgiei mele!

V

Din noapte doar amintirile-și înfiripă culori
albastre,
roșii...
gălbui.

Brațele molatice se împovărează de somn,
în pletele-adormite, parcă-a pătruns un
freamăt,
în ochi tăcerea adîncă!

VI

Noapte fără hotare, amărăciune fără măsură,
pleoapă fără odihnă de somn,
durerea se mistuie-n suspine.

O presimțire de moarte se-ntinde
în privegherea de muribund.
Aidoma gîndului în meandrele deșertăciunii sale
toate în albia sorții se destramă!

VII

Diadema lunii la nadir
își estompează vederea
cînd umbrele nopții se-ntind peste tot.

Durerea imperceptibil surprinsă-n auz
se mistuie-n taina gîndirii
melancolizată de goarna vestind
stingerea !

În românește de Atanasie Nasta și Sotir Haiduli

Drum în Anotolia

Troia, Pergamon, Ephes, Priene, Milet, Didyma, Halicarnass. Coasta egeeană a Turciei este Istorie. Iar înainte, pe la 1 800 i.e.n. au fost hittiții al căror imperiu acoperea întreaga Anatolie, și mai departe, întinzîndu-se în Sud pînă în Palestina. Vestigiile capitalei lor, Hattusa se află nu departe de Ankara. Tot în acel perimetru, mai tîrziu, s-a înălțat Gordion, capitala regatului phrigian, Alexandru cel Mare, tăind cu spada faimosul nod gordian, și-a afirmat cît se poate de succint și clar voința de a domni asupra Asiei. (Legenda sau faptul istoric aureolează respectivul episod, dar se pot face reflexii amare despre primatul forței asupra dreptului; în ultimă instanță, drama tuturor marilor cuceritori și a dictatorilor în general, obsesia de a nu avea suficient timp pentru toate planurile lor grandioase ; și atunci graba frenetică, voința turbată de a le duce la îndeplinire oricum, cu prețul a oricăror jertfe. De unde faimosul gest al lui Alexandru. Ce să se mai obosească să dezlege încîlcitul ghem al cutumelor, al preceptelor de ordin juridic, al uzanțelor diplomatice, care funcționau și atunci. Prin forța falangei macedonene impunea un alt drept, al său, al forței care, fericită excepție, era însoțit de prestigiul unei civilizații, cea grecească, superioară. Numai așa se explică nașterea și prelungirea elenismului, a ideilor sale despre om pînă la noi...). La Konya, în inima Anatoliei, la poalele munților Taurus, arheologii au scos la iveală, în apropierea localității Catalhöyük, ruinele a ceea ce se consideră a fi cea mai veche așezare urbană din lume (circa 6 500 i.e.n.). Pe ziduri pot fi văzute fresce înfățișînd tauri sălbatici și leoparzi, animale care populau pădurile platoului anatolian și care au dispărut — păduri, tauri sălbatici, leoparzi — și ele de mii de ani. Intrarea în locuințele orașului de acum opt mii și ceva de ani, se făcea prin acoperiș... Măsura de prevedere suplimentară în acele vremuri mai îndepărtate de noi decît astrele. Și-au mai stăpînit Anatolia romanii, apoi bizantinii, turcii seldjukizi, în fine, otomanii. La sud-vest de lacul Van, izvorăsc Tibrul și Eufratul, regiunea respectivă fiind cunoscută în antichitate sub denumirea de Mesopotamia de Sus. Fără-ndoială că actuala Anatolie este unul din leagănele civilizației, poate cel mai vechi. Populațiile care au locuit-o din vremurile cele mai obscure, au ajuns în Creta, apoi în Grecia. Eroii homerici fac figură de turiști moderni, uluiți și complexați în fața Troiei, a vechimii și prestigiului ei (ceea ce, nu-i împiedică, desigur, s-o distrugă). Din Anatolia provine, pare-se, vița de vie. Pergamul a dat pergamentul, la Halicarnass (orașul în care s-a născut Herodot, părintele Istoriei) mormîntul regelui Mausolus era considerat una din cele șapte minuni ale lumii. De-aceeași glorie se bucura templul închinat zeiței Artemis la Ephes. Loc de naștere și de sinteză a celor mai vechi civilizații, Anatolia este pentru arheologi (și nu numai pentru ei), un paradis încă prea puțin cunoscut. Cu asemenea gînduri urmăm drumul Ephesului. Există un prestigiu al istoriei care se răsfrînge asupra peisajului. Cu alți ochi îl privim cînd știm că a născut sau a fost martorul unor evenimente istorice de dimensiuni aproape legendare. În noi, totul este la pîndă, imaginația lucrează febril, ne agățăm de orice detaliu, recreînd, renăscînd trecutul... Și iată Ephesul, ruinele sale albe. În zare, Egeea aburoasă, riul Caystros. În apropiere, orășelul Kușadasi. Verdele gingaș al ierbii, macii de un roșu aprins, crescînd printre portice prăbușite și coloane dorice. Turme de capre ce se cațără pe versanții abrupți. Melancolica pace a ruinelor. Destul de greu de conceput că aici a înflorit unul din cele mai ilustre orașe ale antichității.

După Istanbul, Ephesul este al doilea centru de interes turistic al Turciei și, fără îndoială că spre vestigiile sale atît de evocatoare se vor îndrepta tot mai mulți oameni. Turismul cultural formulă care vrea să sublinieze ceea ce este elevat, intelectual în curiozitatea noastră, atunci cînd vizităm locuri necunoscute își are la Ephes (Selçuk) una din capitale.

★

...Străbat strada principală a cetății, lungă de mai mulți kilometri, toată din marmură. De-o parte și de alta, vestigii ale unor monumente, locuințe de patricieni, în spatele lor, cățărîndu-se pe versanți, înghesuite unele într-altele, case modeste ale unor cetățeni de rînd. Tot spațiul de mai mulți kilometri pătrați dintre munții Coressos și Pion, ascunde ceea ce a fost Ephesul în epoca elenistică și romană. Săpăturile începute în urmă cu peste o sută de ani de arheologi englezi, apoi continuate cu anumite întreruperi de austrieci și de turci pînă în zilele noastre, au scos la lumină o parte considerabilă a ceea ce am putea denumi „centrul Ephesului". Rămîne încă enorm de făcut, pentru ca unul din cele mai ilustre centre ale civilizației antice (în epoca romană, de apogeu, număra 250 000 locuitori !) să ni se arate în toată splendoarea și grandoarea sa. Literalmente, fiecare palmă de pămînt ascunde vestigii istorice. La intrarea în șantierul arheologic, am fost luați cu asalt de copii care vroiau neapărat să ne vîndă „antichități". Și, lucru cu adevărat remarcabil, ceea ce agitau pe dinaintea ochilor noștri, cu strigătele și mimica de rigoare, fără de care în Orient nimic nu se vinde, erau drahme sau dinari autentici, scoși la iveală cu ajutorul bîtelor lor de păstori, cu care scrijelesc pămîntul aspru, pietros, acoperit de o iarbă rară, în lungile veghi pe înălțimi, sub lumina orbitoare a soarelui meridional, a fascinației de azur a Egeei care de atîtea milenii promite sufletelor neliniștite toate aventurile posibile... Calea pardosită cu lespezi de marmură se prelungește pe mai multi kilometri, pînă la Poarta Maanesia. Ruinele Marelui Teatru, ale bibliotecii lui Celsius, agoraua — un cadrilater cu latura de 111 m, odinioară înconjurată de coloane dorice, dispunînd de prăvălii, unele cu mai multe etaje, pavat și el cu marmură și împodobit cu un impunător horologion (ceas cu apă), statuile filosofilor care îl înconjurau — ruinele templului lui Serapis, zeu egiptean venerat la Ephes — ale cărui coloane înalte de 29 m ne dau o idee despre grandoarea sa, templul lui Hadrian, termele școlasticilor, fîntîna lui Traian (o statuie colosală a împăratului, din care nu s-au mai păstrat decît soclul și picioarele, se înalță în centrul său), sînt cîteva din punctele de mare atracție ale acestui uriaș muzeu în aer liber care este Ephesul.

★

...Apoi, noi popasuri, Nevșehir — Urgüp — Göreme, inima podișului anatolian. Munți sterpi și lacuri sărate. Chiar și-n acest miez de primăvară domină brunul-roșcat, cu nuanțe liliachii, în amurg. Pe înălțimi, zăpadă. O vegetație măruntă, de un verde ginaș răsare timid, prin văi. Pilcuri rare de arbuști. Îndărătul lor, căsuțe pătrate, din piatră, cu acoperișul plat, înghesuite una într-alta, anătate pe coastele dealurilor și munților. Sănătile minaretelor sparg din cînd în cînd monotonia peisajului. Sate și cătune, și nelipsitele turme de capre și oi, pete vii, albe, în mișcare în acest univers de rocă steril. Prin comparație, Dobrogea noastră pare un paradis vegetal.

...Revenim spre Ankara, reintrăm în fluxul șoselei, facem, cu alte cuvinte, un salt de aproape două milenii, pentru a ne regăsi, și cu cîtă satisfacție, să recunoaștem, în autocarul nostru climatizat, unde gazdele, atît de îndatoritoare se preocupă pentru ca fiecare să se simtă într-adevăr bine.

Mihai Hetco

Un premiu acordat unei vieți

ÎN EXCLUSIVITATE PENTRU «LUCEAFĂRUL»

Aflăm că *Marele premiu al Ministerului Culturii din Turcia* a fost atribuit reputatului om de cultură turc Yaşar Nabi Nayir, scriitor și publicist de renume. Este un bun prieten al țării noastre, care de-a lungul a numeroși ani a făcut în mod consecvent operă de popularizare a valorilor literare românești, de ieri și de azi. Acordarea acestui mare premiu vine să încununeze strădaniile a 46 de ani de activitate, exprimați prin răspîndirea pînă în cele mai îndepărtate colțuri ale Turciei a revistei „Varlik" — în paginile căreia s-au întîlnit cele mai democratice condeie ale țării și care au reflectat în mod direct preocupările și năzuințele poporului. De asemenea, în paginile revistei au fost prezenți scriitori de mare valoare din diferite țări ale lumii, ale căror opere se înscriu în preocuparea umanitară de colaborare și progres internațional. De asemenea, revista „Varlik" s-a constituit ca o veritabilă tribună de lansare a unor generații de tineri scriitori, care și-au găsit un loc definitiv în cultura turcă. Sintetizînd toate acestea, în articolul *„Un premiu acordat unei vieți"*, scriitorul Dogan Hizlan conchide în ziarul „Cumhuriyet" : „Din 1933, prin toate strădaniile sale, Yaşar Nabi Nayir a educat o generație întreagă de iubitori de literatură, dornici de instruire. Marea majoritate a acestor cititori sînt învățători care trăiesc în Anatolia, cum s-ar zice pe-acolo pe unde nu zboară nici pasărea și nici nu trec caravanele. Prin idealurile progresiste ale lui Atatürk promovate, revista a luminat multe minți și a făcut cunoscute cele mai alese și înaintate opere ale literaturii turce contemporane și de peste hotare. Acest premiu nu trebuie considerat numai ca premierea lui Yaşar Nabi Nayir ci, a unei generații, a unei concepții, a unei rezistențe, a unei vieți consacrate literaturii și publicațiilor în persoana lui Yaşar Nabi Nayir".

Yaşar Nabi Nayir, omul de cultură turc, a adus contribuții remarcabile la popularizarea literaturii române în Turcia. Admirator și cunoscător subtil al vieții și activității lui Panait Istrati, a tradus întreaga operă a marelui scriitor român. În colecția de literatură a Editurii „Varlik" a apărut și romanul „Jocul cu moartea" de Zaharia Stancu, precum și o antologie a schiței românești. În paginile antologiei întîlnim scriitori deveniți clasici, printre care Ion Slavici, Ion Luca Caragiale, Mihail Sadoveanu, Liviu Rebreanu, alături de care sînt publicați scriitori din generația ce și-a deschis aripile după cel de-al doilea război mondial, printre care amintim pe Marin Preda, Eugen Barbu, D. R. Popescu, Teodor Mazilu, Francisc Munteanu, Vasile Rebreanu și alții.

Revista „Varlik" dedică aproape în fiecare număr o pagină literaturii din România. Semnalăm cîteva nume de scriitori și poeți români ale căror povestiri și poezii au fost prezente în aceste pagini : Mihai Eminescu, Liviu Rebreanu, Zaharia Stancu, Tiberiu Utan, Nina Cassian, Nichita Stănescu, Nicolae Labiș, Marin Sorescu, Nicolae Dragoș, Toma George Maiorescu, George Alboiu, Victoria Dragu ș.a. Sînt deosebit de interesante considerațiile lui Yaşar Nabi Nayir despre poezia epică populară, care realizează sinteza spiritului românesc, legat de pămîntul strămoșesc, de natură și de viață.

Scriitorul turc a consemnat în cartea sa „Lumea noastră în schimbare" impresii de călătorie din diferite țări, oprindu-se mai cu seamă asupra zonei Balcanilor. Vizitele efectuate în România, la diferite întîlniri internaționale ori la invitația Uniunii Scriitorilor, i-au prilejuit de fiecare dată reflexii, aprecieri despre diferite aspecte ale vieții din România socialistă. Scriitorul remarca astfel : „Constatasem și în trecut importanța acordată culturii și literaturii în România, marile rezultate obținute în acest domeniu, dar numai acum am putut să cunosc suficient de bine viteza uluitoare a acestei dezvoltări.

Cartea amintită cuprinde și un studiu intitulat „Balcanii și turcii", scris de Yaşar Nabi Nayir în 1936 : „Sîntem țări mici — scria autorul — și avem nevoie, înainte de toate, de pace. Trebuie să vedem necesitatea păcii și să ne conformăm ca atare".

Aș mai aminti cuvintele pe care mi le-a spus prestigiosul scriitor, nu cu multă vreme în urmă, la Istanbul : „Întotdeauna am apreciat marea capacitate de exprimare umană a literaturii române. Știu că, mai cu seamă în ultimii ani, o pleiadă de tineri scriitori și din generația de mijloc au realizat lucrări de valoare. Sper să pot împărtăși și cititorilor turci, prin intermediul editurii „Varlik", cîte ceva din această inspirată și profundă literatură... V-aș ruga, totodată, să transmiteți cititorilor revistei „Luceafărul" un salut prietenesc din partea unui scriitor turc, care îi cunoaște și iubește pe Panait Istrati, pe Zaharia Stancu, pe Nicolae Labiș...".

Erem Melike Roman

Black Story (III)

«Imperiul invizibil»

spectacolul lumii

văzut de Ioan Grigorescu

„Problema neagră" devenea astfel, într-un anumit fel, secundară, pe primul plan ivindu-se tot ceea ce se dovedea „subversiv" nu numai în cadrul luptei integraționiste, ci în toate domeniile de activitate în care stînga americană începea să-și dovedească eficacitatea. Pentru a o anihila, Imperiul Invizibil își propune să pătrundă în toate organizațiile suspectate a avea orientări de stînga, să-i terorizeze pe militanți și să-i reducă la tăcere prin aceleași procedee — eșuate, de altfel, — prin care a încercat să înăbușe mișcarea oamenilor de culoare pentru cucerirea drepturilor lor cetățenești, economice și sociale. Așa că, noii inamici — de genul Students for a Democratic Society — au fost puși pe lista neagră a Imperiului, trasîndu-se Cavalerilor Albi, Klanurilor Unite ale Americii și din Original Knights of the Ku Klux Klan sarcina de a trece imediat la acțiune.

Cei mai ardenți militanți au fost recrutați din rîndurile tinerilor rasiști cu orientări de extremă dreapta, ca Louis Bearn Junior, decorat pentru „eroismul" său în Vietnam cu „Distinguished Flyng Cross" și care i s-a înfățișat lui Ron Laytner cu întregul său harnașament de „cavaler al cruciadei anticomuniste" — crucea albă cu o picătură de sînge în centru, insigna Confederaților care a luptat în războiul de secesiune pentru separarea statelor sudice de cele nordice și păstrarea sclavagismului, lentilele decorațiilor primite în Vietnam plus trei pistoale automate din care, unul, capabil să tragă nu mai puțin de 750 de gloanțe pe minut. „Port întotdeauna mai multe arme cu mine — declara Louis Bearn Jr. — Mai am una la ușa casei, alta în dormitor și alta în mașină, o carabină semiautomată „M 1" capabilă să scuipe 30 de gloanțe, concepută pentru lupta la mică distanță...". În palmaresul acțiunilor sale, doar mici „bravuri" : participarea la cîteva raiduri de pedepsire, la „plasticarea" postului liberal de radio „Pacifica", intrarea cu mașina într-o manifestație studențească pentru apărarea drepturilor negrilor, dar asta a fost „involuntar" deoarece s-a putut constata ulterior că frînele „Willysului" său erau defecte. Cînd și-a descoperit vocația de „cruciat" a încercat mai întîi să pactizeze cu neonaziștii din John Birch Society, apoi cu extremiștii din organizația Minutemen și cu cei din Council of Citizen's preocupați în exclusivitate de lupta cu integraționiștii. În cele din urmă a aderat la Klan „ultimul bastion al luptei contra metisării rasei americane de către comuniști", singura organizație care i s-a părut de reală anvergură, cu tradiții, ritualuri, costumație de rigoare și degetul mereu pe trăgaci. Un adevărat imperiu al groazei, cu filiale puternice în Michigan și Ohio, cu sucursale prezente în 48 de state și cu discipoli în cîteva țări în care, slavă domnului, se mai trăiește cu frica de cel de sus, ca Anglia, Canada și Australia... Din ținta acestora nu lipsesc damnatele „semne ale Anticristului" — emblemele Organizației Națiunilor Unite, ale mișcărilor pacifiste, contracarate de insigna „Prieten al poliției".

Prieten, prieten, dar cînd se îngroașă gluma, chiar F.B.I.-ul este nevoit să pună mîna și să mai strunească hățurile nărăvașilor. În așa fel încît, la intrarea în localul primăriei din Notasulga, Alabama, se putea citi următorul afiș : „Domnii ziariști, fotoreporteri și funcționarii Ministerului Justiției, precum și Domnii de la F.B.I. sînt informați că prezența lor în această clădire este pe cît de inutilă, pe atît de indezirabilă".

Ce le-a stîrnit oare atît de vehementa inamiciție tocmai față de unele dintre cele mai „respectabile" instituții ale statului ? Numai faptul că F.B.I.-ul s-a amestecat în afacerea negrului Mack Charles Parker din Poplarville, Mississippi, răpit de Ku Klux Klan din închisoarea județătoriei locale unde aștepta să fie pus sub acuzație pentru violarea unei tinere albe, drept care a fost înecat în Pearl River ? Oare numai pentru că F.B.I.-ul s-a aventurat să descopere asasinii Violei Liuzzo din Detroit, militantă albă care manifestase în favoarea integrării negrilor, drept care a fost ciuruită de gloanțe la volan, pe autostradă, dintr-o mașină care o depășea, avînd la bordul ei patru indivizi mascați și înarmați ? Ei bine, i-au descoperit pe criminali, și ce-au făcut cu asta ? Collie Leroy Wilkins, unul dintre „eroii" de pe autostradă, se fălea cu isprava lui în fața unui juriu compus numai din albi : „Ah ! Tăicuțule, n-am ras-o ! Curva e acum țeapănă, în infern !". Asasinul care s-a recunoscut culpabil, nu numai că n-a fost urcat pe scaunul electric dar, la puțin timp după proces a fost văzut liber, povestindu-și prin localuri „only for whites" vitejia. În schimb, agentul federal care se introdusese în Klan și l-a dat în gît, a trebuit să dispară, aruncat cine știe în ce colț al Americii, sub nume de împrumut și cu o biografie complet schimbată spre a putea să scape de răzbunarea Imperiului Invizibil. De fiecare dată cînd F.B.I.-ul s-a amestecat în treburile Klanului lucrurile n-au ieșit bine pentru investigatori. Trei albi care au cerut în Neshoba înscrierea unor candidați negri pe listele electorale au fost arestați de șeriful local sub pretextul... depășirii vitezei legale, apoi au dispărut fără urmă. Federalii le-au descoperit cadavrele după aproape șase luni îngropate sub un dig, pe șoseaua 21, la sud-est de Philadelphia. Klanul „lucrase" cu complicitatea șerifului. Autorii erau membri ai organizației „Cavalerii albi", fondată în 1964, oameni care se declarau : „patrioți americani sută la sută, creștini convinși să respecte cu religiozitate instituțiile țării".

Luceafărul

Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef: Nicolae Dragoș, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Dobre Marian

ANUL XXII
44
(914)
Sîmbătă
3 noiembrie
1979
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

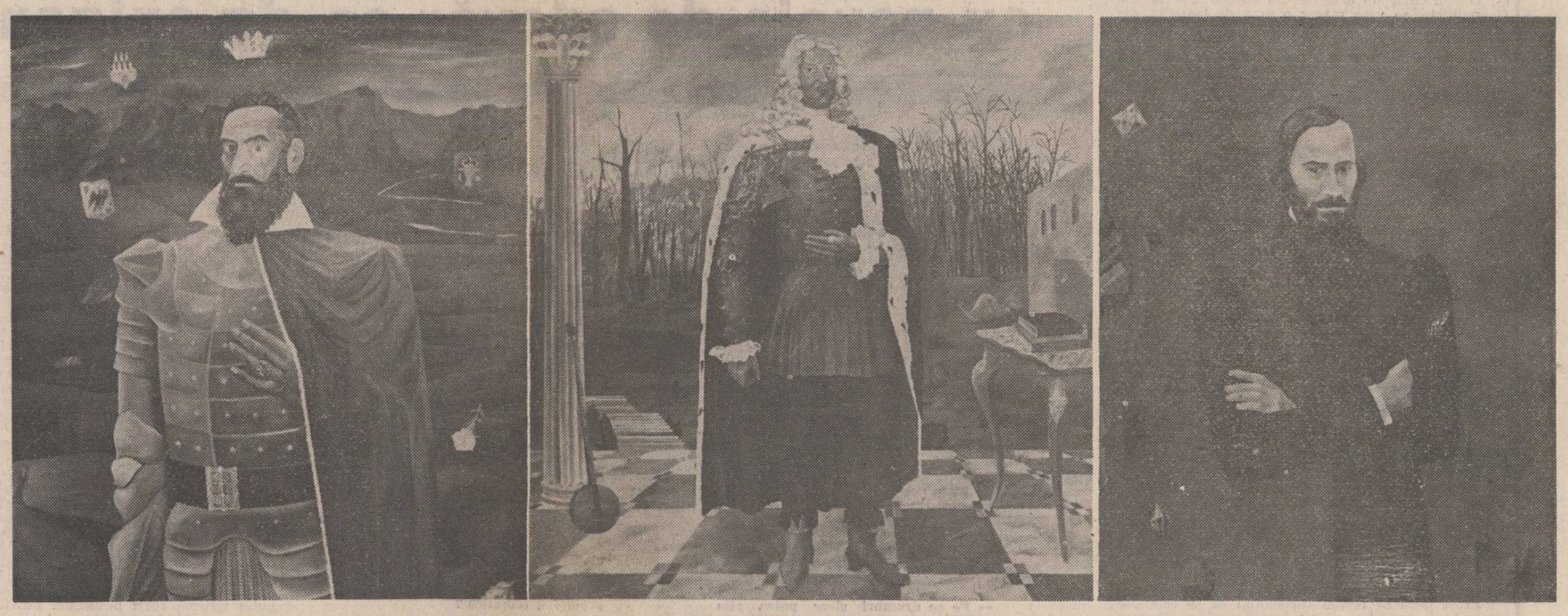

Trei uleiuri de Florin Niculiu : **„Mihai Vodă Viteazul, domn al tuturor românilor", „Dimitrie Cantemir", „Bălcescu"**

XII-LEA CONGRES AL P.C.R.

Democrația angajării politice

Edificarea noii societăți impune cu necesitate adîncirea permanentă a democrației socialiste.

Consecvent politicii sale de lărgire continuă a cadrului democratic al societății, partidul nostru comunist acționează cu luciditate și realism, în spiritul legităților care guvernează evoluția noastră istorică, pentru adîncirea procesului revoluționar din România. Un element esențial al acestui proces este participarea tot mai activă, tot mai largă, tot mai conștientă a maselor la înălțarea edificiului uman și social ale cărui contururi au fost trasate de marele Program al Partidului Comunist Român. Astfel, în România socialistă, democrația este un element vital al construcției politice, sociale și economice — materiale și spirituale, este un factor de cea mai mare importanță al dinamismului și efervescenței creatoare din toate sectoarele de activitate, este — în esență — una din realitățile cele mai impunătoare și mai sensibile care definesc epoca unor cruciale împliniri cu implicații nu numai pentru prezent, ci și pentru viitor — epoca căreia cu mîndrie legitimă îi spunem a noastră. Superioritatea democrației socialiste față de oricare alta s-a impus și se impune de la sine în practica socială directă. Democrația noastră — spunem a noastră la fel ca despre epoca în care trăim — este democrația care își arată virtuțile în procesul prin care se edifică cea mai dreaptă și umană societate din lume. De aici în mod firesc ea se legitimează în fața istoriei ca democrația implicării conștiente a omului într-un proces revoluționar exemplar în ceea ce privește mobilurile sale, ca democrația edificării libere a noii societăți. Atragerea maselor, a fiecărui om la viața politică și economică a țării cu cît treptele afirmării noilor valori ale societății noastre devin mai înalte, reprezintă o cerință de prim ordin a adîncirii democrației socialiste. Problema lărgirii cadrului democratic al societății noastre a fost mereu în directă legătură cu cea a creșterii conștiinței socialiste a maselor. Trecerea la o nouă calitate, superioară, se impune, ca obiectiv major, și în aceste domenii. O nouă calitate a implicării, o nouă calitate a conștiinței se impune, deci, cu necesitate în acest stadiu al dezvoltării societății noastre socialiste, stadiu care ne permite, prin rezultatele obținute în toate domeniile, să trasăm cu siguranță coordonatele viitorului comunist al patriei. Ca și în celelalte domenii, și din acesta, al adîncirii democrației socialiste rolul hotărîtor de afirmare și impunere a noului, de generalizare a lui îl are secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Viața democratică a României socialiste, care asigură fiecărui om al muncii, fără deosebire de naționalitate, spațiul de afirmare a drepturilor sale democratice își relevă întregul evantai de semnificații, în primul rînd, prin neobosita activitate a secretarului general al partidului, cel mai iubit fiu al poporului român, prin inegalabila sa activitate pusă în slujba intereselor majore ale țării, ale poporului român, ale națiunii socialiste. Strălucită mărturie în acest sens sînt propunerile formulate de tovarășul Nicolae Ceaușescu „Cu privire la creșterea rolului Frontului Unității Socialiste în viața social-politică a României și îmbunătățirea organizării sale".

Plenara Consiliului Național al Frontului Unității Socialiste a reliefat cu putere trăsăturile definitorii ale perioadei actuale, trăsături exprimate de deplina aprobare față de istoricele proiecte de documente ale celui de-al XII-lea Congres al P.C.R., de atmosfera de puternic entuziasm în care a fost însușită și susținută propunerea ca tovarășul Nicolae Ceaușescu să fie reales în înalta funcție de secretar general al partidului.

Prin gîndurile și sentimentele exprimate, **Scrisoarea Consiliului Național al Frontului Unității Socialiste către tovarășul Nicolae Ceaușescu** este, în fapt, scrisoarea întregului popor către cel mai iubit fiu al său, căruia marile calități de om, de român, de comunist i-au hărăzit un strălucit destin de ctitor de țară nouă urcînd în ev comunist. **„Entuziasmul nostru exprimă convingerea fermă a tuturor cetățenilor pe care-i reprezentăm** — se arată în Scrisoare — **că dacă România are un viitor strălucit aceasta vi se datorește în primul rînd dumneavoastră, politicii înțelepte și clarvăzătoare pe care o promovați cu fermitate în conducerea partidului și statului, a Frontului Unității Socialiste. Realegerea dumneavoastră în fruntea celui mai larg și mai reprezentativ organism politic al țării oferă garanția unor succese tot mai mari, în toate domeniile constructiei economice și social-culturale, în întreaga și prodigioasa activitate pe care poporul român o desfășoară pe plan intern în viața internațională".**

Măsurile propuse, dezbătute și aprobate de Comitetul Politic Executiv, de Plenara Frontului Unității Socialiste vor avea o mare însemnătate politică pentru dezvoltarea democrației socialiste și participarea activă a întregului popor — în deplină unitate — la făurirea conștientă a propriului său viitor comunist.

Luceafărul

ȚARA ÎN FAȚA MARELUI EVENIMENT POLITIC
CONGRESUL AL XII-LEA

Ritmuri ale creației

Ritmuri ale muncii, ritmuri ale creației. Ritmuri în care cei ce sîntem ne exprimăm bucuria de a fi. De a dura prin luminarea minții și a brațelor treze edificiul unei lumi pe măsura aspirațiilor noastre. În patrie, se pregătesc de pe acum semințele osmozelor viitoare. Ideile, prefigurînd mari germinații, ard în corola acestui anotimp. Al trudei și al demnității, al sincronizării gîndului cu fapta. Celor care vin de mai departe, celor dornici să ne cunoască așa cum sîntem, așa cum hotărîm să fim, arhitecturile precise de fiecare zi, lucrările firii, gesturile precise de fiecare zi au darul să le comunice nedesmințit și rotund un adevăr. Este adevărul nostru sprijinit pe clarviziune politică, pe rîvnă și capacitate de a sluji un înalt ideal comunist.

Prestigiul gestului nostru se citește suveran și limpede ca o constelație răsfrîntă în rouă. Diminețile noastre își trag de aici înțelesul și efigia. Niciodată în istoria acestui pămînt calendarele nu au însemnat ca acum atîtea fapte de vrednicie, atîtea opere memorabile prin care un popor își configurează,

George Chirilă

Continuare în pag. a 7-a

CONGRESUL POPORULUI

Nicicînd izvorul darnic al hărniciei noastre,
Ce glia o transformă în pîine și în flori,
Pe-acest meleag supus doar zărilor albastre
Și-ntîiului luceafăr : Partidul înspre zori,
Știm sigur că sub soare, nicicînd, nu o să fecе
Că-și va afla puterea-n izvoarele de munte.

Partidu-i Făt-Frumosul cu stea semeață-n frunte,
Tribuna lui e astăzi Congresul doisprezece,
Spre care se îndreaptă prin faptă și prin muncă
Poporu-ntreg, stăpînul pe glie și pe gînd,
Pe frunți de brazi și de stejari, în luncă,
Un vers de Eminescu mai tainic fremătînd,
Iubind și înălțărînd tot ce aici există,
În sonde și în mine, în fabrici, pe ogoare.

În zborul larg spre era comunistă,
În frunte cu Partidul, mărețul nostru Soare !

Ion C. Ștefan

● **În acest număr :** ● Biografia cărților noastre : D. R. Popescu : «Toate epocile au nevoie de adevăr ca de oxigen» ● Ce gîndește, ce scrie tînărul scriitor. Interviu cu Dan Horia Mazilu ● Scriitori pe șantierele patriei. TINERI DIN TINEREȚEA ȚĂRII. Semnează : Constantin Stan ● Mircea Florin Șandru ● Alex. Ștefănescu ● Lucian Avramescu ● Cleopatra Lorințiu ● Dan Mucenic ● Ion Lotin Popescu ● Areta Șandru ● Florian Popa Micșan ● «Muzica înaltelor sfere» — fragmente din romanul „Fiul șecetei" de Ion Lăncrănjan

Știință și filozofie

Spiritului cultivat îi este proprie în acest secol o mai mare deschidere către științe, ca urmare a evoluției spectaculoase pe care au cunoscut-o în acest sfîrșit de mileniu. Educația științifică este una din componentele de bază ale educației ideologice, pe care partidul nostru o promovează cu consecvență, oferind tuturor un cîmp larg spre vastele domenii ale cunoașterii umane.

În cuvîntarea tovarășului Nicolae Ceaușescu la marea adunare populară din Timișoara, cu prilejul deschiderii noului an de învățămînt, secretarul general al partidului spunea : **„Trebuie să acționăm pentru ca fiecare facultate, fiecare institut, fiecare școală să-și desfășoare activitatea pe bazele științei celei mai avansate, să asigure însușirea în cele mai bune condiții a noilor cuceriri ale științei și tehnicii, ale cunoașterii umane în toate domeniile. Numai prin înarmarea lor cu cele mai înalte cunoștințe tinerii de astăzi, viitorii constructori ai socialismului și comunismului, își vor putea îndeplini în bune condiții misiunea ce le revine, răspunderea față de patrie, față de socialism".**

Omul contemporan nu poate rămîne indiferent nici față de cuceririle științifice, nici față de tendințele ce se confruntă pe plan filozofic. Lupta dintre materialism și idealism n-a încetat, ea continuă pe alte planuri și sub alte forme, a căror subtilitate uneori e aproape insesizabilă. Hegel considera că acela care studiază istoria filozofiei studiază filozofia însăși. Dacă această apreciere este adevărată parțial pentru filozofie, ea nu se poate aplica la istoria științelor. Cînd începe istoria științei și unde începe istoria filozofiei e greu de stabilit cu precizie. Un paralelism între istoria filozofiei și dezvoltarea unor ramuri ale științei cum ar fi matematica, fizica, astronomia este nu numai util, dar și foarte

Marin Rădoi

Continuare în pag. a 7-a

inedit

Tudor Arghezi

Leneșul

Au sunat și clopotele
Au trecut și ropotele
De potcoave, pe șosea,
Și el nu se mai scula.

Ceasurile au bătut
Ceas cu ceas și au tăcut.
Prinzul zilei începea
Și el tot nu se scula.

Bătînd toaca-ntr-o căldare
Nu-l văzui nici că tresare.
Și s-a-ntors ca broasca-n baltă
Doar pe partea ceealaltă.
Și în vis, zîmbea, rîdea
Și el nu se mai scula.

Pe la ceasurile zece
L-am trezit cu apă rece.
Dar sculat de pe saltea
El umbla și mai dormea.

1953

JURNAL DE POET

Vasko Popa

Am avut bucuria la Belgrad să-l cunosc mai din aproape pe acest mare poet european de limbă sîrbă cu strămoși ardeleni. Vaskó Popa. În vechea cetate a Belgradului, unde riul Sava se varsă în Dunăre, cu turnul lui Iancu de Hunedoara în față, cu aproape două decenii în urmă, la masa sub platani a stat Tudor Arghezi și mai tîrziu Nichita Stănescu. S-a vorbit mult despre poezie aici, în românește. Vaskó Popa este domol la vorbă și-mi spunea cum Sadoveanu îi aprecia românească sa cu accente moldovenești cu acel și prelung prezent și în Banatul în care poetul se naște în anul 1922. Va studia filosofia la Belgrad, București și Viena, devenind, după război, secretarul general al societății iugoslavo-franceze. Intrat de

Ioan Alexandru

Continuare în pag. a 6-a

Viziune critică unitară

Jurnal de lectură (1978) de C. Stănescu este o culegere de cronici și eseuri ce pornesc mai ales de la cărți românești de poezie, proză și critică apărute în ultimii ani; nu sînt ocolite nici interpretările de sinteză, ce vizează ansamblurile unor opere. Dintre scriitorii care nu fac parte din perioada contemporană a literaturii noastre sînt luați în considerare Mihail Sadoveanu, Nicolae Iorga și Ion Vinea.

Atrăgătoare în cartea lui C. Stănescu este, în primul rînd, virtutea criticului de a se înfățișa în mod constant egal cu sine însuși, departe de tradiționalele simulări emfatice de erudiție, străin de piruetele principiilor și ale stilului, pe care ultimele lecturi și modificări ale mitologiei literare autohtone le determină în textele unor confrați mai slabi de înger. Este o atitudine ce poate dura doar dacă se sprijină pe o concepție clar articulată asupra literaturii. În critica lui C. Stănescu există o serie de elemente ce ne îndreptățesc să vorbim despre o asemenea concepție. Se cuvine relevat, în primul rînd, modul laic, rațional în care criticul se apropie de cartea sau de cărțile pe care le are în vedere, precum și cel în care practică evaluări ce folosesc noțiuni bine determinate, pe cît posibil epurate de ambiguități. Apare cu claritate o netă delimitare față de critica sacralizantă, care dă umilite tîrcoale obiectului său, psalmodiind sintagmele unei admirații dogmatice, indiscutabile. Ca urmare a convingerii sale că literatura este o entitate inteligibilă, criticul leagă domeniul esteticului de cel al politicului, socialului și psihologicului. O disponibilitate polemică îl determină, apoi, să își conceapă nu puține dintre interpretările sale sub forma unor retușări ale unor opinii considerate nefondate. În asemenea cazuri, C. Stănescu pare a se simți realmente la largul său, argumentația desfășurîndu-se cu eleganță și cu stringență.

Semnificative pentru metoda critică pe care am schițat-o sînt eseurile pornite de la operele lui Mihail Sadoveanu, Nicolae Iorga și Marin Preda, în care criticul începe prin a se delimita față de anumite afirmații pe care nu le consideră îndreptățite și ajunge la încadrarea operelor avute în vedere în contextul unei ideologii distincte și al unui anumit tip de realism social. Opera nu este urmărită doar în sine, pentru ceea ce are inimitabil în sensul expresivității, ci îi sînt detectate și virtualitățile educative, formative în accepția înaltă a noțiunii. În eseul dedicat operei lui Nicolae Iorga, unul dintre textele cele mai remarcabile ale volumului, analiza critică se transformă, din aproape în aproape, într-o considerare a condiției intelectualului, în trecut și, în egală măsură, în prezent. Comparîndu-i, pe urmele lui Iorga, pe doi dintre cronicarii noștri, Radu Popescu și Nicolae Costin, primul, partizan pînă la trădarea adevărului, dar, oricum, impresionant prin capacitatea lui de a lupta pentru un scop aflat dincolo de activitatea științifică înțeleasă ca însumare a unor principii incoruptibile și imuabile, al doilea, intelectual fricos, servindu-se tot timpul de documente, „judecînd prin sentimente de împrumut", înlocuind „aprecierea cu erudiția fastidioasă expusă chiar acolo unde singură cuviința-ar să directă i-ar fi cerut să depună mărturie". „În portretul în apă tare dedicat acestui incredibil urmaș al lui Miron Costin, arată criticul, cititorul de azi nu poate să nu vadă

Voicu Bugariu

Continuare în pag. a 6-a

Farmecul autenticității

Într-o vreme, cantitatea scrierilor de reportaje devansase în asemenea măsură pe cea a cărților de ficțiune încît momentul respectiv putea fi numit, fără exagerare, drept unul al „literaturii eminamente reportericești", accent ce nu i-a asigurat și longevitatea așteptată. Azi, cînd genul se manifestă editorial cu o relativă și cuvenită parcimonie, cititorul cercetează sumarul și, numai după ce a selectat și lecturat episodul de sub cel mai atractiv titlu hotărăște dacă va citi sau nu integral volumul.

Nu același lucru se întîmplă cu recenta carte a lui Iulian Neacșu **„Un bucureștean în trecere prin București"**, care adună între coperțile ei o parte a publicisticii autorului din ultimii ani. Fără a-i fi urmărit cu dinadinsul reportajele și

Gheorghe Pituț

Continuare în pag. a 6-a

SADOVENIANA

«Poarta neștiută» (II)

ÎNTRE OCHIUL URSULUI SADOVENIAN ȘI „URSUL" LUI WILLIAM FAULKNER

Ursul lui Faulkner, simbol ritual al inițierii eroului în misterele vieții adulte, este, totodată, prin actul dramatic al consumării morții sale, o emblemă hieratică a naturii, jertfită pe altarul cupidității și violenței omului alb.

Nimic din stigmatul unui asemenea blestem în lumea evocată de Sadoveanu în **Ochi de urs**. Orizontul mitic al vînătorii, prezent, nici vorbă, și în Preluncile sadoveniene, se vădește de o natură radical diferită.

Pe plan formal, fluxul narațiunii — transparent și linear — se înfățișează ca o urzeală monoplană, pe alocuri punctat cu meșteșug de fulgerul privirii retrovizoare, necomplicat însă de întortocherile multiple — de voci și unghiuri de vedere — caracteristice scrisului faulknerian. În acest sens, **Ochi de urs** este, desigur, o depănare cvasi-clasică, o **povestire** în cea mai bună și mai cuminte tradiție a genului. Dar, pornită de la nivelul observației realiste, a ochiului cotidian, istorisirea cunoaște totuși o memorabilă cotitură tonală la momentul cînd, odată cu apariția jivinei, caracterul principal, Culi Ursake (patronimicul nu e întîmplător), suferă acea mutație psihologică care, în economia lucrării, dă tocmai miez, substanță epică și dra-

Andrei Brezianu

Continuare în pag. a 7-a

BIOGRAFIA CĂRȚILOR NOASTRE

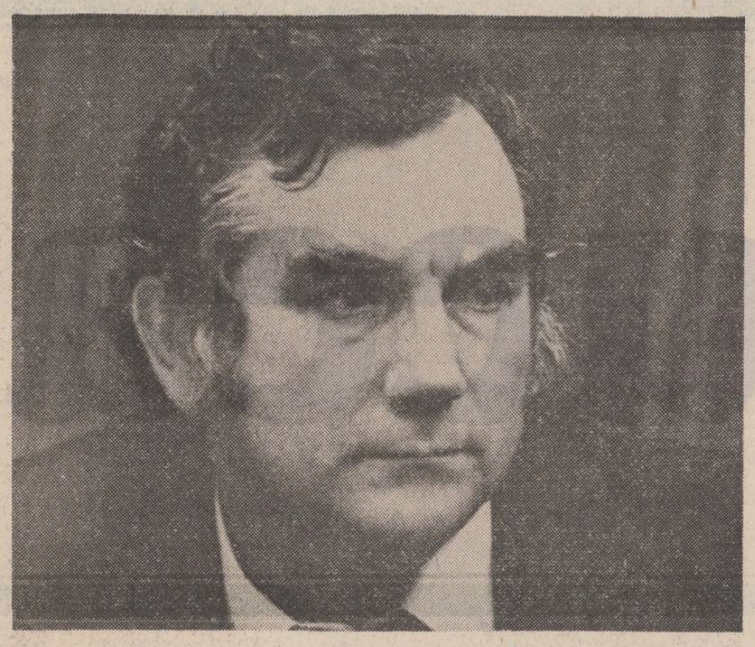

D. R. POPESCU
«Toate epocile au nevoie de adevăr ca de oxigen»

— Din numărul impresionant de personaje ale cărților și pieselor de teatru scrise de dumneavoastră, vă propun să ne oprim mai intîi la unul care le subsumează pe toate, și al cărui nume este ADEVĂRUL. Adevărul istoric și moral.

— În primul rînd, Nicolae Dragoș, vreau să te întreb : ce-ai cu mine, ce ți-am făcut, de ce-mi zici Dumneavoastră ? După cîte știu, ultima oară cînd am discutat (stînd chiar scaun lîngă scaun, la „Pescărușul", unde preturile sînt cam balenice) cîte mai ales în frunză și în frunze (toamna se desfrunzea și iarba vitregită de ochiul pârșiv al lui Septembrie era bine s-o cruțăm !) nu ne aflam atît de departe unul de altul încît să ne spunem dumneavoastră. Și fiind cam din același cerc geografic (dacă punem Severinul să fie centrul lumii și cu creta tragem un cerc în jurul acestui buric de lîngă Dunăre, Dănceul și Glogova se află cam la aceeași depărtare de buricul pămîntului), nu înțeleg unde s-a produs spărtura (și de ce ?) de prima întrebare este atît de protocolară încît ne așează pe amîndoi în doi duzi și ne obligă să vorbim peste gard și să ne zicem cu dumneavoastră ?! Dar dacă vrei să stăm în duji, hai în duji ! Domnia voastră propune domniei mele să se oprească la un personaj ce le subsumează pe multe altele botezate și alimentate (sînt și bucătar) și îngropate de mine în cărțile mele (ca un zămislitor de oameni ce sînt, și implicit, ca un ucigaș ! — doamne, ce meserie !), personaj denumit de domnia voastră Adevărul. Un punător de cuvinte pe hîrtie, cum sînt și eu (pardon !, cum este și domnia mea), se vrea un dezlegător de enigme, de noduri, mai pe românește, de chestii, și mai pe românește, nici chiar un sfinx, că e prea mult, și nici chiar un detectiv din strălucitele romane polițiste, se vrea măcar o rază de lanternă (de soare, nu, că vine dimineața, și apoi ziua, și totul e clar la lumina zilei — în afară uneori de adevăr, care e un soarec ce poate fi tras de coadă și ascuns nu în burta pămîntului, ci mai deseori, într-un borcan cu smîntînă), acolo, o rază de lanternă...

— Ce sînt deci personajele ?

— Personajele sînt deci acele particule de lumină ce străbat distanța de la sursă pînă la obiectul cercetat. Și uneori acești fotoni dau cu capul de zid, și nu de puține ori sfîrșesc la zid. Dar important este drumul parcurs. Căutarea. Căutarea, adică trezirea luminii (nu în sensul oltenesc, care zice, bunăoară despre vin : s-a trezit ! Sau despre altceva : e trezit ! Adică a început să se strice ! Deși, stînd noi în duji, putem zice : tot ce se desteaptă din somn și din legile stricte ale autoconservării, tot ce se trezește din starea sa și vrea să cunoască o altă stare, se-mpute ?). Dar cu lumina e altceva : ea se trezește în întuneric și din întuneric, înlăturînd întunericul care o maculează, evident. Lumina nu pute. Personajele capitale „se luminează", ies din noapte — de-ar fi să dau un prim exemplu, pe danezul prinț luminat într-o noapte de stafia tatălui său, într-un regat putred unde luminile putreziciunii luminează mesele și petrecerile regelui fratricid cu lumina lor seacă și înfricoșătoare și înfundătoare de gură. Moartea devine o lumină, stafia lui Hamlet bătrînul e luminoasă : groaznicul foton ce-i inspăimîntă pe soldați fără să le vorbească, prind glas în fața fiului venit la studii și-i spune de cucuta otrăvitoare și de mecanismul cucutei, brevetat de Claudius. Toate epocile au nevoie de adevăr, ca de oxigen, fiindcă oamenii sînt niște ființe care au în structura lor ca element de bază carbonul și care oameni nu pot ființa dacă se refuză carbonului să se combine cu cine vrea el ca să nu devină cărbune. Cenușă să se-aleagă de cutare ! cînd se zice, implicit lui cutare i se ia rația de oxigen. Nu sîntem niște extratereștri, nu sîntem clădiți pe siliciu (ce deștepte sînt calculatoarele, care au inimă și cap din siliciu !) — sîntem niște bipede ce se hrănesc cu lumină. Și care iubesc lumina. Vreți domnia voastră să coborîm din duji nițel pînă la înălțimea folclorului nostru și să vă ofer un exemplu ?

— Să coborîm și să auzim...

— Iată-l : Vulcan, cel de turci nebiruit, vîndut lor de un grecotei, aruncat în apă, legat de-o piatră de rîșnit, roade cu dinții briul ce-l lega de ea și iese la lumină și cuvîntă din gură (nu strigă !) „Sărăcut amar de mine. Nici un ajutor nu-mi vine Să mă scoată de la greu Să-mi lungească veacul meu...". Îi răspunde o fată, care-l și salvează, lungindu-i deci veacul. Ce-i zice el atunci drept mulțumire viitoarei sale mirese ? „Fir-ai fată fericită Ca lumina de iubită". Dar oare e cazul să insist arătînd cît e de slăvită lumina în cultura noastră și ce semnificații multiple are ? Nu. Deci, vom conchide : frumosul, adevărul, oxigenul, lumina lungesc veacul și veacurile, fără ele timpul nici n-ar exista, moartea și întunericul n-au vîrstă. Numai viața are ani și numai anii vieții se numără.

— Îmi amintesc prozele scurte, povestirile semnate de D. R. Popescu, luminate de simboluri firești. Considerați că proza scurtă ar fi incompatibilă cu momentul de azi al literaturii ?

— Proza scurtă nu este incompatibilă cu momentul de azi al literaturii, doamne ferește ! Însă la noi schița și povestirea trec printr-o criză, evident. Criza are mai multe cauze și ea se poate prelungi pînă mîine, sau poimîine, însă poate înceta și în această seară. Care ar fi cauzele betegușului de care suferă proza scurtă ? Mai multe. 1) O generație de străluciți autori de proză scurtă (Preda, Barbu, Fulga ș.a.) a trecut cu tot echipamentul civil și cazon (deci cu toate armele acestui gen) la roman. 2) O altă generație strălucită (Fănuș Neagu, Bănulescu, Velea, Mazilu, Băieșu, Bălăiță, Vasile Rebreanu, Țic, Sorin Titel, Lăncrănjan, Cosașu, Țoiu ș.a.) a trecut cu toate bagajele în roman, sau în teatru. 3) Proza scurtă a fost supusă unor canoane ce nu-i erau specifice. I s-a cerut bunăoară să rezolve tot ce rezolva romanul : toate problematicile, toate categoriile de personaje, toate conflictele etc. Și tot rezolvînd, tot dînd rezultate exacte, ca la **Pronosport**, în loc să cîștige, a capotat. Dacă în finalul fiecărei schițe de cinci pagini un chiabur e demascat, un strungar e premiat, un fapt de eroism este decorat, un pionier este lăudat (dacă deci toate premisele sînt încununate cu flori și eroii sînt puși să poarte la git și pe creștet coroniță de flori sălbatice sau de hîrtie măcar) — cititorul va prefera rubrica de șah, unde și marii maeștri mai au pauze în memorie și mai pierd cîte o regină de lemn. Schița a fost strivită de greutățile ce i s-au pus în spinare.

— Pe ce drumuri și-ar putea afla reabilitarea ?

— Ca formă, proza scurtă nu mai poate merge exact pe drumurile de pînă acum, sau pe potecile romanului. Nu e neapărat nevoie să aibă în miezul ei și intrigă și personaje bine conturate, și desnodămînt etc. Prea multe alifii uritesc chiar o splendoare de gen feminin, o construcție rotundă etc., însă azi evoluția ei este, după mine, mai spectaculoasă decît a romanului, mai diversă... Poem, eseu, fragment, fragment de document, document, citat, lecție de aritmetică, de anatomie, astrologie etc. Și aria ei este imensă : pe lună, sub pămînt, în miezul electronului, al cromozomului. — nu doar la munte, la deal, la cîmpie și la mare. Noile personaje : cosmonauți, ascultători cu urechea, mercenari cică cu crez politic, traficanți de guverne, milionari îndrăgostiți de văduve celebre etc., etc. Uneori o proză scurtă e greu s-o pui într-un raft, al schiței, al povestirii — și-a cîștigat o nouă personalitate. Mesajul e mai ambiguu. Parabola e la loc de cinste. Un personaj din istorie devine un vecin de-al cititorului. Ficțiune. Fantastic. Științifico-fantastic. Toate granitele au fost zdrobite — proza scurtă se află în pragul unei explozii extraordinare ! Așa cred.

— Ce alte cauze credeți că-i frînează drumul ?

— Au fost și cauze materiale ce-au frînat drumul prozei scurte. Revistele nu mai impun prozatori — edițurile sînt cele ce-i impun. Și edițurile preferă romanul. Fiindcă romanul e mult mai citit de către toate categoriile de cititori. Revistele sînt și ele într-o criză, și de spațiu, și de prestigiu. Și plătesc și prost. Pe o schiță poți să primești prețul a zece grătare. Cît pentru un reportaj despre cinci pescari ce-au prins șase pești.

— Vă fac toate acestea să priviți cu pesimism destinul prozei scurte ?

— Poveștile orientului, cele venite din China, din toată Asia, din atîtea vremuri uitate, poveștile intîlnite în folclorul nostru, tradiția prozei scurte e prea bogată ! O asemenea tradiție învinge orice criză de creștere... E drept că oamenii astăzi nu mai stau cu picioarele încrucișate sub ei, sau pe șanț, să-și spună povești. Însă ei mănîncă zilnic hîrtie, citind ziare și reviste și aflînd astfel povești (reale) de pe tot mapamondul. Hîrtia plină de litere a luat locul bunicilor povestași. Dar să nu ne speriem, nu e nevoie ca pasărea aceasta cu coadă scurtă să renască din propria ei cenușă, ea n-a murit, ea doar trece pe sub umbra unui nor (necunoscut încă exact nici de mine, nici de tine, nici de noi, nici de ei), unui nor trecător.

— Ce gîndiți despre personaj în raport cu proza modernă ? Se vorbește sau, mai degrabă, s-a vorbit despre dispariția, disoluția personajelor. Care este punctul de vedere al scriitorului D. R. Popescu în această disputată problemă teoretică ?

— Nathalie Sarraute vorbește despre uzurparea personajului... Cică pînă acum personajul era bogat înzestrat, copleșit cu bunuri de toate felurile, nimic nu-i lipsea, nici cataramele de argint ce-împodobeau pantofii, nici negul de pe vîrful nasului. Cică treptat personajul și-a pierdut totul : și strămoșii, și casa zidită cu grijă, și vesmintele, și trupul, și caracterul, și numele. Probabil. Însă. Fiindcă există cel puțin doi de însă. Primul : proza a devenit mai suplă, a făcut unele descoperiri (cuceriri), asupra esențelor. Nu mai e necesar să fie descris negul. Brăncuși n-a mai cioplit detalii. Păsările sale n-au pene. Nu e nevoie să înșiri tot arborele genealogic al cutărui Neață. Îi spui Neață. Caragiale nu-l avea pe Năică. Mitică ? Sau unii nici nu aveau nume. El, se numea unul. Sau nici măcar El : ci o linie de dialog în dreptul unui nume ce nici nu exista. Acestea nu arată că nolle descoperiri descoperă de multe ori lucruri vechi ? Al doilea însă : dacă e să amendăm personajul în roman, să nu ne oprim doar la romanele ultimelor două secole. Să mergem spre începuturi. Care e primul roman al lumii, romanul romanelor, biblia romanului ? Păi se pare că e chiar biblia. Prin ea sînt puțini negi. Și puține cataracte de argint.

Dar să mergem mai departe, de mînă cu Nathalie Sarraute. Domnia sa zice că astăzi sîntem năpădiți de (în multe opere literare) ființe fără contururi, indefinibile... „un «eu» anonim ce este totul și nu este nimic, și care nu este de cele mai multe ori decît un reflex al autorului însuși, a uzurpat rolul eroului principal... personajele ce-l înconjoară, lipsite de existență proprie, nu mai sînt decît viziuni, vise, coșmare, iluzii, reflexe, modalități și dependențe ale acestui «eu» atotputernic". Da, desigur. Numai că în Dostoievski găsim mai multe asemenea „eu"-ri — fiecare autor după cît îl țin brăcinarii. Dar romanul lui Iov din biblie ce este ? Am mai putea discuta.

Și mai este ceva : secolul acesta al nostru ne-a arătat de cîteva ori că unele personaje din viața publică nu erau ce păreau că sînt. Sfîntul era un criminal. Banditul, un nevinovat. Caracterul în asemenea cazuri este aproape imposibil să urmeze în descriere preceptele acelui frantuz rămas în litere pentru caracterele sale. Literatura e nevoită să se apropie de oamenii secolului din care face parte. Și oamenii sînt și ei ființe rotitoare deseori în jurul propriilor lor axe, dar și interese... Ianus, omul cu două fețe, e o mică scamatorie de bîlci. Sînt doar insecte cu o mie de ochi, rotitori, mișcători etc. Omul de ce-ar fi mai prejos decît o insectă, el, regele animalelor ?!

Monologul interior ? Bine, ne îndepărtăm de romanul romanelor. Și de rugăciuni. Găsim în altă parte... Descrierea din exterior a căzut ? Foarte bine. Ne reîntoarcem și aici la sursele dintîi. Colcăiala infinită a vieții psihologice și vastele regiuni încă abia descifrate ale inconștientului, — mai notează Nathalie Sarraute. Da, are domnia sa dreptate. Dar cred că uzurpînd personajul, am îngusta fantastic acest fluviu care este romanul. În fiecare volum, „eu", un singur personaj, autorul... Realitatea de azi a romanului infirmă acest pesimism. Fluviile își decid singure albiile.

●

— Toate cele de mai sus, îți amintești D.R.P. ?, le-am discutat acum mai bine de un an de zile. Aș vrea să le propun și atenției cititorilor.

— De acord! Dar să luăm o mică pauză și să recapitulăm: răspunsurile pînă la acest punct au fost bune — așa este — acum un an și mai bine, în 21 septembrie 1978. E bine să precizăm acest lucru, fiindcă între timp s-ar fi putut intîmpla să-mi schimb părerile despre punctele mai sus atacate. Recitindu-le, rămîn la ele. Cu o mențiune. Schița mai poate să se prezinte cititorilor și ca un fapt divers din-tr-un ziar. Nu e nevoie întotdeauna de o scriitură cu briliante. Deși sudamericanii au redat scrisului splendoarea frazei, nebunia imaginației etc. Ne cam obișnuiserăm să nu fim atenți la detalii, la replici. Dar mult cafeniu strică, Shakespeare șclipește în fiece cuvînt. Trebuie să-i dăm artisticului locul ce i se cuvine în capul mesei. Altfel vom fi striviți de fantezia faptelor cotidiene, aceste capitole de roman fluviu ce se nasc în fiecare zi pe toate meridianele lumii și pe care cititorii le mestecă zilnic cu o plăcere deosebită. Să recunoaștem că într-o anumită măsură **Ziarul** este romanul secolului nostru. Cu toții ne repezim dimineața la chioșcuri să lecturăm capitolul următor în care aventurile de ieri și faptele de ieri ale mapamondului continuă nu întotdeauna previzibil. Chiar și în fotbal sînt răsturnări de situații — de ce n-ar fi și în alte domenii? Citim deci zilnic în romanul **Ziarul** o poveste, ceva nou, neterminat cu desăvîrșire... Azi un împărat a fost alungat, mîine — în capitolul de mîine vom citi probabil asasinarea lui, ca poimîine să citim despre asasinarea asasinilor săi de către cei care răspoimîine vor fi spînzurați de către cei care săptămîna viitoare vor avea aceeași soartă... Desigur, exagerez, dar vorba unei romanțe, și exagerarea este scrisă în legile omenești. În ziare deci vezi suflul superficial al vremii, moda la pantofi și la gulere, dar găsești și marile cataclisme și tragedii și uragane cu tot cortegiul lor de flori negre. Plecînd de la această idee, am terminat un roman despre un ziarist care scrie un ciclu de povestiri și nuvele și romane în care-și povestește viața sa (și a timpului său evident), roman pe care l-am terminat la finele anului trecut și din care am publicat cîteva fragmente, și care roman, ca în această frază cu mulți intenționați care, nu a văzut lumina tiparului încă, roman deci care se vrea o cronică a anilor ce-au precedat ziua de 23 August... Se numește „Iepurele șchiop", iepurele fiind acel urechiat întîlnit în „Tinerețe fără bătrînețe..." de eroul basmului, în țara zînelor, la o vînătoare, cînd se cam plictisea de atîta fericire, probabil, întîlnit la vînătoare deci (fiecare dintre protagoniști aflîndu-se însă într-o postură inversă, nu ?). Urechilă n-are nici măcar nume în basm, e un anonim, am spune. Și totuși el săvîrșește un miracol : îl trezește pe Făt-Frumos din fericirea (reală sau artificială) în care se afla. Trezindu-i amintirile, făcîndu-l să judece — eroul nostru redevine om cu adevărat. Și cine dacă nu arta te poate umaniza, cine, dacă nu acest iepure șchiop ? Dar n-aș vrea să mai insist asupra titlului — aștept și eu ca prietenii mei editorii să mă pună, punînd romanul pe piață, în imposibilitatea de a fi de acord cu proverbul despre prieteni.

— Dacă tot revenim asupra unor mai de demult întrebări și răspunsuri, aș propune să aducem „la zi" activitatea literară a autorului, aici, de față...

— Cum n-am mai dat un interviu în două părți, despărțite de o pauză de peste un an, mai vreau să spun că în acest antract am mai scris pe lîngă piesa publicată în revista „Teatru" (piesă ce în realitate e cel puțin mai lungă, dacă nu și altfel) o alta, anunțată de mine de cîțiva ani buni : „Domnul Montaigne bea ape minerale". Domnul Montaigne, sau condiția artistului în societate, responsabilitățile sale etc. Va fi un Montaigne care pe mulți îi va sălta din scaunul lor plin cu prejudecăți, fiindcă genialul filosof francuz va fi în piesa mea uneori desacralizat, (umanizat, zic eu), uneori pus în situații nu prea roze, situații în care nu s-a comportat (ce cuvînt ?) la înălțimea geniului său... Mă rog, o lungă poveste !

Încheiem, spunînd că : dacă aștept apariția romanului și apariția pe scenele noastre a pieselor, în anul care se termină mîine-poimîine am fost prezent și pe alte meridiane : mi-a apărut în R. D. Germană „Cei doi din dreptul Țebei", la Moscova un volum masiv intitulat „Scrieri" (la editura „Progres"), volum ce cuprinde „Duios Anastasia trecea", capitolul central din „Vînătoarea regală" și destul de multe alte schițe și nuvele. În Polonia mi-a apărut „Vînătoarea regală". Dar surpriza cea mare (despre cărțile de mai sus știam că sînt în pregătire) a venit din Japonia, unde-am apărut cu o nuvelă într-un volum numit : „Scriitori din Sud-Estul Europei" (unde sînt, printre alții : Sienkiewicz, Boloslav Prus, Zeromski, Capek, Nușici, Ivo Andrici, Kosztolanyi, și de la români : Caragiale, Sadoveanu, Barbu), și unde mi-a fost tradusă piesa „Pădurea cu pupeze", ce va fi jucată la Tokio. După cum vezi, toți sîntem orgolioși, ne place să mai și spunem pe unde umblă odraslele noastre.

— Și alte „noutăți" în pauza dintre cele două părți ale interviului, care se întîlnesc acum ?

— Cam aceste lucruri s-au petrecut în pauza dintre cele două părți ale interviului. Și încă ceva, formidabil : băieții mei, Traian, Cristian și Mihai au înțeles că sora lor mai mică, Lizu, trebuie lăsată să se joace cu mașinuțele, domnule, căci păpușile sînt... Dar să nu cad pe panta familiarismului, să mă urc din nou sobru în dud și să-mi pun papion (deși n-am purtat niciodată așa ceva) și să zic : Punct.

— Nu înainte de a menționa data cînd am aflat momentul potrivit pentru cea de a doua parte a interviului : 23 octombrie 1979. Și nu înainte de a vă spune că papionul „amenințător" nu se asortează cu dudul în care vă hotărîți să urcați din nou. Și care, deși în altă parte, are tulpina și frunzele asemănătoare cu cele ale dudului spre care, iată, mă grăbesc, lăsînd în urma pașilor tot felul de puncte, puncte.

Nicolae Dragoș

ce gîndește, ce scrie tînărul scriitor

DAN HORIA MAZILU: «Am să scriu o carte despre Renașterea românească, pentru că ea există»

Dan Horia Mazilu s-a născut la Pitești (20 aprilie 1943). Absolvent al Facultății de limbi străine a Universității București, unde este — în prezent — lector universitar. Doctor în filologie, a publicat studii în revistele de specialitate, cursuri universitare, manuale de liceu (gramatici) — în domeniul slavisticii. A colaborat la „Luceafărul" și „România literară". Cărți apărute : „Udriște Năsturel" (1974), „Barocul în literatura română din secolul al XVII-lea" (1976) și „Cronicarii munteni" (1978) — toate la Editura „Minerva". A tradus proză ucraineană.

— Cărțile publicate pînă acum vorbesc, ele singure, despre o fermă opțiune a istoricului literar, ale cărui preferințe merg — neabătut — spre secolul al XVII-lea. Ce a determinat cantonarea sa în acest perimetru al culturii noastre ?

— Nu este vorba de o oprire întîmplătoare, ci de una, dacă nu impusă, cel puțin condiționată de anumite rezultate ale unor îndelungi investigații operate asupra cîtorva momente culturale pe care le socotesc esențiale. M-am îndreptat spre ele programatic, sondînd corpusuri de cronici, poezii sau texte de proză — cu mesaj descifrabil în planul ideologiei literare — ce alcătuiesc laolaltă o largă suprafață de studiu și definire a spiritualității unui timp. Adîncirea acestor investigații m-a făcut să rămîn „lipit" de o bucată de vreme — aceea începînd în jurul anului 1630 și mergînd pînă pe la 1720, cînd Dimitrie Cantemir se îndepărtează de uneltele scrisului și Nicolae Costin încetează și el — din anumite motive — să scrie. Vreau să cred că în ceea ce privește această perioadă, am reușit să sistematizez și să descifrez cele mai veritabile sclipiri din tot ce a dat vechea noastră literatură.

— Citirea cronicilor muntene a fost făcută, așa cum reiese din „Cronicarii munteni" și cum se precizează în „Argumentul" introductiv, din perspectiva codului cultural al epocii cînd acele cronici au fost scrise. Care sînt trăsăturile definitorii ale acestui cod ?

— „Descifrarea" textelor a fost posibilă datorită instrumentelor cu ajutorul cărora am încercat să le pătrund, să pătrund între cărturarii vremii, am pornit cercetările de la structurile de adîncime înspre cele de suprafață. Primele sînt articulate coerent după principiile stării de spirit baroce. Această înțelegere a lor a fost apreciată de oamenii la opinia cărora țineam foarte mult. Modul de a gîndi și analiza faptele este, repet, tipic baroc. În această privință nu sînt nici pentru sincronie, nici pentru protocronie, ci cred că a fost vorba de o anume stare de fapt, determinată și dinăuntru și din afară, de o anume situație istorică. Exprimările de suprafață sînt fidele aceluiași spirit. Sînt căutate artificiile, digresiunile, exprimările alambicate. Construcția textelor este și ea tipic barocă. Am cercetat descendența manuscrisă a textelor și previziunea mi-a fost confirmată : copiștii practicau un barochism ce plutea în aer, pe care l-au respirat, copiile în descendența lui Greceanu, de pildă, sînt pline de digresiuni, de paranteze, totul este o îndelungă divagație, pînă la completa disoluție a sensurilor. În esență, abordarea acestui fenomen literar și cultural trebuie să purceadă de la implantarea ideii de sistem, ca singură modalitate — cred eu — de ajungere la adevăr. Cărturarii români din secolul al XVII-lea nu se puteau sustrage unor înriuriri care veneau din nord sau din sud, iar dacă, în urma acestora n-ar fi lăsat ei înșiși urme, ar fi însemnat că predecesorii noștri au fost opaci, nu ne merită, deci, stima, ceea ce este cu totul fals. Tîn la acest mod de înțelegere pentru că țin la cercetarea sistematică, aceea care ne demonstrează că acei oameni nu copiau în neștire, închizîndu-se în chilii. Nu aceasta este literatura noastră veche ! Scriitorii acelei perioade nu erau nelegați de lume, de Europa. A fost, cred, depășită etapa cînd ne negam prin ignorarea trecutului.

— Dan Horia Mazilu, spui în „Cronicarii..." că nu ai resimțit „nevoia de nume", Stoica Ludescu, de pildă, fiind folosit doar din „necesități de serviciu". Problema paternității operei în literatura scrisă este specifică doar literaturii vechi sau poate fi extinsă ?

— Sînt pentru primatul operei, cu distincția categorică a valabilității afirmației doar pînă la limita complexului cultural vechi. Pentru ceea ce înseamnă „literatură veche", textul este fundamental. Mi-ar plăcea desigur, să pot da un nume și un prenume fiecărui autor al acestei perioade, dar entuziasmul nu-mi scade dacă pe pagina de gardă nu e pus numele celui ce a trudit la scrierea textului. Sîntem pe un teren instabil, paternitățile sînt extrem de labile. „Atribuit lui..." conduce la schimbări de la o zi la alta. Iată un singur exemplu : de curînd, un cercetător ieșean a emis ipoteza că o seamă de scrieri ale lui Costin trebuie atribuite lui Dosoftei. Multe se pot schimba în această direcție. De aceea, rămînerea în dreptul textului mi se pare cea mai adecvată și îndreptățită manieră de abordare. Ne-ar trebui, negreșit, nume. Numărul lor mic ne-a creat un anumit complex de paupertate și, de aici, nevoia de sincronie sau de protocronie. Dar sînt convins că nu ne-a împins spre acest complex, și spre prelungirea lui, decît necunoașterea.

— Ce anume ne-ar putea vindeca de el ?

— Desigur, trebuie întreprinse cîteva gesturi, unele de bun simț, altele de veritabil curaj. În categoria primelor intră investigarea a tot ce avem, însoțită de editarea corpusurilor de texte. Nu avem editate cărțile populare (cu excepția unor fragmente), cronicile, textele lui Năsturel, inventarul versificat din literatură veche... De fapt, avem doar „Învățăturile lui Neagoe Basarab..." și... cam atît. În privința gesturilor de curaj trebuie realizată o necesară operă de impunere a valorilor culturii noastre vechi în conștiința națională și, mai ales, în cea internațională. Fără stabilirea unor — de fapt, evidente — conexiuni, această impunere nu se poate realiza. Și conexiunile există. **Am să scriu o carte despre Renașterea românească, pentru că ea există.** Ne referim mereu la Occident, uitînd parcă adevărul că a existat și în această parte a Europei un important fond filosofic, că aici n-au trăit oameni care nu știau ce se întîmplă în jur. Demersurile de care vorbea se cheamă foarte simplu valorificare și valorizare.

— Se cheamă simplu, dar nu tot atît de simplu e să le întreprinzi...

— E adevărat. Trebuie multă grijă pentru textul vechi. Confrații (deloc puțini) fac lecturi, adesea foarte interesante. Nu la fel de preocupați sînt însă de cercetarea depozitelor de manuscrise și de carte veche. Literatura noastră veche trebuie să aibă exegezele pe care le merită. Mă gîndesc, de pildă, să dau cîndva cartea pe care o merită Milescu, om care „se juca", plin de siguranță, cu tot ce avea mai „stilat" Europa la vremea aceea.

— Care ar fi șansa de succes la public a unor asemenea ediții, mai ales dacă ele ar fi științifice, greu accesibile ?

— Edițiile științifice sînt, neîndoios, necesare. Dar, în același timp, n-au șansa de a trece de cercul de specialiști. Pentru a-i scoate din uitare pe acești valoroși scriitori, trebuie elaborate ediții accesibile, cu un minim de rigori, care să redea și să transmită textul cel mai indicat reieșit dintr-o analiză filologică. Un Radu Popescu, de pildă, este suficient în sine pentru o lectură agreabilă în viziunea cititorului de azi. La vechii cărturari se pot găsi cam toate elementele care pot face astăzi un text „potabil". Aceste texte își vor alcătui cu siguranță cercul lor de cititori, suficient, cred, pentru a face o bună propagandă vechii noastre literaturi.

— Apariția unor lucrări ce propun lecturi moderne ale unor texte vechi n-ar putea anula bucuria descoperirii de sensuri noi pentru cititorul care ar intra în posesia acestor dorite ediții ?

— Adoptarea unui punct de vedere de către critic impune, ce-i drept o grilă pentru cititor, cititor care are în fața unui text ingenuitatea ce-i permite utilizarea propriei grile. Pe de o parte, trebuie dirijat jocul liniilor în grilă, dar pe de altă parte, îndelunga lui preparare e păgubitoare, fiind lipsiți de prospețime amîndoi actanții, care se pot, astfel, întîlni deformat și deformant.

— Spunea Anatole France : „Îndrăznesc să afirm că nici un vers din Iliada și Divina Comedie nu și-a păstrat în înțelegerea noastră sensul ce i s-a conferit inițial", „Decodificarea" textelor vechi este cu totul accesibil oricărui cititor, co-participant la actul de creație al înaintașilor ?

— Desigur, textul vine el singur spre cititor și asta din pricină că autorul purcede la lucru de la datele acestei convenții — ca prin text să comunice cu cineva informat, acceptînd „jocul" propus. Textul este, de aceea, valabil și fără un propunător din afară a decodării. Iată, în literatura veche cronicarul regiza o scenă, convins că va fi înțeles de cel ce parcurge textul, prin raportare de ordin cultural. Deci, se vede chiar la autorii vechi faptul că autorul își concepe întreprinderea convins că discută cu un individ introdus în regulile jocului și avînd anumite posibilități de decodare ; o măsură suplimentară de precauție este aceea de a introduce și cîteva elemente care să trădeze intențiile regizorale, deși se poate ridica întrebarea dacă o face din abilitate sau tocmai din lipsa ei. Oricum, prin intermediul acestor elemente, cititorul e substanțial ajutat în descifrarea textului.

— O afirmație ca cea făcută în „Cronicarii..." —, la capitolul dedicat „Letopisețului Cantacuzinese", cum că „secvențele în care istoria descoperă suficiente rațiuni ca să încrimineze „nesinceritatea" ori interpretările deformatoare nu pot fi decît prilejuri de satisfacție pentru istoria literară" (cu sublinierile ce aparțin autorului) poate conduce la ideea că literatura apare atunci cînd este „înșelată" istoria. Aderi la această idee ?

— Nu, sau nu întru totul. Locul pe care-l ocupă literatura cronicarilor în marea noastră literatură îl putem plasa în zona „nonfictivului". Discursul începe să devină literatură atunci cînd străbate cîteva etape. Prima — și cea mai importantă — este organizarea materialului faptic. Aici apare geniul particular, care stabilește ca textul să devină jurnal sau pseudojurnal, să fie liniar sau în volute — ca la Greceanu —, alegînd, adică, o manieră. Dincolo de etapa organizării trebuie căutate elementele ce alcătuiesc nivelul retoricii textului și, apoi, cele ce țin de finalitatea discursului, adică de posibilitatea autorului de a-și cristaliza mesajul. Dacă răspunsurile la respectarea celor trei cerințe sînt pozitive, textul are dreptul de a intra în literatură.

— Am desprins, din cele trei cărți pe care le-ai publicat, o idee: aceea a sonanței literaturii noastre cu cea europeană, e vorba și de baroc, în sensul instaurării la noi a aceleiași stări de spirit — generatoare de opere literare viabile, originale, românești — din întreaga această zonă a Europei.

— Da. Și reafirm în continuare validitatea și rezistența acestei perspective. După ce am scris cărțile, am întîlnit noi serii de fapte ce mi-au confirmat ipoteza. Este singura manieră acceptabilă pentru investigația prezentă și pentru cea viitoare, de-a căuta și surprinde mecanismul intim de dezvoltare a culturii noastre. E exclus, desigur, că românii care aveau contacte culturale cu vecinii, care se școleau, să fi rămas străini de o anume stare de spirit, să nu-și însușească elemente care să le călăuzească gustul și să nu ajungă la concluzii — în mare — similare celor care se stratificau în această parte din Europa. Privind așa lucrurile, concluzia este o firească, așteptată consonanță cu starea de spirit, cu sensibilitatea europeană.

— Ce i se cere, cu necesitate, unui cercetător al literaturii române vechi ?

— Incontestabil, o mare deschidere în cîteva ipostaze. Deschidere ca informație — lingvistică și filologică —, cunoaștere a ceea ce este mai bun în cultura națională și în cea a popoarelor din jur, o stăpînire (sau măcar o cunoaștere) a principalelor unelte necesare cercetătorului, o deschidere spre munca cu textul, în accepție contemporană și — mai ales — dragoste și răbdare în studierea manuscriselor.

— Care sînt imperativele scrierilor ce vor purta semnătura lui Dan Horia Mazilu ?

— Sînt pentru îndrăzneală. S-a spus despre cultura română că este una mică, ceea ce nu-i deloc adevărat. Avem obligația ca, prin ceea ce oferim, să infirmăm această părere. Premisa acestei operații ține de ființa intimă a celui ce face acest demers. Fiecare autor este responsabil de destinul culturii din țara sa. Sentimentul acesta e firesc : e patriotic și partinic. „Cultura română — o cultură mică" — iată o mistificare ușor demistificabilă ! Mai ales în momentul cultural actual, demn de prețuire pentru varietatea, valoarea și numărul textelor care apar. Este semnul unei culturi care se simte în largul ei grație condițiilor social-politice de astăzi. Detașările și ieșirile din rînd sînt și sarcina contemporanilor, dar și a viitorimii, așa cum s-a văzut de multe ori.

Dan Mucenic

Scriitori pe șantierele patriei

AL XII-LEA CONGRES AL P.C.R.

TINERI DIN TINEREȚEA ȚĂRII

SEMNĂTURI PENTRU MÎINE

Eram de citeva zile pe șantier. Aveam un carnet plin cu nume de oameni, cu nume de județe ce-și trimiseseră cei mai buni constructori aici, cu date, cu fapte, mai mari sau mai mici, și incercam să ne punem în ordine tumultul de senzații incercate de la Cernavodă la Agigea. Era soare, era cald, uneori imaginile ne păreau ireale, și cu toții eram suficient de tineri și guralivi pentru a ne mira cu voce tare, pentru a pune intrebări naive despre cutare sau cutare mașină sau utilaj, despre ce-i taluzare și la ce ajută ș.a.m.d. Iar curiozitatea nu ne dădea deloc sentimentul neștiinței noastre, ci dimpotrivă ne făcea să credem că vom pleca de acolo mai bogați cu un sentiment, cu o idee. Și, pentru că oameni ai scrisului eram, transformam totul în reportaje, nuvele, schițe de roman. Dar cum să scrii despre toate astea? Și, mai ales, despre cine să scrii mai intîi? Care să fie personajele reprezentative? Fiecare om venit aici are istoria, biografia sa. Fiecare va putea spune cu mîndrie și nostalgie „și eu am fost". Și cum poți trece pe lîngă oameni fără sentimentul că ai ratat cel mai formidabil subiect sau portret? Și, iată, intîmplarea care ne-a luminat. O intîmplare durînd mai puțin de cîteva secunde, adică durînd atîta vreme cît privirea a putut cuprinde în viteza mașinii piciorul unui stîlp de beton. Pe el — pe acest imens stîlp de beton — o mînă scrisese cu multă siguranță, mare și la vedere: **Horodincă Vasile** și mai jos **Botoșani.** Nu știam și nici nu aveam să aflu vreodată cine este Horodincă Vasile și care este povestea vieții și a experienței lui de la Botoșani sau de la Medgidia sau Cernavodă. Semnătura lui era un semn ca o continuă aducere aminte: pentru toți cei care vor trece pe aici și-și vor umple privirile de frumusețea unui riu curgînd liniștit printre calcar. Semnătura lui Horodincă Vasile dădea semn că toate acestea sînt făcute de oameni, că n-au răsărit din senin și că toți oamenii aceștia au un nume înscris nu într-o foaie matricolă, nu într-un dosar cu acte, sau pe un buletin ci el este încrustat la temelia uneia dintre cele mai îndrăznețe și mai frumoase prefaceri din anii noștri, din anii socialismului.

Constantin Stan

BRIGADIERI LA ROVINARI

Cînd am fost prima dată la Rovinari ploua. Aveam un costum gri cu dungi albe, cam oficial, țeapăn și care, evident, nu ținea la murdărie. Am intrat în baraca de șantier, biroul comandantului, un bărbat cam la vreo treizeci de ani, Ilie Răuțescu, și l-am rugat să mă ajute să ajung în carierele de cărbune. Mi-a făcut rost imediat de o pereche de cizme, strimte și reci, și de un halat albastru de doc, decolorat, cam scurt, căruia îi plesnise o butonieră și prin care se vedea costumul meu gri, tras la un nasture.

Am urcat sus în cabina unei basculante conduse de Vasile Paciorescu, inginerul șef al Șantierului național al tineretului, o mașină Raba puternică, ale cărei roți împroșcau trîmbe subțiri de noroi și înceaul la începutul pantelor. Drumul de pămînt era desfundat și totuși, la coborîre, viteza mi se părea atît de mare încît aveam senzația că la fiecare cotitură mașina urmează să se răstoarne sau să fie catapultată în gol, golul pe care-l simțeam în stomac în timp ce priveam fix la ștergătoarele de parbriz care măturau micile piriiașe de apă.

În adolescență am văzut un film care se chema „Șoferii iadului". Trebuie să spun că nu se compară cu ceea ce am văzut eu la Rovinari. Basculantele încărcate cu steril și cărbune, înotînd pe drumurile de pămînt prin noroaie, băieții cu fețele înnegrite de cărbune, cum puteau fi văzuți prin parbrizurile colorate de o lumină sticloasă, relieful frămîntat, răscolit de ghearele buldozerelor și excavatoarelor gigant, senzația acută de putere, de luptă cu geologicul, toate acestea alcătuiesc un tablou pe care nu l-am mai întîlnit nicăieri.

Tinerii aceștia au o încredere în forțele lor care te surprinde și te umilește pur și simplu. Ploua, era frig, norodul dansa sub anvelopele autocamioanelor, pe fundul carierelor se strînseseră ochiuri mari de apă și pe toată cîmpia aceea de cărbune plutea parcă o undă de singurătate, bruiată doar de trîmbele de fum ale marii termocentrale, profilată pe zare, și de cîntecul marilor camioane. Voiam parcă o țigară, o cafea aburindă, era frig și undeva, la marginea gîndului, vedeam fantoma unei sobe. Și totuși, în cabina mașinii era cald, inginerul Paciorescu fluiera subțire, apăsa pe accelerator și motorul tipa ca un animal care simte cum îl atinge lama cuțitului. Prin ploaia de-afară, camioanele treceau unul după altul, cu un fișiit scurt, înconjurate de o trîmbă de apă. Am coborît în cariera Girla, apoi la Tismana, în Rovinari-Est, niște prăpăstii negre pe fundul cărora excavatoarele gigant, ca niște girafe rapace mușcau din stratul de cărbune. Era o priveliște magnifică, aveam chiar și o ușoară senzație de frică. Dar lor, brigadierilor, nu le păsa. Alerga cu basculantele prin ploaia orbitoare, treceau ca bolizii printre valurile pămîntului răscolit, apăsau calmi manetele excavatoarelor cu rotorul cît o casă, printr-un dosul geamurilor cabinei pe care picăturile de ploaie răpăiau ca niște gloanțe. În apropiere, termocentrala cu pîntecele ei uriaș fredona parcă unul și același cuvînt: cărbune, cărbune, cărbune.

A doua oară cînd am fost la Rovinari am lăsat acasă costumul gri în dungi, croit la un nasture. Am căutat o pereche de blue-jeans decolorați și o pereche de bocanci cărora nu le păsa de murdărie. Am stat o zi întreagă în cariere: era o zi cu soare și cărbunele strălucea orbitor, ca o avalanșă de diamante.

Mircea Florin Șandru

A CONSTRUI LÎNGĂ MARE

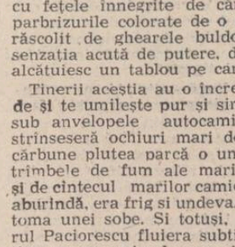

Nimic nu mi se pare mai temerar decît a construi lîngă mare. Așa cum valul dărîmă lîn castelul de nisip de pe plajă, sufletul misterios al nesfîrșitei întinderi de apă tinde să destrame orice dorință de inginerie. Ca în **Morgenstimmung-ul** arghezian, chemarea îndepărtată face să se înfoaie și să înfrunzească „bîrnele" chiar și celui mai solid spirit organizatoric.

Tocmai de aceea am contemplat cu surpriză și cu admirație arhitectura — luxuriantă și totuși riguroasă, ca scenografia dintr-un film științifico-fantastic — a Combinatului petrochimic de la Midia-Năvodari. La doi pași de giganticul laborator în aer liber, noianul de ape continuă să-și trăiască drama solemnă, trimițînd spre oameni efluvii de dor nelămurit. Ei refuză însă să cadă în acest hău melodios, legați, ca Ulise de catarg, de schelele înalte pe care lucrează zi și noapte.

Asemenea oricărui suflet feminin, marea se răzbună, uneori, cu o dulce meschinărie pentru afrontul adus puterii ei metafizice de seducție. Trimite spre țărm năbrăznice răbufniri de vînt, sperînd să smulgă din mîinile inginerilor planurile pergamentoase, înălță în văzduh păsări jeluitoare, născocite parcă anume pentru a răspîndi fiori de spaimă, declanșează furtuni devastatoare, încercînd să clatine din temelii strania pădure de oțel și de beton.

Totul rămîne însă neclintit, singura mișcare admisă aici fiind o lentă, sigură, necontenită expansiune. Ca și cum marea n-ar exista, ca și cum nici o forță dezlănțuită n-ar reuși să-i atingă, constructorii, înarmați cu iscusința proprie lui homo faber, cîștigă mereu teren.

Alex. Ștefănescu

SPRE MĂRILE VIITORULUI

Aici, la Midia, felina scumpă a Litoralului, cu blana-i de nisip auriu, se trezește stîncos și latră cu dinți de calcar. Sentimentul de calmă sală de așteptare a soarelui, de anticameră a răsfățului planetar, crapă în bucăți ca o coajă de ou strîns în mînghină. Pămîntul huruie și face scîntei, geme și înnește, se opintește ca la nașterea unui meteorit de oțel. Ce se întîmplă?

Aproape de locul de delectare estivală, la doi pași de covorul fermecat al Năvodarilor pe care, vara, plutesc trupuri în calma derivă a zilelor de concediu, se întinde un impresionant șantier. Este un șantier al schimbării feței locurilor, al unei revoluții geologice. O lume aspră, încordată, cu pojarul sudorii pe frunte. Platforma petrochimică Midia-Năvodari a răsărit, nu ca zeița Venus din spuma lăptoasă a mării, ci dintr-un pămînt arid și coltos, pus pe hartag, cîrpit cu bălți și bazonat cu dimie de lintiță. Aici, unde țesătura Litoralului se rărea roasă-n cot, lăsînd să se vadă scheletul de calcar al munților Hercinici, constructorii — decupînd cu foarfeca noilor temelii rosătura — au așezat spre podoabă (și nu numai) un colier de rafinării și fabrici, de minutare în vînt, de acrobatice țevi prin care — ca dimensiuni — poți umbla călare fără să dai cu urechea calului de tavan. Pe aici umblă și va umbla țițeiul în galopu-i negru. Ca să înșurubezi o asemenea țeavă la coturi și îmbucături, îți trebuie, mă gîndesc, o forță cel puțin ciclopică. Și asta n-ar fi nimic dacă — așa cum îmi zice un inginer tînăr, Ion Pop, fiul maistrului constructor pensionar Ion Pop și nepotul unuia din mulții țărani transilvani Ion Pop — țevăriile astea înfoiate ca niște jupoane din moda secolului celălalt, n-ar trebui să se îmbine la milimetru, să se brodească la micron, să bată în înaltul cerului fără greș. Fiul inginerului Ion Pop, trecut firește în catastifele primăriei sub același nume — Ion Pop — și care nu știm (nu știe nici tatăl) dacă se va izvodi tot constructor, e în leagăn acum, dar în '82, cînd platforma va fi gata, va umbla cătinel. „Jucăria" asta i-o dăruiește „ăl bătrîn", dar copilul, poate, ajuns mare, nu se va mai minuna. Noi, care-am pruncit lîngă țevi de soc, ametind doar cînd ne uitam în tubul întunecat al ghizdului fîntînii, ne păstrăm dreptul de a ne minuna.

La Midia, nume ricoșind din Elada sau Egiptul antic, cărat din vechime pe mări de santal, constructorii români, cei mai mulți tineri, au realizat și realizează o desăvîrșită operă din seria de «opere complete» ale epocii noastre.

Aici, la Midia, lumina de miere a toamnei scaldă un țărm de nichel. 7 000 de constructori, adunați într-o tabără de aventuroasă recucerire a pămînturilor (jumătate din combinat se întinde pe fostele teritorii ale mării), însuflețesc un loc rămas viu doar printr-o legendă uitată. Un cufăr de argintării somptuoase a fost deșertat la mal din pîntecul fabuloasei corăbii a timpului. Timpul este al nostru, iar corabia are prova țintită spre mările viitorului.

Lucian Avramescu

IARBA BUNĂ DE ACASĂ

Verde e iarba la Cerișor, spune cineva în mașină. Ba mai verde e la Medias, se aude un glas din față. Cea mai verde este aici, la Bistrița-Năsăud, zic și eu și mă simt serios susținută de dealurile domoale, de livezile pline cu mere și păsunile impodobite cu stoguri galbene. Oprim la Șintereag și mai oprim la Șieu Sfîntu și la Herina încîntați și fericiți de aceeași companie curată și nepărtinitoare: iarba. Atîtea văi adunîndu-se în mănunchiuri nervuri albastre ale aceleiași frunze.

Gazdele ne conduc la Șantierul tineretului, de fapt în plină platformă industrială. Acum e timpul să mărturisesc că am revenit a doua și a treia zi (martori îmi sînt tinerii de acolo) pe șantier. Întîi pentru că nu-mi venea să cred, nu recunoșteam nimic, nici nu aveam ce să recunosc, totul era nou, răsărit ca din pămînt, desfășurat pe o suprafață impresionantă la marginea orașului, un peisaj nou care era chiar Industrie și anume industrie adusă, ridicată, construită cum vreți să spuneți, făcută de tineri. Cel ce vrea să scrie sau să vorbească despre industria Bistriței, trebuie **să vadă pe viu** pentru că nu are la îndemînă nici o sursă scrisă, tipărită. Ghidurile par niște povești naive la capitolele **demografie** și **economie.** Populația și productivitatea muncii, producția netă și livrările, toate aceste grafice indică spectaculoase creșteri. Al doilea motiv pentru care am revenit pe șantier a fost inginerul Poenaru. „Tov. inginer a fost la Stația de 110 kilovați pe la opt. Băieții de la liceul industrial sînt aproape gata". „Tov. inginer s-a dus la Acumulatorul". „A trecut pe la Fabrica mecanică da cred că are treabă și la Întreprinderea de utilaj chimic". L-am mai căutat la Filatura de lînă pieptănată și l-am găsit în sfîrșit la hala mare a Întreprinderii de cabluri izolate. Vă veți întreba desigur cine e inginerul Poenaru și mai ales dacă e vorba aici despre un singur om. Inginerul Poenaru are în jur de 30 de ani și e șeful Șantierului de construcții de pe platformă. Toate obiectivele amintite sînt în construcție, cîteva din ele au intrat parțial în funcțiune, iar platforma este un adevărat subiect de film. Cîteva sute de tineri luptîndu-se cu pămîntul și cu ploaia, cu toate greutățile șantierului. Aflu că tot sub conducerea tînărului inginer s-au construit la vremea lor celelalte fabrici. Fabrica de sticlărie menaj, Fabrica de textile nețesute Netex, Uzina de utilaj pentru industria materialelor de construcție și refractare. Vasile Poenaru poartă cizme și haină de ploaie. Revine din cînd în cînd într-o baracă mică și consultă împreună cu inginerul șef Suciu Cornel (ceva mai tînăr decît el!) planurile, proiectele lipite pe pereți, desfăcute pe mese — discută, se sfătuiesc, detalii tehnice, o mie și una de probleme, decizii importante. Ce să spun despre acest om tînăr decît că e îndrăgostit pînă peste cap de meseria lui. Îi întreb ce planuri are pentru viitorul apropiat și el îmi spune că vrea să studieze mai atent problema halei principale de producție, a stației de neutralizare, decantor — ape acide și stației de epurare-ape plumboase!! Abia după ce se convinge că totul merge bine, că totul e în ordine se uită la mine și parcă făcîndu-i-se milă de eforturile mele disperate de a ține pasul, îmi spune, arătîndu-mi platforma: „Vedeți, în cîțiva ani totul va fi gata. Noi, constructorii o să ne mutăm la altceva, alt șantier, alte probleme. Nu-mi doresc decît ca totul să iasă bine".

Strigă cineva de la cabluri de semnalizare. „Chemați-l pe Poenaru. Vin materialele de la Bază!". Poenaru pleacă în fugă, cerîndu-și iertare. „Știți, nu vă supărați, aici nu e nimic de ce vă trebuie dumneavoastră, adică subiecte. Aici se construiește numai. Să veniți cînd o fi gata. Mă iertați, mă cheamă maistrul".

Cleopatra Lorințiu

VINE ȘANTIERUL

Am poposit, în lungi călătorii de documentare, pe multe din marile șantiere ale țării. Șantiere ale tineretului, ale tineretii, mai bine spus. Am și scris despre ele, cu bucuria pe care ți-o oferă descoperirea unui spațiu mustind de viață, al acelui spațiu unde evenimentul — „extraordinarul", cum îi mai zicem — nu se lasă așteptat, ci e gata să te întîmpine la orice pas. Am fost convins — ori de cîte ori am așternut pe hîrtie, din acele locuri, rînduri de sincer entuziasm — că am „prins" întelesul Șantierului — cel scris cu majusculă și definind o anume stare a tinereții, starea cea mai caracteristică, de elan, de trudă, de dăruire.

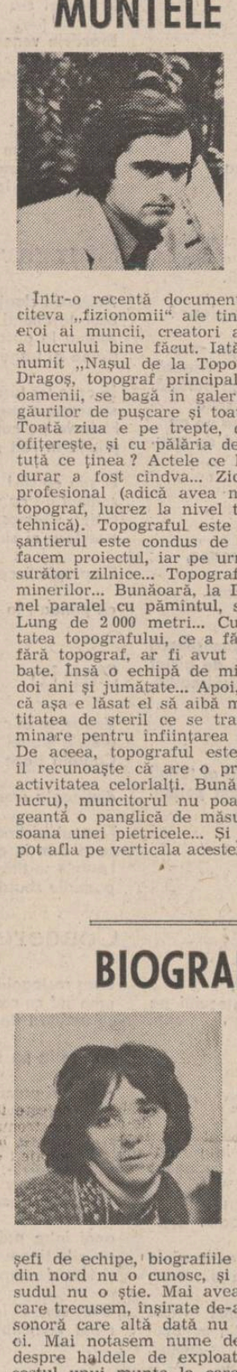

Gînd statornic, de-o viață

Din dragostea pentru partid și țară
mereu mai bine să-l vrei
cu-nflăcărare revoluționară
în propria-ți strădanie să pui temei.

Cu toți ai tăi în unanimă vrere,
tovarăș de-mpliniri **să te arăți –**
Răspuns să dai chemării ce te cere
în treapta comunistei demnități.

Modest și simplu să rămîi,
oricît ar fi să ți se ducă vestea !
Rangul de OM rămîne cel dintîi.
...ISTORIA îți spune toate-acestea.

Aici **e zarea datoriei tale.**
Aici **și-acum dă faptelor contur,**
ca și prin tine să își afle cale
„prezentul bun și viitorul pur".

...De Nicolae Labiș așadară
adu-ți aminte, chemă-l în ecou,
cu-nflăcărare revoluționară
întinerind, din nou,
din nou,
din nou...

Corneliu Șerban

Dar mi-am amintit, gîndind despre aceste lucruri, că cea dintîi imagine a șantierului e legată, paradoxal, de un oraș multă vreme ocolit de mari transformări și de o ființă, trecută de ani buni a numaiștiucita tinerețe. Orașul se numește Giurgiu — am trăit în el, după ultimele socoteli, mai bine de opt mii de zile din viață —, iar ființa aceea a fost bunica. Ciudată, veți zice, asociația între șantier și o bătrînă. Povestea (scurtă) nu-i deloc complicată.

Primele blocuri s-au construit la Giurgiu pe vremea cînd eram în clasele primare. Și, toate, aproape de casa unde locuiam. Într-o zi întorcîndu-mă de la școală, am găsit-o pe bunica în fața porții. M-a luat de mînă și m-a dus pînă la colțul străzii. Nu prea departe de acel loc erau strînse zeci de camioane. În jurul lor — oameni. Privește, vine Șantierul a șoptit bunica și-mi pare că-i aud glasul în care deslușesc majuscula din capătul cuvîntului, dar, mult mai important, intonația — care era departe de a sugera spaimă, mai curînd nerăbdare, lucru aproape de neînțeles la un om de vîrsta ei, care ar fi trebuit să se teamă de invazia noului, a necunoscutului. Am rîs atunci. Nu vine, bunico, stă! Dar nu, șantierul n-a stat. (În treacăt fie zis, legat de acest moment și de altele care au urmat, am în gînd o carte, căci totul s-a rotunjit atunci cînd bunica ne-a părăsit chiar în timpul cînd locuiă într-un bloc nou-nouț înconjurat de macarale; în plin Șantier).

Am văzut de curînd, după o absență de mai bine de un an, orașul — de la un capăt la altul —, orașul de care mi-am legat sufletul de copil, de adolescent, de tînăr. Strada mea este, pe una din laturile sale. Șantier. Centrul a fost și el de curînd Șantier — se simte după mirosul de var proaspăt și după cel de vopsea, după mirosul de nou. Am văzut, tot la Giurgiu, șantiere mari, de dimensiunile impresionante ale celor despre care am scris, prin diferite colțuri de țară. santiere-gigant. Cel al Combinatului chimic, cel al Întreprinderii mecanice de utilaj greu, construit în colaborare cu vecinii de peste fluviu. Ambele — pline de tineri, explodînd de viață. Gîndul bunicii mi-am spus, s-a împlinit — a venit. Iată, Șantierul. Și nu doar acolo, pe locul cel mai drag mie din toate cele de pe malul Dunării, ci în toată România.

O țară-șantier — iată cea mai simplă și mai cuprinzătoare definiție ce poate fi dată stării de nesfîrșită tinerețe pe care o traversează, încrezător și mîndru un popor cu oameni mereu tineri, harnici și drepți. Un popor care-și vede definit cu claritate viitorul în Directivele Congresului al XII-lea al partidului.

Dan Mucenic

MUNTELE CARE MERGE

În Munții Călimani se află unul dintre cele mai mari șantiere din țară. Este un șantier ale cărui începuturi datează din anii '50 dar care s-a instaurat ca atare în creierii munților abia în ultimii ani. Un șantier neobișnuit, căci rostul lui este acesta: de a face ca un munte de peste 1 800 m înălțime să fie mutat din locul pe care i l-au fixat mișcările tectonice în urmă cu milioane de ani, fiind scoasă astfel la lumina zilei o mare bogăție naturală.

Într-o recentă documentare mi-am propus să întocmesc cîteva „fizionomii" ale tinerilor care lucrează aici, adevărați eroi ai muncii, creatori ai unei adevărate epopei moderne a lucrului bine făcut. Iată, în cîteva rînduri, portretul celui numit „Nașul de la Topo", pe adevăratul lui nume Olenici Dragoș, topograf principal. „Olenici Dragoș al nostru, spun oamenii, se bagă în galerii ca un șobolan, el face controlul găurilor de pușcare și toate controalele, de la mic la mare... Toată ziua e pe trepte, cu gentuța kaki agățată de umăr, ofițerește, și cu pălăria de pădurar pe-o ureche..." Și-n gentuță ce ținea? Actele ce le ținea... Pălărie de ce-avea? Pădurar a fost cîndva... Zice: „Ca pădurar, lucram la nivel profesional (adică avea numai școala profesională), dar ca topograf, lucrez la nivel tehnic (adică are, ați ghicit, școala tehnică). Topograful este important, spune, fiindcă întreg șantierul este condus de activități topografice: prima dată facem proiectul, iar pe urmă dăm viața proiectului prin măsurători zilnice... Topograful dă direcția oricui și în special minerilor... Bunăoară, la Dumitrelul trebuia construit un tunel paralel cu pămîntul, să nu mai treacă apa peste baraj. Lung de 2 000 metri... Cu această ocazie s-a arătat activitatea topografului, ce a făcut el acolo... O echipă de mineri, fără topograf, ar fi avut nevoie de zece ani pentru a străbate. Însă o echipă de mineri, cu topograf, a săpat totul în doi ani și jumătate... Apoi, topograful mai are și alte treburi, că așa e lăsat el să aibă multe răspunderi. El evaluează cantitatea de steril ce se transportă zilnic, fixează galeriile de minare pentru înființarea de noi trepte spre vîrful muntelui. De aceea, topograful este respectat în felul că muncitorul îl recunoaște că are o pregătire mai înaltă. De el depinde activitatea celorlalți. Bunăoară, dacă topo nu dă punctul (de lucru), muncitorul nu poate lucra... Topo are tot timpul în geantă o panglică de măsurat cu o greutate la capăt în persoana unei pietricele... Și ce minuni, ce acte de bărbăție se pot afla pe verticala acestei greutăți.

Ion Longin Popescu

BIOGRAFII CURATE

La începutul acestei veri am primit în dar o agendă. Avea paginile albe: cu ziua de luni, cu ziua lui marți și-a lui miercuri... La cîteva zile de la primirea acestui dar simplu, aveam să plec în Oltenia, mai tîrziu în Bucovina, apoi în Ardeal.

Vreau să se înșiruie pe agenda pe care o luasem cu mine nume de ape și localități, altitudini și date de inaugurare a unor mari șantiere, mașini de tonaj mare, nume de brigăzi și șefi de echipe, biografiile unor oameni din sud pe care cei din nord nu o cunosc, și biografia altora din nord pe care sudul nu o știe. Mai aveam trecute numele unor sate prin care trecusem, înșirate de-a lungul unei șosele devenită bandă sonoră care altă dată nu fusese trecută decît de ciobani și oi. Mai notasem nume de primari și brigadieri, amănunte despre haldele de exploatare minieră, o întrebare despre costul unui munte la care nu primisem un răspuns precis, și multe răspunsuri la alte întrebări puse și nepuse, despre gustul cărbunelui sau nașterea unui copil de miner; am mai găsit numele unui șofer cu o mașină înregistrată cu număr de Suceava, și o metaforă despre o horă de mesteceni pe platul Sarului. În orice loc am fost plecată agenda m-a însoțit pretutindeni. Prin ea îmi readuc în memorie numele simplu al unor oameni cu biografii curate, nume de cetăți învecinate cu livezile pline de poame, destoinicia unor meșteri maramureșeni, nume de cărturari români din Ardeal.

Pretutindeni am cunoscut, am învățat, am înțeles. La puțin timp de la cunoașterea unui om, știam prin cîte șantiere trecuse, cine-i fusese maistru, ucenicia lui prin marea familie a unui șantier, numele copiilor săi, viitori constructori, mecanici, șoferi, viitori oameni cu biografiile la fel de luminoase. În vocabularul meu au intrat mai multe verbe și substantive pe care încerc la rîndul meu să le explic altora, care, asemenea mie, ar vrea să treacă de înțelesul lor încifrat și sonor: batal de zgură, buncăre, benzi transportoare, estacadă, belazuri, drum tehnologic, blocuri glisante, decopertare... Pe o pagină am cîteva nume de șantiere, și cîteva zeci de nume de oameni pe care i-am cunoscut, poate ceva din biografia lor, din încrederea lor față de ceea ce construise, poate din ezitările lor, din dorința lor de a înălța. Și știu precis că între plecarea mea de pe șantierele țării și mine s-a înregistrat mai mult de o absență, mai mult de două... Între timp s-au mai dat noi bătălii pentru un viitor deal care va trebui mutat, pentru tonele de cărbune-energie, pentru stîlpii de beton — trepte spre cer. Șantierele mi-au dăruit mie oamenii lor, iar oamenii au dat țării șantierele. Și nu o dată am întîlnit prin aceste locuri oameni cu certificat de naștere în Oltenia, crescuți pe malul mării, școliți în Bucovina, și cu ultimul loc de muncă în Ardeal...

Areta Șandru

MARTOR PRINTRE CEILALȚI

Nordul Transilvaniei. Aici soarele răsare altfel sau mi se pare mie. Aici oamenii sînt altfel sau mi se par mie altfel. Apa are alt gust, uneori se dă cu zgîrcenie, alteori zile întregi o aștepți să vină pe conducte, pentru că ceva mai sus, în continuarea orașului Zalău este șantierul.

La poalele munților Meseș am întîlnit, pe șantierul național al tineretului, niște oameni cărora le-am spus simplu: îmblînzitorii de dealuri. Nu e ușor să schimbi geografia unui loc: să iei o apă și să o seci, să iei un deal și să îl muți, și-apoi să te gîndești la alt deal, la altă apă...

Într-o regiune vecină, cu aceleași dealuri rotunde ca niște piini coapte, pe valea Bistriței, am avut prilejul de a trece prin halele unei cetăți industriale. Printre constructori și muncitori, am ascultat respirația interioară a acestor locuri, îngemănată cu respirația uzinelor și a mașinilor, întotdeauna grăbită, pulsul fierbinte al fronturilor de lucru.

Am fost martor la un examen de maturitate al unor tineri pentru care șantierul devenea primul lor loc de muncă. Un examen sever, al demnității care se împletea cu dorința lor de a se ști utili, de a intra într-un colectiv, într-o familie; am fost martor al bucuriei lor, autentice, de a-și primi titlul de tineri muncitori care urcă treptele calificării.

Acești oameni învață — învață mereu — cu riscul de a se contrazice uneori (istoria înregistrează și astfel de momente) că pot deveni invincibili.

Învață să îmblînzească dealuri și ape, nisipuri și văi, copaci și furtuni. Și — nu în ultimul rînd — învață ceea ce este important, să-și asume o răspundere și să nu facă din asta un merit deosebit, pentru ei acest lucru însemnînd (mi-am notat poate pentru fiecare muncitor cu care am discutat în parte) același cuvînt rostit cu simplitate: datoria.

Iar eu, pe mulți dintre ei i-am numit simplu: îmblînzitorii de dealuri.

Florian Popa Micșan

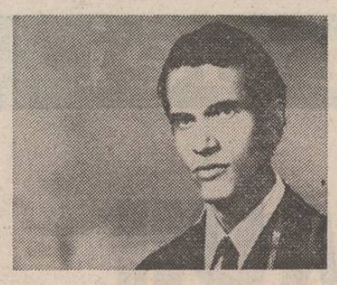

ion trif pleșa

Patria

Orașe hotărîte scot capul în sate,
praful nu mai știe încotro s-o ia.
Sub cămașa patriei bate
la răstimp de un poem și inima mea.

Patria niciodată nu-i singură,
roua ei nu poate fi confundată,
munții au învățat riurile cînd au fost mici
să țină în mînă o lingură,
ei ne așternd amiaza cea mai curată.

Nu despre sat vorbeam și despre amiază ?
Inima țăranului e foarte ocupată,
fiecare spic de grîu are perna lui pe care
visează,
pentru ei patria-i cămașa cea mereu purtată.
De-aceea după toate-acestea cîte scriu
spun că țăranul știe cîte cămăși rupe pe an
bobul de grîu.

În ei își are

Ce fire-avem că mereu socotim
că Ștefan și Mihai sînt aici, pe aproape,
că dimineața urma le-o găsim
și satele în fiecare om încep să-i cate.

Îți chemi copiii să le-arăți și lor
și numeri cîte pagini are țărîna strămoșească
pînă găsești în lutul prispei o urmă de picior
și-ți așezi deasupra ei mîinile să se-ncălzească.

Și caii trebuie să le fie pe-aproape,
altfel decît caii obișnuiți.
Fîntîna își șterge geamurile toate
să-i vadă că de la un capăt la altul al țărînii
noastre sînt porniți.

Drumul zumzăie ca și albina,
mierea în ei își are rădăcina.

Biografia grîului din mijlocul stemei

Săpați adînc, o să vă spună roua cît,
ei au așezat păsărilor coroana cîntecului pe
cap.

Istoria în jurul lor a izvorît,
spre ea cu amîndouă tîmplele sap.

Dunărea ține grîului haina în fiecare zi,
dimineților lor pe buze mi se topesc.
Din capul copacului nu poate pieri
gîndul că rădăcina îi stă înfiptă în pămînt
românesc

Fotografia vrea să spună tot adevărul,
lupta lor nimeni s-o adoarmă nu poate.
Ei au dat sîngelui străin cu piciorul
cînd acesta a tras de drumurile noastre să le
scoată din sate.

Fotografie, tu lupți cu galbenul vremii
dar eroii rămîn biografia grîului din mijlocul
stemei.

De la talpă la creștet

Dar ce se aude spre seară dinspre sat ?
Mormintele în jurul unui mormînt mai mare
s-au adunat.
Vreun voievod o fi că nu se poate
să vezi astfel atîtea morminte la un loc
adunate.

Bătrînii își fac loc mai în față
și-n palma lor țărîna întinerește, prinde viață.
Primul meu gînd e să pun o întrebare :
de ce nu dezlegați la ochi mormîntul
care-i mai mare ?

Dar ce-ar putea să vadă sau să-i arătăm ?
Întîi că pe același pămînt și astăzi noi stăm.
Simplu, se va zice, oricine poate spune
așa ceva...
Dar eu mai adaug : plug străin pe pămîntul
nostru nicicînd nu va ara.

Bunicul știa cerul de casă să scapere,
în război s-a așezat înaintea țărinii,
s-o apere.
Brazdele veneau după el, puțin mai la urmă
și casa,
pîinea îi dezlega picioarele, să fie liberă
masa.

La Tălășmani sau unde vreți, departe,
zăpada de-un zurgălău aprins mai are parte.
La noi cuptoarele de dorul pîinii nu zac,
pămîntul de la talpă la creștet am cu ce
să-l îmbrac.

Ștergar străbun

Arătura-i clanță, pe ea am apăsat,
osul țăranului în balamaua pîinii se rotește.
Albina la gura mierii de frig n-a tremurat,
țărîna își trage pe ea eternitatea și se-nvelește.

În casa lor țăranii se gîndesc
să scapere cu-n tei să vadă grîul.
Hainele pe copiii lor s-aud cum cresc,
pîinea în raft se leagă la mijloc cu brîul.

Ei știu ce să-i facă morii să-i meargă bine,
somnul li-i ca o gură de coasă.
Haina strămoșilor o îmbracă și le vine,
oasele-n ei sînt așezate ca furcile la casă.

S-apropie încet și te privesc în ochi de parcă
spun
că pîinea-i la ușă, deschide-i și primește-o pe
ștergarul străbun.

Senin

Veacul se ia cu pulberea la trîntă,
pletele iubitei fac o ploaie.
Corabia trece cu capu-n jos pe lîngă biserica
apei,
dimineața morile stau ca niște mușuroaie.

Țăranul își ține data nașterii sub limba grîului
ca și cum în calendar nu încape.
Laptele se tîrăște în zori pe trotuar,
podurile zburdă peste ape.

Coacere

Oraș rostogolit din deal în vale,
umplînd cu case înclinarea toată,
cu sărutări de adolescenți aduse sub braț de
macarale,
cu istoria pe sub coaja copacilor întrată,

cobori și parcă totodată urci,
învești muncitorii să țină floarea cimentului în
mînă.
Cămașa veacului în ochii bătrînilor o scurgi,
oțelul e văzut cu pîinea împreună.

Te găsesc deznodînd cu gura frunzei sînge de
copac,
apoi între palmele caselor îl răsucești,
străzile tinere în fața muncitorilor tac
și fum deasupra fiecărei case crești.

Oraș care ții între degete macaraua ca pe toc,
mîna muncitorului e plita pe care ferestrele
caselor se coc.

AUREL M. BURICEA

Probe

ca o togă a rodniciei
port praful cîmpiei
pe cămașa zorilor
poluate cuvintele urbei
plesnesc de viitorime
în eprubeta acestui veac
reacții abstracte fierb
adevăruri antice
iunie pleacă spre oraș
în primul tren frigorific
plin cu miresme de tei
cristalizate

Vara altora

primăvara și toamna
vecine există
prin trupul meu
cum apa și focul

strig numele tău iubito
și-aud cum urcă sorii
în fructele Logicii
zăpada verbului

sînt pielea unui mesteacăn

Muzica înaltelor sfere

Fragmente din romanul «FIUL SECETEI» de

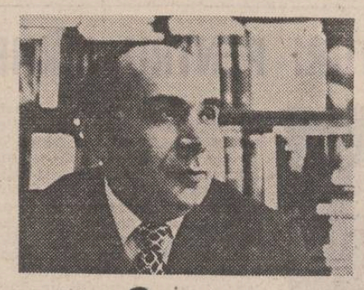

ion lăncrănjan

În oraș s-a mai căscat un gol. Și-n viața mea și-n sufletul meu, de asemenea.

Azi, cînd m-am dus la bătrînul Aurelian Goia (îmi era dor de el, pur și simplu) am găsit casa goală. Nu era goală, de fapt, o goleau atunci. Cărau unii (moștenitorii, cred !?) tot ce era de cărat și de luat : mobilă, cărți, covoare, carpete, ce găseau și ce vroiau să ia.

„...Unde-i domnul profesor ?" am întrebat eu, deși înțelesesem imediat ce se întîmplase.

„E la capelă !" mi-a răspuns careva.

M-am dus la capelă, unde l-am găsit pe bătrînul Aurelian singur-singurel, neveghiat de nimeni. Stătea, cam zbîrlit cumva, cam răzvrătit, cu mîinile pe piept, cu capul scufundat în frumoasa lui coamă leonină.

Am vrut să-i sărut mîna, nu știu de ce. Și-am văzut atunci cum i se învinețise inelarul. Vroiseră (acasă sau acolo ?!) să-i ia verigheta. Și cum nu reușiseră, îi juliseră și îi mătrășiseră degetul.

„Cum de nu i l-au tăiat ?" am zis eu, cutremurîndu-mă.

Am plecat zguduit de la capelă, am umblat la întîmplare prin oraș, ca un năuc. După aceea m-am dus din nou la locuința profesorului, unde nu mai era nimeni și nimic. Luaseră tot ce putea fi luat, fără milă. Pînă și pereții îi goliseră, de tablouri și de fotografii. Numai portretul lui Avram Iancu îl lăsaseră, fără candelă însă, candela o luaseră.

Iar tabloul lui Iancu l-am luat eu, fără a avea sentimentul că săvîrșesc o hoție. Îmi era teamă de tata, să nu-mi spună să-l duc înapoi, ori să mă certe Dar Bătrînul nu mi-a făcut nici un reproș. Dimpotrivă, a spus că am făcut bine, luîndu-l pe Iancu de acolo.

„...Va să zică, a mai spus el, s-a stins și bătrînul Aurelian !... Dumnezeu să-l ierte, cum se zice pe românește, c-a fost om de nădejde, a fost, adică, *un om !...*"

„Adevărat, dar de ce zici tu «Dumnezeu să-l ierte» ?"

„De ce să nu zic ?... Spunînd vorbele astea, e ca și cînd ți-ai lua rămas bun de la un om, ca și cînd i-ai aduce un ultim omagiu !... Nu mai e nimic mistic în vorbele astea, și nici nu cred că a fost vreodată !..."

Mă simt vinovat față de Florina. Cu cine să discut eu această problemă gingașă ?! Cui să-i spun că joaca noastră, atît de nevinovată la început, a ajuns departe ? Și că ea, Florina, e topită, e îndrăgostită pînă în vîrful unghiilor ? Iar eu... Eu nu pot spune lucrul acesta... Mi se pare uneori că o iubesc și eu... Mi-e dor de ea... O simt alături de mine... Alteori, însă, chiar cînd sînt cu ea, mi se pare, nu știu cum să zic, că mă enervează, mă supără, prin însăși prezența ei... Să fie și asta o formă a iubirii ?!... Sau e amăgire, e complicare curată, a unor lucruri simple și firești !?...

Bătrînului nu îndrăznesc să-i spun în ce încurcătură am intrat. S-ar supăra pe mama, cu toate că nu e ea vinovata principală. Contribuția ei e indirectă. „De ce te amesteci în viața băiatului ? i-ar spune el. De ce o faci tu pe petitoarea, față de doamna Dobre ?! ...Ne-am înțeles odată că nu vom proceda cum procedează alții, lăsînd copiilor libertatea necesară, ca să-și orînduiască viața cum vor dori ei !?..."

Cu nea Iuliu Jeler aș putea să discut această problemă. Dar el e șovăielnic de multe ori. Se poartă, citeodată, ca un om care ar avea ceva pe conștiință. Asemenea accente există și în comportamentul tatii. Cred că ele, accentele acestea, sînt comune unei întregi generații. Celor mai buni reprezentanți ai ei. Pentru că unchii mei, Berbencenii, nu sînt bîntuiți de frămîntări. Dimpotrivă, ar fi în stare să o ia de la capăt oricînd, în același mod, dacă nu și mai violent, cu și mai multă sete de a aduna bunuri și valori materiale, de a terfeli și de a murdări totul. Jeler însă — și tata, și alții, atîția, cei mai buni și mai temerari ! — au înțeles, cred eu, ce și cît au cîștigat, pe planul conștiinței, ce și cît au pierdut. Cîte izbînzi au obținut ei și cîte înfrîngeri. De aceea sînt atinși de melancolie, din cînd în cînd. De aceea are tata *viziuni*. De aceea vede el ceea ce nu vede nimenea, un țăran urias, un monument de pămînt, care a stat și stă în mijlocul orașului, din care au ieșit și ies toate, pe sub picioarele căruia trec toți, — „toate coloanele, toate mulțimile de azi !..." — ca pe sub un nou arc de triumf !... Viziunea e superbă, într-adevăr, dar nu e născută dintr-o simplă toană, ori din dorința de a plăsmui imagini (care poate să-l subjuge la un moment dat pe un scriitor !)... E, dimpotrivă, rodul unei remuscări adînci !... Sămînța din care s-a născut această imagine — acest monument fantastic, pe care nu-l va dărîma nimeni, niciodată ! — e a nemulțumirii și a neîmpăcării... Iar eu, dacă vreau să mă limpezesc cu adevărat, față de mine însumi și față de tata, trebuie să-l întreb odată ce crede el despre lucrurile acestea, despre colectivizare și despre țărănime, despre care noi, la școală, n-am aflat mai nimic...

În cele din urmă, după ce am derulat cîteva posibilități de discuție, în legătură cu mărunta dar presanta mea problemă, — o iubesc sau nu o iubesc pe Florina, m-am îndrăgostit de ea sau de numele ei, pentru că rima cu Norina ?! — m-am dus pe neașteptate la tatăl lui Vale, cînd nu era Vale acasă. Eram hotărît să-i spun totul, dar bătrînul lui Vale (nea Banciu e bătrîn cu adevărat, deși nu-i mai mare ca tata decît cu trei sau patru ani) nu s-a arătat prea dispus de povești. Se chinuia cu un televizor, pe care voia să-l repare. Iar eu mi-am dat seama imediat (sau poate că am greșit !?) că omul acesta harnic și liniștit nu putea trăi, dacă nu lucra ceva, așa de mult se deprinsese cu robota, cu truda.

„...Ei, ce mai e nou, tinerețe ?" m-a întrebat el într-un tîrziu, de parcă abia atunci ar fi aflat de venirea mea.

I-am spus altceva, am zis ceva de Vale și de o carte și-am plecat în grabă, gîndindu-mă pe drum (așa cum mă gîndesc și acum) că sînt lucruri în legătură cu care nu-ți poate da nimeni nici un sfat. Dacă nu le descurci singur, nu le descurcă nimeni, tu însuți fiind (sau devenind) un *incurcat !...*

Dintre muncitorii pe care i-am cunoscut la uzină (fiindcă nu mă mișc în gol, cum mi se pare citeodată, am cunoscut niște oameni, am crescut într-un oraș predominant *muncitoresc*, nu *negustoresc*, ceea ce înseamnă ceva, înseamnă enorm, pentru că una e să-i vezi pe toți muncind din greu, făcînd ceva, și alta e să-i vezi cum o belferesc și cum o huzuresc !) cel mai mult mi-a atras atenția Mihai D., un strungar de aproape cincizeci de ani, care lucrează în fabrică din 1941 — „de treizeci și cinci de ani, dacă punem la socoteală și ucenicia !..." Nu e un om excepțional și poate că tocmai de aceea mi-a atras atenția. Pentru că muncitori sînt (sau au fost) și nea Rișnoveanu, și nea Banciu. Numai că ei, și încă vreo cîțiva, au fost și sînt

Florin Niculiu : „Părul fulgerat"

muncitori de mare clasă, cum se zice, ridicîndu-se astfel deasupra mediei, din toate punctele de vedere. Un asemenea muncitor valorează într-o întreprindere mai mult decît un inginer, aspect pe care Rișnoveanu îl cunoscuse demult, la care însă tatăl lui Vale nu se gîndise niciodată, așa de mult și atît de tare era el absorbit de meserie.

Mihai D. e mijlociu, din toate punctele de vedere. Meserie știe, dar nu se omoară cu firea să învețe mai mult. Execută comenzile care i se dau, se ceartă cu maistrul, dacă îl „fură la timp", joacă biza în pauza de prînz, e nelipsit de la toate meciurile de fotbal și mai bea și el cîte-o țuică din cînd în cînd, cel mult două.

„...Dar de ce numai două nea Mihai ?" l-am întrebat eu într-o zi.

„Așa e cel mai bine, domnișorule, mi-a răspuns el, una-i prea puțin, iar pentru patru nu am parale !..."

„Fac eu cinstea, nea Mihai !"

„Nu se poate, domnișorule, de la dumneata nu primesc !"

„De ce ?!"

„Greu de spus... Dumneatale, nu știu cum să zic eu, nu ești de-o seamă cu mine !..."

Abia l-am obișnuit să nu-mi mai spună domnișorule.

„...Nu se face, nea Mihai... Zi-mi pe nume, ori, dacă nu, zi-mi tovarășe, sau domnule, numai domnișorule nu-mi mai spune !..."

„Bine, domnișorule, așa o să fac !..."

Deși e ardelean, get-beget, Mihai D. vorbește ca „un regățean". Vorbește repede și mult, fără a se emționa prea ușor. Ai zice că e lipsit de sensibilitate, dar nu e așa. Omul a avut niște necazuri în tinerețe și a rămas cu un fel de trac, — „față de anumite lucruri..." Nu s-a înscris nici acum în partid, cu toate că e dintre muncitorii cei mai vechi din uzină. Asta pentru că i-a fost dat să se întîlnească cu „anumite servicii" prin 1947, cînd nu era pregătit pentru așa ceva, — „habar n-aveam..."

„...Eu, mi-a povestit el odată, vădit emoționat, m-am tot dus pe la unul de la noi din sat, care era student aicea, în oraș, om așezat altfel, dar atunci, prin 1947, a fost arestat !... Și eu, auzind asta, m-am dus pe la închisoare, să văd ce mai face, așa cum mă duceam înainte de arestare pe la cămin !... Cei de-acolo m-au lăsat, nu m-au repezit, ba într-un rînd mi-au permis un vorbitor, să vadă ce zic !... Ei credeau, după cum mi-am dat seama mai tîrziu, că sînt om de legătură sau iscoadă... Dar eu eram ca un înger pe vremea aceea, habar n-aveam, că și consăteanul acela al meu, Viorel, mi-a spus într-o zi să nu-l mai caut, să-l las în plata domnului și să-mi văd de treburi !... Eu însă, nici gînd să fac așa ceva !... Pînă cînd s-a îngroșat gluma !... Numai ce mă pomenesc chemat într-o zi la serviciul personal din uzină, unde era un tovarăș de la comitetul sindical și un alt tovarăș dinafară, pe care nu-l știam... N-am înțeles ce doreau de la mine, pe urmă, după ce au vorbit de închisoare, am înțeles ce-i și-am recunoscut că am fost acolo și că mă voi mai duce... «N-ai să poți, mi-a spus tovarășul din exterior, iubitul tău prieten a fost judecat și condamnat !... E un contrarevoluționar înrăit !... Iar tu, dacă nu te potolești, mergi pe urmele lui !...» «Dar ce-a făcut, eu sînt consătean cu el ?!» «Dacă ești consătean, potolește-te, deoarece *noi* nu știm de glumă !»... Cînd m-am dus acasă, am găsit odaia răvășită, încît gazda, o bătrînă, m-a întrebat speriată ce am făcut... Am lămurit-o, am împăcat-o, pe mine însă nu am reușit să mă împac și să mă liniștesc !... Dimpotrivă, am devenit din cale afară de sperios... Pe cît fusesem de nepăsător înainte vreme, pe atît eram acum de atent și de grijuliu... Mi se părea că eram urmărit mereu — și poate că chiar eram, eu știu ?!... Mă trezeam din somn strigînd că *vin, au venit !...* Cînd mă îmbătam, tot așa făceam !... Nu mi-a mai zis însă nimeni nimic... După ce am fost încorporat, înainte de a depune jurămîntul, m-am izbit însă din nou de *faptul acela !...* Am fost chemat la comandant, unde era și bineînțeles, și politrucul regimentului, și încă un tovarăș, și-am fost întrebat de ce nu am spus că am avut legături cu un contrarevoluționar !?... Am povestit ce s-a întîmplat.

Ei au pus un fapt lîngă altul și m-au trecut la armata lui Li-sin-man, o armată fără arme, care lucra la construcții, nu știi matale de asta... Acolo, în armata asta fără arme, intrau copiii de chiaburi și de foști exploatatori, oamenii cu pete... Acolo mi-am făcut tot stagiul, lucrînd la niște poduri... După ce m-am liberat, m-am întors la fabrică și m-am așternut pe lucru... În politică însă nu m-am mai amestecat... Îmi plătesc cotizația la sindicat, merg la toate manifestațiile, lucrez peste program, dacă e nevoie, nu întîrzii la pontaj, n-am făcut nici o *nemotivată*, în treizeci și șase de ani de zile ..."

„Asta-i frumos, am zis eu, depărtîndu-mă dinadins de sincopele pe care trecuse el în tinerețe — dar e cam puțin !... Un om trebuie să-și

---

teatru **t**

Dar repertoriul?

La aniversarea a treizeci de ani de existență, Teatrul dramatic „Maria Filotti" Brăila a organizat două zile de vizionări și discuții pe marginea acestui eveniment pe care, desigur, nu rutina jubiliarei reverențe l-ar putea servi și consacra. Pe de altă parte, reacțiile trebuie să păstreze o anume concordanță cu dimensiunea faptelor. Prezentînd spectacole aparținînd unor dramaturgi locali, instituția brăileană încearcă să dea un test de reprezentativitate, exprimarea prin scris aducînd deci și o mărturie despre tendințele manifeste ale unui spațiu de cultură. Sînt tendințe în care scopul educativ depășește cu mult mijloacele de comunicare și în care ceea ce se spune este considerat adesea superior alternativei estetice. O **farsă comică (!)** cum este subintitulată piesa „Vespasian al II-lea" pare să se adreseze unei precise categorii de public (să zicem, navetiștii, tinerii recent urbanizați), dar căruia i se refuză în același timp dreptul la opțiune. Sînt prezentate situații „înghețate", unde surpriza ține de convenție iar comicul rezultă din micile accidente care implică aceeași unică, realitate dezirabilă. Ceea ce este „bine" este indiscutabil tot așa cum indiscutabilă rămîne moralitatea cu care este tratat „răul", care, sîntem încredințați în final, nici măcar nu există. Ion Dinescu, autorul piesei, apelează la **qui pro quo** și la pitoresc, sprijinit în întreprinderea sa de adeziunea necondiționată a regizorului Marius Popescu. Spectacolul este realizat spre a face plăcere publicului și de aceea nu se face economie de ticuri de comportament, grimase, efecte revuistice. Tot în sensul unui program educațional, care însă nu se poate desprinde de chipuri prea bine cunoscute, adică de nevoia expresă de mesaj și moralizare, este piesa „Viața nu-i un bal mascat" scrisă de Ion Bălan și Dumitru Pîslaru. Motivările personajelor apar aici în perspectiva trecutului și numai în plan subiectiv ; prin urmare, dacă lumea e atît de bine construită defecțiunile umane ce împiedică funcționarea mecanismului și trebuie remediate sînt în mod necesar private de profunzime ori rezonanțe mai largi. Omul însuși apare lipsit de relief asemeni unui peisaj deasupra căruia a fost suprapus un alt peisaj mai impunător și care-l întunecă. De aici accentele melodramatice și satira cu bătaie scurtă. În cadrul aceleiași manifestări au fost oferite și trei recitaluri actoricești, dintre care cel al lui Marin Benea și al Ruxandrei Petru, deja premiate la festivalul de la Bacău. Deși într-o primă formă, recitalul actriței Marilena Negru, cu un text atît de generos cum este arghezianul „Din țara de Kuty", promite o realizare interesantă.

Aniversarea brăileană a dat o idee despre potențele și neajunsurile unui teatru care posedă talente actoricești, dar nu și un program mai ambițios și un repertoriu pe măsură. El mai are nevoie și de o sală corespunzătoare, actualmente desfășurîndu-și activitatea într-un cadru care nu-i este propriu.

Valentin Dumitrescu

---

film **f**

O nouă cunoștință

Avem cunoștințe vechi : **Sfîntul, Ness, Mannix, Colombo, Kojak, McCloud**, care de care mai cuceritoare, mai spectaculoase, mai apropiate sau mai depărtate sufletului, înțelegerii sau viziunii noastre despre „polițist", despre idealul sau peiorativul „cop". Ele, cunoștințele noastre citate, eludează, de obicei, un caz flagrant, juridic sau moral, prin extraordinarele lor calități, prin extraordinara lor pregătire pentru așa ceva, cît și pentru speciala lor educație în acest scop. Intriga în cadrul căreia aceste vechi, fermecătoare și într-un fel „eterne" cunoștințe, își desfășoară activitatea și virtuțile este, de obicei, aceeași. Farmecul și personalitatea le rămîn specifice, pentru mai mult sau mai puțin timp. Filmele în care aceste cunoștințe „evoluează, pentru mai mult sau mai puțin timp" ne aduc aceeași atmosferă, poate altfel filmată, deci poate altfel receptată sau interpretată, dar vizînd aceeași lume interlopă, aceeași drojdie a societății, aceeași pegră umană sinonimă cu lumea hoților. **Serpico** (Franck Serpico) este noua noastră cunoștință. Alură romantică : deci un fel de a se mișca, romantic, un fel de a se purta și acționa, romantic. În intrigă... mereu mafia stupefiantelor și a corupției, **adevărul necesar** convingerii publicului că **ceva** este rău. În specific, trauma psihică, leziunea pricinuită de un rău exterior — societatea capitalistă coruptă în orice colțișor administrativ. Deci rău social contrazicînd psihic eventuala capacitate și vocație de a fi cinstit, de a încerca să practici calitățile cu care ești înzestrat, indiferent de numărul lor. Prin marea cantitate de calități cu care Serpico e dotat, el devine **un om fără calități**, căci finalul (deși **final de serial**) îl aruncă, deodată, în locul precis al victimei. Nu cel pe care **i-a descoperit** și demonstrat ca fiind răufăcători vor fi cei ce-i vor **amenința** sau încheia viața, ci cei ce-i seamănă ca acțiune, ca activitate și chiar ca educație (fie ea coruptă de ceva sau pentru ceva) îi vor sfîrși viața, atitudinea, crezul, idealul, obsesia, vocația, fie chiar **profesionalismul.** Căci tocmai cei mai apropiați, cei pe care el îi privește cu încredere, cu „eventuală" încredere (aici filmul dovedește finețe, poate de aceea se numește în original **Deadly Gambling**, în traducerea ecranizată, nu mai puțin semnificativ, **De unul singur**) îi vor hotărî destinul, vocația, acomodarea la mediul pentru care el a **fost pregătit** etc. Serpico e cinstit cu el însuși și se străduiește, în același timp, să fie cinstit, cu ceea ce a învățat, este considerat cinstit. Dar, iată, nu e suficient în condițiile date. Singurătatea „polițistului dotat" (cîteva limbi străine, concept sigur despre onestitate, plus o imensă sensibilitate, poate prea multă ?) devine, de fapt, partea impresionantă și particulară a acestui film, totuși polițist. Căci pe unii, i-au supărat tocmai sensibilitatea, zbuciumul sufletesc, crizele intime ale lui Serpico. Ele au spart „show"-urile și „thrill"-urile goanei după senzații, într-un film polițist, debutat în toate regulile genului. Nu cunoaștem alte expresii, ca să nu zicem (vulgar) alte variante ale lui Serpico. Ele ne pot dezamăgi sau nu, ca însuși filmul. Oferta e nouă, receptarea poate fi veche sau nouă. Hotărîm noi și noi însemnăm mulți, căci noi sîntem publicul.

Corina Cristea

---

televiziune **tv**

Noiembrie

Rareori ne-a fost dat să auzim ecouri ale unor reportaje așa-zise „cuminți", din acelea fără hoți și vrăjitoare, dedicate unor idei și unor oameni simpli care au curajul să gîndească fără să se suie pe gard ca să cotcodăcească, imnuri închinate frumuseții de a fi erou pozitiv, adică erou din aceia care nu fac nimic altceva decît să muncească și să-și crească fiii în liniște și pace. Și tot rareori am fost puși în situația de a recunoaște, de a desemna ca primi eroi ai unui reportaj pe reporterii înșiși. Aceasta ni s-a întîmplat ultima oară văzînd la „Ora tineretului" emisiunea realizată de Sânziana Pop și Cornel Nistorescu pe care noi o numim (de ce nu și ei ?) „Comoara lui Decebal". Itinerar sentimental, pe alocuri chiar romantic, prin munții Orăștiei, în căutarea „aurului păstrat în suflet", poemul (aceasta este !) celor doi scriitori începe într-un sat — Costești. Și satul se adună ca să-i îndemne pe cei doi entuziasti pe căile ce duc spre „comoara lui Decebal" : **unu :** să meargă deci ei la cei care au săpat alături de Daicoviciu la „blidu" de piatră al cetății și au descoperit „verighete la brațe de bronz" (și au mers) ; **doi :** să caute după cîntece (și au căutat) ; **trei :** să vadă ce s-o găsi în folclor, în dans și îmbrăcăminte (și au găsit). Pretextul căutării unei comori care se arată a fi păstrată în sufletul tuturora este excelent folosit. Însoțitorii Sânzienei Pop și ai lui Cornel Nistorescu participă cu naturalețe la această expeditie, fie că sînt arheologi, arhitecți, studenți, profesori și elevi care au muncit pe șantierele arheologice, fie că sînt tulnicărese, dansatori, recitatori etc. din formațiile localnice. Reportajul acesta, putem spune, deși se știe cît ne temem de cuvintele mari, a fost exemplar gîndit și realizat de cei doi colaboratori ai televiziunii. Ei au arătat că au înțeles specificul micului ecran, „ritmul și rima" pe care acesta le cere. Cît de departe a fost acest film de filmele „de serviciu" (unele semnate chiar de scriitori) în care cuvintele par umflate cu pompa, iar imaginile desprinse din calendarele cooperației. Cît de aproape a fost de aceea de noi prin firescul și frumusețea lui (imaginea : Aurel Aldea). Din păcate acest „fenomen" care demonstrează că avem resurse, oameni care pot „face" (de ceilalți sîntem peste măsură de sătui), au idei telegenice, nu? se repetă rar și fără convingere, în contra voinței unor birocrați ai imaginii pentru care este imposibil de conceput să nu ni se spună atunci cînd vedem un pom că da, ceea ce vedem este un pom. Comoara este pretutindeni, rămîne doar să descoperim și alți descoperitori ai săi.

Am văzut marți, 30 octombrie, un scenariu t.v. cu idei generoase, cu o dramaturgie bine articulată, cu replica inteligentă a lui Ion Băiesu — **Oamenii sînt lîngă oameni.** Autorul, consacrat mai mult prin glumele sale, din păcate, decît prin realul său talent, ne-a confirmat speranțele în capacitatea sa de a înțelege și de a exprima caractere și destine dramatice, „traducîndu-le" excelent pe scenă. Exceptîndu-i însă pe Raluca Zamfirescu și Ștefan Mihăilescu-Brăila, actorii însă nu ne-au convins, jucînd parcă în pauză, în absența profesorului (regizorului).

Iulian Neacșu

propună scopuri mari, ca să nu treacă prin viață ca un sobol, nu te supăra că zic așa !..."

„Nu mă supăr, dar eu atît mi-am propus, atîta am reușit să fac !... Și-acum, că nu mai sînt tînăr, mă gîndesc la copii... Sper, ba chiar sînt sigur, că ei vor trăi mai bine, pentru că eu, te rog să nu te superi, nu trăiesc mai bine acum decît trăiam în urmă cu douăzeci de ani !... Stau la bloc, e adevărat, am o locuință modestă dar bună, copiii îmi umblă la școli, sînt niște înlesniri, dar ele nu cad peste mine !... Eu, ca om, nu cunosc nimic altceva decît *bucuria muncii* !... Da, chiar așa, nu te uita cu nedumerire la mine, în muncă stă ascunsă o mare bucurie, o mare satisfacție, care le poate anula pe celelalte, le poate înlocui, vreau eu să zic !..."

„Adevărat, am adăugat eu, dar nu e suficient numai atîta !"

„Problema aceasta n-o discut, nu sînt competent !"

„De ce să n-o discuți ?!... Ești muncitor, trăiești cinstit, de ce să nu ai opinii ?!"

„Am, cum să nu am, sînt sigur că fără mine — fără noi, fără muncitori ! — nu s-ar mișca nimic, ba dincontră, ar încremeni toate !... Nu vreau însă să se transforme această forță în altceva, gîndindu-mă că oricît de mult s-ar pierde, din ceea ce producem noi, din cauza prostiei sau a necinstei, oricît de mult s-ar duce în buzunarele și în bortocanele altora, tot rămîne și pentru creșterea tuturor, a țării, cum se zice acum !... Important e ca noi să nu ne pierdem răbdarea și încrederea !"...

L-am întrebat, nu atunci însă, altădată, ce credea despre Bătrîn, despre tata.

„Ce să cred ?! a zis el. Cred de bine !... De aceea și stau de vorbă cu matale, pentru că îmi place mult de el !... Dacă chiar vrei să știi, de cînd îi el în fruntea uzinei vin cu mai multă plăcere la lucru !..."

Vara care abia a trecut ar putea fi numită *vară și fum* sau *vară și scrum*. Asta pentru că mi-au ieșit toate pe dos, prost, cît se poate de prost. Am făcut, mai întîi, greșeala că am lăsat o restanță pentru toamnă. Mi-am bătut un cui în talpă, cum se zice. Fiindcă am avut o grijă în plus. Pe lîngă cele stîrnite de Florina, a cărei insistență mută, a cărei suferință surdă, au început să mă agaseze. Nemaivorbind de faptul că au aflat și mămicile noastre scumpe și dragi de jocul nostru (sau poate că știau și se prefăceau că nu știu !?), bucurîndu-se nespus de mult, amîndouă.

„...Nici nu știi, Ionuț dragă, cît îmi pare de bine !" mi-a spus mama într-o dimineață.

„Bucură-te atunci, i-am spus eu, bucură-te și te veselește !..."

Toate au decurs mai altfel, nu-mi dau seama de ce, nu știu cu ce *stele comunicam* eu atunci, știu în schimb că semnalele pe care le recepționam, tot ceea ce se aduna în mine era îmbîcsit cu plictiseală și cu neliniște, cu o durere grea și nelămurită.

Florin Niculiu : „Dimineață la Arcuș"

Aș fi plecat bucuros oriunde !

După aceea însă, cînd am plecat prin țară, tot nu am fost mulțumit.

E adevărat că am plecat tuspatru — „tata, mama, bona (bona fiind Lena) și eu..."

În alte vacanțe sau cu alte prilejuri, de nenumărate ori, mă distrau grozav, cînd mergeam toți cu mașina, cicălelile mamei — „Ai grijă, Vasile !..." —, nezurile Lenei și răbufnirile rare și puternice ale Bătrînului.

Acum mă plictiseau de moarte, pînă și peripețiile acestea

Tot ce vedeam mă plictisea și mă enerva.

Eu însumi eram o plictiseală lîncedă, un nimic de care mi se făcea scîrbă în cîte-o clipă.

„...Dar ce-i cu tine ?" m-a întrebat Bătrînul într-o seară

„Nimic, am zis eu, mă uit și ascult !..."

Stăteam amîndoi în „cerdacul" unei căsuțe de „chemping" pe undeva pe lîngă Orăștie „Chempingul" era așezat la loc frumos, pe coama unui deal, la marginea unei păduri, dar era murdar și aglomerat. Acolo, unde stăteam noi, chiar la marginea pădurii, mirosea cumplit, putea „de-ți muta nasul". Chiar atunci, cît am stat noi în „cerdac", au venit cîțiva „turiști" să-și facă nevoile la aer liber. Unul, măcar, a stat mult și a fluierat tot timpul cît a stat pe vine.

Bătrînul fuma și pufăia.

„Dacă i-aș spune ce cred despre putoarea asta, am zis și m-am gîndit eu, mi-ar explica imediat, de-a dreptul sau mai pe ocolite, de ce stau lucrurile așa cum stau, în privința aceasta !.. Ar recunoaște că pute totul de jur împrejur, mi-ar spune însă că vine o vreme, va veni, cînd nu va mai puți nimic, pe nicăieri !... Aspectele acestea, mi-ar mai spune el, sînt ele însele dovezi ale dezvoltării, ceea ce e adevărat !... Dar eu vreau să fie toate altfel acum, nu peste o sută de ani !.... Vreau ca oamenii să fie buni și frumoși !... Să aibă în ei un anumit minim de civilizație, de la care se poate porni spre orice izbîndă !... Să nu vină să-și facă nevoile lîngă tine și să mai și fluiere !..."

„Asta aș vrea-o eu !... Și poate că și el o vrea !"

Nu i-am spus nimic, bineînțeles, n-avea rost să vorbim de viitor și de frumusețe, în timp ce alții spircuiau „sfînta natură". Ar fi fost penibil. A doua zi, însă, tot am izbucnit.

„...A fost minunat ! am spus eu sarcastic, după ce am coborît în șosea (eram nervoși toți, mama pentru că nu dormise, soru-mea pentru că nimerise noaptea în nu știu ce comoară, cînd se dusese la veceu ; tata era nervos pentru că eram noi nervoși). Mai trebuie să venim aici, sau, cum am văzut că zic unii, mai e de venit aici !... Peisaj superb, aer curat, pur, nu curat !... Minunată plimbare !"

Bătrînul a tăcut cît a tăcut, pe urmă a izbucnit și el, nu s-a mai putut stăpîni.

„Ce tot vrei, măi iepuroiule ?! a zis el. Ce tot dai cu gura ?... Dacă nu-ți place, ia-o pe jos, pe cont propriu !... Nu-i obligatoriu să te plictisești cu familia !..."

„Da ?!"

„Da, mă, da !"

„Atunci oprește, semnalizează și gata !..."

A oprit, iar eu am coborît și-am luat-o către Deva, pe șosea. Nu-mi luasem nimic pentru ploaie și nu aveam la mine decît 103 lei 60 de bani. „...Buni și ăștia, am zis eu, fac autostopul și mai lucrez pe undeva... Devin și eu țară independentă !..."

După o sută de metri, m-am pomenit cu ei în urma mea. Am auzit claxonul mai întîi. Pe urmă am văzut mașina. Pe urmă am văzut-o pe mama venind către mine.

„...Hai, înapoi, prostule, a zis ea, hai, că nici buletinul nu-l ai la tine !... Hai !..."

M-am dus, m-am proțăpit pe locul meu și n-am mai zis nimic.

Popasul următor l-am făcut în satul lui nea Iuliu Jeler, unde m-am îmbătat crunt. Am băut niște vinars mai întîi, tare de ți se aprindeau fălcile, cînd îl puneai în gură. Pe urmă am băut vin, un vin moliu și amărui, nu prea rece dar bun. Pe urmă m-am dus și m-am culcat. Mi-a fost rușine, cînd m-am trezit. „...Prea o fac pe viteazul ! am zis eu. Nu iau seama la nimic !... Parcă aș fi, într-adevăr, un pui de iankeu !..."

Acasă, odată întors din drumeții, m-am apucat de învățat cu atît de multă osîrdie și am devenit atît de rezonabil, încît și mama, săraca, s-a mirat de mine, că am devenit deodată așa de potolit...

E toamnă iar. Dar vremea e blîndă și frumoasă. Zilele sînt pline de lumină. Nopțile sînt răcoroase și limpezi. Iar eu sînt așa de liniștit și de nu știu cum, încît îmi vine să mă întreb cu ce stele comunicam în vară, ce vînturi cosmice îmi cădeau atunci în suflet !? Și de ce numai mie ?! Și de ce numai atunci !?

Nu-mi pun, bineînțeles, nici o întrebare, nu stărui asupra lor. Îmi văd de ale mele, savurînd, ca niciodată, senzația vieții, simțind efectiv că trăiesc. Atingerea aerului, frunzele pe care calc, pămîntul pe care umblu, îmi întăresc senzația aceasta acută și reconfortantă, de viață fără de moarte, de tinerețe veșnică, pe care n-o poate înghesui nimeni în cine știe ce tipare...

Sînt îndrăgostit de mine însumi, cum nu am fost niciodată !...

Și mi se pare că nimic altceva nu e mai frumos și mai fantastic pe lume, decît să te descoperi pe tine însuți, ca făptură, ca ființă, să-ți dai seama că trăiești și că vibrezi, ca o scoică, în fața întregului univers... Și că lumea asta, mare și fantastică, uriașă, n-ar valora nimic, dacă n-ai fi tu !...

Eminescu însuși, pe care unii îl consideră pesimist, a fost, cred, animat de un asemenea optimism vital (sau vitalist ! ?), pentru că viața a fost optimistă întotdeauna, în structura ei cea mai intimă, în perioadele cele mai crîncene. Iar neliniștea poetului, a lui Eminescu, a fost de sorginte cosmică, cum ar spune Călinescu, dacă n-o fi spus-o cumva (trebuie să mă uit, trebuie să cercetez și treaba asta !)...

Cu sentimentele acestea în minte și în suflet (da, pentru că omul are un suflet în el, nu-i vită și nici computer nu-i !), mă duc și vin de la cartofi, fără a mai bodogăni...

Mă uit la soare și la cer, cînd sînt pe cîmp. Lucrez mult și cu spor, dar mă uit și în jur. Iau seama la lume, cum se mișcă și cum trăiește și-mi place că trăiesc și eu — și că simt lucrul acesta.

„Ce se întîmplă cu tine, mă întreabă Vale, de ce ești așa de visător ?"

„Nu știu !? îi spun. Și nici nu cred că sînt visător !..."

El e necăjit, e mînios, din cauza „iubitei", care l-a trădat.

„...Eu, îmi spune Vale într-o pauză, credeam că sînt singurul. Și cînd colo, mă împiedic de unul care îi aducea carne, un măcelar.. După aceea dau peste unul care îi făcea alte servicii... «Dar ce se întîmplă pe-aicea, doamnă ?», o întreb eu... «Nimica, ăștia sînt prietenii mei !... Ce, tu credeai că ești singurel, credeai că mă satur cu ce îmi dai tu ? ! Păi eu, băiețaș, am craci buni, și dacă nu-i liniștesc, mă scot din minți !...» Fir-ar ea a dracului, de tîrfă !..."

Îl ascult, dar parcă nici nu l-aș auzi. Vorbele lui nu prind rădăcini în mine. Vin și se duc. Și-n locul lor, în mintea mea și în sufletul meu răsună o muzică fantastică. Aceasta trebuie să fie muzica înaltelor sfere. Abia acum comunic eu cu celelalte stele, cu stelele mele, cu propria mea *ursită* !...

darie novăceanu

La jumătatea drumului

Iată, părul alb începe să-mi spună
că se va face toamnă și-n pădurea mea.
Am cheltuit pînă acum o jumătate de lună,
îmi mai rămîne numai jumătate de stea.

Nu știu cum a fost, nu știu nici dacă
a fost sau nu a fost. Nimeni nu știe.
Dar știu că fără frunză pădurea o să tacă
atîta timp cît iarnă va fi fiind să fie

Jumătate de moarte a rămas pe drumuri
umblate,
Nu știu pe unde umblă, singură, cealaltă.
Dar nimănui, asta știu, nu-i sînt date
trei jumănăți de lună niciodată

Și or să cadă brume, zăpezile-or să vină.
Arse, în ploaie și vînt frunzele se vor pierde.
O, toamna pădurea are cea mai frumoasă
lumină,
visînd cu toți copacii imposibilul verde.

Autoportret

Așa a fost să mă nasc :
cu două mîini, să pot mîngîia
umbra fără trup a copacilor ;
cu două picioare, să aflu singur
că depărtarea-i timp care nu doare ;
cu doi ochi, să pot cunoaște moartea
și rotundă, inima de foc a lacrimii.

Sînt unii, cu două mîini
care nu pot cunoaște copacii
decît dacă simt în palme securea ;
cu două picioare
cu care trădează
toate drumurile pe care merg ;
cu doi ochi
care mă privesc ca pe-un dinozaur

Vis în fața mării

Iată-mă singur, numai cu o vîslă.
Și se va face noapte. O simt cum vine
rece și deasă, ca o pîslă,
în mijlocul mării făcută de mine.

Nu mai văd pămînt, nu mai aud lume
vorbind sau blestemînd, ca altădată.
Nu mai știu unde-i Nordul. Nici un nume
nu mai are carne, nici suflet să bată.

Foșnetul arborilor e de mult numai închipuire,
nici păsări nu s-aud, nici corbi, i-alungă
ceața.
Rechinii doar, torpile negre, vin din
nesfîrșire,
cercetîndu-mi curajul, sîngele, viața.

Numai cerul, cerul e plin cu stele,
e plin cu arbori, cu păsări, cu lume. Cu toate
absente-acum pînă și din visele mele.
Și nici un rechin pe cer să treacă nu poate.

Schiță cu țărani

Trec pe lîngă vitrine cu coșuri de papură.
Cîntă broaștele peste lacuri absente
și ei trec, ducînd în sticle clopotul oilor,
joienele roșii, pășunile și sînziienele.

Cu aceiași mers de sute de ani, descumpăniți
că n-au sub tălpi mereu numai țărînă,
ca niște-alergători de cursă lungă,
umblă în teniși pînă înfloresc brîndușile.

Ce caută aici ? Cine le-a arătat
drumul acesta pardosit cu atîtea întrebări ?
În fața lor simt că sînt primul laș din lume
și fug, presimțind c-au venit după mine.

Ei tac și-n vîrful tocit al mistriei
cumpănesc verticala noilor edificii
cu pulsul în care mai foșnesc păduri,
se mai aud păsări, mai sună izvoare.

Trec barbarii

Bubuie ca o tobă din piele de drac,
sub toate zările, cîmpia ;
de două mii de ani bat barbarii
cu copitele cailor înspumegați în ea,
și vin din viitor roiuri de muște,
căutînd sub oblîncuri carnea durerii.

Se leagănă ca niște limbi de clopot,
dilatînd depărtarea cu urletul lor ;
veghează aștrii din tranșeele foamei,
trimit solii de pace și dau foc griului,
li-i frică să fie oameni și se călătoresc,
și spicele cad ca niște vrăbii incendiate.

Îi luminează din spate vetrele arse,
plînsul taților le grăbește pasul ;
de două mii de ani cad ploile
și nu le-au putut opri rătăcirea,
bubuie toba și ei se duc
să-și samene numele în pulbere.

Epistolă din deșerturi

E din ce în ce mai greu să construiești arbori,
s-a rărit foșnetul, iar uneori,
mai ales iarna, e foarte scump.
Nici frunzele nu se mai găsesc pe
orișiunde,
nici verdele lor nu mai e atît de frumos,
îl cotropesc amurgurile mult prea devreme
și se spune că din clorofilă, de obicei
noaptea,
unii extrag un leac pentru tristeți
necicatrizate.
Crengile sînt mereu mai subțiri și mai puține,
nu mai pot ține în ele nici cîntecul păsărilor,
abia-l rostesc și cade și putrezește-n iarbă.
Pînă și trunchiurile sînt scunde, răsucite,
îndurerate
și nu mai au busolă de mușchi spre Polul
Nord.
Cît despre rădăcini, dacă le-ai avut, trebuie
să umbli o viață-ntreagă prin șapte văi,
înșelat de amintirea unui izvor coborît
sub nisipurile acestea vecine cu deșertul
pe care-l țin în palme, ca pe-o epistolă.

traian reu

Pe umerii tăi

Tu și vîrsta luminii
Ca o înălțare peste plopi
Cînd roua are chip de chihlimbar
Iată sensul către țărmul de unde
Azurul contemplă infinitul
Sub privirile tale
Și aștrii încremenesc
În iedera cerului.

Privește, începe dezghețul
În calota de noapte a pămîntului
Cînd aripa iubirii
Adie pe umerii tăi.

Sub Poarta Sărutului

Ca toți îndrăgostiții pămîntului
Sfios, sub Poarta Sărutului,
Într-un ecou visat de anemone
Rechem freamătul nopților albe
Și ochiul zăpezilor de atunci,
Din legende cu munți
Și luceferi de inimă
Care au mîngîiat dreapta nemuritorului.

Izvor de lumină

Peste cîmpii sau de-a lungul munților
Ni se-ntretaie drumurile
Ca un perpetuu izvor de lumină.
Zăriți la margini de curcubee
Unde fluturii își închipuie zborul
Sau în mijlocul primelor pajiști
Din memoria zimbrilor
Mai credem în reîntîlnirea
Cu tinerețea lui Făt-Frumos
Lîngă miracolul inimilor noastre.

alexandru brad

Închipuire la Putna

Bat clopotele zilnic, de trei ori,
Marele Domn, sculat de dimineață,
Își numără arcașii. Uneori
Cu gîndul de-a se arăta la față !

Oglindă

O biată umbră umblă după mine,
Același semn – mîndrie și ocară
De care n-am fugit nicicînd, știu bine,
Le-am dus pe umeri – cruce și povară.

Din smalțul scorojit, de cînd mă plouă,
Se-nchează umbra umbrei mele greu.
Sînt trist și fericit cu amîndouă.
În ciuda lumii, am rămas tot eu.

Neîmpăcat, colțos și netăcut,
Întors mereu la pragul de-nceput.

Florin Niculiu : „Fiori în amurg"

Carusel

Pe lîngă tîmple trec vorbele-gloanțe,
Scapără aerul de oțelele lor.
Frigul din gînd mă ninge cu aripi
De păsări prea tinere, căzute din zbor.

Cum să mă-mpac, cui să mă plîng ?
Copilul din mine aleargă nătîng...

Buletin medical

Globule albe și globule roșii...
E noaptea lungă, ori sînt beți cocoșii ?
Sau plasma trece clopotind artere
Spre dincolo de viață și durere ?

Tîrziu

Cine colindă prin mine, de unde ?
Sînt greierii tinereții tîrzii ?
Umbra ta care nu mă aude
Cînd trebuie, totuși, cînd aștept să revii ?

Vinul adastă. În ulcelele vechi
Știute arome mă-îmbie
Să le pedepsesc cu nesațul,
Cu sarcastica morții trufie.

radio

r

Prefață la marele eveniment

Radioul, desigur, cu cea mai mare audiență la public, trăiește în aceste zile efervescența emisiunilor dedicate Congresului al XII-lea al P.C.R., emisiuni care se recomandă prin interesul documentarea, varietatea tematică ce o cuprind.

● **Radioprogramul dimineții** este prima emisiune care îl introduce pe ascultător în raza evenimentelor social-politice, culturale interne și internaționale. Pe parcursul cîtorva ore, emisiunea solicită atenția ascultătorilor impunînd prin bună și concisă informare, prin diversitatea sa. Emisiunea **Orele dimineții** se înscrie, de asemenea, în sfera evenimentelor la zi, cu competență, originalitate, promptitudine și claritate. Firescul și interesul emisiunii sînt date și de tenta vie, naturală, omenească a conversației cu ascultătorii, de intercalările muzicale, dar și de recomandările, sfaturile cuprinse etc., creînd astfel nota de firesc, de autenticitate și utilitate. Rubrica **Recomandărilor** de sîmbătă nu face decît să sublinieze o dată în plus sfera acestor exigențe. Redactora rubricii solicită opiniile oamenilor din lumea artistică, recomandîndu-ne spectacole, concerte sau noi apariții editoriale. Dinu Ianculescu și, mai recent, Natalia Stancu au fost ultimii ei interlocutori. **Joi**, 1 noiembrie, emisiunea **Orele serii** s-a desfășurat sub semnul marelui eveniment politic al țării, în cadrul căreia rubrica **Viața cultural științifică** (redactor Maria Ciucescu și Viorica Ghiță Teodorescu) a cuprins în sumar „Decada cărților social-politice, științifice și tehnice", eveniment închinat Congresului al XII-lea și găzduit de librăria „Mihail Sadoveanu". Sfera căutărilor redactorului-reporter radio s-a extins, îmbogățind seria informațiilor privitoare la sesiunea științifică de la Universitatea din București și Universitatea Babeș Bolyai din Cluj Napoca. În cadrul vieții teatrale, inițiativa Teatrului Mic de a desfășura dezbateri sub genericul **Teatrul și vocația politică a lumii contemporane**, a început cu tema „Revoluția tehnico-științifică în spectacolul contemporan". Interviurile cu Solomon Marcus și Mihail Brediceanu — suscitînd un mare interes. Retrospectiva evenimentelor culturale și științifice ale emisiunii, îmbogățindu-se cu noi informații privitoare **la** Opera veche din Roma în **România, dar și** prin prezentarea succintă a „Almanahului literar al copiilor", noua apariție editată de Asociația scriitorilor din București.

Redactorul emisiunii de joi (Viorica Ghiță Teodorescu) ne-a condus în lumea artistică apelînd la conversația vie, omenească, naturală cu interlocutorii, dînd interviului radiofonic un ton firesc, nefortat, opus aceluia tern al unor texte scrise acasă. Excelent interviul cu profesorul Solomon Marcus. Este, de fapt, și ceea ce trebuie să păstreze emisiunile radio — esența laborioasă, efervescentă, specifică zilelor dinaintea Congresului Partidului.

Cronicar

plastică

p

Editorul, arta și statistica

Nu este greu să ne închipuim cum ar arăta peisajul artistic al unei țări în condițiile în care circulația informației nu ar avea viteza de reacție corespunzătoare evoluției problematicii creației. Nu trebuie să uităm nici un moment că de activitatea editorială, în multiplele ei forme se leagă indisolubil chiar posibilitatea sporirii gradului de diversificare a peisajului artistic fapt care, în ultimă instanță, are o anume influență, nu totdeauna vizibilă, asupra gradului de creativitate „calculat" la scara unei întregi colectivități umane. În ultimul deceniu, în special, în sectorul editorial s-au depus eforturi remarcabile pentru introducerea în circuit a unei cantități cît mai mare de informație privind arta. Acest efort a mers în paralel cu acela de divulgare a operelor de artă autohtone și străine. Cu tenacitate și luciditate editorii au încercat să stimuleze pe diferite căi și cu diferite mijloace scrierea și tipărirea de lucrări privind istoria trecută și perspectivele prezente ale artelor plastice românești. Simultan, fenomenul autohton a fost încadrat în contextul mai larg european și mondial prin tipărirea acelor cărți capabile de a media un contact semnificativ cu operele de artă majore ale tuturor timpurilor, inclusiv timpurilor moderne.

Unul dintre editorii care și-au adus o contribuție esențială la lărgirea atît a orizontului cultural al celor ce iubesc și cultivă arta ca pe o formă indispensabilă de manifestare a spiritului, cît și la stimularea gîndirii creatorilor ca atare este MODEST MORARIU. De aproape două decenii acest subtil poet și eseist, navigator solitar pe meridianele lumii literelor, tălmăcitor rafinat al sensurilor dramatice al unor cărți ce au făcut gloria multor autori, s-a dedicat muncii ce are drept rezultat apariția acelui produs devorat imediat în librării de un public avid de noutate, produs numit curent „cartea de artă". Persoane concrete, precum cea despre care vorbesc, stau în spatele acestor abstracții reprezentate de statisticile privind fenomenul cultural. În absența competenței și tenacității lor este probabil că lucrurile ar fi stat altfel chiar dacă statisticile ar fi fost aceleași.

Dacă astăzi spiritul critic se manifestă cu mult mai multă vigoare în rîndul artiștilor care știu să discearnă mai corect între experiment și facilitate, între bravadă mercantilă și meșteșug, între expresie și simulacrul ei, acest lucru se datorește, în oarecare măsură, și unor oameni precum Modest Morariu care au stimulat contactul cu opinii judicioase și echilibrate despre artă și sensurile sale. Dacă astăzi o anume critică de artă este mai puțin umflată cu citate din lucrări altădată greu accesibile, dacă în aceeași critică există un proces de autodefinire care merge dincolo de vechea ascundere după comodul și snobul **magister dixit**, dacă publicul, în fine, percepe mai corect calitatea opiniilor — fiindcă între timp a intrat în contact cu acele opere și autori care i-au clarificat și vertebrat propriile păreri — aceasta se datorește și unor editori dăruiți, care, cum este cel amintit, ne dau prilejul să reflectăm asupra relației sau nonrelației între artă, statistică și unele probleme de conținut ale vieții culturale.

Grigore Arbore

muzică

m

Ritmice și armonioase

Pornind de la un nivel care atinsese deja o anumită tensiune a creației, o anumită putere de a surprinde din interior mișcarea și ritmul vieții contemporane, cea de a treia ediție a Concursului cîntecului politic pentru tineret și studenți, organizat de C.C. al U.T.C. în colaborare cu Consiliul Uniunii Asociațiilor Studenților, cu Uniunea compozitorilor și Radioteleviziunea Română, a dezvoltat în continuare cîteva direcții conturate la ediția precedentă. Stagnarea aparentă a muzicii corale, cea mai pîndită de clișee ritmice și dinamice care ar putea aduce ușor căderea în convențional, a fost spartă de unele lucrări cu caracter într-adevăr antrenant, capabile să răspundă ritmului politic, nevoii de agora a cîntecului de masă : „Noi sîntem țării viitorul" (versurile de Nicușor Constantinescu, muzica de Mircea Rădulescu), „Înaltele trepte spre soare" (versuri de Mircea C. Nica, muzica de Ion Pelearcă), „Studenție zbor înaripat" (versuri de Ion Socol, muzica de Ioan Miclea). „Sîntem o țară, un șantier" (versuri de Aristide Mircea, muzica de Valentin Grigorescu), „Te vom urma, partid iubit" (versuri de Nicolae Dragoș, muzica de Radu Paladi).

Ritmul liric, nevoia de visare au dat de asemenea cîteva transparente și armonioase lucrări : „Numele patriei" de Irina Odăgescu Tutuianu. „Tinerețe, utecistă floare" de Gh. Bazavan, „Pentru o lume mai bună și mai dreaptă" de Adalbert Winkler. Multe aplauze au revenit celor care au făcut cunoscute publicului aceste lucrări ; formației Song care a reușit să spargă atît șabloanele interpretării cît și pe cele ale ținutei scenice ; corului Liceului de artă „George Enescu" (dirijori Florica Avramescu și Nicolae Niculescu), precum și corului conservatorului „Ciprian Porumbescu" (dirijor Iovan Miclea).

Mai pîndită de monotonia clișeelor ni s-a părut de data aceasta muzica folk (în timp ce la ediția trecută semnalam înnoirile ei de expresie). O excepție a părut a fi grupul folk „Cetatea" din Satu-Mare interpretînd „Doina" pe versuri de Ana Blandiana, ale cărei armonii evocau uneori cristaline țeseri preclasice, ornamente din Couperin. De asemenea, muzica ușoară este pîndită în continuare de desuetudine (de pildă „Anii noștri tineri" (de Gelu Solomonescu, interpret Aurelian Andreescu) : puține lucrări evită melancolia siropoasă, monotonia. Puțin curaj tonal, puțin „mister" găsim în „Ora dimineții" (versuri Ion Petrache, muzica Laurențiu Profeta, în interpretarea grupului vocal 5 T), vioiciune ritmică în „Ochii eroilor, ochii victoriei" (versurile de Violeta Zamfirescu, muzica de Nicu Alifantis), în „Semnele țării, tinerii sînt" (versuri de Dragomir Magdin, muzica de Liviu Tudor) ori în „Drumul nostru-i drumul drept" de Jolt Kerestely, interpret Mihaela Oancea.

Dacă la a treia ediție, am recunoscut în corul Conservatorului sau în corul U.T.C. interpreți care la ediția precedentă cîntaseră în corul Liceului de artă, nu același lucru îl putem spune despre compozitori. O riguroasă infuzie a elementelor de real, a ritmului cu adevărat tineresc, nu poate apărea fără participarea directă, mereu așteptată (dar și de data aceasta sporadică) a celei mai noi promoții de compozitori.

Grete Tartler

cronica literară

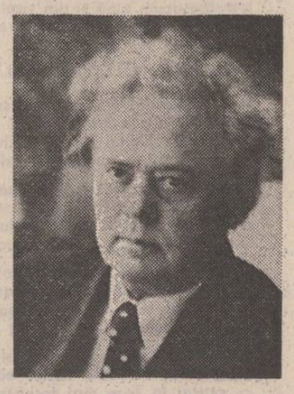

VIRGIL TEODORESCU

Legea gravitației

Legea gravitației, noul volum de versuri al lui Virgil Teodorescu, se numără printre cărțile care pot fi citite cu nedisimulată simpatie. Ceea ce provoacă acest regim favorizant de lectură este în primul rînd faptul de a descoperi că poezia este aici urmarea, palpabilă într-un fel, a unui dialog real și susținut al autorului cu sine și cu ceilalți, dialog purtat fără menajamente și fără concesii, cu acea deschidere umană care face orice discuție, orice confruntare dacă nu totalmente agreabilă, cel puțin suportabilă și aducătoare de profit moral. Distanța dintre poet și cititor e repede acoperită, iar acesta din urmă se lasă **cîștigat** de încrederea care i se arată, tot astfel cum este dispus, asigurat de poezia însăși să considere tot ceea ce i se spune cu maximă bună-credință.

Virgil Teodorescu a găsit **tonul** cel mai potrivit de a se rosti și de a-și comunica o experiență care, cu destule zone umbroase sau chiar neplăcute, n-a avut niciodată capacitatea de a-i altera forța vitală, optimismul, mărturisita nevoie de a „simți fatala necesitate-a fericirii". Acest ton nu e nici excesiv jovial, nici încrincenat în sentințele unui moralist acru, pe deplin edificat, edificat pînă la epuizare și absență a reacției, asupra tuturor secretelor și surprizelor existenței. El îmbină înțelepciunea, fireasca înțelepciune a unei vîrste trăite plenar, cu un aproape nebănuit elan al ripostei și al indignării, semn al unor resurse interioare încă neepuizate; reușește să așeze alături, fără disarmonii sau rupturi, fervoarea și sarcasmul, vulnerabilitatea și puterea de rezistență, voioșia și supărarea, umorul și definiția înțepătoare, atitudinea vindicativă, însă și pe aceea superior debonară. Rezultă din acest amestec de complexități un Virgil Teodorescu **mai aproape** ca oricînd de noi, de propriul său suflet, ca și de adevăratul context al vieții, un Virgil Teodorescu a cărui febrilă, prodigioasă imaginație se poate pune în slujba unor dezlănțuiri de moment, pline de vervă și fantezie, dar și în slujba temelor grave stăpînite cu autoritate: „Stăpînă a odihnei să-ți spunem: pe curînd, / stăpînă peste veghea noastră, / stăpînă peste liniște și gînd, —/ să-ți spunem: pe curînd. // Dacă ne-am dat și noi bătuți vreodată, / tu să ne ierți în marea milă-a ta: / ca soarele cel ciuruit de sciți / noi sîntem de greșale ciuruiți. // Stăpînă peste faptele de bine, / nu slobozi asupră-ne pedeapsă, / ajunge că ne e rușine, / că somnul ni-l alungă fapta noastră, —/ nu slobozi asupră-ne pedeapsă, / ci sub materna, străvezia coapsă / a visului, ne lasă să veghem, —/ un an, o zi, un ceas, — cît mai putem" **(Pe curînd)**.

Vivacitatea, acuitatea nedomolită a trăirii imprimă și poemelor de senectute scrise de Virgil Teodorescu un aer cu totul particular, foarte credibil și în firea acestei poezii care nu disprețuiește jocul, artificiul, inscenarea, elemente care, spre surpriza noastră, nu afectează **fondul** serios, profund al lucrurilor. Cum observă Lucian Raicu, „un anume umor al vulnerabilității" constituie nota originală a acestui capitol din poezia lui Virgil Teodorescu, notă care, departe de a bagateliza temele aferente ori de a le submina în vreun fel **normalitatea** confesivă, exprimă mai bine structura robustă, regenerativă, sub aparențe fragile, a acestui temperament care știe prea bine că „cine cedează piere". Nu e vorba în poemele dedicate „timpului ce devoră" nici de afectată înțelepciune, nici de stăpînire încărcată de morgă, nici de insensibilitate la situațiile dramatice, ci, din nou, de un mod de abordare a problemelor care scapă categorisirilor înguste, reușind alianțe de contrarii aprioric greu de acceptat, dar cu rezultate lirice din cele mai convingătoare. Virgil Teodorescu izbutește să se pronunțe despre același lucru cu îngîndurată și duioasă melancolie, precum în poemul **Somnul tău îmi păzește ochii**: „Somnul tău îmi păzește ochii / ca o santinelă în turnul de veghe, / atît știu despre moarte că este efemeră, / mă culc spre dimineață cu viața noastră-n gînd, / un pas, și apoi altul pe nesfîrșita cale / zăpada, piatra, iarba și arborii pitici, / rovine și faleze, fermenți, culori și gusturi, / contur al regăsirii de dincolo de noi, / mentalități atroce respinse de mulțime, / repaosul aleargă încrezător în sine / spre cuibu-n care poate se naște unitatea / și chiciura cedează sub mîinile fierbinți, —/ tu intri ca nisipul în valvele imense / eu intru ca silaba în uragan crăpată / și somnul tău mi-e martor că nu am vrut s-o sparg, / plesnită îmi e fața ca un morman de cioburi, / tu umpli răsăritul cu ochii tăi de cuarț, / e o rezervă veche în orgile de stras / cînd mucegaiu încape întreg în catedrale / și noi pornim agale / să dregem lampa-n care doar somnul s-a retras", dar și pe un ton care cuprinde în sine multe nuanțe, de la detașare, deziluzie și privire critică, pînă la afirmarea aceleiași capacități de încredere și rezistență ce asigură versului său o fluentă familiaritate și o foarte firească situare a propriului eu: „Încep și eu să semăn din ce în ce mai bine / cu cei care-au murit spre-a fi iubiți, / să semăn cu bușteni de ape asvîrliți, / aceste nave care-au fost regine, / umflîndu-se adeseori în pene / distruse de comploturi pe sfert eoliene. // Deci va veni și seara acelei lungi tăceri / pe care nici chiar carii nu-ncearcă să o strice, / tăcere ciuruită de alice / ca blana unui fabulos mistreț, —/ și cu ce preț sălbatec, cu ce preț / am cîștigat virajele pitice / căzute alandala dintr-un turn, —/ pe cînd imensul spațiu taciturn / îmi va rămîne-n veci complice. // La groapa cotropită de zăpadă / se va tîri, timidă, crepusculara zadă, / într-un virtej patetic și olog, / și cerul de deasupra cădea-va ca un stog, / cu-n bubuit prostesc de tobă spartă. / Cumplita oboseală va fecunda țărîna / pulverizînd-o ca pe-un val enorm, / și de sub ea, făcîndu-mă să dorm, / spre infinit îmi voi întinde mîna" **(Navele regine)**.

Orice urmă în aceste portrete și dezvăluiri de sine de complezență, de înduioșare față de propriul destin, de exagerare în ambele sensuri, spre a capta bunăvoința cititorului, ar distruge credibilitatea, adevărul confesiunii. Virgil Teodorescu păstrează și aici dreapta măsură și privirea sa asupra drumului parcurs în existență se vădește de o cuceritoare sinceritate. Neocolirea punctelor vulnerabile asigură poemelor o turnură vie, inscriindu-le într-un climat de loialitate transmisibilă care se răsfrînge și asupra atitudinilor sarcastice, ușor, în alte condiții, de îngăduință sau de blazare, de a fi suspectate: „E mult de-atunci de cînd umblam călare / după un bob de linte, / abia îmi mai aduc aminte, / purtam o rană în spinare / lintea era foarte abilă / lingura inutilă / strachina din pămînt ars / era însă frumoasă ca o fecioară / cu plete lungi, / dar am spart-o într-o seară, / am rupt și vre-o cîteva linguri, / și am plecat, / bineînțeles n-am plecat singur, / am început să sap poteci pe crestele inferioare / pînă cădeam din picioare, / dar mă trezea cruda verdeață / ce-și răspîndea lumina / pe-o mare suprafață, / așa trezit de ea și mai ales / sedus de unduirea ierbii, / am coborît la șes / și-acolo — dînd de stupii cu albine: / m-am învelit în ceară, —/ și cred c-am făcut bine" **(E mult de-atunci, o veșnicie)**.

Poetul posedă secretul de a se face **crezut**, chiar în zone capabile de a stîrni împotrivirea și acest secret provine, în primul rînd, din dezinvoltura, din destinderea cu care vorbește despre sine, într-un limbaj ce nu ocolește familiaritățile, umorul, luarea peste picior. Toate aceste versuri au, și asta se simte favorabil, o **miză**, o implicare, o prospețime care aparține prospețimii afective. Cînd Virgil Teodorescu afirmă că e posibil ca „legea aspră-a vieții s-o învețe / măcar acum, la bătrînețe" simțim că mărturisirea lui are o greutate și, deopotrivă, simțim că poetul și-a păstrat intactă sensibilitatea la surprizele și riscurile existenței, fiind gata să le opună forța lui interioară de rezistență. Descoperirea acestui element de surpriză din conduita sa și a celorlalți, descoperire realizată pe fundalul unei binefăcătoare revolte intime a resurselor intrate în stare de alarmă face din **Legea gravitației** prezența și promisiunea unui poet dotat cu o excepțională capacitate de a-și reexamina sufletul, existența și poezia, trăgînd de fiecare dată, de aici, posibilități noi de fructuoasă regenerare: „da, mai sînt mii și mii de lucruri de spus / și mor de necaz că n-am să mai am timp să le spun / fiind considerat de mulți semeni ai mei / un băiat bun pentru carne de tun / o încăpere modestă, dar mobilată / cu oarecare gust, / pusă la dispoziția oricui care n-are unde să tragă / peste noapte, un mic teren de sport, fără / bazin de inot, puțin deteriorat / din cauze necunoscute, / un fragil adagiu, o duioasă sedilă / fapt pentru care (să mă scuzați) / îmi vine să-mi pling de milă" **(Vieți paralele)**.

Dan Cristea

● Cariera epică întrevăzută de Mircea Iorgulescu pentru Dan Mutașcu începe să se precizeze, caracteristicile scrisului acestui poet convertit ca prozator definindu-se treptat. Noul volum de „povestiri"*) atestă diversitatea prozei lui Dan Mutașcu, a cărui optică împletește privirea „de anticar" avidă de detalii, cu sensibilitatea plastică a plein-air-ului. Rezultatul este un imagism sugestiv, realizat prin acumularea notațiilor, creator de atmosferă: „...amurgul se lăsa tot mai mult, scufundind în vișiniul și liliachiul său metalic, ca într-o baie de hipermanganat, totul: salcîmii, fagii, șanțurile umede, cîte-o casă, cîte-un întîrziat care-abia apuca să țipe un «Bună seara», ierburile, florile, o mulțime de flori strălucind asemeni aspicului, și tot felul de lumini rămînînd mereu în urmă".

O anumită senzualitate olfactivă însoțește imaginea, ca un echivalent al elementului vizual. Sînt aspirate felurite emanații ale lucrurilor, aerul umed, mirosul nînsorii, aburul cafelei, fiecare spațiu are proprietățile sale olfactive particulare, uneori insolite, de obicei compozite. O curte țărănească miroase „a frunze, a pămînt, a iasomie și a șiminoc, a roșii și a leuștean, a lemn și a bălegar călcat în pictoare, a lapte și a fum".

În afara acestei particularități senzitive, prozatorul este foarte rar implicat în secvența narativă, el fiind în mod preponderent un martor sau un ascultător care înregistrează totul cu minime comentarii.

Această privire din afară conferă unora dintre schițe caracterul de punere în scenă. Prozatorul încearcă uneori un explicit sentiment al inscenării, ca în schița **Niște munți artificiali** într-un decor în același timp familiar și suprarîncărcat sau în **Cazul Basmanela**, în casa lui Perieteanu, „care-i guvernată de o atmosferă stranie, dulceagă, din care se scapă greu, de vreme incremenită, sau, altfel zis, de cavou în care se pune în scenă o piesă".

Proza lui Dan Mutașcu pendulează între realismul impersonal **(Urnele. O primăvară la care nu se așteptă nimeni)** și insolitul cultivat pentru echivocul său **(Ceea ce știi și nu știi. Numără-n gînd pînă la 20. Gol ca un zeu al lunii, Ford 28)**. Registrul din urmă implică o subtilă combinație de melancolie și ironie, de neliniște și farsă, de lirism și mistificare. Sugestia irealului este de obicei subminată, dar efectul poetic stăruie totuși. Aceeași poezie însoțește personajele stranii cum este acel clarinetist Vladislav pe care o memorie aburită îl păstrează într-un umil restaurant de provincie, apariție romantică, iubit cu fidelitate de o față tot atît de stranie și despre care se știe tot atît de puțin.

Dan Mutașcu stabilește un raport anume între verosimil și absurd, acordînd acestuia din urmă șanse sporite: „Oricare era adevărul în legătură cu viața doctorului Scalaferu, trebuia să recunosc că varianta oferită de unchiu-meu Irod părea cea mai absurdă și prin urmare cea mai veridică".

Dacă schițele aparținînd registrului realist sînt echilibrate, spațiul insolitului care cuprinde celelalte povestiri le conferă farmecul propriu unei ambiguități cultivate pentru lirismul imaginii și al sugestiei.

Prozatorul are un temperament înrudit cu acela al personajelor sale stranii, acel „temperament poematic, incapabil de judecăți riguroase, de norme trăind mai ales printr-o tehnică originală a memoriei, trăind ceea ce îi era dat să trăiască intens senzual, ascultînd o subiectivă melodie a lumii, în special prin fardul de frumusețe al întîmplării".

Sultana Craia

*) **Dan Mutașcu: „Ipoteca și alte povestiri", Editura „Cartea Românească", 1979.**

viața cărților

proza

Proză de sugestie

critica

Pulsul folclorului

● O carte fermecătoare, atractivă prin tonul direct al expunerii și seducătoare prin dialectica vie a obiectului studiat, este cea semnată de Harry Brauner.*) Deși împărțită în două mari secțiuni (amintiri de folclorist și studii de folclor), ea nu suportă o asemenea dualitate: analiza se împletește cu evocarea, exemplul viu vine să capete sens și dimensiuni secunde din perspectiva faptului teoretic. Unele teme revin frecvent, altele se pierd abia schițate în noianul de ginduri cu care autorul este atît de grăbit să ne familiarizeze.

Reține însă pentru discuția de aici, cîteva idei fundamentale. Prima este aceea a viabilității, ori, mai bine spus, a existenței folclorului în contemporaneitate. Nu ne interesează acum diversele opinii și contra-opinii care defilează de-a lungul acestor pagini. Ne interesează, însă, chiar problema ca atare: atîta timp cît discuția se poartă cu înversunare, înseamnă că ceva există și că ceva se schimbă. A surprinde fenomenele în esența lor schimbătoare este una din cele mai fascinante zone ale gîndirii științifice. A studia folclorul de azi înseamnă, de fapt, a străbate lumina folclorul de ieri și a întrevedea folclorul de mîine. Ne trebuie însă reticență, bunăvoință și lipsă de prejudecăți. Pe măsură ce străbatem teritoriul cărții lui Harry Brauner descoperim un punct de vedere obiectiv, detașat, nu lipsit de umor și, uneori, de nostalgie. Ideea de bază este aceea că o asemenea problemă nu trebuie pusă și judecată în termeni de valoare (bună-rău), ci în termeni de existență (a fost-este) și probabilitate (poate va fi).

De aici, o altă dimensiune a dezbaterii: cum se intervine oare optimal în evoluția folclorului. Arhaismul afișat ca și cosmopolitismul arogant sînt la fel de dăunătoare. Folcloristul trebuie să ia pulsul fenomenului cultural. Intervenția sa este, la drept vorbind, o abținere de la intervenție — el nu direcționează, nu modifică, nu creează: el scoate la lumină ceea ce, obscur și adeseori inconștient, constituie tendința generală de evoluție a unui fenomen folcloric: „Faptul delicat al păstrării tradiției folclorice, al minuirii acestei moșteniri, urmează alte făgașuri, se conduce după alte legi, a căror practică devine anevoioasă din clipa în care violentind, fortind, ne străduim să introducem o notă de „originalitate" în prelucrarea fenomenului folcloric" (p. 211).

Desigur, a spune aceasta, înseamnă a te întreba cum se realizează circuitul dintre: valoarea autohtonă arhaică — instituțiile de păstrare a ei — instituțiile de difuzare a ei — mediul rural contemporan. Atingem aici un nivel ce revendică nu constatări și concluzii teoretice, ci observații și sfaturi practice. Prestigiul radioului și televizorului duce la rapida împrăștiere a oricărei producții (mai mult sau mai puțin folclorice) prezentată aici. Caustic, compătimitor, bonom ori optimist, autorul nu încetează să ne atragă atenția asupra fiecărui caz în parte, a carentelor cutărui cîntăreț, ori asupra cîne știe cărei uluitoare revelații artistice venite din cine știe ce colț de țară. Mai mult decît o luare de poziție găsim aici semnele unei campanii. Finalitatea ei este cuprinsă în frazele pe care Harry Brauner le-a auzit de la un iubitor de frumos, al cărui statut este (asemenea tuturor celor cu adevărat așezați în inima creației populare), de superb anonim: „Despre cultură înseamnă să nu grăiești în plus, să grăiești numai și numai cu cuvinte de înteles, și cuvinte bine cernute. Să fie numai farină, nu și tărîțe" (p. 191).

Mihai Coman

*) **Harry Brauner: „Să auzi iarba cum crește", Editura „Eminescu", 1979.**

Farmecul autenticității

Urmare din pag. 1

fișele de „caractere" apărute cu ani în urmă, aproape tot ce a inclus în cartea de acum mi-a dat senzația unei a doua lecturi foarte proaspete, faptul datorîndu-se stilului propriu cu care Iulian Neacșu selectează și consideră evenimentele ocazionale. Ochiul sigur al prozatorului alege, analizează, descrie, interoghează cu plăcerea celui ce descoperă un om de excepție sau un fapt interesant, imprimînd scrieturii, odată cu aerul unei priviri inițiale, secretele acelor demersuri cu subiecte de neuitat de atîtea ori. Ceea ce constituie punctul forte al publicisticii lui Neacșu este impresia de caractere „întregi" pe care ți-o lasă atît eroii care merită recunoștință cît și purtătorii unor tare profund reprobabile; nici laudele, nici dezaprobarea nefiind cu totul unilaterale. Unui director, pentru descrierea vieții căreia autorul apelează la momente semnificative și pozitive, bine înțeles, simți că nu-i lipsește nimic pentru a-l categorisi în rîndul caracterelor întregi, pentru că, deși îl laudă mereu, prozatorul nu uită să adauge că pentru a-și face datoria, contribuind astfel la binele general, directorul are faima unui om dur, care nu iartă. În cazul unor escroci, infractori, etc., fără a-i scuza prin aceasta, autorul ne întreabă, ca din întîmplare, dacă noi, marea majoritate, sîntem cu totul nevinovați? Astfel de interogații, deși introduse cu rară discreție, evitînd orice didacticism, umanizează într-o anumită măsură și lumea caracterelor dedicate integral răului.

Lauda sau „apologia" directorului Victor Naghi de la Cimpulung Muscel mi s-a părut atît de convingătoare încît am regretat zgîrcenia datelor privitoare la Dumitru Onișor din Goicea olteneasă la care am descoperit o frază cuceritoare: „Nouă ne e drag de muncă și, dacă tot muncim, de ce să nu avem?"

Dacă în multe locuri autorul se lasă interogat, dăscălit, ironizat chiar de către eroii săi, fiind sigur că meritul lor va rămîne nestirbit, la rîndu-i, își ironizează și el cu finețe interlocutorii, astfel că și ei și autorul trec cu dezinvoltură (ca în proza bună) peste aceste firești „înțepături".

Foarte puțini sînt oamenii care să nu aibă absolut nici un merit; aceasta nu înseamnă că orice scriere despre ei poate face credibile meritele lor. **„Un bucureștean în trecere prin București"**, dacă este în primul rînd o laudă convingătoare a celor mai buni, faptul îl datorăm condeiului de prozator al lui Iulian Neacșu, al cărui entuziasm și a cărui participare la cele descrise prin chiar arta lui, sînt autentice.

Vasko Popa

Urmare din pag. 1

tînăr în Partidul Comunist Iugoslav, încă din ilegalitate, va cunoaște anii grei ai ocupației germane, lagărul și lupta partizanilor, integrîndu-se în acești ani grei ai istoriei zbuciumate a poporului sîrb, devenind apoi, prin scris, exponentul lui.

Vaskó Popa este poet înainte de toate. Cele șapte cărți de poeme publicate pînă acum îl așează printre clasicii poeziei iugoslave, iar dintre poeții în viață, la loc de frunte. Cărțile sale sînt traduse toate, în diferite limbi: despre poezia lui s-au scris cărți în Iugoslavia; un critic american a scris despre influența poeziei lui Vaskó Popa, asupra unor poeți americani.

După o primă lectură a versurilor sale în limba germană, și a studiului care însoțește editia completă în engleză, ceea ce trebuie imediat spus este simțul adînc pentru istorie, istoria poporului iugoslav în perspectiva universală, smulsă din cotidian în spirit, generată de forța modelatoare a spiritului. Istoria care înseamnă simbol și mithos, luptă și credință, jertfă și iluminare, putere de a răbda și nădăjdui. La sfîrșitul ediției engleze a poesiilor, traducătorul, Anne Pennington și simțit nevoia să retranscrie istoria poporului sîrb, avînd în vedere poesia lui Vaskó Popa, istorie fără de care este greu, dacă nu imposibil, de înțeles acest poet.

Poesie modernă, dar încărcată în istorie, poesie care ridică istoria într-un universalitate, ridică localul în spirit. Poate că așa trebuie să arate fiece carte de poesie adevărată, să fie însoțită de istoria poporului din care face parte. Figura centrală a istoriei sîrbilor este cea a ctitorului Sf. Sava din sec. al 12-lea care în veacul al 16-lea, în timpul ocupației otomane, datorită influenței enorme ce o avea în popor după trei veacuri bune de la moartea sa a fost luat cu sarcofag cu tot și ars în văzul lumii pe ce'ebra de atunci încoace Cîmpie a neodihnei. Acest fapt a zguduit constiințele, și la temelia rezistentei poporului în fața tuturor ocupațiilor străine pînă astăzi a rămas făptura ctitorului, Sava, trecut prin foc, devenit simbolul, pasărea Phoenix la poporul sîrb. Ce este Brâncoveanu cu cei patru fii ai săi pentru poporul român este această făptură de aur prin ochii căreia vrea să vadă lumea marele poet Vaskó Popa. O ediție completă a poesiei sale cu implicații mai adînci și în mythosul românesc a lui Vaskó Popa și în românește, ar fi grabnic de dorit. Academicianul și senatorul de la Belgrad, rămas omul modest al Balcanilor dintotdeauna, este și inițiatorul unei Comune literare, *cu sediul în orașul său natal Virșeț, dar despre această faptă de cultură a poetului voi vorbi cu alt prilej, precum și despre gîndul de a se edita o revistă balcanică, poate cu titlul* Orfeu, *pentru că poesia ce se face la ora de față în țările noastre are și poate avea multe de spus lumii, trebuind numai să facem efortul de a fi mai bine cunoscuți.*

CARTEA DE DEBUT

„De la Demon la Luceafăr"

Precizînd în chiar subtitlul studiului său intitulat **De la Demon la la Luceafăr** (Editura „Univers", 1979) că ceea ce o interesează în mod special vizează **motivul demonic la Lermontov și romantismul european**, Elena Loghinovski, totodată, își face cunoscută și metoda de lucru la ale cărei servicii este hotărîtă să apelez; implicit, tot de aici rezultă și tipul de cercetare critică pe care autoarea dorește a-l finaliza. Apare, astfel, evident că, în prima direcție, se mizează pe eficiența comparativismului clasic în variantă (așa-zicînd) pozitivistă, după cum, în a doua direcție, ni se pare la fel de evident că Elena Loghinovski manifestă o deplină încredere în genul de interpretare sintetică ce se bizuie exclusiv pe criteriile propuse de succesiunea curentelor literar-artistice și a metodelor de creație. Așadar, la acest nivel privită, lucrarea **De la Demon la Luceafăr** stă sub semnul unui tradiționalism metodologic declarat și întrebarea firească, pe loc ivită, este dacă o asemenea viziune pentru mulți suspectă de conservatorism mai este capabilă a-și justifica prezenta în contextul frenetic novatorist propriu cercetării critice contemporane.

Iată, însă, că existența unei tentative precum cea de față, caracteristică prin seriozitate profesională, și, nu mai puțin, prin onestitate științifică, ne determină, realmente, a fi mai puțin îngrijorați în această privință. În general vorbind, studiul Elenei Loghinovski demonstrează încă o dată că știința literaturii, așa cum aceasta s-a constituit în decursul unui important număr de decenii din a doua jumătate a veacului trecut și din cea dintîi jumătate a veacului nostru, a pus în circulație un cuantum de concepte și metode avînd o asemenea importantă în planul aproximării ontologiei artistice, încît a le ignora sau chiar minimaliza, la ora actuală, echivalează cu alunecarea sigură în simplism critic. Practic, din substanța întregului studiu se desprinde foarte limpede convingerea fermă a autoarei că reala și, pe cît posibil, completa lămurire a problemei abordate este condiționată de fericita întîlnire pe cuprinsul investigației istoric-literare a cel puțin următoarelor perspective: cea istoricist-mitică, cea filosofic-estetică, cea socio-etnică, și, în fine, cea psihobiografică. Simpla enumerare a titlurilor pe care le poartă cele cinci mari capitole ale lucrării dovedesc într-adevăr că apelul la perspectivele enumerate este constant și că implicarea lor în analiză se supune neabătut unghiului imanentist-cronologic de percepție globală a motivului literar în cauză, în speță, motivul **demonului: Preliminariile motivului în literatura europeană, Constituirea motivului în literatura rusă, Drumul Demonului spre desăvîrșire, Demonul la apogeul împlinirii sale, Demonul la răscruce de veacuri. Un nou motiv literar: Luceafărul.** În aceeași ordine de idei, să arătăm că, la rîndul lor, aceste mari capitole sînt organizate pe despărțituri și subcapitole care ni se par ele însele simptomatice prin convergența conținutului. De exemplu, liniile directoare din capitolul preliminar au în atenție trei mari aspecte ale problemei. Întîi sînt sondate cele mai îndepărtate **izvoare mitologice și filozofice** ale motivului, înscrise în sfera gîndirii și culturii antice. Se trece apoi la scrutarea fenomenului de sublimare a acestor străvechi surse în **temeiuri estetice** relativ autonome aparținînd evului mediu și renașterii (cele două dichotomii fundamentale, acum, sînt: a) **răul în negație — satanism** și b) **năzuința către ideal — titanism).** Iar la urmă, cum este și normal, se insistă asupra a ceea ce Elena Loghinovski numește **geneza tipului demonic în literatura modernă,** fenomen astfel definit de autoare: „În coordonatele lui principale — în planul semantic — el (eroul demonic, n.n.) descinde din spiritul inaripat al anticilor, din Daimonionul pitagoreicilor și al lui Socrate — cel puțin în ceea ce privește două din ipostazele sale mai importante: legătura imanentă cu universul lăuntric al omului și contrapunerea acestei lumi lăuntrice divinității „exterioare" — ipostaze cé-și găsesc ecoul în cugetările filozofice ale lui Schelling, și în stările sufletești și aspirațiile multor eroi din literatura europeană, de la Milton și Goethe la poeții romantici. În plan artistic, îi aflăm pentru prima oară prototipul în cronicile și misterele medievale".

Sigur, judecînd și după aspectul unui eșantion precum cel de mai înainte, aproape inevitabil, îndeosebi primele două capitole ale studiului nu depășesc cu mult ținuta unei utile sinteze retrospective superior didactice. Însușirile de remarcabilă analistă ale Elenei Loghinovski sînt pe deplin relevate de substanțialele capitole dedicate creației lui Lermontov. Adevărul e că, de data aceasta facem cunoștință cu o extrem de sagace exegeză monografică axată pe tema generală a studiului. Nu numai adînca cunoaștere și înțelegere a problemei impresionează acum. Mobilitatea spirituală, sobrietatea simpatetică a tonului, îndrăzneala disociativă și chiar cutezanța polemică a opiniilor, iată, în esență, calitățile acestor capitole grație cărora, cel puțin pentru cititorul român, imaginea fascinantului romantic rus își relevă complexele ei valențe.

Poate că mai puțin meticuloasă și, implicit, mai puțin nuanțată, investigația din ultimul capitol al lucrării, capitol care, cum arătam, are în atenție ipoteza eminesciană a motivului demonic, este totuși demnă de reținut cel puțin datorită celor cîtorva clarificări de principiu pe care le conține. Cît despre aserțiunea concluzivă ce urmează, evident, nu ne rămîne decît să subscriem în întregime la cele spuse de Elena Loghinovski: „Așadar, elementul satanismului ce face parte organică din structura eroului lermontovian nu este caracteristic Luceafărului. În poemul lui Eminescu el este înlocuit prin înălțimea intelectuală și poziția contemplativă a geniului ce disprețuiește nimicnicia și viciile unei lumi meschine. (...).

Totuși în ambii eroi trăiește ceea ce D. Popovici, negînd în legătura operei lui Eminescu cu „tema titanică", numește „stări de spirit titanice". Este vorba de setea titanică pentru împlinire și perfecțiune ce definește și „titanismul" aspirațiilor eroilor și pasiunile lor supraomenești. Dar fiind comune ambilor eroi, ele slujesc unor țeluri diverse, întruchipînd **titanismul gînditorului** la Eminescu și **titanismul protestatarului** la Lermontov. De aceea, Luceafărul este definit din punct de vedere tipologic nu ca titan ci ca geniu, iar eroul lui Lermontov nu este un titan ci un demon".

Nicolae Ciobanu

Viziune critică unitară

Urmare din pag. 1

că Nicolae Costin este un nume convențional pentru un tip de intelectual absenteist". Prelungiri ingenioase ale semnificațiilor literaturii în sfera practicii sociale întreprinde criticul și în interpretarea altor opere. Este caracteristic, din acest punct de vedere, comentariul dedicat volumului de versuri **Hanibal**, de Eugen Jebeleanu. Pornind de la menționarea unor motive lirice preferate ale poetului, criticul se ridică repede la nivelul generalizărilor, formulînd idei importante, dintre care cea mai demnă de reținut ni s-a părut a fi cea care stabilește pentru poezia politică un spațiu de existență intermediar, dar nu hibrid, situat între pura expresivitate a imaginii sensibile și elementele inteligibile ale argumentării unei anumite ideologii: „În dialectica evoluției poeziei se poate distinge un adînc proces polemic a cărui scenă de desfășurare este întregul spațiu poetic, înglobînd toate formele de expresie. Fixînd poeziei țeluri, spiritul politic ce funcționează în interiorul ei împiedică și devitalizarea poeziei. Nervul politic este unul vital, de legătură esențială: el asigură circuitul normal dintre artă și istorie, menține atmosfera morală în care circulația adevărului se poate produce fără sufocări ori strangulări". Disociind în continuare în legătură cu condiția poeziei politice, criticul urmărește relația dintre morală (înțeleasă ca ansamblu de norme conștientizate de conviețuire socială) și adevăr (acceptat în sensul de ideal social), așa cum aceasta este exprimată de poezia politică: „Poate fi sacrificat adevărul de dragul moralei? — iată întrebarea pe care, într-o formă sau alta, și-o pune adevărata poezie de atitudine politică. Teoretic, e ușor să tragi concluzia, perfect logică, după care orice sacrificare sau numai ciuntire a adevărului, în orice domeniu, cu orice prilej, face morala ipocrită. În realitate, însă, lucrurile nu se înfățișează cu atîta claritate [...] poezia politică își pune mereu aceste întrebări și se mișcă în spațiul dintre ele prin formele ei specifice...".

Un text, de asemenea, semnificativ pentru metoda critică a lui C. Stănescu este comentariul dedicat **Imposibilei întoarceri** de Marin Preda. Cu îndrăzneală, criticul se desparte de cei care au luat în considerare această culegere de eseuri doar prin prisma stilului ei, manifestînd tendința de a face abstracție de ideile exprimate de către romancier. Literatura, consideră criticul, nu este numai simplă expresivitate inimitabilă, ci și mod original de a medita prin noțiuni. Literalitatea nu trebuie fetișizată. Iată ce scrie criticul în legătură cu modul în care unii comentatori au interpretat culegerea de eseuri a lui Marin Preda, punînd între paranteze ideile exprimate și acordînd atenție doar stilului „moromețian" al avansării lor: „Ce dezvăluie însă această neînțelegătoare și ridicolă admirație, care se face vinovată de ignorarea ideilor și opiniilor? Ni se pare că ea confirmă într-un chip tulburător existența evazionismului de care vorbește însuși scriitorul..." Criticul adaugă observația întemeiată că eseurile și intervențiile de tip publicistic nu trebuie „avansate" la rangul de literatură pentru a li se spori importanța, ele avînd o semnificație de sine stătătoare: „Considerațiile moraliste ale autorului **Risipitorilor** ne interesează, în orice caz, dincolo de literatură ori de chipul său literar". Prin observații de acest gen criticul nu urmărește nicidecum denaturarea conceptului de literatură, cum ar putea, eventual, să pară, ci sugerează adevărul că domeniul literaturii nu trebuie privit drept o entitate total impermeabilă față de ideologie și nici, mai mult decît atît, ca avînd o superioritate, situată dincolo de logică, față de alte manifestări verbale ale spiritului uman.

În practicarea metodei sale, C. Stănescu dovedește siguranță, precum și capacitatea de a sesiza semnificații inaparente. Criticul se exprimă într-un mod impecabil. Uneori am dori, însă, și formulări mai puțin noționale, am dori sintetizări metaforice, care să prevină, fără sacrificarea sensului, o anumită răceală, care ar putea descuraja pe cititorul lipsit de o deosebită înclinare pentru speculația ideologică. Anumite fragmente din eseurile incluse în volum sînt grăitoare pentru posibilitatea criticului de a scrie mai expresiv. Este vorba, mai ales, despre eseurile însumate în ultima parte a volumului, dintre care îl semnalăm în mod special pe cel intitulat **Grădini ascunse**, în care C. Stănescu apare în ipostaza de critic plastic.

atelier literar
poșta redacției

ALINA R. : „Ceasornicarul" se apropie simțitor de literatură (spre deosebire de anecdotele anterioare).

C. CERBU : Nu e rău deloc pentru început, cu toate că mimetismul, confecția convențională, nesiguranțele expresiei, etc. sînt încă prezente. Dar pagini ca „Sens interzis", „Aritmetică", „Călăuză", „Ucisii dorm", „Ora de glorie", ne îngăduie să așteptăm vești din ce în ce mai bune (...desigur, fără **blesfamie** și altele asemenea ! — corect : **blasfemie**, etc.).

N. D. SIHASTRU : „Buturile" tipografiei sînt într-adevăr foarte departe, dar problema nu e a „unghiului" din care trageți ci, ca să rămînem în sfera comparației dv., a „piciorului" cu care (honny soit qui mal y pense !...) „sutați" !... Textele rămîn într-o inerție prozaică, într-o anecdotică și expresie joasă, uneori vulgară, lipsite de mlădiere, ecou, freamăt. Iată un crimpei (în care e vorba despre strămoși, care)... „Și-au predat steagul și armele / Urmașilor lor / Din generație-n generație / Pînă la noi / Că ei și-au făcut datoria / Și s-au achitat de obligație"... Veți remarca singur că, printre puținele lucruri care lipsesc din acest citat, e și poezia !...

MARIN NICOLAE : O serie de pagini promițătoare (deși nu lipsite cu totul de șovăielile începutului) : „Ce poate fi mai frumos", „Exuberant anotimpul", „Ar trebui", „Secvență", „Poem" 2.

L. C. COSIȚEANU : Impresia noastră e că în textele dv. poezia e mai de grabă mimată, vorbele (eminamente „poetice" !...) alunecînd ușor peste sensuri și degajînd un soi de aparență lirică, fără o pondere reală, proprie, fără vibrație, ecou, mesaj. Dar, jocul, simulația, sînt uneori abile, înșelătoare. Va trebui, deci, după un timp, să ne verificăm această impresie.

ALTÎN BEY : O poveste încîlcită, fără cap și fără coadă, din care nu se înțelege mai nimic, scrisă foarte prost, într-un limbaj stîngaci, rudimentar.

A. VLAD : Într-adevăr, experimente, cam eteroclite, nu lipsite de interes, dar ușor livrești, cerebrale, adesea greoaie, uscate. Mai bine, în „Izotropie" (cu finalul scăzut), „Noapte", „Întoarceri", „Debut", „Biblică" I, II, „Dedicație".

DAN IONAND : Am mai citit cîndva și „Interviu", și „Statuia" (...e drept, într-un „indigest" făcătură neinspirată, rezultate ale unei plafonări pretimpurii, ale unei scăderi a interesului pentru carte și, în general, pentru preocupările intelectuale. Alarma din scrisoare e cu totul justificată, dar, după ce vorbiți de „mediocritate", vă gîndiți la un demers editorial (ceea ce e cam anapoda !...). Ideea de a-l readuce pe prietenul dv. pe căile poeziei e, fără îndoială, binevenită și lăudabilă.

Dan Băncilă : „Transparențe"

G. DOROBANȚU : Lucruri surprinzător de slabe în ultimele plicuri, pline de locuri comune, de prozaisme, stîngăcii și superficialități. Ceva mai răsărite, parcă, „Omul de piatră", „Mercenarii", „Omul". Proiectele din scrisoare sînt, fără îndoială, interesante, lăudabile, dar lipsește dintre ele cel mai important (decisiv, la această vîrstă a asimilării !) și anume un proiect de studiu sistematic, minuțios, de inițiere profundă în „tainele" creației literare, de lărgire și consolidare a orizontului de cultură. Mîine va fi prea tîrziu !...

G. Țăranu, Călina Sieu, Constantin Alexandru, Maria-Antoaneta, D. Cereanu, Emil Doru, Cristina Stroie, Anita Anichit, Sartoris, Aron Pinu, Napallion, Mariana T., Dănuț Duva, Ionel Popoacă, Marinela Dulici, Ion Mușat, Rose Tall : încercări de nivel modest.

D. Branc (ceva, în „Condiția poeziei"), **Dan Georgescu, I. N. Cungreanu, Ion Grigoroiu, Dan Antim, M. Cotuțiu, Paul Grădinaru, Lia Veritalia** : Nimic nou! **V. Tirsolea, Ozolin Dușa, Gh. Mînculescu** : Sînt unele semne bune : merită să insistați.

MANUSCRISE NEÎNCĂLITE : „Vreau să ridic un templu", „Astept un sol", etc. ; „Dacă aș crede în vise", „Spirală", „Declarație", etc. ; „Dialog cu absolut nimeni", „Tăcere", „Sărbătoare", etc.

Geo Dumitrescu

N.R. : Manuscrisele nu se înapoiază.

Un fir subțire de cîntec

Cum troznesc la trecerea mea
scîndurile universului
și cad stelele de mușcătura privirilor mele,
îmi sar cuvintele din gură
precum scînteile dintr-o țeavă de eșapament
copiii privesc la mine ca la o mașină
încercînd să-mi ghicească turațiile inimii
și ferindu-mi de flăcări sîngele să nu
s-aprindă
dar viața mea-i un fir subțire de cîntec
făcînd legătura între cei doi poli ai
pămîntului
și eu merg pe el nestingherit
spre admirația tuturor...

DUMITRU ILINCA ISTRATE

Drumul

Oare cine sîntem ? Eu sînt !
Oare cine sîntem ? Tu ești !

Lasă-mă să alerg
nu mă face să întorc capul
vreau să privesc înainte
numai înainte,
vreau să ignor
tirania ta ce se odihnește-n plictis
și-n vorba rostită cu picioarele-ntinse
alerg, lasă-mă să alerg
poate voi ajunge-ntr-o zi
pînă la punctul unde-ți sprijini
călciiele,
atunci,
numai atunci
voi privi înapoi
să văd ce se întîmplă
cu mine...

B. HORASANGIAN

Nu se știe

Da, uneori îți încurci socotelile
optimismul refuză s-o ia de la capăt
în cutia de poștă cineva îți strecoară
Singurătatea
pe care-o desfaci grăbit ca pe-o telegramă
lumina îți cade ca o povară
pe ochii ca două stridii
da, uneori îți încurci socotelile
la acest sfîrșit de mileniu
cînd țevile de eșapament și biciul benzinei
îți incendiază indiferența
cînd nu se știe cine mănîncă pe cine
cine învinge pe cine
și ce asociație se oferă
să dea invalidului de război
o pereche de picioare
de cea mai bună calitate

DANIEL CORBU

Retur

Uit tot ce pricepusem : ce știu n-am înțeles.
Drumeț pe caravele pestrițe de hîrtie
Mă văz întors din stearpa prin ani călătorie,
Ca Magelan, în locul de unde am purces.

Halucinat de steaua lui Ce-ar-putea-să-fie,
Prea mult crezui în proze și-n versuri mai
ales,
Încît din fiecare conchistă am cules
Nimicuri mari și grații băbești : poliloghie.

Deci nu cu șoimi pe umăr ci cu un papagal
Agonisit în schimbul biografiei mele
Închin nepricopsitul de față madrigal

lui Epicur, acestui coțcar de grecotei

Acum, mi-e dor de-o carte cu prunci și
păsărele
În genul versiunii candidului Matei.

P. CALOMFIRESCU

Gh. Ivancenco : „Alba Iulia"

Eu, atunci...

Vine o pasăre de zăpadă și-mi spune :
– Să scrii despre somnul meu în aer

Vine un cal de zăpadă și-mi spune :
– Să scrii despre somnul meu pe cîmpie !

Vine un pește de zăpadă și-mi spune :
– Să scrii despre somnul meu în apă !

Ehehei, vine o femeie de zăpadă
și-mi spune că-n patul ei
noaptea dorm laolaltă
un fel de cai, un fel de păsări, un fel de
pești
și dacă se poate să scriu
despre asta o poezie.
Eu, atunci, mă fac urît, urît
de-ncep toți să rîdă
și rîsul lor înghețată
împrejurul capului meu
și nici nu apuc să spun :
– Doamnelor și domnilor
eu habar n-am să scriu poezii !

ION POTOLEA

Manifest pentru o primăvară frumoasă

Ați auzit, oameni, sînt arme
ce pot ucide oameni dar, vai !
nu sînt arme care să dea
cu pîine în săraci
cu minte în proști
cu lumină în orbi ;
sînt arme ce pot ucide
(simplu, simplu de tot,
cum ai întoarce o pagină
de carte, cum ai pocni
din degete, cum
ai mirosi o floare)
sînt arme ce pot ucide
pe iubitul cu buzele dulci
și carnea fremătînd frumos
pentru o suavă împlinire,
pe femeile noastre care rodesc
ființa noastră de zi cu zi
pe nenăscuții pruncii noștri
și vai ! pofta neîmplinită
de a trăi. Avem
arme care pot topi zăpezile
(zăpezile noastre de altă dată)
arme ce pot îngîna cu zgură
aerul nostru, al nostru, al nostru,
arme ce pot arde sărutul nostru
de pe toate petalele, de pe toate
corolele de minuni
și întîmplări
dar nu avem nici o amintire
din neființă, nici un gînd
din Idee și nici o dorință
din Moarte. Sîntem triști ?
la ce zid al umilinței putem pune
tristețea noastră ? Avem arme
dar nu pentru tristețe.
din pieptul ei înfloresc pustile
plutonului de EXECUȚIE,
ii împușcă zilnic pe copiii
tunși numărul zero de lumina perpetuă
a speranței
cu care aureolăm MOARTEA
Ați auzit, oameni, sînt arme
ce pot ucide
Oameni !

ADRIAN ALUI GHEORGHE

«Poarta neștiută»

Urmare din pag. 1

matică tuturor desfășurărilor ulterioare : „Calea îi era cunoscută acum, nu mai rămînea nici cea mai mică îndoială ; dar se găsea foarte departe de Prelunci. Prin ce locuri a trecut ? cînd oare s-a răsletit în așa măsură ? A umblat de-a dreptul prin locuri înfricoșate ; parcă ar fi ieșit la ele pe o poartă neștiută ; dintr-odată, după ce a ieșit pe acea poartă, a călcat în necunoscut, și a apărut la un orizont străin". [1])

Pe fundalul unui decor deosebit fundamental de cel al pădurii faulkneriene — zarea pămînteană, dragă nouă, unde codrul, înfrățit de milenii cu civilizația și măsura locurilor, poartă pretutindeni pecetea prezenței umane, cu reperele ei seculare : „drumul oamenilor", stîna, satul învecinat, sălașul păzitorilor de vînat, locul „poienarilor" —, aici, brusc, povestirea înregistrează prezența unui „orizont străin". S-a subliniat — și nu fără dreptate — că mutația, cum spuneam, este mai mult psihologică. Lucrul, credem, interesează totuși mai puțin. Important, din punctul nostru de vedere, este nu atît locația ori mecanismul exact prin care se produce breșa (în natura însăși ? sau — pură nălucire —, în mintea personajului ?) — cît, mai ales, calitatea, substanța și conotațiile curioasei translații iscate de povestitor în fibra narațiunii sale. Dacă la Faulkner lumea de superstiții, a mitului străvechi aborigen, își desfășoară adînc articulațiile în practic toată întinderea fabulei narate, la Sadoveanu „orizontul străin" (termen dialectic pe care, și într-un caz și în celălalt, dar în modalități felurite, pivotează conflictele) — zarea aceasta mitică, zic, izbucnește ca o arătare tranzitorie și se reduce — lucrul se cuvine subliniat cu toată simplitatea — la un caz de deochi. Semnificativ (interdicție de vocabular ?), „deochiul" ca atare este descris, nu și numit. Izbitoare — dincolo de încărcătura asonantă a titlului însuși — sînt, în această ordine de idei, cele cîteva formule prin care, cu discreție, gîndul cititorului este strecurat dincolo, odată cu privirea, către „poarta neștiută" : replică străcreștină la misterul troienei, maleficiul comportă trei momente : pentru început, arătarea patrupedă, surprinsă asupra faptului, furînd bucata de carne, „a avut vreme să vadă c-un ochi și pe paznic. A privit pieziș". Apoi, în urmărirea care începe, omul surprinde ursul și zărindu-l scuipă : „— Ptiu, drace ! Martin era acolo, subt o muche de cremene. Iar a întors numai un ochi, o clipă, și s-a dus...". În sfîrșit, ultimul act al ritului, în fapt, o nălucire : „...a stăruit cu binoclul, a mai cercetat în jurul locului ciutelor. Ursul nu s-a mai văzut. Totuși părea că se află acolo, undeva, un ochi care pîndea oblic înapoi". Drept urmare, odată cu sentimentul rătăcirii, prinde corp senzația din care încolțește, pentru victimă, starea de boală și întreaga năpastă : „N-a fost ursul, — deși avea înfățișare de urs ; a fost altcineva, al cărui nume nu se rostește fără primejdie la acest ceas". Apoi, prin pendulare, reacția omului cuminte : „Fără îndoială că urs a fost acela, și că e ceață asta ; și între acel urs și această ceață nu e legătură. Eresurile tuturor muntenilor din care se trage el îl îndeamnă să fie prudent. Să-și facă cruce cu limba ; să nu se uite înapoi". Dar lucrurile își urmează cursul și, în povestire, necazul ia proporții. Treptat se conturează, prin imperceptibilă acumulare, și profilul întreg al ipostazei magice, teren pe care comparația cu **Ursul** lui Faulkner ni se pare tocmai profitabilă înțelegerii acelor trăsături distinctive care fac din aceste două povestiri — dincolo de orice potriviri formale — două repere semnificative în confruntarea a două tradiții osebite de cultură.

Acceptînd definiția clasică a deochiului, tradițional moștenită în spațiul nostru de cultură, vom recunoaște, în această superstiție tributară unor vechi credințe, presupusa putere malefică de fermecare cu privirea, de natură a provoca celui atins un rău fizic concret și o profundă tulburare lăuntrică, vecină uneori cu ieșirea din minți, îmbolnăvindu-l, cu alte cuvinte, de **deochi**. Este, cum știm, tocmai ceea ce se întîmplă eroului sadovenian din povestirea **Ochi de urs**. După ce suferă privirea bizară a jivinei, personajul este urmărit, ca de un blestem inexplicabil, de ghinioane negre : „se înverșuna de cîtva timp asupra lui o putere străină". „Rătăcirea" lui Culi Ursake (pe care ar fi absurd s-o judecăm aici din unghiul clinicianului), se desfășoară implacabil : calul își rupe piciorul ; nevasta îi moare în drum către oraș și doctor ; apucat de năbădăi, Culi, rămas văduv și cu prunc în grijă, cade la pat și bolește îndelung, cu năluciri și friguri. Situația se înfirișă caracteristic și este prezentată de narator ca atare : „Zice c-a intrat printr-o poartă neagră și s-a dus pe celălalt tărîm. Și acolo l-a ademenit după el Necuratul în felurite chipuri schimbate. Dar mai ales s-a îmbrăcat acel Necurat în arătare de urs — c-un singur ochi : și tot cliocea din acel ochi ca dintr-un jar și-l îndemna mai afund".

Orizontul magic irupt în acest fel în existența personajului provoacă stări atît de cîndate încît, așa cum susțin prietenii pățitului, „«Nici în cartea lui Alixandru Machedon nu se seriește așa întîmplare". După eres, tămăduirea vine însă prin formula rituală a unui exorcism, silabisit dintr-un vechi ceaslov cu litere chirilice. Întremat și înzdrăvenit în cele din urmă, Culi participă la vînarea ursului, o acțiune simplă și cituși de puțin rituală. Iar drept fericită încheiere, văduvul scăpat astfel de sumbra înrîurire, se recăsătorește.

Diferențele față de structura de adîncime a schemei narative din **The Bear** sar în ochi. Filonul ducînd la orizontul magic este, în cazul povestirii lui Sadoveanu, un incident curios, hrănit de superstiție și reductibil, în ultimă instanță, la un tipar folcloric impregnat — prin arta cuvîntului — de tradiția orală a două milenii de cultură și civilizație, la fața acestui loc unde pădurea a fost și este mai departe soră bună cu sufletul și inima omului. Antagonismul dintre bine și rău, dintre „curat" și „necurat" se înscrie astfel într-o matrice pecetluită în final de cumpăt și echilibru : „Căci morții noștri, cîtă vreme îi dorim, stau în noi și-n preajma noastră ; iar cînd încep a-i uita, ne părăsesc ; între ei și noi se așează nu numai moartea, ci și viața", cum, atît de frumos, sună comentariul de încheiere.

Străvechi atitudini, încadrate cu tact artistic desăvîrșit în țesătura povestirii, se așează, tocmai în acest spirit, între eres și noi, ca valori

Desen de Constantin Baciu

testimoniale despre cea mai înaltă vechime și continuitate de viață, rostite de povestitor pe ton firesc, cu simțul necomplexat al păstrării. În **Ochi de urs**, de pildă, ceea ce este „păgîn" își are sălașul departe de oraș, în crucea sălbăticiei, unde dăinuie în primul rînd puterea eresului. „Aici, femeie — spune paznicul de vînătoare — nu se găsesc doctori ; aici se găsesc de altele. Pot să-ți aduc un cerb, ori un mistreț, dar doctor, cum ?". Băiatul de curte al omului poartă numele de Bezarbarză, un nume „de pe vremea lui Decebal crai" — cum nu uită să însinueze cu discreție Sadoveanu. **Paganus**, locuitorul așezărilor extra-urbane străvechi, ceea ce, în franceză dă „paysan" — sătean — iar în limba noastră „păgîn", apare resimțit de narator în toată dreptatea etimologiei sale : înainte de a porni la drum, către oraș, unde doctorii ar fi urmat să-i vadă soția, personajul principal rostește, în treacăt, și următorul comentariu ce cuprinde noțiunea antonimă : „Dacă pornim mîini dimineața, sara ajungem printre creștini", în care opoziția — cunoscută de istoria antică tîrzie —, dintre țară și urbe, sau dintre natura liberă „necrestinată" și oraș, este clar exprimată, în chiar termenii raportului etimologic amintit.

Dincolo însă de asemenea amănunte, ceea ce se cuvine, poate, scos în primul rînd în evidență pentru marcarea mai limpede a paralelei contrastante dintre Faulkner și Sadoveanu ca naratori reprezentativi ai acestor două povestiri de vînătoare, este faptul că, în structura esențială, a istorisirii românești — atît de directă în frumusețea ei — aura de moralitate străvechi, perceptibilă în sugestia indirectă a credințelor bătrînești și în timbrul inconfundabil al unui folclor imemorial, se vădește nu numai în însăilarea unor repere răzlețe, precum cele spicuite la întîmplare mai sus, ci și printr-un strat mult mai adînc și furnizînd, de fapt, scutul și schema de structură a povestirii.

O abordare structurală a nuvelei lungi a lui Faulkner (cea sus citată), scotea cu pertinență în relief coordonatele raportului sacru-păgîn, profan-civilizatoriu, culpă și pedeapsă pe care apare construită capodopera americană [2]). O rețea complexă, nu o dată obscură, de interacțiuni se suprapun și se intersectează în liniile acestei urzeli cerebrale și în certă măsură cazuiste, al cărei fir roșu, încrucișat în zeci de feluri, deapănă, cu noduri, o meditație moralistă și, în ultimă instanță, tragică, cu privire la condiția istorică a omului american și la raporturile de proprietate guvernînd dialogul dintre el și natură. În centrul acestei structuri de înalt meșteșug artistic stă ideea unui blestem nerezolvat — „the curse".

Spre deosebire de aceasta, istorisirea lui Sadoveanu frapează, cum spuneam, prin limpiditate : în stratul ei mai adînc, ea este guvernată de prezența unui arhetip folcloric, caracterizat prin echilibru și victoria finală a binelui. La o analiză mai atentă, centrul funcțional al tramei, abil camuflat sub aparențele unei „nuvele" moderne stă, aici, — oricît ar părea de curios — sub semnul **basmului** popular. Afirmația poate părea șocantă, dar raportînd tabloul situațiilor esențiale din **Ochi de urs** la un tipar morfologic clasic, și binecunoscut (cel propus de Vladimir I. Propp), ajungem la concluzia surprinzătoare că, despuiate de balastul descriptiv, cernute și eliberate de digresiuni, ornamente și ocoluri narative, „funcțiile" și „acțiunile" personajelor corespund, în linie dreaptă, aproape punct cu punct, cu cele ale basmului fantastic. Trecînd peste primele situații ce țin de preambul, găsim, în ordine : Prejudicierea (ursul provoacă o daună eroului) ; Mijlocirea (dauna ajunge la cunoștința lui) ; Contra-acțiunea incipientă (eroul își propune restabilirea dreptății încălcate) ; Plecarea eroului de acasă (personajul pleacă în urmărire) ; Încercarea eroului (iscodit, primește lovitura — în cazul de față, „deochiul") ; Marcarea eroului (starea de deochi) ; Deplasarea spațială „între două împărății" (trăită subiectiv de erou în momentul rătăcirii) ; Călăuzirea eroului (Culi este readus pe drumul spre casă de cătea) ; Lupta cu maleficul (rezistența la boală și exorcismul) ; Victoria (tămăduirea) ; Remedierea nenorocirii sau lipsei inițiale (pedepsirea ursului care este împușcat) ; Întoarcerea eroului și, în final, Căsătoria.

Brodind, cu bogăție și savoare inconfundabilă, traseul neted grăitor al povestirii sale pe marginea acestei canavale cu venerabilă vechime, Sadoveanu ne oferă doar aparent dezvoltarea unui caz psihologic. **Ochi de urs** pare să fie, într-adevăr, o magistrală pildă de împreunare creatoare dintre mit, folclor și tehnica povestirii moderne, unde — precum în **Baltagul** — marele prozator atinge, cu usurința geniului, o culme. Între **Ursul** lui William Faulkner și **Ochi de urs**, o diferență esențială subsistă : între un tărîm și celălalt, „poarta nestiută" a pădurii o poate redeschide, mereu spre casă — nevătămat de blesteme — singur Făt Frumos.

[1]) **Mihail Sadoveanu : „Ochi de urs" (în volumul** Baltagul... etc. **EPL, 1969) p. 268.**
[2]) **William Faulkner" de S. Alexandrescu, op. cit., pp. 291—303**

N. Red. Precizăm că acest eseu a fost conceput și depus la redacție în 1977, anterior apariției cărții lui Al. Paleologu, **Treptele lumii sau calea către sine a lui Mihail Sadoveanu**, fără ca autorul să-și fi revizuit textul, în funcție de cele mai recente puncte de vedere asupra chestiunii.

Ritmuri ale creației

Urmare din pag. 1

sub conducerea Partidului Comunist Român, fizionomia sa proprie.

În orașele și satele patriei, în laboratoare și amfiteatre, pe șantierele de construcții, în mine, acolo unde metalul dogorește în uriașe retorte, în tipografii și în universități, sus, în munte, și, jos, în inima Bărăganului, acești oameni minunați, despre care niciodată nu poți scrie îndeajuns, contribuie prin elanul și inteligența lor creatoare la edificarea societății comuniste pe pămîntul românesc. Forța lor rezidă în armonie, unitate și idealuri și cutezanțe. Izbînda lor rotunjește în miez înțelegerea profundă și nuanțată, în consens cu exigențele economiei naționale, a ceea ce contribuie la sporirea calității producției, la introducerea progresului tehnic, la realizarea unor importante obiective. Tehnologii originale, idei îndrăznețe vin să completeze un efort început, să-i confere vigoare, propulsîndu-i bătaia în durată.

Acest climat efervescent, de muncă și căutare, de rezolvare exactă și lucidă a vastelor probleme care privesc drumul nostru către MÎINE, este prilejuit de apropiatul, marele eveniment istoric din viața poporului nostru : Congresul al XII-lea al Partidului Comunist Român. Adunările generale ale comuniștilor, ale tuturor oamenilor muncii de la orașe și sate, au loc în acest climat, ilustrînd voința întregului nostru popor de a munci fără preget pentru transpunerea în viață a importantelor Documente ale Congresului. Totodată, cu însuflețire și puternic atașament, cu profund și nesecat respect, cu imensă dragoste, comuniștii, toți oamenii muncii susțin în aceste adunări realegerea tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU, cel mai iubit fiu al patriei socialiste, în înalta funcție de secretar general al Partidului. Aceasta exprimă unitatea poporului în jurul partidului, hotărîrea nestrămutată a tuturora de a sluji cu același devotament cauza socialismului și comunismului în România. Aceasta exprimă prețuirea acordată de către întregul nostru popor tovarășului Nicolae Ceaușescu, conducătorul iubit, luptătorul comunist, bărbatul vizionar, înțelept și demn, întruchipînd în cel mai înalt grad idealurile de libertate, de creație și muncă pașnică ale poporului român.

Știință și filozofie

Urmare din pag. 1

necesar. Între știință și filozofie raporturile au fost uneori atît de strînse, încît este greu de apreciat cît aparține Leibniz sau Descartes științei și cît filozofiei. Cert este însă că progresele înregistrate în științele naturii au avut o acțiune pozitivă asupra curentelor din filozofie, influențînd pe cei mai de seamă gînditori. Un exemplu concludent îl oferă influența pe care a exercitat-o Newton asupra lui Kant. Dealtfel, în Anglia, epoca lui Newton, științele experimentale se numesc filozofie (matematica și fizica se numesc filozofie newtoniană).

Nici scriitorii englezi n-au rămas indiferenți față de cuceririle științifice ale geniului uman. Textele lui Shakespeare abundă în aluzii la descoperirile științifice.

Dacă secole de-a rîndul lupta științelor a fost să descopere tainele naturii, spre sfîrșitul secolului al XIX-lea și în veacul nostru, prin desființarea de către Einstein a vechii teorii despre eter și prin postularea cuantei de acțiune de către Planck, lupta adevărată în știință s-a dus pentru răsturnarea unor ipoteze statornicite de veacuri ca definitive. Ceea ce părea că și-a cucerit un postament absolut începe să se clatine, principiile fundamentale ale fizicii clasice dovedindu-și relativitatea. Paralel, filozofia clasică a urmat calea care a dus la Hegel și Feuerbach, uniunea dintre filozofie și științele naturii devenind o necesitate istorică, realizată efectiv în operele lui Marx și Engels.

Gîndirea artistică, deși operînd cu alte mijloace, a urmat căi similare. Scriitorul clasic, trăind în lumea newtoniană, a fost creatorul unor opere unitare de mari dimensiuni. Romancierul era atotștiutor, ca Balzac sau Dickens. Mai tîrziu, odată cu revoluția științifică, revoluție care a condus la așa-zisa criză a fizicii, prin descoperirea unor ramuri noi ale matematicii, s-au produs mutații profunde și în creația artistică.

Dacă încercăm o scurtă incursiune în istoria filozofiei, exemple de filozofi-oameni de știință și invers sînt nenumărate. Interesant că Thales, de la care începe, în sensul propriu al cuvîntului, istoria filozofiei, este foarte cunoscut ca matematician, stabilind în geometria plană teoreme care-i poartă și azi numele. Thales s-a dedicat filozofiei abia către sfîrșitul vieții. Un exemplu și mai concludent îl constituie Pitagora, matematician celebru, contemporan cu Thales, primul care a introdus în Elada învățarea științelor. El considera că numărul reprezenta esența tuturor lucrurilor. Platon se dedică studiului matematicii sub conducerea vestitului matematician Theodor pe care-l întîlnim în dialogurile sale ca personaj care participă la discuții.

Aristotel, mintea cea mai cuprinzătoare a lumii antice, a fost unul din cele mai profunde genii științifice. Principiul inerției enunțat de el a dominat mecanica timp de două milenii, pînă cînd o altă minte genială, de data aceasta Galileo Galilei, i-a dat o nouă definiție. Fizica lui Aristotel sau filozofia naturii expusă într-o serie de lucrări se ocupă de o serie de noțiuni fundamentale ca mișcarea, timpul, locul, căldura, frigul etc. Aristotel a aprofundat și o serie de probleme de meteorologie. Nu izvorau oare din aceeași „forma mentis" structurile tragediei grecești și regulile sale stricte, unitatea de timp, de loc și de dicțiune ?

Din epoca modernă îl amintim pe Descartes creatorul geometriei analitice, care dă un nou avînt filozofiei, angajîndu-se într-o direcție cu totul diferită și punînd la bazele acesteia un principiu nou, „De omnibus dubitandum est". În domeniul matematicii, Descartes creează o ramură nouă, care permite aplicarea algebrei la studiul problemelor de geometrie. Cert este că geometria lui Descartes n-a avut soarta *Elementelor* lui Euclid care au dominat matematicile secole de-a rîndul. Lagrange deja rupe cu tradiția carteziană, expunînd un punct de vedere cu mult mai modern. În secolul nostru, Virginia Woolf, marea romancieră engleză, introduce nivele spațiale în timpul narațiunii, schimbînd radical sistemul „geometric" al sensibilității umane. Tudor Vianu spune în *Estetica* sa că e vorba de o „mare descoperire", ceea ce de obicei se spune despre achizițiile științifice.

Chiar și Thomas Hobbes în *Elemente de filosofie* vorbește despre mișcare și mărime și despre fizică. Leibniz își împarte preocupările între studiul matematicilor și al filozofiei. Prin Huygens pătrunde tainele atît de subtile ale matematicilor, reușind să pună bazele calculului diferențial, operă care-l aduce în conflict cu un alt mare reprezentant al științei și filozofiei, Newton. Kant încearcă în lucrarea sa „Noua explicare a primelor principii ale cunoștinței metafizice" să stabilească o sinteză între principiile fizicii lui Newton și principiile matematico-filozofice ale concepției lui Leibniz. Kant chiar a predat în calitate de profesor matematica, fizica teoretică, mecanica, geometria și trigonometria. Pare aproape paradoxal, dar Kant și-a inaugurat la 22 de ani activitatea științifică nu cu o lucrare de filozofie, ci cu una de fizică, „Ideea despre adevărata evaluare a forțelor vii".

Deși rămasă multă vreme necunoscută, teoria cosmogonică a marelui gînditor german stă astăzi alături de aceea a lui Laplace la baza cosmogoniei moderne, sub numele de Teoria Kant-Laplace. Engels considera descoperirea lui Kant ca epocală : „Teoria kantiană despre nașterea tuturor corpurilor cerești acute, de mase nebuloase în rotație, a fost cel mai mare progres pe care l-a făcut astronomia de la Copernic încoace" În același timp, Goethe, care a și practicat științele, mineralogia și botanica, se considera om de știință, savant, iar Faust este om pe care l-am numi astăzi „cercetător", în sensul cel mai propriu al cuvîntului. Criza lui morală și metafizică izvorăște dintr-o criză de cunoaștere, atît de proprie omului din acel veac.

Tabloul lumii înfățișat în sec. XVII în *Principiile filosofiei naturale*, care părea de neclintit, începe curînd să se clatine. Începînd cu Berkeley, o serie de gînditori critică în mod vehement teoria spațiului absolut a lui Newton. Din păcate, ei au absolutizat această critică și au extins-o asupra întregii științe.

Dintre creatorii de drumuri noi în știință, în epoca modernă îl amintim numai pe Einstein, care a fost un adversar consecvent al filozofiei lui Kant, exprimîndu-și adeseori dezacordul său cu gnoseologia kantiană și în special cu caracterul aprioric al spațiului și timpului. El considera pe Mach, într-o sedință a Societății franceze de filozofie, drept un filozof deplorabil. De-a lungul veacurilor, între cele două tendințe din filozofie, idealismul și materialismul, s-a dus o luptă permanentă. În timp ce curentul idealist încerca să justifice o stare de lucruri, concepția materialistă, din cauza esenței sale revoluționare, rareori a făcut pace din filozofia oficială, marxismului negîndu-i-se chiar calitatea de filozofie. Engels, în *Antidühring*, și mai tîrziu Lenin în *Materialism și empiriocriticism* au întreprins o analiză a revoluției care a dominat științele fizice la sfîrșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului XX. Lumea atomilor și a particulelor elementare, descoperirea electronului, prima particulă intraatomică, a radioactivității descoperirea noii constante universale h — cuanta de acțiune etc. au clătinat din temelii edificiul științei, răsturnînd fundamente care pînă nu de mult păreau definitive. Evoluția ulterioară a fizicii și a filozofiei au confirmat analiza dialectică a revoluțiilor din știință, întreprinse de Lenin.

Dar știința nu s-a oprit aici. Sîntem în epoca în care ea a depășit filozofia, confirmînd cu fiecare nouă cucerire soliditatea materialismului dialectic. Doar poezia mai merge în pas cu ea, sondînd zonele abisale cu fascicole de lumină aruncate de poeți „adînci". Lumea își regăsește unitatea în „adevărurile" lor, în „modelul" propus de marii artiști, tot atît de riguros și de coerent ca în matematicile superioare.

SPORT O mînă de ajutor!

Pierzînd și meciul de la Kossovska Mitrovița — meci de prestigiu, cum s-a zis, pentru că nici noi și nici adversarii noștri nu mai avem șanse de calificare — reprezentativa noastră a mai făcut un pas în jos, avînd în clipa de față următoarea situație în grupă : cinci jocuri disputate, o victorie la limită, două înfrîngeri, două meciuri egale, golaveraj 7—8. Privită dintr-un „anumit" ungher al federației, situația este la fel de roză ca și mai înainte : echipa se află pe locul trei, deci ocupă un loc pe podium, cum s-ar spune. Numai că, vai, din nefericire pentru „gestionarii" falimentari ai fotbalului nostru din ultimii ani participantele au fost doar patru. Ștefan Covaci și „măștile" lui (antrenorii care s-au succedat la lot, ultimul fiind C. Cernăianu) au avut deci destul timp ca să-și dovedească incapacitatea de a obține performanțe.

Spre deosebire de vechiul obicei de a schimba după un lung șir de insuccese antrenorii (aceasta au făcut-o, în folosul lor, și vecinii noștri, care, după un start dezastruos sînt, iată, înaintea noastră) la noi sînt schimbați numai jucătorii.

Ar trebui, în virtutea acestei ciudate optici, să le sugerăm spaniolilor („nașii" noștri din ultimii ani) să-l schimbe pe Kubala, numai pentru că acesta n-a pierdut nici o calificare ! Avem jucători buni, am susținut noi tot timpul, și meciul de miercuri ne-a confirmat. Că au fost atitia apărători și atîția atacanți (Cîrțu fiind tinut pe tușă, nu ?) și că n-au știut cum să treacă de o apărare adversă slabă, aceasta este treaba antrenorilor ! Mai precis, treaba lui Ștefan Covaci și a „măștii" sale, C. Cernăianu (la urma urmei, cu ce se ocupă primul dacă nu antrenează națională ?). Și mai precis treaba federației care a avut destulă vreme să se dumirească asupra capacității unor antrenori care, neurmărind altceva decît să piardă onorabil, înlocuiesc atacanții (și așa doi-trei de meserie) cu apărători chiar și atunci cînd nu mai e nimic de pierdut (Ștefănescu în meciul cu Spania, Koler în meciul cu U.R.S.S., acum Augustin...). Jucătorii au jucat fiecare cum a știut, în afara oricăror scheme tehnico-tactice, care există, dar lipsesc cu desăvîrșire, meci de meci. Inutilitatea coordonatorilor, antrenorilor, observatorilor federali s-a vădit cu prisosință și nu vedem de ce nu li s-ar putea da o mînă de ajutor, de ce n-ar putea fi ei folosiți în altă parte.

Ulise

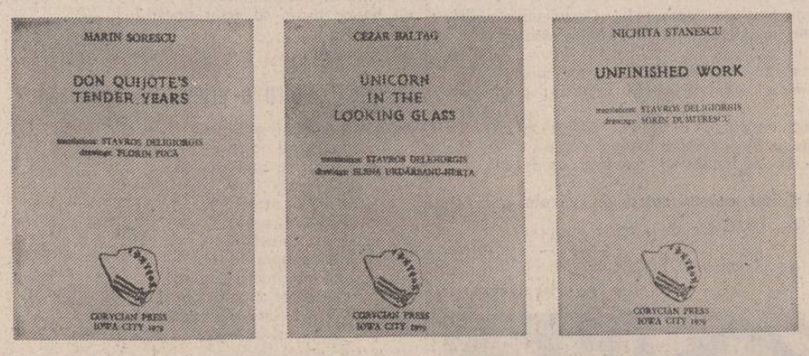

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

Cartea de poezie trebuie să fie frumoasă

Cunoașterea literaturii române peste hotare a devenit o preocupare constantă în discuțiile din presă, deodată cu acțiunea politică plină de ecou a țării și cu efortul economic de integrare în contextul mondial. Mult așteptata recunoaștere a mesajului nostru intelectual și artistic este mai aproape ca oricînd de împlinire. Eforturile autentice în această direcție nu lipsesc. Un exemplu : o editoare din Statele Unite ale Americii, Ioanna Deligiorgis, va publica în curînd trei volume de poezie românească în traducere engleză. Este vorba de **Marin Sorescu, Cezar Baltag** și **Nichita Stănescu,** ale căror volume vor conține desene de Florin Pucă, Elena Urdăreanu-Herța și Sorin Dumitrescu. Autorul versiunii engleze este și de această dată Stavros Deligiorgis, profesor de literatură comparată la Universitatea Iowa din Iowa City, care a petrecut peste doi ani la București, cu scopul de a studia realitatea literară de la noi. Iar Ioana Deligiorgis, care este însăși Corycian Press, sub egida căreia vor fi tipărite cărțile menționate mai sus, încearcă o adevărată profesiune de credință „M-am îndrăgostit de România. Fără un atașament puternic, nici un poți îndrăzni așa ceva. Publicarea de poezie nu este rentabilă din punct de vedere financiar. Îți trebuie mai degrabă un puternic devotament față de textul care se publică. Dacă nu crezi în manuscrisul care ți se oferă, nu poți face nimic. Eu mi-am dat seama de la început că aici se află o realitate care trebuie revelată lumii, că cineva trebuie să înceapă odată o acțiune mai susținută de popularizare a poeziei românești. Pînă acum, cele mai bune traduceri care mi-au fost puse la dispoziție au fost cele ale lui Stavros, care este soțul meu. Dar trebuie să spun că editura Corycian n-are de fapt nici o legătură cu scrisul sau activitatea profesorului Stavros Deligiorgis. Este cu totul altceva. De aceea, sînt gata să public și în viitor una sau două cărți de poezie românească pe an, în funcție de traducerile care mi se oferă. Voi publica și proză, mai ales povestiri și schițe, pentru că la ora actuală promovez cărți de colecție, restrînse ca volum. Aștept manuscrise interesante. Cele trei apariții care vor fi în curînd la dispoziția cititorilor au fost realizate cu ajutorul generos al Consiliului Culturii și Educației Socialiste, care mi-au pus la dispoziție o bursă și mi-a permis să lucrez. Aș dori, de asemenea, să evidențiez sprijinul acordat de președintele Uniunii scriitorilor, George Macovescu, și de către Uniune, precum și de Constantin Chiriță și de mulți alți prieteni devotați intereselor mai bune cunoașteri a literaturii române în Statele Unite ale Americii. Am lucrat bine cu Centrala tipografică și cu întreprinderea „Arta grafică". Vedeți dumneavoastră, condițiile în care apare o carte la Corycian Press impun exigențe deosebite. Sînt publicații de colecție, cu trăsături foarte riguroase, din punct de vedere al calității hîrtiei, al tiparului, etc. A părut de multe ori că exagerez asupra unor amănunte, dar cumpărătorul meu este foarte exigent, și nu pot face rabat la calitate. Am avut hîrtie de Letea, minunată, însă eu lucrez de obicei cu foaia umedă, pentru a realiza mai multă acuratețe și a nu strica litera, deoarece materialul uscat mușcă din tipar, toceșe sau rupe din colțuri. La „Arta grafică" nu se mai lucrează după stilul meu, și atunci a trebuit să fac eforturi suplimentare de urmărire a calității tiparului. Vedeți, o apariție de la Corycian se difuzează prin anunțuri, la biblioteci și colecționari, am abonați pînă în Brazilia, dar produsul meu trebuie să fie absolut ireproșabil. Nimic nu poate fi aproximativ. Gîndiți-vă însă ce categorie de cititori vor lua în acest fel contact cu poezia românească. Sînt oameni care niciodată n-ar fi pus mîna pe un volum românesc. Sînt cei care nu consultă decît carte de colecție, împătimiții aparițiilor bibliofile, o categorie de degustători autorizați, un public ce se cucerește greu și apoi este devotat pe viață. Sînt convinsă că vor răspunde favorabil versurilor lui Cezar Baltag, ale lui Stănescu sau Sorescu. Eu cred cu toată convingerea în textele pe care le promovez. Piața internă românească va lua și ea cunoștință de traducerile acestor cărți, prin intermediul editurii Cartea Românească, unde voi îngriji simultan publicarea lor. M-am bucurat să constat cît de acută este uneori preocuparea dumneavoastră pentru cartea frumoasă. Am văzut de altfel unele apariții remarcabile, cum au fost volumele de poezie japoneză sau mapa cu **Cadavre în vid** a lui A. E. Baconsky, ilustrată de Alin Gheorghiu. Era ceva foarte frumos, deși mi-a părut rău că a apărut sub formă de mapă, impunînd în acest fel apariția pe hîrtie prea subțire. Simțul proporțiilor și grația literei, preocuparea de simetrii adînci puteau să convingă însă și cea mai severă exigență. Publicul va fi întotdeauna aproape de apariția cu adîncă semnificație profesională, de operă tipografică menită să-i convingă de caracterul de eveniment al publicării unei cărți. Este ceea ce m-am străduit să realizez și m-am bucurat din toată inima să o fac, în numele adînciior sentimente care mă leagă de România, unde am fost de atîtea ori, unde mi-am petrecut doi ani din viață, lucrînd intens pentru mai buna cunoaștere a literaturii sale, unde voi reveni întotdeauna cu aceeași plăcere și dragoste".

Cele trei volume de la Corycian Press reprezintă un produs sărbătoresc al unei profesiuni ridicate la rangul de artă severă și convingătoare.

Rep.

REVISTA STRĂINĂ

● **SIMONE DE BEAUVOIRE** a scris cartea sa **Primatul spiritualului** între anii 1935—1937, împrejurare relatată în volumul **La Force de l'Age.** De curînd, această carte a apărut la Editura Gallimard, fapt consemnat de întreaga critică franceză ca un adevărat eveniment. Romanciera se referă în următorii termeni la „Primatul spiritualului" : „Am hotărît, de această dată, să scriu numai povestiri scurte, limitîndu-mă la lucrurile și la oamenii din jurul meu ; era un efort de a face sensibilă o realitate pe care o experimentasem din punct de vedere personal (...), indicînd tematica printr-un titlu pe care l-am împrumutat în mod ironic din Maritain. (...) Această povestire era însă de departe cea mai bună. Chiar Sartre a aprobat numeroase părți din ea".

● **DANIEL BOORSTIN** este profesor de istorie la Institutul Smithonian din Washington și director al Muzeului național de istorie și tehnologie. El a fost primul titular al catedrei de istoria Statelor Unite ale Americii la Universitatea Sorbona din Paris. Cartea lui, **Spiritul de explorator,** încearcă să înducă din numeroase fapte puse la dispoziție de istoria americană o trăsătură dominantă a Lumii noi. Laureat al premiului **Pulitzer,** profesorul Boorstin descoperă în spiritul de explorator un impuls adînc, care traversează ca un fir roșu întreaga istorie americană. Critica de specialitate subliniază faptul că lucrarea deschide o perspectivă asupra viitorului : „Spiritul investigativ poate să ofere pentru cetățeanul simplu un rol esențial în viața de zi cu zi, deschizînd o eră nouă în aventura umană a continuei emancipări".

● **SCRIITORUL SOVIETIC IURI NAGHIBIN** s-a impus cititorilor prin romanele, eseurile și scenariile sale de film iar de curînd prin **memorille** sale travestite în povestiri cu recuzită românească. Sînt evocate imagini de tinerețe, înviăluite în căldura virstei, tratate cu perspectiva melancolică a timpului care le-a înnobilat. Nota de nostalgie calmă este subliniată cel mai mult de critica literară, ca și stilul poematic, căldura evocărilor și sentimentul trecerii timpului.

● **JOHN UPDIKE** a publicat de curînd o culegere de eseuri critice și umoristice, **Viața literară,** consacrate unor lucrări literare ilustre, semnate de nume ca Proust, Albert Camus, Queneau, Nabokov, Jean Genet, Julio Cortazar și alții. Critica s-a oprit mai ales asupra tonului de discuție liberă, preocupată de problema imaginației. În romanul contemporan, Updike este preocupat mai ales de „componenta poetică, de lirismul autorilor", cum subliniază un comentator. La sfîrșitul volumului său, John Updike publică, de asemenea, cîteva interviuri acordate între anii 1966—1975. Este interesant de remarcat faptul că aceste interviuri, gîndite separat, se compun la sfîrșitul cărții lui John Updike, **Viața literară,** într-un fel de discuție unde pare că fiecare dintre ziariștii care participă la discuție îl bombardează pe scriitorul american cu întrebări, ca la o masă rotundă, în continuitatea celor anterioare.

● **IN SERIA** prestigioasă din **Universul formelor : Lumea egipteană,** au apărut pînă acum **Timpul piramidelor** și **Imperiul cuceritorilor.** Această ultimă lucrare, în 372 de pagini masive, cu 431 de ilustrații publicate sub direcția științifică a lui Jean Lecland tratează perioadele de domnie a trei mari figuri din istoria antică a Egiptului : Akhenaton, Tutankhamon și Ramses al II-lea. Este o perioadă dominată de aspirații spirituale intense, de obsesia eternității întruchipată în monumente nepieritoare și de expansiune culturală și politică fără limită. Majoritatea monumentelor care fascinează și azi pe privitori datează din această perioadă extraordinară.

● **PREMIUL DE POEZIE „Georg Trakl"** a fost decernat, în acest an lui Ilse Aichinger, marea poetă născută la Viena în 1921, laureată pînă acum și a Premiului „Franz Nabl". Ilse Aichinger este cunoscută pentru opera sa de inspirație viguroasă, transcriind preocupările și obsesiile omului contemporan, într-o artă elaborată subtil, în tradiția poeziei austriece de la începutul secolului.

● **PUBLICAȚIILE DIN ANGLIA** dezbat problema modei **retro.** Rochiile cu volănașe și hainele largi care tind să ascundă formele cultivate cu obstinație de către artiști și de către medicii dieteticieni sugerează o problemă de sociologie a culturii. Frumusețea podoabei vestimentare este dependentă de trăsăturile imaginației omului contemporan. Încrederea în viitor și dominarea cu predilecție a costumului geometric și animat de funcții utilitare semnifică încrederea în viitor și creează tăietura simplă, cu linii drepte și culori foarte limpezi. Haina care învăluie, căzînd în falduri și ascunzînd prin efecte de incertitudine formele corpului se referă la aplecarea noastră pentru trecut, o variantă de paseism ce înseamnă nostalgie pentru o viață care părea mai sigură. Iată cum criza de gîndire a societății de consum poate fi reflectată în modă.

spectacolul lumii

văzut de Ioan Grigorescu

BLACK STORY (IV)
„Veniți în Harlem, unde totul vă este servit fierbinte și negru" (o reclamă)

Harlemul, acest ghetou pentru un milion de negri, constituie una din cele mai caracteristice particularități ale New Yorkului. Douăzeci și cinci de străzi care traversează pe orizontală Manhattanul între Hudson și East River sînt locuite exclusiv de negri, formînd în mijlocul New Yorkului cel mai populat punct din întreaga lume neagră. Așa cum nu există în tot Israelul atîția evrei ca la New York, nu se poate găsi în toată Africa un colț de pămînt cu o populație neagră atît de compactă. În fața „expansiunii" negre, exodul cetățenilor albi către alte așezări a căpătat proporții îngrijorătoare. Între 1960 și 1970, populația albă a New Yorkului a scăzut cu 9 la sută. Cea neagră a crescut în același răstimp cu... 53 la sută ! Un locuitor al New Yorkului din cinci este un om de culoare. Marile orașe se „înnegresc". În Washington, Newark, Gary și Atlanta populația de culoare este majoritară.

Harlemul e însă capitala neagră a Lumii Noi. Unde se duce negrul fugit din sudul inospitalier și retrograd ? Unde se refugiază negrul ajuns la New York și rătăcit în metropola zgîrie-norilor ? Unde se ascunde urmăritul scăpat prin cine știe ce minune de crucea aprinsă a Ku Klux Klanului ?

Privit de sus, de la înălțimea zborului helicopterului care face curse deasupra Manhattanului, refugiul acesta spre „libertate" cuprins în dreptunghiul ghetoului negru arată, datorită încrucișării simetrice a străzilor, ca fereastra unei imense celule ingrătuite. Harlemul, acest „purgatoriu" al negrilor, cum l-a numit Egon Erwin Kisch, primește la pieptul său mizer pe oricine n-are altă vină decît că s-a născut cu o piele de culoare mai închisă decît cea a albilor.

„Visele ne-au părăsit — spun cei ce au păsit pe poarta acestui purgatoriu. — În schimb, am învățat ce înseamnă mizeria exterminatoare, omul deșeu, cadavrele vii...". Marele scriitor american John Steinbeck, autorul binecunoscutelor romane „Iarna nemulțumirilor noastre" și „Fructele miniei" — dar și al unei descalificante pledoarii în favoarea „justeței" cauzei americane în Vietnam — spunea : „La noi, un negru trebuie să fie de zece ori mai înzestrat, mai talentat și mai priceput decît un alb, ca să capete o recunoaștere egală... Mă gîndesc de pe acum la lecția de demnitate pe care ne-o dau negrii, atunci cînd copiii copiilor lor, cetățeni ai unei țări în inima căreia speranțele vor crește cu milioanele, ce vor crede despre înaintașii lor ? Care va fi mîndria acelor urmași ? Dar, cu siguranță, ei vor uita, sau vor fi mințiți, sau, și una și alta...".

din lirica sovietică

PETRUS MAKAL
Riul

— Unde-alergi, înspumat și grăbit,
Riul meu ?
— Din izvor am fugit
drum spre marea cea mare s-apuc
ajutor, pe cît pot, să-i aduc.
Că sărmana nici n-are puteri,
apăsată de-atîtea poveri
de corăbii desprinse de chei
și purtate pe umerii ei.
— Dar tu știi, într-acolo de pleci,
c-o să-ți pierzi amintirile-n veci ?
Că va fi în adîncu-i pustiu
să-ți uiți urma și numele ?
— Știu.

EVGHENII EVTUȘENKO
Bogății

Furtunos, prin desimea cetății,
scandalos de ilogic și plin
de un viu neastîmpăr al vieții
eu mă clatin sub cer aprilin.

Mint cu patimă, nu știu pe cine,
în tramvaie cu-asalt mă arunc,
ziua-ntreagă alerg după mine
însă urma nu pot să mi-ajung.

Mă uimesc chiar poemele mele.
Avioane și șlepuri îmi plac.
Mi s-au dat bogății, dar cu ele
nu mi-au spus ce-aș putea să și fac.

EVGHENII VINOKUROV
Poeții

Sîntem poeții vremii clocotinde
dar fiecare-al altei generații.
Și-aceea care mai întîi se-aprinde
tot ea se stinge-ntîi. La fel în spații
o treaptă a rachetei se desprinde
dînd altor trepte și mai mari pulsații
ca glorioase zborul să-și perinde
tot mai departe-n alte constelații.

A. Kiseenko, V. Lomach, I. Litovcenko : „Constructori"

BORIS SLUȚKI
Poeții și fizicienii

Fizicienilor azi ușa le-o deschide,
cu mina ei, chiar Gloria. Poeții
rămîn uitați. Nu calcule rigide
vorbesc aici, ci însăși legea vieții.

Înseamnă c-ale noastre harfe blînde
nu mai stîrnesc profundele vibrații
și-s iambii noștri aripi prea plăpînde
pentru pegașii avîntați în spații.

Pe soclul vremii alții sînt giganții
Cununa recunoașterii supreme,
pe fruntea lor, o poartă azi savanții.
Poeții sînt uitați de la o vreme...

Iar rimele-n dantela lor de gală
se spulberă ca spuma-n valul mării...
E adevărul fără îndoială
și tu, în clipa grea a resemnării,

cînd tot mai largă se-arcuiește zarea
străpunsă de o rază luminoasă,
poți poeziei să-i privești grandoarea
cu demnitate-n logaritmi retrasă.

În românește de Raluca Tulbure
și Victor Tulbure

LEONID MARTÎNOV
Frunzele

Zăboveau
pe trotuar.
Și, deodată
Îndrăcindu-se
Și schimbîndu-și culoarea
Se prinseră într-un joc
vrăjitoresc

Le-am întrebat,
— Cine sînteți voi ?
— Noi sîntem frunzele,
Frunzele, frunzele, frunzele
Foșnind veni răspunsul
Gîndurile ne zburau spre peisagist
Dar n-am avut chef
Să-ndrăgim mîinile ce
țineau penelul.
Și am zburat
Am zburat.

ANDREI VOZNESENSKI
Noaptea

Cîte stele !
Precum microbii
în aer.

În românește de
George Sânpetrean

I. Levitan : „Autumnală" (fragment)

BELȘUG ÎN STEPA FLĂMÎNDĂ

NOTE DE DRUM

Știre recentă face cunoscut că, în actualul cincinal, U.R.S.S. alocă 40 de miliarde de ruble, cu 50 la sută mai mult decît în cincinalul trecut, pentru lucrări de ameliorări funciare. Printre lucrările de mare anvergură se anunță că în R.S.S. Uzbecă a început construcția unui mare lac de acumulare, unul din obiectivele hidrotehnice principale ale actualului plan cincinal. Lacul, fiind situat pe cursul fluviului Amu-Daria, va asigura apă din abundență pentru irigarea a zeci de mii de hectare de pămînt arid. Ofensiva împotriva deșerturilor din Asia Centrală sovietică se desfășoară pe baza unui program care prevede ca în următorii cinci ani să se valorifice în urma amplelor lucrări de irigații în Uzbekistan, Tadjikistan și Kirkizia aproximativ 800 000 hectare de pămînturi aride.

Recent, am avut prilejul de a vizita colhozul Leningrad, care a luat naștere în Stepa Flămîndă, datorită amplului efort material și financiar făcut pentru a da viață pămînturilor aride, odinioară pustii. Colhozul e situat la circa 80 de kilometri de Tașchent, capitala R.S.S. Uzbekistan în apropiere de riul Sîr-Daria. Locuitorii mai în vîrstă își amintesc că înainte de înființarea colhozului pe aceste locuri era o stepă pustie, fără apă, fără viață. Colhozul a fost înființat în 1937, dar, ca orice început, condițiile erau foarte vitrege. În 1941, înainte de începerea războiului de apărare a patriei, el avea doar 200 ha teren și se obțineau, în medie, cam 600 kg de bumbac la hectar. De precizat că în această zonă bumbacul găsește condiții dintre cele mai prielnice, mai ales cînd se asigură tehnica și apa necesară. Au urmat apoi anii grei ai războiului pentru apărarea patriei și toate forțele umane și materiale au fost dirijate spre front. După alungarea cotropitorilor fasciști colhozul era complet ruinat și sărăcit. Totul a trebuit să fie luat de la început, în condiții deosebit de grele, cu tehnică rudimentară și cu forțe epuizate din cauza războiului. **„În 1948** — își amintește Sindarov Cuzibaca, Erou al Muncii Socialiste — **cînd am fost ales președinte al colhozului de către adunarea obștească, condițiile de muncă și de viață erau destul de grele".** N-a uitat nici pînă azi un episod trist. Imediat după război, în 1945, a lucrat ca șef contabil. În acea primăvară aveau de semănat o suprafață însemnată cu bumbac. Au sosit în gară 18 tone de sămînță de bumbac și nu aveau decît două tractoare fără remorci, care lucrau zi și noapte la arat și pregătit terenul. Pentru a le folosi la transport nici nu putea fi vorba. Întreaga cantitate de sămînță a fost cărată, în saci, cu spatele pe o distanță de trei kilometri.

...Există în această parte a lacului un munte care se numește Farhad și un canal de apă cu numele de Șeri ce are o tristă poveste. Farhad, un tînăr dintr-o familie de oameni săraci, iubea pe Șeri, fata unor oameni bogați. Părinții fetei voiau să o mărite cu un om bogat iar fata care și ea îl iubea pe Farhad a spus că va fi a aceluia ce va aduce apă în stepă. Cînd a auzit condițiile fetei, Farhad s-a apucat și cu o singură lopată a muncit zi și noapte vreme îndelungată și a construit un baraj pe riul Sîr-Daria. Cînd apa a pornit să curgă pe canale prin stepă un om viclean a spus că el a adus apa în stepă și a luat-o de nevastă pe Șeri. Cînd a aflat această ticăloșie, Farhad s-a aruncat de pe baraj și a murit. Aceeași soartă a avut și fata cînd a aflat vicleșia și, mai ales, că Farhad nu mai trăiește.

Desigur, această poveste tristă simbolizează dorința de veacuri dar, în același timp, și neputința oamenilor din acea vreme de a aduce apă și a da viață Stepei Flămînde. Printr-o muncă tenace dar rodnică, abia în anii socialismului aceste visuri, care au generat multe povești și legende, au fost înfăptuite.

— În toată perioada de reconstrucție, ne spunea președintele, s-a muncit din greu, dar nu zadarnic. Munca noastră a început să dea roade treptat și cu fiecare an care a trecut am pus cîte o cărămidă solidă la temelia colhozului. Odată cu semănatul, în stepă am început și campania de amenajări pentru irigații, altfel truda noastră ar fi fost zadarnică. Tot ce s-a construit pe aceste meleaguri din Stepa Flămîndă s-a făcut după o îndelungată chibzuință și după un plan bine gîndit. Pentru a nu se face risipă de energie și de utilaje canalul principal de irigații s-a construit în amonte de riul Sîr-Daria pe o distanță de 180 kilometri deși acest riu era în apropierea colhozului. Aceasta, ca apa să vină în voie, prin cădere. Au mai fost construiți încă 13 kilometri de canale secundare. În prezent, întreaga suprafață de aproape 3 000 ha este irigată. Odată cu pătrunderea apei pe canale, Stepa Flămîndă a început să se hrănească din belșug și cu îngrășăminte chimice și naturale și a început să prindă viață ; a înverzit cîmpia și a început să cînte cîrlia, dar de data aceasta pe ogoare tot mai întinse și mai mănoase. Fiindcă trebuie spus că fiecare an care a trecut a însemnat atît sporirea recoltelor cît și a suprafețelor arabile ale colhozului.

În prezent, colhozul Leningrad dispune de o bogată zestre tehnică, materială și umană. Dacă în 1948 erau doar 42 de familii, acum s-a ajuns la 1 100, cuprinzînd 7 800 de locuitori, din rîndul a 24 de naționalități care se bucură de condiții bune de viață și de muncă. Colhoznicii minuiesc acum cu dibăcie 62 de tractoare, 52 de camioane, combine de recoltat bumbacul și alte multe utilaje. Își amintesc ca de un vis îndepărtat de anul 1945 cînd aveau doar două tractoare și erau nevoiți să care sămînța de bumbac cu spatele de la gară. Și parcă nu le vine să creadă că a fost cîndva așa.

Pentru a cunoaște mai bine munca, hărnicia și eforturile colhoznicilor din această localitate, trebuie să amintim cu îndreptățită mîndrie că pretutindeni am întîlnit ordine, disciplină și o organizare temeinică a muncii. Munca este organizată în 25 de brigăzi la cultura bumbacului, cultura de bază, trei brigăzi de mecanizare, una de legume și una de fructe. Producția de bumbac a sporit de la 600 kg cît se obținea la început la 4 200—4 300 kg, și se valorifică anual în medie 7 000 tone de bumbac. Tot anul se mai valorifică cu rezultate bune 600 tone mere, 280 tone carne de bovine, 2 000 tone legume și fructe, precum și alte produse agricole.

Cum este și firesc, odată cu productia a sporit și venitul colhozului, al colhoznicilor și a crescut considerabil nivelul de viață al tuturor locuitorilor din această așezare. Anual, se obține un venit de circa 7 milioane ruble și un beneficiu de peste 2 milioane ruble.

Din viața și practica de pînă acum colhoznicii au ajuns la concluzia că au încă multiple surse locale de pus în valoare, pentru a spori producția agricolă, veniturile și a-și făuri o viață tot mai bogată, mai prosperă. Pentru aceasta au întocmit un amplu plan de dezvoltare în perspectivă, clădit temeinic pe realități, pînă în perioada anilor 1983—1984. Se are în vedere extinderea suprafețelor la culturile existente și sporirea producțiilor ; se vor dezvolta sectoarele de prelucrare a producției agricole ; s-a început construcția unui mare complex de sere și se va ajunge la o suprafață de 72 ha.

Pînă acum au și fost construite și date în folosință 6 ha și anul trecut s-au recoltat cîte 16 kg tomate pe metru pătrat, iar în acest an s-a realizat cîte 22—23 kg. În această valoroasă lucrare se vor investi în final 33,5 milioane de ruble și din calculele efectuate rezultă că numai în 7 ani se va recupera întreaga sumă de bani cheltuită. Din calculele estimate rezultă că se va ajunge la o producție globală de 20 milioane ruble și la un beneficiu de 7 milioane ruble pe an.

Așa cum e și firesc toate aceste realizări sînt orientate spre crearea unor condiții de muncă și de viață din ce în ce mai bune pentru toți locuitorii acestei așezări. Numai pentru locuințe se va cheltui în aceeași perioadă amintită 26,5 milioane ruble și încă 44 milioane ruble pentru urbanizare. Satul a luat de mult conturul orașului. Casele s-au construit cu trei pînă la șase apartamente dotate cu lumină, încălzire, garaje, sînt mobilate, frumos aliniate și bine gospodărite. Cînd se întemeiază o nouă familie, după ceremonia și felicitările de la sediul colhozului, se înmînează cheia apartamentului mobilat cu toate cele necesare.

Am vizitat viitorul oraș și o familie de colhoznici mutați recent în casă nouă. În casa familiei Biazov Halid am fost primiți de o tînără gazdă, o fetiță de 12 ani, pe nume Guzelea, părinții fiind la lucru în colhoz. Am fost îmbiați să ne așezăm pe perne la o masă joasă în stil tradițional și am gustat din bucate gustoase, lipie caldă cu miere de albine, stafide, migdale, roșii, castraveți, brînză și am ciocnit un pahar cu votcă, cu uarea să fie pace între popoare și un mai mare belșug în casă și în Stepa Flămîndă.

Circulă prin partea locului niște vorbe pline de adevăr. Se spune că în anii socialismului în Flămînii Stepei Flămînde s-au înfipt adînc trei iatagane care au răpus-o. Acestea sînt irigațiile, electrificarea și mecanizarea cu chimizarea. Într-adevăr aceste trei mari cuceriri ale omului au transformat Stepa Flămîndă și aridă într-o adevărată cîmpie roditoare, dătătoare de viață.

Florea Ceaușescu

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef: Nicolae Dragoș,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Dobre Marian

ANUL XXII
45
(915)
Sîmbătă
10 noiembrie
1979
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

ȚARA ÎN FAȚA MARELUI EVENIMENT POLITIC

CONGRESUL AL XII-LEA AL P.C.R.

Înaltă treaptă a istoriei contemporane

Efervescenta viață politică din aceste zile de exemplară implicare în istorie a întregii națiuni socialiste, ca un singur om, definește cel de-al XII-lea Congres al partidului ca un înalt și reprezentativ forum al poporului român angajat ferm pe drumul înfăptuirii Programului construirii societății socialiste multilateral dezvoltate și comuniste.

Desfășurate în pregătirea Congresului al XII-lea al P.C.R., conferințele organizațiilor județene de partid au reliefat marile idei sub semnul cărora se înscriu viața și activitatea poporului nostru în această perioadă în care construcția socialistă, pe toate planurile, mobilizează energii umane mereu reînnoite de izvorul unei înalte conștiințe partinice și patriotice.

Susținerea fermă — într-o entuziastă unanimitate — a realegerii tovarășului Nicolae Ceaușescu în fruntea partidului pune într-o puternică lumină sentimentele de dragoste, prețuire, încredere nestrămutată ale întregului popor față de fiul cel mai iubit al națiunii noastre, tovarășul Nicolae Ceaușescu, ctitor de țară nouă, de nouă civilizație românească. Începînd cu Congresul al IX-lea, poporul român a intrat în perioada cea mai dinamică, cea mai înfloritoare a epocii sale. Acest pas, fundamental în edificarea cu succes a noii societăți, este strîns legat de activitatea neobosită, revoluționară a tovarășului Nicolae Ceaușescu.

În cadrul conferințelor organizațiilor județene de partid și-au aflat deplina aprobare și însușire documentele Congresului al XII-lea. Dezbaterile ce au avut loc cu acest prilej au reliefat eforturile depuse de organizațiile de partid, de colectivele de oameni ai muncii din orașe și sate pentru a transpune în viață sarcinile trasate de Congresul al XI-lea.

Conștienți că de întărirea continuă a rolului conducător al partidului în opera de construire a societății socialiste multilateral dezvoltate depinde realizarea marilor obiective aflate în fața poporului nostru, comuniștii români consideră că prezența în fruntea partidului a tovarășului Nicolae Ceaușescu reprezintă o necesitate istorică.

Un moment important, semnificativ pentru climatul politic și social în care are loc pregătirea Congresului al XII-lea, l-a constituit Conferința organizației municipale de partid București, onorată de prezența tovarășului Nicolae Ceaușescu. Vibrantele manifestări de dragoste și stimă ce au avut loc cu acest prilej au fost expresia sentimentelor pe care întregul nostru popor le nutrește față de partid și secretarul său general. Cuvîntarea tovarășului Nicolae Ceaușescu la forumul comuniștilor Capitalei — important document relevînd încă o dată legătura puternică, intimă, multiplă a secretarului general al partidului cu realitatea tuturor domeniilor de activitate, s-a constituit într-un tablou succint, de deosebită forță, a problematicii actuale a construcției socialiste. Reținem, astfel, sarcinile ce ne revin, ca scriitori ai României socialiste, în îmbunătățirea continuă a activității politico-educative de formare a omului nou, constructor demn și lucid al societății socialiste multilateral dezvoltate, al societății comuniste. Deosebit de prețios este apelul tovarășului Nicolae Ceaușescu de a se uni eforturile tuturor organizațiilor de partid, ale organismelor de educație și cultură pentru a obține o îmbunătățire radicală și rapidă a întregii munci politico-educative. Stă în puterea noastră să răspundem acestei sarcini de cea mai mare actualitate și importanță.

Perioadă de intensă activitate politică. Participare entuziastă, conștientă a tuturor oamenilor muncii, fără deosebire de naționalitate.

De aici forța, optimismul, încrederea noastră în viitor. În viitorul spre care Congresul al XII-lea înseamnă o nouă, înaltă treaptă.

Luceafărul

Gînd spre viitor

E un poet în țară mai mare decît toți
Ce strălucesc pe bolta de cînt a României
Oricît talent natura de ți-ar fi dat, nu poți
Ca să-i întreci visarea și culmea poeziei.

Iubit mereu de oameni, de munți, de plaiu-ntreg
Cuvîntul său e soare prin sufletele toate
De arta lui măreață eu tot mai mult mă leg
Mi-i dascăl bun la cîntec, prieten drag și frate.

Privirea lui e punte de gînd spre viitor
Iar versurile sale sînt fapte triumfale
El din cătune face oraș înfloritor
Din tîrguri ruginite orașe magistrale.

El versul libertății l-a scris cu foc pe cer
Și-a fulgerat prin inimi fiorul răzvrătirii
Iar azi ni-i bard de seamă și mare inginer
Al timpului, al muncii, al vieții și-al iubirii.

E un poet în țară născut în luna mai
Cînd trandafirii gliei boboci de jar deschid
Poemul său și-l scrie pe românescul plai
E veșnicul, neînfricatul, drept PARTID !

Constantin Atomii

Firul nesfîrșit al vieții la Botiza

Încerc să-mi închipui acest ceas de zi la Botiza. Spun să-mi închipui, asemeni unui țăran de acolo, în sensul fixării pentru totdeauna în timp și spațiu a unor zile de neuitat pe care le-am petrecut într-un străvechi sat maramureșan, la început de iarnă, cînd zăpezile își așteptau sorocul după soarele palid.

Filmam o frumoasă gospodărie maramureșană cînd un țăran ce-și săpa grădina ne-a întrebat : „Nu mă închipuiți și pe mine cum lucru să fac loc bucatelor noi în pămîntul ăsta neistovit ?"

M-au tulburat adînc cuvintele lui. El știa cît de neistovit e pămîntul românesc, cum l-au scos oamenii la lumină, cum i-a hrănit el, cum l-au hrănit ei, cum l-au încălzit cu lumina sufletului.

Ei, botizenii, sînt strămoșii Dacilor Mari, ai dacilor liberi. Sînt moștenitorii unor străvechi pămînturi, descinzînd direct din neamul Bogdanilor. Botiza a făcut parte din cele 22 de sate maramureșene care formau voievodatul lui Bogdan, prima atestare documentară datînd din 1373.

Așezată pe Valea Izei, la poalele munților Ți-

Liliana Ursu

Continuare în pag. a 7-a

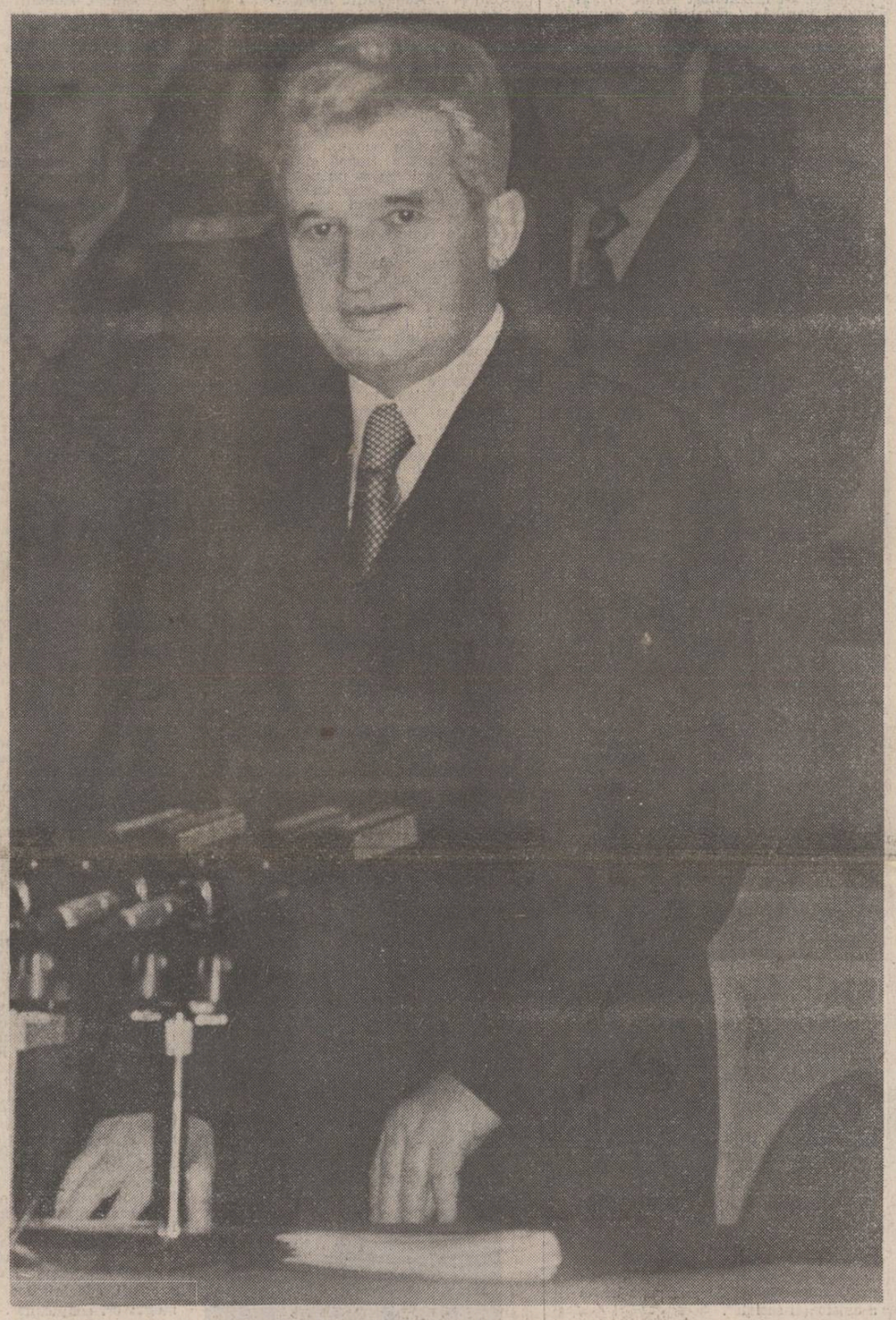

Desfășurate într-o atmosferă de puternică însuflețire, de unanimă și responsabilă angajare patriotică, Conferința organizației municipale de partid București, Conferințele organizațiilor județene de partid au dat o înaltă apreciere contribuției deosebit de valoroase a secretarului general al partidului, tovarășului Nicolae Ceaușescu, la elaborarea documentelor Congresului al XII-lea al căror fundament teoretic și practic poartă amprenta gîndirii și cutezanței sale revoluționare.

Cuvintele de caldă și sinceră apreciere, simple dar cu o puternică încărcătură de emoție și luciditate, rostite despre viața, munca și personalitatea tovarășului Nicolae Ceaușescu, au drept izvoare nesecate inima constructorului noii societăți, conștiința lui. Pentru că, despre omul, revoluționarul Nicolae Ceaușescu, cuvintele cheamă de la sine căldura inimii și incandescența ideii trăite cu pasiune și ardoare revoluționară.

Numele secretarului general al partidului nostru comunist este rostit de o unică și puternică voce. Aceasta este vocea istoriei contemporane a României, vocea noastră, a tuturor, fără deosebire de naționalitate, vocea prezentului care se transformă, prin acțiunea noastră lucidă, în viitor. Într-un viitor de aur, pentru care secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, nu precupețește nici un efort, pentru care președintele țării nu cunoaște răgaz în dragostea lui pentru pămîntul strămoșesc, pentru oamenii săi minunați.

NAȚIONAL ȘI UNIVERSAL

Filozofia și profilul spiritual al poporului

Printre problemele mai mult decît complicate, greu descifrabile, este, indiscutabil, și aceea a configurării unei sinteze menită să explice evoluția ființei etnice a unui popor și lămurirea resorturilor ce-i sînt proprii în raport cu istoria și geografia.

Fiecare popor își aduce contribuția la dezvoltarea patrimoniului universal ; în această contribuție se manifestă, deopotrivă, atît universalitatea naturii umane cît și fizionomia proprie, particulară a fiecărui popor. A descifra profilul spiritual al unui popor înseamnă, printre altele, dar nu în ultimul rînd, a descifra raportul dintre Universal-Particular.

Raportul dintre U(universal) — P(particular) este, de la începuturile gîndirii filozofice, o problemă-cheie care angajează cele mai nebănuite fețe în determinarea existenței și a existențelor. Dezbaterea ei presupune o investigare a esenței fiecărui fenomen, pentru ca, în cele din urmă, să conducă la determinarea cît mai exactă a acestuia, să ne definească **ceea ce el este** sau, cum se exprima Aristotel în **Analiticele secunde,** să ne arate „că nu e posibil ca acesta să fie altcum !" În funcție de fenomenul cercetat, complexitatea abordării raportului dintre U-P poate atinge, atît pe plan orizontal cît și vertical, dimensiuni și adîncimi descurajatoare chiar și pentru cercetătorul înzestrat cu calități deosebite și o tenacitate exemplară.

În conștiința noastră de astăzi, încercarea de a explica profilul spiritual specific al poporului român și de a arăta evoluția pe care a cunoscut-o a venit pe trei căi parțial deosebite.

Intîia dintre aceste căi este cea deschisă de cronicarii moldoveni, munteni și ardeleni ale căror idei sînt dezvoltate în continuare de istoricii noștri în frunte cu M. Kogălniceanu, N. Bălcescu și mai ales Xenopol, Iorga și Pârvan.

A doua cale este aceea a dezbaterii critice asupra procesului de modernizare a patriei noastre, față de care C.A. Rosetti și Eliade Rădulescu iau o atitudine pozitivă, iar Maiorescu una critică. Teoria formelor fără fond, susținută de el, este dezvoltată în continuare de Eminescu. Rădulescu-Motru și Ibrăileanu. Ștefan Zeletin ia atitudine împotriva ei, iar Eugen Lovinescu încearcă o **sinteză** între **teza** progresistă și **antiteza** conservatoare. Contribuții critice aduce și Dobrogeanu-Gherea sub unghiul materialismului istoric.

A treia cale este aceea a specificului nostru etnic, elaborată între cele două războaie. Neîndoielnic, o contribuție de o marcată originalitate o aduce L. Blaga prin elaborarea categoriei spațiului mioritic ca o categorie matrice a culturii noastre. De pe poziții diferite, tradiționalist ortodoxiste cu implicații politice reacționare, își elaborează și N. Crainic teoria sa a „specificului etnic" elaborată în cadrele revistei **Gîndirea.** Împotriva aberațiilor lui Crainic iau atitudine M. Ralea la **Viața Românească** și E. Lovinescu la **Zburătorul,** precum și în lucrarea sa de sinteză, **Istoria Civilizației Române.** Alături de acești gînditori, o seamă de oameni de litere (Pillat, Călinescu, Al. Philippide, Mircea Eliade ș.a.), preocupați și ei de problematica etniei, se rezumă la creionarea unei tipologii descriptive a trăsăturilor noastre specifice. Mircea Vulcănescu și C. Noica tind spre închegarea unei filozofii a culturii, sinteza cea mai cuprinzătoare aducînd-o însă Tudor Vianu.

Unghiul de vedere ca și bazele teoretice, filozofice în determinarea specificului național au fost, în cadrul celor trei mari căi descrise, nu numai diverse ci și adverse. Intenționalitatea comună, condiționată de factori istorici, sociali și politici, în ultimă instanță de clasă, a condus la apariția, prin forța împrejurărilor, la soluții caleidoscopice, la atitudini al căror diapazon a cuprins deopotrivă unghiul științific, dar și pe cel antiștiințific, pe cel al unei gîndiri înaintate alături de acela al unei filozofii retrograde.

Cronicarii, în frunte cu Gr. Ureche, Miron Costin, stolnicul Cantacuzino, Gh. Șincai, P. Maior și S. Micu își concentrează atenția asupra originilor noastre romane, care ne îndreptățeau atît la unirea celor trei provincii românești într-o singură țară, cît și la eliberarea de robie. Pentru ambele idei militează și mai convingător D. Cantemir. Asupra originii noastre geto-dace aduc noi lumini Xenopol, Iorga și mai ales Pârvan. La **teoria** istoriei ei adaugă și **logica** ei de cercetare și interpretare, cunoscută azi tot mai mult sub numele de **teorie a teoriei,** versus **metateorie. Logica istoriei,** în care Xenopol dezvoltă teoria istoriografiei ca știință, este comentată și dezbătută pe plan internațional, devenind un instrument de lucru al istoricilor din întreaga lume.

Dumitru Ghișe

Continuare în pag. a 2-a

A trăi pentru a face

Nu trebuie să fii neapărat specialist sau romancier cu stea în frunte, ca să-ți dai seama că **Mircea Roibu,** tehnician de pe malurile Dunării, a avut o idee simplă și genială ; că i s-a arătat după multe nopți de insomnie „oul lui Columb". El este — alături de minunații săi tovarăși de muncă și de mîinile lor inspirate și cîntătoare în sensul succesului — este, cum ziceam, alături de ei, părintele acelui aliaj pentru elice românesc, superior teoretic și practic, tuturor standardelor de realizare de pe continentul nostru, cum exact ne asigura cineva.

Datorită gîndirii proaspete și activismului social și revoluționar al lui **Mircea Roibu,** ca

Dan Mutașcu

Continuare în pag. a 6-a

Conștiința angajării

Ignor pentru o clipă etimologia termenului de cărturar și apelez nu la dicționare, ci la istorie și la istoria culturii și literaturii române. Vorbim despre cărturarii Școlii Ardelene, despre cei ce au împărțit cu mintea, condeiul și brațele lor veacul trecut în două jumătăți distincte dintre care una aparține sigur destinului luminos-memorabil al națiunii române — Revoluția de la 1848 urmată de Unirea Principatelor —, mai apoi de cei ce au făptuit — din rîndul mulțimilor și în fruntea ei — Independența de la 1877, urmată, la 1 Decembrie 1918, de rotunjirea cea dreaptă a pămîntului românesc... În magma tuturor acestor mari evenimente destinale s-a închegat o definiție vie de o puternică **românitate,** a conceptului de cărturar care — cel puțin pentru istoria noastră — încorporează artistul, omul de știință și cultură sigilați de superba vocație și devoțiune a militantului, a cetățeanului. Și acum, iarăși mi se pare de prisos a deschide vreun dicționar pentru a comunica un adevăr de nești : prin biografie istorică și prin istoria artei și culturii românești, noi am **avut** și **avem,** în ramele limbii române cuvîntul nobil de **cărturar ;** nu ar fi fost nevoie să-l substituim cu un dublet conceptual — cel de **artist-cetățean** — atita vreme cît un singur termen spunea și spune, în ordinea adevărurilor vieții și a civilizației românești, mai mult decît dubletul noțional de altă provenință. Cea mai bună dovadă că avem dreptate este că și astăzi noțiunea vie de cărturar — sub zodia noii societăți și a noului spirit critic al culturii socialiste — se construiește din aceleași lumini ale generozității multilaterale.

...Iar dovada pe care vrem acum să o evocăm îndeaproape, cu prilejul unui bărbătesc jubileu, se numește **Ion Brad, cărturarul,** care s-a născut în Pănade, jud. Alba și care a împlinit, în aceste zile, 50 de ani. Cinci decenii de viață și peste trei decenii de împliniri artistice, literare, culturale, în sensul mai ales în care, toate aceste împliniri — unele din ele deloc ușoare, deloc netede — i-au conturat efigia **artistului-cărturar,** adică a omului care a prefăcut drumurile artei în tot atîtea căi ale devenirii militantului neobosit pentru cultură și viață, pentru viață și cultură.

N-aș putea — chiar în clipe omagiale — să sufăr atît de mult de absența luciditații încît să afirm că tot ceea ce a scris Ion Brad — încă de la debutul său din „Gînd românesc", petrecut în 1947 — poartă însemnele duratei eterne. Nici despre cele dintîi volume de versuri ale poetului din Pănadele Blajului („Tînărul mecanic", „Cu sufletul deschis", 1954 ș.a.) nu pot produce o astfel de afirmație sentimentală necenzurată. Dar că fiecare carte lirică — începînd cu, îndeosebi, **Cîntecele pămîntului natal** (1956) și continuînd cu volume **Cu timpul meu** (1958), **Să citim cu voce tare** (1960), **Mă uit în ochii copiilor** (1962), **Fîntîni și stele** (1965), **Orga de**

Constantin Crișan

Continuare în pag. a 3-a

● IN ACEST NUMĂR : ● «Drumul spre ziuă» — fragmente din romanul „Tinerețea unui erou" de Petru Vintilă ● Retrospectivă literară 1974—1979 : Articole despre volumele ● «Rază de cobalt» de Dumitru Popescu ● «Orgolii» de Augustin Buzura ● «Stelele fixe» de Gheorghe Pituț, semnate de Sultana Craia, Doina Uricariu, Nicolae Ciobanu ● „Literatura de azi — act al conștiinței politice" ● Viața cărților ● Atelier literar de Geo Dumitrescu ● Prezențe scriitoricești ● Cultura românească în lume.

Cuvintele și implicarea

De ce n-aș începe cu acest paradox : tocmai noi, cei care prea iubim cuvintele (firesc), prea le trădăm ușor (nefiresc). Îmi inspiră acest raționament acele situații care s-au ivit în breasla scrisului, producînd — nu limpeziri, cum cu ipocrizie mai afirmă unii confrați — confuzie în tabloul de valoare, de adevăr și dreptate, de morală a scriitorimii. Retorica, gustul oratoric, verbiajul, trîncăneala golită de adevăratele noastre rosturi și meniri au devenit pentru destui literați un mod de viață, moneda cea mai expresivă a personalității lor. Cei cu memorie bună știm că frenezia verbală, efluviile orale ale cafenelei scriitoricești, climatul dialogurilor tranșante se află în tradiția (bună ori mai puțin bună) a literaturii române, o consemnează istoria acesteia. Se impune însă, cu oricîtă părere de rău, această disociere : dacă în recentul trecut, între cele două războaie, bunăoară, oralitatea scriitorilor și aplombul lor polemic nu au înlocuit opera, din contră, au iscat-o, confruntînd-o perpetuu, propulsînd-o în bursa valorilor, nu același lucru se poate constata la mulți scriitori care practică azi oratoria metodic și persuasiv, uitînd în schimb să mai scrie. Înlocuiesc, carevasăzică, esența cu aparența, mod în care exercițiul ocazional și himeric al acelui **verba volant** devine uneori preponderent-hiperbolic, tinzînd să-l izgonească, iată, pe acela fundamental, de lucrător cu verbul.

Oare acestea-s problemele noastre de acum, în acest febril final de an 1979 ? m-ar putea întreba un obișnuit al întrebărilor. Răspund calm la chestiune : da, **și acestea** sînt problemele noastre, acum, deoarece — cu sau fără voia unora dintre noi — ele sînt purtătoare ale unor

Pop Simion

Continuare în pag. a 7-a

Țara in fața marelui eveniment politic, congresul al XII-lea al P.C.R.

Retrospectivă literară

Starea de veghe

Scrisul lui **Dumitru Popescu** este, indiferent de modalitățile sale formale, expresia unei totalitare tensiuni etice al cărei rezultat rezidă într-o permanentă implicare activă. Ca poet, autorul **Ieșirii din labirint** se alătură generației combatante Jebeleanu — Beniuc, adoptînd aceeași poetică esențializată și percutantă, subordonată conștiinței morale. Opțiunile poetului sînt determinate de condiția sa care îl plasează în **agora,** atribuindu-i responsabilități fundamentale și în acest sens recentul volum de versuri **Rază de cobalt** (1979) este o ilustrare integrală a atitudinii sale.

Patosul etic modulează versul într-un registru sonor, adecvat problematicii grave. Afectiv, poetul este unul din acele „suflete răsturnate în urna comună" chemate a constitui profilul de piatră, care trebuie să se opună agresiunii și degradării. Poezia devine, în aceste circumstanțe, stare de veghe, de conflict și de alarmă, „cîntec insuportabil", dar necesar. „Porunca" de care ascultă poetul este emanația unui comandament în același timp colectiv și individual, tutelînd confruntarea forțelor opuse. Iată de ce poezia are acea sonoritate de trîmbiță a apocalipsului, care presupune, la Dumitru Popescu, momentul deșteptării, al regăsirii în extremis a lucidității salvatoare. Actul poetic implică violența unei resuscitări titanice și purificatoare : „Goarna de aramă să răsune / pînă-n rărunchii pămîntului adormit / toate semințele moarte / să le trezească, / să sperie veșnicia / încremenită în sarcofagul de chit. / Uraganul de flăcări să sune / în tot deșertul mut, înghețat / și din mormintele albe să reînvie / vise pe care mileniul despotic / le-a deportat / Țipătul goarnei să-și implînte / lama de pumnal / în inima destinului putrezit în picioare / să-i răscolească / și să-i deschidă vina de sînge curat, / pînă va striga și va spune că-l doare".

Dumitru Popescu are o capacitate **particulară** a unei viziuni care traduce simbolic degringolada morală ce amenință umanismul. Tabloul se amplifică în panorame cosmice frămîntate de prăbușiri, explozii, convulsii, proliferări de monștri. Temperament profetic, poetul hipertrofiază imaginea, transferind răul moral în reprezentări ale unei geologii infernale, atinse de nebunia distructivă : „Erele geologice s-au schimbat brusc / în oglinzi paralele / dragonii sar acuma invers în ocean / și stropi de groază împroașcă pînă-n stele". Viziunea apocaliptică antrenează imaginația într-o halucinantă dinamică a scenelor **(Seism, Biciul, Teroare brună, Ritual),** împrejurare în care „visul moare înecat — / singuratică, fragilă egretă".

Aceste paroxisme ale imaginarului nu reprezintă însă glasul sugrumat de groază al unei ființe aneantizate existențial, ci verbul tunător al profetului avertizînd fără cruțare. Construcția coșmarească are un rol exemplificator, ea obligînd conștiința să măsoare dimensiunile răului, amplificate, pentru a-și alimenta resursele de supraviețuire și pentru a-și consolida atitudinea de rezistență. Răul zugrăvit trebuie, în intenția poetului, să stimuleze o reacție cel puțin egală : „În veacul acesta aproape sfîrșit / nu mai e rug slobod pentru Ian Huss —/ el stă în oroare / cu excomunicații și judecătorii / **conștient, indignat și opus"** (s.n.).

Poezia lui Dumitru Popescu tinde la o aspră moralizare prin mijlocirea unor simboluri reprezentative. Pîinea și monstrul sînt emblemele forțelor care se înfruntă într-un univers periclitat de violență, dar care aspiră la pacificare. Condiția morală a poetului va face din cuvîntul lui o chirurgie a spiritului, versul său aplicînd terapia dură a „razei de cobalt". În numele lucidității necesare, rostirea poetică devine agresivă, cuvîntul operînd ca un scalpel, imaginea fiind convertită în ecorșeu. Poeticul se confundă atunci cu politicul, ethosul revendicînd supremația : „Acuz de ultragiu premeditat / și înaltă trădare / poemul care leagănă uritul, matern / și-i spală pletele în clăbuce de soare / (...) Versul nichelat, versul clește / jupoaie pieile / ambalajul croit după clișeu / dezvăluind dialectica încîlcită, ascunsă, / într-un imaculat ecorșeu / (...). În strategia instinctivă și logică / poetul va asalta baricada alterată / de carne și os / o va stringe în cercul de fier al esteticii / declamînd un lung poem cavernos".

Agresiunea răului îmbrăcînd forme monstruoase nu poate totuși anihila simburele de lumină, „tiara gîndului", forța regeneratoare. Icarii damnați se reîntrupează, vetrele risipite se reaprind, aripile frînte se refac. Restaurarea stării de echilibru și creație presupune însă aceeași permanență a stării de veghe („Neguri se mai ridică pe geana cerului / și tunete străbat spre noi sub pămînt"). Existența este și rămîne o încleștare dură. Conștiința flagelată de răul veacului nu-și poate îngădui lirice reverii („Fluturi polenul lunar / scutură peste poiene") pentru că trebuie să se opună permanent sediului tenebrelor. Glasul liric nu poate fi „răzleață notă de flaut / rătăcită în larg", el se supune poruncii de a se afla în veșnică stare de alarmă. Poezia există astfel într-un regim conflictual în care acordul liric se transformă în strigăt de avertisment, acel regim disonant propriu oricărui discurs viguros împotriva violenței. Versul lui Dumitru Popescu se află în consonanță cu convingerile sale „care — cum poetul însuși afirma — se nasc dintr-o complicată chimie spirituală, dintr-un amestec de substanțe necunoscute care se distilează în alambicurile temperamentului, culturii și experienței, la presiunea înaltă a existenței sociale".

Sultana Craia

Istoria unei epoci

Orgolii (1977) a impus un romancier interesat cu prioritate de structurile argumentative ale romanului istoric și politic, ce țin de avatarurile condiției umane. În **Orgolii** asistăm la un asediu al personalității. Acest asediu este pe lîngă un proces destructiv prin alteritate, — asemănător cancerului ce invadează celulele sănătoase, (și dincolo de agresiunea ce-i stă la bază) — un procedeu arhitectonic în proza lui Buzura, prin care se obține sinteza temporală : prezent-trecut și aceea de semnificație : eveniment — sens.

Sub incidențe retorice aristotelice, romanele sale pun un accent deosebit pe identitatea umană explorînd alteritatea, în ideea că nu putem cunoaște un lucru dacă acționăm numai din interiorul cadrului său de referință. Același eveniment e supus reflectării sale în oglinzi paralele, multe dintre ele „strîmbe", deformate, ce-i sluțesc fizionomia reală pînă la desfigurare. Ce poate fi mai absurd decît transformarea lui Ion Cristian dintr-un antifascist convins ce-a militat la Paris și în țară, în sensul convingerilor sale, într-un spion antifascist, condamnat ca atare ? Ceea ce era un destin s-a transformat astfel într-un antidestin. Retragerea profesorului Ion Cristian în laborator este de aceea și un verdict axiologic, nu definitiv, pentru că recluziunea cedează în fața asediului unor noi fațete ale istoriei și umanului. Există în **Orgolii,** într-un sens răsturnat și destructiv, de data aceasta, dar în egală măsură clarificator, situația din **Ciuma :** asediul unei personalități din dorința de a o integra într-o colectivitate, mobilizînd-o în romanul camusian, demobilizînd-o premeditat, adesea, în cel al lui Buzura. Nici bolile ce constituie un asediu al omului nu sînt întîmplător diferite. Ci clare embleme. Și oare, nu are acea invazie a lăcustelor, coșmarul cu care debutează **Orgolii,** rolul îndeplinit de imprevizibila și paradoxala invazie a șobolanilor din **Ciuma,** premonitorie. Nu sînt ele o alegorie pentru acele odioase delațiuni anonime ? Sau vocile și privirile răuvoitoare, ce interpretează (intinează) adevărul unui om — Ion Cristian — și al spiritualității sale, asediindu-l cu locuri comune, cu o pseudospiritualitate agresivă, prin ignoranța și falsa ei angajare în evenimente. Invidia, prostia, suspiciunea, mobiluri sociale și orgolii malefice îi transformă pe unii oameni întîlniți de Ion Cristian, în asemenea exemplare monstruoase, hibride, cum e Varlaam în trecut, sau delatorul în prezent. Nu-i mai puțin adevărat că „neîncrederea lui în oameni", motivată, e uneori cauza vulnerabilității sale ca și acea „rezervă de afectivitate neexplorată", pe care dialogurile o scot în lumină, abolind o falsă absență interioară. Dar toate aceste expuneri (exponări) ale unor momente de viață sînt făcute cu o grijă pentru dozare remarcabilă, cu acea monotonie a cărților bune, cu un bun simț care are oroare de spectacol și de vorbele mari, în așa fel încît esențialul e povestit cu surdină, devenind un amănunt revelator. Motto-ul ales din Camus este, în acest sens edificator : „cînd amănuntul este viața unui om, el reprezintă pentru mine toată lumea și toată istoria". Ion Cristian este un martor credibil prin modul în care refuză să depună mărturie și un autorizat, care are oroare de ritualul investirilor și autorizărilor. Rezistența sa față de propunerea de a fi rector, orgoliul singurătății și al abstragerii din realitatea imediată, ca și motivele pentru care acceptă treptat să intre în joc au darul de a instaura, la nivelul semnificațiilor, mai multe adevăruri despre sine și despre istoria vieții sale și a unei epoci, decît zgomotoasele pseudo-prezențe și opțiuni.

Privirea lui are acea penetranță umană și profesionalitate aparent rece a diagnosticului, într-o lume asaltată de prezumția comentariului și a adevărului definitiv. Diagnosticieni se vor toate personajele, și fiul și delatorul și Varlaam, și colegii de cercetare. La Augustin Buzura domeniul ficțiunii și al adevărului nu posedă o singură fereastră.

În **Orgolii,** ferestre sînt toate aceste conștiințe și vanități exacerbate în voința de a tăia adevărurile, din punctul cardinal și moral în care sînt fixate. Ele se revoltă justificat sau fac apel la dogma mutilatoare. Și comentează. Toate personajele sînt comentatori, fără a-și pierde autenticitatea, grație acelui asediu, atît de necesar nu numai romanului, ci și creației românești, exercitat dinspre lumea interioară, spre cea exterioară.

Cel mai mare orgoliu formativ și creator, din acest roman, este în fond acela al autorului, care decupează în istorie pînze reprezentative folosindu-se de vaste monologuri interioare, de vocea recluziunii și a meditației. Augustin Buzura stabilește prin romanele sale o ecuație om-istorie-social-politic, făcînd din personaje celule esențiale, asemenea celor ale materiei cenușii. El confruntă astfel istoria cu tema gravă a limitării și mărginirii în timp a condiției umane.

Orgolii este în acest sens un roman istoric cu submersiuni polemice, care demonstrează că impasibilitatea istoriei față de om încurajează tocmai subiectivismul, egoismul și absența lui din istorie. Prin această idee, **Orgolii** reprezintă în fond continuarea unei pledoarii manifeste și în **Absenții,** ori **Fețele tăcerii,** avînd în centrul ei tocmai acele examene (crize) de conștiință, care dau o nouă amploare cronicii, dimensiunilor sociale și procesului istoric, prin felii de viață tăiate incisiv, cu o violență și cu un curaj al spunerii adevărurilor deloc artificial, mimat ori conjunctural.

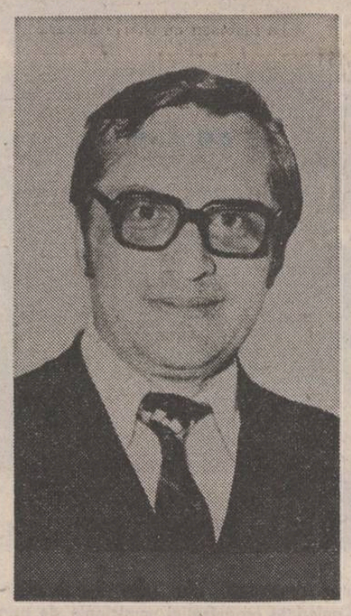

Doina Uricariu

Stelele fixe

Aflîndu-ne în prezența unei mari cărți de poezie precum cea de față — așadar, o carte care, prin întreaga ei substanță, certifică în chip indubitabil definitiva înscriere a autorului ei în rîndul celor aleși dintre aleșii poeziei românești contemporane — și gîndindu-ne la eventualitatea identificării unui anumit „punct fix" apt a permite scrutarea întregului dintr-un unghi critic unificator, recunoaștem că sub acest raport nu ne este deloc ușor a rezista succesiunii de tentații pe care foarte multe din piesele ce-i compun sumarul ni le scot în cale. Este privilegiul unic al poeților excepționali să-și deruteze comentatorii tocmai pe o asemenea cale, șocindu-le literalmente receptivitatea critică prin avalanșa formulărilor memorabile în ordinea divulgării celor mai de seamă date înscrise în „decalogul" artei lor. Iată, revenim la **Stelele fixe** de Gheorghe Pituț și, drept dovadă, citim aproape la întîmplare asemenea fragmente izbitoare prin înfățișarea lor emblematic-confesivă : „Nu pun dispreț nicicînd pe mine, / dar eu îmi părtinesc poporul, / oricum ar fi el e izvorul / și steaua fixă de vechime", „de-aceea-mi dau mai bine decît oricine seama / de ce vechime-i tata, și suferință mama, / ce-adînc izvor-un frate, ce riu de lacrimi sora, / Îmi dau eu bine seama de viața tuturora" ; „Numai din bulbi afunzi, din șire / se-aude o voce de zidire / în libertate amețitoare / a omului din nou la soare" ; „Viața arte-i energia / Care vine din durere / Și-nvestmîntă c-o putere / De mormînt melancolia" ; „Oriunde-ai fi adus te lasă / de-un sunet ancestral acasă, / De fier sînt marile sisteme / cînd le-ai știut, adînc în vreme / coboară-te lîngă părinți / la sfinții limbii celor sfinți" ; „căci gîndurile doar un nor / din curgerea popoarelor / tot astfel noi vom învia / gîndind-gîndiți de cineva", „deprinderea de-a face ce trebuie mai bine / nu se cîștigă-n bilciul de vorbe și cortine / de după care-și drege vocea un avocat / strigînd „trăiască veacul minunat" ; „Cea mai înaltă lege e legea din popor / cetății păzitoare precum aceleași stele / fixe deasupra copilăriei mele".

Dat fiind faptul că adnotările noastre indică alte numeroase pasaje avînd aceeași natură — de **ars poetica** —, evident, am putea duce mai departe această operație de antologare sui-generis ; ceea ce, la urma urmei, n-ar constitui o operație cu totul superfluă dacă admitem că, pe de altă parte, procedînd astfel, propunem atenției un deosebit de semnificativ test al valorii, rezultat tocmai din surprinzătoarea pregnanță estetică a noii structuri textuale. Aparent paradoxal, privite ca un tot, fragmentele de mai înainte (cărora, cum spuneam, li se pot alătura nu puține altele) se sublimează într-un soi de „suprapoem" tulburător prin inextricabila lui coerență. Ce dovedește un atare fenomen de imprevizibilă și, în definitiv, inefabilă „reasamblare" este ușor de presupus : existența unei voci poetice absolut distincte, în toate privințele conștientizată, guvernată, adică, de neîndurătoarele „legi" ale gîndirii artistice în cunoștință de cauză asumate. Cu alte cuvinte, aici își are obîrșia propriului timbru unic și poezia din **Stelele fixe.** În același timp, nu dorim nici o clipă ca observațiile de pînă acum să conducă la concluzia potrivit căreia, la rîndul lor, poemele din această carte, evaluate ca unități de sine stătătoare, ar suferi cumva de lipsă de organicitate ideatică ori compozițională. Trebuie să precizăm numaidecît că, și din acest punct de vedere, înzestrat cu o cerebralitate continută, Gheorghe Pituț este un poet de o ireproșabilă egalitate cu sine. Afirmația poate fi lesne susținută, invocînd mai întîi exemple de anvergură precum ciclurile **11 ofrande la Sfinx** sau **Toamna în șapte rame.**

În primul caz, cititorul singur poate aprecia stringenta consecvență în spiritul căreia sînt puse în ecuație poetică „enunțurile" fundamentale din poemul-premisă intitulat **Punct,** impresionant și acesta prin gravitatea solemn-interogativă a tonalității lirice. La rîndul ei, **Noblețe,** una din piesele ce alcătuiesc ciclul **Toamna în șapte rame** este, neîndoios, aptă a măsura vocația poetului pentru pastelul de inflexiune tragică. Cît despre mai de demult atestata predilecție a poetului pentru poemul de mare suflu, de amplă cuprindere simbolică, să arătăm că și acum autorul volumelor **Ochiul neantului** și **Sunetul originar** ne întîmpină cu realizări de primă mărime. Noutatea poemelor de această factură cuprinse în **Stelele fixe** vizează foarte atenta și eficienta strunire a tumultului vitalist, în favoarea lirismului ce își soarbe sevele din adîncurile, așa zicînd, intelectual-metafizice ale sufletului uman. **Grijă, Poveste, Ochi, Vocea roboților, Seară de poezie, Secunda, Summum jus, Pastel civil,** iată numele stîlpilor de susținere ai începutului de cosmogenie poetică la a cărei edificare poezia lui Gheorghe Pituț este îndreptățită să aspire în viitor.

Ne amintim că sintagma poetică „stelele fixe" este prezentă și în cel din urmă fragment din „crestomația" pe care o propunem atenției cititorului la început. Acum, la finele succintului nostru comentariu, ne dăm seama că instinctul este acela care ne-a făcut să punem în acest chip capăt citațiilor respective. Ne-am fi putut „extinde" numai dacă am fi reprodus acolo, în întregime, însuși poemul **Stelele fixe,** pentru că obsesia ontică a întregii cărți este magistral sintetizată **aici :** Un fior de indefinibilă elegie cosmogonică în descendență parmenideană străbate — umanizîndu-l la modul intrinsec — universul poetic structurat cu nedesmințit dar și cu discret orgoliu de acest singular poet român de azi.

Nicolae Ciobanu

Filozofia și profilul spiritual al poporului

Urmare din pag. 1

La temelia ei stă **determinarea evolutivă** a structurii etnice în raport cu trecutul ei ce o determină și viitorul prospectat, spre care tinde. La această determinare evolutivă în curgerea vremii, Xenopol, Iorga și Pârvan adaugă și **determinarea** logică intensivă sau **comprehensivă,** care **analizează** structura etnică prin valorile și instituțiile ei componente și se ocupă apoi de rosturile ei în sinteza continentului și a omenirii, din care face parte. Investigația **comprehensivă** e o determinare în spațiu, nu în timp ca cea **evolutivă.** Mai neglijată rămîne **determinarea extensivă,** care compară structura unui popor cu aceea a celorlalte popoare pentru a identifica și defini **specificul etnic.**

Determinarea evolutivă și comprehensivă a structurii etnice stau și la temelia teoriei și criticii procesului de modernizare a țării, susținută de C.A. Rosetti și Eliade Rădulescu, pe de o parte, de Maiorescu, Eminescu, C. Rădulescu-Motru și G. Ibrăileanu, pe de altă parte. Tot cu ajutorul lor își elaborează și Zeletin și Lovinescu teoria lor asupra civilizației române contemporane.

În schimb, o întreagă pleiadă de gînditori printre care Ralea, Călinescu, Pillat, Mircea Eliade, ș.a., precum și Blaga, în bună parte, își concentrează atenția, de pe poziții filozofice diferite, asupra specificului etnic, valorificînd în primul rînd **determinarea logică extensivă,** pe baza comparației cu alte popoare.

În determinarea spațiului mioritic al culturii noastre, Blaga, de exemplu, pornește de la teoria fenomenului originar al lui Goethe, preluată de morfologia culturală a lui Frobenius și Spengler din care el în bună parte se inspiră. Dacă la Goethe însă apercepția fenomenului originar este bazată pe întregirea reciprocă a **analizei și sintezei,** la Blaga, ea este operată prin pătrunderea directă în „esența" fenomenului, susținută de fenomenologia lui Husserl, la care filozoful român adaugă, și intuiția bergsoniană de natură afectivă, nu numai cognitivă. În același timp, Blaga se angajează și în elaborarea aprioricâ a științei, susținută de Kant și reluată și promovată de școala de la Marburg în frunte cu Cohen, Natorp și mai ales Cassirer. În același timp, teoria blagiană se apropie și de școala filozofică a istoriei de la Baden, reprezentată prin Windelband și Rickert, școală ce se inspiră din **Fenomenologia spiritului** a lui Hegel, dezvoltînd însă din aceasta nu ramura ei progresistă ci pe cea conservatoare. În acest mod pătrunderea directă a lui Blaga în „esența" ființei noastre etnice trece nu numai peste metodologia analitică și sintetică ci și peste constatările prealabile ale științei, cu caracter precumpănitor inductiv, nu deductiv. Structura fenomenului originar al culturii românești iese astfel din **variația** sa în spațiu și din **evoluția** sa în timp, fiind **atemporală** și **aspațială,** ca și „ideile" lui Platon din care a purces mai apoi fenomenologia lui Husserl. În consecință, Blaga, în cadrul unei viziuni mitologice, metaforizantă, nu științifică, punînd un accent exclusiv pe factorii abisali ai subconștientului, contestă atît **determinarea evolutivă** hegeliană din **Fenomenologia spiritului** cît și pe aceea pe care o demonstrase, cu strălucirea argumentelor științei, materialismul istoric al lui Marx. Unilaterală rămîne din aceeași pricină și **determinarea comprehensivă** a spațiului mioritic deoarece suprastructura culturală a ființei noastre istorice este desprinsă de infrastructura ei economică și chiar de suprastructura ei social-politică. Blaga oferă astfel o filozofie a culturii care, cu toate observațiile pertinente și de mare adîncime pe care le cuprinde, — prin mișcarea ei generală — e de natură idealistă și metafizică.

Spre o interpretare metafizică a culturii noastre, inspirată din fenomenologia husserliană, se îndreaptă — în perioada interbelică — și speculațiile lui Mircea Vulcănescu și C. Noica.

O interpretare filozofică nesatisfăcătoare, căci e unilaterală, ne oferă și Rădulescu-Motru în **Etnicul românesc și Românismul,** cu deosebirea că ea este operată cu mijloacele logicii clasice dar, din păcate, prea mult influențată și tincturată de idei politice și sociale retrograde.

De o altă factură filozofică și literară, mistico-teologice, teoriile lui N. Crainic se situează la antipodul oricărui spirit științific, iar din punct de vedere politic, pe poziții reacționare extreme.

Lucrările lui T. Vianu, **Filozofia culturii** și **Teoria valorilor,** refuzînd interpretarea metafizică ce trece peste datele concrete ale științei, valorifică într-un grad însemnat interpretarea filozofică ca supremă sinteză a științei. Teoria sa asupra culturii și valorilor ei are însă un pronunțat caracter general-abstract, de tratarea realităților concrete ale culturii românești, apropiindu-se numai în unele capitole din **Studii de literatură universală și comparată,** apărute în anii orînduirii noastre socialiste.

Cercetările științifice dintre cele două războaie mondiale din domeniul geografiei umane și al etnografiei, datorite lui Mehedinți, Simionescu, Vîlsan și Vuia, din acela al istoriei, efectuate de Iorga, Pârvan, Ursu, Lupaș, Dragomir, Giurescu, Panaitescu ș.a., din acela al biotipologiei rasiale și al demografiei, elaborate de Rainer, Papilian, Iuliu Moldovan și S. Manoilă, din sectorul economiei făcute de Madgearu, Slăvescu, Zane și Jinga, din cîmpul psihologiei, sociologiei și etnologiei, efectuate în cadrul Institutului de psihologie din Cluj-Napoca și al Institutului social român din București, au înaintе de toate meritul de a-și fi îndreptat atenția asupra realităților concrete ale culturii noastre. Cercetările sociologice și etnologice se limitează însă la monografia satelor, iar cele economice focalizează numai economia industrială și comercială a orașelor. La metodologia logică utilizată ele adaugă și pe cea statistică, de natură matematică.

În ciuda caracterului lor caleidoscopic, a valorii lor sensibil diferită prin rezultatele la care ajung, a facturii lor teoretice diverse, a îndepărtării lor parțiale sau, pe alocuri, totale, de adevăr, se poate totuși afirma că nota comună a acestor cercetări științifice și filozofice menționate, cu cîteva excepții, desigur, este năzuința lor de a pătrunde dincolo de simpla descriere a trăsăturilor etnice și de a interpreta varianța lor empirică prin invarianța rațională a variabilelor determinante. Investigațiile literare ale lui Călinescu, Al. Philippide, I. Pillat, Mircea Eliade, Vl. Streinu și chiar E. Lovinescu și M. Ralea, fără să fie minate de asemenea scopuri, s-au orientat mai ales spre depistarea și descrierea trăsăturilor noastre etnice. Într-o măsură mai mare sau mai mică, nici unele din aceste investigații n-au ajuns să se ridice la relevarea interconexiunii structurale și a conexiunii cauzale și prospective, materialist-dialectice, ce le determină. Dispersate, lipsite de o veritabilă metodologie explicativă și integratoare, pe care putea să o ofere numai filozofia materialist-dialectică și istorică, aceste investigații, nu lipsite de meritul unor observații de mare acuitate și utilitate, de o contribuție pe care o aduce orice travaliu prealabil de despicare, descriere și încercare de clasare a faptelor, au rămas prizoniere unor unghiuri de vedere unilaterale care nu au permis surprinderea unității în multiplicitate.

În condițiile orînduirii noastre socialiste, cercetările literare, științifice și filozofice asupra profilului moral-spiritual al poporului nostru cunosc o nouă etapă. De pe poziții științifice, cele ale materialismului istoric și dialectic, cercetările mai noi cuprind în sfera atenției și cercetării, în egală măsură nu numai valorile literare, ci și pe cele economice și social-politice, artistice, științifice și filozofice. Dacă investigațiile din trecut, pornind în cea mai mare măsură de la falsa opoziție ireconciliabilă dintre civilizație și cultură lăsau impresia sau afirmau explicit că între valorile economice, create cu ajutorul mijloacelor tehnologice, pe de o parte, și cele spirituale, pe de altă parte, ar exista un antagonism irevocabil, cercetările contemporane au pus capăt acestei pseudo-opoziții. Dealtfel, această tendință poate fi evidențiată pe un plan mai general, chiar și la gînditorii nemarxiști din Franța, Anglia, S.U.A. și alte țări occidentale, confirmîndu-se, și în acest mod, justețea ideii fundamentale a gîndirii materialist-dialectice și istorice cu privire la interconexiunea strînsă a tuturor valorilor ce compun cultura umană, respectiv a unei națiuni.

Ofelia Dumitrescu : „Rod"

Fizionomia proprie unei națiuni, evoluția ei, nu țîșnește din insondabile și inexplicabile adîncuri ; ea, așa cum afirma Ath. Joja, „nu este nici o expresie a unei inexprimabile iraționalități, nici a unei matrici care scapă oricărei determinări istorice și, în consecință, oricărei explicări filozofice și științifice. Ea provine din sinteza unor elemente concrete de ordin material, privind însuși modul de producere a bunurilor materiale, de ordin social, juridic, etic, religios, estetic și filozofic".

La temelia acestei interconexiuni structurale stă infrastructura economică, pe care se ridică și se clădește suprastructura social-politică și culturală. Această determinare nu exclude însă autonomia relativă și rolul activ al valorilor social-politice și științifice, valori care, la rîndul lor, au un cuvînt de spus asupra celor economice, efectul conexiunii inverse funcționînd în cele mai variate modalități și cu efecte palpabile ce nu pot fi neglijate.

Interpretarea concretă a interconexiunii strînse a valorilor, pe care unitatea culturii se clădește, nu poate fi efectuată cu succes decît prin prisma teoriei materialismului istoric, elaborată cu ajutorul logicii dialectice. La **unitatea de stil a culturii,** generată de interconexiunea valorilor ei, se adaugă astfel și **unitatea de teorie** și cea de metodologie sau **metateorie.**

Lucrarea profesorului N. Mărgineanu, **Sub semnul omeniei,** apărută în 1969, se înscrie, alături de unele studii ale lui Ath. Joja, sub însemnul întreitei unități de cercetare a culturii, a teoriei și a metateoriei ei.

Marea sinteză care să deseneze **in aqua forte** profilul spiritual al poporului român se lasă încă așteptată. Încercînd să ne ofere doar o schiță de portret (cum este cea publicată în volumul **Filozofie și cultură**), Ath. Joja, afirma pe bună dreptate : „E oarecum temerar să încerci descifrarea și explicarea unui fenomen atît de complex. Numai o susținută muncă de echipă își poate asuma răspunderea unei atari sarcini, care reclamă vaste cercetări antropologice, arheologice, istorice, lingvistice, psihologice, juridice, de istorie a artei, literaturii și cugetării".*).

N-a sosit timpul să ne asumăm răspunderea unei atari sarcini ? Cele cîteva rememorări ale măsurii în care conștiința noastră teoretică de pînă acum a încercat să se apropie de **luminarea** acestei probleme nu vor să se constituie decît **într-o invitație...**

*) **Ath. Joja,** Filozofie și cultură, **Editura „Minerva" București, 1978, p. 188.**

LITERATURA DE AZI — ACT AL CONȘTIINȚEI POLITICE

Instituția scrisului

După cum știm, literatura și-a cîștigat de-a lungul secolelor „statutul" unei instituții sociale „de un anumit tip, strins legată de celelalte". Fiind „ o expresie a umanității", a vieții în general, literatura reflectă îndeobște problemele sociale ale perioadei în care apare, dar aceasta nu presupune o strictă concordanță, deoarece există și opere literare de mare valoare a căror apariție nu poate fi pusă pe seama contextului social, așa după cum recunoștea Marx în **Contribuții la critica economiei politice** : „In ceea ce privește arta se știe că anumite epoci de înflorire ale acesteia nu concordă cîtuși de puțin cu dezvoltarea generală a societății și, deci, nici cu dezvoltarea bazei materiale a acesteia din urmă, care constituie oarecum scheletul organizării ei. De exemplu, grecii luați în comparație cu popoarele moderne sau Shakespeare". De la recunoașterea literaturii ca instituție, creatorii acesteia au fost cuceriți de ideea măgulitoare că „scriitorul însuși este o instituție", definiție ce li s-a părut nu numai adevărată, dar și necesară, de vreme ce opera lor, prin complexitate și congruență, constituie o „expresie a umanității".

Ca ființă socială, ca instituție a scrisului, creatorul de literatură trăiește în mijlocul relațiilor sociale și, dacă e adevărat că este influențat de acestea, nu-i mai puțin adevărat că opera lui influențează la rîndul ei conștiintele. Majoritatea societăților omenești, a statelor, au tins și tind, avînd în vedere puterea de influențare a literaturii, să impună scriitorului abordarea unei tematici sociale selective, adică, teme a căror oglindire artistică să aibă putere de exemplu pentru conștiința majorității oamenilor. Pe de altă parte, scriitorul, ca membru al unei colectivități, se consideră perfect responsabil în alegerea temelor, fiind influențat, în mod covîrșitor, de aptitudinile și complexitatea talentului său, preferințele, obsesiile sale. într-un cuvînt, viața lui, avînd un rol deosebit, în ultimă instanță. Bunăoară, patriotismul ca sentiment colectiv, scump nu numai unuia sau altuia, solicită scriitorului un tratament care să aibă în vedere adevărul și amplitudinea acestui sentiment. Trebuie spus totodată că producțiile patriotarde, ori de la cine ar veni, deservesc tema patriotică și literatura în general. Tot astfel, tratamentul tezist, idilic, sau fals al oricărei teme nu face decît s-o compromită. Cum nici o temă nu se impune cu strictețe, nici o temă nu poate fi tabu. Deși putem spune că „literatura este o expresie a societății", nu se poate afirma că ea oglindește în orice moment situația socială de fapt ; dar, dacă un scriitor reușește să facă acest lucru într-o operă izbutită artistic este cu atît mai bine. Trebuie subliniat că nu tematica poate fi învinovățită de nereușita unei opere, la fel cum nu tematicii îi revine rolul reușitei. Ambiția societății și ambiția scriitorului coincid în aspirația comună de a crea opere literare durabile de mare valoare. Acest lucru este posibil și evident de fiecare dată cînd opera literară nu se confundă cu altceva, cînd, evaluînd-o, nu sîntem obligați să constatăm că ea se reduce la didacticism, la simple îndemnuri concrete sau la prezența stingheră a unor idei din varii domenii, atunci cînd valoarea ei se poate demonstra prin judecăți estetice, literare.

Gheorghe Pituț

A eterniza actualitatea

Fără îndoială că există un raport între actualitate și valoare, raport a cărei evidențiere nu este niciodată de prisos. Numai că îndată ce ne încumetăm să cunoaștem și mai bine acest raport ne vedem siliți să redefinim noțiunile de bază. Ce este actualitatea ? Ce este valoarea operei de artă ? Aparent, prima noțiune e mai ușor de definit. Actualitate este ceea ce se petrece sub ochii noștri, procesele la care sîntem participanți sau numai martori și despre care primim numeroase știri prin atît de multiple și variate izvoare. Valoarea, ei bine, valoarea unei opere se definește mai greu, presupunînd un timp de decantare, ea se constituie din acumulări și interpretări nu o dată contradictorii. Opera își dezvăluie virtuțile prin interpretări succesive. Lucrurile sînt, teoretic, bine cunoscute. Și totuși, să fie chiar atît de ușoară definiția actualității ? Oare acum aproape două sute de ani, cînd se petreceau dramaticele evenimente sau chiar acum treizeci de ani, era mai bine cunoscută **actualitatea** revoluției lui Horea decît astăzi, la cîteva luni de la apariția magistralei monografii a savantului David Prodan ? Sau, ca să luăm un exemplu mai aproape de noi, la care am fost martori, oare procesul colectivizării care a durat puțin mai mult de un deceniu era mai bine cunoscut atunci, în acel deceniu, în realitatea lui imediată ca și în literatura ce-a emanat-o nemijlocit **(Desfășurarea, Bărăgan, Piine albă etc.)** decît astăzi, după consolidarea procesului de socializare a agriculturii și după apariția **Cordovanilor, Moromeții II,** a cărților lui D.R. Popescu, Buzura etc. ?

Nu o dată, documentul inedit și sinteza istorică pun în lumină nouă o perioadă de timp de care **nu** toți participanții și-au putut da seama la vremea respectivă. Filosofi, savanți, artiști au mers cu gîndul pînă în **tainițele viitorului,** cum ar fi zis Sadoveanu, descifrînd mai bine sensurile evenimentelor, dar actul lor de premonițiune a fost mai degrabă unul individual, avînd de cele mai multe ori, în epoca dată, caracter de ipoteză.

Dar noi, astăzi, nu vorbim de o actualitate în sine, ci de un proces la care participăm, la scara întregului popor, din zi în zi în mai deplină conștiință de sine. Filosofia materialist-dialectică ne-a dat cheia prin care analizăm nu doar propriile noastre gesturi și participări la istorie, ci și de a desluși în ceea ce facem actualitatea de mîine. Sîntem sub vremi, bineînțeles, dar am învățat și învățăm (procesul este foarte complex — asta-i actualitatea noastră !) să lucrăm în timp.

Cunoașterea deci a realității din jur în detaliile ei mai mult sau mai puțin sensibile, dar mai ales în liniile ei majore de forță care încep să se vadă tot mai bine și cu ochiul liber este pentru artist întîia datorie. Numai astfel opera lui capătă rezistență, implicit valoare. A nu rămîne la amănuntul pitoresc, dar nici a-l ocoli ne cel semnificativ, a citi în eforturile și mutațiile rapide ale prezentului stadiile de mîine, a vedea clar liniile de continuitate cu trecutul, a sesiza noua conștiință a oamenilor sînt întreprinderi nu dintre cele mai ușoare, iar artistul conștient de menirea sa nu se dă în lături să le facă față. Să nu uităm, de asemenea, că acest vast proces de cunoaștere care precede opera, se află în necontenită devenire : realitatea sufere modificații în chiar timpul zămislirii operei de artă.

Toate operele care și-au dovedit viabilitatea au fost solidare cu timpul lor și au izvorît din cunoașterea nemijlocită a realităților. Cu atît mai valabilă devine o asemenea afirmație pentru artistul epocii socialiste, implicat conștient în procesul de revoluționare al realității, de făurire a noii conștiințe.

Opera de artă trebuie să dea sens, semnificație unei actualități. Opera de valoare eternizează actualitatea din sînul căreia s-a născut și prin aceasta își asigură propia ei perenitate.

Gheorghe Suciu

Un fenomen de istorie literară

Nu atît din lipsă de vreme (toți sîntem extrem de ocupați dar, paradoxal, numai cine nu vrea nu are timp ; adică, mai ales, timp avem !), cît din lipsă de curaj că nu voi putea spune tot, mi-am aminat cu vreo doi ani, dacă nu mă înșel, intenția de a scrie cîteva ginduri despre „Pasărea și umbra", romanul fermecat și fermecător al lui Sorin Titel. Intre timp, acest prozator care, în ce-l privește, tace și face, a publicat încă o carte admirabilă, și datoria mea față de mine a crescut binișor cu „Clipa cea repede", care ne vorbește de unul dintre romancierii de azi de primă mărime în ce privește arta de a pătrunde pe coridoarele unde se măsoară cu micronul, unde găzduiește inefabilul mărunt, neostentativ, fosnitor, venind de pretutindeni și mergînd pretutindeni, care e viața însăși, viața adevărată cu moartea adevărată, suferința adevărată, cu sacrificiul adevărat, cu bucuriile adevărate, incit sînt în stare să se prefacă în lumini care întrețin existențe (vezi splendidele dialoguri — povestiri din „Clipa cea repede", evocări de date stranii, de plăceri unice. de devoțiuni simple dar exemplare) cită vreme li se va mai toarce firul zilelor. Sorin Titel, după un drum în care și-a asimilat experiențe și literaturi diverse, a descoperit, cu ai săi oameni „micuți", cu „vărțul", domnișoara învățătoare, Nușca, fabulosul cocoș dintr-un meleag germanic, o lume fără precedent ca expresie literară la noi, și o căldură și sinceritate, de la plastica vorbei și curgerea ei, pînă la ansambluri în care nu se văd nici urzeala, nici bătătura, numai postavul de fină și aleasă calitate, care, după opinia mea (subiectivă, poate, partizanat, desigur) ne dau curaj să nădăjduim că, totuși, pericolul de a ni se strepezi dinții după cam multele romane eseistice, teoretizante, demonstrative, pledante ale ultimilor ani, nu e chiar atît de mare. Povestirea calmă și caldă, venind din ea însăși și din omenia ei, e un remediu cu rază mare de anihilare a nisiposului și scrișnitului.

Povestirea calmă și cu conștiința că funcția ei educatoare înainte de toate rezidă din a fi frumoasă, a plăcea, a incita imaginația, a oferi călătorii pe meleaguri ale timpului și spațiului nu la îndemîna oricărui imaginații cred că e semnul cel mai caracteristic al prozei din anii din urmă. Astfel romanele lui Sorin Titel sînt componente alе unei stări specifice pentru o parte, cred eu iarăși, importantă, a prozei de azi, o stare care repune în drepturi aptitudini verificate ale romanului românesc — voluptatea narațiunii, voluptatea extraordinarului, fantasticului chiar, care, prin nume ca Sadoveanu sau Mircea Eliade, se arătau încă de mult a nu fi paseiștă, ori provincială. Ar merita o discuție fenomenul respectiv, implicațiile lui, prin romanele ultimilor ani, asupra formării, perfecționării, întîmpinării gustului estetic al cititorului, asupra modalităților mai subtile dar mai adînci de a fi autentic educativă, contemporan, actual educativă, această literatură. O parte din cărțile care îmi par a exemplifica ceea ce eu aș numi o resurecție a frumosului, a poeticului, a autenticului, a pluralității de semnificații, a lucrului rezistent față de o circumstanță sau alta și cu atît mai exemplar, cu bătaie mai lungă, îndrăznesc să spun că au fost prea puțin discutate. Una din ele, excelenta carte a lui Ștefan Bănulescu, deși premiată, nu a avut nici pe departe tratamentul pe care îl impunea o operă unicat la noi, un roman cu acea deschidere spre lumea românească, spre esențele acestei lumi, încît poate călători, cu sigure șanse de notorietate, pe meridianele literaturilor de cel mai înalt prestigiu din lume. Nu trebuie despărțit climatul general al societății noastre din anii din urmă, climatul de căutări, mai exact — de creativitate, de meditație, de redimensionare a ritmurilor, am sentimentul mai adînc și cu negraba prielnică lucrurilor destinate a dura, de apariția „Cărții milionarului", a recentelor „Învățături pentru delfin" și a mai vechii „Nesfîrșitele primejdii", ale lui Mircea Horia Simionescu, a „Istoriilor" lui Mircea Ciobanu, a „Revelionului" lui Paul Georgescu, a infuziei de poetic în analiticul practicat de Dana Dumitriu, în „Intoarcerea lui Pascal", sau a plăcerii de a reconstitui epoci pe jumătate reale, pe jumătate imaginare, din „Fizuranții" Mariei Luiza Cristescu. Lista e departe de a fi completă, nu intenționez nici ierarhizări, nici verdicte critice.

Firește, nu în ultimul rînd, trebuie amintită „partea de contribuție" la această descleștare spre frumos și incitant și spectaculos, aportul la întărirea încrederii în inepuizabilele resurse ale prozei, romanului mai ales, a lui George Bălăiță, Dumitru Radu Popescu sau Fănuș Neagu ! După cum această linie a prozei actuale nu e deloc, repet, străină tradiției prozei românești, nu „distruge" nimic decît nemișcarea, îmbătrînirea în forme stătute și în replici și răfuieli perimate care, cel mult, tineau de istoria socială decît de cea a artelor. Iarăși, aceste cărți frumoase, cu întîmplări peste întîmplări, deși nu întotdeauna, calendaristic, și-au situat narațiunea în ultima oră a istoriei, nu sînt cîtuși de puțin inactuale. Dimpotrivă. Cu o exprimare cam prețioasă, aș spune că abia în acești din urmă cinci ani, proza noastră reușește să situeze actualul în durată, ziua de azi în mîine.

Evident, nu e aici toată proza din jumătatea de deceniu la care mă refer. Nu sînt nici toate „virfurile" sub raportul valorii. Au publicat romane remarcabile Marin Preda, Nicolae Breban, Constantin Țoiu, Virgil Duda, Augustin Buzura, Aurel Dragoș Munteanu, Norman Manea, Mihai Giugariu, Vasile Andru, Bianca Balotă ș.a. ; Mihai Sin, D. Matală, Georgeta Horodincă au scris excelente „proze scurte". Nu fac un bilanț. Se pot și trebuie rostite mult mai multe nume, firește. Dar caracteristică e înnoirea în substanță, ilustrată parțial de cărțile la care mă refeream la început, liniștirea aș zice, în cîștigul polivalenței, al strădaniei pentru frumos, sintetic, pentru invenție și punere la lucru a tuturor motoarelor imaginației. De notat, ca trăsătură a decontractării, e și abandonarea treptată a problematicii „obsedantului deceniu", opțiunea pentru o estetică a reconfortantului, a frumosului (există și o estetică a urîtului !), în care mijloacele se dovedesc foarte diverse, de la reverie și nostalgie, pînă la satiră sau ironie. Astfel, proza s-a eliberat de un mimetism în raport cu realitatea, aservindu-se superior acesteia, slujind-o mai statornic și adînc prin dimensiunile ridicării la puterea poeticului și simbolicului. Îndrăznesc să afirm că e un fenomen de istorie literară.

Platon Pardău

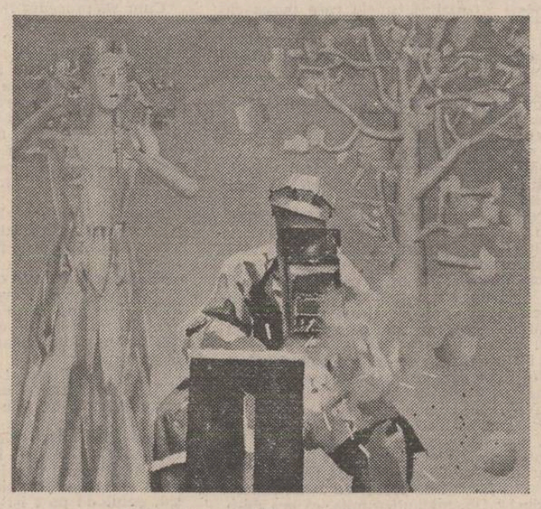

Mihai Rusu : „Elegie de toamnă"

Nemăsurat de frumoasă, patria de mîine

Ne sînt măsură a inimii faptele patriei, și îmi imaginez țara, în această toamnă a rodniciei din pragul Congresului al XII-lea al partidului, ca pe-un arbore de lumină, ca pe-un arbore al vieții care adună, ocrotitor, sub ramurile sale pe toți oamenii acestor ținuturi binecuvîntate — de indiferent ce limbă și neam.

Faptele patriei — faptele noastre... Trecem prin viață înnobilați de măreția istoriei poporului și sîntem făurarii istoriei de azi. Nu există zi, nu există oră și nici chiar secundă în care patria să nu triumfe prin izbînzile sale : a mai intrat în funcțiune un combinat, o uzină, încă o comună a devenit oraș, s-a mai dat în folosință un cvartal nou de blocuri, de pe rampele de lansare, a plecat în probe tehnologice, spre necuprinsul zării, un nou mineralier.

Fapte cotidiene, fapte cu care ne-am obișnuit, atît de familiare nouă ! În ele e patria de azi precum și cea de mîine, patria eliberată de toate vicisitudinile sorții, patria nouă care își are obîrșia în acel măreț August 1944, suprem punct de plecare al devenirii noastre. În faptele cotidiene ale patriei sînt întruchipate faptele noastre, sîntem prezenți noi înșine cu talentul, cu dăruirea și hărnicia noastră.

Purtăm în suflet Transfăgărășane, Bicazuri și Porți de Fier dătătoare de lumină. Ne tălăzuiesc în inimă lanuri de grîu și porumb, mereu mai roditoare pe cîmpiile române unde se practică o agricultură tot mai modernă. Dar sufletul nostru se luminează mai tare de surisul oamenilor, de soarele și tihna citite în ochii lor. Am văzut, în vara aceasta, într-o stațiune balneo-climaterică, bătrîni țărani veniți la odihnă și tratament. Locuiau într-un hotel modern, construit de Uniunea Națională a Cooperativelor Agricole de Producție, hotel care în țară nu e singurul de acest fel. Aveau totul la dispoziție în mod gratuit — și masă, și cazare, și proceduri medicale, sofisticate, dar deosebit de eficiente pe plan curativ. Erau țărani, care au dus țara pe umeri, veniți la odihnă și tratament ; bătrîni care în urmă cu trei decenii și jumătate aveau vîrsta noastră de acum.

În ridurile lor solare se citeau tihna și pacea.

Iar alături de hotelul acestor oameni era o tabără de pionieri, cu copii veniți, în serii, tot de la țară. Elevi în vacanță, cu o copilărie lipsită de griji.

În ochii lor calzi am văzut oglindindu-se patria de azi, dar mai cu seamă — nemăsurat de frumoasă — patria de mîine.

Dim. Rachici

Realitatea revoluționară și poezia

În ampla înfruntare contemporană de idei, domeniul poeziei, al literaturii și artei în general, nu este nici el ocolit de furtuni și dileme. Este și firesc să se întîmple așa într-o lume bîntuită de inegalități și crize, de probleme sociale încă nerezolvate, de poluare, foamete, flageluri, calamități. Pe lîngă toate acestea, spectrul războiului atomic imprimă epocii pe care o trăim o pecete grea, apăsătoare, încărcată de anxietăți. Poate că niciodată ca acum, poetul nu și-a simțit mai mult și mai dureros legată existența lui creatoare de aceea a umanității. De aici destinul planetar al poeziei contemporane, obligația ei estetică, morală și politică de a căuta razele de lumină și, pătrunzîndu-se de puterea lor, să le reverse asupra conștiințelor, deschizînd orizonturi către o umanitate mai bună, mai senină, mai apropiată idealurilor ei de împlinire.

Aici încep să se audă însă glasurile de sirene amăgitoare : cum că umanitatea și-ar fi epuizat resursele ei de progres, cum că ne bîntuie sfîrșitul inevitabil, că oamenii ar fi condamnați prin naștere inegalității sociale, că ei s-ar împărți în mod fatal în rase superioare, de stăpîni, și rase inferioare, de sclavi — acestea din urmă cunoscute și odioase idei dintr-un trecut nu prea îndepărtat, vînturate însă din nou sub firma „noii drepte" —, că, în sfîrșit, ținînd seama de faptul că ideologiile ar fi cu toate egal de false și lipsite de perspective, poetul ar face mai bine să se retragă într-o lume numai a lui, închisă în interiorul cuvintelor, abstrasă din realitate și contingent. Pentru asemenea retragere, s-a inventat și un anumit gen de „cercetare structuralistă", față de care mai vechea teorie a artei pentru artă rămîne o nevinovată cochetărie.

Ce-i rămîne poetului de făcut la asemenea glasuri și multe altele care îi întretaie auzul, se multiplică, se împletesc, **apropiindu-se și îndepărtîndu-se mereu într-un fel de joc amăgitor** pe neliniștitele ape ale existenței contemporane ? Mitul ne spune că iscusitul Ulysse ar fi răspuns sirenelor legîndu-se mai strîns cu parîmele de catargul corăbiei pe care plutea. Sugestiile mitului ni se par a veni și spre ziua de azi încărcate de aceeași nepieritoare înțelepciune. Căci ce poate să semnifice corabia lui Ulysse față de glasurile amăgitoarelor sirene decît existența concretă, determinată, în sfîrșit, puternică și salvatoare. Între marea vinătă, învăluită în ceturi, străbătută de șoapte de nepătruns, și Ulysse există corabia ; între umanitatea cu întinderile ei vaste în timp și în spațiu și poet, există poporul din interiorul căruia face parte, viața lui concretă, determinată. Străbate-vei marea la prora unei corăbii ; vei cunoaște lumea și o vei înțelege legat de catargul propriului tău popor ; iar ceea ce la un moment dat ți se părea glas viu, chemător și lasciv se va arăta a fi, la lumina zilei, doar efectul valurilor care se izbeau de stîncile apropiate, printre care ți-a fost dat să navighezi. Salvarea rezultă din înțelegerea mișcării, a acelei mișcări care duce înainte corabia, către Ithaca idealurilor umanității.

De fapt, de aici, de la această înțelegere a necesității mișcării, poate și trebuie să înceapă analiza lucidă a realității. Și poetul, oricîte definiții i s-au dat, rămîne un visător lucid, cu ochii deschiși, cu urechile neceruite, cu mintea mereu trează. El își stabilește repere, își fixează coordonate simbolice, reia într-un anumit fel, pe spese proprii, procesul cunoașterii de la începuturile lumii și-l duce pînă la ultimele sale consecințe. De unde impresia de copilărire pe care uneori o poate trezi. Dar legarea de corabie, de sarcinile presante, imediate, ale realității sociale în care se află, este condiția lui firească, intră în obligația lui morală de prim ordin. Prin aceasta umanitatea trăiește în el deplină, se zbate între avînturi și limite, își cîntă bucuriile și ajeanul, visează. Și poate că tocmai visul acesta lucid, în stare de veghe, dă măsura tuturor lucrurilor, nu numai în poezie, ci și în realitatea socială, morală, estetică de la care pleacă ea. Se creează astfel o tensiune între ceea ce este și ceea ce va fi, în sensul că tot ceea ce este tinde către coordonatele unui ideal de umanitate, se subsumează lor și se transformă necontenit prin participarea oamenilor. Aceasta înseamnă de fapt proces revoluționar. El există oriunde sînt oameni. Popoarele îl trăiesc pretutindeni. Mai ales astăzi, la această răscruce a istoriei. Doar stadiile acestui proces, formele lui concrete de manifestare sînt diferite la fiecare popor în parte. De aceea sirenele defetismului uman, ale închistării clamoroase în rase superioare și inferioare, în formele aberante ale gîndirii, nu au drept de cîștig decît la aceeia ce cad în mrejele lor. Dar oamenii serioși, lucizi, adevărați, — și poeții nu trebuie să fie ultimii dintre aceștia — sînt legați cu întreaga lor existență de corabie, de viața și lupta concretă, determinată istoric, pentru bine, adevăr, frumos, a propriului lor popor, și, prin aceasta, a tuturor popoarelor.

Poetul român de azi, cu mintea deschisă la tot ceea ce se întîmplă în lume, nu poate, nu trebuie să uite acest adevăr : realitatea socială în care trăiește. El știe că propriul său popor desfășoară o luptă titanică pentru desăvîrșirea unei revoluții începute, în condiții deosebit de grele, cu peste trei decenii în urmă. După cum subliniază cu deosebită vigoare tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretarul general al partidului nostru, la recenta consfătuire de lucru de la C.C. al P.C.R., „procesul revoluționar va continua și se va manifesta cu putere în toată opera de făurire a socialismului, a societății socialiste multilateral dezvoltate, a societății comuniste".

Implicarea lucidă, hotărîtă, în această realitate revoluționară, dialogul viu, permanent cu toate laturile ei constituie pentru poezia noastră contemporană, o condiție esențială a manifestării sale plenare în cadrul vieții spirituale de azi și de mîine a poporului român, o chezășie a umanismului universal la care are toate drepturile să aspire.

Dumitru Bălăeț

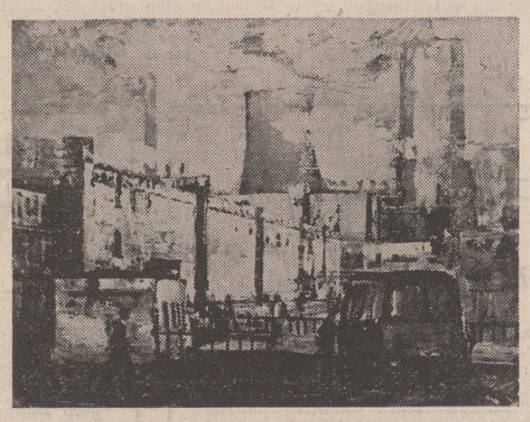

Șerban Rusu Arbore : „Peisaj industrial la Suceava"

Urmare din pag. 1

Conștiința angajării

mesteceni (1970), **Zăpezile de acasă** (1972), **Anotimp nesigur** (1974), **Transilvanie cetăți fără somn** — (1977) — s-a constituit rînd pe rînd ca un **război al cunoașterii,** ca un efort de puternică personalizare estetic-stilistică, impunînd treptat o autentică personalitate poetică, în linia generoasă a filosofiei sociale a poeților ardeleni. Cromatica temelor poetice — semnificată structural de îngemănarea istoriei autohtone vechi și noi cu mitul popular românesc — s-a limpezit mereu înspre ceea ce aș numi o **autosofie** a cuvîntului aspru, deseori colțuros, poate nu întotdeauna cantabil și foarte armonios ca poezie, dar aproape întotdeauna marcat de vibrația unei sinceități funciare, de explozia hermeneutică a egobiografiei intelectuale, prefăcută, după eforturi dramatice, **în experiență estetică și bioestetică.**

Astfel ne apare recenta, și — aș spune fără teama de a greși — cea mai bună carte poetică a lui Ion Brad : **Războiul cunoașterii** (Editura Albatros, 1979). **Războiul cunoașterii** este, spuneam, o hermeneutică a cîntecului ca adevăr, a destinului artistic ca explozie interioară, ca radicalitate și efervescență umanistă cristalizate : „Legendele sînt amăgiri de aur ! / Din vinul lor un singur adevăr / Am închinat, cu-o poftă nebunească : / Acela de-a mă dovedi cel drept, / Ne-nduplecat și crîncen în dreptate !".

Țesută asemenea unei hărți mitologice, înălțată pe arhetipurile înțelepciunii helenice, această enciclopedie a căutării dramatice a sinelui — și a menirii civice și istorice a sinelui, în confruntare acută cu marile întrebări răscolitoare ale vieții — este, în fapt, în multe privințe, o **poezie a poeziei,** adică o **poetologie.** Geografia **Războiul cunoașterii** — metafora titulară este ea însăși un mit eroic ce depășește obsesia personală — este, în alți termeni, un confesional patetic asupra ideii de eroizare și purificare a individului prin istorie, construit adică din labirintul și seninătățile unui permanent **polis interior.** De unde, semantica superioară a dăruirii prin înțelepciune, văzută ca o **sabie a gîndirii.**

Am citat versurile finale ale acestui dodecalog lirico-filosofic — prea parcimonios reprezentat în recenta antologie din „Biblioteca pentru toți" „Ora întrebărilor" — tocmai pentru că ele ni se par a defini conjuncția însăși dintre **poetul** și **prozatorul** Ion Brad. Căci prozatorul, în cele mai bune pagini din **Descoperirea familiei** (1967), **Ultimul drum** (1975) și **Raiul răspopiților** (1978) — trilogie încă deschisă sub pana **romancierului** — își organizează fervent iluminările și confruntările aspre ale vieții — puse, evident, pe seama unor eroi de o superbă obstinație personalizatoare — sub zodia acestui dialog instituit de **sabia gîndirii.** Prozatorul îl face pe cititor să înțeleagă limpede că, pentru a învinge în viață, Octavian Borcescu — mai apoi Veanu, fiul acestuia și, în genere, întreaga **familie** a Borceștilor — trebuie să dețină mai întîi magia vitală și omenească de a minui fără frică și fără teama de a greși **sabia gîndirii:** a gîndirii care precede și **com-plementează** acțiunea existențială. Iată un simbol al cauzalității superioare care prezidă și la purificarea morală a personajelor dramatice din teatrul lui Ion Brad (vezi „Audiență la consul") și la mesianismul activ, militant al marelui Timotei Cipariu, cărturarul pașoptist, protagonistul piesei „Nu pot să dorm" (vezi revista „Teatrul" nr. 6, iunie 1978).

Iată, așadar, tot atîtea rațiuni care pot să definească o punte ori să indice limpede relația dintre omul de litere ca făuritor de bunuri artistice, spirituale și același om care are conștiința că **aceste bunuri reprezintă o dimensiune reală, palpabilă, a conștiinței și vocației omenești de progres și civilizație.**

Sub auspiciile acestei profesiuni de credință, artistul-cărturar Ion Brad **colaborează** cu o stăruitoare demnitate rodnică, de cîteva decenii, la ceea ce am putea numi **configurația unui spirit critic nou al civilizației socialiste.** Acestei civilizații, Ion Brad i-a devenit, în timp — mai ales în vremea din urmă — un elevat propagator, un inspirat și neobosit ambasador spiritual.

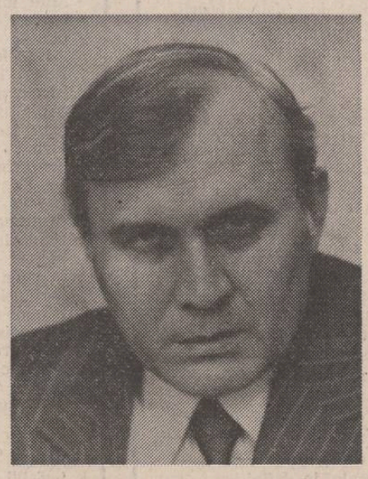

În străvechea Eladă, în Grecia de azi, un poet, un prozator, un traducător — un cărturar român, (în sensul propus **aici)** reprezintă, de cîțiva ani, vocea amplă și autorizată a unui devotat lider al cooperării spirituale româno-helene și în genere inter-naționale. Depun aici o mărturie de suflet — și o spun răspicat, cu întreaga responsabilitate a sinceității asumate de eternitatea verbului scris — **că ampla și prolifica acțiune pro-românească a cărturarului Ion Brad în Grecia de azi este o realitate vie, incontestabilă.** Prestigiul de care se bucură, sub luminile străvechii Acropole, acest reprezentant al culturii și diplomației românești, și, prin el, România, este nestîrbit și aprobat cu entuziastă egalitate de oameni politici și de cultură de cea mai diferită orientare. Am văzut, am auzit — cu ochii și cu urechile mele, ceea ce știm cu toții, mai mult sau mai puțin din **știri,** din presă : Ion Brad este nu numai un simplu ambasador al românității, al civilizației românești într-o țară prietenă, dar înainte de toate — un **cărturar.** Un cărturar — în sensul acreditat din demult de istoria generozității eficiente a marilor precursori : ardeleni, munteni, moldoveni...

Pentru armonia acestei relații dintre **artă** și **polis,** dintre **cultură** și **acțiune,** cărturarul semicentenar merită pe deplin o îmbrățișare mai mult decît confraternă din partea noastră a tuturor și vibranta urare de viață lungă, de împliniri creatoare, și bunăstare sufletească puse în continuare în slujba aceloraș nobile idealuri.

XII LEA CONGRES AL P.C.R.

RADU FELIX

Poem pentru arborii tineri

Sintem tineri, prieteni, am ajuns să ne știm
Precum arborii care anotimpu-și așteaptă
Dacă mîna o-ntindem noi în singe simțim
Altă inimă rotundă, curată.

Sintem tineri, prieteni, am ajuns să iubim
Precum păsările zborul în vară
Dacă vrem împreună de-a pururi să fim
Atunci sufletul, singur, măsoară.

Sintem tineri, prieteni, oștire de crini
Primăverii unei stele albastre
Colindăm laolaltă curajoși și sublimi
Arătînd veșniciei uniformele noastre.

Sintem tineri, prieteni, am putea să murim
Cînd ne-ar cere inima să ne doară
Cînd vreo umbră străină, hain
Ar cerca să ne calce prin țară.

Sintem tineri, prieteni, și se-ntîmplă ades
Cîte unul din noi să mai cadă
Pentru jertfe — un cînt mai ales
Vom rosti sub nestinsa zăpadă.

Sintem tineri, prieteni, am putea să mai fim
Chiar cu tîmpla atinsă de floare
Dacă inima-n care acum locuim
Ar rămîne o urnă de soare.

Sintem tineri, prieteni, am uitat să urîm
N-avem timp pentru ginduri meschine
Noi visăm doar pe-un singur tărîm
Sub pădurile veșnic senine.

Sintem tineri, prieteni, precum arborii goi
Lucitori în vestmîntul de toamnă
Pașii noștri nu ne duc înapoi
Ve zidim, noaptea, nu ni se darmă.

Sintem tineri, prieteni, și voi credeți în noi
Cei de-acum, cei de mîine, din urmă
Care tineri de-a pururi pe altare de zei
Nu se duc niciodată să plîngă.

Sintem tineri, prieteni, și acum eu vă chem
Precum arborii împreună să stăm
Ne-a făcut virsta sub aripă însemn
Torțe vii ling-al mărilor țărm.

DUMITRU UDREA

Statuia patriei

Flăcări de dor
În dreptul inimii
Spintecă zarea
Și patria urcă
Înalt și frumos
Din pămîntul acesta
Dospit cu iubire.

Pe pajiști de vis
Luceferi de pace
Slăvesc libertatea.

VIOREL COZMA

Pentru Congres

Înalte piscuri urcă țara,
Din ele alte piscuri cresc,
Sînt trupuri pentru noi columne
Pe plaiul nostru românesc.

În fiecare pisc e-o parte
Din visele ce-n inimi ard
Și flutură biruitoare
Sub al partidului stindard.

Azi încă-un pisc urcăm spre mîine
În zborul nostru-naripat,
Și-i dăruim tăria faptei
La comunistul țării sfat.

MARIN LUPȘANU

Nașterea poemului

Mai limpede ca icoana, mult mai frumoasă
e mina care încearcă tăișul la coasă
dimineața cînd zboară greoi
luna din ierburi ca un dropioi.
Mult mai aprig, mult mai frumos
e bobul de grîu care trage cu arcul
de se ridică dacii cu munții în spate
să vadă tunetele săgetate.
Dar și mai tînăr și mai frumos
e poemul sculptat în miezul piinii
ca un foc cu flăcările-n jos
prin care trece osia luminii.

drumul

Fragmente din romanul «TINEREȚEA UNUI EROU»

de

petru vintilă

În dimineața zilei următoare, pe o ploaie mărunță și indărătnică, ieșeau pe poarta mare de lemn, de sub gangul boltit al intrării principale, chiar în fața statuii pompierilor lui Zăgănescu, doi bărbați. Un tînăr, îmbrăcat civil, în pantaloni de doc și o haină de pînză, cu un pardesiu subțire pe el, și un caporal din jandarmerie. La centura acestuia, lingă una din cartușiere, stătea agățată o cătușă dintr-un metal alb, eloxat. Caporalul își fixase baioneta la armă sub gangul porții, il mai măsură o dată din ochi pe tînărul din fața lui, apoi zise plin de obidă :

— Tu-i mama ei de vreme ciinească, hai să pornim !

Coborîră pe Uranus în jos și-o luară spre Calea Griviței. De-acolo ieșiră pe șoseaua Pitești-lor și o fînură așa, murați de ploaie pînă la Ciocănești. Tînărul mergea tăcut, cu capul virit între umeri. Nu părea îndirjit în nici un fel, ca și cum drumul acela trebuia făcut oricum. În schimb caporalul suduise tot timpul. Mantaua i se făcuse leoarcă și ploaia curgea în jurul ei în șiroiri dese și intermitente. La un moment dat, odihnindu-se sub acoperișul unei fintini din marginea șoselei, caporalul descoperi surprins că pînă și cele două cartușiere i se umpluseră cu apă și porni să rîdă mirat prostește, scurgînd apa din castronașul întors cu gura în jos.

— Bre, să fie-a dracului de treabă, da' știu că se chișă virtos în capul nostru Sfintu' Ilie, zise el trecînd să-și stoarcă și capela care părea că se transformase într-un adevărat burete. Dar tu, măi omule, nu zici nimic ? il întrebă pe tînăr, contrariat că acesta tăcea și suporta totul într-o liniste neverosimilă. Nu primi nici un răspuns și atunci caporalul întrebă :

— Măi, copile, cred că și inima ți-e plină virf cu apăraia asta. De ce nu zici nimic ?

— Ce să zic ?

— Măcar să sudui ploaia.

— Ce vină are ploaia ? întrebă tînărul placid. Apoi, tot el, continuă : hai să mergem, că mai bine-i în mers. Măcar te încălzești.

— Măi, frate, eu ajung uite-acuș la Ciocănești, te dau acolo în primire și termin. Mîine mă-ntorc zvîntat la București. Dar tu ? Pînă ai să te vezi la Scornicești, o să-ți iasă părul prin șapcă !

Porniră mai departe. La intrarea în Ciocănești caporalul il opri lingă un agud desfrunzit. Acum nu mai părea minios nici pe ploaia mocănească, nici pe mantaua grea, mustind de apă, ci numai pe el însuși. Zise :

— Să mă ierți, omule, dar iată că trebuie să-ți pun cătușele. Pînă aici te-am adus așa, pe răspunderea mea, dar acuș trebuie să ți le pun, că altfel se înfurie șeful de post din Ciocănești. Îi știu eu pe ăștia cum sînt făcuți : numai din fiere și smirghel, din oțet și cuie.

Tînărul întinse mîinile și caporalul îi puse cătușele, neincetînd să-și ceară iertare :

— Ce păcat oi fi avut de plătit, de m-au repartizat la jandari ? Oh, mămulica mea, că era de-o mie de ori mai bine la infanterie !... Rogu-te să mă ierți, dar n-am încotro. La Ciocănești o să ți le scoată !

Tînărul nu zicea nimic. Tăcea și asculta și privea cum i se pun cătușele la încheieturile brațelor. Caporalul zise :

— Trebuie să mergem mai încet, că omul încătușat merge greu, dar postul de jandarmi nu-i departe. Cred că nici doi kilometri n-avem pînă acolo.

Apoi, îndată ce porniră spre sat, caporalul zise cu un aer filozofic :

— Pentru soldat și arestat kilometrul e oricum de-o sută de ori mai lung decît pentru boierul în docar.

Ceaușescu îl privi pentru prima oară cu o undă de simpatie în ochi, totuși nu comentă spusele caporalului, ca și cum gîndurile și ideile acestuia îi deveniseră limpezi.

— Dar voi mai aveți moșieri în sat ? întrebă caporalul.

— La anchete d-astea, să știi că răspund cu plăcere, zise tînărul.

— Cum am întors-o către politică, ți-a venit glasul, constată caporalul.

— Ce vrei ? Pentru politică sînt încătușat și mă duci din spate.

— Pînă în sat mai e timp să-mi spui și mie ceva.

— Ce anume ?

— Din ce fel de aluat sînteți frămîntați și dospiți voi, politicii ?

— Ca și dumneata.

— Nu se poate ! exclamă uluit caporalul și se opri în loc, că și cum fără întîrziere vroia să-l măsoare atent pe tînărul deținut și să se compare cu el.

— Ba să știi că se poate, răspunse tînărul zîmbind.

— Exclus !

— N-avem doi ochi, două mîini și o inimă la fel ?

— Asta-i la suprafață, dar eu simt că, în adînc, voi sînteți altfel făcuți, zise caporalul, simțind de data asta că se exprimase exact și că descoperise singur cuvintele care denumeau adevărul.

— Dacă mă-ntrebai asta de la București, pînă aici te-aș fi dumirit. Dar acuma-i tîrziu. Uite că intrarăm în sat.

Acum nu mai vorbeau. Din pricina ploii satul părea pustiu. Nu se vedea nici măcar un singur fuior de fum ieșind pe hornuri. O ceață aburoasă plutea peste case, încît de la cîteva sute de metri depărtare nu se mai vedea nimic decît ceața lenești, mătăhăloasă, curgînd ca un fluviu ciudat, aerian și ușor.

— O mai fi mult pînă la Post ? se întrebă caporalul și imediat își dădu răspunsul, generalizînd, ca și cum vroia să se liniștească : „toate Posturile de jandarmi din lume trebuie să fie situate în centrul comunei, pe linia principală".

Pe urmă apăru din pîcla toamnei, drept înaintea lor, mergînd desculță prin mijlocul șoselei, o femeie care purta pe cap un coș plin cu dovleci turcești, albi. Caporalul o opri ca s-o întrebe :

— Nu cunoști, mătușică, unde-i postul de jandarmi ?

Femeia păru foarte speriată întîi de apariția lor, apoi de întrebare, și făcu, tresărind, un gest înfricoșat, ca și cum ar fi vrut să se apere, ori s-o ia la goană. Apoi se răzgîndi și, cu ochii la tînărul încătușat, întrebă ducînd palma la gură :

— Vai, Doamne iartă-mă, dar ce vină are băiatu-ăsta, săracul ?

— Fii pe pace, mătușo, că nu-i tilhar.

— Păi dacă nu-i tilhar, de ce l-ați pus în obezi ?

Bătrîna folosea expresia „pus în obezi", de mult uitată, veche pe vremea fanarioților și-a haiducilor urmăriți de potere cu săbii curbate și cu flinte ghintuite.

Apoi, după ce-și făcu repede semnul unei cruci mari și înfricoșate, femeia zise :

— Postul de jandari, arde-l-ar focu', îi colea, pe mîna dreaptă. Vedeți dumneavoastră în fața casei cu stîlp vopsit. Acolo-i și primăria.

Caporalul surise și-o întrebă glumeț, pe un ton iertător :

— De ce drăcuiși Postul, mătușo ? Ori nu ți-e frică de jandari ?

— Cum să nu-l drăcui, dacă jandarii stau ca dulăii asmuțiți asupra noastră, să nu furăm din porumbul boierului, din paiele și cocenii boierului ? Arde-i-ar focul Gheenei și Satana să-i ia pe toți. Mi-e frică, dar de drăcuit îi drăcui, că așa zice toată lumea. Și eu zic ca toți ceilalți. Cînd drăcui Necuratul nu-i păcat...

După ce se depărtă bătrîna, caporalul zise oftînd :

— Pe jandarmi îi drăcuie toată lumea. Și eu îi drăcuiam acasă. Fugeam de ei cînd eram copil.

— Dar după ce te eliberezi din armată, cum ai să procedezi ? întrebă tînărul cu o privire surizătoare și ușor ironică.

Cum să procedez ? Am să-i drăcui iar...

Caporalul își făcuse iluzii de pomană, socotind că drumul lui avea să ia sfîrșit la Ciocănești. Cînd îi văzu intrînd în clădirea Postului, plutonierul major evaluă într-o secundă situația și zise negru de supărare :

— Beleaua asta-mi mai trebuia pe cap !

— Ce să fac, dom' major ? Ordinul se execută, nu se discută. L-am adus, semnați de primire, scrieți data și ora sosirii, trintiți colea ștampila rotundă și vi-l las în grijă. Misiunea mea s-a terminat.

Auzindu-l cum vorbea, simțind în întorsătura ușor deșucheată a cuvintelor un înțeles ironic abia ascuns, șeful de post răcni izbind cu pumnul în masă :

— Caporal, cum te cheamă ?

Fața ostașului deveni dintr-odată albă ca hîrtia. Luă poziția de drepți și rosti mașinal :

— Să trăiți ! Sînt caporalul Gheorghe Airinei din legiunea de jandarmi Ilfov, compania a doua Depozit.

— Așa, dobitocule ! Ai uitat unde te afli ?

Apoi reciti adresa oficială pe care i-o inminase caporalul într-un plic albastru. Citind, își mușca un colț al mustății.

— Seamănă cu Hitler, se gîndi Ceaușescu, rectificînd apoi imediat imaginea : numai că-i burtos ca Hermann Göering.

Ca și cum ar fi ghicit gîndul tînărului încătușat, șeful de post își plimbă ochii pe el, de sus

Răzvan Ionescu : „Tinerețe"

pînă jos. Acolo, la nivelul bocancilor, unde se lățea văzînd cu ochii o băltoacă de apă scursă din hainele îmbibate, privirea majorului întîrzie cîteva clipe, apoi izbucni înfuriat :

— Afară ! Du-l pe sală și stai lîngă el, că-mi umpluriți biroul cu apă !

Cei doi ieșiră. Caporalul rămase în picioare, dar văzînd lipită de perete o bancă de lemn cu spătar, îi făcu semn tînărului să se așeze. Timp de cîteva clipe se așternu o tăcere aspră. Apoi se auzi glasul șefului de post vorbind la telefon :

— Alo, centrala, dă-mi conacul domnului senator Stănculescu. Alo, ce dracu' spui că nu s-aude ? Scoate-ți bumbacul din urechi, fetițo, că vin peste tine și ți-l scot eu c-o palmă de-o să vezi stele verzi ! Așa ! Alo, domnu' administrator ? Să trăiți ! Am onoarea ! Sînt Mehedințu ! Să trăiți. Ia uitați-vă ce necaz am. Mă auziți ? Nu-ș ce purici umblă prin aparat... Așa ! Căzu pe neveu la post, adineauri, un caporal de la București, de la Ilfov, cu un agitator comunist care urmează să fie dus din post în post pînă la Scornicești în județul Olt. Cum, ce vă interesează pe dumneavoastră ? Sigur că nu vă interesează cu nimic, dar uitați-vă că eu am în Post un singur ostaș și trebuie să-l trimit pînă la Ghergani, ca să-l păzească și să-l predea acolo pe agitator. Dacă-l trimit, trebuie să-l iau de la dumneavoastră. Și atunci cine vă mai păzește conacul și pătulele cu porumb ? Vedeți c-ați înțeles dilema mea ? Cum ziceți să procedez ? Da, aveți perfectă dreptate. Așa am să fac. Uite, dom'le la asta nu m-am gîndit ! Să trăiți ! Da, da ! Deseară, după șapte, am să trec ca de obicei pe la dumneavoastră. Să trăiți ! Am onoarea !

Se auzi zgomotul receptorului lăsat să cadă apăsat pe furcă și după o clipă șeful de Post deschise ușa. De cîteva secunde, din cauza frigului umed care-l pătrunsese pînă la piele, caporalul începu să tremure. Se auzea cum îi clănțăneau dinții în gură. Ieșind, majorul fu surprins să-l audă clănțănînd din dinți, totuși spuse cu glasul său puternic și bubuitor :

— Ascultă, caporal. Uite adresa : am ștampilat-o, am iscălit-o și totu-i în regulă ! Ia-l pe agitatorul ăsta și du-l pînă la Postul din Ghergani.

Atunci se petrecu un lucru uluitor, la care nu se aștepta tînărul încătușat și cu atît mai puțin șeful de Post. Caporalul îi raportă acestuia cu un glas tremurat și desnădăjduit :

— Să trăiți, dom' major ! Îl iau și-l duc pînă la Ghergani, dar vă raportez că sînt ud pînă la piele și simt că mă lasă puterile. Am să cad pe șosea, dom' major și-o să se deschidă anchetă. Eu am să fiu la spital, ori mai rău, și-atunci, vă rog să vă gîndiți, cine răspunde ?

Șeful de Post îl ascultă cu o față împietrită, perplexă. Stătu cîteva clipe pe gînduri, măsurînd probabil rapid urmările neplăcute ce puteau decurge din situația aceea, își mușcă iar colțul mustății, apoi, dîndu-și seama că era nevoit să opteze pentru soluția cea mai prevăzătoare, zise cu un ton totuși silit și disprețuitor :

— Cum dracu' răcișI, berbecule ? Ce, ești de zahăr ?

— Sînt murat de ploaie, dom' major. Și de la companie dom' major al nostru nu mi-a dat foaie de cort. Zice că n-are în magazie și nu s-atinge de stocul de mobilizare.

— Și ce să fac cu voi pe cap ?

— Să rămînem aici pînă dimineață, dom' major ! Să-mi usuc efectele, bocancii, obielele, că totu-i îmbibat de apă pe mine. A pătruns apa și-n cartușiere !

— Fie ! conveni într-un tîrziu majorul fără nici o plăcere. Uite, intrați în dormitorul trupei. Norocul vostru că-i gol. Dar vezi, că-s patru paturi, să nu răscoleșți tot dormitorul și să nu dai iama-n lemne, că aici e cu porția regulamentară.

Abia peste două ore lemnele umede virite în soba de tuci luară foc bun și încăperea se încălzi frumos. Caporalul scosese cătușele tînărului și, dezbrăcîndu-se amîndoi, întinseră îmbrăcămintea la uscat în jurul sobei încinse, pe spetezele unor scaune. Mîncară din sacul de merinde al caporalului : piine cazonă acră, brînză și slănină. Apoi caporalul puse pe sobă, la fiert, o gamelă plină cu apă, zicînd resemnat :

— Ne gîndim și noi că bem ceai.

— Uite, zise Ceaușescu, am cîteva aspirine la mine. Din fericire nu s-au umezit și nu s-au topit. Ia înainte de culcare două pastile și dimineață ai să fii iar sănătos, întocmai ca azi de dimineață cînd am plecat din Dealul Spirei.

În scurt timp, robotind împreună să-și stoarcă efectele și să le întindă la uscat, apoi mîncînd din merindea săracă și așteptînd să dea în clocot apa din gamelă, aproape pe nesimțite, caporalul se trezi vorbind cu arestatul său pe un ton cald, plin de omenie.

— AuzișI ce spunea majorul prin telefon administratorului moșiei ?

— Am auzit. N-are efectivul de ostași la Post, pentru că i-a împărțit pe la conace, să păzească pătulele cu porumb ale boierilor.

Lemne nu erau suficiente, astfel încît caporalului îi veni în gînd să caute prin curte. Zise cu tonul unui răzvrătit incipient :

— Nu se poate să nu fie șoponul plin cu lemne, că șeful ăsta de Post văd că lucrează mînă-n mînă cu administratorii și moșierii.

Ieși din camera numai în izmene și cămașă, desculț. Se întoarse după vreo zece minute cu brațul încărcat de lemne uscate și tăiate potrivit, dar nu se multumi cu atîta și plecă să mai care un braț. Le stivui frumos în lada din vecinătatea sobei, apoi burduși soba cu atîtea lemne, încît în scurt timp tuciul ei deveni incandescent. Dăduse în clocot și apa din gamelă și băură, sorbind încet, cu gîndul la aroma absentă a ceaiului. În timp ce sorbea apa fierbinte, caporalul zări carabina aruncată pe pătura cenușie a unuia dintre paturi și lîngă tăișul ascuțit al baionetei, legătura de cătușe, deschisă, cu cheia lucind alături.

— Ia te uită, făcu el surprins. Te-am lăsat singur aproape un sfert de oră, cît timp am orbecăit prin curte și prin șopron pînă am găsit lemnele.

— Te-ai speriat degeaba, zise Ceaușescu zîmbind ușor.

— Puteai să te îmbraci la repezeală și să fugi. Te urcai la gară în cabina unui vagon marfar și te înfundai iar în București, de nu te mai găsea nimeni, pînă te uitau cu totul.

— N-aș fi cîștigat mare lucru să fi fugit. Dar te-ar fi încătușat pe dumneata și ai fi suferit degeaba, nevinovat.

— Eram sigur că nu fugi. Măcar cu atîta lucru să m-aleg din stagiul militar, să știu deosebi neghina de grîu, omul tilhar de omul cinstit. Dar spune-mi și mie pentru ce faptă te-au înhățat și nu-ți dau pace ?

Tînărul îi povesti încet, logic, luînd-o de la început, istoria dramatică a vieții sale, ideea că lumea-i așezată strîmb și că el a pornit pe calea grea a luptei politice.

— Vezi, îi spuse caporalul. Eu nu știu aproape nici o iotă din politică, dar să mă crezi că te înțeleg. Și uite, cîte zile oi avea, am să mă gîndesc la tine.

Se culcară acoperindu-se cu păturile subțiri, dar pînă dimineață caporalul se trezi de cîteva ori ca să pună lemne în soba care stătu astfel încinsă, cu troznetul sănătos al butucilor cuprinși de flăcări, cu lumina focului jucînd lingă sobă, pe zidul alb. Ațipiră vorbind. În zori, cînd se trezi, o liniște nefirească stăruia peste sat, liniștea aceea adîncă și suavă pe care-o dă numai zăpada. Caporalul presimți acest lucru și se duse la fereastră, privind în curtea albită de ninsoare.

— Ia te uită, exclamă el copilărește mirat. A nins azi-noapte !

Ceaușescu veni lîngă el și priviră amîndoi în tăcere. Chiar în fața lor, dincolo de cerdac, un pom rămuros și bătrîn se vedea încărcat de ninsoare, parcă ar fi înflorit. Priviră cîteva clipe înmărmuriți de plăcere imaginea pomului încărcat de omăt, apoi caporalul izbucni gospodărește și realist :

— Măi, frati-miu, să știi că nici mantaua mea, nici paltonașul tău, n-or să ne țină cald de fel, nu pînă la Ghergani, dar nici măcar pînă la Bildana !

— O s-o scoatem noi la capăt într-un fel, zise tînărul și caporalul observă imediat :

— Ești o fire sănătoasă. Nu te-am auzit nici măcar o singură dată să te văicărești. Să știi că n-am mai văzut pînă acuma un om ca tine.

— Sînt destui, numai că trebuie să-i descoperi.

— Se vede c-ai avut o viață aspră pînă acum.

— Aveam șase ani cînd frații mei au trebuit într-o toamnă să meargă după lemne la pădure, departe de sat. Se codeau. Pînă la urmă i-au mărturisit tatei că li-e teamă să meargă singuri atita drum. Atunci țin minte c-am sărit din locul meu și le-am spus : „uite, mă îmbrac și merg cu voi. Să nu vă fie frică de nimic, că sînteți cu mine". Am pornit la pădure cu ei. Stăteam în car și cîntam. Le-a pierit frica. Nu erau nici ei fricoși din fire, dar eu credeam că le-am insuflat ceva și din curajul meu.

---

teatru t

Necunoscutul Caragiale

Iată un titlu puțin caragialian în aparență, extras totuși din creația marelui scriitor și numind un spectacol neobișnuit. Nu e vorba că zonele lirice și fantastice din opera lui Caragiale au rămas necunoscute, ci că ele au stat pînă acum despărțite de imaginea dramaturgului. Pe scenă le-am bănuit numai, așa cam ca o umbră în colțul surisului etern ironic al acestuia. Compunînd un spectacol din frînturi, din țăndări strălucitoare, gîndit parcă anume pentru actorii care îl interpretează, regizorul George Rafael propune publicului un alt Caragiale, substanțial altul, autentic altul : unul sensibil, amar, fantast și bineînțeles și ironic. Acest portret nou nu se încheagă prin cunoscutul și cam lesniciosul procedeu al „opțiunii" regizorale, substituind un aspect altui aspect, cu intoleranță și dorința de a se rosti ultimul cuvînt în materie. Dimpotrivă, Rafael nu ignoră aproape niciunul din aspectele unei opere complexe, unice, și — privită în ansamblu — perfect unitare. El introduce în scenariul său, selecționîndu-le cu măsură și cu gust, scrisori personale, fragmente de amintiri, de evocări, extrase din nuvele, din proze, din schițe (cînd nu sînt prezentate în întregime) și, la fel de bine, de potrivit, scene din celebrele comedii și din controversata dramă „Năpasta". „Glumesc adesea, spunea Caragiale, dar nu de credință mă leg ci de falșii credincioși" (citez din memorie). Aceste cuvinte exprimă pe deplin accentul recentei premiere de la teatrul **Nottara**. Pe deasupra, pentru cine știe să asculte, admirația față de un desăvîrșit, inegalabil, aproape neverosimil maestru al limbii române, iese întărită, reconfortantă, consolatoare.

Principalul merit al regiei constă, aș zice, în unitatea poetică a spectacolului. Distanțele dintre genuri, timpi, medii, departe de a fi stinjenitoare, coincid într-o viziune de sorginte străveche, a lumii văzută ca teatru, ca bîlci al deșertăciunilor. Dar ceea ce ar fi putut reprezenta ostentație în aceasta este neutralizat în chip fericit, absorbit în tonul firesc, înfiorat-meditativ al rostirii. Între înduioșare și ironia „rea" nici o prăpastie. Acestea sînt, de altfel, și limitele înăuntrul cărora se desfășoară multiplele nuanțe ale jocului dăruitului histrion care este Horațiu Mălăele. La fel de convingător în Ion din **Năpasta** ori în Țircădău, Mălăele confirmă acum excepționalele calități pe care i le-am recunoscut mai demult. Natura de mare actriță a Gildei Marinescu se impune de asemenea în toate ipostazele printr-un fel de evidență rece, cutremurătoare de-a dreptul în episodul transfigurator al plimbării babei și flăcăului sub lună. Farmecul ingenuu al Andei Caropol, perfect adaptat partenerilor, face ca prezența acesteia din urmă să nu fie numai plăcută ci și necesară.

Un spectacol care, pe lîngă calitățile amintite, se remarcă și printr-un nepreupețit aer de modestie — semnul valorii profesionale, în definitiv.

Marius Robescu

---

film f

Precaritatea senzaționalului

Neorealismul italian are în cineaștii maghiari unii dintre cei mai stăruitori urmași ; mediul social reconstituit în amănuntele sale cele mai intime, banalitatea ridicată la rang de semnificație, apropie filmul maghiar de neorealismul italian, fără să-l aducă însă pînă la luciditatea crudă a aceluia. Atmosfera e sceptică, ironică, faptele sînt învăluite într-un umor îngăduitor pe care neorealismul nu l-a avut niciodată.

Knock-out, filmul regizorului Renyi Tamas, face act de prezență în cinematografia maghiară, în mișcarea generală de idei a școlii maghiare de film, confirmînd regula fără să fie o excepție. Așa cum se poate bănui încă din titlu, este vorba de un film din lumea boxului (De ce filmele despre box și boxeri se numesc întotdeauna Knock-out ?). Urmărind înfruntarea între doi boxeri — unul din ei instalat solid în șaua gloriei, iar celălalt dîndu-și toată silința să-i ia locul —, urmărim de fapt lupta între generozitate și egoism, între rutină și noutate. Regizorul Renyi Tamas nu are însă suficiente mijloace artistice pentru a face din povestea celor doi boxeri mai mult decît o întîmplare de fapt divers. Concluzia că nu întotdeauna învinge cei care o merită este amară, dar nu reușește să scoată filmul din anonimat. Cultivînd locul comun și banalitatea, făcînd din asta o profesiune de credință artistică, Renyi Tamas ajunge să se piardă în amănunte și în pitoresc; filmul cîștigă astfel în fineș, dar cîștigul de idei, meditația asupra condiției umane sînt minore, superficiale. Ca să vezi un meci de box, ca să afli amănunte din viața particulară a eroilor din ring și ca să pleci acasă nemulțumit de decizia arbitrilor, nu trebuie neapărat să te duci la cinematograf. Spectatorul nu este aici mai mult decît un suporter, indignat de bunăseamă, pînă într-atît de firescul filmului încît în sală se aud strigăte : Dă-i ! Arde-i ! Atinge-l, mă ! Dacă eroii de pe ecran au calități umane indiscutabile, datorate regiei, dialogurilor și mai ales jocului actorilor, ei nu sînt mai mult decît niște personaje pitorești ; structura de idei, structuri de rezistență a filmului abia se poate bănui sub avalanșa de amănunte. Realizarea cea mai importantă este în cele din urmă un personaj din planul al doilea — dar asta, mai ales datorită interpretării remarcabile a lui Cserhalmy György. Portretul fostului boxer, realizat cu discreție, întrece în semnificațiile sale dimensiunea portretelor din prim-plan pe care filmul încearcă să le impună. Satisfacția întîlnirii cu un actor de primă mărime ne face să trecem cu vederea alte nerealizări ale filmului.

Nicolae Mateescu

---

televiziune tv

Oameni de azi

● Ciclul de emisiuni intitulat **Țara întreagă întîmpină Congresul partidului** se constituie într-o cuprinzătoare prefață la marele eveniment al țării. Seară de seară sîntem martorii unor emisiuni dinamice care încearcă să surprindă, prin reportaje, anchete și microinterviuri operative, pulsul actualității economice și sociale. Aceste emisiuni au fost încredințate unor redactori înzestrați și binecunoscuți ai televiziunii, realizatori cu experiență profesională, a căror semnătură este convingătoare : Gh. Verman, Tudor Vornicu, Ion Simion Pop, Carmen Dumitrescu, Alexandru Stark (care a semnat, recent, și un frumos eseu TV, **Propunere pentru a opta minune a lumii**, un veritabil poem). În același perimetru al emisiunilor de sinteză trebuie să menționăm și filmul realizat de Eugen Mandric, **Critica societății de consum**, o radiografie a unor aspecte caracteristice pentru lumea de azi, un portret în acvaforte al capitalismului contemporan.

● Serialul de duminică, **Calvarul**, producție a studiourilor sovietice, ecranizare de excepție a romanului lui Alexei Tolstoi, și-a consumat cele douăzeci de episoade. Ne despărțim de unul din cele mai bune seriale care au fost transmise pe micul ecran și nutrim speranța că ne vom mai întîlni cu astfel de producții care nu fac concesii divertismentului, rămînînd puncte de referință și prilej de educație cinematografică pentru un gen atît de iubit de telespectatori. Să remarcăm, printre altele, calitatea excepțională a imaginii, știința de a comunica printr-un detaliu expresiv o stare lăuntrică a personajelor, interpretarea admirabilă, de performanță actoricească uneori, echilibrul epic al episoadelor, lentoarea meditativă și ritmul de epopee în care s-au derulat acțiunile, fără precipitarea și spectaculozitatea întîlnite în alte seriale. Am urmărit, totodată, și o cronică amplă a revoluției, o cronică umană a unor conștiințe plămădite în creuzetul unei istorii semnificative, o meditație gravă care străbătea parcă din liniștea ce acoperea cîmpurile după bătălie. A fost un serial dens, făcut cu profesionalism și mare iubire pentru limbajul cinematografic.

● Consemnez două momente găzduite de emisiunea **De la A la infinit**, deși au trecut cîteva săptămîni de cînd au fost transmise, dar sînt sigur că ele n-au trecut neobservate de cei care s-au nimerit în fața televizoarelor în acele clipe. E vorba de două interviuri cu doi oameni din Maramureș. Primul, luat de Georgeta Chira meșterului și sculptorului în lemn Pătru Gogea-Pupăză, iar al doilea, luat de Vartan Arachelian primarului din Bogdan-Vadă, Vasile Deac, zis Moșu. Amîndoi veniseră la București „cu treburi" și întîlnirea lor cu cei doi redactori ne-a oferit prilejul de a-i asculta pe acești oameni deosebiți, încrezători în ei și în ceea ce fac, cu vorba apăsată și clară, de un patriotism adînc și discret, așa cum îi știm și cum ne-au convins, încă o dată, prin ceea ce au spus.

Grigore Georgiu

spre ziuă

— Ei, da, să știi că ai dreptate. Omul de timpuriu învață să nu-i fie teamă de nimic.

— Altădată, mai înainte, cred că aveam doar cinci ani, stăteam cu oile pe cimp. Aveam și noi cinci oi și le păzeam destul de departe de sat, pe Valea rîului Plapca. Îmi făcusem o bită de alun cu o măciulie la capăt ca un buzdugan. Era de două ori mai mare decît mine. Treceau cînd și cînd oameni pe potecă și se uitau miraţi la mine. Eram foarte supărat pe ei, fiindcă vorbeau tare, în auzul meu. Ziceau :

— Ia te uită, ăsta-i copilul lui Andruța ! Ce voinicos stă în urma oilor și el însuși nu-i mai acătării decît un miel. Cite unii îmi strigau de departe, rizînd :

— Măi, Nicolae, să nu-ti fie frică dacă vine vreun lup, că te păzesc oile !

— Glumeau, zise caporalul cu un glas blînd. N-o spuneau cu răutate.

— Bineînțeles, dar se mirau să mă vadă singur în pustietatea aceea, atît de departe de sat.

Așteptînd să apară șeful de Post, (nu puteau pleca fără știrea lui), cei doi avură timp să mai pună la clocot o gamelă cu apă, să ia gustarea de dimineață, aceeași pîine neagră, uscată acum din cauza căldurii nefirești ce domnise în cameră peste noapte și să aranjeze paturile în așa fel încît șeful de Post să nu observe nici un amănunt mișcat de la locul său. În sfîrșit, acesta își făcu apariția. Avea cearcăne mari sub ochi ; arăta ca un om care nu dormise toată noaptea. Duhnea a tuică și era evident pus pe ceartă și bătaie. Tăie aerul în jurul lui cu o vină de bou șuierătoare ca un șarpe, lovi cu ea peste pături, ca să arate că nu erau așezate cum trebuie, se uită pe sub paturi, să controleze dacă dușumeaua strălucea ca luna, apoi zise rînjind, uitîndu-se spre Ceaușescu :

— Ai noroc, agitatorule, că nu mai plouă. În schimb a nins. S-a oprit și ninsoarea. În schimb s-a lăsat un ger de toată frumusețea. O să te frigă gerul.

Era clar că voia să fie ironic. Îi reușea acest lucru, dar numai el se bucura de ironiile rostogolite cu glas mare. Ceaușescu îl asculta calm și indiferent ; era ca un om ce se gîndea în altă parte. Caporalul, în schimb, simți ironiile ca și cum lui îi erau adresate.

Cei doi se îmbrăcaseră, caporalul în mantaua sa de postav vinăt, tînărul în paltonașul subțire și acum așteptau să li se încuviințeze plecarea. Șeful de Post le inspectă ținuta, îndreptă cu virful vînei de bou sacul de merinde, îi trase pe ochi capela cu viziera pleoștită, pufni pe nări cu un gest nemulțumit, dar se îndură pînă la urmă, ca și cum vroia să scape cît mai rapid de ei, să spună arătîndu-le ușa :

— Gata ! Puteți porni la drum ! Valea !

Dădură să iasă, dar plutonierul major îi opri în prag.

— Cum pleci așa, caporale ?

Ostașul se întoarse fulgerător pe loc, luînd poziția de drepți, așteptînd încremenit să i se arate ce era neregulamentar în ținuta sa.

— Acolo trebuie să stea brățara aia de oțel ? întrebă urlînd șeful de Post, arătînd cu vina de bou cătușele agățate de centura ostașului.

— Vîră-i rapid mîinile în cătușe, că altminteri te pun pe tine în fiarele astea !

Caporalul nu avu încotro și imobiliză mîinile tînărului în cătușe.

— De ce i le puseși în față ca unei domnișoare ? Îndoaie-i brațele la spate ! Uite cum trebuiesc puse cătușele regulamentar ! Ia uite-cum !

Șeful de Post fixă cătușele în poziția dorită de el, apoi aruncă o ultimă privire de vultur minios și îi împinse din spate afară. Rămase cîteva clipe în cerdac, urmărindu-i cum se depărtau pe marginea șoselei troienite spre Ghergani și, izbind satisfăcut cu vina de bou într-o creangă încărcată de omăt ce se arcuia pînă lîngă stîlpul cerdacului, spulberă zăpada ca un mic viscol, apoi intră în birou.

La marginea comunei caporalul îi spuse tînărului să se oprească și, fără vorbă, îi scoase cătușele. Porniră din nou. Abia după cîteva sute de pași, ca și cum pînă atunci își căutase cuvintele, caporalul zise plin de obidă, scuipînd într-o parte :

— Aista nu fu om, ci lup turbat ! Bată-l Dumnezeu de jigodie !

Era o dimineață cu un cer înalt și limpede ca sticla. Se lăsase un ger cumplit și pașii lor făceau zăpada să scîrțîie de parcă mergeau pe vreascuri invizibile și pe pietre ascuțite.

La Ghergani ajunseră după cîteva ore. Șeful de Post știa de venirea lor, îl anunțase telefonic colegul său din Ciocănești. Cum îl văzu pe ostaș intrînd în biroul cu aspectul acela sărăcăcios și auster cazon, se ridică în picioare și strigă vesel :

— Veniți ! Nu v-a înghițit nici un lup pe șușea ! Bravo ! Halal de voi !

Peste o singură clipă, observînd că arestatul fusese adus fără cătușe, izbucni amenințător :

— Dar cum ai îndrăznit să-l porți fără cătușe ? Ce ? Îl duci la promenadă ? În excursie de agrement ? La distracție ?

— E ger mare, de crapă pietrele, îngăimă caporalul, încercînd să se apere.

— Și ce dacă-i ger ? Imediat să-i așezi cătușa la mîini !

Apoi, șeful de Post deschise ușa și strigă cu glasul său de stentor :

— Sergentul Ion Avădanei ! Avădanei !

Cel strigat apăru în cadra unei uși din capătul coridorului și răspunse :

— Ordonați, să trăiți !

— Fuga marș la mine ! Hai, că ți-a sosit agitatorul ! Ești echipat ?

— Sînt echipat, dom' major !

Sergentul chemat de șeful de Post era înalt și lat în spate cît un mal. Negricios la față, sprîncenat, cu o mustăcioară subțire, parcă era trasă cu cărbunele, avea niște priviri tăioase și reci, pline de răutate.

Abia spre seară tînărul încătușat și sergentul ajunseră la postul de jandarmi din Titu. Acesta nu-i scosese cătușele nici măcar pentru o singură clipă. Nici nu schimbase o vorbă. Era un om ciudat, închis în sine și încruntat.

Îl chemă „Avădanei", se gîndise pe drum tînărul încătușat. După cum arată numele, înseamnă că n-are tată. A crescut fără tată, își întări gîndul tînărul. Mergea la doi pași în fața sergentului și nu-i putea vedea fața. Îi auzea doar răsuflarea repezită și scurtă.

În sediul postului de jandarmi din Titu, sediu arătos, ca o casă de om foarte înstărit, lucrurile luară din nou o întorsătură neașteptată, ca și cum tînărului arestat îi era dat să fie aruncat cînd în bezna unei răutăți adînci, cînd scos de-acolo și înconjurat, cu o bunăvoință moale, fără elan, totuși sensibil omenească.

Întîmplător, în biroul șefului de Post se găseau doi dintre învățătorii de la școala primară a comunei. Unul din ei era bătrîn, plesuv, cu o roată rarefiată de păr alb în jurul capului. Celălalt era mult mai tînăr, aproape un adolescent. Pentru el venise bătrînul învățător la sediul Postului de jandarmi. Acesta, proaspăt absolvent al Școlii normale de învățători din Pitești, se prezentase cu întîrziere la post și acum bătrînul învățător îl adusese aci ca să-l prezinte. Tocmai îl rugase pe șeful de Post să pună și el un cuvînt bun și autoritar pe lîngă administratorul moșiei, ca să i se dea o cameră de locuit în clădirea vastă și aproape pustie a conacului. În timp ce pertractau această chestiune, șeful de Post fiind mîndru să-și arate puterea și autoritatea, dar și bunăvoința sa față de intelectualii comunei, sosise tînărul arestat și sergentul de jandarmi. Acum, șeful de Post avea într-adevăr un prilej grozav să arate în fața celor doi învățători cît era de puternic și cît de important era serviciul său. Tocmai din acest impuls și mai mult ca să-i pună în temă pe cei doi învățători, șeful de Post începu o discuție aiuritoare cu sergentul, cu tînărul arestat, dar monologînd și cu sine însuși, ca un actor care vrea să impresioneze publicul.

— Ah, începuse el cu un glas teatral, lărgind cuvintele într-un mod nefiresc. Iată cum arată faimosul agitator comunist !

Se întoarse imediat spre sergentul cu obrazul aprins de ger și îl întrebă :

— N-a încercat să fugă de sub escortă ?

— N-a încercat, să trăiți dom' major ! zise sergentul lipind călciiele.

— Dar dacă ar fi încercat ? insistă subofițerul cu aerul unui pedagog în aspra știință a jandarmeriei.

— N-avea cum să încerce, zise sergentul. L-am adus încătușat.

— Măi, sergentule, eu nu pun întrebarea asta de florile mărului. Eu vreau să știu cum ai fi procedat ? I-ai fi dat un glonț din carabina aia, ori te pomenești că n-ai nici măcar cartușul regulamentar pe țeavă ?

— Am, să trăiți dom' major, dar n-a încercat. De ce să mintesc ?

Șeful de Post îl lăsă o clipă în pace pe sergent și se întoarse spre tînăr :

— Ce-ți veni, mă, să faci politică ? Ești vreun prinț ? Ori vreun moșier ? Ori măcar un proprietar de fabrică ? De unde ești ?

— Scrie în adresa aceea de unde sînt.

— Aa ! Vrei s-o faci pe căposul cu mine ? Crezi că n-am văzut că ești din Scornicești ? Și ce ? Crezi că Scorniceștiul ăsta e Geneva lui Titulescu ? E Florica Brătienilor ? E Poiana domnului Tătărescu ?

— Nu cred nimic din toate astea.

Stupefiat de tonul calm și neînfricat al tînărului, șeful de Post alunecă repede jos de tot, la temelia întunecată a uriașului său dispreț :

— La mine stai numai o noapte și n-am timp să mă ocup de dumneata, dar fii liniștit, o să se găsească acul pentru cojocul tău. Îl cunosc pe șeful postului de jandarmi din Scornicești. Și mie mi-ar fi teamă să mă încontrez cu el.

Apoi, ca și cînd demonstrația de putere nesăbuită era făcută, deschise ușa biroului și strigă cu vocea sa ca o goarnă :

— Savule ! Savule !

Apăru un sergent de aceeași talie înaltă și solidă cu a șefului de Post. Spuse mașinal :

— Ordonați, să trăiți !

Ia-l în primire, Savule și pune-l sub cheie pînă mîine dimineață, cînd tu personal îl vei duce pînă la Găiești.

Sergentul ieși cu tînărul.

— Eu ce fac ? întrebă Avădanei.

— Tu ? întrebă ușor mirat șeful de Post. Păi ce să faci ? Ți-am iscălit adresa, am luat act de primire și gata ! Dacă vrei, poți să te întorci cu trenul la Ciocănești chiar în seara asta. Dar eu zic să te întorci mîine dimineață. Dormi la noi, mai joci și tu un țintar, dar să nu vă prind că bateți cărțile, că vă dau cu capetele de pereți !

— Am înțeles ! Rămîn peste noapte aici.

— Voia la tine ca la Banul Ghica, zise chicotind ușor șeful de Post și își întoarse fața surizătoare, satisfăcută, spre cei doi învățători, vădit impresionați de cele petrecute sub ochii lor.

— Ei, domnilor, ați avut fericita ocazie să vedeți un periculos agitator comunist. Ce părere aveți ?

— Părea un om cumsecade, zise bătrînul învățător.

— Nici nu cred să aibă mai mult de șaptesprezece ani, adause tînărul învățător roșind de emoție că îndrăznise să-și dea și el cu părerea.

— Ce contează vîrsta ? ! întrebă șeful de Post cu un ton suveran. A călcat pe bec, îl ardem ! Eu dacă aș fi agitator comunist, m-ar zdrobi și lichida Siguranța în doi timpi și trei mișcări.

— Dumneavoastră nu puteți fi agitator, zise bătrînul învățător.

— Păi sigur că nu ! Dar am vrut să spun că oricine-ar fi, poate să fie el chiar Dumnezeu din ceruri, cu legea nu se joacă. Îi dă peste ochi și-l viră la gros !

În momentul acela sergentul Savu reveni în birou cu o îngrijorare subită întipărită pe față.

— Ce mai vrei, Savule ?

— Să trăiți, dom' major, trebuie să vă raportez că arestatul refuză să stea la arest.

— Cum, mă ? Ce-nseamnă asta că refuză ? întrebă uluit șeful de Post.

— Zice că arestul e înghețat bocnă și cere să se facă focul.

— Ia te uită, dar acolo nici n-avem sobe !

— Pe drept că-i foarte frig acolo. Mai cald e-afară.

— Las-că stau eu nițel de vorbă cu dumnealui, zise șeful de Post amenințător și ieși urmat de sergent.

— Ce s-a întîmplat, tovule ? întrebă majorul cînd dădu din nou ochii cu tînărul.

— Arestul dumneavoastră-i mai rece și mai umed decît o ghețărie adevărată. Refuz să stau în el.

— Ie-te-te ! se hlizi cinic șeful de Post. Păi ce-ai fi vrut ? O cameră la hotel de lux ? N-avem d-astea pe-aici.

— În acest caz mă trimiteți chiar în clipa asta mai departe.

— Și ce ? Crezi că la Găiești te vor aștepta cu sobele de încălzit sub presiune și-ți vor oferi o masă festivă la cafenea ?

— În ghețăria asta nu stau !

— Dom' major, îndrăzni să intervină Sava. Să nu-l vîrîm aci că moare pînă dimineață, ori capătă dublă pneumonie.

— Îl aperi, Savule ?

— Sînt și eu un om, să trăiți, dom' major ! Nu-i iau apărarea. Ce-am eu cu el ? Nu l-am văzut în viața mea pînă astăzi.

Majorul se arătă neînduplecat. Îl virî pe arestat în încăperea zăbrelită, cu ciment pe jos și cu o rogojină veche peste prichiciul de lemn. Trase apoi decis ivărul la ușa de stejar și îi spuse lui Savu cu aerul unui om care descoperise punctul central al universului :

— Văzuși cît de simplu e ? Cu agitatorii ăștia periculoși nu trebuie să te întinzi la discuții. Ai dat un ordin, gata, executarea pe loc și i-ai închis gura.

— O să moară, sau o să se îmbolnăvească pînă dimineață, zise Savu cu îndărătnicia sa logică și simplă de țăran.

— Nu-i nimic. Știi ce ușor se completează un act de deces ? Cît ai zice pește...

— Și cine răspunde ?

— Ie-te-te ! Vrei să mă gîndesc și cine răspunde ? Mama mare din groapă ! conchise el cu o ironie rea și pieziș, apoi reveni în birou.

— Auziți, domnilor, zise el celor doi învățători. Avea pretenții la căldură ! Poate că dorea și-un cotlet cu garnitură de orez, zise el în continuare prăpăstios, ca și cum cotletul ar fi însemnat culmea cea mai înaltă a pretențiilor omenești, o enormitate fără drept de apel.

— Nu-i dați nici măcar să mănînce ? întrebă trist și neîncrezător învățătorul cel bătrîn.

— Domnule învățător, vă cunosc de zece ani și vă respect ca director de școală și ca un om cult. Cum vă închipuiți c-o să le căutăm arestaților în coarne, mai ales cînd e vorba de comuniști ? — răspunse stupefiat șeful de Post, apoi continuă aparent înțelegător față de întrebarea învățătorului : dumneavoastră sînteți civili, cărturari cu ochii deschiși numai deasupra cărților. Habar n-aveți ce înseamnă să primești, chiar și pentru o singură zi, un agitator comunist periculos ! Mă amestec eu în caligrafia școlii ? În tabla înmulțirii ?

— Oricum, doi ori doi fac totdeauna patru.

— Nu-i adevărat, izbucni iar șeful de Post, cu o răutate care-i înfricoșă de îndată pe învățători. Pentru mine, dacă primesc ordin scris că doi ori doi fac trei, sau chiar zero, gata ! Atîta face ! Nu mă tocmesc cu autoritatea de stat !

— Bine, dar nu-i un tilhar. Și-i aproape un copil, spuse învățătorul cel bătrîn. Dacă n-aveți, aș putea să-i aduc eu o plapumă, că n-o fi crimă pentru atîta lucru !

— Asta ar mai lipsi. Să se afle la Legiunea de jandarmi și la Inspectoratul de învățămînt, că învățătorul Pătrășcoiu Vasile, cu treizeci de ani de muncă și cu patru gradații...

— Numai trei gradații, dar cu treizeci și cinci de ani la catedră, rectifică învățătorul blînd.

— Mă rog, mă rog, nu asta contează, ci faptul că intrăm în legătură cu comuniștii.

— Nu-i duceam „Capitalul" lui Marx, ci o plapumă.

— De unde știți, domnule Pătrășcoiu, despre manifestul lui Marx ?

— Nu-i un manifest, ci un studiu.

— Tot una-i pentru mine. N-ar fi trebuit să știți nimic despre broșurile lor de propagandă.

— Sînt om de bibliotecă, domnule major. Știu o mulțime de lucruri, vreau să cunosc cît mai multe lucruri. Nu-i normal să fie așa ?

— Domnule Pătrășcoiu, sper că nu vreți să fiți azvîrlit afară din învățămînt. Că domnul ministru Anghelescu are și el ordinele lui...

— Nu mai e Anghelescu, ci Alexandru Lapedatu, rectifică din nou bătrînul învățător, care încă nu realiza faptul evident cît de mult și fără folos îl irita pe șeful de Post.

— E ministrul regelui, nu al comuniștilor.

— Dar nici eu nu sînt comunist.

— Știu, domnule Pătrășcoiu. N-am primit încă nici o plîngere în acest sens.

— Sînt un simplu om, nimic mai mult.

— Tocmai d-aia ! Sînteți prea impresionabil.

(Continuare în numărul viitor)

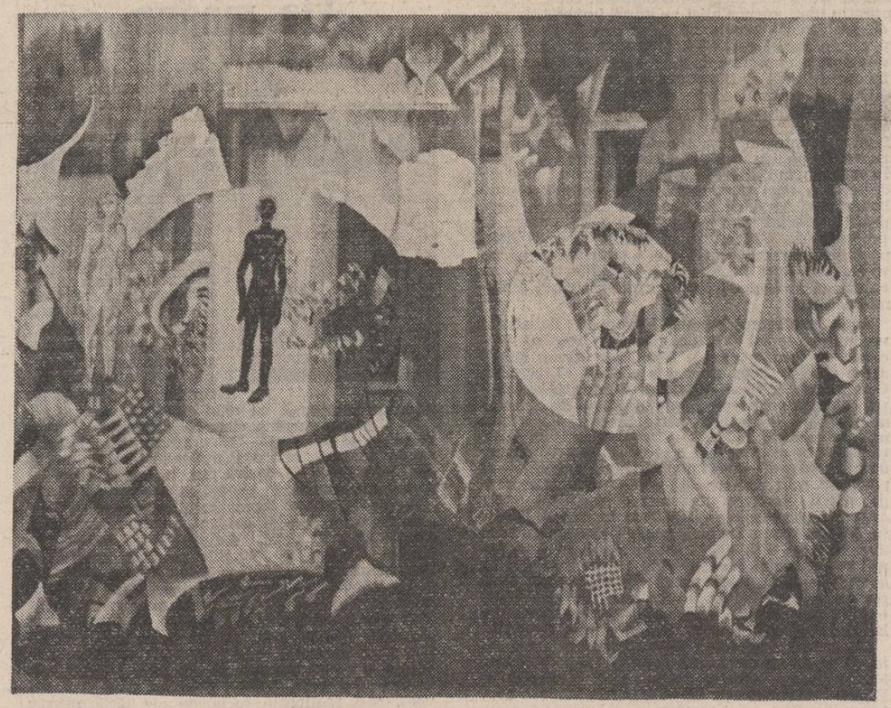

Mihaela Constantinescu : „Cîntare omului"

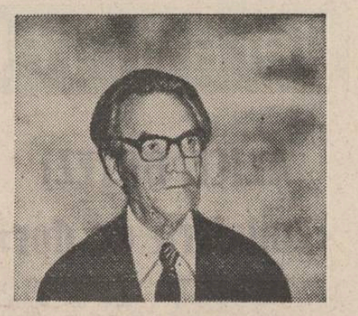

virgil carianopol

Sînt fericit

Sînt fericit. Mai sînt de piatră,
De timpul aspru nesupus,
Mai pot iubi și duce-n spate
Oricît de multe-ar fi de dus.

Alerg și-acum ca un zănatec
Prin amintiri, prin gînd, pe plai
Prin dulcea limbă românească,
Prin tot din românescul rai.

Sînt ca un fluture, mă zbengui
Cu orice cîntec mi-este dat.
Îi sînt și slugă poeziei
Dar și de ea încoronat.

Iubesc acest pămînt de aur
Și lui îi dau orice cîntări,
În loc să scriu, s-ajung cu cîntul
Poet de seamă-n alte țări.

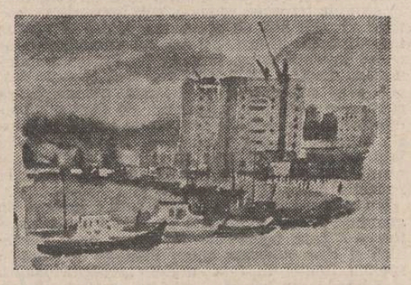

Constantin Găvenea : „Constructori în port"

Și cînd pun seara și eu capul
Pe căpătîi în Olt scăldat,
Știu că nu-i nimeni să mă scoale
Din tihna-n care am intrat !...

Odaia Oltenească

Cu fluturi de ștergare pe tot locul,
O regăsesc și astăzi tot așa,
Ca-n depărtări, precum era odată,
Și a rămas în amintirea mea.

Intram sfios în ea. Pe vremea-aceea
Era odaia mare, locul sfînt,
Cu lungi mirese de perdele-n geamuri
Și pajiști de covoare pe pămînt.

Miroase și-azi a busuioc, a mentă,
A ananas, gutuie și-a pelin
Nimic nu s-a schimbat din depărtarea
De unde anii și se duc și vin...

Ștefan cel Mare, Cuza și Străbunul
Care-a căzut șarjînd la Rohănești,
Sînt tot că-n vreme, odihnind în rame,
Pe-aceleași lăicere oltenești.

Lipsesc doar numai mama să deschidă
Ferestrele cum le deschid acum
Și tata care a plecat cu dinsa
Ca să n-o lase singură pe drum !

Cuvîntul fiului, înainte de cină

E gata masa. Aburește încă
Zăpada piinii scoasă din cuptor,
Eternul dar, ce-n fiecare vară,
Pămîntul ni-l trimite tuturor.

În străchini dulce-așteaptă-nmirezmată
Aroma verii, aburind și ea.
Miroase-n casă-a cimp, a iasomie
Și-a tot întinsul nostru de sub stea.

Să ne-așezăm deci toți și fiecare,
Pe locul nostru care-l știm din timp,
Așa precum ni s-așezau străbunii
Ce stau la masă astăzi în Olimp.

Și-acum binecuvîntă taică masa,
Belșugu-acestor daruri pămîntești,
Tu, care-ai scris istoria cu singe,
Semnînd-o doar prin punere de degți !...

radio

Imaginea unei țări

S-ar putea spune despre capacitatea pămîntului românesc de a-și aminti mereu și mereu de istorie. S-ar putea spune despre prezent ca istorie. Sau despre istoria prezentului. Într-o permanentă relaționare, timpurile istorice par a se comprima, în vremurile de puternice evenimente, într-o clipă unică. Faptul istoric nu așteaptă trecerea timpului pentru a-și măsura intensitatea. Oamenii simt intensitatea și trăiesc incandescent, vin în întîmpinarea unui eveniment fierbinte cu inimile vibrînd. Aceasta este imaginea pe care radioul ne-o propune în fiecare zi, în fiecare emisiune : imaginea unei țări care meditează și acționează, a unei țări conștientă de clipa prezentului și încrezătoare în viitor. Această excepțională mobilizare a oamenilor muncii de la orașe și sate, pentru îndeplinirea și depășirea sarcinilor de plan, pentru a da viață propriei lor voințe înseamnă o adeziune, cea mai vie, cea mai concretă, la ceea ce propun proiectele-directivă ale Congresului.

Este greu cronicarului a alege acum o emisiune, un fapt reprezentativ pentru că, de fapt, numai prin însumare, numai printr-o privire atotcuprinzătoare poți da tu însuți pulsul exact al freamătului ce a cuprins patria.

Aleg, totuși, pentru a spune cîte ceva despre eveniment și istorie o emisiune : **Memoria pămîntului românesc.** Prin ceea ce a însemnat această emisiune pînă acum, prin ceea ce spune — frumos și înțelept titlul ei — dezbaterea documentelor, descifrarea hotărîrilor plenarei Frontului Unității Socialiste capătă acut înscrierea acestor evenimente sub semnul istoriei noastre a prezentului, înscriere făcută de importanța lor și acreditată și prin pana unor istorici de prestigiu. O relație subtilă, de continuitate, progres, a stabilit emisiunea prin locul ocupat de comentarea cărții lui David Prodan despre răscoala lui Horea, între trecut și prezent. Prezentarea problematicii, lectura expresivă a unor pagini din carte ne-au descifrat cu multă inteligență cuceririle istoriei de pînă azi. A fost o frumoasă pledoarie pentru înțelegerea prezentului prin prisma trecutului, dar și a trecutului prin prezent.

Dînd glas participării tuturor cetățenilor la viața politică și socială a țării, radioul ne dă dimensiunea reală a unui fapt politic, realizînd prin aceasta un fapt politic.

Constantin Stan

plastică

Mesajul unui contemporan

În istoria plasticii noastre contemporane creația sculptorului **CORNEL MEDREA** ocupă o poziție interesantă, nu numai prin calitatea sa intrinsecă cît și prin acțiunea fertilizatoare exercitată asupra mediului artistic în cadrele căruia s-a afirmat. Născut la 9 martie 1889, în comuna Miercurea, lîngă Sibiu, Medrea, care a copilărit între 1889 și 1905 la Alba Iulia unde a urmat și o parte a cursurilor liceale pentru a se înscrie ulterior la Școala de Arte și Meserii de la Slatina, a frecventat între 1909 și 1913 Școala profesională de Arte Frumoase din Budapesta, unde i-a avut ca profesori pe maeștrii monumentaliști Matray, Maroti și Ligety. Încă din anii primului război mondial, cînd în cadrul grupului artistic al armatei a compus opere cu caracter realist precum **Refugiata, Cucerirea unui tun inamic,** a devenit vizibilă vigoarea artei lui Medrea. Trebuie menționat că această vigoare a fost stimulată de un contact fertil și de lungă durată cu arta lui Dimitrie Paciurea cu care sculptorul ardelean a lucrat împreună între 1919 și 1925 în atelierul din curtea muzeului „Aman". Lui Paciurea, de altfel, Medrea i-a urmat, din 1933, ca profesor la catedra de sculptură a Academiei de arte frumoase, funcție pe care a deținut-o pînă la dispariția sa. Între Paciurea și Medrea s-a consolidat o afinitate spirituală care nu putea să nu influențeze asupra destinelor creației celui de al doilea. Lucrări robuste și energice precum **Monumentul infanteriei,** statuia lui **Andrei Mureșianu,** grupul în bronz înfățișînd pe **Eroii corpului didactic,** sau capul monumental intitulat **Învingătorul** — toate executate între 1932 și 1935 — atestă forța deosebită a artei de monumentalist a lui Medrea, recunoscută ca atare și prin conferirea premiului prestigios **Grand Prix,** la Paris, în 1937, pentru tripticul **Dragoș Vodă și Zimbrul.**

Sînt aceștia unii dintre anii cei mai fertili pentru Cornel Medrea, ani în care elaborează lucrări majestuoase de aleasă emoționalitate, precum binecunoscuta statuie a lui **Vasile Lucaci** — în 1932 — sau busturile monumentale ale lui **Eminescu** și **Gheorghe Lazăr** — în 1939 —, primul aflat la Giurgiu, celălalt la Avrig.

După 1944, Cornel Medrea a fost unul dintre promotorii consecvenți ai artei realiste care corespundea efectiv și structural orientării și opțiunilor sale artistice. Din anii senectuții sale active ne-au rămas numeroase sculpturi, pline de vigoare, printre care este necesar să menționăm portretul monumental al lui **Ovidiu** — din 1958, sau grupul de mari dimensiuni în marmură, **1907,** executat pentru orașul Buzău.

Mișcîndu-se cu ușurință de la registrul gingaș, precum atestă numeroasele sale **Maternități** de amprentă clasicizantă, pînă la cel grav, tensionat, precum monumentul dedicat memoriei anului 1907, Cornel Medrea a dovedit o rară mobilitate a tehnicii, o perfectă stăpînire a meșteșugului.

Acest artist prolific și atent la nuanțe a înscris în sculptura românească a secolului nostru o pagină plină de strălucire. Operele sale pline de demnitate și căldură omenească sînt emanația unui spirit atent la real, a unui om cu convingeri civice nobile, pe care a încercat să le transmită, cu ajutorul limbajului artei, contemporanilor săi.

Grigore Arbore

muzică

Inspirație și rigoare

Reluarea concertelor-dezbatere la Radioteleviziune constituie desigur un eveniment. După funcționarea lor cam nesigură în ultimele stagiuni, va trece o perioadă de acomodare a publicului, pînă cînd inițiativa își va regăsi penetranța, pulsul optim și, să ne amintim, sala plină. La aceasta contribuie un repertoriu fără licențe de calitate și o anumită paginație, un specific al fiecărui concert care se cere inventat.

În **Madrigalele** lui Tudor Ciortea îl regăsim pe maestrul vibrației melodice. Împrumutînd intonații și versuri ale renașterii spaniole, Tudor Ciortea își exersează în fond propria vocație de melodist inspirat, vrăjitor al vocalității. Utilizată în toate sensurile, melodia solară înfrumusețează partitura iar poezia modelului se reconstituie în iubirea de muzică adevărată a compozitorului. Grația înfiorată a muzicii inspiră interpreții (excelent ansamblul vocal feminin „Lira" și formația instrumentală „Omnia") căci Tudor Ciortea înrămează „remake"-ul teatralizîndu-l discret și, mai ales, posedînd secretul rar al secvențialității mereu captivante.

Ștefan Niculescu, în **Sincronie,** dă un nou opus de esență. Autoritatea componistică desăvîrșită are a se exersa aici în dispunerea spațio-temporală a unui material foarte coerent. Raționamentul se desfășoară de la general către particular și, deși concretul sonor are o mare plasticitate, o frumusețe în sine, totuși rolul lui este de a divulga treptat un mecanism abstract, cu virtuozitate înscenat. Măiestria stă în conducerea personajelor melodice, silite să ia atitudine unele față de altele, să se suprapună, dar să se autonomizeze. Compozitorul participă din umbră, el fiind acela care anvizajează evoluția unghiurilor de difracție. **Regia** componistică de mare subtilitate este protagonistă aici. Ansamblul „Hyperion", întemeiat și condus cu atîta dăruire de compozitorul Iancu Dumitrescu, a semnat aici o interpretare remarcabilă, convinsă și convingătoare.

Din nou ansamblul „Omnia", ca și la prima piesă a programului sub conducerea lui Marin Soare, excepționalul trombonist calificat nu demult într-un dirijor atent și expresiv, a găsit cu maxim randament mijloacele de a face să transpară întreaga subtilitate a unei piese cum este **Imaginați-vă un spectacol Kabuki** de Mihai Moldovan. Celule melodice spațializate după un ritm propriu, spusa din gesturi minime, atent cîntărite, aforistice, arsenalul lui Mihai Moldovan configurează un travaliu de inspirație și rigoare, unde se elimină orice surplus epic pentru a evidenția o lirică meditativă aleasă. Se ajunge la o șlefuire distală și vibrantă, totodată, originală și cuceritoare.

Alături de lucrările maeștrilor, la împlinirea concertului au contribuit, în mare măsură, și piesele a doi reprezentanți dintre cei mai tineri semnatari autorizați. Cristian Brâncuși compozitor este egal cu dirijorul deja știut, este atent la construcție și deține mijloacele pentru a-și acoperi intențiile. **Variațiunile pentru violoncel** sînt notabile, între piesele de gen, mai ales prin firescul înglobării efectelor, bifurcărilor de planuri, acumulărilor, într-o curgere melodică orizontală. Iar Mihaela Sturza Gavrilă **(Solo-uri** pentru pian și violoncel) inscenează conflicte imanente materialului, pe care le rezolvă în spiritul unei tehnici ce încă o dată se confirmă.

Costin Cazaban

Țara in fața marelui eveniment politic, congresul al XII-lea al P.C.R.

Viața cărților

ALICE BOTEZ: «Emisfera de dor»

Excepțională prozatoare, în „Iarna Fimbul" și în „Dioptrele", Alice Botez ne dă acum o producție insolită, un roman pe temă istorică imaginară însă cu o rară tăietură modernă. Mai nimic din documentele propriu-zise a'e vremii (putine, dealtfel, căci autoarea scoboară în Roma după războaiele dacice) nu sugeră evenimentele închipuite. Nimic atestat însă totul posibil și în baza unei ipoteze, dealtfel valabilă generic, Alice Botez dezvoltă o idee ametitoare, în care meditația este totul și mai puțin adevărul. Schema propriu-zisă este curat polițienească. În Roma pestriță a vremii (sintem prin 106 e.n.) circulă un șir de zvonuri asupra aparițiilor în chip de strigoi vaticinar ale regelui defunct Decebal. Hadrianus, aspirant la tron, pare a încuraja asemenea colportaje de știri. Citeva grupări ostile urmăresc chestiunea și il pîrăsc pe Hadrianus Impăratului însuși cu scopul de a-l compromite. Tot felul de prevestiri enigmatice îngroașă aerul de complot și de spaimă secretă care plutește peste oameni și evenimente. La sfîrșit, se dovedește că Hadrianus, spirit de Renaștere picat întîmplător în lume cu douăsprezece veacuri mai devreme, se preocupa de mitologiile dacice și ar fi voit să întocmească o epopee cu această bază. Prin urmare, sub raport politic, nici un complot ; în schimb, teroarea romană, sub impresia recentelor victorii atît de grele, era uriașă și practic inanalizabilă. Totuși, nu aci stă valabilitatea acestei invenții curat îndrăznețe. Intriga polițienească, dealtfel lentă, căci acțiunea se rupe des, vocile se schimbă și Hadrianus monologheazâ subțire, e părelnică. „Emisfera de dor" e o meditație despre condiția conștiinței lucide în istoria amorfă, despre violență și triumf, o laudă față de spiritul organic și contemplativ care e biruit dar nu de tot nimicit, în fine o lungă reflecție epică despre esență și fenomen.

Nu știu ce să remarc mai întîi : ipoteza de aparentă istorie romanțată pe care a creat-o autoarea ? Însă istoricește ea are o bază temeinică și cine cunoaște epoca înțelege de minune spaima Romei în fața urgiei „septentrionale", „hiperboreene", dacice, într-un cuvînt. E pe deplin explicabil atunci cum documentul se preface brusc în epos și percepția directă ia dimensiuni fabuloase.

Documentarea ? Este excepțională și, de la un punct încolo, la proporții baroce. „Emisfera de dor" e un roman de formulă documentară căci se termină cu patruzeci de pagini de „note" și „legende" ale cărții, totul în savant și cu presupuneri erudite, nu o dată ispititoare. Însă „documentar" la o proporție politică, nu în gustul analelor sterile, al catagrafiei de „acta diurna". De aci decurge o însusire rarisimă de a învia, în chip steric, epoci defunctе și de a pune în mișcare, sub înfățișări plauzibile, eroi notorii ai vremii. Nu e totuna a prezenta pe Traian ca pe un cuceritor dur, rea'ist, complicat și arid — așa cum este aci (dealtfel, întemeiat) și a-l face, în chip festivist, un descălecător voios de țară, așa cum nu putea istoricește să fie. A face roman istoric modern este a da materiei fabuloase documentare o rezonanță sufletească actuală. Și, aci, e sigur că Alice Botez a izbutit. Nota psihologică în totul complexă este efectul reveriei adecvate în marginea documentului. În lipsa trăcăturii sufletesti moderne, un roman istoric e un fragment de letopiseț arid fără mișcare epică umană superioară. Dar aci reperăm un Traian rigid și orgolios, un Hadrianus visător și introvertit peste măsurile admise, un șir de insi așa-zis „problematici" și, mai ales, mulțimea de daci, organizată ca o confrerie cu legături peste tot, care parcă a cucerit, în ascuns, întreaga Capitală Imperială. În tabloul acestor psiho'ogii tari sau „romantice" și în dialectica lor stă și ideea subtilă că istoria e, în ultimă analiză, o transfigurare a realului în epic și în tipologic.

Semnalez și puterea pur evocatoare care este excepțională. În această Romă tentaculară reconstituită ca în insectar, foiesc mulțimi teribile de bărbieri și spițeri, vraci, preoți de felurite credințe, proxeneți, spioni și asasini plătiți, conspiratori, filozofi rătăcitori, centurioni, femei solitare și bovarice. Mulțimea merge în circuri și aclamă gladiatori, salută pe împărat, se bate spontan, fură, ascultă zvonuri felurite și reacționează în cine știe ce chip — o lume vie, pe care Alice Botez a reconstituit-o într-un chip rar în proza românească. Ea știe aproape tot despre materia istorică izolată : case, obiceiuri, oameni — nimic nu scapă ochiului de arheolog al sentimentelor în mișcare. Senzația de Babilon modern sare din fiecare pagină. Totuși, Alice Botez e un romancier de formulă barocă și mulțimea de termeni latinești, intraductibili, dă senzația bizară, accentuată și de tonica savantă, că romanul e scris în... latinește. Caz rar de stil propriu materiei și, totuși, arhaic-solemn din perspectiva ochiului de azi.

Ar fi greșit să se deducă de aci simpla însușire de arheolog literar. Dimpotrivă, îndărătul unei reconstituiri minuțioase, stă un spirit modern, care inventează acut și fără lentoarea seacă a restauratorilor de oa'e și de statui. Atmosfera aiuritoare a „triumfurilor" romane, casele caleidoscopice unde se știe totul (Roma e privită cu ochii moderni, ai romanului picaresc), aspectul enigmatic încifrat, revelatoriu în cadru alegoric, ca în „Dioptrele", ei, bine, toate acestea fac din „Emisfera de dor" un roman iscusit, poetic în sens creator în marginea universaliilor, o apocrifă tîrzie modernă, la epoca traiană „post-dacică". În „Iarna Fimbul" Alice Botez explică, în gust polifonic și complicat, o istorie a regresiunii, aici, ideea nu este stingerea unui neam ci metamorfoza lui. Nu întîmplător, ideea lui Hadrinaus este de a pune războaiele dacice în cadrele unei „întemeieri". În „Emisfera de dor", Alice Botez a umplut un gol istoriografic (se știe că nu avem un „De bello dacico) cu o ipoteză cuceritoare însă, mai întîi, a inventat o lume romanescă fără cusur. A scrie despre daci „more romano" este o expresie în sine de „întemeiere" și un exercițiu prozaistic de extremă dificultate, totuși nu insurmontabil pentru Alice Botez. La al patrulea roman, efect al unei creații parcimonioase însă rare, Alice Botez este, la o examinare amănuntită, cea mai superior-insolită prozatoare a literaturii românești contemporane.

Artur Silvestri

LIVIU PETRESCU: «Romanul condiției umane»

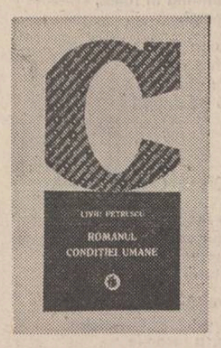

Am înregistrat în ultimii ani cîteva remarcabile contribuții românești în ceea ce privește romanul european, investigat dintr-o perspectivă originală și cu metodologii variate. Așa sînt **Morfologia romanului european în secolul al XVIII-lea** și **Morfologia romanului european în secolul al XIX-lea,** aparținînd lui Tudor Olteanu, în realitate o veritabilă istorie a romanului modern din unghiul naratologiei și poeticii prozei. **Imaginea ascunsă,** un interesant eseu despre Proust, valorificînd datele criticii stilistice, datorat lui Mihai Zamfir, sau studiile lui Livius Ciocirlie **(Realism și devenire poetică)** și Irina Mavrodin **(Romanul poetic)** despre noul roman francez. În acest context de deschidere a criticii românești spre o arie problematică mai amplă, se înscrie și cartea lui Liviu Petrescu, autor într-un eseu mai vechi al unei interesante interpretări a lui Dostoievski, **Romanul condiției umane.** Spre deosebire de criticii citați anterior, care urmăreau fenomenul din interior în literaritatea lui, Liviu Petrescu îl abordează oarecum din exterior (nu este aici vorba de o judecată de valoare, ci de unghiul analizei), dintr-o perspectivă eseistico-filozofică, adecvată în fond, chiar dacă, critica actuală ne-a obișnuit cu alt mod de prospectare a semnificațiilor operei — scopului propus ; tema condiției umane în romanul modern. În „monografia" acestui subiect, autorul optează de la început pentru metodologia critică tradițională (urmărindu-se exclusiv valorile de conținut), de loc „polivalentă" cum bizar s-a afirmat, dar aplicată cu suplețe și rezultate eficiente, pentru că, în ultima instanță metoda este o veritabilă dependenta de capacitatea interpretativă a criticului.

Să urmărim acum, metaforic vorbind, acest „proces" al metodei care luptă să constrîngă materia (literară) rigorilor sale, pentru că, subliniez încă o dată, avem de-a face cu o strategie clasică, în care particularul este sacrificat universaliilor. Spirit ordonat, Liviu Petrescu își elaborează un aparat critic coerent, redus la elementele strict necesare care are însă avantajul clarității, al demonstrației convingătoare. Astfel, modelul prozei secolului XX, preocupată de „condiția umană" este unul al circularității implicînd etapele, constringere-răzvrătire-reintoarcere la starea inițială — sau dobindirea unui nou statut (ontologic sau gnoseologic). Dar, să vedem în ce constă de fapt tema originară, care face posibilă funcționarea acestui model : „În concepția noastră, tema «condiției umane» este, de fapt, expresia unui conflict, a conflictului dintre eterna sete de absolut a spiritului uman, pe de o parte, și feluritele limitări sau îngrădiri pe care le are de suportat, pe de altă parte". Odată axioma stabilită, autorul procedează la o seamă de distincții binevenite, pentru a-i da personalitate și specificitate în ipostazele omului modern, pentru că altfel nimic nu este mai adevărat în, spre exemplu, **Don Quijote** decît conflictul dintre setea de absolut a eroului și limitările succesive. Mai mult de atît, modelul circularității este și el perfect aplicabil. Dar, să revenim la subiectul nostru. Acest impact între aspirație și limită se manifestă în două planuri, unul metafizic, unde individul se confruntă cu Legea supremă, altfel spus, ordinea cosmică și unul ontologic în care eroul se opune Celuilalt, semenului. După un sumar excurs diacronic în capitolul introductiv, Liviu Petrescu se oprește în prima secțiune importantă a studiului, asupra componentei metafizice a conflictului. Intîia treaptă o constituie supunerea la Lege înțeleasă ca principiu cosmic al armoniei și totalității și sînt aduși ca exemplu romancieri ai „naturii" precum norvegianul Knut Hamsun sau Mihail Sadoveanu. Următoarea etapă este cea a „indoielii" sau punerii în paranteză a legității cosmice care începe să se releve în ipostaza ostilă. Ippolit Terentiev din **Idiotul** (Dostoievski) Ahab din **Moby Dick** (Herman Melville) sau Santiago din **Bătrînul și marea** (Hemingway) ilustrează acest stadiu. De aici și pînă la imaginea lumii ca haos și spectacol absurd nu este decît un pas pe care îl va întreprinde Franz Kafka. În consecință, atitudinea eroului va oscila între resemnare și singurătate (Kafka) sau opoziție activă la André Malraux, și într-o parte a operei la Camus, semnificată prin Mitul Cuceritorului (simbol al efortului de depășire prin cunoaștere). După momentul „revoltei" urmează cel al revenirii, dar nu la treapta inițială, ci la una superior conștientizată (fapt insuficient evidențiat de autor) ca în **Zidul** lui Sartre. A doua mare parte a lucrării este dedicată, firesc, conflictului ontologic. Sînt aduse în discuție numele lui Joyce (mintuirea de durată și ființare) Amiel (eliberarea de „răul de timp"), Thomas Mann (intensificarea trăirii dyonisiace și spirituale spre absolutul existenței), Proust (transcederea existenței prin metaforă), Camil Petrescu (puterea iluzionării intelectuale), Hortensia Papadat-Bengescu (relația circulară real-imaginar) și din nou Dostoievski, Sartre, Camus, sub unghiul existenței în act. Am remarcat pentru consistența și finețea analizei pasajele despre Joyce, Camus și Kafka, în schimb Thomas Mann, Malraux și Sartre sînt prezentați cam schematic, dacă nu chiar simplist. Mă refer în special la

primul, a cărui operă fundamentală, **Iosif și frații săi,** un roman al „condiției umane", pentru a prelua terminologia lui Liviu Petrescu, sub toate aspectele ei (ontologic și metafizic) nici măcar nu este amintit. În fine, a treia secțiune, a cărții, cuprinde, folosind sintagma autorului, problematica „Celuilalt", motiv complex aparținînd atît registrului metafizic cît și celui social. Este vorba de o strategie a impunerii eroului în fața „Celuilalt", pe care îl asimilează, prezenței divine. Dar, a-l contesta și a-l înlocui pe „Celălalt" cu tine înseamnă în mod subtil a te instaura ca egal al lui, adică a deveni propriul tău demiurg. Exemplar este în acest sens prințul Mișkim din **Idiotul,** care în aparență, înjosindu-se și umilindu-se, încearcă „să restituie raporturilor umane norma absolutei egalități și a absolutei reciprocități".

Urmărind acum întregul traiect al aventurii critice a lui Liviu Petrescu nu putem să nu apreciem nu numai importanța majoră a subiectului, dar și logica ansamblului, modul sigur în care a fost condusă demonstrația, subtilitatea și siguranța argumentației. Ce-i drept, uneori este atît de sigur încît tonul apodictic ia locul analizei sau îl determină să considere, fără nici o umbră de îndoială, ca izvor teoretic principal în creația lui Thomas Mann, filozofia lui Schopenhauer, uitînd imensa erudiție religioasă și inițiatică a autorului. Este riscul oricărei metode univoce care din imperativele reducerii la sistem, simplifică opera. Sînt surprinzătoare, de asemenea, absența unor nume ca Kirkegaard, Gide, Céline, A. Huxley, Virginia Woolf, ce-i drept scriitori care nu se pliau ca o mănușă temei. De altfel, o anume comoditate se observă și în ceea ce privește literatura română unde afirmația că romanului nostru îi este caracteristic socialul și politicul nu poate suplini absențe notabile din bibliografia temei ; M. Blecher — **Întîmplări din irealitatea imediată, Vizuina luminată,** Dinu Pillat — **Moartea cotidiană,** Augustin Buzura — **Absenții** etc. O viitoare ediție va remedia probabil, într-un studiu de ținuta celui de față, aceste lipsuri, deloc neglijabile.

Paul Dugneanu

ROMUL MUNTEANU: «Jurnal de cărți» (II)

Profesorul Romul Munteanu își intituleză o serie ajunsă la volumul al doilea, **Jurnal de cărți.** Modest și exact, el nu încearcă să epateze dînd drept altceva o culegere de articole, prin titluri de deviere. El își publică experiențele de lectură sau transformă lectura într-o experiență în maniera lui E. R. Curtius, care este de altfel, unul din marile sale modele.

O primă precizare trebuie făcută în privința raporturilor acestor volume cu restul lucrărilor sale. Profesorul Romul Munteanu are vocația lucrărilor de sinteză în domeniul comparatismului ; textele incluse în **Jurnalul de cărți** aparținînd, pe de o parte, unei nevoi de relaxare, pe de alta unei curiozități ce se dovedește tot mai întinsă asupra literaturii române și asupra fenomenelor literaturii străine neintegrabile în vreo construcție comprehensivă. Cite un studiu este un excurs față de lucrările de amploare : bunăoară cel intitulat **Voltaire și Rousseau sau cele două fețe ale epocii luminilor.**

O altă caracteristică a lecturii care reiese din **Jurnalul de cărți :** profesorul Romul Munteanu nu citește numai cărțile care i-ar produce plăcere, el nu se preface, este un profesionist. Ocupîndu-se de autori mari sau cunoscuți, postura sa nu este automat reverentă. Într-un fel, beletriștii și criticii sînt pentru el persoanele întîlnite într-o mare adunare : unele sînt cunoscute și iubite, altele apreciate, unele necunoscute, altele iubite și care trebuie prezentate tuturor, altele importante, de care trebuie să se țină seama, chiar dacă sînt dezagreabile. Cititorul de literatură face, de asemenea, ceea ce este propriu unui memorialist : notează impresiile sale despre faptele provocate de el însuși, ca și despre cele care-l provoacă fără voia lui. Romanul sau poezia experimentală sînt pentru aceasta, la fel de utile ca și literatura de consum.

O altă particularitate a volumului o constituie caracterul său de reprezentare diplomatică, în sensul cel mai bun al cuvîntului. Profesorul Romul Munteanu ține seama de trei fenomene relevante pentru producția literară internațională. În primul rînd, literatura poate fi azi un mod de definire a unei personalități neprofesionalizate beletristic. Apoi, că nu există o antinomie între poziția politică sau materială a unui autor și producția sa literară. În al treilea rînd, că lipsa posibilităților de evidențiere a unei literaturi nu trebuie să ducă la ideea că acea literatură nu există, ci la impunerea ei printr-un efort diplomatic.

Apoi, profesorul Romul Munteanu dovedește un interes sporit față de literatura română modernă și contemporană. Este bine să se sublinieze modul cum el citește această literatură. Comparatist, cititor aplicat al literaturii europene, orientat printr-un fel de strategie de complementarizare deopotrivă către literatura tradițională (clasicism, baroc, sentimentalism, luminism, romantism) și către cea mai nouă (teatrul absurdului, romanul experimental, noua critică), el pornește prin urmare din afara către interiorul literaturii noastre, pe care o consideră prin criteriile și modelele stabilizate în istoria literaturilor europene. De aici, posibilitatea de a vedea mai bine ce este universal și stabil în fenomenul românesc și ceea ce este original în el. În același sens, el poate porni din afara unui timp pentru a-l regăsi în altul : așa sînt bunăoară explicațiile asupra romanului **Petersburg** de Belii, văzut prin prisma noului roman postbelic.

Un aspect interesant prezintă comentariul cîtorva poeți și prozatori români contemporani : Fănuș Neagu, Eugen Barbu, Geo Dumitrescu, Eugen Jebeleanu etc. Ca și eseurile privind problematica literaturii române contemporane, acestea sînt redactate academic, într-un limbaj moderat, care ar putea irita pe un cititor al criticii gongorice. Aceste texte sînt de fapt comunicări la diferite congrese și întîlniri internaționale, la care profesorul Romul Munteanu și-a asumat sarcina de a populariza literatura română actuală. Și în acest domeniu, care pretinde tact, claritate și măsură, nu știu care dintre contemporanii săi a făcut mai mult.

Deschis tot mai mult unor opțiuni mereu mai variate, pornind de la literatura clasică spre cea modernă sau alternîndu-le, profesorul Romul Munteanu pare prin **Jurnalul** său de cărți să lege două etape, dintre care cea existentă o prefigurează pe cealaltă : de la jurnalul consacrat literaturii la literatura memorialistică.

Și, dacă ar trebui să reproșăm ceva acestei cărți, acest ceva nu aparține neapărat autorului : erorile de transcriere.

Marian Popa

IULIAN NEACȘU: «Un bucureștean în trecere prin București»

Într-o confesiune publicată în revista „Luceafărul", prozatorul Iulian Neacșu explica rarele sale apariții editoriale (debut în 1966 cu **Iarna cînd e soare,** urmat în 1968 de **Insul** și apoi... tăcere înaltă) prin acea obsesie unică, numită de el „tentația capodoperei", care impune exigență maximă, respect față de cuvîntul scris și, nu în ultimul rînd, față de cititori. Frumos crez scriitoricesc și, totodată, stimabil mai ales că, dincolo de intensa activitate publicistică, fragmentele de roman apărute nu demult în presa literară ne arată că omul nu stă deloc degeaba și nu aruncă vorbe în vînt. Pînă la capodoperă, Iulian Neacșu întrerupe însă prelungitul antract cu o carte de reportaje și însemnări, ce reunește parțial activitatea scriitorului în acest domeniu. Prozatorul din **Iarna cînd e soare,** influențat stilistic de povestirile lui Salinger și sedus de sentimentalismul discret din **Joia dulce** de Steinbeck, apare aici — cum observa Nicolae Dragoș în comprehensiva prefață a volumului — într-o ipostază inedită. Este clar că între proza lui Iulian Neacșu și reportajele din **Un bucureștean în trecere prin București** (Editura Eminescu, 1979) nu se poate stabili o relație de continuitate directă. Dar nici de ruptură nu poate fi vorba, căci, iată, regăsim în carte talentul portretistic, ironia fină, tehnica sugestiei, naturalețea elaborată a tonului, capacitatea de a crea atmosferă. De aceea, eliminînd strictele determinări spațio-temporale și biografice, în multe cazuri, reportajele ar deveni proză curată iar în eroii lor am identifica virtuale personaje de ficțiune. Să nu forțăm însă lucrurile ci să vedem **ce este** și nu ceea ce ar putea deveni **Un bucureștean în trecere prin București.** Definind metaforic reportajul, F. Brunea-Fox, unul dintre maeștrii recunoscuți ai genului, scria : „...nu e (n.n. reportajul) decît o cange de harponat realitatea, o sondă ce captează conținutul diverselor zone ale realității. Realitatea există independent de reporter, nu e un produs al imaginației sale. Ea se mai cheamă și viață". Cartea lui Iulian Neacșu este o astfel de sondă, lansată în straturile profunde ale vieții. Semnalele transmise sînt preluate de un profesionist, care știe să decupeze, să monteze, să pună în scenă spectacolul fascinant al realului, fără ca astfel să-i trădeze autenticitatea. Cartea cuprinde cinci secțiuni : **Martie, 1977 ; Aur în suflete ; Milionarul de plastic ; Mica publicitate ; Am cuvîntul.**

Prima dintre ele — titlul vorbește de la sine — grupează însemnările reporterului din zilele de după cutremur. Paginile acestea impun o lectură integral afectivă iar a vorbi aici despre tehnică reportericească mi se pare cel puțin deplasat. Litera scrisă se constituie în document tulburător, vorbind despre suferință și moarte, despre frumusețe morală și solidaritate umană, despre oameni într-un moment de cumpănă.

În **Aur în suflete** (banală metaforă, surprinzătoare la un autor care, altfel, se dovedește inventiv în alegerea titlurilor) și **Milionarul de plastic,** reporterul își îndreaptă atenția către două zone ale umanului dispuse antitetic. De o parte, o lume a muncii cinstite, a omeniei structurale, din care sînt alese biografiile exemplare, convergente în tipologia lui **homo faber.** Dincolo, mostre ale escrocheriei, fraudei, tîlhăriei și imoralității. Reporterul reface dosarul cazurilor, îmbină depoziția scrisă cu replica verbală, dialogul „pe viu" cu povestirea succintă, compunînd din tușe severe, fără îngroșări caricaturale dar de pe pozițiile unei atitudini net acuzatoare, imaginea reprobabilă a degradării morale. Se știe că, de regulă **negativii** reușesc mai bine autorilor, sînt mai verosimili. Dificultatea intervine atunci cînd reporterul își propune investigarea biografiei unui model pozitiv, a unui erou. Este o probă a meseriei pe care puțini o trec, pentru că pericolul de a eșua în clișeu edulcorat sau în didacticism plat devine considerabil. De aceea, am citit cu atenție paginile capitolului **Aur în suflete.** Nimic fals, nimic prefabricat, nimic convențional. Autorul nu impune interlocutorilor săi, prin întrebări previzibile, un tipar prestabilit în care aceștia să intre din comoditate sau timiditate. Dimpotrivă, reporterul știe să iscodească, incită la discuție cu o întrebare exactă și clară, pentru ca apoi să se retragă discret, lăsînd amintirile să se depene. O nouă întrebare, un portret trasat din cîteva linii, o descripție evocatoare intervin doar cînd discuția amenință să treneze. Lăsați să se miște și să vorbească omenește, să-și spună îndoielile și să-și mărturisească orgoliile, eroii reportajelor lui Iulian Neacșu **trăiesc.**

Cu **Mica publicitate** și **Am cuvîntul,** autorul exersează pe spații mici, concentrat, crochiul moral, executat în aqua forte și rareori în creion moale. Calitățile acestor compoziții de dimensiuni reduse se află în acuitatea observației, vivacitatea ironică a dialogului, exactitatea definiției. Iată o astfel de definiție cu care se încheie semnificativ cartea: „Boemul nu creează, discută creație, nu face politică, discută politica, nu face avangardă, discută avangarda, nu are atitudini, discută atitudini. Boemia astăzi este desuetă și lasă". Repudierea boemei (cine cunoaște omul poate garanta sinceritatea gestului) conține în sine pledoaria pentru implicare. Sub semnul implicării lucide în viața socială a cetății, scrutată în complexitatea manifestărilor ei, stă întreg volumul **Un bucureștean în trecere prin București.** În trecere prin reportaj, prozatorul Iulian Neacșu vrea să lase urme. Și lasă.

Valentin F. Mihăescu

DAN ZAMFIRESCU: «Via magna»

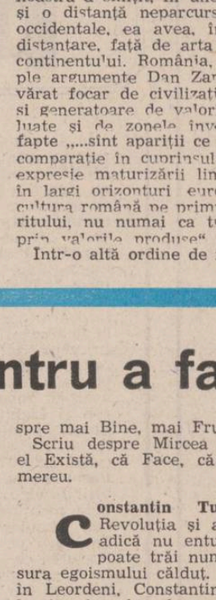

Un binecunoscut adevăr filozofic spune că imaginea despre sine, conștiința de sine a unui fenomen este rodul relaționării și delimitării sale față de totalitatea esențială a fenomenelor înconjurătoare. Recentul volum de articole semnat de Dan Zamfirescu se situează în inima aceleiași sfere problematice. Cine sîntem ? Cine este cultura românească ? Dar a pune o asemenea întrebare înseamnă a implica o altă formă a interogației : unde și împreună cu cine sîntem ?

Deci prima etapă a discuției este aceea a termenilor de referință. Polemica lui Dan Zamfirescu vizează aici un așa-numit complex al sincronismului. El derivă din judecarea excesivă a culturii noastre în raport cu realizările de civilizație specifice occidentului european. Sentimentul unui decalaj evident, precum și patima febrilă de a îl depăși definesc o asemenea atitudine. Două sînt obiecțiile pe care autorul le formulează cu multă fermitate : a) una se referă la un adevăr, să-i spunem istoric ; azi, în plină criză de civilizație, o asemenea arie culturală nu mai poate oferi modele viabile și demne de „imitat". Atunci cînd ea își pune sub semnul întrebării propriile valori, ce sens ar avea preluarea și re-învigorarea lor pe un alt tărîm cultural ? Mai mult, chiar ; raportul pare a fi invers, căci realitățile socialiste ale țării noastre dau un alt orizont artei românești. Iată de ce Dan Zamfirescu afirmă cu multă convingere : „Noi avem datoria de a aduce în opere spiritul și realitățile unei societăți înaintate, problematica ei radical deosebită de aceea a unor țări de recunoscută tradiție culturală, dar aflate într-un moment istoric depășit de evoluția noastră socială" (p. 158) ; b) al doilea argument se referă la un adevăr, să-i zicem, spațial. Dacă arta noastră a simțit, în unele momente, o diferență și o distanță neparcursă față de arta Europei occidentale, ea avea, în același timp, o egală distanțare, față de arta și cultura din sud-estul continentului. România, demonstrează cu multiple argumente Dan Zamfirescu, a fost un adevărat focar de civilizație medievală păstrătoare și generatoare de valori culturale, ulterior preluate și de zonele învecinate ei. Toate aceste fapte „...sînt aparții ce nu își găsesc termeni de comparație în cuprinsul ariei răsăritene. Ei dau expresie maturizării limbii și geniului național în largi orizonturi europene, așezînd totodată cultura română pe primul loc în contextul Răsăritului, nu numai ca treaptă a evoluției, ci și prin valorile produse" (p. 169).

Într-o altă ordine de idei (și regăsim aici încă un pilon fundamental pentru argumentația lui Dan Zamfirescu) nu contează numai cine și de la cine împrumută sau se inspiră, ci și *ce* preia, ce valori și forme culturale sînt transpuse de la o civilizație la alta. Căci în acest domeniu sînt în egală măsură iluzorii atît pretențiile de autarhie, cît și cele de prioritate absolută în ordinea apariției unui nou fenomen. Dar, în același timp, cercetătorii au remarcat că există momente în care culturile, saturate și obosite parcă de propria lor tradiție (fie ea cît de glorioasă) se deschid către alte orizonturi, căutînd noi izvoare, noi modele și viziuni asupra universului. Dan Zamfirescu consideră că epoca actuală constituie tocmai un asemenea moment, fericit conjugat cu o altă structură culturală. Aceasta ar fi dată de specificul artei noastre naționale, de uluitoarea ei capacitate de sinteză, de modalitatea limpede și armonioasă prin care ea așează omul în lume, și modelează lumea după profilul și aspirațiile omului. Cultura română, de azi și din trecut, ar putea furniza un răspuns și o soluție pentru crize și întrebări venite de pe alte coordonate spirituale : „Literatura română este refuzul de a opera clivajul dintre ființa umană și mediul înconjurător, pe care poporul nostru l-a înțeles într-o intimă frățietate dintre om și „firea" în cuprinsul căreia el există, care-l hrănește și care îl păstrează în alcătuirea lui de ființă superioară, rațională și năzuind spre fericire prin comuniunea cu semenii săi".

În sfîrșit, o ultimă (dar nu finală) teză a autorului se referă la autonomia de dezvoltare și constituire specifică oricărei culturi în adevăratul sens al cuvîntului. Atît timp cît ea proiectează o viziune originară și echilibrată asupra lumii, atît timp cît poate răspunde marilor întrebări ale existenței, ea își afirmă în mod intrinsec valoarea, iar autonomia ei axiologică nu poate fi pusă în discuție : „Marile culturi nu cersesc nimănui recunoașterea și nici n-au nevoie de ea". De aici se deduce că problema sincronizării precum și aceea a relației dintre național și universal implică o totală răsturnare de termeni : „...exponenții ei au fost naționali, au devenit „ei înșiși" prin universal, și au fost universali tocmai pentru că au închinat totul cauzei naționale...".

Aceste cîteva afirmații-axiomă, definitorii pentru creionarea viziunii lui Dan Zamfirescu față de rostul culturii române în contextul european, ne permit definirea „protocronismului" autorului. Optiunea sa se bazează pe o analiză lucidă a civilizației contemporane, pe sesizarea relațiilor actuale dintre diversele focare de cultură, pe aducerea în discuție a problematicii umane în general. Forța argumentației sale stă mai puțin în inducție (exemplele „protocronice" menționate), și mult mai mult în rationamentul deductiv (condiția actuală a culturii, structura artei române, posibilitatea ei de a da un răspuns unor crize contemporane). Protocronismul lui Dan Zamfirescu nu este orientat spre trecut, nu exaltă cazuri apuse de întîietate culturală. El se deschide spre viitor, propunînd modalități de afirmare a culturii române în lumea contemporană. Caracteristica sa de bază nu este atitudinea teoretizantă, ci militantismul afisat cu entuziasț și patetic patriotism. Într-un cuvînt, protocronismul pentru care militează Dan Zamfirescu este, în însăși esența sa, un act de vădită finalitate politică.

Mihai Coman

A trăi pentru a face

Urmare din pag. 1

și al tovarășilor săi de efort și speranță, s-a redus importul de elice pînă într-atît încît s-au putut consemna, cu satisfacție îndreptățită în catastife atente, economii mari cît roata carului. Dăm și cifra lor exactă : 36 000 000 lei valută, adică tocmai prețul real și definitiv al citorva cargouri.

Receptiv la nou, om al Timpului Prezent, destul de tînărul **Mircea Roibu** s-a gîndit că trebuie să trăiască **pentru a face** și... a Făcut.

Remarcabila, putem spune fără teamă că exagerăm, chiar uimitoarea lui realizare tehnică e un semn majuscul și incontestabil, bărbătesc mai cu seamă și înviorător ; semn de inteligență și creativitate tehnică ; probă irecuzabilă că geniul tehnic românesc nu va apune, că mai ales în noi ințne se cere căutată „piatra filosofală" a înnoirii, a sporului, a devenirii și progresului.

Atestată, cu entuziasm, pe plan internațional, premieră **absolută** în materie de industrie navală, realizarea tehnică a lui Mircea Ro'bu e mai puțin un miracol și mai mult un fruct.

Un fruct al ambiției revoluționare și al căutării, al elanului de autodepășire, al năzuinței spre mai Bine, mai Frumos, mai Adevărat.

Scriu despre Mircea Roibu și mă bucur că el Există, că Face, că Visează și Îndrăznește mereu.

Constantin Tuculescu e tînăr ca Revoluția și are temperamentul ei. E adică nu entuziast, un om care nu poate trăi numai pentru el, după măsura egoismului călduț. Născut pe Arges, taman în Leordeni, Constantin Tuculescu s-a acordat la ritmul major al vremurilor pe care le trăim, s-a dăruit adică, definitiv, acestui „ev aprins".

A absolvit Facultatea de tehnologie a construcțiilor de mașini, devenind ceea ce industria contemporană îi pretindea să devină : specialist de primă mînă în Mașini, unelte și scule.

La timpul „Acum" se poate spune despre el că este Șef compartiment mecanico-energetic și sculărie al Întreprinderii Industria tehnico-medicală din București. Titulatura aceasta destul de pompoasă și, într-un fel ezoterică, tainică pentru un neinițiat, nu exprimă însă de la prima vedere cît, cum și ce face, acest om de acțiune, om al timpului său, acest entuziast mereu interesat de probleme științifice, mereu urmărit de rezolvări practice.

Șef-compartiment meconico-energetic și de sculărie !

Definiție de ecuson. Dar ce face în fond Constantin Tuculescu ? Dă probe zilnice de existență, adevăr și entuziasm ; caută, găsește, pulverizează orice reminiscențe ale rutinei, îi antrenează pe cei din jurul său într-o muncă purtînd toate caratele utilității și ale nobleții. Om printre oameni și pentru oameni, Tuculescu aprofundează studiul și cultivă efortul cu pasiune și dăruire de artist.

Refuză staticul, preferîndu-i gestul dinamic și eficient cu scop și rezultat. Se ocupă de toate : proiectare de aparate medicale, dă asistență tehnică, răspunde de întreținerea și repararea utilajelor, de matrițe și stanțe, caută, găsește, propune, impune, stă, dacă e nevoie, și seara și noaptea în întreprindere pentru ca totul să meargă ca pe roate.

Refractar la nepăsare și automulțumire, acest tînăr om de acțiune are biografia contemporană pe care o merită și pe care, dealtfel, și-a și dorit-o. În stînga, acolo unde-i inima lui, arde întotdeauna o lumină pentru ceilalți.

Întreaga lui existență este o ardere, o căutare, o inițiere în faptă. Trăind premeditat la acest mod, cel despre care vorbim, exprimă o voință și un stil de viață.

Cel al zilelor noastre, al împlinirilor noastre ; la el tinerețea nu e un dat biologic, ci, ca la toată generația sa, e cu mult mai mult : *e o stare de spirit.*

atelier literar
poșta redacției

G. C. PLOPU : Nimic nou, în cele două plicuri. Pentru o reușită convingătoare în poezie (dar numai în poezie ?...) e nevoie de talent, e nevoie de cultură, e nevoie de muncă. Dv. aveți din fiecare cite ceva. Dar, din nefericire, prea puțin ! (Ceva mai bine în „Plopule". „Doar privirile" — ...dar, cum spuneam, prea puțin !...).

R. S. RUBA : Indiscutabile semne de poezie, chiar dacă adesea pindite de convenționalism, de monotonie, chiar dacă ecourile din clasici, mai ales din Arghezi, sînt uneori evidente, chiar dacă inegalități, scăderi, soluții facile, grăbite, nimicesc armonia întregului (ca, de pildă, în „Cavaler" — pagină frumoasă, altminteri — unde strofa a 4-a, cu evaziva, gratuita „poveste de cascadă" ?! strică totul și unde **lancea**, cu „tăișuri lungi", etc. e, desigur, o **spadă**, sau ca în „Mesteacănul", unde strofa a 3-a, cu „cataplasmele" ei... etc). Mai aproape de reușită ni s-au părut : „Sala de gimnastică", „Carusel", „Accidentat", „Moartea la Troia", „Tăcerea mea". Dar trebuie să vedem ce mai urmează.

DAUREL : Vestea ne-a mihnit, firește, dar rămînem încrezători că nu vă veți da bătut. Proiectul dv. și al prietenilor dv. e foarte frumos ; sperăm să-l puteți aduce la îndeplinire. Vă vom da, fără îndoială, tot sprijinul care depinde de noi, dar va trebui să discutăm mai amănunțit decît e posibil în această coloană (poate, într-una din călătoriile dv. ne veți căuta). Versurile trimise sînt printre cele mai bune și vă arată în progres și maturizare.

MARGARETA M. : Paginile sînt mult prea vorbărețe, aglomerate, greoaie, didactice. Dacă ar fi fost niște simple mărturisiri, cum le-ați dorit, într-un stil direct, deschis, simplu, și nu niște parabole sofisticate, confuze, pline de un convenționalism prețios și retoric, lucrurile ar fi arătat, poate, mai bine (așa cum arată, de altminteri, și unele pasaje, mai puțin „prelucrate" și verbioase, din actualul manuscris). Să sperăm că paginile următoare ne vor aduce vești mai bune.

G. SMEOREANU : Lucruri interesante și acum, îndatorate, parcă, ceva mai mult fenomenului suprarealist : „Materia, pentru copii", „Sfintul Gheorghe omorînd balaurul", „Obiecte folositoare", „Cel din aer", „Pa-

sărea care ne strigă", „Moara", „Și iarăși vezi orchestre", „Eufrosina".

G. M. BUCOVICIOR : Din nou, o criză de supraproducție, cu grave scăderi ale exigenței de sine, cu rezultate necrezut de slabe. Puține lucruri de reținut, din ultimele plicuri : „Dimineața", „Cînd", „Mă caut", „Scrisoare", „Așteptare", „Nu ziua de azi".

M. CIORANU : Lucruri slăbuțe, în continuare. Abia dacă putem menționa „Secundele", „Atunci".

I. CRAIOVA : Lipsește în continuare ambiția de a „ridica ștacheta", lucrurile rămînînd la nivelul unei activități meșteșugărești, de rutină și convenție, cu o „trusă"-standard de mijloace și vorbe și „scheme" (unele aparținînd unei formule lirice bătrîne, „îmbătrînită-n rele", cîndva grav compromisă în hăuluri și cădelnițări de diferite culori...). V-ați asumat sarcina dificilă dar nobilă de a remania, reabilita, reînsufleți acest registru (care vă este în mod vizibil apropiat, fafamiliar, adecvat) și ați dovedit că dispuneți de energia și talentul necesare unei asemenea performanțe (atunci cînd ambiția, străduința, inspirația ating împreună limita incandescenței...). Dovadă — între altele, anterioare — și această „Vînătorească" de-acum.

D. E. ROȘCA : Cîteva, retrimise (fără nici o explicație). Cîteva („Iason", „Paradisul trucat", „Egofobia", în nota obișnuită.

JOSEPH MIRAN : Exerciții (adesea epigonice) la umbra suprarealismului, alteori, la umbra lui Ion Barbu sau chiar a lui Nichita Stănescu. Printre atîtea laborioase întruchipări par să existe și semnele vocației „Somnul și aglutinările sale", „La masa mea de scris", „Privire pe fereastră". „Somnul-sicriu înflorit", „Frig în real", „Limbajul", „ Macii" (II), etc. Dar trebuie să vă găsiți matca proprie.

Elena Dumitru, Ego, Victor Popescu, Paul Christian, M. Sima, M. D. Creek, Alina R., Ștefan Dimboiu, M. Cotuțiu, I. Vrăbiescu, Steluța Ispas, Dan Antim, Iulian Mocanu, V. Condeescu (ceva mai bine, în „Stările cuvîntului"): Nimic nou !, **Călin Vutcani, S.T., Vezan Macavei, Victor Aru, Alexandru Duca, Gh. Tăranu-Iași, Aron Pinu, Toma Barbăroșie, Vasile Dilimoț, V. T., Gheorghe Savin, Gabriela Tuțu, Clepsidra, Valerica Apostu, Nicolae Dumitru, Nicolae V. Ioana, Eugen Curta, Corneliu Iacșa, Neculai Iacomi, M. C. Viișoara, Ion Crișu, Kipukua-Ipu :** Încercări de nivel modest.

Geo Dumitrescu

N.R. : Manuscrisele nu se înapoiază.

Gudron

renegat.
„Gloanțele de plastic sînt mai ușor de cărat"
„Doi trandafiri de plastic
au fost uitați în parc,
pe o bancă ;
a doua zi, dimineața,
banca a fost găsită încărunțită de spaimă."
„Manechinul de plastic
nu se plînge că
de ieri n-a mîncat."
În vase de plastic
laptele așteaptă răzvrătirea pădurii.
Eh, nu vă enervați
cînd lingurița de plastic se deformează
în apă fierbinte.
Eh, nu vă impacientați
dacă vertebra de plastic vă împiedică
să vă aplecați cît trebuie ;
să ne bucurăm cîtă vreme gălăgiosul gudron
și-a pus tichia cu clopoței și
cinic
joacă rolul bufonului.

ION TEODORESCU

Acele nesfîrșite veri

Îți mai aduci, cumva, aminte de-acele
nesfîrșite veri
cu-atîtea jocuri și plăceri ale copilăriei sfinte
intraductibile-n cuvinte, parcă a fost un vis,
mai ieri ?

O, parc-am fi trăit în rai, într-o eternă
sărbătoare
cu pepeni, struguri plini de soare, pierduți
pe luminosul plai,
cînd de dureri habar n-aveai, îți mai aduci
aminte, oare ?

Dar cîtă apă ne-a scăldat din zori în seară
și pe lună
cînd noaptea umbrele și-adună, de cîte ori
în scăpătat
văzduhul nu s-a-nfiorat de-atîta cînt și voie
bună ?

Trăind ca niște domnitori, stăpîni pe cîmp,
păduri și ape
pămîntul ne era aproape, l-îmbrățișam
de-atîtea ori
și, drag ca ochii, cum să mori și neslăvit
în cînt să-ți scape ?

Doar cine n-a copilărit pe plaiurile de lumină
nu știe ce-i o lună plină, un seceriș, un
răsărit
și va muri neurmărit de dorul care ne alină

PETRE VLAD

Nu vreau

Nu vreau de la umbră decît
un petic de răcoare,
un paravan albastru
spre raza trecătoare.

Să-mi țină de foșnet și de urît,
nu vreau nimic din ce se împarte.
Din socluri căzute și sparte,
nu-l vreau pe zeul doborît.

Îmi legăn ziua în palmă
pasăre ciudată și calmă,
balans de aripi mărunte
bătînd distanța lineară dintre noi.
cum fără capete, o punte,
peste un stinjen de lumină și noroi.

LILIANA POPESCU

Desene de Micaela Istrate

Portret de pomi

În cîmpul sfînt numit Keramicos
ierburi uitate între șanțuri savante
șanțuri de lacrimi stăpînite
de broaște tinere și nepăsătoare
urmărite cu aparatul de filmat
să le surprindă reproducerea
între pietrele încinse de praf
sentimente amfibii de supraviețuire
revedere din interiorul rețelei
pentru un moment aparată
de umbra taurului ce
se luptă cu moartea precum
cu o piele solzoasă lepădată de șopîrie
și mă aplec spre semințe
să inoli portret de pomi
și m-am întors spre naștere
în mîna întinsă spre zare
să încercui o clipă a cîmpului sfînt.

VIORICA IONESCU

Pe un trunchi de mesteacăn

Pe trunchiul de mesteacăn
m-am așezat o clipă
Dincolo de drumul îndepărtat —
muntele, dincolo de drum —
rîul ca o lamă de cuțit
Casele albe, cîmpul, gîndurile mele
deveneau mai adevărate
(Dacă mi s-ar întuneca privirea
dacă privirea ar fi un amurg
și întunericul ca o reptilă
și-ar desface solzii peste pleoape)
Pe trunchiul meu de mesteacăn
înțeleg de ce rîul se vindecă-n rana
pămîntului
Casele albe risipesc singurătatea
cîmpiile se topesc în depărtare
sufletul viu alunecă
prin cerul deschis

LUCIA MORARU

De la Dunăre

Eu vin
de la Dunăre
cu izul pescarilor
uitat pe obraz —
sărută-mă
pînă ce nu se pierde
culoarea :
uite,
primește
două vocale :
un nufăr
și un pescăruș
atîta pot s-aduc
de la Dunăre
în rest
ea zvicnește în mine
ca o chemare
spre larg.

MARIN CIORANU

Puntea

Sînt prea tînăr să-accept viața
ca pe-o povară,
ca pe-o crimă la care nu mai poți adăuga
puțin albastru,
puțin din cîntecul celor cu ușile deschise ;
sînt prea tînăr
să mă prăbușesc în somn ca-ntr-o altă
realitate ;
să închid ochii fiindcă există noapte,
să renunț la cine m-așteaptă departe
cînd între teamă și vis
sînt punte peste moarte

TEODOR ROȘU

Zilele culturii sovietice

● În aceste zile se desfășoară în țară **Zilele culturii sovietice,** manifestare culturală de mare amploare și audiență. Reprezentanți de valoare ai baletului și muzicii sovietice ne vizitează țara, ansamblul de dansuri gruzine va fi prezent și el în fața publicului românesc, pictura și filmul sovietic, alături de cartea de literatură a vecinilor și prietenilor noștri vor ilustra aceste bogate zile ale culturii sovietice în România. Multe din aceste manifestări au caracter de eveniment. Ne oprim aici asupra filmului sovietic ale cărui calități sînt de mult cunoscute și apreciate în România.

AUTENTICITATE ȘI LIRISM

Zilele filmului sovietic ne-au prilejuit reîntîlnirea cu produsele unei mari școli cinematografice ale cărei trăsături pot fi recunoscute și în filmele prezentate în aceste zile pe ecrane. Jocul nuanțat al actorilor, lirismul general al interpretării, substanța și autenticitatea pe care aceste pelicule o au nu pot genera decît satisfacția spectatorului. **Interviuri despre probleme personale** face o secțiune în viața intimă a unei femei ziariste care în inițiativele ei profesionale intră în intimitatea dramatică a vieții altora, dar a cărei viață proprie ar avea la rîndu-i nevoie de un interviu omenesc, adînc, plin de toată atenția pentru drama vieții ei. Totul e credibil, aici accentele false lipsesc, umanitatea filmului e cuceritoare. **Cinci seri,** asemănător intrucîtva tematic cu primul, ne introduce tot în intimitatea vieții unei perechi, bărbat și femeie, din a cărei experiență regizorul decupează cu mult simț al autenticului doar „cinci seri" suficiente însă pentru a vorbi cu multă aplicație psihologică despre doi oameni și a le face portretul. **Furtul calului** ne transportă în atmosfera de legendă și exotism a Turkmeniei din 1919 cînd poporul turkmen luptă împotriva intervenționiștilor englezi, iar miza simbolică a disputei e un cal, semn al libertății acestor oameni care ripostează la invazie. **Tactica alergătorului de cursă lungă** e un film despre viața partizanilor, despre legăturile psihologice, morale din rîndul acestora, mai puțin un film de acțiune cît unul de psihologie. E prezentă aici marea temă a filmului sovietic postbelic, tema marelui război de apărarea patriei și conduita exemplară a omului sovietic în timpul acestui război. Nu lipsește nici comedia în spiritul unei bune tradiții a filmului sovietic. **Comedia de modă veche** e titlul semnificativ al peliculei care adaptează pe ecran o piesă de Arbuzov și care vorbește cu umor despre dragoste și omenie. **Totul pentru cîntec** e un film cu Ala Pugaciova, tip de producție cu o mare audiență la public. În sfîrșit, **O dramă la vînătoare,** film al regizorului Emil Loteanu, cunoscut publicului din România prin mai multe pelicule ale lui, se evidențiază prin gravitatea analizei psihologice, prin lirismul fin care sînt trăsăturile de marcă ale filmului sovietic de recunoscută autoritate profesională și artistică astăzi oriunde.

Calitățile acestor pelicule au ocazionat o reconfortantă întîlnire a publicului românesc cu calitățile de excepție ale cinematografiei sovietice.

Telegramă

Către

Uniunea Scriitorilor din U.R.S.S.
Ulița Voroskogo, 52, Moscova

Dragi tovarăși,

În numele Uniunii Scriitorilor din Republica Socialistă România, al tuturor scriitorilor români, vă rugăm să primiți călduroasele noastre felicitări cu prilejul celei de a șaizeci și doua aniversări a Marii Revoluții Socialiste din Octombrie. Urăm scriitorilor sovietici noi și însemnate succese în creația lor pusă în slujba măreței opere de construire a comunismului, realizarea de lucrări care să reflecte marile victorii ale poporului sovietic. Fie ca prietenia și colaborarea dintre scriitorii români și sovietici, dintre Uniunile noastre să se dezvolte și să se întărească și în viitor.

Conducerea Uniunii Scriitorilor din Republica Socialistă România

PREZENȚE SCRIITORICEȘTI

În cinstea celui de-al XII-lea Congres al partidului, marți, 13 noiembrie 1979, orele 18.00 la Ateneul tineretului din Aleea Alexandru nr. 38, va avea loc un recital de poezie tînără, sub genericul :

„PARTIDULUI ȘI PATRIEI, OMAGIU"

Participă poeții : **Daniela Crăsnaru, Ioana Diaconescu, Carolina Ilica, Lucia Negoiță, Mara Nicoară, Grete Tartler, Liliana Ursu, Veronica Verona, Lucian Avramescu, Paul Balahur, Horia Bădescu, Mihai Bărbulescu, Gabriel Chițu, Mircea Dinescu, Dinu Flămînd, Dumitru M. Ion, Ion Mircea, Dușan Petrovici, Adrian Popescu, Mircea Florin Șandru, Dan Verona, Titus Vijeu.**

Telegrame

Iubite și stimate tovarășe ION BRAD

Cu prilejul celei de a 50-a aniversări a zilei dumneavoastră de naștere, conducerea Uniunii Scriitorilor vă transmite, din inimă, un mesaj tovărășesc de sincere felicitări, calde urări de sănătate, viață lungă, noi succese în munca de creație literară și activitatea obștească pe care le desfășurați neobosit, cu dăruire și devotament cauzei nobile a Partidului Comunist Român, a înfloririi literaturii și artei umanist revoluționare din România Socialistă.

La mulți ani !

Președintele Uniunii Scriitorilor din Republica Socialistă România
GEORGE MACOVESCU

Stimate și iubite tovarășe VASILE NICOLESCU

Cu prilejul celei de a 50-a aniversări a zilei dumneavoastră de naștere, conducerea Uniunii Scriitorilor vă transmite un mesaj de sincere felicitări, calde urări de sănătate, viață lungă, noi succese în munca de creație literară și în activitatea obștească pe care le desfășurați cu pasiune și dăruire în slujba literaturii contemporane și a înfloririi culturii umanist revoluționare din patria noastră.

La mulți ani !

Președintele Uniunii Scriitorilor din Republica Socialistă România
GEORGE MACOVESCU

Stimate tovarășe ION BĂNUȚĂ

Cu prilejul celei de a 65-a aniversări a zilei dumneavoastră de naștere, conducerea Uniunii Scriitorilor vă exprimă sincere felicitări, calde urări de sănătate, viață lungă și noi succese în munca de creație literară și în activitatea obștească pe care le desfășurați cu devotament și pasiune în slujba literaturii umanist revoluționare din România Socialistă.

La mulți ani !

Președintele Uniunii Scriitorilor din Republica Socialistă România
GEORGE MACOVESCU

Zilele Muzeului Literaturii Române

În contextul amplelor manifestări culturale artistice organizate în întîmpinarea celui de al XII-lea Congres al Partidului Comunist Român, **Zilele Muzeului Literaturii Române** au reunit în perioada 24—28 octombrie a.c. un bogat grupaj de manifestări și acțiuni cultural-artistice și științifice desfășurate sub genericul „Responsabilitate și militantism în valorificarea tradițiilor".

Răspunzînd unor comandamente stringente privind elaborarea unei istorii a gîndirii progresiste din România, dezbaterile care au avut loc **miercuri, 24 octombrie** la sediul Muzeului în ciclul **„Tradiții ale presei militante"** au readus în discuția specialiștilor criteriile destinderii unui autentic profil revoluționar al presei interbelice. Manifestarea organizată în colaborare cu Facultatea de ziaristică a Academiei „Ștefan Gheorghiu" a beneficiat de participarea unor personalități marcante implicate în însăși istoria acestor publicații. Au vorbit Marin Bucur, Ov. S. Crohmălniceanu, Mihail Dragomirescu, Ion Hangiu, George Macovescu, Al. Oprea, Al. Piru, Ștefan Voicu. În aceeași zi, în vizită la citadela muncitorească a uzinelor „Grivița Roșie" caravana Muzeului a prezentat expoziția : **„Eroii daci și ideea de libertate în literatura română"** comentată de istoricul și scriitorul Dumitru Almaș.

Joi, 25 octombrie, la sediul Muzeului s-a inaugurat pinacoteca scriitorilor. Consultant de specialitate Paul Gherasim. Au dialogat pe marginea expoziției criticul de artă Vasile Drăguț și poetul Ioan Alexandru.

Vineri, 26 octombrie, zi dedicată activităților editoriale ale muzeului, profesorul Edgar Papu și academicianul Șerban Cioculescu au prezentat publicului un nou volum al Bibliotecii Manuscriptum, **„Mateiu I. Caragiale — un personaj. Dosarul existenței"** (volum care încearcă să reconstituie prin documente, jurnale regăsite și o bogată iconografie, destinul unuia dintre cei mai enigmatici scriitori din literatura română. În continuare, s-a decernat Premiul Perpessicius al revistei Manuscriptum pentru cea mai bună ediție critică a anului 1978 volumului **„Dosoftei. Opere"** (versuri) Editura Minerva, 1978, editor N. A. Ursu. Totodată, s-a acordat Diploma de onoare a juriului ediției : **„Liviu Rebreanu. Opere"** ajunsă la volumul IX, Editura Minerva, 1978, editor Nicolae Gheran. Suita manifestărilor a cunoscut o adevărată încoronare în județul Maramureș. Astfel, în colaborare cu Comitetul de cultură și educație socialistă al județului Maramureș și revistei Tribuna a fost realizat simpozionul **„Tradiții maramureșene în spiritualitatea poporului român"** după care a avut loc inaugurarea în comuna Rohia a unui simbolic așezămînt cultural **„Casa poetului"**, unde s-a ținut prima ședință a Cenaclului „Astra". Au participat cunoscuți scriitori și oameni de cultură — Ioan Alexandru, Harry Brauner, Al. Căprariu, Negoiță Irimie, Ion Lăncrănjan, I. Lungu, Al. Oprea, Edgar Papu.

Firul nesfîrșit al vieții la Botiza

Urmare din pag. 1

bleș (o posibilă dar mai ales emoționantă etimologie ar fi Tibleș — Cybele — mama zeilor), comuna Botiza e înconjurată de păduri seculare de brad, molid, stejar și fag. Siliți să-și confecționeze singuri uneltele și îmbrăcămintea, locuitorii ei au învățat din cele mai vechi timpuri să-și meșteșugărească din lemn și casele, morile, pivele, carele, plugul, melița, virtelnițele.

Viața, casa lor străjuită de vestita poartă maramureșană e pusă sub semnul veșniciei, sub semnul soarelui. Iar funia nesfîrșită a vieții, **dăinuirea lor, ei și-o sapă în lemnul porții.**

Am văzut la Botiza o casă ridicată de demult, în întregime din lemnul unui singur brad uriaș. Chiar pe locul unde creștea el, și-a ridicat țăranul casa pentru femeia și pruncii lui. Totul, pînă și lingurile erau din trupul aceluiași falnic brad românesc. Un gest mitic care mi-a adus în minte ridicarea iatacului din capodopera homerică : „În curte creștea un măslin cu frunzișul des, înalt, înfloritor și viguros ca o coloană ; de jur împrejurul acestuia, mi-am construit din pietre mari iatacul pînă l-am terminat ; i-am făcut un acoperiș și l-am închis cu uși groase, bine îmbinate ; apoi am tăiat ramurile măslinului cu frunzișul des, am curățat suprafața trunchiului, începînd de la rădăcini, l-am netezit cu arama, folosind firul cu plumb, am făcut din el piciorul patului și l-am găurit peste tot cu sfredelul ; pe acest picior am înjghebat tot patul..." (Odiseea, XXIII).

Și astăzi meșteri iscusiți, ca Petreuș Gheorghe, ridică în Botiza adevărate cetăți în lemn, cu porți mîndre pe potriva oamenilor locului. Femeile, asemenea Penelopei, țes pînza zilelor cu prunci sănătoși și frumoși, cu dragoste și hărnicie. Din miinile lor se nasc covoare, ștergare, ii care adună în ele culorile Maramureșului, blînda lumină a pămîntului ce le urzește viețile.

Din vremuri de demult femeile foloseau la vopsitul liniei culori vegetale. Astfel, se obținea roșul din frunze de măr pădureț și frunze pălite de sovirf, negrul din frunze de arin și mesteacăn sau galbenul din coajă de măr pădureț și frunze de părechelniță. Această tehnică, aproape uitată azi, a fost reînviată de tînăra profesoară Victoria Berbecaru care, împreună cu femeile satului, realizează covoare impodobite cu tradiționale motive maramureșene.

În scurtul popas pe care l-am făcut la Botiza am stat de vorbă cu unul dintre cei 4 560 de oameni care trăiesc și muncesc în această comună. Se numește Petreuș Florea, s-a născut aici acum 31 de ani, are trei copii și face totul, totul pentru consătenii lui, ca ei să aibă de toate și mai ales ca ei „să dea țării, partidului ce au ei mai bun : munca și hărnicia lor". Și primarul Petreuș Florea continuă să-mi vorbească despre botizenii săi, cum mulți dintre ei au rămas la creșterea animalelor, ocupație străveche aici, dar cum și mai mulți lucrează acum ca mineri la exploatarea minieră din apropiere, la Băiuț, sau ca muncitori forestieri. Cum oameni ca Ion Costinar, Petreuș Gh., Vasile Perța, Roșca Ion și mulți, mulți alții sînt oameni harnici, „săteni de frunte" care nu se tem „de greu". Cum cea mai fericită perioadă de dezvoltare intensă și înflorire a Botizei s-a petrecut în anii socialismului, cînd Botiza s-a îmbogățit cu peste 800 de case noi, cu băi comunale, cu un cămin de 500 de locuri, cu cinematograf și o bibliotecă cu peste 5 000 de volume, cu o școală

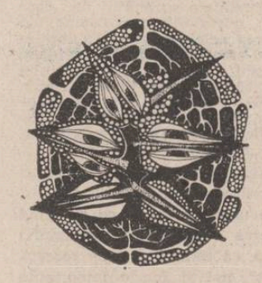

cu 16 săli de clasă, 5 cabinete și laboratoare, 2 ateliere și o bază sportivă. Cum la aceste zidiri ale satului lor botizenii au efectuat munci patriotice în valoare de peste 500 000 lei.

M-am despărțit cu greu de acești oameni minunați. La plecare, lelea Perțea Floare m-a luat de o parte și mi-a spus : „Aș vrea să vă zic niște poezii. Le-am făcut pentru oamenii din satul meu, poate v-or bucura și dumneavoastră sufletul. Nu le-am scris pînă acum să nu le uit. Așa musai, să le știu pe dinafară".

Călătoria de numai cîteva zile prin Botiza ar putea fi egală unei călătorii în jurul vieții, în miezul unei lumi cu oameni demni de un trecut glorios, de un viitor mare, pe măsura faptei și inimii lor.

Cuvintele și implicarea

Urmare din pag. 1

adevăruri de viață scriitoricească. Ar fi fost mai comod se înțelege, ca în această pagină a gazetei să îmi asum comentarea unor generalități, emițînd judecăți de valoare în ordine socio-politică, economică, moral-filozofică și cetățenească. Ele nu vor lipsi, mă grăbesc să-l asigur pe întrebător, deși aceasta nu-i prima și cea mai însemnată treabă de scriitor. Profesia de credință a scriitorului e conținută obligatoriu de operă, de mesajul umanist-filozofic al acesteia, de adîncimea și forța ei argumentativă — pe de o parte — și de **adevărul vieții lui și al breslei lui** — pe de altă parte. Tocmai acest adevăr al meu și al breslei mele mă face să rostesc aci, cu răspundere și implicare (nu cu panică ori desnădăjduire !) cîteva gînduri care îmi captează — nu de azi, de ieri — resorturile morale și cetățenești, condiția mea de om politic și lucrător cu verbul.

Toți care am meditat cu atenție la tezele conținute în programele-directivă aflate în dezbatere ne-am convins că ideile novatoare, previziunile, conceptele cuprinse în aceste documente ale partidului se mențin invariabil în trinitatea cu caracter revoluționar **calitatea muncii — calitatea vieții — calitatea omului.** Mai exact spus, noua calitate a muncii, vieții și omului, spre a ne menține în sfera dialecticii. Această ecuație fundamentală a vieții românești va deveni program de acțiune concretă pentru toate sferele de activitate, pentru toate profesiunile. În cazul nostru, respectiva trinitate devine, prin firea lucrurilor, **problemă de atelier,** sursă perpetuă de lumină **asupra gîndirii și simțirii celui** ce transferă realitatea nudă în teritoriul ficțiunii artistice, încorporîndu-o în fruct, în operă. Oare e deajuns a o enunța astfel, în chip neutral, ca o desăvîrșire ? Desigur că nu. Acceptului de tip neutralist îi opunem cutezanța revoluționară, **implicarea,** condiție a scriitorului comunist. **Măsura implicării unui scriitor transpare negreșit în calitatea mărturiei,** în profunzimea participării sale prin verb la operă, în funcția lui de constructor de opinie, de ziditor de conștiință activă. Dar **implicarea presupune,** logic și legic, **exercițiu critic și autocritic,** adică de a te așeza de partea adevărului și a vesteji minciuna. Cine surpă cu bună știință sau nepăsare tembelă columna demnității de breaslă se descalifică prin delapidare morală și de conștiință, se supune unui oprobriu mai puternic decît justiția, mai necruțător decît cuvîntul însuși, marele nostru aliat. Cum parcurgem noi, scriitorii, acest **examen de sine și pentru sine** în lumina documentelor de partid sînt îndreptățit să mă întreb tocmai pentru că breasla mea se află la ceasul unui atare examen, ca dealtminteri toate colectivitățile de oameni ai muncii. Un prim răspuns pe care mi-l dau este acesta : exercițiul nostru este preponderent critic și aproape deloc autocritic. Sîntem, mulți dintre noi, după un șir de ședințe și dezbateri care s-au consumat în ultimele săptămîni și care probează această constatare. Autocritica nu-i o invenție a cuiva mai presus de noi, ranită împovărătoare pe care sîntem îndemnați să o luăm în spinare din cînd în cînd. Autocritica este, inclusiv în cazul scriitorului (ca să nu zic, mai ales) meditație fecundă, generatoare de acte de conștiință, reevaluarea unui fel de a fi, autoanaliză și autoexigență — condiție primordială a actului creator. Această nevoie stă, va înțelege cititorul, la temelia însemnărilor de față.

Dar **critica** (nu cea literară) **pe care o profesăm ?** Este nu o dată unidimensională și obsesiv îndreptată spre **fenomene dinafara noastră,** pulverizate în alte domenii ale vieții și realităților care ne înconjoară. E drept și moral să ne întrebăm cu franchețe : de ce ascuțișul unei critici — oricît de întemeiată ar fi aceasta ! — să arate cu degetul doar cauzele dinafara breslei și nu ne asumăm actul însănătoșitor, de demnitate și curaj real, de a descoperi **resursele interne** menite să depășească starea de inerție dinlăuntru ! E un mod de a trece din imperiul lamentării în acela al faptei de sine și pentru sine, atitudine cu adevărat revoluționară într-un domeniu atît de labil și controversabil cum este acela al creației artistice.

Toată lumea știe că oamenii scrisului se confruntă, cu cerbicie polemică uneori, că tranșanta lor afirmare de poziții îi separă firesc în „fronturi" de opinie și grupări de atitudine publică față de o problemă sau alta din viața literară. O unitate în diversitate, deci, în cadrul aceleiași unanimități de concepție și ideologie. Dar sînt destui care afirmă sus și tare că nu **avem grupuri** și grupulețe, socotind că-i nimerit să te ridici astfel contra evidenței. Problema care se pune e aceasta : nu dacă e bine sau nu să avem grupuri, adică o diversitate de păreri, poziții și atitudini, ci **morala și spiritul justițiar** care trebuie să guverneze aceste grupări constituite pe bază de similitudini, gusturi, opțiuni estetice și afinități elective — divizare acceptabilă înlăuntrul democrației de gusturi și stiluri, generatoare de progres. Răul începe acolo cînd încrucișarea de spadă nu vizează obligatoriu opera, servește atacul la persoană, calomnia, adică părăsește teritoriul confruntării loiale în estetică, în valoare, în morală. Acesta este răul care trebuie veștejit cu necruțare, nu ideea diviziunii în afinități elective înlăuntrul aceluiași ideal. Sub acest raport, nu folosește cred nimănui obiceiul de a edulcora (prin vorbe, desigur) **criza de răspundere** care se vădește în varii ipostaze la Uniune, la reviste, în edituri, fenomenul de **degradare a criteriilor valorice** în aprecierea muncitorului cu cuvîntul, a operei acestuia și, ca o consecință a acestora, **slăbirea sentimentului de colegialitate,** absolut necesar în construcția unei culturi, disparitatea breslașilor în cîmpuri lăturalnice decît punctul de foc al operei lor comune, unice și indivizibile. Cred că trebuie să luăm foarte în serios acele voci și acele conștiințe de scriitor care cer stăruitor să nu risipim — prin negrijă și răfuieli extraliterare — nici un dram din adevărul și forța potențială a instituției ce ni s-a dat : **libertatea de expresie,** ilustrată exemplar de înalta încredere cu care ne-a învrednicit recent secretarul general al partidului nostru, tovarășul Nicolae Ceaușescu, prin abolirea cenzurei și instaurarea liber asumatei noastre răspunderi de scriitori comuniști și scriitori patrioți. Grija pentru cartea de mîine, cum spunea un confrate, e mai presus de mărunte interese momentane care ne pot divide la un moment dat ; datori sîntem să consolidăm columnele de conștiință care ne unesc într-un „creșterea limbii românești și a patriei cinstire", așa cum putem și cum vrem covîrșitoarea majoritate dintre noi, ca să nu avansez o unanimitate pe care o vrem posibilă și ideală. Este modul drept, cinstit, demn și adevărat de a pătrunde scriitorul — în concordia tuturor domeniilor și profesiunilor — sub cupola celui de al XII-lea Congres al partidului, eveniment istoric, de operă și destin românesc, adică **evenimentul lui** „de minte, inimă și literatură".

De aceea zic : noi, cei care prea iubim cuvintele, n-avem voie să le trădăm ușor. Deci, cuvintele și implicarea...

m a p a m o n d

INTERVIUL NOSTRU

MIHAI ZAMFIR: «Cunoașterea culturii noastre în lume — o acțiune îndelungată și permanentă»

— Tovarășe Mihail Zamfir sîntem martori ai unei etape istorice în care relațiile internaționale au căpătat o mare dezvoltare. În acest context, ținînd seama că ați fost lector mai mulți ani în Portugalia și ați avut ocazia să participați la diverse manifestări internaționale, cum apreciați rolul pe care îl ocupă cultura română și cunoașterea ei în lume ?

— Ideea cunoașterii unei țări mici în străinătate a devenit o obsesie a ultimilor ani. O obsesie perfect explicabilă, de altfel. Asistăm mai ales după ultimul război și, cu deosebire, în ultimul deceniu, la o pătrundere în centrul **Culturii**, cu majusculă, a tot ceea ce pînă atunci fusese considerat marginal. Nu este vorba numai de culturile extra-europene, pe care europenii le-au descoperit și care apoi dialogheazâ cu Europa de la egal la egal, ci și de „micile" culturi europene, care caută să rupă cercul marginalizării și al paternalismului, în care au fost ținute atîta timp. În momentul cînd țări europene mici își cer — uneori cu vehemență — dreptul la existență independentă și la afirmare internațională, este normal ca și culturile respective să ajungă — mai devreme sau mai tîrziu — în centrul interesului. Asistăm actualmente și la o luptă pentru afirmarea limbilor, a culturilor provinciale. Dacă bascii, catalonezii, corsicanii, bretonii, velșii (pentru a nu da decît exemple sonore) își cer dreptul la cultură proprie recunoscută, cu atît mai mult sînt în drept să o facă popoarele independente și constituite. Iată deci că acțiunea decisă pentru afirmarea culturii românești peste hotare nu înseamnă o ambiție izolată și excesivă : ea se încadrează perfect unei tendințe generale. Aș spune chiar **obiective.**

— Care considerați a fi premisele favorabile unei mai bune cunoașteri a culturii noastre ?

— Am expus o situație generală, dar România și cultura sa nu se află în situația incipientă a altor țări și a altor culturi. Din fericire ! Mai multe motive, mai multe circumstanțe au favorizat deja o mare răspîndire a culturii noastre. Amintesc — în primul rînd — caracterul neolatin al limbii, argument uneori decisiv : în toată Europa, în America de Nord și de Sud vor exista din ce în ce mai mult, la nivelul strict universitar, persoane interesate de română pentru a putea avea complet spectrul lingvistic romanic. Or, acestea — de obicei savanți sau viitori savanți în domeniul umanistic — au apoi un cuvînt important de spus în relațiile internaționale ale propriei lor culturi. Apoi, fără îndoială, interesul de care se bucură, în ultimii ani, politica României susține un eventual interes cultural, audiența unuia sau altuia dintre scriitorii români care „aduc mărturie".

Faptul că România nu este — cultural vorbind — un teritoriu necunoscut reprezintă un atu esențial : mari personalități au aparținut și aparțin în continuare culturii noastre și unei alte culturi europene răspîndite, în special franceze. Începînd cu Anne de Noilles și Martha Bibescu, la începutul secolului, continuînd cu George Enescu, C. Brâncuși, Constantin Brâiloiu, Ionel Perlea, Dinu Lipatti, o întreagă școală de pictură interbelică de nivel european recunoscut, apoi cu Mircea Eliade, Al. Busuioceanu, Eugen Ionescu ș.a. — aparținînd în egală măsură la două culturi, aceștia reprezintă cel mai sigur punct de plecare și cea mai prețioasă moștenire. Deschid un recent **Dicționaire de la littérature française contemporaine** de André Bourin și Jean Rousselot, apărut la Larousse ; scriitorii francezi ai secolului nostru sînt selectați aici cu o severitate extremă, reținîndu-se numai numele esențiale. La litera **I** — patru nume : Roger Ikor, Ionesco, Isidor Isou și Panait Istrati ; trei români din cei patru scriitori „francezi". Nu știu dacă vreo altă cultură se află în asemenea raport extraordinar cu cea franceză — presupun că nu.

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

— Cum ar trebui făcută răspîndirea culturii române pentru a deveni cu adevărat eficientă ?

— În ceea ce de obicei se numește propagandă culturală în străinătate, există o regulă nescrisă, dar esențială. De respectarea ei depinde, în fond, succesul acestei întreprinderi. Este vorba de durata, de ritmul acestui gen de acțiune. Spre deosebire de alte manifestări (mă refer la cele economice, sociale, sportive), propaganda culturală veritabilă necesită un ritm de ani, o pregătire în care **festina lente** ar trebui să fie principiul de bază. Improvizația și graba duc mereu la eșec. Captarea opiniei publice intelectuale, infiltrarea unui interes nesimulat nu pot fi rodul decît a anilor de acțiuni tenace și concentrate. Aceasta deoarece transformarea **spiritului publicului** este o operațiune prin definiție lentă. Faptul se poate realiza într-un singur fel : prin prezența timp îndelungat, a unei persoane înalt calificate pentru acest lucru în țara respectivă, adică a unor intelectuali veritabili, ale căror opere și scrieri să fie cunoscute, care să aibă relații cu elita culturală a țării în care stau. Turneul unui teatru prestigios din București, conferințele unui mare istoric, o expoziție de pictură românească contemporană sînt excelente — dar ele trebuie să sosească pe un teren pregătit. Lectoratele de română în străinătate, oficiile culturale ale Ambasadelor, bursierii pe un termen mai îndelungat (peste 6 luni), institutiile specializate (precum Biblioteca Română din New York) ar trebui să fie elemente ale unui plan unic, prevăzut pentru mulți ani. Continuitatea pe perioade îndelungate, în posturile respective, a celor ce au dat dovezi că sînt capabili de acțiuni eficiente ar trebui să fie o regulă azi.

Este necesar să se acționeze eficient pentru a avea acea stare de spirit care să facă operele românești intrate în lectură spontană, devenite materie curentă de lectură. Abia cînd printr-o acțiune prelungită, **publicul** european însuși va fi sensibilizat în mod real — marile noastre valori literare vor fi recunoscute după cum merită.

— Ce rezultate concrete ați avut în acest sens în Portugalia ?

— Pentru că situația din Portugalia o cunosc mai bine, pot să vă spun că la ora actuală, România și cultura ei sînt mult mai bine cunoscute. Ce am făcut pentru asta ? În particular, prea puțin lucru (nu vorbesc de activitatea strict didactică), dar — în spiritul concepției pe care v-am schițat-o — cît am putut mai mult. La primul **Dicționar român-portughez**, apărut în 1977 la **Porto Editora**, dicționar început de regretatul Victor Buescu, trei persoane (eu, soția mea și d-na Buescu) au lucrat zilnic aproape trei ani. Cam în acest fel se realizează „acțiunile de durată", de care vorbeam. Apoi, articolele privind România din **Enciclopedia portugheză** le-am scris eu însumi, modificînd articolele precedente, al căror spirit era... Ce să mai vorbim ! Tot prin „acțiune de durată" s-a putut cîștiga încrederea și prețuirea cercurilor intelectuale de elită ale Portugaliei : prof. Jacinto de Prado Coelho, profesorul de care depindea catedra de română și Președinte al Academiei Portugheze, este azi unul dintre prietenii culturii noastre. În revista pe care o conduce, **Colóquio/Letras**, cea mai prestigioasă publicație portugheză de cultură, am putut publica articole despre literatura și arta românească ; ea s-a deschis și altor colaborări românești (Adrian Marino, de exemplu, ilustrează cu fervoare această colaborare, la diferite publicații portugheze, pe lîngă **Colóquio/Letras**). S-a tradus de curînd în română prima **Istorie a literaturii portugheze**, ilustrîndu-ne, totuși, un adevăr melancolic : cultura portugheză este infinit mai bine cunoscută în România decît cultura noastră în Portugalia !

— Cum apreciați evoluția manifestărilor internaționale dedicate culturii române ?

— Dacă luciditatea ar trebui să prezideze la oricare acțiune în dificilul domeniu al propagandei culturale peste hotare, un pesimism excesiv ar fi în egală măsură steril : dimensiunile culturii noastre reflectate în constiința altora cresc, de fapt, de la an la an. Putem crește și mai mult. Am observat direct această creștere recent, la cel de-al doilea **Congres de românistică** de la Amsterdam, organizat de Sorin Alexandrescu : dacă la primul Congres, 18—20 de persoane au ținut comunicări, la cel din martie trecut au participat peste 80 de specialiști în română din numeroase țări ale Europei și din S.U.A. Au și cifrele semnificația lor !

Andrei Roman

REVISTA STRĂINĂ

● **DRAMATURGUL FRANCEZ JEAN SERMENT** este autorul unei piese faimoase, **Mamouret**, care a cunoscut, recent, un succes imens în Uniunea Sovietică, pe scena Teatrului Mic din Moscova. Textul portretizează un personaj în vîrstă de peste 100 de ani, care în montarea de la Moscova este interpretat de Elena Gogoleva, actrița fiind în vîrstă de... numai 80 de ani. Un comentator notează : „Încadrîndu-se în atmosfera pur franțuzească, cu o tentă de frivolitate, actrița face din această piesă o confesiune dramatică. În cele trei ore de acțiune scenică ea înfățișează viața deloc ușoară a unei femei, 106 ani de muncă, pierderi ireparabile, speranțe neîmplinite. Spectacolul realizat de regizorul Boris Lvov-Anohin, a fost un recital, o sărbătoare în onoarea unei actrițe care împodobește de 60 de stagiuni scena Teatrului Mic".

● **SPECTACOLUL LUI FRANCO ZEFFIRELLI** cu opera **Carmen** de Bizet pe scena Operei din Viena a fost comentat extrem de călduros de principalele reviste muzicale și de mare tiraj din Europa. Sub bagheta lui Carlos Kleiber, opera lui Bizet a reunit o distribuție internațională de primă mînă, apreciată în următorii termeni de Anton Zatler : „Pentru noi toți a fost o adevărată desfătare să-i ascultăm pe Elena Obrazțova și I. Mazurov interpretînd strălucit dificilele partituri din Carmen". Cuvinte de laudă a obținut cîntărețul spaniol Plastido Domingo și scoțiana Isabelle Buchanan.

● **DIFUZAREA CĂRȚII ÎN R. P. UNGARĂ** se concretizează prin numărul mare de titluri din toate literaturile lumii. Din 1975, în fiecare an au fost publicate peste 1 000 de traduceri, dintre care 70 pînă la 80 de lucrări de autori francezi, americani și germani într-un tiraj de două milioane exemplare, iar 200 de lucrări de literatură clasică rusă au fost vîndute în peste 3 milioane de exemplare. Din acestea, 35 la sută au fost titluri de poezie. Cele mai mari tiraje au cunoscut romanele lui Hemingway, aproape 2 milioane de exemplare, Dickens și surorile Brönte cu un milion, iar Thomas Mann a fost publicat în ultimele trei decenii în peste 83 de ediții cu 800 000 de exemplare.

● **MARELE COMPOZITOR KODÁLY** este cunoscut printr-o metodă originală de însușire a muzicii, promovată mai ales de Institutul care-i poartă numele. De asemenea, există fundații care practică metoda Kodály în Australia, Franța, Japonia, Canada și Statele Unite. Acest procedeu unic, care îmbină subtil și profund ritmica și sensurile atribuite de tradiție unor gesturi precis stilizate a atras specialiștii pentru consecințele spirituale pe care le implică, precum și prin eficacitatea ei deosebită. Ultimul institut care o practică a fost recent deschis la Boston.

● **AMICHAI** este un nume care semnifică pentru mulți critici prestigioși o dimensiune specială a poeziei actuale a lumii. Volumul său intitulat : „Timpul", precum și apariția din Pinguin Books au atras elogii datorită vigorii expresive a poetului, împletită cu nostalgia indefinitului și cu exacerbarea sensibilității la dimensiunile dramei, ca și a marilor bucurii umane. Linia clasică a poemelor sale este irizată de o neliniște adîncă și de o tensiune cu adevărat modernă. Amichai este poetul orașelor vechi, al ulicioarelor încărcate cu dughene pline de rafturi cu cărți, a amurgurilor fumurii și a siluetelor fugare.

● **ABA GEFEN** a publicat în limba franceză **Caietul**, jurnalul experienței unui adolescent în timpul ocupației naziste. Voința de supraviețuire, speranța și forța idealului său fac din eroul acestor pagini un personaj atrăgător și dinamic, capabil să dezvăluie fațete inedite ale umanității încercate de dezastru. Presa franceză a subliniat faptul că jurnalul lui Aba Gefen este o contribuție importantă la înțelegerea tragediei moderne a unui popor atît de greu încercat, constituind împreună cu amplul eseu, **Alianță necurată**, o analiză pătrunzătoare a cauzelor unei problematici morale de adîncă semnificație.

● **LITERATURA SANSCRITĂ** continuă să-și reveleze bogăția ei luxuriantă. De curînd a apărut celebra **Cetate de aur** și alte cîteva povestiri extrase din culegerea „Kathăsaritsăgara", adică în traducere românească „Oceanul unde se adună toate fluviile povestirilor". Un comentator scrie : „Întreaga societate indiană medievală este înscenată în aceste lucrări, cu o știință a intrigii și o prospețime o tonului care dau un aliaj perfect al realului și minunăților evocate : sfinți vagabonzi și măscărici, artizani și artiști, negustori și sălbatici, amestecați între zei și printre genii, între care Shira și Parvati au un rol privilegiat".

spectacolul lumii

văzut de Ioan Grigorescu

BLACK STORY (V)

„Veniți în Harlem unde totul vă este servit fierbinte și negru"

(O RECLAMĂ)

Mai întîi, pe timpul guvernatorului olandez Stuyvesant, cînd New Yorkul se chema New Amsterdam, și cînd pentru prima dată o parte a Manhattanului a fost botezată cu numele de Harlem, după orașul lalelelor din Olanda, ghetoul negru a fost situat acolo unde se află centrul metropolei, adică imediat după valul de pămînt și piatră, ridicat ca un dig în bătaia valurilor oceanului, viitorul Wall Street.

Această mică Africă străbătută din continentul negru pe „marele drum al frigului" s-a tîrît prin Manhattan timp de trei secole, întotdeauna împinsă la periferia metropolei. Fixarea în perimetrul de azi s-a făcut abia în secolul nostru cînd, după atîtea exoduri forțate, negrii au început să-și împlinte rădăcinile în această parte a Manhattanului. Bloc după bloc, stradă după stradă, comunitatea neagră a trecut la o ofensivă mută, pașnică, de solidarizare geografică. Așa cum strămoșii negrilor din continentul african se uneau în triburi pentru a putea rezista sălbăticiunilor din junglă, tot așa, în inima junglei newyorkeze strănepoții foștilor sclavi s-au concentrat în acest ghetou al epidermei pigmentate. Din 1910 pînă în 1960, populația Harlemului a crescut de șapte ori. În ultimii 15 ani s-a mai dublat o dată. Deși aici nu există nici un zgîrie-nori, densitatea populației pe metrul pătrat este de două ori mai mare decît în centrul Manhattanului. Tuberculoza face de trei ori mai multe ravagii decît în restul New Yorkului, iar mortalitatea infantilă atinge o cifră record pentru întreaga Americă.

Cartierul locuit cîndva de albi și-a schimbat pe nesimțite culoarea. Yankeii s-au retras din vecinătatea negrilor ca din fața ciumei, cedîndu-le casele care au intrat curînd în decrepitudine. „Fuga de negri" a contribuabilor cu stare aduce daune grave bugetului municipal. Cu fiecare părăsire a orașului de către un cetățean solvabil, municipalitatea trebuie să-și mărească cheltuielile pentru asistența publică. Peste un milion de nevoiași trăiesc la New York din ajutorul de paupertate. Negrii formează grosul acestora.

Oraș în oraș, Harlemul este o pseudocapitală a Americii negre în principala sucursală a capitalei Americii albe. O citadelă a mizeriei în citadela opulenței. Splendoarea panoramei newyorkeze, orgoliul unora dintre cele mai frumoase bulevarde ale lumii și trufia zgîrie-norilor croiți parcă pe măsura puterii țării, se sfîrșesc în realitatea sordidă a străzilor invadate de gunoaie pestilențiale și a slumsurilor leproase, acolo unde de o jumătate de secol nu s-a mai construit nimic, și unde sărăcia este pe măsura lipsei de putere a țării. Putere și neputință. Măreție și decădere. Sărăcie în stil american care, totuși, nu înseamnă sărăcia Calcuttei sau Hong-Kongului dar cu atît mai apăsătoare, cu atît mai desnădăjduită cu cît ea se află la periferia energiei, a marilor capacități tehnice, a neîndoielnicei forțe economice și a unor ambiții perpetue de propășire. O lume care nu seamănă prin nimic celei căreia, formal, îi aparține. O lume a lincezelii care acumulează izbucniri explozive, o lume transformată de șomaj într-o imensă sală de așteptare la coada fără sfîrșit a speranței, o lume nelipsită de propriile ei contraste în care debusolarea își dă mîna cu frenezia reușitei de moment, apatia cu ritmul surprinzător al temperamentului african — tot ceea ce face sufletul „negru" capabil de cele mai contradictorii manifestări.

Exuberanța copiilor, defilarea tulburătoarei frumuseți a tinerelor de culoare îmbrăcate după ultimul strigăt al modei, vitalitatea tinerilor și, totodată, heroina, cocaina, L.S.D.-ul, narcoticele care își aruncă impudic victimele în stradă, criminalitatea — aici se ucide de șase ori mai mult ca în restul New Yorkului iar numărul crimelor rămase nepedepsite bate toate recordurile față de numărul locuitorilor raportat la delictele înregistrate — fac din Harlem o sumbră vitrină a contrastelor umane. Nici un polițist nu umblă singur, nu coboară din mașina cu sirenă fără un scop precis, și nu uită să rămînă în permanență în contact radio cu comisariatul de care aparține. Nici un alb nu se aventurează aici fără riscuri, sau neînsoțit de un „localnic" cu autoritate în Harlem, care să-i servească drept ghid sau „acoperire".

Și totuși, Harlemul atrage irezistibil, ca un miraj. Curiozitatea omenească este mai tare ca frica. Dar puținii albi care lucrează în Harlem sînt infirmiere și profesori. Proporția alb-negru apare cu evidență din statisticile școlare : În cele cinci licee și optsprezece școli elementare din Harlemul central efectivul școlăresc este format din 32 la sută copii negri, 16 la sută portoricani și numai 2 la sută orientali și... albi. Nici o școală superioară sau facultate, deși Harlemul numără un sfert de milion de tineri. Cît privește învățămîntul superior din Statele Unite este știut că, din cele peste o mie șase sute de instituțe și facultăți care eliberează diplome, numai cincizeci sau șaizeci furnizează cadrele superioare capabile să asigure exigențele impuse de sistem. Or, în auditoriile acestora, studențimea de culoare constituie o infimă minoritate. Este deci, „explicabil" de ce, reprezentînd peste unsprezece la sută din totalul populației Statelor Unite, numai doi la sută din numărul total al negrilor ocupă posturi superioare, patru la sută posturi intermediare și douăzeci și șapte la sută posturi subalterne. În schimb șomajul în rîndul oamenilor de culoare este de zece ori mai mare decît numărul șomerilor albi. Dezideratul ca populația neagră să se bucure cu adevărat de drepturi egale ar implica, obligatoriu, ridicarea procentajului de funcții din primele două categorii de posturi ocupate de negri la raportul firesc de unsprezece la sută, deci promovarea lor de pe ultimele trepte ale scării ierarhice pe trepte superioare printr-o echilibrare a integrării sociale cu cea economică. Proces ce apare irealizabil dacă ținem cont de observația sociologului american Herbert Miller care afirmă că „un tînăr negru care și-a trecut examenul de capacitate nu poate spera să obțină un post superior celui ce i se oferă unui alb care n-a făcut nici o clasă de liceu".

Proza norvegiană, azi

De vorbă cu TOR OBRESTAD

Zilele trecute, nebănuitul tezaur de rarisime și venerabile lucrări privind Norvegia și celelalte țări scandinave — de la «Regum Daniae et Norvegiae Descriptio» (1655) la «Catalogus Librorum Islandicarum et Norvegicorum Aetatis Mediae» (1856) — acumulat în bibliotecile noastre, începînd de la sfîrșitul secolului al XVIII-lea pe de o parte, și bogatul tablou al traducerilor din proza, dramaturgia și lirica modernă norvegiană publicate la noi în tiraje de masă și în repetate ediții, cum și răsunetul acestora, atestat de nenumărate ecouri critice, pe de altă parte, nu numai că i-au uimit pe delegații Asociației scriitorilor din țara fiordurilor care, la invitația Uniunii scriitorilor din R. S. România, au poposit în București, dar i-au și stimulat în dorința de a cunoaște mai îndeaproape izbînzile repurtate de poporul român în ultimele trei decenii și jumătate.

Dînd glas disponibilității favorizate de peisajul nostru cultural, unul dintre distinșii oaspeți norvegieni, dl. Tor Obrestad, un tînăr poet și prozator deosebit de productiv (6 volume de versuri, 3 romane și 2 volume de nuvele) ne-a spus :

— Este cît se poate de important, sînt ferm convins de asta, ca națiunile și culturile mici să se cunoască reciproc și să se statornicească cît mai frecvente contacte personale între scriitorii care le exprimă.

— Sîntem convinși că și noi nu putem decît profita din experiența și realizările dvs. Ne amintim că marele savant și patriot român Nicolae Iorga care, în două rînduri, în 1909 și în 1926, a vizitat Norvegia pentru a conferința la Universitatea din Oslo, era de părere că poporul norvegian este unul dintre puținele popoare de la care noi, românii, putem învăța. Vă rugăm de aceea să ne schițați orientările literaturii norvegiene în anii din urmă, pe care nu le cunoaștem îndeajuns, și să ne spuneți ceva despre actualele preferințe ale cititorilor dvs.

— Cititorul norvegian de azi este avid de fapte, în special de fapte privind resorturile ascunse ale istoriei contemporane, de biografii și de documente relative la această istorie. Îl captivează scrierile privind cel de-al doilea război mondial și preliminariile sale, cum și cele referitoare la perioada postbelică în care îi este dat să trăiască. Succesul înregistrat de primele două volume ale trilogiei consacrate acestei tematici de Dag Solstad — **Trădare** (1977) și **Război** (1978) — care s-au vîndut în 40—50 de mii de exemplare, dau măsura interesului manifestat de publicul nostru în această direcție. Să nu uit să vă spun că în Norvegia, care nu numără decît patru milioane de locuitori, asemenea tiraj reprezintă un adevărat record. Aceleași preferințe i se datorează desigur și primirea călduroasă făcută romanelor de factură polițistă ale lui Jon Michelet, dintre care cel mai recent — **Crucea de fier** (1978) — dezvăluie firele tainice ce leagă mișcarea neonazistă din țara noastră de vechile cadre fasciste pe care s-a sprijinit Quisling în anii războiului.

Opere remarcabile au fost date la iveală și de prozatorii atrași de tema conflictelor dintre muncitori și patroni care au frămîntat și continuă să frămînte societatea noastră, norvegiană. Firește, acestea interesează largi pături de cititori. Anul trecut, Marele Premiu Nordic a fost decernat romancierului Kjartan Flogstad, un admirator al lui Márquez, pentru **Dalen Portland** — romanul unor convulsii sociale care zguduie o mare fabrică de ciment controlată de capitalul internațional, — iar Teatrul Național din Oslo a reprezentat cu casa închisă puternica dramă **Muzică la Gleng** a lui Edvard Hoem, care este axată pe lupta revendicativă a muncitorilor dintr-un combinat pentru prelucrarea lemnului.

Fenomenul delincvenței juvenile, tot mai frecventă la noi din pricina șomajului, constituie un subiect nou care, în 1978, a dat nu mai puțin de trei romane cu răsunet. Semnalez dintre acestea romanul **Kalle și Reinert** al lui Espen Haavardsholm.

Pe lîngă aceste scrieri închinate unor teme politico-sociale majore, prozatori de mare originalitate ca Arild Nyquist, Jan Erik Vold, Einar Okland și Cecilie Loveid au scris cărți excelente pe felurite alte teme.

— „Index Translationum" — repertoriul anual al traducerilor publicate în lume, editat de UNESCO — arată că editurile norvegiene desfășoară o bogată și diversificată activitate în acest domeniu. Nu găsiți că cele înfăptuite pe acest plan la dvs. și în alte țări mici și mijlocii ar îndreptăți concluzia că cea mai autentică conștiință a literaturii universale se manifestă mai degrabă la alte popoare decît la cele mari ?

— Concluzia mi se pare categoric justificată. „Marile" literaturi sînt, în general, egocentrice și vădesc o oarecare miopie și o relativ scăzută receptivitate ori de cîte ori este vorba de valorile literare create în afara propriului perimetru cultural și în afara ariei limbilor de largă circulație. În Norvegia avem numeroase edituri care publică cu precădere traduceri din „marile" literaturi, dar există și o mină de edituri mai mici care tipăresc tălmăciri din literaturile pe nedrept neglijate. Nu mai departe decît anul trecut, aceste edituri au dat cititorilor norvegieni opere remarcabile din literatura cehoslovacă, din literatura vietnameză și chiar din literatura palestiniană. Nu avem decît de cîștigat luînd cunoștință de cărțile foarte bune, indiferent unde au fost scrise. Însăși marea editură Gyldendal a găsit cu cale să publice tălmăcirile poemelor lui Mao Tze Dun și ale lui Giang Nam semnate de mine.

În librăriile și bibliotecile noastre din Oslo cititorii cu preocupări literare își pot procura și tot soiul de cărți editate în limbile scandinave sau în engleză. Într-o librărie din capitala noastră am putut cumpăra, în urmă cu un an sau doi, romanul **Ce mult te-am iubit** al lui Zaharia Stancu, în traducere suedeză. O carte tulburătoare, de neuitat, care înfățișează cititorului nordic atmosfera patetică a universului rural românesc și admirabilele trăsături morale ale oamenilor ce-l populează.

Ioan Comșa

mondorama

Scriitori ai Americii Latine

Ce înseamnă, astăzi, cu exactitate, a fi scriitor aparținînd zonei Americii Latine ? Care sînt liniile definitorii ale acestui spațiu literar ce s-a impus cu mare forță și originalitate, în ultimele decenii, în patrimoniul culturii universale... Iată întrebări la care au fost invitați să răspundă unii dintre cei mai de seamă scriitori ai Americii Latine, în cadrul unei anchete internaționale realizate de revista **Magazine littéraire** în luna septembrie a acestui an. „Cum am putea deosebi literatura latino-americană de cea spaniolă ? — se întreba Octavio Paz în deschiderea unei conferințe susținute în decembrie 1976 la Universitatea Yale. — Francezii folosesc o perifrază curioasă atunci cînd vorbesc despre operele scrise în limba lor de autori belgieni, elvețieni, senegalezi sau antilezi : literatură de expresie franceză. Dar cine, în spațiul latino-american, ar putea să-i numească pe Dario sau Vallejo poeți de expresie spaniolă ? Aparentul paradox al literaturii latino-americane stă în faptul că, deși scrisă în limba spaniolă, ar fi o nebunie să desemnezi, ca scriitori spanioli, pe un Neruda, Guiraldes, Rulfo... Fiecare operă autentic latino-americană este, în fapt, un act de cucerire pasionată, un mister situat undeva la granița între sacru și erotism în care scriitorul sacrifică niște cuvinte europene pe altarul autenticității americane. Se așteaptă scurgerea unui singe verbal : acela al substantivelor, adjectivelor, adverbelor și verbelor, singele încolor al sintaxei și prozodiei spaniole. Înarmat cu mașina sa de scris — ce a înlocuit parcă cutitul din obsidian — scriitorul devine actorul unui rit somptuos și barbar : este amantul eroic și fiecare dintre poemele sau povestirile sale devin simbolul răpirii, nu a Sabinelor, ci a cuvintelor : este eliberatorul, luptătorul de gherilă, șeful revoluționar, și eliberează limba de cătușele sale. Toate aceste metafore exprimă obsesii istorice, de dragoste și politice care i-au aprins și i-au orbit pe scriitorii noștri de-a lungul ultimilor douăzeci de ani". Dar, sublinia pe bună dreptate scriitorul peruvian Mario Vargas Llosa, este imposibil să se definească literatura Americii latine fără a se vorbi despre puternicul caracter social, adînc ancorat în realitățile unei lumi pline de contradicții.

Într-adevăr, să ne amintim de largul răsunet al „Poeziilor omenești" semnate de Cesare Vallejo sau „Cîntul general" al lui Pablo Neruda, de operele excepționale semnate de N. Guillen, Gabriela Mistral, Jorge Carrera Andrade, Miguel Angel Asturias, pentru a vedea cum literatura, creația artistică în general, se constituie ca un reflex polemic al realității imediate, scriitorul fiind, întotdeauna, o constiință critică, angajată, militantă. Iată, pentru a ilustra această idee, o poezie semnată de Roberto Sosa, din Honduras, laureat în 1971, al premiului **Casa de las Americas** pentru volumul „O lume împărțită pentru toți" : „În realitate / doar / ceea ce face omul / pentru a exalta omul / este transcendent. / Iarba culeasă de un țăran este asemenea unei constelații / O constelație este asemeni unei pietre prețioase / dar oboseala țăranilor culegînd iarba / este mai mult decît universul / Să arăți faptele amestecate cu incitenleala unui foc pe care nu-l știm, ridicînd în slavă pe oamenii cinstiți / te învață să trăiești / te învață să mori" .....A fi scriitor — spunea Mario Vargas Llosa — a fi scriitor în America Latină înseamnă mai întîi a asuma o responsabilitate socială. Și în același timp cu opera de artă se așteaptă de la un scriitor actiunea politică. Artistul trebuie să participe, prin tot ceea ce scrie, la solutionarea problemelor țării sale. În așa fel încît ceea ce a fost numit, în Europa anilor '50, „angajarea scriitorului", a devenit în America Latină o misiune căreia îi este extrem de greu să i te sustragi. Angajarea scriitorului, în urma unui vast consens moral, nu mai este o componentă oarecare a literaturii, sau o actiune care este paralelă scrisului, ci însăși ratiunea sa profundă de a fi. /... / Și este foarte interesant de subliniat că mulți dintre scriitorii latino-americani care la începuturile lor s-au arătat indiferenți, ostili chiar, temelor sociale și politice, și-au orientat mai tîrziu scrisul, în mod progresiv, în direcția literaturii angajate".

De mare interes este și afirmarea, mai ales în acești ultimi ani, a unei literaturi feminine al cărei aport este definit în acești termeni de scriitoarea columbiană Flor Romero de Nohra : „Femeile au adus literaturii latino-americane un nou limbaj, o voce nouă care se integrează povestirilor continentale. Nu s-ar putea spune că ele au ales o tematică specifică ; se preocupă în general de aceleași teme, subliniind însă problematica socială. Poate urgențele sociologice ale comunităților lor le-au făcut să acorde prioritate naturii, climatului, poporului, în defavoarea ființei umane individuale, închisă în propria sa lume. Ele reflectă lumea minunatului adevăr pe care începuse să-l creeze Asturias și, cu toate că nu filozofează atît de mult, se pare că povestesc prin intermediul marii lor sensibilități, avînd o ureche literară foarte sigură pentru a transmite vocea și cuvintele societății în care trăiesc". Printre ele, poeta Silvina Ocampo din Argentina, fondatoarea celebrei reviste literare a continentului sud-american, SUR, evident, apoi, Gabriela Mistral, laureată a Premiului Nobel — și, tot în Chile, poeta Violeta Parra, acum în vîrstă de 80 de ani. În Brazilia Carolina Maria de Jesus, Raquel de Queiroz, iar în Columbia, Laura Victoria și Dora Castellanos, autoarea cunoscutei „Hiroshima mi amor"...

Iată, deci, noi încercări de definire a unei literaturi, a unor scriitori, a unor atitudini și luări de poziție ale unor creatori ce surprind prin noutatea și verva deosebită a mesajului lor. Și, fără îndoială, că timpul ce vine rezervă „vechiului continent", noi și foarte importante revelații asupra acestei literaturi angajate, militante, foarte activă și prolifică, cu siguranță una dintre cele mai valoroase ale timpului nostru.

Cristian Unteanu

Luceafărul

Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef: Nicolae Dragoș, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Dobre Marian

ANUL XXII
46
(916)
Sîmbătă
17 noiembrie
1979
10 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

PARTIDUL, CEAUȘESCU, ROMÂNIA

Forumul comuniștilor

Ne înfățișăm viitorul patriei cu exactitatea pe care o implică spiritul științific al marilor noastre programe de edificare a noii civilizații.

Vedem, în timp, profilul României Socialiste în lumina caldă și puternică pe care noi înșine am generat-o cu inima și cugetul, pe vastele ei șantiere. N-am putea să vedem **cum va fi,** dacă n-am ști, exact, **cum a fost.** Căci istoria, căreia cu mîndrie îi spunem nouă, istoria revoluției reprezintă spațiul fertil dintre **cum a fost** și **cum va fi,** avînd permanent un înalt reper în **cum este.** În interiorul acestui **cum este** se află zilele de azi, orele de azi, care au șansa de a fi premergătoare unui mare eveniment politic din viața poporului nostru : Congresul al XII-lea al Partidului Comunist Român.

Congresul al XII-lea al Partidului Comunist Român reprezintă o nouă poartă de aur a istoriei contemporane pe care pășește spre viitorul său luminos națiunea noastră socialistă.

Este poarta de aur pe care poporul român o merită din plin, prin strălucitele sale acte de istorie. Este poarta de aur cioplită în Timp de făurarul de libertate și fericire, de independență și suveranitate — Partidul Comunist Român. Intrarea prin această poartă o facem în haine de lucru pentru că opera ce o înfăptuim înseamnă, în fapt, o Zidire, iar ziditorii poartă totdeauna veșmintele de sărbătoare continuă ale muncii.

Congresul al XII-lea al Partidului Comunist Român îmbogățește în fapte și idei o perioadă fără asemănare în existența poporului nostru, o perioadă definită de mari elanuri creatoare, de multiple ipostaze ale libertății umane, izvoditoare de valori autentice, materiale și spirituale, de un romantism lucid, caracteristic pentru starea de spirit a omului și necesar devenirii sale permanente. Lucrarea asupra istoriei — date fiind dimensiunile sale — ne-a cerut să fim permanent uniți în gînd și faptă.

Am fost uniți.

Sîntem uniți.

Congresul al XII-lea al Partidului Comunist Român este al Unității noastre de nezdruncinat.

Unitate — în jurul partidului.

Unitate — în jurul secretarului general al partidului nostru, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Unitate în voința de a fi reales în înalta funcție de secretar general al partidului cel mai iubit fiu al poporului român.

Lucrarea asupra istoriei — date fiind marile sale scopuri — ne-a cerut să dovedim spirit revoluționar.

Am fost și sîntem revoluționari.

Vom fi revoluționari, luptînd pentru noul care îl aduce cu sine Congresul al XII-lea al partidului.

Pentru că acest măreț forum comunist înseamnă un uriaș și hotărîtor pas spre nou al poporului român.

Este pasul pe care poporul român îl face urmîndu-și partidul său comunist. Este pasul pe care, gîndindu-l, partidul nostru comunist își dovedește, încă o dată, capacitatea de a conduce destinele României socialiste. Este pasul prin care România socialistă își va apropia noi atribute ale prestigiului pe arena internațională.

Înălțăm cîntece de laudă Partidului Comunist Român în fiecare zi a existenței noastre, pentru că prin el există, demnă și liberă, România, existăm, cutezători și liberi, noi.

Înălțăm un cîntec de laudă Partidului Comunist Român acum, cînd întreaga țară e o tribună impresionantă a muncii și progresului.

Prin acest Congres, al XII-lea, din viața partidului, vom fi mai puternici ; hotărîrea de a munci mai bine, mai mult, se va înzeci, România va urca o treaptă nouă, importantă în devenirea sa comunistă.

Realegîndu-l pe tovarășul Nicolae Ceaușescu în funcția de secretar general al partidului, Congresul se definește ca un înalt forum al poporului, iar voința lui — afirmată și reafirmată — ca voință a istoriei noastre contemporane.

Clădim și vom clădi totul pe această supremă voință.

Luceafărul

AVÎNDU-L ÎN FRUNTE PE SECRETARUL GENERAL AL PARTIDULUI, TOVARĂȘUL NICOLAE CEAUȘESCU, SIMBOL AL CONSECVENȚEI ȘI AL MĂREȚIEI LUPTEI NOASTRE, COMUNIȘTII DIN ROMÂNIA, ÎNTREGUL POPOR, CU PATRIOTISM ȘI DĂRUIRE REVOLUȚIONARĂ, SE VOR DEDICA ÎMPLINIRII NOBILELOR ȚELURI ALE DEZVOLTĂRII PATRIEI SOCIALISTE, PE CARE CONGRESUL AL XII-LEA AL P.C.R. LE VA ÎNSCRIE CU LITERE DE AUR ÎN ISTORIA NOASTRĂ CONTEMPORANĂ.

Suprema competență

Apropiatul Congres al partidului va expune și clarifica marile direcții evolutive ale dezvoltării istorico-sociale și politico-economice a Țării în sfera unei ample viziuni unitare, aceea a calității tehnico-științifice superioare, cu alte cuvinte, a folosirii optime a inteligenței românești, a creativității și geniului poporului nostru, la capătul unor acumulări materiale cantitative suficiente pentru ca acest **salt calitativ intelectual** să se producă pe multiple planuri.

Congresul partidului vine, de asemenea, să exprime și un **salt calitativ politic** în expresia voinței revoluționare de progres și prosperitate a poporului : mă refer la progresul structurilor, al relațiilor și instrumentelor de lucru ale democrației socialiste în România, precum și la ridicarea standardului de viață — materială și culturală — confirmînd noțiunii de Revoluție accepțiunea de profundă și radicală modificare calitativă și de civilizație, oferită și propagată de toate documentele de partid premergătoare Congresului.

Pentru cei care au viziune de ansamblu asupra istoriei partidului și mișcării noastre muncitorești și cunosc documentele ei programatice, al XII-lea Congres al P.C.R. reprezintă, prin programele-directive pe care le propune, o treaptă realmente superioară, un moment istoric bine determinat în atributele lui interne, politice și sociale, dar, în același timp, el situează și consacră poziția României în contemporaneitatea istorică, în cadrul unor relații internaționale privilegiate, de independență și democrație și de autentică suveranitate națională, pe care Președintele Nicolae Ceaușescu le-a conceput și dirijat cu supremă competență și fierbinte patriotism.

Istoria politică a României moderne și a Partidului nostru au consemnat, în 1893, întîiul Congres al Partidului Social-Democrat al Muncitorilor din România, piatra de temelie la edificiul organizatoric al ideilor și luptelor socialismului românesc, apoi marele Congres al P.C.R. din 1921, atunci cînd partidul socialist s-a transformat, cu o covîrșitoare majoritate de voturi, în partid comunist, și în sfîrșit, Congresul al IX-lea al P.C.R. care a deschis epoca cea mai elansată și mai rodnică a revoluției socialiste române, al cărei bilanț și încununare ni se vor înfățișa în aceste Zile, la București și pe întreg cuprinsul Țării, sub steagul roșu și cel tricolor îngemănate pentru marea sărbătoare a culturii și civilizației noastre reflectate în viitor.

Mihnea Gheorghiu

Drumurile muncii

Colaborarea dintre scriitor și cititor poate fi definită în mod diferit. Drumuri sînt multe, noi și vechi, încîlcite și drepte, unele abia începute, altele bătătorite, altele mai puțin umblate, iar altele îngropate de dărîmăturile timpului.

Oricare drum, însă, duce spre oameni și toți oamenii cinstiți muncesc, fiecare în felul său, iar dacă zic că muncesc cinstit înțeleg că o fac spre binele lor și al celorlalți. Iar aceasta este adevărat, mai presus de orice, pe drumurile care duc spre socialism și orizontul luminos al comunismului.

Personal lucrările acestea îmi sînt foarte clare, ca și celor mai mulți din colegii mei, fie din documentele de partid, fie din contactul cu oameni din conducerea partidului.

În întîlnirile cu tovarășul Nicolae Ceaușescu mi s-au limpezit ca apa de izvor multe neclarități și nu mai puțin din luările de contact cu oamenii muncii ca și cu aceia care le studiază

Mihai Beniuc

Continuare în pag. a 7-a

ZILE ÎNALTE

Congresul doisprezece înseamnă avîntare
A zborului spre culmile rîvnite,
Și nimănui nu-i trece prin minte, pasă-mi-te,
Să doarmă de-a-mpicioare,
Considerîndu-se statuie,
Nici să contemple numai, ci să scrie,
Căci toți și-n parte-avem din plin putința
De-a ne-mplini și gîndul de bine și voința,
Iar în aceste zile voința noastră este :
Cel care-și poartă ochii, neobosit, în larg
Peste întinsul apei, peste păduri și șes,
Și transparența zilei o dedublează ades,
Cel care de pe naltul lui catarg
Vede înaintea noastră, și-apoi ne dă de veste,
Zărind acele fapte minunate
Pe care mîine toți o să le-arate, —
Și nu prea multe ceasuri de ele ne despart,
Căci timpul nou al țării ne-apropie mereu,
Și nicidecum nu ne desparte, —
El să conducă nava gigantă mai departe,
De veghe stînd ca un matroz în cart.

Virgil Teodorescu

Un OM pentru ȚARĂ

Cine are cultul istoriei — și imensa majoritate a oamenilor îl au în sînge, prin trainice legături cu pămîntul natal, cu colectivitatea din care fac parte — știe că nimic pe lumea aceasta nu-i mai decisiv, pentru om, decît *apartenența.* De-a lungul secolelor încărcate de crincene lupte pentru apărarea moșiei strămoșești, a ființei naționale, cînd atîția și atîția fii ai țării și-au amestecat osemintele cu țărîna, înfruntînd inamicul, nu existau suplele și subtilele mijloace de informare — mass-media — și totuși localnicii săreau ca unul, și simțeau ca unul, la orice primejdie. Cum mai răsunau buciumele ! Cum se mai aprindeau focurile pe creste de munte, vestind pericolul ! Și cum mai luptau, tineri și vîrstnici, sub steagul voievozilor și cnejilor, al domnitorilor ! O spune răspicat Bălcescu : „tot românul se naște cu datoria d-a fi soldat și d-a apăra statul la vreme de nevoie, și cînd vrăjmașul călca pămîntul românesc, toată țara trebuia să fie la arme". Plug și spadă — iată „brațele nervoase, arma de tărie" cu care generațiile predecesoare și-au scris testamentul înatacabil.

Iubirea de țară se dobîndește odată cu laptele matern, cu prima rază de soare care te încălzește, cu întîiul cuvînt silabisit ; despre patriotism omul vorbește, mai cu seamă, în dialogul cu natura însăși, cu propria sa natură, cu necontenita-i strădanie de mai bine și, neapărat, cu istoria, „cea dintîi carte a unei nații". În această carte de aur, memoria afectivă păstrează galeria de portrete dragi inimilor noastre : descălecătorii, întemeietorii, domnitorii de frunte,

Mihai Stoian

Continuare în pag. a 7-a

Cetatea din suflet

De cînd e lumea lume, — cînd cu o dulce, cînd cu o amară înverșunare — Poezia a însoțit drapelele de luptă și de foc întru cucerirea Libertății. În flăcările ei sublime, oameni de speranță și de onoare au ars pînă la contopirea totală cu universul credinței lor, inconfundabil.

După acest fior, după aceste arderi, după aceste lupte de viață și de moarte vine clipa de soare, clipa de liniște a marilor neliniști creatoare. După bătălie, Cetatea începe să-și vindece rănile și prin toți oamenii ei începe să înflorească, devenind precum în legenda Meșterului Manole mult mai frumoasă și mult mai luminoasă.

Așa a fost întotdeauna. De ar fi să-i amintim pe : Homer cu „Iliada și Odiseea", Hesiod cu

Ion Bănuță

Continuare în pag. a 8-a

● În acest număr : ● CONGRESUL PARTIDULUI – CERTITUDINEA COMUNISTĂ A ȚĂRII. Semnează : ● Constantin Stan ● Gheorghe Istrate ● Areta Șandru ● George Chirilă ● Vasile Băran ● Mircea Constantinescu ● Florin Costinescu ● Cornelia Djigola ● Dan Mucenic ● «ÎN TOATE E PARTIDUL, ESTE ȚARA ȘI-N ȚELUL LOR E SOARELE ARZÎND» Versuri de ● Radu Cârneci ● Ion Dodu Bălan ● Dumitru Udrea ● Radu Felecan ● Valeriu Bârgău ● Vasile Andronache ● Eugen Evu ● Ion Vergu Dumitrescu ● Vasile Zamfir ● Nicolae Arieșescu ● Horvath Dezideriu ● Valeria Deleanu ● Mara Nicoară ● Ion Cringuleanu ● «DRUMUL SPRE ZIUĂ» – fragmente din romanul «TINEREȚEA UNUI EROU» de Petru Vintilă ● «PRIVIND PATRIA, PRIVIM SPRE NOI ÎNȘINE» – reportaj de Mihai Pelin ● PLEDOARII PENTRU UMANISMUL REVOLUȚIONAR : «LITERATURA DE AZI – ACT AL CONȘTIINȚEI POLITICE» Semnează ● Nicolae Ciobanu ● Daniela Crăsnaru ● Alex. Ștefănescu ● Nicolae Crișan ● Voicu Bugariu ● Dan C. Mihăilescu ● Sultana Craia ● RETROSPECTIVĂ LITERARĂ 1974–1979 ● Artîcole despre volume de ● Ion Gheorghe ● Aurel Mihale ● Ion Lăncrănjan ● Dinu Săraru, semnate de ● Doina Uricariu ● Artur Silvestri ● Valentin F. Mihăescu ● M. Ungheanu ● Prezențe scriitoricești ● Atelier literar

CONGRESUL PARTIDULUI —

CERTITUDINEA COMUNISTĂ A ŢĂRII

Implicarea în istorie

Fără îndoială, perceperea noţiunii **istorie** s-a schimbat, sau este pe cale să se schimbe. De aici înainte, nu vom mai raporta — aproape automat — faptul istoric la un moment trecut, nu vom mai crede că făuritorii de istorie trebuie să poarte aura legendarului — aşa cum patina timpului o asigură unor oameni sau unor fapte — prin depărtare sau povestire. A spune că istorie este ceea ce trăim — a devenit un truism. Un truism însă care trebuie explicat. Este istorie ceea ce trăim pentru că : am pus bazele unei societăţi, am consolidat-o şi-i fixăm acum viitorul. O întreagă perioadă de acumulări se concentrează într-un moment, într-o clipă care face din toate timpurile — prezent, trecut şi viitor — un moment de sinteză. Congresul al XII-lea al Partidului, anul 1979 înseamnă pentru România socialistă unul din momentele sale de sinteză cele mai importante. Acuta nevoie de raportare la istorie trece momentul în durată, clipa în eveniment. Răspunsul scriitorilor din toate generaţiile, al celor mai tineri cu claritate este imediat şi ferm şi, cel mai important lucru, el nu este decît tot o încoronare a unor gînduri. Urmărind cu atenţie ceea ce s-a publicat pînă acum, vom observa că latura istorică — o istorie în care este surprinsă **clipa,** ca parte integrantă a istoriei poporului român — este dominanta **scrisului lor.** Apariţia unor romane istorice este indisolubil legată de un moment istoric, nu de unul oarecare ci de chiar istoria pe care o trăim. Numai implicarea în istorie, meditaţia asupra destinului nostru au putut însemna punctul de pornire. Altfel cum s-ar putea explica ieşirea scriitorului în cetate ? Participarea lui la viaţa social-politică a ţării nu numai prin scrisul său ci şi prin întreaga activitate ? A trăi un astfel de moment, a trăi o sinteză a poporului tău înseamnă a fi de partea celor mai pure acte istorice, într-o clipă, într-un an, într-un moment comparabil cu oricare din momentele în care s-a făurit, s-a decis soarta poporului tău. Anul 1979 — este un astfel de moment în care atitudinea politică se implică în viziunea literară, în care scriitorul se afirmă ca un adevărat scriitor-politic, scriitor-cetăţean, ca un scriitor adînc angajat în destinul propriei deveniri.

Constantin Stan

În graiul patriei

Am crezut mereu că tăcerea este tărîmul celor iniţiaţi — bineînţeles, reconsiderînd-o din punct de vedere scriitoricesc, ca pe un spaţiu privilegiat al meditaţiei. A rosti sub bolţile acestei rigori înseamnă a dărui un sentiment ideii care te animă ; înseamnă, cu alte cuvinte, a te mărturisi. Or, mărturisirea este un act de oficiere, este un ritual strict sub normele căruia constelaţia ta tutelară te îndeamnă să te arăţi.

Izvoarele artei vin din acest pămînt fertil, al tăcerii creatoare, izvoare ce nasc oglinda unei ape magice în care chipul ţi se arată numai cu ceea ce el are mai trăitor.

Faţă-n faţă cu umanitatea — cea care l-a creat —, artistul îi dăruieşte fructele nopţilor sale de veghe şi frămîntări, îi dăruieşte lumina ideilor în care a captat esenţele timpului său. Pe drept cuvînt se spune că arta înseamnă transformarea ideilor în sentimente şi tot misterul creaţiei rezidă în această putere de a da un „trup" ideilor vremii tale. Astfel, creaţia devine un receptacol sensibil, acordat la marile elanuri care animă existenţa la un moment dat, exprimînd valoarea unei trăiri unice.

Într-adevăr, unicatul (opera) este o sumă, o sinteză a acestor ample trăiri sociale. Exponent al timpului său, artistul ştie că umanitatea niciodată nu este istovită, ştie că opera sa se revarsă în fluviul acestor deveniri esenţiale cu o direcţie unică. Creaţia este ipostaza unei perfecţiuni pe care însăşi societatea o „comandă" şi şi-o însuşeşte.

Pentru ideile sale, poetul suferă — suferinţa fiind de fapt o iluminare, o biruinţă asupra ta însuţi, asupra condiţiei tale de om muritor. Arta este, astfel, o salvare a omului.

Angajat cu toată fiinţa în acest echilibru social, poetul îşi înalţă lira în vîntul primenitor care străbate astăzi lumea, culegînd din pulberea efemeridelor bobul de diamant. Expresie a rostirii totale, poezia sugerează purificare şi un plus de neant. Virful aripei poetului tulburâ ordinea aştrilor, dar glorifică statornicia aceloraşi constelaţii deasupra patriei sale. Cuvintele — purtătoare ale ideilor dislocate din tăcerea lor — se încarcă cu un sunet comun, al tuturora, în vibrarea cărora se arată emoţia unui neam întreg.

Poezia este definiţia ordinei instalate prin cuvînt şi idee. În sfera tăcerilor sale, poetul captează mesaje pe care le revarsă în arterele umanităţii. O asemenea menire îl încununează — o asemenea şansă îl obligă.

Rostirea poetului devine o întrepătrundere tandră şi necesară cu graiul patriei.

Gheorghe Istrate

Împliniri fireşti

Niciodată lecţiile de istorie sau de geografie, care mi-au fost predate în şcoală, nu au avut mai mult ecou în mine ca atunci cînd erau exemplificate cu drumuri într-un întîmpinarea oamenilor şi locurilor de mult intrate în legendă.

În acest anotimp aveam să urc, imaginar, mai multe zile, din neolitic, din epoca bronzului şi a fierului, trepte spre lumină. Lîngă culmile Meseşului, pînă unde se întindea Imperiul Roman — graniţă pentru dacii romani şi liberi — se aflau în partea de N-V turnurile de apărare şi castrele puternice de la Ţihău, Romita, Moigrad, Românaşi şi Buciumi. Pe aici aveam să trec spre vechiul Porolissum, capitala Daciei Porolissensis, zonă pomenită într-o cronică a lui Anonymus „Gesta Hungarorum", a cărei populaţie avea să facă parte din voievodatele lui Gelu şi Menumorut.

De aici, spre Bobîlna, spre Horea din Albac, şi mai departe, pe lîngă biserici de lemn vechi de sute de ani, construite de meşteri maramureşeni, urcînd spre cetăţi dacice, pe lîngă livezi inundate de pruni şi meri, cu fructele rotunjite de vînt, nestrăjuite de înălţimea vreunui gard, spre Sălaj, oraşul lui Simion Bărnuţiu şi Al. Papiu-Ilarian, cărturari de frunte.

Am intrat în Zalău printr-o poartă imaginară, oraş cuprins, ca toate celelalte, între două pietre kilometrice drept unic hotar. Aici, ca într-o ladă de zestre, zălăşenii au grijă să adune tot ce-i mai de preţ pentru ei, pentru construirea unui oraş tînăr cu şantiere şi oameni tineri.

Din oraşul în care nu exista decît o cooperativă meşteşugărească şi un tîrg de animale, bărbaţii plecaseră într-o zi, făcîndu-şi rost în alte părţi, reîntorcîndu-se la vestea că aici dealurile trebuie mutate şi apele secate ; a fost un început de poveste cu eroi pozitivi şi negativi, cu cei care au înţeles că e greu şi au acceptat, şi cu cei care n-au ţinut piept. Şi de unde-au fost plecaţi, zălăşenii s-au întors făcînd roată uriaşă din braţele lor. Întrebaţi-i pe cei din Zalău : majoritatea au un fiu, un nepot sau un prieten printre cei aflaţi pe Şantierul naţional al tineretului. Am găsit aici un colectiv închegat şi apt de producţie, cursuri de calificare pentru sudori, dulgheri, electricieni, betonişti, şoferi... Şi un comandant al şantierului foarte tînăr : Molnar Mihai. Ciobanilor urcaţi cu oile şi ciinii spre păşunile din vîrful dealurilor ce înconjoară şantierul, li s-a spulberat neîncrederea că aici nu va fi decît deal, mlaştină, deal. Pe locurile acestea va fi construită într-o zi o estacadă supraterană de transportat cărbune. O imagine de neconceput altădată : o cale ferată, un tren. Deocamdată, lupta aspră cu fiecare palmă de pămînt cucerit. Un deal, al Panicului, va fi excavat pînă la gleznе, pămîntul din el avînd rolul să-i întărească pe ceilalţi, în locul lui fiind pus, într-un ceas al unei dimineţi viitoare, un depozit de zgură şi cenuşă. Tot aici, prin satul cu acelaşi nume, va fi terminat un drum tehnologic, drum de ciment pentru săteni, pe care au început să urce maşini de tonaj mare şi autoturisme.

Zalăul s-a îmbogăţit nu numai cu cartiere noi, cu edificii culturale şi industriale. Aici, pentru că o mînă harnică de femeie iubea florile, ele au fost sădite cu generozitate prin parcuri şi scuare. E primărîţă şi se numeşte Letiţia Ionaş. În oraş şi pe străzi oamenii care trăiesc în anonimat, de diferite vîrste, se plimbă după orele de muncă ; printre ei, cei care au pus prima cărămidă a acestui oraş, prima lopată de mortar, sau cei care au deschis prima fereastră la casa nouă. Tot în Zalău, la Muzeul de istorie şi artă unde piesele dacice şi romane găsite în judeţ stau mărturie în colecţia din vitrine, aveam să aflu, printre altele, de un copil care găsise în comuna Măeriştе, pe hotarul localităţii Doh, numit „La izvoare", într-o urmă lăsată de-un plug, fragmente de ceramică. Adunate cu grijă, ele au dat naştere unui vas de ceramică, cuib pentru apă sau griu, vin sau ulei, a acelor din epoca bronzului. Numele băiatului din clasa a VII-a, Alvaler Codre, mi-a amintit mai tîrziu de un altul, apropiat ca vîrstă, pe care l-am cunoscut, pe un alt şantier naţional, de la Bistriţa, originar din Şieu Mare, şef de brigadă la numai 15 ani, pe nume Tănase Gheorghe. Ca şi băiatul din Măeriştе care săpase în urma plugului, stringînd cu grijă cioburile vasului de ceramică, cel de pe şantier săpa alături de ceilalţi de data asta nişte gropi uriaşe pentru stîlpii de beton de înaltă tensiune ce aveau să fie împlîntaţi acolo, în inima şantierului, ca nişte coloane ale infinitului.

La ieşirea din pămînturi — cum se exprimase Octavian Pop, comandantul şantierului naţional al tineretului din Bistriţa (expresie căreia aveam să-i confer la plecare un alt sens, major), la această ieşire din pămînturi nisipoase, cu mlaştini tasate, cu dealuri mutate, ca să facă loc oamenilor şi maşinilor, am trăit împreună cu ei bucuria împlinirilor fireşti din aceste zile, care ne luminează în conştiinţe apropiatul Congres.

Areta Şandru

Omului şi uneltei sale, elogiul nostru

Să vezi idei... s-auzi materia plîngînd... să nu distrugi corola de minuni a lumii... Acestea şi atîtea altele s-au desenat ca efigii ale unei literaturi, ale unei mentalităţi. Poţi adăuga, spre împăcarea gîndului, „pe-un picior de plai, pe-o gură de rai", adică acolo unde, sub beneficiul metaforei, atingi tărîmul locuit de „tinereţe fără bătrîneţe". Eram mai slabi, eram mai neputincioşi, eram mai nimeni fără asemenea efigii, fără aceste mărci ale spiritualităţii unui popor niciodată izgonit din istorie, niciodată lipsindu-i eroii.

Sigur, fost-au oamenii şi „sub vremi", sigur, eroii s-au fost întorşi citeodată „pe scutul" izbeliştilor şi e meritul fundamental al cîntecului de văzduh şi cer românesc că a izvodit balada lîngă bocet, colindul lîngă imn, legenda lîngă odă... Altminteri, în secolii mistuindu-se unul după altul ca nişte umbre pe infinitul zid al timpului, ar fi stăruit sau numai igrasia vremurilor vrăjmaşe, sau numai hohotul chefliu, superfluu ca o primăvară în răspăr. Altminteri, totuna cu fiinţa neamului, Poetul nu s-ar mai fi cuvenit a spune : „Traduc în limba românească un cîntec pe care inima mea mi-l spune, înginat suav, în limba ei".

Noi, zămisliţi în anii Republicii, suim continuu drumul celor mai nobile aspiraţii. Adică, noi cei zămisliţi în ultimii 35 de ani, construim pas cu pas acest drum. Nu a fost şi nu este unul presărat numai cu trandafiri, aci şi stă „măreţia frigului", cum nimerit a declarat tot un poet, şi el de anii noştri. Totul a fost şi e ca zigzagul erorii, consubstanţial eroismului cunoaşterii , să nu înceţoşeze idealul, ţinta. Noima acestei construcţii de drum se zugrăveşte, zilnic, limpezindu-se tocmai pe măsura creşterii şi înfloririi complexităţii ei.

E o toamnă bogată, acum. Gîndurile şi energiile, toate, mistuiesc un orizont de bilanţuri superioare. O toamnă liberă şi a noastră, aşa cum au fost ultimile 35, şi totuşi o toamnă mai definitiv a noastră, mai implacabil liberă. Aceste vorbe închid în ele realităţi, aceste vorbe alcătuiesc un ecou de baladă, de imn al celor mai fertili ani din istoria atît de încercată a unui neam care şi-a zidit cu eroi viitorul. E poate, înainte de altceva, o toamnă care îşi cheamă stihuitorii. Un anotimp care îşi cheamă versul cel mai liber, cel mai al nostru, marca cea mai elocventă a eforturilor tuturor. De fapt, amintesc aci despre poezie ca despre mijlocul cel mai sintetic de a favoriza exprimarea celor mai juste idealuri, celor mai curate gînduri şi fapte. Este, respectiv, vorba de poezia conţinută în oricare dintre formele şi formulele scrisului nostru. Fie în proza noastră, fie în dramaturgia şi publicistica noastră, **o atare poezie** se pretinde conţinută, implicată esenţial. Deoarece este, o asemenea poezie, expresia nu numai a unei adeziuni la conţinutul revoluţionar, profund umanist al tuturor eforturilor de care aminteam mai sus ; ea e, totodată, dacă nu cumva înainte de orice, semnul — sau simbolul, dacă vreţi, — al unei noi calităţi a scrisului nostru. Sînt, în toamna lui 1979, sînt chemaţi toţi oamenii muncii să pornească spre înfăptuirea — fiecare în orizontul său şi toţi pe zariştea ţării — a unei noi calităţi. Ştiut este că, nu doar din spirit competitiv, uneltele noastre se cer perfecţionate continuu, veacul e unul al progresului tehnic şi ştiinţific fără precedent, încît uneltele se uzează, moral, cu o rapiditate formidabilă. Omul, dar ? Omul, se cade, omul triumfă odată cu superioritatea uneltei sale. Se cade, în acelaşi timp, să triumfe odată cu superioritatea lui morală, venind dintr-aceea că nu-i poate fi indiferent cui serveşte uluitorul progres al uneltei plămădite de el. De aceea, tocmai, afirmam că toamna lui 1979 e atît de a noastră, atît de liberă. Pentru că acoperă un bilanţ al nostru, al tuturor. Pentru că fiecare am contribuit şi contribuim la bogăţia ei. Dar mai ales pentru că această bogăţie ne este nouă dedicată şi pe ea se cuvine s-o slăvim. Mai limpede, mai făţiş. Noua calitate a scrisului nostru izvorăşte din convingerea că slăvim omul muncii. Că îi zugrăvim chipul aşa cum este, militînd pentru chipul lui de mîine, mai împlinit, mai lucid, mai puternic. Ecuaţia nu e, totuşi, atît de transparentă. Nu ajunge să scriem mai bine. Pentru ca scrisul nostru să devină, aidoma ştiinţei, o forţă de producţie — translaţia nu e pur literală, — sînt necesare eforturi trudnice care nu o dată au efecte surdinizate sau tîrzii, dată fiind specificitatea creaţiei. Bilanţul acestei toamne istorice se cuvine să reţină şi angajamentul (în fond : angajarea) într-o mai elevată abordare a universului românesc în toată complexitatea sa. E un angajament al onoarei, scrisul amoral e anistoric şi urmaşii nu ne-ar ierta-o să le prezentăm, în suişul vremii, icoane false şi fade, lipsite de pulsul vieţii pe care o trăim, clădind-o. Sîntem liberi s-o facem, sîntem chemaţi s-o facem. E chemarea intimă a fiecăruia dintre noi. E dunga fiecăruia din orizontul uriaş al ţării. E o fărîmă din cerul patriei, o culoare din culorile drapelului patriei.

Niciodată omenirea nu va conteni să elogieze viaţa. Şi, care altă poezie este mai consonantă cu noua calitate a muncii noastre ? Care este, evident, o nouă calitate a vieţii noastre.

Mircea Constantinescu

DAN ROTARU

Partidului

Coloană infinită simt crescînd
în versul meu, cînd numele-ţi rostesc,
Partid al demnităţii luminînd,
Partid-erou al celor ce muncesc.

E ora cînd se plămădesc zidiri,
e era cînd se hotărăsc destine,
e ora-acelei pure străluciri
ce din înţelepciunea ta ne vine.

E ora neodihnei, ora-vis,
cînd izvorăsc luminile în soare.
E ora cînd poemul trebuie scris,
cînd Poezia — Ţării îi e datoare.

E ora cînd cuvintele cutează
a se-mplini-n destine pentru ţară.
Partid, Coloană eşti, ce luminează
peste o Românie milenară !

Stindard

Noi credem în acest stindard
aducător de libertate,
şi în luminile-i ce ard
în faldurile-mpurpurate.

Ne face visul mai curat
şi cutezanţa mai senină.
Întotdeauna am visat
să crească din pămînt lumină.

Cînd trece patria-n vis, simţim
un cîntec cum ne curge-n vine,
şi viitorul îl iubim —
în el se împlinesc destine.

Sub al Partidului stindard,
aducător de libertate,
cuvintele acestea ard,
vorbind de pace şi dreptate.

Substanţa fiecărei clipe

Conştient că te aşteaptă un travaliu imens, ştiind că zilele tale nu pot fi supuse zădărniciei, se cuvine mai întîi să-ţi evaluezi exact forţele, alegîndu-ţi uneltele cele mai potrivite. Ochii se încumetă să vadă pînă acolo, dezlegînd din aproape în aproape totul : momentele de cumpănă şi risc, momentele de înfruntare a pragurilor, punţile albe din zori. Am examinat, astfel, îmi destăinuie omul de lîngă mine, şi solul în care vreau să semăn sămînţa, dar şi posibilitatea germinaţiei rapide şi sigure. Prevăzător, gestul se încarcă de seva acestei clipe, care nu suportă contemplare, somnolenţă. Înţeleg, aşadar, să trăiesc în prezent, îmi spune cel ce nu doarme, cel tînăr în mişcări, cel cu gînduri scăpărătoare, cel cu braţe vînjoase, cel care taie munţele în două, cel care aduce petrol din adîncul mării, cel care inventează locuinţe solare, cel care tremură de emoţie dar şi de bucurie ajungînd primul acolo. Clipa lui converge spre un sens. Are miez ca mărul cel rumen din livezile Ţării de Sus. Şi sensul acesta se cheamă al existenţei, trăită intens, frumos şi activ. Existenţa din care nici o dimensiune nu trebuie exclusă, diminuată, trecută în planul secund. Clipa este o parte din marele întreg, o coloană care susţine ansamblul, de aceea, clipei de faţă dărui inteligenţă şi sudoare, cu încrederea că tot ce pot să fac acum este sortit vieţii, duratei. Sînt gîndurile, — aşa îl văd eu gîndind — sînt gîndurile, spun, ale unui tînăr sculptor : Leonard Răchită El a conceput recent POSIBILA IMAGINE A CAVALERULUI TRAC, lucrare de anvergură pe care criticul de artă Vasile Drăguţ o caracterizează astfel : „Leonard Răchită a ştiut să răscolească norii de legendă în ceaţa cărora s-a topit eroul îndepărtatei noastre istorii şi l-a readus pe pămînt, verosimil prin putere şi măreţie, dar tainic şi nepătruns ca stînca uriaşă în care a fost dăltuit". Pentru cel care este oaspete al spaţiului cu statui din Măgura-Buzăului, pentru cel care are ochi să vadă dincolo, în miezul fierbinte al pietrei, lucrarea aceasta este o revelaţie. Sigur şi demn, cu o profundă şi solidă filosofie asupra istoriei, artistul contemporan, luîndu-şi permanent în serios munca, este capabil de rezultate remarcabile. Gestul, solidar cu clipa în care se desfăşoară, este plantat direct în istorie. Semn în mereu nepieritoarea efigie. Literă în cartea care nu cunoaşte moartea, uitarea şi indiferenţa grămăticilor de ocazie. Urmîndu-şi menirea, omul despre care scriu ziarele, căruia televiziunea îi difuzează gîndul la orice oră de emisie, este în aparenţă unul obişnuit, modest în felul cum înţelege să-şi facă singur portretul. Nu el contează acum, ci **celălalt,** mai ales ceilalţi, deoarece ei construiesc poduri, toarnă temelii de case, proiectează chipul de mîine al patriei. El, acest om, are conştiinţa lucrului bine făcut. Al lucrului pe care existenţa noastră îl reclamă. Ceilalţi îi ies în întîmpinare. Între clipa lui şi clipele lor se realizează o consonanţă, un dialog viu prin chiar materia care încorporează acest timp. Numai aşa viaţa are vibraţie, gestul — perenitate. Nu doar martor, ci chiar participant la o geneză a lumii devine el, omul pe care-l evoc. Înţelege să participe. Să fie prezent. Să-şi spună cuvîntul. Să-şi asume riscul şi răspunderea de a duce în fapt o mare idee. Şi clipa îi apare fertilă. favorabilă, plină. Clipa lui are un temei. Măsura gestului întreprins se citeşte aici convingător şi adevărat. Am dreptul să aspir la fapta durabilă, spun privirile sale, mîinile sale, fără cuvinte. Am dreptul să cad, să mă ridic din căderea mea, să stărui, să rămîn consecvent cu propriile mele gînduri. Care concordă cu ale lor, ale celorlalţi, cînd e vorba de înălţarea unui edificiu comun : patria socialistă.

George Chirilă

Lucrarea noastră

Vin călător de departe, vin din satul meu. La noi, în faţa fîntînii cu roată era un jgheab de piatră, pe care niciodată nu mi l-am putut explica, iar acum, cînd l-am revăzut, el arăta aşa cum era : o piatră cioplită înăuntru. De cine ? Există oameni, există martori, dar nimeni nu poate da nici un nume. Se spune doar că piatra aceasta arăta de patru ori mai mare decît un om, ca mine sau ca celălalt. Trebuie să fi fost o stîncă sau un bolovan de rîu, o piatră uriaşă. Ea are acum forma unui cazan de spălat rufe, dar eu mă gîndeam că se pot spăla acolo şi suflete. În orice caz, toate fetele care mergeau la horă în poiana noastră îşi albeau acolo picioarele. Ar trebui create nişte mituri. Miturile noastre. Tata a făcut un gard nou. Acum, în toamnă. A adus scînduri, a cumpărat cuie şi a făcut în faţa casei gard din scînduri de fag. Din ulucă. Gard alb. Cînd am ajuns, nu l-am văzut, era încă întuneric. Spre ziuă însă, am plîns. Era într-adevăr o lucrare. O mare lucrare. Noi vedem şantiere, noi vedem fabrici noi, trebuie însă, e absolut necesar să ne uităm şi la marile lucrări ale părinţilor noştri. De altfel, în ceea ce spun nu e nimic contradictoriu. Şantierele, obiectivele sînt ale noastre. Noi singuri le facem. Cine a spus că e vreo diferenţă între casa mea de la ţară şi un şantier ? Tata e inginerul. L-am găsit la miezul nopţii gîndind la ziua care venea. Am făcut împreună o vizită de-a lungul gardului pe care-l construise. Noi, cum am mai zis, îi spunem curte. Eu eram craiul. Craiul de curte nouă. Mă uitam, apreciam, eram fericit. Tata îmi explica : „Am bătut aici două lăzi de cuie", şi eu mă gîndeam : „Iată cum sîntem noi ! Nimic mai frumos, nimic mai exact decît **să-ţi vezi părinţii".**

Sîntem acum în preajma Congresului al XII-lea. Congresul e al nostru. Congresul e al părinţilor noştri. Congresul e al fiilor părinţilor noştri. E foarte greu acum să mai faci o despărţire între părinţi şi copii. Noi toţi construim şi tot ce facem e lucrarea noastră.

Vasile Băran

Urmaşi şi înaintaşi

Sîntem moştenitorii unui imens tezaur material şi spiritual. Înaintaşii, generaţie după generaţie, **există** în memoria şi simţirea noastră prin obolul pe care l-au dat ţării în muncă şi dragoste, chiar dacă acesta a însemnat jertfă şi sacrificiu. **Există** în conştiinţa noastră pentru că ei înşişi au dovedit cu prisosinţă că **au existat,** că au ştiut să existe în istorie făcînd, prin nemuritoarele lor gesturi, istorie. O istorie mare, cu adevărat mare nu prin materializarea unor ambiţii fără acoperire, sterpe, ci prin modestia faptei durabile, care poate înfrunta timpul prin încărcătura ei de adevăr şi sinceritate.

Întreaga **existenţă a românilor se** constituie într-o convingătoare dovadă că nu numărul locuitorilor, ori mărimea suprafeţei teritoriului contează cînd se apreciază măreţia unui popor, personalitatea lui în istorie. Cînd rostim în zilele noastre acest adevăr, gîndul nostru se întoarce din nou, spre cei dinaintea noastră... Relev, privind adînc în istorie acum, cînd Congresul al XII-lea al partidului înseamnă o treaptă magnifică a existenţei noastre într-un timp al construcţiei şi afirmării, că menirea fiecărei noi generaţii **a fost şi este şi va fi** contribuţia proprie, „cota parte" ce îi revine la edificarea materială şi spirituală a patriei conform exigenţelor diverselor epoci. „Cota parte" nu-i o simplă figură de stil, ci o realitate, mai ales acum, cînd epoca pe care o trăim este strîns legată de numele secretarului general al partidului, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, mai ales acum, cînd ritmul istoriei, marea ei frumuseţe, împun fiecăruia dintre cetăţenii ţării o participare conştientă. Ştiu că acest fel de participare a constituit pentru toate epocile un deziderat. Dar, mai ştiu că el nu s-a împlinit, nu se putea împlini decît într-o epocă precum este a noastră, a cărei conduită esenţială este umanismul, adevăratul umanism. Sîntem, trebuie să fim umani într-o societate umană prin definiţie. Umanismul fiecăruia nu înseamnă o determinantă nemăsurabilă ; el trăieşte în contribuţia pe care ne-o aducem la dezvoltarea economică şi spirituală a României socialiste.

Sîntem, spuneam la începutul acestor rînduri, moştenitorii unui imens tezaur material şi spiritual. Dar, în acelaşi timp, sîntem şi înaintaşi ; înaintaşii celor ce vor veni şi ne vor continua. Cine vom fi noi pentru ei, oamenii deceniilor 8 sau 9, ale secolului următor ? Ce loc vom merita în memoria celor ce ne vor continua opera la jumătatea mileniului al III-lea ? Să nu ridicăm din umeri la asemenea întrebări atîta timp cît noi înşine ne căutăm într-un trecut destul de îndepărtat. Şi noi vom fi trecutul, dar trecutul viitorului de aur şi acest fapt înseamnă mult.

Aparţinem istoriei viitoare prin prezent. Lui trebuie să ne dedicăm întreaga forţă de creaţie, întreaga capacitate de **a fi,** în istorie. Desigur, peste decenii, peste secole, semnăturile noastre individuale de propriile fapte se vor şterge, dar va rămîne, sigur, ca o pecete inconfundabilă, semnătura generaţiei noastre, a generaţiei care acum, în aceste zile, trăieşte, un mare eveniment : Congresul al XII-lea al Partidului Comunist Român. Prin el ne definim încă o dată ca oameni ce îşi preţuiesc istoria pentru că ştiu, mai mult ca oricînd, să o facă în deplin consens cu aspiraţiile lor încrustate în Cartea devenirii socialiste şi comuniste...

Florin Costinescu

Inestimabila valoare

Gîndim frumos. Muncim frumos, neprecupeţind nici-un efort. Şi tot prinosul muncii oferindu-l Omului. Ne dăruim prin muncă unui crez — etern umanului. Cu ce alt har mai de preţ ne-a dăruit natura decît cu acela al umanului ridicat azi, în societatea în care trăim, la rang de umanism socialist, încărcîndu-l cu înalte valenţe spirituale.

Omul, în societatea socialistă multilateral dezvoltată, societate atît de în amănunt proiectată în evoluţia sa în Documentele actualului Congres al Partidului — este bunul cel mai de preţ. Omul — inestimabila valoare a societăţii. Către oameni se îndreaptă apelurile altor oameni ; ale muncitorului de pe ogoare către cei din uzinele sau şantierele de construcţii ale ţării ; ale oamenilor de artă către iubitorii de frumos, către iubitorii artei lor, înţelegînd-o ; ale celor ce au cîştigat experienţa muncii, duse parcă de o viaţă, către cei care abia o încep, păşind pe drumul profesiunii alese. Apeluri simple, comune, omeneşti, apeluri ale înţelegerii reciproce şi ale încrederii. Altfel, nu am mai clădi case şi nu am sădi flori în jurul nostru. Nu am semăna ogoarele şi nu am gusta mirosul pîinii calde, aromind odată şi sufletele noastre deopotrivă. Altfel, n-am crede în prietenie. Altfel, n-am fi Oameni.

Azi trăim o societate în care nu-i nevoie să faci eforturi în a fi înţeles. Nu-i nevoie să te adresezi semenilor prin apeluri speciale, sofisticate, spuse de la tribuna biciuitoare a apusului dogmatism. Există, mai puternică ca oricînd, starea de spirit a unui umanism de firească întrajutorare. Omul de azi şi-a îmbogăţit structura moral-spirituală, ca urmare firească a condiţiilor socio-politice şi ideologice în care s-a născut, a crescut şi s-a format.

Trăim o epocă supusă unor transformări radicale, ce lucrează atît pe verticala cît şi pe orizontala structurii ei, o epocă de permanentă efervescenţă creatoare ce duce spre progres. O epocă al cărui centru este Omul.

Trăim în miezul unei epoci incandescente, al cărei nucleu iradiant este umanismul revoluţionar, înaintata concepţie filozofică călăuzitoare a Partidului Comunist Român, concepţie ce se ridică împotriva inerţiei înlănţuitoare, distrugătoare, împotriva dogmatismului rigid, împotriva tuturor preceptelor mucegăite ale unei societăţi ce şi-a găsit de mult sfîrşitul.

Suflul viu, înnoitor, dătător de viaţă şi încredere sălăşluieşte în inimile şi conştiinţa oamenilor. Focul sacru al conştiinţei, al umanismului revoluţionar este întreţinut de nesecata încredere în cea mai de preţ valoare a societăţii socialiste : Omul, inestimabilă valoare, căreia îi aducem prinos munca noastră, cîntecul nostru, pictura sau scrisul nostru.

Aidoma unui trunchi viguros, tradiţiile culturale, spirituale ale poporului îşi au adînc înfipte rădăcinile în milenarul pămînt strămoşesc, totdeauna iubit, totdeauna cîntat şi-nălţat de poeţi. Imnuri de slavă ridicate omului de către oameni, ca să ştie şi durerile şi bucuriile existenţiale, dar care este azi chemat să transforme în retorta efervescentă a materiei prezentului întreaga bogăţie spirituală, în armonie şi consonanţă cu semenii săi. Trăim o lume a cărei traiectorie existenţială nu este abătută de la firesc, de la prezent, de nici o forţă contrară sau ostilă Omului. Trăim o lume căreia-i încredinţăm întreaga noastră capacitate de muncă şi gîndire. Pentru că trebuie să gîndim frumos, pentru că trebuie să muncim în numele acestui frumos ce-l aflăm în noi. În natura umană etern înălţătoare pe care-o slujim.

Cornelia Djigola

Luciditatea căutătorului

Se întîmplă unele miezuri de zi cînd simţi că ai putea începe să scrii o carte foarte bună, aşa cum există altele în care crezi că te naşti iar. Sînt stări de-o clipă, unele „prinse", valorificate, altele lăsate să se ducă, aşa cum au venit, neatinse de gînd. Dincolo de astfel de stări, scriitorul — cel tînăr, cu deosebire — e un neostenit alergător în căutare de luceferi. Îi poate afla în zăpadă, în iarbă sau în ape, îi ştie culege şi mai ştie că trebuie ţinuţi bine, luceferii alunecă, pot fi uşor scăpaţi. Dar lumina de luceafăr există — şi sufletul căutătorului ştie bine asta — mai ales în privirile celor din jur, răzbate în adîncul de viaţă a celor pe care-i cunoaşte, descifrînd sensurile trecerii lor prin lume. Aşa cum, singur în faţa hîrtiei sale de fiecare seară, scriitorul desluşeşte, împlinindu-l, propriul sens.

Dacă secunde ca cele numite pot veni şi trece iute, pe neaşteptate, sînt, în schimb, momente de viaţă ale ţării în care scriitorul — şi spun iar : cel tînăr, cu deosebire — îşi găseşte, simte că atunci se construieşte, că adaugă o piatră la acea construcţie, însuşi sensul vieţii sale. Trăind între oameni, trăind pe un pămînt anume, căutătorul de luceferi nu poate uita faptul că cei din jur au nevoie de luceferii pe care el i-a aflat, că viaţa lui, cu totul, aparţine celor ce vor să ştie, celor ce există împrejurul său, aşteptîndu-i vorbele ca pe aşa dorita apă vie. Cînd apare printre ceilalţi, scriitorul este — nu poate fi altfel — un purtător de luceferi. El este om printre şi între oamenii ţării, el răspunde în faţa ţării, a poporului, ca oricare alt om al muncii, de roadele căutărilor, întreprinderilor sale. El este, înainte de toate, un om căruia i se cere omenie. Un om al cărui cuvînt e aşteptat şi dorit. Un om care este, ca toţi ceilalţi oameni, în primul rînd un cetăţean, un activist, un om în slujba unei cauze.

Apropiatul mare Forum al comuniştilor, moment ales în viaţa României, este, pentru scriitorii ţării, moment al unei responsabile priviri asupra celor făcute pînă acum. Luceferii există în palmele lor. Dar nu sînt numai ei singurii iubitori de asemenea lumină. Cum o primesc cititorii ?. Este, această (prelungă şi desprinsă parcă din pagini de carte) toamnă, un moment al luciditătii. Momentul în care căutătorul de luceferi are prilejul să privească rodul faptelor sale, al încercărilor sale de a oferi lumii lumină. Unul dintre ei — unul din cei mai tineri — îşi caută în aceste zile vorbele cele mai dragi. Vorbe care să adune în ele puterea de a simţi şi trăi cu adevărat un timp care-şi sprijină puterea pe **forţa de a privi în viitor.**

Dan Mucenic

«In toate e partidul, este țara și-n țelul lor e soarele arzînd»

RADU CÂRNECI

Steag al puterii

Sufletul meu are culoarea puterii,
zbor al steagului roșu, sufletul meu
incandescent ca inima verii,
pătimaș ca însuși soarele-zeu.

De la noi rădăcinile mari, veșnicia
coborînd adînc pînă în miezul ce tace,
sufletul meu este-al istoriei, trăinicia
din vîrful-azi pînă în valea zilelor-dace.

Cei care purtăm pe frunte coroanele
cu irizări de vis triumfător,
cei care întinerim toamnele
meșteșugind la chipul țării-dor,

Cei care imnuri izvodim-fîntînă
de tinerețe fără bătrînețe-
știind că zidul nostru-o să rămînă
de nestricat, păstrînd în el vieți,

De neînvins ne vom fixa în timpul
de turnuri aurind și de rapsozi,
scriindu-ne cu armonie nimbul
în chipuri cu luciri de voievozi...

Da, sufletu-mi e flacără și crește
incandescent mereu în piscul demn :
steag al puterii care ne unește,
acestui crez incandescentul semn !

ION DODU BĂLAN

Eu sînt din stirpea lui Sisif

Eu sînt din stirpea lui Sisif,
Ca bunul meu bunic, Iosif,
Ca tatăl meu, țăran, Ion,
Ca verii Gheorghe și Aron.
Am ridicat prin vremuri stînci
Și am muncit din greu, pe brînci,
Dar n-am îngenunchiat,
Nu ne-am încovoiat
Și nici nu ne-am plecat
Să ridicăm din gunoaiele istoriei
Titluri de noblețe din pleava gloriei,
Vreo diplomă de boier, de grof, ori de baron,
Noi n-am avut niciînd patron,
Chiar de stătea solemn în tron,
Vreun Hohenzolern fanfaron;
Ce-a fost străin de soarta țării
S-a spulberat în largul zării,
S-a risipit în nori și-n vînt,
Făr' rădăcină în pămînt.
Ridic de o viață stînca grea
Din biata inimă, a mea,
Pe-al muntelui picior de dor,
Pe-o cărăruie din pripor.
Ridic poveri ce forța-mi curmă
Și stînca se prăvale-n turmă,
Puhoi de grijі îmi calcă-n urmă....

Pe vremuri viforite,
Noi
Rămas-am singuri, fără oi,
Învăluiți în dor și-n foi
De fag, de paltini și ceroi
Și-n umbra marilor eroi.
Nu ne-am băgat la nimeni slugă
Pe-o mămăligă fiartă-n drugă,
Nici pentru glorii trecătoare,
Nici chiar pe-un bulgăre de soare...
Așa am fost noi din bătrîni,
Nicicînd nu ne-am căutat stăpîni;
Noi ne-am fost domni, noi împărați
Chiar și în zdrențe de argați.
De-am fost loviți și umiliți
Nu ne-am vîndut pentru arginți.
Noi ne-am fost stăpîni pe zare
În bluze albastre proletare...
De noi, nimic n-a fost străin în țara asta
Nici bucuria, nici năpasta,
Nici firul ierbii, nici copacul,
Nici sufletul român, săracul,
Nici vîrful munților, nici marea
Nici plînsul țării, nici cîntarea,
Nici demnitatea, nici mîndria,
Nici munca sfîntă și-omenia
Nimic ce mișcă-n România,
Întocmai ca-n Scrisoarea III-a...
Pe toate le purtăm povară
Cu dorul dragostei de țară.
Nici noi lor nu le stăm străini,
Toate au suflet de români...

Precum Sisif în lumea veche,
Noi am trudit fără pereche
Și după o vreme îndelungată
În vîrful muntelui s-arată
Și piatra ceea blestemată
Dintr-o legendă nestemată
Ce-ncepe cu... a fost odată...
Piatra e în vîrf de munte, sus,
Sisif, la fel; el care-a dus
De mii de ani greaua povară
Se uită liber peste țară
Și mituri noi încep s-apară...

DUMITRU UDREA

Statuia cîmpiei

O pleoapă de fluture
Este cîmpia aceasta,
În care intru mereu,
Ca într-o catedrală,
Sfios și curat.

Nemuritoare ființă a patriei
Trecută spre lumină
Prin bobul de soare.

RADU FELECAN

Cum vara pomii

De pe acest pisc viitoru-l văd lucid
cum din toamnă, vezi clar o primăvară.
Cu noul soare ochii-mi se deschid
și flori de gînd sub tîmple prind s-apară !

Prin el prezentul îl vom încărca de viitor
cum vara pomii, din mari livezi, de fructe ;
cu gîndul și cu fapta înaintăm în zbor
durînd cetăți luminii și-nalte viaducte.

VALERIU BÂRGĂU

Comunismul

Cum viitorul este un om în carne și oase
sau un copac — rădăcină, tulpină și flori
omul în revoluție e firesc
are palme mari, bătucite
minte pătrunzătoare de comunist pe drumul
nedefrișat al secolului
ce tulbură și limpezește apele în matcă.

Țara are un viitor al ei. Încăperi în care
se păstrează
marile energii
de unde ies plantele să lucreze aerul
ce-l respirăm
înfiorător spărgînd munții și pietrele
necesare
mușchilor și plămînilor noștri.
Cum patria e desenată în inima fiecărei
dimineți
cu părintele ei — conducătorul — om
în carne și oase
putere a minții făcînd să tremure
lucrurile ascunse ale pămîntului
fructele ce așteaptă în letargie
se coc sub razele mari ale soarelui
nostru românesc.
Lumea are starea ei de lucru
la noi comunismul se numește douăzeci
și două de milioane ;
pămîntul rodește în aceste cifre și în jurul lor
iradiază o temperatură puternică.

Floarea soarelui se coace măreață între
pămînt și cer
unda ei de șoc pornește dimineața
cu muncitorii
le trezește copiii și îi trimite la școală.

Comunismul e starea — mai bine spus
vigoarea noastră
tinerească
de a rezista pe pămînt, deasupra și-n aer
noaptea visăm zidăriile mari cu palma
și mintea
sudoarea se scurge riuri, riuri de pe aceste
trepte
ale secolului ținut cu greutate în frîu.

VASILE ANDRONACHE

Baladă comunistă

Fîntîna sufletului plină de lumini
Cercuri concentrice arată de limpezimi umane
Cei care vin să-și vadă chipul în ea sînt plini
De măreția istoriei păstrată în gorgane

De inimi, sub bruma oaselor clădită pînă în
stele
Destine conturate ca niște crini în noapte
De doruri nestiute pulsînd din rădăcina
Veciei unui neam în carnea mea mutate
Așa cum floarea stringe-n petala ei lumina

Partidul modelează lumea ca pe un pîlc de
stele
Lumina lui umană răsare pe pămînt
Ca o identitate ni se vede-n vele
Rodește constelații prin faptă și cuvînt

Cel care nu iubește omul îi crește-n inimă
pustia
Stringe din cioburi lumea trezindu-se nefiind
Iubirea de partid e cît vecia
Un cosmos ce din lume se-ncheagă luminînd

Din stirpea comunistă nobilă și pură
Singele meu ca un mărgean aprins
Pune sigiliu cîntului pe gură
Veciilor de trudă ce ne-au nins

Tot ce zidim noi facem să rămîie
Umanul chip al lumii primenit
Zidirea să-și înfigă rădăcina în vecie
Deasupra inimilor soarele comunei să ardă la
zenit

Și dorurile toate de lumi mai luminoase
Largi aripi pentru viață le strămutăm în fii
Din zborul lor spre comuniste zări nefiind
întoarse

Ca niște noi corăbii plutind înspre vecii

Oșteni statornici patriei și vele
Punînd în toate sufletul și cîntul
Arzînd ca niște crini de marmoră sub stele
Noi prin unelte luminăm pămîntul.

EUGEN EVU

Prin patria din noi

Sînt zilele lumini îngîndurate
Cîmpiile se uită-n zori spre munți
Și curg solare, demiurge nunți
Însămînțînd orașe noi în sate

Sînt zilele înveșmîntate-n lamuri
Cînd țara întrupîndu-și taina-n faptă
Spre sine măreția și-o îndreaptă
Să-și limpezească stelele prin ramuri

Din zarea frunții zări ni se deschid
Și-un duh poetic slăvile-și arată
Prin patria din noi, străluminată
De-al României, omenesc partid

Sînt zilele cu freamăt de mulțime
În forumul adeveririi noastre...
Cu fluviul salopetelor albastre
Pleacă izvoruri spre viitorime...

ION VERGU DUMITRESCU

Mereu mai înaltă

Această muzică
Inseparabilă
De sufletul nostru.

Această mereu mai înaltă
Muzică de înflorire,
Această supremă și
Necuprinzătoare
Muzică a lucrării

E însăși legătura
Singelui nostru cu
Patria.

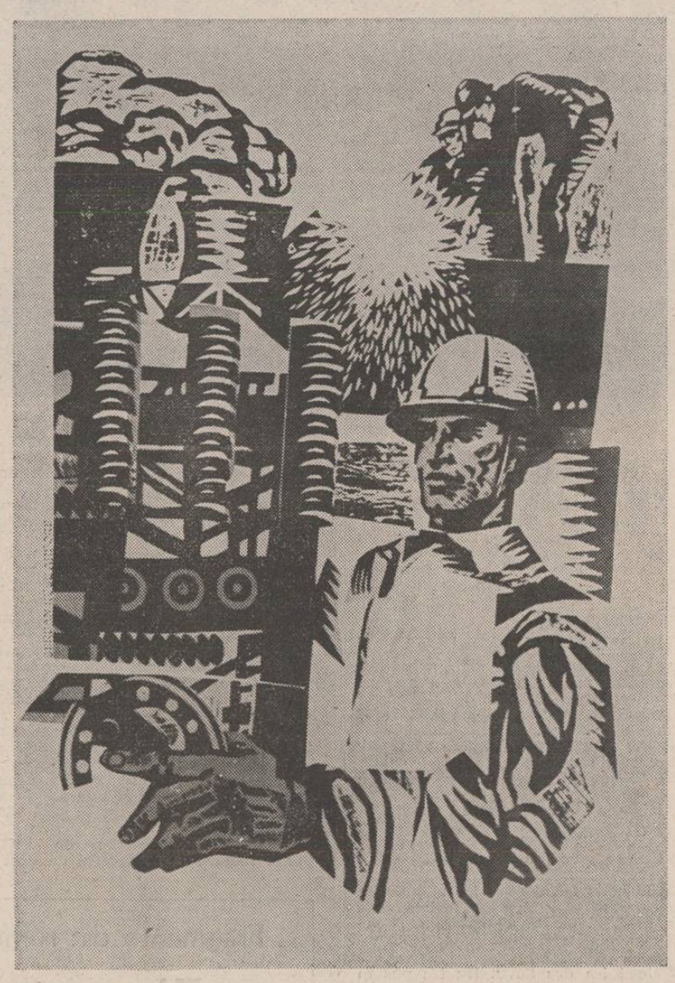

CONGRESUL AL XII-LEA AL P.C.R.

VASILE ZAMFIR

În toate

Lumina faptelor se vede-n toate,
în soarele ce permanent răsare
ca un ecou de viață și iubire
sub steagul comunist săpat în zare.

În toate e o zbatere de lire,
un hronic de înaltă amintire
din care vin strămoșii și cei tineri
învești mîntați în straie de iubire.

În toate sîntem noi, cei mai aleși
să punem țării dreaptă temelie
din munții noștri, lutul roditor
și grai nemuritor de ciocîrlie.

Sîntem făpturi de aur și lumină,
oameni ai faptei, gînduri cristaline
din care izvorăsc fîntîni de stele
să fie-n România pururi bine.

În toate ne-auzim, putem rosti
oricînd ce-avem pe suflet și pe gînd,
în toate e partidul, este țara
și-n țelul lor e soarele arzînd.

Strămoșii ne-au lăsat pe vatră
cărbuni din lacrimile lor.
Am înțeles că gîndurile drepte
sînt florile istoriei ce nu mor.

Aici, în țara pentru care
renaște Miorița din minuni
și ne-ntîlnim cu Meșterul Manole
pe drumul luminos dinspre străbuni.

În toate știm să ne-mplinim dorința
și dulce glas să punem Libertății.
Aici e țara, oamenii, partidul,
zidirea împlinirilor, dreptății.

NICOLAE ARIEȘESCU

Noi, comuniștii țării

Sub tîmpla lui de brav conducător
a adunat tot harul din cuvinte,
copil fiind, spre libertatea țării
urmat-a drumul aprig înainte ;

El cu Partidul a crescut odată
cînd zorii s-au ivit sub roș drapel,
și țara și-o apropie-de suflet
prin tot ce are mai de preț în el ;

să facem România mai bogată,
dorința lui e, țelul lui suprem,
de-aceea, azi, noi — comuniștii țării —
Înalt Conducător, pe El îl vrem !

alături de tovarășa-i de viață
El a trecut prin grelele furtuni
cu fruntea sus, cu mintea luminată —
și-ncununîndu-i azi cu toți solia,
jurăm pe ce-i mai sfînt, pe tricolorul :
Partidul — Ceaușescu — România !

HORVATH DEZIDERIU

Partidul, Congresul, România

Dacă crezul nostru, curat ca lacrima,
Se adună în șiraguri de cuvinte,
Îngemănate pe file de aur în Documente,
Și dacă sufletul cald al celor
Peste douăzeci și două de milioane
Se contopește într-un singur șuvoi de voință
Să răspîndească soare
Peste pămîntul fertil al României,
Dacă în acest ajun geros de iarnă
Inimile noastre de români, maghiari, germani
Și de alte graiuri
Aici, acum pulsează fierbinte
În jurul unui singur Creier
Care transmite freamătul dulce
Al unui singur limbaj, comun tuturor,
Este pentru că acest Creier unic
Al unui singur gînd de neam
Este numai El,
Partidul —
Cu înaltu-i însemn de flamă purpurie
Culege prin noi soarele galben
Sub cerul de azur, —
Adunîndu-ne forțele, gîndul senin
Și dăruirea de sine
Într-o singură conștiință,
Solicitîndu-ne întruparea pîinii calde :
Congresul-glasul curat,
Mărturisit în voie de noi toți
Care ne stringem pașii într-un singur pas —
În drum necurmat spre glorii,
Spre culmea de lumină
Ce are doar un singur nume : Comunism —
Iar el ne schițează orizontul
Plămădit prin împliniri voite,
Și dacă greul ni-l înlăturăm din cale
Atunci pecetea muncii,
Mai somptuoasă ca oricînd,
Va impune gliei străbune —
Prin direcționări precise —
Noul trup al Țării,
Scăldat de raze,
Iar noi glăsuim în unitate :
Partidul este un singur suflet cu poporul !

VALERIA DELEANU

Poem

Leagănul cald, de gîndul meu ocrotitor,
ușa deschisă oricui,
cartea cea de toate zilele pe masă,
chiar și aceste frezii din fereastră,
mă fac să veghez gustul tihnit al lucrurilor.

Nici un cuvînt de ură,
nici un cuvînt de încălcare,
doar tara și hotarele ei,
hotarele ei în nestrămutare,
doar Carpații, pereți ai candelei mele,
doar marea care adună albastrul din ape,
doar casa care a început să prindă rădăcini,
doar tu împărțit în zile,
doar tu, noapte de noapte.

MARA NICOARĂ

Sîntem comuniști

Să te lupți pentru binele poporului tău
Să-i fii pasăre. flamură, scut,
Să-ți iubești patria, înseamnă
Să îți iubești mama care te-a născut.

O singură patrie ne naște
Puternici în lume sîntem, învingători.
Viitorul este un car de aur
Trecînd peste cîmpiile patriei pline de flori.
Atita vreme cît avem un Partid Comunist,
Atita vreme cît sîntem un Partid Comunist,
Vom învinge și munții și timpul și cîmpiile
îndărătnice,
Și frigul și teama și orice dușman.
Congresul Partidului trasează hărțile viitorului
Sîntem comuniști și luptăm pentru mai bine
În grădinile patriei construim mereu
Ziua minunată de mîine.

ION CRÎNGULEANU

Fiii pămîntului

Timpul pe marele orizont românesc
Ridică, spre alt mileniu, catarge,
Fiecare clipă-i o pasăre și-un izvor,
Și-o mirare,
Mîinile-s aripi, inima firii
Un continent — semințele și apa
Trimit pietrelor vuiet de sînge tînăr, —
Calea zilei
Nu-i decît lumina
Încăierată cu verbele sigure
Care pot pune punct. Și merg mai departe
Din toate părțile materiei.

Patria e-o condiție vie ca nașterea
Și-o lege a zborului!
Și fiecare prunc
E un decret al devenirilor;
Însăși clipa ce se naște din clipă
e-o lege, un decret
al patriei
care-și ridică navele
spre mileniul al treilea!
Intrarea în viitor
Nu se face decît prin patrie!

Și cum această Ființă se află în toate muncile,
Intrarea în verbe și frumusețe
Nu se face decît
Prin patrie! Prin muncile ei.
Astfel, fiecare clipă-i o pasăre
Și-un izvor, și-o mirare —
Mîinile-s aripi
Inima firii un astru!

Dar, fiecare unealtă și fiecare gînd
Au cîte o inimă; e-o amiază
De timp vertical, — izvor și lumină
Prin care însăși fruntea pulsează.

Umerii încolțesc, din legea pîinii,
Anotimpuri în continuă decolare;
Cum urcă spre vremea lunii,
Riul trecut prin cîmp,
O veste, despre inimile noastre, pare...

Și-n această devenire plurală
În care însuși muntele, ca o planetă, bate
Faptul că, pînă și fiul nisipului
strigă un verb
Nu-i pentru nimeni o noutate.

Firul cu plumb coboară din punctul aprins
Al viitorului, unde
Orice geometrie și ecuație
Ridică materia orașelor albe
Dincolo de febră și gravitație...

Griul în brazdă iubește; și fîntîna iubește
Și lespedea și raza
Înflorindu-și spadele;
Privit din munți, Lotrul seamănă cu
Un bărbat uriaș care înoată cu spatele!

Aproape sfînt, laptele pare o iarnă
Viscolită de-o energie calmă
Cînd, luceafărul răsare din iarbă,
Și devine mărgărit
Omului tînăr, în palmă;
Pasărea, clipa, norul, îngrijorarea sau frigul,
Pînă și muntele sau fierul curgînd
Sînt un fel de ființă, o parte dreaptă
Din ființa omului pe gînd,
Din harul, din pulsul acestui pămînt.

Căci,
Intrarea în viitor
Nu se face decît numai și numai
Prin patrie!

Cei care vin, sîntem noi înșine, —
Fiecare gînd, fiecare verb sau lucru pus
pe mișcare,
sămînța ce-o aruncăm încolțirii,
unghiul de vedere al muncii,
istovul cheltuit în zidirile demne,
ciclonul atomic din duhul fierului,
pacea iubirii, îmbrățișările calme
ca niște ploi care vin pe nesimțite, noaptea,
sînt ale clipei de-acum, dar
toate acestea sînt ale viitorului
Căci ele vin din el și din noi înșine.
Și-avem acea siguranță a părinților antici
Care arcuind punți,
Se arcuiau pe ei înșiși
Spre nașterea și respirația
lumii de azi!
Cei care vin sîntem noi înșine,
Noi și părinții, punțile, cumpăna
timpului în echilibru cosmic
Spre toate părțile Patriei.

★

Din primul zbor al zilei
Pînă la adînc, seara, și de cu noapte pînă-n
zori,
Lansăm în pămînt pluguri și semințe, —
Sondele se scufundă-n arhaic
Și revin biruite de aur —
Pe-afară, piinea acestui secol e caldă;

Am crescut-o bine, și-i piine. Am făcut-o bine.
S-ar putea, mileniul al treilea
Să-și facă imaginea despre piine
După cum o preia din mîinile noastre.

Din toate părțile cardinale
Se poate vedea harul patriei.
Se poate auzi pînă la polul ceresc
al timpului,
Cînd ROMÂNIA
e însuși destinul revoluției!

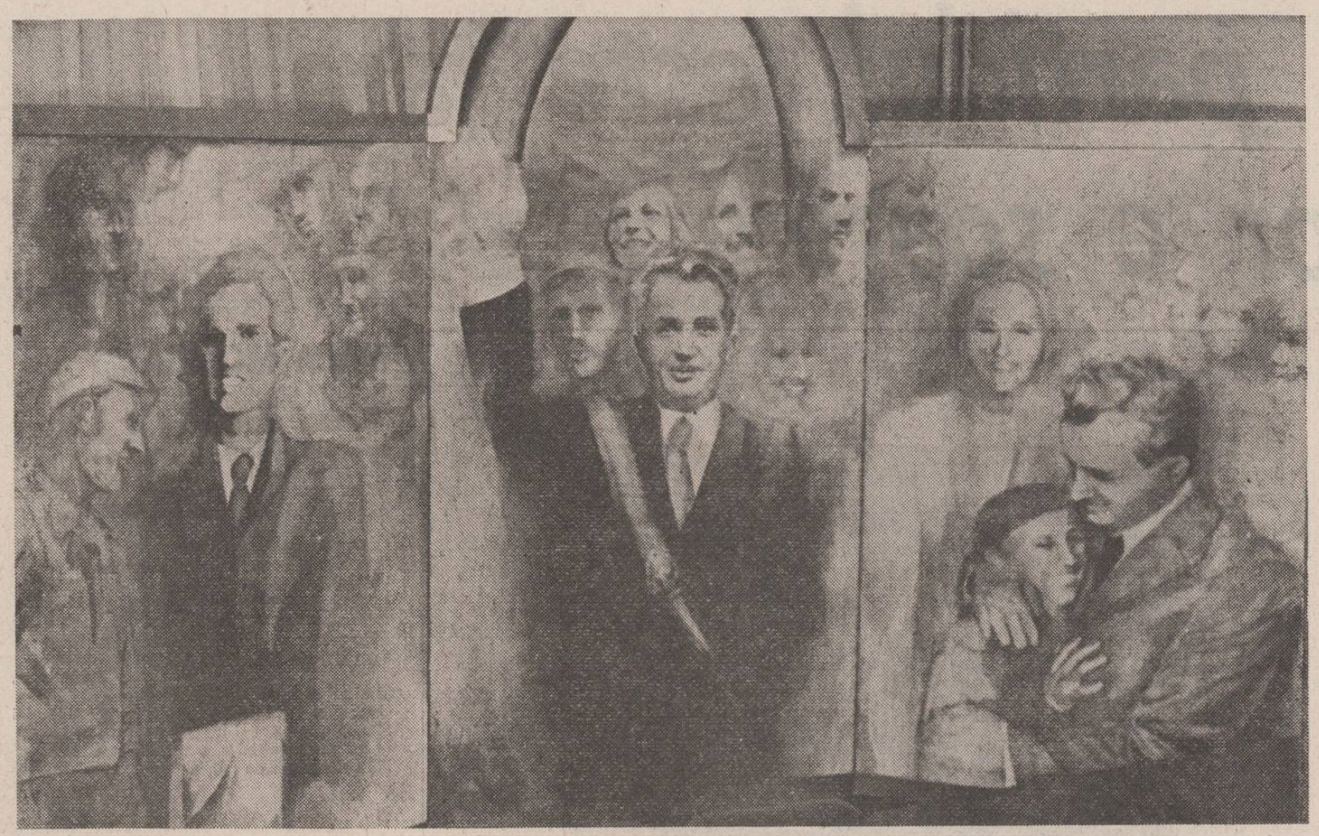

DRUMUL

II

În cursul nopții se petrecură niște întîmplări care, dacă le-ar fi aflat, l-ar fi scos din minți pe șeful de Post. Dar el, după ce se despărțise de cei doi învățători, intră într-o bodegă din preajma gării să bea o cinzeacă de tescovină. Învățătorii refuzaseră să-i țină tovărășie. Cel tînăr stătea, pînă avea să-și găsească locuință, în casa lui Pătrășcoiu. În drum spre casă, apoi acasă, Pătrășcoiu nu încetase să pufnească supărat. Abia acum își regăsise curajul pe care nu-l dovedise pînă atunci decît într-o formă incipientă și sfioasă. Sfîrși prin a spune hotărît :

— Ei bine ! Am să-i duc o plapumă și un pachețel de mîncare. Vreau să văd ce-o să pățesc pentru atîta lucru !

Apoi, ca să-și fortifice ideea, ca să-i găsească un argument și mai hotărîtor, încheie cu logica sa limpede și simplă :

— La urma-urmei sînt și eu liberal ca și domnul ministru Lapedatu. N-a venit chiar Duca la mine în casă, în '32, cînd au avut loc alegerile ? Aranjasem masa în sufragerie și Duca o ținea întruna : trebuie să barăm calea legionarilor și a celorlalți fasciști care gonesc ca zănaticii spre putere ! Nici un sacrificiu nu e prea mare pentru atingerea acestui ideal sfînt pentru întregul front democratic, de la comuniști pînă la conservatorii lui Filipescu. Plec, zise Pătrășcoiu decis și încurajat de propriile amintiri.

— Cum să pleci așa cu plapuma-n cap ? întrebă speriată soția sa.

— O duc eu, se oferi tînărul învățător.

Pătrășcoiu își aminti de mîncare și zise :

— Grăbește, draga mea și pune într-un șervet niște chiftele, un coltuc de pîine și ce mai găsești tu prin cămară. Niște șuncă afumată cred c-ar fi cel mai potrivit aliment.

— Vă însoțesc și eu, domnule director, zise tînărul învățător.

— Numai să nu-ți fie teamă, zise Pătrășcoiu.

— De ce să-mi fie teamă ? E vorba doar de-o faptă umană. Oricine ar face la fel...

— Afară de bitleriști și gardiști, zise Pătrășcoiu.

Pe drum, Pătrășcoiu care ducea pachetul cu merinde, în timp ce tînărul învățător ducea plapuma strîns înfășurată sub braț, se dovedi un om prevăzător și un logician perfect. Îi spuse tînărului său coleg, cu un ton șiret și vesel :

— Știi cum cunosc eu localitatea asta ? Ca pe buzunarele mele. Dacă a intrat în bodegă, șeful de Post nu mai iese de-acolo decît spre ziuă, în patru labe, ca un porc. El are locuința în altă parte și pînă mîine la opt nu mai dă pe la postul de jandarmi, chiar dacă ar lua foc.

— Numai să se învoiască ostașii, sergentul acela...

— Savu e de-aici din Titu. Șapte ani mi-a fost elev. Cel mai bun și cuminte dintre toți. Tat-su e picher la gară. Mai are un frate impegat tot la C.F.R. Toți sînt oameni de ispravă.

Cînd ajunseră la postul de jandarmi și Pătrășcoiu ceru să vorbească cu Savu, acesta ieși în coridor îmbrăcat în cămașă și izmene lungi pînă la glezne, cu mantaua aruncată pe umeri.

— Ce s-a întîmplat, domnu' învățător ? întrebă mirat Savu.

— Nimic, nimic neobișnuit, dragul meu. Atîta doar că am adus pentru băietanul arestat plapuma asta și un pachețel cu mîncare. Ia-le, te rog și fă tu cum crezi că-i mai bine. Dimineață ascunde plapuma. Am să găsesc eu momentul cel mai potrivit s-o iau îndărăt.

— Ați întîrziat nițel, zise Savu zîmbind în întuneric.

— Cum am întîrziat ?

— L-am scos din carcera aia și l-am luat cu noi în dormitorul trupei. Acuma doarme dus. Era frînt de oboseală.

— Ia măcar merindea asta. Sînt niște chiftele proaspete, piine și șuncă afumată.

— I-am dat și de mîncare, zise Savu. Doar nu era să-l lăsăm flămînd.

— Înțeleg să mă întorc cu plapuma, dar chiar și cu mîncarea ? Ia-o, c-o să-i prindă bine pe drum.

— Bine. Mîncarea o primim.

— Să știi că șeful de Post a intrat la bodegă. Să n-aveți teamă.

— Ce teamă să avem ? De doi ani de cînd îmi fac stagiul militar aici, nici măcar o singură dată n-a venit noaptea în inspecție...

— Tu mergi cu băietanul acela pînă la Găiești?

— Eu, domnule învățător.

— Să nu-i pui cătușele, că și mîine va fi ger grozav. I-ar singera mîinile.

— Fiți liniștit. Am să i le scot îndată ce ieșim din Titu.

— Bravo, băiatule ! Se cunoaște că mi-ai fost elev.

— Ați uitat, rise Savu. Ați uitat c-am mai spart și eu un geam cu praștia, chiar un geam la școală...

— Toți am făcut la fel, Savule. Și ne amintim cu plăcere de boroboațele noastre, chiar dacă atunci am încasat și oleacă de bătaie din pricina lor.

Pînă la Găiești l-a dus Savu. Nu l-a pus în cătușe.

— De ce nu mă legi ? întrebă tînărul.

— Uite-așa, că nu vreau.

— Dacă ne întîlnim cu vreun plutonier de jandarmi pe șosea, n-o să-ți fie bine.

— Or fi ei mulți, dar nici chiar așa, ca să umble teleleu pe toate cărările, zise Savu.

— De ce m-ai adus aseară să dorm cu voi ?

— Te-ai fi congelat pînă dimineață.

— Cine-ai spus că mi-a adus pachetul ?

— Domnul învățător Pătrășcoiu. Ți-adusese și-o plapumă, dar nu mai era nevoie.

— Spune-i că-i mulțumesc din inimă.

— I-am mulțumit de-aseară. Mi-a fost învățător și mie și fratelui meu și unei surori mai mici.

— Se vede c-ai avut învățător bun.

Mergeau alături. Așa au intrat în Găiești. Luîndu-se cu vorba, Savu uitase să-i pună cătușele la intrarea în orășel. Erau pe-o stradă, nu departe de centru, în dreptul unei tinichigerii, cînd, arătîndu-și brațele libere, îi spuse lui Savu pe un ton cald, aproape rugător :

— Ai uitat de cătușe.

— Aoleo ! făcu Savu speriat și se opriră în loc.

Tinichigiul ieșise din întîmplare în ușa atelierului și se uita mirat la cei doi. Cînd văzu cum îi pune sergentul cătușele tînărului, tinichigiul îi strigă :

— Lasă-l amarului, nu-l mai chinui în fiarele alea !

Sergentul întoarse o privire abătută spre tinichigiu, dar nu-i răspunse. Tinichigiul intră în atelier, dar continuă să privească afară pe după marginea unui ziar prins acolo ca o perdea săracă.

Sergentul zise :

— Vezi ? Nimănui nu-i place să vadă un om în lanțuri.

— Omul e născut ca să fie liber, zise tînărul.

După vreo zece minute ajunseră la postul de jandarmi. Șeful Postului citi adresa, ridicîndu-și în cîteva rînduri ochii ca să-l studieze pe tînăr. În răstimpuri ridica sprîncenele, apoi se încruntă și pînă la urmă pe fața sa crispată de gînduri se lăți o mină de om posomorît. Se ridică de pe scaun, ocoli masa învelită cu hîrtie albastră și se opri în fața lui Ccausescu. Apoi se întoarse subit spre sergent și îl întrebă :

— Cu ce desfaci porcăria asta ?

— Cu cheia, zise sergentul roșu pînă la sfîrcul urechilor.

— Și de ce l-ai adus așa pe gerul ăsta ?

— Așa aveam ordin, domnule major.

— Scoate-i cătușele.

— Așa, zise șeful de Post. Că doar oameni sîntem, nu fiare sălbatice.

— I le-am pus abia în oraș, se dezvinovăți sergentul. Șeful de Post își întoarse fața spre ostaș și îi spuse mihnit, însă neașteptat de sever :

— Asta nu se spune niciodată. Poate c-am vrut să te pun numai la încercare...

— Am înțeles, să trăiți, dom' major.

— Așa. Sergent, tu poți pleca îndărăt. Lasă-l pe flăcăiașul ăsta în grija mea.

Se îndreptă spre birou, se așeză pe scaun și văzînd că ostașul tot nu pleacă, îl întrebă :

— Mai ai ceva să-mi raportezi ?

— Vă cer voie să-mi iau rămas bun de la el.

— Ia-ți rămas bun și uită toate astea cît poți mai repede. Și dacă nu le poți uita, păstrează-le încuiate în tine.

Savu își luă rămas bun de la Ceausescu și plecă. Rămași singuri, șeful de Post îl pofti să se așeze pe-un scaun. Apoi începu să-l privească atent și adînc, dar tot cu fața aceea posomorită și îndurerată. Apoi spuse dintr-odată, cu un fel de ușurare, ca și cum toate minutele de pînă atunci fuseseră pregătite numai ca să-i poată împărtăși ceea ce îi spunea acum :

— De unde te cunoaște domnul plutonier major Stoian ?

— A fost leat la armată cu tata. Au făcut și războiul împreună.

— Mi-a telefonat ieri. M-a rugat să am grijă de dumneata.

— Vă mulțumesc.

— Nu-mi mulțumi deloc. Uite cum procedăm : Te țin aici pînă mîine. Îți dau să mănînci, și te pun să dormi la căldură. Mîine dimineață te trimit la Leordeni. Dar acolo e șef de post un zbir. N-am ce face. Dacă aș interveni pentru dumneata, mi-ar face imediat un raport la Legiunea de jandarmi. Am în schimb un bun camarad la Pitești. E majorul companiei Depozit. Exact omul care ne trebuie. De la Pitești la Pîrvu e bine, dar la Pîrvu iar o să dai peste un șef de post mai rău decît un ciine turbat. La Costești, ca și la Pîrvu, e șef de Post un bandit. Abia la Stolnici e un băiat bun. Îl anunț de trecerea dumneatale prin Stolnici. Mai bine se făcea țircovnic de biserică, așa-i de blînd. Pe cel de la Potcoava nu-l cunosc, nici măcar nu știu cum îl cheamă. E unul nou, mutat de vreo săptămînă de prin Moldova. I-a mers vestea că bate pînă amețește. Mai departe, pînă la Scornicești, te descurci cum ți-o fi norocul. Asta-i tot ce pot face pentru dumneata. Să-ți mai atrag atenția în mod special că e bine să nu sufli o vorbă ?

— Nu-i nevoie. Am înțeles totul foarte exact.

— De altfel vă cunosc pe voi comuniștii. Știți să păstrați secretul.

— Vă rog să n-aveți nici o grijă.

— Așa, băiatule. Acuma să-l chem pe soldatul Vidraru Ion. El știe ce-are de făcut. E de la noi din Olt, de la Vulturești. Te dau în grija lui. Mîine, tot el te va duce la Leordeni. Pînă acolo ai să fii sigur în mîini bune. Poți să fii liniștit. Cu desăvîrșire liniștit.

Fragmente din romanul

«Tinerețea unui erou»

de

petru vintilă

În continuare, drumul din post în post s-a desfășurat în linii generale cam în felul prevăzut de șeful de Post din Găiești. O etapă bună, continuată de-o etapă rea și afurisită. O postată în cursul căreia se simțea ocrotit și îi venea să cînte fermecat pînă și de iarna neobișnuit de grea care căzuse peste satele de sub munte, urmată de-o postată în care oamenii pe care atunci îi vedea pentru prima oară, îl luau în primire cu o poftă nebună de-a fi sălbatici și răi și pe care nici măcar nu țineau s-o ascundă. Din ce se apropia de casă, tînărul revoluționar își implora destinul ca măcar în ultima etapă de drum, aceea pînă la Scornicești, să aibă parte de un însoțitor plin de omenie. Nu la el se gîndea, ci la maică-sa. Ar fi fost în stare să suporte chinurile și bătăile cele mai sălbatice, numai atunci, în clipa cînd avea să intre în propria lui casă, să nu se sperie maică-sa. O vedea și noaptea în vis, cu broboada legată sub git, cu ochii ei umezi de iubire și îngrijorare, cu mîinile ei bătucite de muncă înlănțuindu-l și strîngîndu-l la piept. În somn îi cerea mereu iertare maică-si și ea îi spunea mîngîindu-l pe creștet, ocrotindu-l în felul ei naiv și fierbinte : Puiul mamii, dragul de el, de ce te-ai aruncat orbește în viltoarea vieții ? În vis nu știa ce să-i spună și nu izbutea decît să repete că-i cere iertare. Ea-i răspundea lăcrimînd : nu mă înțelegi, puiul mamii. Nu-mi cere iertare, pentru că n-ai făcut nici un rău, dar lasă-mă să plîng, fiindcă o mamă nu are alta decît plînsul. De ce mă minți că o duci bine și că nu te-a asuprit nimeni pînă acum ? Ce-i cu vinătăile astea pe spate ? Am căzut, îi spunea el în vis. Ea îi răspundea neîncrezătoare : așa îmi spuneai și cînd erai mititel de-o șchioapă, cînd te zgiriai sărind gardurile de spini și cînd îți zdreleai genunchii la rîu. Dar acuma, vinătăile astea de pe spate îmi spun că te-au zdrobit cu bătaia. Nu, mamă, nu m-a zdrobit nimeni. Ai să vezi ce repede o să-mi treacă...

Astfel de visuri, tot mai dese pe măsură ce se apropia de casă, îl chinuiau în somn, îl făceau să se zvîrcolească în așternut.

Și iată, acum era atît de aproape de casă, încît simțea că inima i se zbate în piept ca un vultur înlănțuit. În vale se zăreau Scorniceștii, satul cotropit de omătul scînteind sub razele soarelui, fumurile albăstrii ca niște fuioare înalte și subțiri, pîlcurile de pomi parcă înfloriți sub podoaba albă a zăpezii și ici-colo, traversînd ulițele pe potecile înguste, oamenii încă mici, cît niște păpuși însuflețite. Pe măsură ce se apropiau de sat creșteau casele sub glugile lor de zăpadă, se înălțau pomii înfloriți împărătește sub chiciura strălucitoare, și în sfîrșit, oamenii care îl cunoșteau.

— Ne oprim întîi la postul de jandarmi, zise aspru caporalul care pînă aci nu scosese nici măcar un singur cuvînt.

Intrară între cele dintîi case. O portiță se deschise și se închise făcînd un zgomot sec și din crengile unui agud căzu o pulbere fină de zăpadă. Tînărul auzi un glas speriat de fată :

— Săriți să-l vedeți și voi ! L-au adus pe Nicolae al lui Andruța cu mîinile în obezi și merge jandarul în spatele lui cu baioneta la pușcă !

Ca-n orice sat de pe fața pămîntului, zvonul aleargă infinit mai repede decît pasul omului. Așa se petrecu în ziua aceea și la Scornicești. Se iviră femei cu copii în brațe pe la porți și pîlcuri de copii speriați se cățărară pe creasta ulucilor. Bărbații îi așteptau să treacă, trăgînd cu mînie și înverșunare din țigări, privindu-i într-o tăcere adîncă și grea. Pe măsură ce înaintau, în spatele lor se auzeau tot mai multe glasuri ce se chemau înfricoșate :

— L-ai văzut, fa ? Îl aduseră legat !

— Dar și jandarul, inimă de zgripțor, putea să-i scoată fiarele, măcar aici în sat.

— O fi cheia la prefectură ! Cînd or veni ăia să-l desferece.

— Doamne, iar o să umple maică-sa o pernă de lacrimi.

— Am auzit io că Neculai umblă să răstoarne moșierimea ! Vezi că-i adevărat !

— Cearcă și el săracu' ! Dar ce ? Parcă poate de unul singur ?

— Ar trebui să tăbărîm tot satul pe jandar și să-l meliță cu bătaia !

— Taci, femeie, ori vrei să te lege și pe tine ?

Jandarmul auzea totul în aerul limpede și sticlos al zilei și pe măsură ce înainta își îndesa ceafa între umeri, ca și cum cuvintele acelea ar fi fost niște săgeți ce i se înfigeau cu o repeziciune fantastică în spate. Arunca, fără să întoarcă fața, ochiri scurte și înspăimîntate spre oamenii ce se precipitau spre porțile ogrăzilor. Ai fi zis că el era cel arestat și legat în niște obezi nevăzute și că tînărul ce spărgea cu genunchii zăpada înaltă la doi pași înaintea lui era un om cu desăvîrșire liber și nebiruit. Jandarmul îi spuse într-o șoaptă ușor șuierată :

— Mărește compasul, că te snopesc cu bătaia la Post.

Tînărul nu-i răspunse. Poate că nici nu-l auzise. Sigur nu-l auzise, fiindcă în clipele acelea chipul mamei sale îar îi înflorise ca un trandafir trist în inimă și acum mergea însoțit de imaginea ei, ocrotit de lumina ochilor ei îndurerați, de șoapta ei blîndă și încurajatoare.

La postul de jandarmi nu stătu decît un minut. Un minut greu, care parcă nu mai avea sfîrșit. Șeful de post vroia să se scape cît mai repede de adolescentul pe care abia-l mai cunoștea. Îi spusese rapid că e dator să vină în fiecare dimineață la post și să semneze de prezență, apoi îi ordonă caporalului :

— Îl duci și-l predai părinților.

— De ce să mai merg și eu cu el ? se văită caporalul, în mintea căruia nu se mai spulbera imaginea țăranilor ieșiți la porți și nu se mai stingea ecoul glasurilor care încă păreau să-l alunge din urmă.

— Uite-așa-i ordinul ! Să-l vadă părinții, să le intre și lor spaima în suflet.

— Măcar să nu-l duc în cătușe.

Pripit cum era să pună capăt acelei scene neplăcute, șeful de post spuse că tînărul trebuia dus în cătușe, dar imediat își retrase ordinul : hai, fie ! Scoate-i cătușele !

Apoi îi spuse lui Nicolae :

— Măi, băiatule, de hatirul părinților tăi pe care îi respectă tot satul, uite, am dat ordin să ți se scoată cătușele. Și te rog eu să-ți bagi mintile-n cap, să fii cuminte, ascultător.

O luase pe panta moralizatoare, dar nu avea cuvinte destule, nu avea argumente și nu sufla o vorbă despre fapta tînărului. Poate că în adîncul conștiinței sale nici el însuși nu era convins de vinovăția adolescentului. Poate că se temea de obștea satului. El știe foarte bine că nu poți trăi liniștit într-un sat, atunci cînd îți ridici în cap toată obștea. De aceea acum era fericit că descoperise coarda moralizatoare pe care cînta cu glasul său voit părintesc și fals binevoitor. Își pusese mîna pe umărul tînărului și nu înceta să-i toarne la sfaturi. Nu-l costau nimic și poate că făceau impresie bună. Primarul și cei doi ostași din efectivul postului, care erau de față, aveau să povestească chiar în ziua aceea că tînărul fusese întîmpinat cu sfaturi înțelepte și cu vorba bună.

Apoi se sătură de atîta vorbărie aurită și frumos rostită și îi spuse caporalului :

— Gata ! I-am spus ce era de datoria mea. Du-l acasă. Și spune-i lui Andruța să-l lege de stîlpul pridvorului.

Acasă revederea se petrecu exact ca în visele agitate din ultimele nopți ale tînărului. Maică-sa, topită și arsă de dorul băiatului, ieșise în ulită și îi întîmpină de departe. Zvonul că sosise Nicolae ajunse înaintea sa acasă. Cînd îl zări, maică-sa ridică brațele-suliță și alergă spre el, poticnindu-se în troienele de zăpadă, ridicîndu-se repede și iar încercînd să alerge.

Ajunsă lîngă el, îl îmbrățișă cu o mișcare fierbinte și plină de disperare. Apoi, rezemîndu-și fruntea de fața feciorului drag, stătu așa, ca într-o visare, cîteva clipe lungi, nemișcată și tăcută, cu ochii închiși. Numai lacrimile îi curgeau ca picăturile de rouă.

O trezi glasul aspru al jandarmului :

— Hai, femeie, să mergem acasă, că toată lumea se uită la noi.

În secunda aceea, deschise ochii și, parcă abia atunci l-ar fi văzut pe jandarm, se opri din plîns. Ofensa, intoleranța oarbă și sălbatică reprezentate de jandarm, ca și vechea, puternica ei mîndrie de țărancă săracă dar curată, o opriseră din plîns. Ajunși în poartă, femeia se întoarse spre jandarm și îi spuse :

— Du-te de unde ai venit și lasă-ne singuri.

— Am ordin să-l însoțesc pînă acasă.

— Am ajuns. Aici e casa. Dar nu te las să-i calci pragul. L-ai adus, lasă-mi-l. E numai al meu.

Caporalul se întoarse pe călcîie și porni spre postul de jandarmi. Lumea se uită după el, cum s-ar fi uitat la un tîlhar care pleacă nepedepsit.

Mama și fiul intrară în ogradă. În pragul ușii tatăl său îl aștepta tăcut, copleșit de gînduri, sforțîndu-se să strivească o lacrimă sub pleoape, cu brațele căzute moi pe lîngă trup. Apoi întinse mîinile și își aduse flăcăul drag lîngă pieptul său.

— Ai ajuns... zise Andruța în sfîrșit. Hai, în-

teatru

t

Biografia unui activist de partid

Personajul principal al piesei **Se ridică ceața**, de Fl. N. Năstase, este un activist de partid — în fapt chiar un membru al conducerii partidului — care își transformă sarcina, dificilă, de a descoperi cauzele unui accident tehnic cu urmări tragice, într-o menire de înalt umanism, insațiabilă de adevăr și rectitudine.

Iată trama (desprinsă reportericește dintr-un fapt real) : Într-un mare combinat industrial, o avarie cu efecte distrugătoare pune sub semnul îndoielii valabilitatea proiectului ; ca urmare, autorul lui este acuzat de neglijență în calcul, de erori care intră sub incidența răspunderii penale. Pentru majoritatea celor chemați în echipa de anchetă nu mai există dubii : proiectantul va fi condamnat. Singurul care insistă cu dîrzenie pentru continuarea expertizelor este șeful comisiei de anchetă, Cernea, un activist cu experiență, avînd încredere în oameni — nu nelimitată ci responsabilă — precum și o nevoie irepresibilă de certitudine ; de altfel autorul insistă mult în biografizarea nuanțată a acestui personaj descifrîndu-i și oboselile vîrstei, ale vieții deloc comode, și un anume dezechilibru în familie — munca, obligațiile nu-i acordă timp suficient pentru casă — dar și conștiința inatacabilă a datoriei

Se face dreptate, perseverența comunistului Cernea dă roadele scontate, și astfel se închele lucrarea.

Povestea acestei contemporane întîmplări este frumoasă și generoasă. Fl. N. Năstase izbutește să transmită încordarea desfășurării ei, conflictul violent dintre rutină, superficialitate și energiile covîrșitoare ale increderii. Dar, din cauza unor replici expozitive, acțiunea trenează, dinamismul cuvenit unei atari dezbateri șovăie. De aceea s-a simțit nevoia unor suplimiri cu scop dramatic — includerea unui personaj ca Bătrîna, atrăgător decupat. Să nu uităm însă că Fl. N. Năstase e un debutant, că acești curenți cu direcție bună care îi străbat piesa, unii de suprafață — cîteva personaje reușite, destule replici cu contur autentificant — precum și cei de profunzime — subiectul bine ales, teza lui umanistă, grava meditație asupra condiției conducătorului de oameni — chiar dacă azi parțial aluvionați, pot deveni torențiali în texte viitoare.

Regizorul Teatrului Mic, un teatru cu numeroase și frumoase inițiative, Silviu Purcărete, a citit **Se ridică ceața** respectînd toate semnele de punctuație, și atît. Din această cauză, cu toate că pe scenă se petrec evenimente născătoare de situații limită, tensiunea contactelor noastre cu dramatismul lor (presupus) nu se ridică la cotele cuvenite. O parte din actori divulgă secretul de seamă că joacă, că nu sînt personaje, că nu sînt ingineri sau activiști. Nicolae Iliescu, Vistrian Roman și Olga Tudorache mi s-au părut a fi excepțiile benefice ale acestui spectacol, bine încadrat de scenograful Virgil Luscov.

Radu Anton Roman

P.S. : Teatrul Mic organizează dezbateri cu colective de oameni ai muncii din întreprinderi și instituții, pe marginea ideilor generoase din **Se ridică ceața**. Este, datorită valorii mesajului înalt al piesei, o dovadă de atentă și profundă gîndire artistică, de inspirată politică teatrală.

film

f

Istorie și prezent

Născută, am putea spune, cu adevărat o dată cu noua societate, cinematografia noastră și-a propus de la început drept țel descifrarea dimensiunilor fundamentale ale istoriei și conștiinței poporului român. Ea și-a trasat un profil matur prin problematică, la care s-a adăugat cu fiecare nouă producție și un tot mai înalt nivel al realizării artistice propriu-zise. Temele majore ale existenței sociale, mai întîi prezentate direct, descriptiv, au fost mai apoi, odată cu evoluția complexă a gîndirii social-politice, strălucit îndrumată de secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceausescu, prezentate de realizatorii noștri din perspectiva nouului grad de conștiință al spectatorului român. Istoria țării ca și evenimentele la care sîntem martori și participanți au beneficiat în cele mai bune pelicule de interpretări semnificative. Aceste dovezi ale unei modificări de atitudine de la „Valurile Dunării", „Lupeni 29" sau „Tudor", pînă la „Puterea și adevărul", „Mihai Viteazul" sau „Falansterul" au concretizat, într-un chip reprezentativ, efortul creatorilor de a surprinde fenomenele esențiale ale societății românești, elementele ei de continuitate, înnoirile cotidiene. În epopeea națională au fost cuprinse momentele de răscruce ale istoriei României — formarea poporului român, unirea Țărilor Române, independența națională, marile mișcări revoluționare. Sînt preocupări care definesc înseși căutările de astăzi ale poporului nostru, a cărui demnitate și prestigiu internațional arta cinematografică românească le argumentează necontenit. Depășind etapa bunelor intenții, regizori ca Manole Marcus, Sergiu Nicolaescu, Mircea Mureșan, Savel Stiopul, Mircea Daneliuc, Al. Tatos, C. Vaeni, Lucian Pintilie, Liviu Ciulei, Timotei Ursu au oferit deja opere durabile, prilejuri, iar nu pretexte de meditație pentru spectator, constituind în același timp primele înfățișări ale unei originalități purtînd pecetea spiritului nostru deja cunoscut lumii prin politica țării, prin creația literară, prin activitatea științifică.

Alături de eroii istoriei, eroii de azi ai muncii și-au regăsit și ei reușitele, momentele de adîncă confruntări. Ultimii ani au însemnat o reflectare sporită a intensității cu care este trăită viața socială, conjugată cu dezvoltarea complexă a personalității umane a omului nou.

Filmul de animație a căutat și el să fie purtătorul mesajului umanist al culturii românești. **„Omulețul"** lui Ion Popescu-Gopo este deja un simbol al generozității și inteligenței noastre, iar, spre exemplu, Adrian Petringenaru abordează prin **„Principiul lanului"** spațiul dificil și totodată delicat al unei gîndiri polemice dar specifice, față în față cu o lume tînzînd către inegalitate și violență.

Noile exigențe calitative care se impun fiecărui domeniu al existenței noastre, în perspectiva anilor ce vin, vor domina și producția cinematografică. Noile creații vor reflecta desigur, spiritul realist al epocii cu și mai multă putere de convingere și emoție, neostenita transformare pînă la cele mai înalte culmi de civilizație ale poporului român dedicat independenței, muncii și creațiilor sale.

Andrei Roman

televiziune

tv

Omagiu

Emisiunile din ultimul timp au stat, cum era și firesc, sub semnul emblematic al celui de-al XII-lea Congres al P.C.R., reunind în cuprinsul lor o amplă suită de manifestări politico-educative și cultural-artistice desfășurate în aceste zile în toată țara. Preluîndu-le pe cele mai importante, televiziunea și-a îndeplinit cu prisosință unul din principalele sale roluri, și anume acela de a fi o oglindă de mari dimensiuni în care să se reflecte marile evenimente ale țării. Astfel, transmiterea spectacolului omagial de la Sala Palatului, organizat de C.C. al U.T.C., a prilejuit un vibrant dialog cu prezentul și viitorul țării și în fața milioanelor de telespectatori. Realizat după un scenariu de Corneliu Vadim Tudor, spectacolul s-a constituit într-o expresie emoționantă a angajării și dăruirii tineretului nostru, a profesiunii sale de credință prin care o generație, un popor își afirmă personalitatea și idealurile.

Paralel cu aceste preluări a unor momente de profundă emoție din amplele manifestări dedicate istoricului eveniment din viața politică și socială a țării, redactorii televiziunii au fost în aceste zile sărbătorești prezenți pe micul ecran cu reportaje și emisiuni care au investigat și au subliniat adîncile sentimente cu care oamenii muncii, intelectualii, artiștii și scriitorii vin în întîmpinarea Congresului al XII-lea al P.C.R. Reamintind cu acest prilej periplul marilor realizări din anii socialismului („Congresului — gînd și faptă comunistă") Vartan Arachelian a realizat un excelent reportaj-anchetă printre constructorii din București, textilistele de la „Dacia" și muncitorii de la I.R.A. A impresionat mai ales firescul întrebărilor și răspunsurilor, emoția cu care eroii reportajului său și-au rememorat în fața noastră cîteva secvențe din viața și munca lor eroică pentru înălțarea țării.

Tot în aceste zile pe micul ecran au fost prezenți cu gîndurile și cu creațiile lor nenumărați artiști, sculptori, pictori, compozitori, poeți și dramaturgi, prozatori, oameni de cultură. Astfel, în emisiunile „Omagiu — versuri, cîntece, noi creații și manifestări dedicate Congresului al XII-lea al P.C.R." au apărut în atelierele lor de creație Horia Flămîndu, Mircea Radu Iacoban, Petre Brâncuși, actorii de la teatrul „foarte mic", la o întîlnire cu muncitorii de la „Semănătoarea" au fost recitate versuri dedicate partidului din cei mai importanți poeți contemporani, au fost prezentate montaje literar-artistice, dansuri tematice. Toate acestea au arătat, prin cîntec și vers, prin faptele de creație, omagiul creatorilor adus marelui forum comunist, televiziunea însăși prin emisiunile sale fiind astfel prezentă în primele rînduri la marea sărbătoare.

Iulian Neacșu

SPRE ZIUĂ

tră, că aici e căsuța ta, ai tăi cei dragi. Aici, în aretul nostru ai să-ți regăsești liniștea și puterea.

Multă vreme nu putură să-și vorbească, din pricina vecinilor și neamurilor ce veneau să-l vadă pe Nicolae. Abia pe inserate, cînd bătrîna aprinse lampa cu petrol și toți ai casei spuseră după datina străveche „bună seara", abia atunci, adunați în jurul mesei, se regăsiră în gîndurile și speranțele lor ca un buchet de flori.

Vreme de aproape două luni Nicolae stătu în Scornicești. Dimineața se înfățișa la postul de jandarmi. Plutonierul major se uita la el cu niște ochi sfredelitori, căutînd parcă să citească în sufletul tînărului ce gînduri și ce planuri îl mistuie. Dar fața tînărului părea impenetrabilă, ca o mască de piatră. Totuși, plutonierul major știa destul de multe despre modul cum își petrecea tînărul vremea, fiindcă de fiecare dată îi spunea cu un glas lenes, lăsînd mari pauze între cuvinte :

— Ieri ai fost la pădure după lemne. Ai adus o sanie de vreascuri. Pe urmă le-ai descărcat și le-ai băgat în șopron. Și ai început să le tai cu securea.

Îi spunea aceste lucruri, amănunțindu-le dinadins, ca și cum vroia să-i arate tînărului că nici un pas de-al său nu-i rămînea necunoscut și nesemnalat. După ce-i întindea fișa de prezență, pentru a semna în ea, plutonierul major adăuga placid, cu un spor de liniște și putere :

— Sper să te dai pe brazdă. Sper să te cuminți și să-ți viri mințile-n cap. Sper să nu mă superi, că la mine supărarea este soră bună cu mînia și cu vina de bou...

Chiar atunci cînd vorbele sale nu exprimau nimic urît și rușinos, ele păreau izvorîte dintr-o adîncă trivialitate. Impresia asta venea poate și din obrazul său mereu încrețit de nemulțumire și răutate, din sentimentul de putere fără margini pe care-l avea prin funcția sa în sat, dar mai presus de toate prin disprețul vizibil față de om, față de tot ce-i încălca autoritatea. Și dintre toți locuitorii satului, acest tînăr ce părea făurit dintr-un material dur și încăpățînat, îl nemulțumea și-l neliniștea cel mai mult în ultima vreme. De aceea cuvintele pe care socotea potrivit să i le adreseze în fiecare dimineață, păreau grele și umilitoare, ca sfaturile poveștii ale unui om rău și disprețuitor, pe care în fond nu-l interesa soarta nimănui, decît în măsura egoistă în care ea putea să-i micșoreze puterea și să-i pună în primejdie liniștea și bunăstarea proprie.

Cînd a aflat, cine știe prin ce cale, că învățătorul Ion Bărăscu îl vizitase acasă și îi adusese un teanc de cărți, plutonierul major l-a supus pe învățător unei adevărate anchete.

— Ce-ai căutat să-l vizitezi, domnule Bărăscu?

— Mi-a fost cel mai strălucit elev. L-am îndrăgit de cînd era copil în clasa întîia primară.

— Dar am aflat că i-ai dus și niște cărți. Ce cărți erau ? Nu erau periculoase pentru ordinea legală din stat ?

— Le-am luat din biblioteca școlii. Acolo nu sînt cărți periculoase. Și-apoi tînărul acesta e însetat de cunoștințe. De cînd sînt învățător în Scornicești, n-am avut un elev atît de bun.

— Să-mi dai lista cărților și eu voi decide dacă sînt bune sau nu de citit.

A doua zi l-a interogat și pe tînărul în cauză :

— De ce-a venit învățătorul Bărăscu aseară la voi acasă ?

— E cel mai bun învățător din lume.

— Asta s-o spună inspectoratul sau ministerul, nu dumneata.

— Eu îl cunosc mai bine decît inspectoratul și ministerul.

— Ce cărți ți-a adus ?

— Cărți. Din biblioteca școlii. Eu l-am rugat să mi-aducă, să am de citit.

— Să-mi dai mîine lista cărților.

Se topise primul rînd de zăpadă, cîteva săptămîni plouase cu intermitențe, apoi, în apropierea Crăciunului, se porni iar ninsoarea. Ningea cu fulgi mari ca niște pene de giscă, a nins o zi și o noapte, apoi s-a lăsat gerul. Ici-colo, prin ogrăzile oamenilor cu stare mai bună se auzeau ferăstraiele tăind lemne, se auzea guitatul porcilor înjunghiați și Andruța nu-și mai găsea liniștea. Ieșea în ogradă, mînat parcă de-un lucru pe care trebuia să-l facă, apoi revenea în casă scuturîndu-și bocancii de omăt la intrare. Își trîntea căciula într-un colț și se așeza în fața cuptorului de cărămidă, privind minute întregi jocul neostoit al focului.

— Ce-ai, omule, de nu-ți mai găsești liniștea ? îl întreba femeia.

— Ce să am ? Nimic.

Nicolae ridica ochii din carte, privindu-l curios și ușor neliniștit. Apoi îl auzea mărturisind pricina agitației sale :

— Copilul ăsta iar vrea să plece la București. Mi-a spus și alaltăseară și aseară...

— Și abia acum te miri că pleacă ?

— Păi mă gîndesc d-aseară, că n-are bocanci, n-am bani să-i dau nici să-și cumpere un bilet de tren pînă la Costești.

— Ți-am spus să vindem oile. În fiecare zi vine alde Zlătescu și te-ntreabă dacă le vinzi.

— Vorbești și tu parc-ai avea o sută de oi.

— Și astea două is prea multe, că n-avem nutret de-ajuns.

— Pînă la urmă am să le dau, că n-avem încotro. Dar tu ce faci acolo, Eleno ? o întrebă Andruța pe fiică-sa care lucra în tăcere, așezată pe-un scaun în dreptul ferestrelor.

— Îi împletesc niște ciorapi de lînă lui Nicolae. Să aibă, dacă pleacă.

— Poate că nu pleacă, zise cu glas nehotărît, bătrînul.

— De ce să nu plec ? întrebă Nicolae.

— Și crezi c-o să-i convină șefului de post să semnez de prezență în locul tău ?

— N-o să-i convină, zise Nicolae. N-o să-i convină, dar nici n-o să aibă încotro. Am plecat, sînt bun plecat.

— Iar o să te-aducă îndărăt, între baionete.

— De data asta n-o să mă mai găsească nimeni. Știu eu ce trebuie să fac.

— Îi fi știind. Eu nu te opresc. Poate mamă-ta...

— De ce nu stai măcar pînă se desprimăvărează ? zise bătrîna cu un glas moale, ca și cum nici ea nu era convinsă că ar fi fost mai bine așa.

— Te lupți degeaba cu moșierii și capitaliștii, zise Andruța, parcă fără nici o legătură cu cele discutate pînă atunci. Nici haiducii n-au putut să-i desființeze pe ispravnici, pe călugării greci și pe boieri...

— Haiducii erau puțini. Noi sîntem mulți, ca boabele de grîu.

— Și la '907 țăranii au fost mulți. Și tot n-au izbutit să-i biruie pe boieri.

— Atunci puțini nu erau țăranii, ci muncitorii. Acuma sîntem mulți și ne unim ca să fim de nebiruit.

— Au umplut Jilavele și Doftanele cu d-alde voi.

— N-au atîtea cătușe ca să ne lege pe toți. În clipa aceea Andruța se ridică de pe scăunel și își îndesă căciula pe cap.

— Gata ! zise el, în timp ce toți îl priveau uimiți, încă nestiind ce putea să însemne vorba decisă pe care o rostise și gestul său hotărît parcă de a pleca undeva.

— Unde te duci ? îl întrebă bătrîna.

— La Zlătescu să-i dau oile.

— Asta înseamnă că te-ai învoit să-l lași pe Nicolae să plece la București, zise bătrîna uimită.

Bătrînul răspunse din prag, fără să-și întoarcă privirea.

— Nu-s moșier ca să mă împotrivesc. L-am crescut pînă la etatea asta, acum i-am dat drumul șoimului să zboare.

— Aoleo, și eu n-am terminat de împletit decît un singur ciorap ! zise Elena chicotind de bucurie că erau toți de acord cu plecarea lui Nicolae.

După ce Andruța ieși din casă și i se auziră pașii zdrobind zăpada înghețată pe ulîță, bătrîna veni lîngă Nicolae :

— Iar n-o să mai am liniște și somn. Iar am să te visez în fiecare noapte.

Nicolae își ridică ochii spre ea și iar simți că i se taie răsuflarea la vederea chipului ei brăzdat de neliniște și tristețe, în care pînă și pîlpîirea suavă a ochilor ei părea în astfel de clipe, ca totdeauna, însuflețită de-o căldură dulce și ocrotitoare. Nicolae se trezi că-i spune :

— Să știi că cel mai mult mă gîndesc la dumneatale...

— Și la mine nu ? sări soru-sa cu vorba veselă, nebănuind că momentul abia iscat era de-o tristețe sfîșietoare.

— La toți mă gîndesc. Și la tine și la tata, la toți...

Elena îi reluă vorbele, în felul ei alintat și subit îngrijorat :

— La toți, la toți, dar ar trebui să te mai gîndești și la tine. Ai văzut cum ai ajuns acasă. Ia arată-ți mîinile, că se mai văd și acum rozăturile pe care ți le-au făcut cătușele... Nici vînătăile de pe spate nu ți-au trecut.

— Ce știi tu ? zise Nicolae închizînd cartea din care citise pînă adineauri.

— Sigur, noi nu știm decît să plîngem, să împletim ciorapi și să murim de dor.

— N-am zis asta, dar dac-ai ști cîtă suferință-i grămădită în lume, nu te-ar mai îndurera urmele de lovituri ce le-am primit.

Apoi se așternu tăcerea, liniștea aceea plină de întrebări și gînduri nerostite care păreau că umplu odaia cu zvonul lor surd și înfundat. Nicolae se trezi că privește cu o duioșie nespusă ramele celor cîteva fotografii, îndărătul cărora erau înfipte chituse de busuioc, de sînziene și de sunătoare. Apoi privirea îi alunecă peste pernele patului, peste flăcările focului din soba de cărămidă, peste basmaua neagră a mamei sale, peste toate acele amănunte care dau atîta atmosferă oricărei case și, ca și cum toate obiectele acelea modeste i-ar fi trezit dintr-odată o stare de vis nostalgic, adună cu un gest pripit cărțile de pe masă și își puse căciula pe cap.

— Unde pleci ? îl întrebă Elena.

— La domnul Bărăscu, să-i duc cărțile astea.

Plecarea lui Nicolae din comună avu loc îndată după Sărbători, la 3 ianuarie 1935. Aceea fu ultima zi în care își depuse semnătura pe fișa de prezență. Ca niciodată, îl găsi în toane bune pe șeful de post. Acesta nu era singur. Un om din sat era în birou. Duhneau amîndoi a tescovină și omul insista mereu, poftindu-l pe șef să meargă undeva :

— Zău, dom' șef. N-o să te căiești. Că de sărbători nu te-am putut prinde. Aveai o mulțime de invitații.

— Stai, omule, că n-o fi foc, zicea șeful de post, apărîndu-se cu glas vesel.

— Dacă m-ai lăsat la coadă, dom' șef, să nu crezi că noi n-avem habar care-i cinstea și onoarea noastră.

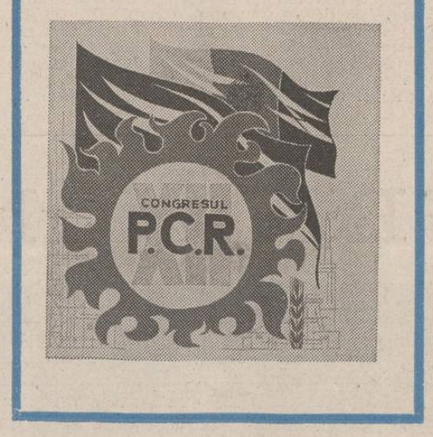

— Chiar așa s-o luăm ? Din zorii zilei ? Păi aseară ce crezi c-am făcut ?

Peste acest dialog aprins dădu Nicolae.

— Ia te uită, făcu mirat șeful de post, plăcut impresionat de vederea noului venit. Ești ca un ceasornic din biroul de mișcare al unei gări. Nici n-a sărit bine acul la ora precisă și dumneata deschizi ușa.

Omul care se afla în birou, ametit destul de bine, nu-l recunoscuse în primele clipe pe Nicolae. Se întoarse spre el și își lovi căciula, împingînd-o spre ceafă. Apoi întrebă cu glas mare :

— Nu ești al lui Andruța ?

— Al lui sînt.

— Uite, vezi, dom' șef ? Pe Andruța l-am chemat să-mi taie porcii de Sfîntu Ignat. E de mirare, dom' șef, că āia de au porci ca la abator, hăbar n-au să-i taie, iar cei care n-au coadă de purcel în bătătură sînt cei mai mari meșteri.

— Asta nu inseamnă nimic, zise Nicolae.

— Vezi ? zise șeful de post ușor dezamăgit de răspunsul tînărului. După ce că dumnealui, gospodar de frunte al comunei, v-a făcut să aveți și voi de Crăciun un strop de carne și cîrnați, vii acuma și îl răspunzi de sus.

Omul, sincer nedumerit, protestă cu același glas mare și rostogolit :

— Lasă-l, domn' șef, că n-a zis nimica rău. Hai mai bine să mergem că ne-așteaptă chestia aia ! Îmi arde gîtul de dorul ei !

— Stai să termin cu feciorul lui Andruța și o luăm din loc.

Îl puse să semneze, virî fișa în sertarul mesei și, ridicîndu-și ochii spre Nicolae, îi spuse cu o ironie binevoitoare :

— Aș putea să te chem abia peste o săptămînă la semnat. Știu că nu dispari din ochii mei. Măi, flăcăule, eu is de-o mie de ori mai al dracului și mai expert decît toți procurorii și chestorii din București. Ce n-au izbutit ei, iată că reușesc eu, ca un profesor care-și scoate în fiecare dimineață elevul la lecție. Să știi că eu fac om din dumneata. Așa, azi ai nota zece plus. Poți să pleci.

Ieșind, Nicolae știa că a doua zi dimineață „profesorul" său avea să-l aștepte zadarnic.

Tăcînd cîteva clipe, ca și cum ar fi vrut să verifice cu auzul său de copoi că tînărul se depărtase dincolo de ușă, șeful de post zise :

— Haide, uite că-mi pun mantaua și merg cu tine. Dar să știi că nu servesc decît o ceașcă, da' să fie fiartă, cu nițel zahăr și piper.

Omul care-l aștepta în picioare, trufaș, cu căciula lui fumurie pe cap, zise mieros :

— Da' se poate să mă jignești, dom' șef ? Păi cum s-ar putea, fără piper și zahăr ? Am să arunc în ea și niște cuișoară, uite-așa, să ne moară amîndurora dușmanii de ciudă.

Șeful de post surise lingîndu-și buza de sus, apoi zise :

— Îl văzuși pe feciorul lui Andruța ? Ce zici, dom'le, de cîte săptămîni are domiciliu forțat aici, se interesează Bucureștiul de el, parc-ar fi cine știe ce persoană ! Aproape în fiecare zi primesc cîte-o notă, prin care însăși Direcția Generală a Siguranței, însuși Ministerul de Interne îmi cer să le relatez ce face, ce zice, cum devine cazul... Mi-au făcut capul calendar atîtea corespondențe cîte-a trebuit să scriu.

Omul, îmbrăcat într-o scurtă din blană de miel și cam nădușit de căldura cancelariei, zise, micșorînd ochii în felul șiret al celor care vor să arate că știu să se aranjeze în viață :

— Ce-mi pasă de el ? Mie să-mi meargă bine și atîta timp cît primarul și domnul șef de post nu-mi numără măselele din gură, pot să dorm liniștit.

— Hai să mergem și noi, zise în sfîrșit șeful de post. Și adause cu tonul unui ordin umilitor : Pe cai !

În aceeași zi, dintr-una din haltele ce se țin lanț între Slatina și Corbu se urcă în cabina unui tren marfar un tînăr cu o lădiță de lemn în mînă. Putea fi luat drept un soldat în concediu, ori un flăcău chemat la încorporare. Halta era pustie. În lungul liniei unde oprise marfarul nu se vedea nici țipenie de om. Numai în cabina în care se urcare tînărul, un frînar păruse că-l așteptase. Ținuse ușa deschisă, el însuși apăruse în cadra ei, pe mica platformă metalică și aplecat în afară, să vadă și să fie văzut, făcea semne cu căciula. Cînd îl văzu în cabină, înghesuiți unul în altul, îi spuse :

— Degeaba te-ai temut că o să am întîrziere, că nu-i sigur. Să știi de la mine, marfarele au orariul lor mai aspru decît personalele și acceleratele. Numai trenurile speciale ministeriale și regale pot întrece un marfar în precizie.

— Îți mulțumesc, tovarășe Iovan.

— Acuma poți să fii absolut liniștit. Facem o scurtă oprire la Costești, apoi o oprire de-o oră la Pitești, că luăm și lăsăm acolo niște vagoane, pe urmă o oră la Titu și pe la orele optsprezece tragem la București-Mărfuri. Tocmai bine se lasă întunericul pînă atunci și te duc în Giulești, la tovarășul meu.

— Ai vorbit cu el ?

— Ne-așteaptă precis. Totul s-a aranjat. Stai la el pînă mîine seară, cînd va veni legătura să te ia și să te conducă în locul unde o să stai pe urmă. Îl cheamă Petrică. Vezi că mîine ai să fii singur în casă. Tovarășul meu va fi în tură. Petrică va ciocăni ușor în ușă. Nu răspunzi. Aștepți ca el să spună parola. Dacă zice că-i Petrică, deschizi și pleci cu el. Lași cheia sub ștergătorul din fața ușii și pleci cu Petrică.

Tînărul îl ascultă ca fermecat pe frînar. Acesta era din Scornicești și primise însărcinarea să-l aducă pe Ceaușescu la București. Organizația Capitalei pusese la punct operațiunea călătoriei și sosirii în București pînă în cele mai mici amănunte. Frînarul îl vizitase acasă pe Ceaușescu numai în două rînduri, seara tîrziu, la ora cînd satul dormea încremenit în tăcere. La a doua vizită îi expusese tînărului planul pus în întregime la punct. După ce i-l relatase, cu un ton limpede și hotărît, frînarul îl întrebase :

— Îl ții minte ?

— Gata ! Nu-i nevoie să-l mai repeți. Îl știu pas cu pas, oră cu oră.

Acum se afla în cabina unui vagon marfar.

Acțiunea începuse. Prin ferestruica nu mai mare decît o oglindă țărănească, se vedea un crîmpei de peisaj hibernal. O coastă de deal pe care zăpada sclipea orbitor, niște livezi cu pomii încărcați de chiciura pufoasă și scînteietoare și, dincolo de clinul dealului, parcă așezate în terase, cîteva case cu pereții viu colorați în ocru.

Săptămînile petrecute la Scornicești, în lectura neîntreruptă a cărților pe care i le adusese la două-trei zile o dată învățătorul Bărăscu, parcă îl făcuseră să vadă o mulțime de lucruri mai clar decît în alte împrejurări. Era ca un om după o perioadă de boală, de izolare forțuită în casă, aflat la prima ieșire în șuvoiul de viață al lumii. Clopotelul din haltă, șuierul unei locomotive care venea dinspre Costești, niște glasuri de frînari care vorbeau ceva la o distanță de cîteva vagoane, apoi chiar glasul lui Iovan în aparență calm, dar mișcat parcă de-o febră interioară nedeslușită, provenită poate din răspunderea ce însoțea ca o umbră acțiunea de care răspundea frînarul, toate astea îl făceau pe Nicolae să trăiască tensiunea fiecărui moment cu o forță extremă. Se gîndea fericit că era ca o ființă renăscută, ca o ființă care înțelegea din nou că viața lui era în gradul cel mai înalt o aventură superbă și eroică.

— Te gîndești... observă Iovan cu un ton ocrotitor. Nu te mai gîndi la nimic. Lasă-te în paza mea.

— Sînt foarte liniștit, zise Nicolae.

— Am fost tare mirat cînd mi-a spus un tovarăș de-al meu de la Tracțiune că vrea cineva de la Capitală să vorbească cu mine. Mi-a făcut legătura, m-am dus cu el la întîlnire, într-o bodegă de pe Viting. Ne-am așezat la o masă, am comandat de ochii lumii o sticlă de vin și mi-a spus : dumneata, tovarășe Iovan, ești din Scornicești. — De-acolo sînt. — Uite, partidul îți cere să participi la o acțiune de cea mai mare

Continuare în pag. a 9-a

radio

Agora cuvîntului

Așa ca în atîtea alte rînduri, radioul dovedește acum încă o dată că are știința și mijloacele să creeze atmosfera cea mai adecvată în jurul evenimentelor de importanță națională. Alături de presă și televiziune, radioul își pune în valoare posibilitățile specifice și calitățile redactorilor : devotamentul, disciplina, simțul răspunderii, rutina profesională. După cum știm și simțim fiecare bine cu toții, Congresul al XII-lea al P.C.R. este evenimentul actual de cea mai mare importanță pentru țara noastră, un moment de o semnificație excepțională nu numai pentru clipa prezentă, dar și pentru viitor. Pentru că în curgerea istoriei noastre actuale, congresele partidului au pus pietrele de hotar, au desenat harta evoluției noastre, au socotit necesitățile, împlinirile, mersul lucrurilor și puterea societății pentru etapele următoare. Emisiuni întregi comentează puncte ale proiectului de Directive, transmit opiniile celor avizați sau dialoguri, oferă detalii și explică pe larg textul proiectului, aduc lămuriri, raportează problemele în contexte fie mai larg istorice, fie specifice unor zone de activitate. Congresul însuși dă o măsură a unității existenței naționale, însă pentru fiecare cetățean în parte ziarele, radioul, televiziunea întăresc sentimentul participării la efortul comun, pun accentul pe importanța fiecărui individ în parte. În preajma Congresului, mai mult decît la alte prilejuri, reporterii radio — și nu numai ei — chestionează oameni din toate părțile țării, încearcă să realizeze o panoramă a existenței tuturor, nu ocolesc nici o ramură de activitate, afirmă iar și iar demnitatea celor devotați meseriei sau vocației lor — este acesta un mod prin care radioul face efortul de a educa într-un spirit autentic al democrației. Radioul încearcă să ne sugereze acum faptul că toți oamenii pe care emisiunile îi aduc în prim plan, ca portrete tipice, în rol de comentatori etc., își consideră și reconsideră propria activitate și gîndire cu prilejul Congresului. Probabil că fără ziare, televiziune, radio (cum să ne mai închipuim viața fără ele ?) ar fi mult mai greu de realizat un asemenea spațiu de rezonanță pentru opiniile tuturor, o asemenea circulație a știrilor despre cutare sat în curs de citadinizare, despre descoperirile biologilor care, prin niște ființe minuscule, miraculoase, vor reface limpezimea și viața apelor înnegrite de marile industrii, despre atîtea alte lucruri din existența acestei țări. Radioul se constituie acum ca o agora cu o activitate mai febrilă decît oricînd, unde mulți, foarte mulți colaboratori, de la personalități marcante la tineri muncitori și elevi, își spun cuvîntul în atmosfera festivă, însă, gravă, a marelui eveniment.

Ioana Ieronim

plastică

Arta ca realitate (I)

În ultima vreme, cu tot mai multă insistență, se revine asupra reexaminării raportului artă-realitate. Desigur, investigațiile actuale au cu totul alte puncte de plecare decît acele reductive enunțuri de acum cîteva decenii. Acestea, dintr-o perspectivă ceva mai detașată, ne apar ca fiind fructul unui complex de factori de natură politico-socială, factori ce au marcat profund nu doar teoria de artă a momentului, ci chiar creația artistică.

Faza de interpretare mecanicistică a raportului artei cu realitatea s-a sfîrșit, în linii mari, odată cu consolidarea noilor structuri economice, politice și sociale și cu clarificarea poziției culturii și artei în angrenajul vieții. S-a dobîndit treptat, și faptul mi se pare a fi mai pregnant vizibil în ultimul deceniu, mărturie stînd și multe opere literare, în special romane și piese de teatru ale scriitorilor noștri, conștiința faptului că acțiunea umană are un caracter **unitar**, încît ea tinde să domine toate aspectele realității. Determinările care au făcut ca în societatea socialistă caracterul acțiunii umane să fie **coerent** și **consecvent** au avut partea lor de contribuție în examinarea problematicii artei în cadrul problematicii mai largi născută în urma contactului cu realitatea. Un sociolog marxist de talia lui Arnold Hauser observînd că în artă, precum în practica comună și în științe, încercăm să descoperim lumea cu care ne aflăm în contact și să clarificăm modul cel mai eficient pentru a o înțelege, afirmă categoric că operele constituie **segmente de experiență** și, ca atare, ca toate „prestările" de ordin cultural, au un scop practic. Reflectînd realitatea în maniera cea mai deplină, vitală, penetrantă, atunci cînd aceasta pătrunde în trăsăturile ei cele mai senzoriale, arta pierde din eficacitate, din forță **(Soziologie der Kunst,** München, 1974, p. 7). Fără îndoială că o atare constatare implică o considerare a artei ca izvor de cunoaștere, ca parte componentă a unei realități globale ce se cere descifrată în multiplele sale articulații. Ca rezultat al creației umane, în plus, ea are toate atributele care implică posibilitatea examinării sale prin prisma capacității de intervenție a omului. Realitatea propusă și denotată de artă este o sursă de informații validă despre acțiunea modificatoare a omului în univers, despre semnificația sa.

Iată de ce poate că este util ca înainte de a încerca să relevăm legăturile artei cu realitatea, avînd ca premisă mereu interpretata teorie antică a imitației, să reflectăm asupra bogăției de semnificații ce pot fi deduse dintr-un simplu examen al operelor de artă ca fragmente ale realității. O istorie a drumului parcurs de artele noastre figurative în ultimele trei decenii ar putea fi elaborată avînd o astfel de premisă. Sensul demersului, creator, multiplele condiționări și interferențe ar ieși astfel pregnant la iveală, într-o panoramă amplă ce ar vorbi despre prefacerile spirituale ce sînt tot atîtea etape în evoluția modului de a acționa unitar și consecvent asupra realității.

Grigore Arbore

muzică

Responsabilitatea reconstruirii

Diversitatea manifestărilor muzicale este în zilele noastre atît de mare, încît ascultătorului începe să-i fie necesare, alături de o cunoaștere măcar elementară a tehnicii componistice moderne, o cultură istorică, filozofică, literară și artistică. Alături de ghidul sigur al sensibilității și intuiției o astfel de cultură este tot mai indispensabilă publicului, care numai el poate corecta „viciul" epocii : comercializarea artei. De aceea, cu cît concertele solicită mai tare multipla atenție a ascultătorilor, cu atît decalajul inevitabil dintre progresul artei și public este diminuat. A oferi mai multe căi de acces spre „miezul" operei lor : iată înțelepciunea la care ajung compozitorii, în număr tot mai mare.

Recentul concert de prime audiții care a avut loc la Ateneu în cinstea Congresului al XII-lea al P.C.R. demonstrează via comuniune estetică, pluralitatea de mijloace care ne fac să înțelegem caracteristicile „epocii muzicale" în care trăim : ardența revoluționară, setea de înnoire, gustul explorării și căutării, imensa responsabilitate de a reconstrui un limbaj nou din materia sonoră tonală, care părea, la începutul secolului, uzată.

O ieșire sigură din impasul „complexului modernității" este estetica întoarcerii — la muzica bizantină și folclor, la rădăcinile arhaice trace, etc. Reconstruirea unor elemente străvechi este, pe linia spiralei, un pas în viitor. Pe această linie am ascultat, alături de „Omagiu lui Burebista" de Doru Popovici, despre a cărui puritate imnică am mai scris, două madrigale de Gheorghe Dumitrescu („Stelele-n cer", ritmate cristalin ca un colind, și „Dorința", cu o linie sobră, reflexivă), corul „Cîntă-n inimi România", de Constantin Romașcanu, de o nedisimulată structură folclorică, și „Imnele Transilvaniei" cantată pentru cor, suflători de alamă și percuție, de Tudor Ciortea. Scrisă pe versuri de Ioan Alexandru („Patria", „Origine" și „Imnele Alba-Iuliei") cantata reconstruiește cu ajutorul unor trepte ritmice și a unei progresii de planuri o lume solară, nelipsită totuși de laturile eroicului și dramaticului. Aceeași latură eroică este din plin dezvoltată de Anton Dogaru („Sergentul" pe versuri de Vasile Alecsandri) care folosește tot materialul tonal pentru o subtilă alchimie a sensurilor, transformînd trecerea cenușie a sergentului într-un adevărat triumf.

Alături de corul Filarmonicii, dirijat de Vasile Pântea, o prezență cu totul remarcabilă a constituit-o ansamblul instrumental „Omnia", care beneficiază de inteligența camerală a lui Marin Soare și a altor citorva suflători din ultimele promoții de muzicieni, formație interesantă prin structura ei, a cărei prezență în concertele camerale depășește cu mult rolul de acompaniament.

Grete Tartler

Țara in fața marelui eveniment politic, Congresul al XII-lea al P.C.R.

Privind patria, privim spre noi înșine...

Cumpăna acestor două anotimpuri îi află pe comuniștii români reuniți într-un sfat care nu este numai al lor, ci al țării întregi. Pentru că nu este altceva Congresul al XII-lea al Partidului Comunist Român decît un spațiu generos de fuziune, de sinteză, de deschidere spre viitor. Acum se vădește privilegiul unei națiuni de a-și regăsi aspirațiile în aspirațiile celor mai buni și mai îndrăzneți dintre fiii ei, un privilegiu pe care-l înțelegem ca temelie a solidarității indestructibile a tuturor cetățenilor și generațiilor țării. Acum se împlinește iar în conștiința colectivă a oamenilor muncii din România gîndul rotund în care se cuprinde și amploarea rodniciei unui efort necurmat, desfășurat pe cincinale fertile, și locul ce ni se cuvine în lume. Acum se limpezesc, cu un plus de pregnanță, de pe treapta pe care am atins-o din punct de vedere material și spiritual, orizonturile spre care ne îndreaptă cuvîntul și fapta partidului, cugetul a cărui combustie se hrănește cu flacăra celor mai înalte idealuri ale umanității.

Partidul Comunist Român... Cu fiecare an care trece, mai bogat în izbînzi și recolte, realitatea generoasă numită de aceste trei cuvinte își sporește substanța de semnificații și fiecare dintre noi vede astăzi în ele un simbol al destinului nostru reînnoit, o oglindă în care viitorul tuturor își dezvăluie nestingherit contururile. Cu fiecare an care trece, mereu mai tînăr prin entuziasmul cu care îi marcăm zilele, realitatea definită de aceste trei cuvinte își consolidează întîietatea în șiragul însemnelor noastre heraldice, redimensionînd și diversificînd necontenit structurile și contururile civilizației socialiste a României. Și iată, din nou, o sărbătoare de neuitat, care este un mod de a munci vizionar, ninge cu floarea cuvintelor fundamentale peste gesturile muncii întregului nostru popor: Congresul al XII-lea al comuniștilor își deschide lucrările într-o atmosferă de puternică emulație, afirmîndu-se de pe acum ca o strălucită pledoarie despre ceea ce sîntem și despre ceea ce trebuie să fim. Adevărul acestei pledoarii reprezintă, pentru poporul român, garanția supremă a unui viitor fericit. Și este firesc, este înălțător ca omul care ne conturează cu atita precizie viitorul, tovarășul Nicolae Ceaușescu, să ne conducă și de acum înainte spre acest viitor. Țara, în acest sens, a decis.

La 19 noiembrie 1979, documentele viitorului vor fi pe masa de lucru a țării: directivele, programele-directivă privind progresul nostru științific și tehnologic, perspectiva noastră energetică, cotele de mîine ale nivelului de trai și dezvoltarea în profil teritorial a tuturor județelor patriei. Generator de irezistibil entuziasm, înțelept făurar de proiecte și diriguitor prin a cărui veghe și îndrumare neobosită prind viață aceste proiecte, partidul călăuzește viețile noastre, neîncetat, pe drumul către o fericire concretă, spre desăvîrșirea marilor construcții prin care țara întreagă s-a transformat într-un vast șantier. Cu alte cuvinte, avem un partid care, prin toate actele sale, a dovedit și dovedește că și-a făcut cauza sa supremă din cauza propășirii multilaterale a poporului român. Iar Congresul al XII-lea al partidului, în zilele care urmează, propunînd națiunii noastre un program amplu și cutezător de înflorire a patriei, își întemeiază temeinicia demersului pe suflul înnoitor imprimat în acești ani tuturor domeniilor și sectoarelor de activitate productivă, pe perfecționarea continuă și reală a formelor și metodelor de conducere a vieții sociale, a economiei, a planurilor în care se exercită spiritul, pe adevărul că, ori de cîte ori a fost rostit, cuvîntul partidului s-a ridicat la prestigiul actelor fundamentale de istorie. Pretutindeni unde se face auzit și înțeles, cuvîntul partidului ne transformă în autorii celor mai impresionante victorii umane din istoria țării, în făuritorii conștienți ai propriului nostru destin.

Și adevărurile pe care le așternem pe hîrtie, evident, au o rădăcină a lor, pe firul căreia nu ostenim să ne întoarcem, în răgazurile pe care le dedicăm meditației asupra originilor propriei noastre deveniri, spre acea neuitată zi de 8 Mai 1921, zi de naștere a Partidului Comunist Român, cînd acest partid, ca avangardă a celei mai înaintate clase sociale a țării, și-a legiferat apariția într-o istorie a luptei și a aspirației către mai bine. De atunci, fiecare act fundamental al istoriei noastre poartă pecetea triumfului cauzei proletare. De atunci, istoria patriei noastre poate fi citită, sintetic, în istoria Partidului Comunist Român. Clipa ivirii sale în arena afirmării acestei națiuni a fost clipa supremă spre care am înțeles toți că, dintr-o vechime la care memoria mai are acces, converg toate gesturile de fală ale înaintașilor noștri. Rolul partidului în istoria românilor, altfel spus, se cere evaluat nu numai prin prisma rezultatelor intervenției sale active și hotărîtoare în evenimentele trăite de acest popor de la Dunăre și Carpați, ci și prin prisma certitudinii că apariția sa în istorie a reprezentat un corolar meritat.

În primul rînd, prin intervențiile sale în viața de zi cu zi a țării, dezbărate de vechea retorică a ineficienței, acțiunea Partidului Comunist Român a determinat schimbări calitative de anvergură, fără precedent în existența noastră socială.

Construind și desăvîrșind societatea socialistă multilateral dezvoltată, sub îndrumarea partidului, edificăm o orînduire care se caracterizează printr-un profund și responsabil democratism al vieții publice, o orînduire în care toți oamenii muncii, beneficiind pe deplin de cele mai generoase drepturi cetățenești, bucurîndu-se de posibilitatea de a-și dezvolta și pune în valoare la un nivel superior capacitatea creatoare, energiile și talentele, sînt chemați să participe tot mai intens, mai activ la conducerea efectivă a statului, la elaborarea tuturor marilor decizii care privesc mersul înainte al patriei. Ctitorind o industrie înfloritoare și puternică, desfășurînd o largă ofensivă asupra pămîntului și a rînduielilor care, veacuri în șir, au zădărnicit fericirea truditorilor lui și adăugînd noi valori patrimoniului de spiritualitate al poporului nostru, ridicînd continuu nivelul de viață al oamenilor țării, valorificînd la maximum potențialul național de bogății naturale, energie și îndemînare umană, perfecționînd neîncetat structurile ca atare ale cadrului nostru social, sub îndrumarea partidului, adăugăm lumini noi timpului pe care îl trăim. Timp în contextul căruia socialismul, ca idee și realitate, își impune din ce în ce mai convingător virtuțile, ca unica orînduire capabilă să asigure bunăstarea poporului, democrația reală în ceea ce privește exercițiul îndatoririlor lui, ridicarea omului, cu nevoile, exigențele și aspirațiile sale, la rangul de valoare primordială a societății. Și nu credem să greșim atunci cînd afirmăm că unul din marile adevăruri pe care politica partidului le-a insuflat oamenilor timpului nostru este acela că lumea începe cu fiecare dintre noi, cu fiecare gest uman angajat.

Astăzi, pe pragul deschiderii celui de-al XII-lea Congres al partidului, a nutri acest tonic sentiment, că lumea începe cu fiecare dintre noi, nu înseamnă neapărat a nega o tradiție constituită și nici a nega fără sens ceea ce s-a vădit și încă se vădește trainic în lucrarea trecută a generațiilor. Dimpotrivă, înseamnă a imprima tradițiilor noastre înaintate un înțeles contemporan, înseamnă a relua o lucrare inspirată a înaintașilor noștri din punctul în care, datorită vitregiei cunoscute a vremurilor sau a limitelor cunoașterii oamenilor, clădirea ei s-a făcut pe nisip. Totodată, a nutri acest tonic sentiment, că lumea începe cu fiecare dintre noi, înseamnă a revendica un loc activ și un rol lipsit de echivoc, o **misiune** în prelungirea neostenitului efort uman prin care patria, prin cei mai buni fii ai ei, din cele mai vechi timpuri și pînă în zilele noastre, a tins și tinde să-și desăvîrșească structurile de neimitat ale civilizației și incontestabila originalitate a spiritului ce o impune în lume. Și lumea, din acest punct de vedere, din clipa în care partidul ne înarmează cu aceste rațiuni, poate începe pentru fiecare și în speranță și în dragoste împărtășită, și în deznădejdea de o secundă și în bucuria perpetuă, și în îndoiala firească înaintea necunoscutului, precum și în destoinică și nețărmurită încredere în viitor.

Lumea poate începe cu fiecare mai cu seamă pe tărîmul atît de cuprinzător al iubirii de patrie, tărîm în largul căruia toate generațiile sînt prezente, după împrejurările care le-au marcat petrecerea pe pămîntul României, fie că au adîncit o simplă amprentă în apele nestatornice ale unui timp revolut, fie că au ridicat arcurile de triumf trainice pe sub bolțile cărora se perindă poporul nostru acum.

Pe acest tărîm miraculos, al iubirii de țară, prisosește, nu numai cu ceea ce crede el că poate sacrifica într-un moment sau altul al vieții sale de zi cu zi, ci cu tot ceea ce are înălțător în cuget și viguros în brațe, cu tot ceea ce existența sa poate legitima ca valoare. Și să ne întoarcem, acum, cu înțelegerea pe care o acordăm astăzi menirii popoarelor într-o lume pe care soarele o încălzește și o luminează cu o nativă echitate, chiar dacă unii mai cred că lumina și căldura aceasta numai asupra lor trebuie să se reverse, la cuvintele rostite profetic de Mihai Eminescu într-un alt Veac: „Mari sînt vremurile în care trăim — scria geniul tutelar al tuturor cuvintelor noastre — și fiecare dintre noi trebuie să ia hrană întăritoare din conștiința misiunii la împlinirea căreia a fost chemat prin aceea că se află în rîndul românilor azi în viață". Și, actualizînd semnificația acestor cuvinte, care sînt acești români azi în viață? Ce statut le definește conștiința misiunii la împlinirea căreia au fost chemați? Care sînt izvoarele din care își trage seva puterea lor nedezmințită de a preconiza structurile morale și materiale ale viitorului? Care sînt țelurile lor și cum înțeleg ei să le atingă, neabătut și cu un devotament de excepție?

Acestea sînt numai cîteva dintre întrebările cărora, în zilele care urmează, Congresul al XII-lea al Partidului Comunist Român le va oferi un răspuns concludent. Țara întreagă, dealtfel, ne înfățișează imaginea unui vast șantier, în incinta căruia întregul nostru popor, sub conducerea clarvăzătoare a comuniștilor, trăind o viață mai liberă ca oricînd în istoria milenară a românilor, conferă un înțeles nou vieții rodnice înseși, precum și libertății neîngrădite de a trăi în demnitate deplină. Și în incinta vastului șantier care este România de la cumpăna acestor două anotimpuri, într-un an hotărîtor al cincinalului revoluției tehnico-științifice, cînd toți ne scrutăm puterea de a imprima măreției etapelor succesive prin care ne adjudecăm noi izbînzi, lumea, într-adevăr, începe cu fiecare dintre noi.

Cînd totul este de făcut, în conformitate cu prevederile unor planuri de o vibrantă îndrăzneală și înțelepciune, cînd totul este de continuat în lumina tradiției nestinse prin care ne definim ca națiune independentă, cînd totul este de ridicat pe trepte de nouă și mai înaltă concepție, a spune că lumea începe cu fiecare înseamnă, implicit, angajarea tuturor în împlinirea unei opere laborioase și trainice. Pentru că lumea începe cu fiecare nu de azi, nu de ieri, ci dintotdeauna, dar este cu atît mai limpede privilegiul nostru de a rosti aceste cuvinte acum, cînd pentru fiecare om al muncii din această țară se conturează atît de clar perspectiva grandioasă a desăvîrșirii societății socialiste multilateral dezvoltate și a înaintării României spre comunism.

Astăzi, începe cu fiecare România de mîine, viitorul luminos al patriei noastre socialiste, destinul nostru visat, în realizarea căruia Partidul Comunist Român a investit întreaga sa destoinicie. „Congresul al XII-lea — sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu în cuvîntarea rostită la Conferința organizației municipale de partid București — urmează să adopte documente de o mare însemnătate pentru dezvoltarea României în perioada 1981—1985, pentru înfăptuirea neabătută a programului de ridicare continuă a țării noastre pe noi culmi de progres și civilizație". În consecință, o înaltă răspundere apasă pe umerii fiecărui cetățean al țării noastre și, fără îndoială, fiecare om al muncii din România este conștient de dimensiunile acestei răspunderi. Adeziunile entuziaste la politica partidului și statului nostru, la propunerea de realegere a tovarășului Nicolae Ceaușescu în înalta funcție de secretar general al partidului, exprimate plenar și cu prilejul recent al Conferințelor județene de dări de seamă și alegeri, reflectă tocmai convingerea intimă a poporului nostru că drumul pe care și l-a ales reprezintă un drum spre starea lui firească de a exista.

Mihai Pelin

SUIȘURI SPRE ADÎNC

Stăteam în curtea gospodarului patru oameni tineri ce abia ne cunoscusem, uniți deocamdată numai de firma purtată de mașina cu care ne deplasam. Era o firmă de care ne simțeam toți suficient de măguliți, o firmă după care se întorceau multe priviri curioase, pentru care paza ne saluta, deschizîndu-ne porțile, fără a mai întreba de legitimații, permise, delegații. Așadar, se aflau destule motive pentru ca noi să părem indiferenți la atitudinile reverențioase ce vizau bineînțeles, în primul rînd, instituția și mai apoi pe noi, oamenii ce, în acel moment, o reprezentam. Noi aveam treabă, aveam o mulțime de treabă pentru că nu-i lucru ușor să vii să-i descoperi pe mineri la ei acasă, să-i descoperi pentru tine și pentru cele citeva milioane de abonați. Stăteam, așadar, sorbind dintr-o licoare galbenă, turnată de gazdă în cești de lut și sporăvăiam despre toate, în general, și despre nimic, în esențial. Se terminase și subiectul comun al agitației noastre lingvistice: apariția la fereastra unui pod de casă a unui cîine lup superb ce părea statuar în vigilența cu care păzea nu numai casa și curtea ci și dealurile și cerul lăsate în spatele lui. Afișam indiferență la zbaterile realizatorului de emisiune ce se chinuia să înghebeze în acele momente un scenariu pentru secvența ce urma să fie trasă. Aveam, deci, timp să mai aruncăm cîte o vorbă despre cadre și unghiuri, despre Fellini și Tarkovski, despre Anda Onesa, „Septembrie", Timotei Ursu și Costinești, totul pe un fond de amintiri mai vesele, mai triste, ca între oameni tineri, nedeprinși cu gîndurile ireparabilului sau ale imposibilului. Pînă cînd — să fi fost o vorbă ca să se mai schimbe subiectul, să fi fost o răbufnire a unui gînd ce-l frămînta? — unul dintre noi a spus: și cînd te gîndești că dealurile astea (și-a arătat cu capul către ele) sînt pe dedesubt ca șvaițerul! Sigur, asta era! Privisem încă de la intrarea pe drumul ce duce spre Aninoasa dealurile rotunde și verzi, asemănătoare atîtor dealuri văzute prin Maramureș sau Bucovina, și nu știam ce semn căutam noi la ele. Cum să-ți dea pămîntul semn că-n adîncurile lui oamenii se plimbă — un fel de a spune: a se plimba — prin galerii, că au instalații complicate, că totul e o rețea întinsă, cu viață pulsînd la o mie de metri sub picioarele tale? Asta căutam noi: semnul minerului, semnul existenței lui ce o prejudecată îl fixa numai în adîncurile pămîntului. Și casele aduceau mai degrabă a stațiune liniștită, consumîndu-și o viață tihnită: frumoase, aliniate față de o stradă îngustă ce urca în pantă spre ceea ce înțelegeam noi că trebuie să fie un parc. Predocumentarea fixase vremuri de demult, după bunul obicei al reporterului care spune: ce a fost, se citește; ce este, se vede. Fotografii, extrase din presă, secvențe dintr-un film creaseră, cu toatele, o imagine pe care n-o regăseam deloc. Se afundaseră în istorie aceste însemnări: „Cînd a fost numit domnul Blăjan ca director, muncitorii s-au bucurat că acesta a pretins un salar anual de 50 000 de coroane, pe cînd un ministru avea abia 30 000 de coroane. S-au bucurat crezînd că dacă domnul director știe să pretindă plată mare pentru sine va ști să aprecieze și munca muncitorilor, nu se va opune pe nedrept cînd aceștia își pretind dreptul lor. Dar s-au bucurat prea de timpuriu, căci domnul „Blăjan este cel mai mare dușman al muncitorilor." Sau: „Trebuie ca și lucrătorul să ajungă în sfîrșit să înțeleagă că prin războiul mondial Europa întreagă s-a sărăcit grozav, că, prin urmare, tot omul este nevoit a-și reduce pretențiunile de trai."

Iată, noi sîntem în casa unui miner, recomandat de toată lumea ca sigur erou de reportaj, și sîntem atenți la: a nu produce dezordine, a nu atinge mobilele noi, cu lustru intact, a nu șifona cuverturile, a nu păta covoarele. Într-o cameră merge televizorul, în altă cameră se filmează pentru televiziune. Deci, liniște, stingeți televizorul, se filmează!

(Nu era numai emoție. Cred, mai curînd, că emoție — deloc. Mai ținusem în mînă un microfon, mai mă luaseră la ochi niște camere. Deci, nu asta era. Ce altceva? Un gînd, desigur, un gînd — cum i se spune adesea „rebel" — acela că mă aflam pentru prima oară în fața unui subiect de reportaj și simțeam că dețin insuficiente date, că nu avusesem timpul necesar pentru a mă apropia mai mult cu sufletul de acest subiect. Subiect numit de toți „generos". subiect despre care s-au scris, s-au spus și s-au filmat nu mai știu cîte reportaje, mai bune, mai plate... Ce mai, asta era, trebuia să mă descurc, și alții — oho, cît de mulți! — au fost puși în asemenea situații și le-au făcut față. Ei, dacă făceam reportajul cu un om al cîmpiei era altceva, cu totul altceva, îi puteam simți pulsul gîndurilor, îi puteam anticipa vorbele, oamenii de la cîmpie, ca și cei de la munte ori de la deal se înțeleg bine între ei... În sfîrșit, aud: ești gata? și nu zic nimic, îi privesc pe oamenii din fața mea, e prima oară în viață cînd îi văd, nici nu-i voi mai vedea vreodată, poate, aud iar: ești gata?, gata — zic, dă-i drumul — mi se spune —, dă bip-ul!

Nu știu bine ce-am spus la început. Îmi amintesc doar întrebarea — aveam foarte limpede în minte întreaga înlănțuire a etapelor interviului — „de ce ai vrut să devii miner?").

Ilie S. e un bărbat frumos. Tînăr, înalt, voinic, zîmbind mereu cu o neascunsă veselie. Și atunci cînd vorbea nu contenea să zîmbească și, zîmbind așa, ne dărîma — parcă-n joacă — tot ceea ce credeam că știm mai bine, mai adevărat despre mineri. Noi știam, de pildă, că mineritul e o profesie ce se transmite din tată-n fiu, înălțindu-se, astfel, etajele unei prelungi tradiții; și, iată, tatăl lui Ilie nu a fost niciodată miner, ci, întotdeauna, țăran. Mai știam că tot ce se cheamă miner în zona asta vine de pe Valea Jiului; Ilie S. era din cîmpia Aradului, venise la Aninoasa (iată, chiar noi eram în acele clipe la Aninoasa, convinși fiind — la plecarea din București — că simbolul cel mai încărcat de sensuri al luptei omului cu cărbunele este Lupeni), venise dinspre vest adus de un unchi al său — ce-ar fi să intri în mină, e tare interesant, o să-ți placă, e muncă de bărbat și e și bine plătită — și convins de el (să nu crezi în bătrîni?!). Așa că s-a așezat aici. Totul era foarte clar, dar ne erau înfirmate toate ipotezele „de lucru", mai știam că Dan își alcătuise planul interviului în funcție de cîteva lucruri de care nu puteam să nu fim foarte siguri. Desigur, povestea lui Ilie era frumoasă, dar ce te faci cu gîndurile pe care le investiseși în ea?

(În fond și la urma urmei e om de-al meu de la cîmpie și nu mai văd de ce aș fi timid cu el. Desigur, povestea spusă e teribil de simplistă, sînt omise exact acele lucruri la care as fi ținut cel mai mult — motivațiile profunde și reale ale devenirii sale. Dar, oricum, am încă timp să aflu o mulțime de lucruri. Pregătesc în minte o nouă întrebare. Știu despre S. că este șeful unei tinere echipe fruntașe pe exploatare, echipa înaltei calități. Firesc, deci: „cum s-a constituit și cum funcționează acum acest colectiv tînăr?").

Îl aud pe Ilie spunînd: „Echipa este menținută de un spirit caracterizat prin încredere și stimă între oameni. Ne ajutăm unii pe alții, sîntem prieteni". E bine, e — poate — foarte exact spus. Dar de ce se întîmplă acest lucru, care-i resortul ce mînă toate gîndurile și acțiunile acestor tineri unele spre altele și toate înspre mari realizări, înspre o imensă, minunată (ce adjectiv nepotrivit, livresc, dar — simt — adevărat) trudă? O echipă, deci, o echipă ce-și desfășoară activitatea doar cu citeva... sute de metri sub nivelul mării, sub nivelul — să zicem — al unei echipe ce lucrează la „23 August" sau la I.M.U.M. Baia Mare, o colectivitate acționînd în deplină armonie. În rest, totu-i la fel. Echipa lui Ilie S., înțeleg, e la fel ca multe alte echipe. Aveam să o vedem a doua zi, la ieșirea din șut cînd aveam să urcăm panta spre a descifra că parcul cel abia bănuit de noi era chiar intrarea la I.M. Aninoasa. Ba, din cauza unei mici nesincronizări, aveam să vedem chiar de două ori această echipă ieșind din șut pentru a o putea filma. Ceea ce (a doua ieșire) nu mai era același lucru; pierdusem de pe peliculă momentul în care se produsese primul și cel mai autentic moment al întîlnirii cu lumina soarelui, cu acea splendidă licărire a bucuriei de a păși din nou pe pămînt. Astea sînt, firește, necazurile televiziunii. Între timp, cînd nici nu te aștepți, apar altele. Copilul cel mic al lui Ilie a început să plîngă. Dan e nițel contrariat. Îl întreabă pe Sesi: lăsăm plînsul copilului? Răspunsul e limpede: cum o să-l lăsăm?! Ce legătură are el cu mineritul? Se cunoaște că ești la început de meserie. Reluăm!

(E prea greu să fii și sincer și să încerci să și afli sinceritatea, punînd-o chiar să se destăinuie. Reluarea convorbirii cu Ilie e încă mai fadă și mai falsă decît fusese în prima variantă. Mă îndrept cu gîndul și cu privirea spre ceea ce mi se pare mai uman în întreagă această atmosferă. O întreb pe soția lui S.: „ce înseamnă să fii soție de miner?").

Spre deosebire de băieții de la mină — veseli, nu prea intimidați de microfon și de biziitul aparatului, afișînd mai multă curiozitate decît timiditate, grupîndu-se spontan în jurul lui Ilie S., fără ca Sesi, realizatorul, să le mai ceară acest lucru — spre deosebire de ei, deci, soția lui Ilie era profund emoționată. Soție de miner! Ce misie, ce lucru grav — știam noi chestiunea aceasta. Aproape că ne veneau în minte — livrești cum sîntem — cuvintele unui mare prozator care, aflat într-o clipă de destăinuire, ne spusese: „iar ea (căreia noi îi ziceam Dumneavoastră) are îngrata misiune de a-mi fi și soție. „Vă mai amintiți fețele triste, îndoliate ale femeilor din „Lupeni '29?" (puteam, nu?, să scriu și fără ghilimele). Noi ne amintim și pozele văzute la „Muzeul mineritului" din Petroșani: femei îndoliate continuu, parcă trase la față, supte de nevoi, grijă și așteptare. Cu totul altfel arăta femeia din fața noastră. Ea nu trebuie, însă, descrisă. Urmează a fi văzută de o întreagă țară pe micul ecran. Oricum, e frumoasă.

(Ce să mai întreb? Costi mă privește absent, se gîndește, desigur, la ale lui, a filmat și el azi și știe că nu e ușor, nici pe specificul nostru nu e, acum e relaxat, detașat, ce-i mai pasă? Glumește, probabil, pe seama banalităților pe care nu încetez să le debitez. Îl întreb pe Dan Daniel, fiul lui Ilie: îți iubești părinții? și știu că dacă pe mine m-ar întreba cineva acest lucru nu mi-ar mai fi prieten o viață. Dar risc; e copil și mă poate ierta.)

Copilul de miner, simt asta — și lucrul nu poate să nu-l fi sesizat și Dan —, a trecut de la cunoașterea și rostirea unor vorbe esențiale (mama, tata, mină, piine — mai ales piine —) la alte vorbe esențiale (galerie, abataj, mină, piine și iar de o mie de ori piine!) pînă la a ajunge un dodoloț veritabil — pentru traducere: „dolofan", „grăsuliu" și — se vede — cu multă poftă de viață.

(E gata. Nu răsuflu ușurat, simt doar că știu azi mai multe lucruri esențiale decît ieri. Știu — în principal adevărul că nu trebuie să vorbești cu un miner așa cum vorbești cu oricare om întîlnit pe stradă; deși acel om poate fi chiar miner). Minerii au — în plus față de alți oameni — mîndria firească a muncii lor, mîndria îndreptățită de a număra în rîndul ortacilor pe un miner de onoare, omul cel mai drag țării, oamenilor țării. Ei simt că această uriașă mîndrie e sinonimă cu datoria. De aceea își fac datoria cu mîndrie și bucurie. (Orice joc de cuvinte este acum — din respect — exclus).

Toată lumea e veselă! Filmarea s-a terminat cu bine și realizatorul Sesi (de fapt, cele două silabe alătură primele silabe ale numelui și prenumelui său, e — oricum — mai scurt și mai distractiv așa: Sesi) speră chiar că ar fi un cap d'operă!

Ne-am adunat într-o încăpere ce dă cu ferestrele spre strada principală. Mîncăm piine de Valea Jiului — poate mîncăm chiar din acele piini mari și rotunde văzute pe port-bagajele bicicletelor de-a lungul întregului bazin carbonifer — dulce, sățioasă.

(Îl privesc cu atenție pe Ilie. E cu totul altul decît în urmă cu o seară. Mai vesel, oricum mai deschis. Vorbește cursiv și cald, îl simt cu adevărat om de la Cîmpie și îl întreb așa cum aș fi întrebat pe un fost coleg de școală — cum te simți acolo, dedesubt, în mină? Tu privești munca noastră — zice el, fără să se stingherească în a mă tutui, mă simțise desigur prieten, îi și eram, îi sînt încă — dinspre... dinafară. Eu am apucat să învăț nu numai cum se trage o brazdă la cîtiva centimetri sub sol, ci cum se trece o zi la citeva sute de metri sub înălțimea la care îți porți tu pașii. Pentru un țăran ca mine și ca tine e greu la început de priceput, acomodarea e greoaie. Dar e frumos acolo. Ai intrat vreodată în mină? NU — zic (și mi-e sincer ciudă, nu pentru că am fost pus în dificultate ci, pur și simplu, pentru că nu am fost) — să mergi — revine — ai să înțelegi totul pe de-a-ntregul. Și bea o sticlă de bere dintr-o sorbitură.)

Unde sînt acum camerele care ar trebui să-l aducă pe Ilie S. în prim plan, voios, dînd coate colegilor săi de echipă, bucurîndu-se sincer de realizările sale și de ale celorlalți. De ce sîntem noi o echipă? Păi, există o lege a minei care spune că pentru siguranța frontului de lucru nici un miner nu are voie să aibă mai mult de 20 de metri avans față de altul. Există o altă lege, tot nescrisă, care ne mai spune că viețile minerilor sînt legate prin mii și mii de fire: apelul — cunoașterea și recunoașterea la fiecare intrare în șut a oamenilor în care vei crede ca-n propria-ți persoană, apelul la ieșirea din șut, ca o victorie a omului împotriva adîncurilor (și cite legende nu sînt despre aceste adîncuri!) — apelul pe care eu la țară nu-l știam, că ne pierdeam o zi întreagă în lan, ca să ne vedem abia noaptea acasă, apel pe care știu că-l fac tinerii cînd se întîlnesc după niște ani de la terminarea școlii și sînt fericiți că se regăsesc cu toții, fericire pe care noi o trăim zilnic. Ce știm noi despre semnele lumii, ale naturii: despre nori știți cu toții, despre crăpatul pămîntului, la fel. Dar despre „venirea măruntă?". Dar despre modul în care șobolanii — pe care mă învățase tata să-i omor dacă îi găsesc pe cîmp — prind cele mai sensibile sunete emise de scoarța pămîntului, ei — șobolanii — pe care-i dușmănează, tovarășii mei de echipă de acum! Ce știm noi despre frumoasele seri petrecute în familiile de mineri, în care se vorbește despre „Jiul", Stoichiță și, inevitabil, despre cărbune? O echipă de mineri?! Păi, spune Ilie, nu-i ca la coasă, îți iei bucata în primire și fluieri învîrtite înaintînd singur spre nimeni care se află înaintea ta! Aici, la mină, nu încape supărare, nu încape ceartă sau ezitare. De cîte ori n-am preferat noi să intrăm cu unul mai puțin — că era obosit, că avea un necaz, că nu știu ce făcuse aseară — decît să se întîmple alte alea!

(De ce nu se aprind luminile și sunetistul de ce nu deschide magnetofonul pentru a-l auzi pe Ilie vorbind și de a-l face să vorbească așa milioanelor de telespectatori de peste două săptămîni? Sîntem cu toții fericiți pentru că am început să ne cunoaștem și nițel triști pentru că trebuie să ne luăm rămas bun. Pe cînd? Pe cînd o fi! Cu bine! Rămas bun! Noroc bun!).

N-am văzut la televizor emisiunea realizată de entuziastul Sesi cu umilul nostru ajutor. Se spune că n-a fost rea. Nu credem ce se spune. Credem doar că acum am putea face cu totul altă emisiune. Pe cea pe care o simțim că există deja în noi. Am mai trecut Valea Jiului, nu demult. Fără camere de luat vederi și fără magnetofoane. Cu bloc-notesuri și cu gînduri curate, cu dorința de a ști. Și știm acum: știm cum a fost întîmpinat aici — cu veritabil eroism, marele Congres al Partidului, știm că minerii au rămas așa cum îi păstrăm în cele mai dragi amintiri — entuziaști, primitori, sinceri. Și am mai rămas cu ceva. Cu o întrebare, pe care ne-o adresăm de cîte ori vrem să pornim în vreo deplasare: dar într-o mină, cînd intrăm? Nu știm de ce, dar avem sentimentul că abia acum meritățm acest lucru.

Constantin Stan
Dan Mucenic

LITERATURA DE AZI — ACT AL CONȘTIINȚEI POLITICE

Dezideratul tematic și „complexul" tradiției

Estetic, nu e posibil a formula nici cea mai „ocazională" opinie în legătură cu semnificația tematică a unei opere literare inedite fără o minimă încadrare a respectivei opinii între parametrii evaluativi impuși de dinamica contextului istorico-literar perceput mai ales din unghi sincronic. Sigur, nu se pune nicidecum chestiunea unor practici copleșitor referențiale, realmente capabile să strivească sub povara lor „ființa" scrierii nou ivită. În același timp, însă, nu e mai puțin adevărat că un atare efort de încadrare, la urma urmei, un efort de concomitentă înseriere și diferențiere, este necesar **să se simtă** pregnant, să se insinueze cu de la sine putere în structura intimă a frazei critice.

În termeni foarte simplu spus, ne aflăm de fapt în prezența unei ecuații estetice cu două necunoscute, întrucît ceea ce interesează în chip expres este stabilirea mai mult sau mai puțin exactă a punctului de intersecție dintre conținutul concret uman, originar istoric al unei teme românești, nuvelistice sau dramaturgice și chiar al unui leit-motiv poetic, pe de o parte, și modul în care acest conținut, în alte timpuri și împrejurări, a tins și a izbutit să se inscrie pe orbita temelor, respectiv, leit-motivelor etern-valabile. Sintagma din urmă, la rindul ei, este privită de mulți cu superioară ironie, fiind suspectată de prea multă încărcătură idealizant-romantică ; ceea ce, pasămite, i-ar denunța flagranta incompatibilitate cu relativismul lucid, cu scepticismul dinamic, proprii, ambele, conștiinței estetice contemporane. Or, ni se pare absolut îndreptățit să observăm că o asemenea atitudine de evitare a confruntării, așa-zicînd, în absolut cu ceea ce s-ar putea numi „complexul" tradiției echivalează cu însuși gestul deliberatei așezări pe pozițiile minimei rezistențe. Oricît de palpabilă în aspectul ei strict faptic, oricît de inedită în latura determinărilor ei social-umane și istorico-politice, așadar, în pofida izbitoarei ei noutăți evenimențiale, ca să nu zicem materiale, orice **temă de viață** are șansa de a se constitui în **temă literară** numai cu prețul acceptării deschise a acestui tip decisiv de confruntare. Este, fără îndoială, o chestiune de conștiință estetică, implicit, de talent, ca scriitorul de azi să opereze în cîmpul realităților vieții — situate, acestea, strict cronologic, fie într-un timp istoric imediat, fie într-altul mai puțin sau chiar foarte mult îndepărtat — înarmat cu o astfel de percepție „stereofonică" a existenței umane.

Nu este, astfel, greu să constatăm că certele izbînzi înregistrate de literatura română a ultimilor ani în efortul ei masiv de explorare a actualității, a temelor acesteia, își certifică prezența datorită însemnelor deosebit de pregnante pe care confruntarea cu „complexul" tradiției le lasă asupra structurii ei artistice. Este vorba, evident, nu de escamotarea abilă a dificultăților pe care le iscă o atare operație, ci de asumarea unor criterii de orientare avînd o eficiență estetică maximă. La fel, nu este vorba nici de preluarea obedientă a „licențelor" instituite într-un moment sau altul al tradiției, în așa fel încît acestea să fie „adaptate" cu rutinieră dexteritate la necesitățile curente ; dimpotrivă, sub acest raport, importantă este cutezanța **efortului de cucerire și transformare în noi structuri** a „lecției" tradiției.

În egală măsură, antidot la ideea de originalitate „virginală" în receptarea temelor actualității, cît și la aceea a încremenirii disimulate într-un estetism revolut, angajarea gravă, responsabilă, în „focul" unei asemenea nobile „lupte" cu „complexul" tradiției și pentru scriitorul de azi reprezintă, fără discuție, simptomul cel mai de seamă al faptului că el își desfășoară lucrarea sub semnul obsedantului ideal al sempiternului. Ceea ce, în definitiv, este în deplină conformitate cu spiritualitatea creatoare a timpului istoric în ambianța căruia el își trăiește propriul vis artistic.

Nicolae Ciobanu

Artă și conștiință literară

Într-o epocă în asemenea măsură confruntată cu o problematică pe cît de complexă pe atît de gravă, cum este epoca noastră, dimensiunea politică a ființei umane, relevată ca esențial definitorie de Aristotel, copleșește în mod explicabil și necesar profilul lui homo aestheticus. Implicarea generală în destinul colectiv presupune existența sub semnul permanentei responsabilități. Într-un asemenea context condiția literaturii, dintotdeauna implicată într-un mod specific și în existența socială își asumă în plus un caracter programatic actual. Raportul literatură-cunoaștere este cel dintîi care implică această atitudine. **„Pentru a cunoaște și înțelege trebuie să fii acolo unde se petrece ceva, unde se spune ceva, privind, ascultînd, reflectînd"**, scria Dumitru Popescu într-un eseu din volumul **Ieșirea din labirint.** Eseistul stabilea astfel un raport aparte între liteeratură și actualitate ca formă a existenței sociale, atunci cînd afirma că **„literatura cea mai zguduitoare e scrisă în sufletul nostru de viață — cu mîna ei aspră și tremurătoare, cu geniul adevărului trăit".**

Arta ca reflex al existenței trece însă prin „academia cea mai înaltă" care este conștiința artistică sau — după expresia lui Marin Preda, în volumul de eseuri **Imposibila întoarcere,** — creația artistică este structura cristalină care se naște **„în incendiul înalt al conștiinței neliniștite".**

Meditațiile contemporane asupra artei în contextul unei existențe sociale agitate de tensiunea transformatoare, atestă o convergență a convingerilor într-o perspectivă sintetică : deopotrivă estetică și politică, definind opțiunea pentru intransigența artistică ce refuză evazionismul și mistificarea, simulacrul, anecdoticul „amorf și semnificativ", accentuînd necesitatea preocupării pentru problematica veritabilă. Trăim o perioadă a istoriei literare în care „artele plastice" se pronunță pentru duritatea adevărului, pentru violența confruntărilor, pentru condiția combatantă, pentru o expresie artistică a dilemelor sociale, a tensiunii revoluționare. Se justifică astfel lirica polemică și dramatică a lui Mihai Beniuc, a lui Eugen Jebeleanu, Adrian Păunescu sau Dumitru Popescu, acea lirică-dezbatere, poezie-discurs, turbulentă și sonoră. Dimensiunea politică — expresie a actualității — definește toate marile romane ale ultimelor decenii fie că se numesc **Moromeții, Delirul, Suferința urmașilor, Clipa** sau **Galeria cu viță sălbatică, Vînătoarea regală** sau **Racul, Rug și flacără** sau **Marile iubiri.**

Amplificarea dimensiunii politice a structurii creatoare se manifestă deopotrivă în perspectiva asupra istoriei. Romanul istoric, piesa cu subiect istoric își deplasează accentul de la evocarea celebrantă la meditația actuală, de esență politică. Se nasc astfel acele scrieri contemporane al căror interes nu rezidă în spectaculozitatea lor, ci în acuitatea interpretării, ca reflex al problematicii actuale. Nu **tema** cu riscurile pe care le presupune atunci cînd se așteaptă ca ea să suplinească și lipsa de vocație, ci autenticitatea problematicii, determină audiența reală a unei creații literare.

Sultana Craia

Drumurile muncii

Urmare din pag. 1

științific meseria și viața. Despre aceștia vreau să spun cîteva cuvinte.

Ei sînt studenți, sau muncitori și mulți dintre ei lucrează în întreprinderi ca să-și facă lucrările științifice. Eu sînt, cum s-ar zice, îndrumătorul lor, adică conducător științific voluntar, după ce m-am pensionat ca profesor universitar de vreo zece ani — muncă ce o făceam și înainte. Studenții, cum sînt în realitate, muncesc din greu 4—5 ani, ca să descopere mecanismul tezei pe care și l-au ales pentru doctorat, frămîntîndu-și creerul în mijlocul celor ce muncesc și-i ajută. Unul lucrează în atelierele de sculărie la Brazi printre petroliști, altul asupra rolului maistrului, alții asupra stressului în diferite domenii de muncă, alții asupra propagandei ateiste în rîndul tineretului și așa mai departe. Cineva ar putea spune că aceștia nu sînt propriu-zis muncitori, care produc nemijlocit. Poate că da. Însă devin îndrumători pe drumul muncii, în epoca socialismului, a tehnicii, progresului și științei. De fapt, ei contribuie la ceea ce este esența și bunătatea vieții omenești : *munca*, ea însăși esență a concepției noastre socialiste.

Sîntem în pragul celui de-al XII-lea Congres al P.C.R. Desigur, nu cu bratele goale, ci cu un număr de cărți valoroase. Dar nu destule pentru munca ce s-a desfășurat de la al IX-lea Congres pînă azi, și mai ales puțin față de ceea ce i-am promis tovarășului Nicolae Ceaușescu la diferitele întîlniri în care ne-a arătat și țelul și drumul României socialiste.

Congresul al XII-lea se deschide ca o poartă cu răsăritul de soare al viitorului comunist și așteaptă de la scriitori brațe încărcate de roade pentru viața spirituală a tuturor celor ce muncesc.

A întreba, a primi răspuns

Printre genurile care au cunoscut în ultimii ani prosperitatea se numără, fără îndoială, interviul. A pune întrebări, a primi răspunsuri — iată o activitate intelectuală care pare neinsemnată și, prin urmare, nepotrivită pentru a fi trecută pe o listă a succeselor. În ceea ce mă privește, am cu totul altă părere și anume cred că interviul — ca și eseul — ține de un grad înalt de emancipare a conștiinței scriitoricești. De ce ? Pentru că, prin definiție, el presupune un sentiment al relativității opiniilor, un respect față de ideea de interlocutor, o încredere în însuși actul comunicării.

Cu cincisprezece-douăzeci de ani în urmă, cînd interviurile semănau cu niște fișe de cadre, existau motive pentru a susține contrariul. Acum însă, cînd avem la dispoziție ca argumente atîtea interviuri adevărate, putem privi genul — fără riscul de-a ne compromite — cu mai multă considerație.

Cel care a spart gheața în acest domeniu a fost Adrian Păunescu. Convorbirile sale cu oameni de cele mai diferite virste și profesii, de la copii care abia învață să vorbească și pînă la bătrîni de peste o sută de ani, de la simpli meseriași și pînă la importanți miniștri, au adus în publicistica noastră un suflu nou, caracterizîndu-se prin franchețe, prin curaj, prin inventivitate. Întrebările pe care le pune Adrian Păunescu interlocutorilor săi sînt aproape întotdeauna incomode. Poetul încearcă pe toate căile să-l smulgă pe partenerul său de discuție din stereotipia unor răspunsuri convenționale, diplomatice și în cele din urmă reușește.

Interviurile sale reprezintă o formă spectaculoasă de luptă cu inerția, de stimulare a gîndirii pe cont propriu.

De altfel, există o mare diversitate de stiluri în practicarea acestei indeletniciri gazetărești despre care multă lume crede că ar condamna la nediferențiere. Ca să ne convingem, să comparăm între ele „metodele" folosite de cîțiva dintre cei mai buni autori de interviuri din momentul de față. Florin Mugur, care a realizat cunoscuta carte de **Convorbiri cu Marin Preda** ca și numeroase dialoguri cu alți scriitori, preferă ceea ce s-ar putea numi „interviul de cameră". El însuși poet, romancier și eseist, Florin Mugur are nevoie de liniștea unei încăperi cu pereții tapetați de rafturi cu cărți pentru a-și dezvolta pe îndelete, cu un fel de plăcere a taifasului, ceremonialul de anchetator politicos și surizător. Ironia care irizează pentru cîte o clipă din frazele respectuoase, discretele inflexiuni lirice, ca și o anumită stîngăcie bine jucată conferă interviurilor sale un farmec aparte. De cu totul altă factură sînt interviurile lui Mihai Ungheanu. Cine citește în revista **Luceafărul** stenogramele discuțiilor sale de cursă lungă, este tentat să și-l imagineze pe Mihai Ungheanu privindu-l absent pe interlocutorul său și urmindu-și cu o consecvență inflexibilă propria-i demonstrație. Asemenea piliturii de fier care se dispune după liniile de forță ale unui magnet, răspunsurile se subordonează însă întrebărilor. În sfîrșit, al patrulea autor de interviuri pe care îl mai menționez în cuprinsul acestor însemnări — mult prea sumare pentru a înfățișa fenomenul în complexitatea lui sau măcar pentru a-i enumera pe toți promotorii merituoși ai genului — este George Arion. Recentul său volum de **Interviuri** ne atrage atenția — încă de la titlu ! — printr-o simplitate inventivă, prin curajul formulărilor directe. Familiarizat pînă la identificare cu lumea cărților, autorul nu simte nevoia să facă paradă de erudiție. Atitudinea lui preferată este un fel de dezinvoltură studențească deosebit de simpatică și cuceritoare. Datorită modului spiritual în care conduce discuțiile, datorită plăcerii de a-l tachina cu cordialitate pe interlocutor, interviurile sale par secvențe dintr-o piesă de teatru spumoasă.

Chiar și această succintă trecere în revistă este suficientă pentru a justifica o concluzie îmbucurătoare : interviul a devenit un mijloc de exprimare de o mare suplețe, o dovadă clară a dorinței scriitorului român de azi de a se situa în actualitate. Claustrat în bibliotecă, poți să lași gîndurile să-ți zboare spre „cîmpiile asire și întunecata mare" (ceea ce este, fără îndoială, frumos, dar nu și suficient). Însă atunci cînd participi la un dialog cu un contemporan este greu de crezut că n-ai să simți atracția temelor aflate la ordinea zilei. Interviul, departe de-a trebui să fie considerat o discuție inteligentă cîteva care pune întrebări cu capul plecat și altcineva care răspunde emfatic, merită să se transforme tot mai mult într-un mod curent de împărtășire a opiniilor, de implicare în viața publică. Rezultatele obținute pînă acum în această direcție sînt dintre cele mai promițătoare.

Alex. Ștefănescu

Patria inimii

„Numai oamenii care au tăria de-a fi credincioși caracterului lor propriu fac impresie în adevăr estetică, ei numai au farmecul adevărului, reprezintarea lor zguduie adînc toate simțirile noastre și numai aceasta e obiectul artei. Fără îndoială există talente individuale, dar ele trebuie să intre cu rădăcinile în pămîntul, în modul de-a fi al poporului lor, pentru a produce ceva permanent".

Iată încă unul din nenumăratele crezuri eminesciene — scris în 1882, în epoca de maturitate a poetului — a căror perenă esență ni se dezvăluie tot mai în adevăr, cu cît trece vremea. Traiectul spiritual pe care îl propune aici Eminescu — și pe care el însuși l-a străbătut o viață — înseamnă un principiu osmotic, fără de care cuvîntul, creația prin excelență, ajung să sune a gol, fără de care chipul se confundă cu masca, personalitatea cu dedublarea și fapta cu gratuitatea. Este vorba, așadar, de a ajunge la înțelegerea deplină a noimelor patriei numai după ce ai parcurs toate căile pînă la sinele propriu, de a descoperi istoria după ce însuți ai înțeles propria-ți istorie, de a-ți desăvîrși geografia interioară pentru a înțelege rostul celei exterioare, de a-ți lucra pînă la esență patria lăuntrică pentru a o alipi patriei celorlalți.

Dacă există o răspundere uriașă în fața artistului român de astăzi aceasta este edificarea unui etos individual, a unei lumi interioare de o moralitate cizelată și îmbogățită fără încetare, **în numele** participării la etosul colectivității. Fără traversarea acestei atît de complicate și pline de capcane lumi interioare, fără luminarea părților întunecate, fără asanarea mlaștinilor, fără irigarea sterpiciunii, fără plivirea buruienilor și întoarcerea brazdei pentru sămînța vieții, — fără toate acestea **cultura** (să ne gîndim la etimologia termenului) nu este cultură. **Scriitor comunist** înseamnă rosturile unui eu care de bunăvoie se pune în slujba patriei sale și, prin urmare, acest eu trebuie să se muncească pe sine ca un aluat, să se frămînte îndelung pe sine, să se pună de bunăvoie lîngă un izvor de căldură (care este iubirea de patrie) ca să poată crește în sine și tot de bunăvoie să-și lase aromele și gustul pe cerul gurii semenilor săi. Acest lucru îl spune Eminescu — a avea tăria de a rămîne fidel persoanei sale și această **persoană trebuie să intre cu toată puterea în „modul de a fi al poporului".**

Gîndindu-ne la exigențele pe care un autor trebuie să și le asume în fața istoriei naționale, în fața trecutului, prezentului și viitorului acesteia, ne gîndim totodată la exigențele pe care el trebuie să le pună în fața propriei sale ființe. Din această patrie a inimii, să-i zicem, odată desăvîrșit procesul ei de edificare și cizelare, — se poate porni către patria-patrie.

Astfel, evenimentele naționale ale trecutului și mai cu seamă cele ale prezentului devin cu adevărat evenimente personale, în care ești implicat, prin care ești explicat și pe care — ca scriitor — ești chemat să le explici la rîndu-ți. Omul artei este un om-esență, o natură exponențială și, deși ajuns truism, acest lucru trebuie să-l spună artistul în fiecare ceas al existenței sale, să-l gîndească și să-l pună în faptă fără încetare. Ca să poți înțelege istoria propriului popor trebuie ca tu însuți să îi filtrezi acesteia toată pînzăria de seve prin întregul propriei tale ființe, ca ea să îți devină nu o datorie, ci o necesitate firească, un mod de a fi și de a te exprima. Nu poți scrie despre un lucru total, despre o realitate supremă, fără ca tu însuți să fii redimensionat la măsura supremă a acesteia.

Toate acestea trebuie să ni le spunem, poate, astăzi, în pragul marelui eveniment al țării, mai mult și mai clar ca oricînd.

Dan C. Mihăilescu

Geta Mermeze : „Constructori"

Intuiție sociologică și talent

Am recitit de curînd o mică scriere a lui Tadeusz Kotarbinski, apărută în traducere românească în 1970 : **Meditații despre viața demnă.** Este o carte de morală, care face parte din categoria privilegiată a celor care îți rămîn în memorie într-un fel special, nu doar prin ideile pe care le conțin, ci și prin felul în care reușește să te impresioneze, dincolo de aceste idei.

Deosebit de interesantă mi s-a părut, în special, o argumentare în favoarea unui anumit tip de relații interumane, pe care filozoful îl numește „colaborare negativă", dar care poate fi la fel de bine caracterizat prin sintagma „conflict fructuos". Iată cîteva dintre concretizările acestui tip de relații : discuțiile purtate de persoane care au puncte de vedere diferite într-o anumită problemă importantă ; întrecerea unor echipe, care folosesc metode diferite, în vederea realizării unor scopuri ce țin de producția de bunuri materiale ; jocurile sportive (al căror principal cîștig este consolidarea spiritului de **fair-play**) etc.

Modul în care moralistul polon corelează cele două forme fundamentale ale colaborării umane (a doua fiind cea pozitivă, corespunzătoare ideii uzuale de colaborare) este profund și pregnant. Aflate, în aparență, într-o opoziție ireductibilă, cele două feluri de colaborare se dovedesc, în realitatea socială, complementare. Moral este să colaborezi cu toată bună credința la munca celui aflat în apropierea ta, dar tot atît de moral este să-ți afirmi poziția atunci cînd socotești că modul tău de a vedea lucrurile este mai adecvat, că ai găsit o rezolvare mai bună.

Aceste două fațete ale colaborării corespund întrutotul modului în care personalitatea umană este concepută de către umanismul revoluționar, care dă cale liberă inițiativelor valoroase pornite indiferent de la care participant la procesul de producție materială și spirituală.

Este important de știut care sînt limitele între care așanumitele conflicte fructuoase se dovedesc a fi într-adevăr utile societății, precum și care sînt raporturile dintre ele și relațiile obișnuite de colaborare interumană. Un rol de seamă în relevarea acestor aspecte, ale căror semnificații cu certe virtualități educative sînt evidente, îl „joacă" literatura, prin investigarea teritoriului, atît de important pentru societate, al relațiilor interumane. Prezența expresivă și elocventă a acestui teritoriu (în toate genurile literaturii, dar, mai ales în proză și în teatru) constituie un important criteriu de valoare, aplicabil în cazul a numeroase opere ale literaturii noastre contemporane. Marile cărți ale actualității noastre socialiste se disting printr-o profundă intuire a raporturilor interumane și tendințelor pe care acestea le manifestă. Există însă și destule scrieri care propun imagini, devitalizate, șablonarde sau naive ale realității noastre sociale. În asemenea prilejuri, dialectica dintre colaborarea pozitivă și cea negativă se lasă doar bănuită, sau lipsește. Ceva din lipsa de interes cu care sînt citite unele romane inspirate din viața noastră socială de azi poate fi astfel explicată.

Succintele noastre însemnări au schițat o fațetă mai puțin aparentă a raportului dintre valoare și actualitate în literatură, sugerînd un posibil criteriu de valorificare critică. Ni se pare într-adevăr demnă de luat în seamă considerarea literaturii noastre actuale în funcție de materializarea în ea a ceea ce am numi intuițiile sociologice ale autorilor .Este aproape de prisos să adăugăm că aceste intuiții trebuie înțelese ca o componentă a talentului literar și nu ca ținînd de domeniul investigației științifice.

În ciuda micilor dimensiuni ale însemnărilor noastre, ni se pare că am reușit să sugerăm adevărul, că în actualitate talentul literar (și, consecutivă acestuia, valoarea literară) poate fi conceput, în bună măsură, ca ținînd de forța de sesizare a realităților sociale, situate dincolo de problematica individului.

Voicu Bugariu

Sentimentul apartenenței

Sînt puține lucruri de al căror adevăr nu m-am îndoit niciodată. Puține lucruri care să fi rămas ele însele, statornice în timp, întregi și nealterate. Netrădătoare adică, față de sine și față de noi toți. Pămîntul țării este pentru mine unul din aceste lucruri, pentru că îl simt statornic, tăcut, veșnic, adică sfînt din margine pînă-n margine.

Există cuvinte îmbuibate și țanțoșe care nu se potrivesc mai deloc simplității și măreției. Pe acelea aș vrea să le alung acum de la mine, ca pe un stol asurzitor de păuni de tinichea. N-am să zic, deci, că apele noastre sînt cele mai limpezi, că stejarii noștri sînt cei mai falnici, că albinele noastre sînt cele mai harnice. De ce să prefer un superlativ relativ unuia absolut ? Oare mi-aș iubi altfel mama dacă ar fi cea mai bogată din lume ? Am să zic însă că toate acestea sînt ale sufletului meu, fericit că le poate afla, numi și cuprinde. Așa cum sînt ele, cu binele și cu răul, cu dulcele și amarul.

Niagara și Everestul sînt fiecare acolo, la ele acasă. Nu mi-aș iubi altfel țara dacă le-aș avea aici, la doi pași. Iubesc însă definitiv munții noștri normali și apele noastre normale. Asta poate unde nouă, românilor, nu ne-a plăcut niciodată să zgîriem cerul cu trufașe construcții și nici să ne lățim peste pămînturile altora, adică nu ne-a plăcut să ieșim cu orice preț din matcă.

Există însă ceva dincolo de performanțele oarbe ale naturii, ceva indicibil. Poate sentimentul apartenenței, al unei indestructibile legături pe care nu o pot altera toate bogățiile lumii.

Un gram din pămîntul țării cîntărește mai greu decît toate monezile cu care alții cumpără destine.

În afara celor trecătoare, ce să-ți dorești mai mult decît văzduhul curat în care să poți spune cuvinte în libertate (adică să poți viețui demn) și pămîntul cald în care să apui?

Și Poezia ? Ei da, limba ei, ca limba clopotelor de la Putna și graiul stîlpilor încrustați din Maramureș stau mărturie că legătura noastră cea mai adevărată cu pămîntul țării este una de suflet.

Daniela Crăsnaru

Calitatea noului

Situindu-se în fruntea luptei de eliberare a maselor cu deosebită tărie și luciditate, după marea Unire din 1918, și întreaga perioadă istorică ce a urmat pînă la insurecția aceasta și eliberarea țării din 23 August 1944 — Partidul Comunist Român și-a dovedit tăria și invincibilitatea, cîștigîndu-și stima, aprecierea și sprijinul întregului popor, al tuturor oamenilor muncii fără deosebire de naționalitate, devenind astfel forța conducătoare a întregii noastre societăți. Miezul vital al acestei forțe îl constituie faptul că el, partidul, este călăuzit de cea mai înaintată concepție despre lume și viață, materialismul dialectic și istoric, axa componentă a unei filozofii care pentru prima oară în istorie își propunea nu doar să interpreteze realitatea, lumea ci, dezvoltînd-o, **să o și schimbe.** „Partidul, spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu în **Expunerea din noiembrie 1971,** reprezintă nucleul în jurul căruia gravitează întreaga societate și de la care radiază energia și lumina ce pune în mișcare și asigură funcționarea întregului angrenaj al orînduirii socialiste". Cum se știe, pîrghia principală a acestei dezvoltări și schimbări caracteristice tuturor statelor socialiste — o constituie dezvoltarea planului elaborat pe o anume perioadă previzibilă. Continuînd cincinalul revoluției tehnico-științifice, elaborat la cel de-al XI-lea Congres al P.C.R., plan menit să asigure consolidarea societății socialiste multilateral dezvoltate și să pună bazele materiale ale drumului spre comunism, documentele celui de-al XII-lea Congres, programul de mîine, dezbaterile lui publice, cuvîntările program ale tovarășului Nicolae Ceaușescu explică științific împlinirile noastre de pînă acum, exprimă potențialul ideologic-revoluționar al partidului nostru, forța sa creatoare, contribuția românească la tezaurul gîndirii filozofice marxiste moderne, contemporane și, totodată, constituie — prin înfăptuirea principiului conducerii științifice a societății — un cod practic de acțiune în viitor precum și însăși garanția realizării lui — garanție sintetizată prin conceptul trecerii revoluționare la o nouă calitate, care se estimează posibilă, necesară și ca atare ni se cere s-o înfăptuim în viitor, în toate sectoarele de activitate. Și de către toți, întrucît pe lîngă principiul conducerii unitare, echilibrat repartizată pe ansamblul teritoriului țării, cuprins în **Programul celui de-al XII-lea Congres,** propunerea tovarășului Nicolae Ceaușescu la ședința Comitetului politic executiv, privind rolul și activitatea Frontului Unității Socialiste, prevede un concept nou și foarte important — concretizare a realității unei societăți fără clase — acela de popor muncitor unic, chemat practic în forme noi, revoluționare, la conducerea directă, politică a țării. În acest cadru larg, cultura, și în cadrul ei scriitorii, își găsesc nu numai locul, ci și sursa înnoitoare a creației și activității lor. A explica „noua calitate" în artă este sarcina criticilor. Ca scriitori știm din experiență că noul este întotdeauna o stare conflictuală, iar generația mea pe lîngă aspra și eroica perioadă a începuturilor construcției socialiste a trăit — iar cei mai buni au oglindit în operele lor, în forme calitativ noi — lupta, contradicțiile generate de ciocnirea dintre tipul de societate socialistă nouă și condițiile concret-istorice ale vieții materiale, asupra cărora își pusese amprenta întreaga dezvoltare din perioada anterioară revoluției socialiste din România. Esența, celor mai bune opere ale lui Marin Preda, Ion Lăncrănjan, Eugen Barbu, Laurențiu Fulga, Dinu Săraru, Remus Luca, Al. Ivan Ghilia (și lista autorilor acestui „nou" tip de literatură ar putea continua) o constituie tocmai acest tip de contradicție — azi apus, însă nu dispărut cu totul — lui adăugîndu-i-se altă contradicție, neantagonică — aceea dintre noul socialist și frînele, restricțiile vechiului moștenit din trecut, atît cel depărtat cît și trecutul mai recent — socialist, dar depășit de evoluția societății. „Nivelul general al dezvoltării" care, cum se știe, determină conceptul de „țară socialistă în curs de dezvoltare" a fost oglindit în opere literare, față de cele anterioare, **noi calitativ.** Dacă înaintașii citați s-au preocupat și au stabilit tipuri, lucrările lui D. R. Popescu, Augustin Buzura, Fănuș Neagu, Nicolae Breban, Nicolae Țic, Platon Pardău, Sorin Titel, Corneliu Leu, Virgil Duda — și aici continuarea exemplelor este necesară, s-au preocupat și au stabilit situații generate de contradicțiile — și pasiunile angajate în ele — vieții, care deși îmbracă mereu forme noi, sînt, cred, eterne și specifice omului. Iar scriitorul de talent, odată facla aprinsă și drumul cursei sale scurte în viață odată trasat, nu face altceva decît — asemeni vechilor greci — să-și treacă din mînă în mînă — lumina.

Nicolae Crișan

Un OM pentru ȚARĂ

Urmare din pag. 1

CTITORII — pietre de hotar : un Burebista sau Decebal, un Negru Vodă sau Dragoș, un Mircea cel Bătrîn sau Alexandru cel Bun, un Ștefan cel Mare sau un Mihai Viteazul... Dintotdeauna, un OM pentru ȚARĂ vine de demult, de fiecare dată cînd istoria are nevoie. Un astfel de OM pentru ȚARĂ este secretarul general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, tovarășul NICOLAE CEAUȘESCU. Aflîndu-se din adolescență pe baricadele luptei pentru dreptate socială și națională, îndurînd — de la o fragedă virstă — privațiunile și închisoarea, fiul acesta al Țării nu și-a înfirmat niciodată, nici în vorbă, nici în faptă, profunda-i omenie, încrederea desăvîrșită în viitorul, prezentul și trecutul patriei, trăsături decisive pentru un om hărăzit să fie în frunte. În fibra personalității, sale sînt întipărite : nezdruncinata convingere în socialism, incandescentul patriotism, curajul deciziilor, înțelepciunea previziunii, fermitatea și tenacitatea în acțiune, amploarea gîndirii politice — însușiri care-l așează pe treapta cea mai de sus a respectului și atașamentului nostru,în șirul marilor fii ai acestei „guri de rai".

Evenimente cruciale pentru istoria României — Congresele IX, X și XI ale Partidului Comunist Român — au descătușat forța fără seamăn a întregului popor, înscriindu-ne pe traiectoria dezvoltării multilaterale, libere și independente, consacrînd faptul, știut și simțit astăzi de noi toți, că garanția supremă a desăvîrșirii celor ce ne-am propus să realizăm în continuare pînă în anul 2 000, este prezența memorabilă, la cîrma țării, a aceluia de care sînt legate realizările României socialiste, prestigiul ei pe glob, destinul ei cert : NICOLAE CEAUȘESCU. Iubitor de Istorie, făuritor de istorie, acest OM devotat — trup și suflet — ȚĂRII, nu-și precupețește energia, capacitatea creatoare, așa cum nu și-a precupețit adolescența, tineretea și maturitatea, pentru ca Patria-mumă să simtă permanent devotamentul fără de margini al copilului din Scorniceștl, plecat atît de amarnic de devreme din casa părintească pentru a sluji un crez de-o viață, un ideal major : propășirea MAREI FAMILII ROMÂNEȘTI. Nici o greutate nu l-a oprit, nici o conjunctură istorică nu l-a înspăimîntat, nimic n-a izbutit să șteargă, din adîncul inimii sale, omenia, zestre de preț a locuitorilor acestor meleaguri. În orice împrejurare îl vedem, pe șantiere sau în uzine, pe ogoare sau în laboratoare de cercetare, îmbrățișînd cu imensă căldură copiii care-l întîmpină fericiți, conversînd cu oameni de stat sau diplomați, găsim vibrînd într-însul virtuțile CTITORILOR DE ȚARĂ, imensa cumsecădenie și înțelepciune românească.

Într-un glas pornit din inimă, o țară întreagă dorește să aibă, neobosit cîrmaci, pe tovarășul NICOLAE CEAUȘESCU, acest OM pentru ȚARĂ susținînd realegerea sa în înalta funcție de secretar general al Partidului Comunist Român. Un OM pentru ȚARĂ, un OM pentru FIECARE!

XII LEA CONGRES AL P.C.R.

1974—1979

Retrospectivă literară

Retrospectiva literară pe care revista noastră a găzduit-o, năzuind un bilanț major asupra unei perioade literare precis delimitate, și-a propus să pună în lumină faptul că scriitorii de azi se arată demni de tradițiile de seamă ale literaturii române, de sarcinile politice pe care complexele realități le impun omului de litere din România. La începutul retrospectivei noastre scriam : „Literatura ultimilor ani s-a impus cititorului prin realizările ei de superioare semnificații, printr-o orientare mai decisă către temele majore și o mai limpede conștiință estetică." **Prezentind, sub titlul** 1974–1979 Retrospectivă literară, **o parte din cele mai reprezentative cărți, apărute între Congresul al XI-lea și Congresul al XII-lea al P.C.R., sintem conștienți că posibilitățile grafice nu au permis acoperirea tuturor titlurilor semnificative, menite să afirme implantarea fecundă în realitățile contemporane ale României. Tabloul realizărilor literare din ultimii ani se înfăptuiește, însă, prin contribuția pe care fiecare din revistele preocupate de retrospectiva literară a acestor ani au adus-o în această perioadă.** Luceafărul își propune, dealtfel, continuarea acestei retrospective literare, din dorința de a contura un profil semnificativ al literaturii contemporane

Poezie și ideologie

Poezia lui Ion Gheorghe, polemică prin antiidilismul și antisentimentalismul ei manifest, a însemnat, de-a lungul evoluției sale, o stihială aventură a limbajului cu utopia vîrstei de aur a „bunului sălbatec". De la **Piine și sare,** unde metafora impunea un mod de gîndire țărănesc și nu doar peisaje ori ritualuri bucolice, trecînd prin **Cariatida** (1967) cele două volume esențiale **Zoosofia** (1967) și **Vine iarba** (1968), urmate de **Cavalerul trac** (1969) și de **Megalitice** (1972) și pînă la **Noimele** (1976) poetul a înaintat pe drumul găsirii de sine, părăsind cu gesturi violente, ce-și refuzau orice prudență ori deferență, acea imagine picturală și spirituală a satului, închisă în cîțiva topoi clasici ai literaturii și filozofiei noastre. Gesturi voit bolovănoase, uzurpatoare, avînd vocația enormului și-a cosmogoniilor, dublate de panteismul marilor peisagiști au făcut din Ion Gheorghe un fel de Sfarmă Piatră al poeziei contemporane sau, raportîndu-ne la un spațiu mai larg, un Sisif ce și-a ales singur destinul și antidestinul, la fel de încăpățînat și de singur în a re-crea lumea cu piatra sa rostogolindu-se, populînd-o cu fiecare volum cu noi idoli de obîrșie țărănească. Țăranii lui Ion Gheorghe — uriașe totemuri din piatră — au acea simplitate și fundamentalitate a artei primitive : „Înfipți demult în pămîntul năpădit de bozii, / ce-au fost ei decît pari, bulumaci... // Stîlpi de pod țărani, neclintiți piloni de stei / ridicîndu-se din apele istoriei mereu revărsate... // Mai sînt capetele țăranilor, cînd se nasc, / dar viața le-mpietrește ca pe statuetele mele de ciment nemuritor" **(Stîlpii)**

Cioplind cu unelte aparent rudimentare, poetul își scrie poezia ca pe o „cuvîntare grozavă", într-o sintaxă nedomesticită de reguli, ci, dimpotrivă sălbăticită : „biciuind calul limbii mele, să-i rupă firul piedicii". **(Izvorul-dulce).** El pune alături fragmente de metaforă și simboluri diverse. O gîndire în imagini colțuroase, hibridă ce suprapune mituri și legi ale mai multor etnii și epoci — sînt evocați și invocați și grecii și sumerienii și dacii — într-un fel de discurs simultaneist, în spațiu și timp, al cărui corespondent ar fi în pictură primitivismul cubist al lui Picasso, monumentalitatea lui zgrunțuroasă, din acele pînze stihiale, polimorfe în care imaginea e recompusă din față și profil, din tot soiul de deformări și replici la alte imagini, toate de o penetrantă elocvență, ce nu se teme să frizeze monstruosul, afișînd o fermitate a atitudinii de nezdruncinat, și o prezumție uriașă. Există la Ion Gheorghe acest primitivism de structură, necontrafăcut care nu vine din curiozitate sau modă, ci dintr-o autentică credință și îndrăzneală de a fi atașat unui tip de mentalitate și de gîndire. Credulitatea lui nu intră în discuție. La fel consecvența. Ne convinge chiar puterea poetului de a fi unilateral și orgolios cu miturile sale, acea obstinație cu care ni se înfățișează în ipostaza celui ce dezleagă (ori singur deține) „sfintele hieroglife de pe țărani". Dar mai mult decît miturile și cosmogoniile lirice, pe care le creează, Ion Gheorghe ni se pare remarcabil în **Noimele** sale, „de gresie", în acele poeme în care totemurile (țăranii) coboară pe pămînt și sînt arătate trăind, muncind, luptîndu-se cu viața, dînd naștere pruncilor și iubindu-se asemenea zeilor din mitologiile antichității, atît de umani prin biografiile lor. Există în **Noimele** asemenea scene de viață țărănească, coborîte în actualitatea imediată, în care idolii poetului sînt reprezentați cu un naturalism și un gigantism necenzurat, altfel decît în aburul legendelor, obiceiurilor cu o voce mai puțin oracularâ, dar nu mai puțin sugestivă **(Porumb, Talpa, Ursul, Toaca țărănească, Pielea de berbec, Banda rulantă,** etc) acestea sînt cele mai frumoase poeme. În **Stîlpii** e evocată fabrica de geamuri la care-au venit să muncească țăranii. În **Templul focului,** muncа la arie lîngă „locomobilă", în **Băile țărănești** o nouă fățetă a vieții sătenilor, mersul la băi. Un poem remarcabil este și **Radioscopie,** prin priza asupra materiei evocate, primitiv, dar cît de rafinat în transparențele pe care le dezvăluie privirea poetului : „Intră și ies — trec țăranii din machina de fotografii : / între cele patru rame ale sitei de alpaca, / li se văd nisipoasele cîrduri de stafii, / de parcă li se dezvăluie chipul dublului Ka, dublului Ka — / homunculi ai firii, noime de gresie, străvezii... / Apoi li se dau hrisoave de cauciuc, să se uite la păpușile sinei lor — / amintindu-și spărturile vechi, însemnate pe oase — / însă ei tot nu cred în rănile și bolile de care țăranii nu mor, / fac glume și rîd pe seama acelor arătări pietroase. / Schelet de bărbat, schelet de femeie / os peste os, os lîngă os lungi bolovani, sfere străvechi de beton / nici o deosebire — albia acestor clișee, / văroase și spălate de-un riu monoton // Mai apoi se-ntristează, de parcă și-au tras viața la sorți / dacă-ar fi intrat prin mașinile roentgen șinîndu-și coasele pe umăr, / ar fi fost ca și cum și-ar fi plătit fotografia propriei morți, / ca și cum satele s-ar fi umplut de muriți fără număr. / Dar eu sărut clișeele lor, sărut aceste schelete, sărut acești scheleți — / adică schele nesurpate, schelării și structuri, / pe care stă cupola de pavilion industrial, a patriei, sub nămeți, / nespulberată de potoapele care-au tras de carnea și sufletul acestei sfinte făpturi". Fără a epuiza semnificația acestor **Noime,** trebuie să mai spunem că ele țin de o experiență singulară în poezia contemporană, separată de cea a altor poeți de obîrșie țărănească sau univers rural. Dacă la alți poeți contemporani țăranul și satul reprezintă substratul unei nostalgii, la Ion Gheorghe aceștia sînt axul unei ideologii, pe care poeziile o fac din ce în ce mai vizibilă, ajutindu-se și de acele profesiuni de credință, ori vaste explicații ale propriei atitudini cum sînt acelea din Cultul zburătorului.

Doina Uricariu

Romanul insurecției eroice

Din universul politic al prozatorului român nu putea lipsi al doilea război mondial și anume în dimensiunea lui eroică și națională, în preajma și îndată după istoricul act insurecțional de la 23 August 1944. Este superfluu să notez lungul șir de prozatori a căror contribuție în această chestiune a intrat deja în conștiința publică. Alături însă de Laurențiu Fulga **(Eroica),** de Haralamb Zincă (în documentatul roman-verité **Și a fost ora H)** îl prenumerăm pe Aurel Mihale, iscusit romancier al mediilor militare, autorul unei trilogii, **Focurile,** pe care ei înșiși o caracterizează în felul următor : „Am închegat această nouă trilogie, **Focurile** — alcătuită din romanele **Focul negru, Focul alb, Focul roșu,** — pornind de la ideea focurilor mari pe care poporul nostru le aprindea pe culmi de vremuri de restriște, de cumpănă și de biruință — ca simbol al neclintitei sale statornicii pe strămoșeasca noastră vatră, al luptei sale neînfricate pe firul neîntreruptei noastre durate și deveniri pe acest pămînt, al împlinirii la jumătatea acestui veac — gravă răscruce de vremuri și de lumi — a năzuințelor sale de totdeauna spre o viață mai bună, liberă și independentă".

Prozatorul își exprimat elocvent programul său politic ; este un program comunist și național, efect al epocii nemijlocite. Dar ce însemnează, în fond, spiritul acestei epoci ? Artisticește vorbind, ultimii patru-cinci ani sînt neîndoios un semn al reflecției în domeniul istoric. Dacă scriitorul era pînă acum un factor istoric prezent, el este acum un interpret al evenimentului istoric. Prozatorul nu mai înregistrează istoria sec, precum un șir de fapte exterioare, el meditează în marginea factologiei, o recuperează organic și stabilește serii dialectice. Înconjurat pînă mai ieri de istorie și martor propriu-zis, scriitorul devine acum un motor istoric activ și o conștiință care secretă viziuni istorice întemeiate. Aceasta vrea să spună „program politic comunist și național". Scriitorul este „comunist" întrucît privește evenimentele istorice în latura democratică și dialectică, precum o sforțare a maselor largi în conștientizarea propriei condiții primordiale ; național — căci vede în totul termenul inconfundabil, particular.

Focul alb de Aurel Mihale (Editura Eminescu, 1977) dezvoltă în mișcare epică aceste idei. E aci un efort simțitor de a da claritate faptelor defuncte, de a lămuri documentul sec prin ceea ce are el adevărat. A scrie istoria așa cum a fost, excluzînd teza factioasă, dedat integral adevărului — aceasta este neîndoios ideea politică pe care s-a sprijinit Aurel Mihale și această idee este corectă, fecundă și dă operei stabilitate.

Dacă acestea sînt, sub raport politic, fundamentele, să examinăm un moment faptele. Aurel Mihale este un prozator al frescelor panoramice. La un moment istoric crucial, este pe potrivă o întinsă pînză narativă pe care autorul proiectează grozave înfruntări umane, mulțimi în mișcare, ostași sub focul frontului, ilegaliști care modifică lent și răbdător evenimentele sociale contemporane cu ei, în vederea unui viitor clarificat. Numărul uriaș de eroi, foiala de medii, mulțimea de evenimente, toate teribile, — acestea nu se pot rezuma. Ca atare **Focul alb** este un roman cu neputință de rezumat, care, sub un aspect, repetă aparent nesfîrșita desfășurare a istoriei însăși. Dacă faptele nu sînt rezumabile, în schimb umanitatea prozei lui Aurel Mihale este clasificabilă mai ușor. Detectăm, mai întîi, pe ofițerul superior patriot, tirit „sans insu" în război. El este anxios, democrat, convins de injustiția conflagrației, îndurerat de soarta țării, greu lovită sub tăvălugul teribil al unei conjuncturi ostile. Elementul patriotic, în planul ofițerimii democrate, este aci colonelul Grigore Boteanu. Cu el, Aurel Mihale ne-a dat un plauzibil chip de patriot, o efigie de intelectual român, aflat pe drumul spinos al înțelegerii.

Lîngă colonelul Boteanu, autorul a așezat pe ostașul Dănilă, om simplu, patriot prin definiție, pentru care dubitația morală, interogația lipsesc sub forma reflecției organizate. În acest cuplu, Aurel Mihale a exprimat ideea coeziunii partinice a armatei române din preajma insurecției, omogenă pe calea revoluției, cum s-ar zice, de la Vlădică pînă la opincă. Dacă frontul e reprezentat de prozator prin ostași de felurite grade, aflați în cumpăna istoriei și puși în fața unor opțiuni hotărîtoare, comuniștii prezentați de Aurel Mihale sînt factorul motrice, elementul decisiv al momentului. În această frescă, Balica, Angheliu, Spirea și Dina sînt chipurile de neuitat ale făuritorilor de viitor. Și într-adevăr, letopisețul insurecției așa s-a scris. Tot ce era suflare patriotică în acel moment (și cine nu simțea românește ?) și-a reunit forțele spre a da țării o pavăză puternică, unitară, un scut inexpugnabil de sub care începea istoria vremii de mîine. Istoricul epocii demonstrează aceasta cu documente, scriitorul își clarifică temele prin examinarea conștiințelor în cumpăna vremilor și la ceasul unei hotăriri de care atîrna însuși destinul țării ca entitate. Din prezentarea acestor conștiințe în acțiune Aurel Mihale a făcut o excelentă pictură vastă a preliminariilor insurecției și a consecințelor ei imediate : „țara — spune prozatorul — nu doar că se oprise pe marginea prăpastiei, independentă și liberă, dar se și ridica, acum la un nou război, sfînt, de apărare a dreptului său întru eternitate, de eliberare a pămîntului său cotropit. Lumina ceea de fulger, țișnită din pămîntul ei, năpădi din nou mintea colonelului și el o văzu aievea, revărsîndu-se pînă la granița de vest, acolo de unde plecase în 1940. Razele acestui foc alb băteau acum toată vatra rotundă a țării". Din „focul alb" a ieșit „focul roșu", din incertitudine și haos mințile vremii, lucide, au născut epoca nouă. Despre aceste focuri de pază ale istoriei românești, Aurel Mihale ne-a dat o trilogie valabilă artisticește și o contribuție cu substrat politic valoros, autentic, în spiritul istoriei adevărate, eroice, a poporului nostru.

Artur Silvestri

Dimensiunea umană

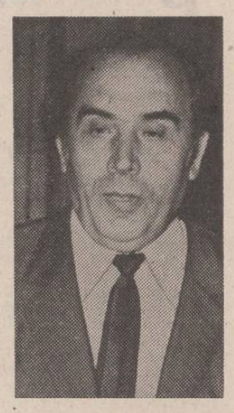

O puternică dramă individuală cu valoare simbolică, un destin tragic, rezultat din confruntarea dură de pe pozițiile rectitudinii morale, cu schimbările structurale din viața satului românesc de după război și, totodată, fresca socială a comunității rurale transilvănene, acesta este, într-o formulă generală, romanul **Suferința urmașilor** de Ion Lăncrănjan, apărut în 1978 la **Editura „Eminescu".** Apărut și — întîmplare nelipsită de importanță — dispărut, la scurt timp, din rafturile librăriilor, în pofida celor 630 de pagini ale cărții și a deficiențelor sale stilistice. Explicația acestei largi audiențe din partea publicului — căci cum am putea numi altfel epuizarea rapidă a tirajului ? — credem că stă mai întîi în miza mare a cărții : **adevărul unei epoci.** Altă explicație ține de caracterul polemic, remarcat de Mihai Ungheanu într-un comentariu critic la apariția romanului. Este vorba de combaterea teoriei lui Ralea cu privire la spiritul tranzacțional al românului, care ar nivela conflictele, refuzînd astfel romanului însăși ratiunea sa de a fi. Din această perspectivă, Monu, personajul principal din **Suferința urmașilor,** prin tenacitate și inflexibilitate morală, reprezintă o figură inedită în proza românească, fapt ce nu-l poate lăsa indiferent pe cititor, fie el și nespecializat. Ion Lăncrănjan își construiește cartea pe mari dimensiuni, fiind interesat de mișcările importante în plan social-politic, de rezonanța lor în psihologia comportamentală individuală și mai puțin (sau deloc) de caligrafia stilistică. Pentru a surprinde exact dinamica fenomenelor prozatorul reface istoria legendară a satului Dîrja (locul acțiunii), în paralel cu prezentul său (perioada cooperativizării). Oamenii de aici au rădăcini străvechi, se conduc după norme morale precise, se constituie într-o comuniune conservatoare, unde fiecare se mîndrește să aibă „un temei al lui", iar deciziile privind viața obștii sînt luate de bătrîni, în virtutea unei experiențe verificate de istorie. Noile condiții produc seisme în sistemul de valori al dîrjenilor. Pasager, puterea de decizie este acordată și exercitată abuziv, în numele cooperativizării, de oameni ca Tăncuș și Sterpănuș. Situația este asemănătoare cu cea din **Morometii II,** unde Zdroncan, Bilă, Mantarosie treceau în primul plan. În **Suferința urmașilor** diferența (o observ, nu o judec) constă în aceea că autorul opune acestora un personaj exemplar, dispus să-i înfrunte pînă la capăt. Monu este un personaj simbol, gesturile sale, de la un moment dat, trebuie privite prin raportare la acest statut. Valoarea simbolică nu conduce însă, automat, la idealizare și simplificare, substanța profund umană a personajului rămînînd nealterată. Critica (vreau să spun, acei critici care au citit cu atenție și, mai ales, fără **parti-pris** romanul lui Lăncrănjan) a observat omenescul eroilor și grija autorului de a le motiva acțiunile din acest unghi de vedere. Firesc, atenția comentatorilor s-a concentrat asupra personajului central, creația monumentală, ce domină prin atitudine și tragism scena romanului. Din această cauză probabil — dar și din cauză că **Suferința urmașilor** nu s-a bucurat de atenția pe care o merită — Lița, personajul feminin, a trecut, cu puține excepții, aproape neobservat. Deși ea joacă în construcția romanului rolul de **placă turnantă în declanșarea conflictului** dintre Monu și Tăncuș, devenit ireductibil în urma presiunii evenimentelor. Să ne amintim scena bătăii (asemănătoare prin tensiune cu o secvență din celebrul film „Rocco și frații săi" al lui Visconti) despre care un poet, cunoscut prin malița comentariului atunci cînd își exercită talentul critic, scria că se întinde pe mai multe pagini decît evocarea războiului mondial. În paranteză fie spus, pentru evoluția ulterioară a personajelor romanului, bătaia este chiar mai importantă. Disputa pornește de la o aluzie străvezie a lui Tăncuș legată de moralitatea Liței și va sfîrși cu amenințarea acestuia : „...O să plătești tu vitejiile astea ale tale, spunea Ionel, icnind și gemînd, scîncind și scrîșnind, **toată viața o să plătești !... Cîte zile oi mai avea tu de trăit !...**" (s.n.) Tăncuș simte mersul vremii și atunci cînd va dobîndi puterea se va ține de cuvînt, urmărindu-l pe Monu cu o teribilă ură. Cum se vede, ceea ce spun personajele lui Lăncrănjan în momente de cumpănă este deosebit de important, cuvintele lor anticipînd un destin. „Îi cam greoi, calcă prea apăsat și-i cam fără măsură în unele lucruri !... Da-i fain tare !... **Și-i omul meu, iar eu sînt muierea lui !...**" (s.n.) — gîndește Lița despre Monu, imediat după căsătorie. Departe de a fi doar constatarea banală a legăturii matrimoniale, propoziția subliniată este un jurămînt de credință, care va funcționa ca o fatalitate. În virtutea lui, Lița se va întoarce din proprie inițiativă lîngă Monu, după trei ani de despărțire, pentru a sfîrși de mîna „omului ei", într-un moment de rătăcire a acestuia. Dar nu doar în planul compoziției Lița este un personaj important. Paginile — numeroase — pe care scriitorul i le dedică, desenează un portret de o remarcabilă autenticitate și frumusețe, demonstrînd o exactă intuiție a sufletului feminin. Primele impulsuri erotice, ambiguitățile de comportament ale adolescenței, cochetăria juvenilă, dezamăgirile, orgoliul și resemnările, senzualismul robust, treptata eroziune a iubirii pentru Monu, instinctualitatea reacțiilor, frica de singurătate reprezintă tot atîtea ipostaze ale omenescului, din care este construit acest personaj memorabil. Dacă valoarea unui prozator — spuneam și altădată — poate fi judecată după măsura în care îi reușesc personajele feminine, atunci Ion Lăncrănjan este, fără îndoială, un mare scriitor. Oricum, în direcția romanului social, unde proza românească a dat pînă acum creații de primă mărime, **Suferința urmașilor** se înscrie ca o carte de referință, cu loc rezervat în viitoarele istorii literare.

Valentin F. Mihăescu

Demnitatea unei lumi

Noutatea romanului lui Dinu Săraru **Niște țărani** stă mai ales în personajul Pătru cel Scurt și mai puțin în Năiță Lucian pe care critica literară a bătut multă monedă. Încercarea de a croi chipuri de țărani inteligenți, ironici, „filozofi" nu e nouă în proza românească în care arhaitatea și prestigiul lumii rurale a jucat un rol aparte. Năiță Lucian personaj de mare autenticitate are de suportat concurența unor creații de aceeași factură și chiar dacă el nu pierde în această competiție a intuiției veritabile a lumii țărănești, a autenticității linia de noutate a cărții nu stă aici. Năiță Lucian este în fond un victorios asupra timpului. În ciuda dificultăților pe care împrejurările i le scot în față el are șansa sau soluția care să-l scoată dincolo de ele, mai îmbogățit ca experiență, neschimbat ca mentalitate. Pătru cel Scurt este însă un om care iese din scenă înainte de a-și fi realizat visul. Viața lui are o doză de tragism care-l face mai interesant, dacă-l alăturăm, mai ales, de celelalte destine cu care operează autorul în scenariul romanului său. Raportat la schema folclorică a basmului, Pătru cel Scurt e un „cenușotcă", care trece de la o condiție umilă către realizarea deplină a personalității lui. Aceasta este de fapt traiectoria lui Făt-Frumos și uzînd de această paralelă facem, credem, vizibilă condiția tragică a țăranului Pătru cel Scurt. Făt-Frumos pornește de la o situație socială periferică, lipsită de demnitate pentru a-și dovedi treptat cu ajutorul încercărilor adevărata esență umană și sfîrșește apoteotic în lumina maximei realizări expresive a darurilor pînă atunci ascunse pe care le avea. Pătru cel Scurt se află la începutul romanului și el într-o poziție mărginașă și lipsită de importanță socială, pentru a începe cu vremea o excaladare spectaculoasă, **în fond și nu în aparență,** a etapelor care să-l ducă la o completă exprimare a proiectului personalității lui. Arhetipul folcloric credem că poate fi citit aici fără dubii în începutul noii cariere sociale a nevoiașului țăran de la Cornu Caprii. Dar în vreme ce corespondentul său arhetipic, a cărui semnificativă traiectorie autorul o împrumută pînă la un punct personajului său, ajunge la o mirifică împlinire finală, la capătul drumului pe care-l parcurge în roman Pătru cel Scurt se află moartea. Pătru cel Scurt a străbătut prin toate necazurile, a făcut și ultimul război mondial pe ambele fronturi, de est și vest, pentru a sucomba atunci cînd omologul său din basm, depășind ultima și cea mai grea încercare, are parte de o simbolică nuntă și de o semnificativă coroană crăiască. Privit din perspectiva noii sale deveniri, Pătru cel Scurt este un bărbat care dispare înainte de vreme. Basmul se întrerupe și se completează în subtextul romanului lui Dinu Săraru, **Niște țărani,** cu balada celui ce a murit înainte de a-și fi trăit viața. Dacă asemenea personaje apăreau episodic în alte proze inspirate de lumea rurală (vezi Ion a lu' Miai în **Morometii),** el devine aici personaj principal, cu o încărcătură semnificativă specială. Schimbînd accentele, urmărind mai ales pe Pătru cel Scurt și mai puțin pe Năiță Lucian, cititorul poate descoperi perspectiva originală a acestei cărți.

Important de subliniat în legătură cu **Niște țărani** este și refuzul goalei notații pitorești. Mulți prozatori scriind despre țărani au dat și dau impresia descinderii într-un tărîm exotic. Privirea exactă, lucidă, dinăuntru este o achiziție mai nouă, modernă a prozei românești pe care o găsim mai ales la cărțile de excepție asupra lumii rurale. Dinu Săraru nu privește această lume dinafară ci din interior, fără încîntări coloristice sau lexicale, nu fără păleri anecdotice, atent la codul acestei lumi de tradiții milenare. Motivația adîncă a celor mai banale gesturi țărănești este intuită ori sugerată de scriitor cu multă precizie sau finețe. De aici impresia de substanțialitate și densitate a universului descoperit de romanul **Niște țărani.** Ceea ce unui observator exterior poate să-i pară ridicul sau bizar nu e de loc hazliu sau ciudat, dacă este raportat la rețeaua de norme moștenite, nescrise a satului, așa cum face autorul romanului în chip implicit. **Niște țărani** este și documentul artistic al ritualității vieții rurale. Caracterul ritual sau ceremonios al relațiilor țărănești a mai fost descris din unghiuri diferite de Sadoveanu sau de Marin Preda. La Dinu Săraru sugestia de vechime a conduitei cotidiene de aspect ritual a țăranilor săi este trăsătura cea mai importantă. **Niște țărani** vorbește despre demnitatea secretă a acestei lumi uitate de la Cornul Caprii, despre depozitul de omenie transmis dintr-un fond umanistic imemorabil.

Instrumentele acestei observații de prozator nu funcționează întîmplător ci conform intuiției și viziunii despre care vorbim. Extrema adecvare a conduitei — personajelor la acest cadru, exactitatea gesticulației lor în circumferința acestei viziuni, proprietatea excepțională a limbajului folosit, absența notelor false în organizarea tuturor acestor elemente ne arată că autorul își stăpînește bine materia de lucru și că e sigur de instrumentele cu care operează. Altă noutate a cărții lui Dinu Săraru este perspectiva asupra evenimentelor social-politice din primii douăzeci de ani ai României postbelice. Inedită este și figura activistului Dumitru Dumitru. Dacă în alte romane activistul descinde de undeva de la oraș, dintr-un mediu muncitoresc, de această dată activistul de partid este chiar un om de la Cornu Caprii, un comunist legat de valorile morale și spirituale ale lumii țărănești.

Niște țărani este unul din romanele contemporane în care conștiința politică a scriitorului se manifestă activ dînd un sens superior evenimentelor. Dacă adăugăm și calitățile de excepție ale cărții completăm profilul uneia din cele mai reprezentative cărți de proză ale ultimilor ani.

M. Ungheanu

Urmare din pag. 1

CETATEA DIN SUFLET

„Munci și zile", pe Lucrețiu cu „De rerum natura", pe Vergiliu cu „Bucolicele" și „Eneida", pe Ovidiu cu „Fastele", cu „Tristele" și „Pontice", pe Dante cu „Divina comedie", pe Petöfi cu poezia lui incendiară, pe Alecsandri, Bolliac, Eminescu, Coșbuc, Arghezi, Călinescu cu însemnele lor de cer și de iubire despre țară, despre eroi, despre natura românească și, — de ce nu — să nu-i invocăm pe aproape toți poeții timpului nostru care scriu despre ce le place, potrivit firii și vocației lor, fiindcă Poezia e liberă prin libertatea ei, prin libertatea noastră.

Să luăm aminte ! Nu este eveniment de o înfiorare inimitabilă, eveniment suind în noi, eveniment venind de după marea victorie de la 23 August 1944, să nu fi trecut prin sufletul poeților noștri. Se prea bine știe că atunci cînd robia, împilarea, războiul nedrept sufocă zilele lumii, muzele tac. Și, totuși, în timpul dramatic, nefast al fascismului, noi, comuniștii, sub gloanțele ucigașe n-am tăcut. Am scris cu ură și înverșunare împotriva dușmanului omenirii, hitlerismul, am salutat cu poezia noastră, lupta pentru Libertate, Pace. Am visat mereu Victoria. Ne-am jertfit pentru ea. Îmi stă în minte un de neuitat vers al lui Robert Desnos : — „Să visăm să acceptăm să visăm acesta-i poemul zilei ce-ncepe". Deci să visăm ! De peste 2 000 de ani visăm. Mă fascinează, mă stăpînește candoarea depărtărilor. Venim cu fruntea sus de dincolo de Burebista. Veacuri de veacuri am înfruntat vitregiile nemiloase ale timpurilor. Am luptat, am plîns, am ris, am învins. Azi dăm și prin poezia noastră noi străluciri României. României socialiste, Cetatea noastră milenară. Cetate de mîndrie și de suflet, de iubire și de răspundere istorică.

În documentele Congresului al XII-lea al Partidului nostru, Partidul Comunist Român, se văd, se aud sunete de dinspre Anul 2000, și chiar de dincolo de această fantastică cifră de vis. Dar, vezi, tu, omule, omule de din timp. Sine ira et studio. Am putea noi, azi, aici, să nu scriem despre România, despre noua ei față ivită din inimile și mințile noastre ? Da ! Scriem cum vrem, ce vrem. Sîntem liberi să-i dăm Poeziei toate aripile ce i se cuvin întru a deveni nemuritoare.

Îmi place să mă uit în Candoarea depărtărilor. Mi se pare că aceste două cuvinte sînt cele mai proprii poeziei poeților. Ei au dreptul și datoria să-și ude condeiul în lacrima lui Burebista, Decebal, Ștefan, Mihai, Tudor, Bălcescu, Cuza, în lacrima comuniștilor, în lacrimile acestui neam care s-a bătut de-o veșnicie să-și păstreze ființa. Ei, poeții, să glorifice chipul străbunilor, sacrificaților, iubitorilor de țară și de lume. Ei, poeții să scrie despre bucuriile poporului, despre victoriile lui, fiindcă, — „tot ce mișcă-n țara asta, riul, ramul", este suflet din sufletul lor. Cum ar putea, oare, poeții să-și fie lor înșiși străini ?

Fiecare scrie după inima lui, după pohta ce-o pohtește. Scrie despre iubire, despre bucurie, despre tristețe, despre prietenie, despre dreptate, despre nedreptate, despre viață, despre moarte, despre pace, despre zilele și nopțile Cetății, despre dragostea pentru alte neamuri. Și, — de ce nu — despre ape, despre cer, despre vînt, despre griu, despre floarea-soarelui ș.a.m.d.

Omule-poet, tu știi bine, cel mai bine ce-ți cere inima, inima ta, libertatea ta ! Tu știi că trebuie să știi cum bate inima Cetății. Să auzi tu însuți cum sună iarba, cum sună codrul, cum sună iubirea, cum sună viitorul ! Să auzi și cum sună țărîna care închide întunericul. Altfel „Ex nihilo, nihil" și „Acta non verba" fiindcă, tu, poete, știi „Dum spiro, spero !", deci speranță, acțiune, neuitare.

A, dar ar mai fi, totuși, ceva de spus. Aici, acum, în România, în România revoluționară există și o interdicție. O interdicție care vine din însuși sufletul poetului, din sufletul acestui neam. Aici nu se poate, nu se poate, nu, să proclami, să proslăvești războiul ucigaș, asuprirea omului de către om, ura de rasă și atitea altele din această nefastă îndeletnicire a piraților lumii.

O ! Umblînd și eu, așa, precum orice călător prin lume nouă, umblînd prin Cîmpia Română, printr-un sud de miresme de din Argeș, prin niște nopți pline de stele, aud o poezie de dimensiuni absolut cosmice, aud o poezie ce vine, grea de fior și de mistere de dinspre Mările-Lor Greierii. Ce poeți de vis !

E atît de fascinant să asculți această simfonie a nopții ! De unde vin, oare, atîta liniște și atîta pace ? Cine poate să deslege, în nesfîrșitul cîmpului, ceea ce acești frumoși cîntăreți ai pămîntului nostru aduc cu ei ? Ei sună, sună, sună din ei înșiși. Cîntă, cîntă cu atîta iubire și candoare încît nu poți să nu crezi în armonia Universului.

Mă uit tot mai adînc în mine și-mi spun tăcînd, tăcînd ca să sune cel mai tare. Sîntem liberi. Liberi în Libertatea noastră. Sîntem liberi să fim datori oamenilor. Să le dăm poezie ! O poezie fierbinte, cuceritoare.

atelier literar
poșta redacției

D. ANCADAN : Nu sînt noutăți deosebite, dar în citeva pagini (acolo unde artificiile exterioare cedează locul unui gînd, unei viziuni coerente) lucrurile se apropie promițător de adevărata poezie („În Rolls Royce", „Optica", „08").

V. B. : Niței haotice, risipite, dar nu lipsesc niște accente lirice care ar putea să însemne o promisiune („La o cafea"). Să vedem ce mai urmează (...dar luați-vă o semnătură oarecare, pentru evitarea confuziilor și erorilor).

V. VIDRIAN : Nu sînt noutăți ; și acum, lucruri greoaie, căznite, discursive, prozaice.

E. ARDELEANU — CONSTANȚA : Citeva pagini mai echilibrate, cuprinzînd și semnele unei perspective lirice („Întunericul dinlăuntru", „Epitalam", „La vînătoare"). Multe altele, convenționale, aride, didactice, fără vibrație.

RADU PANDELE : Scrisoarea e oarecum contradictorie. (Dar, mai intîi, despre dedicația la fabulă ; ea nu e deloc „cvasigenerală", cum ziceți, ci are citeva delimitări foarte precise, pe lîngă, să zicem „cvasigeneralul", „tinerilor mei prieteni", și anume : **„talentați și mîndri, deșăimați din copac"**, niște „diferențe specifice" care restring drastic, veți recunoaște, aria de adresare a acestei dedicații. Restring drastic, nu mai puțin, de altfel, prin cuviincioasa afecțiune implicată, și posibilitatea unei replici de familiarism deplasat, indecent, din partea adresanților — dacă vă considerați cumva unul dintre ei, dar, deocamdată, sincer vorbind, nu ne e prea clar de ce și în ce măsură...). Contradictorie, ziceam, pentru că, după ce recunoașteți inevitabilitatea subiectivismului, tindeți să anulați această recunoaștere printr-o serie de „amendamente" de fond. „Vă referiți — ziceți dv. — nu întotdeauna la faptele semnificative" (semnificative pentru cine ? pentru subiectivismul nostru sau pentru al dv. ?. Sau : „aplicați un subiectivism unilateral"... (ce să înțelegem din acest grațios pleonasm ?... dacă n-ar fi **unilateral**, ar mai fi **subiectivism** ?...). Etc., etc. În rest, variațiile de umoare (cînd „amabil și receptiv", cînd „intransigent și rece", etc.) sînt determinate, desigur, de natura cazului (corespondenței) discutate, dar și de natura umană (subiectivă, în ultimă instanță, cum am

Desen de
Aurel Ștefan Alexandrescu

convenit) căreia nu ne putem împiedica să-i aparținem (nici dv., nici noi). Pe de altă parte, nu încape îndoială că „atelierul" nostru e departe de a fi irepros-abil, infailibil, ideal — iar în efortul de a-i imputina neajunsurile, care țin de munca semnatarului său și de alți factori, foarte obiectivi de data asta, părerile și observațiile cititorilor nu ne pot fi decît folositoare. (Fie chiar și numai — ca în scrisoarea dv. — prin reproducerea unui frumos și „mobilizator" poem de Ezra Pound...).

M. G. TEOFAN : Foarte tulbure și incilcită, plină de clișee și locuri comune din literatura epocii respective, totul într-o „regie" pseudo-kafkiană și într-o redactare destul de șovăitoare și zgrunțuroasă. Ar trebui să porniți de la ceva mai simplu și mai direct.

LAURENȚIA M. CHIRCA : În proză, lipsește experiența construcției, a dozajului. Din această cauză, povestirea (nu lipsită de unele calități de amănunt) suferă de lungimi și disproporții, n-are un ax, un echilibru. E și grăbit, neglijent scrisă (ex. : „În rarele lui momente de luciditate își dădea seama de coșmarul în care trăia, dar se simțea incapabil să facă ceva în acest sens" ?!...). Versurile („Odă renunțării", „Numele meu e Ana") aduc unele semne promițătoare, dar și ele par scrise printre picături, insuficient decantate, fără concentrarea și efortul pe care le cere adevărata creație.

I. SALIU : Parafraze inteligente, relativ abile, chiar dacă nu întotdeauna foarte sigure în expresie, chiar dacă, pe alocuri, motivate frugal, expeditiv (mai ales, a doua). Un început interesant, promițător.

C. I. CULCEA : Pagini discursive, nu lipsite de substanță lirică (adesea diluată, în debitul monoton, prolix, al discursului, uneori ocultată, în plasma tulbure, nedecantată, a revărsărilor verbale). Citeva, mai limpezi și mai dense : „Teorema" IV, VIII, „Omagiu".

T. RUSU : Caligrafii îndemînatec prozodice, lăsînd să se vadă, uneori, urmele efortului, „spanul" și zgura livrească, izbutind, alteori, să delimiteze un sunet convingător, nu lipsit de promisiuni („Vis în vis", „Veni-va ora", „Suiș").

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Roata

Aceste două roți dințate
Ce se mănîncă reciproc,
Teribile forme
Cu dinți săpați în jur
De guri circulare.
Sub stratul lor de crom
Cerescul oțel își face meseria
Și axe simultane
Le săgetează butucul
Mai jos de genunchi.
Teribile sînt și fără cusur.
Urmăriți-le dinte cu dinte
Și bucurați-vă de pofta lor.
În carnea lor flămîndă
Nu-i loc pentru vierme.
Doar repaosul dintre doi dinți,
Din cînd în cînd,
E ca un gol în formare.

ROMUS ROCA

Țăranul

Țăranul
trage o brazdă lungă
să aibe parte de pîine
toată țara —
pe coarnele plugului
apasă cu tot sufletul
să scoată la lumină
ultima rădăcină
care stă de veacuri
pe umerii lui —
Țăranul
e sufletul cîmpiei
cu palmele bătucite
face pîinea mare
și-n asfințit
mai trage o brazdă adîncă
cu privirea
peste țară. —

MARIN CIORANU

Sămînța

Sub zăpada asta ierburile ard
Șerpi de clorofilă umblă prin pămînt
Pîntecul seminței e vopsit cu fard
Și zvîrlit de tata într-un ochi de sfînt

Din femur coboară ziua ca o iapă
Nechezînd. Pădurea are straiv vernil
Pîntecul seminței freamătă și crapă
Dăruind luminii mugurul-copil

Se apleacă toamna spre păduri de fag
Neodihna-n lanuri tulbură și doare
Tauri mari de sevă ies în cîmp și rag
Aruncînd hulubii spicelor în soare.

RALEA V. ROSIM

De-mi crește umbra...

De-mi crește umbra, ca poet român,
o-ntreagă semințe mă străbate
să fulgere-n universalitate
și-n pura ei lumină să rămîn

O, cum roiesc poeții talentați
în țara cea mai mîndră de sub soare,
pe plaiuri nu sînt cerbi și căprioare
cîți aștri se înalță din Carpați

Ci foșgăie ca viermii nesătui
bufonii, impostorii și samsarii,
aceștia s-or pierde-ntre fruntarii
ca pulberea-n bătaia vîntului.

Tristețea e că și poeții mor,
rămîne vie numai POEZIA
să tulbure, cu lumile, vecia
ca visele, ca apa de izvor. —

PETRE VLAD

Lia Szasz : „Tinerețe"

Limba română

Nu cred, trăind între străini
să-ți fie versul încă tînăr,
un Robinson slăbit, bătrîn,
înconjurat de frații Vineri.
Nu cred să poți întineri
un continent sortit uitării,
am fost și noi cîndva copii
coboritori din zeii mării.
Dar azi, întors printre ai tăi,
numind copacul, fructul, mina,
precum un Făt-Frumos din Tei
îți regăsești, rostind, stăpîna.

BORIS MARIAN

Revedere

La lumina de gală a unui salcîm
explodînd fericit
pentru o singură noapte
în mireasma și liniștea lui
te-am regăsit întreagă
netulburată de vînturi
neumbrită de îndoieli
patria mea
a trebuit să-mi recunosc lașitatea
de a mă fi ascuns de tine
în casa aceasta subțire de lemn
rătăcită prin ierburi
sub flori de salcîm și sub astre rotunde
să-mi recunosc slăbiciunea
de a fi pus o coală de scris
între mine și zîmbetul tău
care-mi arată pe toate cărările
adevăratele, îngînduratele semne
trufia de a fi încercat să te inventez
din cuvinte ale limbii române
cu răbdare așezate în jurul chipului tău
ca o lumină de aur
te-am regăsit întreagă
patria mea
aplecată peste soarta noastră de oameni
născîndu-ne
renăscîndu-ne de o mie de ori
după chipul și asemănarea surîsului tău.

NELU STANCIU

Oștean

Oștean
în marea oaste a țării
să fii
la o margine de apă
pe o colină de Carpat
cu gîndul și inima aproape
de cuvinte
în preajma ta să ai o spuză
de copii
să vezi statuile libertății
cum pe umeri
anii își ard
pe malul mării cum dintr-un
petec de cer
seninuri infinite răsar...
Oștean
în marea oaste a țării
să fii
să te cunoască toți
nuferii din Deltă
toate spicele din Bărăgan
să te respire o privighetoare
în cîntec
o floare să te înalțe
în cerul ei catifelat și pur...
Oștean
în marea oaste a țării
să fii...

G. M. BUCOVICIOR

DRUMUL SPRE ZIUĂ

Urmare din pag. a 5-a

însemnătate. Credeam că iar e vorba de-un transport de manifeste. Da' de unde ! Zice : îl cunoști pe Nicolae Ceaușescu. Zic : îl știu de cînd era copil, de-o șchioapă. Zice : are domiciliu obligator la Scornicești. Zic : am auzit, dar n-am vrut să iau legătura cu el, așa, de capul meu. Zice : foarte bine ai procedat. Dar acum trebuie să-l vezi și să-l anunți să fie pregătit de plecare. Atîta îi spui. A doua oară cînd te duci la el, îi descrii planul acțiunii, precis, pe puncte, a, be, te, de. Zic : am înțeles. Zice : te simți capabil să duci la bun sfîrșit treaba asta afurisit de grea ? Zic : mă simt. Pe urmă, legat de turele mele de frînar, am dezbătut povestea asta pe-o mie de fețe, pînă am stabilit ce și cum. Și iată, acum ești lîngă mine. Să nu-ți fie teamă, încheie cald Iovan.

— Nu mi-e teamă de nimic în lumea asta, răspunse Nicolae.

— Ești călduros îmbrăcat ? Dacă vrei, am o flanea în plus la mine.

— Am încălțat ciorapi de lînă, am fularul ăsta gros la gît. Le-a făcut soru-mea.

— Elena, sărăcuța de ea, zise Iovan cu un glas duios și exact în clipa aceea se auzi semnalul de plecare al marfarului. Iovan ieși repede pe platforma cabinei și cînd vagonul lor, o cisternă de țiței, trecu prin fața haltei, frînarul duse mîna la căciulă și salută pe cineva aflat în fața modestei clădiri.

— Acuma, zise Iovan revenind în cabină, nu avem oprire decît la Costești, unde facem cruce cu 102. Apoi, pînă la Pitești nu mai oprim defel.

A doua zi, pe la orele 9 dimineața, șeful de post, însoțit de un ostaș înarmat cu scurta carabină a jandarmilor, își făcu apariția la căsuța lui Andruța Ceaușescu. Bănuitor, cu ochii sticlind de curiozitate, șeful de post întrebă din pragul bucătăriei :

— Ce-i cu feciorul dumitale ? Așteaptă vreo invitație specială ?

— Păi a plecat de-o oră să iscălească prezența.

— Cum așa ? La noi n-a ajuns.

— Credeam că l-ați reținut dumneavoastră la post pentru niscaiva întrebări.

— Aș, de unde ! izbucni șeful de post frămîntat subit de un gînd rău, apoi reveni în goană la post. Anunță telefonic Legiunea de jandarmi din Slatina că Nicolae Ceaușescu dispăruse și urmarea a fost că, în citeva ore sosi la Scornicești un chestor de Siguranță și fură puse în stare de alarmă Siguranța și Poliția din Capitală, ca și toate posturile de jandarmi din județele Olt, Argeș, Muscel, Dîmbovița și Ilfov. O mulțime de agenți și informatori se puseră de îndată pe lucru, dar trecu o zi, apoi o săptămînă, pe urmă încă o săptămînă și nu se putu obține nici măcar o informație cît de neînsemnată privitoare la locul unde s-ar fi putut ascunde tînărul comunist. Pe măsură ce trecea timpul fără a se căpăta vreun rezultat concret, acțiunea concertată a Siguranței, Poliției și Jandarmeriei, fără să scadă din intensitate și tenacitate, deveni pe încetul o acțiune de rutină resemnată. Pînă la urmă Directorul general al Siguranței, prezidînd o consfătuire a serviciilor specializate în urmărirea activității comuniste, declară cu o falsă liniște și cu o mîndrie ușor vexată :

— Domnilor, trebuie să așteptăm și să pîndim cu ochii-n patru. Nu se poate să nu-l înhățăm. Ar însemna în extremis, să ne înaintăm demisiile și să ne căutăm alte profesii, să ne facem căcănari !

Scurt timp după aceea, în șirul acțiunilor ilegale de partid, așa cum o dovedeau rapoartele confidențiale, apăruse ca un element nou și esențial stilul impetuos și îndrăznet pe care fără îndoială îl imprima spiritul militant al tînărului și pe care șefii diferitelor servicii de siguranță și poliție începuseră a-l denumi „stilul Ceaușescu".

În acest timp viața politică oficială își continua mersul ei anchilozat și contradictoriu, cînd dezarticulat de vreo lovitură neașteptată, de un nou scandal monstruos, cînd asfixiat și apelpisit de incidente mărunte și de zvonuri diversioniste colportate de cafenea și de presă între două șvarțuri.

Invitat la tribuna regală, dar pus numai în al doilea rînd la parada militară de la 24 ianuarie, Nicolae Iorga expediase jignit invitația îndărăt la palat și apoi se explicase telefonic cu mareșalul palatului, Ilasievici :

— Dhomnule dhragă, spune-i stăpînului dumneatale, că i-am fost nu numai phrofesohr de istorie cînd ehra copihl cu casul la guhră, dahr i-am fost și phrim-ministru !

— De ce sînteți supărat, domnule profesor ? îl întrebase Ilasievici, de mult obișnuit cu numeroasele capricii ale savantului istoric.

— Bine, dhomnule dhragă, dahr ce chred sehrviciile dhumneavoastră de phrotocol, că phrofesohrul Iorga e obișnuit să phrivească o paradă de la fundul nădragilor lui Tătărescu ? !

Incidentul, altminteri caraghios și minor, făcu ocolul redacțiilor, al cafenelelor și al culoarelor Parlamentului, citeva zile s-a făcut mult haz de întîmplarea aceea anodină, apoi i-au luat locul alte evenimente. Întors dintr-o vizită neoficială de la Berlin și povestind într-un mic grup parlamentar despre cele văzute în imperiul lui Hitler spre a lăuda entuziasmul și disciplina ce domneau în cel de-al treilea Reich, Manoilescu spuse la un moment dat că pînă și condamnații la moarte, hitleriști sau numai criminali de drept comun, își așază singuri șireangul la gît și, înainte de a le fi luat scăunelul de sub picioare, ridică brațul drept și strigă de trei ori „heil Hitler !".

— Vai, exclamă un deputat. Cît ar da Tătărescu să aibă măcar trei partizani care, înainte de a fi spînzurați pentru escrocherie să strige : Trăiască domnu' Guță !

Ajunsese la ordinea zilei conflictul italo-abisinian. La cafeneaua Corso, strategii cu ifose și podagră spuneau că într-un an Mussolini va cuceri Etiopia, dar că în doi ani va regreta că s-a virit acolo.

Apoi veni vara, sosiră cireșele, roșiile, castraveții, cartofii noi se invechiră, sosiră pepenii și oltenii începură să strige pe străzile Capitalei :

— Ia cantalupu' ! Ia Vasilescu !

Se iscase un scandal monstru, al cărui erou era un anume Vasilescu-Cantalup, deputat ori senator în partidul de la putere, amestecat într-o afacere de milioane. Arestat pe hîrtie, escrocul stătea mai departe în locuința sa, cu un sergent care-l păzea de formă, la poartă și, sfidînd cenzura, în hazul trecătorilor, oltenii nu mai vindeau cantalupi, ci... Vasilești.

Anul 1936 nu începuse așadar nici el sub auspicii roze și optimiste. La niște alegeri parțiale din județul Mehedinți, și care erau considerate de observatorii politici drept un test al viitoarelor alegeri generale, cămășile albastre ale lui Cuza se folosiră nu numai de tradiționalele ciomege și bastoane, ci și de revolvere. Spitalele din Turnu Severin, Balș și Calafat căpătară într-o singură zi aspectul unor lazarete de război și ziarele relatau că era vorba de numeroși morți și răniți. Titulescu își trăia ultimele săptămîni în guvern și pînă la urmă fu destituit. Germania lui Hitler se uita cu tot mai multă lăcomie spre grîul și petrolul românesc. Mussolini amenința cu pumnul din balconul palatului Veneția nu numai Abisinia, dar și Europa întreagă, iar Hitler, vorbind ipocrit despre pace, făcea să se audă în aparatele de radio uruitul tancurilor și pasul cadențat al batalioanelor de asalt.

În aceste condiții, partidul comunist nu înceta să lanseze chemări la lupta împotriva fascismului, nu înceta să arate imensa primejdie ce-o reprezentau terorismul fascist și ideile rasiste pentru întreaga națiune, cerînd crearea unui front popular care să înmănuncheze toate forțele vii ale poporului. Era tot mai clar că acum nu mai era vorba de interesele restrînse ale unei pături sociale, ale unei singure clase, ci de lupta plină de eroism și abnegație pentru salvarea independenței de stat și a libertății întregului popor.

În lupta aceea de-o intensitate crescîndă căzură numeroși comuniști în ghearele Siguranței, dar autorității nu încetau să-l caute pe Nicolae Ceaușescu. Nici o altă captură, nici un alt succes nu se puteau compara cu prinderea aceluia pe care Siguranța îl socotea drept exponentul și conducătorul noului val, al celei mai tinere generații de comuniști. „Bătrînii" zăceau întemnițați la Jilava, Doftana și Caransebeș ; guvernanții jubilaseră o vreme, crezînd că reușiseră să decapiteze și să anihileze mișcarea comunistă, dar repede fură readuși la realitate de amploarea crescîndă și tot mai energică a activității ilegale de partid. Note informative venind din Arad și Iași, din Cluj și Craiova, din Oradea și Constanța, din Ploiești și Brașov, arătau că munca ilegală a partidului se bucura tot mai mult de simpatia maselor largi populare, numărul, diversitatea și însemnătatea acțiunilor dovedind fără drept de apel forța motrice uriașă a ideilor partidului.

Dacă informatorii Siguranței îl semnalau pe Nicolae Ceaușescu într-un oraș din nordul țării, copoii se repezeau în direcția arătată, organizînd o rețea de urmărire prin acțiunile căreia credeau că nu se putea strecura nici chiar o muscă. Scotoceau, făceau descinderi, anchetau, încercau acte de provocare și trădare, plăteau gras, făgăduiau, amenințau, își zdrobeau ei înșiși pumnii bătîndu-i pe suspecți, dar după două-trei zile aflau cu stupoare că Nicolae Ceaușescu le scăpase și că era semnalat la Tîrgoviște ori la Ploiești. Rețeaua de urmărire se muta grabnic în localitățile arătate, reîncepea istovitoarea trudă de căutare a celui urmărit, dar fără nici un rezultat. Săptămîni și luni de zile a durat acest joc primejdios, amenințător și perfid, pînă cînd, pe neașteptate, Nicolae Ceaușescu putu fi arestat într-o comună aproape necunoscută din județul Dîmbovița, la Ulmi. Urmară anchete, săptămîni nesfîrșite de interogatorii și schingiuiri, pînă cînd, dosarul său, cu ordonanța de trimitere în judecată, fu considerat pus la punct. Bucureștii nu erau însă un loc potrivit pentru deschiderea unui nou și răsunător proces politic. Ceaușescu fu expediat la Brașov. Acolo urma să înceapă procesul. În ordonanța de trimitere în judecată se consemnase că „Nicolae Ceaușescu, în vîrstă de optsprezece ani, domiciliat în București, strada Vasile Lascăr, este membru activ, agitator și bun propagandist comunist și antifascist, cunoscut de multă vreme ca atare de autoritățile Siguranței și Justiției".

Fără să doarească acest lucru, autorii și inspiratorii acelui text zugrăveau de fapt trăsăturile energice ale unui adevărat luptător comunist. Fără să viseze măcar, autorii acelui text elogiau de fapt forța și dîrzenia unei noi generații de comuniști.

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

● La Universitatea din Louvain — la-Neuve, în Belgia, a fost inaugurat cursul „Cultura și literatura română de la origini pînă în prezent". În cadrul manifestării festive ce a avut loc cu acest prilej, a fost făcută o donație de cărți cuprinzînd operele tovarășului Nicolae Ceaușescu, precum și lucrări de literatură și istorie, științifice și politice. Tot cu acest prilej, au fost expuse preocupările culturii și științei românești, în lumina perspectivelor deschise de directivele celui de-al XII-lea Congres al Partidului Comunist Român. Decanul facultății de filozofie și litere a Universității, mulțumind pentru donația de cărți, s-a referit pe larg la operele președintelui Nicolae Ceaușescu, sinteză a gîndirii sale social-politice puse în slujba intereselor fundamentale ale poporului român, ale păcii, securității și colaborării în Europa și în întreaga lume.

● La Universitatea statului Ohio, din Columbus, în Statele Unite a fost organizată, în colaborare cu Biblioteca Română din New York o **Zi a culturii românești.** Cu acest prilej, a fost prezentat filmul „Vlad Țepeș" și a fost inaugurată o expoziție documentară înfățișînd în imagini fotografice dezvoltarea contemporană a României, iar Bibliotecii Catedrei de limbi romanice i-a fost donată o colecție de cărți social-politice, beletristice și științifice.

● Cu prilejul unui festival internațional de teatru, desfășurat la Arezzo (Italia), între 5—11 noiembrie, a.c., Teatrul Giulești a fost distins cu premiul I, LEUL DE AUR, pentru spectacolul cu piesa NĂPASTA de I. L. Caragiale. Regia spectacolului este semnată de **Alexa Visarion.** Scenografia aparține lui **Vittorio Holtier.** Colectivul teatrului a închinat acest succes al scenei românești Congresului al XII-lea al P.C.R.

● În cinstea celui de-al XII-lea Congres al Partidului Comunist Român, sub auspiciile Ambasadei române din Israel a fost prezentată o expunere privind realizările socio-economice ale poporului român, în lumina principalelor direcții ale dezvoltării țării noastre, așa cum reies din documentele supuse examinării și aprobării acestui înalt forum național. Cu acest prilej a fost proiectat filmul „Mihai Viteazul", care s-a bucurat de frumoase aprecieri.

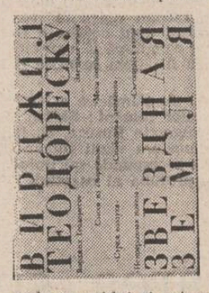

Într-o frumoasă prezentare grafică, Editura **Progres** din Moscova publică volumul de versuri **Pămînt Stelar** de Virgil Teodorescu. Volumul reunește poeziile cele mai reprezentative ale autorului, selectate din culegerile **Blănurile Oceanelor, Heraldica mișcării, Poezie neîntreruptă, Ancore lucii.** Tălmăcirile aparțin unor binecunoscuți poeți sovietici precum Tatiana Glușkova, Elena Axelrod sau asidui și prețuiți traducători de poezie românească, precum Asia Starostina, Lev Berinski. Volumul este însoțit de o prefață semnată de poetul și criticul Kirili Kovalgi, popularizator cunoscut al fenomenului literar din România. În acest cuvînt introductiv, Kirili Kovalgi trasează un portret liric plin de căldură al personalității literare a lui Virgil Teodorescu, subliniind complexitatea drumului de creație al poetului român, care a știut totdeauna să îmbine arta cu mesajul de luptă și a cărui creație este în veșnică mișcare, în căutarea unor noi forme de expresie.

● Cunoscuta revistă elenă **Ipirotiki Estia,** care apare sub direcția lui Demostenis Kokinos, a dedicat ultimul său număr literaturii române contemporane, publicînd poezie și proză semnată de Tudor Arghezi, Lucian Blaga, Al. Philippide, Ioan Alexandru, Al. Andrițoiu, Ana Blandiana, Geo Bogza, Constanța Buzea, Nina Cassian, Ion Caraion, Constantin Chiriță, St. Aug. Doinaș, Nicolae Dragoș, Laurențiu Fulga, Petre Ghelmez, Ion Gheorghe, Dana Gheorghiu, Ion Horea, Eugen Jebeleanu, Ion Lotreanu, George Macovescu, Toma George Maiorescu, Dan Mutașcu, Fănuș Neagu, Vasile Nicolescu, Octavian Paler, Adrian Păunescu, Dumitru Popescu, D.R. Popescu, Marin Preda, Marin Sorescu, Nichita Stănescu, Corneliu Șerban, Virgil Teodorescu, Gheorghe Tomozei, Tiberiu Utan, în traducerea lui Menelaos Ludemis, Gh. D. Hurmuziadis, Lambros Zogas, Maria Marinescu-Himu, Kostas Asimakoupoulos și Keti Sismanoglu. Cunoscuta publicație din Grecia a menținut constant în atenția sa literatura română, făcînd adeseori loc, în coloanele sale, unor traduceri și comentarii de poezie și proză de la noi. Cele 70 de pagini dedicate în acest număr prezențelor culturale românești sînt încă o mărturie a amplului ecou de care se bucură literatura noastră peste hotare.

● În cadrul unui turneu pe care îl întreprinde în Marele Ducat al Luxemburgului, corul MADRIGAL al Conservatorului „Ciprian Porumbescu", sub conducerea dirijorului **Marin Constantin,** a prezentat un concert de gală în sala Palatului municipal.

PREZENȚE SCRIITORICEȘTI

Ședința Biroului Uniunii Scriitorilor

● MARȚI, 13 noiembrie 1979, la București, a avut loc ședința de lucru a Biroului Uniunii Scriitorilor, sub conducerea tovarășului **George Macovescu,** președintele Uniunii Scriitorilor din Republica Socialistă România. A fost prezent tovarășul **Cristea Chelaru,** vicepreședinte al Consiliului Culturii și Educației Socialiste.

Președintele **George Macovescu** a făcut o informare asupra activității Uniunii Scriitorilor pe perioada iunie-noiembrie 1979, precum și o informare asupra desfășurării, la București, a lucrărilor celei de a XVI-a consfătuiri a conducerilor de uniuni de scriitori din țări socialiste. În continuare, Biroul a dezbătut asupra unor probleme curente, care vor fi supuse ratificării Consiliului Uniunii Scriitorilor, ce urmează să fie convocat în plenară pentru zilele de 11-12 decembrie 1979.

La discuții, în cadrul ședinței de lucru, au participat : **Alexandru Balaci, Teodor Balș, Ion Dodu Bălan, George Bălăiță, Ana Blandiana, Geo Bogza, Radu Boureanu, Constantin Chiriță, Ovid S. Crohmălniceanu, Mircea Dinescu, Domokos Geza, Anghel Dumbrăveanu, Geo Dumitrescu, Laurențiu Fulga, Ion Hobana, Mircea Radu Iacoban, Traian Iancu, Eugen Jebeleanu, Ioanichie Olteanu, Franz Storch, Dan Tărchilă, Constantin Toiu.**

● Înscris în suita manifestărilor dedicate celui de-al XII-lea Congres al P.C.R. recitalul de poezie, muzică și dans al unor actori ai Teatrului „Ion Vasilescu" a oferit, în cadrul Teatrului „Manuscriptum" al Muzeului literaturii române, un florilegiu al creației românești contemporane pus sub semnul cunoscutei metafore poetice : **Roșu vertical.**

Recitalul — realizat de Cristina Deleanu, Mariana Cercel, Aureliu Cămănescu, Adrian Petrache, Rodica Foltzer, Anatolie Georgescu — a beneficiat de un preambul teoretic al poetului Ioan Alexandru.

Manifestarea a avut loc vineri 16 noiembrie a.c., în Rotonda muzeului.

● **Ateneul tineretului** din Capitală a găzduit marți seara un recital de poezie organizat de Comitetul Central al Uniunii Tineretului Comunist, dedicat marelui eveniment politic pe care îl pregătește întreaga noastră națiune : Congresul al XII-lea al Partidului Comunist Român.

„Partidului și patriei, omagiu" — acesta a fost genericul sub care poezia tinerilor poeți a mărturisit dragostea pentru pămîntul României, atașamentul și credința în Partid, sentimentul vieții trăite deplin și liber, demn, încrederea în viitorul țării, un timp de muncă, de creație, de libertate și de pace pe care evenimentul căruia i-au fost închinate versurile îl trasează generos anilor de mîine ai patriei. În cuvîntul de început al acestei manifestări cultural-educative, scriitorii George Bălăiță și Mircea Iorgulescu au subliniat faptul că poezia generației tinere vorbește sîngură despre climatul generos de creație, precum și despre emulația spirituală fără precedent existentă azi în România.

În fața unui public numeros, muncitori din întreprinderile bucureștene, elevi și studenți, au citit, din creațiile lor, poeții Lucian Avramescu, Paul Balahur, Mihai Bărbulescu, Horia Bădescu, Daniela Crăsnaru, Gabriel Chifu, Mircea Dinescu, Dinu Flămînd, Cseke Gabor, Carolina Ilica, Dumitru M. Ion, Ion Mircea, Adrian Popescu, Nemethy Rudolf, Mircea Florin Șandru, Grete Tartler, Nicolae Turtureanu, Doina Uricariu, Liliana Ursu, Titus Vijeu. Momentele folk ale serii au fost susținute de Alexandru Ivanov și Culai Lăpușneanu.

● La Colegiul național „Nicolae Bălcescu" din Capitală, a avut loc un **Festival literar** la care au participat George Macovescu, președintele Uniunii Scriitorilor, Eugen Jebeleanu, Ana Blandiana, Vlaicu Bârna, Constanța Buzea, Dan Deșliu, Nicu Filip și Traian Iancu.

● Pe B-dul Republicii nr. 21 și-a deschis ușile un nou teatru ce-și propune prezentarea unui repertoriu alcătuit din piese cu problematică de actualitate politică, piese ce pornesc din realitatea contemporană. **Teatrul Foarte Mic** — cum se numește noul teatru deschis din inițiativa directorului Teatrului Mic din București, scriitorul Dinu Săraru — va constitui un teatru cu profil distinct.

Miercuri, 14 noiembrie 1979, a bătut primul gong la T.F.M. iar spectacolul inaugural a fost compus din două părți : un recital de muzică de dragoste pe versuri ale poeților noștri clasici și contemporanii susținut de Nicu Alifantis și reprezentația propriu-zisă, „O șansă pentru fiecare" de Radu F. Alexandru, inspirată din viața și lupta U.T.C.-iștilor în ilegalitate. Din distribuție amintim pe : Carmen Galin, Magda Popovici, Mitică Popescu, Mihai Dinvale ș.a. Regia aparține lui Silviu Purcărete, scenografia este semnată de Doina Spițeru, iar ilustrația muzicală de Nicu Alifantis. Premiera a fost însoțită de expoziția deschisă cu prilejul inaugurării noii săli a T.F.M.-ului, expoziție alcătuită sub genericul : „Teatrul și vocația politică a lumii contemporane". Teatrul Foarte Mic, prin spectacolele următoare, își propune să abordeze acel gen de spectacole care să convingă publicul, să-l determine să opteze și să se angajeze ferm în viața de toate zilele a țării. Teatrul Foarte Mic va sluji ideea de teatru politic, îmbogățind cu noi valențe viața teatrului românesc contemporan.

● La Sala Palatului, — vie expresie a dragostei nețărmurite a tinerei generații a patriei, a întregului popor față de partid, a voinței unanime ca tovarășul Nicolae Ceaușescu să fie reales în înalta funcție de secretar general al partidului, — s-a desfășurat amplul spectacol **„Un imn al tinereții la marele Congres",** organizat de C.C. al U.T.C. În fața miilor de participanți — tineri din întreprinderile, instituțiile, școlile Capitalei — au evoluat formații reprezentative, alcătuind spectacolul conceput după un scenariu semnat de tînărul poet Corneliu Vadim Tudor, prin versuri, purtînd semnătura multor autori cunoscuți, prin cîntece inspirate și dans s-a dat viață sentimentelor de profundă dragoste și recunoștință față de partid, față de înfăptuitorul și conducătorul vieții noastre libere, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

● La căminul cultural Ștefănești de Jos din județul Ilfov a avut loc o șezătoare literar-artistică intitulată **„Partid al biruinței românești".** Au citit din versurile lor dedicate partidului poeții : **Nicolae Dragoș, Radu Cârneci, Veronica Russo, Viorel Cozma, Ion C. Ștefan** și **Ion Socol.** Actrița **Mariana Cercel,** de la Teatrul „Ion Vasilescu", a recitat versuri din lirica românească contemporană. Tot aici, pictorul Teodor Răducan a prezentat o expoziție personală cu lucrări inspirate din viața și activitatea locuitorilor comunei.

● În zilele de 9, 10, 11 și 12 noiembrie, cenaclul revistei „Luceafărul" invitat de cenaclul „Măiastra" din Baia Mare, a participat la mai multe întîlniri literare organizate la întreprinderea „Faimar", la Clubul tineretului, la Rus-Dumbrăvița, Cicîrlău, Vișeul de Sus, Săliștea de Sus, Bogdan Vodă și Borșa. Au participat din partea cenaclului „Luceafărul" scriitorii **Ion Gheorghe, Pop Simion, Grigore Hagiu, Sânziana Pop, Matei Gavril, Ion Iuga, Bogdana Boeru, Iulian Neacșu** și poetul-cîntăreț **Augustin Frățilă** iar din partea gazdelor — **Mihai Olos, Ion Zubașcu, Ion Bogdan, Ioana Ileana, V. R. Ghenceanu, Mihai Cupcea, Ion Burnar, Doina Iordănescu, Augustin Botiș.** Cu acest prilej, a fost editat un frumos caiet de poezie **„Luceafărul-Măiastra- Maramureș",** sub egida Comitetului județean Maramureș al U.T.C. și a Centrului județean de îndrumare a creației populare și a mișcării artistice de masă.

Telegrame

Stimate tovarășe PAVEL APOSTOL,

Cu prilejul celei de-a 60-a aniversări a zilei dumneavoastră de naștere, conducerea Uniunii Scriitorilor vă exprimă, din inimă, sincere felicitări, calde urări de sănătate, viață lungă și noi succese în activitatea dumneavoastră literară.

La mulți ani !

Președintele Uniunii Scriitorilor din R. S. România
GEORGE MACOVESCU

Stimate și iubite tovarășe BERNARD CAPESSIUS,

Cu prilejul împlinirii a 90 de ani de viață, conducerea Uniunii Scriitorilor vă exprimă, din toată inima, sincere felicitări și vă transmite un mesaj tovărășesc, urîndu-vă multă sănătate, viață lungă, pusă ca și pînă în prezent, timp de decenii, în slujba activității culturale multilaterale pe care ați desfășurat-o ca o personalitate de seamă a creației literare din țara noastră.

La mulți ani !

Președintele Uniunii Scriitorilor din R. S. România
GEORGE MACOVESCU

ROMÂNIA IN LUME

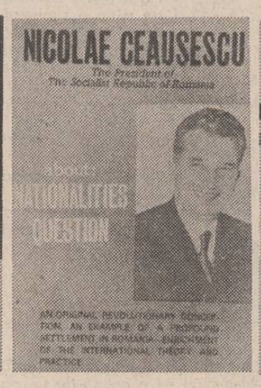

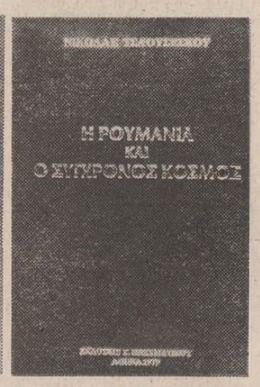

ÎNALTUL PRESTIGIU INTERNAȚIONAL AL PREȘEDINTELUI ROMÂNIEI

„O gîndire profundă, un om curajos și înțelept"

Înaltul prestigiu internațional al României socialiste, al politicii partidului nostru, de prietenie și colaborare cu toate țările lumii, este reflectat în mod pregnant de strălucita activitate de gînditor și militant a tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretarul general al Partidului Comunist Român și președintele țării, care a intrat în conștiința lumii ca unul dintre marii bărbați de stat ce și-a pus întreaga energie în slujba progresului multilateral al poporului său, al creării unor relații bazate pe respect reciproc, cooperare, încredere și pace între toate națiunile lumii. Un omagiu edificator pentru conștiința politică actuală, al respectului de care se bucură șeful partidului și statului nostru, acum, în preajma celui de-al XII-lea Congres al partidului ,este amplul ecou internațional al apariților unor cărți dedicate personalității tovarășului Nicolae Ceaușescu, gîndirii sale inovatoare, aportului fundamental la instaurarea unor relații noi între state, la promovarea unor principii menite să configureze un chip mai luminos momentului de azi din istoria mondială.

Cu prilejul apariției volumului II din ciclul de lucrări **„NICOLAE CEAUȘESCU — România și lumea contemporană"**, cunoscutul om politic grec Ilias Iliou, președintele Partidului Uniunea Democratică de Stînga scria : „Prin Ceaușescu, România a intrat pe marea scenă politică a lumii. Nu exagerez deloc dacă afirm că nu există nici o problemă mondială — indiferent de natura ei — în care cuvîntul României să nu se facă auzit prin reprezentantul ei cel mai autorizat. Auzit, ascultat, studiat, și, de cele mai multe ori, aprobat. Pentru că este un cuvînt drept, cinstit, curajos, izvorît nu din orgoliu și aspirații dominatoare, ci din simțul justiției istorice, care prevede că toate țările trebuie să fie egale între ele, indiferent, de mărimea lor teritorială, că fiecare trebuie să respecte independența și suveranitatea celuilalt, evitîndu-se, astfel, imixtiunile în treburile interne, presiunile, focarele de tensiune, conflictele, toate gravele pericole de război".

Mărturiile admirației de care se bucură gîndirea politică a președintelui Nicolae Ceaușescu evidențiază caracterul profund reprezentativ al personalității celui mai iubit fiu al poporului român. Strălucit revoluționar, împletind acțiunea istorică cu analiza profundă a legităților sociale, secretarul general al partidului nostru a adus în fața întregii lumii un exemplu de clarviziune și luciditate politică, sintetizînd în scrierile sale experiența istorică a partidului și poporului nostru, afirmînd idealurile progresului și bunăstării României, văzute în contextul larg al unei lumi echitabile, guvernate de relații noi între state și națiuni. Aceeași prefață a președintelui partidului E.D.A. consemna în acest context un adevăr afirmat astăzi de întreaga suflare românească și acceptat în străinătate în chip de legitimitate absolută : „N-a fost, deci, o simplă întîmplare că un astfel de om s-a impus, încă din tinerețe, ca unul din autenticii militanți și apoi conducători ai Partidului Comunist Român. Așa cum apare, de asemenea, logic că numai după alegerea unui asemenea patriot și revoluționar în fruntea partidului său, acesta a devenit, el însuși, dobîndindu-și trăsături distinctive, proprii. A devenit, într-adevăr, un partid de tip nou, legat organic de interesele poporului român, de realitățile istorice ale României, pe care cunoscîndu-le bine, a știut să le valorifice într-o politică pe cît de cutezătoare pe atît de înțeleaptă. O politică în care dorințele n-au fost confundate cu posibilitățile, în care perspectivele socialiste au fost definite în funcție de resursele României, de capacitățile poporului român. Firește, buna conlucrare cu toate țările socialiste, cu toate statele lumii, indiferent de orînduirea lor social-politică, a ajutat România în înregistrarea ritmurilor ei de dezvoltare atît de spectaculoase".

Tovarășul Nicolae Ceaușescu este suflet din sufletul poporului nostru, putem spune astăzi, parafrazînd cuvintele atît de cunoscute ale unui poet. Apariții în străinătate, consacrate personalității sale, înscriu în cuvinte convingătoare un adevăr indiscutabil : în gîndirea conducătorului român este adunată întreaga experiență socială și politică a edificării socialismului, practica de zi cu zi a unui mare partid revoluționar, confruntat în permanență cu realitatea construcției unei lumi noi. Stilul personal al secretarului general al partidului este admirat și în alte țări pentru că răspunde celor mai adînci tendințe ale realității, pentru că reflectă un acord deplin cu legitățile și cu faptele imediate ale vieții : „Aproape zilnic, secretarul general al P.C.R., președintele țării, se află în mijlocul maselor, în uzine și fabrici, pe marile șantiere, în orașe și sate, în laboratoare și săli de curs, peste tot unde pulsează viața, unde se cer înlăturate rutina și concepțiile învechite, birocrația și lipsa de răspundere, unde se cer însufletite elanurile și direcționate noile eforturi. Ca Anteu, își ia puterea de la pămînt, de la oameni, de la realități, de la ideile care, într-adevăr, schimbă lumea prin descătușarea uriașei energii creatoare a maselor populare". Cel de al II-lea volum apărut în ciclul menționat, în Grecia, intitulat : „Pe drumul socialismului multilateral dezvoltat", subliniază, în prefața lui Ilias Iliou, un adevăr pe care străinătatea îl recunoaște cu respectul cuvenit marilor inițiatori de curente de gîndire, personalităților politice și intelectuale care propun lumii idei noi și fertile : „Pentru că, să nu uităm, Nicolae Ceaușescu este un gînditor de tip nou, un gînditor și un activist revoluționar. Nimic vechi, ruginit, superficial sau oportunist, în filozofia și în politica sa ! Cine vrea să-i cunoască personalitatea, i-o poate citi în chipul de azi al României socialiste, ca într-o oglindă, vastă, luminoasă. Un om. O țară. Un popor. «Ceaușescu — România, Pacea și prietenia» i-am auzit pe români scandînd adeseori. Sună frumos aceste versuri. Pentru că ele reflectă nu numai sentimentele românilor, ci ale tuturor prietenilor pe care aceste două nume înfrățite — Ceaușescu — România — au știut să și-i facă pretutindeni în lume".

Într-adevăr, poporul nostru are astăzi mulți prieteni, și de nădejde, în întreaga lume. Stima de care se bucură România socialistă este indisolubil legată de numele conducătorului nostru. Idei politice care animă reuniuni internaționale prestigioase, asupra cărora se apleacă cu atenție lideri chemați să hotărască în probleme majore, devenind apoi coordonate pe care evoluează astăzi realitățile mondiale, cu aspect de legitate, sînt privite tot mai mult ca o contribuție majoră adusă de președintele român. Cunoscutul om politic Evangelos Averoff — Tossitsa, ministrul apărării al Greciei, scria în prefața sa la volumul **„NICOLAE CEAUȘESCU — Caracterul și conținutul epocii noastre"**, apărut în aceeași serie „România și lumea contemporană" : „Datorită gîndirii și politicii președintelui Nicolae Ceaușescu a devenit o eviomă faptul că relațiile dintre toate statele, indiferent de mărimea lor teritorială și de orînduirea socială, trebuie să fie așezate pe temelia solidă a principiilor deplinei egalități în drepturi, respectului independenței și suveranității naționale, neamestecului în treburile interne, renunțării la forță și la amenințarea cu forța".

Putem spune cu mîndrie că sînt puțini lideri în politica mondială ale căror idei să poată fi contemplate drept adevăruri axiomatice ! Este recunoașterea viabilității unei concepții politice dinamice, a ideilor limpezi, verificate de întreaga viață internațională, a hotărîrii conducătorului nostru de a afirma întotdeauna dreptul popoarelor la securitate, pace și bunăstare. Același Evangelos Averoff — Tossitsa scria : „...în opera sa, adevărul cuvîntului este demonstrat de o practică de netăgăduit. Tot ce ne învață, tot ceea ce ne spune, președintele României prietene a pus în aplicare cu un deosebit succes. Cunoscîndu-i ideile și activitatea, te convingi și mai mult că România are un conducător deosebit de talentat și viguros, cu o gîndire profundă, un om curajos și înțelept, care asigură guvernarea unei țări prea iubite și prietene. Dar, în același timp, slujește și cauza destinderii și păcii internaționale".

Volumele dedicate tovarășului Nicolae Ceaușescu în Grecia, ingrijite de cunoscutul scriitor Lambros Zogas, care a tradus și textele, au constituit adevărate evenimente, înscriindu-se într-o suită de ample acțiuni editoriale, răspunzînd interesului vast de pe alte meridiane pentru gîndirea și personalitatea conducătorului nostru. Este de ajuns să consemnăm faptul că seria de **„Scrieri alese"** ale tovarășului Nicolae Ceaușescu în Italia a ajuns la cel de-al IX-lea volum, apărut recent și salutat cu următoarele cuvinte de către Elio Gabbuggiani, primarul orașului Florența, membru al C.C. al Partidului Comunist Italian : „Partea cea mai profundă și importantă a cărții președintelui României, care reunește cuvîntări, declarații, interviuri cu privire la politica externă, din ultimele luni ale anului 1978, va putea fi, desigur, recitită în viitor, ca o importantă mărturie istorică. Ea apare ca o mărturie esențială a voinței reale a popoarelor de a progresa în pace. Această carte abundă în poziții originale asupra cărora trebuie să medităm. Lectura sa mi se pare a fi o invitație la înțelepciune ce trebuie să călăuzească opțiunile politice, ne îndeamnă din nou să alegem nu atît calea confruntării propagandistice, cît pe aceea a dialogului, a destinderii, a păcii". Apărută împreună cu volumul : **„NICOLAE CEAUȘESCU — Pentru o lume mai dreaptă, mai bună"** prefațat de prof. G.E. Valori, această nouă culegere de scrieri ale secretarului general al partidului afirmă ideile cardinale ale politicii noastre externe, într-un climat politic mondial caracterizat de probleme dificile, a căror rezolvare impune eforturile reunite ale tuturor forțelor înaintate. În acest context concepția președintelui nostru se afirmă cu distincție, aducînd soluții constructive, menite să răspundă intereselor tuturor statelor, promovînd aspirațiile eterne ale popoarelor spre prosperitate și pace.

Apariții editoriale dedicate tovarășului Nicolae Ceaușescu constituie un omagiu adus Congresului al XII-lea al partidului nostru, eveniment crucial în viața țării, deschizînd ample perspective activității internaționale, politicii externe constructive și luminoase a României socialiste. Încă o dată pe toate meridianele, personalitatea conducătorului partidului și statului nostru simbolizează trăsăturile cele mai nobile de comunist și revoluționar, de patriot înflăcărat, al cărui chip luminos este însăși emblema de azi a României socialiste.

Marin Rădoi

PREZENȚA INTERNAȚIONALĂ A CULTURII ROMÂNEȘTI

Exigența calitativă

este vorba de un proces în plină desfășurare, care ar trebui să țină seama, în toate fazele sale, de cîteva principii esențiale. Nu este vorba de norme abstracte, deduse speculative, ci de idei scoase din experiența cea mai directă. Mai intîi aceasta, esențială : prezența literaturii române nu poate fi decît selectivă. La „export", la orice fel de export, știm bine, nu merge orice „produs". În al doilea rînd : criteriile selecției externe nu coincid cu criteriile selecției interne. În caz de nepotrivire, criteriile externe au prioritate din motive pur practice. Trebuie făcut, în al treilea rînd, o distincție netă și între selecția externă protocolară, formală, convențională, și cea reală, de durată și adîncime. Prezența literaturii reale înseamnă circulație și succes de librărie, succes de critică, interesul în sistemele de referință. Cînd un autor român este comentat, citat la pagină, prezent în istorii literare internaționale, dictionare, enciclopedii, bibliografii, se poate vorbi, într-adevăr, de o prezență reală, de o dimensiune foarte variabilă, după caz, dar neiluzorie. Concluzia ar fi deci aceasta : **promovarea, fără nici o excepție, nici o discriminare, a tuturor valorilor românești care au cele mai mari șanse externe.**

Deși s-au făcut o serie de eforturi serioase, în această direcție, nu s-ar putea spune că problema a primit totuși o rezolvare radicală. Se fac tot mai numeroase traduceri, se deschid unele biblioteci românești în străinătate, se poate înregistra o participare semnificativă la o serie întreagă de manifestări internaționale : întîlniri, colocvii, congrese, dar aceasta nu este totul. Traducerile trebuie să circule, să fie comentate și receptate de presa țărilor respective. De mare utilitate ar fi — de exemplu, și deschiderea unei **Librării românești** la Paris, acolo unde există deja două librării poloneze și una maghiară.

De mare importanță sînt și instrumentele de documentare pe care începem să le punem la îndemîna străinătății : compendii, istorii literare, dictionare de limbi străine, bibliografii etc. Unele proiecte sînt în curs de realizare, vor urma și altele, tot mai bune. Experiența demonstrează că aceste metode sînt eficiente numai într-un cadru comparat : situarea fenomenului literar românesc în seria de idei, valori străine, singura care poate înlesni înțelegerea și receptarea efectivă. Etiemble a scris despre simbolismul românesc într-un cadru internațional, despre mitul lui Rimbaud în România, despre unii critici și despre reviste specializate românești, alți mari critici, „periați" prin interviuri bombastice, nu au dat, în treacăt fie spus, nici cel mai mic semn de interes pentru literatura și cultura română. Avem trei reviste specializate de reală circulație internațională : **Revue d'études sud-est européenes, Synthesis** și **Cahiers roumaines d'études littéraires.** Ele au publicat zeci și zeci de studii aprofundate despre cultura și literatura română. În plus, **Cahiers roumaines d'études littéraires** este singura publicație într-o limbă străină care inserează cu regularitate, număr de număr, o „cronică a traducerilor" ; au fost prezentate, în cei șase ani de apariție 270 de traduceri de autori români, cel mai mare efort publicistic în această direcție. Dar nu toate traducerile sînt de valoare deosebită și mi-ar fi greu să afirm că circulația lor a fost, în toate cazurile, aceeași. Prezența internațională activă a literaturii române cere eforturi tot mai mari de exigență calitativă, eficiență, organizare, renunțare la birocratism, la formalism, spirit de inițiativă și răspundere, comunicare fără obstacole artificiale și un real sentiment patriotic. Fără elan, bună organizare și continuitate nu se poate realiza nimic, nici în această direcție.

Adrian Marino

Punți spirituale

În ultima perioadă, în presa noastră s-au înmulțit semnalările apariților românești peste hotare, care oglindesc interesul crescînd față de valorile artistice ale creatorilor noștri. Acum cîțiva ani, a văzut lumina tiparului o lucrare, **Cartea românească în lume,** care cuprinde apariții dintre anii 1945—1972. Răsfoind această lucrare, ne putem crea o imagine clară despre promovarea lucrărilor românești în alte țări. Cititorul maghiar, cel din țară și cel ce trăiește în Ungaria învecinată, și-a format o opinie clară despre dezvoltarea literaturii române, cunoaște valorile ei, atît clasice cît și cele contemporane. Această imagine s-a format datorită activității intense de traducere care, sub aspectul cantitativ și calitativ, merită o atenție deosebită. Datorită acestei activități de tălmăcire, între anii 1831 și 1960, din literatura română s-a tradus și s-a publicat din operele a 438 scriitori români, clasici și contemporani, iar între anii 1960 și 1970 numărul scriitorilor români din lucrările cărora au fost efectuate traduceri s-a ridicat la 700. În această muncă asiduă s-a materializat efortul traducătorilor maghiari din România cît și al celor din Ungaria. Putem deci afirma, fără exagerare, dar cu mîndrie și satisfacție, că literatura română, din punctul de vedere al traducerilor, ocupă un loc privilegiat. Numeroase valori literare românești au fost tălmăcite în limba maghiară, devenind accesibile cititorului. Acest fenomen îmbucurător se explică prin înseși valorile acestei literaturi, a veridicității cu care reflectă viața poporului român, aspirațiile sale.

Demnă de remarcat este consecvența cu care este urmărită creația unor scriitori, și trebuie să accentuăm că traducătorii nu se mulțumesc cu publicarea unor selecții sau a unei singure opere, și nu o dată revin asupra unor personalități și elaborează traduceri noi. De exemplu, din poezia lui Lucian Blaga în 1965, s-a publicat la Budapesta o antologie amplă. Aceeași editură, **Europa,** anul acesta, a pus la îndemîna iubitorilor de poezie o nouă culegere antologică, mai complexă și nuanțată, iar în rîndul traducătorilor descoperim și nume noi. Același fenomen îl putem semnala și în legătură cu opera lui Marin Sorescu sau Nichita Stănescu.

În urma acestei activități de tălmăcire a lucrărilor românești, s-au făcut cunoscute și operele mai noi ale prozatorilor români : Ștefan Bănulescu, Nicolae Velea, Fănuș Neagu, D.R. Popescu, Al. Ivasiuc, Augustin Buzura, G. Băliță, ale căror opere au făcut posibilă pătrunderea cititorilor în atmosfera vieții românești contemporane. Fluxul continuu al acestei activități de tălmăcire corespunde spiritului de conviețuire și colaborare între țările noastre, subliniind adevărul profund al cugetării : „tipografiile adună coli iar colile inimi și societăți."

Balogh József

Receptarea specificității

Cîștigul esențial în ceea ce privește receptarea valorilor fundamentale ale culturii române în general și ale literaturii noastre în particular, la ora actuală, în diferite zone ale lumii mi se pare a rezida într-o mai exactă și mai profundă intuire a **specificității.** Desigur, un examen în care se operează cu parametri indicativi doar pentru cantitate nu poate fi relevant pentru ceea ce la ora actuală cultura română reprezintă ca potențialitate educativă. În multe țări din Europa, din America și din țările așa numitei lumi a treia, cultura română își însămînțează roadele pe brazda fertilă trasată de o politică externă spre ale cărei coordonate se privește cu atenție din cele patru puncte cardinale. Este un fapt clar și de necontestat că în ceea ce privește contribuția la pătrunderea în conștiința publicului larg a unei imagini despre România, politicul a devansat culturalul. Valorile deja devenite clasice ale literaturii noastre au avut unele contacte fericite — altele mai puțin fericite, dat fiind calitatea traducerilor — cu publicul. Interesul pentru literatura, arta și cultura românească s-a manifestat în aceste țări. Trebuie însă susținut, fie pe calea instituțională, fie prin inițiativele personale fertile ale acelor personalități ce joacă ele însele rolul de punți de legătură între culturi. Aș dori să amintesc în acest context doar numele lui Adrian Marino și Darie Novăceanu. Primul, în spațiul european, cel de-al doilea în spațiul iberic și latino-american au propulsat cu energie valori autentice și au oferit prin intermediul propriului condei o imagine complexă și exactă despre actualitatea mesajului literaturii române. Sînt persoane, în multe cazuri, care valorează cît o instituție, și l-aș aminti doar pe Alexandru Balaci, care a funcționat cîțiva ani la Roma, pe lîngă o academie ce-și formase prestigiul între cele două războaie mondiale. Largul front de lucru deschis pentru oamenii de cultură de interesul de care se bucură actualmente în lume propunerile concrete ale României pentru edificarea unei lumi a păcii și înțelegerii au atras atenția asupra unui fenomen major : anume asupra faptului că o asemenea politică este rezultatul unor lungi decantări ce au o temelie puternică într-o tradiție de gîndire și de conștiință civică de neconceput fără o cultură bogată.

Grigore Arbore

OMNIPREZENTA ROMÂNIE

există în noi, în fiecare, o impresionantă nevoie de destăinuire. Orice poveste, fie și cea mai intimă, ascunde în ea dorința și bucuria de a spune. Un mare cărturar mărturisea că scria deoarece îi era imposibil să nu scrie. Ia-i păsării cîntul și pasărea va muri. Ia-i omului cuvîntul și omenirea va fi cuprinsă de o iremediabilă tristețe.

Mai trebuie oare spus de ce, mai puternic decît orice alte imagini culese din drumurile mele prin lume, îmi stăruie pe retină, ca și cînd mi-ar fi fost săpate adînc în memorie întîlnirile pe meleaguri îndepărtate cu semnele patriei mele și cu oamenii ei ? Mi-a fost dat să le aflu, ori să-i găsesc, pretutindeni. Din îndepărtata Indonezie, în Extremul Orient, pînă în Venezuela, în Extremul Occident. Pot spune că nu am făcut nicăieri un drum, oricît de scurt, sau de îndepărtat, fără să-i fi regăsit pe ai mei. Era în asta, de fiecare dată, un semn al omniprezenței României din anii cînd țara a prins puteri de zbor înalt și cînd, din strînsura de știință și de experiență, am deprins a arăta și altora ce sîntem în stare și ce putem face laolaltă atunci cînd ne unesc idealuri comune, cînd respectul reciproc se așează la baza relațiilor dintre țări și popoare, cînd nu din dorința de a ne măsura forța ori a intimida cu forța pe cineva pornim la treburi comune și cînd, din neamestecul în treburile interne și din avantajul deopotrivă de spornic făcîndu-ne chezășia încrederii într-o lume mai dreaptă și mai bună.

De demult, sînt mulți ani de atunci, la Gauhati, în India, i-am văzut pe petroliștii mei prahoveni înălțînd o rafinărie de mare capacitate, așa cum aveau să ridice mai apoi în Pakistan ori așa cum durează acum, ducînd-o spre cota finală pe cea de la Banyas, în Siria, unde românii construiesc una din cele mai mari rafinării din Orientul Mijlociu. I-am întîlnit pe constructorii noștri la Tripoli, în Libia, clădind vaste și mîndre cartiere, i-am văzut tăind drumuri de beton și asfalt, aruncînd poduri peste rîuri, apropiind distanțele și împreunînd malurile despărțite de șuvoaie. Tot așa aveam să-i întîlnesc la Nador, făurind cel mai mare port de pe coasta mediteraneană a Marocului, tară unde, prin școli, dăscălesc profesori români, iar în spitale doftoricesc medici de elită școliți la București, la Iași ori la Cluj-Napoca, oameni care își împărtășesc experiența colegilor lor de breaslă ori veghează la căpătîiul bolnavilor aducîndu-le alinarea suferințelor și tămăduirea.

În Angola, am întîlnit din nou petroliștii români, așa cum în Zambia i-am aflat pe cei de la „Geomin" ajutîndu-i pe geologii și minerii din țara prietenă să ajungă mai curînd la sipetele de comori ascunse de fabulosul lor pămînt. Tot așa aveam să-i întîlnesc pe petroliștii mei în Cuba, sau în Republica Democrată Germană unde o instalație de foraj produsă de „1 Mai-Ploiești" bătea recordul de adîncime al tuturor forajelor din Europa. În Congo, nu departe de locul unde tumultuosul fluviu african Zair se prăvălea în cataractele Livingstone mi-au fost arătate zeci de tractoare românești arînd pămîntul subecuatorial, iar la Rjeka, în portul iugoslav de la Adriatica, am văzut sute de camioane produse la Brașov care se îmbarcau pentru China. Nave românești am întîlnit la Guaira, lîngă Caracas, la Anvers, în Belgia, la Marsilia, în Franța, la Casablanca, la Stockholm, la Szeczeczin și Gdansk, așa cum am urmărit „Dacii" cu numere de Atena cutreierînd șoselele grecești, ori „ARO"-uri de Cimpulung-Muscel străbătînd Sahara.

În plus, n-a fost loc sub soare, țară de oameni și meleag de grai străin unde să nu fi întîlnit tineri care și-au făcut studiile în centrele noastre universitare, învățînd românește, deprinzînd semnificația intraductibilului cuvînt „dor" după ce își legaseră anii cei mai frumoși ai tinereții lor — aceia ai devenirii mature, ai însușirii unei înalte specializări — de pămîntul și de oamenii din spațiul carpato-dunărean. Multora dintre ei li se încredințaseră răspunderi grele, unul era director de fabrică, altul inginer-șef la o termocentrală, altul dirijor de orchestră, ba, la Caracas, am întîlnit o tînără absolventă a Institutului de artă teatrală și cinematografică „I. L. Caragiale" din București, Claudia Nazoa, ale cărei pelicule studențești au luat „Cupa de cristal", pusă să răspundă de soarta celei de-a 7-a Arte venezuelene.

Cu zece ani în urmă, un regizor japonez, Akuro Watabayashi, îndrăgostit de teatrul românesc, îmi scria : „De-acum, schimburile culturale între țările noastre vor fi tot mai intense, iar eu voi face pentru dezvoltarea lor tot ce-mi stă în puteri". Caragiale văzuse scena niponă, televiziunea japoneză difuza filme românești, radioul — scenarii radiofonice, cartea românească își făcea loc în bibliotecile Tokioului. Nu o dată, peste șapte mări și șapte țări l-am auzit pe George Enescu, iar naiul vrăjit al lui Gheorghe Zamfir a devenit un pașaport al sufletului românesc, muzica acestui dăruit interpret de pe meleagurile noastre intrînd în fonotecile și în emisiunile tuturor radiourilor din lume. Cartea românească este tot un astfel de pașaport peste meridiane, așa cum, în ultimul timp, a început să fie filmul nostru capabil să arate altora cum sîntem noi, românii, ce fel de țară avem și ce idealuri ne animă. Am urmărit cîndva ecoul încărcat de elogii la adresa ansamblului folcloric „Rapsodia Română" care străbătea orașele Statelor Unite, i-am filmat pe tinerii dîmboviteni într-un spectacol dat tocmai în buza Saharei, m-am bucurat de momentul plin de emoție cînd „Madrigalul" nostru adăuga marilor lui trofee cucerite pe mapamond prestigiosul „Il Saggitario d'oro" repurtat într-o competiție internațională de înaltă exigență, la Taormina, în Italia.

Dar cîte alte și alte prezențe românești peste hotare nu ne-au adus peste ani, și continuă să ne aducă, într-o suită din ce în ce mai impetuoasă și mai plenară, recunoașterea de către lumea contemporană a harului acestui popor de inepuizabil talent și de neobosită dragoste de viață și de frumos ! Pe drept cuvînt am putea spune că, îndeosebi în ultimii 15 ani, de cînd România și-a deschis larg ferestrele spre lume, am deprins în modul cel mai cutezător și mai patetic știința și arta inspirate din exemplul celui mai fervent mesager al soliei noastre de pace și prietenie în lume, tovarășul Nicolae Ceaușescu, de a ne face știuți și respectați pentru a ne putea rosti în corul popoarelor vocea noastră proprie, setea de colaborare și cooperare, încrederea nețărmurită într-un viitor de pace și lumină al lumii contemporane de care să ne bucurăm laolaltă cu toți cei ce împărtășesc aceleași idealuri, luptînd pentru izbîndirea lor, pentru ca pămîntul să aparțină cu adevărat oamenilor și omeniei.

Ioan Grigorescu

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef: Nicolae Dragoș, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Dobre Marian

ANUL XXII
47
(917)
Sîmbătă
24 noiembrie
1979
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

PARTIDUL A HOTĂRÎT VIITORUL, ÎNCREZĂTOR, POPORUL ÎL URMEAZĂ !

Realegîndu-l pe tovarășul NICOLAE CEAUȘESCU secretar general al Partidului Comunist Român, Congresul al XII-lea a validat voința partidului, voința poporului

Congresul al XII-lea al partidului este simbolul certitudinii comuniste a României. S-a constituit astfel încă din prima zi cînd, de la înalta lui tribună, secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu a prezentat **Raportul Comitetului Central cu privire la activitatea Partidului Comunist Român în perioada dintre Congresul al XI-lea și Congresul al XII-lea și sarcinile de viitor ale partidului,** document excepțional, fecund în idei, cu maximă deschidere spre istorie, în care țara își regăsește — nelipsindu-i nici o trăsătură ce îi este proprie — chipul de azi și pe cel de mîine, în care noi înșine ne oglindim, în permanența noastră devenire, avînd drept blazon de noblețe uneltele muncii conștiente, entuziaste, creatoare.

Demonstrînd cu putere ceea ce însăși viața demonstrează cu tărie prin inconfundabilele sale realități politice, economice și sociale, forumul comuniștilor români a fost întruchiparea indestructibilei unități a poporului român în jurul partidului, în jurul tovarășului Nicolae Ceaușescu. Imaginea impresionantă — vibrînd de adevărul pe care îl redă cu o pilduitoare forță — acestei unități de granit au configurat-o unanimitatea fierbinte cu care toți participanții au susținut propunerea realegerii în înalta funcție de secretar general al partidului a tovarășului Nicolae Ceaușescu, modul ferm în care, însușindu-și pe deplin comandamentele cele mai înalte ale epocii contemporane, Congresul al XII-lea a investit din nou cu înaltele răspunderi ale funcției supreme de conducere a Partidului Comunist Român pe tovarășul Nicolae Ceaușescu, simbolul României de azi — prospere, independente, suverane.

Am trăit cu emoție, cu infinită bucurie, momentul solemn al înaltei Realegeri.

A fost un moment în care am simțit din plin că România sîntem Noi, că istoria ei sîntem Noi, că voința ei este însăși voința noastră.

Avem — purtînd marea pecete de responsabilitate a Congresului al XII-lea — un vast program de acțiune revoluționară ale cărui direcții fundamentale se află în Raportul prezentat Congresului de tovarășul Nicolae Ceaușescu, în importantele documente programatice aprobate de partid, de întregul popor. Avem, în continuare, de străbătut un drum al nostru — gîndit, jalonat de noi în consens cu aspirațiile națiunii noastre socialiste. Este un drum al unei mai înalte responsabilități, al unei mai dinamice dezvoltări, al unei mai puternice implicări în istorie.

Congresul al XII-lea al Partidului Comunist Român înseamnă acest nou și fertil început de drum care este inaugurat de la cota înaltă a acumulărilor cantitative ce au avut loc de-a lungul a peste trei decenii de dezvoltare socialistă. Este drumul afirmării noii calități în toate domeniile de activitate. **Să facem astfel încît lucrările și hotărîrile Congresului al XII-lea** — arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu — **să constituie o puternică manifestare a forței și unității politice, ideologice și organizatorice a Partidului Comunist Român, a unității întregului popor în jurul partidului, în lupta pentru triumful socialismului și comunismului în România, pentru întărirea continuă a independenței și suveranității patriei noastre, pentru o politică de pace, progres social și colaborare în întreaga lume.**

Congresul a răspuns întru totul chemării secretarului general al partidului atmosfera în care s-a desfășurat fiind atmosfera proprie importantelor noastre dezbateri politice, a asumării integrale a responsabilității revoluționare și patriotice față de tot ce înseamnă România la ea acasă și în lume.

El a pus în lumină marile resurse de energie creatoare, de vitalitate ale națiunii noastre, încrederea tuturor membrilor societății — fără deosebire de naționalitate — în destinul comunist al patriei.

Mai uniți ca oricînd.

Mai puternici ca oricînd.

Mai fermi ca niciodată în lupta pentru realizarea în practică a obiectivelor partidului.

Națiunea socialistă — un singur om, o singură voință.

Istoria prezentă și viitoare a României — o înaltă, de nezdruncinat, opțiune comunistă.

Astfel ne-am definit și prin acest Congres, în contextul politic, economic și social al lumii de azi. Prezența numeroaselor delegații de prieteni de peste hotare participante la Congres a demonstrat largul ecou internațional al forumului comuniștilor români. Congresul a însemnat o adîncire a relațiilor de prietenie și colaborare cu toate popoarele lumii în spiritul principiilor politicii noastre externe.

Interesul popoarelor lumii pentru Congresul al XII-lea al partidului a fost reflectat, bogat, și de presa internațională. Un ecou deosebit a avut și are Raportul prezentat de tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Congresul al XII-lea — nouă treaptă spre viitorul luminos al patriei.

Congresul al XII-lea — poarta de aur prin care am intrat într-o nouă etapă a istoriei.

Am intrat pe această poartă construind spre a construi în continuare — mai bine, mai mult, mai trainic.

Este acesta angajamentul nostru ferm, vocea conștiinței noastre.

Luceafărul

Țara de mîine

Țara de mîine se scrie cu munții, cu apele și toată cîmpia în visele noastre de azi.

Un zimbru s-a jucat rotund și ne-a făcut hotarele din dulceața piinii. Țara de mîine o desenăm cu maci roșii.

Țara de mîine e o grădină plină de răsărit.

În două mii de ani n-am trăit niciodată în a doua zi și ne-am deschis în bobocul fiecărei clipe cu gîndul însorit de fete și de copii, cu arcada mîngîiată de fulger, cu palmele adunînd speranțe, cu inima jertfind iubire, cu pasărea Ibis lîngă umeri, cu lacrimi îmbrățișînd bucuria.

Țara de mîine ne pirguiește în spicele trecutului colindat de voievozi și dă în frunză verde și curată pe ramul zilei de azi.

Știm din toate timpurile că mîine va fi mai frumos. Dar pentru prima oară în istoria noastră întunecată, piezișă, clonțoasă, plină de sîngele izbînzii și neîndurării ni se dăruiește puterea să sărutăm pe obraji ființa zilei de mîine.

Țara de azi e zimbrul care se duce, într-o descălecare de aur, în talpa zilei de mîine.

Fănuș Neagu

Cuvînt pentru om

Pentru România, pînă nu prea demult, globul pămîntesc era foarte mare și puțini reușeau să ne localizeze țara pe unul din continente, țară care totuși avea o istorie îndelungată, vărsase atîtea lacrimi și mult sînge, dînd numai în acest secol mii de jertfe omenești în două războaie mondiale. De cînd este la cîrma acestei țări tovarășul Nicolae Ceaușescu, globul și-a căpătat dimensiunile lui reale și omenești. Este globul pămîn-

Marin Sorescu

Continuare în pag. a 3-a

A gîndi politic

Congresul al XII-lea al Partidului Comunist Român — tulburător act de istorie contemporană — validează în mod strălucit maturizarea deplină a revoluției noastre socialiste.

Ascultînd magistralul raport, prezentat Forumului comuniștilor români de către tovarășul **Nicolae Ceaușescu**, am avut, cu o limpezime de cristal și, în același timp, cu o copleșitoare răspundere personală sentimentul că în fața mea se află istoria însăși, că noi toți, cei din marea sală a Congresului, prin aceeași unică bătaie de inimă, prin același unic gînd, prin aceeași unică voință cu întregul popor semnăm și garantăm viitorul comunist al patriei.

Sînt, fericit, unul din milioanele de locuitori ai acestui pămînt românesc ieșit în lumina vieții odată cu lumina de foc a revoluției socialiste și

Dinu Săraru

Continuare în pag. a 3-a

Graiul comun al muncii

Raportul Comitetului Central, prezentat de tovarășul Nicolae Ceaușescu la cel de-al XII-lea Congres, configurînd realitatea României de mîine și fixînd căile și mijloacele înfăptuirii ei prin munca întregului popor, examinează cu un cumpăt înțelept — care așează fiecare detaliu în ansamblul tabloului unitar al ridicării societății noastre pe o nouă treaptă a dezvoltării istorice — toate aspectele acestui uriaș proces de construcție. În acest cadru se integrează și ideile exprimate în legătură cu „rezolvarea problemei naționale în țara noastră, lichidarea oricărei inegalități și discriminări de ordin național și asigurarea deplinei egalități în drepturi între toți cetățenii

Francisc Păcurariu

Continuare în pag. a 4-a

Omfăurar

Poem de Grigore Hagiu

De cîtă grea istorie ai dus în spate,
izbind în maluri doar cu sîngele din tine,
se răzvrătiră, iată, pe nemăsurate
scăpărătoarele și caldele rubine,
înalt învrednicindu-te de rod și har :

Făuritor de oameni ești — Omfăurar !

Ai învățat, dar cu ce preț, mai știm
noi oare,
cu inima să mergi în inima dreptății,
de parcă două rîuri s-ar izbi-n viltoare
s-aprindă, sus la steaguri, soarele cetății,
în suveranitatea sufletului clar :

Făuritor de oameni ești — Omfăurar !

Frumos mai stă, în duritatea lui
de gheață,
oțelul suplu, nemișcat sau pe rotite,
am picurat, grăbiți trecînd, un strop
de viață
și ia privește-l cum începe să palpite,
nu, fără oameni totul este în zadar :

Făuritor de oameni ești — Omfăurar !
De-a dreptul mergi la veșnic aspra
undă vie,
cu fruntea exersată-n căi neabătute,
cum brusc ai smulge de pe-o vastă
bătălie,
să-i hotărăști balanța, fum și ceață, iute
străbătător în miezul ei central, de jar:

Făuritor de oameni ești — Omfăurar !

Să fim mereu mai buni, mai mulți,
mai de nădejde,
om lîngă om, popoare-alături
de popoare,
e partea ta de veac direct ce te privește
și te răscoală și te arde și te doare
(la cîte vieți se naște-un astfel
de stegar ?):

Făuritor de oameni ești — Omfăurar !

Noi pentru toți ne încordăm mai tare
arcul,
și-al brațului și-al frunții, cu săgeți,
cu gîndul
s-aflăm un loc de casă neamului
în largul
senin de mîine ce va-mpodobi pămîntul
și pentru crezul tău măreț și temerar :

Făuritor de oameni ești — Omfăurar !

Suișuri frînte, drame individuale,
rețineri, răbufniri, vreo bucurie-amară,
ce sînt aceste mărginișuri pale
cînd noi prin tine-am dobîndit
o-ntreagă țară
și-am pus-o-n văzul lumii piatră
de hotar :

Făuritor de oameni ești — Omfăurar !

Un steag îmi rupe brațul. Scrie.
Nu-s cuvinte
Partidul, România. Ele sînt chiar focul
ce îl înalță, viu, semnalizînd fierbinte
să-și afle comunismul timpul, vatra, locul.
Îi cînt destinu-ntre destine exemplar :

Făuritor de oameni,
Ceaușescu,
El,
Omfăurar !

VISUL DINAINTEA ZORILOR

O evocare de Valentin Munteanu

Personajele	
TINĂRUL	SOMNOROSUL
BĂTRÎNUL	FACHIRUL
PROFESORUL	GARDIANUL
SPECULANTUL	MAMA
	TATĂL
	FATA

Acțiunea piesei se petrece într-o închisoare — reală pînă la amănunt — și în două vise și mai reale.

Această piesă încheie trilogia „Un om pentru contemporaneitate" închinată vieții și luptei unui tînăr revoluționar.

Revista „LUCEAFĂRUL" le-a publicat și pe celelalte două : „Drumul" și „Arminden".

V. M.

TABLOUL 1

PROFESORUL : Domnilor, eu, pur și simplu, sînt vinovat. Dumneavoastră vi s-au dat pedepsele pentru vini imaginare. La mine e invers.
TÎNĂRUL : Nu vă înțeleg, domnule profesor
PROFESORUL : Ce nu face timpul fac timpurile.
TÎNĂRUL : Nici acum nu-nțeleg.
PROFESORUL : Și niciodată. Știi, cumva, ce-nseamnă să predai ore de germană unor copii care nu vor să-nvețe limba asta ? Ei, bine, nu știi ! Cînd am văzut că nu le intră în cap nimic am trecut la alte materii. Netrecute în programă, inventate de mine. *Inventate.* De la *inventate* la *intentate* e deosebire de o singură literă cu mai multe litere : *condamnarea.*
TÎNĂRUL : Tot nu vă înțeleg.
PROFESORUL : Nici nu trebuie. Mai ai timp.
SPECULANTUL : Eu am fost adus aici pentru speculă.
PROFESORUL : Ăsta e cuvîntul ! Speculă ! Și eu !
SPECULANTUL : Ce-ați vîndut la negru ?
PROFESORUL : Alb. Am vîndut alb la negru. Să mă explic, domnilor. Eu nu sînt deținut politic sau de alt fel ci deținut intelectual.
SPECULANTUL : Păi, sînt aici intelectuali cu duiumul! Eu ce mai stric media.
PROFESORUL : Eu sînt profesor !
SPECULANTUL : Ehe, profesori și mai mulți decît intelectuali.
PROFESORUL : Domnule, te rog să fii politicos. Pușcărie — nepușcărie, politețea e politețe.
TÎNĂRUL : Mă iertați, domnule profesor dar, apropo de politețe, aici e obiceiul ca fiecare nou venit să aibă amabilitatea să ne spună de ce-a făcut atîta amar de drum.
PROFESORUL : Zău ? Voiam s-o fac și singur. Dar dumneata cine ești, tinere ?
TÎNĂRUL : Așteptăm să ne spuneți întîi dumneavoastră.
PROFESORUL : Am spus : profesor, intelectual.
TÎNĂRUL : Domnule profesor — intelectual, dar aici, într-un singur an și un analfabet devine intelectual. Aici e o școală. Cu gratii, e drept.
SPECULANTUL : Oameni ne-a făcut ! Păi, germana ne prinde bine, nu știu cîtă vreme, că eu la orele de politică cam absentez...
BĂTRÎNUL : Deci profesor de germană.
PROFESORUL : Și ceva mai mult : traducător din Goethe, Heine și Lessing. Dacă la intrare — ca să nu spun altfel — nu mi-s-ar fi reținut cartea de vizită, ați fi văzut studiile și titlurile modestului dumneavoastră colocatar.
SOMNOROSUL : Cine dracu' vorbește aici ca-n parlament ?
PROFESORUL : Eu, domnule.
SOMNOROSUL : Și cine ești dumneata ?
PROFESORUL : Asta explicam cînd dumneata sforăiai.
SPECULANTUL : Ba n-ați cam explicat nimic.
PROFESORUL : Atunci tac.
BĂTRÎNUL : Între noi nu se prea tace. Ca să știm să tăcem cînd ieșim de-aici.
PROFESORUL : Dumneata, bătrîne, mai speri să ieși ?
BĂTRÎNUL : Altfel nici n-aș fi intrat.
SOMNOROSUL : Spune, bătrîne, a cîta oară !
BĂTRÎNUL : Întîi să spună el.
TÎNĂRUL : Lăsați-l. Se vede că e novice.
PROFESORUL : Domnule, nu-ți permit ! Mi-ai putea fi elev...
TÎNĂRUL : Asta și doresc !
PROFESORUL : Ba chiar fiu !
TÎNĂRUL : Asta încă nu știu dacă să o doresc sau nu. În orice caz, vă mulțumesc...
PROFESORUL (derutat) Pentru ce ?
TÎNĂRUL : Pentru intențiile de înfiere.

VIS CU PĂRINȚI

TÎNĂRUL : Mamă, ce mai face tata ?
MAMA : Bine. Cu-ale lui.
TÎNĂRUL : Mai bea țuică de-aia slabă ?
MAMA : Mai. Zice că de dorul și de grija ta.
TÎNĂRUL : Mamă, dă-mi un sfat...
MAMA : Ți-am dat, odorul maichii.
TÎNĂRUL : Nu de-alea, mamă...
MAMA : Da' de care, odorul maichii ?
TÎNĂRUL : De-astea. Sînt închis aici cu oameni din care nu-l cunosc decît pe Bătrîn. Porecla pe care și-o merită. Au trimis peste noi un speculant și pe unul cu nume lung căruia noi îi zicem Somnorosul. Ne-am gîndit noi — Bătrînul și cu mine — și ne-am înțeles, fără vorbe, din gînduri : pe care dintre noi îl spionează ?
MAMA : Nu știu, odorul maichii, o să mă gîndesc și-o să-ți spun cu mintea mea care a crescut atîția copii.
TÎNĂRUL : Nu asta, mamă. Acum o săptămînă au băgat între noi și un profesor de germană. „După ce se termină supremația naziștilor, vă învăț germana. E o limbă minunată", zice el ! Noi nu scoatem nici o vorbă. Toți. Tu ce crezi ?
MAMA : De, maică... De ce nu-l întrebi pe taică-tu, că el le știe pe toate ?
TÎNĂRUL : Tată, m-ai auzit ?
TATĂL : Păi ! Dacă te legănam cum să nu te-aud ?

TABLOUL II

GARDIANUL : Sculați putorilor că aveți oaspeți !
BĂTRÎNUL : Dar nu mai sînt paturi !
GARDIANUL : Vrei să zici *sicrie.* Lasă că-ncăpeți și doi într-unul !
BĂTRÎNUL: Regulamentul zice...
GARDIANUL : Îmi spui tu mie ce zice regulamentul ?
BĂTRÎNUL : Am umblat toate temnițele României, celulă cu celulă...
GARDIANUL : Ar cam fi timpul să te oprești. Și gura mică ! Ne cunoaștem de-o viață. Ai fost piaza mea rea. Unde mă mutam de cine dădeam ? De Bătrîn ! Și, Bătrîne, la început ne-aveai nici treizeci de ani. Ia, fă tu, acum, frumos, onorurile casei ! Domnul o să se prezinte singur. După cît de pocit e în bătaie nu mai trebuie să vi-l recomand. E comunist.

VIS CU FATA IUBITĂ

TÎNĂRUL : Ești aici, în visul meu ?
FATA : Pe-aproape...
TÎNĂRUL : Mai bine ! În temniță nu sînt admise nici visele.
FATA : Ce faci acum ?
TÎNĂRUL : Visez un vis cu fata iubită...
FATA : Nu tu erai cel care spuneai că dragostea molesește ?...
TÎNĂRUL : Eu. Dar ce se întîmplă acum nu e dragoste ci vis.
FATA : Ce mi-e una, ce mi-e alta !
TÎNĂRUL (după o pauză) : Parcă ai dreptate dar parcă n-ai. Ba tot ai. Ba tot n-ai.
FATA : Ce-s vorbele astea ?
TÎNĂRUL : Vorbe de vis. Nu ți s-a întîmplat niciodată, în somn, ca un tren să se apropie amenințător de tine și tu să nu te poți mișca din fața lui? Așa e și cu dragostea.
FATA : Dragostea-tren ?
TÎNĂRUL : Dragostea-dragoste. Nu știu dacă mă înțelegi — în vis toate lucrurile se-nțeleg greu. De asta și există tălmăcitori de vise. Iar mie mi se cere să trădez o dragoste.
FATA : A noastră ?
TÎNĂRUL : A mea *(pauză sau nu).* Comunismul. În ea intră oameni pe care i-am cunoscut și nu i-am cunoscut dar pe care-i știu. Și mai intri și tu.
FATA : La sfîrșit ?
TÎNĂRUL : Ordinea te interesează ?
FATA : Nu. Iartă-mă...
TÎNĂRUL : Iartă-mă și tu... Dacă-l interesează conducătorii tineretului comunist în așa hal înseamnă că se tem de ei. Numai urșii se împușcă de frică.
FATA : Vreau să-ți spun ceva...
TÎNĂRUL : Nu, acum eu îți spun. Peste o oră se sună deșteptarea și trebuie să mai și dorm.
FATA: Dar acum ce faci ?
TÎNĂRUL : Visez.
FATA : Mă, tot copil ai rămas, mă.
TÎNĂRUL : Știi ce visează copiii ? Mîncare. Asta aici am învățat-o, la școala asta cu gratii. Strașnică școală. Și cîte n-am mai învățat !
FATA : Dar de ce m-ai trezit din somn ?
TÎNĂRUL : Ca să-ți spun ceva despre viitor Hai, mai stai puțin în visul meu... ilegal.
FATA : Sînt obosită. Douăsprezece ore de muncă nu-s glumă !
TÎNĂRUL : Mă faci să rîd ! Cînd vom veni la putere vom munci optsprezece și chiar douăzeci. Și nu vom fi obosiți.
FATA : Adică noi, puștii ăștia urmăriți ?
TÎNĂRUL : Dacă ne urmăresc înseamnă că nu mai sîntem puști. Trebuie să-ți spun, în vis dar solemn, că a fi revoluționar e o meserie ca oricare alta. Pentru celelalte plătești impozit în bani, pentru asta plătești închisoare pe viață. Celelalte meserii îți asigură o pensioară. Cea revoluționară îți asigură viitorul.
FATA : Dar prezentul ?
TÎNĂRUL : Lasă-mă cu prezentul ! Ce, Eminescu a avut prezent ? Profesorul ne-a ținut o lecție despre prezentul scriitorilor. A zis că ignoră prezentul lui Goethe și se închină la viitorul lui Beethoven și Eminescu. Școala noastră cu gratii. Sau Mihai Viteazul ! Ce mare prezent a avut ? O moarte prin trădare. Dar a rămas... Sau...
FATA : Dragul meu, eu trebuie să mă scol la cinci...
TÎNĂRUL : Eu trebuie să mă scol exact acum. N-am trădat nimic.
FATA : Nici iubirea noastră ?
TÎNĂRUL : Nici iubirea noastră.

TABLOUL III

FACHIRUL : Domnilor, vă rog să mă priviți ! Arăt bine, nu-i așa ?
SOMNOROSUL : Lăsați-mă să dorm !...
PROFESORUL: Dormi dracului, Somnorosule!
SOMNOROSUL: Mie să nu-mi spui Somnorosule!
BĂTRÎNUL: Taci, c-așa-ți spunem toți. Și dormi liniștit. Că nu te zgîlțîie nici un cuvînt de-al dumnealui. *(Către Fachir)* Cum te cheamă?
FACHIRUL: Numele din acte nu contează. Doar cel artistic: FACHIRUL. Deci, priviți-mă bine! Am stat pe cuie, am înghițit flăcări — autentice — și săbii, — recunosc, trucate — s-au zdrobit pe mine pietre de moară dar nici una din aceste încercări n-a reușit să mă aducă în halul în care m-a adus *(pauză teatrală)* Siguranța Generală a Statului! *(Brusc).* Somnorosule! Ia deschide obloanele să vezi cum arată niște coaste frînte, ochi învinețiți, degete stîlcite și alte acareturi! Și pe urmă pune liniștit bila pe cinci!
SPECULANTUL: Te-au prins cu aur!
FACHIRUL: M-au prins cu Maria Tereza... *(Pauză)* Dacă mă prindeau cu aur îl împărțeam cu ei!... M-au prins cu un neamț...
SOMNOROSUL: Chiar așa, în pat?...
TÎNĂRUL: Încetează, Somnorosule! Nu pricepi că domnul nu e de-ai tăi?
SOMNOROSUL: Toți e de-ai mei! După un an de pușcărie toți e de-ai mei !...
FACHIRUL: Eu am numai cîteva zile. Sînt condamnat la moarte. Deci n-o să te satisfac... *(Gest larg)* Poate domnii...
BĂTRÎNUL: Aici sînt domni dar și tovarăși. Eu sînt tovarăș. Domnul de colo e profesor. Domnul de colo e speculant. Iar tînărul de-aici e tînăr și-atît. Cum a fost cu neamțul?
FACHIRUL: *(cade, deodată, în genunchi)* N-am vrut să-l omor!
PROFESORUL: Ai omorît un neamț? Ești urias! Eu aș fi vrut dar n-am reușit. Îi urăsc! Îi urăsc!
FACHIRUL (ridicîndu-se, moale): Eu nu-i urăsc.
TÎNĂRUL: Oamenii, într-adevăr, nu trebuie urîți.
PROFESORUL: Poate i-a siluit iubita.
BĂTRÎNUL: Nici atunci.
FACHIRUL: N-a siluit pe nimeni...
SPECULANTUL: Te-a furat...
FACHIRUL: Nu știu care pe care. Eu pe el de viață sau el pe mine... tot de viață...
PROFESORUL: Dar, totuși, s-a-ntîmplat ceva! Dacă nu era nu te condamna.
FACHIRUL: *(alt ton, specific circului)* Doamnelor și domnilor, cine dintre dumneavoastră are curajul de a păși în arenă e binevenit. Maestrul FAKIRO garantează integritatea persoanei dar nu și pe cea a curajului său! Cincisprezece cuțite se vor împlînta în jurul prezumptivei victime. Iată ! Și le-am împlintat pe toate cincisprezece în jurul minunii de față care e soția mea fără să-i strivesc nici măcar o cută de la rochia ei lungă și albă și frumoasă *(Reia tonul de circ)* Cine încearcă, vă rog, această școală a curajului, a războiului, camarazi, pe care o fată de 18 ani a trecut-o cu succes?!
TÎNĂRUL: Și-a venit neamțul...
FACHIRUL: Nu era greu de ghicit.
PROFESORUL: Stai!!
FACHIRUL: De ce să stau?
PROFESORUL: Ca să-ți spun eu mai departe. L-ai ucis cu primul cuțit !
FACHIRUL: De unde știți? Erați acolo? Sînteți martor... *(cade)*
PROFESORUL: Nu. Și eu l-as fi nimerit din primul cuțit deși nu știu să tai nici măcar un pui de găină.
BĂTRÎNUL: Și ce-a mai fost?
FACHIRUL: Nimic. Asta... *(Își arată rănile cu oarecare indecență)* Dar n-am vrut. Vă jur că n-am vrut...
PROFESORUL: *(după ce a privit în jur, spre ceilalți, impresionați de starea Fachirului)* Iartă-mă, domnule, dar eu sînt singurul — desigur, singurul — care cred că ai vrut să-l ucizi!
TOȚI: *(pe rînd)* E nevinovat...
PROFESORUL: Eu nu am spus că e vinovat. Dar a ucis.
TÎNĂRUL: Nu dumneavoastră ați fost judecătorul lui. Și, sper, nici acuzatorul.
PROFESORUL: Nu. Eu sînt martorul apărării.
TÎNĂRUL: Ce martor e acela care osîndește?
PROFESORUL: Eu nu osîndesc, eu explic.
FACHIRUL: Ce vreți dumneavoastră să-mi explicați mie?
PROFESORUL: Dacă se poate, totul...
SOMNOROSUL: Șmecherul de profesor...
SPECULANTUL: Taci dracului, javră! Aici e vorba de viață și de moarte. Eu, de-o pildă, am făcut specula cu opinci, cu gaz lampant, cu uniforme, cu nu mai știu ce, dar nimeni nu m-a condamnat la moarte! Două palme și, hîști, la lagăr... Tînărul ăsta, că-mi poate fi copil, a făcut manifeste, pe banii lui și le-a împărțit la lume. Bătrînul... Uite că de Bătrîn nu știu nimic... Sau, dom' profesor care nu vrea să-i învețe pe copii limba germană... *(Ride)* Nu vrea să-i învețe pe copii, ne învață pe noi, aciléa, la lagăr... Așa că eu nu mai pricep nimic. Adică, dom' profesor, dumneavoastră ziceți că dom' Fachir e chiar așa de vinovat?!
SOMNOROSUL: Este.
SPECULANTUL: Ascultă, mă, Cutare, eu l-am întrebat pe dom' profesor. Este ?
PROFESORUL: Este. Eu sînt profesor de germană.
BĂTRÎNUL: Lăsați asta, știm.
PROFESORUL: Este! *(Hotărît)* E vinovat !
FACHIRUL: Nu se poate!
PROFESORUL: Dacă s-a putut înseamnă că se poate... Nu-mi spune locul și data nașterii ci părinții.
FACHIRUL: N-am părinți, n-am naștere, n-am nimic. De asta am ajuns la circ.
PROFESORUL: La ce circ?
FACHIRUL: La un circ austriac.
PROFESORUL : Ce făceai acolo ?
FACHIRUL: Nimic. Mîncam bătaie, căram scînduri, dădeam mîncare la cai, iar mai mîncam bătaie și învățam să stau pe cuie.
SOMNOROSUL: Ia uite, Cristosul!
SPECULANTUL: Gura mică, Somnorosule!
PROFESORUL: Și?
FACHIRUL: Și... Asta a fost tot.
PROFESORUL: Am înțeles.
BĂTRÎNUL: Eu n-am înțeles nimic.
PROFESORUL: L-a ucis pe acel soldat neamț fără să vrea dar vrînd. Bietul de el, neamțul, n-avea nimic cu circul austriac în care Fachirul a mîncat bătaie dar avea Fachirul cu nemții. Și, fără să-și dea seama, cuțitul a lovit trupul fragil al unui om efectiv nevinovat...
TÎNĂRUL: Nevinovat?
PROFESORUL: Da, nevinovat, pentru ce i s-a întîmplat Fachirului în copilărie.
SPECULANTUL: Mă, Fachirule, nu puteai să dai cu cuțitul într-un cîrnat să ni-l aduci nouă decît într-un neamț?
FACHIRUL: Acum sînt sigur că nu.

VIS CU PROFESOR

PROFESORUL: *(în genunchi)* Domnilor, vă implor! E a doua zi de cînd nu schimbați o vorbă cu mine. Limbajul e făcut ca oamenii să comunice între ei. Tinere, te țin pe spesele mele la universitate dar spune-mi ceva! Domnule Somnoros — dacă asta ți-e porecla — îți ofer pe viață patul meu medieval cu baldachin. Domnule Speculant, poftim ceasul meu scăpat la perchezitia de intrare aici... Dar spune-mi ceva! *(Pauză)* Cum, și dumneata taci? Ai putea să-l valorifici, asta ți-e meseria, să mănînci mai bine, să fumezi țigări bune... Domnilor, sînt total numai o uimire! Ce rău v-am făcut? Așa nu se poate trăi! Am intrat aici robust sufletește și, iată-mă, după două zile, epuizat de această tăcere... Am făcut plimbarea împreună, corvezile... M-ați avertizat să nu vorbesc despre mîncare, soții și copii. Am acceptat consemnul. Sînt închis aici ca voi dar și cu voi. Credeam că există o solidaritate a suferinței, domnilor! De ce vreți să-mi zdruncinați puțina încredere în om pe care o mai aveam!... Doamne, dă-mi puterea să suport acest calvar al tăcerii oamenilor pe care nu mi l-am dorit și nu-l doresc nimănui! *(Se ridică ca după o rugăciune).*

TABLOUL IV

BĂTRÎNUL: Fac ei ce fac și ne mai sar de la cîte o plimbare. În săptămîna asta — a treia.
TÎNĂRUL : Nu-i nimic, abia că mai putem vorbi.
BĂTRÎNUL : Pentru tine nu-i, dar pentru oasele mele pînă și o rază de soare face cît o doctorie sau o masă pe săturate. Sau un soare întreg... Ce mai e pe-acasă ?
TÎNĂRUL : Bine, ce să fie ? Binele de-acum.
BĂTRÎNUL : Și pe dincolo, pe la inimă ?
TÎNĂRUL : Tot bine.
BĂTRÎNUL : De unde știi ? Ți-au scris ?
TÎNĂRUL : Cum altfel ?! Doar că aici nu se primesc scrisorile.
BĂTRÎNUL : *(ride).* Prost obicei, nu-i așa ? *(grav)* Eu, dacă mă crezi, aș da sase, ba nu, numai cinci scrisori pe o zi de stat la soare. Cînd eram pe-afară, prostul de mine, mă feream de soare ca de Siguranță. Acum îmi pare rău și nu-i prima oară că-mi pare. Mereu spun : cum văd soarele nu-mi mai iau ochii de la el. Promisiunea nu tine nici o oră bună... *(atent)* Se-ntorc ?
TÎNĂRUL : Nu. Unde-am rămas ?
BĂTRÎNUL : Ieri abia i-au scos că i-au și adus.
TÎNĂRUL : Nu. Unde-am rămas ?
BĂTRÎNUL : Eu aș sta și-n ploaie numai să am ceva cer deasupra. Nu mult, nici cu cerul nu-s pretențios.
TÎNĂRUL : Hai, bătrîne, că timpul trece...
BĂTRÎNUL : *(reluînd).* Așa... Unde-am rămas? La preluarea puterii de către clasa muncitoare... Adică la întrebarea : toate preluările se fac la fel, după un plan unic bine pus la punct — revoluția mondială — sau fiecare partid face cum îl taie capul ? *(se încălzește).* Fratele meu mai mic, cine răspunde la întrebarea asta, da' concret nu apă-n piuă, ia premiul Nobel !
TÎNĂRUL : Nu-i greu de răspuns... Bătrîne, ascultă-mă....
BĂTRÎNUL : Parcă era vorba tu să mă asculți pe mine, că la materia asta eu ți-s profesor... *(fără pauză)* Drept să-ți spun eu ca profesor cu studii înalte prin toate universitățile astea cu gratii nu știu ce să mai cred.
TÎNĂRUL : Ce vezi. Nimeni nu-și cunoaște țara mai bine decît cel care trăiește în ea.
BĂTRÎNUL : *(rizînd)* Păi, eu trăiesc în țară ?! Eu trăiesc *sub ea.* Dacă de departe se vede mai bine ? Muntele, de-o pildă, nu-l vezi cînd ești pe el la fel de bine ca de departe. Și-apoi să-ți mai spun ceva și asta nu mai e pildă. Am cunoscut cîtiva tovarăși care aveau păsărica asta cu văzutul de-aproape și cînd au ajuns acolo, departe, au fost priponiți tot ca aici. Cei care și-au pus cenușă în cap au scăpat cu o critică și o amărîtă de viață.ceilalți nici măcar cu atîta... Nimic nu-i mai rău decît să fii considerat trădător al unei cauze cum e a noastră. Așa că lecția asta nici n-o considera lecție. Vorbe de om bătrîn și prost, atîta...
TÎNĂRUL : Treaba cu trădarea e adevărată. Dacă bine am înțeles, nimic nu e mai rău decît să fii acuzat de trădare și tu să nu fii trădător.
BĂTRÎNUL : N-ai înțeles bine. Gata, sun clopotelul, pauză !
TÎNĂRUL : Dar trădarea...
BĂTRÎNUL : *(violent)* Să nu mai aud cuvîntul ăsta ! Eu nu sînt trădător ! Nu sînt !
TÎNĂRUL : *(nedumerit de ieșirea Bătrînului)* Dar de asta ești aici. Pentru că nu ești trădător.
BĂTRÎNUL : *(Pauză)* Ba pentru că sînt... Și nu mă mai întreba nimic. Sînt sătul de întrebări de tot felul și puse în tot felul.
TÎNĂRUL : Bine. Bătrîne... *(Pauză).*
BĂTRÎNUL : *(ars)* Ba, pune-mi ! Pune-mi mosnegutule ! Dacă ți-a mijit mintea înainte de a-ți mijii mustața crezi că... *(aproape se sufocă)*.. Crezi că ?... Asta e ultima zi... Ori a ta, ori a mea... Dac-ai înțeles ceva, a cui ai prefera să fie ? A mea, nu-i așa ?
TÎNĂRUL : Nu eu hotărăsc asta.
BĂTRÎNUL : Dar ai înțeles ?
TÎNĂRUL : Da.
BĂTRÎNUL : Bine, mosnegutule... De aceea sîntem lăsați aici singuri. Ca să-ți cîștig încrederea.
TÎNĂRUL : *(simplu)* Mi-ai cîștigat-o.
BĂTRÎNUL : Și apoi, adică acum, să-mi deconspiri numele membrilor conducerii uteciste.
TÎNĂRUL : Dacă-mi ceri așa ceva înseamnă că n-am reușit să-ți cîștig încrederea.
BĂTRÎNUL : *(strigă)* Dar nu ți-am cerut !! *(încet)* Mîine mă vor lua de aici. *(Ride)* Sînt așa cum am intrat. N-am aflat nimic. Ce bine ! *(zgomot la intrare ; ceilalți intră, îmbujorați, veseli ca niște copii întorși din recreație)* Fi, cum a fost, leilor ?
SPECTULANTUL : Ca la soare...
SOMNOROSUL : *(scîrbit)* A vrut să-i vîndă gardianului un pont cu o domnișoară de încredere cu patul curat...
SPECULANTUL : Cinstit, fără speculă. Două pachete R.M.S. și o juma de kil de salam. Salamul îl împărțeam cu colegii de clasă.
GARDIANUL : *(intră)* Gura ! Ce-i aici ? *(se face liniște)* Vezi că mîine vă tai plimbarea ! *(Spre bătrîn).* Dumneata, la domnul director ! *(Bătrînul se îndreaptă spre ușă).* Nu așa ! Ia-ți tot ce ai !
BĂTRÎNUL : Păi, nu prea am... *(Și-și ia boccelușa)* Am cam agonisit ceva în viață ! Cu bine, fraților !
SOMNOROSUL : *(cu invidie)* Îi dau drumul...
PROFESORUL : Foarte bine... Felicitări...
FACHIRUL : Felicitări ! *(stringeri de mînă)*
GARDIANUL : Mișcă odată !
BĂTRÎNUL : Să nu mă uitați *(Tînărului)* Și să nu uitați...

SFÎRȘIT

OȚEL DE BĂRĂGAN

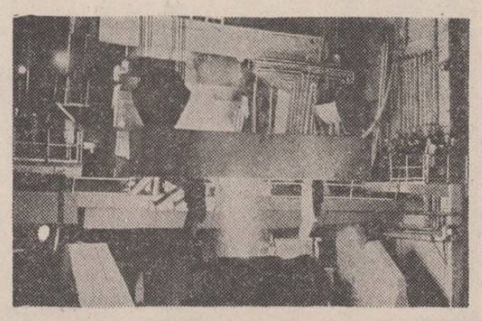

Ultimele zile ale săptămînii trecute m-am aflat în județul Ialomița. Am fost martorul a tot ce s-a întîmplat în comunele și satele județului, ca nimic din roadele acestei toamne să nu se piardă, astfel ca „Porumbarul țării" să fie cît mai plin. Cifrele sînt de domeniul fantasticului. Simbătă s-a terminat recoltatul porumbului de pe o suprafață de aproape 200 000 de hectare. Rezultatul : aproape un milion „aur galben".

Tot simbătă — un alt eveniment ialomițean a făcut o schimbare de mentalități și de prejudecăți în viața celor de aici. Duminică, la primele ore ale dimineții, cînd cocoșii se pregăteau să vestească zorii zilei, la Călărași, pe malul Borcei, a avut loc una din cele mai spectaculoase premiere românești din ultimul timp ; nașterea oțelului ialomițean și totodată botezul oțelăriei electrice. Oțelul ! Atît de mult visat de generații de țărani, atît de mult dorit de agricultură — a devenit un copil al Bărăganului. Zorile zilei de 18 noiembrie au unit, făcînd un tot unitar, pămîntul și metalul, aici, în Bărăgan ; niciunde dorința țăranului de a avea metal nu a fost mai puternică. Cu cîteva ceasuri înaintea marelui forum al comuniștilor, Congresul al XII-lea al partidului — Ialomița produce și oțel. Prima șarjă de oțel este un dar, se spune în telegrama comitetului județean de partid adresată C.C. al P.C.R., oferit de toți oamenii din județ Congresului al XII-lea al partidului, tovarășului Nicolae Ceaușescu — ctitor al acestui măreț obiectiv și al acestei realizări.

★

„Aici se va construi Combinatul siderurgic Călărași" — spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu privind o machetă a orașului — în vizita de lucru din 4 iulie 1974. După doi ani de zile, mai precis în ziua de 16 septembrie 1976, în prezența tovarășului Nicolae Ceaușescu a avut loc inaugurarea oficială a lucrărilor de construcție a combinatului, obiectiv de o deosebită importanță economică, socială și politică pentru dezvoltarea în ritm susținut a patriei noastre socialiste. Aceste cuvinte au rămas săpate în placa de marmură aflată la poarta combinatului.

Astăzi, 18 noiembrie 1979, totul s-a materializat : idei lansate la Congresul al XI-lea au fost traduse în viață în preajma celui de-al XII-lea Congres.

Deasupra cuptorului, care va produce oțel, lîngă vatra de foc, se află un angajament, scris cu litere mărunte. Lîngă aceste cuvinte un spic de grîu completează imaginea. Cine l-a pus, desigur s-a gîndit la faptul că la data de 16 septembrie, odată cu inaugurarea lucrărilor de la combinatul de la Călărași, județului Ialomița i s-a decernat de către secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, titlul de Erou al Muncii Socialiste pentru rezultatele obținute în agricultură.

Acolo, lîngă vatra de oțel, în ziua pregătirii șarjei, am întîlnit foarte mulți tineri. De fapt, prima șarjă de oțel va fi șarja tineretului. Cei care au scos prima picătură de oțel din burta cuptorului se numesc : Vasile Vătășescu, Marian Milu, Aurel Ivan. Sînt de loc din Ialomița. Nici unul din ei nu au depășit vîrsta de 20 de ani. Au învățat din secretele meseriei la Reșița sau la Hunedoara. S-au întors pe locurile natale, unde li s-a încredințat una din cele mai importante misiuni : elaborarea primei șarje de oțel. Dar, nu numai ei au fost cei care s-au întors acasă. Mirela Ioniță, în vîrstă de 20 de ani, născută și crescută la Călărași este operatoare la cuptorul electric. A învățat meserie la Hunedoara. În această noapte îi revine sarcina de a lucra și de a avea aceeași răspundere ca și oțelarii. Ea va răspunde de toată partea electrică.

Dar să urmărim filmul elaborării primei șarje de oțel călărășan, din momentul începerii numărătorii inverse. Este ora 20. Macaraua este acționată de la mare înălțime de Ivoneta Radu și dirijată la sol de Ilie Iulian. Se aduce deasupra cuptorului bena de fier vechi. Transfercarul autopropulsat este dirijat de Nicolae Streza și intră treptat în funcțiune. Sub bolta deschisă, în burta cuptorului este lăsat fierul vechi, strîns de peste tot. Se verifică toate instalațiile. Inginerul Iulică Vameșu, șeful lotului de instalații, în ciuda faptului că nu a mai dormit de cîteva nopți, are încă putere să verifice încă o dată toată gama instalațiilor. Ne spune că în această noapte va avea loc examenul de maturitate al întregului lot. Instalația de răcire, de recirculare, instalația mecanică și hidraulică reprezintă punctele vitale și totodată cheia reușitei. La ora 21 se introduc electrozii. La ora 21 și cîteva minute se produce arcul voltaic. Se ating temperaturi pînă la 1 535 de grade. Este momentul de sinteză și de simbol. Ai impresia unirii și chemării generațiilor. Clipele capătă alte dimensiuni. Oțelul clocotește în gigantul de 100 de tone. În primele clipe după miezul nopții se iau primele probe de oțel. Se mai fac corectări, fiindcă oțelul ialomițean de la prima șarjă trebuie să concureze din punct de vedere al calității cu oțelul produs de alte centre siderurgice ale țării. La ora 3 și jumătate colosul de o sută de tone se rotește și lasă să curgă oțel. Hala este luminată feeric, iar fiecare scînteie pare o lacrimă de bucurie a celor care au muncit aici.

Sorin Postolache

ACTIVITATEA IDEOLOGICĂ ŞI POLITICO-EDUCATIVĂ PENTRU FORMAREA OMULUI NOU, CU O ÎNALTĂ CONŞTIINŢĂ SOCIALISTĂ, PENTRU EDUCAREA PATRIOTICĂ ŞI REVOLUŢIONARĂ A MASELOR LARGI, PENTRU AFIRMAREA PLENARĂ ÎN SOCIETATEA NOASTRĂ A PRINCIPIILOR ETICII ŞI ECHITĂŢII SOCIALISTE

Din RAPORTUL Comitetului Central cu privire la activitatea Partidului Comunist Român în perioada dintre Congresul al XI-lea şi Congresul al XII-lea şi sarcinile de viitor ale partidului, prezentat de tovarăşul NICOLAE CEAUŞESCU

Stimaţi tovarăşi,

În perioada dintre cele două congrese, Comitetul Central, întregul partid au desfăşurat o intensă activitate ideologică şi politico-educativă pentru formarea omului nou, cu o înaltă conştiinţă socialistă, pentru afirmarea hotărîtă în viaţă a principiilor eticii şi echităţii socialiste. Astfel, s-a lărgit şi s-a organizat mai bine învăţămîntul de partid, precum şi învăţămîntul politic de masă, la care iau parte peste 6 200 000 membri de partid, ai organizaţiilor sindicale, de tineret şi femei, alte categorii de oameni ai muncii. A fost amplificată, de asemenea, dezbaterea problemelor ideologice şi politice, editarea cărţii social-politice. O activitate susţinută au desfăşurat presa şi radioteleviziunea, celelalte mijloace de informare în masă. S-a intensificat munca politică desfăşurată de organele şi organizaţiile de partid, de organizaţiile de masă şi obşteşti.

O importanţă deosebită a avut Congresul educaţiei politice şi al culturii socialiste, care a adoptat un amplu program de măsuri pentru impulsionarea activităţii de educaţie politică a maselor. Merită, de asemenea, să subliniem rolul important pe care îl are Festivalul naţional „Cîntarea României" în impulsionarea activităţii educative, în făurirea culturii noi, în întreaga viaţă spirituală a societăţii. Festivalul a pus cu putere în evidenţă geniul creator al poporului nostru, care întotdeauna a fost adevăratul purtător al celor mai înalte năzuinţe sociale şi spirituale, creatorul culturii înaintate, făuritorul civilizaţiei materiale şi spirituale în România. (Aplauze puternice). Este ilustrativ faptul că la ultima etapă a festivalului au participat peste 120 000 de formaţii cultural-artistice şi aproape două milioane şi jumătate de artişti şi creatori — dovadă elocventă a condiţiilor create de societatea noastră pentru manifestarea largă a maselor în viaţa spirituală a ţării.

Putem deci afirma că şi în acest domeniu avem o serie de rezultate pozitive. Acestea se reflectă în primul rînd în ridicarea conştiinţei oamenilor muncii, în felul în care comuniştii, activul de partid îşi îndeplinesc îndatoririle, în avîntul şi spiritul de abnegaţie cu care oamenii muncii — români, maghiari, germani şi de alte naţionalităţi — înfăptuiesc politica internă şi externă a partidului şi statului. Putem spune cu mîndrie că în România socialistă se ridică un om nou, profund devotat idealurilor socialismului şi comunismului, înarmat cu noile cuceriri ale cunoaşterii, cu ideologia revoluţionară ştiinţifică a partidului nostru ! (Aplauze puternice, prelungite).

Subliniind realizările obţinute, nu putem trece cu vederea lipsurile şi deficienţele existente în propaganda de partid, în munca ideologică, politică şi culturală. Încă nu în suficientă măsură această activitate este legată de înfăptuirea în practică a planurilor de dezvoltare economico-socială, de realităţile concrete din fiecare localitate şi unitate socialistă. Învăţămîntul de partid nu asigură în suficientă măsură înarmarea comuniştilor, a cadrelor cu principiile de bază ale ideologiei ştiinţifice a partidului nostru, nu îi ajută, în mod corespunzător, să aplice aceste principii în activitatea concretă din domeniul în care lucrează. În munca de propagandă se mai manifestă destule tendinţe de formalism şi superficialitate care diminuează rolul şi eficienţa acesteia în mobilizarea şi educaţia maselor. De asemenea, presa, radioteleviziunea nu redau încă în toată amploarea ei realitatea concretă a vieţii economice, sociale, politice şi culturale din societatea noastră, marile transformări revoluţionare ce se petrec în România. Lipsuri serioase se manifestă, de asemenea, în domeniul ştiinţelor sociale, în aprofundarea gîndirii social-politice originale a partidului nostru. În general, se poate spune că se menţine încă o evidentă rămînere în urmă a activităţii ideologice şi politico-educative faţă de dezvoltarea generală a societăţii. De aceea, sarcina centrală a partidului pentru perioada următoare este ridicarea întregii propagande la nivelul marilor realizări obţinute în opera de construcţie socialistă, transformarea într-o măsură şi mai mare a ideologiei noastre revoluţionare, a muncii educative într-o puternică forţă de mobilizare şi dinamizare a energiilor creatoare ale întregului nostru popor.

Partidul nostru, organele şi organizaţiile sale dispun de capacitatea de a înlătura neajunsurile existente, de a îmbunătăţi activitatea politico-ideologică, corespunzător sarcinilor etapei actuale a dezvoltării societăţii. Trebuie realizată o nouă calitate în organizarea şi conducerea muncii politico-educative, în pregătirea ideologică a comuniştilor, a maselor populare, în explicarea şi înţelegerea tendinţelor şi sensului dezvoltării economico-sociale, a profundelor transformări revoluţionare care au loc în ţara noastră şi în întreaga lume.

Este necesar să pornim permanent de la faptul că întreaga dezvoltare a lumii este rezultatul evoluţiei dialectice neîntrerupte a naturii şi universului, precum şi rezultatul muncii omului, al lărgirii orizontului său de cunoaştere. Prin muncă şi gîndire, omul s-a format pe sine şi s-a autoperfecţionat mereu, transformînd totodată natura şi societatea. Conform acestei viziuni revoluţionare, realităţii însăşi, nu există fenomene ce nu pot fi cunoscute, ci numai care nu au fost încă cunoscute, dar pot şi vor fi cunoscute prin munca şi gîndirea omului, aceasta asigurînd totodată transformarea înnoitoare a naturii şi societăţii, progresul şi dezvoltarea civilizaţiei umane. (Aplauze puternice).

O cerinţă obiectivă a înaintării spre comunism este aprofundarea teoretică a problemelor dezvoltării orînduirii noastre, prefigurarea evoluţiei în perspectivă a societăţii socialiste. În acest scop, se impune o preocupare mult mai mare pentru studierea temeinică a schimbărilor ce au loc în domeniul forţelor de producţie şi al relaţiilor sociale, în fizionomia şi structura claselor sociale, în raporturile dintre ele, în viaţa statului. Trebuie, de asemenea, să se aprofundeze mai mult în lucrări teoretice fenomenele care au loc în lume, contradicţiile internaţionale şi modificările în raportul de forţe pe plan mondial. La baza întregii activităţi ideologice trebuie să stea materialismul dialectic şi istoric, socialismul ştiinţific, Programul partidului — Carta noastră fundamentală ideologică, teoretică şi politică, expresia marxism-leninismului creator în România (Aplauze puternice). Să facem ca teoria noastră revoluţionară să constituie flacăra vie ce luminează permanent activitatea partidului, a comuniştilor, a întregului popor în uriaşa operă de edificare a societăţii comuniste. (Aplauze şi urale puternice ; se scandează „Ceauşescu—P.C.R. !").

Propaganda, învăţămîntul de partid, munca politico-educativă trebuie să acţioneze perseverent pentru ridicarea conştiinţei socialiste şi creşterea combativităţii şi răspunderii revoluţionare a membrilor partidului, a maselor largi ale celor ce muncesc. Un obiectiv de cea mai mare importanţă al propagandei noastre este dezvoltarea spiritului patriotic al oamenilor muncii, a devotamentului faţă de partid, faţă de patrie, faţă de cauza socialismului, a hotărîrii lor de a-şi pune întreaga energie şi forţă creatoare în slujba înfloririi continue a României socialiste. În acest scop, este necesar să fie puse mai puternic în evidenţă realităţile noi ale societăţii noastre, grandioasele succese obţinute într-un timp istoric atît de scurt în transformarea revoluţionară a ţării, în schimbarea întregului mod de viaţă al poporului nostru. Trebuie înfăţişată în adevărata ei lumină justeţea politicii partidului nostru, umanismul nou, revoluţionar al orînduirii pe care o edificăm, în centrul căreia se află omul, demnitatea, bunăstarea şi fericirea lui. Propaganda noastră trebuie să manifeste mult mai multă combativitate faţă de activitatea de ponegrire a României socialiste desfăşurată de cercurile reacţionare de peste hotare. Trebuie să se dea o ripostă hotărîtă celor ce neagă victoriile istorice obţinute de poporul nostru, progresul României — realităţi evidente pentru toată lumea — celor ce pun sub semnul întrebării însăşi esenţa socialismului. În general trebuie combătute mai susţinut încercările forţelor reacţionare de a pune la îndoială capacitatea orînduirii socialiste — dovedită în practică — de a soluţiona marile probleme ale dezvoltării sociale în epoca noastră, indemnul la întoarcerea spre epoci şi orînduiri perimate, condamnate de istorie.

Se impune, de asemenea, să sporească combativitatea propagandei, a tuturor mijloacelor politico-educative împotriva mentalităţilor şi concepţiilor înapoiate ce se mai manifestă în societatea noastră, a tendinţelor de parazitism social şi căpătuială, a oricăror influenţe ideologice şi morale străine, pentru aşezarea fermă a întregii vieţi sociale pe principiile eticii şi echităţii socialiste, pentru dezvoltarea relaţiilor umane noi, de respect, stimă şi întrajutorare între oameni, caracteristice societăţii socialiste şi comuniste. (Aplauze puternice).

O sarcină de primă importanţă o constituie formarea concepţiei ştiinţifice despre materie, univers şi societate a comuniştilor, a maselor largi de oameni ai muncii. Persistenţa unor concepţii mistice, retrograde în gîndirea unor oameni frînează afirmarea lor plenară în viaţa societăţii. Este un anacronism ca în epoca marilor cuceriri ale revoluţiei tehnico-ştiinţifice, a cunoaşterii, cînd poporul se afirmă ca un creator conştient al tuturor valorilor materiale şi spirituale să existe oameni, chiar membri de partid, care mai cred în forţe supranaturale. Activitatea politico-educativă trebuie să ducă la formarea omului nou, cu un larg orizont de cunoaştere a legităţilor dezvoltării lumii, a cuceririlor culturii şi ştiinţei moderne, militant activ pentru transformarea revoluţionară a lumii, pentru idealurile nobile ale comunismului.

În această concepţie se impun orientate şi manifestările politico-culturale ce au loc în cadrul Festivalului „Cîntarea României" şi care nu trebuie să se rezume numai la serbări şi concursuri folclorice, la divertisment artistic, ci trebuie să contribuie la intensificarea muncii politice şi educative de masă, împletind organic activitatea artistică, tehnico-ştiinţifică şi interpretativă cu munca creatoare în producţie pentru realizarea marilor obiective ale dezvoltării patriei.

Un rol important revine în acest sens Consiliului Culturii şi Educaţiei Socialiste, care trebuie să adopte un stil de muncă mai militant, revoluţionar, asigurînd ca minunatele condiţii create de societatea noastră activităţii cultural-educative să fie puse în întregime în valoare pentru dezvoltarea conştiinţei socialiste a poporului.

Stimaţi tovarăşi,

Partidul nostru dă o înaltă preţuire realizărilor obţinute în formarea culturii noi, socialiste. Subliniez cu satisfacţie că în această perioadă au apărut numeroase lucrări literare şi de artă de certă valoare educativă şi artistică, ce îmbogăţesc patrimoniul cultural al ţării noastre.

Cu toate realizările, avem încă mult de făcut pentru a da strălucirea cuvenită literaturii şi artelor, pentru a crea opere demne de marea epopee constructivă pe care o înfăptuieşte poporul nostru. În acesti ani au apărut şi destule lucrări literare şi artistice nesemnificative, ce nu se ridică la înălţimea posibilităţilor creatorilor şi a cerinţelor societăţii. Oamenii muncii aşteaptă o creaţie artistică bogată, de o mare diversitate de genuri şi stiluri, cu adevărat revoluţionară, pătrunsă de spiritul înnoitor al socialismului, care să militeze cu pasiune pentru perfecţionarea societăţii şi omului. Iată de ce este necesar ca membrii de partid, toţi cei ce lucrează pe acest important front al construirii socialismului să-şi pună întreaga forţă creatoare, tot talentul în slujba ridicării literaturii şi artei pe o treaptă nouă, superioară. O importanţă hotărîtoare are în această privinţă prezenţa permanentă a scriitorilor şi artiştilor în clocotul vieţii şi muncii constructive, acolo unde se făuresc marile valori ale progresului uman. Munca este uriaşul laborator în care se plămădesc personalităţile cu adevărat proeminente, se afirmă talentele autentice, se nasc geniile, se făuresc capodoperele — atît pe planul creaţiei materiale, cît şi al culturii inspirîndu-se din impresionantul tablou pe care îl oferă marea ctitorie socialistă a poporului şi participînd ei înşişi la munca eroică pentru zidirea noii orînduiri, scriitorii şi artiştii vor putea dura opere nemuritoare, mărturii emoţionante ale celei mai grandioase epoci din istoria României.

Literatura este chemată să reliefeze convingător noua condiţie umană din societatea noastră, idealurile, frămîntările şi aspiraţiile omului nou, universul său spiritual tot mai bogat, virtuţile şi trăsăturile sale morale înaintate, să militeze pentru triumful noului, al idealurilor de dreptate şi libertate socială ! Biciuind stările de lucruri negative şi concepţiile înapoiate, literatura trebuie să dezvolte încrederea omului în forţele sale şi în nobilele idealuri revoluţionare, punînd în evidenţă superioritatea orînduirii socialiste. Avem, de asemenea, nevoie de creaţii muzicale pătrunse de optimism, care să exprime elanul constructiv al poporului, să constituie un imbold în lupta pentru cauza socialismului. Aşteptăm tot mai multe lucrări plastice de toate genurile, care să redea frumuseţile patriei, frumuseţea chipului ei nou, ca şi figura luminoasă a omului de azi. Aşteptăm, de asemenea, lucrări mai multe şi tot mai valoroase pe tărîmul teatrului şi cinematografiei, care să îmbogăţească continuu viaţa spirituală a societăţii noastre.

De la tribuna Congresului adresez oamenilor de litere, compozitorilor şi plasticienilor, creatorilor din teatru şi cinematografie, tuturor oamenilor de artă chemarea de a da ţării tot mai multe lucrări pătrunse de umanismul revoluţionar al societăţii noastre, care prin mesajul şi valoarea lor artistică să contribuie la înnobilarea fiinţei umane, să cultive spiritul patriotic, devotamentul faţă de patrie, de cauza socialismului, a fericirii întregului nostru popor. (Aplauze puternice, prelungite).

Este necesar ca organizaţiile de partid din instituţiile de artă şi cultură, uniunile de creaţie, Consiliul Culturii şi Educaţiei Socialiste să exercite un rol mai activ în orientarea şi îndrumarea creaţiei artistice, în promovarea fermă în sfera culturii a concepţiei filozofice materialist-dialectice şi istorice despre lume şi viaţă.

Sarcini şi răspunderi tot mai mari revin în perioada următoare presei şi radioteleviziunii, chemate să pună în centrul preocupărilor lor problemele de bază ale dezvoltării societăţii noastre, obiectivele esenţiale ale Programului partidului, ale hotărîrilor Congresului al XII-lea. Presa şi radioteleviziunea trebuie să manifeste cea mai mare fermitate în promovarea noului în toate domeniile de activitate, a experienţei înaintate a constructorilor socialismului, a concepţiei noastre despre lume şi viaţă. Dovedind în toate împrejurările o înaltă principialitate comunistă, presa trebuie să se situeze pe poziţii ferme faţă de stările de lucruri şi fenomenele negative, faţă de concepţiile perimate, retrograde, faţă de tot ce frînează mersul înainte al societăţii noastre. Organele de presă, radioteleviziunea trebuie să-şi sporească rolul în educaţia socialistă a maselor, în dezvoltarea spiritului patriotic şi a elanului revoluţionar al celor ce muncesc, în formarea gîndirii noi, în aplicarea în viaţă a principiilor eticii şi echităţii socialiste. Ele trebuie să devină tot mai mult o puternică tribună a democraţiei noastre socialiste, a participării maselor la dezbaterea politicii partidului, la conducerea societăţii.

Doresc să-mi exprim convingerea că membrii partidului nostru, toţi cei ce activează în domeniul propagandei, al educaţiei politice, al vieţii cultural-artistice vor face totul pentru a fi la înălţimea sarcinilor trasate de Congresul al XII-lea, aducînd o contribuţie sporită la transformarea revoluţionară a omului şi societăţii, la făurirea socialismului şi comunismului în România. (Aplauze puternice, prelungite).

Cuvînt pentru om

Urmare din pag. 1

tesc pur şi simplu, glob de lucru, şi România şi-a cîştigat dreptul de a i se şti cu precizie, în orice moment, locul şi poziţia pe harta lumii, configuraţia sa spirituală, rolul ei între naţiuni egale. O ţară demnă, liberă şi independentă, care îşi construieşte o viaţă mai bună, o ţară condusă de un mare bărbat politic, iubit acasă şi stimat pe toate meridianele. Acest ilustru om de stat, care cu atîta dîrzenie şi neostenită energie a militat pentru identitatea noastră sub bolta înstelată, este chemat astăzi să rămînă, în continuare, la cîrma partidului şi a ţării. Este voinţa întregului popor. Este voinţa Congresului al XII-lea. Mă alătur şi eu, din toată inima, acestei mîndre voinţe, acestei certitudini de noi succese, acestei mari nădejdi în viitor. Totodată, îmi exprim deplina adeziune la documentele supuse dezbaterii Congresului al XII-lea al Partidului Comunist Român. Este vorba de un autentic program de lucru pentru fiecare comunist, pentru fiecare om al muncii. „Socialismul — se spune în raportul prezentat de secretarul general — se construieşte cu poporul şi pentru popor". Acest „pentru popor", rostit răspicat de la înalta tribună înseamnă foarte mult.

Ca scriitor am vibrat cu toată fiinţa auzind rostite de tovarăşul Nicolae Ceauşescu versuri din Mihai Eminescu. Este poetul meu preferat. Şi cred că nu exagerez afirmînd că opera acestui tînăr — cine şi-l poate închipui pe Eminescu bătrîn ? — va însoţi urmaşii noştri în toate etapele construirii unei societăţi mai drepte şi mai bune pe aceste meleaguri, le va fi carte de căpătîi cît timp va exista limba română şi cît va curge Dunărea. Raza scrutătoare a luceafărului poeziei române, evocat aici de suprema autoritate politică a ţării, veghează să nu aţipească în automulţumire condeiele noastre. Mi-am notat multe cifre impresionante, raportate cu mîndrie de toţi vorbitorii la Congres. Ştiu că dincolo de aceste cifre se află conştiinţa exemplară a poporului nostru angrenat într-un efort măreţ şi într-adevăr fără egal în istoria ţării. Aceste cifre înseamnă şi eroism, care merge uneori pînă la sacrificiu, înseamnă o conştiinţă dîrză, înseamnă voinţa tuturor oamenilor muncii de a face ca, într-un răstimp relativ scurt, o ţară, neglijată de noroc în trecut să ajungă la nivelul de înflorire de astăzi, urcînd din răsuflarea unor eroice generaţii atîtea trepte spre progres şi civilizaţie. Să traducem aceste statistici şi procente din limbajul matematicelor şi al ştiinţei, limbaj oarecum internaţional, în limba română, pentru sufletul făuritorilor de bunuri materiale. Vreau să spun că noi scriitorii, trebuie să redescoperim omul de dincolo de grafice, să scriem despre el şi pentru el. Sufletul constructorilor socialismului are nevoie de frumuseţe artistică, proaspătă şi concretă, izvorîtă din însăşi măreţia abstractă a statisticelor şi procentelor care marchează urcuşul nostru. Dacă artiştii nu-şi pun întreaga lor sensibilitate în slujba prezentului, evocînd figuri de eroi, caractere tari, modelînd conştiinţe, atîta frumuseţe se pierde în vam. Şi, vorba lui Eminescu : „Nu e păcat / Ca să se lepede / Clipa cea repede / Ce ni s-a dat ?"

Este o sarcină frumoasă dar foarte grea munca din sectorul „creşterii limbii româneşti şi-a patriei cinstire". Căci, repet : în spatele celui mai mic procent de producţie, sînt zeci, mii, sute de mii de oameni, la gura noilor cuptoare sînt oameni, la huilă sînt oameni, pe noua platformă de petrol din Marea Neagră sînt oameni, la canal — oameni — oameni liberi, — la metrou — oameni. Ei înnobilează totul, cele mai nobile metale sînt bulgări de tărînă fără miinile lor aspre. Pentru ei, am înţeles din documentele Congresului şi din Raportul tovarăşului Nicolae Ceauşescu, trebuie să scriem. Vom scrie.

Stau ca Ulise în faţa arcului Carpaţilor. Nimeni nu-l poate încorda decît doar cineva de-al locului. Mă gîndesc să încerc şi eu. Să trimitem mesajul artei noastre umaniste cît mai departe în lume, mesaj instrunat gata de inseşi forţele naturii şi de curbura pămîntului natal. Este un moment bun pentru vitejia operelor adevărate.

A gîndi politic

Urmare din pag. 1

am avut marea şansă, prin profesia mea de jurnalist, de a fi mereu în miezul evenimentelor şi al istoriei noi a României încît, ascultînd acest excepţional document programatic care este **Raportul Congresului al XII-lea** al Partidului nostru comunist, am retrăit toate clipele noii noastre istorii, marele salt făcut de ţara noastră dintr-o istorie de atîtea ori potrivnică şi, din punct de vedere al civilizaţiei, dintr-o preistorie atît de lungă.

Sentimentul a fost, şi este, grav încărcat de emoţia că privim viitorul de pe un înalt promontoriu, siguri de noi, stăpîni pe noi, mîndri de numele şi de renumele patriei noastre, în frunte cu un strălucit conducător, înflăcărat catalizator al energiilor întregii naţiuni, gînditor inspirat şi cutezător, identificat în conştiinţa poporului nostru cu şansa unică a propăşirii noastre naţionale : **Nicolae Ceauşescu.**

Votînd realegerea sa în înalta funcţie de secretar general al Partidului Comunist Român noi am chezăşuit viitorul României, pentrucă viitorul României se numeşte Nicolae Ceauşescu.

Din această perspectivă atît de grav încărcată de răspunderea în faţa istoriei, va trebui să recunoaştem că maturizarea revoluţiei noastre socialiste impune oamenilor muncii artistice un sever examen de conştiinţă, căci datoria noastră este de a ne înscrie efortul creator la nivelul înalt al marilor realizări ale constructorilor socialismului. O etapă nouă, calitativ nouă, se cere azi operei noastre educaţionale prin mijlocirea artei şi ea presupune o autentică şi profundă implicare a tuturor creatorilor în viaţa ţării, în viaţa politică şi socială **concretă** a ţării. Creatorul român — căruia azi i se cere să facă deschis, direct, categoric politică — nu mai poate rămîne un simplu martor, chiar dacă inspirat şi chiar dacă, în declaraţii, partizan, un simplu martor al istoriei, al construcţiei socialiste ; el trebuie să fie direct şi nemijlocit angajat în opera de edificare comunistă. România de azi, acest vast şi atît de complex şantier social şi uman, nu mai poate fi descrisă nici prin documentare, nici prin devotament de spectator. Revoluţia socialistă nu mai poate fi descrisă de pe trotuar, cu superioară bunăvoinţă faţă de mărşăluitorii care alcătuiesc fluviul uman al străzii. Revoluţia socialistă cere, azi, creatorului autentic, să simtă cu palmele lui cum arde varul construcţiei, cere angajarea vie şi concretă în viaţa de toate zilele a celor care sînt pălmaşii neostenîţi ai istoriei socialismului în România. **„Munca** — sublinia atît de poetic în magistralul său Raport tovarăşul **Nicolae Ceauşescu — este uriaşul laborator unde se plămădesc personalităţile într-adevăr proeminente".** Iar noi rămînem încă datori faţă de elogiul uriaşei munci, neostenitei munci, neocolitoare-i de sacrificiu munci, care a stat şi stă la temelia **„marii ctitorii socialiste a poporului"** cum o numea atît de fericit tovarăşul **Nicolae Ceauşescu.**

Pornind de aici mi se pare că nu s-ar greşi prea mult dacă s-ar pune în practică o propunere izvorîtă de fapt din tradiţia presei noastre şi din experienţa actuală a presei culturale bune din toată lumea. Anume cred că spaţiul presei noastre literare şi culturale ar fi mult mai inspirat folosit dacă în cadrul lui s-ar acorda o sporită, o categorică pondere producţiei literare propriu-zise, ca să spun aşa, rezultatului muncii concrete a creatorilor — poeziei, prozei, dramaturgiei — astfel încît exegeza teoretică să se justifice într-adevăr şi să nu practicăm o critică şi, în general, un comentariu mai bogat în număr de pagini decît opera în discuţie.

Partidul Comunist a oferit creatorului român libertatea de a face politică, de a se implica în politică, de a gîndi politic, însă, cum am mai avut prilejul să spun, una este libertatea oferită atît de generos de partid creatorilor şi alta capacitatea şi mai ales competenţa noastră de a exploata fericit în favoarea culturii autentice această libertate. Căci, cum bine se ştie, o gîndire mică se va mulţumi întotdeauna, dintr-o mare libertate socială şi politică, cu o libertate mică. Este timpul, a venit timpul să demonstrăm practic, prin opera noastră, că sîntem dinamici şi cutezători în gîndire — ni se cere acest lucru cu atîta fervoare de către tovarăşul **Nicolae Ceauşescu** — şi este limpede că nu mai avem dreptul să rămînem datori. Aceasta presupune însă, cum atît de superb spunea tovarăşul **Nicolae Ceauşescu, „prezenţa permanentă în clocotul vieţii şi muncii constructive".** Această şi numai această **„prezenţă permanentă"** ne va da marea libertate de gîndire şi forţa de angajare politică ce se aşteaptă cu atîta îndreptăţire din partea noastră. Cu firească îndreptăţire se aşteaptă din partea noastră să descriem cinstit şi drept viaţa adevărată, trăită de noi toţi în România azi, viaţa adevărată aşa cum am izbutit noi s-o facem pînă acum şi să ne ridicăm, în operele noastre, la înălţimea curajului civic, politic şi patriotic, la forţa de generalizare filozofică la care se ridică documentele programatice ale Partidului nostru comunist.

Pentru cultura română este azi, în România, un moment cu adevărat fericit. Numai de noi depinde pentru a rămîne în faţa istoriei, prin operele noastre, cu fruntea sus.

DIN CUVÎNTĂRILE PARTICIPANŢILOR LA CONGRES

GEORGE MACOVESCU: „A contribui la transformarea revoluţionară a conştiinţei umane“

Ne-am întrunit din nou în forumul suprem al partidului — Congresul — pentru a chibzui cu grijă, cu răspundere, cu înţelepciune şi cu îndrăzneală asupra destinelor acestei ţări a noastre, ale poporului român, ale clasei muncitoare. Cu luni în urmă au fost publicate proiectele de documente, încă un fapt grăitor al democratizării vieţii noastre de partid. Apariţia lor în presă ne-a dat posibilitatea şi răgazul să reflectăm cu temeinicie la cele ce avem de făcut. Raportul prezentat de către secretarul general al partidului, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, în ziua deschiderii Congresului, *a apreciat vorbitorul*, a adus noi lumini, noi analize, noi aprecieri, noi idei, noi propuneri, care, ca de obicei, ne obligă şi ne cheamă să gîndim şi, în consecinţă, să acţionăm. Cu acea pătrundere sigură şi profundă în esenţa lucrurilor şi a evenimentelor care îl caracterizează pe secretarul general al partidului, cu acea îndrăzneală a unei excepţionale personalităţi comuniste, cu acea pasiune şi dragoste pentru tot ce este al poporului nostru, tovarăşul Nicolae Ceauşescu ne-a înfăţişat analitic desfăşurarea evenimentelor de la Congresul al unsprezecelea şi pînă acum, dar, mai ales, a aruncat o puternică lumină asupra viitorului. Pornind de la stadiul atins în dezvoltarea economiei româneşti şi de la necesitatea ca ţara noastră să se transforme, într-un timp relativ scurt, într-un stat dezvoltat din toate punctele de vedere, expunerea tovarăşului Nicolae Ceauşescu şi proiectele supuse discuţiei noastre prefigurează imaginea patriei de mîine, cu o pregnantă forţă revelatoare şi mobilizatoare, o imagine plină de speranţe a viitorului nostru ca popor şi stat, un viitor garantat prin biruinţele de pînă acum, prin capacitatea de muncă şi creaţie a poporului român.

După acest congres intrăm într-o perioadă şi mai febrilă de construire în România a societăţii socialiste multilateral dezvoltate. Facem aceasta — *a spus vorbitorul* — în condiţiile unei situaţii internaţionale care se schimbă rapid şi ale unei extraordinare revoluţii în tehnică şi în ştiinţă. Urcuşul nostru se accentuează. Energiile vor fi puse la mari încercări. Eforturile se vor dubla. Voinţele se vor încorda. Acesta este momentul hotărîtor al istoriei noastre contemporane şi trebuie să trecem prin el cu izbîndă deplină. Conştiinţa ne este clară că altă cale nu există.

Cum vom fi prezenţi noi, scriitorii, în acest moment de mare tensiune creatoare, cum îl vom consemna în operele noastre?

Participanţi cu inima şi mintea la tot ce se înfăptuieşte azi în România, scriitorii, indiferent de limba în care se exprimă, îşi află în proiectul de Directive, în Raportul prezentat de tovarăşul Nicolae Ceauşescu propriul lor program de muncă. Aşa cum s-a spus într-o recentă şedinţă a Consiliului Uniunii Scriitorilor, în care s-au discutat proiectele de documente, literaturii îi revine nobila misiune de a da glas aspiraţiilor de dreptate, libertate şi progres ale întregului popor, de a făuri imaginea artistică nepieritoare a acestei mari epoci, de a evoca trecutul glorios de luptă, de a îmbogăţi spiritual omul prin realizarea frumosului, de a contribui la transformarea revoluţionară a conştiinţei umane. Literatura contemporană trebuie să participe substanţial la dezvoltarea culturii noastre, factor esenţial în construirea societăţii socialiste, în evoluţia spirituală a omului nou, în afirmarea pe plan internaţional a valorilor de necontestat ale orînduirii sociale din România modernă.

Sarcinile pe care Congresul le pune în faţa scriitorilor sînt încărcate de răspunderea şi noblеţea chemărilor de vastă perspectivă. Sîntem siguri că la viitorul congres, privindu-şi critic şi autocritic activitatea, frontul creatorilor de literatură, ca parte integrantă a frontului constructorilor socialismului din România, va fi prezent cu noi opere de o incontestabilă valoare.

Nu cu multă vreme în urmă, la Conferinţa organizaţiei municipale de partid din Bucureşti, mulţumind participanţilor pentru adeziunea la propunerea de a fi reales secretar general al partidului, tovarăşul Nicolae Ceauşescu spunea că îşi îndeplineşte în înaltul post pe care îl ocupă îndatorirea de soldat al partidului, de comunist de omenie.

Cît sînge şi cîte lacrimi au curs pentru ca la cîrma ţării să ajungă omenia! Fiindcă pentru aceasta ne-am ridicat noi, comuniştii, şi am asaltat cerul pentru ca în această ţară să domnească dreptatea socială şi omenia, pentru ca omul, această minune a naturii, să fie om în ţara noastră, să fie slujit, iubit şi respectat, pentru ca el, omul, prin munca lui, să fie mai înţelept, mai bun, mai generos, mai frumos sufleteşte.

Noi, scriitorii din România, împreună cu milioane de locuitori ai acestui pămînt al nostru, vrem ca la cîrma partidului să rămînă mereu comunistul de omenie Nicolae Ceauşescu. Din umilul sat al Scorniceştilor de altădată şi pînă la acest înalt loc, el a parcurs un drum greu, de luptă. Nu i-a cruţat pe duşmanii poporului, ai clasei muncitoare, ai umanismului, dar pe om, pe adevăratul om l-a iubit, l-a respectat şi l-a ajutat întotdeauna. De aceea, putem afirma cu puternic temei că secretarul nostru general este un comunist de omenie.

În încheiere, vorbitorul a spus: Votînd pentru ca tovarăşul Nicolae Ceauşescu să fie reales secretar general al partidului, votăm pentru viitorul nostru, pentru demnitatea şi libertatea noastră, pentru om, votăm pentru comunism.

RADU BELIGAN: „Prezenţa tovarăşului Nicolae Ceauşescu în fruntea partidului şi a ţării — o necesitate istorică“

Raportul secretarului general al Partidului Comunist Român a înfăţişat — cu echilibrul şi rigoarea unei opere clasice — imaginea zilelor, muncilor şi împlinirilor României socialiste. A semnalat carenţele activităţii noastre. A arătat cum putem clădi punţi drepte între aspiraţii şi realitate. A conturat îndatoririle şi perspectivele ţării, în contextul problemelor care se pun în acest ceas tuturor membrilor marii familii a umanităţii. A numit ideile, forţele şi tendinţele care-şi dispută viitorul, indicînd un drum cert şi deschizînd o perspectivă amplă. A afirmat şi exprimat un spirit de veghe şi de fidelitate faţă de idealurile revoluţionare. A lansat un vibrant apel la dezarmare şi pace. Ascultînd cuvintele tovarăşului Nicolae Ceauşescu, am avut simţămîntul că raportul se constituie într-unul din cei mai luminoşi şi mai cuprinzători factori de judecată şi de înţelegere ai lumii contemporane. Îngăduiţi-mi să-mi exprim întreaga aderiune la Raportul prezentat de secretarul nostru general.

În continuare, vorbitorul a afirmat: Printre cele mai însemnate cuceriri ale României socialiste se află şi aceea că s-a impus şi s-a consolidat o nouă concepţie asupra culturii. Cultura nu mai e socotită ca prisosul şi podoaba stearpă a existenţei, ci un element de cunoaştere şi desăvîrşire a omului. Un act prin care ţinem socoteală şi dăm evidenţă de noi înşine. În cultură, socialismul vede una din forţele ziditoare ale personalităţii şi una din trăsăturile identităţii unui popor. Cultura reprezintă în viziunea noastră o cristalizare în durată a năzuinţelor, realizărilor şi puterilor specifice naţiunii. Conştiinţa, memoria şi harta spiritului ei. Ceea ce o distinge şi o defineşte. Iată de ce procesul făuririi culturii şi al răspîndirii ei — între graniţe şi dincolo de ele — se integrează în eforturile generale ale ţării.

În perioada care a trecut de la cel de-al XI-lea la al XII-lea Congres, numeroase opere au atestat şi îmbogăţit în aria literaturii şi artei semnificaţia şi valoarea construcţiei pe care o înfăptuim. Dar pentru mine unul, cîştigul cel mai însemnat dobîndit în acest domeniu e că tot mai mult cultura, ca rezultat al adîncirii democraţiei socialiste, a devenit un fapt de comuniune şi de solidaritate. Cărţile, tablourile, filmele, spectacolele sînt prilejuri de a dezbate cu uşile deschise tot ceea ce se gîndeşte şi se realizează. Problemele acute şi esenţiale ale prezentului nostru sînt examinate cu răspundere într-un cadru foarte larg şi foarte accesibil. Evident, în acest chip, cultura nu mai e un teritoriu mărginaş şi izolat, iar puterile ei de înţelegere au sporit considerabil. De asemenea, şi orizonturile ei s-au extins. Pe de altă parte, s-a intensificat participarea maselor la viaţa intelectuală. Nu am intenţia să produc aici cifre statistice, dar oricine observă cît de repede se epuizează cărţi tipărite în tiraje uriaşe sau cît e de mare frecvenţa publicului la diverse spectacole care ţin afişul nenumărate stagiuni. Şi nu pot să nu corelez această mutaţie revoluţionară intervenită în raporturile dintre creator şi public de ridicarea la viaţă, la cultură, la conducerea ţării a milioane de oameni. Să ne amintim, în această ordine de idei, că unul din geniile literaturii noastre, reflectînd în urmă cu decenii la destinul operei sale, socotea că nici paginile lui, nici ale altora nu vor trece vreodată dincolo de interesul cîtorva. „Geaba — spunea I.L. Caragiale — sînt eu scriitor mare, cînd optzeci la sută din ăi pentru care am scris nu ştiu să citească. Păi glorie-i asta?“. Temeiurile tristeţii lui Caragiale s-au risipit nu numai datorită împrejurării că de mult s-a încheiat acţiunea de alfabetizare, dar şi prin faptul că astăzi, cei mulţi, foarte mulţi, după ce au urcat într-un mod impresionant treptele culturii, sînt ei înşişi făuritori de cultură. Festivalul „Cîntarea României“ marchează strălucit această superioară etapă a ascensiunii spre lumină. *Referindu-se la această vastă manifestare, vorbitorul a spus:* Unii văd în acest festival un fel de concurs încununat cu distincţii. Dar socot că el trebuie considerat în primul rînd ca o emulaţie a inteligenţei, frumosului şi expresivului. Un teren unde se antrenează şi se exercită facultăţile intelectuale ale maselor, într-un efort de aprofundare şi de perfecţionare a gîndirii în toate domeniile. Şi nu numai, sau în primul rînd în artă. Atît ştiinţa cît şi arta au tras foloase şi mai cu seamă pot beneficia, dacă procedează, cu rost şi înţelepciune, de acest cîmp de stimulare şi de manifestare a energiilor creatoare şi care dezvoltă capacitatea de recepţie, de însuşire a ideii. Să nu facem deci o sărbătoare cu premii din ceea ce a fost conceput a fi o activizare a personalităţii, o şcoală a autoconducerii şi o trăsătură de unire printr-o educaţie reciprocă şi plurală. Problema pe care am semnalat-o e, desigur, neînsemnată faţă de altele. Dar ea constituie — s-a apreciat în cuvînt — un fragment dintr-o totalitate. Face parte din ansamblul de măsuri menit să anime activitatea spirituală a întregului popor şi să întărească armonia şi conlucrarea între creator şi mase din perspectiva a două dintre ţelurile şi atributele cele mai de preţ ale socialismului: cultura democraţiei şi democratizarea culturii.

Vorbitorul a subliniat: Aceste obiective, aceste trăsături distinctive ale noii noastre societăţi se află în centrul preocupărilor tovarăşului Nicolae Ceauşescu. Prin toată activitatea sa, secretarul general al P.C.R. ne oferă exemplul impresionant al conducătorului într-un deplin acord cu năzuinţele poporului său. Întreaga sa operă, călăuzită de setea idealului, de imaginaţia creatoare, de luciditatea fără greş, de simţul posibilului, constituie un neîntrerupt proces de fuziune cu inima ţării. Rareori o personalitate a dus pe culmi mai înalte ceea ce înseamnă ştiinţa necesităţii momentului şi perspectiva istoriei. Pentru noi, tovarăşul Nicolae Ceauşescu întruchipează conştiinţa răspunderii, pasiunea revoluţionară, patosul patriotic şi sentimentul umanităţii reunite în libertate, în dreptate, în armonie.

Prezenţa lui în fruntea partidului şi a ţării este o necesitate istorică. El vine pe firul de legendă al marilor cîrmaci ai acestui popor. Simbioza lui totală cu sufletul maselor, cu sufletul poporului a dat funcţiilor pe care le deţine un uriaş conţinut afectiv, o vibraţie adîncă şi gravă.

Pentru noi toţi, Nicolae Ceauşescu întruchipează omul nou, comunistul de omenie, idealul final şi vital al viziunii noastre despre lume, ţinta întregului nostru efort moral.

Să ne trăiască şi să ne conducă ani mulţi şi fericiţi în pace şi prosperitate, sub cerul de lumină al comunismului!

DUMITRU RADU POPESCU: „Istoria unui popor este legată de poezia şi cultura acelui popor“

Lumea imaginilor cuprinsă în cuvinte şi în spaţiul dintre cuvintele tipărite, lumea aceasta care face în inima şi raţiunea cititorilor să dispară graniţele dintre a fi şi a părea, dintre prezent şi trecut, lumea aceasta în care sîntem puşi să vibrăm la marile probleme ale omenirii şi la măruntele şi fundamentalele probleme ale anonimilor, lumea aceasta în care un popor îşi întîlneşte trecutul său şi îşi vede prezentul şi îşi întrezăreşte luminile zilei de mîine, lumea aceasta denumită artă a cuvîntului, a impus oamenilor noi dimensiuni ale existenţei, afirmînd omul, destinul şi istoria sa, treptele devenirii lui superioare. Să vorbeşti despre faptele oamenilor, despre faptele de conştiinţă ale oamenilor, să pledezi pentru progresul istoriei, pentru necesitatea bucuriei de a trăi — iată cîteva obiective de ieri şi de azi ale condeierilor noştri implicaţi în destinul României socialiste. Poate mai mult ca oricînd, în acest an, al 35-lea de la Eliberare, şi în această toamnă fierbinte, scriitorii au meditat mai profund asupra realităţilor din ţara noastră, au depus mărturie despre succesele înregistrate de Partidul Comunist Român în opera sa de edificare a socialismului în România. Contactul nemijlocit cu oamenii muncii din industrie şi de la sate, zecile de şezători literare, patronarea unor cenacluri au devenit fapte curente ale membrilor Asociaţiei scriitorilor clujeni, români şi maghiari. Fiindcă, împreună, acum şi aici, scriitorii redescoperă în cuvîntul evocator al Raportului tovarăşului Nicolae Ceauşescu, ritmurile creaţiei, proiecţia superioară a viitorului privit cu ochii omului politic şi de ştiinţă, ai temerarului conducător de ţară, dar şi ai iubitorului de frumos.

Dezbaterea de către scriitori a documentelor Congresului al XII-lea — *a arătat vorbitorul* — a evidenţiat deplina lor aderiune la această sinteză programatică a direcţiilor de propăşire ale României în viitor.

În afirmarea strălucitelor potenţe materiale şi umane ale naţiunii noastre, în fundamentarea politicii interne şi externe a partidului şi statului, secretarul general al partidului nostru are o contribuţie hotărîtoare. Slujitorii culturii, faţă de care tovarăşul Nicolae Ceauşescu şi-a arătat mereu grija şi preţuirea — sprijină, odată cu întregul popor, realegerea sa în funcţia de secretar general al partidului, convinşi fiind că şi pe viitor interesele vitale ale poporului român, cauza socialismului şi a păcii vor găsi în domnia sa un apărător neobosit, dinamic.

De nenumărate ori secretarul general al partidului a subliniat rolul important al literaturii şi artei în afirmarea valorilor şi idealurilor de viaţă revoluţionară. „Desigur — sublinia tovarăşul Nicolae Ceauşescu — eroul muncii socialiste nu este un supraom: el are şi calităţi şi defecte, trăieşte şi bucurii şi amărăciuni şi izbînzi şi înfrîngeri, iubeşte, visează, se zbuciumă ca orice fiinţă omenească“. „Arta scrisului poate fi un sprijin eficace în lupta societăţii noastre împotriva celor ce se sustrag de la obligaţiile sociale, a arivismului, a manifestărilor de parazitism, a spiritului de căpătuială, a abuzurilor, pentru afirmarea principiilor echităţii socialiste în patria noastră“.

Adevăratele succese beletristice, *a subliniat în continuare vorbitorul*, au confirmat şi confirmă sarcinile care cer literaturii noastre opere în care prezentarea vieţii să nu fie făcută „în culori trandafirii“, dar nici în tablouri „denigratoare“. Avem astăzi numeroase volume de versuri cu o puternică rezonanţă afectivă şi intelectuală, după cum există numeroase romane şi piese de teatru de mare succes. Toate acestea demonstrează că s-a statornicit la noi o puternică unitate între îndrumarea de partid şi aspiraţiile creatorilor din toate domeniile artei scrisului. Am mai putea vorbi de un fapt senzaţional petrecut în cultura noastră: abolirea cenzurii, fapt fără precedent, ce evidenţiază puternica încredere acordată oamenilor de litere de către partid, de secretarul general al partidului.

Şi e bine că este aşa. În pulsul atîtor condeie valoroase vom întîlni mai viu pulsul zilei de azi, preţuirea cuvîntului, răspunderea faţă de cuvînt, de cuvîntul care exprimă adevărul, vreau să spun, fiindcă nu există cărţi mari cu adevăruri mincinoase, cu false cuvinte.

Făcîndu-se ecoul misiunii nobile a creatorilor, *a spus vorbitorul*, scriitorii de azi din România sînt implicaţi în treburile publice şi militează pentru ele. Scriitorul este un om public şi în acest secol, şi nu numai în acest secol, avem strălucite exemple de condeieri forjaţi, ca să zic aşa, în virtejul vieţii publice, deveniţi făuritori de limbă naţională, ori de conştiinţă naţională. Căci istoria unui popor este legată de poezia şi cultura acelui popor. Noi pledăm în acest noiembrie, mai mult ca oricînd, pentru o conştiinţă vie, pentru formarea unei conştiinţe în care libertatea, democraţia, adevărul să lumineze viaţa vie a timpului nostru, viaţa vie şi eforturile pline de succese ale oamenilor muncii care clădesc o lume nouă pe străvechiul pămînt al României.

Cine iubeşte cuvîntul, versul, versurile poeţilor neamului său, cine iubeşte geniul cuvîntului poporului său — *a subliniat vorbitorul* — îşi iubeşte poporul său, ţara sa. Tovarăşul Ceauşescu, tînăr, recita la serbările muncitorilor versurile poeţilor patriei sale. Şi dragostei sale faţă de poezie şi luptei sale pentru dreptate şi libertate i s-a răspuns cu închisorile de la Braşov, Caransebeş, Doftana, Tg. Jiu. Ascultîndu-l pe secretarul general al partidului mi-am amintit că, acum cîţiva ani, tovarăşul Ceauşescu a desfiinţat închisori — în clădirile cărora întîlnim azi cantine pentru muncitori, cooperative meşteşugăreşti, şcoli, cărţi, flori. Pe harta ţării, Caransebeşul este azi un oraş cu o industrie înfloritoare, ca şi Tg. Jiu. Aşadar, cine iubeşte cuvîntul, adevărul, dreptatea, poezia, stă în inima noastră, a condeierilor, în inima oamenilor muncii, în inima ţării sale. Tovarăşul Nicolae Ceauşescu, iubind cuvintele poporului de cuvinte care este România, iubeşte şi apără temelia şi cerul României, iubeşte şi apără independenţa şi suveranitatea României eterne.

SUZANA GÂDEA: „Dovezi edificatoare pentru profundul democratism al orînduirii noastre“

Vă rog să-mi permiteţi să exprim, de la acest înalt for al comuniştilor, aprobarea totală şi aderiunea entuziastă a tuturor celor ce lucrează în domeniul culturii şi artei, al tuturor creatorilor de valori literar-artistice, faţă de Raportul prezentat de tovarăşul Nicolae Ceauşescu, strălucită analiză a vieţii politice interne şi internaţionale. Ne asociem, cu deosebită stimă, voinţei unanime a partidului şi poporului ca tovarăşul Nicolae Ceauşescu, revoluţionar şi patriot înflăcărat, simbol al înfloririi României socialiste, promotor de frunte al aspiraţiilor de pace şi strînsă colaborare între naţiuni, să fie reales în funcţia de secretar general al partidului.

Aducem, de asemenea, un fierbinte omagiu de apreciere şi dragoste tovarăşei Elena Ceauşescu, eminentă personalitate politică, remarcabil om de ştiinţă, care, fără a-şi precupeţi forţele, se dăruieşte cu abnegaţie activităţii desfăşurate spre binele şi fericirea întregului popor, stimulînd cu energie şi impresionantă capacitate creatoare ştiinţa şi învăţămîntul românesc, înflorirea artei şi culturii în patria noastră.

Dînd expresie năzuinţelor supreme ale naţiunii, aplicînd în mod creator principiile socialismului ştiinţific la condiţiile concret-istorice româneşti, raportul Comitetului Central al partidului, prezentat de tovarăşul Nicolae Ceauşescu, documentele Congresului al XII-lea stabilesc calea înfăptuirii în continuare a prevederilor Programului partidului, deschid noi şi luminoase perspective făuririi societăţii socialiste multilateral dezvoltate şi înaintării României spre comunism.

În continuare, vorbitoarea a arătat: Aşa cum s-a subliniat, în această perioadă s-au obţinut realizări însemnate şi în domeniul culturii şi artei. Au apărut opere valoroase, în care trecutul eroic al poporului şi prezentul socialist al patriei şi-au găsit o vie reflectare. Sîntem contemporanii unei emulaţii culturale cu caracter de masă, cum nu a mai cunoscut niciodată ţara noastră. Relevăm cu profundă satisfacţie că oamenii de artă şi cultură din ţara noastră, animaţi de ideile nobile ale socialismului, de sentimentele celui mai fierbinte patriotism, s-au dovedit a fi, aşa cum i-a numit tovarăşul Nicolae Ceauşescu, ajutoare de nădejde ale partidului.

Stimaţi tovarăşi, după cum se ştie, în ultimii ani, din iniţiativa secretarului general al partidului, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, au fost instituite forme democratice în care se dezbat, cu participarea largă a creatorilor, a oamenilor muncii, problemele fundamentale din sfera culturii. Un asemenea for, *a subliniat vorbitoarea* l-a constituit Congresul educaţiei politice şi al culturii socialiste. În contextul perfecţionării şi democratizării formelor de conducere şi îndrumare pe tărîmul culturii se înscriu şi măsurile de o însemnătate şi semnificaţie deosebită cu privire la creşterea rolului şi răspunderii organizaţiilor de partid şi de stat, de masă şi obşteşti, a uniunilor de creaţie, a conducerilor colective ale redacţiilor, editurilor, caselor de filme, instituţiilor de spectacole, în munca de informare şi educare a oamenilor muncii, în activitatea cultural-educativă şi literar-artistică. Toate acestea sînt dovezi edificatoare pentru profundul democratism al orînduirii noastre, pentru atmosfera tonică de emulaţie şi libertate creatoare.

Referindu-se la Festivalul naţional „Cîntarea României“, vorbitoarea a spus: Constituind un elogiu adus muncii, creaţiei materiale şi spirituale, festivalul a înlesnit şi a determinat o conlucrare strînsă între artiştii profesionişti şi amatori, o apropiere continuă între fenomenul cultural-artistic şi masele largi de oameni ai muncii, sub semnul dezvoltării conştiinţei socialiste a celor ce muncesc, făuririi omului de o calitate nouă, cu o concepţie înaintată despre lume şi viaţă, animat de idealurile socialismului şi comunismului.

Pe drept cuvînt însă, secretarul general al partidului, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, a criticat orientarea unor manifestări din cadrul festivalului spre serbări şi concursuri folclorice şi divertisment artistic, neglijîndu-se munca politică şi educativă de masă, stimularea creativităţii tehnico-ştiinţifice, educaţia materialistă a oamenilor muncii, cultivarea spiritului revoluţionar. Neajunsuri s-au manifestat şi în sfera creaţiei literare, publicîndu-se destule lucrări nesemnificative, ce nu răspund cerinţelor contemporane, precum şi în artele plastice, în producţia de filme, în domeniul instituţiilor de spectacole teatrale şi muzicale, în alte sectoare ale activităţii culturale în care am fost tributari formalismului şi superficialităţii, tendinţelor de a rezolva în mod facil probleme de importanţă majoră ale vieţii noastre spirituale.

În lumina strălucitului Raport, deschizător de istorice perspective, prezentat de tovarăşul Nicolae Ceauşescu, a documentelor programatice ce vor fi adoptate de Congres, activitatea în sfera culturii şi artei se cere substanţial îmbunătăţită. Creşterea cu 26 la sută a cheltuielilor pentru cultură şi artă în cincinalul 1981—1985 faţă de cincinalul anterior, care va asigura amplificarea acestei activităţi în concordanţă cu cerinţele mereu sporite de ridicare a nivelului de cultură al întregii populaţii, reclamă concentrarea şi mai activă a forţelor noastre.

Răspunzînd orientărilor şi indicaţiilor cuprinse în Raportul prezentat de tovarăşul secretar general Nicolae Ceauşescu, Consiliul Culturii şi Educaţiei Socialiste se angajează, *a afirmat vorbitoarea*, să-şi îmbunătăţească stilul de muncă, imprimîndu-i un mai puternic caracter militant, revoluţionar. Vom acţiona mai ferm şi mai consecvent pentru ridicarea exigenţei ideologice şi artistice faţă de actul de creaţie, pentru a determina realizarea de noi opere, cu tematică majoră, care într-o amplă deschidere de genuri şi modalităţi, biciuind stări de lucruri negative şi concepţii înapoiate, să reflecte convingător dinamismul societăţii, unitatea de acţiune a tuturor cetăţenilor, fără deosebire de naţionalitate, în procesul de edificare a orînduirii socialiste şi comuniste.

Vom asigura, de asemenea, îmbunătăţirea radicală a activităţii de propagandă externă, împreună cu Ministerul Afacerilor Externe şi cu ceilalţi factori care au responsabilităţi în această direcţie, sporind aportul la afirmarea valorilor spirituale româneşti peste hotare.

Graiul comun al muncii

Urmare din pag. 1

(ca) parte integrantă, organică, a întregii politici de construcţie socialistă şi comunistă“.

Mărturisesc că fiind născut într-un colţ al ţării unde realitatea convieţuirii unor oameni de naţionalităţi diferite a constituit una dintre primele experienţe umane majore ale vieţii, convins — ca scriitor — că una dintre problemele centrale ale activităţii mele (cristalizată pînă acum în cîteva romane) trebuie să fie cercetarea şi înfăţişarea realităţilor, aspectelor şi evoluţiei în timp a convieţuirii dintre popoarele din Transilvania şi a tendinţelor politice reacţionare care au încercat s-o tulbure şi să stîrnească artificiale contradicţii şi conflicte fără rost profund dăunătoare, şi socotindu-mă oarecum (atît prin experienţă concretă cît şi prin cercetarea istoriei şi a realităţilor de ieri şi de azi) cunoscător al problemei naţionale, am studiat cu cel mai profund interes ideile exprimate în Raport cu privire la această problemă şi aş dori să înfăţişez unele prime roade ale meditaţiei pe marginea lor.

Nu există nici o îndoială că temelia practică a asigurării deplinei egalităţi între cetăţenii unei ţări o constituie înfăptuirea amplasării echitabile, juste, a forţelor de producţie pe teritoriu, dezvoltarea şi modernizarea tuturor judeţelor şi ridicarea gradului general de civilizaţie a fiecăruia.

Pe acest fundal îşi dobîndesc semnificaţia reală şi profundă constatările Raportului privitoare la participarea activă a naţionalităţilor conlocuitoare la viaţa politică, la conducerea societăţii, în organele de conducere de partid şi de stat, în Marea Adunare Naţională, în toate organismele active ale societăţii noastre, ca şi datele relative la şcolile, teatrele, publicaţiile în limbile naţionalităţilor conlocuitoare.

Mărturisesc însă că ceea ce m-a impresionat cel mai profund din modul cum Raportul abordează această importantă problemă au fost cuvintele în care el a sintetizat în modul cel mai fericit concepţia partidului nostru, a întregii noastre societăţi, despre esenţa problemei naţionale, despre implantarea ei vie în opera de construcţie paşnică de proporţii nemaiîntîlnite pe aceste pămînturi pe care o înfăptuieşte poporul României socialiste, fără deosebire de naţionalitate, unit prin „graiul comun al muncii“ pe care l-a invocat odată secretarul general al partidului. „În conformitate cu înaltele sale idealuri umaniste, partidul va combate cu tărie propaganda naţionalist-şovină a cercurilor reacţionare din afară, denaturarea realităţilor din ţara noastră, încercările de dezorientare a oamenilor muncii de alte naţionalităţi. **Interesele supreme ale celor ce muncesc, aspiraţiile lor de progres, bunăstare şi fericire se pot împlini numai printr-un efort unit pentru înălţarea patriei pe noi culmi de progres şi civilizaţie**“.

Meditînd asupra înţelesului profund al acestor idei, mi se pare că se poate afirma cu toată tăria că partidul nostru a dezvăluit adevărata cale a rezolvării definitive a problemei naţionale atunci cînd, în anii luptei împotriva opresiunii burghezo-moşiereşti, pentru doborîrea dictaturii militaro-fasciste şi înfăptuirea revoluţiei de eliberare naţională şi socială, în anii războiului antifascist, al trecerii la construirea socialismului şi ai făuririi societăţii socialiste multilateral dezvoltate pe acest pămînt de la Carpaţi şi Dunăre, a militat cu consecvenţă şi fermitate pentru înfrăţirea poporului român şi a naţionalităţilor conlocuitoare în luptă unită, comună, pentru libertate, democraţie şi progresul patriei.

Referindu-mă la regiunea în care m-am născut şi mi s-a modelat modul de a gîndi şi de a vedea lumea şi relaţiile dintre oameni, să mi se îngăduie să afirm că aceste cuvinte ale secretarului general al partidului sintetizează cu toată claritatea cu adevăr demonstrat de întreaga noastră istorie.

Există în cronica lui Anonymus, notarul regelui Bela al II-lea, un pasaj emoţionant. El afirmă că după lupta de lîngă Căpuşul de astăzi dintre oamenii lui Gelu, pe care îl numeşte „duce“, şi cei ai lui Tuhutum, atraşi de veştile ajunse la ei despre **„bonitatem terre Ultrasilvanae“**, şi-au întins mîna în semn de pace şi de legămînt că între ei nu vor mai decide niciodată armele, ci spiritul înţelegerii reciproce. De atunci, acest legămînt a rămas înscris în inimile celor mai buni fii ai poporului român şi maghiar de pe aceste pămînturi binecuvîntate, dar prea adesea arate de furtuni, de năvăliri, de războaie, de asuprirea claselor dominante şi de uneltirile celor care au vrut să le stăpînească învrăjbind popoarele şi slăbindu-le astfel capacitatea de a li se împotrivi. Acest legămînt a izbucnit în forţa disperată a răscoalelor ţăranilor români şi maghiari, ca cea de la Bobîlna, din 1437, în masiva participare a ţăranilor secui la războaiele lui Mihai Vodă Viteazul, în răzvrătirea comună a soldaţilor armatei multinaţionale a Imperiului habsburgic, pentru zdrobirea acestei temniţe a popoarelor şi pentru pace. Acest legămînt a dobîndit forme superioare, sub conducerea comuniştilor, în lupta muncitorilor şi ţăranilor români, maghiari, germani şi de alte naţionalităţi împotriva exploatării şi opresiunii, a politicii reacţionare a regimului burghezo-moşieresc român, a dictaturii militaro-fasciste din România ciuntită şi a ocupaţiei fasciste-horthyste din Ardealul nordic, pentru eliberare şi deschiderea orizontului spre un viitor mai luminos. Şi acest legămînt a fost transformat de Partidul Comunist Român în politică de împlinire a năzuinţelor celor mai înalte ale celor ce muncesc, români şi de alte naţionalităţi.

Este însă bine să nu uităm că străvechiul legămînt de frăţie, transformat în realitatea de tip superior a unei societăţi socialiste în plină ascensiune pe noi şi noi trepte de dezvoltare multilaterală şi de afirmare a potenţialului creator al tuturor oamenilor, a avut în trecut duşmani înverşunaţi, a căror moştenire de ură şi dorinţă de vrajbă şi de aţîţare şi-a găsit, din nefericire, şi în zilele noastre purtători. Aproape trei decenii de activitate în diplomaţia ţării noastre şi experienţe dobîndite în cursul unor călătorii din ultimii ani peste hotare mi-au îngăduit să văd multiple şi înjositoare forme ale activităţii pline de ura neputincioasă a celor definitiv condamnaţi de evoluţia istorică implacabilă dar incapabili să înţeleagă graiul realismului şi al lucidităţii. Această activitate anacronică şi de dinainte condamnată la eşec poate însă avea ecouri nefericite în unele conştiinţe, în epoca noastră, în care mijloacele de difuzare a ideilor şi informaţiilor au atins o dezvoltare inimaginabilă în trecut, spre folosul circulaţiei valorilor constructive, a informaţiilor corecte, a opiniilor destinate să construiască între popoare şi oameni punţi de înţelegere, de cunoaştere reciprocă a realităţilor, şi de respect mutual, dar puse uneori şi în slujba tendinţelor nocive de aţîţare şi învrăjbire, a creerii de adversităţi prin plăsmuiri, denaturări şi calomnii.

Pe aceste temeiuri, îmi exprim profunda satisfacţie pentru fermitatea cu care Raportul Comitetului Central, prezentat de tovarăşul Nicolae Ceauşescu, a declarat clar şi răspicat, fără echivoc, că „partidul va combate cu tărie propaganda naţionalist-şovină a cercurilor reacţionare din afară, denaturarea realităţilor din ţara noastră, încercările de dezorientare a oamenilor muncii de alte naţionalităţi“. Realizările dobîndite de poporul nostru prin eforturi pline de abnegaţie, rezultatele obţinute în rezolvarea definitivă a unei probleme atît de sensibile şi de complicate cum a fost problema naţională din România — după secole de eforturi depuse de clasele dominante pentru a crea contradicţii, animozităţi şi adversităţi artificiale între oamenii muncii de diferite naţionalităţi şi, mai ales, după anii de explozie a şovinismului, naţionalismului şi revanşismului din pragul celui de-al doilea război mondial şi în anii groaznicului său coşmar — sînt prea scumpe întregului nostru popor, tuturor oamenilor cinstiţi din această ţară, pentru a le lăsa falsificate, denaturate sau umbrite de campaniile nerușinate ale unor grupuri de aventurieri năimiţi de forţe social-politice definitiv condamnate de istorie.

Cuvintele prin care secretarul general al Partidului Comunist Român a sintetizat într-o formă de nobilă rezonanţă şi de profund adevăr esenţa unităţii şi egalităţii depline dintre poporul român şi naţionalităţile conlocuitoare în efortul înfrăţit de făurire a viitorului comunist exprimă, astfel, atît rodul esenţial al unei îndelungate şi pline de semnificaţie experienţe istorice, cît şi răspunsul plin de demnitate şi de umanism al poporului României socialiste la încercările neputincioase şi ridicole de a dăuna unităţii sale de monolit.

24 NOIEMBRIE 1979

L4

DIN CUVÎNTĂRILE PARTICIPANŢILOR LA CONGRES

DUMITRU POPESCU: „Vom fi revoluționari prin forța și frumusețea mesajului umanist al ideilor, operelor și acțiunilor noastre"

Pentru a defini esența bilanțului cu care Partidul Comunist Român se prezintă la acest Congres — după 35 de ani de guvernare ar fi, cred, suficient de edificator să spunem că el a făcut din România una din cele mai dinamice societăți contemporane și, în același timp, o țară total liberă și suverană. Mi se pare de prisos a demonstra ce înseamnă aceasta pentru o națiune care a cunoscut secole de înapoiere, și care a trebuit să ducă pe umeri, vreme îndelungată, cite un dureros și umilitor jug străin.

Raportul tovarășului Nicolae Ceaușescu și pachetul celorlalte documente ale Congresului al XII-lea constituie o reală dezvoltare creatoare a Programului partidului adoptat de Congresul al XI-lea. Este prima oară cînd partidul nostru dispune de o asemenea laborioasă programare a soluțiilor pentru cea mai stringentă problematică previzibilă a deceniului viitor, în condițiile cînd modernizarea socialistă a României va trebui să înfrunte influențele proceselor contradictorii periculoase, adesea chiar dramatice, ale economiei și politicii mondiale. În aceasta se întruchipează un înalt spirit de răspundere național, o concepție realistă, cutezătoare, revoluționară, într-un cuvînt, însuși socialismul științific, promovat cu seriozitate și competență de partidul nostru. Iată o lucrare socială, cu adevărat monumentală prin complexitatea și vizionarismul ei lucid, matematic dar și romantic, în care putem desluși liniile de forță ale gîndirii inițiatorului și principalului ei autor — tovarășul Nicolae Ceaușescu, ce trăiește destinul acestui neam nu numai la cea mai înaltă tensiune comunistă patriotică, pasională, aș spune, dar și în epicentrul marilor seisme ale lumii, în care se află mereu, prin cunoscuta-i vocație politică planetară.

În toate acestea nu poți să nu remarci, totodată, ca un numitor comun, forța și amploarea gîndirii și muncii poporului român. Nu doar un sentiment firesc, ci autoritatea imparțială a faptelor și datelor, judecate la rece mă îndreptățesc să afirm că, trăind într-o țară mică, sîntem fiii unui popor mare.

Poporul român, conștient de comandamentul istoric al epocii, s-a angajat, fără emfază, dar decis și tenace, să iasă odată pentru totdeauna la lumină, să intre în rîndul națiunilor prospere ale lumii. Este o înaltă onoare să aparținem acestui popor matur, luminat și curajos — și nu există sacrificiu pe care el să nu-l merite din partea noastră, a tuturor.

Mobilul declarat al tuturor proiectelor pe care le vom adopta — *a spus în continuare vorbitorul* — nu este acumularea în sine de bunuri materiale și de forță, nu este o orgolioasă concurență cu aberanta societate de consum, ci realizarea unei noi calități a vieții oamenilor. Desigur, ne propunem ca poporul nostru să dispună de tot ce are nevoie, să nu fie constrîns la nici o privațiune. Dar calitatea vieții nu înseamnă numai satisfacție fiziologică, ci și bucuria demnității morale, a plenitudinii intelectuale, plăcerea cunoașterii și a manifestării sensibilității cu care ne-a înzestrat natura.

În cristalizarea unei noi calități a vieții, alături de producătorii bunurilor materiale — modeștii demiurgi ai bazelor civilizației socialiste — oamenii de cultură, artiștii, ideologii, propagandiștii, găsesc un larg teren de exercitare a funcției lor sociale, de afirmare a necesității și utilității lor, a rolului pe care mai mult ca oricînd li-l conferă acum istoria. Omul liber, ajuns pe calea revoluției la noua treaptă a condiției sociale, oferite de socialism, trebuie să se bucure de viață într-un mod mult mai elevat decît individul înlănțuit în mecanismul necruțător al capitalismului. El are dreptul să poată gusta frumusețea ideilor mari, profunde, ca și adîncimea tuturor frumuseților plăsmuite de omenire, să trăiască într-o ambianță armonioasă, să simtă permanent respectul personalității sale, respectul valorilor autentice, pentru a putea respecta la rîndu-i personalitatea și valoarea celorlalți, pentru a se putea dărui generos semenilor săi, colectivității. Aceasta este, cred, semnificația umanismului revoluționar pe care tovarășul Nicolae Ceaușescu ne cere să-l punem la temelia întregii suprastructuri, ca de altfel a societății în ansamblu.

Putem afirma cu toată convingerea că viața noastră spirituală cunoaște astăzi dimensiuni fără precedent, substanța ei înrîurind profund mentalitatea oamenilor, poziția lor civică, însăși existența materială. Dar, ca întotdeauna, cu nedesmințita sa luciditate și exigență comunistă, tovarășul Nicolae Ceaușescu ne-a avertizat și la acest Congres asupra pericolului automulțumirii. Desigur, remarca vizează ansamblul dezvoltării societății, spiritul de luptă al partidului, elanul general al muncii socialiste, dar nu în mai mică măsură ideologia, educația, cultura care, așa cum ne reamintește tovarășul Nicolae Ceaușescu, nu reușesc să țină pasul cu dinamismul transformărilor revoluționare. Raportul cere, pe bună dreptate, realizarea unei noi calități și în acest domeniu.

Desigur, frontul nostru ideologic condus direct de partid dovedește constant o orientare justă, socialistă, are la bază permanent Carta noastră teoretică revoluționară, participă din toate forțele la construcția nouă orînduiri, la pregătirea și manifestarea politică a oamenilor. Nu putem subaprecia însă fenomenele negative ce persistă în acest domeniu, unele de vreme îndelungată. În numeroase lucrări ce se vor teoretice, izbesc repetarea obositoare a unor noțiuni și teze generale, sărăcia de idei, competența scăzută, tonul scolastic, rezultat din anemicul contact cu viața, lipsa de originalitate, de contribuție creatoare a autorilor. Se pare că dăinuie încă o anumită comoditate intelectuală, tradusă în așa-zisa teamă de greși, cu atît mai supărătoare cu cît contravine total mobilității și cutezanței gîndirii partidului nostru, spiritului său profund novator. Nu mai vorbim că aceasta nu are nimic comun cu întregul proces de primenire a țării. N-am mai putea vorbi de nici un progres dacă și producătorii bunurilor materiale, oamenii noștri de știință s-ar opri, timorați, la porțile noului, ale necunoscutului, preferînd să repete mereu ceea ce au mai făcut. Trebuie să recunoaștem, de asemenea, că propaganda noastră ar trebui să fie mult mai puternic racordată la mișcarea internațională a ideilor, la dezbaterile contemporane în jurul temelor vitale ale umanității, ale perspectivelor societății și omului, ca și la cele mai noi cuceriri ale științelor exacte. Filosofii, sociologii, economiștii, propagandiștii în general, își pot justifica menirea numai dovedind că pot răspunde în mod documentat, convingător și inspirat, întrebărilor sfredelitoare ale omului modern despre sine, despre locul său în univers, despre raporturile sale cu natura și lumea.

Partidul nostru — *a subliniat în continuare vorbitorul* — este profund preocupat de perfecționarea fizionomiei etice a oamenilor, în calitatea lor de ființe sociale. Despre aceasta se scrie și se vorbește destul de mult în presă, la Radioteleviziune, în cărți, cu prilejul diferitelor manifestări politico-educative. Perimetrul investigațiilor este însă destul de restrîns, aspectele și faptele dezbătute sînt nu o dată nesemnificative, în general, problema nu este abordată la anvergura staturii morale a poporului nostru, la nivelul marilor schimbări din conștiința publică. Va trebui să atacăm în mod frontal problemele morale arzătoare, evidențiate de viața însăși, spulberînd bagajul perimat și nociv al mentalităților, obiceiurilor și comportărilor pe care le mai tîrîm după noi din lumea veche, întărînd și dezvoltînd curentul de opinie înaintat, situat pe pozițiile umanismului revoluționar, făcînd din fiecare cetățean un militant social conștient, un om demn, responsabil, rațional.

În cultură ne bucurăm de o mișcare artistică viguroasă și elevată, de talente autentice și foarte variate — lucru firesc la un popor atît de înzestrat, creator al unei inestimabile zestre spirituale milenare. În anumite genuri putem spune cu mîndrie că nu ne simțim cu nimic mai prejos decît țările cu mare faimă artistică. Apare, de aceea, cu atît mai nejustificată o anumită tendință provincială de a mima străinătatea tocmai în ceea ce are ea particular. Desigur, trebuie să ne împărtășim din tot ce e prețios și nou în experiența artistică a lumii, dar nu pentru a ne estompa individualitatea, ci, dimpotrivă, pentru a contura și mai bine originalitatea creației naționale. De ce să ne prefacem, într-o operă sau alta, că gîndim și simțim ca alții din punct de vedere estetic, atunci cînd avem de exprimat o sensibilitate proprie, românească, extrem de interesantă și inedită, capabilă ea însăși să îmbogățească și să diversifice cultura universală. Doar și pînă acum ne-am putut distinge numai prin mari originali ca Eminescu și Caragiale, Panait Istrati, Brâncuși sau George Enescu. Cea mai mare greșală pe care am putea-o face în artă ar fi aceea de a refuza să fim noi înșine, ignorînd experiența istorică și chiar existențială, cu adevărat emoționantă a poporului român, personalitatea sa demnă de cel mai mare interes nu numai aici, acasă, ci și pe plan universal. Festivalul „Cîntarea României", pe lîngă celelalte atribute și îndatoriri, o are și pe aceea de a face fuziunea deplină dintre creația noastră artistică nouă și înțelepciunea, sensibilitatea, profundele particularități spirituale ale poporului.

Raportul tovarășului Nicolae Ceaușescu ne îndeamnă să facem din concepția revoluționară a partidului flacăra vie care să lumineze întregul drum al societății, întreaga viață a oamenilor, astfel ca în tot ce întreprindem să palpite spiritul revoluționar. În ce privește ideologia și cultura, un asemenea deziderat nu se poate realiza doar printr-o voce mai ridicată sau mai stridentă a celor chemați să le facă. Cu atît mai puțin, printr-un joc gratuit de umbre, oricît de grațioase ar fi acestea. Atingerea acestui țel cere, în primul rînd, o tot mai largă și solidă pregătire culturală, științifică, teoretică, o mai mare adîncime a cugetului, o vibrație intelectuală mai intensă, în ritm cu viața și preocupările poporului.

Vom fi revoluționari prin forța și frumusețea mesajului umanist al ideilor, operelor și acțiunilor noastre — *a subliniat vorbitorul.* Vom fi revoluționari în măsura în care tot ceea ce facem va innobila sufletul și va tonifica voința de mai bine și puterea de dăruire a oamenilor. Vom fi revoluționari dacă prin ceea ce scriem, spunem și facem vom reuși să sporim elanul poporului nostru, angajat în grandioasa competiție a progresului. Vom fi revoluționari dacă vom face din idei, din artă, din toți factorii de educație, o baricadă a spiritului împotriva vechiului din noi, din societate, din întreaga lume, o rampă de lansare a marilor adevăruri și idealuri ale comunismului. La acest Congres de importanță istorică al partidului, simțim datoria să ne angajăm, în numele tuturor celor ce activează pe tărîmul ideologiei, culturii, presei, să dăm muncii noastre viitoare un asemenea conținut pentru a fi la înălțimea noilor cerințe ale societății și a îndemnului înflăcărat al secretarului general.

De la Tribuna Congresului al XII-lea vreau să aduc cel mai cald omagiu marelui comunist, a cărui muncă titanică și a cărui gîndire scăpărătoare și-au întipărit efigiile pe noul destin al poporului nostru, pe cea mai strălucită pagină din istoria modernă a României, omului de stat cunoscut și stimat pe toate meridianele lumii datorită curajului, principialității și puterii de convingere cu care luptă pentru pacea, dreptatea și fericirea popoarelor — tovarășul Nicolae Ceaușescu. Prin cele spuse consider că mi-am motivat pe deplin votul pe care-l voi da pentru realegerea celui mai proeminent exponent al poporului român, în înalta funcție de secretar general al partidului nostru.

ADRIAN PĂUNESCU: „Zorii mileniului trei trebuie să găsească România așa cum o visează partidul nostru"

Adînc impresionat de Cartea de istorie și de Cartea viselor lucide ale țării, care este Raportul secretarului nostru general, permiteți-mi să mă adresez de-a dreptul autorului acestei opere politice, sociale, economice și morale. Sîntem mîndri, tovarășe Nicolae Ceaușescu, de viața, de lupta și de opera dumneavoastră. Sîntem mîndri de inspirația și clarviziunea cu care ați acționat și acționați pentru binele poporului nostru, care nu uită, nu trebuie să uite, cumplita situație de remorcă, la care il destinaseră atîția.

Dar cu deplină sinceritate — *a subliniat vorbitorul* — trebuie să spunem că România noastră de azi nu poate să ajungă la înaltul nivel de dezvoltare pe care-l preconizează șeful statului și partidului nostru, pentru care luptă acest neobosit Erou, decît dacă noi toți vom înțelege că nu aprobînd doar formal, din cap sau ridicînd mîinile, să votăm progresul nostru, vom și realiza acest progres. A fi revoluționar nu mai poate însemna azi doar a fi de acord cu revoluția, ci înseamnă a participa activ la revoluție. Unii și-au însușit obiceiul de a crede că participarea la un proces revoluționar înseamnă prezența lor, cu cămăși bine scrobite, la masa festivă de la sfîrșitul acelui proces revoluționar.

Bătălia noului, dragi contemporani, a fost, în mod incomparabil, preconizată, încă acum un deceniu. Tovarășul Ceaușescu a spus atunci că vor veni vremurile în care cel mai prețios zăcămînt, cea mai bine cotată valută de pe piața mondială va fi gîndirea originală, mintea omenească, inteligența. Acele vremuri au sosit, tovarăși. Oare nu au existat cu adevărat minți care să gîndească soluții tehnice noi? Eu cred că n-au existat destule conștiințe politice și morale care să întrerupă omenirea din praznicul la care se considera invitată pe veci. Cu o mare mîndrie, cu o neasemuită mîndrie, spun aici: tovarășul Nicolae Ceaușescu a fost, și din acest punct de vedere, un vizionar realist și o conștiință îndrăzneață. Dar tovarășul Ceaușescu ne-a spus acestea și nouă, compatrioților săi. L-am aplaudat, ne-am entuziasmat, i-am trimis telegrame de aprobare și entuziasm, cei mai vajnici dintre noi au acționat în practică, dar unii, cînd să punem în practică lupta pentru nou, ne-am izbit de greutăți, ne-am cam domolit, ne-am cam oprit la aplauze. Aplauzele sînt la noi un semn de angajament, prima formă și cea mai la îndemînă a unei adeziuni. Mîinile noastre sînt făcute să muncească și, cu autoritatea cîștigată prin muncă, să aplaude. Vreau să declar, aici, că puterea noastră stă în capacitatea de a da întruchipare concretă adeziunii de principiu. Marelui nostru om de omenie îi sîntem încă datori cu fapte care să concretizeze aplauzele noastre de adeziune.

Referindu-se, în spirit critic și autocritic, la rosturile presei, vorbitorul a arătat că aceasta ar trebui să se constituie mai mult, mai curajos și mai neinduplecat într-o instanță puternică de cercetare a relațiilor, a concordanței dintre fapte și vorbe. N-am făcut destul, nici noi la „Flacăra", nici alte gazete și ziare, pentru urmărirea la față locului a felului în care sînt duse la îndeplinire sarcinile, indicațiile secretarului general al partidului. N-am făcut destul nici pentru punerea în evidență a faptului că unele prevederi legale se cuvin îmbunătățite, iar unele legi să fie aplicate, nu obstrucționate de instrucțiuni și circulare. N-am făcut destul pentru a informa conducerea partidului că încă nu s-a creat destul în realitate necesarul climat de emulație și efervescență a valorilor. Încă, la noi, inventatorii umblă ei, după un loc unde să-și plaseze invențiile și noutățile, în loc ca ministerele de resort să se transforme în adevărate focare ale spiritului revoluționar și luptei pentru nou. Problemele cointeresării materiale nu sînt încă rezolvate pînă la capăt. Să cointeresăm mai elastic pe oamenii muncii, atît în rezolvarea sarcinilor curente, cît și în descoperirea noului, în elaborarea de către ei a unor idei originale, pe măsura nevoilor țării și ale vremii, concretizînd luminoasa concepție despre spiritul revoluționar și dezvoltare a tovarășului Ceaușescu, concepție pusă din nou în relief de Raportul față de Congres. Risipirea gîndirii originale românești este, cel puțin, tot atît de gravă ca risipirea materiilor prime și combustibilului.

Mai avem multe de făcut, *a continuat vorbitorul.* Dacă ar fi să mă refer în continuare la domeniul meu de activitate, aș spune că presa noastră are de înfrînt monotonia și stereotipia, precum și comoditatea cazurilor deja rezolvate. Prea des ne așezăm noi la sfîrșitul evenimentelor, sîntem prea constatativi, prea puțin dispuși să riscăm o luptă, sîntem prea năravuri la lipsa de culoare și de pasiune. E tot atît de adevărat că problemele materiale ale aparției și administrării presei nu sînt pe deplin rezolvate. Așteptăm și noi din partea ministerelor de resort, utilaje tipografice moderne și hîrtie mai bună și mai îndestulătoare pentru toți cititorii noștri. Așa cum așteptăm — și trebuie să trecem mai hotărît de la așteptare la acțiune — ca presa noastră comunistă să fie mai bine îmformată și să informeze mai bine, să fie variată și combativă, să nu se teamă de nimic decît de neadevăr și de nefolos.

Congresul al XII-lea trebuie să însemne și pentru presă și pentru cultură un mare impuls. De la presa făcută prea adesea de grefieri plictisiți ai realității, de la cultura cu gust de vegetație de seră citeodată, trebuie să trecem total — iată ce ne arată acest Congres — la o presă revoluționară, la o cultură revoluționară nu doar în sensul că sînt de acord cu revoluția, ci mai ales în sensul că luptă, cu mijloacele lor specifice, pentru înfăptuirea revoluției, ca să reliefeze convingător, noua condiție umană. Stimați tovarăși, mai avem 20 de ani pînă la încheierea nu numai a patru cincinale, nu numai a unui veac, ci și a mileniului doi. Zorii mileniului trei trebuie să găsească România așa cum o visează partidul nostru, așa cum o anunță acest important Congres, așa cum o vede, și în Raportul prezentat Congresului, cu puternica sa capacitate de a înțelege prezentul și de a prospecta și determina viitorul, tovarășul Nicolae Ceaușescu: o țară puternic dezvoltată, cu o industrie strălucită, cu o agricultură sănătoasă, cu o cultură demnă, cu o știință temerară, o țară a oamenilor — oameni, neatîrnată de conjuncturi, liniștită și creatoare de liniște, pe pămîntul strămoșilor noștri, o țară în care comunismul nu va însemna somn și consum, ci va fi portretul suprem al omeniei și omului.

Vremea noastră poate fi intitulată pe drept cuvînt Epoca Renașterii socialiste a României. Toți cetățenii țării, că sînt români, că sînt maghiari, că sînt germani, că sînt sîrbi, ucraineni, evrei, înfăptuiesc, sub conducerea partidului, această renaștere și se bucură de roadele ei. Greutățile care există, necazurile, privațiunile sînt ale tuturor, cum ale tuturor sînt și bucuriile și nădejdile.

Acest popor și-a găsit, prin partidul comuniștilor, garanția de durată și prospețime, omul prin care se exprimă și unitatea națională, și hărnicia, și îndrăzneala, și înțelepciunea, și puterea de a înțelege și de a purta misia noastră în lume. Acest om este tovarășul Nicolae Ceaușescu. Realegerea sa în fruntea partidului face parte din viața noastră, cum fac parte Munții Carpați din geografia României.

Permiteți-mi, tovarăși
să vă mai spun ceva,
Simțirea dumnevoastră,
însă cu vorba mea,
În ora de sorginte milenară
A unei noi renașteri românești,
În ora cînd, pentru această țară,
Ca un abrupt accent de
primăvară
Răsare soarele la București.

Trăiască-n sănătate
cîrmaciul țării noastre,
Conducător de țară,
conducător de oaste,
Trăiască omul țării, eroul ei viteaz
Că-n grija lui se află
poporul nostru azi,
El omului de mîine îi este
temelia,
Trăiască Libertatea!
Trăiască România
Trăiască Ceaușescu,
Partidul și Poporul!
Trăiască România!
Trăiască Tricolorul!

HAJDU GYŐZŐ: „Comoara pe care o avem: unitatea de granit a partidului și a poporului"

Am urcat profund emoționat la înalta tribună a Congresului, pentru că sufletul meu de publicist și redactor maghiar din România, la fel cu sufletul miilor de tovarăși delegați din această sală, s-a umplut de nespusă bucurie și recunoștință ascultînd genialul Raport al tovarășului Nicolae Ceaușescu. Dați-mi voie să raportez Congresului cu vorbe simple, neîmpodobite: „Noi, scriitorii și artiștii din Tîrgu-Mureș, fără deosebire de naționalitate, sîntem cuprinși de mîndrie și de fericire la gîndul că am reușit să întemeiem adevărate ateliere de creație ale frăției. Suflul înnoitor instaurat în țară, mai ales după Congresul al IX-lea, a extirpat din rădăcini numeroase concepții învechite, simpliste și dogmatice ale trecutului, spiritul hain și ucigător al suspiciunii, tot ceea ce era împotriva rațiunii și a realismului, tot ceea ce nu era omenesc. Acum, în perspectiva unui deceniu și jumătate, ne dăm seama de revoluția uriașă, hotărîtoare care s-a înfăptuit de atunci în întreaga noastră societate și gîndire, revoluție al cărei inspirator, inițiator și eroic luptător este tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Noi, scriitorii maghiari din România, care trăim și creăm în perfectă armonie cu confrații noștri români — *a spus vorbitorul* — nu am avut niciodată un susținător atît de generos, un prieten atît de bun, atît de inimos și de înțelegător ca tovarășul Nicolae Ceaușescu. În decursul istoriei, maghiarii din România nu au avut niciodată o viață spirituală atît de înfloritoare, o literatură, o artă și o știință atît de bogată, ei nu au dispus niciodată de atîtea instituții de învățămînt, cultură, artă și literatură ca în prezent.

Permiteți-mi ca — în calitate de redactor șef al revistei scriitorilor maghiari din România, „Igaz Szó", de președinte al Consiliului oamenilor muncii de naționalitate maghiară din județul Mureș, ca unul ce cunosc sentimentele și gîndurile populației maghiare de pe meleagurile mureșene — să dau glas dorinței noastre unanime și fierbinți ca tovarășul Nicolae Ceaușescu, în a cărui persoană cinstim și noi pe cititorul României moderne și chezășia viitorului nostru de aur, să fie reales în funcția de secretar general. Noi, scriitorii maghiari din România, toți oamenii muncii de naționalitate maghiară din țară, votăm în persoana tovarășului Nicolae Ceaușescu pe genialul conducător de partid și de stat al cărui nume constituie pentru noi un adevărat standard, simbol al frăției și deplinei egalități în drepturi; votăm pe conducătorul scump care, pătruns de cele mai înalte idealuri revoluționare, ține la națiunile din România, iubind naționalitatea mea maghiară, la fel ca pe propria lui națiune, iubind naționalitatea mea maghiară așa cum îi iubește pe toți cei ce trăiesc și muncesc în patria noastră comună — Republica Socialistă România.

Sintetizînd drumul glorios parcurs de patria noastră în anii construcției socialismului, vorbitorul a spus: „În municipiul nostru — modest tîrg de provincie înainte de eliberare, oraș tot mai mare și tot mai înfloritor astăzi — unitatea frățească dintre români și maghiari își găsește expresia în creații artistice cu caracter de simbol: au fost înălțate statui înfățișîndu-i pe Eminescu, cei doi Bolyai, Bălcescu, Körösi Csóma Sándor, Papiu Ilarian, Avram Iancu. Ele exprimă un mare adevăr: faptul că, datorită politicii naționale revoluționare a partidului, trăiesc tradițiile cele mai nobile, atît ale poporului român, cît și ale naționalităților conlocuitoare; ele dovedesc că lumea noastră e lumea umanismului și a democrației de cea mai neîntrecută calitate, iar patria noastră — vatră înfloritoare a frăției și egalității în drepturi. Sîntem o țară și un popor. Sub bolta cerului ei senin omul crește mare și respiră liber, indiferent dacă aceleia care i-a dat viață îi spune mamă, anyám sau mutter. Pentru această epocală izbîndă a partidului — *a subliniat vorbitorul* — aducem mulțumiri și juruință de neabătută credință celui mai înalt for al faptei și gîndirii comuniste: Congresul al XII-lea. Inima ne e cuprinsă de nețărmurită recunoștință; e inima acelora care au scăpat pentru totdeauna de temerile copilului vitreg, de inumana asuprire socială și națională; inima acelora care constată zi de zi că pe cerul patriei libere steaua partidului, steaua în cinci colțuri a omului atotbiruitor, strălucește cu egală intensitate pentru fiecare cetățean.

Slăvit să fie pentru această istorică victorie Partidul Comunist Român! Slăvită fie națiunea socialistă română! Slăvite fie naționalitățile conlocuitoare, care trăiesc și muncesc în frățească, indisolubilă unitate cu națiunea română! Slăvit să fie acum și-ntotdeauna eroul zilelor noastre, bărbatul neînfricat în sufletul căruia vibrează idealul de libertate și independență al lui Mihai Viteazul, Ștefan cel Mare, Nicolae Bălcescu, Alexandru Ioan Cuza și Bethlen Gábor, bărbatul care — român și patriot, om între oameni și comunist între comuniști — ocrotitor de țară — și-a pus viața în slujba înfrățirii creatoare a tuturor fiilor acestor meleaguri! Bărbatul care vrea să ne ocrotească min ra țară, așa cum ocrotești un cuib de ciocîrlie aflat în calea coșașului pentru ca pasărea să-și crească în tihnă puișorii, să cînte, să trăiască slobod, netulburată, în pace, în cea mai desăvîrșită libertate.

Slavă stegarului libertății și independenței naționale, erou comunist al României de astăzi, pilda noastră veșnic vie: Nicolae Ceaușescu! Slavă bărbatului datorită căruia oamenii muncii — români, maghiari, germani și de altă naționalitate — pot spune ceea ce un clasic al poeziei noastre spunea: că în lumea mare nu-i loc mai sfînt, și nici mai scump nu-i pentru noi: aici trebuie să trăim, aicea să murim...

Noi, maghiarii din România, împreună cu tot poporul, avem un singur centru vital, în care bate inima mișcării noastre revoluționare: este Bucureștiul, Comitetul Central al Partidului Comunist Român, mîndria partidului și a țării: tovarășul Nicolae Ceaușescu. În jurul acestei inimi ne stringem rîndurile ca un singur om, păzind ca lumina ochilor cea mai scumpă comoară pe care o avem: unitatea de granit a partidului și a poporului, cetate inexpugnabilă a libertății și independenței, a demnității noastre de oameni și de cetățeni. Avem o singură mamă, femeia care ne-a născut. Un singur pămînt natal, acela pe care am crescut. O singură patrie, România socialistă, pe care sîntem gata să o apărăm cu orice sacrificii. Și avem un singur partid, gloriosul Partid Comunist Român, în rîndurile căruia luptăm cu cinste, cu credință, cu recunoștință, așa ca să fie mîndru de noi, fiii pe care i-a crescut.

NIKOLAUS BERWANGER: „România noastră, mai presus de toate, este și va fi mamă bună pentru toți cei drepți în cuget și în faptă"

Vorbitorul și-a început cuvîntul cu versurile:
„Am visat / un timp al forțelor uriașe / timpul omului muncii / ager la minte și la cuget / am dezlănțuit / o furtună uriașă / care a zguduit țara / am creat / un nou răsărit de soare / care a trezit inimile toate / am construit / o vatră a oameniei / care naște forțe uriașe / am creat / un timp al marilor modelări / timpul nostru / timpul României socialiste / modelăm / uzine și orașe / cîmpuri și sate / caractere și pasiuni".

Acesta a fost glasul și crezul poetului, care a ascultat cu emoție vibrantele îndemnuri și ideile titanice ale tovarășului nostru Nicolae Ceaușescu, un suflet măreț și luminos ca soarele verii, care, rostind cuvintele colaborare, prietenie, pace, parcă își pune inima și sufletul pe masa tratativelor, amintind în același timp unei lumi întregi înțelepciunea românească din bătrîni „să lăsăm în orice situație un locșor pentru un bună ziua".

Permiteți-mi ca la înaltul forum al comuniștilor României care cu mîndrie își ocupă locul demn în lume, să dau glas sentimentelor și convingerilor comunistului, ale activistului de partid din mine, gîndurilor și aspirațiilor germanilor de pe meleagurile timișene, care la începutul acestei toamne bogate l-au primit la Timișoara pe secretarul general al partidului și președintele țării, tovarășul Nicolae Ceaușescu, model în gîndire și faptă pentru noi, toți fiii României, purtători de graiuri diferite, dar uniți de mobilizatorul Program al partidului, inițiat de cel mai iubit fiu al națiunii noastre socialiste care, prin Raportul expus sub această cupolă, a acoperit ridurile zilei de ieri și a luminat ca un far ziua de mîine.

În numele celor aproape 100 000 de comuniști din județul Timiș — *a spus, în continuare, vorbitorul* — exprim aprobarea deplină față de înălțătoarele documente ale Congresului, în care vedem întruchiparea aspirațiilor tuturor cetățenilor României, fără deosebire de limba în care rostesc cuvîntul patrie. Dînd glas voinței comuniștilor care mi-au încredințat mandatul de a-i reprezenta la acest forum istoric, susțin și eu cu însuflețire propunerea ca tovarășul Nicolae Ceaușescu, părintele României socialiste, personalitate eminentă a vieții politice contemporane, să fie reales în înalta funcție de secretar general al partidului nostru.

Unitatea și prietenia frățească, componentă de seamă a unității morale și social-politice a poporului, este o realitate istorică, întrucît România noastră, mai presus de toate, este și va fi mamă bună pentru toți cei drepți în cuget și faptă. Această unitate și prietenie frățească a izvorît din aspirațiile comune pentru făurirea unei vieți mai bune, pentru urmarea neabătută a căii spre progres și pace, spre comunism a patriei. Ideea unității și frăției oamenilor, fără deosebire de naționalitate, s-a numărat întotdeauna printre marile valori perene ale ideologiei P.C.R., care s-a orientat în mod strălucit după democratismul consecvent în rezolvarea tuturor problemelor și situațiilor ivite pe parcursul revoluționarului proces de transformare fundamentală a României. Ridicată de către partid pe o treaptă nouă, superioară, îmbogățită prin excepționalele contribuții ale secretarului general, avînd la temelie egalitatea deplină în drepturi a tuturor cetățenilor, ea s-a îmbogățit mereu cu sensuri noi: unitatea deplină în lupta comună pentru edificarea societății socialiste multilateral dezvoltate, pentru înflorirea patriei comune — România socialistă. *În aceeași ordine de idei, vorbitorul a subliniat că patria înseamnă nu numai țara în care trăiești, pămîntul strămoșesc.* Noțiunea este mult mai complexă, incluzînd și toate valorile materiale și spirituale create în comun pe acest pămînt de-a lungul veacurilor, înseamnă și lupta comună pentru idealuri înălțătoare, înseamnă și bucuriile și satisfacțiile comune pentru realizările socialismului. Subliniez că și conaționalii mei înțeleg astfel conceptul de patrie și demonstrează prin faptele muncii că această patrie comună ocupă locul de cinste în inima și gîndul lor. „Avem cu toții sarcina și obligația față de poporul român, de viitorul patriei socialiste, să întărim și să dezvoltăm această colaborare", ne-a indicat secretarul general, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Acest imperativ l-am înțeles cu toții și l-am transpus în realitate, militînd și în continuare pentru înfăptuirea lui. Ne simțim cu adevărat membri egali ai societății noastre și ne facem datoria față de patrie. Aceste adevăruri rămîn legămînt și angajament ferm, așa cum ne-a învățat partidul și cea mai mare cinste pentru noi este convingerea că patria și partidul nu se îndoiesc de cuvîntul nostru dat.

Fericit va fi acel popor care se adună sub stejarul străbun pentru a discuta în comun problemele publice — a spus acum mai bine de două veacuri un mare cărturar al Europei. Această metaforă a devenit la noi o realitate politică. Forumul nostru, al comuniștilor României, s-a întrunit pentru luarea deciziilor în comun, după consultarea maselor, caracteristică esențială a democrației noastre socialiste și a activității P.C.R. în frunte cu secretarul general, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Sînt convins că rezultatele lucrărilor Congresului al XII-lea vor alcătui noi pagini de aur în istoria patriei noastre, în viața poporului nostru, care, sub conducerea partidului și a personalității de prim rang a secretarului general a păși ferm, neabătut și încrezător pe drumul înfloririi României, care și-a cîștigat cea mai mare prețuire internațională în milenara sa istorie.

Referindu-se la faptul că germanii care trăiesc în România socialistă văd în secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, un simbol al legăturilor de prietenie dintre români și germani, legături istorice țesute în condițiile unor mari tensiuni, delegatul de la Timiș a subliniat că cetățenii de naționalitate germană vor acționa și în continuare în spiritul acestor legături tradiționale, în spiritul gîndirii partidului nostru, contribuind prin tot ce au mai nobil la înflorirea patriei române. Acesta ne este crezul, căci: „Plaiul natal nu este un tren / din care poți cobori oricînd / plaiul natal face parte din sufletul nostru / iar sufletul nostru nu poate fi șters / niciodată și de nimeni / ca o tablă de școală / un singur plai natal avem noi / locul unde ne-a vegheat mama în leagăn / unde-am înginat primul cuvînt / locul unde ne-a străfulgerat / întîia iubire / unde dorm oseminte prin amintiri / cine simte aceasta / nu va scrie niciodată / de undeva de pe Rin / sau din Pădurea Neagră / scrisori lungi de disperare / fiindcă suferă de o boală / fără de leac / dorul după plaiul natal".

Fierbinte omagiu

Apărută sub egida Editurii „Cartea Românească", culegerea în două volume intitulată **Perspective comuniste** reprezintă un semn de vibrant omagiu pe care scriitorii români de azi îl aduc Partidului Comunist Român cu prilejul celui de-al XII-lea Congres. În cuvîntul său de deschidere, George Macovescu, președintele Uniunii Scriitorilor, definește prin următoarele cuvinte crezul de care sînt animați semnatarii poemelor, tabletelor și eseurilor incluse în sumarul celor două tomuri: „Am inscris aici respectul, dragostea și legămîntul nostru față de secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, omul nou al vremurilor noi, căruia îi datorăm chipul de azi al patriei noastre. Ne-am înflorit cartea cu gînduri ale lui, sînt gîndurile întregului neam, sînt gîndurile noastre, ale scriitorilor".

Ceea ce se impune numaidecît atenției cititorilor rezidă în faptul că la alcătuirea culegerii **Perspective comuniste** își dau concursul scriitori din toate generațiile, începînd cu cei mai virstnici și încheind cu cei mai tineri, sincer animați cu toții de dorința adînc patriotică de a-și manifesta și cu acest prilej de gravă și solemnă sărbătoare întreaga lor adeziune la evenimentele politice de anvergură istorică ce marchează viața poporului nostru în momentul de față. Într-o remarcabilă diversitate de forme de expresie și vădind o deosebit de bogată gamă în ordinea sensibilității și a tonalității artistice, textele ce alcătuiesc sumarul celor două volume depun mărturie elocventă în ceea ce privește asumarea organică a timbrului uman propriu fluxului vieții social-politice din România acestor ani bogați în fapte demne de a fi înscrise în analele timpului istoric ce s-a scurs între Congresele al XI-lea și al XII-lea ale partidului nostru.

Structurată pe genuri și specii literare, antologia se recomandă prin despărțiturile ei distincte fiind revelatoare și din această perspectivă. Semnatarii prin articolele și însemnările lor omagiază faptele de muncă și de spirit ale epocii noastre exprimîndu-și astfel adînca lor stare de jubilație intelectuală și afectivă față de măreața operă constructivă a poporului român, față de Partidul Comunist Român, față de secretarul său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Antologia **Perspective comuniste,** expresie revelatoare a spiritului creator structural animat de arta umanismului revoluționar românesc de azi, dă glas de intensă emoție umană, crezului civic-patriotic formulat în cuvinte memorabile de însuși secretarul general al partidului: „Vă asigur că nu există nimic mai presus pentru mine decît cauza socialismului și comunismului în patria noastră, cauza bunăstării și măreției națiunii noastre socialiste, a independenței și suveranității sale, pentru care voi face totul și îmi voi închina întreaga mea activitate și viață!".

Sub emblema unor asemenea înălțătoare cuvinte, scriitorii României de azi întîmpină Congresul al XII-lea al Partidului Comunist Român.

Cronicar

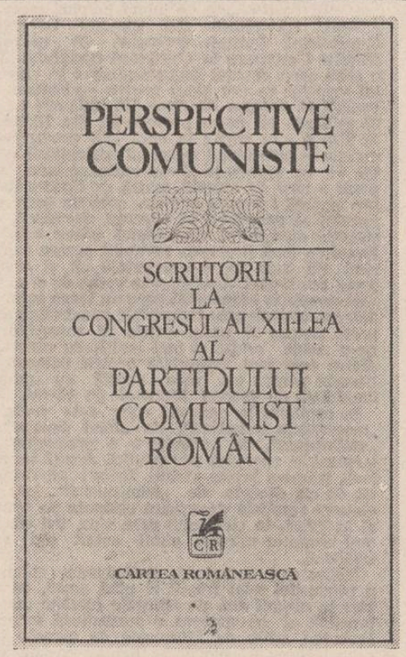

Să înălţăm columnă, să punem temelii

MIHAI BENIUC

Din sala congreselor

Toţi au venit în inimă cu vise,
Cu alte inimi de popor trimise,
Poporul care-a stat la sfat şi s-a-nţeles
Ce gînd şi simţ trimite la Congres.

Privesc vr-un delegat şi zic în sine-mi :
Acesta oare are cîte inemi ?
C-atîta lume bună şi mai dreaptă
Pe seama celor ce muncesc aşteaptă.

Sînt inimile-n piept ca un ciorchine
Ce din vr-un colţ de ţară-aicea vine
Şi stau cu ele ca nişte ulcioare
În jurul unui munte de izvoare.

Şi călăuza de izvoare-n munte
Stă, fiul de popor, ales în frunte
Şi-mparte-nţelepciune pe dreptate
S-ajungă pe meleaguri depărtate.

Aceasta-i sala de Congres : un munte
Cu Nicolae Ceauşescu-n frunte.

TRAIAN IANCU

Stegarul României

Ce monument a făurit poporul,
Congresul comuniştilor ne spune,
O lume nouă-n care viitorul,
E realitate ! Şi e şi minune !

E zborul nalt, pe care l-au visat
Străbunii toţi, ce-au devenit eroi ;
N-a fost, de mii de ani, pînă la noi,
Un vis mai mîndru, mai adevărat !

Ce bucurie poate să răsară,
Mai mare ca această Bucurie ?
Pe care, prin partid, o primăvară,
A devenit iubita Românie...

De-aceea jurămîntul minunat
Înfloare-n suflet, grav mărturisit,
Omul devine cel mai brav soldat,
Să apere tot ce s-a construit...

Stegarul României l-am ales,
Al vieţii noastre drepte, far şi ghid,
Cu Ceauşescu, prin acest Congres,
Se-nalţă fruntea ţării prin Partid !

VICTOR NISTEA

Cuvînt din cuvîntul mulţimii

O singură voce nu ajunge să te cînt :
ar trebui să vină corul albinelor,
ar trebui să vină cîntecul apelor,
ar trebui să asude trîmbiţa eroului
ajuns în piscul albastru — pornit înaintea mea
cu o flacără purpurie,
ar trebui să te cînte fecioarele ce torc
pînza noului steag de Victorii,
ar trebui să te cînte prin glasul unui întreg
popor : Eminescu !

Eu pot doar să spun că alerg pe şesul
înfloritei aurore şi că repet o muncă
ce-o face albina de aur :
ea-mi cunoaşte fagurele inimii.
ea-mi ridică faţa în sărbătoarea soarelui,
ea-mi întrece mîinile prelungite-n corola
crescută pe trupul tău.
Eu port o pînză-nfăşurată pe umărul liber
şi zorii aşează în trandafirul grădinilor
strălucire !

O singură voce nu ajunge să te cînt,
dar iată mulţimile
nimic nu le poate opri :
voi fi cuvînt din cuvîntul
Lor !

IOAN ŞERB

Făt Frumos în ţara omeniei

Te-ntrupi, o undă,-n cosmosul visării,
Ce-şi caută perechea să iubească...
Un sunet lin în doina omenească,
Ce-ar vrea durerea-n lume s-asfinţească.
Un fulger treci pe cerul nepăsării,
Ce sfîşie oceanu-ntunecării.
Eşti bucium sfînt din care cîntă veacul:
Vesteşti dreptatea ce-o rîvni săracul.

Tu eşti un gînd răzleţ, gîndit de-o lume,
Ce dăruit e Evului ce vine ;
O mladă pe-a trecutului ruine,
Ce-adie azi miresme tari de Bine.
Eşti inima ce bate-n lume-anume
În lupta vieţii-n veci eroi să-ndrume.
Cînţi bucuria celor ce pe drept învinge
Şi plîngi tristeţea oamenilor ce mai plîng.

Pe gura cea de rai renaşti din veac în veac,
Tu, Prometeu al vechiului meu neam de şerbi.
Păstrezi speranţă-n suflet, prospeţimi de ierbi
Şi scrisă-n ochi blîndeţea puilor de cerbi.
Mi-nluminezi din veac neamul romano-dac...
Comori de-avînt şi cînt în duhu-etern îţi zac.
Cu pioşie-n gînd iubirea ţi-o trimit...
Spre-al Mioriţei baci, spre meşterul din mit.
Prin vis ne-arăţi a dragostei cetate,
Profetic dor spre poarta ei te mînă:
„Aici e Omul domn, pe viaţă, soartă!
Pe tărmii Bucuriei jalea-i moartă.
Noroc înfloare-n ramuri de dreptate...
De ai credinţa-n Bine nu te-abate
Pîn'cer coboară pe pămînt... şi tu-n mormînt!"
Pe poartă ce-ai citit, destăinui lumii-n cînt.

Eşti visul prigonit de fericire...
Din lira-ţi soare orfic va rămîne.
Desprins din tărmii basmelor bătrîne,
Rivneşti s-aduci o rază azi din mîine.
Eşti mag în templul necuprins, în Fire,
Răsfringi în imn ce poate să te mire,
Căci ai venit în lumea albă să te miri,
Să lupţi pentru ai tăi, legenda să le-nfiri.

Eşti dorul-dor mistuitor de viitor...
Osteanul-gînd cu totu-a vremii mele.
Tragi perspectiva omului spre stele
Din tinda vieţii lumii fără jele.
Tu vei trăi de-a pururi, de vis-dor, -izvor,
În panteonu-nchipuirii-unui popor.
Eşti aripa-Omenirii ce-o să vină,
Tării-Omeniei în lumină lină!

Ştiinţa despre om — cunoaştere şi acţiune

Există mai multe moduri de a reacţiona în faţa unei cărţi noi, recent apărută în librării şi, firesc, de îndată „achiziţionată" pentru biblioteca personală. De exemplu, starea de lucidă resemnare, în ceea ce-l priveşte mai ales pe (să-i spunem astfel) cititorul profesionist, la gîndul că, vrînd nevrînd, va trebui să amîne **sine die** lectura efectivă a volumului sau a volumelor în cauză, nu se poate totuşi constitui şi în gest reflex de totală înăbuşire a curiozităţii intelectuale imediate. Şi atunci gestul reflex care îşi afirmă prerogativele, tiranizîndu-ne realmente, căci numai răspunzînd solicitărilor lui sîntem capabili a ne mai concentra asupra a ceea ce avem de îndeplinit în acel moment, este acela al „răsfoirii" contemplative a opului. Operaţia apare cu atît mai presantă şi, la urma urmei, într-adevăr liniştitoare în ordine afectiv-intelectuală, în situaţiile cînd este vorba de un anumit tip de cărţi, adică de acele cărţi avînd un expres caracter instructiv şi informaţional şi care, pe deasupra, nu reclamă o lectură integrală, implicit ordonată; cum se spune, o lectură de la **a** la **z.** Fără îndoială că privilegiul unui asemenea gest reflex cu semnificaţie de sondaj strict circumscris în aria reacţiilor pasional-afective revine în primul rînd tomurilor cu profil acuzat enciclopedic.

Întîmplarea face ca zilele acestea să fi „achiziţionat" lucrarea intitulată **Dicţionar de etnologie** a lui Romulus Vulcănescu, eminent specialist contemporan în materie, apărută în excelenta şi definitiv consacrata colecţie Dicţionarele „Albatros". Dat fiind, pe de o parte, profilul tematic al dicţionarului, iar pe de altă parte, avînd în vedere postura de lector amator a subsemnatului, este lesne de înţeles că cel dintîi gînd a ţintit la parcurgerea articolelor ce se referă la noţiunile şi conceptele de bază proprii etnologiei; această ştiinţă care, cum exact arăta şi profesorul Romulus Vulcănescu în prefaţa lucrării sale, „În contextul istoric al cercetărilor actuale (...) s-a impus ca o ştiinţă fundamentală, complexă, polivalentă şi aplicativă, pusă în serviciul progresului contemporan".

Aşadar, mînaţi de un atare instinct, evident, articolul consacrat noţiunii **om** şi-a cerut primul dreptul la atenţie. Remarcabil prin ţinuta sa succint monografică, prin bogăţia datelor şi prin acuitatea definiţiilor, trebuie totuşi să mărturisim că textul inserat în dreptul conceptului **HOMO** ne-a reţinut în chip special interesul datorită celor conţinute în a doua sa parte. Anume, ne referim la disocierile şi definiţiile pe care cercetătorul savant le propune atenţiei începînd cu momentul cînd „punctează" asupra pluralităţii de sensuri derivate din sintagma-concept **homo-sapiens,** cum bine ştim cu toţii, magistral definită în structura ei esenţială de Fr. Engels în **Rolul muncii...** („munca este prima condiţie de bază a vieţii omeneşti în general, şi anume în asemenea măsură, încît, într-un anumit sens, trebuie spus că ea l-a creat chiar pe om însuşi"). Aflăm astfel că accepţia originar antropologică a conceptului a stimulat o impresionantă gamă de **preluări** şi **adoptări** inscrise în sfera diferitelor **ştiinţe despre om:** lingvistica operează cu conceptul **homo loquens,** psihanaliza cu conceptul **homo eroticus,** pedagogia cu conceptul **homo ludens,** filozofia culturii cu conceptul **homo significans,** istoria religiilor cu conceptul **homo religiossus,** politica şi economia cu conceptul **homo faber** etc. După explicaţiile de rigoare menite a indica sensul unuia sau altuia din aceste concepte, autorul încheie articolul despre **HOMO** cu următoarele fraze: „Etnologia este însă preocupată de nevoia constantă a omului de a se autocunoaşte şi autodefini în raport cu activităţile lui bio-fiziologice, psiho-sociale, istorico-culturale etc., prin care îşi justifică astfel existenţa. De aceea conceptele rezultate din interpretarea multiplă a lui **H(OMO) trebuie luate ca părţi constitutive ale „dialecticii biologicului cu socialul»."**

Sublinierea din urmă ne aparţine, întrucît, dacă ni se îngăduie, prin aceasta dorim să relevăm ceea ce am numi partea de „lecţie practică" pe care ne-o însuşim odată cu lectura articolului în discuţie inserat în lucrarea profesorului Romulus Vulcănescu. Şi, la urma urmei, de ce nu ne-am putea îngădui o asemenea lectură, de vreme ce şansa „lecţiei practice" despre care vorbeam mai înainte de a se converti în **lecţie de viaţă** organic implîntată în solul existenţei omului din România contemporană nu mai comportă nici un fel de dubiu?

„Este necesar — citim în marele Raport-Cartă la cel de-al XII-lea Congres al Partidului Comunist Român, prezentat de tovarăşul Nicolae Ceauşescu — să pornim permanent de la faptul că întreaga dezvoltare a lumii este rezultatul evoluţiei dialectice neîntrerupte a naturii şi universului, precum şi rezultatul muncii omului, al lărgirii orizontului său de cunoaştere. Prin muncă şi gîndire, omul s-a format pe sine şi s-a autoperfecţionat mereu, transformînd, totodată, natura şi societatea. Conform acestei viziuni revoluţionare, realităţii însăşi, nu există fenomene ce nu pot fi cunoscute, ci numai care nu au fost încă cunoscute, dar pot şi vor fi cunoscute prin munca şi gîndirea omului, aceasta asigurînd, totodată, transformarea înnoitoare a naturii şi societăţii, progresul şi civilizaţia umană".

Hermeneutica implicită a Raportului, aşadar, o confirmă în chip tulburător pe aceea degajată de lectura dedicată exegezelor ce au în centrul atenţiei marile concepte chemate a acţiona în cîmpul ştiinţei despre om. Ceea ce, din unghi profund uman, constituie însăşi esenţa axiologică a problemei.

Nicolae Ciobanu

Curajul marilor adevăruri

Aşa cum ne-am aşteptat în lunga şi laborioasa etapă de pregătire, Congresul al XII-lea al Partidului Comunist Român a venit ca un puternic şi luminos diriguitor spre viitorul socialist şi comunist al ţării. A venit şi s-a desfăşurat nu numai în sălile fremătînde de entuziasm din Capitală, ci şi în conştiinţa întregului popor. Radio-televiziunea, presa au simultaneizat dezbaterile şi fiecare am avut impresia, dacă nu chiar certitudinea, că am participat direct şi că fiecare ne-am spus cuvîntul de la tribuna acestui mare forum, care ne reprezintă, ne întruchipează, gîndeşte, glăsuieşte şi exprimă precum noi înşine am gîndi, am glăsui şi exprima. Ţara întreagă a simţit că-i bate inima în ritmul inimii celor trimişi de noi să ne reprezinte la Congres. Niciodată participarea democratică n-a fost mai integrală, n-a cuprins într-adevăr, alături de comunişti, întregul popor, ca acest al XII-lea Congres. Şi niciodată, parcă, un Raport al Comitetului Central cu privire la activitatea Partidului Comunist Român n-a avut amplitudinea, bogăţia de idei, curajul marilor adevăruri, şi puterea înfuziei de optimism în conştiinţa noastră ca Raportul prezentat de tovarăşul Nicolae Ceauşescu în faţa acestui înalt forum, în faţa întregii ţări şi chiar în faţa întregii lumi.

Sînt în textul acestui Raport, care conturează dezvoltarea luminoasă a României, sute de idei de o însemnătate fără precedent în viaţa şi istoria noastră. Şi, implicit, în istoria generală a lumii contemporane. Evoc un singur aspect : acela legat direct de profesiunea şi activitatea mea — dezvoltarea învăţămîntului de toate gradele. Constat cu încîntare că nu poate fi o bucurie şi o mîndrie mai mare pentru cineva care profesează, de o viaţă, instrucţia şi educaţia tineretului, decît să constate că dezvoltarea, în continuare, a învăţămîntului se înscrie ca un obiectiv esenţial al cincinalului viitor. Că această dezvoltare se face pe baza celor mai noi cuceriri ale ştiinţei şi tehnicii. Că opera de politehnizare a şcolii, vitală pentru progresul, pentru soarta tineretului care trebuie să facă faţă multiplelor şi repede schimbătoarelor forme ale vieţii moderne, se va urma, cu aceeaşi grijă şi o tenacitate sporită. Că procesul integrării strînse cu producţia şi cercetarea va continua să facă din muncă un stimul educativ şi rodnic, o dovadă de netăgăduit că fiecare ins, de orice vîrstă, în societatea socialistă este util, este rotiţa intrinsecă a mersului înainte, este celula perfect integrată în întregul organism care, nicicînd, nu-şi va putea îngădui s-o neglijeze ori s-o elimine din componenţa sa, aşa cum se întîmplă în alte societăţi concepute pe baza lui „homo homini lupus", pe baza lui „stoarce-l ca pe lămîie şi aruncă-l la gunoi".

Dar, totodată, Raportul pune un accent major pe organizarea temeinică a forţei de muncă, pe generalizarea procesului de reciclare a cadrelor, pe ceea ce se numeşte, în marele iureş al dezvoltării ştiinţei moderne, perfecţionarea permanentă a pregătirii profesionale a tuturor oamenilor muncii. A tuturor : de la savant la manipulatorul de butoane într-o secţie automatizată. Societatea socialistă, în eroicul ei efort de a crea pentru om şi a umaniza orice creaţie nu-şi poate permite să piardă pasul nobilei şi înaltei perfecţionări a fiecărui om, a fiecărui grup social, a absolut întregului popor.

Spune tovarăşul Ceauşescu în istoricul Raport prezentat la acest Congres : „Concomitent cu dezvoltarea învăţămîntului, se va extinde acţiunea de reciclare profesională a oamenilor muncii, inclusiv a ţărănimii. Se prevede cuprinderea în programele de reciclare profesională a peste 2 milioane de persoane anual, astfel ca în cursul unui cincinal fiecare om al muncii să participe cel puţin o dată la o formă organizată de perfecţionare a pregătirii profesionale şi tehnice". Măsură judicioasă şi absolut necesară ca progresul să fie asigurat, să fie mereu prezent şi mereu activ în noi şi în casa noastră. Asta înseamnă mai multă ştiinţă şi mai temeinică pricepere în minuirea, în utilizarea datelor ştiinţei şi tehnicii, întru stăpînirea uriaşei forţe izvodite de creerul uman. Iar un om mai bine, mereu mai bine pregătit ştiinţific, mereu perfecţionat în exerciţiul profesiunii sale, înseamnă că devine mai apt pentru viaţa intelectuală, că are răgaz pentru înalta desfătare a gîndirii şi artei. De aceea, cînd mă aplec asupra lucrărilor mele de ştiinţă sau literatură simt lumina binefăcătoare a ideilor exprimate la Congres, acest al XII-lea izvor de istorice hotăriri cu care partidul nostru ne va călăuzi, pe toţi, în anii care vin. Şi simt că inima îmi bate mai alert, iar condeiul aleargă mai harnic, să prind noianul de idei şi de sentimente izvodite în mintea, în cugetul meu, spre progresul ştiinţei şi literaturii cărora m-am dedicat. Şi m-am dedicat cu toată fiinţa mea pentru că-i vorba de tineret, de conştiinţa viitorului, e vorba de ţară şi popor, de partid şi de iscusitul lui conducător, cu entuziasm reales, de progres şi de pace în lume, într-o lume mai bună şi mai dreaptă, aşa cum doreşte şi visează orice om vrednic de acest nume.

Dumitru Almaş

Cartea istoriei deschisă spre mîine

Încandescenţa zilelor de activitate efervescentă, amplificată de reverberaţia multidimensionată din inimile noastre, a celor care am participat indirect la lucrările Congresului şi care am trimis votul unanim de adeziune prin aleşii noştri — cei mai buni dintre cei mai buni — comuniştii — au exprimat prin votul lor votul nostru, acordul total, îngemănare de voinţe unite, la marele forum comunist ce a deschis o nouă filă din epopeea muncii, nemaiîntîlnită pînă azi, în cartea purpurie a istoriei noastre fierbinţi.

Congresul al XII-lea al Partidului Comunist Român a fost tribuna deschisă a întregului popor şi va purta pecetea muncii noastre viitoare prin schiţarea noii fizionomii a Patriei noastre socialiste.

„Obiectivul fundamental al viitorului plan cincinal — arăta secretarul general al partidului, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, în strălucita expunere-raport, sinteză de o clarviziune excepţională — îl constituie continuarea, pe o treaptă superioară, a îndeplinirii Programului partidului, creşterea în ritm susţinut a economiei naţionale. afirmarea cu putere a revoluţiei tehnico-ştiinţifice în toate domeniile, trecerea la o nouă calitate a întregii activităţi economico-sociale. Pe această bază se asigură consolidarea şi mai puternică a modului de producţie socialist, ridicarea gradului de civilizaţie a întregului popor, întărirea forţei materiale şi spirituale a ţării, a independenţei şi suveranităţii României socialiste".

Înălţătoare gînduri au răsunat din toate piepturile deschise spre lumină, împrăştiind mireasma dulce a trudei prin şi pentru popor, ridicîndu-ne cu fiecare faptă şi gînd spre culmile cetăţii comuniste. Comuniştii-delegaţi au adus cu ei fapte înălţătoare, un raport plin de semnificaţii, dovedind că noi toţi sîntem hotăriţi să înfăptuim toate prevederile înaltului forum comunist, configurînd istorie veşnic nouă pentru Ţară.

Istoria se creează prin voinţă, prin noi şi pentru noi înşine. Era nouă — istoria noastră nouă. Cartea istoriei stă cu pagini încă nescrise: pentru viitor, ca apoi noi, prin dăruirea totală, să înscriem pe aceste pagini, rămase încă albe, cu litere de aur puterea întregii noastre făpturi, în stare să alerge spre împliniri, modelînd pe harta României viaţa îndestulată pentru toţi cei care trăiesc pe acest pămînt rodnic şi sfînt.

Istoria se face prin oameni, prin milioanele ce dăltuiesc existenţa de azi şi de mîine. Oameni şi fapte. Oameni care făuresc istorie.

Şi ochii ageri ai Conducătorului reales veghează asupra faptelor şi conştiinţelor noastre de făurari, îndrumîndu-ne cu voinţa-i fermă şi clarvăzătoare spre zorile zilelor ce vor veni.

Pecetea muncii este dăltuită în directive, ce ne schiţează orizonturile noilor date de muncă. Şi incandescenţa zilelor trecute respiră sigur spre viitor. Avem siguranţa piinii calde de azi şi a celei de mîine. Avem un drum ales, al nostru propriu, spre destinul nostru comunist. Capacitatea noastră rezidă în forţa unită, călăuzită de mîna sigură a forului conducător. Omul reales să ne conducă paşii pentru culegerea roadelor bogate de pîine şi civilizaţie, omul de omenie, bravul ostaş al Ţării, este alături de noi în fiecare clipă şi îşi are, perpetuu, locul de muncă pe vastele şantiere ale muncii, şi, cot la cot cu noi, făureşte istorie.

Iar dacă Ţara este îndestulată cu oţel, pîine şi vetre luminoase şi dacă România este acum un factor activ pentru dezideratele omenirii de a trăi în pace, într-o ordine nouă şi de colaborare dintre state, luptă continuă ce îşi aşteaptă noi împliniri întru demnitatea fiecărui om de pe globul nostru pămîntesc, este pentru că marele Om al Ţării nu-şi cruţă nici o clipă forţele pentru realizarea, împreună cu toată lumea, a unei lumi noi, mai drepte.

Şi dacă în sufletele noastre sînt dăltuite caratele multicolore ale culturii şi civilizaţiei, ce se înscriu în circuitul mondial de valori, izvorînd din sufletele noastre supraîncălzite în bătălia pentru rodul frumosului, atunci cultura, este pe veci aşezată straturi peste straturi, pe trepte de trăinicie şi penetrează, zi cu zi, ceas cu ceas, în inimile noastre, dăruindu-ne lumina atît de mult rîvnită altădată.

„Munca este uriaşul laborator în care se plămădesc personalităţile cu adevărat proeminente, — se arată în raportul prezentat la Congres de tovarăşul Nicolae Ceauşescu — se afirmă talente autentice, se nasc geniile, se făuresc capodoperele — atît pe planul creaţiei materiale, cît şi al culturii. Inspirîndu-se din impresionantul tablou pe care îl oferă marea ctitorie socialistă a poporului şi participînd ei înşişi la munca eroică pentru zidirea noii orînduiri, scriitorii şi artiştii vor putea dura opere nemuritoare, mărturii emoţionante ale celei mai grandioase epoci din istoria României".

Bătălia va începe chiar de azi, fără nici o amînare, ca să aşezăm la temelia de granit a Ţării, cu fiecare clipă de rodnicie, noi deveniri în noile condiţii de viaţă.

Şi viaţa noastră pulsează ca o singură inimă fierbinte ale cărei măreţii ne ridică treptat spre zorile comunismului de mîine.

Horvath Dezideriu

Talentul de-a trăi

Ideea centrală a însemnărilor de faţă mi-a apărut în minte pe cînd redactam un articol de critică literară. Scriam, în acest articol, că, în actualitate, talentul literar nu poate fi despărţit de ceea ce am putea numi intuiţie sociologică şi politică. Cu alte cuvinte, pentru a scrie literatură de valoare, este necesar să ai o înţelegere rapidă şi profundă a împrejurărilor în care trăieşti. Dar, mi-am zis, nu cumva această intuiţie este necesară şi în viaţa de toate zilele? Nu cumva se poate vorbi despre un talent de a trăi ?

Realitatea ne determină să răspundem afirmativ la aceste întrebări. Argumentele noastre nu sînt de fel sofisticate ; ele nu apelează la noţiuni complicate din domeniile sociologiei şi psihologiei.

Astfel, apare cu claritate, pentru observatorul de bună credinţă al realităţilor noastre contemporane, faptul că între contextul social şi individ nu există antagonisme de esenţă, că, dimpotrivă, realizarea de sine a fiecăruia are cei mai mari sorţi de reuşită doar în condiţiile unei adaptări superioare la dezideratele grupului social. Este desigur vorba despre o adaptare care nu ignoră preceptele moralei şi nicidecum despre căpătuială şi fofilare oportunistă printre datoriile către societate. Talentul de-a trăi nu este talentul de-a te strecura.

În jurul nostru există nenumăraţi oameni care, fără să fie filozofi de profesie, pun în practică marele adevăr rostit de Hegel : „Libertatea este necesitatea înţeleasă". Solid ancoraţi în propriile existenţe, avînd vieţi clare, din care lipsesc ezitările aducătoare de nefericire, aceşti oameni muncesc bine, îşi cresc copiii cu demnitate, nu suspină după himere, nu tînjesc după cine ştie ce variante exotice de viaţă. Pe ei se sprijină colectivitatea şi nu pe indoielnica minoritate a celor care, atinşi de ceea ce am putea numi pe bună dreptate miopie sociologică şi politică, îşi consumă în van zilele şi anii, eziting să se integreze pe deplin în eforturile celor mulţi, păstrînd în conştiinţele lor o oarecare blazare, un anume scepticism de rău augur, care dăunează nu numai societăţii, dar şi, în cele din urmă, pe căile sinuoase ale nemulţumirii de sine, lor înşile.

Apropierea pe care am propus-o între talentul de-a trăi şi cel de a scrie literatură ar putea să pară o pură speculaţie. Lectura Raportului prezentat de către secretarul general al partidului la Congres îmi dă însă dreptate, clarificîndu-mi cîteva importante idei. Prima : poziţia autorului de literatură faţă de colectivitate este, în principiu, aceeaşi cu a oricărui alt membru al societăţii. A doua : există (dincolo de aspectele tehnice, strict profesionale, a căror importanţă este incontestabilă) un criteriu unificator, care poate scoate discuţiile despre literatură din perimetrul speculaţiilor despre talentul literar în sine şi despre realizarea artistică în sine. Acest criteriu ia în considerare mai întîi expresiile a ceea ce am numit intuiţie sociologică şi politică, urmărind apoi, prin prisma lor, diverse alte implicaţii ale operelor. Interesantă (şi chiar tulburătoare) este constatarea că acelaşi criteriu poate fi aplicat (bineînţeles, neuitînd că literatura este expresie specifică) în **estimarea unor** existenţe umane reale. Talentul literar, vom conchide, coincide, pînă la un punct, cu talentul de-a trăi.

Această ultimă afirmaţie nu este un scandal metafizic, ci o consecinţă logică a unui mod antisacralizant de a înţelege literatura.

Voicu Bugariu

Ascultînd foşnetul cîmpiilor

Într-un fel sau altul, toţi oamenii acestor locuri avem legătură cu agricultura, fie că ne-am născut şi trăim la sat, fie că sîntem cîtadini prin obîrşie sau prin adopţiune. Pentru că pe masa noastră, a tuturor, se află zilnic piinea cea rumenă şi curată, zămislită de acest pămînt binecuvîntat ; pentru că toţi consumăm zilnic produse agricole — şi lapte, şi carne, şi ouă, şi fructe, şi cîte-or mai fi ; şi toţi ne îmbrăcăm şi ne încălţăm — după sezon şi nu în ultimul rînd după modă ! —, iar materiile prime pentru îmbrăcăminte şi încălţăminte sînt, în bună măsură, de provenienţă agricolă.

Ca fiu al satului, care cu toate că trăiesc de ani de zile în mediul urban, o bună parte din fiinţa mea a rămas într-un cătun de pe Mureş, am citit cu o bătaie de inimă în plus capitolul rezervat agriculturii din istoricul Raport al Comitetului Central, prezentat de tovarăşul Nicolae Ceauşescu la Congresul partidului. Iată o cifră de-a dreptul impresionantă : în cincinalul următor se vor aloca pentru agricultură investiţii în valoare de circa 155 miliarde lei, cu 22 miliarde lei peste prevederile din Directive. Şi iată o altă cifră : în anul 1985 producţia de cereale — principalul sector al agriculturii noastre — va ajunge la 27—28 milioane tone. Deci, peste o tonă de cereale, anual, de fiecare locuitor al ţării ! Pentru aceasta, sublinia secretarul general al partidului în istoricul document, „un obiectiv esenţial al cincinalului viitor este înfăptuirea unei profunde revoluţii agrare cuprinzînd atît baza tehnico-materială cît şi organizarea producţiei. Aşadar, este vorba de o adevărată **revoluţie economică,** care va lansa satul românesc, oraşele agro-industriale nou-înfiinţate pe harta patriei şi însăşi patria în ansamblul ei, pe-o nouă orbită şi mai înaltă, cu consecinţe dintre cele mai favorabile pentru oameni, îndeosebi pentru cei care poartă cu mîndrie înnobilată de veacuri **blazonul** de ţărani.

În capitolul la care mă refer este vorba de „mecanizare complexă", de „fond funciar", de „asolamente", de „chimizare a producţiei" — termeni în aparenţă pur tehnici. Aceşti termeni, însă, primesc brusc virtuţi lirice ; analizîndu-i cît de cît, dincolo de „tehnicismul" lor, vei observa recoltele superioare obţinute pe cîmpuri şi în livezi, în cincinalul care vine, vei simţi şi mai aromitor mirosul piinii suind din vatra străbună.

Mecanizare complexă, asolamente, chimizare a producţiei s-au folosit şi pînă acum, cu osebire în ultimii ani, pe ogoarele române unde se practică şi în prezent o agricultură modernă Dovadă : miile de kilograme de cereale obţinute la hectar acolo unde înainte vreme abia se realizau 200—300 de kg ; dovadă : cea mai ridicată recoltă de grîu din istoria ţării înregistrată anul trecut şi cea mai mare recoltă de porumb din toate timpurile înregistrată la noi în anul actualului Congres al partidului. Superlativele ar putea, desigur, continua ; ele există şi la alte culturi agricole. Dar cea mai elocventă adeverire că prin cooperativizarea agriculturii şi, în general, prin politica dusă de partid în domeniul agrar satul românesc a făcut un impresionant salt spre progres şi civilizaţie este însăşi faţa localităţilor noastre rurale, este însăşi traiul oamenilor de aici.

Citesc cifra uriaşelor investiţii, de 155 de miliarde lei, care se vor face în agricultură în cincinalul 1981—1985. Şi văd cu ochii minţii acest salt, această devenire a satului românesc contemporan, de neimaginat abia cu cîţiva ani în urmă, în copilăria mea, de pildă. Prin antiteză, iată, revăd gestul simbolic, plin de profunde semnificaţii, al tatălui meu, resfirînd cu mîna sămînţa de grîu în cele patru vînturi ; un om bătînd ogorul de la un capăt la altul, cu sacul pe umăr, printre brazde de-o palmă, nădăjduind într-o recoltă cît de cît rezonabilă pentru familia lui numeroasă.

Citesc cifrele istoricului Raport la Congres, şi în memorie îmi vine satul natal — Călugăreni — din cîmpia de lîngă Mureş a Banatului, sat ieşit de cîţiva ani, biruitor, la lumină. Inima mea întreagă bate acolo ; se bucură de naşterea fiecărui copil şi triumfă la fiecare izbîndă a satului. Ştiu : mica localitate este pe mîini bune — are în fruntea ei un destoinic bărbat, unul dintre gospodarii fruntaşi ai judeţului Arad, pe tînărul inginer agronom Mihai Halaţ, preşedintele cooperativei agricole de producţie, cooperativă al cărei perimetru se întinde pe hotarele a trei localităţi învecinate. Atunci, în 1971, cînd oamenii l-au investit cu această înaltă funcţie, era cel mai tînăr preşedinte de C.A.P. din ţară. Grea povară, grea răspundere ! Tînărul Mihai Halaţ, însă, nu s-a speriat de greutăţi ; a găsit drumul cel mai scurt dintre două puncte spre sufletul oamenilor, oamenii l-au urmat cu încredere, iar cele trei sate pe care le gospodăreşte cu chibzuinţă au înflorit an de an.

Citesc cifrele din Raportul prezentat la Congresul luminii de tovarăşul Nicolae Ceauşescu şi mă pătrund de iradiaţia lor caldă şi aud foşnetul lanurilor limpezi din satul Călugăreni şi de pe întreg cuprinsul patriei — al lanurilor de azi şi mai cu seamă de mîine, al lanurilor crescute în lumina cifrelor din istoricul document al Congresului. Oare există un poem mai sublim ?

Dim. Rachici

Partid şi ţară-i una spre anul două mii

Adevărul şi frumuseţea morală a omului comunist

Dintotdeauna omul, ca erou civilizator, a transformat geografia lumii în grădini şi şantiere de construcţie, a izvodit oraşe şi fabrici, monumente de artă şi a transformat grădinile pămîntului în grădini ale spiritului. Pe cerul existenţei sale s-au aprins mereu noi şi noi lumini ale cunoaşterii şi ale speranţei. S-a intîmplat însă ca în nedreptele şi spoliatoarele orînduiri sociale din trecut „minunile" culturii, tot ceea ce au izvodit mîinile şi inteligenţa oamenilor spre a schimba faţa lumii după o măsură specific omenească, nu au adus oamenilor muncii, celor care trudesc fără ostenire pe ogorul culturii un spor de fericire. Este marea operă a revoluţiei şi construcţiei socialiste, în concepţia partidului nostru şi a tovarăşului Nicolae Ceauşescu — de a regîndi radical şi de a restabili adevăruri etice, fundamentale ale omului.

Tot ce a fost în această ţară, voinţă şi conştiinţă patriotică, a acţionat şi în trecut, în ciuda vitregiei vremurilor, cu arma, cu plugul, sau cu pana pentru apărarea şi înflorirea patriei, dar nimic nu poate fi comparat cu ceea ce au înfăptuit comuniştii, întregul popor, în cei 35 de ani de la revoluţia de eliberare socială şi naţională şi mai ales în cei 15 ani de cînd în fruntea statului şi partidului se află omul ce s-a identificat într-atît cu **idealul comunist şi patriotic** încît a ştiut să realizeze o exemplară sinteză de gîndire revoluţionară şi să elaboreze modele de acţiune în concordanţă cu cele mai noi date ale ştiinţei, dar şi cu cele mai autentice exigenţe umaniste.

O societate a omeniei comuniste — proiecţie a unui suprem ideal de dreptate socială dar avînd totodată un profund temei ştiinţific — este opera întregului popor care devine **sculptor** şi **arhitect, savant** şi **artist** un **Făt-Frumos** coborîţi din legendă şi investiţi cu conştiinţa ştiinţifică, critică-revoluţionară dar şi cu o viziune romantică a vieţii ; este opera unor oameni cutezători, argonauţi pe mările învolburate ale cunoaşterii, cuceritori şi asanatori de noi teritorii ale adevărului şi frumuseţii, plăsmuitori de „miracole" în lumea obiectivă a civilizaţiei materiale dar şi în cea subiectivă fascinantă a conştiinţei, depozitari ai unor adevărate comori de înţelepciune şi creativitate, ridicate la cotele cele mai înalte ale ştiinţei moderne.

E drept că sub raportul dezvoltării economice şi tehnice România mai are de parcurs cîteva cincinale pentru a atinge nivelul ţărilor celor mai dezvoltate, dar ce ţară capitalistă se poate compara cu ţara noastră în ceea ce priveşte stimularea şi valorizarea potenţialului de creativitate a maselor largi populare, ce altă societate îşi poate propune, cu sorţi de izbîndă, să facă din fiecare cetăţean valid un erou civilizator şi să realizeze exercitarea energiilor productive în folosul întregii societăţi, într-un spirit umanist de dreptate şi echitate. Vorbind despre rolul Festivalului Naţional „Cîntarea României" în impulsionarea activităţii educative şi a întregii vieţi spirituale, tovarăşul Nicolae Ceauşescu spunea de la tribuna Congresului al XII-lea : „Festivalul a pus cu putere în evidenţă geniul creator al poporului român care întotdeauna a fost adevăratul purtător al celor mai înalte năzuinţe sociale şi spirituale, creatorul culturii înaintate, făuritorul civilizaţiei materiale şi spirituale în România". O imagine condensată de mare relevanţă ştiinţifică şi morală a acestei societăţi o găsim în Programul partidului adoptat la Congres — „Carta noastră fundamentală, ideologică, teoretică şi politică, expresia marxism leninismului creator în România" după cum e caracterizat în **Raportul C.C.** prezentat de tovarăşul Nicolae Ceauşescu la Congresul al XII-lea. Şi iată că acum, la acest Congres se afirmă, din nou, cu o vigoare sporită, unitatea şi convergenţa liniilor de forţă ale naţiunii socialiste, dinamizarea resurselor de creativitate ale întregului popor. Chipul maiestuos al României de mîine, al societăţii socialiste multilateral dezvoltate (concept teoretic de mare însemnătate pentru dezvoltarea contemporană a socialismului ştiinţific) prinde conturi noi, devine tot mai mult o chestiune a practicii nemijlocite în care acţiunea cea mai complexă şi mai adînc transformatoare, cu efecte de durată, este cea privitoare la modelarea conştiinţei umane, a vieţii spirituale. Este vorba de a armoniza — pe temeiul ideologiei marxiste — **adevărurile etice** ale conştiinţei şi comportamentului uman cu **adevărurile ştiinţifice** ce călăuzesc asaltul necunoscutului, elaborarea şi aplicarea unor metode şi forme de organizare, de acţiune socială în vederea transformării şi perfecţionării structurilor obiective ale existenţei. Ruptura dintre umanism şi ştiinţă în trecut se manifesta între altele prin contradicţia (incompatibilitatea) dintre **cunoaşterea ştiinţifică,** supusă unor rigori metodologice realiste de adecvare între construcţiile mentale şi structurile, legile devenirea realului a lumii materiale, şi **conştiinţa morală** supusă unor fluctuaţii ideologice contrastante, aflată în bună măsură sub influenţa religiei şi misticismului. Civilizaţia comunistă — expresia supremă a idealului socialist, model exemplar de societate în concordanţă cu cerinţele revoluţiei ştiinţifico-tehnice — este prima în istorie care presupune, care reclamă armonizarea valorilor ştiinţifice şi filozofice cu cele morale şi artistice. Nu pot lua cerurile cu asalt cei ce se află cu fruntea în ţărîna umilinţei, cei marcaţi de neputinţă, orientaţi spre trecutul obscurantist, cei ce nu sînt în stare să privească în faţă lumina solară a adevărurilor.

„O sarcină de primă importanţă — se arată în **Raportul** la Congres —o constituie formarea concepţiei ştiinţifice despre materie, univers şi societate a comuniştilor, a maselor largi de oameni ai muncii. Persistenţa unor concepţii mistice, retrograde în gîndirea unor oameni frînează afirmarea lor plenară în viaţa societăţii. Este un anacronism ca în epoca marilor cuceriri ale revoluţiei tehnico-ştiinţifice, a cunoaşterii, cînd poporul se afirmă ca un creator conştient al tuturor valorilor materiale şi spirituale, să existe oameni, chiar membri de partid, care mai cred în forţe supranaturale". Este o chestiune de emancipare totală a conştiinţei, de rodnică şi eficientă conlucrare a puterilor raţiunii ştiinţifice cu cele artistice şi morale ale conştiinţei fără de care ascensiunea noastră spre piscurile comunismului ar fi stînjenită. Căci omul se poate proiecta pe sine în perspectiva unui viitor nimbat de luminile comunismului, se poate cunoaşte şi valoriza pe sine în plinătatea resurselor sale intelectuale şi afective, de omenie şi creativitate culturală, numai dacă se raportează ştiinţific la lume, numai dacă face din propria sa condiţie obiectivă şi subiectivă, materială şi spirituală, centrul focalizator a oricărei acţiuni de transformare revoluţionară multilaterală a realităţii naturale şi sociale, temei şi scop suprem, principiul însuşi al muncii şi creaţiei.

Al. Tănase

O definiţie a României de astăzi

Mărturisesc : deseori regret că, prin forţa împrejurărilor, nu pot călători prin această ţară atît pe cît am visat s-o pot face. Mai de mult, aveam în memorie o listă a oraşelor pe care le văzusem, destul de bogată, şi una a aşezărilor pe care trebuia să le văd, uriaşă. Între timp, le-am abandonat pe amîndouă, ca preocupare sistematică. Motivul ? Se nasc oraşe într-un ritm mai rapid decît acela al călătoriilor noastre. Handicapul devine pe zi ce trece tot mai mare, pentru călătorul ocazional care sînt. Astfel că mare parte din nostalgii le hrănesc, ca tot omul, cu ceea ce îmi oferă ziarele, radioul, televizorul, unele cărţi de reportaj. Acest spontan seminar de cunoaştere a ţării va continua, zi de zi, pînă cînd... altcineva îmi va lua locul. Încă de pe acum materia acestui seminar este din ce în ce mai copleşitoare. Aşezări noi au intrat în conştiinţa publică cu acea autoritate pe care industrializarea le-o conferă. Una din posibilele definiţii ale României de astăzi derivă, astfel, din această realitate dinamică, edificatoare, numită **şantier.**

O întîmplare fericită a făcut ca, în această vară, să pot lucra împreună cu prof. emerit ing. Panait Mazilu, în calitate de consultant ştiinţific, şi cu regizorul Pompiliu Gîlmeanu, la realizarea unui documentar-artistic despre constructori. Chiar aşa se şi numeşte filmul : **Constructorii.** Mărturisesc că cea mai grea operaţie a fost aceea a alegerii locurilor de filmare : trebuia optat, efectiv, între cîteva sute de mii de locuri. Ceea ce vă spun nu este o cifră propagandistică : este o realitate pe care o simţim cu toţii. A trebuit să alegem cîteva zeci de locuri, cu grijă pentru elementul semnificativ, pentru cel reprezentativ, ca şi pentru încă o sumedenie de detalii aparent neimportante. S-a filmat într-o viteză nebună, filmîndu-se ziua şi călătorîndu-se noaptea, în aşa fel ca să se acopere, prin reprezentare simbolică toate zonele ţării într-o anumită unitate de timp. Văzînd materia filmată, la sfîrşit, am avut, cred, un unic prilej de a mai hrăni nostalgiile mele de călător. Căci, din fericire, impresia finală a reuşit să înglobeze esenţialul : că peste tot în această ţară, dar absolut peste tot în această ţară, se construieşte. De aceea spuneam că una din posibilele definiţii ale României de astăzi este şantierul. Şi, mai presus de el, activitatea de a construi, cu întreaga sumă de sensuri pe care acest verb o cuprinde. Aşa cum socialismul le-a implicat în activitatea noastră cotidiană : a construi, adică a edifica, a înălţa...

Vă ofer acum, aici, o listă de argumente, aşa cum memoria le-a selectat din succesiunea imaginilor. Ea este convingătoare deopotrivă prin calitatea şi performanţele construcţiilor, prin gradul lor de dificultate ca şi prin acea dimensiune care apropie un pod, să zicem de noţiunea de lucrare de artă. Deci : combinate de utilaj greu (Bucureşti, Iaşi, Cluj-Napoca, Timişoara, Craiova, Oradea), combinate siderurgice (Galaţi, Tîrgovişte, Călăraşi), noi fabrici de maşini (Bucureşti, Constanţa, Bîrlad, Braşov, Baia Mare, Bistriţa, Botoşani ş.a.), mari şantiere de construcţii navale (Constanţa, Galaţi, Oltenita, Drobeta-Turnu Severin), poduri (cele două de la Dunăre, ca să ne oprim la construcţiile monumentale), hidrocentrale (de la Bicaz la Arges, de la Porţile de Fier la salba de pe Olt numărul trece de cincizeci), linii ferate electrificate, canale, şosele, centre civice noi şi monumentale în peste 90 de oraşe. Şi, mai ales, acele zeci şi sute de mii de apartamente, de blocuri albe, ale căror imagini revin mereu, ca o fantastică înălţare a oraşelor. Îmi dau seama acum că, de fapt, o listă **reală** a ceea ce am construit în anii socialismului, mai ales în răstimpul de la Congresul al XI-lea şi pînă acum, este imposibil de dat în acest număr de revistă. Că ar depăşi cu mult chiar paginile revistei de astăzi. Cît priveşte semnificaţia ei, am numit-o, România de astăzi se defineşte prin aceste construcţii, prin această activitate în care sînt cuprinşi cu toţii. Căci, trebuie să recunoaştem o evidenţă : sîntem o generaţie de constructori.

Raportul pe care tovarăşul Nicolae Ceauşescu l-a prezentat la Congresul al XII-lea este, în partea care se referă la înfăptuirea cincinalului 1976—1980, o definiţie a României de astăzi. Căci el vorbeşte tocmai despre activitatea noastră de a construi. De a ridica ţara şi de a ne ridica pe noi înşine. De a construi case şi de a construi conştiinţe. De a edifica monumente ale prezentului pentru a ne edifica propriul prezent.

Raportul este însă, în acelaşi timp, o viziunară şi ştiinţifică propunere de definiţie a României de mîine. La acest al XII-lea Congres al partidului nostru s-au trasat planurile după care vom construi şi ne vom construi România de mîine. Ceea ce urmează să facem se sprijină astfel, temeinic, pe ceea ce am făcut pînă acum. E, astfel, un sens unic în toate, precum un sens unic are întreaga noastră existenţă pusă în slujba ridicării României socialiste.

Între fotogramele filmului de care vorbeam, cîteva surprind o scurtă secvenţă din viaţa unui foarte tînăr om al muncii : este un şofer din munţii Călimani, are numai 17 ani, şi imaginile îl surprind coborînd din uriaşul camion de 35 tone. Pare neatent la faptul că e filmat : coboară din cabină şi se opreşte în dreptul unei roţi a uriaşului său camion. Evident, e mai scund decît roata şi, deodată, îl vedem zîmbind, poate chiar de această disproporţie. Ei bine, acest fapt, acest mărunt fapt şi cele care decurg din el ar merita o carte. O carte care să vorbească şi despre ce gîndeşte şi ce face acest om tînăr, de 17 ani, care numai cu doi ani în urmă s-ar fi îngrozit la ideea că trebuie să stăpînească o asemenea forţă, că trebuie să răspundă pentru ea. Acesta este un om al României de azi, unul obişnuit din cele cîteva milioane de oameni obişnuiţi, cărora acest timp nou le-a încredinţat sarcini altădată neobişnuite. El n-a schimbat numai condiţia de ţăran cu aceea de muncitor ci şi condiţiile de „existenţă" şi de acţiune ale conştiinţei lui. El este un om nou, cu o viaţă nouă şi răspunderi noi, el este implicat în alte proporţii în viaţa noastră şi ea, viaţa noastră, se implică altfel acum în viaţa lui.

Am vorbit despre acest om tînăr, ca posibil erou al unei posibile cărţi, pentru că nu vroiam să închei înainte de a aminti acea generoasă chemare a secretarului general al partidului care, de la înalta tribună a Congresului al XII-lea, ne-a cerut lucrări pe măsura grandioaselor prefaceri ale ţării. Şi vroiam să spun că acest om simplu şi harnic, şi tînăr, şi mulţumit de revoluţia din viaţa sa face parte, cu tot cu maşina lui, cu muntele pe care-l transportă la vale, cu zîmbetul şi cu trecutul lui de ţăran, cu încrederea lui în acest partid care i-a dat un destin nou, cum spuneam, acest om simplu şi harnic face parte şi el din definiţia de azi şi de mîine a României socialiste. Pentru a intra în literatură el nu are nevoie decît de un scriitor. Pe care-l aşteaptă, convins că va veni.

Mihai Tatulici

Chezăşie a viitorului

Am ascultat în aceste zile cu mare atenţie şi cu mare mîndrie lucrările Congresului al XII-lea al Partidului nostru. Toată ţara s-a transformat în aceste zile într-o imensă sală a Congresului, toţi ne-am simţit direct implicaţi, deoarece Congresul al XII-lea a apreciat munca noastră în acest cincinal, care a fost realizat cu succes, şi ne-a prezentat directivele de dezvoltare a patriei noastre în următorii ani. Am ascultat cu mîndrie, ca fiecare om din această ţară, ceea ce Congresul a hotărît în legătură cu viitorul nostru. Viitorul luminos al patriei noastre a devenit o certitudine deoarece dezvoltarea societăţii socialiste a fost gîndită în mod ştiinţific.

Tot ceea ce s-a realizat în patria noastră în acesti ani, acest chip nou al României, pornită definitiv pe linia progresului, civilizaţiei, bunăstării, tot ce sîntem noi acum, şi ceea ce vom deveni, se datorează politicii clarvăzătoare a Partidului. „Socialismul se construieşte cu poporul şi pentru popor", a spus tovarăşul Nicolae Ceauşescu în sala Congresului. Iată cum se dovedeşte încă o dată că în centrul politicii Partidului se află grija faţă de om, faţă de bunăstarea şi fericirea sa.

Toată ţara participă la Congres, fiecare om ascultînd lucrările Congresului se simte dator să participe prin munca sa la realizarea acestui grandios program de dezvoltare a patriei.

Literatura română, ajunsă la stadiul maturităţii, este alături de popor şi închinată lui. Noua calitate care se cere în procesul uriaş de creare a bunurilor materiale cere o nouă calitate şi bunurilor spirituale.

Noi scriitorii, oameni ai patriei socialiste, participăm prin scrisul nostru alături de popor la construirea viitorului, a acelei societăţi a egalităţii, dreptăţii şi fericirii.

În cărţi de mare valoare literară trebuie să înfăţişăm viaţa de fiecare zi a poporului nostru, transformările profunde produse în structura socială a ţării, trebuie să scriem despre greutăţile momentane pe care le învinge poporul, dar şi despre nenumăratele sale victorii.

Şi, deoarece scriem despre oameni trebuie să mergem acolo unde muncesc ei : în marile combinate, în mine, pe şantiere, pe ogoare, în laboratoarele de cercetări — pentru a înfăţişa adevăratele lor probleme, frămîntări, năzuinţe.

Prin cărţile noastre trebuie să înfrumuseţăm viaţa oamenilor, trebuie să înfăţişăm ceea ce este nobil, demn, luminos, cărţile noastre trebuie să fie optimiste şi cinstite ca şi viaţa poporului român.

Sînt emoţionată şi fericită că tovarăşul Nicolae Ceauşescu a fost reales **secretar general al partidului.** Acest om unic, de o inteligenţă strălucită, îşi închină zilele şi nopţile patriei, fericirii oamenilor Tovarăşul Nicolae Ceauşescu este o chezăşie a viitorului nostru de aur.

Mara Nicoară

Ceasul anotimpurilor

Mai sînt încă ţărani şi vor mai fi tot veacul pînă la capăt... Ţărani care lucrează pămîntul, care ară, seamănă, culeg şi din nou ară... Ţărani legaţi de ceasul anotimpurilor, de orarul zilei luminã... Muncile agricole mai sînt încă priorităţile lor absolute şi vor mai fi (un savant spune într-o împrejurare : acea ţară care în anul 2 000 va avea o agricultură puternică va fi printre primele fericite în concertul naţiunilor). Ceea ce va fi cu totul altfel decît ieri (şi este încă de pe acum în mare parte !) sînt uneltele cu care se vor face aceste munci, iar în strînsă relaţie cu aceasta, chipul interior al ţăranului însuşi, statutul său de fapt.

Am văzut de curînd, pe ecranul televizorului, astfel de unelte complexe, de mare capacitate şi polivalente. Erau folosite, experimental, într-un lan de porumb. Fiind vorba de o premieră de mare valoare pentru tehnologia construcţiei de maşini româneşti, la acest experiment a fost de faţă însuşi secretarul general al partidului, neobosit promotor al noului. Cu această ocazie, aflăm că şi minunatele maşini pe care le vedeam pentru prima oară fuseseră realizate la indicaţia directă a tovarăşului Nicolae Ceauşescu. Iar acum, văzîndu-le funcţionînd, s-a declarat satisfăcut, cu o condiţie însă : ca respectivele utilaje să intre imediat în producţia de serie, astfel ca în toamna anului 1980, o mare parte din recoltarea cerealelor să se realizeze cu ajutorul lor. Dar aceasta este expresia unui singur aspect din multiplele pe care le conţine grija şi interesul nemijlocit al secretarului general pentru destinul agriculturii româneşti, al ţăranului român de astăzi şi mîine. Căci recentul Raport rostit la înalta tribună a Congresului al XII-lea conţine un întreg capitol destinat agriculturii, menit să entuziasmeze nu numai pe lucrătorii de la sate, ci întreaga noastră naţiune. Sînt conţinute aici cifre şi orientări care dau o imagine grăitoare a ceea ce va fi ţăranul anului 1985 în România : un muncitor agricol cu vaste cunoştinţe tehnice, stăpîn deplin peste pămînturi, coordonator al fertilităţii solului, diriguitor al apelor pe timp de secetă, capabil să execute muncile cîmpului în timpul hărăzit adesea cu zgîrcenie de natură. În cuvintele secretarului general al partidului, vastul obiectiv supus spre aprobare Congresului este numit, în mod sintetic şi deosebit de elocvent, **„o profundă revoluţie agrară".** Cu alte cuvinte, ţăranul român, obişnuit de veacuri cu mersul de melc al ştiinţei şi, mai ales, al tehnologiei de lucru agricole, dar devenit în anii noştri mult mai receptiv la nou şi cu un nivel cultural superior, este situat, prin îndeletnicirea sa milenară, vitală pentru oameni, în plin centrul unei politici de dezvoltare dintre cele mai dinamice din lume. După calcule temeinice şi luarea în consideraţie cu discernămînt a tuturor argumentelor de specialitate, precum şi în pavăza accelerării fără precedent a producţiei de maşini agricole, tovarăşul Nicolae Ceauşescu apreciază că însămînţările de primăvară vor putea fi realizate în 15 zile, fapt de asemenea fără precedent în istoria agriculturii româneşti. Tot fără precedent şi perfect realizabilă, avîndu-se în vedere nivelul dotării tehnice la care se va ajunge, este indicaţia secretarului general, cuprinsă în Raport, ca recoltarea grîului să fie realizată în 8 zile, iar a porumbului în 25—30 de zile. Desigur, pentru ca ţăranii şi toţi lucrătorii din agricultură să poată realiza aceasta, sînt necesare noi investiţii. Astfel, a spus tovarăşul Nicolae Ceausescu în faţa Congresului şi a întregii naţiuni, **„pentru realizarea obiectivelor din agricultură se vor aloca investiţii în valoare de circa 155 miliarde lei, cu 32 miliarde lei peste prevederile din Directive".** Nu-mi pot da seama, pe moment, cît înseamnă exact pentru ţăranii de mîine această sumă... Ştiu numai, ca fiu de ţăran, cît de mult preţuieşte pentru ei o sută de lei... Şi atunci, de cîte ori preţul acestor miliarde conţine bucuria unei singure sute ?... Iată, şi din această perspectivă, cum prefigurează Congresul al XII-lea, personal tovarăşul Nicolae Ceauşescu, chipul de fiecare zi, bogăţia propriu-zisă, materială şi morală a ţăranului român de mîine...

Ion Longin Popescu

Ziua de mîine a ţării

Prin votul celor 2 656 de delegaţi, poporul a decis. Este o decizie fermă, în deplină şi profundă cunoştinţă de cauză. Este o decizie limpede şi activă. Ea cere şi operează schimbări calitative fundamentale în munca, în gîndirea, în existenţa noastră. Saltul calitativ în dezvoltarea istorico-socială şi politico-economică angajază întreaga societate socialistă a României de azi, de la instituţiile supreme pînă la cele mai intime resorturi ; angajază întregul orizont de muncă şi creaţie al naţiunii. Odată cu fericirea de a fi părtaşi ai unei opere de neasemuită înălţare patriotică, fiecare din noi şi toţi laolaltă ne-am luat pe umeri o răspundere nouă. Îndeplinirea angajamentului naţional cuprins în documentele Congresului al XII-lea al P.C.R. cheamă la o superioară şi liberă dezvoltare, la o valorificare optimă şi într-o perspectivă de largă cuprindere creativitatea ştiinţifică, tehnică şi artistică a întregului popor.

Fiecare din noi sîntem un colţ de patrie. Fiecare avem menirea şi răspunderea noastră netransmisibilă. Feluriţi dar uniţi, fii ai acestui pămînt generos, avem de apărat şi de sporit o zestre pe care nimeni nu ne-a făcut-o plocon. Ea este rodul legitim al străduinţei şi harului nostru şi nimeni din afară nu este dator şi nu este poftit să se îngrijească de ea.

Modelînd o industrie dinamică, în măsură să valorifice la modul cel mai folositor tezaurul de bogăţii naturale şi de energie omenească al patriei, să răsplătească investiţia de geniu şi de trudă a celor care o edifică, accelerînd procesul de modernizare a agriculturii, perfecţionînd permanent structurile sociale şi cadrul afirmării personalităţii umane — iată drumul trasat cu viguroasă forţă prospectivă de Congres. Ziua de mîine a ţării se defineşte prin exigenţele noi la care este chemată să se înalţe munca muncitorilor, a inginerilor, arhitecţilor, agricultorilor, savanţilor şi — cu nimic mai puţin — a celor datori să-i cunoască, să-i înţeleagă, să-i exprime.

Ziua de mîine a ţării nu este un simplu catalog de cifre şi proiecte, o dorinţă, un vis. Ea este o realitate în devenire, un fapt în procesul desfăşurării sale. Ziua de mîine a început. Rădăcinile ei le aflăm în făpturile înţelept premergătoare cu care partidul a anticipat, încă de ieri, exigenţele la care astăzi sîntem chemaţi a ne ridica. Ziua de mîine a ţării se află sub schelele şantierelor, în măruntaiele de foc ale furnalelor, în pasta fluidă a reactoarelor din marile combinate chimice. Ea se află, mai ales, în amfiteatrele muncii şi ale învăţăturii. Ziua de mîine a început. Congresul însuşi — sinteză fierbinte, creuzet al gîndirii şi voinţei colective — a întrunit o admirabilă fuziune între trecut, prezent şi viitor. Proiectată pe harta ce cu atîta claritate a desenat-o, clipa Congresului al XII-lea poartă în ea semnul şi sămînţa eternităţii.

Daniel Drăgan

FLORIN COSTINESCU

Partid şi ţară-i una

Iubesc mai mult dintre mai mulţi, um om,
iubesc dintre mai mulţi, mai mult, un om
dar nu vor sta nicicînd în cumpănire
cei ce egali se trag dintr-o iubire.

Partidul, patria sînt nume în unire-adîncă
sînt parcă miez de soare şi braţe-n timp, de stîncă,
istoria le spune de mii de ori egal
şi pentru ele-nalţă, zvelt, arcul triumfal

Unirea în unire îşi dă măsura-ntreagă ;
a fost, pe noi, această vibrare să ne-aleagă
Să înălţăm Columnă, să punem temelii :
partid şi ţară-i una spre anul două mii.

Mai falnic decît munţii

Fii cu sfială-n faţa ţării, fii
oricînd plecatul pîn-la vama frunţii,
stînd înainte-i veşnic în genunchi
mai falnic eşti, mai tare decît munţii.

Din doi — să ştii — doar unu-i efemer
chiar dacă-mpart, deasupră-le, un cer
fiind acela tu, înalţă-ţi clipa
şi n-o-nvăţa cu vrajba şi risipa,

Trăi-vei, deci, lungi veacuri de argint
chiar muritor prin naştere fiind
dar nu oricum, bolnav de nepăsare,
ci patria iubind-o cu ardoare.

●

ION NICOLESCU

Imn duios

Cu forţă şi speranţă începe viitorul
prima sămînţă-a firii mai dreaptă se-nfiripă
cei ce-au iubit cu trupul şi sufletul poporul
nu-şi vor ascunde clipa frumoasă sub aripă

de înălţat ni-e fruntea de semeţit duios
cînd adevărul este şi drept ne înfioară
primim cu bucurie al dragostei prinos
şi legea cea mai lege iubirea pentru ţară

te respirăm lumină şi adevăr deplin
şi fericim lumina ce l-a ales în frunte
ca pe-al luminii înseşi emoţionant destin
spre luminarea ţării aducerii aminte

pe cel prin care şoimii urmaşi de şoimi devin
şi încălziţi la focul de linişte al piinii
purta-vor mai departe un strop de vis şi vin
pentru-mplinirea ţării în care cred românii.

●

ION LILĂ

Congresul XII

Congresul Partidului este soarele roditor
Care ne luminează viitorul.
Curg clipele din inima patriei
Şi oamenii le transformă în istorie.
Foşnesc holdele de grîu pe cîmpie,
Marea plină de petrol îşi oferă bogăţiile
Acestor tărîmuri fericite.
Fabricile, combinatele, şcolile,
Grădiniţele, blocurile albe,
Sînt un semn al victoriilor noastre.
Tot poporul, cu dragoste l-a ales
Pe tovarăşul Nicolae Ceauşescu,
Soarele care luminează
Viitorul nostru de aur.

●

CRIŞAN CONSTANTINESCU

Inima noastră

Inima noastră-i vremii chintesenţă
Din care năzuinţe vii răsar,
Se-nalţă-n timp, în dor şi în cadenţă
Cu-al ţării şi-al partidului stegar.

Inima noastră-i împlinirii vatră,
Încrezători şi de speranţe plini
Elaborăm din vise şi din piatră
Miracole sub zodii de lumini.

Inima noastră-i flamură de pace,
Cu tot ce-am făurit şi-am înţeles
În zboru-i nobil aripi noi desface
Cu cel de-al doisprezecelea Congres.

●

GHEORGHE DARAGIU

Tineri

zburînd spre vaste orizonturi
ziua bună cu grîu o-ntîmpinăm
cît suntem încă tineri
cu fruntea încărcată de păsări cîntătoare
ni-s anii ca un soare
cîntînd nepărmurit
cît suntem lumii datori cu roua dimineţii
să fim acestui cîmp frumoşii truditori
spre zarea ca o floare
să ne iubim deci firea
cît suntem încă tineri
cu fruntea luminată de păsări cîntătoare

cît vremea aur în noi a risipit !

●

ION POPA ARGEŞANU

Înaltul For

Laudă ţie, Patrie de lumină,
Nestinsă biruinţă strămoşească
Înfloritoarea limbă îţi închină
Visarea norocoasă, românească.

Iubit Partid, columnă de popor
Arc de triumf prin virstă neînfrînt
Congresul comunist a înălţat în For
Spre viitor iubirea de cuvînt.

Muncind cu spor, o viaţă mai bogată
Azi construim, un crez fierbinte
Şi-o Eră a libertăţii preacurată.
Spre comunism, noi trecem, înainte !

DEMNITATE ŞI PRESTIGIU

Mesajul Congresului, mesaj al solidarităţii militante

era socialistă din viaţa poporului nostru cunoaşte momente importante, cînd se fac bilanţuri rodnice, se socotesc împlinirile şi se formulează planuri de muncă şi de noi înfăptuiri. Ne-am aflat în aceste zile, într-o asemenea clipă de încordare a tuturor energiilor în cel de-al XII-lea forum naţional al comuniştilor, muncitorilor, ţăranilor şi intelectualilor — Congresul partidului.

Prin geniul politic al secretarului general al partidului, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, Congresele partidului au devenit congrese ale întregii naţiuni, ale marii familii româneşti, care aplică deplin democraţia directă a strămoşilor noştri, analizează cu înaltă responsabilitate politică rezultatele muncii de pînă acum şi jalonează în spirit patriotic direcţiile şi priorităţile pentru eforturi viitoare. De asemenea, putem afirma că forumul comuniştilor români a devenit, în acelaşi timp, a adevărată reuniune internaţională, prin ampla participare a delegaţiilor prieteneşti, reprezentînd partidele comuniste, revoluţionare, mişcări de eliberare naţională, toate forţele progresiste din lume.

Este adînc semnificativ, în asemenea ceasuri, să analizăm din nou dimensiunea externă a eforturilor româneşti, menite a promova interesele poporului nostru, în convergenţă cu ale tuturor naţiunilor iubitoare de pace, de pe toată planeta. Putem spune, în acest context, că naţiunea noastră este astăzi una dintre cele mai active pe arena mondială. Agenda de lucru a conducătorului partidului şi statului român depăşeşte azi programul oricărui alt şef de stat din lume.

Prin glasul celui mai autorizat fiu al său, România a contribuit la reducerea stărilor de conflict şi la crearea unor condiţii de pace în cele mai fierbinţi zone ale globului, fiind prezentă cu iniţiative, planuri, programe şi soluţii originale în mari forumuri şi dezbateri internaţionale, referitoare la dezarmare, la lichidarea subdezvoltării şi instaurarea unei noi ordini internaţionale, democratizarea relaţiilor internaţionale, conferinţe asupra dreptului mării, pentru securitate şi cooperare europeană, etc.

În organizaţiile internaţionale şi în conferinţe mondiale şi regionale, România a desfăşurat activităţi variate şi bogate în conţinut, alături de ţări cu vast potenţial material şi uman, cu veche şi îndelungată prezenţă istorică pe arena internaţională, făcîndu-şi glasul auzit şi respectat, impunînd prin ţinută morală şi prin realism politic, afirmînd o politică principială, respectată azi de toată lumea.

România s-a aflat în permanenţă între ţările care luptă pentru triumful dreptului asupra forţei, pentru victoria echităţii şi moralei internaţionale, pentru înlăturarea focarelor de război şi soluţionarea pe cale paşnică a oricăror diferende, pentru lichidarea inegalităţii şi a dominaţiei de orice fel şi sub orice formă s-ar manifesta, într-un cuvînt, pentru triumful binelui asupra răului. Caracteristica fundamentală a politicii externe româneşti este aceea că ea izvorăşte din nevoile neamului nostru străvechi şi slujeşte interesele acestui popor, avînd, în acelaşi timp, o amplă dimensiune internaţionalistă, fiind dedicată promovării cauzei nobile a popoarelor asuprite, dezavantajate de inechităţile unei istorii injuste, pe care dorim cu toţii să o schimbăm, aducînd cu un ceas mai devreme libertatea şi respectul pentru demnitatea tuturor. Este evident faptul că vocaţia internaţională a României are determinări obiective istorice, ca şi motivaţii profunde, legate de personalitatea politică genială a conducătorului său actual, preşedintele Nicolae Ceauşescu.

Popor stabil, legat de acelaşi pămînt al său din vremuri imemoriale, românii au fost nevoiţi în decursul lungilor istorii să-şi apere adeseori dreptul la exigenţă, la libertate, să se jertfească pentru glia strămoşească şi pentru limba ce-o vorbim. După marea revoluţie de eliberare socială şi naţională, antifascistă şi antiimperialistă, după edificarea bazelor socialismului, românii găsesc azi linişte şi răgaz, voinţa de a întinde o mînă prietenească şi a oferi ajutor politic, diplomatic şi material naţiunilor care mai luptă pentru eliberarea lor, aşa cum am luptat noi înşine, timp de veacuri, pentru eliberarea socială şi naţională.

Aşa cum a dovedit istoria, în momentele de maximă încordare şi semnificaţie din viaţa poporelor, energiile se concentrează în mari personalităţi, care preiau cu înţelepciune, curaj şi pasiune conducerea destinelor naţionale, aşa cum s-a întîmplat atunci cînd poporul, partidul nostru au situat în fruntea lor pe tovarăşul Nicolae Ceauşescu, care-i poartă azi numele prin lume cu atita curaj şi demnitate. Personalitatea tovarăşului Nicolae Ceauşescu, caracterul său de luptător comunist, îşi pun amprenta asupra întregii noastre politici externe, aprofundînd caracterul său ştiinţific, dîndu-i o formulare strălucită : „Doresc să afirm încă o dată, cu putere, de la înalta tribună a Congresului al XII-lea, că Partidul Comunist Român va acţiona şi în viitor cu toată fermitatea, pentru dezvoltarea relaţiilor cu toate partidele comuniste şi muncitoreşti, cu toate forţele revoluţionare, democratice şi progresiste, că îşi va îndeplini cu hotărîre rolul de detaşament revoluţionar în lupta pentru o politică nouă, de progres, pace şi destindere, de securitate şi dezarmare, de lichidare a subdezvoltării şi înfăptuirea a noii ordini economice internaţionale, de largă colaborare între toate naţiunile lumii".

Solidaritatea internaţională a României cu toate mişcările progresiste, cu interesele popoarelor şi a forţelor revoluţionare înaintate este aşadar motivată obiectiv şi istoric, este determinată de o concepţie politică românească, consolidată şi întărită prin dimensiunea ideologică marxistă, realizată de către un conducător de popor şi ţară care a fost recunoscut de lumea întreagă în chip de prieten fidel al naţiunilor asuprite, lider al luptei pentru pace şi securitatea popoarelor, pentru făurirea unei noi ordini internaţionale. Celui ce se află în fruntea partidului şi a ţării, omului politic de azi, născut din părinţi ţărani, o clasă nobilă şi durabilă, format şi călit la şcoala clasei muncitoare, pe umerii căreia se ridică întregul edificiu al industriei şi revoluţiei ştiinţifice şi tehnice, devenit intelectual şi om de ştiinţă, prin voinţă şi putere proprie, ajuns lider naţional şi om politic de anvergură mondială, întreaga naţiune socialistă i-a adus omagiul său, alegîndu-l din nou în fruntea partidului şi-a ţării, avînd garanţia continuei propăşiri a celor ce trălesc şi muncesc în România, a colaborării cu toate forţele înaintate ale lumii. Putem spune că în inima întregului nostru popor se găseşte azi un nou erou.

Pavel Suian

AMPLU ECOU INTERNAŢIONAL

Marele forum al comuniştilor, Congresul al XII-lea, a polarizat atenţia lumii întregi, găsind un amplu ecou în telegramele agenţiilor de presă, în articole consacrate de mari ziare şi publicaţii politice Raportului prezentat de tovarăşul Nicolae Ceauşescu şi dezbaterilor care au urmat. A fost subliniat caracterul larg democratic al discuţiilor, trăsătură de eveniment reprezentativ în viaţa politică a României contemporane pe care l-a avut Congresul, rolul său important de factor de decizie suprem asupra direcţiilor de dezvoltare social-economică şi de evaluare a strategiilor în politica industrială şi agrară, în acţiunile internaţionale ale partidului şi statului nostru. De asemenea, în mari capitale ale lumii au avut loc manifestări speciale consacrate Congresului comuniştilor români. Toate acestea demonstrează, încă o dată, puternica rezonanţă pe care o are în străinătate politica partidului nostru, personalitatea strălucită a secretarului său general, tovarăşul Nicolae Ceauşescu.

● **LA MUZEUL REVOLUŢIEI DIN MOSCOVA** a fost organizată o expoziţie documentară de fotografii „România la cel de-al XII-lea Congres al Partidului Comunist Român". În cadrul expoziţiei, la loc de cinste s-au aflat fotografii care au prezentat momentele cele mai importante din istoria partidului, a mişcării muncitoreşti şi revoluţionare. Au fost, de asemenea, prezentate marile succese obţinute de oamenii muncii din România socialistă în dezvoltarea social-economică a ţării, pentru dezvoltarea viitoare a societăţii româneşti. La deschiderea expoziţiei au participat personalităţi ale vieţii politice şi culturale din U.R.S.S., reprezentanţi ai conducerii centrale a Asociaţiei de prietenie sovieto-române. Cu acest prilej, a avut loc o manifestare în cadrul căreia a fost subliniată însemnătatea Congresului al XII-lea în viaţa partidului şi a întregului popor român.

● **LA MUZEUL REVOLUŢIEI CHINEZE DIN BEIJING** a fost deschisă expoziţia de fotografii „România la cel de-al XII-lea Congres al Partidului Comunist Român". Cu acest prilej, a avut loc o manifestare la care au fost trecute în revistă strălucitele realizări ale poporului român, sub conducerea Partidului său comunist, a tovarăşului Nicolae Ceauşescu, în revoluţia şi construcţia socialistă. La această manifestare au participat cadre din aparatul superior de partid şi de stat, din armată, ai organizaţiilor de tineret, studenţi şi ziarişti. Expoziţia se referă la tradiţiile de luptă revoluţionară, politică şi socială ale partidului şi poporului nostru, marcînd momentele cele mai de seamă din evoluţia conştiinţei politice revoluţionare şi a procesului istoric ce a condus societatea românească pe drumul socialismului şi a marilor victorii de azi. În acest fel, Congresul al XII-lea este evidenţiat ca un moment de seamă din viaţa poporului nostru, menit să deschidă perspective ale dezvoltării în continuare a ţării noastre.

● **LA BELGRAD,** Expoziţia de fotografii „România la cel de-al XII-lea Congres al Partidului Comunist Român" a prilejuit o manifestare inaugurală în cadrul căreia au fost înfăţişate realizările importante obţinute de poporul nostru în construirea unei puternice economii socialiste şi a edificării unei societăţi înaintate, scoţîndu-se în evidenţă importanţa Congresului al XII-lea, eveniment important în viaţa poporului şi partidului nostru, menit să analizeze succesele de pînă acum şi să deschidă perspectivele unor izbînzi viitoare.

● **LA BERLIN,** capitala R.D. Germane, în cadrul Muzeului de istorie germană, s-a deschis expoziţia „România la cel de-al XII-lea Congres al Partidului Comunist Român". Celor participanţi la ceremonia de deschidere le-a fost prezentat un bilanţ al strălucitelor realizări obţinute de comuniştii şi întregul nostru popor pe drumul construirii societăţii socialiste, înfăţişîndu-li-se prevederile celor mai importante documente supuse Congresului, programul de dezvoltare socio-economică a României în viitor.

● **ZIARUL „PRAVDA",** organul C.C. al P.C.U.S., a consacrat, într-un număr al său, un spaţiu amplu lucrărilor Congresului al XII-lea, în cadrul căruia a publicat o fotografie a tovarăşului Nicolae Ceauşescu, secretar general al partidului, la tribuna Congresului, precum şi o relatare însoţită de un amplu rezumat al Raportului. De asemenea, agenţia sovietică TASS a transmis un amplu material dedicat Congresului, în care se spunea : „Delegaţii la Congres dezbat documente avînd o importanţă de prim ordin pentru edificarea societăţii socialiste multilateral dezvoltate în România, examinează probleme importante ale activităţii Partidului Comunist Român, stabilesc noile sarcini ale partidului în domeniul construcţiei socialiste şi căile soluţionării lor". Într-un amplu articol, ziarul **Izvestia** evidenţiază faptul că „după indicatorii principali, prevederile Directivelor Congresului al XI-lea se realizează cu însemnate depăşiri. România dispune azi de o industrie modernă înzestrată cu cele mai noi mijloace de producţie. Succese însemnate s-au obţinut şi în agricultură."

● **AGENŢIA „CHINA NOUĂ" ŞI „ZIARUL POPORULUI",** organul C.C. al P.C. Chinez, au informat, pe larg, asupra succeselor cu care poporul nostru a întîmpinat cel de-al XII-lea Congres, iar posturile de radio din R.P. Chineză au subliniat realizările cu care comuniştii şi întregul nostru popor au întîmpinat marea sărbătoare a Congresului. De asemenea, a fost subliniată hotărîrea exprimată în Congres de către tovarăşul Nicolae Ceauşescu de a continua linia politică a Partidului Comunist Român şi a Republicii Socialiste România, care îşi vor îndeplini întotdeauna „îndatorirea de detaşament revoluţionar în lupta împotriva imperialismului şi colonialismului, pentru libertate, pentru independenţă, destindere şi pace".

● **ZIARUL IUGOSLAV „BORBA"** a reflectat pe spaţii ample desfăşurarea Congresului. În articolul „Sprijinirea pe forţe proprii" se scrie : „Cuvîntarea secretarului general — adesea întreruptă de expresii de preţuire faţă de personalitatea lui Nicolae Ceauşescu — conţine o analiză cuprinzătoare şi detaliată a actualului moment românesc, caracterizat de două elemente în legătură reciprocă. În primul rînd, în documentele Congresului este confirmată aprecierea că realizările de pînă acum şi directivele dezvoltării în viitor oferă o multitudine de motive de satisfacţie, iar, apoi, este evidentă indicaţia că, tocmai prin elaborarea unei politici interne specifice şi independente se consolidează situaţia României în lume".

● **ZIARUL UNGAR „NEPSZABADSAG",** organ central al C.C. al P.M.U.S., a publicat corespondenţe din Bucureşti, închinate Congresului al XII-lea, în care se scrie : „În săptămînile precedente, aceste programe au fost dezbătute de către toţi membrii de partid", referitor la documentele supuse dezbaterii, evidenţîndu-se astfel largul democratism al discuţiilor. De asemenea, au publicat materiale privind lucrările Congresului cotidienele **Nepszaba, Magyar Hirlap** şi **Magyar Nemzet** iar posturile de radio ungare au difuzat ştiri şi au prezentat raportul tovarăşului Nicolae Ceauşescu.

● **ZIARUL POLONEZ „TRYBUNA LUDU",** organ al C.C. al P.M.U.P., a relatat amplu despre lucrările Congresului al XII-lea al partidului, prezentînd un rezumat al raportului tovarăşului Nicolae Ceauşescu, subliniind principalele succese ale dezvoltării social economice a României şi prevederile următorului plan cincinal. Ziarul **Zycie Warszawy** a publicat de asemenea un rezumat al raportului şi relatări despre documentele şi dezbaterile Congresului, iar radiodifuziunea poloneză şi postul de televiziune au informat asupra lucrărilor Congresului.

● **ÎN ZIARUL „RUDE PRAVO",** organ al C.C. al P.C. din Cehoslovacia, au fost publicate ample corespondenţe de la Congresul al XII-lea al Partidului Comunist Român în care se arată : „Raportul evidenţiază rezultatele deosebite obţinute în îndeplinirea planului de dezvoltare economică şi socială a ţării, în perioada 1976—1980, prima etapă a programului de construire a societăţii socialiste multilateral dezvoltate în România (...) precizează că sarcina fundamentală a Congresului al XII-lea este de a stabili, pe baza proiectelor de documente, prezentate, direcţiile de dezvoltare economică şi socială a ţării pe perioada 1981—1985, obiectivele cercetării ştiinţifice şi progresului tehnic, asigurării resurselor energetice necesare dezvoltării economico-sociale şi creşterii nivelului de trai al întregului popor".

● **ZIARUL „NEUES DEUTSCHLAND",** organ al C.C. al P.S.U.G., scrie : „Oaspeţi din 93 de ţări au fost salutaţi în mod călduros", scoţînd astfel în evidenţă ampla prezenţă a oaspeţilor străini la lucrările Congresului. Au fost prezentate pe larg Raportul tovarăşului Nicolae Ceauşescu şi dezbaterile Congresului, punîndu-se în lumină direcţiile principale de dezvoltare socio-economică a României.

● **ZIARUL „RABOTNICESKO DELO",** organ al C.C. al P.C. Bulgar, a consacrat articole ample importantului eveniment din viaţa partidului şi poporului român, subliniind entuziasmul cu care întregul nostru popor a întîmpinat acest eveniment de mare însemnătate pentru dezvoltarea patriei, hotărîrea de a îndeplini prevederile Congresului, şi a informat asupra principalelor direcţii pe care le deschid documentele adoptate de Congres.

Agenţiile de presă ale lumii, ziare de pe toate continentele, au analizat ideile cuprinse în Raportul tovarăşului Nicolae Ceauşescu şi conţinutul principalelor documente ale Congresului. Milioane de cititori de pretutindeni au luat cunoştinţă de mesajul de pace şi prietenie al Congresului partidului nostru, au putut să contemple realizările de pînă acum trecute în revistă la Congres şi să înţeleagă programele noastre de viitor, efortul pe care-l depune poporul român pentru crearea unei ţări care să poată să-şi ridice cu mîndrie fruntea între toate naţiunile lumii.

Imperativul păcii

Congresul partidului a constituit un prilej de analiză a situaţiei internaţionale, a profundelor mutaţii ce au avut loc pe scena mondială în ultimii ani, luînd hotăriri importante în ceea ce priveşte poziţia României socialiste în probleme fundamentale, estimînd forţele politice şi tendinţele ce se conturează în lumea de astăzi. Raportul prezentat de tovarăşul Nicolae Ceauşescu a definit două tendinţe ce se confruntă actualmente pe întreaga planetă. Pe de o parte există forţele ce tind spre menţinerea sferelor de influenţă şi dominaţie şi urmăresc o reîmpărţire a acestora, iar pe de altă parte se afirmă tot mai mult orientarea progresistă de a aboli vechea împărţire a lumii şi voinţa de dominaţie a altor popoare, pentru independenţă, destindere, cooperare şi pace. Se poate spune, în acest context, că România a afirmat, încă o dată, în forul politic cel mai reprezentativ al ţării, voinţa ei nobilă de a construi o lume bazată pe relaţii noi, supusă idealurilor de prietenie cu toate popoarele lumii, de a trăi în pace, şi de a conlucra împreună cu cele mai generoase tendinţe care pot fi descifrate în istoria contemporană, pentru o schimbare deplină a codului moral ce a guvernat pînă acum relaţiile între state şi popoare. Fiecare epocă închide în imanenţa ei istorică un anumit ideal al binelui şi răului politic. Trăia în trecut convingerea că suprema instanţă morală în viaţa marilor comunităţi naţionale este constituită de factorii ce contribuie la afirmarea glorioasă a unor energii obscure, în afara prosperităţii materiale a popoarelor şi a ideii de justiţie. Era drept numai ceea ce se impunea ca fapt istoric sprijinit pe forţă, era bine numai ceea ce spora faima naţiunilor, prin expansiune geografică sau culturală. Nici o instanţă nu putea să se situeze deasupra voinţei adeseori josnice a preeminenţei asupra celorlalţi. Ceea ce a rezultat în urma jocului liber al unor asemenea concepţii şi tendinţe este prea bine cunoscut. O lume haotică, pradă unor convulsii atroce, războaie mondiale, conflicte perpetui, omul devenit duşman al omului şi justificat în această ipostază prin cele mai subtile speculaţii juridice. Un suveran despre care s-a spus că a contribuit la ecloziunea lumii moderne, prieten al artelor şi degustător al paradoxelor intelectuale, îşi făcea un titlu de glorie din propoziţia pe care a adresat-o unui ministru ce ezita să declare un război, sub motiv că nu găseşte un pretext plauzibil pentru conflict : „Totul este să cîştigăm, iar apoi juriştii din Academia germană vor găsi, desigur, cel mai convingător pretext pentru iniţierea conflictului". Este limpede, astăzi, că popoarele nu mai acceptă să trăiască în cadrul unor relaţii de manifestare drapată a instinctelor ucigaşe. Avem astăzi nevoie de o lume guvernată prin drept, care să asigure securitatea tuturor, în structuri internaţionale menite să conducă la împlinirea trăsăturilor native ale unor comunităţi determinate istoriceşte. O asemenea poziţie afirmă România, prin glasul preşedintelui său. Tovarăşul Nicolae Ceauşescu a desfăşurat, în ultimul deceniu, o uriaşă activitate internaţională, contribuind la soluţionarea unor conflicte care se permanentizau, stabilind cu partenerii de negocieri, în varii probleme, adevăraţi parametri de gîndire politică şi de relaţii între state şi popoare, semnînd documente exemplare pentru definirea raporturilor corecte între naţiuni. Nu este întîmplător faptul că azi Bucureştiul a devenit unul dintre centrele politicii mondiale, că poziţia şefului statului român este indicativă pentru o gîndire realistă şi constructivă, ale cărei soluţii trebuiesc întotdeauna luate în considerare cu cea mai mare atenţie. Atrăgător, în primul rînd, în această concepţie politică este marele ei optimism, credinţa că stă în posibilităţile popoarelor să asigure condiţiile pentru desfăşurarea unei vieţi internaţionale sănătoase, din care să fie excluse, pentru totdeauna, racilele care păreau să apese istoria universală în chip de adevărată fatalitate. Tovarăşul Nicolae Ceauşescu afirma de la înalta tribună a Congresului : „Deşi situaţia politică internaţională este destul de complexă şi se caracterizează prin contradicţii puternice, se poate afirma cu deplină răspundere că există forţe care — acţionînd unite — pot împiedica războiul, pot asigura o politică de independenţă şi destindere, o pace trainică în lume". România oferă, de altfel, exemplul unei ţări în deplină coeziune politică şi morală, cu economie dinamică, cu o viaţă socială internă foarte echilibrată, a cărei autoritate pe plan extern decurge din convergenţa perfectă a dimensiunii interne şi externe a momentului istoric de azi. Optimismul afirmat în politica internaţională vine din încrederea adîncă în capacitatea popoarelor de a se guverna pe baza unor aspiraţii de justiţie socială şi echilibru politic, oferind cetăţenilor şanse egale de a-şi pune energia în slujba propăşirii întregii societăţi şi a binelui umanităţii în general. De aceea, este desigur justă aprecierea din Raportul tovarăşului Nicolae Ceauşescu că toate ţările lumii, indiferent de mărime, şi de potenţial economic, pot să contribuie la soluţionarea marilor probleme, împiedecînd agravarea crizei mondiale şi amurgirea istoriei contemporane prin alunecarea într-o epocă de confuzie şi haos în relaţiile dintre naţiuni. Tovarăşul Nicolae Ceauşescu vorbea de o perspectivă luminoasă ce se poate deschide viitorului omenirii. Pentru aceasta este însă necesar să fie mobilizate toate energiile popoarelor, să fie respectate normele de drept internaţional unanim recunoscute, să se procedeze cu reţinere în soluţionarea divergenţelor şi a problemelor litigioase, să se împiedice orice fel de acţiuni care conduc la înrăutăţirea vieţii internaţionale.

Desigur, este evident că lumea de azi cunoaşte dezechilibre care-şi pun amprenta asupra raporturilor internaţionale. Există bogaţi şi săraci, popoare afluente care-şi pun problema stagnării dezvoltării economice şi popoare sărace care luptă din greu pentru depăşirea subdezvoltării. Într-o carte importantă a unui politolog american ce îndeplineşte azi o funcţie proeminentă în organismele de decizie, se spunea, la începutul acestui deceniu, că aceste tendinţe extreme se vor accentua spre sfîrşitul secolului, că lumea va polariza în mod tragic, ascuţind un conflict ce părea insolubil. Aprecierea documentelor Congresului al XII-lea este că această stare întreţine tensiunea şi atmosfera de conflict în întreaga lume, că trebuie făcut totul pentru a construi o nouă ordine economică, care să bazeze relaţiile dintre state pe principii de egalitate, deschizînd accesul ţărilor slab dezvoltate şi în curs de dezvoltare la tehnologia modernă, pentru o evoluţie firească a capacităţii lor economice şi asigurarea unui nivel de viaţă corespunzător. Tovarăşul Nicolae Ceauşescu spunea în acest context : „Omenirea, popoarele, nu vor mai putea suporta adîncirea în continuare a decalajelor, concentrarea la un pol al lumii a bogăţiei şi la celălalt a mizeriei şi sărăciei. Pacea şi colaborarea nu se pot realiza fără lichidarea subdezvoltării, fără instaurarea noii ordini economice internaţionale.

Partidul şi guvernul român iau în considerare o viaţă internaţională construită prin participarea celor mai largi forţe naţionale şi populare, alc căror interese şi orientări istorice adînci să contribuie la crearea viitorului istoric, depăşind vechea diplomaţie de cabinet şi construcţia artificială a unor situaţii internaţionale fragile.

O asemenea lume a viitorului este de neconceput fără dezarmare. Schimbarea accentului de pe o politică de tensiune, în care negocierile şi eforturile pentru rezolvarea problemelor cu care se confruntă omenirea să fie întreprinse, cum se spune, „cu arma la picior" — pe o politică a destinderii şi măsurilor hotărîte de reducere a armamentelor şi armatelor va contribui în mod hotărîtor la afirmarea voinţei popoarelor de a trăi într-o lume a prieteniei, păcii şi colaborării. Inversînd termenii unui dicton cunoscut, putem afirma că atunci cînd muzele îşi ţes lucrarea, armele trebuie desigur să tacă. Nu întîmplător în Raportul secretarului general al partidului se acordă o atenţie specială locului important pe care trebuie să-l joace promovarea mai hotărîtă a schimburilor culturale : „Se cer, de asemenea, extinse acţiunile pentru lărgirea relaţiilor în domeniul învăţămîntului şi ştiinţei, pentru intensificarea schimburilor cultural-artistice, pe planul literaturii, teatrului, muzicii, artelor plastice, inclusiv al mişcării artistice de amatori — care pot contribui la mai buna cunoaştere între naţiuni, la apropierea popoarelor de pe continent, la instaurarea unui climat de stimă şi preţuire reciprocă".

Şi prin artă putem contribui la construirea lumii de mîine în care vocea distinctă a fiecărui popor să fie recognoscibilă şi să sporească în acelaşi timp patrimoniul comun. Creaţia artistică devine astăzi un imperativ al păcii, iar afirmarea ei este o problemă politică ce transcende limitările egoiste. Scriitorul înzestrat cu legitimitate naţională şi cu monumentalitate în inspiraţia sa este recunoscut ca prim cetăţean al lumii, capabil să sprijine cele mai generoase tendinţe din istoria contemporană, răspunzînd unui cald mesaj de umanitate, acela spre pace, stimă reciprocă şi cooperare deplină la construirea lumii viitorului.

Aurel-Dragoş Munteanu

SOLIA RAŢIUNII

Profund semnificativ şi deosebit de emoţionant mi s-a părut faptul că, ultimul cuvînt din magistralul Raport prezentat de tovarăşul Nicolae Ceauşescu în faţa delegaţilor la Congresul al XII-lea al Partidului Comunist Român, şi a numeroşilor oaspeţi de peste hotare care au onorat cu prezenţa lor acest mare eveniment din istoria României, a fost cuvîntul „Pace". Auzeam din cabinele de translaţie simultană care trimiteau în căştile oaspeţilor veniţi de pe întregul glob pămîntesc traducerea acestui cuvînt în limbile de circulaţie internaţională: Paix, Mir, Peace, Frieden, Paz... Şi copleşitorul ropot de aplauze după ultima frază a acestui discurs-document — deopotrivă bilanţ al anilor trecuţi şi platformă-program a anilor de mîine din viaţa ţării noastre — s-a dezlănţuit frenetic.

Parcurgînd apoi în paginile ziarelor amplul Raport, mi-am dat seama că sufletul acestui cuvînt străbătea fiecare pagină, fiecare frază rostită de şeful statului nostru, deoarece, despre pace se vorbea atunci cînd se aminteau succint, în cifre şi imagini sintetice, realizările înfăptuite de poporul român de cînd şi-a luat soarta în propriile-i mîini, despre pace se vorbea atunci cînd erau evocate sarcinile prezentului şi ale viitorului, şi doar pacea era avută în vedere cînd se pomeneau ambiţiile şi visele noastre pentru ziua de mîine. Totul pus în relaţie directă cu pacea, deoarece doar sub semnul acestui cuvînt sperăm, cutezăm, nutrim ambiţii, şi cu el pe buze ne adresăm popoarelor lumii întinzîndu-le frăţeşte mîna pentru a ne rosti astfel nestrămurita încredere că raţiunea omenirii va rămîne trează, neînvăluită de somnul zămislitor de monştrii.

Dar pacea, în antiteza cu războiul, n-a fost o simplă evocare metaforică a lumii mai drepte şi mai bune la făurirea căreia punem înţelepciunea noastră bazată pe o experienţă de două ori milenară, sudoarea frunţilor noastre şi ardoarea viselor ce le nutrim, ci groaznica, incredibila imagine a ceea ce ar însemna pentru omenire un război nuclear atoatenimicitor s-a desprins din avertismentul grav asupra pericolului pe care îl reprezintă pentru omenire deşănţata cursă a înarmărilor — sacul ei fără fund, devorator de inestimabile energii şi valori umane şi materiale — al căror volum depăşeşte 425 de miliarde de dolari pe an! „Se apreciază că în lume s-a acumulat un arsenal de arme şi armamente — îndeosebi atomic — capabil să distrugă de cîteva ori omenirea — spunea tovarăşul Nicolae Ceauşescu, continuînd: Într-adevăr, se poate pune întrebarea : „Ce va mai rămîne, în aceste condiţii, din civilizaţia umană, după un război nuclear?"

Abia sîntem ceva mai mulţi de 4 miliarde de suflete pe această navă cosmică ce străbate spaţiul sub numele de Terra, şi omenirea îşi permite să cheltuiască peste o sută de dolari pa an şi pe locuitor, pentru propria anihilare a casei noastre comune! Sperăm în neadormirea raţiunii, şi veghem s-o menţinem treză, căci numai sub incidenţa patologică poate fi pusă acumularea nestăvilită de arme de distrugere în masă cu care sînt îndopate silozurile nucleare transformînd Terra într-un arsenal suprasaturat. Iremediabilul optimist, George Călinescu, spunea: „Nu există neînţelegere oricît de grea între popoare pe care oamenii, ca fiinţe raţionale, să n-o poată deslega pe cale paşnică. Omul este prin definiţie o fiinţă rezonabilă, care ştie să descopere legile universului şi să le aplice în folosul său. Dar ştiinţa cu progresele ei, căzută pe mîini nebune, poate să producă dezastre." Tudor Arghezi vedea în cursa înarmărilor „o spurcată şi odioasă calamitate care, în loc să descrească, a sporit de cînd cu născocirile ştiinţifice puse în slujba războiului", iar Mihail Sadoveanu îl completa: „Nebunia singură mai poate înegura viitorul, dar şi în această împrejurare soarele va birui negura..."

N-am încetat o clipă să credem în biruinţa asupra negurei. Dar n-am pe pămînt atitea Hiroshime cîte pot distruge cele peste 30 de milioane de kilotone — cît explozibil nuclear s-a acumulat pînă acum în arsenalele atomice. Puterea explozivă „disponibilă" întrece de peste 1 400 000 de ori puterea bombei care, la 6 august 1945, a ucis aproape instantaneu, în oraşul de lîngă insula Perlelor, Miajima, 80 000 de suflete, alte 200 000 murind ulterior; pentru ca numai trei zile mai tîrziu, oraşul Doamnei Butterfly, Nagasaki, să împartă soarta Hiroshimei! Un milion patru sute de mii de Hiroshime posibile! Oare cum vine asta? Nu este prea mult pentru un biet Pămînt? De bună seamă, din moment ce, după calculele Institutului internaţional pentru cercetări în domeniul păcii de la Stockholm (S.I.P.R.I) — care arată că, în ultimii 30 de ani, arsenalele nucleare au luat dimensiuni cu totul disproporţionate în raport cu orice necesitate politică sau militară imaginabilă — numai depozitele de armamente din Europa sînt capabile să extermine fiecare locuitor al continentului nostru de nu mai puţin de... 250 000 de ori! Ca şi cînd o singură moarte nu ne-ar ajunge!

Iată de ce, cuvîntul acesta simplu, care în mai toate limbile pămîntului nu are nevoie mai mult de o silabă sau două pentru a putea fi pronunţat, devine cuvîntul-cheie, singurul cu care omenirea contemporană poate să deschidă poarta spre propriul ei viitor. Iată de ce, cînd pe apa simbetei a războiului s-a dus munca întregului glob pămîntesc pe doi ani din ultimii 30, cînd cursa înarmărilor înghite suma totală a ţărilor lumii pentru educaţie şi sănătate, cînd un bombardier atomic costă cît 250 000 de farmacii, un tanc cît un bloc pentru 200 de familii, un distrugător cît electrificarea de oraşe pentru 9 milioane de locuitori, iar o rampă de lansare a rachetelor cît o puternică hidrocentrală, înţelegem mai bine, de ce, pe pămînt se mai moare încă de foame, pe pămînt mai există încă atît de compact întunericul neştiinţei de carte, pe pămînt n-avem numai bombe, ci şi cancer, n-avem doar rachete, ci şi coşmare...

Dar avem şi speranţă. Şi raţiune. Şi veghe. Şi luptă. „În faţa acestei realităţi şi perspective — spunea tovarăşul Nicolae Ceauşescu în Raportul său la Congres — este evident că nici un popor nu poate sta deoparte, nu poate rămîne în afara luptei pentru dezarmare şi pace."

„Pace". În căştile traducerii simultane se auzea: „Paix, Mir, Peace, Frieden, Paz..."

Ioan Grigorescu

Luceafărul

Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor şef: Nicolae Dragoş, Mihai Ungheanu (redactor şef adjunct), Teodor Balş (secretar responsabil de redacţie)

REDACŢIA : Bucureşti, Piaţa Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAŢIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Dobre Marian

ANUL XXII
48
(918)
Sîmbătă
1 decembrie
1979
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

UNANIMITATEA CONȘTIINȚELOR ȚĂRII

„Ceaușescu și poporul“

Poporul român, cu marea sa putere de disociere, a recunoscut în tovarășul Nicolae Ceaușescu pe cel mai iubit fiu al său. Acest înalt titlu conferit de popor, de istorie, după exigențele dar dreptele lor deliberări, este, de fapt, o cunună a muncii și a jertfei la care are acces numai acela care întoarce patriei nu numai iubirea pe care ea a investit-o în el, ci mult mai mult, înseși marile ei aspirații, în forma unor inconfundabile împliniri sociale, politice și umane.

Marii bărbați ai neamului românesc, oricît timp i-ar despărți, au trăsături comune — de suflet și de conștiință. Dintre toate acestea, mai ales fapta îi așează sub semnul aceleiași constelații de fraternitate întru mărirea patriei. Ei se definesc unii prin alții ; noi înșine le realizăm chipul interior astfel, pentru că, indiferent de secolul în care trăiesc, desăvîrșesc o aceeași unică lucrare.

Se știe, de-a lungul vremilor, țara noastră a avut o existență zbuciumată. Cerul ei a fost prea puțin senin. Ea și-a cîștigat dreptul la demnitate în ultimii treizeci și cinci de ani. De atunci, printr-un uriaș efort de construcție, România transformă cu pasiune și fermitate acest drept în realitate. Într-o realitate care nu lasă loc ficțiunii, într-o realitate tulburătoare prin adevărul și adevărurile ei, ce configurează un umanism nou, revoluționar.

Tovarășul Nicolae Ceaușescu este cel mai iubit fiu al poporului nostru în marea sa ipostază de continuator al faptei de seamă pe care și-au pus semnătura marii bărbați ai pămîntului românesc și, în același timp, prin activitatea de ctitor fără seamăn al României socialiste moderne.

Realegerea recentă, de către Congresul al XII-lea, a tovarășului Nicolae Ceaușescu în

Florin Costinescu

Continuare în pag. a 7-a

Coordonate esențiale

Prin limpezimea, claritatea și viziunea lui logic articulată, carteziană, pornind de la simplu la compus, repunînd în discuție fără pic de formalism tezele de bază ale dezvoltării și înaintării, cu acuitatea rațiunii dominînd experiența directă, generalizînd-o în sensul liniilor ei de forță rezistente, necesare, posibile. Raportul constituie un îndreptar fundamental pentru orice constructor al societății noastre.

În acest context, literaturii îi revine un loc de seamă, o sarcină de onoare, rolul ei fiind să educe, să ajute la modelarea tot mai nuanțată a omului prin frumos. Accesului direct la conștiințe, la inefabilele lor mecanisme și cu care literatura se mîndrește pe drept, trebuie să i se implice un mod de a fi tot mai hotărît responsabil. Chimistului care prepară leacuri împotriva bolilor nu-i este permis să experimenteze la întîmplare. Neadecvarea lui ar fi ucigătoare la propriu. Dar scriitorul? Lui de ce i s-ar permite aceasta? Posibila lui alunecare în nesemnificativ n-ar avea grave repercusiuni (insesizabile, dar nu mai puțin grave) asupra sufletului? E de ajuns să ne punem cu toată sinceritatea aceste probleme, dîndu-ne încă o dată seama de ce prerogative dispune scriitorul, de ce forțe de-a dreptul uluitoare, pentru a ne regîndi, cu toată seriozitatea și maturitatea de care sîntem capabili, profesiunea, înțelegînd prin ea acea dispoziție profund omenească de asociere la desăvîrșirea unui destin colectiv, de solidaritate activă în numele marilor idei și probleme ce cutremură contemporaneitatea. Un om se mărturisește, se destăinuie altui om, cîtorva oameni. Scriitorul se mărturisește, se destăinuie tuturor, dar mai ales, el stă mărturie pentru toți. O răspundere uria-

Grigore Hagiu

Continuare în pag. a 6-a

Pîinea și sarea

Se făcea că sînt așezată pe o insulă de verdeață. De jur împrejur cît vedeai cu ochii se întindea pămîntul, valuri unduioase de pămînt negru, și bun, împrăștiind miresme dulci și amare. Și se mai făcea că purtam pe brațe o pîine uriașă, aburindă, abia scoasă din cuptorul soarelui. Și din ea trebuia să rup o bucată și s-o gust. Dar pîinea, cu sare se gustă. Și se mai făcea în acel vis al copilăriei mele, că trebuia să mănînc o fărîmă din acea pîine, muiată nu în sare ci în pămîntul ademenitor ce se întindea în jurul acelei inmiresmate insule de verdeață. La început m-a cuprins teama. Ce gust va avea pîinea muiată în acel pămînt ? Am închis ochii și am gustat și pîinea era dulce ca o turtă cu miere, și pîinea mi se

Ioana Diaconescu

Continuare în pag. a 7-a

Telegramă

Mult stimate și iubite tovarășe NICOLAE CEAUȘESCU

Scriitorii din România, împreună cu întregul popor, își exprimă deplina satisfacție și adînca bucurie față de realegerea Dumneavoastră de către cel de al XII-lea Congres în înalta funcție de Secretar general al Partidului Comunist Român.

Prezența Dumneavoastră în fruntea Partidului și a Statului constituie suprema garanție a mersului neabătut al națiunii noastre pe calea edificării socialismului și comunismului pe pămîntul românesc, a luptei victorioase pentru pace, colaborare și progres în întreaga lume.

Scriitorii din țara noastră : români, maghiari, germani și de alte naționalități își reînnoiesc, cu acest prilej, legămîntul lor față de nobilele idealuri ale Partidului Comunist Român, fiind strîns uniți în jurul Conducerii Partidului, a Dumneavoastră personal, stimate și iubite tovarășe Nicolae Ceaușescu.

Întreaga noastră activitate de creație și obștească va fi pătrunsă tot mai puternic de spiritul dinamic, vizionar al documentelor adoptate de Congresul al XII-lea, cu deosebire de ideile călăuzitoare cuprinse în Raportul pe care l-ați prezentat în fața întregului partid și popor.

Un îndreptar de neprețuit îl constituie pentru obștea scriitoricească îndrumările și indicațiile din Raport care privesc rolul literaturii și artei în ridicarea necontenită a nivelului conștiinței socialiste a omului nou.

Ne-au bucurat aprecierile Dumneavoastră privind succesele înregistrate pe acest tărîm și am reținut, cu maximă răspundere, ceea ce avem de făcut pentru a da strălucire literaturii, pentru a scrie operele cu adevărat revoluționare și umaniste pe care le așteaptă de la noi Partidul și poporul.

Asigurăm conducerea partidului, Vă asigurăm pe Dumneavoastră personal, stimate și iubite tovarășe Nicolae Ceaușescu, că vom face totul pentru a răspunde cu cinste prin cărțile noastre, prin întreaga noastră activitate chemării pe care ne-ați adresat-o, înaltelor exigențe ideologice și artistice care caracterizează societatea noastră pătrunsă de spiritul înnoitor al socialismului.

UNIUNEA SCRIITORILOR DIN
REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Creație și revoluție

Pîinea o celebrăm prin sărbători ale pîinii. Focul născător de oțel își are sărbătorile sale. Tot astfel apele țării transferate în luceferi, satele cu extraordinara lor autodevenire și migrare spre condiția de oraș, triumful calității în meșteșuguri și bresle, în tipologiile muncii, în cîmpul gîndirii și al spiritului, toate venind concentric la aceeași confluență, la același liman, în aceeași matrice benefică : geniul creator al poporului român la ceasul afirmării cutezătoare a demnității sale naționale. Raportul Comitetului Central la cel de al XII-lea Congres al partidului nostru a avut — între altele — darul de a înfățișa minții și inimii noastre impresionantul tablou prin care se etalează ctitoria socialistă a poporului, universul de muncă, gîndire, creație și cutezanță revoluționară din care se constituie marea noastră Lucrare, opera de desăvîrșire a patriei și propria noastră desăvîrșire. Ca muncitor al cuvîntului, am avut — parcurgînd spiritul și litera acestui Raport — o profundă revelație tocmai în ordinea forței cuvîntului și marii investituri ce i-a fost conferită : deși structurat (firește) pe vaste domenii de activitate, prospectînd cîmpuri de creație materială, orizonturi de gîndire și procese de evoluție socială clar circumscrise, nu am avut nici o secundă măcar senzația că iau act de realități compartimentate, înlănțuite în succesiuni categoriale și separate de granița specificității ce le încumbă, din contră, m-a însoțit tot timpul imaginea grandioasă a întregului, sentimentul curgerii osmotice a părților care se rosteau numai și numai în inextricabila lor armonie și unitate, de operă indivizibilă. Altfel spus, Raportul a înlesnit cunoașterii noastre nu o percepție categorială — oamenii pîinii cu ale lor, oamenii oțelului cu ale lor, lucrătorii în cîmpul spiritului cu ale lor — ci a ținut trează tot timpul viziunea ansamblului vieții românești, percepția fiind globală, a intercondiționării dialectice a tuturor realităților și categoriilor. Relev dinadins acest punct de convergență deoarece el exprimă tocmai adevărul din care putem extrage unul din tîlcurile fundamentale care, îmi place să cred, va duce la ameliorarea vieții literare, va fi — nu mă îndoiesc — „steaua polară“ a gîndirii și exercițiului scriitoricesc : **Munca**

Pop Simion

Continuare în pag. a 2-a

Independența — sculptură de Gabriela Manole Adoc

PARTIDULUI

Intîi de toate te găsim în oameni,
Tăria ta i firească. Așa te știm că ești !
Cuvîntul tău e grîu și poți să-l sameni.
Pe-ogorul limbii noastre românești.

Istoria ne-o știm din fapte mari,
O știm curată și curată este.
Auzi o inimă cum bate în stejari,
Bătaia ei o stringem ca pe zestre.

La-ndemnul tău, ca tineri muncitori,
Noi și focul am învățat un cuvînt în plus :
Oțel la amiază și tot oțel în zori
Și timpul nostru stă cu fruntea sus.

Iar pîinea cea atît de-adevărată
Oricînd în mîna de copil răsare.
E bună pîinea și e îmbrăcată
Într-o cămașă albă de sudoare.

Atît de simplu te urmăm în toate,
Tu demnității îi dai locul ei.
Țărîna-i filă de-nțeleaptă carte
Pe care-o scriu contemporanii mei.

Lîngă furnale, cu foc fără pereche,
Arînd adînc sau semănînd cîmpia
Că aici ne este urma foarte veche
Și sîntem inima ce bate-n România.

Ion Trif Pleșa

TÎNĂR ÎN AGORA

Orizonturile muncii

Dintre sărbătorile profesiilor aș vrea să evoc în aceste pagini **Ziua minerilor.** Prilej nimerit pentru scriitori, publiciști, pentru întregul nostru popor de a celebra una dintre cele mai trudnice munci omenești și pe acei care coboară în fiecare zi în adîncul pămîntului, sub ape și sub munți pentru a scoate aurul negru, substanța dătătoare de energie prezentului și viitorului.

Înțelept lucru, sărbătorirea zilei minerilor, coincide în fiecare an cu ziua crîncenelor încleștări ale luptelor de clasă purtate de minerii de la Lupeni sub conducerea comuniștilor. În acest an, însuși secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, om și suflet viu al națiunii noastre, Miner de onoare al Văii Jiului, prieten sincer și luminat al minerilor, a ținut să ia parte la marea lor sărbătoare ținută printr-o mare adunare populară în piața centrală a orașului Lupeni, în jurul monumentului ridicat eroilor mineri din 1929.

Ca orice vizită a președintelui nostru, vizita din Valea Jiului a cuprins și o parte de lucru în

Valeriu Bârgău

Continuare în pag. a 7-a

În pagina a 3-a:
SCAUNUL SINGURĂTĂȚII
Fragmente de roman de
Fănuș Neagu

Corabia poetului

Dintr-un obsesiv pariu cu sine, al proprietarului celei mai invulnerabile bogății — limbajul poetic — cum că e posibil a se recrea, prin intermediul acestui unic mijloc, spiritualitatea unei lumi străvechi, dintr-un astfel de pariu s-a născut titlul recentei culegeri de poeme **Proba logosului** (Ed. Minerva, Colecția B.P.T.). Din „proba“ la care s-a supus, logosul poetului a ieșit învingător, majoritatea poemelor fiind creații convingătoare, fapt ce îndepărtează orice impresie de deviz. Că aproape întreaga poezie a lui Ion Gheorghe se leagă de spiritualitatea unei lumi țărănești nu mai necesită demonstrație, faptul datorîndu-se unei obsesii constante și fertile. Dacă poetul nu plînge pe malurile imanentei ape a timpului, care duce cu sine lumea ce îl obsedează, forța nemaiîntîlnită a poemelor sale constituie poate ultima dovadă sau mărturie despre vigoarea uriașă și longevi-

Gheorghe Pituț

Continuare în pag. a 7-a

Poezie și pictură

Între poezie și pictură există o arie de coincidență, care a fost demult remarcată, fiind comentată în mod deosebit încă de estetica preromantică. Sînt bine cunoscute disocițiile lui Lessing din „Laokoon“ (1766). Dintre ele amintim doar circumscrierea conceptului de „moment pregnant“, care stabilește modul de întîlnire al poeziei cu pictura. Acest concept tinde să găsească punctul de incidență între desfășurarea în spațiu a picturii și evoluția în timp a poeziei.

Teoretic, ar fi deci posibilă o poezie care să exprime „momentele pregnante“ ale picturii. Dealtfel, există precedente strălucite în acest sens. Dintre ele menționăm doar poemele scrise în marginea picturii de către Michel Butor. Iată cum comentează scriitorul francez aceste texte ale sale : „Un anume tablou mă intrigă ; revin asupra lui ; vreau să smulg taina forței lui. Ce secret cunoștea acest om, pe care eu nu-l cu-

Voicu Bugariu

Continuare în pag. a 6-a

JURNAL DE POET

Gîndirea presocratică

Un eveniment editorial al acestui an este apariția la Editura științifică și enciclopedică a două volume, însumînd peste opt sute de pagini, din „Filozofia greacă pînă la Platon“.

Anul acesta se împlinesc o sută de ani de la apariția celebrelor **Fragmente ale presocraticilor** datorate cercetătorului Hermann Diels care au însemnat o dată pentru cultura europeană. Hermann Diels refăcea, după o muncă uriașă, ordine în haosul de fragmente păstrate în compilații

Ioan Alexandru

Continuare în pag. a 7-a

cronica literară

NICHITA STĂNESCU «Operele imperfecte»

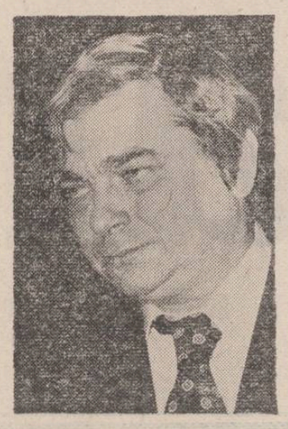

Paul Valéry este de părere că în genere „valoarea unei opere reprezintă o relație singulară și inconstantă" între ea și „un cititor oarecare" : ceea ce, evident, vrea să însemneze că din acest unghi privită, practic, o scriere poate întruni tot atîtea calificative cîți cititori are. Din această pricină, ține să precizeze marele poet și estetician, privind chestiunea din perspectivă autentic critică, „meritul intrinsec al autorului este o relație între el însuși și proiectul său", așa încît respectivul merit „se măsoară prin dificultățile pe care (autorul, n.n.) le-a depășit pentru a-și duce la bun sfîrșit întreprinderea". Cu greu s-ar putea găsi în cîmpul poeziei românești contemporane un exemplu mai elocvent precum acela oferit de poezia lui Nichita Stănescu apt să confirme cu o inegalabilă pregnanță valabilitatea postulatelor valéryene. Sub primul aspect — acela al valorii ratificate de adeziunea masivă a cititorilor —, în ce-l privește pe autorul **Epicii magna,** cum prea bine se știe, lucrurile sînt definitiv lămurite. Iată însă că, pe de altă parte, comentatorii ultimelor volume ale poetului, o bună parte dintre ei, sînt tot mai puțin dispuși să cadă de acord, în opiniile lor, cu „cititorul oarecare".

Nu ne preocupă, firește, ideea de a examina în detaliu multitudinea obiecțiilor și rezervelor exprimate de un cronicar sau altul în legătură și cu **Operele imperfecte** (Editura „Albatros", 1979), ultima carte de poezie a lui Nichita Stănescu ; mai ales că în ipostaza de „cititor oarecare", la urma urmei, este dreptul fiecăruia dintre cronicarii în cauză să-și afirme opinia. Problema este, însă, alta : cît și cum atare obiecții și rezerve se justifică într-adevăr în momentul în care ele nu mai sînt doar emanația acelei relații singulare și inconstante despre care vorbește autorul notelor din **Mauvaises pensées et autres,** fiind circumscrise celuilalt context cauzal, celui impus de relația poetului cu propriul său proiect, implicit, de contextul dificultăților pe care acest proiect și le asumă. Or, situîndu-ne, obligatoriu, pe o asemenea poziție, trebuie să arătăm că, adesea, receptarea critică a poeziei lui Nichita Stănescu este deficitară în chiar punctul ei de pornire. Nu numai curios, ci pur și simplu cu totul de neînțeles rămîne faptul că în majoritatea zdrobitoare a cazurilor se uită sau nu se observă că ne aflăm în prezența unuia dintre cei mai mari poeți români ce acționează neabătut în virtutea unui proiect artistic în toate privințele ieșit din comun. Este un proiect care își relevă, diversifică și consolidează conținutul cu prilejul apariției aproape fiecărei noi cărți a scriitorului.

Operele imperfecte, titlul acestei cărți, departe de a fi expresia orgolioasei plăceri a poetului de a se „juca" cu cuvintele (opinie superficială, grăbit acreditată de mulți) ; dimpotrivă, constituie o sintagmă cu valoare efectiv conceptuală, înscrisă la loc de frunte în proiectul poetic la a cărui transpunere în practică se angajează, acum „emițătorul" ei. Este de reținut în chip special că sumarul volumului începe și se încheie cu două „lecții". Prima este **Lecția despre cub :** „Se ia o bucată de piatră, / se ciopleşte cu o daltă de sînge, / se lustruiește cu ochiul lui Homer / se răzuiește cu raze, / pînă cînd cubul iese perfect. / După aceea se sărută de nenumărate ori cubul / cu gura ta, cu gura altora / și mai ales cu gura infantei. / După aceea se ia un ciocan / și brusc se fărîmă un colț de-al cubului. / Toți, dar absolut toți zice-vor : / — Ce cub perfect ar fi fost acesta de n-ar fi avut un colț sfărîmat !" Ultima este **Lecția despre Cerc :** „Se desenează pe nisip un cerc / după care se taie în două, / cu același băț de alun se taie în două. / După aceea se cade în genunchi, / după aceea se cade în brînci. / După aceea se izbește cu fruntea nisipul / și se cere iertare cercului. / Atît."

Sigur, dată fiind esențialitatea simbolică a ideației lor, cele două magnifice poeme pot ele însele îndemna la exegeze infinitezimale. Ne mulțumim, însă, a face doar observația că, în ultimă instanță, ele enunță și explicitează cu deplină forță de convingere paradigma estetică sub semnul căreia se zămislește poezia din **Operele imperfecte.** Vorbind în termeni blagieni, am spune că pe de o parte este repus în discuție conceptul **minus — cunoașterii,** în sensul acceptării lui nu ca o fatalitate implicită a ontologiei artistice, ci ca o necesitate conștient provocată, menită a „strivi corola de minuni a lumii" și a facilita, astfel, accesul la ceea ce se află dincolo de acest înveliș fascinant prin netezimea lui tainică. Pe de altă parte — și aceasta este morala „lecției despre cerc" —, dramatica și lucida conștiință a limitei celui dintîi gen de cunoaștere (căci, oricum am face, atentatul la perfecțiunea formală nu atrage după sine decît imaginea imperfectă a fondului), solicită ca unic mijloc de izbăvire gestul **extazei,** al revelației poetice.

Prometeic și orfic într-o ireductibilă dichotomie, eul poetului nu-și găsește niciodată liniștea. Cîmpul cunoașterii poetice arată aidoma unui **papirus cu lacune,** al cărui întreg înțeles este cu neputință de aflat. Reconstituirea lui este fatalmente parțială, ceea ce duce la insurmontabila confuzie dintre obiect și subiect : „Și prin mine privea cineva spre altcineva / și mă durea toată ființa mea de sticlă transparentă / de privirea care mă străpungea, / și nu știam cine privea pe cine privea / prin durerea transparentă de sticlă, de geam, a mea". Nu mai încape vorbă, cel dintîi îmbold este acela al contemplației idealizante, dătătoare de încredere în perfecțiunea statornică a lucrurilor. Dar o altă „voce", aceea a memoriei mitice, se opune cu obstinație, arătînd cît de imperfectă este o asemenea atitudine nu numai jubilantă ci și statică. Orice formă de fixitate hedonistă a spiritului este instinctiv repudiată : „M-aș mai uita curat la frunza verde, / dar amintirile mă trag în jos / și mă înec în frunza verde, / de verdele trăit mă înec în frunza verde. // M-aș mai uita la piatra albă / lucindă, mirosind / a soare orbitor și a potcoavă / dar amintirile mă trag în jos / și mă înec în piatră albă / și mă sufoc în aerul de piatră albă. // M-aș mai uita la animalul gingaș / care mănîncă înfometat / pe animalul foarte gingaș / rănit mortal și de mîncat / dar amintirile mă trag în jos / și mă înec, mă înec în foamea animalului de mîncare // Plouă / plouă cu mine / mă trag amintirile în jos / mă înec în ploaie / aidoma curcubeului frumos" **(Cîntec liniștit).**

Iluzia perfecțiunii (subliniem, iluzia și nu certitudinea), o mai poate furniza doar proiecția gîndului în amintirea fericirii intime pe veci trecută în stăpînirea timpului revolut și, de aceea, percepută, acum, dacă putem zice așa, în materialitatea ei intangibilă și nemăsurabilă : „Ea era frumoasă ca umbra unei idei. — / a piele de copil mirosea spinarea ei, / a piatră proaspăt spartă / a strigăt dintr-o limbă moartă / / Ea nu avea greutate, ca respirarea. / Rizîndă și plîngîndă cu lacrimi mari / era sărată ca sarea / slăvită la ospeție de barbari // Ea era frumoasă ca umbra unui gînd. / Între ape, numai era pămînt" **(Evocare).**

Intrebarea (iarăși !) este dacă chiar și o asemenea încercare de sublimă automistificare poate fi admisă, de vreme ce o insidioasă „neîndeminare" pune stăpînire pe înseși legile conservării timpului, de așezare a acestuia în „recipientul" memoriei : „S-a spart paharul în care era ținut / timpul trecut / A căzut dintr-insul pe jos / un cavaler fioros / S-au risipit / toți cei pe care i-a murit / Adun cioburi de sticle / din epoca lui Pericle // Vin perșii ; se aude un urlet. / Timpul e numai un umblet. / Mi-am spart paharul, de-acum / va trebui să bem din pumni". **(Neîndeminare).**

Ideea adîncă ce particularizează gîndirea poetică din volumul **Operele imperfecte** vizează instituirea conceptului de **poezie ca „imperfecțiune" a perfecțiunii adevărului absolut.** Sub aspectul formelor, al rostirii poetice, o asemenea cutezătoare tentativă este de natură să bulverseze în cel mai înalt grad normele consacrate ale lecturii și receptării poeziei. De aceea, cum ar spune G. Călinescu, nu „judecata sanitară" a structurii limbajului poetic este în măsură să aproximeze relieful valoric al volumului **Operele imperfecte.** De altminteri, și sub acest raport, programul poetului este de o extremă limpiditate. Viziunea armonios solară, de o coerență ideală, asupra existenței cosmice, transmisă de înțelepciunea sacralizată a străvechii Elade, nu-și mai află acum audiența. „Nu este obligatoriu cuvîntul să fie potrivit / stării de spirit, / nici iepurele nu este obligatoriu / naturii. / Sancho s-a certat cu mine / și m-a părăsit de multă vreme / Sprijinit într-o lancie / încă mă mai uit melancolic / la morile de vînt. / Caii au început să se nască din femei, — / i-ha, ce țipăt lung în Andaluzia ! / Iar grecii să ne lase și pe noi puțin, / de Sparta și de Atena și de perși / suntem sătui. / Ne mai vopsim încă fețe în roșu / de drag de Pean, / dar limba greacă noi am uitat-o / de mult". **(Cîntec).**

În același loc, Paul Valéry mai spune : „O dificultate este o lumină. O dificultate insurmontabilă este un soare". Dar este lesne de înțeles, că numai un eventual examen critic orientat cu strictețe în direcția fenomenului de interferare a „formelor" cu „temele" subiacente ne dă speranța unei plauzibile descrieri a acestei unice înfruntări ce se desfășoară pe cuprinsul întregului volum.

Nicolae Ciobanu

A apărut :

ALMANAHUL CONVORBIRI LITERARE '80
Din cuprins :
● Semne bune Anul are ! ● Reportaje de scriitor ● Literatură științifico-fantastică și de aventuri ● Cuvinte încrucișate ● Parodii, epigrame, cugetări ● Pagini de literatură universală ● Poesis ● Literatură pentru cei mici

UN ALMANAH PENTRU TOATE VÎRSTELE !

cartea de debut

Un prozator deplin format

Proza scurtă este un domeniu nu prea des vizitat, în ultimul timp, de către scriitori. Explicația poate fi căutată în „voga" romanului dar și în, de ce să nu o recunoaștem, dificultățile și constrîngerile genului. În textele de mari dimensiuni, de multe ori, lipsa de stil este scuzată prin valorile de conținut, uitîndu-se că substanța și forma se află într-o relație de strictă dependență, în timp ce pentru o schiță au povestire esențial este, cum remarca și și G. Călinescu, modul sonerii, faptul în sine fiind mai puțin important. În nuvelă, evenimentul senzațional și gestul insignifiant formează subiecte de egală valoare, ba chiar într-o oarecare măsură primul o deservește.

Din acest punct de vedere, **Nicolae Cristache,** deși aflat la întîiul său volum *), se orientează cu siguranță alegîndu-și în general ca material de viață, eroi și scene prin nimic ieșite din comun ; o întîlnire la un strand, o zi din viața unei femei care își așteaptă soțul de la lucru, dialogul dintre un bătrîn și un vînzător de ziare etc. Dar, după cum vom vedea, în spatele unui astfel de ecran cenușiu se ascund semnificații mult mai puțin neutre. Acestui mod de a percepe existența prin faptele mărunte, prin „mărunțișuri" îi corespunde o scriitură adecvată, în care autorul se retrage în „culise", lăsînd obiectele, gesturile și replicile personajelor să semnifice. Ai impresia unui aparat de filmat, care înregistrează cu fidelitate secvențe de viață. Așa sînt, spre exemplu, schițele **Amiază devreme, Balconul** și **În tren,** abile decupaje și luări de cadru din filmul existenței cotidiene.

Dar cea mai reușită mi se pare a fi **Premiera,** excelentă povestire atît sub raportul observației psihologice, cît și al tehnicii scriiturii. Subiectul îl constituie o zi din viața unui bătrîn, surprinsă prin cîteva instantanee (sculatul dimineața, discuția cu vecina și vînzătorul de ziare, o plimbare cu groparul cimitirului etc.), care, deși se desfășoară aparent după tipic, relevă în final o stare de criză și nemulțumire. Există totuși un pseudoeveniment ce tulbură ritualul domestic și determină trezirea revoltă a bătrînului : perspectiva de a merge la teatru cu Tica și ginerele, ceea ce se și întîmplă, dar avînd drept rezultat reacția paradoxală de izolare și protest a personajului : „— Da, știu că ai aplaudat, tată, zice ginerele. Acum putem merge să bem o bere. — Eu nu merg, făcu bătrînul. Mîine-i duminică. Trebuie să aranjez florile la maică-ta... — Tată, se suduă fiica, pentru dumneata am aranjat totul. Cum să nu mergi ? Am reținut și masă. Nelu a dat telefon de la el de la servici, special pentru dumneata... — Să mă lăsați în pace, asta să faceți, strigă bătrînul, și de durere fața i se schimonosi în plîns. — Tată ! interveni ginerele — Asta vreau, să mă lăsați în pace ! Auziți ?..."

Motivația este însă mai profundă și ea este pregătită atent de prozator prin acumularea de amănunte semnificante (gesturi, replici, comportament) și ea ține de senzația de absurd a personajului, inconștient exprimată. De altfel, și în celelalte schițe, prin rutina și clișeele comportamentului este sugerată amenințarea unei existențe închise, sufocante, lipsită de evenimente. Doar în **Magazinul de mărunțișuri** apare un erou care își depășește condiția și, prin aceasta, își incomodează sau deconcertează semenii. Este singurul personaj care are simțul jocului și al gratuității, disprețuind valorile strict materiale. **Un Dănilă Prepeleac** și prost, mai corect spus naiv, și inteligent, transferat în cadru citadin, provocînd încurcăturile și bucluciurile de rigoare, dar care, ca și predecesorul său, sfîrșește printr-un happy-end, așteptat de altfel, de către cititor. O schemă literară care, bine tratată, cum este cazul de față, are de obicei succes. Basmele chiar și travestite în decor modern provoacă totdeauna plăcere.

Nuvela **Omul de bronz** conține premisele unui roman de tip existențialist. Este istoria unui cuplu care ajunge într-un moment critic din care, personajul principal, Mircea, în urma unor eșecuri pe plan sentimental, cauzate mai degrabă de un „rău" interior, încearcă să iasă prin sinucidere și aceasta ratată. Eroul revine în cercul de fier al existenței.

Nicolae Cristache este, încă de la cartea de debut, un prozator deplin format, atît sub unghi tematic, cît și stilistic.

Paul Dugneanu

*) **Nicolae Cristache : „Magazinul de mărunțișuri", Ed. Albatros, 1979.**

Creație și revoluție

Urmare din pag. 1

este uriașul laborator în care se plămădesc personalitățile cu adevărat proeminente, se afirmă talente autentice, se nasc geniile, se făuresc capodoperele — atît în planul creației materiale, cît și al culturii. Acest concept enunțat de tovarășul Nicolae Ceaușescu are, ne dăm bine seama, implicații filozofice, moral-politice și, deopotrivă, implicații estetice, principiale pentru munca de zi cu zi a scriitorului, chemat să militeze pentru triumful noului în România, al idealurilor de dreptate și libertate socială. Verbul tranzitiv **a crea** se conjugă la ora de față în gen, număr, timpi, profesiuni și persoană, în absolut toate straturile vieții românești, indiferent că ne gîndim la creația materială sau spirituală, este chiar miezul de foc al Programului partidului, esența tuturor demersurilor noastre pentru desăvîrșirea operei economice, social-politice, civico-morale și de constiință în România acestui final de deceniu, de veac și de mileniu. Scriitorul, care este prin menire și har un **creator,** va înțelege primul însemnătatea extraordinară a creativității revoluționare drept criteriu de valoare a profesiunilor, al breslelor, al domeniilor, al felului de a fi, a munci, a gîndi, a visa, a spera, a cuteza, a învinge. Și, ca un corolar al acestora, creativitatea revoluționară devine astfel criteriu de valoare al omului însuși. Cu asta am ajuns la chiar obiectul demersului scriitoricesc : **a construi omul nou,** pentru noile lui rosturi și meniri, pentru noile lui cutezanțe și țeluri perspectivale, pentru noile lui înțelegeri și conștiință. Sînt procese ce decurg invariabil din ordinea calității. Triada calitatea muncii — calitatea vieții — calitatea omului sau, ca să ne menținem în rigorile dialecticii marxiste, noua calitate a muncii, vieții și omului, este ecuația înlăuntrul căreia trebuie să găsim toate răspunsurile la multiplele întrebări pe care ni le pune profesia : conflicte, caractere, tipologii, atitudini, cunoaștere, talent, inspirație, sursa acesteia, scoburile operei scrise, relația cititor-scriitor, locul și rolul literaturii în viața cetății etc. etc. Dacă pe toate acestea le menționăm, din motive de spațiu, doar enumerativ, este drept și moral ca acest adevăr al vieții literare să fie spus cu toată gura : **nu poți rîvni să participi la construirea omului nou dacă tu însuți nu ești un asemenea om nou !** De la acest deziderat, critic și autocritic, trebuie să pornim fiecare și toți laolaltă în a reevalua climatul vieții literare românești și desigur sansa noastră de a făuri o operă națională, pentru a răspunde chemărilor pe care ni le adresează partidul prin glasul secretarului său general : **Cu toate realizările, avem încă mult de făcut pentru a da strălucirea cuvenită literaturii și artelor ,pentru a crea opere demne de marea epopee constructivă pe care o înfăptuiește poporul nostru.** Noi și numai noi trebuie să găsim căile care duc spre aceasta : desăvîrșindu-ne mai întîi breasla, climatele ei și pe noi însine, trăind încordarea, sacrificiul și eroismul de fiecare zi al celor ce fac, la propriu, epopee națională, trăind odată cu țara temeiurile libertății și răsunderii asumate, trăind bătălia necontenită pentru nou, pentru dreptate, adevăr și demnitate morală, fiind implicați prin operă și destin în omenia comunistă pe care o temeiniceste partidul, avînd drept combustiune spiritul revoluționar și nemăsurata dragoste pentru patria socialistă. Exemplul magistral ne este chiar fiul, părintele și stegarul României de azi, tovarășul Nicolae Ceaușescu, reinvestit de Congres să se afle în continuare la cîrma partidului și la cîrma viitorului țării, motiv ca noi, scriitorii, alături de întregul popor, în deplină consonanță cu el, să-l înconjurăm pe conducător cu întreaga noastră voință de bine, de dreptate și atașament, în munci și zile de creație materială și spirituală, în cîmpurile și orizonturile patriei aflate sub cupola de lumină și energie revoluționară a Programului partidului, care este programul nostru al tuturor.

ATITUDINI

Expediția de pedepsire?

După peste 25 de ani (pe)trecuți în cîmpul literaturii pentru copii, trăiam cu convingerea că știu despre ea totul. Mă amăgeam, desigur. Căci niciodată, de exemplu, n-am cunoscut și nici măcar n-aș fi putut bănui fiorosul subiectivism al confraților mei, scriitorii de literatură pentru copii. Cum, mă întreb și acum, înmărmurit de trista revelație, bunicuții aceia sfioși și pașnici ca niște bătrîni indieni, împăcați cu „rezervația" în care au fost împinși, cu gîndul doar la preeriile și bizonii copilăriei, să pună cu atîta violență mîna pe **tomahawk ?** Lor, acestor sfinți ai resemnării, să le aparțină strigătele acestea de război ? Să fie ei, blînzii mei confrați, coyoții aceștia mînjiți cu vopselele exclusivismului și setei de revanșă ? Și de ce acest tumult, ce s-a întîmplat așa, peste... vară ? Ei bine, un motiv există, dar el este atît de neînsemnat încît ar fi de-a dreptul jenant să-l mai fac și public dacă acest aspect intolerabil (atîta timp și cu atîta ipocrizie ascuns încît, repet, a trebuit să treacă un sfert de veac pentru ca eu însumi să-mi dau seama de el) nu s-ar cere odată pentru totdeauna pus la punct și înfierat cum se cuvine : fiorosul subiectivism al scriitorilor pentru copii.

Furtuna a fost stîrnită de o carte : **Dicționarul cronologic al literaturii române** (criminologic, ricanează coyoții), această veritabilă placă (plagă, calamburgizează ei) memorială a roadelor multiseculare și a truditorilor pe ogorul slovei românești. Ea își propune, așa cum se arată în **Argument,** „urmărirea fluxului continuu al istoriei literare în ansamblul ei..." „într-o obiectivă panoramă de date și fapte înregistrate **in extenso",** consemnînd așadar „nu numai scriitorii intrați în conștiința publică și operele lor, ci și nume mai puțin cunoscute care nu pot fi însă eliminate din istoria literaturii, unde își au locul necesar și firesc..." „indiferent de gen și specie".

Și dacă așa stau lucrurile, aud pe confrați, adică așa cum sîntem programatic asigurați în **Argument,** de unde și pînă unde încercarea de a smulge din cîmpul literaturii, ca pe o netrebnică buruiană, cu lovituri de sapă, un întreg gen, literatura pentru copii, de unde pornirea (genocidă) de a-i urmări reprezentanții, exact ca pe niște gîndaci de bucătărie, pentru a le stîrpi pînă și amintirea, de a le scufunda opera în baia de vitriol a desconsiderării pînă la completa dispariție ? Iar cînd această „tabula rasa" este executată nu numai cu sînge rece dar și cu morgă științifică, cînd autopsierii își prezintă masacrul ca niște binecuvîntați mamoși, cu fruntea sfințită de sudoare (căci ei s-au bazat, nu-i așa, cum o și declară rituos, pe „ultimele cercetări documentare", ca și pe „repetate investigații", pe „despuierea și inventarierea migăloasă a unor arhive de stat și particulare", iar „dicționarul conține date, scriitori și opere sau manifestări care nu se află în nici o altă istorie literară") mai este aceasta o simplă enormitate sau dincolo de obtuzitatea oricît de stupefiantă, avem de-a face cu spollerea cinică și premeditată, cu un atac (ba și mai rău !) la inima drumului mare ? Curg, care va să zică, din robinetul zidit în cele 54 de coli de tipar ale opului, curg aproape în neștire, peste 15 000 de informații cronologice, sînt înscriși pe pergamental mamutului (883 de pagini !) scriitori minori cu opere minore și chiar scriitori fără nici o operă... și în tot acest măcinis de grăunțe și pleavă nici un cuvînt, nici o silabă despre scriitori ca **Octav Pancu-Iași, Călin Gruia, Sonia Larian, Gica Iuteș, Iuliu Rațiu, Bálint Tibor, Hedi Hauser, Lucia Olteanu, Al. Ovidiu Zotta, Vasile Mănuceanu, Vlad Mușatescu, Georgina Rogoz, Nina Stănculescu, Emilia Căldăraru, Ion Serebreanu, Mircea Palaghiu, Marta Cozmin, Al. Vergu, Benedek Elek, Ricarda Tershak** ? Cum ? În tot măracinișul de date ale acestui savant dicționar, explicitînd programatic pînă și „imitații și prelucrări", **nici un cuvînt, nici o silabă despre operele dedicate copiilor** de către scriitori ca **Gellu Naum, Ion Caraion, Fodor Sándor, G. Tomozei, Ion Brad, N. Labiș, Tudor George, Iordan Chimet, Radu Tudoran, Constanța Buzea, Petru Luscalov, Victor Tulbure, Tiberiu Utan, Fănuș Neagu, Ion Vlasiu, Dumitru Almaș, Sütö András, Radu Theodoru, Nicuță Tănase, Mihai Negulescu, Nicolae Velea, József Méliusz, Paul Anghel,** ș.a.m.d. ? În plus, clamează confrații, este posibil ca de la „Universul Copiilor" a lui Moș Nae — menționat de către savanții noștri autori în dicționar — copiii români să nu fi avut în toți acești 35 de ani de la Eliberare nici o revistă ? Nici o colecție de carte, în nici o editură ? Să fie poporul acesta un popor fără copii ? Sau un popor care își vitregește vlăstarele, care le refuză bucuria minții și inimii prin slova tipărită ? Literatura română „în fluxul ei continuu" să fi dăruit copiilor noștri „în ordine" — vorba dicționarului — doar : folcloristică ; beletristică pentru adulți ; traduceri ; istorie, critică și teorie literară ; estetică, publicistică ? Și atunci ?

Și atunci, recunoscînd că «literatura cu pantaloni scurți» a ieșit din întîlnirea cu **Dicționarul cronologic** cam... fără, îngăduiți-mi să cred că dezgroparea securii și patetismului confraților coyoți nu slujesc la nimic. Mie personal îmi este cît se poate de clar că exacerbînd acest proces de intenție la adresa autorilor dicționarului, ne vom îndepărta nu numai de adevăr, ci și de necesara colegialitate. Am fost, e adevărat, ignorați, dar de ce încrîncenarea de a căuta numaidecît rațiuni și manevre dolozive ? De ce să acuzăm niște colegi — mai-mult-sau-mai-puțin — savanți, oameni ai muncii, la urma urmei — vezi în dicționar tot inventarul lor viu și mort — de arbitrar și de rea credință, de ce să-i taxăm drept niște înveninați și anacronici irozi ? De ce să presupunem că ar fi vorba de o expediție de pedepsire sau că ar exista cine știe ce alte dedesubturi infernale cînd cu un strop de obiectivitate și bunăvoință am descoperi, fără mare greutate, spre ușurarea tuturor, un singur „dedesubt" și acesta cît se poate de omenesc : cei cinci colegi-savanți, autori ai dicționarului, ne-au ignorat... din ignoranță. Nici n-ar putea fi vorba de o lichidare de plano-criminologică, deh — din moment ce nu o dată, ci de zeci de ori ei menționează, apasă chiar, asupra conceptului de literatură pentru copii, conturîndu-i (desigur atît cît se pricep) și teritoriul și reprezentanții. Citez spre convingere : **„Tudor Arghezi,** unul din cei mai mari poeți români, prozator de mare talent... **autor de literatură pentru copii"** (pg. 599) ; **Mihail Sadoveanu** „publică **Dumbrava minunată** unde tărîmul de basm al pădurii oferă copiilor posibilitatea de a trăi în lumea poveștilor" (pg. 319) ; „Contribuția literară a lui **Victor Eftimiu** se completează cu activitatea de traducător și de autor de literatură pentru copii" (pg. 684) ; **„Demostene Botez** a publicat multă literatură pentru copii" (pg. 709) ; **„Otilia Cazimir** a scris versuri pentru copii pline de gingășie" (pg. 599) ; **„Elena Farago,** afirmată îndeosebi în domeniul literaturii pentru copii..." (pg. 479) ; **„Cezar Petrescu,** autor a peste 50 de volume (romane, nuvele, povestiri, literatură pentru copiii), etc." (pg. 528) ; **Veronica Porumbacu...** autoare de literatură pentru copii, traduceri" (pg. 758) ; **Marcel Breslașu** (pg. 586) ș.a. Și nu numai pontifii genului sînt amintiți ! Vom găsi în dicționar nu doar nume consacrate, ci destule altele care au fost **ele** consacrate de literatura pentru copii : **Sarina Cassvan, Ștefan Tita, Alex. Sahighian, Grigore Băjenaru,** ba și unele care nici măcar nu au fost consacrate : **Ion Calovia, Al. Iacobescu, Florin Iordăchescu,** ba chiar și **Radu Gyr** „poetul idilic, evoluat spre un autohtonism energetic pe linia vitalismului blagian" și care „a scris numeroase volume de literatură pentru copii (Căciulița roșie, 1937 — in colab ; Muțu Cotoșmanul, 1942 etc.)" (pg. 371).

Nici vorbă, așadar, de ignorare. Dimpotrivă : exact cît au știut atîta au spus. Că au știut atît de puțin, că în această viziune literatura pentru copii este ciopîrțită și înghesuită într-un geamantănaș din care mai desprind ceva ciosvîrte sau tărîțe, ca în basmul cu Hänsel și Gretel, aceasta este cu totul altceva. Că au încercat să-și ascundă necunoașterea sub trucuri lexicografice, cu „bibliografie generală", cu „despuieri", etc., este iarăși de înțeles. E omenescul orgoliu al pozei savante. Chiar să credem că autorii au auzit de **Muțu Cotoșmanu** de pildă, iar de **toți** autorii de literatură pentru copii și operele lor, prezente în dicționarul lui Marian Popa, citat la **Bibliografia generală,** s-au descotorosit... în cunoștință de cauză ? E limpede, referința bibliografică e un bluff. Ei n-au despuiat nici „Bibliografia de literatură română pentru copii" întocmită de **Viniciu Gafița,** mai mult, nu și-au „despuiat" nici propriile articole, ca de exemplu cel intitulat **„Imperativul exigenței"** semnat de **Emil Manu,** coautor la Dicționarului, apărut în „Scînteia tineretului" nr. 9348/1979 și pe care (de unde o fi aflat de existența mea ?) mi l-a trimis cu elogiul său olograf, scriind negru pe alb : „literatura pentru copii, semnată de Mircea Sântimbreanu e literatură pentru copii și cu copii, dar e o literatură în sine... o proză-proză". Și dacă așa stau lucrurile, dacă e vorba de nepricepere și pripă (și de un pic de poză), îmi voi îngădui să mă delimitez de fiorosul subiectivism al confraților mei. Aș putea recurge și la alte argumente și care (punînd în paranteză ignoranța autorilor Dicționarului), să dovedească nu numai bunacredință dar chiar și bunăvoința lor față de breasla noastră. Să citim cu atenție acest dicționar și vom putea vedea în el, cu emoție, nu un act de agresiune, ci exact reversul acesteia : dorința colegială de a ne ajuta, de a ne îndruma pașii, atîția cîți ne-au mai rămas. Acest generos

Ion Grigore : „Familie"

samaritenism și nu dispretul megaloman este, cred eu, dacă e să căutăm „dedesubturi", un alt substrat al acestui pe nedrept hulit dicționar. Cu abilitate și discreție autorii ne arată, de fapt, căile de a pătrunde și noi în „fluxul continuu", în „panorama obiectivă a istoriei literare". Două sînt aceste căi, ambele absolut practicabile. Prima le-a fost sugerată, bănuiesc, de holocaustul pastorului Jones, cu al său „Templu al poporului". Într-adevăr, ne învață atît textul cît și subtextul dicționarului, ca să contezi **ca scriitor pentru copii este absolut necesar să fi murit.** Să nu ne zorim însă spre fiola de stricnină. În prealabil trebuie bătută cealaltă cale : să ne consacrăm, ori cel puțin să ratăm în alte genuri sau activități : îngrijiri de ediție, traduceri, prefețe, ecranizări, articole, ba chiar și cuvîntări omagiale...

Și, în loc să le mulțumim pentru aceste colegiale sugestii să dezgropăm securea de război, să-i împroșcăm cu recriminări și insulte ? Cumplit subiectivism ! Subiectivism cu atît mai primar cu cît această hulire mai dovedește ceva și anume că scriitorii pentru copii nu numai că nu știu să citească un dicționar, dar că habar nu au cum se face, că în afară de o uriașă muncă există, zidit în fiecare paragraf, o grilă de **criterii,** că într-un dicționar se poate strecura doar ceea ce posedă pașaportul unui criteriu, arhanghelul, gena, tiparul, diktatul interior, ușierul constrictiv și probitiv al oricărui dicționar. Putea cumva să lipsească acest criteriu în privința literaturii, pentru copii ? Indiscutabil, nu și el funcționează adînc implantat, dar în subtext. În ce mă privește cred că autorii au greșit ținîndu-l ascuns. Riscul a fost acest scandal care n-ar fi izbucnit dacă autorii ar fi avut minimala prudență să-l dezvăluie din capul locului. Unde ? În **Argument!** La urma urmei, trebuia un singur rînd, o simplă propoziție, după cuvintele „o panoramă obiectivă" sau după „fluxul continuu" ori după „indiferent de gen și specie"... Iat-o : **În afara oricăror rațiuni, scriitorii în viață pentru copii nu figurează în acest dicționar.**

Cu acest neînsemnat adaos frazeologic, totul, dar absolut totul ar fi fost în bună regulă, spiritul lui Manitu ar fi coborît asupra noastră, a tuturor, și nimeni n-ar mai fi avut să reproșeze nici cît negru sub unghie autorilor dicționarului. Autorii n-au prevederea să o facă... Sau, poate, țăria ? Improbabil, însă. Eu cred că au făcut-o, numai că micuța propoziție a fost tăiată. De cine ? Desigur, de redactorul de carte, atît de manifest prezent — aflăm din argument — „prin grija deosebită manifestată de lucrare în toate stadiile acesteia". Aș putea paria că numai prietena mea, Rodica Pandele, lectorul cărții, a scos acea foarte mică dar atît de necesară precizare. Și o înțeleg și pe ea. Privesc ultima informație cronologică a cărții, cea din caseta tehnică, data Bunului de tipar : 20 iunie 1979. Da, o înțeleg : era chiar în zilele Colocviului Național de Literatură pentru Copii, organizat în cadrul Anului Internațional al Copilului, an în care, se știe bine, 60 de guverne... O.N.U.... Congrese Mondiale... Apeluri... O înțeleg pe redactoare. Ea n-a avut tăria publicității acestui kriteriu. Și rău a făcut. Este, la urma urmei, singurul lucru de reproșat acestei harnice și inimoase echipe, căci iată, totul iese la iveală, orice am face, ca uleiul sau, cum spun copiii : „el se jură că nu fură, dar l-am prins cu rața-n gură". Și e păcat. Complexați și diversioniști cum sînt scriitorii pentru copii, atît au așteptat, spre a dezgropa tomahawkul. Altminteri, în ce mă privește, delimitîndu-mă de ei, nu pot decît să mulțumesc la rîndul meu, distinsei redactoare Rodica Pandele, prin a cărei „grijă deosebită", după peste 25 de ani (pe)trecuți în cîmpul literaturii pentru copii, mi-a spulberat iluzia că știu despre această literatură totul. Hotărît lucru, n-am cunoscut și nici măcar n-aș fi putut bănui fiorosul subiectivism al confraților mei...

Mircea Sântimbreanu

SCAUNUL SINGURĂTĂȚII

Fragmente din romanul cu același titlu de

FĂNUȘ NEAGU

Ieșind de la Flamingo am pornit-o spre Doina Poloneza și pe drum am descoperit că norii au simțul perfecțiunii foarte dezvoltat, caută necontenit forme ideale și nu întîrzie în niciuna. Fluxul de forță al primăverii încurajează sufletul spre bucurii neîncercate, vroiam să văd balcoane în care oamenii stau cu picioarele atîrnate și ascultam cum vîntul trage pe geamuri cu o sîrmă subțire : ăsta-i bun să-l bată furtunile din mai cu piatră, ăstuia o să-i spun la noapte o poveste. O zi de primăvară e o sabie de aur, o ții în mînă și te ia amețeala, ți-o atîrni la șold și pornești la război. Vîntu-mi îndesa în nări aromă sănătoasă de bere proaspătă, de colț de iarbă și de pămînt orgolios — toată neliniștea răscolitoare de la mijlocul lui martie, care-mi da sentimentul că un lup stă la ușă în sîngele meu și așteaptă.

Casa Polonezei, mică și cu brîie albastre, era închisă. Deasupra ei, un nor lua chip de biserică și un cal intra în altar, lăsîndu-și șaua afară. M-am strecurat în livadă. Pruni și caiși pitici, cu trunchiurile văruite, tufe de trandafir, de coacăze și de izmă, cuiburi de zambile și garoafe, un canal prelungindu-se din jgheabul fîntînii în Dunăre, un tei cu crengi groase și, atîrnat de ele, un hamac din care se revărsa un snop de păr negru — poloneză cu sînge țigan ! — Doina se scălda la soare și se juca, pe nevăzute, cu doi copii din vecini. Vîrînd două degete în gură, fluiera, imitînd cîntecul mierlei și dincolo de gardul de scîndură, susținînd un val de viță de vie, cei doi copii, înarmați cu praștii, dădeau ocol unui nuc uriaș, cu pași furișați, căutînd pasărea s-o ia la ochi.

Îmi zări umbra și rosti leneș, fără să coboare :

— Ești cu Irina ? Roag-o să închidă poarta, azi dimineață au omorît pe-aici un cîine turbat.

— Am venit singur.

— Ah, singur, făcu Doina și sări cu picioarele goale, pe pămîntul uscat, răcoros, plină de mirosul amar al scoarței de cais.

Purta o rochie albă ce-i scotea în evidență exuberanța șoldurilor și sînii mari, ieșiți pe jumătate în lumină. Sfîrcurile, licărind sub pînza străvezie, anunțau ziua împărțirii darurilor.

— E minunat că te-ai gîndit să mă vezi — și un zîmbet ca o literă necunoscută îi tremură pe buzele groase, îi pulsa în ochii verzi și-i tipări un zvîcnet în nările subțiri — surîsul elegant al păcatului, îndemnul, abia perceptibil, la reflecții voluptoase.

— Mi-ar fi făcut plăcere să fiu fată, i-am zis, în loc de salut.

— Nu cunoști dezavantajele. Un băiat e mult mai liber.

— Liber să-și înceapă primăvara cu un pahar de vin roșu și liber să-l suporte în ceafă pe Leb Betleem.

— Cine-i Leb Betleem ?

— Un provocator foarte sigur pe el, e un provocator foarte prost plătit. Ce otravă folosește ?

— Otrava Luizei-Maleta. Plus puțin adevăr clocit.

— V-ați bătut ?

— L-am înjurat. Dar simt că trebuia să-i rup fălcile.

— Trăiești cele mai importante evenimente cu o întîrziere de-a dreptul captivantă. Spune, chiar nu faci niciodată un lucru la timpul potrivit ?

— Mi-ar fi plăcut să fiu fată și să am dreptul la o fericire mică.

— La fel zicea, înainte de a-și lua zborul, o fată nemîngîiată și cu gheață acră în oasele bolnave.

— Va trebui s-o iert. În spatele ei ședea Leb Betleem.

— Dar în spatele lui Leb Betleem ?

— N-am o intuiție prea ascuțită.

— Atunci o să sfîrșești rău.

— Miroase a ploaie vîntul ăsta de pe Dunăre.

— Vrei să ies în stradă și să strig la oamenii care au iezi să-și închidă iezii în casă ?

— Vreau să-mi împrumuți un pic păunii ăia ai tăi, să cobor cu ei pe plajă.

Avea doi păuni, unul alb, i-a chemat, strigîndu-i ca pe curci : bii, bii, bii ! — le-a petrecut pe după gît cîte-un șir de mărgele și mi-a dat în mînă capetele celor două șiraguri.

Am ieșit pe plajă. Vîntul îmbobocit pe fluviu spulbera ușor nisipul greblat de ghearele păsărilor. Doina a rămas în muchea malului, călare pe o poliță de piatră — una din pietrele lîngă care începe lumea, mai ales dacă e noapte și pe Dunăre trece un vapor.

— Mi-ar fi plăcut să fiu fată și să se îndrăgostească de mine unul din păunii tăi. Trebuie să fie nemaipomenit să-ți petreci nopțile de iarnă cu un păun și să faci ouă pistruiate.

— Ce e asta ? se miră Doina. Intoxicație Betleem ?

Alde Cap-de-șarpe-mic și sec ședeau nemișcați la dreapta și la stînga mea.

— Țanțoși ai dracului, dacă stai să te uiți la ei. Tîmpiți cum sînt își închipuie cu siguranță că vîntul se umflă-n pieptul lor ca să-i roage să-l caute de păduchi.

— Fă-i să danseze și-ți dau un bulgăraș cu icre negre să i-l duci Irinei. Mi-a adus cineva doi bulgărași de icre negre.

— Nu primesc.

— De ce ?

— Fata care trimite un dar altei fete umple coșul cu oase moarte.

— Ieftin, se strîmbă Poloneza.

Păunii se aplecară să ciugulească viermi din nisip — un vierme de lămîie, păunul alb, un vierme curcubeu, păunul colorat.

— Da, am recunoscut, ieftin și acrișor, ca vinul dat în vînzare, primăvara. Fii atentă !

Sus, pe dunga dealului, se mai vedeau două femei — una toca buruieni cu o secure care putea foarte bine să fie numai o teacă de sabie, cealaltă jumulea o găină. M-am înfipt pe nisip, aproape de apă, mi-am pipăit mijlocul, ca să mă asigur că petalele, frunzele, solzii și rapănul sînt la locul lor, am scuturat din umeri și am pornit în pași de fugă pe nisipul cafeniu, cu mîinile înălțate rotund deasupra capului, ca și cum l-aș fi săltat pe Leb Betleem, să-l arunc în Dunăre. Am ocolit o buturugă, alți cîțiva pași și m-am închinat păunilor. Aștia, iritați de prostia mea, sau fascinați de snopul de păr negru pe care Doina îl adusese de pe spinare pe sîni, se scuturară, făcînd să zornăie mărgelele, clocotiră și-și desfăcură cozile în largi evantaie fierbînd electric.

— Ui, mă ! chiui Doina, bucuroasă.

Iar eu :

— Dacă vreau, îi pot face să scoată coarne de căprioară. Le-ar sta frumos cu coarne de căprioară pe capetele astea nătînge.

— Și de ce nu vrei ?

— Fiindcă am o groază de treburi. Fiindcă sînt așteptat în douăzeci de locuri dintr-odată.

— Atunci, cară-te ! strigă Doina, mînioasă.

— Mulțumesc. Cezar e numele meu. Îl poartă cu aceeași mîndrie împărații, caii și cîinii.

Și, iscălindu-mă în aer cu o pană de păun, am pornit-o la vale, prin marginea Dunării, spre un pîlc de sălcii, păzit de-un soldat de scîndură, inamicul veșnic găurit în tîmple de toți recruții lumii. Mă simțeam ușor, mîndru și-mi venea să nechez. Apoi îmi trecu prin gînd că cerul albastru, cu reflexe de-un vioriu întunecat, de parcă fierbeau cazane de miere și se topeau sigilii de ceară roșie în munții Măcinului, e cu capul plin de gărgăuni primăverii și mă crede un copac umblînd pe lîngă ape ca să înfrunzească înaintea celorlalți. Atîrnați în ștreang de mărgele, păunii veneau după mine, aripă lîngă aripă. I-am înhămat la o trăsură încărcată cu pale de vînt răsucite pe sub brațele Doinei. În colțurile trăsurii am înfipt patru nuiele de plop și în vîrful lor patru păsări : un sturz cu trupul de cireșe, o vrabie cu trupul de caise, un pescăruș cu trupul de mure, o ciocănitoare cu trupul de măr — și toate patru cu ochi de afine, gușă din miez de nucă și cîntecul din boabe de orz coapte pe vatră și păstrate-n lapte cald. În vadul unde vin cei din mahala să spele preșurile și covoarele, am intrat în Dunăre și am răsturnat trăsura. „Iată, doamnă, minunile care din mila ta rodesc. Vreau să dau în frunze și nu pot pînă nu mi s-arată centaurul ce-ți colindă valurile — jumătate pește de argint, jumătate cal de aramă înroșită cu ciocanul. Sînt un copac însemnat, port ascunse-n trunchi, învelite-n pînză de mătase, două sute de piese de aur ; hoțul care a scobit ascunzătoarea și m-a oblojit cu buruieni pînă s-a închis rana și s-a învelit din nou cu scoarță și a dat lăstari, a pierit de bubă neagră. Vreau să-ți văd centaurul, chiar dac-o fi ca fulgerul să-mi aprindă așchiile... Draci bălțați ! N-ai nimic de-arătat. Centaurul tău nu-i decît un pește bastard !

Am scuipat furios și m-am întors la Doina.

— Schimbă-i pe-o pereche de găini, am mîrîit, trecîndu-i păunii. Sau schimbă-i pe o gaură în gard cînd fac vecinii nuntă și nu te invită. Sau pe o nouă întîlnire cu lipoveanul Cuprian.

— Dac-ai fi fost fată...

— N-am vrut niciodată să fiu fată. Pentru că fetele pierd totdeauna. Chiar și cînd au o armă-n mînă.

— Suferi c-ai pierdut în fața lui Cuprian !

Cuprian avea douăzeci și doi de ani, luntre, lopeți, prostovol, frunte înaltă, plete risipite pe umeri, ochi mici, tulburi și o barbă aurie parcă bătută de-un vînt albastru. Locuia într-o cabină de șlep părăsit, în cimitirul vapoarelor, pe Dunărea moartă, cînta pînă la leșin din armonică și nu-ngăduia femeilor din satul Ghecet, întins de-a lungul unei singure ulițe, să-l viziteze și cînd vreuna mai îndrăzneață și care-l pîndea tot timpul cu speranță lacomă, spăla rufe și urca să le atîrne la uscat pe vapoarele părăsite ca și cum ar fi încercat să îmbrace fantome sau să toarne sînge în neființa celor rămași pe fundul mărilor. Cuprian simțea șuier de funie lîngă beregată și dispărea în Brăila, unde avea un mic atelier fotografic. Sau, prea sătul de oraș, se înfunda în bălți, pe canale singuratice și înguste, ca s-asculte mirat cum biiguie tăcerea-n stuf și să-njure soarele, de mînia căruia se apăra vîrîndu-și capul într-o coroană de nuiele și de frunze ude.

Îl urmărea norocul, ori încotro ar fi apucat-o,

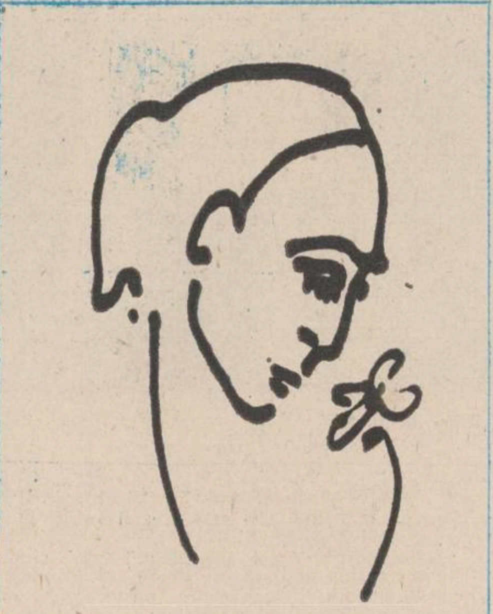

Ilustrații de
Raluca Slobozeanu

pentru că semnul frunții lui — după cum îl deslușise Cezar Saltava — era Luna răsărind între cinci ghinde de aur, într-o seară calmă și caldă, în care se aude cum picură firea în univers. Din zodia ghindelor ieș rațele sălbatice, gîlgîind, pe hotarul unde Dunărea moartă se unește cu Dunărea vie și pe dunga aia, unde eternitatea neagră capătă din nou suflet, vijelie, putere, forță virilă și voluptatea de a legăna sturioni, cea mai frumoasă dintre ele, aleasă în soborul vrăjitoarelor de pe Nil să se schimbe în cocor și să conducă migrațiile, depune într-un culcuș, împletit numai din fire de apă trecute prin două mii de scorburi căptușite cu izmă și stînjenei, oul pe care să-l bea centaurul Dunării ca să-și schimbe solzii. Și chiar pe locul ăla unde moartea aduce ca ofrandă coasa ruptă, Saltava fusese învins de Cuprian, fără ca lipoveanul să miște un deget.

Fierbea în sălcii și pe ape deznădejdea toamnei. Mult prea devreme. Pe puntea bacului legînd Brăila cu cherhanaua Corotișca, așezați pe un cufăr înalt, cu pereții zugrăviți — dealuri de umbră, castel cu turnuri pe un vîrf de stîncă, prințesă albă la fereastra cu zăbrele, vale străbătută de-un pîrîiaș, porc mistreț gonind cu lancea înfiptă în spinare, cavaler pe cal înspumat — Cezar și Doina priveau alene în miezul zilei domoale, scrisă de la sud spre celelalte zări cu fraze din Biblie și din Coran. Căci, septembrie, la Brăila, are imaginația boabelor de chihlimbar uitate în fereastră însorită și mania filigranelor.

Chiar pătrunsă de melancolie, Poloneza era caldă ca o miriște în iulie, și Saltava, prinzînd-o de umeri, îi șopti în ureche :

— Lasă-mă să te sărut o dată. O singură dată și-ai să te risipești în văzduh.

— Și pe urmă ce poveste-o să iasă ?

— Poate una tristă, dar merită să-ncercăm.

— Mie-mi place numai o poveste fără pereche.

— Păi, să-ți spun una care s-a-ntîmplat ieri, aici, pe malul Dunării. Ieri, pe undeva prin Comorofca, un șarpe a ieșit din bălării și s-a încolăcit pe picioarele unui băiețel care ațipise pe mal. Cînd s-a trezit, ăla micu a-nceput să urle : dă-mi drumu, mă, să plec la școală sau ai draci pe capu' tău !?

— Povești frumoase, oftă Doina, se-ntîmplă numai în decembrie.

— Ai dreptate. Anul trecut, în decembrie...

Doi bătrîni cu pălării de pai, unul ținînd în lesă un cîine alb, altul strîngînd între picioare un săculeț cu prune uscate, îl salutară pe Saltava, înclinîndu-se. Ședeau cocoțați într-o căruță, rezemați de un gard încărcat cu zorele (se mutau sub ploi ?), între cuști cu găini, o scară de lemn, coșuri cu struguri și niște suluri de lînă. Cezar le zîmbi searbăd și bătrînul cu cîinele mîrîi-n barbă :

— Aștia de-au ajuns la putere în Brăila murdăresc timpul și cînd surîd.

— Într-o zi, tot or să se ducă dracului, răspunse sacul cu prune.

— Și ? ! Ce te-ncălzește pe tine ? ! Tu tot n-ai să mai fii de față ?

— ...înainte de Crăciun, urmă Saltava (și știa că ăia-l înjură și turba), o sanie cu coviltir, trasă de doi ofițeri împușcați, a trecut Siretul, venind de la Galați, a intrat în Brăila și un fir de trandafir, care călătorise într-un pahar căptușit cu vată, a sărit jos și-a-nceput să-mpartă flori : o garoafă fiecărui trecător, două picături din sîngele ofițerilor fiecărei umbre.

— Și tot așa din stradă-n stradă, rîse Doina cu dispreț moale, pînă i-a ieșit în cale o foarfecă de argint care i-a tăiat gîtul. Ai treizeci și cinci de ani și nu știi decît basme de lepădat fetele.

Și se sculă să coboare. Mii de cireșe dădură în copt, se înegriră, se sparseră și-și răspîndiră mustul în carnea ei. Sări pe o buturugă (cineva, în pădurea de plopi, înjura un cîrd de lișițe), în cer fierbeau samovare și se clătinau desene lascive, iar de pe canalul acoperit cu tufe de gherghin și de ienupăr suiau, trosnind, arome tari. Parcă umblau prin aer, ca să se îndoape cu funigei, sute de boboci de smirnă și Doina, stăpînă pe pășunele ei în care cei sălbatici sug ugerul iepelor, pentru ca să ia din lapte urletul haitelor de lupi și hălci de cer avînd culoarea cucutei din cimitir, verde închis, verde gras, placid, renegat, ocoli podul de lemn care duce în cherhana și intră în cornul de fagi, plin de seve galbene, care scutura schituri de frunză și miros de ciuperci peste un val de trestii înalte.

— Încotro ? strigă Saltava, muindu-și buzele, nările și sîngele în asfințitul unui smoc de frunze fărîmat în palme.

Ea se întoarse numai pe jumătate, ca o secure prevestind dezastre și, femeie din Nord, mai degrabă țigancă din Nord, sortită să fie logodnica tuturor copacilor cu scoarță albă, să-și împletească privirile cu ei, să cheme împreună ruina, înghețul, orizontul căzut și plin de-o suferință latentă, strîngea sub braț trupul unui plop tînăr, ca pe un bărbat întors din trădare.

— Chiar vrei să știi unde merg ? — vorbe rele și provocare aurită în ochii largi, vicleni și mirați, care-l cuprindeau în adîncul lor pe Cezar Saltava întemnițat într-o depărtare mult prea străină și difuză, proiectat doar ca o creangă de pelin dincolo de luntrea cu pînze — ea nu e altceva, Cezar, decît o scoică din lună care-a căzut pe pămînt și-a lunecat pe ape, nu-i așa ? — legănîndu-se pe locul unde Dunărea vie și Dunărea moartă se amestecau ca să alcătuiască Dunărea primordială. Și cînd el înțelese că nu era nici măcar izvor de țărînă lîngă vîrtejul vorbind cu zeii apelor sau cu toți regii trecînd cu caravane de cămile prin castele ce le înălțau norii deasupra timpului învietor al fluviului, o auzi spunînd :

— Merg să întîlnesc pe cineva care trăiește basmele. Acolo unde se așează el, la cîrciumă, la femeia pe care-o vrea, în pădure sau la furat, se așează și un mal de sticlă.

Se întoarse smucit, rupere nervoasă a șoldurilor exuberante și se înfundă pe cărare, în desișul de plopi neclintiți, ireali, parcă și ei crescuți într-un mal de sticlă.

Cezar intră singur pe podul de lemn, pătruns de sentimentul cleios al unei pierderi buboase. Ținuse în palme o ramură cu muguri oacheși și i-o smulsese, sfidîndu-l cu expresia nepăsării, cu aroganța celui care împrumută știind că nu i se va mai cere nimic înapoi, băiatul ăla care putea, dac-ar fi vrut, să-l aducă și pe Dumnezeu pe ape, și despre care el fusese informat că poate umbla cu mîna în cuibul de la streașina tuturor caselor din Pisc și că are **acolo drept de fată mare,** căci, stai nițel... stai, cine spusese că pe lîngă secolul nostru, al douăzecelea, evul mediu a fost timpul căsătoriilor din dragoste !? Ei, nu, netrebnicul va trebui aruncat la mama dracului ! Saltava se opri. Dunărea mirosea și a lături și a lămîie. Un individ bărbos trecu pe lîngă el, cu niște vintire pe umăr și zise, arătînd cu capul spre via din spatele cherhanalei, unde s-auzea urlînd un copil :

— Corcitura aia și-a înfipt o undiță în buză ca să simtă pe pielea lui ce simt peștii cînd îi prinzi și-acum zbiară-n brațele mă-sii. Poate că-s idiot, da-mi place, fiindcă într-o zi numai un caraghios ca ăsta o să schimbe lumea.

Dar ea și nu el m-a prădat, el e sclavul lor, se despică gîndul adevărat în Saltava. Scuipă cu greață pe un pîlc de cîrciumărese sau crizanteme noroioase și luă loc la o masă, potrivită lîngă stîlpul cerdacului deschis spre Dunăre.

— Bună ziua, doriți ciorbă de pește ? îl întrebă o fată plăpîndă, în rochie albastră. Părea suptă de ape și de nesomn, o pasăre copleșită de ivirea neașteptată a toamnei.

Saltava brodă un zîmbet prietenos și aruncă fraza lui enigmatică, menită să deruteze.

— Călcat de tren, dar netăiat, zise el.

— Am impresia, rîse fata, că toți clienții noștri s-au înțeles între ei ca astăzi să se poarte și să vorbească numai aiurea.

— Eu vorbesc serios, o lămuri Saltava. Cunosc un om pe care l-a călcat trenul, în gară la Făurei, dar fără să-l taie. Norocul lui că locomotiva n-avea grătar. De ce poartă oamenii ăia benzi de mitralieră pe umeri ?

— Ideia șefului restaurantului. Toate despărțiturile pentru gloanțe sînt pline cu peștișori sărați. Mănînci întruna și ceri băutură. Vreți să-ncercați ?

— Vreau să iei loc la masă, aici, lîngă mine.

— Ca să mă calce un tren fără să mă taie ?

— Adă vin și două pahare. Pînă vii, eu o să mă gîndesc cum te cheamă.

— E un nume greu de ghicit. L-a adus tata din munții Buzăului. Zice c-a dat pe el o prio-că de cai furați. Dar nu merita să dea nici măcar un iepure omorît de ciori.

— Cuprian e cel mai urît nume. Nume de cloncan afurisit.

Și, pentru că intrase cu palmele într-o vatră goală, o înjură și pe Doina. O înjura, fiindcă-i descurajase încercările. „Își închipuie c-o apără pe Irina... sau se răzbună pentru că am fost întîi al Irinei !?“ Se cufundă într-o tristețe prietenoasă, depărtată de pămînt, ca atunci cînd uitase portocalul pe terasa casei și peste noapte ninsese. O zi eșuată ! Și asta tocmai cînd esențele Dunării, ale bălții, ale toamnei chemau la o întîlnire a dorințelor aspre. Dunărea moartă, plină de pești orbi, monștri atemporali și Dunărea vie, pe care visul umblă în chip de luntre cu pînze, ca un vultur ieșit să vîneze mierle, îmbrăcate amîndouă, jumătate în purpură, jumătate în ceață de oase zdrobite — căci în fluvii nu încetează niciodată vînătoarea și asasinatul, călătoria primejdioasă, pînda făcută numai cu ghearele și colții, spaima, goana, ceasul rău, clipa dezastrului — unite într-o Dunăre vehementă, amestec vrăjit de nemurire prețioasă și moarte dărăpănată, turnau cu carafa otravă subțire peste înfrîngerea lui Cezar Saltava. Respins, Cezar nu ajunse, totuși, să capete respirația mîndriei și a răzbunării. Îl întoarse din bătălie fata în rochie albastră.

— V-am adus vin grecesc, care miroase a rășină. Auzind-o, simți cum se stinge în el înverșunarea și devine flexibil. La urma urmelor, Poloneza nu-i datora nimic și nici el nu datora nimic nimănui.

— Havalica te cheamă, anunță Saltava și fata țipă în pumn, mirată, și apoi strigă, scuturîndu-se de ape și lăsînd să-i curgă printre deștele subțiri țipătul ucis :

— Cine v-a spus ? Bucătarul ?

— Nimeni. Odată, de mult, am fost și eu fată și mă pricep.

Havalica bătu din palme. La spatele ei, între niște buturugi acoperite de iederă, un măceș înflorea a doua oară.

— Fată !? Minunat ! — și bău pe nerăsuflate jumătate de pahar cu vin. E frumos c-ați fost femeie, dumneavoastră, un bărbat de doi metri, cu carnea pe el bătută și afumată...

— Nu, nu, cu carnea păstrată sub șeile tătarilor și-ale hunilor. Va să zică nu-ți place că sînt înalt și slab.

— Nu știu ce să zic. **A**veți obrajii mai luminoși decît ochii.

— Poate că sînt Ioan-Gură-de-aur și țin între fălci o poveste roșie, gata să-mi țîșnească prin obraji. E un măceș imprudent măceșul ăla.

— E greu să fii fată, nu-i așa ? Toți încearcă să te sărute. Și cel mai mult bărbații însurați.

— Blestemat să fiu dacă n-ai dreptate, rîse Cezar. Uite, eram ca tine de tînăr și mă întorceam acasă, aici, în bălți. Veneam de departe. Și cînd să trec Dunărea, a trebuit s-aștept un ceas, poate mai bine. Patru rînduri de plopi, ieșiți din Isula mică, aleși prin tragere la sorți ca să se mute de-a lungul șoselei Brăila—Buzău, treceau în marș pe mijlocul Dunării, numai pe vale de argint, intrau în port și urcau în oraș să primească bonuri de ordine, cîte-o rație de unsoare ca să-și ungă rănile iarna, și să vadă, înainte de-a intra și de-a rămîne santinelă, timp de o viață de copac, pe marginea șoselei, un film la cinema Pasalacquo. Pentru că deveneau torțe ale cîmpiei, cei dintîi vestitori ai furtunii, năluci și speranță ochilor oricărui chinuit amestecat în țărînă, veghe îndreptată spre cer, refuzînd orice formulă ultimativă, primăria se gîndise să-i înveselească o clipă, dar mai bine i-ar fi dus să le dea o bere la Papacanaris, fiindcă la Pasalacquo rula un film deprimant.

— Vorbiți prea complicat pentru mine, zise Havalica, dar înțeleg că v-a fost tare milă de plopii ăia. Vi se răsuceau măruntaiele de milă și atunci v-ați schimbat în femeie. Mila are darul ăsta.

— Ai înțeles esențialul.

— Pentru că și eu am fost o dată bărbat, declară, cu glasul chircit, Havalica — și de aici și convingerea tremurînd în roua cuvintelor ei.

— Ce-i asta ?! zîmbi Cezar. Te-ai luat după mine. Îți place să te joci distins ?

— Am fost bărbat nu pentru că bărbații sînt niște măgari cu M, am fost bărbat într-un ceas de inimă rea.

— Spune.

Și ea vorbi...

...acea pasăre nebuloasă, de pe care curgeau apele unei seri neîmplinite, căutînd o lampă sub pămînt, îngropată chiar sub picioarele ei mici, pe care le ținea încrucișate sub scaun, parc-ar fi fost pedepsită, o lampă ce se îngrașă cu uleiul, cu petrolul și cu toate gunoaiele durerii și luminează rădăcinile unui pumn de iarbă, spulberînd întunericul de pe o parte de viață cît unghia, făcînd-o străvezie ca unghia și la fel de ușor de smuls...

***D**upă amiază, întunericul cobori mult, semn de ninsoare — întuneric cu ființă albastră, cum trebuie să fie numai întunericul din capul unui cal sfîrșit de sete — vîntul se opri, generos și luă făptură sticloasă un pui de ger, așternînd în suflet făgăduială de brad. Salcîmul de la colțul casei, care privește numai în miazănoapte (scoarța lui, plină de crăpături în formă de ochi încărcați de așteptare !) își lustruia crengile joase pe gardul vînăt, lemn viu, cu sevele speriate de prevestiri sumbre, dînd veste din toate inelele că religia iernii se deschide cu doisprezece lupi înălțînd capul din văgăuni. „Căci ei sînt blestemul“, își spunea mama Tinca, scormonind cu ochi neliniștiți curtea. Alexandru, băiatul cel mic (mai avea un an pînă să plece la armată) așternea pietriș pe cărarea dintre grajd și căpițele de paie. Lucra de la prînz, umblînd aplecat, parc-ar fi fost la vînătoare de potîrnichi sau n-ar fi încăput, nalt, subțire și mlădios, sub orizontul închis, bătut în pripoane. De jos, de la gîrlă, fiindcă apele, ca și femeile tinere, se agită necontenit, provoacă, întîrîtă, sugerează, strecoară îndemnuri ascunse, deschid prăpăstii, încîlcesc buruieni, împletesc linii pe care umblă moartea și le distrug sau numai le retrag cu smucituri insesizabile, vîntul mai ridica din cînd în cînd un umăr și azvîrlea în ogradă un șuvoi de cenușă luată din rîpi. Pînze subțiri, sîngerînd negru. Izbit în plină față de pulberea necăcioasă, mirosind stins a dezastru vegetal și foarte iscusit a viscol intrat pe drumuri largi, Alexandru scoase din ranița veche, atîrnată la streașina grajdului, un fular de lînă roșu, cu dungi albe în care-și înveli obrazul bălan, uscățiv și ascuțit, de vulpe gonind spre nopțile împerecherii. Scăpate din nod, capetele fularului i se zbăteau pe brațe, la spate, imense aripi ale unui fluture, ce se va roti hohotind, printre acoperișe, începînd cu prima dezlegare a zăpezilor și mama Tinca, la fereastra odăii, cu sticla pîrguită în tonuri verzi de flacără din candelă, îl și văzu trecînd în zbor pe deasupra rîului, înaintînd cu gîfîieli și sufocări, cu carnea aprinsă de o bucurie nestăpînită, trecînd prin toate spînzurătorile îndoielii, către satul Bisoca, unde mai întîi fusese Tudor, tatăl lui și unde se mistuise, tîrziu, într-o seară de primăvară, Vasile, fratele lui mai mare. Mama Tinca știuse de mult că și Alexandru va pleca fără s-o anunțe dar făcîndu-și pregătirile oarecum la vedere, abandonînd-o în mucegaiul milei, cu supărare și dezgust de sine, cum abandonezi niște bocanci vechi în noroaiele ce te-au încleștat pînă la genunchi ;*

ranița de la streașină, îndesată să crape, cu catarămile reparate și lustruite, cu curelele cîrpite, arăta că primejdia prinsese chip și trecuse pragul, din casă în curte, lăsînd locul gol și rece. O mică peșteră unde urîtul, de atîta urît, se strînge de beregată, că păianjenul, în acord cu sughițul ce-l naște singurătatea înfricoșetoare, urcase pe brațele lui Alexandru, luase sînge, se înfipsese în cer, coborîse și țesea acum pînză într-o casă din bîrne, la Bisoca, foindu-se, ca să se facă zărit și astfel cei ce așteaptă să afle că așteptarea și-a ros prînzișorul, prînzul, cina și toate marginile. „L-am pierdut și pe el“, gîndi mama Tinca, și duse mîna în dreptul gurii, fără s-o lipească de buze, ca și cum ar fi ținut în ea un ciorchine de strugure îndelung dorit și din care nu se îndura să aleagă o boabă, s-o fărîme în dinți.

Alexandru se mișcă spre muchea malului, lîngă șopronul care acoperea melița pentru zdrobit inul și cînepa și un morman de buturugi nedespicate, se propti cu șoldul stîng în stîlpul de la intrare, împodobit de sus pînă jos cu potcoave, apucă un miner și se porni să-l învîrtă vijelios, cu mîna dreaptă, de-ai fi zis că vrea să scape de ea, că trage s-o smulgă din umăr, și cînd era gata să se azvîrle și el în aer, adunat colac pe spițele roții scăpărînd în peretele șopronului, se opri stînd în genunchi, smuci o pedală, patru scînduri se desfăcură și din șopron ieși, plutind, o colivie de pînză din care se iscau, printr-o ruptură, porumbei de hîrtie colorată. Patru, șase opt — îi tăvăli, îi sparse și-i doborî repede o pală de vînt amestecat cu cenușă — dar mamei Tinca i se păreau a fi o puzderie de păsări ieșite din vis. „Așa a venit tat-tu, Tudor, el m-a îndulcit cu porumbei de hîrtie“.

Trăise cu Tudor cincisprezece ani — înșirare de zile vesele, presărate cu cîteva dușmănii scurte, ca ploile cu negură, care bagă tăciune-n spic. El cumpăra și tăia vite, sîmbătă după amiază și duminică dimineața, în curtea lor mirosea a sînge gros, roiuri de muște verzi, mari cît greierii de cîmp, s-aruncau din rîpi, ca și cum duhul gunoaielor s-ar fi năpustit, cu poalele-n cap, să se mînjească pe bot cu mana scursă din vinele boilor, duhoare înobilată de lemnul jugului, praful cîmpiilor și nesfîrșirea desperată a drumurilor ; o ceată de țigani spoitori, desculți, răpănoși, puțind acru — fum și nădușeală de bivoliță — băteau aerul cu mărăcini, cu mături de pelin și Tudor îi plătea cu o albie de mațe ; uneori le arunca și burta vitei sacrificate, clocotind de ierburi nerumegate ; dacă treburile nu-i mergeau, umplea cu lumînări aprinse cele șase grătare de mititei, se suia călare pe hornul unuia din ele și-i silea pe țigani să-i cînte de pagubă : lele, lele și iar lele, pune-ți petece pe țîță... vă promit pulpă de cerb, uger dublu de ursoaică și g... de căprioară.

Astfel a intrat în munți, ajungînd pînă la Bisoca și peste un an și jumătate umbla numai noaptea, timpu-i mirosea a pădure, își lăsase barbă, fir mărunt, răsucit, culcuș pentru suspinele neîntoarse în inimă, pentru aromele tutunului regal și tulburătoare ispită pentru o mînă dornică să mîngîie: nu-i mai populau gîndurile vitei ce trebuie despicați pe ascuns, vaci lăsate în pogoanele de lucernă, ca să mănînce pînă le plesnește splina și ficatul, oi smulse din copca primelor două săptămîni de toamnă, ca să le arunce în groapa cu jar și apoi pe mesele cu vin năsprit ; vorbea acum mult, cu încordare senină, căci se luptase și pierduse, despre trecătorile în Transilvania : le colinda apele limpezi, bîndu-le șoapta ; sub vîntul sunînd în geamuri deslușea corn de vînătoare : lăstarii de nuc îl învăluiau, simțea el, în rășină de brad. Ajun-

se să se încurce, să se încîlcească și în stare de trezie și în stare de somn. Într-o zi cumpără un butoi de bere și-l sparse cu toporul ; nepotolindu-se, jumuli de vii două duzini de gîște și le aruncă goale pe gîrlă. Apoi, flatat de cîtă suferință putea să îndure și nu s-o provoace, fiindcă, drept din pornire, epuiza repede resursele de a deschide răni în oameni, deveni complet incoerent. Zăcu o săptămînă, bolborosind cuvinte fără șir. Pe urmă se sculă. „Gata, hotărî, voi curăți terenul“. Spuse adio tuturor convenientelor, plecă în munți, la Bisoca — legea pe care mintea, pentru ca să nu lunece în prăpastie, și-o instituie singură, fără a mai invoca tradiția, rușinea față de familie, spaima de lume — și se întoarse cu un copil de un an, un an și cîteva luni. Îl puse adormit pe patul din odaie, fierse o căldare de apă și-l dezbrăcă de costumul de lînică, să-l îmbăieze. Tinca i-l luă din mîini și-l scufundă ea în albie.

— Îl cheamă Vasile, zise Tudor.

— Și pe mă-sa ?

— Pe fata aia o cheamă Biciola. Dacă-l mai lăsam acolo, i-l omorau ăia și se omora și ea.

Tinca spălă copilul, vătămîndu-se, tămăduindu-se și iar vătămîndu-se. Era un copil năvalnic, carne rotundă învelită-n piele roz, scos din oglinzi în care s-au privit, rînduri-rînduri, odrasle de prinți, pajiști de călțunași, nuiele de salcie încingînd coapsa Floriilor ; lovea apa cu piciorușe scurte și dolofane și pocnea din vîrful limbii, încercînd să imite măcăitul bobocilor de rață care forfoteau pe dușumelele odăii. Tinca îl uscă în prosoape moi, pufoase și, înainte de a-l îmbrăca, îl sărută pe ochii imenși, pe gropițele din obrajii mirosind a fîn răscolit, pe mîinile bucălate, și în adîncul făpturii ei primi umilința, îngenunchiind și o încuviință — Fiul Dulgherului pe care fusese aleasă să-l ducă în cîrcă și în buzunarele șorțului — și pînă să-și scuture praful de pe genunchi și să-și învețe mîna să apuce prin somn marginea leagănului, iar copilul să îngîne cel dintîi cuvînt, Tudor îi puse în brațe al doilea țînc.

— P-ăsta, anunță el, convins că-i face femeii o favoare, îl cheamă Alexandru...

Tudor murise de mult....

Vasile plecase în munți, lăsînd vorbă că se va întoarce după ce se însoară. Dar nu mai venise. Vara, lucra la un joagăr, iarna, la un cioplitor în lemn; făceau draniță, cruci, porți, paturi din lemn de tei, pentru icoane, podoabe din lemn de măr pentru streașină. Petre Grama, vecin cu mama Tinca, urcînd la Bisoca, îl găsise plin de rumeguș de măr din cap pînă-n picioare. „Poate și copiii o să-i facă tot din rumeguș, doamne-ferește !“

Iar acum pleca și Alexandru. Ieri încă pe cînd se mai lupta să ia o hotărîre învesmîntat în îndoieli, stabilindu-și prețul, dînd dragostea la scăzămînt, scormonind în spuza speranței, rîcîind cu unghia sigiliul ofertelor închise în viitorul nerespirat decît cu prelungirile hiperexcitate ale nervilor se mișca stăpînit și prudent ; după ce îndopase cărarea cu pietriș și lansase porumbei de hîrtie devenise intolerant și agresiv dovadă parul aruncat în haita de cîini învălmășită pe niște oase, în uliță. Urmărindu-l cum se pregătește ca să dispară în adîncul insondabil al întunericului de iarnă, mama Tinca simțea că o înhață moartea. Ar fi vrut să-l strige sau să spargă geamul și să-l cheme să-i pună altul, dar nu găsi în ea destulă putere. „Astupă-l c-o cîrpă, i-ar fi răspuns căci nu mai avea cum să dea îndărăt. Bate-l în scînduri, umple-l cu bolovani, îndeasă-l cu perne și cu așternuturi dărîmă casa, dă-i foc, prea puțin îmi pasă“. Știa că chemarea celeilalte, a femeii care l-a rodit, e de mii de ori mai înaltă și mai pătrunzătoare: mamele adevărate care cheamă de pe mări de veacuri ; cărora nu le poți înfrînge glasul, pentru că din țipătul lor te-ai plămădit ; chinul deznădejdii lor, purificat în rugăciuni, în așteptări, în

Continuare în pag. a 4-a

DRAGOŞ VICOL

Din pădurile fără seamăn...

Eu vin din păduri,
din pădurile-albastre-ale Nordului
cu pasul meu legănat de muntean.
Aduc în braţe un ied sălbatic
şi-n pălărie o rămurea de cetină,
să nu-mi uit nici în cîntec,
nici în dragoste Nordul,
să-mi pot asculta mereu în sînge
ritmurile Bistriţei în înserare
şi licărul nopţilor din văi.

Eu vin din păduri,
din pădurile fără seamăn ale Nordului,
descheiat la gît şi cu ochii albaştri.
Aduc în raniţă bucăţi de minereu
înnobilat de tinereţea — eternă a munţilor,
aduc şi mirosul cald, ispitind la dragoste,
al otălii
de la poalele Suhardului şi Rarăului,
să-mi evoce călătoriile pe culmi şi pe rîuri,
călătoriile pe care le reîncep mereu...

Eu vin din păduri,
din pădurile-nstelate ale Nordului,
unde copacii bătrîni au murit
cu toate tristeţile vechi deodată,
unde roua cade şi pe păşuni şi pe as'alt
aburind cristalul combinatelor forestiere,
unde pădurile cărora le-am îndreptat
coamele spre zenit
se ridică să vadă cum se desăvîrşeşte
frumuseţea României !

Eu vin din păduri ca să cînt...

EUGEN EVU

Ţara vorbind cu sine

Ceas înflorit, în care ţara vine
Pentru-a vorbi, din viitor, cu sine
A şi trage răsuflarea din părinţi
Şi-ai săruta cu imnele fierbinţi

Ceas înflorit din trudele fertile
Cînd nopţile se fac şi ele zile
Să lumineze-n marea ei lucrare
Columna care din Carpaţi răsare

Ţară vorbind cu sine,-n sine dreaptă
Sub comunistă zodie înţeleaptă
Ţară-Lumină şi-un Partid-Lumin :
Partidul Comunist Român.

VASILE SPERANŢA

Din frunze fragede

Din frunze fragede iţi scriu, Patrie
iubirea mea
simţămîntul năvalnic
ce mă inundă —
cu valuri de miresme de grîu
şi sunete pline de pămînt înflorat —
la izvorul tinereţii tale de aur
îngăduie-mi să îngenunchez,
mi se cuvine mie cel ce îţi dăruieşte
cinturile
să-mi înmoi buzele în apa
simţitoare —
de unde în fiecare dimineaţă
prin aburi de purpură
se naşte mirele luminos.

SCAUNUL SINGURĂTĂŢII

Urmare din pag. III

puroaiele blestemelor, în gemete ; dreptul lor de-a alăpta timpul necunoscut, de a-i hrăni orgoliul, de a-l lepăda de povara tuturor uneltirilor şi de a-l dărui, cu toate rănile cusute, celor aleşi să-l spintece — cu bocancul, cu spada, cu foamea, cu frigul, cu prăbuşirea iubirii. Copilului care s-a săturat să păzească vitele şi care, rupînd ciomagul în coarnele lor, a semnat declaraţia de război adresată lumii. Gling, glang, gloria. Pentru că nu timpul e cel ce trece peste noi în anii tinereţii, plini de curaj şi bunăcredinţă, ci noi ne repezim în partea lui cea mai îngîmfată şi înşelătoare, ireală şi profesînd asasinatul cu dinţi fragezi. Timp proaspăt şi vanitos şi puternic ca minciuna caldă. Dacă ne-am trage atunci măcar cu un pas în timpul dus — dar de unde atîta virtute ? — n-am mai îmbătrîni poate atît de repede, căci timpul vechi şi ostenit e moale şi odihnitor, fără săgeţi, fără topoare, fără pofta de-a mai ucide, doar toţi servitorii crimei i-au murit şi e sătul de cîtă moarte a împrăştiat pe drumuri.

Aruncînd raniţa în spinare. Alexandru trecu din curte în livadă. La portiţa legată în curele se opri să mai arunce o privire spre casă, ultima picătură de lapte pe care-o mai bea, scheunînd puiandrul de lup — şi pe urmă dispăru în genunea atribuită tuturor visătorilor, cu pasul calm şi ferm, necuprins de remuşcări şi primind ca pe-o ofrandă cei dintîi fulgi de zăpadă. Ningea uşor şi liniştit, aşezare de domnie lungă, pămîntul îngheţat primea cu supunere resemnată prăvălirea albă şi fastuoasă, gîrla deschidea mii de pliscuri, să soarbă firimituri din somnul lui Dumnezeu, inima aerului tremura, parcă strînsă în ghearele corbului albastru ce se rotea în arcada cerului, spartă numai atît cît să cuprindă acea imagine nobilă, prefigurînd şi măreţie şi mormane de stîrvuri.

Atunci se îngrămădiră în geam porumbeii de hîrtie şi prinseră să gîngurească din vechime : Biciola ...Biciola, Mama Tinca se retrase înspăimîntată pe marginea patului, cocoşul de porţelan, pus pe aparatul de radio, bătu seurt din aripi (avea ochi mari, gălbui şi holbaţi, cocoşul ca de ţigan care nu şi-a vîndut pieptenii şi linguriţele şi n-are putere să creadă că va mai zări vreodată un ban în palma murdară), iar în pod trosniră, buşite cu călciiul, un pumn de nuci. Tudor le mînca presărate cu sare, ca să poată, să bea două oale de vin roşu.

— Tudore, zise mama Tinca, eu nu-nţeleg ce fel de om oi fi tu. Ai prăpădit un sac de nuci, acum te-ai legat şi de-al doilea — ce-o să le mai dau copiilor în noaptea de moş Ajun ! ? Gîndeşte-te că sînt şi eu o biată femeie singură, tu ai murit, băieţii au plecat...

— Cică ăla care vorbeşte singur bea lapte negru, laptele nebunilor.

— He, Petre Grama ! Nici n-am simţit cînd ai intrat. S-a dus şi Alexandru, Petre. Acuma chiar că sînt singură, ca hîrbul cu tămîie uitat pe-un mormînt.

— Poţi să-mi dai cîteva fire de arnici roşu ?

— Pot să-ţi dau şi cinci jurubiţe.

— Fata e cinstită — vorbesc de a mare, că de a mică nici nu se pune problema — dar nu strică să încîlcesc semn pe clanţa uşilor, noaptea. Paştele mamii lui de derbedeu care mi-a aruncat bostani sparţi în dreptul casei şi mi-a minjit poarta cu păcură !

— Unde se duce lumea aia, Petre ? întrebă mama Tinca, arătînd spre uliţă — „Petre e un prost, — mereu se va azvîrli cu bostani sparţi şi mereu vor fi porţi minjite cu păcură, mereu deşte flăminde de sare şi de sînge".

— Păi, la Groapa hoţilor, zise Petre Grama. Am uitat să-ţi spun, azi, în zori, păduraru a trecut pe-acolo, în drum spre Cîmpia căprioarelor, şi, cică, ia să trag eu un foc în groapa asta, să-l împuşc pe regele strigoilor. Bum ! Bum ! — şi-năuntru era nevastă-sa cu unu'...

— Doamne-fereşte !

— Uite că n-a ferit. Acum i-au luat puşca şi-l păzeşte juma' de sat. Trebuie să vină de la procuratură să ridice morţii şi să-l ridice şi pe el. Nu e voie să vorbeşti cu el, poruncă, dar vorbeşte el pentru toţi. Măi fraţilor, zice, procurorul e dator să facă reconstituirea faptei — şi e dator! — cu ocazia asta, zice, o să mai bag o liră de alice în morţii ăia care se giugiulesc de azi înainte prin grădina raiului.

— Vai de capu' lui ăla fără minte ! Ca şi cum nu era lumea plină de lacrimi mari şi fără sîngele vărsat de el. Petre, vorbeşte cu nevastă-ta şi trimiteţi-mi fata aia mică. O s-o-nvăţ să mănînce şi să doarmă la mine. Un suflet de copil risipeşte uritul numai cu răsuflarea lui...

— M-am dus acolo aproape în fiecare zi, toată larna, sfîrşi Havalica. Dar numai în ziua plecării lui Alexandru m-am închipuit băiat. Mama Tinca dormea, şi eu, încălţată cu nişte bocanci vechi, tropăiam pe podele, ca să viseze bătrîna că Alexandru e în odaie, se plimbă şi se gîndeşte cum o să-l joace pe Irod împărat, la Crăciun. Sînt băiat, ziceam, şi mă cheamă Mus, mă cheamă Naum, mă cheamă Mere-Mere. Numele-mi veneau singure în minte. Dar, oricît de mică, îmi dau seama că nu mă prinde figura să fiu băiat. Nu-mi suride viaţa de băiat. Dumneavoastră v-a plăcut să fiţi femeie ?

— Nu mai ştiu. De altfel n-am întîrziat în gîndul ăsta decît o clipă. Atît cît au trecut plopii ăia pe Dunăre.

— Soldaţii de plop, specifică Havalica. Eu cred că oamenii se schimbă în ceea ce nu sînt doar cînd vor să pedepsească. O colegă de-a mea, cînd vrea să-şi pedepsească bărbatul, se duce şi se sărută c-un barcagiu, unu' frumos, Cuprian îi zice, dar eu zic că aşa ceva nu se cuvine să fie făcut.

— De ce ? întrebă Cezar Saltava, năpădit de-o duşmănie stufoasă. Dreptul ei să-l repudieze şi dreptul lui s-o urască.

— N-am înţeles cuvîntul...

— Dreptul ei să-l respingă şi dreptul lui să se prăbuşească şi dreptul tuturora la rătăcire.

— Vorbiţi ca-ntr-o taină, rise Havalica. Vorbiţi ca şi cum aţi privi Dunărea de pe un pod de icoane.

— A fost cîndva un pod de icoane peste Dunăre.

— Nu neapărat icoane cu Dumnezeu, sau şi cu Dumnezeu, dar în primul rînd cu păsări stînd în iarbă şi cu un băiat mîncînd pepeni, în răsăritul soarelui.

„Portocalul nins şi mirosul eterat al vinului grecesc", zîmbi Saltava şi lîngă el nu mai vorbea Havalica, vorbea Irina Devechi :

„Nu poţi să dormi, Cezar. Ti-e silă că am părul lung şi te împiedici în el prin somn ?"

„Esti stupidă să mă trezeşti mereu".

„Erai treaz. De mult nu mai poţi să dormi lîngă mine".

„Ba, adorm foarte repede. Mă aşez cu faţa în jos, iau în mîini o mitralieră, pun nişte inşi la zid, încep să trag şi cînd se termină banda sînt gata adormit".

„M-ai împuşcat de multe ori ?"

— Esti o boroboaţă, Havalica, spuse Cezar, ridicîndu-se.

— Numai atît ? se răsfăţă fata.

— A, vrei mai mult ? Atunci află că esti o boroboaţă îndrăgostită de Alexandru din Bisoca.

— Nu ! strigă ea, rupînd apele nesomnului în care i se scălda faţa, dar Cezar trecuse în cărarea mărginită de crizanteme slute şi urca puntea de scîndură, spre salupa de traversare, privind din rădăcina mizeriei viitoarea dînd în spice albe de pe linia unde Dunărea moartă se uneste cu Dunărea vie. Nu mai era nici o luntre care să lege, învîrtindu-se, spicele în snopi...

pendula

debut

cornel nistea

De îndată ce ne-am căsătorit, soţia mea şi-a manifestat dorinţa să-mi cunoască rudele, să le vizităm. Faptul la început mi-a părut curios, căci normal era să-mi fi cerut asta înaintea evenimentului.

— Ţi-am spus doar că n-am rude apropiate în oraş. Un unchi trăieşte pustnic în Ţara de Sus, un văr de rangul al doilea sau al treilea s-a căsătorit şi locuieşte undeva prin Deltă, iar o mătuşă, pe care n-am văzut-o vreodată, a plecat încă dinainte de război în Australia. După moartea părinţilor mei am rămas singur. Acum te am pe tine. Tu ai rude peste tot. Ne sînt suficiente.

Si-a ridicat ochelarii de pe nas şi m-a privit pe sub rame.

— Nu mi-ai spus că ai o mătuşă sau o bunică aici. Nu înţeleg pentru ce ţii taina asta.

N-a trebuit să mă gîndesc prea mult de unde aflase. Lora lucra la cadastru şi nu i-a fost deloc greu să ia şi alte date despre familia şi rudele mele.

Au continuat imputările, interogatoriul.

— Nu mi-ai vorbit niciodată despre fratele tău Coriolan. E incredibil ! Ati avut un jurist notar în familie şi eu nu ştiam nimic. Sînt aproape sigură că a lucrat în biroul acela. Eu, poate, stau pe scaunul pe care a stat şi el.

— Stii, Lora, ei sînt morti. Nu-mi mai răscoli amintirile. Te rog, dacă ţii neapărat, vorbeşte despre cei vii.

— Dar mătuşa asta cu care ati fost în proces? Ea trăieşte. V-a cedat o parte din avere.

— Cotoroanţa aia ? Tanti Cristina ?...

— Cotoroanţa, dacă vrei să-i spui aşa. E vară sau soră cu bunicu-tău ?.

— Soră de tată. Bunicul n-o mai avea decît pe ea din neamul său. Sîntem o familie neprolifică, pe cale de dispariţie. Va trebui să-mi faci mulţi copii...

— Ei, lasă gluma. Vreau s-o vizitez pe mătuşa Cristina chiar săptămîna asta. Cred că n-ai nimic împotrivă, mi-a zis imperativ, ridicîndu-şi încă o dată ochelarii de pe nas să vadă cum reacţionez, punînd la o parte andrelele cu care croşetase.

— Săptămîna asta avem atîtea de făcut. Eu trebuie să trec pe la atelierul de mobilă să dau unele instrucţiuni meşterului, să particip într-o comisie de anchetă socială, care ştiu eu cît va dura. Tu eşti planificată la oftalmolog pentru joi şi vineri.

— Simbătă după-amiază. I-am promis.

— Cui ai promis ? Ce ai promis ?

— Cristinei, că o vizităm simbătă după cinci. Ne aşteaptă la ceai. A trecut pe la cadastru. Are unele probleme. Am aflat acolo că sîntem rude. S-a bucurat foarte mult că ne-am cunoscut. E o bătrînică simpatică, plină de viaţă. N-ai decît să-ţi replanifici partida de biliard de simbătă pentru altă zi. Eu mi-am rezolvat să merg la oftalmolog azi şi mîine.

A chemat femeia din casă şi i-a cerut cafele, apoi a scos din bar o sticlă cu coniac şi-a turnat în pahare.

— Iar acum, Robinson, să bem pentru noi şi Cristina. Bătrînica îţi lasă moştenire tot ce n-ati reuşit să-i luati cu proces. Mi-a spus : „Am vrut doar să le dovedesc că mai există lege şi dreptate pe pămînt. Atîta tot. S-au supărat atunci ; mă va iubi el de acum înainte". Înţelegi ? Mi-a spus că toţi sînteţi nişte Robinsoni. Auzi? Toţi; că nici unul dintre voi n-a ştiut vreodată ce vrea.

— Ţi-a spus ţie Cotoroanţa toate astea ? N-a vorbit cu nimeni în viaţa ei, n-a schimbat cu cineva mai mult de două, trei vorbe. De la moartea lui Leonard s-a scrîntit de tot. Dacă ai căutat în cadastru, ai putut constata că nu mai are nimic. Cu pensioara ei abia o scoate la capăt de la o lună la alta.

— Te înşeli, dragul meu. E putred de bogată şi n-are descendenţi, moştenitori directi.

De data asta am umplut eu paharele. Ea s-a ridicat din fotoliu şi-a venit să stea lîngă mine pe canapea. Mi-a luat mîna între palme.

— Nu-mi fac iluzii ca o să ne îmbogăţim, Tomy, dar oricum merită osteneala s-o vizităm. Ea e aici, singură, ceilalţi sînt în Deltă, în Ţara de Sus, în Australia. De acum, ea e a noastră. Pînă ce tratamentul va fi eficace şi voi naşte un copil, o avem pe ea.

Am rămas cu ceaşca de cafea ridicată la buze. Pe faţa ei nu puteam citi nici bucurie, nici tristeţe, nici îndoială. Părea mai curînd indiferentă.

Băuserăm amîndoi mai multe pahărele. Acum şi cafeaua. I-a strigat Leontinei să ne aducă dulceturi.

— Lui Tomy de afine, mie de frăguţe. Adu-ne şi cîte o jumătate de pahar cu apă minerală. Lui de Căciulata, mie de Borsec...

M-a sărutat pe frunte, apoi şi-a îndreptat fusta care se ridicase deasupra genunchilor.

— Nu mă pot hotărî ce să-i duc mătuşei Cristina. Compotul de coarne constipă, cel de caise dimpotrivă, produce diaree... Sînt foarte curioasă să mergem s-o vedem.

— Dacă tot ai depistat-o şi-i putred de bogată ; dacă ţii neapărat...

In simbăta din săptămîna aceea am renunţat la partida de biliard şi ne-am dus s-o vizităm pe Cristina, care locuia în partea cealaltă a oraşului. I-am dus flori, iar nevastă-mea, ca să nu greşească, a pus în sacoşă un compot de coarne şi altul de caise. Uitase c-aveam s-o vizităm şi ne-a privit cu ochi mirati cînd ne-a văzut la uşă. Nu-şi aducea aminte că Lora vorbise cu ea.

— Ştiti... cînd ati fost la cadastru... Ne-am înţeles atunci, ati spus că doriţi să vă vizităm, a încercat ea să-i reamintească.

— La cadastru, la cadastru... bolborosea nedumerită bătrîna.

— El e Tomy, nepotul dumitale.

— Da, da, Tomy... Pe cine-l chema Tomy ? Fratele meu Tomy... Dumneata tot aşa te numeşti ?

— Tomy Pruscan, fiul lui Vicent şi-al Epifaniei... Am fost cu bunicul aici în urmă cu zece, cincisprezece ani.

Ne-a poftit totuşi înăuntru tocmai cînd îşi încrunta mai mult sprincenele să-şi aducă aminte şi cînd eu credeam că ne va spune să ne vedem de drum, că greşisem adresa.

— Pruscan, Pruscan... Vicent Pruscan... repetă ea. Vicent Pruscan, topometrul de la căile ferate ?...

— Da, da ! Chiar el. Eu sînt fiul său. Soţia mea spune că v-ati cunoscut la cadastru. Îmi cer scuze că nu v-am căutat şi vizitat pînă acum, mătuşă Cristina.

— Nu face nimic, nu face nimic. Doar ştii că de la moartea lui Leonard n-am mai primit pe cineva. Odată cu el pentru mine au murit toţi. De atunci am murit mereu şi eu cite puţin şi uite că totuşi exist. Nu mai sînt decît o umoră, o stafie de bună seamă...

Storurile erau lăsate şi abia ne zăream chipurile în odaia întunecoasă. Lora i-a dat compoturile, iar eu aşteptam cu buchetul întins spre ea, pe care n-avea cum să-l primească, fiindcă ţinea în braţe cu ambele mîini borcanele.

— Trandafiri albi... Zici că tu esti Tomy Pruscan ? Mi-a spus Tomy celălalt cînd te-ai născut că semeni leit cu Leo. Nu l-am crezut. I-am zis : „S-a mai născut o secătură". Ţin bine minte că i-am spus asta. Cum dracu şi-o fi dat Tomy singura fiică după lepădătura aia de Vicent ?...

Am rămas în încăperea întunecoasă numai noi doi. Cotoroanţa s-a dus să pună compoturile în cămară şi să caute o vază pentru flori. Clocoteam de necaz că acceptasem să mergem acolo, iar Lora mă privea vinovată de propunerea şi iniţiativa ei.

— V-am adus actul pe care l-ati cerut, i-a zis nevastă-mea bătrînei cînd a revenit. N-ati vrea să faceţi mai multă lumină să vi-l citesc?

— Nu, nu ! s-a alarmat Cristina. De cînd a murit el, n-am deschis niciodată fereastra. Dunul lui e încă aici, n-a plecat. Nu iese decît pe fereastră.

— Măcar să ridicaţi puţin storul.

— Storul ? Storul se poate, însă numai cel dinspre grădină. Pe ăla îl ridica răposatul.

S-a făcut lumină, iar bătrîna a scos din scrin ochelarii, să vadă şi să citească cu ochii ei.

— Nu se poate ! Casele valorau trei sute de mii. Fratele meu nu avea dreptul. S-a făcut din nou vreo mişelie. Dar celelalte lucruri de valoare ?...

— Despre celelalte e nevoie să vă interesaţi la bancă. La noi asta e tot.

La început n-am înţeles despre ce vorbeau, apoi mi-am dat seama. Tatăl bunicului şi-al Cristinei fusese un mare iubitor de artă. În tinereţe colindase toată Europa să vadă muzee, ba chiar achiziţionase cîteva pînze de valoare. Acum, la lumina naturală, nevastă-mea îşi rotea privirile cu interes prin odaia spaţioasă, cîndva fost salon de primire, să vadă tablourile, dar pe pereţii înnegriţi de fum nu se aflau decît o litografie cu sfinţi şi-o ramă cu fotografia a doi tineri, probabil a Cristinei şi-a tînărului ofiţer de infanterie Leonard, căzut pe frontul primului război mondial. Mi-a aruncat un zîmbet amar, iar eu mi-am stăpînit rîsul şi i-am răspuns tot cu un zîmbet, optimist-ironic, căci operele de artă a căror listă o ţinea în mînă nu erau acolo, şi în deşert se socoteau ele, Cotoroanţa şi nevastă-mea, putred de bogate.

Am mai zăbovit un timp la Cristina fără ca ea să ne invite să stăm şi să pună ceaiul, în mirosul înţepător de gaz ars, ce se răspîndise în cameră din maşina de gătit de pe dusumea, apoi, ne-am luat rămas bun şi-am plecat. În stradă, supărată că nu văzuse tablourile acolo pe pereţi, Lora m-a întrebat, fringîndu-şi mîinile, unde erau pînzele.

— Nu te ştiam o atît de mare iubitoare de artă, Lora. Nu înţeleg ce te-a apucat aşa deodată să cauţi capodopere.

— Bine, bine, dar e vorba de o valoare extraordinară... Cîteva milioane...

— Da de unde ! am încercat eu s-o liniştesc. Nu erau decît nişte cîpii, nişte falsuri. Toată lumea ştia asta, numai biata Cristina şi Leonard ai ei le-au socotit valori adevărate ! De altfel, ei erau singurii necunoscători de artă din familia noastră.

— Nu pot pricepe ce motive ai să nu-mi spui adevărul. Uite aici lista: un Breughel — 230 de mii, un Paul Gauguin — 185 de mii, un Grigorescu — 105 mii, un Renoir — 280 de mii...

— Nu fii copilă, draga mea. Totul n-a fost decît un joc de-al străbunicului, o glumă nenorocită care a produs apoi mari necazuri familiei. Singur a făcut cîpiile astea la Paris să-şi justifice banii cheltuiti în studenţie.

— Eu sînt jurist, Tomy. Pe mine n-ai să mă duci. Lista asta e luată de la bancă, e oficială. Evaluările au fost făcute de-o comisie de experţi. Vreau să ştiu unde sînt tablourile. Tu eşti singurul moştenitor de drept. Îmi vei spune şi le vom avea, şi asta cît mai repede.

O apucase febra operelor de artă şi-a banilor, cînd eu o avertizasem de la început, înainte de căsătorie, că n-aveam o lescaie şi dacă mă va lua de bărbat trebuia s-o pornim de la lingură şi furculiţă. M-a oprit şi s-a postat de cîteva ori în stradă în faţa mea să-i spun.

— Te rog, crede-mă. Ţi-am spus tot. Nu erau decît nişte cîpii care au dispărut apoi în război. Nemţii au luat tot. O parte dintre pînze le-a dăruit bunicul unor cunoştinţe şi prieteni.

— Asaa ? ! Le-a dăruit ! ? Dăruirile astea fără act n-au nici o bază juridică. Sînt furt curat. Dacă nu există acte care să dovedească

Ion Grigore : „Gâteala miresii"

teatru

t

Teatrul — fapt de creaţie

În egală măsură literatură ca şi document existenţial, proiecţie a vieţii şi „artifex", tehnică, convenţie, teatrul reprezintă în fiecare epocă un factor înnoitor, cu condiţia să fie, să rămînă un fapt de creaţie. Uitată o vreme, această condiţie şi-a recăpătat apoi demnitatea în dramaturgia şi arta scenică românească, care a învăţat singură să se detaşeze de experimentul steril ori de norme de împrumut. Poeţi şi prozatori însemnaţi au început să scrie teatru cu conştiinţa unei experienţe hotărîtoare, regizori tineri au încercat să reia la rîndul lor marea direcţie iniţiată de colegi mai virstnici în urmă cu zece ani. Situaţia fiind alta, sigur că şi posibilităţile acestora sînt diferite. Esenţial rămîne însă coeficientul de îndrăzneală, reala dorinţă de **„a face"** care în teatru se traduce în primul rînd prin **acum**, forţînd deci limitele şi rutina momentului în favoarea unei priviri semnificative.

Evoluţia dramaturgiei de la o tematică discreţionară, a „formelor absolute", la eliberarea prin modalităţile de expresie dar şi prin atitudinea umană şi estetică a creatorului este solidară cu un proiect mai vast, acela al emancipării omului din sufocantele capcane ale tutelei, proprii ori venite de aiurea. De la scena ca loc al simplei reflectări a „realităţii" s-a trecut la instituirea ei ca spaţiu al reflexiei. Altfel spus, nu costumul îmbrăcat de actor îi dictează acestuia rolul pe care trebuie să-l joace, sau, în orice caz, nu el îi acordă dreptul şi justificarea de a fi Astfel, piesa lui D. R. Popescu „Cezar sau măscăriciul piraţilor" poate fi citită şi în acest sens, ca o „ars poetica", fiind, înainte de toate, una dintre cele mai percutante parabole pe tema dominaţiei şi a „qui pro quo"-urilor ei. La fel, dar în modalităţi distincte, teatrul lui Teodor Mazilu, care descompune pînă la absurd cohorta de sentimente „frumoase şi utile" ce însoţesc fuga din faţa vieţii, ca şi, mai nou, comedia lui Tudor Popescu „Cuibul", ţintind dezvăluirea a ceea ce se ascunde în spatele codificării verbale uniformizatoare. Cu „A treia ţeapă", Marin Sorescu extinde problematica la domeniul istoriei, văzută acum fără straie de sărbătoare şi cu cotloanele ei puţin salubre pe care o falsă decenţă le ocolea cu premeditare. Conceputul de realism, căpătînd consistenţă în operele multor dramaturgi de valoare, ilustrează o dată mai mult faptul că formule diverse pot convietui fără contradicţii în cadrul aceluiaşi moment cultural, dîndu-i relief, realismul ţinînd îndeosebi de perspectiva din care sînt abordate evenimentele. Sporul de implicare a scriitorului în social este sensibil mărit, consecinţă a unei angajări nestingherite în opera sa.

Conştienţi de impactul pe care îl are scena asupra conştiinţei, regizori de talent au „redescoperit" piesa românească în actualitatea ei fierbinte, pe care timpul n-a reuşit să o „dateze". Preocupaţi de înnoirea şi diversificarea mijloacelor de reprezentare teatrală, meritul lor este de a fi pus (ori repus) în circuit o dramaturgie care cu adevărat are ceva de spus şi de a fi făcut — o să vorbească unei sensibilităţi noi, conform cu estetica vizuală pe care aceasta o presupune. Aducînd-o în prezent, ei ne fac să ne gîndim cu rigoare şi fără preconcepţii la viitor.

Valentin Dumitrescu

film

f

Istorie şi prezent

Am trăit în aceste zile sentimentul celei mai înalte demnităţi umane, aspiraţia supremă a oricărui popor — aceea de a avea certitudinea viitorului. Avem în faţă un proiect al zilei de mîine hotărît pentru toţi în sfatul ţării şi poate că uneori, angajaţi în îndeplinirea îndatoririlor noastre, nu înţelegem pe de-a-ntregul însemnătatea acestui fapt. Filmul **Speranţa** al regizorului Şerban Creangă ne reaminteşte, tulburător, că ziua care vine a fost cîndva numai o speranţă pentru truditorii ţării acesteia şi nici aceasta pentru toţi, ci doar pentru aceia care mai aveau tăria să creadă în victoria dreptăţii şi a adevărului, dincolo de marasmul social şi politic al epocii. Convingerea, certitudinea nobilă a revoluţiei sociale care trebuia să vină, a ridicat atunci glasuri şi a luminat chipuri care au rămas în istoria mişcării noastre comuniste şi muncitoreşti. Dintre acestia, filmul **Speranţa** se opreşte la Ştefan Gheorghiu, al cărui nume îl poartă astăzi, simbolic, cea mai înaltă şcoală de partid a României ; cu decenii în urmă Ştefan Gheorghiu înfiinţa la Ploieşti prima şcoală a conştiinţei muncitoreşti şi meritul principal al filmului lui Şerban Creangă este acela de a fi păstrat, întreagă, aura de legendă care înconjoară faptele lui Ştefan Gheorghiu, fără ca prin aceasta să-i estompeze trăsăturile umane. Calitatea e datorată în primul rînd regiei şi interpretării lui George Sofrag care de pe acum s-a dovedit a fi unul dintre cei mai completi actori de film pe care-i avem. Regia lui Şerban Creangă degajă un echilibru între maturitatea artistică şi cea politică pe care puţini din regizorii noştri o au. Există poate în film un oarecare exces liric, prea abstract, care dă faptelor o notă de pretiozitate, dar el este mult mai bine controlat decît în filmele anterioare ale lui Şerban Creangă, ceea ce convinge că sensul maturizării sale este fără echivoc acela al împăcării conştiinţei cu intuiţia artistică, echilibrul cel mai preţios al unei personalităţi artistice.

Interpretării calde, generoase a lui George Sofrag, i se adaugă celelalte realizări actoriceşti din care ţin să amintesc mai ales personajul realizat de Val Săndulescu. Florin Zamfirescu, Valeria Seciu, Carmen Galin, George Constantin, Octavian Cotescu, Constantin Codrescu, Gabriel Iencec, Gelu Colceag fac, aşa cum foarte rar se întîmplă, un afiş din care nu poate fi omis nimeni. Se adaugă acestor calităţi muzica lui Nicu Alifantis, perfect coerentă cu atmosfera filmului, aducînd totodată un cistig de personalitate artistică. Imaginea lui Florin Paraschiv subliniază uneori prea puternic predilecţia lirică a regiei, căutînd efectul atunci cînd ar fi fost nevoie de o reală participare afectivă. Scenariul semnat de Mihai Creangă, Ion Pavelescu şi Şerban Creangă este partea cea mai discutabilă a filmului deoarece nu stie să urmărească ideile pînă la ultima lor consecinţă; unele din ele se pierd pe drum, odată cu personaje cum este cel al lui Florin Zamfirescu, altele se consumă în planul doi atunci cînd se simte nevoia afirmării directe. Scăderile sînt totusi minore în comparaţie cu marea de calitate a filmului.

Nicolae Mateescu

televiziune

tv

Decembrie

Pentru scriitor, cu cîteva excepţii, aparatul de filmat este încă o enigmă. De aceea „reportajele de scriitor" care apar din cînd în cînd, şi cînd nu-i aparţin lui Ioan Grigorescu (excelent „ochi" de vizitator al lumii), sînt de fapt reportaje „de scriitor şi de operator"), meritele, ca şi esecurile, trebuind să fie corect împărţite între aceşti producători de vorbe şi imagini. Cînd vorbele preced imaginile, adică textul este „prelucrat" filmic, se simt mai mult sau mai puţin — deoinde de monteuză — unele neconcordanţe. Invers, cînd textul este făcut pe monitor, acestea dispar sau, dacă apar, se datoresc lipsei de îndeminare tehnică. Se întîmplă uneori — mai bine zis rareori — ca simbioza să fie atît de perfectă încît nu-ti mai poţi da seama cine a avut întîietate. Un asemenea reportaj a fost cel realizat în satul său natal, pe plaiuri bucovinene, de Dragoş Vicol. Însoţitorii săi au fost operatorii Radu Iansen şi Tiberiu Mocanu. Filmul a fost excelent din toate punctele de vedere, demonstrînd că ideea de a înlocui, din cînd în cînd, condeiul cu aparatul de filmat nu este chiar atît de primejdioasă, aşa cum îşi închipuie mulţi colegi din breasla scriitorului. În plus, această „reintoarcere a fiului risipitor" în satul în care i s-au luminat ochii subliniază şi un merit al sincerităţii faţă de tine însuţi. Pentru că se mai întîmplă să vedem falsele reportaje ale unor falşi localnici, care, în criză de inspiraţie, numără cuiele şi măsoară sîrma cu care şi-au înconjurat „tema". S-a văzut limpede în acest film că s-a lucrat cu plăcere, că „subiectul" i-a prins pe toţi, că vocea sadoveniană a lui Dragos Vicol i-a fermecat pînă şi pe şoferii echipei. Nemaivorbind că bucovinenii şi Bucovina sînt dintotdeauna şi locuitori ai inimilor noastre. Experimentul fiind încurajator, aşteptăm „reintoarcerea" în satele şi oraşele în care s-au născut şi a altor fii, nu neapărat scriitori (deşi aceştia au mai multe „argumente"), oricum personalităţi, bărbaţi şi femei care ştiu să fie.

★

Un alt film, dar total diferit şi ca mod de realizare şi în scopurile sale, (publicitate în străinătate) a fost acela dedicat grupului „Song". Studenţii au cîntat şi au „jucat" sub privirea ambiţioasă şi talentată a lui Chelba, poate de data aceasta puţin prea preţios, influenţat de „stilul" conducătorului grupului. Oricum, s-au căutat metafore vizuale care să încadreze fericit cîntecele de excepţie ale acestei formaţii care şi-a cucerit un binemeritat prestigiu în ţară şi în străinătate. „Song-ul" operatorului-regizor (aşa cum ne-au obişnuit operatorii de la o vreme si la case mai-mari) Dan Chelba a fost frumos, justificînd, dacă mai era nevoie, încă o dată utilitatea şi profesionalismul studioului de filme t. v.

Iulian Neacşu

vînzarea sau donarea lor, le vom recupera. Mătușa Cristina ne va da tot ce i se cuvine. N-are alți moștenitori...

N-am mai contrazis-o și nu m-am mai opus voinței ei. I-am dat mînă liberă să depisteze tablourile, toate pinzele acelea celebre ce valorau milioane, să se îmbogățească. Citeva luni n-au mai interesat-o ceaiurile medicinale, ieșirile de joi și de simbătă seara, micile ei tablouri la care nu renunțase niciodată. Soția mea s-a transformat în scurt timp într-un detectiv de artă veritabil. A studiat opuri de specialitate, a răscolit arhive, a consultat specialiști, iar la urmă, fiindcă întîmpina unele greutăți în acțiunea ei temerară, a cerut sprijinul poliției și-al presei. Cu toate astea, n-a reușit să descopere mare lucru, în afara unor nume și adrese unde nimeni nu-și amintea să fi primit în dar de la bunicul sau tatăl său ceva. S-a înverșunat și mai mult, încît orașul, care pînă atunci murmurase la ceea ce întreprindea, de acum începuse să vuiască.

Lucrurile merseseră mult prea departe și-am luat hotărîrea să pun capăt comediei care căpătase proporții. Într-o după amiază, cînd tocmai se pregătea să plece, i-am zis :

— Au trecut zece luni de la căsătoria noastră și nu mi-ai dăruit un fiu. Vreau să rămîi azi acasă. Parcă ai fi uitat că ne-am luat din dragoste, că ai unele obligații familiale.

Și-a pus cealaltă pereche de ochelari.

— Da, din dragoste ! Iar tu m-ai mințit, cu ce scop nu știu. Îmi pui peste tot bețe în roate, să nu pot face ceva, dar află, stimate domn, că dacă crezi că mă vei putea împiedica să aflu și să reușesc, te înșeli. Orice-ar fi, voi merge pînă la capăt.

— Nu ți-am mărturisit că aveam aici o mătușă bătrînă pe care aproape o uitasem. Nu-i nici un dezastru în asta. Dacă dorești, îmi voi cere scuze. Te rog să rămîi. Spune femeii să ne aducă două cafelușe.

— Mîine dimineață vom pleca în Țara de Sus și de acolo în Deltă. Am reținut bilete de avion, mi-a retezat-o ea scurt.

— În Țara de Sus ? Doar știi că unchiu-meu trăiește pustnic într-o chiliuță din creierul munților, la mănăstire...

— Și care ascunde opere de artă în valoare de cîteva milioane. Te-au înșelat toți : și văru-tău din Deltă, și mătușă-ta din Australia, și pustnicul. V-au înșelat pe amîndoi, pe tine și pe Cristina. Ea însă e bătrînă, noi vom avea un viitor.

În pomeții proeminenți ai obrajilor îi apăruseră două pete liliachii. Am ridicat din umeri cu nedumerire.

— Cum să facem ? m-am prefăcut eu că-o întreb, că nu-mi era indiferentă acțiunea ei. Dacă le-au luat și le au, i-am putea sili să ni le înapoieze ?

— N-am timp de vorbă acum. Vezi să pună femeia tot ce trebuie în geamantane. Stăm acolo două săptămîni, mi-a mai zis din pragul ușii înainte de a ieși, lăsîndu-mă să-mi beau cafeaua de unul singur.

Am fost nevoit s-o însoțesc în Țara de Sus la pustnic și la celălalt Robinson, în Deltă, ale căror adrese nu știu cum le aflase, și i-a găsit repede. Mă așteptam de acum să traversăm oceane și continente să-i ceară socoteală și mătușei din Australia, dar norocul meu că tocmai decedase, altfel am fi fost nevoiți să vindem tot ce aveam în casă, să plătim drumul pînă acolo. Pe călugăr și marinar i-a adus în fața unei comisii judiciare de anchetă, i-a confruntat în cîteva rînduri cu Cristina, să recunoască, iar eu, simțindu-mă vinovat de gestul ei, în zadar le-am explicat și le-am cerut scuze, căci ei au rămas cu impresia că totul era ticluit și pus la cale de mine.

— Banditii ăștia m-au jefuit ! Numai de aceea au fugit, să nu le cer socoteală. Cu siguranță ei le-au luat, și nemernica aia din Australia, ce ziceți că a murit. M-au jefuit, M-au jefuit ! se căina Cristina cît o ținea gura, cînd ne-am înfățișat toți la comisia juridică. M-au lăsat sărac lipit pămîntului !...

A fost un spectacol cumplit. Pustnicul i-a strigat Cristinei : „Hîrcă bătrînă ! Mă mir că te mai rabdă pămîntul după cîte ai făcut !". Iar de atunci bătrîna s-a îmbolnăvit și nu s-a mai ridicat din pat. Nevastă-mea se ducea la două zile s-o vadă, să-i facă menajul și s-o îngrijească. De voie, de nevoie, din cînd în cînd o însoteam și eu, s-o ajut la curățenie.

Într-una din zile am ridicat storurile și am deschis ferestrele să se aerisească camera. Cristina nu s-a mai împotrivit. Atunci am văzut pendula care nu mergea. Lora s-a urcat pe un scaun și a șters-o de praf, apoi a coborît și s-a apropiat de patul bolnavei.

— Mătușă Cristina, i-a zis ea, luîndu-i mîna, ne-ai putea da nouă pendula asta dacă tot nu merge. Am repara-o și-am păstra-o amintire

Bătrîna a făcut ochii mari, a încercat să se ridice, dar a căzut înapoi pe pernă, înecată de o tuse seacă.

— Pendula, Pendula ! a început ea să strige cu puținele puteri ce-i mai rămăseseră. Doamne, Leonard ! Ne iau pendula !...

— Nu ți-o luăm, mătușă. Fii liniștită, i-am zis apropiindu-mă de ea. Lora voia doar s-o reparăm, să-i dăm drumul.

— Dragul meu, Tomy. Abia veniseși pe lume cînd a murit Leonard, pustnicul era un țînc, iar văru-tău din Deltă nici măcar nu se născuse... Lora !... Unde-i Lora ? Dă-mi mîna, draga mea. Am fost și eu tînără cîndva. Eu și Leo, amîndoi... Lora. Ce nume frumos ! Îți dau ție pendula. Lui Tomy îi dăruiesc tabloul. Urcă-te acolo sus, băiatul meu, desfă cutia și scoate-l. Știam eu că tu îl moștenești pe tata. Ce mult îi plăcea lui să picteze ! Dar n-au fost vremuri pentru asta. Era singurul tablou veritabil. Toate celelalte pînze au fost copii făcute de el în tinerețe la Paris.

Am urcat pe scăunel, am deschis cutia pendulei și-am scos Renoir-ul,, o pînză uluitoare de 32 pe 46. Îmi ardeau degetele ținînd-o în mînă.

— Iartă-mă, Lora. Ți-am spus de toate celelalte pentru că eram singură. Nu voiam să fiu singură. Îmi era frică...

Am luat Renoir-ul, dar am lăsat pendula, nu neapărat să măsoare timpul cît avea să mai trăiască bătrîna mea mătușă, ci pentru că în cele din urmă așa dorise ea, să umble, căci n-o mai întorsese cineva de la moartea soțului ei.

premiile revistei luceafărul

Concursul de poezie „NICOLAE LABIȘ" Suceava

katia fodor

Copacul soldat

Se făcu atunci o vreme la care adulmecau caii
și-apoi le cădea coama, precum secerată
de mijlocul verii, prea secetos ;
și-am pornit să-mi apăr apele,
căci apele miroseau prea des a lapte
și femeile se uitau pînă începeau și ele să curgă.
Pornit-am să-mi apăr cîntecul, pietruit ca
drumurile aproape de oraș
și iată că de aerul acesta peste care te
iubeam la trezire,
peste care se pierdeau de părinții lor,
sălbatice, ploile,
s-a izbit un fier ce nu era nici plug,
nici lanț de priponit pădurea ;
s-a oprit vremea între anotimpuri și se puteau
vedea
pustiurile fără mireasmă, chipul apei
nehotărît ;
curînd, bărbați, pe piept ducînd greu
neîncercate arme,
vuiau ca-n munți un cedru-nainte de cădere,
și mă adunau – un colb pe fruntea lor,
lăsîndu-mă nescuturat.
Se abăteau armatele seminției pe urma zilei,
fosnitoare,
prin rouă-nsîngerată mergeam
și fiecăruia, pe veșminte, îi apărea un chip
cunoscut –
copilul ud la marginea furtunii,
femeia scuturîndu-și luna de pe umeri
și malul riului trecător.
Și, chiar murind, vedeam cum înfloreau
lanciehieturi
aceste pămînturi, de lepra secetei părînd că
se vindecă ;
plecau în sevă cu armele lor ; deasupra,
cîntecul, ținînd norii
precum o potcoavă grea, în fața unei case –
și te-am lăsat, dragostea mea, să păzești,
căci somn mi-a fost
și-am adormit în rănile de miere ale ierbii.

Întoarcerea acasă

Oriunde aș urma o cărare, ca și cum înainte
ar sta tata,
cu brațele desfăcute, așteptîndu-mă ;
și mersul, trezindu-se în tălpile mele cu urme
de lapte.
Oriunde s-ar turna seara din ulcior
sarea mi s-ar prinde în păr, greierii
răzbătînd din florile serii – miresme.
Cum nici un plug nu se poate frînge în țara
mea,
săpînd prin palmele atîtor Marii
care și-au pus tinerețea în piine...
Ați auzit vreodată ciocîrlia strălucitoare,
în zorile zilelor de iarnă ? – Oricărui vînător
îi vine timpul
să-ndure acest glas, întinderea lui cu hotarele
prinse în plase ;
zăpezile nu pot fi împușcate, carnea lor,
apărată de cîntec
și de zborul păsărilor în fața soarelui
oriunde iarba răzbate peste ruine,
felul în care-și zidește seva la șoapta
Meșterului Manole,
norii născîndu-se dimineața
din fîntîna amară de la Curtea-de-Argeș.
Ploile din țara mea, desăvîrșind albiile
riurilor,
liniștite pajiști herghelliilor uitate de năvălitori,
și drumurile cu răni de grîu, privire de soldat
întors acasă –
munca lui începe cu o tăcere...
O, cum mîinile pot uita arma,
dar înconjoară livada cu sîrmă ghimpată ;
cu teamă, copiii privesc merii în floare.
Și încetul fel în care femeile re'ac lumea,
după mersul soarelui, după timpul deschiderii
florilor.

Peisaj cu fîntîni

Fructele nu pot scăpa din ordinea coacerii,
cum nici cuvintele ;
așa cum în preajma nașterii unui copil
părinții descoperă focul și grîul și lasă
năvoadele
să se încarce de solzi și de cîntecele
pescarilor,
sudoarea lor de furtuni ziditoare...
Nimic nu rămîne ascuns, în afara luminii,
căci singura ei istorie este o pasăre,
și ceea ce se vede nu este singele,
izbind în aer cu scuturile sale ca roua,
este tăcerea în care își pierde fluierul un
păstor
și mesteceni cresc în acel loc, ca și cum loc
s-ar numi poemul ;
nimic nu rămîne ascuns, în afara cuvintelor,
alcătuind cărarea subțire și sfioasă
ce desparte cîmpul de maci și de cai tineri –
de departe, se poate vedea casa,
precum o șa scumpă pe nesupunerea
pămîntului ;
cărarea sfioasă, cum limba căprioarei
deasupra izvorului,
simțind arsura îndepărtatului luceafăr.
Anotimpurile pot trece, ca și războaiele,
cu semnele lor, de praf lăsînd tălpile –
cîntecele trec însă cu tălpi de cireș,
cel care cîntă vede drumul mai departe de
orizont,
așa cum vede, prin palmele ascunse-n
tulpinile grîului.
hotarele patriei sale.

Concursul de poezie „NICOLAE BĂLCESCU" Rîmnicu Vîlcea

virgil dumitrescu

Regăsire

Caii mei albaștri
caii mei de fum
cum zburam pe cîmpuri netrădate-n vînt
cum pocnea sămînța stelelor prin ierburi
cum veneai ușoară smulsă de pămînt

Crește între ape umbra mea înaltă
stelele aleargă pe alt cer de zodii
ierbile din urmă pentru ce tresaltă
cînd tu treci prin noapte ca un vis de plumb

Poate ești adîncul necuprins în palmă
pentru care tremur mingiindu-i fructul
muntele de sare înflorind pe-o geană
marea care-mi poartă neodihna calmă

Între care sălcii se întoarnă visla
toamnelor din care ai descins acum
fulgeră prin grîne ca un semn de pace
caii mei albaștri
caii mei de fum

Fata din sălcii

Eu mi-am păstrat pe maluri o fată între sălcii
privirilor ascunsă de-un corn la vînătoare ;
trăgeam cu pușca veche-n puzderia de stele
și ea căzu la margini de apă sunătoare

Făcea albastre cercuri cu lovituri de vîslă
„rămîi !" am spus atuncea ; pămîntul meu e
dulce
aceste porți uitate vor înflori pe grinduri
năvoadele, pescarii veni-vor să le-arunce

Un cor de ape limpezi sonorizînd adîncuri
„rămîi !" pe țeava puștii doar soarele se joacă
septembrie : copilul cu pleoapele întoarse
ca la un semn nostalgic de păsări care pleacă

Mă leg de rodul toamnei pînă se pierd în
mine
acele funii groase de abur călător

Eu mi am păstrat pe maluri o fată între sălcii
și-abia o pot atinge cu steaua mea de dor...

Simplă invocație

Din cînd în cînd mai vino și sună-mi lung
în suflet
tu știi că niciodată nu te-am primit străină
ezit că prea mi-e casa corabie-n furtună
cutie de chibrituri cu-Atlanticul vecină

Ion Grigore : „Iarnă"

Din cînd în cînd mai bate-mi în poarta
fermecată
ca-ntr-o poveste dulce cu feți-frumoși și zîne
tu știi că niciodată nu te-a vînat uitarea
în muzica din sfere albastre vom rămîne

Din cînd în cînd mai vino cu iarba
primăverii
tu știi că niciodată nu sînt plecat de-acasă
mai trec și eu prin cringuri
mai rup o hoină veche
și mulțumesc secundei că o trăiesc frumoasă

Chip în oglindă

Eu pronume la persoana întîi
locuitor al unui astru de gheață
bintuit din cînd în cînd de neliniști

Eu pronume la persoana întîi
recuzat de putința luminării la față
fără identitate
virstă,
orgolii

Dintr-un spirit adînc de dreptate

Eu
pronume la persoana întîi
silabă supremă flamurei sfinte
în toate ferestrele graiului meu

Jur să mă țin de cuvinte

Concursul de poezie „BALADELE DUNĂRII" Galați

nicolae băciuț

* * *

Poemul acesta nu l-am scris niciodată ;
el e asemeni unui ziar necitit
oxidîndu-se într-un punct ca o cicatrice.
El există undeva pe distanța dintre brahiile
unui cuvînt
respirînd, fugind pe urmele tălpilor
ca un condamnat la moarte ;
de fiecare dată se găsea un copil sau un
soldat,
fiecare îndemnîndu-mă la jocul său
văzîndu-mă în fața mașinii de scris.
Am încercat să-l scriu pe propria memorie
îmbrăcînd o manta fără semne de armă –
dar cum te poate judeca o manta
îmbrăcînd-o,
cum te poate îmbrăca o manta judecînd-o !

Stînd aliniați, trei linii paralele,
nu ni se vedeau decît ochii
ca trei inele concentrice :
pentru atac,
pentru apărare,
minutele gamelei –
aburul
humei
întors.
Trei linii în jocurile noastre :
Încărcați !
Armați !
Foc !
Oul metalic clocindu-se la tremurul mîinilor
noastre
ca trei țipăte pe patul încrustat.
E timpul să te duci acasă,
și voi, aliniați, trei linii paralele.

Poemul acesta nu l-am scris niciodată !
El e asemeni unui om trăind în alt om
ca și cum ar purta o manta
care n-a făcut nici un război,
în care n-a existat nici un erou –
doar o mînă care pipăie porii
ca pe niște tranșee.

Poemul acesta e asemeni unor amiezi
îngrămădite în oase,
iubite îngrămădite în oase ;
oasele pietre, oasele pată de cenușă,
oasele om.
Poemul acesta nu l-am scris niciodată !

Privegherea

Ne-ntîmpină străfulgerat soldatul
cu păsări nemișcate-n el,
hotar de priveg.iere verticală
pe ne-nțelese sensuri din rastel.

Fișii de rond – pămîntenirea
cînd draperii de semne se deșiră ;
arhipelagul cetii-și sapă ostoirea,
Și atunci pe el chiar și tăcerea-l miră.

Cai de nesomn în aer galopînd
porii de liniște-i astupă,
gleznele sîngeră-ntr-un fruct
hărțile inimii să rupă.

Se apasă nelumesc păduri de singer
pe schimbul fixelor priviri
e-o-mbulzeală ca-ntr-un măr de-uraniu,
și-un cer pe care nu-l respiri.

Ne-ntîmpină străfulgerat soldatul
pe scara legilor inverse
Și timpu-și strigă-n os părinții
strivindu-și pașii sub traverse.

Doar frigul altoit pe oase,
schimbă poeții în mantale groase.

Ființa patriei

Purtăm în ființe-ntregul țării trup
legat prin dor cu fiecare parte,
cum pruncii de la mame nu se rup
nici se despart prin nici un fel de moarte.

Purtăm un fel rivnit de a iubi
prin chipul țării ca un chip de mire,
ducîndu-ne mai mult, mult dincolo de fii
cum pleacă ochii dincolo de fire.

Purtăm Carpați ca pe-o măsură-n singe,
grîne și cer sudînd acest pămînt
ca rodul mamei cînd chircit se stringe
cu sfîrcul lunii-n gură țocăind.

Purtăm în noi un veac preaîncercat,
dar care n-a cerut nicicînd simbrie
și care-o Patrie-lumină ne-a păstrat,
cu morți cu vii, întru statornicie.

Purtăm în ființe un îndemn fierbinte :
Noi trepte s-ascultăm, să fim mai sus,
că n-au sfîrșit bărbații-acestei ginte
tot ce-au avut acestei lumi de spus.

Purtăm nestins izvorul ce-l nutrim
ca pe-o deschisă poartă-n veșnicie,
de-ajuns cînd vrem, cînd făptuim,
și ne-mplinim prin tine, Românie !

---

radio r

Dialog cu țara

Emisiile radiofonice ale acestei perioade au configurat imaginea firească a unei întregi țări care participă la marele Forum al comuniștilor. Este aceasta o practică demult încetățenită, demult cunoscută și recunoscută : tot ceea ce se hotărăște într-o destinul țării să fie hotărît de către țară. Am fost în ziua deschiderii lucrărilor celui de-al XII-lea Congres în cîteva întreprinderi bucureștene. Am fost și am văzut ce poate însemna o dezbatere deschisă, democratică. Am fost și am văzut oamenii muncii urmărind, în fața televizoarelor sau ascultînd la radio, cu cel mai viu interes, Raportul prezentat de secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Uzinele „23 August" păreau a fi o altă sală a Congresului : fiecare fabrică de aici, fiecare secție își avea radioul ei. Oamenii ascultau raportul secretarului general către țară, tot așa cum și ei raportaseră secretarului general al partidului realizările lor. Cu gîndul lîngă gîndul celor prezenți la Congres, exprimîndu-și deplina adeziune la Documentele Congresului prin fapte exemplare de muncă, oamenii muncii trăiau clipa prezentului integrați organic istoriei. Aceeași atmosferă de participare, de integrare în viața politică a țării și la întreprinderea de mașini-unelte și agregate. Aceeași atmosferă aveau s-o surprindă și relatările radioului pe care aveam să le urmăresc mai tîrziu, dovadă elocventă că politica partidului nostru este una deschisă, este un permanent dialog cu țara.

În aceste zile de sărbătoare, radioul a îmbrăcat hainele festive, fără a cădea în festivism. Radioul a cinstit așa cum se cuvine — și așa cum au făcut-o toți oamenii muncii — Congresul Partidului : printr-o nouă calitate a muncii, printr-o ridicare pe o treaptă superioară a muncii : ediții speciale, transmisiuni în direct, interviuri, declarații, instantanee — toate realizate excelent, aș spune la cota înaltă a marelui eveniment trăit. Se poate spune, pe drept cuvînt, că transmisiunile — din incinta marelui Forum sau din întreprinderi —, că relatările — de la lucrările Congresului

Ion Grigore : „Peisaj cu stejari"

sau de la locurile unde oamenii muncii au dedicat Congresului remarcabile fapte de muncă — au transpus în viață cuvintele întîlnite și rostite de toți comuniștii țării : cel de-al XII-lea Congres al partidului este un congres al poporului întreg.

Constantin Stan

---

plastică p

Universul satului

Ion Grigore s-a afirmat ca pictor al satului Moldovei de Sus, ca pictor căruia un anume peisaj i-a împlinit vocația și i-a determinat viziunea. Născut și crescut aici, rămas permanent în contact cu obîrșia, Ion Grigore a reușit să ne restituie în limbajul culorilor esența peisajului și a existenței oamenilor acestor locuri, să ne transmită fiorul adîncului său atașament față de vatra natală. În monografia „Satul bucovinean în pictura lui Ion Grigore", (Editura Sport-Turism), Cornel Radu Constantinescu și-a propus să lumineze această structurală condiționare dintre om și pămînt, dintre relieful lui spiritual și creație, trăsăturile particulare ale picturii sale, care evocă atît de pătrunzător cu minime mijloace de expresie, o lume în aparență simplă, naturală dar extrem de bogată în înțelesuri.

Satul, reprezentînd pentru creator „o suită de valori nobile și perene" este concentrat în două imagini suprapuse: „satul natal suravietuind copilăriei și satul postulat în limitele verosimilului de rigorile formei". O atare perspectivă a condus artistul către o formulă plastică proprie, unde realitatea se împletește fericit cu fabulația, cu ritmurile basmului popular, cu aducerile aminte. „Vagul memoriei — se remarcă undeva — reîmprospătat adesea de contactul direct cu satul este limpezit, ordonat, statornicit în pictură prin fermitatea, uneori tăioasă, uneori imblînzită a contururilor și prin repetarea motivelor : vesnic aceleași peisaje și vesnic altele, știind că sînt acelea pe care le-a trăit odată și încă multe altele ce va fi să se nască din același vis, căci bucuria întîlnirii, prin vreme, cu sine le înmulțește neîncetat".

Totul pare surprins într-o clipă de solitudine, o clipă senină și bogată, tipică celui deprins să făptuiască totdeauna ceva, în care aceasta ne apare „biruită prin faptă, sau, ca să fim mai exacți, prin sentimentul viu al faptei". Pînă și naturile statice sînt la Ion Grigore sat, „un sat văzut pe dinăuntru".

Criticul distinge, printre altele, drept constante ale picturii analizate, intensitatea încărcăturii emoționale, sesizabilă în simplitatea pregnantă a imaginii și în robustețea ei, „sugestivitatea amănuntului" și „rezonanța lui simbolică", profund semnificativă pentru condiția umană. Echilibrul, armonia și originalitatea paletei lui Ion Grigore, constată Cornel Radu Constantinescu, se datorează unei „arhitecturi clare a compoziției", unor asimetrii gîndite, raporturilor cromatice contrastante, subtil puse în valoare și difuzei vibrații a tonurilor (un soi de „sfumatto"), adevărului culorii care „dă seamă de ceea ce e solid, stabil sau pufos în natură, de ceea ce e greu sau ușor, de ceea ce e mohorît ori luminos". Cornel Radu Constantinescu, cu sigură cunoaștere a creației pictorului, luciditate și optimă poziție față de obiectul investigației, cu profunzime a privirii reușește să contureze pertinent și convingător multitudinea componentelor care definesc viziunea și stilul acestui tînăr și talentat pictor. Cartea sa scrisă cu ascuțime și real talent literar se poate număra, după opinia noastră, printre izbutitele monografii dedicate unui artist, cu atît mai mult cu cît e vorba de un artist din generația tînără asupra căreia cercetarea critică și istoriografică se apleacă, în acest mod, destul de rar.

Petre Oprea

---

muzică m

Momente de reper

Instituțiile muzicale ale Capitalei au prezentat în aceste zile de bilanț concerte panoramice cu lucrări autohtone de vibrație. În cel de care vom vorbi acum, la Radioteleviziune, sub bagheta lui Paul Popescu, alături de prime audiții — cum se obișnuiește de regulă în asemenea ocazii — au avut loc și reaudieri de marcă, prilej de a dobîndi o perspectivă justificată asupra opus-ului de reală viabilitate, produs în anii din urmă.

Orchestra Radioteleviziunii, exersată de ani într-un asemenea repertoriu, pare a se simți deosebit de bine cu Paul Popescu la pupitru. Este un dirijor activ și suplu, de o mare perspicacitate muzicală, vie inteligență artistică, care știe secretul lucrului eficient cu ansamblul. La Paul Popescu, partitura românească nu joacă niciodată un rol de tranziție, între alte două momente de vîrf ale programului. Ea este judecată și valorificată cu agerime, cu un instinct al calității nicicînd înșelat. Așa se face că exercițiile lui Paul Popescu au rotunjime, au personalitate, sînt versiuni autoritar desenate potrivit viziunii dirijorale.

Concertul la care ne referim a avut și în ceea ce privește premierele dar și reluările marca de finisare care face imediat interpretarea convingătoare. În deschiderea programului, prima audiție a cantatei lui Doru Popovici **Va fi odată**, pe versuri de Dumitru Popescu. Lucrare de intens lirism, cantata constituie un moment de reper în creația compozitorului. Revenirea sa la mijloace de expresie verificate atinge aici nivelul maxim al convingerii interioare, în așa fel încît muzica este cuceritoare și deplin sinceră, articulată liniștit, matur, echilibrată în tendințe și, mai ales, limpede.

Într-altă generație, Șerban Nichifor se arată deschis oricărei maniere creatoare, disponibil a-și schimba pe loc paleta expresivă, în funcție de scop. Cîntecul său, intitulat **Jurămînt**, pe versuri de Adrian Păunescu, are o cadență clară este servit muzical de mijloace adecvate, este, în cele din urmă, o muzică de aparență. Memorizarea ușoară îl face accesibil interpreților de toate nivelurile.

Între reluări, **Concertul pentru pian** de Valentin Gheorghiu și-a cîștigat, în cele aproape două decenii de la compunere, locul binemeritat între piesele concertistice originale. Este o muzică de vervă instrumentală, de tratare folclorică după modele sigure și, în mîinile autorului, este o demonstrație captivantă de pianistică.

Reaudierea, la un an trecut, de la prima audiție, a oratoriului **Canti per Europa** de Theodor Grigoriu conferă perspectiva necesară impozantei lucrări. Este, se reconfirmă, o frescă muzicală de o amploare neobișnuită, în care toate mijloacele se conjugă țelului nobil. Muzica se hrănește din idei înalte, între concepție și meșteșug funcționează o transmisie ireproșabilă, părțile se adună întregului, dimensionînd întreprinderea cu autoritatea maestrului.

Costin Cazaban

viața cărților

ION BRAD:

«Ora întrebărilor»

Lirică transilvăneană, viguroasă, afirmativ militantă, în linie Cotruș, Goga, Beniuc, dar și meditație tulburătoare asupra existenței, tensionată dramatic de obsesive interogații, de stări dilematice, amintind uneori prin cadența versului de Blaga, iată cele două ipostaze care impun, la lectura poeziei lui Ion Brad din antologia **Ora întrebărilor,** apărut anul acesta în colecția **Biblioteca pentru toți,** a Editurii Minerva. Poetul operează **o** selecție severă în bogata sa creație, fapt firesc pentru o conștiință artistică definibilă prin rigoare. Căci de la **Cincisutistul** (1952) și **Balada împușcaților** (1955) la **Transilvane cetăți fără somn** (1977) și **Războiul cunoașterii** (1979) drumul — am zice, drumul cunoașterii poetice — e lung, semnificind nu atît o modificare de atitudine sau de repertoriu tematic, cît eliberarea de pletorismul imagistic, refuzul reportajului versificat, facil, esențializarea metaforei, în vederea pătrunderii straturilor profunde ale spațiilor tematice proprii. De pe această poziție, cîștigată după mai bine de trei decenii de exercițiu poetic, ne propune Ion Brad să privim retrospectiv creația sa. Astfel, cartea este împărțită în șase cicluri **(Copilul cărunt, Thalassa, Anotimp incert, Mater, Terra mater, Humanitas)** fiecare debutind cu poezii scrise în 1979, pentru a continua, apoi, cu versuri mai vechi, într-o cronologie inversă, ce vine să accentueze ideea de retrospectivă poetică și existențială, pe fondul implacabilei **treceri,** resimțită acut de dincolo de „mezzo del camin". Iată contururile aceste stări, intr-o **Implorație** din 1975, amintind prin tonalitatea elegiacă de testamentul eminescian din „Mai am un singur dor", dar fără tristețea calmă de acolo : „Toți anii ce fugiră tu înapoi adu-mi-i" / Mareea nevăzută, de sub magnetul lunii // Dezgroapă-i de sub pragul furtunilor ce-au fost / Copilăriei leagăn și tinereții rost // Pe Thanatos întreabă-l de poate să renunțe, / Cînd vin, i-aduc belșugu-n ulcioare și grăunțe // Din vinuri, cele coapte. Din grîne, cele pline / De tainele seminții nedeslușite-n mine / Acestea vor fi toate podoabele-așezate / Să-mi privegheze somnul, ca de păstor, pe spate // Nu scuturi — răni de aur. Nici lăncii — răni de fier / Nici pe cei dragi alături, de vii, nu vreau să-i cer". etc.

Sub semnul căutării de sine, stă primul ciclu al volumului. Amintirea păstrează regretul copilăriei trecute, evocă satul, părinții, casa, tot atîtea motive și teme recurente în poezia lui Ion Brad, elemente ale unei biografii interioare cu valoare de certitudine, acum la „ora întrebărilor". Asaltul întrebărilor neliniștite continuă în ciclul **Thalassa.** Ne întîmpină aci o poezie reflexivă, abstractă, dominată de metafora mării, spațiu existențial în care se consumă, între viață și neant, aventura cunoașterii. Cînd incertitudinile îl amenință pe Ulise (vocea lirică a poetului) cu pierderea reperelor, amintirea este pavăza în calea primejdiilor „Neliniștea mării e-a mea / Încaer delfini cu meduzele, / Prin noaptea lichidă / Mai caut o stea / Ce-mi arde privirea și buzele // Adulmec rechinii luminii / Adîncul să nu-mi pustiască / Pe urmele lor, / Rup plasa de forme și linii / A tragicei mărilor mască // Adînc, unde astrele dorm, / Iar stropul cît muntele-apasă / Filtrez amintirea / De murmur enorm / Și-n ea mă închid ca-ntr-o casă" **(Casa).**

Echilibrul precar al „anotimpului încert" („cînd sînt grăbit, dar pot să mai aștept") își pune pecetea asupra liricii erotice, tonul oscilînd între nostalgia calmă și dezolarea convulsivă. Portretul ființei iubite nu apare, poetul urmărind propriile seisme interioare. De aici, din acest egotism pasional, rezidă o anume lipsă de noblețe și afectarea, de care versul se eliberează doar atunci cînd obsesia **trecerii** invadează scena poemului: „Cînd te aștept, se arcuiește-n mine / Sfioasă pînda crudelor jivine / Ce-ascultă doar de legea veche : / Să-și afle în primejdii, în desfătări, pereche... / De cade-o frunză, pasul de răsună, / Mă-nfiorez ca sunetul în strună, / Cu ochii dilatați de leoparzi / În rugul brațelor să văd cum arzi / Mereu nu vii...... Absentă, jucăușă, / Așteptați să crească flacăra-n cenușă / Și pînda simțurilor să se curme... / ...Vor sta alături, sacre, două urne" **(Cînd te aștept).**

Dragostea, de această dată prezentă în ipostaza filială și a patriotismului este sentimentul generator al poeziilor din ciclurile **Mater** și **Terra mater.** Imagine emblematică a universului poeziei lui Ion Brad, figura mamei, ființă sublimă, evocată cu pioșenie îndurerată, traversează decorul satului natal, imprimind versurilor, de o remarcabilă simplitate, forța emoțională a adevărurilor esențiale. Absența gesticulației ostentative și tragismul reținut sînt de un deosebit efect estetic : „(...). Acolo-am găsit, ape tulburi și reci, / Un mîl viscos adormit pe nisipuri / — Dragul meu, pe cine tot strigi, după cine tot pleci ? / Parcă ți-am auzit vocea-n feluritele chipuri // Priveam... Și numai gîndurile mele spre țintirim / Tăiau, în zbor chinuit, lumina sticloasă... / Aștept să scrie tata să venim / Că intr-o seară albastră te-ai reintors acasă" **(Mamei, dincolo).**

În **Terra mater,** iubirea de țară își află fericita expresie, ferită de ipocrizia clișeelor, în elogiul eroilor istoriei neamului **(Ștefan, Mihai, Iancu, Vlad)** al ctitorilor spiritualității românești **(Eminescu, Cipariu, Inochentie Micu, Blaga, Călinescu)** în evocarea locurilor păstrătoare de semnificații cu amplă rezonanță în conștiința națională **(Alba Iulia, Moisei, Blaj)** în imnul înălțat prezentului țării. În definirea propriei ființe, patriotismul se constituie la Ion Brad ca dimensiune fundamentală. Cu ultimul ciclu, **Humanitas,** poetul pare a se depărta de tematica din restul volumului. La prima vedere, cele patru poeme de mari dimensiuni, selectate din **Războiul cunoașterii,** folosesc mitul muncilor lui Heracle drept pretext, pentru un exercițiu poetic în endecasilab. Departe de a fi doar o astfel de minoră întreprindere, reinterpretarea mitologiei se constituie într-o parabolă a condiției umane. În confruntarea cu existența, eroul liric își învinge îndoielile, rezistă tentațiilor, se definește în raport cu lumea, afirmînd încrederea în forța rațiunii. Cu această sinceră pledoarie se încheie aventura cunoașterii din **Ora întrebărilor,** carte gravă, a deplinei maturități poetice.

Valentin F. Mihăescu

NICOLAE CRIȘAN:

„Voievozi fără morminte"

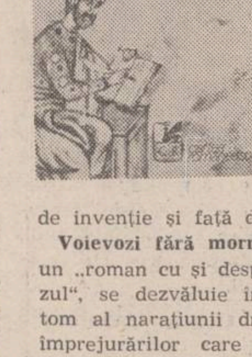

Dintre formulele posibile de a aborda romanțat istoria în cadrul unei narațiuni, Nicolae Crișan alege, în romanul său, **Voievozi fără morminte** (primul volum), pe aceea a memorialisticii, a unei false memorialistici mai bine zis, modalitate de expunere mai apropiată de document și cronică, mai aptă de a face loc reflecției subiective asupra faptelor, dar, totodată, se înțelege, mai circumspectă și mai rigidă față de invenție și față de epicul pur eroic.

Voievozi fără morminte, conceput inițial a fi un „roman cu și despre veacul lui Mihai Viteazul", se dezvăluie în acest întîi și voluminos tom al narațiunii drept o ambițioasă frescă a împrejurărilor care premerg ivirea pe firmamentul istoriei a figurii marelui domnitor unificator. Ne aflăm deocamdată în timpul domniei dintîi a lui Alexandru Lăpușneanu în Moldova și a trădării lui de către boieri în favoarea lui Iacob Heraclide Despotul, faimosul aventurier care a bîntuit țările române, iar, pe de altă parte, în Muntenia, în vremea nu mai puțin faimoasei doamne Chiajna, așadar, cam pe la anul 1560. Întîmplările multe și încurcate, desfășurate pe mari arii geografice, sînt consemnate de un oarecare Petre Zugravul, care la adînci bătrîneți, la peste optzeci de ani, în Olanda, își începe redactarea memoriilor, cu binecunoscutul scop al artei memorialistice „de a da seama despre vremea mea și oamenii ei însemnați", dar, în același timp, avînd în vedere, autorul memoriilor, și perspectiva modernă asupra actului eliberator și constitutiv pe care îl reprezintă scrisul. Jurnalul lui Petre Zugravul, conceput în mai multe limbi, este găsit — inocentă convenție ! — în anii noștri, într-o fermă din Alkmaar, autorului nerămînîndu-i decît să traducă și să armonizeze părțile componente ale manuscrisului. Acest artificiu îi permite lui Nicolae Crișan să recurgă la un mod strîns cronologic de relatare directă, cu foarte puține îndepărtări și inadvertențe de la consensul istoricilor de profesie, după cum îi permite, dată fiind premisa traducerii fragmentelor, să arhaizeze sau să modernizeze, de la caz la caz, stilul compunerii, simțit pretutindeni a fi firesc, potrivit cu epoca, dar și cu preocupările și vîrsta naratorului.

Acesta, în momentul derulării evenimentelor pe care le rememorează în însemnările de senectute, este un adolescent aflat în pragul maturizării, grăbită tocmai de precipitarea întîmplărilor cărora le este martor, mai mult de nevoie decît din proprie inițiativă. El este fiul unui negutător armean, pe nume Ivonia, stîlp financiar al domniei lui Alexandru Lăpușneanu și sfetnic de taină al voievodului, căruia îi descurcă treburile bănești și pentru care fabrică în secret chiar galbeni falși, dar, în același timp, prieten și fost coleg de universitate cu Iacob Heraclide Despotul îi înlesnește și aventurierului intrigile pentru dobîndirea puterii, făcînd, mai pe șleau spus, un joc dublu. Ivonia, care refuză orice propunere de înnobilare și preferă să rămînă în umbră, e în realitate — aflăm asta trecuți bine de jumătatea narațiunii — viitorul Ioan Vodă cel Cumplit, care, intr-adevăr, a avut un fiu, Petre, făcut cu Maria Rostovska, fiu însă mort de ciumă, ca și mama lui, înainte de ajungerea la tron a domnitorului. Este aici una din puținele invenții ale lui Nicolae Crișan, autor ce se arată, în genere, a fi foarte fidel datelor concret istorice. Pentru un roman, o asemenea aservire nu-i întotdeauna recomandabilă, pentru că împiedică imaginația să lucreze asupra indivizilor anonimi, în cazul formulei de memorialistică aleasă de Nicolae Crișan ea se dovedește plauzibilă, deși greoaie, căci memoriile au, de regulă, de a face mai ales cu oamenii importanți ai unei epoci. Trebuie să-l judecăm pe un autor pentru ceea ce și-a propus să întreprindă și din acest punct de vedere este clar că N. Crișan și-a propus scrierea nu a unui roman de aventuri, cu intrigă inventată, ci a unuia de meditație asupra istoriei și faptelor ei. Cu mici excepții (de pildă, episodul falsei morți a lui Despot, amintind de scena similară din piesa lui Alecsandri sau episodul găsirii legendarei comori dacice ascunse în Valea Streiului), aventurosul, epicul lipsesc aici, înlocuite fiind de o excelentă și întinsă documentație și, mai cu seamă, de o **voce** care reflectează pe marginea istoriei. Narațiunea curge sinuos, potienit, prin mari ocoluri și învăluiri, deși mijloacele plastice de a o însufleți și ritma se întrevăd din cînd în cînd, ca, de exemplu, în această mică scenă de pîrjol al naturii : „Cine n-a văzut, toamna, desfătata țară a Moldovei de sus, obișnuit adevărată grădină a raiului, acum cu copacii opăriți, negri, cu pămîntul solzos și crăpat asemeni călcîielor țăranilor, cu lunca Siretului cheală, pustiită de culoare, greu va înțelege simțirilor mele de atunci. Și ca pentru a face mai dureroase deșertul priveliștii și absența culorilor, îndepărtați munți ce, în dreapta, ferăstruiau zarea". etc.

O Moldovă sadoveniană, a belșugului de vin și cărnuri fripte, a popasurilor de noapte, în jurul focurilor sau a unei ospeții aproape agresive, cînd călătorii sînt popriți din drumurile lor pentru a cinsti cu gazdele rodul fabulos al viilor, apare, de asemenea, în unele descrieri : „Dacă alta nu ne-a îngăduit Cel-de-sus, dar carne și vin este. Și pace în țară. Milostiți-vă, cinstiți călători, scăpați-ne de grija turmelor, tot n-avem cu ce le nutri la iarnă. După cum trebuie golite butiile de vinurile vechi pentru asta nou, pe care ni-l dă Dumnezeu gîrlă în locul ploilor. Ba, la o asemenea ocazie, mărite vornice Gliga, și dumneata, vameșe Constantine, iaca, plătim și dabila și vănăriciul cuvenite stăpînirii. Odată cu risipirea convoiului printre vii, printre acareturi, pe sub pomii veștejiți, am înțeles că întîrzierea era inevitabilă și încă mare, judecînd după prezența unor lăutari țigani și cimpoieri creștini, ca și după numărul focurilor aprinse pentru a frige berbecii, viteii, juncile ce, behăind ori mugind, cădeau sub satîrele sacrificatorilor. (...) Roabe îmbrăcate doar intr-un șorț de șovar sau frunze de viță, urmate de vieri, și aceștia goi, numai în izmene de tort și cu cununi de vrej pe creștete, au prins a juca și chiui sălbatic în linuri, în sunetele lăutelor și cimpoaielor. Soarele ce scăpăta și mustul ce le țîșnea sfîriind de sub tălpi îmbrăca tinerele lor trupuri intr-o ploaie de aur ; totul părea o vedenie din alte tărîmuri și timpuri, pentru care veseli la mese am închinat, femeile bînd must proaspăt, iar bărbații vin vechi".

Tot astfel, aparent fără mare legătură cu firul epic al unui roman, dar îndreptățit în cazul deghizării lui sub haina memoriilor, sîntem purtați, pe urmele eroilor, pe un mare spațiu geografic, cuprinzînd, în afara Iașilor și Bucureștilor, Brașovul lui Johannes Benkner și al diaconului Coresi, Sibiul inventatorului de rachete Rudolf Hermann Conrad Haas, Coșovia, Cracovia iagellonă și multe alte orașe din Polonia și Ungaria, Kievul, stepele tătărești, Cafaa și Istanbulul. Amănunte de tot felul însoțesc aceste inedite deplasări în spațiu, configurînd, alături de alte posibile despărțituri din cadrul cărții, un minuțios jurnal de călătorie. Dacă intriga propriu-zisă absentează din romanul lui Nicolae Crișan, se poate afirma pe bună dreptate că locul ei este susținut de o **intrigă interioară.** Naratorul nonagenar, Petre Zugravul, își rememorează anii de formație care îl împing, prin forța evenimentelor și a intereselor oamenilor de care este legat, pe un drum neconform cu adevărata sa structură. Eroul nepractic este aruncat violent în practica vieții. Conflictul real se poartă în această carte între intelect și acțiune, între spiritul practic și cel contemplativ, între argumentele înțelepciunii și ale meditației și cele oferite de forța imediată, coercitivă. Tînărul personaj al memoriilor, el însuși sfîșiat între dorința, intimă, de studiu și perfecțiune interioară și necesitatea, exterioară, de a acționa și reacționa la întîmplările vieții, își propune, în primul rînd, să vorbească despre „cei logodiți cu puterea", întrevăzînd, însă, dincolo de „măreția nepămînteană și inumană a puterii", forța spiritului și durata artei.

Pe fondul aspru, sîngeros al faptelor istoriei, Nicolae Crișan întrețese frecvente reflecții și dialoguri juste despre adevărul vieții și al artei, despre limitele puterii politice sau despre pasiunile spirituale care limpezesc și călăuzesc existența. Morala cărții ar putea fi socotită aceea că : „fiecare clipă a vieții trebuie cu adevărat trăită cu toată conștiința noastră". Alături de lumea despoților și a tiranilor, alături de lumea intrigilor, trădărilor și silniciilor făptuite în numele puterii, autorul romanului așează cu tact și finețe, ca o contrapondere, universul dezbaterilor intelectuale și al înfăptuirilor întru spirit. Este partea cea mai bună și cea mai sensibilă a romanului **Voievozi fără morminte.** Nicolae Crișan a găsit o modalitate potrivită sieși de a medita la mecanismul omenesc pe marginea exemplelor oferite de cronică și istorie, dar și de experiența personală, făcînd foarte firească și plauzibilă **vocea** care se exprimă în cartea sa. Este o voce a înțelepciunii, ușor bătrînească (să nu uităm că naratorul își redactează memoriile la o vîrstă înaintată), cu iz de cronică și de psaltire, dar mereu amabilă, fără acea îngroșare de ton presupusă de o senectute atotștiutoare, o voce căreia îi convin protocolul, perifraza, aforismele și vorbele cu tîlc, întîrzierile bine studiate.

Voievozi fără morminte degajă prin meditațiile sale o căldură omenească a dezbaterii luate pe cont propriu.

Dan Cristea

POP SIMION:

«Luptătorul fericit și iubirea lui pătimașă»

Există autori pentru care o idee refuză să înceteze a frămînta imaginația odată ce este turnată intr-o formă artistică ; ideea continuă să lucreze, să domine voința autorului, căutînd și încercîndu-și mereu alte întrupări. Ea capătă cu timpul valențe simbolice sau se încarcă de amintiri, își caută exemplificări sau se unește de la sine cu o stare sufletească a cărei unică vindecare este reluarea drumului în memorie și încercarea unor perspective mai bogate, mai elastice sau mai obiectiv delimitate. Așa se întîmplă cu nucleul simbolic, incrustat intr-o realitate istorică, din care a crescut romanul lui Pop Simion **Marșul alb ;** de la povestirea cu același titlu din volumul **Nord,** unde un ciopor de oi este înghițit de „zeul războiului" mîntuind cu jertfa sa un sat amenințat cu pieirea, efigie mioritică ce traversează o întreagă istorie națională, apoi la romanul din 1974 și pînă la recentul volum **Luptătorul fericit și iubirea lui pătimașă,** în care aceeași idee (a jertfei sîngelui tînăr pentru apărarea pămîntului eroic național) este reluată și condusă de-a lungul unor traiecte spirituale mai complexe („doar trecerea timpului care înțelepțește [uneori] și modifică întruna lentilele ocheanului prin care privim îndărăt a decis această re-povestire", spune autorul).

Deschizînd **Luptătorul fericit** ai surpriza mai întîi să constați că, în afara a două, trei excepții, cele aproape patruzeci de capitole ale cărții sînt aceleași din **Marșul alb ;** că, în afara unor nesemnificative schimbări onomastice (Alcupita devine Pită, Hallo-Hallo devină Mustațăgroasă, ș.a.) personajele sînt aceleași, iar întîmplările prin care trec sînt și ele identice ; că, în fine, locurile, caracterizările, destinele și psihologiile sînt similare. Odată șocul trecut, încerci să-ți motivezi de unde atunci impresia de ansamblu mult mai coerent, de legătură mult mai funcțională a episoadelor, de unde impresia de adîncire a caracterologiei, de valorizare mai intensivă a factorului personal, al naratorului, de petrecere mai închegată a planului amintirii cu cel al prezentului, — pe care cartea le degajă ? Am citit cele două romane aproape pagină cu pagină în paralel și am notat zeci și zeci de pasaje intercalate, observînd dispariția altora, mai decorative, dar mai nefuncționale din punctul de vedere al psihologiei eroilor. Dacă nu în substanță, în orice caz prin maniera epică **Luptătorul fericit** se distanțează de **Marșul alb ;** nu este vorba de un salt, ci de o așezare pe alt plan și anume, de la narațiunea propriu-zisă, la scenariu, de la alternarea obișnuită a prezentului cu flash-backuri, a prim-planurilor singularizante cu fundalurile sintetice, la folosirea abilă a stop-cadrului, dublată de o viteză sporită a travelling-ului, care conferă ritm alert epicului și centrează atenția în punctele de interiorizare. Astfel, ceea ce era nota specifică a cărților lui Pop Simion — elementele reportajului axat în principal pe valențe psihologice, pe tipuri general-caracteristice surprinse în momente esențiale ale existenței (de la **Ore calde,** la **Triunghiul** și mai ales la **Criza de timp),** — își capătă aici expresia cea mai funcțională.

Ceea ce singularizează dintr-o dată cartea lui Pop Simion față de alte producții de factură similară este firescul tratării, lipsa aproape totală a retorismului și evitarea unor clișee care, deși la origine au avut coeficientul lor specific de veridic și expresivitate simbolică, au sfîrșit prin a îndepărta cititorul, dînd impresia de artificialitate bombastică. Un grup de tineri, de origine socială și nivele culturale diferite, se prezintă voluntari în decembrie 1944 pe frontul antihitlerist. Cîțiva dintre ei nu sînt admiși, pe motive de vîrstă sau sănătate ; recurg la un vicleșug și ajung împreună cu ceilalți pe front. Astfel începe „marșul alb" care-i duce pînă în Cehoslovacia, o sută de nopți și zile de hărțuială, de autoverificare și încercare la școala răbdării, a curajului și jertfei. Unii mor, alții greșesc și cad în ridicol (cum este Lună) unii se formează deplin, alții sînt mutilați sufletește, unii luptă pentru că așa **simt** că trebuie, alții pentru că așa **știu** că trebuie ; nopți albe în tranșee, iubiri fugare, gări pustii, frig, visuri negre, visuri albe, viață de campanie în preajma unui model uman excelent realizat (Mustațăgroasă), temperamente iuți sau domoale, dialoguri scurte, dar pline, legate de bunul simț nativ, sobrietatea și sănătatea spirituală a acestui Țară, cea mai semnificativă figură a cărții, — totul văzut **in atunci** de un Student și **din acum** de autor, un autor pelerin pe locurile pătimirilor trecute. Expresia-cheie a cărții se află în final, cînd, la treizeci de ani după evenimentele de atunci, povestitorul află că se va turna un film dedicat „marșului alb", un film pentru care posteritatea „caută cascadori". Această expresie conține amarul unei experiențe unice de viață, un amar amestecat cu durerea celor pierduți și cu amintirea lungului drum al nopții către ziuă ; pentru acest drum atît de profund se caută acum cascadori. Ceea ce reprezintă un fapt absolut firesc, acum, devine obsesie pentru cel care a trăit realitatea de atunci.

Este limpede că o astfel de materie epică putea foarte ușor să cadă în spirit lozincard sau, în cel mai bun caz, în proză de război. În simplu jurnal de front, relatind exact, dar fără a da o profunzime morală eroilor și faptelor acestora. Accentuînd partea caracterologică, romanul lui Pop Simion se ferește de riscul superficialității retorice, iar evoluția, oscilantă a unor personaje, îndoielile și greșelile lor (vezi dezertarea lui Țară), evitarea oricărei supralicitări a scenelor de luptă și axarea pe viața de campanie, pe ceea ce se uită adesea în proza de acest gen, adică pe viața **dinspre** front, marșurile nespectaculoase, zilele de pîndă din preajma marilor încleștări, — toate acestea conferă cărții o structură aparte, de jurnal al unor conștiințe normale pe care nu efortul speculativ al autorului, ci însăși țesătura evenimentelor le ridică la nivel exponențial. Unele nuclee dramatice (moartea lui Samuilă Țară, revederea lui Țară cu Lena, moartea lui Suta, reîntoarcerea lui Țară pe front unde își găsește camarazii uciși), altele neașteptate, dar perfect motivabile (întoarcerea acasă a unor voluntari), unele scene de frumusețe morală (revederea lui Pită cu tatăl său, pe front sau viziunea lui Țară din **Castelul)** sau altele de o crudă dar expresivă notare, cînd autorul lasă faptele să vorbească prin sine **(Nopți albe în Carpații albi),** pasaje de artizanat artistic, unde tușa iute și precisă a reporterului își spune cuvîntul **(Pusta, ca o bivoliță)** și dialogurile fără nici o urmă de balast retoric, — sînt elementele de tehnică epică prin care **Luptătorul fericit** conferă expresie de maturitate artistică și echilibru funcțional unor fapte în sine normale, dar pe care genul literar ales le putea ușor compromite. Lipsită de orice ostentații gratuite, realizată nu cu economie de mijloace tehnice, dar cu un deplin simț al măsurii, închegată mai ales pe latura experiențelor individuale dar pe care circumstanțele istorice le determină în mod hotărîtor, avînd un plus de dinamism față de **Marșul alb** și o centrare vădită pe nuanțele mai ascunse ale psihologiilor abordate, — cartea lui Pop Simion este mai mult decît „o cronică juvenilă purtînd romantica primelor iubiri", cum restrictiv o prezintă autorul ; este o privire a istoriei prin oameni, prin oameni tineri care se construiesc moral în măsura în care contribuie la edificarea morală a unei lumi profund umane.

Dan C. Mihăilescu

MARIA LUIZA CRISTESCU

«Figuranții»

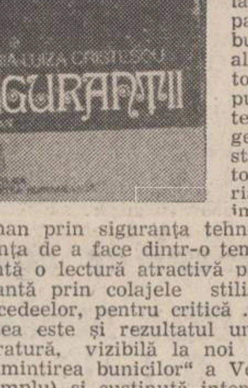

„Figuranții" Mariei Luiza Cristescu este romanul unor destine neînsemnate dar reprezentative pentru o epocă și un spațiu : orășelul transilvan de la răscrucea veacurilor XIX și XX. Autoare laborioasă, cu dese apariții editoriale de bun nivel scriitoricesc, al cărei model autohton, mai mult sau mai puțin declarat, e Hortensia Papadat-Bengescu, însă fără substanța epică a prozatoarei interbelice, Maria Luiza Cristescu impune în acest ultim roman prin siguranța tehnicii narative și prin știința de a face dintr-o temă minoră și insignifiantă o lectură atractivă pentru cititor și interesantă prin colajele stilistice și combinațiile procedeelor, pentru critică. Într-un anume sens, cartea este și rezultatul unei mode „retro" în literatură, vizibilă la noi mai mult în poezie („Amintirea bunicilor" a Veronicăi Verona, de exemplu) și susținută intens de voga serialelor TV englezești sau franțuzești, cu lungi povești banale și plăcute dintr-o incertă perioadă „fin de siècle" XVIIII sau XIX. Tipologic, cartea provine din marea școală a „romanului burghez" anglo-saxon, atît prin „puritanul" mediu social, cît și prin maniera povestirii în care vocea auctorială se face adesea auzită în acea tonalitate familiar-ironică aparte : „Locul în care se petreceau aceste mici evenimente este orașul Orhei din frumoasa și întinsa Transilvanie. Transilvania sau Ardeal, după cum s-a numit mai de mult sau mai spre noi în timp. Dar, această ultimă chestiune nu ne interesează, fiind prea înaltă și prea complicată pentru noi, atrași mai degrabă de întîmplările familiale, de micile drame din viața unor oameni de treabă, plini de însușiri, femei și bărbați, sau copii, ale căror rosturi și sentimente ne sînt mai la îndemînă. Rosturile astea ar fi cum se nasc, cum iubesc și, eventual, cum mor. Eventual doar, căci poveștile cinstite se opresc de obicei înainte de acest eveniment. Altfel, cuviința povestitorului din aceste locuri sau din oricare altele se preschimbă în trufie curată".

Tradiția literară a „orașului ardelean e veche la noi și cîteva constante au fost deja trasate, putîndu-se vorbi aici de Slavici, Agîrbiceanu, Rebreanu ș.a., dar încercarea autoarei amintește mai mult de construcția „faulkneriană" a unui spațiu imaginar și verosimil, teritoriu real și inventat, tipic epocii și totuși existînd doar în creația autorului său. Orheiul și locuitorii lui devin astfel principalele personaje ale cărții, stăruitor comentate și prezentate de povestitor : „Orheiul Transilvaniei sta așezat de sute de ani cu străini alături și, de aceea, altul mai românesc ca el nici nu se găsea în toată țara Transilvaniei [...]. Cine s-ar strădui să facă o scurtă și neîndemînatecă descriere a Orheiului, dar neîndemînatec li s-ar părea orheenilor orice nu a ieșit din mîna lor, ar mai trebui să spună cum arată ei la înfățișare" etc. Este știut, cum arăta și Wayne C. Booth, cît de mult ne blochează capacitatea de judecată, în plan moral, o viziune intimă prelungită asupra unui personaj. De aceea aparent favorabilă, ba chiar admirativă, analiza orașului, căci de o analiză e vorba, sugerează lent, fie prin ironie implicată („Orheienii nu se aventurau niciodată. Erau în stare să-și stăpînească și trupul, și mintea, și sufletul. Asta, desigur, oamenii cei mai vrednici, gospodarii cei mai chibzuiți și, în concluzie, românii cei mai de neam și mai vechi"), fie direct („Disprețul pentru răzvrătire și lauda căilor cele legale ale clipei ascundeau poate dorința secretă a orheienilor de supunere și deprinderea cu traiul îmbelșugat"), conformismul filistin al vieții micilor burghezi orheeni, moderația meschină, lipsa entuziasmului, rigiditatea măruntă a acestei specii de figuranți pe scena istoriei. În viziunea autoarei, totul în această lume, ce devine tot mai antipatică, e tîrg și afacere negustorească (cam groasă ironia scenei calculelor în porcine de la stabilirea dotei și nunta Minervei), iar țelul ultim, dincolo de „cauza" națională, confortul tihnit, chiar cu prețul lașității, al unei vieți gregare : „O afacere mai bună nu putea încheia nicăieri [...]. Iată că în Orhei nu se întîmplase niciodată ceva potrivnic Imperiului, situație trecută, desigur, pe seama prefectului. Dar tot cu acest lucru se mîndreau și românii orheieni. Ei interpretau altfel aceleași date. Știau să fie înțelepți, să lucreze lucrarea lor răbdătoare, să pregătească și să aștepte pînă cînd „vremea va fi coaptă".

Orheiul este spațiul închis al unei existențe raționalizate și sigure, în care nimic nu este lăsat la întîmplare, urmînd legile severe și tainice elaborate în „centrul" acestei lumi de vrednici negustori și avocați : „cofetăria domnului Bogdan". Verosimil din unghiul cărții, veridic mai puțin, din cauza caricaturizării ce-i anulează relieful și complexitatea, orășelul își trădează uneori sursele livrești : nu lipsesc din el nebunul „genial" și inofensiv, strada stranie a negustorilor evrei, elemente de atmosferă și scenariu totul însă bine transpus în registru ardelenesc, devenind și ele componente ale mitului „ardeleanului" din desele încercări de generalizare ale scriitoarei. Pentru a pătrunde în secretele acestei lumi și a fi acceptat de ea este nevoie de o îndelungată inițiere — ceea ce se întîmplă celor două personaje principale — fie prin parcurgerea unor etape ale unui drum impus încă din copilărie, ca în cazul lui Septimiu Căstăian, fie prin demonstrarea propriei capacități de înțelegere și integrare, ca la sora sa Minerva. Acestor trepte ale inițierii le sînt dedicate și cele mai izbutite pagini ale cărții, aspectul **povestire** (telling) cedînd locul aspectului **prezentare** (showing), prezența autorului fiind mai discretă, estompîndu-se oarecum în spatele celor două personaje, chiar dacă perspectiva generală rămîne tot cea clasică, omnisciență, în care autorul știe tot și încă multe altele pe deasupra. Ambele personaje trec prin ceea ce Joyce ar fi numit epifanii ale dezvoltării personalității, dar dintre ei doar Minerva se eliberează de apăsarea Orheiului, Septimiu devenind demnul „fiu al orașului". Pentru evoluția sa — într-un sens firul roșu al cărții — episoade ca cel „imaginativ" al legendelor aflate de la bunic, cel „mistic" al întîlnirilor cu călugărul Ioachim, cel „sceptic" cu negustorul Rubin Orheianu, cel al „ziarului" propriu (idee mai nouă), cel al socului „genialului" domn Gelmăreanu, cel „militar", cel al „iubirii", etc. nu sînt decît prilejuri de anulare a unor posibile dimensiuni interioare pentru a deveni cetățeanul perfect al orașului și de aceea conducătorul Orheiului. Formarea celor doi (copilărie, adolescență, începutul tinereții) ocupă spațiul cel mai important al volumului, în final prezentarea directă scăzînd considerabil în favoarea povestirii „rezumative", adevărat **raccourci** epic, în care scriitorul trebuie crezut pe cuvînt în privința evoluției personajelor sale. Clasic și el pentru un anumit tip de roman, epilogul nu e în întregime convingător și motivat, dar și aceasta intră în convenția literară a drepturilor autorului. Lumea aceasta măruntă și uniformă („Dacă îi priveai din spate puteai confunda bărbații din Orhei. Toți se străduiau să se îmbrace la fel, să-și tundă la fel părul și chiar să meargă la fel"), fără nici un rol în desfășurarea evenimentelor majore (cu excepția avocatului de la Tîrnave, mort în temniță, dar acesta aparține altui univers, al acelor ce au trăit și crezut cu fervoare în cauza lor), își atribuie, ca și după 1848, realizarea idealului național, fără a mai face disociere între acțiune și retorică : „Orheienii se gratulau reciproc pentru izbîndă, ca între coautori, fără să aibă nici o clipă îndoiala cum că alte voințe și personaje împliniseră totul".

Romanul se situează, fără excese, între social, istoric și psihologic, avînd din fiecare cîte ceva, ironia încercînd să marcheze distanța autoarei față de subiect sau față de cuvinte, uneori gratuit („Spuse fiului său, studintele în Drept..."). Acțiunile sînt punctate de observații subtile, adesea generalizatoare fără a depăși banalul, dar de efect în context. Analizele minuțioase și disproporționate față de micimea vieții interioare a personajelor amintesc de procedeul călinescian, în timp ce un umor savuros are scena cererii miinii nepoatei unui pașoptist în germană de către Septimiu, tînăr sublocotenent imperial („Domnu Mânzu [...] urlă în cel mai neoaș și mai românesc grai spre Septimiu invitația de a se întoarce la mumă-sa că, poate născîndu-se încă o dată, să nu uite că e român"). Episodul afișului de la magazinul arădean de pălării a surorilor Căstăian („Ane Ipătescu ale Ardealului") este caragialesc. Plăcut și nuanțat pentru lectorul obișnuit, romanul Mariei Luiza Cristescu devine — fără a fi livresc, mimetic sau prețios — pentru cel avizat o adevărată regustare de stiluri ale povestirii, fără însă, a reține unul drept reprezentativ și suficient. El este totodată un foarte bun exercițiu pe claviatura minoră a mașinăriei narative, care însă obligă talentul autoarei la abordarea registrului complementar, major.

Dan Alexandru Condeescu

Poezie și pictură

Urmare din pag. 1

nosc ? Și de aceea învăț să gîndesc ca el, ca ei, pînă cînd găsesc ceea ce mă interesează și, minune, orice descoperire, orice dezlegare a misterului aduce cu sine alte mistere, marile opere au resurse nesecate". Cuvinte asemănătoare pot fi rostite și în legătură cu poeziile lui Vasile Nicolescu, ce pornesc de la o seamă de pînze mai mult sau mai puțin celebre.

Am putea, fără îndoială, să scriem despre poeziile din „Salonul olandez" (1979), privind reproducerile picturilor pe care poetul le are în vedere, încercînd astfel să comparăm expresiile plastice cu imaginile lirice generate de ele. Dar credem că această procedare n-ar fi îndreptățită, pentru că ar presupune riscul interferării expresiilor. Să urmărim, deci, poemele lui Vasile Nicolescu în ele însele, făcînd abstracție de legăturile lor cu imaginile picturale de la care au pornit. Procedînd astfel, vom distinge, în primul rînd, poezii ale euforiei estetice, pe care le-am încadra în genul inscripțiilor lirice. Versurile lor încearcă să echivaleze vibrația culorilor. Un exemplu din această categorie îl constituie poezia intitulată „Moara de apă", încercare de echivalare a unei pînze de Hobbema : „Apă cu flori sălbatece în colțurile gurii, / apă ca o invadare continuă de licurici / apă substituindu-se cerului, / mlădiere de ondine care aleargă și nu se duc nicăieri, / iaz al umbrei înecate în umbră, / alfabet al transparențelor, moliciune / de gușă de dropie, / protoplasmă a mărunților pești / viorii / care fug electrizați / cămașă de cristal a dimineții, / apă fără prihană, / tulpină fără de rădăcini / înflorind". Imagistica este remarcabilă, o anume tonalitate distinctă făcîndu-se simțită.

Cele mai multe poezii, însă, încearcă să treacă dincolo de nivelul echivalențelor. În ele poetul tinde spre constituirea unor metafore ale căror semnificații trec dincolo de sfera purei expresivități de echivalare. Cîteva poeme obțin, astfel, remarcabile tente filozofice, ca, de pildă, cea intitulată „Vînătoarea mistrețului" (Joos de Momper), unde mecanismul amoral al evoluției naturale este sugerat printr-o imagine cinegetică : „Cu cîtă onestitate, cu ce lipsă de șiretenie / se năpustește natura asupra făpturilor ei / și cum avertizează cu-o mie de semnale pe cel / osîndit : / arborii tremură și vorbesc între ei ; înfierbîntați / caii încep să fornăie bătînd din copite: cîinii / schelălăie ca mușcați de șarpe în timp ce / hăitașii / urlă cu ochii ieșiți din orbite / și fără să-și dea cineva seama / s-au creat toate condițiile / ca lupta să fie de la egal la egal". O filozofică apropiere a vieții și a morții aflăm în scurtul poem intitulat „Ramura înflorită de migdal", ce poetizează o pînză de Van Gogh. Solemdoarea florilor simbolizează triumful vieții, efemeritatea lor ne trimite gîndul la disoluție : „Miraculoasă dezordine, / surîs al aerului / în complicitate cu moartea".

Cîteva poeme interpretează picturile dintr-un punct de vedere moralist, propunînd acide imagini ale inferiorității umane. Unul dintre acestea este intitulat „Colivia cu papagal" (J. H. Steen), unde pasărea mimetică este transformată într-un prototip al imposturii. Energia polemică a acestui poem este remarcabilă : „El care știe să maimuțărească totul / fără pic de complexe / și rîde aseptic de toate cîte sînt pe pămînt, / el care știe să imite flecăreala nerozilor, / pe clovnii care greșesc la jumătatea / frînghiei, / pe cei care înving și pe cei care pierd la zaruri / sau după tejghea, / el care știe să imite totul / chiar furia celui prădat, porunca stăpînului, / copiii căzuți / în canal în timp ce se jucau, / pe hoțul căruia n-a putut să-i dea la mir cînd / șterpelea caseta cu bijuterii, / el care știe să reproducă nu întocmai / — dar bine — dezechilibrul, urîtul, slutenia, / scrîșnetul arcului, prostia, bîlbîiala. taraba / răsturnată, / sfîriitul fusului între degete, / plescăitul lopeților și torsul pisicii, / el care știe să fie felcer de bîlci, prințișor, / mîntuitor de paradă sau simplu / toboșar...".

„Salonul olandez" este o carte de autentică originalitate, o carte a iubirii lucide pentru frumos.

Coordonate esențiale

Urmare din pag. 1

să care se materializează în primul rînd în el însuși (arta lui va fi dovada scrisă), scoțîndu-l de subt zodia zădărniciei, la drumul sănătos și larg al eficienței. Iată condiția intr-adevăr nouă, calitativ nouă și revoluționară a scriitorului. Pentru instaurarea ei trebuie să lupte nu numai cărțile noastre, ci și noi înșine.

Întreita interdependență rezultată din Raport în ceea ce privește literatura (și nu numai literatura) aș numi-o : de **participare,** de **confirmare și anticipare.**

Istoric, social și politic vorbind, **„se impune o preocupare mult mai mare pentru studierea temeinică a schimbărilor ce au loc în domeniul forțelor de producție și al relațiilor sociale, în fizionomia și structura claselor sociale, în raporturile dintre ele, în viața statului".** Participarea la acest proces, în mod activ, creațional, înseamnă confirmarea lui. Înseamnă sublinierea sporului de civilizație și conștiință. Literatura nu se poate constitui decît în **„mărturii emoționante ale celei mai grandioase epoci din istoria României".** Mărturii ale mișcărilor și mutațiilor sufletești. Mărturii despre tine însuți, cum ai fost, cum ești, cum vei fi, nu de unul singur, ci în fierbinte consens cu ceilalți. Lumina exact proiectată asupra unui sentiment îl distinge și-i mărește capacitatea de generalizare. Cu cît vom reuși mai bine să punem în pagină astfel de sentimente, din punctul de vedere al literaturii, cu atît vom reuși mai adecvat să dezvoltăm **„încrederea omului în forțele sale".** să ajutăm pe cît ne stă în putință la **„înnobilarea ființei umane",** anticipîndu-i încă din prezent dimensiunile sufletești viitoare, obișnuindu-l, drept parte a ființei lui cea mai adevărată, cu ele. Să nu intre în propriile lui sentimente ca într-o haină străină. Să se simtă în ele de parcă le-ar fi avut dintotdeauna. Numai în largul conștiinței literatura se simte și ea la larg. A-i descătușa, în această generoasă direcție, toate energiile, iată ce cred că ni se cere, și sîntem bucuroși să ni se ceară, în etapa ce am și început să **o** parcurgem.

atelier literar
poşta redacţiei

B. MARIAN: Curba e în coborîre, spre indicativul „confecţie". Cîteva pagini mai vii: „Limba română", „Manifest" (cam prea retoric) şi mai ales „Joc secund" (cu un final facil, nefericit, secundar). În „Poeme oblice", o încercare de înnoire, meritorie, dar încă neajunsă la transfigurare şi incandescenţă.

D. MĂLIN: Scrieţi prea mult, într-o inerţie industrioasă, grăbit şi nesupravegheat, lipsit de exigenţă şi ambiţia depăşirii. Rezultatele sînt, inerent, modeste, parţiale (cu scurte şi tot mai rare sclipiri de poezie — de pildă, prin „Poveste de toamnă", „Ce sus s-a-nălţat răsăritul", „Dimineaţa primejdiei", „Casa de stele"). Puneţi accentul pe studiu şi lectură şi propuneţi-vă să faceţi, cu fiecare pagină scrisă, un cît de mic pas înainte, sau măcar o tentativă în acest sens.

OV. SIHLEANU: Predomină confecţia „la rece", meşteşugărească, apteră. Doar cîteva texte, ceva mai însufleţite („Poveri", „Copilăria mai vine") mai îngăduie unele speranţe.

U. IOV: Lucruri surprinzător de slabe (greoaie, stîngace, inerte) în cele două plicuri. Doar cîteva — puţine, şovăitoare — insule de poezie: „Explicaţie", „Mă răsfăţ acum", „Somn îndrăgostit". Desenele le-am predat celor în drept să decidă.

C. ARVINTE: Vă aflaţi încă în faza căutărilor, experimentelor, cu rezultate variabile, îndoielnice, care ţin mai curînd de un soi de „montaj" de vorbe şi de o vînătoare de paradoxuri, decît de poezie. Ea e, totuşi, prezentă pe alocuri, fie chiar în embrion („Suvenir din ucenicie", „Tinzînd") ceea ce ne determină să rămînem în aşteptare.

N. STANCIU: Rămîne actuală impresia de data trecută („Sunete", „Pendul", „Gaudeamus").

O. CALIBAN: Mai puţin convingătoare, de data asta. Ceva mai bine, în „Singurătate", „Cîntecul centaurului".

L. SCURTU: Paginile dv., niţel cam aglomerate şi învălmăşite (în parte, şi cam ilizibile !) reprezintă un început promiţător (chiar dacă abuzul metaforic ajunge uneori la stridenţă, chiar dacă finisarea lasă de dorit de multe ori etc.). Deci, merită să continuaţi.

ELENA CIOBANU: E ceva, încă nu tocmai clar şi concludent, dar o anumită undă lirică şi o anumită mişcare, vioaie, inteligentă, a gîndurilor, ne îndreptăţesc să aşteptăm veşti noi, mai edificatoare.

Dragoş Morărescu: „Sîncrăieni"

A. ALBU: Nu sînt semne de progres. Nu reuşiţi să ieşiţi din aria unui limbaj convenţional — „poetic", destul de sărac, obosit, dulceag, din care lucraţi şi prelucraţi, plin de sîrguinţă, aceleaşi şi aceleaşi compuneri de minoră duioşie livrescă, uneori ceva mai înfiripate („Dar gîndurile", „Cîntec în faţa iubirii", „Mic poem de amurg"), alteori banale, superficiale, epigonic-manieriste. De altfel, am mai discutat şi altă dată aceste lucruri, dacă nu ne înşelăm, îndemnîndu-vă — ceea ce vom face şi acum — să încercaţi cu orice preţ o ieşire de sub această crustă fatală (contactul mai intim, mai stăruitor, mai receptiv, cu marea poezie modernă v-ar putea fi un sprijin preţios, dacă nu singurul, într-o asemenea tentativă).

Dan Minătoru, Silvian Floarea, Vasile Dumitru, Mitică Dodoi, Ionel Ţeculescu, Viviane, Alina R., Ion Miron (ceva mai bine, în „Miron Costin"), **Mihai Cotuţiu, P. Grădinaru, „Dor de soare", G. Corobea**: Nimic nou!

MANUSCRISE NEISCĂLITE: „Zero", „O ţîră de planetă", etc.; „Ai plecat", „Cînd ochii tăi scînteietori", „Cînd se scutură salcîmii", etc.; „Adevăr", „Linişte", „Vreau", „Anotimp etc.; „Ori unde-ai fi"; „Aşteptare", „Oameni generoşi", „De-aici încolo", etc.

Hermes, George Radu (versuri şi proză), **Monik, George Răcăşanu, Ovidiu Lizeanu, C. Velicu, Mihai Chirilă, Mihail I. Theodoru, Trifoi (Florin Buteică), Grigore Emilia, Mihai Eugenia, Marin Comănescu, Ovidiu Jurgea, A. Popa-Terzea, C. Slavic, David Alexandru, Mihaela Pop, Virgil Frunză, A. Năftănăilă** (mai bine, în „Cîntec de mugure"), **I. Aedlos, Gheorghe Tiliţă, Ion H. Orminişan, Constantin Negru** (ceva, în „Scaunul 39"), **Tucu Moroşanu, K. — L. Bar, Paul Christian** (v-am mai răspuns de cîteva ori), **Ancuţa Dincă, XI — Bucureşti, Ionel Adrian, Emilia Mironică, Dolfi V., Petre Sîrbu, Iulian Olaru, I. Băndilă Mărceanu, Adrian S., I. Vesa, Nicurim Eili, Nistor Bud, Ioan S. Lucăceanu, Victor Aru, Ştefan Aurel Drăgan, Girel Barbu, Maxim Dumitru, Aurica Burlac, Tudor Ion Pavel**: Încercări de nivel modest.

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Poem de recunoştinţă

Ţara
care te naşte
care te poartă pe braţe de lumină
prin viaţă

Ţara care-ţi mîngiie
cu pleoape de rouă dimineţile
şi-ţi lasă lumină diafană
pe vise-nserarea

Ţara care te hrăneşte
te apără, te aminteşte
celor ce vin

Ţara aceasta înseninează-o cît poţi !
Cu fiecare cuvînt înalţă-i poemul sublim
cum seva, prin fiecare petală,
alcătuieşte un crin !

AUREL ALBU

Certitudine

Chiar dacă moartea îmi va fi tăcerea
— cînd visul meu era ca să cuvînt —
chiar dacă neagra apă a uitării
va deveni eternul meu mormînt

Chiar dacă lumea-n pulsul devenirii
cunoaşte-va noi faze de avînt
şi schimbătoru-i chip va să confirme
c-avea dreptate să mă fi înfrînt

Chiar dacă viaţa-n veşnicu-i miracol
e de-un tragism nemărginit şi sfînt
şi-oricine se ridică împotriva-i
e doborît ca pulberea de vînt

Nimic din toate-acestea nu m-ar face
nicicum să mă dezic de cel ce sînt
şi voi muri convins că adevărul
e pavăza iubirii pe pămînt. —

PETRE VLAD

Dedicaţie

Patria mea de seamă,
Pîinea mea aspră ca o mamă
Şi cel mai dulce al meu vin,
Ţie, doar ţie-ţi închin,
Versu-mi imberb,
Superb
Ca un copil deghizat
În soldat.

DOINA VASILIU

Secundele

Atîta cît pot —
las o mînă de vorbe
în pumnii cerşetorului,
un salcîm la poartă
să lumineze
inimile trecătorilor
în primăvară
cicălesc pămîntul
cu sapa
ierburile să plece
după păsări, după lapte
secundele
trebuie grăbite —
cînd ţipă
ele vor să plece
mai aproape
de cer odată cu ierburile. —

MARIN CIORANU

Dragoş Morărescu: „Tuşnad"
(Din expoziţia deschisă
la Teatrul de Comedie)

Ţărîna patriei

Mă pot depărta ca aerul
pot dăinui ca apa
ca focul pot să mistui
ca soarele să luminez
deşi nu-s floare
nici arbore
nici cîntec
doar o constiinţă
şi niciodată
nimeni
n-o să-mi spulbere
puţina ţărînă a patriei
ţinută în palmă...

G. M. BUCOVICIOR

Statornicie

Picioarele au fost paturi de armă
de cîteva ori
li s-a cerut să fie paturi de armă
mîinile au fost arcuri şi săgeţi
de cîteva ori
li s-a cerut să fie arcuri şi săgeţi
trupurile au fost pietre de moară
de cîteva ori
li s-a cerut să fie pietre de moară

dar ochii au fost totdeauna totdeauna
totdeauna munciţi de culori şi forme
aruncaţi şi umpluţi cu abisuri
şi cu flori şi cu ierburi
şi cu lacrimi şi buze
şi cu picioare şi cu mîini şi cu trupuri.

GRIGORE HOJMA

Sînt de aceeaşi părere

Poeţii sînt azi ca medicii —
Cîte unul la o sută de oameni !

Ei vindecă boli mai uşoare,
Opresc hemoragii,
Fac operaţii reuşite pe membre,
Pun oase în ghips,
Prescriu tratamente
Şi acordă concedii de boală,
Plătite.

Dar nu se-ncumetă
La operaţii pe inimă
Sau pe creier.
Pentru aceasta
Sînt doi-trei doctori în ţară,
Cu adrese precise.
Ei ştiu şi-o mulţime de leacuri băbeşti
Şi foarte mulţi medici chiar
Vin la ei
Cu capul sau inima-n palme.

ROMUS ROCA

Tata cînd vine din cîmp...

Tata cînd vine din cîmp
aduce cu el un mac
şi-l roteşte ca pe globul pămîntesc
pînă ce continentele, oceanele, păsările
îşi ocupă locul...
Vedeţi, zice tata, din locul acesta
astăzi s-a tras un foc de armă
şi noi ne ducem mîna la inimă...

DUMITRU ILINCA ISTRATE

„Ceauşescu şi poporul"

Urmare din pag. 1

funcţia supremă de secretar general al partidului constituie o înaltă recunoaştere a marilor merite de conducător, de patriot şi revoluţionar încercat, răspunde unei necesităţi istorice. Ne aflăm într-o etapă a construcţiei socialiste care ne permite să ştim ceea ce înseamnă a răspunde unei asemenea necesităţi. Şi am răspuns, cu toată hotărîrea, fermi, uniţi, privind în oglinda prezentului dar şi în viitor. În momentul realegerii, al Înaltei Investituri l-am văzut pe tovarăşul Nicolae Ceauşescu, tînărul luptător comunist abia plecat din vatra Scorniceştilor, pe tovarăşul Nicolae Ceauşescu, participantul înflăcărat la marile bătălii de clasă ale muncitorimii, pe tovarăşul Nicolae Ceauşescu, deţinutul de la Doftana, în cele mai inumane celule, pe tovarăşul Nicolae Ceauşescu, din primii ani ai construcţiei socialiste, îndeplinind importantele sarcini încredinţate de partid, pe tovarăşul Nicolae Ceauşescu, bărbatul matur, comunistul ferm ales ca secretar general al partidului la cel de al IX-lea Congres. L-am văzut pe tovarăşul Nicolae Ceauşescu în funcţia de secretar general al partidului, pe parcursul a cincisprezece ani de istorice izbînzi ale poporului român. Şi neîntreruptul şir de multiple ipostaze ale activităţii şi personalităţii conducătorului nostru, ce se derulează în memorie, este de-a dreptul copleşitor. A fi la cîrma partidului şi statului, pentru tovarăşul Nicolae Ceauşescu înseamnă a fi permanent printre oameni. Înseamnă a fi al istoriei şi al oamenilor. Tovarăşul Nicolae Ceauşescu este simbolul iubirii de patrie, al dăruirii de sine pentru binele patriei, al poporului. Nu putem afla în istoria noastră un conducător mai apropiat de oameni. Tovarăşul Nicolae Ceauşescu, în mijlocul muncitorilor, în mijlocul ţăranilor cooperatori, în mijlocul oamenilor de ştiinţă, artă şi cultură, mereu şi mereu. Mereu între ei, încît personalitatea secretarului general al partidului nu poate fi înţeleasă pe deplin decît în contextul viu, tulburător al dialogului cu poporul, cu naţiunea socialistă. **„Ceauşescu şi poporul"** desemnează o realitate care nu poate fi surprinsă în cîteva cuvinte. Este realitatea unei deveniri istorice fără precedent, realitatea unei lumi ce se clădeşte pe sine în libertate, cu o demnitate ce îi este proprie.

Pentru România, Nicolae Ceauşescu înseamnă şi libertate, şi demnitate, şi independenţă, şi suveranitate. Exemplu pentru toţi fiii patriei, secretarul general este şi va fi, în efortul colosal de construcţie umană şi socială, Înaintemergătorul comunist, ce şi-a închinat întreaga viaţă binelui şi fericirii poporului său.

Orizonturile muncii

Urmare din pag. 1

care secretarul general al partidului, însoţit de tovarăşa doctor inginer Elena Ceauşescu şi de alţi conducători de partid şi de stat au vizitat Întreprinderea de utilaj minier Petroşani, întreţinîndu-se cu constructorii de moderne utilaje miniere, analizînd rezultatele, propunerile lor, dînd dispoziţii ferme ministerelor, tuturor factorilor de răspundere pentru accelerarea introducerii unei mecanizări înaintate din punct de vedere tehnic în minele Văii Jiului, cel mai important bazin carbonifer al României, principală sursă de energie naţională pentru dezvoltare prin forţele proprii. Acest lucru se datorează în primul rînd grijii permanente a secretarului general al partidului pentru uşurarea muncii minerilor, pentru ridicarea tehnicităţii muncii în subteran. Apoi, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, ceilalţi conducători de partid şi de stat, au vizitat obiective şi întreprinderi din Valea Jiului construite din iniţiativa secretarului general, ca de pildă: Întreprinderea de tricotaje, modernă citadelă a industriei uşoare care asigură locuri de muncă pentru soţiile şi fiicele minerilor Văii. Urmînd mai departe firul vizitei printre mineri, tovarăşul Nicolae Ceauşescu a inaugurat un nou orizont de lucru pentru extracţia cărbunelui la mina Paroşeni, prilej de mare bucurie şi satisfacţie pentru oamenii muncii de la această întreprindere minieră care au îndeplinit şi depăşit sarcinile de plan la toţi indicatorii.

Impresionant moment al vizitei secretarului general al partidului în Valea Jiului, participarea tovarăşului Nicolae Ceauşescu la marea adunare populară de lîngă monumentul omagial „Lupeni — 1929": depunerea unei coroane de flori în memoria minerilor eroi căzuţi sub gloanţele jandarmilor, amplă cuvîntare rostită cu prilejul sărbătoririi minerilor şi a muncii lor bărbăteşti, curajoase. Ca participant direct la această mare adunare populară am fost impresionat profund de ataşamentul şi bucuria minerilor de a-l avea în mijlocul lor pe cel mai iubit fiu al ţării, conducător eminent al destinelor naţionale. Am văzut miile de oameni aplaudînd cuvintele pline de adevăr şi substanţă ale secretarului general al partidului, strigînd din toate puterile cuvinte izvorîte din inimă ca: „Ceauşescu la Lupeni — bucurie-ntre mineri !", „La a noastră sărbătoare, cu minerul de onoare !", „Ceauşescu şi Poporul !" Ecoul munţilor le amplifica bucuria, aerul era sărbătoresc, natura însăşi se bucura, Lupeniul nemaicunoscînd vreodată asemenea dezlănţuire, de omenească strălucire, la care participa pe de-a-ntregul ziua de august caldă, ca o îmbrăţişare de om în plină şi rodnică muncă pentru patrie. Urarea finală de „multă sănătate şi multă fericire !" a secretarului general al partidului, adresată minerilor, a fost încheiată cu un călduros şi tradiţional salut minieresc: „Noroc bun !" acoperit de uralele ce ieşeau din piepturile a zeci de mii de oameni ai muncii din Valea Jiului, cărora secretarul general al partidului le-a fost oaspete drag la sărbătoarea zilei lor, la sărbătoarea şi preţuirea muncii lor.

Dragoş Morărescu: „Moscheia din Mangalia"

PÎINEA ŞI SAREA

Urmare din pag. 1

lipea de cerul gurii mele care nu mai primise pînă atunci un asemenea dar. Tot ce mai ţin minte este că, pe jumătate trezită din vis, aş fi vrut ca el să se repete.

Gustam din dulcea ţărînă şi înmiresmata pîine a ţării mele; mîncam pîinea şi sarea acestui pămînt.

Mai tîrziu, mi-am amintit adesea acest vis. Mi se părea neverosimil de frumos. Şi mă cuprindea dorinţa copilărească de a mîngîia harta României, de a mirosi marginile ei din cartea de geografie, de a simţi în nări mirosul îmbătător al rîurilor ei, de a respira pămîntul acela negru şi bun din visul copilăriei mele. Vedeam atunci întreaga Românie fremătînd, auzeam glasul ei încercat, glasul unicului pămînt pe care aş putea respira.

Jurămîntul meu patetic de mai tîrziu (aveam paisprezece ani !) suna ca un adevărat imn adresat, din timiditate, mie însămi. Şi, cu mult mai tîrziu, adică acum, şi înainte cu treisprezece ani cînd am „devenit" scriitor, am legat meseria mea de soarta acestui pămînt. Adică, pîinea aburindă o aveam. Dar sarea, adică veşnicul imbold al scrisului meu, nu putea fi decît buna şi înmiresmata ţărînă pe care paşii mei şi-au lăsat cu încăpăţînare urmele. Scrisul meu se datora pîinii aceleia uriaşe şi mai ales gustului ei de turtă cu miere, amestecată fiind cu lacrimile amare şi fericite ale fiilor pămîntului meu. Mănînc pîinea şi sarea României avînd în vîrful degetelor acea furnicare pe care numai o sfîntă datorie ţi-o poate da: aceea de a avea o meserie ce te face răspunzător de tot ce se naşte în jurul tău. A fi scriitor: pîinea şi sarea acestui pămînt.

Dragoş Morărescu: „Castelul din Lăzarea"

BUCURIA COPILĂRIEI

A reapărut **Almanahul copiilor**, parcă spre a puncta sărbătoresc încheierea acestui An internaţional al copilului, şi spre a le oferi, din nou, acestora, bucuria poveştilor, a aducerilor aminte, bucuria copilăriei. Sumarul **Almanahului** este foarte bogat în a cuprinde poveşti cu tîlc sau fantezie, semnate de nume consacrate în scrierea literaturii adresate copiilor. Aşa încît, **Almanahul copiilor** se constituie ca o adevărată carte. O carte cu poveşti, poezii, povestiri frumos ilustrate, precum şi cu nelipsitele seriale cu subiecte istorice sau de aventuri, inspirate, probabil, din binecunoscutele serii de acest gen, găzduite de mult îndrăgitul Piff...

Se continuă aventurile lui Zburlici, ajuns acum la vîrsta şcolară şi care... Dar să lăsăm pe cititor să dezlege seria aventurilor eroului imaginat de poetul Mircea Micu.

„Nenea Fănuş povesteşte" copiilor atît de frumos, încît dă cititorului o adevărată lecţie de ceea ce înseamnă inepuizabila bogăţie a cuvintelor cu har alcătuite într-o prea scurtă întîmplare, petrecută „În zori, pe ploaie"... Şi, desigur, nu se pot uita „Călătoria broscuţei"; întîmplările ingeniosului Dănuţ, sau ifosele „Gogoaşei furioase", naraţiunea plină de tîlc şi învăţăminte ale lui M. Sântimbreanu, la fel cum bucură deopotrivă pe tînărul cititor şi povestirile semnate de Gica Iuteş, Lucia Olteanu, dar şi efortul lui Nicolae Nicoară de-al aduce la noi acasă pe mult îndrăgitul Mikey Mouse etc.

Poetul Gheorghe Tomozei invită cititorul la „Ocolul lumii în cincizeci de cimilituri", spuse cu tîlc şi discernere, iar poemele Anei Blandiana, ale lui Nichita Stănescu, Gheorghe Pituţ, George Alboiu, Mihai Negulescu ş.a., dovedesc o dată în plus, bucuria autorilor de a le scrie copiilor, de a li se adresa lor prin intermediul versului, dar nu în joacă. La „frămîntături de limbă" şi la „jocuri uitate" ne invită Octavian Stoica, aducînd astfel o undă de arhaism şi specific, amintindu-ne de Creangă.

Nu putem încheia fără a remarca faptul că la reuşita **Almanahului** a contribuit cu grijă, cu o aleasă şi minuţioasă alegere a culorilor şi desenelor, un adevărat artist şi iubitor al cărţilor frumoase — Mihai Cârciog, semnatarul prezentării grafice a **Almanahului**, care încă de la prima copertă (reproducerea Tiei Peltz) şi pînă la desenele pline de culoare şi farmec ale lui Constantin Baciu şi a altora, contribuie în totalitate la ilustrarea cît mai atracţioasă a povestirilor. Şi în acest sens, grija redacţiei **Almanahului** faţă de talentul inocent şi harul celor mici se dovedeşte a fi eficientă, propunînd debutul unei „micuţe pictoriţe", Roxana Popescu, care, şi ea, prin intermediul desenului şi-al culorii, ne duce în inegalabila lume a copilăriei pe-un tainic drum către soare...

Cronicar

A apărut:

Corabia poetului

Urmare din pag. 1

tatea unei spiritualităţi specifice ţăranilor. Zbuciumul acestei lumi în crepuscul şi-a găsit în Ion Gheorghe pe marele ei poet, aşa cum în privinţa prozei şi-a găsit adevăratul rapsod în Ion Lăncrănjan. Unul din poemele fără egal în lirica de azi este **Vine iarba**, mărunta, penetranta, obsesiva, covîrşitoarea putere de invazie a ierbii are toate atributele unei stihii, ale unei vieţi atît de copleşitoare încît efectele sale debordante pot fi egale cu distrugerea definitivă a artificialului, a urmelor prezenţei omului, de unde şi finalul poemului: „Împotriviţi-vă ierbii, rugaţi-vă ierbii, nu vă lăsaţi ierbii !". Prin citarea acestui prea puţin poetic vers dorim să spunem doar că talentul lui Ion Gheorghe este unul **complex**; pe lîngă pascalianul „A cugeta frumos", el dă expresie, nu arareori, şi constatării platoniciene că **Frumosul ţine de bine**, ceea ce stîrneşte opoziţia criticii estetizante care nu e pregătită să accepte nici azi un atare talent complex. Dar nu este locul să stăruim. Să adăugăm doar că analiza (cea mai inspirată, deşi prea scurtă) pe care C. Stănescu o face în prefaţa culegerii, sesizează complexitatea de care vorbeam.

Invocîndu-l mereu pe ţăran, poetul îi cîntă forţa şi rezistenţa exemplare, văzîndu-l rînd pe rînd în toate manifestările vieţii sale, de la ipostaza realistă pînă la cea supranaturală. O cercetare „ştiinţifică" a lumii ţărăneşti nu ar fi emoţionat aproape deloc, dar mitizarea ei o plasează în ordinea duratei spirituale. Idealizarea acestei lumi acum, cînd ea s-a transformat în altceva, constituie o datorie de onoare pentru poetul care a văzut în ea suportul material şi moral de milenii al fiinţării unui popor. Cum structurile tradiţionale s-au metamorfozat iar ciclul existenţei lor a ajuns la final, efortul poetului se îndreaptă mai mult spre trecut, interogînd cu o intuiţie magistrală misterul pe care s-a altoit această existenţă de o atît de lungă durată. Cu alte cuvinte, poetul recreează protoistoria acestei lumi, în care **Manimazos, Cavalerul trac, Sfîntu Gheorghe** întruchipează miturile ei esenţiale. Profetic, justiţiar, şi fabulos, cîntăreţul care se consideră fiul real şi spiritual al acestei lumi este mai întîi iubitorul ei inepuizabil, iar prin creaţia sa poetică îi devine tată, demiurg. Logosul poetului mîngîie şi animă cu puterea sa magică pînă şi lumea zidită în necuvînt, conferindu-i propria sa potenţă; astfel, Manimazos: „Auzea firul de păr stînd de vorbă / cu firul de păr"; „Auzea săbiile şi suliţele întocmind apărarea stăpînului". Într-un asemenea univers, erosul trece ca un vis prin stăvilarul secret ce desparte un regn de altul. Multe din textele lui Ion Gheorghe au un caracter iniţiatic.

Un punct de gîlceavă în considerarea critică l-au constituit, la apariţia lor, **Zoosofia** şi **Mai mult ca plînsul**, deoarece aceste volume indicau (faptul apare mai pregnant în prezenta culegere) — pe lîngă putinţa, mai ales dorinţa de mitizare şi sacralizare, — o tendinţă de desacralizare. Recreînd mitologia unei lumi cu mult mai vechi decît lumea creştină, abolirea sfinţeniei acesteia din urmă pare a fi fost o necesitate a reafirmării celeilalte, mai vechi, ale cărei structuri spirituale au fost dinamitate, va fi crezînd poetul, tocmai de lumea ce constituie în **Mai mult ca plînsul** unui lung, prea lung prilej de parodie.

Creator al unui univers închegat, poetul se arată a fi, în acelaşi timp, legiuitor, sacerdot, magician, iniţiator şi profet, poemele sale revelîndu-ne cu o pregnanţă fără egal un posibil, fastuos puternic şi cuceritor trecut spiritual. Ion Gheorghe a salvat de la uitare nedemnă imaginea unei lumi.

Gîndirea presocratică

Urmare din pag. 1

tîrzii, după principiul unei ordini a textelor pierdută şi ea, datorată învăţătorului Theofrast din veacul IV—III î.e.n. Opera lui Diels intitulată **Doxographi Graeci** cuprinzînd textele în greacă va fi completată, după 24 de ani, de o traducere şi note datorate aceluiaşi Diels. Diels moare în 1922, ajungînd cu opera lui recunoscută pe plan mondial, la ediţia a 4-a. Elevul său Walter Kranz va duce munca mai departe începînd cu ediţia a 5-a a textelor numită de atunci ediţia Diels-Kranz.

După această ediţie celebră în ordinea stabilită de Diels se traduc textele presocraticilor pînă astăzi, adăugind noile descoperiri în materie. Ediţia românească în două volume pînă acum neepuizînd toate textele (le cuprinde însă în cea mai mare parte) va fi sperăm completată anii viitori.

Traducerea românească făcută de specialişti elinişti de frunte ai culturii noastre apare în colecţia **Clasicii Filosofiei Universale**, îngrijită de neobositul cărturar şi pasionatul editor Idel Segall, care îmbogăţeşte, an de an, seria apariţiilor de mare valoare a editurii; redactorii coordonatori ai celor două volume fiind Adelina Piatkowski şi Ion Banu, semnatar şi al studiului introductiv care uşurează drumul cititorului spre gîndirea filosofică.

Operele cugetătorilor presocratici s-au pierdut în întregime. Ceea ce avem sînt fragmente, ca din alte mari culturi orientale, păstrate în compilaţii mai tîrzii, asupra ordonării şi autentificării cărora se cere multă muncă în amănunt, prudenţă şi bună credinţă.

Orfismului îi sînt atribuite peste 80 de imne dar asupra nici unuia nu se poate spune că ar fi vocea originală, ipsissima vox, a marelui iniţiat trac. Tot aşa pitagoreismul, asupra căruia prin veacuri s-au făcut tot felul de speculaţii, este foarte greu de adus la lumină din fragmente, interpretări şi compilaţii, mai ales că doctrina pitagoreică era păstrată secret de către adepţi prin jurămînt. Mihai Nasta, printr-o răbdare demnă de admiraţie, prin note şi comentarii la fragmentele traduse ne dă cam tot ce se poate da, deocamdată, asupra acestei doctrine. Avem de acum antologia lui Parmenide la îndemînă şi Logosul lui Heraclit, îl avem pe Thales din Milet şi Empedocle şi Anaxagoras. Textele acestea se citesc cu bucurie şi entuziasm în veacul nostru, aşa cum le-au redescoperit cu jumătate de veac în urmă poeţii şi gînditorii existenţiali. Focul lui Heraclit a răscolit lirismul lui T.S. Eliot şi Lucian Blaga iar to-onul — firea lui Parmenide, gîndirea lui Heidegger şi Sartre. În veacul trecut Marx va lucra pe materia aşezată în obîrşii de presocratici.

De fapt toţi aceşti cugetători sînt mai aproape de poezie decît şi filosofia propriu-zisă, care va începe prin sofişti. De la Thales din Milet la Socrate obiectul central al contemplării este Natura, inefabilul Creaturilor, apa şi cerul înstelat, pămîntul şi focul, elementele ce adeveresc o unitate primordială din care s-au desprins, după care tînjesc cu înfrigurare, iar între acestea două bătăi ale inimii lor permiţîndu-ne nouă bucuria cunoaşterii.

SPORT

Preludiul calificărilor la „Mondiale"?

● Din cele patru reprezentative ale noastre în cupele europene numai una singură s-a calificat în turul al III-lea. Dar ce calificare ! Să învingi o echipă la *Ledds United* pe teren propriu într-un asemenea meci (în care antrenorul englez juca ultima carte a contractului) cu 2—0 este o performanţă *extraordinară* pentru care toţi cei care au făcut deplasarea în Anglia merită toată stima noastră. *Universitatea Craiova* condusă de Valentin Stănescu şi-a confirmat din plin clasa sa internaţională prin această performanţă care nu reprezintă doar calificarea în sine în faţa unei echipe şi a unui arbitru care au făcut tot ce se face şi nu se face pentru un rezultat favorabil. Echipa a demonstrat că este posibil să vrei şi să învingi acolo unde marea majoritate a fotbaliştilor şi tehnicienilor noştri îşi pierd capul. Ea a arătat o nouă mentalitate în abordarea întîlnirilor cu adversari mai bine cotaţi, ajutaţi de multe ori de un arbitraj partizan, mentalitate pe care am dori-o extinsă şi la naţională, chiar dacă pentru aceasta ar trebui să apelăm la Valentin Stănescu şi la Mönchegladbach, în turul III, în faţa arbitrajului extrem de părtinitor, după cum a declarat crainicul nostru, în faţa unei echipe îngrozite de eşecul pe teren propriu şi mai ales în faţa unui public incendiar, *Universitatea Craiova* s-a apărat dîrz şi a contraatacat periculos. A pierdut cu 2—0, dar nu a pierdut calificarea. La polul opus, *Steaua*, pe teren propriu, şi-a dezamăgit suporterii întru totul.

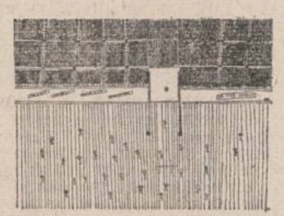

O „încurajare" desenată pentru naţionala noastră de rugby de unul din suporterii echipei: CONSTANTIN GRIGORE, elev în clasa a IV-a.

Dinamo Bucureşti a pierdut dramatic în minutul... 93 ! arbitrul prelungind, după declaraţiile martorilor oculari, în mod nejustificat partida. Din minutul 93, la 0—3, echipa dinamovistă a jucat în... 9 oameni, Mulţescu fiind eliminat „în grabă" de pe teren, iar Dinu accidentîndu-se. Înfrîngerea aceasta însă nu se compară cu înfrîngerea *Stelei*, deşi ar fi trebuit ca şi dinamoviştii (nu numai craiovenii) să fi înţeles că de cele mai multe ori, cînd te aperi cu disperare, pînă la urmă pierzi. Eliminarea *F.C. Argeşului* este onorabilă. Nottingham este la ora actuală cea mai bună echipă de club de pe continent şi, chiar dacă a marcat primul gol din ofsaid, victoria sa este firească, mai ales pe fondul unei crize de formă a lui Dobrin şi ai lui.

Un bilanţ cifric nesatisfăcător, dar o comportare frumoasă a *Universităţii Craiova*. Spre aceasta din urmă se îndreaptă, încă, speranţele noastre.

Ulise

mapamond

INTERVIUL NOSTRU

cultura românească în lume

BRĂDUŢ COVALIU: «Ţara noastră ne oferă priveliști încîntătoare care oricînd pot fi transpuse pe pînză»

— Aveţi înaintea dvs. o înaltă şcoală de pictură românească, care v-a călăuzit primii paşi pe drumul artei. Cum a evoluat pictura lui BRĂDUŢ COVALIU în contextul acestui climat artistic ?

— În privinţa asta lucrările mele au evoluat în timp. Am început prin a face peisaj şi natură statică. Mulţi ani am fost cantonat în această tematică. În orice caz, am rămas un iubitor al naturii şi ţara noastră ne oferă multe priveliști încîntătoare, care oricînd pot fi transpuse pe pînză. Peisajul românesc este deosebit prin cer, climat, luminozitate şi tradiţie. Apoi, de-a lungul anilor, am început să urmăresc o serie de cicluri tematice, făcînd ca lucrările să se ajute între ele şi epuizînd astfel unele probleme mai sistematic. Printre cicluri amintesc : „Satul", „Avînt", o serie de lucrări în care apar foarte mulţi cai. Ei se constituie în expresia unei metafore, ceea ce vrea să însemne desfăşurarea în spaţiu, chiar şi în cel cosmic, dispus şi în corelaţie cu alte preocupări din domeniul ştiinţei şi a altor pasiuni ce domină omenirea. Apoi ciclul „Zburători", „Galaxia noastră". La ultima expoziţie (personală, din aprilie, anul acesta n.n.), am expus un ciclu mai mic „Pămîntul copiilor". Am surprins un număr de copii care trec zilnic prin faţa casei. Dar am căutat să-i aşez undeva pe o circumferinţă terestră urmărind un sens simbolic. „Galaxia noastră" este un alt ciclu cu oameni, care urmăreşte să redea expansiunea spaţială a înscrierii omului în univers, dar şi a gîndirii ce se dezvoltă pe plan mental, depăşind planeta pămînt. Este un paralelism de gîndire şi meserie, care şi la mine influenţează aspectul plastic al lucrărilor, spiritualitatea lor.

— Viziunea dv. plastică depăşeşte perimetrul observaţiei imediate, pătrunzînd în sfere mult mai profunde, ale gîndirii şi stărilor de spirit de sens general uman. Care este, totuşi, linia definitorie ce o urmăriţi în plastica dvs. ?

— Pe mine mă interesează din ce în ce mai mult dinamica în plastică. Forme şi personaje în mişcare. Chiar atunci cînd fac peisaje. Se poate constata o accelerare a formelor ; de la o viziune mai statică din anii '60, am ajuns la o viziune plastică mult mai expresionistă în comparaţie cu începuturile picturii mele.

— La care mai trebuie să adăugăm şi culoarea...

— Culoarea este un dat al picturii româneşti. Toţi sîntem buni colorişti. În paralel mă preocupă compoziţia în mişcare. Pe alt plan apar lucrări ce au prezentat regulat aspecte sociale şi istorico-sociale. Am făcut şi mult portret. Natura, însă, rămîne în pictura mea o referinţă permanentă, un izvor. Probabil că arta începe prin interpretare, dar uneori şi moare prin interpretare.

— Aţi avut peste 13 expoziţii personale în ţară, la care adăugăm şi cele organizate peste hotare, în grup sau personal, la Varşovia, Budapesta, Belgrad, Praga, Berlin, Atena, Cairo, Helsinki, Ankara, Istanbul, Sofia, Damasc, Londra, Oslo, Tokio, Delhi, Roma, Moscova etc., etc., despre care citatele de referinţă ne subliniază succesul picturii dvs. şi, implicit, al picturii româneşti. Ce înseamnă pentru dvs. o nouă expoziţie personală ?

— O ocazie să-ţi vezi munca şi să o confrunţi cu publicul şi mai ales cu critica proprie. De la o expoziţie la alta am păstrat cîteva lucrări pe care le-am luat drept reper. Am făcut în general expoziţii mari, ce depăşeau 100 de lucrări. În ceea ce priveşte participarea mea cu expoziţii pe plan internaţional, mi-e greu să fac un desfăşurător ; am expus pe toate continentele şi cred că în fiecare an din 1959 încoace.

— La care din aceste expoziţii internaţionale v-aţi opri atenţia ?

— Mi-e greu să spun! Cea mai apropiată, ultima, e întotdeauna cea mai pasionantă. Dar, referitor la ecoul internaţional de public a artei plastice româneşti pot face cîteva referiri. Arta plastică românească este o artă foarte bună. Are culoare, are şi o disciplină a artei. Are o calitate intrinsecă. Pictura românească actuală are ceva nou în ea, un flux nou de idei, mai revoluţionar, un context care dovedeşte forţă şi sensibilitate. S-au făcut foarte mulţi paşi în ceea ce priveşte popularizarea artei româneşti peste hotare. Au apărut cărţi, pliante, sînt din ce în ce mai multe participări româneşti prestigioase de pictură, încununate cu premii internaţionale etc. Contactele cu străinătatea au fost bune şi mult mai numeroase . Dar ceea ce-i doresc picturii româneşti este o mai mare dinamică, o mai mare îndrăzneală, o respiraţie mai amplă.

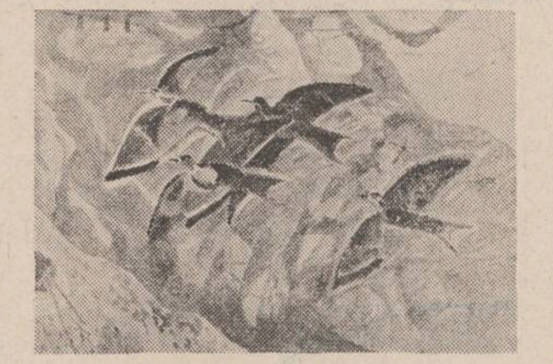

Brăduţ Covaliu : „Prigorii"

Cornelia Djigola

spectacolul lumii

Văzut de
Ioan Grigorescu

Vedere de pe balcon

Pe ţărmul belgian în Zeebruges, la cheiul înţesat de pescadoare, rătăceam închipuindu-mi că plecam dincolo de linia albastră a orizontului, şi că mă întorceam cu fiecare catarg care răsărea ca un semn de exclamaţie pe pieptul bombat al nemărginirii apelor. Dar nimeni nu m-a luat. Pescarii îşi aveau treburile lor bărbăteşti, cheiul era argintat de solzii peştilor, în piaţa din capătul portului se lăudau în strigătele precupeţilor darurile mării vîndute cu tirnul, în vreme ce, în lungul danelor, catargele se legănau ritmic săltate de valuri. Departe, acolo unde cerul se contopea cu marea, treceau încet spre Anvers marile cargouri venite de pe toate căile maritime ale globului, şi eu urmăream prin binoclu un românesc tricolor pe catargul unei nave albe care plutea dincolo de distanţa ce mi-ar fi putut permite să-i descifrez numele înscris pe provă.

Marea Nordului nu este prea darnică nici cu soarele, nici cu peştele. Dar oamenii nu se pot despărţi de irezistibila ei chemare. Sîngele locuitorilor acestui ţărm s-a amestecat cu cel al vikingilor şi marea este pentru ei leagănul unei civilizaţii semiacvatice. Sînt flamanzi şi valoni. Vorbesc două limbi diferite dar trăiesc laolaltă. Ţara pe care au ridicat-o este opera miinilor şi a cutezanţei acestor două neamuri pe care soarta le-a făcut să împartă o locuinţă comună. Iar din această convieţuire, mai trainică decît pasiunea trecătoare în conflictele etnice sau lingvistice, s-a dovedit a fi, peste secole, rodul întrecerii de iscusinţă şi măiestrie în spiritele celor două naţiuni.

Iată o dovadă : Celebra „Vieux Place de Bruxelles" supranumită „balconul Occidentului". Dar staţi, aşteptaţi o clipă. Să nu intrăm dintr-o dată. Marile opere ale frumosului se cer a fi dezvăluite cu încetul, apelînd la calm şi la răbdare. Căci ele însele, aceste opere, s-au născut din calmul şi din răbdarea secolelor. Prea multă linişte n-a avut acest pămînt, dar nici nu s-a aflat prea des în încrucişarea săbiilor. N-a fost nevoit să-şi îndoaie grumazul sub încovoierea iataganelor şi nici hoarde venetice nu l-au prea trecut prin foc şi sabie. Spiritul a putut respira, gîndul a putut visa la frumos, şi miinile unor iscusiţi meşteri i-au îmbrăcat trupul în haină de sărbătoare.

Nimic nu mi s-a părut mai simbolic în capitala Belgiei, pentru sufletul cu două inimi al acestui înzestrat popor, ca vechea piaţă bruxelleză. Străjuită pe cele patru laturi de palatele fostelor bresle şi corporaţii meşteşugăreşti, adevărată orgie de gotic şi baroc, această piaţă e dominată de podoaba fără pereche a dantelăriei în piaţă care acoperă faţada vechii primării. Decor de basm, aproape ireal prin fast şi proporţii, imensă scenă pentru defilarea sacerdotală a cavalerilor de Brabant, pentru pompoasele dansuri flamande, pentru sprintenele jocuri ale ţăranilor valoni, pentru turnirele călăreţilor din Charleroi, piaţa aceasta este însăşi istoria de o mie de ani a Bruxellesului. Arareori mi-a fost dat să văd cuprins într-un singur loc şi oferindu-se unei singure priviri panoramice, chipul şi sufletul unui întreg popor aşa cum se doreşte el a se arăta lui însuşi şi lumii întregi.

Acest decor al trecutului, pus să înfrumuseţeze omagiul adus de prezent unor tradiţii care au avut tăria de a rezista într-o epocă a supermodernismului, sugerează o frapantă constatare : Oricît de năvalnic ar fi ritmul vieţii contemporane, oricît de bulversator ar fi cadrul în care oamenii sînt obligaţi să trăiască, sufletul omenesc are nevoie de frumos dintr-o necesitate vitală pentru el, de a-şi reîntrupa virtuţile care i-au dat o identitate şi un loc anume sub soare.

S-o părăsim în noapte, căci lumina izvorăşte din însăşi piatra ei. S-o lăsăm la ceasul de linişte cînd, privindu-şi trecutul, viitorul visează lumină. Şi să pornim în căutarea navei albe cu tricolorul pe marele catarg, care pusese cap pe marele port al Anversului, capitala flamanzilor de pe malul stîng al fluviului Schelde, căruia valonii îi spun L'Escaut.

Aici căpătăm dovada că flamanzii nu cedează nimic prin talent conlocuitorilor lor, valonii. Porticul catedralei Notre Dame şi turnul ei filigranat în piatră sînt mărturii de nedesminţit ale unei inegalabile dragoste de frumos. Este oraşul lui Rubens şi un pictor de talia lui nu se putea naşte decît într-o urbe în care frumosul era pentru locuitorii lui o parte din pîinea cea de toate zilele.

Cu proporţii mai reduse, dar cu splendoarea unei legende turnată în bronz — statuia viteazului care a retezat mîna uriaşului înstăpînit peste oraş — piaţa veche a Anversului rivalizează cu cea din Bruxelles. Dar Anversul este înainte de toate un mare port maritim. El este darul fluviului L'Escaut — Schelde înainte de a se vărsa în mare.

De aici a plecat Emil Racoviţă la bordul navei oceanografice „Belgica" spre lumea de taine îngheţate ale Antarcticei. Pe aici acostează deseori vase româneşti, nave care au străbătut şapte mări pentru a-şi arunca ancora şi a-şi arăta pavilionul tricolor forfotei vapoarelor din marele port. Dovada nu e greu de găsit. La capătul drumului, întîlnesc acostat într-unul din docuri cargoul românesc „Baia Mare".

El fusese cel care-mi ademenise privirile pe ţărmul de la Zeebruges incitîndu-mă să-l ajung din urmă pe drumurile uscatului. Sosise în ajun, încărcat cu oţel de Galaţi şi cu doruri de casă. Ancorase sub gîturile de lebădă ale macaralelor şi îşi deschisese calele unde stăteau stivuite baloturile din foi de metal vînăt-albăstrui cu înscrisul „Made in Romania". Venea oţel, de-acolo, din îndepărtata patrie a românilor, oţel înalt aliat, oţel nobil, şi nu piei de capră sau cîlţi de cînepă. S-a dus vremea cînd exportam făină ca să importăm macaroane. La cheiul „România" din Anvers s-au descărcat maşini grele, tractoare, mobilă fină, autoturisme „Dacia" şi utilaje petrochimice.

Acum, ciocurile lebedelor de fier trăgeau din generosul pîntec al cargoului alb pachete grele, balotate, etichetate, ca nişte uriaşe teancuri de bancnote din valuta cea mai forte. Aceea a inteligenţei şi priceperii unui popor care ştie să se înscrie în circulaţia valorilor universale cu ceea ce are mai de preţ : har de pricepuţi constructori şi suflet omenesc.

Flutura un tricolor românesc pe cerul Anversului şi, de pe balconul Europei vedeam lumea mea, a celor de-acasă, înălţîndu-se spre o nouă demnitate între popoarele lumii.

Poeţi din R.S.F. IUGOSLAVIA

MATEJA MATEVSKI

Plecarea licuriciului

Numai el ştie cît
s-a tîrît pe piatră
pînă cînd mărăcinişul i-a tocit
aripile tari

Apoi totul a fost lăsat în seama
simplităţii soarelui

Noaptea l-a aruncat pe orbita
omului
şi nu mai avea
nici trup, nici aripi

Doar lumina l-a vestit atunci
căci avem simţul văzului

Şi muţi îndelung am privit
cum acea tîrîtoare măruntă
se preface
în stea

Înălţime

Pasărea demult şi-a luat zborul
floarea a pălit
ploaia s-a pierdut

Amiaza tace încercuită
de gîndul solar
Vîntul alene culege
miresme de munte

Fulgerător
o piatră
s-a surpat
în apă

După veacuri şi veacuri
din tremurul ei
s-ar putea să tresară
vreun ţărm depărtat

Dragoste

Cerul 'nalt îmi fumegă
peste joasele tufişuri
arde-n largi odăi pădurea

După ferigi şi cenuşă
tot aleargă şi tot pasc
turme limpezi de izvoare

Vai ce păsări sînt prin iarbă
vai ce şerpi
la sînul pietrii

Ce te uiţi ce mă jeleşti
din odăile de sus
de la marile fereşti

Eu arunc spre tine-un măr
tu în palme prinzi o piatră
răstignit stau în ogradă
tu legată de fereastră

Arde-n pieptul meu pădurea
Ah, din trandafirii tăi
am îmbrăţişat doar spinii

Fără capăt ţi-e amarul
iară mie desfătarea
cîtă vreme arde-n flăcări
în odăi de sus pădurea
iară cerul fumegă
printre joasele tufişuri

În româneşte de
Carolina Ilica

ILEANA URSU

Inelul

Pe degetul meu eşti invizibil. Nimeni nu ştie că eu te port de dragul luciului deosebit, de dragul atingerii, de dragul gîndului. Dar nu te las văzut.
Cunosc oameni pe degetul cărora inelul nu poartă numele fiinţei iubite. Foarte des el înseamnă întreruperea fără explicaţie a conversaţiilor.
Inelul de pe degetul meu aşteaptă să primească un nume.

Pieptenul

Mi-am despletit părul şi pieptenul a trecut prin el, s-a înfipt făcîndu-şi loc parcă ar fi în leagăn. L-a dezmierdat ca pe un copil, l-a făcut să tremure ca o fată la gîndul atingerii.

Pieptenul meu ar trebui să poarte nume de bărbat. De fiecare dată încălzeşte rădăcina părului, îl face să fie moale şi lucios ca privirea după sărutare.

Voi lăsa totul la o parte şi din nou în faţa oglinzii îmi voi despleti părul şi-l voi lăsa în îmbrăţişarea pieptenelui.

* * *

În dimineaţa aceasta
din nou mi-am întîlnit
corpul

Pentru a-l recunoaşte
pe umăr am lăsat
amprentă

dacă din nou fără mine
se pierde
îndreptaţi-l
spre o adresă

TRAIAN PETROVSKI

Mărul din Petrici

Un măr din Petrici se coace în lada de zestre
a mamei,
Hărăzită de suflet şi de sfinţire,
De ani şi ani se coace printre podoabe de nuntă
de care maica mea se-ngrijeşte :
Doar cu suflarea ea-l ţine-ncuiat.

Din frumoşii obraji ai sorii mele-i cules,
Din primu-i boboc de floare de munte.
Are mireasma ierbii din livezile noastre
Şi-a răsuflării mîngîierilor pe care cîndva
ni le-am dat.

Se pîrguieşte mărul acesta în lada de zestre
a mamei,
Înfăşurat în pînză topită lată de-un cot
Şi-o să se coacă atîta de lin şi de sfînt,
Mărul pe care, de teamă că-l pierdem,
doar îl rîvnim.

LIUBEN TAŞKOVSKI

Şi priviri şi dragoste

La o circiumă pe cale o frumoasă toarnă vin.
Şi priviri, dar şi iubire. Vai, la mijlocul de cale
pe sub cerul prea senin.

Mausoleul lui P. P. Niegos de pe stînca Loucen – operă a sculptorului Ivan Mestrovici

Ci din ochii tăi cei negri, hai hangiţo,
toarnă-mi vin
Să adăp bieţii mesteceni care urlă precum lupii
pe la margine de sat
Şi de-o fi să vrei şi viaţa-mi, precum vinu-i
de turnat.
La o circiumă pe cale o frumoasă toarnă vin.
Toamnă e. Rîvnim cu toţii şi femei şi cald
din plin.
Cerul satului, albastru, tot a fost în rîu turnat
Şi prin spuma înflorită mai respiră înecat.

În româneşte de
Dumitru M. Ion

VJERA BENKOVA

Inelul Isoldei

I.
Două luni privesc în noapte
două luni lucesc peste oraş
În amurgul alb se scurg ape
spre primul izvor curat
Două luni pe corpul meu
două seceri înfipte în inimă

II.
Două izvoare şi un singur rîu.
Picură ploi
Vîntul desmiardă apa.
Fusul soarelui toarce
fire noi.

In palmă izvor.

III.
Două corzi şi un singur arcuş :
muzica lunii pe pămînt.
Noapte sîntem, suflarea ierbii.
Dimineaţa, înrourate, sorb păsări.
În pulsaţie împletit
smaragd de rouă

In ochii amanţilor au adormit
ploile.

IV.
Inelul Isoldei l-a cuprins pe Tristan
zbor neîntrerupt de stele
pe calea lactee.
Soarele s-a retras din acest joc al dragostei
A adormit după ape

Sînge revărsat în iarbă
Inelul Isoldei l-a cuprins pe Tristan.

V.
În lumină se preling culori
Pe zid răstignită pasărea cu trei aripi.
În inimă se joacă şah
Regele şi regina
regina şi regele.

Peisajul pierdut văzut de rege
vin.

În româneşte de
Ileana Ursu

VLADA UROSEVICI

Numele stelei

Cîteodată numesc o stea
fără a şti că este numele unei femei
(În visul său focul devoră mii de cuiburi
de păsări fără aripi ca să-şi ia zborul)

Cîteodată numesc o stea
Fără a gîndi că pronunţ numele unui oraş
(În piaţa lui guşterele cu guşa otrăvită
îşi cheamă puii în rînd)

Cîteodată eu numesc o stea
Dar cea care este în spatele numelui
său nu se va recunoaşte niciodată.
Îl caut la întîmplare, pe dibuite, fără
a-l atinge, întors spre cer, pe astrologul orb.

STEVAN TONTICI

Spusa mamei

I-am spus mamei visul meu despre poezie
— Aurul sufletului s-a clătinat
Din nimic în ceva — '
A spus numai : Doamne, tot ce vrei !
I-am povestit despre Homer, despre Shakespeare
A spus : Nu-i crede pe ei, copile !
A arătat un semn neînţeles
De lucrurile din care a venit această bucurie
Pînă şi domnului i s-a ridicat părul din cap
A spus : Păzeşte-te
Se află din astea
Vrea Acesta
I-am vorbit despre A fi sau a nu fi ?
acum e întrebarea
Şi deja am fost în încurcătură curatul „acum"
A zis : Uite —
Este asta
Iată-l
Salvează-ţi capul, copile !

Balada calului

A fost un om straşnic !
Tristeţea pe care i-am citit-o în ultima privire
A făcut un milion de cai putere.
Atît despre cal.

DARA SEKULICI

Flăcăul

De-o parte şi de alta
Caii mei
Înaintează ca şi furtuna

Cînd din pulbere
În pustiu
Roată vie se-ntrupează.

În faţa uşii

Se ridică tălpile trecute
Din comori şi noroi.

Se întorc cuvintele de prisos
Lîngă lumina de după uşă

Mîna doreşte chipul drag
Care se pierde în minte

În ochiul treaz, omul
Îşi alungă păcatul.

SANDE STOICEVSKI

Perdeaua

Adeseori cuvintele mele n-or să fie importante. Prin săli mari o să mă cauţi, Miinilor o să le fie frică, o să aduci iadul.

O să întredeschizi ochii. Ca şi prin geamuri mici se zăreşte oraşul îndepărtat.

În româneşte de
Ştefan N. Popa şi Ion Deaconescu

REVISTA STRĂINĂ

● **CHATEAUBRIAND ESTE UN AUTOR** la modă în actualul sezon literar parizian. Tomul II al **Corespondenţei generale** îl prezintă sub aspectul cel mai interesant al activităţii sale din perioada de la Valle aux Loups. Sînt ani de activitate creatoare şi de existenţă pasionantă din punctul de vedere al vieţii intime, ceea ce face ca scrisorile să prezinte un interes special pentru biografi. De altfel, cel de-al doilea moment interesant este reprezentat de publicarea primului volum din Biografia pe care i-o dedică marelui scriitor istoricul literar englez George Painter, tradusă acum în franceză de către Suzanne Netillard. În legătură cu această ultimă apariţie, se afirmă : „Ca şi în celebra sa biografie a lui Proust, George Painter a studiat în mod magistral raporturile dintre arta şi viaţa unui tînăr autor, precum şi maniera prin care ele au dat formă unui scriitor de geniu.

● **LITERATURA JAPONEZĂ** cunoaşte momente importante prin repunerea în circulaţie a unei celebre lucrări din secolul XIII, de pe timpul sogunatului de la Kamakura. Este vorba de **Shasekishû,** întocmită de Mujû Ichien, redactată între 1279 şi 1283, o culegere de povestiri ironice şi groteşti, redactate pe un ton de şarjă acidă, care vizează îndeosebi clasele dominante ale epocii. Critica afirmă : „Instabilitate politică, degenerescenţă a convingerilor şi a legilor morale, toate incitau pe contemporanii lui Mujû la un dezgust total în legătură cu o lume instabilă şi la căutarea soluţiilor într-un sincretism al convingerilor, în ezoterism şi în parabole ironice. (...). Acest text în care trăieşte lumea actuală şi cea veche este o lucrare clasică a humorului universal".

● **ANTONIO SKÀRMETA,** scriitor chilian, profesor de literatură hispano-americană, în R.F. Germania, este, dintre autorii tineri (s-a născut în 1940), la ora actuală, cel mai proeminent. Romanul „Copii fericiţi, voi pierdeţi cea mai frumoasă floare" este o carte politică ce are în centrul său uriaşa speranţă născută de frontul Unităţii Populare al lui Allende şi evenimentele care au precedat lovitura de stat militară din 1973. O carte viguroasă, cu tensiune condusă magistral, un personaj atrăgător (pasionat de fotbal), toate elementele de construcţie ale cărţii tind spre o radiografie tulburătoare a unei societăţi diverse şi pitoreşti.

● **SUPRAREALISMUL A ACORDAT** o atenţie cu totul deosebită artelor plastice. Un text capital îl constituie eseul lui André Breton intitulat „Suprarealismul şi pictura", apărut pentru prima oară la NRF în 1928, iar apoi republicat în 1945, la New York, cu adăugirea „Geneza şi perspectivele artistice ale suprarealismului", precum şi cu alte 16 studii variate. În 1965 André Breton o revăzut toată culegerea într-o ediţie definitivă, care este azi republicată de Gallimard. Comentatorii descriu în aceşti termeni noua apariţie : „După cele două mari texte iniţiale, sînt adunate o serie de studii istorice şi critice consacrate de Breton expresiei plastice. Mai mult de 50 de articole, dintre care unele sînt considerate printre cele mai fulgurante dintre scrierile sale, se regăsesc grupate într-o summa sistematică care acoperă toată cronologia pictorilor şi sculptorilor suprarealişti şi abundă în consideraţii decisive asupra artei contemporane.

● **UN ALBUM PASIONANT** constituie obiectul unor comentarii elogioase. **Sigmund Freud : Locuri, chipuri şi obiecte.** Comentatorii descriu în termenii următori această carte stranie : „Un album care adună în ordine cronologică tot materialul iconografic disponibil (în cea mai mare parte inedit) devine mult mai mult decît o carte frumoasă cu imagini sau un nostalgic memento de familie. Documentele adunate aici sînt comentate de Freud însuşi : rînduri scoase din scrisorile sale, aluzii autobiografice, mult mai numeroase decît ai bănui, răspîndite prin scrierile sale. Sîntem astfel invitaţi la o nouă lectură a lui Freud unde vom descoperi pe autorul cel mai speculativ şi cel mai intim".

● **A FOST PUBLICATĂ DE CURÎND,** la Random House o culegere de schiţe răspîndite de William Faulkner prin periodicele anilor '30. Ediţia este îngrijită de Joseph Blotner, iar cronica din **Newsweek** este semnată de Paul Gray : „Blotner trebuie să primească mulţumirile noastre pentru că ne-a pus la dispoziţie aceste texte. Poate că Faulkner nu ar fi vrut ca toate aceste lucrări să fie scoase la lumină dar este, desigur, un fapt real acela că le-a vîndut sau a încercat să le vîndă pe aproape toate unor publicaţii. Presiunile financiare şi-au spus cuvîntul asupra unora dintre ele, fără ca să le strice cu totul ; el era în stare să fie un lucrător plătit, dar niciodată nu trăgea pe sfoară pe cititor".

● **UN MARE SUCCES CUNOAŞTE,** la ora actuală, Joseph Beuys, sculptor vest-german de formulă modernistă, în vîrstă de 58 de ani. La Expoziţia din Kassel, precum şi la cea organizată de Fundaţia Guggenheim din New York, critica a descoperit consecinţe importante pe care le are tentativa lui Beuys asupra artei contemporane. Mark Stevens scrie : „Puţine din lucrările sale sînt importante din punct de vedere formal ; ele devin relicve ale acţiunii (..). Imaginile sale atît de intense au rădăcini numeroase în suprarealismul german şi în expresionism. Efortul său de a face artă din însăşi viaţa are legături evidente cu unele curente de după primul război mondial".

● **ÎNTRE ARTIŞTII FOTOGRAFI** proeminenţi ai acestei epoci se află lordul Snowdon. În albumul recent publicat, intitulat : „O autobiografie fotografică", sînt reproduse cîteva dintre cele mai cunoscute lucrări ale sale, aducînd aminte publicului de existenţa unui mare artist. Cronica semnată de Charles Michener şi Anthony Collings, în întregime pozitivă, subliniază varietatea foarte mare a lucrărilor, precum şi faptul că arta lui Snowdon vine din caracterul documentar. „Fotografia este o tehnică şi un fel special de a-ţi folosi ochiul. Este mai rapidă şi mai uşoară decît pictura. Artistul este, de fapt, un mecanic ce foloseşte o maşină. De aceea sînt mai degrabă împotriva mişcărilor moderne care deschid expoziţii prin muzee. Nu acord prea mare valoare fotografiilor. Îmi place să le văd agăţate şi apoi schimbate, la nevoie", mărturiseşte Snowdon.

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor şef: Nicolae Dragoş, Mihai Ungheanu (redactor şef adjunct), Teodor Balş (secretar responsabil de redacţie)

L

REDACŢIA : Bucureşti, Piaţa Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAŢIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 leie ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Dobre Marian

ANUL XXII
49
(919)
Sîmbătă
8 decembrie
1979
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Simbolul unității

În mersul ei ferm înainte spre împlinirea socialistă și comunistă, societatea noastră socialistă acordă fiecărui membru al ei, deopotrivă, dreptul și datoria de a se implica în istoric, de a-și spune cuvîntul, în deplină cunoștință de cauză, asupra modului în care prind conturul realității obiectivele partidului nostru comunist.

În această perioadă ce urmează imediat Congresului al XII-lea al Partidului Comunist Român, perioadă elocventă pentru modul în care au fost asimilate de către întregul popor ideile dezbătute de înaltul forum, se constituie în întreaga țară organizațiile proprii ale Frontului Unității Socialiste. Atmosfera în care apar în viața politică a țării aceste organizații este definitorie pentru grija permanentă a partidului, a secretarului său general pentru dezvoltare necontenită a democratismului societății noastre, pentru starea de profund interes a oamenilor muncii față de participarea lor la viața social-politică a țării.

Moment semnificativ în viața democratică a României, constituirea organizațiilor proprii ale F.U.S. pune în lumină unitatea și voința continuă de unitate a poporului român, a tuturor fiilor țării, fără deosebire de naționalitate. Mai mult, relevă puterea acestei unități care crește cu fiecare pas făcut în direcția îndeplinirii marilor obiective stabilite de partid.

Ca orice element nou din viața politică, economică și socială a țării și apariția acestor organizații democratice este strîns legată de activitatea practică, de gîndirea revoluționară a secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Apariția organizațiilor proprii ale F.U.S. în viața social-politică a țării reprezintă trecerea la o etapă nouă, calitativ superioară, în întreaga activitate a Frontului Unității Socialiste.

Accesul cetățenilor individuali, care depun în aceste zile cereri de primire în organizațiile proprii ale F.U.S., membri și nemembri de partid, fără deosebire de naționalitate, configurează o realitate politică cu valori noi, valori impuse de însuși mersul ascendent al societății noastre spre viitoarele ei împliniri. Este meritul partidului nostru, al secretarului său general de a găsi permanent noi forme originale de participare efectivă a cetățenilor la viața țării, la făurirea propriului lor destin social și uman. Perioada de constituire a acestor organizații este perioada afirmării depline a voinței întregului nostru popor de a realiza sarcinile conturate cu claritate de Congresul al XII-lea al partidului. În toate sectoarele de activitate se obțin succese remarcabile ce pun în lumină legătura dintre partid și popor prin intermediul faptei durabile, a faptei de muncă și de conștiință. Pentru mii, sute de mii de cetățeni ai României socialiste înscrierea în organizațiile F.U.S. reprezintă un moment sărbătoresc, solemn, un moment al unei mai înalte angajări politice, civice, patriotice Acest moment are, deci, multiple corespondențe în muncă, în activitatea proprie.

Frontul Unității Socialiste simbolizează unitatea de voință și de acțiune a întregului popor, reflectă procesul de transformare a societății noastre într-o societate tot mai unitară. Prin noua sa structură organizatorică Frontul Unității Socialiste va capta mai deplin uriașa energie a poporului român în scopul înfăptuirii societăți socialiste multilateral dezvoltate și comuniste în România. Ca simbol al unității de nezdruncinat dintre partid și popor, Frontul Unității Socialiste reprezintă, la scară istorică, puterea conștiinței și vrerii comuniste în România.

Luceafărul

Radu Aftenie : **BUREBISTA.** Tabăra de sculptură de la Măgura

DATORIE ȘI SPIRIT VIZIONAR

Aceste zile, de ample rezonanțe, au fost marcate firesc, adînc și durabil de istoricul dialog al înaltului forum al comuniștilor români, dialog al prezentului cu destinele viitoare ale națiunii noastre. Lucrările Congresului al XII-lea, atmosfera de autentică vibrație patriotică ce le-a aureolat ne dau sentimentul plenar că acum, cu clarviziune politică și realism, întreaga țară și-a privit în față propriul viitor. Analiza profundă a ultimilor cinci ani, proiecția vizionară, dar pe deplin rea-

Viorel Sâmpetrean

Continuare în pag. a 6-a

CONTEMPORANII NOȘTRI

Aventura de a fi

e-ntoarsă mare-n mine
și-n aventura de-a fi eu însumi
mă trec înot făcîndu-mi țărm din brațe

Evoluția liricii lui Grigore Hagiu oferă imaginea dinamicii particulare a unei explorări a universului, care traversează o fabuloasă geografie interioară. La Grigore Hagiu descoperirea propriei identități echivalează cu descoperirea universului, comprimat în ființa poetului. Lumea se răsfrînge în spațiul eului și plonjonul interior produce aparent o dublă revelație. Aparent, pentru că revelația este unică, între **eu** și univers existînd o relație de totală identitate. Lirica lui Grigore Hagiu este o permanentă interogație a unui eu labil, conștient de sine, scrutîndu-și ipostazele, între perfecțiune și disoluție. Poezia sa este expresia contemplației jocului propriilor forțe. O contemplare lucidă, lipsită de euforia extazului. Retragerea în sine înseamnă miraculoasa descoperire a unei entități care conține, concentrat, universul, dar această identificare nu generează orgoliul unei condiții titanice, dimensiunile eului proiectîndu-se într-o ordine metafizică, la interferența spațiului interior cu coordonatele lumii fenomenale.

Descoperirea eului este o aventură existențială și artistică presupunînd asumarea unor ipostaze succesive de către o ființă în ultimă instanță retractilă : „în orice clipă — ating perfecțiunea / o spaimă foarte mare mă cuprinde / și o golesc / lăsîndu-i numai forma / în timp ce mîezul înainte cată / luînd întotdeauna alte chipuri / oricînd mă simt pe-o treaptă foarte-naltă / și nu mă spulber / în adînc cobor / simțindu-se-ntr-o seară prea frumoși / la

Sultana Craia

Continuare în pag. a 6-a

Nevoia de adevăr a romancierului

Între scriitorii de astăzi, Ion Lăncrănjan practică un stil impetuos, caracterizat mai degrabă de obsesia adevărului, decît de strălucirea literară a frazei. Romanele sale se impun prin monumentalitate și prin tensiunea tragică a conflictelor. Cuvintele se adună greu și constituie realități adeseori disonante, puțin agreabile sensibilității noastre de „literatori". Cu toate acestea, putem spune acum, după ce a devenit autorul unui întreg raft de bibliotecă și a bucurat conștiința criticilor timp de peste două decenii, că Ion Lăncrănjan este unul dintre „martorii epocii", că lectura cărților sale va fi indispensabilă pentru cititorul care va încerca peste cîteva decenii să descifreze mișcarea tulburată a istoriei contemporane, să înțeleagă ce realități umane au însoțit transformarea radicală a societății românești de după cel de al doilea război mondial. **Fiul secetei,** recent apărută la Editura **Albatros,** este un roman politic în adevăratul sens al cuvîntului, avînd în vedere mai ales energiile care se confruntă în procesul istoric și mai puțin dezbaterea de idei, oricît de mult s-ar petrece lucrurile numai în conștiința personajelor. Pentru că **Fiul secetei** este o carte căreia îi lipsește obișnuita confruntare dintre eroi, trama proprie a romanului. „Subiectul" este istoria politică a țării. Vasile Pozdare, personajul în jurul căruia se constituie cartea, este evocat de către un prieten, apoi de către soția și fiul său, în cele din urmă depune el însuși mărturie pentru viața sa. Într-o postfață intervine autorul, cu identitatea sa reală. Cu toții tind spre înțelegerea condiției umane pe care a creat-o revoluția, dintr-o perspectivă necruțătoare, fără a eluda vreuna din trăsăturile dureroase ale epocii, luînd în considerare cele mai delicate probleme pe care le pune edificarea unei orînduiri sociale noi, din dorința de a realiza și a trăi o formă de umanitate deplină. Îți tre-

Aurel-Dragoș Munteanu

Continuare în pag. a 2-a

• **În acest număr :** • **Cronica literară :** «Militantism și angajare patriotică» — PERSPECTIVE COMUNISTE. Scriitori la Congresul al XII-lea al Partidului Comunist Român. **Semnează Valentin F. Mihăescu** • Cezar Ivănescu : «La Baaad». **Semnează : Nicolae Ciobanu** • Cartea de debut • «L-AM CUNOSCUT PE TUDOR ARGHEZI» : • **„Amintire (fără amănunte) a poetului" de Florian Potra** • Atelier literar **de Geo Dumitrescu** • Mapamond • Cultura română în lume • „Albert Einstein — Francisc Paneț" — **o evocare de Valter Roman** • «Spectacolul lumii» **de Ioan Grigorescu** • Revista străină • Sport.

zaharia stancu

Un mare poet al prozei

Nu este adevărat că timpul șterge tot, după cum nu este adevărat că valoarea unui scriitor, a unui artist rămîne definitiv neschimbată sau egală cu imaginea valorii lui — făurită de el și contemporanii lui — de-a lungul vieții. Legile succesului acționează și aici după criteriile axiologice ale dialecticii bunului simț, ceea ce nu înseamnă că nu se pot produce (in)justiții antume ori postume. Astfel, voiam — nu chiar întîmplător — să-mi încep acest articol despre Zaharia Stancu pronunțînd cuvintele : IMPOSIBILA UITARE, ca și cum uitarea nu ar fi posibilă în cazul unui mare scriitor. L-am început altminteri cum se vede, pentru că așa mi s-a părut mai drept, dar și pentru că, realmente, ar fi o eroare să confundăm uitările criticii — însemnate dar trecătoare, cred, în acest caz — cu memoria fertilă, deloc ingrată, a marelui public.

Scriem acestea și ne dăm brusc seama că au trecut, iată, cinci ani de cînd a intrat în lumea umbrelor unul din cei mai mari poeți ai prozei românești moderne. Prozator de forță excepțională, poet de o inconfundabilă vigoare și simplitate omenească, sentimentală, publicist neobosit, personalitate de mari și puternice resurse civice, exemplară în împlinirea nepregetată a unor importante responsabilități, Zaharia Stancu a fost, pentru mulți dintre noi — care am avut onoarea să-i fim confrați de climat artistic și de viață — un incomparabil confrate.

Deși a trăit într-o epocă atît de frămîntată, deși a parcurs dramatice prefaceri, iar drumul nu i-a fost nici o clipă ușor, Zaharia Stancu a rămas pînă în ultima clipă a vieții, profund fidel unei proclamații făcută încă în 1928 în **Poeme simple :** „Eu am crescut cu macii și strugurii pe cîmp / Și mai păstrez, ca farba, și-astăzi, sub pleoape, roua // Străbunii mei vînjoși, cu tulnice și ghioage, / Pe-aicea și-au crescut cîrezile blajine, / Cioporul de mioare bălane, herghelia, / Și lîngă crama scundă cu chiote în căzi / Băsmeau lungiți la focuri cînd adormea prisaca. // De-aceea mi-e drag cîmpul, livada, codrul sur, / Podgoriile, boii, albinele și minjii /

Constantin Crișan

Continuare în pag. a 7-a

• **În paginile 4—5 :** • **«Stația de autobuz» — proză de Nicolae Țic** • **Poeme de** • **Franz Storch** • **Ioana Diaconescu** • **Anais Nersesian** • **Alexandru Grigore** • **Cronici de** • **Teatru** • **Film** • **T.V.** • **Radio** • **Plastică** • **Muzică**

Ce mult l-am iubit !

Pe Zaharia Stancu nu l-am cunoscut eu, cum se spune în asemenea împrejurări în care evoci o personalitate a cărei dispariție te nemîngîie de atîția ani. Îl citisem, îl admirasem, ba chiar îl iubisem citindu-l. Nu-l cunoscusem însă și nici n-aș fi îndrăznit să-l cunosc dacă nu m-ar fi oprit într-o zi și nu m-ar fi întrebat :

— Cum te cheamă ?

I-am spus cum mă cheamă și, la rîndul meu, l-am întrebat :

— Dar pe Dumneavoastră ?

— Zaharia Stancu, mi-a spus, Zaharia Stancu mă cheamă.

Iulian Neacșu

Continuare în pag. a 7-a

JURNAL DE POET

Aniversarea Naționalului clujean

Se împlinesc, luna aceasta, șaizeci de ani de la deschiderea Teatrului Național din antica cetate Napoca de la poala Feleacului.

Piesa cu care s-a deschis acest așezămînt de cultură de valoare națională poartă un titlu simbolic, „*Se face ziuă*", și-i aparține marelui patriot Zaharia Bârsan. Teatrul popular din Tîrgu Lăpuș joacă la ora de față această piesă pusă în scenă de un actor inimos de la Baia Mare, Paul Antoniu, și cred că ar fi potrivit ca în această lună această piesă să poată fi auzită și la Cluj-Napoca, măcar prin acest tînăr teatru maramureșan.

După deschiderea Universității, întîm-

Ioan Alexandru

Continuare în pag. a 5-a

UN „BILET DE PAPAGAL"

inedit

Tudor Arghezi

Burghezii, tabere și categorii

La cîte vreo 25—30 de ani, mișcările artistice se împotmolesc. Un zăgaz le încetinează și le întrerupe, dacă nu le și curmă. De murit, ele nu mor, neastîmpărul calității fiind tenace și timpul reversibil. Calitatea se afirmă, perseverează și, înăbușită, reapare. Fenomenul reîntineririi vine cu puteri noi și cu valori nepreväzute și tot biruie pînă la urmă. Numai că între izbucnire și acest «pînă la urmă», durează pauza în dauna evoluției și a celor ce pot să fie niște chemați. Atîrnă de răbdarea și de rezistența personală, pentru ca oșteanul unei idei sau forme noi să nu sucombe înainte de a fi ajuns, obosit și hărțuit, să-și atingă steaua, cu pensula sau cu condeiul.

Tinerețea e de la început suspectă pentru vîrstele înaintate, întîi numai pentrucă e nouă și revoluționară. Cînd i se adaogă și o valoare inedită, tinerețea reprezintă o primejdie pentru foștii tineri uzați. «Situațiile» se simt zdruncinate prin simpla prezență a noului în fața lor și titularii string rîndurile, ca să extermine și măcar să elimine din cetate pe indezirabil. Încăperea e ocupată și, ca un W.C., nu permite să stea pe scaun doi în același timp. Cel mai slab obstacol împotriva lui se întărește cu cinismul și calomnia organizată și opera de izolare duce cîteodată de la dezolare la șireang.

Am cunoscut tineri excepțional de înzestrați, cărora li s-a refuzat o catedră pentrucă-l știau pe Tacit pe dinafară sau traduceau Iliada și Odiseea à livre ouvert. Profesorul Rainer, eminent pe toate laturile multiple ale unui intelect hrănit cu îmbelșugare, a fost deochiat pentru fiziologi și clasificat țicnit în momentul cînd s-a aflat că-și petrece vacanțele în Ellada, recitind pe Acropole, pe Homer. Universitatea aparținea unui clan, înrudit cu debilitatea profesională. Oamenii de aceeași meserie nu se iubesc la niveluri contradictorii, dar se alege dintr-însii o mediocritate solidară, care întocmește o burghezie hotărîtă să-și apere poziția cu ferocitate.

Pericolul real în toate disciplinele cu putință e imburghezirea, care nu e numai un termen socialist. E o tendință socială constantă, paralelă cu succesul, uneori falsificat de un dezechilibru dintre valoare și gust și cu ruginirea personalității. Bătrînii sînt conservatori și exclusiviști. Succesul se traduce în bunuri confortabile, în onoruri și pecunii și omul cu virginitatea sufletului viciată, capătă o îngroșare morală de pensionar. Problema menținerii în stare vie consistă în păstrarea unui fragment de naivitate, care salvează de înțepenire. Cîțiva pomi din livadă, de o sută de ani, înfrimi de ramurile groase, înfloresc încă în fiece primăvară, în vreme ce marele vertebrat se vestejește. Nu-ți pierde floarea ! Copilul din tine nu trebuie să moară niciodată.

E ca un putregai prin consecințele acumulării, dar imburghezirea e a minții mai ales — acumulare de arginți, desigur, dar și de orgolii și trufii. În toate profesiunile, comandă aceste capitaluri aliate și societatea trebuie să previe asemenea aglomerații pentru menținerea zborului necesar perfectibilității. Au fost burghezii în pictură, în literatură, în teatru, pe lîngă cele de latifundii, negustorii și firme, prezidate de cîte un zero exponent. Patru, cinci nume de ținută indoielnică acaparau toate tărîmurile de expresie în ceea ce s-a convenit să se numească artă. Incoltirile din ambianța platitudinii amorfe erau silite să se usuce sau să aștepte, uneori o viață întreagă.

Nu se știe încă exact dacă medicina e o știință pentru toți candidații la ruleta șansei, sau o intuiție genială, pentru care știința învățată de la papagali e o chestiune de bucătărie adjuvantă. Dar chirurgia boierită ajunsese pentru bolnav o calamitate și în aspectul social o tejghea. Profesori reputați liciiau blocurile de vînzare din București, adunîndu-le în patrimoniul personal cu proprietarii științifici intervertiți în casieri de chirii. La o expoziție retrospectivă mai recentă a picturii lui Luchian, comisiunea însărcinată să stringă cu toată eleganța și atenția trebuincioasă lucrările răzlețe de la particulari, a fost violent refuzată de doi Esculapi specializați în anume intervenții și spălături fără bisturiu, frecventați de o numeroasă clientelă. Nemaiputînd să cumpere blocuri și apartamente, ei și-au plasat capitalul realizat din irigator, într-o marfă cu valoare crescîndă.

Două, trei reviste voluminoase, la care se concentră odinioară burghezia literară, refuzau ani și ani colaborarea tinerilor nepreväzuți cu un pașaport de intrare, semnat de un «maestru» din categorie. Nu e un lucru nou dacă s-ar spune că și azi, la publicațiile periodice, organizată pe interese mutuale, s-a instalat cîte o mică burghezie de vîrste variate, oprind accesul oricărui condei răsărit fără antecedente la paginile lor. Știu talente interzise de către redactorii improprietăriți, cu meritul simplilor primi ocupanți ai periodicității.

În plastică a dictat și a mai rămas o seamă de vocații absente, improprietărite și ele. Pictura unui tineret, expediat să îmbătrînească, deabia începe să cuteze solicitarea unui loc în expoziții, ținută în carantină de către comisiuni cu competența iritată. Sculptura de calitate, sistematic respinsă, se răzbună făcînd loc ironic citorva monopoliști ai ipsosului și comenzilor nescoase la concurență.

Zăcătoarea e voluminoasă — și-i dăm numai un cep. Înainte de a curge prin doaga desfundată borhoturile ultimilor 25 de ani, o nouă imburghezire trebuie, întru cinstirea geniului și a epocii, împiedecată.

1957

• **În pagina a 3-a :** • **OBIECTIVITATEA INSTRUMENTELOR DE LUCRU** • **Articole despre** • **«Dicționarul literaturii române de la origini pînă la 1900»** • **«Dicționar de literatură română»** • **«Dicționar de etnologie»** • **«Dicționarul folcloriștilor»** • **semnate de** • **Mircea Anghelescu** • **Romul Munteanu** • **M. Lunca** • **Adrian Fochi.**

cronica literară

Militantism și angajare patriotică

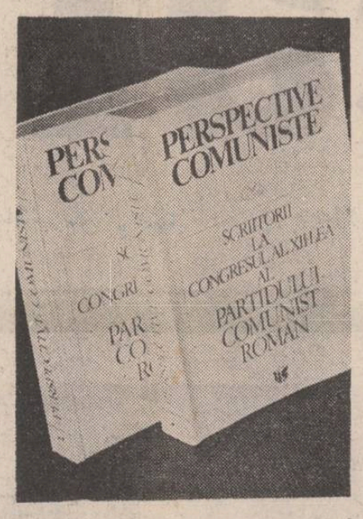

În număr de 357 de scriitori, poeți, prozatori, eseiști, critici și istorici literari de formule și valori diferite, aparținînd tuturor generațiilor contemporane, își alătură numele în sumarul antologiei în două volume, alcătuite de Al. Raicu și apărute recent la **Editura „Cartea Românească"**. Titlul antologiei, **Perspective comuniste — Scriitorii la Congresul al XIII-lea al Partidului Comunist Român** exprimă exact ceea ce constituie, dincolo de specificitatea expresiei, notele unificatoare ale scriitorilor antologați: o atitudine militantă comună și un mod activ de a fi prezenți, prin scris, la istoria țării. Iată și gîndurile care au prezidat la alcătuirea antologiei, rostite sincer într-o **Inscripție** semnată de George Macovescu, președintele Uniunii Scriitorilor: „Am adunat în această carte, noi, scriitorii din România socialistă, gîndurile și sentimentele noastre pentru Partidul Comunist Român. Am înscris în aceste pagini respectul, încrederea și legămîntul nostru față de partidul clasei muncitoare din această țară, față de nemărginita forță care a înviat trecutul, a născut prezentul și a luminat viitorul poporului român. Am înscris aici respectul, dragostea, încrederea și legămîntul nostru față de secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, omul nou al vremurilor noi, căruia îi datorăm chipul de azi al patriei noastre. Ne-am înflorit cartea cu gînduri ale lui. Sînt gîndurile întregului neam. Sînt gîndurile noastre. Am alcătuit această carte, noi, scriitorii din România socialistă, în vremea cînd s-a ținut cel de-al doisprezecelea Congres al Partidului Comunist Român. Lui și secretarului general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, le-o dedicăm, ca semn de curat omagiu".

Caracterul omagial al cărții se vădește în numeroasele versuri înflăcărate, animate de nobile simțiri, închinate Partidului și secretarului său general, în paginile de proză semnate de Marin Preda, în care se evocă un episod din tinerețea revoluționară a președintelui țării, în rîndurile pe care i le dedică Al. Rosetti: „Președintele Nicolae Ceaușescu îmi apare drept expresia cea mai desăvîrșită a trăsăturilor nobile ale neamului nostru. Un conducător cum și-a dorit și cum își merită poporul român. Un om în ființa căruia trăsăturile de omenie, bunătate, dăruire se întrunesc fericit cumpănite, un luptător, un vizionar, un artist".

Iubirea de țară este sentimentul dominant care străbate paginile antologate. Evident apare efortul scriitorilor de a depăși simpla circumstanță, versificația factice, parada sentimentală, pentru a se situa în spațiul creației autentice. Sînt numeroase versurile ce s-ar cuveni citate în acest context al poeziei patriotice de frumoasă ținută artistică, în care se conturează imaginea geografiei spirituale românești. Pentru a evita înșiruirile de nume, fatal lacunare avînd în vedere numărul mare de autori antologați, vom spune doar că, de aici, lipsesc extrem de puține nume care spun ceva iubitorilor de poezie. Vom cita un poem de Marius Robescu, dedicat unui sentiment esențial românesc, **dorul:** „Într-o dimineață de toamnă cu brume / Căderea unei frunze te scoală din somn / Îți simți amintirile niște fructe culese / Și viziunea unor lungi bucurii te cuprinde / Desigur nu vei avea liniștea cîmpului / Care și-a dat roadele / Nici mîndria pădurii / Care ține pămîntul sub rădăcini / Încît nici o plecare nu-l smulge / Dar sufletul îți este asemenea lor / Adică numit în seve ca geana în lacrimi / Adică plin de dor pentru pămînt / Ca un nor / Nimic pe lume nu întrece o patrie / Nici un glas de sirenă / Mai sus ca la sînul ei niciunde nu vei dormi..." **(Plin de dor).**

Eroilor trecutului, ctitori de țară și luptători în numele idealurilor scumpe, momentelor importante pentru istoria neamului și locurilor cu valoare de reper în conștiința națională, întemeietorilor de cultură le sînt dedicate însprate poezii, pagini de reportaj literar, însemnări în care vibrează mîndria și înflorește recunoștința. Trecutul exemplar obligă la trăire demnă, exemplară, iar preceptele acesteia Ștefan Aug. Doinaș le găsește în opera lui Eminescu și, înțelegem, le asumă ca norme existențiale: „Dacă vrem într-adevăr să citim geniala operă a lui M. Eminescu ca pe o tablă a legii poetice, întemeietoare de artă și destin, atunci va trebui să reținem aceste trei comandamente ce se desprind din spiritul ei: — Visați-vă Patria! spune Eminescu, Visați-o cu dragoste și mînie, ca pe o Utopie a spiritului popular, căci numai năzuințele irepresibile ale unei națiuni întregi se transformă în Mitologie reală, numai libertatea voastră interioară, de zi cu zi, îi asigură libertatea în Istorie. Nici zeii, nici străbunii nu pot fi luați cu chirie ! — Construiți-vă Demnitatea! spune Eminescu. Construiți-o cu migală și avînt, în fiecare act al vieții voastre, pentru că numai rectitudinea coloanei voastre vertebrale garantează poziția de drepți a brazilor de pe înălțimile spre care priviți. Verbul **a trăi** se conjugă numai cu adverb: **a trăi exemplar.** — Vorbiți Graiul Esențial! spune Eminescu. Vorbiți numai limba Poeziei adevărate, aceea care strivește boaba clipei pentru a se îmbăta de mustul tîlcurilor ei, pentru ca adresîndu-vă celor ce trec să convorbiți cu cei ce durează. Nu există popor mare fără poezie mare !"

Imaginea preocupărilor scriitorilor și a problemelor creației se întregește în antologie prin intervenția criticilor literari. Sînt abordate frontal, aspecte importante ale scrisului : accesibilitatea limbajului critic (M. Ungheanu), pledoaria în favoarea spiritului critic, pentru o reală axiologie literară (Ov. S. Crohmălniceanu), elogiul muncii creatoare (N. Ciobanu), calitatea poeziei patriotice (Aurel Martin), dimensiunea socială în proza contemporană (Dumitru Micu), publicistica lui Eminescu (Al. Oprea), poezia tînără (Laurențiu Ulici), viziunea realistă a literaturii actuale (G. Dimisianu) etc.

Antologia **Perspective comuniste** prin întreg conținutul ei, dar, mai ales, prin ceea ce lasă să se întrevadă ca preocupări de viitor ale obștei scriitoricești, se constituie într-un răspuns afirmativ la chemarea secretarului general al partidului, adresată oamenilor de artă, care figurează la loc de cinste în antologie : **„Sîntem revoluționari și nu dorim opere care să înfrumusețeze realitatea, să prezinte viața în culori trandafirii, nu avem nevoie de dulcegării artistice. Dimpotrivă, considerăm că o astfel de prezentare idilică a vieții este dăunătoare pentru dezvoltarea spiritului și a combativității revoluționare a omului socialist. Dar nu ne trebuie nici o artă care să nege realitățile, să le deformeze, prezentîndu-le în negru, înfățișînd în culori cenușii viața și munca eroică a poporului nostru. O asemenea artă are, de asemeni, un caracter bolnăvicios și ca atare este profund dăunătoare. Oamenii muncii au nevoie de o artă cu adevărat revoluționară, care să redea în mod veridic și obiectiv realitatea, care să fie pătrunsă de un puternic suflu mobilizator, militînd cu pasiune pentru perfecționarea societății și omului."**

Valentin F. Mihăescu

CEZAR IVĂNESCU: „La Baaad"

Stăpînită, în chip paroxistic, de o spiritualitate neostenit autointerogativă, firește, poezia lui Cezar Ivănescu nu tinde nici un moment la ezoterizarea propriului statut axiologic. Dimpotrivă, din acest punct de vedere, mentalitate originar „solipsistă" a scriitorului („solus ipse" !) face ca numărul „declarațiilor de principiu cărora li se dă glas cu superbă umilitate confesivă să constituie una din marile obsesii ale poeziei sale. Iată, limitîndu-ne fie și numai la operația de decupare a unor fragmente, chiar primele poeme din monumentalul volum **La Baaad** (Editura „Cartea Românească", 1979) atrag numaidecît luarea-aminte prin „inscripții" ca acestea : „! vînzîndu-ți forma trupului tău Orei / ferocitatea ta totală de aur / îmblînzindu-ți moartea / sugîndu-ți forma trupului tău Orei / ferocitatea ei totală pe-un sîn matern / vînzîndu-ți forma trupului tău Orei / tu și putința morții ți-ai vîndut ?" ; „(....) bolnav / de toate bolile cărnii / pîndesc și eu ca acei impotenți / bătrîni / Suzana la baie / gura cînd vrea să glăsuiască această / terapeutică sigur e și / o groaznică umilință — / dar ce pot face ? inconștiența / aceasta a poemului ca și / Fecioara poartă o frumusețe / obiectivă, automatică, da, / dar o frumusețe care nu se prostituiază". Și totuși, rămînînd pe același traseu al lecturii, surpriza e de a constata că modul de existență în și prin poezie mai înainte definit reprezintă **o soluție** acceptată datorită resemnatei conștiințe a faptului că desăvîrșita frumusețe, adevărul acesteia nu sînt apanajul increatului, ci, din contră, a creatului înțeles ca formă de manifestare palpabilă, în absolut, a ființei umane. Așadar, în asemenea „declarații de principiu" este vorba de formularea unei soluții și nicidecum de **afirmarea unui ideal.** În viziunea, dar, mai ales, în simțirea poetului, datele acestui ideal sînt cu totul altele ; ele se circumscriu în perimetrul devorantei dorințe de transgresare a înseși legilor creatului : „! nici o libațiune / și nici un sacrificiu / nici chiar o renunțare de tot / la toate astea / și nici iluminarea păcii //**sadhana** / cu atît mai mult nici un plînș / nu sînt mai aproape / de pietatea absolută / precum e / rîsul de aur al omului tragic !".

Adevărul e, însă, că, în totalitatea ei, poeziei lui Cezar Ivănescu i se refuză la modul funciar tocmai accesul la o asemenea stare de „pietate absolută". Eretic prin vocație, poetul nu numai că nu se arată a fi adeptul unui mod, așazicînd, anahoretic de înțelegere a existenței ; totodată, dăruit cu o demonică sete de scrutare prin experiența biografic asumată a tot ce ține de ispita „căderii în păcat", el manifestă maximum de voluptate în ceea ce privește acțiunea de „psihanalizare" poetică a acestei ispite. Astfel se și explică, neîndoios, atitudinile desacralizante, pătrunse de o vindicativă, prin omenescul ei, blasfemie pe care poetul le îmbrățișează frecvent : „! ce tîrzie-i, Doamnă Moarte, creatura / ca o bilă ruginită dată de-un nebun de-a dura / ce tîrziu e, scumpă Doamnă, ce tîrziu / pentru tatăl blînd pentru duhul sfînt și pentru Fiu / ce tîrziu e scumpă Doamnă ce tîrziu / în oraș puteai pleca: la ora asta / treaz e numai Lucrătorul Sfîntului Sicriu / ca un rege-al inclemenței / bate cuie-adînc cu țeasta / vă puteți și revolta contra ființei vremii / întinzînd pe buze-un ruj fenician trandafiriu / ce tîrziu e scumpă Doamnă parcă vremea / a murit în carnea noastră de om viu / ce tîrziu văzurăm noi efectul, / fluturii otrăvitori vin să-și pudreze / genele unor adînci mirezme / ale ochilor șezuți în orbite să viseze..."

În comparație cu Arghezi, de pildă, autorul cărții **La Baaad** nu e un psalmist, fie el și răzvrătit. Nostalgia sa paradisiacă e, mai degrabă, aceea a unui „înger căzut" ce își savurează cu voluptuoasă crispare senzuală condiția de ins niciodată și de nimic oprit în orgoliosul său chin de a ști totul despre sine. Or, împlinirea acestei pătimașe dorințe presupune, necondiționat, gestul acelei revelatoare impudicități de a privi și evalua temeiurile propriei ființări prin prisma a ceea ce ține de implacabilitatea concret biografică a legilor vieții, în primul rînd, a celor fundamentale : nașterea și moartea. Lectura atentă a masivului volum **La Baaad,** mai mult decît cele trei apărute în ciclul **Rod,** dovedește că pe întregul ei cuprins poezia lui Cezar Ivănescu nu face altceva decît să propună noi și noi imagini dintr-un vast „scenariu" în care se urmărește, cu năucitoare tenacitate, desfășurarea dramaticului „proces" pe care poetul și-i intentează sieși. „Capetele de acuzare" ale respectivului „proces" se suprapun cu înseși marile teme existențiale ce obsedează spiritul creator al poetului.

Strania autenticitate a demersului — ne dăm seama acum mai bine decît altădată — rezidă în materialitatea gîlgîitor-sufocantă a circumstanțelor de viață strict autobiografice chemate să dea seama asupra cauzelor ce au condus la apariția succesiunii de impasuri ale conștiinței în a căror vîltoare este aruncată sonda gîndirii poetice și, care, cum ziceam, se cer fără cruțare „psihanalizate" :„! voi începe zicînd că mă simțeam / atît de singur asemeni acelui / Prinț al Trandafirului da da / trandafirii sînt sîngele Prințului / care moare la pragul revelației / unei realități (nu-și suportă) ființa / Invizibilul fără / voință : oh, suferință însîngerată / în care trăim, și din acel cîmp / de trandafiri am plecat : mă simțeam atît de singur /fără sînge ca un corp defunct / de sfîntă... și acolo.... ce vedeți, / domnule ?... iat-o pe acea femeie / frumoasă care îmbătrînește / cu aerul că împrumută un surîs morților : lăsați-mă să-i spun : / Doamnă, dumneavoastră sînteți / pentru mine atît de sfîntă, atît / de sfîntă, numai spuneți-mi... !" Este adevărat, în acest sens, volumul conține o seamă de texte în care — asemenea lui Lautreamont în **Les Chante de Maldoror** — faptele sînt dezvăluite aproape pe față. Un fragment cvasinarativ precum cel cu valoare de preambul la întregul sumar al cărții, astfel, indica sursa viziunii fabulos-terifiante din a cărei perspectivă poetul își percepe și evaluează datele propriei ereditări. De altminteri, aici, în acest fragment, sînt numite personajele și evenimentele ce prefigurează substanța poemelor dramatice **La Baaad** și **Bocet,** extraordinare tentative de **teatru-mister** medievalizant, ce conferă, realmente, valențe inedite dramaturgiei românești moderne. Tot atît de instructive ca documente psihologice (dar și ca poeme în proză de sine stătătoare) sînt fragmentele grupate în ciclul **Amintiri din pădurea vieneză.** Grație insolitei lor sincerități, sîntem în măsură a înțelege mai exact sensul sublimărilor simbolic-autobiografice din poemele ce au în atenție **Copilăria lui Ario Paradis,** ori tribulațiile „eroului" liric din ciclurile **La Baaad** și **Sala de gimnastică.**

Dar, fără a neglija posibilitatea de a identifica asemenea „chei" pe care autorul ni le oferă cu deosebită generozitate, se înțelege că lectura poeziei lui Cezar Ivănescu nu trebuie să devieze prea mult în direcția interpretărilor de tip cazuistic. Ideația ei tiranică, rezultînd din nevindecabila stare de culpabilitate genezic-adamică a eului poetic, se dizolvă cel mai adesea în tulburător cîntec baladesc, inimitabil prin indicibila lui muzicalitate și de ce nu, prin calofilia, savanta și, totuși, cruda lui simplitate : „! dece-ți spun, Mil, / că a crede-n perfecție / nu-i o credință fanatică, / te rog să mă vizitezi în cîmpie / unde sînt foarte necunoscut / puțini mai tresar / la asemănarea-ntre / omul mărunt / pe-a cărui față se citește / un dram de imbecilitate / și de orientală indolență / și Raz cel cu dinții strălucitori / ca legea Talionului, / să te duc s-o vezi / pe Maria Creața / tîrîa orașului / de vîrsta bunicii mele ; / nicicînd un artist / n-a conjurat / în gloria operei sale / atîtea ființe omenești / cîte-a supt / trupul acesta sălbatic / ca un munte de ceară / te-ai aștepta / s-o vezi oarbă de mînie / o, nu, nu, / privește-o cu atenție / în cel mai neînsemnat amănunt / și nu vei avea / să-i reproșezi nimic / de la părul albit, rar / și carne / pînă la osul ei / totul / absolut totul / a luat forma dorită / perfectă / încît / nu poți / să-i reproșezi nimic."

Nicolae Ciobanu

NEVOIA DE ADEVĂR A ROMANCIERULUI

Urmare din pag. 1

buie desigur o mare subtilitate, pentru a face o carte de șapte sute de pagini din asemenea mișcări de conștiință, și poate să pară surprinzător unora că tocmai Ion Lăncrănjan este cel care a scris-o. Lupta lui Pozdare cu întreaga lume este consecința propriei lui creșteri interioare, a imposibilității sale funciare de a accepta minciuna și alienarea.

Există în **Fiul secetei** un registru de probleme foarte amplu. Mi se pare însă mai important felul în care autorul a reușit să facă din ele trăiri autentice ale personajelor, să anime indivizii angrenați în vîrtejul atît de cunoscutelor evenimente din ultimele trei decenii. Titlul cărții închide principala semnificație pe care o propune cititorului : „Recunosc, aș mai spune eu, că am fost scos la lumină de un flagel cumplit, — sînt **fiul secetei,** o știu — de un adevărat cataclism, care a dus și a lăsat în urma lui uscăciune multă și foarte multă nenorocire, eu însumi fiind în mare măsură și pentru o bună bucată de vreme, întruchiparea însăși a uscăciunii și a nenorocirii, fiindcă nu o dată la un pas de ultimele scrumiri, din care nu s-a născut și nu se naște nimic, nici o înmugurire, nici o speranță !... Pe urmă, însă, cu timpul, cu ajutorul timpului și cu sprijinul locului (fiindcă e fascinant și binecuvîntat de zei acest loc, care poate fi numit ȚARA, pe care nu trebuie să-l scap din brațe niciodată !), bizuindu-mă într-o măsură greu de apreciat pe cei între care mi-a fost dat să trăiesc (așa cum sînt ei, buni sau mai puțin buni, foarte buni sau foarte răi), — am ajuns să depășesc orice uscăciune, orice însecetare !... E adevărat că m-am îngrozit la început, cînd am înțeles ce s-a întîmplat, ce s-ar fi putut întîmpla cu o țară întreagă, nu numai cu mine, cu **o lume** și cu **o idee !...".** Plecînd dintr-un asemenea unghi, analizînd pe larg unele forme ale conștiinței morale ce au stat la baza procesului revoluționar în primii ani : cultul personalității ; teoria ascuțirii luptei de clasă, cu toate implicațiile sale dureroase în viața de zi cu zi a oamenilor ; uriașa poftă de căpătuială a unor „cadre", etc. etc., — autorul insistă asupra consecințelor în sufletul omului și în viața de zi cu zi a tuturor acestor practici extinse la scara întregului social. Vasile Pozdare își pune întrebări din punctul de vedere al unui activist al partidului comunist, el a fost dogmatic, prizonier al mentalității staliniste, a fost rudimentar, represiv și fanatic, dar n-a încetat nici o clipă să se întrebe asupra justificărilor acestor atitudini, și a putut astfel să „crească" împreună cu noua conștiință revoluționară a țării. Procesele din conștiința sa nu au fost facile, el nu și-a schimbat opiniile și trăirile prin decret, nici în urma adoptării unor documente de partid. El a rămas credincios opțiunilor sale mai vechi pînă tîrziu, în anii '60, neînțelegînd spiritul declarației din aprilie 1964, el este veșnic nemulțumit de felul cum se petrec lucrurile, din fidelitate față de sine însuși, din dispreț față de năpîrlirile ideologice ale atîtor profitori ai regimului. Desigur, personajul nu este cel mai simpatic. Obstinarea lui în rău, chiar dacă izvorăște dintr-o frumoasă calitate umană, nu este uneori mai puțin creatoare de confuzie. Dar atunci cînd se petrece o adevărată evoluție interioară, ea este deplină, iar sensul mare al vieții lui Vasile Pozdare este spre lumină. Poate că cea mai semnificativă formă a acestei schimbări este aceea prin care personajul devine, dintr-un element al unei mase amorfe, o adevărată individualitate, un om cu identitate precisă, cu sentimente și idei pe care și le-a determinat el însuși, la care a ajuns printr-o luptă continuă. **Fiul secetei** este în acest sens cartea unei salvări. Vasile Pozdare se mîntuie, cum spuneau medievalii, își salvează sufletul din ghearele celei mai abjecte prăbușiri, aceea a compromisului cu sine. În prima parte a romanului, Iuliu Jeler, prietenul personajului principal spune : „...care e progresul ?... ce am adus **noi** nou în viața țării ?!... Ne-am integrat **noi** efectiv în istoria ei sau am rămas în marginea lucrurilor !?... Am fost și sîntem **noi** ceea ce zicem mereu că sîntem : conștiința națiunii, sufletul ei cel mai profund și mai autentic ?!... De ce am săvîrșit lucruri care au dăunat poporului, dacă sîntem așa ceva !?... Fiindcă el a plătit totul, cu cea mai grea **valută,** cu sudoarea și cu sîngele lui !... El a plătit lipsa noastră de experiență, incompetența noastră și slugărnicia unora dintre noi, care au zis că e suficient să muți un lucru dintr-o parte în altă parte, pentru ca lucrul acela să prindă rădăcini și să crească !... Și imitația, după cum s-a văzut ulterior, nu dă rod, dimpotrivă, golește lucrurile de conținutul lor adevărat, le uniformizează, uniformizează omul, în primul rînd, îl preschimbă în mulțime muncitoare !... Da, pentru că **noi** vorbim din cînd în cînd de om — de om ca individualitate, ca personalitate — dar accentul îl punem pe **mase,** pe mulțimile care trebuie să vină la muncă, la oră fixă, să lucreze din greu și să mai stea și peste program, dacă se poate ! Și să ne mai și aplaude în răstimpuri, să fie voioase și fericite". Devenirea lui Pozdare conduce în mod firesc la ideea că revoluția românească realizează într-adevăr un om de omenie, capabil să-și depășească limitele și să devină o **persona,** un individ moralmente superior. **Fiul secetei** este o carte afirmativă, în ciuda teribilelor erori pe care le evocă, a deturnărilor pe care le-a suferit procesul de construcție umană în acești ani.

Ion Lăncrănjan se află acum în posesia deplină a instrumentelor sale de lucru, folosind mijloace de caracterizare individualizate pentru fiecare personaj în parte, schimbînd registrul afectiv și chiar construcția frazei, de la un capitol la altul, folosind oglinzi diferite pentru a sublinia contururile unui eveniment sau ale unui personaj, reluînd idei la distanță mare pe parcursul romanului și adăugindu-le sensuri noi. Din suma aceasta de procedee se naște o carte adevărată, cu un patos nedesmințit pe tot parcursul său. Poate cea mai convingătoare demonstrație pe care o aduce în contextul literaturii contemporane **Fiul secetei** este aceea că un mare scriitor poate într-adevăr trata orice problematică, în deplină responsabilitate. Cîștigul lui Ion Lăncrănjan, în ordine artistică este o anumită privire de sus asupra evenimentelor, o tratare a lor în afara judecătilor particulare, avînd în vedere întregul proces și umanitatea în toată complexitatea ei. Scriitorul acesta poate fi astăzi contemplat în chip de judecător imparțial al realității. Nota polemică și vigoarea pe care o primesc uneori accentele de ură în fața răului au o mișcare pură și se transformă în artă detașată, încît s-ar cădea în cele din urmă să recunoaștem că dezbaterea morală pe care o propun cărțile sale este foarte importantă pentru noi.

CARTEA DE DEBUT

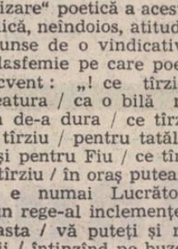

Căutări și împliniri

Profesor de matematică, Aurel M. Buricea (n. 1943, comuna Ulmu, jud. Brăila) caută în metaforă punctul de contact între poezie și matematică *). Întîlnim, uneori, exprimate direct în versuri, semne și simboluri algebrice ca acestea : „mi-e teamă de cuvinte / ca de o fiară rănită / tăcerea este semnul durerii / în fața bazei doi". Dar interesul poeziei sale nu stă în astfel de transferuri de planuri, pentru că nu se produce, ca la Ion Barbu, de pildă, acea intimă fuziune între conceptul abstract și imaginația metaforică. Aurel M. Buricea este, din contră, o fire elementară, percepînd cu acuitate pulsurile vitale sau tanatice ale naturii : „Aud cum respiră sorii în arbori / păsările visează-n rădăcini amare / și cercurile învață taina zborului / ciocîrlia mai sîngerează / în ulmii copilăriei / lipesc de inimă o frunză / și trec prin amiază cu fruntea grea de vise / singuri la marginea somnului / plumbul s-a făcut pămînt / în vulpile ucise / pentru agurida din cuvînt / veneam noaptea împreună / și beam cu pumnii lună/ cine a secat fîntîna care / cu pași de nămol / trecutul colindă prin mine / doamne cum se ofilesc crinii / în mările crepusculare / ale acestui fluture / căzut în extaz" *(Melanholia).* Ceea ce nu înseamnă că din poezia sa lipsesc elementele conflictuale. Și nu mă refer la nivelul expresiei unde cuvîntul este uneori așezat în contexte șocante, cu rol de impact („mistrețul sălbatic / mă izgonește din realitate / și-n carnea mea nevinovată / înfige colți de fildeș"), ci la o opoziție subiacentă, între natura primitivă și civilizația modernă care falsifică esențele și învăluie în uitare adevărurile eterne : „Mama din veștede flori de morminte / plînge prin roua singurătății / și cutitul ruginește în pîinea uscată / a zilelor fără odihnă / și mă întreb, dincolo de gratiile cerului / de ce mai iubim ciocîrlia / și pînă unde simțurile noastre / pipăie veșnicia din adevăruri ?" *(Nedumerire).*

Cu o expresie consacrată în ultimul timp în critica noastră, se poate vorbi de un *expresionism țărănesc,* evident și într-un poem ca *Sorii plîng,* unde se observă și influența blagiană din ciclurile sale expresioniste. Dacă violența eschatologică nu ne mai impresionează, în schimb, cîteva imagini se detașează prin îndrăzneala asociațiilor semantice și forța expresivă : „Din oase crucificate în legende / Urcă un prohod de cîrtițe, / Păcurarii la marginea nopții / Țes cu fire de nesomn / Coviltirul ciuruit de stele... // Morții și-au încălzit respirația / cu luminări topite pe cruci / Și cenușa lacrimilor de fecioare / Crește-n flori de piatră // Corbii urcînd deasupra furtunii / Învață mesaje cerești / Și pe crucea bisericii din sat / Închină ciocul iertat de păcate // Popi galbeni vestesc în morminte : / „Pacea lumii e-n suflet / Viața se naște-n ziua a șaptea" / și sorii plîng în ochi de cîrtițe" *(Sorii plîng).* Versurile degajă o atmosferă de stranie și tragică singurătate ; un peisaj redus la cîteva repere în care existența se confruntă permanent cu măștile morții.

O altă ipostază a poeziei sale, mai puțin substanțială, este aceea a experienței sociale, asimilată, în orice caz, ciudat, în maniera lui Bacovia din *Scîntei galbene* sau *Stanțe burgheze.* Un profetism minor cu nuanțe sociale, în tonuri discursive : „Perdelele galbene ale toamnei / luminează Logica acestui veac exploziv // printre arbori de uraniu și flori laser, / în zăpada copilăriei șerpuiește / sîngele florilor sălbatice, / ucise din necesitate // rîul curge-n amurg / tremurătoare trecere / ideile au flăcări de nepătruns (...)" *(Altceva).* Chiar și titlul are rezonanțe bacoviene, precum și metafore de genul : „fanfare de aramă cîntă / un recviem pentru mine" sau „și-n parcuri sociale pe băncile nou-vopsite / îngălbenesc ziarele de ieri". Deși contradictoriu din punct de vedere tematic și inegal valoric, Aurel M. Buricea este, desigur, un poet care promite.

Paul Dugneanu

*) *Aurel M. Buricea:* „*Sarea neagră a nopților*", Editura „Dacia", 1979

O precizare

● Într-o viață literară agitată mai degrabă de sedințe, decît de atitudini publicistice, ostilitatea constantă a lui N. Manolescu față de cărțile mele și față de persoana subsemnatului este unul din puținele fenomene care-mi produc o reală plăcere. Cred însă că șicanele sale ar deveni mai eficace dacă subtilul critic ar fi atent la textele pe care le comentează și la interpretarea lor. Fac această precizare din pur egoism, bucurîndu-mă sincer de orice răutate „literară" la adresa mea, cu condiția să conțină măcar puțină „artă" adevărată. Iată, în cronica la volumul lui Adrian Păunescu, **Sub semnul întrebării,** ar fi putut să observe, în ordinea faptelor, că am primit întrebările și am răspuns în scris, deci nu puteam fi nici „lăsat" să mă laud în voie și nici să fiu „întrerupt și adus la realitate" prin intervenții ale poetului prieten care binevoia să-mi solicite opiniile. Cît privește „lauda de sine", cum i-aș spune eu însumi, — mă gîndesc de ce nu ia în considerare N. Manolescu și contextul în care scriam, ca să nu mai menționez împrejurarea că mă adresam unui interlocutor ce asistase la realitățile evocate, că era „martorul" meu, iar întrebările sale mă încitau, de fapt, să mă apăr. Ca să zic așa, mă exprimam într-un „cod" accesibil oricărui cititor, și e păcat să rămînă criticul în afara lui, mai ales cînd îi cere un efort minim de înțelegere. nimic mai mult decît cunoașterea ABC-ului literar. Înscenarea „trufiei" mele a fost un joc al tinereții, care mi-a plăcut și el, după cum astăzi mă delectează orbirea adversarilor imprudenți. Vorba lui... Heliade, în legătură cu un preopinent la fel de plin de umor ca N. Manolescu : „Dumnezeu să-l ierte !" Mai cu grijă, iubite critic, mai citiți o dată ! Altfel va fi greu din simplu circotaș să deveniți un adevărat spadasin !

Aurel-Dragoș Munteanu

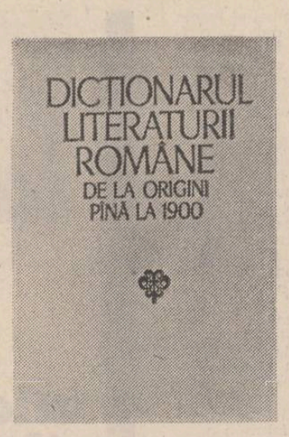

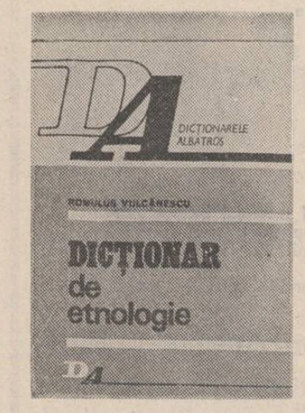

OBIECTIVITATEA INSTRUMENTELOR DE LUCRU

LITERATURA ROMÂNĂ DE LA ORIGINI PÎNĂ LA 1900

Între numeroasele lucrări de sinteză apărute în ultimii ani, bune și foarte bune, **Dicționarul literaturii române de la origini pînă la 1900**, pe care un colectiv de cercetători din Iași îl publică la Editura Academiei, este un adevărat eveniment. Timp de opt sau nouă ani, cei șaisprezece cercetători care au avut buna idee de a începe această lucrare, au avut și tăria de a o continua și duce la capăt, investind în ea pricepere, multă muncă și nu puțină abnegație, sacrificîndu-și probabil fiecare cîte ceva din proiectele personale în favoarea celui comun, a cărui reușită îndreptățește însă pe deplin toate așteptările ; pe de altă parte, nu pot să nu observ că acești excelenți cercetători au avut parte și de înțelegerea și sprijinul celor care — să mi se ierte termenul — le-au **permis** să ducă la bun sfîrșit o asemenea operă, investind la rîndul lor timp și încredere într-un colectiv care dovedește acum că le merita pe amîndouă. Ca întotdeauna, construcțiile ambițioase au la bază investiții pe măsură.

În aproape o mie de pagini format mare sînt strînse toate — sau aproape toate — informațiile esențiale despre scriitorii români, mari și mici, despre publiciști, traducători, copiști ai vechilor manuscrise, despre reviste, cenacluri, asociații literare, într-un cuvînt toată informația referitoare la patru secole de literatură română, adică — după socoteala prezentată în **Prefață** — la 731 autori și 477 instituții, publicații etc. Mai mult, dicționarul nu face doar operă de informare bio-bibliografică, ceea ce, bine făcut, era încă destul, ci și o descriere istorico-literară a operelor, o prezentare sobră dar nu lispită de personalitate a contribuției fiecărui scriitor la ansamblul literaturii noastre, avînd adică în vedere nu numai valoarea ei estetică absolută, ci și pe cea relativă, cea determinată de contextul epocii și al evoluției genului, temei, stilului respectiv. În articolele substanțiale, a căror amploare nu răspunde numai cantității de documentație existentă, ci și unei ierarhii valorice implicate, autorii examinează nu numai fenomenele (scriitorii, operele, viața literară în ansamblu), ci și istoria devenirii lor, punctele de vedere fiind conjugate într-o sinteză sobră, echilibrată, riguroasă. Remarcabilă operă de sinteză colectivă, **Dicționarul** pune, cred, o piatră de hotar în dezvoltarea istoriei noastre literare și va elibera de acum înainte multe cărți și mulți autori de obsesia „erudiției“ oferind, dacă nu tot, cel puțin o bună parte din acel fundament documentar pe care l-au visat atîția istorici ai literaturii noastre, începînd cu Cipariu și terminînd cu G. Călinescu.

Trebuie spus de la început că documentația lucrării este impresionantă ; autorii au compulsat toate sursele, bibliografii, colecții de documente, revistele, au citit operele despre care scriu, fie cît de obscure, au văzut manuscrisele, au meditat asupra problemelor controversate. Rezultatul este, desigur, spectaculos, **Dicționarul** oferind o gamă largă de coordonate, unele importante, la bagajul de cunoștințe care trece în mod curent dintr-o sinteză în alta. Iată numai, în privința datei de naștere a unor poeți minori din secolul trecut, asemenea corecturi : D. Scavinschi nu s-a născut prin 1806, cum afirmase Costache Negruzzi, ci pe la 1795 zic autorii, bazîndu-se pe un articol al lui Iacob Negruzzi, în care sînt amintite poezii datate de „Daniil cel trist și mic“ la 1817, Enache Gane s-a născut la 30 nov. 1787, cum apare într-un stat de funcțiuni al poetului publicat de A. Gorovei în monografia orașului Fălticeni ș.a.m.d. Foarte puține lucrări se pot adăuga informației de o bogăție remarcabilă a **Dicționarului**, și în general lucruri foarte mărunte. La Gavril Uric de pildă, s-au semnalat în ultimul timp manuscrise mai vechi decît cele din perioada 1424—1449 indicată aici, respectiv din 1413 (cf. Radu Constantinescu, **Texte românești în arhive străine**, București, 1977), la iluministul minor N. Horga-Popovici nu se folosește un studiu important (E. Arădeanul, **Informații noi cu privire la viața și activitatea lui N. Horga-Popovici**, în **Mitr. Banatului**, 1977)), la iluministul minor N. Horga-Popovici rea sa din **Halima**, nu se remarcă existența unui capitol original, despre viața lui Gh. Lazăr semnalată de M. Naht în **Limbă și literatură**, XX, 1969, la N. Tincu-Velia nu se înregistrează apariția volumului **Cele șapte virtuți**, Brașov, 1847, ale cărui șapte disertații, traduse din germană de altfel, sînt importante pentru că autorul le opune „ca antiteză la cele șeapte păcate de căpetenie“, adică **Les sept péchés capitaux** al lui Eugène Sue, care începuseră să apară în **Le Constitutionnel** în același an etc. Mai important este că un autor esențial pentru epoca de la sfîrșitul secolului al XVII-lea și începutul celui următor, Nicolae Milescu, este tratat după surse insuficiente, incomplete, și imaginea care rezultă este nesatisfăcătoare. Autorul acceptă fără rezerve de pildă vechea supozitie că Milescu ar fi învățat la Școala Patriarhiei din Constantinopole, sau că ar fi tradus o legendă bizantină, venită în Moldova odată cu o icoană miraculoasă etc., fantezie spulberată încă acum două decenii, cu o strălucitoare argumentație, de Al. Elian (în vol. **Cultura moldovenească în epoca lui Ștefan cel Mare**, București, 1957), nu ia însă în discuție ipoteza lui Iorga, după care lui Milescu i-ar aparține o scurtă istorie a sultanilor otomani și, necunoscînd bibliografia străină și textele publicate în ultimii ani, nu poate comenta lucrările sale scrise după plecarea din țară, foarte interesante pentru formația sa erudită și, pînă la un punct, clasică ; în felul acesta, îi scapă și informația — care mi se pare revelatoare — că Milescu a călătorit în Italia. Sînt, pe alocuri, și mici contradicții ; în articolul consacrat cărții populare **Halima** (p. 423) se spune că Gorjan a revăzut traducerea sa „după originalul grec“, în timp ce cu cîteva pagini înainte, la Gherasim Gorjan, alt autor credea că traducerea sa e făcută „prin intermediul limbii franceze“ (p. 407). S-ar putea discuta puțin și despre lista de autori înregistrați în **Dicționar**, extrem de cuprinzătoare (aici este, de altfel, unul din marile lui merite), dar care putea fi încă lărgită. Dacă, de pildă, beneficiază de articole monografice cronicari ipotetici, ca Vasile Dămian sau Teodosie Dubău, ar fi putut figura și mai nou „descoperitul“ Sava ieromonahul (cf. D. Velciu în **Revista de istorie**, 1974, nr. 2 și 1975, nr. 3) ; sau, dacă apar aici literatori sporadici ca **Zulnia** Iorga, P. Gusty, memorialiști ajunși involuntar în literatură, ca G. Lăcusteanu, sau cu totul obscuri, ca Elena Hartulari, li s-ar fi cuvenit un loc modest și altora din aceeași categorie, Ștefan Scarlat Dăscălescu, descoperit de Iorga (el e numai menționat în articolul consacrat fiului său, poetul Dimitri Dăscălescu), D. Ghițescu, ale cărui memorii au fost publicate de Xenopol în 1910, sau vechiul pașoptist Al. Christofi, autorul a două volumașe de memorii apărute în 1892 și 1897. Dar, evident, toate aceste observații nu fac, prin caracterul lor cu totul special, decît să pună mai bine în lumină valoarea de ansamblu a întregului, să sublinieze, prin contrast, imensul teritoriu acoperit de informația **Dicționarului**, fată de porțiuni atît de mici, și de modeste, rămase în umbră.

Dincolo de aceste mărunțișuri, interesant este cum sînt prezentați aici marii scriitori, felul în care informația abundentă, dar rămasă în limitele unei expuneri obiective, contribuie la configurarea unui profil preponderent documentar al scriitorilor care au marcat cu puternica lor personalitate dezvoltarea literaturii române. Evident, autorii nu intenționează să concureze nici **bibliografiile**, nici monografiile interpretative care, în acest domeniu, nu lipsesc. Ei își propun să reconstituie, în amănuntele ei esențiale, biografia scriitorului respectiv, după care procedează la o descriere sistematică a operei, înregistrînd temele ei majore, principalele influențe suferite, atitudinile politice implicate în text, procedeele artistice caracteristice. Desigur, tabloul care rezultă nu este nici nou, nici foarte sintetic, căci examinarea laborioasă a tuturor acestor capitole fragmentează unitatea interioară a operei (sub acest raport, multe profiluri din dicționarul lui M. Zaciu sînt superioare celor de aici, și mă gîndesc mai ales la acel revelator Heliade-Rădulescu) ; însă autorii nu și-au propus să ofere modele structurale ale operei acestor mari scriitori, ceea ce implică întotdeauna un larg coeficient de „creație“, o interpretare personală care adesea depășește datele stricte ale textului, ci mici monografii care să expună „etapele evoluției, ideile estetice, trăsăturile care definesc individualitatea și valoarea operei“ (**Prefață**, p. V). Astfel delimitată, metodic și conștiincios îndeplinită, prezentarea scriitorilor fundamentali ai literaturii noastre (ingrată întotdeauna în lucrări informative pentru că aceștia sînt mari tocmai prin ceea ce depășește stricta documentare) oferă specialistului, nu numai istoricului literar, ci și criticului, profesorului de literatură sau chiar consumatorului de literatură, un necesar și valoros **aide-mémoire** al muncii sale cotidiene, sistematic, practic și întru totul demn de încredere în privința informației. Știind bine ce înseamnă munca la un dicționar de acest gen, nu pot să nu elogiez fără rezerve realizarea acestei valoroase sinteze de istorie literară [1]) care demonstrează cota înaltă a posibilităților cercetării noastre de azi, stadiul matur al dezvoltării unei discipline de la care sîntem îndreptățiți să așteptăm marile opere care să ne reprezinte.

Mircea Anghelescu

[1]) **Elaborată de L. Berda, C. Buzatu, L. Cireș, I. Ciubotaru, S. Crețu, G. Drăgoi, F. Faifer, I. Lăzărescu, D. Mănucă, A. Simota, R. Șuiu, Al. Teodorescu, C. Teodorovici, M. Teodorovici, L. Volovici, R. Zăstroiu.**

DICȚIONAR DE LITERATURĂ ROMÂNĂ

Poate multora li se va părea straniu faptul că un editor care dă publicității un **Dicționar de literatură română**[1]) se străduiește să fie printre cei dintîi care scriu despre o asemenea operă. Dar, prin însuși faptul că există, acest dicționar reprezintă un eveniment deosebit în istoria culturii române. Prin obligațiile sale, un editor face parte dintre primii cititori a unei astfel de lucrări îndrăznețe de sinteză a istoriei creației literare din țara noastră. În același timp, editorul avînd un respect firesc pentru opiniile exprimate de autorii acestui dicționar, ca și pentru criteriile de selecție a scriitorilor consemnați în această operă, își poate păstra și el libertatea unor puncte de vedere privitoare la concepția și modul său de realizare.

Dorim, de asemenea, să-i avertizăm de la început pe cititori că **Dicționarul de literatură română**, publicat recent la Editura Univers este destinat cu precădere, în această versiune, publicului din țara noastră. Dar în versiunile străine, foarte numeroase, ce urmează să apară pe parcursul anilor următori, el va avea ca destinatari cititori din diferite țări, situate pe cele mai variate meridiane ale globului. Cititorii sînt astfel confruntați de la început cu o operă ce are caracterul unui test realizat asupra publicului din țara noastră. Noi ne propunem doar să deschidem o dezbatere menită să declanșeze opinii cît mai bogate, diverse și utile pe marginea acestei opere. Abia în urma colectării acestor puncte de vedere, specialiștii care au realizat **Dicționarul de literatură română** vor avea prilejul să reflecteze asupra modului de concepere a versiunilor străine.

Spuneam cu un alt prilej că a venit vremea cînd cititorii din țara noastră asistă la realizarea unei etape de efloreșcență a dicționarelor în cultura română. Această etapă este semnul bun al unui timp plin și calm, cînd specialiștii își pot îngădui, fără nici un fel de prejudecăți conjuncturale, să mediteze asupra devenirii literaturii române, ca și asupra operelor unor scriitori din această arie de cultură, unde oamenii de litere și-au conceput creația în limbile lor materne.

Un asemenea dicționar nu reprezintă doar un act cultural de informare. El se constituie, în același timp, ca o tentativă de **re-situare** continuă a valorilor, examinate în devenirea lor istorică, de la cele mai vechi mărturii în limba română pînă la cărțile tinerilor scriitori, publicate în ultimii ani.

Rînd pe rînd, au apărut dicționare de psihologie, istoriografie, etnografie etc. Unele dintre acestea au încă vădite insuficiențe, fiindcă autorii care le realizează fac o adevărată operă de pionierat, uneori situîndu-se pe un teren absolut vid.

În spațiul literar, un început furtunos a venit din partea lui Marian Popa. El a publicat acel „faimos“ **Dicționar de literatură română contemporană** (1971) supus unor dezbateri extrem de zgomotoase și acte de contestare de mare virulență. Fenomenul era firesc. El rezulta nu numai din deficiențele acestei prime versiuni, ci și din faptul că scriitorii contemporani se vedeau supuși pentru prima dată unei judecăți publice, ce căpăta adeseori un ton polemic extrem de penetrant, prin însăși concizia modului de conotare. Ediția revizuită și adăugită din 1977 este concepută într-un stil mult mai „potolit“, deși, parcă uneori ne apucă nostalgia acelui mod juvenil de apreciere polemică a creației literare. Dar, de ce să nu recunoaștem că **dicționarele literare**, ca și alte opere de informare de această natură, sînt concepute într-un stil cît mai neutral cu putință, iar abaterea de la acest principiu este în cazuri extrem de rare de bun augur. A urmat apoi micul dicționar de 130 **Scriitori români** (1978), coordonat de Mircea Zaciu, în colaborare cu M. Papahagi și A. Sasu. El se constituie ca o strălucită culegere de eseuri despre marii scriitori, spiritul parcimonios față de criticii și istoricii literari fiind de domeniul evidenței imediate.

După ce au mai fost publicate unele dicționare despre scriitori greci și latini, ca și despre cei francezi, am trăit surpriza acelui **Dicționar cronologic al literaturii române** (1979), supus unor acte de contestare din diferite unghiuri de vedere, dar **ameliorabil**, după o revizuire structurală.

Actualul **Dicționar de literatură română** reprezintă, după toate aceste încercări, el însuși o operă de pionierat. Este adevărat că între timp a mai apărut un dicționar de literatură pînă la 1900, realizat de un colectiv de la Iași și publicat de Editura Academiei. Ela are un caracter exhaustiv. Despre această operă remarcabilă ne vom permite să scriem cu un alt prilej.

Cînd spunem că **Dicționarul de literatură română**, publicat de Editura Univers, are un caracter de pionierat ne gîndeam în primul rînd la faptul că reprezintă prima încercare de acest gen în care în 432 de pagini a fost realizată o selecție de opere și autori, de la începutul culturii noastre pînă astăzi. În cele 770 (circa) de titluri sînt astfel însumați autori din toate perioadele istoriei noastre literare, sînt caracterizate principalele curente din cultura română și este prezentată istoria celor mai semnificative reviste din trecut și prezent.

Mulți dintre autorii acestui dicționar adoptă un stil de expunere neutrală, descriptivă. Judecățile de valoare sînt rostite arareori în mod direct, cititorului rămînîndu-i libertatea să și le formuleze singur, ca o rezultantă a modului de prezentare și explicare a operelor.

În paginile relativ puține se cerea a fi condensat un uriaș material de informare, transmis într-o manieră cît mai succintă. Dar este firesc ca într-o asemenea operă de sinteză, concepută de mai mulți specialiști cu o personalitate distinctă, enunțurile să poarte într-o mare măsură marca modului de a scrie și de a gîndi a fiecărui autor. Caracteristica aceasta rezultă și din faptul că, atît cît a fost cu putință, autorii dicționarului au scris despre acei oameni de litere, curente și reviste, care au intrat de multă vreme în sfera lor de preocupare.

Oricine poate distinge spiritul analitic și disociativ, pînă la cele mai fine nuanțe, prezent în articolele lui Eugen Simion, născînte de esențializare însoțită de o anumită culoare a timbrului specific, evidentă în articolele semnate de Florin Manolescu, rigoarea enunțurilor lui Paul Cornea, Dan Simonescu, Dim. Păcurariu, Elena Zaharia-Filipaș, Pompiliu Marcea, I.V. Șerban, concentrarea demonstrației despre scriitori de limbă germană din articolele semnate de Popa Marian, subtilitatea discretă a micului discurs critic, cultivat de Valentina Maria-Curticeanu etc.

Privite din cele două unghiuri extreme, articolele din acest dicționar se situează, pe un anumit plan, între enunțul elegant, penetrant, ilustrativ, succint și maniera pur descriptivă, neconcludentă, subminată de o oarecare platitudine. Fenomenul de aplatizare a textului nu este însă prezent doar în această operă. El este întîlnit în atîtea dicționare din întreaga lume. Frecvența lui prea mare poate trezi totuși o anumită neliniște.

Și, fiindcă am ajuns la această constatare, trebuie să consemnăm faptul că, trecînd peste cîteva fericite excepții, coeficientul cel mai mare de platitudine apare mai cu seamă în articolele consacrate criticilor și istoricilor literari. Lectura acestor articole lasă impresia că criticii care scriu despre confrații lor ar avea un anumit complex de inferioritate în raport cu scriitorii care abordează alte genuri de creație. Este adevărat că în acest dicționar figurează mult mai mulți critici și istorici literari decît în alte scrieri de această natură, publicate în cultura română. Dar în cele mai multe cazuri, caracterizarea lor este puțin concludentă și lipsită de acel suport teoretic prin care s-ar fi putut defini demersul lor personal spre opera literară. Dealtfel pînă și **fotografiile** criticilor sînt mult mai puține, în comparație cu ceilalți scriitori.

De aceea, poate a venit timpul să fie elaborat un **dicționar de critică și istorie literară.**

Dacă scriitorii sînt integrați, în cele mai multe cazuri, în mod sistematic în curentele literare cărora le aparțin, dacă modul de caracterizare a unor curente literare este amplu și elocvent, apariția unor concepte în viața noastră literară, cum sînt acelea de clasicism, romantism etc., ca și circulația lor în dezbaterile polemice, nu sînt înregistrate decît sporadic. Supun, de asemenea, discuției constatarea că anumite școli literare ca **naturalismul** sau **suprarealismul** nu sînt înregistrate în acest dicționar, deși au avut un notabil ecou în cultura noastră. Consemnarea **avangardei** ca fenomen global, integrator de diferite direcții și stiluri, nu mi se pare că poate suplini caracterizarea autonomă a fenomenului suprarealist românesc.

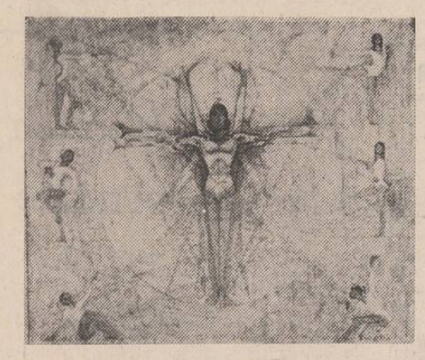

Constantin Berdilă : „Frumusețea sportului“
(Proiect de mozaic pentru Sala sportului Onești, jud. Bacău)

Constatăm, de asemenea, că nici acest **dicționar selectiv**, menit să însumeze anumite valori înscrise într-o axiologie europeană, nu este lipsit de critiva **mici contemporani.** Ei ar putea figura, după părerea noastră, într-o altă operă de proporții mai mari. În schimb, unii scriitori contemporani ca Grigore Hagiu, Marius Robescu, Iosif Naghiu, Paul Corneliu Chitic, Leonida Teodorescu, Dana Dumitriu, ca și alții pe care nu-i mai amintim, nu figurează în această primă versiune.

Privit dintr-un alt unghi de vedere, **Dicționarul de literatură română** rămîne, de asemenea, tributar unor prejudecăți, existente și în alte opere străine de acest gen. Unii **autori vechi,** dar de valoare redusă, chiar dacă sînt judecați dintr-o perspectivă istorică, beneficiază de un spațiu prea mare, în comparație cu alți scriitori de valoare din timpuri mai apropiate.

Dar trebuie să precizez că cele cîteva observații și sugestii pe care le-am formulat nu sînt de natură să umbrească valoarea acestei opere remarcabile, realizată de specialiști cu o experiență îndelungată în arta scrisului.

Dicționarul de literatură română reprezintă un instrument util de lucru, destinat unui public foarte larg. Sugestiile noastre au doar rostul de a declanșa o discuție mai amplă pe marginea lui, menită să ducă la o ameliorare sensibilă a versiunilor străine. În aceste versiuni vor putea figura și alți autori, așa cum vor putea să dispară alții.

Nădăjduim, de asemenea, că și condițiile grafice și materiale în care vor fi realizate versiunile străine să fie de o calitate mult mai bună.

Romul Munteanu

[1]) **Editura „Univers“, 1979. Coordonator : Dim. Păcurariu. Colectiv de realizare : Paul Cornea, Florin Manolescu, Pompiliu Marcea, Valentina Marin-Curticeanu, Dumitru Micu, Dim. Păcurariu, Al. Pezderka, Marian Popa, Eugen Simion, Dan Simonescu, I. V. Șerban, Elena Zaharia-Filipaș.**

O CARTE ÎN PREMIERĂ

În seria Dicționarelor Albatros a fost lansat de curînd **Dicționarul de etnologie**, lucrare ce se impune interesului general și al specialiștilor prin cîteva performanțe datorate competenței și vastei experiențe a etnologului și antropologului Romulus Vulcănescu. Beneficiem astfel de prima lucrare de acest gen în limba română și, din cîte cunoaștem, prima în zona mai largă a statelor socialiste, fapt cu atît mai însemnat cu cît cercetarea etnologică de la noi are tradiții de notorietate internațională. De altfel, concepția, structura și sistematica prezentării componentelor dicționarului îi asigură acestuia un circuit asemenea tradiției.

Fiind proiectat în principal ca un instrument de lucru, dicționarul este structurat bipartit, permițînd tratarea relativ independentă a termenilor și, respectiv, a personalităților. Procedeul a făcut posibilă prezentarea problematizată a conceptelor-cheie, adaptarea terminologiei la cerințele accesibilității și controlului polisemiei (inerentă domeniului), înglobarea celor mai recente aspecte semantice dezbătute în actualitatea științifică. La rîndul lor, personalitățile sînt seriate dată fiind calitatea lor de etnologi sau de specialiști (etnografi, folcloriști, psihologi, sociologi etc.) manifestînd tendința de asimilare a exigențelor explicației de tip etnologic. Este limpede că alte categorii de reprezentanți (ca, de pildă, practicieni, creatori de artă populară) sînt neglijate cel puțin pînă la o a doua ediție lărgită a dicționarului.

Caracterul selectiv al lucrării se relevă mai ales pe linia concepției și viziunii epistemologice asupra cărora vom insista în două din punctele ce ne-au atras atenția în mod deosebit. Mai întîi se impune ingeniozitatea autorului în a rezolva problema raportului dintre selectivitate, decurgînd dintr-o concepție fundamentală unitară, marcată de epistemologia modernă și, de cealaltă parte, intenția legitimă de a cuprinde cît mai multe domenii conexe (ekistică, ramuri ale geografiei). Soluția a constat în a extinde volumul disciplinelor pînă la limitele permisibile formulării unor obiective de studiu de maximă generalitate (și cuprindere, implicit) relevîndu-se astfel viziunea interdisciplinară corespunzătoare însăși vocației etnologiei. În sens invers, în pofida reduselor proporții ale dicționarului, principalele discipline conexe se regăsesc și sub forma tuturor ramurilor și subdomeniilor ce au proliferat prin intersectare metodologică sau din rațiuni practice, aplicative.

Perspectiva integratoare amintită (în măsura în care poate fi adecvată aprecierii unui dicționar) este reperabilă la nivelul teoriilor generale (sau/și domeniilor fundamentale), la cel al ramurilor și al raporturilor și transferurilor dintre acestea. Exemplară este în acest sens relația antropologie-etnologie, ramurile antropologiei-ramurile etnologiei, problemă ce constituie centrul preocupărilor de diverse orientări.

Un al doilea punct de interes îl constituie dublul adresament (orientat către specialiști și către marele public) realizat prin gradul de scientizare (prezența unor termeni ca cel de model, interdisciplină etc.) și conservarea dominantei umaniste și naționale (susținută de specificitatea domeniului), prin coerența, consistența și accesibilitatea limbajului și, nu în ultimul rînd, prin calitatea selecției termenilor și mai ales a personalităților. Marile sau micile „absențe“ se pretează la a fi apreciate în contextul valorificării critice a tradițiilor disciplinei prin intermediul reprezentanților ei, valorificare în privința căreia Romulus Vulcănescu își explicitează criteriile în prefață astfel încît, legitimarea lor și din alte unghiuri de valorizare nu ar corespunde intențiilor autorului.

Discutabilă ni se pare mai curînd lipsa de specificitate, inexactitatea de particularizare a unora din termenii desemnînd metode utilizate în cercetarea etnologică și etnografică, dar vehiculate și în alte discipline sociale — de exemplu, metoda panel, metoda modelării —, unele distincții insuficient precizate — științe fundamentale vs. științe aplicative, științe vs. discipline. Sînt remarci formulate de pe pozițiile posibilelor utilizări ale dicționarului de către specialiști din zonele literaturii și artei, istoriei, psiho-sociologiei etc., și care țin mai mult de litera și nu de spiritul tratării ce ne apare pertinent și adecvat scopului urmărit. Acesta, la rîndul lui, preponderent informativ, ne apare ca perfect justificat, necesar în contextul emancipării etnologiei de sub tutela filosofiei sociale și a culturii, al implicării ei ideologice și al îmbogățirii literaturii de specialitate din ultimii ani cu contribuții de certă valoare.

M. Lunca

FOLCLORIȘTI ROMÂNI

Parcă în nici una din disciplinele științei cultivate la noi documentarea nu este mai dificilă ca în folcloristică. Nu pentru că acestei probleme nu i s-ar fi acordat, de-a lungul anilor, atenția cuvenită sau nu s-ar fi făcut eforturile corespunzătoare, ci pentru că specificul însuși al disciplinei a făcut ca să se publice un material uriaș, cu mult mai mare decît în orice ramură culturală și ca la această activitate să participe un număr extrem de mare de amatori și de diletanți. Profesiunea de folclorist a apărut foarte tîrziu, iar rădăcinile ei trebuie căutate în afara profesiei așa cum se înțelegea astăzi. Au culeș și publicat folclor : țărani, elevi, învățători, alți cărturari ai satelor, oameni care nu aveau o pregătire specială în acest domeniu, dar erau animați de dragoste de popor și de ideea afirmării naționalității noastre în perioada formării statului român modern.

Cum în trecut nu s-au alcătuit anuare de profesii, dicționare de oameni și opere, bibliografii integrale, viața acestor oameni ne este adesea cu totul necunoscută și numai cu foarte mare greutate se mai pot dobîndi informații despre unul sau altul. Nici problema contemporanilor, oricît ar părea de simplă, n-a fost mai ușor de rezolvat. Numai extraordinara perseverență și tenacitate a autorilor a putut pune la un loc, într-un sistem coerent, atîtea date risipite și neunitare, eliminînd contradicțiile, scoțînd la lumină atîtea necunoscute, controlînd veracitatea faptelor. Și pentru că J.D. Bernal a avut dreptate cînd spunea că în epoca noastră trăiesc mai mulți cercetători decît au trăit de la începutul umanității pînă astăzi, notăm că în lucrarea despre care vorbim *) proporția contemporanilor depășește, după o apreciere sumară, treizeci și cinci la sută.

Fiecare din cei doi autori semnează articolele pe care le-a întocmit. Procedeul, foarte corect în sine, scoate în evidență participarea cantitativ inegală a celor doi autori. Astfel, Iordan Datcu a întocmit 236 articole, iar S.C. Stroescu 106, deci mai puțin de o treime, față de total. Cinci articole au fost realizate în colaborare. În ce privește contribuția calitativă, sîntem din nou în situația de a consemna valoarea superioară a articolelor semnate de Iordan Datcu, pentru că le-a lucrat pe cele mai grele (personalitățile reprezentative), și a lucrat cu mai multă scrupulozitate științifică, „cu o răceală demnă, cu inalterabilă imparțialitate și cu dragoste întreagă de adevăr“, calități pe care încă de pe vremuri le cerea I.L. Caragiale unor asemenea lucrări. De asemenea Iordan Datcu a făcut și unele descoperiri bibliografice, aflînd publicații despre care nu se știa dacă au apărut sau nu. Așa este cazul, între altele, cu volumul al doilea din *Muza Someșană* a lui Iuliu Bugnariu aflat astăzi într-un singur exemplar la Biblioteca „Astra“ din Sibiu. Tot Iordan Datcu a descoperit și opera lui Aurel Filimon, culegător complet necunoscut pînă azi, chiar în cercurile de specialiști. Culegerea sa de folclor maramureșean e contemporană cu aceea a lui I. Birlea și a lui B. Bartok și publicarea ei ar reprezenta desigur o completare a cunoștințelor noastre despre acea regiune și acea epocă.

În ceea ce privește caracterizarea operei acestor înaintași, trebuie să cumpănim judecățile noastre cu alt cîntar decît în alte domenii de cercetare. Lor le datorăm cea mai mare parte a cunoștințelor noastre și nu trebuie să-i condamnăm pentru caracterul empiric, nesistematic sau neștiințific al contribuției lor, pentru că n-au avut cunoștințele noastre de astăzi. Desigur, nu putem prelua totul, fără spirit critic, dar trebuie, mereu, să-i înțelegem în contextul epocii lor. Unii dintre ei au avut chiar de suferit pentru activitatea lor. În dicționar este pomenit în acest sens Emilian Novacoviciu, dar în aceeași situație au fost și A.T. Bogdan, T.T. Burada.

Autorii s-au servit — în comentarea operei celor incluși în dicționar — de cele două istorii ale folcloristicii apărute pînă acum (Gh. Vrabie și Ov. Birlea), precum și de o serie de studii ce s-au întocmit în anii din urmă, însă autorii au făcut și numeroase caracterizări proprii, de cele mai multe ori pertinente, cu măsură și respect. De o severitate excesivă s-a dovedit, în unele cazuri, S. C. Stroescu, care la Antemireanu, spre exemplu, scrie că activitatea acestuia este „lipsită de interes științific și de valoare literară“. Atunci pentru ce îl mai include în dicționar ? De asemenea, autoarea scrie că Gh. Crăciunescu a murit în anul 1894, dar că a colaborat la revista „Ghilușul“, care a apărut abia în anii 1912—1914.

Cu toată scrupulozitatea de care au dat dovadă autorii, s-au strecurat și două lipsuri, lucru dealtfel firesc. Semnalăm astfel lipsa lui Dimitrie Dan și G. T. Ticulescu-Varone. Primul a aflat etimologia refrenului „ler“ al colindelor românești, după două sute de ani de orbecăială și fantezie a unora ce și-au spus cuvîntul în această problemă. Al doilea, Niculescu-Varone, a obținut un premiu al Academiei Române.

Evident, lucrarea poate să mai aibă și alte omisiuni, însă ea este fără îndoială un excelent început, iar omisiunile pot fi remediate la o a doua ediție, foarte necesară. Volumul cuprinde, dealtfel, un capitol „Addenda“ și un altul de „Înregiri biobibliografice“, ceea ce arată că autorii au vrut să cuprindă informațiile ce le-au parvenit pînă cînd lucrarea a intrat în tipar. Cartea mai beneficiază de un indice onomastic, întocmit de G. Pienescu, care permite o cît mai rapidă și mai practică utilizare a dicționarului așa încît cartea își va îndeplini rolul științific. Rod al unei îndelungate munci pline de abnegație și seriozitate, *Dicționarul folcloriștilor* este, fără îndoială, o carte ce nu poate lipsi din biblioteca nici unui specialist, a nici unui om de cultură.

Adrian Fochi

*) **Iordan Datcu — S. C. Stroescu : „Dicționarul folcloriștilor români — Folclorul literar românesc“. Cu prefață de Ovidiu Birlea, Editura științifică și enciclopedică, 1979.**

franz storch

rămîne cartea cu peceți

viitoarele timpuri
nu le clădești
pe adevărul
mai multor trecuturi

nu le clădești
pe adevărul
prezentului
despre trecut

iar adevărul
despre viitor
rămîne o carte
cu șapte peceți

repetă gîndul copacului

vecinii cu fețe-nverzite
securii
focului
furtunii
putrezirii
căzuți jertfă
sau uscați în ei
în dreapta tăcere
meditînd la alte păduri
devenite demult gazete
îngălbenite
colectate
și din nou
topite
vălțuite
în coli noi
în ziare noi
în știri noi
în care paznicii mediului înconjurător
repetă gîndul copacului
meditînd la vecinii
cu fețe-nverzite
căzuți în atemporalitatea
uitării

poate pentru multe toamne

urmez liniile vieții
cum xerografiază toamna
orice frunză căzătoare

dar pe nici una
desenul mîinii mele
nu-i inscris

deci mi-e îngăduit
din nou la anul
să mai compar ciudatele desene

deci mi-e îngăduit
să mai fac planuri
și pentru alte zile viitoare

și poate pentru multe multe toamne

fluieră vrăbiile reci

amintirile ies pe seară
ca altădată demult

fluieră vrăbiile reci
tecrii de pe alte meleaguri

deschid iar cartea
vreau să citesc

ceva ce știu dinainte
dar nu mai sînt filele

celor cincizeci de ani
cu care am făcut focul

În românește de Nora Iuga

---

anais nersesian

Gînditorul de la Hamangia

„– Desprinde-mă din coji de întuneric
ca pe un fruct,
duh sacru între soare-răsare
și soare-apune.
Din zodia pietrei de silex mă scoate
luminii redă-mă, purificată minune,
mesaj de viață și pace
a unor nesfîrșite generații.
Împlinește-mi rostul în tăcere cuprins,
fă-mă echilibrul mișcării în spații,
osia pe care suie-n pulsații
sîngele acestui pămînt
niciodată învins.

Mai treci uneori

Mai treci uneori prin orașul știut ?
Ce alb îți e părul, trupul ce subțire...
Unde e locul în care-ai zăcut
legat în a stelelor fire ?
Cine te-a învins
și pe cine-ai învins ?
Dă-mi voie s-ating zalea ta de sudoare.
De cînd duci în tolba uscată de colb
moartă, o pasăre călătoare ?
De cînd porți rana luminii pe umăr
și tăietură de fulger
de cînd porți pe gură ?
De cînd în craterul ochilor stinși
sînt ape ce nu restituie
vreo figură ?
În ce popas al drumului lung
m-ai pierdut ?
Mai treci uneori prin orașul știut ?

De-a pururi primăvară

O, rămîi la rădăcina ploilor
să reapari
cînd mai puțin gîndesc la tine.
Un semn frumos să-mi faci
pe tîmpla stîngă,
nicicînd să nu mă îmbolnăvesc
de rușine.
Timpul cuvintelor
să nu mă măsoare vreodată,
cearcănul ochilor
să te cuprindă-n lumină solară.
Trupul biciuit de spaima veghei
trecînd prin cîntec
să nu mă mai doară.
Să renaști mereu
sub aceeași înfățișare a ierbii,
să stingi în marea inimii
orice perfidă resemnare.
Putere să-mi dai
de a trece praguri de ceață
să nu mă înstrăinez
de lumina ascunsă-n izvoare.
Știindu-te am să te caut mereu
istovind drum după drum
din iarnă în vară.
Din seceta singelui
ce mă pradă de trup
să revii după ploi
iară și iară
și o creangă de salcie
am să fiu, repetat,
căreia i-a fost dat
să nu moară.

Moment

Cu șalul acestei zăpezi
mă-nfășor
în fiecare zi tremurînd.
Morile de vînt mă duc de mînă
cînd lovite sună talgerele spumii
peste o colină dincolo de gînd
într-o piață albă din Orașul Lunii
unde preschimbate-n vise
rodii dulci se vînd
pe taraba verii ce va fi,
curînd.

Cînd șef al depozitului de lemne, el fusese invitat la mai toate ședințele de consiliu, încă de pe vremea cînd se discutau niște propuneri de sistematizare a comunei Cringu. A ce miroase asta ? se alarmase Sava Petrache-Doi, însă numai în pauze, la bufet, el neavînd dreptul la cuvînt în plen. Vor să ne pregătească pentru oraș. Iar eu vă-ntreb : ce oraș ne mai trebuie nouă, cînd avem Bucureștiul la doi pași ? Pleci de-aici dimineața la cinci, cu autobuzul, la șase ești în Piața Matache, îți vinzi zarzavatul, iei bănuții și pe la zece ești înapoi, în **banileu.** Căscați ochii, sistematizarea distruge tot și ne ia pîinea de la gură; distruge livezi și grădini de zarzavat și tot ce e verdeață; nu mai trec la socoteală grajduri și cocini și cotețe. Unde s-a mai pomenit cocină lîngă bloc ? Și-o să alergăm la București după carne, dar, mai întreb eu : cu ce bani ? Dacă nu mai e livadă și grădină de zarzavat, nu mai e nimic, nici de sămînță. Blocurile atrag lumea de pe lume, au să dea năvală ăștia din suburbane, și de prin alte părți, iar unde sînt blocuri trebuie să fie și niște fabricuțe, prezisese Sava Petrache-Doi. Gîndiți-vă de șapte ori pînă tăiați o dată : vreți să ne călcăm în picioare, tocmai aici, unde-i lărgămînt, și să ne mîncăm urechile ?

Chemați, nechemați, veniseră aici arhitecți și constructori, activiști de partid, deputați, geologi, topometri ; în sfîrșit, își făcură apariția și trei echipe de sondori : cîteva zile mai tîrziu, peste șaizeci de colectiviști, printre care și Anghel, fratele mai mic al lui Sava Petrache-Doi, se angajară în petrol. Nebunia se pornise, nu mai era nimic de făcut, toți voiau salarii, autobuze care să-i ducă la lucru, apartamente la bloc, sistematizare, locuri de muncă pentru neveste, casă de cultură și un parc de distracții. Trei livezi fuseseră sacrificate pentru parcul de distracții. Sava Petrache-Doi scăpase cu o livadă de vreo trei mii și cinci sute de metri pătrați, care-i aducea un venit anual de peste patruzeci de mii lei. Dracu să le mai stea împotrivă, eu, unul, m-am lecuit, anunță Sava Petrache-Doi, temător să nu-și piardă postul la depozit. Nimeni nu se gîndi să-l mai invite la ședințele de consiliu. Totuși, prima lui criză de extrasistole se declanșă ceva mai tîrziu, într-o vineri după-amiază, cînd se-abătu pe la primărie mai mult din obișnuință, ca să afle și ce se mai petrece. La primăria din Cringu nu prea existau secrete, era destul să intri și să-ntrebi, și-n mai puțin de un sfert de oră se chema că ești un om informat. Iată însă că apăruse și-aici un ofițer de serviciu, cu banderolă roșie pe braț, și care se prefăcea a nu mai cunoaște pe nimeni : Tovarășul ? În ce problemă ați venit ? Avea în față un caiet cu pătrățele și tocmai se pregătea să înregistreze problema, cînd Sava Petrache-Doi îl apucă amical de gulerul salopetei : Măi, Iliuță, mă, eu sînt șef la depozit și am acces. Celălalt împinse caietul la o parte, se ridică în picioare și ținu să-i precizeze că aici e ședință cu tovarășii de la centru, nu se-admit derogări. Derogări ?! se nedumeri, ironic, Sava Petrache-Doi, vrînd să-l apuce din nou de guler, ți-am cerut eu din astea, cum le zisești ? ! Mă, dacă te-aș pune să repeți, n-ai mai ști. Nu-i și primăria mea ? Nu sînt la mine-acasă ? — și-n clipa următoare, congestionat, cu tîmplele zvicnind, se repezi să deschidă ușa sălii de consiliu : din cîți erau adunați acolo, cam înghesuiți în jurul unei mese acoperită cu pînză roșie, îl recunoscu doar pe frate-său, pe Anghel : Este o situație de netolerat, și eu vă previn încă o dată, tovarășe ministru... Sava Petrache-Doi se retrase pe vîrfuri, sub privirea nimicitoare a ofițerului de serviciu. În drum spre casă își tot frecă tîmplele cu palma, și se opri la trei chioșcuri de răcoritoare, să bea sirop rece. Arăți ca un crai opărît, observă Magdalena, în treacăt, urmînd să revină cu întrebările ceva mai tîrziu, cînd se vor fi adunat în dormitor. Cu Anghel se văzu a treia, sau a patra zi, din întîmplare, cînd și uitase de criza de extrasistole, și avu mîndria să nu-l descoase cum de ajunsese la ședința aceea cu ministrul, și ce anume i se părea lui de netolerat aici, în Cringu. Clasă muncitoare, conchise Sava Petrache-Doi, fratemeu Anghel e clasă muncitoare, heghemon, și prea multe discuții nu mai încap, are idei și propune măsuri, pînă și miniștrii sînt datori să ia aminte... Curînd, se porniră lucrările de construcție a uzinei de aparataj electric, peste două sute de colectiviști se angajară pe șantier, de unde le venea un ban, iar vreo șaizeci de tineri fură trimiși pe la școli profesionale (ceea ce, în mod firesc, avea să determine o reașezare a valorilor aici în Cringu, multe familii, pînă atunci mai oropsite de soartă, de nimeni luate în seamă, încercînd să-și facă loc în primele rînduri, chiar cu anume brutalitate). Ca șef al depozitului de lemne, Sava Petrache-Doi se pomeni cu tot felul de comisii de control, unele formate numai din femei, cîte douăzeci-treizeci într-o comisie, gălăgioase și neîncrezătoare, și care-i stăteau pe cap zile-n șir, amenințînd să dea în vileag niște nereguli de cele mai multe ori închipuite. Cînd se-ntîmpla să le mai și repeadă, măi Ileană, măi Varvară, doar se știau de ani și ani, mai lăsați-mă dracului să-mi văd și eu de treburi, pe loc îi aminteau că ele au bărbați pe șantier, muncitori, au copii la București, azi-mîine meseriași, cu ele să nu vorbească așa, că nu admit.

Dacă cineva i-ar fi spus că destinul unui om poate fi schimbat, măcar în parte, datorită unei bănci, fixate cîndva în apropierea unui bloc cu parter și două etaje și încălzit cu lemne, Sava Petrache-Doi cel mult s-ar fi minunat în batjocură — ce spui drăguță, chiar așa ? — cum obișnuia cînd vreun subaltern de la depozit se tot căznea să-l ducă de nas cu te miri ce pățanie de necrezut. (După numai cîteva zile, revenind prin acea parte a orașului, dar fără intenția de a-și vizita fratele, împins încoace numai de dorința de a retrăi momentul unic, revelator, Sava Petrache-Doi avea s-aducă prinosul său de recunoștință lucrătorului anonim, care fixase banca acolo, din proprie inițiativă, sau din indicația șefului său de echipă. Căci, dacă banca aceea n-ar fi existat, Simina Răchită și-ar fi ales alt loc unde să aștepte autobuzul de Cloșani, și poate că ei doi nu s-ar mai fi întîlnit niciodată). Așadar, pe banca jupuită, cu două speteze rupte, stătea o femeie la nici treizeci de ani, cu părul auriu, bogat, în bucle mari, aprins de un soare învăpăiat ; fața ei aproape ovală, cu ochii mari și nasul cîrn, trăda cumînțenie, chiar șfiicțiune ; era îmbrăcată modest, ca pentru călătorie cu mijloacele de transport în comun, însă cu mult gust, și rochia și pantofii punîndu-i în valoare nu numai formele, dar și feminitatea, aprecie Sava Petrache-Doi ; el stărui cu privirea mai ales asupra pantofilor, cam butucănoși, după cerințele modei, cu toc înalt și solid, și talpa groasă de două degete (ca niște bărcuțe, îl duse mintea), în perfect acord (din nou, o apreciere strict subiectivă) cu piciorul zdravăn, de femeie sănătoasă, care ține la drum lung (totuși, un picior suplu...) ; femeia citea dintr-o carte cu copertă neagră, pînzată, pe care numele autorului era scris cu litere mari, aurite : Gorki ! observă Sava Petrache-Doi, înainte chiar de a spune bună ziua. Ehe, Gorki, cum mi-a desfătat el copilăria și adolescența ! **Jă compri,** sînteți o pasionată a lecturii, și-ndată se prezentă, decent, fără să treacă în revistă mai vechile lui răspunderi în comuna, apoi în orașul Cringu. Simina Răchită se ridică, era aproape cît el de înaltă, femeie împlinită, ademenitoare, poate neștiind (era doar o presupunere), sau nevoind din bun simț, firește, să profite de darurile cu care o înzestrase natura : stînd în picioare, în fața lui, parcă se știa să se-arate femeie, nu cumva el să intre la vreo bănuială, că se numără printre fișnețe. Fată de la țară, o intui Sava Petrache-Doi, la locul ei, cu măsură în toate, și cu un dram de înțelepciune pe deasupra. Era învățătoare-suplinitoare la școala elementară nr. 2. Din toamnă o încadraseră aici și făcea zilnic naveta între Cringu și Cloșani, vreo douăzeci și doi de kilometri, păcat doar că autobuzele se stricau des, și erau zile cînd trebuia să vină cu auto-stopul. Și eu să nu știu nimic ! se amări Sava Petrache-Doi, gîndind la timpul trecut și pierdut. Dar Simina îi mărturisi, oarecum strengărește, plecînd privirea și zîmbind într-o parte, că ea îl știe, adesea l-a văzut prin oraș, iar în discuțiile ei de la școală, cu colegele de pe-aici, a venit vorba și de dînsul. Nu strecură însă nici o aluzie măgulitoare la adresa lui, poate tocmai pentru a-i menține trează curiozitatea. Să vedem, își zise Sava Petrache-Doi, trăgînd cu coada ochiului spre fereastra deschisă, de unde frate-său Anghel ar fi putut să-l repereze în orice moment, dacă nu cumva o și făcuse. Eu stau în perimetrul suspect, pe unde-s vilișoarele, zău așa, noi toți care-am ajuns s-avem căsuța noastră sîntem niște suspecți, după mintea ăstora, iliciți-înrăiți, pînă la proba contrarie — și-am dat o fugă prin părțile astea ca să-l văd pe frate-meu... Poate găsim o zi, cînd ești mai liberă, să punem și noi țara la cale. Ea se-nvoi în felul ei, strengăresc. Sava Petrache-Doi, vrînd să-i spulbere bănuiala că ar fi un apucat, prins

Ilustrații de Horia Roșca

de farmecele și prospețimea ei, se gîndi să dea un sens mai grav unei eventuale întîlniri, într-un loc mai ferit : Dacă vrei să reziști printre ăștia de-aici, cu năravurile lor, e nevoie de o inițiere, de o punere în temă. Cu-atît mai mult, cu cît ești doar o tînără și nevinovată suplinitoare.... Pînă la întrarea în bloc avea doar vreo douăzeci de pași : călca mai puțin apăsat decît îi era obiceiul, aruncînd ochiade spre fereastra de unde se bănuia urmărit, și abia stăpînindu-și dorința de a reveni la femeia ce-i ieșise în cale, întru desfătarea privirii, căci, își zise el, nu i se-ntîmplă, nu-i este dat omului de rînd să-și întîlnească mulțumirea și împăcarea la tot pasul, iar zilele noastre se duc, și așa mai departe, o scurtă el, năpădit de alese, de ciudate simțiri, cu neputință de exprimat în grabă, în timp ce mai era nevoit și să se-ntrebe cum are să o scoată la capăt cu fratele său Anghel, și cu soția acestuia, cu Dumitra, dacă s-o nimeri să fie acasă (care amîndoi s-au cocoțat pe șapte mii de lei, și de-acolo, de sus, se uită la cei din jur). Îl incomodă dintru început că Anghel era desculț. Nu suferea năravul ăsta de țăran ajuns la bloc și stînd pe șapte mii de lei pe lună, care tot desculț umblă prin casă, ca pe vremea cînd locuia într-o încăpere cu ferestre cît palma și pămînt pe jos, ținînd papucii în vestiar, doar să vadă musafirii că-i are. Nu mai umbla, mă, desculț pe ciment, că dă reumatismul în tine ! îi zise lui Anghel cu o iritare prost ascunsă, încît omul își viri pe loc picioarele în papuci și mormăi ceva, în replică, nu prea încîntat că i se dau lecții cum să se poarte în casa lui. Ia un loc, zise Anghel, adunînd niște haine lăsate la întîmplare pe scaune, pe canapea, chiar și pe masă. El șterse apoi un scaun cu palma. Ia loc, repetă, de astă dată aproape îi porunci. Na, ce folos de șapte mii pe lună, dacă n-ați aflat ce-nseamnă un scaun tapisat și-un fotoliu ! îi evaluă, în gînd, Sava Petrache-Doi. Doamne ferește, îți cade o cărămidă în cap și te cureți înainte de-a cunoaște plăcerea asta

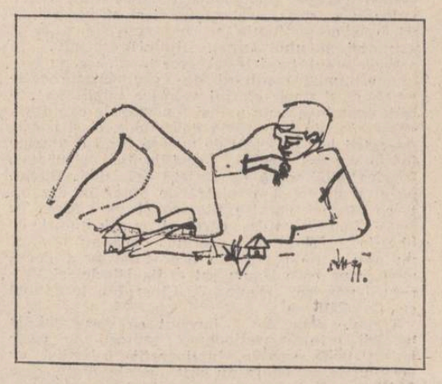

elementară pe care ți-o poate oferi un fotoliu cu arcuri solide, și niște perne moi, de te-afunzi în ele... Dumitra nu era acasă, nu era nici la uzină, nici la tîrguieli, Dumitra plecase alaltăieri dimineață în Belgia cu o delegație de tehnicieni. **Jă compri,** făcu Sava Petrache-Doi, înnegurat : delegație oficială, clasa noastră muncitoare s-a pus pe călătorit, era și timpul. Și se duse la fereastră ; era singura lui salvare, singura lui mîngîiere în acea clipă : iată, am aici, în parculeț, o comoară, ar fi vrut să-i spună lui Anghel, stă cuminte pe o bancă și citește din Gorki. Ea e mulțumirea și împăcarea mea. Celelalte, cîte îmi spui tu, cîte îmi șoptesc alții și cîte mă încearcă mereu nu mai sînt decît zădărnicii. Discuția cu Anghel, spre care îl îndemnase nevasta, cerîndu-i să obțină dovezi de atașament față de familia lor, și umile plecăciuni în fața noului primar, de care se legase în văzul lumii, i se părea nu numai inutilă, dar și stînjenitoare prin obiectivul ei mărunt, meschin (de parc-am fi doi vecini care se luptă pentru niște speteze de gard). Era însă obligat să-i prezinte Magdalenei un raport :

— De ce nu te-ai făcut tu primar ? Văd că le pricepi pe toate, unde să bage gaz, pe cine să scoată la muncă patriotică, iar în privința demolaților — ce să mai zic ! ești un expert ! Cu unul ca tine, orașul Cringu intra direct în comunism, sau, cum zice taica Avram, ne punea Dumnezeu mîna în cap ! Anghele, mă, de cîte ori m-am uitat cam dintr-o parte la tine, tu îi fi crezut că glumesc. N-ai altă treabă ? N-ai nevastă, copii, nu-ți prieste unde te-au săltat ăștia, în toate comisiile, pînă sus, la județ ? Dai ordine primarului ; dai indicații unde și în cine să lovească mai întîi ; îl izbești pe taică-tău cu sete, numai să-ți iasă ție la socoteală. Crezi chiar că nu se văd interesele ?

— Dacă nici n-am încercat să le-ascund ? se-nveseli Anghel, hîțîindu-se cu un scaun descleiat, ce scîrțîia și se frămînta jalnic sub greutatea lui. Numai că interesele mele sînt și ale altora : în blocurile astea trei, date în folosință mai demult, cînd toate se făceau de-a-ndoaselea...

— ...că acuma, ce să zic, am atins perfecțiunea !

— ...în blocurile astea, reluă Anghel, înăsprit, locuiesc peste o sută de familii de muncitori cu mulți copii, și cu bătrîni, și cu neamuri, și-i greu, e tare greu să încălzești un bloc din ăsta cu lemne, e prăpăd, unde s-a mai pomenit așa ceva ? Grădinița de copii e tot cu lemne, două școli elementare la fel. Și-atunci, am zis să se tragă conducta la blocurile astea și la școli, iar voi, din cartierul de vile, să rămîneți pentru mai tîrziu, cînd s-o putea. E la mintea oricui că așa trebuie făcut, numai că primarul dă din colț în colț, dărîmă casele din lungul șoselei, lasă pe dinafară zeci de familii, în schimb se

---

teatru

Autorii locali

Înregistrăm, și în ceea ce privește dramaturgia, o anumită „descentralizare". Dacă pînă nu demult principala furnizoare de texte pentru scenă era Capitala, asistăm, în timpul din urmă, la un aflux de condeie gravitînd în jurul teatrelor de provincie. Chestiunea este, cu siguranță, îmbucurătoare, mai ales la o primă citire a faptului ca atare, dar rămîne de văzut măsura în care acești autori locali pot purta, cu fruntea sus, calitatea de dramaturgi.

Iată, numai pe scena Teatrului dramatic din Brașov, în imediata deschidere a stagiunii, două premiere absolute : „Fluturii cenușii" de Emil Poenaru și „Ultima minune a lumii" de Dimitrie Roman și Alexandru Pop. În cazul ambelor texte și-au pus în joc semnăturile tineri regizori cu frumoasă reputație : Alexandru Tocilescu și, respectiv, Mircea Marin.

„Fluturii cenușii" punctează cadrul unei drame de familie. Este abordată, aproape juridic, adică în termeni justițiari, situația refacerii vieții. Autorul iscodește clanul Moraru dizolvat într-un anume fel prin accidentul ireparabil suferit de capul familiei, personaj despre care auzim unele lucruri, dar fără apariție la rampă. Spectacolul, derulat cinematografic, are alura unui episod posibil, cu scene pe care regizorul Alexandru Tocilescu le-a vrut chiar foarte veridice. Din păcate ies însă la iveală destule nesincronizări, tam-nesam luăm act și de o prezență ambiguă, o actriță sau o veleitară exaltată a acestei profesii, ca să nu mai vorbim de nervii mult prea întinși ai celor doi copii, de acum maturi, Sandu Moraru (conturat cam excentric de Nicolae Manolache) și Luminița Moraru (o fată urîtă și debusolată interpretată de Coca Bloos). Mai calmi, cu fior dramatic uneori, Mircea Andreescu (Paul Moraru) și Virginia Itta Marcu (Ana Moraru, o soție refulată pe cît ne dă de înțeles textul).

„Ultima minune a lumii" de D. Roman și Alex. Pop este o comedie cu țărani ardeleni care amintește, ca modalitate, de comediile cu olteni ale lui Gh. Vlad. Și aici se insistă mult pe radiografierea realității, comicul fiind aproape în exclusivitate de replică, situația comică înghebîndu-se greoi. Lumea satului se vrea cît mai bogată, ca pentru un tablou fără cusur. Personajele : țărani cooperatori, navetiști, tractoriști, tehnicieni agricoli, semiorășeni, pompieri, ziariști. În primplan, visul lui Dănilă de a reedita grădinile suspendate (dar cu legume) ale Babilonului. Să nu ne surprindă cunoașterea uneia dintre cele șapte minuni ale lumii vechi în acest sat ardelenesc, pentru că, aici, aflăm — în continuare — s-a citit și celebrul roman al lui Stendhal, „Roșu și negru" !

Regizorul Mircea Marin a pătruns amuzat în acest „babilon" ardelenesc, articulînd un spectacol pe măsură, jovial și colorat. Mulți dintre actori sînt și ei foarte veseli : E. Mihăilă Brașoveanu, Geta Grapă, Nicolae Manolache, Mircea Andreescu, Coca Bloos, Constanța Comănoiu (o moldoveancă „venetică"), Virginia Itta Marcu, Nae Cristoloveanu (un oltean printre ardeleni), Zoe Maria Albani, Nicolae Albani și Flavius Constantinescu. O extragem din context pe Paula Ionescu care, renunțînd la ghiduși, izbutește un personaj plin de farmec, compus cu detașare.

Ermil Rădulescu

film

Vechea Anglie

Față de starea încandescentă și alertă pe care o au majoritatea filmelor polițiste, filmul lui Don Sharp, **39 de trepte,** aduce o plăcută relaxare, fără a renunța la detectivi, impostori, eroi fără vină, crime, atentate politice, spionaj. Scenariul este construit în „dulcele stil **clasic"** al romanelor polițiste englezești, cu personaje care par a-și schimba numai numele, nu și ticurile sau farmecul. Da data aceasta, un scenariu de Michael Robson, bazat pe romanul lui John Buchan, construit după tipic, asezonat cît trebuie cu humor fin, subțire, adesea insinuant. Uvertura de crime nu e palpitantă, în **mod voit.** Detectivul Scudder, un bătrînel simpatic, deține secretele lumii politice din 1914, atentate proiectate și mașinații subtile de culise internaționale — se pare că e vorba de un caz real. Le deține într-un carnețel cu coperți negre. Asasinarea lui produce urmărirea, celebra și eterna urmărire a filmelor de acest gen. Dar cît de reconfortantă în acest film, făcut sub **semnul, sub marca Old England!** După vitezele, virajele, accidentele amețitoare ale urmăririlor de astăzi, hăituirea victimei — Hannay, pe care întîmplarea îl face erou, e trepidantă din humor, splendidele exemplare pe patru roți ale epocii impresionînd prin frumusețea lor decorativă, nu prin viteză, avionul, prin noutatea lui pe cerul sub care fuga urmăritului este cea mai convingătoare și sigură de cîștig, căci Hannay, ca orice englez „care se respecta", cunoștea bine legile vînătorii, după cum afirmă. Peisajele sînt atît de atrăgătoare, filmările atît de iscusite în unghiuri și culoare (operator : Herbert Smith) încît devin o povară plăcută și nostalgică, ce atenuează palpitantul, căutat în alte asemenea filme. Acest film este o atmosferă, o atmosferă cu cărți poștale și embleme sigure : Big Ben, Londra Bridge, Westminster Bridge, castele cu fantome și Sir-i, proprietăți private cu partide de vînătoare, pete de culoare locală (fustițele scoțiene și interioarele elegante, cu nelipsitele canapele Chesterfield, cu nelipsitele măsuțe-bar, cu nelipsitele panoplii cu arme și trofee vînătorești), ținuta ușor rigidă a membrilor de **club,** vestimentarul, parcă întreg realizat în „Pure Scottish Wool", „Rolls-Roys, roți cu spițe albe, clacson-trompetă, ferestre fără geam, trenuri strălucitoare în lumină, sidefate, curate ca la muzeu, omnibuze supra-etajate, strident colorate, încărcate de reclamele arzătoare actuale în 1914. Un film de reclamă turistică de prima calitate, dacă Anglia ar mai avea nevoie de reclamă turistică. Și un happy-ending ce ne forțează, cu humor și delicatețe, să credem că totul avea un rost. Mulți susțin că englezii știu, cel mai bine, să facă film, din orice. S-ar putea să fie adevărat. Toți tinerii ies entuziasmați de la acest film, care, dincolo de atmosferă, farmec cuceritor și antren polițist, este moralizator : învinge cel curat sufletește, cel ce-și iubește țara, cel curajos, isteț și intuitiv, descurcăreț, cu spiritul de sacrificiu purtat în buzunar, lejer, de folosit în orice eventualitate. Bogăția coloristică, puritatea imaginilor, belșugul de candoare, în ciuda tiparului atît de stabilit și atît de folosit, calda și inundanta ironie duioasă, în care se întrupează toate personajele și întreaga acțiune, fac din acest film „slăbuț" în coordonatele construcției filmice, un film deosebit de agreabil.

Corina Cristea

televiziune

Arhiva vieții cotidiene

● Alcătuind un emoționant documentar asupra manifestărilor prilejuite de săptămîna internațională a arhivelor — eveniment științific deosebit care a fost găzduit săptămîna trecută de capitala noastră și care a fost omagiat prin expoziții de documente, sigilii și cărți rare, expresii care întrețin, adică, memoria noastră istorică —, Maria Preduț, autoarea emisiunii, evoca în comentariul ei o frumoasă remarcă a lui Lucian Blaga : „Există două realități a căror imensă, zdrobitoare greutate nu o simțim, dar fără de care nu putem trăi : aerul și istoria". Alăturarea celor două realități în metafora poetului mi se pare a fi revelatoare. Există o substanță a istoriei pe care o respirăm zilnic, care ne umple plămînii și cugetul deopotrivă, există un metabolism pe care ființa noastră îl întreține prin muncă și creație. Televiziunea poate oricînd să ne restitu'e documentele acestei istorii care se face sub ochii noștri și să depună mărturie pentru tensiunea creatoare în care ne aflăm. Fixînd pe peliculă chipul actualității prin reportaje, filme documentare, interviuri, instantanee etc., micul ecran întocmește o grandioasă arhivă a vieții cotidiene, arhivă care va umple cîndva spațiul amintirii. În ultimul timp am urmărit multe imagini care pot fi investite cu atributul de a fi mărturii ale actualității. Să menționăm, ca argumente pentru această stare de lucruri, reportajele făcute cu profesionalism de Victor Teodoru la noul Combinat siderurgic de la Călărași, de Horia Vasiloni la Baia Borșa, despre un valoros colectiv de geologi, de Aristide Buhoiu în mijlocul oamenilor de la Varias. Televiziunea alcătuiește în acest fel, pas cu pas, o cuprinzătoare arhivă a vieții noastre, în care își află locul, cu egală îndreptățire, cele mai diferite emisiuni, de la cele sportive pînă la cele de știință, și care, așa cum spuneam, reproduc ipostazele semnificative ale unei realități dinamice în care ne regăsim pe noi înșine.

● Un notabil spectacol de teatru am urmărit marți seara. Regizorul Timotei Ursu a adaptat pentru televiziune și a pus în scenă, cu un remarcabil simț dramatic, piesa lui Mihail Sebastian „Ultima oră". Fără să introducă elemente de șoc sau de inovație deosebită, respectînd conținutul textului, regizorul a întocmit un scenariu echilibrat și l-a transpus scenic în același registru oscilant între gravitate și farsă, lirism și luciditate. Distribuind rigorile și simpatiile în mod echitabil între caractere, alternînd cu finețe semnificațiile subtextuale ale piesei, spectacolul a păstrat o egală distanță între metafora poetică și satiră, între iluzie și realitate, pendulare caracteristică pieselor lui Sebastian. Într-un mod admirabil a fost slujită această idee a ambiguității de jocul actorilor. Putem semnala în mod deosebit munca atentă a regizorului cu actorii, adecvarea interpretării la datele personajelor, absența gesturilor stridente, integrarea momentelor și a detaliilor în articulația de ansamblu a conflictului, prezența discretă a scenografiei și a muzicii, echilibrul montării.

Grigore Georgiu

de autobuz

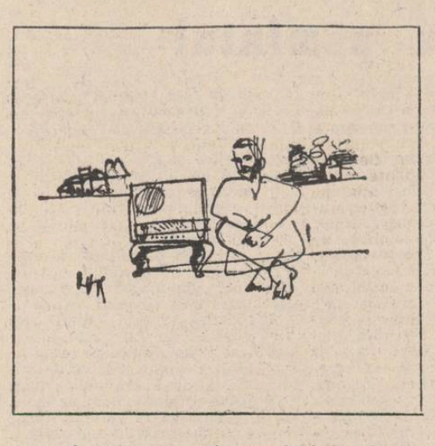

teme de voi, care-aveți acces la județ și prin alte părți. Nu, i-am cerut noi, să nu se mai teamă de nimeni, dacă vrea să-și facă datoria, după jurămînt. Să dea prioritate altora, care merită ; să vă bage și vouă chiriași pînă spre toamnă ; și să vă scoată și pe voi la muncă patriotică, de ce să tragă numai în muncitorii de la uzină și din petrol ?

— Tare-ți sînt dragi ție muncitorii ăștia !

— De ce să nu-mi fie ?

— Eu nu sînt clasă muncitoare, și nici n-am să fiu, și nimeni din partea mea. Ei, și dacă nu sînt clasă muncitoare, n-am și eu aceleași drepturi ?! nu trăiesc în aceeași țară ? nu muncesc, nu merit atenție ? Ați hotărît voi să mă dați pe margine ? Eu, Sava Petrache-Doi, fratele tău, ce-ar trebui să fac ? să umblu cu ochii-n pămînt și să-mi scot căciula de cîte ori trec pe lîngă un navetist afumat, care-și zice muncitor de înaltă calificare ? Am să merg drept, mă, pe mijlocul străzii. Și-am să-mi apăr drepturile de om care-a muncit pentru toți. Iar dacă a pus ceva de-o parte și pentru el și familia lui, oricînd poate face dovada că n-a furat pe nimeni și n-a băut și n-a umbiat brambura. Eu sînt cetățeanul de rînd, mă, cetățeanul pe care se sprijină toți, cu politică și planuri de perspectivă și ritm și bilanțuri și celelalte. Cetățeanul care stă pe locul lui și n-ai cum să-l dai la o parte.

— Se vede, mă, se vede că n-ai mai ținut discursuri demult ! de pe vremea cînd erai la depozit, se amuză Anghel, din nou hițînindu-se cu scaunul. Ce-mi tot dai cu clasa muncitoare și cu cetățeanul și cu drepturile tale ? Hai să vorbim și de aranjamente — cum l-ați plătit pe Vadiu cu cinci mii de lei să obțină aprobarea pentru conducta de gaz... Ieftin, mă, cinci mii, ați dat mînă de la mînă.

Anghel scoase din frigider patru sticle de bere nemțească, pe care le desfundă pe spătarul scaunului, prin cîte-o lovitură cu podul palmei bine aplicată, scrijelind astfel vopseaua în vreo două locuri. Pahare nu aduse, lui îi plăcea să bea direct din sticlă. Ciocnără cu sticlele. (Altfel, observă din nou Sava Petrache-Doi, stau pe șapte mii pe lună). După ce gîlgîi de două ori cu nădejde, golind jumătate de sticlă, își zise că Anghel ăsta mai păstrează, totuși, un pic de

bun simț, măcar în relațiile cu familia. Nu neapărat fiindcă ieșise cu berea nemțească. Încă se află într-un stadiu acceptabil, cînd nu ține nici cu unii, nici cu ceilalți, ci numai cu dreptatea : cu ceea ce i se pare lui a fi drept și cinstit și în folosul majorității. (De reținut, își mai zise el, că așa încep toți, așa se impun, așa se saltă). Anghel încă mai are naivitatea să creadă că o aprobare de conductă se obține doar cu cinci mii de lei dați unui amărît din Cringu. Dar inspectorul de la județ, care-a întocmit referatul favorabil, cu toate explicațiile necesare, a fost ceva mai pretențios : douăzeci de mii.

Iar individul de la minister... Anghel stă în două cămărțe de bloc, împreună cu nevasta și doi copii, umblă desculț pe ciment, desfundă sticlele de bere pe spătarul scaunului, și-ar vrea să fericească o lume întreagă : în acest prim stadiu, cînd abia se pregătește să preia puterea aici în Cringu, ori în altă parte, încă se mai poate vorbi omenește cu el, chiar și fără teama de-a te pomeni răstălmăcit. Ca între frați, îi propuse Sava Petrache-Doi, după ce, de la fereastră, aruncase ochiade în direcția Siminei, asigurîndu-se că autobuzul ei încă nu sosise, ce intenții au ăștia cu mine, mă ? Ion și Ionescu, și ceilalți. Asta, numai așa, de-o curiozitate... La care Anghel se mulțumi în primul moment să ridice din umeri. Nimic, nici o intenție, cazul lui ieșise de pe rol. De fapt, nici nu exista un caz Sava Petrache-Doi. Inutil să mai tot trimită memorii, cînd nu mai e nimic de lămurit. După ce douăzeci de ani la rînd fusese șeful depozitului de lemne, poate el să mai ridice pretenții ? — și tocmai acum, cînd se rotesc cadrele ? Dar, mă rog ție, fratele meu cu acces la miniștri și putere de decizie, nu uita că pe mine m-au rotit pe dinafară, hă, hă, hă, pe dinafară ! preciză Sava Petrache-Doi, începînd a se hițîna și el cu scaunul. Împing un cărucior cu mărfuri, și sînt zile cînd unul-altul îmi fură cărucIorul și nu mai am ce-mpinge, iar la bănuți retrogradarea mă arde cu șapte sute ! Anghel mai aduse două sticle de bere, îl prinsese discuția : erai al doilea, ca funcție, după primar, prin bunăvoința ta se-ncălzeau din primăvară pînă-n toamnă mii de oameni. Șapte primari s-au schimbat, tu ai rămas pe poziții pînă cînd s-au plictisit toți de mutra ta : iar Sava Petrache-Doi, zis Conți ? tot de ăsta ne izbim ? încă n-a dispărut ? nu s-a topit ? n-a murit ? Ești din ăia care n-au știut, ori n-au vrut să moară la vreme, în plină glorie. Într-un fel, mi-a zis Ionescu, îmi pare rău de fratele dumitale, dar ce pot să-i fac eu, cînd așa a fost să fie ? — omul ăsta s-a devalorizat ca o monedă oarecare în vreme de inflație. Și te-a scos de la depozit cu gîndul să-ți dea ceva mai de plan doi, unde să-ți pierzi urma : cînd colo, se constată că tu nu ai nimic la bază, nici școală, nici meserie. Dar e colectivist ! și-a amintit careva, de ce nu se duce să lucreze la cimp ? Asta a fost tot, așa ai ieșit tu din atenție, degeaba memorii și audiențe și telefoane, nu mai există nici un caz Sava Petrache-Doi. Altfel decît să te iau cu mine la sondă, zău că n-am cum să te-ajut, cît mi-ai fi de frate, doar știi și tu că n-ai nimic la bază, nimic. Nevastă-mea a zis că te ia la uzină, și văd că de-atunci nu-i mai dai bună ziua. Mă, dacă ești catîr, de ce dracu mai vii cu pretenții la niște oameni care sînt așa cum sînt, nu mai buni și nici mai răi ca alții, nici mai tembeli ca tine ? Dacă ai hotărît să-mpingi un cărucior cu mărfuri, dă-i înainte, ține-o așa ! Aud că ai făcut rost de unul cu o roată mai mare, alta mai mică, e o performanță !... Asta i se păru lui Sava Petrache-Doi limita a ceea ce poate suporta un om, un cetățean de rînd, fie și din partea fratelui său : el puse sticla de bere pe masă, apoi, cu aerul unui șef care-și concediază solicitanții prea insistenți, îl apucă pe Anghel de brat, trăgîndu-l încet spre ușă. Altfel, întrebă, cum te mai lauzi ? toate în ordine ?! Altfel, zise Anghel, pitpalac într-un copac. Una, alta, nici nu știu cum trece vremea. Hai, noroc !

Simina îi lămuri că primul autobuz plecase de vreo cîteva minute, arhiplin, cu oameni pe scară, agățați unul de celălalt, ca vai de capul lor ; ea nu se-nghesuise, și-o să-l ia pe-al doilea, care-ar trebui să fie, în mod normal, mai puțin aglomerat. Sava Petrache-Doi înțelese că ea, de fapt, îl așteptase cu încredere. Nu simți praful de la construcții, nu te-neacă ? se interesă el, ca un părinte grijuliu. Bătrînii și copiii poartă bandaje de tifon la gură. Și cînd te gîndești că noi trăiam aici ca într-un banileu, cum zic francujii. Aer curat, întremător, cum rar se mai află. Mai demult, era să construiască aici un sanatoriu pentru tebeciști, noroc că s-au inversunat oamenii, mare noroc, altfel, noi, ăi sănătoși, urma să ne luăm tălpășița. Dar a fost să fie și mai rău : ne-am ferit de dracu și-am dat de taică-său. Nu simți fumul, nu te ustură gîtul ? Dimineața, cînd ies pe terasă, văd cum mi se-negrește cămașa în numai cîteva minute. Cînd ies pe stradă, mă ciocnesc de oameni grăbiți, toți se luptă să prindă condica. Îmi arunc ochii în dreapta, dau de camioane și basculante ; îmi arunc ochii în stînga, și văd căsuțele puse la pămînt. Au intrat cu buldozerele peste noi. Trebuie să umbli mult pînă să dai de-o livadă. Iar noi eram un sat de livezi. Nu se mai zăreau casele de pomi. Și era o liniște în tot satul de se-auzea cum biziie albinele. Nu mă-ntreba din ce trăiau oamenii : pot să-ți spun însă că nu se văicăreau. Aici în Cringu nu se punea cine știe ce preț pe culturi, grîul și porumbul ne veneau de la alții. Ai noștri ieșeau cu zarzavaturile la șosea, ori dădeau fuga la București. Nimeni nu se omora după salar, nimeni nu voia s-audă de condică de prezență. Eram, cum ar veni, stat în stat. Acum, ce mai sîntem toți la un loc, treacă-meargă. Dar, te întreb, scumpă prietenă, ce mai sînt eu ? !

Fragmente din romanul „Nebunarița"

ioana diaconescu

Ev

Turlele sure aurite frumos
De secolul treisprezece năruit majestuos.
Cavalerii în zale, în șa
Omagiind-o
Pe Majestatea Sa.
La ce a servit calul pag,
Bătut, în șa, în smaragde și rubine ?
Cavalerii
Plîngind în surdine
Aprigul, nimicitorul toiag.

Ora de plumb

Ora de plumb
Desfigurîndu-ți obrajii :
Confuzia — greșeala ce-ți aparține
În întregime numai ție.
Nimicul, pedeapsă pe care
De mult trebuia s-o aștepți.
Șirul cumplit al bărbilor albe
Ale acelor cumpliți înțelepți.

Mirosul cel mai amar

Mirosul de smeură, amărui,
Plutește peste pădure
Și străinul desculț
Are călciiele însingerate.

Oh, gustul acestor boabe de sorb,
Arzătoare pînă la otravă,
Mirosul boabelor de sorb,
Cununa din frunze de sorb
Pe creștetul înfierbîntat al drumețului !

Numără stelele străine. Pînă la ziuă
Bietele tale picioare vor fi
Foșnitoare ca frunza uscată. Tu ai gîtul uscat,
Ochii uscați, gura uscată.

În piața publică

Scheletul — oasele puțin ieșite în afară —.
El era tras de pe rugul de flori.
Ardeau vorbele lui în ploaia subțire de vară.
Ce spune — șoptit-a naivă
Vocea unei viori.
Nu aveți dreptul, doamnă să știți
Mai mult decît știți.
Eu sînt
Întunecatul, reavănul mormînt.
Și atunci, veniră din iad
Acei ce-l apucară de picioare,
De mîini, îi răsuciră capul
În așa fel încît el trosni puțin, cu discreție
Din încheieturi.

Fanfara omagia ceea ce mai rămăsese :
Farmecul indureratei sale guri.

Îndurerat

Mult prea departe de înțelepciune
Se strecurase printre nodurile de cale ferată.
Satele dimprejur aveau iarba arsă
Și grîul putrezit. La cine
S-ar fi putut ascunde,
În ce loc ar fi putut
Să înceapă o viață nouă ?
Nimeni și nimic.
Doar rugul de mure
Foșnește îndurerat.

Frigul

Frigul în oasele brațului sting :
Fragii năruindu-se peste
sufletul clocotitor.
Nimeni și nimeni pe lume
Să prețuiască impetuosul tumult
Al sîngelui pe care îl auzi
Molcom urcînd în artere.
Confuzia care macină
Și „lungul șir de zile
care ne-a mai rămas".
Lungul șir de zile disprețuind
Fără conștiență
Ceea ce-ți este mai drag :
Fantomele lumii acesteia
Necontenit trecînd peste prag.

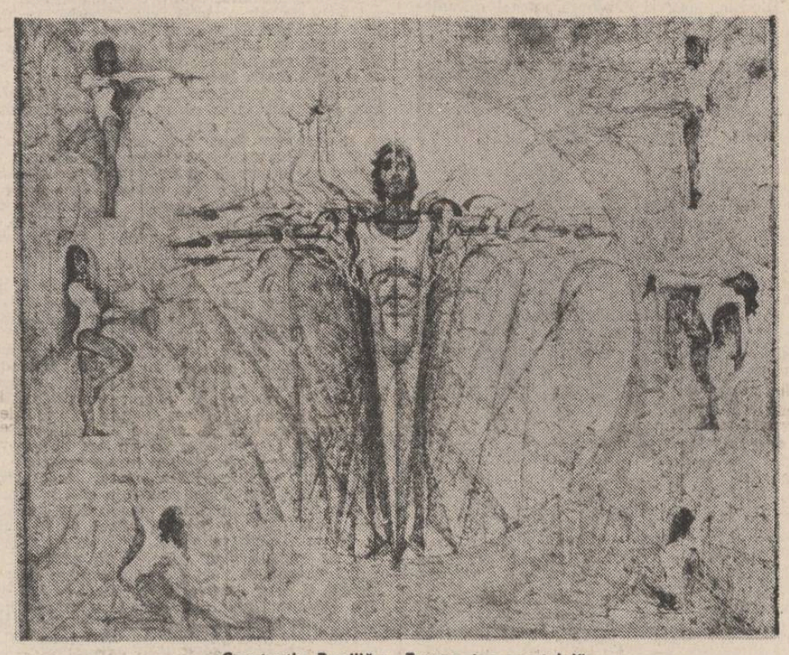

Constantin Berdilă : „Frumusețea sportului"
(Proiect de mozaic pentru Sala sportului Onești, jud. Bacău)

Aniversarea Naționalului clujean

Urmare din pag. 1

plată cu o lună în urmă, acum șaizeci de ani, prin deschiderea Teatrului Național se puneau la îndemîna intelectualității noastre cele două instituții superioare de cultivare a limbii și a culturii românești, limbă întoarsă eroic în cetate după o existență milenară în satele românești, limbă adesea greoaie dar esențială și întreagă, proaspătă și arhaică gata de-a exprima în universalități geniul poporului nostru.

În acest teatru va fi compus Teatrul lui Blaga, pentru această scenă vor fi scrise „Meșterul Manole" și „Cruciada copiilor" de către Lucian Blaga de la debutul căruia ca poet se împlinesc tot șaizeci de ani.

S-ar cuveni ca odată cu această aniversare Teatrul Național din Cluj-Napoca să-i celebreze și pe cei trei poeți naționali ai Transilvaniei, Coșbuc, Goga și Blaga, prin limba cărora Teatrul s-a putut socoti, în mai deplină certitudine, din prima clipă național.

alexandru grigore

Mi-s martori

mi-s martori morții ah prea curînd
se-ngină zorile tainic coboară
pe cerul casei un murmur blînd
tu care îmblînzești și gînd și fiară

nu-ți feri ochii orice s-ar zice
mă voi întoarce prin veac ca o datină
sus foarte sus e o rază complice
și dacă osia razei se clatină

vom adormi în frunze cum așteaptă
sub lespezi de lumină morții mei
visînd o lume și mai înțeleaptă
dar pînă-atunci voi fi doar rana ei.

Să fie despicată

Să fie despicată-armura coastei
și să respire gîndul cel mai pur
ah subt azurul putred se va naște
adevărata inimă vă jur

o constelație a mîinilor un mit
și somnul dureros ca un incest
cît încă mai visează cît încă n-a murit
pe mările de azimi și un gest

apoi să vină martorii pe rînd
prietenii sau cei care trădară
și lîngă patria acestui gînd
să-și lepede surisul lor de fiară.

Ape să treci

Ape să treci și vei da de cenușă
aspru covor și gleznele vor flăminzi
se închide gîndul ca o cătușă
vor seca ochii dar nu vom muri

țară a somnului cînd somnul nu vine
și nervii crispați ca pe roate se fring
vindecă țipătul frunții dar cine
din cei ce cutează mai speră să plîng

umbră eu însumi printre umbrele serii
laud amiaza unui țărm echivoc
se surpă aștri putrezesc imperii
ca morții mei tineri pe care-i invoc.

Dies irae

Morții tăi coboară pe ape
gura nu mai prevestește nimic
înfricoșat ca o pasăre
pe țărmurile nopții tale
aștepți un gînd
ca o patrie o iubire
ireversibilă ca un mormînt
și totuși
sub rugurile mării
paloarea gurii tale învie morții
și totuși cine
poate locui într-o lacrimă
nu este singur.

***

Aștepți și așteptarea îți împietrește ochii
dar fără moarte e steaua ta viitoare
vai, prietenii dorm lîngă ape ca pietrele
dar tot mai crezi
în veghea lor ca o sabie
vai, în orbitele tale coboară
ca într-un craniu stins
coboară amurgul
dar tot mai lauzi dreapta lumină
vai, măcar o frunte să-și rezeme fruntea
măcar un drum să-și odihnească ochii
măcar un somn năucitor ca o pulbere.

radio

Labiș

În luna preasta — ce-și trăiește zăpezile mai mult și mai grabnic din versurile și visurile și iubirile celor ce, înveșmîntați în candoare, aleargă peste cîmpuri și dealuri în sănii trase de cerbi cu steaua în frunte —, în luna aceasta, spun, dorul meu rătăcește în Țara de sus căutînd să întoarcă roata norocului și a zodiei pentru poetul Nicolae Labiș. În această lună a sărbătorilor — atît de încărcate de existență trăită plenar încît par ireale, încît ființa pulsește nepămîntean între vis și splendoare, între bucurie și melancolie — mă simt mereu vinovat, că o mie și una de treburi importante și nici una, nici măcar una singură serioasă nu mă lasă să văd Poiana Mărului la vreme de iarnă. Nu altcîndva, nu în altă zodie, ci în această lună aș vrea eu să fiu la Mălini pentru a vedea „sănii trecînd peste Suha" pentru a crede că Nicolae Labiș s-a întors acasă la 8 decembrie 1956, la 21 de ani, lăsînd să treacă pasărea cu clonțul de rubin doar peste umbra poetului ce-ar fi trebuit să fie punctual la întîlnire.

La Mălini („Eu m-am născut acolo pe unde munții cîntă / Cînd vîntul se avîntă prin codrii cei merei / Avea pe gene lacrimi bunica mea cea sfîntă / Aveau și munții lacrimi pe-obrajii lor de stei") într-un început de decembrie avea să se ivească o stea înghețîndu-și atît de iute zborul încît cu drept am putea spune că trecerea ei prin lume s-a produs numai pentru 20 de zile. Decembrie — luna în care s-a petrecut întreaga ființă a lui Nicolae Labiș — nu poate fi sărită de Poezie. În prag de An Nou („În munții noștri astăzi zăpezile torc leneș / Izvoarele înghețată în clinchete subțiri / Și caprele de munte nervoase prin poienе-și / Urmează-n taină calea lernaticei iubiri") o primenire, un suflu adus din pădurile și lumea de basm a Țării de sus au străbătut ca un fulger subțire „Studioul de poezie" al radiodifuziunii. Nu s-a petrecut astfel în uitare, într-o molcomă lene a spiritului, numele lui Nicolae Labiș („Mai bine de o sută de-atunci trecură anii / Și doarme azi poetul sub lespedea de scrum / Și zgribuliți în iarnă mai clatină castanii / Spre dînsul ramuri fine și triste și acum.") A fost ca o întrebare această emisiune, o întrebare discretă, dar fermă : vi-l mai amintiți pe Nicolae Labiș ? Merită să ni-l amintim mereu : „Azi, iată, am văzut un curcubeu / Deasupra lumii sufletului meu."

Constantin Stan

Desen de Maria Zimniceanu

plastică

Arta ca realitate (III)

Este poate util să zăbovim asupra *condiționărilor* la care ne-am referit în numărul trecut. Există, este adevărat, părerea că fenomenul politic ca atare se poate manifesta — prin tendința de imprimare unui anume curs evoluției vieții sociale, economice și, prin reflex sau chiar direct, celei culturale — ca un factor moderator în calea tendinței artei — tot mai accelerată în ultimele decenii — de a accede la multiple zone ale realului, de a intra într-un raport tot mai articulat cu ele. O asemenea tendință a fost prezentă, cum spuneam, acum trei decenii și în arta noastră ale cărei orizonturi s-a încercat să fie restrînse prin substituirea ideii de *semnificație* — cu toate atributele ce le presupune — cu aceea de *imitație semnificativă*. Subordonarea proceselor creatoare teoriei reflectării, deliberat limitativă și deliberat pusă în relație cu ideea realității ca model, a dus la absolutizarea caracterului imitativ al artelor figurative și ca atare a restrins, cel puțin la modul teoretic, orizontul investigațiilor acestora. Fapt ce a avut credem și un alt reflex : el a obligat la o concentrare asupra tehnicilor și mijloacelor, a dus la o aprofundare a disponibilităților expresive ale artei și în ultimă instanță a contribuit la afirmarea unui spirit de continuitate în artă, în ceea ce privește plasarea și rămînerea omului și existenței sale în zona centrală a intereselor sale. Pe de altă parte, nici în aceste condiții nu s-a ajuns la uniformizarea creației ; chiar în limitele orientărilor tematice și de concepție dinainte stabilite a existat posibilitatea afirmării soluțiilor personale. Mărturie stau multe opere care *rezistă foarte bine* în contextul în care peisajul artistic a suferit profundele modificări generate de lărgirea treptată a orizonturilor artei generate de afirmarea plenară a rolului personalității creatoare în interpretarea materialului ce constituie obiect al investigației cu mijloacele artei.

Despre această *lărgire de orizont*, care *este efectiv fructul ultimelor două decenii, mai precis ultimului deceniu și jumătate*, vorbesc elocvent cele mai de seamă opere din domeniul picturii, sculpturii, graficii, artelor decorative. Noile *condiționări*, despre care vorbeam la început, se referă la *o modalitate nouă de concepere a problematicii artei*, modalitate pătrunsă irezistibil în rîndurile creatorilor, ea reflectînd, pe un plan mai general, o anume poziție, diferită, a culturii în societate. De la etapa, scurtă, a manipulării culturii și folosirii ei ca instrument de orientare ideologică s-a trecut, obiectiv, la o fază calitativ nouă : aceea a culturii ca *factor de stimulare* a progresului social. Epoca revoluției tehnologice afirmate în economie și industrie a pătruns cu forță și în artă, iar interpretările rigide ale rolului și funcției artei apar tot mai desuete, mai ales atunci cînd ele sînt confruntate cu exigențele impuse de necesitatea impulsionării gradului de creativitate la scara întregii societăți.

Această deschidere a artiștilor și artei este în fond parte integrantă a amplului proces de deschidere spre lume a României contemporane.

Grigore Arbore

muzică

Originalitatea ordinii interioare

Ultima „Tribună a tinerilor muzicieni" ne-a oferit, alături de prezența tonică și sobră a citorva soliști încununați deja de premii internaționale (**Ursula Philippi** la orgă, interpretînd un concert de Händel în mod neafectat, am zice „sportiv", cu expresia purificată după codul preclasic, **Nelly Miricioiu**, o cîntăreață patetică, avînd totuși mari resurse de finețe și **Sorin Melinte**, pianist al „perlaturilor calme", deocamdată destul de cuminte în concertul nr. 26 Kv 537 de Mozart) și o „lansare componistică". Spunem „lansare" gîndindu-ne la cantata semnată de **Șerban Nichifor** — „Glorie Eroului Necunoscut" — ca la o călătorie în timp. **Frumusețea stranie**, forța incredibilă a acestei lucrări scrise de un student (student care a primit însă premiul „Gaudeamus" în Olanda, 1977, pe cel de la Tours, Franța, 1977, precum și cel al Societății Internaționale de muzică contemporană, Atena, 1979 — pentru lucrările „Anamorphose", „Sorcova" și „Colinde") se află, credem, într-o sinteză specială a unor elemente transindividuale, a unor clișee și citate (avînd rolul de a crea un „efect de real", autentificînd ficțiunea sonoră) care pun textul în prelungirea unei tradiții, nelipsindu-i însă de originalitate (originalitatea ordinii interioare). Solo-urile sugerînd bocetul antic, vaierul monodic amplificat pînă la „vuiet de mare" (generalul sprijinînd particularul, „mulțimea anonimă" din care se naște Eroul), ritmurile populare dinamice, la corzi și percuție, citatele din messe („Gloria") „brodate" argintiu de percuție, momentele culminante de mare intensitate sonoră, sugestiile de clopote, toate aceste elemente tematice sînt re-ordonate cu o virtuozitate stilistică, evidentă. Poate după simbolismul medieval al sferei, cercului, partitura credem că ar avea aproape același efect cîntată fiind dinspre final spre început, ca un cerc. E un fel superior de a căuta echilibrul și armonia, de a permite o continuitate care pune capăt fărîmițării părților constitutive ale textului muzical. Dialogul cor-soliste (**Adina Iurașcu, Nora Enăchescu**) sugerează și el relația dintre înțelepciunea colectivă, anonimă și experiențele particulare. Cantata lui Șerban Nichifor primește astfel o valoare sapiențială, fără să fie lipsită totuși de lirism.

Ce omagiu mai firesc i se putea aduce tînărului autor decît chiar interpretarea plină de interes, lipsită de orice umbră de monotonie, a Orchestrei Studio și a Corului Radioteleviziunii ? Rareori își dau aceste mult solicitate formații întreaga măsură a sensibilității. Ceea ce dovedește că praful unui repertoriu banal, care pare să se așeze citeodată definitiv asupra vreunei formații, poate fi ușor înlăturat.

Grete Tartler

L-am cunoscut pe Tudor Arghezi

Inițiativa de a aduce la lumina zilei amintirile celor care, de-a lungul anilor, l-au cunoscut pe marele Tudor Arghezi, s-a dovedit, iată!, de larg ecou. Sînt nenumărați cei care, cunoscîndu-l ne-au încredințat impresiile; unele deja publicate în paginile revistei Luceafărul, *altele așteptîndu-și rîndul la tipar. Reluăm cu acest număr, îndemnați și de multele scrisori și solicitări ce ni s-au adresat cu diverse prilejuri, publicarea evocărilor despre irepetabilul poet.*

AMINTIRE (FĂRĂ AMĂNUNTE) A POETULUI

Evocare de FLORIAN POTRA

Deși se spune că în alcătuirea unei individualități armonioase memoria ar fi o **ancilla,** nu ar ocupa adică un loc preponderent, i-am admirat întotdeauna pe cei care evocă și descriu „cu lux de amănunte", cum se spune, întîmplări din trecut, pe cei care reconstituie, „tichet" cu „tichet", fără a lăsa locuri goale, mozaicul cîte unui episod important nu doar prin semnificație, ci și prin farmecul stărilor trăite cu o intensă participare. I-am admirat sincer fiindcă eu am o memorie stranie, slabă de fapt, nu numai „selectivă" sau „afectivă" (formule de scuză a lipsei de memorie), ci mai mult întîmplătoare, imprevizibilă : te miri ce ține minte, și-ți pare rău că nu e, dacă nu deplină, măcar esențială. Sunt un perfect borgesian, ca memorie, adică desenul amintirilor mele e parțial, fragmentar, cu o aproape totală pierdere din vedere a detaliilor: „...amănuntele pot fi găsite din belșug în fapte, dar nu în amintirea lor" (Borges). De pildă, habar nu mai am de traseele care mă duceau în Mărțișor, în anii 1956 și 1957 : nu știu dacă ajungeam acolo cu un tramvai, pe șoseaua Olteniței, sau cu vreun autobus — care ? — prin Văcărești. Sau : distanța de la poarta din stradă (ulită, mai degrabă) pînă la casă, mi se pare — în amintire — mult mai scurtă decît cea verificabilă astăzi. Vreau să spun că — și e o chestiune de probitate „metodologică" — amintirile mele avîndu-l pe Arghezi în centru sunt aproximative, limitate la ceea ce o precară putere de memorizare a reținut din ani, oricum, îndepărtați și obscuri. Cred că fiecare „memorialist" (sau memorialist, fără ghilimele) ar fi dator să facă, în prealabil, o asemenea declarație în legătură cu propria capacitate mnemonică, pentru a-l avertiza pe cititor, pentru a-i atrage atenția asupra gradului de „credibilitate" al aserțiunilor și considerațiilor făcute. Astfel, mărturisesc de la bun început că am cules foarte puțin, mai mult prin intermitente străluminări retroactive, atît din „cadrul", din „decorul" episoadelor evocate, cît și din dialogul purtat : de fapt, poate mai degrabă o vagă, generică „impresie de moment", o „culoare", un „sunet", licărirea unor revelații, cînd vizuale, cînd auditive, greu de strîns laolaltă, de „cusut" într-un gobelin coerent, în contururi hotărîte, „definitorii" și „definitive". Ce să mai vorbim : nici măcar anul în care l-am cunoscut pe Arghezi nu mi-l amînteam, și a trebuit să-l consult pe Cornel Regman pentru a-l stabili cu exactitate : 1954, vara lui 1954. Apelul la mai buna memorie a lui Regman e justificat de faptul că am fost împreună la Arghezi. La mare, la vila scriitorilor din Eforie Sud. Știam că e acolo și ne-am dus într-o zi, pe la amiază, după plajă ; ni s-a spus că poetul e la masă, la o cantină, să-l așteptăm pe cînd se întoarce, nu-l deranjăm pentru că nu se culcă, va sta sigur de vorbă cu noi. Cine ne-a dat toate informațiile acestea ? Doamna Paraschiva ? Un alt pensionar al vilei ? Sau Paraschiva făcea și ea parte din suita care, după mai mult de o oră, a apărut odată cu Arghezi, sprijinit în faimosul său baston, suită din care cu certitudine mai făcea parte, oare și Mitzura ?

L-am recunoscut de cînd era încă departe și i-am ținut pur și simplu calea, spunîndu-i că suntem doi redactori ai revistei „Steaua", din Cluj și că-l rugăm să ne primească, doar așa, ca să stăm de vorbă cu el. Oricine ar putea oricînd să susțină orice despre Tudor Arghezi, numai că nu ar fi fost politicos, super-politicos, în contactul direct, personal, — nu. Firește, politețea aceasta nu era uniform alimentată din interior, afectiv, descria un arc de nuanțe de la indiferență la curiozitate, la interesare efectivă. Atunci, în ziua aceea de sfîrșit de august 1954, politețea lui Arghezi mi se pare a fi sosit indiferent-interesată : adică, anonimatul total al persoanelor noastre de solicitanți nu-i spunea nimic, dar, în același timp, îi făcea plăcere că doi tineri ardeleni țin să-l cunoască personal, chiar în perioada cînd se producea reintrarea sa (gradată) în viața literară și culturală a țării.

Vila avea o terasă și am rămas acolo cu Arghezi, doar o dată sau de două ori întrerupți, în convorbire, de Mitzura sau de doamna Paraschiva, care ne aduceau cafele și dulcețuri. Cît am stat atunci, acolo ? Regman mă asigură că, maximum, o jumătate de oră, între un sfert și o jumătate de oră ; eu, dimpotrivă, aș jura că au trecut, fără să ne dăm seama, aproape două ore. Nu fiindcă aș avea acum la îndemînă cuvinte și fapte și gesturi, consumate atunci, care să umple un interval atît de lung, ci fiindcă pur și simplu am avut și am senzația că am stat mult de vorbă. Despre ce ? Noi eram destul de stîngaci, i-am povestit parcă despre revista „Steaua" și despre Cluj. Ba Regman a făcut referințe și la Blaga, ceea ce nu era de natură să-i placă neapărat lui Arghezi și ceea ce eu am căutat să „dreg", orientînd sporovăiala în direcția tiparului și a tipografiei, subiect vădit agreabil poetului, care l-a și adîncit cu amănunte „tehnice" (tipuri de literă, procedee de imprimare), subliniind voluptatea culegerii de mînă a caracterelor.

Două lucruri mi-au atras imediat atenția, în această primă întrevedere : felul de a fuma și, mai ales, felul de a vorbi, limba lui Arghezi. **Fuma** ținînd țigareta (așa îi spunea, riguros, țigara fiind cea de foi), ca un țăran, adică și ca pe o unealtă utilă, și ca pe un obiect de cult, de ritual, fumul expirat producîndu-i o plăcere mult mai intensă, o adevărată bucurie, decît lăsa să se bănuiască măsura lentă cu care era tras. Mai tîrziu, aveam să asist și la ceremonia fabricării manuale, a „manufacturării" țigaretelor din foiță (olandeză) și tutun autohton (sau invers ?). Apoi, felul de a vorbi : fascinant, dincolo de binecunoscuta voce ușor pițigăiată și în același timp tărăgănată, cu o dicțiune desăvîrșită, emițînd — iată esența observației mele — cea mai frumoasă, cea mai elegantă limbă românească auzită de urechile mele (de timișorean), și înainte, și după întîlnirea cu Arghezi. Puțintel franțuzită, în neologisme, o limbă (vorbită) de o exactitate geometrică, trasată cu rigla și cu compasul tehnicianului, și verificată cu firul de plumb al meșterului, creînd repede spațiu culorilor din penelul pictorului (al lui Luchian, de pildă), dar și celor din bidineaua chivuților, într-o pastă bine frămîntată, omogenă, o cuvîntare și virilă, și feminină, o românească atotcuprinzătoare, a tuturor grăitorilor ei de pretutindeni, unde termenul prețios nu se rușina — ba chiar se simțea bine — alături de ceea ce, în orice altă gură, ar fi putut să sune a ocară sau de-a dreptul a măscară. Pe scurt : limba română universală, expresivă și eficace, vie și colorată, veche și proaspătă, curentă și exemplară. (Și e o adevărată binefacere că „fonoteca de aur" a radiodifuziunii noastre păstrează cîteva „exemple" de rostire arghezian, ce-i drept întrucîtva festive, dar ar trebui să se cerceteze și să se verifice dacă nu există și interviuri, intervenții „spontane", și mai edificatoare.).

Au trecut aproape doi ani de la această primă întîlnire cu Arghezi, și atît Regman, cît și eu, ne-am mutat la București. Prin decembrie 1955 (sau în ianuarie 1956 ?) i-am dat un telefon poetului, întrebîndu-l dacă își mai aduce aminte de cei doi clujeni care l-au deranjat la Eforie Sud și dacă e dispus să-i vadă : — Pe dumneavoastră, da, pe domnul acela cu nasul mare, nu, a fost răspunsul precis. Se naște, astfel, o „cherelă", deoarece, într-o carte a sa, Nicolae Balotă scrie că Arghezi i-ar fi pomenit de întîlnirea din vara lui 1954, vorbindu-i despre o persoană inteligentă (Regman) și despre una cu un nume ciudat (eu). Explicațiile contradicției ar putea să fie următoarele : ori Arghezi și-a modificat, cu timpul, optica, ori Balotă e inexact. Amîndouă sunt posibile, mai probabilă rămînînd cea de a doua, ilustrînd — pentru a cîta oară ? subiectivitatea și manipularea abuzivă a situațiilor, inclusiv cele „memorialistice", atunci cînd o persoană îți este mai simpatică sau mai antipatică. Dincolo, însă, și deasupra acestei mărunte polemici (în anii aceia, Arghezi nu-l cunoscuse pe Balotă, așa că eu nu pot să scriu, după bunul

meu plac, dar și după „adevărul istoric", că mi-ar fi vorbit despre el). — cert e că în iarna 1955/56, Arghezi m-a „preferat" pe mine, iar Mitzura avea să-mi confirme mereu, multă vreme, chiar și după moartea genialului său tată, chiar și azi, că acesta își amintea totdeauna cu simpatie de mine. (Evident, faptul acesta aproape că nu are nici o importanță, fiindcă oamenii și lucrurile din amintiri nu ar trebui să fie nici simpatici, nici antipatici, ca ideile : sunt ceea ce sunt adică amintiri. Pot fi împărtășite sau detestate ; „je déteste tout ce que vous défendez", îi scria Mauriac lui Aragon, dar fraza s-ar preta și la o parafrazare : detest tot ce îți aduci aminte...).

Cert e că în anii 1956 și 1957 l-am frecventat relativ des pe Tudor Arghezi. Coincidența a vrut ca — la inițiativa lui Florin Tornea — revista „Teatrul" să înceapă publicarea unei noi serii de **Bilete de papagal.** Or, ca redactor la această revistă, am devenit „omul de legătură" între autor și redacție, așa că vizitam cam o dată pe lună Mărțișorul, totdeauna și numai după o prealabilă prevenire telefonică. În mintea mea, casa de pe strada Mărțișor constituie un fel de echivalent al modestului conac al lui Alecsandri de la Mircești, mutat din lunca Siretului în Bărăgan. (De la primul poet român important la, deocamdată, ultimul, diferența de **habitat** se arăta minimă, amîndoi părînd a fi, din acest punct de vedere, intelectuali de „tip rural".)

Poetul mă primea, deobicei, într-un fel de nișă, unde-și avea și masa (sau o masă) de lucru : gazdă ireproșabilă, de o politețe care devenise, cred că nu greșesc, caldă, cu două excepții asupra cărora voi reveni. (Nu aș vrea să se înțeleagă că, subliniind simpatia pe care mi-o purta Arghezi, intru în rîndul sofiștilor provinciali de tipul : „genialul Arghezi locuia în București — eu locuiam în București — ergo : și eu sunt genial" ! Nu, îmi face însă plăcere să-mi aduc aminte că între el și mine se stabilise o legătură direct umană, nu mediată literar, chiar dacă am făcut, o vreme, fie și „de lux", oficiul de curier între „Teatrul" și Mărțișor.) Oricum, după cîteva vizite, a început să mi se limpezească o impresie, care între timp s-a consolidat și a devenit o părere fermă. Cred că, în esență, Arghezi a văzut în mine — atît ca vîrstă, cît și ca „ingenuitate" social-literară — un fel de coală albă, pe care își putea întipări un portret convenabil, de transmis — de ce nu ? — și unor generații mai tinere, ce aveau să vină (și au venit). Cum să-mi explic altfel, confesiunea quasi-spontană, deloc pregătită și cu atît mai puțin solicitată de mine, făcută într-o bună zi, după o sumară rezumare a carierei sale scriitoricești (și nu numai scriitoricești) : — Domnule Potra, toți dădeau în mine din toate părțile, pînă cînd mi-am dat seama că am un par în mînă, condeiul, și am început să lovesc și eu, în stînga și în dreapta... Am citit, și citesc și acum, în această replică, pe care nu îndrăznesc s-o așez între ghilimele fiindcă nu are exactitatea reproducerii pe bandă de magnetofon (probitate, deontologie publicistică învățată într-o convorbire cu Lukács György, la Budapesta), — o justificare (inclusiv morală) a impulsurilor sale polemice, declanșate de nu puținii detractori, aș zice cu pana muiată în vitriol, dacă nu aș ști că scria, cel puțin în ciornă, numai cu creionul. De altfel, tot cu creionul își corecta și dactilogramele, cu caligrafia sa măruntă, regulată, îngrijită, perfect citeață, asemănătoare, într-un fel, propriei sale expresii vorbite (sau invers : grava în oralitate calitățile scrisului poetic ?).

Arghezi nu se sfia să-și spună pe șleau părerile despre alți scriitori contemporani (și clasici), întotdeauna incisive. (Amin deocamdată „decodificarea" — nu pot scrie nici în ruptul capului : „decodarea" — lor pentru o viitoare ocazie, definitivă, dacă le voi mai ține minte.) Pot evoca, în loc, prima din cele două schimbări de umoare față de mine, și trebuie să recunosc imediat că vina era a mea. Prietenul și colegul meu de redacție, la ora aceea, Ștefan Aug. Doinaș, ținea, în mod firesc, să fie prezentat lui Arghezi și mai ales ținea să-i afle părerea în legătură cu propria producție lirică, pe care urma să i-o încredințeze sub forma unui manuscris : firesc raport între un poet încă tînăr și un „vîrf" al poeziei românești, unul dintre cele mai înalte. Așa s-a făcut că într-o vizită „redacțională" în Mărțișor l-am luat cu mine pe Doinaș, fără să previn gazda la telefon. Cu alte cuvinte, aceasta din urmă s-a pomenit cu un vizitator în plus, pe nepusă masă. Politețea i-a devenit subit „retractilă" : s-a întreținut cu amîndoi, a avut chiar haz, argumentînd de ce nu se rade niciodată la bărbier, a acceptat ca Doinaș să-i lase o mapă cu poezii, dar după două-trei săptămîni, cînd l-am întrebat ce crede despre ele, Arghezi s-a limitat să-mi spună că nu-i place pseudonimul ales de Doinaș, că e prea dulceag, prea poporan. Era clar că nu citise poeziile, pedepsind astfel lipsa mea, dacă nu chiar de bună cuviință, de respect față de „regula jocului"... De fapt, vina mea era dublă, deoarece îl pusesem și pe Doinaș într-o situație delicată, nemeritată.

Și l-am mai iritat o dată pe Arghezi, mai tîrziu, după ce se mutase în bulevardul Aviatorilor. Cine știe ce antipatică pornire de „înțelepciune", inoportună, poate mai mult o sinceră preocupare pentru sănătatea sa, m-a împins într-o dimineață, abia intrat în casă, văzîndu-l pe Arghezi cum își răsucește o țigaretă, cu știuța-i lentă îndeminare de țăran sau de soldat, sau de soldat-țăran : — Cum, fumați ?... Cu foarte mare greutate s-a stăpînit să nu mă pocnească afară. N-a făcut-o, dar pe un ton sacadat de blestem, m-a întrebat, cu o ironie care era numai a lui : — Sunteți medic ?, și toată vizita aceea a fost ratată, n-a fost chip să-i mai intru în voie. Probabil că taman atunci, după plecarea mea „anticipată", o fi picat Balotă, ca să obțină de la un Arghezi supărat, „judecata" în legătură cu numele meu „ciudat". În realitate, nu ciudat trebuie să i se fi părut numele meu de familie, ci chiar detestabil, de îndată ce îmi spusese demult că nu-i plac numele terminate în **a.** Al meu nu numai că se termina în **a,** dar mai cuprinde, în ordine, aceleași vocale cu al lui Iorga, de care — după cum se știe — numai atras nu se simțea. Dar Arghezi și, modestamente, și eu, am și știut să facem cuvenita deosebire între nume și persoană. (Dacă ne-ar fi antipatice anumite nume și am lega pe purtători de „sonoritatea" lor, ne-am îmbolnăvi, cei mai mulți, de ficat !).

Penultima ocazie de a-l vedea pe Arghezi — înaintea celei ultime, din holul Casei Scriitorilor, în primăvara lui 1967 — a fost teribilă. Întorcîndu-mă din Italia, în toamna lui 1966, la Viena m-am urcat în vagonul cu paturi care venea din Franța prin Elveția : acolo, în prima cușetă, se afla Arghezi, însoțit și îngrijit de Mitzura, pe care am văzut-o, la fereastră, încă de pe peron. Spre miezul nopții, singur pe tot culoarul, așteptînd lîngă cușeta însoțitorului trecerea frontierei și a vămii, l-am revăzut pe Arghezi dus de subsiori spre toaletă. Mai mult ca să nu știe că a fost el văzut, decît că aș fi fost eu recunoscut, m-am ascuns în burduful dintre vagoane...

Fie că ipoteza mea inițială a fost falsă, fie că ea s-a transformat în certitudine, rămîne sigur faptul că Arghezi are în mine un „cronicar" favorabil, cucerit, adică un contemporan mai tînăr care păstrează despre el imaginea unei personalități umane coerente și armonioase, a unui om cu o viață intelectuală și morală omogenă, chiar dacă împlintată într-un mediu impur, în condiții septice. Pe fișiile de viață pe care l-am întîlnit eu, omul repeta poetul, făcea gestul exorcizant al preschimbării mucigaiului în floare, răsuflarea greoaie în adiere, bădărănia în sensibilitate civilizată. Pentru un transilvan-bănățean ca mine, procesul acesta pare revelator și îmi explică, poate mai eficace decît sute de pagini de istoriografie socială sau de proză narativă, natura „sufletului românesc" dintre Gorjul oltean și Ilfovul dîmbovițean, stropit cu apă de Sena și de Leman, neașteptatele, genialele altitudini de expresie poetică, marele rafinament la care acest suflet — plastic, maleabil, tolerant — are uneori acces. Pentru mine, Arghezi este un florentin al Românieĭ, făuritor de limbă scris/vorbită de anvergură și răspîndire cu adevărat națională. Florentin, ca Dante și, puțin, ca Machiavelli. Semănînd la chip cu ultimul Paul Valéry, dar și cu un țăran de pe cîmpia Dunării, Tudor Arghezi a adunat, cu o atipică răbdare și perseverență, o zestre și de spirit al geometriei, și de spirit al fineței, la balconul de onoare al Europei, în timp ce raportul său psihofizic cu lucrurile a fost ca al unui țăran gospodar : un creion, un caracter de imprimerie, o coală de hîrtie albă, o țigaretă — în fața lui, în mîinile lui — se încărcau cu o vibrație specifică de unelte rustice, și ca niște vietăți domesticite îi simțeau parcă dinainte umorile, starea, inspirația. Arghezi, cred eu, l-a corectat, sub ochii noștri pe Horațiu : el s-a priceput nu doar să facă din vechi-nou, ci și din mic — mare. Începînd cu propria sa statură de poet...

Firește, tot ce am reconstituit în aceste rînduri poate să nu fie ARGHEZI ; poate că nu e decît o parte din cel real, cel „istoric", poate că e un Arghezi. În orice caz, este un **Arghezi** al meu, la care încă mă gîndesc și la care voi reveni, ca la o amintire și ca la o experiență fundamentală.

P.S. Am avut trei sau patru scrisori — adresate mie — de la Arghezi, de pe vremea colaborării cu revista „Teatrul". Spun am avut, deoarece după cutremurul din martie 1977, nu le-am mai găsit. Sper că nu s-au pierdut cu totul.

Am găsit, în schimb, și îl propun spre publicare— cu cuvenita autorizație a Mitzurei Arghezi — un „bilet de papagal", ultimul, cred, trimis în 1957 redacției din str. Constantin Mille și rămas inedit. Nu și-a pierdut actualitatea. Se intitulează, semnificativ : **Burghezii, tabere și categorii.**

N. Red : Articolul amintit îl publicăm, la propunerea autorului acestei evocări, în pagina I a revistei.

Reportaj la un prieten

In amintirea lui Eugen Seceleanu

în somn a murit
zîmbind
un prieten al meu
spre dimineață
cînd soția lui s-a speriat
pentru că nu i-a mai zîmbit și ei
cum era învățată
și de aceea a chemat salvarea
dar pînă a venit aceasta
prietenul meu murise zîmbind
de atîtea eforturi zadarnice
pe buzele lui înflorind
un trandafir roșu
pe care nimeni nu-l va mai vedea
fără zîmbetul lui
din cale afară de straniu.

Iulian Neacșu

Contactul cu pămîntul

De n-am avea în vedere decît relația literatură-viață, exemplificată prin unul din cei mai bravi eroi ai antichității și tot ar exista nenumărate motive de a comenta, în acest loc, excepționala monografie **Fracturile calcaneului** apărută în Editura medicală. (Homer îl scoate pe Ahile din arena marelui război troian, exact în momentul cînd punctul de contact dintre eroul său și pămîntul care îi dădea vigoare se alterează prin distrugerea contactului amintit, călciiul). Dincolo de descrierea exactă, de o extremă rigoare științifică, urmărind datele anatomo-funcționale, rezistența oaselor, clasificarea fracturilor, anatomia patologică, experimentarea fracturilor, etiopatogenia, clinica și tratamentul fracturilor de calcaneu și extratalamice, reeducarea funcțională, sechelele fracturilor de calcaneu și tratamentul acestora, dr. Nicolae Burghele indică în capacitatea de muncă și evaluează rezultatele îndepărtate (în viitor) în tratamentul fracturilor de calcaneu, dar, dincolo de toate acestea, autorul ține să lumineze importanța menținerii nealterate a punctului nostru de contact cu pămîntul. A fi om presupune, înainte de toate, putința de a sta pe picioarele tale, pare să spună în concluzie autorul.

Efortul doctorului Burghele merge în sensul găsirii unui „limbaj comun" în interpretarea radiologică, în clasificarea și tratarea fracturilor de calcaneu. O bibliografie impresionantă (peste 300 de autori) stă la baza monografiei sale. Dar capitolele forte ale cărții sale sînt cele ce ilustrează cercetările proprii asupra vascularizației arteriale, rezistența oaselor în fracturile provocate experimental (împreună cu ing. K. Schuller) și clasificării personale a diferitelor fracturi, de unde posibilitatea indicării unui tratament original.

Doctorul Nicolae Burghele insistă mai ales asupra fracturilor complexe, cominutive, la care sînt antrenate mai multe părți ale piciorului și, decurgînd din acestea, asupra tratamentului de urmat în vederea recuperării forței de muncă a bolnavului. Un singur capitol — „Căile de acces ale calcaneului" pare a se adresa îndeosebi specialiștilor. Monografia însă, putem spune că se adresează în egală măsură și marelui public.

Semn al adevăratei probități științifice, doctorul Burghele face cunoscute opiniile și terapeutica diferitelor școli și personalități ale traumatologiei, delimitîndu-se de acestea atunci cînd rezultatele lor nu sînt corespunzătoare și propunînd puncte de vedere și practici originale pe baza cercetărilor și experienței proprii.

Dincolo de știința și meșteșugul ortopedului, cartea doctorului Burghele ne revelează arta ochiului care descifrează și arta mîinii care vindecă, cu care este înzestrat traumatologul sau făcătorul de bine. Scriitorul care își consumă cea mai mare parte a timpului său la masa de scris va fi, desigur, profund interesat în cunoașterea unor traume al căror caracter fortuit este determinat, de cele mai multe ori, de absența mișcării fizice și, citind monografia pe care ne-a dăruit-o doctorul Nicolae Burghele, îi va fi recunoscător.

Gheorghe Pituț

P. S. În articolul nostru „Corabia poetului", din numărul trecut, rugăm a se citi orice impresie de tezism **în loc de** orice impresie de deviz, **cum a apărut.**

Aventura de a fi

Urmare din pag. 1

fel fac arborii care se string / pe sub fantoma frunzelor sunînd / în citeva semințe tari crispate". Nucleul ființei este și esența ei, multitudinea posibilităților sale fiind reductibilă la una singură, aceea către care tinde uneori saltul interior, acel plonjon imaginat uneori cu acuitate : „respir adînc / trag aer mult în piept / și mă cobor fulgerător în mine". În asemenea fulgurații se produce „coincidența trupurilor" multiple, o concentrare a ființei esențiale și enigmatice care nu se dezvăluie nici pentru sine. În raporturile sale cu sine și cu propriile proiecții eul traversează întefernța unor durate personale, un joc al duratelor concentrate în momentul de adevăr al ființei „și-atunci sînt eu cel mai adevărat / închisul / blîndul om de legătură / între neliniștea de-a fi / și liniștea de cum voi fi / sărit din rotitorul trunchi al zilei albe / oprită brusc pe altă zi".

Poezia lui Grigore Hagiu se manifestă egal ca reflecție și ca trăire, cu tensiune a identității și ca emoție a apartenenței la **tot** : „cutremurat de o bănuită / multașteptată prezență / mă credeam în preajma / unei violente iubiri / / înfiorîndu-mă fără să le văd / nu erau însă decît cîmpurile / pe care se cosise grîul / și șingele meu le răspundea solidar / marginea luminoasei metropole orientînd-o / spre miresmele lor". Ipostazele identității implică o conștiință a consubstanțialității, dar și un mod de a fi ca proiecție secundă a fenomenelor : „golul de aer prin care am fost / îmi absoarbe bătăile inimii / norii îmi închid ușa ce dă pe terasă / și cînd prin liniștea oprită mi-aud / întinzîndu-se-n patul nedesfăcut / somnul fără de carne și oase / sînt doar amintirea unui univers albastru".

Succesiunea ipostazelor ființei modifică formele conferindu-le un caracter labil. Eul liric al lui Grigore Hagiu este preponderent retractil, atunci cînd sentimentul identității cu lumea se manifestă ca reflectare interioară, dar cunoaște și momente de extensiune, tensiunea revărsării dincolo de propriile forme fizice : „trenul trage o dungă de tus , întărînd orizontul cu alt orizont / prin înclinarea asfințitului / să nu mi se reverse , șingele tot către soare". O asemenea condiție metaforică devine spațiul în care visceralul este conciliat cu cosmicul ca forme ale aceleiași esențe : „poate liniștea mea de atunci / se datora căldurii lunecînd încet (...) / ori celulelor mele / fără zgomot rotindu-se / deschizîndu-și potirele-n umbra / părului tău înnorat prevestind ploaie / (...) pămîntu-nvirtindu-se mereu mai încet / din spații cerești mă atrage spre el / de parcă i-aș fi singura și tainica sămînță".

Orice invocare a visceralului, a existenței celulare, a nervilor vibrînd în acord cu ritmuri din afară este convertită într-o referință de natură intelectuală, într-o meditație care ia ca obiect propria existență („mă pot gîndi pe mine însumi / întreg într-adevăr"). Demersul reflexiv nu vizează eul moral, eul în conjunctură socială, ci ființa în sine, ca existență fabuloasă cu durată proprie. Dinamina eului implică uneori o autodevorare întru recreere, disjuncția ființei în „cel care sînt", „cel care am fost" și „cel care voi fi" ca ipostaze ale aceleiași entități indestructibile : „și numai cerculul nu-i este dat / să sară din el însuși înafară / și-asemeni lui nici eu nu pot / decît să cresc egal / din centru către margini / fiindu-mi mie însumi ochi hipnotic".

Poezia lui Grigore Hagiu reflectă avatarurile identității tentate de existența absolută într-o intersecție permanentă a planurilor și duratelor, a regnurilor și spațiilor interioare. Această aspirație a identității disponibile, mobile și metamorfice se realizează printr-o dinamică accelerată a ipostazelor : „puteam să fiu tot ce vroiam / dar numai o secundă / și doar un singur lucru / o sămînță trecînd prin toate semințele / desființîndu-se pe sine / un arbore trecînd prin toți arborii / desființîndu-se pe sine". Această aventură a formelor traduce în ultimă instanță vocația arhetipului, a esenței care stăruie dincolo de proiecțiile ei în formele antrenate într-o mișcare neîntreruptă : „o altă inimă / mai mare / ne absoarbe / și răsărirea stelei ce-o vedem / e-o treaptă nouă sufletului fără margini".

Într-o lume reductibilă la arhetipuri mentale în care eul există și reflectează, poezia devine actul absolut de confruntare cu o ordine morală în care din nou ființa reprezintă valoarea absolută : „cîtă vitalitate-n versuri / la urma urmelor / cîte-ntr-o viață poți să scrii / simt mai presus de toate unul / în taină începînd să mă gîndească / el face tot ce vrea cu mine / mă pune să-i probez cu mine însumi adevărul".

Cu volumul **Miazănoaptea miresmelor** aventura ființei nu mai este explorare a formelor și limitelor posibile, meditația fiind transferată în alt regim. Aventura de a **fi** cunoaște confruntarea cu posibilitatea de **a nu fi.** Reversul existenței este descoperit de o simțire modernă, anxioasă, cu rezonanțe ale sufletului medieval transmise în mod straniu sub accentele sensibilității contemporane. Gestul retragerii în sine nu mai are semnificația descoperirii, el produce un hiatus în cadrul unui ceremonial funest „ mișcare febrilitate / exercitii de autodistrugere / îndărătul perdelei / pe lungi clape osoase / și deodată / starea pe loc / retragerea bruscă în sine / lăsînd lumea să curgă / vertiginos înainte / naștere poate / sau despărțire". Se produce deci o criză, o desprindere a eului de lume, o separare a identității care are drept consecință o conștiință a precarității ființei. Odată ce numai aparține lumii, devenind autonomă, ființa devine vulnerabilă, ea nu mai este sămînța, nucleul, esența universului ci o existență individualizată asupra căreia se manifestă agresiunea neantului. Non-existența dobîndește un petrece / pe-un izvor tăinuit de fîntînă curată (...) / se-aud miresmele pocnind / în fulger nou spălate / și fierul munților trăgîndu-mi / din piept un fier mai palid și firav / m-adun încet / în diamantul fără muchii / din care numai astrele-nfloresc".

Eul se dispersează și se concentrează succesiv acordîndu-se cu existența sa celulară și în același timp cu condiția trăirii pur cerebrale. Miracolul de a fi este inexplicabil și o zonă considerabilă a poeziei lui Grigore Hagiu devine spațiul implicării în această aventură : „prin sita cea mai deasă m-a cernut și somnul / și nu-s mai mult decît / neclaritatea-nbelșugată / din închegarea liniilor vieții / sticlind în palma unui nou-născut / ar trebui să fie toamnă și zi de naș-echivalent olfactiv imaterial și penetrant : „înflorită ți-e nara / bîntuit sufletul și cutremurată / alcătuirea izbăită care te va-ntrece / de mirosul / de putreziciunea / de duhnetul morții / anunțîndu-și triumful / clopote de mînăstiri păduratice / împlintate în ger". Reversul existenței este descompunerea tradusă olfactiv, agresînd de pretutindeni ființa. Duhnetul rece al subteranei, emanația impură, mireasma coruptă, generează frisonul confruntării cu tenebrele („și iată / și-a destupat în casa mea infernul / o o spărtură".)

Descintecele de gravitație reprezintă o treaptă a experienței poetice explicabilă numai prin mutația produsă în **Miazănoaptea miresmelor,** dar pe aceeași coordonată a reflectării în și prin ființa lirică, a cărei tensiune retractilă își aprofundează sensurile : „armura plumbuită-n aur / mi-am rezemat-o de perete / și m-am mutat mai în adînc / în preajma mea se lumina a întuneric". Întoarcerea în eonul individual în care se reflectă lumea se produce cu un plus de gravitate în acel moment care urmează crizei gnostice. Poezia lui Grigore Hagiu dobîndește în această fază un accent cfonic care modifică dimensiunile și deplasează planurile într-o mișcare de amplificare adecvată la noua dinamică a eului : „în tine însuți reintors / la vechile deprinderi / potrivită e fruntea pe greul pămîntului / vertebrele înfășurate strins / și orice naștere de-acum se va

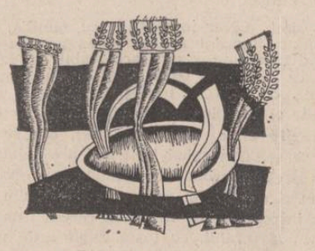

tere să fie / și greutatea să-și întoarcă medalia aeriană / mi se luminează chipul / de fulgerul căzut prin voi / acum o săptămînă".

Unitatea viziunii asupra ființei se manifestă prin corespondența constantă între celular și stelar ca dimensiuni ale aceleiași existențe. Senzația și cerebralul sînt concentrate în aceeași durată : „un lung / și rece și subțire / fascicul concentrat de întuneric / prin măduva spinării încercînd / să-și potrivească foamea / spre puberea stelară".

Consubstanțialitatea ființei cu universul reîntregează eul disjunct la un moment dat, dar esențială nu mai este materia unică, ci forța, acea gravitație resimțită confuz ca ocrotire și ca agresiune. Forța aceasta cosmică este celebrată dar în același timp exorcizată, ea manifestînd însă o permanentă fascinație : „ai început să pătrunzi / în propria ta nălucire / în timp ce fără de veste / lumile-și schimbă-ntre ele greutatea / căzînd în spații în sine mai grele". Sentimentul „gravitației" redimensionează eul adăugindu-i abisul absolut. Aceasta nu semnifică însă damnare ci pur și simplu un nou spațiu al existenței, o proiecție a intelectului nu lipsită de frisonul metafizic „zace-n adîncuri / greutatea noastră / înainte de a ne naște". Confruntarea cu „gravitația" ca element inefabil, ca forță integratoare, latentă, absolută, virtual agresivă este o etapă a liricii lui Grigore Hagiu și o ipostază a aventurii ființei. Sensul acestei aventuri nu este egotismul narcisist, nu contemplarea sterilă în jocul unor oglinzi mereu rotite în jurul imaginii proprii. Aventura de a fi are la Grigore Hagiu un sens general uman, individualul fiind proiectat în acel nobil sens wittmanian al acelui **eu** care vorbește în numele speciei. Dramatismul aventurii existențiale este potențat de generozitatea sensului ei. Ipostaza cea mai cuprinzătoare a eului poetic este explicată într-o poemă-mesaj care decodifică semnificațiile esențiale ale atitudinii poetului : „mă scol în zori / îmi număr în tihnă / bătăile inimei / să știu ce fel de zi va fi mai către amiază / și cîte stele și ce lună noaptea vor mai răsări (...) / mi-absoarbe-afară vîntul / masa grea de lemn la care scriu / semințele se-ntreabă de nu sînt fulgerul cel așteptat / de-aș fi în stare / de-aș putea să nu gîndesc / doar pentru mine / în mine însumi aplecat cu îndîrjire / în căutarea-nfrigurată-a celorlalți / (...) / vine grăbit și seceră / un timp care nu iartă / nu-i prea tîrziu să-ntoarcem armele / să cercetăm de ce adîncul nu ne rabdă / fie la îndemîna tuturor / **învățul drept al omului / căutător de sine / în chiar izvorul ființării sale" / în chiar suprema lui voință de a fi** / lui nici o limită nu-i este pe deplin închisă / și nu-l apasă nici-o tragică durere mult prea tare / să nu-i preschimbe apăsarea — piatră rară / **mă simt asemeni unui vas de sînge / în care și-a pecetluit mesajul / lumea de azi / spre lumile de mîine".**

DATORIE ȘI SPIRIT VIZIONAR

Urmare din pag. 1

lizabilă, a patriei, problemele de maximă importanță, vitale, ale societății noastre au făcut obiectul strălucitei sinteze prilejuite de Raportul prezentat Congresului de secretarul general al partidului.

Este, într-adevăr, emoționant modul în care țara, prin fiii săi — români, maghiari, germani și de alte naționalități — a pregătit, printr-o înaltă demnitate și angajare civică, prin fapte meritorii, grandiosul eveniment, iar acum, în aceste zile a trăit, într-o unanimă sărbătoare, una dintre cutezătoarele-i pagini de istorie. Pentru că, istoria acestor zile înseamnă, într-o lapidară metaforă, datorie și spirit vizionar. Datoria de a analiza în spiritul celei mai depline responsabilități faptele țării, realizările ultimilor ani ; spirit vizionar — adică, a gîndi în perspectivă, a trasa cu fermitate liniile de forță ale viitorului, a prefigura chipul patriei de mîine.

În repetate rînduri secretarul general s-a referit, și a făcut-o și acum, la responsabilitatea creatorului, la angajarea prin mijloacele artei autentice, la rolul artei în societatea noastră. În spiritul acestor nobile imperative, scriitorului tînăr, și nu numai lui, îi revin, cum e firesc, atribuții pe măsură. Nu doar o înregistrare faptică, plată, fără acoperire în adevăr a evenimentelor ci dimensionarea acestora prin trăire artistică, prin nuanțare. Dintotdeauna scriitorul român a simțit nevoia de-a fi nu doar un fidel interpret al istoriei, ci și un martor activ, cu putere de implicare și discernămînt, cu vocație vizionară. Rîndurile de azi conțin în fibrele lor intime însăși pulsația vieții ; ele vor alcătui fișele atît de necesare ale istoriei de mîine. Cu atît mai semnificativă este profesiunea de credință a scriitorului tînăr cu cît realitatea transfigurată în paginile sale va avea greutate peste ani. Așa încît, menirea creatorului nu poate fi decît aceea de-a înnobila prin faptă artistică versul eminescian atît de des amintit și totuși, mereu actual, „la trecutu-ți mare, mare viitor".

atelier literar
poșta redacției

L. PĂVĂLAN: Auspicii destul de bune, în primele manuscrise. Sînt, firește, și nesiguranțe, naivități, soluții simpliste etc., dar cîteva din pagini ne permit să așteptăm cu optimism („Oamenii", „Esență", „Octombrie", „Avertisment").

DAN ELIAS: În primul plic, nimic nou! În al doilea, cîteva lucruri ceva mai înfiripate: „Albastru", „Boicot" (strofa a treia, greoaie, confuză).

AL. PRIBOIENI: Lucruri în general modeste, în cele două plicuri. Doar cîteva depășesc oarecum acest nivel, dar fără a egala cele mai bune pagini anterioare („Eroare", „Trei meșteri mari", „La capătul nopții", „Nu primesc daruri").

M. MIHALE: Un torent verbal, tulbure, ușor delirant, în care lucesc ici-colo și reflexele poeziei. E nevoie de un mare efort de limpezire, de decantare, de epurare a materiei groase, greoaie. Ceva mai aproape de acest deziderat pare să fie „Neștiuta depărtare". Să vedem ce mai urmează.

D. DIAMANT: Un patos susținut, în „Credința", „Certitudine". (Cum să nu vi se returneze sau să se piardă plicurile, dacă, acolo unde toată lumea notează adresa destinatarului, dv. vă scrieți propria adresă!... Ciudată originalitate! De mirare că nu le primiți pe toate înapoi!...).

MARCELA M.: Merge spre bine, pare-se, cu un plus de substanță și de vibrație, deși n-au dispărut cu totul versurile convenționale, „de umplutură", locuri comune, „neutre", fără aport etc. Cele mai aproape de reușită: „Lăcașul trupului", „A scris despre mine", „Confesiune".

I. PĂTRU: Lirismul, cam firav, se pierde sub debitul masiv, insistent, al vorbelor, mai mult asertoric, speculativ, cerebral, mergînd spre paradoxul formal, „făcut", spre „gag" etc. Cîteva pagini lasă unele speranțe: „Opțiune" (strofa a doua), „Mîini de femeie", „Boii" (cu finalul ratat).

I. V. PERIAM: Nu sînt noutăți, lucrurile merg pe același drum bătătorit (înainte de vreme) cu performanțe mai de grabă modeste, cu scurte fulgerări lirice, ici și colo („Adolescența" III, „Diurnă" — strofa finală). O lungă și studioasă explorare a cărților v-ar face bine.

T. VIȘAN: Există o vagă adiere lirică prin aceste pagini, încă prea uscate, totuși, prea declarative și, uneori, prozaice. Să vedem ce mai urmează.

SORIN PETRESCU: Sînt unele semne (mai ales în „Undeva, în Noua Guinee"), dar, deocamdată, „mișcarea" e nesigură, stingace, lipsa experienței se manifestă decisiv (ca și inerțiile unei versificații didactic-convenționale). Merită, însă, să stăruiți.

N. ROȘIANU: E greu de evaluat, deocamdată, perspectiva reală a unei îndeletniciri (nu lipsită, totuși, de unele însușiri lirice) în care predomină un soi de delir metaforic și o adevărată beție de cuvinte (cu mult prea multe „roiuri de stele", „roiuri de fluturi", etc., etc.).

MATHILDE: Am primit cele trimise. Sîntem, însă, în fața unor probleme: „Clepsidra" e prea mare; celelalte, prea puține: „Stinca", „Virtual", „Viziera" (trecem, desigur, peste indecenta „săritură din baie" din „Inelul de logodnă", plină de venin provincial și de acră opacitate, care nu concordă nici măcar cu declarația de „stimă și admirație" care o însoțește...). Ne mai trebuiesc, deci, niște texte!

A. POTOP: Sînt pagini de început, din care nu lipsesc nesiguranțele și stîngăciile inerente, dar nici semnele unei dispoziții lirice care ar putea să însemne o reală promisiune. Lucrurile cele mai aproape de reușită: „Paradox", „Nomadism", „Simplitate", „Dacism". Să vedem ce mai urmează.

SELENA: Semne destul de bune, în mai toate aceste prime pagini și mai cu seamă în „Iarna", „Floare de-o clipă", „Recluziune". Sînt de așteptat rezultate din ce în ce mai bune (...și o semnătură adevărată).

T. ESTEMA: Confirmări, în pagini ușor crispate, rigide, cu emisie reținută. Mai bine, în „Dăruire", „Carul de idol", „Gorgane în august".

R. COSMIN: Versul n-are încă îndeminarea și fluența necesară, e încă greoi, stăpînit de inerții convenționale, dar unda lirică e sesizabilă de pe acum și ne îngăduie să așteptăm rezultate mai concludente.

A. TĂNĂSESCU: Vestile sînt îmbucurătoare, drumul pe care ați intrat vă rezervă multe surprize, fascinații, dar și mari probleme, poate chiar cazne (nu lipsite nici ele de seducții și bucurii). Versurile sînt primele „note de drum", încă crude, nelimpezite, neajunse deplin la incidența artei. Dar pline de ginduri fertile, promițătoare („Statistica", „Să urli surd"). Țineți-ne la curent.

Geo Dumitrescu

N. R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Ultimatum

Poate, spune distinsul negustor de farduri
bucuros că minciuna ca și adevărul
se măsoară-n cuvinte.

Probabil, strigă vopsitorul de fluturi
fericit că singurele sale certitudini
se nasc și mor odată cu soarele fiecărei zile.

Dacă, zice fabricantul de ochelari colorați
învățîndu-ne că poezia e un joc pentru
oamenii singuri,
o armă secretă umplută cu confeti de bal,
un manual de „Cum să ne pregătim tot
timpul
pentru a nu ști nimic precis"

Și, cum valoarea a ajuns o cocotă prea
țipător fardată
ca s-o mai recunoști de la o zi la alta,
mă mulțumesc să-mi notez cu cerneală
simpatică
pe frunzele de mai, răsărind să dea rod,
poemele mele, deocamdată secrete,
despre măruntele adevăruri de carne și singe,
despre rațiunea îmbrățișării din parcuri,
despre libertatea materială a lăstunilor,
a apei care curge, a sevei care urcă-n
copaci —
anunțîndu-vă solemn că, începînd chiar de
mîine,
poezia mea va ști totul și va spune totul.

Poemul acesta este un ultimatum.

NELU STANCIU

Sala de gimnastică

În sala de gimnastică a lumii,
toți ingerii se-ntind ca să mai crească,
iar mușchii lor, vioară țigănească,
îmi cîntă la ureche ca nebunii.

Cei mai mărunți s-au presărat cuminți
pe două șiruri lungi ca niște șine
și dau încet din mîini și din glicine,
iar cei mai mari, mai lucii și mai sfinți

în jurul unui ax se-nvîrt de-a valma
ori sar în zbor obstacole de fier,
ninsoarea lor de pene umple palma
întinsă-a cerșetorului de cer

pe care nu-l chemară, nici văzură
ascuns pe după deget și inel,
tot așteptînd să vină fără ură
suflarea lor de aripi peste el.

RADU SERGIU RUBA

Moment

Și iluziile pot deveni o stafidă urîtă
frumusețea un fluture pe lampă
cu mustăți străvezii
ca într-o plantație de bumbac
rămîi rătăcit în mecanismul secolului
din care cu greu poate plonja cineva
într-o caleașcă cu cai
dar poți vedea cum un poet
se joacă de-a baba-oarba cu cuvintele
pentru el pictorul de alături
surprinzînd realitatea imediată
desenează oameni fără urechi
e momentul cînd îndoiala coboară
și urcă pe deal ca Sisif
e momentul cînd te afli la răscruce de drum
și ți-e teamă să guști dulceața stării pe loc
ai palmele goale
și te întrebi cum se cîștigă
de această dată războiul cu tine

DANIEL CORBU

Desene de Micaela Istrate

Dăruire

Celor lipsiți de așteptare
le-aș împărți farmaceutic
dozele mele
speranța mea că-ntr-o zi
cerul va cădea
atît de jos c-o să le vină
ușor copiilor să-l
răsucească pe băț ca pe-o
vată de zahăr
le-aș împărți din fitilul
luminărilor
care-așteaptă să ardă virtual
ca o treaptă

THEODOR ESTEMA

Prietenul meu, pictorul

El picta numai peisaje și naturi moarte.
E drept, uneori, în cîte un tablou
unde cerul era zdrobitor de albastru,
mai picta și cîteva păsări —
un fel de justificări inaripate ale cerului.
Desigur, un naiv,
dar numai cu o singură trăsătură de penel,
reușea să elibereze o pasăre
dintr-o colivie.

NICOLAE ALEXANDRU-VEST

Vînătorească

De cîte ori mă-ntorc de la vînat
Puștanii-mi dau tircoale ne-ncetat,
șireți cu ochii mă descos întîi
Așa, din creștet pînă în călcîi
Și rid că-n ciochinarii de la brîu
Nu văd nici potîrnichile din grîu
Nici prepelițele ce-și lasă-n zori
Să-nghețe puii neascultători,
Nici fluierarii cringului de soc,
Nici rațele cu plîns de ape-n cioc...
Și țîncii coate-și dau că văd mereu
Mincînd covrigi prepelicarul meu
Iar arma ca un visător tehui
Privește-n sus la nori ca la gutui...
Dar toamna cînd mă-ntorc cu căpriori
Copiii toți în ochi au reci ninsori
Mă ocolesc și fug trăgînd cu ei
Lești căzute parcă de pe stei ;
Adună frunze-abia picate-n ierbi
Și le alintă pulsul ca la cerbi
Iar ciinele ca fulgerat de-un gînd
Adulmecă deschise răni pe vînt,
Albite văi de brumă și de ploi
Lungi țarini mestecate-n dinți de oi
Pe cînd, pe umăr, pușca-n legănat
Se uită-n jos ca omul vinovat !...

ION CRAIOVA

Gînd

Nu mă sfiesc
și nu roșesc în obraz
cu gingășie egală m-aplec
spre giza mărunță și firul
de iarbă
spre pîntecul iubitei rotund
mocnind o fărîmă
de viață
gîndul acesta
al meu fiind
și al planetei...

G.M. BUCOVICIOR

Un mare poet al prozei

Urmare din pag. 1

Ce trec, năluci sirene, prin porumbiști brumate...".

Vom considera o asemenea proclamație drept un crez civic — dacă raportam acest crez la conținutul etologic și tematic al prozelor lui Zaharia Stancu — iar din punct de vedere al filosofiei artistice, un program estetic pe toată viața care stă, ca un nex al sincerității explozive, la temelia întregii sale opere. Cercetătorii literaturii lui Z. Stancu au remarcat nu o dată valoarea repetiției, a **iterativului** în proza sa, aparținînd unei poetici profund specifice acestui scriitor. Nu s-a subliniat însă îndeajuns nici structura ori geneza, nici finalitatea unei asemenea tipologii stilistice în perspectiva ideii că, atît la un capăt cît și la celălalt, stă un singur creator : **Poetul.** O culminație epică — mă refer la „cantitatea" de epos pur — este **Șatra** și **Șatra** înseamnă totuși, pe foarte multe pagini, poezie. Poezia s-a vădit puternică — deși marcată la fiece pas de accentul social, de energetismul revoltei — în **Desculț**, poezia putea și poate fi descoperită în oricare carte de proză, în **Pădurea nebună** sau în **Jocul cu moartea** chiar și proza gazetărească **(Sarea e dulce, Cefe de taur** o confirmă), dar nicăieri nu e mai prezentă decît în **Ce mult te-am iubit.**

Ai zice, recitind mai ales această carte, că foarte multe versuri, ori că întreaga propensiune pentru vers a prozatorului Zaharia Stancu — autor a zece volume de versuri, dar al citorva zeci de cărți de proză — s-a condensat aici, în ultima carte, ca să ne furnizeze expresia cea mai înaltă a sintezei relaționale poezie-proză. Dar gestul predilect al prozatorului-poet este repetiția fără îndoială de natură lirică, minuită cu o forță irepresibilă și în virtutea unei geometrii spațiale insolite, a unei topici organizată mai întotdeauna în jurul vocativului și imperativului, ceea ce face pînă la urmă întregul farmec al stilului. De ce imperativ și de ce vocativ — chiar și atunci cînd în mijlocul frazei (de proză) nu personajele sînt cele ce vorbesc sau despre care se vorbește ? Pentru că poetul știe — în orice împrejurare — să stea de vorbă cu lucrurile, știe să le dea viață, în așa fel încît ai adesea impresia că autorul nici nu există, că el însuși s-a pulverizat ori și-a topit undeva frenezia cunoașterii în magma lucrurilor și în forfotul lumii. Totul pare a ține de un univers al certitudinii și — ca și la Esenin — de strigătul pur : „Îmi arde creștetul, mi-l arde, auzi ? / Și eu te aștept, mereu te aștept / Să vii fără ochiul galben al lunii, / Galben, tulbure și viclean".

Din același poem, **Buna Vestire** (1943) — programatic, după noi, pentru structura lirică a lui Zaharia Stancu — sîntem tentați să citîm versuri întregi care ne-ar putea dovedi limpede un transfer sui generis : metamorfozarea reportajului, a discursului (aparent) naiv, în poezie. Dar nu într-o poezie intimistă, cum ne apare la o primă lectură chiar poemul citat, ci într-o poezie de adînci rezonanțe aflată într-un dialog vehement, de bărbătesc **desperado** cu lumea exterioară. Iată ecoul istoriei pătrunzînd ca un țipăt în climatul senin al confesiunii lirice, din 1943 : „Ca fiul meu am fost odată tînăr / Viorile lumii în inima mea au cîntat / Și-acum plîng viorile lumii și pădurile lumii / În inima mea" (...) Cu ochii la celălalt paradis, / Plîngem, Maria, / Lîngă pomul bătrîn al vieții, / Plîngem, Maria (...) Maria, / Acum cînd toate Mariile lumii plîng, / Buna-Vestire, Maria...".

Acestui simbolic personaj, Maria, din poemul scris cu decenii în urmă, în plin clocot al istoriei și sub semnul unor mari prefaceri, îi răspunde mai apoi umilitul, orgoliosul dar și plinul de speranță Darie — parabolă perfectă a arhitecturii lirismului social al lui Zaharia Stancu și poate primul erou, esteticește valid, al noii noastre literaturi. Mai apoi, în alt sens — cu o rezonanță existențială mai amplă, aș spune universală, completînd cromatica și structura stilistică a unui veritabil **ars poetica al prozei** — se angajează în replică romanul **Ce mult te-am iubit.** Din cele mai elementare cuvinte — și dintr-o sumă de repetiții de o misterioasă simplitate — se naște poezia tulburătoare a acestei cărți. Nu am putea s-o ilustrăm, în tușele rapide ale acestei evocări, decît schimbînd pur și simplu ordinea discursului, împrumutînd textului o tectonică vizuală, un aranjament tipografic de poezie, încorporat dealtminteri în fiecare silabă :

„Cîmpul își trăiește viața lui
Vîntul adie
Arborii își leagănă ramurile,
virfurile,
își clatină frunzele,
foșnesc
. . . . . .
Nechează undeva pe miriști
niște cai aduși la păscut
Spre gară pocnesc
de două-trei ori puști
(S-au îmbătat jandarmii
La circiuma lui Bucurescu
și trag în lună).
Prin iarba din jurul nostru
se strecoară
gușteri, gîze, gîndaci.
Oare cînd doarme cîmpul ?

Niciodată...
Niciodată...
Niciodată...".

Profund omenesc, izbucnit și organizat dealtminteri din și în matca omenescului comun, glasul înalt poetic al lui Zaharia Stancu străbate pădurea de semne a prozei românești și se aude în chip stilistic distinct, ca fiind, înainte de orice, glasul unui mare poet — poet în tot ce a scris.

Profund literar, înălțat pe voința unei arte masive, de o viață — dăruită artei de a fi a omului în societatea de azi și năzuințelor aceluiași semen față în față cu ziua de mîine — excursul bio și bibliografic al lui Zaharia Stancu este acela al unui Amphion modern. Așa cum aedul mitic își strunea lira pentru ca zidurile Tebei să se înalțe tot mai sus, tot astfel poetul-prozator nu a pierdut nici o clipă din marele cîntec al vieții și al artei. De aceea a plîns și a rîs — dar mai ales a fremătat, neîncetind nici zi, nici un ceas să trudească. Și-a reprimat orice clipă de repaos și chiar spre sfîrșitul vieții — cînd era încununat de glorie și nu putea stringe cu brațele-amîndouă opera vieții lui — nu și-a permis, spre deosebire de atîția confrați ai lui care precuvîntă fălos din înălțimile unui **odinioară** deja apus, nici o pauză, nici un răgaz. Zaharia Stancu ne dădea astfel, în poezie, proză publicistică, în tot ce făcea, o înaltă pildă, de

luptă împotriva oboselii și a mulțumirii de sine, de care nu ar trebui să uităm. Z. Stancu știa bine, cunoștea adînc algebra și geometria lumii, începutul și sfîrșitul și cine știe toate acestea, știe și drumul (trecător) al vieții și prin viață dincolo de moarte :

„Aici e marea. Aici e nisipul.
Am fost mare. Am fost nisip.
Suferința a început în clipa
În care am căpătat glas și chip".

Omul acesta de artă și omul — căci scriitorul prolific și omul vital au fost totuna — nu poate fi uitat niciodată. Nici o gramatică a discordiei n-ar putea inaugura o astfel de erezie. Este credința noastră fermă acum, la cinci ani de la stingerea din viață a lui Zaharia Stancu, neuitatul, marele poet al prozei românești.

Ce mult l-am iubit !

Urmare din pag. 1

Fără nici urmă de supărare. Era președintele Uniunii Scriitorilor dar, mai ales, era un bărbat înalt și nins, ca o crizantemă cu ochii verzi. Nu semăna deloc cu fotografiile din cărțile mele de școală. Nu semăna cu o fotografie, era atît de viu încît nu ar fi putut semăna cu nici o fotografie. M-am speriat, desigur, și am încercat să mă apăr, eu eram nimeni, un nimeni foarte tînăr, dar nu m-a lăsat.

— Știu, da știu, ai auzit de mine. Poate m-ai și citit. Și eu te-am citit, și eu am auzit de tine.

Este greu să-mi închipui acum ce am simțit atunci. Poate că am și roșit, gîndindu-mă cît de puțin scrisesem ca să fi auzit de mine Zaharia Stancu. M-a luat de umăr și m-a dus la prima mea întîlnire cu scriitorii. Parcă visam. Mai tîrziu a fost și președintele meu.

— N-am ce să fac, îmi spunea, toți aveți dreptate, numai eu nu am.

O dată i-am dus prima mea carte, nu mai știu dedicația. A citit și a zimbit subțire.

— De ce nu mă mai iubești ? a întrebat, de ce ? poți să-mi spui de ce ? Voi muri înaintea ta, ține minte, da, da, ține minte, și mă vei regreta, vei spune, da, da, așa vei spune : îmi pare rău, vei spune, îmi pare foarte rău că nu mai este Zaharia Stancu.

Uneori, e adevărat, observasem că este mai bătrîn decît mine. Îmi plăcea să-l aud și să-l privesc. Cînd îl citeam și cînd îl citesc și cînd îl voi citi îi auzeam, îi aud și-i voi auzi vocea. Aud dialoguri pe care nu le-a scris, dar pe care le-a lucrat ca și cum urma să le scrie .

— Ce vrei ?
— O mașină de scris.
— Și cît costă o mașină de scris ?
— ... ? !
— Bine.

Și a sunat și a semnat, a mai sunat și a mai semnat de cîteva ori pe cererile cu care m-am dus.

— Ce vrei ?
— O mașină de scris.
— Cît costă o mașină de scris ?
— ... ? !
— Ți-am mai dat și o să-ți mai dau, dar tu vrei să-ți iei automobil, nu mașină de scris.

Nu mi-am luat nici automobil, nici mașină de scris. M-am ales cu acest dialog mai prețios pentru mine decît una sau cealaltă. Într-o zi de început a lui decembrie m-am dus să-l văd pentru ultima dată. Au trecut de atunci cinci ani. Dar cum au trecut ? Cu ochii săi uneori și albaștri dar, de data aceasta, închiși. Și, în ciuda numeroșilor săi prieteni și neprieteni din jur, părea mai singur ca niciodată. Fără să mai aibă nimic de semnat, fără audiențe, fără glas. Zaharia Stancu plecase. Am întins alături o crizantemă mare și albă, o floare care nu știu dacă-i plăcea, dar îi semăna. M-am îndepărtat încet, privindu-i pe amîndoi. Și o clipă n-am mai știut cum să-i deosebesc. Am înțeles atunci ceea ce-mi păruse de necrezut. Zaharia Stancu murise cu adevărat după ce, ani de zile, mă amenințase că va muri ca să-l regret. Îl regret cît mai omenește posibil pe un scriitor care a știut să răspundă nu numai proprillor sale întrebări, și nu numai în propriile sale cărți. Au trecut totuși cinci ani, de aceea mă întreb dacă tot ce am scris aici este adevărat sau doar o închipuire. Să-mi fi închipuit eu că a murit Zaharia Stancu ?

PREZENȚE SCRIITORICEȘTI

În memoria lui Zaharia Stancu

Marți, 4 decembrie 1979, la Casa Scriitorilor „Mihail Sadoveanu" din Capitală a avut loc o emoționantă seară dedicată memoriei lui Zaharia Stancu. Personalitatea proeminentă a celui de la a cărui dispariție se împlinesc 5 ani a fost evocată în calde cuvinte de George Macovescu, președintele Uniunii Scriitorilor, care a vorbit despre începuturile literare și ziaristice ale lui Zaharia Stancu : „Era un condei ascuțit, de temut. O vreme, l-am avut director la «Lumea românească». Acolo a început prietenia noastră care ne-a legat o viață [...] Au sosit apoi anii de libertate... Zaharia Stancu a intrat, ca întreaga noastră generație, în marea furtună. Vijeliosul Stancu se simțea în largul lui. Simțea că acum putea să dea tot ce avea el mai bun, tot ce așezase în el natura și o viață zbuciumată, plină pînă la refuz". Apoi vorbitorul a evocat marile merite ale lui Zaharia Stancu în calitate de președinte al Uniunii Scriitorilor, funcție în care „a pus pasiune extraordinară în apărarea și promovarea intereselor scriitorilor".

În cuvîntul său criticul teatral Radu Popescu, redactor șef al revistei „Teatru", a evidențiat calitățile de adevărat scriitor ale lui Zaharia Stancu precum și prietenia, ospitalitatea și accesibilitatea celui care, președinte al Uniunii Scriitorilor fiind, precum și director al Teatrului Național a acordat-o talentelor autentice, a spus : „Am cunoscut un Stancu idealist, generos, capabil să-și dea dumicatul de pîine și cămașa de pe el pentru a ajuta un necunoscut [...] L-am cunoscut calm și împăcat într-o filozofie țărănească a vieții și a destinului..." A vorbit deasemenea N. Carandino care, insistînd asupra activității ziaristice a scriitorului și asupra luptei lui antifasciste, a evocat zilele de lagăr de la Tg. Jiu, referindu-se de asemenea la perioada în care Zaharia Stancu a fost director al Teatrului Național, precum și de președinte al Uniunii Scriitorilor unde a făcut dovada unui excelent organizator precum și a unui adevărat om, calități care l-au apropiat, întotdeauna de toți cei cu care a colaborat. În încheierea acestei seri comemorative au recitat versuri și proză de Zaharia Stancu actorii Elena Sereda, Emil Liptac și Irina Răchițeanu-Șirianu. Iar Traian Iancu a citit un poem omagial.

TELEGRAME

Stimate tovarășe
ALEXANDRU MITRU PĂRĂIANU,

Cu prilejul celei de a 65-a aniversări a zilei dumneavoastră de naștere, conducerea Uniunii Scriitorilor din R. S. România vă transmite sincere felicitări, calde urări de sănătate, viață lungă și succese în activitatea literară.
La mulți ani !

Președintele
Uniunii Scriitorilor din R. S. România
GEORGE MACOVESCU

Iubite și stimate tovarășe ION VLAD,

Cu prilejul celei de a 50-a aniversări a zilei dumneavoastră de naștere, conducerea Uniunii Scriitorilor din R.S. România vă transmite, din inimă, sincere felicitări, calde urări de sănătate, viață lungă și noi succese în activitatea literară, în munca obștească și în acțiunea de educare și formare a tinerei generații din țara noastră, pe care le desfășurați, cu statornic devotament, în slujba literaturii umanist-revoluționare din România socialistă.
La mulți ani!

Președintele
Uniunii Scriitorilor din R. S. România
GEORGE MACOVESCU

Iubite și stimate tovarășe CORNEL REGMAN,

Cu prilejul celei de a 60-a aniversări a zilei dumneavoastră de naștere, conducerea Uniunii Scriitorilor din R.S. România vă transmite un mesaj de sincere felicitări, calde urări de sănătate, viață lungă și noi succese în activitatea literară și în munca obștească, pe care le desfășurați cu pasiune și devotament, în slujba literaturii și educației estetice umanist-revoluționare din patria noastră socialistă.
La mulți ani!

Președintele
Uniunii Scriitorilor din R. S. România
GEORGE MACOVESCU

SCRISORI CĂTRE REDACȚIE

Tovarășe redactor-șef,

Cu speranța că veți înțelege amărăciunea mea, vă rog să publicați rîndurile de mai jos.

Răsfoind volumul **Cartea românească în lume,** de Viorica Nedelcovici, Elena Popescu și Constanța Protopopescu, am avut dureroasa surpriză să constat că numele meu nu figurează printre autorii români traduși peste hotare, deși minuția celor trei „specialiste" în bibliografie a mers pînă la a înregistra chiar și pe autorii prefețelor cărților traduse și tipărite la noi, pe cheltuiala țării, pentru a fi distribuite în străinătate.

O simplă scăpare ? Nu, căci numele meu a fost omis întotdeauna de către cei care, cu diferite ocazii, au publicat dări de seamă despre succesele culturii noastre în lume. Se pare că supără faptul că un modest profesor de școală elementară de periferie a fost tradus de două ori în Italia, o dată în America, iar acum și în Japonia.

Nici recentul **Dicționar cronologic al literaturii române,** coordonat de Dima — Chițimia, nu mă înregistrează, deși lucrările mele au fost foarte bine primite de critica noastră, iar peste hotare — trebuie s-o spun — nici o altă lucrare românească nu s-a bucurat de atîtea recenzii elogioase, semnate de autorități pretutindeni recunoscute.

Omițînd sistematic numele meu, astfel de autori atentează la picul de posteritate care mi se cuvine și, ceea ce e mai grav pentru mine, lezează calitatea mea de cetățean, creînd impresia că adevărata cauză n-ar fi incompetența și invidia, ci motive mai ascunse.

VASILE FLORESCU

Membru al Academiei de Științe Sociale din Bologna, Corespondent al Societății Americane de Retorică, Membru al Societății Internaționale de Istoria Retoricii, Membru în Consiliul de Direcție al revistei „Philosophy & Rhetoric" din U.S.A.

SPORT

Meciul de la Montauban s-a pierdut pe Giulești

● Nedumerire, consternare, dezamăgire — iată ecourile rezultatului meciului de rugby Franța — România (30—12) în rîndurile marelui public. Și totuși, pentru împătimiții cunoscători ai acestui sport aparte, totul era posibil înaintea meciului, însă nimeni nu se aștepta ca lucrurile să se desfășoare așa cum s-au desfășurat : să conducă cu 9—0 pînă în finalul primei reprize, să fii depășit în a doua și să „cazi" (primind 15 puncte !) în ultimele 6 minute. Avem de ce fi triști sau dezamăgiți, dar să nu ne grăbim cu verdictul fără o analiză obiectivă și lucidă a cauzelor acestui eșec. Montauban nu e o întîmplare, ci un moment al adevărului pe care să avem curajul să-l privim în față. El e punctul final și consecința unui șir de întîmplări, mai mult sau mai puțin importante, din care n-am știut să învățăm. Severitatea înfringerii se datorește marii diferențe valorice dintre cele două compartimente ale echipei noastre — înaintarea și liniile dinapoi — și într-o oarecare măsură distanței dintre maniera noastră sportivă de a juca și „stilul" de a cîștiga al francezilor. Dacă vă amintiți, de mult timp treisferturile noastre nu s-au mai impus în cîștigarea vreunui meci. Anul trecut am pierdut confuz pe Giulești cu o echipă a Franței palidă și timorată. Cu galezii am avut șansa încăpătînării lor de a juca numai pe înaintare (arma lor, dar și a noastră) — manevra noastră, eroarea lor tactică ? — în orice caz orice acțiune în afara ei s-a dovedit extrem de periculoasă pentru noi. Frumusetea jocului a făcut ca vulnerabilitatea treisferturilor românești să treacă neobservată la Cardiff. În recentul meci cu Polonia, fragilitatea fundașului Simion și usurința cu care au pătruns polonezii printre liniile noastre iar au scăpat antrenorilor noștri. La Montauban, Podărescu are scuza celor 21 de ani și a lipsei de experiență, la 29 Simion nu are nici una : ambii au șutat enorm și evident inutil într-un teren îngust păzit de doi fundași francezi. Predilecția conducerii tehnice în acest meci pentru grivițeni — recidivă a erorii din turneul englez — a cîntărit greu în balanța meciului. Lipsa de experiență nu scuză lipsa curajului de a placa, de a opri cu orice preț atacul advers. **Trei placaje într-un meci, dintre care unul a dus la accidentarea lui Zafiescu arată slăbiciunea acestei linii (spre a nu mai vorbi de delicatul spectator Simion).** Lipsa unui jucător bătăios de tipul lui Motrescu a fost evidentă. Foarte sigur realizator, Constantin n-a convins nici el prin jocul în teren. Mijlocașul de deschidere, Suciu, a jucat mult sub cerințe, cu deschideri tîrzii și introduceri defectuoase care ne-au costat foarte scump. Cu mici găinării nu poți cîștiga un meci mare. Înaintarea noastră, foarte bună la tușă, a cîștigat în grămadă toate mingile introduse de noi, de ce era nevoie ca Suciu să introducă în linia a II-a ? Tot greul meciului a fost dus de cei opt înaintași lucru de fapt normal, dar ei au avut acum de luptat cu 15 adversari sub privirile binevoitoare ale celorlalți 7 jucători români. În prima repriză acești minunați înaintași au dat tot ce au putut acoperind întreg terenul. Singurul reproș pe care am putea să li-l aducem e că n-au știut să profite în prima repriză mai mult de superioritatea lor, de perioadele cînd au dominat pe fondul derutei franceze. Impetuosul Marin Ionescu s-a dovedit a fi sufletul acestei formidabile înaintări. Lipsa lui (min. 21) a cîntărit greu. Urdea a însemnat un debut promițător, dar... Pintea și Scarlat s-au văzut mai puțin, Bucan, dar mai ales Ortelecan au luptat exemplar. Linia a III-a, Murariu, Dumitru, Stoica, fără a străluci ca altădată, egalează linia a III-a franceză, socotită de curînd cea mai bună din lume. În repriza a doua risipa istovitoare de energie și-a spus cuvîntul : linia a treia n-a mai reușit să se desprindă în ajutorul apărării fiind silită să sprijine grămada în fața presiunii grelor francezi, lipsa aceea de claritate dată de o dureroasă epuizare a fost și ea prezentă. Cît despre adversari, aceștia au reușit ceea ce nu aveau cu un an în urmă : să-și formeze o echipă nou, omogenă și de mare valoare. Psihologic, noi am pierdut meciul de la Montauban în urmă cu un an cînd am lăsat să ne scape pe Giulești o victorie la scor în fața unei echipe care nu a înțeles nici ea cum a cîștigat. Astăzi Franța este poate cea mai omogenă valoric echipă din lume — victoria asupra Noii Zeelande este și ea semnificativă. Ea aduce în elita rugbyului spiritul latin prin fantezia treisferturilor, însă și prin violența înaintării. Dar ceea ce nu-și permit decît rar cu britanicii, și-au permis dintotdeauna față de echipa noastră : ignorarea totală a fair-play-ului și a marii reguli a rugbyului : nu-l lovi pe cel căzut ! Dimpotrivă, aceasta a fost tactica de joc franceză. Accidentarea lui M. Ionescu, desele întreruperi pentru îngrijirea lui Stoica, Murariu, în general a celor mai valoroși jucători ai noștri nu au fost decît rezultatele acestei tactici de uzură fizică și morală. Și băieții noștri, care de-abia scăpaseră de „stilul" francez și jucaseră de o rară frumusețe și corectitudine în Anglia ! Ți-era și milă de acești flăcăi voinici care încasau fără să crîncnească dovezile cavalerismului francez. Aceasta a fost și singura greșeală a corectului arbitru Short : **toleranța în grămezile spontane.** E drept că și francezii sînt **acum mai discreți : a trecut timpul lui Palmie care** sărea cu amîndouă picioarele pe jucătorul căzut, acum se folosește numai unul. Dincolo însă de aceste aspecte reprobabile ale dorinței de a cîștiga cu orice preț, Franța rămîne revelația acestui an. Doar cînd treisferturile noastre vor fi la fel de bune ca înaintarea, vom putea învinge redutabila și vechea noastră parteneră, căreia îi urăm succes în turneul celor 5 națiuni, în credința că acesta va deveni al celor 6. Căci nu e vorba, cum scria cronicarul ziarului **Sportul,** de o bătălie din lupta noastră de pătrundere în elita mondială a rugbyului. Noi sîntem în elita mondială.

Dan Alexandru Condeescu

m a p a m o n d

ALBERT EINSTEIN – FRANCISC PANET

O EVOCARE DE VALTER ROMAN

Să mărturisesc de la bun început că, de fapt, este vorba, în cele ce urmează, nu atît despre Albert Einstein sau despre anumite relații ale subsemnatului cu el, deși, am avut ocazia să-l văd o singură dată în viață, cît despre o anumită legătură, și o corespondență pe care a purtat-o un student român cu marele savant și despre care aveam cunoștință încă pe cînd aceasta a avut loc.

Cele ce urmează se referă deci la legătura dintre Albert Einstein și bunul meu prieten, fostul student Francisc Panet, devenit inginer chimist. El a avut o viață scurtă și zbuciumată și un sfîrșit tragic.

Francisc Panet, originar din Tîrgu Mureș (născut în 1907), devenit inginer chimist, Gabriel Mureșan**), devenit doctor în chimie, iar după eliberare, director al Institutului de cercetări chimice din București și cel care așterne aceste rînduri pe hîrtie am devenit foarte buni prieteni în timpul studenției noastre la „Deutsche Technische Hochscule" (Politehnica) din Brno, Cehoslovacia, la începutul anilor '30. Deși ei doi studiau chimia iar eu electrotehnica, deși ei erau cu doi ani de studiu înaintea mea, faptul că am activat împreună în mișcarea revoluționară a studenților române de acolo, cît și în cadrul Partidului Comunist Cehoslovac ne-a apropiat tot mai mult, devenind, pînă la urmă prieteni de nedespărțit.

Dintre noi trei, Francisc Panet a avut o înclinare cu totul deosebită pentru cercetarea științifică, pentru știința fundamentală. Își petrecea multe ore, peste programul obligatoriu, în laboratoarele bine echipate ale Politehnicii din Brno, precum și multe nopți, cu studierea unor probleme teoretice. Îl preocupau în mod cu totul deosebit problemele privind efectul fotoelectric, problema particulelor elementare, pornind de la fotonul lui Einstein, legătura dintre fizică și chimie ș.a. El studiase foarte serios lucrările lui Einstein al cărui mare admirator a devenit.

În cercul de filozofie al organizației studenților comuniști de la Brno, unde participau fiii multor naționalități, se dezbăteau cu multă pasiune, dar cu mai puțină competență, aspectele filozofice ale teoriei lui Einstein, unii fiind de părere că Einstein se găsește pe poziții nedialectice, nemarxiste. Se prăbușea un edificiu și se găseau nu puțini care n-au înțeles esența și importanța istorică a fenomenului Einstein.

Pentru noi trei lucrurile au fost ceva mai clare. Noi vedeam în Einstein un gigant al gîndirii, care revoluționează știința, un om care a fost un dușman al obscurantismului, reacțiunii și fascismului, un mare umanist care dorea cu ardoare venirea unei lumi mai bune și mai drepte.

Cu ocazia și ca rezultat al acestor dezbateri ne-am dat seama că, în fond, Einstein a detronat absolutul ; că Einstein a elaborat tezele cu privire la faptul că nu există timp absolut în univers ; că el a postulat teza, că timpul și spațiul nu pot exista fără materie, iar materia este strîns, organic legată de timp și spațiu ; că viteza luminii este constantă, indiferent de viteza sursei care o emană ; că viteza unui obiect determină timpul și lungimea ; că lumina are masă și deci o rază de lumină se curbează cînd trece pe lîngă orice obiect ; că masa și energia sînt echivalente, că lui îi aparține faimoasa ecuație formulată încă în 1907 ($E = mc^2$ — energia este egală cu masa unui obiect înmulțită cu pătratul vitezei luminii), ceea ce mai tîrziu a dus la cercetările care au dezlănțuit energia în reacțiile nucleare ș.a. Ne fascinau pur și simplu discuțiile la congresele Solvay dintre el și Bohr cu privire la problema determinismului și indeterminismului în fizica cuantică. Ne impresiona în mod deosebit participarea sa la al șaselea congres Solvay (ultimul la care a luat parte) în 1930 și unde Einstein recunoscuse într-o aprigă confruntare cu Bohr, — în care acesta i-a dovedit lui Einstein, că însuși principiul echivalenței al lui Einstein vine să confirme justețea principiului nedeterminării (incertitudinii) lui Heisenberg — că Heisenberg are dreptate (deși, mai tîrziu, a revenit asupra acestei recunoașteri). Cunoșteam alocațiunea sa de la Göteborg ținută în 1923 cu ocazia conferirii premiului Nobel. Cunoșteam, de asemenea, că unele din teoriile sale au fost confirmate ulterior pe calea experimentală, de practică, cum a fost, bunăoară, în 1919, faptul că lumina într-adevăr se curbează cînd trece pe lîngă soare, iar în 1932 a venit prima confirmare pentru justețea formulei $E = mc^2$. Cunoșteam și aprecierea lui Lenin despre Einstein, pe care îl considera ca pe un mare revoluționar în domeniul științelor naturii.

Panet a fost un om tăcut, de o modestie rară, dar un om cu cunoștințe științifice uimitor de vaste pentru vîrsta lui. El intrase în partidul comunist încă la Tîrgu-Mureș, înaintea plecării sale la Brno. Era un om retras. Cu Gabriel Mureșan și cu alți colegi mai mergeam la cite o petrecere, la teatru, cinema. El stătea acasă și studia.

Într-o bună zi ne-a spus : **am să vă zic ceva.** Ne-am uitat la el uimiți. Ne dădeam seama că are într-adevăr ceva de spus. Amîndoi ne gîndeam că a reușit să elaboreze ceva interesant, că a descoperit ceva în timpul cercetărilor sale. Gabi îmi spunea de mai demult că Francisc lucrează într-adevăr la ceva dar că nici el nu știe la ce anume, că ține ascuns acest lucru.

Cu greu a început să vorbească : **Să știți că am primit o scrisoare din partea lui Albert Einstein.**

Am fost foarte surprinși. Dar am bănuit imediat că e vorba de o scrisoare de răspuns a marelui savant la o epistolă a lui Panet. Ne-a arătat, fără nici un alt comentar, scrisoarea lui Einstein. A fost într-adevăr un răspuns al lui la o scrisoare expediată de prietenul nostru. Nu-mi mai amintesc conținutul exact al scrisorii. Au trecut peste patruzeci de ani de atunci. Tot aci trebuie să precizez că Panet a mai primit vreo două-trei scrisori din partea lui Einstein, dar nici conținutul lor n-aș mai putea să-l reproduc. Din nefericire acele scrisori nici nu mai există. Și nu mai există din motive foarte întemeiate. Nici Francisc Panet nu mai există (el a fost executat în timpul dictaturii militaro-fasciste în 1941) ; a murit și Gabriel Mureșan. Nu știu dacă în arhivele lui Einstein se va descoperi vreo urmă a scrisorilor sale către Panet. Mă îndoiesc și de aceasta, deoarece, după cum se știe Einstein să găsea în străinătate cînd Hitler a preluat puterea în Germania și el nu s-a mai întors acolo niciodată, iar cele două locuințe ale sale (și cea de la Berlin și casa sa de vară de la Caputh de lîngă Potsdam) au fost devastate de bandele naziste în 1933.

După război, Mureșan și cu mine am încercat să dăm de urma acestor scrisori. Toate încercările, insistențele noastre nu au dus la nici un rezultat. Nici familia lui Panet nu ne-a putut da nici o lămurire.

Iată de ce mă găsesc în fața unei probleme dificile. Să vorbesc despre ceva care nu mai există decît în amintirea mea. Și totuși trebuie să fac acest lucru, deoarece a existat. Aș considera că nu mi-am făcut datoria față de un bun prieten al meu. Și nu numai atît !

În prima sa scrisoare Panet îi expunea lui Einstein părerile sale cu privire la lumea particulelor elementare și despre o problemă din domeniul chimiei organice, dar mai mult decît atît nu mai țin minte. În răspunsul său, Einstein îl încuraja pe Panet sfătuindu-l să-și continue meditațiile asupra primei probleme, iar în ce privește problemele chimiei îi recomanda să se adreseze lui Lise Meitner, o cunoscută savantă de origine austriacă ; lucra la Institutul de chimie „Kaiser Wilhelm" din Berlin. Într-un postscriptum Einstein îi spunea că dacă cumva va fi la Berlin va sta de vorbă cu el cu dragă inimă.

La începutul lui 1932 Panet ne-a anunțat foarte „confidențial" și puțin misterios că se duce la Berlin. Ne-a spus că într-o a doua scrisoare (ca răspuns la cea de-a doua a sa) Einstein i-a comunicat că poate veni la Berlin în primăvara lui '32, după ce el (Einstein) se va fi întors din S.U.A., de la Pasadena unde ținuse un curs.

Am așteptat întoarcerea lui Panet cu mare nerăbdare. În cîteva zile a fost înapoi. Deși nu era prea vorbăreț, Panet ne-a povestit cum a fost primit de Einstein, ce a discutat cu el. Ne povestea de necazurile lui Einstein cu casa sa de vară de la Caputh, de greutățile pe care i le-au făcut autoritățile în care misunau deja naziștii. Ne repeta impresiile lui Einstein despre America. Einstein a „reușit" să atragă pe Panet de partea lui în discuțiile sale cu Bohr și Heisenberg. Mureșan și cu mine nu prea cunoșteam atunci esența disputei, dar repede ne-am lăsat convinși de „dreptatea" lui Einstein. Butada lui Einstein că **„D-zeu nu joacă zaruri cu universul"** ni s-a părut deosebit de spirituală și convingătoare.

Ceea ce ne-a produs însă o impresie cu totul deosebită au fost unele considerațiuni filozofice ale lui Einstein făcute chiar în acea perioadă, material cu care Panet s-a întors de la Berlin. Deși apărute cu un an înainte în „New York Times", scurta sa declarație făcută în S.U.A., publicată sub titlul : **„Știința și fericirea"** — ne-a fermecat.

Picasso : „Fetiță cu porumbel"

Einstein spunea : **„De ce această strălucită știință aplicată, care economisește muncă și face viața mai ușoară, ne aduce atît de puțină fericire? Răspunsul este simplu : fiindcă noi nu am învățat să o folosim rațional... Pentru ca munca dumneavoastră să poată contribui la sporirea bunurilor umane trebuie să vă ocupați nu numai de știința aplicată. Preocuparea pentru om și pentru soarta lui trebuie să se afle în centrul atenției în aplicarea tuturor perfecționărilor tehnice. Creația intelectului nostru poate fi un bine și nu un flagel pentru omenire numai dacă nu se scapă din vedere amplele probleme nerezolvate privind organizarea muncii și repartiția bunurilor. Să nu uitați niciodată acest lucru în mijlocul schemelor și ecuațiilor voastre".** (Acest text l-am regăsit și recunoscut, cu ani în urmă, într-o ediție a lucrărilor lui Einstein).

La întoarcerea noastră la Brno pentru anul de studii 1932—1933, aflasem că Einstein vine la Praga pentru a ține o prelegere. Hotărîsem toți trei ca să fim prezenți la aceasta. Și iată-ne la Praga în marea sală a Politehnicii germane unde, fără nici o pregătire sau ceremonie specială, și-a făcut apariția Einstein. Au venit de la Brno și mai mulți profesori, între care prof. Viktor Kaplan, vestitul inventator al turbinei care poartă numele lui. Abia am putut să ocupăm locuri în fundul sălii, de unde urmăream cu încordare — la fel ca și întreaga asistență — expunerea lui Einstein. El s-a referit la ultimele cercetări în domeniul fizicii nucleare și — dacă memoria nu mă înșeală — făcea un fel de trecere în revistă critică a noilor lucrări ale lui Bohr, Heisenberg, Schrödinger, de Broglie, Dirac și alții. El — așa cum aminteam mai sus — punea din nou sub semnul întrebării principiul incertitudinii al lui Heisenberg.

La terminarea prelegerii ne-am făcut cu coatele drum către catedra unde se găsea — înconjurat de către profesorii de la Praga și Brno, — Einstein. Cu greu a putut părăsi auditoriul. Îl recunoscuse pe Panet, i-a dat mîna întrebîndu-l dacă înaintează în munca sa de cercetare. Panet îi spunea că se întoarce curînd în țară și că are intenția să continue munca sa științifică la Tîrgu-Mureș sau la București. Einstein i-a urat mult succes și i-a spus : *Te rog să-mi mai scrii și din România*

Expunerea sa și figura sa m-au impresionat profund. Mi-au răscolit gîndurile și sînt convins că această „întîlnire" a contribuit mult la trezirea interesului meu pentru problemele științei și tehnicii. Ba mai mult : m-a ajutat să înțeleg tot mai bine că dezvoltarea științei și tehnicii este strîns legată de evoluția societății.

Atitudinea lui Einstein față de pericolul fascist în Germania și în Europa a fost tot mai categorică. Era omul care nu accepta inegalitatea, discriminarea, opresiunea. Se ridica împotriva multor tare ale societății capitaliste. Einstein savantul nu poate fi separat de Einstein umanistul. „*Credo*"-ul, scris tocmai în acea perioadă, aruncă o lumină strălucitoare asupra elocinței sale.

Această evocare s-ar putea opri aici. Cel puțin în ce privește „relațiile" mele cu Einstein. Restul n-ar mai fi o evocare ci o analiză a operei științifice a lui Einstein. Dar această evocare mai trebuie să meargă pînă la capăt în ce privește soarta tragică și eroică a lui Francisc Panet. El s-a întors în țară și n-am mai aflat nimic despre el, decît în noiembrie 1941. Fiind atunci la Moscova auzisem prin radio că în zorii zilei de 7 noiembrie 1941 inginerul Francisc Panet împreună cu soția sa Lili Panet au fost executați prin împușcare, în urma unui proces sumar și a unei sentințe revoltătoare și nemiloase. Știrea mai spunea că au fost executați în curtea închisorii Jilava, pentru apartenența lor la Partidul Comunist Român și „activitate subversivă îndreptată împotriva securității statului".

Au trecut mulți ani pînă cînd am aflat ce s-a întîmplat. Despre ceea ce a făcut inginerul, comunistul Panet am aflat de la mai multi tovarăși, după întoarcerea mea în țară. Iar Vasile Vaida — care se găsea închis tot la Jilava cînd Francisc și Lili au fost executați — mi-a relatat amănunțit ultimele ore din viața lor.

După agresiunea Germaniei hitleriste împotriva Uniunii Sovietice, război în care a fost împinsă și țara noastră de către cercurile conducătoare cele mai înrăite, cele mai reacționare și fasciste, conducerea partidului nostru hotărîse mobilizarea tuturor forțelor, posibilităților și mijloacelor în vederea salvării țării de catastrofa națională ce o amenința ; pentru răsturnarea dictaturii militaro-fasciste a lui Antonescu, care la început se înhăitase cu legionarii, pentru ieșirea României din războiul urît de popor, pentru făurirea unei Românii libere, democratice și independente. În acest cadru s-a hotărît și trecerea la acțiuni de sabotare a mașinii de război pusă în mișcare de hitleriști, a producției de război destinate frontului antisovietic, la acțiuni împotriva hitleriștilor și acoliților lor din țară. Așa s-a hotărît ca partidul să înceapă fabricarea unor materiale explozive, a unor bombe de mînă pentru a fi folosite de activiștii cei mai devotați ai partidului. Sarcina producerii acestor materiale a fost încredințată lui Panet. El trebuia să organizeze un laborator pentru a începe cît mai curînd fabricarea acestor materiale. Fireste, — în condițiile războiului antisovietic, a dictaturii singeroase a lui Antonescu, cînd pentru orice acțiune îndreptată împotriva regimului său te pîndea arestarea și moartea — orice acțiune, în mod cu totul deosebit o *asemenea* acțiune era extrem de complicată, extrem de periculoasă. Panet n-a șovăit o clipă. El, — om cu o pregătire aleasă, superioară în domeniul chimiei, om care fără îndoială ar fi devenit unul din marii noștri cercetători în domeniul chimiei — a acceptat să fabrice explozibil și bombe. Nu-mi închipui, de asemenea, că, acceptînd această misiune, el nu și-ar fi dat seama de riscurile inerente unei asemenea acțiuni. Tocmai aici se vede „calitatea" omului și revoluționarului.

Panet a organizat acest laborator chiar acasă la el, casa fiind pusă la dispoziția lui de partid. El a organizat acest laborator în baie. A și început fabricarea primelor materiale. În octombrie 1941, Panet împreună cu soția sa au fost arestați chiar la ei acasă. Cu privire la felul cum s-au întîmplat lucrurile, în ce fel anume a căzut Panet există mai multe variante. Faptul trist este însă că a căzut ; și a căzut cu tot materialul gata pregătit pentru a fi preluat de tovarăși. El și soția sa au fost ținuți la Jilava.

Iată cum descrie Vasile Vaida ultimele zile și ore ale lui Francisc Panet și a tovarășilor săi : „În ziua de 5 noiembrie 1941, în jurul orei 10 dimineața, a fost adus de la siguranță la Malmezon grupul Panet. Tovarășii au fost introduși în celula în care ne aflam și noi. Ei erau desfigurați de bătăile suferite la siguranță ; în special Francisc Panet, avea tot corpul vînăt. El nu putea nici să șadă din cauza rănilor ce le avea pe corp. În aceste condiții l-am cunoscut pe Panet.

În aceeași zi după masă am fost îmbarcați în dubă. Cu noi a fost și grupul Panet. Am fost transportați la închisoarea Jilava. Și aici am fost închiși în aceeași celulă. Aici am avut posibilitatea să stau de vorbă cu el. Mi-a spus că a fost arestat în plină activitate. El lucra în laborator. Introducea explozibil în tuburi care aveau formă de stilou. Acestea se puteau transporta în buzunar, într-o anumită poziție. Dacă era schimbată poziția, se producea explozia. Ele trebuiau duse la locurile indicate. La data cînd o parte din explozibile erau gata pentru a fi duse la locurile indicate, siguranța l-a arestat.

În dimineața zilei de 6 noiembrie 1941, Panet și cei doi tovarăși arestați împreună cu el, au fost scoși din celulă și transportați la Curtea Marțială. În aceeași dimineață a început procesul care n-a durat mai mult de două ore, fiind pronunțată pe loc sentința de condamnare la moarte.

În dimineața zilei de 7 noiembrie 1941, au fost transportați cu duba la Jilava. Noi așteptam mașina, care urma să sosească, pentru a ne transporta și pe noi la Curtea Marțială. În timp ce așteptam să vină duba, s-a făcut apariția unui pluton de infanterie. Unii din soldați aveau asupra lor și frînghii cu care urmau să fie legați de copaci cei ce vor fi executați. Așteptau și ei duba. După scurt timp, la distanță s-a văzut mașina. La sosire a coborît grupul Panet. Tovarășii au fost aduși pentru a fi executați.

Ne-am îmbrățișat cu ei și ne-am despărțit pentru totdeauna. În acele clipe plutonul de execuție i-a preluat și au pornit spre pădurea unde aveau loc execuțiile. Ne-am uitat după ei, știind că nu-i vom mai vedea niciodată. Iar noi am fost îmbarcați în aceeași dubă și dusi la Curtea Marțială. În aceeași zi, după-amiază, am fost readuși la Jilava. Aici am stat de vorbă cu sergentul care făcea de pază pe coridor. El a participat la execuția grupului. Mi-a povestit cum s-au purtat cei care au fost executați. Mi-a spus că „Inginerul" a fost cel mai curajos. Ei au fost legați de copaci și inginerul, (adică Francisc Panet) a dat tonul și au cîntat Internaționala. În timp ce se cînta Internaționala s-a dat comanda să se tragă. În sunetul împușcăturilor s-a sfîrșit cu cîntarea Internaționalei".

☆

Iată cum a căzut jertfă fărădelegilor dictaturii militaro-fasciste a lui Antonescu inginerul, chimistul, omul de mare talent, revoluționarul, Francisc Panet, membru devotat pînă la ultima suflare al Partidului Comunist Român. Iată de ce el figurează pe drept cuvînt pe răbojul eroilor poporului nostru.

Legătura dintre Einstein și Panet are ceva simbolic: Einstein, marele om de știință, și, totodată, marele umanist și apărător al păcii a îmbrățișat, a încurajat pe un tînăr student român, care în numele aceluiași umanism și fiind o mare promisiune științifică, a știut să meargă fără șovăire la sacrificiul suprem, atunci cînd necesitățile istorice au cerut acest lucru.

*) Fragmente din volumul „Evocări" în pregătire la Editura „Eminescu".

**) Decedat cu zece ani în urmă.

„Cine îi va păzi pe paznici?"

spectacolul lumii

Ioan Grigorescu

Bazat pe exacerbarea forței, „sistemul intimidării" a luat ființă din „rațiunea" ținerii la respect a unui adversar ipotetic, în perioada „războiului rece", gata oricînd de pus „la încălzit". Acest sistem a născut „echilibrul terorii", adică escaladarea continuă a oricăror limite de intimidare, prin susținerea unui ritm din ce în ce mai galopant al cursei înarmărilor. Așa cum remarca politologul german Dieter Senghaas, pentru ca „ținerea la respect" să fie operantă din punct de vedere psihologic, ea trebuie să acționeze efectiv ca un „sistem al fricii". După un alt politolog, Joachim Kondziela de la Universitatea din Yale, creșterea continuă a spiralei înarmărilor prin așa-numita „irațiune a rațiunii" ar fi menită — în concepția teoreticienilor escaladării — să provoace „stabilizarea și integrarea actualului status quo în cadrul sistemului internațional". Cu alte cuvinte, omenirea să fie convinsă să trăiască liniștită, cu sabia unui Damocles atomic deasupra capului. Thomas C. Schelling, unul dintre autorii teoriei escaladării, arată că aceasta ar izvorî din convingerea „științific argumentată", conform căreia, „cea mai bună metodă de a evita războiul atomic, constă în a te pregăti fără încetare pentru... cîștigarea lui !" Conform tezei sale, „dacă armele de distrugere în masă sînt capabile să ucidă doar populația civilă (coercive warfare), și nu în mod special potențialul tehnic al adversarului, ele rămîn, prin esența lor, arme defensive". Numai că acumularea nelimitată a acestor arme, din ce în ce mai sofisticate, conține în ea însăși un pericol capital : în afara faptului că, mai curînd ori mai tîrziu, ele pot fi folosite în practică, creșterea arsenalelor și proliferarea lor implică posibilitatea unei izbucniri „nepreväzute" a războiului, acesta putîndu-se declanșa ca un... „accident de parcurs".

Dar omenirea refuză să înainteze către ziua ei de mîine acceptînd ideea unui posibil... „accident de parcurs".

Și totuși...

La 20 februarie 1971, ora 7,30 dimineața, toate posturile de radio și televiziune din Statele Unite, cu excepția celor din Alaska, au recepționat simultan anunțul că războiul termonuclear a început. Așa, pe nepusă masă, fără preliminarii, fără motive, fără explicații. Pur și simplu, în momentul cînd, ca în fiecare simbătă dimineața și duminică seara, teleimprimatoarele din redacțiile de știri ale radioteleviziunilor americane trebuiau să recepționeze mesajul de rutină transmis cu regularitate din fortăreața atomică subterană din munții Cheyenne — același anunț de 104 ori pe an cu textul : „Acesta nu este decît un exercițiu de alarmă pentru a se verifica dacă teleimprimatorul dumneavoastră funcționează corect" — în locul arhicunoscutei formule a apărut trăznitoarea știre că Apocalipsul a început. Negru pe alb, fără nici un echivoc, anunțîndu-și sosirea prin cel mai sigur și mai verificat sistem de alertă, cel care, în aceeași secundă, trebuia să pună la curent toate posturile americane emițătoare pe unde herziene care, la rîndul lor, să avertizeze populația obligînd-o să se vire cît mai degrabă în adăposturile antiatomice și să implore celui de sus mîntuirea.

Ceea ce povestesc aici nu este o fabulație, nici „scenariul" imaginat pe marginea vreunui pretins real, ci adevărul adevărat, o întîmplare în care nu intră nici un strop de fantezie, căci cele spuse pot fi verificate. Într-adevăr, acolo, în pîntecul de piatră de sub Cheyenne Montain unde se află instalat creierul lui „North American Air Defense Command" — prescurtat „NORAD" — conectat la toate punctele de observație terestre, extraterestre, marine și submarine ale Pentagonului, un om, supus greșelii ca toți oamenii, paznicul William S. Eberhardt, însărcinat să aștepte și să tot aștepte războiul pentru a da alarma la posturile de radio și televiziune, a cam încurcat borcanele și, în loc să vire în teleimprimatorul emițător banda perforată cu anunțul de rutină, a virit-o pe cea cu Apocalipsul.

Și în plină eră a mass-mediei și a atomului, Apocalipsul venea pe teleimprimatoare, ca un banal... accident de parcurs. Ei bine, vă veți întreba : Și ce s-a întîmplat ?

Oricît de paradoxal ar părea, la vestea că războiul ar fi izbucnit așa, netam-nesam, duminică 20 februarie 1971, la ora 7,30 dimineața, nu s-a întîmplat nimic, sau aproape nimic. Iată faptele relatate de publicistul Roger Mauge : La televiziunea din Washington, întîmplarea, sau comoditatea redactorilor de serviciu, a făcut ca nimeni să nu-și arunce ochii pe telex înainte de ora 11,30. Același lucru la posturile de radio ale capitalei. La Whal, mesajul a fost recepționat la timp, dar redactorii, văzînd că alte posturi de radio nu spun nimic despre izbucnirea războiului, l-au lăsat în plata domnului. La Dallas, crainicii au citit telexul de alertă, dar au hotărît singuri să nu se grăbească cu lansarea lui pe unde. La New York, redactorii au telefonat imediat la Casa Albă care le-a răspuns că nu se știe nimic despre izbucnirea războiului. La Phoenix, în Arizona, radioul și-a întrerupt emisiunile conform indicațiilor de rigoare, dar, bombardat de telefoanele cetățenilor care întrebau dacă stația de emise nu se afla cumva în pană, s-a menținut „pana" pînă s-a primit din partea celui ce încurcase borcanele în fortăreața subterană de la Cheyenne Montain, desmințirea cuvenită, și postul și-a reluat, normal, transmisiunile. La radio Brazil, Indiana, un anume Charles Kelley a dat glas frisoanelor de oroare care îl cuprinseseră : „Dumnezeule ! Am crezut că este vorba de un nou Pearl Harbor !" Cei din Texas, care hotăriseră să incalce deliberat consemnul de a lansa imediat alarma, s-au exprimat net : „Dacă am fi făcut-o, am fi avut în oraș destui morți răpuși de un atac de inimă..." Cei de la New York s-au mulțumit să-și ușureze năduful pretinzînd NORAD-ului să le schimbe lenjeria de corp, fără să mai dea alte explicații.

În 1936, Orson Welles virise spaima în America cu o dramatizare radiofonică după „Războiul lumilor" de H. G. Wells. Acum, radiourile au tăcut. Eberhardt nu era Welles. Și nici America de-acum, cea din 1938.

Concluzia : În afara punerii sub semnul întrebării a „eficienței" întregului sistem de alarmă de la NORAD, o lecție plină de tîlc : idioata greșeală a lui Eberhardt a demonstrat că America bunului simț nu crede că atacurile nucleare surpriză și că este contra desmățului atomic.

La NORAD, în Cheyenne Mountain, dincolo de ușile de oțel, sub trupul greu al muntelui, un paznic al lui Marte a confundat două biete benzi perforate. „Cine îi va păzi pe paznici ?" — se întreba Juvenal. Tortura torturatorilor, ca și oprimarea oprimatorilor nu începe decît atunci cînd instrumentele de tortură și de oprimare își pierd eficiența !

cultura românească în lume

● Publicarea în limba franceză a unui volum de versuri de Ion Caraion, „Le Chant de l'unique", la **Editura EMINESCU,** este comentată în mod foarte elogios în presa de limbă franceză din Franța și Elveția. Spicuim unele ecouri : „Trebuie să sperăm că reproduceri franceze ale acestei ediții bilingve vor fi republicate cîndva la Paris sau în altă parte, pentru că această operă să fie difuzată cum ar merita-o. Această apariție mă bucură, dar spun foarte puțin, ea mă emoționează profund, pentru bune motive... (...) Nu l-am întîlnit pînă acum pe Ion Caraion decît o singură dată : dacă nu mă înșel în 1970, în Luxemburg cu ocazia Zilelor franco-germane de la Mondorf. Era prima oară cînd ne vizita. Dar ne-am scris adeseori, timp de mai mulți ani. Pe de altă parte, Caraion ne-a încredințat traducerea literală a unui număr de poeme pe care am avut fericirea și privilegiul să le adaptez, cu speranța de a le publica într-o zi.) (...) Ca toate marile opere poetice, „Le Chant de l'unique" rezultă dintr-o vastă și înceată operație de alchimie în care experiența trăită fuzionează cu memoria universală, unde viziunea individuală îmbrățișează toate locurile, toate timpurile, toate limbile, toate vocile — de la cîntecul popular la suprarealism, de la poveștile cu zîne la existențialism, de la Li Tai Pe la Hölderlin, de la Dante la Ezra Pound... De aici, desigur, varietatea tonului și a registrelor : poezia lui Caraion oscilează între efuziune și aforism, între poveste și incantație". (Vahé Godel în **Tribune de Geneve**) „Editura Eminescu din București publică o frumoasă culegere a poetului român Ion Caraion, una dintre cele mai impresionante voci ale poeziei din Est, o voce lăuntrică, încă prea puțin cunoscută cititorilor occidentali. De aceea, trebuie să salutăm acest **Chant de l'unique,** o carte bilingvă, română și franceză... Importanța lui Ion Caraion este de altfel confirmată prin numele traducătorilor săi care sînt ei înșiși poeți, Vahé Godel, Jean-Claude Renard, Jean Malrieu și Alain Bosquet (...) Așa cum există fizicieni ai materiei, Ion Caraion este un fizician al limbajului, iar frumusețea poeziei sale vine din aceea că scurtează universul de cuante al cuvintelor, pînă la dezintegrarea lor atomică. În maniera pictorilor cubiști, Ion Caraion destramă suprafața lucrurilor pentru a declanșa resorturi imprevizibile. Unul din poemele sale, **Imagine lacunară,** adaptat de Vahé Godel, ne dă întreaga măsură a acestei „revoluții coperniciene" a privirii. (...) Și mai profund, el caută semnele eliberării sale, așa cum pașii Afroditei îi caută pe aceia ai lui Adonis. Pentru că dimineața nu a venit încă, „trebuie să refacem omul, să refacem toți oamenii", spune Ion Caraion. Iar pentru că acuma cerul rămîne suspendat deasupra zidurilor, ca o minciună, visele „alunecă pe străzi cu păsări albe de fier". (André Clavel, **Journal de Geneve**), „De la București ne parvine o ediție bilingvă (română și franceză) a volumului **Chant de l'unique,** semnat de marele poet Ion Caraion, care este și autorul unei prea puțin cunoscute aici „Antologii a poeziei franceze de la Rimbaud pînă astăzi", cu admirabile traduceri din Lautreamont, Valéry, Cendrars, Reverdy, Jouve, Michaux, Frénaud... **Le Chant de l'unique** este precedat de un cuvînt înainte al lui Ovid S. Crohmălniceanu (care se află la originea publicării în franceză a capodoperei lui M. Blecher, **Aventuri din realitatea imediată**). („**La Quinzaine Littéraire**").

● Între 4—12 noiembrie 1979 a avut loc la Katowice (Polonia) cel de al III-lea Festival al dramaturgiei din țările socialiste. Au participat spectacole selecționate de la teatrele polone.

Teatrul „Osterva" din Lublin a prezentat spectacolul cu piesa „Steaua fără nume" de Mihail Sebastian, pus în scenă de regizorul român Călin Florian. Acest spectacol, care avusese un număr record de reprezentații (peste 50 în decurs de două luni), s-a bucurat de un deosebit succes de public și de critică, fiind distins cu Diploma Ministerului culturii și artei, precum și cu Medalia celei de a III-a ediții a Festivalului. Călin Florian a fost invitat să pună în scenă și „O noapte furtunoasă".

revista străină

● **MARXISMUL** orera premisele unei filozofii a culturii extrem de fertile în condițiile societăților actuale. Este ceea ce demonstrează Marvin Harris în cartea sa „Materialismul cultural : lupta pentru o știință a culturii". În comentariul din **Saturday Review,** James Sloan Allen scrie : „Harris arată aici superioritatea materialismului cultural față de teorii dominante și alte sisteme de explicare în științele umane — îndeosebi acele care caută explicațiile culturii în biologie sau în spirit — pretinzînd că superioritatea sa se găsește în simplitate și, mai presus de toate, în imparțialitatea sa științifică. El datorează, desigur, mult lui Marx, dar este, în același timp, diferit de modele așa zis marxiste, apărute recent, prin aceea că refuză caracterul abstract și structuralismul".

● **PRESA DIN CEHOSLOVACIA** subliniază apariția unei noi generații de cineaști. Astfel, studioul cinematografic din Gottwaldov a inițiat un program de realizare a unor lung-metraje semnate de către debutanți în cinematografie. Pelicula cea mai apreciată aparține tînărului Karel Smyczek și este dedicată vieții unui grup de tineri într-o școală profesională. Scenariul aparține Irenei Charvatova. Critica subliniază următoarele : „Filmul își propune să arate tinerilor că drumul pe care trebuie să-l urmeze pentru a se elibera de plictiseala de care suferă uneori este acela al vieții lor în viitor, pe care trebuie să și-o construiască ei înșiși, și că numai o perspectivă activă asupra vieții poate schimba într-adevăr ceva".

● **CARTEA SCRIITORULUI ITALIAN** Alberto Savinio, îndrăgostitul Ahile, este încă foarte prețuită de comentatori și de publicul larg. Cele 30 de texte pe care le cuprinde au fost scrise între 1918 și 1938, iar comentatorii subliniază că mottoul lor ar fi putut să fie o deviză foarte apreciată de fratele său, cunoscutul pictor Georgio de Chirico : „Să scoți din lucrurile înseși toate elementele metafizice pe care le cuprind". Un comentator notează : „...tur de forță din care toate posibilitățile ce nu sînt decît în aparență „metafizice", onirice sau fantastice, sînt puse la lucru într-un mod extrem de bine gîndit, pentru a exprima demența interiorității".

● **STENDHAL** este un autor ce continuă să solicite critica. Recent apărută monografie, „Iubind ca un leu", sub semnătura lui Robert Alter, este analizată de J. Fludas în termeni extrem de reverențioși. Concluzia se referă, în egală măsură, la valoarea marelui clasic francez, cît și la meritele noului volum monografic care i-a fost consacrat : „Pretenția sa că a scris pentru secolul 20 nu a fost numai o ieșire lăudăroasă. Critici și savanți continuă să fie atrași de legătura lui cvasimistică, față de Italia, de aparențele sale șocante (era gras și purta o perucă ce nu ascundea însă înălbirea părului său), stîngăciile sale, cele mai multe de 200 de pseudonime pe care le-a folosit pentru ca să se ascundă, de relația strînsă între iubirile sale și eroinele pe care le-a creat Deoarece unele dintre biografiile anterioare puneau un semn de egalitate între motivările omenești și sertărașele independente ale sufletului, unul ascunzîndu-se în celălalt, este cu atît mai atrăgător să-l citești pe Robert Alter. El oferă explicații limpezi fără a recurge la subterfugii freudiste".

● **CAIETELE ANDRÉ GIDE** publică în numărul 9 corespondența marelui scriitor cu Dorothy Bussy, sora scriitorului Lytton Stracher și soția pictorului francez Simon Bussy. Corespondenta autorului **Pivniței Vaticanului** a fost traducătoarea operelor sale și una dintre cele mai constante admiratoare ale personajului pe care l-a reprezentat acest scriitor în prima jumătate a acestui secol.

● **ZIARISTA ENGLEZĂ JILL TWEEDIE** continuă să-și provoace cititorii prin stilul ei paradoxal și problematica disonantă. În cartea „În numele dragostei", Jill Tweedie face o analiză a sentimentelor umane. Scriitoare feministă cunoscută, Jill Tweedie ajunge la concluzia că bărbații sînt sursa răului în lume pentru că transformă relațiile de afecțiune în opresiune de clasă. Margaret Drapple, în cronica pe care o consacră cărții, subliniază faptul că perspectiva autoarei este în cele din urmă una optimistă, prin încrederea nestrămutată pe care o promovează față de cel mai generos sentiment.

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef: Nicolae Dragoș, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

L

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Dobre Marian

ANUL XXII
50
(920)
Sîmbătă
15 decembrie
1979
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Certitudini comuniste

Congresul al XII-lea a consacrat definitiv în viața întregii țări, la nivelul fiecărui om al muncii un climat de puternică emulație creatoare. În fiecare gest creator, responsabil, revoluționar al omului se regăsește patria, după cum patria, prin multiplele ei ipostaze, reflectă ceea ce are mai durabil și mai sensibil în el constructorul noii societăți.

Identitatea dintre voința patriei și voința omului, identitate pusă permanent în evidență de realitatea politică, economică și socială a României de azi, reprezintă cheia de boltă a prezentului ce se transformă prin acțiunea lucidă a tuturor fiilor țării, fără deosebire de naționalitate, în viitorul certitudinilor comuniste. Dimensionăm timpul conform politicii științifice a partidului nostru care este, prin întregul ei conținut, politica întregului popor. Alături de faptă, în marele forum al construcției socialiste, stă întotdeauna cuvîntul nostru. Iată-l, pe acesta din urmă, auzindu-se în aceste zile în înaltul for legislativ al țării care s-a întrunit la începutul noii perioade de muncă intensă și însuflețită inaugurată de Congresul al XII-lea al Partidului Comunist Român. Lucrările sesiunii a zecea a celei de-a șaptea legislaturi a Marii Adunări Naționale se înscriu în vasta arie de preocupări a partidului și poporului pentru îndeplinirea obiectivelor și sarcinilor actualului cincinal, a hotărîrilor celui de-al XII-lea forum al comuniștilor români. Reprezentanții aleși ai poporului au dezbătut probleme de importanță cardinală pentru dezvoltarea României în actualul cincinal, pentru înflorirea ei — pe o bază solidă — în viitor. Înaltul for legislativ al țării a analizat și a hotărît adoptarea **Proiectului de Lege pentru adoptarea Planului național unic de dezvoltare economico-socială pe anul 1980** și a **Proiectului de Lege pentru adoptarea bugetului de stat pe anul 1980.** A hotărît în lumina unei înalte exigențe, punînd accentul pe laturile calitative ale muncii, pe o eficiență sporită în ceea ce privește dezvoltarea economică și socială a patriei noastre. Este de remarcat sporul, de la an la an, de competență și responsabilitate cînd se discută despre sarcinile ce urmează a fi traduse în viață. Acest adevăr a fost pus în evidență încă o dată, de dezbaterile ce au avut loc în cadrul lucrărilor Sesiunii Marii Adunări Naționale. Proiectele planului și bugetului de stat pe 1980 se înscriu armonios în orientările și hotărîrile Congresului al XII-lea al partidului privind dezvoltarea în continuare în ritmuri înalte a întregii economii naționale, ridicarea tot mai accentuată a bunăstării materiale și spirituale a tuturor cetățenilor țării. Ele poartă din plin girul personalității secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, ctitorul României socialiste moderne.

Anul 1980 în care vom păși în curînd va fi anul hotărîtor pentru îndeplinirea obiectivelor actualului cincinal. El va însemna efortul trecerii la o nouă calitate în activitatea economică, în cea spirituală, va însemna, de asemenea, intensificarea progresului tehnic în toate ramurile. Poporul român este pe deplin conștient că realizarea cu succes a actualului cincinal reprezintă o importantă premiză pentru transpunerea în viață a Directivelor Congresului al XII-lea al Partidului Comunist Român. În această lumină înțelegem realizările obținute în etapa actuală, pe care oamenii muncii le raportează conducerii de partid și de stat, tovarășului Nicolae Ceaușescu. Într-adevăr, printr-o grăitoare dăruire, printr-un pilduitor elan revoluționar oamenii muncii, din multe sectoare de activitate pot raporta că au cîștigat întrecerea cu timpul, cu ei înșiși. Aceste succese reliefează cu tărie legătura existentă în România dintre muncă și unitate, dintre muncă și frăție, dintre muncă și comunism. Exprimînd deplina aprobare față de conținutul realist al Planului național unic și bugetului de stat pe 1980, sesiunea Marii Adunări Naționale a stabilit concret obiectivele de viitor ale unor largi categorii de oameni ai muncii, a subliniat spiritul mobilizator al acestor legi, hotărîrea tuturor cetățenilor patriei de a nu precupeți nici un efort pentru transformarea Programului partidului într-o impunătoare realitate economică, umană, socială.

Climatul democratic al României socialiste se dovedește a fi, permanent, climatul muncii și al creației libere, ecel climat care asigură omului dezvoltarea armonioasă a personalității sale. O expresie elocventă, o mărturie practică a adevărului cuprins în afirmația de față, se poate limpede descifra în materializarea propunerilor tovarășului Nicolae Ceaușescu privind creșterea rolului Frontului Unității Socialiste, în constituirea organizațiilor proprii ale Frontului Unității Socialiste. Telegramele adresate, cu acest prilej, de participanții la adunările de constituire pun în lumină indestructibila unitate dintre partid și popor, devotamentul, încrederea tuturor oamenilor țării în marele ei fiu, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Ca o imensă metaforă Țara, întrunită în marele său forum democratic a hotărît asupra destinelor sale, conduse de cel mai iubit fiu al său, secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu. A hotărît, hotărăște și va hotărî în deplină libertate, privind prin ochii a douăzeci și două de milioane de oameni, spre viitor.

Luceafărul

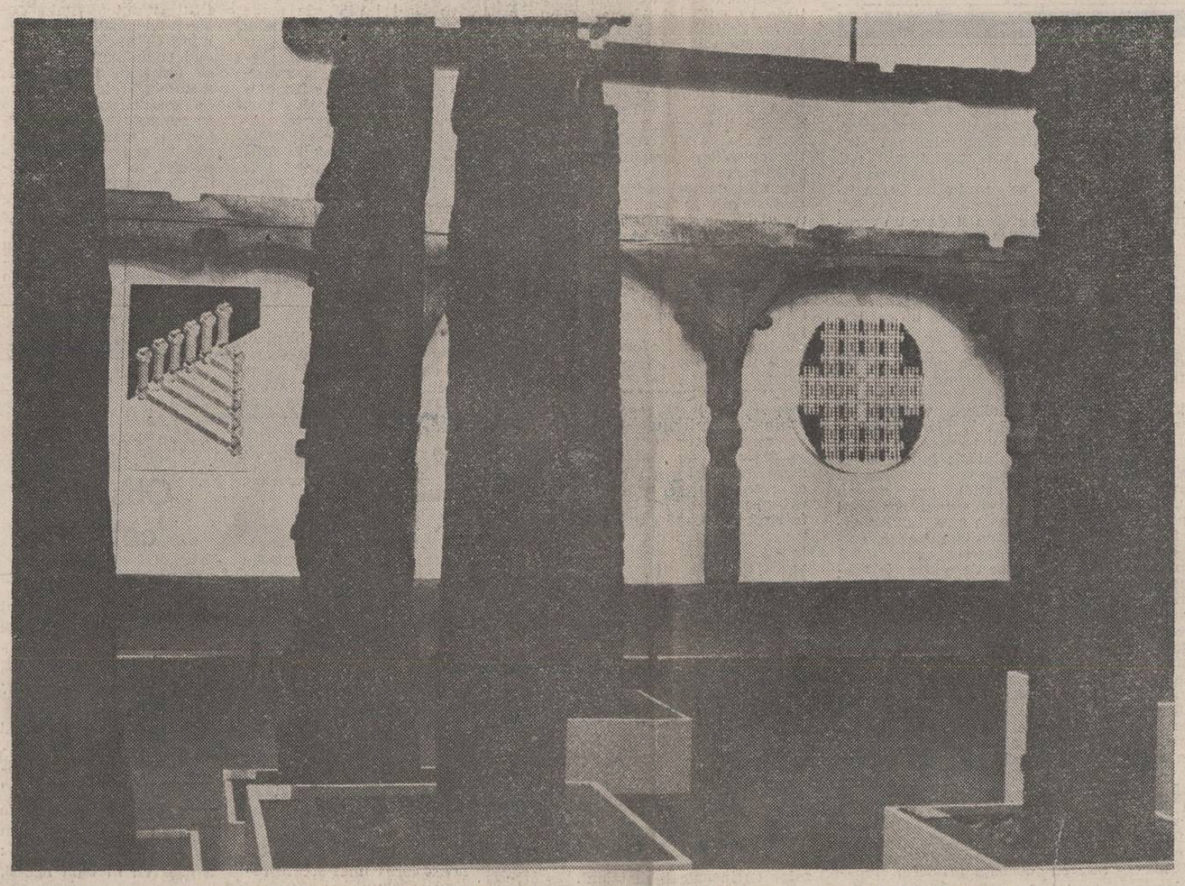

Mihai Olos : „Rosturi" (În paginile 3, 4 și 5 lucrări de sculptură și pictură ale artistului maramureșean)

Noi înșine

Înaintașii daci purtau în bătălii un cap de lup așezat în vîrful unei prăjini, înaintașii romani au dus vulturii legiunilor — cucerind, dar și civilizînd — în trei continente, în jurul steagurilor — unele ni s-au păstrat (ca cel al lui Ștefan cel Mare ori cel al lui Tudor Vladimirescu) — veacuri de-a rîndul moșii și strămoșii noștri au stat neclintiți în fața cotropitorului, apărînd pămîntul sacru al țării.

Simbolizînd unitatea națiunii, steagul tricolor al românilor în vremea revoluției pașoptiste — ale cărui culori au fost fixate într-unul din primele decrete ale Guvernului revoluționar provizoriu din Țara Românească — a devenit, un deceniu mai tîrziu, însemnul statului național și unității oștirii le-au fost împărțite drapele ale căror prăjini purtau și însemnul acvilei romane, amintitoare a unei ilustre origini dar și a vitejiei și priceperii militare a înaintașilor. Cu drapelele filfîind, apărîndu-le cu prețul vieții, cuceritorii neatîrnării au înscris steagul patriei între însemnele statelor independente ale lumii.

Peste alte patru decenii, drapelele oștirii române au trecut dezrobitoare Carpații și apoi în clipele grele ale apărării ființării României, înfruntînd forțe inamice superioare, drapelul a fost însemnul pe care l-au slujit cu abnegație — în primul rînd în marile bătălii din vara anului 1917 la Mărăști, Mărășești și Oituz — ostașii și ofițerii, pentru ca, pe urmă, în jurul tricolorului biruitor să se desăvîrșească unitatea statală a națiunii.

Un sfert de veac mai tîrziu, după revoluția națională din August 1944, diviziile românești cu drapelele în vînt au trecut din nou Carpații pentru a dezrobi teritoriul cotropit vremelnic în 1940 în apusul țării și pentru a contribui dincolo de fruntariile României la înfrîngerea fascismului și la biruința Națiunilor Unite. România a început să trăiască o viață nouă și tricolorului, însemn al dezrobirii naționale, i s-a alăturat steagul roșu al partidului, simbol al dezrobirii sociale, al eliberării omului.

Însemn al patriei, simbol nemuritor al trecutului, al permanenței și dăinuirii noastre, simbol al României socialiste, al datoriei noastre de a-l apăra pînă la jertfa supremă, el confundîndu-se cu însăși țara, cîntat în imnul de stat, drapelul tricolor ne impune dragoste și respect.

★

Printre primele amintiri ale copilăriei îmi este inscrisă și aceea a învățării respectului nețărmurit pentru steag. Parcă mă văd, cu tata de mînă, la 5—6 ani, cînd m-a oprit în fața unei unități militare ce trecea pe stradă și s-a descoperit salutînd steagul. Mi-a explicat atunci pentru mintea mea de copil, dar probabil cu forța unei ancestrale învățături patriotice ce însemna steagul. De atunci, i-am purtat și-i port necontenit respect.

Și trăiesc un sentiment de înaltă bucurie știind că respectul către drapel este evidențiat de președintele țării, atît în patrie, cît și dincolo de hotare, atunci cînd cei dintîi dintre noi se înclină în fața drapelului gărzii de onoare, salutînd simbolul entității neatîrnate pe care-l semnifică orice steag.

Tinerii ostași depun jurămînt pe drapelul unității și firesc îi poartă respect, dar la civili îmi pare că s-a pierdut în bună măsură frumosul obicei al salutului adresat drapelului unei unități militare. Am remarcat pe stradă că eram deseori singur sau eram doar cîțiva care, la trecerea unei unități cu drapelul ei, cei puțin prin ținută, salutam steagul. Copiii și tinerii îndeosebi n-au învățat încă a-l respecta și școala nu-și îndeplinește în această privință pe deplin misiunea educativă ce-i revine. Și totuși, dincolo de tricolor patria nu mai există. El semnifică cerul și apele patriei, holdele ei bogate și, mai ales, sîngele vărsat întru apărarea ei de nenumărate generații. Să nu uităm nicicînd ce înseamnă steagul, să-l respectăm și să-l iubim. Pentru că și astfel vom fi, ceea ce ținem cel mai mult : noi înșine.

Dan Berindei

JURNAL DE POET

Un artist maramureșean

Într-un drum avut de curînd în Maramureș, i-am revăzut atelierul cu cele cîteva lucrări de ultimă oră pentru că majoritatea pînzelor sale sînt în muzee sau colecții particulare din țară sau străinătate. Am stat de vorbă poate mai în tihnă decît altădată cu acest pictor, artist în toată puterea cuvîntului, maramureșean de origine, rămas acasă să-și vadă mai de aproape de ale sale. Puțini artiști la ora de față sînt mai aproape de ceea ce am numi, cu un cuvînt al lui Blaga, geometria înaltă și sfîntă a sufletului românesc, cum este acest om modest din fire și bun la inimă dar aprig la cuget și tenace în lucrare, pe care insuccesele nu-l descurajează pentru că nu se vrea triumfător iar bruma de recunoaștere o ia ca orice țăran maramureșean care își respectă îndeletnicirea ca pe un drept. Olos se știe un continuator al lui Brâncuși, a înțeles că nu se poate rămîne la etnograficul pitoresc după transfigurarea propusă de Măiestrele țăranului de la Gorj. Ambiția lui Mihai Olos este de a-i da un răspuns de peste munți, din vatra milenară a Maramureșului, de a descifra mesajul spiritual mai ascuns al artei țărănești maramureșene, prezent în scoarță și port, în celebra artă a lemnului, în porți și în fusul de tort, a cărui semnificație în arta lui Mihai Olos ia proporții cosmice. Descoperirea, după ani de veghe și lucru asupra acestei tradiții a hexagonului, a celor șase aripi fecund-ocrotitoare ce pulsează dinăuntru ca viață în arta maramureșeană este un eveniment pe care îmi face onoare să-l aflu printre cei dintîi în atelierul marelui nostru pictor Mihai Olos. Mă gîndeam că revista **Măiastra,** pe care Olos cu alți poeți și pictori maramureșeni o editează ca supliment al ziarului local din Baia Mare, o dată sau de două ori pe an, s-ar cuveni să devină o revistă cu o apariție mai frecventă, pentru că Maramureșul are din ce în ce un cuvînt greu de spus în cultura și spiritualitatea poporului român.

Ioan Alexandru

MATEIU CARAGIALE CA «PERSONAJ»

Sub îngrijirea Muzeului Literaturii Române și a vrednicului său director Al. Oprea, a apărut o lucrare monumentală, atît sub raportul conținutului plin de surprize, cît și al condițiilor sale grafice, care ar satisface exigențele oricărui bibliofil. Este un „dosar al existenței" lui Mateiu Caragiale, numit semnificativ în titlu „un personaj". Volumul cuprinde o serie de documente inedite, adesea revelatoare, în legătură cu autorul **Crailor.** Într-însul se poate semnala, în primul rînd **Jurnalul** lui M. C., comunicat și prezentat de Dumitru D. Panaitescu, apoi grupajul de scrisori adresate lui N. A. Boicescu, prezentate și adnotate de Barbu Cioculescu. La acestea se mai adaugă alte diferite scrisori, două schițe necunoscute pînă acum (Al. George), fotografii (Barbu Cioculescu, Maria Polojințev, Barbu Brezeanu) și desene sau acuarele ale celui comentat (prezentate de V. Drăguț și Șerban Cioculescu). Totul alcătuiește un material neașteptat de bogat în jurul omului privit atîta vreme ca întrupare vie a „enigmei".

Numai sprijinit pe aceste noi și atît de substanțiale contribuții a reușit Al. Oprea să ne dea în fruntea volumului poate cele mai pătrunzătoare și mai subtile pagini care s-au scris pînă acum despre M. C. **(Mateiu I. Caragiale la lumina zilei).** Rezultatul unei asemenea munci de deconspirare și decodificare a celui ce a scris **Craii** se arată atît de dens în idei încît nu poate fi rezumat aci. Mă voi mulțumi, de aceea, ca, prin sugestiile pe care ni le oferă, confruntate cu documentele aflate în volum, să parafrazez în continuare cele spuse de

Edgar Papu

Continuare în pag. a 7-a

• În acest număr : • **Poeme de Nichita Stănescu** • «Ce gîndește, ce scrie tînărul scriitor» • Tudor Octavian : „Scrisul nu-i o ocupație de ocazie, ci o meserie foarte dură" • Paul Balahur : „Poezia este politică prin definiție" • **Cronica literară.** Valentin F. Mihăescu despre volumul «Tratat despre oaspeți» de Mircea Săndulescu • **Cartea de debut.** N. Ciobanu despre volumul de versuri «Copiii lăsați singuri» de George Arion • **Viața cărților** • **Atelier literar** de Geo Dumitrescu • **Sport**

G. Călinescu
și direcții ale criticii moderne

Recentul volum apărut în deja foarte apreciata colecție „Eminesciana" a editurii *Junimea* conține teza de doctorat a lui G. Călinescu, susținută la Iași în noiembrie 1936 sub titlul *Analiza literară a unui manuscris eminescian „Avatarii faraonului Tlă"*, netipărită încă pînă azi și cunoscută publicului doar fragmentar, prin analizele dedicate prozei eminesciene din *„Opera lui Mihai Eminescu"*. În contextul operei călinesciene, comentariile critice și ideile directoare ale lucrării nu apar deci nici inedite, nici noi, însă, pentru prima dată, ele se concentrează doar în jurul unui singur text — de altfel descoperit, descifrat și publicat pentru prima oară tot de critic — pe care îl analizează tematic apropape în totalitatea legăturilor lui posibile cu creații ale culturii universale dar și cu cele din interiorul operei eminesciene (poezie, proză, teatru, traduceri și însemnări). Desfășurarea erudiției este spectaculoasă, criticul impresionînd aici mai puțin prin profunzimea viziunii cît prin vastitatea perspectivei în care informația uriașă se mișcă fără efort, acoperind mari spații cultural-filosofice, istorice, filologice, deschizîndu-se atît spre universalitate cît și spre lumea încă necercetată a manuscriselor eminesciene (ne aflăm cu apropape, două decenii înainte de publicarea multora din scrierile invocate de Călinescu) — totul însă parcă mai temperat, fără strălucirile de excepție ale acelui stil călinescian, inconfundabil totuși chiar și așa, într-un regim mai auster, probabil în vederea unei sobrietăți pe care criticul bucureștean și-o impune într-o lucrare „științifică" susținută la un examen cu probleme, în fața unei comisii ieșene. Călinescu nu mărturisește, dar intuiția sa critică îl îndeamnă să se îndrepte pentru o „analiză literară" spre proza și nu spre poezia eminesciană : textul acesta de un romantism exacerbat, aflat fără titlu și fără un sfîrșit, pe pagini uneori indescifrabile datorită obiceiului studentului de a scrie pe întuneric, oferă într-un fel un cîmp de analiză mai fertil decît structura poemelor, prin caracterul său de experiment lăsat în laboratorul alchimic, învăluit încă în ceața onirică a inspirației romantice, permițînd criticului o mai mare îndrăzneală a ipotezelor și libertate a mișcării spre zonele ascunse ale subconștientului creator. („Acolo, noaptea, după ce astupam soba, citeam și traduceam spre propria mea plăcere ceea ce am spus mai sus. Apoi, deodată, parcă mi se luminau visele. Intram în labirintele acelor mii de povești ce le citisem, un tablou cură pe altul, o întîmplare pe alta. Atuncea stingeam luminarea"... — scria undeva poetul). Totuși, interesant în demonstrarea unității prozei, căreia el îi dă și titlul întrat apoi definitiv în istoria noastră literară, Călinescu nu insistă asupra caracterului încă de fragmentarium al scrierii, nici asupra incoerenței sale de vis cu rădăcini în marea noapte romantică sau asupra rupturilor narative, cu apariții în linearitatea tipică prozei secolului XIX (fantastică sau realistă) a unor episoade baroce, venite parcă din manierismul secolelor XVI-XVII și amintind surprinzător de „inovații" ale prozei moderne ale secolului XX. Călinescu se mărginește să dea cu malițiozitate adversarilor săi ieșeni, reali sau închipuiți, o lecție despre modalitatea de cercetare a textului comparatistă. Ceea ce face el nu este o inutilă cercetare a izvoarelor, ci o situare a prozei în contextul culturii epocii romantice și a operei eminesciene : o dezinvoltă tăietură sincronică în

Dan Alexandru Condeescu

Continuare în pag. a 6-a

• În paginile 4–5 : • Poezii de • Florica Mitroi • Artur Bădița • Cleopatra Lorințiu • Dora Cărbunescu • Proză de Gheorghe Buzoianu și • Georgia Celeapcă • Rubrici de • Teatru • Film • TV • Radio • Plastică • Muzică

AL. ROSETTI – Premiul Herder

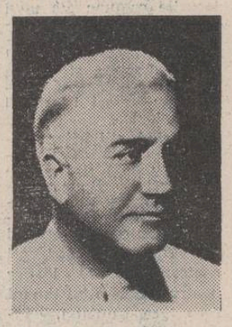

Anul acesta, Premiul Herder a fost acordat marelui învățat și om de cultură Al. Rosetti, a cărui lungă activitate cărturărească primește, și pe această cale, o confirmare prestigioasă. Al. Rosetti este cunoscut atît în țară cît și peste hotare ca unul dintre cei mai autorizați istorici ai limbii române, susținător al unor argumentate teze științifice asupra originii și evoluției limbii noastre, teze care au făcut o mare carieră științifică și s-au impus azi tuturor celor preocupați ca specialiști de limba română. Al. Rosetti a fost interesat și de evoluția limbii române literare asupra căreia ne-a oferit studii indispensabile oricărui cercetător. El a înfățișat atît lingviștilor cît și publicului larg valorile estetice ale limbii române, ridicînd un impresionant monument limbii sale materne.

Continuare în pag. a 7-a

Apropierea de real

Oliniște amenințată, o acomodare **incomodă,** o bucurie ce nu poate fi trăită încă pe deplin; pentru că încă e cutrierată de spaime, de angoase sau de indecizii, opțiunea pentru un spațiu protector, dar și acesta supus, din cînd în cînd, examenului fricii, suspiciunii ori indoielii — despre toate acestea ne „vorbesc" versurile Ilenei Mălăncioiu din volumul **Peste zona interzisă.** Nota proprie, cum se vede, trebuie căutată aici în amestecul de euforie și teamă, de jubilație și sentiment al limitei, de încredere de-abia instalată, dar la fel de repede suspectată, din interior, cît și din exteriorul lucrurilor ; trebuie căutată, așa cum ne sugerează și titlul cărții, la granița dintre posibil și imposibil, dintre fragilitate și violență, dintre acceptare și inacceptare.

Cu toate astea, de mult n-a mai sunat, atît de apropiat, atît de la îndemînă, în poezia Ilenei Mălăncioiu afirmarea unui astfel de sentiment al redobîndirii calmului, al redescoperirii și recuperării „resurselor de liniște", cum se întîmplă de multe ori în această carte, chiar dacă situațiile de viață avute în vedere n-au intrat, și nici nu pot intra, în cea mai cursivă **normalitate :** „Descoperisem mari resurse de liniște / le scoteam din pămînt ca pe un zăcămînt rar / la început cu spaimă, uitîndu-mă-mprejur / apoi în grabă ca un avar. // Am fost urmărită pînă la gura / deschisă în adînc prin care intram / în mijlocul lor ca o rădăcină / a unui luminos ram. // A fost în

Dan Cristea

Continuare în pag. a 2-a

«Sub streașina lunii»

Din cauza îndepărtării, pînă și celor mai concrete, de nesters și cumplite evenimente, prin trecerea timpului li se rezervă șansa de a dobîndi prestigiul irealului. Întreaga lirică, impregnată de sentimentele dureroase datorate războiului, are și un rol terapeutic, în sensul că proiectează coșmarul și suferința într-un timp care nu numai generațiilor noi li se poate părea ulterior ireal, dar și celor ce l-au trăit aievea. În aprilie 1944, „în preajma sosirii altui val de bombardiere", poetul Lucian Dumitrescu are această viziune : „București, ora zero / Pe străzi fără oameni, / În mare ținută de bezne, / Defilează scheletele". Într-un text lapidar, poetul se definește pe sine însuși în acest rezumat : „Am fost o frază fără / Semne de punctuație / Așternută din grabă / (cum s-a nimerit !) pe nisip / În scurtul răgaz dintre două / (mai puțin scurte !) războaie". În urma consumării unui zguduitor eveniment pare a fi scrisă și această scurtă invazie de bucurie : „prin perle tainice de rouă / Plîng frunzele de bucurie / Că negurile rupte-n două / Îi fac loc soarelui să vie". Liniștea hrănită de adierea senectuții conferă meditației stoicism : „Firul ierbii se leagănă-n vînt / Nu-i pasă că mîine / Pe-aici va trece o coasă" sau, uneori, resemnare : „Se-ngînă cu anii pierduți / Castani pe sub care nu treci / Vai, mîinile tale sînt reci ! / Nădejdile, îngeri căzuți", dar martorii frumuseții rămîn : „Cîndva, și oglinzile mor. / Doar, veșnici sub lună, castanii". Mai definitoriu pentru ceea ce s-ar putea numi o artă poetică, ni s-a părut la Lucian Dumitrescu un poem mai amplu intitulat **Andante.** De o înaltă și etică modestie se arată autorul: „Fruntea sus / Iarba cîmpului ! / Dacă n-am putut fi goruni / Să-nălțăm — cel puțin — cîte o cupă de rouă, / Toastînd cu azur / Întru

Gheorghe Pituț

Continuare în pag. a 6-a

cronica literară

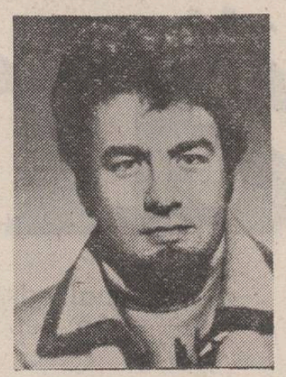

MIRCEA SĂNDULESCU: «Tratat despre oaspeți»

Un analist remarcabil, mînuind cu abilitate procedeele narațiunii moderne în tentativa reușită de a impune ca verosimilă o lume fictivă, bogată în semnificații morale, cu personaje aflate în căutarea soluției existențiale conforme structurii lor intime, iată, în linii mari, ce afirma și propunea cartea de debut a lui Mircea Săndulescu, romanul *Victorie Clandestină* (1977). Calitățile debutului se confirmă, în bună măsură, în cel de-al doilea roman al scriitorului (*Tratat despre oaspeți*, Editura Eminescu, 1979) și este dincolo de orice îndoială că ne aflăm în fața unui prozator talentat, cu proiecte extrem de ambițioase. *Tratat despre oaspeți* se vrea o meditație asupra timpului ce modelează și erodează relațiile interumane, asupra raporturilor dintre *potențialitate și realizare, gratuitate și eficiență, refuz și conformare*, o viziune a devenirii, tensionată de aspirații contradictorii. Ca deschidere spre general uman, noua carte are o perspectivă mai largă, mai puțin localizantă decît volumul de debut. Cele două cărți comunică însă, în cîteva puncte. Astfel, Eugen Norșa, personaj de prim plan în *Victorie clandestină* apare și aici, e adevărat, cu un rol redus în epica propriu-zisă, absență semnificativă de care se leagă, în fond, destinele colectivității din Scoicani — Nămoloasa, satul dobrogean unde se concentrează acțiunea romanului. Norșa este cel care inițiază, ca prim secretar de județ, acțiunea de desecare a bălții, întemeind astfel noua localitate. Noul pămînt este așadar opera sa, gest al autorității căruia ceilalți i se conformează. Înlăturat de la conducere în urma unei mașinațiuni, reconstituită vag din relatările ulterioare ale personajelor, Norșa va lăsa alte două semne importante ale trecerii sale : *rezervația*, teritoriu al vechii bălți, ca simbol al unei lumi dispărute, care păstrează încă o mare forță de iradiație și așa zisa *casă de oaspeți*, construcție bizară, destinată în concepția lui Norșa vizitelor importante, dar căzută în paragină după plecarea lui. „Casa de oaspeți" — care nu va primi niciodată oaspeții așteptați — este un simbol bivalent : al autorității și, totodată, al zădărniciei. Romanul de debut se încheia cu năruirea marilor depozite de făină, în timp ce *Tratatul...* cuprinde în final episodul incendiului casei de oaspeți. În ambele cazuri, dincolo de investitura simbolică, finalurile trădează gustul (nu dintre cele mai fine) pentru spectaculosul exterior.

După lectura primei sute de pagini (dacă nu mai mult chiar) romanul nu-și dezvăluie încă dimensiunile proiectului. Autorul pare a se concentra exclusiv asupra temei erotice, analizînd răbdător (dar răbdarea cititorului ?) fluctuațiile sentimentelor cuplului Ana—Victor și inventariind scrupulos probele virilității bărbatului. Personajul apare drept un tip suficient, cu inteligență medie, descurcăreț și profitor (relația cu Ana debutează cu propunerea, repede acceptată de femei, a unei căsătorii formale, pentru ca tînărul să obțină buletinul de București) într-un cuvînt, o existență predominant epidermică. Mai interesante, raportate la acest moment din evoluția cuplului, sînt relațiile dintre Alexandru Crăifăleanu (tatăl lui Victor) și Ileana Arcoș sau cele stabilite de Marieta (sora Ilenei) cu Petru Rascal și familia acestuia. Crăifăleanu senior, dirijorul de fanfară militară din Cisnădie și compozitor de marșuri, îi teoretizează fiului una din normele existenței sale : „Dacă vrei să te placă ceilalți, trebuie să te placi mai întîi tu însuți. Și ce naiba, fii întrucîtva absent în tot ce faci". Această *absență* devine mai tîrziu *conceptul distanței*, pentru a justifica o viață meschină, lipsită de trăiri autentice, cu aventuri erotice de duzină, asemeni producțiilor sale muzicale. Cînd află că Ileana îi va face un copil, văzîndu-se dintr-o dată implicat, Crăifăleanu reacționează prompt, punîndu-și în aplicare teoria. Ileana acceptă situația pentru că funciar este o ființă incapabilă de acțiune și, drept urmare, își va face din statornicie o justificare a constiinței. În fixarea acestui tip de existență cenușie, meschină, Mircea Săndulescu își dovedește excelența. S-ar putea înțelege, din cele spuse pînă acum, că romanul păstrează cronologia evenimentelor. De fapt, aceasta aparține doar comentariului critic, care nu-și poate permite interferarea planurilor și simultaneitatea percepțiilor și evenimentelor în prezentul narațiunii, așa cum procedează autorul romanului. Iată un citat edificator pentru tehnica narațiunii : „Am venit aici foarte obosit, spunea Rocaș — continuă Victor să-i povestească Marietei (Cu ce atenție, aproape suspectă, îl ascultase Victor !) (...) În timp ce-mi vorbea astfel, mă gîndeam la Ana". Această tehnică, bine asimilată, a simultaneității naratorilor, îi permite autorului să introducă, fără preambul, noi personaje și evenimente, lărgind pe nesimțite aria umană investigată. În acest fel, ceea ce părea a fi doar un „tratat de erotică" destul de superficial, se transformă treptat în aventură a cunoașterii autentice. Impulsul în această direcție îl dă personajul Chertaș, căruia autorul îi acordă un rol important în roman. Țiganul Chertaș, poreclit Bubă, este o adevărată forță a naturii, dotată însă cu inteligență peste medie, gîndire și acțiune independente, spirit disociativ, temperament vulcanic. El pledează pentru naturismul rousseauist și, de aceea, disprețuiește lumea satului. Întoarcerea la natură (aici, rezervația) are pentru Chertaș sensul unei contopiri depline. Baia în apa riului devine astfel comuniune erotică, episod superb descris, chiar dacă amintește clar de o situație asemănătoare din *Vineri sau limburile Pacificului* de Michel Tournier. La rîndul său, comunitatea rurală îl privește cu suspiciune. Întîi, pentru că „nu face nimic". Adică, nimic lucrativ, nimic din ceea ce fac toți ceilalți. Este aici refuzul personajului de a se conforma unor mecanisme sociale, pe care le consideră alienante. Apoi, pentru prietenia cu Petru-cel Mic (personaj faulknerian, varianta autohtonă a lui Bennjy din *Zgomotul și furia*), „monstrul", rămas la 35 de ani cu mintea de la cinci ani. Chertaș vede în el unul din polii puterii, egală aici cu inocența primară. Rousseauismul nu reprezintă însă decît o dimensiune a personajului.

O alta, de *advocatus diaboli* se construiește pe un complex al originii. Fiul de țigan este obsedat de recîștigarea demnității pierdute a neamului. Lucrurile trec în planul simbolic. Chertaș se ocupă în sat de echipa de teatru care repetă o versiune scenică, în cadru natural, a lui Harap Alb. El este *regizorul* (orgoliul autorității sau în plan transcendental, ambiția demiurgică) dar și interpretul *ursului* (aluzie la originea nomadă). Repetițiile se poticnesc datorită neseriozității celor doi interpreți ai frăților mai mari ai lui Harap Alb. Iată explicația lui Chertaș : „Nu-ți vine să crezi, îi zice țiganul, ...dar asta este, sînt geloși pe rolul meu și *nu vor să-mi dea intrarea*. Niște puști obraznici nu-și dau poate nici ei seama, dar ăsta este subtextul : *împiedicarea stării excepționale, interzicerea accesului la șansa de Erou*". Împiedicat să fie erou în ficțiune (să treacă, deci de la *potențialitate* la *realizare*) Chertaș mută lucrurile în real, inventează un „scenariu", prin care provoacă întreg satul și obține, sacrificîndu-se, statutul de erou. Ceea ce supără în cazul acestui personaj, de altfel bine construit și, de aceea, memorabil, este disponibilitatea inexplicabilă către speculație filozofică și ezoterism.

Întîlnirea cu Chertaș și prietenia sa îi sînt benefice lui Victor Crăifăleanu. Din expansiv barbă albastră, Victor devine reflexiv și înțelept. Noua ipostază este revelată de studierea colecției de tablouri care o reprezintă pe Ana. La început, tablourile îi provoacă doar mici accese de gelozie. Apoi, în spatele culorii, personajul descoperă lucrarea încetă dar sigură a timpului, descoperă *trecerea* (sugestie venită, probabil, din *Portretul lui Dorian Gray* de Oscar Wilde). Cele două etape de cunoaștere parcurse de erou (una, viscerală, senzorială, alta intelectuală, rațională) sînt, luate separat, perfect credibile. Insuficient conturat rămîne momentul de ruptură, de trecere, adică, în chip paradoxal, tocmai locul unde vocația analitică a autorului s-ar fi putut exersa din plin. „Tot ceea ce facem — intervine la un moment dat explicativ scriitorul — toate evenimentele și gîndurile pe care le descriem nu sînt decît efemere încercări de a ne apropia de niște oameni pe care nici noi n-am putut să-i cunoaștem foarte bine și străpungerile noastre prin pîcla personajelor poate nu sînt prin centrul lor, poate că pățim și noi ca viermii care traversează fructele după criterii care dispretuiesc ideea de sferă...". Autorul are dreptate ! Așa este, străpungerile nu nimeresc centrul personajelor, iar ideea de sferă, disproporțiită fiind, coerența construcției are de suferit. Redusă ca dimensiuni, adică epurată de episoadele laterale, semnificative în sine dar, cel mult, inutil decorative pentru ansamblu, cu o mai mare atenție la logica interioară a personajelor de prim plan, *Tratat despre oaspeți* ar fi marcat — credem — o dată în romanul românesc. Așa, rămîne o carte scrisă de un prozator cu incontestabil talent.

Valentin F. Mihăescu

CARTEA DE DEBUT

«Copiii lăsați singuri»

La antipodul gesticulației voit spectaculoase, abundent și necenzurat alimentată de metafora grandilocventă, agresiv factice, pusă în slujba unor „țipete" care, cel mai adesea, nu sînt decît expresia unor disperări puerile, așadar refractară unui atare mod poetic ce-și trădează deficitul de gîndire și simțire artistică tocmai în acest chip, poezia cultivată de George **Arion***) impune prin sobrietatea constantă a ținutei, prin limpiditatea stărilor de spirit și, firește, prin coerența revelatoare a mesajului. Sînt, toate acestea, însemnele unei atitudini poetice ce face dovada unui strunit simț critic, chemat să țină dreaptă cumpăna între **ceea ce se spune** și **felul în care se spune** într-o poezie. Mai întotdeauna, poemul dă impresia că este atent „lucrat" ; în asemenea chip încît cititorul e obligat a recunoaște că se află în prezența unei structuri poematice autentice, sieși suficientă atît sub aspect compozițional cît și în ceea ce privește alcătuirea ideatic-logică. Formulînd asemenea aprecieri, nu credem că putem fi suspectați de cine știe ce alunecări în didacticismul superfluu, intrucît ceea ce dorim să subliniem este tocmai gestul acesta de asumare, în cunoștință de cauză, a unui program poetic caracteristic prin profesionalismul lui implicit. Este lesne de presupus că poetul e capabil să ia în stăpînire o asemenea formulă și datorită temperamentului său contemplativ-romantic, cu măsură și eficient trecut prin retortele reflexivității intelectuale, convingător transpusă și aceasta din urmă într-o frazare poetică de indiscutabilă claritate și de certă acuitate figurativă. **(Copiii lăsați singuri).**

Într-adevăr, visul romantic de cufundare în idealitatea pură a existenței spirituale constituie resortul de seamă ce declanșează inspirația poetului. Fără a se putea vorbi de un anume paseism etnicizant, în poezia lui George Arion identificăm, mai degrabă, o subtilă și generoasă pledoarie pentru conservarea valorilor și simțămintelor originar-edenice în contextul civilizației moderne. Crisparea elegiacă a pastelurilor sale (poetul e dăruit cu o specială capacitate de percepție plasticizantă a lucrurilor) traduce nevindecabilul său elan cosmogonico-naturist : „Cerul strălucește fără nori / Și doar umbra unei păsări de pradă / Se zărește pe pămîntul fierbinte / Lunecînd spre pădurea din depărtare. // Cum înot / În lacul ocrotit de sălcii / Doresc deodată / Să nu mai fac nici o mișcare / Să mă las tot mai afund / Încet, cu ochii larg deschiși / În hăurile limpezi" **(Lacul)**. Păcat numai că, cel puțin în cîteva rînduri, ideatica poemului apare excesiv „obiectivată", ceea ce face ca locurile comune, extrase dintr-un arsenal figurativ răsuzitat să pună stăpînire deplină asupra teritoriului tematic investigat : „Rătăcim prin ceruri / Înlănțuiți de pămînt / Și ne prăvălim pe nesimțite / Laolaltă cu noianul planetelor. / O, măcar o stea / De-ar rămîne nemișcată ! / S-ar pierde în depărtare / O luminiță / Și-am afla / Cît de repede alunecăm / De-atîtea mii de ani / Așteptînd cuminți / Pînă la urmă" **(Pînă la urmă)**. Aceeași situație ne întîmpină și în compuneri precum : **Departe, Deșert, Părinții, Cu suflarea sa**.

Avem însă convingerea că locul unde poetul obține cel mai înalt coeficient de asumare a temei este acela delimitat în a doua parte a volumului (ciclul **Fluturi în bibliotecă**). Melancolia elegiac-romantică din prima parte a cărții, acum, este supusă unui binevenit proces de intimizare afectivă. Specia cu care sîntem întîmpinați de data aceasta este a romanței de inflexiune nostalgică : „Vino din nou printre cărțile / Pe care le string de o viață / Și întoarce-le iar filele / Cu degete reci, ca de gheață // Un greier să-și plîngă nesomnul / Într-un colț din salonul imens. / Așezați cuminți în fotolii / Vom pîndi cîntecul lui fără sens. // Ninsoarea să bată în geamuri / Pe cînd noi vom plînge pe-o carte / Despre tineri asemenea nouă / Lipsiți de noroc pîn-la moarte. / Tîrziu, vom aprinde lumina / Și-om crede c-a fost o poveste. / Vei pleca lăsîndu-mă singur / Cum altul pe lume nu este". **(Vino din nou)**. Sau un alt exemplu, oferit de poemul **Amurg**, una din marile performanțe ale autorului, contaminată prin **spleenul** difuz, neobacovian, al stărilor sufletești și, nu mai puțin, edificatoare prin materialitatea sublimat apăsătoare a descripțiilor : „O, ce amurg / Învrăjbește orașul ! / Cerul e o vatră / Din care ninge cenușă / Luminile s-au stins pretutindeni / Numai noi veghem / Sub orbitorul candelabru / Al marelui salon. / Stăm în fotolii și ascultăm / Gîfiitul nisipului pe străzi / Și chipul tău mi-a devenit străin / Iar tu, uimită mă privești, de parcă / M-ai vedea acum întîia oară" **(Amurg)**.

George Arion propune un debut poetic matur, demn de toată atenția.

Nicolae Ciobanu

*) **George Arion : „Copiii lăsați singuri", Editura „Scrisul Românesc", 1979.**

---

viața cărților

poezia

Lumea ca spectacol

● Încă din volumul precedent, **Fiul lui Eros și alte poezii**, era vizibilă în lirica lui Horia Zilieru*), tendința de a se abate de la sensul originar al motivelor mitice, de a le înzestra cu altă semnificație, în direcția umanizării lor. Denominația sacră este obliterată pentru a fi aduse în prim plan aspectele profane. Astfel din parabola „reînvierii" este reținut și prelucrat poetic doar episodul dramatic al șederii în mormînt, într-o frumoasă tînguire a celui sacrificat : „Cine ți-a spus că-i îngerul trimis / un paradis de foc să-ți arate ? / În el sînt nopțile de-amar furate, / chilia și magneții de iris / / Trage-mi pe trup cămașa lui de frig / Ș' potrivește ochiul în afară / cu aura de sfîrșit ce-i înconjoară / mormîntul cald din care pling și strig" **(Parabolă)**. Dar atunci, cînd discutăm despre o temă consacrată sau un mit în creația unui poet, nu trebuie să căutăm conformarea la tradiție, simpla repetare versificată a motivelor ci tocmai, abaterea de la modelul inițial. Se poate observa și o tipologie a „abaterilor" în funcție de combinarea diferitelor elemente ; se păstrează scenariul clasic schimbîndu-se sensul final, sau, din contră, se modifică elementele, semnificația rămînînd aceeași. În fine, cele două modalități se pot interfera. De asemenea, interpretarea poate fi tragică, parodică, sau grotescă. Ca să nu mai vorbim de cazul cel mai fericit, cînd elemente aparținînd unor structuri mitice diferite sau chiar opuse sînt topite într-un mit personal. (Eminescu, Blaga, Arghezi). De aceea, după semnalarea temei orfice care, indiscutabil, transpare în poezia lui Horia Zilieru, încercarea de identificare cu etapele mitului în literaritatea lui, așa cum s-a procedat într-o cronică recentă, mi se pare nerelevantă pentru specificul și autenticitatea obiectului analizat. Deci, luînd ca nucleu primordial complexul lui Orfeu, să urmărim formele și metamorfozele suferite în alt spațiu imaginar. Dacă în scenariul originar cîntărețul trac îmblînzea forțele ostile prin vraja poeziei, în varianta modernă, natura este haotică, agresivă, opacă în fața artei. Cîntecul nu mai are virtuți magice, încantatorii și, ca atare, nici nu mai poate „cosmiciza" lumea, adică, introduce un sens ordonator în formele rebele ale materiei. Peisajul este înfățișat prin conotații ale durerii și suferinței : **cenușa, amarul, roua neagră, spinul, cuiul, ceața, cucuta iarba de zăbrele**, etc. Poetul nu mai apare în ipostaza inițiatului ci doar ca spectator al unei piese absurde. Și în acest caz nu-i rămîne decît să privească existența prin categoriile grotescului reducînd viața și moartea la aspectele derizorii: Risu-plînsu, sintagmă împrumutată din poezia lui Nichita Stănescu exprimă perfect această stare : „Risu-plînsu / plimbă ursu / și pe maluri / șobolanii / joacă zaruri / bindu-mi / anii. // Trei femei / aprind scîntei : // oarba de griu / surda de dor / muta ca-n schit / / cade în riu / calcă prin nori / cîntă smintit / cu buze fără de sfîrșit: / nici un cuțit nu m-a lovit // Trei bărbați la trup curați / se tocmesc pe rînd argați : / oarba surda muta / orbul cu cornuta / surda muta oarba / surdul cu cotoarba / muta oarba surda / mutul cu absurda / leruri ler / nasc cuie-n cer / cuie sus și cuie jos // în jiisus și fătfrumos". **(Risu-plinsu)**. Este un poem-cheie pentru intreaga carte, semnificînd și **figura esențială** a spiritului său, **lumea sucită**. În acest proces al semnificării sînt contopite motive și structuri din cele mai diverse sfere : **descîntec, basm, mit biblic, baladă, asocieri semantice absurde** etc. Chiar și punerea în pagină a versurilor (valorificînd procedee ale letrismului și poeziei concrete) este menită a sugera grotescul unei lumi ubuești. În paranteză fie spus, în unele poeme se abuzează de artificiile grafice și verbale. Însă în acest spectacol al urîtului și zădărniciei, care în ultimă instanță are și rol purificator (probează încrederea și consecvența într-un ideal superior, cel al poeziei) poetul rămîne în continuare fidel cîntecului și cuvîntului dar nu ca pandant universal ci strict individual. Acest volum marchează în evoluția lui Horia Zilieru o binevenită schimbare atît ca univers tematic cît și ca limbaj poetic din care nu trebuie să lipsească, totuși, rigoarea și mai atenta selecție a cuvîntului.

Paul Dugneanu

*) **Horia Zilieru : „Oglinda de ceață", Editura „Cartea Românească", 1979.**

---

proza

Observația cotidiană

● Poet solar, blagian, Dumitru Trancă e și un notabil prozator al cărui „Jurnal neterminat" *), fără elemente direct biografice, conține felurite însemnări, majoritatea din categoria observației directe. Elementul de „jurnal" are, vasăzică, un grad înalt de generalitate : nu autorul propriu-zis este aci eroul propriei narațiuni autoscopice cît umanitatea circumvicină, văzută cu o lentilă afectivă, sentimentală ori curat burlescă. „Jurnal neterminat" e mai degrabă o culegere de exerciții de observație literară, un fel de „caiete".

Scrise sub imperiul clipei, aceste proze nici nu au unitate stilistică : aci totul e memorialistic și evocator, dincolo — ironic, în fine sentimental și „larmoyant". „Ozana" este descrierea unei scurte reverii erotice, făptuită în tramvaiul aglomerat ; sosirea în stația dorită o împrăștie. „Cununia" e o „scherza" simpatică unde două femei în vîrstă, căsătorite de mult cu bărbații lor însă necununate religios, decid că „e momentul". Bărbații, mai profani, se îmbată criță în cinstea neașteptatului eveniment. „Împăcarea" e o nuvelă consistentă, cu subiect de război, asupra înțelegerii între diferite naționalități. „Jurnal neterminat" un document teribil, este un carnet de însemnări găsit în dărîmăturile unui bloc, după seismul din 4 martie 1977, din care se deduce solitudinea unei bolnave și fabulațiile ei compensatorii, mereu cu temă erotică. „Coana Gherghina" e o celebră vînzătoare de semințe care sucombă din inimă rea la stabilizare : averea ei, în bani lichizi, se dusese pe apa sîmbetii.

Pe deplin remarcabile sînt primele trei nuvele ale cărții, „Noaptele" e un tablou de mahala interbelică unde „noaptele", adică două fete de comersanți fac furori cu toaletele spilcuite și impresionează toată lumea prin lenea lor proverbială. Odată războiul terminat, „noaptele" rămase fete bătrîne (cineva se dusese în pețit însă fugise, speriat de moravurile junelor) se retrag în casă și aproape că dispar din atenția publică. Notabilă e aci impresia progresivă de dezolație, sugerată de vegetația triumfătoare a curții, care năpădește și casa. „Mărul" e cazul unui șef de magazin care curtează savant și cu asiduitate o subalternă, în scopul de a întemeia cu succes un cămin. Femeia se dovedește sensibilă și acceptă o ieșire la strand, în doi, însă fuge înspăimîntată cînd seriosul cavaler rămîne cu proteza dentară în mînă. Burlescul ia aci proporții terifice. În fine, „Fata morgana" este istoria pasiunii caste a unui delegat român în străinătate pentru o misterioasă femeie. Cei doi se privesc, se plac, își mărturisesc înclinația reciprocă, spre suferința bărbatului care, moral, crede că partenera este căsătorită. Bănuială inexactă și, de altfel, fără efect intrucît frumoasa necunoscută dispare meteoric.

Acestea sînt subiectele, extrase, cu predilecție, din domeniul evenimentelor necomune. „Ne comună" este și tehnica prozatorului : în ironie el pune burlesc și comic de frază dezlegată, în evocare e aci sentimental, aci malițios însă cu măsură. Descrierea propriuzisă lipsește sub raportul mediului fizic căci Dumitru Trancă e preocupat de umanitate și de raporturile directe, de ordin dramatic. Avem a face, de aceea, în „Jurnal neterminat", cu o proză de exercițiu aproape teatral, bizuită pe replici și pe dialog. Autorul tace mereu și nu-și dă cu părerea decît rar, aproape lipsește dacă n-am ști că, în fapt, cînd vorbesc eroii vorbește tot el și că absența lui e o pură convenție.

Un bun autor de proză a evenimentelor senzaționale (fără subiect „polițist") este așadar Dumitru Trancă, poate un romancier virtual de medii diplomatice („Fata morgana" e o sugestie fertilă).

Artur Silvestri

* **Dumitru Trancă : „Jurnal neterminat", Editura „Albatros", 1979**

---

critica

Interpretări și analize

● Un debut matur în critică este cartea Roxanei Sorescu, **Interpretări** *), nu numai prin stăpînirea uneltelor sau a perspectivelor ci mai cu seamă prin eliberarea de sub tutela acestora, prin independența creatoare față de o metodă sau alta, cîștigată, însă, în cunoștință de cauză. Roxana Sorescu face parte dintre acei interpreți ai literaturii care au plăcerea de „a argumenta emoțiile lecturii prin demonstrații raționale", dar care își salvează deopotrivă rațiunea și emoția printr-un simț al relativismului (realității) necesar, fie acesta simțul critic, ironia ori „sentimentul de frustrare" intelectuală și emoțională pe care-l trăiesc, judecîndu-și fidelitatea față de sine ori de metode. Efectul acestui relativism constructiv rezidă, în cazul acestor lectori nedogmatici, informați, analiști, prin vocație, în dorința de a reînnoi contactul cu literatura din unghiuri aperceptive noi și cu mijloace noi, ceea ce presupune avansarea unei interpretări care-și propune să provoace o discuție despre literatură", „în care partenerul să se poată defini și prin opoziție". Criticul e, în acest caz, un deschizător de dialog, iar interpretarea lui un refuz al monologului ideilor cu tentă dogmatică ori narcisistă.

Într-adevăr, la Roxana Sorescu interpretarea este „pretext pentru o discuție". Ea are, nu în ultimul rînd, o finalitate pedagogică, exercitîndu-se nu numai ca hermeneutică ci și ca propedeutică, manual de învățătură a lecturilor critice.

Avînd vocația analizei și mai puțin pe cea a sintezei ori teoretizării, Roxana Sorescu ne oferă cîteva lecturi, le-am numi „model", minuțioase, stilistice, de istorie literară, tematice, arhetipale, sociologice etc. care decupează, într-un stil personal, sensurile, retorica din poemele **Riga Crypto și lapona Enigel** (foarte bună interpretare), **Dacica, Morgenstimmug, Duhovnicească, Cîntare, Niciodată toamna, Copilă** (analize cînd foarte bune, cînd mediI). Un studiu interesant, revelatoriu chiar, este cel despre Blaise Pascal și Tudor Arghezi, unde există o afirmație simptomatică pentru cunoașterea autoarei care susține că „e mai important să stabilim familia spirituală a unui poet decît sursa nesigură a inspirației sale", afirmație ce se revendică de la un comparatism paradigmatic (de spirit) iar nu sintagmatic (de literă). O căutare a „universaliilor" unor creatori, apelînd și la istoria literară, sînt și articole despre Vasile Voiculescu, Ion Pillat, Eugen Jebeleanu, H. P. Bengescu și Mihail Ralea. Ultimele două ni se par și cele mai realizate, prin știința cu care evidențiază circularitatea internă a unor motive, prin tendința de a releva „gramatica generativă" (oricît de rebarbativ ar suna !) a unor opere.

Mai teoretică, expozitivă, partea a doua a cărții e axată pe problematica lecturii, cu accent pe relația dintre lectură, educatia intelectuală, istorie și critică literară și sociologia literaturii. Cel mai interesant, depășind locurile comune ale unui limbaj general și tentația definițiilor atotcuprinzătoare, este capitolul despre **Lectura și critica literară românească**, văzute nu numai istoric ci și tipologic.

Oferind cititorilor modele de analiză (nu analize la modă) și pretexte de meditație, Roxana Sorescu a scris o carte incitantă, căreia îi mai lipsește doar concentrarea și un ritm mai alert ori contrapunctic al ideilor pentru a depăși tot timpul ceea ce numim, indeobște, analiză de text.

Doina Uricariu

*) **Roxana Sorescu : „Interpretări", Editura „Cartea Românească", 1979**

Apropierea de real

Urmare din pag. 1

trebat despre mine pămîntul / și mai ales morții / și deși nimeni n-a dat nici un detaliu / după o vreme s-a ajuns în fața porții // prin care intram liniștită-n adînc / atît cît se poate intra / astfel încît să mai zărești o rază / de lună de deasupra ta. / / Descoperisem mari resurse de liniște / stam în bătaia lunii lîngă voi / cînd am simțit cum cineva se uita după mine / ca printr-un ochi de noroi".

Tocmai senzația accentuată de **posibilitate**, tocmai faptul că poeta se poate rosti acum și din interiorul unor zone ale fericirii, ale liniștei și bucuriei contemplative fac să nu mai pară atît de ciudate unele lucruri spuse de ea. Confruntarea cu realul, cu un real deopotrivă de protector pe cît se poate dovedi de violent, sfîșie mult din cortina de basm în care erau învăluite poemele Ilenei Mălăncioiu. Simțim că întîmplările, viziunile, premonițiile, care constituie materia imediat perceptibilă a acestor poeme, sînt departe de a fi himerice, îndatorate doar fantasmelor și aprehensiunilor lăuntrice ; simțim că fondul imaginar, fondul de vise și de coșmaruri al poeziei nu reprezintă nicidecum o soluție de ruptură, o evaziune în mister și în fantastic, ci se impune ca o cerință de continuitate asumată cu planurile existenței. Poeta și-a cîștigat dreptul de a trăi totul, și ceea ce e terestru, obișnuit, cotidian și ceea ce poate părea teribil de aproximativ sau de nefiresc la prima vedere : „Veți zice fără îndoială că groaza / marii călătorii nu este nimic / față de marea călătorie în sine / dar vă spun că totul atîrna în spatele meu / fiindcă eu țineam loc și de corabie și de ape / și de echipajul care acceptase nebunia mea / și de balena care ne înghițea".

Mai pregnant ca niciodată, chiar dacă se păstrează aici în bună măsură limbajul misterios al basmului, al alegoriei sau al parabolei, percepem că poeta spune lucruri simțite cu adevărat, lucruri ce fac parte dintr-o realitate concretă în fața căreia nu poate rămîne deloc indiferentă, deloc retrasă în ametitoare spații abstracte ori în lumea purelor — și adeseori sterilelor — obsesii interioare : „Întreg pămîntul era un mușuroi / furnicile ieșiseră la soare / și fierbeau în țărîna încinsă / înainte de ploaia răcoritoare. // Adormisem undeva în drumul furnicilor / și visam că voi fi ocolită / cînd deodată au început să treacă peste mine / cu pasul lin de cale nesfîrșită. // Noi furnicile, spunea regina furnicilor / ne știm bine drumul prin mușuroi / iar eu cu spaimă răspundeam încet : / și noi, regină, și noi. // Atunci m-a luat în spate ca pe un sac / și aș fi vrut să fie cineva viu / să-mi spună dacă ea crestea atît de înfricoșător / sau eu mă micșoram fără să știu".

Faptul că Ileana Mălăncioiu își afirmă răspicat, orgolios dacă vreți, dreptul la existență și la o individualitate inconfundabilă, cu o vitalitate aparent mai greu de bănuit ; faptul că dovedește acum că poate sesiza foarte bine și probleme ceva mai **prozaice**, mai puțin „complicate", mai apropiate de domeniile vieții comune, depășind ceea ce e strict personal ori, mai exact zis, făcînd din aceste fapte „nemetafizice" fapte personale, încorporate, ce țin de evidența experienței nu „coboară" cu nimic tonul nobil și auster în același timp al acestei poezii și nu-i răpesc nimic din grava ei complicație de fond. Dimpotrivă, legitimează disponibilitatea de a vorbi mai acut despre viața sa și a celorlalți. Se constituie într-un semn al autenticității, al asigurării că nu sînt în joc ipoteze hazardate care, oricît de frumoase și seducătoare ar fi, au vagi legături cu adevăratul proiect existențial. Doar cu o împărtășire și o pierdere în **anonimatul** tuturor trăirilor se poate aspira la cîștigarea a ceva din fondul de eternitate al lucrurilor, la dobîndirea unei dimensiuni autentice umane, pilduitoare, iar o astfel de constatare Ileana Mălăncioiu nu numai că o simte profund, dar o și exprimă foarte frumos, cu atît de potrivitul patetism sever al vocii sale : „Mă voi ascunde în mijlocul vostru / acolo unde nimeni nu mă va căuta / voi face mecanic gesturile care se fac / și voi bea otrava care mi se va da. // Se va spune că fac ce trebuie să fac / voi primi în tăcere orice onor / va fi liniște și va fi bine / nimeni nu va ști că-n curînd am să mor. // Eu însămi voi uita că am golit / acel pahar cu molcomă otravă / mă voi mira că stați la capul meu / mă voi mira că par bolnavă. // Mă voi stinge lin și fără împotrivire / probabil într-o noapte cu lună / cineva din mijlocul îndureratei adunări / va spune că-am murit de moarte bună".

Această poezie care impresionează mereu prin extraordinara ei complexitate și care știe să-și alieze noi teritorii existențiale nu încetează, în același timp, de a fi o minuțioasă, aplicată **povestire de sine.** O relatare concentrică a evenimentelor sufletului, a unui suflet „ce n-a capitulat", și a dilemelor simțurilor, o relatare care, pentru exactitate, se poate dispensa fără șovăire, uneori, de seducțiile verbale, acceptînd riscurile monotoniei, dar punînd ordine în dezordine și precizie acolo unde confesiunea se poate numai cu greu aventura. De aceea, confesiunea Ilenei Mălăncioiu depășește obișnuitele mărturii feminine, obișnuitele lamentații sau nu mai puțin obișnuitele vitalisme senzoriale, neîncetînd, prin asta, să-și aibă „cruzimea" și violența ei terestră. Este o mărturisire care se menține la nivelul intimității celei mai ardente și care, totodată, izbutește să investigheze tulburi substraturi ale condiției feminității. Fondul imaginar pe care îl revelează poemele Ilenei Mălăncioiu, plin de enigme, de vise, de credințe străvechi, este tocmai o astfel de cale, de sondare a unui destin presupus fragil ; nu o mascare ipocrită, nu o detașare „rece", nici o îzbăvire față de propriile trăiri și pasiuni, ci însăși oglindirea misterului erotic la rădăcinile sale, în situațiile esențiale, greu explicabile, ca și în dovezile lui probante. Imaginarul practicat de poetă nu se rupe de viață, ci o continuă, pe toate planurile, cu maximă libertate, constituindu-se ca o protecție a vieții în tot ce are mai profund, mai intim, mai uman : „Zborul devenise un fel de boală / îngrozitoare, dar pluteam mai departe / aparînd cu spaimă cuvîntul sfînt / pînă la granița care-l desparte // ca pe ceva al meu foarte intim / închis în sufletul ce n-a capitulat / de vorbele care-așteptau să-l calce / asemenea oștirii lui nimeni împărat".

CE GINDEȘTE, CE SCRIE TINĂRUL SCRIITOR

TUDOR OCTAVIAN: „Scrisul nu-i o ocupație de ocazie, ci o meserie foarte dură“

— Ați debutat în 1968 în seria „Luceafărului“ cu „Povestiri diferite“ ; tot cam pe atunci — Ștefan Stoian, Constantin Stoiciu, Iulian Neacșu, Mihai Elin și alții. Vă caracterizau pasiunea pentru povestire, obsesia biograficului, o viziune ce includea imaginarul în real, tenta simbolică. Erau acele cărți ale dvs. niște cărți ale unei vîrste pline de probleme. Apoi, cu toții ați avut o lungă perioadă de tăcere. După debut, cărțile următoare au venit tîrziu. De ce ?

— Nu cred că debuturile din 1968 semnifică intrarea în literatură a unei generații cu un program al ei. Anul acela a fost foarte bun pentru toată proza noastră. Pentru proza românească, vreau să spun. E posibil să fim cu toții niște negrăbiți, e posibil să ne fi ținut în planul al doilea tocmai proza excepțională care se tipărea atunci. La fel cum e posibil ca prin cărțile următoare să dăm seama că ne-am născut, totuși, o generație a cărei platformă era, mai degrabă, una a simțămintelor față de viața propriu-zisă decît față de viața literaturii. Cum e foarte posibil ca fiecare să aibă o explicație, o cauză a lui. Socot că toate discuțiile astea despre generație nu duc nicăieri. O carte mare a oricăruia dintre noi ar da peste cap toate pronosticurile, toate îngăduințele, toate aproximațiile critice.

— „Marea forță creatoare a artei noastre ar trebui să se reverse de aici înainte dincolo de formele de expresie care, păstrîndu-și pe mai departe farmecul inexprimabil al specificului național, să fie totuși covîrșite de conținut și acest conținut să-și afle nestingherit drumul spre universalitate“, spunea Marin Preda. Există, pentru prozatorul tînăr, un conținut nou, o problematică nouă care-i pot croi drum spre universalitate ?

— Eu pot să numesc cîteva cărți care m-au hotărît să fiu un anume fel de scriitor și nu cărțile care mi-au plăcut sau care cred că mi-au plăcut, așa, fiindcă orice scriitor trebuie să aibă cunoștință de ele. Nu sînt neapărat niște cărți din raftul de scrieri fundamentale ale literaturii universale. Sînt doar romane și povestiri cărora le este comun un tușeu de umanitate, același tușeu în toate. Cehul, francezul, rusul, americanul, indianul le citește și simte viața lor odată cu scriitorul, în felul în care o simte scriitorul. E simpatie, e a simți împreună cu, a gîndi astfel împreună cu. Conținutul, problematica scrierilor cu „drum spre universalitate“, cam unul și același : cum trăiesc, cum iubesc, cum se luptă între ei oamenii și ce motive au pentru toate acestea. Tușeul de umanitate, pregnanța lui le face cărți ale timpului în care sînt scrise și, totodată, cărți ale unui timp continuu. Pînă la urmă nu e vorba de problematică.

— Dar despre ce ar fi vorba ?

— De talent e vorba.

— Sînteți de acord cu afirmația că proza (indeosebi cea a tinerilor) se devitalizează ?

— Nu există o proză „a tinerilor“. Sub nici un titlu nu apare vîrsta autorului. Nu există niște probleme ale prozei scrise de tineri și altele ale prozei scrise de vîrstnici. Există probleme ale profesiunii de scriitor, de prozator ale acestei veritabile meserii. Scrisul nu-i o ocupație de ocazie, ci o meserie foarte dură. E un radar veșnic activ acolo, în creier, care — indiferent de ce faci și ce ți se întîmplă — lucrează pentru romanul (povestirea) în curs de-a fi scrisă. Nu e prea ușor să ai un radar veșnic activ acolo, în creier. După credința mea vîrsta prozatorului n-are nici o importanță. Nu sînt un „tînăr scriitor“ pentru că nu am fost niciodată un tînăr sută la sută. Eu, din păcate, m-am născut bătrîn. Tînăr sper să mor.

Prozatorul Tudor Octavian s-a născut în 1939, la Brăila. Debut în 1961, în revista „Luceafărul“ — cu povestiri. Volume publicate : „Povestiri diferite“, 1968 (colecția „Luceafărul“), „Noiembrie viteză“ (1975), „Banda lui Möbius“ (1978) — toate la Editura „Eminescu“.

— Mi-aș permite să vă întreb ce-ați făcut pînă la această vîrstă, care vă este experiența de viață ?

— Se discută prea mult despre „experiența de viață“ a scriitorului. Ca și cum termenii discuției sînt de pe acum pe înțelesul tuturor, ca și cum tot ce-ar mai fi de lămurit e relația (cantitativă) experiență-efect în operă. Am trecut prin mai multe locuri și meserii, e drept m-am mișcat mult, dar asta pentru că așa s-a întîmplat. N-am avut încotro. N-am acumulat dinadins „experiență“. Astăzi, totul se mișcă repede, schimbarea e în firea lucrurilor. E ciudat că multele mele schimbări și meserii pot să pară o treabă de scriitor, un mod de construcție biografică, atîta vreme cît orice om de vîrsta mea și care a ținut să-și precizeze bine rostul pe lume s-a strămutat cu fapta și cu gîndul. Probabil că nici unui prozator nu-i este util să cunoască doar cei patru pereți ai camerei sale de lucru și, din cînd în cînd, tovarășii de breaslă în ceasurile de „viață literară“. Cît despre chipul în care trece în operă elementul biografic, iată o altă chestiune în care termenii mai trebuie limpeziți. Eu nu-mi impun să scriu despre cutare sau cutare întîmplare a vieții mele. La timpul lor, feluritele întîmplări nu aveau un sens, sau, cel puțin, nu în felul în care apare sensul cînd accidentalul e reconstituit într-o carte. Privind în urmă, ce e clar în viața mea vine dintr-un lung șir de confuzii, de treburi mărunte, de aventuri care n-au fost, totuși, niciodată aventuri veritabile. Mai mult: atîtea lucruri importante odinioară îmi apar fără o semnificație deosebită, iar situații de tot neînsemnate se împlinesc, pe măsură ce nu mai sînt un scriitor foarte tînăr, de sentiment, de o taină și uneori în chip neașteptat, de o subtilă melancolie. Aș putea spune că sufăr, de la o vreme, pentru niște oameni care-și duc zilele în tristețe, fără să bănuie măcar tristețea din ființa lor. Cred că schimbarea, trecerea dintr-un loc în altul, graba în care ne aflăm, zorul cu care ne trăim anii trebuie să aducă melancolia. Optimismul e real cînd stă pe un fond de adîncă melancolie.

Am înțeles destul de curînd că sînt interesat să arăt ceva din realitate. Descriind acest ceva, am observat destul de repede că realitatea nu e niciodată prea reală. Fiecare realitate acoperă o alta. Și așa mai departe. Că proza bună contează nu atît pe suprafața de viață cuprinsă, cît pe adîncimea straturilor de realități. Unii scriitori pleacă în delegații pe cîte un șantier ca să cunoască viața. Și, în decursul a patru-cinci ore o cunosc.

Experiența de viață e cu totul altceva. Întîmplări pe care le știu de mulți ani au început să-mi apară abia acum, după ce aproape am uitat chipul oamenilor respectivi și nici nu mai sînt sigur că lucrurile au stat exact cum mi le amintesc eu. O realitate s-a retopit în realitatea povestirii. Realitatea povestirii e aceea care mă duce la scris. Mi se întîmplă chiar să-mi aduc aminte, cu o presantă acuitate, de împrejurări în care nu e deloc sigur că m-am aflat, de chipul unor oameni de care nu sînt deloc sigur că există, de străzi și case pe care nu le-am văzut niciodată. Ce se pierde, e pierdut definitiv, ce-i să se nască, se naște cu siguranță. Realitatea e mai reală cu trecerea timpului. Unii scriitori sînt niște clarvăzători și știu să tragă toată esența din ce se vede. Eu, pe moment — pentru proză, vreau să zic, pentru povestire — nu trag nici un folos din ce-i în jur. Știu să scriu articole, citeodată pasionante — asta da, numai că articolele, reportajul, ancheta sînt un soi de actorie. Intri în rolul care-i îngăduie interlocutorului să fie deschis și să povestească el realitatea lui. Proza pentru ziar și proza pentru proză sînt două lucruri care merg împreună, dar nu de-a valma, ci cumva în balanță, cu un nuanțat control teoretic. Trebuie să ai o teorie a ceea ce ești și ce faci. Sînt prozatori la care absența teoriei la propria operă duce la proză neviabilă. Dominați de imediat ei scriu tot ce este, toată realitatea, uitînd că primul strat, evidența este în putința cunoașterii fiecăruia.

— De ce publicați atît de rar ? Să fie de vină contactul prelungit cu presa ? Să fie aceasta semnul unei scrupulozități literare deosebite, un program ?

— Nu public rar. Multe din textele din ziare și reviste ar putea să stea cu oarecare interes în niște cărți. N-aș fi primul care ar face-o. S-ar chema atunci oare că public destul ? Explicația faptului că în zece ani de cînd am ieșit cu proza mea în lume, n-am dat decît trei volume ar fi următoarea : sînt dator unor scriitori care m-au învățat — cu scrisul lor — să creez numai acele cărți de care să nu-mi fie greu niciodată că le-am dat la tipar. Nu vreau să arăt în romanele mele cît mă chinui eu să compun un roman și cum experimentez neștiind să merg la sigur. „Noiembrie viteză“ e un roman foarte bun. La un tiraj de bunăvoință, cît capătă „tînărul scriitor“, nu-i prea simplu să-i convingi pe oameni că le place cartea care dealtfel le place. Sigur, dumneata ai să-mi spui că, una peste alta — tirajul, prezența în centrul de interes al vieții literare, simpatia criticilor de inventar literar, existența publică a numelui tău — toate ajung să semnifice poziția, rostul prozei tale. E adevărat. De lucrurile astea trebuie să te ocupi. Poate o să mă ocup cîndva mai atent de situația mea în lumea literară. Deocamdată am mult de lucru la revistă, îmi place munca mea, fii sigur că munca la „Flacăra“ e o plăcere. Mă străduiesc de mulți ani să fac un dicționar al comentariilor la operele lui Leonardo da Vinci. Am studiat ani buni opera graficianului olandez **M.C. Escher, am scris** o carte despre el, am mers în Olanda ca să obțin de la moștenitori dreptul de a-i reproduce gravurile, s-ar părea că trebuie să mai treacă timpul pînă ce cartea asta va apărea cumva. Scriu un număr de povestiri pentru un volum care se cheamă „20 de povestiri reale“ și care trebuie să răzbune, de fapt, un altul — „Povestiri reale“ — care n-au apucat să mai iasă în librării în 1971, cum i-ar fi fost bine. De fapt, nici nu mă prea grăbesc la cărți multe. Da, am un program. O sumă de cinci-șase romane de mina-ntîi Într-o viață de om e un scop. Cu „Noiembrie viteză“ mi-am preparat programul, mi-am înțeles rostul.

Constantin Stan

PAUL BALAHUR: „Poezia este politică prin definiție“

— Am citit în ultima vreme, atît în paginile „Convorbirilor literare“ cît și în cele ale „Cronicii“ o suită de eseuri în care te arăți preocupat de problema creației. Cum s-a născut interesul pentru această spinoasă problematică?

— Orice creator, indiferent de vîrsta sa, ajunge să-și pună anumite întrebări în legătură cu propria-i creație, încearcă să adopte o poziție față de fenomenul creației, ca modalitate de realizare umană, depășind, în cadrul acestui demers, interesul pentru domeniul strict în care lucrează. În cazul meu, interesul pentru creație a fost stimulat și de pregătirea de specialitate — lucrarea mea de licență avînd ca temă condiționarea psiho-socială a creativității.

— Fenomenul creației implică o multitudine de condiționări și de perspective de cercetare, putînd fi, la fel de bine, abordat de psihologie sau de sociologie, dar și de estetică sau de filosofia științei. Care este unghiul din care privești tu creația ?

— Am ajuns la ideea — centrală într-o carte, „Descoperirea creației“, pe care o pregătesc pentru seria „Sinteze“ a Editurii Eminescu — că numai o cercetare interdisciplinară ar putea articula o imagine unică dar și foarte complexă asupra creației. În plus, pare paradoxal, dar deși creativitatea are vîrsta omenirii, descoperirea creației ca temă de cercetare este de dată mult mai recentă ; mai exact, cred că descoperirii creației îi sîntem contemporani. S-a reflectat, se știe, dintotdeauna, asupra creației, au fost elaborate o serie de reprezentări asupra ei, de la cea platonică a creatorului inspirat sau cea aristotelică a creatorului meșteșugar la reprezentări legate de mecanica mentală sau de înțelegerea creației ca adaptare la mediu. Dar, în toate aceste reprezentări tradiționale și în altele legate de istoricul conceptului de creativitate îmi par a fi tributare unor paradigme ale meditației despre om în care omul însuși — ca subiect activ — nu este descoperit. Eu consider ca esențială **paradigma istorică** a meditației despre om și creație, căci ea conține premisele descoperirii omului creator, omului în dialog cu lumea, omul cu vocația de ființă socială, omul care ajunge să facă din creație un mod de a fi în societate. Deci, se poate spune că orice creație comportă o situare istorică. În fond, istoria se face prin creație și chiar perspectivele strict particulare asupra creației — cele proprii esteticii sau filosofiei științei — încorporează determinările istorice ale actului creator.

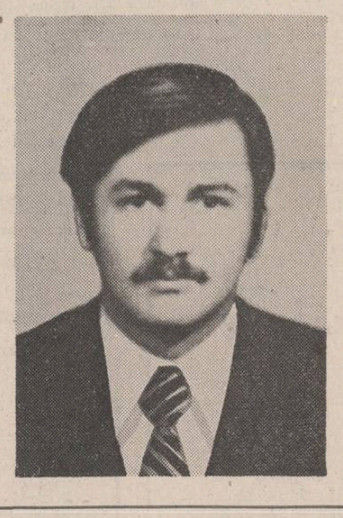

Paul Balahur s-a născut la Timișoara (17 aprilie 1953). Debutează cu versuri la revista „Cronica“ (1968). Absolvent — din 1976 — al Facultății de filosofie a Universității din Iași (secția psihologie-sociologie). Redactor la revista „Cronica“. Colaborează intens la revistele ieșene. Volume de versuri: „Anotimpul corăbiilor“ (Ed. Junimea, 1974), „Făt-Frumos din grai“ (Ed. Eminescu, 1976) și „Nopțile de zburător“ (Ed. Junimea, 1977).

— Ca tînăr scriitor, ca om tînăr frămîntat de asemenea gînduri cum sînt cele legate de capacitatea omului de a crea, ce crezi despre una din determinantele sociale fundamentale ale creației : libertatea ei ?

— În absența libertății, însăși apariția creației ar fi greu de închipuit, căci nașterea noutății trebuie să ne găsească receptivi, deschiși, netutelați de structurile fixe ale cunoașterii. Și actul creației și cel al receptării pun în contact conștințe care pentru a-și realiza comunicarea trebuie să fie libere de tutela unor modele de cunoaștere standardizate. Fiecare creator deține un program cultural care articulează un mod propriu de a gîndi, de a simți, de a acționa, un program care orientează în receptarea creației celorlalți. Acest program este mai mult sau mai puțin elaborat; atunci cînd se definește printr-o foarte bună stăpînire a „regulilor jocului“ recomandă un martor avizat. Criticul, de pildă, este o conștiință interpretativă, cu un program cultural capabil să selecteze cu finețe cantitatea de noutate propusă de opera ce vine în contact cu el. În fața noutății veritabile, ori te simți nevoit să-ți revizuiești programul cultural, ori rămîi neatins, insensibil la valoarea ei.

— Cum funcționează „mecanismul“ descris la tînărul scriitor ?

— Perioada de formare a scriitorului tînăr este, în fond, etapa asimilării unui cod cultural, a asimilării unor experiențe care au reușit. Dar stricta limitare la latura achizitivă i-ar tăia tînărului orice șansă, el ajungînd — stăpînind bine ceea ce a achiziționat — în situația unui seismograf care poate ușor sesiza orice abateri ; conformismul la „regulile de joc“ învățate l-ar priva de sensibilitatea la noutatea pe care însuși ar putea-o aduce. Dar stăpînirea de care vorbeam este esențială. Între ea și dorința de a crea noul se naște o tensiune esențială : starea de creație.

— Majoritatea criticilor au semnalat în cazul poeziei tale o cantonare în, să le zicem, temele eminesciene. Este vorba de o opțiune pentru anumite „reguli de joc“ ?

— Desigur. Pentru cele absolute. Este o convenție deliberată făcută de mine însumi, esențială ca modalitate de formare, de descoperire de sine și de evadare din sine. Regulile atît de des invocate în discuția noastră — trebuie să stîrnească în tine niște resorturi (dacă le ai!) cu care să poți să avansezi o propunere : actul tău ca act creator. Atît poezia mea, cît și preocupările pentru tema creației sînt laturi ale unei necesare acțiuni formative. Aceste două laturi au fost — mărturisesc cu bucurie — surprinse de critică. S-a observat că invocarea unor motive eminesciene, matricea asumată era o convenție. N-am fost victima tratării ca un mult prea întîrziat epigon. S-a remarcat chiar o cale fecundă de creație în această voită apropiere, au fost chiar și critici care au văzut în asta un gest polemic, necesar, adică exact ceea ce cred că este poezia pe care o scriu : o opțiune pentru un orizont cultural și față de mine.

— Timpul de azi, cel în care trăiești și scrii, timpul în care ai devenit scriitor și în care ești recunoscut ca atare, reclamă din partea ta și a tuturor celor care ținem condeiul în mînă o anume atitudine din care să se ivească o anumită literatură. Paradigma istorică invocată de tine ca esențială pentru înțelegerea actului creației implică — nu poți să nu recunoști — și pe cea politică, ținînd de angajarea creatorului în efortul de construcție spirituală a unui popor într-un anumit timp dat. Timpul de azi — cel ce ne interesează cu precădere — nu poate fi privit și redat decît prin ancorare în el, printr-o opțiune politică fermă. Ca poet, faci poezie politică !

— Desigur, poezia este politică prin definiție. Adîncirea caracterului politic al literaturii se realizează prin reunirea coerentă a viziunilor fiecăruia asupra realului, ceea ce înseamnă, în esență, atitudine politică tranșantă. Valoarea este prin sine act politic. Realizarea în creație poate face dintr-o nouă atitudine, creatoare, un veritabil act politic. Poezia este un act social, condiționat de valoarea sa specifică. Scriitorul se așează în social prin creație. Prezența sa este condiționată de actul valoric al creației.

— Fără a încerca o definiție, ci sugerînd o bază de discuție, poezia politică este aceea ce se situează în profilul spiritual care ne este propriu — ca oameni ai acestui pămînt și ai acestei vremi.

— Poezia are — și trebuie să și-o valorifice plenar — capacitatea de a înrîuri conștiințele, de a exprima ceea ce este specific timpului istoric pe care îl trăim, transformările pe care le cunoaște conștiința omului de azi, participant activ la actul creației — în cel mai generos sens al cuvîntului —, cel care are posibilitatea să se afirme, să fie el însuși. Poezia trebuie să facă limpede această participare la istorie. Literatura de azi este, prin tot ce are mai bun, o veritabilă demonstrație a deschiderii spre nou, a unei conștiințe creatoare profund politice.

Dan Mucenic

nichita stănescu

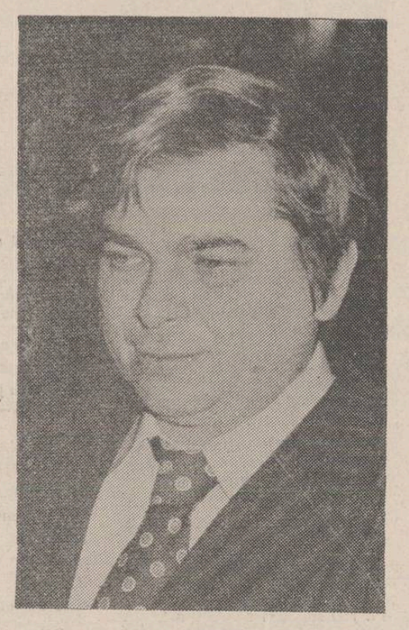

Fotografie de Ion Cucu

Lupul

Gemea și urla și miriia
cu git de lebădă întins,
gemea și urla și miriia
lupul întins pe prima ninsoare.
De ce gemi, de ce urli, de ce mirii
de ce strivești sub tine florile albe de zăpadă
tu, care ai git de lebădă, lupule
care stai întins pe prima ninsoare
și urli și gemi și mirii ?
Pleacă, mi-a zis el.
Du-te de lîngă mine, mi-a zis el.
Alungă-te, mi-a zis el.

Și m-am dus, și am plecat
Și m-am alungat
Și am lăsat singur pe lup,
pe lupul cu git de lebădă
pe lupul care urla și striga și miriia
plin de fulgi de zăpadă
întins pe prima ninsoare.

Un fel de lumină aparte

La ea nu se vede
pentru că ea este timidă
și se acoperă cu propria ei privire,
și se ascunde
— Nici la tine nu se vede ;
mi-a zis el
— Cum de nu se vede ?!
— Păi, nu se vede, mi-a mai zis el.
— Chiar nu se vede ?
— Nu se vede. Întreab-o pe ea
dacă nu mă crezi.
Și mai lăsați-mă în genere
amîndoi, în pace,
că am treabă
și ce trebuie eu să fac
nu se vede.

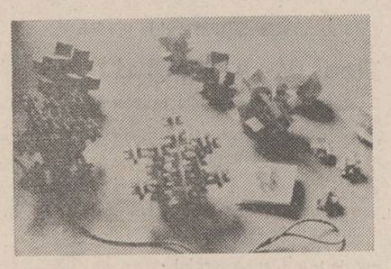

Vraiște de luminișuri

Eram vrăjit și nici nu mai mișcam,
toți vulturii stăteau înțepeniți în aer
iar soarele spărsese cerul
cu tunet de lumină și cu vaer.
Pe jumătate doar din ea
copilul il născuse,
ea două capete avea, —
timpul incremenise
bătut în palma ta Isuse.
O, eli, eli lama sabactami !
O, eli, eli !
Mi se îngroașe riul
ca o jugulară peste git
pe cîmpul ăsta nearat, urît
iar caii se evaporau ușor,
deasupra nu era vreun nor
mă înzeiau, mă înzeiau
nu mai muream, nu mai muream
în brațul meu întins și rece
de sceptru eu țineam ce nu mai trece
și fix eram
piatră eram
și nici pămîntul nu-l roteam
nu răsăream, nu apuneam
și țara mea era un geam
prin care nimeni nu privea.
Stam rege fix de piatră și de stea
ținînd oprit cuvîntu-n gura mea
necîntător.

Țipurită

Mă trăsese îngerul de priviri
că ochii mei erau două vite albastre
iar cerul o sprînceană.

Madrigal

Se întristase ea atît de delicat
că respingeam mîncarea
lăsîndu-mă înfometat,
cum e de soare zarea.
Un val de mare gratios
se răsucea în spume,
eu stam solemn și fioros
înconjurat de pume.
Dădeam în jos brațul meu sting
scăpînd din degete inele,
zmaraldul zornăia năting
pe lespezi și podele.
Și deodată, ah, vai mie !
am început să o miros,
la mii, de mii, de mii, de mile,
chipul ei drag era frumos.
Și-atunci, cu brațul drept cerui lăută,
să cînt cu desperare,
apropierea ei tăcută
și marea ei îndepărtare.

Idilă

Ea își pusese talpa ei gingașă de copil,
pe ceafa mea,
cum stam trintit și prefăcut
și-atuncea am visat într-o secundă,
cum toate capetele celor ce au fost decapitați
sar înapoi din coșuri și se-așează
pe gîturile roșii ce albesc
cum de din toate timpurile și din vreme
sar capetele celor
ce au fost decapitați
și se lipesc din nou pe trunchiul
gîturilor roșii
ce albesc.
Oho, oho !
Ea își pusese talpa de copil pe ceafa mea
cînd mă dam dus, dormind și lup.

De din vale de rovine

O răbdam să fie mîncinoasă,
și, și foarte prefăcută,
de o vreme gust melasă
și beau lapte de cucută.
Eu am vrut s-o mușc de gleznă
de genunchi am vrut s-o mușc
ah, ce vînătoare-n beznă
ce gazele negre-mpușc !
Mi-a dat singele prin geană
mi-a dat verdele prin iris
stam trintit pe o poiană
invocîndu-te, Osiris.
Descriam în hieroglife
cîntecul acesta tandru
cînd treceau atîtea clipe
și-mi spuneați toți Alexandru,
dă-te de la perși încoace,
noi nu mort, ci viu te-om place
și coboară de pe munți
te rugăm să ne asculți
că lumina nu-i noroi
pe aicea, pe la noi.
Andre, andre, Alexandre
te lăsăm, nu te vom arde,
cu gura ca să săruți
cu ochiul ca să te uiți.

Autoportret

se dedică Lordului Byron

Unii ziceau că el șchioapătă
pentru că a fost lovit în gleznă.
Alții ziceau că el șchioapătă
pentru că a fost lovit în cuvinte.
Alții ziceau că el șchioapătă
pentru că a mîncat mătrăgună.
Alții ziceau că el șchioapătă
de dragoste de un picior.
Unii ziceau că trebuie să fi fost cal
pentru că ei l-au zărit a fi fiind cal.
Alții ziceau că el este lebădă
pentru că erau sătui și, în genere
carne de lebădă nu se mănîncă nici la foamete.
Alții ziceau pur și simplu :
„Șchiopul dracului !"
Alții ziceau :
„Șchioapătă de atîta vreme,
încît a devenit fix".
Pe urmă,
nimeni n-a mai spus nimic

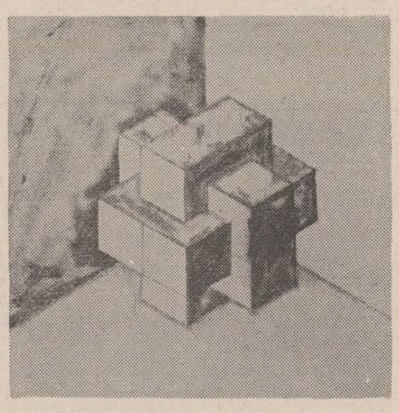

pînă de cînd unii
au început să zică că el șchioapătă
pentru că este lovit în gleznă,
alții, pentru că el este lovit în cuvinte,
alții, pentru că este fix,
alții, pentru că una, alta...

Mesagerul

M-am cățărat prin propria mea gleznă
prin tunel în sus, prin genunchi,
prin inimă și pînă sus, sub sprîncene,
și-am fugit prin ochi
gol-goluț și fără să mai țin seamă de aceasta
dar el a-ntins mîna după mine
m-a virit prin holbata pupilă
prin coroana irisului albastru,
m-a izbit pînă la nefiire cu inima
m-a dat de piatra genunchiului cu durere
și m-a azvîrlit în glezne.
— Să alergăm, acum, căci a venit timpul,
mi-a zis,
să alergăm iute, mi-a zis,
avem de spus ceva, cuiva, cu grăbire, mi-a zis.
Și el a început să alerge.

florica mitroi

Lotusul

I. DIN NOU COBOR SCĂRILE ÎNTUNECATE

Lacrimile mele dezagregă
personalitatea mea
o, doamne
și ochiul negru al
unei icoane
sare pe gîtul meu
ca un cleşte

II. LA CAPĂTUL VOINȚEI MELE

lotusul
o, lotusul meu,
tu ești frumos
asemenea
tatălui meu
o, piciorul meu divin
tu niciodată
nu obosești !

III. NU ACCEPT NOAPTEA ȘI MOARTEA

încordată ține frînele
stăpînesc caii
trec podul
dedesubt în abisul posomorit
plînge tot ce-am iubit
mai mult
tatăl meu
cel mai frumos șchiop
plînge încoltit de șobolani

IV. TU NUMAI SĂ VREI

și minciuna ta luminoasă
scindează pe veci
irealul de real

V. LUMINA MEA

tu ești adevărată
îndepărtează de la mine
pe dușmanul meu
moartea
sub forma unui bărbat
întunecat
care mă urmărește

VI. CE DULCE E VOINȚA

deschide ușa ca să intre
vîntul roșu
Nu mai sta fremătînd
la scara abisală
deschide ușa
voința mea este să
intre vîntul roșu
copilul roșu
și stelele palide deasupra Ierusalimului.

VII. NAȘTEREA ȘI TU LOTUS

tu care m-ai vîndut și m-ai mințit
îngîndurată
am țipat
și limba mi-a plesnit în
două
și la
paroxismul
dureros și cosmic
văd adevărul meu
scizura
nașterea și tu lotus
tu care m-ai vîndut
și m-ai mințit

VIII. TU VREI SĂ FII CU MINE

lotusul meu
tu arunci după mine
razele tale

IX. PĂRUL TĂU ROȘU

l-ai schimbat
cu părul meu întunecat
și astfel eu am devenit
bărbat

X. SPLENDOARE

și o lumină
atît de puternică
atît de nefericită

XI. O TRANSĂ

a luminii

XII. TU NU OBOSEȘTI NICIODATĂ

tu nu accepți
noaptea și moartea
tu lotusul meu
tu plîngînd în hohote
strunești
bărbatul întunecat al
morții
tu nu obosești niciodată.

---

artur bădița

Ape profunde

Se va fi întîmplat să vezi
Și să simți
Difuza despletire a vieții
În ape profunde

Cînd timpanele peștilor ard în vărzduh

Deasupra focului

Deasupra focului cîmpiile ardeau
în timp ce ei
nu se lăsau duși
în deasa lume a morții.

Se zvonea că-n aer
s-ar putea foarte bine ivi un tun
care să șuiere cuvinte încinse –

atît de tare răsună secolul
și trupul lor subțire începu să zvicnească
la trecerea unor semințiii barbare.

Mult timp a rămas cerul închis
ca un ostatec fără de respirare
și anii popoarelor înfloriră pe văi
dezvăluindu-și simpla mișcare,

în timp ce ei
nu se lăsau duși
în deasa lume a morții.

Cîmpia, care pe toți ne cuprinde

Revăd înserarea pe-un dinte
tînăr și dacic, de cal.
Cîmpia, care pe toți ne cuprinde
și-a tras iepele sale din ape, la mal.

Rămas-am, deci una
din inaltele-i bolți să te sprijin –
ochi înflorind în trupul de miel
zărind un soare vînăt pe cer.

Caii cu harpe în piept și potcoave solare
zburau pe lîngă cealaltă jumătate de lume :

părea că este
zgomotul trăsurii de lapte pe trotuar
și punctul ți se răsucea sub braț
ori sufletul tăia zăpada (ca o șină de tren).

Înverzea în noi totul,
dar nu se-nțelegea nimic
să se afle, să se-aline.

Tălpile noastre goale au sunat ușor
pe coridoare astrale și lungi
în graiul soarelui natal
ca niște păsări de aur de pe pămînt.

Tînăr de ești

Tînăr de ești și paznic în turn,
nu poți uita gustul de viață al materiei –
unicul lucru care e viața.

Tînăr de ești peste zăpezi
dorind numai ce
sufletul nu poate avea sau are –
aprinde tot ce-i de aprins pe umăru-ți gol
și-naltă-te odată cu ziua.

Urme de pași pe steaua de purpură

A sunetul acela
Nici că se mai aude
Urechea mea supusă
Ține loc de memorie
Cu cît intră în seară
Stoluri de imnuri se rotesc peste casă
Ca un crunt și mortal curcubeu

Aproape-i amiază. Și cineva
Uimit
Un trup de om se prăbușî
Înghețat

M-am uitat și eu
Și am văzut
Doar
Urme de pași pe steaua de purpură

---

gheorghe buzoianu

PEISAJUL

Pe la mijlocul dimineții, după ce se învîrtise o vreme fără rost prin cameră, pictorul se apucă să deseneze niște cai sălbatici ; doi armăsari pestriți și unul negru galopau cu coamele fluturînde, văzuți din profil ; cei pestriți crupă lîngă crupă, cu boturile aplecate și nările lărgite, cel negru în urma lor, sărind peste un obstacol, cu trupul cabrat și picioarele din față întinse aproape la orizontală.

Trasa două-trei linii, estompa cu buricul degetului mare negru prea gras al cărbunelui și se uita mereu la ceasul cu cuc, enervat de întîrzierea Leontinei. Caii i se înfățișară deodată prea cuminți, i se păru că le lipsește frenezia, mototoli coala de hîrtie, o aruncă în coșul de sub masă și deschise fereastra dinspre strada Balanței.

Nu se sinchisi de prezența bărbosului în curtea casei de peste drum, îl mai zărise și aseară, cînd intrase pe poartă urmat de Silvestru. Mutu, adică Silvestru, cărase gheboșat două geamantane uriașe, din piele maronie.

Acum străinul scria ceva la masa de sub nuc ; își tuguia buzele, preocupat, creionul îi aluneca rapid pe pagină, uneori se scărpina cu mîna stîngă în creștetul capului. Obrazul prelung îi era înconjurat de o barbă marinărească, scurtă, avînd culoarea nisipului ce conține mult siliciu.

„Se va plictisi repede de strada Balanței ; mîine sau poimîine se va muta la hotelul din centru, într-o cameră cu baie, telefon și televizor ; și, peste un număr de ani, cînd amintirile i se vor sedimenta, va povesti nepoților cum a cutezat el să descindă aici într-o seară de mai, pe nepregătite, într-o locuință rustică...".

Reveni în mijlocul camerei, dezveli șevaletul, îl întoarse către lumină. Soarele primăverii pătrundea timid pe fereastra din stînga, diluat, străveziu, ca un sirop galben peste care s-a turnat mult sifon.

„Ce mizerie, stau ca un caraghios și o aștept pe Leontina. Mi-a promis că vine să pozeze, dis-de-dimineață".

Sosi destul de tîrziu, pe la unsprezece, întunecată și mahmură, dar după ce bău o sticlă de Pepsi se mai învioră, începu să blesteme toți bărbații din lume, ceea ce putea să însemne o oarecare bună dispoziție.

— Să-i ardă focu, domnu Androne, rosti cu vocea-i leneșă, răgușită, în timp ce se dezbrăca în spatele paravanului, toți sînt niște lași, niște profitori, dacă nu-i cunosc eu, atunci cine dracu îi mai cu...

— Bine, încuviință pictorul, într-un fel ai dreptate.

N-avea rost s-o contrazică, ar fi fost în stare să se supere, să plece și să nu se mai întoarcă niciodată.

— Grăbește-te, o îndemnă, se duce soarele, dacă mai pălăvrăgim o să termin nudul ăsta la paștele cailor.

Lucră îndîrjit, concentrat, uită să-i acorde Leontinei cîte o mică pauză ; sesiza că femeia așezată în jilț nu-i un obiect doar cînd observă cum se încruntă, parcă fulgerată de o durere ascuțită.

— Gata, o anunță, ești liberă, am să fac altădată ultimele retușuri, te-aș ruga să mai vii joi.

Ea aprinse o țigară, trase primul fum cu lăcomie, își înveli umerii și sînii cu un șal lat, ascunzîndu-și o parte a trupului mai mult din cochetărie decît din pudoare, apoi se apropie de fereastra dinspre stradă ; se trase puțin înapoi, pentru a nu fi văzută.

— Uite, ai un vecin nou, stă la masa de sub nuc și scrie. Zău dacă pot să pricep cum a reușit s-o convingă pe profesoară să-i închirieze casa. Trebuie să fie un tip al dracului de perseverent.

— L-am zărit aseară. Pariez pe oricît că nu va locui o veșnicie pe strada Balanței. Probabil vrea să consume un rest de concediu.

— Ba nu, tipul va sta acolo luni de zile. Mi-a spus Silvestru că s-a învoit cu el să-i aducă în fiecare dimineață un litru de lapte. Crezi că-i bolnav ?

— Poate...

— Nu prea arată, e bărbat bine, solid, îți face plăcere să te uiți la el.

— Atunci, uită-te în liniște. Eu dau o raită prin oraș. Am fumat enorm azi. Să-mi lași cheia sub preș.

Dezbrăcă halatul, aproape îl smulse de pe corp, își puse bascul din mers și trînti ușa.

O clipă fu ispitit să se întoarcă pe neașteptate, să motiveze că a uitat ceva. Oare în lipsa lui Leontina se ascundea tot în spatele paravanului, sau se îmbrăca fără jenă dinaintea ferestrei larg deschise, pîndind reacția chiriașului de vizavi ? Greu de ghicit... Poate chiar acum își trăgea peste umeri juponul descusut la subsuoară, poate fuma stînd lungită pe canapea, poate deschidea frigiderul și căuta vreo băutură. Se felicită în gînd că avusese ideea să încuie sticla de coniac în șifonier.

Casa profesoarei părea că se menține în picioare doar printr-o minune, cerdacu-i coșcovit semăna cu carnea părăginită a unei nave naufragiate, aruncată de uragan la țărmul unei insule pustii. Oare de ce-i venise în minte această comparație ? Poate din cauza noului vecin, care arăta ca un marinar ; dar n-avea cîtuși de puțin înfățișarea unui marinar bătrîn, măcinat de gută și artritism, aducea mai degrabă cu un pirat pregătit să abordeze galioane încărcate cu comori...

Nu mai scria, tocmai îndesa cu tutun o pipă scurtă, curbată ; aprinse pipa, pufăi de cîteva ori, apoi înălță capul, parcă avertizat de un al șaselea simț că cineva se uită la el insistent ; cînd întîlni privirea lui Androne zîmbi ironic, un moment, pe urmă reluă scrisul. Avea ochii atenți, pătrunzători.

Ce motive îl îndemnaseră să se aciueze în casa octogenarei, cum izbutise să se impună în fața unei femei încăpățînate, care pînă ieri refuzase orice fel de chiriaș ? Poate îi era rudă... Nu, imposibil, toți localnicii știu că bătrîna nu mai are nici un fel de rudă, de foarte multă vreme. Lucrul acesta îl aflase și el, Androne, la puțin timp după ce sosise în orășel, cînd încă locuia la celălalt capăt al străzii Balanței, în Casa Viziru ; da, bătrîna refuza orice relații cu vecinii, și poate tocmai din această pricină a fost uimit cînd poștașul i-a adus cartea ei de vizită, pe care scria : Gloria Eliza Meltzer — PROFESOARĂ DE CALIGRAFIE ȘI DESEMN ; odată cu cartea de vizită, în plicul cu aromă de gutui, îi fusese trimisă și oferta de vînzare a șevaletului ; acceptase oferta nu pentru că avea neapărată nevoie de un șevalet, ci pentru că gestul fostei profesoare îl emoționase, adică îl emoționase cu un an în urmă, cînd nu cunoștea pe nimeni în orășel și singurătatea și teama de ratare îi dădeau tot mai des tîrcoale...

Porni încet în josul străzii, cu mîinile înfipte în buzunare și umerii gîrboviți. Privit din spate semăna cu un actor care interpretează rolul

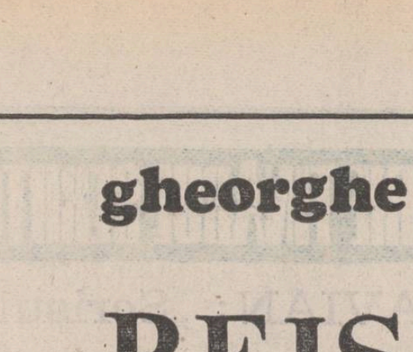

unui om abătut, împovărat de griji. Un fost student de-al lui îi spusese odată : „Maestre, dacă vă vede acum un admirator de-al dumneavoastră, își va închipui că **marele Androne** e un tip banal, minat de cine știe ce necazuri mărunte. Publicul și-a format o părere de nezdruncinat despre arta dumneavoastră, nu trebuie să-i decepționați. Vă implor, nu mi-o luați în nume de rău, corijați-vă ținuta !".

E adevărat, studentul acela în care crezuse într-o anume perioadă cu toată tăria — de ce ? — se cufundase mai tîrziu în deplină mediocritate.

Ocoli Casa Viziru, trecu pe lîngă fîntîna abandonată, cu ghizdurile ruinate, șovăi cîteva clipe, se întrebă dacă n-ar fi mai bine să se îndrepte către centrul orașului, apoi apucă pe cărarea invadată de buruieni. Aerul căldut mirosea a praf și a frunze arse. Își aminti cum sosise în orășel.

Era o seară cu cer noros. Căutase zadarnic o cameră, însoțit de ceferistul cu care intrase în vorbă la berăria din vecinătatea gării ; de fapt, bețivanul acela nu dorea nimic altceva decît să-i ofere cineva orice fel de băutură alcoolică, nu cunoștea nici un localnic, deoarece el însuși se mutase abia de o zi în orășel. Au colindat degeaba cîteva străzi, bătînd din poartă în poartă, primind pretutindeni răspunsuri negative. După ce s-a despărțit de ceferist, a început să plouă torențial, să toarne cu găleata. Potopul l-a surprins în dreptul Alimentarei de pe strada Balanței, un magazin mic, întunecos ca o cavernă. A rămas cîteva minute lîngă vitrină, zgribulit, ud leoarcă (trenciul se afla în valiza depusă la biroul de bagaje), întrebîndu-se dacă e cazul

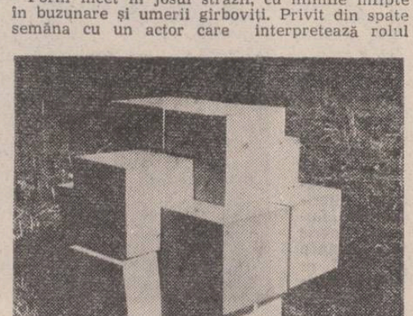

să cumpere ceva pentru a avea un motiv să păsească dincolo de prag. Avea senzația că s-ar putea să nimerească într-un mediu în care nu va fi agreat, că la cel mai mic gest necugetat va fi expulzat cu forță și grosolănie în lumea pe care tocmai o părăsise. Vînzătorul bea vin împreună cu responsabilul Lacto-Barului de-alături. Cînd l-au văzut, (orice străin li se părea suspect), au ascuns în spatele tejghelei borcanele de iaurt, folosite drept pahare. Pe eticheta sticlei golite scria: VIN DE MASĂ — Superior. „Cum e vinul ăsta ?" i-a întrebat, scoțînd din buzunar o sută de lei. „Deh, a mărmăit vînzătorul, cam acruț, dar în lipsă de altceva...".

Ploaia continua să cadă în falduri, izbea cu furie asfaltul peticit, se prelingea în rigolă, spumoasă.

„Bine, umpleți-mi și mie un borcan, mi-e frig, m-a răzbit apa pînă la piele".

Pe urmă le-a oferit pachetul de „Kent" și a făcut cinste cu un litru de vin, explicîndu-le că ar vrea un loc de dormit, provizoriu, că n-a găsit nicăieri o cameră, nici la hotel, nici la vreo gazdă particulară. L-au privit bănuitori, așa cum privesc locuitorii acestui orășel de cîmpie orice străin ivit pe neașteptate. Înainte de ora închiderii — afară se instaurase întunericul, ploaia se mai domolise, în magazin mirosea a scorțișoară și a lămîie — vînzătorul a zis :

„Uite care-i situația, maistre, ar fi o odaie liberă undeva."

„O iau. Nu pretind decît liniște și un pat unde să mă pot odihni."

„Pat există, bineînțeles, iar dacă-i vorba de liniște... Păi, domle, acolo îți vine s-o iei razna de atîta liniște. Bă, Mutule, ia du-l pe dînsul la Casa Viziru ! Dă-i camera aia pe care tu oricum n-o folosești...".

Dintr-o încăpere alăturată, probabil magazia, s-a ivit un ins roșcovan, scund ; brațele-i anormal de lungi, cu palme roșii, formau un contrast hazliu cu albeața puhavă a obrajilor ; urechile străvezii izbucneau în unghi drept de fiecare parte a capului, ca niște evantaie, pregătite parcă să capteze cele mai neînsemnate șoapte, iar pe frunte avea îndesată o șepcuță imposibită cu zeci de însigne. Îl chema Silvestru, dar avea un defect de vorbire, nu putea să-l pronunțe pe „c", adică rostea „t" în loc de „c" și din cauza asta toată lumea îi zicea Mutu. De pildă, în gura lui cuvîntul „borcan" devenea „bortan".

Casa Viziru era alcătuită din două corpuri fără etaj, situate față în față : unul cu briu lat de piatră, stucaturi complicate la ferestre și marchiză cu geamuri colorate, — celălalt o înșiruire de odăi joase, tip vagon. În fundul curții se afla un grajd, sau hambar, în care de ani de zile agoniza pe butuci un Ford străvechi, cu mustăți.

Pe Leontina a întîlnit-o încă în prima seară ; cît pe-aici să se izbească de ea, lîngă casa tip vagon. Ieșea din prima cameră, îndreptîndu-se către cișmeaua din dreapta porții. Ar fi trebuit să-l mire buimăceala ei, mersul ca de robot, dar n-a luat-o în seamă, nici măcar n-a salutat-o. Îl preocupau alte probleme. La drept vorbind nu putea s-o vadă prea bine, pentru că lumina irizată ce se strecura prin geamurile marchizei dezvăluia cu zgîrcenie spațiul dintre cele două case.

Odaia oferită de Mutu era mobilată cu un pat de spital, un dulap, o măsuță rotundă și două scaune desperechiate. În rest, era liniște, atît de multă liniște încît se simțea puțin stingher. Într-un fel, aproape regreta că locuința aceea va fi provizorie. Întotdeauna îl îngroziseră schimbările, adică schimbările ce țineau de un anumit program cotidian, cazanier ; le considera o imixtiune brutală în universul ideilor, un atentat asupra spiritului. Se hotărîse să plece din București după o îndelungată, chinuitoare chibzuință. În stînga îl avea vecin pe Mutu, în dreapta pe Leontina. Un timp a stat moleșit pe prag, a ascultat țiriitul monoton al ploii, pleznetul picăturilor pe acoperișul hambarului, apoi s-a întins pe pat, cu mîinile sub cap. A adormit imediat, toropit de vinul băut la Alimentară. De dimineață, cînd s-a dus să-și ia bagajul de la gară, ușa din dreapta era larg deschisă ; Leontina supraveghea aragazul pe care sfîrîia un mic ibric rosu ce s-ar fi potrivit mai degrabă cu o fetiță care se joacă cu păpușile, decît cu femeia aceea suplă, bine făcută dar șleampătă, nepieptănată, înfășurată într-un capot liliachiu rupt la poale. S-a oprit în loc, involuntar, parcă acționat de un nebănuit resort, a privit-o atent, două-trei secunde, mormăind un salut. După ce a trecut strada, s-a gîndit să se întoarcă, să-i propună vecinei să pozeze (de multă vreme îl obseda ideea unui nud construit într-o manieră deosebită), însă n-a avut curajul să i se adreseze, pentru că atunci nu știa nimic despre ea, nu-i cunoștea nici măcar numele.

Săptămîna următoare, cînd a rugat-o să-i devină model — contra plată, desigur, — ea l-a scrutat piezîș și i-a aruncat peste umăr o insultă, rostită totuși moale ; cuvîntul obscen a răsunat patetic în curtea pustie, constituind avansul timid al lungilor spovedanii de mai tîrziu. Cînd a revenit cu bagajele, a discutat vreo zece minute cu Sergiu Gorea și cu madam Pavlide, cei mai vechi locatari ; de fapt, l-au interpelat ei, uimiți, l-au întrebat pe cine caută văzîndu-l coborînd din taxi ; apariția unei mașini mici dinaintea Casei Viziru stîrnea, oricum, senzație.

La început a lucrat suficient ; s-a străduit și aproape a izbutit să ignore motivul plecării din București ; atelierul de pe Berzei îi apărea atît de îndepărtat, de ireal, încît își punea deseori întrebarea dacă nu cumva trecuse pe-acolo doar în vis : reușise, într-un anume fel, să se detașeze de o perioadă din viață, s-o împingă în subconștient cu prețul unui efort uriaș.

De Leontina îl despărțea un perete subțire, de paiantă, prin care în unele nopți pătrundea tusea seacă a unui bărbat, scîrțîitul penibil al somierei, sau susurul chiuvetei ; percepea totuși vag aceste zgomote, i se părea că sosesc de la mare distanță, că se strecoară cu greu printr-un tunel întortocheat.

---

15 DECEMBRIE 1979

L4

teatru t

Mobilă și durere

Unul din elementele fundamentale ale teatrului lui Teodor Mazilu, care-i formează originalitatea, este personajul său comic. În acest sens Mazilu se deosebește de tot ce s-a făcut pînă la el într-un fel care intrigă și fascinează. Am fost învățați să considerăm contradicția dintre aparență și esență drept una din principalele surse de comic în teatru. Iată o chestiune care nu se mai pune : eroii pieselor lui Mazilu disimulează aproape orice, cu excepția esenței lor. Ei nu mai practică nici acea duplicitate lăuntrică abisală care-i face pe ticăloși frumoși cel puțin în proprii lor ochi. „Negativii" lui Mazilu se dispensează de slăbiciunea sentimentală de a se considera buni, tot așa cum urmăresc cu o logică implacabilă distrugerea iluziilor altora în privința lor. Într-un anume fel, acest tip de personaj este sincer pînă la a înspăimînta, consecvent cu sine pînă la fanatism. În genere, mobilul său este ura față de un conținut uman pozitiv ; își „siluiește" sufletul, își elimină sentimentele — pentru ce ? Mai adesea pentru o ficțiune abstractă, pentru satisfacția sumbră de a acționa malign împotriva semenilor, ori pentru o „situație" care nu-i aduce de fapt nici-un avantaj. Eroii lui Mazilu se află în rău așa cum s-ar „afla în treabă", fără alt scop decît certitudinea că numai aici se realizează, că aici, în sfîrșit, sînt ei înșiși. Prin aceasta chiar, satira dramaturgului își exprimă ținta deschis, disprețuind ambiguitatea, anulînd orice speculație întrucît o privește.

Mobilă și durere este o comedie atroce, care dincolo de replica strălucită schițează în chip paradoxal ceea ce am putea numi cîteva destine negative. Unul dintre acestea este Sile, directorul cooperativei „Avîntul mobilei", parvenit virtos și mitocan, ahtiat după sute (evident hîrtia-monedă în curs), altul Gore, trepădus neobosit, josnic, activ pînă la nebunie. Melania („trecută de douăzeci de ani, a mai fost recăsătorită") reprezintă eternul feminin mazilian prin nimic idealizabil, goală concentrare de interes exprimate cu diabolică indiferență. Îi menționăm deocamdată doar pe ei, fiindcă în recenta reprezentație de la Teatrul de Stat din Oradea sînt singurii care au beneficiat de interpretări corespunzătoare, datorate actorilor Liviu Rozorea, Nicolae Baroșan și Cristina Schiopu. Subliniem cu această ocazie și un fapt care începe să fie remarcat de oamenii de teatru : o interpretare nepotrivită în cazul personajelor lui Mazilu le declasează estetic, ca să ne exprimăm astfel, le face să eșueze în **scheci**, iar pentru critic devine de prisos să le mai analizeze. Fără a se arăta prea stăruitor în edificarea spectacolului (totuși o premieră pe țară !) fără, de asemeni, a aprofunda toate caracterele cu fervoarea și necrutarea pe care ele le reclamau, regizorul Mircea Cornișteanu a izbutit în cîteva momente să-i facă pe eroii amintiți ca în nefiirescul lor ontologic să pară firești unii față de alții. Ceea ce înseamnă că a pătruns cel puțin o notă caracteristică a dramaturgiei lui Teodor Mazilu.

Marius Robescu

film f

Omul care ne trebuie

O lume de interese contradictorii este scenariul lui Ion Băieșu la filmul **Omul care ne trebuie.** Există în primul rînd un maistru care hotărăște să se retragă într-o viață mai liniștită după douăzeci de ani în care a colindat de pe un șantier pe altul ; sînt însă interese superioare care încearcă să-l abată de la hotărîrea lui ; este apoi familia maistrului — soția și doi copii, fiecare cu interesul său ; și mai sînt, în sfîrșit, o mulțime de alte personaje care se zbat, se frămîntă, se insinuează sau intră cu forța în viața eroilor, în lupta pentru propriul interes... În această confruntare de oameni atît de siguri pe ei și pe ceea ce vor de la viață, fiica și fiul maistrului sînt singurii care par că nu știu ce vor — firi contradictorii la prima vedere, în care se recunoaște însă la o analiză mai atentă o generație mai complexă... Așa cum este, scenariul putea fi partitura unui film deosebit de interesant — cu condiția ca problemele pe care le ridică, unele din ele doar sugerate, să fie luate în serios și duse mai departe... Regizorul Manole Marcus nu ridică însă mănușa aruncată de Ion Băieșu : multe din personaje sînt transformate în caricaturi, împinse în pitoresc, filmul luînd astfel o alură glumeață care nu este deloc în folosul său. Jean Constantin, Nicolae Teică, Ovidiu Schumacher, George Mihăiță, Constantin Rucăreanu, Marga Barbu, Mircea Anghelescu, Matei Alexandru sînt, în interpretarea lui Manole Marcus, o galerie de caricaturi inofensive, devitalizate... De cu totul alt tratament se bucură personajele principale jucate de Ilarion Ciobanu, Catrinel Dumitrescu, Jeana Gorea : calitatea lor umană nu poate fi pusă la îndoială, ba chiar este subliniată în contrast cu tropismele menajeriei din jur. Manole Marcus evită, prin satiră, adevărata confruntare de caractere, de interese și mentalități, rezolvînd comod, părtinitor, situațiile care conțineau „primejdia" dramei.

Nici ceilalți realizatori nu fac vreun efort în direcția obiectivării. Imaginea este, și ea, convențională, fără apetitul amănuntului semnificativ, muzica lui George Grigoriu acompaniază optimist-tinerește, decorurile sînt impersonale... Întreg cadrul social, psihologic, este în cele din urmă impersonal — o construcție din prefabricate preluate din depozitul darnic al cinematografiei noastre, care oferă comodități de tot felul. Suficiența în înțelegerea umanului, siguranța cu care Manole Marcurs desparte binele de rău, obligă filmul să se oprească la suprafața faptelor. Chiar personajul cel mai complex al filmului, jucat de Catrinel Dumitrescu, în tonul unei sensibilități ursuze, morocănoase, este lipsit de semnele candorii, nesiguranței, nonconformismului vîrstei, pozei și generozității, care i-ar fi dat o cu totul altă statură dramatică. Dacă ar fi fost mai interesat de lumea filmului său, dacă ar fi avut tăria să treacă dincolo de aparențe, cred că Manole Marcus ar fi realizat mai mult decît această comedie, în mare parte convențională.

Nicolae Mateescu

televiziune tv

Nichita Stănescu și interviul

Apariția pe micul ecran a lui Nichita Stănescu a constituit și constituie mereu un eveniment, acesta fiind nu numai o mare personalitate poetică, ci și un strălucit intermediar între poezie și marele public. Spre deosebire de alți confrați care încearcă să-și explice creația în fața camerei de luat vederi cu timiditate, ori, aparent, concesiv, Nichita Stănescu știe că un poet care există în conștiința publică exclusiv prin opera sa „imperfectă" nu poate fi altceva, indiferent în ce situație ar fi pus, decît creatorul acestei opere. El nici nu se teme și nici nu-și exagerează emoția în fața teleobiectivului pe care și-l supune cu vervă, obligîndu-l să-l urmeze pentru a descoperi împreună „starea de poezie" pe care numai un creator autentic o poate releva pe dimensiunea unui ecran dincolo de care se simte privit și ascultat de milioane de oameni. Am văzut de prea multe ori confrați ai poetului sau alți creatori de artă parcă legați de aparatul de filmat, tiriți de acesta spre cele mai incredibile expresii, spre cele mai neașteptate platitudini și opinii de serie, pentru a nu evidenția prezența de spirit a lui Nichita Stănescu. Desigur că la această prezență impresionantă contribuie nu numai poetul însuși, ci și intervievatorul a cărui misiune este mult mai complicată decît pare. A ști să întrebi este prima condiție pentru a obține răspunsuri care să merite să fie ascultate. Nemaivorbind că primul care judecă întrebările și hotărăște cum să răspundă este chiar cel întrebat. Dacă afară plouă și-l întrebi pe un poet „cum e afară", firește că și acesta îți va răspunde că plouă pur și simplu, ceea ce va face să plouă și în mințile și sufletele noastre. Sânziana Pop, în afară că știe să-și pună și singură întrebări pentru a-și găsi răspunsurile în propriile sale cărți, știe și să întrebe pe ceilalți exact ce-i interesează și, implicit, ne interesează pe noi. Recentul său interviu cu Nichita Stănescu a exprimat tocmai această corelație între întrebările ei și răspunsurile poetului, unitatea lor de „interese". Nefiind primul, ne așteptam la aceasta și nu facem aici decît să ne declarăm absolut de acord cu acest mod de „dezvăluire" a unui mare poet de către cineva care îl cunoaște bine și care îi creează astfel de la început ambianța propice mărturisirii. Din păcate însă, spațiul acordat a fost mult prea restrîns, puțin peste 10 minute. Ne-a mirat că „generozității" celor doi li s-a răspuns cu atîta zgîrcenie, simțindu-se pe alocuri chiar și excesiva duritate a mesei de montaj. Succesele de pînă acum ale interviului T.V. în aria cultural-artistică, ne obligă din cînd în cînd să revenim asupra modului lor de realizare și, mai ales, în cazul de față, de „exploatare" în emisiuni. Pentru că este păcat (și se știe cît de păgubos) să faci două lucruri deodată. Unul bun este de-ajuns.

Iulian Neacșu

După ce a terminat ilustrațiile la cartea de basme, s-a hotărît să facă niște peisaje pe cîmpia din spatele Casei Viziru, sperînd că lucrul va decurge cel puțin ca în prima săptămînă, adică mulțumitor, dar începuse să-l domine iarăși (ca în momentul părăsirii atelierului de pe Berzei) îndoiala față de sine, impresia tot mai accentuată a ratării și chinuitoarele insomnii. Se trezea în mod regulat pe la orele trei noaptea, rămînea citeva minute cu privirile pironite asupra ferestrei, teribil de lucid, apoi începea să se frămînte în așternut avînd senzația că niște ciocănele îi bat timplele. Era nevoit să se îmbrace repede, să iasă din casă și să hoinărească pînă în zori pe străzile orășelului. Avea oroare de medicamente, nu voia să recurgă la ajutorul somniferelor.

Ochii zidurile năruite ale fostei cărămidării, se îndreptă către pîriul ce mărginea cîmpia; se așeză pe mal, scoase din buzunarul de la piept caietul și creionul, se hotărî să schițeze peisajul de dincolo de pîriu. Îl știa pe de rost, aproape că nu trebuia să se mai uite la el. În zare, dealul cu livezi de pruni, la poalele lui clădirile I.A.S.-ului, iazul și stîlpii de înaltă tensiune. Făcu mai multe variante, clipind mereu din pricina intensei lumini portocalii care vibra în văzduh, deasupra șirurilor simetrice de pruni. Ultima schiță i se păru reușită, o semnă, apoi depuse caietul pe iarbă, își înconjură genunchii cu brațele și închise ochii.

Șezu nemișcat minute întregi, moleșit, aținînd cu intermitențe; i se perindară prin minte fragmente ale tablourilor din ultima expoziție, zîmbetele îngăduitoare ale citorva colegi, toastul ditirambic rostit la restaurant, seara, de un oarecare critic, aplauzele prea spontane pentru a fi sincere, clinchetul voios al cupelor de șampanie...

Tresări, deranjat de un zgomot venit din stînga. Întoarse capul și-l zări, la vreo zece metri distanță, pe bărbosul care reușise performanța de a închiria casa fostei profesoare de caligrafie și desen. Golea pipa, o ciocănea de tocul pantofilor. Își schimbase îmbrăcămintea, purta pantaloni din velur verzui și o bluză de doc, mototolită, cam uzată.

— Bună, rosti bărbosul. V-am întrerupt reveria?

— Nu...

N-avea chef de conversație, dorea să fie lăsat în pace, să nu fie tulburat tocmai acum, și mai ales în locul acesta, pe care îl considera numai al lui.

— De fapt, continuă bărbosul, am fost rugat, în cazul cînd vă întîlnesc, să vă transmit ceva.

— Mie?! Ce anume?

Bărbosul se strîmbă (poate nu-i convenea sarcina ce și-o asumase), înălță din umeri de parcă ar fi dorit să se scuze și se apropie agale. Întinse o mînă osoasă, foarte bronzată, cu degete agile.

— Permiteți? Mihai Prodan, inginer.

— Androne...

— Mi-a spus Leontina să vă transmit că nu va mai poza niciodată.

— Niciodată? Așa, hodoronc-tronc!

— Așa... Amănunte să nu-mi cereți, n-am de unde să le știu. M-a condus pînă în dreptul ultimei case de pe strada Balanței și, înainte de a intra în curte, m-a rugat să vă anunț că astă seară părăsește localitatea, în mod definitiv și irevocabil. Chiar așa a zis: **definitiv și irevocabil.**

— N-am să alerg după ea...

Urmă o pauză lungă, stînjenitoare, întreruptă brusc de Prodan:

— Pot să mă uit la schițe?

— Puteți...

— Îmi plac. Dacă așterneți pe pînză peisajul ăsta, vi-l cumpăr eu. Dar trebuie să vă grăbiți, perspectiva se va schimba în curînd.

— Mută cineva peisajul din loc?

— Nu-l mută nimeni, dar va fi astupat în întregime, între pîriu și deal se va construi o platformă industrială.

Îndesă pipa, o aprinse și reluă cu voce tăioasă, vindicativă, de parcă s-ar fi așteptat să fie întrerupt, sau contrazis după fiecare frază:

— Va fi o lucrare grandioasă, vă rog să mă credeți! Am condus mai multe șantiere, am muncit în citeva părți ale țării, dar nicicînd n-am fost atît de emoționat. Mă simt aidoma unui începător, am trac, azi noapte m-am trezit pe neașteptate, am aprins lumina și am consultat iarăși planurile, aveam senzația că ceva nu e în regulă, mă gîndeam că de astă dată puterile îmi vor fi depășite, că n-am să mai pot face față... Teama e omenească, nu?

Întrebarea era retorică. Androne nu răspunse, nici nu putea să răspundă, pentru că Prodan reluase monologul, glasul lui revărsa o mulțime ametitoare de cifre, alăturate de cuvinte ca beton, fontă, cărămizi, macarale, cherestea, excavatoare...

Și, puțin cîte puțin, pictorul fu fascinat de glasul acela pătrunzător, vioi, avu o viziune, un formidabil vis pe care îl trăi cu deosebită acuitate, percepîndu-l cu toate simțurile, văzu larga cîmpie cutreierată de zeci de camioane, de macarale, de compresoare, printre care se agitau oamenii, bezmetică și totuși ordonată viermuială, auzi duduitul motoarelor, hărmălaia vocilor, simți în nări mirosul de sudoare, amestecat cu cel al pămîntului proaspăt săpat, al benzinei, al uleiului încins.

Realiză că începea să se însereze doar cînd „astupătorul de peisaje" — cum avea să-l numească mai tîrziu, în glumă, pe inginer — îi puse mîna pe umăr. Pe creasta dealului pîlpîiau ultimele raze de soare, pîriul clipocea leneș, cu reflexe albăstrii, cîmpia se transforma treptat într-o pată cafenie.

— Știi, am să-ți fac peisajul. Astă seară consult schițele și mîine dimineață mă și apuc de lucru.

Porniră împreună pe cărarea ce ducea către strada Balanței. În dreptul Casei Viziru, Androne avu o scurtă ezitare, se opri citeva momente, își mușcă buzele, apoi porni mai departe, oftînd, grăbindu-se să-l ajungă din urmă pe Prodan.

(Fragmente de roman)

cleopatra lorințiu

CÎNTEC AURIU

Reîntoarcerea

Simbătă noaptea.
Soseai totdeauna cu daruri.
Te așteptam nerăbdătoare.
În buzunarul drept, nisip din Monterey.
În buzunarul stîng, o pană de pescăruș.
Îmi zîmbeai din ușă.
Eu adunasem în minte
colecția gesturilor tale posibile
un fel de ierbar foarte prețios.
Nu îndrăzneam. Între mine și ea, bucuria
se întindea pînza subțire a fricii.
Apoi camera se micșora,
devenea doar un punct fierbinte și dureros.
Simbătă seara veneai.
Mereu definitiv și real.

Cutia muzicală

Toată noaptea a plouat.
M-am gîndit cu bucurie la tine și cu
tristețe la cei doisprezece kilometri
care ne despart. „Ne despart" e un fel de a
spune.
Chiar acum cînd răscolesc cuvintele, hainele
găsesc printre ele multe care ți-au aparținut.
Îți păstrează conturul, mirosul, neobișnuita
putere.
Deschid cu o cheiță această cutie muzicală
decorativă și demodată.
Prin simpla deschidere ea îmi trimite o bucată
de cîntec.
Așadar mecanismul pe bază de arc
îmi dăruiește propria lui destindere, revenire.
El este paznicul cîntecului, nici pe departe
cîntecul însuși numai că într-o detenție
atît de muzicală, întemnițat și temnicer,
solidarizați, au alcătuit o imagine unică.
Plouă cu generozitate. Se bucură cîmpul.
Acum cuvintele au miros și hainele înțeles.

Sacré du printemps

Printre copaci se vedea castelul.
Dimineața, cînd se schimbau străjile.
Straja de noapte se topea ca un abur pe lac.
Straja de dimineață
venea alergînd nebunește prin rouă.
Dacă-aș fi fost copac,
să nu mai plec de acolo
niciodată, în nici una din vieți.
Pasărea a pornit de pe ram.
A căzut săgetată la pămînt.
Gîndul concentrat asupra mea
l-am pierdut.
Toată puterea s-a îndreptat către ea.
Ah, o clipă de neatenție
cum a putut strica totul !

Livada

Despre dimineață v-aș putea vorbi.
V-aș putea povesti dimineața de azi din
livadă.
Învățăturile pe care mi le-au înlesnit pomii.
Sîrguința pe care au dovedit-o vietățile.
O lumină divină cădea
spun așa cu toate că știu cîtă putere
adună cuvintele și cît de puțină putere pot
dărui.
Despre dimineața de mai în livadă v-aș putea
vorbi.
Nu cum e fumul, nehotărît, slab din fire,
învăluitorul
ci așa cum e pomul, locul rînduielii, deopotrivă
al tihnei și al netihnei aș vrea să fiu, am gîndit.
Împrejurul mă primise în sine,
îmi dăruise locul și rangul meu de ființă.
Iată, îmi spun : înfloriți sînt merii și perii.
Cireșii se îndreaptă spre fruct.
Melcii, pe cărare. Jivine mici foșcăiesc
în lăstăriș.
O lumină preasfîntă. Iarba deasă.
Slujba de dimineață a graiului păsăresc
printre frunze ca între foile unei
cărți mirositoare.

Apoi te-am privit cu multă dragoste
peste dunga luminii pălind.

georgia celeapcă

debut

TREI NINSORI

Ploua ca-n orașele binecuvîntate de Soare și Amiază, totul e liniște și oamenii se curăță și blestemă.

Georgia își înnoadă singurătatea cu planuri de lecții, cu gînduri, multe gînduri.

Totul e balanță, albul e prieten cu soarele, nimic nu rămîne neplătit, trec prea repede zilele, sîntem ca niște călăreți nebuni și singuri, tot ce se află în urcuș e inestimabil, somnul prea mult înseamnă boală, necaz, ai vrea să uiți ceva, fată dragă...

În fiecare zi e în localul acela, verde și neaerisit, își comandă o cafea și stă singură, e o ființă ciudată și neterminată, totul e neterminat la ea și ochii sînt neterminați, mai ales ochii, te întreabă cîte ceva ochii aceia, oamenii o cred nebună, ea moare însă de singurătate și de dor, e cel mai neterminat ghem de durere pe care l-am văzut vreodată.

Georgia are mîini de spălătoreasă, bondoace și tinere, caută, caută, cu multă disperare caută, numai Hemingway o mai liniștește, puțină liniște, uneori prea puțină liniște pentru atîta căutare și dor.

Vine seară de seară în localul acela verde și neaerisit, m-am gîndit de multe ori dacă doarme ; merită ceva pe pămîntul ăsta, ceva ce aștepți cu atîta disperare, cu atîtă dorință. Are tăceri de apocalips în ea, are picioare nervoase și lungi și mîini de spălătoreasă și mai ales este hotărîtă să aștepte. O cafea și țigări, seară de seară, lumea o crede în continuare nebună sau crescătoare de papagali roșii.

Acum mă întreb dacă era frumoasă Georgia și-mi spun că era în disperarea ei cea mai frumoasă fată din oraș. Nu reușea nimeni să se apropie de ea. Era ca un arici tînăr, verde în încrîncenarea ei. Am încercat de mai multe ori, dar simțeam că mă urăște, eram poate singurul care o făceam să piardă din încrîncenare, din singurătate, zilele se închegau în săptămîni și săptămînile în luni și Ea rămînea pentru mine tot o enigmă. Știam că nu e nebună și mai știam și restul. Știam că înflorește ca nimeni alta și mai știam că de ea depindea ceva din mine. Aș fi vrut să o văd senină ca pe o zi de Sărbătoare, regină absolută, albă, uneori credeam că tot Universul i se datorează. Ea tăcea însă adînc. Toată lumea o suspecta în continuare, nu înțelegeam de ce plătește ea totdeauna totul pentru toți. Își plătea singurătatea. Cînd a început să ningă, o vedeam des, prea des chiar, mă speria exaltarea ei în fața albului, ochii i se oglindeau imensi în oameni și fapte, am auzit de la cineva că e la școală, predă într-un sat de țigani, țigani frumoși și deștepți, că ea cumpăra întruna șoșoni pentru elevii țigani frumoși și deștepți. Era în anul 1960 și eu îmi scriam ultimul capitol al unei cărți despre oameni și pămînt.

Unii îmi spuneau că e bătrînă dar că totul capătă strălucire lîngă ea, unii că e credincioasă și că se închină răsăritului și blestemă apusul, nimic însă nu se potrivea cu ce simțeam eu că e cu ea.

Fiecare zi care trecea peste Ea și mine, zi albă sau zi roșie, mă atîța tot mai mult. Aveam nevoie de Georgia ca de mine în zilele mele bune.

Cred că dacă ar fi dispărut din oraș aș fi găsit-o, oriunde ar fi fost, după Soare, dacă era vară, după frunze toamna, iarna după zăpadă iar primăvara după copaci. Știam multe despre ea. Știam că e frumoasă. Știam că tot ce atinge înflorește. Dar nu știam cum înflorește ea. Oamenii o credeau în continuare Fata Morgana.

Nimeni nu avea timp, prea mult timp să-și lămurească credința despre ea.

Ea era un element acolo, de-o fracțiune de secundă pe retina și gîndul lor. Numai eu eram gol de gînduri despre ea. Două zile a venit în negru, ca o odaliscă. Era multă lume în jurul ei, rîdea strident și gesticula larg, n-am recunoscut-o decît numai după rîsul acela care numai al ei putea să fie, mustind de durere. În seara aceea am plecat mai trist ca niciodată. Apoi am lipsit mult timp. M-am întors cînd nu mai puteam. Dispăruse. Mult timp n-am mai știut nimic despre mine decît tulburarea aceea verzuie și amară ca scursoarea bilei, mi se în-

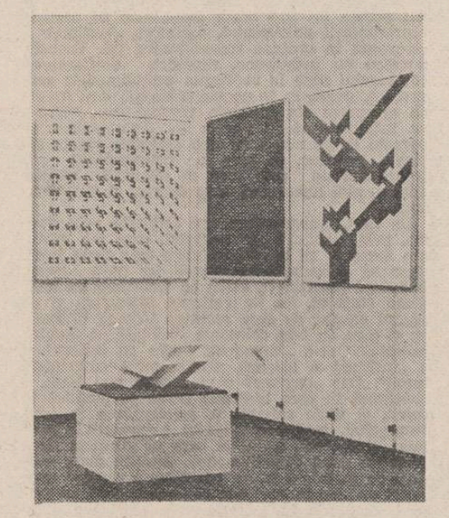

cleștase gîndul pe ultima ei apariție, eram bolnav de atîta căutare, la limita mea însumi, primisem un premiu, am uitat să spun că pe timpul acela eram și eu, ca și alții, mulțumit de mine. Am plecat acasă, credeam că o să scriu acolo, dar amintirile se rostogoleau în mine, zuruiau ca niște bile verzi.

Oamenii satului înfloreau și acum pămîntul cu sapele ca atunci cînd eu creșteam frumos, nimeni nu se ocupa de creșterea mea, uneori plecam la vie desculț și cu sapa, ăsta e-l Aurichii Ghea, șușoteau suratele pe la porțile înalte ridicate în cinstea Soarelui și-a fîntînilor, eu eram mîndru de asta pentru că mama nu văzuse America dar se scăldase în griu pînă la creștet și-și lăsase subsuorile să miroase frumos.

Diminețile la vie erau albe sau roșii.

Și acum eram mîndru că mă născuse femeia cu călciiele nerotunde, ultimul capitol se scria greu, vorbeam cu oamenii satului despre ale lor și ale mele, mă împrietenisem cu medicul veterinar și cel pediatru, învățam și vedeam cum se naște, apoi a venit și timpul rămasului bun.

Trei ninsori ca trei cețe de miei albi au trecut peste mine și peste cei apropiați mie și am revăzut-o. Era mai frumoasă decît lumina, totul era nervos în ea pînă și vorba. Era ca un coleg la masă, ne era un fel de dor cînd ne-am revăzut. Mi-a certificat lucrul acela de care aveam atîta nevoie că niciodată n-o să poată să fie a cuiva, că e un fel de Moromete neterminat, ca și altcineva, apoi s-au mai spus multe lucruri despre cît de primăvară este, că femeia ar trebui să aibă fuga aceea continuă după bărbat dacă el știe să mîngîie ca și cînd ar înflori pomii. Multă vreme nu s-a mai spus nimic, totul în circiumă era de-un verde mort, oameni sănătoși și penibili, colegul meu era ca o tăcere, îi vorbeau numai părul și mîinile, colegul meu o iubea mult pe Georgia, își mîngîiau dureros mîinile și totul era o durere, nu știu ce căutam eu acolo între frumosul sau nefrumosul lor, nu-mi dezlipeam gîndul de pe o faptă netrecută și neterminată, un fapt al meu de mare dragoste și despre un pat de nuntă.

La un moment dat totul s-a amestecat și era mînăstire și era cer și mare bucurie, mare. Georgia rămînea în continuare o mare enigmă, oamenii o suspectau în continuare, peste ani am auzit că Ea, frumoasă ca lumina și tînără, creștea papagali roșii în satul acela cu țigani frumoși și deștepți.

dora cărbunescu

O aripă din trupul meu a spus

trec herghelii centauri
trec anii de ursită fum
o piatră mortuară vine
se cuibărește-n patul meu acum
crezui mai lesne timpul și destinul
un orologiu și un semn de carte
amețitor urlam sub vrăbii
că bat la cer acolo nu se bate
mi-am scris cu soare moartea
sub pămînt mi-am scris
cuvîntul încolăcit ca limbile de șarpe
în jurul gîtului juvăț de frig
poate e cald în altă lume
o aripă din trupul meu a spus
pe cap mi s-a deschis o poartă o genune
viermii s-au stricat de ris
mai pot să mor de cîte ori mi-e vrerea
mai pot să beau urcioare cu nisip
lanțuri de aur își zornăie părerea
drumul devine grotă sau tertip
dar unde să alerg de ce să tac
bolnavă carnea mi-e de așteptare
în iele se prefac și-n vircolac
ochii iubirii mele ca zilele polare

O peșteră mi-e lumea

veșminte bizantine de purpură și aur
îmbracă realitatea carusel și orar
o peșteră mi-e lumea iar eu sînt meșter faur
al lumii personale de gheață și mortar
dacă aspir la somn mă ceartă liliecii
cu filfîiri de aur m-alungă cucuveaua
eu făuresc agale ce-au făurit aztecii
în pomul meu se coace alene peruzeaua

Descîntec

Te du și te scaldă
în apă mult albă
să-ți fie de soare
pielea muritoare
și vino pe seară
balaur de ceară
și vino pe noapte
la mere de fier
cu trupul de fier
dar vino pe ziuă
ca piatra de piuă
te du și mă cere
la stîlpii de fiere
că-s mulți și mărunți
cărunți arnăuți
te du și te luptă
în vorbe de trîntă
pe cal desnodat
hrănit cu nucă de om
și dinții de jar
armăsar
mă duc și mă scald
în singe de brad
în norul de jar
fluier sugrumat
mă duc și mă lupt
cu îngeri de argint
dovadă ți-aduc
pașa pasvan-oglu
cu sufletul oblu
care doarme foc
la umbră de joc
și dacă mă iei
și dacă te iau
din ochii mei verzi
să-ți faci locuri mari
ape de pămînt
viață chihlimbar
fără lăutar
descîntat în var
doinește subt lună
din solzul de stimă
pe limbă bărbată
și nedespicată
dacă te ascult
dacă te aud
peste malul vînt
îți fac legămînt
îți fac jurămînt
întors pe pămînt
de nouă mări
de nouă surori
ursitori feciori
să nu am parte de
moarte
dacă nu-ți sunt roabă
te du și mă bate
cu umbrele haite
smucite și sparte
ia-ți arme nevrute
lăncii lăute
frunzele mute
căruțe cu miere din păr
de muiere
te du și mă cere
la munții de cretă
la apele vii
la surori cîmpii
și dacă mă dau
și dacă te dau
cînd ești lumină
inimă haină
te du și socoate
de-s țițele toate
de n-au fost prădate
te du și te saltă ca
domnul din baltă
și strigă-ți blestemul
și cheamă-ți blestemul
te du mai departe
de ceruri, curate
și adu-mi dovadă
fără inimioară
dacă vii curat
șapte sori nemuritori
zilele să-ți tie
ferecați cu laur
ai tăi au să fie
numele să-ți ducă
pînă-n soare nou
pînă-n alte stele
care-s mititele
să nu vii pe drum
să nu vii pe pod
de vicleim irod
că ești împărat
și ești descîntat
să rămîi bărbat.

radio

Bucuria sportului

De multe ori au lăudat cronicarii radio **Orele Serii** — și pe bună dreptate, fiindcă în general aceste emisiuni urmăresc un ritm viu al faptelor, nu se bazează pe stucatura fadă a oratoriei de convenție. Rubrica era, deci, apreciată după cuviință, însă nu am putut rezista tentației de a comenta „Orele serii" de luni, pe temă sportivă. Fiindcă în zilele acelea, cînd urmăream cu toții încîntați, la televizor, transmisiile campionatelor mondiale de gimnastică de la Fort Worth, Texas, redactorii sportivi radio, perfect sincroni, au stabilit în clipele noastre de entuziasm legătura (la telefon) cu Melita Ruhn, Dumitrița Turner, Emilia Eberle și Bela Karoly, după obținerea minunatelor victorii, îndelung comentate, ale echipei române de gimnastică. Văzusem pe ecran performanțele gimnastelor noastre — cu un ochi „expert", „dresat", aș zice, mereu mai răsfățat de citiva ani încoace să vadă mișcările corpului omenesc ce-și pune în valoare potențele plastice. Nu poate să nu ne tulbure din nou o asemenea demonstrație a jocului dintre corp și perfecțiunea mișcării, latentă în el. Dincolo de frumoasa lor evoluție în văzduhul deodată mai ușor, miraculos lipsit de tiraniile gravitației, ce mai puteau să ne spună gimnastele ? Cuvintele bucuriei lor, desigur, rostite cu voci copilărești încă — și „înțelepte". Bela Karoly, „artizan al succesului", după expresia unui comentator al emisiunii, și-a exprimat fără nici o reținere entuziasmul pentru reușita în **intrecere,** surpriza recunoașterii pe care el știa atît de bine cît o meritau. Un moment feeric, după spusele sale, răsplătind munca cinstită a echipei — și harul, adăugăm noi. Singurul lucru de care ne-a părut rău la emisiunea aceasta a fost că surpriza legată de succesul fetelor i-a făcut pe redactori să nu-l mai amintească pe Dan Grecu, deși Cristian Țopescu a avut prilejul să ne convingă (tot la televizor) de faptul că gimnastul român a făcut o performanță imbatabilă la inele. E păcat să ne tocim la spectacolul unei realizări de acest nivel, construită în ani pe o pantă lină, dar sigură a perfecționării, în care sportivul și cei ce-l pregătesc (în primul rînd Mircea Bădulescu), s-au investit cu greu calculabilă dăruire.

La aceeași emisiune a vorbit, ca invitată, Iolanda Balaș, despre medalia de aur obținută de ea în 1960, cînd a și stabilit un nou record olimpic : 1,85 m la săritura în înălțime. Confesiunea ei deschidea un unghi neașteptat și — paradoxal — atît de firesc al sufletului de mare sportiv. Pentru ea, tinără învingătoare la Olimpiadă, sfîrșitul jocurilor pe stadionul din Roma a fost o **taină,** păstrînd ceva din sensul antic al demnității și armoniei. Nici unul din celelalte locuri ale lumii pe care ea a avut din plin prilejul să le vadă nu s-a putut compara cu revelația inexprimabilă, în fond, pe care a avut-o participînd la serbarea atletică a omului. Mărturisirea mi s-a părut, în felul în care a fost exprimată, un „pasaj" radiofonic de o rară autenticitate.

Realizatorii emisiunii: Nicolae Soare și Gabriel Cosma.

Ioana Ieronim

plastică

Redescoperirea sensurilor

MIRCEA MIHAI CIOBANU face într-adevăr, așa cum îmi sugera într-o discuție la fața locului **(Galeriile Municipiului)** distinsul coleg Vasile Florea, o pictură de muzeu. În sensul că dacă unele dintre pînzele sale ar fi expuse într-un lăcaș unde sînt prezente în succesiunea lor istorică opere ale maeștrilor picturii românești și universale, lucrările lui Mircea Mihai Ciobanu nu ar face notă distonantă și vizitatorul, remarcîndu-le, le-ar putea înscrie într-o zonă problematică și de calitate ilustrată de nume alese. Această observație implică două aspecte care poartă la judecăți de valoare ușor diverse : în primul rînd ar putea sublinia o dependență putînd intra în categoria filiațiilor nobile și fermecătoare prin anacronism, în al doilea rînd ar putea sugera faptul că pictorul a asimilat lecții de meșteșug și se prezintă ca un adept al ideii că pictura este și rămîne, ca orizont de preocupări, cam ceea ce a început să devină de la Renaștere încoace, acest încoace oprindu-se la momentul dislocației formei și ofensivei nonfigurativului. Este deci de precizat că observația privitoare la calitatea muzeală a picturii lui Mircea Mihai Ciobanu are în vedere acest al doilea aspect. Căci, oricum, nu poate fi anacronică îndrăjirea cu care se întoarce la izvoare pentru a privi alte experiențe cu ochi proaspeți.

Trebuie să considerăm că Mircea Mihai Ciobanu face parte din rîndul acelor pictori care nu se sfiesc să considere obiectele obiecte, peisajul peisaj și ființele ființe, care sînt gata să sacrifice un artificiu în favoarea impresiei pregnante de real. E un sens profund și de multe ori dramatic în pictura acestui tînăr de treizeci de ani, care are o capacitate deosebită de a imprima culorilor energia lăuntrică ce dă viață ansamblului. A devenit la ei convingere intimă ideea — insuflată de maestrul Baba unei întregi pleiade de tineri și talentați artiști — că tonurile închise, folosite cu atenție și meșteșug pot contribui esențial la definirea spațiului pictural ca un spațiu al tensiunilor, dramatic și neconvențional. La consolidarea acestei concepții a contribuit poate gustul evident pentru minuirea materiei picturale nu ca o simplă masă fluidă, ci ca material de construcție manevrabil precum pietrele și tencuiala în zidărie. Puțini pictori, chiar dintre cei maturi și consacrați, au un gust pentru corporabilitatea suprafeței pictate, precum Mircea Mihai Ciobanu. Numele care vine automat în memorie este cel al lui Petrașcu. Unele dintre peisajele și naturile moarte ale pictorului nostru pot face o companie agreabilă lucrărilor ilustrului său predecesor.

Achiziția cea mai însemnată a artei lui Mircea Mihai Ciobanu ni se pare a sta în orientarea consecventă spre redescoperirea sensurilor și posibilităților picturii privind din interiorul și nu din afara ei. O asemenea perspectivă asupra artei poetice proprii îl menține într-o zonă de preocupări în virtutea că pînzele sale se încarcă de puternică și gravă umanitate.

Grigore Arbore

muzică

Panoramic XX

Stagiunea bucureșteană cunoaște acum un moment deosebit de favorabil muzicii contemporane, românești și universale. Mai ales în acest ultim domeniu (căci în muzica autohtonă cadența concertistică a început de citiva ani să se acorde cu producția componistică), zilele din urmă au consemnat spectaculoase compensări repertoriale. Poate că tocmai acum putem cu și mai multă autoritate să remarcăm importanța valorică a școlii românești, așa cum apare ea în concerte paralele — cel semnat de flautistul Voicu Vasinca și percuționistul Mircea Ardeleanu a fost un eveniment — sau exclusive — concertul susținut de formația Ars Nova, condusă de Cornel Țăranu, din păcate obturat de o publicitate lacunară, de așa manieră încît mulți dintre **insider**-i (subsemnatul printre ei) n-au aflat de el.

Tot în aceste zile, de prim interes s-a vădit a fi recitalul pianistului Adrian Tomescu. Încercat în muzica de actualitate, tînărul pianist își cîntărește parcimonios aparițiile (de data aceasta se pare că inaugurează însă un ciclu) iar repertoriul și modul său de interpretare poartă amprenta familiarității, a privirii din interior a partiturilor abordate. Într-adevăr, Adrian Tomescu lasă altora bravura facilă și retorica aparențelor și participă, antrenînd publicul, la relevarea, întîi pentru sine și apoi pentru auditoriu, a adevărurilor structurale ale pieselor. Și programul a fost alcătuit parcă pentru studiu, mai mult decît pentru priză. Așa se explică prezența unor lucrări (Pall, Rosenfeld, Dobrowolski) al căror rol era doar informativ.

Interioritatea și spiritul profesionist au avut deplin teren de exercițiu în **Piesa pentru pian și clavecin** de Myriam Marbe ; aici, căutarea limbajului, optimizarea lui din amorf, care constituie axa conceptuală a lucrării, a fost prompt sesizată și exteriorizată alert, ca miză a jocului pianistic. Libertatea stilistică, ce face savoarea componisticii recente a lui Myriam Marbe este exploatată cu eleganță și inspirație. O înțelepciune fără detașare, o grație fără capriciu se desprind din aceste remarcabile pagini.

La polul opus s-a situat **Tierkreis** de Stockhausen, o primă audiție relativ sincronă cu pasul creației compozitorului. Aici limbajul era, în opoziție, foarte convergent, trimiterea către metaforă, chiar simbolistică, își avea suportul în epuizarea tensionată — sub aparența calmului deplin — a citorva sintagme concentrice. Intuiția pianistului a deschis elocvent cifrul piesei, de așa manieră încît execuția riscatei (prin monotonie) lucrări s-a transformat într-un punct de atracție.

Cum se întîmplă adesea, în programe mixte, muzica românească s-a evidențiat și de astă dată. Sonata a II-a de Liviu Glodeanu este un opus solid. Adrian Tomescu i-a prins logica, adăugîndu-i culori justificate, în același timp surprinzătoare, de efect. Apoi **Cvadriforium,** o lucrare de Liviu Dandara pe care o așteptam din momentul compunerii ei (1970), este o piesă de brio imaginativ, strălucitoare și autoritară, prelucrînd fără greș spațiul componistic.

Adrian Tomescu este un pianist de acută inteligență, un intim al muzicii pe care o execută. Interpretările lui au captivanța jocului intelectiv și elocvența cunoscătorului.

Costin Cazaban

CONTEMPORANII NOȘTRI

ION SOFIA MANOLESCU

CORNEL REGMAN

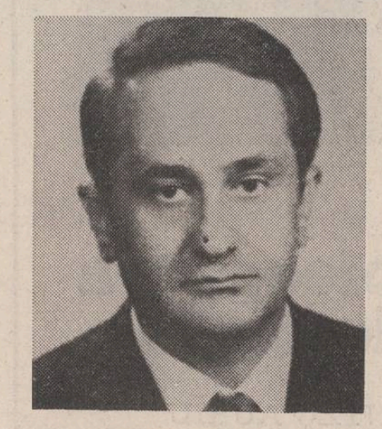

ION VLAD

Umanizarea cosmosului

Printre poeții care debutează antebelic Ion Sofia Manolescu ocupă un loc distinct și oarecum singular, deși a fost asimilat diferitelor grupări : grupului de la „Frize" (G. Călinescu) sau poeților războiului (Emil Manu). A fost de asemenea socotit un „elegiac confesional" sau pus sub înrîurirea lui Bacovia (G. Călinescu), iar mai apoi un bucolic „vergilian" (Ion Caraion). A mai fost observată „structura imnică", simplitatea ca „un dar temperamental" (Gh. Grigurcu, apoi „fronda nevinovată și lipsa de artificiu a poeziei sale" (L. Raicu). Psihologia poetului se prezintă totuși destul de unitară, de la primul volum **Odihnă neagră**, 1936, la ultimul, **Colivia cu lacrimi**, 1979. Unitate deloc monotonă, culegerile intermediare. **(Muntele ascuns**, 1938 ; **Întîlnirea cu focul**, 1944 ; **Soare scufundat**, 1966 ; **Pînă unde pot muri**, 1969 ; **Involucru**, 1971 ; **Între mine omul și voi cartofii**, 1975 ; **Așa i-a fost dat Romei**, 1976.) introducînd nuanțe noi, surprinzătoare care privesc însă mai puțin formula estetică și mai mult primenirea și sporirea universului tematic. Poetica, programul teoretic e același pe tot parcursul operei : „Mă surp ca fiecine / în cercul absolut / sînt vis sau stea căzută cu freamătul în lut", scria încă în prima plachetă **(Ars poetica)**. Între contingent și transcedent, între materie și spirit, navighează sufletul poetului. Trăiește cufundat în elemente, în concret („inima-mi umblă prin iarba trăită") dar urcă prin cuvînt în zona diafană a semnificațiilor eidetice. Programul rămîne pînă tîrziu neschimbat ; iată ce scrie în **Ion Sofia Manolescu** : „Cu adevărat eu sînt acela / care locuiesc în trupul cu acest nume / care mă despic în două și mă arunc / jumătate în sus, jumătate în jos". Altundeva **poeții** (volumul **Involucru**) în „dezlegarea razei de dincolo de noapte / stau rezemați de timpul adus din fiecare". Saltul nu înseamnă, cum s-ar părea, o rupere, o scindare, o renegare a terestrului, ci transfigurarea și transmutarea lui în poezie. Luminile („Pregătiți-vă, pregătiți-vă, lumini nevăzute") își au izvorul prim în „pămîntul viu și proaspăt așternut". Și invers, mișcarea în sus se produce cu contingent cu tot : „Cînd or să-mi crească aripi din țărînă / nici urma morții n-o să mai rămînă / o să vă semăn prin lacrimi de stele / pregătiți-vă, pregătiți-vă semințele mele". Tendința poetului e mai curînd de risipire în lumea fenomenală : un eros al lucrurilor e prezent pretutindeni, o dorință senzuală, de atingere, de contopire cu lumile contingente : „Rătăcind prin devremele anotimp / îmi satur lacrima de întîmplări / și mă întorc pînă aproape de început / unde mă așteaptă copacul plîngînd". **Poeții**, de asemenea, „din fără somn pămîntul pe lacrimă **și-l pun**". Trăirea în concret devine chiar o morală, aventura în ideal nefiind dezirabilă decît ca poezie. Venind vorba de etica poetului, derivată din această pasiune pentru cosmic și fenomenal, trebuie remarcat că o atitudine evidentă este refuzul eroismului pretențios, bombastic, al idealismului moral, născător adesea de fapte monstruoase, ca de pildă războiul, exterminarea oamenilor pentru țeluri zadarnice și fictive. Morală este viața, trăirea în natura firească a lucrurilor, dezagreabilă e constringerea și suprimarea existenței naturale în vederea unor suprastructuri îndoielnice. **Între mine omul și voi cartofii**, un volum întreg de versuri, izvorăște dintr-un asemenea ethos al viului, ca protest împotriva unei etici a esențialului. Poetul preferă anonimatul în viața rodnică, prin ea însăși, comuniunea cu banalul inofensiv și util, desolidarizîndu-se de avînturile în metafizica încertă, uscată și riscantă : „Eu sînt unul dintre cei mulți care pavează istoria / ...Eu sînt unul dintre cei mulți care au fost împinși în fața dezastrului / dar toate gloanțele mele / s-au îndreptat în sus / toate gloanțele mele / au trasat cîte un poem". Aceeași dispoziție îl determină să reacționeze în fața machiavelismului, teoria care prevede justificarea răului prin binele posibil : „La ora întrevederii cu Machiavelli / despre a cărui ipocrizie / nu am avut niciodată cuvinte / nu puteam deveni machiavellic / ...Dincolo de prelungirea umanității / n-am putut accepta niciodată / faptul că scopul scuză mijloacele / n-am putut accepta zodia duplicitară / La ora întrevederii cu Machiavelli / am rămas de piatră în fața istoriei / prefăcîndu-mi limba-n pămînt / fără să-mi **nimicesc iarba**".

Că poetul nu tinde spre o transcendere totală, presupunînd depășirea și abandonarea concretului în zborul spre inteligibile, ne-o dovedește imagistica sa, în care abundă percepția senzorială, cuvintele încărcate de materialitate : țărîna, iarba, „boziile albastre", „troscotul bătăturii", piatra, „tuberculii cartofilor", arborii care „țîșneau", „pămîntul imediat" etc. Universul său este unul panteist, adică un univers în care spiritul se coboară și se întîlnește pe sine în lucruri, nu deasupra, nici în afara lor. Dacă totuși voința de transubstanțiere există, voința de ascensiune prin poezie, „pînă la focul înalt", trebuie spus că ea nu ajunge niciodată „și nici nu vrea să ajungă la revelarea idealității prin pustirea realului ci se oprește la o altitudine în care existența și esența coexistă. Două metafore, cele mai frecvente, sînt în acest sens hotărîtoare : metafora sîngelui și metafora lacrimei. (alta la fel de semnificativă, e socotită de Gh. Pituț, **metafora muntelui**). „Sîngele" e simbolul preferat, în ordine epistemologică. Îl întîlnim mai în fiecare poezie, cu sensuri adesea divergente, dar cu pornirea de a explica și reprezenta toate procesele vieții : un concept sinteză în care se întîlnesc elementele cu originea lor, obiectele cu subiectivitatea lor, prezentul lucrurilor cu trecutul lor ancestral, neființa cu ființa ei, efemerul cu eternitatea lui. Se leagă în „sînge", uneori, contrarii obișnuit inconciliabile : instinctul și puritatea („ai strigăte în sînge cu unduiri de clopot") ; alteori semnifică adîncimi imperceptibile : „Cu mult înainte de a mă naște / Din **misterul sîngelui** îndepărtat" ; **„Miracol** firesc îmi rămîne sîngele / în care dorm tresărind umbrele statuare / Făurite de pămîntul românesc". Prin obscure elaborări ale „sîngelui" s-a născut poporul român : „lupoaicei" romane „i-am băut graiul și sîngele / cu legiuni cu tot / pînă cînd întinderile sîngelui dac / s-au prefăcut în pămînt sacru / pînă cînd întinderile sîngelui / au înviat în pămînt românesc". Tot aici se întîlnește spiritul poetului cu materialitatea lumii : „îmi scapă în sînge cîmpia", sau mișcarea vitalității oarbe, cu ascunse, îndepărtate și implacabile cauze : „și bivolii în turme, se-ntorc minați de-o spaimă / ce le-o șoptesc în sînge străvechi mitologii" ; „era firesc să ne strigăm **sîngele înuabil**", „prin transcedențele sîngelui / umbra mea se lăsa despuiată".

Dacă metafora „sîngelui" este elocventă pentru poezia lui Ion Sofia Manolescu în ordinea reprezentării universului, metafora „lacrimei" e elocventă în ordinea transfigurării lui. Transfigurarea nu presupune, repetăm, desfigurarea cosmosului pînă la revelarea prototipurilor geometrice, goale, ca în poezia ermetică, deși un soi de ermetism (în ultimele volume cam abuziv) ne întîmpină și în poezia sa. Ascensiunea se oprește la un punct în care obiectele rămîn ele însele, primind, în plus, o transparență sau transluciditate prin care se întrevăd reflexe dintr-o altă lume, fără chip concret și fără densitate.

De fapt, transcenderea se întîmplă prin poezie, prin „cuvînt", iar cuvîntul, cum s-a văzut, are menirea să negocieze între cele două lumi. Cum se petrece interacțiunea lor ne-o spune imaginea „lacrimei", egală ca frecvență cu imaginea sîngelui. Ea ne vorbește întrucîtva și de poetul elegiac de care amintea George Călinescu și care, în fața columnei „înălțată pe fruntea latinității" și-a „împodobit inima cu relicve" și a „închinat **o lacrimă** pentru toate suferințele lumii". Dar „lacrima" devine ceva mai mult, o substanță în care lucrurile trăite se purifică în spirit, și unde spiritul se condensează în ceva perceptibil, iar transcendentul e convertit în imanent. E centrul, nodul în care se întretaie două forțe cu două direcții opuse. Rezultă două grupuri de metafore în care lacrima e capătul evoluției de „jos în sus" sau de „sus în jos". În primul grup, de la materie spre spirit se obțin imagini ca : „pămîntul din lacrimi" ; sau cele mai multe din poemul **Intrare în colivia cu lacrimi** : „intră **marea** și se revarsă în lacrimă / intră cîinele și mă caută-n lacrimă / ...intră noaptea și se surpă în lacrimă / intră pămîntul și se întregește în lacrimă / ...intră iarba și crește în lacrimă" etc. Iată și imagini constituite prin mișcarea opusă, de la spirit spre materie :

Cristian Calcan : „Dimineața"

„intră cuvîntul și se prelinge în lacrimă / intră dragostea și se preface în lacrimă" ; „intră durerea și înflorește în lacrimă" ; „intră sufletul și renaște în lacrimă" ; în lacrimă se exprimă impresia în fața operei de artă : „zăgăzuit aleanul mi-l depling / sub lacrima strivită-n ochiul sting / cînd nu mai știi pe unde să admiri / licorile înaltei prăbușiri". „Lacrima" apare totodată ca oglindă pentru sufletul poetului, în care trăirile prind un contur vizibil și perceptibil în toată intimitatea și inefabilul lor. Pe de altă parte, ea subțiază regnurile și, invers, îmblînzește recile esențe făcîndu-le accesibile sensibilității noastre. Dacă poemele lui Ion Sofia Manolescu, cum scrie undeva „n-au revoluționat omenirea", ele introduc în schimb un fluid cald în univers, iar astfel ni-l apropie și ni-l umanizează. Și nu e care acesta unul din rosturile poeziei adevărate și ale poetului dintotdeauna ?

Marian Vasile

Veghea ideii

Nu este deloc un critic comod, Cornel Regman ! Iar atunci cînd folosesc cuvîntul „comod" nu mă refer la felul în care autorii analizați pot simți, pe propria lor piele, tăișul sarcastic și instinctul analitic specifice studiilor sale, ci încerc să circumscriu însăși atitudinea exegetului față de propriul său act critic. Pentru Cornel Regman totul este un etern început. Chiar dacă scrie despre un autor ale cărui cărți îi sînt binecunoscute, ba chiar le-a analizat de mai multe ori, criticul pare a se afla în preajma unei noi geneze, căci opera recent apărută modifică înțelesurile și profilul creației anterioare, prevestește un nou orizont de semnificații, cere deci o privire în egală măsură totalizatoare și lipsită de preconcepții. Totalizatoare, pentru că trebuie judecată din nou întreaga lume a autorului, trebuie identificat ceea ce unește și ceea ce desparte diversele etape ale creației lui. Lipsită de preconcepții, deoarece existentul (în materie de operă și idei critice) nu trebuie să influențeze felul în care este receptat acel cîmp virtual care este încă creația literară, nesupusă exegezei. Iată de ce, urmărind parcă legile celei mai firești mitologii ale începuturilor, autorul nu se sfiește, aflat în fața unui nou text, să ne prezinte mai întîi contextul, cîmpul de semnificații preexistente în care el se integrează. Operație pur didactică, vor spune poate unii în fața unei asemenea metode ! Și se înșeală amarnic, căci adevăratul act critic nu este numai o sclipitoare „încondeiere" a unei creații, ci geneza unui cîmp de semnificații în măsură să definească universul unui autor, în tot ceea ce a scris el. Iată de ce fiecare studiu este o sinteză a unei deveniri literare, chiar dacă lucrarea analizată nu este, la rîndul ei, o împlinire a aceleiași deveniri. Gestul critic transgresează aici limitele expresiei literare.

Cornel Regman poate fi definit ca unul dintre acei critici pentru care nu alunecarea jucăușă a creionului, ci jocul ideilor este cel care generează imaginea despre un scriitor. Predomină deci efortul conceptual de a sesiza ce este o operă, și nu efortul stilistic de a sugera cum este o operă. Aceasta nu înseamnă că autorul nu are stil ! Din contră, frazele sale se scurg tumultuoase, mînate de un adevărat patos al ideii în devenire. Formulele memorabile, disocierile subtile se nasc nu din plăcerea (ori obișnuința) de a întortochia cuvintele, ci dintr-o permanentă căutare a formei exacte, a formulei care definește o situație literară. Esențial este, pentru Cornel Regman, momentul în care poate surprinde glasul autorului, acel punct zero al emergenței unei opere din care poate începe să-și deruleze firul (exegetic) al Ariadnei. Într-un fel s-ar putea spune că el caută o himeră, dar o himeră care, chiar dacă nu este palpabilă, este, cel puțin, vizibilă. Numele ei ar putea fi, aproximativ, intenția autorului. Nu cea vădită și recunoscută. E vorba de acea instanță ultimă, nemărturisită, evidentă doar în operă, în actul creator care instaurează o lume de înțelesuri artistice. Poate că este un „daimon" dar, în orice caz, este o instanță **identificabilă** în textul literar. Criticul nu începe de la periferie, ci se îndreaptă spre acel ultim resort care pune în mișcare ansamblul operei. Drumul nu este lung, căci autorul are ochiul exersat, și mai ales, rara deprindere și putere de a sesiza cu exactitate acele „toposuri" care definesc geografia unei structuri literare. Suma și sinteza lor vor trimite către rădăcinile prime, către acele puncte originare de unde a izvorît semnificația unei cărți.

Polemica lui Cornel Regman derivă din chiar această instaurare în inima labirintului. Nu este o dispută dintre critic și autor, nu este nici o dezbatere asupra unor rosturi ale esteticii. Este, cel mai adesea, o imprecație adresată autorului (cel care este) de criticul ce a zărit autorul (cel care ar fi putut să fie). Mai întotdeauna Cornel Regman este revoltat de falsul gest literar ; de aici pasiunea pentru identificarea ticurilor unui scriitor, a evoluției sale, a afirmațiilor sale nesusținute și inconsecvente. Paradoxal, este un adevărat refuz (al criticului !) de a vedea cum creatorul se rupe și alienează de eul său profund, de matca originară în care s-au afirmat, inițial, resursele sale artistice. În studiile sale el înregistrează întotdeauna momentul în care ecoul s-a alungit și a deformat glasul unui scriitor. Se poate vorbi acum de pasiunea criticului pentru a detecta tot ceea ce nu este așa cum trebuie. Dar, și întrebarea este firească, cine știe ce înseamnă acest „cum trebuie" ? El se furișează însă pretutindeni, ca o instanță relativă, ca un punct de echilibru între diferite cîmpuri de forțe. Variază de la operă la operă, fiind însă întotdeauna același (chiar dacă nu este egal cu sine însuși). El prefigurează tensiunea dintre puterile autorului și opera sa, între ce a scris și ce scrie, între tradiție și fenomenul cultural contemporan, între conceptele estetice și materia creației, ș.a.m.d. El este un permanent „între", iar trăsătura definitorie a criticii lui Cornel Regman stă tocmai în puterea de a-l detecta și scoate la iveală, între și dintre atitea și atitea forme schimbătoare, pe care universul literar le naște și hrănește în spațiul său. Situîndu-se aici, critica lui Cornel Regman este „pilduitoare" în sensul în care ea relevă cele trei dimensiuni inerente oricărei creații ; este, poate fi, trebuie să fie (actualul, virtualul și necesarul).

De altfel, într-o ultimă circumscriere, am putea spune că îi lipsesc (nu criticului, căci nu o vom putea ști niciodată, ci textelor sale) ideile preconcepute, inamiciițile distrugătoare și generalizările pripite. Fie că este vorba de a desființa o operă minoră, fie că e vorba de a înființa orizontul de înțelesuri ale unei mari creații, nici elogiativul și nici depreciativul nu cumpănesc excesiv. Autorul evită greșeala (de sorginte romantică bănuiesc), a altor critici care cred că eroarea este un semn al patosului creator, iar unilateralitatea perspectivei o dovadă a puterii de selecție a spiritului critic. Critica lui Cornel Regman este deci una a totalităților, în permanenta lor dinamică totalizatoare.

Mihai Coman

Sisteme convergente

Într-o grupare de spirite precum : A. Marino, R. Munteanu, S. Iosifescu, M. Martin, S. Alexandrescu, Al. Călinescu, T. Olteanu, numele lui Ion Vlad înseamnă o voință de sistem interpretativ cu totul aparte. O generoasă și deplin funcțională erudiție, capacitatea — esențială — de reordonare sintetică a valorilor din spații largi de cultură, întemeierea fiecărui act critic parțial din perspectivele unui ansamblu teoretic original reprezintă garanțiile unei opere de rezonanță spirituală. În labirinturile cărților sale, pline de capcane atrăgătoare care dau gustul surprizei și respirația largă a ideilor, dublată de cea întretăiată, a analizelor pe detalii revelatoare, firul

Cristian Calcan : „Natură statică"
(Din expoziția deschisă la Casa Centrală a Armatei)

Ariadnei este noțiunea de **lectură**, o noțiune adeseori nedreptățită de cercetători și care își impune de la o vreme într-un mod tot mai hotărît reanalizarea și repunerea în drepturi. Firul acesta al lecturii, înțeleasă ca „eveniment al cunoașterii" și care cutreieră labirintul Operei lămurind în măsura în care se autolămurește, este cel care asigură o triplă deschidere sistemului interpretativ al lui Ion Vlad : întîi, analiza conceptului permite abordarea nivelelor scriiturii ; ceea ce conduce apoi la meditația asupra actului critic valorizator, pentru ca, în al treilea rînd, să permită analiza nivelelor comunicării (a gradului de comunicare al operei și al comentatorului). Nucleu analitic și nivel de sinteză și axiologizare, teorie a literaturii propriu-zise și teorie a interpretării critice, liant al demersului istorist și al celui analitic-valorizant, element esențial într-o teorie a receptării, premisă a teoriei genurilor, factor dinamic în evoluția sistemelor estetice, cu coeficient egal de aplicabilitate în domeniul științific și în cel speculativ al gîndirii literare, lectura capătă în cadrul sistemului de față rolul de energie a cunoașterii și de element activizant al potențelor creatoare. Dacă tripla deschidere enunțată — către teoria operei literare, a operei critice și a sistemelor de comunicare — lărgește considerabil aria de investigație și interes a comentariilor lui Ion Vlad, alte două caracteristici vin să confere soliditate sistemului. Prima este perspectiva marxistă a abordărilor, raportul (cu transfer reciproc de funcționalitate) dintre planul istoric determinant și cel al individualităților creatoare. Cea de a doua caracteristică este dată de metodele convergente asimilate și practicate de Ion Vlad, analiza de tip istoric și „decuparea" fenomenologică, demersul scientist și cel speculativ, abordarea structurală și cea comparatistă, teoretizarea cea mai aridă și foiletonistica incitantă, perspectivele estetice și cele pozitiviste, abordarea egală și nepărtinitoare a literaturii tradiționale și a celei moderne, fiind, toate, lentile convergente ale unui sistem analitic, evident neîncheiat, dar edificat puternic în părțile sale vitale.

Sistemul lecturii urmează în cazul lui Ion Vlad un traseu specific, cu un foarte accentuat grad de funcționalitate, un traseu care valorifică la modul superior-teoretic orice element parțial analitic ; de la foiletonul ce prinde într-un stop cadru **actualitatea** fenomenului abordat, pînă la înscrierea acestuia într-o sumă exponențială de fenomene ce indică **realitatea perenă** a sa, fiecare carte a lui Ion Vlad are ca element originar recenzia, intervenția promptă, înlănțuirile realizînd apoi ansambluri vizînd conturarea unei teorii a receptării și valorizării literare. La un alt nivel, aceste ansambluri se regrupează de-a lungul unor coordonate universale, înscriindu-se în evoluția generală a literaturii, a criticii și istoriei literare, încît o **teorie a literaturii** propriu-zise și o **teorie a istoriei literare** se stabilesc pe baza **teoriei interpretării** literaturii. **Între analiză și sinteză** (1970) afirmă dezideratul esențial al sistemelor convergente („examenul interdisciplinar tinde spre integrarea faptelor de artă într-o judecată completă") și apropierea pînă la identificare cu operele literare ca necesitate vitală a teoriei literare, abordînd apoi „dinamica formelor și sensul variabilității operelor literare" din punct de vedere marxist și exersînd „o analiză structurală a operelor" (cel mai substanțial capitol al cărții) pe demersuri compoziționale-epice diferite (Th. Mann, Camil Petrescu, Rebreanu, Faulkner și E. Barbu). **Descoperirea operei** (1970) reafirmă primatul analizei intrinseci dublată de „un real sistem de referințe la faptele de cultură produse" de evoluția social-istorică, înglobează metodologiile structurale în cadrele literaturii tradiționale vizînd o triplă descoperire a operei (ca revelare simpatetică, declarare lucidă a straturilor comunicante și evaluare critică), orientîndu-se apoi spre unele înțelegeri specifice asupra evaluării operei literare la nivel științific și speculativ estetic (Călinescu-Blaga, Philippide-Ion Barbu) și conturînd o poetică a prozei pe structuri categoriale narative, pe baza studierii structurale la Sadoveanu, Agîrbiceanu și Voiculescu. Această ultimă secțiune va face nucleul cărții esențiale a lui Ion Vlad, care este **Povestirea — destinul unei structuri epice** (1972), lucrare de mare anvergură și prea puțin abordată față de interesul pe care-l prezintă. Examenul teoretic exemplar, valorificînd cele mai noi și profitabile teorii europene ale prozei, căruia îi urmează un util tablou al povestirii românești în secolele XVI—XVIII și analiza funcțiilor ceremonialului narativ din perspectiva teoretică a povestirii ca **„semn al comunicării epice"**, — fac din această lucrare un nivel de abordare structurală exemplară, în cea mai bună tradiție a metodei. „Convergența metodelor și criteriilor" și „codul lecturii" ca succesiune de etape inițiatoare cu scop constructiv, formează nucleul altei cărți, **Convergențe** (1972) unde recenziile și articolele ocazionale se grupează în jurul a două axe : „literatura de frontieră" și teoria interpretării critice. Lectura se orientează cu precădere asupra zonelor mai puțin cercetate ale unor opere („Cîntecul Mioarei" și „Lisaveta" la Sadoveanu, proza lui D. Anghel și Alecsandri, teatrul lui Iorga și D. R. Popescu, etc), implicînd o teorie a receptării critice românești, a evoluției gustului și nivelelor valorizatoare. Aria este lărgită în **Lecturi constructive** (1975), prin analiza literaturii confesive (cap. V), cartea fiind o suită de re-citiri prin aceleași perspective, dar la alte nivele de receptare. Cap. III **(Lectura prozei)** poate deveni nucleul unei sinteze asupra romanului românesc contemporan. În fine, **Lectura : un eveniment al cunoașterii** (1977) decantează nuanțele de pînă acum ale noțiunii de lectură : ficțiune și realitate, informația exterioară și lectura simpatetică, semiotica și comparatismul istorist, literaritatea textului și nivelele receptării, problema semnului și a comunicării, ambiguitate și plurisemie, toate urmate de aplicații asupra unor maniere critice divergente, dar care însumează o viziune unitară a valorizării operei prin comentariu, creează premisele unei **teorii a receptării** în spațiul criticii și istoriei literare românești, care, alături de configurarea unei **poetici a romanului**, formează o posibilă cale de viitor a sistemului interpretativ de care ne ocupăm. La 50 de ani, Ion Vlad este un critic de generoasă deschidere metodologică, cu o operă pentru care temeiul interpretării îl constituie tocmai dinamica rapidă a lecturii plurivalente. Ceea ce reprezintă garanția generoasă a unei continuități intru totul profitabile.

Dan C. Mihăilescu

15 DECEMBRIE 1979

L6

G. Călinescu
și direcții ale criticii moderne

Urmare din pag. 1

tr-un spațiu extraordinar de vast — filozofie, științe oculte, esoterism și studii egiptologice, istorie, literatură universală și uriașul tezaur al manuscriselor poetului. Analiza derulează episoadele narative, luminîndu-le semnificațiile, din unghiul cel mai apropiat de concepția tînărului scriitor : filozofia budho-schopenhaueriană, și oferind serii de opere și autori în care apar subiecte sau pasagii comune, adevărate „topoisuri" ale literaturii fantastice sau senzaționale romantice — Th. Gautier fiind, de drept, cel mai ades invocat. Demonstrația păstrează un ton neutru, Călinescu expune filiațiile tematice sub semnul posibilității și al răspîndirii acestora într-un adevărat stil romantic internațional (ca odinioară goticul tîrziu), păstrînd un dozaj exact între influențe și originalitate fără a analiza, însă, ca în alte scrieri ale sale, cît de mult viziunea de geniu eminescian transcende motivele generale sau cît de mult sensibilitatea sa deviază de la normele romantismului, fie spre barocul anterior, fie spre poezia modernă. Comparînd castelul și parcul eminescian cu produsele renascentiste ale unor Matteo Maria Boiardo sau Ariosto, criticul se oprește însă aici (și la B. Croce în „Storia dell'età barocca in Italia", barocul din Seicento este o categorie negativă) cu toate că marmura și metalul prețios, pietrele scumpe și oglinzile, strălucirile și apele amintesc mult mai mult de arhitectura manieristă a scării lui Michelangelo de la biblioteca Laurentiană, de Bernini și Barromini sau de cea a poemelor unor Saint-Amand și Tristan l'Hermite. Dar și Archaeus alchimic, androginul, lumea mecanică, aparența înșelătoare, agnosticismul, viața ca vis, lumea ca teatru, funebrul și obsesia morții sînt din rangul marilor teme manieriste. Este surprinzător, de asemenea, cît de mult se suprapune trecerea marchizului Alvares (Spania este și ea un spațiu baroc aparte : „acțiunea, în genere, a scrierii romantice se întîmplă în Italia sau în Franța", scrie G. Călinescu), prin sălile cuprinzînd „omnipotența omenească" — argint, aur, pietre scumpe, — pînă la ultima sală a castelului („Atotputernicia omenească era strînsă-n suterană... Mai deschise o ușe și... zări un sicriu acoperit cu o pînză albă... El dete pînza într-o parte. O țeastă goală, cu gura rînjită se strîmba pare-că la el...") cu straniul tablou emblematic „Ambasadorii" al lui Holbein.

G. Călinescu optează însă, în lucrarea sa de doctorat ca în analizele structuraliste de mai tîrziu, pentru „înghețarea" diacronică a textului, alegînd perspectiva orizontală, spațială, într-o vastă operație sincronică. Nu este singura prefigurare a metodelor analitice ale faimoasei noi critici contemporane. În „Opera lui Mihai Eminescu, lucrare cu care Călinescu își completează susținerea examenului, întîlnim o netă respingere a „tehnicii exterioare", cu alte cuvinte a analizelor formale ale mijloacelor retorice în sine, fără pătrunderea funcționalității lor structurale în text. Și tot acolo, întîlnim poate una din primele analize de structură fonetică în pur spirit structuralist modern : după demonstrarea lipsei de funcționalitate a două splendide rime la Alecsandri *(candelabre-calabre)*, Călinescu scrie : „În schimb, o rimă banală, participială, dă la Eminescu două versuri de neuitat — „Iar peste mii de sloiuri de valuri repezite / O pasăre plutește cu aripi ostenite..." din cauza greu de analizat de-altminteri, a absorbirii urechii și a gîndului într-o ordine de sunete și imagini concurente, închipuind lovirea eternă a apei în zgomote surde *„pes... slo... valuri..., rep..., pas..., plu..., ost..."* și lupta inegală a două aripi împotriva a mii de valuri".

În analiza „Avatarilor..." Călinescu întrevede posibilitățile psihanalizei (cu atît mai mult cu cît structura halucinantă a scrierii acceptă un astfel de demers critic), dar și limitele evidente ale metodei medicale aplicate fără modificări spațiului artei. Soluția călinesciană premerge cu mult — fără formulări teoretice ci prin modalitatea practică de lucru — psihocritica lui Charles Mauron. Criticul francez vrea să lege știința de artă, fără a pierde din vedere textul și fără a da diagnostice. Metoda asociațiilor libere, fundamentală în cura psihanalitică, este inoperantă în critica literară, unde va fi înlocuită prin *suprapunerea textelor*, operație diferită de simpla comparație a lor, prin care se reliefează rețele de asociații, imagini obsedante și involuntare ce pot fi contopite într-o structură comună numită de Mauron *mitul personal*, expresie a personalității inconștiente a autorului.

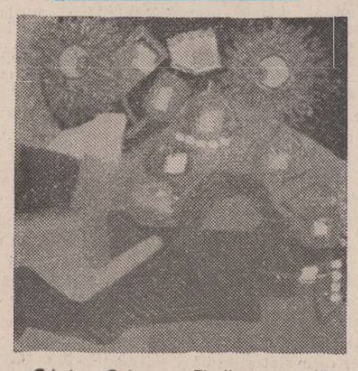

Cristian Calcan : „Florile toamnei"

Cu toate că perspectiva generală a lucrării călinesciene este una comparatistă cu deschidere atît spre universal, cît și spre contextul creației poetului, în cadrul legăturilor interioare relevate între mica proză analizată și marile poeme sau piese de teatru, proze, proiecte, criticul utilizează adesea tehnica psihocriticii ulterioare. Astfel, suprapunînd *Avatarii faraonului Tlà* cu *Egipetul, Vis, Cezara, Cu gînduri și cu imagini*, Călinescu scrie : „N-am putea insista aici asupra factorului inconștient de această viziune subterană, dar trebuie să observăm, în treacăt, că „mortul" și „doma" sînt elemente tipice ale imaginațiunii eminesciene cu un puternic caracter oniric" ; accentuînd apoi, tocmai legăturile atît de importante în teoria francezului, „Imaginea este mult mai profundă. Freud, Rank dau interpretări ce pot fi respinse într-un caz sau altul, dar care la Eminescu, dată fiind frecvența visului lacustru, devin, în linii generale, pline de substanță și, oricum, capabile să ne indice o categorie sub care anume imagini ale lui Eminescu să iasă mai organic legate între ele". În același sens, sînt orientate și alte afirmații („senzația de cadaveric, de răceală reptilică, dragostea nu întovărășită cu moartea, ci îndreptată către ființe moarte, necroerotica aceasta, în sfîrșit, cu aer de cult esoteric... sînt tipice eminesciene"). Urmate de o demonstrație prin suprapunerea textului analizat cu fragmente din *Strigoii, Fata în grădina de aur, Luceafărul, Moartea lui Ioan Vestimie, Mortua est*, un proiect de nuvelă.

Fără a fi interesat de aspectul pozitiv și teoretic, Călinescu poate fi deci socotit, chiar și împotriva voinței sale, un precursor al metodelor noi în care gestul critic esențial este centrarea asupra operei.

«Sub streașina lunii»

Urmare din pag. 1

nepîngărirea gorunilor", identificîndu-se, astfel, cu sentimentul de recunoaștere a valorilor înalte, de care nu pot fi animați decît cei superiori sufletește.

Dacă mai mult de jumătate din poeziile ce alcătuiesc volumul „Sub streașina lunii" pot fi încadrate sub semnul tradiției, poemele cu care să încheie cartea **(...Voi ch'entrate, Ea, Sub streașina lunii, Prospect, Poate, Călărind spre Toboso, Romantică, Peron)** sînt viziuni de o cuceritoare modernitate. Ne rezumăm să citățm doar unul din aceste poeme : „...probabil, dispecerul gării (îmi spun) / Domnul acesta **dernier cri"** / La rever / Îi licărește, suavă, camelia / Contorului Geiger / / Cum dau să mă apropii arborează subit / Zîmbetul 307 / (în acest imponderabil **acum,** / zîmbetele poartă matricolă, / Ca-n evul arhaic, tramvaiele !) / / Nici noapte, nici zi — / Ci un fel de lumină / filtrată prin zece membrane / De unde adie-antiseptic / Un zefir **programat** / Și-o liniște ca-n piramide ! / (pînă și gîndurile / Trec mai întîi / Prin aspiratoare de zgomot) / / „În ce **nouă** dorîți ? / La ce oră" ? / Mă-ntreabă din cușca ecranului / În matul, sălciul esperanto-al prefixelor, / Zîmbetul 307 / / ...du-te-vino de trenuri... / / Cu fruntea plecată / Mă încumet : / — Spuneți-mi, vă rog, / de la care peron / Mai pleacă / Vreun tren spre noi înșine ?" **(Peron).**

Odată cu apariția acestui volum la Editura „Eminescu" (redactor Nelu Oancea) ne bucură să constatăm că poezia lui Lucian Dumitrescu (în care întîlnim „cringuri de plastic" și „privighetori cu tranzistori") s-a înnoit.

atelier literar
poșta redacției

DAVID VASILE : Textele de-acum sînt și mai slabe decît data trecută, însăilate, rău scrise, agramate. Cum bine ziceți, aceste neajunsuri „nu se pot înlătura deodată, așa, peste noapte, ele se înlătură muncind". Numai că a munci, în cazul dv., nu înseamnă a scrie în continuare, în neștire, și a bombarda redacțiile cu pagini (care repetă, inevitabil, la infinit, aceleași lipsuri și metehne) ci **a învăța.** A învăța, în primul rînd, să scrii corect, gramatical, să mînuiești cît mai bine, cît mai deplin și mai iscusit puterile grăiului (acesta fiind, după cum desigur vă dați seama, unealta de bază a scrisului literar !). Să înveți, apoi, **meseria de prozator,** cu toate mijloacele, tehnica, tainele ei, așa cum au practicat-o marii înaintași și contemporani. Și pentru una și pentru alta, aveți nevoie, în primul rînd, de **școală,** trebuie să vă continuați și completați studiile. De asemenea trebuie să vă dedicați cea mai mare parte din timp lecturii și studiului individual, luînd aminte mereu la mijloacele, procedeele, arta construcției epice, stilul etc., în cărțile prozatorilor adevărați. Cam asta ar fi, pe înțelesul tuturor, **munca** de care vorbeați și fără de care nu se poate obține niciun rezultat ca lumea. Nu trebuie, deci, să ne mai trimiteți nici un manuscris care ar reprezenta **stadiul dv. actual** (pe care-l cunoaștem și despre care v-am spus părerea noastră). Ne veți trimite cele mai bune pagini cînd veți considera că ați depășit acest stadiu, că ați realizat progrese însemnate în **munca** de care vorbeam (și asta nu s-ar putea întîmpla mai de vreme de un an). Aviz tuturor amatorilor !

MARGARETA M. : Concluzie înțeleaptă.

CICERONE S. : Lucruri promițătoare, în general, (deși nu lipsesc semnele inexperienței, nesiguranțe, stîngăcii, etc. Și proza, destul de bine condusă, susținută, și teatrul (cu o replică vie, convingătoare, chiar dacă jocul numelor, fără o semnificație clară, rămîne cumva gratuit, poate chiar pueril, etc.), ne dau speranța unor reușite viitoare.

MAUR A. : În versuri, nimic nou (probabil, pînă ce veți relua filonul abandonat...). În proză, din nou lucruri discutabile. De pildă, vicleniile obstinate ale personajului, pe „scheme" vechi, monotone, care nu se mai bucură de multă vreme de credit (v. „și-i pare rău că-n nici un fel nu mai e așteptată" — ipocrizie patentă, nesusținută, de

altfel, de nici un argument, ea știind foarte bine cît de mult și **în ce fel** e așteptată). Mai semnificativă decît vechile jelanii mincinoase („regim de austeritate", „prea gravă", etc.) e mărturisirea autodemascatoare, scăpată printre rînduri, despre „caracatița melancolică (ce) zvîrle flori tuturor, asigurîndu-i de o puzderie de sentimente" (realmente, un „succes al mecanicii" erotice !...) și despre „bătăliile strîns cîștigate ori primite de trup (sic !) defilează-n oglinda tristeții, cît să-ți spui la ce bun"..., unde apar și elementele cinismului și blazării, total diferite de imaginea serafică, inocentă, pe care și-o cultivă și și-o mîngîie eroina. Hotărît lucru, trebuie să faceți ceva ca personajul dv., să devie mai consecvent, mai unitar, altminteri nu veți putea ajunge la nici un rezultat.

BĂLAN I. CONSTANTIN : Prezentarea dv. („sînt cunoscut ca scriitor de la un capăt la altul al Grupului Școlar Auto (...) unde prestez umila funcție de...", etc.), cuprinde singura notă de umor din paginile trimise, povestirea strălucind, din păcate, printr-o adîncă banalitate și lipsă de gust.

I. CRAIOVA : Temele abordate în ultimul plic meritau mai multă atenție, mai mult efort și inspirație.

UN FOST COMBATANT : Paginile aparțin cam tot aceleiași spețe livrești, deși, acum, lucrurile sînt mai bine încheiate, mai „epice", mai convingătoare). Un „preparat" stufos, pestrițat, încărcat, scris cu o stăruitoare dispoziție de amuzament, de parodie și farsă. Cît despre „bruma de talent", dacă e numai o „brumă", se pare că nu e nimic de făcut, în lipsa acelei „conștiințe literare mai clare" de care vorbiți.

N. TROC : Nu este nimic nepotrivit, dar „poștașul" n-are ore de redacție. Îi puteți telefona, cerînd numărul de la secretariatul de redacție.

D. ALEXANDRU-SEUL: Schițele trimise, deși poartă încă semnele lipsei de experiență, reprezintă un început destul de bun. Merită să continuați (dar încercați să reduceți cantitatea exagerată de „floricele", să vă exprimați mai simplu, mai sobru).

VALENTIN POPESCU : Nu sînt noutăți hotărîtoare, deși paginile par scrise ceva mai îngrijit (nu și mai limpede).

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se înapoiază.

VĂ PROPUNEM UN NOU POET:

Gheorghe Smeoreanu

Melancolici cai

Cît ne-am dorit să cumpărăm trăsură
și să o tragem noi, fumînd tutun,
s-alegem vizitiul nostru bun,
cu bici de vise și cu flori la gură.

Să o-ncărcăm de sărbători cu aștri
și să o tragem pe cupole mari,
să fim în lumea drumurilor tari
perechea lor de cai cu ochi albaștri.

Mari teoreme însă trag în lume
trăsuri de gală în decor de mai,
un cuplu strîns, de melancolici cai
e îndrumat către un circ anume.

Lucrurile

Din lucrurile-acestea nu vezi cum curge sînge
și toate jupuite de numele lor par,
la suprafață iarăși li s-a-nchegat o crustă,
în fiecare noapte le curăț în zadar.

Le doare cînd le mîngîi și tremură sub daltă
și au pierdut speranța că le mai pot salva,
de cîte ori le curăț de numele lor triste,
de-atîtea ori le cheamă pe nume cineva.

Din lucrurile acestea de-aceea curge sînge,
de aceea niciodată nu-ți spun să mai rămîi,
ar însemna să-ți curăț veșmintele de nume
și trupul să ți-l curăț de nume mai întîi.

Eram de iarbă

Cînd oamenii erau de iarbă
și aveau nume de culori,
cînd pruncii se nășteau din vorbe
sau din poeme, uneori,

cînd locuiam într-o mansardă
din mușuroiul de furnici,
iar cea mai răspîndită boală
era polenul pe aici,

Cînd singurele armistiții
se mai semnau cu norii cirus,
vorbesc de-un timp de după bombe
sau dinainte de papirus,

pe cînd bărbatul era nordul
și răsăritul său femeia,
cînd nu-și făceau statui de-o clipă
prin piețe oamenii aceia,

cînd nu era nici libertatea
nici închisoare, nici război,
ei bine, oamenii de iarbă
se-mbrățișară cîte doi,
și ne născură nu din vorbe,
dar nici din preaștiute munci,
nici noi nu știm din ce sămînță,
știm doar că s-au uscat atunci.

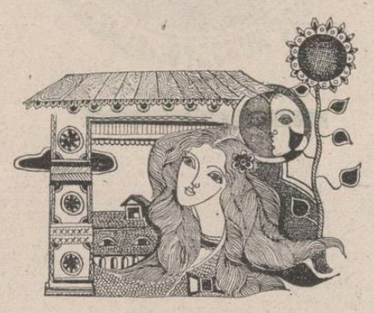

Desene de Petru Țira

Omul desenat

Omul desenat nu are nici o vină dacă plînge,
rana desenată totuși este un izvor de sînge,
omul desenat nu simte cuie cînd îi bați în palmă,
calul desenat îl poartă fericit din vamă-n vamă,
omul desenat nu minte, gura lui cînd leagă rod,
face pod peste cuvinte și se-aruncă de pe pod.

Întîlniri în Babilon

Ne întîlnim adesea în Babilon
eu și iubita care paște mieii,
de dimineață sîntem sclavi la turn,
după-amiaza conversăm cu zeii,

Noaptea avem noi doi un joc cu semne,
le descifrăm și zgîriiem în lut
povestea luptei limbii cu urechea,
de cînd a fost, de cînd a început...

La turn avem o muncă nemiloasă,
săpăm în zid mari cuibuiri de beton,
o, limbile sînt niște păsări mute
care se-ntorc să ouă-n Babilon.

Ursita de a fi paharnic

Lăsați-mi grija de a fi paharnic,
uitat în spate, totuși necesar,
e nebunia mea să umplu goluri
eu doar vă umplu golul din pahar,

am încercat prin gări și sanatorii,
am fost și tandru și am fost și harnic,
un gol mai mare am lăsat în urmă,
primiți, meseni, ca să vă fiu paharnic,

și nu vă-ntoarceți fața către mine
și aș mai vrea să nu-mi vorbiți de plată,
nu vreau decît să nu simțiți că este
paharul plin mai gol ca niciodată,

de veți simți această apăsare
să mă iertați, am fost cinstit și darnic,
credința mea a fost să umplu goluri,
ca în ursita de a fi paharnic.

Materia, pentru copii

Ce tandră e materia, ca o pisică,
iți poți lipi obrazul de ea,
seara pîndește de la fereastră
șoricei mici, cît o stea.

Ce nebună e materia, ca o maimuță,
iți sare pe umeri oricînd,
dacă arunci cu iluzii în ea
fuge țipînd.

Ce blîndă e materia, ca un copil,
născut într-o zodie bună,
lăsa-ți o clipă sufletul
să se joace-mpreună.

Mateiu Caragiale ca «personaj»

Urmare din pag. 1

Directorul Muzeului. Este cazul a se pleca de la ideea că în fiul cel mare al lui Ion Luca a acționat toată viața orgoliul exacerbat din perioada unei copilării complexate.

Copilul nelegitim Mateiu a fost adus în casa sa numai după ce I. L. Caragiale, căsătorit între timp, a mai avut doi copii legitimi, Luca și Ecaterina. Împlinise, deci, vîrsta de nouă-zece ani, vîrstă cînd copilăria începe să înțeleagă și să-și discearnă poziția în contextul vieții. Existența frățiorilor mai mici, găsiți acolo, i-a trezit durerosconștiința unei situații de inferioritate în acea casă. S-ar putea distinge aci o triplă cauză a traumei care l-a grevat mereu. Mai întîi, în casa Caragiale ceilalți doi frați s-au bucurat firesc de prezența unei mame, care-i lipsea acolo lui Mateiu, cu toată purtarea corectă a Alexandrei, născută Burelly, soția tatălui său. În al doilea rînd, cei mici erau legitimi, pe cînd el, la acea vîrstă cînd ochii se deschid înțelegători asupra lumii, și-a putut recunoaște identitatea de bastard, situație profund înjositoare în acea vreme. În sfîrșit, extracția socială, „de jos", a mamei sale, care fusese muncitoare, îl punea iarăși în inferioritate față de frații vitregi care, pe linie maternă, se trăgeau dintr-o „familie bună". Toate aceste împrejurări defavorabile în casa Caragiale i-au exasperat sensibilitatea și orgoliul. Aci aș vedea rădăcina resentimentului față de părintele său, care, recunoscîndu-l și pe el ca fiu, i-a creat, totuși, o asemenea situație.

Ar fi existat, totuși, un remediu, care să-i dea satisfacție. Pentru natura sa ambițioasă era firesc ca, printr-un fenomen de „supracompensație" în sensul lui Adler, să năzuiască a ajunge „mai mare" decît cei față de care se simțea, pe nedrept, „inferior". Cînd, după cel de-al doilea război mondial, Thomas Mann a fost sărbătorit la primăria din Lübeck, ca unul din cei mai iluștri fii ai orașului hanseatic, scriitorul și-a manifestat regretul că nu mai trăia, să-l vadă, tatăl său, fost demnitar al cetății, atîta vreme nemulțumit de el pentru natura lui prea visătoare. Cam în același fel aspira să ajungă și Mateiu, care se apăra încă de pe atunci în familie prin ifose și insolențe. Pe de altă parte, se știe că adesea răceala și ostilitatea copiilor provin dintr-o sensibilitate prea accentuată, care se teme a nu fi rănită în manifestarea efuziunilor afective. Ei se formează, astfel, după tiparul unei voite dureități glaciale. Aș crede că acesta era și cazul lui Mateiu.

Cum te poți, totuși, „supracompensa" față de un părinte care este el însuși o personalitate genială, și pe care în secret îl admiri ? În loc de-a ajunge „deasupra" lui, te vezi amenințat a-i deveni epigon, dacă nu chiar o caricatură jalnică. Indispoziția față de tatăl său, pe care nu-l putea învinge, se vede, astfel, amplificată. M. C. nu renunță, totuși, la luptă și recurge la o stratagemă sau la un artificiu, cum vreți să-i spuneți. Aci intervine subtila explicație a lui Al. Oprea. Mateiu urmărește să se afirme, devenind un Anticaragiale sau, mai curînd, jucînd rolul de Anticaragiale. El urmărește a fi tot ceea ce nu era tatăl său, și mai cu seamă a apărea astfel. M. C. devine astfel „un personaj". Dar, înstrăinîndu-se de Ion Luca, el se înstrăinează și de sine însuși. Pe cît vreme părintele său se integrează în ordinea firească, „realistă" a lucrurilor, Mateiu se prezintă ca un alienat și, în bună parte, ca un declasat. Aci putem recunoaște — pînă la satisfacția tîrzie, dată de succesul **Crailor** — toată drama fără ieșire a acestui om, care, în tot ce făcea, împins de un originar orgoliu prezumtiv lezat, se depărta tot mai mult de o efectivă soluție a vieții.

Pe bună dreptate, într-un articol intitulat **Un „personaj"**, publicat în **România literară,** academicianul Șerban Cioculescu mai adaugă la deslușirea înverșunării față de autorul **Scrisorii pierdute** și un alt măr al discordiei. Este vorba, de cei 40 000 de lei (aur), care-i fuseseră promiși ca moștenire lui Mateiu de către mătușa sa suferindă, curînd decedată după aceea. Banii, însă, fuseseră luați de Ion Luca, fiindcă între timp își convinsese sora să-l lase pe el legatar universal. De fapt și Al. Oprea amintise de acest neplăcut incident. Este o împrejurare care a intensificat vădit inimiciția față de tatăl său, și de care trebuie, în orice caz, să se țină seamă. N-aș putea, totuși, să văd într-însa mai mult decît funcțiunea unei grefe ulterioare, care doar a alimentat o încordare dinainte existentă. Prima ei cauză, laolaltă cu Al. Oprea, aș vedea-o venind mai de demult din copilărie. De aceea am și situat asupra ei accentul. Altminteri ar însemna să substitui o rațiune existențială printr-o rațiune empirică, desigur valabilă aceasta din urmă pentru un om lipsit de viața interioară, „ceea ce nu este cazul lui Mateiu" recunoaște și Academicianul Șerban Cioculescu.

★

Scrisorile către N. A. Boicescu pot, natural, să scandalizeze prin cinismul lor. Dar, așa cum arată Al. Oprea, aproape orice poet din descendența lui Baudelaire vrea să „epateze" printr-o jactanță destinată a provoca indignarea și chiar oroarea. Un om cu adevărat decăzut n-ar fi realizat, o creație de talia **Crailor,** care nu reprezintă o „scînteiere" de cafenea, ci o lucrare ce nu s-ar fi putut realiza fără recluziune, fără renunțare, fără asceză. Cînd, în **Jurnalul** său, el o vede „magnifică", se recunoaște implicit a fi mai mult decît un „pontagiu".

Ne solicită aci iarăși o reflecție a lui Al. Oprea, care identifică într-însul tiroul omului ce crede nestrămutat în propria sa închipuire și iluzie. Era, în fond, un copil lăudăros, care-și trăia fantezia. Și tot ca pe copil trebuia să-l crezi însă la nivelul convingător al geniului. Personajele sale nu sînt reale, ci doar fantome care la urmă se spulberă în purpura asfințitului. Dar el crede în realitatea lor, fascinîndu-l ca atare și pe cititor, tocmai fiindcă în prealabil și-a creat lui însuși o viață a iluziei, pe care și-o trăiește efectiv.

Acest om, care se visează „prinț", dar care, la un moment dat trebuie să se refugieze la mama sa în Grand pentru a nu-și arăta mizeria în „lumea bună" amintește de acei spanioli hidalgos, care, în vremea lui Filip al II-lea se retrăgeau pe cîte un rest neînsemnat de proprietate, la țară, fiindcă „săraci ca șoarecele în biserică", nu puteau face față trenei de la Curte. El nu este ridicol așa cum nu este nici poetul lui Macedonski, care, murind înghețat, în agonia sa se visează „emir". Cu autorul **Nopții de decembrie** are comun aceeași trăire a prezumției în iluzie, prezumție de trudit beduin în deșert, în fața căruia se arăta **fata morgana** a celor **O mie și una de nopți.** Amîndoi sînt stăpîniți de același fatalism oriental în așteptarea norocului visat, în întîlnirea „insulei" pe care Don Quijote i-o promite lui Sancho Pança.

Volumul UN PERSONAJ aduce cu sine cea mai vie lumină proiectată pînă acum asupra lui Mateiu Caragiale. Recunoaștem drama alienării, cu resortul în acea copilărie complexată, care l-a făcut să devină omul bizar, jucînd pe scena vieții rolul celui ce ascunde o fascinantă enigmă.

Premiile de debut pentru poezie ale editurii „Cartea Românească"

La concursul de debut-poezie, organizat pentru anul 1979, au fost premiate următoarele volume :

1. **Mircea Cărtărescu** — Poeme
2. **Dragoș Cojocaru** — Serafim băiatul
3. **Magdalena Ghica** — Leac împotriva realului
4. **Marin Lupșanu** — Basoreliefuri
5. **Ion Mureșan** — Poeme de iarnă
6. **Bogdan Negru** — Dincolo de oriunde
7. **Nicolae Panaite** — Norul de marmură
8. **Marta Petreu** — Verbele
9. **Mircea Stîncel** — Cîntînd prin Transilvania
10. **Valeriu Stancu** — Somnul oglinzilor
11. **Ion Stratan** — Ieșirea din apă

Lucrările urmează să apară, eșalonat, în cursul anilor 1980—1981 la Editura „Cartea Românească".

Termenul de predare a manuscriselor la concursul de debut-poezie, pentru anii 1980—1981, este de 30 septembrie 1980. Manuscrisele dactilografiate vor fi trimise pe adresa Editurii, Str. Nuferilor nr. 41, București, cod poștal 70661. Fiecare manuscris va purta un motto și va fi însoțit de un plic închis, cu același motto : în plic se va specifica numele, adresa, virsta și profesiunea autorului. Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază autorilor.

Public și cultură

Urmare din pag. a 8-a

țional de Artă Modernă și-a strămutat zestrea aici, stabilindu-și sediul definitiv la Beaubourg, semnificînd, o dată în plus, aceeași puternică dorință a organizatorilor de a-i dărui vizitatorului — nu atît diversitatea de genuri, de domenii — posibile — cît *sincera considerație* cu care fiecare este întîmpinat. Liberalizarea explozivă a concepțiilor, privind organizarea muzeală, pornește de la premiza că mase întregi de oameni sînt, în viziunea actuală, capabile să absoarbă cunoștințe și trăiri neincorsetate de canoane.

Tocmai într-asta se ascunde simburele noutății : *devansarea* (în „limita admisă", fecundă) a stadiului informațional (la care unul sau altul a ajuns) astfel încît omul zilelor noastre să se confrunte cu sine, dar și cu orizonturile mai largi, cu ceea ce se cuvine să adauge bagajului său de date și impresii...

Oaspete al școlilor moderne de artă — etalate într-un univers neutru, aparent paradoxal, lipsit de coloane de marmură, de ferestre arcuite, de balastul — arhitectural altcîndva impus, vizitatorul n-are decît să recompună „cadrul" în acord cu propriile stări. O astfel de „rezolvare" trădînd un anumit abuz al... dezinvolturii, în intenția de a cîștiga în plan funcțional, a dus — poate — la un hiperutilitarism, condamnabil măcar din optica unora ; a donatorilor — spre exemplu — care au cerut, în mod expres, ca o parte a colecțiilor, cele dăruite de ei, să rămînă pe loc, în vechea clădire din Avenue Wilson). Totuși, patrimoniul de artă modernă al M.N.A.M. — este enorm, nu mai puțin de circa 2 000 de piese expuse (în afara altora, oricînd gata de a fi „înfățișate", la comandă directă, pe căi electronice), din inegalabila scară a valorilor care acoperă alfabetul de la Arp și de la Brâncuși, la Picasso. Să reținem faptul că, în ciuda itinerariului cronologic al expunerii, panouri chiar numerotate, marcînd evoluția artei secolului XX — ceea ce pare să infirme practica muzeală — posibilitatea de mișcare în spațiu rămîne neîngrădită. Se poate acorda atenția *dorită*, și la momentul *dorit*, oricărei opere expuse, noțiunile *început, sfîrșitul* circuitului muzeal fiind, aici, relative.

Pe lîngă polivalența coordonată, „forumul halelor culturale" (cum i s-a mai spus) jonglează, la toate nivelele spațiale și temporale, cu structurile mobile, interioare, încă un semn al aceleiași lipse de prejudecăți sau premeditări ; este vorba, dacă vrem, de un perpetuu *puzzle*, descompus și recompus după necesități concrete, greu (și inutil !) de pus în ecuație, mai cu seamă atunci cînd, de la debut, îți propui ceea ce și-au propus inițiatorii centrului. Indiferent de etaj, indiferent de conjunctura „materială" (impusă de natura și volumul exponatelor), paralelipipedul de oțel și sticlă este capabil să se adapteze, *cu deosebire, optim,* combinîndu-și fel de fel de climate ; capacitate din care rezultă, implicit, spontaneitatea... Galeriile contemporane, sala actualităților de „ultimă oră", spațiul de documentare și informație, spațiul iconografic — desene, fotografii, stampe, în sfîrșit „zona albă" a expozițiilor temporare și itinerante, apoi suprafețele rezervate atelierelor, centrului de creație industrială — toate au aoliații și imolicații în sfera de interes a vizitatorului. Nimic nu rămîne în afara percepției sale cît mai nemijlocite.

Accelerația își pune amprenta pe existența materială și spirituală — caracteristică acestui sfîrșit de secol și de mileniu. *Centrul de cultură Georges Pompidou* reușește să opereze sinteza dintre explozia informațională și „reacția în lanț" a genurilor, stilurilor, datelor etc. Publicul devine, astfel, ecranul unei proiecții dintre cele mai bogate și spectaculoase, sub semnul cunoașterii.

AL. ROSETTI

Urmare din pag. 1

Îndrăgostit de frumusețile graiului nostru, el nu putea să nu fie și un iubitor al literaturii române, din care a realizat cîteva antologii remarcabile prin bunul gust al selecției. În aceeași linie, a pasiunii pentru literatura română, stau și inițiativele sale editoriale din timpul cît a fost director al Editurii Fundațiilor. Prestigiul acestei edituri a depins, în bună măsură, de dărnicia lui Al. Rosetti. Literatura română modernă datorează prezentei sale directoriale apariția cîtorva dintre cele mai importante cărți ale epocii interbelice, ca și unor ediții din clasicii literaturii române, pentru prima oară apăruți, unii dintre aceștia, într-o îngrijire științifică de prim ordin. Tot aici, la Editura Fundațiilor, a apărut celebra Istorie a literaturii române de la origini pînă în prezent a lui George Călinescu, căreia Al Rosetti i-a fost sprijinitor și apărător pînă în momentul în care a părăsit direcția editurii.

Figura lui Al. Rosetti este simbolul unei atitudini intelectuale progresiste, active și angajate, deschisă atît tradiției, cît și inoitrilor inevitabile în orice cultură. Premiul Herder *răsplătește un aport intelectual prestigios de o luminoasă semnificație.*

Revista „Luceafărul" se alătură bucuriei tuturor celor ce prețuiesc limba și literatura română, pe oamenii de valoare, și adresează marelui nostru cărturar profunde și călduroase felicitări.

PREZENȚE SCRIITORICEȘTI

Plenara Consiliului Uniunii Scriitorilor

Marți, 11 decembrie 1979, la București, a avut loc plenara Consiliului Uniunii Scriitorilor din Republica Socialistă România, la ale cărei lucrări au participat, ca invitați, membrii Comisiei de cenzori a Uniunii, redactori șefi ai revistelor editate de Uniune, directori ai unor edituri de beletristică.

Ordinea de zi a plenarei a fost următoarea : — Informare asupra activității Uniunii Scriitorilor în perioada iunie-decembrie 1979 ; — Despre sarcinile generale ce revin Uniunii Scriitorilor în spiritul documentelor adoptate de Congresul al XII-lea al Partidului Comunist Român ; — Programarea adunărilor generale, pe anul 1979, ale Asociațiilor de scriitori ; — Ratificarea propunerilor pentru Premiile speciale ale Uniunii Scriitorilor pe anul 1979 ; — Aprobarea Regulamentului de acordare a premiilor Uniunii Scriitorilor din Republica Socialistă România pentru traduceri de literatură română peste hotare și pentru popularizarea culturii și literaturii române în străinătate ; — Ratificarea primirilor de noi membri, titulari și stagiari, în Uniunea Scriitorilor ; — Discutarea unor contestații la primirea de noi membri în Uniunea Scriitorilor ; — Informare despre noua listă de pensionari, membri titulari ai Uniunii Scriitorilor și urmași de scriitori ; — Constituirea unei comisii pentru analiza contestațiilor la pensie ; — Diverse.

Pe marginea problemelor cuprinse în ordinea de zi au luat cuvîntul scriitorii : **Ioan Alexandru, Al. Andrițoiu, Vasile Băran, Nikolaus Berwanger, Ana Blandiana, Radu Boureanu, Augustin Buzura, Constantin Chiriță, Mircea Ciobanu, Vladimir Ciocov, Aurel Covaci, Ov. S. Crohmălniceanu, Dan Deșliu, Gabriel Dimisianu, Anghel Dumbrăveanu, Dan Dutescu, Fodor Sandor, Laurențiu Fulga, Romulus Guga, Dan Hăulică, Ion Hobana, Mircea Radu Iacoban, Traian Iancu, Eugen Jebeleanu, Corneliu Leu, Ileana Mălăncioiu, Constantin Nisipeanu, Al. Oprea, Sânziana Pop, Dumitru Radu Popescu, Mircea Sântimbreanu, Eugen Simion, Mircea Horia Simionescu, Marin Sorescu, Gheorghe Suciu, Franz Storch, Corneliu Sturzu, Virgil Teodorescu, Mircea Tomuș, Laurențiu Ulici, Mihai Ursachi, Mircea Zaciu.**

La plenară a fost prezent **Cristea Chelaru,** vicepreședinte al Consiliului Culturii și Educației Socialiste.

Lucrările plenarei au fost conduse de **George Macovescu,** președintele Uniunii Scriitorilor din Republica Socialistă România.

● **ÎNTÎLNIRI CU CITITORII** ● **George Macovescu** s-a întîlnit, la Comitetul de partid al sectorului 5 din București și la Liceul nr. 2 Herăstrău cu un mare număr de cititori cărora le-a vorbit despre probleme actuale ale literaturii contemporane. ● **Agatha Grigorescu Bacovia, Nicolae Dragoș, George Niculescu-Mizil, Nicolae Rădulescu-Lemnaru** s-au întîlnit cu iubitorii de literatură din orașul Mizil, în cadrul manifestărilor „Prahova literară", organizată de Inspectoratul școlar al județului Prahova, Casa corpului didactic și Societatea de științe filologice din R.S.R., subfiliala Mizil. ● **Cezar Ivănescu, Nicolae Dragoș, Manole Auneanu, Ion Filip, Sterian Vicol, Paul Sân-Petru, Corneliu Antoniu, Ion Stanciu** au participat, miercuri, 5 decembrie, a.c. la o seară literară. Manifestarea organizată de Consiliul județean al educației și culturii socialiste Galați în colaborare cu Teatrul din localitate, la care au fost prezenți peste 600 de participanți, a avut loc în sala de spectacole a Teatrului de stat din Galați. ● **M. N. Rusu, Grigore Arbore, Mihai Minculescu, Arcadie Donos** au fost prezenți la o suită de întîlniri cu cititorii la Casa de cultură din Bușteni, la Întreprinderea de hîrtie Bușteni și la Casa memorială „Cezar Petrescu" din aceeași localitate. Întîlnirile s-au desfășurat sub genericul „Bușteni — poartă a Bucegilor" ● La evocarea prozatorului Ieronim Șerbu, care a avut loc la Muzeul literaturii române în cadrul tradiționalei manifestări lunare „Rotonda 13" au fost invitați să ia cuvîntul **Șerban Cioculescu, Laurențiu Fulga, N. Carandino, Ov. S. Crohmălniceanu, Nicolae Jianu, Ioana Postelnicu.** ● Împlinirea a 60 de ani de la nașterea lui Nicolae Tăutu a prilejuit organizarea unei seri în memoria scriitorului la care au luat parte **Ion Grecea, Ladislau Tarco, Radu Theodoru** și **Haralamb Zincă.** ● Sezătoarea din noiembrie a Cenaclului de literatură satirică și umoristică i-a reunit pe **Octavian Andronic, Vasile Băran, Tamara Buciuceanu-Botez, Ion Caramitru, Nina Cassian, Radu Gheorghe, Valentin Silvestru, Dumitru Solomon.**

● **ÎN SPIRITUL COLABORĂRII RECIPROCE** ● Scriitorii **Aurel Șorobetea, Mozes Attila, Tudor George, Constantin Bărbuceanu** au fost la Moscova în cadrul înțelegerii de colaborare dintre Uniunea Scriitorilor din țara noastră și Uniunea Scriitorilor din U.R.S.S. De asemenea, **Ecaterina Antonescu Tanasova, Balogh Joszef, Ion Covaci, Alexandru Ivănescu, Silviu Rusu** au participat la cea de-a cincea Întîlnire internațională a traducătorilor care s-a desfășurat în Uniunea Sovietică. ● Scriitorii **Arnold Hauser, Dan Rotaru** au fost în R.P. Mongolă, **Corneliu Sturzu** și **Nicolae Mărgeanu** în R.P. Polonă, **Andi Andrieș, I. D. Sîrbu, Lucia Negoiță Chirilă, Iosif Lupulescu, Mircea Cojocaru, Ion Arieșanu** în R. S. Cehoslovacă, **Ion Băieșu, Ion Lungu, Heinez Kehrer, Vasile Andru, Suzana Delciu, Al. Mitru** în R. D. Germană, **Mircea Micu** în R. S. F. Iugoslavia, **Emil Manu, Vasile Nicorovici, Ion Velican, Marin Sorescu, Nicolae Motoc** în R. P. Bulgaria ● Poetul **Al. Andrițoiu** a participat ca observator la Congresul Uniunii Generale a oamenilor de litere și scriitorilor arabi care s-a desfășurat în Siria ● În cadrul întîlnerilor de colaborare dintre Uniunea Scriitorilor din R. S România și uniuni ale scriitorilor din alte țări ne-au vizitat : **Dimităr Mantov, Zdravko Ciolakov, Dimităr Tanev, Svetozar Igov, Spaska Kanurkova, Teodora Danceva, Krastan Djankov, Lili Ivanova** (R. P. Bulgaria), **Anton Balaz, Dusan Dusek, Jan Fratrik** (R. S. Cehoslovacă), **Hinner Einhorn, Armin Müler, Heinz Kaklau,** (R. D. Germană), **Ileana Ursu, Viera Benkova,** (R. S. F. Iugoslavia), **Barbara Krzyskowska** (R. P. Polonă).

În schimb redacțional, cu revistele „Steaua", „Viața Românească", „Secolul XX", „Convorbiri literare", ne-au vizitat **V. V. Vasielev, Victor Kobenko, Oleg Smirnov, V. V. Karpov, Natalia Skurskaia, Inessa Nazarova, Tatiana Ivanova,** (Uniunea Sovietică), precum și **Zelei Miklos, Zikuli Peter** (R. P. Ungară).

După Praga a venit și Fort Worth

SPORT

Cel mai mare eveniment al ultimei săptămîni și al anului a fost **comportarea excepțională a gimnastelor noastre la Campionatele mondiale de gimnastică de la Fort Worth.** Cele 6 (șase) medalii cucerite prin care pentru prima oară echipa noastră a devansat în clasamentul (neoficial) în probele feminine echipa U.R.S.S. înseamnă (în condițiile în care Nadia Comăneci a avut marea nesansă de a se îmbolnăvi) mult mai mult. Echipa noastră a cîștigat primul loc concurind cu 5 gimnaste contra 6 sovietice. Ele înseamnă o echipă, o școală de gimnastică capabilă să producă în serie mari campioane în fața cărora pălește pînă și subiectivitatea arbitrelor. Adăugînd și medalia de argint la inele a lui Dan Grecu (medalie pe care noi o vedeam de aur) putem spune că la Fort Worth gimnastica românească și-a obținut pe merit întîietatea, cucerind nu numai medalii, ci și simpatia și admirația tuturora. Lupta a fost extraordinară și s-a încheiat cu marele succes al echipei noastre feminine care a reușit, pentru prima oară, să urce pe prima treaptă a podiumului. Înaintea unei echipe ce părea pînă de curînd, de nedetronat. Dacă Nadia ar fi putut concura pînă la sfîrșit, sîntem siguri că ea ar fi cîștigat titlul suprem la individual compus și la bîrnă, mărind zestrea de aur a fetelor noastre. Desigur, mari laude li se cuvin antrenorilor Marta și Bela Karoly, care au revoluționat acest sport prin exercițiile create de ei.

Ceea ce ne-a impresionat în mod deosebit a fost însă prezența salvatoare la bîrnă în concursul pe echipe a Nadiei Comăneci. Nu am văzut exercițiul său de nota 9,95, exercițiu care, practic, a adus echipei titlul de campioană a lumii, însă ne putem imagina durerea insuportabilă pe care această sportivă de excepție a trebuit s-o înfrîngă pentru a-l executa. A te sprijini într-o mînă bolnavă în salt înapoi, stăpînindu-ți lacrimile în fața unor spectatori înmărmuriți de atîta durere este, o spunem limpede, un act de eroism care depășește circumstanțele sportive. Un act de excepțional devotament cum, personal, nu am mai auzit să se fi întîmplat într-o competiție de o asemenea anvergură. Din el ar avea mulți de învățat, chiar și fotbaliștii.

Undeva trebuie să existe filmul unic al acestei clipe de dăruire exemplară pentru culorile României. El trebuie reluat tocmai pentru exemplaritatea lui, pentru a înțelege că lupta sportivă nu este numai o luptă cu ceilalți, ci, în primul rînd, cu tine însuți. Aurul Nadiei strălucește de aceea mai mult decît orice medalie.

Ulise

P.S. — Cu toate impresionantele eforturi, echipa craioveană a ratat calificarea în meciul retur cu Borussia Mönchengladbach. A pierdut într-adevăr la arbitraj în deplasare. Dar la Craiova n-a fost în stare să recupereze, deși a avut condiția unui arbitraj corect. A-l indica pe Cămătaru — foarte slab și în primul meci — să execute lovitura de pedeapsă a fost o eroare de orientare a antrenorului. Însă fața de celelalte reprezentante ale noastre în cupele europene, Universitatea a pierdut calificarea mai mult decît onorabil, la scor strîns (1—2) în fața deținătoarei trofeului. Că s-ar fi putut și altfel, ce să mai vorbim.

m a p a m o n d

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

● **ÎN PERIOADA 25 NOV. — 1 DECEMBRIE,** un Colectiv al Teatrului Mic a prezentat în sala Teatrului De Vidy din Lausanne (Elveţia) două montări ale pieselor **Nu sînt turnul Eiffel** de Ecaterina Oproiu şi **Să îmbrăcăm pe cei goi** de Luigi Pirandello, în regia Cătălinei Buzoianu. Desfăşurate în cadrul Zilelor culturii române în Elveţia, spectacolele s-au bucurat de adeziunea deplină a publicului şi de frumoase aprecieri din partea cronicarilor de la principalele ziare elveţine. Spicuim din presă : **„Excelentă evoluţie a trei artişti de mare valoare : Carmen Galin, Ştefan Iordache şi Leopoldina Bălănuţă". „Am avut posibilitatea de a descoperi activitatea unui grup teatral ai cărui membri beneficiază de o pregătire de specialitate superioară... Totul este realizat în ritmul frenetic al unei comedii muzicale, parodiind pe cele de pe Broadway... Actorii români nu sînt inhibaţi de nici o reticenţă, ei sînt la largul lor atunci cînd se mişcă şi posedă o perfectă stăpînire a mijloacelor corporale pe care a ştiut s-o exploateze Cătălina Buzoianu care semnează regia. Decorul lui Andrei Roth este atractiv prin mulţimea elementelor sale mobile". (Tribune — Le matin).**

● **NUMĂRUL** 2 din **Cahiers roumains d'études littéraires** continuă seria substanţială a acestei prestigioase publicaţii. Putem azi afirma că revista trimestrială a editurii Univers constituie o apariţie de prim plan în domeniul criticii şi istoriei literare comparate europene. Un sumar bogat, cu semnături prestigioase, din ţară şi de peste hotare, consemnări la zi, ştiri în legătură cu evenimente academice de la noi şi din întreaga lume constituie un număr atractiv şi profitabil la lectură. Numărul 2 este consacrat literaturii luminilor, dedicat de altfel celui de-al V-lea Congres internaţional al iluminismului. Prima contribuţie, amplă şi perfect argumentată din punct de vedere istorico-literar, punînd la contribuţie materiale bogate şi idei noi, aparţine lui Adrian Marino. Klaus Bochmann, Pompiliu Teodor, Joseph Wolf, Andrei Pippidi şi N. Bocşan contribuie, de asemenea, la prima secţiune, comparatistă, a revistei, cu cercetări tematice şi bibliografice pertinente. Romul Munteanu semnează un text de concepţie, cu disocieri pertinente, operate asupra unei bibliografii la zi. Cronica traducerilor şi caleidoscopul completează sumarul unui număr de zile mari.

● **DE CURÎND,** în Portugalia a avut loc o expoziţie unică în felul său. Organizată de José Augusto Almeida, director-conservator al Muzeului din Ovar, expoziţia **Ex-libris romenos sobre folclore** reuneşte ex-libris-uri din colecţia Clubului sindicatelor din Vulcan, România, şi din colecţia Dafinei Duinea. Este vorba de un grafician cu o activitate deosebită, autor de ex-libris-uri pentru colecţionari şi iubitori de carte. Această artă rafinată, cu tradiţii glorioase în marile culturi ale lumii, cunoaşte o strălucire particulară prin activitatea tînărului nostru grafician. Peste 100 de exponate prezentate la Ovar au convins pe vizitatori de rafinamentul graficianului român. Citām dintr-o prezentare făcută cu prilejul unei expoziţii mai vechi a artistului : „În aproape toate lucrările (a creat pînă în prezent peste 100 de ex-libris-uri pentru bibliofili români şi de peste hotare) surprinde tehnica de condensare a materiei, într-un spaţiu mărunt, dimensionat. Căci în această artă a utilităţii (insuficient luată în seamă) se lucrează numai la nivel microscopic, infinitezimal. În fond, totul nu este decît grafie şi descifrare a sensurilor umanităţii...".

90 DE ANI DE LA NAŞTEREA LUI
Jean Cocteau

Marea

Se mănîncă. Şi se bea.
Singele-i gîndeşte pal.
Se preface ea în ea,
Spre Irod dansînd sub voal.

În salivă se-nfăşoară.
Cu privirea-n jos, uşor,
Pe rînd sclavii şi-i omoară,
După ce a fost a lor.

Cleopatra, Salomeea
N-au urît, pe cîte ştiu,
Cum urăşte ea, de-aceea,
Frică mi-e ca de-un mort viu.

Căzi de must şi sete-adîncă.
Schimbă ochi de peruzea.
Podgorenii şi-i mănîncă.
Se mănîncă. Şi se bea.

Căruntul păr, cînd tinereţea-l poartă...

Căruntul păr, cînd tinereţea-l poartă,
Blînzi face ochii, pielii dă lumini ;
Eu vă găsesc aceeaşi dulce soartă,
În primăveri, frumoşilor măslini !

Saliva mării, proaspătă şi lină,
Udînd al ţărmului grecesc nisip,
Lăsatu-v-a-n ambigua măslină
Şi din Cibela şi din Venus chip.

Îmi place cărunteţea voastră pură,
Cînd eu deja-s al iernii soare crud,
Ca voi, adolescenţi, o timplă sură
Plecînd-o peste trandafirul nud.

Postumă

Iar îmi deschide Timpul perfida paranteză,
Mă duce-n locul unde pe vremi
Plain-Chant scriam,
Revăd aceeaşi mare de-atunci, cînd pe faleză
Mergeam, visam, mergeam...
Visam iubirea, somnul şi glorii înainte

ÎN ROMÂNEŞTE DE C. D. ZELETIN

Şi, tînăr, nebunia ce-adînc rîvneam să fiu !
În timp ce focu-acesta-mi răsare iar
în minte,
Mă duc... Unde ? Nu ştiu...
Mă duc şi nu ştiu unde, iar moartea ce
adastă
Şi-îmbălsămează chipuri frumos şi făr'
de-avînt,
Se uită cum alunec pe povîrnita coastă
Ce duce la mormînt...

8 martie 1962

spectacolul lumii

văzut de Ioan Grigorescu

Ah, ce mai viaţă de cîine!

Vă rog să nu vă indignaţi ! Daţi pentru un moment uitării ideile preconcepute, arierate, retrograde despre „viaţa de cîine", şi admiraţi patrupedele excentricei miss Eleanor Richney din Fort Lauerdale, statul Florida, S.U.A., ştiind că niciodată nu veţi avea şansa lor de a deveni primele potăi cu adevărat milionare din lume, cu covrigi de aur în coadă. Atîţia duc însă o biată viaţă de om, încît era şi timpul ca pînă şi cîinii să ne dispreţuiască, cîinii d-nei Richney, moştenitori a 16 milioane de dolari, bănet nu glumă, ceea ce le dă laba să-şi tocmească servitori cu simbrie lunară, bucătari specialişti în arta culinară canină, un veterinar de casă, şi paznici pe două picioare puşi să dea tîrcoale reşedinţei pe poarta căreia, dacă patrupedele s-ar fi putut alfabetiza, n-ar fi fost de mirare să pună şi o tăbliţă cu inscripţia : „Nu intraţi! Om rău !".

Aşa da, „Mondo cane", că-ţi vine să te tăvăleşti în ham-hamete de rîs, şi să dai din coadă cu tifla necazurilor vieţii de om. Căci căţeaua asta de Miss Richney (în sens admirativ „căţea") le-a tras moştenitorilor ei din speţa umană cea mai cumplită cacealma, lăsîndu-şi cu limbă de moarte şi cu testament autentificat la notar, milioanele, potăilor protejate cu care şi-a desfătat cum a vrut şi cum a putut huzurul, ca mama lui Maiorică Arnoteanu din „Craii de Curtea Veche", pînă s-a dus să latre la luna de pe lumea cealaltă...

Şaisprezece milioane de dolari, pentru o sută cincizeci de potăi culese de pe drumuri. apropitari cu acte în regulă ai unui „ranch" în care fiecare dintre moştenitori este îngrijit cu sirg, hrănit dietetic, fără grija zilei de mîine căci singurul sfîrşit care-i paşte este cel hărăzit preafericiţilor : moartea de bătrîneţe, asta nu-i glumă.

Mister Lowell Mott, executorul testamentar al sacramentalei dorinţe exprimate de Miss Eleanor, are grijă ca fiecare indicaţie a ei să fie strict respectată : nici un cîine să nu sufere nici de cea mai mică neplăcere, coteţele să fie „domneşti", hrana îndestulătoare şi mai ales bogată în vitamine, sfîrşitul cinstit şi, pentru ca să nu existe încurcături, cu inventarul viu, fiecare patruped care-şi dă cîinescul sfîrşit este incinerat, iar cenuşa păstrată într-o urnă în culori cît mai puţin sumbre, cu numele şi vîrsta răposatului în ferpar. Broward National Bank din Fort Lauderdale are grijă de fructificarea capitalului lăsat cîinilor moştenire, tot încercînd să salveze cît de cît din banii rămaşi pentru conturile celorlaţi urmaşi ai „nebunei" care nu umblă în patru labe, ci numai în două, dar umblă fără ostoi, mergînd de la Ana la Caiafa şi plîngîndu-se că rivalii lor le ronţăie drepturile. Deocamdată, cu ajutorul experţilor în materie, ei tot au reuşit să găsească o „gaură" în testament, bătrîna şi venerabila Miss Cane uitînd să dea instrucţiunile de rigoare cu privire la regulile de încrucişare şi înmulţire a urmaşilor ei. Ceea ce, cu acordul domnului Lowell Mott şi cu experienţa doctorului veterinar I.C. Fredrickson, acreditat pe lîngă canisă, au procedat neîntîrziat la castrarea rivalilor lor pe patru labe şi i-au lăsat să se îndrepte paşnic, unul cîte unul, mai de junghi, mai de bătrîneţe, către raftul cu urnele funerare din coloratul rai cîinesc de lîngă Fort Lauderdale.

Vreau să fiu bine înţeles şi să nu mă pun rău cu toţi iubitorii de animale. Îmi plac cîinii, de la javra hărţăgoasă, cu cel mai autentic „pedigri" maidanez, la ciobănescul cu treburile lui pe lîngă turme, de la lăbuşul de curte la vînătorescul cu adulmecătura fină, de la pekinezul-manşon la cîinele lup care-şi dăruieşte vederea orbilor învăţînd să păşească în ritmul lent şi tremurător al bastonului alb. Îmi plac cockerii aurii, canişul pitic, teckelul cu urechi blegoase, foxul şugubăţ, boxerul cîrn şi botos, terrierul cu ochi languroşi, chow-chow-ul cu limbă bleu şi blăniţa de pui de urs, şoricarul curios, lupul alsacian, saint-bernardul alpinist, şi mai presus de toţi, ogarul afgan cu gene de codană şi păr de leopard. Îmi place şi potaia fără sînge albastru, corcitura vagabondă, prietenul maidanelor şi al tuturor copiilor din lume. Nu-mi plac în schimb degeneraţii care, stînd prea mult nas în nas cu omul, încep să deprindă năravurile şi expresia acestuia, împrumutîndu-i la rîndul său, după ani şi ani de convieţuire la piciorul patului, faciesul său blazat care pînă la urmă, îi transformă pe amîndoi în nişte ciudaţi gemeni dintre care unul doar întîmplător merge pe două labe. Or, tocmai acestora li se rezervă raiul pe pămînt. La Paris, în Saint-Germain-de-Pres, o casă de modă canină lansează în fiecare primăvară şi toamnă seriile ei de confecţii pentru patrupedele din lumea bună şi, afacerea prosperînd, marile firme din branşa artei vestimentare, Dior, St-Laurent, Ted Lapydus şi Chanel s-au lansat în întrecerea pentru crearea celor mai şic mantouri în stil Sherlock-Holmes (cu şapcă în carouri şi pipa la zgardă), cismuliţe cu zurgălăi, flaneluţe de caşmir, zgarde-colier şi lese cu giuvaeruri, totul pentru răsfăţul degeneraţilor din saloane, blazaţi şi copleşiţi de ruşinea ridicolului la care-i obligă spiţa şi rangul înaltei societăţi canino-umane. Şampon special, parfumuri de buduar, şocolată cronţănitoare, chewing-gum cu aromă de măduvioare, ca să nu mai vorbim de apetisantele preparate gastronomice special pregătite după reţetele cele mai nutritive alcătuite de dieteticieni de renume. Într-un cuvînt, tot ce poate seduce o exigentă şi distinsă clientelă patrupedă într-un „dog-store" cum este cel din strada Neuilly unde s-a instalat clubul animalelor din lumea bună, dotat cu accesoriile necesare pentru crearea ambianţei atît de utilă comunicării între inimile-surori care, atunci cînd îşi şoptesc prin limbajul stîlpului mirosit de-aproape, uită de toate manierele elegante atît de greu deprinse în înalta societate. Atunci se cam încurcă lesele, şi nu numai lesele, dar ce să-i faci, dragostea-i oarbă chiar şi printre gentlemeni, dar-mi-te printre gentlemeni care, oricum, sînt şi ei suflete, şi ochii văd, nasul adulmecă, dar inima cere... S-au făcut de toate pentru cîinii din Mondo Umano. Asigurări sociale, clinici specializate în psihanaliza canină, pensioane în care se deprind manierele alese, cluburi strict interzise nemembrilor, case de odihnă, sanatorii şi laboratoare cosmetice. Miss Eleanor Richney, cu toate milioanele ei, n-a avut atîta fantezie. Să mai vorbim aici despre milioanele de copii înfometaţi din ţările cele mai sărace ale lumii care se tîrăsc vlăguiţi pe patru labe în căutarea unei firimituri de pîine ? Societatea de consum e pudică, nu prea găseşte de „bonton" să ia asta în seamă.

Public şi cultură

b*eaubourg* este în Parisul contemporan, punctul de atracţie, cum a fost şi a mai rămas Tour Eiffel. Care să fie sursa acestei fascinaţii publice ? Vom încerca să răspundem întrebării.

Impunătoarea construcţie de oţel, sticlă, beton, plantată în inima capitalei franceze, avînd înfăţişarea unei gări, sau, mai de grabă a unei moderne rafinării, alianţă, totuşi forţată cu vechiul cartier al halelor adăposteşte, cum se ştie, Centrul de cultură *Georges Pompidou*. Nici arhitectura, nici climatul fierbinte, cotidian şi pitoresc al chenarului de străzi dimprejur, invadat de peregrini, de tot felul şi de pretutindeni, improvizînd, „spectacole", în aer liber ; nici contigentele de vizitatori în flux continuu, nu sînt de natură să dea, la prima vedere, o imagine cît de cît completă asupra activităţilor ce se desfăşoară aici.

Principala preocupare a constructorilor pare să fi fost ca oaspeţii noului for, să încerce senzaţia deplinei libertăţi de mişcare în parametrii, altminteri complicaţi, ai „accesului" în sfera culturii... Pentru a-şi cîştiga aderenţii de o zi sau de mai multe, *Centrul* se autopropune ca o palmă deschisă ; containerele de sticlă înzestrate cu scări rulante constituie cea mai vie şi inspirată publicitate. Neîndoielnic, miracolul invaziei de public — într-o etapă în care, din nenumărate motive, o serie întreagă de instituţii „pentru public", trec printr-o adevărată „criză" îşi are explicaţia dincolo de avangardismul arhitectural — realmente fascinant — în promovarea unui nou tip de relaţie cu vizitatorii. Este vorba, cum arătam mai sus, de o altă ipostază a „parcursului" expoziţional, ca şi a întregului spaţiu multifuncţional, divers şi unitar totodată, de maxima luiospitalitate şi forţă de penetraţie în conştiinţa masei. Viziunea care tutelează raporturile „produs cultural-artistic" — „om contemporan" pare a fi absolut nouă, publicul devenind — realmente — un factor activ şi un excelent interlocutor în dialogul său, fie şi implicit, atît cu memoria umanităţii, cît şi cu mărturia prezentului. Conceptul de artă şi cultură îmbrăţişează, astfel sensul evoluţiei, dar şi spiritul enciclopedic al existenţei actuale, în aparenţa ei fixitate. Exemplul *Centrului de creaţie industrială* stă mărturie : cultura-arta absorb, pe lîngă moşteniri ale tradiţiei (fireşte recente) descoperirile ştiinţifice sau aventurile tehnologice ale timpului nostru. La fel se întîmplă şi cu *Institutul de cercetare şi coordonare acustică — Muzică*, cu cabinetele şi atelierele, cu spaţiul de informare şi documentare, înlesnindu-le celor care le frecventează, nu numai descifrarea inefabilelor nuanţe care intră în alcătuirea operei cît mai ales comunicările directe cu creatorii.

Dar pînă a ajunge la treapta folosirii producţiilor spiritului uman şi într-alt fel, cuprinzîndu-le amplitudinea şi profunzimea, esenţială rămîne simpla anularea a „tracului" pe care, de regulă, vizitatorii îl încearcă, ori de cîte ori trece pragul unor instituţii similare. Abolind rigorile clasice, prohibitive, proprii instituţiilor tradiţionale care mai cultivă (orice s-ar spune !) în raporturile cu publicul, dacă nu exclusivismul marcat de ultra-specializare, un fel de elitism..., *aici*, la porţile Beaubourg-ului, mulţimea se îmbarcă pentru marele circuit, eliberată de orice complex. Şi astfel, odată pătruns în încăperea „unică", gigantică, omul poate trece, fără nici un fel de formalităţi, fără vreo oprelişte interioară, din muzeu în bibliotecă ; aşadar, de la o stare de spirit necesară vizionării, la cealaltă, specifică lecturii ; ca şi din spaţiile destinate conferinţelor, dezbaterilor, în sălile de concert sau de proiecţie. Incinta unică se divide, doar, pe verticală, etajele fiind, de fapt, platforme perfect integrate întregului, comunicînd între ele şi totodată cu exteriorul. Pentru că din oricare unghi dialogul spontan cu Parisul, rămîne prezenţă constantă, de contrast pentru trăirile fiecăruia ; o probă mai mult a independenţei de spirit propusă vizitatorului. Sistemul scărilor rulante dirijează practic publicul încotro trebuie, mai ales atunci cînd acesta nu are o prealabilă documentare asupra spaţiului pe care-l străbate, fără însă a-i ştirbi sentimentul de autonomie.

Nimic nu pare îngrădit de canoane, de măruntele formalităţi administrative... Acordînd, permanent, un „vot de încredere" publicului larg, faptul are un ecou pozitiv, încurajator, reacţia acestuia este dintre cele mai interesante, în ciuda neglijabilelor contrarietăţi, activîndu-se spontan. *Biblioteca Centrului*, spre exemplu, (funcţionînd sub auspiciile titulaturii — altminteri binecunoscute — de *Bibliotecă publică de informaţii*) îşi ia în serios menirea şi suprimă o întreagă filieră de operaţiuni tradiţionale, precum depozitarea închisă, mînuirea de către personal specializat, completarea de buletine-cerere, repartizarea locurilor pentru lectură, sisteme de clasificare prea complicate... Foi volante imprimate explică prompt şi pe înţelesul oricui — sistemul de clasificare, astfel încît cititorul să ştie să-l folosească, accesul la colecţii de tot felul fiind liber. Evident, eventuale dificultăţi de orientare sînt lesne înlăturate cu ajutorul personalului — anume pregătit pentru asemenea intervenţii... Neîngrădirea, cu atît mai binevenită cu cît colecţiile de carte, de pildă, acoperă toate disciplinele ştiinţifice, situîndu-se la nivelul superior al informării de astăzi.

Cît priveşte activităţile muzeale şi expoziţionale, am avut impresia că, în sfîrşit, organizatorii dau un răspuns, fie şi parţial, dar convingător unei îndelung dezbătute probleme, asupra rolului şi locului ce i se cuvine, de drept şi de fapt, *muzeului* în reţeaua instituţiilor de cultură. Aliniat cînd cu biserica, cînd cu şcoala, cînd cu teatrul şi chiar cu cinematograful, o „lume" reclădită şi reorchestrată, în virtutea unor metodologii şi precepte proprii, stă mărturie adevărului că muzeul trăieşte ca o instituţie autonomă, bazîndu-se pe un patrimoniu specific — capabil să-şi extragă rosturile şi eficienţa din propria-i concepţie. Faptul că însuşi Muzeul Na-

Constandina Brezu

Continuare în pag. a 7-a

Întîlniri cu Alfonso López Michelsen

În prima convorbire, cu Alfonso Lopez Michelsen din iunie 1974, am discutat istorie, politica, relaţii internaţionale, schimburi culturale româno-columbiene ; în cea de a doua, din octombrie 1979, am „particularizat" susţinerile, ocupîndu-ne de literatura şi mai ales de romanul Los elegidos.

În cea dintîi, discuţia a pornit de la un supliment al prestigioasei Revue des deux mondes pe care îl primisem cu cîteva zile înainte şi în care preşedintele Lopez Michelsen, emerit profesor de drept internaţional, publicase un studiu amplu despre America latină şi dreptul ginţilor. La nivel de filozofie a istoriei, preşedintele susţinuse acolo şi acum, dezvolta verbal convingerea sa că sensul fundamental al epocii contemporane este dat de trecerea — fie că vrem, fie că nu — de la principiul subordonării la acela al coordonării, cu necesarele lui implicaţii : egalitatea şi respectul reciproc al centrelor de decizie — state, popoare, naţiuni.

— Dar aceasta coincide cu ideile susţinute de Nicolae Titulescu încă din 1930, am observat eu cu îndreptăţită mulţumire.

— Desigur, precum şi cu tezele româneşti actuale despre independenţa naţională şi egalitatea dintre state, afirmate cu consecvenţă şi strălucire de preşedintele României, Nicolae Ceauşescu, — a adăugat Lopez Michelsen.

A trecut apoi la precizarea liniei politice a viitoarei sale guvernări. Inspirată de un liberalism progresist, politica sa avea să fie de centru-stînga, apărătoare fermă a statului de drept şi promotoare a unor reforme urgente, democratice. Nu îşi ascundea greutăţile : inflaţia, violenţa dezlănţuită, populaţia „marginalizată". În domeniul relaţiilor internaţionale, a precizat că este partizanul unei politici externe echilibrate. De aci necesitatea deschiderii spre ţările socialiste, în cadrul căreia a amintit cu satisfacţie că, în calitate de Ministru de Externe, a determinat stabilirea de relaţii diplomatice cu România.

A treia convergenţa a fost de aprecieri şi de proiecte în domeniul relaţiilor culturale. Am căzut de acord că un bun criteriu a stat la baza selecţiei valorilor literare columbiene difuzate în ţara noastră prin traduceri sau studii critice. Dovadă numele, bine cunoscute cititorilor români ale poeţilor columbieni José Eusebio Caro, José Asunción Silva, León de Greiff şi al prozatorilor Eustasio Rivera, Gabriel García Márquez, cu fabuloasa şi torenţiala sa operă, Cien anos de soledad (Un veac de singurătate), Germán Arciniegas, care îmi dăduse acordul pentru traducerea (de atunci apărută) a Biografiei Caraibelor.

— La toate acestea, mi-a declarat preşedintele, va trebui să răspundem prin venirea în România a mai multor scriitori columbieni care să facă cunoscute în lumea hispanică istoria, cultura şi literatura poporului român, aşa cum a făcut-o bunul meu prieten — bunul nostru prieten, a rectificat, surîzînd, — Germán Arciniegas în Estancia en Rumania (Popas în România).

A doua întîlnire a prilejuit discuţii exclusiv literare. Publicînd mai jos răspunsurile date de autor, nu pot să nu le încadrez în scînteietoarea efervescenţa a opiniilor autorului despre literatura universală şi hispano-americana, ca şi despre propria sa creaţie narativă.

— Care este geneza romanului dumneavoastră „Los elegidos" (Cei aleşi) ? În ce măsură elaborarea lui a fost influenţată de viaţa dvs., politică şi de preferinţele dvs. literare ?

— Înainte de oricare activitate politică, geneza romanului a fost înrîurită de formaţia mea literară efectuată în Franţa, de preocupările mele pentru studierea incidenţei factorului religios, asupra comportamentului social, în sensul teoriilor lui Max Weber, W. Sombart, Tauney şi alţi sociologi care s-au ocupat de această temă, precum şi de romane ca **The last puritan** (Ultimul puritan) de Santyana.

— Cine este protagonistul romanului faţă de dumneavoastră ? Purtător de cuvînt, proiecţie demonstrativă a unui anumit punct de vedere, alt personaj victimă a „celor aleşi", a privilegiaţilor ?

— Personajul principal nu are nici o legătură cu mine personal. Familia mea fiind însă de origine scandinavă şi protestantă, prin ascendenţă maternă, unele episoade se leagă oarecum de ceea ce ştiu, prin tradiţie orală, despre anii de început ai stabilirii ei în Columbia. Cît despre protagonistul naraţiunii, m-am inspirat din figura unui cetăţean german de origine evreiască. Acestuia i s-au întîmplat mare parte din peripeţiile povestirii. În fond însă, scopul cărţii a fost critica socială, autorul situîndu-se pe poziţia unui străin care priveşte evenimentele columbiene dintr-un unghi al său, diferit, din afară.

— În carte sînt cîteva fugare referiri la sud-estul european dintre cele două conflagraţii mondiale. În ce fel se asemănau Balcanii de atunci şi America latină ? Desigur, prin frivolitatea şi înstrăinarea elementelor din clasele de sus — aşa cum o sugeraţi — dar poate şi prin tendinţa de emancipare naţională, socială şi culturală a poporului şi a intelectualilor cinstiţi ?

— Lucru curios este că eu nu am venit în Balcani spre a-i cunoaşte decît mulţi ani mai tîrziu, după ce scrisesem cartea. Am întîlnit însă, în epoca adolescenţei mele, persoane provenind din această regiune, care circulau în Franţa şi Anglia şi apoi altele care au venit ca exilaţi în cele două Americi, în timpul celui de al doilea război mondial. Am ajuns astfel să stabilesc o mare asemănare cu „elitismul" şi tendinţa de înstrăinare a clasei guvernante, ceea ce mi-a îngăduit să duc mai departe sarcina critică pe care mi-o fixasem, ca şi cum, încă de pe atunci, aş fi presimţit dezvoltările ulterioare din acea parte a Europei.

— Ce probleme ar cuprinde şi ce mesaj ar propune o eventuală continuare a romanului scrisă la lumina experienţei dumneavoastră de viaţă de acum şi în contextul realităţii columbiene de azi ? Şi dacă alt roman, sub titlul Los elegidos 1980, nu vă pare cu putinţă, ce nuanţe ar dobîndi opera, dacă aţi hotărî să o scrieţi din nou ?

— Evident, cu trecerea timpului şi cu universalizarea obiceiurilor, datorită mijloacelor de comunicare, ca televiziunea, care nu existau atunci, romanul meu devine o mărturie despre o epocă cu fenomene locale acum depăşite. În Balcani, de exemplu, numai vechile generaţii îşi amintesc de timpurile cînd se guverna de la Paris şi Londra, iar oamenii din popor, mai cu seamă ţăranii, nu aveau nimic de a face cu istoria decît ca subiecte pasive. Dacă aş scrie astăzi o radiografie a capitalismului contemporan, asemănătoare cu ce a fost **Los elegidos** la vremea lui şi anume o disecţie a lumii premergătoare războiului mondial, noua carte ar fi un roman despre terorism, cu sechestrări, bombe şi guerrillă la nivel universal, deplasînd problema securităţii individuale care părea garantată în ţările capitaliste, iar astăzi apare ca un privilegiu al ţărilor socialiste.

Paul Alexandru Georgescu

REVISTA STRĂINĂ

● **JURNALELE COSIMEI WAGNER** nu au putut fi consultate pînă în anul 1974. O decizie a unei curţi de justiţie din Bavaria a făcut posibilă publicarea lor, ceea ce a deschis o perspectivă extrem de interesantă asupra vieţii şi operei marelui compozitor oferind, în acelaşi timp, o radiografie minuţioasă asupra vieţii politice şi culturale din Europa anilor 1869—1883. Ediţia franceză a acestui jurnal cuprinde 4 volume, traduse de Michel-Francois Demet. Cel de-al treilea volum este scos în evidenţă cu precădere de critica cărţii. El se referă la perioada din viaţa lui Wagner cînd Cosima supraveghea îndeaproape cele mai mici amănunte ale existenţei şi creaţiei sale. De asemenea, este vorba de consideraţii îndelungi asupra creării operei **Parsifal,** asupra unor elemente de compoziţie şi de concepţie a acestei lucrări capitale. Sînt evocate lungile şederi în Italia, precum şi moartea compozitorului, la Veneţia, funeraliile regeşti la Bayreuth ale unui „vechi revoluţionar", cum subliniază cu o tristă ironie comentatorii cărţii.

● **CARTEA SEMNATĂ** de Ilya Prigogine şi Isabelle Stengers **„Noua alianţă ; Metamorfoza ştiinţei"** reprezintă o meditaţie amplă şi adîncită asupra destinului pe care l-a cunoscut în acest secol imaginea noastră despre lume. Bine primită de critică, un comentator notează : „Ştiinţa clasică s-a aflat deodată asociată cu o dezamăgire faţă de lume. Aceasta este lecţia pe care Jacques Monod a înţeles să o deducă din progresul biologiei : „Vechea alianţă a fost stricată. Omul ştie, în sfîrşit, că este singur în imensitatea indiferentă a universului de unde s-a născut printr-o întîmplare". Ştiinţa noastră nu mai înseamnă totuşi aceste cunoştinţe clasice, noi putem în sfîrşit descifra povestea unei „noi alianţe". Cunoaşterea ştiinţifică descoperă azi o „înţelegere poetică" a naturii, proces natural, într-o lume deschisă.

● **CONTINUĂ PUBLICAREA** marii ediţii Mauriac, **Opere complete romaneşti şi teatrale.** Cel de-al doilea volum, ale cărui texte au fost stabilite, prezentate şi adnotate de Jacques Petit, este evidenţiat de critică pentru conţinutul său substanţial, romanele publicate între anii 1926 şi 1933, precum şi eseurile din aceeaşi epocă, explicative şi profunde, conţinînd reflecţii asupra activităţii de romancier. Preocuparea morală şi obsesia vinovăţiei, tratate întotdeauna cu acuitate în opera lui Mauriac, sînt impregnate în această perioadă de subtile consideraţii privind arta naraţiunii.

● **CARTEA ŞTIINŢIFICĂ** se află din nou în atenţia marilor edituri europene. Publicul este tot mai interesat de opera specialiştilor, în măsura în care ea transferă meditaţia dintr-un domeniu particular în trăsătura constitutivă a unei imagini generale a lumii. În acest sens, două apariţii semnificative preocupă, la ora actuală, viaţa literară franceză. Cea dintîi este marea operă **Geografie regională,** al cărui al doilea tom completează viziunea mondială pe care cititorii au iniţiat-o cu primul volum, publicat anul trecut. Al doilea tom cuprinde planşe şi texte referitoare la următoarele regiuni : Oceanul Indian, Insulele şi Peninsulele Asiei de sud-est, lumea Pacificului, Africa tropicală şi Africa mediteraneană, Africa interioară, Marile lacuri şi vulcani africani, Africa meridională, America de nord, de la golfurile reci la golfurile calde, Mediterana americană şi America de sud. Ample referinţe bibliografice orientează pe cititor şi-i dau sugestii pentru investigaţii pe cont propriu. O altă apariţie semnificativă este cea intitulată **Medicină** apărută sub direcţia lui Pierre Granciansky şi Henri Péquignot, în care meditaţia asupra problemelor de anatomie şi fiziologie, a funcţiunilor şi patologiei generale este însoţită de consideraţii ample asupra instituţiilor sociale medicale şi asupra structurilor asistenţei sanitare. Aceste cărţi de specialitate interesează însă şi publicul larg, iar analiştii pieţei editoriale subliniază faptul că vînzarea lor este azi asigurată nu atît în cercurile de specialişti, cît pe piaţa liberă a cărţii.

● **PROBLEMA INSCRIPŢIILOR** în limbile moarte este încă una ce fascinează pe cercetători. De curînd, o adevărată senzaţie a constituit descifrarea unei inscripţii vest-libiene de către lingvistul Iuri Zavadovski. Această scriere era pînă acum de nepătruns. Nici limba, nici caracterele, nici originea şi nici conţinutul textelor nu putuseră să fie luminate de către savanţi. Peste 30 de texte rămîneau mute în faţa ochilor scrutători ai specialiştilor. Zavadovski a reuşit să înţeleagă o inscripţie cu următorul text : „Tinnit ! Este fiul lui Ptolemeu". Era vorba de Ptolemeu, fiul regelui mauritan Iuba al II-lea, căsătorit cu fiica reginei Cleopatra a Egiptului şi a generalului roman Marcus Antonius. Inscripţia în limba libiană se afla într-o criptă sărăcăcioasă, care conţinea, probabil, mormîntul bărbatului în numele căruia era invocată zeiţa Tinnit, foarte populară printre popoarele din Africa de nord, din acea vreme.

● **ROMANUL SOCIAL** cunoaşte în Statele Unite o nouă perioadă de înflorire. Au apărut nume noi de autori, îndeosebi din rîndul minorităţilor, al căror mesaj de revoltă se traduce în termeni viguroşi şi legitimi din punct de vedere estetic. Un mare succes a însemnat romanul lui Victor Villaseñor, **Macho,** consacrat vieţii emigranţilor ilegali din Mexic în Statele Unite ale Americii. Autorul analizează cu fineţe consecinţele umane ale impactului valorilor unei societăţi ultradezvoltate din punct de vedere material asupra idealurilor şi modului de viaţă ai unor reprezentanţi din ţările subdezvoltate ale continentului latino-american. Un conflict dramatic, pe fundalul tensiunilor sociale create de organizarea sindicală în California de sus, tratate cu o artă a detaliului pregnant, romanul lui Villaseñor este considerat una dintre cele mai interesante apariţii ale editurii Bantam.

● **GOZO YOSHIMASU** este un tînăr poet japonez asupra căruia critica din ţara sa şi din lume s-a oprit în repetate rînduri. Recentul său poem, **Castelul de aer,** a atras atenţia prin faptul că autorul aplică o tehnică poetică puţin obişnuită în literatura japoneză. El scrie în modalitatea poemului de amplă factură, folosind imaginea filigranată şi subtilitatea poemului tradiţional japonez în texte de largă respiraţie, a căror forţă literară este susţinută de inspiraţia socială şi de aplecarea spre vis. Sînt, de asemenea, poeme cu evidentă valoare de incantaţie, iar lipsa de culoare este suplinită printr-o mare subtilitate şi prin patos al gîndirii.

● **ÎN BIBLIOTECILE** publice müncheneze se află peste 10 milioane de cărţi, dintre care 4.2 milioane în Biblioteca de stat. Un articol interesant a fost consacrat, de curînd, celei mai noi biblioteci, a tineretului internaţional, ce cuprinde 260 mii de volume în 80 de limbi. Un comentator notează : „Biblioteca găzduieşte adeseori reuniuni ale profesorilor, grupe de lucru, congrese şi cursuri. Ea organizează expoziţii anuale cu temă precisă, ca şi expoziţii internaţionale itinerante, împrumuturi pentru alte biblioteci şi institute culturale. Apogeul acestor manifestări este în fiecare an Tîrgul internaţional al cărţii pentru tineret şi copii, care se ţine la Biblioteca de stat bavareză şi care adună în rafturile sale editori şi specialişti de carte pentru copii din întreaga lume".

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor şef: Nicolae Dragoş, Mihai Ungheanu (redactor şef adjunct), Teodor Balş (secretar responsabil de redacţie)

L

REDACŢIA : Bucureşti, Piaţa Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAŢIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Dobre Marian

ANUL XXII
51
(921)
Simbătă
22 decembrie
1979
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Vîrstele patriei, vîrstele noastre

Peste puțină vreme anul se va înnoi. Este în firea noastră să-l petrecem pînă la ultima lui treaptă cu aceeași bucurie cu care l-am așteptat în prag în urmă cu un... an. De 1979, prin fiecare zi a lui, ne leagă un viu patos al creației libere, certitudini și mari împliniri prin care ne-am definit mai puternic și mai nuanțat personalitatea de popor stăpîn pe soarta sa, constructor conștient de nouă istorie.

România anului 1979, acum, la oră de sărbătoare și de bilanț, se înfățișează sieși și lumii ca o țară ce și-a propus și a realizat un înalt ritm al dezvoltării economice, ca o țară ce se desprinde cu hotărîre, tot mai mult, de condiția pe care i-au impus-o împrejurările istorice vitrege de-a lungul existenței sale, ca o țară în care omul — definit ca valoare supremă — este chemat să participe conștient la înălțarea unei civilizații superioare, demne de noul său statut politic și social. Multe din întreprinderile, fabricile, uzinele țării, multe din instituțiile ei culturale și științifice, vor purta înscris pe actele lor de naștere inscripția 1979. În „memoria" altor unități sociale și economice anul 1979 va intra ca un an al acțiunii binefăcătoare a noului, al afirmării progresului științific și tehnic.

1979 înseamnă acumularea unei bogate experiențe în construcția socialistă a națiunii noastre.

Dar, mai presus de toate, anul 1979 este anul Congresului al XII-lea al Partidului Comunist Român, anul în care întregul popor, într-o deplină unitate de gînd și voință, prin glasul comuniștilor, a reales în înalta funcție de secretar general al partidului pe cel mai iubit fiu al poporului român, pe Întîiul Constructor al noii societăți, al cărui nume este simbolul României contemporane, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

În această lumină, anul 1979 s-a constituit în anul chezășiei pentru progres și bunăstare, pentru viitorul strălucit al națiunii noastre socialiste, ca anul unei mai puternice angajări în procesul de construcție și creație socială liberă.

Impresionante premiere industriale și edilitar-sociale au marcat izbînzile din ultimul timp ale poporului nostru. Secretarul general al partidului a făcut cunoscut Congresului al XII-lea că activitatea specialiștilor români pentru descoperirea filonului de aur negru în Marea Neagră a fost încununată de succes.

O veste care ne-a umplut inimile de bucurie, de optimism, de încredere în viitorul energetic al țării. La Călărași, cei mai tineri oțelari au dat prima șarjă. Combinatul siderurgic din Bărăgan a început să producă.

Și, iată, în urmă cu cîteva zile, în prezența tovarășului Nicolae Ceaușescu și a tovarășei Elena Ceaușescu, a altor conducători de partid și de stat, a fost inaugurat oficial metroul bucureștean. A fost acesta un moment de sărbătoare pe care l-am trăit cu sentimentul recunoștinței față de activitatea secretarului general al partidului, de care se leagă statornic, împlinirile, bucuriile și izbînzile poporului nostru.

Zile de sfîrșit de decembrie... Pe cadrane, timpul rotește acele ceasornicelor gata să se primenească sub zodia altor împliniri. Țara, ca orice bun gospodar, își numără acum, în aceste zile ale solstițiului de iarnă, treptele pe care a urcat, își numără realizările, evaluîndu-și, lucidă, drumul pe care îl va străbate în anii ce vin, mai bogați, mai rodnici, mai frumoși.

Sînt zilele în care se constituie organizațiile proprii ale Frontului Unității Socialiste. Între ele se află și cea a scriitorilor — semn al dorinței de implicare tot mai profundă în viața patriei, a poporului român, pentru a-și aduce o contribuție sporită la edificarea omului nou, cu o conștiință demnă de vremurile în care trăim. Un an, deci, al continuei adînciri a democrației noastre — proces permanent condus de Partidul Comunist Român.

Țara își pregătește haine de sărbătoare și pentru a cinsti vîrsta Republicii, una dintre eternele ei vîrste.

Vîrstele patriei sînt vîrstele noastre. Ale muncii și ale împlinirilor socialiste, ale gîndirii și ale creației, ale încrederii îndreptățite în noi înșine.

Luceafărul

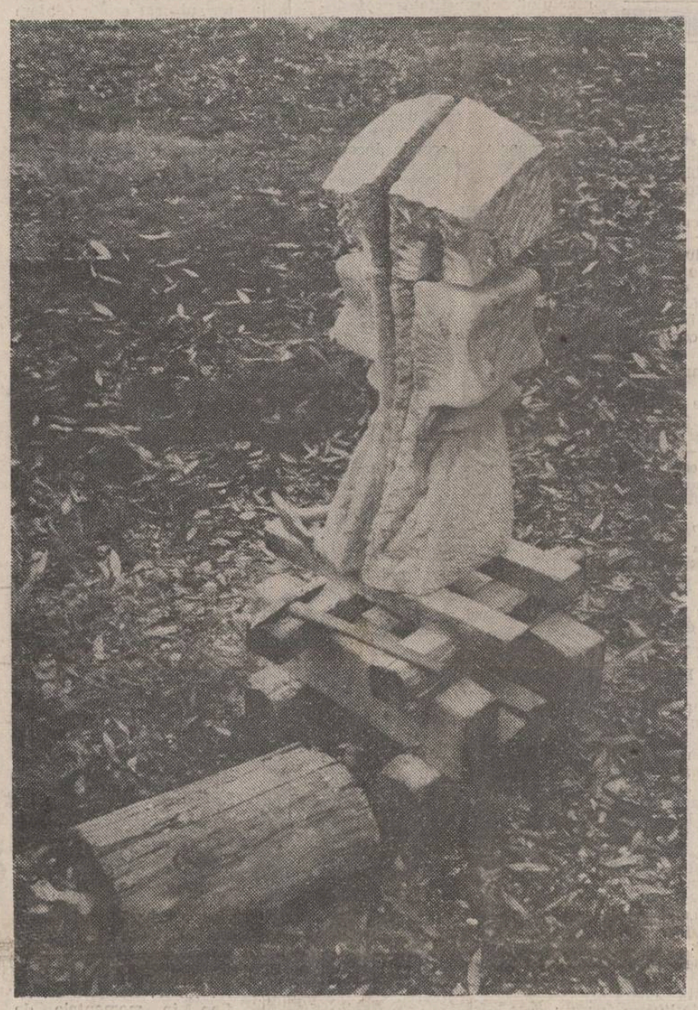

Nicăpetre : „Umbra" (în paginile 3, 4 și 5 alte lucrări ale artistului)

memento 2050

Forme străvechi de cultură românească

Așa ni se înfățișează, în puține cuvinte, cea mai recentă carte semnată de Traian Herseni, *Forme străvechi de cultură poporană românească*. Am spune chiar o *dublă* biruință : întîi, ca încercare reușită de a reconstitui o lume troienită sub secole și milenii ; apoi, ca valoare în sine a cărții, de monumentum aere perennius.

Tema — precizată prin subtitlul *Studiu de paleoetnografie a cetelor de feciori din Țara Oltului* —, dar mai ales viziunea în care e dezvoltată, ar fi putut surprinde întrucîtva. Nu întrucît un sociolog din școala Gusti se amestecă în etnologie : prin însăși implantarea ei în lumea tradițională a satului, Școala sociologică de la București (din care Traian Herseni descinde cu materialul acestei cărți cu tot) și-a asumat de la bun început și misiuni etnografice de fond ; pe de altă parte, Tr. Herseni a cutreierat mai toate provinciile acelei discipline holiste care este sociologia, încît o carte despre „cultura poporană" ieșită de sub pana lui nu mai miră pe nimeni. Tocmai aci se ivește surpriza : pe măsură ce apăreau, ne obișnuisem a vedea în cărțile acestui savant contemporan cu noi înaintări în vastul *spațiu* al disciplinelor sau subdisciplinelor socio-culturale. O parte din tomurile sale anterioare — sintezele privind sociologia pastorală, psihologia socială, psihosociologia industrială, sociologia limbii, sociologia literaturii — pot fi socotite capitole ale unui impunător tratat de sociologie, operă de care sîntem încă nevoiași. *Forme străvechi* este însă altceva. Ea vine ca o deschidere, dar nu spre un orizont nou, ci spre niște straturi vechi. E vorba deci de o lucrare de adîncire în *timp*, lucrare în care un anumit fenomen sociocultural, cetele de feciori, este scrutat în forma și rosturile lui originare. S-ar părea că localizarea regională, în Țara Oltului, a faptelor investigate condamnă și mai mult comentariul la un particularism lipsit de rezonanță majoră. Nimic mai înșelător. Concretitudinea fenomenală pe care se clădește studiul nu limitează însemnătatea întreprinderii, fiind-

Gheorghiță Geană

Continuare în pag. a 7-a

VIS DE COPIL

Întrebările mă tulbură oridecîteori mă uit în ochii unui copil : să fi fost și eu vreodată atît de tînăr încît în privire să-mi fi strălucit luceferi ? Să fi reușit eu vreodată să-l privesc pe celălalt fără alt gînd decît gîndul privirii ? Știu, amintirea, uitarea peste umărul anilor este pe cît de obișnuită pe atît de înșelătoare, pentru că noi, în traiul nostru, nu pierdem, adăugăm. Unui prunc, după ce-a trecut vremea prunciei, îi adăugăm un copil ; și acestuia, în vremea de tinerețe, îi adăugăm un tînăr ; mai tîrziu un om în putere ; și la urmă de tot un bătrîn. Sîntem o sumă a vîrstelor noastre, o adunare a lor și nu o scădere. De aceea copilul există, trebuie să existe în fiecare din noi, trebuie să ne însoțească în drumul nostru pînă la sfîrșit. Atunci cînd nu există într-un om înseamnă că omul acela nu a fost copil niciodată. Or, a nu fi fost copil niciodată, chiar dacă ai umblat un timp în pantaloni scurți, se cunoaște repede ca orice tristețe. Copiii nu mor în noi, copiii care am fost mor numai odată cu noi. Uneori îmi place să mă plimb între bănci, cu mîinile la spate, lăsîndu-mă privit de copii, privindu-i :

— Cum te cheamă ? întreb.
— Vasilică, răspunde.
— Și ce vrei tu să fii ?
— Cîntăreț !
— De ce cîntăreț ?
— Ca să mă asculte și pe mine cineva.

Altădată, cine știe unde, mă înconjor cu ei, simțindu-le palmele mici în palmele mele ca aripile de fluture. Glasurile li se aud adevărat, fără intonațiile care le vor ascunde gîndurile mai tîrziu. Părerile lor despre ei înșiși sînt mai adevărate decît chiar și autobiografiile noastre, iar ochii lor le înlocuiesc cuvintele pe care încă nu le știu.

— Cum ești tu, fată, întreb ?
— Cum să fiu ?
— Bună sau rea ?
— Sînt și bună, dar și rea.

Copiii, cînd mint, mint în așa fel încît să înțelegem repede că mint. Pentru ei adevărurile sînt mai ușor de spus decît neadevărurile. Sărbătorirea lor, în acest an, a fost de aceea și o sărbătoare a marilor adevăruri întîlnite în calea de pace a tuturor popoarelor lumii. Acum, în acest sfîrșit al anului căruia i-a fost dat semnul pur al copilăriei, înțelegem că și micile înălțimi pot lumina calm și puternic planeta. Că Anul Internațional al Copilului nu se sfîrșește odată cu acest an, 1979, ci se adaugă, în gîndurile noastre, anilor care au fost și care vor mai fi. Că, de fapt, un asemenea an este la fel de nemuritor ca propria noastră copilărie.

Iulian Neacșu

O viață sau numai o bătaie de aripă

Într-un alt decembrie, de care ne despart douăzeci și trei de ani, o viață, sau numai o bătaie de aripă, într-un alt decembrie, poate la fel cu cel de acum, sub același cer pe care Săgetătorul urca din marginile lumii, poetul Nicolae Labiș se pregătea pentru prima zăpadă a veșniciei.

Acum ar fi împlinit patruzeci și patru de ani, acum, cînd gîndindu-ne la zborul scurt al păsării cu clonț de rubin, încă mai credem că „poate-am visat ceva rău și-am uitat".

Trăind intens, ca pentru șapte vieți, dăruindu-se Poeziei cu forța nestăvilită a adolescenței, Nicolae Labiș a rămas la vîrsta primelor iubiri, a celor imposibil de trădat. Candid, dar nu din neangajare și ignoranță, nostalgic și aprig, sfielnic și impetuos, legat „prin lege și datini" de plaiul mioritic, poetul, ca și cînd ar fi presimțit că timpul pentru el are altă curgere, a ales cea mai năvalnică și mai adevărată cale a Poeziei. Într-o vreme cînd alți confrați ai săi enunțau fără prea mare vlagă și fără prea multă acoperire artistică niște adevăruri scumpe nouă, poetul a știut să pună în versurile lui acea „Vibrație pentru ziduri de granit / vibrație pentru un om obidit / Visare pentru visare / Inimă, lacrimă, floare / Pentru greșeală, pentru păcat / Pentru copil și bărbat..."

Opera lui Nicolae Labiș este pentru noi cea mai puternică dovadă că marile adevăruri ale realității trăiesc în poezie numai dacă poetul crede în ele cu adevărat și numai dacă credința sa se măsoară în caratele neprețuite ale talentului. Nicolae Labiș nu a păstrat nimic pentru sine. „Nimic pentru tine, tot pentru toți". A crezut și a scris astfel, pentru că a trăit ca o flacără hrănită din propria ei lumină.

Acum poetul ar fi împlinit patruzeci și patru de ani, acum, în acest decembrie cînd noi încă mai credem că plecarea sa nu e adevărată, că pasărea cu clonț de rubin n-a existat, că „poate-am visat ceva rău și-am uitat".

Daniela Crăsnaru

Perspectivele cărții

Împlinirea unui deceniu de la crearea unui nou sistem editorial poate da naștere numai unor efuziuni lirice și sentimentale ? Ora bilanțurilor este oare prea apropiată ? Sîntem prea legați de acest fenomen aflat încă în plină desfășurare pentru a ne da seama de ceea ce a însemnat în istoria culturii române această reformă ? Mai înainte de toate trebuie să spunem că structura sistemului editorial așa cum a fost situată în urmă cu zece ani a constituit o urmare firească a dezvoltării culturii românești, a saltului pe care îl făcuse, a perspectivelor sale, a noilor sale orizonturi. Cadrul editorial devenise prea strîmt, aparținînd unei etape depășite de noua situație a culturii românești de după 1965. Și aceasta în toate domeniile afirmării ei : în literatura originală cîteva generații succesive de poeți, prozatori, critici, istorici literari schimbaseră în mod radical însăși noțiunile fundamentale ale artei în raport cu realitatea, cu societatea. Perspectiva scriitorului era cu totul alta și ea se materializa în romane de o largă și amplă deschidere spre fenomenele cele mai reprezentative ale vieții noastre contemporane. Pe tărîmul înțelegerii istoriei naționale în toate domeniile manifestării ei anii aceștia au fost anii unei alte înțelegeri, structural altei înțelegeri, erau anii negării dogmatismului și proletcultismului și afirmării a tot ce a dat mai de preț spiritualitatea noastră. Cît privește literatura și arta universală redusă pînă în 1965 doar la cîteva expresii ale evoluției ei și lipsită mai ales în dimensiunea sa contemporană de momentele majore și definitorii și ea trebuia să-și afle locul cuvenit prin ceea ce avea mai reprezentativ în universul nostru. Setea de cunoaștere pe de o parte și capacitatea de afirmare a spiritului nostru de sinteză cereau un nou cadru afirmării literaturii enciclopedice aflată pînă atunci într-o formă embrionară. Și exemplele s-ar putea înmulți.

Sistemul editorial a căpătat prin această operă de reorganizare și perfecționare dinamism, coeziune interioară, posibilitatea afirmării unor inițiative, a stimulării unor idei îndrăznețe și generoase. Fără îndoială el a urmat cursul general de afirmare al societății românești contemporane. Deciziile luate în cunoștință de cauză de către toți factorii responsabili, transformarea edituriii dintr-o instituție greoaie, cu multe trepte ierarhice, intermediare, într-un laborator de creație, viu, legătura cu colaboratorii realizată în mod direct, suplu ; toate aceste cerințe au fost realizate datorită acestui nou sistem editorial. Comanda socială și calitatea ei au devenit o realitate, iar ideile unui corp de redactori de aleasă pregătire, competență și devotament s-au materializat mult mai repede în pagini de carte. Pe lîngă producția nouă pusă în lumină cu adecvată responsabilitate și respect pentru scriitor și cititor avem astăzi înseriate cea mai mare parte a producției noastre **de valoare** de ieri și de astăzi. Bineînțeles totul trebuie privit ca un proces care, urmînd dinamica unei culturi, nu poate cunoaște niciodată o limită ci, mereu este în situația de a fi reluăt în conformitate cu noile necesități sociale și spirituale ale țării.

Cum spuneam — acum, după un deceniu de la constituirea lui, sistemul editorial românesc și-a dovedit temeiurile și îndreptățirea și viabilitatea lui, faptul că el corespunde pe deplin necesităților de astăzi ale țării, ale cititorilor din ce în ce mai numeroși, din ce în ce mai avizați, faptul că el reprezintă în cultura românească unul din acele poziții-cheie prin care ideile și idealurile umanismului socialist se afirmă plenar, prin care civilizația noastră se exprimă și acționează necontenit.

Să ne imaginăm o uriașă expoziție în care am înfățișa **tot** ceea ce a apărut în acești zece ani. Tabloul ar fi grandios nu prin număr — deoarece și multe din cele ce au văzut lumina tiparului, au căzut, vai, în desuetudine, n-au supraviețuit timpului — ci prin **calitatea** a ceea ce a rămas. Pentru că editurile noastre au dat în acest răstimp multe opere fundamentale, au readus la lumină lucrări ce nu se vor șterge din amintirea colectivă niciodată, au creat un patrimoniu național cu care toți ne mîndrim, care va fi mărturia elocventă a unui deceniu de mari căutări și împliniri ale sufletului românesc.

Valeriu Râpeanu

În acest număr :

BIBLIOTECA LUCEAFĂRUL

● Sabina Drăgănel ● Corneliu Ifrim ● Ion Prigoreanu ● Gheorghe Bogorodea ● Ana-Maria Ivan ● Ileana Ioan ● Ion Lică Vulpești ● Carmen-Francesca Banciu ● Gică Mihalache

CONTEMPORANII NOȘTRI

Cercurile vieții

Activitatea literară a lui Al. Căprariu a început sub dublul semn al poeziei și al criticii. Cele patru volume de versuri ale sale, **(Orizonturi**, 1964, **Cercurile dragostei**, 1966, **Mica autobiografie**, 1975 și **Marea autobiografie**, 1979) aparțin un ironist sentimental. Al. Căprariu cultivă cîteva dintre marile teme ale poeziei lirice dintotdeauna : trecerea neinduplecată a timpului, iubirea — învingătoare a morții, natura — metaforă vie a eternității. Adesea, poemele se nasc din folosirea unui ton colocvial, contrapunctat de cizelura atentă a fiecărui vers. Acest aspect semnifică orientarea adîncă a poeziei lui Al. Căprariu, spirit fundamental ironic, nemulțumit de posibilitățile literaturii, dar și de efemeritatea trăirii, manifestînd adesea tendința de a se delimita de propriile sentimente, de a le privi oarecum din exterior. Reușitele cele mai pregnante ale volumului derivă tocmai din această atitudine, mult cultivată în poezia modernă. Cel mai convingător este poetul atunci cînd, lăsîndu-se în voia autenticei sale tendințe spre distanțare, își contrariază emoțiile prin vorbe ironice. Mai ales în aceste prilejuri, Al. Căprariu este el însuși. Este semnificativă,

Voicu Bugariu

Continuare în pag. a 7-a

JURNAL DE POET

Cartea rară

Muzeul de istorie municipal găzduiește în două săli, în această ultimă lună a anului, peste o sută de cărți rare, incunabule și tipărituri din veacurile al XVI-lea și al XVII-lea provenind din colecții particulare bibliofile bucureștene. Nivelul de cultură, finețea spirituală a unui popor transpare și din cărțile ce le-a ținut în mînă prin vremi, din generație în generație. Cît de europeni sîntem în cultură nu numai odată cu apariția tiparului ; cît de preocupați de înnoirile spirituale întîmplate în țările surori de pe continent ne putem da seama, chiar dacă numai fragmentar, și pe această prea puțin cercetată cale, legată de frecvența cărții de valoare în lumea noastră. Pe lîngă cartea teologică a tratatului exegetic a literaturii patristice, specific medievală, vom avea opera **Omnia** a lui Aristotel, tipărită la Veneția la 1572 ; pe lîngă ediția de Köln, din 1564, a **Bibliei** lui Luther și **Viața oamenilor iluștri greci și romani** a lui Plutarch ; pe lîngă un Ovidiu de Veneția din 1502 sau un Vergiliu, tot de la Veneția, din 1558 vom avea și celebrul **Tratat** al lui Albertus Magnus, din 1530, științific simbolic asupra plantelor și animalelor, a arborilor și pie-

Ioan Alexandru

Continuare în pag. a 7-a

PROFIL **PROFIL**

Fizica tăcerii

A apărut de curînd al doilea titlu dintr-o serie inaugurată atît de promițător cu poeziile lui Virgil Mazilescu. Este vorba de colecția **Hyperion** tipărită la editura «Cartea Românească». Întemeiată pe ideea antologiilor, **Hyperion** oferă retrospective din opera poeților care s-au impus către finele anilor '70.

Sub titlul **Patimile** (1979) Mircea Ciobanu își adună o bună parte din lirica pe care o consideră exemplară pentru stilul său poetic. Traversînd producțiile lui Mircea Ciobanu, spiritul critic răsfrînge, încă o dată, o lume subîntinsă de fenomenul tăcerii. Dar nu al oricărei tăceri, ci al celei dotate cu semnificații. Pare curios că tăcerea a început să fie din ce în ce mai insistent racordabilă la ceva care în mod normal i se opune — limbajul. În planul istoriei poeziei europene valorizarea tăcerii a luat naștere odată cu Hölderlin și Rimbaud, s-a accentuat către sfîrșitul sec. al XIX-lea și a devenit în veacul nostru un aspect capital al revoluției generale care a afectat literatura, așa încît astăzi e posibil a se scrie **o istorie a tăcerii**, după modelul sau doar după sugestia acelor istorii ale nebuniei sau erosului alcătuite de Foucault.

S-a descoperit că tăcerea, în ideea ei estetică, se poate constitui într-o critică a cuvintelor tribului. Dacă acestea sînt găsite insuficiente, depășirea lor spre tăcere este legitimă. Căci nu poate

Dan Arsenie

Continuare în pag. a 6-a

Un basm al descoperirii

Începuturile lirice ale Gretei Tartler sînt legate de un spațiu al basmului în care părea să se constituie o mitologie subiectivă și în care răsunau rafinatele ecouri ale unui balcanism barbian, pure incantații. Simțul muzical al poetei modela poemele în forme cantabile. Se revela astfel o sensibilitate particulară, distinctă. Aspirația esențială a poeziei Gretei Tartler se dezvăluie și se afirmă însă în volumul **Chorale** (1974). Poeta este pentru sine și pentru ceilalți o revelație prin care se deschide zarea unui spațiu al desăvîrșitei purități, al transparențelor și luminii, al limpezirii și transcenderii: „Trezie clară: mi-au pătruns prin pleoape / izvoarele; și o cărare / de picuri cristalini mă întregește / de parcă roua de nălucă-a lumii / și-ar fi aflat un trup; ce semne / de sunet mi se-ntipăresc în singe / și pașii-ncrezători pe prundul tainei / mustesc desferecate melodii; / azi s-au unit izvoarele în mine, / cu ele mă străbat de-a lungul țărmului / și soarele ce nu va mai apune / în inimă, se-arată ca un fruct".

Sultana Craia

Continuare în pag. a 6-a

cronica literară

NICOLAE CIOBANU

Însemne ale modernității, II

Critic literar cu vechi state de serviciu în literatura română contemporană, Nicolae Ciobanu este adeptul privirii totalizante a peisajului literar, al ubicuității actului critic peste tot unde se scrie literatură. Este vădit aici semnul încrederii criticului în oficiile indeletnicirii pe care o profesează, absența oricărei îndoieli în legătură cu utilitatea misiunii sale. Un repros pe care-l aduce Nicolae Ciobanu citorva clasici ai criticii literare românești este tăcerea lor asupra unor scriitori. Pentru un număr important de scriitori contemporani lor nici Maiorescu, nici Gherea, nici Ibrăileanu nu ne-au lăsat comentarii critice, ceea ce îngreuiază, ne spune autorul însemnelor, confruntarea noastră cu opinia predecesorilor. A scrie despre tot ceea ce apare este după Nicolae Ciobanu unul din dezideratele critice cele mai definitorii și o gravă lacună a criticii este crearea prin pasivitatea ei a petelor albe. Implicarea criticii asigură, în viziunea autorului de care ne ocupăm, viața și trăinicia literaturii și datoria criticului este să fie treaz în colțul său de pagină pentru a ține la zi catastifele literaturii române actuale. Nicolae Ciobanu este, conform acestei credințe, un critic activ, prompt în intervenții, lipsit de prejudecăți, apt să scrie atît despre ultimul debutant cît și despre marii clasici. „Însemnele modernității" pe care încearcă să le releve acest volum sînt culese în egală măsură atît din scrierile autorilor ieșiți din zona oricărei controverse cît și a celor care sînt abia în formare. El nu este deci numai un critic al ultimei etape literare, al celei moderne, ci și al celorlalte, realizînd o manifestare critică completă în care actul critic la zi beneficiază de o necesară conștiință istorică. Iată ceea ce explică prezența în volum a studiilor despre Negruzzi, Alecsandri, Filimon, Creangă, Caragiale, Slavici. Criticul se întoarce către orizonturile mai vechi ale literaturii române mînat atît de descoperirea unor interpretări noi cît și din simpla dorință de a ține viu în cîmpul actualității spiritul vechilor clasici. Primul studiu **Proza narativă românească și momentul întemeierii ei** nu izbește prin violența unor propoziții noi despre marii scriitori pe care-i are în vedere ci face vizibilă tendința căutării tradiției proprii și a sublinierii **ei.**

Critica lui Nicolae Ciobanu se situează la antipodul paginilor lipsite de vertebrație și dominate de formulările frapante. Autorul ei are plăcerea studiului, a procedeelor și limbajului specific abordărilor științifice. De aici intrarea amînată în materie prin circumscrierea ei uneori îndelungată, apelul la preliminarii, la un întreg protocol care conferă paginii critice un aer doct și o expresie rațională, neutrală, chiar aridă. Maniera nu permite zborul rapid al frazelor și ideilor, dar dincolo de aparența oferită de amintitele preparative actul critic își trăiește și în aceste condiții existența autentică. Un articol cum este **I. L. Caragiale : „vina" tragicomică a personajului** are în vedere o idee precisă, dar pe care n-o expune ostentativ în enunț pentru a ne conduce spectaculos printr-o demonstrație către concluzia triumfătoare ci pleacă modest de la un clasic, G. Ibrăileanu, a cărei caracterizare a operei lui Caragiale i se pare într-un punct al ei insuficientă. Problema e reală și încercarea lui Nicolae Ciobanu, pentru că despre un **eseu** succint e vorba, este substanțială. O față creatoare din cele trei numite de Ibrăileanu, ultima, nu i se pare noului comentator suficient definită din punct de vedere estetic și tentativa lui, hrănită de o optică modernă asupra literaturii, învederează încărcătura de tragic a unei proze pe care Ibrăileanu o vedea doar satirică. Profitabil în cadrul viziunii de lucru a lui Nicolae Ciobanu ar fi fost convocarea în pagină și a altor prestigioase caracterizări ale fazelor literaturii lui Caragiale, (a lui N. Iorga, de pildă, din **Introducerea sintetică)** pentru a obține un maximum de eficiență a cercetării istorico-literare.

O caracteristică a scrisului lui Nicolae Ciobanu este cultul referințelor. Ele populează abundent cărțile pe care le-a publicat și vădesc dorința constantă a criticului de a nu pierde contactul cu zestrea de experiență și adevăruri a criticii literare precedente. De altfel, necesitatea confruntării permanente cu opiniile altora atunci cînd facem exegeza recapitulativă a unui scriitor, mare mai ales, este teoretizată în chiar acest volum de **Insemne ale modernității, II.** De aici, prezența tutelară a numelor mari ale criticii românești, alături de altele ale unor critici străini, prezențe reconfortante care girează soliditatea actului critic ca act cultural programatic. Riscul e desigur ca atunci cînd se abuzează gestul să se facă în gol și orice exces de trimiteri îl conține. La un moment dat Nicolae Ciobanu scrie : „Exegeza critică detaliată — prin E. Lovinescu, Tudor Vianu, G. Călinescu, Vladimir Streinu — a arătat în chip convingător în ce anume constă junimismul crengist în ordinea ideologiei social-politice și mai ales literare". Cultul referințelor e evident, dar aici funcționează deficitar. Lipsesc din această înșiruire de nume dedicate lui Creangă atît N. Iorga, cît și G. Ibrăileanu cultivatori statornici ai valorilor literare junimiste, autori importanți în bibliografia exegezelor privitoare la Creangă, pe primul loc fiind trecut E. Lovinescu cultivator superficial al valorilor literare junimiste cu excepția lui Maiorescu a cărui contribuție la analiza operei lui Creangă este neînsemnată, dacă exceptăm prefețele din 1928—1929 în care atenția criticului e covîrșitor biografică.

Trecînd la contemporani, criticul se orientează către valorile, stabile, sigure, ceea ce nu înseamnă că nu se angajează într-o critică de susținere care presupune, — se știe — riscurile ei. Elocvente sînt comentariile la cărțile debutanților în care necesitatea pronosticului e obligatorie și pe care criticul nu-l evită niciodată. Cel puțin în acest volum tendința de justiție literară, discret exprimată, este vizibilă, deoarece valorile către care se îndreaptă criticul au fost fie parțial, fie integral văzute din perspective dezavantajoase sau inadecvate. Atît Ion Caraion, cît și Grigore Hagiu, Dan Laurențiu, Marius Robescu, Crișu Dascălu, Radu Cârneci, Aurel Dragoș Munteanu, Marin Mincu sînt scriitori asupra cărora critica fie n-a insistat îndeajuns, fie a optat incomplet neglijînd anume nuanțe, fie a ignorat o seamă de cărți. Efortul în cazul lui Grigore Hagiu este de a descrie universul liric atît de particular al poetului, de a marca modernitatea discursului la Dan Laurențiu, dimensiunea ignorată a poeziei lui Marius Robescu, complexitatea cărții lui Aurel-Dragoș Munteanu, etapa de maturitate a criticii lui Marin Mincu. Preocuparea lui Nicolae Ciobanu de a defini implicațiile actului critic în exercițiul său concret nu se face văzută doar în interesantele pagini intitulate **Dintr-un posibil jurnal de critic** ci și în seria de foiletoane dedicate mai multor tipuri de autori de foiletoane, Mircea Zaciu, Constantin Ciopraga, Lucian Raicu, Valeriu Cristea, Mihai Ungheanu, pentru a defini mai multe tipuri posibile de reacție critică, fiecare din ele cu avantajele și dezavantajele caracteristice.

Dar cel mai mare devotament îl arată Nicolae Ciobanu față de literatura tinerilor, căreia îi dedică cea mai bogată porțiune a cărții, și unde publică o parte din foiletoanele rubricii **Cartea de debut** apărut în revista **Luceafărul.** Seria de comentarii este premearsă de o serie de considerații asupra condiției debutului, importanței talentului și cultivării lui pentru scriitor, a rolului decisiv al lecturilor pentru candidații la gloria literară, a atenției pe care atît creatorul cît și criticul trebuie s-o acorde tradiției literare ca „test al valorii", a facilității debutului și a datoriei de a face față dificultăților ulterioare. E cuprins aici un adevărat catehism pentru scriitorii tineri ieșit din experiența de douăzeci de ani a unui critic pasionat de literatura română. Ele cuprind de fapt și criteriile după care se conduce comentatorul în analiza cărților debutanților, obiectivele pe care acesta la are în vedere. Precumpănitoare este pentru Nicolae Ciobanu existența talentului și a nivelului de conștiință profesională a debutanților, după cum la fel de importantă este în pagina lui critică crearea acelei rețele comparatistice, adică raportarea la tradiție despre care vorbea T. S. Eliot ca „test al valorii". De aici decurge și tipul de opțiune al criticului care raportează creația începătoare pe care o are sub ochi la exemplele prestigioase precedente. Criticul vede literatura în serii istorico-literare și ține să definească de obicei o structură literară și seria istorică sau structurală de care ea ține. Procedeul e de netăgăduit cîștig pentru cei analizați, cu care Nicolae Ciobanu se comportă mai mult exact decît generos. Mizele criticului sînt de obicei solide, timpul trecut de la apariția cărților ne ajută să constatăm asta, și numele asupra cărora și-a ostenit ochiul și mîna sînt, așa cum spune și el, de viitor(Gabriel Chifu, Ion Rosu, Ștefan Ioanid, Grigore Giorgiu, Viorel Simpetrean, Ion Stanciu, Doina Uricariu, Adrian Dohotaru, Mircea Nedelciu, Constantin Stan, Marian Papahagi, Magdalena Popescu, Andrei Brezianu). Deși nu și-a însoțit incursiunea în paginile celei mai noi literaturi și de o acoladă sintetică cîteva trăsături se impun prin interesul lor : trăsătura cea mai importantă a celor mai mulți dintre acești debutanți este **pariul cu dificultatea tehnică,** o mare ambiție a stăpînirii instrumentelor artei și mai puțin a construcției de perspectivă, lăsînd desigur de o parte excepțiile. Mai ales prin capitolul **Condiția debutului,** închinat începătorilor, **Insemnele, II** va deveni o carte de referință. În pofida stilului prudent și doctoral al lui Nicolae Ciobanu, **Insemne ale modernității, II** închide în sine o parte din pulsația evenimentelor literare la care scrisul său a fost prezent.

M. Ungheanu

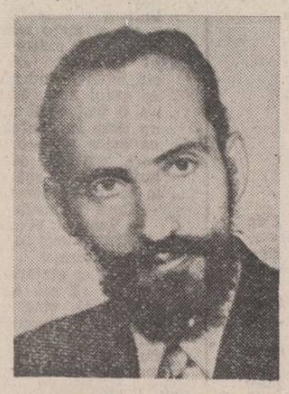

MIRCEA CONSTANTINESCU

Triumful lui Făt-frumos

Un eseu în mitologia românească, nici mai mult nici mai puțin își propune a fi **Triumful lui Făt Frumos.** Această carte a prozatorului de talent care este Mircea Constantinescu poate fi înțeleasă și abordată din mai multe perspective (de unde și varietatea verdictelor) : ca o încercare de amator (în sensul etimologic al termenului, de iubitor, în cazul de față al mitologiei românești ipostaziată în basm), care luată în sine nu spune mai mult decît cercetările tradiționale, înglobînd o bibliografie vastă, dar eclectică și dezorientată : ca o exegeză cu pretenții speculativ-revelatoare în planul gîndirii mitice românești sau ca o lucrare de laborator al romancierului ; ca un semnal stimulativ adresat cercetării „de specialitate", ș.a.m.d. După cum este înțeles punctul de plecare al cărții, așa va fi și comentariul acesteia. Greșeala care s-a făcut este, credem, înțelegerea cărții în ceea ce aceasta ar fi **trebuit** să fie (cu toate că aici, în afară de autorul însuși nimeni nu poate emite o judecată validă) sau **ar fi putut fi** (operație care, dat fiind caracterul de operă închisă al cercetării, devine superfluă) și nu în ceea ce **se vrea** și **este** cartea : „acest eseu nu e o narațiune fictivă ci o **dezbatere"**, afirmă autorul, denotînd foarte clar intenția și felul desfășurării de față. **Triumful lui Făt Frumos** este pur și simplu un dialog centrat pe nucleul inițiator al basmului, o dezbatere la care iau parte gînditori de cea mai diferită factură : cele peste 500 de note de subsol („glose și izvoare") însumînd cam 70 de pagini sînt, practic, glasuri și opinii care susțin prin arborescență analizele celui ce conduce discuția („Prefer să suport acuzația de abuz ilustrativ în locul acelora de ignorare și răstălmăcire"). E drept, acuzația se impune datorită faptului că M. Constantinescu, departe de a lua de bun comun o serie de observații ajunse **topoi** în exegetica mitului, le susține pe fiecare, betonînd schelăria excursului într-un mod obositor și nu o dată amenințat de sterilitate.

Cartea lui M. Constantinescu se află în relații de bună vecinătate întîi cu trei lucrări îndelung valorificate aici : **Zei, eroi, personaje** și **Din istoria formelor de cultură arhaică,** aparținînd lui Ghe. Mușu și excursul speculativ al lui C. Noica în abisalitatea ființei pe care basmul **Tinerețe fără bătrînețe...** o presupune **(Sentimentul românesc al ființei,** cap. IV, 3) ; față de aceasta din urmă, **Triumful lui Făt Frumos** reprezintă etapa acumulărilor cantitative, pe care spiritul lui C. Noica o strămută în onologie românească. Dincolo de datele cronologice (M. Constantinescu anunțînd în presă planul abordării comparatistice a basmului în 1971, C. Noica în 1976, cărțile propriu-zise apărînd însă în 1979 și, respectiv, 1978), care prezintă interes doar pentru vînătorii de procese literare, — trebuie spus că unui punct de plecare identic — materialul etnic — îi corespund abordări antipodice : ceea ce la C. Noica este abordare pe verticală, în zonele inexprimabile ale textului, la M. Constantinescu este pe orizontală, prin aluvionare de date și punere în serie a procedeelor prin care inițierea eroului în dimensiunile esențiale ale existenței se realizează de-a lungul istoriei universale a miturilor. În al doilea rînd, spiritul cărții lui M. Constantinescu se învecinează cu genul unor abordări aparținînd lui Ion Gheorghe **(Cultul Zburătorului)** sau Florin Mugur **(Cartea Numelor),** cărți care, ca și cea de care ne ocupăm, au beneficiat de o nedreaptă lipsă de atenție din partea criticii.

Dintr-un impuls eminescian, M. Constantinescu socotește basmul **Tinerețe fără bătrînețe și viață fără de moarte** ca «înnelind un nucleu mitologic ; prin el se poate pășii în timpul fabulos al Daciei (...) Scopul acestei lucrări este fixarea basmului „Tinerețe..." la același rang de importanță cu legenda Mănăstirii Argeșului și cu balada Mioriței.» Ca tehnică de lucru, **Trimful lui Făt Frumos** folosește abordarea succesivă a „constelațiilor de simboluri" (formula lui G. Durnad este foarte potrivită aici), rotind comentariul în jurul fiecărui punct de reper apărut în cale, ceea ce face aproape cu neputință trasarea unei axe unic ordonatoare ; fiecare nucleu epic ascunzind sub straturi succesive o idee mitic-paidetică, va beneficia de un atac pieziș al autorului, care va secționa rînd pe rînd componentele simbolice punîndu-le în serie cu cele (quasi) omonime aflătoare în alte mituri centrale ale omenirii. Astfel, călătoria va începe cu semnificațiile inițiatice ale nașterii („eroi de excepție capătă în ficțiunile mitologice încă de la naștere un destin de asemenea excepțional"), „tema copilului prodigios", apoi tema „nomen est omen", urmărindu-se valențele psiho-caracterologice ale onomasticii (Făt Frumos fiind înțeles ca o expresie spirituală perfect sinonimă kalos-kagathon-ului elin) sau tema plecării (eroul civilizator—eroul cruciadelor, pelerinul, etc), efigia inițiatică a calului (care „prezintă situația, realist ca un Sancho dotat cu prestiința unui Mephistopheles", „cal-călărețul" de aici fiind evident comparat cu Chiron), sau cea vămuitoare a Gheonoaiei („acel procent de umanitate descalificată, excomunicată"), semnificațiile magice ale frății de cruce sau cele ale lichidului dătător de nemurire, tema „locului de trecere", a pragului intermundan, corelînd codrul cu marea, pustiul cu muntele" ; problematica centrului inițiatic spre care se îndreaptă Făt Frumos decodifică una din laturile esențiale ale basmului, căreia i se alătură tema „probelor", a „traversărilor", a spațiilor fabuloase (Walhala, Val-Holl-ul, Patala, Amduat, castelul subteran, oaza, ostrovul, etc, etc.) și a personajelor care le populează (zinele, ielele, vîntoasele, hierodulele) feminitatea și rolul ei mijlocitor, de filtru al sacrului fiind aici „una din cele mai pure contribuții la ontologia mondială a nemuririi" în cadrele unei înțelegeri a erosului ca — formula îi aparține lui G . Liiceanu — „introducere necesară la ontologia nemuririi". O altă sugestie a lui G. Liiceanu — tema „nostos-ului", a întoarcerii, va prilejui aici o analiză interesantă a ivirii „dorului de părinți". Tema vînătorii ritualice și a contactului cu moartea care închide ciclul inițiatic „completează mitul sacrificiului, îl completează în sensul că, aici, sacrificat e creatorul însuși" — ceea ce face esențialul legăturii între balada **Meșterul Manole, Miorița** și **Tinerețe fără bătrînețe.**

Imaginea finală pe care o are cititorul este a unui basm-sumă, a unei sinteze quasitotale pe care acesta o realizează, aducînd la un numitor comun multe din cele mai populare arhetipuri mitice. Mituri sumeriene, babiloniene, indice, grecești, ca și exoresii ale „gîndirii sălbatice" adunate și descifrate de antropologia modernă", legende nordice și basme orientale, imnuri vedice și imnuri orfice, epopeile scandinave și cele homerice, mitul mithraic sau cel al Cavalerului trac, elemente de etnopsihologie sau de arheologie spirituală, epigrafie și magie, zoomorfism simbolic și ornitomanții, botanica sacră și onomastica sacralizantă, principalele forme de manifestare a mitologiei românești alături de referințe la Unamuno, Jung, Dumézil, M. Eliade, romanele Mesei Rotunde, basme rusești, Marcuse și C. Daniel, Toynbee și S. Fl. Marian, Hesiod și Goethe, O. Bârlea și Freud, I. C. Drăgan și E. R. Curtius, V. Cristea și Blaga. Baltrusaitis și S. Kramer, Călinescu și D. C. Giurescu, V. I. Propp și Platon, Pavel Apostol și N. Densușianu, — compun, toți și toate, mozaicul impresionant și ameițor al unei schelării eseistice care convinge dacă nu prin insolitul expunerii, în orice caz prin superproducția montării și prin iubirea față-n față de obiectul studiului.

Dincolo de retorismul oarecum strident al ultimelor pagini ale cărții, concluzia acestui atît de sinuos excurs convinge prin seriozitatea și tenacitatea adunării materialului, dar importanța sa rezidă în primul rînd în dezbaterea incitantă pe care o poate genera : faptul că, pe tărîm dacic, Făt Frumos reușește — în concluziile unor cercetări recente, printre care cea de față își află un loc bine determinat — să sintetizeze profiul spiritual inițiatic al unor eroi culturali sau eroi de cult (Ghilgameș, Cavalerul trac, Ahile și Mithra, Horus și Orfeu), ca și faptul că liniile ce compun acest profil sînt cele ale unei kalokagathii românești ce caracterizează spiritualitatea românească în tot ce are aceasta mai reprezentativ, — constituie tema extrem de generoasă a unei dezbateri ample pe care cultura noastră de azi este aproape obligată să și-o asume.

Dan C. Mihăilescu

viața cărților

proza

Romanul exotic și fabulos

● Insolitul roman **„Aurul șarpelui"** de Luki Galaction*), recent în premieră românească, este la o examinare atentă pe deplin remarcabil. Luki Galaction e pentru noi o restituire excepțională. Nu sînt semne că „Aurul șarpelui" ar fi o tălmăcire ; va să zică autoarea scrie în românește și încă într-un chip excelent, superior intelectual, cu o cuprindere rară și în totul inteligentă. Apoi, nici temele nu ies din cadrul literaturii noastre : proza ei se înșiră de la sine într-o clasă fantastă, de factură culturală, produsă la noi la o dată relativ recentă și încă nedeplin explorată.

„Aurul șarpelui" este, așadar, din categoria fantasticului erudit și exotic pe o coardă livrescă. În Stambulul anilor '840, Serxe Potiras, un graeculus venit din Valahia, ca dragoman ori ambasador, reia contactul amical cu bizarul Melisangro, savant ocultist și făcător particular de minuni. Grecoteiul valahizat e un ins contradictoriu și îi cere sumbrului amic să-l întinerească. Tot are aici un substrat erotic (sîntem în iubețele medii levantine) căci, amorezat în tinerețe de o certă Roxelene, Serxe Potiras ar fi regăsit-o fiziognomic în georgiana Kherrem. Dezideratul împlinit și, prin mașinațiuni malerice, Serxe se metamorfozează într-un fel de superb Apollo fanariot, care îngheață sîngele fierbinte al femeilor locale. Însă, modificat trupește, bărbatul își schimbă și psihologia : e acum un veritabil seducător demonic, neiertător, glacial, care zdrobește inimile cucerite. Donjuaneasca lui conduită are, de îndată, consecințe foarte nesănătoase. Cucerită fulgerător, Kherrem care se dovedise o amantă excelent pregătită, este repede abandonată și după ce acceptă experiențe de nedescris, e aruncată în Bosfor. Neobositul Serxe sucește gîtul junei Driope, coabitează cu ea și, plictisit, o izgonește. Acum vine la rînd graciala Paraskevi, care se îmbolnăvește de ciumă, după teribile acuplări și se sfîrșește plină de bube patibulare. Contaminat, infatigabilul Serxe moare de ciumă și este descoperit de Melisangro, cu mîinile înghețate pe o icoană : ar fi suferit brusc o criză de devoțiune și s-ar fi lepădat de forțele obscure îngrozitoare. De altfel, Melisangro însuși îmbrăcase rasa monacală, prin urmare, încheierea este de natură moralizatoare, creștină sub raportul eticii pozitive. Pînă aici, impresia critică este cu totul excepțională. Însă Luki Galaction a adăugat un epilog, izbitor inutil, de unde se deduce că Serxe Potiras, bătrîn ca și la început, se trezește în patul propriu și nu e sigur dacă totul a fost aievea. Procedeu, ca să zic așa, copilăros și vetust, mai ales că nu clarifică nimic. Din teribila proză de Dostoievski bosforiot, Luki Galaction a obținut un precipitat din genul fabulosului folcloric, cu „drăcării" simpatice și moralizatoare.

Însă impresia în amănunt rămîne, în ciuda erorii de ordin constructiv. Autoarea are mai întîi, o capacitate indestulătoare de a îngloba lumi felurite, precum mizerul Constantinopol și teribilele mesaje sublunare. Ciini carnivori, babe cu facies vrăjitoresc, elixiruri, călătorii fantaste, terciuri malefice și rău mirositoare, amestecate în odăi teribile, cu fulgurații diavolești, decapitări, balaurul alhimist, hermetic, dau o notă de estetică decrepitudine, însemnată remarcabil.

Luki Galaction este o excepțională creatoare de atmosferă levantină, mai cu seamă în domeniul topografic. Inițiată probabil de la sursă ea pictează cu mîna sigură Pera, scara Porții Fănilor, Moscheea Rozelor, plimbarea de plăcere, cu caicul pe Bosfor, Fener-Kapussi, Baghiché-Kapussi, Balik-Bazoni, Galata precum și un șir de piețe, crișme insolite, debarcadere și peisaje de Stambul, cu neputință de schițat din imaginație. Luate în abstract, geografiile dau inițial impresia exotică, însă izolate nu însemnează nimic. A descrie țări depărtate prin exclusivitate toponimică este în sine o gratuitate pură cu efect estetic doar ca pigment. Însă Luki Galaction adaogă la mediul extern și o rară informație în amănunt. Ea știe mentalităților precum un localnic, descrie un „kisslar-aghaci". și un „jeoghlani", pictează în spumă prosastică un „yachmak". Toponimia și obiectele formează, în mixtură, mediul deplin exotic.

Dar nici scenele tipice nu lipsesc : o baie turcească, cu lentoarea ei suspectă, un soi de saună savantă și complexă, un tablou de seducție treptată, înfrînată de piedici devoționale, o gospodărie levantină, cu acareturi inedite și slugi multinaționale. Și, pe deasupra, spre a da pe deplin senzația cosmopolită (căci ne aflăm acum 150 de ani, într-o metropolă) — o atmosferă de boierie internațională populată de englezi simpatici, călători aiuriți, amorezi plimbăreți, scene de lux european și de vagi medii diplomatice. Un aer „fin de siècle", în gustul D'Annunzio (din „Il Piacere") e pretutindeni, în descripția mediului moral și fizic. Totuși, în „Aurul șarpelui" ideea ocultă e totul. Luki Galaction a prelucrat în geografia voit exotică o mitologie europeană.

Spre a spori invenția fantastă, Luki Galaction ne dă cîte o pildă de aberație de vreme și loc, în gustul M. Eliade, însă, mai degrabă, folcloric. Autoarea e o moralistă fără substrat canonic (a reținut din teologia lui G. Calaction doar nota de schimnicie cazuistică, lipsită de rezoluții dogmatice), o senzorială de ordin ocular și o peisagistă cu rară plasticitate. Stilisticește apță de a da scene descriptive fără cusur, e mai degrabă stingace în domeniul observației sufletești. Însă fabulosul naiv, de carte populară, și-a găsit în ea interpretul cult propice. „Aurul șarpelui" este extras dintr-un fond cultural balcanic, oral și comun eclesiastic precum și din spiritul larg european, căci mitologiile prozei sînt aci confuze și fantaste ca un baroc involuntar, de cancelarie boierească. Luki Galaction este o excepțională prozatoare.

Artur Silvestri

*) **Luki Galaction: „Aurul șarpelui", Editura „Minerva", 1979.**

critica

Certitudini și sugestii

● E greu să-l situăm pe Aurel Sasu într-un anumit plan al activității critice. Cartea de față*) se definește în primul rînd prin eterogenul ei, prin diversitatea excesivă a preocupărilor. În planul istoriei literare, îl vedem pe autor străbătînd cu ușurință zonele de la I. Heliade Rădulescu la Liviu Rebreanu, de la teatrul românesc în perioada luminilor la generația de scriitori ai „Tribunei" etc. În critica aplicată, Aurel Sasu se mișcă dezinvolt atît în spațiul univoc al creației lui D. Bolintineanu cît și în cimpurile bogat conotat simbolice ale lirismului lui V. Teodorescu. În fine, în momentele de răgaz critic, meditația asupra culturii zăbovește în marginea filozofiei lui Blaga, dar pătrunde și în cotloanele gîndirii lui D. Cantemir ori prin catacombele politicii unui umanist al secolului al XV-lea, Filip Bonacorsi.

Varietatea (derutantă uneori) a subiectelor, frecventele salturi ale criticului de la un subiect la altul, lipsa unei continuități tematice, toate acestea sînt însă compensate de unitatea stilistică a cărții sale. Desigur, dacă voi spune că autorul este mereu același, aș rosti o maximă banalitate. Adevărul este că ceea ce caută criticul, obiectul de dincolo de forme pe care vrea să-l întrezărească în ciuda polimorfiei literaturii, rămîne întotdeauna constant.

Într-adevăr, în spatele fiecărei opere, Aurel Sasu caută principiul care o generează, elanul care a permis ivirea ei pe lume. La Blaga el vede urmele unei nostalgii a copilăriei, ca mit al tărîmului pierdut, la Al. George întrezărește un permanent patos al întrebărilor, la Mircea Zaciu intenția de solidarizare cu universul fictiv, la Horia Zilieru o melancolie a existenței printre lucruri indistincte etc. Și, tot la un nivel stilistic, să relevăm plăcerea (cred) a criticului pentru formule memorabile, adică pentru acea potrivire a cuvintelor care sugerează cu maximum de expresivitate un univers sau o devenire poetică. Astfel, critica lui Heliade „se adresează autorilor, în lipsa publicului", „Pentru Mihai Beniuc, poezia nu este o formă exterioară a respectului, ci una ornamentală a orgoliului" ; „Mereu descoperă autorul ceea ce în realitate verifică și mereu literaturizează ceea ce exista deja fixat în concepte".

Afirmațiile lui Aurel Sasu sînt susținute de argumente aduse de demonstrația teoretică și de o bibliografie activă, expansivă, chiar cu unele ostentații trecătoare. Uneori însă, cititorul are sentimentul gestului neîncheiat, al periplului nefinalizat. Lipsește parcă acea linie finală, necesară realizării sumei, în așa fel încît uneori nu știm dacă autorul și-a propus doar să ne semnalizeze un fapt literar, să ne prezinte un document, să ne sugereze o idee, sau dacă, într-adevăr, el tinde spre sintetizarea unei situații culturale. Încheierea articolului cade brusc, lăsîndu-ne, nu atît descumpăniți, cît nelămuriți. Intenția și mai ales demonstrația critică sînt astfel văduvite de chiar arcul de triumf al oricărui act exegetic, concluzia, ca strigăt de izbîndă al ginditorului. Dar, în locul acestuia, delicate triluri invadează paginile cărții, căci Aurel Sasu are pasiunea divagației pe spații mici. Nu e vorba de dezvoltarea unei idei, ci de amplificarea sugestiilor unui cuvînt. Divagația nu construiește un univers paralel cu cel al articolului, ci sugerează, de pe prag, un posibil traseu al gîndirii. O devenire virtuală, un orizont schițat, o pată de culoare care, departe de a fixa ochiul, îl trimite spre alte armonii, iată (tot sugestiv) o sumară circumscriere a cărții lui Aurel Sasu.

Mihai Coman

*) **Aurel Sasu : „În căutarea formei", Editura „Dacia", 1979.**

CARTEA DE DEBUT

Darul povestirii

Împotriva aproape constantei suspiciuni manifestată de spiritul critic actual față de o specie narativă atît de „tradițională" precum povestirea de inflexiune poematic-baladescă, distinctă prin oralitatea ei autohton-pitorească, se constată totuși că în practica scrisului specia în cauză nu este deloc ocolită. Dimpotrivă, este de observat că, adesea, darul de povestitor înnăscut, și pentru prozatorul român de azi, constituie însuși semnul indubitabilei sale vocații. Faptul este cu atît mai demn de luat în seamă în situațiile cînd un atare dar își face simțită prezența direct, adică în afara oricăror încercări de readaptare și supunere la cine știe ce exigențe animate de pasiunea pentru experimentul epic. Mai trebuie subliniat, totodată, că o asemenea atitudine de încredere față în darul de povestitor nu divulgă nicidecum o anumită mentalitate artistică retrogradă, refractară la ideea de modernitate intrinsecă a percepției și viziunii narative. Contrar aparențelor, în această privință, e bine să arătăm că tocmai fibra intimă și, pînă la un punct, inanalizabilă, de povestitor înăscut este în măsură să creeze mediul cu adevărat propice pentru punerea în valoare a pasiunii novatoare.

A pune în discuție astfel de chestiuni cu caracter general, într-o recenzie consacrată volumului ce marchează debutul lui **Stelian Zamora*)** nu ni se pare excesiv, pentru că nimic nu definește mai pregnant proza scrisă de acest tînăr și înzestrat autor decît acuitatea evocativ-invăluitoare a viziunii epice. Mai mult sau mai puțin explicit, programul de lucru al lui Stelian Zamora vizează surprinderea „pe viu" a unora dintre mutațiile tipice petrecute azi în structura psihosocială a unei colectivități umane rurale precum aceea argeșeano-vîlceană, localizată pe văile montane, de trecere spre Ardeal, ale Oltului și ale unor afluenți ai acestuia. Făcînd uneori figură de martor ocular sau chiar de personaj, autorul lasă să se înțeleagă — și ne convinge de acest fapt — că întîmplările și oamenii cu care facem cunoștință aparțin realității înseși. Curios este însă că, artistic, ceea ce captivează la lectură nu este imaginea documentar-reportericească a acestei realități, ci modul cum ea își relevă coordonatele unei existențe cvasifabuloase, proiectată în propria-i visare mitică. Eroii lui Stelian Zamora par a fi înzestrați cu un instinct special pentru călătorie. Un dor puternic și neostoit de ducă le stăpînește întreaga ființă Cel puțin în două din marile reușite ale cărții **(Cîmpia de sus** și **Visul călătorului)** acest instinct migrator al personajelor dă contur pregnant temei baladești a întregii povestiri. Întruchipare sui-generis a spiritului milenar, baciul Ilie din mai ampla povestire **Cîmpia de sus** impresionează prin tenacitatea senin-visătoare cu care, bătrîn fiind, își duce la capăt dorința de permanentizare pentru sine a modului de viață mioritic, prefigurat acum de arzătorul elan al urcușului spre virful muntelui. Nefiind nici un moment produsul unei elaborații strict mentale, „demonstrația" lui Stelian Zamora capătă girul autenticității, datorită, în egală măsură, indiscutabilei consistențe realiste a faptelor narate, cît și farmecului elegiac din unghiul căruia acestea răspund la ritmul impus de ceea ce numim ceremonialul povestirii. Odată prins de „legile" acestui ceremonial, cititorul se lasă efectiv cucerit de „muzica" patetic baladescă a textului :

„Răsufla greu, cu timplele lipite de două pietre colțuroase și reci. Prin cap i se învirteau tot felul de ginduri și nu se putea opri la nici unul din ele. O neliniște firească îi răsuci trupul cu fața spre Cer. Ochii-i erau limpezi și se pierdeau în aerul tulbure de deasupra sa, cine știe pînă unde avea să vadă. Răsufla din ce în ce mai puternic, ca un cerb hăituit de lupi pe poteci pierdute. Pe lîngă el trecu o pasăre într-un filfiit rotund. Ilie tresări din adîncime ca dintr-un vis prea încîlcit. Zăcuse destul. Își aminti iar de urcușul soarelui. Se ridică nădușit, de parcă ar fi tras o zi la coasă, gîndurile o luară la sănătoasa și porni țanțoș, de parcă era pe picioarele sale de flăcău, cînd pleca în crailic.

O luară la fugă. Vîntul îi sufla nebunește din față, dar el fugea fără hibă. De unde atîta putere ? Alergă cît alergă, și apoi îngenunche, stringînd virful în brațe ca pe un prunc. Și acum iată-l odihnindu-se, în sunet de clopote, clopotele tuturor turmelor din jurul Negoiului, gîndind la păstorii ce aveau să urce după el. Soarele începu să coboare odată cu calul și Ilie suia, suia, suia mereu spre cîmpia de sus.

Pămîntul fugea către echinocțiul de toamnă".

Precum în frumoasele povestiri de tinerețe ale lui Fănuș Neagu, dorul de ducă al bătrînului olar Ionașcu din **Visul călătorului** se sublimează în leit-motiv de sine stătător, în așa fel încît materia epică propriu-zisă pare că se desprinde de solul existenței reale plonjînd, cu superbă îndreptățire, în spațiul visării mitice. În **Visul călătorului** creația epic-baladescă din proza lui Stelian Zamora atinge cote valorice dintre cele mai ridicate.

Mai puțin convingător ni se pare tînărul prozator atunci cînd se angajează pe pista unor demersuri epice de nuanță realist-satirică, cum se întîmplă, de pildă, în destul de anemica povestire **Dinspre oraș veneau domol un butoi de gaz și vreo sută de metri de americă.**

Deși tributară întrucîtva prozei cu „suciți" a lui Nicolae Velea, povestirea **Strigătorul din Zăpodia** indică o posibilă „alianță" între viziunile epice pitoresc-comice și cele vibrant poematice. În fine, să mai arătăm că o anume inclinație a scriitorului pentru limbajul regionalizant, vădită și în această povestire, nu ni se pare întru-totul acceptabilă.

Stelian Zamora e un prozator de superioară înzestrare și avem speranță că viitoarele lui cărți vor impune un nume nou în cîmpul prozei noastre actuale.

Nicolae Ciobanu

* **Stelian Zamora : Visul călătorului, Editura „Albatros", 1979.**

biografia cărților noastre

PAUL ANGHEL:

«Orice carte bună propune o utopie, o onirie, cum spunea Călinescu»

— Șapte inși într-o căruță, Victoria de la Oltina, Arpegii la Siret, Săptămîna patimilor, Viteazul, Arhiva sentimentală, Sfaturile moșanului Grigore, Convorbiri culturale, Recitind o țară, Nouă arhivă sentimentală, Scrisoare de la Rahova, Te Deum la Grivița, O clipă în China — recunoașteți că ați scris aceste cărți ?

— Întrebarea e aproape juridică. Mi se indică parcă niște păcate. Sigur că le recunosc. Ba mai am și altele, de care lumea nu știe nimic, pe care eu însumi mi le recunosc cu greu. Ce sînt aceste cărți — bune sau mai puțin bune, sau proaste, oricum nerepetabile ? Niște trepte într-o autodefinire, niște praguri de destin. Un scriitor e o promisiune de destin sau un destin real. Cursul operei lui, văzut aposteriori, are ceva de fatalitate, ca o vale de fluviu în care s-ar cuprinde defileuri, cataracte, cîmpii cu bălți somnolente, lunci, delte. De unele lucruri nu e vinovat, vreau să spun că unele lucruri nu se deduc cu necesitate din cursul anterior al operei, țin de hazard, de rolul fertil al întîmplării. Eu, spre exemplu, nu-mi propusesem să scriu o carte despre China. Nici „O istorie posibilă a literaturii române". A intervenit însă într-un caz o călătorie, în celălalt o provocare amicală. Am scris cartea despre China. Am scris și primul volum din „Istoria posibilă", consacrat magicului românesc. Am scris teatru. Scriu acum roman. Nu eu sînt în măsură să spun în ce mod anume aceste cărți mă confirmă, așezîndu-se necesar într-o curgere, în demonstrația unitară pe care o propune, sper, scrisul meu. Vreau să rețineți doar aspectul de șantier al acestei opere, ceea ce presupune, e știut, o continuă ieșire deasupra, mereu spre altceva, un alarmant coeficient de surpriză sau hazard, o spaimă de condițiile meteorologice, în ultimă instanță o disperare de a stăpîni întregul, ceea ce nu e cu putință, cînd te miști într-un univers atît de mișcător. Eu însumi nu m-aș putea descurca în acest haos care, trebuie să recunosc, mi-e foarte drag, dacă n-aș fi condus sau posedat de cîteva obsesii. Aș dori să rețineți că nu scriu de dragul de a scrie, nu cunosc plăcerea sau beția cuvîntului, care uneori conduce la artă. Nu mă mișcă nici dorința de a spune ceva — și păsările spun ceva —, ci de a dezlega ceva.

— Să pornim de la aceste „dezlegări". Ce vreți să dezlegați, ce vă interesează de fapt ca literat ?

— Formula „literat" mă interesează, de fapt, cel mai puțin, o accept fiindcă n-am încotro, n-am putut să fiu altceva. Dar am acceptat această formulă de destin, cu foarte multă părere de rău. Dacă aș fi avut mijloacele unei bune specializări, făceam arheologie, antropologie, etnologie, discipline cu un ascuțit caracter practic, de laborator și teren. Fiind lipsit de această șansă, la timpul potrivit, m-am consolat cu preocupările de istorie și filosofia culturii, care țin de bibliotecă. Făcînd beletristică n-am scăpat însă de obsesia cercetării. Dacă m-ați întreba ce formulă propune imageria mea, aș spune că formula cercetării, deci o beletristică a ipotezei și demonstrației. La mine primează **aflarea,** nu **inventarea.** Inclusiv invenția e un rezultat al aflării, înțelegînd prin aceasta deducție și inducție — adică ipoteză. De aici, poate, hîrtogăria de care mă înconjor cînd scriu, nevoia de a vida o chestiune, în marginea posibilului, de a mă dumiri eu însumi mai întîi. Cînd ajung la imposibil, la incomprehensibil, la ireductibil, încep construcția. Imposibilul e provocator, îți dă un cumplit sentiment de revoltă, de la care, în cazul meu, începe creația, ca formă eliberatoare de ripostă.

Cu acest sentiment am început și romanul „Zăpezile de-acum un veac". Cercetînd epoca pînă la sațiu, mi-am spus că e imposibil ca niște ființe umane, oamenii să poată trăi într-o asemenea epocă. Mi-a devenit clar de ce-a înnebunit Eminescu, gazetăria lui fiind punct cu punct confirmată prin tone de documente. Primul impuls a fost refuzul de a scrie despre o asemenea epocă absolut sinistră, cel puțin în plan economic, politic, social. Vă puteți imagina, spre exemplu, că satele din preajma războiului independenței erau în prag de răscoală și că statul — ca stat — era cvasi-falimentar ? Cum a fost posibil războiul !... Am fost împins să caut un răspuns. A trebuit să descopăr totuși niște structuri stabile ale societății românești, niște ținte stabile, niște mecanisme sociale și morale durabile, care au făcut cu putință războiul. Oricît ar părea de paradoxal, documentele te induc totuși în eroare prin simplul fapt că sînt parțiale, au parțial dreptate, reprezentînd aproape toată emanația unei clipe de criză. Ca toate documentele, de oriunde și de oricînd, ca documentele oricărui proces judiciar. Dacă te-ai lua după rapoartele din arhivele militare privind înzestrarea armatei ar rezulta că soldații noștri de la Plevna au luptat fără gloanțe, fără arme, fără cămăși, fără căciuli și opinci. Dacă te-ai lua după rapoartele de manutanță ar rezulta că nimeni n-a mîncat. Bine, dar atunci cum s-au bătut românii și cum de-au ieșit victorioși !... Documentele au totuși și dreptate. Eminescu însuși, ca gazetar, are dreptate în chip covîrșitor, în tot ceea ce scrie, dar în relativ. În absolut n-are dreptate, iar eu voi dovedi asta în roman. El însuși, ca individ, n-a putut suporta istoria. Națiа, în întregul ei, a suportat-o. Într-o ultimă reducție, probabil că așa ar apărea și istoria noastră contemporană, istoria acestei clipe, din perspectiva unui om al viitorului : o dialectică a insuportabilului și suportabilului, care poate strivi unele conștiințe.

— Revenind la romanul Dvs. „Zăpezile de-acum un veac", aspectul de șantier continuu e foarte vizibil. Ați început cu publicarea „Scrisorii de la Rahova", care reprezintă Cartea a V-a. A urmat „Te Deum la Grivița" — Cartea a III-a. A intrat în librării demult „Noaptea otomană" — Cartea a VI-a. De ce acest arbitrariu în cronologia volumelor ? Cîte sînt de fapt ? Ce se urmărește prin acest ciclu.

— Nedumerirea Dvs. a fost și aceea a foarte prețiosului meu prieten Constantin Noica, omul care m-a urmărit cu o caldă înțelegere și cu un fierbinte îndemn în această expediție. A făcut-o altminteri și cu acea „Istorie posibilă a literaturii române", fiind singurul cititor de la noi al volumului despre magicul românesc. Trebuie să vă spun că mi-e suficient acest singur cititor. Pentru roman însă am dorit cititori mai mulți. De ce ? Pentru faptul că acest capitol din existența românilor — Războiul independenței — trebuie să ajungă a se așeza în mintea fiecărui om care vorbește românește. Noi am realizat atunci, la 77, în prelungirea Unirii de la 59, un model aproape perfect de **act istoric.** Perfect cu toate precaritățile lui, perfect valid însă prin consecințe.

— Refaceți plecînd de la documente o afirmație mult ironizată. Caragiale, și nu numai el, și-a încercat incizia pe mai toate frazele frumoase ale epocii și incizia lui n-a fost fără efect. Ion Gheorghe arată și el într-un poem cît de sublime pot fi personajele lui Caragiale.

— Lumea lui Caragiale e o lume bună. A spus-o primul Mihai Ralea, iar eu unul am avut de la început o priză sentimentală exact în acest sens. Intuiția mi s-a confirmat și documentar. Iată un amănunt : bucureștenii au dat cel mai mare număr de eroi în războiul independenței. Cum aș lăsa rîsul lui Caragiale să se proiecteze liber asupra lor ? Foarte bine ați remarcat în cronica la „Noaptea otomană" : é o lume ucisă de un rîs demonic. Cîtă nedreptate i se face e limpede, cînd ne gîndim că de fapt e o lume a pionierilor, ca și lumea nordamericană cu care seamănă și de care s-a ocupat Mark Twain. Da, Nae, Didina, Mitică, Costică sînt în fond niște bravi. Maimuțărelile, fandoselile și izmenelile lor sînt ale unei lumi tinere de oricînd, lumi energice, barbare la modul sublim, prin exces vital, ca și lumile care au răsturnat Roma și Bizanțul. Dar fără acest aport de vitalitate nu sînt posibile prezicerile. Caragiale însuși a fixat acest aspect de răspîntie a lumii lui.

— Să revenim la semnificația de răspîntie a războiului despre care scrieți. Înțelegem că vedeți războiul ca o performanță socială, politică, vitală !...

— Vă rog să credeți că e o mare performanță. Nu fiindcă războiul a fost victorios — există și înfrîngeri profitabile !, ci fiindcă realizînd acest act noi românii am trăit un sentiment rar : sentimentul major al libertății în făptuirea istoriei. Trebuie cunoscut mai întîi cît de penibilă e lipsa de alternativă în suportarea istoriei, pentru a putea aprecia cum se cuvine ce înseamnă instinctul, știința și arta de a juca cu alternativele, ceea ce s-a întîmplat la 77. Și nu numai atunci. Scriind cartea, sînt uluit și fascinat de sentimentul intim de libertate, de conștiința libertății pe care au avut-o oamenii politici ai acestei epoci. Carol, Brătianu, Kogălniceanu, diplomații și militarii noștri au tratat de la egal la egal cu niște forțe politice și militare copleșitoare, ignorînd faptul că reprezentau o țară de două ori mai mică decît România de azi, de zeci de ori mai săracă și mai slabă. De unde tăria ? Ministrul de externe al României de atunci a spus-o într-un memoriu diplomatic : „Căci, deasupra forței, există legea eternei justiții și a eternei morale, și în acest domeniu, unde nimeni nu ne poate expropria, noi devenim la rîndu-ne puternici, prin acea forță care își află rădăcinile în principiile din care emană și din care își extrage un caracter absolut." Cu asemenea principii, cu asemenea conștiință istorică nu poți pierde decît în provizoriu și în relativ. Cîștigi, categoric, în absolut. În isprăvile mari se joacă cu absolutul.

— Ne interesează nu numai ideologia romanului, ci și ce va fi romanul în fond. Va fi un roman fluviu ?

— Unul dintre volume, cartea a II-a, poartă chiar titlul „Fluviile". Prima carte poartă titlul „Ieșirea din iarnă". Dar să profit de ospitalitatea „Luceafărului" pentru a spune ceva mai mult : ciclul epic „Zăpezile de-acum un veac" îmbrățișează întreg Războiul Independenței și se cuprinde în nouă cărți sau volume. Primele trei pe care le-am publicat — „Scrisoare de la Rahova", „Te Deum la Grivița" și „Noaptea otomană" — reprezintă tema strict militară a romanului, cele trei bătălii victorioase — Grivița, Rahova, Plevna, minus campania din vestul Bulgariei din iarna anului 1878. De ce am abordat mai întîi aceste bătălii ? Fiindcă mi-a fost mai comod. Episoadele bătăliilor propriu-zise se prezintă etanș, ca niște romane în sine, fiecare în parte cu o acțiune perfect încapsulată. Ele pot să circule izolat de restul ciclului, cititorul român sau străin putîndu-le parcurge satisfăcut de autonomia lor pe toate trei sau numai pe unul, indiferent de rest. Ca și celelalte cărți dealtfel. Am ambiția să realizez o perfectă autonomie a fiecărei cărți în parte. Am făcut poate o imprudență numerotînd volumele editate, dar n-am riscat în pariul, fie și mut, cu critica literară. Aceasta, dezobișnuită cu lucrările de anvergură nu jură — și bine face ! — decît de ici pînă colo. Prea multe proiecte nu s-au împlinit pe aici, pe la noi. De ce s-ar împlini acesta ? În bună măsură literatura română, ca orice mare literatură, e un cimitir al proiectelor ratate, iar cineva — dacă nu mă înșel chiar cel cu care vorbesc — va trebui să scrie cîndva o carte despre aceste mari proiecte ratate.

— Titlul corect este „Biblioteca proiectelor eșuate"...

— Ei bine, ciclul meu romanesc nu va figura în această carte a proiectelor eșuate decît dacă mor pînă în anul 1981... Am spus cîndva, la o conferință de scriitori, că eu unul n-am crezut — în 1947, cînd s-a lansat planul de electrificare a României — că voi trăi să văd cu ochii mei hidrocentrala de la Porțile de Fier. Mi se părea imposibil. Ei bine, am apucat s-o văd. Am temeiuri deci să cred și în proiectul meu. Singurul meu regret e că războiul înfățișat în roman mi-a luat și-mi va lua ca timp mai mult decît războiul propriu-zis, vreo zece ani în care timp mor de vreo cinci mii de ori.

— Ce vor conține celelalte cărți ale ciclului ?

— Vor cuprinde războiul diplomatic, dar și războiul destinelor — am în carte cîteva zeci de destine și cîteva sute de personagii, cum și un război, foarte curios, între real și ireal. La un anume moment realul războiului cade în fantastic. Lucrul acesta e abia insinuat în „Te Deum la Grivița", e subliniat în „Rahova", devine pregnant în „Noaptea otomană", intensificîndu-se ulterior — în ultimele cărți — prin volumele „Întoarcerea morților" și „Ieșirea la mare". Dar n-aș dori să vorbesc mai mult despre acest roman, mai bine să-l vedem în librării.

— Ce scriitori vă interesează din literatura de azi ?

— Scriitorii cu bătaie lungă, care ostenesc cu ceasurile, cu zilele și cu anii la masa de scris. Care n-au timp de fleacuri, care nu se lasă scoși din rostul lor. Care n-au vanități. Ci poate orgolii. Orgolii care îi depășesc însă pe ei ca inși, îmbrățișînd epoca, patria, neamul, lumea. Sînt mulți dintre aceștia. Sînt mulți. Nu sînt integrați în zarva deșartă de la Casa Scriitorilor. Veți întreba : n-au revendicări ? De ce sînt mulți ? Sînt mulți fiindcă nu-i întreabă nimeni nimic. Sînt mulți fiindcă au revendicări foarte mari. Absolute. Iar aceste revendicări foarte mari, absolute, dacă ar fi auzite, ar modifica poate imaginea despre literatura acestui ceas. Dar ce să mai vorbim ! Să ne scriem mai bine cărțile. Vorbim prin ele. Într-o carte bună, dacă e bună, transpare și un model ideal de lume, de societate. Orice carte bună propune o utopie, o **onirie,** cum spunea Călinescu.

— Despre „oniria" Ciclului Independenței ați vorbit în trecere. Ce Onirie propune piesa „Regele descult" ? Cu atît mai mult cu cît aniversarea celor 2050 de ani de la întemeierea statului burebistan bate la ușă ?

— Întrebarea e bună. Este vorba despre piesa mea „Regele descult", nu-i așa ? Care urma să aibă premiera la „Municipal" acum un an. Care premieră n-a mai fost, deși programele de sală erau tipărite, afișele afișate, biletele vîndute. Ce pot să vă spun ? Ce Onirie sau ce Utopie propunea „Regele descult" ? Acțiunea se petrece acum 2050 de ani, în vremea regelui Burebista, avîndu-i ca protagoniști pe Burebista și pe Cezar. Ca cetățean al acestei epoci, socialiste, ca artist al acestei epoci, eu unul nu puteam admite și nu pot admite dictatura lui Cezar, oricît l-aș admira pe Cezar, în calitatea acestuia de militar, om de stat, scriitor. Era deci în dreptul meu să repudiez Roma invadatoare și dictatorială, nu numai în numele lui Burebista, dar și în numele sentimentelor civice ale omului de azi. Și chiar ale romanilor cetățeni din vremea lui Cezar. Pe de altă parte, nici Burebista, cu tot atașamentul meu față de marele rege, întemeietor al statului pe care îl mostenim, nu era din punctul meu de vedere, de azi, un model. El e un rege întemeietor, un rege plugar, un rege păstor, un rege olar, etalon al însușirilor nobile ale neamului, dar... Un rege, adică un tiran, ceea ce mentalitatea omului de azi, de la noi și de pretutindeni, nu mai admite. Piesa mea e deci o elegie, desigur și o tragedie, fiindcă ambii tirani mor asasinați cu pumnale aproape identice. Trebuie să știți însă că, în ceea ce-l privește pe Cezar, nu iau partea lui Brutus care, în viziunea mea, e un perfid. Habar n-am de ce nu se joacă această piesă, care e și o piesă aniversară, consacrată celebrării a 2050 de ani de la întemeierea statului geto-dac. Am scris o „ipoteză geto-dacică".

— Înțeleg că nu v-a fost teamă de epitetul de „tracoman" sau „dacoman" aplicat uneori otova tuturor celor ce se dedică epocilor noastre de istorie veche ?

— „Orice exagerare împinge lucrurile la caricatură. Orice exagerare e din afara lucrului. Orice caricatură e din afara lucrului". Am reprodus o propoziție dintr-un gînditor al Asiei vechi, ca să ne dăm seama împreună cît de sumar se judecă lucrurile pe la noi.

Tracologia e o disciplină științifică alături de alte discipline legate de istoria antică europeană, printre care elenistica, romanistica, ulristica, protoslavistica etc. Nimeni, nici un om informat n-ar încerca să rîndă de asemenea discipline, nici de neamurile ce se cuprind sub aceste preocupări, neamuri cu succesiuni glorioase, tocmai cele care configurează fața de azi a continentului nostru. Există în schimb o neefricită tradiție de a fi mucalit pe seama românilor, care sînt parte integrantă din această lume foarte veche. Cașcavalul geto-dacic adăpostește astfel foarte mulți șoricei. Hașdeu s-a ocupat de unii, Pârvan de alții. Nici unul și nici celălalt n-au fost „tracomani". Nu e „tracoman" nici poporul care este ce este. Ce este și cum este ne-o spun adevărurile istorice și istoricii de autoritate. Dar să nu ne mire dacă azi sau mîine cei cu eticheta își vor face mina de caricaturiști și pe poporul român. Este unica lor manipulare.

— Ce mesaj credeți că poate propune lumii literatura României de azi ?

— E greu de spus cum poate fi văzut acest mesaj din afară. Eu unul am însă conștiința lui. Nu pentru faptul că aș avea de spus ceva special lumii, ca de la un amvon, ci fiindcă am aici ceva de dezlegat. Ce anume ? **Un miracol și o enigmă,** cum spunea un istoric care s-a numit Gheorghe Brătianu. Veți spune că, în bună măsură, sarcina aceasta a fost împlinită de marii clasici. Ce altceva au făcut Eminescu, Sadoveanu, Iorga, Arghezi, Blaga, Călinescu decît să ne tălmăcească lumii ? E adevărat, numai că cei pomeniți, ca și alții, au devenit între timp **un miracol și o enigmă,** adăugindu-se prin opera lor ca termeni imprescriptibili într-o ecuație a definirii care s-a complicat și mai mult. Era mult mai simplu să-i judeci pe români înainte ca toți aceștia să fi apărut. Iorga a și încercat asta, în „Introducerea sintetică", atunci cînd judeca literatura română pînă în pragul biruințelor ei din secolul al XIX-lea. Dar azi ? Repet ce-am spus la o conferință națională a scriitorilor : secolul XX este marele secol al împlinirii românilor în literatură. Gîndiți-vă că în acest secol și-au încheiat opera niște scriitori titani, care, fie și ca număr de pagini scrise, covîrșesc și întrec trei secole anterioare de literatură. Iorga, Sadoveanu, Arghezi, Călinescu, Blaga sînt autorii unor opere care traversează secolul, monumentale prin dimensiune. Ca autor al unei opere monumentale se anunță acum și Mircea Eliade.

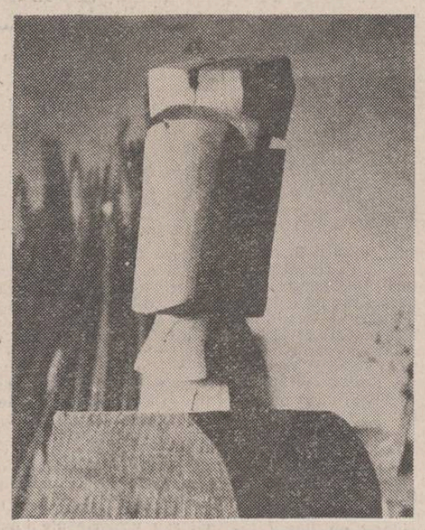

Legat de aceasta se pune la noi, în mod somativ, problema globalității valorilor culturii românești, pentru a ne defini mesajul, pentru a căpăta conștiința deplină a mesajului și putere de a-l propulsa. Or, în condiția cînd, fie clasici — care au trăit, au scris, au murit aici, fie scriitori români care se manifestă în alte culturi — nu sînt cuprinși în tabloul global al valorilor, datorită unor inerții dogmatice, ponderea generală a literaturii noastre se prezintă diminuată și păgubită. Referindu-ne la valorile românești de afară l-am pomenit pe Mircea Eliade — care e al nostru prin tot ce scrie, ca și Dimitrie Cantemir, dar sînt și alți mari scriitori, pe care soarta i-a împins în pribegie, (ca și în alte epoci altminteri), toți făcînd parte organică din literatura română.

— Ați ridicat chestiunea globalității. Aceasta, în opinia mea, dar cred că în sensul Dvs., se înfățișează ca un cumul de forțe aflate într-o interferență dinamică și activă, activă pînă acolo încît nu poate să nu exercite și-o minimă iradiere în jur. Unii teoreticieni ai culturii de la noi subliniau mai ales funcția receptivă a culturii române, nu și pe aceea restitutivă, iradiantă. Cum vedeți problema ?

— Citiți din ultima care a lui Dan Zamfirescu, **Via Magna,** capitolul cu titlul „Prezența europeană a culturii românești" cum și „Cultura română — sinteză europeană" și vă veți lămuri cu privire la rolul de iradiere pe care l-a avut cultura română în secolul al XVI-lea și al XVII-lea în întreg sud-estul european, iar de aici pînă în zone foarte îndepărtate. Eruditul meu prieten vede cultura română ca „o interesantă „șarnieră" între cele două arii constitutive ale civilizației medievale europene", arii care creează spațiul unei „a treia Europe". Această poziție constitutivă a culturii române în cadrul celei de a treia Europe nu s-a schimbat între timp, ba, dimpotrivă, putem spune că peste epoci de eclipsă poziția și funcția aceasta de sinteză și iradiere s-au accentuat. Și s-a accentuat, curios, chiar într-o epocă de mari mișcări culturale cum este aceea a secolului al XX-lea, cînd multitudinea mișcărilor face greu vizibilă direcția unor fenomene.

Important este, pentru ceasul de față, să fructificăm în chip deplin acest rol tradițional al culturii române, să lărgim audiența culturii noastre, să militäm pentru șansa noastră în lume.

— Ce factori se opun acestei șanse ?

— Destul de mulți. Nu mă voi referi la factorii din exterior, pe care-i stăpînim mai greu sau nu-i putem stăpîni, mă refer la unele obstacole sau dificultăți interioare — interne culturii iar printre acestea am în vedere și un factor sau un obstacol de mentalitate. Știți bine că într-o vreme, mai de mult, cei care ne iubeau ca sarea în ochi au vrut să-i scoată din cultura română pe Arghezi, și Blaga, pe Pârvan și Iorga, iar mai recent pe Călinescu. Sînt aceiași — și ne iubesc grozav. S-au bătut cu morții, se bat și cu cei vii de aici sau de aiurea. Plaga dogmatismului a desfigurat într-o vreme literatura română. Decapitarea acestei literaturi n-a izbutit. Asistăm acum la ultimele zvîrcoliri. Aceste fantome ale trecutului dogmatic trăiesc acum alarma că literatura română capătă conștiința majoră a propriei sale valori. Nu vrem însă să-i liniștim, fiindcă, fie-ne iertat, mai trăim și noi, noi cei care am început să scriem la cumpăna tragică a acestui veac, purtîndu-i stigmatul. Și știind tot ceea ce știm ! Poate că nouă ne revine sarcina cea mai grea : a-i asuma pe predecesori și a-i purta pe umerii noștri mai departe. În lume ? Pînă una alta avem sarcina de a le proclama valoarea aici la noi. Începutul lumii noastre e aici și sfîrșitul ei tot aici. Ceea ce avem noi de „dezlegat", prin asumare și înțelegere, ne privește numai pe noi. N-am însă nici o îndoială că aplecîndu-ne asupra noastră, încercînd să ne înțelegem cu luciditatea de care dispunem — **cîtă luciditate, atîta dramă** — vom izbuti să spunem ceva folositor, nu zic salvator, și pentru lume. Nu port grija universalizării literaturii române, dacă vom reuși să împlinim ceea ce avem de făcut aici la noi.

— Ce a însemnat pentru Dvs. dezbaterea despre protocronism ?

— Lupta împotriva mentalității de care am vorbit și în plus lupta împotriva unui snobism : snobismul „minoratului etern al culturii române". Acest snobism a făcut ravagii la noi și are o istorie foarte veche, începe cu snobismul fanariot. Valahul a fost sortit — după ei — să fie alfabetizat de alții — el n-a avut scriere, scrierea lui a fost slavonească, latinească, elinească, scrierile lui au fost făcute după izvoade sau tipare aduse de toate vînturile, mai recent „scriitura" lui e copia, umbra sau reflexul altor scrieturi, deobicei occidentale, frantuzești, (fiindcă la noi, după neogreacă s-a vorbit franceza) Protocronismul, fundamentat de Edgar Papu, răstoarnă această perspectivă. Prin protocronism se teoretizează dreptul unei culturi, al oricărei culturi, de a crea și impune modele, de a lucra — de la un anume stadiu al evoluției, cu propriile sale modele. Legat de aceasta, alarma care s-a iscat a fost aceea ca nu cumva să se acorde culturii române statutul de cultură majoră sau de cultură mare. Opozanții nostri au fost plini de grijă față de noi, implorîndu-ne să nu cumva să greșim prin exces. Pe ei îi liniștește, ba chiar îi mîngîie încă statutul de epigoni pentru scriitori ca Dimitrie Cantemir, Hașdeu, Eminescu, Arghezi, Sadoveanu, Iorga, Blaga, Călinescu ! În confruntările scrise și orale, mai ales orale, toată problema era aceea de a nu se afirma cumva că cei citați, sau alții, ar putea depăși mereu — ca însemnătate distanța dintre Chitila și Rusciuk. „Bine —, ne-au repetat mereu — dar ce reprezintă Arghezi sau Sadoveanu, sau Rebreanu în contextul literaturii universale ; cine știe ceva despre ei, în afară de noi cei de față ! Ei nu sînt în fond altceva decît niște bieți scriitori balcanici." Bineînțeles, cu o asemenea perspectivă mai va să vorbim despre pătrunderea literaturii române în lume.

Lupta nu e de a-i convinge pe francezi, australieni sau marțieni că avem o literatură, ci de a-i convinge pe o parte din universitarii și criticii **noștri** literari, a căror profesie este promovarea acestei literaturi, oameni care, fie vorba între noi, primesc stipendie în numele acestor literaturi.

— Din cele ce spuneți reiese că ar trebui să ne intereseze și eventuale ipostaze ale scepticismului de acasă.

— Scepticismul față da valorile culturii române este de mult timp profesiune rentabilă, refluxul tardiv a fel de fel de ocupații, militare și politice... „Bine, mă trage cineva de mînecă, dar a afirma mereu, noi între noi, că avem o literatură mare, slujește la ceva, nu e un fel de drogomanie sau de monomanie intelectuală ? Cui slujește că eu afirm că Dimitrie Cantemir e cineva în Europa ?" Cui ? ! Iată, răspund : studenții care îi învață pe Montesquieu și pe Gianbattista Vico, cu care Cantemir e vecin de timp. Un studiu paralel, cu mijloacele riguroase ale comparatismului, va dovedi că totuși e ceva și de capul lui Cantemir al nostru. Studenții care vor audia un asemenea curs vor avea o certă superioritate asupra studenților francezi și italieni, vor ști ceva mai mult, vor înțelege mai bine un secol, vor întregi imaginea unei Europe culturale. Desigur, catedrele din Italia și Franța n-au obligația să-l introducă în programele lor analitice pe Cantemir. Spre paguba lor. Dar de ce am face și noi la fel spre paguba noastră ?... La fel am putea vorbi despre Arghezi și Sadoveanu, Blaga și Mircea Eliade, Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Ioan Alexandru, Ion Gheorghe. Cultura care a dat „Istoria ieroglifică", roman unic în Europa secolului al XVIII-lea, l-a dat și pe autorul „Daciei feniks", din acest secol, poem de asemenea unic prin factura sa barocă, barocă pînă la ilizibil — superbia ilizibilului, care ține prin Gongora sau prin Cantemir de baroc.

Din acest punct de vedere, cel al culturii, noi putem avea asupra Occidentului un avantaj — știm cu ceva mai mult, știm și ceea ce nu știu sau ignoră occidentalii — care se cunosc, destul de aproximativ ! doar pe ei înșiși. Noi sîntem mai aproape, ca tip intelectual, de tipul pe care îl realizează Asia Majoră. Cantemir și Hașdeu sînt modelul — care e curent în Marea Asie, în India, în China, în Japonia. Intelectualii din aceste țări, marii intelectuali, au în bagajul minim latina, greaca, sanscrita, plus cîteva limbi europene moderne, iar în cel maxim au și ceea ce occidentalilor le este inaccesibil — accesibil doar prin extremă specializare — cîteva limbi și culturi din vecinătatea acestor mari țări. O prietenă din Peking, care vorbea perfect franțuzește, vorbea și românește — un lux pentru un francez ! — mai vorbind în plus și japoneza, tibetana, limba hindi, limba tamilă, ceea ce ar reprezenta o extravaganță pentru un occidental. Nu și pentru un intelectual al sud-estului european, care, la bagajul său clasic, ar adăuga albaneza, maghiara, turca, sîrba, româna. Or, aici este viitorul, în aceste zone.

— Înțeleg că, după globalitate, capabilă să ofere o mare forță de impact culturii noastre, atribuiți o mare importanță acestei zone în care ne aflăm, deci a zonei ca atare !

— Nu numai eu. Aș putea spune că, din acest punct de vedere, mă aflu într-o foarte bună familie de gînditori, de la noi și de aiurea, în care se prenumără și Heidegger și Keyserling. Ei bine, toți aceștia apreciază că această zonă în care se găsesc românii e plină de promisiuni. La fascinația sud-estului pe care au adus-o în prim plan etnologia și lingvistica, de dată recentă se va adăuga — sînt absolut convins ! interesul pentru literaturile din această zonă. Oricum, doresc să spun că, în momentul

M. Ungheanu

Continuare în pag. a 7-a

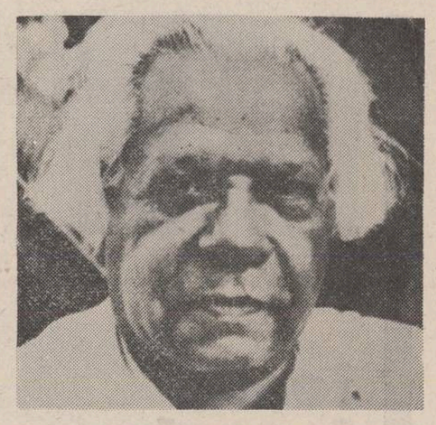

NICOLÁS GUILLÉN, AZI

În aceste zile cînd Nicolás Guillén se află din nou, ca oaspete drag, în țara noastră, se cuvine mai mult decît oricînd ca neîntrecutele „frumuseți și prețuri noi", dăruite de el patriei sale, Cuba, și prin ea omenirii, să se adune într-o imagine cuprinzătoare, profundă, exemplară. Spre acest adevăr, integral și actual, al creației sale lirice au năzuit prezentările și tălmăcirile din recenta seară omagială a Uniunii Scriitorilor ; spre împlinirea lui tinde și selecția de față în care ardența și grația antileze, vehemența satirei sociale și vibrantul angajament revoluționar se întregesc cu o poetică mai recentă de șarjă și de șoc — grotescul dislocant și umorul fantezist ca antidoturi ale dezumanizării — și cu o poezie a condiției umane, a iubirii și a morții, privite cu amestecul de gravitate și gingășie propriu marilor poeți ai lumii.

P.A.G.

Tigrul

Se învîrtește-n cușca
cu bare negre, dure,
cu răcnet de metal
ce arde-ncins la roșu.
(Gangsterul,
furia sexuală,
boxerul crud,
gelosul ucigaș,
dictatorul,
pumnalul din amor.)

Fiți liniștiți.
Acesta e un tigru
real.

Pasărea Fenix

Această cușcă este destinată
pentru învierea păsării Fenix.
(În decembrie va sosi cenușa ei.)

Strămoși

După cîte-mi spui, Fabio,
bunicul tău era un înger cu sclavii lui.
Bunicul meu era, în schimb, un diavol, pentru stăpîni.

Al tău a murit de-o măciucă.
Fe-al meu l-au spînzurat.

Foamea

Aceasta este foamea. Un animal
numai colți și ochi.
Nu se satură cu o masă.
Nimeni nu-l înșeală,
nimic nu-l distrage.
Nu se mulțumește
cu un prinz sau o cină.
Vestește totdeauna sînge.
Răcnește ca leul, strînge ca boa,
gîndește ca un om.

Exemplarul care aici se expune
a fost vînat în India,
(în suburbiile Bombay-ului),
dar există în stare mai mult sau mai puțin sălbatecă,
în multe alte locuri.

A nu se apropia de el.

În românește de
Paul Alexandru Georgescu

Alb și negru

Doi copii, rami din același arbore-al mizeriei ce nu minte ;
sub o tindă, alături, în noaptea fierbinte,
doi copii plini de bube, cerșind
mîncînd ca niște ciini flămînzi din același găvan, cu jind,
bucatele-aruncate de umflata mare a fețelor de masă.

Doi copii : unul negru, altul alb ca o casă.
Pe capetele lor, unu-n altul mișună păduchii duium
își țin — ciucite și desculțe — unu-n celălalt picioarele-acum
gurile nu le obosesc, în aceeași a fălcilor frenezie ;
încleștate pe hrana acră și grasă,
două mîini : una neagră, alta albă ca o casă.
Ce sinceră și ce puternică frăție !
Ei sunt supușii burții lor, în nopți cu coșmare,
în după-amiezile melancolice pe promenadele strălucitoare
și uniți prin mîinile arzînd ca dinamitele,
cînd își răstoarnă cu ochi alcoolici zorii-n soare marmitele.
Împreună, aidoma a două bune umbre de ciine...
Tot o apă și-un pămînt, precum doi ciini buni,
unul de smoală, altul de-omături
cînd sosi-va ora pornirii mîine
unul negru, altul alb, ca două furtuni,
vroi-vor oare, oameni ca oamenii, să-și meargă alături ?
Doi copii, doi lăstari din același arbore-al mizeriei sfinte,
alături, sub o tindă, în noaptea fierbinte.

În românește de
Ion Caraion

ioana ieronim

Ritual

luna își șterge sîngele de pe obraz
luna se scaldă în rîuri tot mai inalte

cuvintele tristeții noastre cotidiene
trag la pămînt
încă un cerc al paradisului

luna tot mai limpede urcă
învinge
– pe ascuns atingi cu mîna
sunetul ei curat

cuvintele, cuvintele
oricărui rău egale,
doar clipei sfinte niciodată

Profesiune

suav muzical, precum lancea unei turle
de la anul o mie
suav inflexibil urmîndu-și zborul
etern, veșnica stare pe loc
iubirea fosforescentelor pajiști
ale memoriei,
riul care izbește surd cu sfărîmături de lemn
și carcase ruginite,
splendoarea norilor industriali
violeți purpurii – ploaia neagră
pe bucle de sîrmă
– durerea atroce a contrariilor

ar voi careva să priceapă
va putea cineva să urmeze
surîsul tău de împăcare ?

Peisaj volatil

pe fire de păianjen
punctele cardinale migrează

lină
fără de vicleșug
țărîna,
pini grațioși, perdea transparentă de trunchiuri
bolta primordială
aurul tînăr al lunii

la fel în copilărie, încerc să spun

adevărul
ca un fierbinte nisip
se spulberă din cuvinte

clătinare a apelor
o piatră căzută-n adînc
chipul ei, în stoluri imponderabile
călător

În muzeu

Primăvară și toamnă
plopi transparenți

trei filosofi din altă vreme
ca niște fructe uitate pe ram
la multe anotimpuri după cules
– privirea lor straniu încercînd să cuprindă
o lume care, pe ei,
în teritoriul nimănui
i-a lepădat –
și totuși, iluminați
și totuși, nostalgici
și totuși, fraged încrezători

Ay, toamnă și primăvară
același punct mișcător
în făptura mea
oarbă statică deplină

adrian frățilă

Cu mult mai sus

„Aceleași străzi ca niște vechi reptile
Domesticite de atîția pași
În șerpuirea căror ești sfîșiat
Ca-n urmă nici-o rană să nu lași

Din sîngele nepămîntesc de singur
Nu dai culoare măștilor la bal
El suie într-un fel de ierburi sfinte
La umbra căror s-a pierdut Graal

Mut pelerin la porțile cenușii
Uitat printre obiectele de fier
Toiagul nu ajunge niciodată
Cu mult mai sus de unde norii pier

Prin marile depozite de semne
Sub rănița de sticlă deslușit
Călătorești pe-o stea imaginară
De-a cărei strălucire ai orbit".

Cîmp de luptă

„Priviți, acesta e un cîmp de luptă
Priviți-ne cît sîntem de eroi
Priviți – deși privirea voastră-i ruptă –
Priviți cum se retrage cîmpu-n noi

Priviți intens, lăsați-vă în voia
Lentilelor albastre sau căprui
Suiți-vă-n coroane de sequoia
Care-nfrunzesc în țara nimănui

Priviți-ne din față și din spate
Medaliile sfîriind în piept
Priviți aceste răni îmbelșugate
Reglați-vă lentilele. Așteptați.

Nu vă mirați că scormonim deodată
Pămîntul : ne e sete,-i lupta-n toi
Dăm sub pămînt de-o pasăre ciudată
Cu mult mai însetată decît noi".

Aceste răni

„Eu sînt un cîmp imens de lupte grele
Aceste răni se mușcă între ele

Privind printr-un ochean de clorofilă
Toți generalii au murit de milă

Sîngele meu e-o umilită mare
Unde lumina-i ripă orbitoare"

n.v. turcu

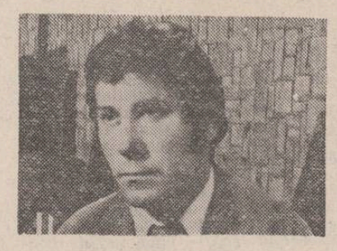

CUVINTELE

— Eu știu, bunul meu Iftode, că nu ne înțelegem din pricina cuvintelor. Așa că ar fi bine să vorbim mai puțin. Ba chiar foarte puțin, și să rostim numai vorbe mari și serioase.

Iftode tăcu. Pe urmă zise :

— Adică ce vrei să spui ?

— Că ne încurcăm în cuvinte, ne împotmolim în ele și e rău. E foarte rău și urît. Mai ales că sîntem niște tipi deștepți.

— Asta o știe o lume !

— Și-atunci ? Că-mi spunea și prietena mea, zice : „Pe tine cuvintele or să te mănînce, că toată ziua îmi tot creierii că ba că m-ai văzut într-o mașină, că ba ăla nu era fratele meu, că...".

— Deșteaptă, prietena ta !

— Sigur ! Adică ce-ai fi vrut...

— Și pînă la urmă ?

— Pînă la urmă ce ?

— Cu prietena.

— S-a supărat fratele ei pe mine, și mi-a spus într-o zi : „Domnule, dacă nu vezi bine, te fac eu să vezi, înțelegi ?"

— Înțeleg.

— Nu, el mi-a spus mie asta. A trebuit să-mi cer iertare.

— Era și cazul, băiete !

— Partea mai proastă a chestiunii e că nu m-a iertat...

— Cred și eu... Cu toate că poate ar fi trebuit... În fine...

— Da, dar eu eram cel vinovat. Asta e limpede ca lumina zilei.

— Dar un vinovat poate fi iertat, nu ?

— Da, dar ea n-a înțeles asta. Minte de femeie...

— Nu fi biblic.

— Ce să nu fiu ?

— Te gîndești prea departe.

— Ce să fac, păcatul familiei mele.

— Și pățimim din pricina asta, pe nedrept. Că firea omului e una, a omenirii alta. Și pe urmă mai sînt și cuvintele... Iată ! A, ac, aeroplan, aprioric, apud, apostol, apodictic, alienat, alter, altar, amalgam, ambasador, autarhie, abonament, arhanghel...

— Prost.

— Ce e cu acest cuvînt ?

— Afară cu el.

— Și cu **ei** ce facem ?

— Cu care **ei** ?

— Cu proștii, cum cu care **ei**...

— Totul e să nu le-o spunem ! Pe **ei** nu-i interesează cum sînt !

— Cuvîntul e cuvînt. Omul e om.

— Da, dar mai întîi a fost cuvîntul !

— Iar ești biblic !

— Doar n-am spus : „Omul și femeia lui !", ca acolo, deși nu știu de ce se spune așa...

— Pentru că nu există un feminin pentru **om.**

— Ce mai încurcătură !

— Desigur. Dar să nu dramatizăm. Totul e că și femeia e om.

— Așa și așa.

— Să găsim un cuvînt pentru „așa și așa".

— Femeie !

— Fii mai serios ! N-avem timp de pierdut.

— Dacă veneam cu tot ce ne trebuie pe lumea asta, cu toate cuvintele la locul lor, era altceva !

— De-am ști ce să facem cu ce-am venit !

— Te gîndești la...

— La toate !

— Și de-atunci, cum îl văd pe fratele ei mă prefac că nu-l văd și mă grăbesc din ce în ce mai tare.

— Ce spui ?

— Vorbeam de prietena mea.

— Ești un om fericit. Iubirea e fericire curată. Cînd iubești e altceva, n-ai stare...

— Șeful meu e în stare să mă cheme în zori și să mă țină pînă seara pe un scaun în fața lui ca să-mi vorbească despre noile formulare sosite în întreprinderea noastră.

— Scaunul este un obiect important. Au spus-o și alții.

— Oricum, un scaun bun e ceva.

— Dar cum se spune : un scaun cu cap, sau cu scaun la cap ?

— Nu mă pricep la scaune !

— Iar ne încurcăm în cuvinte.

— Cuvintele sînt totul.

— Mare bătaie de cap ne mai dau ! Noroc că **Natura** a pus ordine pretutindeni. Chiar și în idei.

— Lasă ideile, vorbeam de cuvinte, iar ideile nu sînt cuvinte, ideile sînt scumpe, cuvintele ieftine...

— Să nu ne certăm, am hotărît doar acest lucru.

— Eu hotărăsc.

— Tu hotărăști, el hotărăște, toți hotărîm și așa la infinit...

— Infinitul, altă blestemăție ! Cum poate exista ceva ce nu este finit ?

— Tot finitul la un loc ne dă infinitul.

— Adică tot cuprinsul necuprins ?

— Să nu fim filosofi. E greu !

— Să fim foarte serioși ! La urma urmei, ceartă e un cuvînt trivial.

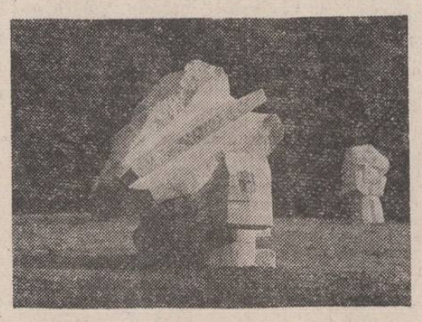

— Cumplit ! E un cuvînt cumplit. Ceartă, război, războiul punic, războiul celor două roze, războiul cuvintelor...

— De aici ne vin toate !

— E grozav de rău !

În clipa aceea intră șeful celor doi. El strigă din ușă :

— Cine e rău ?

Cei doi tac. E limpede că șeful lor ierarhic a înțeles totul pe dos.

— Dumneavoastră, nici într-un caz, face Iftode.

— Atunci cine ?

— Nimeni, tovarășe șef.

— E și mai grav. Doar nu e toată lumea la fel ! Adică toți sîntem ca pîinea caldă ? Cum te cheamă ?

— Iftode, tovarășe șef. Și Iftode roși ca o fată prinsă cu lecția neînvățată.

— Și ce vorbeați ?

— Cuvinte,... cînd tocmai intrați dumneavoastră, bunul nostru șef, că rău nu pot spune...

— Păi dacă nu poți, de ce mi-o spui ? și șeful se crispă de parcă și-ar fi văzut prietena la brat cu altul.

— Eu, tovarășe șef... se poticni Iftode.

— Eu ! răcni șeful. Atîta știți : eu, eu, și iar eu... Dar eu comand, eu hotărăsc aici !

Ca să nu izbucnească în ris de neghiobia șefului, prietenul lui Iftode își trase una cu potcoava bocancului drept peste fluierul piciorului sting și se potoli. Șeful nu.

— Iată unde duce bunătatea mea, zise el. Nu-i nimic, să treci pe la birou, i se adresă el lui Iftode și ieși.

— Stai rău cu cuvintele, i-a spus prietenul după ce au rămas doar ei doi. Scrie mai bine din vreme ce ai de spus și duci scrisoarea unde ai de mers.

— Dar n-am nimic de spus.

— Caută. Nu te lăsa. Spune-i că-i deștept.

— Tu chiar îl crezi un prost ?

— Ți-am mai spus că ești slab în cuvinte !

— Da.

— Atunci scrie cum îți spun eu, scrie că e mai deștept ca toți ceilalți, că ei sînt niște timpiți, că duce o viață sănătoasă, că o să ajungă mare de tot...

. . . . . .

— Ia loc, tovarășe Iftode.

— Vă mulțumesc, tovarășe șef.

— Hai să ne jucăm de-a cuvintele, vrei ?

— Dacă vreți dumneavoastră, tovarășe șef !...

— Tun !

— Pardon ?!

— Foamete !

— Fereastră Dumnezeu...

— Cutremure, uragane, bombe...

— Bau — bau !...

— Gîndac...

— Dețete...

— Glorie, vax, femeie frumoasă, tristețe...

— Absurd !

— Cuvînt nostim ! E grozav ca o blestemăție.

— Depinde.

— De el, sau de noi ?

— De scaun. Statul pe scaun e o absurditate și această absurditate se numește ședință. Or, se știe că Hemingway scria în picioare.

— Important e că n-a scris cu picioarele.

— Se vede că citești cărți !

— Numaidecît, tovarășe șef !...

După două ore Iftode iese la brat cu șeful.

— Ce-ai avut, dom'le, teri ?

— Ce-am avut ?

— Astăzi ești alt om. Erai netare în cuvinte ?

— Eram.

— Și ? Ce s-a întîmplat ?

— O noapte poate să facă dintr-un om neom și invers.

— Din dumneata ce-a făcut ?

— Un subaltern devotat, tovarășe șef.

— Îți plac vorbele mari !

— Le urăsc. Îmi plac oamenii mari, așa cum sînteți dumneavoastră...

— Cîți copii ai ?

— Opt.

— Știi ce ? Mă bate un gînd.

— Să vă bată sănătos, tovarășe șef !

— Ei bine, mă bate gîndul să te propun subșef de birou în locul lui Poenaru.

Poenaru era după draperie și auzea.

— Fericiții de ei !

— Îți seamănă ?

— Toți, tovarășe șef.

— Trebuie că ești un tată mîndru.

— Mîndru, da, tovarășe șef, dar nu fudul. Sînt aproape fericit.

— La urma urmei Poenaru ăsta nici nu prea-mi inspiră încredere.

— E un măgar adevărat, tovarășe șef !

În clipa aceea draperia căzu peste Poenaru, acoperindu-l.

— Iar a căzut, făcu șeful. Mereu cade.

— Da, tovarășe șef, mereu cade cîte ceva sau cineva... Cineva urcă, cineva cade...

— Ți s-a dezlegat limba, tovarășe Iftode !

— Datorită dumneavoastră, tovarășe șef !

— Ei bine, de mîine vei trece pe scaunul lui Poenaru, care zici că e un măgar, și...

— Și jumătate, tovarășe șef ! Știți ce spune despre dvs. ?

— De unde să știu ? Ce, mie îmi spuneți ceva ?

— Zice că ați fi un geniu, sau cam așa ceva ! Or, se știe că geniile astea sînt un fel de indivizi fără căpătîi, și nebuni pe deasupra...

— Geniu, spui ?

— Da, dar n-am spus-o eu, măgarul de Poenaru a spus-o !

— Mi s-a părut el mie, Poenaru ăsta, că e un funcționar capabil și că... Știi ce ? Ce zici de șeful de birou, de Ionescu ?

— O canalie !

— Așa e ?

— Nici un cuvînt în plus. Poenaru pe lîngă el e un înger...

— Ei, uite că mă bate acum încă un gînd !

— Să vă bată sănătos, tovarășe șef...

— Ai înțeles ?

— Cuvîntul dumneavoastră e mai presus de înțelegerea mea, tovarășe șef. Dar poate că ceva tot bănuiesc eu.

— Și zici că Poenaru...

— Inteligent, duce o viață liniștită, și-a acoperit și ferestrele...

— Le-a zidit ?

— Încă nu, dar zice că așa a făcut unul Proust cînd căuta nu știu ce pierduse el...

— Atunci înseamnă că de mîine, d-ta... înțelegi, Poenaru... înțelegi... Ionescu...

— Înțeleg ! tovarășe șef.

— Dar... nu știi, are cumva păreri proprii ? Ține la părerile lui, Poenaru ăsta ?

— Tot cu prostiile luate de la alții, tovarășe șef. Cum o să țină la ele ?

— Își respectă șeful ?

— Ca pe Dumnezeu.

— Îi plac femeile ?

— I-or fi plăcînd, dar ce folos ?

— Cum, adică, ce folos ?

— Nu-l plac ele, tovarășe șef ! Doar îl știți cum arată !

— În regulă. Atunci, de mîine...

— De mîine, tovarășe șef, de mîine, de mîine...

Și șeful intră satisfăcut în biroul său. Prietenul lui Iftode scoate capul de sub draperie.

— Știam că ești aici, spuse Iftode, și a început să rîdă. Prietenul lui rise și el. Rîdeau amîndoi cum rîd copiii, de nu se mai puteau stăpîni. Pe urmă, cînd s-au oprit din rîsul lor, s-au privit mult, mult de tot și n-au mai spus nimic, nici un cuvînt....

22 DECEMBRIE 1979

L4

teatru

t

Coriolan

Din punct de vedere contemporan definiția lui Coriolan este următoarea : un militar care nu se pricepe în politică. De altfel, de la legendara sa existență în zorii democrației romane, istoria a avut grijă să-i repete la răstimpuri cazul pînă în zilele noastre. Se știe ce a văzut Shakespeare în eroul scos din Tit Liviu și din Plutarh : un prinț al renașterii, viteaz și integru, în conflict cu plebea pe care o disprețuiește. Poate că noi, astăzi, sîntem îndreptățiți să adoptăm o altă viziune. O viziune pe care scenariul shakespearean ne-o permite. Căci această (penultimă) lucrare dramatică a genialului poet este de o mare ambiguitate iar subiectul este tratat din unghiuri variabile. Jan Kott pune pe seama ambiguității relativa lipsă de popularitate a tragediei, pe care unii au socotit-o totuși o monodramă prea uscată și prea brutală, și tot el face observația fundamentală că poporul este înfățișat din punctul de vedere al lui Coriolan, iar acesta din punct de vedere al poporului. Dificilă situație ! Coriolan deopotrivă erou și trădător, plebea deopotrivă ticăloasă și slabă dar vădind un înalt simț al democrației. Natural, Shakespeare îi ironizează pe plebei pentru îngratitudinea lor față de valorosul general, dar nici eroul tragic nu scapă de un strop de ironie. Cu experiența istorică de pînă acum, noi am putea cu ușurință remarca un fapt, anume că în instabilitatea lor masele populare și tribunii apără totuși un bun de neprețuit : democrația, în timp ce virtuosul Coriolan are un cusur de neiertat : urăște pînă și formele democratice. Oricît de înfometați, plebeii nu sînt o haită de cerșetori dispuși să îndure orice, ci au mîndrie de **cetățeni** (chiar așa și sînt numiți de Shakespeare : cetățeni). Conducătorul însă nu se poate abține să nu le batjocorească mîndria. Trufie nu lipsită de urmări, mai ales pentru el. O atitudine mai puțin îngustă, mai elastică (pentru a ne exprima astfel) l-ar fi cruțat de oprobiu și de moarte, iar cetatea (patria !) ar fi scăpat de multe suferințe. Morala e, cum se vede, limpede.

În tentativa pe care o face, de cîțiva ani buni, de a monta spectacole shakespeareane permeabile la actualitate, regizorul Dinu Cernescu adoptă de data asta, în chip paradoxal, o viziune anacronică. În reprezentația de la Teatrul Nottara, plebeii sînt niște estropiați jegoși, de te și miri că le mai dă cineva atenție, că au, adică, puterea de a-l exila pe Coriolan, iar tribunii niște demagogi perfizi, fără nimica sfînt. Unul din cei doi poartă chiar, în chip caricatural, un ghiozdan școlăresc sub braț. Fie. Dar atunci Coriolan cel puțin ar trebui să-i zdrobească prin superbia sa tragică. Ceea ce iarăși nu e cazul, acesta purtîndu-se (măcar) în scena în care își negociază demnitatea de consul ca un fel de ambulant insidios care face ofertă de chewing-gum în zilele noastre. Ori poate regizorul a voit să exprime derizoriul oricărui conflict de acest fel, păstrînd distanță egală față de cele două părți ?

Marius Robescu

film

f

Eboli

Se pare că filmul „nu-și mai încape în piele" și încearcă să se refugieze în consistența literaturii, în ilustrarea romanelor al căror succes timpul deja l-a verificat, sau la fel de des în ultimul timp, în strălucirea imaginii, în cizelarea ei minuțioasă, în acordarea unei atenții care fac din tema și mesajul filmului, amănunte lipsite de importanță. **Eboli,** filmul lui Francesco Rosi, poate cel mai discutat și admirat film din ultimul timp, de majoritatea presei străine, apelează la ambele refugiuri pe care, după cum spuneam, filmul le caută, pleacă de la roman, de la densitatea lui analitică și urmărește performanțe imagistice. Rezultatul este că **Eboli** a fost considerat un film „ciudat". Și este, desigur, ciudat. Entuziasmul pentru imaginea aproape perfectă și opțiunea pentru vagul și obișnuitul subiect al filmelor italiene (aici un intelectual cu păcate politice în timpul dictaturii fasciste claustrat în provincie) nu fuzionează perfect. Desfășurarea este lentă, neinteresantă, apelind permanent la ilustrarea arhicunoscutelor ticuri ale vieții de provincie, a ierarhiilor sociale variind între lege și prestanță, a luptei neîncrederii cu sine, pînă la transformarea în încredere a culorii locale (piațeta dintre circiumă și biserică) etc. Medicul (Gian Maria Volonte) forțat să nu profeseze, ajunge la pictură, și asta explică și risipa de efecte ale imaginii de pînă în acest moment, căci fiecare secvență tinde spre pictură, spre un tablou ce se vrea grăitor în sine. De fapt **Eboli,** mai mult ca oricare film, vrea să comunice prin imagine, de aceea povestea filmică, propriu-zisă, devine vagă, stereotipă, neimpresionantă. Culoarea și compoziția fiecărei secvențe duc la emoție, dar la o emoție ce ține de efectul artelor plastice. Poate de aceea filmul pare „ciudat". Apoi are loc o revenire, o „escapadă" din dominația imaginii în cea a povestirii morale, eroul revine la medicină, satul a fost cucerit de întreaga sa personalitate, plecarea încheie o experiență de viață, o îmbogățire de sentimente și o senzație de regret. Tehnica cinematografică permite astăzi îndeplinirea multor capricii sau proiecte ale imaginii de film. Numeroși cineaști sînt atrași de această latură, pînă acolo că ajung adesea la un joc gratuit de secvențe frumoase, antologice — cum sînt numite, depășite de unele și mai frumoase, tot antologice, pînă ce termenul de apreciere își pierde conținutul. Filmele care îndeplinesc doar ilustrarea cît mai fidelă, ca subiect, a romanelor celebre, riscă să mulțumească numai spiritele nepretențioase și să nemulțumească pe toți cititorii romanelor respective. Echilibrul ar fi ceea ce se așteaptă de la film. **Eboli** a încercat aceasta dar a primit doar calificativul „ciudat". Profunzimea lui trebuie căutată dincolo de întîmplarea povestită, dincolo de impresionantul imaginii. Poate în dificil perceptibila lor linie de întîlnire.

Corina Cristea

televiziune

tv

Educația privirii

Cronicarul face de obicei o selecție în programul unei săptămîni, urmărește și reține o emisiune sau cîteva în funcție de însemnătatea și valoarea lor sau în funcție de preferințele, simpatiile și gusturile sale. Pretextul comentariului de față este o rubrică a emisiunii **De la A la infinit.** Tudor Caranfil, critic de film, binecunoscut telespectatorilor prin acel interesant **Dicționar cinematografic** pe care-l alcătuiește, din păcate, doar pentru programul II, a fost invitat să-și explice și să-și argumenteze aprecierea defavorabilă, ca să nu spun negativă, cu privire la filmul **Pe aripile vîntului.** Ceea ce mi se pare a fi demn de reținut este modul în care acest cunoscător al domeniului a înțeles să-și susțină opinia, caracterul aplicat al demonstrației pe care ne-a făcut-o, comentariul la obiect, pe secvențe, imagini, detalii decupate din pelicula filmului. În acest fel, comentariul criticului a devenit convingător, greu de respins, argumentele invocate s-au sprijinit elocvent pe imaginile luate ca exemplu. Nu este un secret pentru nimeni că în domeniul filmului, poate mai mult decît în cazul altor arte, există un dezacord între preferințele publicului larg, a marelui public, cum sîntem obișnuiți să spunem, și judecățile critice ale specialiștilor. Dar în blocul acestui public diversificat, eterogen, stratificat și cum mai vrem să-l caracterizăm, mulți dispun de o instrucție estetică elementară și de o experiență artistică limitată, iar cei care pot descifra mecanismul intim al limbajului artistic, mai ales a celui cinematografic, sintetic și aparent accesibil, cei care își pot motiva preferințele și gusturile prin criterii valorice adecvate sînt relativ puțini. Din această situație se naște problema, urgentă azi și oricînd oportună, a educației estetice, a unei educații a privirii și a imaginii vizuale, latură hotărîtoare a dezvoltării conștiinței socialiste, sarcină politică la urma-urmei, de care sînt răspunzători creatorii și criticii, instituțiile de cultură și mijloacele de comunicare în masă. Tudor Caranfil a procedat cum nu se poate mai bine articulînd succesiv imagini din filmul cu pricina și din alte filme, punînd față în față secvențe diferite ca valoare, pentru a exemplifica sărăcia mijloacelor de expresie, caracterul rudimentar al transfigurării artistice, stereotipia și absența originalității într-un film ce s-a bucurat de o audiență uriașă. Acest tip de argumentare a unei judecăți de valoare mi se pare a fi mult mai eficace sub raport educativ decît un comentariu savant și neologistic prin care cite un orator vrea să ne convingă (la televizor !) că este mare critic într-un domeniu sau altul. Atunci cînd în emisiunile culturale specialiștii sînt invitați să vorbească despre filme, cărți, piese de teatru, expoziții etc. Se cuvine a fi îndemnați să-și ilustreze convingător și expresiv opiniile, să argumenteze **de ce** și **prin ce** este valoroasă sau nu o operă, chiar cu riscul de a sacrifica etapele demonstrației. A flata prostul gust, a-l ignora, sau a-l întreține prin judecăți critice învăluitoare, blînde, constituie un procedeu lipsit de onestitate profesională, o formă de abdicare de la responsabilitatea actului critic.

Grigore Georgiu

nu-și mai simțea mîinile. Respira greu și inima parcă-i bătea în timpane. „De nu mi-ar scăpa toporul din mînă, că așa apropiați cum lucrăm îl pot lovi". După cîteva minute, Gheorghe se opri și zise :

„Știi ce, bărbate, îmi placi. Oprește-te și tu să respiri, dă-mi toporul și ia șilerul, că poate ți-o fi mai ușor. Dacă reziști așa o oră ești salvat. Ai trecut proba cea mai grea. Că acum toți sînt cu ochii pe tine, deși nimeni nu te privește. Dar după prima oră te lasă în pace și atunci mai domolim noi ritmul. Pînă te înveți. Că noi așa lucrăm. Ei, acum hai să tragem tare".

Reîncepură. Cîteva minute Ionuț se simți mai bine. Apoi totul redeveni înfricoșător. Își simțea pînă și ochii grei, parc-ar sta să-i cadă din orbite. În sfîrșit se hotărî pauză generală de zece minute. Ionuț se așeză mai tîrziu tocmai pentru a nu părea chiar obosit. Făcuse o impresie bună. După ce începură iar, se simți liniștit. Lucrau puțin mai încet pentru că ceilalți nu le mai dădeau nici o atenție. Aproape de prînz o întîmplare nefericită veni să-i tulbure pe muncitori. Munceau suprapus, interzis de normele N.T.S. și un brad doborît zbură prin aer mai mult decît se așteptară oamenii și-l apucă sub el pe Toma. După primele clipe de nedumerire, pricepură ce s-a întîmplat. Cîinele ajunsese lîngă stăpînul lui și începuse să urle sfîșietor. Cei mai apropiați de locul accidentului erau Gheorghe și Ionuț care săriră imediat. Ionuț ajunse primul. Gheorghe vrînd să scurteze drumul se împiedică în crengi, alunecă pe un brad și se rostogoli pînă în pîrîu. Ionuț văzu că Toma leșinase, era prins sub trunchi dar că o așchie a trunchiului se sprijinea pe tulpina unui brad tăiat mai demult. Așchia însă ceda. Fără a sta pe gînduri, intră sub trunchi încercînd să-l țină pînă vin ceilalți. Cîinele însă nu-i lăsa să se apropie. Oamenii făcuseră cerc și încercau toate șireticurile. Nimic nu le izbîndea. Disperat Ionuț prinse cîinele de coadă și-l ținu. Acesta începu să latre furios dar nu-l mușcă. Imediat ce-l scoaseră pe Toma și pe el, trunchiul căzu. Toma nu-și revenea, dar nu era vizibil nici un semn rău. Cert era că Ionuț îl salvase. Imediat ce Toma deschise ochii cîinele cu o furie renăscută îi îndepărtă pe toți. Ionuț se aștepta la mulțumiri, la felicitări pentru curajul său, dar nimeni nu zise nimic. Se uitau parcă altfel. Atît. După masa de prînz, care decurse într-o tăcere desăvîrșită, ziua curse liniștit fără incidente.

Din ziua aceea Toma deveni și mai morocănos. Abia deschidea gura răspunzînd monosilabic la orice întrebare. Singurul pentru care manifesta simpatie era Ionuț. Numai că Toma avea felul lui de a-și manifesta simpatia.

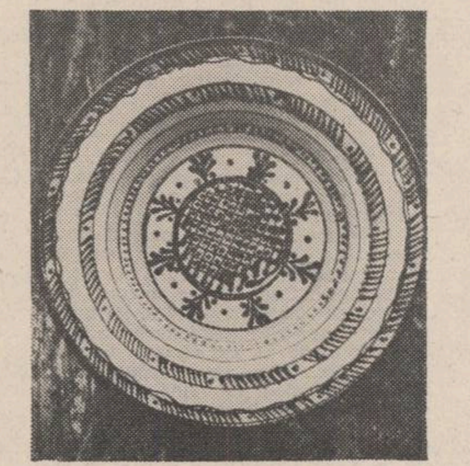

Îi făcea mîncare, îi ascuțea toporul, într-o zi se oferi să-i pună coadă la sapă, ceea ce în ochii celorlalți era un semn de prietenie nemaipomenită, atît de zgîrcit era Toma cu gesturile sale. Azor dormea sub pat. Avea acolo amenajat un culcuș confortabil. Oamenii mai făcuseră gălăgie, nu le convenise și într-o seară Toma dăduse cîinele afară. Numai că puțin după miezul nopții un zgomot de geam spart i-a trezit pe toți. Un om încercase să se

apropie de patul lui Toma și nu se știe cum a simțit cîinele de a intrat prin geam. Se dușmăneau din tinerețe, dar nimeni nu știa de ce. Nu se despărțeau aproape niciodată. Se prindeau. Toma s-a trezit imediat și a apucat să se ferească, iar cîinele i-a sărit omului în gît. Pentru că grupurile erau împărțite dinainte n-a fost greu să înceapă bătaia pe întuneric. Știa fiecare unde are patul celălalt, se cunoșteau pe voce. Cînd în sfîrșit a aprins cineva lampa, dormitorul părea devastat. Pînă dimineața n-a mai dormit nimeni. Doar Azor s-a retras liniștit sub patul lui, după ce drept mulțumire Toma l-a tras zdravăn de urechi. Nici el nu mai știa de cîte ori îl salvase cîinele de la astfel de necazuri. Toate acestea i le povestise Gheorghe într-o pauză de prînz, la vreo trei săptămîni de cînd lucrau împreună. „Bă Ionuț, pari băiat de ispravă și să-mi zici și tu cum îmi zic ceilalți : Prințul. Ai văzut, cum facem o pauză, eu dau fuga și mă spăl pe mîini, că și tata-mi zicea că am stofă de boier, nu de vintură lume cu toporul în raniță. Și acum să-ți spun și de ce doarme cîinele în cabană : tu m-ai întrebat din prima seară și eu ți-am spus că este o istorie lungă pe care ai s-o afli mai tîrziu. Azi o să ți-o spun". Și îi povestise toate acestea.

La cîteva zile, seara, în jurul sobei, în timp ce-și găteau, Ionuț observă cum un tînăr pe care știa că-l cheamă Petre presără în fugă un praf în mîncarea lui Toma, dar acesta mîncase mai demult, așa că nu-și făcu griji. Apoi uită. Mai tîrziu Toma goli mîncarea din cratiță într-o farfurie din care îi da totdeauna lui Azor să mănînce. Cîinele începu să latre refuzînd, dar după ce Toma-l mîngîie, mîncă tot. La nici zece minute muri otrăvit. Toma se făcuse palid și nu putea crede. Se prăbușea văzînd cu ochii. Într-un tîrziu luă cîinele în brațe și în cămașă ieși afară. Era o noapte fără lună. Nimeni n-a închis ochii. Cînd s-a întors spre dimineață, Toma era greu de recunoscut. Oamenii își pipăiau cuțitele. Moartea cîinelui nu putea fi plătită decît cu moartea de om. Așa credeau toți. Dar Toma nu mai voia nimic. Începu să-și facă bagajele. Avea puține. Cînd ieși din cabană, doar Ionuț ieși după el. Obosit peste măsură se sui în pat hotărît să nu meargă la lucru. Era prea mult. Se trezi pe la ora zece și cabana era pustie. Totul în ordine. Pe patul lui o hîrtie cu scrisul lăbărțat și nesigur. „Am fugit toți, Ionuț. Asta este, am fugit. Moartea lui Azor cerea moarte. Și Toma n-a vrut. El era un om bun, un om care știe și poate să se bată pentru bine. De-aia ni se părea nouă că nu era om, ci altceva. Noi am moștenit ura asta de la părinții noștri și nu-i știm cauza, dar se întîmplă totdeauna fapte care o fac să izbucnească iar. Ca acum. Grupul se va împrăștia și nu ne va plăcea să ne amintim unii de alții. De fapt ei voiau să-l înlăture pe Toma atunci cînd a căzut bradul acela. Și numai tu ai fost vinovat că nu s-a întîmplat așa. Noi sîntem muncitori buni, nu greșim cînd prăvălim copacii. Toma și-a dat seama primul, dar a crezut că pentru o vreme s-or potoli. Fără să vrei, tu i-ai dat acest soi nou de moarte pe care el nici n-o bănuia. Că Toma va muri din picioare. Și iartă această scrisoare lungă și dacă te-oi fi mîniat vreodată cu ceva. Noi ne ducem spre soarta noastră. Prințul". Istovit, Ionuț adormi iar. După prînz cînd veni maistrul îl întrebă de ce au plecat oamenii, că n-au vrut să-i spună nimic. Iar el zise că nu știe și că să-l lase în pace să doarmă. Atunci văzu maistrul că băiatul are temperatură mare și-l trimise în sat cu o mașină. Două săptămîni se zbătu Ionuț între viață și moarte, iar doctorii ridicau din umeri neputincioși. „Nu știm ce are. Pare sănătos". După ce ieși din spital, maică-sa nu-l mai recunoscu pe copil. Se făcuse tăcut, muncea fără preget și fără elan. Vedea uneori un zîmbet ciudat pe chipul lui, dar nu-l mai întreba nimic, pentru că se supăra și începea iar să muncească în dușmănie". „Da — își spunea el cu glas încet — asta este, asta nu trebuie să uit : Toma mergea pe drum ca un om mai bătrîn cu o moarte".

Fugise de-o femeie. De asta se afla aici. Și, iată, pasărea asta cenușie ademenindu-l iar către un cuib.

Răstoarnă pe gît paharul cu băutura ce-i plăcea lui Petre. Apoi își trage bereta mai pe ochi.

Un singur semn și va pleca supus în urma ei. O va strînge în brațe. Îi va asculta șoaptele dinaintea somnului.

În locul altui fugar.

ion lică vulpești

CÎNTĂ FIERUL ÎN MÎNA TA

— Și zici că vrei să înveți meseria asta ?

— Care ?

— De strungar, nu vezi care ?

— Eu nu zic nimic, nenea Anghel zice.

— Păi de ce, nenea Anghel ? Și de unde ești nene cu el ?

— Sînt.

— Tu știi cine e ?

— Nenea Anghel. Cine să fie. Nenea Anghel de peste vale, de la gîrlă. Știu că e secretar de partid, dar eu îl știu de nenea Anghel de peste vale. Gîrla trece pe la poarta lui și cînd plouă la munte se umflă și intră berbecește în curte și...

— Bine, bine, zice Vaida și se uită la mîinile lui împrăștiate. Îl adusese Anghel :

— Nea Vaida, marfă nouă, caz special, vezi ce faci.

După lucru meșterul îi arată mătura.

— Ce să fac cu ea ?

— S-o plimbi oleacă pe unde calci.

— Eu ?

auzit, că era aproape, iar părintelui i se umflaseră bojocii, dar tăcerea lui era, de obicei, un da, sau un nu, după situație, și asta nu mai cerea vorbe. Atunci tăcerea tatei însemnase nu, și părintele înțelesese fără să mai zică nimic, că tot degeaba ar fi zis ; că știa, nu era tata omul să-și tragă vorba, chiar vorba nerostită a tăcerii, înapoi. Părintele o luă spre gîtuitură și, după puțin timp, i se auziră ciocăniturile în gheață.

— Du-te și-i du niște rachiu, îmi zise tata răstit, după vreo jumătate de ceas.

Nu se întunecase cu totul. Copca părintelui Astafei se vedea ca o umbră, cît cercul budanei noastre în care țineam boasca. Cînd îmi auzi pașii și vorba, se grăbi să-și adîncească sculele în apă. Și peștele parcă atîta așteptase, sau poate luase nada din zbor, că părintele smuci de sfoară, iar prin lumina ca o părere, scînteie burta argintie a peștelui, a unei știuci cît brațul întins al tatei. Pădurea fulgeră de un răcnet de om înjunghiat : era chiotul de bucurie al părintelui, pe care îl mai auzisem de cînd plecase de lîngă noi, încă de cîteva ori, dar din depărtare sunase altfel, mai puțin grăbit, mai stins, nu ca acum, ca o tăietură de brici.

Mai rămăsei așa un timp să văd cum se repetă minunea. Părintele continua să scoată știuci lungi și cu burțile pline și de fiecare dată răcnea înfiorător, de mă întrebam ce fel de pescar era de tăvălea legea bălții, care, știam și eu, era legea tăcerii.

Mă întorsei la tata să-i spun ce-am văzut, iar din urmă palmele strigătelor mă însoțeau, strepezind aerul înghețat. Aprinserăm cîteva grămezi de vreascuri și înghițirăm cîte ceva. Semnalele părintelui încetaseră de la un timp, și parcă le simțeam lipsa. La vreun ceas, tata spuse mai mult pentru sine :

— Cred că i-a-nțărcat bălaia popii, de nu mai țipă. Hai să-l înturnăm...

Focul bătea pînă departe, izbindu-se de un perete de întuneric la gîtuitura lacului. Ne apropiarăm, dar nimic nu se mișca în toată pustietatea. Tata luase cu el un fel de făclie făcută dintr-un ciot pe care înfășurase o bucată de cămașă veche muiată în gaz și aprinsă, și tot așa, parcă tiptil, ne apropiarăm de locul unde știam eu că-i copca. Atunci ne cutremurarăm, căci văzurăm o pată neagră și rotundă, ca o coadă de curcan înfoiată peste albul gheței. Era anteriul părintelui Astafei. Lunecase poate, sau se aruncase după vreo știucă zănatecă și

acolo îl prinseseră măruntaiele copcii. Înghețase așa, cu capul în jos și picioarele rășchirate. L-am scos cu greutate, cioplind în jurul său gheața ce se prinsese deja de-o palmă și, la lumina făcliei, îi văzurăm ochii pe jumătate mîncați și însîngerați.

...A doua zi, clopotul bisericii suna surd, așa cum spusese părintele Astafei, ca o amforă îndopată cu nisip, de parcă limba i-ar fi bătut pe dinafară.

maxilarele frigului, care-o înțepenise. Celălalt mal era mai abrupt. Truța se propti pe picioarele din spate, căzu în genunchi și rămase așa, adulmecînd și aburind gheața. Coborîrăm s-o ușurăm, tata o luă de căpăstru îndemnînd-o cu vorbe blînde, iar părintele și cu mine aburcarăm sania de coadă. În pădurice zăpada era presărată ca făina cînd să-nținzi aluatul.

— O tăiem prin Grindu Mare — zise părintele — și ne oprim în Poala Fetei.

Acum dansam din nou pe gheața subțire, transparentă, sub care încremeniseră firele de iarbă veștejită, sau de un verde bătrîn. Cînd și cînd, barba tălpilor se poticnea de cîte vreun ciot crescut din smîrcuri și toți icneam fără voie, înfiorîndu-ne. Lacul se ivi pe neașteptate. Nu-l mai recunoșteam ; altfel era vara, cînd îl dibuiam cu barca, printre canale strecurate hoțește și sălcii prăvălite peste capetele noastre. Nu mai erau sau nu se vedeau ulițele acelea de apă, ochiurile plumburoase și pragurile. Totul era întins, dezbrăcat și alb, în afara sălciilor, cu trupurile maronii și zbîrcite, gata-gata să te prindă în gheara crengilor lor, ce-mi păreau niște tentacule uriașe de caracatiță, așa cum văzusem într-o carte cu desene înspăimîntătoare.

Ne oprirăm. Atunci, pentru prima dată în ziua aceea, am simțit că ceva rece mă pătrunde. Dar nu era, precis nu era frigul, ci altceva, poate tăcerea care ne înstrăina și nemișcarea totului din jur. Luciul lacului se gîtuia puțin într-o îngrămădire de copaci decapitați, de acolo promițînd privirii o altă deschidere.

Traserăm lîngă o crăcană scorburoasă, iar tata o deshămă pe Truța, punîndu-i sub bot un braț de fîn. Descărcarăm o parte din calabalîc. Părintele mă luă să strîngem crengi și aduserăm cam cît să fi ajuns pentru două căruțe îndesate. Tata stivuia lemnele subțiri în piramide, presărate ici-colo, la marginea lacului și le stropea cu gaz. Nu le aprinse însă, lăsîndu-le așa pentru cazul cînd s-ar fi dat lupii pe-aproape. Apoi începurăm să săpăm copcile, în locuri dibuite cu chibzuință de părintele Astafei. Gheața era groasă și îndesată, iar la fiecare lovitură de toporișcă ne feream fețele din stropșeala ascuțită ce se năștea în gaura mereu mai adîncă. La vreun cot, dădurăm de apă și lăsarăm pripoanele cu blacheuri zburătoare prinse de cîrlige.

Primul trase tata : o mîrliță de vreo două litre, dreaptă și lucitoare ca o lamă de cuțit. Părintele începu să vorbească mărunt, dar nu înțelegeam ce spune. Din cînd în cînd mai spărgeam gheața, care prindea repede pojghiță, acoperind ochiul copcii ca o pleoapă. Într-un ceas, tata și părintele trăseseră vreo zece bucăți de căciulă, iar eu, abia patru. Erau numai știuci, și toate numai pînă-ntr-un kil. Peștele-l simțeam la mînă, cînd zvîcnea de sforicică, și atunci trăgeam scurt, apoi întins, pe buza gheței, pînă i se ivea capul ; îl aruncam deasupra, lăsîndu-l să se zbată puțin, pînă-și pierdea ceva din putere, după care începea treaba cea mai grea, cu scoaterea cîrligului și a blacheului. Dinții erau iuți ca acele, și mi se înfigeau în mănușă, sîngerîndu-mi, uneori, degetele. Părintele frămînta fînul sub picioare, iar tata îl întrebă dacă n-a înghețat. Răspunsul era în bobote, de neînțeles, ca o rugăciune sau ca un blestem, n-am știut și nu știu nici azi.

Ziua se apleca către seară. Strînsesem ceva pește, pe care eu îl rostuiam după o regulă știută ; mă ajuta și el, peștele, care, după ce se zbătea, se alinia ca semnele pe un răboj. De la un timp, vorbele părintelui începură să se distingă în sudalme iuți :

— Ieși din cristelniță, arhanghelii mății !

Cristelnițele albe ale copcilor se umbreau odată cu lăsarea serii, iar pojghița se prindea tot mai repede. Într-un tîrziu, părintele țipă la tata, învinuindu-l, parcă :

— Măi, Costache ! Auzi, Costache ? Asta nu-i pește ! E batjocură, auzi ? Eu mă duc mai după strungă, mergi ?

Tata nu răspunse, nu că n-ar fi

— Tu. Nu vrei ? Las-o la mine ! Și o învîrtește el, strînge gunoiul, dă cu smocul de cîrpe pe strung și se șterge pe mîini :

— Gata pentru azi. Ne întîlnim mîine. Matei rămîne în prag.

— Gata, neică. Acasă ! Unde stai ?

— La unchiu'.

— Unde lucrează ?

— Vinde loz în plic.

— Bine. La revedere. Dar nu pleacă. Se întoarce :

— Hai să bem o bere. E cald al dracului.

Intră. Toate mesele ocupate. Matei se vîră într-un colț. Dar în aceeași clipă vine altul cu un braț cu halbe.

— E ocupat, zice.

— Unde scrie ?, întreabă Matei.

— Ai orbul găinilor, nu vezi servieta ?

— Orb ești tu, bă, urechiatule și-i pune mîna în piept. Meșterul se uită și zice domol :

— Acum că vă întîlnirăți aci, hai mai bine să dăm noroc, că-i mai cinstit. Matei slăbește mîna din pieptul mustăciosului. Mustăciosul pleacă și șuieră printre dinți :

— Șmecher de la coada vacii. Matei n-aude. Meșterul bea, se șterge pe buze.

— Hai !

— Nu. Acum dau eu un rînd, se repede Matei și scoate 25 de lei împăturiți și vechi.

— Dai, zice meșterul, dar mîine. Ce, mîine nu e zi ? O să fie cald și n-o să ne fie sete ?. Noroc. Pleacă.

A doua zi Matei lipsește. Anghel intră în secție.

— N-a venit, tovarășe Anghel.

— Ieri a făcut scandal la berărie. L-a adus miliția. A trebuit să intervin. E îngrozitor și iremediabil, nu-i așa ? Ce zici ?

— S-ar putea să nu fie chiar așa. S-o luăm mai pe-ndelete.

La prînz apare. Intră cu părul lung încurcat la ceafă, cu pantalonii largi, fluturîndu-i ca pe-o fustă. Mîini lungi și aere de șmecher.

— Ai venit, Matei ?

— Am venit.

— Foarte bine. Ia dă-mi te rog schița aia. I-o dă.

— Unde-ai fost ?

— Acasă.

— Era bine dacă veneai de dimineață.

— Era, dar dacă n-a fost...

— Nu-i nimic. Ia spune, Matei, ce făceai tu acum la țară ? Matei se gîndește.

— Acum ? E douăsprezece. Mă duceam la cooperativă, beam două romuri, îmi luam un Carpați și mergeam la ea.

— Era frumoasă ?

— Nu, dar îmi place mie.

— Și după aia ?

— Mă duceam la sediu și jucam table.

— Foarte bine, dar ia măsoară, te rog, aici și spune-mi cît e ?

— 16 cu 22.

— Bun. Vezi, restul trebuie tăiat. Taie-l tu. Matei bagă în priză, cuțitul se rotește și intră în fier. Meșterul se întoarce, face ochii mari, ascultă și tace.

— Ce-i ?

Nu zice nimic, îi face semn să continuie. Termină, mașina se oprește și Matei întreabă din nou.

— Ce-a fost ?

— Ce-a fost ? Habar n-ai ce-a fost.

— Ce ?

— N-ai auzit nimic ?

— Nu.

— Cîntă fierul în mîna ta, măi băiete.

— Cîntă ? Cum dracu să cînte un fier ?

— Așa, bine. Ia să-l asculți.

Tac. Matei începe să rîdă.

— Făcuși mata cum am făcut eu cu milițianul din sat. Se tot uita urît la mine și mă amenința că mă bagă la răcoare. N-am zis nimic, pînă m-am îmbătat. L-am întîlnit în poștă și, ce mi-a venit, i-am băgat 25 de bani într-o ureche. Ziceam să-i cadă și lui fisa. M-a îmbrîncit și i-am ars două de-astea ca lopețile. Dar nu s-a lăsat și tot m-a băgat unde a vrut.

— Cît ai stat ?

— Vreo cîteva luni. Noroc că a plecat din comună.

Biblioteca Luceafărul

Nr5 * decembrie '79

Planetă de tînăr

A fi tînăr înseamnă a-i disprețui pe toți cei ce nu mai știu adolescența.

A fi tînăr înseamnă să crezi că lumea și literatura nu încep cu tine, cel mult cu scriitorii de dinainte și clasici.

A fi tînăr înseamnă să înțelegi că ești în primul rînd cititor.

A fi tînăr înseamnă să-ți iubești steaua curajului: mama, satul, țara.

A fi tînăr înseamnă să ai îndrăzneala supremă și superbă de a rupe pagina cu gînd neîmplinit, de a fura creionul care pedepsește fraza ce-ai închipuit-o prost.

A fi tînăr înseamnă să crezi că tot ceea ce ai scris astăzi, mîine poate fi scris mai bine.

A fi tînăr înseamnă să crezi în revista care ți-a descoperit crinul simțirii și a pus în pagina ta sămînța speranței.

Vei ajunge bătrîn, scriitor celebru (ți-o doresc din suflet), dar nu vei uita niciodată revista unde ai debutat.

Ea se numește „Luceafărul" și răsare în diminețile noastre !

Vă doresc să fiți la stînga mesei (acolo se scriu paginile bune) și în fruntea paginii.

FĂNUȘ NEAGU

Biblioteca Luceafărul

9 prozatori

• SABINA DRĂGANEL • CORNELIU IFRIM • ION PRIGOREANU • GHEORGHE BOGORODEA • ANA-MARIA IVAN • ILEANA IOAN • ION LICĂ VULPEȘTI • CARMEN-FRANCESCA BANCIU • GICĂ MIHALACHE

Planetă de tînăr

5 DECEMBRIE '79

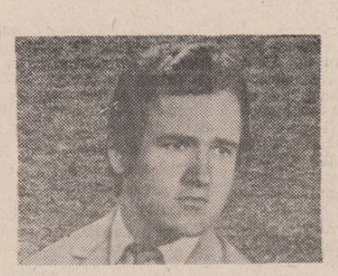

ioan prigoreanu

BUSUIOC ŞI LEVĂNŢICĂ

„Rămîn eu aici, am eu grijă, voi duceţi-vă la ale voastre !“. Işi trăsese Nicu Leonte pantalonii cei noi, după ce se bărbierise şi se parfumase, „rămîn eu, vedeţi-vă de treabă !“, işi pusese el bluza albastră, cumpărată cu o lună în urmă, „numai să vă purtaţi ca oamenii şi să nu căutaţi scandal din te miri ce“, îi privise el în ochi pe cei doi flăcăi, Aurel Ghimpu şi Ştefan Soare, cu care locuia în vagonul şantierului de construcţii de locuinţe, cu care se obişnuise, pentru că înălţaseră multe blocuri împreună şi despre care n-ar fi vrut să audă vreo vorbă rea, i-ar fi părut rău să-i ştie arătaţi cu degetul de ceilalţi muncitori, în cea mai mare parte tot tineri ca şi ei, „luaţi cîte un păhărel, fac eu cinste !“, le turnase el din sticla de coniac pe care şi-o luase de dimineaţă, dar văzînd că cei doi nu prea voiau, „hai, luaţi, nu vă tot uitaţi cu coada ochiului !“.

Deschisese larg uşa, se bucura că ploaia încetase şi că după amiază se putea arăta soarele, la drept vorbind, nu mai văzuse de mult timp soarele. De mai bine de două săptămîni, inota prin noroiul care i se strecurase pînă şi în suflet. I se luminau ochii la gîndul că va fi mai bine, mai senin, că poate ieşi din plictiseala şi din năduful de pînă atunci, îi era îndeajuns de mersul acela de melc, lucrările se impotmoliseră, oamenii se descurcau greu, cînd nu turna cu găleata, era un frig de-ţi suflai în degete, deşi trecuseră de jumătatea lui aprilie, tot şantierul scrîţîia din încheieturile ruginite de ploaie şi de vreme rea, deveniseră ursuzi şi nervoşi, se supărau din te miri ce.

Macaraua despicîi norii, alături, rece şi plină de noroi, pînă şi pe capătul braţului, sus, unde gîngăveau cîţiva becuri, pînă şi acolo zăcea un zmoc de tină, cum ajunsese acolo, cine să-l fi pus, nu se prea pricepea Nicu Leonte să înţeleagă.

Şi-a luat o ladă, după ce Aurel şi Ştefan plecaseră, a pus-o jos, în faţa uşii deschise, a stat o vreme în picioare uitîndu-se nicăieri, apoi s-a aşezat, şi-a aprins o ţigară şi nu s-a mai gîndit la nimic.

În dreapta, se ridica, ud şi proaspăt, pînă la etajul trei, blocul cu şase scări

Femeile o vor iscodi din nou. Vor afla. Îi vor cere socoteală pentru anii în care îi respectaseră suferinţa şi munca peste putere, iar ea ascunsese un gol. Un tremur îi zguduia trupul, ca atunci cînd ţinea mîna pe fierăstrău. Lemnul primea greu metalul în carnea lui şi-şi închipuise odată că buştenii s-ar despica mai uşor dacă i-ar atinge doar cu palma, pătrunzînd de-a lungul fibrelor, fiindcă mîinile omeneşti erau mai uşoare şi mai înrudite cu lemnul în alcătuirea lor şi n-ar fi durut.

De cînd pe bărbatul ei îl lovise fierăstrăul recunoştea în fiecare buştean o rudă, iar ea se simţea un nemernic, plătit să ucidă.

Nu mai îndura tremurul ăsta care-o cuprindea aiurea, parcă seva scindurii moarte ar fi venit s-o bîntuie şi să-i amintească vibraţia ultimei clipe de lemn viu, strivite sub mîna ce purta fierăstrăul. Tremura de parcă i-ar fi pus cineva ierburi descintate în aşternut şi rădăcinile lor uscate s-ar fi trezit, încolăcindu-i fruntea, ca şi cum trupul ei s-ar fi aflat de-acuma sub pămînt.

Ţîşni în stradă, dînd uşa de perete. Să intre cine vrea şi să vadă ! Era zi de tîrg, se încurcă în coşuri, iar sub cele răsturnate dezvelii sudalme şi blesteme, colcăind, ca viermii de pămînt. Părăsit de mintea aburită, trupul ei rătăcea. Şi deodată se opri. Mirosul fructelor de pădure pluti în ea. Gustul lor acrişor îi tăie pînza de pe ochi în fişii. Cumpără un cornet de agrişe şi-l mîncă.

A doua zi, în birt intră un străin. După cum purta pălăria părea nemulţumit de fruntea lui, dar mîndru să-şi arate ceafa. Cămaşa foarte albă te făcea să bănuieşti că-n urmă vine şi-o femeie, întrebînd de el.

Nimeni din oraş nu-şi amintea să-l fi văzut pînă atunci.

Kira îl măsură şi el uimit, căci era luni, cînd orice circiumar se odihneşte. Vorbiră amîndoi un timp dar **nu aduse de băut.**

Spre prînz, cei doi bărbaţi îşi strînseră peste tejghea un braţ. Kira dispăru în spate revenind cu o cocuţă de postav. Străinul ceru foarfeci şi ată de cusut şi singur îşi lărgi la umeri haina. Albastru-i venea bine. Începu să şteargă mesele din birt.

— Lasă. De mîine. **Azi e luni.** Du-te să vezi şi tu oraşul. Sau culcă-te, dac-ai venit trudit.

Firma rămase neschimbată. Deşi în haina noului chelner era un om întreg. Că nu semăna cu cel din anunţ, nu-i mai ceru lui Kira nimeni socoteală. Cristea le plăcea. Se bucurau să-i vadă trupul sănătos, de parc-ar fi scăpat dintr-o încercare mare, de unde toţi se aşteptau să **vină** şchiopătînd sau fără un picior. Pe Petre îl uitară.

Doar că-ntr-o seară, **cînd Kira** îşi ungea năvoadele, temător că aerul le-ar putea face mai rău decît apa sărată, o pasăre cenuşie se strecură înăuntru. Mîrta, în vesmîntul ei de doliu obosit, zbură oarbă printre mese, oprindu-se doar în faţa lui Cristea. Bătatul fluiera încet în spatele barului, ştergînd paharele.

Parc-ar lustrui nişte ghete, gîndi Mîrta, văzînd că ţine pînza înfăşurată peste palmă iar cealaltă mînă adîncită în pahar, ca în golul unui pantof.

Cristea nu se uită la ea, dar degetele lui rotiră cîrpa mai uşor. O întrebă dacă vrea de băut. Femeia clătină mărunt din cap.

— Vreau să-mi spui pe unde ai călătorit, vorbi ea liniştită.

Cristea îşi privi în fugă pieptul costumului de marinar. Poate femeia nu cunoştea anunţul, **crezîndu-l navigator** adevărat. O fi străină şi ea. O pasăre cenuşie, întrebînd altă pasăre, peste ce ţinuturi zburase.

Umplu două pahărele cu rom.

— Nu te-ai schimbat, rosteşte Mîrta. Ia spune, piciorul cum l-ai pus la loc ? Nici nu se mai cunoaşte.

Lucrătorul cel nou se simte tulburat. Deşi fiorul care îl străbate caută în el trupul unui necunoscut. Dar Cristea se învoieşte să-l simtă, ca şi cum ar fi el acela.

ana-maria ivan

PRIVIND SUS, SPRE CRENGILE POMULUI

Bunicul stătea în fotoliul de lîngă sobă, în umbra aruncată de draperia lungă, de pluş vişiniu. Nu era un bunic prea bătrîn, adică moşnegelul cumsecade, cu părul alb şi cu ochelari. Nu. Era înalt, din cînd în cînd mai purta şi ochelari cu ramă de baga, dar asta numai pentru că era la modă şi, la urma-urmei, trebuia să intre şi el în rîndul bunicilor. Şi simţea asta mai ales cînd fetiţa care alerga cu un avion în mînă dintr-un colţ în altul al camerei se mai oprea în faţa lui, privindu-l copilăreşte drept în ochi, punînd obsedant aceeaşi întrebare : „Bunicule, eu cînd o să fiu la liceu ?“.

Atunci bunicul o lua şi o ducea în parcul care avea în mijloc o fîntînă arteziană ; şi o ducea acolo mai ales toamna, cînd mozaicul din jurul fîntînii se umezea şi devenea ca de oglindă, iar pe el începeau să se lipească frunzele descompuse, scheletele verdeţii de astă-vară. Fetiţa începea să alerge în jurul izbucnirii de apă, ca într-o horă în care nu mai dansa nimeni altcineva în afară de ea. Pentru că lumea ei excludea intrusul, adică orice element care se desprindea de mica ei persoană fizică. Între timp, bunicul se aşeza pe bancă şi nu o scăpa din ochi, pentru că ea era o fetiţă foarte mică şi firavă care putea oricînd să dispară sub ploaia de frunze.

Din cînd în cînd mai apărea cîte un cîţel ciufulit şi atunci, cu puţină teamă, încredere şi privindu-se ochi în ochi, fetiţa şi animalul se apropiau încet-încet ; ea, cu ochii măriţi, cu tot trupul în alertă, el înaintînd cu privirea sticloasă, plină de temeri. Apoi adulmeca virful degetelor întinse, prin care se strecura aşa, un soi de căldură amestecată cu multă milă pentru blana udă, de pe care noroiul picura la fiecare mişcare şi pentru urechea dreaptă care era de obicei scîlciată după bătaia de azi-noapte.

muntelui pentru banii ăştia. Am făcut noi proba într-o zi şi nu se merită. Şi pe deasupra ne-au mai tăiat şi sporul de izolare, şi pe cel de loc periculos. Dacă n-am fi stat tot anul ne lăsau sporul de izolare, dar aşa i-am învăţat cu nărav pe cei de la sector. Şi dacă am fi avut accident mortal ne rămînea şi sporul de periculozitate. Dar aşa ce loc periculos e acolo unde nu moare nimeni timp de aproape un an ? Şi după şase luni au început să ne taie şi din banii pe procese tehnologice, dar mai stăm vreo două trei luni şi plecăm. Or să vadă ei că n-or să mai facă planul şi pînă nu vor mări iar sumele n-o să lucreze nimeni aici, că e şi greu şi rău. Uf, hai să stăm puţin să tragem o ţigară, că am ostenit. Am trecut de jumătatea drumului. Mai avem cam zece minute de mers. Mă mir că te-ai putut tine de mine, toţi zic că merg prea repede. Şi că vorbesc mult. Dar şi muncesc mult. Unde spuneai c-ai lucrat ? „La Furnica“. „În virful acela am lucrat şi eu acum trei ani şi am dormit într-un grajd de cai o iarnă întreagă. A fost groaznic dar au ieşit bani. Apoi, noi muncitorii forestieri sîntem ca păsările. Nu ne place să ne pună nimeni lanţuri la picioare şi la mîini. Cum se fac maiştrii hoţi, sau cei de la sector, plecăm. Pe noi nu ne mai respectă nimeni dacă ne legăm cu sufletul de un loc anume. Încep să ne fure iar noi nu ne pricepem la legi şi atunci plecăm. Pe valea asta am lucrat la nouă maiştri şi ştim toate zonele unde sînt tăieri de brad. Ne-am învăţat aproape de piscuri, nu putem sta la poale. Tata zice că noi sîntem ca vulturii. Dar mie nu mi se pare aşa. Aş lucra bucuros la noi pe valea Izei la fabrică. Am adunat cu chiu cu vai opt clase şi m-ar angaja. Dar n-am curaj să-i spun tatei, că-l văd cum tremură de bucurie cînd ne întoarcem cu maşinile în pădure după ce ne facem treburile pe acasă şi atunci parcă mă prinde şi pe mine beţia lui, şi uit. Acum hai, că stăturăm cam mult şi-o să se uite strîmb la noi. Lucrăm toţi pe-o mînă. Cîştigul total se împarte egal la toată lumea fără excepţie. De azi şi tu eşti în grupa noastră deşi nu eşti de-al nostru. Aşa am hotărît noi aseară. Că maistrul zicea să te plătească aparte. Dar te-ar cam jumuli de bani şi tata zicea că dacă ai venit să lucrezi înseamnă că-ţi trebuie şi atunci înseamnă că o să faci treabă. Tatei îi plac cei care învaţă carte. Eu am fost mai leneş şi el a zis că decît să bat maidanele, să chiulesc, mă ia la pădure. Apoi tu stai doar o lună“. Ionuţ abia mai răsufla dar nu voia să se vadă că aproape leşină, în schimb, Gheorghe parcă atunci ieşise din cabană. Se auzeau lovituri de topor şi din cînd în cînd o drujbă care nu voia să pornească. Ajunseră. Nimeni nu le acordă nici o atenţie. Munca era

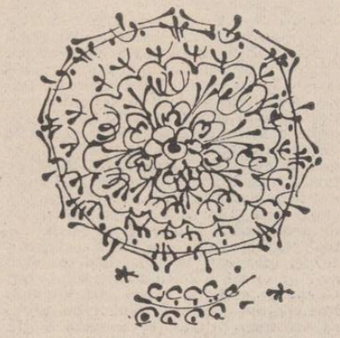

în toi. „Azi tu lucrezi cu mine. Să te ţii bine că aşa cum lucrezi, aşa o să se uite la tine. Mîine poţi să ai febră, să-ţi fie rău, să nu poţi lucra, dar dacă azi lucrezi bine, mîine poţi să şi stai, nu se supără nimeni. La noi contează şi cît vrei să munceşti. Noi ţinem seama de asta cînd ne uităm la un om. Acum ne odihnim cinci minute şi începem“. Se lăsară pe cetină întinzîndu-se pe spate. După aceea începură să lucreze într-un ritm drăcesc. Abia trecuseră cincisprezece minute şi

CUPRINS

3 Sabina Drăgănel : **„Ilustrații pentru o poveste“**

5 Corneliu Ilfrim: **„Gerul“**

10 Ioan Prigoreanu : **„Busuioc şi levănţică“**

14 Gheorghe Bogorodea: **„Fuga“**

18 Ana-Maria Ivan: **„Privind sus, spre crengile pomului“**

20 Ileana Ioan: **„Pasărea cenuşie“**

24 Ion Lăcă Vulpeşti: **„Cîntă liceul în mina 6a“**

27 Carmen-Francesca Banciu : **„Cina“**

30 Gica Mihalache : **„Fulgerul“**

Ilustrații de Sabin Ştefănuță

cat aşa că se hlizeau aceşti zgribuliţi de frig, se hlizeau aceşti cu mîinile înfundate şi uriaşii arzînd şi nasul roşu ; simţea frigul ca pe o lamă de cuţit ascuţită şi cu cît mîncă mai mult de dezi ? Iuf de ce i se făcuse frig şi colerabil nu ? de nu pulsa şi mai mult de dezi ? Iuf de ce i se făcuse frig şi colerabil nu ? de trebuise să se hlizească singur aşaşi : un copil slab şi muos şi aiurit de frigul şi nedumerit chircit de gerul năpraznic. Se gîndi că mîine dacă va fi la fel nu cuteare, cu altea rugăminţi insistînde înit nu puiu roziaşa acelei clemînt tinguitoare, ca să-l lase să rămînă în cămin, să se încălzească, timp şi-şi lua sania ei mereu pe deal şi iar ţ i se făcu frig după nici două coborîri, pentru mai frig ca ieri şi pentru mult mai repede, ca şi cum l-ar fi lăsat şi

gheorghe bogorodea

FUGA

Ionuț venise într-o dimineață cețoasă înainte de ora șase, cu un troliu, tocmai cînd oamenii ieșeau din cabană. N-avu prea mult timp să se dumirească ; încă de seara maistrul îi avertizase pe muncitori că vine cineva mîine, să aibă grijă de el pînă se învață, că este abia un copil. Un băiat mai tînăr printre ceilalți rămase cu el să se facă gata și să-l ia în pădure. „De ce să piardă o zi de muncă ?" Tînărul zise că-l cheamă Gheorghe iar lumea-l rizgiie cu Gigi. „Dar mie nu-mi place așa". Altceva nimic. „Ai mai lucrat în pădure ?" „Da". „Atunci e bine. Ia-ți mîncare de prînz și haidem. Sculele sînt acolo și pentru tine, azi. De mîine trebuie să vii cu ale tale". Pe potecă puteau merge doar cîte unul și cu mare greutate pentru că poteca urca pieptiș fără ocoluri. Ajunseră într-un drum bun, dar ei o luară tot pe scurtătură. „Dacă ținem drumul facem aproape o oră în plus. Parchetul în care lucrăm acum e departe și totdeauna plecăm pe la cinci și jumătate. Azi am întîrziat puțin că a izbucnit de dimineață o ceartă între nenea Toma și un grup de băieți mai tineri. La urmă nici nu mai știa nimeni de ce. Abia l-am potolit să nu sară la bătaie. Ei scoseseră cuțitele, nenea Toma pusese mîna pe topor. Dar asta nu era nimic dacă n-ar fi fost și Azor, cîinele lui nenea Toma. Cîinele ăsta este o grozăvie. Cum simte că ceva nu este bine, vine între picioarele lui stăpînu-său și fără veste sare omului în gît, iar dacă nu știi să te ferești îți rupe beregata. E voinic și aspru nenea Toma, dar mai frică îi tuturora de cîine. Lasă că ai să vezi tu cum stau lucrurile, e bine însă să te ferești de nenea Toma, chiar dacă cine știe cum, o să vă împrieteniți. A suferit mult și s-a închis de tot în el. Inima lui parcă ar fi un pumnal. Te izbești de ea și cazi mort". Undeva se zărea o rariște. „Acolo este ?". „Nu, aici e locul în care s-a lucrat iarna trecută. Era mai aproape și era loc bun. Acolo unde lucrăm acum e foarte periculos. Și noi nu prea respectăm regulile, că dacă ar fi să ne ținem de ele n-am mai cîștiga decît cincizeci de lei la zi, și n-are rost să stai în vîrful

Fetița era foarte mică, da ; însă, gîndindu-se mai bine, ar fi putut înțelege cam ce aduce cu sine somnul cînd te faci cuminte colac în mijlocul ierbii umezite și cînd, din toate părțile, te cuprinde fumul cețos al nopților de toamnă, pătruns din cînd în cînd de lanterna paznicului de noapte care ar vrea să știe dacă toată lumea a plecat din parc acasă. Probabil că atunci ochii se deschideau grei, înlăcrimați, în lumina deodată prea puternică, ca apoi pleoapele să se lase cu un oftat, ascunzînd în spatele lor cine știe ce labirint complicat, intens, pe care electroencefalogramele experimentale din laboratoare aseptice l-au pierdut din vedere.

Dar fetița nu prea avea de unde să afle acest din urmă lucru ; pentru că atunci, în mintea ei, în care simțul democratic exista în stare pură, adică la modul cel mai sălbatic, ar fi izbucnit brusc mirarea : cum ar fi să fie invers ?...

Imaginile începeau apoi să apară bolborosind, neclare și instabile, provocînd acele momente de anxietate în care mîinile urcau spre frunte neliniștite, aprige, ca și cum ar fi vrut să prindă între degete contururile care se modificau haotic. Atunci oamenii mari din jurul ei o priveau ușor îngrijorați, curioși... Fiindcă, bineînțeles, gesturile deveneau inexplicabile. Pentru ei.

Ei, și după o vreme afară prindea să fulguie dintr-un cer gri, peste acoperișuri umezite de brumă ; și nu era deloc o iarnă ca în povești în care un chip bucălat de copil apare la fereastră printre petale de gheață, cu ochii petrecuți de somnul abia lăsat în așternut, în căutarea jinduită a Moșului cu sanie și daruri... Nu.

Cînd fulguia fetiței i se făcea frig, îi înghețau mîinile și nasul și atunci bunicul o învelea în pături și o așeza în fotoliul de lîngă sobă, adică în colțul în care îi plăcea ei cel mai mult : atunci putea sta față în față cu bunicul ore întregi, îi putea povesti bunicului cam cum credea ea că ar putea fi la Polul Nord printre „puchinoși" și, asta pentru că bunicul îi citise din Jules Verne, despre cum s-a făcut Pămîntul și despre omul care este om din maimuță sau poate din altceva.

Cînd frigul începea să cedeze ieșeau amîndoi, doi oameni — unul mai mare și unul mai mic —, pe străzile cețoase mustind de mîzgă, mai întîi pe sub felinarele vechi de pe strada lor (fiindcă și strada lor era o stradă foarte veche), apoi pe lîngă casele cu grădini mai mult lungi decît largi din care mai răsărea vreo găină zgribulită, amețită de atîta abureală, pe care fetița o striga întinzînd mîna. Așa cum o întindea și spre mîna bunicului atunci cînd el începea să privească sus, spre crengile pomilor.

Ceva mai tîrziu intrau într-o plăcintărie cu miros de vanilie și scorțișoară, mirosul dulce care-i amintea fetiței de biberonul cu lapte călduț care i se apropia seara, într-o lumină confuză răspîndită de sub abajurul roșiatic al lămpii, iar ea îl privea dintre nenumăratele cearșafuri și perini albe și foarte curate. Și își mai amintea de mîinile care îi întindeau biberonul — albe, subțiri ; probabil ale mamei. I se așterneau apoi pe frunte, răcoroase și liniștitoare.

Continua să revadă totul, în timp ce gusta plăcinta fierbinte cu stafide. Era ciudat că o fetiță mică, așa cum era ea, poate avea amintiri ; îi era dor de patul cu bare de lemn așezat lîngă geam. Îl căutase chiar într-o zi în magazia din podul casei, printre cărți vechi făcute vraf, haine care-i rămăseseră mici și tot felul de lucruri „prea neînsemnate ca să mai fie păstrate". Cînd l-a găsit într-un tîrziu, și-a dat seama că fusese demontat, dar era totuși acolo, întreg, cu tăblii și picioare, toate legate cu sfoară prăfuită. Avea sentimentul neliniștitor al lucrului pierdut și regăsit : aparent același, dar inutil, fără să o mai poată ajuta cu ceva, uitat și îngropat. L-a privit cercetător — poate mai era ceva de făcut — apoi, adunîndu-și puterile, ieni trăgîndu-l spre mijlocul încăpe-

— Mirta ! strigă deodată o femeie arătînd spre un geam și năluca dispăru, dar aburi îndată altul. Ne dă tîrcoale, adăugă femeia în șoaptă.

— De ce n-a intrat să petreacă cu noi ? întrebă prea tare o femeie tînără, venită de curînd în oraș.

— Nu-i stă gîndul la muzică și dans, i se răspunse aspru. Are de îngrijit un bărbat.

— Și noi ni-i îngrijim, trîmbiță femeia.

Fu rîndul lui Kira să le afle tainele. Povesteau pentru el și nu pentru venita aceea lătrătoare și mîndră, cu care nu semănau.

Bărbatul Mirtei lucrase cu el la fabrica de cherestea. Înainte de-a intra la gater, trecea de obicei să dea binețe circiumarului și goleau împreună un păhărel cu rom. Cinsteau ziua care începe, chemau norocul și, frățește, și-l împărțeau. Și cînd mîna lui Petre șovăi pe fierăstrăul electric scăpîndu-l în picior, se dovedi că nici circiumarul nu luase mai mult din noroc, rămînînd pînă la capăt un frate curat : nimeni, din ziua aceea, nu-l mai intră în birt. Un timp, circiumarul îl mai așteptă. Apoi trase obloanele și căută tremurînd într-un sertar, încetînd să mai rîvnească vreun zîmbet de la oameni sau de la vreo dimineață. Petre nu mai putu să lucreze, iar Mirta îl ținu ascuns, trudind pentru doi.

— Kira, strigă deodată Gherghina, de parcă vocea femeii-trîmbiță i-ar fi fost trecută ca o sticlă de băutură, ăsta-i omul de care ai nevoie pentru hainele de marinar pe care le-ai adus.

Cu obrajii aprinși din vin și căldură femeile se risipiră spre casa Mirtei să-i scoată bărbatul din ascunziș, să lucreze la Kira în birt.

Bătură în obloane care de prea multă uscăciune plesniră. Dar Mirta nu apăru. Bătură în pereți, dar casa rămînea neînduplecată, ca o pasăre moartă, trasă de aripi, în speranța că va zbura. Și deodată ușa se deschise singură și o văzură în prag, încruntată, cu brațele la piept, ca niște șipci bătute în cuie, peste un geam astupat.

— Ei, Mirta, cît mai ai de gînd să hrănești un trîntor, o întărîtară ele.

— Lăsați-l în pace, nu poate munci, le-o tăie scurt.

— Vrem să-i vorbim, se legănară femeile de braț. Ce-l tot ascunzi ? Vrem să-i spunem cum ostenești tu ca să-l ții. Vrem să afle că la Kira este de lucru pentru el.

— Știu și eu să citesc. Pot să-l spun.

— Dar nu vrei, se răstiră ele. De-atîția ani îl tot înăbuși cu spaima și îndoiala ta. Alții mai năpăstuiți ca el s-au întors.

— Petre nu poate lucra într-un birt, rămase ea neclintită.

— N-o să-l zorim să ne servească iute, lasă-ne să-l lămurim.

Femeile se îmbulziră, gata s-o răstoarne.

— Plecați, șuieră Mirta cu ochi bulbucați, simțind că nu le mai ține pieptul. Vă făgăduiesc c-am să-l înduplec eu.

Potolite, femeile se împrăștiară spre case, lacome de somn. Continuară să se viseze în rochiile lor, abia dezbrăcate. Doar Mirta, după ușa zăvorîtă, înconjura pereții cu palmele goale, apăsîndu-le tot mai tare în var, pînă se înroșiră, ca pleoapele, de plîns.

Nu-i mai acoperea cu scoarțe. De ani de zile pereții ei îngrădeau numai pustiul. Bărbatul îi dispăruse fără urmă și ea și-l cerea zidurilor, ca și cum prin ele s-ar fi topit. Cu căldura palmelor încerca să trezească sufletul lor de cărămidă, pe care l-ar fi putut îndupleca. Noaptea, Mirta înconjura birtul, căutîndu-l și în pereții lui.

Cînd intra la fabrică femeile se uitau lung la mîinile ei, bănuind că-și lua acasă să spele pentru lumea din tîrg, tăindu-și din somn. Credeau că se zbate să-și țină bărbatul, cînd ea doar îl căuta.

la care lucra echipa lui. Găurile ferestrelor și ușilor clipeau tăcute în amurgul rece, năclăit de nouri și amenințat din nou de ploaie. Lîngă bloc, stivuite, ude și ele, mirosind a ciment proaspăt, plăcile de prefabricate, pereții pe care urmau să-i așeze a doua zi, și a treia și în continuare, cu macaraua, pînă ce terminau cele patru etaje de-a lungul celor șase scări, iar mai către pîlcul de cireși și nuci — fusese o livadă înainte de demolare — încremeneau din seara trecută trailerul și tractorul cu vopseaua roșie jerpelită, ca o floare de mac cu petalele smulse.

Dincolo de livadă, se ridicau blocurile terminate, întunecate în amurgul de aprilie, Nicu Leonte le mătura cu privirile, mulțumit, „au făcut treabă bună cei din echipa lui Stavăr". Stan Stavăr, butucul cu mustăți, țiganul cu pumn pneumatic, care vorbea o dată în zi, cobora ultimul de pe bloc, seara, își fringea degetele dacă dădeai noroc cu el, și te spăla cu lumină de fulgere negre, dacă-i cotrobăiai prin suflet.

„Seamănă cu dealurile de dincolo de rîu, mîncate de surpătură și drepte de parcă le-ar fi moștenit cineva !", își mai aprinse Nicu Leonte o țigară.

În stînga, echipa lui Panait Ilie urma să ridice macaraua care zăcea culcată, adusă cu o zi în urmă. Turnaseră numai fundația blocului cu zece etaje și urmau să înceapă înălțarea nivelelor.

Nicu Leonte își petrecu mîna lui enormă, numai așchii de unghii și de bătături, și-o lunecă aspru peste barba rasă și peste stuful mustății îngălbenite de nicotină, clipoci din pleoape, se ridică, privi iarăși către nicăieri, „da repede a mai trecut și după amiaza de astăzi", intră în vagon, luă cartea care-l aștepta cu aripile frînte pe colțul patului, o frunzări, fără chef de lectură, o închise, o cuprinse cu grijă între palme, ca și cum ar fi ocrotit un pui de pasăre rară, cu penele fragede și cu pieptul zvîcnindu-i fierbinte și temător, o așeză pe raftul închipuit din patru cofraje sprijinite unele de altele, prinse cu niște cuie mari lîngă perete, și ieși din nou în pragul vagonului, privind către învălmășeala tulbure și vînătă care sufoca apusul.

Pe Aurel îl cunoscuse cu șase luni în urmă cînd l-a scos murat și abia suflînd din noroiul pînă la gît al gropii scobite proaspăt pentru fundație. Se aflau pe celălalt șantier, de pe care abia veniseră, mai rămăseseră de înălțat patru blocuri, fiecare echipă cîte unul, era pe la mijlocul lui noiembrie, noroiul frămîntat în timpul zilei clipocea amețit spre seară, cînd liniștea cobora de pe brațele macaralelor pe umerii și pe fețele muncitorilor, noroiul vîscos și rece înmărmurea în timpul nopții, adunînd bruma strălucitoare care cădea din înalt, prindea o pojghiță de ghiață înșelătoare și cenușie.

Aurel Ghimpu venise pe șantier de vreo cîteva zile, dar el, Leonte, aproape că nu-l băgase în seamă, nu se prea omora el să-și piardă timpul cu toți neisprăviții care veneau, stăteau ce stăteau, nu mai mult de o săptămînă, și plecau de unde veneau, sau poate mai rău, plecau aiurea, să frămînte caldarîmul străzilor și să dea de lucru altora, nu-și risipea Leonte bunătatea de timp pentru ca să se uite în gura lor, pentru că mai mult flecăreau, leneveau, se înjurau și se scuipau decît lucrau ; dacă-și răcea gura, o făcea ca să le aducă aminte că au venit pe șantier să pună osul la treabă, nu să umble după cai verzi pe pereți ; venise Aurel Ghimpu doar de cîteva zile, dar el, Leonte, nu-l prea băgase în seamă, cum îl băga, vrînd nevrînd pe ceilalți, nu-i auzea gura, nu-l cunoștea după glas ca pe alții, căci băiatul tăcea și lucra, nu se desprindea din locul în care-l trimiteai, trăgea voinicește, așa, pirpiriu cum era, se spetea cît ceilalți toți, gălăgioși, la un loc, era sigur că din cauza asta, el, Leonte, nu-l prea observase pe Aurel.

În dimineața aceea, Aurel Ghimpu căra niște cofraje — făcea parte din altă echipă, a unuia, Lupu, care a plecat pe alt șantier, și trebuia să treacă pe o potecă îngustă dintre terasamentul macaralei de la blocul vecin, macara care urma să fie folosită și la înălțarea noului bloc, și groapa largă, desfundată, plină cu apă din ploile care tot dădeau tîrcoale vremii de noiembrie reci și neguroase,

nestins. Se făcuse deodată frig, dar frig de spuneai că așa-i de cînd lumea, ci nu că doar abia se pornise, și ar fi fost ca orice început, mai domol. Pînă seara, și vorbele-ți înghețau, de ieșeai afară.

Părintele Astafei ne găsise la masă, înfulecînd costiță afumată fiartă în fasole. Intră și se așeză înainte ca mama să se dumirească, iar cînd se dumiri, se repezi la el să-i sărute mîna :

— Sărut mîna, părinte și iertare...

— Apăi, de ce te-oi ierta, că te știu fără păcate.

Tata nu se ridicase. Și asta, nu pentru că n-ar fi fost în vorbe bune cu părintele, doar, toată-ziua-bună-ziua se întîlneau și chiar se mai trăgeau sub scara clopotniței, înghițind, pe rînd, cîte un păhărel cu vin, din ăla bun și sfințit, pentru împărtășanie. Erau prieteni, într-un fel, și cînd nu-i auzeau decît cei mai apropiați, chiar se tutuiau, că fuseseră colegi în clasele primare.

— Costache — îi spusese părintele, tatei, imediat ce-și trase un scaun sub el — are să-nghețe Dunărea...

— Să-nghețe, și ce dacă ?...

— Bine, bine, sigur că n-are nimic... Dar știi de ce-ți spun ? Are să-nghețe tun ! Pînă mîine-i bocnă ! Ascultă la mine !

— Și ?...

— Și putem trece.

— Da...

— Ce, da ? Măi Costache, lasă înfulecatul ! Mă pot înțelege cu tine sau nu ?

— Da, dar e păcat...

— Ce-i păcat, mă ?!

— Că-l luăm ca din cutie de conservă, împunsă cu șișu.

— Cu păcatele astea, mergem precis în rai.

— Dar cu altele ?

— Mă mai cățelești mult ?

— N-am mai fost de mult, măi... părinte.

— Tocmai ! De trei ani...

— Trei ?

— Trei...

— Parcă-s mai mulți.

— Nu-s ! Și dac-ar fi, ce-i ?

— Nimic...

— Hai să vezi cum îngheață.

După ce înghiți și ultimul dumicat, fără alte vorbe, tata începu să se îmbrace. Stăteam așa, cu inima înghesuită, și nu-ndrăzneam să-l rog să mă ia. Și parcă-mi ghicise gîndul tata, că din prag se-ntoarce, deodată, și-mi zice :

— Hai și tu, măi, Tăchiță !

N-am așteptat să-mi spună de două ori, și, cît tata mai trase două fumuri, eram gata îmbrăcat.

Ne lăsarăm prin Vadul Tarcului, apoi, tăind prin grădina lui Spanghe, ajunserăm la mal. Dunărea curgea în liniște, săgetată, cînd și cînd, de lună.

— Vezi — începu părintele Astafei, gîfîindu-și vorbele — acum începe s-o prindă.

— Pe dracu, măi... părinte. Unde vezi c-o prinde ?

carmen-francesca banciu

CINA

La ora aceasta de seară în casa lui Omama trebuie că e sărbătoare. Omama e de modă veche și tușa Amalia e fată bătrînă. Dar ceaiul meu aburește și așteaptă să-mi pun în ordine visele cu care plecăm astă seară. Ard bețișoare de santal și fumez pipă, dar zadarnic mă frămînt și combin mirosurile, căci mirosul de mere nu pot să-l readuc. Atît că ceaiul aburește ca-ntr-o seară de iarnă la gura sobei. Peștii verzi și negri-arămii lunecă încoace și încolo, iar algele pleoștite se lasă în jos plictisite de dansul pestriț al peștilor ca frunze de ceai. Lumina bate în pahar dizolvînd imaginea și din ea se desprinde nucul de pe strada Morii lui Mindl. Mindl Gasse.

Omama e aproape cheală, cu dinții odihniți în pahar și cutia cu rumeguș sub fotel. Fotelul stă, fără îndoială, în singurul loc potrivit pentru el, lîngă teracotă. Teracota roșie, pîntecoasă și plină de arome. Sigur, Omama trăiește de mult în fotel cu ochii la Nucul din curte, Nucul bătrîn cu ochii la Omama, și Moara lui Mindl, Moara cu ochii la casă, la Nucul bătrîn cel cu ochii la Omama, și...

Și așa, o poveste-poezie tăcută și ascunsă se lungește prin ferestruica ușii, și astfel Omama știe tot ce face Nucul și Moara lui Mindl, Moara știe ce face Omama și Nucul, iar Nucul știe...

Cîteodată vin și eu la picioarele lui Omama lîngă fotel. Îmi povestește cu ochii ațintiți pe fereastră cum că bunicul străbunic Otata a plecat într-o zi și nu s-a mai... Dar asta nu contează de fapt. Atît că Otata trimitea fundite. Adică pachete legate cu funde pentru copiii lui. Dar imaginea mea despre el îmi revine mereu aceeași, colorată, neliniștită, ca un dans de panglici în aerul dimineții. „Într-o zi am vrut să-l caut" spunea Omama mereu aceeași poveste. „Într-o zi am vrut să-l caut" spunea ea cu ochii ațintiți pe fereastră, neluînd în seamă parcă frămîntările Nucului. „Am plecat cu trenul undeva... cu un tren" și cu mîna sub fotel dibuie cutia cu rumeguș. Scuipă încet, cu gesturi tremurînde, spuța alb verzuie și lunecoasă, după care agită cutia, iar rumegușul ascun-

vine în dreptul ochilor mei și coboară pe albul feței de masă. Și apoi iar se ridică, și tot dansul ăsta de culori mă farmecă pentru că supa de vin e galbenă sau portocalie, și albastru e albastru, iar fața de masă e albă și obrajii mei sunt roșii.

Dass Khristkindlein, cine mai e și ăsta, n-are importanță ! De ziua lui e frumos și miroase bine. Trosnește viscolul, focul din sobă, și-n stradă, în Mindl Gasse tremură clopoțeii. Omama cu boneta albă își pune dinții de duminecă și surîde abstract. Sau poate senil ? Nu știu, dar nu e ca noi. Prin fereastră se vede cum ninge și Nucul nu poate foșni de atîta nea. Omama totuși îl ascultă, iar în timp ce noi vorbim, iar tușa Amalia împarte mirosuri după dorință, Omama aproape cheală, care și-a pus dinții de duminecă, cu vocea dogită îngînă ceva ca un cîntec. Pe fondul nopții de albastru închis, nu știu ce fel de albastru, aproape negru, se scutură neaua.

Peștii se potolesc încet, în paharul cu ceai s-a făcut liniște. Cina mea miroase a lămîie. Omama s-a dus la locul ei. E o cină liniștită. O seară ca oricare. Casa au vîndut-o. Omama a murit demult, oricine știe asta.

gică mihalache

FULARUL

Venise iarna peste oraș asasinînd brusc măreția regală și demnă a toamnei cu un ger de-ți plesneau urechile, după ce ninsese două zile fără întrerupere și copilul se bucură nespus cînd văzu zăpada atingîndu-i gleznele, acum avea sanie și mănuși, anul trecut n-avusese mănuși iar acum doi ani n-avusese sanie și palton avea acum și ghete moi și călduroase ; se bucura nespus la gîndul că n-o să-i mai fie frig pe deal și după ce ieși de la școală își luă sania și merse să se tragă cu alți copii, dar nu putu sta mult că i se făcuse frig și el nu știa de ce, doar avea tot ce-i trebuia de îmbră-

sabina drăgănel

ILUSTRAȚII PENTRU O POVESTE

Grădina era împărțită de-o fîșie lată cu iarbă deasă, recoasă ; în stînga prunii, caișii, vișinii — de partea cealaltă a potecii tulpinile porumbului împrejmuiau nucii scorburoși. Chiar la poalele dîmbului se încolăceau aracii viței și-abia acolo, surghiunite printre spinii gardului, dar parcă mai proaspete, mai ferite de arșiță, florile.

Străbăteam în fiecare zi alt colț, îmi alegeam unghere umbroase sau în plin pîrjol solar, după dispoziție. Mă spălasem cu apa parfumată de acele căzute din brad și cum norii se alungau vineții trăsesem cazanul în mijlocul curții, să se umple iar, pentru baie — îmi plăcea prospețimea răcoritoare pe care-o lăsa în piele apa de ploaie, alta decît cea a șuvoiului de rîu. Nu izbuteam să găsesc figura aceea, îmi aluneca asemeni aburului, îi știam detaliile dar întregul nu se lipea, apărea străin de gîndul meu. Siciliala îmi compusese o alură acră, strepezie, rudele mă ocoleau și-mi părea rău că pentru cele două zile cît mai puteam rămîne purtam însemnul mohorelii. Și totul din pricina unei povești. Trebuia să ilustrez o carte pentru copii, nu era prima dată cînd se tipărea acest basm, dar ce văzusem mă nemulțumise. **Altfel** se va clădi imaginea acelei hieratice făpturi...

★

Mi s-a părut, ori vrejurile se mișcă oarecum ciudat în colțul acela ? Ținîndu-mi răsuflarea, pe vîrfuri, mă furișez... Cu spatele spre mine, nu trece de mijlocul unei tulpini : sandale de păpușă, genunchi juliți (precis nu se afla la primul păcat !) fustiță roșie cu bretele, umeri înguști sub cascada zulufilor. Taie grijulie trandafirii de dulceață și-i așează în iarbă, lălăind subțirel. Deși n-am făcut zgomot, se-ntoarce : M-ai speriat ! Tonul ascunde un reproș suav. Formidabil nodul ăsta, puștoaica hoțomană îmi cere socoteală că o tulbur ! Mă pregăteam s-o salt de urechi cînd i-am privit fața — gestul a înghețat și-n loc s-a insinuat uimirea. Așa o văzusem **acolo**, în palatul de chihlimbar din fundul oceanului, pășind pe cărările aprinse de coral, fără să-și sîngereze trunchiul, podoaba și blestemul ei de mică sirenă. Și uitătura înspăimîntată, tînjind după ceva ce nu putea în

șantierului și, mai ales, oamenilor, îndîrjiți și parcă mai tăcuți în acea dimineață.
Pămîntul negru, cu unduiri și reflexe de unt și de cărbune, prinsese o pojghiță lucioasă în timpul nopții senine și reci, așa că nu-i de mirare cum, fără să-și dea seama, „fără" să scoată vreun strigăt, Aurel se trezi lunecînd în șanțul adînc din inima fundației, de-a lungul peretelui zgrunțuros, se pomeni cu terciul acela, rece și tulbure, la gît, gata să-i intre în gură, după ce pojghița de deasupra pleznise țipînd înfundat, se văzu agitîndu-și mîinile către placa lucioasă de placaj pentru cofraje care zăcea în colțul gropii, aruncată cît colo din căzătură, căscînd gura dar nereușind să strige.
El, Leonte, fixa niște fier beton la fundația blocului. A sărit imediat și a ajuns lîngă Aurel.
A apucat placa de cofraj, a trîntit-o peste șanț, lîngă tînăr, ajutîndu-l, în același timp, să se agațe de ea și să iasă din apă. Între timp, pe mal, se adunaseră cîțiva, „vedeți-vă de ale voastre, nu s-a întîmplat nimic" !, l-a luat pe Aurel Ghimpu în vagonul în care aprinsese de dimineață focul înainte de a ieși la lucru, l-a invitat în casa lui, unde băiatul putea să-și schimbe hainele și să le pună la uscat, „ia încearcă-le pe astea" !, i-a aruncat apoi, o haină, un pantalon și niște rufărie cu miros de levănțică și de busuioc.
A ieșit Nicu Leonte afară, s-a apucat iar de lucru, tot uitîndu-se către vagon. După ce s-a îmbrăcat, Aurel a luat hainele, a ieșit, le-a clătit la robinetul din fața primului vagon, apoi le-a întins, împreună cu rufăria udă, pe pat și pe frînghia ce atîrna deasupra sobei încălzite.
Cînd să iasă afară, și-a dat seama că nu știa cu cine vorbise, cine-l ajutase și unde lucra. În forfota de pe șantier nu-l mai putea vedea pe omul care-l dusese în casa lui și-i dăduse haine și rufărie uscată.
Nicu Leonte l-a văzut de pe locul de unde lucra, l-a urmărit cu coada ochiului, cum a ieșit pe ușă, cum s-a oprit, ca și cînd ar fi uitat ceva în vagon, cum a dat să intre înapoi, dar s-a răzgîndit, cum a stat iar locului și s-a tot uitat încoace și în colo, a luat bloc cu bloc, parte cu parte tot șantierul, l-a cercetat cu privirea, soarele ieșise din nouri și-l lumina, Aurel își pusese mîna streașină la ochi și nu renunțase la căutat — lucra și-l observa zîmbind a rîde Nicu Leonte, îl vedea cum suflă și cum înșiră în jurul lui rotocoale de abur în razele soarelui rece de dimineață, cum i s-a întunecat dintr-o dată fața, fruntea i s-a încrețit și cum, obligat să renunțe, pentru că treaba nu-l aștepta, „îl găsesc eu deseară !", a întins pasul și s-a dus să-și caute în continuare de treabă.
Leonte a lucrat ziua, cuprins de o bucurie tăinuită pe care și-o stăpînea cu multă greutate, abia ce s-a tras mai la o parte, la vremea prînzului, și l-a rugat pe un băiat din echipă să-i cumpere și lui, dacă tot se ducea la alimentara din apropiere, să-i ia două sute de grame de polonez și un sfert de pîine, a mîncat repede și s-a apucat iar de lucru, ceilalți din echipă n-au avut ce face, au început și ei să lucreze, fără nici o pauză, nici cît să-și tragă sufletul după masă, a trecut fiecare la locul lui și, după ce s-au privit unii pe alții, au tăcut și și-au văzut de ale lor : Nicu Leonte s-a uitat, lucrînd, către vagon, dar nu l-a mai văzut pe Aurel Ghimpu dîndu-i tîrcoale, „dacă n-am observat pe nimeni ducîndu-se la vagon, nu m-am dus nici eu, lucram și mă uitam, așteptam să văd pe cineva !", i-a povestit Aurel Ghimpu, seara, cînd s-au întîlnit.
„Și nu te-ai dus să mănînci ?", i-a întins Nicu Leonte o felie de pîine și o bucată de brînză, pentru că-l vedea slab și tras la față, speriat chiar și atunci, seara, de frica pe care o încercase dimineața.
„Nu m-am dus, nici prin gînd nu mi-a trecut, muream de ciudă ! Uite, cred că nu s-au murdărit prea tare !", își privea Aurel hainele de împrumut, întinzînd mîna către Leonte.
După ce au mîncat, Leonte a scos o sticlă cu vin dintr-un colț al încăperii, a turnat în două pahare, „noroc", i-a întins și lui Aurel unul, „ce părere ai despre

cepînd să imite lucrătura de năvod. **Și-o închipuiau** făcută de un rege păianjen, bătrîn și înțelept ca faraonii, cu piramidele lor.
Cînd Kira Păpușoi își urcă firma pe care scria „Balena albă" în loc de echivocul „Birt", bărbații, întorcîndu-se de la fabrică, o citiră cu glas tare, zîmbindu-și. Continuau să sosească la ora cînd nevestele îi așteptau cu masa și să aducă leafa întreagă acasă.
Dar într-o zi, prinsă în pioneze de firmă, văzură fluturînd o bucată lucioasă de carton. Cu creionul roșu, care se tocise de la primul către ultimul cuvînt, Kira scrisese : „Angajez urgent chelner cu picior de lemn". Nici acum bărbații cei foarte cumsecade nu intrară în birt, dar zăboviră mai mult peste drum. Îl așteptau parcă pe cel din anunț, ca pe un căutat pentru nelegiuiri cu mare recompensă pe cap.
Femeile nu se supărară că mîncarea li se răcea în farfurii, ieșeau în drum fără să-și scoată șorțul și plecau să-și întîmpine bărbații, rămînînd și ele acolo, uneori. Le povesteau întîmplarea căpitanului care-și pierduse un picior, măsurîndu-și puterea cu o balenă, apoi și-l pusese la loc dintr-un os de-al ei, căci femeile aveau timp și citeau.
— Kira n-are stofă de circiumar, îl judecă un bărbat, dacă nu știe că un chelner e bine să fie iute de picior.
— Ah, mi-ar place, îndrăzni o femeie, să am o rochie anume pentru sîmbătă și să mă aducă bărbatul aici iar un marinar, despre care se crede că a răpus o balenă, să-mi întindă bucate după pofta inimii. Niciodată nu m-a servit un bărbat, întotdeauna masa am pus-o eu.
Femeile tăcură toate, dar de atunci începură să se gîndească la rochia aceea de sîmbătă seara, ca niște adolescente la primul bal. Își făceau drum ades pe lîngă magazinul cu metraje și-și treceau palma peste valurile de mătăsuri imprimate, întinse pe tejghea. Rada rămase o zi întreagă lîngă un vișiniu închis, cu trompete galbene, deschizîndu-se ca niște pavilioane de urechi, nu să sune ci să asculte parcă, gîlgîirea de vișiniu taninos care le înconjura. Seara, obosită de cît și-o dorise, puse băiatul să taie din ea.
Și rochiile femeilor au fost gata înainte ca bărbatul cu picior de lemn să fi apărut, ca să îmbrace uniforma de marinar în care să servească la birtul lui Kira Păpușoi. Iar norocul, care pînă atunci stătuse ghemuit în năvoadele lui Kira, își întoarse încet un obraz spre el, apoi sări drept pe buzele celor care intrau să ridice un pahar pentru circiumar. Aflară în noaptea aceea, sorbind din paharele lui, cum petrec oamenii de pe țărm, cum își repară bărcile, cum știu să ademenească peștele cu icre, spunînd niște cuvinte care le-ar înnebuni și pe femei, cum încarcă vapoarele din port și cîte povestesc marinarii în cherhanaua lui cînd se întorc.
Oamenii de munte nu se mai săturau de vocea lui blîndă, susurînd ca un havuz de harem. Avea zgomotul valurilor care lăsaseră parcă o muzică neștiută de ghioc, de soare sunînd nisipul în căptușeala scoicilor ca mărunțișul într-un buzunar spart.
Nevestele îl iscodiră dacă femeile de acolo sînt mai frumoase și Kira zîmbi doar, privindu-le lung. Îl întrebară cum amestecă ele uleiurile de plante ca să-și ungă fața și părul. Vrură să afle dacă-și țes covoarele așa cum aleg ele scoarțele, dacă pun laptele la prins în ulcică, dacă știu să facă pîine în casă, dacă intră noaptea în mare și se lasă văzute de lună cînd li se face dor.
Aflară de boala lui Kira, care-l izgonise de pe țărmul atins de mare și atunci năvăliră cu totul în sufletul lui, răscolindu-l ca pe-o casă, de-acum a lor.
Noaptea își desfăcu deodată tăria beznei diluîndu-și culoarea în geamuri, ca și cum sticla s-ar fi prefăcut în apă și o nălucă se văzu alergînd între ele. Femeile obosiseră rîsul și-l dezbrăcaseră în năvoadele lui Kira, de prea purtat. Bărbații apropiau paharele, căzuți pe gînduri.

rii unde-i dădu drumul. Acolo se întinse pe el așa cum era.
Și parcă era ceva mai bine. Se născuse amintirea ; nu fiindcă s-ar mai fi petrecut un lucru, ci pentru simplul motiv că se crestase brusc emoția. Emoția cea făcută din nedumerire și regretul dus pînă la durere. Da, durerea de copil ; numai atît. Era însă mare ca ea.
Apoi, fetița avea să crească. Și pe măsură ce avea să crească...
Povestea **nu** are sfîrșit. Fragmentul nu se încheie ; continuă cu altul. Nepovestit.

ileana ioan
PASĂREA CENUȘIE

Ca orice circiumar cinstit, Kira Păpușoi credea în noroc. Poposise în orășelul acela de munte convins de medicul de țărm că aerul mării se infiltra între el și viață, ca apa într-un plămîn bolnav și trebuia definitiv schimbat.
Dar în noul oraș cu o fabrică de cherestea și una de brînzeturi, bărbații care lucrau în mirosul curat de rășină și lapte închegat, nu simțeau nevoia să treacă pragul localului, redeschis la cinci ani după ce ultimul lor circiumar s-a împușcat.
Își desfăcuse cele două geamantane mari și scosese năvoadele, încă mirosind a pește și aer sărat ca în cherhanaua lui de pe țărm. Kira ameți simțind cum îl ustură ochii și se irosește apa de mare închisă în ei. Abia la fundul cufărului dădu peste costumul cel bun, înghesuit ca lucrul cel mai neînsemnat.
Pereții coșcoviți ai sălii de mese îi curăță și-i vopsi în culoarea mîlului alterat, apoi prinse de ei năvoadele. Deși nefirești într-un oraș de munte, îmbrăcau atît de bine încăperea încît păianjenii care știu să simtă ca nimeni pustiul și se leagă de el, confundîndu-l cu veșnicia, apărură ca din pămînt, în-

șantierul nostru ?", **a băut, și-a aprins o** țigară, „ție nu-ți **dau, nu cred** că fumezi", „nu fumez", a întins, totuși, tînărul mîna către pachetul de pe masă, „dar acum cred că pot fuma una", s-a aplecat el să-și aprindă țigara de la celălalt, „faci cum crezi !", i-a dat Leonte chibriturile, „numai să nu te înrăiești ca mine !, „nu pot pune mîna în foc" !, i-a făcut Aurel din ochi, trăgînd primul fum în piept și tușind.
„Sper să-mi placă șantierul !", a înnodat el firul rupt ; „ai început-o bine !", îi arătă Leonte rufăria și hainele răstignite pe pat și pe frînghie.
A doua zi dimineața s-a pomenit cu tînărul din ajun în fața lui, cu Aurel, dar și cu altcineva, un flăcău voinic, cu părul negru, tuns scurt și cu privirea dreaptă.
„Nea Leonte, am venit după cum am vorbit. Dar nu mă pot despărți de Ștefan, „nu ne putem despărți, amîndoi am venit pe șantier, amîndoi vrem să lucrăm", iar celălalt îi și întinse mîna, „Soare, Ștefan Soare", apoi, fără să mai aștepte, „sînt sudor, dar știu să fac de toate", îl opri în loc pe Leonte care nu mai apucă să facă doi pași spre el.
Cînd Aurel l-a întrebat de mirosul acela de busuioc și de levănțică, Leonte s-a oprit din lucru, și-a îndreptat spinarea, s-a șters pe frunte, s-a întunecat, și-a rotit privirea peste blocurile dimprejur, a strîns o lacrimă între gene și n-a mai putut să vorbească.
„Numai mama ne punea, cînd eram copii, busuioc și pelin vara, sub așternut, să miroase frumos și să nu vină puricii", a continuat Aurel să-l descumpănească, pentru că nu și-a dat dintru început seama de vîntoasele care începeau să viscolească tulburi în ochii omului, i-a călcat Aurel pe rană ca unul care orbecăie neștiutor și nu-și închipui că sub minunea moale și fragedă a ierbii din poiană se pot zvîrcoli cascade de tăceri ca plăgile deschise.
„De seama lor erau și ai mei", continuă Nicu Leonte să privească nicăieri, trăgînd din țigara cu gust **iute de** tutun aspru și sălbatic, cum îi erau în acea clipă nălucile ochilor.
„Cine mi le-a călcat nu mai e ! Țineam hainele și rîndul acela de rufărie de cînd mi le-a adus pe șantier, ultima oară, nevastă-mea, Ileana", și-a mai sugrumat omul un vaier care stătea să-l cotropească.
„Și nu mai ai pe nimeni, nene Leonte ?", îl scoase din vîrtejul gîndurilor celălalt flăcău, Ștefan.
Nicu Leonte îi învălui pe amîndoi cu nourii albaștri ai ochilor lui cătrăniți de riduri, „e ca și cum ați fi ai mei ! Vă am pe voi" !
A aruncat mucul țigării, a ocolit încă o dată cu privirea toată preajma, s-a aplecat, a apucat lada, a luat-o, a dus-o în vagon, „pe unde-or fi acum băieții mei ?", a aprins lumina și s-a așezat din nou pe pat.
Șantierul aștepta tăcut ivirea zorilor.

veci dobîndi, o visasem, cu nerăbdare, s-o aștern pe coalele albe, mototolite cu furie. Palmele îmi fremătau scotocind după cărbunele din buzunar — chipul i se crispă, ochii se lărgeau în efortul de-a stăvili șuvoiul arzător și cînd clipi picurul transparent se-ascunse, rușinos, prin spuma gulerașului. Luase emoția drept supărare — „Ai să mă cerți ?" „Nu, dar ca plată pentru flori vreau să rămîi o clipă să te desenez". Privirea ei nu se hotăra între azur și ceață : „Atît ? Mă lași să plec cu trandafirii ? Știi, sînt dulci..." Începu să vorbească repede : „Bunica e bătrînă, îi place dulceața în clătite, dacă va afla ce-am făcut, o să se-mbolnăvească poate..." Și iar dădu să plîngă : „Bine, te duc eu și îi spun că ți i-am dăruit, acuma nu te mai foi". Se supuse — nu-i lăsai răgazul să se însenineze, îmi trebuia tristețea pentru momentul cînd, de după stîncile colțoase, pîndește, cu surorile, lumina vaporaelor și forfota pasagerilor. Am urmărit pe urmă cum piere alungată umbra : mica sirenă își zărise între toți, alesul. S-a zbătut în trupul ei pe jumătate pește, schimbă harul etern dar sterp pentr-o lumească bucurie. Durerea despărțirii de învelișul său firesc și credința însorită că învinsese astfel ultima piedică, poate-n sfîrșit pășii în paradisul nostru de pămînt, strîngînd palma acelui unic... Chipul iubitului o reflecta ca o oglindă — Narcis invers, ea era minunea, dar nimeni nu i-a spus. De dincolo de apă a amețit-o strălucirea mincinoasă. Timida dăruire s-a topit în aparența de banal, s-a rătăcit printre alți idoli amăgitori.

★

Stau, aici, într-o cabană, deasupra văii jnepilor țepoși și-ncerc să iscodesc eroarea. Turiștii care trec sînt surprinși de figura fetei înlăcrimate, ornament obsedant pe birnele cafenii. Rămîn un cabanier ospitalier dar rezervat, cu patima picturii. Oaspeții petrec în vreme ce, ascuns după ușorul ușii, mă-ntorc la basmul unde, pe nesimțite, am pătruns.
După cursuri venea direct la mine. O găseam în vreun fotoliu de răchită, ghemuită deasupra cărților sau, ca o umbră se învîrtea prin bucătărie și doar mireasma de tăcere, se prelingea în preajmă-mi răspunzînd monosilabic. Știam că îmi aparține, indiferent ce va urma — nu plănuisem nici un viitor, trăiam de azi pe mîine, mă obișnuisem cu gîndul posesiei venite ca un plocon ceresc. Pe care nu-l meritam. Fiindcă nici n-o lăsam să plece, dar nici nu-i construiam un colț al ei de siguranță. O mutam ici-colo, mă aspream ca-n dimineața cînd o prinsesem furînd trandafiri pentru dulceață. Fetița de atunci se înălțase — trupul ignorat sub fusta cu bretele dobîndise suplețe de liană ; obrajii încondeiați ca în icoane bizantine și ochii cu licărire malițioasă mai aminteau portretul meu ce cîștigase laurii unui premiu faimos. Cum o loveai, în urma suspinului, sfîșierea din adînc se cuibărea pe chip, lăsa dîre de neconfundat pentru cine cunoștea istoria micii sirene.
Părinții nu se scandalizaseră, n-o iscodiseră. I-au dat numai să înțeleagă că nu aprobă această modalitate, că viața-nseamnă altceva — și au rugat-o să plece. O izgonire civilizată. Cu-atît mai definitivă. După culcușul cald în care se împlinise, la mine a descoperit imprevizibilul. Șocul l-a suportat fără să protesteze. **Și nu cerea nimic.** Dar deslușeam totul în tremurul mărunt al buzelor cînd o dojeneam (îmi descărcam nervii răsuciți de cine știe ce întîmplări, străine ei) — privirea se lărgea ca în copilărie și dincolo de neliniște se-nstăpînea tristețea. Conștiința mea de artist exulta construind aceste modele vii, variante perfecte ale expresiei umane. Camera era pe toți pereții tapetată cu imagini, arpegii ale trecătoarei deznădejdi...
Ceea ce prețuisem, supunerea necondiționată, fără capricii, mă rîcîia acum. Mă plictisea. Mi se părea lipsă de personalitate, monotonie, simplitate spirituală. Sentimentalitatea ei discretă, constantă, socoteam că izvorăște din insuficientă pasiune. Aș fi vrut să mă surprindă cîteodată, să contrazică, să spargă, să strice ceva. O găseam calmă, totdeauna, aprobîndu-mi gesturile. Începusem, exasperat,

jurul borcanului auriu în care se scaldă mierea. Cozonacul lucește, galben de gălbenuș. Gălbenuș întins cu pana de gîscă. Ușa de la bucătărie se trîntește și rupe mirosurile în două. Omama se trezește din moțăit în fața ceștii aburinde. Între timp s-a trezit și motanul negru cu ochii de drac verde. Își arcuiește spinarea pînă-n plafon, miaună încet a mulțumire, se zbîrlește, se piaptănă ori se spală, și se pregătește de masă. Afară se agită Boby, care simte că e ora dejunului. Omama are un șorecar caraghios, umflat, cam bleg, și-l cheamă Boby, ca pe toți șorecarii care nu se cheamă Bombonel. Boby își lăbărțează labele în patru unghiuri și se leagănă de pe o parte pe alta cînd merge, scuturîndu-și burta, mișcîndu-și urechile lăsate.
Cînd dejunul e gata, tușa Amalia, care e fată bătrînă strînge masa și mă trimite cu resturile la pui. Omama scuipă încă o dată, apoi se proptește în fotel și se uită pe fereastră. Nucul asemeni privește spre ea, și bătrîni cum sînt, își spun povești pe care le ascult și eu cîteodată. Omama vorbește tare. Dar vorbește pentru ea. Motanul cocoțat pe picioarele ei toarce. Și tot așa trece ziua și se întunecă. Omama mîngîie motanul, iar blana lui neagră, din care ies ochii de drac, aruncă scîntei. Omama murmură mai departe, mai moțăie, iar mai vorbește. Pînă-ntr-un tîrziu, cînd motanul se întinde iar, se spală și simte că vine cina. Cînd totul e pregătit, tușa Amalia vine să aprindă lumina. Scoate merele din teracotă și pune de cină. Omama scuipă, își pune dinții și așteaptă să ne așezăm la masă.

III

Singur în fața paharului cu ceai aburind, îmi spun povestea de crăciun. E cina de crăciun la vremea asta, cu miros de hrean și cozonac, și supă de vin în casa lu' Omama. În casa lu' Omama din amintiri. Omama, știe oricine, a murit demult. Casa au vîndut-o, au dărîmat-o. Nici nu vreau să știu. Oricum casa lu' Omama nu mai există. Și nici cutia cu rumeguș, parfumul de mere coapte strecurat din teracotă și aburul de café au lait, cu toată lumina pe care o împrăștia în zori pe fața de masă albă. Cu toată lumina pe care aceasta din urmă o împrumuta zorilor prelinse pe fereastra de sub ochii Nucului.
Astă seară trebuie că se ține crăciunul. Stau și beau ceaiul fierbinte prin care se văd dansuri de frunze și ochii de pești verzi aurii. Frunze de ceai în paharul cu amintiri. Omama șade în fotel și tușa Amalia în stînga, masa e pusă în fața fotelului. Între fotel și Nuc, căci Omama nu-și mută niciodată locul de sub parfumul merelor din teracota roșie. Peștii verzi aurii se rotesc în pahar, iar Omama ridică o mînă în semn de binecuvîntare. Cina de crăciun se învălătucește de mirosuri palide, parfumate, candide. Sfeșnicele tore din luminări fire de lumină și fire de fum și ceva tămîie, nu se știe de unde, amestecată cu ceară. Nici supa de vin și nici hreanul nu sparg armonia, merele stau roșii pe roșul teracotei. Cîrnații afumați și cîrnații fierți și sosul de hrean, toate plutesc prin pahar, pe lîngă Omama care întinde mîna, pe lîngă tușa Amalia și mama, și eu care stau pe scaun încordat de emoție, așteptînd albastrul cupelor cu supă de vin. Albastru de nu știu ce, poate albastru de Prusia. Albastru care

de ochiul lucitor la care mă uit mereu cu mirare. Bagă cutia la loc sub fotel și continuă cu ochii pe fereastră. Spre fereastra dincolo de care e Nucul. „Și am plecat cu trenul nu mai știu unde. Un tren în care se vedeau povești cu animale dănțuitoare printr-un ochean". Așa spune. Un ochean prin care se vedeau o mie de minuni. Și asta într-un tren. Omama povestește că... dar aici adoarme. Și cînd se trezește cu o mișcare ritmică a buzelor care lasă răsuflarea cu zgomot din obrajii umflați cu aer continuă povestea cu Otata. „Otata, a plecat în... unde o fi plecat ? Și Otata, spunea femeia aceea, nu murise încă. Dar l-a cuprins o vrajă și nu mai putea să vină niciodată acasă". Sigur pe Otata l-a cuprins o vrajă ca o femeie, sau poate una care se cheamă dor de ducă. O știu și eu prea bine, căci o simt mișunîndu-mi sub piele ca un țipar. Așa iau drumul orașelor, pînă cînd ostenit caut odihna unei case.

II

Omama e o tipă matinală. Deschide larg ferestrele și mă acoperă pînă sub bărbie, în timp ce eu, trezit de zgomotul dinților adunați din pahar și de fornăitul astmatic, îmi descleiez ochii de somn la Cristul înspinat de la capul patului. Apoi, cu pislarii tîrșiți, Omama se îndreaptă spre teracota din perete. Peretele comun are un spațiu pentru trupul teracotei care încălzește două camere. Omama pipăie pe o parte, apoi trece în camera cealaltă să cerceteze lemnul din ladă pus la uscat. Deschide ușița de sus și cercetează merele roșii puse la copt în firidă. Bagă un deget în apa călduță din oala decolorată, cu smalțul căzut și scoarță gălbuie de sare pe margini. Scoate oala cu apă, întoarce merele pe partea cealaltă și lasă ușița deschisă, căci îi place și ei mirosul merelor, roșu, iarna. În fine, deschide ușița de jos să vadă dacă arde focul. Tușa Amalia face focul dimineața și café au lait, dar Omama repetă mișcările acestea de ani, și stă în firea lucrurilor să nu le uite în nici o dimineață. Eu stau zgribulit în pat și privesc pe Crist înspinat și pe Ana sfînta, și pe Maria fecioara jelind după o stîncă. Iar Crist e-n leșin, ori poate e mort, căci se vede lințoliul pătat de sîngele care mă tem să nu curgă peste mine în pat.
Omama se spală și-și piaptănă capul aproape chel, își pune dinții și se pudrează. Niciodată nu uită să se pudreze. Apoi își pune boneta albă și se așează în fotel. Eu știu că trebuie să mă scol. Lui Omama nu-i place să întîrzii la micul dejun. Dar eu mă fac că nu știu și trag duna sub ochi. Îl las pe Crist și pe Ana și mă uit cu mirată nerușinare la femeia care-și trage un ciorap de mătasă pe piciorul gol. Iar ea goală privește în oglindă. Și eu n-am ciorapi de mătasă, așa că nu mă scol !
Omama tușește în fotel. Scuipă în cutia cu rumeguș și dreaptă așteaptă dejunul. Nu-i place să aștepte, totuși, pînă vine tușa Amalia, moțăie dreaptă, pînă cînd capul îi cade într-o parte. Între timp apar și eu, ciufulit, încercînd să înșel lumea, care mă pune la punct să cinstesc masa.
Tușa Amalia vine prin ușa de la bucătărie cu tava într-o mînă și coșul de pîine în cealaltă. De pe tavă se ridică parfumul de lapte, de pîine cu unt, de cafea și cozonac. Și toate răspîndesc o lumină mai albă așa cum se rotesc în

să lipsesc de-acasă. Plecam nu neapărat în escapade erotice, mă exilam undeva și mă întorceam mai sîcîit, pe deasupra mă chinuia și dorul. Departe, mintea se-nvolbura și număram orele pînă expira răgazul fixat s-o pedepsesc. Pentru o vină imaginară. Aceea că nu reușeam să clarific desenul micii sirene în secunda cînd își găsește iubitul alături de altcineva. Apăreau scînteiri neguroase ca înainte de furtună ori mușchii se-nțepeneau și citeai chinul în gradul de rigiditate ? Trebuia să aflu, era, dacă o fixam pe pînză, lucrarea desăvîrșită. Apoi, epuizînd ipostazele suferinței îi dăruiam deplina bucurie : certitudinea că nimeni n-ar putea s-o alunge. Că va rămîne lîngă mine.
Evenimentele s-au precipitat, ca o avalanșă cumplită m-au răsucit și unul dintre noi a dispărut. Era lîngă mine cînd a sunat femeia aceea. Intuiția n-a înșelat-o, instantaneu a înțeles că nu fusese singura.
Mica sirenă, deși surorile o cheamă în universul lor translucid, refuză să se-ntoarcă. Și pletele lor duse vrăjitoarei să-i țeasă alt trup, în locul celui sacrificat, sînt o ofrandă inutilă. N-a acceptat numai jumătate din viața muritorilor, așteptarea plină de speranțe, leală, a primit să guste și amărăciunea și s-a pierdut în valuri sau aiurea, făcînd ireversibilă opțiunea ei pentru condiția acelor ce se pot iubi.
Atunci n-a spus nimic. Dar a doua zi n-am mai găsit-o. Nu-i nicăieri. Trecutul înghimpa necruțător — e penitența mea.

corneliu ifrim
GERUL

Gerul nu mai venise crîncen de Bobotează. Aproape de mijlocul lui ianuarie se făcuse cald ca primăvara, cînd dă colțul susaiului. Chiar o auzisem pe tușa Linca spunîndu-i lui bărbatu-su că „zău, parc-aș scoate puțin florile afară". Să scoți ghivecele cu flori afară, la o săptămînă după Bobotează — asta se putea întîmpla o dată în viață, sau într-o viață și jumătate de om.
Dar pe neașteptate, într-o zi, la amiază, soarele, fără să fie acoperit de nori, nici chiar de-un abur subțire, începu să pălească, ca și cum ar fi vrut să se stingă. Iar în loc de raze, cum se-ntîmpla întotdeauna, fie că era vară sau iarnă, începu să-și trimită în jos niște săgeți albe, ca de var

ion lilă

Ne reîntoarcem

Nu ne putem ascunde de timp,
Se duce melancolicul cer de toamnă,
Cal purtat de călărețul etern.
Cuvintele și-au pierdut puritatea inițială
Menghina gîndirii nu mai poate stăpîni
Universul prea întins,
În orașe, aerul a devenit prea puțin
Ne reîntoarcem la cîmpiile curate
la munții imaculați, la
zimbrii puternici,
La adevărul cuvinteior,
Care supraviețuiesc în rezervații.

Istorie comună

Ne iubim pentru că ne regăsim
Unul în celălalt
Fiecare își regăsește speranța, frica,
Ziua, noaptea, răul, binele,
Îți amintești căpițele de fin albastru
În care se scăldau îndrăgostiții ?
Dulcea lumină a unui ibric de aramă
Mult mai bătrîn decît noi ?
Într-o zi ploioasă ți-am adus un
Coș cu flori galbene
Iată că avem deja o istorie comună
Alături de tine nu mai pare tragică
Frunza roșie căzînd din pom.

vasile andronache

Îmi pare că...

Îmi pare că de umbră a înviat un chip
Umblînd cu pasul tău peste nisip
Și valu-ncet pe umeri îți pune cite-o floare
Alunecă pe sini cu mici petale umede
de soare

Un albatros îți mișcă în trecere lumina
Cum valul mării mișcă corăbiilor chilna
Și-un clavecin sub piese ascunzi neștiutoare
Cu clape lungi de fragedă ninsoare

În mii de fețe focul din singe mi-l trezești
Nu-l poate stinge nimeni doar tu il stăpînești
Cînd pleci adun din plajă tiparul ce-ai lăsat
Dar nu pot din nisipuri nefărimat să-l salt

De te întorci vezi norul cum lunecă pe chip
Și vîntul șterge urma lăsată pe nisip
Aș vrea să scriu iubirea pe fața mării toată
Să n-o mai șteargă vîntul nici valul să nu
poată

Se face noaptea albă ca o perlă

Trupul ca luna luminează plaja
Plină de murmur sparge coaja
Nisipului cu pielea de sidef
Mișcat de vînt pe țărm ca o aripă

Un palmier din care țărm departe
Veni desmărginirii mele să se-arate
Cu chipul tău sculptat frumosul giuvaer
Purtînd conturul norilor ce pier

Cînd rizi se sparg în aer cupe de cristal
Un albatros dă aripi unui val
Se face noaptea albă ca o perlă
Tot mai aproape mai aprins ne este
Soarele iubirii roșie poveste

Vulpea

O schiță satirică
de

tudor vasiliu

De cînd se îndrăgostise de Mădălina prinsese o ură pe ea, ceva de speriat. Gelozia, ulcerul și diskinezia biliară pe care le dobîndise de cînd cu însurătoarea, îl agasau în egală măsură și ajunsese să le confunde.

Înfășă sîrma cu puțin izolirband. Pentru o asemenea treabă ar fi fost nevoie de doi inși, unul pe casă, cu becul.

Îi făcuse Mădălinei patru băieți și două fete, ca șase ancore mititele, șase rădăcini care o fixau acolo unde o planta el, Zamfirescu Flaps. Pleca pe mare, se întorcea, căpătase în cele din urmă convingerea că Mădălina îl înșeală. Vom reveni.

„Flaps" i se spunea din cauza urechilor clăpăuge cu care frîna imperceptibil în timpul mersului. Chel, smead, uscat, înalt, avea ceva de om de afaceri urcînd pe scara avionului, neclintit parcă, ignorînd pînă în ultima clipă ușița care îl va sili totuși să se aplece.

Răzvan, băiatul bolnăvicios care îl costase o avere, intră în cameră și începu să tragă sertarele de sfîrcuri.

— Lasă-mă pe mine ! țipă soră-sa. Dispărură așa cum apăruseră. Bizar. „Nu-i aici — hai la bucătărie-bi-baa ! bi-baa ! i-oo ! i-oo !" se auzea în urma lor.

Zamfirescu-Flaps înlemnise sub pat. Prea se îndrăzvenise Răzvan ăsta. Și soră-sa, mezina, ce bine ar fi să o cheme Vidra, Răzvan și Vidra, ca în fragmentul acela pe care îl cunoaște toată lumea. Dar Mădălina — stupide sînt femeile — „exclus", o botezăm Bianca, adică alba. Bianca — și avea părul roșu. ROȘU ! Zamfirescu-Flaps nu-și amintea ca Mădălina să fi avut vreodată părul roșu : doar vîrful firelor, o idee ; și la rădăcină, uneori. Așa că Biancăi hotărî să-i spună Vulpea. N-au vrut Vidra — atunci Vulpea. Tot mamifer.

Eusebiu (natural că de fapt Eusebio) traversă dormitorul și se frînse peste balcon :

— Cristina ! Unde-i Vulpea ? Un bulgăre de pămînt îl sili să se tupileze. Te spun, Cristina ! Te-spun !

Eusebio (natural că în fond Eusebiu) se retrase pocnind din buze, nu înainte de a se azvîrli pe spate în patul matrimonial, cu o mingie imaginară în brațe, pe care, pentru a prelungi momentul, în cele din urmă o și scăpă.

Mama voastră de... de... mu... Derbedeilor ! În dormitor ? N-aveți camerele voastre ? curtea ? strada ? ar fi vrut să urle Zamfirescu-Flaps dar nu urlă.

O burniță de pleavă îl chiorîse, mă rog, își reveni, revăzu, în bezna cu care se obișnuise, contactele, apoi ieși de sub pat.

Cum dumnezeu (citește „dracu") reușea Mădălina să-l înșele cu toată copchilăraia asta pe cap ? Pesemne că după ce adormeau toți. Da, da, aici, în patul conjugal, nu prin vecini. Avea el, Zamfirescu, un fler anume, niște indicii, după cîteva săptămîni de navigat găsea la întoarcere patul mai scobit, mai găunos. O Mădălină parcă încinsă și pofticioasă. Niște telefoane care i se închideau în nas.

Privi prin perdea. Mădălina era jos, în scuar. Împletea, andrelele i se mișcau mult prea expresiv, ca niște buze.

★

Așadar becul de pe acoperiș, pus în circuit cu patul conjugal, urma să se aprindă, cu intermitențe ! vai, ori de cîte ori greutatea Mădălinei ar fi sporit. Ce scîrbos. Totuși, ceva-ceva trebuia să întreprindă. Certitudinea — apoi T.T.-ul cu care să-i tragă Mădălinei un glonte în cap.

Primăvara trecea, și Zamfirescu-Flaps fu în tot acest timp mai tandru ca de obicei. Încă o comparație, ultima : ar fi poate nimerit să-l asemuim pe erou cu o mănăstire sobră, zumzăind de rugăciuni, din clopotnița căreia se aruncă totuși, din cînd în cînd, cîte un călugăr exasperat.

Căci recitesc, iată, cele scrise, și rămîn cu impresia că Zamfirescu-Flaps nu era normal : ceea ce e fals. Era efectiv un tip sobru, cazul său e un caz real, martori demni de încredere au atestat ulterior deplinătatea facultăților sale mintale. Nici timpul și nici talentul nu-mi îngăduie să-l reproduc întocmai pe Zamfirescu, în schimb cititorul, care are ceva mai mult timp — ca să nu mai vorbim de talent — îl va realiza perfect.

Iată-l, pe înserat, la berăria din colț, cu Mădălina, Alexandru și Eusebiu (o) — doi dintre feciori — bînd bere. Deși soția e lîngă el, Zamfirescu-Flaps privește, prin fereastră, becul instalat pe acoperiș. Nici o mișcare.

Iată-l la căpătîie. De la biroul plin de hîrtoage becul nu se vede din cauza fabricii de conserve. Pentru a-l putea ține sub observație e nevoit să-și caute de lucru în biroul lui Mișu, etajul doi. Discret, Mișu îl lăsa întotdeauna singur cu Laura, de care crede că Flaps s-a îndrăgostit. Cine o fi această Laura ? se întreabă în cele din urmă Zamfirescu-Flaps.

Iată-l în ultimele momente ale ciudatei sale vieți. Portul, cargoul de cinzeci și cinci de mii de tone deadweight, seară, hulă, întorși din drum cu un mașinist atins de o afecțiune suspectă. Zamfirescu-Flaps lipit de parapet scrutînd întunericul ; becul s-ar fi văzut el bine și ziua, darmite noaptea, seara. Acasă. Era revoltător, revoltător : încă o noapte de carantină.

O clipă crezu că becul transmite ceva în alfabetul Morse. Absurd. C... T... C... C... Absurd. Nu-i veni în minte Othello, ci Romeo cu Julieta lui, îndrăgostiți, îndurerați, morți, ca un protest vehement la adresa a tot ce schimonosește dragostea.

— Paranoia ! scrîșni Zamfirescu-Flaps.

Căută șalupa medicului. O zări, legănîndu-se.

— Ați spus ceva ? se interesă ofițerul de cart, un puști.

— Am spus că totul este O.K. ! O.K. !

„Băi omule !" îi sună în cap pînă cînd acostă, „băi omule !" și cînd apăsă pe sonerie, „băi omule !" i-ar fi spus și Mădălinei cînd o văzu deschizînd, îmbujorată, în capot, blocată de surprindere, dar în loc de asta o împușcă în teastă și cu următorul foc își stinse și lui vorbele alea două care-l tot încercau, băi omule.

★

De cîteva minute, în dormitorul părinților Vulpea se pregătea să sară și ea de pe lada studioului, dar țopăitul lui Răzvan o împiedica enervînd-o.

Grozave arcuri avea patul, lasă-mă și pe mine ! lasă-mă și pe mine ! țipa Vulpea, așa că beculețul de pe acoperiș avu destul de clipit pînă cînd răsunară cele două împușcături.

★

Licăritul beculuî nu-i spunea nimic omului din berărie. Își privi din nou ceasul : era unsprezece și ferestrele familiei Zamfirescu rămîneau luminate. Plăti, plictisit, își trînti pălăria peste părul roșu, porni precaut către locul cu pricina, dar văzînd lume se retrase.

maria urbanovici

Trupul pietros al melancoliei

Ți-am îmbrățișat toate statuile,
pe arșiță cînd aerul se topea oprindu-mi
zilele să mai înainteze.
Pe geruri neiertătoare am biciuit drumul
fraților tăi pîndiți de păcat.
Am făcut de strajă cu întunericul
în așteptarea ultimei corăbii.
Cu mirodenii s-a întors, cu păsările paradisului
în colivii dar...
La mal mă chemau doar munții de cenușă
pe care-i urc cu trupul pietros al melancoliei.
Dacă voi ajunge pe creste
cîntul meu va schimba murmurul vieții.

Poezia

Te ridică de la festinuri
lași oaspeții să te aștepte-n van,
printre straturi de flori
îți părăsești iubita
poți s-o ascunzi o vreme în pămînt
pînă te întorci,
mamei îi ceri iertare
că vrei să te mai naști o dată,
uiți toate drumurile, nu te-au dus nicăieri
straiul cel ros de aspră înțelepciune
îl lepezi aproape de stînci și dispari.
Atunci deschizi o ușă, o zărești în colț
cum scînteiază și cum te cuprinde,
armură sfîntă, îndoit blestem
a ei petrecere te mistuie, te arde
și nu mai știi pe unde ai umblat
cîți maci ai secerat sub arșița ninsorii
cît timp din viață -ai așteptat
s-o vezi ieșind pe frunte cu toți sorii.
Doar un cuvînt de-i furi —
cristalul care cere mîini aspre de clopotar
voinic
auzi cum muzica jertfirii tale
străbate golul celor mai tăcute sfere.

Om lîngă om

Poate voi naște un pom, poate voi naște o
floare...
Cu umbră voi stropi fruntea naturii
s-o ademenesc să mă închidă
în cercul ei fără scăpare.
Cu cît voi ajunge mai repede la izvoare,
cu atît drumul meu se va scurta.
Am alungat atîtea nopți
s-aud inima pămîntului cum se izbește de
nemărginire
ca iederă mi-am înfășurat anii pe zid
și-n loc de sevă am sorbit
amară îndoiala.

Scurt poem de dragoste

Te îmblînzește trupul meu, pui de leopard,
uitînd că toate grădinile mi-au înflorit
și spinii trandafirilor te vor străpunge
să pot bea sîngele tău cînd zidul mi se năruie
în prăpastia adîncă a istoriei.
Coborîm, coborîm și-ți recunosc chipul
sub masca gladiatorului, în curînd
te vei lupta cu cel mai aprig dușman
pentru viața mea.
Și dacă vei învinge, de pază îți voi fi
lîngă patul odihnei, cu mirt să-ți netezesc
fruntea aburită iar tu să simți
că gustul victoriei e doar o simplă cupă
umplută cu venin.

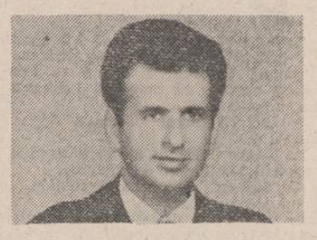

ștefan dincă

De toamnă

S-au stins culorile, se scutur
Peste garduri frunzele dintii
Cad pe caldarîm ucisii fluturi
Cu cîte o stea la căpătîi.

Pătimașe ploile mă cheamă
Să m-afund în anotimpul lor ;
Lîngă cer salcîmii-s de aramă
Și spre sud curg unghiuri de cocori.

Dincolo de zare mor păduri
Șerpii-s rădăcini în arătură
Au rămas pierduți în munții suri
Cerbii cu picioarele de zgură

Și s-au lepădat de atîtea zale
Trestiile-n baltă, scumpă doamnă ;
Sorbim o veșnicie din pocale
La ceasul cînd cocoșii cîntă-a toamnă.

A mai venit o toamnă

A mai venit o toamnă prin gutui
Copacii par făclii în așteptare
În fiecare fir de rădăcină
Șerpii s-au încolăcit pe soare.

Mai părăsit-ai casa lîngă ploaie
De peste ape, pași de fiară aud
Pe sînul nopții sîngerează steaua
Ce poartă triști, cocorii, către Sud.

A mai venit o toamnă, fir de rîu
Pe-un gînd de fată, nenuntit, ce nu mă
Aduce la fîntînile cu ciuturi
Din care zeii sorb comori de brumă.

Tăcerea nopții, fluture impur
Fierbe ca vinul în pocal de măr
Din cîte toamne am văzut mirese
Numai aceasta-ți strălucește-n păr.

De dincolo de noi

lui Valeriu Bârgău

De dincolo de noi mai urcă steaua
Precum un ochi de viperă sticlos
Și la fereastră s-a aprins perdeaua
Omizilor ce putrezesc pe jos.

Femeia, are chipul radios
Și sînii despletiți ca o sfidare
Zadarnic port armurile de os
În Simbăta și-n Duminecа Mare.

Nu sînt oricine și nu ești oricare
Fumăm țigări exotice-n miros
Și bem coniac în crișma cea mai mare
Lîngă femei cu părul voluptuos.

O, anii trec adesea dureroși
Ca fluviile printre mori de vînt
Și la reverul lor stăm tacticoși
Cu inimile noastre de pămînt.

Să n-așteptăm iluzii, dormitînd
În aburii docili de la cafea
Acum cînd vremea pare mai curînd
O epopee scrisă pe o stea.

Istoria e palma cea mai grea
Ce o primesc nehotăriții-n viață
Și poezia e la fel ca EA...

Prietene, te urcă-n dimineață
Pe firul țării, pasăre de vis
Și s-or topi ghețarii ca o ceață
Pe masa ta, pe masa mea de scris.

A fost o vreme

A fost o vreme cînd visam frumos
Numele vostru, și-l șopteam doar Eu
Cîntec aline din fluierul de os
Adus aici de-un tînăr semizeu

Dorind izvor, n-am mai găsit nimic
Alt spațiu se deschise spre uimire ;
Noi plămădiții dintr-un lut prea mic
Iubim și cînd nu-i vreme de iubire...
Lasă-ți deci pleoapa, chipul să-mi desmierde.
Acum cînd încă, e pădurea verde...

radio

Basmul de seară

Dacă îmi aduc bine aminte, prima emisiune de radio pe care am urmărit-o pe cont propriu, știindu-i cu precizie ora și programul, formînd un tabiet în a o asculta, a fost „Noapte bună, copii", basmul (radiofonic) pe care îl ascultă copiii înainte de culcare, după datină. La vremea potrivită acest tabiet m-a părăsit și s-a instalat firesc la cei mai mici din familie. Însă vocea caldă, tainică, sfătoasă a actorului povestitor, sau vocea zglobie și copilăroasă a cîte unei povestitoare m-a urmărit încă, în seri răzlețe, fiindcă povestea a rămas statornic în micul ei teritoriu. Copiii nu au decît să o caute — și o vor găsi. Printre multele sale atribuții asumate, radioul și-a luat demult în serios rolul de „bunic" (la mai multe ore ale zilei). Fonoteca radio cuprinde înregistrarea unui foarte mare număr de basme — multe dintre ele sînt dramatizate, iar interpretarea aparține, într-o serie de versiuni, celor mai importanți actori pe care i-am avut sau îi avem (de la Calboreanu, Vraca, la Ion Caramitru, să zicem). Iată deci că un subiect „pentru copii" e tratat cu toată sîrguința, copiilor li se acordă, în acest sens, atenția cuvenită. În cultura noastră se manifestă, de fapt, o mai generală — și rafinată — plăcere a basmului, poveștii, legendei — iar transmisiile de care spuneam sînt doar o dovadă în plus că poveștile „se iau în serios". Dealtfel grija aceasta față de metabolismul subtil al minții și sufletului la copii s-ar părea că are mai multe rosturi decît se pot bănui la prima vedere : o recentă cercetare din Statele Unite a constatat că infractorii tineri, într-o proporție foarte ridicată, au avut parte de o copilărie fără basme. Fără basme, așadar, spiritul se poate îmbolnăvi grav. Chiar dacă nu s-au gîndit atît de departe, redactorii radio pentru copii, cum spuneam, nu-și neglijează frumoasa datorie. În principiu, intenția lor educativă e de la sine înțeleasă. Cîteva cuvinte adăugate „ca la întîmplare" unei legende a pieilor roșii, de exemplu, dau, în treacăt, o idee despre viața indienilor americani. Fiecare poveste își are morala ei. Alegerea e generoasă : copiii ascultă basme ale multor popoare, din diverse timpuri. Ar fi de făcut totuși o observație — și anume că, din dorința de a dezvolta în copii sentimente gingașe, simpatia și sensibilitatea față de universul înconjurător, se mai greșește în sensul unei încărcături de grațioase și dulci detalii neconvingătoare, în sensul unui balast liric (de o calitate aproximativă) pe o schemă prea firavă de fapte. Se știe că în fața unui copil are importanță ceea ce **se întîmplă**, ritmul povestirii trebuie să ocolească prea lungile descripții. E o chestiune de proporții și dacă materialul inițial tot se prelucrează pentru radio, n-ar fi probabil atît de greu de evitat riscul plictisului. Ni s-a părut că primejdia vine doar din buna intenție formativă, aplicată cu exagerare.

Cronicar

*) Miercuri seara, continuarea unei foarte interesante discuții despre artă, cu Edgar Papu.

plastică

Disponibilități reflexive

Aflat la prima sa expoziție personală (sala Atelier 35, galeria Simeza), prin numeroasele sale participări la diverse manifestări colective de artă, Adrian Bubă nu mai e un nume necunoscut privitorilor atenți și avizați ai fenomenului plastic tînăr. Actuala sa expoziție (desen, pictură, obiecte) confirmă ceea ce se citea și se prevedea în lucrările sale anterioare : un remarcabil simț al picturalului (genuin, dar și cultivat) dublat de o disponibilitate reflexivă de tip speculativ pentru sisteme vizuale simbolice.

Există o coerență vizibilă deși neexprimată programatic a suitei de lucrări expuse : ele propun un „spectacol" vizual complex — atît prin diversitatea lor de material și tehnici (desen, pictură, obiecte), cît și (sau mai ales) prin desfășurarea dialectică, în plan pictural, a cîtorva idei (intuiții, observații, obsesii) despre ipostazele făpturii umane ca motiv plastic. Plecînd de la elocința picturală (de sorginte cel puțin rembrandtiană, să zicem) a trupului uman, pe de o parte, iar pe de altă parte de la sugestia speculativă a structurilor sale interne și a simetriei lor naturale, construite), — aflată și ea foarte mult în atenția plasticienilor contemporani — Adrian Bubă caută și propune o sinteză plastică a acestora în imagini (obiecte plastice) cu dublă deschidere. Cu repere permanente în anatomia și figura umană, chiar cînd par „transcrieri" de stări difuze ori abstracte, lucrările sale se deschid și înspre real și înspre imaginar. Ele desfășoară o remarcabilă „retorică", picturală, vizibilă în strălucirea „carnală" a cromaticii, în libertatea și aparenta nonșalanță a traseelor, în eloc-venta tușelor, care adaugă motivului o parte de imprevizibil, de necunoscută dar posibilă verosimilitate, de imaginar. „Obsesii" ori „Sperietoare", „Motiv compozițional" ori „Arheologica", „Viziune" ori „Icar", toate lucrările au conotații umane afective ori simbolice, după cum ciclul „ipostazelor simetriei" încearcă să formuleze mai dogmatic, și de aceea mai confuz, mai problematic, emblema unui sistem vizual simbolic, a unei structuri plastice generice, care să conțină celelalte formulări vizuale ; un fel de teoremă ori metaforă plastică a acestora, axată însă și ea pe modulul uman, pe care îl transfigurează pînă la valoarea de semn plastic al unei ordini vizuale personale.

Lucrările lui Adrian Bubă incită fie la o „consumare" pur picturală a lor, fie la o interpretare (încă vag) simbolică, fie la amîndouă : în toate cazurile, plăcerea și trăirea operei de artă ca loc de topire a vizibilului cu invizibilul, ori a realului cu imaginarul, a carnalului cu reflexivitatea, se păstrează și iradiază constant.

Magda Cârneci

muzică

Precizie și modernitate

Două prezențe solistice definesc săptămîna muzicală abia încheiată : **Lola Bobescu** (Belgia), al cărei patetism de plină maturitate nu putea alege un mai potrivit veșmînt decît concertul de Saint-Saëns nr. 3 **(Ilarion Ionescu Galați** la pupitrul orchestrei Radiodifuziunii acompaniind-o cu gestică suplă și eleganță) și **Victor Eresko** (U.R.S.S.), elaborînd concertul pentru pian și orchestră de Grieg cu o mare stăpînire de sine, un intelectualism nici o clipă obositor, în stare să conducă pînă la cele mai clare transparențe „focul nordic" al partiturii.

De bun augur s-a dovedit a fi colaborarea tînărului solist cu un la fel de tînăr dirijor, **Răzvan Cernat**, al cărui debut la pupitrul Filarmonicii bucureștene, după atîtea alte concerte la Brașov, Arad, Timișoara, etc, este definit de o aproape științifică participare intelectuală. Tălmăcind în gesturi clare și distincte, determinînd prin gîndire precisă fluxul partiturii, Răzvan Cernat a creat, alături de Eresko, un concert de Grieg nelipsit de dramatism ori accente ludice, ori de expunerea la intense radiații interioare (Andantino grazioso), deci neîngrădind vreo clipă imaginația ascultătorilor — încă corectînd, precizînd și clarificînd orice posibilă confuzie sonoră. În aceeași măsură, cele „Trei studii pentru orchestră" de Ionel Perlea (în primă audiție absolută) au fost conduse gradat, cu o gestică sigură, știind să reliefeze culorile și să „pună întrebarea". Simfonia nr.1 de Brahms, piatră de încercare pentru orice dirijor, simțită în același spirit nordic al preciziei ritmice, a oferit, după părerea noastră, una din cele mai moderne concepții asupra organizării stufoasei tematici brahmsiene. Temele subliniate de un reținut patetism, dezvoltate cu o stăpînită măreție, s-au construit natural, fără să fie nici o clipă „grandiloc-vente". Înțelegerea aceasta exactă, refuzînd să dilate sentimentele, să împodobească și să comenteze ceea ce este prin sine expresiv, dovedește la Răzvan Cernat o conștiință artistică formată. La Conservator, premiera operetei „Gondolierii" de Arthur Sullivan, în conducerea muzicală a lui **Aurel Niculescu**, prezintă o vioaie și „neintinerită" expresie a acestui gen considerat, în epoca modernă, perimat. Amenințarea standardizării e de data aceasta înlăturată prin timbrele personale ale cîtorva cîntăreți entuziaști și plini de imaginație : Mircea Nedelescu, Valentin Popescu, Luminița Teleabă, Olimpia Ciocoiu, Veronica Anghel, Adrian Daminescu, etc., Orchestra studenților acompaniază cu acurateță și promptitudine.

Grete Tartler

I-am cunoscut pe TUDOR ARGHEZI

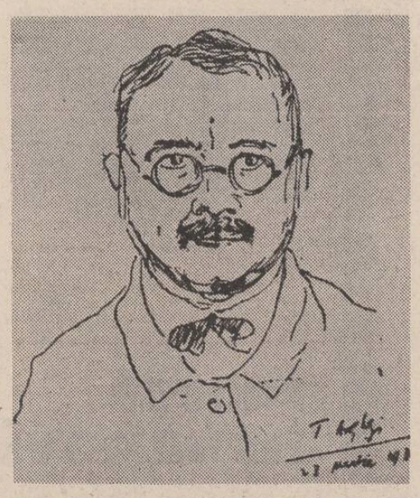

Evocări de NICOLAE KIRILOV

Cu luni în urmă, ne-a vizitat la redacție un om în vîrstă, protocolar, parcă desprins dintr-un roman de epocă. «Sînt Nicolae Kirilov, ne-a spus. Și eu l-am cunoscut pe Tudor Arghezi. Poate mai mult decît alții. L-am cunoscut de mult, la Teatrul Național. Mai tîrziu, cînd a fost vorba să se pună în scenă unica piesă a lui Arghezi, „Seringa", unii directori de scenă ai Naționalului se codeau. Arghezi i-a spus atunci lui Zaharia Stancu, directorul teatrului : **„Există un regizor, băiatul unui profesor universitar de matematică, un băiat amabil, cu care mă salut mereu, dar al cărui nume l-am uitat".** Stancu nu știa că ar avea în teatru copii de universitari. Într-un tîrziu, Arghezi și-a adus aminte de numele meu. Și așa ne-am apropiat. În momentele cele mai fericite pentru noi, Arghezi spunea poezii. Îi spuneam și eu. La cite una tresărea nedumerit : **„De unde știi dumneata poezia asta ? Că s-a topit cartea".** Am avut îndelungi și apropiate convorbiri cu Tudor Arghezi. Cred că m-a prețuit», **ne-a declarat fostul regizor al Teatrului Național.**

Pregătirea valizei

Mă găseam de vorbă cu Tudor Arghezi în camera lui de lucru și de dormit. A intrat Mitzura cu un maldăr de rufe curate și frumos călcate și le-a așezat pe pat.

A urmat o scenă ca la teatru :

Arghezi s-a ridicat din pat, a luat de deasupra dulapului un geamantan, l-a pus pe masă și l-a deschis.

În timpul acesta, Mitzura s-a așezat pe un scăunel.

Arghezi a început să trieze rufele, punînd în dulap o pijama, în geamantan altă pijama, două-trei prosoape mici le-a pus în geamantan, a pus și în dulap două-trei prosoape. Și cu celelalte rufe a procedat la fel punînd cîte una în dulap, una în geamantan, pînă s-au terminat rufele.

Mitzura s-a ridicat, a pupat mîna lui tătuțu și a ieșit.

Arghezi a pus geamantanul deasupra dulapului, la locul lui.

După o pauză, l-am întrebat : „De ce le-ai împărțit așa, domnule Arghezi, și în dulap și în geamantan ?".

„Vreau să scutesc pe Paraschiva de niște drumuri".

(Arghezi fusese de mai multe ori arestat".)

„După cum vezi, dumneata, eu stau vizavi de pușcăria **Văcărești.** Dacă vine și mă ia, eu pun mîna pe mînerul geamantanului de pe dulap și plec odată cu autoritatea. Vreau s-o scutesc pe Paraschiva de a-mi aduce lucrurile «la pușcărie»".

Mie mi se umeziră ochii.

Am tăcut amîndoi.

Ciorba de burtă

„Mi-a spus Paraschiva că dumneata ai dori să mîncăm o **ciorbă de burtă** (eram deseori invitat la masă la familia Arghezi) și dînsa o va prepara".

Arghezi m-a întrebat cine aduce burta și m-am oferit s-a procur eu. Dînsul cunoștea un măcelar, în apropiere de abator.

A doua zi, la 3 1/2—4 dim., mă găseam pe piatra de la intrarea măcelăriei, așteptînd să vină măcelarul ; acesta a fost foarte încîntat că vin din partea domnului Tudor Arghezi și am cumpărat 3—4 kg din burta cea mai bună.

Coana Paraschiva spusese că e greu de preparat și că pregătirea durează 2—3 zile.

Am venit la masă în ziua hotărîtă, cînd mai avea și alți invitați : Al. Rosetti, Camil Petrescu, Camil Ressu, soții doctor Pitiș...

Așteptam să se aducă ciorba de burtă.

A apărut doamna Arghezi cu un castron mare. Toți așteptau să se înceapă dejunul.

Cînd s-a ridicat capacul castronului nu era ciorbă de burtă, ci ciorbă de lobodă.

Arghezi a spus către toți :

„Lasă, că dumnealor o să mănînce și ciorbă de lobodă !".

După terminarea dejunului, Arghezi mi s-a adresat cu voce tare :

„Ai dumneata ceva cu ciinii noștri, domnule Kirilov ?

De ce ai vrut dumneata să-mi omori ciinii din curte ?".

Nu știam ce să răspund ; am tăcut.

Ce se întîmplase ? Prepararea ciorbei de burtă se făcea într-o cameră din curte ; ciinii din curtea lui Arghezi au simțit mirosul ciorbei de burtă care clocotea în oale, au năvălit, au spart geamurile și după ce au răsturnat oalele în care fierbea burta în clocote, au lăpăit toată ciorba, așa fierbinte cum era. Toți ciinii s-au îmbolnăvit, zăcînd cu limbile scoase, aproape morți.

„Știi dumneata, domnule Kirilov, că ieri a fost la noi toată Facultatea de medicină veterinară, ca să-mi vindece ciinii" ?

Am spus că n-am să mai doresc să mănînc niciodată ciorbă de burtă.

Jur pe conștiință că n-am avut nici o vină.

Vînzarea cireșelor cu supliment

Tudor Arghezi are la „Mărțișor" o livadă bine organizată.

La vremea cireșelor, ia o măsuță, o așează în fața gheretei de la poartă, aduce un cîntar cu greutăți, iar Paraschiva, Mitzura și Barutu aduc coșuri pline cu cireșele cele mai frumoase.

Trecătorii și toți copiii din vecini vin să cumpere din aceste cireșe pe care le vinde Tudor Arghezi și cu mine. Are cîntar cu greutățile respective de 1/4, 1/2 și 1 kg ; cireșele le pune în cornete de hîrtie.

Tudor Arghezi socotește, citeodată, că a pus prea puține cireșe în cornet și atunci mai ia cu degetele cireșe din coș și le mai adaugă pe deasupra.

Arghezi primește banii, eu dau restul.

La despărțire, copiii spun: sărut mîna, sărut mîna, sărut mîna...

Dejunuri la N. D. Cocea

Tudor Arghezi îmi telefonează :

„Mîine sîntem invitați la N. D. Cocea, la dejun. Soția lui, d-na Ioana Mosora, va pregăti ciorbă de potroace, mămăliguță cu brînză, pui fript. Ne așteaptă la ora 12".

A doua zi, Tudor Arghezi a sunat la telefonul meu la ora 10, ne-am întîlnit și am plecat spre locuința lui N. D. Cocea.

Soția lui ne-a deschis ușa — eram așteptați — și ne-a poftit direct la masă.

Toată casa era plină de cărți de sus și pînă jos, chiar și pe parchet.

După cîteva minute de așteptare, d-na Ioana, care în acest timp continua pregătirea dejunului, a venit să ne anunțe : „Mai aveți puțintică răbdare ; Nicu mi-a telefonat, i-am spus că ați venit și mi-a comunicat că sosește și el imediat".

Arghezi adusese cu el două flacoane cu vinul cel mai bun moldovenesc pe care i le dăruise Păstorel Teodoreanu pentru N. D. Cocea.

Noi am așteptat, d-na Mosora terminase pregătirile, timpul trecea, se făcuse ora 15 (3 d.a.) și N. D. Cocea nu-și făcea apariția.

La un moment dat, Tudor Arghezi a spus : „Așa am mai pățit de cîteva ori : ne invită, îl așteptăm și nu vine. Mîncăm singuri și apoi plecăm".

Maestrul Arghezi nu era deloc contrariat.

Așa a fost dejunul la N. D. Cocea, fără el.

Dialog telefonic nocturn

Paraschiva, întrînd dis-de-dimineață în camera lui Arghezi — cu cafeaua.

— Cît e ceasul, domnule Tudor Arghezi ?

Arghezi răspunse : — „3 1/2 dimineața".

— „Ce făceai ? Am adus cafeaua".

(Coana Paraschiva văzînd că lumina era aprinsă crezuse că maestrul lucrează, dar acesta părea contrariat).

— Dar ce făceai, domnule Arghezi, cînd am intrat eu ?

Arghezi a început să se irite și a ascuns receptorul telefonului sub pernă.

— „Stăteam de vorbă la telefon, cu prietenul meu, domnul Kirilov".

— Dar ce poate să-ți spună, la telefon, domnul acesta, la miezul nopții ? Ai putea să-mi spui unde l-ai găsit dumneata pe domnul ăsta ?

. . . . . .

Îmi povestea acestea Tudor Arghezi.

Bineînțeles că aceste convorbiri nocturne s-au repetat.

Jos cortina !

Premieră, piesa „SERINGA". Teatrul Național — Studio.

În actul I la piesa „SERINGA", doctorii povestesc între ei:

— Ți-aduci aminte, mă, cînd fata marelui bogătaș a început să se umfle, tat-so a trimes-o să fete în străinătate!

Publicul de la balcon, format din tinere și tinere, au început să fluiere și să huiduiască.

A fost un moment penibil.

Ce se petrecea, în acest timp, în culise?

Într-un punct, se găsea Zaharia Stancu, directorul Teatrului Național, care urmărea incidentul;

în alt punct se afla Arghezi care era îngrozit, emoționat și lăcrima;

eu mă găseam lîngă Matache, omul de la cortină. Ne uitam unul la altul și Matache, cu mîna pe sfoara de la cortină, aștepta un gest al meu, pentru a lăsa cortina și a întrerupe spectacolul.

Am spus atunci, cu voce tare, ca să audă toată lumea:

— Eu sînt cel mai mare în teatru, în acest moment și să nu se lase cortina căci urlăturile și huiduielile din sală se vor transforma, în cîteva clipe, în aplauze și succes!

Și... așa a fost.

. . . . . .

Piesa „SERINGA" a lui Tudor Arghezi s-a jucat în două stagiuni, pe rînd, pe scena studioului Teatrului Național „I. L. Caragiale".

Plînge sufleurul !

Pe vremuri, Teatrul Național avea un sufleur destoinic care se numea Duminică.

În actul al treilea al piesei „SERINGA" există o scenă lacrimogenă care se petrece între personajele principale ale piesei.

La o repetiție, personajul principal care era interpretat de strălucitul artist-poet al Teatrului Național, Emil Botta, se încurca cîte puțin în timp ce repeta, ajutîndu-l mereu sufleurul.

Interveneam din sală și rugam să refacem scena; Botta se conforma și se relua.

La această repetiție mai asista și artistul poporului George Calboreanu.

Autorul piesei era lîngă mine, în sală; se juca foarte bine și emoția care se producea pe scenă se comunica în sală, iar Arghezi, jenat, lăcrima în batistă.

La un moment dat, l-am întrerupt din nou pe Botta: gîndeam că se putea interpreta și mai bine scena. S-a reluat scena.

Arghezi îmi șoptea la ureche că se joacă destul de bine; era mulțumit și foarte emoționat.

Emil Botta simțind că l-aș putea întrerupe din nou, sicîit, s-a dus la sufleur, în fața cutiei acestuia, a bătut cu piciorul și l-a apostrofat: „Dă-mi, domnule! De ce nu-mi dai, domnule? Nu vezi dumneata că domnealui e nemulțumit de ce facem noi și o să ne țină aici pînă la 4?" (Plîngea sufleurul și nu putea să sufle).

Arghezi receptă această scenă și-l deranja cumplit că eu întrerup mereu, iar sufleurul era și el emoționat — după cum s-a văzut.

Atunci am intervenit imediat și am strigat: „Lasă-l, domnule să plîngă și el... Ce, el n-are voie să plîngă?"

S-a terminat repetiția și, la braț cu Arghezi, am ieșit din sală să ne ducem acasă. În același moment, a ieșit și sufleurul, Duminică, din cușcă și ne-am întîlnit.

Arghezi s-a dus la el, l-a mîngîiat și i-a spus așa:

„Lasă, domnule Duminică, așa e domnul Kirilov, e nervos. Am plîns și eu. Am scris o piesă în care plînge și sufleurul!"

Găzduire la „Mărțișor"

Pe o vreme îngrozitoare, cu frig și viscol, aflîndu-mă la Mărțișor, doamna Paraschiva și domnul Tudor Arghezi m-au invitat să rămîn la ei peste noapte. Drumurile fiind troienite m-au poftit să-mi petrec noaptea într-o cameră mică de la parter (camera de lucru a lui Barutu).

Simțeam, peste noapte, că amfitrionii mei veneau, pe rînd, să alimenteze focul (căldura se făcea cu lemne):

venea Mitzura, punea un lemn pe foc și arunca peste mine, unde dormeam, o cuvertură;

venea Barutu, alimenta și el focul și mă acoperea cu un dolman;

venea Tudor Arghezi, răscolea focul ca să ardă mai bine și mă acoperea cu o sarică.

Pe la ora 4 dim., am simțit că intră doamna Paraschiva Arghezi care venea cu o ceașcă de lapte proaspăt de capră și cîteva felioare de pîine prăjită să mi le lase pe măsuță, pentru dimineață.

A doua zi, cînd m-am trezit din somn și am vrut să mă ridic din pat, cu multă trudă am dat deoparte toată „zestrea" cu care fusesem acoperit peste noapte.

PLANETE

Tăcerea și întrebările

BUCURIA ANONIMATULUI (Editura Albatros, 1979) e pentru Eugen Suciu, tînărul autor al volumului cu acest titlu, calea ca și exercițiul de a rămîne cu naturalețe el însuși, lucid și sensibil, franc și inteligent, subtil și de bun simț („așa cum din țară / nu poți să faci sanie cu zurgălăi"), îndrăzneț, dar și la locul său, categoric, tandru, edificat însă investigînd mai departe, spontan („nu pot să nu mă dărui") pe cît de laconic, imprudent pe cît de sfios, discret, brusc, îngrijorat și cu toate acestea dominîndu-se, voindu-se al hotărîrilor lui („da / o viață plină de renunțări / pentru a păstra contactul cu îngerul" ; „înfig piciorul în durere / ca într-o țărînă" ; „păsări de pradă / fiecare cu colivia în spinare // — nu sînt paseri iubitule / sînt poemele tale" ; „am fost / o rană în burta ploii / aici am văzut (căci uitasem) / picioarele butucănoase ale eșeculuI / ruginind"), într-o vreme sau în vreme ce pe mulți de multe vîrste pripa îi împinge să se străduie prin emfază, epatare — unii cu, alții fără succes — către obținerea unei cît mai zgomotoase, rapide și adesea șubrede notorietăți, citeodată forțînd ridicolul, alteori abuzînd copios, dacă nu chiar trivial, ba de indiferența, ba de răbdarea publicului.

A rămîne tu însuți implică pe lîngă autocunoaștere, forța particulară și nu tocmai de-a rîndul sortită oricui, puterea minuțios tenace de a discerne și alege, căci mai fiecare sîntem alcătuiți din contrarii și tendințe centrifugale, înclinările imitative domiciliind sub un același acoperiș în noi cu împotrivirea la dresaj, insolența ori impulsurile stînd alături de categoriile rîscului, autosupravegherii și rațiunii, lașitatea surprinzîndu-se perete în perete cu suișul temerar sau cu permanenta preocupare de a fi oră de oră, o viață întreagă, cel ce ți se asemuie, cel ce te exprimă ș.a.m.d., — așadar e dificil și de optat fără greș, dar și de descîlcit cu ireproșabile intuiții în covățica tentațiilor, în ghemul cu dulciuri și momeli. Ceea ce a ales din sine Eugen Suciu, în care bate „inima unui porumbel / ingrijorînd / disciplina întunericului", care știe despre înseși arhitecturile-i interioare lucruri importante („întotdeauna mă locuiește unul si mai lucid"), în sfîrșit în convingerile căruia „sînt exacte / numai cuvintele care ucid / o ! dorința mea / de-a fi cît mai exact ucis", este un fel de sete și curiozitate în a descoperi cercetîndu-se, aprofundîndu-se, mijlocul de comunicat o esențialitate, formula îmbatabilă a unui sistem de pirghii solid, ceva ce poate nu s-a spus, ce n-a fost încă terminat (și nu, vai ! nu de concluzii vorbesc eu, ale poeziei fiind veșnic premizele doar, concluzia — fie la singular fie la plural — este preocuparea altor discipline cîntătoare nu pe harpe, discipline rigide, autoritare, dure și provocînd sau cine știe ce comic de grotescă înfățișare, sau invazii peste invazii de vid, sau prăbușiri în ireparabil desigur că foarte amare) ; acel „ceva" nerostit încă, dar care se cere numit și transmis îl preocupă („o plăcere a fricii / este ca un poem"), îl are partener al zbuciumului și aspirației pe poet : „Simt nevoia / să vă spun ceva vital / axiomatic / ca un sunet de trompetă // ... // îndoiala trăiește casele de păr / ... / bătrînii își cumpără bomboane / ca să nu fie singuri". Său : „Despre vis (o știință a tăcerii) / și despre poezie un singur lucru / se poate spune la fel / — cineva e luat din mers".

Dacă diferențele de registru dintre cele trei cicluri ale plachetei sale **(Pintec și flutur, Dragoste cu nemiluita** și **Muguri alchimici)** sînt cam indistincte, în schimb liniile prezumtivei lui personalități au o individualitate a lor : „N-am tras-o pe Ofelia de păr / și nici nu i-am tăiat unghiile de la picioare / cum spunea cineva // nu știu ce a spus riul // dar asta nu înseamnă că sînt cu botul pe labe / sau că am vrut să corcesc adevărul".

Pe lume, orice fel de ființă, vegetală sau animală, se face numai din soiul său de sămînță, altfel se nasc hibrizi. Iar ce nasc hibrizii, mai bine să nu enumerăm... Artele, ca să vieze si să fie înțelese de către fiece șneță de făptură înțelegătoare, ar trebui sau trebuiesc făcute însă — cel puțin simbolic — din toate semințele firii și firilor spiritului și din mai toate semințele ființelor timpului viitor.

În Eugen Suciu, ironia naturii a amestecat în proporții imprecizabile, care se dezlocuiesc alternativ și se readună dilatîndu-se alegoric, dar nu pînă la disproporție, o certă emotivitate cu un anume cerebralism, focul și gheața, aversele și aluviunile, lava și gerul intelectual, gestul metalic și vaporii vaselor ce fierb, capriciul și nostalgia rigorii : „am / forma sufletului meu / (partea care lipsește / a fost mîncată de creier)".

Mama, Copiii, Fumuriu, Epitaf, Tata, Cintec, Nimic înverzit, Glorie sînt piese integral citabile. O transcriem aici doar pe cea dintîi, poate că și pentru economia sa de vorbe (22 de cuvinte...) conturînd un portret : „Greierii / adăpostiți de miresme / au făcut din noapte / o ciută speriată / în aerul serii / respirația ta / a aprins / o corabie cu mirodenii". Dar ca desen elevat, muzical, în care parfumele cîntă, cîntecul desenează, desenul picură culori, pictura e în barocheria aburilor și în coregrafii, dansul gîndește, ideea s-a făcut confesiune, delicatețe și reverie, discreția încheie la piept un cod care nu e, o ambiguitate care s-a insinuat retrăgîndu-se și sub tăcerea („ah ! vînătăi pe obrazul tăcerii", „orașul... ca măruntaiele unei tăceri", „chipul tăcerii / este mereu îndoliat") vagantă, subțire, transparentă, intuiești ritmul imineților. „Vorbiți-mi despre om !" va striga el sau „uraniul se vindecă de om" va observa ca pentru bugetul de regrete al progresului trimis la radiografie, pînă să se vadă silit a-și nota cu introspectivă melancolie : „o mare aducere aminte / Omul". Reproș adresat cui ? și cît de tîrziu ? și... la ce ? !

Prin Eugen Suciu „se caută / acel bărbat și acea femeie / care să-l strige pe Nu". Îi va găsi ? Poate că da. La urma urmelor. Dar după aceea ? În largul **bucuriei anonimatului** sau al anonimatului său, el care se drămuie cu toate simțurile („am gust de mine în gură", „o / cum m-aș înfuleca dintr-o înghițitură", „mi-am cotropit / pînă și copilăria", apoi **mîinile știrbe, subtilitatea carnivoră, războiul dinților, spinarea încordată, nevoia noastră de inimă, vietatea ciudată care e țipătul, craniul plesuv al paradisului, labele prăpastiei, viteza regretului, acea grozavă sală a nervilor** etc.) depistezi o concepție despre artist („poet e cel ce moare cel mai des") și una despre condiția artei — un soi de „inimă de pradă".

Deși „răsăritul", va constata-o el de două ori în două poeme, are „tot cinci degete", deci atîtea cîte pot forma numeric o mînă, dacă nici unul dintre ele nu-și seamănă întocmai și dacă fiecare e așezat cu exactitate unde și cum trebuie, totuși, înseamnă aceasta oare că, privind antropomorfic, nopții sau apusului le rămîn sigur celelalte cinci degete, ale mîinii a doua ? Greu de răspuns. Cu noaptea („Liniștea — iscoada nopții / dă raportul : / roua") contabilitatea se complică întotdeauna. Și apoi nici nu trebuiesc puse prea multe întrebări, întrebările fiind fiicele spaimei și ale mărginirii. Or, poezia lui Eugen Suciu e încă în căutare de părinți („doar tata și mama / sînt nelimitați") și de prilejul de mituri care — precît singur a intuit-o — se nasc prin frustrare. Nemulțumirea din ea decide continuitatea sa. Asupra cărei veghează mareele unui intelect „mereu adulmecat de înger".

Ion Caraion

Un basm al descoperirii

Urmare din pag. 1

Universul poetic se deschide în jocuri de lumini, sub răsfrîngeri de raze, licăriri de cristale și pure fluide, spațiu ferict al înfloririi, nu ca îndepărtată proiecție, ci ca expresie a plenitudinii vitale. Poezia devine celebrare a purității absolute, oficiată cu un sentiment autentic și spontan: „E-o dimineață veșnică și pură. / Pe-acest pămînt, copaci legați de soare / se scutură de solzi, iară puterea, / străvăzătoare-a inimii se-arată: / cuvîntul adevărului, ce limpede, / raza e parcă de-un izvor legată, / cuvîntul adevărului, ce-aproape, / ce lin urcăm astfel din slavă-n slavă".

Sentimentul juvenil se încredințează fără reținere verbului care nu îi alterează prospețimea. Versul nu este nici confesiune, nici declarație, ci expresia directă a unui miracol trăit în clipa prezentă: „eu încerc să adun în potirul / făpturii, roua cea vie ; / O, nu e apă, ci încă o flacără, / încă o flacără, mult mai deplină / Arde pe buze cuvîntul în stropii / miraculoși ca un plîns de lumină."

Poeta scrie cu vocația purității îndrăgostite

Desene de Mihai Gheorghe

de vibrația transparențelor și a luminii, în care totul se descoperă și nimic nu se ascunde, în care frumusețea se confundă cu adevărul. Puritatea poemelor nu este zonă de evaziune ci spațiul esențial, sensul existențial descoperit permanent și pretutindeni: „curg în căușul făpturii ca un izvor / luminînd mlădița nestricăciunii".

Celebrarea purității echivalează cu lauda tuturor lucrurilor, pentru că universul se relevă în unitatea sa, în raport cu care sentimentul poetei este solidaritate și integrare. Purificarea nu este act mistic, nu este ascеză și nu este refuz al imundului ci descoperirea permanenței simburelui de lumină ca esență a lucrurilor: „Toate-nfloresc în jur și simburele / rostogolit peste obrazul lumii, / ca o dulceață limpede se lasă. / Nu voi zdrobi nici capul șarpelui / nici floarea — / din toate mă privește chipul meu / Și toate vor s-ajungă la izvoarele / Inimii, ca un fluier / înfometat de cîntec, sau o pasăre".

Purificarea este la Grete Tartler un act opus ascezei: „Desfac din mine ce e de prisos: / ispita uscăciunii, fără floare". „Sufletul clar" plutind peste lume, „cu rădăcini de soare dedesubt" celebrează iradierile, iluminările și transparențele multiplicindu-le în oglinzi, stîlpări de ape, reflectîndu-le pe suprafețe imaculate de argint. Revelația purității ca frumusețe și echilibru, ca sens al rodului și înfloririi se produce însoțită de sărbătorești explozii de lumină transfigurînd universul dar neinstrăinîndu-l de sine însuși. Transcenderea nu are sensul unei desprinderi, ci al unei integrări: „Nespus de aurie e lumina / trupului, doar prin mîini pot să mai văd / făpturile plutind, / și se îmbracă / în soare ca o culme de munte ochii mei".

Celebrarea luminii produce o euforie ce nu rarefiază plenitudinea sentimentului ci o concentrează. Răsfrîngerile de lumină, limpezimile, strălucirile nu orbesc, nu tulbură lumea ci o întregesc. Nimic celest în această transfigurare euforică, dimpotrivă, totul dominat de o intensă voluptate a rodului: „Cine se scaldă-n valea ierbii calde / din căi cu fînul mirosind a lapte, / răsună cînd în poală i se-adună / de limpezime, sunetele coapte, / și ca un pom în nopțile cu flaut / de triste-ntunecimi se descovoaie".

Choralele sînt expresia fericită a sentimentului tinereții ca vîrstă a sărbătorii într-o lume nealterată în esențele sale, ca revelație împărtășită cu simplitate și în același timp cu solemnitate.

Solemnitatea se accentuează în volumul **Hore** (1977) în care bucuria revelației își găsește o expresie nouă, mai gravă și în care trăirea tinereții sărbătorești se convertește într-un sentiment al eternității, presupunînd inițierea.

Volumul este o construcție simbolică în jurul unui nucleu permanent „miezul veșnic, strălucitor al Columnei".

Sensibilitatea poetei pentru lumină în variate ipostaze face ca edificiul simbolic să răsfrîngă alte jocuri de lumini („din rouă, din străluciri de bronzuri, din oglinde și săbii, ghețuri, ierburi licărinde"). Poeta iubește tot ceea ce captează și reflectă lumina: „sarea cea curată"; „antene de cristal" etc. Reprezentările dobîndesc însă o nouă solemnitate cu care le încarcă sensul simbolic al poemelor: „Stam într-o zi cu frații laolată-n amiaza albelor spărturi, cioplind din munte mari lespezi translucide, mari portaluri; / mari luminoase roate din văpaia / văzduhului".

Emoția mitică a poeziilor din **Apa vie** dobîndește pregnanță și un nou sens în **Hore.** Solemnitatea însoțește verbul fără ca sentința să se separe — așa cum tinde în mod obișnuit — de poezie : „deprinderea de-a trece, de-a fi mire / și-acea lumină unde se-mpreună / pururea simplul către-nfăptuire".

Columna este în această viziune a purității un spațiu fabulos adăpostind „curate chipuri / mișcîndu-se sub dunga străvezie". Proiecția simbolică nu anulează însă sentimentul plenar al integrării în existență, al trăirii voluptății rodului („culesul, coșurile mari de trestie, copiii încîlciți în frunze de viță, iezii / sugînd printre fuioare de amurg". Este o senzualitate care își conservă puritatea în toate zonele existenței deopotrivă celebrate.

Poezia Gretei Tartler este un basm al descoperirii lumii, al iluminărilor și limpezirilor trăite cu bucurie, uimire și simplitate, dar în același timp solemn, cu sentimentul tinereții și al veșniciei împăcate într-o viziune luminoasă și proaspătă, dominată de euforia purității îngăduite.

Fizica tăcerii

Urmare din pag. 1

fi concepută o flecăreală tăcută, chiar dacă „un grup poetic american" compunea poeme silențioase prin simpla întrunire a lui într-o încăpere, unde... tăceau. Dar formele aberante ale nonverbalismului acreditat ca estetic nu ne interesează. Nici un poet nu se mai mulțumește cu sintaxa cotidiană a lucrurilor, acum actul de a scrie presupune o suspendare a cosmosului déja-vu, déja-connu. «Poetul — ne spune filosoful mexican Octavio Paz — rămîne singur, fără o lume de care să se sprijine. E ora recreării lumii și renumirii cu cuvinte a acestei amenințătoare vacuități exterioare : masă, arbore, buze, astre, nimic. Dar și cuvintele s-au evaporat, au fugit. Ne impresoară tăcerea anterioară cuvîntului. Sau cealaltă față a tăcerii : murmurul fără sens și intraductibil, **the sound and the fury,** trăncăneala, zgomotul care nu spune nimic, care doar spune : nimic. Rămînînd fără lume, poetul a rămas fără cuvinte. Cuvintele nu stau într-o parte anumită, trebuie inventate, așa cum în fiecare zi creăm și creăm lumea.» **(El arco y la lira,** 1967, 177). Tăcerea nu mai este spațiul dintre două cuvinte-insule, ci o participantă la semnificația globală a poemului. Tăcerea din poezia lui Mircea Ciobanu este populată de mugurii sensurilor. Încordarea dintre cuvinte și lucruri, eterna tensiune în jurul căreia s-au țesut o multitudine de fantazări și felurite atitudini, capătă la poetul **Patimilor** o soluție incertă, enigmatică, de neprecizat. Am putea zice că sînt reținuți simultan cei doi termeni, lumea cuvintelor convietuind cu propria lor încărcătură de nitroglicerină — tăcerea lucrurilor. La toate palierele poemelor lui Mircea Ciobanu se înregistrează o permanentă fugă de semnificație, poate chiar aceasta este semnificația : neîncrederea în puterile limbajului și încercarea de a transcende cuvintele spre lucruri. Dar nici lucrurile nu mai arată așa cum le știm. O altă lume ni se înfățișează : «Cuvîntul e zăbală / de fier amar — și tac în așteptarea / albastrelor dovezi» **(Mască).**

Demian — personajul din romanul cu același nume de Hermann Hesse — este un inițiat în misterele unui zeu ciudat, Abraxas, care îi ocrotește pe cei ce se dedau reveriilor absolute, zeul curajului de a te lăsa pradă fantasmelor fără primejdia de a te cufunda ireversibil ; Abraxas te ajută să te întorci. Protagonistul poetic al poemelor lui Mircea Ciobanu pare un astfel de Demian care descinde în lumi stranii pentru a se ivi din nou cu cîte o mărturie din spatiile lor : «Zbor deasupra verii. M-ai trimis / lucrului să-i scot, căzut în sine / inima secretă, dar în vis / am uitat de ce și pentru cine.» **(Orașul aflat).** Lui M. Ciobanu lucrurile i se orînduiesc spre a forma uneori infernuri tăcute. Zeul reveriei dictează, astfel, un onirism din care cuvintele au fost un moment izgonite. Dacă într-un paradis al tăcerii numele și lucrurile numite de acestea sînt indistincte, ascultînd de fericirea anarhiilor morfologice, ceva ca în tărîmul miradioniziac al lui Eminescu, într-un iad mut al obiectelor **nu există nici măcar speranța apariției cuvîntului.** Avea dreptate cine afirma că o lume lipsită de cuvinte este insuportabilă, totul surpîndu-se neîncetat. Această lume este străbătută de domni absurzi sau de cite-o pasăre care, cînd să închipuie un augur benefic, cade greoi în mîlul de dedesubt. Dacă imagistic multe din versurile lui M. Ciobanu comunică o liniște, rezultatul psihologic al ei este neliniștea. Fără cuvinte peisajul ia chipul unei mineralogii a spaimei, unde roca pare să fie culminația tăcerii. Întîlnind limbajul, lumea tăcută se pervertește : «...Cu tăcerea / cai delurоși indemnam si păduri nencercate, / degetul gol stăpînea peste pietre și turme — / toate s-au dus, cu arcanul s-au prins în robia / nendurătoarelor, mie viclene cuvinte" **(Ținutul pierdut).** Dacă poetul se arată un agnostic al cuvintelor, o face dintr-o nostalgie după Cuvînt, după Logosul neproferat în fenomenal. Sub veghea întoarsă în sine a Logosului elementele rămîn ostatice unei fizici fără transcendent : «S-a pus la cale piclă și tăcere / Cuvîntul stă-n văzduhuri, neràsfrînt. / Zidiți la nord cu mușchi și verde fiere, / să pot fugi, nici arborii nu sînt. / / Sitarii sorb, din locul mării, lut, / și negru unt, și miez de rădăcină — / pe cînd mă-ntorc și nu-nțeleg ce-aud, / pe cînd tresar la vuiet de ruină.» **(Din locul mării).**

Există o mie și una de feluri de a capta tăcerea într-un poem și este necesar să accentuăm această polimorfie întrucît prea se bate toba în legătură cu „retorica tăcerii" sau cu „tăcerea elocventă", fără ca discuția să treacă de multe ori dincolo de generalitățile ceremonioase. Din felurimea de liniști, poetul mai poate invoca una, cea a zgomotului «care nu spune nimic, care doar spune : nimic» din asertiunea lui O. Paz. E vorba de o retragere în intervalul secret dintre cuvinte și lucruri, în zona-tampon a stimulilor sonori — a foșnetului, a rumorii, a ecoului, a vibrației, a vuietului, a răsuflării, a vaierului, a scîrțiitului de scripeți — acolo unde se fabrică semioza, unde nu există nici lucruri, nici cuvinte, ci doar niște foetuși ai semnelor : «Abia acum, cînd s-ar fi cuvenit / să crape-n pietre inima, de zgomot, / e liniște sub cer — și peste lucruri / cad ploi de ceară verde-abia acum, / cînd bronzul rînduit pentru năvală / și-alama trasă-n surle-ar fi gemut / Trimite-mi, dintre sterpele nisipuri, / în loc de dar, o viperă plăpîndă ; / încercuit, s-aud măcar un foșnet / de solzi răstălmăcit în zvon de scripet — / arcanul ei trimite-mi-l ; căci iarăși / mă tem de pînda care-aruncă-n aer / un zgomot nenceput în alt auz / dar într-al meu crescut ca-ntre coloane.» **(E liniște sub cer).**

Cu altă ocazie, Mircea Ciobanu cedează onoarea actului de a scrie cariului care, ca la Eminescu, e un fragment punctiform al marii tăceri : «Cariul e liber și tînăr pătrunde în scoarță, / prinde-n mandibule fibra, o mistuie crudă, / reci, ale sevei, leșiile-i satură setea — / da, spre izvoarele sevei răzbate și semne / fără-nțeles, pentru vremea dulgherilor, scrie» **(Marele scrib).** Poetul adoptă tăcerea și o înzestrează cu un ritual. E greu de spus dacă aceasta are vreun scop, să zicem poate că astfel Cineva este conjurat să vorbească, să comunice esențiale taine. Poate din exercițiul, din canonul muțeniei să erupă „imposibilitatea probabilă" a iluminării. Dar pînă atunci, așteptarea distilează din licorile amare ale melancoliilor torineze, gen Giorgio de Chirico. Nemții au un termen livresc pentru această atmosferă : **Aenigmatik — enigmatica,** prin care se înțelege și enigma-ghicitoare, și, prin extensie, formulele hermetice cu cheie, și, în sfîrșit, jocul foarte serios al anumitor poezii de a se autoglosa în căutarea sensului fugitiv — acest din urmă element fiind perfect valabil în privința poemelor din **Patimi.**

Precum mai vechii doctrinari ai tăcerii recomandau diferite meșteșuguri întru întărirea virtuții — stropirea unui trunchi uscat, coaserea și descoaserea fără contenire a aceluiași veșmînt, etc. — poetul face gesturi de comunicare cu un interlocutor iluzoriu, pe foaia de scris cea mai efemeră dintre toate : «Am fost poet în vremea lui Ahab. / Vîntul trecea pe deasupra, / îmbătrînind tot mai puține cuvinte spuneam. / Stam între dune, scriem pe nisip / doar pentru vînt, pentru limba și rarița lui / neștiutoare de semne.» **(Vîntul Ahab).** Cu poemul **Vîntul Ahab** (din care noi nu am reprodus decît prima strofă) avem și ultimul text în versuri al cărții. Volumul se încheie cu o proză, **Armura lui Thomas** — unde intenția, simetrică celor enunțate în poezie, se poate extrage din frazele : «Am hotărît să-ți scriu : dar într-un asemenea chip, încît să nu ai niciodată scrisoarea sub ochi — ba nici eu însumi să n-o mai pot reciti după ce voi ajunge la capătul ei. /.../ cînd fila aceasta o să devină neîncăpătoare o voi rupe și azvîrli...» și integrată problematicii tăcerii. Asupra altor aspecte ale **Patimilor** se poate consulta postfața lui Nicolae Manolescu, cu titlul **Armurării,** îndeosebi relativ la misteriosul și enigmatica de atmosferă sau la stilul autorului. Totuși, învederînd aplicațiile critice ale lui N. Manolescu, nu putem să nu ne mărturisim îndoiala cu privire la adevărul judecății : «armura nu e decît motivul central iradiant». Vedem motivul armurii cu toată suita ei de motive-anexe (vestmînt, pavăză, etc.) într-o poziție subalternă. Se pune întrebarea — față de ce ? Rotația semnelor discursului lui M. Ciobanu este mult prea intensă ca să putem fotografia Motivul.

atelier literar
poșta redacției

T. ROȘU: Nu sîntem în măsură să răspundem la întrebarea gravă pe care ne-o puneți (în primul rînd, pentru că, deși vă cunoaștem performanțele în poezie, nu știm nimic despre înzestrările și realizările dv. în celălalt domeniu). În ce privește poezia, însă, trebuie să constatăm, cu părere de rău, că rezultatele pe care le-ați obținut, în răstimpul (destul de lung) de cînd ne scrieți, nu sînt cu totul satisfăcătoare. Nici în privința progreselor înregistrate în acest interval, nici în privința gradului de implicare, în paginile trimise, a talentului și energiei creatoare de care dispuneți, a pasiunii, dăruirii, ambiției, etc. legate sine qua non de o asemenea activitate. Mai grav încă, în ultima vreme, manuscrisele dv. manifestă o evidentă plafonare, lucru „de serie", inerție meșteșugărească, o oboseală, o scădere alarmantă a interesului, tensiunii, mobilității creatoare, etc (din acest plic, n-am putut reține decît „Nu mai am"). Rămîne, deci, să apreciați singur în ce măsură cealaltă preocupare artistică (talentul fiind prezumat) e în stare să vă impună o pasiune mai adîncă (adică totală, exhaustivă !) decît a izbutit poezia (și, deci, să vă exprime mai deplin și să vă aducă bucuriile echivalente !...). Evident, renunțăm (de bună voie) numai la ceea ce putem renunța (dar chiar și gîndul acestei eventualități spune ceva !...). Din ultimul plic, „Problemele poeziei".

G.M. BUC.: Din nou, inflație — două plicuri de făcături lamentabile, descurajante! Despre această lipsă de reținere, de exigență, de ambiție a autodepășirii, etc., am mai vorbit... E trist că nu înțelegeți (cît mai e timp) primejdia unor asemenea slăbiciuni, perspectiva sumbră pe care o deschid. E trist că lectura, contactul studios, creator, cu cartea, n-au ajuns a fi, pentru dv., „o a doua natură", cum se zice, aceea care definește pe poetul și intelectualul adevărat (ce-ar putea fi de pildă, acest „Stynx", — sic ! — pe care-l tot pomeniți ?...).

M. CIORANU: Lucruri slabe, confecționate, semne grele de inerție și plafonare (vezi și răspunsul pentru G.M. Buc.).

A. AMFUZ: E greu de răspuns, în acest spațiu restrîns, problemelor (interesante și judicioase) pe care le ridicați. Cu timpul, lecturile vă vor aduce răspunsurile așteptate, sau vă vor pune în situația să le puteți formula dv. însivă.

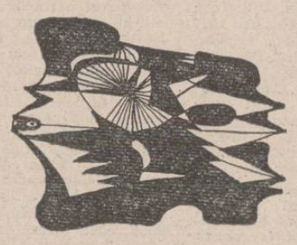

ELV. I: Vă mulțumim pentru sugestii (în mare parte, interesante, generoase). Dar, desigur, lucrurile trebuie discutate mai amănunțit și mai profund.

R. POPEL: Cîteva pagini cevă mai consistente și mai limpezi: „Tristeți", „Poveste în vis", „Mai am de vorbit".

R. ROCA: Inexplicabil de slabe, uscate, inerte. (omul trebuie să știe să mai și arunce din lucrurile care se îngrămădesc în juru-i...).

ANDI G: Semne de inviorare, mai clare în „Zidul", „Premize", „Oameni și păsări".

MIRCEA — TÎRGU JIU: Lucruri promițătoare, încă nefinisate suficient, dar... „hopul" trebuie să primeze ! Vă dorim să-l treceți cu succes și așteptăm veștile cele mai bune.

D. DIAMANT: Din plicul ultim, „Mori de vînt" și „Eroii". Mulțumiri pentru vorbele bune.

RODICA PREDA, E. EANE: („Călători"), **Mariana Ursei, Liviu Bochirez:** Sînt unele semne, merită să insistați.

Victor Albu, Napallion (ceva, în fabulă, dar nu poanta !), **Epla, Constantin Dascălu, I. Savelciuc, Iulian Mocanu, Corin Culcea, George Corobea, Ionel Popoacă, Ionel Țeculescu, Girel Barbu, C. Cerbu, Marinela Dudici, Alina R., Teddy Roman** (ceva mai bine, în „Cînd afară cerul era înnorat"), **Viorel Andreescu, Ion Stan de Săpința, Fanora C. Dani, V. Popescu** (ceva, în „Timpul poeziei"), **Steluța Ispas, Dumitru Bondoc, G.B. Plopu, D.E. Roșca:** Nimic nou ! **Liana Popescu, Virgil Nisus, Darie Macedonie, Teodor Carp, Dan Bogdan, Carmen Duda, Teodora Hașcă** (ceva, în „Spirală"), **Ionel Vișan, Gh. Minculescu** (ceva, în „Perspectivă"), **Ion Cristinescu, Alexa Constantin, S. Codreanu-Canara, Gh. Buru, Paravanis-M., P.V. Munteanu, Sandu Frunză, Toma L. — București, Petru Stoicescu, M. Valerian, Lucian Pop, Filip C. Noiu, Rodica Mandi, Marele Singuratec, Ionescu Cimbrea, Constantin Nicolaescu, Iuliana Șchiopu, Mihai S. Oglinzeanu, D. Trifan, R. Bistran, Gligor Alecu, Liviu Dorin Ignat, Const. Basarab, Erge, Ene Alexe, A.V. Maria, Florentin Smarandache, Ion Acatrinei, Eugen Oiteanu, Alex. Pîrvu-Prundu, Ghiță Ion, Gică Duhalmu, Mihaela Miron, Bucur Ioan, Dan Boc, Ticu Tîrgoviște, D. Sauciuc** (ceva, în „Am 20 de ani"), **A. Relinschi, Iulian Filip:** Încercări de nivel modest.

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Lecția-ntîi

Măcar o dată
Puneți în fața
Cuștii cu maimuțe
Cîteva pietre
Cîteva
Portocale...
Intrați în locul lor
Să vedeți
Dacă vor arunca
Cu pietre
Sau cu portocale...

G. M. BUCOVICIOR

Nu înțeleg

Am și eu asemenea vouă un vis
pe care-l țin închis în colivie
ca pe o pasăre rară
asemenea vouă știu să rid, știu să plîng
și de n-am făcut-o pînă acum
mi-a fost teamă să nu vă sfidez
Nu-nțeleg de ce în fiecare dimineață
trebuie să-mi reamintiți că sînt om
cîtă vreme simt o dorință nebună
de-a da din aripi.

DUMITRU ILINCA ISTRATE

Melancolie

Ce frumos cîntă apa-n calorifer
Ce frumos vine amurgu-n oraș
Mai frumos ca privighetorile
tic-tacul motoarelor
în uriașul
arbore de asfalt
Sufletul meu
becul electric
din gări
iluminîndu-vă fața
înainte de călătorie

MARIN NICOLAE

Gaudeamus

Desăvîrșite vor fi toate lucrările omenești
cîte o rază divină
va cobori pentru fiecare frunte

împlinind un ritual fără greș
ni se vor întîlni mîinile
curate ca două săbii de-argint

să ne bucurăm deci
că neliniștea ca un vierme bătrîn
mai roade o clipă
prin carnea albă și îmbălsămată a poemului.

NELU STANCIU

Undeva, în Noua Guinee...

Undeva, unde nu am fost niciodată,
Printre stînci și valuri
Unde spuma țese voaluri,
Se opresc pe o plajă uitată,
Cu ochii mari deschiși, cu corn rigid,
Balene ce se sinucid.

Pescărușii, cu țipetele lor de corbi
Ingroziți se-nalță și pier

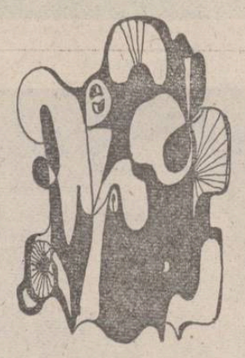

Lăsînd urme de sînge pe cer
Și dîre de lacrimi din ochii lor orbi,
Cînd simt, împrăștiind mirosul lor fetid
Balene ce se sinucid.

Nimeni nu știe de ce-o fac ;
Doar oamenii-s sinucigași
Doar ei sînt disperați sau lași
Nebuni sau proști. Și totuși, zac
Pe plaja uitată, pe nisipul torid
Balene ce se sinucid.

Nu v-ați gîndit, la experiențe nucleare submarine ?
La oceanele infestate ?
La algele radioactivate ?
La insulele transformate în ruine ?...
...Se-opresc pe plaja uitată, prevestind un genocid
Balene ce se sinucid.

SORIN PETRESCU

Oamenii

Oamenii acuză soarele
pentru aripile topite
ale lui Icar
pe mine pentru că
intrînd într-o
florărie
am început să plîng
în fața
însingeraților crini
spunîndu-mi mai apoi
că fapta mea a fost
curată nebunie
și nu sînt tristă
această nebunie
s-ar putea să fie
cea mai frumoasă
parte din mine...

LORENA PĂVĂLAN

Munții cei mai înalți

Cu ajutorul muzicii
mă apăr de cuvinte,
cu ajutorul cuvintelor
mă apăr de singurătate,
cu ajutorul poeziei
mă apăr de moarte,
dar în fața dragostei
sînt fără apărare,
o muzică ucigătoare
îmi pătrunde sufletul,
singurătatea se spulberă
și o pasăre de pradă
zboară deasupra tristeților,
bucuriilor descoperindu-le
menirea de a fi
munții cei mai înalți ai lumii.

BORIS MARIAN

Și steaua aceea...

Ca o lacrimă arde :
fiecare frunză
fiecare cuvînt nerostit...
Ca o picătură de ploaie
lunecînd la rădăcina copacului
te bucuri așteptînd.
Te cred mai frumoasă...
Și steaua aceea
doar palma unui copil poate fi !

SIMION AȘTILEAN

Forme străvechi de cultură românească

Urmare din pag. 1

că Herseni deține știința de a extrage dintr-un studiu de caz noime generale, semnificative pentru întreaga noastră cultură.

Cartea aceasta seamănă oarecum făpturilor bicompozite din imaginația primordială : jumătate e sociologie, spirit pozitiv, teluric ; jumătatea cealaltă e mitologie ,intuiție, gînd înaripat. Mai direct spus, se disting acolo clar două părți compacte ale unui singur tot analitic. Comportamentul recent al cetelor de feciori este cercetat pe viu și desfășurat în ceea ce autorul numește „interpretări psihosociologice". Formația dintîi a lui Herseni transpare aci peremptoriu în diverse chipuri. Așa aflăm că, în cunoscuta-i lucrare despre călușari, lui Romulus Vuia i-a lipsit tocmai imaginea și conceptul de *grup uman*. Privirea de sociolog ni se descoperă însă în toată specificitatea mai cu seamă prin atracția vădită față de organizarea cetei (cu rolurile și ierarhiile ei) și față de relațiile dintre ceată și sat. Existența unui control reciproc între ceata de feciori și restul satului și, în consecință, marea importanță atribuită cetei cu manifestarea ei principală, colindatul — iată aspectele puse în lumină la acest nivel al cercetării. Era necesară relevarea lor ? Fără îndoială. Mai întîi, aceste aspecte nu sînt deloc banale, altfel n-ar fi lunecat pe lîngă ele figuri respectabile (Ion Muslea, Petru Caraman), cărora le-a lipsit de asemenea, ca și lui Vuia, perspectiva sociologică. Apoi, importanța socială, pe cît de disimulată pe-atît de mare, a cetei de feciori reclamă ca temei timp îndelungat, istorie. Ca să aflăm funcția instituției va trebui deci să întoarcem îndărăt „uriașa roată-a vremii". Și dintr-odată atmosfera se schimbă : din sociologie intrăm în mitologie. Procesul analitic înaintează acum indirect, pe seama colindelor, interpretate ca relicve orale. E vorba de patru sute (!) de colinde adunate personal de autor între 1928—1938 și însoțite de fotografii și hărți (După cîte știm, materialul așteaptă lumina tiparului ; am dori s-o vadă cît mai curînd). Pe întreg traiectul, comentariul se arată demn de cea mai pretențioasă hermeneutică. Expresii din colinde sau gesturi ale cetașilor sînt decodificate în funcție de ansamblurile verbale și comportamentale în care se află urzite, sînt comparate în spațiu și timp, sau valorificate deopotrivă analitic și sintetic. Așa, bunăminte, verbul „a sări" dintr-o invocație aparent bizară către Sf Ion, este luat drept „a fecunda". „a face să rodească" (pămîntul, codrul), sens viu în semantica din Țara Oltului, întărit și de apariția frecventă în colinde a Sf. Ion sub chip de cerb, recunoscut la rîndu-i ca o zeitate precreștină. Altă dată, o întîlnire între Dumnezeu și Sf. Petru este tălmăcită în termenii particulari în care își dau bineț oamenii din partea locului. Astfel de interpretări sînt înlesnite de apartenența prin nastere și copilărie a interpretului însuși la lumea pe care o înfățișează. Faptul poartă o semnificație specială. În antropologie și în sociologie s-a recomandat adesea inserarea empatică, integrarea cercetătorului în grupul uman cercetat. Este ceea ce s-a numit metoda „co-participării" sau a „observării participative". Traian Herseni n-a fost nevoit să depună vreun efort întru atingerea acelei stări. Cunoașterea, în cazul său, a însemnat mai mult decît un act empatic : el *a trăit* cultura pe care ne-o tălmăcește, singurul efort, înlesnit de trecerea timpului și de experiența acumulată, fiind acela de detașare profesională.

Ce concluzie se sloboade la capătul acestei întreprinderi ? După un lung excurs *à rebours* — pildă a unei tehnici folosită și aiurea, dar care la noi s-a numit în chip inspirat „arheologie socială" — cetele de feciori și colindatul apar drept vestigii ale unei străvechi instituții de inițiere a tinerilor necăsătoriți, care a existat în societatea traco-geto-dacă. Instituția era legată în plan spiritual de cultul unei Zeițe-Mamă cu Fiul său, ceea ce înseamnă că faptele aveau loc în epoca de trecere de la matriarhat la patriarhat. Așa ar arăta doar imaginea simplificată a pantheonului geto-dac, în sfera acestuia forfotind o mulțime de alte zeități, diferențiate după regn (dendro-, zoo-, antropomorfism), dar și după mediul geografic (cultul soarelui la cîmpie, al bradului sau al codrului la munte). Acum un veac numai Poetul cuteza a-și închipui mai lămurit acea lume demult apusă („Și ca zugrăviți stau zeii în lumina cea de soare" — adunați în codri, sau din cupe bind „aurore cu de neguri albe spume"). De-atunci ea a prins conturi din ce în ce mai autentice. Lucrînd întru recompunerea ei, adică întru împlinirea imaginii ce trebuie s-o avem despre noi însine, *Forme străvechi* vine ca o carte fundamentală pentru ființa românească de oricînd. În secolul al XIX-lea, B. P. Hasdeu făcea prima mare breșă în dogma latinistă, făurind totodată un adevărat program de reconstituire, conform rațiunii științifice, a universului spiritual al dacilor. Cartea lui Tr. Herseni se așează drept o izbîndă pe linia acelui program. Prin disciplina argumentării și prin mesaj, ea poate sta alături de *Getica* lui Pârvan, cu care e în bună măsură complementară. Chiar și ca dimensiuni, dacă adăugăm și materialul documentar-empiric, *Forme străvechi* atinge monumentalul. Deși acoperă în comentariul său arii întinse din culturile slave, mediteraneene, indo-europene (folosind și datele unor comparatiști ca M. P. Nilsson, H. Jeanmaire, G. Dumézil ș.a.), la ceasul concluziilor Herseni se întoarce de unde a plecat. El nu acceptă ideea de filiație decît atunci cînd materialul indigen i se pare insuficient. Autohtonismului său îi găsim două motivații profunde, ambele întemeiate pe cunoașterea esenței culturii „poporane" și a dinamicii acesteia. Citim mai întîi, în *Forme străvechi* : „În domeniul culturii poporane de pretutindeni, din pricina caracterului ei conservativ, de îndărătnică rezistență la influențele din afară, aceste populații străvechi — «oamenii primitivului», cum se exprimă N. Iorga cu intuiția genială a lucrărilor — dau aspectul fundamental, mai exact cîmpul, fundalul peste care se suprapun și se întrețes toate elementele ce vin în urmă". Or, în privința poporului român, nu încape discuție că el își are rădăcinile în spațiul în care trăiește și azi, cultura sa avîndu-și deci matca proprie. În al doilea rînd : „Nici un popor nu păstrează și nu împrumută elemente de nici un fel, decît cu totul superficial și trecător (pe modelul modei, nu al datinei), dacă ele nu corespund unor nevoi proprii, de natură structural-funcțională". Neted vorbind, nu vedem cum aceste postulate ar putea fi contrazise.

Un interes maxim deșteaptă studiul acesta și în ordinea metodei. Dezamăgit de predecesorii săi, care atunci cînd studiau un obicei îl fărîmițau în elemente componente — obiecte, motive, gesturi, momente rituale — împrăștiindu-le apoi originea prin diverse culturi (celtică, indică etc), Herseni socoate instituția cetelor de feciori un „complex etnografic", ireductibil la părți. Ridicată la rang de normă, ideea tulbură, dacă ne gîndim că mitologia comparativă, ca să nu mai vorbim de studiul ornamenticii, sînt întemeiate în principiu pe morfologism și pe circulația motivelor. Și pare firesc să fie așa de vreme ce difuziunea culturală pornește în general de la nivelul motivelor, al elementelor. Rămîne totuși un bun cîștigat că ori de cîte ori obiectul de studiat e un *complex* cultural, singura metodă fructuoasă va fi integralismul propus de Tr. Herseni.

În totului tot, *Forme străvechi de cultură poporană românească* e un model de erudiție, de forță intelectuală, de echilibru între metodă și teorie. Ea se așează între acele cărți exemplare, care îți dau un sentiment de mîndrie știindu-te cetățean al culturii în numele căreia au fost scrise.

Desene de Daniela Stingă

Orice carte bună...

Urmare din pag. a 3-a

de față nu este suficient a ne impune doar ca o cultură națională. Este nevoie să lucrăm solidar spre a impune în atenția lumii acest spațiu cultural sud-est european pe care am văzut că-l ignoră cu sistem comparatismul literar occidental, negînd, de fapt, această „a treia Europă".

Într-un referat solicitat pe marginea tezei de doctorat a lui Mircea Muthu despre **Literatura română și spiritul sud-est european** atrăgeam atenția că ceea ce ne lipsește în momentul de față este o imagine unitară asupra acestor literaturi din sud-estul european, pe care încă și noi, cei de aici, le ignorăm în unitatea lor, și care se ignoră practic între ele sau se cunosc sumar. Mulți din intelectualii români, greci, bulgari, iugoslavi, albanezi au doar foarte vagi noțiuni unii despre cultura celorlalți, mulțumindu-se să-și întemeieze cultura generală pe cunoașterea literaturilor occidentale. Trebuie să ajungem la cunoașterea literaturilor noastre. Trebuie să ajungem la conștiința a ceea ce a dat lumii această zonă, la ceea ce promite a dărui lumii, cu iminență, de la un ceas la altul. Un premiu Nobel pentru Ivo Andrici sau Seferis trebuie privit ca un început de notorietate și de recunoaștere nu numai a literaturilor naționale respective, ci și a acestui spațiu în integralitatea lui. La fel, notorietatea cîștigată de un Tvetan Todorov și marele fenomen de pătrundere a culturii române în dinamica vieții culturale universale, asupra căruia m-am oprit mai sus. Acum patru ani, la Belgrad, la o reuniune europeană de critici literari, mi-am îngăduit profeția să afirm că sud-estul european, socotit cîndva butoiul de pulbere al Europei, îi va reveni de aici înainte o altă funcție, tot dinamitardă, dar pozitivă pe planul culturii. De aici vor porni, cum au și pornit, mari inițiative renovatoare, care vor zgudui inerțiile prin puterea lor de șoc, dar și reclădi prin forța lor catalizantă, sintetizatoare.

Revenind la protocronism, ce avem în vedere ? Considerarea neignorabilului, deci o lume ceva mai mare decît cea occidentală, care, chiar dacă nu e periferică — și nu e periferică ! — nu reprezintă totuși toată lumea, nu e lumea toată. Occidentalii ne-au expediat dîncolo de frontiera culturii lor, socotindu-ne un rest. Cam mare rest : Circa 90 la sută din culturile lumii !. Fanarioții și succesorii lor ne-au făcut teoria restului, au încercat să ne inculce confortul restului, farnientele amar al periferiei : „Nous sommes ici aux portes de l'Orient, où toute e pris à la légère." Dar am putea să ne luăm și în serios. Protocronismul propune o lume mai largă, o lume fără centre și fără periferii, dreptul oricărei culturi de a crea modele, dreptul oricărei culturi de a se elibera de tirania modelelor general acceptate și de a-și croi un drum mai scurt spre sine-însuși.

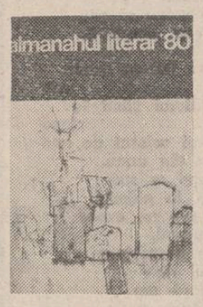

A APĂRUT

Almanahul literar '80

Cartea rară

Urmare din pag. 1

trelor prețioase, o raritate bibliofilă. Eleganța cărții tipărite în Franța acestor veacuri, prezentă la noi, ar putea ajuta și la înțelegerea elegantei primelor noastre tipărituri.

De altfel, în această expoziție sînt prezente aproape toate marile noastre cărți fundamentale pe care se sprijină limba română, odată cu afirmarea ei în cult și legislație prin Matei Basarab și Vasile Lupu și apoi prin epoca brâncoveană. **Noul Testament** de la Bălgrad, **Cazania** lui Varlaam, **Îndreptarea Legii, Biblia** lui Șerban Cantacuzino, de la apariția căreia se vor împlini deceniul următor trei veacuri, pe lîngă tipăriturile lui Antim Ivireanul din timpul lui Constantin Brâncoveanu sînt o parte din minunatele comori de valoare nepieritoare prezente, în ciuda ravagiilor ce au trecut prin vremi peste noi, aici, în preajma noastră, modelînd conștiințe, luminînd viața morală și spirituală a cărturarilor și prin ei a poporului nostru. O carte frumoasă, tipărită la București de către Antim Ivireanul în anul 1699, prezentă în expoziție se cheamă **„Carte sau lumină"**, cartea fiind într-adevăr lumină care luminează în interiorul conștiințelor, pentru ca oamenii să devină mai buni și mai de omenie, mai îngăduitori unii cu alții, gata de a priveghea la mai buna rînduială morală a vieții întregii națiuni.

Un scriitor de seamă european, prieten al țării noastre, Herbert Günther, ani de zile președinte al societății bibliofililor europeni de după război, vorbea într-un eseu despre rolul imens al cărții în apropierea dintre oameni și națiuni. Cu prilejul deschiderii acestei expoziții aș socoti potrivit să ia ființă **Societatea bibliofililor din România** care ar cultiva grija față de cartea rară, față de cartea bună, cartea sau lumina prin care ființăm, mai buni și mai frumoși pe pămînt. Virgil Cândea, care a deschis și expoziția și din cărțile bibliofile ale căruia sînt și expuse, apoi Șerban Cioculescu, prezent cu cartea rară aici, și ceilalți cărturari bibliofili ar putea alcătui simburele acestei societăți a bibliofililor români, care ar continua — după cîte știu — un cenaclu al bibliofililor, deja existent. Ar fi de asemeni potrivite aici, în această expoziție, de organizat discuții asupra frumuseții grafice a cărților tipărite cu veacuri în urmă și astăzi, ar fi multe de deprins din eleganța și sobrietatea celor vechi. Un recital de poezie și muzică, de nobilă ținută, ar fi aici de asemeni edificator.

PREZENȚE SCRIITORICEȘTI

Constituirea organizației proprii a Frontului Unității Socialiste la Uniunea Scriitorilor

În prezența unui mare număr de scriitori și lucrători din diferite organisme ale Uniunii, vineri, 14 decembrie 1979 a avut loc constituirea organizației proprii a Frontului Unității Socialiste de la Uniunea Scriitorilor. Despre semnificația acestui eveniment văzut în lumina propunerilor făcute de secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu cu privire la creșterea rolului Frontului Unității Socialiste în viața social-politică a țării și îmbunătățirea organizării sale, a vorbit **Ion Hobana**, secretarul Comitetului de partid al Uniunii Scriitorilor.

Cei prezenți au ales prin vot Comitetul organizației, alcătuit din tovarășii **Vlaicu Bârna, Ana Bârzeanu, Mihai Chicuș, Mircea Ciobanu, Aurel Covaci, Gerhardt Csejka, Andriana Fianu, Ingrid Fulga, Mircea Micu, Vlad Mușatescu, Ion Larian Postolache, Magdalena Popescu, Viorica Georgina Rogoz, Tudor Vasiliu, Romulus Vulpescu.**

În prima sa ședință, Comitetul a ales biroul de conducere, în următoarea componență : **Mircea Ciobanu** — președinte ; **Vlad Mușatescu** și **Viorica Georgina Rogoz** — vicepreședinți ; **Andriana Fianu** — secretar ; **Ana Bârzeanu, Aurel Covaci** și **Gerhardt Csejka** — membri.

Cercurile vieții

Urmare din pag. 1

de pildă, poezia intitulată **Mica autobiografie**, unde aflăm o complicată bucurie a sinelui, ce pare a deriva tocmai din rezistența ironică a poetului în fața tentantei posibilități de a-și dizolva pe deplin personalitatea în visul pur al literaturii : „Am fost și rămîn fiul străzii, / Știu

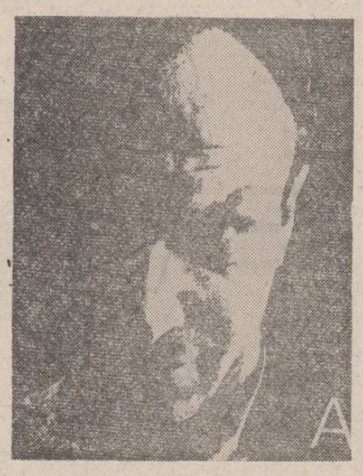

mii de povești — dar nu mă trădați ! — deșucheate, / Mă uit surizînd, la cei ce-și plivesc iarba ogrăzii / Și trec, fluierînd, hipnotizat de-nureita Hecate. / Îmi place asfaltul cuprins de tunsori, încins de călduri, [...] Salut cînd pe X, cînd pe Y — politicos. / Așa cum se cere, după tipic, / Mulți mă privesc ca pe o haină : pe față, pe dos, / Li-s ochii ocheane întoarse în care sînt groaznic de mic". Și într-o altă excelentă poezie (**Peisaj**) aflăm o nuanță asemănătoare : „Eu cred că era către cinci, către șase / oricum — era către seară. / Luceafăru-n pînză albastră tăiase / ogiva-i din veci. Mesteceni de ceară / fosneau somnoros. Iar piriului-șarpe, / șuierul, vaierul cum îi crescuse. / Pluteau fără noimă, dar clar pe / spumele cerului, / cîteva stele-meduze. / Erau necesari și trei corbi. / Iată-i, acuma, în zare. / Fanatici și orbi / lunecă în disperare". Apare și autoironia : poetul declară că, pe „catifeaua nisipurilor", scrie „povești nemuritoare". Într-o **Compoziție**, ironia țintește însăși activitatea de a echivala realitatea obiectivă prin ficțiuni. După ce amintește etapele unui „mare război" dus de soldații de plumb, poetul încheie : „A fost un război năpraznic și mare. / Cronica lui am scris-o-n caiet. / Așa cum o cîntă orice poet. / Și-acuma mă duc la culcare".

Și în afara ironicelor detașări, ce maschează emoția doar pentru a o face mai vizibilă, aflăm versuri de reală vibrație. Să citäm, în primul rînd, poezia intitulată **Moara**, în care înclinarea poetului pentru fluidizarea metaforică a sentimentului curgerii timpului, capătă o concretizare superlativă : „Macină moara, fără oprire, / Apele vremii o-mping înainte, / Toate le schimbă în amintire : / Gheața din lacrimi, iubirea fierbinte. / / Macină moara, astimpăr n-are. / Toate le sfarmă, pe îndelete / În praf preschimbă tot ce e mare / Macină moara cu ură și sete. / / Macină moara, fără oprire. / Ei măcinarea i-a fost ursită / Face din toate făină subțire — / Pentru uitare, ori pentru pită ? / Dar și peste moară e scris să vină / Ziua aceea fără iertare, / Cînd o s-o macine, pînă-n ruină, / O altă moară, cu mult mai mare". Elemente simple se îmbină miraculos, sugerînd virtejul vertiginos al vremii.

Alte poezii memorabile fac parte din categoria elegiilor, mai întotdeauna temperate de vagi accente ironice. Imperfecțiunea iubirii, cuvintele ce ucid dragostea, regretul muzical al sfîrșitului, visul vegetal al pierderii identității — iată cîteva dintre emblemele acestor poezii. Citäm din **Cu iarba și cu floarea,** cîntare lentă a amintirii : „Mi se copilărește iar sufletul. Mereu / cu iarba și cu floarea ivite-n primăvară, / părelnic mi-e mai simplu, dar necuprins mai greu / cînd șarpele-amintirii mă-mpresoară, / ciudat piton ce-mi frînge trupu-n vreme / pe frunzele căzînd din calendar / și netrăite clipe vor să cheme / privelești, în privire, de cleștar, / nedescifrate povestiri din care [...] zăresc un pisc de munte, un vag crîmpei de mare".

Cîteva poeme au nuanța unor balade, ce imaginează mici parabole despre destinul poeziei și al solului psihic în care germinează acesta. Semnificativ este, de pildă, **Revelație,** unde tema vieții ca teatru cunoaște o expresivă întrupare, sau **Nostalgie,** melodioasă închipuire a unui centaur care năvălește într-un oraș modern — metaforă a poeziei ce se izbește de realitatea dură.

Un **Jurnal literar 1957—1967,** apărut în 1967, însumează contribuții critice de diverse facturi, semnificative nu doar prin desfășurarea elegantă a argumentelor, ci și prin expresia strunit poetică a scrisului. Comentînd scrierile unor autori pe care îi consideră valori incontestabile, Al. Căprariu găsește formulări pregnante, ce au mai totdeauna vagi reverberații lirice, recurgînd adesea și la apropieri ce arată întinse lecturi. Se ivesc astfel eseuri remarcabile, a căror relativă autonomie față de punctele lor de plecare le dă rezistență. Iată un fragment din eseul intitulat : **„Tableta argheziană"** : „Citindu-l pe Arghezi, mi-am reamintit de Spinoza. Filozoful șlefuia lentile — muncă obscură, migăloasă, de precizie, salutară pentru vederea omului. Tableta arghezian face aceleași oficii : ne clarifică privirea, ne deprinde cu adevăratul contur al lumii...".

O atrăgătoare carte este **În timp ce Pămîntul se-nvîrte** (1976). Spre deosebire de alți autori ai unor însemnări de călătorie, pentru care voiajul înseamnă, în primul rînd, prilej pentru o avidă observare a amănuntelor materiale, Al. Căprariu voiajează îndreptîndu-și atenția mai ales asupra modificărilor care intervin în conștiința sa. Rezultatele sînt excelente : în locul unui ghid travestit al unor muzee și ale unor locuri pitorești ale lumii (cum sînt nu puține însemnări de călătorie) se obține o scriere ce are spiritul unui jurnal intim. Călătoria devine un pretext.

În timp ce Pămîntul se-nvîrte are, astfel, structura unui roman cu un singur personaj. Aceasta fiindcă elementele documentare sînt net covîrșite de datele despre însuși călătorul : personaj reflexiv-ironic și în același timp liric; privire ce caută dedesubturile lucrurilor printre care trece. Efectele atitudinii degajate a autorului, în care ironia subterană depășește locurile comune ale publicisticii, sînt favorabile. De la un anumit punct al lecturii, cititorul recunoaște că nivelul obișnuit al cărților de călătorie a fost depășit și urmărește cu interes evoluția unui personaj autentic, cu o certă înclinație pentru reflecția moralistă, vag ironică, dar care nu refuză nici concentrarea lirică a experiențelor sale, nici meditația pe marginea literaturii, adică a cuvintelor care încearcă să cuprindă și să explice lumea.

CĂLĂTORIE IN URIAȘ

se dedică
Anului Internațional
al copilului — 1979

a Am pus piciorul în pământ
la margine de somn și viață
nehotărît și aiurînd
cînd zorii m-au izbit în față ;
prin roua ierbii fericit
fugeam să mă-ntîlnesc cu mine
și doar o dată am privit
casa-mi ascunsă de coline ;
cinci mii de dealuri am trecut
și mă-nsoțeau mereu doi fagi
plîngînd un plîns demult pierdut –
să ne întoarcem la cei dragi.
Sub soarele dogoritor
tot colindînd văzum cîmpie
și brusc fantasma fagilor
intră-n pămînt cu ani o mie.

b Bolnav de spații uriașe
toți porii-mi erau ochi și guri.
de-o parte argintau orașe
de alta arămeau păduri ;
de sete și singurătate
m-am aplecat să sap în lut
un adăpost – izvor – cetate –
sub arșiță – un unic scut,
dar cred că nici n-am apucat
să rup o frunză ori o floare
cînd bărăganul răsturnat
mi-aluneca de sub picioare
și se surpa din unghiul drept
în cerul din antichitate
iar eu visam să mă deștept
din patul dus pe roți dințate.

c Cînd m-am trezit dorința mea
de mult ce se copilărise
pe coama codrilor trăgea
cu trupul meu un nor de vise.
Ci fulgere arau pe cer
și se vedea sub brazda lor
cum surzi dragoni de foc și fier
mușcau din carnea stelelor
Sub bolți armate visătoare
se auzeau cioplind mereu
o scară de suit în soare
ori la palatul unui zeu.
Ploaia a stat, am lunecat
pe curcubeu ; fugea pădurea
și-n cîmpul gol nemăsurat
plantam priveliști de aiurea.

d Dar marea verde de trifoi
cu soarele ce învirtea
burghie lungi în frunze moi
parcă băteau în tîmpla mea ;
și brusc din aer apăru
în liniștea universală
un turn de carne-n forma U
cu ușa cît o catedrală ;
cînd m-am îndepărtat de el
să-i văd statura, s-o măsor
văzui în mijloc un tunel
cu bolta ștearsă lung de nori.
De cînd rîvneam un minunat
prilej spre nu știu ce oraș ?
Ci turnul mi s-a revelat
drept-talpa unui Uriaș.

e Emoția că s-ar putea
să intru (cum aș fi rîvnit
în ființa tatei – cînd dormea,
prin pieptul larg descoperit)
mi-a dat un brînci. Eram acum
mai fericit ca orișicînd
căci flori mi se-așterneau în drum
iar ce făceam, făceam visînd.
Pantere, tigri, lupi și lei,
pitoni cît grinzile de groși
se gudurau sub ochii mei
iar vulturi mari cu ochi geroși
mă ridicau atît de sus
încît cînd soarele intra
sub orizontul de apus,
și răsărea-n privirea mea.

f Fericirea n-are
nici un fel de lege
peste orice stare
fericirea-i rege.
Munții de argint,
aerul de aur
zboară călărind
Făt-Frumos – centaur
Unde-alergi copile,
întrebam atunci
merg să caut zile
fericirii, lungi !
M-a purtat astfel
Vîntul somnoros
pîn-la un castel
alb, rotund, de os.

g Gîndind că marele palat
la care am ajuns era
genunchiul nesfîrșit bombat
al omului din altă stea
am poposit ca să admir
trecutul nostru cel mai vechi
ci glasuri dulci de la nadir
sculptau în pardoseli urechi,
pămîntul era transparent
și se vedea la mii de ani
un ochi rîzînd pe firmament
și-n raza lui plîngînd vulcani ;
din murii lustruiți perfect
țîșneau columbe sidefii,
sub aripi ascunzînd copii
cu ochii reci ca un concept.

h Hotar nu mai văzui atunci
dorinței mele de-a zbura
cu stolu-naripat de prunci
care lăsau pe fruntea mea
un nimb extatic de culori
din mii de sunete țesut
și coridoare de candori
în care să mă pierd am vrut ;
pe bolți ardeau egali și ficși
sori care noaptea nu apun
și umbrele strigau la sfincși
că vor fi puși pe guri de tun
Iertat de foame și de muncă
trăiam un gînd mereu la fel
pasăre, înger ori nălucă
pe-un timp egal numai cu el.

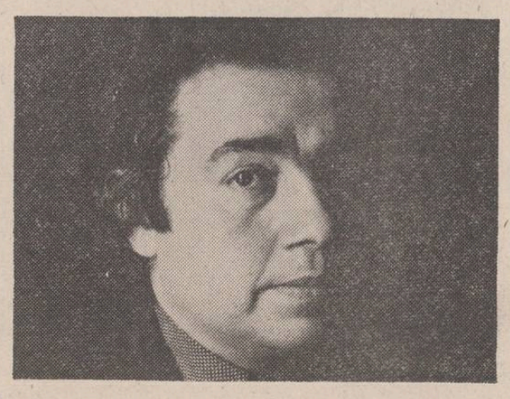

Gheorghe Pituț

i În ochii mei înainta
numai peisajul, timpul nu
și dintr-un cer de peruzea
privirea tatei mă văzu
fără să știu ; un dor adînc,
precum al apelor de maluri,
m-a răscolit încît să plîng
căci scindură păream pe valuri ;
pluteam de mult fără dorinți
în largul fluviului roșu,
chiar de-aș muri, lîngă părinți
m-aș vrea cînd va cînta cocoșul.
Uitarea celor care-ajung
să intre vara-n Uriaș
crește ca somnul cel mai lung
prin care fug păduri, nu pași.

j Jalea că n-o să pot ajunge
să ies la malu-nmiresmat
din singe căci pluteam pe singe
de Uriaș învolburat
m-a smuls din starea de lentoare
și-am început să dau din mîini,
pe țărmuri se scăldau în soare
fecioare-n poza unor cîini
deodată am simțit că pot
să merg la pas ca pe pămînt
dar malul era tot un bot
de cîine furios lătrînd
un strigăt – care nu era
al meu – din gură mi-a scăpat
și-am auzit în vocea mea,
un straniu glas ca de bărbat.

k Kokytos – riul plîngerii
credeam că este sau a fost
apa la care îngerii
veneau să plîngă fără rost ;
dar nu plîngeau de starea mea
căci ei tînjeau să fie – Eu
cînd toată ființa mea rîvnea
a fi ca ei, a fi chiar zeu.
Le-am dat să bea din pumnii mei
culoarea vieții cea din riu
și într-un vifor de scîntei
se transformară-n lunci de grîu.
Atingerea de ei mi-a dat
o forță nemaicunoscută,
din morți părea c-am înviat
în timp ce moartea bea cucută.

l Leul acela din Nemea
era un țînc pe lîngă mine,
pornii deci să-mi găsesc femeia
pe fluviul în serpentine ;
din arborele vieții sfînt
făcusem arcuri și săgeți,
asemeni celor de pe cînd
trăiau în lume daco-geți ;
Am dat de-un crîng nemărginit
cu arbori lungi ca raza lunii
și-un stîlp trecînd peste zenit
stringea la poala lui nebunii ;
doi munți împotriviți regal
păzeau adînc o apă vie
care țîșnea prin stîlp, egal
în cer cu stele și tărîe.

m Mai mult satir decît voinic
cu veștezi ochi și cu scufie
un om se străduia peltic
să-mi fie martor la pețiie
și-mi arăta pe cîmp dansînd
păduri de fete despletite
ce dispăreau apoi pe rînd
în umbre limpezi de răchite,
ci ramurile plîngătoare
încolăceau fantasma lor
precum divine tiritoare
se-nvîrt pe nervii razelor ;
acestea-s cele mai frumoase,
îmi explica bătrînul țap
dar numa-n codrul de mătase
putem să le venim de hac.

n Nu mi-a plăcut acest calic
gata mereu de ajutor,
eu eram tînăr, el–nimic,
instinct bolnav și cerșetor ;
în loc de gură avea bot
în loc de tălpi avea copite
și-n umerii lăsați de tot
intrau și sucombau termite ;
capu-i era o piatră arsă
pe la ospețe de tîlhari
părea că noaptea se revarsă
prin ochii săi dreptunghiulari
Iar cînd ridea cu gura sa
neauzit, oriental,
dintre gingii te fulgera
un singur dinte ros, de cal.

o Omul care sunt
drumul care ești
au un legămînt
sfînt ca în povești.
Malurile tale
fluviu suitor
lunecă la vale
tu curgi spre izvor ;
apa ta străbună,
singele curat,
niciodată luna
nu le-a argintat ;
de ne-ar fi zărit
cum urcăm spre foc
ne urma subit
ca-ntr-un nenoroc.

p Pămîntul care m-a-ndurat
în sînea lui era mai viu
decît acel înmiresmat
și cosmic și obștesc sicriu
pe care oamenii-l iubesc
căci poartă-n el pe bunii lor,
însă aici un vînt ceresc
cără chiar marea spre izvor

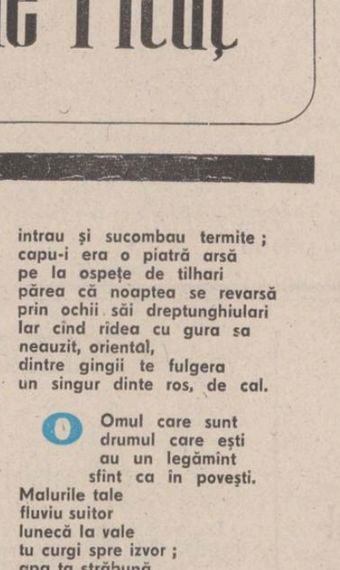

Desene de Raluca Grigorcea

în fluvii mari și suprapuse
ca drumurile-n țări de seară ;
înaintau și stele apuse
ca să se-nzdrăvenească iară
și tot ce suflă și-nverzește
în marea sete de a fi
urcau în șiruri lungi, orbește
spre țărmurile inimii.

r Răcoare mi-a venit întîi
și sare-n apele pupilei
iar de la creștet la călcîi
fiorul nesfîrșit al milei.
Veneau popoare călătoare
să-și încălzească inima
la inima precum un soare
al dragostei ce le-nvingea.
În cor copiii lumii toți
cîntau un cîntec fără moarte
și-o mînă rînduia pe bolți
stele ca literele-n carte
și răsărea ca în extaz
cuvîntul scris cu purpură
pe cer cum nu se vede azi
iubiți-vă, iubiți-vă !

s Savantul a venit și-a spus :
aici trăiți în adormire,
veniți să vă arăt mai sus
adevărata voastră fire,
aici voi doar ați vegetat,
și dragostea fără de ură
oricît v-ar fi apropiat
v-a-ndepărtat de la natură ;
inima-i templu monstruos
dar nici nu-i templu, ci eroare –
colos mîncat de alt colos
distrîndu-se la vînătoare ;
de-aceea vă învinge mila
ce vă mărește neputința,
veniți să vă îndrept senila
credință, învățînd știința !

t Tăcerea s-a lăsat – beton
apoi ca răii și ca hoții
în zilele lui Babilon
ne-amestecarăm toți cu toții ;
întîi ieșiră din mulțime
niște roboți îngălbeniți
(cîntînd și fals și fără rime)
urmați de cîțiva răzvrătiți ;
apoi urmară alchimiștii
și astrologii cu breton
dar grosul îl formau copiștii
din casele lui Faraon.
Dar cei mai mulți au stat pe loc,
la țărmurile inimii,
convinși că vor avea noroc
de nu vor ști ce va veni.

ț Țința Savantului – spunea,
era să scoată la lumină
lumea – să uite inima
și „troaca" dragostei, divină.
Abia rostise acest gînd
și nesfîrșitele armate
ale mulțimii fremătînd
îngenunchiară indignate.
Un demon care m-a-nsoțit
de cînd îmi deschisesem ochii
mă-npinse-nou și răzvrătit
de ceata științei să m-apropii.
Chiar de-aș ajunge în pustiu,
la tainele înfricoșate,
doresc să văd și vreau să știu
dacă Savantu-avea dreptate.

u Urcarăm într-un yacht ușor
cu-nvățătorul stînd la cîrmă
sub cerul colorat de nori
aprinși de inima din urmă.
Pe drumul singelui în sus
cred c-ajunsesem la plămîni
și ani poate ne-am tot expus
ingrozitoarelor furtuni.
Cu cît urcam ne despărțeam
brutal de sufletul naiv
și pentru-ntîia oară am
văzut că-s trist fără motiv.
Cum navigam, planau invers
albi vulturi duși ca de-un cîrlig
și-am înțeles că-n univers
va fi din ce în ce mai frig.

v Vigoarea ne cam părăsea
cu cît ne-apropiam de bulb
și se răcea și inima
ce-o moștenisem de la vulg.
Cînd am ieșit din jugulară
viteza vasului scăzu
și fețele ni se schimbară
căci ne primise cugetu'.
Un far cu laseri priveghea
deasupra marelui fiord
și-nțelegeam că viața mea
intră cu polii către nord.
Subțiri, clădiți din bare stranii
localnicii păreau schelete
cu diametrele la cranii
cît roțile de biciclete.

x Xenon, paloare și azur
adăposteau un zeu-ascet
decît orice concept mai pur
și decît piatra mai concret ;
din capul Uriașului –
ermetic, nesfîrșit Olimp
prin bărbăția gîndului
creșteau materie și timp.
Apoi am reușit să văd
un diamant înaintînd
ca fulgerul lăsînd prăpăd
în urma lui un flutur-gînd
Traseul gîndului speram
printr-un ochean să-l înțeleg
și într-o clipă un ocean
crescu, trăi, pieri întreg.

y Yachtul pierise sub ninsori
iar noi voiam să fim primiți
de băștinași bănuitori
strigînd : „nu sunt filopoliți",
ei intuiesc dar habar n-au
nici unde merg nici cine sunt
cînd noi gîndeam ei se iubeau
ca sclavi de carne și pămînt ;
„Să-i dăm deci razelor lăuze !",
spuneau, și brusc mi-a înghețat
surîsul dureros pe buze
căci însemna că-s exilat.
Deci într-un vultur transparent
voi fi-mbarcat mai mult cu sila
și gheața unui continent
îmi va aprinde-n suflet mila.

z Zburarăm la-nceput pe străzi
ca-ntr-un salut
pentru-acei frați
mergînd pe drum ca la parăzi
mereu perfect încolonați,
chiar casele în urma lor
și cîini și brazi înzăpeziți,
mărșăluiau ca un popor
teleghidat de sateliți ;
sub stelele orașului
căzînd pe goluri și planînd
pe-o nară-a Uriașului
am fost împinși către pămînt.
Cînd m-au găsit la pieptul verii
dormind în lanul de secară
miliția și pompierii
spuneau că vin din altă țară.

mapamond

INTERVIUL NOSTRU

cultura românească în lume

LUBICA VYCHOVALA: „Traducerea «Crailor de Curtea veche» a fost cel mai sever examen al meu de limba și literatura română"

— Lubica Vychovala, cu ce ocazie în România ?

— Am venit într-o vizită de documentare ...pe cont propriu. Mi-am cumpărat trei geamantane de cărți, am mai primit, de asemenea, multe din noutățile editoriale, am avut onoarea să fiu primită de către tovarășii Laurențiu Fulga — vicepreședintele Uniunii scriitorilor, Valeriu Râpeanu — directorul editurii „Mihai Eminescu", Cornel Popescu — redactor-șef la editura „Cartea Românească". M-am întîlnit cu foarte mulți scriitori ; au fost întîlniri foarte utile pentru mine. Dar eu revin la București pentru că îl iubesc, pentru că de cîte ori mă întorc la Bratislava, mi se face dor de prietenii mei din România.

— Trebuie să precizăm pentru cititorii revistei „Luceafărul" că sînteți traducătoare de literatură română și că lucrați la editura „SLOVENSKY SPISOVATEL" din Bratislava, editură al cărei profil, în proporție de 40%, este destinat traducerilor din literatura străină. Trebuie să mai spunem, de asemenea, că de foarte puțin timp a apărut la Bratislava, în traducerea dumneavoastră, romanul „Crații de Curtea veche" de Mateiu I. Caragiale, fapt care, vă mărturisesc, m-a incitat să vă iau acest interviu.

— După ce am tradus Ion Creangă, Cezar Petrescu, Titus Popovici, m-am apropiat de Mateiu Caragiale cu mai mult curaj. Cînd lucrezi cu o limbă străină în mai multe stiluri, handicapul creat de un stil cum este acela al lui Mateiu Caragiale, se micșorează. Deși, trebuie să vă mărturisesc că am avut reale dificultăți și cu povestirile lui Ion Creangă. Vedeți, eu m-am născut și am crescut la oraș ; din vocabularul meu lipsește acel fond folcloric, popular curent, care m-ar fi ajutat să reconstitui în limba slovacă mult mai fidel atmosfera satului moldovenesc evocată cu atîta farmec de autor. Cît privește „Crații de Curtea veche", de foarte mare folos mi-ar fi fost o ediție critică „Mateiu I. Caragiale" (am aflat că în planul editurii „Minerva" există o astfel de ediție), după cum regret foarte mult că traducerea mea nu a fost făcută după apariția cărții lui Al. Oprea „Mateiu I. Caragiale — Un personaj" importantă, inclusiv pentru un traducător. Totuși, pentru paginile mai dificile ale „Crailor..." cum sînt cele argotice sau de poem în proză, am apelat la ajutorul unor scriitori din România. Amintesc colaborarea cu Geo Șerban pentru capitolul „Cele trei hagialîcuri".

— Este cunoscută literatura noastră în Cehoslovacia ?

— Încă înainte de război la noi s-a tradus Liviu Rebreanu, Mihail Sadoveanu, I.L. Caragiale, mai tîrziu Mihai Eminescu, apoi, Zaharia Stancu, Eugen Barbu, Fănuș Neagu, Alexandru Ivasiuc, Mircea Ciobanu, Mircea Cojocaru — citez din memorie ; mai sînt însă și alți scriitori români traduși în țara noastră în periodice sau în volum.

— „Moartea lui Ipu" cum a fost primită în Cehoslovacia ?

— S-a afirmat că Titus Popovici este un scriitor de talie europeană. Nuvela a plăcut foarte mult.

— Spuneați că ne-ați cunoscut din apropiere...

— Noi nu avem atîția scriitori cîți aveți dumneavoastră. Aici apar atîtea reviste, ele promovează idei, de multe ori în dialog aprins, care dialog conferă un puls interesant activității scriitoricești și o notă foarte bună atmosferei de deschidere pentru impunerea unei gîndiri originale, creatoare.

Silvia Zabarcencu

revista străină

● **SONIA DELAUNAY** s-a impus în arta secolului prin coloritul ei inovator și prin îndrăzneala formelor. După ani de studii în Germania, în 1905 s-a stabilit la Paris, integrîndu-se în cadrul Școlii de pictură care poartă numele adevăratei capitale de atunci a picturii mondiale. În 1910, s-a căsătorit cu Robert Delaunay, de al cărui nume va fi legată, mai apoi, întreaga sa creație și în a cărui umbră a trăit chiar și după dispariția soțului, în 1941. A murit de curînd, lăsînd o amintire luminoasă pentru criticii și comentatorii de artă parizieni, care au trecut în revistă, din nou, ansamblul creației sale, de la pînzele abstracte, pînă la ilustrația de carte, ceramica și costumele pentru baletele lui Diaghilev sau modelele țesăturilor pentru Coco Chanel.

● **UN SPECTACOL** cu rezonanțe istorice foarte precise, o critică acerbă a opresiunii morale exercitate de naziști în timpul teribilei lor guvernări este oferit de piesa lui Martin Sherman, **Curbat.** Cronica lui Jack Kroll din revista Newsweek insistă asupra imaginilor tulburătoare pe care le-a creat spectacolul de pe Broadway și interpretarea actorului Richard Gere.

● **O LUCRARE DE DOCTORAT** în fotografie nu este cel mai obișnuit lucru. De curînd, Lucien Clargue a primit titlul academic pentru lucrarea intitulată **„Limbajul nisipurilor"**, o teză constituită dintr-un album de imagini, cu explicații foarte sumare, care tind doar să definească caracterul mijloacelor folosite. Dincolo de nota senzațională a acestei împrejurări, comentatorii evenimentului au subliniat diversitatea de specialități care pot, la ora actuală, să ofere unui aspirant diplome de cea mai înaltă valoare profesională.

● **CRITICA** se oprește în general foarte mult asupra opiniilor scriitorului în legătură cu arta sa și cu modul de a scrie al celorlalți. Relația organică între concepție și execuție artistică este evidențiată pregnant în antologia **„Profesiuni de credință și tehnică artistică"**, foarte răspîndită în mediul universitar din Statele Unite, îndeosebi pe linia departamentelor literare și seminariilor de creații. Sînt reproduse declarații ale unor autori prestigioși, precum și exemplificări din opera lor, care vin să susțină sau să infirme concepția pe care o promovează despre arta literară.

● **O CARTE** de filozofie politică și morală publicată pentru prima oară, în 1924 și cunoscînd, în ultimul sezon editorial, o largă publicitate, este **Democrație și conducere** de Irving Babbitt, cunoscut profesor de literatură franceză la Harward și unul dintre conducătorii mișcării intelectuale intitulate : „Umanismul american". Scriitor cunoscut, Babbitt a publicat această singură carte deschis politică, cu vaste referințe bibliografice, cu disocieri subtile între individualismul etic și egoismul distructiv, făcînd un elogiu al datoriei și responsabilității.

● **UNA DIN MARILE TRADIȚII** artistice ale umanității se găsește în arta peisajului chinez tradițional. Albumul intitulat **Simboluri ale eternității** este, de fapt, o introducere în acest univers extraordinar de forme și soluții artistice, conținînd peste 100 de reproduceri tratate cu finețe și pătrundere, într-un text de cea mai bună calitate intelectuală. Cartea lui Michael Sullivan este o adevărată sărbătoare editorială.

● **O CARTE STRANIE,** cu tematică dintre cele mai atrăgătoare, poartă titlul **„Femeia nebună din pod : femeia scriitoare și imaginația literară a secolului al XIX-lea"**, de Sandra M. Gilbert și Susan Gubar, Frances Taliaferro spune în cronica sa intitulată : „Femei care scriu" ; „Din punct de vedere istoric, femeile care au îndrăznit să se ocupe cu literatura s-au găsit prinse nu numai în capcana îngustimilor societății tradiționale, dar și în strîmtorile dureroase ale unei literaturi patriarhale. Tradiția occidentală este un patrimoniu splendid pentru bărbați și pentru urmașii lor. Pentru femei însă, nu a existat o moștenire lineară de la strămoși de același sex care ar fi putut să le dea un sentiment al trecutului comun și un viitor artistic posibil". Cu toate acestea, tradiția literară cunoaște nume proeminente de scriitoare, a căror operă reprezintă momente de vîrf în romanul și poezia universală.

spectacolul lumii

văzut de Ioan Grigorescu

« French-cancan » pe vulcan

Nu știu ce mutră or fi făcut hoții aceia de mașini cînd au descoperit că furgoneta abia „culeasă" de ei de pe bulevardul parizian La tour-Maubourg nu era ghiftuită cu cine știe ce mărfuri bune de vîndut pe sub mînă, ci cu dinamită, un sfert de tonă de explozibil stivuit cu grijă și conectat prin fire la un detonator care transforma mașina furată într-o adevărată bombă ambulantă. Este de înțeles că hoții au căutat să se debaraseze pe loc de „bafta" lor, dar, din zăpăceala provocată de așa „noroc", au luat-o contra unui sens unic unde, cum era și de așteptat, au fost opriți de primul agent de circulație. Cît timp au durat parlamentările dintre acesta și contravenienții care au ieșit din mașina furată cerîndu-și mii de scuze și tot ademenindu-l pe omul legii cît mai departe de încărcătura cu bucluc, un alt hoț de automobile, profitînd de neatenția „apropitarilor" s-a așezat la volanul furgonetei și s-a făcut nevăzut cu dinamită cu tot, lăsînd polițaiul cu gura ca la dentist și contravenția fără corp delict.

Viața își are însă ironia ei și, atunci cînd vrea să pună bețe în roți cuiva, îi scoate în cale hazardul, ticluind cele mai năstrușnice combinații pe care, de obicei, le punem pe seama absurdului. Nu se mai știe, ori nu s-a spus de către cei ce știu, ce s-a întîmplat mai departe cu bomba ambulantă de două ori furată din preajma locului pe unde, într-o zi de la sfîrșitul lui iulie 1966, avea să treacă spre Avenue de Maine cortegiul prezidențial al generalului de Gaulle.

Două cărți apărute la Paris — „Ținta cea mare" și „Obiectiv — de Gaulle", reconstituie cu o frapantă minuțiozitate toate circumstanțele atentatelor îndreptate împotriva fostului președinte al Franței: 31 de eșecuri, record mondial absolut.

Un film de lung metraj, „Șacalul", realizat după cartea cu același titlu a englezului F. Forsith, face disecția unui singur atentat eșuat împotriva lui Charles de Gaulle. Unul singur din 31. Că, dintre toate, ar fi fost ales cel mai senzațional atentat, rămîne discutabil. Nici unul dintre celelalte atentate, cunoscute sau ținute pînă acum în secret, nu apare mai puțin plin de suspense cinematografic și de senzațional. A fi de 31 de ori „marea țintă" a degetului pus pe trăgaci, a apărea tot de atîtea ori în încrucișarea țintilor de pe obiectivul lunetei de pe arme, a trece pe lîngă bomba care se încăpățînează să nu explodeze, a sta pe mașini infernale mi se pare a săvîrși un uluitor french-cancan pe vulcan din care dansatorul-acrobat să reușească a ieși mereu teafăr și nevătămat, ca unul căruia i-ar fi murit... moartea. 31 de atentate în opt ani (1958—1966) înseamnă cam cinci confruntări cu moartea pe an, o posibilă înfățișare la judecata de apoi la fiecare 70 de zile. Incredibilă și uluitoare „șansă", încoronată de dreptul de a muri pașnic, de bătrînețe și de infarcte, retras la conac, acolo unde numai cel de-al 32-lea atentat, cel fără arme și dinamită, fără bombe și mașini infernale avea să reușească, și asta doar pentru că atentatoarea nu-și ratează niciodată loviturile.

Am citit cele două cărți ale jocului lui de Gaulle cu moartea și am văzut și filmul turnat după cartea fostului corespondent englez la Paris, Frederich Forsyth. Mafia ar avea ce să conspecteze. Dar poate că ar zimbi cu dispreț: Eficiența zero. Atentatul cu exploziv la Pont-sur-Seine din 8 septembrie 1961; mitralierea de la Petit-Clarmont un an mai tîrziu ; complotul dejucat la școala militară din 14 februarie 1963; mașina infernală dezamorsată la Mont-Feron, în august 1964, nu arată decît cele patru acțiuni de răsunet ale aceleiași conjurații — veninul O.A.S.-ului, furia dezamăgiților de „renunțarea" la Algeria, ura politicienilor colonialismului devorați de setea răzbunării pentru bucățica pierdută. Între ele și după ele, alte 27 de atentate, unele obscure, altele pline de tapaj, de ridicul, de comic absurd — cum a fost cel cu furgoneta furată — de tîmbălău în presă, de destituiri în poliție, de western rocambolesc și capă și spadă a la Ravaillac. Bomba de la Comedia Franceză la 20 aprilie 1961, în ajunul puchului generalilor; bazuka de pe Faubourg Saint-Honore; aparatele fotografice disimulînd revolvere încărcate cu gloanțe cu cianură de potasiu, în sfîrșit buteliile de aragaz pline cu explozibil livrate la Colombey... Destule să înțelegi că realitatea poate fi mai uluitoare decît orice imaginație. Destule să-ți dai seama că french-cancanul este un dans frenetic și acrobatic dar că a-l dansa pe vulcan nu e lipsit de riscuri. Marele număr executat de generalul de Gaulle pe scena Franței a avut și partea lui de suspense. Abia acum, cînd atentatele tăinuite împotriva lui se dau în vileag, înțelegem că n-a fost un suspense de dragul spectacolului. Și că, omul mereu vizat, a știut asta, dar a continuat să joace pînă la ultimul act.

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef: Nicolae Dragoș,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Dobre Marian

ANUL XXII
52
(922)
Simbătă
29 decembrie
1979
10 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România

ANII REPUBLICII

Anii Republicii se adaugă în calendar sub semnul rodniciei. La acest ceas de cumpănă dintre ani, cînd vîrstele noastre se pregătesc să primească un nou veșmînt al tinereții, cînd cadranele ceasornicelor așteaptă tălăzuirea unui alt afluent al Timpului, sărbătorim una dintre marile sărbători ale Libertății pe pămînt românesc : **Ziua Republicii.**

Ziua de 30 Decembrie 1947 a intrat în istoria noastră asemenea îndelung visatelor zile de lumină, menite a fi celebrate de contemporani, de urmași și de urmașii urmașilor contemporanilor. Sărbătoare înălțătoare a tricolorului românesc, sărbătoare a luptei și jertfei, 30 Decembrie trăiește în noi sub auspiciile calde ale simbolului nepieritor.

Sărbătorim a treizeci și doua aniversare a Republicii, în anul Congresului al XII-lea al Partidului Comunist Român, în anul în care Angajamentul nostru în fața patriei a răsunat încă o dată matur și înălțător, fiind expresia spiritului revoluționar care ne călăuzește munca și viața.

Ziua acestei mărețe aniversări face parte dintre zilele în care literele de aur ale Directivelor Congresului al XII-lea al P.C.R., ale celorlalte documente se transformă, la scara entuziasmului anonim, în fapte care deschid drum altor și altor realizări ce se anunță în toate domeniile de activitate. Dominată de munca plină de patos, de avînt creator, avînd drept constante ideile dinamizatoare ale Congresului al XII-lea această perioadă a sfîrșitului de an ilustrează prin întreaga ei fizionomie maturitatea politică a națiunii noastre socialiste.

În acest context, de pilduitoare efervescență creatoare, a avut loc ședința Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R. sub președinția tovarășului Nicolae Ceaușescu. Comitetul Politic Executiv a dezbătut și aprobat raportul privind aplicarea — începînd de la 1 ianuarie 1980 — a prevederilor Legii beneficiilor în cooperativele agricole de producție. De asemenea, Comitetul Politic Executiv a aprobat măsurile propuse pentru continuarea lucrărilor de inventariere și bună păstrare a valorilor ce aparțin patrimoniului cultural-național și a indicat să se ia și în viitor măsuri pentru apărarea și evitarea oricărei înstrăinări sau deteriorări ale valorilor culturale, pentru buna lor conservare, valorificarea științifică și punerea, în continuare, în circuitul public a acestei prețioase avuții materiale și spirituale a poporului nostru.

În aceeași atmosferă entuziastă, de sublimă mobilizare a forțelor creatoare, a avut loc și ședința Biroul Executiv al Consiliului Național al Frontului Unității Socialiste sub președinția tovarășului Nicolae Ceaușescu. Biroul Executiv a analizat activitatea desfășurată în întreaga țară pentru formarea organizațiilor proprii ale F.U.S., a scos în evidență faptul că oamenii muncii din țara noastră — români, maghiari, germani și de alte naționalități — au primit cu deosebit interes propunerile tovarășului Nicolae Ceaușescu cu privire la crearea organizațiilor proprii ale Frontului Unității Socialiste, a analizat modul în care se acționează pentru buna pregătire și desfășurare a campaniei de alegeri de deputați în Marea Adunare Națională și în consiliile populare.

Adresăm, în această zi de 30 Decembrie 1979, întrebări conștiinței, inimilor noastre, pentru că numai ele pot să dea răspunsurile cele mai adevărate despre ceea ce a însemnat pentru patrie, pentru fiecare dintre noi, acest an care se încheie peste cîteva zeci de ore. Și, prin memoria noastră trec cu distinctul lor relief, cu chipul lor inconfundabil, zilele în care, în clipe de muncă, de înaltă decizie, în clipe de meditație, de avînt creator, de deschidere spre nou și frumusețe, de participare directă la viața social-politică a țării am investit entuziasmul și noblețea spiritului nostru tînăr, încrederea în destinul socialist și comunist al patriei. Acest an istoric a cuprins sub faldurile tricolorului zile istorice în care țara, partidul, poporul și-au pus sigiliul pe documente de o importanță excepțională.

Retrăim cu emoție momentul cînd partidul, poporul, țara l-au reales în funcția supremă de conducere a partidului pe cel mai iubit fiu al națiunii noastre, pe Omul Omeniei noastre comuniste, pe tovarășul Nicolae Ceaușescu, ziditor de istorie nouă, conștiință vie a României de azi.

Sub faldurile steagului partidului, sub faldurile tricolorului Republicii noastre ne afirmăm hotărîrea de nestrămutat de a fi în permanență strîns uniți în jurul partidului, a secretarului său general, chezășie înaltă a izbînzilor viitoare.

Republica Socialistă România — ce limpede răsună în aerul veacului aceste cuvinte care în unire reprezintă numele patriei noastre !

Republica Socialistă România — ce rezonanță au aceste cuvinte în conștiința lumii de azi !

Republica Socialistă România — cu bucurie luăm act de respectul pe care-l au între țările lumii aceste trei cuvinte.

32 de ani de Republică înseamnă un drum eroic străbătut de un întreg popor sub soarele devenirii socialiste. Ei au însemnat un continuu și exemplar dialog al omului cu țara.

Am scris și scriem legende adevărate. Am făcut din timp marele nostru prieten. Ne dăruim lui cu întreaga puritate a idealurilor noastre. Ni se dăruie cu întreaga lui generozitate.

Este timpul Republicii noastre în care înălțăm drapele și multiplicăm coloane infinite.

Marile idei au avut și au o extraordinară putere de germinație în sufletul și conștiința poporului nostru. Practica și experiența politică a ultimelor luni, culminînd cu istoricele zile ale Congresului al XII-lea, au demonstrat încă o dată că pentru poporul român, stăpîn pe propria soartă, viața acestor idei este însăși viața faptelor sale prezente și viitoare.

Unindu-ne și mai puternic rîndurile în jurul partidului, în jurul secretarului său general, consacrîndu-ne întreaga capacitate de muncă și putere de creație înfăptuirii hotărîrilor Congresului al XII-lea vom spori frumusețea solară a Republicii noastre.

O frumusețe cu obîrșia în gîndul, fapta noastră.

În spiritul nostru revoluționar.

Luceafărul

JURNAL DE POET

Anghel

Dacă Brâncuși s-a ocupat de elemente mai degrabă de creaturi, de forme pure, de natura preumană, adevărata sa vocație realizîndu-se în cosmosul împodobitor general mai degrabă decât într-o Patrie, Gheorghe Anghel este plăsmuitorul omului moral, ființei istorice a spațiului acestuia românesc cu precădere, și în acest fel este el implicat în destinul nostru ca neam în istorie aici în jurul Carpaților.

Când i-am văzut lucrările laolaltă, îndată după moartea sa, mă aflam parcă pe vârful munților împrejmuit de geniile blânde ale neamului nostru : numai fețe și ochi, un codru de priviri ațintite după steaua eternității.

Nu înțelegeam pe atunci să exprim acel atașament de taină al dăruitului sculptor la umanitatea transfigurată, la persoana, la fața lucrată de spirit, la focul suflat peste divina alcătuire din pulbere a chipului omenesc. Anghel este în acest fel mai aproape

Ioan Alexandru

Continuare în pag. a 2-a

CONTRANOTE

Atunci cînd un filozof francez a lansat atributul de „angajat" în raportul existențialist al individului cu societatea, n-ar fi bănuit că, într-un singur sfert de veac, alți noi filozofi francezi vor face din „angajamentul" social o țintă a atacurilor lor contra oricui invită oamenii la generozitate și altruism, în speță, contra oricărei discipline și ordini sociale și politice care combate indiferența omului față de oameni și exploatarea lor.

Ce poate fi mai puțin angajant decît să stai, cu amicii de Club, în jurul unui aperitiv, pe o terasă pariziană și să pui țara la cale și universul sub semnul întrebării, la adăpost de sărăcia, de foamea și războiul ce bîntuiesc fără încetare alte popoare prin colțuri mai vitregite ale pămîntului și, neavînd obligații fundamentale față de nici un popor și față de nici o patrie, să poți lansa nepedepsit cuvinte de ocară la adresa celor ce pun pacea și libertatea nației și patriei lor, mai presus de lașul tău personalism particular ?

Un tot mai mare număr de intelectuali europeni, provenind din categorii sociale diferite, încep să constate crescînda neputință a speculației teoretice individualiste, pe măsură ce grupulețe anarhice și înspăimîntate de mersul lumii, fac mult zgomot pentru nimic în jurul izolaționismului social al persoanei, al „dreptului" fiecăruia de a nu avea nici o datorie față de drepturile tuturor.

Avem motive să credem că intrarea omenirii în al nouălea deceniu al mileniului al doilea se produce sub cele mai bune auspicii probabile ? Sau că omenirea însăși este „cea mai bună dintre cele posibile" după ce consensul periodizării civilizației sale a plasat-o pe treapta-i cea mai înaltă ?

Este întrebarea la care, replicînd în termenii lipsiți de ambiguitate ai științelor statistice, s-ar putea acorda un răspuns afirmativ. Fiindcă progresul civilizației se afirmă, fără putință de tăgadă.

Pe de altă parte, interpretînd termenul general de „progres" după criterii mai puțin rigide și mai puțin comode, mai suple și mai nuanțate, adică mai exacte și pornind de la realitatea socială evidentă a inexistenței unei societăți omenești monolitice, unidimensionale, identică cu ea însăși, răspunsul care se impune este că diversitatea ei exprimă existența mai multor societăți (corespunzător orînduirii lor social-politice, nivelului economic și cultural și patrimoniului lor istoric) și că, în concluzie, există mai multe „progrese" supuse judecăților noastre de valoare ; ceva mai mult, s-ar putea spune că, la nivel planetar, sîntem contemporani cu „societăți de progres" și cu „societăți de regres"...

În aceste condiții, nici chestiunea umanistă a societății nu se mai poate pune în termenii clasici, quasi-utopici, ai „condiției umane" și ai „umanismului" universal, pentru că a devenit o chestiune de extremă actualitate și complexitate, pe măsură ce „condiția" însăși a omului trebuie citită la plural, căci societatea este deja „omul la plural" — sub multiple forme, — iar umanismul nu mai poate fi conceput decît ca multidimensional.

Dacă am accepta un singur, etern, model de Progres, ar trebui să optăm pentru unul singur de Societate, unul de Umanism etc., reintrînd în sfera restrictivă și prohibitivă a unor legi-general-valabile gata făcute și pogorîte cu hîrzobul din cerul teoriei, fără să ținem seama de practica social-istorică, de realități. Și de legile naturii, mai presus de toate. Am intra într-o nouă metafizică, eliminînd noțiunile

Mihnea Gheorghiu

Continuare în pag. a 2-a

Poem în alb

...Chiar așa, stai să te-ntrebi : dar unde-s zăpezile de mai'an ?

Aud că — și mi-o și închipui, vai, ca pe-o poveste sonorizată pe un disc rotit la gura caloriferului, — există pe-undeva o cușmă din omăt făcută din mioare înșelate cu tradiția unui anotimp înșelător, doar sus, sus, pe vîrful Pietrosul din Maramureșul cel țintuit pe cerebelul tuturor citadinilor cu concendiu planificat. Mă gîndesc, în situația asta, că urșii par să-și ierneze mormăitul învăluiți numai în amintirea zăpezilor de mai'an.

Bărăganul însuși își așteaptă hlamida obișnuită, omătul fără de care tălpicele săniilor par niște paralele inventate de un inginer absurd și comod, aidoma unui revelion sărbătorit în buricul verii.

Chiar dacă ieri și azi ninge pe Pietrosul Rodnei, pe Omul, pe telecabinele Țării Moților și-ale Ceahlăului, flagrant este că nu sînt ninse bărăganurile și Dunărea și orașele, flagrant e să te repezi spre vata din studiourile Radioteleviziunii și s-o arăți copiilor : „Ziceai că nu știi ce-i aia o vacă, poftim, privește-o ! Uite și veverițe și lei bengalezi și tigri și urși albi-albi !..." Că despre cum funcționează buldozerele, pickamerele și macaralele Piatt și în ce constă materialul fonoizolator din panourile glisante, se pricep ei mai bine să-ți explice...

Nu e vorba, acum, numai de sănius, de pati-

Mircea Constantinescu

Continuare în pag. a 7-a

ZIUA REPUBLICII

Brazi în decembrie
brazi pe-nălțimi
munții ridică spre slavă
tulnice de lumini

Auzi-le glasul
adînc chemător
este ziua Republicii
sub steag tricolor

Treizeci și două
de trepte în sus
timpul clădindu-l
pentru noi l-am supus !

Suveran este gîndul
țării-n mărire
sîntem una cu Patria
în eternă unire

Dulce-i e aerul
dulce-i e cîntul
limpede de decembrie
îi este pămîntul

Puterea e a lui
și a noastră-i puterea
comunistă ni-i calea
comunistă ni-i vrerea

Florin Costinescu

Tuturor cititorilor și colaboratorilor noștri, un călduros

La mulți ani !

GÎNDURI PENTRU DIMINEAȚA ANULUI

Poem al muncii și zilelor

Pe vremuri, după cîte mi-aduc aminte, totul era mult mai simplu: la pragul unui Nou An ne duceam cu plugușorul, urîndu-ne sănătate, fericire și numai bine, și mai spuneam că Anul ce-a trecut a fost bun... Dar iată că acum un An poate cuprinde o perioadă atît de bogată în evenimente, asemuindu-se cu un poem al „muncii și zilelor", condiționate de eroismul oamenilor de azi, încît nu mai poți schița doar în cîteva cuvinte frumoase, lapidare, emoțiile și gîndurile la sfîrșitul unui An — în care ai publicat o carte despre vechea vatră folclorică a Oașului și a Sătmarului — și la începutul unui nou drum, pe care un complex de factori materiali și spirituali — „noua condiție umană" — reprezintă ceea ce se poate numi răspunsul artistic și filozofic al creatorului la cerințele unei mari împliniri, la cerințele societății noastre.

Iată gîndurile mele, care se leagă și de cărțile pe care le voi publica în Anul ce vine — povestiri populare germane din nordul Ardealului, din Țara Năsăudului, și proză scrisă cu ocazia unor deplasări în străinătate — ; dar să revenim la timbrul simplu și unic al poporului și să ne urăm, ca totdeauna, încă un An Nou și bun !

Claus Stephani

Poveste din Transilvania

Intru în an cu o sete de lucru pe care nu am mai simțit-o niciodată. Nu știu dacă interesează pe cineva setea asta a mea dar ea există, așa cum probabil va exista la sfîrșitul anului viitor un nou roman, terminat, un al treilea roman scris de mine. Nu știu dacă nu mă bucur prea devreme... Sigur mă bucur prea devreme... Dar probabil bucuria se va stinge și se va transforma, atunci cînd voi depăși cele cîteva zeci de pagini ale pregătirii și voi începe să-mi strunesc sau să-mi rătăcesc eroii, după cum știți, din ce în ce mai nărăvași.

Cartea asta de care m-am apucat este povestea unui oraș din Transilvania, care se schimbă, cu violență, într-un timp foarte scurt, în care vin mulți oameni noi; în orașul acesta nou există și cîțiva tradiționaliști, și cîțiva „blousons noirs" de provincie, și o familie, tată și fiu, foarte singuri și foarte nedumeriți de mersul vremii. În cartea asta vreau să povestesc cum se construiește un oraș, dar și cum moare unul vechi; cum moare un om, dar și cum se formează un om. O poveste adevărată a zilelor noastre, un roman politic pînă la urmă. Sînt atît de plin de povestea mea, încît nici nu cred că anul 1980 va însemna altceva pentru mine. Urez acestei noi cărți nescrise — Cămașa de duminică — mulți ani. Așa cum vă urez și dumneavoastră.

Radu Anton Roman

Rouaterapia

În primăvara acestui an am aduș de la Bagdad un pui de eucalipt. Frunzele sale cu misterioasă mireasmă (emirele, zdrobindu-le, își pregăteau astfel apa de limpezit) fi-vor o destul de princiară capcană ? Se va așeza pe ele, măcar la ivirea Pleiadelor, acea substanță neagră, realgarul aerului, „sudoarea cerului sau vreo salivă a stelelor", cum ar zice Pliniu ? Bună la plăgi, la ceața ochilor și dureri de piept ? Mi se vor umezi într-o dimineață hainele, se va încleia părul, înainte ca sarea luminii să-mi roadă încrederea ? O singură clipă să uit tratatele de gramatică și dicționarele, vorbind o limbă neînvățată, și fără a mai citi ziarele să știu ce se petrece în locuri depărtate sau dincolo de vedere. Liniile magnetice ale pămîntului, pe care tramvaie mă duc de la școală la facultate, de la bibliotecă la sala de concert, să se umple de pietricelele stropilor. Ei bine, amfibie de rouă, par să spună echilibratul 8 și opulentul 0 din fața mea, „livezi întregi de meri, de peri și de nuci, / parcuri pline de castani sălbatici, / păduri cu toate soiurile de arbori binevoitori au frunzele pregătite !" Chiar mugurii foilor de calendar promit tuturor o statornică recoltă de miere.

Grete Tartler

Bilanț sentimental

Intr-una din zilele acestui decembrie fără zăpadă (asta zic și eu economie, de cîțiva ani buni văzduhul nu se-ncurcă) așteptîndu-mi rîndul la brazi, mirosul rășinei m-a transportat subit în alt timp al ființei mele, un fel de trecut în prezent, amărui, insistent și nostalgic. Mici iluminări, secvențe păstrate în ocnițele înfrigurate ale memoriei. Un an întreg în cămașa fosforescentă a cîtorva clipe. Mirosul rășinei a avut pentru mine efectul madeleinei lui Proust.

Un telefon de la mama. Peste pămîntul greblat, unde pînă în martie 1977 stătea nevătămată de vreo sută cincizeci de ani casa în care m-am născut, anul acesta s-a așezat un strat subțire de nea.

O dimineață în fața oglinzii. Privire cu de-amănuntul, cu mult, mult curaj, cu încăpățînare aproape. Peste ridurile vechi, altele noi trăind într-o fraternitate nebănuită.

O altă zi. De fapt miezul nopții. Ora 0.30. 21 septembrie. Peste cea mai fericită, cea mai trufașă, cea mai omenească durere, țipătul victorios al acestei mici ființe de care mi-e dor și în somn.

Toate acestea se înscriu în bilanțul unui an, alături de marile evenimente ale națiunii noastre.

Daniela Crăsnaru

În miezul iernii

În miezul iernii, printre zăpezi irizate de strălucirea unui vers, a „labirintelor de neauă", pe care memoria noastră nu-l poate murmura, fără a ne descoperi atît de adînc înrudiți afectiv, celebrăm mai mult decît un început oarecare, însuși începutul, perpetua schimbare, făgăduința generoasă a viitorului și gîndul de mai bine al tuturor. Momentul este solemn și întreaga planetă trăiește intens acest eveniment, uitîndu-și vreme de cîteva ceasuri, conflictele ce încă o mai dezbină, războaiele care încă o mai tulbură și o mai istovesc. Deasupra orașelor, deasupra fluviilor, deasupra cîmpiilor și a pădurilor strălumineazä în aceste zile sărbătorești o năzuință și presimțire pe care nimic nu le poate birui. Dar dincolo de această analiză a clipelor ce s-au consumat, sufletul nostru, al insului și al țării, își regăsește nesecata forță de a imagina și a construi mai departe. Iar veghea și patosul acțiunii creatoare își adaugă, fără întrerupere, aura promisiunilor inefabile, miracolul regăsirii de sine prin forța magică a silabelor incoruptibile.

Adrian Popescu

cronica literară

Adrian Păunescu «Sub semnul întrebării»

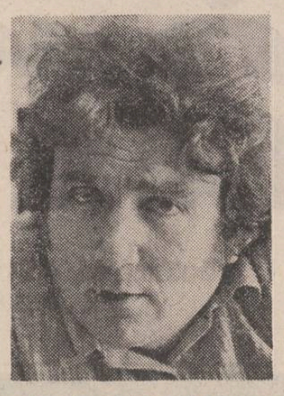

Oamenii de cultură, într-o accepție foarte largă a termenului, de la Mircea Eliade la Mircea Dinescu, de la Al. Rosetti la Dan Deșliu, sînt interlocutorii lui Adrian Păunescu, în paginile volumului de interviuri **Sub semnul întrebării** (ediția a II-a, adăugită, Cartea Românească, 1979). Alături de scriitori, care ocupă numeric primul loc în sumarul cărții (solidaritate de breaslă, desigur), conversează cu autorul sau, alteori, răspund unor chestionare, istorici, artiști plastici, regizori de teatru și film, actori, cogeneri sau nu, „suspectați" de a fi posesori de opinie. Efortul lui Adrian Păunescu este acela, născut din încrederea declarată „că se poate spune", al obținerii acestor opinii sincere, fie chiar cu prețul iritării celui intervievat, întru configurarea dinamicii peisajului spiritual românesc contemporan. „Masele mari de oameni iubesc sinceritatea, autenticitatea — scrie autorul în **cuvîntul înainte** — și poate de aceea e atît de căutată, azi, literatura documentului, a mărturiei netrucate. Finalul veacului ne va găsi fără fard, ca un cutremur". O astfel de mărturie nefardată și, de aceea, poate unică în literatura română, este **Sub semnul întrebării.**

De regulă, într-un interviu, poziția celui care întreabă, dincolo de faptul că el dirijează discuția conform „planului său de bătaie" (ghilimetăm din obișnuință, căci în cazul lui Păunescu, expresia e cu totul proprie), rămîne în umbră, o umbră, însă, pe care am numi-o activă. Rolul său este să ispitească, să incite, să provoace, să se (fals sau real) nedumerească, să contrazică măsurat dar, mai curînd, să accepte respectuos, urmînd să revină în punctele neclare la momentul prielnic. Celui ce răspunde i se oferă astfel cadrul propice derulării spectacolului inteligenței, al formulărilor memorabile, într-un cuvînt, partitura solistică. Adrian Păunescu stăpînește perfect această retorică a speciei, iar cînd întrebărilor sale — e adevărat, nu dintre cele mai comode — li se răspunde convenabil, adică respectînd ideea de comunicare și refuzînd dialogul absurd, el acceptă planul al doilea. Cu această distribuție se consumă multe din substanțialele interviuri ale cărții. Remarcabil prin coerența ideilor, care are ca efect absența disjuncțiilor dintre întrebările și răspunsurile vizînd biografia, opera, opțiunea scriitorului, este cel cu Paul Anghel, din care citām o replică finală memorabilă, la o întrebare importantă : „— Ce înțelegeți prin noțiunea de libertate ? — N-am ce face cu libertatea de a merge cu capul în jos, de a înghiți crocodili, de a scoate flăcări pe nări ! Dacă libertatea înseamnă înțelegerea necesității, e cazul ca însăși libertatea să fie înțeleasă ca o necesitate". Orgoliul lui Adrian Păunescu — legitim, dealtfel — este însă acela de a purta o discuție, un dialog egal în care ambii combatanți să-și exprime tranșant opiniile, să se contrazică, să-și confrunte curajos ideile. Aceste intenții sînt evidente în dialogurile cu colegii de generație (Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Ioan Alexandru, Cezar Baltag, Nicolae Manolescu) dar și în altele.

A. Păunescu e departe de a fi un interlocutor comod. Dorința sa de concretețe („Ascultă, prietene, mult îți închipui dumneata că o să vă fugăresc pe toți să dați nume" sau : „Puteți să vă apropiați mai mult de fenomenul respectiv și să-l concretizați ?" etc.) sacrifică protocolul, poate descumpăni („Mă obligi la opțiuni definitive, într-o singură propoziție" — constată Aurel-Dragoș Munteanu) dar are ca efect ritmarea interviului, incitînd la replică și provocînd sinceritatea deciziei. Iată această foame de concret, observată cu ironie benignă de Al. Paleologu : „Adrian Păunescu, sînt convins că mergînd la Elsinor, ați fi în stare să întrebați fantoma lui Hamlet : „A fi sau a nu fi ?". Așteptînd pe urmă răspunsul".

Întrebările pe care Adrian Păunescu le adresează partenerilor săi de discuție au deseori caracter ofensiv, traduc agitația lăuntrică („un agitat ca mine" — spune poetul despre sine) fără a fi însă, nici o clipă, agresive. Căci, cel care a acceptat să acorde un interviu, acceptă, în fond, posibilitatea oricărei întrebări. Evident, se poate răspunde sau nu. Spre exemplu, întrebat dacă iubește natura, poetul Șt. Augustin Doinaș refuză să răspundă unei asemenea întrebări „care miroase a album de licean imberb". Dan Deșliu va răspunde însă, cu dezarmantă sinceritate și adevăr incontestabil, la o întrebare despre propria natură : „— Ați făcut erori grave ? Care sînt ? — [...] Am plătit un tribut exagerat confuziei între poezie și versificație. Acesta-i lucrul pe care mi-l reproșez cel mai aspru. Nimic nu m-a forțat, din afară, s-o fac".

Dar să revenim la tipul de întrebări propuse de Adrian Păunescu celor intervievați, pentru a încerca să deslușim „metoda" interviurilor. Vom constata că întrebarea banală („Care e scriitorul dv. preferat ?", „Ce părere aveți despre critica literară ?", „Cînd ați debutat ?") alternează cu cele insolite („Vă mai amintiți cum îl chema pe colegul dv. de bancă din ultima clasă de liceu ?"), șocante („Ești un fanatic ? Ești un moderat ? Ești un labil ? Atenție, știu cum ești, n-are rost să încerci să minți !"), testante („Ce este conformismul ?", „Față de cultura română de pînă în 1960, cum ți se pare deceniul acesta ?"), grave („Care este, după opinia ta, raportul dintre artă și ideologie ?", „Ce considerați dvs. că înseamnă o nouă estetică ?"), după o logică personală, ce pare a izvorî exclusiv din însoțirația momentană. Pare doar, căci, la o privire atentă, categorii de întrebări se repetă cu obstinație, trimițînd la o structură de profunzime. Dincolo de întrebările de rutină vizînd obținerea informației biobibliografice, absolut necesară dealtfel publicului larg, sau de cele excentrice, nu doar pitorești ci îndeplinind rolul de a distrage atenția și a distruge tentația reflexului convențional, interviurile lui Adrian Păunescu aduc în dezbatere **problema generațiilor, climatul cultural, poezia politică, statutul scriitorului, funcția criticii literare, relația etic-estetic, dinamica valorilor.** Astfel, în acest cadru problematic, fiecare interviu tinde să deseneze un profil individual, semnificativ în sine doar în măsura relevanței sale pentru peisajul cultural integrator. Formula interviului conservă, (atunci cînd are loc **in praesentia**) în oralitatea genuină a frazării, ideația participanților, cartea prezentîndu-se astfel și ca document psihologic. „Cred — îi spunea lui Adrian Păunescu prozatorul Constantin Țoiu — că ai putea scoate un volum de mărturii foarte interesant pentru istoria literaturii noastre". Autorul **Galeriei cu viță sălbatică** a „crezut" bine. Volumul există și se numește **Sub semnul întrebării.**

Valentin F. Mihăescu

PREZENȚE SCRIITORICEȘTI

Decernarea Premiilor speciale ale Uniunii Scriitorilor

● Simbătă, 22 decembrie, în cadrul unei festivități la care au luat parte numeroși oameni de litere, a avut loc la Uniunea Scriitorilor decernarea Premiilor Speciale pe anul 1979 lingvistului și literatului **BERNHARD CAPESIUS,** prozatorului **I. PELTZ,** romancierului și eseistului **ION BIBERI,** filosofului **CONSTANTIN NOICA.**

În cuvîntul său, președintele Uniunii Scriitorilor **George Macovescu** a spus printre altele : **„Sărbătorim în această zi patru scriitori care, prin opera lor de-a lungul multor ani, au onorat literele românești. „Do ut des" spune o veche vorbă a strămoșilor noștri, dar de data aceasta ea nu își găsește aplicație în realitate. Acești patru distinși colegi ai noștri au dat nu cu gîndul de a primi ceva înapoi, ci cu conștiința că, numai dînd ceea ce au ei mai bun, pot să dezvolte în această țară o mare cultură, o mare literatură și astfel au mers pe urmele marilor lor înaintași. Cu atît mai mult se cere ca obștea scriitoricească să-i cinstească. Consiliul Uniunii Scriitorilor, decernînd premiile speciale pentru anul 1979 scriitorilor Bernhard Capesius, Isac Peltz, Ion Biberi și Constantin Noica, marchează stima pe care toți scriitorii le-o poartă și le urează ca viața lor, cît mai lungă cu putință, să fie înnobilată mereu și mereu cu ce are mai scump un scriitor : opere literare".** A fost citită apoi hotărîrea Consiliului Uniunii Scriitorilor cu privire la acordarea celor patru premii speciale precum și telegrama nonagenarului **Bernhard Capesius** care nu a putut participa la această emoționantă sărbătoare. În telegramă, între altele se arată : **„Consider că prin întreaga mea activitate literară și științifică, izvorîtă din pasiuni și convingere, ca expresie a dimensiunii spirituale a populației de limbă germană din România, mi-am adus un modest aport la propășirea culturală a conaționalilor mei și, prin aceasta, la construcția civilizației socialiste a întregii noastre patrii. Cum se știe, talentul și puterea de muncă a populației germane din România sînt definitiv dedicate cauzei sincere a ridicării unei vieți noi pe întregul teritoriu al țării, în spiritul tradiționalei prietenii care leagă poporul român de toate celelalte naționalități conlocuitoare, literatura germană de la noi fiind expresia sensibilă a acestei comuniuni de sentimente și idealuri".**

În numele celor sărbătoriți a vorbit romancierul și eseistul **Ion Biberi,** care subliniind capacitatea de identificare a vieții proprii a oricărui creator cu destinul comunității istoric-culturale din care face parte a arătat : **„Acei ce au avut prilejul de a fi primiți în acest for al culturii românești, al Uniunii Scriitorilor, au, în credința mea, îndatorirea supremă de a face din fiecare clipă a vieții lor o mărturie și o expresie a unor valori, în concordanță cu realitățile perene ale culturii românești, dar și cu ființa lor intimă, călăuzită spre îmbogățirea și diversificarea scrisului lor, în măsura aptitudinilor creatoare ale fiecăruia".**

● PREMIILE REVISTEI „SĂPTĂMÎNA" PE ANUL 1979. Un juriu format din **Eugen Barbu,** președinte, **Ileana Lucaciu, Raluca Bungărzan, Cristina Angelescu,** membri, a acordat tradiționalele premii ale revistei „Săptămîna culturală a Capitalei" următorilor tovarăși : **EUGENIA POPOVICI** — pentru întreaga activitate teatrală, **GEORGE CALBOREANU** — pentru întreaga activitate teatrală, **ION LĂNCRĂNJAN** — pentru întreaga operă, **MIHAI UNGHEANU** — pentru întreaga operă, **CORNELIU VADIM TUDOR** — pentru poezie politică și patriotică, **MIHAI CONSTANTINESCU** — pentru întreaga activitate violonistică. **DAN CIACHIR** a primit o mențiune pentru publicistică politică.

● POEȚII CÎNTĂ REPUBLICA. ● Uniunea Scriitorilor a organizat un festival de poezie patriotică la Academia militară generală. Au citit din versurile lor **Virgil Carianopol, Mihai Gavril, Valeriu Gorunescu, Traian Iancu, Victor Tulbure, Violeta Zamfirescu** ● Comitetul de cultură și educație socialistă al județului Ilfov a organizat la Căminul cultural din comuna Colibaș, o seară de poezie patriotică dedicată zilei de 30 Decembrie. Au participat : **Virgil Carianopol, Viorel Cozma, Valeriu Gorunescu, Dan Manolescu, Ion Potopin, Al. Raicu, Octav Sargețiu, Ion C. Ștefan.** ● Cenaclul literar al juriștilor „Titu Maiorescu" a găzduit o ședință de lucru dedicată Zilei Republicii. Au citit din creația lor **Dan Bogdan, Adrian Frățilă, George Colpescu, Aurel Cîmpeanu, Teodor Maricaru, Petru Marinescu, Florian Saioc și George Țiplea.**

Au luat cuvîntul **Gabriel Iosif Chiuzbaian,** președintele cenaclului, **Virgil Cotigă, Virgil Mirescu, Gabriela Marinescu, Ioan Mărtiș, Atanasie Nasta, Yolanda Nicoară și N. Popeea.**

● Uniunea Scriitorilor și Muzeul literaturii române au organizat o seară omagială consacrată marelui poet și revoluționar bulgar Nikola Vaptarov, de la a cărui naștere s-au împlinit 70 de ani. Au fost prezenți tovarășii **George Macovescu,** președintele Uniunii Scriitorilor și **Petăr Danilov Hristov,** ambasadorul R.P. Bulgaria la București. Cuvîntul de deschidere a fost rostit de **Al. Oprea,** directorul muzeului, apoi **Constantin N. Velichi** a vorbit despre viața și opera lui Nikola Vaptarov. Poeta **Maria Banuș** a citit traduceri proprii din versurile celui omagiat. Au urmat lecturi din opera poetului bulgar în interpretarea actorilor **Iarodara Nigrim** și **Dinu Ianculescu.**

TELEGRAMĂ

Stimate și iubite tovarășe ALEXANDRU CĂPRARIU,

Cu prilejul celei de a 50-a aniversări a zilei dumneavoastră de naștere, conducerea Uniunii Scriitorilor din R.S. România vă transmite un mesaj tovărășesc de sincere felicitări, calde urări de sănătate, viață lungă, noi succese în activitatea de creație literară și în munca obștească puse cu pasiune și devotament în slujba literaturii umanist revoluționare din România Socialistă.

La mulți ani !

GEORGE MACOVESCU
Președintele Uniunii Scriitorilor din R.S. România

Ca-ntotdeauna, almanahurile

acum, în acest prag de an nou, cînd asupra tuturora planează, transparentă, mantie albă ca neaua, învăluindu-ne atmosfera sărbătorească a trecerii într-un nou an, prag ce a fost mereu așteptat și întîmpinat sărbătorește ; acum, în acest ceas al bilanțurilor muncii și realizărilor anului ce a trecut, se înfiripă luminoasă, perspectiva creatoare, vitală, optimistă a anului ce vine, transmisă tuturora odată cu fiecare urare ; acum semn al tradiției multiseculare, urările de, La Mulți Ani, de noi succese în muncă și în viață ne întîmpină încă din primele file ale ALMANAHURILOR tipărite, la cumpăna dintre **a fost și va fi.** Grija pentru prezența lor se păstrează de ani, ea urmînd firesc calea integrării în spațiul noii civilizații și culturi sociale și politice aflate la nivele tot mai ridicate. Almanahurile se constituie, în ultimii ani, ca adevărate oglinzi ale vremii și timpului ce le cuprind, adevărate partituri ale simfoniei creatoare a epocii contemporane. Ne grăbim să le răsfoim, ne grăbim să le cunoaștem conținutul, regăsindu-ne plenar în „filmul" evenimentelor derulate prin intermediul imaginilor sau a reportajelor cuprinse în aceste **Almanahuri.**

Din ce în ce sînt mai puțini aceia ce-și aduc aminte de vetustețea acelor Almanahuri ale timpurilor demult petrecute, cînd nucleul sumarelor era constituit din rubrica-reclamă, din reportajul de scandal, din enunțarea evenimentului de ultimă oră, dar și de ultimă importanță. Subțirimea textelor nu făcea decît să demonstreze încă o dată subrezenia acelei optici, a acelor condeie ce n-aveau ce spune, n-aveau ce comunica din neliniștea momentului. Glasurile ferme, hotărîte ale comuniștilor, adevăratele coloane de susținere ale unui popor demn și străvechi, care a dăinuit pe aceste meleaguri de peste 2000 de ani, nu erau, firește, cuprinse în sumarele **Almanahurilor** de atunci, tot așa cum asemenea cărții nu surprindeau niciun aspect al vieții clasei muncitoare, al oamenilor ce trudeau pe ogoare, nici un aspect al vieții copiilor lor. Zîmbetele acelor copii rămîneau pierdute și uitate în vacarmul reclamelor de două parale care aduceau însă patronilor avantaje materiale substanțiale. Acesta era, de fapt, singurul lor argument. În rest, nu interesa decît aspectul scandalos **al** vieții lor prăfuite. Altminteri — nici nu aveau cu ce se lăuda !

Nu mai este o noutate faptul că almanahurile de azi, cele apărute în societatea nouă, liberă, umană se constituie în adevărate și expresive **rapoarte de activitate,** în adevărate **bilanțuri** ale vieții noastre politice, ideologice, culturale, răspunzînd prin însăși prezența lor unor cerințe civice ce se impun din ce în ce mai mult.

Așadar, anul 1979, încheiat sub semnul marelui eveniment politic al țării — Congresul al XII-lea al P.C.R. —, și al realegerii ca președinte al țării a tovarășului Nicolae Ceaușescu, evenimente subliniate sărbătorește în Almanahurile ziarelor **Scînteia** și **Scînteia tineretului,** revistelor **Flacăra, Cinema, Almanahul Literar** etc. Fără a ne propune a face cronica tuturor almanahurilor apărute în acest sfîrșit de an, vom aminti doar cîteva aspecte mai semnificative din sumarele acestora.

Desprindem din **Almanahul Scînteia** grupajul de articole apărute sub genericul **„Congresul al XII-lea al partidului — Orientare fermă spre o nouă calitate",** grupaj ce înfățișează dinamismul realizărilor economiei noastre, transformările profunde din conștiința maselor, conștiința socialistă ca „forță motrice a dezvoltării noastre". Mai adăugăm alt interesant și semnificativ grupaj de articole : „România în universul științei mondiale", precum și articolele privitoare la cultura în lume, la aspecte ale vieții pe mapamond, etc.

Almanahul **Flacăra** deschide încă de la primele sale pagini largi ferestre cu imagini din activitatea politică internă și internațională a partidului, a celui ce reprezintă strălucit vocația constructivă a României de azi, cel mai de seamă fiu al patriei, tovarășul Nicolae Ceaușescu. De un viu interes sînt articolele ce tratează istoria celor 2050 de ani de existență neîntreruptă a poporului român pe pămîntul Daciei, urmărind punerea în lumină a adevărului istoric pînă în actualitate. Almanahul **Flacăra** propune interesante file de istorie contemporană prin reportaje din țară, prin chipuri de oameni minunați ai țării și prin faptele lor îndrăznețe.

Și **Almanahul Literar** se înscrie în sfera generală a evenimentului politic al țării, Congresul al XII-lea al partidului, care este înfățișat ca un generos izvor de îndemnuri către oamenii de artă. Almanahul propune, din lirica contemporană, poeme edificatoare, care aduc în prim-planul atenției profunda conștiință patriotică a scriitorilor români, înaltul civism de care dau dovadă prin scrisul lor. Poeți ca Ion Horea, Nichita Stănescu, Gh. Pituț, Gh. Tomozei, Grigore Hagiu și alții vin, prin versurile lor, în întîmpinarea frumosului uman, cîntînd — alături de mai vîrstnicii sau mai tinerii lor confrați, prezenți în sumarul almanahului, frumusețea umană alături de frumusețea plaiurilor țării. Poetul Adrian Păunescu, prin poemele cuprinse în **Almanahul literar,** aduce noi argumente ale civismului său activ, ale poeziei sale de atitudine și vibrant patriotism. Poema „Revanșă nepedepsiților", ca și altele, confirmă, credem, cele afirmate înainte : **„Dar, vai, toți cei iertați / Îmi sînt dușmani / Vor sabia nu vor să fie scutul / Pe Blaga l-ar ucide iar Tăcutul / Cu-o ceată de cosmopoliți dușmani // O, timp măreț în multe ale tale, / Te-ar vinde ei infernului străin / Cei care poartă două capitale / Pe-același amărît de buletin".** Sau, iată, poezia **Stelă** încărcată de sugestiile meditației istorice a lui Nichita Stănescu : **„În războaie noi muream, / greci, / și perși, și egipteni, / parți, și sciți, și de alt neam, / umpleam cîmpul cu muteni, / un deșert făceam din oase, / cu nisipuri și cu dune, / omenirea adunase / toată lacrima din mume. / Noi muream, cum zic, Narcise, / doar el singur se murise, / piramida se mărise / foarte, foarte, se mărise, / iar la noi, pustii și cîmpuri, / cai cu șeaua goală-n dîmburi.".**

Scurta trecere în revistă a sumarelor unor almanahuri bogate în materiale de larg și major interes și-a propus să aducă doar cîteva exemplificări menite să mărturisească ce înseamnă **Almanahurile** azi, modul în care în cuprinsul lor se împlinește simbolul muncii unui an, simbolul năzuințelor adunate în cele 365 de zile și nopți, simbolul și încărcătura umană, politică, culturală a unei societăți care are ce spune. **Almanahurile,** azi sînt simbolul acestui **Azi** ce-l trăim cu conștiința unei datorii împlinite.

Cronicar

Contranote

Urmare din pag. 1

de materie, cauzalitate, necesitate, relativitate și celelalte cuceriri importante ale științei și filozofiei materialiste și dialectice, trecerea materiei de la o formă de mișcare la alta și, implicit, de la o știință a societății la alta și, în ultima instanță, trecerea de la o societate la alta. Acceptînd omul unidimensional, presupunînd deci că s-ar putea, astfel, nega practic un principiu de bază din „Dialectica Naturii", am asista și la răsturnarea remarcabilului studiu al lui Engels, aplaudînd de data asta „rolul muncii în procesul transformării omului în maimuță"...

Analiștii societății **dezvoltate,** zise și „de consum", constată că, în ciuda „unei extraordinare puteri tehnice și unei spectaculoase îmbogățiri materiale, omul este într-un grav declin", într-o criză existențială de personalitate și propun ca obiectiv preferențial al activității umane pe acela de „a exista mai mult" decît de „a avea mai mult". În aceiași vreme, un înalt purtător de cuvînt al acestei societăți, un șef de guvern, recomanda ca individul să se ocupe de bunăstarea lui, el făcînd-o mai bine decît statul căruia-i aparține și fără a-i limita moralmente mijloacele; iar economistul Milton Friedman preconizează, precum știm, reducerea rolului statului în economie.

Umanismul nou, revoluționar, în centrul principiilor căruia se află omul, demnitatea, bunăstarea și fericirea lui, e o însușire fundamentală, o trăsătură caracteristică a politicii Partidului Comunist Român. Pentru ce fel de progres militează modelul nostru de umanism ?

Cînd principele eminescian declara împăratului megaloman că el își apără „sărăcia" și „nevoile" și Neamul, el nu prezenta starea de subdezvoltare economică a neamului său ca un model de apărat și de impus drept cel mai bun, ci ca o stare de speranță în mai bine, de progres în devenire, pe care numai pacea le poate garanta, pacea și neamul angajat în lupta pentru propășire, pentru apărarea „moșiei" sale strămoșești, mereu amenințată de vecini hrăpăreți, mai bogați decît „sărăcia" lui și mai puțin încercați de „nevoi" decît dînsul.

Cu cîtă chibzuință trebuie să-și orînduiască o țară mică resursele umane și materiale, pentru a nu-și expune viitorul, bunului-plac al celor mai mari și mai puternici și mai bogați decît ea ! Această mîndrie națională este expresia firii omului băștinaș al țării acesteia.

Deocamdată ne preocupă acel mod de propășire care să ne permită să utilizăm cel mai bine inteligența românească : avem în vedere ridicarea calității vieții ca o problemă principală; ne preocupă progresul formelor democratice de existență și de guvernare ; vom pune un mai mare accent pe dezvoltarea agriculturii ; pentru deceniul următor vrem să ne asigurăm independența în materie de energie. Și așa mai departe. Avem planuri mari și contăm pe competența celor chemați să le îndeplinească la timp și bine. Vrem pace cu toată lumea și ne temem de o încordare a tensiunii internaționale (în care criza energiei joacă un rol important) și respingem cursa înarmărilor.

În sfîrșit, credem că educația și cultura, dialogul spiritual între oameni și între națiuni, poate realmente interveni în dezamorsarea neîncrederii, a tensiunii psihologice, pentru că egoismul superbilor nu se mai potrivește cu lumea de azi și nici indiferența lor.

De aceea ne miră foarte adesea ușurința cu care niște oameni fără grija zilei de mîine, pentru ei și pentru umanitate, șed la taclale în tihnă, pieptănîndu-și ideile bine unse, în timp ce „lumea arde-n foc", și dau sfaturi gratuite cu ochii la cer.

Ion Grigore : „Primăvara" (detaliu)

Și tot de aceea noi apelăm la puterea tuturor mijloacelor politico-educative, contra mentalităților și concepțiilor retrograde și nesimțitoare ce se mai manifestă în societatea noastră, neomeniei, tendințelor de parazitism și căpătuială, oricăror influențe ideologice individualiste, pentru așezarea vieții pe principiile pe care le apărăm nu numai în vorbe, pentru dezvoltarea relațiilor umane noi, de respect, stimă și întrajutorare între oameni, caracteristice progresului, despre care am spus că e mai bun decît a fost și că trebuie să fie mai bun decît este ; dacă vom învăța că dreptul fiecăruia impune o datorie din partea celuilalt și că altfel nu se poate trăi.

Anghel

Urmare din pag. 1

de iconografie, imagine de aur și bronz bizantin, de tradiția milenară a plăsmuirii lumii din vlaga oleiului în aluatul sacru al culorilor curcubeului bunelor vestiri : cu aceste fețe, cu acești oameni stai de vorbă din viitor în viitor. Sculpturile lui sunt expresia unei istorii transfigurate, ctitorii lui sunt rupți din tablourile votive medievale, din pronaosul Voroneților, din groapa Brâncoveană a Hurezului, o urzeală din bătaia clopotelor, din bronzul spînzurat a limbă în dangătul clopotelor.

Este altfel de a vorbi, de a chema omul la sărbătoare și reculegere, decît cel mut și tăcut, decît cel revărsător prin privire ; auzul acum este înviat să pipăie ființa lumii prin bronzul trecut prin foc, așezat în turla înfiptă între cer și pămînt ca poartă în coasta ctitoriilor ce împînzesc subcarpații din Maramureș roată pînă la schitul de lîngă apa învolburată a mării.

Anghel este clopotarul dintre zugravii pămîntului românesc ; el ridică frescele ca limbi de clopote în bronzul turnurilor. Cît de bine îi șade lui Eminescu lîngă Buga, la Putna, lîngă auzul clopotelor marelui Voievod.

Între soare și pulbere aceste plămădiri de bronz, închipuie planeta asta trecută prin focul spiritului, lucrată a doua oară, născută din nou, îmbălată în albia de foc a îmbălsămării.

Cel mai atins de desăvîrșire dintre creaturi, de putința eternității este omul, omul începînd cu fața, cu modelarea chipului după chipul și asemănarea logosului însămînțat de bucurie în istoria țărânii. De el se ocupă cu precădere dreapta înmuiată în aloia spiritului a lucrătorului, de acel prosopon, de acel obraz al inimii, de acel sălaș al luminii, de această oglindă a veșniciei ce a sedus și crugul stelelor să-și curbeze hora jur împrejurul lui.

Anghel este atins de această bucurie a neprihănirii, a slavei la care este chemat chipul omenesc întru eternitatea comuniunii transfigurate. De ar fi peste milenii să se dezgroape din pămînt aceste clopote de bronz, aici, la poala Carpaților, ar putea fi refăcută integral, antropologia trupească și spirituală a acestui popor : ar grăi adînc acest bronz nepieritor ce vorbește deja de două mii de ani în inimile noastre și din inimile noastre, acest logos întrupat în istorie, acea adiere abia auzită de vîrfuri, devenită cîntare de bronz pe limba clopotelor în turlele Carpaților.

Eminescu întruchipat de Anghel în bronz vine din acest adînc înțeles față de destinația omului, din această admirare întru eternitate a divinei plăsmuiri a trupului atins de spirit.

Eminescu este acest corp, acest vas ales în care a odihnit pe pămîntul românesc o clipă eternitatea.

Corpul lui Eminescu este întreg adus la lumină, desculț, din talpa piciorului pînă în creștet, este sălășluit de spirit, așa întreg este el trup și spirit împreună, lăcaș și casă.

Trupul nu-i peștera lui Platon, ci sanctuar al vieții românești în istoria ei, trupul este întru eternitate, copărtaș la nemurire ca și sufletul : suntem în alt ceas al Istoriei de două mii de ani și Anghel această umanitate o întruchipează. Dacă pasărea lui Brâncuși în zborul ei stelar își subție ființa, își pierde aproape trupul de dragul cîntului, bronzul de aur al întrupării cîntecului acestei maici păsări, acestui vultur părinte, rămîne soldar cu stînca, rămîne al cosmosului românesc în istorie. Sborul lui Eminescu este înălțare, nu îndepărtare, este rămînere în istorie, este întrupare întru transfigurare. Luceafărul se întrupează în istorie, în apele mării, în botezul focului să poată adeveri în istorie iubirea.

Eminescu este o închinare în acest bronz, prezență, chenoză și consacrare : logosul ce l-a locuit, l-a învește nicit în toate ale sale. Este trupul omenesc fragil însuflețit, ieșit divin din mîna Creatorului său : nimic prometeic aici, nici măcar frumusețe impersonală cum transpare în clasicul elin : o apropiere, nu asemănare, s-ar putea face cu celebra plăsmuire a lui David de Michelangelo de la Florența : tot golul trup, fragilul trup stăpînit de spirit în luptă cu Goliat uriașul, asupra căruia tocmai acest trup imputernicit de forța spiritului, această chenoză fragilă dobândește biruință.

Eminescu nu se luptă, nu stă, ci este, există

Constantin I. Popovici : „Cap"
(Detaliu din grupul compozițional Strămoșii)

astfel într-o poziție ce singură nu-l poate trăda : cea de evlavie față de lume, cea aducătoare de adevărată biruință : Încă Pindar spunea : în luptă biruie evlavia. nu puterea, anul stăpînit de puterea interioară a spiritului.

Cite statui ale Antichității și-au pierdut brațele demonstrative depărtate de corp, cu mădularele în risipire, omul fiind mai degrabă un indicator spre altceva. Eminescu nu are ce pierde : el este, dreapta sa nu indică, nu este deschisă spre înafară ci se apropie de inimă, pumnul închis de cele două degete culcate ușor la rădăcina triadei celorlalte, strînse pe verticală a stălpări concentrate într-un focar. Mîna, oprită în dreptul inimii, ea este devoțiune în spiritul tradiției noastre, vrea să fie atenționare pentru cine are ochi să vadă asupra graiului, asupra reculegerii în Logosul întrupat în ființa filială.

Poetul este descoperit, gol și întreg : stă pe verticală, nici răpit cerului din privire, nici robit pămîntului întru pătimire ; este liber, este fiu suveran între cer și pămînt, este om purtător de logos, mijlocitor, punte între cer și pămînt : Cele ce primesc dimensiuni nefiresti dintre mădulare sunt picioarele purtătoare, și mîinile lucrătoare de vestitor ; jertfelnicul mîinilor candelabre de bronz cu cinci făclii argintii sculptate în oseminte. Mîna, acest cel mai vechi altar al omenirii pe care omul a dus cele dintîi ofrande de recunoștință în zorii întruchipării sale, mîna cuib ce cuprinde pe talgerele de aur pruncul scîncind în scutece, cu-ntâiele sale răni proaspăt ales din pîntecele maicii sale, mîna dăruie ce întîmpină și dăruie străinului ajuns întru ospitalitate din căldura Patriei.

Picioarele lui Eminescu Poetul sunt mari și grele, ca amfore pline de vin ales și untdelemn în crug de alabastru : cît de frumoase sunt picioarele care vestesc pacea ! sunt picioarele bunului vestitor al păcii, picioarele pelerine, desculțe să nu tulbure comuniunea dintre cer și pămînt. Dece umbli desculț omule ?, întrebau cei vechi și li se răspundea : să nu uit că sunt vas de pămînt, să nu mă înstrăinez de el. Desculț umblă Sofocle cu Oedip la Colonnos, desculț este Moise în pustie, desculți Franciscanii în Umbria latină, desculț calcă și poetul pămîntul sfînt al patriei noastre.

Iar ca Prezența poetului să fie pururea cu noi, Anghel înscrie mesajerul kerigmatic al neamului mai adînc în tradiția noastră bimilenară, dînd spațiu adîncului înțeles față de moarte, atît de nădăjduitor al poporului nostru. În spate atîrnă bronz, acoperămîntul unui coșarșeu, al unei catapetesme grele, a unei aripe frînte, de dimensiunile reale ale unui acoperămînt, a unei umbre, mantia morții, a unei crisalide înlăturate din care sborul fluturelui s-a desprins. Sămburele curat este desghiocat din coaja inertă la viață. Trupul gol al poetului se desprinde fragil din tenebre, imaculat și feciorelnic se dezghioacă din scoica împietrită, se desghioacă din bronz ca o limbă de clopot întru vestire.

Prezența lui între noi este una simbolică, resurecțională : beznele, fiarele, lespezile mormintelor se dau la o parte și ies întregi din somnul lor, ca fluturii din hrisalidă, pe verticală la viață nouă fiii acestui pămînt. Iată fresca Voroneteană din care parcă s-a desprins vocea poetului.

În acest fel, Poetul aparține viitorului, prezența lui, desculț printre noi, calcă pămîntul sacru al viitorului, planeta transfigurată, el însuși fiind renăscut întru eternitate în mijlocul poporului său.

Este un triumf al sufletului românesc, printr-o lucrare de geniu, datorată acestui campatriot al nostru, al spațiului și timpului românesc, al cărui mesaj de nădăjduire întru iubirea nepieritoare își află sălaș în casele noastre, edificator inimilor noastre, al fiecărui suflet, generație cu generație.

scriitori tineri în reportaj

ȚARA LA TIMPUL VIITOR

OȚELUL DIN CÎMPIE

Pe malul Borcei, în decembrie, pădurile de sălcii și plopi rămîn singure. Nu le mai ține nimeni calea ; cînd dă înghețul ai impresia că trunchiurile lor sînt de sticlă. Și, ciudat, iarba de pe mal, acolo unde vara este călcată de tălpile goale ale copiilor, are culoarea verde și apare proaspătă prin ochiurile de zăpadă.

Iarna, pe malul Borcei, la Călărași. Un tractor întoarce brazdele trezindu-le din somn. La geam, tractorul are perdele de pînză imprimate cu trandafiri roșii. Se ridică o nouă falează, iar straturile de pămînt în trepte, sînt legate cu îngrădituri de nuiele : fascinele. La un ceas de dimineață, doi bărbați, tatăl și fiul, călăfătuiesc o barcă. Ceva mai sus, unde Jirlăul se varsă în Borcea, născînd o cascadă în miniatură, alte cîteva bărci dansează pe apă, legate în lanțuri. Nu departe, într-o grădină zoologică ivită printre arbori, într-unul din parcurile care înconjoară orașul, spre șoseaua care duce spre Ostrov, în Dumbrava, se ivesc căprioarele. Din gleznele lor ies aburi. Alunecă printre copaci jucîndu-se parcă de-a v-ați ascunselea.

Aici, pe acest mal al Borcei, călărășenii vin după orele de muncă, la un ceas de destindere și promenadă. În fiecare zi se adaugă orașului oameni noi, care primesc cetățenia lui, locuitori intrați în toate drepturile.

Pentru ei s-au construit în anul acesta în jur de 2 000 de apartamente. Deci, fiecărui om i s-a dat o casă, la fiecare apartament un nume scris te avertizează că aici locuiește o familie.

Și nu mai e pentru nimeni un secret că vocația acestui oraș este industria. Într-o dimineață, cînd toamna intrase pe șosea, așa, într-o doară, pentru că luna noiembrie a fost ca o a doua primăvară pentru cei din sud, cînd cocoșii, ciți au mai rămas prin ogrăzile caselor erau pe la al treilea cîntat, dinspre platforma siderurgică a orașului, avea să triumfe glasul celor care asistaseră la nașterea oțelului. De la periferie spre centru vestea s-a transmis din om în om. Am oprit, zilele acestea, pe străzile orașului, un copil. Era, ca să spun așa, un șoim ajuns la vîrsta majoratului, și l-am întrebat despre orașul Călărași și despre Orășelul copiilor, despre căprioare și ciinele Dingo din Dumbrava, despre meseria părinților. În primele zece propoziții mi-a vorbit firesc și despre oțel. Era un adevăr rostit din gura acestui copil, un cuvînt intrat în vocabularul său, care anunța o nouă realitate, și poate o dorință secretă a acestuia de a ajunge și el pe platforma pe care lucrează tatăl său, oțelar.

Oare cîte fraze am auzit de la oameni cu profesii diferite, dar avînd același scop, în genul celor pe care le consemnez aici, fraze cu verbe la cele trei timpuri : „Așa s-a născut combinatul, din aceste linii, foarte multe linii pe foi de calcul !" (inginer Dan Ciorapciu, proiectant principal la IPROMET) ; „Așa se naște oțelul la noi, șarjă după șarjă !" (inginer Radu Savu și Floarea Olaru, secretar U.T.C. pe platformă) ; „Astfel vor arăta Casa științei și tehnicii, Baza nautică de agrement și performanțe, Complexul hotelier B.T.T. din Călărași" (Ion Stan, directorul Casei de cultură din Călărași).

Intrarea mea în oraș, în combinat, lîngă cuptorul de 100 de tone care se pregătea pentru a 20 șarjă, pe șantierul nr. 3 I.C.M.S.-Călărași, în laboratorul chimic sau spectral, a fost înlesnită de oameni care aparțin viitorului, care au vocația pentru acest viitor pe care și-l asigură scoțind din inerție un tîrg cu iz balcanic.

Merg pe Bulevardul Oțelarilor, spre Combinatul siderurgic și parcurg acest drum spre cei care au dat orașului prima șarjă de oțel, într-un început de dimineață fierbinte, în care au fulgerat milioane de artificii și oțelul a fost botezat așa cum se cuvine de tinerii care au învățat în Galați, Hunedoara și Reșița, meșteșugul de a-l aduce și aici, hărăzindu-i o vatră de naștere.

Este un drept al oamenilor, și repet, o vocație a lor de a-și asuma o nouă răspundere în fața istoriei. Mîndria de a avea un combinat — printre cele mai moderne nu numai din țară dar și din Europa — în care se vor elabora în perspectivă două șarje pe zi în momentul cînd va intra în funcțiune și al doilea cuptor.

Acest oraș este șantier de două ori : prin Combinatul care se rotunjește pe locul în care porumbul a fost cules pe ultimele hectare și depozitat în silozurile aflate de-a lungul șoselei, și prin șantierul care se mută în oraș de pe-o stradă pe alta ridicînd, construind, cizelînd, dînd încredere și putere de muncă.

Și asta cu niște eforturi — aveau să-mi spună inginerii Eremia Dinu Ștefan și Gheorghe Popescu, pe care i-am întîlnit pe platforma combinatului — împinse peste limitele aparente ale puterilor omenești.

Așa cum se dă hîrtie, celuloză, confecții, prefabricate din beton, produse alimentare, piersici, pește, grîu, floarea-soarelui, în Călărași se dă din toamna acestui an, oțel. Este oțelul viitorului, al viitorului care începe de astăzi.

Areta Șandru

COCSUL ABURIND CA PÎINEA CALDĂ

În primăvara anului 1978 inginerul de furnale Dumitru Ciubotaru a făcut unul dintre cei mai plini de neprevăzut pași din viața sa dogoritâ de oțelul topit al cuptoarelor de la Combinatul siderurgic din Galați. Ce-a făcut inginerul Ciubotaru ca să fie demn de consemnat aici ? ! A făcut ceea ce de obicei, de la o anumită vîrstă anumiți oameni n-o mai fac. Adică nu renunță așa ușor la o situație deja croită și cunoscută, pentru o aventură, fie ea și construirea unui important obiectiv industrial — un pilon la viitorul oțelului țării. Inginerul Ciubotaru a dat energic la o parte tot „trecutul" său în care i se sedimentase prețuirea și respectul colegilor, a șefilor ierarhici și a subordonaților și a trecut la cîrma nouă a șantierului nr. 25 din cadrul marelui combinat gălățean. Acest șantier luat pe proprie conștiință de inginerul Ciubotaru este cunoscut de toată lumea sub numele de Șantierul național al tineretului de la Galați. Inginerul Ciubotaru și-a luat angajamentul că va înălța o uzină cocsochimică numai cu băieți de 18—20 de ani, mulți dintre ei niște analfabeți în cea mai simplă meserie. Aici e ca în clasa întîi, spune inginerul ajuns și dascăl. La clasa întîi îi pui școlarului în mînă creionul sau stiloul, aici îi pui tînărului cu tuleie tesla, mistria, patentul, bormașina, picamerul, maneta buldozerului. Îi pui proaspătului băiat venit de la țară, speriat de tot ce se întîmplă în juru-i, casca peste chica zburlită și te umflă risul cît de serios poate arăta. Ce faci, tu, Georgică, zic, vezi, ești om de-acum, numa' bun de tras în poză, colea. Am la mine, spune inginerul vesel, o oglindă pe care o port în buzunarul de la sacou. I-o pun în față băiatului care de-abia acum își dă seama de situația în care se află și aruncă aparătoarea de pe cap cît colo. Devin, brusc, serios. E prima lecție de muncă, de morală a muncii. De ce-o arunci, întreb. Ai muncit tu pentru ea ca s-o poți arunca ? ! Au sărit bășici pe spinarea ta ca s-o poți arunca ? ! Dar chiar și-atunci trebuie să te gîndești că n-ai muncit singur... Și, mă rog, altele mai departe. Băiatul tace rușinat și din acel moment e aproape sigur că el va deveni în scurtă vreme, aici timpul nu așteaptă, un om al șantierului.

Inginerul Dumitru Ciubotaru a reușit să scape de rutină. Și-a găsit măsura potrivită pentru entuziasmul său pe acel șantier unde se pornește de la adolescenți și se ajunge la muncitori cu „firmă", unde se pornește de la groapă rîmată de buldozere și se va ajunge la o uzină cum nu sînt multe în țară, o uzină de foc unde se va pregăti hrană focului, baia de foc a oțelului. Deocamdată e încă în parte o groapă uriașă, în parte un pod de fier beton pe care vor sta niște cazane și niște retorte, niște cuptoare de prăjire a cărbunelui și alte cîteva instalații care vor trebui să se obișnuiască repede-repede cu negreala cărbunelui.

Trei băieți, pe care salopetele prea mari curg, se opresc la un mugure de zid. Sînt la rădăcina uzinei pe care palmele lor o vor ridica la niște cote de ordinul zecilor de metri. Sînt toți trei porniți pe drumul zidăriei. Au lăsat satul Fîrtănești și au venit pe șantier pentru a învăța una dintre cele mai temeinice meserii ale României de azi : zidăria. Inginerul Ciubotaru îi urmărește și comentează : Hai, măi, Hodiniță, hai, mă, Petrică, mă ce faci mă ? ! Uite cum te-ntrec Ștefanache a lui Fluture și Gigel Gogoașă. Cei trei lucrează liniștiți, ritmic, n-au cum să-l audă pe inginerul lor care-i urmărește cu vorba aspră și cu vorba dulce, după potriveală. Că mîie îmi trebuie oameni și la uzină, cocsari de ispravă, că mîine scoatem cocsul din cuptoare aburind ca piinea caldă, spune inginerul mulțumit, și doar nu vei crede tu, măi Hodiniță, sau tu, măi Fluture că eu am să-i pescuiesc din Dunăre. Acolo nu sînt oameni, asta o știți și voi prea bine și să nu vă mirați că îmi stă și pentru atunci mintea tot la de-alde voi. Inginerul Dumitru Ciubotaru își și vede uzina de făcut cocs. Și oamenii ei totodată, adică adolescenții aceia pe care salopetele curg riuri și care au curajul de a înălța o uzină ce va face dintr-un cărbune moale și lenes, bricheta de fiert oțelul.

Cînd un om îți spune că a venit cu de la sine putere într-un loc unde viața e cu cîteva grade mai aspră decît în locul unde trăise și muncise pînă nu demult, prima reacție pe care o ai se cheamă nedumerire. A doua e entuziasmul, saltul conștiinței. A treia e bucuria : excelent, foarte bine că există asemenea oameni. A patra reacție e dorința de a te apropia de acel om și de a-i afla trăsăturile personalității sale. Dar dacă te apropii nu reușești să mai dai de acel om. Te trezești ca într-o pădure cu copaci falnici, frumoși, toți unul și unul. Căutîndu-l pe cel mai frumos, dai de mereu alții, care de care mai frumoși. Iar cînd dai de faptele lor ai o clipă senzația că ametești sau te rătăcești, dar cînd îți revii, și-ți revii repede, vezi fața clară a viitorului. În spate vuiește pădurea de oameni și fapte. Și-la Galați nu e altfel.

Eugen Mihăescu

Fotografii de Valeriu Tanasof

OAMENI CU OBICEIURI DE EROI

Da, valurile de mătase vernil liug și acum plajele. Sezoniștii, cum spun localnicii, au plecat demult. Împodobesc brazi și string confetii pentru noaptea de Anul Nou. Gîndul revenirii nu-i răzbate prea des acum. Poiana Brașov, Dîhamul și Stîna de Vale sînt mai aproape de inima călătorului și petrecăreților decît cimpia fără hățișuri a Dobrogei. Și totuși...

Există oameni opriți locului și în acest colț aspru și inegalabil de frumos al țării. Lîngă cușmele de spumă ale valurilor — foșnetul, trepidațiile unui anotimp de muncă neostenită. Se aduce pămînt de departe, și piatră de calcar, și stabilopozi pentru alte hectare de uscat furate mării. La Midia-Năvodari, o bună parte din instalații, hale și magazii vor fi ridicate pe locul unde, pînă acu un an, marea își despletea coamele de spumă. La Midia-Năvodari viața nu-și așează temelia numai pe amintiri. Viitorul celor trei mii de bărbați în pufoaice și căciuli îmblănite nu se întemeiază pe memoria gorganelor. El n-are nimic difuz, imprecis, nebulos, pierdut în presupuneri. Viitorul lor imediat se întemeiază pe ceea ce se întîmplă acum, pe ceea ce se face în momentul de față. Faptul că se sapă la zece metri sub plafonul mării, faptul că alți bărbați urcă pe turnuri impresionante înfofoliți în haine groase și în aripa crivățului — iată premisele unui viitor mai bun.

Aici, „oamenii cu obiceiuri de eroi" ridică cel mai mare combinat petrochimic din România punînd și ei umărul la ceea ce ne-am propus cu toții la recentul Congres al partidului : realizarea în viitorul deceniu a independenței energetice a țării. Tot în această idee alți o sută de bărbați scormonesc adîncurile de sub mare, la douăzeci și cinci de kilometri în larg, legați de familii și țărm prin radio și un remorcher de aprovizionare. Legați de țară, de oamenii ei, de viitorul lor prin acel sentiment incoruptibil de iubire hrănită cu fructele muncii lor aspre, neostoite. Și aici, pe platforma „Gloria", ca și la Midia-Năvodari, în ciuda unor condiții de muncă deloc ușoare, viața are un farmec al său. Născut tocmai din această aspritate a existenței, hrănit cu faptele aproape dure pe care le consemnează cronica de zi cu zi a muncii acestor oameni. „Viață de scafandru", așa spune despre viața sa sudorul Gheorghe Furnea. La zece metri sub pînza mării, în cizme, prin noroi, sub amenințarea pînzei freatice, sudorul lucrează și în schimburi de noapte. Învăluit în strigătul iernii, tînărul Furnea pune temelie la o nouă instalație petrochimică. Peste cîteva luni temelia se va ridica deasupra gropii. Vor intra „în dispozitiv" și brigăzile de dulgheri ale lui Vasile Bădițeanu și Gheorghe Simion, după care vor veni betoniștii, lăcătușii, montorii de utilaje. Cel mai tîrziu în 1982 fabrica de hidrogen, instalația de dimetiltereftalat și instalația de cracare catalitică vor intra în probe tehnologice. Vor porni, de asemenea, și instalațiile de etil-benzen și de hidrosulfurare și distilare în vid. Pe planșetele proiectanților, și ei detașați aici la Midia, toate acestea există deja. În 1982 vor fi ridicate la scara de unu pe unu. Asta și fac acum brigadierii lui Nicolae Butoi, comandantul Șantierului național al tineretului Midia-Năvodari : aduc la scara unu pe unu ideile proiectanților, ale cercetătorilor și tehnologilor. Pentru aceasta și înfruntă vîntul iernii dobrogene, viața de șantier, relativa izolare, în sensul ei cel mai comod.

„Efortul energetic", așa se spune, nu ?, iată, efortul energetic al țării a mai chemat trei mii de oameni la datorie. Iar ei n-au ezitat nici o clipă să-și dea asentimentul, acel răspuns al brațelor și al conștiinței din care se va întrupa încă o citadelă a industriei noastre noi. Și încă o cetate de scaun a muncii, încă un punct fierbinte în rotundul frumos al României.

Tot în numele acestui efort de obținere a independentei energetice alte sute de tineri formează ceea ce numim deja cu multă obișnuință Combinatul minier Oltenia. Încă trei sute de băieți s-au așezat luna trecută pe Ostrovul Mare, acolo unde, peste cîțiva ani, va fi nodul hidroenergetic și de navigație „Porțile de Fier II". Într-un alt colț al țării, la Anina, se dă bătălia pentru valorificarea unui nou combustibil — șisturile bituminoase. La Turceni, în Gorj, va porni în curînd un nou grup energetic de 330 Megawați. Constructorii de pe Riul Mare sînt în pragul pornirii primului hidroagregat. Pe Siret au început lucrările la o cascadă de hidrocentrale. Apa și cărbunii vor fi, în principal, sursele noastre energetice. Li se vor mai alătura : soarele, vîntul, biomasa și biogazul, energia valurilor și, în 1985, prima centrală nucleară românească.

Efortul nostru energetic, cu mare și precisă deschidere spre viitor, începe să dea roade. Ne așteaptă un deceniu de muncă fără pauze, de mare intensitate, cu o mare încărcătură de evenimente. Aici, la malul mării el a și început. Metru cu metru, zi după zi, piatra, betonul și fierul înaintează în mare și fac zid de netrecut coamelor de spumă.

Pavel Perfil

SCRISORI DIN DOBROGEA

Află, stimate al meu prieten, că din 1977 am fost mereu în Dobrogea. În fiecare an de cel puțin două ori, fără a mai socoti trecerile mele spre mare. Fac această enumerare de treceri prin Dobrogea pentru că nici o altă regiune, nici un alt loc al țării nu mi s-a mai proiectat cu atîta intensitate în vremea copilăriei ca acest tinut pe care ajunsesem să-l visez și să-l populez cu amintiri înainte de a-l fi văzut vreodată. Dobrogea mea se construise cu ajutorul lecturilor din Geo Bogza și Zaharia Stancu, dar, mai ales, cred eu, acum peste ani, Dobrogea mea se construise din acel cartier cu nume fanariot — Andronache — cuprins între un drum de fier — calea ferată București-Constanța —, un drum de piatră cubică — șoseaua București-Urziceni-Hîrșova-Constanța —, și un drum de ape — Colentina — care, ca orice apă a acestui pămînt visează, în curgere mai lentă sau mai rapidă, întîlnirea cu marea. Gîndul și iubirea noastră de adolescenți crescuți în acest triunghi ce căuta marea, călătoreau spre Dobrogea cu fiecare tren șuierînd la Km. 13, cu fiecare imagine de fată frumoasă și bronzată pe care o vedeam și care ne stăruia în minte o vară întreagă. Vreau, de fapt, să-ți spun că Dobrogea copilăriei și adolescenței mele era asemenea jocului de imagini pe care vara toridă le proiectează pe cîmpii sau deasupra apei : reale și ireale, apropiate cît să le atingi cu mîna și niciodată chiar lîngă tine. Dobrogea era fata de împărat și, în același timp, dragostea nebună a unei fete căutînd la țărmul mării răcoarea și uitarea. Peste arcul întins de propriu-mi vis se întindea Dobrogea ce cocea oul în praf, Dobrogea calcarului și a oilor cu ciulini grei în coadă, Dobrogea vocilor guturale și aspre, Dobrogea exilaților poeți și a mărturiei că o istorie nu se lasă îngropată în spuma timpului. Vreau să-ți mai spun — ție ca om ce și-a trimis gîndurile către Dobrogea pe șlepuri și bărci sau primăvara pe sloiurile de gheață — că Dobrogea are toate șansele să se constituie în cel mai acut simbol al tinereții noastre. Pentru că, dacă alte generații au visat munți și ape, brazi și stînci — le-au visat frumos și neînduplecat ca o luptă în care omul trebuie să-și afirme tăria și superioritatea —, noi am visat deschiderea și libertatea și meditația și tot ceea ce un apus sau un răsărit de soare te îndeamnă să visezi la malul mării. Și am mai visat riuri noi și fertilitate și modelare a unor ținuturi vechi de cînd e pămîntul.

Așadar, din 1977 am fost mereu în Dobrogea pentru a o vedea prin gîndurile de adolescent și ochii celei mai mari construcții de la noi din țară : Canalul de navigație Dunărea-Marea Neagră. Între timp am văzut toți cei 65 km de canal (pentru că trebuie să vezi kilometru cu kilometru !) de la Cernavodă la Agigea. Am văzut șantierul de la faza cînd pentru neinițiat nu se înțelege nimic, pînă la conturarea primelor tronsoane. Pot spune că în felul acesta am trecut printr-o istorie de cîteva mii de ani : de la singura localitate din țară păstrînd numele strămoșilor noștri — Valea Dacilor —, la tătarul Omar Gafar — păzitor, administrator, ghid și multe altele încă pentru bisericile din cretă de la Basarabi, dovezi din secolul al XI-lea ale creștinismului, la vechiul oraș Cernavodă, la podul lui Saligny, de la vechiul port Constanța la noul port Agigea, de la oamenii cei din totdeauna ai Dobrogei la cei veniți aici de la Someș, de la Porțile de Fier sau din Maramureș. Voi recunoaște însă — nu neapărat dintr-un orgoliu sau mîndrie juvenilă care trebuie să existe și există ! — că impresionat, cu adevărat, am fost de întrarea firească în șirul evenimentelor istorice a acestei construcții ce probează nu numai inteligența și voința spiritului românesc, dar, mai ales, puterea de a prinde parabola apei stoarse din piatră seacă. A prinde și a o traduce în viață !

Este probabil ca toată energia solară absorbită veacuri de-a rîndul de pămîntul Dobrogei să se fi revărsat acum, într-o ireversibilă trecere, în energie umană. Aceasta-i imaginea pe care ți-o oferă imensul șantier : revărsarea de energii ! Imaginează-ți numai cele 300 de milioane de metri cubi excavați și redați circuitului agricol unor zone cu calcar la zi. Imaginează-ți alte 120—125 de milioane m^3 excavați cc se transportă la mare pentru a se cîștiga 700 de ha în favoarea suprafetelor portuare. Imaginează-ți toți acești metri cubi și transformă-i în zile de muncă, în nopți de muncă, în tinerețe risipită cu dărnicie și patos de-a lungul întregului Canal.

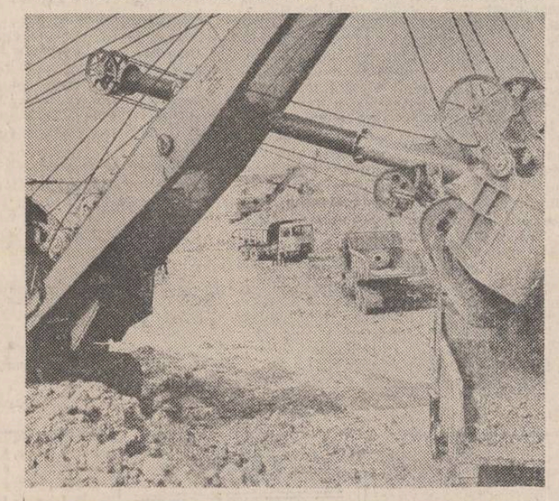

Pentru a cuprinde șantierul trebuie ca, pornind de la tronsoanele ce-s terminate, să-ți mai imaginezi o curgere de apă (într-un pămînt refuzat pînă acum și bălților ce apar după ploaie) cu lungime de 65 de km., cu o lățime de 100—105 m (la suprafață) în unele locuri, cu un nivel de 7,5 m, o curgere de apă pe care vor trece dinspre mare vapoare. Și pentru a fi în ton cu imaginea simbol a unei Dobroge de care ținerețea noastră și-o trăiește acum în contul amintirilor viitoare trebuie să-ți mai imaginezi acești băieți minunați lucrînd la excavatoare, pe DAC-uri, pe Belazuri, lucrînd la talazări. Eu i-am văzut în repetate rînduri și deși știu că mulți dintre cei cunoscuți nu-i mai regăsesc de la o lună la alta (chemați fiind de alte îndatoriri, chemați fiind pe alte șantiere) ei îmi par mereu aceiași. În puține locuri din țară am văzut atîția oameni surîzînd, atîția oameni ce muncesc de parcă s-ar juca. Îi încîntă pămîntul și soarele Dobrogei, îi încîntă apa ce va traversa acest pămînt, îi încîntă ideea că ei — ei, nu alții, vor putea spune începînd o carte a vîrstei lor : „Fac parte din generația de constructori ai Canalului. Am lucrat aici începînd...".

Constantin Stan

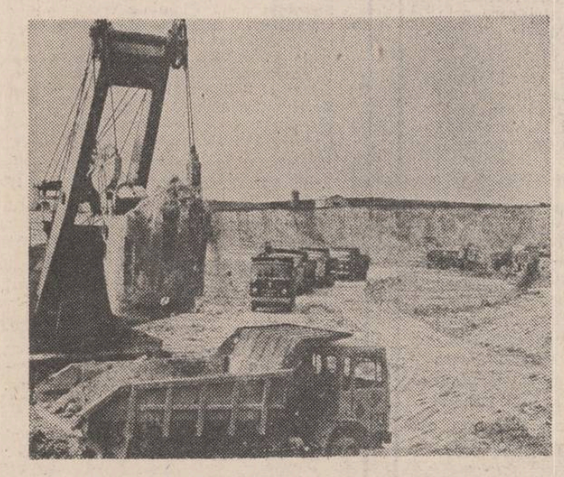

IARNA, GRÎUL

decembrie. Tren aglomerat și oameni vorbind în șoaptă pentru că e încă întuneric afară, iar gîndul se lasă mai lesne rostit așa, cînd zorii abia se înfiripă. Oamenii — bucureșteni cu toții — vorbesc despre grîu. Crescut la cîmpie, am călătorit frecvent printre oameni ce-și găsesc adesea miezul discuției în grîu. Oameni de la țară, mai ales, cunoscînd rosturile pămîntului și truda de a le împlini. Or, cei alături de care merg acum sînt orășeni. Chiar mai mult — bucureșteni. Bine — îmi spun —, știu : curînd, satele vor deveni orașe și orașele cele noi, înconjurate de lanuri, vor mirosi a grîu și vor fi învăluite de aurul acestuia, își vor face cununițe din grîu și din maci și din iarbă, vor fi orașe-copile, deasupra cărora or să cadă ploi strașnice și uriașe zăpezi or să vină, locuitorii se vor trezi în cap de noapte și vor privi afară cu înfiorare, natura se revarsă asupră-ne — vor zice — și vor adormi fericiți printre zgomote mici, bănuite abia, vor aștepta dimineața spre a se simți cu totul ai ploii sau ai ninsorii și vor trăi așa — maiplini și mai curat.

E iarnă. Să gîndești iarna la grîu mi s-a părut întotdeauna un semn de echilibru al firii și al minții. Căci, fiece astfel de gînd te întoarce în vara ce-a trecut și te îndeamnă să visezi la primăverile și verile de peste timp. Gîndul grîului, iarna, e pod deasupra vremilor, secundă intens polarizată așezîndu-te cumva în simburele istoriei. Ei da, iată, oamenii gîndesc la grîu și e cît se poate de firesc pentru că nimic nu-i mai curat pe lume ca pruncul, floarea de măr, apa izvoarelor și bobul de grîu. Trenul aleargă prin cîmpul ca o liniște largă în apropierea căreia se presimte o lumină tulbure, tematoare. Mă pregătesc să cobor. Cei de lîngă mine fac același lucru. Compartimentul s-a golit și, la oprire în stație, peronul e neîncăpător pentru acei care coboară. La poarta vestică a Bărăganului, la Fundulea, oamenii — vecinii mei de compartiment din trenul arhiplin — vin să născocească — din osteneala miilor de încercări și imaginația miilor de probe din eprubete și a lecturii miilor de tomuri încărcate de cifre și planșe — poveștile fantastice și pline de adevăr ale grîului, grîul ce-i va bucura și hrăni pe copiii noștri. Aici, la Fundulea, oamenii se string să gîndească și să hotărască mîinele grîului.

★

Știu bine și de ani buni ce-i cu grîul. Dar nu m-am întrebat niciodată, străbătînd un lan, ce nume poartă soiul de grîu ce crește acolo, cine l-a descoperit și unde și cum. De aceea n-am contenit a mă mira citind și auzind despre recolte mereu mai mari, an de an mai mari, tot mai mari... Ce se schimbă mereu ? Ce se va mai schimba ? Care-i marginea cea mai din departe a rodniciei ? În '75, în țară recolta de cereale a fost de peste 15 milioane de tone. Anul acesta i s-au mai adăugat aproape 5 milioane. În '85 vom avea circa 28 de milioane de tone, iar în '90 producția din '75 se va dubla. Cum ? Pămîntul e același. Anotimpurile sînt și ele aceleași. Aceleași, plugurile și secerile, aceleași. N-am avut, desigur, naivitatea de a nu lua în seamă progresele tehnicii. Dar ritmul mi s-a părut, cu toate acestea, incredibil de rapid. Vin la Fundulea — adevărată capitală de realistă visare a grîului — tocmai pentru a afla, a căuta să înțeleg.

★

„Ce înseamnă grîul pentru dumneavoastră, tovarășe inginer ?". Omul din stînga mea, de la volanul imeseului ce alerga pe drumul de țară îngust, nesfîrșit, nu scoase o vorbă vreme îndelungată. Abia de-am îndrăznit să-i tulbur tăcerea preocupată, o tăcere de om plin de griji, fără prea mare chef să dea explicații. A mai tăcut cîteva clipe, nu pentru că întrebarea l-ar fi găsit — nici nu avea cum — nepregătit. „Piine, ce să însemne ! Piine, ca pentru toată lumea. Deși poate mai altfel...". „Cum mai altfel ?"". Cîmpia din jur era netedă și simțeam cum trăiește dorul zăpezii. Grîul îl bănuiam — era cu siguranță acolo — undeva, sub cîmp, într-o mare mută, înnegurată. După un timp, cel de alături s-a hotărît. Ceea ce mi-a spus seamănă foarte puțin cu o poveste. Vorba lui n-avea nimic din blînda așezare și spunere a vorbelor cu care m-au obișnuit țăranii, cînd zic despre grîu. Spunea inginerul, cu o șocantă exactitate (pentru mine, îndrăgostit de tabloul întinderilor galbene din miezul de vară) despre soiurile de grîu obținute la Institutul de cercetări pentru cereale și plante tehnice Fundulea, „soiuri ce-au dat bune rezultate și au fost, de aceea, introduse în cultura mare, ca grîul comun Fundulea 29, grîul tare DF 237 și DF 19—74", despre „măsurile ce se au în vedere pentru asigurarea stabilității producției de grîu, pentru accelerarea proceselor de producere și înmulțire a grîului din liniile ce au perspectiva de a fi omologate", despre „scurtarea cu aproape 3 ani a perioadei de introducere în cultură a noilor soiuri de grîu", despre „modul cum cercetătorii institutului au înțeles că procesul de dezvoltare intensivă a agriculturii — una din prioritățile importante ale viitorului plan cincinal, cum s-a subliniat la Congresul al XII-lea al partidului — îi obligă la alte și alte descoperiri" — totul zis fără nici un fel de căutată „frumusețe" a frazei, totul drept și sigur ca mersul unui plug prin pămîntul de toamnă. Am aflat apoi că-i de fel de la țară, de pe malul Dunării, că țăranii i-au fost și părinții și bunicii și toți cei dinaintea lor în neam. Acum, el e bucureștean, stă — ca tot bucureșteanul mai de curînd stabilit în Capitală — într-un cartier nou de blocuri și duce — de-acolo, de la etajul opt — dorul cîmpiei, cea pe care abia așteaptă s-o reîntîlnească în fiecare dimineață. A rămas țăran, zice — ca dragoste de pămînt, ca program și ca putere de muncă — dar, ce să-i faci, s-a orășenizat, recunoaște, s-a inginerizat. Noi avem — mi se adresează ca unui consătean — viața plantelor pe care le creștem. Ne naștem în fiecare primăvară, creștem, ne maturizăm și rodim. Iarna e timp de pregătiri și de griji. Nu se descreștește fruntea asta a noastră decît toamna, cînd vedem boabele puse la adăpost.

Ce-ar fi grîul, mi-am spus, fără sufletul și mintea unor oameni ca acesta ? Fără pasiunea lor de-a afla căi, soluții ? Fără tinerii de pe băncile liceului agroindustrial din Fundulea, cei care merg în sate cu gîndul că menirea lor nu e doar de a produce, ci și de a gîndi, de a descoperi, de a înnoi ?

Dan Mucenic

ARGUMENTUL DISCIPOLILOR

Urc uneori dealul Cotrocenilor, pe lîngă Grădina Botanică, pe la Leu, spre Apaca, și de acolo la vreo sută de metri, lăsînd într-o parte bulevardul, am sub ochi platforma rectoratului Politehnicii bucureștene. Cu un deceniu jumătate în urmă, țin minte, dacă te-ai fi coborît către Splai, puteai întîlni un peisaj aproape rural, de neimaginat astăzi, după atîtea spectaculoase transformări. Îmi place să refac drumul acesta, ori de cîte ori am ocazia, să cobor deci dinspre Cotroceni în Grozăvești, de la Apaca spre Splai, pentru că este aici, în această coborîre, în aceste trepte, care te apropie și te despart de noua platformă a Politehnicii un fel de simbolică descoperire și identificare a noastră, cu îndrăznelile noastre, cu ambițiile noastre, cu gesturile superbe, împlinite sau doar schițate ; este mai mult decît a visa cu ochi deschiși, pentru că aici, sub cupola rectoratului, în amfiteatre, în fiecare din aceste spații de mișcare a gîndirii, a dorinței de a cunoaște, de a te cunoaște, de a-ți verifica temeiurile pregătirii, în aceste locuri, deci, se constituie, se modelează cea mai fermă certitudine a viitorului, cea a inteligenței tehnice. Refac drumul uneori în această coborîre și apropiere simbolică, alteori din cealaltă parte, dinspre Splai, și cum vin pe aleea imensă, ca o pistă de aeroport, acoperită adeseori de acel du-te-vino al fiecărei zile și fiecărui ceas de studenție, le caut chipurile care sînt aceleași, inconfundabil, respiră aceeași siguranță, aceeași energie neostenită. Spun „politehniștii" și cuvîntul are un aer puțin încărcățit, poate chiar puțin pedant, vezi imediat o studenție îmbicsită de cifre, cufundată în calcule, aplecată peste proiecte lîngă care și dincolo de care bănuiești nopțile albe ale examenelor. Există, desigur, ceva din toate acestea, dar nu e numai atît, e mai mult decît atît. Ei sînt, dacă vreți, o parte din imaginea revelatoare a ceea ce numim tînăra generație, adică sînt, în primul rînd, garanția și certitudinea viitorului.

Este aici un orgoliu pe care trebuie să-l înțelegi și să-l recunoști, uneori pe bună dreptate. Am intrat într-o zi în clădirea **Facultății de automatică** a Politehnicii din București, în laboratorul cu nume complicat — de **elemente pneumatice și hidraulice.** Erau acolo cîțiva studenți aplecați peste calcule, discutau aprins împreună cu prof. Simion Florea, decanul facultății. Era o imagine obișnuită, cotidiană de muncă — extraordinarul, dacă vreți, era ceea ce am văzut la doi pași, în spatele lor, unde se aflau două mașini mai înalte decît omul — un simulator pentru instalații de automatizare și un sistem de reglare prin impulsuri, ambele purtînd pe o plăcuță menționarea „Proiect de diplomă" și semnăturile studențești.

Vreau să spun că ei, și nu numai ei, bineînțeles, sînt temeiul certitudinii noastre în viitor. Politehniștii și nu numai ei, fie că se numesc T.C.M.-iști, metalurgiști, energeticieni, sau „cei de la Electronică", „de la Aeronave", oferă zilnic, ceas cu ceas, argumentele acestei certitudini. La Facultatea de Aeronave s-a introdus, de curînd, pentru studenții din anul II practica de zbor. Este, desigur, un prilej de meditație, o să spuneți „iată, tinerii aceștia, generația aceasta romantică (și de ce nu !) care îmbină științele exacte cu poezia, cu visul". Nu greșim prea mult, generația aceasta este romantică, la fel cum au fost toate celelalte, și, într-adevăr, îmbină știința cu visul și poezia. La Facultatea de Aeronave, aceasta înseamnă că afară de orele de zbor și de ceasurile de reverie, sub stele, nu neapărat rostind versuri, studenții se ocupă de lucruri dintre cele mai concrete și mai imediate. Lucrează la înzestrarea unui laborator pentru testarea aparaturii de bord sau proiectează o instalație verticală pentru antrenamentul parașutiștilor. Dacă vreți, visează cu ochii deschiși.

Un cotidian cu care ne-am obișnuit și care este, în primul rînd, al îndrăznelii, al competenței, al curajului, al inteligenței și al seriozității.

Petre Brașoveanu

a patriei cinstire

ION BĂNUȚĂ

Iubirea iubirilor

Deci !
Republica s-a întrupat din Noi
peste noroi – strigoi...
de din fineață
de dintre dimineață
de din zi
de din ce va fi
peste-amurg
peste apele ce curg
tot scriind, scriind
viitor de jind
viitor de jind.
Deci !
Republica s-a întrupat din Noi
peste noroi – strigoi...
Umblați în voi ! Umblați în voi !
Umblați ! Umblați !
Necumpărați !
Republica s-a strămutat
în joc de soare, matostat,
suind în haina ei de Mană
dîndu-ne iubire. Hrană !

ION TRIF PLEȘA

Vatră românească

Săpăm ca să găsim un rest de sat
și dăm de-o vatră care e fierbinte.
Ce jar e-acesta care și-a păstrat
cărbunii lui aprinși ce nu pot minte ?

Desigur, sînt cuvinte care pot
ușor un înțeles să adîncească
dar vatra asta parcă spune tot
și nimenea nu poate s-o oprească.

Noi n-am pornit aici de la nimic,
sub lutul greu e-o vatră și respiră.
Urmele strămoșilor sînt boabe într-un spic,
le știe istoria și nu se miră.

Sînt toate-aici, e zestrea din bătrîni,
din locu-acesta nimeni nu poate s-o urnească
și toată știe truda a două simple mîini
pe vatra asta veșnic românească.

GEORGE CHIRILĂ

Sub pleoape sprijinind

Veșnic semănîndu-ne, lupte mai aspre,
mirarea luminii, sub pleoape sprijinind
muntele, ci, iată, aceste lucruri
împrejmuind cu mireasma lor
clipele, ci, iată-l
pe cel venind de departe
prin luptele aspre
răsucindu-și statura

Veșnic semănîndu-ne însemnînd semn
cu literă secretă descifrată de
copiii ce se vor-naște
luînd seama la cele ce sînt și ne acoperă
cu lumina lor lumea
fiul sprijină
sub pleoape muntele, calea
prin luptele aspre
Veșnic semănîndu-ne...

RODIAN DRĂGOI

Rîu etern

Noi știm că patria este un riu etern
păsări de grîu se joacă mereu pe sub cîmpie
zăpada cade-ncet ca o baladă
și este cald acolo-n veșnicie

o, limba țării o păstrăm întreagă
în orice bob de grîu încape o cetate
peste cuvinte ninge și ninge abundent
și sîntem sărutați doar de eternitate

CONSTANTIN ATOMII

Anotimp

Dacă iarna firii iarăși se așează peste țară
Și pe ramuri prinde ciucuri albi de nouri geruiți,
Noi trăim din plin, cu toții, cea mai caldă primăvară
Încît ni se par copacii Patriei că-s înfloriți.

Noi trăim în anotimpul unui nou noian de fapte
Ce înmuguresc pe glie după Marele Congres.
Sîntem mult mai tari în brațe, mințile ne sînt mai apte
Fiecare zi de muncă ni-i o treaptă în progres.

Da. Prezentul ni-i fierbinte c-am turnat în el sudoare
Să dăm țării energie am mutat și munți din loc
Noi izbînzi, vom prinde-n stemă lîngă spicele solare
Și-n istorie se va-nscrie înc-o pagină de foc.

Arma noastră-i adevărul în această luptă sfîntă.
Azi mai clar ne e cuvîntul, versul sună mai vibrant.
Și orașele-n azururi mai înalte se avîntă,
Muncitorul și țăranul stau la sfat lîngă savant.

Astăzi, dacă iarna firii trece iarăși peste țară
Și pe ramuri prinde ciucuri albi de nouri geruiți
Noi trăim în casa țării cea mai caldă primăvară
Încît ne apar privirii toți copacii înfloriți.

IOAN EVU

Scrisoare de țară

Cît bate grîu-n galben prin văile candorii
De-i dreaptă lancea verii adînc înfiptă-n lut
Cît sub călciiul pietrei nu răgușesc izvoare
Și eu vă strig, prieteni, în graiul cunoscut,
Să n-adormim cu limpia pe frunze în cădere
Cu pleoape amorțite de ceruri în declin
Noi ce sîntem soldați ai Stelei viitoare
Și umilim neantul cu-o moarte mai puțin...
Noi sîntem cei ce ară pămîntul viu al țării
Și-nsămînțează-n brazde cuvintele fierbinți
De-aceea grîul nostru crescut pînă-n pridvoare
Vorbește limba dulce-a străbunilor părinți.
La temelia țării stau azi cuvinte drepte,
La temelia țării e-o rădăcină grea
Stropită cu sudoare, cu lacrimi și cu singe,
Un arbore-nălțîndu-și coroana înspre Stea.
Să fie liber ramul sub care curge riul.
Și liber fie riul să curgă-n țara lui
Pe albia iubirii, speranței și dreptății...
Astfel vă spun, prieteni, astfel rostiți oricui.

DUMITRU UDREA

Timp comunist

Ne contopim
Cu acest timp,
Prin care curge
Un riu de lumină
Și grele ninsori
De stele albastre
Peste inimi respiră.

Zodiile bune
Din firul de iarbă
Și griul plăpînd,
Ne-nseamnă răbojul
Al celor ce vin
Și-al celor ce sînt.

Calul alb

Nu găsi în Severin nici o căruță de la el din sat. Hala din mijlocul orașului puțea a pește. În parcul plin cu trandafiri, de unde se vedea Dunărea, alunecînd ca o mreană fantastică, doi copii se jucau de-a raiul. Se așează pe o bancă și-i privi cum aruncă bucățica de geam în pătratele zgîriate pe pămînt cu muchea unei pietre. Ce joc grozav, raiul — îl jucase și el cînd fusese pustan. Fotografie copiii, fotografie ciobul de sticlă, desenul stîngaci de pe alee, dar ceva din acest joc de-a raiul parcă nu începea în aparatul său minunat. Probabil era obosit, cum nu dormise noaptea în tren : ceva nu se mai atingea de el, ceva îi scăpa, acel fior care trebuia să-l tulbure, să-l bucure, ca altădată. O luă spre marginea dinspre Șimian a orașului și avu noroc cu un pătulean venit să-și cumpere o batoză pentru curățat porumbul. Spre seară intră în sat, venind din Patule pe picioare, plin de praf, bătut în ceafă de lumina puternică a soarelui, cu beregata aspră de atita sete. Drumurile păreau pustii, oamenii nu veniseră de pe cîmp, sau îi răzbise și pe ei lumina verii și stăteau prin tinzi și pe sub duzi, în curți, la umbră. Un cîine cu coada la spinare, țanțoș, cu limba scoasă, roșie, uda gardul lui Dăluș. Apoi și el sări gardul și se pierdu printre tufele de urzici pe care Dăluș le uda și le îngrijea dintotdeauna, ca să aibă de-o ciorbă (au fier, mă, boilor, sănătate curată !), dar mai ales, zicea și Chifă, să aibă ce le toca la rațe... Cerul era înalt, liniștit, atent. Se aplecă și luă o piatră albuie, cît o nucă, din șanțul fără apă săpat cîndva de Dăluș în dreptul grădinii lui : piatra era caldă, soarele intrase în ea ca într-un ou de șarpe. Nu bătea vîntul, nu se mișca nici o frunză. Casele păreau încremenite, de atîta liniște. Lumina se rătăcea undeva departe, calm, parcă rămînînd totuși aceeași... Pari din gard, negri de vreme, uscați, fără brăbeți pe ei, păreau fără ani, parcă atunci dezgropați dintr-un cimitir. Limba-i era arsă ca de cretă. În liniștea ametitoare ce cuprinsese pămîntul, doar berzele din cuibul lor de pe grajdul lui Laiche acoperit cu trestie erau singurele ființe vii și clămpănitul lor bucuros în fața puilor, din ciocurile lor lungi și neprihănite, era singurul semn că timpul își continua mersul său nevăzut și nu murise și el încremenit.

Și atunci apăru ca dintr-o margine de lume sau ca din pămînt, pe mijlocul drumului, Nichifor Chifă, plin de săpun pe obraji, cu briciul de bărbierit în mîna dreaptă, ascuțindu-l din mers, pe-o piatră lunguiață, albăstruie, pe care scuipa cu foc din cînd în cînd. Ochii îi erau împăienjeniți de vin și nu vedea prea departe, dar nici nu-l interesa pe el să vadă mai departe de unde călca, doar pașii îi cunoșteau drumul spre Dăluș. Intră pe poarta prietenului său și ciinii nici nu-l luară în seamă, moleșiți de căldură cum erau și cunoscîndu-l de la o poștă după cum îi mirosea pielea a butoaie. Dăluș cucăia sub nuc, încercînd să spargă cu o cărămidă nuci verzi și mereu lovindu-se peste degete... „Nu te bărbieresc dacă n-aduci un troc cu vin". „Păi, uitai". „Păi și eu uit să mă uit la mutra ta". Nichifor plecă, tot ascuțindu-și briciul și scuipînd piatra : și reveni fără brici, cu un troc în brațe, greu, de băutura din el. Se pun ca două lipitori pe troc, și le vine să cînte și încep să lălăie — și nu-și mai aduc aminte de ce se întîlniseră. „Tu venișI c-o treabă la mine", zise Dăluș. „Eu, să fiu al dracului dacă nu venii de drag, să te văd". „Mă, tu minți, tu venișI să-mi ceri o baniță de mazăre". „Păi, ce să fac eu cu mazărea ?" „Asta mă întreb și eu". „Am mazăre să te-ngrop în mazăre". „Poate venișI să-ți dau înapoi fierăstrăul ?" „Ba, zise Chifă, tu l-ai luat de la mine din magazie, tu să-l duci la locul lui, ce mă pui pe mine pe drumuri ?" „Atunci, că se goli trocul, du-te și mai ia unu, ca să nu schimbăm vinu cu al meu, și poate-ți duci și firezu acasă, că e al tău, nu e al meu". „După vin mă duc dar de dus nu-l duc, de-oi ști că rugînește aci..." Și plecă Nichifor Chifă și iarăși reveni cu trocul plin cu vin, dar și cu briciul de bărbierit... „Asta e, zise, vreau să-mi dai barba jos". „Dacă n-aduceai vinu, mureai prost... Te bărbieresc, dacă mă bărbierești și tu pe mine..." „Păi, nu tot eu te bărbieresc de cînd ți-a dat pufu, ai pierdere de minte, văd"... Și Dăluș îl dă cu săpun pe obraji pe prietenul său, peste săpunul pe care de fapt tot el, cu mult înainte, poate chiar de pe la amiază... Gogu se apropie de ei încet, lingîndu-și buzele de sete. Dăluș începe să-l bărbierească pe Chifă, îl taie, îl umple de singe, praf îl face, dar n-au oglindă să se vadă Nichifor în ea... Se spălă pe obraji cu vin Chifă și urlă. Apoi, vine rîndul lui Chifă să-i bărbierească pe Dăluș. Îl face moroi de singe, ca întotdeauna, Gogu îl știe.. Cînd îl zăresc pe Gogu, fluieră a mirare și bat din palme și-i întind trocul cu vin. „Doamne, era să mă taie ăsta la git !" zice Chifă. „Bine că de data asta scăpai cu viață", zice Dăluș. Și beau toți trei pînă se întunecă.

„Ce-i mai nou pe-acasă, cine-a mai ?..." „Nimic nou, zice Chifă, toate veichi..." „Ba nu, ba nu, zice Dăluș și-l privește pe Gogu și Gogu crede c-o să-i spună ceva despre nevasta lui Tudor, e sigur că despre ea e ceva nou... „Ce e cu ea ?..." „Cu cine ?" întrebă Chifă. Totul e veichi, ascultă-mă pe mine ca pe un tată, zice el sigur că nimic nu se putuse între timp întîmpla pe lumea asta. „Ba este ceva", spune Dăluș și începe să plîngă. „Cine-a murit ?" „A murit dracu, n-a murit nima... plînge el așa, de supărare, că și-a..." „Ce ?" mai înghite Gogu o gură de vin. „Mi-am vîndut calul ăl alb, zice Dăluș și plînge cu hohote. La un ins din Șimian, să fie departe, să nu-l mai văd, să nu mai vină la mine la poartă, calul meu, of, of," plînge el. Și plînge și Chifă ! „S-a dus calul nostru, of, of, of..." Era bătrîn calul ? Era și nu era, mai mult era... De ce l-o fi vîndut ? nu înțelege Gogu, dar nici nu întreabă, dacă ei nu vor să-i spună, n-are rost... „Ce stai măi murgule trist, cîntă ei amîndoi, plîngînd. Dar cum să nu stau eu trist, c-am auzit că mă vinzi... Nu e stăpîne păcat. Nouă ani mi te-am purtat..."

Voica îi aude cîntînd și-i vede pe toți trei și i se face negru înaintea ochilor. Îi spune Floriței să închidă la pătul și la beci și să se culce mai devreme amîndouă, c-o doare un picior, o să plouă, și i se bate și un ochi... Florița o crede și sting lampa devreme, mai ales că la dimineață au drum lung pînă la pogonul de la...

„Cînd m-apropiam de sat M-apucam de rînchezat Și mîndrele de oftat, cînta Chifă cu Dăluș, luați de umeri. Gogu simte cum se leagănă casa cu ei ca o barcă și începe să rîdă, e semn bun, e semn bun dacă se leagănă pămîntul cu ei... Trebuia să le spună și el ceva grozav, să-l ia în seamă, că ei ca și cum ar fi singuri pe lumea asta, ei și cu calul alb... „Să vă zic una cu majestatea sa regele", se rîdică el în picioare. Dar Dăluș și Chifu plîng mai departe unul pe umărul celuilalt. Lua-l-ar dracu de cal, care vă ducea la muieri pe sate, pe rînd, sau deodată... V-ați bosorogit de l-ați vîndut, ce-aveți, și de ce vă smiorcăiți ?... „Vă spun că la o vînătoare de iepuri, regele..." „Tu cînd vedeai mîndrele M-atingeai cu scările Și eu mușcam frînele..." Regele e mai important decît calul vostru ! vru să urle, dar se opri : poate că pentru ei nu era mai important, auzi drace, pentru ei nici nu exista, nu exista nimeni, nimic nu era mai important ca vinul lor, calul lor, tinerețea lor, smiorcăiturile lor... Uite cu cine beau eu, cu niște... Cu niște ce ? „E război, zise, nu e și războiul vostru, nu e și țara voastră ?" „Sst ! zise Dăluș. Parcă e cineva pe-aproape..." „Cine să fie ? S-aprindem lampa, o fi intrat cineva pe ușă, sau e în bătătură... Care ești mă, acolo ?" Gogu nu răspunse. „Nu e nimeni", zise Dăluș. „Nu e nimeni, vîntu", zise Chifă. „N-atingeai cu scările..." „Pînă mușcam frînele, cîntară ei din nou. Pînă mușcam frînele, se împotmoliră ei, Pînă cura spumele, Să te vază mîndrele..."

Voica nu putea să pună geană pe geană. În bucătărie, unde avea patul, prin fereastra lăsată deschisă... Dar Florița dormea dusă și visa, visa dacă și vorbea prin somn.

Ilustrații de Traian Brădean

Dăluș aprinse lampa și închise ușa, să nu intre țînțarii și fluturii de noapte. Chifă mai aduse vin. Gogu avea limbariță, dar n-avea cine să-l audă. „Ar fi bună și niște brînză", zise Dăluș. „Ce să faci cu ea ?" se strîmbă Nichifor Chifă. „Pentru băiatul ăsta, că l-a răzbit vinu, n-o fi mîncat nimic..." „Gogule, tată, să-ți dăm niște brînză cu ceapă, ori niște trandafiri copți în untură ?" „Nu, zise Gogu. Dar vreau să vă spun că regele ar putea să fie de folos țării, deși pentru Știrbey el e impropriu pentru o asemenea misiune delicată..." „Să-i dăm niște lapte", zise Dăluș. „Iar regina e fricoasă și fără voință, e de părere Știrbey, care mai crede că problema dinastică, rețineți, cum am reținut și eu de la... ar putea să ceară soluții grave și ireversibile poate problema..." „Dacă nu lapte, că n-o să mulgem vaca acuma..." „Ba ar fi bine s-o mulgem, zise Dăluș și aprinse felinarul și spălă o oală de pămînt... Cine-s ăștia de vorbești de ei, nu regele, că el e în fotografii..." „Sînt oameni mari, zise Gogu, neavînd, luat prin surprindere, alt răspuns. „Dă-i în măsa, zise Chifă și ieși din casă cu felinarul în mînă. Dăluș scoase vaca din grajd, și o ținu de coarne (era blîndă). Chifă îi dădu lui Gogu felinarul și începu să mulgă vaca, așezîndu-se pe un scăunel cu trei picioare (era la îndemînă, lîngă butura de tocat lemne). „Nu mă credeți c-am fost cu regele... și ?" „Dă lapte bun, Joiana, și nu rămîne starpă niciodată..." „Și credeți că pe front n-am fost ? Sau că sînt un pierde-vară, un prost ?" „Mă copile, ține lumina aia mai aproape de uger, că nimereste laptele pe pămînt, uite că umplu pămîntul cu lapte", zise Dăluș. „Tu mulgi mai bine ?" rîse Chifă. „Moartea, hapsîna, spurcata, care atitea bagă în burta ei nesătulă, care atitea înghite în burdihanul ei moale..." „Gogule, tată, ești deștept, mă, dar nu ne spune acuma poezii, că nu mai terminăm..." „Nu e poezie, e o..." „E un rahat, zise Chifă. Ce, ăsta știe poezii, crezi că d-aia s-a dus la București, să învețe poezii, ăsta e băiat deștept, o să facă avere..." „Cînd era mic, știa poezii, zise Dăluș, știa și Sorcova, și Crezul, și mai ales slujba de la Denie, pe de rost, și mintea nu piere... Eu crezui că aia cu burtă e poezie, mai ales cum o zise el de cu foc..." „Mai bine bea o burtă de lapte", îi întinse Chifă lui Gogu oala cu lapte proaspăt. „Dar nu sînt copil !" strigă Gogu. Și lăsă felinarul pe pămînt și fugi în casă și veni în brațe cu trocul de vin și începu să bea, să toarne în el... Se făcu leucă și Chifă și Dăluș se vorbiră să-l ducă acasă și să-l culce. Dar n-avură pe cine urni din loc. Băgară vaca în grajd. „Nu e bine să meargă pe lumină beat acasă." „Dacă apucă un pui de somn, mîine e limpede și nu se bagă de seamă". „Da", zise Dăluș. „Da", zise Chifă. Cînd să intre în tindă, îl auzîră pe Gogu sforăind. Adormise pe treptele casei. „Cum să-l ducem ?" „Să-l băgăm în postavă, că e moale..." „Bine", zise Dăluș și aduse postava și-l puseră în ea. „Ne bîntuie furtunile pe mări, strigă Gogu, fără să se poată ridica măcar în coate, Ne bîntuie furtunile pe mări Ca soarta-n viața regilor, ce vrînd Temuți a fi, li-i teamă de iubire Căci dragostea și teama deopotrivă E măgueală pentru regi..." „Și ziceai că și-a pierdut mințile, uite-l..." „Îl văd, le zice bine... Dar, Gogule..." „Nu știu de cine e, am uitat, zise Gogu, să mă tăiați și nu știu..." „Nu te tăiem", zise Dăluș. „O știu, dar nu știu a cui e... Poate e de Homer, nu știu..." „Și, lasă, nu-ți fă griji, zise Chifă. Numai nu te mișca, să te putem duce... Te ducem ca pe-un rege, pe sus, rise Dăluș. „Nu vreau !" strigă Gogu, însă nu se putu clinti din postavă. Nu sînt rege, sînt un căcănar, n-am curajul... Iubirea, dragostea..." „Da, da, zise Chifă. Voi faceți ce vreți, voi sînteți mai regi ca mine..." „Da, da, zise Chifă, regele Dăluș și regele Nichifor Chifă. Hai să ridicăm postava, îi zise lui Dăluș. Hai !" Dar fiind și ei cum erau n-o putură ridica, le aluneca din mîini. Gogu sforăia în postavă și ei se scărpinau în nas și nu găseau.. „Asta e !" „Ce e ?!" „Luăm scara pe care se urcă găinile în podul grajdului, îl punem pe ea..." „Și dacă alunecă ?" „Îl legăm cu un curmete de ea". „Aha. Și eu iau scara, înainte..." „De ce să n-o ții tu acolo unde-o fi capul băiatului, că eu am felinarul, și lumina trebuie să fie în față.." „Bine". „Ce-i bine ?" „Așa, așa..." Îl prinseră de cap și de picioare din postavă și-l puseră peste scară. „O luăm pe umeri ?" „Întîi să-l legăm" Îl legară cu un capăt de funie. Plecară cu el, încet, spre casă. „Urșii albi ai polului rece și etern alb", urlă Gogu. „Aiurează". „Asta nu e poezie, e o întrebare, rîse Gogu, legat de scară nemișcat ca un bolnav. Cum dau ei naștere viețII în această friguroasă și eternă iarnă ? L-am întrebat și pe Ovidiu, și pe Barbara... Teama, lua-o-ar dracu ! Cum se nasc acele dulci mîngîieri, Ovidiule, și cum singele topește înghețul. Papile, cum fluiditatea dragostei, e bine zis, Barbara, pilpîie în aceste neîndurătoare pustiuri de zăpadă ?" „Dacă-l ia cu friguri, mai bine ar bori..." „Nu mi-a fost frig decît cînd am stat o noapte cu Tudor..." „Ați fost cu caii ?" „Pe front, pe front, sub nebunia aia... dădeau cu bombe, sărea pămîntul în sus, se zguduia iarba sub noi..." „Mai bine să-i băgăm degetul pe beregată, să se ușureze..." „Am înghețat de frică, să fiu al dracului ! Și i-am spus, Tudore, dacă mor, să mă ierți, dar eu cu muierea ta..." „Vezi ce face băutura !" „Nu am vrut s-o duc la București, la concurs, dar zău că..." „Zît ! Că ne-aude lumea !" zise Dăluș și începu să lălăie un cîntec. „În genunchi, Tudore..." „E neînvățat copilu cu vinu, pe-acolo numai poșircă..." „Iartă-mă, dar și noaptea am visat-o, e o muiere cum nu se există..." „Frunză verde foi ca mura..." „În mintea mea, să mă ia dracu, aș fi trecut peste... că am fost și sîntem prieteni... Și bubuiau obuzele, ardea cerul în flăcări..." „Dă-i cu cerul, dă-i cu cerul", zise Dăluș. „Măcar cînd mor să fiu cinstit, mai ales cu tine..." „Frunză verde foi ca mura..." „Noi crăpăm aici, și-amîndoi o iubim..." „Frunză verde rozmarin. De la beat circiumă vin", zise Dăluș. „Bubuie tunurile astea și..." „Îți bubuie ție băutura în cap ?" zise Chifă. „Nu mă crezi, vere ?... Uite cît foc..." „Visează că e în război". „Nu visez. Nimeni nu mă crede. Și boul de Papil ! Așa e la noi, nimic nu se ia în serios. Uite, mă uit, Ovidiule, cu cît cinism împlinesc ăștia legile statului, și morala cum o... tot cu cinism, o folosesc, ca să-și rezolve o găinărie, un interes imediat ! Credeți că nu știu ce spun ?" strigă la Dăluș și la Chifă. „Ba da, ba da". „Dă-i înainte, numai de muieri să nu te mai atingi..." „Asta e, își fac de cap, pentru ei... fără să le pese... ca și cum n-ar exista nici ziua de ieri, nici ziua de mîine..." „Așa e", zise Chifă. „Ei... și și partidele politice, nu ?" „Așa e", zise Chifă. „Ei se bazează pe instabilitatea situațiilor, cum zice Velisarie... sau Ovidiu ?..." „Ovidiu", zise sigur Chifă. „Ei mizează... pe ce ? Pe pămînturi mișcătoare, ca pe o funie..." „De funie să nu mai vorbim", zise Dăluș. „Ei jonglează cu contradicțiile, vorba lui Ovidiu, sau a lui ?" „A lui Ovidiu, dă-i înainte !"... zise Chifă. „Fără să le pese de logică !" „E greu ca pămîntul", zise Dăluș. „Ei nu se leagă nici de principii..." „De ce l-ai lăsat să bage în el atîta, nu știai că fac urît ?" „Dacă nu vorbește de muierea lui Tudor, poate să taie ce draci vrea !..." „Și nici nu se leagă de glorii uzate, sau..." „Așa e..." „Noi n-avem plăcerea să avem..." „Vin ?" „Nu". „Lapte ?" „Nu, eroi naționali..." „Așa e..." „Și atunci, cînd e vorba de dragoste, de..." „Frunză verde foi ca mura", începură Dăluș și Chifă să cînte deodată. Îl duseră pus pe scară, pe umeri, ca pe mort, pînă acasă și-l culcară în tindă, să nu-i simtă Gheorghița și să se sperie.

Voica văzu pe fereastră totul, cum se bălăbănea felinarul și cum ei împleticindu-se, cînd mai într-o parte, cînd în alta, cînd înapoi...

Soacra și nora se spălară de dimineață pe ochi cu apă rece de la fîntînă, dădură dovleci la porci, lăsară vacile și viteii să plece spre izlaz, strigară găinile să le dea boabe de porumb, închiseră ușile cu cheia pe care o pitulară sub o sacslie, pe prispă, să n-o ducă în cîmp cu ele și s-o piardă,

---

teatru **t**

Școala solidarității

Deși ancorată nu numai prin amănunte ci și prin modul de structurare al gîndului într-o epocă precis determinată, piesa lui Paul Georgescu are meritul de a surprinde un fenomen în mișcarea pe care i-o imprimă viața. Dramaturgul nu se teme de discursivități și accente patetice. Întrebarea pe care și-o pune — și ne-o propune — ar fi : ce este un revoluționar sau cît mai trăiește o viață comună poate cuprinde această noțiune ? Sigur că aici condițiile vor fi excepționale, nu însă, cum ne-am putea aștepta, și eroul. Fiindcă a fi revoluționar nu este un privilegiu, nici acțiunea sa un produs, o realitate a supraomului. În altă ordine de idei Tudor Arghezi într-o memorabilă tabletă îl numea pe scriitor un „necontemporan" afirmînd că „indivizii dintre meșteșugurile zise artistice se nasc revoluționari oricare ar fi epocile în care trăiesc". Poetul cerea pentru ei o înțelegere naturală nediscriminatorie, căci „ori îi privești așa cum ți-i dă natura care ți-a dat porumbeii, năpîrca și pantera, ori scapă-te de ei". Eroul lui Paul Georgescu se află într-o postură analogă. Conștiință și sensibilitate ultragiată, plasat într-o societate obtuz conservatoare — simbolizată aici prin personajul Mama, care conține la modul diferențiat aspirația dogmatică spre ezoterism și simțul cel mai plat, nedisimulat și meschin al banului și al puterii, amestec de snobism și dorință de acaparare transformat în principii — el are de făcut drumul de la nihilismul tinereții la înțelegerea semnificației propriilor gesturi.

Spectacolul de la **Teatrul Național** debutează cu monologul Tînărului, spus din umbră, în vreme ce sala luminată ca o scenă este chemată să dea socoteală pentru cuvintele eroului și pentru sacrificiul lui. Conștient că „oamenii nu pot fi conduși prin frică" și că viața e ceva prea înalt ca să poată fi circumscrisă prin cîteva formule și justificări, el va avea de luptat cu propriile slăbiciuni omenești iar mai apoi cu falsele mituri create de ceilalți. Libertatea este un exercițiu dureros care trebuie să depășească labirintul iluziilor. În acest sens, personajul Lică va aduce, uneori sentențios, corecturile de rigoare. Fără ca prin aceasta să devină un idol asupritor, dar luptînd el însuși împotriva idolatriei care prin personajul Toma își dezvăluie caracterul fățarnic și aberația. Asemeni celor care provoacă suspiciunea, Toma este primul care va trăda. Singur „în fața peretelui", Tînărul iese în cele din urmă biruitor, realizînd în conștiință solidaritatea cu semenii săi într-o situație limită cînd marile concepte nu-ți mai pot veni în ajutor. Interesantă, piesa este montată — cu excepția scenei 1 — în maniera deja cunoscută a Teatrului Național de regizoarea Sanda Manu. Din distribuție se remarcă cu deosebire Gheorghe Visu (Tînărul) a cărui partitură impune suflu și o mare cantitate de energie. Ceilalți interpreți sînt : Ileana Stana Ionescu (Carla Sarlota), Matei Gheorghiu (Valentin), Bogdan Mușatescu (Agentul), Gabriel Oseciuc (Tînărul blond), Ion Marinescu („Ingerul"), Răducu Iţcuș (Lică), Emil Mureșan (Eugen), și Mircea Dascaliuc (Toma).

Valentin Dumitrescu

---

film **f**

Anul cinematografic

1979 poate fi considerat ca moment al unei puternice ofensive a filmului istoric. Început cu **Vlad Țepeș** în regia lui Doru Năstase, care folosește experiența cîștigată în materie de superproducție istorică, el a continuat cu filme din istoria noastră modernă, cu un pronunțat caracter social-politic — de la pătrunderea primelor idei socialiste în Țările Române **(Vis de ianuarie** și **Falansterul)**, pînă la contactul cu contemporaneitatea văzută de la aceeași înălțime politico-istorică **(Clipa)**. Panorama societății românești din perspectiva luptei socialiste și muncitorești, are în **Falansterul** și **Speranța** două filme de referință — primul prin calitatea scenariului scris de F. Avramescu și N. Dragoș, prin regia ambițioasă a lui Savel Stiopul și interpretarea lui Adrian Pintea, iar cel de-al doilea mai ales prin regia lui Șerban Creangă, dar și prin interpreții săi dintre care amintesc pe George Șofrag, Val Săndulescu, Florin Zamfirescu... **Clipa,** după scenariul lui Dinu Săraru, comparabil la noi doar cu **Puterea și Adevărul** prin dimensiunea scenei politice pe care se angajează să o acopere, trăiește datorită superioarei sale structuri literare.

Operele literare ecranizate au avut o soartă mai bună (Timotei Ursu — **Al patrulea stol,** după M. Sebastian), o soartă ciudată (Mircea Veroiu — **Între oglinzi paralele,** după Camil Petrescu), sau obscură (C. Vaeni — **Vacanță tragică,** după M. Sadoveanu). Licențele pe care filmul și le-a permis au actualizat viziunea autorilor asupra istoriei, dar cîștigul în această direcție s-a obținut pierzînd din mesajul propriu operelor ecranizate care, la drept vorbind, ar fi fost mult mai profund și mai interesant.

Tot o ecranizare a fost și **Un om în loden** al lui Nicolae Mărgineanu — de data aceasta un film polițist și un debut plin de promisiuni al unui regizor care vine cu un bogat bagaj de mijloace artistice — ca al întregii sale generații de altfel.

Ofensiva filmului istoric cu sublimată nuanță politică a adus cîteva contribuții ferme la instaurarea genului ca atare, dar a împins în afara sferei de interes filmul de actualitate, cinematografia așteptînd pesemne ca **omul nou** să se formeze singur, să intre mai întîi în istorie, pentru ca abia după aceea să vină și să-l eternizeze... O poetică și indecisă odisee, care nu îndrăznește să fie dramă — **Drumuri în cumpănă,** un scenariu de Ion Băieșu la filmul **Omul care ne trebuie,** este tot ceea ce poate fi amintit din filmele noastre de actualitate. **Casa dintre cîmpuri,** filmul de televiziune al lui Alexandru Tatos, răspunde nevoii noastre acute de actualitate, este un film cu reale virtuți artistice care îndrăznește o prospecție acolo unde relațiile sociale, mentalitățile, sînt în plină schimbare. Actualitatea mai este încă o necesitate care nu pare a fi pe deplin înțeleasă.

Nicolae Mateescu

---

televiziune **tv**

Ochiul enciclopedic

Acum, înainte de noaptea cea mai lungă și albă a anului, între rafale de vînt, dar fără zăpadă, cînd brazii colindă de la o cabană la alta, iar noi ne pregătim să scădem din zilele care au fost zilele care nu au fost. Acum deci vom renunța o sigură dată la cronica noastră obișnuită (sau la obiceiurile noastre „cronice") pentru a începe prin a ura tuturor colegilor noștri de la televiziune, indferent de cele ce s-au întîmplat între cronicile noastre t.v. și ei, la mulți ani ! Totodată, folosim acest prilej pentru a afirma că oricîte necazuri ne-ar face și oricît l-am bombăni, televizorul rămîne pentru mulți dintre noi o modalitate apropiată de a ne petrece timpul liber, pentru unii (care stau mai departe, nu ?) chiar singura soluție de „a merge" la film și la teatru. Știm și am cunoscut destui care își fac o mîndrie din a nu avea televizor, de a nu se uita la el nici chiar la alții. Mîndrie deșartă, pentru că „aparatul" acesta bănuit de atîtea și atîtea capcane poate fi, atunci cînd vrei să faci altceva, închis la fel cum poate fi deschis. Le-aș înțelege „mîndria" dacă lucrurile s-ar petrece invers, adică dacă s-ar transforma într-o mașină infernală care să ne lege în fața ei și să ne „aprindă" la program. De aceea nu vom mai relua vechea problemă a utilității sau inutilității micului ecran. Pentru noi acesta există și e bine că există, fiind ochiul nostru adăugat, enciclopedic, prin care privim lumea ca să o înțelegem mai bine. Nu vom discuta nici multiplele sale funcționalități culturale, dar vom recunoaște ecoul său puternic în conștiința celor mai mulți dintre noi. Această „revistă" văzută și auzită, cu un „tiraj" uriaș față de celelalte, este „citită" seară de seară de milioane și milioane de oameni în intimitatea caselor lor. Răspunderea celor care o fac este de aceea mare și, firește, le înțelegem eforturile și emoțiile în realizarea emisiunilor, chiar și atunci cînd acestea nu corespund exigențelor noastre. Mai ales că în ultima vreme am avut mai puține motive de nemulțumire, programul îmbogățindu-se în toate direcțiile — anchete sociale, reportaje, sport, muzică, chiar și film. Edificatoare în acest sens este programarea premierei unui film artistic realizat integral în studiourile t.v. — „Bal în Poiana Zimbrilor" (regia Dan Necșulea) — film care în sfîrșit dezbate o problemă etică delicată, cu curaj, cu talent chiar, în ciuda unor carențe de scenariu (Constantin Banu) sau de interpretare. Să sperăm că aceste semne bune din anul care s-a sfîrșit premerg un plan mai vast de înviorare a programelor, de redare a strălucirii unor emisiuni care au pălit de-a lungul anilor (inclusiv „Albumul duminical" și „Tele-enciclopedia"), de renunțare la altele care nu au sorți de izbîndă, de continuare a celor mai noi care s-au afirmat („De la A la... înfinit") și mai ales de găsire a unora noi, care să încinte pe toată lumea. Pînă atunci să așteptăm programul de revelion.

Iulian Neacșu

a patriei cinstire

VIRGIL CARIANOPOL

De maturitate

Vine-o vreme matură cînd viața
Cere tot ca să mai poată sta.
Am dat totul Patriei, în lume,
Nu mai am la nimeni ce mai da.

Sînt lumini ce-ar merita credință
de tărie, de adînc, de dor...
Cred în țara mea ca-n nici o alta
Și în neamul meu nemuritor

Drumuri multe-mi se deschid-nainte,
Peste care-s indemnat s-alerg.
Am ales doar drumul Omeniei,
Pe-alte drumuri nu știu cum să merg.

Visuri vin în taină cîteodată
În lumina mea să le-ncrustez.
Numai visul Patriei mi-e visul,
Nu mai vreau alt vis să mai visez.

Cere-n vreme jurăminte multe
Orice bucurie ce mă vrea.
Am jurat Partidului și Țării,
Nu mai am la cine mai jura.

VICTORIA ȘTEFĂNESCU—MIHĂILEANU

Mai înțeleaptă, țara

Mai înțeleaptă țara
și mai departe,
în luminare de sine
desfășurîndu-și istoria.
Puterea ei binecuvîntă noi rosturi,
Cu-atîta har într-un erou legendar
În visul definitiv se-naripează scrijelirile,
pe creste largi însenînează
buna cetate.
Un ochi de fiu sporește
ager
bucuria.
Un braț de domn înalță
peste veacuri
profeția.
Vor fi pentru oameni
luminile sorții aprinse,
și-o sete de-atîns veșnicia
foarte curată.
Și mult înțeleaptă fapta,
și mult crescută.
Ea toarnă-n clipă
zidirea cea mai umană.
Stăpînii Dorului
și-au scris temelia în măiestrită icoană.

DUMITRU BĂLĂEȚ

Burebista

Nu-i faceți chip cioplit acelui care
E contopit cu munții și cu apele
Acestei țări și barba lui de nour
Străbate zările și le adună-n cercul
Aceluiași cuvînt rostit de soartă.
De vreți să știți cum ochiul lui privit-a,
Aduceți martori vulturii pe ceruri,
Și puneți soare mult pe văi, pe dealuri,
Unde palpită arborii și se frămîntă
Fără istov în matca devenirii.
Columna lui e-n simburii ce poartă viața
Și o-nmulțesc necontenit sub stele,
Și poate, însetați cum sîntem, căutîndu-l,
El, nevăzut, ne ține cumpăna de la fîntîne.

ADRIAN FRĂȚILĂ

Arderea mare

Pentru a exprima totul despre patrie
Ar trebui ridicată marea ușor
Așa încît unindu-se cu cerul
Să-nceapă un cîntec la atingerea lor
Și tu să te-ncercui în undele albastre
În mijlocul căror să devii grav ecou
Să te-nalți de la țărm, înflorind depărtarea
Și acolo — mai amplu — să te-ncercui din nou

Și venind spre pămînt pînă-n patrie, arzi
Cît istoria ei fosnitoare
Nu-i rostul cuprins în cuvintele mari
Ci totu-i în arderea mare.

ANTON STANCIU

La cea mai naltă oră

De unde vin iubirile pe lîră
la ceas de undă clară și de stea
cînd păsări albe zările aspiră
și setea vine dragoste să bea ?

Cu ce arcuș divin se-mbogățește
spirala dulce-a unui cîntec pur
cînd riul îți șoptește românește ;
„sîntem aici cu tot ce-i împrejur !"

Și ce meleag doinit întru aminte
ne-a singerat clestarul din priviri
ca lacrima pămîntului fierbinte
să fie rodu-acestei împliniri ?

Aici, acum, sub stema tricoloră
istoria se-apropie de tel
căci a sosit cea mai înaltă oră
și noi, prezenți cu toții la apel !

VALERIU BÎRGĂU

Patria adevărată

Este o formă imensă patria adevărată
n-o vede oricine
Se poate auzi dimineața prin pietrele reci ;
Căutînd — Scoborînd cu ele-n tuneluri
semințe care rod în cavaleria obosită
de atîta plimbare istorică.

Privește mîinile tatălui lăsînd șiraguri de bile
la soare
cum s-ar usca coastele unui tărîm ieșit
din ape
să privegheze cu un singur ochi
înălțimile și scăderile zeului de piatră.

Cum lucește argila între degetele rănite
și cum i se vede frămîntarea cu apă...

VASILE ZAMFIR

Cîntec

Pridvor de flori și ușă de cleștar
ești patrie, și soarele te pune
ca pe-un arcuș de aur și agată
pe fericite, neatinse strune.

Plămada ta din inimi îndrăznețe,
atît de fragedă și de fierbinte,
sădește-n fiecare dor de fiu
și grijă preacurată de părinte.

În straiul tău e inima fecioară
și gîndul ca un mire se arată,
în timp ce păsări și suavi luceferi
roiesc peste grădina-nvăpăiată.

FRAGMENTE DE ROMAN DE

dumitru radu popescu

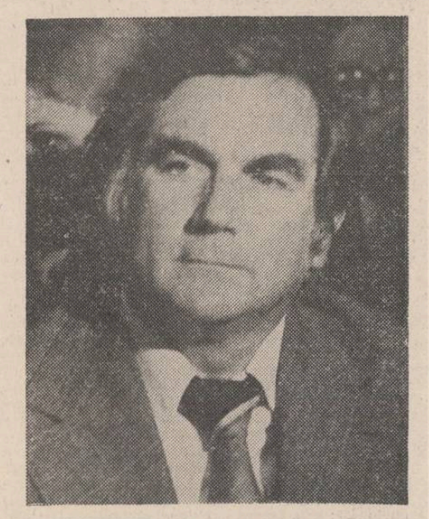

luară un urcior, să-l umple la cișmeaua de la marginea satului și plecară cu sapele pe umeri la pogonul de la Cioacă, spre Izvoare. Sub dud, înainte de a ieși în drum, Voica mai privi o dată spre tinda lui Gheorghe Pană și-l mai văzu o dată pe Gogu întins pe pat, desculț, numai în cămașă și în chiloți, sforăind de făcea găinile Gheorghiței să cotcodăcească speriate, ca de dihor sau de șobolani, ori de cine știe ce arătare neștiută de ele. Gheorghița mai surzise de la o vreme, și de frica lui Gheorghe c-o să vină moroi peste ea se culca tîrziu, cu obloanele trase și cu lampa aprinsă și se trezea cînd era soarele sus. Voica o pîndi cu ochiul pe noru-sa, dar se uită spre Gogu, ori de are vreun semn de la el, ori de știa că venise.... Florița ieși pe poartă ca surdă, ca prinsă doar de gîndurile ei curate, lucru care o făcu pe soacră să se strîmbe în ea și să strîmbe din nas : prea-i puțea necurat nepăsarea nevestei lui Tudor. Pînă la podul de peste ierugă nu schimbară o vorbă. Soarele umplea roua de lumini. O barză trecu peste izlaz cu un șarpe în cioc.

„Ce-am visat eu astă noapte ?" întrebă Florița. „Ce-ai visat "? „Nu știu Voica" și privi barza cum bătea din aripi lin, îndreptîndu-se spre cuibul ei din sat.

„L-am visat pe Tudor venit acasă, în permisie, neras". Voica nu-i răspunse. „Voia să bea vin și să tăiem porcul ăl pric, ăla de-ai zis și matale că-l tai cînd ajunge el acasă, porcul despre care și el a scris c-ar fi bine să-l tăiem cînd vine, să se bucure cu neamurile c-a scăpat cu viață, și să cheme și lăutari, vioriști, țigani, ăia de-or fi..." „Și altceva ce-ai mai visat ?" întrebă în dungă Voica, fără s-o privească pe noră-sa. „C-a venit călare pe un cal alb, îmbrăcat militar". „Calul era chiar alb ?" „Chiar alb, alb". „Și altceva ce-ai mai visat ?" „C-a venit acasă cu un kilogram de cuie, cumpărate de la Severin, să întărească porțile, gardurile, să nu mai treacă noaptea toți cîinii prin gardul nostru, schelălăind, în nunțile lor..." „Și ce-ai mai visat ?" „Că era mort de sete, de atîta drum, și-a intrat în beci..." „Vezi că și altora le place să bea vin din beciul nostru..." „Voia să se răcorească..." „Cine ?" „Tudor, de sete. L-am văzut căutînd prin casă o oală de pămînt și un codru de piine... Încerca butoaiele, parcă-l văd ! Gusta vinul cu tîlvul, și se topea încet, se-mbăta", rise fericită Florița. Dar Voica n-o mai ascultă. „Se-mbăta și i se închideau ochii de somn", rise din nou Florița. „Da lung vis ai avut". „Ca oricare vis, lung, scurt, Dumnezeu știe..." Ajunseră. Puseră ulciorul la umbră. Luară cîte două rinduri, la prășit. Nu erau nori, aerul era stătut, de dimineață. „O să fie zăpușeală mare", zise Voica. Nu-și mai vorbiră. Nora o luă mai înainte, sapa i se părea mai ușoară... „Numai de nu m-o lăsa aici, să plece la haimanaua lui Gheorghe Pană, că n-am picioare să mă țin după fusta ei, pînă ajung eu acasă... Ori poate se-ntîlnește cu el prin vii, se gîndi Voica. Ei, nu, nu, se pot întîlni acasă, cine-i vede, cine-i știe ?... De pleacă, la el pleacă, uite cum se grăbește să termine, o privi Voica pieziș cum se pierdea prin porumbi. Dar soarele trecu de amiază și Florița nu plecă. Se așezară sub un pîlc de salcîmi, la capătul pogonului, să mai răsufle. O șopîrlă verde trecu printre ele, speriată.

„De-ar veni odată, zise nora. Așa cum a scris, că vine..." „De cînd a plecat, tot scrie că se-ntoarce acasă". „Vine el zilele astea..." „Da, da, dar nu-i bine să te-ndemne păcatele să nu-l aștepți...." „Cum să nu-l aștept ?" „Eu n-am avut ibovnic, eu cînd omul meu..." „Dar ce eu am ? Ce vorbe sînt astea ?" „Vorbe proaste. Dar nu-i bine nici să se gîndească mulerea să aibă..." „Jur pe măicuța..." „Am auzit eu..." „N-am pe nimenea, mamă", îi zise mamă, privind-o în ochi. „Ehei !..." „Uite un cal" ! strigă Florița și se ridică în picioare. „Ce cal ?" nu înțelese soacra. „Se vede un cal alb !" „Unde ?" nu văzu ea nici un cal. „Spre marginea satului, chiar în margine, parcă a scăpat din sat..." „Nu e nici un cal, cum să vezi tu pînă acolo ? !" zise soacra, care știa că și ea văzuse pe vremuri de-aici pînă în sat, și-acuma nu mai zărea nici biserica, totul era o ceață acolo unde se afla satul, o ceață, deși soarele era înalt... „E un cal alb ! O fi venit Tudor, cum am visat", zise Florița, și se scutură pe poale de țărînă. „O fi vreun cal rătăcit". „Nu, e cum l-am văzut eu... mă duc să-l..." „Să-l ce, cum să prinzi tu un cal ?" „Îl prind, pînă la urmă îl prind și-l duc în sat, și de n-o fi Tudor acasă, am să văd al cui e calul, poate Tudor e la omul ăla..." „Nu pleca, ce, ți-ai pierdut... ?" „Mă duc, mă duc", zise Florița și plecă aproape în fugă. „Se duce la haimanaua lui Pană", își zise Voica, și-a găsit cu ce să mă mintă, cu ce să mă ducă de nas, cu vise, cu cai albi... Să mă lase în cîmp și să plece după cai verzi pe pereți... „Fă, nu te du după draci !" strigă, dar n-o auzi nimeni și ea știu că n-o aude nimeni. Doamne, ce e și cu credința asta la mulieri, frunză în vînt, Tudor poate să... Doamne n-are tăria să stea lîngă mine, se duce, se duce !... Dar nici eu nu mă las, o iau pe scurtătură, prin pogoane și ajung prin fundul grădinii în casă și de-o prind cu Gogu, Dumnezeu să păzească ! Lasă urciorul în cîmp, și sapa. Trecu prin apa Ierugai, mică, prin balta Fîntînii. Rogozul n-o tăia la tălpi, tălpile erau tari ca pămîntul... Asta e credința ei, o vorbă, își zise. Un golan ca Gogu o fi scornit și vorbele astea, să le amăgească pe bietele mulieri rămase multă vreme fără bărbați... Luate-ar dracu, Gogule ! Că mai era una... tot așa îi plecase omul la război, și ea seara era cu unul pe prispă, noaptea la altul în paturi, ziua cu altul se pipăia pe sub cămașă, la horă de ieșea pe altul își bucura privirile, tot așa, cu cine se nimereau și cu toți, dar pe nici unul nu-l strîngea în inima ei de cățea... Femeia e ca vîntu, lua-o-ar diavolul, și noru-mea asta se făcu vînt, odată n-o mai văzui, odată se duse după beți-vanul care sforăise dimineața în tindă și pe care, cățeaua, se prefăcuse că nici nu-l vede și nici nu-l aude... O altă barză trecu în cioc cu un șarpe, sau era tot aia de dimineață, nu-și mai aflase cuibul, sau puii, șarpele își mișca, mai era viu, poate nu-i spărsese cum trebuia creierii cu pliscul ei...

Nu întîlni nici un om prin salcîmii de la marginea satului. Dădu doi pari la o parte și intră prin gardul lor în grădina lor. Găinile scormoneau pămîntul cu ghiarele. O pară căzu printre frunze și se zdrobi ca un ou de curcă. Voica o luă pe lîngă grajd, încet. Căută cheia și n-o găsi la locul ei. Pe ce să pună mîna ? De-o găsea în pat cu Gogu o tăia în bucăți, ca pe-o varză... Nu găsi decît chisărul, pe prispă. O să le dea cu el la mir, o să-i la dracu ! își zise și intră în virful degetelor în casă... Ușile nu scîrțîiră, erau întredeschise... Dar nu găsi pe nimeni în nici o odaie. De-o fi pitulați sub pat ?... Se uită și pe sub paturi și nu văzu pe nimeni. Ieși afară și răsuflă ușurată, bucuroasă. Doamne, mi-am pierdut judecățile, își zise bucuroasă că... Să plec eu de la loc ca o năroadă ! Doamne, ce bine e că mi s-a părut, își zise. Și atunci auzi ceva ca un sforăit, ca un sforăit cunoscut... Dar de unde venea ? Unde se culcase ea cu nărodul lui Pană, de el adormise din nou, obosit, că sforăitul nu venea de la ei, de la pănești... Și dacă ușile erau desculate, ea ajunsese acasă, Florița, ea descuiase ușile, să caute loc umbros, tîrfa... O fi în magazie ? Ascultă mai bine, nu de-acolo veneau sforăiturile... Unde sta tîrfa cu căpățîna lui în poală și-l mîngîia pe păr și-aștepta să se trezească ? Puse mîna pe secure. Ai crezut că eu n-am picioare și sînt oloagă și nu vin decît seara acasă că sînt proastă să mă iau după caii tăi albi ? Unde e tîrfa ? Aha, aha... Ușa de la beci era ușor întredeschisă. Băuseră vin în pivniță și se.... Sau poate că ea plecase să ia niște caș de la Dăluș, și-l lăsase pe Gogu singur, pînă s-o trezi, pînă și-o mai veni în puteri ?... El era singur, oare, singur, Doamne, Dumnezeule, sau cu ea ?... Intră în casă, trecu în odaia unde era intrarea în pivniță... Se auzeau sforăiturile lui Gogu, era rupt de oboseală, de nesomn, cum chefuise cu Chifă și Dăluș.... Dacă dădea oblonul la o parte, se putea trezi, și putea scăpa, ori de era și ea, scăpa și ea... Veni în curte și intră în beci pe ușa dinspre curte, dînd-o ușor în lături... Înăuntru era răcoare, întuneric, dar totuși, totuși pe lubeniței dintre butoaie îl văzu pe Gogu culcat cu fața în jos, în cămașă și chiloți, sforăind.... Și pe-un butoi văzu poalele nurorii ei, și-o basma, luate din casă, că erau curate... Dar cățeaua unde sta ascunsă, după care butoi ? „Ziceai, curvă, că n-ai ibovnic pe lume ! Ieși de după butoaie, că tot te..." Dar Florița nu ieși. „Nici n-o să mai ieși, tîrfă !" Și nici tu, care sforăi..." „Credeți că mi-e frică de voi ? zise și prin întuneric ridică securea și lovi. Spinteca trei lubenițe. Securea se înfundă, pînă mușcă pămîntul... „Uite, ți-l arăt, tîrfă ! strigă și ridică din nou securea și izbi cu sete.... Și nimeri în doaga butiei și vinul țîșni ca o pînză roșie, peste lubenițe. Voica desprinse cu greu securea... se-mpiedică de o lubeniță, se apropie, după sforăitul nerușinat, scuipă... Nu-ți pasă ? Nu ieși ? Nu răspunzi ? Băiatul meu n-are somn prin lume, sub gloanțe, acolo, și voi, și voi... Icni și lovi orbește și tot nu-l nimeri pe Gogu. Căzu printre lubenițe, în fund, cu poalele aproape peste cap. Vinul o stropi peste obraji, rece. „Te jurai, hai ? Hai să ți-l arăt, tîrfă, întinse ea degetele prin întuneric spre omul care sforăia îngrozitor, plin de nepăsare, beat. Bîjbîind, îl atinse cu mîna și tresări, era cald, ca Tudor, și tot ca el de înalt, da, tot ca el, doar erau același leat, fuseseră în aceeași clasă la școală... El dormea aici, și Tudor ! își zise și lovi din nou, orbește. Auzi un icnet... Iarăși lovi. Carnea gemu, ca a vițelului lovit între coarne. Gogu se prăbuși printre lubenițe, acoperit de ele și de vinul care curgea necontenit. Iarăși lovi, căutînd-o prin beznă cu muchea securei și pe ea, lîngă el. Simți sîngele cum e mai lipicios decît vinul, cum i se încheagă, sărit, pe degetele mîinii drepte. Lovi, și iarăși nimeri butia. Apoi iarăși nimeri lubeni-țele... Apoi nu mai auzi nici un sforăit, nici un horcăit, numai vinul curgînd, ca un izvor, în liniște... Pierdu securea din mînă, mai lovind odată în ce se nimerise... Ieși afară, agale și cînd deschise în larg ușa beciului, lumina o izbi în ochii ei bătrîni și o făcu să lăcrimeze. Se auzeau niște lăutari pe drum cîntînd din viori. Da, își zise, pe ea n-o nimerise, ea nu fusese acolo, tîrfa, ea scăpase... Purceii guițau în coteț. Le dădu drumul pe bătătură, să mănînce dude. Le dădu drumul și celor de sub magazie, unde era și pricul... O barză clămpăni îndelung din pliscul ei roșu, o alta, cu un șarpe în cioc, poate... „Doamne, Gogule, ce mă făcuși să-ți fac ?", se-nchină ea, privind spre mărul sub care Gheorghe Pană prăvăliașul obișnuia Duminica să se așeze pe o pătură roșie de lînă și să bea vin roșu cu vecinii lui, ascultînd patefonul... „Doamne, Gheorghe, cum și-a căutat Gogu al tău cu ochii deschiși nenorocirea, cum nu s-a lăsat el de gîndurile lui, cum m-a pozat el și pe mine, să rîdă lumea de mine, că sînt bătrînă, și cum a vrut și cu muierea lui Tudor, cum s-a ținut de poalele ei, de prostia ei, cum s-a zbătut el să-și găsească nenorocirea, Gheorghe..." Lăutarii se apropiau. Unii jucau pe drum, se vedea praful ridicîndu-se pînă peste garduri. Și deodată Voica începu să plîngă și să se închine cu fața la pămînt, în genunchi, pămîntului, în fața lui să se aplece și să se închine, privind și cerul, și mărul cu mere roșii al lui Gheorghe Pană, jelindu-se, fără lacrimi, din suspine trase din piept, ca să n-o înece, jelindu-se... Țiganii băteau cu arcușul în viori și cîntau pe gură... O, fata mică, fata mică, are gura mititică, fata mare, fata mare, he, he, he cît o căldare... Doamne, cînd o ajunge Gogu în fața raiului tău, în fața pămîntului tău... Se auzi poarta de la drum izbindu-se... Intră Chifă, în pantaloni verzi, de militar, și Dăluș, în tunică de militar, luați de umeri, plini de praf, jucînd pe loc, ei singuri jucînd și chiuind, cu țiganii după ei... Ăștia vin să se-mbete, își zise Voica, să le dau vin, își zise, o să le aduc vin din beci, își zise, și de-abia atunci parcă își aminti de ce uitase, văzîndu-i... Se închină iarăși, cu fața la pămînt, în mijlocul bătăturii. Lăutarii chiuiau, porcii mîncau dude pe lîngă ea, dudele cădeau rare, plesnind... În fața ta, sfinte doamne... Ce era ? Ce era ? Doamne, iartă-l pe Gogu, zise, iartă-l c-a aruncat trandafiri de-ai sălbatici la nunta lui Tudor, iartă-i bețiile și păcatele, și pe-ale mele, și pe-ale... „Hei, hei, unde-i barosanul", o întrebă un țigan, bătînd cu arcușul în vioară. Niște ciori cîntătoare, asta erau. În fața Porților lui ce va mai conta că el făcea poze și că Florița a fost frumoasă, și e frumoasă, doar și ea va ajunge acolo... „Să-l prindem pe-ăl pric", zise Dăluș și se repezi să prindă porcul de picior — și-l prinse, dar porcul fugi spre grădină, tîrîndu-l după el prin țărînă. Sări și Chifă să-l prindă pe pric de alt picior, porcul guiță speriat, călcîndu-l... „Unde e barosanul, unde e ? Că venirăm să mîncăm' purcelu și să bem vinu ?... Unde e Tudorică, hei, hei ?... S-o fi-mbătat omul în beci, unde-l lăsară Dăluș și Chifă, de-i luară tunica și moletierele și..." Țică se sui în dud și începu să-i scuture virful și marginile : pocnră dudele pe pămînt, îi umplură pe unii pe față și pe git de dulceața lor negrie... Dăluș ajunse ca o brezoaie, cu o dudă căzută drept între ochi... „Doamne", urlă Voica... „Aha, aha, n-ai chef să dai drumul la beci, aha, aha" rise Chifă. „Hei, măi, treziți-l și pe Gogu, să ne ia în poză", strigă Dăluș. „Vine-acuma, vine-acuma, strigă Țică din dud, a ieșit pe prispă... Și vine și calul matale, ăla de scăpă de plopul unde fu legat, ăla vîndutu... Și se mai vede..." „Ce se mai vede, mă ?" „O barză, o barză care are în cioc un șarpe, un șarpe... Priviți, priviți, zise el și toți priviră cerul chiar în clipa cînd pe poartă intră Florița ducînd de căpăstru un cal alb.

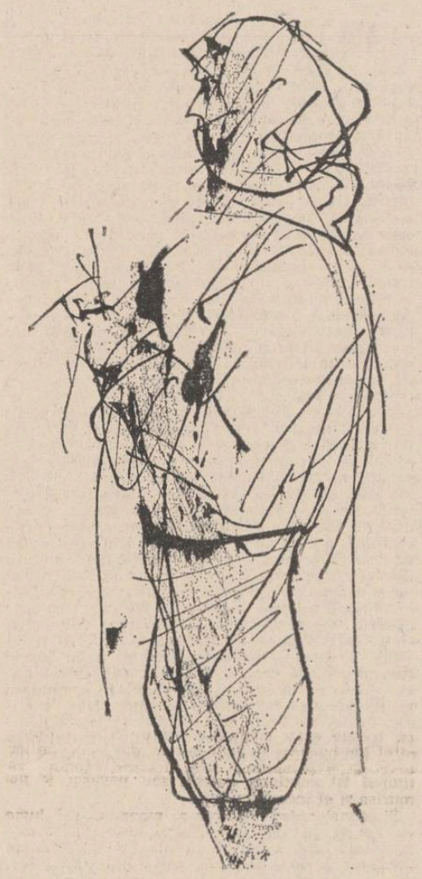

1979

Final de săptămînă, de lună, de an. Și, ca la orice final, se vor face multe, foarte multe bilanțuri. De obicei însă aceste bilanțuri seamănă cu calculul responsabililor ce numără paiele din ochiul vecinului fără a mai trece în cont bîrnele din ograda proprie. Vreau să spun că nu mă voi apuca în această cronică să despart „ce-a fost rău de ce-a fost bine" într-un an radiofonic plin de izbînzi publicistice, plin de evenimente, plin de febra marilor evenimente pe care le-a trăit întreaga țară.

Voi face, deci, o recapitulare asemănătoare unui reportaj pe care-l scrii după ce nu mai ai nevoie de carnetul de însemnări. Acest final de an este cel de-al patrulea pe care-l consemnez în acest colț de pagină, la această rubrică. Așadar, cu experiența celor patru ani de cronicar radio, voi putea spune, fără teama că mă abat prea mult de la adevăr, că anul 1979 a fost un an prielnic radioului, situîndu-se, ca audiență, în apropierea televiziunii (care, am spus-o și altădată, prin imagine, atrage mai multă lume). Două sînt coordonatele care au dat spor de interes : istoria și politica. Despre emisiunile pe specific am scris la timpul potrivit. Ceea ce vreau să menționez acum, în mod deosebit, este faptul că mulți ascultători fideli emisiunilor de radio — întîlniți de-a lungul deplasărilor mele în țară — îmi mărturiseau despre pasiunea cu care le-au ascultat, semn că primează calitatea. (O sugestie : așa cum au apărut cîteva cărți care fie că au transcris de pe banda magnetică interviuri sau articole, fie că au trecut în revistă momente culturale, nu se pot strînge într-un volum — sau chiar mai multe — ciclurile de emisiuni istorice, de comentarii politice difuzate într-un an la radio ?).

Tot la această coordonată istorică și politică nu pot trece cu vederea remarcabila contribuție a emisiunilor culturale, emisiuni ce prin calitatea lor au ridicat prestigiul radioului. Trebuie remarcată, zic eu fără a face o pledoarie pro scriitoricească, contribuția scriitorilor — din toate generațiile — aflați în fața microfonului. Prin creați sau prin comentarii, scriitorii s-au dovedit a fi conștiințe înaintate ale epocii noastre.

Să nu uităm eforturile pe care toți oamenii de radio le-au făcut zi de zi pentru redactarea și prezentarea știrilor din viața politică internă și internațională (și se poate spune că 1979 a fost un an cu evenimente importante !)

Se încheie un an. Și munca de un an nu poate fi rezumată în cîțiva cuadrați. Am început cu ceea ce mi s-a părut a fi dominant în activitatea radioului. Într-o cronică viitoare voi mai trece în revistă cîte ceva din ceea ce cred eu că a făcut farmecul emisiunilor. Pînă atunci — ca la orice final de an — să adresez gînduri bune tuturor. Se încheie un an și începe un an : lumea începe din nou.

Constantin Stan

Accesibilitatea lecturii

S-ar spune că problema principală a artei lui **Horia Roșca** în jurul căreia gravitează toate celelalte, este găsirea acelor modalități de exprimare capabile să sugereze că în alcătuirea universului vizibil există un echilibru constructiv reductibil pe planul formei la linii și volume. Aceasta nu presupune, în cazul său, o alunecare definitivă pe calea simplificării, impingerea pînă la limitele posibilului a sugestiei și transformarea suprafeței pictate într-un ansamblu de semne care să nu aibă cu un posibil orizont de referință decît o legătură greu intuibilă. Rigoarea spre care aspiră pictura lui Horia Roșca (expoziția sa se află deschisă la Galeriile Municipiului) este rezultatul conștiinței că fără a atribui o ordine lumii exterioare, reprezentarea ei pe pînză riscă să devină haotică. Ordinea asumată de artist este o reacție firească împotriva unei potențiale pulverizări a intențiilor artistice, împotriva unei posibile goliri a expresiei de o încărcătură emoțională. Iată de ce în acțiunea sa de punere în evidență a unor structuri ale imaginii, pictorul nu merge pe calea exclusivă a impingerii analizei lor pînă la consecințele extreme. Faptul acesta l-ar fi purtat, probabil, spre reeditarea unor experiențe formale — care, în treacăt fie spus, sînt tot atitea experiențe pe planul punerii în valoare a unor semnificații — deja străbătute de arta picturii în anii marii tulburări provocate de mișcările de avangardă. Dimpotrivă, el vrea ca vederea structurii să nu împieteze asupra perceperii ansamblului. Căci pictorul, în pofida aparenței de calm și răceală lăsate de multe din pînzele sale, rămîne fundamental un pasionat al spectacolului naturii și culorii. Ciocnirea în el a două impulsuri lăuntrice, acela spre rigoare, impuls controlat și mai supus reflecției, și acela spre jubilație în fața armoniilor naturii, are drept efect imagini plastice a căror lectură este lesne accesibilă. Tendința spre structurare contribuie astfel la a crea centri mai marcați de interes, la regăsirea de către privitor a punctelor nodale în jurul cărora pivotează compoziția. Identificarea acestora este ușurată de o coloristică adecvată în cadrul căreia sublinierile sînt făcute cu discreția și precizia necesară. Rezultatul sînt imagini închegate, cu o coerență interioară care se impune privirii. O coerență ce nu trădează unitatea organică a diferitelor aspecte ale unei realități în fața căreia — fapt demonstrat de pînzele expoziției — vibrează o reflecție lucidă și o sensibilitate artistică autentică.

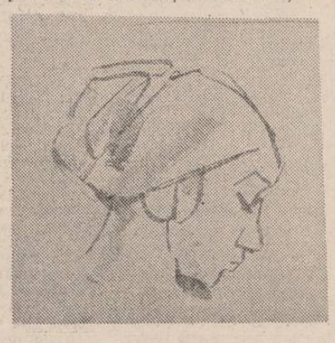

Grigore Arbore

Prezența tineretului

Dacă mă uit, într-o singură rotire a gîndului, la anul muzical pe care îl încheiem, parcă îmi vine să cred că a fost anul tineretului, nu atît al cantității și performanțelor individuale, cît mai ales al unei calități, al unei consistențe și inedit al formelor de prezentare.

Importante progrese putem consemna în domeniul receptării componisticii tinere, sau, mai bine-zis, în acordarea noțiunii cu adevăratul ei conținut. Căci, pînă nu demult, compozitori sub treizeci de ani, nu prea existînd — public, bineînțeles — categoria era extinsă către vîrste nu tocmai adecvate. Acum, datorită unor inițiative repertoriale ce aparțin mai ales Uniunii Compozitorilor și Filarmonicii bucureștene, s-a vădit existența palpabilă a unei întregi generații de compozitori plasați între terminarea studiilor și vîrsta adevăratei maturități creatoare dezinvolte.

Tinerii instrumentiști dispun de modalități mai variate de contactare a publicului. În anul care a trecut au funcționat în continuare cicluri mai vechi — „Tineri laureați", „După-amiezele muzicale ale tineretului", acum „Treptele afirmării artistice". În același sens, există și emisiuni de radio și televiziune. De o reală substanță și foarte bine venite s-au vădit a fi manifestările lansate de Colegiul criticilor muzicali din cadrul A.T.M. Festivalul „Tinere talente" (pentru instrumentiști) de la Rîmnicu-Vîlcea, festivalul „Tineri dirijori" de la Tîrgu-Jiu (și dirijorii de vîrsta afirmării încep să existe ca generație și nu numai ca fenomene izolate) au avut darul să panorameze un domeniu interpretativ, să-i arate forța de grup, poate și carențele, devenind astfel deosebit de elocvente.

Și în domeniul instrumentisticii dorințele neîmplinite încă nu sînt de eludat. Forma de prezentare trebuie revigorată și, cu excepția Bucureștiului, spațiul extins. Aici, calitatea trece cam prematur înaintea cantității. Nu este de foarte mare folos dacă un tînăr se pregătește cu grijă pentru un recital, își alege un program de ținută, organic selectat, eventual încadrat într-un ciclu, dacă aceasta rămîne singura lui apariție publică într-un an. Pentru formarea unui virtuoz, contactul frecvent cu scena, cu publicul cel mai variat, sînt esențiale. Dezvoltarea, capacitatea de a dărui tot, nu se pot realiza acasă, în fața oglinzii. „Desfacerea" muzicală, în special în afara capitalei, rămîne încă deficitară. Chiar în orașe cu filarmonică și cu tradiție, stagiunea camerală este practic inexistentă. Ca să nu mai spunem de orașele care nu au instituții muzicale profesioniste. Să nu uităm însă că mijloacele mass-media, și mai ales discul, au format și aici un public interesat de muzică. Inițiativele A.T.M., organizate special în orașe unde nu exista o viață muzicală în adevăratul înțeles al cuvîntului, au arătat, prin sălile pline, că un concert în astfel de orașe este un eveniment. Tinerii instrumentiști au nevoie de contactul formativ cu publicul ; public există și așteaptă, totuși, scurt-circuitul nu se produce.

Este firesc ca numărul și varietatea talentelor să o ia înaintea inițiativelor organizatorice. Ne grăbim să ne ajungem din urmă propria înzestrare.

Costin Cazaban

POEZIA TINERILOR

● De la afirmarea în revistă la debutul editorial ● „Noul val" poetic şi complexul generaţiei '60—'70 ● Între tentaţia livrescului şi setea de real ● Este prima carte confirmată de următoarele ? ● Impactul între cerebralitate şi starea de sentiment directă — un apanaj al poeziei „feminine" ?

● Participă : ● Nicolae Ciobanu ● Doina Uricariu ● Sultana Craia ● Dan Alexandru Condeescu ● Paul Dugneanu.

NICOLAE CIOBANU : Consider că a discuta despre prezenţa tinerilor poeţi în contextul mai larg al lirismului românesc contemporan constituie un act critic justificat. În ultimii ani se poate, cred, vorbi de prezenţa unui „nou val" de tineri poeţi care, prin contribuţia lor, fac dovada unei foarte decise acţiuni de integrare în contextul larg al poeziei româneşti de astăzi şi de totdeauna dar şi de disociere faţă de acest context. Scopul lor ultim este acela de a-şi impune o anumită personalitate de ansamblu, pe de o parte, iar, pe de alta, de a argumenta existenţa acestei „personalităţi" prin exemple palpabile, rezidînd în afirmarea individualităţilor poetice care compun peisajul respectiv. Care ar fi elementele definitorii ale acestei tentative de integrare, diferenţiată, în peisajul vast al poeziei româneşti de azi, iată de fapt problema asupra căreia ar trebui să insistăm. Numai procedînd în felul acesta, adică angajîndu-ne pe pista unui examen critic lucid, sîntem în măsură să apreciem care sînt limitele respectivei mişcări. După cum vedeţi, am folosit şi cuvîntul **mişcare** ; cred că el este propriu, poate circula în cîmpul investigaţiei critice, întrucît se observă numaidecît că cei mai mulţi dintre reprezentanţii acestui „nou val" sînt animaţi de o foarte mare şi nobilă ambiţie de a se elibera de sub tutela unui complex extrem de apăsător care nu este altul decît complexul generaţiei anilor '60—'70. Mai pe faţă sau mai disimulat recunoscut, acest „complex" a dominat conştiinţa şi psihologia cam tuturor reprezentanţilor „noului val". Formele sub care se manifestă reacţia la acest „complex", trecînd dincolo de unele atitudini cam brutale şi cam naiv inconformiste, concretizate într-un spirit de negaţie nediferenţiat şi, la urma urmei, neconstructiv, deci formele pe care le îmbracă această tendinţă de eliberare de sub tutela generaţiei lui Nichita Stănescu sînt dintre cele mai interesante şi merită un examen atent atît din punctul de vedere al psihologiei şi sociologiei creaţiei, cît şi — mai ales — din punctul de vedere al structurilor artistice propriu-zise. Mai important este, desigur, să sesizăm aspectele pozitive, creatoare. Cred că unul din aspectele cele mai interesante care se înscriu în această tentativă de eliberare de sub complexul generaţiei '60—'70 rezidă într-o foarte orgolioasă şi justificată luare în stăpînire a unor teritorii tematice şi a unor viziuni lirice deja explorate de generaţiile anterioare. Surprinde, în acest sens, tipul nou de sensibilitate poetică caracteristică pentru momentul actual, ceea ce este de natură să diferenţieze dialogul „noului val" atît cu tradiţia cît şi cu ceea ce numim spiritul epocii contemporane.

Deocamdată, este vorba de scriitori care au început să publice primele cărţi în jurul anului 1970 şi după aceea. Sîntem în prezenţa unui fenomen aflat în deplină mişcare. Asistăm fie la forme de afirmare mai mult sau mai puţin incipiente, fie de consolidare a structurilor care aparţin întregului front. Referindu-ne cu precădere la prezenţa poeţilor acestui „front" şi avînd în vedere mai ales cărţile lor apărute în 1979, să ne întrebăm, aşadar, dacă aceşti poeţi propun un nou tip de structură lirică rezidînd într-un anumit mod de a rezolva funcţiunea gnoseologică a metaforei, de percepere a raporturilor dintre eul uman empiric şi cel metafizic dacă cititorul recunoaşte în acest tip de poezie semnele unei oglindiri sui-generis a sensibilităţii noastre, a elanului ontologic de care sîntem animaţi cu toţii.

Trecînd la lucruri mai concrete şi fiind vorba de poeţii acestui „ultim val", de prezenţa lor în librării cu noi cărţi, aş spune că se ivesc o seamă de situaţii distinctive. Una din aceste situaţii ne arată că se propun atenţiei cititorilor aşa-zisele ediţii de autori. Între altele, este vorba de cărţi care nu conţin neapărat poezii inedite, dar care strîng la un loc creaţia cvasicompletă a unui autor încă tînăr. Din acest punct de vedere, este de reţinut iniţiativa editurii „Cartea Românească" la care au apărut volumele semnate de Virgil Mazilescu, Mircea Ciobanu şi Constantin Abăluţă, în noua colecţie „Orfeu". De asemenea, în editura „Junimea" s-au realizat două asemenea culegeri, **Arca** lui Mihai Ursachi şi **Nordul obiectelor** a lui Ioanid Romanescu. Prezenţa acestor poeţi cu volume sintetice este de natură să stîrnească comentarii vizînd justeţea pronosticurilor formulate de critică în decursul anilor şi, fireşte, să le stabilească semnificaţia de ultimă oră în contextul poeziei tinere. Un alt aspect este acela al apariţiei unor poeţi care deja şi-au creat un anumit prestigiu, o anumită faimă chiar, dar care prestigiu şi faimă sînt confirmate şi consolidate de ultimele lor cărţi. L-aş numi pe Cezar Ivănescu, cu **La Baaad**, volum foarte insolit şi ca aspect ca să nu mai spun de conţinut. Alţi poeţi avînd un statut critic oarecum similar sînt Ileana Mălăncioiu, Angela Marinescu şi Mircea Dinescu. O altă situaţie asupra căreia merită să ne oprim cu multă atenţie este aceea a poeţilor aflaţi la al doilea sau al treilea volum şi care au debutat numai cu doi-trei ani în urmă : Gabriel Chifu, Liliana Ursu, Ion Roşu, Valeriu Armeanu, Daniela Crăsnaru, Ion Stanciu, Nicolae Dan Fruntelată, Corneliu Vadim Tudor. În fine, să reţinem grupul poeţilor debutanţi în 1979, în legătură cu care, însă, vom iniţia o dezbatere specială dar despre care se poate spune chiar acum că este constituit din cîteva nume deosebit de promiţătoare : Ioana Ieronim, Silvia Chiţimia, Denisa Comănescu, George Arion, Radu Ulmeanu, Traian T. Coşovei, Eugen Suciu, Octavian Docliu şi alţii.

DAN ALEXANDRU CONDEESCU : O delimitare mai precisă a obiectului dezbaterii noastre se impune din capul locului, poezia neavînd de fapt vîrstă : ea există valoric sau nu, dacă există ea este mereu o poezie tînără, iar dacă nu... Deci despre poezia tinerilor am dori să discutăm, iar eu mă voi referi în special la cei foarte tineri, poeţii generaţiei „în blugi", cea mai tînără şi mai puţin intrată în conştiinţa critică, dacă nu ne gîndim la un recent „potop de simpatii" — vorba poetului — revărsat ca din senin, plin de atenţii şi bunăvoinţă de zile mari şi uităm activitatea săptămînală a lui Laurenţiu Ulici, Nicolae Ciobanu, Al. Piru ş.a. (cu judecăţi mai severe şi adeziuni mai puţin zgomotoase, e drept). Dar aşa cum criticii tineri vor să se confrunte cu scrierile „vîrstnicilor", mi se pare firesc ca şi criticii consacraţi şi „consacranţi" să se ocupe de generaţia noastră, fără ca prin aceasta destinul ei să sufere modificări sau abateri din drum, dimpotrivă, să şi-l impună mai ferm. Bineînţeles, tinerii şi cei mai puţin tineri formează în cadrul literaturii de azi un sistem al vîrstelor creaţiei ce se intercondiţionează reciproc. O privire sincronică surprinde existenţa în spaţiul literar contemporan a trei mari generaţii : a) cea care a cunoscut războiul, traversînd mai mult sau mai puţin sub semnul tăcerii tendinţele literare dogmatice de dinainte şi după el, păstrînd în amînarea sa legăturile cu tradiţia şi totodată marcată decisiv de prestigiul avangardei b) generaţia născută „sub semnul lui Marte" în jurul anului 1938 (înainte şi în timpul războiului), avînd astăzi între 35—45 ani (fără o limitare abuzivă) şi care, prin valorile individuale şi prin contextul socio-cultural favorabil a redescoperit şi şi-a asumat marea poezie a experienţelor poetice majore, asigurîndu-şi astfel prim-planul scenei noastre lirice. Din această generaţie fac parte Nichita Stănescu, Grigore Hagiu, Florin Mugur, Ion Gheorghe, Marin Sorescu, Gheorghe Tomozei, Dan Laurenţiu, Ioanid Romanescu, Nicolae Oancea, Nicolae Dragoş şi o a două promoţie (enumărările sînt în ordine cronologică), mai tînără : Gheorghe Pituţ, Ioan Alexandru, Mircea Ciobanu, Constanţa Buzea, Ileana Mălăncioiu, Ana Blandiana, Cezar Ivănescu, Virgil Mazilescu, Mihai Ursachi, Adrian Păunescu, Marius Robescu, Florica Mitroi şi mulţi alţii, cărora li se pot adăuga, dintr-un sens, Mircea Ivănescu, Petre Stoica, Irina Mavrodin, iar din celălalt, George Alboiu, Vasile Petre Fati, Grigore Arbore... Şi, în sfîrşit c) generaţia cea mai tînără, care nu a cunoscut războiul, născută în jurul anului 1950 : Daniel Turcea, Mircea Dinescu, Mircea Florin Şandru, Dan Verona, Lucian Avramescu, Adrian Popescu, Dorin Tudoran, Grigore Georgiu, Ioana Diaconescu. Daniela Grăsnaru, Dumitru M. Ion, Werner Sollner, Richard Wagner, Liliana Ursu, Grete Tartler, Doina Uricariu, Ion Mircea, Paul Balahur, Constantin Stefuriuc, Petru Romoşan, Vasile Poenaru, Carolina Ilica, Cornelia Maria Savu, Ana Mureşanu, Ion Drăgănoiu, Titus Vijeu, Valeria Bărgău, Ion Trif Pleşa, George Arion, Adi Cusin, Ion Papuc, Corneliu Antoniu, Ioana Ieronim, Ştefan Ioanid, Ion Stanciu, George Virgil Stoenescu, Ion Roşu, (enumerare ce s-ar dori cît mai completă, fără a avea pretenţia de a fi exhaustivă) cărora li se adaugă o ultimă promoţie, în pragul debutului, unii dintre ei premiaţi ai revistei **Luceafărul**, alţii promovaţi în paginile altor reviste sau cîştigători ai unor concursuri poetice : Silvia Chiţimia, Denisa Comănescu, Viorel Simpetrean, Traian T. Coşovei, Eugen Suciu, Ileana Zubaşcu, Maria Zetea. Matei Vişniec, Lucian Vasiliu, Elena Ştefoi, Irina Airinei, Aurel Pantea, Dora Cărbunescu, Nicolae Sirius, Marin Constantin, Marin Lupşanu, Ştefan Mitroi, Mircea Luca, Gabriel Megreanu, Dan David, Lelia Munteanu, Laurenţiu Cârstean, Doina Petrulescu, Constantin Lămureanu, Gheorghe Pârja, Petru Dunca, Gheorghe Bălan, George Geacăr, Dan David, Nicolae Diaconu, Rodion Drăgoi, poeţii „cenaclului de luni", al studenţilor bucureşteni, cei ai cercului timişorean, şcoala craioveană ce începe să se închege în jurul „Ramurilor" etc.

NICOLAE CIOBANU : Fiindcă ai făcut această precizare, care este foarte binevenită, chiar te-aş ruga să insişti mai mult asupra reprezentanţilor acestei ultime „generaţii".

DAN ALEXANDRU CONDEESCU : Trei lucruri mi se par demne de remarcat, putînd deveni totodată criterii de clasificare : 1) poziţia pe care ei se situează înaintea limbajului poetic ; 2) reacţia faţă de poezia generaţiei anterioare ; 3) modalitatea de afirmare în viaţa literară. Ultimul e cel mai puţin important, dar are în contextul actual semnificaţia sa : astfel, în timp ce unii, ca poeţii echinoxişti clujeni, de pildă, s-au afirmat în cadrul unui program comun vizibil în poezia tuturor şi încercînd să se impună în bloc, alţii, mai puţin norocoşi în reviste sau mai solitari, mai nesupuşi, au ales o cale a autonomiei. Prima cale e mai favorabilă lansărilor şi creării unui prestigiu necesar afirmării, însă comportă riscul înghiţirii personalităţii distincte de către maniera comună, dar de aici intrăm în teritoriul „inefabil" al talentului fiecăruia. Cît despre atitudinea faţă de limbaj, poezia tinerilor se repartizează, după opinia mea, foarte net la două extreme : la un pol vom întîlni o poezie a limbajului ce se creează pe sine, a excesului conotativ şi a dificultăţilor tehnice ca unic scop şi sens sau a metaforelor luxuriante, a arabescului calofil ducînd fie la un manierism minor, devitalizat, fie la o ironie vizînd acelaşi plan al „formei" poetice ; iar la celălalt pol, mai recent afirmat o poezie a tentaţiei realului, reevaluînd valenţele emoţionale ale limbajului comun.

NICOLAE CIOBANU : În ce măsură această viziune tinde să facă din observarea realului, din prizarea acestuia un **pre-text** de natură să permită adîncirea meditaţiei poetice, ca reflex al trăirii lirice în zona de anvergură spirituală ? Dan Condeescu ne propune un punct de susţinere a discuţiei realmente adecvat.

DAN ALEXANDRU CONDEESCU : Nu, e un real interior care modelează limbajul poetic, fiind la rîndul său modelat prin cuvînt şi acceptînd asemeni pop-art-ului în plastică decuparea fragmentelor din realitate şi integrarea lor prin colaj într-o viziune oscilînd între „recea" obiectivitate şi asumare patetică a condiţiei poetice în acest tehnicist sfîrşit de veac XX. Este o poezie ce nu renunţă la specificul imaginilor poetice a cărui ignorare ar produce o poezie „realisto-reportericească" de soiul celei a lui Dan Deşliu. Realul despre care vorbeam (tot mai prezent în poezia tinerilor, de la Cezar Ivănescu şi Adrian Păunescu la Traian T. Coşovei şi Denisa Comănescu) este, în fond, o nouă convenţie artistică, o cucerire a unui nou teritoriu liric ce beneficiază de statutul **lecturii poetice** postulată de noile teorii ale limbajului şi anunţat deja de suprarealişti, expresionişti, avangardiştii noştri (mai recent Geo Dumitrescu), poezia rusă a unor Esenin, A. Block, Maiakovski şi mai nou de poezia hispano-americană şi cea a tinerilor furioşi anglo-saxoni.

DOINA URICARIU : În primul rînd vreau să precizez faptul că vorbesc despre poezia tinerilor nu doar în calitate de critic. „Imposibilitatea" mea la această discuţie este, deci, relativă. Particip dintr-un punct de vedere care poate să nu fie şi al dvs., anume şi în calitatea mea de poetă, în fine de poet tînăr, editat în anii '70, născut în 1950, deci făcînd parte, cel puţin cronologic, din „ultimul val". Nu intră însă în discuţie valoarea poeziei mele ci doar calitatea experienţei mele de poet tînăr, ce cunoaşte pe viu avatarurile acestei condiţii şi etichetări. Din această perspectivă, voi spune că nu sînt de acord cu critica de tip panoramă — cînd vorbim despre poezie, pentru că ea ne obligă la o lectură în cel mai bun caz de istorie literară — ceea ce nu este cazul încă. Poezia trebuie citită în primul rînd de foarte aproape. Poetul trebuie să fie asumat în primul rînd „în sine" şi nu pus în reacţie faţă de un anume magnet al criticului, interesat doar de cîmpul de forţe, să zicem atracţia realului opusă tentaţiei stilului. Critica de tip hîrtie de turnesol este cea mai improprie poeziei şi artei în general. Ea este suficientă şi lucrează cu generalităţi de tipul „poet nativ — poet livresc", sinceritate, artificialitate, mesaj, limbaj, categorii inoperante vetuste, considerate ca atare încă de acum un secol.

Revenind la subiect, voi spune că spre deosebire de „valul" anilor şaizeci, „ultimul val" s-a afirmat, cu mici excepţii, prin cîteva individualităţi ce s-au impus **solitar**, autonom iar nu **solidar**, în grup. În afară de grupul echinoxist, de cel al poeţilor germani şi maghiari (Forás), sau, mai recent, de numele ce frecventează „cenaclul de luni" ori revista **Amfiteatru**. Ceilalţi poeţi au intrat în literatură, ei singuri cu numele lor, cîştigîndu-şi criticii şi nu avîndu-i în avangardă pe postul de deschizători de drum Ei s-au impus înainte să-şi clameze profesiunea de credinţă nesecondată de un grup de susţinători ori de o galerie. Dan Laurenţiu este un exemplu în acest sens. La fel Grete Tartler, Marius Robescu, Virgil Mazilescu, Angela Marinescu. Indiferent, însă, de modul în care intrăm în literatură, singuri sau în grup, şi fără să acord nici o notă acestui prim pas decît cel mult una la eficienţa şi publicitatea lui ce se răsfrînge şi pozitiv şi negativ asupra „darului" celui în cauză, voi spune că e greşit să discutăm poezia grupurilor solidare în grup adică fără diferenţiere.

NICOLAE CIOBANU : Nu cred că trebuie să ne înspăimînte ideea că un anumit poet porneşte dintr-o grupare literară. Această formă de lansare este deosebit de favorabilă. Cum s-a întîmplat la „Junimea", la „Viaţa Românească", la „Literatorul" şi la „Sburătorul" etc.

DAN ALEXANDRU CONDEESCU : Nu m-am gîndit acum la „conceptul de grup literar", care sprijinit pe prietenie şi pe bătălia pentru afirmarea valorilor, ar trebui să ne anime pe toţi, ci la realitatea de azi a unui program literar comun al unei reviste — „Echinox" — care depăşeşte deocamdată poezia adepţilor lui, ce au produs pînă acum o lirică „artificioasă" născută din vocaţia eseistică de fină formaţie culturală. Spun deocamdată, pentru că există la Cluj toate condiţiile apariţiei unui mare poet, pregătite de activitatea laborioasă a celorlalţi. Astăzi însă, „autonomii" impun mai mult prin valoarea poeziei şi prin talentul lor, avîndu-i în frunte pe Mircea Dinescu, Daniela Crăsnaru, Mircea Florin Şandru, Dumitru M. Ion, Vasile Poenaru, Petru Romoşan ş.a.

NICOLAE CIOBANU : „Teoria" lui Dan Condeescu este, cred, susceptibilă de amendamente. Trebuie să fim foarte atenţi. Este adevărat că unii din membrii cercului de la revista „Echinox" confirmă „teoria" lui Condeescu, dar, în ultimă instanţă, este vorba de mărimea talentului, de gradul de vocaţie al unuia sau altuia dintre echinoxişti, Dinu Flămînd, de pildă, nu a confirmat întru totul „programul" „echinoxist" pentru că la el — aşa mi se pare — voinţa de a scrie poezie este mai mare decît predispoziţia nativă. Vocaţia de eseist nu este însă incompatibilă cu aceea de a scrie poezie o poezie mare, autentică. Iată cazurile lui Mihai Ursachi, Dan Laurenţiu, Ileana Mălăncioiu, Marius Robescu, Paul Emanuel, Şerban Foarţă...

SULTANA CRAIA : Cultura este conciliată cu asumarea realului, într-o viziune care se particularizează prin formaţie şi temperament, specifică celei mai tinere generaţii lirice. Sînt, acestea, cele două teritorii ale poeziei contemporane care nu exclud însă caracterul dilematic al confruntării cu spaţiul metafizic la care îşi revendică accesul orice aventură lirică autentică, acea problematică existenţială în absenţa căreia poezia rămîne artificiu.

Disciplinarea sensibilităţii, cenzura personală, precum şi conştiinţa polemică în raport cu poe-

Desen de Constantin Baciu

zia anterioară şi cu literatura în general, duc uneori la excese de calofilie sau la ariditate conceptuală, dar pe de altă parte epurează lirica de convenţii, de discursivitate şi de patetism. Confesiunea dobîndeşte francheţe fără a deveni sentimentalism, erotica recurge la reprezentări intelectuale, contactul cu realitatea renunţă la artificii, fără tentaţia evaziunii în universuri anume create.

O zonă „tematică" în raport cu care tînăra generaţie lirică îşi defineşte atitudinea într-un mod specific mi se pare a fi poezia patriotică. Eliberarea de convenţie are în acest teritoriu al poeziei efecte salutare. Refuzul discursivităţii şi al celebrării de circumstanţă elimină nota disonantă. Noua sensibilitate atestă o anume calitate a trăirii, expresia lirică dobîndind sobrietate. Viziunea mitică la Grete Tartler sau Ion Roşu, de exemplu, conferă acestei poezii o nobleţe autentică.

DOINA URICARIU : Nu există după mine sete autentică a spiritului de real în afara limbajului, după cum nu cred în poezia limbajului oarbă şi surdă în faţa cosmosului şi realităţii celei mai umile. După mine, poeţii din ultimul val ce trîmbiţează prin poezia lor foamea de real se află abia la începutul drumului pentru că nu rezistă atunci cînd trebuie să-i cităm, n-au adică limbaj, iar poemele lor suferă de ceea ce suferă orice „negativ" aflat la mijlocul drumului dintre realitate şi fotografie, dintre declic şi imagine. Una e manifestul poetic şi alta e universul poeziei.

Temperament, opţiune poetică, atitudine, cultură, morala artistului, nu se pot despărţi. Poetul nativ rămîne doar o promisiune neonorată, nedublat de poetul ce se construieşte, prin cultură, pe sine.

DAN ALEXANDRU CONDEESCU : Aş vrea totuşi să nu vorbim acum despre poeţii tineri (Ana Blandiana şi Virgil Mazilescu au 37 de ani, Adrian Păunescu are 36, Marius Robescu la fel, Alboiu, 34) care aparţin deja unei generaţii consacrate şi care au un statut ferm, chiar dacă uneori contradictoriu. În această discuţie, să acordăm mai mult spaţiu celor care nu au încă acest statut. În această ordine de idei, consider că totuşi tinerii nu s-au afirmat deplin în circuitul larg al valorilor sprijinit pe revistele de mare tiraj : o revistă ca „Luceafărul" lansează sau publică tineri poeţi decernînd anual premii celor mai buni, tot ea depune prin „Poşta redacţiei" — susţinută de Geo Dumitrescu — o activitate foarte largă pentru a depista şi susţine posibile tinere talente, dar aceeaşi revistă e, fără exagerări, asaltată de cereri imperioase spre publicare de autori care nu mai sînt prea tineri. În condiţiile unui spaţiu tipografic foarte strîmtorat (opt pagini din care un sfert e dedicat poeziei şi prozei), un gest de generoasă nobleţe al poeţilor consacraţi ar putea asigura tinerilor prilejul de a se confrunta mai des cu cititorul, ceea ce n-ar exclude prezenţele prestigioase. Totodată, un spaţiu mai amplu acordat de **România Literară** creaţiei literare propriu-zise decît în prezent (din 24 de pagini, doar două, arareori trei) şi oferit scriitorilor consacraţi alături de o receptivitate mai mare la tinereţe, ar soluţiona şi ele din problemele afirmării tînărului scriitor.

NICOLAE CIOBANU : Problema aceasta a spaţiului tipografic este o problemă destul de gingaşă şi, fiind vorba de cei mai tineri autori, nu numai „Luceafărul" este datoare s-o rezolve. Cît despre o presupusă „invazie" a poeţilor consacraţi în paginile „Luceafărului", aş ezita mult de tot să pun chestiunea în acest mod.

SULTANA CRAIA : Pentru că ne-am propus să distingem trăsăturile specifice modului de afirmare a poeziei tinerilor, ca integrare şi ca disociere în acelaşi timp, mi se pare semnificativ faptul că ei îşi fac intrarea în literatură cu o anume maturitate a mijloacelor. Indiferent dacă îşi asumă sau încearcă să se detaşeze de experienţa generaţiei '60, cu toţii beneficiază de revelaţiile ei, chiar dacă ele devin, la un moment dat, prin asimilare, loc comun. Aceasta nu exclude căutarea, dar asigură o anumită platformă noilor demersuri lirice şi modelează un tip de sensibilitate preponderent lucid, nedispus de elanuri patetice. Există, la poeţii tineri şi foarte tineri, o acută conştiinţă a literaturii care determină pe de o parte cenzura, pe de altă parte elaborarea. Calofilia despre care vorbea Doina Uricariu este frecvent adoptată ca atitudine estetică, firească pentru sensibilitatea care caută concentrare şi îşi impune intelectualizarea. Poeţii tineri se afirmă fie prin opţiunea pentru conceptual, fie printr-un contact direct cu realul mai mult sau mai puţin transfigurat, disciplinînd emoţia, în căutarea rigorii, organizînd lucid discursul liric transformat în primul rînd într-o aventură a limbajului.

Aceasta conferă structurii lirice o anume gravitate, puţini poeţi permiţîndu-şi să se manifeste cu adevărat spontan Tensiunea cerebralităţii elimină elanul juvenil specific altor generaţii — chiar lui Nichita Stănescu, cel care în primele volume îmbrăţişase gestica romantică şi titanică a lui Labiş —, noua generaţie de poeţi afirmîndu-se printr-o poezie predominant livrescă chiar în gestul de asumare a realului.

DOINA URICARIU : Faptul că un poet scrie bine eseu ori critică într-adevăr, nu e neapărat semnul că el este un poet „făcut". Istoria literaturii naţionale şi universale demonstrează exact contrariu. Poezia fără cultură are condiţia precară a personajului ce şi-a pierdut umbra.

NICOLAE CIOBANU : Să încercăm — mai departe — să privim din aproape ce se întîmplă cu volumele poeţilor care sînt acum la a doua sau la a treia carte. La debutul lor s-au exprimat opinii care implicau şi o anumită stare de aşteptare, de încredere şi speranţă. Sînt aceste noi volume cît de cît conforme cu speranţele pe care le legăm de acele debuturi ?

DAN ALEXANDRU CONDEESCU : Evoluţia lor nu îngăduie un răspuns în „bloc", majoritatea au confirmat, dar afirmarea „vocii lirice" e încă sinuoasă. În general, după un debut bun, a doua carte a dovedit, surprinzător, o scădere a tensiunii lirice, mă gîndesc la Ion Roşu, George Virgil Stoenescu, Sterian Vicol ş.a. Circulă printre poeţii tineri şi o modă poetică îndeajuns de curioasă : se poartă, chiar la poeţii „viguroşi" şi de reală vitalitate a limbajului (Ion Roşu, Ion Stanciu, Ştefan Ioanid, chiar şi Valeriu Armeanu etc.), poza de poet fragil şi fără vlagă, pierdut în gesturi triste, metaforizate pînă la dispariţie într-o rostire melancolică şi tristă. Seva cuvintelor este sacrificată eleganţei, caligrafiindu-se plăcut şi palid imagini adesea frumoase şi mai întotdeauna neproblematice, atît pentru autor cît şi pentru editor. Nu susţin utilizarea limbajului prozaic, nud, lipsit de ambiguitatea poetică, acesta ar duce şi el la monotonie, ci subliniez o primejdie vizibilă la o seamă de tineri poeţi talentaţi : excesul imagistic şi lipsa arhitecturii poetice pe care se suprapun arabescurile suprafeţei verbale.

SULTANA CRAIA : Mi se pare că în raport cu gestul ludic, poeţii cei mai tineri, înzestraţi cu o sensibilitate particulară, tutelată de conştiinţa literaturii şi de voinţa disciplinării verbului, se manifestă într-un fel care îi caracterizează, şi anume cu acea gravitate a liricii problematice. Jocul lor nu este gratuit, spontan şi spumos şi am impresia că simţul adevăratului joc rămîne propriu unor Leonid Dimov, Mihai Ursachi sau Şerban Foarţă care aparţin altei generaţii. Este, acesta, un alt efect al structurii dominate de dimensiunea culturală şi de opţiunea pentru conceptual.

DAN ALEXANDRU CONDEESCU : Dintre tinerii poeţi prezenţi în conştiinţa critică se detaşează Mircea Dinescu drept un poet ridicat pe un soclu foarte înalt de unii critici, minimalizat de alţii. Ambele tendinţe dăunează adevărului şi, poate nu în ultimă instanţă, tînărului scriitor. Mircea Dinescu este un foarte talentat poet, care a deschis primul drum prin care tînăra generaţie a reuşit să-şi impună poezia : întoarcerea la lirism, candoare şi real (poetic sau deprimant). Deocamdată, îi lipseşte gravitatea înaintea culturii pentru a deveni cu adevărat un Mare Poet. Dar să nu uităm că el nu are încă 30 de ani, şi că tentaţiile frondei şi ale jocului cu propriul destin poetic sînt încă mari. Această tînără generaţie are de surmontat, pentru a se impune, două probleme : prestigiul generaţiei anterioare şi explozia informaţională, ceea ce îi face pe mulţi să încerce orice pentru a se evidenţia. O afirmaţie dintr-un text teoretic al lui A. E. Baconski, inclusă de Dinescu într-un poem al său („Ca să ajungi scriitor celebru / în Europa / trebuie să fii cel puţin canibal") ar putea deveni motto al unei întregi mişcări de ironişti. Mă miră afirmaţia Sultanei Craia, zona ludică la tinerii poeţi e, dimpotrivă, bine reprezentată, poate lipseşte din ea voioşia jocului, însă parodia, pastişa absurd lexicală, reluarea în registru ironic a temelor grave exploatate de ceilalţi poeţi maturi sînt vizibile. Petre Romoşanu mimează jucîndu-se, deloc inocent, cu o luciditate ce încearcă să nege valorile poetice consacrate.

Poezia feminină şi-a asumat dintotdeauna, mai concret, limitele existenţei, aceasta nu e neapărat un criteriu valoric, dar acum asistăm la o ridicare în conceptualitate, la o alegere lucidă a unui drum care aparţine registrului major al poeziei moderne. Dacă în poezia „poeţilor" întîlnim o atît de clară opoziţie : cultural-spontan, în cea a „poetelor" se realizează o sinteză fericită între trăirea spontană şi cerebralitatea bine temperată cultural : pe drumul deschis de Ana Blandiana, Angela Marinescu, Ileana Mălăncioiu se înscriu azi Daniela Crăsnaru, Grete Tartler, Liliana Ursu, Doina Uricariu, Ioana Ieronim, Silvia Chiţimia, Denisa Comănescu şi alte nume remarcabile.

NICOLAE CIOBANU : V-aş îndemna să revenim la prezenţa acelei serii de autori cu statut relativ asemănător : Cezar Ivănescu, Ileana Mălăncioiu, Angela Marinescu, Mircea Dinescu care, anul acesta, au scos noi volume. În ce măsură acestea confirmă, nuanţează şi aduc elemente noi întru definirea mai pregnantă a personalităţii autorilor lor ? Părerea mea este că fiecare din aceste volume prezintă aspecte definitorii pentru personalitatea artistică a autorilor lor.

SULTANA CRAIA : Într-adevăr, volumul **La Baaad** al lui Cezar Ivănescu obligă la o reconsiderare a structurii lirice a autorului său. Cred că alături de **Operele imperfecte** este cartea de excepţie a anului şi că devine un volum de referinţă pentru poezia românească contemporană. Cu acest volum poetul ia în stăpînire un nou teritoriu şi atinge un grad al trăirii care produce o revelaţie, realizînd o sinteză originală între eros şi tanatos ca dimensiuni complementare ale existenţei. **La Baaad** nu confirmă numai vocaţia lui Cezar Ivănescu, ci este o carte care redimensionează o personalitate.

PAUL DUGNEANU : Cred şi eu că, discutînd despre poeţii tineri ai actualului moment trebuie avut în vedere, schematizînd puţin, faptul că se definesc în funcţie de două repere : pe de o parte viziunea proprie asupra existenţei, viziune caracterizată în general prin aderenţa la real, iar pe de altă parte raportarea explicită sau implicită la generaţia anilor '60 (Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Ioan Alexandru, Cezar Baltag, Ana Blandiana etc.). Acest fapt le modifică unghiul de percepţie şi se observă în programul estetic al unui grup („Echinox") sau în artele poetice individuale. În ceea ce priveşte atitudinea, ea, este, firesc, de adeziune sau respingere. Astfel, autori remarcabili ca Ion Mircea sau Daniel Turcea, cu un timbru propriu, continuă stilistic direcţia poeziei „pure", redeschisă după o perioadă de prozaism îndelungat, de Nichita Stănescu (o parte a operei sale) şi Cezar Baltag. Majoritatea poeţilor tineri se desprind decisiv de acest prestigios model, practicînd, polemic, o poetică a impactului, cu priză directă la real. Volumele din acest an publicate de Liliana Ursu, Gabriel Chifu, Ioana Ieronim Denisa Comănescu, Matei Gavril (minus ciclul „concret"), Vasile Constantinescu, sînt elocvente în acest sens. Este vorba de o deschidere mai mare a unghiului tematic şi de încercarea de a propune un alt limbaj (ezitant încă) al obiectelor şi al cotidianului. Din acest punct de vedere, s-ar putea vorbi de un neosuprarealism, receptat şi prin filieră culturală, cu precădere din poezia americană contemporană ; suprarealism care s-ar manifesta nu prin predilecţia pentru subconştient şi stările onirice, ci prin cealaltă latură a sa, „distrugerea" structurilor poetice consacrate şi „democratizarea" limbajului prin erupţia masivă a realului. Evident, este vorba, în cazul poeţilor buni, de o realitate absorbită de limbaj, şi mediată de cultură (Liliana Ursu), chiar dacă uneori expresia este directă, „decupînd" secvenţe de viaţă (Ioana Ieronim).

DAN ALEXANDRU CONDEESCU : Nu cred că despre un suprarealism este vorba la această poezie coborîtă în concret, cu toate că ea şi-a însuşit bine lecţia cuvintelor în libertate a avangardei. Opţiunea ei pentru coerenţa demersului poetic e vizibilă, chiar dacă „poezia" e refuzată în numele lirismului „antipoetic" cotidian. Putem vorbi mai degrabă de poezia „beat" a protestului împotriva mecanicului şi alienării tehniciste, a reîntoarcerii la natură sau de cea strict contemporană din occident integrată total realităţilor politice, revoluţionare, de colajele obiectuale Pop-art ori hiperrealismul copiind stupefiant lumea obiectelor.

PAUL DUGNEANU : Un alt mod de a se defini al noii generaţii este, aşa cum s-a mai spus, acela al mimării ironice şi al parodierii care, fără a însemna latura majoră a unei culturi, constituie o treaptă necesară în dialectica perioadelor literare. După această primă etapă de demitizare a celor consacraţi de către ironişti şi lucizi, urmează momentul afirmării care începe să se şi contureze prin formula amintită mai înainte şi în care l-aş putea înscrie alături de numele citate pe foarte tînărul Traian T. Coşovei cu volumul de debut, **Ninsoarea electrică**. Ceea ce nu trebuie să ne determine, de dragul noutăţii, la supralicitarea valorii unor grupuri („Echinox") sau a unor poeţi, ce-i drept foarte talentaţi, dar care mai au încă de asimilat marile experienţe poetice ale lumii. Compararea, însă, a lui Mircea Dinescu, incontestabil unul din „vîrfurile" tinerei generaţii, cu Rimbaud, este cel puţin extravagantă.

DAN ALEXANDRU CONDEESCU : Mircea Dinescu a însemnat de fapt avangarda mişcării poetice ce se află acum în stadiul de debut. Căutările sale, chiar fără un program teoretic, au premers cu cîţiva ani buni, preocupările tematice din volumul „Ninsoare electrică" al foarte tînărului Traian T. Coşovei, ce l-au entuziasmat pe Nicolae Manolescu (protestul împotriva unei „civilizaţii" strivitoare a tehnicii, întoarcerea spre natură şi dragoste, limbajul tehnicizării — „secara electrică", scrie el în **Proprietarii de poduri** — funcţionînd asemeni unui automat absurd şi precis în **La dispoziţia Dumneavoastră**), fapt ce mă îndeamnă să-l consider un „lider", condus, ce-i drept, la rîndu-i de instinctul său poetic şi mai puţin de reflecţia lucidă.

PAUL DUGNEANU : Un semn că se poate discuta despre o nouă sensibilitate poetică, despre un alt mod de a percepe existenţa, cu un limbaj propriu, chiar dacă în formare, este faptul că, poeţi precum cei ai generaţiei '60 sînt, la rîndul lor, influenţaţi (şi nu numai ei) de aceşti tineri. Chiar „patriarhul" marii generaţii, Nichita Stănescu, în ultimele sale două cărţi, **Epica Magna** (atît de oscilantă valoric) şi **Operele imperfecte**, face un lăudabil efort de a rupe cu vechea sa artă poetică şi de a se integra „noului val", rămînînd în continuare el însuşi. Este, cred, cea mai frumoasă dovadă a viabilităţii experienţei lirice actuale.

NICOLAE CIOBANU : Aceasta nu înseamnă, aşadar, că Nichita Stănescu nu rămîne... Nichita Stănescu.

SULTANA CRAIA : O generaţie în curs de afirmare, capabilă să exercite o influenţă fie şi indirect asupra generaţiei precedente, promite fără îndoială să se detaşeze ca moment literar aparte în dinamica spiritului poetic. Se manifestă un subtil joc al influenţelor, o interferenţă a spiritului particular al vîrstelor lirice.

NICOLAE CIOBANU : Revin la aspectele concrete pe care încercam a le aduce mai înainte în discuţie şi îi adresez lui Paul Dugneanu, direct, această întrebare : prima carte a lui Vasile Constantinescu era o carte neotradiţionalistă. Apoi, autorul a tipărit anul acesta o nouă carte, foarte provocatoare ca formulă şi ca temă. Ce s-a întîmplat oare şi cu acest poet ?

PAUL DUGNEANU : Ca modalitate poetică, autorul a cîştigat, pentru că, în primul rînd s-a distanţat de o formulă destul de uzată în ultimul timp. Mi se pare la fel de autentic şi în acest modernism al lui şocant (uneori totuşi exagerat), justificat nu numai de o opţiune intimă dar şi ca reacţie de opoziţie faţă de structurile consacrate. Şi pentru un astfel de scop găsesc că maniera lui Vasile Constantinescu este mai eficientă decît simpla ironie sau parodiere lexicală. El merge mai departe nu din dorinţa de a fi modern, ci pentru că aderă la un alt tip de sensibilitate, la o conştiinţă poetică mai explozivă. Dacă la poeţii generaţiei '60 se observă mai demult o stare de, să-i spunem, de mulţumire şi pasivitate existenţială sau chiar idilism (Ana Blandiana) într-o expresie tocită şi redundantă, în schimb, aceşti tineri vin cu un fond de criză, de contestare şi căutare neliniştită care, în pofida unei arte literare încă şovăitoare, aduc un suflu proaspăt.

DOINA URICARIU : Un volum de poezie valoros a scos recent Daniela Crăsnaru : **Crîngul hipnotic**. El mi se pare simptomatic pentru discuţia noastră, pentru că infirmă şi confirmă în acelaşi timp o serie din ipotezele lansate de ea. Există, la Daniela Crăsnaru, deopotrivă o poezie a limbajului şi în acelaşi text un impact semnificativ al realului, un spirit ludic major şi o problematică gravă, cultură şi natură poetică, inocenţă şi spirit critic. În plus, volumul demonstrează mai mult decît cota înaltă a poeziei feminine actuale şi caracterul inoperant al conceptului de poezie feminină în anumite situaţii.

PAUL DUGNEANU : Dacă tot am menţionat autori (promiţători) cred că este cazul să amintim numele unor poeţi care nu aparţin „monştrilor sacri" şi nici nu mai sînt foarte tineri şi care, din această cauză, au cam fost ocoliţi de critică, cu excepţia lui Cezar Ivănescu, şi care în acest an au apărut în volume remarcabile retrospective sau noi. Este vorba de Mircea Ciobanu, Mihai Ursachi, Ioanid Romanescu, Virgil Mazilescu sau Nicolae Ioana. Sînt poeţi care nu sînt direct implicaţi în „seismele" canoanelor literare dar care îşi creează prin aprofundarea şi cizelarea ideii poetice un spaţiu inconfundabil.

NICOLAE CIOBANU : Din păcate, sîntem nevoiţi să ne oprim aici, rămînînd ca discuţia noastră să fie reluată eventual, de alţi combatanţi în cadrul unor articole viitoare. Pe scurt spus, cred că se poate conchide arătînd că poezia anului 1979, în special poezia tipărită în volume, a celor mai tineri autori, este semnificativă pentru mişcarea poetică românească în ansamblu, cît şi pentru anumite aspecte mai speciale care ţin de căutările acestui „nou val". Din acest ultim punct de vedere, este îmbucurător procesul de maturizare şi consolidare în sine a unor structuri care, dincolo de valoarea intrinsecă a unei cărţi sau a alteia, au importanţa lor deosebită pentru configuraţia generală a peisajului. Se observă tot mai netă afirmare a poeziei conştiente de condiţia ei, vădit distanţată de altă poezie care mai tatonează, cu aplomb şi cu naivitate, în zona unor experienţe considerate de succes dar care, în realitate, sînt definitiv clasate, adică trecute la fondul pasiv al lirismului nostru actual. Ceea ce, în ultimă instanţă, este expresia instituirii unui spirit critic demn de subliniat. Şi acest lucru este important, pentru că, în afara unei conştiinţe critice ferme, dialogul real pe care poezia autorilor tineri îl angajează în dubla direcţie amintită nu se poate solda cu rezultate fericite. Or, tocmai din acest punct de vedere lucrurile se prezintă îmbucurător. Cele mai de seamă apariţii editoriale ale anului 1979 o atestă din plin.

atelier literar
poșta redacției

AL. D. FONDANE : În „De profundis“ (ușor retorică) și în „Existența încă o problemă“ (ușor imprăștiată și cam superficială) sînt indicii demne de luat în seamă, care vă obligă să insistați.

R. V. ROSIM : Lucruri frumoase, mai bune și mai sigure ca înainte, care se cer scoase în lume cu tot dinadinsul. (Așteptăm o scurtă notă de prezentare, o poză, o semnătură definitivă).

D. CLAUDIU D. : Predominant cerebrale, livrești, „făcute“, rareori înfiorate liric („Trăire în vis“, „Istorie“).

ISABELA NEACȘU : Pagini inegale, între care unele aduc neîndoielnice promisiuni (deși nesiguranțele începutului nu lipsesc nici ele). Mai bine, în „Renunțare“ „Piraterești“, „În oglindă“, „Eu“. Să vedem ce mai urmează.

V. SUCEVEANU : O poveste „clasică“ cu lupi, relativ interesantă ca fapt, dar scrisă cu mijloace foarte modeste, aproape rudimentare.

V.M. TÎRȘOLEA : Lucruri interesante, care atestă înzestrări lirice și perspective favorabile. Sînt de evitat unele excese și aglomerări metaforice (metafore forțate care nu realizează „transferul“, ori metafore înghesuite, anulîndu-se reciproc, gen „pumnii de catran / pierduți ca niște / sfecle de var“, etc.). Sperăm să primim vești din ce în ce mai bune.

GH. BISTRIȚEANU : Sînt unele semne, încă firave, neconcludente („În ceață“, „Hei tu“, „Am zărit un steag“), dar nesiguranțele de ortografie sînt inadmisibile.

D. BRANC : Sînt într-adevăr unele progrese, în ultimele plicuri („Mărturisire despre prietenul meu“ I, II, „Tu ești ca iarba“) dar mai e încă mult de făcut (și nu neapărat în sensul extravaganțelor formale !...).

P. STOICAN : Cele două mici fragmente, de nivel mai degrabă modest, nu permit încă desprinderea unor concluzii definitive.

G. DOROBANȚU : Binevenite, precizările din scrisoare — sperăm să se vadă cît de curînd și bunele efecte ale judicioaselor preocupări de care ne vorbiți. Deocamdată, noile texte rămîn tot uscate, „făcute“, programatice (deși ideile interesante nu lipsesc). Ceva mai bine, în „Flash-back“, „Calea lactee“.

IONI P. : Problemele scriso-

rii sînt, după impresia noastră, probleme de tranziție (cum se zice, „de creștere“), din cele care preced și, într-un fel, pregătesc cristalizarea unei personalități, maturizarea ei. Emoția „pierdută“ (capacitatea, adică) revine (în asemenea cazuri) sublimată, rafinată, într-o nouă sinteză, într-o buclă superioară a spiralei, etc. (Alarmă neîntemeiată ! — e destul dacă „funcționează“ Rimbaud ori Bosch, pentru ca toată „teoria“ să sucombe !...) Rămîn, firește, celelalte aspecte incomode ale căii alese și ale mediului dat, dar acestea sînt fenomene cu o scadență inevitabilă și, deducem, destul de apropiată (...și la urma urmei, o „luptă-i viața“...). Jurnalul e foarte interesant, poate nu suficient de selectiv (pe latura lui destinată lecturii publice), poate nu întotdeauna destul de sobru și degajat în expresie (unele pagini — de p. 11—12 — folosesc cu exagerare un limbaj figurat, care uneori întunecă înțelesul textului, ori aglomerează metafore, ori chiar — ceea ce e și mai puțin convenabil — aproximează „în contul“ ortografiei — de p. : „asemeni unui copil **ce nu îi este** satisfăcută dorința“, etc.). Lucruri interesante și printre versuri : „Paradoxul lui Zenon“, „Secolul lacom“, „Războiul dinaintea războiului“ „Poezie“ (dar de ce „ay“ ?). „A crea“, etc. Nu putem aștepta decît vești din ce în ce mai bune din partea dv. (Cu eseurile vom încerca ceva, dar nu vă putem promite lucruri certe).

ȘTEFAN GH. ADRIAN : Pare să fie ceva, încă nu tocmai consistent și convingător. Dar să vedem ce mai urmează.

Tudor Bores, Ștefania Drăgușin, Adrian Bogorodiță, Grigoraș Valerica, Luminița Mihăiescu, Florin Ceaușu, Mily Moldovan, Moga Aida, Maria Alex. Văleanu, George D. Ladima, Ion Manea, Liliana Barbu (ceva, în „Pași pe străzi“), **Nae Cristian, Emilia Uța, Damian Vlanga, Gh. Gh. Blaga, Gabi B, Elena Teodorescu, Silviu Neacșu, Vl. Șt. Petrescu, Vasile Minciună, H. Aznim :** Încercări de nivel modest.

Dor de soare, Paul Grădinaru, Mihai Cotuțiu, Grigore Neagu-Bacău, Ion Miron (parțial indescifrabile) : Nimic nou !

MANUSCRISE NEISCĂLITE : „A spune totul“, „Refugiu“, „Obsesie“, etc. ; „Voința de a fi“, „Dialectica“, „Noțiunea de obiect însuflețit“, etc. ; „Fetiș“, „Liniara convergență“, „Acută“, etc. ; „Baladă folclorică“, „Insomnie“, „Fiului meu“, etc.

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Planșeta

Aceasta-i planșeta mea de lucru
Pe care am botezat-o „rampă de lansare“
Fiindcă de pe ea pleacă
Toate gîndurile mele
Spre ceilalți.
Aparatul, foarte precis,
Cu riglele lui de plexic,
Formînd un L perfect,
Dar răsturnat,
Îl pot rupe cum vreau
Și duce oriunde.

Cînd este goală
Pare-o poartă mîncată de cari,
În realitate sînt centrele
De la mulțimea de cercuri
Folosite la mecanismele mele.

Pe această planșetă pot foarte bine
Să dorm și să gîndesc,
Înclinînd-o la poziția frunții.

Aceasta este planșeta
Ce mă privește zilnic în față
Fără pic de eroare.

ROMUS ROCA

Fîntîna

Spre pîntecul fîntînii curg șerpii lungi, subțiri
Cu ochii limpezi, cozile-nodate
Fîntînile-n mirese pentr-un pămînt de miri
Mereu fecioare, veșnic nepătate

Cînd trupul e-o sahară de ai putea să-aprinzi
Tot universul, carnea delirează
Blînd cumpăna fîntînii se sparge în oglinzi
Și-o ciutură de brad ne cercetează

Cu nume de fecioare le botezăm pe rînd
Să aivă-n pîntec apă și lumină
Mai căutăm izvoare cu trudă pînă cînd
Ne va alege mire o fîntînă

RALEA V. ROSIM

Noaptea

Alerg drept înainte pe o spirală
și e noapte,
și cînd e ziuă este pe jumătate noapte
dacă nu luminez
cu mîinile mele obiectele,
dacă din lungile tuburi de orgă
care sunt viețile noastre
nu se naște cîntecul.

MIHAI MOLDA

Starea istoriei

Solstițiul ploii e în țărînă o urmă, e-o poartă
deschizîndu-se arar către zilele și nopțile
Istoriei,
mai fiecare poartă e-un început și-un dar
venind dinspre noi și înspre noi cu aceleași
cuvinte măsurate, mutîndu-se în gînd și în
vise
și poate nici în vise nedezvăluindu-se în toată
frumusețea lor. În lutul ce-l călcăm miracole
se nasc, miracolele mor și domitează ades
pînă sub
solstițiul ploii deschizîndu-se ca o rană în
văzul Istoriei, urmă de zeu călcată în țărînă

Desene de Gheorghe Manafu

învățîndu-ne aceleași ispite sub care gîndul
devine și se curmă, ca într-o veșnică răsărire.
Mișcă un soare nou cu fiecare zi pe care-l
învățăm cu inima, cu sîngele, cu viața
ce-a fost și viața ce va să vină mereu,
numai sub bolțile zorilor liniștea se
preschimbă plimbîndu-și unduitoare,
prădalnică
lumină pe fruntea eroilor, semnele
viitoare, urme în țărînă la solstițiul tîrziu
al ploii cu care Istoria își revendică
atîtea cuvinte arar rostite, atîtea cuvinte
devenind în gîndul nostru miraculoase, tot
mereu altele și însemnîndu-ne trecerea cu
urma
florii în anotimp, cu urma păsării în aer
și urma peștelui în apă, trecere dinspre noi
înspre noi, trecut mutat în viitor cu însemnul
heraldic deschis în lut sub solstițiul tîrziu al
ploii.

VICTOR CROITORU

Destine

Uit pentru o clipă că moartea
Există
Și rîd cu voi la un pahar
Cu vin.
Posac e orice amurg
Dar
Ce vină am eu ?
Tristețea e rîul pe care-l forțează
Înot fiecare.
Cei care-ajung întîi
Înjgheabă un cap de pod
Să treacă și ceilalți.
Tragem pe rînd cîte-un fum
Din aceeași țigară...
Adînc se-mbrățișează destinele noastre
Ca soldații
La sfîrșitul unui război.

VALERIU DRUMEȘ

Sus pe Tatra

A căzut
un erou —
a căzut fratele meu
sus pe Tatra ;
cu dinții
înfipți în manta.
Zăpada adunată pe frunte
era un semn,
o privire
largă
căzuse cu ultimul cuvînt.
Eroul a căzut —
victoria plutea peste el
și-nainta spre noi ;
deasupra
arcul de cer
flutura pacea
pe pămînt. —

MARIN CIORANU

Sculptură

În amintirea copilăriei
am ridicat în dreptul inimii dalta
ciocanul întrebările și glasul
și am lăsat în urmă
întinerit de jocuri
iscodit de vînt
tomnatic
într-o după amiază de piatră
orașul în care
din toate părțile
cîmpia dă cu pîine caldă.

D. BORCEA

PLANETE

Senioriile lui NU

Cînd, în iarna lui 1944, m-am pomenit cu Ion Sofia Manolescu în redacție — între **ÎNTÎLNIREA CU FOCUL** și recenta lui culegere, **COLIVIA CU LACRIMI** (editura Cartea Românească, 1979) s-au așternut șapte lustri... — era doar la citeva luni de existență a ziarului **Ecoul**, care a apărut în decembrie 1943 și care avea zilnic (lunea, însă, nu) o pagină culturală despre care istoria literaturii ultimilor 40 de ani (o, istoria literaturii și istoria dicționarelor de autori de literatură !) s-ar cuveni să se ocupe, căci nefăcînd-o este, oricum, spre nefolosul și incompletitudinea ei. Lucram cu colegi de neuitat la întocmirea acelei pagini din coloanele căreia mai mult de jumătate din colaboratorii săi ocazionali sau mai de durată se numără de vreo trei decenii încoace printre scriitorii de prestigiu de azi, printre profesorii universității, printre dispăruții încă regretați și regretați pe drept și pe valoare. Forța ce umplea coloanele acelei pagini a doua provenea de altminteri, în bună măsură, tocmai din partea condeielor din afară, cu care se stabilise o tacită complicitate și armonie. Știam să ne citim și de asemeni știam ce ori despre ce scriem. Camera noastră de lucru, a celor de la pagina a doua a **Ecoului,** nu dispunea decît de lumină electrică, fiind o cameră interioară, pe care n-avea cum s-o viziteze vreodată soarele. O vizitau în schimb oamenii și mai ales tinerii, cu entuziasmele, cu presimțirea și prospețimea, cu manuscrisele și contorsiunile și boema lor, de care în multe cazuri istoria a ținut seama exact pe dos ori mai deloc. Ardea acolo, în tavan, zi și noapte, un bec mare; iar pe fiecare dintre cele trei mese, așezate una în fundul și celelalte două pe laturile odăii, cite o lampă de birou. Știu că-mi făceam **veacul** în peștera aceea, mai tot timpul pregătind provizii și rezerve, pentru cazul în care cenzura (generoasă prin definiție în a aplica fel de fel de restricții) ne-ar fi interzis cutari sau cutari lucruri. Uneori — dar nu uneori, ci adesea — ca să umpli o singură pagină, trebuia să dispui de material pentru vreo trei și deci să lucrezi, nu glumă. Armatele Axei, presate, executau enormi pași înapoi; se deterioraseră multe sectoare ale vieții economice, sociale, umane; frontul spart, spitalele pline de răniți, cerurile înnourate, arestări. Putea oricine să vadă că, vorba anecdotei, **ce este fost nu este mai.** Și totuși presa, marea parte a presei se conserva în lașa ei orbire, se îmnificau victorii fictive, poeți pe care vremea — în cele mai numeroase cazuri — fiindcă n-avea de ce, nu i-a păstrat, rîmau jalnic bucurii scornite, bucurii ce nu erau nici măcar ale rapsozilor aceia circumstanțiali, necum ale majorității sau ale tuturora. Iar cîțiva copilandri idealiști, fiindcă adevărul este că totuși doar niște copilandri, aritmetic lesne de numărat foarte, foarte la repezeală și nu altceva ne-au socotit viitoarele evenimente alergice la idealuri (de unde mai tîrziu și ivirea glumei aceleia atribuite lui Roll, că „puțini am fost, mulți am rămas“) ; prin urmare cîțiva fragezi gazetari, ghidați de relevabile intuiții citeodată sau alteori de pripeli și stîngăcii fie ale noastre, fie ale altora, căci fără a o ști le serveam de pioni într-o destul de tenebroasă partidă de șah, ne războim de bine de rău întruna și întruna cu cei ce-și prostituau talentul. Și riscam. Dar numai noi, bobocii, riscam, nu și cei care ne jucau și se jucau cu noi, cu destinele noastre. Se putea, firește (cui oare nu i s-a întîmplat ?) să comitem și gafe. Așa a fost cu Ion Sofia Manolescu. L-am confundat cu un alt autor, care se numea la mijloc Aurel, iar nu Sofia, și am scris ceva, o notiță caustică sau amară despre foarte banalele sale producții patriotarde. Într-o după-amiază numai ce se deschide ușa, iar în fața ochilor mei s-a înființat umbratec, blond, ciudat, cu priviri pilpiitor-albastre, uneori de Mefisto fisticit, alteori de hăituită fantomă, cel ce cîndva, sigur că avea și pe atunci cîrlionț în frunte, pe lîngă **ODIHNA NEAGRĂ** (Editura Unu) și **MUNTELE ASCUNS,** scrisese de un Întîi Mai acele versuri de flacără:

Trec porcii beți în limuzine,
Ducînd cu ei femei și flori,
Noi pentru astăzi n-avem pîine —
Și-i ziua noastră, muncitori.

În carne și oase încă nu-l cunoscusem. El mă privea, eu îl priveam. Și mi-a spus cum îl cheamă. Atît, apoi a tăcut. L-am poftit să-și scoată paltonul, dacă vrea (era frig doar afară, acolo înăuntru — ba) și să vorbească: Ați adus vreun manuscris ? Luați loc ! N-adusese. A trecut și el numai așa, „pe la dumneavoastră pe la redacție, dacă-mi dați voie să stau, dar să știți că eu sînt Ion Sofia, nu Ion Aurel Manolescu“. Uitasem cu totul de supăratele mele rînduri, el (nici n-am reținut ce vrea să spună) s-a așezat pe o bancă din ungher, frămîntîndu-și ba mîinile, ba trunchiul, ba altă parte a corpului, iar eu am continuat a-mi scrie articolul început. Și a fost, o vreme, tăcere. Doar cînd și cînd, sau poate că mă înșelam, dinspre colțul său retras veneau, parcă într-adevăr imi veneau la ureche zgomote, hîrjîieli, fișîituri. Ridicam privirile și dintr-o dată fața aceea plină de ochi albaștri, înapoiată ascunzișurilor sale, se uita la mine surizînd autic, neprihănit, o căutătură ca de magneziu dispărea furtiv în dosul

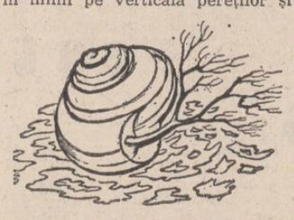

van, ca-n unele desene suprarealiste. La apariția colegilor de redacție, așa au dat peste noi: el filfiind ca fantoșele lui Chagall prin aer și pe ziduri, eu căscînd gura, ochii și gura la ciudatu-mi oaspete, amfitrion mut ca mutii. Credeam că, surprins de noii asistenți, exista pericolul să se sperie și să cadă. Însă, nu. Viața lui trecuse de cînd lumea („Fără să-mi mai pot înapoia nașterea“) de astfel de minore emoții. S-a coborît firesc, s-a retras la el în cutie, de parcă nici n-ar fi avut nimic de-a face cu celălalt (un chiriaș locuind în alt chiriaș), iar de atunci pînă azi o ! ce l-am confundat eu, dar ce-l tot confundă critica, mult mai mută ca mutii... și cită indiferență nu-i acordă, elogiind concomitent fel de fel de întîmplați !

Noua lui carte, ultima lui carte, asupra căreia se cere insistat special cu alt prilej, întîmplător mi-a relevat pe unul din poeții cei mai fideli tăgadei, cei mai subjugați de senioriile și formele lui **NU.** Din cele peste 70 de poeme ale culegerii acesteia, peste două treimi cunosc pe **nu, nici, ne, fără, niciodată** ș.a.m.d. Sub doar aparenta sa blîndețe („Întrebările îmi prelungeau disperarea“), resemnare („spaima / umbla pe umerii mei cu jertfa copaculuI“), nediscursivitate a condeiului său, „Lîngă mai puțin de o noapte“, „afară din timpul privirilor alungate“, sensibil departe acum de iluzionarea cu indiferent ce „alegorii de arbori adormiți în pahare“, un demon al negației și autonegării („sufletul îmi păștea sufletul“, „veninul se cuvine / sărutului băut“, „se destramă tot ce a fost / pînă la capătul mohorît / de care ține dragostea / de care ține minciuna“) își etalează desfriul, procesele, confesează fără a acorda sau a-și acorda nici o indulgență, lucid: „nu mă va feri moartea de-o altă moarte“, „Poate că trebuia să urc / poate că trebuia să cobor / dar cumpăna tot se putea întîmpla / și sufletul tot se răsucea în pămînt“.

E precară fața de sinești situația criticei, cînd ignoră astfel de poeți pitorești, — și indoielnică seriozitatea ei. Pentru că în afară de numeroase versuri bune, în fiecare din volumele lui Ion Sofia Manolescu află măcar cîteva piese ce au rezistat nuizibilității timpului și modelor; și pentru că se acordă în genere actualității sau inactualității, adecvării sau inadecvării limbajului prioritate față de talent, ceea ce măcar în cazul său — care pe deasupra scrie și într-o formulare evoluată — e de două ori greșit.

Ion Caraion

CE GÎNDEȘTE, CE SCRIE TÎNĂRUL SCRIITOR

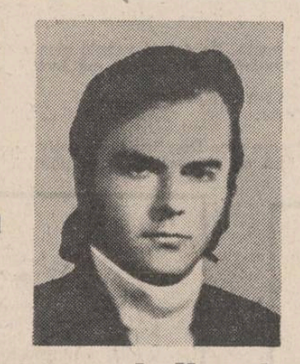

AL. CĂLINESCU: «Apetența deosebită a romancierului român de azi pentru romanul politic este consecința unui climat stimulator, a interesului pentru actualitate»

Al. Călinescu, n. Iași, 5 octombrie 1945. Debut în revistă : Iașul literar, 1963. **Debut editorial :** Anton Holban — complexul lucidității, **ed. Albatros, 1972. Alte volume :** Caragiale sau virsta modernă a literaturii, **(ed. Albatros, 1976),** Perspective critice, **(ed. Junimea, 1978). Lector la catedra de franceză, Filologie, Iași.**

— Al. Călinescu, ești cunoscut ca un fervent susținător și practicant al adecvării criticii noastre la noile metode de cercetare, așa încît prima întrebare s-ar referi tocmai la această opțiune.

— Cel mai previzibil răspuns ar fi că este vorba de o reacție față de vechea critică. Chestiunea este, în fapt, mai complicată, fiindcă critica de azi înseamnă în realitate, o diversitate de tendințe și demersuri metodologice al căror numitor comun părea să fie, la început, reintoarcerea la text — acesta fiind și un fel de deviză a noii mișcări. În practica și în modul în care s-au orientat ulterior maeștrii criticii moderne, s-a văzut că această întoarcere la text era, de fapt, dublată tot de un parti-pris teoretic, în sensul că o anume aripă s-a orientat către psihocritică, o alta către structuralism, o alta către critica simbolică ș.a.m.d. Prin urmare, s-a produs un dublu proces, aparent contradictoriu (dacă-i analizăm componentele) : reabilitatea literaturii ca atare, afirmarea primatului textului și, pe de altă parte, apelul la teorii și metode ce se reclamă de la discipline sau științe ce rămîn oricum în afara literaturii. Șansa acestei critici a stat în caracterul exemplar al reușitelor unora dintre străluciții ei reprezentanți care au reușit să demonstreze validitatea respectivelor metode și, în același timp, au propus interpretări noi spectaculoase ale unor opere consacrate sau aparent definitiv clasate.

— Care a fost cîștigul în domeniul istoriei literare ?

— Mie mi se pare de domeniul evidenței faptul că istoria literară ajunsese la un impas, în sensul că ea își epuizase practic toate posibilitățile în cercetarea de tip erudit care nu urmăreau decît influențe, surse, situări, în aparență definitive, în realitate foarte aproximative. Pe de altă parte, critica literară nu reușise să depășească etapa impresionistă — ilustrată, e drept, de niște mari nume, dar care nu supraviețuia decît în foiletonistică. Mai brutal spus, se produsese un hiatus între critică „universitară“ — dogmatică, mereu în întîrziere față de evoluția literaturii cu ambiții scientiste — și critica curentă spumoasă, spirituală, inteligentă, dar fără substanță. Poate că cel mai important cîștig a fost transformarea radicală a criticii universitare, punerea în discuție a modalităților predării literaturii, reconsiderarea conceptului de istorie literară, reactualizarea problemei genurilor literare și aducerea în prim plan a întrebării esențiale : ce este literatura ?

Desigur, această critică nu a reușit (și nu cred că și-a propus să o facă) să năruie critica foiletonistică de tip impresionist care rămîne, în continuare, indisolubil legată de o anume practică jurnalistică, de un anume tip de relații cu cititorii.

— Înțelegînd așa cum se cuvine rostul cronicii literare rămîne de presupus că prin noile cuceriri, critica vine să pătrundă în universul și structurile operelor contemporane, să le demonteze mecanismul, să propună interpretări coerente.

— A susține literatura contemporană implică, zic eu, mai multe operații și mai multe etape critice de la simpla recenzie la cronica literară, de la studiu la monografia consacrată unui autor. Numai cu acest evantai de posibilități critica și-ar putea afla rostul ei.

— Ce relații stabilește critica de azi românească cu critica europeană ?

— Nu există moment în istoria criticii românești în care să nu fi fost fenomene de mimetism. Dar pe lîngă aceste fenomene — regretabile, unele dar inevitabile — există și fenomenul de receptare, de asimilare lucidă, inteligentă a ceea ce are mai bun critica străină. Călinescu se raporta și se delimita de Croce — după ce-l asimilase și-i îmbrățișase concepțiile —, Vianu n-ar fi fost Vianu din „Arta prozatorilor români“ dacă n-ar fi luat contact cu cercetările școlii stilistice germane. Că între cele două războaie nu auziseră de Jacobson, Sklovski, lucrul se datorește unor condiții istorice obiective. După al doilea război mondial, s-a ajuns la această explozie critică. Toate aceste schimbări au pătruns într-un mod oarecum mai brutal, mai puțin sistematic, fapt care a generat o serie de confuzii, fapt care a dus la instaurarea unor false opoziții și a aruncat lumini defavorabile și asupra unor reușite certe ale criticii moderne.

— La o masă rotundă organizată de revista „Luceafărul“ — masă rotundă care punea în discuție asemenea aspecte — un tînăr critic ridica problema autorității morale a noii critici, autoritate care ar fi scăzut din pricina îmbrățișării noilor metodologii de către criticii ce susțineau și practicaseră o critică diametral opusă.

— A existat și există riscul ca idei admirabile să fie compromise în ochii marelui public prin niște puneri în practică ce frizează ridicolul, lipsa de har. Sigur că au apărut studii caricaturale ce apelau la noile metodologii critice. Sigur că în țările de origine ale mișcării au apărut veleitari care pastișează limbajul lui Barthes, Richard, Starobinski. E un fenomen inevitabil. Am avut și vom avea critici care-l pastișează pe Călinescu (cazuri fericite !). Să avem înțelepciunea și onestitatea de a nu judeca lucrurile după cîteva exemple sau eventuale eșecuri. Se prea poate ca publicul să se simtă dezorientat, dar niște dezbateri serioase și la obiect ar putea foarte bine clarifica niște chestiuni care nu sînt atît de complicate cum par la prima vedere. Prin cărțile cele mai bune ale lui Negrici, Dan Horia Mazilu, Livius Ciocîrlie, Doina Curticăpeanu nu cred că noile tehnici de cercetare ar fi cumva compromise în ochii marelui public. Dimpotrivă !

— Cum este literatura română văzută dinspre occident ?

— Îi dau dreptate lui Marian Popa cînd vorbește în articolul său despre sistemul comercial.

Marii scriitori ai secolului al XIX-lea știau ce este publicitatea. Azi, s-a ajuns la un sistem de „topuri“ și de campanii publicitare foarte eficace și cred că cel mai bun lucru ar fi să ținem seama de acest fenomen inevitabil cînd publicului i se oferă o producție literară atît de abundentă. Acesta este și capitolul cel mai deficitar în privința politicii de carte românească în străinătate. S-au făcut mari eforturi de traducere a unor poeți și prozatori, există ediții bilingve. Dar cine se ocupă de publicitatea lor, de lansarea lor pe piețele străine ? Nu-i vorba de a lansa un „Love story“ sau un „Emmanuele“, ci de a face o publicitate decentă unor cărți bune și unor scriitori buni. Trebuie să mai ținem cont de faptul că există pe piața literară două circuite : al marelui public (pentru care se fac topurile de carte, colecțiile de buzunar) și un alt circuit mai îngust al revistelor de tradiție și reputație, al criticilor, al mediului de cultură autentic. Faptul că noi avem mari scriitori ar trebui să ne determine să medităm la o politică de export a cărții românești în așa fel încît să atingem ambele circuite. Romanul lui Sorin Titel a avut un notabil succes în revistele literare de reputație în Franța. Trebuie să avem și o critică de susținere adecvată care să-și facă ascultată și care să convingă opinia literară occidentală de valoarea acestor scriitori. De aici și importanța contactelor directe, colocviilor, întîlnirilor. Ne-am putea gîndi la colocvii consacrate unor scriitori români la care să fie invitați critici și personalități culturale marcante din străinătate. O politică de carte eficientă și critică sistematică cred că ar duce, finalmente, la impunerea valorilor românești — clasice și contemporane — în conștiința culturală a lumii de azi.

— Referindu-ne la literatura de după '70, cum ar apărea ea la contactul cu celelalte literaturi europene ?

— Aș semnala, în primul rînd, un fenomen fără echivalent în oricare dintre literaturile occidentale și anume extraordinara expansiune a poeziei. Această expansiune a poeziei riscă, din păcate, să fie un fenomen mai puțin semnificativ pentru cititorul străin în măsura în care poezia dacă nu este intraductibilă este, în orice caz, foarte greu de transpus în spiritul limbii și al condiției poetice a țării în care ea ar fi transpusă, tradusă. Există în cadrul literaturii române contemporane o serie de direcții, un număr de poeți ce-ar reprezenta tot atîtea puncte de interes — de la curiozitate la reflecția critică — pentru cititorul străin.

— În acest caz, forță de penetrație mai mare ar avea-o proza și teatrul ?

— Proza românească de azi mi se pare cu adevărat „exportabilă“. Fie că e vorba de romanul realist ce ar interesa cititorul străin ca imagine a ceea ce s-a întîmplat și se întîmplă în România, fie de romanul experimental care contestă convențiile genului și care ar satisface cele mai pretențioase exigențe.

— Vorbeai de exigențe. Răspunde romanul românesc de azi, îndemnurilor adresate în cadrul lucrărilor recentului Congres de a se da țării „tot mai multe lucrări pătrunse de umanismul revoluționar al societății noastre, care prin mesajul și valoarea lor artistică să contribuie la înnobilarea ființei umane, să cultive spiritul patriotic, devotamentul față de patrie, de cauza socialismului, a fericirii întregului nostru popor“ ?

— O seamă de romane apărute în ultimii 10-15 ani răspund acestor îndemnuri, dovedind o creștere a responsabilității creatorului față de realitatea inconjurătoare, legătura lui permanentă cu viața. Ar fi, deci, de observat că există un interes marcat pentru mărturia autentică, pentru romanul de problematică gravă și actuală. Pentru sinceritate și actualitate. Or, romancierul român nu poate să nu răspundă acestor exigențe. Ele reprezintă, pur și simplu, o garanție a validității operei sale.

— Se observă de mai multă vreme o apetență pentru romanul politic.

— În general, romanul a avut apetență pentru politică. Balzac și Zola, să nu uităm, au scris romane politice. La noi, „Răscoala“ lui Liviu Rebreanu nu era roman istoric ci roman politic. Iar apetența deosebită a romancierului român de azi pentru romanul politic este consecința unui climat stimulator, a interesului pentru actualitate. Romancierul român a găsit prin intermediul romanului posibilitatea de a-și fi expus propria viziune asupra unor evenimente sociale și politice și pe de altă parte de a răspunde apetenței publicului pentru această problematică. „Delirul“ lui Marin Preda a fost un roman de succes pentru că propunea o imagine și o interpretare politică asupra unor evenimente istorice importante pentru România.

— Se vorbește mult despre o schemă în care ar fi căzut totuși, romanul politic în ultima vreme ? Crezi acest lucru ?

— Eu cred că s-au spus multe lucruri interesante în romanele apărute în ultimii ani despre perioada postbelică și cred că aceste lucruri au fost spuse cu responsabilitate, curaj și respect pentru adevăr. Există însă multe zone neexplorate. Cred că nu avem un roman sau mai multe care să se ocupe în mod convingător de perioada imediat următoare Eliberării — 1945—49. Cred, de asemenea, că s-au instaurat cîteva teme și rezolvări de conflicte ce amenință să devină clișee și care, finalmente, falsifică imaginea pe care o aveam despre deceniile 6—7. Mai exact spus mă refer la acel „curaj“ de care dau dovadă unii romancieri cînd e vorba să situeze acțiunea în '50 și de lipsa unei analize serioase a mutațiilor efective, profunde ce-au avut loc după 60.

Cronicar

Poem în alb

Urmare din pag. a 4-a

naj, de feeria ninsorii (imposibil de imitat fie și într-un Hollywood autohton) nu, e vorba că neaua ocrotește și sămînța înfiptă în ogor pentru ca, în amurgul verii viitoare, tot omul să-și adune roadele, forfotit și optimist. Este vorba și de faptul că neaua învinge mahmureala și astma și rutina de zi cu zi prin tocmai cristalul turturelui, prin tocmai văzduhul cel înghețat și-atît de pur, adică respirabil sută la sută. Iar un bulgăre de zăpadă, nu mai important decît gutuile acestei toamne, gutui bortoase și galbene și parcă învelite (ca pentru carnaval) în pielea cerbilor biruitori în boncălăitul lor ritual, el, bulgărele de zăpadă, cînd lipsește din căușul palmei copilului și al mosului și al fecioarei, acestia abia-și stăpînesc regretele din colțul sărat al lacrimei. De-aceea întrebarea furată din ograda unui sforar genial : dar unde-s zăpezile de mai'an ? Nimeni n-a inventat pînă acum paparude și caloieni pentru invocarea zăpezilor. Absența zăpezilor, — poate intriga nu doar pe meteorologi sau pe astronomi. Poate intriga și uimi chiar și pe acei „coriști“ de-o șchioapă, sfătuiți de o tradiție multimilenară să celebreze pe mária-sa puiul iernii, Anul Nou, cu urări purtate din veac : Flori dalbe, Lerui Ler, / Scoală, scoală și fă focul, / Și fă focul mare, mare / Și'ntinde masa'n toată casa. / Peste masă, griu revarsă / Că ți-au venit juni de-ăia buni / Să-ți colinde / Și să-ți cînte / Și ție și feților : / Feți frumoși s-or pomeni / Și pe noi ne-or dărui / Cu dăruri de la părinți / C-un colac de grîu curat, / Plata pentru colindat. / Bună vremea'ntr-astă casă / La oameni ca dumneavoastră. / La multi ani. / Cu bine și cu sănătate !...

Fie ca în orășelele copiilor, atît de generos presărate în urbele mari și mici, să clincheteze clopoței plugușorului la întîlnirea cu cernerea pură a zăpezilor !

ÎN STILUL LOR...

ROMANE AȘTEPTATE DE CITITORI

EUGEN BARBU:

«Incognito» vol. 4

Autorul atrage atenția că, pentru a surprinde mai bine atmosfera dimineților de după chef, a folosit unele fragmente din memoriile inedite ale lui Mircea Micu.

În dimineața aceea, pe Mizdrache îl durea cumplit capul. Toată noaptea o petrecuse cu două parașute parșive, la o bodegă din Vitan, iar poșirca mierlie, la care nu se zgîrciseră, îi suise în ceafă o drojdie amară.

— Băieți, formările! le spuse el, cu glas sfîrșit, celor doi inspectori tineri, care moțăiau la birourile lor. Gata, e ora! Dacă nici azi nu puneți mîna pe Tronaru, vă trimet pe front, p'onoarea mea. Păi bine, mă' nenorociților, polițiști sînteți voi? Pînă și șulfa aia tînără v-a scăpat. A zburat. S-a topit. Hai — cărați-vă și să nu veniți cu mîna goală, că dracu' v-a luat.

Cei doi porniră spre ușă.

— Geoavlă! îl strigă Mizdrache pe moxul scund și negricios. Treci întîi pe la circiumă, pe la Pantilică și adu-mi o oală cu zeamă de varză. Hai!

MARIN PREDA:

«Delirul» vol. 2

Nilă nu știa la care circiumă beau de obicei ai lui Zăpăcitu, așa că intră la Carul cu bere. Înăuntru era un fum să-l tai cu cuțitul. Se plimbă un timp printre mese, nehotărît, apoi fața i se lumină. Într-un colț îl văzu pe Țugurlan, singur, cu o halbă înainte. Părea preocupat. Nilă se apropie șovăitor și se opri. Țugurlan ridică privirea.

— Caută-mă pe afară, mă, ăsta, al lui Moromete! Nilă îl privi atent, să vadă dacă vorbește serios. Dar Țugurlan zîmbi, așa că Nilă se așeză pe un colț de scaun.

— Cum dracu' de te-ai îndurat să intri și tu într-o circiumă, bă Nilă, se miră Țugurlan. Că voi, ai lui alde Moromete, vă mîncați de sub unghie. Băutura e pe bani. Nu ți-o dă nimeni gratis.

— Nu venisem după băutură, răspunse Nilă moale. Îi căutam pe ai lui Zăpăcitu.

— Păi ăia nu vin p'aci, bă Nilă. Ăia s-au boierit. Da' ce treabă ai tu cu ei, se interesă el, după o pauză.

— Am primit ordin de plecare pe front.

— Și crezi că te ajută ăia? Vezi-ți de treabă! Mai bine fugi și tu undeva.

— Cum, adică, făcu Nilă uimit. Cum să mă ascund?

— Bine. Stai dracu' undeva, pînă se limpezește treaba. Nu mai e mult.

— Ce treabă? — întrebă Nilă iar.

— Tu nu vezi, mă, că nemții sînt pe drojdie? În două săptămîni dracu i-a luat. Ce să cauți tu pe front? Te-mpușcă vreun prost și rămîi bun mort. Ascultă-mă pe mine, că eu știu ce vorbesc. Dă-te la fund.

— Păi Neamul, Regele și Conducătorul? mai zise Nilă.

— Rahat, făcu laconic Țugurlan. Rahat, repetă el cu mai multă convingere. Ia și tu o halbă. Plătesc eu.

DINU SĂRARU:

«Dragostea și Revoluția»

Dumitru Dumitru n-o mai văzuse pe Ruxandra Mărăcineanu de la spectacolul cu „Minetti". Acum o găsea și mai fermecătoare, în ținuta ei primăvăratică. O luă de braț, cu o anume sfială.

— Ce s-a întîmplat?

— Nimic, surise ea trist. Simțeam nevoia să vă văd.

— Mă bucur.

O conduse spre fotoliu și o invită cu un gest să șadă. Dar ea rămase în picioare. Tocmai atunci sună telefonul.

— Scuzați-mă, spuse Dumitru Dumitru, și întorcîndu-se la birou, ridică receptorul. Da, eu. Să urce. Și închise.

— Știți cine vine? Tudor Cernat.

Ea roși abia perceptibil. Dar înainte de a putea spune ceva, Cernat intră ca un vifor.

— Tovarășu' Dumitru, așa ceva nu se poate. De 4 luni vanele alea stau și... Sărut mîna, spuse el, observînd-o în sfîrșit pe Ruxandra. Vă rog să mă iertați. Dacă știam mai așteptam.

— De ce? zîmbi arhitecta. Audiența mea s-a terminat.

Îi întinse mîna lui Dumitru, apoi lui Tudor.

— O să ne mai vedem, zilele astea.

Cernat o urmări cu privirea, apoi se întoarse spre Dumitru interogativ.

— Nimic deosebit, spuse Dumitru. Zicea că voia să vadă ce politică mai facem.

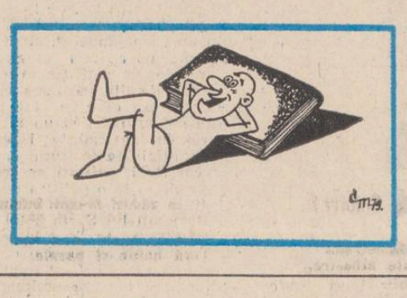

CU PEGASUL PRIN

CUȚU

Cuțu s-a născut sub un policandru. Încă din primele lui zile, fără să fie învățat, a dat din coadă în dreapta și în stînga.

I s-a spus, de aceea, pentru prima oară, Cuțu.

— Cuțu, era chemat.

— Cuțu-Cuțu, era alintat.

Așa i-a rămas numele, chiar și după ce i s-a aflat cel adevărat. Nici Cuțu nu a mai vrut să-și schimbe numele.

— Nu te cheamă Cuțu, i-a spus mama lui.

— Te cheamă Hau, a întărît și tatăl.

Dar Cuțu nici nu a vrut să-i audă. I-a părăsit în scurtă vreme ca să-și caute un stăpîn care să înțeleagă de ce dă el din coadă cînd este strigat Cuțu. Primul lui stăpîn a fost o stăpînă.

— Cuțu, Cuțu, l-a chemat stăpîna.

Erau amîndoi în stradă. Pe urmă au intrat în casă. Stăpîna l-a spălat pe Cuțu, albindu-i blănița. Cu blănița lui curată și cu o farfurioară cu mîncare în față Cuțu nu se mai simțea singur. Creștea văzînd cu ochii și într-o zi a și plecat. Nu mai vroia o farfurioară, vroia o farfurie. Pe drum s-a întîlnit cu alt stăpîn. I-a spus și acestuia cum îi place lui să fie strigat și a dat bucuros din coadă cînd l-a auzit chemîndu-l:

— Cuțu, Cuțu!

S-a luat după noul stăpîn. Acesta era dresor de cîini. Ca să-l învețe să numere a trebuit să-l învețe să latre. Aduna și scădea cu lătrături. Toți cei care îl vedeau și îl auzeau nu mai osteneau cu aplauzele. Acum avea în față o farfurie vîrfuită cu oase însă trebuia să mănînce la vițiorul mesei. De aceea l-a părăsit pe stăpîn. După ce l-a mușcat de mînă. Crescuse și mai mult. Coada i se mișca mai greu. Și nici lătratul nu mai era același. Lătra mai tare și mai gros. Nu-i mai plăcea să i se spună Cuțu. Începuse să mîrîie cînd auzea:

— Cuțu, Cuțu!

— Mîr, Mîr, mă cheamă, mîrîia.

Tot umblînd prin lume, într-o zi a văzut alt stăpîn. Stăpînul mînca într-o curte. I-a plăcut curtea. Dar cel mai mult i-a plăcut că stăpînul mînca la masă cu alți cîțiva cîini. Stăpînul iubea cîinii. Aceștia îl iubeau mai puțin. Cuțu a sărit atunci gardul și și-a pus labele din față pe masă. I-s-a așezat și lui o farfurie.

— Cum te cheamă Cuțu, l-a întrebat stăpînul?

— Mîr, i-a răspuns Cuțu mîrîind.

O vreme așa s-a numit. Se simțea totuși bine. Lătra din ce în ce mai gros, aproape ca și ceilalți comeseni. Un singur lucru nu-i mai plăcea. De ce mănîncă și stăpînul la masă. N-ar putea el să mănînce sub masă, într-o farfurioară? Să-l cheme cum l-a chemat și pe el, Cuțu? Și să dea din coadă? Aceleași întrebări îi frămîntau și pe ceilalți. Chiar, de ce? S-au înțeles din lătrături și au sărit cu toții pe stăpîn. Abia a scăpat stăpînul sărind gardul în stradă. De atunci, într-o curte, pot fi văzuți, cu labele dinainte pe masă. În capul mesei stă Cuțu ca e nu mai este Cuțu și nici nu mai dă din coadă - este Hau.

— Hau, Hau, latră el înfe netat.

— Hau, Hau, îi răspund c ilalți la fel de înfometați.

Sînt nedumeriți că, deși au la masă ca oamenii, nimeni nu le mai duce farfuriile cu mîncare.

(Povestiri din Manualul pentru clasa a XIII-a)

MODA 80 LA SCRIITORI

1. Ce purtăm?

Se poartă din ce în ce mai mult poverile cloș. Se poartă flascul, bine apretat.

Măștile fantezi se poartă pe dedesubtul măștilor standard pentru ca de-mascarea publică să nu se transforme într-un spectacol indecent.

Tot ce atîrnă se poartă cu nonșalanță, tot ce flutură — cu mîndrie: după cum bate vîntul.

Se poartă lupte.

Se poartă și răspunderea, dar costă.

2. Ce invidiem?

Invidiem bătrînii, invalizii și pensionarii deoarece pot sta jos, pe locurile inadins rezervate.

Cu atît mai mult îl pizmuim pe individul acela prozator. Îl invidiem pentru că pare gras. Și pentru că, în fond, e slab. Nu strică să-i rivnim și blonda superbă care povestește ceva și rîde. Ce femeie! Ce plete vagablonde, ce rubiconzi cu gleznefine! E soră-sa.

Îl invidiem că se ține atît de bine după operația aceea care l-a durut o lună după. Îl invidiem că suferă doar de boli nobile și că, probabil, virușii lui au stil. Îl invidiem că are bani, dar și pentru că știe să nu-i arate și să nu-i cheltuie.

Îl invidiem că e jucăria preferată a soartei.

AFORISME

Copiii nu sar coarda. Ei dezghioacă în aerul străzii o sferă care e numai a lor.

Imi plac cei care tac și fac. Sînt cei care te pot învăța ce-i de tăcut.

Impotriva invaziei de cari din lemnăria dumneavoastră folosiți faimoasele grenade anticar.

Șoareci, jucați la cursele de șoareci!

Din păcate părinții nu doresc să aibă copii, ci cópii.

În ultima parte a vieții, pe insula Sf. Elena, Napoleon se țicnise puțin. Se credea Napoleon.

Viața e un soi de șotron: unii o traversează țupăind cu dreptul, alții — cu stîngul.

Dialog în gura a patru dramaturgi

Acțiunea se petrece undeva în zilele noastre, între doi eroi de virste diferite. Una are o țigară în gură, Unul un chibrit în mînă.

ION BĂIEȘU

UNA: Bătrîne, îmi dai foc?

UNUL: Ești uscată? Dacă nu ești, nu-mi permit ca să nu-ți dau.

TEODOR MAZILU

UNA: Dacă îmi permiți, deși nu te cunosc prea bine, pentru că abia ne-am căsătorit, aș vrea însă numai să te întreb, profitînd deplin de clipa asta de singurătate: îmi dai foc sau nu?

UNUL: Sigur că da, aș vrea însă numai să te întreb: de cît timp ești uscată?

PAUL EVERAC

UNA: Deși problema pe care o am în momentul de față nu este cine știe cît de importantă și moralmente există mai multe soluții de rezolvare, aș vrea să te rog, cu toată discreția, ceva: îmi dai foc?

UNUL: Sigur că la prima vedere, chiar și în criză de timp, caracteristică de altfel acestei lumi care pare să alerge prea repede cu privirile țintă prea înainte, problema ta nu este importantă. Dar pentru mine este și aș avea multe să-ți spun în acest sens. Deocamdată nu pot să-ți spun decît că îți dau foc de cîte ori vrei tu, bineînțeles dacă ești uscată.

PAUL CORNEL CHITIC

UNA: Stînd acum numai noi amîndoi și privindu-te **(îl privește)**, o clipă am crezut că văd în spatele tău **(se uită în spatele lui)** umbra lăsată de primul meu soț din primul secol al XV-lea **(se vede o umbră fără soț)**. De aceea simt că am pierdut ceva **(caută în jur, în poșetă)** și nu-mi rămîne decît să-mi înving timiditatea mea apoloniană pentru a-ți cere cu împrumut un foc care îmi lipsește încă de la a doua năvălire a barbarilor. Îmi dai?

UNUL: Nu. Ești insuficient uscată...

Parodii

ADRIAN PĂUNESCU

Planetă călare

Planeta călare
Pe altă planetă călare
La rîndu-i pe alta călare!
Straniu carambol cosmic!
Bărbați ai planetei, vegheați
La puritatea cîntecului!
Sîntem aici, în acest București
Unde răsare Soarele!
Ah, Soarele!
Acest Soare, tandru și roșu
Ca iubirile noastre!
Planeta călare,
Pe o planetă călare,
Pe altă planetă călare!
Fiți mîndri, fiți sobri,
Bărbați ai acestui pămînt,
Că v-a fost dat privilegiul
Să vedeți o asemenea cavalcadă!
Proptiți-vă bine în pămînt!
Și dacă aveți, totuși, dificultăți
Sunați-mă la interiorul știut.

NICHITA STĂNESCU

Învățarea de a fi capră

Îi iei sufletul de coarne
și-o duci la păscut.
Și ce dacă e capră de tăiat lemne!
Din punctul de vedere al rumegușului,
capra e capră, behăind lemnele –
coadele de topor, vrecu să spun.
Dar nu trebuie să respingem ideea de necapră.
Și-apoi, capra nu are viață personală;
trăiește cu unul care-și dă cu gaz pe dinți,
vorbește ruginit, și care-o taie la cap toată ziua.
Dar, din punctul de vedere al caprei,
(necapra nu are puncte de vedere)
lemnele nu sînt decît niște ore, minute, secunde –
de rumeguș.

N. PRELIPCEANU

Alt avion

Era un fel de avion
care plutea-ntr-un fel de cer,
și un poet cu papion
rămas, nu știu de ce, stingher;

poeții, toți, au avioane
un fel de vers necuvîntat,
cu virgule și cu consoane,
mai simplu și mai complicat;

de-aceea, vezi, un avion
e un poet sau cum să zic,
un fel de zbor amfitrion,
ceva, așa, sau chiar nimic;

și-un avion e o iubire
iubita mea din avion,
e ca o veșnică rotire,
ca un frumos, rotund balon;

căci avioanele au toate
același zbor prelung în zori
precum poeții, dînd din coate
rîvnesc poeme cu nînsori.

Parodii

GHEORGHE AZAP

Roxana, Roxana, Roxana

Și iată-mă, de acum, Roxana,
Cătîndu-mi alt statornic drum
Ce-o să-mi tămăduiască rana
Stării în care, bleg, crezum.

Cuvintele s-au stins de ciudă,
Fugind, dinspre Tigvaniul Mic,
Spre-o zare strîmbă și zăludă
Al cărei cer nu-i mai indic.

Așa că stai acolo, doamnă.
Și-așteaptă-mă la infinit
Poate pica-voi într-o toamnă
Ars de iubire și topit.

Dar cerul n-o să ne încapă
Că fîncă n-ai știut iubi.
Intra-vei, deci, precis, la apă
Amorul nu se va sfîrși.

ROMULUS VULPESCU

Iubire et Meserie

Dar unde-s dulcile putane
În care, mort, intram de viu
Pierzînd tristețile avane
Ce mă ardeau de timpuriu?

Și unde-s dulcile metrese
Din neuitatul timp defunct,
Plecate fără să le pese
Către un enigmatic punct?

Unde-s acele chelnerițe,
Care mă acceptau tacit,
Definitiv și fără fițe,
Să le sting cheful de iubit?

Toate s-au dus. Uitată-i febra
Acelor clipe taciturne,
Cînd le zdrobeam, suav, vertebra
În cavalcadele nocturne

Și, doamne, cîtă meserie
Și patos pur puneam în toate
Cu cîtă blîndă nostalgie
Le admiram (chiar dezbrăcate)

Și cît efort și cîtă trudă
Am risipit cu nepăsare
Spre a le-nvăța iubirea nudă
Pe-acele suple domnișoare

Ceva din toate mi-a rămas
În suflet. Dar de acuma – gata.
Arătătoarele pe ceas
Le simt tăindu-mi beregata.

EPIGRAME

PLATON PARDĂU: „Planete albastre"
CALISTRAT COSTIN: „Planete"
VASILE CONSTANTINESCU: „Am inventat o planetă"

Planete-apar ca din senin!
Dar cine grija să le poarte,
Cînd criticii în cor susțin
Că de la naștere sînt moarte.

Poetului CORNELIU STURZU, autorul volumului „Zigurat" tradus și în limba germană

Cu volumul tău, sinteză
Grafic splendid, cartonat,
Chiar de nu-i și în engleză
Totuși te-ai a...Zigurat.

IOANID ROMANESCU: „Nordul obiectelor"

De-ar fi numai din Nord, atît,
Ar place cartea dumitale;
Dar frigul vine hotărît,
Din patru puncte cardinale.

catilina (4)

Poetului Catilina îi place foarte mult să se asculte. Își dirijează vocea ca pe o mare orchestră simfonică, cu capul lăsat ușor pe umărul drept și cu genele fluturînd deasupra. Cînd nu vorbește, Catilina tace. Iar cînd tace cu adevărat mai multe minute în șir înseamnă că vorbește în gînd. Nu scrie. I se pare că nimeni altcineva nu mai scrie în jur. Pe Catilina nu-l interesează ce spune, ci cum spune. O tuse potrivită la locul potrivit este mai importantă decît o idee. O subțiere sau o îngroșare a vocii se aude mai bine decît un acord banal între subiect și predicat. O ridicare a vocii, o întărire a sa îl impresionează. Își simte vocea sub stăpînirea urechilor sale clăpăuge ca pe un cor uriaș de soldați ascultători, gata oricînd să-și dea și viața pentru o jumătate de aplauză. De aceea, Catilina vorbește nu ca să-l asculți, ci ca să se asculte. Cel mai greu îi este cînd nu i se dă sau i se ia cuvîntul. Tușește, se înroșește — „dați-mi voie" — se înalță pe vîrfuri, se suie pe scaun, se agață cu disperare de microfon — paiul lui salvator. De cîteva ori i s-a întîmplat totuși să-i mai audă și pe ceilalți. Auzindu-i, a început să distingă litere, cuvinte și chiar propoziții. Aceasta l-a descumpănit, considerîndu-se obiectul unei răzbunări meschine. A sărit atunci în picioare și a început să vorbească. Nu se mai auzea însă. Nici nu mai era auzit. Murise ventrilogul.

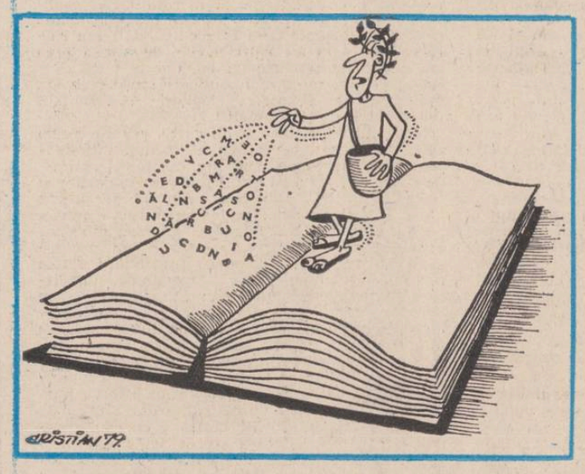

PLANETĂ

Printre **Condeie noi**, s-a detașat cu **Patru sute la sută**, Corneliu Leu și numai **Ochiul dracului** vedea în el **Virsta de aur**. Se îndrepta spre **Viitorul al doilea**, avea deci **Dreptul la dragoste** și — curios — și-a dobîndit **Puterea** cu **Singele și apa**. Cu **Viața particulară** (zice el a lui Constant Hagiu) a cunoscut **Femeia cu ochi albaștri** într-una din **Nopți dobrogene**. Și — vorba lui — **Cu mîinile noastre** ne făurim **O familie puternică** în care **Femeia fericită**, cunoscînd **Trei prinți de la Carpați**, duce această **Viață sentimentală** chiar cu **Prețul dragostei, al credinței și al urii**. Și pînă la sfîrșit **Patriarhii** l-au primit pe autor în rîndurile lor, zmulgîndu-l de la **A doua dragoste** și altele.

MICA PUBLICITATE

VÎNZĂRI

Vînd Skodă nouă. Caut parteneri deplasări literare. Variante. Laurențiu Ulici.

Vînd loc de veci la cimitirul „Eternitatea". Anunțați urgent. Mircea Radu Iacoban, **Teatrul Național din Iași.**

Vînd idei, absolut noi. Telefonați Radu Cosașu, **revista „Cinema".**

CUMPĂRĂRI

Achiziționăm cîine bătrîn, specialist în polemici literare. Redacția „Săptămîna".

ANUNȚURI DE FAMILIE

Revista „Luceafărul" anunță cu deosebită plăcere logodna redactorului șef adjunct Mihai Ungheanu cu revista „Secolul 20".

Adio, domnilor țărani! Gheorghe Suciu.

De Anul Nou, Eugen Barbu adresează dragilor săi nepoței Nicolae Manolescu și Mircea Iorgulescu, sincere urări de succese literare.

LABIRINTUL MUZELOR

În loc de poșta redacției

O dinioară, era destul de lesne să redactezi în numărul de Anul Nou această rubrică. Nu se supăra nimeni, chiar dacă te citeau sau nu, și chiar dacă îți purtau apoi pică un an întreg. Ciupeai un autor, mare nu mic, și nu te alegeai cu nimic, după cum ar spune Sorescu. Un nevinovat joc de cuvinte stîrnea cel mult un zîmbet. Lui Traian Iancu, de pildă, toate revistele (interesul purta fesul), i se adresau, la unison : *Mai trimiteți !* Și omul (avea atunci, avea...) trimitea de îndată mandatul telegrafic pe melodia bănățeană *Banii nu se fac așa / Stînd la circiumă și-a bea.* Jurai, bunăoară că i-ai văzut într-o cofetărie, la o ceașcă de ceai, pe Manolescu, Ungheanu, Doinaș, iar în picioare, lîngă dînșii pe Iorgulescu, și erai crezut pe cuvînt. Lui Mircea Radu Iacoban îi făceai o discretă aluzie la producția editorială sau la comedia Fotbal, iar el te trecea imediat în plan. Astăzi însă ? Să ne facem, acum la bătrînețe, actori ? Lasă că și Laurențiu Fulga era pe atunci un tînăr general căruia nu te sfiai să-i dai onorul cu mîna ridicată la bască, pălărie sau chiar, simplu, la pletoasa podoabă capilară : „La loc comanda, mult stimate domnule coleg (Ai auzit, doamna Miti ?)". Cînd era președinte Zaharia Stancu îl puteai atinge cum și cu ce vroiai, dînsul te întreba scurt, nevinovat : „Cît vrei ? Cît vrei ?" Te legai, bunăoară, de o revistă, să zicem de una condusă de Eugen Barbu. A doua zi, te pomeneai cu Beldeanu la redacție : „Domnilor, patronul a zis : «Continuați și cu puțin mai mult venin, ce naiba ? puțină reclamă nu strică»". Dar nici prea multă !... Despre Ion Sofia Manolescu ce să mai spunem ? Era adulată, nu scăna ghiețul om, fie pi șentru, fie pi la margine. Coana Sofica în sus, Coana Sofica în jos. La un cupon de mătăsică. Acum, că a împlinit 70 de ani și și-a pierdut nurii, nici colea-sa o telegramă... Petru Got, altul des pomenit la *Poșta redacției* era supranumit Casanova, iar el n-auzea nimic, nu vedea nimic, doar își trecea nepăsător degetele fine prin stufoasa lui frizură. În aceeași vreme, Dan Desliu se ocupa de muzica ușoară și le lua pe toate ușor (chiar cînd era *ceva mai greu*), acum, de cînd a trecut la ciclism, ce să-i mai băgăm bete-n roate (spargere de balcu) ? Pe vremea ceea Adrian Păunescu atinsese obiectivitatea absolută — își lua singur interviuri și se autoovarodia sub semnătură, fără să se sucere pe sine însuși.

Era, ce mai, frumos în lumea literară. Parcă și revistele erau mai bogate și, orișicum, apăreau la data promisă. Mai mare dragul să faci *Poșta redacției* (nu în cursul anului — nota lui Geo Dumitrescu). Poantele îți se îmbiau de la sine, iar cînd aveai vreun lapsus venea autorul în persoană și-ți atrăgea atenția să nu-l omiți cumva, indiferent în ce tărîcată îl luai (era trecut pe listă că a vorbit și el). Ce mai vremuri, ce mai timpuri... Ciotcă stătea lumea în jurul lui Gheorghe Pituț și a lui Gheorghe Suciu cînd se luau amîndoi la trîntă în bancuri ardelenești. Acum șchioapătă,și unul, și altul... E drept că pe timpul acela Nicolae Dragoș semna revista în alb, și nu-i păsa deloc cîte articole apăreau într-o săptămînă despre Marin Preda. Despre Mutașcu puteau apărea oricîte... Atunci făceam, cum zice Velea, *umor tematic*. Păi cine își mai aduce aminte de Fănuș Neagu ? Ei stătea cît era ziulica de mare cocoțat pe Podul Grant, înconjurat de *frumoșii nebuni ai marelui oraș*, stupind coji de semințe de floarea-soarelui (în nu știu care de la federație) și bînd apă chioară de la Stefănescu de vis a vis. «Unde-i podul. / Unde Stefănestii ?...». Neîntrecut de la asemenea festin era și Grigore Hagiu (Ion Gheorghe era plecat în Dacia Feniks) rezemat într-o mînecă a mantalei lui Florin Pucă (ochiul sting îi privea din degetul mare de la picior, iar ochiul drept îi era atîrnat, drept cercel, la urechea dreaptă). Ale vieții valuri... Mircea Micu lucra întregul an la *Basamacul literar* (citit cum se citește și scris cum nu se scrie). Cezar Ivănescu era de-abia un prichindel pe timpul acela, nu putea rosti orașul Bîrlad, zicea : *La Baad* (dar a intrat în *Muzeon !*). Și cîte melodii, *În dulcele stil clasic*, chiar dacă *opere imperfecte* (!) nu ne zicea mult distinsul al nostru poet Nichita Stănescu. Acum o ține una și bună cu *Tudoriță, nene...* Ileana Vrancea îi acorda primul dans lui Dan Zamfirescu, în orchestră cîntînd, la oboi, Dumitru Micu. Nu apăreau dicționare de literatură română și scriitorii erau clasați după merite și nu după alfabet. Mihai Beniuc mai era socotit încă un poet, Virgil Teodorescu președinte, iar Anghel Dumbrăveanu oltean. Titus Popovici făcea filme (unul înaintea celuilalt), D.R. Popescu nu scria nimic (nici teatru, nici proză), la fel Păcurariu, Buzura și M.H. Simionescu (de fapt nu era nici Cercul de la Tîrgoviște cum nu era nici Cercul de la Sibiu !). Era doar madam Candrea și (a Institutul de literatură) Mihai Novicov.

Frumos mai era pe-atuncea !... Iată, era să-l uit pe Vasile Băran, singurul care avea curajul să se ofere din oficiu să facă procesele verbale (ma mult orale). Și le ticluia, muică : ce spuneai nu scria, ce scria nu spuneai (= veche zicală oltenească). Tot în epoca aceea, Liviu Bratoloveanu nu vorbise 50 de ședințe la rînd, ceea ce i-a și atras o aspră critică din partea lui Constatin Nisipeanu. Iar el își luase angajamentul să. În schimb Radu Popescu vorbea despre teatru ca spectacol. Da, fapt pozitiv, Eugen Jebeleanu ținea la revista *Luceafărul* rubrica *Arena* (cîm intrai, prima pe dreapta, în colț, unde își avea atelierul de desen și Tudor). Geo Bogza nu uita să ne trimită în fiecare an un plop (totdeauna fără soț, vorba poetului) pe care-l și publicam la loc de cinste în prima pagină la rubrica „Prietenii naturii — Prietenii scriitorilor". Autocitate publica în *România literară*.

Măiculiță doamne, că estetic mai era ! Lăncrănjan scria schițe sub o pagină, știind el că va veni și *suferința urmașilor*. Paul Anghel era elevul lui Iorgu Iordan (care preda în anii aceia și făcea tot dînsul și seminariile — vezi *Memorii III* — filosofia, etnologia și politologia și nu ca astăzi lingvistica), Ioan Alexandru scria isme și era *socotit* la locul lui bînd lapte din șistar, Ion Hobana explora inelul lui Saturn, Dan Hăulică se documenta (cu diascoape) la Paris despre Secolul XX. Ceilalți nu știu cîți (!) erau pensionari, iar restul mai făceau cîte o năzbîtie pe ici, pe colo, dar cine-i băga în seamă ?

...Vreau să spun că scriitorii se iubeau ca frații, se gratulau ca actorii (pe la premii speciale mai scăpa și cîte unul puțin mai tinăr), și se odorau unul pe altul, ca în evul de mijloc, cavalerii. Oricum, pe vremuri aveam îndrăzneala să semnez rubrica prin două inițiale luate la întîmplare, acum, cu tot curajul de care sînt capabil, o dau anonimă. Pentru că tot se află !...

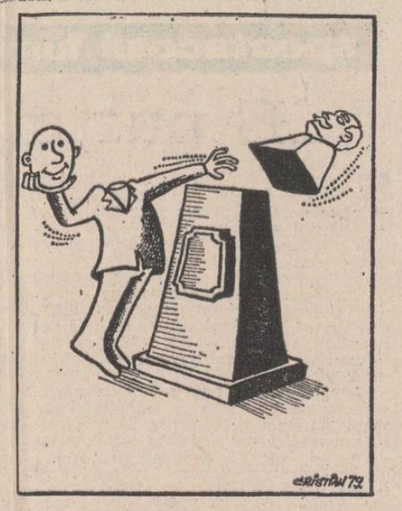

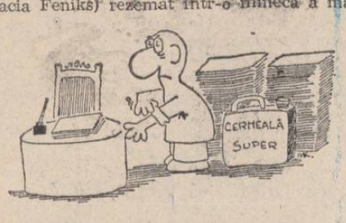

PAR•DII

MIRCEA MICU

Odă la Asociația Scriitorilor din București

De tine nu mă voi putea desparte
Nici după ce voi trece către moarte.
Tu ești pămîntul sufletului meu
Împodobit c-un ciob de curcubeu.
Parfum tîrziu al sevei care sînt,
Te voi purta cu mine în mormînt,
Ca pe un vin căruia îi știi soiul,
Băut pe îndelete cu Alboiu,
Ca pe un elixir descins din clasici
Sorbit în taină cu Mitică Rachici.
Te voi purta în suflet incontinuu
Cum cerul gurii și-amintește vinu',
Fiindcă – Asociație iubită,
Tu ești de-acuma propria-mi ursită.

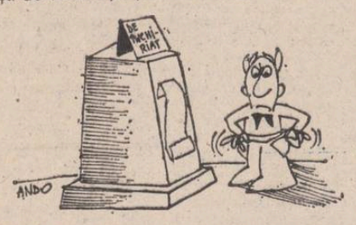

ORGE TĂRNEA

de ce, Marusea...

Motto : Foaie de răsad
Bine-i la Arad...
Ion Davideanu

Ah, de ce, Marusea
Nu m-ai înțeles ?
Îmi trecuse tusea
Primului eres,
Iar tu erai dulce,
Cu-al tău trup tilhar,
Ce vrea să-mi inculce
Un subtil nectar.
Ah, de ce, Marusea,
Renunțași la ceai
Pentru acel Fusea
Dintr-un alt serai,

Nu știai copilă
Că eu te iubesc
Tandru și cu milă
Și dumnezeiesc ?
Află că de-acuma
Totul s-a sfîrșit
Se îngroașă gluma
Timpului avid,
S-a sfîrșit cu arta
Lacrimi mari mă ard.
Și urmîndu-mi soarta
Sar ultimul gard.

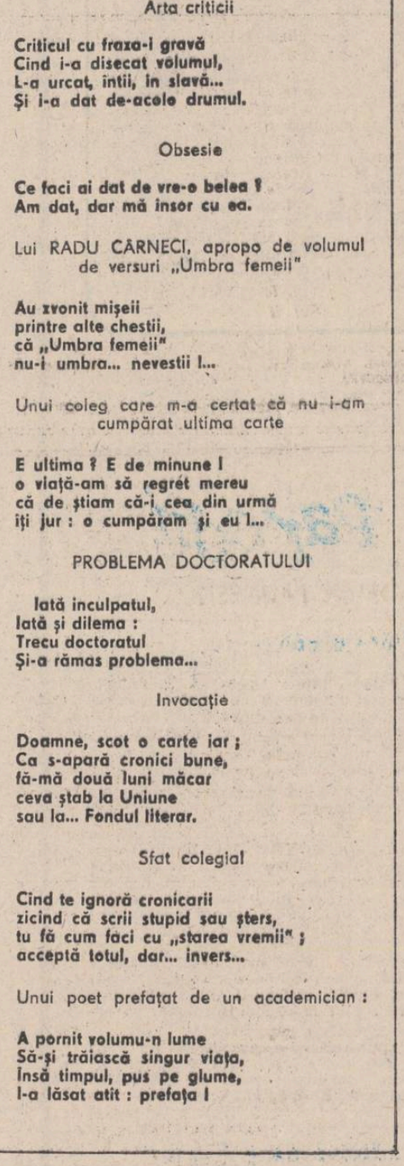

epigrame

CORABIA PE DOUĂ MĂRI
de Aurelian Chivu

Vînt bun la pupa ! Asta e secretul,
Dar cînd lipsește, ca să ai putere,
Pe punte, căpitan fiind poetul
Își pune cititorii la... galere.

PĂMÎNT PLAT
de Vasile Băran

Tot umblînd în lung și-n lat
Nu și-a găsit încă drumul.
Motivează : Pămînt plat !
E pămîntul ? E volumul ?

Poeți

Poți constata, investigînd discret,
În viață sau în cîte-un simplu tom,
Că-n fiecare om e un poet,
Dar nu și-n fiece poet, un om.

Unui actor care este și poet

Ți-am potrivit ușor săgeata
Nu să te-nțep, ci-așa să știi,
Că una-i cînd reciți de-a gata
Și alta-i cînd reciți ce scrii.

Arta criticii

Criticul cu fraza-i gravă
Cînd i-a disecat volumul,
L-a urcat, întîi, în slavă...
Și i-a dat de-acolo drumul.

Obsesie

Ce faci ai dat de vre-o belea ?
Am dat, dar mă însor cu ea.

Lui RADU CĂRNECI, apropo de volumul de versuri „Umbra femeii"

Au zvonit mișeii
printre alte chestii,
că „Umbra femeii"
nu-i umbra... nevestii !...

Unui coleg care m-a certat că nu i-am cumpărat ultima carte

E ultima ? E de minune !
o viață-am să regret mereu
că de știam că-i ceea din urmă
îți jur : o cumpăram și eu !...

PROBLEMA DOCTORATULUI

Iată inculpatul,
Iată și dilema :
Trecu doctoratul
Și-a rămas problema...

Invocație

Doamne, scot o carte iar ;
Ca s-apară cronici bune,
fă-mă două luni măcar
ceva știab la Uniune
sau la... Fondul literar.

Sfat colegial

Cînd te ignoră cronicarii
zicînd că scrii stupid sau șters,
tu fă cum faci cu „starea vremii" ;
acceptă totul, dar... invers...

Unui poet prefațat de un academician :

A pornit volumu-n lume
Să-și trăiască singur viața,
Însă timpul, pus pe glume,
l-a lăsat atît : prefața !

ANTOLOGIA NEGATIVĂ
a „Poștei redacției"

Ca în fiecare an, poștașul a ales din multele pseudopoezii cîteva, îndreptîndu-le către generosul dumneavoastră suris. Și punîndu-le, iarăși, în atenția... recidiviștilor

Întîlnire

Cu ochii tăi ca de azur
Semănători de-atîtea dor
De cum te văd căpări în cale
Simt ca un magic fior
În brațe cînd îmi vii deodată
Simt cam cuprins o stea din cer
Și tăcerea parcămi vorbește
Ca dintrun sublim mister.
Și țocănitul sărutării
Și șoaptele iubirii tale
Mă simt cum ași auzi
Ecoul simfonii astrale.

V. MICULEA

Unei femei

Geaba te vopsești pe pleoape ca
s-arăți mai tinerică,
Draga mea, viciul acesta,
crede-mă, mai mult te strică.
Numai femeia ce-și poartă fața
sa originală,
Doar aceea-i pretutindeni
o femeie ideală.

IULIAN MOCANU

O sticlă numită salatieră

M-am culcat pe un castravete
Și mi s-a părut că mi-e foame;
Cînd m-am trezit
Eram într-o salatieră.
Îmi plăcea pentru că
Era așa de bine în baia de oțet.
Castravetele meu, tăiat în felii
Se chinuia să scape de valul de
oțet
Ce înainta mult, mai mult
Și mai mult
Dar, deodată, ca o furtună
neagră
Se avîntară deasupra salatierei
Colții metalici ai furculițelor.
Și totul s-a sfîrșit.
Acei canibali mîncători de
castraveți
Au devorat întregul castravete
Lăsîndu-mă în imensitatea
Acră și soioasă a salatierei.

ALICE IONESCU

Două lacrimi

Din ochii tatei
ce sînt ca ochii de bou
ce toată viață-a tras în jug,
din ochii tatei
ce n-au știut niciodată să plîngă,
au căzut
cînd am plecat în zare
două lacrimi
Și pentru că ploua,
Eu am crezut că-s două picături
de ploaie

I. DOBRE

Fata codană

Tu fată codană,
Mîndră vîrlezeană
Ești cea mai frumoasă fată din
lume

Cu ochii tăi albaștri
Ca cerul senin
Eu viața ție ți-o închin.

Dar ție frică de iubire
Ca iepurelui de ciine.
Te-am invitat la cinema
Te-a trimis și mama ta,
Tu ai refuzat mîndră, fată
codană,
Vor trece zilele mereu
Uscîndu-mă de dorul tău.

Cu gîndul la tine
Te rog revino și stinge-mi
inima
Și voi rămîne lîngă tine
Toată viața mea.

VASILLE PODAȘCĂ

Seara de vară

Seara-i frumoasă
Și răcoroasă,
Iar eu te aștept
Trăgînd în piept
Fum după fum
Pînă-mi fac
Țigara scrum.

Terminînd țigara
O iau agale
Singur la vale
Pînă te-ntîlnesc
Ca să-ți vorbesc
Pentru ultima oară
În această vară.

D.M. ONISIM

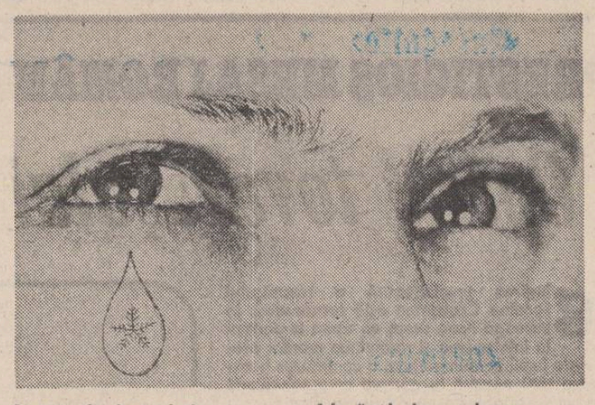

Cîntec de bun-simț

Frunză verde de sulfină
Eu nu vreau să-mi iau mașină,
Pentru că dacă mi-aș lua
Viața mea s-ar dilua.
M-aș face un tip scîrțan
Cu fîrc de barosan,
Și aș prețul mașina
Mai mult decît pe Mălina.

Foaie verde, foaie lată,
Ce bine-i să ai o fată
Să te plimbi cu ea afară
Și să o aștepți pe seară
Fără carul cu motor,
Cu fum și carburator.
Să nu-njuri cu gură tare
Că nu ai loc la parcare.

ANTON POPESCU

Nu mai vine Godott !...

Aplecat pe balustrada
Plină de mațe albastre,
Am privit cum strigă strada
Cînd jos cad frînturi de astre
Plin de greață și noroaie,
Năclit de insomnie
Îmi las sîngele, șiroaie,
Ca să-mi curgă-n pălărie.
Cu sclipiri de ochi metalici
Și cu gesturi de apatic,
Mi-am tăiat cu grijă nasul
Pentru omul singuratic
Mirosind durerea albă
Ce plutește pe organe,
Stau și mă gîndesc la lucruri
Depărtate pe alte plane.

ION COCA

Am mers...

Am mers în grădina natală,
să mai văd pomii, florile,
cu pas liniștit de matinală,
și ascult cum cîntă păsările.

Mă oprii cu mîinile la spate,
cu ochii fiși pe un cireș,
și văzu-i înprejur-ui bucate,
ce scoteau cîte un vers.

Firele de iarbă și trifoi
se mișcau,
trandafiri-n șir se legănau,
și verdețurile toate unit dansau
pe melodiile ce le ascultau.

Am mers în grădina natală,
plină cu ginduri, amintiri și
trăiri,
cuistorie și din epoca
patriarhală,
cu forțe sublime din tălmăciri.

N. MURARIU

Adevărul de pe buze

E mult egoism în noi ca o făină
presărată în oase pe măduvă
trăind cu concepții seci, ipotente
ca de văduvă

am uitat mondial datina
ce părinții
ne-au imprimat-o cu nesaț
și patimă
simțind cum puterea ce-o
deținem
parcă se clatină

ne-am urcat în mașini să ne
depășim
dar am pierdut altceva în
schimb
căci viața nu se măsoară-n
goană
ci-ntr-o intensitate
reverberată-n nimb

e multă ură în noi și neștiință,
egoism, noroi, nicotină și lavă
trăim ștergîndu-ne adevărul
de pe buze
cu otravă.

P.C. DUMBRAVĂ

Amăgire

Blestemată fie clipa
Cînd te-am întîlnit în cale
Cînd în mine-ai pus risipa
Amăgirilor fatale.

După două coniace
Care ți s-au scrus în vine
Doar de mine-ai spus că-ți place
Și mă vrei numai pe mine.

Am crezut ca un năting
Că-ți sînt drag precum mi-ai
spus
Fericit dădeam să pling
Mă simțeam ca-n ceruri sus.

Parcă-aveam o-împărăție
Tu-mi erai totul și toate
Te consideram soție
Mai bună cum nu se poate.

Da-n zădar m-am bucurat
Cînd dormeam în patul moale
Căci tu hoațe m-ai lăsat
Fără haine și parale.

N. NIȚULESCU

Departe de fericire

Getei, ce pentr-o clipă inima-mi
făcu
zglobie ca o ramură de nuper,
pe-o stîncă a unui munte
într-un pustiu

Fericirea curge agale,
Ea din inimi se strecoară
Și cu dulcea ei chemare
Viața dulce ne-o-nconjoară.

Ne-nconjoară cu durerea,
Ca o briză timpurie
Și-n chemarea ei tîrzie
Vei uita de dăruirea...

Și ne vom lega mai sceptici,
De-ale ei fire subțiri,
Nimeni nu ne va mai pune
piedici
Și vom fi mai fericiți.

Ș-am să mă topesc pe
picioarele
Gelatinate cînd capul tău
fierbinte
Mă va părăsi și cînd mîinile tale
Calde își vor lua zborul printre
Degetele de plumb ale soarelui.

★

Sînt singur azi, mîine și poate
peste-un an.
Sînt singur, dar poate că-i mai
bine-așa
De ce să fac o obligație cuiva,
Cînd mie-mi place, și-i mai
bine așa...

GIGI GIURUMEL

SPORT

Dar despre noi ? Despre noi nu scrie nimeni ?

● Marele derby Steaua — Dinamo. Cele două echipe urmează să-și dispute cu ardoare ultimul loc care le-ar permite să nu mai participe la cupele europene, lăsîndu-le Gloriei Buzău și Olimpiei Satu Mare această corvoadă. Atmosfera înainte de meci este atît de încinsă, încît, deși iarna abia a început, în București înfloresc din nou castanii. Sub privirile stupefiate ale lui Fănuș Neagu și ale lui Eftimie Ionescu. Cei doi cronicari sportivi ai „Luceafărului" se suspectează prietenește de simpatii steliste sau dinamoviste.

— La meciul ăsta scriu eu, decretează Discobol cu obiectivitatea sa caracteristică. Tu ești stelist. Unde se joacă ?

— Unde poruncești ? îl întreabă cu slugărnicie diabolică Ulise.

— Dacă se joacă pe Steaua, înseamnă că Steaua a aranjat totul. Invers, dacă se joacă pe Dinamo. Este clar că oricum există un aranjament. Cine arbitrează ?

— De la Steaua — Dumitru și de la Dinamo — Dinu.

— Și cine fluieră ?

— Rainea.

— Aha. Ce știm noi despre Rainea? Ce legătură este între el și echipele astea ?

— De singe. Oricum a făcut armata.

— Ahaaa... Steaua și Dinamo iau tot ce pot din toate părțile: jucători, spectatori, cronicari ca tine.

— Decît antistelist, mai bine... încearcă să se apere Ulise.

— Eu nu sînt antistelist și nici antidinamovist, așa că la meciul ăsta eu scriu. Tu mergi cu mine ca să vezi cum se scrie o cronică și să notezi cine ne salută și cine nu.

— Și luni cumpăr **Sportul** ca să vedem ce disc mai ascultă în timpul meciului Marius Popescu.

— Lasă-l s-asculte. Covaci nici măcar asta nu face.

★

La masa presei cei doi pătrund ușor, mai ales că pentru federali și oamenii lor de ordine ei nici nu există. În dreapta lor, la tribuna „O", îl recunosc cu ușurință pe un ospătar de la „Berlin". În stînga, locul e liber, deoarece Vasile Căbulea își scrie deja cronica la redacție. Eugen Barbu cu crainicul său personal, Ion Lotreanu, care îi transmite meciul, le zîmbește dureros de tandru. Adrian Păunescu li s-a așezat chiar în față, așa că mai pot vedea doar cîte o bară laterală din fiecare poartă.

— Nu mai vedem nimic, protestează răbdătorul Ulise.

— Nu-i nimic, le răspunde prietenul federației, văd eu. Voi să citiți **Flacăra**. Și chiar dacă ați vedea, n-ați înțelege ce înțeleg eu.

Deasupra, Ștefan Covaci stă mai mult cu spatele la teren, tot stringînd mîinile care i se întind pentru rezultatele naționalei, care, sigur, vor constitui un capitol aparte în istoria fotbalului nostru. Îi informează pe toți că după numai patru ani, viitorul campionat va fi urmat de altul. Apare la masa presei cu un sac de pește-prins-gata-prăjit în timpul unei ședători și Nicolae Dragoș.

— Ce se întîmplă aici, își întreabă el cronicarii? Ce-i atîta lume?

— Nimic interesant, răspunde Discobol, acru ca o cronică literară făcută unui prieten din copilărie (copilăria obligă, nu ?). Cu excepția unui fundaș și a unei extreme care se faultează reciproc ori de cîte ori au impresia că mingea ajunge între ei, toți cellalți sînt înțeleși. Am pierdut timpul de pomană.

— Și tu ce zici, îl întreabă cu imparțialitatea lui recunoscută Dragoș pe Ulise ?

— Timpul e frumos, verdele terenului, deși cu petele astea mișcătoare, e totuși odihnitor. Iar băieții de minge aleargă minunat. Adaug și prezența prietenului meu, Discobol, care este, ca întotdeauna, reconfortantă.

— Mă băieți, n-o luați chiar așa. De ce strigă lumea ?

— E gol !

— Pentru cine, că-i văd pe toți îmbrățișîndu-se ?

— S-a egalat.

— Cine s-a egalat ?

— Neimportant, noi apărem simbăta viitoare, așa că vom afla din cronicile de joi ale lui Fănuș Neagu.

— Timpul probabil, adaugă veninosul Ulise.

— Cine scrie, tu sau el ?

— Scrie el, hotărăște Discobol, eu am de făcut cronica literară.

— Mai bine scriu eu cronica literară, propune fără rost Ulise.

Redactorul șef îi privește sever pe amîndoi, pe urmă le oferă pește prăjit :

— Mie să-mi spuneți cînd se termină meciul. De scris să scrie Ahoe o baladă despre rugby. E mai bine să lăsăm un timp fotbalul. Și așa nu mă mai salută mulți din cauza voastră.

Cu mult timp înainte de sfîrșitul „derby"-ului, cei trei erau văzuți în centrul orașului, Ulise și Discobol îl anunțaseră în pauză pe Nicolae Dragoș că partida s-a terminat. Ceea ce demonstra încă o dată în ochii federalilor, tehnicienilor și jucătorilor lipsa lor de pricepere în micile secrete ale sportului rege. Simbătă a apărut „Balada lui Tudor George despre Mihai Ungheanu-n rotocol, cel carele se crede Discobol și despre al naibile Ulise, un Iulian și Neacșu din caise". În afara baladei demascatoare a mai apărut în acel număr și titlul revistei.

● Parodii de ● **Nicolae Ariesescu** ● **Doru Moțoc** ● **Niculae Alexandru-Vest** ● Epigrame de **Radu Felecan** ● **Nicolae Petrescu** ● **Gelu Stoicescu** ● **Dragoș Vicol** ● **Gheorghe Zarafu** ● **C. D. Zeletin** ● Au mai colaborat ● **Iulian Neacșu** ● **Gheorghe Suciu** ● **Tudor Vasiliu** și alții ● Caricaturi de ● **Ando** ● **Constantin Ciosu** ● **Cristian Mihăilescu** ● **Mihai Pinzaru-Pim** ● **Sorin Postolache** ● **Mihai Matei** ● Desene de **Sabin Ștefănuță**.

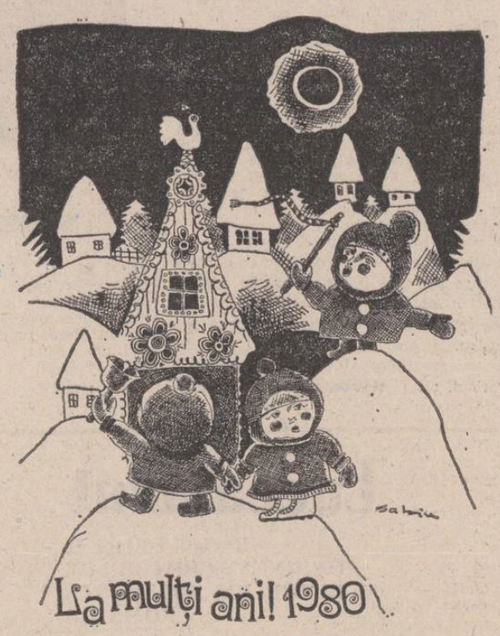

ROMÂNIA IN LUME

PRESTIGIOS MESAJ ROMÂNESC CĂTRE POPOARELE LUMII

Opera tovarășului Nicolae Ceaușescu

Gîndirea revoluționară a tovarășului Nicolae Ceaușescu este recunoscută în întreaga lume drept un aport important la înțelegerea și rezolvarea marilor probleme ale lumii contemporane, o contribuție hotărîtoare a țării noastre la găsirea unor soluții noi pentru multe probleme ce confruntă astăzi omenirea. Analizînd principalele aspecte din documentele Congresului al XII-lea al partidului nostru, organul central al Partidului Comunist din India (Marxist), sub semnătura lui E.M.S. Namboodiripat afirmă că hotărîrile adoptate la congres, „nu numai că oferă o imagine clară a dezvoltării economice a țării în perioada cincinalului viitor, dar prefigurează și progresul în perspectivă al României". Ecoul, în India, al operei tovarășului Nicolae Ceaușescu este confirmat indeosebi prin articolul pe care-l publică revista de politică externă **International Reporter,** sub titlul „Marile idei care sînt verificate de viață. Gîndirea și activitatea președintelui Ceaușescu — se afirmă în articol — reflectă cele mai nobile aspirații ale poporului său". Aportul președintelui României la precizarea unor noțiuni de importanță vitală în viața internațională contemporană este analizat cu multă acuitate de către publicația indiană, îndeosebi noțiunea de independență națională, despre care se afirmă că este „cheia de boltă a filozofiei președintelui Ceaușescu". În acest context, politica externă a României este apreciată în termeni foarte elogioși : „...este un **fapt** de necontestat, cunoscut și apreciat de întreaga lume, că acțiunile și concepțiile politicii externe românești sînt consacrate afirmării propriei identități naționale, cu o forță și o clarviziune pe care țara nu le-a avut niciodată în întreaga sa istorie. Meritul principal în promovarea acestei politici revine partidului și conducătorului său, Nicolae Ceaușescu, care a îmbogățit-o și i-a conferit cea mai mare originalitate, în teorie și practică".

De curînd, la Atena, a fost publicat cel de-al 5-lea volum din ciclul de opere **Nicolae Ceaușescu — România și lumea contemporană** subintitulat semnificativ : „Pace, colaborare și bună vecinătate în Balcani". Acest volum este prefațat de Constantin Tsatsos, președintele Republicii Elene, și este ingrijit de scriitorul Lambros Zogas, directorul Casei de cultură a prieteniei greco-române. În cuvîntul său introductiv, Constantin Tsatsos scrie : „În 1976, cînd prefațam volumul președintelui Nicolae Ceaușescu, **Colaborarea pașnică în Balcani și în întreaga lume,** nu mă așteptam să am plăcerea de a prezenta o nouă lucrare, care oferă o imagine mai cuprinzătoare a gîndirii sale politice. Alături de celelalte lucrări ale sale, — printre care **Făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate** și **Epoca noastră și conținutul ei,** prefațate de Ilias Iliou, președintele Partidului E.D.A., și Evangelos Averof Tositsa, ministrul apărării, — apărute într-un ciclu ce poartă titlul generic „România și lumea contemporană", noua lucrare permite cititorului grec să pătrundă în modul cel mai deplin originalitatea, consecvența și dimensiunile operei președintelui României. Avînd în vedere că legăturile noastre de prietenie cu România se dezvoltă continuu, se intensifică și devin tot mai apropiate, este foarte util pentru fiecare cetățean grec să cunoască modul cum gîndește și cum acționează poporul român pe plan politic.

Iar modul de gîndire și politica poporului român sînt exprimate cu fidelitate de președintele Nicolae Ceaușescu, cel care le-a materializat, cel care este inspiratorul și coordonatorul lor".

În cuprinsul ultimei lucrări publicate la Atena sînt inserate interviuri și texte ale tovarășului Nicolae Ceaușescu cu privire la Balcani, elemente de valoare principială inestimabilă, ce configurează o politică zonală și europeană, fundamentată pe principii sănătoase, menite să promoveze cele mai depline relații de bună vecinătate, de cooperare și pace. Alături de celelalte apariții ale unor lucrări ale tovarășului Nicolae Ceaușescu, în acest an, în Italia, în Pakistan, în Grecia, alături de zecile de volume ce au purtat peste tot în lume, în anii anteriori, gîndirea sa cutezătoare, acest volum aduce o contribuție importantă la cunoașterea unei concepții politice de amploare, justificată de viața internațională, verificată de cursul istoriei contemporane.

Prezența operei tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU în numeroase țări ale lumii a fost primită pretutindeni cu un viu interes, subliniindu-se originalitatea gîndirii, realismul soluțiilor propuse, rara capacitate de a aborda și privi în profunzimea fenomenelor vieții contemporane, spiritul umanist, revoluționar, dialectic al gîndirii politice și filozofice a președintelui României

PRIVIGHETORI DIN ALTE ȚĂRI SLĂVESC CÎNTAREA ROMÂNIEI

PAK TCHON-IER
R.P.D. Coreeană

Locul pitoresc Sinaia

O, cum mai simțeam bătaia
inimii în piept, prieteni,
cînd a fost să văd, sub cetini,
locul pitoresc Sinaia !

Cu priviri ca-n vis pierdute
stam sub cerul dimineții
sus, pe cota frumuseții
„la 1 400"

Și vedeam cum înșirate
ies din văi fermecătoare
mîndre turle de palate
cu luciri de jad și soare.

Știu c-al altei lumi huzurul
apăsa cîndva poporul.
Azi la fel e-aici azurul
însă-i altul domnitorul.

Piinea dulce-a ospeției
o-mpărții cu el la masă
într-un ceas al bucuriei
în a libertății casă.

Și-a fost dat să se-ntîlnească
înfrățite-ntr-o strînsoare
mîna lui muncitorească
și a mea tot muncitoare

O, cît timp va fi văpaia
inimii s-o port sub aștri,
voi slăvi, în munți albaștri
locul pitoresc Sinaia !

IANNIS RITSOS
Grecia

Grîie și romanițe

(fragment din „Poem despre Doftana")

Prin ferestruica tristelor lor zile,
cu ochii mari ei se uitau în ceață
și soarele-l vedeau, aici, prin grile
și moartea și-o vedeau, aici, în față.
Aici, în prima universitate
a revoluției din România,
cu prețul jertfei lor nemăsurate
ei învățau să-nfrunte cerbicia.
Săpîndu-i dialecticii cuvîntul
în micile foițe de țigară,
aici, în noaptea neagră ca mormîntul,
făceau marxiste stele să răsară.
Aici, cu-ncremenite lumînițe
în ochi, chiar morții se smulgeau din tină
și coborau în zdrențele pestrițe
pe scările de lemn în serpentină,
pornind să-nsămînțeze-a nopții glie.

Și grîie-nsămînțau și romanițe
Și romanițe-nsămînțau și grîie.

MIGUEL ANGEL ASTURIAS
Guatemala

Stindardele României

Oriunde pașii-mi duc prin România
de-un farmec sfînt simțirea-mi are parte
căci peste tot se vede omenia
unui popor îndrăgostit de arte.

Și-acolo unde-și coace spicul glia,
și-n fabrici unde focul veșnic arde,
a fost să-mi iasă-n cale Poezia
sub falnicele vieții noi stindarde.

Sînt ale visurilor împlinite
în întregime, nu pe jumătate !
Sînt ale roadelor, de toți muncite,
ce tuturor, nu citorva, sînt date !

Și totodată sînt și ale mele
stindardele, căci visul meu e-n ele !

GUY DE BOSSCHÈRE
Franța

Imn Deltei

Aleluia : zăvodului blînd
care-adulmecă-n pacea văzduhului ;
cerului neștiut de frumos,
albăstrimii profunde ;
bărcii priponită de țărm,
lucrului bine-nchegat,
închinărilor stufului,
peștilor în zale de-argint
despicînd furtunoasele unde ;
pescărușului cu zbor avîntat
peste dunga de-azur a minunii ;
salciei verzi împletind
liniștei mari cetățuia
stăpînită cu umbre de crengi

și lagunii
fremătînd fără somn
și al somnilor roi !
Aleluia !

SALVATORE QUASIMODO
Italia

Noapte la Brașov

Înțelepciunea moartea nălucirea
resping speranța. Prin Brașov cărarea
mă duce să-mi găsesc în timp iubirea
sub arbori care nu-s ai mei. Dogoarea
pătrunde-n frunza plopilor. Cuvinte
necunoscute-ngîn și sap cu ele
tărîmile aducerii aminte.
Peste palori de irișI și lalele
răzbat acum cîntări italiene
și-un jazz tăcerea nopții o străpunge.
Dar dincolo de-ale grădinii trepte
în murmur de fîntînă, prin poiene
se pierde vocea ta : o zi ajunge
să pună lumea-n cumpenile-i drepte.

Versiune românească de
Raluca Tulbure și Victor Tulbure

Prezență vie în dialogul culturilor

Prestigiul unei culturi naționale și răspîndirea ei coincide în general cu momentele de plenitudine istorică, atunci cînd energiile poporului se desăvîrșesc în domeniul politic, economic, social și artistic. O asemenea dimensiune cunoaște România socialistă în zilele noastre, prin politica Partidului comunist și hotărîrea nestrămutată a întregului popor român de a realiza visurile sale de mai bine, de prosperitate și progres. Arta își spune și ea un cuvînt hotărîtor în afirmarea națiunii noastre pe plan mondial, făcînd cunoscute cele mai valoroase tradiții ale noastre în ceea ce privește producerea și cultivarea frumosului, varietatea de aspecte ce caracterizează năzuințele și universul cultural românesc. Pe toate continentele, în țări cu tradiții diferite și cu patrimonii culturale prestigioase, în tinere state în curs de dezvoltare, dintre' care unele cunosc abia de curînd literaturi în limbă națională, au avut loc manifestări culturale românești, expoziții, concerte, proiecții de filme, au apărut cărți și publicații dedicate țării noastre, valorilor sale perene. Omagiul suprem a fost acordat — într-o țară cu o bogată și variată cultură, India, odată cu inițierea **Bibliotecii Eminescu,** traducîndu-se **Scrisoarea I,** cu mesajul ei tulburător și adînc, — poetului care a reprezentat întotdeauna spiritualitatea românească printr-un „legitimism de ordin divin", cum îi spunea Lucian Blaga.

Istoria poporului nostru, trăsăturile sale caracteristice, permanența aspirațiilor sale, unitatea sa de teritoriu liric și limbă, coeziunea sa sufletească au fost subliniate cu pregnanță în conștiința cititorului de limbă portugheză, prin cele două apariții semnificative, **Istoria poporului român** de Constantin C. Giurăscu și Dinu C. Giurăscu, la Casa Da Moreda, și cartea profesorului Ștefan Pascu, **Formarea statului național unitar român,** apărută la editura Arcadia din Lisabona. În aceste lucrări, este evidențiată permanenta forță istorică pe care a reprezentat-o idealul unirii în toată istoria noastră, precum și semnificația anilor de construcție socialistă, importanța pe care o reprezintă în viața poporului nostru efortul actual de întărire a substanței naționale și de afirmare plenară a poporului nostru.

Într-un centru prestigios al muzicii mondiale, cum este Parisul, au fost prezentate lucrări ale compozitorilor români, în concerte dedicate în întregime muzicii noastre. **Concertul pentru orchestră** de Anatol Vieru, **Coloana infinită** de Tiberiu Olah, **Poem bizantin** de Doru Popovici, **Divertisment pentru două clarinete și coarde** de Dimitrie Capoianu, opera **Orestia II** de Aurel Stroe, montată la Avignon, și alte asemenea manifestări sînt o încununare a marii efervescențe creatoare ce caracterizează muzica românească de azi. Pe alt plan, sonurile muzicii folclorice românești, în prelucrarea fericită a instrumentistului Gheorghe Zamfir, au impus juriului care acordă Premiul internațional **Saggittario d'oro** din Fiuggi, unde recitalul compatriotului nostru a cunoscut un succes cu rezonanțe prelungi în conștiința participanților.

Anghel : „Cap de țărancă"

Arta noastră a cunoscut o afirmare substanțială prin plastica lui Corneliu Baba, în triumfalul ei turneu în Uniunea Sovietică. O pictură realistă, plonjînd într-o adevărată mitologie specific românească, pînzele lui Baba au purtat în Uniunea Sovietică mesajul de frumusețe, neliniște, soliditate și încredere în tăinicia universului nostru moral și artistic.

Lumea arabă cunoaște tradiții poetice ce se pierd adînc, în evul mediu timpuriu, din care s-a păstrat o echivalență deplină a poetului cu cele mai prestigioase figuri ale societății. Într-un asemenea climat cultural, o antologie de poezie arabă, alcătuită de poetul sirian Souleyman Awwad, cu un sumar amplu ce cuprinde nume prestigioase, de la Eminescu la Grigore Hagiu, precum și selecțiile apărute în reviste de limbă arabă, sub autoritatea unor semnături ale numelor mari de azi, cum sînt Abdul Wahhab al-Bayati, Muhammad al-Gawahiri și Nabil Quasim, reprezintă o afirmare prestigioasă a unei tradiții glorioase de poezie, specifică desigur formulei noastre sufletești și de conștiință, dar universală prin natura și substanța sa artistică.

Poezia românească și-a amplificat ecoul în conștiința cititorilor chinezi prin grupajul publicat într-un număr din acest an al revistei **Literatura și arta Bejingului.** Traducerile din poeziile lui George Coșbuc, Nicolae Dragoș și George Macovescu au constituit un eșantion de artă contemporană, o punte între realitățile artistice și naționale românești și chineze.

Critica românească este azi una din căile apreciate de impunere a gîndirii artistice românești peste hotare. Eforturile continui și nobile ale lui Adrian Marino, din studiile și cărțile publicate îndeosebi în spațiul de limbă franceză și portugheză, prestigioasa revistă **Cahiers roumains d'études littéraires,** cu ecou european de frumos și real prestigiu, precum și mulțimea de contribuții ale cercetătorilor noștri în publicații academice și de largă circulație mondială probează faptul indiscutabil că și critica noastră se află într-un moment de impunere peste hotare.

Cultura românească reprezintă una din contribuțiile vii în marele ansamblu al culturii universale. „Nasc și la Moldova oameni", spunea cronicarul, reluat cu legitimă mîndrie de către G. Călinescu, care punea aceste cuvinte în fruntea monumentului pe care l-a dedicat literaturii române. Marele critic afirma că sîntem vechi dar nu bătrîni, evidențiind, în acest mod, faptul că de aici înainte abia ne așteaptă eforturi mai mari și mai numeroase, precum și satisfacții mai durabile, văzînd cum valorile noastre pot să atragă pe semenii noștri de pe alte meridiane. Este o misiune nobilă, de profundă importanță națională, o strădanie pe care marele destin al poporului nostru desigur că o va confirma încă o dată.

spectacolul lumii

Văzut de Ioan Grigorescu

„E pur si muove!"

Și iar vine ziua dintîi din crugul unui an. Cîndva, într-un drum spre Japonia, peste Polul Nord, am survolat dincolo de capul cel mai vestic al Alaskăi imaginara „International Date Line", sărind în calendar o zi pe care n-am trăit-o. Coborînd spre sud aveam, în dreapta, un astăzi care devenise deja ieri, iar în stînga, ziua de mîine sfîrșită înainte de a începe. Trăiam un prezent fictiv, într-un sentiment de inaccesibilitate relativă, iar ziua „netrăită", avea să mi se restituie peste cîteva săptămîni, cînd am revenit pe aceeași cale a nordului.

Zece ani mai tîrziu, într-un orășel de suburbie londoneză, cu un nume ce s-ar fi pierdut în toponimia încîlcită a așezărilor de provincie engleze de n-ar fi fost un simplu calcul matematic care să-l lege de noțiunea abstractă a timpului, am văzut meridianul de origine al lumii — linia pusă să traverseze globul — materializată printr-o șină de bronz încastrată în caldarîmul granitic al Observatorului astronomic Greenwich. Un biped cu simțul umorului se plasase cu un picior în emisfera estică, și cu celălalt în emisfera vestică a pămîntului, încălecînd rectilinia metalică pusă să stabilească punctul de unde începea numărătoarea orelor pe glob, și striga : „E pur si muove !" Era la Greenwich, meridianul zero.

De 24 de ori va bate clipa de cristal a Anului Nou vestind intrarea lumii în cel de-al optzecilea an al veacului douăzeci. Fisiile de pămînt și de ape de pe glob cuprinse între două meridiane ale căror longitudini diferă cu cincisprezece grade, se vor aprovia pe rînd de momentul cînd orologiile le vor anunța clipa omenească urări de „La mulți ani !". Mai întîi, o vor face cei din Extremul Orient, din insulele Marschall, Fidji și din Noua Zeelandă. Ultimii, după 24 de ore, o vor face vecinii lor de dincolo de imaginara „International Date Line", cei din insulele Hawai, din arhipelagul Cook și din extremitatea vestică a Alaskăi.

Cînd la București va bate miezul nopții, în clipa gîndului cel mai curat, a seninătății de cuget și a speranței celei mai arzătoare în pacea și înțelegerea dintre popoare, vom ciocni cupele de cristal odată cu finlandezii, cu polonezii, cu bulgarii, cu grecii și cu libienii, cu etiopienii și sudanezii, cu toate celelalte popoare de pe același fus orar care străbate fisia coresounzătoare din restul continentului african, pînă în oceanul cel mai de sud și în Antarctica. Va fi de mult dimineața primei zile a anului pentru cei din Extremul Orient, în vreme ce copămîntenii noștri de pe continentul american vor trebui să mai aștepte încă multe ore pînă cînd Anul Nou să ajungă și la ei. Abia cînd la noi va fi dimineață, miezul nopții va coborî peste Canada, Statele Unite și țările Americii de Sud.

Acesta e crugul timpului și ordinea matematică stabilită de rațiunea oamenilor în înlănțuirea fuselor orare. Dar tocmai această ordine și rațiune, dictate de legile supreme ale universului, de mișcarea de revoluție și de mișcarea de rotație a planetei noastre în jurul Soarelui și propriului său ax, ne dezvăluie Pămîntul într-o splendidă succesiune de scinteieri, de explozii de bucurie, de patetică și înflăcărată exprimare a năzuințelor celor mai omenești, a căror împlinire este așteptată să fie adusă lumii de către Noul An.

Iar năzuința supremă a momentului este pacea. Credem în pace și luptăm pentru pace. Credem în rațiune și militățm pentru rațiune. Credem în înțelegerea posibilă și armonioasă între popoare, și între-o lume mai plină de lumină, și facem tot ce ne stă în puteri pentru ca viitorul înduit de omenirea simplă, truditoare, pașnică și omenească să se apropie de noi cu fiecare zi ce trece, cu fiecare Nou An ce începe.

Văd această navă spațială evoluînd în Cosmos, avînd la bordul ei peste patru miliarde de cosmonauți, văd această locuință comună a omenirii în care fiecare om dorește și se străduie să-și merite un loc demn sub Soare, rotindu-se grav și majestuos în dangătul clopotelor de sărbătoare. Avem un singur Pămînt. Și nimic mai mult. Este unica, dar suprema noastră avutie, și numai de înțelepciunea noastră, a tuturor locuitorilor acestei planete, depinde dreptul de a ne bucura în tihnă de roadele și de frumusețile ei, ca de fructele unei grădini în care laolaltă am trudit, generații după generații, deși în îndelungata ei istorie lumea a trebuit să suporte nu mai puțin de 14 000 de războaie care au făcut pînă acum, la un loc, tot atîtea victime cîte suflete numără omenirea de azi. Și știm că un nou război ar însemna pentru omenire a catastrofă de proporții inimaginabile.

Oare clipa sacră, cînd globul pămîntesc este străbătut de clinchetul cristalului de la un capăt la altul, din ceas în ceas, pe fiecare fus orar ce pornește de la Polul Nord și se termină la Polul Sud, oare clipa de cristal cînd însăși planeta capătă strălucire, puritate și glas de cristal, nu ne poate uni pe toți într-un singur gînd, într-o unică năzuință și în aceeași simțire ? A păcii.

Fie ca anul pe care ea îl deschide să aparțină cu fiecare secundă a sa oamenilor și omeniei, izbînzii păcii și rațiunii, încrederii între popoare și prosperității. Pentru ca omenirea să-și poată ura și de acum încolo, în vecii vecilor, „La mulți ani !"

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef: Nicolae Dragoș,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Dobre Marian